РЕЧНИК СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ДРУГО ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ
1990

Ово издање *Речника* објављено је захваљујући
помоћи Вукове задужбине из Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

МАТИЦЕ СРПСКЕ

Уредници:

АКАДЕМИК ДР МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ, ДР СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ, СВЕТОЗАР МАТИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН

Помоћни уредници:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ, ДРАГИЊА ПОПС-ДРАГИЋ, МИЛАН ОДАВИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ

Обрађивачи:

ДР КРЕШИМИР ГЕОРГИЈЕВИЋ, КОСТА ДОШЕН, ДР ФИЛИП МЕДИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, ДР НАДА ЂОРЂЕВИЋ, ЕМИЛИЈА КАЧАНИК

Секретар уредништва:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ

МАТИЦЕ ХРВАТСКЕ

Уредници:

АКАДЕМИК ДР ЉУДЕВИТ ЈОНКЕ, АКАДЕМИК ДР МАТЕ ХРАСТЕ, АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА

Помоћни уредници:

ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА, ДР ЗЛАТКО ВИНЦЕ, ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ

Обрађивачи:

АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ЈОСИП ЈЕДВАЈ, СТЈЕПАН ПАВИЧИЋ, ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ

Тајник уредништва:

МИЛАН ВИНЦЕНС

МАТИЦА СРПСКА * МАТИЦА ХРВАТСКА

РЕЧНИК
СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

КЊИГА ПРВА

А—Е

Нови Сад * Загреб
1967

САДРЖАЈ

Предговор 7
Извори и скраћенице извора 15
Техничке скраћенице 31

Речник ..... 35—866
А 37
Б 116
В 317
Г 456
Д 608
Ђ 814
Е 827

ПРЕДГОВОР

I

Култури наших народа одавно недостаје речник српскохрватскога, односно хрватскосрпскога књижевног језика новијег и најновијег времена. У деветнаестом столећу створена су два добра речника народног језика: Караџићев *Српски рјечник* и Броз-Ивековићев *Рјечник хрватскога језика*. Караџићев Рјечник, објављен у првом издању г. 1818. и знатно проширен у другом г. 1852, постао је солидна основа новијега књижевног језика који се у 19. столећу врло бујно развио на штокавском дијалекту. Броз-Ивековићев Рјечник, објављен тек 1901, такође је заснован на речничком благу народних штокавских говора, српских и хрватских народних умотворина, Караџићева језика и још неких књижевних дела, али већ у време кад је објављен више није могао задовољити све веће потребе врло интензивног културног и књижевног развитка наших народа. Књижевни језик Срба и Хрвата у 19. столећу толико се обогатио доприносом књижевника, стручних и научних радника да је на крају 19. столећа знатно премашивао лексичко благо споменутих речника.

У 19. столећу започео је рад на великом *Рјечнику хрватскога или српскога језика* Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу, од којег је прва књига изишла из штампе г. 1882. под уредништвом Ђуре Даничића, чије су дело наставили Матија Ваљавец, Перо Будмани, Томо Маретић и у наше време редакциони одбор под уредништвом Стјепана Мусулина. Тај је речник рађен на језичкој грађи из наших средњовековних споменика, из књижевних дела писаних народним језиком у прошлости и из народних умотворина, из Караџићева и Броз-Ивековићева речника, а нешто и из писаца 19. столећа. Према томе то ипак није речник савременога књижевног језика, него је више историјски и више је за научну него за широку употребу.

Припрему за израду другог великог научног речника нашега језика отпочела је поткрај 19. столећа Српска академија наука у Београду, али се његовој изради, под руководством Александра Белића, пришло тек после другог светског рата. То је *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, који ради Институт за српскохрватски језик у Београду и од којега су досад изишле четири књиге. Речник се ради на основу грађе узете из дела српских и хрватских писаца све до најновијег времена, из књижевних и других часописа, из дневне штампе и из збирака у народу прикупљених речи. Тај је речник, дакле, широко заснован, те ће имати преко двадесет великих књига и с његовим довршавањем не може се тако брзо рачунати.

Потребу израде приручног речника савременог књижевног језика покушао је задовољити Лујо Бакотић својим *Речником српскохрватског књижевног језика* г. 1936, али без већег успеха. Појединцу заправо није ни могуће да сам обави тако велик посао прикупљања речничке грађе, њезине обраде и редакције.

У таквим околностима практичну су помоћ у давању основних података о нашем речничком благу пружали већи двојезични речници који су се јављали и на српској и на хрватској страни. Већ г. 1928. изишао је у Београду солидно израђен и акцентима обележен *Речник српскохрватског и немачког језика* Светомира Ристића и Јована Кангрге, који се одликује савременом језичком грађом и релативно богатом фразеологијом. Јулије Бенешић издао је г. 1949. у Загребу *Хрватско-пољски рјечник*, такође обележен акцентима и са савременом језичком грађом. Врло је користан за познавање новијег књижевног језика *Хрватскосрпско-француски рјечник* који су израдили и издали г. 1956. у Загребу Ј. Дер (Dayre), М. Деановић и Р. Мајкснер (Maixner). Али, ти двојезични речници не садрже, нити могу садржавати све лексичко богатство нашег језика које се употребљава у књижевности и у јавном животу народа. Осим тога ти нам речници не дају дефиниције значења речи, него их само преводе на страни језик. А културне потребе наших народа траже управо давање значења, дефиниције речи и што богатију фразеологију. То захтева да се у таквом речнику могу наћи све речи које се употребљавају у књижевности, науци и штампи. Зато састављање таквог речника изискује велике напоре, знатан број сарадника и доста материјалних средстава. Због тога се код нас ниједна културна установа није досад прихватала таквог задатка. Прихватиле су га се најзад Матица српска и Матица хрватска са спремношћу да осигурају и сараднике и новчана средства за речник.

На предлог Матице српске учињен Матици хрватској да се договоре око заједничког спремања речника српскохрватског књижевног језика, представници обеју Матица састали су се у просторијама Матице хрватске у Загребу 9. V 1954, управо у време када је вођена анкета *Летописа Матице српске* о питањима српскохрватскога књижевног језика. На том састанку закључено је да се заједничким радом већег броја језичких стручњака изради речник књижевног језика на основу грађе која ће се прикупити из дела новије и најновије књижевности, писане српскохрватским језиком, из публицистике, стручне и научне литературе, те да се што пре приступи организацији тога посла. Још тада су, на самом почетку, агилни представници Матице српске и Матице хрватске посетили тадашње председнике влада Србије и Хрватске и неке угледне представнике нашег књижевног и културног живота на једној и другој страни, те су добили, и у Загребу и у Београду, обећање да ће материјална средства за тај значајни културни потхват бити осигурана и да ће им се при извршавању тога крупног задатка пружити морална помоћ и сарадња.

Јак подстрек за што брже припремање посла око састављања речника Матице су добиле на Новосадском договору српских и хрватских књижевника и лингвиста, одржаном од 8. до 10. XII 1954, на коме је у 5. тачки закључака изричито речено да је »ради искоришћавања целокупног речничког блага нашег језика и његовог правилног и пуног развитка неопходно потребна израда приручног речника савременог српскохрватског књижевног језика«. Стога је и поздрављена иницијатива Матице српске, која је у заједници с Матицом хрватском приступила његовој изради. На томе је састанку у дис-

кусији истицан велики значај тога задатка, а дате су и многе корисне сугестије о томе какав треба да буде тај речник.

Убрзо су после тога створени уређивачки одбори речника, који су на свакој страни имали по три уредника и већи број исписивача. Уредници су најпре приступили одабирању писаца и дела, часописа и дневних листова из којих треба исписати језичку грађу. У томе су се послу оба дела Уређивачког одбора, и београдски и загребачки, саветовали и с другим научним и јавним радницима и књижевницима, па су и од њих добили корисних сугестија. За исписивање речничке грађе узето је око 700 извора: појединих књижевних и научних дела, превода, уџбеника, часописа, годишта дневних и недељних листова из времена од половине прошлога столећа до наших дана.

Док се исписивала грађа, Уређивачки одбор је израђивао принципе по којима ће се радити речник и састављао је упутства за рад обрађивача и уредника. Та су се упутства у току рада у неким појединостима мењала, а у својем коначном облику приказана су у другом делу овога предговора, да послуже као кључ онима што ће се служити речником и да се из њих виде принципи по којима је речник рађен. А да би се постигла што потпунија уједначеност у раду на састављању речника, чланови Уређивачког одбора израдили су и огледну свеску речника од 15 нарочито одабраних речи. Пошто се прешло на обраду и редиговање грађе, Уредништво се проширило већим бројем обрађивача и помоћних уредника, а нужно се повећао и број уредника док није достигао данашње стање, које се види на насловној страни речника. У току припремних радова суделовали су као уредници и професори др Стјепан Ившић, др Милош Московљевић, др Јосип Хам и др Петар Ђорђић, који су што због болести што из других разлога напустили рад на овом речнику пре приступања самој његовој изради.

Из околности што сарадници на речнику не живе у једном граду, те ни рад није било могуће организовати на једноме месту, произилазиле су многе тешкоће. Најпре је било замишљено да се сви делови речника раде и у Загребу и у Београду, па да се тек на крају даје један текст. Али је такав начин рада, поред осталог, захтевао одвећ дуг процес израде те се од такве замисли одустало. И лексичка грађа подељена је тако да се једна половина (слова: *а, б, г, е, ж, з, л, љ, м, н, њ, о, р, у, х* и *ш*) обрађује у Београду, а друга (слова: *ц, ч, ћ, д, џ, ђ, ф, и, ј, к, п, с, т* и *в*) у Загребу. После завршене обраде и редакције у једноме делу Уредништва, већ редигован текст ишао је другоме делу ради давања напомена. О напоменама, које су стављали један главни и један помоћни уредник другог дела Уредништва, расправљали су главни уредник и онај уредник што је у другоме месту давао напомене. У случају њихова неслагања, спорна питања изношена су на расправљање у заједничкој седници обају делова Уредништва, па је тек тада утврђивана коначна редакција речничког текста. Када је коначно утврђен овај начин рада, одустало се и од обавезе да један и други део Уредништва имају подједнак број чланова, па се на једној и другој страни у том погледу радило, према могућностима, с оним бројем чланова колико их је кад било и у радним функцијама које су потребе посла изискивале.

Основна је намера Уредништва била да пружи нашој јавности документовано српскохрватско језичко благо данашњег времена. Овај речник је у првом реду информативан, али оно што се данас сматра застарелим, провинцијалним и мање обичним посебно је означено ради информације. Значења

појединих речи забележена су толико колико је података пружила прикупљена грађа. Брижљиво одабрани примери уз поједина значења речи сведоче о њиховој синтактичкој и стилистичкој употреби у тексту.

Речник је написан према правилима новог, заједничког *Правописа српскохрватскога књижевног језика* из г. 1960. Његова су правила примењена и на цитате из дела наших писаца, без обзира на то како су она, по којем старијем правопису, изворно написана. Од тога се одступило само у појединим стиховима када су то захтеви метрике изискивали.

Речник српскохрватскога књижевног језика излази у два издања: новосадском и загребачком. Загребачко издање писано је ијекавски и штампано латиницом, а новосадско екавски и ћирилицом. При том су, дакако, цитати из писаца остављени у оном изговору у којем су изворно написани. Због двају писама којима се штампају једно и друго издање та се два издања у појединим књигама неће потпуно подударати, али ће Речник, узет у целини, у оба издања бити идентичан.

Уредништво је намеравало издати Речник у четири велике књиге по 1000 страна, али је на изричит захтев издавача пристало да се штампа у шест књига од око 800 страна. Прве две књиге предате су Издавачком предузећу Матице српске у Новом Саду и Накладном заводу Матице хрватске у Загребу г. 1965. да их штампају одједном, а идуће књиге, које су делимично већ израђене, предаваће се истим издавачима чим која буде довршена и спремљена за штампу.

Уредништво се нада да је с успехом извршило један део задатка који му је био поверен, па сада предаје јавности прве две књиге приручног *Речника српскохрватскога књижевног језика* с обавезом да припреми и преостале књиге за штампу. Уредништво је уверено да ће овај Речник, када буде завршен и штампан, задовољити једну од важних културних потреба наших народа и бити користан свима који се њиме буду служили.

II

Да би се олакшала употреба Речника, сматрамо да је потребно дати нека објашњења.

Латиничко и ћириличко издање Речника разликују се у томе што су у првоме речи распоређене по абецеди и дефиниције су у ијекавском изговору, а у другом по азбуци и дефиниције су у екавском изговору. Међутим, ради јединствености текста, обрађене речи двојаког изговора дате су у оба изговора, с том разликом што су у издању Матице српске и дефиниције и примери дати уз екавски облик речи, а у оном Матице хрватске уз ијекавски облик.

Ако једна за другом долазе више изведеница ијекавског, односно екавског изговора, у издање Матице хрватске унесен је само њихов заједнички део са *е* (нпр. *бел-*, ијек. *бијел-* и *бјел-*), а у издање Матице српске заједнички део са *ије-је* (нпр. *бијел-*, ек. *бел-*; *бјел-*, ек. *бел-*). То је учињено ради уштеде у простору.

При тумачењу значења речи настојало се да се употребе речи које су заједничке за оба језичка подручја. Ако се то није могло учинити, у дефиницију

су се уносиле речи с источног и западног језичког подручја, једне поред других, одвојене зарезом (нпр. *зрак, ваздух*; *плин, гас* итд.).

Дублети са гласовним разликама (нпр. *опћи* и *општи, кемија* и *хемија, барбарски* и *варварски, духан* и *дуван*) као и они који имају различите суфиксе и префиксе (нпр. *судија* и *судац, лекар* и *лијечник, језички* и *језични, адресовати* и *адресирати, савремен* и *сувремен, предузеће* и *подузеће* и сл.) давани су у дефиницијама у облику који је у односном делу Уредништва уобичајен.

Стручни термини из науке, уметности, технике, војске, радија, економике, права и др. уношени су ако су потврђени у грађи.

Дијалекатске, покрајинске и локалне речи и изрази давани су ако су употребом у књижевности и штампи постали познати и прилагодили се обликом и акцентом књижевном језику.

Архаичне и застареле речи, уколико се у књижевности употребљавају из стилских разлога, ушле су у Речник с ознаком *арх.* и *заст.*

Стране речи уношене су ако су нађене код писаца или су у широј употреби у разговорном језику. Када се такве речи употребљавају упоредо с речима из нашега језика, а не сматрају се књижевним, означаване су у Речнику ознаком *варв.* Турцизми су уношени ако се јављају у књижевности или се налазе у нашим речницима, а још су понегде у употреби. Порекло речи се обележава само уз основне речи, а не и уз изведене.

Неологизми су уношени ако се налазе у књижевним текстовима и означавани су ознаком *неол.* или *ков.*

Вулгарне и шатровачке речи наводе се само изузетно, ако су у широкој употреби, и означавају се са *вулг.* и *шатр.*

Хапакси или речи које су измислили поједини књижевници уношене су с ознаком *индив.* ако имају одређено стилско значење, типично за време, подручје или писца који је такву реч употребио.

Термини из ботанике, зоологије и других струка, састављени од придева и именице, ако им значење нема везе с именицом, обрађени су као посебне речи по азбучном реду према придеву (нпр. *бабино уво, воловско око*). Ако придев у називу ближе одређује именицу, означујући подврсту онога што значи именица, такви су називи обично уношени као изрази уз именицу (нпр. *бели граб, црни бор, санска коза* итд.).

Имена народа и називи животињских и биљних врста давани су у множини, а ном. и ген. једнине стављан је обично у заграду.

Властита имена (лична или особна имена, презимена, надимци), географски, космографски, топографски, административни и други називи нису уношени, осим имена већих и важнијих места.

Придеви начињени од особних имена и етници ушли су у Речник ако су по начину творбе необични (нпр. *загребачки* од Загреб, *приштевски* од Приштина итд.; *Бишћанин, Дубровчанин, Брчак, Пљевљак, Нишлија* и сл.).

Ако нека реч обележава присталицу покрета, политичке партије и сл., а у вези је с историјом или с нашом стварношћу, уношена је у Речник.

Заменички, придевски и глаголски облици који су од друге основе или корена, тј. који су изузеци од правилног облика, уношени су као посебне речи (нпр. *мене*, ген. од *ја*; *гори*, комп. од *зао* и *рђав*; *бољи*, комп. од *добар*; *берем*, през. од *брати* и сл.).

Деминутивне, аугментативне и пејоративне изведенице са завршецима *-ић, -ица, -че, -ина, -етина* и сл. уношене су ако су се нашле у грађи. На исти начин поступало се и са придевима на *-ов* (*-ев*), *-ин, -ски.*

Глаголске именице с наставком *-ње* уношене су уколико су потврђене у грађи или у другим речницима. Уз њих је давана граматичка дефиниција и нису потврђиване примерима. Ако глаголска именица има и друго значење, оно је посебно наведено и потврђено је примером. Ако се пак у грађи нашла глаголска именица, а глагола није било, онда се глагол успостављао, а пример се навео уз глаголску именицу с напоменом код глагола: В. пр. уз гл. им.

Збирне именице *браћа, деца, господа* и сл. доносиле су се као посебне речи с ознаком *зб. им. од брат, дете, господин* без дефиниције, која се давала с примерима и изразима уз *брат, дете, господин*.

Глаголски придеви који су постали прави описни придеви, као *зрео, врео, утучен, отворен, виђен* уносили су се као посебне речи.

Глаголи који се у презенту употребљавају са префиксом *уз-* у значењу футура егзактног, као *узмогнем, успишем, усхтем* и сл., нису давани као посебне речи, него је у том значењу обрађен префикс *уз-* и наведено неколико глагола као потврда.

Речи у којих је етимолошко *х* замењено са *в* или *ј* даване су као дублети. Турске речи које су се у грађи нашле без етимолошкога *х* на почетку речи упућиване су на реч са *х* (нпр. *ајдук* в. хајдук). Уз некњижевне речи без *х* нису давани примери, а уз књижевну варијанту са *х* искоришћавали су се и примери који су се у писаца нашли без *х*, али у Речнику су написани са *х*.

Дублети у једнакој употреби и с једнаким значењем стављани су, ако је то допуштао азбучни ред, један уз други (*порез* м и *пореза* ж, *аутобуски* и *аутобусни, језички* и *језични*). Ако не долазе по азбуци један иза другога, дају се оба, са знаком једнакости, на оба места, с тим што се дефиниција даје уз први по реду, а примери, уколико су потребни, уз онај којему припадају.

Знак једнакости примењиван је само тамо где су дублети били близу један другоме по азбуци. Ако су сувише удаљени један од другога, сваки од њих је дефинисан.

Акценти су стављани према утврђеној норми. Ако је било неслагања у погледу акцената, такви су случаји решавани на заједничким седницама. Када су у широј употреби два акцента једне речи, давани су акценатски дублети један поред другога везани везником *и*, нпр. *бȕјица* и *бујȉица, прàшина* и *прашȉна*. Изузетно су давана три акцента.

Речи једнаке по облику и акценту, а различите по значењу (хомоними), ако нису истога порекла, или припадају различитим граматичким категоријама, даване су посебно с натписаним бројем изнад крајњег слова, нпр. *вал*[1] (талас) и *вал*[2] (вео).

Уз именице на *-а* које значе биће једног и другог пола стављана је ознака *ж* и *м* (нпр. *пијаница, будала*), а уз двородне на *-о* ознака *с* и *м* (*блебетало, зановетало*).

Генитив једнине именица уношен је само ако се врши гласовна промена или ако се мења акценат, при чему се уз вишесложне речи давао само онај део који је друкчији него у номинативу (*òтац, òца, стȁрац, стȁрца, јȕнāк, -а́ка, почéтак, -тка*).

После ознаке рода давали су се у загради облици с променом акцента или дублетни облици. Понекад је уношен ген. мн. именица на *-лац*, ради сузбијања погрешних облика тога падежа.

Глаголи су давани увек у инфинитиву и првом лицу презента (*чекати, -ам, носити, носим, расти, -тем, брати, берем* итд.). Ако се глагол не употребљава у 1. лицу једнине, доносио се у 3. лицу (нпр. *свитати, свиће*).

Према потреби, уз основне су глаголе у загради уношени и други облици, уколико се у тим облицима јављају акценатске и гласовне промене (најчешће 2. и 3. лице аориста и трпни придев). Акценатске промене обично се нису уносиле ако су у склопу граматичког система.

Основне речи имају по правилу описне дефиниције, а секундарне речи обично се у дефиницији наслањају на главну реч. Ако реч има више значења, за нека од њих су место описне дефиниције давани синоними ужег, одређенијег значења. Синонимом су дефинисане и покрајинске и застареле речи. При тумачењу значења пазило се да дефиниције буду што краће, тачније и језички што уједначеније.

Скраћеница *в.* (види) употребљавана је онда кад је реч упућивана на другу, правилнију и бољу, или кад је страна реч упућивана на нашу.

Код речи са више значења полазило се од најобичнијих и најраспрострањенијих.

Свршени и несвршени глаголи налазе се на месту према азбучном реду, али се обрада значења даје код свршених глагола, а несвршени се у дефиницији везују за свршене. Од тога се одступило ако према несвршеном глаголу нема свршеног у одговарајућем значењу и код глагола са инфиксом *-ну-* кад је тај глагол у секундарном односу према несвршеном глаголу (нпр. *викати — викнути*).

Ако свршени и несвршени парњаци имају више значења која се не поклапају, значења несвршеног глагола упућивана су на иста значења код свршеног под 1, а различна су се значења доносила даље под редним бројевима (исп. *бацати* и *бацити*). Понекад су се морала обрадити и оба глагола. Уз несвршене глаголе давани су само они изрази којих нема код свршених глагола.

Код сложених глагола са префиксима типа *завити — завијати* поступало се на исти начин ако је несвршени глагол развио нова значења. Свршени глаголи изведени префиксима, који према основном глаголу значе само почетак радње (тип *зазвонити*), обрађивани су на тај начин што је дефиниција везана за основни глагол (*зазвонити — почети звонити*). Примери нису давани. Ако су такви глаголи развили нова значења, она су обрађена под даљим бројевима.

Глаголи са *се* нису уношени као посебне речи, осим ако се само тако употребљавају, него су обрађени уз исти глагол без *се*, и то после свих његових значења, у новој алинеји после тилде: ~ *се*.

Ако глагол са *се* има право повратно значење, означен је само скраћеницом *повр.* без дефиниције. Кад има више значења, на првом је месту остало повратно, а под новим бројевима доносила су се нова значења. Уз неправе повратне глаголе давана је дефиниција (без ознаке *повр.*). Кад глагол са *се* казује само трпно стање, није се давало посебно значење.

Уз глаголе који имају исто значење са повратном заменицом и без ње заменица је стављена у заграду: *блескати* (*се*), *сијати* (*се*).

Ако значење глагола зависи од његове рекције, рекција се обично означавала скраћеницом *прел.*, *непрел.* или стављањем предлога и објекта у заграду, нпр. *пазити* 1. непрел . . . , 2. (кога) . . . , 3. (на кога).

За потврду значења навођени су најподеснији примери из наших писаца, екавских и ијекавских. Ти примери указују на сферу употребе речи, потврђују њено значење и њену стилску карактеристику. Уз пример се наводи скраћеница ауторова имена или извора, али без ознаке издања дела, књиге, свеске часописа и без ознаке странице с које је пример узет. Такав је поступак прихваћен због штедње у простору. Међутим, свакоме који би у слу-

чају сумње желео проверити тачност у речничкој грађи стоји на располагању сав материјал, сређен у кутијама, у уредничким просторијама, а после тога, кад Речник буде готов, у Матици хрватској и Матици српској. Поред примера или место њих даване су и синтагме које су карактеристичне за употребу неких речи.

Текст примера прилагођаван је савременим граматичким и правописним правилима. Само су се у стиховима остављали некњижевни облици, и то онда кад би се интервенцијом нарушио ритам стиха.

За поједина значења давана су, по правилу, највише два примера. Ради уштеде простора примери су често скраћивани употребом тачкица место испуштеног дела, али тако да се значење оригиналног текста није смело променити.

Именице које значе предмете из свакодневне употребе или домаће животиње обично нису у свом правом значењу потврђиване примерима.

Када реч има и фигуративно, пренесено значење, а то је врло често, после осталих примера даван је и пример с таквим значењем, с ознаком *фиг.* испред примера. Ако је реч фигуративним путем добила друго, самостално значење, оно је посебно наведено.

После свих значења у обради неке речи, давани су у новој алинеји фразеолошки изрази с ознаком *Изр.*, и то тако да се главна реч у изразу замени тилдом (~). Ако је таква реч у падежном, односно у глаголском облику, уносила се у томе облику. Тако се поступало и с придевом кад је у изразу одређени вид мушког рода, а у насловној речи је неодређени вид. Изрази уз глаголе без *се* и са *се* давали су се посебно. Изрази су се обично доносили уз ону реч која је носилац значења, а примери уз њих давани су само у ретким случајевима.

При обради су употребљаване нарочите скраћене ознаке као информативни знаци различитог карактера, како се види у попису скраћеница.

Иако су начела по којима је Речник рађен била утврђена раније, у току припремних радова, она су се, због непредвиђених проблема, морала у току обраде на заједничким седницама Уредништва понекад мењати и допуњавати, па ће се можда наћи и покоја неуједначеност.

УРЕДНИШТВО

ИЗВОРИ И СКРАЋЕНИЦЕ ИЗВОРА

Ад.	Адамов Марковић Паја, На сéлу и прéлу, приповетке, Београд — Ср. Карловци 1901.
Адум	Адум Ива, Томас Ман, Буденброкови, превела с њемачког — —, Загреб 1950.
Аз.	Азањац Душан, Стигли смо у Норвешку, Београд 1952.
Алг. 1	Курепа др Ђуро, Шкреблин Стјепан и Јирасек Владимир, Алгебра за VII и VIII разред гимназије, Загреб 1955.
„ 2	Карљиковић Риста, Алгебра за више разреде средњих школа. Први део за V и VI разред, Београд 1931.
Анал.	Курепа др Ђуро, Шкреблин Стјепан и Мутабжија Драган, Аналитичка геометрија за VII и VIII разред гимназије, Загреб 1954.
Андр. И.	Андрић Иво, Травничка хроника, Београд 1945.
„	— —, На Дрини ћуприја, Београд 1953.
„	— —, Одабране приповетке, I—II, Београд 1954.
„	— —, Ex ponto, Београд 1920.
„	— —, Госпођица, Сарајево 1953.
„	— —, Проклета авлија, Нови Сад 1957.
„	— —, Лица, Загреб 1960.
Андр. Н.	Андрић Никола, Од Балкана до Монблана, I—II, Загреб 1927.
Ант. 1	Бошњак, Филиповић и др., Антологија филозофских текстова, Загреб 1954.
„ 2	Поповић Богдан, Антологија новије српске лирике, Београд 1926.
Ар. Рј.	Арамбашин др Јосо, Лијечнички рјечник, Сплит 1912.
Арх. 1926, 1947, 1953, 1954	Архив за правне и друштвене науке, Београд 1926, 1947, 1953. и 1954.
Ат.	Атанацковић Богобој, Два идола, Београд 1893.
Атл.	Деспот Никола, Атлетика, Загреб 1955.
Аут.	Бошковић Никола, Ауто-мото шпорт, Загреб 1956.
Б 1958 . . .	Борба, дневни лист, Београд 1958 . . .
Баб.	Бабић Љубо, Умјетност код Хрвата у XIX стољећу, Загреб 1934.
Баз.	Базала др Алберт, Повијест филозофије, I—III, Загреб 1906, 1909. и 1912.
Бак.	Бакарић Владимир, Проблеми земљишне ренте у прелазној етапи, Загреб 1950.
Бак. Реч.	Бакотић др Лујо, Речник српскохрватског књижевног језика, Београд 1936.
Бан.	Бановић Гојко, Невиђене снаге, приповиједке, Београд 1948.
Бар.	Баранин Душан, Њих троје, Нови Сад 1954.

Барац	Барац Антун, Југославенска књижевност, Загреб 1954.
Бат.	Батушић Славко, Од Сијене до Харлема, Загреб 1941.
Батут	Батут-Јовановић др Милан, Књига о здрављу, Београд 1896.
Баш.	Рецепашић-Башагић др Сафвет-бег (Мирза Сафвет), Трофанда из херцеговачке дубраве, Сарајево 1928.
БВ 1909	Босанска вила, лист за забаву, поуку и књижевност, Сарајево 1909.
Бег.	Беговић Милан, Дуња у ковчегу, Загреб 1921.
»	— —, Изабране пјесме, Загреб 1925.
»	— —, Божји човјек, Загреб 1924.
»	— —, Гига Барићева, I—III, Загреб 1940.
Бел.	Белић Александар, Вук и Даничић, чланци и огледи, Београд 1947.
»	— —, Око нашег књижевног језика, Београд 1951.
Бен.	Бенешић Јулије, Разговори, Загреб.
»	— —, Владислав Ст. Рејмонт, Сељаци, I—II, превео с пољског — —, Загреб 1951.
Бен. Рј.	Бенешић Јулије, Хрватско-пољски рјечник, Загреб 1949.
Берт.	Бертић Живко, Женски удеси, приповијести, Загреб 1902.
БК 1906	Бранково коло, лист за забаву, поуку и књижевност, Сремски Карловци 1906.
Бог.	Боговић Мирко, Матија Губец, Загреб 1859.
Богд.	Богдановић др Милан, В. Шекспир, Хамлет, превео с енглеског — —, Загреб 1956.
»	— — —, Рикард III, превео с енглеског — —, Загреб 1951.
»	— — —, Отело, превео с енглеског — —, Загреб 1950.
»	— — —, Ромео и Јулија, превео с енглеског — —, Загреб 1950.
Богдан.	Богдановић Милан, Стари и нови, I, Београд 1931.
»	— —, Ромен Ролан, Кола Брењон, превео с француског — —, Београд 1946.
Божић	Божић Мирко, Курлани горњи и доњи, Загреб 1952.
»	— —, Неисплакани, Загреб 1955.
Бој.	Бојић Милутин, Песме и драме, Београд 1927.
Бот.	Урбан др Стјепан и Домац др Радован, Ботаника за више разреде средњих школа, Загреб 1955.
Ботић	Ботић Лука, Дјела, Загреб 1949.
Бошк.	Бошков Живојин, Чланци из књижевности, Нови Сад 1949.
Брл.	Брлић-Мажуранић Ивана, Згоде и незгоде шегрта Хлапића, Загреб.
»	— — —, Приче из давнине, Загреб 1920.
Буд.	Будисављевић Буде, С личке груде, Загреб 1951.
В 1885	Виенац забави и поуци, течај XVII, Загреб 1885.
Вас.	Васић Драгиша, Црвене магле, Београд 1922.
»	— —, Утуљена кандила, приповетке, Београд 1922.
Ват.	Миховиловић Миро, Основи ватерпола, Загреб 1952.
Вел.	Великановић Исо, Отмица, Загреб 1901.
»	— —, Сријемске приче, Загреб 1915.
»	— —, Мигуел де Сервантес Саведра, Бистри витез Дон Кихоте од Манче, I—II, превео са шпанског — —, Загреб 1951.
Вес.	Веселиновић Јанко, Хајдук Станко, Београд 1913.
»	— —, Слике из сеоског живота, I—III, Београд 1896, 1899. и 1926.
»	— —, Дела, Сељанка, Београд 1933.
Весл.	Параћ Далибор, Основи веслачког спорта, I, Сплит 1949.

Видр.	Видрић Владимир, Пјесме, Загреб.
Визн.	Визнер Љубо, Пјесме, Загреб 1943.
Вил.	Виловић Ђуро, Хрватски сјевер и југ, Загреб 1930.
Вин.	Винавер Станислав, Јарослав Хашек, Доживљаји доброг војника Швејка, I—III, превео с чешког — —, Београд 1949.
Вит.	Витез Григор, Пјесме, Загреб 1950.
Вј. 1957. и 1960 . . .	Вјесник Социјалистичког савеза радног народа Хрватске, Загреб 1957. и 1960 . . .
ВЛ 1960 . . .	Вечерњи лист, Загреб 1960 . . .
Водн.	Водник Бранко, Повијест хрватске књижевности, I, Загреб 1913.
Војн.	Војновић Иво, Geranium, Загреб 1918.
„	— —, Еквиноције, Загреб 1895.
„	— —, Дубровачка трилогија, Загреб 1902.
„	— —, Стари гријеси, Загреб 1919.
„	— —, Машкарате испод купља, Загреб 1922.
„	— —, Смрт мајке Југовића, Загреб 1907.
Враз	Враз Станко, Стихови и проза, Загреб 1951.
Вуј.	Вујачић Мирко, Гавран на звонику, Цетиње 1953.
„	— —, Црвена јесен, Суботица 1956.
Вујач.	Вујачић Марко А., Знаменити црногорски јунаци, I, Цетиње 1951.
Вуј. Лекс.	Вујаклија Милан, Лексикон страних речи и израза, Београд 1954.
Вук	Вук Стефановић Караџић, Ковчежић за историју, језик и обичаје, I, Беч 1849.
„	— —, Први и други српски устанак, Београд 1947.
„	— —, Скупљени историски и етнографски списи, I, Београд 1898.
Вук Рј.	Вук Стеф. Караџић, Српски рјечник, Београд 1935.
Вукић.	Вукићевић Илија, Људско срце, приповетке и слике, Београд 1901.
Вуков.	Вуковић Чедо, Висине, Београд 1952.
ВУС 1960 . . .	Вјесник у сриједу, Загреб 1960 . . .
Вучо	Вучо Александар, Распуст, Београд 1954.
Гавр.	Гавриловић Михаило, Из нове српске историје, Београд 1926.
Гал.	Галовић Фран, Пјесме, I—II, Загреб 1943.
Геом.	Карљиковић Риста, Геометрија за III и IV разред средње школе, Београд 1938.
Глиг.	Глигорић Велибор, Српски реалисти, Београд 1954.
Глиш.	Глишић Милован, Приповетке, I—II, Београд 1904. и 1925.
„	— —, Подвала, комедија, Београд 1885.
„	— —, Никола В. Гоголь, Тарас Бульба, приповетка, превео с руског — —, Београд 1902.
„	— —, Иван С. Гончаров, Обломов, роман, превео с руског — —, Београд 1949.
Гор.	Горан Ковачић Иван, Дани гњева, Загреб 1936.
„	— — —, Јама, поема, Загреб 1947.
Грг.	Гргић Берислав, Теодор Драјзер, Америчка трагедија, превео с енглеског — —, Загреб 1948.
Грол	Грол Милан, Позоришне критике, Београд 1931.
„	— —, Бомарше, Фигарова женидба, комедија, превео с француског — —, Београд 1925.
„	— —, Проспер Мериме, Коломба и Кармен, превео с француског — —, Београд 1910.
Д 1934	Данас, књижевни часопис (год. I, бр. 3), Београд 1934.
Даб. Рј.	Дабац инж. Влатко, Електротехнички рјечник, Загреб 1952.

Дав.	Давичо Оскар, Песма, роман, Београд 1953.
„	— —, Бетон и свици, роман, Београд 1956.
Дан.	Даничић Ђуро — примери из разних његових дела према Рј. А. и И-Б Рј.
Деан. Рј.	Деановић М. — Јернеј Ј., Хрватскосрпско-талијански рјечник, Загреб 1956.
Деан. Рј.	Дер Ј., Деановић М. и Мајкснер Р., Хрватскосрпско-француски рјечник, Загреб 1956.
Дед. В.	Дедијер Владимир, Дневник, II, Београд 1946.
Дед. Ј.	Дедијер др Јевто, Нова Србија, Београд 1913.
Десн.	Десница Владан, Олупине на сунцу, Загреб 1952.
Дим.	Димовић Милан, Едмонд Ростан, Сирано де Бержерак, превео с француског — —, Београд 1946.
Дис	Дис-Петковић Владислав, Песме, Београд 1939.
Дов.	Довијанић Тилија, Пјер Лоти, Исландски рибар, превела с француског — —, Београд 1899.
Дом.	Домановић Радоје, Целокупна дела, I—II, Београд.
Домј.	Домјанић Драгутин М., Изабране пјесме, Загреб 1924.
Дончев.	Дончевић Иван, Хорватова кћи, Загреб 1935.
„	— —, Безимени, Загреб 1946.
„	— —, Миротворци, Загреб 1956.
Драж.	Драженовић Јосип, Повијест једнога вјенчања, приповијест, Загреб, 1901.
Дрв. Рј.	Дрводелић Милан, Хрватско-енглески рјечник, Загреб 1953.
Дук.	Дукић Анте, Из дневника једног магарца, Загреб 1925.
Дуч.	Дучић Јован, Сабрана дела, I—V, Београд 1929.
Ђаја	Ђаја Иван, Од живота до цивилизације, Београд 1933.
Ђал.	Ђалски Ксавер Шандор, Под старим крововима, Загреб 1929.
„	— —, Биедне приче, Загреб 1888.
„	— —, Освит, Загреб 1914.
„	— —, У ноћи, Загреб 1913.
„	— —, Јанко Бориславић, Загреб 1913.
Ђил.	Ђилас Милован, Легенда о Његошу, Београд 1952.
„	— —, Максим Горки, Дело Артамонових, превео с руског — —, Београд 1949.
Ђон.	Ђоновић Јанко, Горски токови, пјесме, Београд 1947.
„	— —, На леђима Апенина, Београд 1953.
Ђорђ.	Ђорђевић др Тихомир Р., Наш народни живот, Београд 1923.
Ђур.	Ђуровић Душан, Дукљанска земља, Београд 1939.
Ђурић	Ђурић Војислав, Постанак и развој народне књижевности, Београд 1955.
ЕГ 1	Петровић др Руде, Економска географија Југославије за VIII разред гимназије, Загреб 1954.
„ 2	Прикрил др инж. Борис, Економска географија, II део, Загреб 1954.
„ 3	Стазић Жаверије, Економска географија европских држава, Загреб 1955.
ЕЈ	Енциклопедија Југославије, I—VI, Загреб 1955—1965.
ЕЛЗ	Енциклопедија Лексикографског завода, I—VII, Загреб 1955—1964.
Ж 1955	Живот, мјесечни часопис за књижевност и културу (св. 3, 4—5), Сарајево 1955.
Жуј.	Жујовић Јован, Камено доба, Београд 1893.
З-Г	Згага Мирко — Гропуцо Иво, Кроз високе планине, Загреб 1952.

Змај	Змај Јовановић Јован, Певанија, Нови Сад 1882.
Зог.	Зоговић Радован, На попришту, Београд 1947.
И 1958	Израз, часопис за књижевност, Сарајево 1958.
И-Б Рј.	Ивековић др Ф. и Броз др И., Рјечник хрватскога језика, I—II Загреб 1901.
Ивак.	Ивакић Јоза, Из нашег сокака, Карловац 1905.
»	— —, Село и варош, Загреб 1912.
Иван.	Иванишевић Драго, Земља под ногама, Загреб 1940.
Игњ.	Игњатовић Јаков, Вечити младожења, роман, Београд 1910.
Ил.	Илић Војислав Ј., Песме, I—II, Београд 1907. и 1909.
Ил. Пол. 1960 . . .	Илустрована Политика, недељни лист, Београд 1960 . . .
Ј 1957	Језик, часопис за културу хрватског језика (бр. 1 и 2), Загреб 1957.
Јаг.	Јагић Ватрослав, Изабрани краћи списи, Загреб 1948.
Јак.	Јаковљевић Стеван, Српска трилогија, I—II, Београд 1939.
»	— —, Ликови у сенци, Београд 1956.
Јакш. Ђ.	Јакшић Ђура, Дела, I—IV, Београд 1911.
Јакш. М.	Јакшић Милета, Песме, Београд 1922.
Јанк.	Јанковић Милица, Плава госпођа, роман, Београд 1924.
Јах.	Препонско јахање, Београд 1951.
Јевт.	Јевтић Боривоје, Дани на Миљацки, Београд 1935.
Јел.	Јелић Војин, Анђели лијепо пјевају, роман, Загреб 1953.
Јов. Ј.	Јовановић Јован М., Стварање заједничке државе Срба, Хрвата и Словенаца, I, Београд 1928.
»	— —, Хоноре де Балзак, Чича Горијо, превео с француског — —, Београд 1901.
Јов. С.	Јовановић Слободан, Из наше историје и књижевности, Београд 1931.
»	— —, Вођи француске револуције, Београд 1920.
»	— —, Платон, Макиавели, Берк, Маркс, Београд 1935.
»	— —, Влада Милана Обреновића, I, Београд 1926.
»	— —, Влада Александра Обреновића, III, Београд 1936.
Јонке	Јонке Људевит, Јарослав Хашек, Доживљаји доброг војака Швејка, I—II, превео с чешког — —, Загреб 1953.
Јур.	Јурјевић Анте, Шарл Бодлер, Цвјетови зла, превели с француског Јурјевић Анте и Робић Дуња, Загреб 1952.
Јурк.	Јурковић Јанко, Сабране приповијести, I—II, Загреб 1880—1881.
К 1950	Књижевност, месечни часопис (св. 1.), Београд 1950.
Кал.	Калеб Вјекослав, На камењу, Загреб 1940.
»	— —, Понижене улице, роман, Загреб 1950.
»	— —, Приповиједке (Изван ствари), Загреб 1951.
Кам.	Полић-Камов Јанко, Иштипана хартија, Загреб 1907.
Каш.	Кашанин Милан, Трокошуљник, Београд 1930.
Кашт.	Каштелан Јуре, Пијетао на крову, Загреб 1950.
Кем.	Матијевић др инж. Егон и Кеслер Мирко, Кемија за VIII разред гимназије, Загреб 1954.
Кик.	Кикић Хасан, Провинција у позадини, Загреб 1935.
Киш	Киш-Хорват Фрањо, Насмијани удеси, Загреб 1918.
Кл. Рј.	Клаић др Братољуб, Рјечник страних ријечи, израза и кратица, Загреб 1951.
КН 1955—1960 . . .	Књижевне новине, орган Савеза књижевника Југославије, Београд 1955—1960 . .

Кнеж. Б.	Кнежевић Божидар, Мисли, Београд 1931.
„	— —, Тома Карлајл, О херојима, превео с енглеског, Београд 1903.
Кнеж. Л.	Кнежевић Лазар, Сјенкјевич Хенрик, Огњем и мачем, превео с пољског — —, Београд 1953.
Ков. А.	Ковачић Анте, Прве приповијести, Загреб 1953.
„	— —, Дјела, I—II, Загреб 1950.
„	— —, Фељтони и чланци, Загреб 1952.
Ков. В.	Ковачић Владимир, Цесте и јаблани, Загреб 1952.
Коз. И.	Козарац Иван, Ђука Беговић, Загреб 1911.
Коз. Ј.	Козарац Јосип, Међу свјетлом и тмином, Загреб 1891.
„	— —, Мртви капитали, Загреб 1890.
„	— —, Изабране приповиједке, Загреб 1919.
Козарч.	Козарчанин Иво, Сам човјек, Загреб 1937.
Кол.	Колар Славко, Или јесмо или нисмо, Загреб 1942.
„	— —, Ми смо за правицу, Загреб 1942.
„	— —, Натраг у нафталин, Загреб 1946.
Ком.	Комарчић Лазар, Један разорен ум и Записник једног покојника, Београд 1908.
„	— —, Два аманета, роман, Београд 1893.
Комб.	Комбол Миховил, Повијест хрватске књижевности до народног препорода, Загреб 1945.
„	— —, Данте Алигиери, Пакао, превео с талијанског, Загреб 1948.
„	— —, Данте Алигиери, Чистилиште, превео с талијанског — —, Загреб 1955.
Комун. 1951	Комунист, орган КПЈ за марксистичку теорију и праксу (бр. 4-5), Београд 1951.
„ 1966 . . .	— —, орган Савеза комуниста Југославије, Београд 1966 . . .
Коњов.	Коњовић Петар, Стеван Мокрањац, Београд 1956.
Кор.	Корајац Вилим, Хумористичка дјела, Загреб 1918.
Кос.	Косор Јосип, Пожар страсти, Загреб 1912.
„	— —, Изабране приповијести, Загреб 1950.
Кост. Д.	Костић Душан, Говор земље, Београд 1952.
Кост. Л.	Костић Лаза, Песме, Београд 1940.
„	— —, Драме, Београд 1922.
Коч.	Кочић Петар, Целокупна дела, I, Београд.
Кош.	Кошутић Радован, Песма о аргатару и о шеви, Београд 1938.
„	— —, Без гроба и без крстаче, Београд 1939.
КР 1924	Књижевна република (бр. 4, 7), Загреб 1924.
Крањч. С.	Крањчевић Силвије Страхимир, Бугаркиње, Сењ 1885.
„	— —, Изабране пјесме, Загреб 1898.
„	— —, Трзаји, Тузла 1902.
„	— —, Пјесничка проза, Загреб 1912.
Крањч. Стј.	Крањчевић Стјепан, Л. Н. Толстој, Рат и мир, I—II, превео с руског — —, Загреб 1949.
„	— —, Иља Ильф и Евгениј Петров, Златно теле, превео с руског — —, Загреб 1946.
„	— —, Лав Толстој, Ана Карењина, II, превео с руског — —, Загреб 1946.
Креш.	Крешић Стјепан, Чарлс Дикенс, Посмртни списи Пиквикова клуба, I—II, превео с енглеског — —, Загреб 1953.
„	— —, Оскар Вајлд, Бајке, превео с енглеског — —, Загреб 1955.
Кркл.	Кркле Густав, Изабране пјесме, Загреб 1947.

Крл.	Крлежа Мирослав, Лирика, Загреб 1949.
»	— —, Три драме (У логору, Вучјак, Голгота), Загреб 1955.
»	— —, Хрватски бог Марс, Загреб 1945.
»	— —, Десет крвавих година, Загреб 1937.
»	— —, Повратак Филипа Латиновића, Загреб 1954.
»	— —, Легенде, Загреб 1933.
»	— —, Симфоније, Загреб 1933.
»	— —, Књига студија и путописа, Загреб 1939.
»	— —, Глембајеви, проза (Господа Глембајеви, У агонији, Леда), Загреб 1954.
»	— —, Хиљаду и једна смрт, Загреб 1933.
»	— —, Европа данас, Загреб 1935.
»	— —, На рубу памети, Загреб 1954.
»	— —, Банкет у Блитви, Загреб 1953.
Куг.	Хорват Звонко, Спортско куглање, Загреб 1955.
Кул.	Куленовић Скендер, Стојанка мајка Кнежопољка, поема, Сарајево 1945.
Кум.	Кумичић Еуген, Олга и Лина, Загреб.
»	— —, Урота Зрињско-Франкопанска, Загреб 1895.
»	— —, Јелкин босиљак, Загреб 1905.
»	— —, (Јенио Сисолски), Госпођа Сабина, роман, Загреб 1883.
Кур.	Курелац Фран, Флуминенсија, Загреб 1862.
Куш.	Кушан Јакша, У процијепу, Загреб 1954.
КХ 1936	Књижевни хоризонти (св. 4—7), Загреб 1936.
Л 1905	Ловор (бр. 1, 2), Задар 1905.
Лаз. Л.	Лазаревић Лаза К., Приповетке, I—II, Београд—Загреб 1898. и 1899.
Лаз. М.	Лазаревић Милутин Д., Наши ратови за ослобођење и уједињење: Српско-турски рат 1912, I—II, Београд 1928. и 1929.
Лал.	Лалић Михаило, Свадба, Београд 1950.
»	— —, Први снијег, приповиједке, Београд 1951.
»	— —, Извидница, Београд 1953.
»	— —, Зло прољеће, роман, Београд 1953.
»	— —, Раскид, Цетиње 1955.
Лапч.	Лапчевић Драгиша, Положај радничке класе и синдикални покрет у Србији, Београд 1928.
Леск. Ј.	Лесковар Јанко, Приповијести, Загреб 1917.
»	— —, Сјене љубави, Загреб 1898.
»	— —, Пропали двори, Загреб 1896.
Леск. М.	Лесковац Младен, Бећарац, Нови Сад 1958.
Лит. 1957	Литература, часопис за књижевност и културне проблеме, Загреб 1957.
Л-К	Лукић Вељко и Кушан Јакша, Фјодор Михаиловић Достојевски, Браћа Карамазови, пријевод с руског — —, Загреб 1953.
ЛМС 1949	Летопис Матице српске, Нови Сад 1949.
» *1951...*	— — —, Нови Сад 1951 . . .
Лог. 1	Ристић Светомир, Логика, Београд 1938.
» *2*	Вечерина Иван, Логика за више разреде средњих школа, Загреб 1954.
Лоп.	Лопичић Никола, На камену, Цетиње 1953.
Љуб.	Љубиша Стјепан Митров, Приповијести црногорске и приморске, Београд 1924.
»	— — —, Причања Вука Дојчевића, I—II, Београд 1902. и 1903.

М 1867	Матица, лист за књижевност и забаву, Нови Сад 1867.
Маж. И.	Мажуранић Иван, Пјесме, Сушак 1924.
Маж. М.	Мажуранић Матија, Поглед у Босну, Загреб 1938.
Маж. Ф.	Мажуранић Фран, Лишће и друга дјела, Загреб 1916.
„	— —, Од зоре до мрака, Загреб 1927.
Макс.	Максимовић Десанка, Како они живе, Београд 1935.
„	— —, Мирис земље, Београд 1955.
Ман.	Манојловић Љубиша, На часу историје, Београд 1956.
Мар.	Маринковић Ранко, Прозе, Загреб 1948.
„	— —, Руке, Загреб 1953.
Марет.	Маретић Томо, Дјела П. Вергила Марона, превео с латинског — —, Загреб 1932.
Марј. Ј.	Марјановић Јован, Народноослободилачки рат и народна револуција у Југославији 1941—1945, Београд 1956.
Марј. М.	Марјановић Милан, Хрватска књижевна критика, III, Загреб 1950.
Марк. Д.	Марковић Даница, Тренуци и расположења, Београд 1928.
Марк. М.	Марковић Марко, Крива Дрина, Сарајево 1952.
Марк. Св.	Марковић Светозар, Изабрани списи, Београд 1937.
Марк. Ф.	Марковић Фрањо, Карло Драчки, драма, Загреб 1872.
„	— —, Из младих дана, Загреб 1883.
Март.	Мартић Грга, Осветници, I—III, Загреб 1861, 1862. и 1865.
Мас.	Massuka V. — Живојиновић Велимир, Стихови, Београд 1934.
Мат.	Матавуљ Симо, Из разнијех крајева, приповетке, Београд 1923.
„	— —, Бакоња фра-Брне, Београд 1945.
„	— —, Ускок, Београд 1902.
Матк.	Матковић Маријан, Два есеја из хрватске драматургије, Загреб 1950.
Матош	Матош Антун Густав, Иверје, Мостар 1899.
„	— — —, Ново иверје, Загреб 1900.
„	— — —, Огледи, студије и импресије, Задар 1905.
„	— — —, Видици и путови, Загреб 1907.
„	— — —, Уморне приче, Загреб 1909.
„	— — —, Наши људи и крајеви, Загреб 1910.
„	— — —, Печалба, Загреб 1913.
„	— — —, Изабране пјесме, Загреб 1954.
Мач.	Керец Стјепан, Мачевање, Загреб 1951.
Маш.	Машић Бранко, Љупче, роман, Загреб 1925.
Мед. Енц.	Медицинска енциклопедија, Загреб 1957.
МЕП	Мала енциклопедија Просвета, I—II, Београд 1959.
М-И	Маретић Томо и Ившић Стјепан, Хомерова Илијада, превели с грчког — —, Загреб 1948.
„	— —, Хомерова Одисеја, превели с грчког — —, Загреб 1950.
Мил.	Миланковић Милутин, Кроз васиону и векове, Београд 1943.
Мил. В.	Милићевић Вељко, Приповетке, Београд 1930.
„	— —, Беспуће, Сарајево 1912.
„	— —, Чарлс Дикенс, Пиквиков клуб, I, превео с енглеског — —, Београд 1930.
Мил. Ж.	Милићевић Живко, Радозналости, есеји, Суботица 1951.
Милис.	Милисавац Живан, Савест једне епохе, Нови Сад 1950.
Миљ.	Миљанов Марко, Дјела, Београд 1937.
Минд.	Миндеровић Чедомир, Уска улица, приповетке, Београд 1945.
Мин. Лекс.	Лексикон Минерва, Загреб 1936.

Митр.	Митровић Милорад Ј., Песме, Београд 1910.
Мих.	Михалић Стјепан, Новеле, Загреб 1953.
Михиз	Михајловић Борислав (Михиз), Од истог читаоца, Београд 1956.
Михољ.	Михољевић-Стипанчић Мила, За свијетлом, Загреб 1941.
Мишк.	Мишкина (Павлек Миховил), За својом звијездом, приповијести, Загреб 1926.
Мј. 1926. и 1936	Мјесечник, гласило Правничкога друштва, Загреб 1926. и 1936.
М-О	Милчиновић Андрија и Огризовић Милан, Проклетство, Загреб 1907.
Моск.	Московљевић Милош, Михаил Шолохов, Тихи Дон, I и III, превео с руског — —, Београд 1946. и 1947.
Мул.	Мулабдић Едхем, Зелено бусење, приповијест, Загреб 1898.
„	— —, На обали Босне, цртице, Загреб 1900.
Наз.	Назор Владимир, Мити и легенде, Загреб 1948.
„	— —, Епоси, Загреб 1946.
„	— —, Лирика, Загреб 1946.
„	— —, Етерика, Загреб 1947.
„	— —, Риме и ритмови, Загреб 1949.
„	— —, Дјечја књига, Загреб 1947.
„	— —, Пастир Лода, Загреб 1946.
„	— —, Есеји, чланци и полемике, Загреб 1950.
„	— —, Новеле, Загреб 1946.
„	— —, Приповијетке, Загреб 1947.
„	— —, Партизанска књига, Загреб 1949.
Нам.	Наметак Алија, Бајрам жртава, новеле, Загреб 1931.
НЕ	Доленец Фрањо и Павлетић Јела, Наука о еволуцији за VIII разред гимназије, Загреб 1954.
Нед.	Недић др Љубомир, Целокупна дела, II, Београд.
„	— —, Оливер Голдсмит, Векфилдски свештеник, превео с енглеског — —, Београд — Загреб 1898.
Неим.	Неимаревић Анте, 1914, Загреб 1937.
Нен. Љ.	Ненадовић Љубомир, Писма из Немачке, Београд 1922.
„	— —, О Црногорцима, Београд 1929.
„	— —, Писма из Италије, Београд 1907.
Нен. М.	Ненадовић Матија, Мемоари, Београд 1893.
Нех.	Нехајев Милутин, Биег, Загреб 1917.
„	— —, Вуци, Загреб 1928.
„	— —, Раковица, Загреб 1932.
НИН 1958 . . .	Недељне информативне новине, Београд 1958 . . .
НК 1946	Наша књижевност, месечни часопис (св. III и IV, VIII, X), Београд 1946.
Нов.	Новаковић Стојан, Васкрс државе српске, Београд 1904.
„	— —, Село, Београд 1942.
Новак	Новак Вјенцеслав, Посљедњи Стипанчићи, Загреб 1899.
„	— —, Подгорске приповијетке, Загреб 1889.
„	— —, Два свијета, приповијест, Загреб 1901.
„	— —, Тито Дорчић, приповијест, Загреб 1906.
Ног.	Кнежевић Бран., Ногомет, Београд 1951.
НП Вук	Српске народне пјесме, скупио и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, I—V (према И-Б Рј. и Рј. А); VI, 1940, VII, 1900, VIII, 1900, IX, 1936.

Н. посл. Вук	Српске народне пословице ... скупио ... Вук Стеф. Караџић, Београд 1900.
Н. прип. Вук	Српске народне приповиједке, скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, Беч 1870 (у И-Б Рј.).
НПХ	Хрватске народне пјесме, V—X, уредио др Никола Андрић, Загреб 1909—1942.
НП Херм.	Херман Коста, Народне пјесме Мухамедоваца у Босни и Херцеговини, I, Сарајево 1888.
Нуш.	Нушић Бранислав, Народни посланик, Београд 1932.
„	— —, Госпођа министарка, Београд 1931.
„	— —, Листићи, Београд 1890.
„	— —, Аутобиографија, Београд 1924.
„	— —, Деветстопетнаеста, I, Београд 1938.
НХ	Жежељ Радмила и Леко др Александар, Неорганска хемија, Београд 1955.
НЧ	Доленец Фрањо и Луи др Анте, Наука о човјеку за више разреде средњих школа, Загреб 1954.
Њег.	Његош Петровић Петар, Горски вијенац, Београд 1952.
„	— — —, Шћепан Мали, Београд 1951.
О 1875	Отаџбина, лист за књижевност, науку и друштвени живот, Београд 1875.
О-А	Осман Азиз (Нури Хаџић Осман и Миличевић Иван), Без сврхе, слика из живота, Загреб 1897.
„	— —, Без наде, приповиест из мостарскога живота, Загреб 1895.
Обз. 1932	Обзор [дневни лист], Загреб 1932.
ОГ	Калмета Ратимир, Опћа географија за више разреде гимназије, Загреб 1955.
Огр.	Огризовић Милан, Хасанагиница, драма, Загреб 1909.
Одб.	Страхоња А. и Буторац Т., Одбојка, Загреб 1954.
ОК	Крајчиновић др Матија и Хан др Виктор, Органска кемија за више разреде гимназије, Загреб 1955.
Ољ.	Ољача Младен, Шапат борова, Београд 1953.
ОП 1	Грос Мирјана, Опћа повијест (1640—1815), Загреб 1955.
„ *2*	Ђурановић Шарлота, Опћа повијест (1870—1918), Загреб 1954.
П 1939	Печат, мјесечник за умјетност, науку и све културне проблеме (бр. 5—6), Загреб 1939.
Пав.	Павичић Јосип, Књига о давнини, Загреб 1953.
Павл.	Павлиновић Миховил, Хрватски разговори, Задар 1877.
„	— —, Пути, Задар 1888.
Павл. Б.	Павловић Боро, Велесајам, Загреб 1955.
Панд.	Пандуровић Сима, Стихови, Београд 1921.
„	— —, Разговори о књижевности, I, Београд 1927.
„	— —, Ж. Расин, Аталија, трагедија, превео с француског — —, Београд 1913.
„	— —, Виљем Шекспир, Хамлет, трагедија, превео с енглеског — —, Београд 1924.
Панч.	Панчић др Јосиф, Из природе, мањи списи, Београд 1893.
Пар.	Парун Весна, Пјесме, Загреб 1948.
Пед.	Вучић Радмило, Основи педагогике, Београд 1934.
Пер.	Перовић Миливоје, Хроника о Пустој Реци, Београд 1951.
Перк.	Перковић Лука, Новеле, Загреб 1935.
Петр. Б.	Петровић Бошко, Лагано промичу облаци, Београд 1955.

Петр. В.	Петровић Вељко, Варљиво пролеће, Нови Сад 1954.
„	— —, Времена и догађаји, Нови Сад 1954.
„	— —, Изданци из опаљена грма, Нови Сад 1955.
„	— —, Земља, Нови Сад 1955.
„	— —, Разговору никад краја, Нови Сад 1956.
„	— —, О књижевности и књижевницима, Нови Сад 1959.
Петр. М.	Петровић Михаило, Кроз поларну област, Београд 1932.
„	— —, Роман јегуље, Београд 1952.
Петр. Р.	Петровић Растко, Људи говоре, Београд 1953.
Петрон.	Петронијевић др Бранислав, Историја новије филозофије, Београд 1922.
Пец.	Пеција Петровић Петар, Испод наших брда, приче, Осијек 1931.
ПИ 1950	Партијска изградња, орган КПЈ за партијско-организациона питања (св. 1), Београд 1950.
Пиј.	Пијаде Моша, Изабрани говори и чланци 1948—1949, Београд 1950.
ПИФ	Стојковић др Андрија и Петровић Слободан, Преглед историје филозофије за средње школе, Београд 1955.
Пов. 1	Пауш Павао, Повијест старога вијека, Загреб 1955.
„ *2*	Бабић Владимир, Повијест средњега вијека за V разред гимназије, Загреб 1953.
Поз. 1948	Позориште, месечни часопис (св. 4—5), Београд 1948.
Пол. 1944, 1950, 1957 . . .	Политика, дневни лист, Београд 1944, 1950, 1957 . . .
Полић	Полић Никола, Јучерашњи град, Загреб 1936.
Поп. Б.	Поповић Богдан, Огледи из књижевности и уметности, I, Београд 1914.
Поп. В.	Поповић Владимир, Свијетло на пепелу, Загреб 1951.
Поп. Ј.	Поповић Јован, Реда мора да буде, Београд 1955.
„	— —, Истините легенде, Београд 1948.
„	— —, Сремска хроника, приповетке, Београд 1953.
Поп. П.	Поповић Павле, Из књижевности, II, Београд 1919.
„	— —, Милован Видаковић, Београд 1934.
Прав.	Правопис српскохрватскога књижевног језика, Нови Сад 1960.
Прер.	Прерадовић Петар, Дјела, I—II, Загреб 1918—1919.
Прод.	Продановић Јаша, Наши и страни, Београд 1949.
Псих.	Марковић Благоје, Психологија, Београд 1940.
Р 1946	Република, часопис (св. 7—8), Загреб 1946.
Рад. А.	Радић Анте, Сабрана дјела, I, Загреб 1936.
Рад. Д.	Радић Душан, Село, роман, Београд 1937.
„	— —, Приповетке, Београд 1951.
„	— —, Тако ми планинци, Београд 1939.
Рад. Стј.	Радић Стјепан, Данашња финанцијална знаност, Загреб 1908.
Радич.	Радичевић Бранко, Песме, Београд 1924.
Радул.	Радуловић Јован, Сумрак на Неретви, Београд 1932.
„	— —, Гријеси отаца, Београд 1932.
„	— —, За утехом, Београд 1926.
Рак.	Ракић Милан М., Песме, Београд 1903.
Ранк.	Ранковић Светолик П., Сеоска учитељица, роман, Београд 1934.
„	— —, Горски цар, роман, Београд 1897.
„	— —, Порушени идеали, роман, Београд 1900.
„	— —, Слике из живота, Београд 1904.

Рв.	Свибен Бранко, Рвање, Загреб 1954.
Реч. САНУ	Речник српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности, I — . . . Београд 1959 — . . .
Риб.	Рибар др Иван, Политички записи, Загреб 1948.
Рист.	Ристић Миливоје, Очи, роман, Београд 1938.
Рј. А.	Рјечник хрватскога или српскога језика Југославенске академије знаности и умјетности, I— . . . Загреб 1880— . . .
Р-К Реч.	Ристић др Светомир и Кангрга Јован, Речник српско-хрватског и немачког језика, Београд 1928.
Рук.	Фландер Маријан, Рукомет, Загреб 1954.
С 1911, 1919. и 1937	Савременик, мјесечник Друштва хрватских књижевника, Загреб 1911, 1919. и 1937.
Свезн.	Свезнање, општи енциклопедиски лексикон, I—II, Београд 1937.
Сек.	Секулић Исидора, Кроника паланачког гробља, Београд 1940.
»	— —, Записи о моме народу, Београд 1948.
»	— —, Говор и језик — културна смотра народа, Београд 1956.
Сиј.	Сијарић Ћамил, Бихорци, роман, Сарајево 1956.
»	— —, Зелен прстен на води, Београд 1957.
Сим.	Симић Новак, Закони и огњеви, Загреб 1947.
»	— —, Бркићи из Бара, роман, Загреб 1948.
»	— —, Браћа и кумири, роман, Загреб 1955.
Сим. Реч.	Симоновић Драгутин, Ботанички речник, Београд 1959.
СКГ 1937	Српски књижевни гласник (св. 1—8), Београд 1937.
Скерл.	Скерлић Јован, Писци и књиге, I—V, Београд 1907—1909.
»	— —, Светозар Марковић, Београд 1922.
Скиј.	Франковић Драгутин, Школа скијања, Загреб 1960.
СЛ 1960	Студентски лист, Загреб 1960.
Сп. 1960 . . .	Спорт, лист, Београд 1960 . . .
Срем.	Сремац Стеван, Поп Ћира и поп Спира, приповетка, Београд 1911.
»	— —, Зона Замфирова, приповетка, Београд 1907.
»	— —, Вукадин, приповетка, Београд 1940.
»	— —, Приповетке, I—IV, Београд 1931, 1932, 1933. и 1935.
СТ	Харангозо Тибор, Столни тенис, Загреб 1955.
Стан.	Станимировић Владимир, Изгнаници, албанска одисеја, Београд 1924.
Станк.	Станковић Борисав, Стари дани, приповетке и слике, Београд 1902.
»	— —, Нечиста крв, роман, Београд 1933.
»	— —, Коштана, Београд 1924.
Станк. С.	Станковић Синиша, Биологија за I разред гимназије, Београд 1962.
Старч.	Старчевић Анте, Изабрани списи, Загреб 1943.
Ств. 1948. и 1952	Стварање, часопис за књижевност, културу и економски живот, Цетиње 1948. и 1952.
Стев.	Стевановић Михаило, Граматика српскохрватског језика за више разреде гимназије, Београд 1951.
Стипч.	Стипчевић Аугустин, Пјесме, Загреб 1955.
С-Ц	Строци Тито, Гете, Фауст, превео с њемачког — —, редакцију пријевода извршио Добриша Цесарић, Загреб 1955.
Стр.	Андрашић Д., Стрељаштво, Загреб 1954.
Сур.	Суреп-Панић Милорад, Филип Вишњић, песник буне, Београд 1956.
Тад.	Тадијановић Драгутин, Пјесме, Загреб 1951.
Тел. 1960 . . .	Телеграм [лист], Загреб 1960 . . .

Тен.	Брикси Предраг, Тенис, Загреб 1952.
Терм. 1	Граматичка терминологија, Београд 1932.
„ *2*	Књижевна терминологија, Београд 1933.
„ *3*	Ботаничка терминологија, Београд 1934.
„ *4*	Зоолошка терминологија и номенклатура, Београд 1932.
„ 5	Хигијенска терминологија, Београд 1934.
Тито	Тито Јосип Броз, Борба за ослобођење Југославије 1941—1945, I, Загреб 1947.
Т. књ.	Живковић Драгиша, Теорија књижевности за више разреде средњих школа, Београд 1955.
Тод.	Тодоровић Благоје Д., Воћке и воће, Београд 1899.
Том.	Томић Јосип Еуген, Пошурице, Загреб 1887.
„	— — —, Змај од Босне, приповијест, Загреб 1898.
„	— — —, Мелита, Загреб 1899.
Торб.	Торбарина Јосип, Вирџинија Вулф, Године, превео с енглеског — —, Загреб 1946.
Торд.	Тординац Никола, Одабране цртице и приповијести, Загреб 1890.
Трифк.	Трифковић Коста, Драматски списи, I, Београд 1893.
Тур.	Турић Јуре, Игра животом, сабране приповијести, Загреб 1909.
Туђ.	Туђан др Фран, Минералогија и геологија за VII разред средњих школа, Загреб 1955.
Ћип.	Ћипико Иво, Пауци, Београд 1909.
„	— —, Са острва, приповетке, Београд 1903.
„	— —, За крухом, Нови Сад 1904.
Ћоп.	Ћопић Бранко, Пролом, Београд 1953.
„	— —, Под Грмечом, Београд 1938.
„	— —, Доживљаји Николетине Бурсаћа, Сарајево 1956.
„	— —, Распјевани цврчак, пјесме, Сарајево 1955.
„	— —, Дјечак прати змаја, Београд 1956.
„	— —, Не тугуј бронзана стражо, Београд 1957.
„	— —, Осма офанзива, роман, Београд 1964.
Ћор.	Ћоровић Светозар, Целокупна дела, IV, Београд.
„	— —, У часовима одмора, приповетке, Београд 1906.
Ћос. Б.	Ћосић Бранимир, Покошено поље, роман, Београд 1953.
Ћос. Д.	Ћосић Добрица, Далеко је сунце, Београд 1953.
„	— —, Корени, роман, Београд 1954.
„	— —, Деобе, I-III, Београд 1961.
Уј.	Ујевић Тин, Ојађено звоно, Загреб 1933.
„	— —, Скалпел каоса, Загреб 1938.
„	— —, Људи за вратима гостионице, Загреб 1938.
„	— —, Руковет, Загреб 1950.
„	— —, Жедан камен на студенцу, Загреб 1954.
Уск.	Ускоковић Милутин, Дела, Београд 1932.
Фелд.	Фелдман Мирослав, Три драме (Зец, У позадини, Из мрака), Загреб 1955.
Физ. 1	Лукатела Јосип и Мецгер др Божо, Физика за више разреде гимназије, Загреб 1955.
„ *2*	Каталинић др Марин и Мајер Драгутин, Физика, наука о електрицитету и магнетизму, Загреб 1955.
„ *3*	Телебаковић Велимир, Физика за VII разред осмогодишње школе, Београд 1955.

Физ. 4	Телебаковић Велимир, Физика за VIII разред осмогодишње школе, Београд 1955.
Фил.	Филиповић Драгољуб, Косовски божури, Београд 1935.
Финк	Финк др Никола, Алфред Брем, Како живе животиње, превео с њемачког и приредио — —, Загреб 1939.
Фран.	Франичевић Марин, Звијезда над планином, Загреб 1945.
Франг.	Франгеш Иво, Ђовани Верга, Мештар дон Гезуалдо, превео с талијанског — —, Загреб 1947.
Хар.	Харамбашић Аугуст, Изабране пјесме, Загреб 1895.
Хок.	Радослав Ф., Хокеј на трави, Загреб.
Хорв.	Хорват Јожа, Записи, Загреб 1951.
ХР 1928	Хрватска ревија, двомјесечник Матице хрватске (двоброј 1—2), Загреб 1928.
Цар Е.	Цар Емин Виктор, Иза плиме, роман, Загреб 1913.
»	— — —, Старци, Загреб 1917.
»	— — —, Данунцијада, Загреб 1946.
Цар М.	Цар Марко, Есеји, Београд 1936.
»	— —, Александар Дима-Син, Госпођа с камелијама, превео с француског — —, Београд 1923.
Цвиј.	Цвијић др Јован, Говори и чланци, I, Београд 1921.
»	— —, Цвијићева књига, Београд 1927.
Цес. А.	Цесарец Аугуст, За новим путем, Загреб 1926.
»	— —, Царева краљевина, Загреб 1946.
Цес. Д.	Цесарић Добриша, Освијетљени пут, Загреб 1953.
»	— —, Књига препјева, Загреб 1951.
Црњ.	Црњански Милош, Сеобе, Суботица 1956.
Чипл.	Чиплић Богдан, Јаруга, Београд 1953.
»	— —, Дивље јато, Нови Сад 1952.
»	— —, Ђорђе Зличић-Цига, Београд 1951.
Чол.	Чолаковић Родољуб, Кућа оплакана, Београд 1949.
»	— —, Записи из ослободилачког рата, III, Сарајево 1950.
»	— —, Сусрети и сјећања, Београд 1959.
Ч-М	Чубелић Томо и Милостић Милован, Преглед хисторије НОБ Југославије, Загреб 1955.
Шамш. Рј.	Шамшаловић др Густав, Хрватскосрпско-њемачки рјечник, Загреб 1929.
Шант.	Шантић Алекса, Пјесме, Београд 1911.
»	— —, Целокупна дела, II, Београд.
Шапч.	Шапчанин Милорад П., Сањало, Београд 1912.
»	— —, Целокупна дела, III, Београд.
Шах 1	Недељковић Озрен, Знате ли шах, Београд 1952.
» 2	Вуковић Владимир, Увод у шах, Загреб 1947.
Шег.	Шегедин Петар, Дјеца божја, Загреб 1946.
Шен.	Шеноа Аугуст, Сабране приповиести, I-VIII, Загреб 1883 (I), 1889 (II), 1884 (III), 1885 (IV), 1886 (V), 1900 (VI), 1887 (VII), 1897 (VIII).
»	— —, Клетва, Загреб 1934.
»	— —, Загребуље, Загреб 1932.
»	— —, Изабране пјесме, Загреб 1882.

Шим. А.	Шимић Антун Бранко, Изабране пјесме, Загреб 1933.
Шим. С.	Шимић Станислав, Језик и пјесник, Загреб 1955.
Шимун.	Шимуновић Динко, Мркодол, приповијести, Загреб 1916.
„	— —, Туђинац, Загреб 1911.
„	— —, Ђердан, приповијести, Загреб 1914.
„	— —, Породица Винчић, Загреб 1950.
Шиш.	Шишић Фердо, Преглед повијести хрватскога народа, Загреб 1916.
Шкаљ.	Шкаљић Абдулах, Турцизми у народном говору и народној књижевности Босне и Херцеговине, I-II, Сарајево 1957.
Шкреб	Шкреб Зденко, Гете, Поезија и збиља, превео с њемачког — —, Загреб 1953.
Шов.	Шовари Роман, Н.В. Гоголь, Приповијетке, превео с руског — —, Загреб 1950.
Шуб.	Шубић Звонимир, Фазлића поток, Београд 1934.

ТЕХНИЧКЕ СКРАЋЕНИЦЕ

авиј.	авијација
агр.	агрономија, агрономски, аграрно
адм.	администрација
ак.	акузатив
акц.	акценат
алб.	албански
амер.	амерички
анат.	анатомија
ант.	антички
антроп.	антропологија
аор.	аорист
апстр.	апстрактна именица
ар.	арапски
арх.	архаизам
археол.	археологија
архит.	архитектура
астр.	астрономија
аугм.	аугментатив
банк.	банкарство
башт.	баштованство
безл.	безлично
биол.	биологија
бот.	ботаника
бр.	број
брод.	бродарство
буг.	бугарски
в.	види
в.	(после броја) век
вај.	вајарство
вар.	гласовна варијанта
варв.	варваризам
везн.	везник
вет.	ветерина
већ.	већином
војн.	војнички
вок.	вокатив
вр.	време, временски
вулг.	вулгарно
г.	година
ген.	генитив
геогр.	географија
геод.	геодезија
геол.	геологија
гл.	глагол, глаголски
гот.	готски
грађ.	грађевинарство
грам.	граматика, граматички
граф.	графика
грч.	грчки
дат.	датив
дв.	двојина
дем.	деминутив, деминутивно
деч.	дечји говор
дијал.	дијалекатски, дијалект
др.	друго
ђач.	ђачки говор
ек.	екавски
екон.	економија
ел.	електротехника, електротехнички
енгл.	енглески
енкл.	енклитика
ест.	естетика
етим.	етимолошки
етн.	етнологија, етнографија
еуф.	еуфемизам
ж	женски род
жел.	железница
зам.	заменица
зан.	занатство
заст.	застарело
зб.	збирно
зб. им.	збирна именица
зоол.	зоологија
И.	Исти
ијек.	ијекавски
им.	именица
имп.	императив
импф.	имперфект

инд.	индустрија
индив.	индивидуално
инстр.	инструментал
инф.	инфинитив
ир.	иронично
исп.	испореди
ист.	историјски, историја
итд.	и тако даље
јд.	једнина
кајк.	кајкавски
калк	дословни превод стране речи
канц.	канцеларијски
карт.	карташки
кат.	католички
књиг.	књиговодство
књиж.	књижевно, књижевност
ков.	кованица
козм.	козметика
комп.	компаратив
кув.	куварство
л.	лице
лат.	латински
лингв.	лингвистика
лов.	ловачки
лог.	логика, логички
лок.	локатив
локал.	локално
м	мушки род
м.	место, уместо
мак.	македонски
мат.	математика
мађ.	мађарски
маш.	машинство
мед.	медицина
мет.	метеорологија
метр.	метрика
мех.	механика
мин.	минералогија
мит.	митологија
мн.	множина
муз.	музика
нар.	народски
нар. песн.	народно песништво
наст.	наставак
науч.	научно
некњиж.	некњижевно
нем.	немачки
необ.	необично
неодом.	неодомаћено
неодр.	неодређени вид придева
неол.	неологизам
непотп.	непотпуни глагол
непр.	неправилно
непрел.	непрелазни глагол
непром.	непроменљив
несврш.	несвршени глагол
неуљ.	неуљудно
нов.	новинарство
ном.	номинатив
нпр.	на пример
нумизм.	нумизматика
одр.	одређени вид придева
одрич.	одрични
оном.	ономатопеја
пал.	палеонтологија
пед.	педагогија
пеј.	пејоративно
перс.	персијски
песн.	песнички
повр.	повратни глагол
погр.	погрешно
погрд.	погрдно
подр.	подругљиво
поет.	поетика, поетски
поз.	позориште, позоришни
покр.	покрајински
пољ.	пољски
пољопр.	пољопривреда
пом.	поморски
пор.	породица, породично
порт.	португалски
пос.	посесивни, присвојни
пошт.	поштански
пр.	пример
прав.	правопис
правн.	правни, правнички
празн.	празноверје
предг.	предговор
предл.	предлог
през.	презент
презр.	презриво
прел.	прелазни глагол
преф.	префикс
прид.	придев
прил.	прилог
прил. пр.	прилог прошлог времена
прил. сад.	прилог садашњег времена
псих.	психологија
пчел.	пчеларство
разг.	разговорни језик
Ред.	редакција
рет.	реторика
риб.	рибарство
рлг.	религија
ром.	романски
р. прид.	радни глаголски придев
рсл.	рускословенски
руд.	рударство
рум.	румунски
рус.	руски
с	средњи род
санскр.	санскртски
свеч.	свечано
сврш.	свршени глагол

син.	синоним
синт.	синтакса
скраћ.	скраћено, скраћеница
сл.	слично
слик.	сликарство
слов.	словеначки
соц.	социологија
спец.	специјално
спорт.	спортски
ссл.	српскословенски
ст.	столеће
стен.	стенографија
стил.	стилистика
стсл.	старословенски
суп.	суперлатив
супл.	суплетивна множина
супр.	супротно
тал.	талијански
теол.	теологија
техн.	техника
технол.	технологија, технолошки
тзв.	такозвани
тј.	то јест
тр.	треба
трг.	трговина, трговачки
трен.	тренутни
трп. прид.	трпни глаголски придев
тур.	турски
узв.	узвик
уз. повр.	узајамно-повратни глагол
ум.	уметност
уч.	учестали глагол
ф.	фамилија
фам.	фамилијарно
фарм.	фармација
фиг.	фигуративно, у преносном смислу
физ.	физика
физиол.	физиологија, физиолошки
фил.	филозофија
филм.	филмски
филол.	филологија
фин.	финансије
фиск.	фискултура
фолкл.	фолклористички
фон.	фонетски
фот.	фотографија
фр.	француски
хебр.	хебрејски
хем.	хемија
хип.	хипокористика, одмила
цркв.	црквено
цсл.	црквенословенски
чак.	чакавски
чеш.	чешки
шаљ.	шаљиво
шатр.	шатровачки
шк.	школски
шп.	шпански
штамп.	штампарство
шток.	штокавски
шум.	шумарство

РЕЧНИК

А—Е

А

а[1] (**А**) **1. а.** *ниски задњојезични самогласник.* **б.** *слово којим се обележава тај самогласник.* **2.** *прво (по реду).* **3.** муз. *основни тон по коме се одређује висина осталих тонова, шести тон це-дур скале, ла.* **4.** скраћ. *за*: *ар, алт, ампер* (А).

а[2] везн. **1.** *супротни* **а.** *за везивање двеју супротних радњи или појмова.* — Још ми није дошла воља, а ваљда ће доћи! *Крањч. С.* Легла, а не устала. *Радул.* Голо, а охоло. *Н. посл. Вук.* **б.** (са »да« и негацијом) *за искључивање онога што се очекује према претходном.* — И пољубивши га . . . изиђе, а да није рекао зашто је дошао. *Крањч. Стј.* **2.** *саставни* **а.** *за везивање двеју истовремених или сукцесивних радња или напоредних особина.* — Седи у башти и оштри бријаче, а певуца кроз зубе. *Срем.* У дрази се скотрља камен, а мукла тисућострука ломљава затутња цијелом драгом. *Шимун.* Босиоком посађени, а ружицом заграђени. *НП Вук.* **б.** *при набрајању.* — Из сјемена . . . настаје влат, а из влати клас, а од класа . . . крух, а крух се претвара у крв, а крв постаје човјеком. *Крл.* **в.** *за исказивање чега неочекиваног (у корелацији с временским прилозима и везницима и с неким глаголима)*: *кад; тада.* — Истом одјекну Рељин глас, а у пећину уђе дивна женска. *Крањч. С.* Погледам, а тамо граби преко поља зец. *Вел.* **г.** *за везивање с претходним (у дијалогу, питању, причању и сл.) или уз објашњење (у уметнутој реченици).* — А где ти је кмет? *Јакш. Ђ.* А да је удес ћудљив, видимо сваки дан. *Јурк.* Уз поток Ситницу, а то је исто што и уз драгу, пут је. *Шимун.* **3.** *раставни*: *или.* — А пошао у њиву, а у дрва, а у виноград, а у ливаду — свакад ће је [пушку] понети. *Глиш.* **4.** *за појачавање.* — Ако ти се не свиђа, а ти иди. *Јак.* Ко тера [шегу]? — Па ти! А да ко! *Срем.* **5.** плеон. *обично у стиховима, ради појачавања или ради допуне броја слогова.* — Украј мене Срба ниједнога, све прснуло а од јада мога. *Радич.* А ја стиштем гласне гусле а на вјерне груди. *Крањч. С.*

а[3] прил. **1. а.** *чим, тек што, баш кад.* — Одмах натраг, откуд си и дошао . . . А цик зоре. *Ђур.* **б.** *таман, само што.* — — Поп се занесе, и а да падне наузнак, а сељаци га прихватише. *Лаз. Л.* **2.** *оволико, толико.* — Ту нема истине ни а — и окачи ноктом о зуб. *Вукић.* **3.** *корелативно*: а . . . а *час . . . час, сад . . . сад.* — Неке гвоздене шипке једнако излазе из неког ваљка . . . А увуку се, а истуре се. *Сек.*

а[4] узв. (различито наглашено: **а̀, а́**, а-а̀, а-а́, а̀-а̀) **1.** *за дозивање, питање, одрицање, потврђивање, подстицање, присећање и изражавање различитих емоција.* — А, брате рођени, а! — виче он стегнута гласа. *Ђур.* Зато ли сам те на длану носао, а? *Коз. И.* А, ти »криворепа«! . . . Зар ти мислиш да баш све појеш! А? *Вес.* А-а! Тога је већ одвише. *Ков. А.* Аа, шунки — свака част! *Маш.* А-а, да су мени твоје године, ја бих се кутарисао. *Андр. И.* **2.** *за подражавање, опонашање граје, замуцкивања, детињег плача и сл.* — »А-а-а-а-а!« заграјаше ђаци. *Срем.* »Молим те, је л' тако било?« — »А-а-а-а, замуцкује Гојко, а откуд ти то знаш?« *Срем.* Црквом је сунуо пригушени . . . ааа! *Кал.*

Изр. а ну, а да ну покр. а) *за скретање пажње и у питању*: *је ли.* — А ну, дјецо, видјесте ли негдје чича-Марка? *Јакш. Ђ.*; б) *при подстицању*: *деде, хајде.* — А да ну, богати, Грујо . . . причај ми. *Љуб.* А ну, причај, амана ти! — прихвати Илија Бјелаш. *Лоп.*

а- грч. *као префикс (обично уз туђе речи) означава да нешто нема од онога што значи основна реч*: аполитички, анационалан, аморалан, асиметрија.

а̀ба ж тур. заст. **1. а.** *груба вунена тканина, сукно.* — За старца је добра чоха и дебела аба. *Вел.* **б.** *горњи део мушке одеће од такве тканине или чохе.* — На њему је одијело турско: аба од плаве, а чакшире од црвене чохе. *Реч. САНУ.* **2.** (обично мн.) *изношено, подерано одело, дроњци.* — У

дроњцима и абама мучиш [се] да истераш камен из камена. *Бур.*

а̀бав *в. хабав.*

абажу̏р, -у́ра м фр. *штит на светиљци који управља светлост у једном правцу и заклања очи, сенило.* — Свјетиљка на округлом столу расипала је испод абажура свјетло. *Бег.*

аба́ија и **аба́ја** ж тур. = абахија *покривач од абе, сукнени коњски покривач.* — Преко седла су пребачене... златом и сребром везене абаје. *Шимун.*

а̀бак(ус) м лат. архит. *четвртаста плоча изнад капитела на стубу.*

а̀бар *в. хабар.*

а̀бат м тал. *в. опат.*

а̀бати (се) *в. хабати (се).*

абати́са ж лат. *в. опатица.*

а̀батство и **аба̀тство** с *в. опатија.*

абахија ж = абаија. — Ат [је] покривен сивом абахијом. *Нам.*

а̀бациј̀ан, -лна, -лно *који се односи на абата; који се врши уз учешће абата:* ~ миса.

а̀бација м тур. *кројач који израђује одела од абе.*

а̀бацијин, -а, -о *који припада абацији.*

а̀бацијскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на абацију:* ~ занат, ~ радња.

а̀бацика и **аба̀цика** ж *абацијина жена; женска особа абација.*

а̀бацилук и **абацѝлук** м *абацијски занат; абацијска радња.*

а̀бацијица и **аба̀цијица** ж **1.** *абацијска радионица.* **2.** *абацијина жена.* — Она се обрати гестом према абацијици Резики. *Ивак.*

а̀бацијка и **аба̀цијка** ж **1.** *в. абацика.* **2.** *повећа игла којом шију абације.*

а̀бацијскӣ, -а̄, -о̄ *в. абацијски.*

абдѐрит, -а и **абдѐрӣт,** -и́та м *в. абдеријанин.*

абдѐрӣтскӣ, -а̄, -о̄ фиг. *глуп, ограничен.* — Пише духовите фељтоне, чешљајући немилосрдно наше абдеритске прваке. *Ков. А.*

абдѐрӣтство и **абдери́тство** с *незналаштво, ограниченост.*

абдери́јанин м (мн. абдери́јани) фиг. *ограничен човек, глупак (према Абдеријанима, становницима старог трачког града Абдере, чувеним по ограничености).*

а̀бдёрскӣ, -а̄, -о̄ *в. абдеритски.*

а̀бдес(т) м *в. авдес(т).*

абдѐс(т)лук м *в. авдесана.*

абдика́ција ж лат. *оставка владара одрицање од престола.*

а̀бдикацибнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на абдикацију:* ~ списи.

абдицѝрати, -и̏цӣрам свршн. и несврш. нем. *одрећи се, одрицати се од престола.*

а̀бдо̄мен и **абдо́мен** м лат. анат. *трбух; задак.*

а̀бдомина̄лан, -лна, -лно лат. *који се односи на абдомен.*

а̀бен, -а, -о *који је од абе (1а).* — Хафис-паша... повуче за собом... неколико кола абених капица... да разда народу место фесова. *Вук.*

абѐњāк, -а́ка м *капа од абе (1а).*

абѐњача ж (у атрибутској служби) *в. абен:* капа ~.

а̀бер *в. хабер.*

абера́ција ж лат. **1. а.** астр. *привидна промена положаја небеског тела због Земљина кретања (око Сунца).* **б.** физ. *расипање светлосних зракова.* **2.** биол. *одступање од нормалног типа.* **3.** фиг. *помереност, скретање, искривљеност.* — Све би се то још могло назвати и младалачком конгестијом крви у глави, моралном аберацијом. *Крл.*

абѐсӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Абесинију и Абесинце.*

Абеси́нци, Абѐсӣна̄ц̄ м мн. (јд. Абеси́нац) = Абисинци *в. Етиопљани.*

абеце́да ж **1.** *сва слова у латиници поређана по утврђеном реду;* исп. **азбука,** алфабет. **2.** фиг. *основа, основна знања из нечега.* — Стари кнез био је... увјерен... да су сви данашњи јавни радници били дјечаци који нису познавали ни абецеде војних и државних послова. *Крањч. Стј.*

Изр. Морзеова ~ *телеграфска абецеда у којој цртице и тачке замењују слова.*

абецѐда̄р, -а́ра м лат. **1.** *списак уређен по абецеди.* **2.** *буквар.*

абецеда́рац, -рца м *онај који учи абецеду, буквараџ.*

а̀бецеда̄рнӣ и **абецѐда̄рнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на абецедар;* фиг. *почетнички, основни.* — Залажући се за своје идеје он... често одлази у... популаризацију, абецедарна тумачења. *Михиз.*

а̀бецёднӣ и **абѐцёднӣ,** -а̄, -о̄ *који је начињен по абецеди:* ~ попис, ~ регистар, ~ ред, ~ списак.

а̀бецёдио и **абѐцёдно** прил. *по абецедном реду.*

абиогенѐза и **абиогѐнеза** ж грч. биол. *постајање живога од неживе материје, самозачеће.*

абиолòгија ж грч. *наука о мртвој, анорганској природи.*

àбис м грч. покр. *в. амбис.* — У оку абис и пропад, гдје ће се громови сјећи. *Кам.*

а̀бисан, -сна, -сно покр. *који је као абис.* — У ње су очи . . . црње од црног, абисног неба. *Кам.*

абѝсӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Абисинију и Абисинце.*

Абисѝнци, Абѝсӣнāцā м мн. (јд. Абисѝнац) = Абесинци.

а̀бит *в. хабит.*

абитурѝјент м нем. *ученик који је завршио средњу школу, свршени матурант.*

абитурѝјентица, абитурѝјенткиња и **абитуријѐнткиња** ж *ученица која је завршила средњу школу, свршена матуранткиња.*

абитурѝјентскӣ, -ā, -ō *који се односи на абитуријенте:* ~ курс.

а̀блатӣв м лат. грам. *падеж потицања и одвајања.*

а̀блатӣвнӣ,-ā,-ō *који се односи на аблатив, који има значење аблатива:* ~ генитив.

а̀блатӣвскӣ, -ā, -ō *в. аблативни.*

а̀блаут м нем. грам. *превој самогласника, мењање самогласника у корену речи.*

а̀бнормāлан, -лна, -лно лат. *који није нормалан, ненормалан.*

а̀бнормāлно прил. *на абнормалан начин, ненормално.*

абнормāлнӧст, -ости ж *абнормално стање, ненормалност.*

абнормѝтēт, -éта м нем. *в. абнормалност.*

аболѝрати, абӧлӣрāм сврш. и несврш. нем. правн. *обуставити, обустављати (судски поступак), укинути, укидати.* — Велеиздајнички процес у Загребу био је аболиран. *Риб.*

аболѝција ж лат. правн. *обустављање кривичног судског поступка.*

аболицӣӧнист(а) м *онај који се залаже за аболицију.* — Аболиционисти . . . користе прилику да обнове своју кампању за укидање смртне казне. *Пол. 1959.*

А̄-бӧмба ж *атомска бомба. Прав.*

абӧнент м нем. *онај који се на што претплатио, претплатник.* — Казалишни абоненти се позивају да изволе уплатити доспјелу четврт. *Обз. 1932.* Предложио [је] да се у угоститељским објектима са сталним абонентима образују посебни савети абонената. *Пол. 1957.*

абониpање с *гл. им. од абонирати (се).*

абониpати (се), абӧнӣрāм (се) сврш. и несврш. нем. *претплатити (се), претплаћивати (се) на нешто.* — Он се код мене абонирао . . . Плаћа унапријед сваког мјесеца. *Мар.* фиг. Буржоазија [је у парламентима] абонирала . . . својим изборним системима и преварама огромну већину мјеста. *КН 1948.*

абониpац, -рца м *в. абонент.*

абӧнмāн, -áна м фр. *претплата.*

а̀боновати (се), -нујēм (се) сврш. и несврш. *в. абонирати (се).* — Дај пречњаке овамо! — викну неко испред каване. — Молим, ја сам се пре абоновао — одговори апотекар. *Ранк.*

абӧнос и **а̀бонос** м **1.** бот. *дрво које расте у Индији, познато по својој тврдоћи и црној боји* Diospyros ebenum; исп. ебановина. **2.** (у атрибутској служби у полусложеницама) *абоносан.* — У рукама му абонос-чибук. *Лаз. Л.* Хаљина се лелуја низ црне абонос-степенице. *Матош.*

абӧносан и **а̀боносан,** -сна, -сно *који је од абоноса, који је као абонос.* — Светлост заблиста осветљавајући на отвору врата абоносно лице једног црнца. *Реч. САНУ.*

абӧносати се, -ошēм се сврш. и несврш. *постати, постајати као абонос.* — При пожару угљенисани и у води абоносани предмети сачували су се боље но икоји други остаци преисторијских људи. *Жуј.*

абӧносов и **а̀боносов,** -а, -о *који је од абоноса.*

абӧносовина и **а̀боносовина** ж *абоносово дрво.* — Строги капетан . . . скиде лулу са свога дугог чибука од абоноса и . . . будућег капетана »намаза« пошћено абоносовином. *Вес.*

абӧрдāж, -áжа м и **абордáжа** ж фр. пом. *напад на непријатељски брод пристајањем уз њега.*

абӧртӣв, -ива м мед. *средство којим се изазива абортус.*

а̀бортӣван, -вна, -вно лат. *који изазива абортус:* ~ средство.

аборти́рати, -бртӣрāм сврш. и несврш. мед. *(из)вршити абортус, побацити(ва)ти.*

абӧртус м лат. мед. *превремено прекидање трудноће, побачај.*

а̀брāзија и **абрàзија** ж лат. **1.** геол. *одроњавање обале изазвано запљускивањем таласа, валова.* **2.** мед. *разарање површине кости, слузавог ткива и др. Кл. Рј.*

абрàзӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на абразију:* ~ обала, ~ тераса.

а̀бразиōнӣ, -ā, -ō *в. абразијски.*

абракадà̀бра ж хебр. **1.** *врста хамајлије, мађијски запис у једанаест редова у облику троугла, трокута.* **2.** *бесмислица.*

А̏брахамов, -а, -о *који припада Абрахаму.* Изр. отићи у Абрахамово крило *умрети.*

а̀брāш, -а́ша м тур. **а.** *човек пегава лица.* — Лице [има] абрашасто, стога су га неки звали и »Абрашом«. *Ком.* **б.** *коњ који има беле пеге на губици или испод репа. Реч. САНУ.*

а̀брашаст и **а̀брашљив,** -а, -о *пегав.*

абревијату́ра и **абревија́ција** ж лат. *скраћивање (неке књиге, списа и сл.), кратица, скраћеница.*

а̀брихтати, -хта̄м и **а̀брихтовати,** -тујēм сврш. нем. варв. *поучити, обучити, дотерати, уредити; изгрдити.* — Он мисли да је ... главно доћи к њему на рапорт, стати антахт и бити добро абрихтан. *Бег.*

аброга́ција ж лат. правн. *укидање, опозивање, поништење (закона, уредбе, прописа и сл.).*

аброги́рати, -ȍгӣрām сврш. и несврш. правн. *укинути, укидати, поништити, поништавати.*

абрȍноша *в. хаброноша.*

абс- *в. апс-.*

абу́зус м лат. *погрешка; злоупотреба, рђава употреба.* — Кажњен сам својим душевним нередом за абузусе језика. *Уј.*

абу́лија ж грч. псих. *недостатак воље, безвољност.*

абу́лича̄р м *онај који нема воље, који је безвољан.*

абундȁрати, -а̄м несврш. индив. *говорити без разумевања, као папагај.* — Стане абундарати њемачки, пољачки и француски. *Матош.*

а̏в оном. *узвик којим се подражава, опонаша лајање пса или лисице.*

а̏ва̄з м тур. *глас; вест.* — Ухвате хајдука па га на сваке муке мећу ... — Пре ћу умрети но пустити аваза од себе! *Вес.* Из турбета ситан аваз дође. *НПХ.*

а̏вазиле прил. тур. *гласно.* — Женскадија побеснила, пребациле фереце преко рамена и авазиле певају кроз сокак. *Ђор.*

а̀ва̄ј узв. тур. **1.** *за изражавање бола, патње, очајања, жаљења и сл.: јао.* — Сјевер спуши, љубице осуши, ава̄ј за њом раскајаној души. *Март.* Ал' ава̄ј! песма залуд покушава да врати чари старинског доба. *Рак.* **2.** (у именичкој служби) м *јаук, вапај.* — Слушају деца ава̄ј самртни. *Јакш. Ђ.*

ава́јлија и **ава́јлика** ж тур. агр. *врста јабуке укуса сличног дуњи.*

а̀вал, -а, -о *в. алев.*

а̀ва̄л, ава́ла м фр. банк. *потпис јемца на меници.*

авали́рање с *гл. им. од авалирати.*

авали́рати, -а̀лӣра̄м сврш. и несврш. банк. *ставити, стављати авал, потпис(ив)ати (меницу) као јемац.*

ава̀лист(а) м фр. *потписник на меници.*

ава̀лӣт, -ӣта и **ава̀лит** м мин. *минерал из групе лискуна, зелене боје (нађен на Авали код Београда). Туђ.*

а̀ван м тур. *посуда за туцање, ситњење чега.*

а̀вангӑрда и **ава̀нгӑрда** ж фр. **1.** воји. *трупе које претходе главнини војске, претходница.* **2.** фиг. *они који предњаче, оно што предњачи.* — Створена је чврста, дисциплинирана партија, авангарда радничке класе. *ОП 2.*

авангȁрдист(а) м *онај који предњачи (у чему), предводник.* — Наша скулптура бит ће заступана са двојицом авангардиста. *Вј. 1957.*

авангардȉстичкӣ, -ā, -ō *који предњачи (у чему).* — Требало би више преводити ... америчке напредне авангардистичке писце. *Лит. 1957.*

а̀вангӑрднӣ и **ава̀нгӑрднӣ,** -ā, -ō **1.** воји. *који припада авангарди.* **2.** фиг. *који има својства авангарде (2), предводнички.* — Водио је борбу [Лењин] за доиста револуционарну партију која ће бити способна да изврши авангардну улогу радничке класе у њеној борби за социјализам. *ПИ 1950.*

аванжи́рати, ава̀нжӣра̄м сврш. и несврш. заст. *в. аванзирати.* — Овде лежи Лука, нека свако зна, овде ј' аванжирȏ — од ништа, постȏ прах. *Змај.* Вражји ти оргуљашу, који си по милости аванжирао до школника! *Шен.*

аванзи́рање с *гл. им. од аванзирати.*

аванзи́рати, -а̀нзӣра̄м сврш. и несврш. = аванзовати *напредовати, бити унапређен; унапредити, унапређивати.* — Сва три брата желела су да аванзирају. *Нуш.* Још као деран постављен [је] за ждребичара, па ... је аванзирао на кочијаша. *Кол.*

ава̀нзма̄н, -а́на м фр. *напредовање (у служби, чину).* — Овај аванзман од десетнике на заставника господину сатнику ... неће бити по вољи. *Фелд.*

а̀ванзовање с *гл. им. од аванзовати.*

а̀ванзовати, -зујēм сврш. и несврш. = аванзирати. — Таман за њу прилика да аванзује за госпођу помоћниковицу! *Глиш.* Видео сам ... да су мене аванзовали у двадесет пету класу. *Јакш. Ђ.*

а̀ваница ж *прангија.* — Догоди [се] често да мала аваница страшније опали него дивовска лумбарда. *Чипл.*

ава̀ница м и ж **1.** *зликовац, нитков.* — Долетјеће кобац аваница. *НП Вук.* **2.** покр. *охол човек. Реч. САНУ.*

а̀ванс м фр. фин. *оно што се даје унапред на рачун нечега што се има примити, предујам, аконтација.* — Чим буде потписан уговор са Фордовом фирмом, Ратковић добива аванс у доларима. *Андр. И.*

авансѝрати, ава̀нсӣрам сврш. и несврш. *в. аванзирати.*

а̀ванскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на аван.*

ава̀нсмāн, -а́на м *в. аванзман.*

а̀вансовати, -сујēм сврш. и несврш. *в. аванзовати.*

авансцѐна ж фр. поз. *отворени део позорнице између завесе и гледалишта.*

авантѝра ж *в. авантура.*

авантӯра ж фр. **а.** *необичан, узбудљив доживљај.* — Поручник . . . хтједе то доказати приповиједањем неке сличне авантуре из својега живота у Италији. *Јурк.* **б.** *смео, опасан подухват у коме се рачуна на случајан успех, пустоловина.* — Представљало [би] авантуру ући у директну борбу . . . а да се претходно није упознао непријатељ. *Комун. 1951.*

авантурѝзам, -зма м *склоност ка авантурама; прављење авантура.* — Други се уплашили од овог ноћног авантуризма и опомињу да ће их Њемци и фашисти стићи уз брдо и побити. *Ћон.*

авантӯрист(а) м *онај који прави авантуре, који је склон авантурама; пустолов.* — Међу гусаре су одлазили робови . . . авантуристи. *Пов. 1.* Гренланд је . . . пронашао . . . норвешки авантуриста Ерих Црвени. *Петр. М.*

авантурѝстичкӣ, -а̄, -о̄ **1.** *који је својствен авантуристима, непромишљено смео.* — Авантуристичку политику . . . платили су главом најбољи кадрови у Партији. *Ч-М.* **2.** *у коме се описују или приказују нечије авантуре:* ~ роман, ~ филм.

авантурѝстички прил. *као авантуриста(а), непромишљено смело.*

авантӯристкиња ж *женска особа авантуриста(а).*

авантӯрица ж *дем. од авантура.*

ава̀нтӯрнӣ и **а̀вантӯрнӣ,** -а̄, -о̄ *в. авантуристички.* — Роман је авантурни са једном љубавном историјом посреди. *Поп. П.*

ава̀нцати, -а̄м сврш. и несврш. тал. покр. *в. аванзирати.*

аванцѝрати, аванцӣрам сврш. и несврш. покр. *в. аванзирати.*

аванцѝрати, ава̀нцӣрам сврш. и несврш. заст. *в. аванзирати.*

ава̀рија ж тал. = хаварија *квар, оштећење брода, бродског товара, авиона и сл.*

аварѝрати, -а̀рӣрам сврш. = хаварирати *претрпети аварију.*

а̀вāх узв. *в. авај.* — Авах мене, до бога милога, како су се посилили Турци. *НП Вук.*

а̀вгуст м лат. = август *осми месец у години, коловоз.*

августѝнац, -нца м = августинац *католички редовник реда светог Августина.*

августӯтињка ж = августинка *католичка редовница реда светог Августина.*

августӯтињскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на августинце.*

а̀вгустовскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на август:* ~ ноћ, ~ сунце.

авгӯтāр, -а́ра м грч. *сува икра из рибе скакавице. Вук Рј.*

авдесà̀на ж тур. *место у кући где се узима авдес, умиваоница.*

а̀вдесни, -а̄, -о̄ *који се односи на авдес, који се употребљава приликом авдеса.*

а̀вдесница ж *убрус којим се брише после узимања авдеса.*

а̀вдесовати, -сујēм несврш. *узимати авдес.*

а̀вдес(т) м тур. **1.** (обично у изразу: узети, узимати ~) *обредно умивање муслимана пред молитву.* — Хоџа узео авдес, откланьао дову. *Ћор.* Сигурно је на чесми, узима авдест. *Андр. И.* **2.** (у атрибутској служби) непром. *в. авдесни.* — Њему момче авдес-пешкир даје. *НПХ.*

авдесха̀на ж *в. авдесана.*

а̀вдика и **а̀вдиковина** ж бот. *в. апта.*

авѐнија ж фр. *широка улица, обично засађена дрворедом.* — Ту малена алеја ствара авенију. *Уј.*

авѐрзнја ж лат. **а.** *одвратност.* — Ја осјећам неодољиву аверзију и спрам те ваше новоградње. *Крл.* **б.** *нетрпељивост, несношљивост.* — Имао је неку чудну аверзију према сваком другу који је био имало боље обучен. *Бег.*

авѐрнм узв. нар. *в. аферим.*

а̀верс м фр. *предња страна металног новца или медаље*; супр. реверс.

а̀вертити се, -ӣм се сврш. тал. покр. *освестити се, отрезнити се, одвратити се.* — И кадија, валах, бекрија би био! Да те једном види, букаром би пио и нигда се више авертио не би! *Шант.*

а̀вет и **а́вет** ж тур. празн. **1.** *покојник или натприродно биће које се у језивом облику привиђа сујеверним људима, сабласт, утвара, привиђење, приказа; зао дух.* — За време рата поклао је много људи . . . Сад га, ето,

муче њихове авети. *Пер.* Она црна кућетина буљи у мене ватреним очима као авет. *Шен.* фиг. Авет глади... већ [је] почела да помаља своје оштре зубе. *Нуш.* **2. а.** *јако исцрпена и ослабела особа.* — Радници и раднице [који раде на акорд] после неколико година постану живе авети. *Лапч.* **б.** покр. *будаласта особа.* **3.** зоол. *ноћна животиња из реда полумајмуна* Tarsius tarsius. *Терм. 4.*

а̀вётаи и **а́ветан,** -тна, -тно = аветски **1.** *који се односи на авет, који је као авет, као у авети, језив, сабластан.* — Аветно доба поноћи је сад, кад гробље зја. *Панд.* Ред аветних лађа то није. *Наз.* **2.** покр. *будаласт.*

а̀ветаст и **а́ветаст,** -а, -о *в. аветан.* — Месечно коло... дотицало [је] својим аветастим зрацима манастир. *Реч. САНУ.*

аве́тати, àвётām несврш. покр. *говорити глупости, лупетати.* — Е, ћути, богати, не аветај! Не знаш ти више но говедо. *Реч. САНУ.*

аве́тина и **а̀ветина** ж *в. аветиња.* — У тај час кад је крик накланога као црна аветина овамо летио... његово лешинасто лице оживи. *Кос.*

аве́тињскӣ и **а̀ветӣнскӣ,** -ā, -ō *в. аветињски.* — Какве су јој очи! Егзалтиране и пуне оног неког аветинског заноса. *Цар Е.*

аве́тиња и **а̀ветиња** ж *авет.* — Ноћу у сну... види духове и аветиње. *Матош.* Мир је... глуво доба, доба аветиња. *Јакш. М.*

аве́тињāк м покр. *будала, сметењак.* — Не могу ја бити стрина сваком 'натемњаку и аветињаку што га беспутница нанесе у ову проклештину. *Лал.*

аве́тињаст и **а̀ветиња̄ст,** -а, -о *који изгледа као аветиња. Р-К Реч.*

аве́тӣњскӣ и **а̀ветӣњскӣ,** -ā, -ō *који се односи на аветиње, који је као аветиња или као у аветиње; сабластан, језив.* — Ноћу тумара у барци, а са њима некако аветињско, мистериозно биће. *Матош.* Све то заједно давало је везиру аветињски изглед. *Андр. И.*

аве́тӣњски и **а̀ветӣњски** прил. *као аветиња, као у аветиње, сабласно, језиво.* — Наоколо је била помрчина и све, што год се чуло и осјећало, изгледало је аветињски. *Лал.* Једва покрену аветињски мршавим прстима. *Чол.*

а̀ветно и **а́ветно** прил. **1.** *као авет, као у авети, сабласно, језиво.* — Над тамним кућама аветно су се повијала велика мокра дрвета. *Вас.* **2.** покр. *рђаво.* — Рече му жена: »Мичи се кудагод и провиђај се за нас, јер ћемо аветно проћи и скапати од глади«. *Реч. САНУ.* **3.** покр. *будаласто.*

а̀ветњāк и **а́ветњāк** м *в. авет (3).*

а̀ветскӣ и **а́ветскӣ,** -ā, -ō = аветан. — Под тим аветским приликама светлуца, трепереħи тисућом одблесака, снег. *Поп. В.* У овом аветском свјетлу што се губило видјели су се само обриси. *Торб.*

а̀ви̏з м и ж покр. *в. авиза.* — Чекао Тодор до ручка, па никаква авиза. *Дом.* Човјеку дошла авиз па се чисто каје шта је радио. *Шант.*

ави́за ж тал. *писмено обавештење о слању или приспећу робе, новца и сл.; обавештење, порука.* — Добили су авизу да буду спремни за покрет кроз седам дана. *Јак.*

ави̏зати, -ām сврш. тал. покр. *обавестити.* — Угледа их сестра два Шаренца, браћу своју сестра авизала. *НП Вук.*

~ **се** сврш. и несврш. *(до)сетити се, (до)сећати се.* — Ал' се чуду авизао бего да је за њим кроз планину Марко, па још боље бјежи уз планину. *НП Вук.*

авизи́рати, авӣзӣрām сврш. и несврш. нем. *(по)слати авизу; обавестити, обавештавати, најавити, најављивати.* — Друмови су познавали његове кораке. Уместо извештаја фирме авизирали су га салашки пси. *Поп. Ј.* Ти си рекао да га лично авизирам да дође до тебе. *Крл.*

~ **се** *јавити се, јављати се.* — Чека... баруна ... који се јутрос ненадно авизирао. *Крл.*

а̀вӣзнӣ, -ā, -ō *који се односи на авизу.*

ави́зо м **1.** *в. авиза.* — Овакав један авизо... потресе домобранима. *Крл.* **2.** пом. *извиђачки брод.* — Била су ту два аустријска велика ратна брода... и мноштво авиза и торпедњача. *Мат.*

авија̀тика ж *наука о ваздухопловству; ваздухопловство, зракопловство, авијација.* — Сети се да живимо у доба авијатике! *Каш.* Непријатељска авијатика... не кружи данас изнад наших глава. *Наз.*

авија̀тичā̏р м *онај који служи у авијацији, који управља авионом, ваздухопловац, зракопловац.*

авија̀тичā̏рка ж *женска особа авијатичар.*

авија̀тичā̏рскӣ, -ā, -ō *који се односи на авијатичаре:* ~ униформа.

авија̀тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на авијатику:* ~ линија, ~ официр.

авија́ција ж лат. син. ваздухопловство, зракопловство **а.** *кретање ваздухом, зраком на апаратима тежим од њега; род војске.* **б.** *авиони, ваздушна, зрачна флота; целокупна ваздушна, зрачна снага једне државе.* — Нит' се боји топова, нит' авијације. *Поп.* Београд... [је] изненада страховито бомбардиран од Хитлерове авијације. *Ч-М.*

а̀вијез и **а̀вијест** ж (ијек.) покр. *в. авет.* — Јеси ли видео њихова лица... њихове

очи? . . . То су сенке . . . авијези . . . гробови. *Ђур.* Од тога времена она се више не одјену док није постала овака авијест. *Бож.*

авио- *као први део полусложеница значи: који се односи на авион и на авијацију*: авио--материјал, авио-механичар, авио-страда и сл.

авио̀н, -она м фр. *справа с мотором и крилима за летење, аероплан, зракоплов*: извиђачки ~, ловачки ~, транспортни ~.

авио̀нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на авионе, који је за авионе*: ~ бомба, ~ мотор.

авитаминóза ж грч.-лат. мед. *обољење због недостатка витамина у исхрани.*

а̀влија и **а́влија** ж тур. **1.** *в. двориште.* — По плочама авлије зачују се . . . кораци. *Десн.* **2.** *ограда, зид око куће.* — Затрча се Сава од Посавља, те прескочи камену авлију, и дружини он отвори врата. *НП Вук.* **3.** фиг. **а.** *сви станови (обично приземни) у једном дворишту (авлији).* **б.** *сви станари из тих станова.* — Миша се хранио . . . по неколиким кујнама у авлији . . . За одело и ципеле бринула је авлија, колективно. *Сек.*

авли̏ја̄р, -ара м индив. *онај који води бригу о авлији.* — Ту негде . . . сахрањен је био љубимац слуга гос-Тошин, баштован и авлијар Љуба. *Сек.*

авли̏ја̄ш, -аша м *један од оних који станују у становима истог дворишта.* — Њезини авлијаши — како је своје сустанаре звала — поштовали су је највише. *Ђор.*

авли̏ја̄шкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на авлијаше.* — Он као да је био зао дух авлијашки. *Ђор.*

а̀влијица и **а́влијица** ж *дем. од авлија.* — Уведу сељака у авлијицу, која се обично налази иза дућана. *Срем.*

а̀влӣјскӣ и **а́влӣјскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на авлију*: ~ врата, ~ ограда.

а̀влӣнскӣ и **а́влӣнскӣ,** -а̄, -о̄ *в. авлијски*: ~ врата, ~ зид.

а̀вни̏ј, -ија м и **авни̏ја** ж *в. авенија.* — Повлаче се булвари, авнији . . . па се попуњавају . . . палатама . . . вилама. *Петр. В.* Оном авнијом, оним путем . . . што води у доњи град. *Каш.*

АВНОЈ, АВНОЈ-а и **Авно̀ј,** Авноја скраћ. *Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије.*

а̀вра *в. хавра.*

а̀врљ-ба̀врљ прил. *овамо-онамо, тетурајући.* — Испливам, те онако кишан, аврљ-бавр̀љ кроз улице, докле досшјех у велику касарну. *Мат.*

а̀врље с покр. *покошен и делимично труо коров. Вук Рј.*

а́вта и **а̀втика** ж бот. *в. апта. Вук Рј.*

авто- *в. ауто-.*

а̀втов, -а, -о *који се односи на авту. Вук Рј.*

а̀втовина ж *в. аптовина.* — Скуваћу му автовину да се наједе. *НП Вук.*

а̀втула ж покр. *в. атула.* — Мишеви су циликтали око автула. *Вуј.*

а̀вџија м тур. заст. *ловац.* — Зајци . . . погоне загари, а дочекују авџије у тесно место. *Срем.*

а̀вџити, -и̏м несврш. заст. *ловити.* — И сам је паша авџио с мојим оцем. *Куш.*

а̀га и **а̀га** м тур. **1. а.** *власник земље (у некадашњој Турској) коју је други обрађивао.* — Кућа је пуста, а њен власник, сеоски ага, склонио се у Сарајево. *Чол.* **б.** *титула код муслимана: господин, газда, понекад ир. (додаје се и иза имена).* — Да ти није била крметина у овој тави? — пита Кезмо . . . — Није ага, није; нема у нас крметине. *Андр. И.* А шта ти радиш ту, мој лијепи ага? — запита га [синчића] строго Вујадин. *Срем.* Хасан-ага Арнаут ујаха ата у хан. *Ј 1957.* **2.** *војни старешина у Турској.* — Јањичарски ага, са оружаном пратњом, враћао се за Цариград. *Андр. И.*

а́га м (вок. а̂го) = **аго** **1.** *хип. од ага.* **2.** *назив одмила за старијег мушкарца у родбини.* — Ага (најстарији девер) Никола, волео ме је због пољског рада. *Вес.*

ага́ва ж грч. бот. *средоземна, најчешће украсна биљка меснатог лишћа* Agave americana. *Терм. З.*

ага̀зија м тур. заст. (у атрибутској служби) *мрк, вран*; исп. агазли. — Пита [га] да ли он има . . . агазију вранца. *НП Вук.*

ага̀зли прид. непром. тур. заст. *мрк, вран.* — И изведе агазли гаврана. *Вук Рј.*

агала́ри м мн. тур. *аге.* — Свуд унаоколо поседале босанске и херцеговачке спахије и агалари. *Јакш. Ђ.*

ага̀ла̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на агаларе, који припада агаларима*: ~ земља.

ага̀ла̄рски прил. *као агалари.* — Носи . . . чибук сасвим по агаларски, са големим ћилибаром. *Јакш. Ђ.*

агала́рство с заст. *в. агалук.*

ага̀лук м тур. **1.** *звање, достојанство аге.* — Ете ти . . . за твој агалук! *Бож.* **2.** *посед, имање које припада аги.* — И агама узми агалуке. *НП Вук.* **3.** *део прихода који се давао аги с његова поседа.*

агàмист(а) м грч. *нежења.*

а̀ган м *хип. од а̀га.* — Ал' му када опет бесједила: »Не збор' тако, мој драги агане«. *Њег.* А аган драган весели се поздраву. *Кос.*

àганскӣ, -ā, -ō *в. агински.* — Тај град . . . је био аганскӣ и беговскӣ. *Бож.*

àгапа ж грч. *заједничка вечера првих хришћана као симбол братства и љубави; хришћанска љубав.* — Ја сам засио за софру . . . да примим свој правичан дио агапе. *Уј.*

Агàрēн, -éна м (мн. Агаре́ни) *в. Агарјанин.* — Спустило се тешко иго безбожних Агарена. *Јакш. М.*

агàрēнскӣ, -ā, -ō *в. агарјански.*

Агàрјанин и **Àгарјанин** м *неверник (назив за Турке — по једном арапском племену које је, према Светом писму, било у непријатељству с Јеврејима, Жидовима).* — Незадовољство исцрпљеног народа у понеким крајевима хришћанских земаља било је толико да је Агарјанин и освајач дочекиван као ослободилац. *Петр. В.*

агàрјàнскӣ и **àгарјàнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Агарјане.* — Потећи ће крваве ријеке од нечисте крви агарјанске. *Њег.*

àгāт, -áта м мин. *в. ахат.* — Сјајан прстен од агата. *Змај.*

àгачкӣ, -ā, -ō покр. *в. агински.* — Све продаше турске кесимаче и агачке хаке и доводе. *Реч. САНУ.*

àгенат, -нта м *в. агент.* — Био је агенат једне незнатне творнице штампиља. *Лескл. Ј.*

агèнде ж мн. лат. канц. *текући послови, несвршени акти.* — Господин доктор . . . бит ће тако љубазан да преузме од вас ваше агенде на префектури. *Крл.*

а́генс м лат. *покретачка снага, покретач.*

àгент, -а и -èнта м нем. **а.** *онај који ради за некога; онај који заступа некога; представник, заступник.* — Вратио се у Мостар као агент једне фабрике бицикла. *Андр. И.* Трговачки агенти нуде господарима творнице аутоматске стројеве. *Шим. С.* **б.** *тајни орган службе безбедности, сигурности; детектив, плаћени достављач.* — Југовић [је], у времену од 1810. до 1812. био сталан агент владе; достављао је извештаје са седница Совјета, денунцирао Доситеја. *Вук.* Фашистички агенти активно су деловали у самом генералштабу. *Марј. Ј.*

агентѝрати, агèнтӣрām сврш. и несврш. = агентовати *бавити се послом агента, бити агент.*

агèнтисати, -ишēм несврш. *в. агентирати.*

àгентица ж *женска особа агент.* — Има агента и агентица женидбених сила божја у Загребу. *Шен.* То [је] . . . била само агентица у туђинској служби. *Крл.*

àгентовање с *гл. им. од агентовати.*

àгентовати, -тујēм несврш. = агентирати.

àгентскӣ, -ā, -ō *који се односи на агенте.*

агенту́ра ж нем. *представништво, заступништво.* — Једна од највећих марсејских трговачких кућа. . . отворила [је] своју агентуру у Сарајеву. *Андр. И.* [Рекао је] да смо ми агентура класног непријатеља у радничком покрету. *Тито.*

агèнтӯрскӣ, -ā, -ō *који се односи на агентуру:* ~ радња.

агенту́рство с *вршење послова агентуре.* — Поморско агентурство убраја се међу најтеже трговачке послове. *Реч. САНУ.*

агѐнција и **агéнција** ж лат. **1.** *установа која води нечије послове; пословница:* ~ речне пловидбе, паробродска ~, поморска ~, трговачка ~. **2.** *предузеће за прикупљање и давање вести новинама:* новинска ~, телеграфска ~.

àгӣлан, -лна, -лно лат. *вредан, предузимљив, предузетан.* — Ја сам агилан човек, предузетан. *Поп. Ј.*

àгӣлно прил. *вредно, предузимљиво, предузетно.*

агӣ́лнōст, -ости ж *особина онога који је агилан, вредноћа, предузимљивост, предузетност, окретност.*

а́гин, -а, -о *који припада а́гу.* — Агин Јова је домаћин. *Вес.*

àгин и **а̀гин,** -а, -о *који припада а̀гу и а̀гу:* ~ кућа.

àгиница ж *агина жена.* — Море, ово [одело] не да носи агиница, него пашиница, па и султанија. *БК 1906.*

àгинскӣ и **агѝнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на а̀гге.* — Његова жеља да се ослободи агинске власти над собом избила је као пролећна бујица. *ЛМС 1949.*

агѝрати, àгӣрām несврш. нем. заст. **1.** *радити, делати.* — Кватерник је доиста агирао. *Нех.* **2.** *гестикулирати, правити покрете рукама.* — Стане пјевати арију алта из Лукреције, агирајући. *Шен.*

агѝтātор м лат. *онај који агитује.*

агѝтāторка ж *женска особа агитатор.* — Руска агитаторка из времена цара Николе II вреди колико је вредела хришћанска светитељка из доба Нерона. *Дуч.*

агѝтāторскӣ, -ā, -ō *који се тиче агитатора и агитације.* — Та мање успела дела [су] програматског агитаторског карактера. *КР 1924.*

агѝтāторски прил. *попут агитатора.*

агита́цња ж лат. *рад на придобијању људи за нешто, уверавање у корисност или штетност нечега; пропаганда; подстицање.*

— Пренио је основне Павловићеве директиве: упорна агитација против одласка омладине у усташе. *Ћоп.*

àгитациōнӣ, -ā, -ō *који се односи на агитацију*: ~ збор, ~ песма, ~ спис.

агити́рање с *гл. им. од агитирати.*

агити́рати, агѝтӣрām несврш. = агитовати *вршити агитацију.* — Прије се агитирало за слогу у часописима и новинама. *Бен.* Аустрија не може мирно гледати како се с оне стране њене границе агитира противу ње. *Јов. Ј.*

àгитка ж рус. = агитовка *песма или чланак написани ради агитације.*

àгитовање с *гл. им. од агитовати.*

àгитовати, -тујēм несврш. = агитирати. — На малим скуповима жена агитовале [су] да се скупљају прилози за болницу. *Ћоп.*

àгитōвка ж = агитка. — Вујачић није спустио своју књигу на ниво агитовки *Пол. 1959.*

àгитпроп м рус. скраћ. *одељење за агитацију и пропаганду.* — Агитпроп Врховног штаба развио је велику активност. *Чол.*

àгица и **а̏гица** м *дем. и хип. од àга и а̏га.* — Залуду агице и бекчићи доводили собом своје атове на чесму. *Мул.*

àгица м *хип. од а́га.* — Мене је жена мога најстаријег брата звала агица. *Моск.*

àгичин, -а, -о *који припада агици.*

агломѐрāт, -а́та м лат. *в. агломерација (2).*

агломера́ција ж лат. **1.** *нагомилавање разнородних елемената; нагомилавање, скупљање.* — Упознаје нас с богатством рудног блага и његовим утјецајем на развитак индустрије и агломерацију становништва. *ОГ.* **2.** *скупина разнородних елемената;* исп. агломерат.

агломери́рати, -èрӣрām сврш. и несврш. нем. *нагомила(ва)ти; населити, насељавати.* — На том је подручју агломерирана већина словеначког становништва. *ЕГ 2.*

àглутинатӣван, -вна, -вно лингв. само у изразу: аглутинативни језик *језик са аглутинацијом.*

аглутина́ција ж лат. **1.** лингв. *начин творбе речи и облика додавањем елемената за творбу с одговарајућим значењем.* **2.** мед. *спајање, гомилање, слепљивање (нпр. крвних зрнаца, бактерија).*

а̏гнец м црквн. **1.** *јагње.* — А ви, високопречасни, баш мислите да ја само онако блејим, у ветар, као агнец. *Петр. В.* **2.** фиг. *кротак, безазлен човек.* **3.** *плашт као знак владичанског пастирства.* — Кад га огрнуше белим дугим »агнецом« преко рамена, . . . владика се нагло промени. *Чипл.*

Изр. ~ божји, ~ незлобиви ир. *онај који се прави наиван, безазлен, невин.*

агно̀стик м *в. агностичар.*

агностицѝзам, -зма м грч. фил. *учење да је нашем сазнању недоступна суштина ствари.*

агно̀стичār м фил. *онај који заступа агностицизам.*

а́го, -а и -ē м = а́га. — Синоћ аго из Новога дође. *НП Вук.*

агò̀вање и **а̏говање** с *гл. им. од аговати.*

агò̀вати, àгујēм и **а̏говати,** а̏гујēм несврш. **1.** *бити ага.* — Мећикукићи [су] аговали као домороци. *Ћур.* **2.** *живети као ага, уживати.* — Откад је он [субаша] у Црној Бари, ми агујемо. Даш Богу божје, цару царево, аги десетак, па накривиш капу. *Вес.*

Изр. ~ и благовати *лепо живети, уживати.* — Вук је и даље аговао и благовао. Радио је што је хтео . . . Зарађивао је на писању и трошио немилице. *Вес.*

àговски прил. *као ага.* — Аговски се тако [ветар] предаје многоженству, не уме да изиђе из белих харема. *Макс.*

агò̀нија и **àгōнија** ж грч. мед. *стање без свести непосредно пред смрт.* — Падао је на махове у агонију и ћутао. *Андр. И.* фиг. Фра Брне је живи леш који труне у дуготрајној агонији. *Глиг.* Кукавни ферали [су] издисали у немоћним трзајима предсмртне агоније. *Мар.*

агò̀нӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на агонију; који је као у агонији.*

агò̀нӣјски прил. *као у агонији.* — Много пресићено тијело агонијски дува да издува сувишак од себе. *КХ 1936.*

агò̀ничан, -чна, -чно *в. агонијски.* — Све [је] тонуло у необичну, тамну, агоничну тишину. *Минд.*

агò̀нички и **агò̀нично** прил. *в. агонијски.* — Његово лице у борби између агонички рујног свјетла извана и сумрака из себе попримили опет нов израз. *Десн.* И тако [драма »У агонији«] постаје целовита као вид једне стварности у којој се доиста агонично живело. *Богдан.*

аграмàк м *напасник, насилник.* — И кад се исклипа за господина, испадне из њега гори аграмак, асија, него од градског дјетета. *Шуб.*

аграмàтичкӣ, -ā, -ō индив. *који не зна граматику.* — Језик аграматичкога сељака несвјесно је пјеснички. *Шим. С.*

а̏грамер м нем. ир. *Загрепчанин васпитан, одгојен у немачком духу.*

а̀грамерскӣ, -ā, -ō ир. *који припада аграмеру, који је својствен аграмеру.* — Аграмерска унучад редовно би долазила у Загреб ... само преко ферија. *Крл.*

а̀гра̄р, агра́ра м лат. *оно што се односи на земљу, земљишне односе и пољопривреду.*

агра́рац, -рца м **1.** *земљорадник.* — Аграрци и војници, Хелени су дошли на југ Балкана са једном паганском културом. *Реч. САНУ.* **2. а.** *власник великог земљишног поседа, великопоседник.* — Такав је био ... гроф Сапари, мађарски аграрац. *Јов. Ј.* **б.** *добитник земље по аграрној реформи.* — Зато су им аграрци морали преко цијеле године одрађивати тај дуг. *Риб.* **3.** пол. *присталица или припадник земљорадничке странке.* — Он је противник довођењу аграраца у скупштину. *Ћос. Б.*

а̀гра̄рија ж **1.** нар. *аграрни уред.* — Чула сам ... неки људи говоре ... има некаква аграрија што даје земљу. *Шуб.* **2.** мн. *аграрни производи.* — Транспорт аграрија из моравичког среза ... [би] много стајао. *Лапч.*

а̀гра̄рнӣ, -ā, -ō *који се односи на аграр; земљорадничкӣ, пољопривредни*: ~ политика, ~ реформа, ~ питање, ~ односи, ~ поседи, ~ производи.

а̀гра̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на аграрце или на аграр.*

а̀графа ж фр. *копча, прекоја (у облику украса).* — Са бунде ... и с бијеле крзнене капе љескају се аграфе. *Нех.*

агра̀фија ж грч. мед. *губитак способности писања због повреде мозга.*

агрѐга̄т, -а́та м лат. **1.** мин. *скуп, спој различитих делова састављених у целину.* — Материја [се] као агрегат или скуп мора састојати од једноставних, простих, недјељивих супстанција. *Ант. 1.* Разлика између минерала и стијена је у томе што је она накупина, агрегат једнога или више минерала. *Туђ.* **2.** техн. *две или више машина које чине целину (нпр. мотор и генератор).* — Звук агрегата ... је дахтао. *Дав.*

агрѐга̄тнӣ и **а̀грега̄тнӣ**, -ā, -ō *који се односи на агрегат.*

Изр. ~ стање *једно од три стања у којима се материја јавља.* — Материје од којих су тела налазе [се] у чврстом, течном или гасовитом стању. Ова стања зову се агрегатна стања. *Физ. 3.*

агрега́ција ж *скуп, скупљање, нагомилавање.* — Под [друштвом] ... не разумијевамо само државу него уопће сваку агрегацију умних људи. *Ант. 1.*

агрѐма̄н, -а́на м фр. *пристанак једне владе да прими некога за дипломатског представника друге државе.*

а̀гресӣван, -вна, -вно фр. *склон нападима на кога или на што, насртљив.* — Ви сте тако агресивни да је потребно запитати: куда управо циљате? *Сек.*

а̀гресӣвно прил. *на агресиван начин, насртљиво, нападачки.* — Говорила је тако агресивно. *Торб.*

агреси́вно̄ст, -ости ж *особина онога који је агресиван, насртљивост.* — Агресивношћу Арнаута био је нарушен дотле на силу одржавани мир. *Лаз. М.*

агрѐсија ж лат. *неизазван напад ради освајања.* — Партија ... [је] показала ... највећу националну свест када је била у питању одбрана земље од фашистичке агресије. *Марј. Ј.*

а̀гресор м лат. *онај који врши агресију, нападач.* — Мирно се проматра наступање агресора у Европи. *Ч-М.*

а̀гресорскӣ, -ā, -ō *који је својствен агресору, нападачки.* — Зар и то није био своје врсте агресорски рат? *Петр. В.*

агрикултӯра ж лат. *земљорадња, пољопривреда.*

агрику̀лтӯран, -рна, -рно *који се односи на агрикултуру, земљорадничкӣ, пољопривредни.* — Ми смо агрикултуран народ с огромним постотком сељачкога сталиша. *Новак.*

агро- лат. *као први део сложеница значи: пољопривредни,* нпр. агробиологија, агроботаника, агротехника, агробиолошкӣ, агротехничкӣ и сл.

агро̀ном м *онај који се бави агрономијом, онај који је завршио неку пољопривредну школу; студент или ђак пољопривредне школе или факултета.*

агроно̀мија ж **1.** *наука о пољопривреди.* **2.** *велико пољопривредно добро*: среска, котарска ~.

агро̀номскӣ, -ā, -ō *који се односи на агрономе и агрономију*: ~ институт.

агру́ми м мн. тал. бот. *назив за све јужно воће накисела укуса.* — Суптропско је воће нпр. наранча и лимун (агруми), смоква, бадем и датула. *ОГ.*

а̀гршак, -шка м тур. **а.** *колутић од кости или рога који се ставља на вретено да буде теже. Вук Рј.* **б.** *дрвени колутић са свећицом у кандилу*; исп. пловак. *Реч. САНУ.*

а̀гршчић м *дем. од аршак.* — Агршчић, пливајући по зејтину, горео је танким пламеном. *Чипл.*

а̑д м грч. мит. = хад *подземни свет, пакао; мучилиште.* — У ад ми се свијет претворио, и сви људи паклени духови. *Њег.* То је ад где станује Сатана, побеђени противник Бога. *Ств. 1952.*

а.д. скраћ. *акционарско друштво.*

а̀да[1] ж тур. *речно острво, речни оток.*

а̀да[2] покр. *речца за истицање супротности према претходном*: *тă.* — Ти се шалиш? — зграну се Грујић . . . — Ада вала нећу ни да лудим од жалости, — опоро одговори Бердић. *Лал.* Хаџија . . . преведе арапску изреку . . . — Ада мудра ли Арапина! — викну Халимача. *Сиј.*

ада̀ђо прил. тал. муз. **1.** *лагано, благо.* **2.** (у именичкој служби) м *део, став у једној музичкој композицији који се изводи лагано, благо.* — Језгро бића његова потресе тај херувимски адаџо. *Матош.*

А̀дам, -а и **А̀да̄м,** Ада́ма м хебр. *име првог човека (по Библији).*

Изр. од Адама, од Адама и Еве, од Еве и Адама *од давнина; надуго.* — Ћути, јер иначе и Исидор распилавио од Еве и Адама. *Рад. Д.*

ада̀млук м заст. *човечност.*

А̀дамов и **Ада́мов,** -а, -о **1.** *који се односи на Адама, који припада Адаму.* **2.** *као саставни део израза и термина*: ~ век, ~ грех, ~ костим, ~ род, ~ глава, ~ јабука, ~ јабучица.

а̀дамо̄вка ж агр. покр. *врста јабуке.*

а̀дамовскӣ и **ада́мовскӣ,** -ā, -ō *који је као у Адама; својствен Адаму.* — фиг. Руке [је] макинално покренуо у адамовску ниску гесту, јер је био само у . . . гаћама. *Бат.*

а̀дамскӣ и **а̀да̄мскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Адама*; фиг. *прастар, примитиван.* — Огромна снага [ријека] за све остало [се] губи осим за неколико воденица, и то по адамском стројy саграђенијех. *В 1885.*

Изр. ~ колено 1) *осмо дете по рођењу*; 2) *племенита особа.*

а̀дамски и **а̀да̄мски** прил. *као Адам, наивно.* — Устао сам као што ме је свевишњи створио и адамски безазлено откључао врата. *Крл.*

ада̀пта̄тор м *онај који врши адаптацију.*

адапта́ција ж лат. *прилагођавање чему, преудешавање, преправљање.* — Он је човек сур и мрк, и тешко сноси сиротињу. Нити је песник, нити има моћ адаптације. *Сек.* Због адаптације и надоградње болнице . . . нису се могли примити болесници за операције. *Обз. 1932.*

а̏дапти̏ван, -вна, -вно *који се може адаптирати, прилагодљив.*

адапти́рање с *гл. им. од адаптирати (се).*

адапти́рати, ада̀пти̏рам сврш. и несврш. нем. *(из)вршити адаптацију, прилагодити. прилагођавати, преправити, преправљати.* — Омишани су уредили једну повећу зграду и адаптирали је за хотел. *Б 1957.* Он копира и пренаправља, . . . адаптира неке раширене и познате енглеске гравуре. *Баб.*

~ **се** *прилагодити се, прилагођавати се.* — Он је имао својство да се као писац адаптира срединама и људима које описује. *Глиг.*

а̀двен(а)т, -нта м лат. **1.** рлг. *поновни долазак Христов на земљу.* **2.** црквк. кат. *последње четири недеље пред Божић.* — Бијаше адвенат, а учитељ пјеваше ускрсну пјесму »Халелуја«. *Леск. Ј.*

а̀двентӣвнӣ, -ā, -ō **а.** бот. *који не расте на правоме месту*: ~ биљка, ~ корен, ~ стабло. **б.** *споредни, бочни*: ~ кратер.

адвентӣзам, -зма м рлг. *учење да ће Христос поново доћи на земљу*; исп. адвен(а)т (1).

адвѐнтист(а) м *присталица адвентизма.*

адвентӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на адвентисте*: ~ црква.

адвѐнтисткиња ж *женска особа адвентист(а).*

а̀двентскӣ, -ā, -ō *који се односи на адвен(а)т (2).* — Забављали су се како приличи у доба адвентско. *Бен.*

а̀дверб м лат. грам. *прилог.*

адвербӣја̄л, -ала м лат. грам. *придев у служби прилошке одредбе, прилошка ознака. Терм. 1.*

а̏двербијā̄лан, -лна, -лно грам. *који се односи на адверб, прилошки.*

а̏дверзатӣван, -вна, -вно лат. грам. *супротан:* ~ реченица, адверзативни везник.

адвокā̄т, -áта м (вок. а̏двокāте) лат. *правни заступник, бранилац (оптуженог), одвјетник; саветодавац у правним питањима*; фиг. *онај који се заузима за некога или за нешто.* — А је ли, мати, да је њима криво што ја тражим свој дио земље, па тебе овамо послали за адвоката. *Михољ.* Главни адвокат Комуне у српској јавности био је Светозар Марковић. *Скерл.*

Изр. буцаклијски, дрвени ~ *онај који се бесправно бави адвокатским пословима*; дати (кога) на адвоката покр. *дати адвокату да поднесе тужбу (против некога).*

адвокā̀тисā̄ње с *гл. им. од адвокатисати.*

адвокā̀тисати, -ишēм несврш. = адвоцирати *бити адвокат, бавити се адвокатским, одвјетничким пословима*; фиг. *заузимати се за некога или за нешто, бранити некога.* — Ти прицицпетља, па још имаш образ да 'двокатишеш. *Рад. Д.*

адвокā̀тић м *дем. од адвокат*; ир. *мали, безначајан адвокат.* — Одмах би узео своје

адвокатиће . . . и не само да би отели старцу три тисуће него цијелу Чермашњу. *Л-К.*

адвокáтица ж **1.** *адвокатова жена.* — Ја бих волио на њезину мјесту да останем госпођица Корићева Лизинска . . . него ли госпођа адвокатица Сламнићка. *Бал.* **2.** *женска особа адвокат.* — И она [је] свршила исте школе као и он. Адвокатица. А мени је па свеједно: адвокат или адвокатица, само да једном свршим ствар. *Пол. 1958.*

адвòкáткиња ж *адвокатица.*

адвокáтлук м *в. адвокатура.* — Реци . . . нек се учи адвокатлуку. *Шапч.*

адвокáтов, -а, -о *који припада адвокату.*

адвòкатовáње с *гл. им. од адвокатовати.* — Тољ је достојанствено ходао по канцеларији. Тај ход му је остао још из доба његова адвокатовања. *ЛМС 1951.*

адвòкатовати, -тујēм несврш. *в. адвокатисати.* В. пр. уз гл. им. адвокатовање.

адвокáтовица ж *адвокатица (1).*

адвòкáтскӣ, -ā, -ō *који се односи на адвокате; који припада адвокату:* ~ испит, ~ приправник, ~ канцеларија, ~ комора, ~ писарница.

адвòкáтски прил. *као адвокат; вешто; препредено, лукаво.* — Он и Јосо упуте се озбиљним корацима, сагибајући адвокатски главу на прса. *Кал.* Зар ниси сигуран да те воли . . . ? поче Митар адвокатски. *Јанк.*

адвокáтство с *адвокатура.*

адвокатýра ж *звање и позив адвоката; адвокатски посао.* — Уместо да иде у државну службу или у адвокатуру, наставио је свој рад у радничким организацијама. *Лапч.* Посветио сам по очевој жељи приличан дио дана адвокатури. *Шкреб.*

адвокáција ж заст. *в. адвокатура.* — Не бих рад ни да идеш у адвокацију. *Бал.*

адвоцúрање с *гл. им. од адвоцирати.*

адвоцúрати, адвòцӣрām несврш. нем. = адвокатисати. — Бацио се на правну струку. Адвоцирао је, слао дописе. *Срем.* фиг. Није трпео [неправду] . . . према другоме и за то је адвоцирао и протестовао и долазио у сукоб с професорима. *Срем.*

àдеквáтан, -тна, -тно лат. *који потпуно одговара чему; подударан, једнак.* — Ја сам мислио да је Принципов чин објективно револуционарно дјело, адекватно јунаштвима руских терориста. *Крл.*

àдеквáтно прил. *на адекватан начин, подударно.* — Карактерне особине Ћифте дао је верно, адекватно практичној Ћифтинској пословној рачуници. *Глиг.* Порастао је адекватно и број запослених радника. ***Б 1958.***

адеквáтнōст, -ости ж *особина онога што је адекватно, подударност.*

аденòи̏д, -и́да м грч. мед. *жлездаст израштај.*

àдепт м лат. *следбеник, присталица неког учења, неке секте.*

а́дет м тур. *обичај, навика.* — Премучни су настали адети, мучна ће се прикучит времена. *Њег.* Али прије но те пољубимо, ваља ти се по адету нашем заклети. *Торд.*

а́деш м тур.-перс. *брат.* — Причај ти, адешу, и не осврћи се на којекога. *Андр. И.*

адиҗа́р, -а́ра м тур. **1.** *скупоцен украс, драгуљ, накит; драгоценост.* — Дохвати високу чашу . . . дохвати је у два прста као адиђар. *Каш.* фиг. »Ибиш-ага« је један мали адиђар међу Сремчевим приповеткама. *Поп. П.* **2.** (у атрибутској служби) непром. *диван, красан.* — Ал' одвела [чета] адиђар-Ајкуну, милу сеју Мује и Алије. *НП Вук.*

адиҗа́рница ж заст. *продавница адиђара, јувелирска, драгуљарска радња.* — Она и Фрелиховица могле [би] . . . лиферовати прстења за неку адиђарницу. *Сек.*

адиҗа́рскӣ, -ā, -ō *који се односи на адиђаре, који потиче од адиђара:* ~ украс, ~ сјај.

àдица ж *дем. од ада.* — Адица да се преоре за баштованлук. *Сек.*

а́дјектӣв м лат. грам. *придев.*

а́дјектӣвнӣ, -ā, -ō и **а́дјектӣвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на адјектив, придевски.*

àдјункт м лат. *помоћник; млађи чиновник; пристав.*

адјустáжа ж техн. = ађустажа *дотеривање, удешавање израђених делова за какву машину, строј ради узглобљавања.*

адјустúрати, -ју́стӣрām сврш. и несврш. нем. = ађустирати *дотер(ив)ати, удесити, удешавати, опремити, опремати.*

~ **се** *повр.*

àдјȗтор м лат. *помоћник, помагач.*

адлáтус м лат. *помоћник, млађи службеник.* — У првој соби . . . сједио фишкалов адлатус. *Ков. А.*

администрати́ва ж лат. *управна власт, управа, администрација.*

а́дминистратӣван, -вна, -вно (обично одр.) *који се односи на администрацију:* ~ власт, ~ мера, ~ право, административни апарат, административни поступак, административни службеник.

администрати́вац, -вца м *административни службеник; стручњак за администрацију.*

а́дминистратӣвно прил. *у административном погледу, што се тиче администрације.*

— Хрватска долази [1790] и административно под власт Угарске. *Марј. М.*

администра̀тор м **1. а.** *онај који стоји на челу неке установе, који управља нечим.*— Дотадашњи министри ... су били обични администратори, људи од рутине, неспособни за смеле и енергичне мере. *Јов. С.* **б.** *привремени управљач, вршилац дужности.* — Администратор патријаршије Василијан [давао је] 200 фор. месечно. *Ђурић.* **2.** *онај који води канцеларијске послове неке установе или предузећа.* — Било [је] то златно доба кад сам ја био администратор једних новина. *Нуш.* Трчали [су] асистенти, консултанти ... администратори. *Крањч. Стј.*

администра̀торскӣ, -ā, -ō *који се односи на администраторе.*

администра̀торски прил. *као администратор.*

администра̀торство с *вршење функције администратора.*

администра́ција ж лат. **1.** *управа, управљање; управна власт.* — Поједине покрајине Кине прије Христа цвјетале су захваљујући аграрној политици и прикладној администрацији. *Уј.* [Италијански језик] је био службени језик администрације Боке. *Глиг.* **2. а.** *канцеларијски послови.* — Имао је ... и право на незнатну инвалиднину, коју му већ неколико година не исплаћиваху, због неког застоја у државној администрацији. *Козарч.* **б.** *одељење у коме се врше канцеларијски послови.*

администра́ци̏јскӣ, -ā, -ō заст. *в. административан.*

администри́рање с *гл. им. од администрирати.*

администри́рати, -и̏стрӣрām несврш. нем. **1.** *водити администрацију, управљати.* — Кнезови ће скупљати данак и давати рачун баш-кнезу или лицима које овај буде одредио да администрирају народне послове. *Гавр.* **2.** *бити администратор (1б).* — Митрополит Станковић бијаше умро, а митрополију је администрирао бачки епископ Хранислав. *Реч. САНУ.*

адмӣра̄л, -а́ла м нем. **1.** воји. *највиши официрски чин у ратној морнарици.* **2.** зоол. *врста шареног дневног лептира* Vanessa atalanta. — Гледам у башти дивне лептире адмирале. *Матош.*

адмирали̏тӗт, -е́та м нем. *врховна команда ратне морнарице; сви адмирали ратне морнарице једне државе.*

адмирали̏тӗтскӣ, -ā, -ō *који се односи на адмиралитет.*

адмӣра̄лскӣ, -ā, -ō *који се односи на адмирала, који припада адмиралу*: ~ брод, ~ стег, ~ застава, ~ капа, ~ униформа.

адмӣра̀тор м фр. *онај који се диви некоме или нечему, обожавалац.* — Песник [је] хтео да се уједно одужи и љубазном адмиратору својих стихова. *Цар М.*

адмира́ција ж лат. *дивљење.* — Људи су пуни те божанске адмирације и те врхунаравне захвалности. *Крл.*

адмири́рати, -ӣрӣрām несврш. фр. *дивити се (коме, чему), обожавати.* — Декарт прича како је из језуитске школе изнео ... способност »да говори о свим стварима и да стога буде адмириран од оних који мало знају«. *Петрон.*

а̏днаћ *в. хаднаћ.*

а̀диекс м лат. = анекс *оно што се додаје основном, главном; прилог, додатак.*

а̏дномина̏лан, -лна, -лно лат. лингв. *који иде уз имена*: ~ конструкција.

а̑дов, -а, -о *који припада аду*; исп. адски. — Мален свијет за адова жвала. *Њег.*

адо̀ниски̏, -ā, -ō *који се односи на Адониса, младића легендарне лепоте.*

Изр. ~ стих поет. *завршни стих сафичке строфе.*

а̏доптӣван, -вна, -вно лат. правн. **1.** *који је узет под своје, усвојен; усињен*: ~ дете. **2.** *који је узео под своје*: адоптивни отац.

адопти́рање с *гл. им. од адоптирати.*

адопти́рати, адо̀птӣрām сврш. и несврш. нем. правн. **1.** *узети, узимати под своје, посвојити, усвојити, посвајати, усвајати, посинити, усинити.* **2.** фиг. *прихватити, прихватати.* — Модерна концепција је адоптирала пластику мумије без саркофага. *Рад. Д.*

адо̀пција ж правн. *узимање под своје туђег детета, посвојење, усвојење, усиновљење, посиновљење.* — Он нам је само дао једно театрално средство како се ванбрачно дете може прикрити путем адопције. *Глиг.*

адора́ција ж лат. *обожавање, велико поштовање.* — Ми данас не смемо ... да ограничено посматрамо проблем ... адорације прошлости у делима многих наших писаца. *КН 1955.*

а̀драповац, -о̄вца м нем. **1.** *рђаво одевен, поцепан, подеран човек, одрпанац.* — Има данас [на празник] и код најгорег адраповца и брашна и риже. *Кол.* **2.** *пропалица, скитница.* — Мати га пита пије ли још и грди га што је адраповац. *Грол.*

а̀драповачкӣ и **а̀драповскӣ**, -ā, -ō *који се односи на адраповце, који је као у адраповаца.*

адрѐњāк, -а́ка м покр. *препредењак, мангуп.* — А можда ће Смиља допасти и којем адрењаку у шаке, који ће ... миле-лале

око ње док не протуче и списка ту хиљадарку. *Коз. И.*

àдрес м заст. *в. адреса.*

адрèса ж фр. **1.** *натпис на писму или пошиљци са именом, ознаком стана и местом становања примаоца; ознака нечијег стана (улица и број куће).* **2.** пол. *колективна представка у којој се износе разни предлози, жалбе, жеље и сл.* — На истој скупштини [потписана је] велика адреса захвалности цару руском за свеколико добро које је Србији учињено. *Нов.* Он се искрено ... бори ... за питање парламентарне адресе. *Крл.*

Изр. обратити се, упутити и сл. на добру адресу *коме треба*; на адресу некога, на нечију адресу *некоме, на нечији рачун*; на погрешну адресу *коме не треба.*

адрèсант, -нта м нем. **1.** *онај који упућује писмо или пошиљку, пошиљалац.* **2.** *в. адресат.* — Писмо није ни дошло у руке адресанту, јер поштари ... куд би и знали где је рај. *Дом.*

адрèсāр, -ápa м *азбучни списак, абецедни попис адреса.*

адрèсāт, -áта м *онај коме се упућује писмо или пошиљка, прималац.* — Ако се адресат не налази код куће или се крије, спис се уручује његовој жени. *Мј. 1926.*

адресúрати, адрèсīрām и **àдресовати,** -сујēм сврш. и несврш. **1.** (*на*)*писати адресу.* **2.** *упутити, упућивати.* — Видео је на столу лист ... адресован на газдино име. *Ђон.*

~ се *обратити се, обраћати се.* — На његов позив на предају само га је, вели, погледала па рекла: »Извините за тај израз! Рђаво сте се адресовали!« *Срем.*

Àдрија и **Ādрија** ж лат. *в. Јадран.* — Како се у сјају том љескају и шумни валови Марице и Тимока ... Саве и Драве, пак поносне Адрије. *Ђал.*

адријàнскӣ, -ā, -ō заст. *в. адријски.*

Адријàтик м *в. Јадран.* — Словени ето бише настањени већ у оно доба на обалама Адријатика. *Нех.*

адријàтичкӣ, -ā, -ō заст. *који се односи на Адријатик, јадрански.*

адрӣјатскӣ, -ā, -ō *в. адријски.*

àдрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на Адрију, јадрански.* — Ово колебање адријске краљице [млетачке опћине] узбудило је валове, који су ... о жало хрватске државе ударали. *Реч. САНУ.*

ādскӣ, -ā, -ō = хадски *који се односи на ад, паклени.* — У крај доњи крену гдје трак задњи рајевински у адску се губи сјену. *Наз.*

àдум *в. хадум.*

àдумац *в. хадумац.*

àдӯт, адýта м нем. *најјача карта, најјача боја у картама*; фиг. *оно што много вреди, што даје предност; успешно средство.* — Кажем ти, Спасенија, Гргур нема појма којим га адутом тучемо. *Рад. Д.* Био је увјерен да сада посједује адут који ће му донијети брзу и потпуну побједу. *Јел.*

адутúрати, -ӯтӣрām сврш. и несврш. (*за*)*играти адутом* (*адутима*).

àдӯтскӣ, -ā, -ō *који се односи на адут:* ~ кец.

àдхēзија ж лат. физ. *сила која привлачи честице двају тела.*

àдхезиōнӣ, -ā, -ō *који је у вези с адхезијом.*

Àђаин м *становник Аде.*

àђанскӣ, -ā, -ō *који се односи на Аду или на аду.*

ађӣјазма ж грч. црквена *осveћена вода.* — Донеси водице, 'оћу да је пијем како ађијазму, свету водицу! *Срем.*

ађустáжа ж = адјустажа. — [Он је] рационализатор и партивођа у одељењу ађустаже. *Б 1948.*

ађустúрати (се), ађӯстӣрām (се) сврш. и несврш. = адјустирати (се). — Кад се најзад уреди и »ађустира«, креће пут цркве. *Ћоп.*

ађӯтант, -нта м воји. *официр додељен на службу вишем старешини, помоћник.* — фиг. Испрва је [Зеко] ишао свуда с капетан Миком. — Добио Мика ађутанта — говорили су људи. *Андр. И.*

ађӯтантов, -а, -о *који припада ађутанту.*

ађӯтантскӣ, -ā, -ō *који се тиче ађутанта.*

ађӯтантство и **ађутàнтство** с *звање, дужност ађутанта.*

ађутантýра ж воји. *део штаба за вршење ађутантских послова.*

àе и **àē** покр. *узвик за терање стоке (говеда и свиња).* — У средњој Шумадији најчешће се говеда ... истерују ... са: Ае, ае, ае! *Реч. САНУ.*

àēд, аéда м *старогрчки певач, стваралац епских песама.* — У периоду стварања епике главни су фактори певачи стваралаци, какви су код Грка били аеди, код Француза трувери, код нас гуслари слични Вишњићу. *Ђурић.*

аéкати, àēчēм несврш. *узвикивати »ае«, гонити стоку узвикујући »ае«.* — Ае, воле ... ае, брате мој! ... чује се ... како Кићун Јованов аече своја два ујармљена и убражђена вола. *Реч. САНУ.*

аéкнути, àēкнēм *сврш. према аекати.*

а̀ер, -а м и **а̀ер,** -и ж грч. **1.** *ваздух, зрак.* **2.** црквн. *покривач којим се заједно покривају дискос и путир.*

аера́ција ж лат. агр. *излагање ваздуху, зраку, проветравање:* ~ земљишта.

аери́рати, аѐрӣрām и **а̀ерисати,** -ишēм свршн. и несвршн. *(из)вршити аерацију, (про)ветрити.* — У површинском слоју земљиште је обично плодније, топлије и растреситије, аерирано (проветрено). *Пол. 1950.*

аеро- грч. *као први део сложеница значи* **1.** *који се тиче ваздуха, зрака, ваздушни, зрачни:* аерографија, аерологија, аеронаутика и сл. **2.** *који се односи на авион или на авијацију, ваздухопловни, зракопловни:* аероклуб, аеромитинг, аероснимак и сл.

аеродина̀мика ж грч. физ. *наука о кретању ваздуха, зрака и његову деловању на тела која су му изложена.*

аеродина̀мичан, -чна, -чно *који је подешен за лакше савлађивање отпора ваздуха, зрака:* ~ линија.

аеродина̀мичкӣ, -ā, -ō *који је у вези са аеродинамиком.*

аеродина̀мичнōст, -ости ж *особина онога што је аеродинамично.*

а̀еродром и **аеро̀дром** м грч. *место за узлетање и слетање авиона.*

а̀еродромскӣ и **аеро̀дромскӣ,** -ā, -ō *који се односи на аеродром.*

а̀ероклӯб м *организација за популарисање авијације у грађанству.*

аеро̀лит, -ита м грч. *метеорит.* — У које место падох сада као аеролит што са неба пада. *Дим.*

аеро̀лог м грч. *човек који се бави аерологијом.*

аерологија ж *наука о Земљиној атмосфери.*

аеро̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на аерологију.*

а̀ерометар и **а̀еромēтар,** -тра м грч. *апарат за мерење густине и тежине гасовитих, плиновитих тела.*

аеромеха̀ника ж грч. физ. *наука о законима кретања гасовитих, плиновитих тела.*

аеромѝтинг м грч.-енгл. *јавна приредба с извођењем ваздухопловних, зракопловних вежби и вештина.*

аеронàут м грч. *ваздухопловац, зракопловац.*

аеронау̀тика ж *наука о ваздухопловству, зракопловству;* исп. авијатика.

аеронау̀тичкӣ, -ā, -ō *који је у вези с аеронаутиком:* ~ школа.

а̀ероплан, -а и **аеро̀плāн,** -а́на м грч.-лат. *в. авион.*

а̀ероплāнскӣ и **аеро̀плāнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на аероплане.*

а̀еростāт и **аеро̀стат** м грч. *ваздушни, зрачни балон.*

аеростà̀тика ж физ. *наука о равнотежи гасова, плинова.*

аеростà̀тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на аеростатику.*

аеротра̀испорт м *преношење ваздушним, зрачним путем.*

аждà̀ја ж тур. **1.** празн. *огромна прождрљива неман, змај.* — Видео [сам] како по соби промичу неке сенке, а иза њих се цилитају некакве аждаје, зелене као трава, с грдним отвореним чељустима. *Ком.* **2.** фиг. **а.** *оно што је прождрљиво и грабљиво; оно што мори свет.* — И вјештачком руком [Мујо] изновице даје: »Ево, изјелице, ево вам, аждаје!« *Вел.* Дигла се је проклета аждаја [Турци] да прождире шаку сиротиње. *НП Вук.* **б.** погрд. *зла, опака жена.* — У кући ме држала одлучна воља домаћина, који ме је жељезном снагом бранио пред својом аждајом. *Киш.*

аждà̀јин, -а, -о *који припада аждаји.*

аждà̀јисати, -ишēм несвршн. *уништавати, пустошити (као аждаја).* — А Немци ... Пропали очигледно, још су аждајисали. *Сек.*

аждајо̀лик, -а, -о *који личи на аждају.*

а̀ждājскӣ, -ā, -ō *који се односи на аждаје, који је као у аждаја.*

аждà̀ха ж *в. аждаја.* — Ал' се и он бјеше уплашио јер мишљаше морска је аждаха. *НП Вук.* фиг. На пољу гдје се лав с аждахом бори с раном на челу твој ће пасти Војко. *Наз.*

аждà̀хин, -а, -о *који припада аждахи.*

аждà̀хӣјскӣ, -ā, -ō *који је као у аждахе.*

аждра̀хил м покр. *в. аждаја.*

а̂жија ж, **а̂жио** и **а́жио** м тал. банк. *разлика између номиналне и стварне вредности новца или вредносних папира; интерес.* — Ево, други је газда Петроније ... дужно му пола округа (да ми је само оно моје што он на ажији добије!). *Срем.* У ту болницу нису урачунате: спекулације на мјењачницама, ... ажио на међународним акцијама и курзевима. *Крл.*

ажиота́жа ж *шпекулисање вредносним папирима или ценама.*

а̀жӯр, ажу́ра м фр. **1.** *вез, плетиво са шупљикама.* **2.** (у атрибутској служби) непром. *шупљикав.* — Ено је невиност ... са ажур чарапама кроз које се виде румени листови. *Нуш.*

а̀жу̏ран, -рна, -рно *који на време сврша послове; уредан, тачан*: ~ службеник, ~ књиговођа, ~ књиговодство, ~ стање.

ажурѝрати, ажу̏рѝрām сврш. и несврш. **1.** *израдити, израђивати ажур (I), украсити, украшавати ажуром.* — Најбоље је... осетити под главом ружичасту мекоту јастука ажурираног по рубовима пресвлаке танким ружама. *Дав.* **2.** *довести, доводити у ажурно стање, уредити.* — Задругари ће се такмичити... која ће задруга... ажурирати своје књиговодство. *Пол. 1949.*

а̀жу̏рно прил. *уредно, тачно, на време.* — Има се устројити и ажурно водити општи азбучни регистар. *Реч. САНУ.*

ажу̏рно̄ст, -ости ж *особина онога који је ажуран, стање онога што је ажурно, тачност; уредност.*

а̀з и **а̂з** с *назив за прво слово »а« у старословенској азбуци.* — По вас дан Бакоња мрмљаше: аз, буки, вједје. *Мат.*

Изр. од аз до ижице *од почетка до краја.* — И признаде јој све од аз до ижице. *Срем.*

а̀зачкӣ, -ā, -ō у изразу: ~ тамница *злогласна тамница у граду Азаку (турски назив за Азов).* — Казну не издржавам у некој азачкој тамници... него у »нашем најмодернијем казненом заводу«. *Чол.*

а̀збест м грч. мин. *влакнасти минерал од чијег се влакна израђују разни несагориви предмети (одела ватрогасаца и др.).*

а̀збестнӣ, -ā, -ō *који је од азбеста; који у себи садржи азбеста*: ~ одело, ~ производи.

а̀збука и **а́збука** ж; исп. алфабет **1.** *сва слова којима се пише једним језиком; ред слова у писму једног језика; абецеда.* — Наш књижевни језик [је] веома близак језику широких народних слојева, а свему томе доприноси и наша веома упрошћена фонетичка азбука [ћирилица и латиница]. *Т. књ.* Док је професор... објашњавао грчку азбуку, дечак је гледао кроз прозор. *Андр. И.* **2.** *сва слова у ћирилици поређана по утврђеном реду.* **3.** фиг. *основа, основна знања из нечега.* — Забога, господо, па то је азбука стратегије. *Моск.*

Изр. Морзеова ~ *телеграфска азбука у којој цртице и тачке замењују слова.*

а̂з-бу̏ки и **а̀з-бу̏ки** с непром. заст. *в. азбука.* — Кажу, учило се тамо у неком манастиру у Турској аз-буки на некој дугачкој дасци. *Срем.*

Изр. од ~ *од почетка.*

а̀збуковање и **а́збуковање** с *гл. им. од азбуковати.* — Нестрпљив мојим азбуковањем стане сам читати гласно. *Бал.*

а̀збуковати и **а́збуковати,** -кујēм несврш. *читати слово по слово, срицати.* В. пр. уз гл. им. азбуковање.

а̀збучки и **а́збучки** прил. *в. азбучно.*

а̀збучнӣ и **а́збучнӣ,** -ā, -ō *који је састављен по азбуци; који се односи на азбуку*; исп. абецедни, алфабетски: ~ регистар, ~ ред, ~ списак.

а̀збучнӣк и **а́збучнӣк** м заст. *онај који учи азбуку, буквараџ.* — Одмах је затражио од Суворова да му пошаље једног »магистра« за азбучнике, једног за десетословце и једног за граматичаре. *Реч. САНУ.*

а̀збучно и **а́збучно** прил. *по азбучном реду.*

а̀згин прид. непром. тур. покр. *пун живота, бујан, силовит, помаман.* — Азгин када, па без мужа могла није. *Шант.* — Ама... бог те зове, а ти одмахујеш главом као азгин кључе. *Андр. И.*

азги̏нлук м покр. *бујност, силовитост.*

а̀здија ж перс. *скупоцен плашт.* — На њему је коласта аздија. *Фил.* Ноћ је свукла коласту аздију. *Наз.*

А́зија и **А̂зија** ж *највећи од пет континената, између Европе и Тихог океана.*

а̀зна ж тур. *в. јазија.* — Па му даде књигу и азију. *НП Вук.*

Азија́нац, -нца м *в. Азијац.*

Азѝјат м **1.** *в. Азијац.* **2.** фиг. *Турчин.* — Паде честити кнез, жива га Азијати ограбише. *Шант.* Никад ово није било... Азијат није ово радио. *Бур.* **3.** (азијат) фиг. пеј. *суров и некултуран човек, варварин, дивљак.*

азијатизи́рати, -и̏зѝрām сврш. и несврш. *уредити, уређивати на азијатски начин, дати, давати чему азијски дух.* — Русију, азијатизирану царизмом, требало је отоплити и оживети европеизацијом. *Цес. А.*

Азѝјаткиња ж *женска особа Азијат.*

азѝјатскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Азију и Азијате, који припада Азијатима; који је као у Азијата*; исп. азијски. — Зацијело се нисте надали да ћете видјети ту азијатску пријестолницу. *Крањч. Стј.* Под топлим небом азијатских страна... гроб њезин стоји. *Ил.* **2.** фиг. *некултуран, заостао, варварски.* — [Ново доба] ће народу уцијепити нова, здрава начела, да не остане навијек у азијатској тмини. *Коз. Ј.*

азѝјатство с *особина, својство азијата; грубост, суровост, варварство; некултурност.*

Азѝјац и **А̂зијац,** -јца м *становник Азије, човек пореклом из Азије.*

азѝјаштина и **азијáштина** ж пеј. *в. азијатство.* — Није у стању... обновити село које је полусагњило у азијаштини. *Баб.*

Àзӣјка и **Âзӣјка** ж *становница Азије, женска особа пореклом из Азије.*

àзӣјскӣ и **âзӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Азију.*

àзӣл, -ила м грч. **1.** *склониште, уточиште; прибежиште.* **2.** *установа за смештај незбринутих, болесних или малолетних.* — Стари гимназијски подворник умро је прошле јесени . . . у азилу са старце. *Десн.*

Изр. право азила *право на уточиште које се даје у страној држави политичким избеглицама, војним бегунцима и сл.*

àзӣлнӣ и **àзӣлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на азил.*

àзимӯт и **âзимут** м ар. **1.** астр. *угао, кут на кругу хоризонта између меридијана и висинског круга неке звезде.* **2.** пом. *угао, кут између меридијана и правца кретања брода.*

àзна *в. хазна.*

азнàдӑр *в. хазнадар.*

азнадáрев и **азнадáров** *в. хазнадарев и хазнадаров.*

àзоник м грч. геол. *в. архаик.*

àзӧјскӣ, -ā, -ō геол. *који припада азоику:* ~ формација, ~ доба, ~ период, ~ слој.

àзот, -а и **àзӧт,** азóта м грч. хем. = душик *гас, плин без боје и мириса, један од главних састојака ваздуха, зрака.*

àзотара ж *фабрика у којој се производи вештачко ђубриво, творница умјетнога гнојива.* — Нова азотара производиће годишње 125.000 тона вештачког ђубрива — амон-нитрата. *Пол. 1959.*

àзӧтнӣ, -ā, -ō хем. *који садржи азот, који се односи на азот, душични:* ~ оксид, ~ киселина, ~ ђубре, ~ гнојиво, ~ једињење, спој.

àзотов и **азóтов,** -а, -о *в. азотни.*

азрàйл, -ила м тур. рлг. *анђео смрти.*

ázур *в. хазур.*

àзӯр, азýра м перс. *небеско плаветнило.* — Слатко је кроз сумрак гледати рађање звијезда у азуру. *Матош.*

азурáвати (**се**) *в. хазуравати (се).*

ázурāлā(j) *в. хазурала(ј).*

àзӯран и **âзӯран,** -рна, -рно *који је боје азура, светлоплав.* — Гледајући с Етне азурно море . . . *Матош.* Погледом својих азурних очију могла [је] да учини да срца младих људи затрепте од љубави. *Јанк.*

азӯрати (**се**) *в. хазурати (се).*

àзӯрје с *в. азур.* — Очева јој кућа . . . стајала тик ограде, отимљући . . . самотну даљину пребистрог вјечног азурја. *Кос.*

àзӯрно и **âзӯрно** прил. *као азур.*

аи = аих (различито наглашено: àй(х), ай(х), âй(х) и сл.) *узвик за изражавање изненађења, дивљења, чуђења.* — Кад је Михаило погледао . . . Симо је шаком покрио уста и бркове и узвикнуо: »Аи, бруке!« *Срем.*

àнн(ин) *в. хаин(ин).*

àир *в. хаир.*

àиралā *в. хаирала.*

àир-дòва и **àнр-дóва** *в. хаир-дова.*

аѝрли *в. хаирли.*

аих узв. = аи. — Аих! Ала сам се ја успавала. *Вес.*

âj узв. **1.** *за дозивање и одзивање.* — Ај, браћо, не дајте . . . ! стаде га опет дрека. *Глиш.* Ај, море! Удрите хајдука. *Вук.* **2.** *за изражавање бола, жаљења, вајкања, дивљења, чуђења и сл.* — Па овако Милош попијева: »Ај, гдје си ми, Драго војевода!« *НП Вук.* Ај, што мари св'јет за муку. *Крањч. С.*

ȁj узв. *в. хајде.* — Ај, у њихово здравље. *Лал.*

àj и **áj** узв. **а.** *у питању.* — Ал' и јесам био момак: ај, шта велиш?! *Срем.* **б.** *у одазивању на питање.* — Вилипе! рече најпосле. — Ај! — Не казуј јој да сам долазио. *Вес.*

аја (различито наглашено: âја, ȁја, âјȁ, ȁјȁ) *речца за одрицање: не.* — Говорио је њему, молио га, аја, неће он ни да чује. *Чол.* Аја, драги мој, ово мени личи на рат. *Ћоп.* Аја, закаснисте царске пијавице. *Пав.* То се . . . не да . . . по вољи измијенити, аја. *Павл.*

àјāj и **ајâj** узв. *в. ајао(ј).* — Кад ће тај тихани ајај-ајај посве утихнути? *Барац.*

âјак и **àјāк** *в. аја.* — Ајак, ње нема па нема! *Срем.*

ájам, ájма м (мн. ájмови) тур. **1.** *огрлина, огрљак, оковратник на хаму.* **2.** *в. хам.* — Прашина је падала на отрцану поставу и сједала фијакера, неспретне точкове, старе ајмове. *БК 1905.*

àјāн, ајáна м тур. *старешина; првак, угледан човек.* — Џелалудин је . . . позвао све босанске вијене бегове и све ајане и капетане на важан договор у Травник. *Андр. И.* Кад смо дошли у Вишеград . . . задрже [нас] Мујага ајан и кадија вишеградски. *Маж. М.*

ајàо(ј) и **ајàох** *узвик за изражавање бола, жалости, чуђења и др.* — Пера масарош паде човек лепо у севдалук, па викну: »Ајаој, шта ћу с паре!« *Срем.* Ајаох! Страшне слике. *Лаз. Л.* Већ ћеш ти мени допасти шака, а онда ће бити — ајаој! *Мар.*

àјāт *в. хајат.*

а̀јвāн *в. хајван.*

а̀јвāр *в. хајвар.*

ајвà̄рит *в. хајваритт.*

ајвàрдовит *в. хајваровит.*

а̀јгӣр, -и́ра м тур. *неуштројен, неушкопљен коњ, пастух.* — Младожења оштром мамузом пара зелену длаку беснога ајгира. *Јакш.* Ђ. фиг. пеј. *похотљив, путен човек.* — То вам је... био један обичан ајгир, **на** часну реч. *Дав.*

ајгѝрача и **ајгѝрица** ж *в. ајгируша (фиг.). Вук Рј.*

ајгирдо̀вит, -а, -о *неуштројен, неушкопљен (за коња);* фиг. пеј. *похотљив, путен (за човека).* — Је ли само млад, леп и ајгировит, отимат ће се мајсторице и госпође за њега и те како. *Маш.*

ајгирдо̀витӧст, -ости ж *особина онога који је ајгировит.*

а̀јгӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ајгире, који је као у ајгира.*

ајги́рство с *особина ајгира;* фиг. *похотљивост, путеност.* — Не мислите... да **имам** ишта против Вековића... чак ни против његовог ајгирства. *Дав.*

а̀јгӣруша ж *млада кобила, омица;* фиг. пеј. *похотљива, путена женска особа.*

а̏̄јд и **а̏̄јда** *в. хајд и хајда*[2].

аjдà̄кати *в. хајдакати.*

а̀јдāц *в. хајдац.*

а̀јде и **а̏̄јде** *в. хајде.*

а̀јдӯк *в. хајдук.*

ајдук- *в. хајдук-.*

ајдуч- *в. хајдуч-.*

а̀јершпајз м нем. варв. *размућена пржена јаја, кајгана.* — Јесте ли икад чули за ајершпајз са шунком? *Матош.*

а̀јз(л)ибан м нем. варв. покр. *железница.* — Кад воз наиђе и дремљива ће спустити рампу да не би кога ајзлибан погазио. *Чипл.*

а̏̄јка *в. хајка.*

а̀јкула ж зоол. *в. морски пас;* фиг. *човек који бездушно искоришћава друге, граблљивац, експлоататор.* — Не свиђаше се домаћим ајкулама, јер роба лаје а газда ћути. *Вучо.*

а̀јкулин, -а, -о *који припада ајкули:* ~ реп, ајкулини зуби.

а̀јлāз и **а̀јлаз** *в. хајлаз.*

ајла́зити *в. хајлазити.*

а̀јлук и **а́јлук** м тур. заст. *плата, доходак.* — Зашто узимаш сто и педесет гроша ајлука на месец, кад ниси кадар обављати посла који на тебе спада? *Маж. М.* Ја ћу му платити добар ајлук... Даћу му четрнаест дуката до Митрова дне. *Глиш.*

ајлу̀кчија м *в. ајлучар.* — Шућур драгом богу кад је и мој Ферхат ајлукчија. *Андр. И.*

а̀јлучāр и **а́јлучāр** м *онај који ради за ајлук; најамни радник.* — Најужаснији је факат! да су... радници ајлучари на храни и на стану код послодавца! *Лапч.*

а̀јлучкӣ и **а́јлучкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ајлук.* — Да сатру његов ајлучки посао. *Вучо.*

а̀јлучāрство и **а́јлучāрство** с *најамни рад, ајлучење.* — Јако утиче на дужину времена ајлучарство, јер радници који раде под ајлук готово су сви на стану и храни код послодавца. *Лапч.*

а́јлучēње с *гл. им. од ајлучити.*

а́јлучити, -ӣм несврш. *радити за ајлук, бити најамни радник.*

а̀јмāн, -а́на м и **ајмàна** ж тур. **1.** *в. хајван. Вук Рј.* **2.** фиг. *нерадник, готован, битанга, скитница.* — Нећу ја још једног Алексу у кући, две ајмане, два »седи 'леба да те једем« да чувам. *Рад. Д.*

ајма́нство с *својство ајмане (2).* — Скоро [ћеш] у војску, па ће тамо да дељу, да тешу, све док не начине од твога неваљалог ајманства домаћина и човека. *Рад. Д.*

а̏̄јме и **а̏̄јме** тал. покр. *узвик за изражавање бола, жалости, прекора, ужаса, чуђења и др.* — Госпођо, где сте — ајме нама. *Бег.* Ајме мени, шта то говориш. *Поп.*

а̏̄јмēк м покр. *јаук;* исп. ајме. — Уврије̄ена што му бол не може задати и ајмеке измамити. *Јел.*

ајме́кати, ајмēчēм и **ајмѐкати,** -ām несврш. и уч. покр. *викати »ајме«, јаукати, кукати.* — Дуго се још Гапан чудио, ајмекао. *Пав.*

ајме́кнути, ајмēкнēм *сврш. према ајмекати.* — Ајмекнула Рожа, као удовица на гробљу. *Кол.*

а̏̄јмех узв. *в. ајме.* — Ајмех мени, моја мила мајко. *НПХ.*

а̀јмокац, -кца м нем. варв. *врста јела (месо у белом умаку, сосу).*

а̀јнак м *шала, зановетање.* — Јова... заметнуо под једном шатром ајнак, па прича и доказује како није јако крнулско вино. *Реч. САНУ.*

а̀јначити (се), -ӣм (се) несврш. *шалити се, шегачити се.* — [То] им је... често исто као кад се »ајначе«, задевају, шале, измишљају. *Цвиј.* Сјети се да и она дајбуди с њима ајначи, да је силом духовита, не би ли га тако обманула. *Матош.*

а̀јнлēгер м нем. варв. **1.** штамп. **а.** *радник који умеће папир у штампарску машину, тискарски строј, уметач.* **б.** *део*

машине за штампање, део тискарског строја који служи за уметање папира. **2.** *радник који умеће дрво под тестеру, пилу.*

а̏јнлēгерица и **а̏јнлēгēрка** ж *радница која умеће папир у штампарску машину, тискарски строј, уметачица.* — Кривица није ни до редакције и експедиције, ни до ајнлегерке, него до уредника. *Срем.*

а̏јиц м нем. варв. *врста карташке игре.*

а̀јōј узв. *в. ајао(ј).* — Ајој! где је [јеину] нађе, Жико? *Глиш.*

а̀још *в. хàјош.*

а̀јōш и **а̂још** *в. хàјōш и хâјош.*

а̀јошкӣ *в. хàјошкӣ.*

а̀јōшкӣ и **а̂јошкӣ** *в. хàјōшкӣ и хâјошкӣ.*

а̏јс = хајс *узвик за подстицање волова.* — Чух колску лупу и глас: — Ајс, галоња! . . . ајс, драги, ајс. *Вес.* Ајс! Ајс! воци наши, снаго наша . . . Ајс, Ајс. *Ђур.*

а̏јскање с *гл. им. од ајскати.* — Горе страном чуло се опет ајскање уморних ратара што су са стоком својом хитали кућама својим. *Ком.*

а̏јскати, -ам несврш. и уч. *узвикујући »ајс« гонити волове.* В. пр. уз гл. им. ајскање.

а̀јслибāн м *в. ајзлибан.* — Ту су први пут очима угледали тај »ајслибан«. *Кол.*

а̏јснути, -нēм *свр. према ајскати. Вук Рј.*

а́јтар *в. хајтар.*

а̀јтāш, -áша м покр. *витао у воденици. Вук Рј.*

а́јтер *в. хајтер.*

а̂јхāј и **а̀јхāј** *узвик за изражавање задовољства.* — Ајхај, биће лијеп дан. *Ђоп.* Ајхај, гушиће их опори мирис моје крви још дуго и дуго. *Петр. В.*

а̂к *в. хâк.*

а̀к *в. хàк.*

акаде́мац, -мца м **а.** *ученик, слушалац војне академије.* **б.** *официр који је завршио војну академију.* — Само ти лепо испричај поручнику, немој да будеш дрзак, то је акademац. *Ђос. Д.*

акадѐмачкӣ, -ā, -ō *који се односи на академце.*

академѝзам, -зма м *придржавање устаљених форми у уметности, нарочито у сликарству.* — Академизам је гледање туђим а не својим очима. *Матош.*

академизѝрати се, -зѝрām се и **акадѐмизовати се,** -зујēм се сврш. и несврш. *доби(ја)ти особине академизма; шаблонизирати св.* — Мала засићеност већ академизованим реализмом. *Михиз.*

акадѐмија ж грч. **1.** *назив највише научне или уметничке установе:* Југословенска академија знаности и умјетности, Српска академија наука и уметности и др. **2.** *назив неких виших школа или средњих стручних школа:* војна ~, музичка ~, позоришна, казалишна ~, поморска ~, сликарска ~ и сл. **3.** *свечана приредба поводом неког значајног догађаја или празника.* — Универзитет у Београду одржаће . . . свечану академију посвећену народноослободилачкој борби. *Пол. 1944.*

акадѐмијин, -а, -о *који припада академији.*

акадѐмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на академије.*

акадѐмик м *члан академије наука, знаности.*

акадѐмисати, -ишēм несврш. *расправљати на академски начин; теорисати, теоретизирати.*

акадѐмичӑр м заст. **1.** *в. академик.* — За ширење хрватске мисли више [је] урадио него ма који од академичара и него сви скупа и цела Академија. *Реч. САНУ.* **2.** *онај који похађа или је завршио неку академију или факултет, студент.* — Студентски »Клуб академичара« и радничко друштво »Пелагић«. . . су ударили неизбрисив печат на читаву варош. *Ђоп.*

акадѐмичӑрев и **акадѐмичӑров,** -а, -о *који припада академичару.*

акадѐмичӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на академичаре.*

акадѐмичкӣ, -ā, -ō заст. *в. акàдемскӣ.* — Мислим да би многа Загрепкиња била дорасла академичким расправама о том предмету. *Шен.*

акадѐмички прил. заст. *в. акàдемски.* — Само академички, без икаква наваљивања, говорио је о коалицији као о средству да се супротности ублаже. *Нов.*

акàдемскӣ и **акàдēмскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на академике, који одговара академику; високоучен.* — Јовановић овом новом књигом наставља своју академску студију о Уставобранитељима. *СКГ 1937.* Писац . . . чији . . . јунаци и јунакиње говоре увек у високом, академском стилу. *Мат.* **2.** *који се придржава устаљених форми; који је без практичног значења, теоријски.* — [То] значи покус капитулације пред академским духом. *Уј.* Кад је после једне академске осуде тих обичаја требало да дође њихово формално укидање, Савет је устукнуо. *Јов. С.* **3. а.** *који се стиче дипломом универзитета, свеучилишта или друге високе школе:* ~ степен, ~ наобразба, ~ достојанство, ~ звање, ~ образовање. **б.**

који је завршио академију (уметничку, војну): ~ сликар, ~ кипар. **4.** *универзитетски, свеучилишни, високошколски, студентски.* — Човјек се с неразумијевањем науке протурао кроз академска студија. *Новак.*

Изр. ~ грађанин *онај који студира неку високу школу, студент.*

акàдемски и **акàдēмски** прил. *на академски начин, као високо образован; теоријски; универзитетски.* — Али ми смо ... у некy руку расправљали опћенито, академски, је ли тако? *Донч.* Ако оног аналфабета Загорца те ствари не занимају, то још појмим! Али вас, академски наображене људе! *Крл.*

акадēмчев, -а, -о *који припада академију.*

àкант и **акàнтус** м грч. **1.** бот. *матруна.* **2.** архит. *украс у облику листа те биљке на капителу стуба.*

àкар м ар. покр. *кућа с окућницом и споредним зградама.*

àкат, âкта м заст. *в. акт.* — Сваки акат његов почињао је: »У понизности јављам ...« *Ранк.*

акаталèктичкӣ, -ā, -ō грч. метр. *који има потпун број слогова*: ~ стих.

àкати, -ām несврш. вулг. *ударати, лупати (ногом); нагло одбацивати.*

~ **се 1.** *уз повр.* **2.** *носити се, прегонити се, мучити се (око чега).* — Шта ће теби, болан мирном човеку да се с белим светом акаш? *Рад. Д.*

ákати, âчēм и âкām несврш. **1.** *узвикивати, викати »а-а-а«.* **2.** грам. *изговарати самогласник »а« уместо »о«.*

àкатист и **акàтист** м грч. црквр. *похвална песма.* — Ако јој се већ пева, а оно бар да отпева какав акатист на грчком језику. *Срем.*

акáција и **àкāција** ж бот. **1.** *врста бодљикавог украсног дрвећа или шибља* Accaciа *с мирисавим, лоптастим, жутим или белим цвастима.* **2.** *багрем.*

аквàдукт м лат. = акведукт *стари римски водовод.*

аквамàрӣн, -ína м лат. **1.** мин. *врста драгог камена боје морске воде.* **2.** *сликарска боја слична аквамарину.* **3.** (у атрибутској служби) непром. *аквамарински.* — Госпођа Ксенија [је била] са ... ведрим аквамарин очима. *Крл.*

аквамàринскӣ, -ā, -ō *који се односи на аквамарин, који је боје аквамарина.* — Она је била ...: сва пуна свјежег, живог шарма, са својим ... прозрачним аквамаринским очима. *Бег.*

àкваплāн м лат. *даска за вожњу на води коју вуче моторни чамац.*

аквàрел м тал. **а.** *водена боја.* **б.** *слика израђена воденим бојама.* — По зидовима неколико акварела у живим бојама који су приказивали шумске пределе. *Андр. И.* фиг. Сутон је данас црвени акварел. *Крл.*

акварелúрати, -èлӣрām и **аквàрелисати,** -ишēм сврш. и несврш. *(на)сликати акварелом.* — Такав шутљиви и осамљени дјечак акварелира по Паризу. *Баб.*

аквàрелист(а) м *сликар акварела (б).*

акварèлӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на акварел и акварелисте*: ~ изложба.

акварèлӣстички прил. *као акварелист(а), онако како слика акварелист(а).*

аквàрèлисткиња ж *женска особа сликар акварела.*

аквàрēлиј, -ā, -ō *који се односи на акварел, који је насликан акварелом.* — Утекло би му око на красну акварелну сличицу његове Кларе. *Шен.*

àквāрӣј, -ија и **àквāријум** м лат. *стаклена посуда или басен с водом за неговање водених животиња (риба у првом реду).*

аквèдукт м = аквадукт.

аквизѝтēр, -éра м фр. *сакупљач претплате, огласа и сл.*

аквизѝтēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на аквизитере*: ~ посао.

аквизитéрство с *посао аквизитера.*

аквизúција ж лат. *тековина, стечено добро; стицање, набављање.*

аклàмātор м лат. *онај који акламира, који гласно одобрава другоме.* — Пашић ... успева да се ... врате у јавни живот ... депутирци и акламатори свих самоубилачких аката последњег Обреновића. *Грол.*

аклама́ција ж лат. *једнодушно гласно одобравање.*

Изр. примити (изгласати, одобрити и сл.) акламацијом *примити једногласно, без појединачног гласања.*

аклами́рати, -àмӣрām сврш. и несврш. *поздравити, поздрављати клицањем.* — Представништво је акламирало регента. *Риб.*

àкламовати, -мујēм сврш. и несврш. *в. акламирати.*

аклиматиза́ција ж грч.-лат. **а.** *прилагођавање живих бића и биљака новим климатским и другим животним приликама.* **б.** *прилагођавање уопште.*

àклиматизациōнӣ, -ā, -ō *који се односи на аклиматизацију.*

аклиматизѝрати, -ѝзӣрām и **аклимàтизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(из)вршити аклиматизацију.* — Човјеку је успело пренијети у те крајеве и аклимати-

зирати више врста украсног биља. *ЕГ 2.* Већина аклиматизује своје интересе у новом политичком стању. *Прод.*

~ **се а.** *прилагодити се, прилагођавати се новим климатским и другим животним приликама.* **б.** *прилагодити се, прилагођавати се укупите.*

а̀кмак м тур. *будала, глупак.* — Акмаку бре ниједан! У пензију си болан дошао, а још ниси научио да читаш. *Срем.*

акмàца ж тур. заст. *млад соко или кобац.* — Акмаца... птица као кобац коју Турци, особито бегови, ухвате младу и припитоме, па... лове с њоме препелице. *Вук Рј.*

АКМО скраћ. *Аутономна Косовско-метохијска Област.*

а̑кнути, -нем *свр. према а̑кати.* — Ако те акнем ногом, има да легнеш колико си дуга. *Рад. Д.*

а́кнути, а̑кнём *свр. према а́кати.* — Ааа! Ћуран добија! акнуше сви изненађени. *Глиш.* Родила ти је опет јутрос сина! викну један од дјечака. Сви акнуше. *Шимун.*

ако везн. **1.** *погодбени (гдекад појачан са »ли«): под условом да, под увјетом да; у случају да.* **2.** *допусни (чешће са »и« уза се, понекад и са »све«): иако, мада, премда, макар да.* — Ако си ми и отац, кад се подсмеваш, ја ћу, бога ми, да бијем. *Глиш.* Ми се жене рађамо с том судбином да слушамо мужеве, све ако су глупаци. *Вел.* **3.** *намерни: да, еда, како, не би ли.* — Те молите бога за три дана, ако би вам молбу прихватио. *НП Вук.*

Изр. већ ~ *осим, изузев да.* — Не знам шта ћемо му, већ ако га оженимо. *Глиш.*; једва ~, тек ~ *највише, у најбољем случају.* — Колико имаш готових новаца? — Једва ако имам шесет. *Јакш. Ђ.* Друга двојица беху младићи из Вујова села, тек ако су навршили двадесету. *Ранк.*

а̑ко и **а̀ко** (може бити и поновљено) *речца за одобравање, саглашавање (понекад са злурадошћу): нека, не мари; тако и треба.* — А шта ћеш радити ако те удари пушка **или** сабља? — Ништа! — Али ће те болети? — Па ако! *Лаз. Л.* Стадоше већ једном и Софчи на реп! Ако, ако. Доста се... и подржавала. *Маш.* Ал' нека... баш волим! Ако! Ако, ако! ако, ако! вели трљајући руке. *Срем.*

Изр. ако ли? покр. *је ли слободно? допушташ (допуштате) ли?* — Ако ли, комшијо, да си примакнем и турим цезвенце? *Срем.*; ако ће заст. *макар да.* — Та они су два, ако ће и дјеца. *Мул.*

акòбо̑гдā прил. **1.** *надам се; вероватно, по свој прилици.* — Али, акобогда, биће других Херцеговаца који ће моју работу наставити. *Вуј.* **2.** *куда, камо.* — Хеј, чича Марко, акобогда? *Јурк.* Страхиња, брате! зовну га кмет. — Акобогда тако? Сврати мало амо! *Глиш.*

а́ко̄в, -ова м мај. *мера за течност, текућину (око 50 литара).*

а́ко̄вчā̄д ж *зб. им. од аковче.*

а́ко̄вче, -ета с и **а́ко̄вчић** м *хип. од аков.*

акомода́ција ж лат. *прилагођавање, подешавање.*

Изр. ~ ока физиол. *прилагођавање ока (да јасно види са разних даљина).*

акомоди́рā̄ње с *гл. им. од акомодирати (се).*

акомоди́рати, -ди̑рā̄м сврш. и несврш. *прилагодити, прилагођавати, подесити; подешавати.*

~ **се** *повр.*

а̀коно и **а̑коно** везн. покр. *в. ако (1).* — Пусти сине, главу са рамена, а не пусти врховну столицу коно си срца Станковога. *НП Вук.*

аконта́ција ж тал. *примање или давање једног дела неког новца унапред; новац примљен или дат унапред; предујам, аванс.* — фиг. Помоћи ће савезници. — 'Оће кад дамо аконтацију... треба прво ти да погинеш, па да други погину за тебе. *Сек.*

аконти́рā̄ње с *гл. им. од аконтирати.*

аконти́рати, акòнти̑рā̄м сврш. и несврш. *узети, узимати унапред на рачун чега.* — фиг. Немају страсти, равнодушни су за све што није пиће, женско, кицошење, клопа и клопање. Зар сви на свету аконтирају само задовољства? *Дав.*

акòнто прил. тал. **1.** *на рачун нечега, унапред.* — Имао је две махне: сваки час је узимао од тутора аконто своје плате. *Ранк.* фиг. Волео је ту непознату жену унапред. Аконто своје будуће среће. *Вучо.* **2.** (у именичкој служби) *аконтација.* — Још синоћ је целу изузео плату, учтиво вам јављам да и ово знате, те да му одсад аконто не дате. *Ил.* фиг. Мој живот је кукавни аконто што га узимам од смрти. *Матош.*

а̑копрем и **а̀копрем** везн. покр. *мада, премда, иако.* — То их ипак није могло раздвојити, а да не иду једном циљу, акопрем свако својим путем. *Коз. Ј.*

а̀корд м (ген. мн. а̑ко̄рдā и а̀корāдā) фр. **1.** муз. *склад трију или више тонова различите висине, сазвучје.* — Изненада и доста близу зачуше [се] акорди гитаре. *Л-К.* фиг. Рујни акорди јутра за модрим горама гасну. *Кркл.* **2.** *плаћање према учинку, према урађеном послу.*

Изр. рад(ити) на ~, у ~ *рад(ити) за награду према урађеном послу.* — Кад сам узео први посао у акорд . . . викао је да је било страхота. *Франг.* Раде на акорд, биће . . . себични. *Дав.*

акòрдант, -нта м *онај који узима посао у акорд* (*2*). — Ти акорданти примају сасма самосталне раднике у посао, отпуштају их без икаква надзора даваоца акорда. *Мј. 1936.*

акòрдāш, -áша м *в. акордант.*

акордèōн, -óна м фр. *музички инструмент сличан ручној хармоници.*

акордúрати, акòрдūрāм сврш. и несврш. *ускладити, усклађивати* (*клавир*). — Она спусти поклопац на типке. Сутра ћу позвати човјека да га акордира и очисти. *Бег.*

àкорднӣ, -ā, -ō *који се односи на акорд* (*2*): ~ рад, ~ однос, ~ награда, ~ бригада.

àкоће и **ā̀коће** речца покр. *нека, не мари*; исп. ā̀ко. — Истина, ја овде немам с децом и њиховим стараоцем ништа, али, акоће. *Ком.*

ā̀кр м енгл. *мера за површину* (*4.048 м²*).

àкрāм, -áма и **àкрāн,** -áна м тур. покр. *онај који је са неким једнак у чему, парњак, вршњак.* — Ја какав је, весела му мајка, акрама му у љепоти нема. *Шкаљ.* Кад би његови акрани камена бацили или скакали, Алија би им увијек одскочио и камен пребацио. *НП Херм.*

акрáнити се, àкрāнӣм се несврш. покр. *изједначавати се* (*с ким*). — Господа с господом. Право кажу . . . није ти, брате, наше да се акранимо с њима. *Кик.*

акрéба м тур. покр. *породица, родбина, својта.* — Ко се једном сврне у твој сокак, па ти види очи црне, тај се махнит враћа дому и акреби. *Шант.*

акредѝтӣв, -ива м фр. **1.** *писмена пуномоћ дипломатског представника код владе друге земље.* **2.** банк. *налог банци да отвори коме кредит.*

ā̀кредитӣвнӣ и **акредѝтӣвнӣ,** -ā, -ō *који се односи на акредитив*: ~ чек, ~ писмо.

акредитúрати, -ѝтӣрāм и **акрèдитовати,** -тујēм сврш. и несврш. **1.** (*по*)*слати с акредитивом* (*1*), *опуномоћи(ва)ти дипломатског представника.* **2.** банк. *отворити, отварати коме кредит*; исп. акредитив (*2*).

àкреп м тур. **1.** нар. *скорпија, штипавац.* **2.** (Акреп) астр. *сазвежђе Скорпион у зодијаку.* **3.** фиг. *мршава, ружна особа* (*обично жена*). — Баш ову Петрију не могу да гледам . . . Не знам где нађе овога акрепа. *Вес.*

акрѝбија и **àкрӣбија** ж нем. *особита савесност, тачност, брижљивост у раду* (*нарочито научном*).

акрѝбијскӣ, -ā, -ō *који се тиче акрибије.* — Новаковић је човек синтезе, а не ситног акрибијског посла. *Бел.*

акрòбат(а) м грч. **1.** *човек који изводи акробације пред публиком* (*у циркусу и сл.*), *циркуски вештак.* **2.** фиг. *врло сналажљив, веома спретан човек.* — У предасима мисличке борбе величанствени интелектуални акробата [био је] Станислав Винавер. *КН 1955.*

акробà̀тика ж *акробација*; *извођење акробација.*

акрòбатскӣ, -ā, -ō *који се односи на акробате и на акробацију*: ~ скок, ~ вежба, ~ вештина.

акрòбатски прил. *као акробата, као у акробате.*

акробáција и **акробà̀ција** ж *вежба* (*у циркусу, авијацији и сл.*) *која захтева велику смелост и вештину.* — фиг. [Познате личности] су ту долазиле после срећно завршених трговачких шпекулација или политичких акробација. *Поз. 1948.*

акрòпола ж, **акрòпољ** и **ā̀кропољ** м грч. *тврђава* (*на вису*) *у старим грчким градовима.*

акрòстих и **ā̀кростих** м грч. поет. *реч, обично име, које дају почетна слова стихова једне песме; песма која има такве стихове.*

аксàмит м грч. заст. *свилена или полусвилена тканина*; *хаљина од такве тканине.* — Сеђаше сама . . . у црном аксамиту. *Кнеж. Л.*

àкселбанди м мн. нем. воји. *гајтани на официрској униформи који падају с рамена на груди, као ознака неке службене функције.*

аксѝōм, -óма м и **аксиóма** ж грч. фил. *очигледна истина, истина којој није потребан доказ; основно начело.*

аксиомà̀тичан, -чна, -чно *који има карактер аксиома, аксиоме, очигледан, непобитан.*

аксиомà̀тичнōст, -ости ж *својство онога што је аксиоматично*; *очигледност, непобитност.*

ā̀кт м (мн. ā̀кти и ā̀ктови, ген. ā̀кātā и ā̀ктōвā) лат. **1.** (мн. акти) *дело, чин*; *поступак.* — Што може онда бити цјелокупни тај напад, него бестидни антисоцијалистички акт против једне мале али херојске земље. *Ант. 1.* Код болесника од пегавца растроји се читав нервни систем . . . па тифусари постају неодговорни за поједине своје акте. *Дед. В.* **2.** адм. (у мн. обично акта, према

латинском) *документ, службени спис.* — Нестала су нека акта из моје фиоке. *Нуш.* Више ме занимају они акти код поглаварства. *Бег.* **3.** поз. заст. *чин.* — Још два акта — управо како треба за трагедију, — и онда је пала завеса. *Лаз. Л.* **4.** (мн. актови) ум. *слика или кип који представља голо људско тело.* — [Сликар] . . . примјењује технику импресиониста на . . . актове. *ОП 2.* Сликао је пастелом нага женска тјелеса . . . већ према томе да ли је акт замишљен на мјесечини или на сунцу. *Десн.*

Изр. (ставити, метнути, бацити и сл.) у акта 1) *ставити предмет у архиву као свршен*; 2) *не узети у поступак, одбацити.*

àктенташка и **àктенташна** ж нем. варв. *ручна торба за акта, књиге и сл.*

àктёр, -éра м фр. **1.** заст. *глумац.* — И да театер створим . . . и актер и списатељ у исто време бејах. *Митр.* Сви су актери, ови посљедњи су комици. *Бал.* **2.** *учесник, судионик у неком покрету, догађају и сл.* — Зна се да је Протић био тада главни актер у радикалној странци. *Риб.*

àктёрка ж **1.** заст. *глумица.* **2.** *женска особа актер (2).* — Била [је] и једна од главних актерки у петој колони. *Риб.*

àктёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на актере, глумачки.*

àктӣв м лат. грам. *активно глаголско стање*; супр. пасив.

àктӣв, -ива м *скуп, група лица која воде неку акцију или врше одређени задатак*: омладински ~, стручни ~.

актúва ж лат. **1.** банк. *укупна имовина (новац, роба, потраживања и др.)*; супр. пасива. **2.** војн. *активна војска.* — Актива уопће игнорира резерву. *Крл.*

àктӣван, -вна, -вно **1.** *радан, делатан, предузимљив, подузетан.* — Досад је била најактивнија азбуковачка чета. *Чол.* **2.** (чешће одр.) **а.** *који се бави неком делатношћу (нарочито спортском).* — Многи рвач прослави своју 50-годишњицу као активни натјецатељ. *Рв.* **б.** *који је у радном односу*; супр. пензионисани, умировљени, резервни: ~ официр, ~ службеник. **3. а.** *који делује*: ~ вулкан, ~ туберкулоза. — Наређење је да идемо на крај града, јер је непријатељска авијација врло активна. *Дед. В.* **б.** *који је везан за свесно учешће, у коме се свесно учествује*; супр. пасиван. — Активни рад ствара сопствено искуство, механички предаје само туђе. *Пед.* **4.** банк. *код кога су потраживања већа од дуговања*; *који улази у активу*: ~ биланс, ~ биланца, ~ трговина. **5.** грам. *који означава вршење радње реченичног субјекта, радни*; супр. пасиван: ~ облик, ~ стање.

Изр. ~ војска *војне снаге које се и у миру налазе под оружјем*; ~ право гласа *право гласача да бира, гласа*; ~ служба *служба онога који је у редовном радном односу.*

актúвац, -вца м *онај који је у активној војној служби, активни официр.* — Ви, активци, мислите као онај Луј француски . . . не знам који беше по реду: »Ја сам држава . . .« *Јак.* Нимало није био налик на причуву, него би га и стручњак сматрао непатвореним . . . активцем. *Кол.*

активӣзам, -зма м *в. активност.*

активизáција ж *стављање у дејство, у покрет, покретање на активност.* — Нашој земљи и нашој књижевности нужна је активизација, развијање свих књижевних родова. *Зог.* У политичкој активизацији жене на селу највише треба да допринесу организацији Социјалистичког савеза. *Пол. 1959.*

активизúрање с *гл. им. од активизирати (се).*

активизúрати, -зӣрām сврш. и несврш. = активирати (1) *ставити, стављати у дејство, у покрет, у акцију, покренути, покретати на активност*; (у)*чинити активним.* — Држала [је] предавања у омладинским дружинама и активизирала леп број омладинки. *ЛМС 1951.*

~ **се** *поста(ја)ти активан.* — За свега месец дана боравка партизана у Фочи, она се препородила, кључа у њој живот, активизирају се људи. *Чол.*

активӣзовати (се), -зујēм (се) сврш. и несврш. *в. активизирати (се).* — У трагедији се Пимен појављује само једанпут, у опери се његова улога активизује. *Поз. 1948.*

активúрање с *гл. им. од активирати (се).*

активúрати, -ивӣрām сврш. и несврш. нем. **1.** = активизирати. — Грип може активирати већ умирене туберкулозне процесе. *Реч. САНУ.* **2.** војн. *превести, преводити у активну службу.* — Какав глупи интелигент даде се коначно активирати или у цивилу положи официрски испит. *Јонке.*

~ **се 1.** = активизирати се. — Све је већа оријентација на инвестиције које се брзо активирају и повећавају производњу робе за тржиште. *Пол. 1959.* **2.** војн. *ступити, ступати у активну службу.* — Момчић је . . . заволио . . . униформу . . . комбинирајући како да се активира. *Кол.*

активӣсање с *гл. им. од активисати (се).*

активӣсати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *активизирати (се).* — Новац . . . неисцрпним снагама активише потенције.

Сек. Сунчеви, тј. ултраљубичасти зраци могу да активишу смирени туберкулозни процес у плућима. *Пол. 1959.*

актѝвист(а) м *онај који активно учествује у неком (обично политичком) раду, члан актива.*

актѝвистица ж = активисткиња *женска особа активист(а).*

активѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на активисте и на активизам:* ~ морал, ~ стварност, ~ схватање.

актѝвисткиња ж = активистица.

активѝтēт, -éта м *в. активност.* — Ово је један путопис кроз срце живота једне земље кад је оно у најпотпунијем трагичном активитету ... у револуционарној борби. *Богдан.*

а̀ктӣвно прил. **1.** *залажући се у акцији, узимајући живог учешћа; вредно, марљиво;* супр. пасивно. — Драган је од првог дана приступио партизанима и сам је активно радио против Немаца и усташа. *Дед. В.* **2.** *као активац.* — Док сам активно служио, био сам суперарбитриран. *Јонке.*

актѝвнōст, -ости ж *делатност, учествовање, суделовање у раду, у акцији.* — Фрањо Супило је у двадесет година своје политичке активности промјенио разне политичке методе. *Крл.*

а̀ктōвка ж поз. *драмски комад у једном чину, једночинка.* — Војновићево је најзначајније дјело »Дубровачка трилогија« ... с три актовке о пропадању старога, господскога Дубровника. *Барац.*

а̀ктуа̄лан, -лна, -лно лат. = актуелан *који је од значаја у датом тренутку, који одговара датом тренутку; савремен.* — Преговори о миру с Турцима ... скренули су међутим Витезовићеву пажњу на актуална питања. *Комб.*

актуалѝзам, -зма м фил. *учење да је стварност непрекидна делатност, самостварање.*

актуализа́ција ж *придавање (нечему) актуелног, савременог карактера; остварење, остваривање.*

актуализи́рати, -йзӣрām и **актуа̀лизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(у)чинити актуалним, савременим.* — Погрешно би било ову комедију [»Родољупци«] на силу актуализирати, уносити у њу нов смисао. *Поп. Ј.* Сазнање ... преко идеја, закона и принципа ... »актуализује« бића и ствари. *Реч. САНУ.*

~ **се** *поста(ја)ти актуалним.* — [Литература је] постала ... неспособна да се актуализира. *Шим. С.*

актуа̀лист(а) м *присталица актуализма.*

актуалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на актуализам.*

актуалѝтēт, -éта м нем. **1.** *оно што је актуално, савремено.* — »Примаш«, иначе чувен импровизатор стихованих актуалитета, пио је са свом српском господом братимство. *Петр. В.* **2.** *в. актуализација.* — Лајбниц ... неће да сведе супстанцију на чисту радњу, актуалитет. *Петрон.*

актуа́лнōст, -ости ж = актуелност *савременост, савремени значај.* — Његово је знање у првом реду у побудама које је дао и које све до деветнаестог столећа нису изгубиле своје актуалности. *Комб.*

актӯа̄р, -ара лат. заст. *нижи чиновник, писар.* — Рече очајно ... пристарому свому актуару. *Том.*

а̀ктуēлан, -лна, -лно фр. = актуалан. — Басна о српском јагњету што мути воду бечкоме вуку... још увек је била актуелна и поучна. *Јов. Ј.*

актуе́лнōст, -ости ж = актуалност. — Не помињем [писце] ... који су онда у часу своје актуелности можда изгледали важнији него ови писци. *ЛМС 1957.*

а̀кузатӣв и **а̀кузатӣв** м лат. грам. *четврти падеж, падеж глаголске допуне, ближег објекта.*

а̀кузатӣвнӣ, -ā, -ō *који се односи на акузатив:* ~ наставак, ~ облик.

а̀кумулатӣван, -вна, -вно *који се односи на акумулацију; који остварује акумулацију:* ~ грана привреде.

акумӯла̄тор м физ. *справа у којој се нагомилава електрична енергија за рад разних апарата.* — фиг. [Књижевност] је најважнији и најмоћнији акумулатор наших народних енергија. *Матош.*

акумӯла̄торка ж *електрична светиљка с акумулатором.* — Тешка акумулаторка била је окачена о греду ... и осветљавала снажна плећа копача. *Б 1957.*

акумӯла̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на акумулаторе.*

акумула́ција ж лат. **а.** *нагомилавање.* **б.** екон. *одвајање једног дела добити предузећа за стварање резервних фондова и фондова инвестиција:* ~ капитала.

акумула́ционӣ и **а̀кумулационӣ,** -ā, -ō *акумулативан:* ~ басен, ~ фонд, ~ теорија, ~ језеро.

акумули́рање с *гл. им. од акумулирати.*

акумули́рати, -ӯлйрām нем. сврш. и несврш. *(из)вршити акумулацију, нагомила(ва)ти.* — Док цијена радној снази пада, банке акумулирају нечувено благо. *Крл.* Описани акумулатор с оловним плочама не може акумулирати много енергије. *Физ. 2.*

акумȕлисāње с *гл. им. од акумулисати.*

акумȕлисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. акумулирати.*

а̀кура́тан и **акȕратан,** -тна, -тно лат. *уредан, тачан.* — [Мајстор Коста] шије за господу, па је толико акуратан да нико не може с послом да му угоди. *Сек.*

а̀кура́тно и **акȕратно** прил. *уредно, тачно.* — Да све то ту није тако исцрпно и акуратно повезано! *Леск. Ј.*

а̀кура́тнōст и **акȕратнōст,** -ости ж *особина онога који је акуратан, уредност, тачност.* — Ах, знате, што имам једа с тим човеком, једва почињем да га учим реду и акуратности. *Петр. В.*

акȕстика ж грч. **1.** физ. *наука о звуку.* **2.** *в. акустичност.* — Црква је била празна и у доброј се акустици чуо цвркут птица што су лијетале око торња. *Крл.*

акȕстичан, -чна, -чно *који се односи на акустику; који добро прима и преноси звук, звучан:* ~ виљушка, ~ призма, ~ дворана.

акȕстичкӣ, -ā, -ō *који се тиче акустике.*

акȕстичнōст, -ости ж *особина онога што је акустично, звучност.*

а̀кȕт, -ута м лат. фон. *врста акцента.*

а̀кȕтан и **а̀кȗтан,** -тна, -тно лат. **а.** *који се јавља у свој силини, оштар, жесток, јак.* — Живот партије значио је ... непрекидну акутну кризу. *Крл.* **б.** *хитан, неодложан.* — Питање нове организације власти постало је акутно. *ОП 1.* **в.** мед. *који се брзо, нагло развија;* супр. хроничан. — Прегледавши поново болесницу, није нашао ништа што би слутити дало на какву акутну болест. *Том.* Лијечник [је] утврдио ... да је то ... акутна упала мождане опне. *Јонке.*

а̀кȕтно и **а̀кȗтно** прил. *у свој силини, јако.* — Потреба органских закона никад се није тако акутно осећала него после хатишерифа од 1830. године. *Гавр.*

акȕшēр, -е́ра м фр. *лекар, специјалист(а) за акушерство, за порођаје.*

акȕшēрка ж *в. бабица.*

акȕшēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на акушере и на акушерство:* ~ одељење.

акуше́рство с *грана медицине која се бави трудношћом и порођајима, породиљство, примаљство.*

акцелера̀ндо прил. муз. *в. ачелерандо.*

акцелера̀тор м техн. *уређај за убрзавање кретања (нпр. нуклеарних честица).*

акцелера́ција ж лат. физ. *убрза(ва)ње.* — Тако се диференцијални квоцијент брзине по времену зове акцелерација или убрзање. *Алг. 1.*

акцелери́рати, -ѐрӣрām сврш. и несврш. лат. *повећа(ва)ти брзину.* — Чујем само тетино дисање у одмјереним интервалима и врење моје крви, које акцелерира у свом темпу. *Бег.*

а̀кцен(а)т, -нта м лат. **1.** грам. **а.** *нарочито истицање јачине и висине једног слога у речи, нагласак.* — Наш језик има четири акцента, два дуга и два кратка: дугосилазни (да̑н, пра̑вда) и дугоузлазни (ру́ка, пи́сати), краткосилазни (бра̀т, сла̀ма) и краткоузлазни (сѐло, кòпати). *Бел.* **б.** *графички знак којим се бележи акцен(а)т.* **в.** *акценатски систем, сустав једног говора.* — Чује се издалека Васица са својим јагодинским акцентом. *Срем.* **2.** *оно што се нарочито наглашава, истиче (део реченице нпр. или било шта).* — Реченички акценат служи за истицање појединих речи које смисао захтева. *Стев.* То су главне контуре ... агностичког монизма ... с јаким акцентом на објекту. *Баз.* **3.** песн. *емоција; осећање; елемената.* — Али у њима [пјесмама] има разасутих топлих акцената, који нам га приближују као човјека. *Комб.* По њима [годинама без узбуђења] судећи изгледало је као да нестаје трагичних акцената у животу европских народа. *Андр. И.* **4.** *оно што је битно, суштина, тежиште.* — Главни Радићев акценат лежи на свијести о нашој посебности. *Баб.* **5.** *посебно обележје, израз, призвук.* — Хаџићева писма ... имају акценат искреног бола. *Јов. С.*

Изр. ставити, стављати, ударати, дизати ~ (на нешто) *нарочито истаћи, истицати (што).* — О, теби, рибелско сунце, дижем овај акценат неутјешни. *Ђон.*

а̀кценатскӣ, -ā, -ō = акцентски *који се односи на акценат:* ~ систем, сустав.

акценти́рāње с *гл. им. од акцентирати.*

акценти́рати, -ѐнтӣрām сврш. и несврш. = акцентовати **1.** грам. **а.** *изговорити, изговарати с одређеним акцентом, нагласити, наглашавати.* — Граматичко наглашавање је оно које акцентира слог у речи да би реч правилно изговорена исказала своје право значење. *Нуш.* **б.** *ставити, стављати акценатске знаке.* **2.** фиг. *нарочито нагласити, наглашавати, истаћи, истицати.* — Проблем вере се врло често [у Горском вијенцу] акцентира тешким, скоро скептичним речима. *Богдан.*

а̀кцентовāње с *гл. им. од акцентовати.*

а̀кцентовати, -тујēм сврш. и несврш. = акцентирати. — Претјериваше чешће ефекат музикалне дикције нагласујући по два пута ријеч и не акцентујући ... увијек правилно. *Матош.* Нарицала је старица у црној шамији акцентујући по нишки. *Уск.* Кроз говорену реч, коју човек

душом и телом акцентује, понавља се исконски језички акт именовања ствари. *Сек.*

акцентòлог м *онај који се бави проучавањем акцената.*

акцентолòгија ж = акцентуација (1) *наука о акцентима.*

акцентòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на акцентологе и акцентологију.*

àкцентскӣ, -ā, -ō = акценатски.

акцентуáција ж **1.** = акцентологија. **2. а.** *начин акцентовања.* — За вјежбање акцентуације нема бољег средства од стиха. *Ј 1957.* Али је несумњиво и у томе херцеговачком говору Дубровника било реминисценција и у изговору и у ритму и у тананој акцентуацији. *Бел.* **б.** *систем, систав акцената.* — Познато је да је Даничић обратио нарочиту пажњу на акцентуацију и да је место три акцента I-ог издања унео сада консеквентно четири акцента. *Бел.* **в.** *нарочито наглашавање, нарочито истицање.*

акцентуи́рање с *гл. им. од акцентуирати.*

акцентуи́рати, -ȕјрām сврш. и несврш. *в. акцентирати.*

акцентȕисање с *гл. им. од акцентуисати.*

акцентȕисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. акцентовати.*

àкцепт м лат. правн. **а.** *потпис главног дужника на меници.* **б.** *сагласност.*

акцѐптант м правн. *главни потписник на меници.*

акцептѝрање с *гл. им. од акцептирати.*

акцептѝрати, -èптӣрām сврш. и несврш. *прихватити, прихватати.* — Оно што црква није могла акцептирати а да сама себе не негира, то су велики филозофски системи новога века. *Петрон.*

àкцептовање с *гл. им. од акцептовати.*

àкцептовати, -тујēм сврш. и несврш. *в. акцептирати.*

акцѐсист(а) м *нижи управни службеник (у бившој Аустро-Угарској); приправник.*

àкцесо̀ран, -рна, -рно **1.** правн. *споредан, узгредан; подређен*; супр. битан, главни: ~ право, акцесорни уговор. **2.** мед. *допунски, помоћни.* — То су тзв. акцесорне млијечне жлијезде . . . (кад код човјека поред једног пара настане више пари млијечних жлијезда). *НЕ.*

акцѐсо̀рӣј, -ија и **акцѐсо̀ријум** м лат. *оно што је споредно; додатак.* — [Балет] постаје акцесоријум свечаних приредби са одбљеском спољашњег сјаја. *Ств. 1948.*

акцѝдент м лат. **1.** *неповољан и неочекиван догађај; несрећан случај.* — Оно што Еренбург најцрње подвлачи, то су радни акциденти, изгубљени животи, осакаћене куре. *Уј.* **2.** фил. *оно што је небитно, промењиво, случајно.* **3.** геол. *неравнина, брдовито земљиште.* — До сличног се резултата долази у областима које су без земљишних акцидената . . . као у панонском басену. *Цвиј.*

àкцидентāлан, -лна, -лно фил. = акцидентан *случајан, небитан, промењив*; супр. битан, суштински.

àкцидентāлно прил. = акцидентно *случајно.*

акцѝдентан, -тна, -тно фил. = акциденталан.

акцѝдентно прил. = акцидентално. — Ово акцидентно није предмет знанственог истраживања. *Баз.*

акцидѐнција ж *случајно, небитно, непостојано својство.* — У ужем смислу зову се атрибутима стална својства, док се промењива, непостојана зову акциденција. *Баз.*

àкциденцијāлан, -лна, -лно *в. акциденталан.* — Ми о чистој апстрактној супстанцији као недељивом јединственом супстратуму више акциденцијалних особина немамо апсолутно никакве јасне идеје. *Петрон.*

àкција ж лат. **1. .а.** *деловање, радња; организована, планска делатност; покрет, поступци.* — Кинеска влада . . . осуђује акцију САД о слању најмодернијег оружја у Јужну Кореју. *Пол. 1957.* Предност има онај . . . који има боље основне ударце, који је бржи у акцији. *Тен.* Право акције за накнаду штете нанесене друштву припада по закону самоме друштву или акционарима. *Арх. 1926.* **б.** воји. *борба, окршај, подухват.* — Он је наглашавао да ће се одреди кроз акције . . . учврстити. *Чол.* Извршен је велики број акција. *Дед. В.* **2.** банк. *хартија од вредности, вредносни папир, документ о уделу у каквом банкарском или трговачком предузећу*; исп. (у)деоница. — А ја увијек живим као да са милијунима својих акција играм на бурзама. *Крл.*

Изр. акције скачу, расту, падају *повећава се (смањује се) вредност акција*; фиг. *расте, повећава се (пада) углед, вредност*; човек од акције *радан, предузетан, предузимљив човек*; радне акције *добровољни јавни радови које изводе поједине друштвене организације, омладина у првом реду.*

акцѝјāш, -áша м нар. *учесник, судионик у акцији.*

àкцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на акцију (2)*; исп. акционарски.

акциóнāр, -ára м (вок. ȁкционāру и ȁкционāре) = акционер *власник акција*; исп. акција (2).

акциóнāрскӣ, -ā, -ō = акционерски *који се односи на акционаре*: ~ друштво.

акциóнēр, -éра м = акционар.

акциóнēрскӣ, -ā, -ō = акционарски.

ȁкцијӣ и **акцијȏнӣ,** -ā, -ō *који се односи на акцију (1), радни.* — У акционом програму Вуковарског конгреса каже се да је задатак Партије: »да ... истиче и популарише нове форме пролетерске демократије«. *Пиј.*

Изр. ~ радијус *домет, пут који може превалити неко превозно средство без надопуне горива.*

ȁкцијȏност и **акцијóност,** -ости ж индив. *јача, живља активност.* — Ти умеш све што хоћеш. — Не! рече и помисли: Не поседујем акционост маште. Ја знам сложенији, тежи пут. *Дав.*

ȁкча ж тур. *в. аспра.* — Држим руку у џепу од гуња и окрећем двије акче, двије танке, малене паре. *Андр. И.*

ȁкшам м тур. **1.** *први вечерњи мрак, сумрак.* — Раније, пре хаџилука, он је долазио кући одмах по акшаму. *Јевт.* **2.** *вечерња молитва код муслимана.* — Увече кад ће хоџа учити акшам, онда запали кандила. *Маж. М.*

акшȁмлук м *вечерња седељка уз пиће.* — А кад почну да га коре или задиркују због пића и због акшамлука са ... беговима, он скрушено признаје своју слабост. *Андр. И.*

акшȁмлучār м *онај који акшамлучи.*

акшȁмлучārскӣ, -ā, -ō *који се односи на акшамлучаре.*

акшȁмлучēње с *гл. им. од акшамлучити.*

акшȁмлучити, -ӣм несврш. покр. *проводити акшамлук.* — Он не оде кући, но ... сврне у чиновничку касину ... да акшамлучи. *Куш.*

ȁкшамскӣ, -ā, -ō *који се односи на акшам.*

акшȁмџӣница ж *кафана у којој се акшамлучи.*

ȁл *в. хал*[1].

ȁл прид. непром. тур. *в. алев.* — На пољу се ал чадор вијаше. *НП Вук.*

ȁла[1] ж тур. = хала **1.** *прождрљиво митско биће, неман*; исп. аждаја. — Пак на муци к небу погледала, озго алу у поноћ позвала. *Радич.* У мраку ала лаће морем тјера. *Наз.* фиг. **а.** *прождрљиво, ненасито биће.* — А ти, ало, ваљда можеш мало потрпети глад. *Сек.* **б.** *биће или предмет огромне, несавладљиве снаге.* — Зашта ми служе нове санке и коњи — але? *Ћос. Д.* Преко њихових скрханих глава ... као але јуре два огромна гумена точка према њему. *Марк. М.* **2. а.** *олуја с градом, непогода.* — Радује се као и они [сељаци] киши и беричету, а страхује од але. *Реч. САНУ.* **б.** покр. *рђа од које страдају усеви.* **3.** *посуда за цеђење површа и воћа. Реч. САНУ.*

Изр. борити се као ~ с берићетом *водити тешку борбу*; и ~ и врана *сви одреда.*

ȁла[2] и **ȁла** императивна речца (у обраћању већем броју лица: ȁлате и ȁлате) грч. покр. *дела, де, дедер, хајде, хајдете, дај.* — Ала да! умиљато нука шјора Виторија. *Ћип.* Ала, гони их [мазгу и магарца]. *Ћип.*

ȁла[3] и **ȁла** *узвик за изражавање неког осећања, дивљења, чуђења*: **а.** *ах, ех, ох, аох.* — Ју, боже, ала да се хоће нешто на нашу срећу сетити! *Срем.* Ала, Лукрецијо, одакле си узела толико змијске памети. *Шен.* Ала море, триста пачариза! — тобоже се чуди и зграњава Томељић. *Лал.* **б.** *што, е баш.* — Ала ће се ухватити [муж] као миш у мишоловку. *Нуш.* Ту смо! Ту смо! Ала ћемо да се бијемо! *Поп. Ј.* **в.** *гле, ево.* — Бако, бако, гледај што сам нашао! Бака: Сабљу, душо? ... Ала ми јунака?! *Војн.* Ала лијепих планинских ружица и љубица! *Бог.*

ȁлабāнда узв. тал. покр. *обично у народним песмама, без нарочитог значења.* — Алабанда, завеза се кавга. *НПХ.*

алȁбāрда ж *в. халебарда.*

алабȁстар, -тра м мин. = алабастер *врста финог прозирног гипса млечнобеле боје.*

алабȁстарскӣ, -ā, -ō = алабастерски *који је од алабаст(е)ра; бео као алабастар.* — Своје фине алабастарске зубиће забадао у ваша ребра. *Ков. А.*

алабȁстер м мин. = алабастар. — Ситнозрни као снијег бијели гипс зовемо алабастером или убијелом. *Туђ.*

алабȁстерскӣ, -ā, -ō = алабастарски.

алабȁстрен, -а, -о *в. алабастарски.* — У другом реду ... потпуно бијела као алабастрена, сједила је пуковниковица. *Крл.*

алабȁстров, -а, -о *в. алабастерски.* — Главу држи нагнуто, па се види како се истегао врат алабастрове боје. *Леск. Ј.*

алȁбука *в. халабука.*

ȁлав, -а, -о *који је као ȁла*[1]*, који много једе, прождрљив.*

ȁлавац, ȁлāвца м *алав човек, прождрљивац.*

ȁлавица ж *алава женска особа, прождрљивица.*

ȁлāвко и **алáвко** м *в. алавац.*

а̏лаво прил. *као алаваџ, прождрљиво.*

а̏лавӧст, -ости ж *особина онога који је алав, прождрљивост.*

алàдинскӣ и **àладӣнскӣ,** -ā, -ō *који је као у Аладина, чудесан.* — Изговарају се чаробне ријечи које свјетлуцају као аладинске свјетиљке. *Крл.*

àлāj[1], алáја м тур. **1.** *пук.* — Поломљени [браћа Југовићи] кô борје до бора, око њих су скрхани алаји. *Фил.* **2.** *гомила, скуп, група (чега).* — Ено Мирко пред крсташом хода и разгони на алаје Турке. *Март.*

àлāj[2] *в. халал.*

àлāj[3] узв. заст. *што;* исп. ала[3]. — Ој слободо, алај си крвава. *Донч.*

àлāj-бàрјак м тур. заст. **1.** *барјак, застава једног алаја, пука; главни барјак.* **2.** *одред од 1.000 војника.* — Ми немамо војске ни топова, ни ферика ни алај-барјака. *Март.*

àлāj-барјàктāр, -ára м заст. **1.** *пуковски заставник.* **2.** ист. *државни заставник у Црној Гори.*

àлāj-барјàктāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на алај-барјактаре.*

àлāj-бē̏г и **àлājбег** м тур. војн. ист. *заповедник алаја, пуковник.* — Нисам паша да ја коња јашем ... ни алај-бег да сокола носам. *НПХ.*

àлājбегов, -а, -о **1.** *који припада алајбегу.* **2.** *што је као ничије, што се може без питања узети.* — Ово општинско није и алајбегово, него и лично моје. *Дав.*

Изр. ~ слама *оно што нема власника, нешто о чему нико не води рачуна.*

àлājбеговина ж покр. *алајбегова слама.* В. уз алајбегов (изр.).

àлājбеговица и **àлājбегӧвка** ж *алајбегова жена.*

àлājбеговскӣ, -ā, -ō *који се односи на алајбегове.*

àлājбекство с *достојанство и звање алајбега.*

àлājка *в. халајка.*

алàјли и **алáјли** прид. непром. тур. *сјајан, раскошан.*

àлājчауш и **àлāj-чā̏ӯш** м тур. ист. **а.** *подофицир у турској војсци.* **б.** *коњаник на задњем крају алкарске поворке.* — Задњи је ишао алај-чауш у црну баршуну извезену сребром. *Шимун.*

а̏лāк м тур. = халак *урнебесна вика, ларма, граја.* — Потече прича, пјесма, кућа се брзо напуни алаком и смијехом. *Бон.* Кучи ... и оне Турке побише с великом грајом и веселим алаком. *Миљ.*

алàкање и **алáкање** с *гл. им. од алàкати и алáкати.*

àлакаст, -а, -о *немиран; неозбиљан; луцкаст.* — Ја сам дјететом био ... пуст и алакаст као и сва друга дјеца. *Ков. А.*

алàкати, -ām и **алáкати,** àлāчēм несврш. = халакати **а.** *викати »ала-а« или »алах«;* исп. алах. — Алачу хоће са џамија. *Вас.* **б.** *викати, ларматн.* — Деца алачу за њом [капом] — читав урнебес. *Глиш.* **в.** прел. *терати, гонити вичући.* — Зато је Давна викао громко ... као да алаче крдо говеда. *Андр. И.*

~ **се** *лудирати се.*

алàкача ж погрд. покр. *в. алапача.*

алáкнути, àлāкнēм *свршн. према алакати.*

àлāл *в. халал.*

а̏лала *в. халала.*

алàли прид. непром. тур. *в. аласт. Вук Рј.*

алалúкање с *гл. им. од алаликати.* — Уто дохрле уз вику, цику и алаликање они коњаници у сјајним одорама. *Вел.*

алалúкати, алàлúчēм несврш. *в. алакати (1в).* В. пр. уз гл. им. алаликање.

алáлити *в. халалити.*

алаљúвати *в. халаљивати.*

алàмāн, -áна м тур. погрд. *прождрљивац, гладница, ждероња;* фиг. *пустахија, необуздан човек.* — Женске ... упропасте ... газде и господа код којих служе ... а потом их докопају други аламани. *Лапч.*

алàмāнка ж *врста сабље немачке израде.* — И прихвати сабљу аламанку. *НП Вук.*

алàмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на аламане.*

алáмет м тур. покр. **1.** *проклетство.* **2.** (у прилошкој служби) *проклето.*

Изр. ~ му било *проклето му било.*

алàмуња ж и м погрд. *брзоплет, несмотрен, непромишљен човек; ветропир.*

алàмуњаст, -а, -о *ветропираст, брзоплет, несмотрен.*

алàпача ж погрд. *женска особа која много прича и оговара, торокуша.* — Ви мене ... по биртијама и сокацима као какова Јеца алапача публично оговарате и клеветате. *Срем.*

алàпачаст, -а, -о *који је као алапача.*

алàпљив *в. халапљив.*

àларм м фр. *знак за узбуну, узбуна.* — Његово је викање кружило градом за узбуну као аларм пред катастрофу. *Мар.*

алàрмантан и алармàнтан, -тна, -тно *који узнемирује, узбудљив.* — Нетко је донео из Славоније алармантне вијести: да се тамо навелико пљачка, пали и убија. *Кол.*

алàрмантно и алармàнтно прил. *на начин који узбуђује, узнемирује.*

алармѝрати, алàрмӣрām сврш. и несврш. **1.** воји. *знаком за узбуну ставити, стављати у припремно стање.* — Мајор ... изда ... налог да се алармира један одио војника. *Новак.* **2.** фиг. **а.** *узбунити, узбуњивати.* — Одлучио је алармирати цијели Загреб. *Кол.* Алармирали су село да долазе Нијемци и фашисти. *Ћон.* **б.** *мобилисати, ставити у акцију, покренути на што.* — Он је ступио у везу са свима уредима Црвеног крижа ... алармирао конзулате и разне пријатеље у иностранству. *Бег.*

~ **се** *узнемири(ва)ти се, узбунити се, узбуњивати се.*

àлармнӣ, -ā, -ō *који служи за давање знака на узбуну*: алармне кочнице, ~ сигнал.

àлāс *в. халас.*

а̀ласт, -а, -о *ружичаст.*

а̀лат м тур. *коњ риђожуте длаке.* — Пред њима је Бошко Југовић на алату вас у чистом злату. *НП Вук.*

àлāт, алáта м зб. тур. *оруђа, справе које служе у каквом послу.* — Велики комплекси земље обрађују се најпримитивнијим алатом. *ПИ 1950.* фиг. *средство, прибор, техника.* — Алат су твоји прсти. *Уј.*

а̀латаст, -а, -о *риђаст, риђастожут (о коњу).* — Човек беше риђ, а коњ алатаст. *Вес.*

àлатка и **àлāтка** ж *појединн комад алата*; исп. алат, алатљика. — Војници су ... пипали по џаковима да пронађу забрањене алатке. *Ћос. Б.*

алàтљика ж *алатка.*

Изр. строј, машина ~ *строј, машина састављена од више алата у циљу постизања нарочите обраде материјала.*

àлāтнӣ, -ā, -ō *који се односи на алат.*

Изр. ~ машина, ~ строј *в. уз алатљика (изр.).*

àлāтница ж *просторија где се држи или израђује алат.*

àлāтничāр м *онај који се бави израдом алата и алатљика.* — »Рад« ... тражи одмах: више висококвалификованих алатничара. *Пол. 1957.*

àлāтничāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на алатничаре.*

а̀латов, -а, -о *који припада а̀лату; који се односи на а̀лата.*

àлāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на алат.*

алàтуша ж *алатаста кобила.* — И гледа умилно алатушу генералову. *Вас.*

алàужа ж *ситна киша са снегом; лапавица.*

а̀лаўк м **1.** *вика, ларма, узбуна.* — Кад је нужда аман Господару! а кад се дигне оздо алаук, онда истуруј плећа, Милошу. *Шапч.* **2.** *лармација, ветропир.* — Убиће се, бог и душа! И шта јој вреди остајати са ... оним алауком, оним летиветром, оним Вучком. *Лаз. Л.*

алàука ж *јак ветар, обично са снегом и кишом; мећава.*

алаўкати, алàўчēм и **алàукати,** -учēм несврш. *викати, дерати се из свега гласа.* — Черкези су алаукали као да их деру. *Ћос. Д.*

алаўкнути, алàўкнēм *сврш. према алаукати.* — Опет груну плотун из њихових ровова и сада алаукнуше још страшније: »Ура, ура, ура!« *Јак.*

алàуковина ж *алаука. Реч. САНУ.*

алàун и **àлаун** м хем. *стипса.* — Бијела штава се добије ако се кожа обради у растопини алауна и кухињске соли. *ОК.*

àлāх, -áха и **а̀лах,** -а м ар.-тур. *бог.*

алáхāње с *гл. им. од алахати.*

алáхати, àлāхām несврш. *в. алакати.*

алáхов и **а̀лахов,** -а, -о *који припада алаху.*

алàчица ж *дем. од алатка.* — Ископан је углачани камени рукотвор који се разликује од свију до сада у Србији нађених камених алачица. *Жуј.*

алàша ж тур. **1.** *мноштво младих коња.* — А вриједни Алајбег имао читаву алашу коња. *Мул.* **2.** фиг. *руља, гомила.* — Нађи ћеш [се] у каквој ... крчми ... у коју залази олош и алаша. *Сим.*

алàшче, -ета с *ждребе из алаше*; исп. алаша.

а̀лба ж лат. *бела платнена одећа католичког свештеника при служењу мисе.* — Међу оморикама покаже се жупник у алби са штолом и светим отајством у рукама. *Донч.*

албàнашкӣ, -ā, -ō *в. арбанашки.* — По шумовитим врлетима растурене су албанашке куће. *Јак.*

Албанéзи м мн. (јд. Албàнēз) *в. Албанци.*

албанизѝрāње с *гл. им. од албанизирати.*

албанизѝрати, -ѝзирām сврш. и несврш. = албанизовати *преобратити, преобраћати у Албанце.*

~ **се** = албанизовати се *поста(ја)ти Албанцем; доби(ја)ти албанско обележје.*

албàнизовāње с *гл. им. од албанизовати.*

албàнизовати, -зујēм сврш. и несврш. = албанизирати.

~ **се** = албанизирати се.

албанòлог м *онај који се бави албанологијом.*

албанолòгија ж *наука која се бави проучавањем албанског језика, књижевности и културе.*

албанòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на албанолога и албанологију.*

àлбāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Албанце и на Албанију*: ~ језик.

Алба́нци м мн. (јд. Алба́нац) = Арбанаси *индоевропски народ који живи у југозападном делу Балкана; становници Албаније.*

албàстар м *в. алабастар.*

албàстарскӣ, -ā, -ō *в. алабастарски.*

албàстер м *в. алабастер.*

албàстерскӣ, -ā, -ō *в. алабастерски.*

àлбатрос м зоол. *птица с изузетно великим распоном крила, бурница, морска пловуша* Diomedea exulans. *Терм. 4.*

àлбатросов, -а, -о *који припада албатросу; који се односи на албатроса.*

àлбāшча ж тур. *ружичњак, цветњак.*

албинѝзам, -зма м мед. *ненормална белина коже и косе као последица недостатка пигмента*; исп. албинство.

албѝничāр м *човек са својствима албинизма.*

àлбӣн, -и́на и **албѝно** м биол. *човек или животиња са својствима албинизма.*

àлбинос м зоол. *врста белог куњића.* — Треба узети око куњића албиноса и испред њега у тами ставити упаљену свијећу. *НЧ.*

àлбӣнскӣ, -ā, -ō *који је у вези с албинизмом*: ~ зец, ~ јегуља.

албѝнство с *в. албинизам.*

Албѝнци, -о́на м песн. *Енглеска.*

àлбӣт, -и́та м мин. *минерал из групе, скупине плагиокласа, натријум алумосиликат.*

àлбум м лат. **а.** *свеска за бележење стихова, мисли, аутограма, цртежа.* — Исписао је албуме дјевојчица стиховима и нотама. *Крањч. С.* Записао је у албум: »Нада је живот, нада је све . . . у нади се мре.« *Дом.* **б.** *свеска за колекције фотографија, разгледница, поштанских марака и сл.* — Седе за сто те поче од досаде претурати слике у албуму. *Дом.* **в.** *књига илустрација, цртежа*: ратни ~, породични, обитељски ~.

албӯмӣн, -и́на м лат. хем. *беланчевина која је саставни део материје, твари животињских и биљних организама.*

албумѝнāт, -а́та м хем. *једињење, спој албумина с којом другом материјом, тварју.*

àлбумскӣ, -ā, -ō *који се односи на албум.*

âлва и **ӑ̀лва** *в. халва.*

àлват *в. халват.*

àлватан, -тна, -тно тур. **1.** *широк; простран.* — Издалека још могао га је свак . . . познати по . . . оним алватним панталонама. *Срем.* **2.** *аљкав, нехатан, немаран.* — Имао [је] у оделу нешто неутегнуто и алватно, а опет зато чисто и укусно. *Јов. С.*

àлватно прил. *надуго и нашироко, натанко, натенане.*

àлватнōст, -ости ж *особина онога који је алватан; немарност, нехатност, комотност.* — Западњак, он се добро чувао да његова уметничка алватност не пређе у источњачки мурдарлук. *Јов. С.*

алвèōл, -о́ла м и **алвèола** ж лат. анат. **1.** *плућни мехурић.* **2.** (само мн.) *испупчење с унутрашње стране изнад зуба.* — При изговору сугласника *л* врх језика се прибија на алвеоле. *Стев.*

àлвеолāран, -рна, -рно *који се односи на алвеоле*: алвеоларни сугласник.

âлге и **ӑ̀лге** ж мн. (ген. мн. âлгā и âлгӣ) бот. *биљке бесцветнице које живе у сланим и слатким водама* Algae.

àлгебарскӣ, -ā, -ō мат. *који се односи на алгебру*: ~ број, ~ збир, ~ израз, ~ корен, ~ полином, ~ разломак, ~ рачун, ~ функција.

àлгебра ж ар. мат. **а.** *део математике у коме су бројеви представљени словима.* **б.** *књига у којој је изложена та математичка дисциплина.*

алгебрàичан, -чна, -чно заст. *в. алгебарски.* — Хоће да . . . супротставе алгебраичном човјеку живу хисторичку личност. *ХР 1928.*

алгѐбрист(а) м *онај који се бави алгебром.*

âлгин и **ӑ̀лгин**, -а, -о *који се односи на алгу; који припада алги.*

алгòлог м *биолог који проучава алге.*

алдèхӣд, -и́да м хем. *алкохол без једног дела водоника.*

àлдомāш м = алдумаш мац. *пиће које се плаћа при куповини или продаји.* — Исплатио [је] . . . још деведесет [круна] поврх тога, као на алдомаш. *Крл.*

àлдум прид. непром. тур. *златан.* — Пред двором му студена водица, на водици два алдум дирека. *Реч. САНУ.*

àлдумāш м = алдомаш. *Бен. Рј.*

ӑ̀ле узв. *при изненађењу: гле, ено; дакако, дабоме.* — Ја не говорим у ветар. Кад ја нешто кажем — казано, але! *Ћос. Б.*

алѐāт, -а́та м ар. *област, покрајина.*

алèбāрда *в. халебарда.*

ӑ̀лев и **àлев**, -а, -о тур. *који има боју пламена, црвен, румен*: ~ паприка.

алѐгāт, -а́та м лат. правн. *навод, прилог.* — Саставио је сам . . . тужбу и одговор **те** даљна алегата. *Ков. А.*

алега́ција ж лат. правн. *потврда навођења, доказ.* — Пред судом је заступала своја супруга и давала алегације попут свакога фишкала. *Ћал.*

алеги́рати, алѐгӣрām сврш. и несврш. *поз(и)вати се на кога за доказ нечега; побијати наводе противника.* — Био сам вешт адвокат... Ја знам алегирати, реплицирати. *Ат.*

àлеговати, -гујēм сврш. и несврш. *в. алегирати.* — Ја сам алеговао да је и свети Кришпин урадио што и ја. *Шен.*

алегоризи́рање с *гл. им. од алегоризирати.* — Пјесничко разрађивање... има и засебну драж, независну од било каква непјесничког алегоризирања. *Комб.*

алегоризи́рати, -йзӣрām несврш. = алегорисати *изражавати се у алегоријама.* В. пр. уз гл. им. алегоризирање.

алегò|рија и **алѐгōрија** ж грч. **1.** књиж. *проширена метафора, изражавање помоћу слика.* **2.** *симболична слика неке идеје (у ликовној уметности)*: нпр. костур са косом — алегорија смрти.

алегò|рӣјскӣ, -ā, -ō *који се тиче алегорије, који се односи на алегорију.* — Да је живио у средњем вијеку... Чикош био би сликар алегоријских симбола. *Баб.*

алегò|рӣјски прил. *у облику алегорије, у алегоријама.*

алегò|рика ж *алегоријски начин изражавања.* — Али код њега [Назора] је алегорика на делу већ од почетка. *КН 1956.*

алегò|рисање с *гл. им. од алегорисати.*

алегò|рисати, -ишēм несврш. = алегоризирати.

алегò|ричан, -чна, -чно и **алегò|ричкӣ,** -ā, -ō *в. алегòрӣјскӣ.*

алегò|рички и **алегò|ричио** прил. *в. алегòрӣјски.*

алегрѐто прил. муз. тал. *дем. од алегро, мање брзо, мање живо од алегра.*

алѐгро прил. тал. муз. *живо, весело, брзо.*

але́ја ж фр. **а.** *пут оивичен, омеђен дрвећем, зеленилом и цвећем.* — Али у мрачним густим алејама била је хладовина за шетњу. *Шов.* Пођоше главном широком алејом. *Лаз. Л.* **б.** *правилан ред дрвећа, обично поред каквих путова и пролаза.* — Лијепа алеја јаблана... води у мјесто. *Бен.* фиг. *било какав ред.* — [Влак улети] у алеју мађарских војника развитих у двије ројне пруге спремних на пуцање. *Цес. А.*

александри́да ж књиж. *легенда о Александру Великом.*

александри́нац, -нца м метр. *дванаестосложни стих са цезуром на средини.*

александринѝзам, -зма м фил. *учење александријске школе.*

алексàндрист(а) м фил. *припадник, следбеник александријске школе у доба ренесансе.* — То су углавном двије школе, и то аверо-исти... и александристи. *Ант. 1.*

алѐксāндровскӣ, -ā, -ō *који је у духу Александрове политике.*

александро́вштина ж пеј. *Александров режим, режим који је сличан Александрову.*

алѐксија ж грч. мед. *губљење способности за распознавање слова при читању.*

алелу́ја узв. хебр. = алилуја **1.** *припев у црквеним песмама.* — Алелуја, срећо, устају борици. *Уј.* **2.** (у именичкој служби) ж *песма у славу бога.* — Мени је дала ову службу нова жена што горе алелују поје. *Комб.*

алелу̀јати, -ām несврш. песн. *певати алелују, славити бога.* — Још једном да нам љубав алелуја ријеч о цвасти духа. *Уј.*

àлем м ар. **1.** *драги камен, брилијант, дијамант.* — Ови дарови вреде царевине, све је алем и драго камење. *Јаки. Ћ.* Неко вилинско створење сипа овдје драгуље и алемове. *Уј.* **2.** фиг. **а.** *драгоценост, изузетна вредност.* — Дижем ову чашу у здравље... поносу нашем, алему... ретких феномена на пољу науке. *Ком.* Озбиљан [је]... добро одгојен, прави алем мушке врсноће. *Јурк.* **б.** прид. непром. *сјајан, блистав, диван.* — Пјесма о... оној што... запјева као птица што носи алем крила. *Марј. М.*

àлеман, -мна, -мно *од алема, украшен алемом.*

алѐмāника ж *в. аламанка.* — Прште пуста сабља алеманка, тад погибе Облачићу Раде. *Фил.*

àлем-кàмēн и покр. **àлем-кàм** м *в. алем (1).* — Као месец врх текије црне алем-камен блиста са турбана. *Фил.* Дјева та на црном плашту ноћи сја кô алем-кам на уху црне жене. *Богд.*

àлем-кàмēње с *зб. им. од алем-камен.* — [Господарица] се од цигла алем-камења сјајила. *Шен.*

àлемов, -а, -о *који је од алема, у коме има алема.* — С најлепше буле паше скадарског... скинô сам овај ђердан алемов. *Јаки. Ћ.*

àлемскӣ, -ā, -ō *в. алемов.* — Нек листа смарагдов лист, нек цвета алемско цвеће. *Ил.*

алѐргија ж грч. мед. *обољење које се јавља као реакција организма на неке материје и појаве.*

алѐргичан, -чна, -чно **а.** *који је склон алергији, који се односи на алергију*: алергичне болести. **б.** фиг. *преосетљив, нетрпељив.* —

Примјетио сам да људе нарочито дражи логика. Спрам логике сви су алергични. *Крл.*

али везн. **1.** *супротни* **а.** *на почетку независне супротне реченице којом се казује нешто супротно ономе што је речено у претходној.* — Ласно је говорити, али је тешко творити. *Н. посл. Вук.* О поступку кнегињице ... приповиједала је такођер ... али под великом тајном. *Крањч. Стј.* **б.** *при казивању нечег неочекиваног или изненадног (обично у корелацији с временским везницима и прилозима).* — Док су они у ријечи били, ал' ето ти војске на Бојану. *НП Вук.* Кад је било на залазак сунце, али иде вила на коњицу. *НПХ.* **в.** *за истицање нечега при поређењу.* — Све на ноге устануло било, ал' најпрви Арнаут Османе. *НП Вук.* **г.** *после допусних реченица: ипак.* — Ако је и го, али је соко. *Н. посл. Вук.* **д.** *у дијалогу: ама, та.* — Немој се срдити, ја сам довео госта ... — Али, забога, што ниси раније? *Петр. В.* **2.** покр. *растављни: или.* — Ал' је вила, али је родила, ал' је са њом другарица била. *НП Вук.* **3.** покр. *упитни: зар, да ли.* — Али не видиш, болан, како ме је обручио и нагрдио? *Љуб.* Али вам је жао умријети? *Вип.* **4.** *у прилошкој служби, за појачавање: ама, управо, просто.* — Хоћу сместа, али сместа да ми кажеш: хоћеш ли ме узети. *Вес.* **5.** *у именичкој служби, место неког неказаног приговора, сметње.* — Може да се појави једно неочекивано али. *Зог.* **6.** *као узвик, за дивљење, подстицање, негодовање.* — Али га умеш говорит' на звезде. *Змај.*

àлиби м непром. лат. правн. *одсутност с места деликта (извршења кажњивог дела).* — Они су свој алиби доказали помоћу Немаца са којима су били на неком раду. *Јак.*

алѝгàтор м шп. зоол. *врста крокодила.*

алѝгàторов, -а, -о *који припада алигатору; који се односи на алигаторе.*

ализàрӣн, -и́на м *црвена боја која се добива из катрана каменог угља или из броћа.* — Ализарин ... више не добивамо из коријена броћа ... него ... из катрана каменог угља. *Ант. I.*

алијàнса ж фр. ист. *савез, лига, коалиција између држава*: Света ~.

àлилӯј и **алилу́ја** узв. = алелуја.

àлилӯјскӣ, -ā, -ō *који се односи на алилуја, који је као алилуја.* — Слушао је ову њежну и алилујску пјесму. *Матош.*

а́лим м тур. *учењак, учен човек.* — Знао је Мехага ... да је корисније кад алим (учењак) спава него кад ђахил (незналица) бога моли. *О-А.* Извалићу дирек и багламе тврде, па нека се на ме сви алими срде. *Шант.*

алѝмент м лат. *храна, намирнице; накнада за издржавање.* — Наши суседи захтевају од нас одштету и — алименте. *Бег.*

алиментáција ж лат. **1.** *храњење, исхрана, прехрана.* **2.** правн. *издржавање неког по судској пресуди, накнада за издржавање.* — Требало [је] да се проведе растава и утаначи питање алиментације. *Бег.* Муж не даје досуђену алиментацију. *Б 1957.*

алинѐја и **алинéја** ж лат. *став, ставка, нов ред.* — Према 1. алинеји чл. 39. имаду се подијелити у четири категорије лица ... оглашена за инвалиде. *Мј. 1926.* Трумбић је тражио да се један члан устава раздвоји како би он могао гласати за једну раздвојену алинеју. *Риб.*

àлӣр, -и́ра м и **алӣ́ра** ж фр. *држање, понашање.* — Стари Марко је имао све алире каквог бега. *Бег.* Дакле ових алира ја сам већ сита! *Крл.*

алитерáција ж лат. поет. *понављање истих сугласника у више речи у стиху.* — [Виктор Иго] има ... стихове прекрасне, у којима песничку лепоту тако много помажу алитерације мекога »f« комбиноване с алитерацијама течнога »l« *Поп. Б.*

алишвѐрӣш и **àлиш-вѐрӣш,** -и́ша м тур. заст. *трговина, пазар, зарада у трговини.* — Нема »кшефта« или »алиш-вериша«, пазара и ћара. *Срем.*

àлка и **âлка** ж тур. **1.** *в. халка (I).* **2.** покр. *витешка игра у којој коњаници у Сињској крајини у трку бацају копље кроз алку (1).* — Но више него ишта понављала би сваке године јуначка игра »алка« спомен на то доба славе цетинске. *Шимун.* **3.** зоол. *њорка (врста галеба).* — Види се да су ловили ... алку, дивље патке и гуске. *Жуј.* Значајне су ... галебовке њорке (алке), које су изврсно пролагођене животу на мору. *Финк.*

àлкāлан, -лна, -лно хем. = алкалијев, алкалијски и алкаличан **а.** *који је укуса цеђи, лужине, базан, базичан.* **б.** *који има неки алкални метал у себи*: ~ со.

àлкāлије ж мн. хем. *хидроксиди алкалних метала, лужне соли.*

àлкāлијев, -а, -о и **алкàлӣјскӣ,** -ā, -ō хем. = алкалан.

алкàличан, -чна, -чно хем. = алкалан.

алкалòӣд, -и́да м хем. *органска материја алкалних особина; биљна база.* — Може се рећи да антитоксин има куративну улогу као и алкалоид какве биљке. *Ђаја.*

àлкār, -а́ра м *учесник у такмичењу у игри алке.* — Тако опремљени алкари ... гађају витешким копљем у гвоздено колце које се и зове »алка«. *Шимун.*

àлкāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на алкаре и на алку*: ~ коњ, ~ одело.

алкàтмер м тур. *црвенкаст каранфил, клинчац.* — Вјетар пуше, алкатмером њише, сад мој драги амбер-душом дише. *НПХ.*

алкѐмија ж = алхемија *мистично средњовековно учење усмерено на тражење »камена мудрости« за претварање простих метала у племените.*

алкѐмӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на алкемију.*

алкѐмӣјски прил. *на алкемијски начин, помоћу алкемије, алкемијским путем.*

алкѐмик м *алкемичар.*

алкѐмист(а) м *алкемичар.* — фиг. Јер живот — алкемиста стари — умијеће знаде непознато. *Цес. Д.*

алкемѝстичкӣ, -ā, -ō *алкемијски.* — Заузимајући се ... алкемистичким покусима ... потпуно [је] занемаривао државне послове. *Шиш.*

алкѐмичār м *онај који се бави алкемијом.*

алкѝмија ж *в. алкемија.* — На чему та алкимија? *Уј.*

алкѝмист и **алкѝмичār** м *в. алкемичар.* — Ја сам алкимист. *Козарч.*

алкѝōн, -óна м *митска морска птица која предсказује срећу.* — На обали не шире крила миле Тетиди птице алкиони. *Марет.* Море ... по којем је ... пловила моја ... душа, као гнездо алкиона. *Дуч.*

àлкōв, -óва м, **алкóва** ж и **алкóвен** м фр. *удубљење у зиду или завесом ограђени део собе за кревет.*

алкòвенскӣ, -ā, -ō *који се односи на алковен.*

Алкòрāн, -áна м *књига која садржи Мухамедово учење.* — Турчин ... заборавио да је вино у Алкорану забрањено. *Јакш. Ђ.*

àлкохол м **1.** хем. *безбојна, запаљива и испарљива опојна течност, текућина.* — Винар са својом справом мјери множину алкохола у вину. *Новак.* **2.** *алкохолно пиће.* — Из уста удари вањ од алкохола. *Матош.*

алкохолѝзам, -зма м *претерана склоност к употреби алкохолних пића.* — Алкохолизам је постао дио академског образовања. *Уј.*

алкохолизѝрāње с *гл. им. од алкохолизирати (се).*

алкохолнзѝрати (се), -йзѝрām (се) сврш. и несврш. **а.** *унети, уносити (у што) алкохол, заситити (се), засићивати (се) алкохолом.* — Алкохолизирано расположење од овог момента даље прелази код Валтера у зловољу. *Крл.* **б.** *одати се, одавати се алкохолним пићима; постати, постајати алкохоличар; опити се, опијати се.* — С насмијаним лицем и опулентном вечером, алкохолизирани ... надмудрују један другог. *Бег.*

алкохòлик и алкохòлист(а) м *в. алкохоличар.* — Дуић је неубројив алкохоличар. *Новак.*

алкохòличан, -чна, -чно **а.** *в. алкохолан.* **б.** *који воли алкохолно пиће, склон алкохолу.* — Заволи мулаткињу Довал, казалишну фигурантицу, глупу и алкохоличну. *Матош.*

алкохòличār м *човек који се одао алкохолизму.* — Отац ми је био карташ и алкохоличар. *Фелд.*

алкохòличāрев, -а, -о = алкохоличаров *који припада алкохоличару.*

алкохòличāрка ж *женска особа алкохоличар.*

алкохòличāров, -а, -о = алкохоличарев.

алкохòличāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на алкохоличаре.* — Његове алкохоличарске очи биле су пуне крвавих одбљесака. *Бег.*

àлкохōлнӣ, -ā, -ō *који садржи алкохола, који се тиче алкохола.*

àлкохолометар и **àлкохоломѐтар,** -тра м *справа за мерење постотка алкохола.*

àлкохōлскӣ, -ā, -ō *в. алкохолни.* — У алкохолској магли плови седам смртних гријеха. *Матош.*

Алкӯрāн, -áна м *Алкоран.* — Он ти вјерује, је ли? — Вјерује, а да како. Ни Алкурану боље. *Кост. Л.*

àлмāз, -áза м ар.-тур. *в. алем.* — Кад је ... рибу распорила, нашла је у њој златан прстен са скупоценим алмазом каменом. *Андр. И.*

àлмāзан, -зна, -зно *који је од алмаза; у коме има алмаза, који је као алмаз.* — У његовим је брковима као птичица у грању сједила алмазна суза. *Крањч. Стј.*

алмàзли прид. непром. *в. алмазан.* — Два су [прстена] мави, а два су алмазли. *НПХ.*

àлмāзно прил. *као алмаз.* — Открила се на све стране алмазно блистава ... снијежна равница. *Крањч. Стј.*

алмáзов, -а, -о *в. алмазан.* — Тамо се дижу алмазове горе. *Ил.*

алмàнак м *в. алманах.* — [Комедија] је изишла у свеславенском алманаку. *Коз. Ј.*

алмàнах м ар. *повремени или годишњи спис (годишњак) с прилозима већег броја аутора.* — Појављују [се] књижевни алманаси. *Марј. М.*

алмàнашкӣ, -ā, -ō *који се односи на алманах.*

алмàндӣн, -йна м мин. *црвенољубичасти гранат (драги камен).* — Лијепих црвених

граната, тзв. алмандина, има у шкриљцима Кајмакчалана. *Туђ.*

алмàсија ж тур. покр. *врста слатког желатина.* — На свечаним обједима код муслимана . . . на крају дође . . . алмасија и кисело млијеко. *Ј 1957.*

ал-иѐвен м *црвени невен.* — Ако ти никне ал-невен, не вени, драги, твоја сам! *НПХ.*

àлō *в. хало.*

а̏лов, -а, -о *в. алев.* — Настала су жестока времена. Скупа алова паприка. *Шапч.*

а́лōв *в. халов.*

àлōв *узвик за подстицање, потицање: хајдац, хоп.* — Алов! Онамо чак! Да ли је још ко лак овако кô ја? *Змај.*

алòвит, -а, -о *плаховит, силан, помаман.* — Пуста Дрина брза и аловита, па би све однела. *Нен. М.* Своје аловите војске ломише о тврде бедеме белога града Београда. *Ком.*

алòвито прил. *као ала; силно, помамно.*

алòвић м *онај који је пореклом од але.* — фиг. Осветнике вас остављам круте, а освету на алу проклету, и на алу и на аловиће. *Март.*

алòгичан, -чна, -чно *нелогичан, који се противи логици*; супр. логичан.

алòгичнōст, -ости ж *особина онога који је алогичан и онога што је алогично.*

àлōдӣј, -ија м лат. ист. *имање слободних сељака ван племићког поседа.* — Добили су сви слободни Франци нешто земље као баштину или алодиј. *Пов. 2.*

àлодијàлан, -лна, -лно *који се односи на алодиј.* — Госпођица Херендић, земаљска господиња Блатног јарка, имања од каквих 60 јутара алодијалне земље. *Наз.*

а́лој м и **а́ло(ј)а** ж грч. бот. **1.** *тропска украсна биљка из пор. љиљана.* — Пјесници су рјеђи од алоје цвијета. *Матош.* Деда Маша . . . зна тачне биографије старих алоја и кактуса. *Сек.* **2.** *уље те биљке, дрога из њеног лишћа.* — Њој сам ја мед, а вама алој. *Вел.*

алокýција ж лат. *кратак јавни говор*; *говор којим папа поздравља кардинале.*

алопàтија ж грч. мед. *лечење болести средствима која су супротна њеној природи*; супр. хомеопатија.

алопѐција ж грч. мед. *опадање косе, ћелавост.* — Чувене естетске »пелене косе« стоје у вези с алопецијом. *Уј.*

àлосати се, -ошēм се сврш. покр. *претерано се угојити, раскрупњати, деформисати се.* — Алосала сам се као права мечка и још да се од јутра кључкам стварима које гоје! *Рад. Д.*

алòсија м и ж *сувише крупна особа, грдосија.* — Дојадило [им] да се с таквом алосијом повлаче по плочнику. *Креш.*

àлпак м и **àлпака**[1] ж *легура, слитина бакра, никла и цинка.*

àлпака[2] ж **1.** зоол. *преживар из рода лама.* — Као прометно средство употребљава се . . . на Андама лама и алпака. *ОГ.* **2.** *тканина од вуне тог преживара.*

àлпӣјскӣ, -ā, -ō = алпски *који припада Алпима; који се односи на Алпе; који је као у Алпима.* — На малим алпијским колима били су упрегнути човек и пас. *Дуч.*

àлпӣн, -и́на м *в. алпинац.* — Наши алпини и ваши Монтенегрини заједно се боре против Нијемаца. *Ђон.*

алпи́нац, -нца м *војник у планинској јединици.* — Алпинци, берсаљери, топници. . . [били су ту]. *Наз.* Прије неколико дана овуда је прошао батаљон алпинаца. *Вуј.*

алпинѝзам, -зма м спорт. *пењање на високе и тешко проходне планине, планинарство.*

алпѝнист(а) м *онај који се бави алпинизмом, планинар.* — Алпинист – планинар. . . љети и зими долази у високе планине. *З-Г.*

алпинѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на алпинизам.*

àлпӣнка ж *војничка ципела за планинце.* — Мора да су му у чевском кршу отежале »алпинке«, па кад се изуо . . . израњавиле су му ноге. *Вуј.*

àлпӣнскӣ, -ā, -ō *алпијски.* — Мрсио ми је косу алпински пролетни вјетар. *Матош.* Ту [је] ботанички врт с алпинском флором. *Крл.*

а̂лпскӣ, -ā, -ō = алпијски.

алрàуна ж нем. бот. *в. мандрагора.*

а̏лт м тал. муз. **а.** *дубок женски или дечачки глас.* — Анђелија је имала дубок и сонoран, плачан алт. *Петр. В.* **б.** *особа која има такав глас.* **в.** *део у једној композицији који пева алт.*

àлтāн, -а́на м и **алта́на** ж тал. *врста балкона.* — Била је то велика . . . зграда . . . у средини с алтаном, а на крају са верандом. *Ђал.*

алтера́ција ж лат. *промена (са бољег на горе), погоршање.* — Алтерација климе није свела влагу и топлоту на минимум. *Реч. САНУ.*

алтери́рати (се), -ѐрӣрām (се) несврш. *мењати (се), кварити (се).*

алтернати́ва ж лат. *нужност пристајања уз једну од две могућности.*

а̏лтернатӣван, -вна, -вно *који је у вези с алтернативом, који допушта једну од двеју*

могућности. — А ја тврдим да је то алтернативна веза »или« која раздваја речене делове. *Грол.*

Изр. ~ суд лог. *дисјунктиван суд, суд где се суди између две могућности.*

алтèрнāтор м ел. *генератор за наизменичну струју.*

алтернáција ж лат. **1.** поз. *наизменично играње, тумачење једне исте улоге.* — Главни тумач идеје ове бурлеске је Сакини (Лука Делић, у алтернацији Ђорђе Пура). *Јевт.* **2.** грам. *превој вокала.*

алтернúрање с *гл. им. од алтернирати.*

алтернúрати, -èрнīрām сврш. и несврш. **а.** прел. *заменити, замењивати, сменити, смењивати.* — А да им немир и насртљивост не буду превелики, алтернирао их је мирним, тешким трохејима. *Наз.* **б.** непрел. *наизменично наступати.*

алтèрнисāње с *гл. им. од алтернисати.*

алтèрнисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. алтернирати.*

àлтиметар и **àлтимēтар,** -тра м лат.-грч. физ. *справа за мерење надморске висине.*

àлто м тал. *в. алт.* — Сложила се три гласа, два старачка и дубоки алто Драгишићкин. *Нех.*

алтокýмулус м лат. мет. *сивобели облак лоптаста облика, средње висине.*

алтострáтус м лат. мет. *мрежасти облак раширена облика.*

алтруйзам, -зма м тал. *претпостављање општих интереса личним; пожртвованост за друге, несебичност;* супр. егоизам.

алтрýист(а) м *онај који се одликује алтруизмом;* супр. егоист(а). — Није редак случај ... да се бездушни себичњаци приказују као нежни алтруисти. *Прод.*

алтруйстичан, -чна, -чно и **алтруйстичкй,** -ā, -ō *који се односи на алтруизам и алтруисте, несебичан.* — Потоњи је истакао алтруистичке позиве. *Баз.*

àлўвй, -ија м и **àлўвија** ж лат. геол. = алувијум *део квартара, најмлађе геолошко доба.*

àлувијāлан, -лна, -лно и **àлўвйјскй,** -ā, -ō *који се тиче алувиј(ум)а, који стоји у вези с алувиј(ум)ом.*

àлўвијум м лат. геол. = алувиј.

àлуга *в. халуга.*

алудúрати, алўдйрām сврш. и несврш. (у)*чинити алузију; наговестити, наговештавати.* — Осјетио је да га тон његова шурјака узрујава, иако не алудира ни на кога непосредно. *Божић.*

алўждија ж *аугм. и пеј. од ала*[1] (*1*); **фиг.** *олујина.* — Само да знате да ће сва ова алуждија да се сломи преко наших глава. *Ћос. Д.*

àлужина ж *аугм. и пеј. од алуга.* — Ова се цеста мота преко грдних врлетина, свија се около стравичних провала и алужина. *В 1885.*

àлузйван, -вна, -вно *који се односи на алузију, који је у облику алузије.* — Може им се штогод алузивног безобразлука добацити. *Божић.*

àлўзија ж лат. *посредно (преко нечега другог) указивање на нешто што се изричито не помиње.* — Готово сва његова пјесничка дјела ... управо врве алузијама на ватру. *Цар Е.* Видјела је у том презирну алузију на своје занимање. *Крањч. Стј.*

алўмйнй, -ија м хем. = алуминијум *лак а тврд метал, сребрнастобеле боје* (Al).

алўмйнијев, -а, -о *који је од алуминиј(ум)а, који у себи има алуминиј(ум)а.* — Растварањем глиненог камења, понајвише алуминијева силиката, настаје глина. *ОГ.*

алўмйнйскй, -ā, -ō *в. алуминијев.*

алўмйнијум м = алуминиј.

алўмйнијумов, -а, -о и **алўмйнијумскй,** -ā, -ō *в. алуминијев.* — Крило аероплана сину неким алиминијумским делом. *Моск.*

àлфа ж **1.** *почетно слово грчке азбуке* (*α*). **2.** фиг. *полазна тачка, почетак, праизвор.* — Алфа је глава, алфа то је ум, почетак свега. *Кост. Л.*

Изр. ~ зраци, ~ зраке физ. *позитивно наелектрисани зраци које испуштају радиоактивне материје, твари.* — Зраке које излазе из радиоактивних елемената ... називане су ... алфа, бета и гама зракама. *Физ. 2;* ~ и омега *почетак и свршетак, све; бит, суштина.*

алфàбет, -а и **алфàбēт,** -éта м грч. **а.** *ред слова у грчкој азбуци.* **б.** *азбука, абецеда.*

алфабèтичкй, -ā, -ō *в. алфабетски.*

алфàбетскй и **алфàбētскй,** -ā, -ō *који се односи на алфабет:* ~ ред.

алфàвит м заст. *в. алфабет.* — Нека уђе онај који је по алфавиту први. *Срем.*

алфрèско прил. тал. слик. обично у изразу: ~ сликано *сликано посним бојама (по свеже малтерисаном, ожбуканом зиду).*

алхèмија ж = алкемија. — Под именом алхемије подразумева [се] трагање за добивањем вештачког злата. *НХ.*

алхèмијскй, -ā, -ō *који се односи на алхемију.*

алхèмијски прил. *на алхемијски начин, помоћу алхемије, алхемијским путем.*

алхèмик м *алхемичар.*

алхѐмист(а) м *алхемичар.* — Најпре долази у Нирнберг где се упозна са алхемистима. *Петрон.*

алхемѝстичкӣ, -ā, -ō *алхемијски.* — Те се три супстанције наводе у свима алхемистичким списима. *Петрон.*

алхѐмичār м *онај који се бави алхемијом.*

алхѝмија ж *в. алхемија.* — Лавоазје је ослободио свет од алхимије и створио модерну хемију. *Дуч.*

алхѝмист(а) и **алхѝмичār** м *в. алхемичар.*

àлчак м тур. **1.** *лопов, варалица, крадљивац.* — Једног алчака који је већ у тринаестој лежао у бувари због крађе кокошију подговорише . . . *Воп.* **2.** хип. *враголан, обешењак, мангуп.* — Нити хаје, алчак, што за њоме црко'. *Шант.*

алчàклук м тур. *обешењаштво, враголанство.*

àлчеи, -а, -о покр. *који је с неким недостатком, крњ, неисправан.* — Нађе да је један [комад новца] бушен, а један мало алчен. *Ком.*

âлчица и **àлчица** *в. халчица.*

аљéтак *в. хаљетак.*

àљетно, -ōга с покр. *в. хаљина.* — Аљетно што су имали метнули су на столице и на камење. *Миљ.*

аљúдати, àљйдām несврш. покр. *кретати се не знајући куда, лутати; тумарати.* — Како ти да аљидаш тако сам?! *Бур.*

àљина *в. хаљина.*

àљкав, -а, -о *немаран, неуредан (у одећи или послу), рђаво спремљен, рђаво урађен.* — Скините тај капут, не могу да вас тако аљкава гледам! *Срем.*

àљкавац, -āвца м *аљкав човек.* — Макар немао да се сит наједе, али је барем пристојно одевен . . . а не као ови аљкавци геачки. *Маш.*

аљкáвити, àљкāвйм несврш. *бити аљкав (у нечему), радити аљкаво.* — Кад наиђе време да људи почну аљкавити у језику и говору . . . слух је занемарен, слух оболева. *Сек.*

àљкавица ж *аљкава женска особа.*

аљкáвко м *в. аљкавац.*

àљкаво прил. *немарно, неуредно, рђаво.*

àљкавōст, -ости ж *особина онога који је аљкав, онога што је аљкаво; неуредност, немарност.*

аљкàвуша и **àљкуша** ж пеј. *в. аљкавица.*

âм *в. хам.*

ама тур. **1.** везн. **а.** *за истицање супротности; али, већ, а.* — Нека си ти крезуба бабетина, ама си и поштена жена, а она је копилског соја. *Коч.* Ама сад има дана да немају чим вечеру скухати. *Нех.* **б.** *за појачавање: баш, управо.* — Чујем откуцаје ручног часовника, ама непосредно изнад . . . главе. *Јак.* Признаде јој све, ама све од аз до ижице. *Срем.* **в.** *бар, барем.* — Ама да се једном обазрије или на нас или на ћуприју. *Андр. И.* **2.** *речца за појачавање* **а.** *неког тврђења или одрицања.* — Ама јасно. Немојте да се варамо. *Јак.* Ама није, молим вас, него . . . ја му се сам поменух. *Андр. И.* **б.** *питања, чуђења, заповедања.* — Ама . . . зна ли доктор да има дијете? *Мат.* Ама, људи . . . немојте тако. *Нуш.*

амàзōнка[1] ж грч. мит. **а.** *жена храбра и ратник, ратоборна женска особа.* — Опловивши земљу, у којој су живјеле јуначке жене амазонке, стигоше напокон . . . у Колхиду. *Пов. 1.* **б.** *мушкобања.* — Мислио сам на амазонке, скитске мушкобање. *Уј.*

амàзōнка[2] ж зоол. *амазонски папагај.* — Из Јужне Америке добро нам је позната модрочела амазонка (амазонски папагај). *Финк.*

амàзōнскӣ[1], -ā, -ō *који је као у амазонке*[1]. — Та обла рамена, ти амазонски бокови. *Ков. А.*

амàзōнскӣ[2], -ā, -ō *који се односе на реку Амазон.*

амáјлија и **амàјлија** *в. хамајлија.*

àмāл *в. хамал.*

амàлгāм, -áма м и **амàлгама** ж грч. хем. *легура, слитина живе с било којим другим металом, ковином;* фиг. *мешавина било чега (разноразнога), смеса уопште.* — Мијешам себе у амалгаму идеалистичких и реалистичких поставки. *Божић.*

амалгамáција ж технол. *процес издвајања злата и сребра из руда помоћу живе.* — Својство амалгамације злата служи у металургији злата и сребра, затим за позлаћивање и посребривање. *Туђ.*

амалгамúрāње с *гл. им. од амалгамирати (се).*

амалгамúрати, -àмйрāм сврш. и несврш. *(на)правити амалгам; превући, превлачити амалгамом.* — Има [жива] особину да друге ковине радо амалгамира, тј. отапа. *Туђ.*

~ се *стопити се, стапати се.* — фиг. Језици и дијалекти столећима у тим котлинама тако су се амалгамирали. *Крл.*

амалгàмисāње с *гл. им од амалгамисати (се).*

амалгàмисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *в. амалгамирати (се).*

àмалин *в. хамалин.*

а̀мам *в. хамам.*

а̀ман, -а́на м тур. **1.** *милост.* — Турци дођоше на врата од пећине, вичући: »Излаз', робе, на аман«. *Миљ.* **2.** *вера; задата реч.* — Тако ми амана, нису ме нигдје ни питали за тескеру. *Маж. М.* **3.** (у служби узвика) **а.** *за преклињање, за тражење милости, опроштаја, помоћи: забога, милост.* — Аман!... Не дајте да нам се бешчасте светиња и мили споменици давне прошлости. *Ранк.* **б.** *за заклињање, за уверавање: бога ми, вере ми.* — Лијепа ноћ, аман биће жеге. *Сим.*

а̀ман прил. *таман, баш, управо.* — Аман! А ја се пробудим па све руком пипам сијено и фркеве у тавану. *Андр. И.* Кад ти хоћеш, наћи ћу га, па аман да се у земљу сакрио. *Вес.*

ама́нат м *в. аманет.* — И Станин је бабо излазио, и дјеверу аманат задавô: Чувај мени прелијепу Стану. *НП Вук.*

а̀мандма̀н, -а́на м фр. *допуна једном предложеном закону, резолуцији, закључцима или неком члану или ставки таквог закона.* — Влада је могла изиграти скупштинско право амандмана. *Јов. С.*

ама́нет м тур. **1.** *завет, порука, нека врста усменог тестамента који се оставља другом на извршење, на чување.* — Све знам и све памтим што си ми наредио и оставио у аманет. *Андр. И.* То је и аманет наших отаца. *Матош.* **2.** *предмет дат у аманет, на чување.* — Ево му дајте аманета, с мојега прста бисерног прстена. *Ботић.* **3.** *поштанска пошиљка с назначеном вредношћу.* — Закључај врата, па не пуштај никога — ни онога што аманете разноси; данас нисам код куће! *Срем.* **4.** *веренички дар (прстен или сл.).* — Отиђи сутра у храшће, па кад дође Куна Шафарина, запроси је за ме и подај јој аманет. *Нам.* **5.** *в. хамајлија.* — Спреми жижак што се никада не гаси и аманет што ти виси око врата. *Наз.*

ама́нетнӣ, -ā, -ō *који се тиче аманета.* Изр. ~ писмо *новчано писмо.*

ама́нетнӣк м *књига у коју се заводе поштанске пошиљке, административни протокол о дознакама.*

ама́нетскӣ, -ā, -ō *в. аманетни.*

а̀ман-за̀ман узв. тур. *забога и побогу;* исп. аман (3). — Аман-заман! Газда Тасо, ако знате за бога! Потребит сам... Ви па бог. *Срем.*

ама̀нисати, -ишēм *в. аманити.* — У разлог се, пашо, за милога бога... аманиши и чуј. Нас је шака. *Љуб.*

ама́нити, а̀мāнӣм свршн. и несвршн. *преклињати покорно, (за)тражити милост.* — Аман'те аге и бегови, нијесам крив. *Реч. САНУ.*

ама̀рела и **амарѐла** ж *врста вишње, марела.* — Од трешања и вишања има повише сората... црне срцасте трешње... аршламе или хруштавци... слатке вишње ... амареле, мареле. *Тод.*

ама̀тēр, -е́ра м фр. *онај који се нечим бави из наклоности, а не као стручњак.* — Постоје сликари самоуци под водством талентираних аматера. *Тито.*

аматерѝзам, -зма м *в. аматерство.*

ама̀тēрскӣ, -ā, -ō *који је својствен аматерима, који се односи на аматере или на аматерство.* — Наш шаховски живот је... почео са приређивањем утакмица како аматерских тако и мајсторских. *Шах 1.*

ама̀тēрски прил. *као аматер.* — Слично се и Луко Бунић... у доконим часовима аматерски бавио превођењем. *Комб.*

амате́рство с *аматерски рад.* — Из таква приказа испада аутоматски сваки дилетантизам и аматерство. *Баб.* Али сав тај рад носи обележје аматерства и дилетантизма. *ЛМС 1949.*

ама̀ха и **ама-ха̀** прил. *таман, баш како треба.* — И сендвичи с кавијаром били су амаха! *Бег.*

амбала́жа ж фр. *материјал за паковање робе.* — Проблем је у амбалажи, нема буради за транспорт пива. *Пол. 1950.*

амба̀ла̄жнӣ, -ā, -ō *који се односи на амбалажу.*

а̀мба̄р м (инстр. а̀моаром, лок. амба́ру и а̀мба̄ру) тур. **1.** *остава за зрнасту храну.* — Пивница била пуна вина, амбар пун жита. *Шен.* Још су сва поља пуна кукуруза, а већ су пуни кукурузом амбари. *Сек.* **2.** *нарочито ограђено место у води за хватање рибе.* — У ловишта пуштају птице... оне плаше рибу и збијају се у све мање прегрђене одељке (»амбаре«), где је онда рибари хватају. *Дед. Ј.*

а̀мбар, а̀мбра м тур. = амбер *амбра.* — У чибуку бокин од Мисира, вас од амбра и сувога злата. *НП Вук.*

амба̀рић м *дем. од а̀мба̄р.*

а̀мба̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на а̀мба̄р, који припада амбару.* — Убрзо с амбарског крова у том дворишту оштро заштекта митраљез. *Моск.*

амбаса́да ж фр. *дипломатско представништво највишег ранга, највишег ступња; зграда у којој је смештено то представништво.* — Наша амбасада нас свјетује да оставимо чим прије Француску. *Бег.* Јесте ли срели кога у амбасади? *Торб.*

амба̀сādор м *шеф, старешина амбасаде; дипломатски представник највишег ранга,*

највишег ступња. — Ви сте амбасадори неке више силе с правом екстериторијалитета. *Крл.*

амбàсáдорскӣ, -ā, -ō *који се односи на амбасадоре.*

àмбер м тур. = амбар. — Сва соба мирише амбером. *Андр. И.*

Изр. амбер-дрво бот. *дрво тропских крајева од кога се добија амбра* Styrax officinalis; амбер-душа *мирисна душа.* — Вјетар пуше алкатмером њише, сад мој драги амбер-душом дише. *НПХ.*

амбѐрија ж *слатка мирисна ракија, врста ликера (од мирисног шумског цвећа).* — Њих [ликера] има врло много (. . . мараскин, розолија, амберија итд.). *Батут.*

амбетúрати, -èтӣрām фр. варв. *досађивати, бити досадан (некоме).* — Лабиш га одушевљава, Ибзен амбетира. *Матош.*

амбигвѝтēт, -éта м фр. *двосмисленост.* — А инструкција игра се с амбигвитетом наставе и одгоја. *Уј.*

àмбиз м *в. амбис.* — Сливају се кршне горе у амбизе, у поноре. *Змај.* фиг. Падам кроз амбиз живота. *Матош.*

амбѝјен(а)т, -нта м лат. *оно што некога или нешто окружује; средина у којој се неко или нешто налази.* — Сласна вечера, раскошно расвијетљена дворана, сав онај шарени амбијенат . . . растјераше . . . зловолју. *Цар Е.* Малограђански амбијенат . . . ситан и узан малограђански живот у коме се строго пази на друштвени ранг. *Глиг.*

àмбис м грч. *провалија, бездан.* — Наједаред се указа грдна велика и дубока јаруга — прави амбис. *Дом.* фиг. *нешто безгранично страшно, пропаст.* — Демонска рука нас и креће до пред амбис страсти што пред нама зјапи. *Бој.*

àмбисати се, -ишēм се сврш. и несврш. **а.** *пропасти, пропадати (у амбис); нестајати без трага.* **б.** фиг. *бескрајно се издубљивати; проваљивати се.* — Шатори на киши чаме . . . у њима амбисају се празна стомачна дна људи сабијених као срделе. *Ђон.*

àмбѝција ж лат. *жудња за нечим; славољубље, частољубље, властољубље.*

àмбициóзан, -зна, -зно *који има амбиције.* — Он ће му код његових амбициозних потхвата . . . свакако требати. *Крл.*

амбициóзнōст, -ости ж *особина онога који је амбициозан.*

àмблēм, -éма м фр. *знак, ознака, симбол.* — А ти си до јуче носио њихове значке, китио се фашистичким партијским амблемима. *Ђон.*

àмбра ж тур. *мирисна смоласта материја, твар, слична воску, ћилибар, јантар.* — У цревима једне врсте крупног кита нађе се понекад једна супстанца . . . То је »амбра«, једна миришљава, смоласта материја. *Петр. М.* Тамјан, мошус, амбра опојством се јаве. *Јур.*

амбразýра ж фр. војн. *отвор за топовске цеви на утврђењима, утврдама.*

àмбраст, -а, -о *који је као амбра.* — Деле се [огрозди] по боји на црвене, зелене, жуте, беле и амбрасте. *Тод.*

àмбрēл, -éла м и **амбрéла** ж тал. *в. амрел.*

àмбреласт, -а, -о *в. амреласт.*

àмбрета ж тал. покр. *женски украс на грудима.* — С обје стране прсију [на невести су] амбрете (четири сребрне и позлаћене плоче колико талир). *Вук.*

àмбрин, -а, -о *који припада амбри; који је као у амбре.* — Видјело се како јој јако, топло вино силази сваким гутљајем низ грло амбрине боје. *Франг.*

àмбрōзӣј, -ија м *в. амброзија.*

àмбрōзија ж грч. мит. *митска храна старих грчких богова на Олимпу.*

амброзѝјанскӣ, -ā, -ō *в. амброзијски.*

амбрòзӣјскӣ, -ā, -ō *који је као амброзија, божански, прекрасан.* — Двије птичице . . . лете према модрини наших гора у копрени домаћег амброзијског зрака. *Матош.*

амбулàнта и **амбýланта** ж фр. мед. *болничко одељење за пријем и преглед болесника; самостална здравствена установа за указивање лекарске помоћи.*

амбулàнтнӣ и **амбýлантиӣ,** -ā, -ō **1.** *који се тиче амбуланте.* — Доктор . . . уморан после напорног рада са амбулантним болесницима, усходао се по великој соби. *Сек.* **2.** *покретни, путујући.* — Напокон . . . пробије платнени строп амбулантног циркуса. *Матош.*

амбулàнтно и **амбýлантно** прил. *долазећи повремено у амбуланту.* — Лечи [се сиромах] бесплатно, како по болницама тако и амбулантно. *Реч. САНУ.*

амбулàнтскӣ и **амбýлантскӣ,** -ā, -ō *в. амбулантни.*

амбулàтōрӣј, -ија м и **амбулàтōрија** ж *здравствена установа за амбулантно лечење.*

амбулатòрӣјскӣ, -ā, -ō *в. амбулантни.*

амбулатòрӣјски прил. *в. амбулантно.*

àмбулатōрнӣ, -ā, -ō *в. амбулантни.*

àмбуља ж грч. заст. **1.** *дугачка врећа. Вук Рј.* **2.** (чешће мн.) покр. *дроњци; прње.* — Ал' сад се спремај, купи амбуље, драгоцености спремио сам ја. *Кост. Л.*

àмвōн, -óна м грч. *узвишење испред олтара у православној цркви*; фиг. *црква, црквена власт.* — Унели су у веру ригоризам и непомирљивост шпанског амвона и упалили ломаче инквизиције. *Дуч.*

амéба ж грч. зоол. *микроскопска једноћелијска, једностанична пражиботиња (протозоа).*

àмēбнӣ, -а, -о *који се односи на амебу, који изазива амебе.*

Изр. ~ дизентерија мед. *срдобоља проузрокована амебом, грижа, крвави пролив.*

áмељ м покр. *уродица, куколь, нечисто жито. Вук Рј.* — фиг. Крај свега им труда остаде у срцу њихова јединчета сам амељ без пшенице. *Кор.*

áмēн и **áмен** хебр. = амин **1.** *узвик којим се завршавају многе хришћанске молитве и обреди: нека тако буде.* **2.** прил. *свршено, готово.* — Сада је с вама, Швејку, амен. *Јонке.* **3.** (у именичкој служби) м **а.** (у псовци) *светац; крст, крижс.* — Дед ову ... амен јој њен ... дед ... ухвати је. *Коз. И.* **б.** *свршетак, крај.* — Штета да ја свега тога доживети нећу, јер ми старе кости клопоћу већ на задњи амен. *Шен.*

Изр. као ~ *сигурно, заиста, као двапут два четири.*

амѐнати, -ā̄м несврш. *изговарати или певати »амен«.*

áменовање с *гл. им. од аменовати.*

áменовати, -нујēм несврш. = аминовати. **1.** *аменати.* **2.** *пристајати на што, одобравати без поговора.*

Амѐрика ж *континент између Атланског и Тихог океана.*

Изр. открити, пронаћи Америку а) *открити нешто значајно, дотада непознато;* б) ир. *представити као ново нешто што је већ одавно познато.*

Америк̏ān, -áна м покр. *в. Американац.* — Рекао бих ти: чекам Американа — говори с њиме. *Војн.*

америк̏ān, -áна м *мало грубље, небељено платно, без.* — Из магацина су му тад донели ... кошуљу од американа. *Дав.*

Америкáнац, -нца м **1.** *човек из Америке.* **2.** *повратник из Америке.*

америкáнац, -нца м агр. *врста кукуруза.* — Јосо ... окрени лево у кукуруз, да видим какав је тај американац. *Сек.*

американ̏изам, -зма м *скуп обележја која карактеришу Американца; амерички начин живота или мишљења.* — Он зна како она воли да се изгуби негдје далеко од немирне садашњице, од наметљиве технике нових времена и практичнога американизма. *Бег.*

америкàнизáција ж *давање или примање америчког обележја.* — Индустријализација ... американизација, тејлоризација ... то су пароле дана. *Крл.*

америкàнизи́рање с *гл. им. од американизирати (се).*

америкàнизи́рати, -йзи́рām сврш. и несврш. = американизовати *да(ва)ти америчко обележје.*

~ **се** *примити, примати америчко обележје, амерички начин живота и мишљења.*

америкàнизовање с *гл. им. од американизовати (се).*

америкàнизовати, -зујēм сврш. и несврш. = американизирати.

~ **се** = американизирати се. — Откада удари Сара Бернар у таламбасе рекламе ... откако се американизовала, грдно је пала као умјетница. *Матош.*

америкàница ж покр. *в. американка.*

Америк̏ānка ж **1.** *женска особа из Америке.* **2.** *жена која се вратила из Америке после извесног боравка у њој; жена чији се муж вратио из Америке или још борави у њој.* — Има доста Американака и Пражкиња, живих удовица. *Мил. В.*

америк̏ānка м агр. *врста винове лозе* — Матиша се био одлучио да бар један добар комад земље преврне и засади американком. *Радул.*

Америк̏ānкиња ж *в. Американка.*

американдȍйдан, -дна, -дно *који се тиче америчких урођеника, Индијанаца.* — Већина данашњих учењака дијели савремено човјечанство на три велике расе. То су европеидна, негроидна и монголо-американоидна. *НЕ.*

америк̏ānскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на Американце.*

америк̏ānски прил. *на амерички, на амерички начин, као Американци.*

Америкáнчев, -а, -о *који припада Американцу.*

америкáнштина и **америкàнштина** ж пеј. *американизам.*

америк̏ача ж покр. *в. американка.*

Амѐричанин м *Американац.*

Амѐричāнка ж *Американка.*

амѐричкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на Америку, који је пореклом из Америке, који припада Америци.*

амѐрички прил. *на начин Американаца, као у Америци.*

àметимицē прил. *в. аметом.*

амѐтист м грч. мин. *драги камен љубичасте боје.*

амѐтистнӣ, -ā, -ō *који је од аметиста, у коме има аметиста, који је као аметист.*

àметицē прил. *в. аметом.*

àметом прил. *потпуно; све одреда.* — Смрт аметом коси. *Наз.*

а̏мза м тур. погрд. покр. *будала, клипан.* — Море, прогутао би он и то да се овај **амза** није смејао. *Јак.*

амӣди, -ā м мн (јд. àмӣд) хем. *група једињења, спојева која се разликује од амонијачних соли одсуством елемената воде.*

амизàнтан, -тна, -тно фр. *занимљив, забаван, интересантан.*

амнзàнтно прил. *занимљиво, забавно, интересантно.* — Говорио је заиста амизантно. *Адум.*

амнзи́рати, -йзи́рām несврш. фр. *забављати, занимати.*

~ **се** *занимати се, забављати се, проводити се.* — Извол'те, амизирајте се, а мене ћете извинити. *Срем.*

амнла́за ж физиол. *желучани фермент који растварa скробне материје, твари.*

àмӣлнӣ, -ā, -ō хем. *који се тиче алкохола добијеног ферментацијом, врењем кромпирова скроба.*

Изр. ~ алкохол, амилалкохол *алкохол добивен ферментацијом кромпировог скроба.*

àмӣн, -и́на м (мн. ами́ни) хем. *органско једињење, органски спој који се изводи заменом водоничних, водикових атома угљоводоничним групама.*

а́мӣн и **а́мнн** = амен.

амӣна̏ње с *гл. им. од аминати.*

амӣнати, -ām несврш. *в. аминовати.*

амӣна̏ш, -а́ша м *онај који све аминује, који све одобрава.* — Састали се »наши«, »ваши«, опоненти, аминаши. *Ил.*

амина́шити, амӣна̏шӣм несврш. пеј. *в. аменовати* (*2*). — Молитвице и оченаши за оног су ко аминаши. *Вин.*

амина̀шица ж *женска особа аминаш.*

амӣна̏шкӣ, -ā, -ō *који увек аминује, одобрава.*

амӣна̏шки прил. *одобравајући без поговора, послушно.*

амӣнисā̀ње с *гл. им. од аминисати.*

амӣнисати, -ишēм сврш. и несврш. покр. *в. аменати.* — Ја ћу очитати молитву, а ви аминишите. *Љуб.*

а́миновā̀ње с *гл. им. од аминовати.*

а́миновати, -нујēм несврш. = аменовати. — Може да се клања и да аминује све. *Андр. И.* Младић се клањао и сердар је добро видио да аминује све што он рече. *Лоп.*

аминокиселӣне ж мн. хем. *органске киселине које садрже амино-групу.*

àмӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на амине, који садржи амино-групу.*

амӣра̀љ, -а́ља м тал. покр. *в. адмирал.* — Сваког љета мису платим за покојног амираља. *Крањч. С.*

амнто́за ж биол. *непосредна деоба ћелије, станице.*

àмица м тур. **1.** *стриц.* **2.** *старији човек, чика, чича.* — Одврже се Мијат у ајдуке . . . од зулума амице Турчина. *НП Вук.*

àмицин, -а, -о *који припада амици; који се односи на амицу.*

àмицић м *амицин син, брат од стрица, стричевић.*

амӣша̀г, -а́га мац. покр. *в. амишност.* — Ал' да в'иш шта је даље радио! Да в'иш амишага његова! *Срем.*

àмишан, -шна, -шно мац. **1.** *халапљив, похлепан, лаком; грамжљив.* — Кубуре и они [варошани] заиста, али су амишнији, више им треба. *Рад. Д.* **2.** *препреден, лукав.* — А, богме се ја овако матор никад ни довека не бих досетио да живе људе код здравих очију у лаж утерујем! . . . Па још на тако амишан начин. *Јакш. Б.*

àмишно прил. **а.** *похлепно, халапљиво, прождрљиво.* **б.** *лукаво, препредено.*

àмишнӧст, -ости ж **1.** *особина онога који је амишан, похлепност, лакомост.* **2.** *препреденост, лукавост.*

àмнēзија и **амнѐзија** ж грч. мед. *делимични или потпуни губитак памћења.*

амнѐстија ж грч. правн. *помиловање, потпуно или делимично ослобођење од казне.*

амнести́рā̀ње с *гл. им. од амнестирати.*

амнести́рати, -èстӣрām сврш. и несврш. правн. *помиловати, делимично или потпуно, ослободити, ослобађати казне.* — Та и Вујадин је негда хајдуковао и ухваћен био, али . . . буде амнестиран. *Срем.*

а̏мо прил. **а.** *за правац: овамо, на ову страну;* супр. тамо, онамо. — Тек после три-четири године врати се опет амо. *Дом.* Али опет јој неопазице муне око сад амо, сад тамо. *Шен.* **б.** *при разврставању нечег: овде, у ову врсту, у ову групу.* — Амо урачунавамо алкохолна пића, па онда каву и чај. *Батут.*

Изр. амо-тамо (тамо-амо) *овамо-онамо, час на једну, час на другу страну.* — Пчеле пролетаху тамо-амо: једне су улазиле, друге излазиле. *Вес.* Хасан-агиница хода

амо-тамо. *Огр.*; ни тамо ни ~, тамо- ~ *врдање, околишење, колебање, оклевање.* — Нема ту побратиме тамо ни амо, него плати, ако нијеси рад своме злу. *Ђор.* У мене нема тамо-амо, него одмах по глави. *И.*

âмоде(р) и **âмоде(р)те** прил. нар. (често у императивној служби) *в. амо* (*а*). — Амодер, магарче! зовну поп Стојана. *Ђор.*

âмокā(р), âмокāре и **âмокāрце** прил. нар. (често у императивној служби) *в. амо* (*а*). — Амокарце, на дуњалуку ти пропадало. *Кос.*

àмōнӣј, -ија м хем. = амонијум *група* NH_4 *чија једињења, спојеви личе на једињења алкалних метала*: ~ карбонат, ~ сулфат, ~ сулфид, ~ хлорид.

амȍнијак, -а и **амонӣјāк,** -а́ка м хем. *гас, плин који настаје спајањем азота, душика с вод(он)иком.*

амȍнијачнӣ и **амонӣјāчнӣ,** -ā, -ō = амонијски *који се односи на амонијак; који садржи амонијака.* — Кроз зграду ... ходницима лута амонијачни задах захода. *Ђос. Б.*

àмōнијев, -а, -о *који припада амонију, који се односи на амоније*: ~ со.

àмōнӣјскӣ, -ā, -ō = амонијачни: ~ ацетат.

àмōнијум м = амоније.

àмōнијумов, -а, -о ж *који припада амонијуму, који се односи на амонијум.*

амȍнӣт, -и́та м пал. *врста мекушца из мезозојског периода.* — У тријанском мору много су се размножили мекушци, а међу њима најраспрострањенији су главоношци, амонити. *Туђ.*

Âмор м лат. мит. **1.** *бог љубави у старих Римљана.* **2.** (амор) *у уметности: мало полубожанство у лику крилатог дечака с луком.* — Пригнух се већма узоритој слици, хтедох је пољубити ... погледах у амора што висаше према мени. *Шапч.*

âморāлан, -лна, -лно *који је без морала, који нема осећања морала, неморалан*; супр. моралан. — Провинцијалац, када види дјевојку украшену чарима моде ... сматрат ће је »аморалном лутком без душе«. *Уј.* Пати од велике болести вијека, од несклада између моралног и аморалног. *Матош.*

аморалӣзам, -зма м фил. *гледиште које негира вредности морала.*

аморàлист(а) м *присталица аморализма.*

âморāлно прил. *немајући осећање за морал, неморално.* — Свакоме се дозвољава да пише и највеће лажи. С нашег становишта то је аморално. *НК 1946.*

аморā́лнōст, -ости с *особина онога који је аморалан, неморалност.*

амȍрет м тал. *в. амор.*

амȍрић м *дем. од амор.* — Једна лепа девојка, богиња, хлади га лепезом ... а око њих свуда мали крилати аморићи. *Нен. Љ.*

Âморов, -а, -о *који припада Амору.*

амортӣзāтор м техн. *направа за ублажавање удара, потреса (обично код моторних возила).*

амортизā́ција ж лат. **1.** екон. **а.** *постепено измиривање дуга на отплате, отплата.* **б.** *отписивање одређене суме на рачун вредности основних средстава; она сума која се тако отписује.* — Предузећа се плаше обавеза плаћања амортизације за машине. *Пол. 1957.* **2.** правн. *поништење новчаних докумената, меница судским путем.* **3.** техн. *ублажавање потреса, удара (на моторним возилима)*; исп. амортизатор.

àмортизацӣōнӣ и **амортизацȉōнӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на амортизацију.* **2.** *који је намењен за амортизацију.*

амортӣзēр, -е́ра м фр. техн. *в. амортизатор.*

амортизи́рāње с *гл. им. од амортизирати (се).*

амортизи́рати, -и̏зӣрām и **амȍртизовати,** -зујēм сврш. и несврш. **1. а.** *поступно исплатити, исплаћивати дуг, зајам и др.* **б.** *поништити, поништавати важење менице, вредносног папира или исправе судским путем.* — Међутим се прије издавања нове исправе умјесто изгубљене, мора ова амортизовати. *Мј. 1926.* **в.** *исплатити, исплаћивати (обвезнице зајма) у вредности на коју су издате.* — Амортизоване обвезнице исплаћују се до 10. априла 1959. закључно. *Ред.* **2.** техн. *ублажити, ублажавати потрес, удар.*

~ **се** **1.** *бити исплаћен, исплаћиван (о дугу, зајму и сл.).* **2.** *ублажи(ва)ти се, (о удару, потресу и сл.).*

àморфан и **амȍрфан,** -фна, -фно грч. **1.** мин. *који нема кристалног облика.* — Ако се минералне честице — атоми при пријелазу у чврсто стање окупљају међу собом без икаква реда, развија се аморфан минерал. *Туђ.* **2.** *који је без одређеног облика, безобличан.* — Ми смо ... уочили и других небеских објеката, великих светлећих облака. Они се зову аморфним маглинама. *Мил.* **3.** фиг. *неодређен, безидејан.* — То је свет без маште, без идеала ... који ... утапа себе у послушну и покорну аморфну масу робова. *Глиг.*

àморфнōст и **амȍрфнōст,** -ости *особина онога што је аморфно, безобличност.*

амȍрчић м *дем. од амор*; исп. аморић.

àмошњӣ, -ā, -ē покр. *овдашњи, који је одавде.* — Пјесмице, гатке, приповијетке ... увеле ме у познавање амошњих забава, обичаја и назора. *Павл.*

àмпēр, -ера м физ. *јединица за мерење јачине електричне струје (према имену француског физичара).*

àмпēрметар и **àмпēромēтар,** -тра м *справа за мерење јачине електричне струје.*

àмпӣр, -ира м фр. **1.** *стил у декоративној и примењеној уметности и архитектури Наполеонова доба.* **2.** (у атрибутској служби) непром. *који је у стилу ампира.* — Силом их посади на црвене старинске ампир фотеље. *Божић.*

àмпӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ампир, који је у стилу ампира.*

àмплàсмāн, -ана м фр. војн. *место за постављање артиљеријских оруђа.*

амплитӯда ж лат. **1.** физ. *растојање између најудаљенијег домета и равнотежног положаја клатна, њихала у њихању.* **2.** *распон; варирање.* — Разлика између најниже и највише дневне температуре зрака зове се његово дневно колебање или дневна амплитуда температуре. *ОГ.* фиг. У динарско-планинском типу има несумњиво живе маште, али ја још нисам могао одредити њену амплитуду. *Цвиј.*

амплифӣкātор м техн. *направа за појачавање, појачавало.*

амплификā́ција ж лат. стил. *сувише опширно излагање једне идеје.* — Сремац није имао маште ... јер се ограничавао на једнолике реторске амплификације. *Скерл.*

амплӣфиковати, -кујēм и **амплифӣцирати,** -йцӣрām сврш. и несврш. *увелича(ва)ти; претерати, претеривати опширношћу.*

àмпула ж лат. фарм. *стаклена бочица херметички затворена (с леком за убризгавање).*

ампутā́ција ж лат. мед. *уклањање неизлечивих делова тела операцијом.* — На лицу Ане био је поносан изражај оператора, који је довршио тешку ампутацију. *Крањч. Стј.* фиг. *одвајање делова од целине.*

ампутӣ́рање с *гл. им. од ампутирати.*

ампутӣ́рати, -ӯтӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити ампутацију, одсећи, одсецати.* — Тако су многима биле ампутиране ноге. *Тито.*

àмрēл, -ела м и **амре́ла** ж тал. *ручни штит којим се заштићује од кише, сунца, кишобран, сунцобран.* — Баш волим ово бљузгаво време ... амрел немојте заборавити. *Сек.* Ни амрела ништа не помаже [на киши]. *Нен. Љ.*

Изр. продавати амреле *правити се невешт, не хтети се мешати у што, не хтети рећи своје мишљење.*

àмреласт и **амрèласт,** -а, -о *који је у облику амрела.*

àмреласто и **амрèласто** прил. *као амрел, у облику амрела.*

амре́лче, -ета с и **амрèлчић** м *дем. од амрел.* — Ах, амрелчић за такав нос вреди, јер од јаког сунца може да избледи. *Дим.*

амрèлџија м *израђивач, оправљач или продавац амрела.*

àмт м нем. варв. *служба, дужност, надлештво.*

амти́рати, àмтӣрām несврш. *уредовати, обављати дужност у канцеларији.*

àмузикālан, -лна, -лно *који нема смисла за музику, који је без слуха; који не познаје музику;* фиг. *који је туп за нешто, који не познаје нешто, који се не разуме у чему.* — Петар полтронски гласа са Ђорђем који је амузикалан за проблеме морала. *Дав.*

амӯзичан, -чна, -чно *в. амузикалан.* — фиг. Ја нисам тако амузичан у вашим комплексима као ви у мојима. *Крл.*

амӯлет м лат. *хамајлија.* — Вјерују ... у знамења, у амулете, они мене никада не издају. *Цар Е.*

амӯлетскӣ, -ā, -ō *који има својство амулета.*

амӯрет м *в. Амор (2).*

амурѐта ж фр. *мала, кратка љубав.*

àмфӣбиј м и **àмфӣбија** ж грч. **1.** зоол. *животиња која живи и на копну и у води, водоземац.* **2.** техн. *моторно возило које се креће и по води и по суву.* **3.** пеј. *улизица, пузавац.*

амфӣ́бӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на амфибију; који има својства амфибије.*

àмфибол и **амфӣ́бол** м мин. *сложени силикат алуминиј(ум)а, магнезиј(ум)а, калциј(ум)а и гвожђа, гвожђа.* — Пироксени и амфиболи углавном су магнезијски, жељезни и калцијски силикати. *Туђ.*

амфибо̀лија ж грч. стил. *реч која може имати двоструки смисао, двосмисленост.*

амфибо̀лӣјскӣ, -ā, -ō *двосмислен:* ~ изражавање.

амфӣ́бо̀лскӣ, -ā, -ō мин. *који садржи амфибола, који је од амфибола.* — Неке врсте амфибола знају се развијати у облику прутића, па гдје прелазе у танана влаканца постаје нарочита врста амфибола, амфиболски азбест. *Туђ.*

амфи̏брах м грч. метр. *тросложна стопа са средњим дугим односно наглашеним слогом између два кратка слога.*

амфи̏окс и **амфи̏ксус** м зоол. *риболика морска животиња која живи у морском песку, копљача, суличица* Amphioxus lanceolatus. *Терм. 4.*

амфитѐатар, -тра м грч. **1.** *позориште, казалиште или циркус код старих Грка и Римљана са кружним или полукружним степенасто постављеним седиштима.* — Гладијатори ... су се за забаву публике борили у амфитеатру. *Пов. 1.* **2.** *дворана у облику амфитеатра.* **3.** фиг. *оно што по нечему личи на амфитеатар.* — Облаци [се] ... повуку на високе ивице стрмог амфитеатра од планина које окружују варош. *Андр. И.*

а̏мфитеатра̄лан, -лна, -лно *који има облик амфитеатра.*

а̏мфитеатра̄лно прил. *у облику амфитеатра.*

а̏мфора и **а̀мфора** ж грч. *крчаг јајастог облика са две дршке.* — На њему [столу] блистају ... златне купе, црне земљане амфоре са прекрасним црвеним фигурама. *Мил.*

анабаптѝзам, -зма м *учење анабаптиста.*

анабàптист(а) м грч. *члан религиозне секте која захтева поновно крштење својих присталица кад одрасту.*

анабаптѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на анабаптисте, који припада анабаптистима.*

анàграм м грч. *реч добијена премештањем слова или слогова, или читањем обрнутим редом:* дар — рад, Сава — Васа.

анàграмнӣ и **анàграмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на анаграм.*

анàграф м грч. *регистар, попис.*

анакòлут, -а и **анакòлӯт,** -у́та м грч. стил. *нагли преокрет у конструкцији реченица као последица прелаза с једног предмета на други.*

анàкōнда ж зоол. *највећа водена змија тропске Америке. Финк.*

анакрѐōнка ж *анакреон(т)ска песма.*

анакрѐōнскӣ, -ā, -ō = анакреонтски *који се односи на Анакреон(т)а, грчког песника веселе, винске поезије; који је у стилу те поезије:* ~ песма.

анакреѐнтик м *анакреонтичар.*

анакреѐнтика ж поет. *анакреон(т)ска лирика.* — Овдје први пут опажамо да се с пастирским мотивима у еротици спаја изразита анакреонтика. *Водн.*

анакреѐнтичӑр м *онај који пише анакреон(т)ске песме.* — Буниħ је читао талијанске анакреонтичаре. *Комб.*

анакрѐōнтскӣ, -ā, -ō = анакреонски.

анакронѝзам, -зма м грч. = анахронизам **1.** *оно што није у духу времена; оно што се одавно преживело.* — Омиљени су реквизити пророчке сање, бјежање, отмице ... наивни анакронизми. *Комб.* **2.** *грешка у тачности датума неке појаве, њено стављање ван правог датума.*

анакрòничан, -чна, -чно и **анакрòничкӣ,** -ā, -ō = анахроничан и анахронички *који није у духу времена, који није у складу с обичајима епохе.* — Још донедавна се увелике говорило о »западњаштву« млађих пјесника и о њиховој анакроничкој оријентацији. *Лит. 1957.*

анакру́за ж грч. метр. *један или више слогова у почетку стиха који се не рачунају у метар.* — То [су] ... стихови с тешким и тромим трохејем ... који су се од ударца анакрузе ... тргнули и пропели. *Наз.*

ана́ли м мн. лат. *списи у којима се догађаји излажу по хронолошком реду, летописи.*

анали́за ж грч. *научни метод испитивања, рашчлањавањем целине на појединости;* супр. синтеза.

Изр. спектрална ~ *растављање сунчане светлости и утврђивање хемијског састава сунца;* хемијска ~ *истраживање елемената из којих је састављена нека материја.*

аналѝзāтор м **1.** *онај који анализира, који у испитивању примењује анализу.* — Овај веома тешки ... рад почели су у сарадњи с анализаторима Рударске школе. *Вј. 1957.* **2.** физ. *призма за испитивање поларизоване светлости.* — Такав се поларизатор, којим се испитују већ поларизовани валови, зове анализатор. *Физ. 1.*

аналѝзāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на анализаторе.*

аналѝзāторски прил. *служећи се анализом; као анализатор; за анализу.*

анализи́рање с *гл. им. од анализирати.*

анализи́рати, -ѝзирām сврш. и несврш. *(из)вршити анализу, испит(ив)ати, подробно проучити, проучавати.* — Демокрит стоји много више од Аристотела, јер овај је само апстрахирао а онај сецирао и анализирао природу. *Петрон.* [Критичар је] анализирао туђе душе. *Матош.*

анàлизовање с *гл. им. од анализовати.*

анàлизовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. анализирати.* — Писац ту нема да анализује изузетне психолошке случајеве. *Скерл.*

анàлӣн, -и́на м технол. *млечно белило, врло фини гипс који се употребљава при изради папира.*

анàлисање с *гл. им. од аналисати.*

ана̀лисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. анализирати.* — Књижевни и уметнички ефекти... могу [се] анализати и објаснити као и... друге појаве. *Поп. Б.*

ана̀лист(а)[1] м *историчар који пише анале, летописац.*

ана̀лист(а)[2] м *в. аналитичар.*

аналѝстика ж *историјски рад на анализа, летописима.*

аналѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на аналистику.*

аналѝтик м = аналитичар *онај који се служи анализом.* — Од аналитика друштва и сликара природе постао је [Козарац]... сликаром људских душа. *Бар.*

аналѝтика ж **а.** *наука о анализи сазнања, спознаје и њену свођењу на основне принципе.* — Платон је писао коментаре категоријама и аналитици Аристотелової. *Петрон.* **б.** мат. *део геометрије који помоћу математичке анализе проучава особине геометријских облика.*

аналѝтичан, -чна, -чно = аналитички (1) *који се служи анализом, који се заснива на анализи*; супр. синтетичан. — Сви су логички и сви математички судови индентичног или аналитичног карактера. *Петрон.*

аналѝтичӑр м = аналитик. — Белић је у суштини ипак аналитичар, што је врло ретка одлика наших људи. *СКГ 1937.*

аналѝтичкӣ, -ā, -ō **1.** = аналитичан. — Његова аналитичка метода није научна. *Матош.* Просечност талента подстакла је његову... аналитичку природу да продре у тајне стварања на сцени. *КН 1956.* **2.** *који се односи на аналитику*: ~ геометрија.

аналѝтичкӣост, -ости ж *способност у аналитичкој методи, склоност за анализу.* — Основне идеје његових чланака су књишке... само их његова... изврсна аналитичност... чини друкчијим. *Михиз.*

ана̀лог, -а, -о *в. аналоган.*

ана̀логан, -гна, -гно *који има аналогије, сличности са неком другом ствари, сличан.* — Аналогне одредбе налазимо и у Уредби о занатским радњама. *Арх. 1954.*

аналогизѝрање с *гл. им. од аналогизирати.*

аналогизѝрати, -ѝзирām сврш. и несврш. *изводити аналогије*; *објашњавати аналогијом.*

анало̀гија ж грч. *сличност једнога с другим.* — А једначење локатива придошло је по аналогији облика. *Бел.*

аналогӣјскӣ, -ā, -ō = аналошки *који се односи на аналогију.*

анало̀гисање с *гл. им. од аналогисати.*

аналогисати, -ишēм несврш. *в. аналогизирати.*

ана̀логно прил. *по аналогији, слично.*

ана̀логнӧст, -ости ж *особина онога што је аналогно, сличност.*

ана̀лого прил. *в. аналогно.*

ана̀логон м грч. *оно што има аналогије са нечим, оно што је веран израз нечег, што је много слично с нечим.*

ана̀лошкӣ, -ā, -ō = аналогијски.

ана̀лошки прил. *по аналогији.*

аналфа̀бет, -а и **аналфа̀бӗт,** -éта, **аналфа̀бета** и **аналфабе́та** м грч. *онај који је неписмен.* — И заиста у цијелом селу и у... околним селима бијаху све голи аналфабети. *Кос.* фиг. *необавештено, нестручно лице, незналица.* — Лира песникова предочена је у критици и онда када је не види аналфабет. *Шим. С.* Све ми то направи онај Света »аналфабета«, што скупља стране речи .... испадосмо сви аналфабете. *Нуш.*

аналфабетӣзам, -зма м *неписменост.*

аналфа̀беткиња и **аналфа̀бӗткиња** ж *неписмена женска особа.*

аналфа̀бетскӣ и **аналфа̀бӗтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на аналфабете.* — Нарочита пажња посветиће се аналфабетским курсевима. *Бел.*

аналфа̀бетски и **аналфа̀бӗтски** прил. *незналички, неписмено.* — Аналфабетски пише карте. *Фелд.*

анамне́за ж грч. мед. *подаци о ранијем здравственом стању болесника, предисторија болести.*

а̏нанас м бот. *врста тропске и суптропске биљке порекло из Америке* Ananas sativus; *плод те биљке.*

ана̀пест м грч. метр. *стопа са два кратка и једним дугим односно наглашеним слогом.*

ана̀ркија ж заст. *в. анархија.*

анархӣзам, -зма **1.** *политичка доктрина која има за циљ укидање сваке власти.* **2.** *в. анархија* (*1б*). фиг. *одбацивање реда, правила, дисциплине*; *самовоља, оригиналност ради оригиналности.* — Ми нијесмо присталице савременог господског анархизма, надреализма... него новог реализма. *Зог.*

ана̀рхија ж грч. **1. а.** *стање друштва у коме је самовоља појединца једини принцип друштвеног поретка.* **б.** *безвлашће, неред, хаос*; *разузданост, распуштеност.* — Сад је командант Санџачког партизанског одреда, чији је један батаљон ослободио Чајниче од четничке анархије и бандитизма. *Чол.* Освета... била је кроз неколико столећа једина заштита против социјалне анархије. *Марк. Св.* **2.** *беспланска, неорганизована и*

неусклађена производња и расподела у привреди. — Одредбе друштвених планова спречавају капитализму уређену анархију друштвене производње и расподеле. *Комун. 1951.* **3.** *пометеност, теоријска беспринципијелност, дезорганизованост у идејном погледу, хаотичност, непоштовање никаквих правила.* — Има закона и погодаба моралних које ни у најдубљој анархији душевној данашњи човек не одбацује. *Грол.* Према томе су и ови чланци и студије слика правописне анархије у нашим дневницима и листовима. *Матош.*

анàрхијскӣ, -ā, -ō *в. анархичан.* — Натоварио ме књигама, анархијским дјелима и летацима. *Матош.*

анàрхист(а) м *привржeник анархизма и анархије.* — Он сам за себе изјављује ... да је нихилист и анархист. *Крл.*

анархѝстичан, -чна, -чно и **анархѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на анархисте, својствен анархистима.* — [Одбацио је] проблеме и стихове који су потекли од индивидуално анархистичких грађанских писаца. *Шим. С.* Народне буне и хајдучије у првим годинама Милошеве владе не објашњују се само рђавом управом ... него још и анархистичним особинама самога народа. *Јов. С.* Требало би ме излучити из грађанског друштва ... јер проповиједам ... анархистичка начела индивидуалне акције. *Крл.*

анархѝстички прил. *као анархисти, попут анархиста.* — Био је помало разочаран што није нашао анархистички настројену, романтичну банду. *Поп. Ј.*

анàрхичан, -чна, -чно и **анàрхичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на анархију; хаотичан, несређен, неорганизован; недисциплинован.* — Максим Горки ... имао је ... генијалних мисли ... у правцу вере и правцу анархичног немира. *Сек.* Осетио сам потребу да га помилујем по анархичној косурини. *Поп. Ј.*

анàрхично прил. *на анархичан начин, без реда, без плана, хаотично.*

анàрхичнӧст, -ости ж *стање оног што је анархично.* — Поезија Тина Ујевића је чудна смјеша језуитске смирености и декоративне анархичности. *Зог.*

анархòйдан, -дна, -дно *који личи на анархију, који има облик анархије.* — Од Китаја до Балкана мужици су анархоидна маса. *Крл.*

анархоиндивидуàлист(а) м *присталица индивидуалистичког анархизма, учења које своди друштво на слободну јединку којој никакав ред, никакав закон не сме бити наметнут.*

анархосиндикалѝзам, -зма м *правац малограђанског и опортунистичког схватања према коме радници треба да се боре само за побољшање свог положаја без учешћа у политичкој борби.*

анархосиндикàлист(а) м *присталица анархосиндикализма.*

а̏насана и **а̏на са̏на** узв. тур. покр. *бестрага, дођавола.* — Све је било узалуд, заспати нисам могао. Онда сам почео да се једим, анасана, мислио сам, та то ја морам једанпут свршити. *Лаз. Л.* Ха, бре, механција, где ти је кмет? ... Ана сана! ... А где ти је ракија, бре? *Јакш. Ђ.*

анасàнлија ж покр. *в. анасонлија.*

анàсӧп, -о́на м бот. *једногодишња биљка која се употребљава у медицинске сврхе и као зачин* Pimpinella anisum; исп. анис.

анàсӧнка и **анасӧнлија** ж *ракија која се ради ароме зачињава анасоном.* — Дестилацијом комине добија се препеченица и производи надалеко чувена »анасонка«. *Пол. 1959.*

анàсӧнскӣ, -ā, -ō *који се односи на анасон; који мирише на анасон.*

анàтема ж грч. **1.** црквено *искључење из црквене заједнице; проклетство; свечана осуда, укор.* — Али послије дуге срдње и ... анатема признаду [Грци] српског патријарха. *Вук.* **2.** *в. анатемњак (2).* — Ћути, жено, ... какво дете! Оно је бог створио да буде мушко, па га анатеме претвориле у девојку. *Ранк.*

Изр. ~ га (те) било *проклет био;* бацити анатему, ударити анатему *проклети.*

анатѐмисати, -ишēм сврш. и несврш. *искључи(ва)ти из црквене заједнице; проклети, проклињати; оштро осудити.* — Тај силни, парадоксални таленат анатемиса једног дана сваку праву умјетност. *Матош.*

анàтемнӣк м *в. анатемњак.*

анàтемњāк м **1.** *онај који је заслужио анатему.* — Ти си анатемњак, ти си проклет и сада, загрми одједанпут Григорије. *Л-К.* **2.** *зао дух, нечастиви, ђаво;* исп. анатема (2). — И стадоше премишљати шта би то могло бити. Неки рекоше да је анатемњак, неки — да је онако некаква утвара. *Глиш.*

анàтом м *онај који се бави анатомијом.*

анатомѝзам, -зма м *в. анатомизирање.* — Гротескна је ... чињеница да смо ... психолошке анатомизме француског филма сматрали тековинама европског или америчког филма. *Р 1946.*

анатомизѝрање с *гл. им. од анатомизирати.* — А сада би имало доћи понајприје анатомизирање самога објекта. *Ков. А.*

анатомизѝрати, -ѝзирām сврш. и несврш. *детаљно анализирати, рашчланити,*

рашчлањивати. В. пр. уз гл. им. анатомизирање.

анатòмија ж грч. **1.** *наука која се бави спољним, вањским обликом и саставом органских бића (човека, животиња и биљака).* **2.** *детаљна анализа, рашчлањавање.* — Хисторијска наука не може се ограничити само на анатомију друштва. *Ант. 1.*

анатòмист(а) м фр. **1.** *в. анатом.* **2.** *аналитичар, анализатор.* — Место да остане анатомист живих књижевних бића, одважио се [Вуловић] да буде палеонтолог полукњижевних фосила. *Прод.*

анатòмичкӣ, -ā, -ō *в. анатомски.*

анàтомскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на анатомију; који служи за анатомију.* — Људи [су] упознали анатомску структуру кита. *Лог. 1.* **2.** фиг. *аналитички.* — У то доба читаше роман једног руског мајстора у коме се овај својим анатомским пером смејаше . . . заблуди идеалиста. *Лаз. Л.*

анàфора ж грч. поет. *понављање истих речи на почетку два стиха или више узастопних стихова.*

анахòрет(а) м грч. *религиозни усамљеник, пустињак; онај који живи сасвим повучено.* — [Он је био] сибарит са живцима најосетљивијег анахорета. *Матош.* Његов је идеал био . . . живот посвећен посту, молитви . . . заправо идеал мученика, пустињака . . . анахорета. *Петр. В.*

анахòретскӣ, -ā, -ō *који се односи на анахорете.* — Та књига је анахоретска, трагична тужбалица дионискога оргијског индивидуалисте. *Матош.*

анахронѝзам, -зма м грч. = анакронизам. — Сремац у њој . . . описује анахронизам старе патријархалне етике у односу на ново доба. *Глиг.* О анахронизмима код костима нећу ни говорити. *Баб.* Да би се . . прекинуло са анахронизмима, почео је интензиван и свестран студиј историјског материјала, у првом реду писмених извора. *Петр. В.*

анахрòничан, -чна, -чно и **анахрòничкӣ**, -ā, -ō = анакроничан. — И данас после толико векова [Аристофанова комедија], онаква каква је анахронична и неразумљива, . . . оживела је у књизи и на позорници крајем великог рата. *Грол.*

àнационàлан, -лна, -лно *који нема националног осећања, који је равнодушан и према свом народу; који је без народности.* — Видите, нама набацују да смо анационални, да не волимо своју земљу. *Јак.* Друштвено су изоловани . . . јер су ненационални, анационални. *Матош.*

анационáлнōст, -ости ж *особина онога који је анационалан.*

ангàжӣрāнōст, -ости ж = ангажованост *стање, положај онога који је ангажиран, ангажован.*

ангажѝрање с *гл. им. од ангажирати (се).*

ангажѝрати, -àжӣрām сврш. и несврш. = ангажовати **1.** *примити, примати, узети, узимати у службу по уговору.* — Овдје је био неки Шимек са циркусом и одмах ме ангажирао као нерањива индијског факира. *Јонке.* **2.** *бити заузет.* — Он је прилично ангажиран у толиким подузећима. *Бат.* **3.** *задобити за нешто, покренути на нешто.* — Морали смо ангажирати и политичке организације да [то] бирачима растумачимо. *Bj. 1957.* **4.** *умешати, уплести, увући.* **5.** *обавез(ив)ати.* **6.** *припремити, заметнути (нпр. бој, битку).* **7.** банк. *уложити, улагати.* — Страни капитал, највише амерички, ангажиран [је] у 1.250 њемачких подузећа. *Старч.*

~ се 1. *заложити се, залагати се, заузети се, заузимати се.* — Тамбурлинац се није баш јако ангажирао у читавој тој препирци око његова иметка. *Мар.* Они се увијек лично и темпераментно ангажирају у ствари, као да је та ствар доиста њихова ствар. *Крл.* **2.** *(у)мешати се, бити учесник.* — Не могу појмити како су се у ову ствар ангажирали, могли ангажирати и најугледнији либерали. *Божић.*

ангàжмāн, -áна м фр. **1.** *обавеза, уговор.* — То је последица ангажмана који држава, партија, војска, покрети увек намећу људима. *Дав.* По кавanама [се] прича да ја . . . сам лично потписујем државне ангажмане у иноземству. *Крл.* **2.** *служба на одређено време по уговору (код глумаца, певача итд.).* — Кад се вратио у Београд, изградио јој је ангажман код мађарског Јевrејина који је отворио кабаре у Касини. *Андр. И.*

àнгажованōст, -ости ж = ангажираност. — И тако он . . . на првом свом кораку, у смислу сталне јавне ангажованости, ствара мешовит хор. *Коњов.*

àнгажовање с *гл. им. од ангажовати (се).*

àнгажовати, -жујēм сврш. и несврш. = ангажирати. — Отпутовала сам . . . у Холивуд, где је Момир већ ангажован као филмски глумац. *Каш.* Оде у . . . варијете и ангажује двије најљепше даме. *Матош.* Ја се добро сећам да сам од вас тек седми кадрил уграбио! — Да, била сам за све друге ангажована. *Трифк.* Он своје лично искуство проверава још и туђим искуством, и стога за исти циљ ангажује и свога . . . пријатеља. *Панд.* У питањима где су ангажовани њихови интереси Грци . . . показују . . . беспримерну жилавост. *Цвиј.* Вековић је рекао Раки неколико од оних комплимената који не ангажују. *Дав.* Мило ми је што је у

целој овој историји била моја част ангажована. Ја сам је очувао. *Лаз. Л.* Прва армија, са којом ће после освојити положаје код Куманова и потом ангажовати битку код Скопља. *Лаз. М.*

~ се = ангажирати се. — Ја сам опасна, господине Ненаде, кад се за нешто ангажујем. А и срећне сам руке. *Срем.* За самосталну републику Аустрију ангажовали су се савезници. *Риб.*

ангàрија ж грч. покр. *в. кулук.* — И велики зулум би народу ... од Агарјана, и тешка ангарија. *Андр. И.*

âнгел м заст. *в. анђео.*

àнгелус м лат. *јутарња и вечерња молитва у католика; звоњење звона за позив на ту молитву.*

анги́на ж лат. мед. *запаљење, упала ждрела и грла; запаљење крајника, мандула.*

àнгиоспе́рме ж мн. грч. бот. *биљке цветнице у којих је семе затворено у плоду, скривеносемењаче;* супр. гимносперме.

àнгӣр, -и́ра м покр. *в. ајгир.*

ангѝрача ж покр. *врста слатке крушке.* — Најслађе [су крушке] по његовом мишљењу ... ангираче. *Макс.*

анги́рити, -и́м несврш. покр. *узбуђивати.* — Врагољиве ријечи у пјесми ангириле су га. *Божић.*

~ се *владати се као ангир, пастув.* — Мудро се на осами ангири и својом реватањом радосно придружују свеопћој благоурнебесној лупатањи и звекатањи. *Божић.*

англи̏ка̑н, -а́на и **англика́нац,** -нца м *припадник англиканства, државне религије у Енглеској.*

англи̏ка̑нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на англиканце и на англиканство.*

англика́нство с *државна религија у Енглеској.*

англи̏стика ж *наука која се бави енглеским језиком и литературом.*

англицѝзам, -зма м лингв. *својство, особеност енглеског језика; реч узета из енглеског.*

англо-америчкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Енглезе и Американце.*

англо̀ман, -а и **англо̀ма̄н,** -а́на м *онај који претерано воли Енглезе и све што је енглеско.*

англосàксо̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Англосаксонце.*

Англосаксо́нци, -сàксо̄на̄ц м мн. (јд. Англосаксо́нац) *народи којима је матерњи језик енглески.*

Англо̀саси, -о̀са̄са м мн. (јд. Англо̀сас) *в. Англосаксонци.*

англо̀саскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Англосасе.* — И кад је хрватски говорила, било је у њезину акценту нешто англосаског колорита. *Бег.*

англо̀фил, -а и **англо̀фӣл,** -и́ла м *онај који је пријатељ Енглеза.*

англо̀фоб, -а и **англо̀фо̄б,** -о́ба м *онај који је непријатељски расположен према Енглезима.*

àнго̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Ангору, који је пореклом из Ангоре:* **~** мачка, **~** тепих.

àнгро̄ прил. фр. *на велико (куповати, продавати).*

англо̀сист(а) м *онај који се бави трговином на велико.*

андà нте прил. и им. м тал. муз. *лагано, умерено; такав став у некој композицији.*

андѐзӣт, -и́та м мин. *врста вулканске стене оловноцинкове руде.*

андѐзӣтскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на андезит, који је од андезита.*

а̑ндра̄к м перс. *ђаво, враг.* — Андрак ће знати ... здрав читав, а после њене грдње кијавицу сам добио. *Сек.* И зато је послах до сто андрака. *Богдан.*

андрамо́ље ж мн. грч. *стпреж, траље, дроњци, непотребне ствари.* — Скини ту крагну и те андрамоље са себе, па седи. *Андр. И.*

андро̀гӣн, -и́на м грч. *особа с особинама и мушкарца и жене, двополна особа, хермафродит.*

андро̀гин, -а, -о *двополан.* — Занимљиво је да ја вас више осјећам као малог андрогиног дјечака него као жену. *Крл.*

андроги́на ж **1.** *в. андрогин.* **2.** бот. *биљка с двополним цветовима.*

андрогѝнија ж и **андроги́нство** с **1.** *двополност, хермафродитизам.* **2.** бот. *женски и мушки цветови заједно.*

андро̀ӣд, -и́да м грч. *аутомат у облику човека, вештачки направљен човек, робот.*

Андро̀медa ж астр. *једно од сазвежђа, познато по спиралној маглини.*

âнђел м *в. анђео.*

анђе́лак, -лка м *хип. од анђео;* фиг. *дете.*

âнђеласт, -а, -о *који је као у анђела.* — Сажета псеудопоетска реченица, сва у анђеластим крилцима ... винула се у »плаве висине«. *НИН 1960.*

анђѐлић м *анђелак.*

âнђелица ж фиг. *женска особа анђео.* — Онда ће оженити ђавола са анђелицом и анђела са ђаволицом. *Шен.*

âнђелов, -а, -о *који припада анђелу.*

анђѐлскӣ, -ā, -ō = анђеоски *који се односи на анђеле; чист, невин, безазлен, узвишен.*

анђѐлче и **анђе́лче,** -ета с = анђеоче *в. анђелак.*

анђѐлчић м *дем. и хип. од анђео.*

а̑нђео, -ела м грч. **1.** *по хришћанском веровању натприродно, бестелесно биће с крилима; чувар, избавитељ; гласник смрти и др.* **2.** фиг. *љупка, безазлена, невина особа; оваплоћење, утеловљење нечег савршеног, узвишеног:* супр. ђаво, демон. — А видио сам ти и дјецу . . . оно су златна дјеца! . . . Анђели једни! . . . Њима свако добро желим кад су 'нако красни. *Јоп.*

анђеѐскӣ, -ā, -ō = анђелски.

анђеѐски прил. *као анђео; безазлено.* — Она није проговорила речи, али се анђеоски смешила. *Цар М.*

анђеѐче, -ета с = анђелче.

анегдо́та и **анегдо̀та** ж грч. *кратка прича о неком занимљивом догађају, обично из живота знаменитих људи или какве друштвене или националне групе.*

анегдо̀тика ж *оно што улази у област, подручје анегдота, анегдотско причање; проучавање анегдота.*

анегдо̀тист(а) м *в. анегдотичар.*

анегдо̀тица ж *дем. од анегдота.*

анегдо̀тичан, -чна, -чно *који је у духу и маниру анегдоте, сличан анегдоти; пун анегдота.*

анегдо̀тичар м *писац или скупљач анегдота.*

а̑негдо̀тичност, -ости ж *анегдотски карактер, особина анегдоте.*

анѐгдотно прил. *в. анегдотски.* — Игњатовић . . . приповеда о расулу у животу Ђоке Гроздића анегдотно, не уносећи се у драматику тог расула. *Глиг.*

анегдо́тскӣ, -ā, -ō *који се односи на анегдоту, који је као у анегдотама:* ~ причање.

анегдо́тски прил. *као у анегдотама, у облику анегдоте.*

а̀некс м = аднекс.

анѐксија ж лат. *насилно присаједињење, припојење:* ~ Босне и Херцеговине Аустрији.

а̑нексиони̑ӣ и **анексио̀нӣ,** -ā, -ō *који се односи на анексију:* ~ криза.

анексио̀нист(а) м *присталица анексије.*

анексионѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на анексионисте и анексију:* ~ табор, ~ дух.

анекти́рати, -èктӣрām сврш. и несврш. лат. *(из)вршити анексију.*

анѐмија ж грч. мед. *недостатак довољне количине црвених крвних зрнаца, малокрвност; бескрвност.*

анѐмичан, -чна, -чно **а.** *малокрван, слаб, блед.* — У куту . . . сједе два отрцана, биједна, анемична студента. *Крл.* По скупљеним, анемичним уснама . . . је личила на собне руже. *Уск.* **б.** фиг. *безизразан, безбојан.*

анѐмичӣр м *онај који је оболео од анемије.*

анѐмично прил. *на анемичан начин; у анемичном стању; бескрвно, безизразно.*

анѐмично̑ст, -ости ж *стање онога који је анемичан.*

анемо̀граф м грч. *справа која аутоматски бележи (на папиру) брзину и правац ветра.*

а̑немометар и **а̑немомѐтар,** -тра м грч. *справа за мерење брзине и јачине ветра, ветромер.*

анерои̑д, -ида м грч. *барометар посебне врсте, справа за мерење атмосферског притиска.*

анестѐзија ж грч. *неосетљивост према болу; у хирургији вештачко, умјетно стварање неосетљивости једног дела или целог тела (ради безболног вршења операција).*

анестезѝрати, -èзӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити анестезију, (у)чинити неосетљивим према боловима.* — фиг. Жена је гледала у Гинтера усправна као камен, слеђена, анестезирана ужасом. *Дав.*

анестѐтик м *средство којим се врши анестезија.*

анестѐтичан, -чна, -чно и **анестѐтичкӣ,** -ā, -ō *који чини неосетљивим према болу, неосетљив.*

ани̑лӣн, -ина м шп. хем. *безбојна отровна течност, текућина која се употребљава за израду различних боја и лекова.*

ани̑лӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на анилин:* ~ боја, ~ црнило.

а̑нималан, -лна, -лно лат. *који је својствен животињама; који потиче из животињског царства, животињски; чулан:* ~ задовољство, ~ нагон, ~ црнило, ~ храна.

анимали̑зам, -зма м *животињство; животињски нагон, животињски поступак; претерана чулност; обожавање, култ животиња.*

анимализи́рати (се), -ӣзӣрām (се) сврш. и несврш. *претворити, претварати хранљиву материју у материје живог тела; спустити се, спуштати се на степен животиње, поживотињити се.*

анима̀лист(а) м *сликар или вајар животиња.* — У том се човјеку [сликару] крио прворазредни анималист. *Баб.*

а̑нимално прил. *животињски; путено, чулно.* — У ствари се иждиру и гризу анимално. *Крл.*

анимáто прил. тал. муз. *живо, одушевљено.*

анѝмāтор м *онај који подстиче, одушевљава.*

анимѝзам, -зма м лат. **1.** *примитивно веровање да све у природи (животиње, биљке, ствари, појаве) има душу.* **2.** фил. *идеалистичко схватање да је душа основни принцип свега материјалног.*

анимѝрати, -имѝрāм сврш. и несврш. лат. *да(ва)ти живот, оживити, оживљавати; подстаћи, подстицати, одушевити, одушевљавати.*

анѝмист(а) м *присталица анимизма.*

аннмѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на анимисте и на анимизам:* ~ мишљење.

а̀нимо, -ма м лат. *весело расположење, полет.* — Текла је представа с много анима. *Обз. 1932.*

а̀нимōзан, -зна, -зно *рђаво расположен према некоме или нечему.*

анимōзнōст, -ости ж *рђаво расположење према некоме или нечему*; *мржња.*

а̀нис м лат. бот. *анасон.*

а̀нкер м нем. *котва, сидро.*

анкѐта ж фр. *прикупљање мишљења и података од већег броја лица ради испитивања и расветљавања неког спорног питања.*

анкѐтēр, -ѐра м *онај који врши анкету.*

анкетѝрати, -ѐтирāм сврш. и несврш. *(из)вршити анкету, истражи(ва)ти и испит(ив)ати чињенице о нечему.*

а̀нкетнӣ, -ā, -ō *који се односи на анкету:* ~ одбор, ~ листић, ~ комисија.

а̀нклāв, -áва м и **анклáва** ж фр. *земљиште или област која залази у туђ посед, у туђу земљу.*

анлà̀јисати, -ишēм сврш. и несврш. тур. покр. *разуме(ва)ти, схватити, схватати.* — Знамо ми . . . шта губимо . . . Јер те рачуне . . . ти не анлајишеш. *Андр. И.*

ано везн. покр. *а оно, бар, барем, макар.* — Кад о њему пјесме народње запјевају, онадар се жели његов пријатељ назват и њему се примаћ; ако и ничим више, ано ће рећ: »Изјели смо хљеб и со заједно«. *Миљ.*

анóда ж грч. физ. *позитивни пол извора електричне струје*; супр. катода.

а̀нōдни, -ā, -ō *који се односи на аноду:* ~ батерија, ~ пећ.

аномà̀лија и **анòмāлија** ж грч. *одступање од правила, закона; неправилност, нешто изузетно.*

анòним и **а̀ноним** м грч. *аутор писма или дела који крије своје име.*

анòниман и **а̀нониман,** -мна, -мно *који је без потписа, без навођења имена аутора, непотписан; безимен; непознат.* — Њему су стизала анонимна писма. *Јов. Ј.* Сва је та лирика редовито анонимна. *Комб.* Тко су ти анонимни људи с густом, чекињавом косом . . . и енглеским стиском руке. *Крл.*

анонимѝтēт, -éта м *в. анонимност.*

анòнимно и **а̀нонимно** прил. *без потписа, непотписано, безимено, непознато.*

анонѝмнōст, -ости ж *особина оног што је анонимно, безименост.* — Њему прилијепише на леђа мјесто племенитог имена срамотну бројку робијашке анонимности. *Матош.*

анòнса ж фр. *оглас, белешка у новинама.*

анонсѝрати, -òнсирāм сврш. и несврш. *огласити, оглашавати у новинама.*

анòргāнскӣ и **а̀норгāнскӣ,** -ā, -ō грч. **а.** *који је без живота, мртав.* **б.** хем. *који се бави проучавањем неживе природе:* ~ хемија.

а̀нормāлан, -лна, -лно лат. *који одступа од норме, од правила, ненормалан.*

ансà̀мбл и **ансáмбл** м фр. **1.** *целина, заједница.* — Нико није приметио с прозора кад се тај човек издвојио из »ансамбла« и нашао ту. *Вучо.* **2.** *глумачка трупа; група уметника извођача.* — Све што се односи на глумца, односи се и на читав ансамбл. *Поз. 1948.* **3.** *оперске партије у којима певају више од четири гласа.* — Он не сматра музикалну драму . . . као дело састављено из арија, песама, дуета, терцета, ансамбла итд. *Коњов.*

а̀нта ж мађ. покр. *хумчица као земљишна међа.*

антагонѝзам, -зма м грч. *међусобна непомирљива супротност идеја; супарништво; непријатељство.*

антагòнист(а) м **1.** *онај који испољава антагонизам, противник; супарник.* **2.** анат. *мишић који делује у супротном правцу од другога. Кл. Рј.*

антагонѝстичкӣ, -ā, -ō *супротан, непријатељски:* ~ табор, ~ идеологија.

антà̀нта ж фр. *споразум, савез (између држава).*

Изр. Велика ~ ист. *савез Енглеске, Русије и Француске за време првог светског рата;* Мала ~ ист. *савез бивше Југославије, Румуније и Чехословачке Републике.*

Антà̀рктик м грч. *област око Јужног пола.*

антà̀рктичкӣ, -ā, -ō *који се односи на Антарктик:* ~ континент.

а̀нтати, -ām несврш. *постављати анту. Вук Рј.*

антедатѝрати, -àтирāм сврш. и несврш. лат. = антидатирати *ставити, стављати ранији датум.* — Или су се опет испуштали

бројеви па се послије антедатирали унатраг. *Цес. Д.*

анте́на ж лат. **1.** физ. *жичани проводник за одашиљање и примање радио-таласа, радио-валова.* **2.** фиг. *пипак у буба, кукаца.* — Црне крупне бубе милиле су опрезно ... немирно мичући извијеним, танким антенама пипака. *Дав.*

а̀нтēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на антену.*

антѐрија и **а̀нтерија** ж тур. *врста горње (мушке и женске) хаљине с дугачким рукавима.*

антѐријица ж *дем. од антерија.*

анти- *предметак у сложеним речима који им даје значење супротно оном шта значи реч пред којом стоји: против-, проту-:* антидржавни, антиклерикалан, антирепубликанац, антитуберкулозни.

антиалкохо̀лича̄р м *противник уживања алкохола, трезвењак.*

антибио̀тик м фарм. *лек за отклањање болести уништавањем микроорганизама (пеницилин, стрептомицин, терамицин и др.).*

а̀нтивӯковац, -о̄вца м *противник Вукових реформи језика и правописа.*

антидати́рати, -а̀тӣра̄м сврш. и несврш. = антедатирати.

а̀нтика ж лат. **1.** *грчко-римска култура старог века.* **2.** *старински предмет од уметничке вредности.* **3.** *редак примерак, реткост.*

анти̏квар, -а́ра м лат. **1.** *трговац старим књигама и другим старинама, старинар.* **2.** *љубитељ и скупљач старих предмета од уметничке вредности, старих књига и др.; човек који се бави истраживањем и проучавањем старина.*

а̀нтиквāран, -рна, -рно **1.** *стар, раније употребљаван.* **2.** *који се односи на старе и ретке предмете; редак, цењен.*

антиквариј̏а̄т, -а́та м **1.** *в. антикварница.* **2.** *старина.*

анти̏квāрница ж *радња у којој се продају старе књиге и друге старине.*

анти̏квāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на антиквара и на антикварницу:* ~ посао, ~ трговина.

антиква́рство с *прикупљање и чување старина; проучавање старина.*

антиквѝтēт, -е́та м *старински уметнички предмет, старина, антика (2).*

антиклерика́лац, -лца м *противник клерикализма.*

антиклернкалӣзам, -зма м *покрет против надмоћи цркве и свештенства.*

антиклина́ла ж грч. геол. *испупчени део набора на слојевима Земљине коре;* супр. синклинала.

а̀нтикнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на антику.* **2.** *стари, старински.* — Имала [је] нешто старог антикног посуђа. *Бег.*

а̀нтикрист м = антихрист *по хришћанском учењу противник Христа и хришћанства, ђаво, сотона;* фиг. *безбожан, опак човек.* — Море ти, бре, ти си антикрист, ти си опасан, ти си бунтовник. *Вас.* Не вјерујем да је господин Стјепко такав антикрист, та подбан је. *Шен.*

антилӧгичан, -чна, -чно и **антилӧгичкӣ,** -ā, -ō *који је у противности с логиком, нелогичан.*

анти̏лоп м *кожа од антилопе.* — Изу црвену чизмицу од антилопа, постављену крзном. *Дав.*

антило̀па ж грч. зоол. *тропска животиња из пор. шупљорогих преживара.*

анти̏лопскӣ, -ā, -ō *који се односи на антилопе; који је од антилопа:* ~ рукавица.

антимилитариз̏ам, -зма м *непријатељски став према милитаризму.*

а̀нтиминс и **а̀нтимис** м грч. црквн. *у православној цркви платно са сликом Христова погреба и ушивеним моштима светаца, плаштаница.*

анти̏мōн, -о́на и **а̀нтимон** м лат. мин. *кристалан и веома крхак металоид, хемијски елеменат сребрнастобеле боје,* stibium.

антимо̀нӣт, -и́та м *сулфид антимона, ромбичан минерал оловносиве боје, антимонова руда.*

антино̀мија ж грч. *противречност између два закона, два филозофска начела или суда (тезе и антитезе) који се међусобно искључују.*

антипа̀са̄т, -а́та м *сталан висински ветар који дува од екватора према половима.*

антипа̀тија ж грч. *осећање одвратности према неком; одвратност;* супр. симпатија.

антипа̀тичан, -чна, -чно *који изазива антипатију, непријатан, одвратан;* супр. симпатичан.

антипирѐтици м мн. грч. фарм. *лекови против ватре, грознице.*

антипи̏рӣн, -и́на м грч. фарм. *врста антипиретика као средство против грознице, реуматизма, мигрене и сличних болести.*

анти̏под, -о́да м грч. **1.** геогр. *човек или географски објекат на супротној страни Земљине кугле.* **2.** *човек сасвим супротних погледа и карактерних особина (у односу на неког другог).* — Средину између ова два антипода држао је Милош Кремић. *Уск.*

анти̏подан, -дна, -дно *сасвим супротан, опречан.*

антисѐмит,-а и **антисѐмӣт,** -и́та, **антисѐмита** и **антисеми́та** м *непријатељ Јевреја, Жидова, њихова рада и утицаја.*

антисемити̏зам, -зма м *нетрпељивост, непријатељство према Јеврејима, Жидовима.*

антисе̏птик м *средство за уништавање заразних клица.*

антисе̏птичан, -чна, -чно и **антисе̏птичкӣ,** -ā, -ō *који спречава развијање заразних клица.*

а̀нтисоцијāлан, -лна, -лно *који је у супротности са законима друштвеног реда; који је против општег добра; несоцијалан.*

антисоцијали̏стичкӣ, -ā, -ō *који је против социјализма:* ~ акт.

антита̀лен(а)т, -нта м *онај који је без икаква смисла за нешто; необдарен човек.* — Дилетанти, антиталенти и византинци . . . заустављали развој напредне хрватске књижевности. *С 1937.*

антите́за и **анти̏теза** ж грч. **1.** *потпуна супротност, опречност, контраст.* **2.** *негација неке тезе, противна тврдња.* — Старчевићева антитеза . . . подлога је његове познате тезе. *Нех.* **3.** *други од трију ступњева (теза, антитеза, синтеза) у Хегеловој идеалистичкој дијалектици.* — Он свуда круто примењује свој тријадни систем — тезе, антитезе и синтезе. *ПИФ.* **4.** рет. *поређење по супротности.* — Недић пребацује Змају склоност ка антитези, као да антитеза није једна од главних фигура песништва. *Скерл.*

антитòксӣн, -ина м грч. мед. *противотров који се ствара у организму под деловањем токсина̏ и који сузбија њихово штетно деловање.*

антитòксичан, -чна, -чно и **антитòксичкӣ,** -ā, -ō *који има дејство, учинак антитоксина.*

а̀нтитуберкулṑзнӣ, -ā, -ō *који делује против туберкулозе:* ~ диспанзер.

антифа̀шист(а) м *борац против фашизма; противник фашизма.*

антифаши̏стичкӣ, -ā, -ō *који је противан фашизму, који је усмерен за борбу противу фашизма:* ~ организација, ~ табор, Антифашистички фронт жена.

антифа̀шисткиња ж *женска особа борац против фашизма; противница фашизма.*

а̀нтифōн м и **анти̏фона** ж црквн. *наизменично певање стихова из псалама; наизменично певање двају зборова.*

а̀нтихрист м = антикрист. — Антихрист дође; Сатанијел је ту. *Наз.*

антицӣкло̀н, -она м и **антицикло́на** ж грч. мет. *подручје високог ваздушног, зрачног притиска.*

антицӣкло̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на антициклон.*

антиципа́ција ж лат. **1.** *примање, узимање нечег унапред, предујам.* — Ове . . . [пишчеве] предујмове (антиципације) лакше бисмо схватили с једним иронијским призвуком. *Уј.* **2.** фил. *стварање суда о нечем унапред, сазнање, спознаја независно од искуства; предвиђање.* — Каквоћи одговарају антиципације замјећивања. *Баз.* Истој сврси служи и његова [пишчева] идеја друштвеног уговора, која је више антиципација будућности него реконструкција прошлости. *ЛМС 1951.* **3.** рет. *одбијање противничких пригово̏ра унапред.*

антицӣпи̏рати, -ӣпӣ̏рām сврш. и несврш. **1.** *унапред узети, узимати, примити, примати, предујмити, предујмати.* — Један дио старијих . . . ларпурлартиста . . . постао је окупаторов, антиципирајући национал-социјалистичку идеологију. *Зог.* **2.** фил. *створити, стварати суд, представу о нечем унапред, претпоставити, претпостављати; сазна(ва)ти, спозна(ва)ти независно од искуства; предвиђати.* — Ја сам већ . . . закорачио далеко испред стварности, ја тако рећи антиципирам наш нормални ток прогреса. *Крл.*

а̀нтичкӣ, -ā, -ō = антични **1.** *који се односи на старогрчки и староримски свет (науку, културу, уметност), стари, старовековни:* ~ филозофија, ~ трагедија, античке ископине. **2.** *који се односи на савршенство старе грчке и римске уметности; одличан, првора̏здан; необичан, редак.* — У ње је све било обасјано животном радошћу . . . и необичном античком красотом тијела. *Крањч. Стј.*

а̀нтички прил. *на антички начин, као у антици.*

а̀нтичнӣ, -ā, -ō = антички. — То је тијело антично, то се признати мора. *Крл.*

антолòгија ж грч. *збирка одабраних књижевних дела разних писаца или одабраних одломака из њих.*

антолòгијскӣ, -ā, -ō *који се односи на антологију; који има карактер антологије; одабран, редак.*

антолòгичā̀р м *онај који саставља антологије.*

антолòгичā̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на антологичаре.*

антòним м грч. грам. *реч супротног значења (зло — добро, оскудица — обиље).*

а̀нтракс м грч. мед. *црни пришт.*

антра̀цӣт, -и́та м грч. *врста каменог угља високе калоричности.*

а̀нтрē, -ѐа м фр. *мало предсобље, предворје.*

антрѐшељ м лат. *место између два дела товара поврх самара.* — [На магаре] би натоварио по два бурила и у антрешељ уметнуо празну броку. *О-А.*

Изр. у ~ *поврх свега, одозгор.* — Куд сам угазио у толике грехе, хајде нека ми се и овај натовари у антрешељ. *Ком.*

àнтр̄з, антр̏за м покр. *анатемњак, сотона.* — Шестеро је женских у Вртирепа . . . па повазда висе у прошћу и као антрзи се деру. *Рад. Д.*

антропо- грч. *као први део сложенице значи: који се односи на човека.* антропологија, антропометрија и сл.

антропогеогрàфија ж грч. *област географске науке која испитује људске скупине, њихово порекло и кретање.*

антропозòик м геол. *раздобље у историји развитка Земље када се јавља човек.*

антропозòфија ж грч. *мистично учење по коме се суштина света и човека не може сазнати, спознати науком већ натчулним, надосјетним опажањем, интуицијом.*

антропòидан, -дна, -дно *сличан човеку, човеколик:* ~ мајмун.

антропòлог м *стручњак који се бави антропологијом.*

антропологи̏зам, -зма м *учење према којем је антропологија основ целе филозофије.*

антрополòгија ж *наука о човеку која се бави биолошком природом његовом.*

антропоморфи̏зам, -зма м **1.** *преношење психичких својстава човекових на предмете, животиње и природне појаве.* **2.** *веровање да божанства имају облик и својства човекова.*

антропòфāг, -а́га м грч. *људождер.*

антропоцентри̏зам, -зма м *филозофско учење по коме је човек средиште и сврха свега.*

антропоцèнтричкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на антропоцентризам.*

àну и **а-нӯ** узв. нар. *деде, хајде.* — Један од њих, кад угледа Штукељине браве и међу њима два добра јарца, завика: — Ану, пријане, продај ми твог бјелана, добро ћу га платити. *Вујач.*

ануӣтēт, -е́та м лат. *годишња отплата дуга заједно с каматом.*

анули́рати, -ӯлӣрām сврш. и несврш. лат. *поништити, поништавати, огласити, оглашавати неважећим (нпр. закон).*

àнуте узв. нар. *ану.* — Викну му: »Анте, каквог си ми то Панчића довео?« *Нен. Љ.*

àнфас прил. фр. *с лица, с лицем окренутим према гледаоцу.*

àнчāр, -а́ра м бот. *тропска биљка с отровним млечним соком* Antiaris toxicaria. — У крају пустињском и жарком, на тлу пјесковиту и клету, кô страшни стражар анчар стоји, и нема другога на свијету. *Цес. Д.*

àнџāр *в. ханџар.*

àнџија и **а́нџија** *в. ханџија.*

àњати, -ām сврш. *јењати. Вук Рј.*

àо и **ào** *узвик за изражавање радости, дивљења, жалости; чуђења, изненађења; прекоревања; срџбе, претње, страха.*

àорист и **аòрист** м грч. грам. *прећашње, прошло свршено време, претерито време које значи радњу извршену у неком прошлом тренутку, односно вршену до тог тренутка.*

àорта ж грч. анат. *главна артерија, срчаница, жила куцавица.*

àох *узвик за изражавање чуђења и изненађења.*

àп *узвик за подражавање, опонашање хватања устима.*

àпа ж покр. *задах, мирис.* — Као сладострасна апа запљускивао је валовима врели дах са мангала и роштиља. *Бар.*

àпа-дрàпа прил. = апа-трапа *трапаво, неуредно.*

апана́жа ж фр. **1.** *плата чланова владарске породице.* **2.** *новац којим породица помаже своје чланове; годишњи приход.* — После катастрофе оца остали су без средстава. Мати се удала поново, а он је са мршавом апанажом имао да изучи за лекара. *Поп. Ј.*

апàрāт, -а́та м лат. **1.** техн. **а.** *комбинована справа за неку намену:* пројекциони ~, телефонски ~, фотографски ~ и др. **б.** *авион.* — Јасно су се разабирале боје на крилима апарата. *Фелд.* **2.** физиол. *скуп органа који заједно врше неке функције организма:* ~ за варење, ~ за дисање, говорни ~. **3.** *организација, установа или колектив који се бави појединим пословима; чланови неке организације; особље појединe установе:* државни ~, административни ~, ~ власти; војни ~, чиновнички ~. **4.** *материјал, литература и сва помоћна средства којима се служи аутор неког научног дела.* — Наше приповетке нису ни једанпут научно издане са потребним научним апаратом, са назначењем паралела појединих приповедака. *Поп. П.*

апаратӯра ж **1.** *сви апарати неког техничког постројења, уређаја.* — Електрични кронометар је посебна специјална апаратура. *Аут.* **2.** фиг. *сви делови једне организације.* — Како се могло десити да ови млохавци [нацисти] ухвате командне полуге једне од најмоћнијих државних апаратура и индустрија. *НК 1946.*

апàрта прил. фр. заст. *засебно, напосе; сем тога.* — Држи механу . . . уз механу дућан, а уз то обоје има двеста оваца, велики чаир, а апарта што има још и других добара. *Глиш.*

àпартан и **апàртан,** -тна, тно фр. *нарочит, особит.* — Има чак и једну књи-

жицу која носи апартним словима написани натпис. *Кол.*

апàртмāн, -áна м фр. *стан од више просторија, отмен, комфоран стан.* — Он се потпуно усталио у Москви и становао у једном апартману код Иринииних родитеља. *Бег.*

àпартно и **апàртно** прил. *посебно, нарочито, особито.*

àпартнōст и **апàртнōст,** -ости ж *особина оног што је апартно, особитост.*

апàтија ж грч. *отупелост осећања, незаинтересованост, равнодушност; безвољност.* — Код појединаца почела [се] јављати апатија, сврши:ено слична ликвидаторском и самоубилачком очају. *Крл.* Душом се разлијева тиха и убиствена апатија према свему. *Ћоп.*

апàтичан, -чна, -чно *којим је овладала апатија, безвољан, равнодушан.* — Пухавец је у последње вријеме био ... за све апатичан. *Новак.*

апàтично прил. *безвољно; равнодушно.* — Апатично сам се покоравао кад су ми одузимали и пороpез, и кад су ме стрпали у лудницу. *Петр. В.*

апàтичнōст, -ости ж *апатија.*

àпа-трàпа прил. = апа-драпа.

àпāш, -áша и **àпаш** м фр. *члан друштвеног олоша, пропалица, варалица, лопов.*

àпāшкī и **àпашкī,** -ā, -ō *који се односи на апаше, који је својствен апашима.*

àпāшки и **àпашки** прил. *као апаш, на апашки начин.*

АПВ скраћ. *Аутономна Покрајина Војводина.*

àпел м фр. **1.** *позив који се упућује са одређеним захтевом или молбом.* — Покуша ... да се извуче из неприлике у коју га је бацио њен апел на његову помоћ. *Цар Е.* **2.** правн. *жалба вишем суду против пресуде нижег суда.* **3.** војн. *збор.* — У средини, између зграда, налазило се двориште пуно прашине где се одржавао апел и где су заробљеници играли одбојку. *Јак.*

апèлāт, -áта м и **апелáта** ж заст. правн. *в. апел (2).* — Послао сам ја суду опет апелату ... Рекао сам — нек се суд главом не шали. *Глиш.*

àпелатīв м грам. *заједничка именица.*

àпелатīвнī, -ā, -ō грам. *који се односи на апелатив.* — Каква врло зелена ствар која се нарочито одликује својим зеленилом добила је апелативно име зелено. *Кнеж. Б.*

апелáција ж правн. **1.** *виши суд којем се осуђеник жали на пресуду нижег суда, другостепени суд.* — Најкомичније је то што се тај господин касније код апелације позвао на ове Микине ријечи. *Бег.* **2.** *жалба вишем суду, призив.* — Нема више аустријских полицајних патената, да те по њима осуде без разлога и без права на апелацију. *Мишк.* **3.** *в. апел (1).* — Свеукупни његов рад тога периода није ништа друго до интелектуална апелација на савјесне ... чланове људске заједнице. *Крл.*

àпелациōнī и **апелацѝōнī,** -ā, -ō *који се односи на апелацију:* ~ судија, ~ пресуда.

апели́рати, -èлīрām **и àпеловати,** -лујēм сврш. и несврш. лат. **1.** *уложити, улагати жалбу вишем суду против пресуде нижег суда.* — Било је ту записано да може апелирати, али сељак није ишао на виши суд. *Шен.* **2.** *упућивати апел, полагати на кога или на што.* — Дубровачка [је] република год. 1631 ... апелирала у сврху помоћи на међународну дипломацију. *Обз. 1932.* Ах, ви апелирате и на патриотизам. Јест, јест право имате. *Бег.* Ту се апелује на љубав, не може му одрећи. *Глиш.*

апèндикс м лат. **1.** *додатак, привесак.* **2.** анат. *закржљали део слепог црева, црвуљак.*

апендици́тис и **апендицѝтис** м мед. *запаљење, упала слепог црева.*

аперѝтīв, -и́ва м лат. **1.** *алкохолно пиће као средство за појачавање апетита.* **2.** мед. *средство за чишћење.*

àперкат м енгл. варв. спорт. *ударац одоздо навише, обично у браду (у боксу).*

àперцептīван и **аперцѐптīван,** -вна, -вно *који лако аперципира.*

аперцѐпција ж лат. *јасно, свесно опажање и схватање представе, предодбе, слике предмета.*

аперципи́рати, -ѝпīрām сврш. и несврш. *опазити, опажати неку представу, предодбу, слику и схватити, схватати је.*

апѐтīт, -и́та м лат. *жеља, прохтев за јелом, јешност;* фиг. *прохтев за било чим другим.* — Код тога сељачког унука пробудио се апетит за земљом. *Јов. С.* Апетити буржоазије били су много већи. *ОП 2.*

Изр. в у ч ј и ~ *велики апетит;* о т в о р и т и ~ *изазвати вољу, жељу за нечим.*

àпетītан и **апѐтītан,** -тна, -тно *који изазива апетит, жудњу (за чим):* ~ комад.

àпити, -йм сврш. *ухватити устима;* исп. ап.

аплауди́рати, -ўдīрām сврш. и несврш. лат. *пљескањем исказ(ив)ати одобравање и допадање; (за)пљескати, (за)тапшати.*

àплауз м нем. *пљескање рукама у знак одобравања, пљесак.*

апликáција ж нем. **1.** *примена.* **2.** *намештање, метање украса од друге материје на тканину, стављање везова на хаљину; сам такав украс*: хаљина с апликацијама. **3.** фиг. *марљивост, пажљивост.*

а̏пликациō̏нӣ и **апликацӣ̀ōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на апликацију.*

Изр. а п л и к а ц и о н е б о ј е *шаре у разним бојама које се утискују на неку тканину.*

а̀пликовати, -кујēм и **аплицúрати,** -йцӣ̏рām сврш. и несврш. **1.** *применити, примењивати.* — И како млади људи што год читају апликују на се, то се и он... бављаше мишљу да обуче гвоздене ципеле. *Лаз. Л.* У том путопису бави се господарским гранама Италије аплицирајући их на наше господарске прилике. *Ков. А.* **2.** *пришив(ва)ти украс на хаљину; утиснути, утискивати боје на тканину.*

апо̀гēј, -éја м и **апогéја** ж грч. **1.** астр. *најудаљенија тачка Месечеве путање од Земље, најудаљенија тачка Сунца од Земље*; супр. перигеј. **2.** фиг. *највиши ступањ, највећи домет.* — Апогеја његова књижевна рада, то је доба када је почео писати. *Скерл.*

аподӣ̀ктичан, -чна, -чно и **аподӣ̀ктичкӣ,** -ā, -ō грч. *чврсто основан на логици, непобитан; безуслован, безувјетан.* — Физико-теолошки доказ... најпознатији је и најбољи, али није аподиктичан. *Баз.*

аподӣ̀ктички и **аподӣ̀ктично** прил. *основано на логици, непобитно; одлучно.* — Мада је хтио да то аподиктички одбије од себе, ипак је жалац био ту. *Крл.*

аподӣ̀ктичнō̏ст, -ости ж *непобитност, безусловност.* — Јум одриче аподиктичност и нужност принципа каузалног. *Петрон.*

аподóза и **апо̀доза** ж грч. грам. *закључница, реченица у којој се казује оно што се врши под неком погодбом изнетом у протази, уводници (погодбеној реченици).*

а̏позитӣв м грам. *накнадно додата придевска одредба већ одређеног појма.*

апозúција ж лат. грам. *одредба (обично именичка) после одређеног појма.*

апока̀липс м и **апока̀липса** ж грч. **1.** *објава, откровење; визија, виђење.* — Књижевници су апокалипс природе, откривење, »отворене тајне«. *С 1919.* **2.** (Апокалипса) *спис Јована Богослова у Светом писму у којем се прориче долазак Антихриста и др.* — Леже непомичне, страшне, кô звијери из Апокалипсе. *Наз.*

апокали̏птичан, -чна, -чно и **апокали̏птичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на Апокалипсу; загонетан, тајанствен*: ~ време, ~ књига, ~ неман.

апокали̏птички и **апокали̏птично** прил. *као у Апокалипси.*

апо̀криф м грч. **1.** *спис библијског садржаја који црква не признаје, неканонски спис.* **2.** фиг. *оно што је недопуштено за објављивање.*

апо̀крифан, -фна, -фно *неканонски, недопуштен, грешан*: ~ мисао, апокрифни списи.

аполнтизúрати, -йзӣ̏рām сврш. и несврш. *(у)чинити аполитичким.*

аполѝтичан, -чна, -чно и **аполѝтичкӣ,** -ā, -ō *који нема смисла и интереса за политику; који је без професионалних политичара*: ~ влада.

аполѝтичнō̏ст, -ости ж *особина оног који је аполитичан, неполитичност, немање смисла и интереса за политику.*

Апóло м грч. *в. Аполон.*

апо̀лог м грч. *причица с моралном поуком.* — Стога ће се Лафонтенов аполог... убрајати увек у литературу класичну. *Цар М.*

аполо̀гēт, -éта и **апологéта** м **1.** *бранилац хришћанства од нехришћанских учења.* **2.** фиг. *онај који брани и заступа неко учење, идеју, систем.* — Аристотел је апологет робовласништва. *ПИФ.*

апологѐтика ж *богословска наука која излаже и брани хришћанско учење.*

апологѐтичā̏р м *в. апологет.* — Светој столици није требало ни догматичара ни апологетичара цркве. *Нех.*

апологѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на апологетику; који има карактер одбране.*

аполо̀гија ж грч. *говор или спис у одбрану неког или нечег; похвала неког учења или личности.* — У својој апологији... песнику нашао [је]... особине противне гласу који је стекао као драматичар и хроничар. *Грол.*

аполо̀гист(а) м *в. апологет.* — Апологисте злочина... гледају у злочину чин енергије. *Матош.*

Апо̀лō̏н, -óна м **1.** мит. *старогрчки бог сунца, лепоте, поезије, музике; покровитељ, заштитник уметности.* **2.** *леп човек.*

апо̀лō̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на Аполона; који је као у Аполона.*

апоплѐксија ж грч. мед. *излив крви у мозак, капља, удар.*

апоплѐктичан, -чна, -чно = апоплектички *који је у вези с апоплексијом, који се односи на апоплексију.*

апоплѐктичā̏р м *онај који је имао апоплексију.*

апоплѐктичкӣ, -ā, -ō = апоплектичан.

апо̀стат(а) м грч. *отпадник од неког учења или идеје, вере.*

а̏постериṑран, -рна, -рно и **апостериȍричан,** -чна, -чно *који се заснива на искуству:* ~ суд, ~ закон.

а̏постол и **а̏постол** м грч. **1.** *Христов ученик.* **2.** фиг. *проповедник и бранилац неког учења, неке идеје.* — Прикупљао је око себе великошколце и стварао од њих апостоле социјализма. *Скерл.* **3.** *богослужбена књига која садржи дела апостола.*

апостȍлāт, -а́та м **1.** *служба апостола; папинска власт.* **2.** *в. апостолство (2).* — Отишао је . . . да ондје врши неки апостолат. *Цар Е.*

апостȍлисā̏ње с *гл. им. од апостолисати.* — Још је и данас ватрени борац својих старих начела . . . то га је апостолисање више пута и помело на путу напредовања. *М 1867.*

апостȍлисати, -ишēм несврш. *проповедати, ширити, бранити какве идеје.* В. пр. уз гл. им. апостолисање.

апостȍлица и **а̏постолица** ж *жена апостол (2).* — фиг. Ти можеш добра жена, добра мајка, добра Хрватица бити, али не мораш зато постати некаквом апостолицом. *Шен.*

а̏постȍлке ж мн. *врста лаких отворених сандала.*

а̏постолскӣ и **а̀постолскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на апостоле:* ~ ревност. **2.** *папски:* ~ проповед.

Изр. ~ столица *(у римокатоличкој цркви) папски престо; папа, Ватикан.*

а̏постолски и **а̀постолски** прил. *као апостоли;* фиг. *пешице.* — Од Сомбора до Футога — лепа штација, па још апостолски. *Змај.*

а̏постолство и **а̀постолство** с **1.** *звање и служба апостола.* **2.** *проповедање нових идеја и жртвовање за њих.*

а̏строф и **апо̀строф** м грч. грам. *знак за обележавање изостављеног гласа.*

апостро́фа ж грч. *ословљавање;* рет. *обраћање у току говора неком присутном лицу или ствари.*

апострофи́рати, -о̀фи̏рām сврш. и несврш. **1.** *ставити, стављати апостроф.* **2.** *обратити, обраћати се изненадно неком или нечем; ословити, ословљавати неког.* **3.** *истаћи, истицати, нагласити, наглашавати нешто.*

апоте́ка ж грч. *здравствена установа у којој се справљају и издају лекови, љекарна; орманчић у ком се држе и чувају лекови.*

апотѐка̄р, -а́ра м *магистар фармације, стручно лице које справља и издаје лекове, љекарник.*

апотека́рев, -а, -о = апотекаров *који припада апотекару.*

апотека̀рица ж = апотекарка **1.** *женска особа апотекар.* **2.** *апотекарева жена.*

апотека̀ричин, -а, -о *који припада апотекарици.*

апотѐка̄рка ж = апотекарица.

апотека́ров, -а, -о = апотекарев.

апотѐка̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на апотекаре и на апотеку.*

апотека́рство с **1.** *служба апотекара, апотекарски позив.* **2.** *наука о лековима, фармација.*

апотео́за ж грч. **1.** *код старих Грка и Римљана обред уздизања неког (хероја, владара) до бога.* **2.** фиг. *одавање нарочитих почасти неком; величање, обожавање неког или нечега.* — [Песма Бранкова] је апотеоза Вуку и Црној Гори. *Бел.* **3.** *свечана завршна масовна позоришна, казалишна слика у којој се прославља домовина, народ, херој или неки знаменити догађај.*

апотѐо̄знӣ, -ā, -ō *који се односи на апотеозу.* — [Драмски] комади се често свршавају свечаним апотеозним призорима. *Комб.*

апрети́рати, -ѐтӣрām сврш. и несврш. фр. *нарочитим поступцима да(ва)ти некој роби (нпр. кожи, тканинама) лепши изглед.*

апрету́ра ж **1.** *оно чиме је тканина апретирана.* **2.** *апретирање.* **3.** *глаткоћа, сјај, чврстина, непромочивост тканине.* — Да бисте повратили апретуру чипке, потопите је у пиво и одмах испеглајте. *Пол. 1959.*

а̀прӣл, -и́ла м лат. *четврти месец у години, травањ.*

а̏прилилӣ узв. *узречица којом се пропраћају шаљиве обмане које се чине на дан 1. априла.*

а̀прӣлскӣ, -ā, -ō *који се односи на април;* ~ шала.

а̏приṑран, -рна, -рно *који претходи искуству, који је независан од њега; преурањен.*

априорȉзам, -зма м лат. фил. *теорија по којој се извесни елементи (или фактори) сазнања, спознаје не могу извести из искуства.*

априорȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на априоризам; априоран.* — Кант . . . обара могућност сваке рационалне априористичке метафизичке спознаје. *Ант. 1.*

а̏приṑрно прил. *независно од искуства.*

априо́рнṑст, -ости ж *својство оног што је априорно.*

апровиза́ција ж лат. *организовано снабдевање животним намирницама; животне намирнице; установа за снабдевање намирницама.*

а̏провизацио̀нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на апровизацију*: ~ артикал, ~ карта и др.

а̏проксиматѝван, -вна, -вно *приближан.*

а̏проксиматѝвно прил. *приближно, отприлике.*

апроксима̀ција ж лат. *приближност, приближна вредност; приближна оцена.*

а̀прош м фр. воји. *ров, прокоп.* — Вежба своје људе у ископавању апроша, шанчева за опсаду градова. *Црњ.*

а̏пс и **а̏псa** *в. хапс и хапса.*

а̀псида ж грч. **1.** архит. *задњи полукружни део цркве или неке друге грађевине.* **2.** мн. астр. *темене тачке у путањама планета у којима су најмање и највише удаљене од Сунца.*

а̀псиднӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на апсиду.*

а̏псити *в. хапсити.*

апсо̀лвент м лат. *студент који је апсолвирао.*

апсолви̏рати, -о̀лвӣрām сврш. *провести у некој школи за њу прописан број семестара.*

апсо̀лӯт, -у́та м лат. *у идеалистичкој филозофији, праузрок, праоснова свега што постоји; божанство; оно што у себи обухвата све, потпуност.* — У том ... бирократизму, одговарајућем »теоретском захтеву« о максималном јачању државе, држава се уздиже до апсолута. *Пол. 1950.*

а̏псолӯтан и **апсо̀лутан,** -тна, -тно **1.** *који се узима и посматра сам за себе, без везе с другим*; супр. релативан. **2.** *потпун, савршен.* — И тако̀ дуго, дуго, до апсолутне обнемоглости. *Крл.* Апсолутне истине нема! Апсолутан је само бог — тј. ако га има. *Петр. В.*

апсолути̏зам, -зма м *облик владавине у којем сва власт припада једној особи, самодржавље.*

апсолутизо̀ција ж *в. апсолутизирање.* — Ман је у »Буденброковима« осетио несталност и нестајање одређених облика живота које никаква митолошка апсолутизација не може да сачува од осипања у ништа. *КН 1955.*

апсолутизи̏рање с *гл. им. од апсолутизирати.*

апсолутизи̏рати, -и̏зӣрām и **апсолӯтизовати,** -зујēм сврш. и несврш. (*на*)*правити,* (*на*)*чинити апсолутним* (*независним, безусловним, безувјетним, неограниченим, потпуним*). — Он [Пламенац] не може да прими »теорију« о апсолутним ... вредностима ... књижевних дела ... Он тиме апсолутизира моменат релативности људског мишљења. *Зог.* Питагорејци су узели једну од страна људског сазнања света — квалитативну страну светских процеса — одвојили је од материје и апсолутизовали, што је ... увек исходиште идеализма. *ПИФ.*

апсолӯтист(а) м *неограничени владар; присталица апсолутизма.*

апсолутѝстичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на апсолутизам и на апсолутисте*: ~ монархија, ~ владавина, ~ прохтев.

апсолутѝстички прил. *на апсолутистички начин, неограничено, самовољно.*

а̏псолӯтно и **апсо̀лутно** прил. *безусловно, безувјетно, независно; потпуно, савршено, сасвим.*

апсолу̏тнӧст, -ости ж *особина оног што је апсолутно*; супр. релативност.

апсолӯто̀рӣј, -ија и **апсолӯто̀ријум** м лат. **1.** *разрешница; ослобођење од кривице.* **2.** *потврда о стицању права на завршне испите на високим школама.*

апсорби̏рање с *гл. им. од апсорбирати.*

апсорби̏рати, -о̀рбӣрām сврш. и несврш. = апсорбовати **1. а.** *примити, примати у себе; упи(ја)ти, усиса(ва)ти; привући и задржати у себи.* — Остали дио енергије апсорбира атмосфера. *ОГ.* **б.** *асимиловати.* — Господарски способни и јаки [ће] по жељезном природном закону једноставно апсорбирати господарски неспособне и слабе. *Мј. 1926.* **2.** *обузети, обузимати, заузети, заузимати, привући, привлачити пажњу.* — Рад га је сасвим апсорбирао. *Козарч.*

а̀псорбовање с *гл. им. од апсорбовати.*

а̀псорбовати, -бујēм сврш. и несврш. = апсорбирати. — Наочари, кад су превучене чиме што апсорбује светлост, штите око. *Петр. М.* Данашњи рад у установама намеће ... читав низ других обавеза, које толико апсорбују човјека да је немогуће радити нешто друго. *НК 1946.*

апсо̀рпција ж лат. *упијање, усисавање, примање у себе.*

а̏псорпциѝонӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на апсорпцију; који врши апсорпцију*: ~ спектар, ~ површина и др.

апстѝнент м *онај који се уздржава од нечега (нпр. од алкохола), трезвењак; онај који не учествује, не суделује у нечем, који избегава нешто.* — Ако одбијемо апстиненте ... од укупног броја 419 остало је 367 посланика. *Риб.*

апстѝнентскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на апстиненте.*

апстинѐнција ж лат. *уздржавање од чега (алкохола, дувана, меса и др.) уздржљивост; избегавање вршења извесних дужности; неучествовање, несуделовање у нечем.*

апстини́рати, -ѝнӣрām сврш. и несврш. *уздржа(ва)ти се од уживања нечега; не вршити неке дужности, не учествовати, не суделовати у нечем.*

а̀пстрактан, -тна, -тно **а.** *добијен апстракцијом, издвојен у мислима из једне сложене представе.* **б.** *који постоји само као појам, мисаони, мислен, замишљен*; супр. конкретан. **в.** *тежак за разумевање, нејасан, неразумљив.* — Кнеза Андреја нису занимали ти апстрактни разговори. *Крањч. Стј.*

а̀пстрактно прил. *на апстрактан начин, тешко за разумевање, нејасно.*

а̀пстрактно̄ст, -ости ж *особина оног што је апстрактно.*

апстра̀кција ж лат. фил. **1.** *одвајање посебног ради утврђивања општег, заједничког.* — Пошто је дух апстракције ојачао био и рука се вежбањем била дотерала, човек је могао да се пусти у сликање ... замршенијих ствари. *Панч.* **2.** *нешто нестварно што само као појам постоји у мислима.* — Чиста материја без икакве форме јест ... метафизичка апстракција. *Ант. 1.*

апстрахи́рати, -а̀хӣрām и **а̀пстраховати,** -хујēм сврш. и несврш. *одвојити, одвајати посебно ради добијања општег; оделити, одељивати, изузети, изузимати.* — Критичар и нехотично ... често не може да апстрахује писца од његових дела. *Дом.* Нису узалуд стари Хелени маскама апстрахирали индивидуалност својих агониста. *Матош.*

а̀псурд м лат. *оно што је противно здравом разуму, бесмисленост; бесмислица, глупост, немогућност.* — Исто такав је апсурд човјек који је живио само за друге. *Матош.*

а̀псурдан, -дна, -дно *логички немогућ; бесмислен, неприличан, смешан.*

апсурдѝтēт, -е́та м **1.** *в. апсурд.* **2.** *в. апсурдност.* — Он рационализира фантастику и спиритуализам, одузима им апсурдитет. *Уј.*

а̀псурдно прил. *противно здравом разуму, немогуће, бесмислено.*

а̀псурдно̄ст, -ости ж *особина оног што је апсурдно; бесмисленост, немогућност.* — Апсурдност Пламенчевог метода најбоље ће показати слиједећи примјер. *Зог.*

а̀псцес м лат. мед. *гнојна отеклина, гнојница; гнојење.*

апсци́са ж лат. мат. *мерни број одстојања, удаљености ма које тачке у равни од ординатне осовине; хоризонтална ос у координантном систему.*

а̀псциснӣ, -ā, -о̄ *који се односи на апсцису:* ~ осовина.

а́пта и **а̀пта** ж бот. = хапта *врста корова, бурјан* Sambucus ebulus. *Сим. Реч.*

а̀птов, -а, -о *који је од апте.*

а̀птовња ж бот. *в. апта.*

а̀пшењāк и **апшѐњāк** *в. хапшеник.*

а̂р[1] м *в. ахар (1 и 2)* — Чича Стеван нареди Сави да испрегне коње и одведе у ар. *Вес.* Но ти хајде никшићкоме граду, ка бијелу ару Мушовића. *Вујач.*

а̂р[2] м тур. *осећање части, достојанство, понос.* — И да је тамо остао — никад он не би прешао на нашу страну, ар и инат му не би дали. *Лал.*

а̂р[3] м (ген. мн. а́рӣ) лат. *мера за површину, квадратни декаметар (100 м²).*

а́ра ж зоол. *врста папагаја дугачкога клинастог репа.*

ара̀ба ж тур. **1.** *наткривена путничка кола; простија запрежна, полутеретна кола.* — Кириције, коњи, наткривене арабе и старомодни мали фијакери ... остали су без посла. *Андр. И.* **2.** *коњ арапске расе.* — Сабљу паше, а арабу јаше, а зеленка у поводу води. *НП Вук.*

арабаџија м **1.** *кириција (који тера арабу), рабаџија.* **2.** *занатлија који израђује арабе.* — По занимању су ... сарачи, арабаџије и по који трговац. *Дед. Ј.*

арабѐска и **ара̀беска** ж фр. *орнаменат, шара у арапском стилу са геометријским линијама и мотивима из биљног света.* — Округао стол с урезаним арабескама ... окружен је са шест столица. *Новак.*

арабизи́рати, -ѝзӣрām сврш. и несврш. *(у)чинити да неко или нешто добије арапске особине.*

~ **се** *доби(ја)ти арапске особине.* — Док на југу [Судана] преовлађују црнци, север је јако арабизиран и исламизиран. *Пол. 1959.*

ара̀бист(а) м *онај који проучава арапски језик и књижевност.*

ара̀бица ж *арапска азбука, арапско писмо.*

Ара́бљани м мн. (јд. Ара́бљанин) *народ који живи на полуострву Арабији.*

ара̀јдати се, -ām се сврш. и несврш. грч. *(на)уживати (се), наслађивати се.*

ара̀јство с *задовољство, уживање, наслада, милина*; исп. арајдати се. — Најслађе сам арајство доживљавао изгубљен у рефлексијама и диму добре цигарете у самотној соби. *Матош.*

а̀рак, -рка и а̂рка и **а̀рак,** -рка м *јединица за меру хартије, папира; табак.*

àрак м ар. *врста јаке ракије од пиринча, риже.* — Дај арака с есенцијом! *Бен.*

аràлук м тур. *кућни међупростор, предсобље.* — Кроз аралук [он] пролази на прстима. *Јевт.*

àрāм *в. харам.*

àрамбаша *в. харамбаша.*

арамзáда *в. харамзада.*

аràмија *в. харамија.*

арáмити *в. харамити.*

áран и **âран** *в. харан*[1].

àрāнђел м *в. арханђео.*

àрāнђеловскӣ, -ā, -ō *в. арханђеловски.*

àрāнђелскӣ, -ā, -ō *в. арханђелски.*

àрāнђео, -ела м *в. арханђео.*

àрāнђеоскӣ, -ā, -ō *в. арханђеоски.*

аранжѐр, -éра м фр. *онај који аранжира; онај који управља неком приредбом, приређивач.*

аранжи́рати, -àнжӣрām сврш. и несврш. *уредити, уређивати, довести, доводити у ред; удесити, удешавати; спремити, спремати, приредити, приређивати.*

~ **се** *нагодити се, поравна(ва)ти се с веровницима.*

аранжмāн, -áна м **1.** *уређивање, уређење; ред, распоред; приређивање, удешавање.* — Било је тај дан ту и неколико господе, сликара, музичара и глумаца, који су се имали бринути око аранжмана те забаве. *Бег.* **2.** *споразум, поравнање.* — Шта је било политичније ... него са Србијом наћи ... аранжман који ће задовољити све Србе? *Јов. Ј.*

àранжовати, -жујēм сврш. и несврш. заст. *в. аранжирати.* — Тако умеју да аранжују кадрил. *Лаз. Л.*

аràнија *в. харанија.*

ӑрāње и **áрāње** с *гл. им. од арати.*

Àрап м *в. Арапи.*

Àрапи, Ӑрāпā м мн. (јд. Àрапин) *народ семитске породице, који насељава земље Мале Азије (осим Турске) и северне Африке.*

Аràпија ж зб. *Арапи.*

àрапин м *коњ арапске пасмине.* — Чула је и то да ће бан унићи у град на бијелцу арапину. *Шен.*

àрапити се, -йм се несврш. повр. *постајати Арапин, примати арапску народност.* — Каж' те ми, ево, да се потурчим, понемчим, талијанчим, арапим. *Јакш. Ђ.*

Àрапка ж = Арапкиња *припадница арапског народа.*

àрапка ж **1.** *кобила арапске пасмине.* **2.** агр. *врста крушке.* — Највише се препоручују ... крушке: алесонка, арапка ... базва. *Тод.*

Àрапкиња ж = Арапка.

аràплија м *в. арапин.* — Сви коњички официри воле да говоре о коњима ... И нашем капетану чисто сенуше очи. Он је извесно мислио на каквог араплију кад рече: — За осам сахата! *Лаз. Л.*

àрапскӣ, -ā, -ō *који се односи на Арапе; који је као у Арапа:* ~ коњ.

Àрапчāд ж *зб. им. од Арапче.*

Àрапче, -ета с *арапско дете.*

àрапштина ж *оно што је својствено Арапима.*

àрāр *в. харар.*

ӑрати и **áрати** *в. харати.*

аràтос прил. грч. у изразу: ~ т е (г а, и х) б и л о *проклет да си, ђаво те однео.* — Иди, бедо, аратос те било! *Срем.*

аратоси́љати се, -òсӣљām се сврш. и несврш. варв. *ослободити се, ослобађати се чега досадног, непријатног;* исп. ратосиљати се.

àрāч *в. харач.*

аràшӣд, -йда м фр. бот. *в. кикирики.* — Од уљарица дала је Америка сунцокрет и арашид. *Пов. 2.*

арбалѐта ж *врста стреле, самострел.* — Сваки дан је било [у Женеви] ... славних утакмица стрелама и арбалетама. *Дуч.*

Арбàнаси, Арбàнāсā м мн. (јд. Арбàнас) = Албанци.

арбàнаскӣ, -ā, -ō = арбанашки *који се односи на Арбанасе.*

арбàнашкӣ, -ā, -ō = арбанаски.

арбàнаштво с *оно што је својствено Арбанасима, оно чиме се одликују Арбанаси.*

àрбāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Арбанију.*

àрбија *в. харбија.*

àрбитар, -тра и **àрбитер** м лат. **1.** *судија изабран од парничара да коначно пресуди некакав спор; изабрани судија.* **2.** *личност чије мишљење је пресудно у појединим питањима; врховни судија.*

арбитрáжа ж фр. **1. а.** *суђење и пресуда изабраног суда.* **б.** *мирно решавање спорова међу државама путем изабраних судија.* **2.** *изабрани суд.*

ӑрбитрāжнӣ и **арбӣтрāжнӣ**, -ā, -ō *који се односи на арбитражу.*

ӑрбитрāран, -рна, -рно *пресуђен по личном нахођењу; произвољан.*

а̏рбитрā рно прил. *по личном нахођењу, произвољно.*

а̀рбӯн, -у́на м зоол. покр. *морска риба тврдоперка ружичасте боје* Pagellus erythrinus. — Усидримо [се] усред пучине ... па ... ловимо кањце и арбуне. *Цар М.*

арва̀нија *в. харванија.*

арва̀ула ж покр. *наказа, богаљ.* — Јесу л' ти се папци распали те трапутлаш као арваула? *Лал.*

а̀ргат, -а и **аргà тā р,** -а́ра м *в. аргатин.*

а̀ргатā рка ж *в. аргаткиња.*

аргà тати, -ā м несврш. *в. аргатовати.* — Ко би робовао, аргатао и крв »за целину« лио? *Маш.*

а̀ргатин м (мн. а̀ргати) тур. заст. *надничар, радник, кулучар.*

а̀ргатка ж *в. аргаткиња.*

а̀ргаткиња ж *надничарка, радница.*

аргà тлија м *в. аргатин.*

аргà тлук м *аргатски посао, надничење, кулук.*

а̀ргатнӣк м *в. аргатин.*

а̀ргатовā ње с *гл. им. од аргатовати.*

а̀ргатовати, -тујēм несврш. *надничити, радити тешке физичке послове, кулучити.* — Прадједови наших Курлана ... морали су тешко аргатовати. *Божић.*

а̀ргатскӣ, -ā, -ō *који се односи на аргате, надничарски.*

а̀ргаштина ж *аргатовање, надничење.* — У ваљевском округу сиромашнији људи ... иду ... у аргаштину. *Ђорђ.*

а̀ргō, -ōа м фр. *говор људи једне класе или заната, који је за друге неразумљив.*

а̀ргōн, -о́на м *хемијски елемент, гас, плин* (Ar).

аргонà ут м грч. **1.** *члан групе митолошких грчких хероја (који су на лађи Арго пловили до Колхиде на Црном мору у потрази за златним руном).* **2.** фиг. *смео поморац; пустолов.*

а̀ргумен(а)т, -нта м лат. *доказ, образложење; разлог.*

а̏ргументā ран, -рна, -рно и **а̏ргументатӣван,** -вна, -вно *који је богат доказима, разлозима; који је способан да нешто докаже.* — Љубомир Недић ... имао [је] један неромантичан начин писања, без икакве топлине ... стегнуто аргументативан, озбиљан. *Јов. С.*

аргумента́ција ж *докази; доказивање; навођење и образлагање доказа.* — То ће смањити опсег моје аргументације. *Л-К.*

аргумèнтӣрā нōст, -ости ж = аргументисаност и аргументованост *образложеност.*

аргументи́рā ње с *гл. им. од аргументирати.*

аргументи́рати, -èнтӣрā м сврш. и несврш. = аргументисати и аргументовати *навести, наводити доказе; доказ(ив)ати, образложити, образлагати.*

аргумèнтисā нōст, -ости ж = аргументираност. — Могућност и релативно добра аргументисаност ова два ... става [у погледу правне природе општенародне имовине] показују нешто што је по нашем мишљењу основно. *Арх. 1954.*

аргумèнтисā ње с *гл. им. од аргументисати.*

аргумèнтисати, -ишēм сврш. и несврш. = аргументирати.

аргӯментовā нōст, -ости ж = аргументираност.

аргӯментовā ње с *гл. им. од аргументовати.*

аргӯментовати, -тујēм сврш. и несврш. = аргументирати.

А̀ргусов, -а, -о грч. *који је као у стооког Аргуса, митолошког чувара Зевсове љубавнице.*

Изр. Аргусове очи *врло будне очи којима ништа не може остати незапажено.*

а̀рдā л, -а́ла м тур. **1.** бот. *горушица.* **2.** *јело или пиће зачињено ардалом.* — Сам је својим рукама киселио и претакао ардал и разне туршије. *Андр. И.*

а̀рдија ж тур. *одељење иза дућана, магаза.*

а̀рдӣт, -и́та м тал. ист. *припадник нередовне талијанске војне организације.* — Ријеку ... су упропастили ... ардити. *Риб.*

а̀рдōв *в. хардов.*

арèā л, -а́ла м лат. **1.** *површина (земљишта, куће и др.).* — Национализација проширила је плоху сељачког посједа, такозвани ареал. *Крл.* **2.** *подручје распрострањености.* — Свака биљка има своје подручје, свој ареал. *Бот.*

а́рем и **а̀рем** *в. харем.*

аре́на ж лат. **1.** *ограђен простор, посут песком, за борбу гладијатора, за утакмице (обично у средини циркуса или амфитеатра); место на коме се воде борбе.* **2.** фиг. *поприште; поље рада.* — Излазећи на велику арену међународног радничког покрета, наш Програм може очекивати и одобравање и критику. *Пиј.*

а̀рēнда ж лат. *закуп земљишног поседа који се по уговору даје на одређено време (обично на годину дана); закупнина за оно што је узето у закуп.*

арèндā р, -а́ра м *в. арендатор.*

арендáрити, -èндāрīм свршн. и несврш. *в. арендирати.* — Светли панови! рече Јеврејин . . . Они што арендаре по Украјини нису никако наши! *Глиш.*

арèндāтор м *онај који нешто узима у закуп; закупац.* — Позвани су . . . манастирски гости . . . ту вам је механџија — арендатор манастирски. *Ранк.*

арèндāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на арендаторе.*

арендáција ж *издавање у закуп.*

арèндāш, -áша м *в. арендатор.* — Арендаши се уопште нису трудили да те њиве добро нађубре и обраде. *Б 1957.*

арендúрати, -èндīрām и **арèндисати,** -ишēм свршн. и несврш. *изда(ва)ти у закуп, узети, узимати у закуп.*

àрēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на арену.* — Кô бик ћу к вама аренски дођ. *Наз.*

àреометар и **àреомēтар,** -тра м грч. *справа за мерење густине и специфичне тежине течности, текућине.*

аредòпāг, -ára м грч. **1.** *врховни суд у старој Атини у који су могли ући само аристократи.* **2.** фиг. *скуп најчеститијих и најчувенијих људи; врховни форум.*

àрест м тал. заст. *затвор, хапс.*

арèстант м = арештанац *притвореник, ухапшеник.*

арести́рати, -èстӣрām, **àрестовати,** -тујēм и **арети́рати,** -èтӣрām свршн. и несврш. *ставити, стављати у притвор, затворити, затварати.* — Увече ме на станици аретирају два жандара. *Матош.*

арешта́нац, -áнца м = арестант. — Кнеже, требало би окадити да не нањуши какав је то био арештанац. *Бен.*

àрза ж грч. поет. *дизање гласа, наглашени слог стопе;* супр. теза.

арзу̀вāл и **арзу̀хāл,** -ála м тур. *писмена молба; представка.* — Писао је неким Јерменима у Стамболу нешто што Турци не воле и што не треба да се пише. Неки арзухал, тако нешто. *Андр. И.*

аривѝзам, -зма м фр. *жеља и настојање да се успе по сваку цену, лакташтво.* — Он је приказао ону омладину у чијим редовима се успешно развијао аривизам, ону чија је девиза у животу била »циљ оправдава средство«. *Глиг.*

аривѝст(а) м фр. *онај који тежи да направи каријеру по сваку цену, каријерист, лакташ.* — То вам је човјек што га Нијемци зову штребер, Французи аривист. *Матош.*

аривѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на аривисте.*

âрија[1] и **áрија** ж тал. муз. *соло песма за један глас уз инструменталну пратњу, најчешће у опери; начин певања; мелодија, напев.* — фиг. Данас, као некад, ниси с песмом на лицу, нити ми се чини да се покреће сад у месечини арија снова и да у њој ти си. *Дис.*

âрија[2] ж покр. *ваздух, зрак.*

Аријáнац, -нца м = Аријац и Аријевац *човек аријске или индоевропске групе народа.*

аријáнац, -нца м = аријевац *присталица Аријеве јереси.*

Ари́јац, -јца м = Аријанац.

Âријевац, -ēвца м = Аријанац.

âријевац, -ēвца м = аријанац.

âријевскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Аријевце:* ~ језик, ~ раса и др. **2.** *који се односи на присталице Аријеве јереси.*

àријергāрда ж фр. *одељење војске које штити главну снагу у одступању, повлачењу, заштитница.*

âријица и **áријица** ж *дем. од арија*[1].

âријскӣ, -ā, -ō *који се односи на Аријце.*

аристòкрат(а) м *онај који је племићког порекла, племић; присталица владавине племића; човек аристократских схватања и манира.*

аристократѝзам, -зма м *аристократски систем владавине; аристократско схватање и понашање.*

аристократизи́рати се, -ѝзӣрām се и **аристокрàтизовати се,** -зујēм се свршн. и несврш. *постати, постајати аристократским, отменим; оплеменити се, оплемењавати се.*

аристокрàтија ж грч. = аристократија *привилегована класа на основи порекла или имања, племство; владавина те класе;* фиг. *господство, племенитост.*

аристокрàтица ж = аристократка и аристократкиња *женска особа аристократ(а), племићка, племкиња.* — Потражит [ће] ма какву поштену жену аристократицу. *Шен.*

аристокрàтичан, -чна, -чно *који је као у аристократа; отмен.* — Госпоја витка, танка стаса, фина аристократична лица. *Шен.*

аристокрàтичкӣ, -ā, -ō = аристократски *који се односи на аристократе и на аристократију:* ~ породица.

аристокрàтичнōст, -ости ж = аристократство *својство онога који је аристократичан и оног што је аристократично; отменост.* — О, синтезо хисторије, поезије, љепоте и аристократичности пољачке! *Бен.*

аристòкратка и **аристòкраткиња** ж = аристократица. — За мојим сусједом . . . лудују аристократкиње. *Ков. А.*

аристо̀кратскӣ, -ā, -ō = аристократички: ~ веће, ~ обичај, ~ република.

аристо̀кратски прил. *као аристократ(а), отмено.*

аристо̀кратство с = аристократичност.

аристократа̀ција ж = аристократија. — фиг. Ја у том видим... аристократију срца. *Новак.*

а̏ристон, -а и **ари̏стōн,** -о́на м грч. *врста аутоматског музичког инструмента.* — Вјетар заноси — талијанске мелодије аристона. *Крл.*

ари̏стотелизам, -зма м *учење грчког филозофа Аристотела.*

аристо̀теловац, -овца м *присталица Аристотелова учења.*

аристо̀тел(ов)скӣ, -ā, -ō *који је у духу Аристотелова учења*: аристотел(ов)ски погледи.

аристо̀тел(ов)ски прил. *као Аристотел, у духу Аристотелова учења.*

аритмѐтика ж грч. *грана елементарне математике; наука о рачунању помоћу бројева изражених цифрама*; фиг. *начин рачунања; рачуница.* — Осјећај и морал имају своју непогрешну аритметику. *Уј.*

аритмѐтичар м *онај који се бави аритметиком.*

аритмѐтичкӣ и **аритмѐтичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на аритметику, рачунски, бројни*: ~ знак.

ари̏тмија ж грч. **1.** мед. *неправилност срчаног рада.* **2.** *неправилно, неравномерно кретање; одсуство правилног ритма; нескладност.*

ари̏тмичан, -чна, -чно и **ари̏тмичкӣ,** -ā, -ō *који се не креће равномерно по такту*; *неправилан, неритмичан, неравномеран.*

ари̏тмички и **ари̏тмично** прил. *неравномерно, неправилно, уз неправилан ритам.*

а̀риш м бот. *врста четинара* Larix europaea. *Терм. 3.*

а̀ришевина ж **1.** *ариш.* **2.** *аришево дрво.*

а̀риште с покр. *хапс, затвор.* — Бежећи из вацког аришта премлатио [је] двојицу профуза. *Петр. В.*

а̂рка и **а̀рка**[1] ж лат. *лађа у којој се, према Библији, Ноје спасао од потопа.* — фиг. Застала је саломљена арка мојих нада. *Хар.*

а̀рка[2] ж тур. заст. *леђа (на оделу). Вук Рј.*

арка̀да ж фр. **1.** *отворен трем са стубовима који су међусобно повезани луковима.* **2.** анат. *део чеоне кости над оком у облику лука*: очна ~.

арка̀дијскӣ, -ā, -ō *који се односи на идиличну земљу Аркадију.*

а̂р-ка̀пија ж тур. *споредна кућна врата, споредан улаз.* — фиг. Ту је... осетио како се у њему отварају неке ар-капије свих чежњи за данима мајскијим. *Дав.*

аркебу́за ж фр. заст. = аркибуза *старинска дугачка пушка, кремењача.*

аркебу́зӣр, -и́ра м *војник наоружан аркебузом.* — Турчин не види него леђа тих мушкетара и аркебузира. *Шен.*

аркибу́за ж = аркебуза.

а̀ркӣв, -и́ва м заст. *в. архив.*

А̀рктик м грч. *област око Северног пола.*

а̀рктичкӣ и **а̀рктичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на Арктик*: ~ архипелаг, ~ круг, арктичке воде.

арла́кање с *гл. им. од арлакати.*

арла́кати, àрлāчēм несврш. *в. арлаукати.*

арла̀кача ж *брбљива женска особа, торокача. Вук Рј.*

а̀рлаук м *завијање* (*паса*); *вика, ларма.*

арлау́кање с *гл. им. од арлаукати.*

арлау́кати, -а̀ӯчēм несврш. *завијати* (*о псу*); *викати, лармати.* — Кученце... поче тужно да арлауче. *Нуш.*

арлау́кнути, -а̀ӯкнēм *свршс. према арлаукати.*

арлѐкӣн, -и́на м тал. = харлекин **1.** *шаљиво лице у талијанској комедији; лакрдијаш, шаљивчина.* — У цесарском Риму [виђе] арлекине старе у новом костиму. *Наз.* **2.** фиг. *превртљивац, врдалама.*

арлѐкӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на арлекине.*

арлѐкӣнски прил. *као арлекин.*

а̀рлӯк м *в. арлаук.*

арлу́кање с *гл. им. од арлукати.*

арлу́кати, àрлӯчēм несврш. *в. арлаукати.*

арлу́кнути, àрлӯкнēм *свршс. према арлукати.*

а̂рма ж тал. покр. *грб.* — На њима [гардистима] су свилени барјаци... на барјаке црногорска арма, усред арме слово Данилово. *НП Вук.*

арма̀ган м тур. покр. *дар, поклон.* — Љубио сам у мајке једину, често сам јој слао армагане: двије дибе, четири кадифе. *Вук Рј.*

арма́да ж шп. **1.** *оружана сила, армија, војска.* — Било је то оно што су људи осећали, мислили још осамнаесте кад су се ломиле армаде на фронтовима. *Бар.* **2.** ист. *флота.*

Изр. непобедива ~ ист. *флота Филипа II у рату против Енглеске 1588. г.*

а̀рмāдн̄ī, -ā, -ō *који се односи на армаду.*

арма̀лист(а) м лат. *ратник који је добивао грб и племићку титулу без земље.* — Ондје лежи неки Блаж Христински, племениташ — армалист. *Ћал.*

арма̀тēр, -е́ра м фр. *бродовласник; закупац брода.*

а̀рмати, -ā̀м сврш. и несврш. тал. покр. *(на)оружати, опремити, опремати брод за пловидбу.*

арма̀тōл, -о́ла м грч. ист. *в. мартолоз, граничар.*

армату́ра ж лат. **1.** заст. *ратна спрема, наоружање.* — Због тешке арматуре којом је располагала ... Аустро-Угарска, могли бисмо лако схватити ... тежњу к ... унитаристичком уставу. *Риб.* **2.** *метални делови на грађевинама од армираног бетона.* **3.** *скелет, костур.* — фиг. Свешћемо га [проблем] на његову једноставну арматуру, на његов костур: а то је петнаестовековни словенски карактер овога нашега краја. *Петр. В.*

а̀рмија ж фр. **1.** *целокупност оружаних снага једне државе, војска.* **2.** *оперативна јединица састављена од великог броја трупа једног или више родова војске.* — Искључено је било да ће они сада моћи ако не зауставити, а оно бар у мало јачој мери успорити навалу удружених снага далеко надмоћније треће армије. *Лаз. М.* **3.** *велики број људи уједињених у каквој борби.* — Те је раднике требало поучити ... да своје редове увећају и свакога дана нове борце приводе армији пролетерској. *Лапч.*

а̀рмӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на армију.*

арми́рати, àрмӣрām сврш. и несврш. **1.** *(на)оружати.* **2.** *учврстити, учвршћивати бетон гвозденим шипкама;* фиг. *(о)јачати, (о)снажити.* **3.** *појача(ва)ти снагу магнета помоћу гвожђа.*

арми́рац, -рца и **арми́рāч,** -а́ча м *грађевински радник који намешта гвоздене шипке за бетонску конструкцију.*

а̀рмӣција *в. хармиција.*

армо̀ника *в. хармоника.*

Арнау̀тāш, -а́ша м *онај који се поарнаутио; присталица Арнаута.*

Арна̀ути м мн. (јд. Арна̀утин) *в. Албанци.*

арна̀утити, -ӣм несврш. *преобраћати у Арнаутина, поарнаућавати.*

арна̀утка и **арна̀уткиња** ж *врста дугачке пушке.* — Имам једно златно пуце на јелеку: у арнаутку ћу га сабити. *Јакш. Ђ.*

Арнау̀тлук м **1.** *земља или крај насељен Арнаутима.* — Моји стари су из Арнаутлука. *Срем.* **2.** зб. и пеј. *људи из таквог краја.* — [Чета] је три дана одолијевала бијесним нападима пијаног Арнаутлука организованог ... од Талијана. *Лал.*

арна̀утскӣ, -ā, -ō *који се односи на Арнауте.*

арна̀ућēње с *гл. им. од арнаутити.*

Арнау̀штија ж зб. и пеј. *Арнаутин и Арнаути.*

а́рњеви, -ēвā м мн. мац. *кров сељачких кола од хасуре или платна.* — Из једне механе [се] кренуше и затандркаше кола са арњевима. *Срем.*

арога̀нтан, -тна, -тно *надувен и груб, дрзак у понашању.* — Пацек помиње у своме дневнику његов [Ристићев] »арогантни, виолентни, деспотски карактер«. *Јов. С.*

арога̀нтно прил. *на арогантан начин, надувено, охоло, дрско.*

арога̀нтнōст, -ости ж *особина онога који је арогантан.*

арога̀нција ж лат. *надувено и грубо понашање, грубост.*

ара̀зија ж лат. мед. *нађедање, нагризање костију.*

аро́ма ж грч. *мирис, претежно пријатан;* фиг. *дах, призвук, прелив, карактеристично обележје.* — И Стерија [је] ... дао особен приказ једног друштвеног типа [тврдице], с аромом војвођанске средине XIX века. *НК 1946.*

ара̀мāт, -а́та м *в. арома.* — Тај прозаични, благи штимунг осјетио се и у тмурној, тешким ароматима засићеној стаји. *Кол.*

ароматизи́рати, -ӣзӣрām и **аромàтизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *метнути мириса у нешто, намирисати, зачинити, зачињавати.*

аромàтичан, -чна, -чно и **аромàтичкӣ,** -ā, -ō *који има неку арому, мирисан, миришљав.*

аромàтичнōст, -ости ж *особина онога што је ароматично.*

ара̀матскӣ и **а̀рōмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на аромат и на арому.*

Аромӯни м мн. (јд. Ара̀мӯн, -ӯна) *остаци романске етничке групе у неким балканским земљама.*

арондáција ж фр. *заокруживање (земљишта), груписање поседа.*

аронди́рати, -ò̀ндӣрām сврш. и несврш. *(за)окружити, (за)окруживати, (из)вршити арондацију.*

ара̀ндисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. арондирати.*

арпа̀цик м тур. *ситан црни лук за сађење; лук сејанац.*

арпѐђо м тал. муз. *извођење тонова акорда једног за другим разломљено као на харфи.*

а̀рсēн, -е́на м грч. хем. *металоид отровних једињења, спојева* (As), *сичан.*

арсѐпāл, -а́ла м фр. *завод за израду оружја и војних потреба; завод за израду и оправку ратних бродова; складиште оружја.*

арсѐнāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на арсенал.*

арсѐнӣк, -и́ка м **1.** хем. *триоксид арсена, јак отров.* **2.** *отровно брашно; храна помешана са арсеником.* — А да ојача, храните га као коња арсеником. *Јонке.*

арсѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на арсеник.*

а̀рсēскӣ, -ā, -ō *који се односи на арсен.*

а̀рслāн, -а́на м тур. **а.** *лав.* — Руке . . . би савладавале, као Александров гардиста, најкраљевскијег либијског арслана. *Матош.* **б.** фиг. *љут човек, насилник.* — Али ко сме ономе арслану [Аганлији] о миру поменути. *Нен. М.*

а̀рслāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на арслане.*

арта́лити, àртāлӣм несврш. *навалити, ударити.* — Па артали један на другога, погоне се ђиди по мегдану. *НП Вук.*

а̀ртēрија ж грч. **1.** мед. *крвни суд који одводи крв из срца, крвна одводница.* **2.** фиг. *главни пут; главна улица.*

а̀ртēријāлан, -лна, -лно = артериозни *који се односи на артерију*: артеријални притисак, ~ крв.

артѐрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на артерије.*

а̀ртēриōзнӣ, -ā, -ō = артеријалан.

артериосклеро́за ж грч. мед. *стврдњавање, закречавање зидова артерије.*

а̀ртēрскӣ, -ā, -ō *в. артески.*

а̀ртēскӣ и **а̀ртēшкӣ,** -ā, -ō само у изразу: ~ бунар, зденац *бунар, зденац који се добија дубинским бушењем земље (по Француској покрајини Artois, где су израђени први такви бунари).*

а̀ртизам, -зма м фр. *правац у уметности који тежи да искористи сва формална средства стила и композиције, смисао за естетску страну уметничког дела.* — Тај артизам и импресионизам не смета Црнчићу да буде добар радник. *Матош.* Дело високог артизма, Дубравка је у исти мах најлепше компонована пасторала. *НК 1946.*

а̀ртизāн, -а́на м фр. *занатлија, обртник.* — фиг. Оно . . . што је Мокрањцу недостајало и приковало га за уску радионицу артизана . . . то је одсуство фантазије. *Коњов.*

а̀ртија *в. хартија.*

а̀ртик(а)л, -кла м лат. **1.** трг. *предмет, ствар, роба у трговини.* **2.** заст. *чланак, напис у новинама.* **3.** заст. грам. *посебна врста речи која одређује именице (по роду нпр.), члан.* **4.** анат. *чланак, зглоб. Терм. 4.*

артикула́ција ж лат. **1.** лингв. **а.** *покрети и положај говорних органа при изговору појединих гласова; творба гласова.* **б.** *разговетан и јасан изговор речи.* — Досадним гласом судског вотанта, без акцента и артикулације, почео [је] да чита једну домаћу вијест. *Крл.* **2.** геогр. *разуђеност.* — [Тршћанско-кварнерско приморје] је крупне обалске артикулације, са пространим и према југу широко отвореним заливима. *Цвијић.*

а̀ртикулацио̄нӣ и **артикулацѝо̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на артикулацију.*

артикӯлӣра̄ӣ̄ прил. *разговетно.* — Када нађете птице што артикулирано сричу вокале и конзонанте . . . обогатит ћете рјечнике. *Уј.*

артикули́рати, -ӯлӣра̄м и **артикӯлисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити артикулацију (1); изговарати, изговорити разговетно.* — Органи уста постепено учили су да изговарају артикулиране гласове. *Ант. 1.* Његове личности слабо и говоре у артикулисаним звуцима. *Прод.* фиг. (*у*)*чинити* (*што*) *јасним, разумљивим; изградити, одредити.* — Његов [карактер је] компактан, брз, у сваком смислу артикулисан. *Кнеж. Б.*

а̀ртикулуш м покр. *в. артик(а)л (2).*

артиле́рац, -рца м фр. војн. = артиљерац *онај који служи у артилерији, тобџија.*

артилѐрија ж фр. = артиљерија *род војске наоружан топовима, топништво; оружје којим је тај род војске наоружан.* — Надирали су с великим снагама: артилеријом, авијацијом и моторизованим одредима. *Поп. Ј.*

артилѐрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на артилерију.*

артилѐрист(а) м *в. артилерац.*

артиље́рац, -рца м = артилерац.

артиљѐрија ж = артилерија.

артиљѐрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на артиљерију.*

артиљѐрист(а) м *в. артиљерац.*

а̀ртист(а) м фр. **а.** *уметник; вештак.* — Недић . . . је покушао да сведе Лазу Лазаревића само на артисту »вештака«. *Глиг.* **б.** *глумац, извођач; певач, свирач, играч у циркусу.*

а̀ртистиња ж = артисткиња *уметница; глумица.*

а̀ртистичкӣ, -ā, -ō = артистични *који се односи на артисте, уметнички; вештачки.* — Вук је био и артистичка природа. *Бел.*

артѝстички прил. *уметнички, мајсторски.* — Звијер не може бити никад тако окрутна као човјек, тако артистички, тако умјетнички окрутна. *Л-К.*

артѝстичнӣ, -ā, -ō = артистички.

àртисткиња ж = артистица.

артистòйдан, -дна, -дно индив. *који је са особинама артиста; који тежи артизму.* — Али то је моја слабост. Можда условљена мојим артистоидним релативизмом. *Дав.*

артистòкратскӣ, -ā, -ō индив. *који се односи на артистократију, тј. на изузетну привилегованост артиста.* — Боем не значи много у свим срединама, али у унутрашње неизграђеним САД може да значи аристократску и артистократску опозицију. *Уј.*

а̀ртифицијѐлан, -лна, -лно лат. *извештачен, неприродан, умјетан.*

артифицијѐлнōст и **артифициóзнōст,** -ости ж *особина онога што је артифицијелно.* — Љубомир Недић . . . у својим је књижевним приказима . . . упозоравао на нелогичности, артифицијелност и неизразитост у дјелима појединих српских књижевника. *Барац.*

артѝчок м и **артичóка** ж бот. = артишок и артишока бот. *зељаста биљка с меснатим цветним главицама које се једу као поврће* Cynara scolymus.

артѝшок м и **артишóка** ж = артичок и артичока.

а̀рто покр. *узвик којим се виче на коња да се покрене.*

артòкнути, -нём сврш. покр. *викнути »арто« на коња.*

артри́тнс и **артрѝтис** м грч. мед. *запаљење, упала зглобова.*

а́рум прид. непром. ар. *јогунаст, ћудљив; тврдоглав (обично о коњу).* — Коњ је био арум. Застајао је сваки час и, крај свих удараца, по десетак минута остајао у месту. *Ћос. Б.*

а́румски прил. *као арум, јогунасто, ћудљиво.* — Баш сам му паметно говорио, и веруј, да је други човек, преломио би се, али оно је, брате, арумски тврдоглаво. *Нуш.*

а̀рфа *в. харфа.*

архаѝзам, -зма м грч. **1.** грам. *застарела реч, облик или израз.* **2.** *застарела појава.*

архаизáција ж *давање архаичног облика или суштине, удешавање на старински начин.* — Нису још потпуно ријешени проблеми архаизације и модернизације у хисторијском филму. *Р 1946.*

архаизи́рати, -йзи̏рām и **архàизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *да(ва)ти архаичан облик, писати архаичним и сличним језиком.*

архàик м грч. **1.** геол. *најстарије геолошко доба.* **2.** *песник класичног манира.* — Натуралист, пијетист, психолог, ничеанац . . . архаик, фолклорист . . . јури од једне књиге до друге. *Наз.*

архаѝстичан, -чна, -чно и **архаѝстичкӣ,** -ā, -ō *в. архаичан.* — Познате су и двије доста архаистичким језиком писане апокрифне посланице о св. Јерониму. *Комб.*

архàичан, -чна, -чно и **архàичкӣ,** -ā, -ō *који је са особинама старог доба; који потиче из старог доба, стар, прастар.* — Слика ове сеоске заједнице има нечег архаичног. *Глиг.*

архàичнōст, -ости ж *особина и својство онога што је архаично.* — И све је то ударало свој печат Његошевом реализму; додало му је елеменат библијске архаичности. *Зог.*

àрхāјскӣ, -ā, -ō песн. *в. архаичан.* — Заносе ме чистим архајским домаћим звуком. *Матош.*

àрхāнђеловскӣ, -ā, -ō *који се односи на арханђела Михаила, на Арханђеловдан.* — О томе пак да је било и настањених Влаха, још се боље увјеравамо из Душанове хрисовуље арханђеловској цркви у Призрену. *Нов.*

àрхāнђелскӣ, -ā, -ō *који се односи на арханђеле.*

àрхāнђео, -ела м грч. црквен. *један од вођа великих анђеоских сборова.*

àрхāнђеоскӣ, -ā, -ō *арханђелски.*

археòлог м грч. *научник, учењак који се бави археологијом.*

археолòгија ж грч. *наука која се бави ископавањем објеката старих култура.*

археòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на археологе и археологију.*

архи- *као први део сложеница значи: врховни, главни, најстарији, највиши; највише, одвећ,* нпр. архилопов, архиђаво, архипознато.

архибѝскуп м црквен. *надбискуп.*

àрхӣв, -йва м грч. **а.** *збирка старих докумената; установа и зграда где су ти документи смештени, где се чувају и проучавају.* — Повјесни споменици чувају се у музејима и архивима. *Пов. 1.* **б.** *в. архива (а).* — Добио сам мјесто дневничара у архиву статистичког уреда. *Козарч.* фиг. Учини му се да је опажање оштроумно, да обогаћује његов проматрачки архив. *Кал.*

архи́ва ж **а.** *одељење једне установе у коме се заводе, региструју и чувају акти; сами ти акти; списи.* — Он је доста брзо аванзовао и, најпосле, постао шеф архиве. *Андр. И.* **б.** *в. архив (а).* — Код нас [се]

одомаћило архива, вероватно према руском архива. *Бел.*

архи̏ва̄лија с мн. и **архи̏ва̄лије** ж мн. *списи, повеље, документи који се налазе у архиву.* — [Куен је], послије скандала ради преноса хрватских архивалија у Пешту, дао саборницу опколити. *Нех.*

а̀рхива̄лнӣ и **архи̏ва̄лнӣ,** -ā, -ō *в. архивски.*

архи̏ва̄р, -ара м *управник, старешина архива; службеник архива или архиве.* — Мих. Гавриловић, државни архивар, тражио је и нашао у Државном архиву акте о отварању катедре. *Поп. П.*

архива̀рев и **архива̀ров,** -а, -о *који припада архивару.*

архи̏ва̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на архиваре.*

архи̏вист(а) м *онај који се бави архивским послом, који ради у архиви, архивар.*

а̀рхӣвскӣ, -ā, -ō *који се односи на архив(у):* ~ инвентар, ~ чиновник.

архидȕка м покр. *надвојвода.*

архи̏ђакон и **а̀рхиђакон** м грч. црквен. *више, почасно звање за ђакона; код римокатолика: заступник бискупа у управи дијецезом.*

архиђакона̀т, -áта м *део дијецезе под управом архиђакона.* — Надбискупије и бискупије биле су раздијељене у архиђаконате. *Шиш.*

архиепи̏скоп м грч. црквен. *старешина аутокефалне цркве; најстарији међу епископима, митрополит, надбискуп.*

архиепископи̏ја ж *црквена област под управом архиепископа.*

архијѐрēј, -е̏ја м грч. црквен. *старешина јереја, свештеника; владика.*

архијѐрēјскӣ, -ā, -ō *који се односи на архијереје.*

архима̀ндрит м грч. црквен. *највиши свештенички чин монашког реда, старешина манастира у православној цркви.*

архима̀ндритов, -а, -о *који припада архимандриту.*

архима̀ндритскӣ, -ā, -ō *који се односи на архимандрите.*

архимандри̏тство с *звање архимандрита.*

архипа̀стӣр, -и́ра м црквен. *врховни старешина цркве.*

архипа̀стӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на архипастире.*

архипѐла̄г, -а́га м грч. геогр. *група блиских острва, отока.*

архипела̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на архипелаг.*

архи̏текатскӣ, -ā, -ō *који се о̀дносн на архитекте.*

архи̏тект(а) м грч. *онај који се бави архитектуром, стручњак за архитектуру.*

архитекто̀ника ж **1.** *вештина изградње, вештина слагања делова у складну целину (у грађевинарству и другим уметностима); композиција, склоп.* — Оригиналан стил чини те заборављамо слабу архитектонику тих прича. *Матош.* **2.** *примена науке на архитектуру.*

архитекто̀ничкӣ и **архитѐктṑнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на архитектонику.*

архитѐктṑски прил. *у архитектонском погледу.*

архитекту́ра ж грч. **1.** *уметност пројектовања и грађења; градитељство, неимарство; стил грађења.* **2.** *наука о грађењу.*

архитекту̀ра̄лнӣ, -ā, -ō *в. архитектурни.*

а̀рхитектӯрнӣ и **архитѐктӯрнӣ, а̀рхитектӯрскӣ** и **архитѐктӯрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на архитектуру.*

архи̏трāв, -а́ва м грч.-лат. архит. *главна греда која лежи изнад капитела стубова и везује их.*

а̀рхонт м грч. *један од девет највиших државних чиновника у некадашњој Атини; поглавар.*

арци- *в. архи-.*

а̀рцибискуп м црквен. *в. архибискуп.*

а̀рциђакон м *в. архиђакон.*

арциђакона̀т, -áта м *в. архиђаконат.*

а̀рч *в. харч.*

арчидȕка м покр. *в. архидука.* — Дође нам . . . арчидука и амираљ. *Војн.*

а̀рчити и **а̂рчити** *в. харчити.*

а̀рџија м *слуга, коњушар;* исп. ар[1]. — Тај покојни Станко донесен је из града, где је годинама служио као арџија. *Рад. Д.*

а́рџија м *онај који има ара, поноса.*

а̀ршӣн, -и́на м тур. *стара мера за дужину, између 65 и 75 см.*

Изр. мерити једним (истим) аршином *једнако о свему судити, једнако оцењивати.*

аршѝнџија м **а.** *онај који мери аршином.* **б.** фиг. *онај који се не сналази у ономе што је ново; онај који не схвата ново доба.* — Дајте ми, ћифте, шешир и капут, а ја већ видим да умјетност није за аршинџије и рачунџије — викну Влајко љутито. *Коч.*

аршла̀ма ж тур. **1.** агр. *врста трешње. Вук Рј.* **2.** бот. *врста зимског црног лука дугуљастих главица* Allium fistulosum. *Терм. 3.*

Изр. црна ~ агр. *подврста аршламе, хрштавац.* — Помолог Трукс поделио их

је [трешње] у дванаест група... Те су групе:... црне аршламе или хруштавци,... стаклениче. *Тод.*

àршлук м *в. хашлук.* — Па узима гроша за аршлука... да купује свиле и памука. *НП Вук.*

áршов м покр. *в. ашов. Вук Рј.*

àс[1] м лат. **1.** *најјача карта за играње, кец.* **2.** *првак, онај што предњачи у нечему.* — Један од асова — истраживача морског дна старији водник Ђорђе... добио је важан и опасан задатак. *Пол. 1957.*

àс[2] *в. хас.*

асамблèја ж фр. *скупштина.*

асанáција ж лат. *побољшање општих здравствених прилика, стварање хигијенских услова, увјета живота.*

àсвалт м *в. асфалт.*

àсвалтнӣ, -ā, -ō *в. асфалтни.*

асекурáција ж тал. = асикурација банк. *осигурање, обезбеђење.*

асентáција ж лат. *регрутација, стављање.*

асентúрати, асèнтӣрām сврш. и несврш. *регрутовати, новачити.* — Ето, тако, и баш тако вам Ћиру асентирали у легију Аполонову. *Маж. Ф.*

асèпса ж грч. мед. *метод којим се спречава појава инфекције; спречавање заразе; стање обескличености.*

асèптичан, -чна, -чно и **асèптичкӣ,** -ā, -ō *који је заштићен од заразних клица; обескличен.*

àсесор м лат. *судски помоћник; помоћник старешине било ког надлештва.* — Племенити господин Добрањић, асесор банског стола. *Шен.*

àсесōрство с *звање и дужност асесора.*

àсигнāт, -áта м лат. **1. а.** *упутница на годишњи доходак од непокретног имања. Вуј. Лекс.* **б.** *асигнатар.* **2.** (обично мн.) *папирнати новац (из времена француске револуције).* — Нити су прелетјели [границу] као магнати и гранди авионима, понијевши са собом свежње чекова и асигната. *Бат.*

асигнàтāр, -ára м *онај на кога гласи упутница.*

àсигнātор м *онај што упућује асигнат.*

асигнáција ж *упутница, новчана дознака; налог за исплату.*

àсигнационӣ и **асигнацùōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на асигнацију.*

áсија м и ж тур. *обесна особа; силеџија, одметник.* — Он је... помало асија, чуо сам. *Божс.*

асикурáција ж = асекурација.

асимèтрија ж грч. *недостатак симетрије, несклад; несразмерност.*

асимèтричан, -чна, -чно и **асимèтричкӣ,** -ā, -ō *коме недостаје симетрија, несразмеран.*

асимèтрично прил. *несразмерно, нескладно, без реда и симетрије.*

асимèтричнōст, -ости ж *асиметрија.*

асимùлант м *онај који се асимилира, изједначује, прилагођава.* — Њих су потхранили досељени западњаци, ренегати, асиміланти. *Петр. В.*

àсимилатȉван, -вна, -вно **а.** *који се тиче асимиловања.* **б.** *способан за асимиловање.* **в.** *склон асимилацији.*

асимùлātор м *онај који асимилује, који има способности да асимилује.*

àсимилатōран, -рна, -рно *асимилативан (а).*

асимùлāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на асимилаторе.*

асимилáција ж лат. **1.** *прилагођавање; изједначавање;* супр. дисимилација. — У свакој ствари... налазе се двије супротне стране, два противна пола... (асимилација и дисимилација). *Лог. 2.* **2.** грам. *једначење (делимично или потпуно) једних гласова с другима.* **3.** *претапање једног народа у други примањем његових, а губљењем својих одлика; асиміловање.* — Шта више, шовинисти су склони да не воде рачуна о процесу асимилације који се извршио у прелазним областима. *Цвиј.* **4.** физиол. *процес претварања хране у материје које граде ткива.* — Функцију листа, који асимилацијом храни цијелу биљку, морала је предузети стабљика. *НЕ.* **5.** псих. *примање представа, предоџаба у свест.*

асимилáцӣјскӣ, àсимилациōнӣ и **асимилацùōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на асимилацију.* — Од трајних ткива важна су: кожна... асимилацијска, механичка и основна. *Бот.* Северна Албанија спада у оне земље Балканског полуострва где су извршени знатни асимилациони процеси, нарочито између Срба и Арбанаса. *Цвиј.* Он је од најдрагоценијих егземплара хрватске асимилационе снаге. *Матош.*

асимилúрање с *гл. им. од асимилирати (се).*

асимилúрати, -йлӣрām сврш. и несврш. = асиміловати **1.** *(из)вршити асимилацију, изједначи(ва)ти, претопити, претапати; прилагодити, прилагођавати, усвојити, усвајати.* **2.** физиол. *претворити, претварати у материје које граде ткива.* — [Станица] прима воду и храну, те је прерађује или асимилира. *Бот.*

~ се *повр.* = асиміловати се.

асимѝлисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *в. асимилирати (се).*

асѝмиловање и **àсимиловање** с *гл. им. од асимиловати (се).*

асѝмиловати и **àсимиловати,** -лујēм сврш. и несврш. = асимилирати.

~ **се** = асимилирати се. — Човек је склон да се асимилује. *Вас.* Тај незнанац био [је] или Сријемац, или се посве асимиловао домаћем живљу. *Бен.*

асимптóта ж грч. мат. *линија која се стално приближује кривој, кривуљи, али се не додирује с њом.*

асимптòтичкӣ, -ā, -ō и **асѝмптōтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на асимптоту.*

асѝндет(он) м грч. стил. *изостављање везника између реченица или њихових делова.*

àсинкрон, -а, -о и **асинкрòничан,** -чна, -чно грч. = асинхрон и асинхроничан *који се не подудара временски.*

àсинхрон, -а, -о и **асинхрòничан,** -чна, -чно = асинкрон и асинкроничан.

асѝстент, -а и -èнта м лат. *стручно лице које помаже професору и које се припрема за научног радника, које помаже лекару, лечнику при операцијама; помоћник уопште.* — Други пријатељ, асистент на техничком факултету ... саветовао је противно. *Андр. И.* Шаца, као озбиљан и мирољубив берберски асистент, и није смео захтевати. *Срем.*

асѝстентица и **асѝстенткиња** ж *женска особа асистент.*

асистѐнција ж *помагање, помоћ.* — Једина асистенција коју сам ја онда имала, била је моја добра мама. *Крл.* Гонили су их [турске трупе] I и VI пешад. пук уз асистенцију свих седам батерија моравског пољског артилер. пука. *Лаз. М.*

асистѝрање с *гл. им. од асистирати.*

асистѝрати, асѝстӣрām несврш. лат. *обављати посао асистента; помагати неком у послу.* — Пре два сата сам асистирао. Нигде није било њиховог лекара. *Дав.*

асѝчина м и ж *аугм. и пеј. од асија.* — Све село ћу подмашит и стрини ћу казат ... Е, ацамија си и сто гради луда, асичино! *Рад. Д.*

аскéза ж грч. *аскетски живот.* — Отуд слиједи нека аскеза, презирање тијела и његових добара. *Баз.* Код вас аскети не извлаче љубав из своје аскезе, него мржњу на сладострасснике. *Андр. И.*

àскер и **áскер** м ар. **а.** *турски војник.* — Син циганке и неког аскера Анадолца, несрећан бастард, он [Ђоркан] је био и хамал. *Андр. И.* **б.** зб. *војска.* — Какав је то аскер тамо? — пита ... Мујо ... Ово је, вели, српска војска. *Шуб.*

аскѐрлук м *војска; војнички позив.* — Цара моле и богом заклињу да им пошље индат из Стамбола, аскерлука војске регулиша, Арнаута за башибозуке. *НП Вук.*

àскерскӣ, -ā, ō *који се односи на аскере, на аскер.*

àскēт, -éта, **àскета** и **аскéта** м грч. *човек који живи одвећ уздржљивим животом у посту, молитви и мучењу тела; испосник.* — Сурови аскет што је место круха јео скакавце. *Јакш. М.* Па зашто не бисмо сада имали у томе страницу каква мизантропа или аскету. *Наз.*

аскетѝзам, -зма м фр. *начин мишљења и живљења аскета; религиозно учење које проповеда самоодрицање;* фиг. *мучан, тежак живот, гладовање, самоодрицање.* — Слаткише, добре цигарете, а после првих партизанских месеци аскетизма, и чашу доброг пића ... увек је умео да цени. *Поп. Ј.*

àскēтскӣ и **àскетскӣ,** -ā, -ō *који се односи на аскете; испоснички.*

àскēтски и **àскетски** прил. *као аскет; испоснички.*

аскѐтство и **аскéтство** с *в. аскетизам.* — Из горљивог атеизма падоше у католичко аскетство. *Матош.*

аскýлтант м заст. *в. аускултант.* — Сад ће Шамика постати у Пешти »јурат«, аскултант код највишег суда. *Игњ.*

àскӯрђел м покр. *прачукундед, прапредак.* — Што си ти, стрве, преко међе моје заорô? Та њу је још мој аскурђел ралицом овде повукао. *Чипл.*

àскус м грч. бот. *орган за размножавање гљива мешинара. Терм. 3.*

àсли тур. **1.** прил. *сасвим, потпуно.* — Иде тако полако, иде ... Док се обре пред њим црн поп! Асли црн као угљен. *Глиш.* **2.** прид. непром. *прави, истински.*

àсна *в. хасна.*

АСНОМ и **Аснoм** скраћ. *Антифашистичко собрање народног ослобођења Македоније.*

АСНОС и **Аснoс** скраћ. *Антифашистичка скупштина народног ослобођења Србије.*

асонàнса, асонàнца и **асонàнција** ж лат. поет. *понављање истих самогласника у више речи истог стиха, сазвучје; слик, срок у којем се слажу само самогласници.*

асонѝрати (се), -òнӣрām (се) и **àсоновати (се),** -нујēм (се) *бити сличан по звуку или гласу, слично звучати.*

асортѝмāн, -āна м фр. *избор разних облика и врста робе, одабрана роба.* — Пропозиције су ... тко ће имати најбољи асортиман робе и најприступачније цијене. *Вј. 1957.*

а̏социјалан, -лна, -лно *који се не интересује за опште ствари, који је равнодушан према општедруштвеним потребама, недруштвен; нехуман*; супр. социјалан.

а̏социјатѝван, -вна, -вно *који се односи на асоцијацију.*

а̏социјатѝвно прил. *по асоцијацији.* — Груписање ... мотива око главног мотива врши се асоцијативно. *Т. књ.*

асоцијатѝвнӧст, -ости ж *способност за удруживање; способност за спајање, везивање мисли.* — Као говорник био [је] ношен ... тако импулзивном асоцијативношћу да се ... увијек губио у попратним мотивима. *Крл.*

асоцијáција ж лат. **1.** *удруживање, спајање, везивање*; супр. дисоцијација. **2.** псих. *везивање (у свести) једних појава за друге.* — Ја сам јео сирац у школи и асоцијацијом идеја мислио на Крсмана. *Лаз. Л.* **3.** *удружење, друштво, савез.* — С економског гледишта задруга је првобитна асоцијација за производњу и потрошњу у исто време. *Марк. Св.*

а̏социјациӧнӣ, -ā, -ō *који се односи на асоцијације.* — Флексиг је све мождане центре ... поделио у две велике групе: чулне и спојне или асоцијационе центре. *Псих.*

асоцијациӧни̏ст(а) м *присталица асоцијационог правца у психологији.*

асоци̏рати, асӧцѝрām сврш. и несврш. лат. **1.** *удружи(ва)ти, придружи(ва)ти.* **2.** *спојити, спајати, вез(ив)ати.* — А Кочић је знао да ... опише ... оно што се догађа у природи, асоцирајући са тим догађајима расположења људи. *Глиг.*

а̀спа ж **а.** *мехурићи на кожи, оспа. Вук Рј.* **б.** фиг. *руменило, црвен.* — Згара ли је снага, па не знаде што ће? По лицу јој свуда жарка аспа бије, у њедрима расту крупне дуње двије. *Шант.*

а̀спек(а)т, -кта м лат. **1.** *изглед.* — Зато не могу да заборавим на онај далеки дан мога дјетињства, тако сличан својим ванским аспектом ... безбројним другим данима моје тужне младости. *Печ. 1939.* **2.** *вид, облик под којим се нешто гледа или јавља.* — Мислим да је један од врло важних аспеката радничког управљања систем друштвеног управљања кроз радничке савете. *Пол. 1957.* **3.** *гледиште, становиште.* — Али, она га тиме не добија, него управо тражи да се овај догађај размотри са другог аспекта, не само кроз светлост дисциплинског и моралног прекршаја. *Б 1957.* **4.** *знамење, знак.* — Ти добри аспекти, које ми астролози касније нису знали доста нахвалити, били су ваљда узроком што сам остао на животу. *Шкреб.* **5.** **грам.** *вид, облик* (*глаголски*).

а̀спектнӣ, -ā, -ō *који се односи на аспект.*

а̀спида ж грч. *змија отровница, гуја.* — Од њих је у Египту честа египатска гуја (аспида). *Финк.* фиг. *зла и опака жена.* — Кад бих знала нигде на свету службе да нема, не бих такву аспиду служила. *Андр. И.*

Изр. ~ василиска мит. *биће које је убијало погледом, а замишљано у виду пола птице, а пола змије.* — Тако је светац Гојка спасӧ од асниде василиске. *Змај.* Све скаче кӧ гумаластика од земље, кол'ко је пакосна, бештија и аспида једна василиска. *Срем.*

а̀спик м фр. кув. *пихтије с хладним месом или рибом, хладетина.* — Види му у оним очима, слузавим као аспик ... види му подлу злонамјерност. *Бег.*

аспѝрант, -а и -а̀нта м лат. **1.** *онај који тежи за нечим, који се спрема за нешто, кандидат.* **2.** *чиновнички приправник.*

аспира́ција ж лат. **1.** *жеља, тежња за нечим, стремљење.* — Можда ћу ја ... да њега помажем у аспирацијама његовим у трговини. *Сек.* Брзо [се] утјешио мишљу да су његове аспирације шире и више. *Цар Е.* **2.** грам. *грлени призвук, хак, који у неким језицима прати изговор неких гласова.*

аспѝрӣн, -ина м фарм. *фабрички, творнички назив за ацетилосалицилну киселину као лек; таблета тога лека.*

аспѝрӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на аспирин.*

аспири́рати, -ѝрӣрām несврш. лат. **1.** *тражити нешто, тежити за нечим; претендовати, полагати право на што.* — Италија ће престати да аспирира на наше приморске крајеве. *Риб.* **2.** лингв. *изговарати с каком, дахом, с призвуком.*

а̏спра ж (ген. мн. а̏спрӣ) грч. *ситан турски новац у сребру, ситна турска пара; новац.* — Да је знано кад Мемет-паша гради ћуприју на Дрини. За три године градише и многе аспре похарчише. *Андр. И.*

а̀спӯр, -у́ра м и **а̀спура** ж тур. *врста црвеног ланеног платна; танка црвена марама.* — Права старинска јечерма спустила се све до оног ... пасиња од танког аспура. *Мул.*

а̀ста *в. хаста.*

а̀стāл, -а́ла м мац. *в. сто.*

а̀стāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на астал, сто(л)ни*: ~ посуђе, ~ чаршав.

Изр. ~ друг *друг при пићу, јелу, игри* (*коцки*). — У свим тим местима ... био је као добар астални друг, певач, играч на картама и доминама неопходан. *Срем.*

аста̀лче, -ета с *мали астал; асталчић.*

аста̀лчина м *аугм. и пеј. од астал.*

àстальчић м *дем. од астал.*

àстāр, -ара м тур. *памучно платно, постава. Вук Рј.*

астènија ж грч. мед. *опште опадање снаге, слабост, немоћ.*

астènичан, -чна, -чно *слаб, немоћан.*

астерòїд, -ида м грч. астр. *назив за мале планете између Марса и Јупитера.* — Између Марса и Јупитера налази се огроман простор испуњен с приближно 1000 малих планета, које се зову планетоиди или астероиди. *ОГ.*

астигматȉзам, -зма м грч. мед. *поремећај способности гледања услед неправилног преламања зрака у оку.*

àстма ж грч. мед. *наступи кратког и тешког дисања, сипња, задуха.* — Болесник ... се гуши од астме. *Крл.*

астмàтичан, -чна, -чно *болестан од астме.*

астмàтичār м *онај који пати од астме.*

астмàтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на астму*: ~ напад.

астмàтички и **астмàтично** прил. *као астматичари, сипљиво, тешко, пригушено.* — [Самовар] ... је у углу собе некако асматички кркљао. *Куш.* Удахнуо је дубоко и измучено и астматично. *Крл.*

астрàгāн, -ана м = астрахан *скупоцено јагњеће крзно са црносјајном и коврчастом вуном.* — Два до пет дана после јагњења оно [јагње] се коље, кожа се конзервира и штави и тако се добија наш астраган. *Пол. 1950.*

астрàгāнскӣ, -ā, -ō = астрахански *који се односи на астраган, који је од астрагана.* — Носио је ... астраганску шубару. *Ћос. Д.*

а̏стрāлан и **àстрāлан,** -лна, -лно грч. **1.** *који потиче од звезда, звездан.* **2.** *који је као звезда, бистар, сјајан.* — И бујице клокоћу астралне. *Крл.* **3.** *који је без земаљских особина; бестелесан; етеричан.* — И зато мање плачи: хероји кане у астрална бића. *Уј.*

а̏стрāлно и **àстрāлно** прил. *као звезда, попут звезде; неземаљски, етерично.* — Једне су биле стегнуте у струку, бледе, друге астрално мирне. *Дав.*

астрáлнōст, -ости ж *особина оног што је астрално; етеричност.* — Она ће у подземљу душе чудесан фантом скрити што се астралношћу кити. *Уј.*

астрàхāн, -ана м = астраган. — Чело јој је било уоквирено рудастом косом, повијеном уз главу, као шубарица од астрахана. *Десн.*

астрàхāнскӣ, -ā, -ō = астрагански. — Накривио једну астраханску шубару. *Лаз. Л.*

астрòлаб м грч. астр. *старинска справа за мерење висине звезда и одређивања њихова положаја.* — Само да имам астролаб и да измјерим висину пола, рекао бих ти колико смо превалили. *Вел.*

астрòлог м *онај који се бави астрологијом.* — Оваквим кобницима прорицаху астролози да ће довијека бити тужни. *Матош.*

астролòгија ж грч. *учење и веровање да се према положају звезда може предвидети будућност; гатање из звезда.*

астрòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на астрологију.* — Кеплер [је] ... издавао један календар у коме је чинио астролошка прорицања. *Петрон.*

астронàут м *пилот васионског, свемирског брода.*

астронаȕтика ж *наука која се бави истраживањем и усавршавањем апарата за летење у васиону, свемир.*

астрòном м *онај који се бави астрономијом.* — Ено је, гле, једна [звезда], као усијана стрела, јури наниже ... Астроном вели: то је метеор. *Јакш. Ђ.*

астронòмија ж грч. *наука о небеским телима.*

астронòмијскӣ, -ā, -ō *в. астрономски.*

астронòмисати, -ишēм несврш. *бавити се астрономијом.*

астрòномскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на астрономију.* — Тај знаменити светац ... осудио је ... астрономску радозналост као бескорисну. *Уј.* **2.** *претерано велик, небројив.*

астрофȉзик м = астрофизичар *научник, учењак који се бави астрофизиком.*

астрофȉзика ж *грана астрономије која се бави физичким својствима небеских тела.* — Заслуге Кантове ... су за астрофизику једнаке заслугама Дарвиновим. *Баз.*

астрофȉзичār м = астрофизик.

àсура *в. хасура.*

àсфалт м грч. **1.** хем. *црна сјајна земна смола која се употребљава за прављење плочника, цеста и сл., битумен.* **2.** *плочник или цеста прекривена таквом смесом.*

асфàлтāр, -ара и **асфàлтēр,** -ера м *човек који ради с асфалтом.*

асфалтȉрање с *гл. им. од асфалтирати.*

асфалтȉрати, -àлтīрām сврш. и несврш. *прекрити, прекривати улице, путеве, цесте асфалтом.*

асфàлтисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. асфалтирати.*

àсфалтнӣ, -ā, -ō *који се односи на асфалт.*

Изр. ~ камен *смеса асфалта и кречњака, вапненца, која се употребљава за асфалтирање путева, цеста.*

àсфалтовати, -тујём сврш. и несврш. *в. асфалтирати.*

асфòдел м и **асфòдела** ж грч. бот. *чапљан.* — Ово поље . . . некад славно са својих ружа и љиљана, и својих ириса и асфодела, постало је најзад гробницом грчке слободе. *Дуч.*

асцèндентнӣ, -ā, -ō лат. *који се креће навише, узлазни*: ~ линија.

àт м тур. *коњ (обично племените пасмине).*

атавѝзам, -зма м лат. биол. *јављање (код потомака) неких својстава и склоности дальих предака; наслеђе особина предака.* — За оне прве Војновића је везивао атавизам крви [госпара], за ове друге оплемењена природа. *Грол.*

атавѝстичан, -чна, -чно *в. атавистички.*

атавѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на атавизам*: ~ особина, ~ чуло.

атавѝстички прил. *по законима атавизма, наследно.* — Да се не јавља атавистички тзв. савјест? *Матош.*

атàвичан, -чна, -чно *в. атавистички.* — Ћипико . . . представља нешто анахроничнo са нечим дубоко старинским у обичајима и са нечим далеко атавичним у души. *Скерл.*

àтак м и **атàка** ж фр. *напад(ај), навала, јуриш.* — То ће бити интервенција . . . атак на нашу независност, па бисмо се у том случају одупрли. *Дед. В.*

атакѝратн, атàкӣрām сврш. и несврш. *напасти, нападати, навалити, наваљивати.*

атàленат, -нта м *онај што је без икаквог талента, неспособан човек.* — Само тако могуће је спасити хрватску књижевност од кича и срамоте, од поплаве лакташа и аталената. *С 1937.*

атàмāн, -āна м рус. *козачки војни старешина.*

атамáнац, -нца м *војник из пратње атаманове.*

атàмановати, -нујём несврш. *бити атаман, вршити власт атамана.* — Чврсто је атамановао нови атаман. *Моск.*

атамáиство с *звање и достојанство атамана.*

àтāр *в. хàтāр.*

áтар *в. хáтар.*

àтати *в. хатати.*

атàшē, -èа м фр. *службеник дипломатског представништва у функцији саветника за поједине послове (за штампу, културу, трговину и др.).*

атèбрīн, -úна м фарм. *један од лекова против маларије.*

атеѝзам, -зма м грч. *одрицање постојања бога, безбоштво*; супр. деизам.

атèист(а) м *присталица атеизма, онај који не верује у бога, безбожник*; супр. деист(а).

атеѝстичан, -чна, -чно и **атеѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на атеизам, безбожнички.*

ателѝјēр, -éра и **атèљē,** -èа м фр. *радионица, обично уметничка*: сликарски ~, фотографски ~ и сл.

ателѝјēрскӣ и **атèљēрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на атеље.*

атèнтāт, -áта м лат. *убиство или покушај убиства неке (обично политички истакнуте) особе*; фиг. *напад на нечија права, имање или част.*

атèнтāтор м *извршилац атентата.*

атèнтāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на атентаторе и на атентат.*

áтер *в. хáтар.*

атерѝрање с *гл. им. од атерирати.*

атерѝрати, атèрӣрām сврш. и несврш. фр. *спустити се, спуштати се на земљу (о авиону).*

àтест, -а и **атèстāт,** -áта м лат. *писмена потврда, уверење.* — Један отркао опћини по атестат, па ће с писмом пароху. *Горд.*

àтила ж мађ. *кратак капут у струк с гајтанима, мађарска народна ношња и коњаничка долама.* — Шамика . . . носи малу »атилу« . . . и жуте мамузе. *Игњ.* Послије многих хусара у модрим атилама . . . она је најпослије наишла . . . на светога оца Бенедикта. *Крл.*

àткиња ж *кобила. Вук Рј.*

àтлаз м *в. атлас*[2].

àтлазнӣ, -ā, -ō *в. атласни.*

Атлàнтик м *Атлантски океан.*

атлàнтичкӣ, -ā, -ō *в. атлантски.*

àтлāнтскӣ, -ā, -ō *који се односи на Атлантик.*

àтлас[1] м грч. **1.** *збирка географских карата у облику књиге; збирка научних карата и слика.* — Тражила је у атласу његову домовину. *Бег.* **2.** анат. *први вратни пршљен, краљешњак.*

àтлас[2] м *сјајна свилена тканина*; фиг. *сјај.* — Крештале су сврake сијајући атласом белих бокова. *Ћил.*

àтласкӣ, -ā, -ō = атласни *који је од атласа*[2]: ~ хаљина, ~ прслук.

àтласкиња ж покр. *кошуља украшена листићима и цветовима од плавог атласа.*

атла̀сли прид. непром. *в. атласни.* — Долазиле су долачке газдарице . . . у атласли ћурдијицама. *Андр. И.*

а̀тласнӣ, -ā, -ō = атласки.

а̀тлēт, -éта, **а̀тлет,** -а, **атлѐта** и **атлéта** м грч. **1.** *такмичар у гимнастичким играма старих Грка.* **2.** *спортски борац велике физичке снаге и увежбаности.* — Био је предводник свих гимнастичких друштава, акробат и атлет. *Сек.* Тенис-играч мора бити атлета. *Тен.* фиг. *снажан и јако развијен човек.* — Нико други него ти . . . персона си, брате! . . . Пазите какав је! Атлет! *Срем.*

атлѐтика ж спорт. *грана спорта која обухвата више спортских дисциплина.*

Изр. лака ~ *трчање, скакање, пливање, бацање копља, кугле и сл.*; тешка ~ *боксовање, дизање терета, рвање и сл.*

атлѐтичāр м *онај који се бави атлетиком.*

атлѐтичāрка ж *женска особа атлетичар.*

а̀тлēткиња и **а̀тлеткиња** ж **1.** *в. атлетичарка.* **2.** *женска особа атлет.*

а̀тлēтскӣ и **а̀тлетскӣ,** -ā, -ō *који се односи на атлете и атлетику, који је као у атлете*: ~ леђа, ~ дисциплина.

а̀тлēтски и **а̀тлетски** прил. *као атлет(а), снажно, јако.*

а̀тлија м тур. заст. *коњаник.* — Затутњаше по пољу атлије. *НП Вук.*

атлукà̀на ж тур. *таван у шупи и у сенари, отлукана.* — Једва сам га пред зору истерао. Мислим да је још на атлукани, те спава. *Јакш. Ђ.*

а̀тљав, -а, -о покр. *в. аљкав. Вук Рј.*

атмосфе́ра ж грч. **1.** *ваздушни, зрачни омотач око Земље.* — Међународни метеоролошки комитет обратио је нарочиту пажњу испитивача . . . на . . . испитивање виших слојева атмосфере. *Петр. М.* **2.** *јединица мере ваздушног, зрачног притиска, тлака.* — Притисак је још увек 200 атмосфера. *Мил.* **3.** *ваздух, зрак*; *мирис.* — Просторија је полумрачна, а атмосфера доста загушљива. *Јакш. Ђ.* **4.** фиг. *ситуација*; *околности*; *дух схватања и расположење.* — Да се књига Исидоре Секулић јавила у другој атмосфери . . . ја бих је . . . једноставно прочитао. *Ђил.* [Он је] син . . . хрватског адвоката . . . који је у . . . атмосфери . . . деведесетих година постао начелним мађароном. *Крл.*

атмосферúлије и **атмосфѐрūлије** ж мн. **1.** *оно што садржи у себи атмосфера (1) (вода, кисеоник и угљична киселина).* **2.** *падавине, оборине (киша, снег, роса).*

атмосфѐричан, -чна, -чно *који је својствен атмосфери*; *прозрачан.* — Управо оно атмосферично мањка Машићевим сликама. *Баб.*

атмòсфēрскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на атмосферу*: ~ притисак, тлак, ~ талог, ~ вода и др. **б.** *ваздушни, зрачни.*

а̀тōл, атóла и **а̀тол,** -а м *прстенасто или потковичасто корално острво, коралњи оток с плитком водом унутра.*

а̀тōм, атóма м грч. *хемијски најситнији део елементарне материје који се састоји од језгра и електронског омотача*; фиг. *нешто бескрајно малено, веома ситна ствар, трунчица.* — Садашњост је атом времена. *Нен. Љ.* Само су жене у стању да пјевају без јединог атома гласа. *Крл.*

атомѝзам, -зма м *теорија по којој се материја састоји од атома.*

атомизúрāње с *гл. им. од атомизирати.*

атомизúрати, -изӣрām и **атòмизовати,** -зујēм свршн. и несврш. *раздвојити, раздвајати, растворити, растварати у најмање делове*; *(у)чинити да се нешто распадне, раствори.* — фиг. Све Филипове тјелесне и душевне снаге атомизира у прашину и у потпуно безвриједан пепео. *Крл.*

~ **се** фиг. *изделити се, исцепкати се на веома ситне делове.* — Грчки [се] народ . . . све више цјепкао, док се није и атомизирао. *Баз.*

атòмист(а) м **1.** *присталица атомизма.* **2.** *стручњак који се бави атомистиком.*

атомѝстика ж физ.-хем. *наука о атомима и њиховим својствима.*

атомѝстичāр м *в. атомист (1).*

атомѝстичкӣ и **атомѝстичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на атомистичаре и атомистику*: ~ учење, ~ теорија.

а̀тōмнӣ и **а̀тōмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на атоме*: ~ тежина, ~ енергија, ~ оружје.

а̀тонāлан, -лна, -лно *који је с поремећеним тоновима*; *који нема одређену тонску линију.*

атòнија ж грч. **1. а.** *поремећеност тонова.* **б.** *ненаглашеност.* **2.** мед. *смањени нормални напон код органа који се скупљају, клонулост, млитавост*; фиг. *слабост воље.*

атòничан, -чна, -чно *који је у вези с атонијом.*

а́тор *в. хáтор.*

а̀трактӣван, -вна, -вно *забаван, занимљив.* — Мотив крвне освете није био за Матавуља само фолклорно атрактиван. *Глиг.*

атрактúвнōст, -ости ж *својство онога што је атрактивно, занимљивост.*

атрàкција ж лат. **1.** *снага која привлачи, привлачност.* — Наш воз убрзава без престанка свој лет, јер Земљина атракција

бива све слабија. *Мил.* **2.** *ствар која привлачи, привлачан предмет; забавност; занимљивост.* — Сви иду даље и не обзирући се на тих пар ... витрина у којима нема никаквих прононсираних ... атракција. *Бат.*

атреси́рати, -ѐсӣра̄м сврш. и несврш. нар. *в. адресирати.* — Атресира, на пример, томе и томе катани у Галицију. *Срем.*

~ **се** фиг. *обратити се.* — Та ... не знам, знате, — рече поп Ћира ... — Јесам ли се, то јест, добро атресир'о и 'оће л' вредити што вама говорим. *Срем.*

атри́бӯт, -у́та м лат. **1.** *битна особина нечега, својство; карактеристичан знак.* — Нодило ... тврди да је Краљевићу Марку прилијепљено много атрибута и својстава Големог Јурила. *Наз.* Све вишн разум све више избацује људске атрибуте из природе. *Кнеж. Б.* У Бирмана је и данас злато атрибут величанства. *Панч.* **2.** грам. *придевска одредба појма уз чије име стоји.*

а̏трибӯтӣван, -вна, -вно *в. атрибутни.*

атрѝбӯтнӣ и **атрѝбӯтскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на атрибут; који врши службу атрибута:* ~ израз, ~ додатак.

атрибу́ција ж лат. **а.** *оно што неком припада; право, надлежност.* — По Лабанду би држава сва своја права, све своје атрибуције вршила iure proprio а сва остала тијела iure delegato. *Мј. 1936.* **б.** *допринос.* — Сва [су] тројица сугласна да је наша атрибуција готској периоди и умјетности точна. *Об. 1932.*

а̑трӣј, -ија и **а̑трӣјум** м лат. **а.** *предсобље у староримској кући, предворје отворено стубовима; предњи део храма.* — Глумац глуми пред матронама у римском атрију. *Матош.* **б.** *предворје, хол.* — На црној табли, у атријуму зграде, приметих списак предавања филозофског факултета. *Мил.*

атро̀пӣн, -и́на м фарм. *отровни алкалоид који се добија из велебиља* Atropa belladonna. — Велебиље је веома отровна биљка, јер садржи отров атропин (алкалоид). *Бот.*

атро̀фија ж грч. мед. **1.** *усахлост ткива услед слабе исхране или болести, усахлост, ишчезавање животности.* **2.** *отупљивање, нестајање осећања или својства.*

атро̀фӣран, -а, -о *закржљао; усахнуо, сув, сасушен.* — Велики број животиња у океанским дубинама имају атрофиране очи, или их уопште и немају. *Петр. М.* фиг. Од већ атрофиране, екстензивне, империјалистичке организације [Турске], стежући је, искристалисао је [Кемал] интензивну, стваралачку националну организацију. *Петр. М.*

а̑тула *в. хатула.*

а̀тхе̄зија ж *в. адхезија.*

а̀ӯ и **аӯ** = аух *узвик у изненађењу и чуђењу.*

а̀угментатӣв м лат. грам. *именица са значењем увећавања;* супр. деминутив.

а̀угментатӣван, -вна, -вно *који има својство аугментатива, који врши функцију увећавања:* ~ значење.

аугмента́ција ж *увећавање, појачавање.* — Алти понављају своју карактеристичну аугментацију. *Коњов.*

аӯгӯр, -у́ра и **а̀угур** м лат. *староримски свештеник који је по лету и певању птица погађао вољу богова и прорицао судбину, гатар, врач, предсказивач, пророк.*

а̀угӯрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на аугуре:* ~ вид, ~ дар.

а̀угуст м = август.

аугусти́нац, -нца м = августинац.

аугустӣни̏зам, -зма м *хришћанска филозофија и теорија према учењу светога Аугустина.*

аугу̏стӣнка ж = августинка.

аугу̏стӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на августинце.*

а̀угустовскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на август.*

аудијѐнција ж лат. *пријем, примање код владара и личности на високом положају.* — На неколико недеља после аудијенције у Крагујевцу Милош је дошао у Београд. *Гавр.*

а̏удитӣван, -вна, -вно *који се сазнаје чулом слуха; слушни.*

а̏удитӣвно прил. *слухом, преко чула, осјетила слуха.* — Руски балет ... аудитивно и визуелно подједнако снажно дјелује. *Ств. 1948.*

аӯдӣтор м лат. *војни судија, истражни.* — Поведе судац ... капетан-аудитор ... истрагу. *Буд.*

аудѝто̀рӣј, -ија м и **аудѝто̀рија** ж **1.** *дворана у којој се држе предавања, слушаоница.* **2.** = аудиторијум *слушаоци.* — Да би дјеловао на суд и на аудиторij контрастима ... најприје је ... дао портрет уврнјеђене личности. *Крл.*

аудиторѝја̄т, -а́та м *установа и звање аудитора.* — Призивати се могло ... на генерални аудиторијат. *Шиш.*

аудѝто̀ријум и **аудито́ријум** м = аудиторij (2). — Младић у углу има сад широк аудиторијум. *Вучо.*

ауди́ција и **аӯдӣција** ж лат. *пробно иступање глумаца или певача пред оцењивачком комисијом (пре примања у службу), испитивање музичких или гласовних способности.*

— Кога сте врага довели на аудицију тога шмиранта. *Бег.*

àуктор м лат. заст. *в. аутор.*

ауктори̏тет, -éта м заст. *в. ауторитет.*

àукција и **аȕкција** ж лат. *продаја робе јавним надметањем; лицитација, дражба.*

аукциони̏ст(а) м *чиновник који врши аукцију.*

àула ж лат. *велико предворје одмах иза улаза; свечана сала.* — Свеучилишна је аула била пуна младости. *Вил.* Оно брујање ... подсјећало је на аулу Правног факултета послије избора. *Лал.*

àура ж грч. *ветрић; ваздух, зрак; зрачна атмосфера око нечијега тела.* — И аура око ње [плесачице] постаје густа од неких сјена. *Наз.*

аурèола и **ауреóла** ж лат. **а.** *светли круг око главе, нимбус, ореол.* — А касно јесење сунце за њима [храстовима] иде полако, и ауреолом златном силне главе им круни. *Кркл.* **б.** фиг. *слава, углед, поштовање које неко ужива.* — Могло би се заиста десити да... једног дана поново изрони обасјан новом ауреолом. *Цар Е.* Чланак који је у страном часопису објавила ко зна каква осредња глава добија у очима нашим ... нарочиту лажну ауреолу. *Поп. Б.*

аурипѝгмент м лат. мин. *наранџастожут минерал, арсенова руда.* — Аурипигмент кристализира моноклински. *Туђан.*

аускȕлтант м заст. *почетно звање у судској служби, судски приправник.*

аускултáција ж лат. мед. *преглед рада унутрашњих органа (срца и плућа) слушањем ухом или помоћу нарочите направе.*

аȕспӣциј м и **аȕспӣције** ж мн. лат. **а.** ист. *код старих Римљана прорицање према лету птица.* **б.** *знамење, знак; предзнак, изглед, слутња.* — Црвена птица! А, добре аускиције! Само унутра! *Ков. А.* Тко ће овјенчат шешире и капе ружом и сном у ведре аускиције. *Уј.*

Изр. под аускиција̀ма *под заштитом, под покровитељством.*

àуспрух м нем. варв. *врста финог вина, прављеног од презрела грожђа, суварак.* — Заредише од бурета до бурета да пробају вина ... На бурету пише кредом: Карловачки ауспрух. *Срем.*

Аустрáлац, -лца м = Аустралијанац *онај који је из Аустралије.*

Аȕстрāлија и **Àустрāлија** ж *најмањи континент који се налази у јужном делу Тихог океана.*

Аустралнјáнац, -нца м = Аустралац.

Аустријáнац, -нца м *онај који је из Аустрије.*

Аустрӣјанка ж *она која је из Аустрије.*

аустрӣјáнскӣ, -ā, -ō *в. аустријски.*

аустријáнштина ж *аустријски дух.* — Врло је добро познавао човјека с којим је разговарао и који је у кадетској школи водио опозицију против аустријанштине. *Јонке.*

аȕстрӣјскӣ и **àустрӣјскӣ**, -ā, -ō *који се односи на Аустрију и Аустријанце*: ~ монархија.

аустроȕгарскӣ, -ā, -ō *који се односи на Аустро-Угарску, који припада Аустро-Угарској.*

аустрòфил, -а и **аустрòфӣл**, -ила м *онај који је пријатељски расположен према Аустрији.*

аустрòфоб, -а и **аустрòфо̄б**, -оба м *онај који је непријатељски расположен према Аустрији.*

àут и **а̀ут** м енгл. спорт. *простор изван обележене линије на игралишту.* — Задња мјера за рашчишћавање опасних ситуација пред вратима је пуцање лопте у аут или корнер. *Хок.*

аутàркија ж грч. екон. *систем у коме се потребе подмирују властитом производњом.* — Далеко смо од стања аутаркије, где једна земља производи све што јој треба. *Цвиј.*

аутàркичан, -чна, -чно *који је у вези с аутаркијом, економски независан од другог, самосталан.*

аутàрхија ж грч. **1.** *неограничена владавина једног система, самовлашће.* **2.** *в. аутаркија.*

аутàрхичан, -чна, -чно *в. аутаркичан.* — Каква је данашња наша држава, чини излишним овакве аутархичне тежње. *ЕГ 2.*

аутèнтичан, -чна, -чно грч. *прави, истинит; тачан; веродостојан, изворан.* — Она уверава да је вест аутентична. *Вас.* Драган је у својој глави носио пуну врећу аутентичних података. *Вучо.* Први пут [је] преводио према рукопису који можда није био свуда аутентичан. *Водн.*

аутèнтично прил. *веродостојно, сасвим, истински.* — Од ње [старице] се ... тражило да ... се понаша потпуно природно ... аутентично сељачки. *Поз. 1948.*

аутèнтичнӧст, -ости ж *својство оног што је аутентично, истинитост, тачност, веродостојност; изворност.* — Под његовим су именом сачувана и нека дјела у којих се аутентичност сумња. *Баз.*

àуто м *аутомобил.* — Њу је муж возио два или три мјесеца аутом. *Уј.*

ауто- грч. **1.** *као први део сложенице страног порекла значи*: *само-*, нпр. аутократ,

аутобиографија, аутосугестија. **2.** (у полусложеницама) *аутомобилски*: ауто-гаража, ауто-пут, ауто-колона, ауто-сервис.

аутобиòграф м *писац аутографиофије.*

аутобиографи̏ја ж грч. *књижевни род у коме писац сам описује свој живот, опис властитог живота.*

аутобиографи̏јскӣ и **аутобиòграфскӣ,** -ā, -ō *који има карактер аутобиографије.*

аутóбус и **àутобус** м нем. *велики путнички аутомобил с већим бројем седишта.*

àутобускӣ и **àутобуснӣ,** -ā, -ō *који се односи на аутобус*: ~ саобраћај.

ауто-гара́жа ж грч.-фр. *просторија за склањање аутомобила.*

аутòгēн и **аутòген,** -а, -о грч. *који настаје сам од себе, самородан.*

Изр. ~ заваривање *спајање двају металних делова у једну целину растапањем њихових рубова.*

àутогōл м грч. спорт. *погодак којим играч у фудбалу, ногомету протера лопту кроз сопствена врата.*

аутògрам м грч. *својеручни, власторучни потпис.*

аутògраф м грч. **1.** *спис написан властитом руком, оригиналан рукопис.* — Како се Марулић суставно спремао читањем, види се из његова аутографа. *Комб.* **2.** *справа за копирање рукописа.*

аутографи́рати, -а̏фӣрām и **аутогра̀фисати,** -ишēм сврш. и несврш. *отиснути, отискивати нечији рукопис копирањем са камена или са металне плоче.*

аутодà̏фē, -èа м порт. ист. *извршење инквизиционе пресуде над јеретицима и њиховим делима спаљивањем на ломачи.*

аутодѝдакт(а) м грч. *онај који учи без учитеља и школе, самоук.* — Био је [Љубиша] потпун аутодидакт. *Барац.*

аутòдром м грч. *аутомобилско тркалиште.*

аутокѐфāлан и **àутокефāлан,** -лна, -лно грч. *самосталан, независан (о православној цркви).*

àутоклāв м грч.-лат. **1.** *затворен суд у коме се изводе хемијске реакције под високим притиском, тлаком.* **2.** мед. *апарат за стерилизацију паром.*

àуто-колóна ж грч. *колона аутомобила у покрету.*

àуто-кòмāнда ж *команда која врши регистрацију и распоред војних аутомобила.*

аутоконтро́ла ж *контрола над самим собом, самоконтрола.*

аутòкрат(а) м *неограничени господар, диктатор.* — Милош је био не само аутократ, него још и један непоправими деспот. *Гавр.*

аутокра̀тија ж = аутократија *неограничена владавина једног човека; самодржавље, самодрштво, апсолутизам.*

аутокра̀тичан, -чна, -чно *в. аутократски.* — Власт руских царâ има бити самовласна (аутократична) и неомеђашена. *Старч.*

аутòкратскӣ, -ā, -ō *који се односи на аутократе и аутократију; својствен аутократима*: ~ темперамент, ~ систем.

аутòкратство с *особина оног који је аутократ; самовлашће.* — Код мртвих ауторитета поштовао је [Кнез Никола] лукавство, демагоштво, аутократство. *Јов. Ј.*

аутокра̀ција ж = аутократија.

аутокри̏тēрӣј, -ија и **аутокри̏тēријум** м грч. *критичко оцењивање сопствених, властитих дела.* — Та криза литерарног и умјетничког критерија, поглавито аутокритеријума . . . бацила нас је за знатан дио времена унатраг. *Печ. 1939.*

аутокри̏тика ж *самокритика; оцењивање самога себе; оцењивање властитих дела.*

аутокри̏тичан, -чна, -чно *самокритичан, способан да правилно оцењује своје поступке и своја дела.*

аутокри̏тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на аутокритику*: ~ оцењивање.

аутокри̏тички прил. *самокритички.*

аутòмат, -а и **аутòмāт,** -áта м грч. **1.** *механизам који сам врши неки рад под одређеним условима, увјетима.* — Чим лопта удари морско дно, посебни аутомат даде знак ономе који мјери дубину. *ОГ.* **2.** *ватрено оружје које једним окидањем опали серију метака, машинка.* — На другом крају [села] . . . огласи се рафал аутомата. *ЛМС 1951.* **3.** фиг. *онај који ради механички како му се каже, без учешћа своје воље.* — Без успјеха [су] покушавали да изразе добродошлицу овим аутоматима који су их тупо и презриво гледали. *Лал.*

аутоматѝзам, -зма м **1.** *особина оног што се ради аутоматски, безвољно.* — Његово »болесно дете«, које је већ улазило и у године, падало је повремено, аутоматизмом епилептичара, у нове кризе на путу тражења чисте љубави. *Андр. И.* **2.** псих. *радња која се врши несвесно или подсвесно.* — Шелинг одбацује идеју неког аутоматизма сила. *Ант. 1.* Надреалисти су прокламовали аутоматизам песничких слика које се јављају код песника када је он у неком сомнабулистичком стању. *Т. кљ.*

аутоматиза́ција ж **1.** *примена аутомата у производњи.* **2.** *претварање појединих радња човека честим понављањем у аутоматске.* —

Сав рад на усавршавању појединих захвата врши се ... до аутоматизације. *Рв.*

аутоматизи́рати, -и̏зи̏рам и **аутома̀тизовати,** -зујем сврш. и несврш. *претворити, претварати у аутомат, у машину, строј; (у)чинити да неко ради као аутомат.* — Техника ... уљењује човјеку тјелесне снаге ... или га аутоматизира. *Шим. С.* ~ **се** *поста(ја)ти аутомат; поста(ја)ти као аутомат.*

аутома̀тисати, -ишем сврш. и несврш. *в. аутоматизирати.*

аутома̀тичан, -чна, -чно *в. аутоматски.*

аутома̀тичар м *војник наоружан аутоматским оружјем.* — Немачки аутоматичари ... крчили су пут малим одељењима стрелаца. *Минд.*

аутома̀тички и **аутома̀тично** прил. *в. аутоматски.*

аутома̀тскӣ, -ā, -ō *који се односи на аутомат; који ради сам од себе, који се ствара сам од себе; механички, несвестан:* ~ деловање, ~ одбрана, ~ покрет.

аутома̀тски прил. *као аутомат, само од себе; безвољно, несвесно, механички.* — »Лијепе љубице, свјеже љубице«, понављао је аутоматски. *Торб.* Старица га сјети да спусти кошару, и он је спусти, аутоматски. *Мар.*

аутомехани̏чар м *радник који оправља аутомобилске моторе и уређаје.* — Ко тебе каменом, ти њега оловом! — мрмљао је млађарац гушећи се ... у чврстим шачетинама аутомеханичара. *Божић.*

аутомо̀бӣл, -и́ла и **аутомо̀бил** м грч. *путничка и теретна кола која се крећу помоћу експлозивног мотора.*

аутомобили̏зам, -зма м *производња аутомобила; аутомобилски саобраћај; аутомобилски спорт.*

аутомоби́лист(а) м *онај који се бави аутомобилским спортом; онај који управља аутомобилом.*

аутомобили̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на аутомобилизам и на аутомобилисте:* ~ спорт.

аутомо̀бӣлнӣ, -ā, -ō *в. аутомобилски.*

аутомо̀бӣлскӣ, -ā, -ō *који се односи на аутомобил:* ~ гума, ~ промет, ~ сирена и др.

аутомоби́лчић м *дем. од аутомобил.*

а̀утоно̑ман и **аутоно̀ман,** -мна, -мно *који има аутономију, самоуправан, самосталан, независан.* — Сачувало се нешто народног живота у аутономним опћинама. *Водн.* Ако би пораз Турске у рату проузроковао њен распад, предвиђено је да ће Бугарска и Албанија постати аутономне. *Јов. С.* фиг. Људске аутономне савјести јесу утамањене. *Уј.*

аутоно̀ма̄ш, -а́ша м **1.** ист. *присталица политичке странке (у Далмацији) која је била за аутономију (а против присаједињења, прикључења Хрватској).* — Отац ми је доказивао да ће »народњаке« надвладати аутономаши. *Шимун.* **2.** *проповедник и присталица аутономије; аутономист.*

аутоно̀ма̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на аутономаше:* ~ странка.

аутонома́штво с *исповедање и спровођење политике аутономаша.* — Аутономаштво је у Сплиту стварно ишчезло те су посљедњи његови остаци ... прешли дефинитивно у хрватске редове. *Обз. 1932.*

аутоно̀мија ж грч. *уживање права управљања самим собом, самоуправа; самосталност, независност.* — Хрватској је нагодбом зајамчена аутономија. *Нех.* фиг. Човек се, аутономијом моралне савести, издигао изнад животиње. *КН 1956.*

аутоно̀мист(а) м *присталица аутономије, самоуправе.* — Тачно је да је од централисте постао неки аутономиста. *Риб.*

аутономи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на аутономисте и аутономију:* ~ странка.

аутоно́мност, -ости ж *самосталност, независност, аутономија.* — Њезино право аутономности ... неповредиво је. *Шиш.*

аутоопсерва̀ција ж *посматрање, испитивање самога себе, самопосматрање.* — Немогућно је ... порицати у позитивној науци аутоопсервацију, унутрашње проматрање, свест. *Ђаја.*

аутопо̀ртрē, -ѐа и **аутопо̀ртрēт,** -е́та м грч.-фр. *слика неког лица коју је оно само израдило.*

а̀уто-про́мет м *промет који се врши аутомобилима.*

аутопсија ж грч. **1.** мед. *секцирање (леша) ради утврђивања узрока смрти.* **2.** *сазнање, спознаја до кога се долази личним посматрањем.* — Вуку су били догађаји [из 1804] познати или из аутопсије или из причања очевидаца и учесника. *Бел.*

а̀уто-пу̑т и **а̀уто-пу̑т** м = ауто-страда м *широк асфалтирани пут за аутомобиле:* ~ братства и јединства.

а̀утор м лат. *творац неког научног, књижевног или уметничког дела.*

ауториза̀ција ж *одобрење аутора или носиоца ауторског права.* — Ако издавачко подузеће штампа једну књигу без ауторизације, кажњава се са 500.000 динара. *Лит. 1957.*

ауторизи́рати, -и̏зи̏рам и **ауторѝзовати,** -зујем сврш. и несврш. *дати, давати*

(од стране аутора) одобрење за објављивање сопствених дела.

ȁуторитатȉван, -вна, -вно *који се заснива на ауторитету, меродаван; који има или се прави да има ауторитета; смео.* — Господствен, ауторитативан, некада је добро живео. *Ћон.* Ви сте кадикад сувише ауторитативни у вашим тезама. *Крл.*

ȁу̏торитатȉвно прил. *с ауторитетом; правећи се важан.* — Судац треба да наступа ауторитативно. *Хок.* [Он] је та своја правила примењивао ауторитативно, апсолутно, калуђерски. *Скерл.*

ауторитатȉвно̄ст, -ости ж *особина оног који је ауторитативан; важност, вредност.* — На сугестивност и склоност подражавању код ученика највише утиче наставник. Његов утицај олакшава ауторитативност самог његовог положаја. *Пед.*

ауторȉтēт, -éта м лат. **1.** *углед, важност; утицај који произлази из угледа.* — Види, ауторитет му пада пред публиком. *Мар.* Два мала жутокљунца, уместо дневних вести, са ауторитетом [су] писали један о позоришном, други о валутном питању. *Ћос. Б.* **2.** *власт, моћ да се неко присили на нешто.* — Паша не сме слати по Србији комесаре . . . и његов се ауторитет простире само на тврђаве. *Гавр.* **3.** *личност великог угледа и значаја.* — Одличним радовима на нашој и југословенској књижевности [Новаковић] је постао познати и неоспорени ауторитет у овим широким областима нашега предмета. *Поп. П.*

ȁуторитētан и **ауторȁтētан,** -тна, -тно *в. ауторитативан.* — Како текст писма није велики, а долази од тако ауторитетног човека као што је у то време био Добровски, навешћемо га и ми. *Бел.*

ауторȉтētски прил. *в. ауторитативно.*

ȁуторица и **ȁутōрка** ж *женска особа аутор.*

ȁуторов, -а, -о *који припада аутору.*

ȁуторскӣ, -ā, -ō *који се односи на аутора и на ауторе*: ~ право.

ȁуторство с *припадништво неког дела (неког открића или идеје) његову творцу.* — По њима се може одредити ауторство за претежни дио Рањинина зборника. *Водн.*

ȁуто-стрáда ж тал. = ауто-пут.

аутосȕгестȉван, -вна, -вно *који врши сугестију на самога себе; који настаје под сопственом сугестијом.* — То је неке врсте аутосугестивна превара. *Крл.*

аутосугѐстија ж грч. *вршење сугестије на самога себе.* — Наговестиће му замке које човек сам себи плете аутоосугестијом. *Поп. Б.*

ȁутотакс, -а и **ȁуто-тȁкси,** -ија м грч. *аутомобил с таксиметром који одбројава колика је дужина вожње те се на основу тога та вожња плаћа.* — Дуг ред аутотаксија са једне и фијакера са друге стране тонуо је у таму неосветљене улице. *Ћос. Б.* Из магле се појавио црни аутотакс. *Бат.*

ȁуто-трка ж *утакмица, трка аутомобилима.*

аутòхтōн и **аутòхтон,** -а, -о *прастар, исконски, који на своме месту није имао претходника.* — На историчарима је да реше да ли је било у Банату аутохтоних Румуна или не. *Цвиј.* Први и најглавнији циљ аграрне реформе мора бити сатурација аутохтонога домаћега сељаштва. *Мј. 1926.*

аутохто́но̄ст и **аутòхтонōст,** -ости ж *давнашња насељеност, староседелаштво; постојање од старина, самониклост.* — Мора бити признање аутохтоности и равноправности нашег народа у покрајини [Корушкој] рекао је Цвитер. *Пол. 1957.* Љубиша је заступао аутохтоност народне културе. *Глиг.*

ȁуцсајдер м енгл. **1.** *онај који је неупућен (у нешто), онај који се издвојио (из групе).* **2.** спорт. *онај који је у такмичењу без изгледа на победу.*

ȁуцсајдерскӣ, -ā, -ō *који се односи на аутсајдере.*

ау̏ф узв. *в. аух.*

ау̏х узв. = ау. — Аух! — једва сам се извукао. *Јак.*

ȁф *в. хаф.*

ȁфāзија ж грч. *одузетост говора; неспособност изговарања појединих речи; недостатак способности разумевања речи.*

ȁфек(а)т, -кта м лат. *јако напето душевно стање, узбуђење, узрујаност.*

Изр. пасти у ~ *узбудити се, узрујати се.*

ȁфекатскӣ, -ā, -ō *који се тиче афекта.*

афекта́ција ж *извештачено понашање, извештаченост*; фиг. *особа која афектира.*

ȁфектȉван, -вна, -вно *који је у вези са афектом, емотиван.* — Има научника . . . који своде . . . питања стилистике на јављање у говору или делу афективних (осећајних) и интелектуалних (мисаоних) начина исказивања мисли. *Бел.*

афективȁтēт, -éта м *в. афективност.*

афекти́вно̄ст, -ости ж *стање онога ко је у афекту; узбудљивост, емотивност.*

афѐктȉрāно прил. *извештачено, усиљено.* — Наклони се Лешић афектирано Нели. *Коз. Ј.*

афѐктȉрāпо̄ст, -ости ж *в. афектација.* — У вријеме обновљеног реализма критичари [су] његову поезију називали афек-

тираношћу, а њега типичним романтичаром. *Барац.*

афекти́рање с *гл. им. од афектирати.*

афекти́рати, афèктӣрām и **àфектовати,** -тујēм сврш. и несврш. *извештачено се понашати (држати се и говорити), претерано се мучити, ачити се.* — Знала је [Минка] афектирати. *Нех.* Он само афектује. *Коч.*

афèкција ж лат. **1.** *афект, узбуђеност.* — Под афектом разумијем стања (афекције) тијела, којима се моћ дјеловања тог самог тијела повећава или смањује. *Ант. 1.* **2.** мед. *обољење, оболелост.* — Незнатна катарална афекција . . . не може имати озбиљних посљедица. *Јурк.*

àфел и **àфēлијум** м грч. астр. *највећа удаљеност планете од Сунца*; супр. перихел(ијум).

àфēлнӣ, -ā, -ō *који се односи на афел*: ~ удаљеност.

афе́ра ж фр. *недозвољен, прљав, непоштен посао, скандал, незгодан случај који изазива интерес јавности.* — Финанцијске спекулације праћене бурзанским аферама биле су на дневном реду. *ОП.* Тад је избила бучна кријумчарска афера. *Десн.*

афѐрāш, -а́ша м *онај који прави аферe, који је умешан у неку аферу.*

аферѐмисати, -ишēм сврш. и несврш. = аферимисати *говорити »аферим«, одобравати; честитати.* — »Бе аферим, мој Богдане сине!« . . . Уведе га у двор пјевајући, па казује и брату Јовану. Јован плаче и аферемише. *НП Вук.*

афѐрим тур. **1.** *узвик за похвалу и одобравање: тако и треба, баш добро, честитам.* — Аферим, Ђоркане, пиле од сокола. *Андр. И.* **2.** (у именичкој служби) м *одобравање, честитање.* — Турке врло и грле и љубе, и примају турске аферимe. *НП Вук.* **3.** (у атрибутској служби) *ваљан, честит.* — Бит ће Стана баш аферим снаша. *Вел.*

аферѝмисати, -ишēм сврш. и несврш. = аферемисати.

афѐрист(а) м *афераш.*

АФЖ скраћ. *Антифашистички фронт жена.*

афѝјӯн, -ӯна м *в. афион.*

àфикс м лат. *језички елемената који се у творби речи додаје корену или основи.*

афинѝтēт, -ēта м лат. **1.** хем. **а.** *сила која атоме међусобно привлачи.* **б.** *сила којом се спајају разни хемијски елементи.* **2.** *међусобна привлачност.* — Контакт са тим новим срединама постиже афинитетом примитивности са заосталим условима у друштву. *Глиг.* Мора се констатирати да је афинитет међу нама силан. *Кол.*

афѝōн, -óна и **àфион** м тур. бот. *мак; беличаст сок из зелених чахура мака, опијум.*

àфирматѝв м и **афирмати́ва** ж *потврдно мишљење, потврда*; супр. негатив. — Пошто је искључила онолико негатива колико је довољно, закључује на основу афирматива. *Ант. 1.*

àфирматѝван, -вна, -вно *потврдан*; супр. негативан.

àфирматѝвно прил. *потврдно; одсечно.* — Те истине су тако афирмативно исказане да о њима не може бити никакве сумње. *Цвиј.*

афирма́ција ж лат. *потврђивање; потврда, признање*; супр. негација. — Занимљиво је . . . осврнути се на неке . . . моменте у развоју поезије која је добила пуну афирмацију. *Ж 1955.*

афирми́рање с *гл. им. од афирмирати (се).*

афирми́рати, -ѝрмӣрām и **афѝрмисати,** -ишēм сврш. и несврш. *(у)тврдити, потврдити, потврђивати вредност, осигура(ва)ти признање вредности.*

~ **се** *доказ(ив)ати своје постојање, доказ(ив)ати своју вредност, бити признат, уважен.* — Човек се кроз своју моралну свест самим својим хтењем афирмира као друштвено биће. *КН 1955.* Већ за ових десетак дана сресни одбор је успио да се афирмише као власт. *Чол.*

афици́рати, афѝцӣрām сврш. и несврш. лат. *погодити, погађати, деловати на нешто, изаз(и)вати.* — Спознајемо само њихове појаве, тј. предоџбе, које оне у нама производе кад афицирају наша осјетила. *Ант. 1.*

àфиш м и **афѝша** ж фр. *објава, оглас, плакат.*

афишѝрати, афѝшӣрām сврш. и несврш. *објавити, објављивати преко огласа, (при)лепити објаву, плакатирати.*

афорѝзам, -зма м грч. *мисао изражена у краткој, сажетој реченици, сентенција.*

афорѝстичан, -чна, -чно = аористички *који садржи афоризме, који има одлике афоризма.*

афорѝстичāр м *писац, аутор афоризама.* — Отуда је Паскал у својим филозофским мислима остао само духовит афористичар. *Петрон.*

афорѝстичкӣ, -ā, -ō = аористичан.

афорѝстички прил. *по принципима афоризма, мудро; сажето.* — Као човјек, тежио је да живи аористички, а као писац да ствара тешкоће. *Уј.*

Àфрика ж *континент на југу од Европе између Атлантског и Индијског океана.*

Африка́нац, -нца м *онај који је из Африке.*

Афри̏ка̄нка ж *она која је из Африке.*

афри̏ка̄нскӣ, -ā, -ō *в. афрички.*

афри̏ка̄т, -а́та м и **африка́та** ж лат. фон. *сугласник сливен из елемената друга два сугласника* (нпр. ц = т͡с, ч = т͡ш).

А̀фричаин м *Африканац.*

А̀фричā̏нка ж *Африканка.*

а̀фричкӣ, -ā, -ō *који се односи на Африку.*

а̀фтуља ж покр. *в. атула. Вук Рј.*

а̏х *узвик за изражавање: бола, жалости, радости, дивљења, одушевљења, чуђења, срдбе и сл.* — Ах па те очи! Кô поноћ мрачна тако су црне, страшне кô пакô. *Митр.*

а̏ха, а-хā̏ и **а̀хā 1.** *узвик за изражавање: чуђења, изненађења, задовољства, радости, злурадости, подсмеха.* **2.** *речца за потврђивање: да, јест.* — Ej, ти, Треска, идеш ли у школу? — Аха! *Петр. В.* Аха! поново потврди Мића. *Дав.*

ахà̀лук м *подвикивање »аха« (у подсмеху).* — Велики ахалук и смијех око Гана. *НП Вук.*

а̀хар м тур. **1.** *коњушница, штала.* — Кавази скочили у ахар и извели везирова бијелца. *Том.* **2.** *чардак за пријем гостију, одаја; двор.* — Сви сватови уђу у ахаре. *НПХ.*

ахарà̀лук м *в. ахар (2).* — Био је ондје над ахаралуком, те је могао гледати на улицу. *О-А.*

а̀хā̏т, -áта и **а̀хā̏т,** -а м грч. мин. *силицијумдиоксид, врста кремена, украсни камен.* — По плочама ахата, кô птица од злата, прелијећемо ми. *Крл.*

ахā̏тнӣ, -ā, -ō *који се односи на ахат, који је од ахата, који је као ахат.* — Пјевао је он страственим гласом блистајући својим ахатним црним очима. *Крањч. Стј.*

а̀хбā̏б, -а́ба м тур. покр. *друг.* — Поћи [ће] тамо у далеку Турћију, куда се одселише толики његови ахбаби и пријатељи. *Ћор.*

ахба̀блук м покр. *пријатељство.* — Талијан је наш непријатељ . . . Нема с њим дослука ни ахбаблука. *Ћор.*

а̀хēнија ж лат. бот. *суви плод, већином једносемени, ређе вишесемени.* — Од женског цвета постану доцније мекане и сочне смокве, у којима су ситне и многобројне ахеније (род) с тврдом и крутом кошуљицом. *Тод.*

А̀хил и **Ахи̏леј** м *главни јунак Хомерове Илијаде кога је, по грчкој митологији, било могуће убити само поготком у пету.*

А̀хилов и **Ахи̏лејев,** -а, -о *који припада Ахилу.*

Изр. ~ пета фиг. *најосетљивије место, слаба страна.* — Сватко има своју ахилову пету — настави кнез Андреј. *Крањч. Стј.*

ахмѐдија и **ахмеди̏ја** ж тур. *бели платнени шал којим се обавија фес, чалма, турбан.* — Носио [је] бијелу ахмедију око феса. *Андр. И.*

а̏хнути, -нēм и **а́хнути,** а̂хнēм сврш. *узвикнути »ах«.*

ахромà̀тичан, -чна, -чно и **ахрòматскӣ,** -ā, -ō *који нема моћи разлагања светлости на боје.*

а̀хтати, а̏хћēм несврш. *понављати узвик »ах«.* — »Јунак« на сцени ахће и охће. *Чол.*

а̀ц *узвик за дражење животиња и зачикивање деце, кад се коме што пружи, па повуче натраг. Вук Рј.*

а̀цāл, -а́ла покр. *челик. Вук Рј.*

ацѐдија ж грч. *отупелост, равнодушност према животу.* — Тко ће да слави . . . и тешку чаму свећених ацедија. *Уј.*

ацѐта̄т, -а́та м хем. *со сирћетне, оцтене киселине:* ~ гвожђа, железа.

ацети̏лēн, -е́на м хем. *незасићен гасовити угљоводоник који служи за осветљавање и заваривање.*

ацети̏лēнка ж *ацетиленска лампа.* — Ту су цијелу ноћ ацетиленке пламтјеле. *Крл.*

ацети̏лēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на ацетилен.*

ацети̏сāл, -а́ла м фарм. *в. аспирин.*

ацѐтōн, -о́на м хем. *безбојна испарљива и лако запаљива течност, текућина пријатна мириса.*

а̀цкати, -ā̏м несврш. *пружати (некоме) нешто па то нагло повлачити натраг и узвикивати »ац«.*

а̂ч, а̂чи ж заст. *онај, она што св ачи, лудица. Вук Рј.*

ачелера̀ндо м тал. муз. *поступно убрзавање.*

а́чēње с *гл. им. од ачити се.*

а̀чик тур. **1.** прид. обично непром. *отворен, јасан.* **2.** (у прилошкој служби) *отворено.* — Док је друге момке само кадикад иза каната провиривала, Ристу и Јову гледала је баш онако ачик. *Шант.*

а́чити се, а̂чӣм се несврш. *неприродно говорити отежући и развлачећи речи, пренемагати се.*

а́ча *в. хаја.*

ацà̀мија м и ж тур. *неискусна, неука, млада особа.* — Онај фра Петар [је] млад и ацамија, па се бојим да нас не баци у неку невољу. *Андр. И.* Оне из кола багателишу

и сматрају их [девојчице] за аџамије и да ништа не знају. *Срем.*

аџа̀мӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на аџамије.*

аџа̀мӣјски прил. *као аџамије, лудо.* — Где погибе аџамијски, славца ти Настасовог. *Рад. Д.*

аџи *в. хаџи.*

а̀џија *в. хаџија.*

аџијàзма ж тур. празн. *освећена, света вода.* — Него где ћемо наћи врана непочишћена коња и воде аџијазме? *Глиш.*

а́џо *в. хаџо.*

аџу̀ва̄н, -а́на м тур. *љубимац, миљеник. Вук Рј.*

а̀ша *в. хаша*[1].

а̀шаљка ж покр. *женска капа налик на потковицу. Вук Рј.*

ашàрија *в. хашарија.*

а̀шати *в. хашати.*

ашӣгџија м *онај који ашикује, који води љубав, љубавник.* — Још их пита Иван, има ли [девојка] каквог »ашигџију«, а они му кажу да има арамбашу Нацаковић-Мују. *НП Вук.*

а̀шик м тур. **1.** *в. ашигџија.* **2.** *љубав, ашиковање.* — Он више не сме мислити . . . о ашику са цурицама сељачким. *Вес.* **3.** (у атрибутској служби) *заљубљен.* — А кад чуо буљубаша Мујо, на жену се ашик учинио. *НП Вук.*

ашӣклија м и ж *љубавник, драги; љубавница, драга,* исп. ашик (1). — Сваки своју ашиклију слави и опјева. *Баш.*

ашӣклӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на ашиклију.*

ашӣклук м *ашиковање, вођење љубави.*

а̀шиковање с *гл. им. од ашиковати.*

а̀шиковати, -кујём несврш. **1.** *водити љубав (с ким); удварати се (коме).* — Имета̀к . . . је она наумила . . . приказати свом новом вјеренику . . . с којим већ подуље ашикује. *Кос.* **2.** *шуровати, пријатељевати.* — Нешто му и овај наш Тривун нагиње на ту форму, ашикује с Талијанима. *Јоп.*

а̀шикӧвнӣ, -ā, -ō индив. *који се односи на ашиковање, који је за ашиковање.* — Никако не спада у потцрквени ашиковни простор. *Божић.*

ашӣкчија м *в. ашигџија.*

ашкенáзи м мн. (јд. ашкѐнāз, -áза) = ешкенази *пољски или немачки Јевреји, Жидови.* — Сад су придошли и галички Јевреји, ашкенази. *Андр. И.*

ашкѐнāскӣ, -ā, -ō *који се односи на ашкеназе.*

ашлà̀ма ж *в. аршлама.* — Процветале трешње и ашламе. *Ољ.*

а̀шлук *в. хашлук.*

а̀шлучити *в. хашлучити.*

а́шӧв, -ова м мађ. *гвоздена лопата за копање и риљање земље.*

а́шовче и **ашӧвче,** -ета с, **а́шовчић** и **ашӧвчић** м *дем. од ашов.*

а̀шчија м и ж тур. *кувар, гостионичар; куварица, гостионичарка.* — Сад је чича-Јордан опет ашчија, а не треба ни да кажем да му ашчиница добро ради. *Срем.*

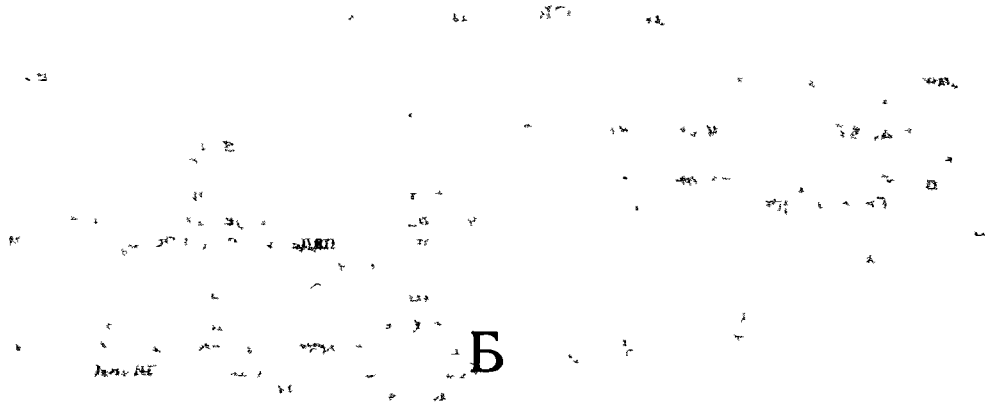
а̀шчијин, -а, -о *који припада ашчији.*

а̀шчӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на ашчију или на ашчиницу.*

а̀шчӣка и **а̀шчика** ж *женска особа ашчија; ашчијина жена.*

ашчӣ̀лук м тур. *куварска вештина, куварски занат. Вук Рј.*

а̀шчӣница ж *гостионица, кухиња.* — Из ашчинице се шири оштар и загушљиви задах масла. *Андр. И.*

Б

б (Б) **а.** *звучни уснени праскави сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

бâ узв. исп. бах[3] **1.** *за потврђивање и одрицање.* — Па хајд'мо заједно. — Ба! — рече Јовица. Мени сад добро и овако. *Срем.* **2.** *за дивљење.* — Оно је била лично његова светлост! рече он... »Ба« — рече мој другар, а тиме је изјавио своје дивљење. *Нен. Љ.* **3.** *за плашење.* — Таман хтедох још једном да га викнем, док он из једнога џбуна на ме: »ба!« *Ком.*

бâба[1] ж (ген. мн. бâбā) **1.** *стара жена, старица.* — У поворци сами старци. А око њих и са њима деца, жене и бабе. *Ад.* **2.** *старија сродница* **а.** *мати родитеља (за њихову децу) или њихова баба (прабаба).* **б.** *тетка, стрина или ујна родитеља (њиховој деци).* **в.** *ташта, пуница; свекрва.* **3.** шаљ. *супруга.* — Бача-Марко је... своје кућевне, а и пољске, послове обављао ћутећи, сâм са својом бабом. *Јаки. Ђ.* **4.** покр. *женско чељаде које се бави око деце* **а.** *бабица.* **б.** *дојкиња; дадиља.* — Тебе су бабе дојиле. *НПХ.* **5.** *жена упште.* — Начувши нешто од онога што су уоколо бабе шапутале, а и гласно говориле, Никанор се одједном нађе у својој кожи. *Чипл.* **6.** презр. *мушкарац са женским особинама; плашљивац, кукавица.* — Шта је, Турчине? Зар си се наносио главе? Овамо, бабо!... На мегдан. *Вес.*

Изр. ~ Марта *месец март, ожујак (у вези с честим променама времена у току једног дана);* ~ тажвака *баба која стално гунђа, зановета;* дати бабу за невесту *подвалити (коме);* задушна ~ *човек одвећ добра срца; болешљива особа;* мушка ~ *стари нежења;* враг му (им) баби *нека иде до врага;* за које (чије) бабе здравље (душу) *зашто, за чију љубав;* трла ~ лан да јој прође дан *бавити се нечим некорисним;* што је баби мило, то јој се и снило, ко о чему ~ о уштипцима *кад неко стално говори о ономе што воли и жели, што га занима.*

бâба[2] ж покр. *назив за разне врсте животиња (морска риба, морски рак, пуж).*

бâба[3] ж **1.** техн. *назив за разне предмете што служе као ослонац, нпр. главна кровна греда, облучје у самара, наковањ за откивање косе и др.* **2.** *камен-међаш; колобран, пљоснат камен за бацање по површини воде; гомила туцаника и др.* **3.** покр. *славски колач; пита од бундева, млека и кајмака.*

Изр. превести бабу *бацити пљоснат камен по површини воде.*

бáба м (вок. бâбо) тур. = бабо **а.** *отац; поочим; дед.* — Двадесет пуних година налази се [ракија] у подруму мога бабе. *Шапч.* **б.** *свекар; таст.*

бабадèвōјка, ијек. бабадјèвōјка, ж *стара девојка, уседелица.*

бабадјèвōјка, ек. бабадèвōјка.

бабађȕсна ж погрд. *јака, дрскоћа баба.*

бабазèмāн, -áна м тур. *прастаро време;* син. бирземан. — Граница је моја од битија и бабаземана. *Љуб.*

бàбаја м *хип. од бáба.*

бàбаје, бàбājā ж мн. покр. *врста тврдих трешања; хрушшавци. Вук Рј.*

бàбајин, -а, -о *који припада бабаји.* — Па припаса сабљу бабајину. *НП Вук.*

бàбājка ж агр. *врста јабука.* — Између јабука и крушака највише се препоручују... јабуке: астракан бели, апи, бабајка, барњача. *Тод.*

бàбājко м хип. **1.** *бáба, бáбо.* — Сва дрхтала си кад ће доћи час да бабајко нас... загрли. *Огр.* Имам тамо и старог бабајка. *Радич.* **2.** *свекар или који други старији мушкарац (за младу).*

бàбājков, -а, -о *који припада бабајку.*

бáбак[1], бáпка м **а.** *држак на косишту, руцељ. Вук Рј.* **б.** *попречни држак на веслу. Реч. САНУ.*

бáбак[2], бáпка м (ген. мн. бâбāкā) зоол. *бубамара. Реч. САНУ.*

Изр. зелени ~ зоол. *врста тврдокрилца* Lytta vesicatoria. *Терм. 4.*

бабàлук м тур. покр. **1. а.** *таст, пунац.* — Прстен ставља, свадбу уговара, с бабалуком, дуждом млетачкијем. *Рј. А.* **б.** *тазбина.* — Ко узме цуру из куће, он је зет . . . Кућа је њему тазбина, бабалук. *Реч. САНУ.* **2.** *очевина.* — Да сте што вриједили, не би кавгу (свађу) правили и бабалук (очевину) оставили. *Реч. САНУ.*

бабàриje ж мн. *празноверице.* — Ја сам из принципа проти свима бабаријама. У мојим приповијестима . . . нигдје духа [сабласти] нађи. *Маж. Ф.*

бабарóга и **бабарýга** ж *страшна стара жена којом плаше децу.* — Плаши нас бабарогама којих конкретно нема. *Дав.*

бàбаст, -а, -о *сличан баби; који је као у бабе.* — Адвокат . . . ћелав, безбрк, бабаста лица, погледа на сељаке. *Ђор.*

бáбац, бáпца м **1.** шаљ. *чврста, држећа старица, јака баба (1—3).* — Не жалим те, куме, кад си продао младост оном бапцу. *Срем.* **2.** покр. *крупан орах. Вук Рј.*

бабèтина ж *аугм. и пеј. од бàба*[1].

бàбијī, -ā, -ē *в. бабљи.*

бàбин, -а, -о *који припада бàби*[1].

Изр. ~ лето *в. уз лето (изр.);* бити бабине среће *нemати среће;* за бабино брашно шаљ. *одговор на питање: зашто.*

бáбин, -а, -о *који припада бáби.*

бàбина дýшица ж бот. *мајчина душица. Вук Рј.*

бàбина жúла ж бот. покр. *врста траве* Geranium molle. *Вук Рј.*

бàбина свúла ж *јесења паучина што лети по ваздуху, зраку;* исп. бабињаци.

бàбине ж мн. **1.** *време после порођаја (обично седам дана) које родиља проведе у постељи, бабиње.* — Погађало се . . . какве припреме чини [консуловица] за бабине. *Андр. И.* **2.** *поклони новорођенчету и породиљи у бабинама.* — фиг. Сачекала њива рађање будућег ратара . . . са свима почастима принела је богата јесен своје раскошне бабине. *Рад. Д.*

бàбин зýб м бот. покр. *врста траве* Tribulus terrestris. *Сим. Реч.*

бàбини јàрци, бàбини кòзлићи, бàбини пòзајмењци и **бàбини ўкови** м мн. *олујно време кад крајем марта, ожујка или почетком априла, травња удари снег или циганчићи. Вук Рј.*

бàбино ўво и бàбино ўхо с бот. *врста црвене гљивице на трулом дрвећу* Peziza aurantia. *Терм. 3.*

бабúњāк, -áка м подр. покр. *женско састајалиште, женско сунчалиште.*

бабúњāр, -ápa м *човек који иде на бабине. Реч. САНУ.*

бабúњара ж *бабињача, (по)родиља.* — Ако је твоја воља, попо, и твој благослов . . . да га дамо каквој бабињари да га прихрани док не узмогне само јести. *Лаз. Л.*

бабúњарин, -а, -о *који припада бабињари.*

бабúњāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на бабињаре.*

бàбиньāци, -ākā м мн. *в. бабина свила.* — Дан беше леп . . . Сунце грије . . . а по плавом зраку лети она јесења паучина (»бабињаци«), те се хвата сватовима по руву и лицу. *Вес.*

бабúњача ж *бабињара, (по)родиља.* — У једном од тих облика јавља се обично и бабиња грозница — болест бабињача (породиља). *Батут.*

бàбиње ж мн. *бабине.* — Не сјећате се како сам крај вас чучала кад сте били у бабињама. *Бен.* Урлапчад су јој донијела пуну капу шљива на бабиње. *Кик.*

бàбињӣ, -ā, -ē *који се односи на бабиње:* ~ грозница, ~ време, ~ млеко.

бàбити, -ӣм несврш. **1. а.** *в. бабичити. Вук Рј.* **б.** *бити дадиља, пазити децу.* — Храни [вас] да јој бабите дјецу и стружете крумпир. *В 1885.* **2.** *добијати лик бабе.*

бàбица[1] ж **1.** *дем. и хип. од бàба*[1]. **2. а.** *жена која као стручњак указује помоћ при порођају, примаља, акушерка.* — Она је била моја бабица, вршила је примаљске послове код мога порода. *Пав. фиг.* Заједно са Марксом он [Светозар Марковић] закључује да ће . . . сила бити бабица новога друштва. *Скерл.* **б.** *дадиља.* — Ја сам издалека, бабица од двора царева; а ова ђевојчица, ово је једина кћи царева, коју сам ја измалена гојила. *Н. прип. Вук.*

Изр. где су многе бабице, ту су деца килава *где се многи у послове мешају, ту посао испадне рђаво.*

бàбица[2] ж **1.** *мали наковањ на коме се откива коса;* исп. бàба[3] (1). — Бабица, оно гвожђе (као мали наковањ) што косци на њему откивају косе. *Вук Рј.* **2.** покр. *дрво о које деца вешају кавез кад хватају птице. Вук Рј.* **3.** *хлепчић који се меси о задушницама.* **4.** *в. бàба*[2].

бàбице ж мн. покр. *зли дуси који по народном веровању при порођају море малу децу.* — У срезу бољевачком против бабица (порођајних демона) меће се детету под главу нож. *Ђорђ.*

бàбичāр м заст. *в. акушер.*

бàбичēње с **1.** *гл. им. од бабичити.* **2.** *занимање бабице.*

бàбичин, -а, -о *који припада бабици.*

ба̏бичити, -и̏м несврш. *помагати при порођају, (по)рађати; бити бабица. И-Б Рј.*

ба̏бичица ж *дем. од бабица.*

ба̏бичкӣ, -ā, -ō *који се односи на бабице*: ~ школа.

бабӣчлук м *занимање бабице, бабичење, акушерство.* — Изучиле [су] бабичлук на пештанском универзитету. *Ђорђ.*

ба̏бичовати, -чујēм несврш. *в. бабичити.* — Родила је мушко дете ... Сама Живана је бабичовала. *Вес.*

ба̏бијӣ, -ā, -ē *в. бабљи.* — Падају у слабоће бабје, те траже лијек у празновјерју. *Јурк.* Бризнуо је у прави бабји плач. *Чол.*

ба̏бљак м бот. *дивизма. Р-К Реч.*

ба̏бљача ж *чиода, прибадача, мала игла за прибадање. Реч. САНУ.*

ба̏бљēње с *гл. им. од бабити.*

ба̏бљӣ, -ā, -ē *бапски.* — Човјек некако скорена лица ... сухе испуцане бабље усне. *Кал.* Тко ће и знати за те бабље приче. *Шен.*

Изр. ~ лето *в. уз лето (изр.).*

ба́бо, -а и -ē м тур. = ба́ба. — Бабо је храни тек медом и шећером. *Матош.* А мој бабо ништа, ама баш ни сузе да пусти. *Лаз. Л.*

Изр. ни по бабу ни по стричевима *правично, праведно, објективно.*

ба́бов, -а, -о *који припада ба́бу.*

ба̏бовање с *гл. им. од бабовати.*

ба̏бовати, -бујēм несврш. **1.** *бапски живети; проводити старе дане.* **2.** покр. *в. бабичити. Реч. САНУ.* **3.** *бити дадиља или дојкиња.* — Бабовати дјетету — бити му баба, тј. дадиља или дојкиња. *Вук Рј.*

ба́бовина ж **1.** *наслеђе од ба́бе, очевина.* — Зар њима оставити своју бабовину и своје огњиште?! *Јоп.* **2.** *завичај, постојбина.* — Да идемо мојој бабовини, до Крушева славну цар Лазару. *Реч. САНУ.*

ба́бовић м покр. *бабов, очев син, онај који личи на оца (обично по јунаштву).* — Шта је, бабовићу? Куда ћеш ти по ноћи без вечере? запита владика зачуђен. *Мат.*

Бабогре́дац, -е́ца м *човек из Бабине Греде.*

бабо̀грёдскӣ, -ā, -ō *који се односи на Бабину Греду.*

бабо̀лик, -а, -о и **бабо̀личан,** -чна, -чно *налик на бабу*; исп. бабаст.

ба́боња и **ба̏боња** м покр. **1.** *човек без мушкости.* **2.** *баболик човек.*

ба̏бо̄р, -ора м зоол. *в. блавор.* — Писка змијā, кад их бабор вија. *Март.*

ба̏босӯк м покр. *човек који се ожени удовицом и живи у њеној кући.* — Призећени се човек у народу зове различитим именима ... бабосук (из поруге) у Хрватској, ако се призетио код удовице. *Ђорђ.*

ба̀бӯљ, -у́ља м покр. *облутак, каменица, валутица.*

бабу́љак, -љка м **а.** *дем. од бабуљ.* **б.** *камен у калдрми.* — Између бабуљака поникла [је] трава. *О-А.*

ба̀бӯн, -у́на м ист. *богомил, богумил.*

бабӯнија ж погрд. *неверник.* — Иди, проклета бабунијо. *Рј. А.*

ба̀бӯнскӣ, -ā, -ō *богомилски, богумилски*: ~ вера.

ба̀бура ж (ген. мн. ба̏бӯрā) **1.** агр. *врста крупне паприке.* **2.** *шишарка. Рј. А.* **3.** зоол. *мокрица. Терм. 4.* **4.** *врста земљане пећи.* — Скупише сувади ... да бабура се земљуша закади. *Кош.* **5.** покр. *мањи стог жита.* — Дознао сам да се код њих жито дође ... у бабуре и кладње. У једне бабуре има до 100 снопова. *БК 1903.* **6.** *дрво на вратима кроз које пролази дрвени шип. Рј. А.*

бабу́рак, -рка м бот. *рогач, оболели плод шљиве. Сим. Реч.*

ба̀бураст, -а, -о **1.** *в. бабаст.* — Ово је лице бабурасто. *Љуб.* **2.** *који личи на бабуру.* — Нарочито [се] истицао по свом бабурастом носу. *Мил. В.*

бабу̏рача ж **1.** *в. бабура (1).* **2.** зоол. *крастава жаба.* — Морала је прво да убије жабу. Ископала је рупу и позвала бабурачу и крекетушу да прескачу. *Ђурић.*

ба̀бу̏рда ж погрд. *в. бабетина.* — Ако ништа не помаже, звати ће Кинезица коју стару бабурду да проклињањем изгони из дјетета белаја. *В 1871.*

бабу̏рина ж **1.** *аугм. и пеј. од ба̏ба*[1] *(1—3).* **2.** зоол. *в. бабурача (2). Вук Рј.*

ба̀бурица ж **1.** *дем. од бабура (1).* **2.** зоол. покр. *в. бубамара.* — Ах! ... гледајте дон Јозе! ... Ту нешто лази! ... Ништа! — једна бабурица! *Војн.*

бабу̏скара и **бабу̏скера** ж *аугм. и пеј. од ба̏ба*[1] *(1—3).* — Да ми је она бабускара била ближе, не знам што бих урадила. *Цар Е.* Рајо каже да је требало бабускери завртнути шију. *Ђон.*

ба̀буша м *в. ба́ба.* — Своме баби пољубио руку, ... бабуша га сједе уз кољено. *Реч. САНУ.*

бабу̏шара ж *в. бабура (1).*

ба̀бушина ж *месо испод ребара, пабушина, слабина. Вук Рј.*

ба̀бушинаст, -а, -о *који је као бабушина.*

ба̀бушка ж **1.** *округла израслина на листу коју прави ларва, личинка инсекта бабушкара, шишарка.* — Суза за сузом ... као бабушке.

Бег. **2.** бот. покр. *врста гљиве, књега. Сим. Реч.*

бàбушкār м зоол. *назив за више врста инсеката опнокрилаца из пор.* Cynipidae *који на лишћу изазивају стварање бабушке, шишарке. Терм. 4.*

бабȕштине ж мн. покр. *в. бабарије.* — Ко више вјерује у те бабуштине! *Војн.*

бàвāн, -áна м покр. *в. балван.* — А Арапа са кобиле свали, па га дерну баваном у груди. *Март.*

бавàница ж *в. бованица.* — Стукли [му главу] бованицама као змији. *Шимун.*

бавéрац, -рца м покр. *врста кромпира. Вук Рј.*

бàвити, -ȉм несврш. **1.** (на чему, у чему) *в. бавити се* (*2*). — Проклет, дабогда!... што је [књигу] не учих!... Ал', опет, на њој да сам бавио, ко би се дугом пушком славио? *Јакш. Ђ.* У послу тако бави свакидањем наш Бруно. *Марк.Ф.* **2.** *набављати.* — Имаш ли брашна у кући?... Немам... — Треба бавити што немаш! *Вес.*

~ **се 1.** *бити* (*негде*), *задржавати се, налазити се, проводити време, пребивати.* — Говорили су о пруском краљу који се још бави у Емсу. *Нен. Љ.* Бавио се ... у Бечу, у Италији и у Паризу. *Бег.* **2.** (чим, о чему, око чега) **а.** *занимати се, бити заузет, бринути се, бити обузет.* — Бавећи се ... новинарством бијах и као новинар прије свега литерат. *Матош.* Он је човек који се више политиком бави него школом и просветом. *Јакш. Ђ.* Наш отац се с нама никада није бавио. *Маж. Ф.* Бавио се мишљу да сруши стару кућу. *Козарч.* **б.** *проучавати* (*што*), *третирати* (*што*), *имати за предмет.* — [Имао сам] у последње време више да се бавим нашим песницима. *Поп. Б.* До Бранка наша уметничка поезија... бавила се узвишеним проблемима. *Прод.*

бàвȉште с заст. *в. боравиште.*

бàвљȅње с *гл. им. од бавити* (*се*).

бàвор м **1.** зоол. *в. блавор.* **2.** (у атрибутској служби) *љут.* — Из куће ти јавор расте, за њом свезан бавор вашка. *НП Вук.*

бавр̀љāк, -áка м вет. покр. *живац луталац* nervus vagus. *Реч. САНУ.*

бавр̀љāње с *гл. им. од бавр̀љати.*

бавр̀љаст, -а, -о *који бавр̀ља, пуже, вијугав.* — Сочиво по ботаници има бавр̀љасто стабло. *Реч. САНУ.*

бавр̀љати, -āм несврш. **1.** *несигурно ићи, тетурати* (*се*).— Иде, баврља као... колесо. *В 1874.* **2.** *тумарати.* — Хоћеш ли туђинче, још баврљати читаву ноћцу по кући... нам? *М-И.* **3.** *брбљати. Р-К Реч.*

бā̏г[1] м (мн. бā̏зи, ген. бā̏гā) тур. *ланац, ланчић, верижица.* — У њедрима златан сахат с базима. *НП Вук.*

бā̏г[2], -а, -о *бангав, хром.* — Узвали се на бага кулаша. *Реч. САНУ.*

бàга ж тур. **1.** вет. *жуљевит оток на коњској нози због хроничне болести зглобова.* **2.** покр. *буба.* — Он [је] мислио да је може згазити као смрдљиву багу. *Коз. Ј.*

бā̏гав, -а, -о *бангав.* — За Аником кренуо је... на багаву коњу. *Андр. И.* Мојо промешкољи ону багаву ногу. *Десн.*

бā̏гавōст, -ости ж *в. бангавост.*

бàгāж, -áжа м и **багáжа** ж фр. **1.** *пртљаг, пртљага.* **2.** погрд. *олош, фукара, жгадија.* — Требао сам га још само њушити, па да ми се онај тамо багаж у крчми још више смеје. *Јакш. М.* Нећу се дати упливисати од ваше новинарске багаже. *Крл.*

бàгаљ, -гља м *в. багља. Вук Рј.*

бàгана ж *јагњећа кожица. Вук Рј.*

бàганац, -анца м *в. багана. Реч. САНУ.*

бàгане, -ета с тур. **1.** покр. *сасвим младо јагње или јаре. Реч. САНУ.* **2.** *дете.* — Нуто њега; јучерање багане, па хоће да се дели! *Вес.*

баганéта ж нар. *в. бајонет.* — Догод солдат не тури баганету у корице, не мореш знати да ли си осуђен. *Коч.*

баганȅћӣ, -ā, -ē *који припада баганету* (*1*).

бàганче, -ета с *дем. од багане.*

бā̏гар, -гра м *в. бȁгра* (*1*). *Р-К Реч.*

бàгāрка широкòзјалā ж зоол. *врста пужа* Purpura patula. *Терм. 4.*

багатȅла и **бàгатела** ж тал. *безначајна ствар, маленкост, ситница; ништавна цена.* — Неко вече начинио ми је ради неке багателе ... сцену. *Крл.* А колика је свота тражбине? ... — А трице и кучине — багатела. *Ђал.* Па шта је цена? — Динар. — Па то је багатела. *Шапч.*

Изр. за багателу *будзашто, врло јевтино.*

бā̏гатēлан, -лна, -лно *ништаван, врло јевтин.* — Снабдева их [дућанчиће] багателном робом. *Сек.*

Изр. багателни поступак правн. заст. *грађански спор по тужбама због мањих износа.* — Сјети се да закона о багателном поступку није ни читао. *Ђал.*

багателизи́рање с *гл. им. од багателизирати.*

багателизи́рати, -ȉзӣрām сврш. и несврш. = багателисати *потцењивати, потцењивати, неподаштавати, омаловажити, омаловажавати.* — Ја се не дам багателизирати.

Крл. Понизује ме ... багателизира ме и смије се у себи. *Мар.*

багатèлизовати, -зујём сврш. и несврш. *багателизирати.*

багатèлисање с *гл. им. од багателисати.*

багатèлисати, -ишём сврш. и несврш. = багателизирати. — Пацова се [мачак] бојао, а мишеве опет изгледа да је багателисао. *Срем.*

бâгатēлно прил. *ништавно, незнатно.*

бàгāш, -áша м заст. *запремнинска мера, мера за обујам, различна према појединим крајевима; суд који толико захвата.* — Потегоше паре од Турака, три багаша жутијех дуката. *НП Вук.* Имање [ти је] родило сто багаша жита. *Лоп.*

багàшић м *дем. од багаш.*

бâге, бâгā ж мн. мед. покр. *в. шкрофуле. Реч. САНУ.*

бáгер м нем. **1.** *машина, строј за вађење песка и за чишћење речног или морског дна од наноса; глибодер, јаружало.* **2.** *брод са таквом машином.*

багèрисање с *гл. им. од багерисати.*

багèрисати, -ишём сврш. и несврш. = багеровати (*о*)*чистити багером.*

багèрист(а) м *радник који управља багером.*

бáгеровање с *гл. им. од багеровати.*

бáгеровати, -рујём сврш. и несврш. = багерисати. — Дунавско дно [се] чисти, багерује. *Петр. В.*

бáгерскӣ, -ā, -ō *који се односи на багер:* ~ предузеће.

баглàма ж тур. **1.** *шарка на вратима, прозорима и сл.* — Капицик отвори, јер, мога ми дина, извалићу дирек и багламе тврде. *Шант.* Ковчези не имађаху ни брава ни баглама. *Креш.* **2.** *тамбурица са три жице. Вук Рј.*

бàглӣћ, -и́ћа м *в. багљић.*

бàгља ж мај. *навиљак, свежањ, мали пласт.* — Десет-дванаест слугу код багље се скрили, хрчу као да су посô довршили. *Змај.* Господар долази ... изваљен на багљи сијена и на воловским колима. *Вел.*

бâгљав и **бàгљав,** -а, -о *в. багљив.* — Чим ћемо се показат свијету? ... с једном старом багљавом кљусином. *Њег.*

бàгљање с *гл. им. од багљати.*

бàгљати[1], -ām несврш. *правити багље (од сена или сламе). Вук Рј.*

бàгљати[2], -ām несврш. *ићи несигурно, ићи као бангав.* — »Види ... и проходала је«. А дјевојчица неспретно багља. *Сим.*

бàгљив, -а, -о **1.** *који болује од бага.* — Кљусе ... краче тешко, јер је багљиво. *Сиј.* **2.** *в. бангав.* — Има ... багљив старачки ход. *Лал.*

бàгљӣћ, -и́ћа м *дем. од багаљ.* — Узми багљић сламе. *Бог.*

бàгљица ж *дем. од багља.* — Претресали [су] кућу као багљицу сијена. *Бен.*

бàгōв, -ова м мај. покр. **1.** = багош *лош дуван.* — Нека не пуши багов кô сваки паор. *Срем.* **2.** *заостали дуван на дну испушене луле.* — Андраш је истресао из своје луле оно мало багова, па га је помешао с другим сувљим дуваном. *Јакш. Ђ.*

бâгош и **бàгош** м = багов (1). — Мирис ... шљивовице, петролејке и простог багоша. *Крл.*

бàгра[1] и **бâгра** ж **1. а.** (често пеј.) *посебна врста људи; сорта.* — Овај Кушмељић као да није од њихове багре! *Мат.* Стало је људима те багре до тога! *Грол.* **б.** *посебна врста животиња, пасмина.* — [На слици је] љепушно псетанце такове багре. *Ђал.* **2.** погрд. *олош, човек и људи који заслужују презир.* — А знаш их, ту погану багру немешку. *Јакш. Ђ.* Носи се, багро врачарска! *Вел.*

бâгра[2] ж бот. *пламењача. Сим. Реч.*

бàгра ж **1.** *црвена боја која се добија од борове коре.* — Масте је [мрежу] с такозваном масти или багром и смрчом. *Рј. А.* **2.** зоол. *врста морске рибе. Вук Рј.*

бâгрем и **бàгрем** м бот. = багрен *дрво с мирисним медоносним цветом* Robinia pseudoacacia *из пор. лепирњача. Терм. 3.*

багрèмāк, -áка, **багрèмāр,** -ára и **багрèмӣк,** -и́ка м *багремова шума.*

бàгремица ж бот. *врста украсног жбуна* Amorpha fruticosa. *Сим. Реч.*

бàгрēмље с *зб. им. од багрем.*

бâгремов и **бàгремов,** -а, -о *који припада багрему; који је од багрема:* ~ цвет, ~ мед.

бàгремовац, -овца м *мед од багремова цвета.*

бàгремовина ж *багремово дрво (за грађу и гориво).* — Четник је унео багремовину, наложио. *Ћос. Д.*

бàгремскӣ, -ā, -ō *који се тиче багрема.*

багрèмчић м *дем. од багрем.*

бâгрен и **бàгрен** м = багрем.

бàгрен, -а, -о *пурпуран, гримизан;* исп. бàгра. — Немају огртача него само хаљине од багрене свиле. *Шапч.* Зачаран крај над водом се диже кô сања, у багреном јутру заспао гај. *Гал.*

бàгрена ж бот. *в. багрем.*

багрéнак, -нка м *дем. и хип. од багрен.*

бàгренаст, -а, -о *помало бàгрен, црвенкаст, руменкаст.* — Протекоше многе багренасте капи из врелог срца. *Уј.*

бàгренӣ, -ā, -ō *в. багремов*: ~ дрво.

багрèннло с *багрена, пурпурна боја. Реч. САНУ.*

бàгреница ж *в. багремица.* — Двориште [је] . . . засађено багреницама. *Шапч.*

багрèница ж *пурпурни плашт.* — Слева се појављује краљ с круном и багреницом. *Бој.*

бàгрено прил. *пурпурно.* — Још се ријека багрено румени. *Уј.*

бàгренов и **бàгренов,** -а, -о *багремов.*

бàгреновац, -бвца м *багремовац.*

бàгреновина ж *багремовина.*

бàгреношāран, -рна, -рно *пурпуран.* — Види . . . слике . . . багреношарне и чистозрачне, као освитак, као прозорје. *Шапч.*

багрèнчић м *дем. од багрен.*

багрèњāк, -áка и **багрèњāр,** -ápa м *в. багремак.* — А што . . . не набавиш коју кошницу кад већ имаш тај багрењак? *Сек.* Шећкао је . . . у малом багрењару иза станице. *Вин.*

бàгрёње с *зб. им. од багрен.* — Украј пута, а поред кућа, засађено багрење, дудови и мирисне липе. *Јакш. Ђ.*

бàгрити и **бā̀грити,** -ӣм несврш. заст. *бојити пурпурном бојом; руменити*; исп. бàгра. *Реч. САНУ.*

багрљавац, -ávца м *немоћан човек.* — Код кућа остала највише нејач и штокакви стари багрљавци. *Ћоп.*

бàгула и **бàгуља** ж *неразвијен, заостао човек. Реч. САНУ.*

бàгӯн, -ýна м лат. = багунац *свиња коврчасте чекиње. Вук Рј.*

бàгунаст, -а, -о *који има коврчасту длаку.*

багýнац, -нца м = багун. *Вук Рј.*

багýнача и **багýинца** ж *в. багун. Реч. САНУ.*

бā̂гуш и **бā̀гуш** м покр. *в. багов.* — Један од њих [је] жвакао багуш. *Киш.*

бā̂д м покр. **1. а.** *штап са шиљком на врху*; исп. остан. **б.** *гвоздени шиљак на остану.* **2.** *стена у мору, гребен, хридина. Деан. Рј.*

бадàвā и **бадáва** прил. тур. **1. а.** *бесплатно, без икакве награде.* — Мислиш да ће те родитељи увијек бадава хранити. *Шимун.* **б.** *будзашто, у бесцење.* — Нису [коњи] ни скупи, бадава, богами бамбадава. *Јакш. Ђ.* **2.** *узалуд, без успеха.* — Бадава га је чекала читаву ноћ, — није га могла дочекати. *Ћор.* Бадава алем гори на круни и тијари. *Крањч. С.* **3.** *без разлога.* — Истина је права, никад мене длани не сврбе бадава. *Змај.* Предосјећали [су] да он није бадава дошао. *Л-К.* **4.** *бескорисно, без посла.* — Хоћу, брате само интерес: није право да ми новац лежи бадава. *Глиш.* Цео дан седиш ту бадава, а ми изгибосмо радећи. *Моск.* **5.** *речца за појачавање: нема шта, није друкчије, мора се признати.* — Бадава! та жена не беше као друге што су. *Цар М.* Класике нико не чита. А бадава, млади господине, нема ништа без класика. *Петр. В.*

бадàвāд и **бадавáде** прил. покр. *в. бадава.* — Откуд Алимп свашта знаде? Питате ме бадаваде. *Јакш. Ђ.*

бадавàдисати, -ишēм несврш. *в. бадаваџисати.* — Иначе бадавадишемо и целе ноћи од петлова до петлова спавамо. *Ћос. Б.*

бадàвадити, -ӣм несврш. покр. *в. бадаваџисати.*

бадавàчица ж *беспосличарка.* — Како су Луцу вријеђале те ријечи . . . као да је каква лијена беспосличарка и бадавачица. *Новак.*

бадавàџија м тур. *беспосличар, нерадник; готован.* — Ово није држава него лудница. Све сам коцкар и бадавација. *Андр. И.* Придошло им неколико бескућника и бадавација, па с Ђуком у братство, у весеље, у пиће. *Коз. И.*

бадаваџӣјати, -āм несврш. = бадаваџисати *беспосличити, проводити време у нераду.*

бадавàџӣјскӣ, -ā, -ō *залудан, нерадан; готовански.*

бадавàџика ж *беспосличарка.* — Јелена Андрејевна изгледа само као хистерична бадавацика. *Поп. Ј.*

бадаваџӣлук м **1.** *беспосличење.* — Они . . . донесу . . . селу . . . развратну песму . . . зле навике бадаваџилука и разузданости. *Рад. Д.* **2.** *оно што се добије бадава (бесплатно или врло јевтино).*

бадавàџисā̂ње с *гл. им. од бадаваџисати.* — Он сматраше сав овај господски живот као корекцију . . . и бадаваџисање. *Маш.*

бадавàџисати, -ишēм несврш. = бадаваџијати. В. пр. уз гл. им. бадаваџисање.

бадàвē и **бадáве** прил. *в. бадава.* — Пођи ћу и ја, али бадаве! *Драж.*

бадàвисати, -ишēм несврш. *в. бадаваџисати.*

бā̀дало и **бáдало** с **1.** *в. бад (1б).* **2.** *место где деца ударају крајем штапа у игри банања. Вук Рј.*

бā̀даљ, -дља м (мн. бā̀дљи и бā̀дљеви) **1.** *бодља (у јежа). Рј. А.* **2.** (обично мн.) покр. *в. бадље.* **3.** покр. *заостало перце на кожи очупане живади. Реч. САНУ.* **4.** бот. *стричак. Вук Рј.* **5.** зоол. *обад. Вук Рј.*

бàдаљ, -дља м (мн. бàдљи и бàдљеви) покр. *в. бад* (*1б*). — Бадаљ . . . [је] оштро гвожђе усађено у остањ, те се њим волови тјерају. *Вук Рј.* фиг. *подстрекач.* — Слава је силан бадаљ. *Бак. Реч.*

бадàљица ж *в. бадрљак. Реч. САНУ.*

бàдањ, -дња м (мн. бàдњи и бàдњеви) мац. **1.** *велики шупљи трупац кроз који вода пада на воденички, млински точак.* — Мало помало почеше да расту њихови гласови и да се одвајају од хуке из бадња, подрхтавања коша и чекетања чекетала. *Андр. И.* **2.** *дрвена каца.* — Спремио сам бадње и затворио магазин. *Војн.* Гомилали . . . [грожђе] у хрпе или га мечали у бадњевима. *Шимун.* **3.** *гомила, хрпа. Рј. А.*

Изр. као из бадња (говорити и сл.) *имати дубок, груб глас.*

бáдање с *гл. им. од бадати* (*се*).

бȁдар и **бàдар,** -дра, -дро **1.** *в. бодар.* — Духом мора да буде бадар, пријемчив. *Петр. В.* Бадар постати желим, бити опет млад. *Наз.* **2.** покр. *осетљив. Реч. САНУ.*

бáдати, бȃдām несврш. **1.** *бости, забадати, боцкати.* — Кључе нећеш кренут ма га колцем бадô. *Вел.* Вјетар му је оштро у лице бадао. *Кум.* Ја сам брига и људима владам, своје трње у срце им бадам. *Шапч.* **2.** *ићи као да се ногом боде, набадати.* — Пође чак и хроми Никола . . . бадајући оним краћом ногом као да сади купус. *Лал.*

~ **се** *свађати се.* — Не бадајте се, жалост вас не задесила! *Павл.*

бȃдељ и **бáдељ**[1] м бот. покр. *стричак. Реч. САНУ.*

бáдељ[2] м зоол. *легбаба. Вук Рј.*

бáдељка ж бот. *в. бȃдељ. Сим. Реч.*

бáдем м тур. **1.** бот. *дрво коштуњава плода које се гаји у топлијим крајевима* Prunus amygdalus. **2.** анат. *в. крајник. Батут.*

Изр. на бадеме *са шарама у облику бадема.* — Спусти на њега чохане гајтанима извезене чакшире . . . појас на бадеме. *Ћор.*

бáдемаст, -а, -о *који је облика бадема, који је као у бадема.* — Узани разрез бадемастих јој очију био је завинут према горе. *Шов.*

бадȅмли прид. непром. **1.** *в. бадемаст*: ~ очи. **2.** *који садржи бадема, умешен с бадемом*: ~ пита.

бáдемњāк м *колач с бадемом. Деан. Рј.*

бáдемов, -а, -о *који припада бадему, који се добива од бадема*: ~ цвет, ~ уље.

бáдемовача ж *торта с бадемом.*

бáдемовина ж *бадемово дрво.*

бáдемовица ж *бадемово млеко.*

бáдемскӣ, -ā, -ō **1.** *в. бадемов*: ~ уље. **2.** *в. бадемаст*: ~ укус.

бȁдија ж тур. *дрвени суд, чабрица*; исп. бадањ (2). — Вучко . . . истеже шамаром, и Јешица лупи главом о бадију са зејтином. *Лаз. Л.*

бадијáва прил. покр. *в. бадава.* — Лако је њима стварати задруге — добили су земљу бадијава. *Пол. 1950.*

бадјàвā, бадјàвāд и **бадјавáде** прил. покр. *в. бадава.* — Ама он зна све, као један Гутемберг! — Зна, није вајде бадјава! *Лаз. Л.*

бȁдљав, -а, -о **1.** *који има бодље, са бодљама, бодљив*: ~ стабло. **2.** *који болује од бадаља*: бадљаве очи.

бадљàив, -а, -о *в. бадљав* (*2*).

бȃдље, бȃдāљā и бáдљӣ ж мн. мед. *очна болест, запаљење, упала очних капака.* — Бадље . . . некаква болест у очима која се у Рисну зове зле длаке. *Вук Рј.*

бáдљеви и **бȃдљи** м мн. *в. бадље. Вук Рј.*

бȁднути, -нём сврш. **1.** *подстаћи бадом, убости, боцнути. Реч. САНУ.* **2.** *гурнути, мунути. Реч. САНУ.*

бȁдњāк м (мн. бȁдњāци, ређе бȁдњакови) *сирова храстова или каква друга главња или грана која се уочи Божића ставља на ватру.*

Бȁдњāк м *Бадњи дан, дан уочи Божића.* — На сам Бадњак ујутро сједне он на влак. *Кол.* Било је на Туциндан-дан пред Бадњаком. *Новак.*

бадњàкуша ж покр. *в. бадњача* (*2*). — Старјешина изломи сву бадњакушу на комаде, дадне сваком чељадету по комад. *БВ 1909.*

бàдњāр, -ára м *в. бадњачар.* — Лани . . . на Бадњидан удари јака мећава од истока, те је бадњарима засијевала у лице. *Мат.*

бàдњара[1] ж *воденица, млин на бадањ. Вук Рј.*

бàдњара[2] ж *риба која се једе на Бадњи дан.*

бадњàрица ж *в. бадњачица.* — Уз кутњи зид у дворишту бјеху прислоњени бадњак и бадњарице. *Мат.*

бàдњача ж **1.** *в. бадњак.* — На огњиште се налаже . . . велики пањ, »бадњача« или »бадњак«. *Реч. САНУ.* **2.** *хлеб или погача који се пече и једе на Бадњи дан.* — Приступи домаћица са момицом и прими бадњачу, велику пријесну пшеничну погачу. *Љуб.*

бȁдњачāр м *онај који сече и доноси бадњаке.*

бадњàчић м *дем. од бадњак.*

бадњàчица ж *омањи, споредни бадњак. Вук Рј.*

бȁдњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Бадњак, бадњедански.* — Лети над свиме бадњачки анђео. *Крањч. С.*

бȁдњев, -а, -о *који се односи на бадањ, који је као бадањ.*

бȁдњевā вòда ж покр. *расол. Вук Рј.*

бȁдњевō зе̏ље с *кисео купус у главицама. Вук Рј.*

бȁдњевскӣ, -ā, -ō *в. бадњи.* — На... столу стајала је хрпа белог меканог брашна, спремљеног да се умесе бадњевски резанци. *Сек.*

бȁдњедáнскӣ, -ā, -ō = бадњидански *који се односи на Бадњи дан:* ~ вечера.

бȁдњӣ, -ā, -ē *који је у вези с Бадњим даном, који бива на Бадњи дан.* — Никад више неће бити бадње свјетлуцаве радости. *Михољ.*

Изр. ~ вече(р) *вече(р) уочи Божића;* ~ дрвце *ирногорична младица која се на бадње вече кити свећицама и разним поклонима за децу, јелка, бор.*

Бȁдњӣ дáн м *дан уочи Божића.* — Идем до куће, Бадњи дан је. *Дом.*

Изр. као Божић и ~ *увек заједно, нераздвојно;* није сваки дан ~ *срећа не служи увек, свагда не иде добро.*

бȁдњидáнскӣ, -ā, -ō = бадњедански: ~ колач.

бȁдњило с покр. *велико буре, бачва;* исп. бадањ (2). *Реч. САНУ.*

бȁдњити[1], -ӣм несврш. *бдети уочи Божића. Реч. САНУ.*

бȁдњити[2], -ӣм несврш. *одјекивати као из бадња.* — Један глас из позадине је бадњио. *Ђур.*

бȁдњић, -а и **бȁдњӣћ**, -ића м *дем. од бадањ.*

бȁдњица ж **а.** *бачва за преношење грожђа из винограда.* **б.** *каца за хлађење ракије (при печењу).* — Остају до касно у ноћи, ... пијуцкајући из бадњице. *Коз. И.*

бадњонóсац, -сца м *онај који носи бадњак:* исп. бадњачар.

бȁдоль м покр. *в. бад (1а).*

бáдољати, -ām несврш. *посртати.* — Стане бадољати и дрмати тешким храстовим столом. *Матош.*

бȁдра ж бот. *врста маховине* Marchantia polymorpha. *Сим. Реч.*

бȁдрив, -а, -о покр. *в. бодар.* — Бадрив, радостан испријповједи [јој] све. *Буд.*

бȁдривити се, -ӣм се несврш. *в. бодрити се.* — Ми се дјеца ... узмемо бадривити и за послом настојати. *Буд.*

бȁдрити, -ӣм несврш. *в. бодрити.* — Пера бадри коње. *Срем.* Старији, жагорећи, стану бадрити дјецу. *Матош.*

~ **се** *храбрити се, правити се храбар.* — »Шта се бојим«, мисли у себи дечко и бадри се да је погледа и проговори с њом. *Ранк.*

бадрљак, -љка м = батрљак *остатак дугуљастог дела тела или предмета (руке, ноге, дрвета, пера и сл.), патрљак.* — Одсекли [му] ногу, па сад иде без ноге... — Ух, боже!... Овакав бадрљак само! Боље би му било сто пута да је умро! *Лаз. Л.* Снажним ... зубима загризао је тврду... зобеницу, пуну... оштрих бадрљака. *Кул.*

бадрљáње с *гл. им. од бадрљати (се).*

бȁдрљаст и **бадрљаст**, -а, -о **1.** *бодљикав.* — Биље бадрљасто које боде. *Павл.* **2.** *осоран, пргав.* — Чељаде бадрљасто које се на сваку ријеч осијеца. *Павл.*

бадрљати, -ām несврш. *в. бадати (2).* — Бадрља за нама, као да му забише у сваку... пету по чавао! *Ков. А.*

~ **се** *срдити се на маленкости. Рј. А.*

бадрљика ж *в. бадрљица (3).*

бадрљица ж = батрљица **1.** *стабљика у биљке. Вук Рј.* **2.** зоол. *део дршке птичијег пера око кога су чиље.* — Пахуље се мјере посебно, бадрљице посебно. *Кик.* **3.** *избојак на кожи птица из којег је израсло перо.* — Имала је кожу као очерупана гуска кад јој стрше бадрљице. *Јонке.* **4.** *в. бадрљак.* — [Лептирица] има врло кратка крила, управо само бадрљице од крила. *Тод.*

бȁдро прил. *в. бодро.* — Ја сам бадро мотрио њихове кораке. *Шапч.*

бȁдрōст, -ости ж *в. бодрост.* — Наједеш се, гуднеш — снага, бадрост. *Крањч. Стј.*

бадрцало м покр. *онај који бадрца, задиркивало, пецкало;* исп. бадрцкало. *Реч. САНУ.*

бадрцáње с *гл. им. од бадрцати.*

бадрцати, бȁдрцām несврш. *боцкати, задиркивати, пецкати.*

бадрцкало м покр. *в. бадрцало.*

бадрцкати, -ām *несврш. и уч. према бадрцати.*

бадрцнути, бȁдрцнēм *свршс. према бадрцати.*

бањависати, -ишēм несврш. покр. *в. бадаваџисати.* — Уђе он у канцеларију и викну на мене што бањавишем. *Рад. Д.*

бȁер м покр. *в. баир.* — Поред »обала« говори се још брије̄г, баер или баир. *Вук Рј.*

бȁждāр, -а́ра м перс. заст. **1.** *мерач; контролор мера.* — С кантаром већ баждар

чека. *Шант.* **2.** *онај што наплаћује баждарину.* **3.** *службено проверен кантар.*

баждáрев, -а, -о = баждаров *који припада баждару; који се односи на баждара.*

баждáрење с *гл. им. од баждарити.*

баждàрина ж **1.** *такса за проверу мера. Вук Рј.* **2.** *такса за мерење, кантарина.* — У малој дрвеној бараци ... је ... био општински кантар и наплаћивана баждарина. *Андр. И.* **3.** *царина; скеларина; мостарина.* — На водици вила баждарица, те узима тешку баждарину: од јунака оба црна ока. *Вук Рј.*

баждáрити, бàждāрӣм сврш. и несврш. **1.** *проверити, проверавати меру, ставити, стављати жиг на судовима којих је проверена мера.* — Наточи непрописно баждарену боцу. *Божић.* Обично се баждаре тиквице које садрже 25, 50 и 100 ... мл. *Кем.* **2. а.** *(из)мерити на јавном кантару.* **б.** *наплатити, наплаћивати баждарину.*

баждàрица и **бàждāркиња** ж (само уз реч вила) *она која узима баждарину (3).* — Ал' је виђе вила баждаркиња. *НПХ.*

бàждāрница ж заст. *установа или зграда где се баждари роба и наплаћује баждарина.* — Од баждарнице силазите широким пространим улицама. *Станк.*

баждáров, -а, -о = баждарев.

бàждāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на баждаре:* ~ службеник, ~ уред, ~ мера.

баждáрство с *баждарски послови; занимање баждара.* — Човјек може велик вјештак бити у баждарству, но за тим не слиједи да и умјетност мјерити и цијенити може. *Шен.*

баждàрџија м *в. баждар (1 и 2).* — Објесио се неки баждарџија. *Вујач.*

бàжђети, бàздӣм несврш. покр. *в. баздети. Вук Рј.*

бàжљив, -а, -о *в. багљив. Вук Рј.*

бâз м бот. покр. *зова. Сим. Реч.*

бáза[1] ж грч. **1.** *основа, оно што служи као темељ на коме се нешто изграђује.* — Ти су брегови прастаре формације са солидном базом. *Андр. И.* Другови су сав свој рад ... поставили на легалну базу. *Тито.* **2.** војн. *упориште, ослонац, полазиште за вршење операција:* војна ~, поморска ~, стратегијска ~, ракетна ~. **3. а.** *склониште, сигурно место.* — То је село било наша стара база. *Хорв.* Ми смо на Јастрепцу господари. Зашто да бежимо из своје базе? *Ћос. Д.* **б.** *партизанско склониште у II светском рату.* — Навикао сам на отворену борбу, а не да се склањам. А те фамозне сремске базе! Већ сам ... једном морао да пођем под земљу. *Поп. Ј.* **4.** *област за снабдевање.* — За ... творнице требало је осигурати сировинску базу. *ЕГ 2.* **5.** хем. *супстанција лужинастог укуса, лужина.* **6.** мат. **а.** *основа (при степеновању).* **б.** *в. базис.*

бáза[2] ж и **бáзаг,** -зга м бот. *зова.* — Стајаху мирно за грмом базга. *Ђал.*

бáзалица ж *она која база. Реч. САНУ.*

бàзāлнӣ, -ā, -ō *в. базан;* исп. база[1] *(6 б)*: ~ пресек.

бáзало м *онај који база. Рј. А.*

бàзалт м лат. мин. *тврда (црна или зелена) стена вулканског порекла.*

бàзалтан, -тна, -тно *који је од базалта, који садржи у себи базалта; који је као базалт.* — Изгледало је ... да су се у зеленим вертикалама громова подигли неки тамни базалтни титани. *Крл.* Једино су му се слабине дизале и спуштале, ремећи базалтну непомичност тешког мужјака. *Дав.*

бàзалтскӣ, -ā, -ō *в. базалтан.*

бâзан, -зна, -зно = базичан (чешће одр.) **1.** *који се односи на базу[1] (1), главни, кључни:* ~ индустрија. **2.** *који се односи на базу[1] (5), алкалан, лужнат:* базне соли.

бáзāње с *гл. им. од базати.*

бàзāр, -ára м тур. **1.** *источњачко покривено тржиште, пијаца.* **2.** *ситничарска трговачка радња, ситничарија.* **3.** *павиљон разноврсне робе.* **4.** *модни лист.*

Изр. као из базара *дотеран, помодно обучен.*

базàрђāн, -ána м тур. заст. *трговац, продавац.* — Па по граду разлама дућане и разгони младе базарђане. *Реч. САНУ.*

базàрђāн-бàша м тур. заст. *старешина трговаца; шеф царинарнице.*

базàровина ж *базовина, зововина. Реч. САНУ.*

бàзāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на базар:* ~ роба.

бáзати, бâзāм несврш. *ићи без циља, скитати, тумарати, шврљати, шалабазати.* — Ми смо седели беспослени, базали узалудно испред града. *Глиш.* Базао је дуго и дуго и уморан од пута прихваћао се мотике. *Кал.*

бáзга ж бот. *зова. Терм. 3.*

бàзгов, -а, -о *који је од базге:* ~ **прут,** ~ лист.

бàзговина ж *базгово дрво; базгова шума; зововина.* — Ножићем је правио пуцалице од базговине. *Дук.*

бâзд м *одвратан задах, смрад;* исп. баздети. — Љут, одвратан базд [стеница] ширио се из њихових згњечених кесица. *Лал.*

баздали́кање и баздали̏кање с *гл. им. од баздаликати.*

баздали́кати, -а̀лӣчēм и **баздали̏кати,** -ā̄м несврш. покр. *в. базати.* — Зашто да бадава баздаличе! *Бен.* Баздаликам тако по вашару. *Ивак.*

ба̀здевина ж *в. базд.* — Раменом [је] дотакла топлу глатку даску што је мирисала на њега, и још присутнију због слаткоцрног воња машинског уља, помешаног с баздевином на његов зној. *Дав.*

ба̀здети, -дӣм, ијек. ба̀здјети, несврш. *испуштати непријатан мирис, воњ, смрдети; заударати (на што, чим).* — Славија . . . је још баздела на малтер и на лешеве. *Поп. Ј.* Базди по вину и духану. *Јел.* И цигле у поду . . . базде ракијом. *Ћос. Д.*

ба̀здјети, -дӣм, ек. **баздети.**

ба̀здљив, -а, -о *који базди, смрдљив. Реч. САНУ.*

ба̀здр̄к м покр. *звук који прати пуштање ветрова. Вук Рј.*

баздр̏кање с *гл. им. од баздркати.*

баздр̏кати, ба̀здр̄чēм несврш. **1.** *в. базати. Вук Рј.* **2.** *производити баздрке.*

баздр̄љика и **баздр̄љица** ж *в. бадрљица (1). Вук Рј.*

ба̀зēн, -е́на м = басен **1. а.** *вештачки, умјетно изграђено удубљење, удубина за воду:* пливачки ~ . **б.** *зајажено место у води.* — Веслање . . . у базенима . . . пружа големе користи. *Весл.* **2.** *пространо удубљење у низини окружено узвишењима, котлина.* **3.** *површина с које се сливају притоке у неку реку или море (нпр. Дунавски базен).* **4.** *место у пристаништу где стоје лађе.* **5.** *рударска област.* — Тек примјена Томасовог поступка омогућила је експлоатацију новог базена жељезне рудаче. *ОП 2.*

базѐрђā̄н, -а́на м *в. базарђан.*

базѐрђā̄н-ба̀ша м *в. базарђан-баша. Вук Рј.*

базѐрђā̄н-ба̀шин, -а, -о *који припада базерђан-баши. Вук Рј.*

ба́зија ж **а.** *рад изван завичаја, печалба;* исп. базати. **б.** зб. *печалбари.* — Ја сам . . . као скрхана сламка из оне облачине, из оне голотрбе базије. *Матош.*

базѝлика ж грч. **1.** *дворана у којој је заседао архонт (у старој Атини); зграда у којој су се обављали трговачки и правни послови (код Римљана). Вуј. Лекс.* **2. а.** *тип првих хришћанских цркава.* **б.** *саборна црква, катедрала.* — Видимо га поново у Риму, гдје је . . . исповједник у базилици св. Петра. *Водн.*

базѝлис(а)к, -ска м грч. **1.** мит. *легендарни змај који убија погледом.* — Ох, да му је моћи свакога попут базилиска отровати очима. *Шен.* **2.** зоол. *врста гуштера у Јужној Америци и Азији* Basiliscus americanus. *Терм. 4.*

базѝрā̄ње с *гл. им. од базирати (се).*

базѝрати, ба̀зӣрām сврш. и несврш. **1.** *узети, узимати као основу, засновати (се), заснивати (се); темељити се.* — Етика је по Канту основна наука на којој базирају сва остала људска сазнања. *КН 1955.* На томе треба базирати други дио изјаве. *Крл.* **2. а.** *сместити, смештати (тајно), прикри(ва)ти, склонити, склањати у базу*[1] *(3).* — Са собом ћемо понети само повељиву архиву. Остало смо базирали у припремљено склониште. *Поп. Ј.* **б.** фиг. *уклонити, уништити, убити.* — Четник, значи није с нама, значи удри га, или, како су они говорили, »базирај« га. *Чол.*

~ **се** *склонити се, склањати се, крити се.* — Кад су изишли из Учине собе . . . дочека [их] сељак . . . у чијој се кући Уча базирао. *Чипл.*

ба́зис м мат. *база, основица, основа.* — Површина овога круга зове се основа или базис купе. *Алг. 2.*

ба́зиснӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на базис.*

ба́зичан, -чна, -чно = базан.

ба́зичнōст, -ости ж *особина онога што је базично.*

базла̀мача ж тур. *пита од сира, јаја и брашна, уљевуша.* — Данас нема . . . домаћице што тако славно прави . . . базламаче, палачинке. *Матош.*

ба̀зов, -а, -о *који је од база:* ~ цвет, ~ чај, ~ свирала.

базо́ва ж бот. покр. *зова. Сим. Реч.*

ба̀зовина ж **а.** бот. *зова. Сим. Реч.* **б.** *зововина.*

ба̀зовӣште с *место где расте баз. Реч. САНУ.*

ба̀зо̄вка ж бот. *зова. Р-К Реч.*

базр̄ђā̄н, -а́на м *в. базарђан.* — И базрђан целебија Салко на сарај би погледао малко. *Змај.*

базр̄ђан-ба̀ша м *в. базарђан-баша.*

базр̄ђа́нити, -р̄ђā̄нӣм несврш. *водити трговину, трговати. Реч. САНУ.*

базр̄ђа́нка ж *женска особа базрђан; жена базрђана.*

ба̀зука ж енгл. **а.** воји. *ручна противтенковска граната на ракетни погон.* **б.** *пушка за подводни риболов.*

базу̀лмет м тур. *кутија у којој се држе записи од урока, хамајлија.* — Хата извади из своје торбице »базулмет«, златну трокутну кутију поткићену дукатима. *Огр.*

бàил(о) м тал. *млетачки посланик у Цариграду; посланик на страни.*

бàир м тур. **1.** *брег.* — С недалеког баира повише њега . . . звао га је Гојко. *Ћоп.* **2.** *обала, страна.* — Као да дршћу крај каменитог баира сенског. *Матош.*

бâј м (лок. бáју) песн. *чаробна лепота, красота; неодољива драж.* — Где први пут ја ока т' видех бај, ту изникô је, мила моја, знај. *Радич.* Неста свега чара и баја. *Креш.*

бáја[1] ж **1.** *буба, инсекат, кукац.* — Чује се само зујање лептира и баја што их сунце буди. *Ћип.* **2.** деч. *хип. од баук. Вук Рј.*

бáја[2] ж *в. абаџија.* — Црвена, сребром везена баја на сапима, жарила се према сњежној длаци обијесна ата. *Шимун.*

бáја[3] ж *хип. од бáба*[1], *бáка.* — Иди, голубе бајин, обуци и кошуљу и рухо, да те види баја. *Вес.*

бáја[4] и **бàја** м = бајо **1.** *хип. од бáба, отац.* **2. а.** *хип. од брат.* — ир. Могô би ти, баја, и да завежеш језик — . . . попријети непознати. *Ћоп.* **б.** покр. *старији човек упоште, чича.*

бајàге, бајàги и **бајáги** тур. **а.** прил. (често са »као« са истим значењем) *тобоже, као да.* — Она се тобоже — бајаге — брани, а овамо сва дршће, гори, лудује! *Коз. Ј.* Признала си и сама пред јетрвицом. Шта се сад бајаги стидиш? *Вес.* Прави зачуђено лице, као бајаги чуди се питању. *Ранк.* **б.** прид. *тобожњи.* — Казао је он Бранку, оном бајаги пуковнику. *Вучо.*

бајàдēр, -éра м заст. *широка свилена трака као украс на некадашњој женској ношњи.* — Свилени бајадер . . . се упијаше у њен виткасти струк. *Шапч.*

бајадéра ж **1.** *в. бајадер.* — Он је био заљубљен у »старо доба« . . . када су жене облачиле фистане и бајадере и танке свилене мараме. *Скерл.* **2.** *индијска играчица и певачица.* — Индијска бајадера . . . је једном плесала у гостионици. *Бег.*

бâјалац и **бàјалац,** -аоца м *в. бајалица* (*1*).

бâјалачкӣ и **бàјалачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на бајаоце.* — Пророкује [ми], с бајалачким фатализмом, исту судбину. *Петр. В.*

бâјалица ж и м **1.** *особа која баје.* — Шта бајете као бајалице али бабе кад у боб врачају? *Њег.* **2.** *празноверица.* **3.** *басма.*

бâјаличкӣ, -ā, -ō *који се односи на бајалицу.*

бâјало м *в. бајалица.*

бàјам м бот. *в. бадем.* — У Мостару процвали бајами. *НП Вук.* Ту и тамо . . . по које стабло, најчешће бајам или дуд. *Шег.*

бàјамаст, -а, -о *као у бајама, боје бајама, бадемаст.* — Дјетиње јој прње поткићене пропуцалим дојкама . . . а свијетлоплаве бајамасте очи стидом женкице. *Божић.*

бàјамов, -а, -о *који припада бајаму, бадемов.*

бàјамовац, -овца м *бадемњак. Деан. Рј.*

бàјамовина ж *бајамово дрво.*

бàјамовскӣ, -ā, -ō *који се односи на бајаме.*

бàјамчић м *дем. од бајам.* — Прољеће заметнуло младе бајамчиће. *Јел.*

бâјан, -јна, -јно **1.** заст. песн. *који има баја, чара, који очарава, заноси, диван, красан, чаробан; опојан.* — Вуче ме нешто у бајне оне крајеве гдје златокриле утве и бијеле виле сретнике очекују. *Маж. Ф.* Гране шуште шумом тајним, птице пју гласом бајним. *Змај.* **2.** *необичан; фантастичан као у бајци.* — Након његова живота [ће] који учењак разглобити оне бајне хијероглифе. *Ков. А.* **3.** покр. *бедан.* — Тако каматници неће моћ гулит на сваки начин наш бајан (биједан) пук. *Ћип.*

бàјана ж фам. *хип. од бáба*[1], *бáка.*

бâјāње с *гл. им. од бајати.*

бàјāр, -ára м, **бàјара** и **бâјарица** ж *в. бајалица.*

бàјат, -а, -о тур. *који није свеж, који је устајао, стар.* — Једемо бајат, тврд хлеб. *Јак.* Да ми се само најести оних наших сомуна, па макар и старих, бајатих. *Куш.* фиг. *увео, сасушен; изанђао.* — Он и дечко с тврдим земичкама и капетаница с бајатим лицем. *Лаз. Л.*

бâјати, -јēм несврш. тур. **1. а.** *према народном празноверју, говорењем тајанствених речи и обављањем неких радњи отклањати или наносити на кога болести, уроке и друге невоље.* — Она . . . је знала дивно бајати и бајањем лијечити сваку болест. *Ћор.* Циганке око њега бајале и око Тенине куће врачале, не би ли их икако замразили и раздвојили. *Коз. Ј.* **б.** *причати, мрмљати, мумлати.* В. пр. уз бајалица (1). **2. а.** *причати што занимљиво ради придобијања, удварати се.* — Шамика опет прави посете . . . Опет почиње око њих [девојака] бајати. *Игњ.* **б.** *трудити се да се нешто уреди.* — Пинки је поново стао бајати око радио-станице, али она још није хтела да проговори. *Поп. Ј.* **3.** *причати бајке или нешто нетачно.* — Сусједе су бајале да Бабика своју кћер у млијеку купа. *Шен.* Освиће Сретење, а ми бајемо да се тада сусреће зима са љетом. *Мат.*

бајàтлук ж **1.** *бајата храна.* **2.** *в. бајатост.*

бàјатōст, -ости ж *особина онога што је бајато.* — Чоколада ... побеле од бајатости. *Петр. В.*

бајàцо, -àца м тал. **1.** *лакрдијаш, комедијаш, шаљивчина.* — Касније постаде бајацом друштва. *Шен.* **2.** *дечја играчка која представља смешну особу.* — Ви се смијете жени и шаренилу као лутке и бајаци на нитима. *Крл.*

бàјāч, -áча м *бајалица, онај који баје. Вук Рј.*

бајàчица ж *она која баје, жена бајалица.*

бàјбок м вулг. нем. варв. *притвор, затвор, хапсана, бувара.* — И ја побјегох из бајбока као Касанова. *Матош.*

бајбокàна ж *в. бајбок.* — Оде човјек низашта у бајбокану. *Ћоп.*

бàјбук м *в. бајбок.* — фиг. Критик [је] редар, који вреба гдје ће кога уловити ... и стрпати га у литерарни бајбук. *Шим. С.*

бàјдала ж покр. *оно што се добија бадава, џабалук. Реч. САНУ.*

бајдàлāш, -áша м покр. *беспосличар, готован, бадаваџија. Реч. САНУ.*

бàјдалē прил. *в. бадава.* — А, види ти сивоње, не да он бајдале своје коже — добаци нетко. *Куш.*

бàјер м *в. баир.*

бáјин, -а, -о *који припада бáји*[3]*, бáки; који припада бáју*[4] *(оцу, чики, брату).*

бáјинац, -йнца м *в. бајиновац.*

бáјиновац, -бвца м *дуван који се гаји у околини Бајине Баште.*

бáјити, -йм несврш. **1.** деч. *спавати.* **2.** покр. *зевати, гледати као у чуду, бленути.* — Пошто се Шћепан нагледа ове чаровне питомине рече Вуку бајећи: »Како зовете оно ждријело што запуча Спас с Дубовицом?« *Љуб.*

бàјйште с песн. заст. *бајан, чаробан предео, дивота, красота;* исп. бај. — Тамо трепте ... по бајишту раја намишљена. *Прер.*

бâјка[1] ж **а.** књиж. *кратка прича о невероватним догађајима и натприродним бићима;* исп. гатка. **б.** *невероватна прича, преувеличавање у причању.* — [О Љубомиру] су се по целој манастирској околини ... причале ... најчудније бајке. *Ранк.*

бâјка[2] ж *хип. од бâба, бáка.*

бàјкан м фам. и хип. *в. баја*[4]. — Ако, ако, бајкане! На прљавог трчи и пас и метак. *Ћос. Д.*

бàјкана ж фам. *в. бâјка*[2]. — Мајко, мајко! — врисну Јасна. — Бајкана! — цикну Ненад. *Ћос. Б.*

бâјла ж тал. покр. *дадиља.* — Три **га** бајле бајлиле. *НПХ.*

бâјлити, -йм несврш. покр. *старати се око деце; забављати децу;* исп. бајла. — Бајлила и тетошила нејако Сунашце, док се не би о Коледама помладило. *Брл.*

бâјно прил. *прекрасно, чаробно, дивно.*

бáјновац, -бвца м *в. бајиновац.*

бáјнōст, -ости ж *особина онога што је бајно, дивота, чаробност; љупкост, драж.* — Али бајност брзо своју збаци, брзо оду нежни весне знаци. *Змај.*

бáјо, -а и -ē м = баја[4].

бâјōван, -вна, -вно **1.** *в. бајан (1 и 2).* — Скакуће четица бујног подмлатка и бајовне приче шапуће. *Ков. А.* **2.** *који је из области бајки, митски, легендаран.* — Кад их гледаш како хрле, и нехотице се сјећаш бајовних Амазонка старога вијека. *В 1885.*

бајòвнт, -а, -о *в. бајан (1 и 2).* — [Кад је] тамо иза прашине залазило сунце ... тада је та дуга улица била бајовита. *Киш.* Од сјевера лети уплашен и узбјешњен великашев ат баш према јазу страшнога и бајовитога млина »Поноруца«. *Ков. А.*

бâјōвно прил. *в. бајно.*

бајòнēт, -éта м и **бајонéта** ж фр. = бајунет *нож, бодеж који се ставља на пушку.* Изр. на ~ *на јуриш, у борбу прса у прса, у тешку борбу.*

бајòнētнӣ и **бајòнētскӣ,** -ā, -ō *који се односи на бајонет(у).*

бâјослōван, -вна, -вно **1.** *в. бајан (1 и 2).* — Умјетничка рука створи бајословни двор! *Баш.* Кардиналови драгуљи и златнине имаду бајослован глас. *Нех.* **2.** *чудовишан, фантастичан.* — Видим ... крилатог слона, змаја од двије главе ... цијеле поворке бајословних људи и звијери. *Маж. Ф.* **3.** *в. баснослован.* — [Настојали су] на сваки начин уништити голему баштину својих очева и дједова, која им је изгледала бајословна. *Козарч.*

бâјослōвље с заст. *в. митологија.*

бâјослōвно прил. *фантастично, чаробно.*

бајослóвнōст, -ости ж *особина онога што је бајословно, фантастичност.*

бàјрак м *в. барјак.*

бајрàктāр, -ара м *в. барјактар.*

Бàјрам м тур. *највећи муслимански верски празник: рамазански (после поста рамазана) и хаџијски или курбан (70 дана после рамазанског).*

бајрàмлук м *поклон којим се муслимани међусобно дарују о Бајраму. Реч. САНУ.*

бàјрамовāње с *гл. им. од бајрамовати.*

бàјрамовати, -мујēм несврш. *прослављати, празновати Бајрам.*

бàјрамскӣ, -ā, -ō *који се односи на Бајрам.*

бáјро, -а и -ē м *хип. од бајрактар.*

бā̏јс м покр. *в. бас* (*2*). — Свирали су цигани, чуо се бајс. *Крл.* Овај добри музикаш је загазио у повијест са дебелим бајсом. *Матош.*

бā̏јта ж тал. *колиба, барака, земуница.* — У једној бајти било је лепо изложено све оружје. *Дед. В.* Отишао [је] у бајту свога вода. *Ољ.*

бā̏јтица ж *дем. од бајта.*

бајӯнēт, -éта м и **бајунéта** ж = бајонет.

бајунèтāш, -áша м *војник или жандарм који носи пушку с бајунетом.*

бајӯнētнӣ и **бајӯнētскӣ,** -ā, -ō *који се односи на бајунет(у).*

бā̏јц м нем. **1.** *мочење, киселење, лужење.* **2.** *средство за мочење, мочило.*

бā̏јцāње с *гл. им. од бајцати.*

бā̏јцати, -āм несврш. = бајцовати **1.** *намакати, киселити, лужити неку материју (кожу, дрво) у неком раствору.* **2.** *премазивати бајцом.*

бā̏јцовāње с *гл. им. од бајцовати.*

бā̏јцовати, -цујēм = бајцати.

бā̏јчица ж *дем. од бајка*[1].

бā̏к м (мн. бâци) деч. *зуб млечњак. Вук Рј.*

бā̏к[1] м *в. бик.* — Јаблан [је] најјачи бак у цијелој околици. *Кач.*

бā̏к[2] м нем. *в. бдк.* — На баку једне [кочије] старјешина Јанко, а на баку друге пандур. *Шен.*

бā̏ка[1] м мад. *прост војник пешак на одслужењу рока у некадашњој аустро-угарској војсци.* — У његовом коњичком правилу стајало [је] да хуланер треба неустрашиво да дочека бар десет бака. *Срем.*

бā̏ка[2] узв. тур. *гле, види, нуто, ено.* — »Нећу бити сам«! А може бити да будем сам. Бака, ти види јунака! *Андр. И.* Јах, јес' видио нашег Хусе! Бака, бака! Боме ти тај дрма државом. *Ћоп.*

бáка ж (вок. бâко) *хип. од бāба*[1].

бàкāл, -ála м *в. бакалин.*

бакàлāј, -ája м покр. *в. бакалар.* — [Рибу] калају и суше (моруну, бакалај). *Батут.*

бакàлāр, -ára м тал. зоол. *врста рибе из северних мора која се продаје осушена* Gadus morrhua. — Гренландске воде су богате рибом, нарочито бакаларом и лаксом. *Петр. М.*

Изр. сув као ~ *веома сув.*

бакàлāш, -áша м заст. ир. *трговчић, ћифта.* — Бакалаши коло воде, а паори гледе. *Вук Рј.*

бакалаурèāт, -áта м фр. **1.** *испит врлости; први факултетски степен.* **2.** *онај који је добио тај степен, тј. најнижу академску титулу.* — Да се и нађе какав цјепидлака и бакалауреат да те зато напане с леђа . . . ни бриге те. *Вел.*

бакалàурej м *в. бакалауреат* (*2*). — Ја сам додуше . . . рекао да сам лиценцијат, али нисам, него бакалаурej. *Вел.*

бàкалин м (мн. бакали) тур. *трговац колонијалном робом и намирницама на мало.*

бàкалйнка ж *в. бакалка.* — Улете бакалинка и . . . диже свога сина. *Петр. В.*

бàкалинов, -а, -о *који припада бакалину.*

бакàлисати, -ишēм несврш. *в. бакалити.* — Ситничарим тако и бакалишем. *Вас.*

бакáлити, бàкāлӣм несврш. *држати бакалницу, бавити се бакалским послом, трговати бакалским артиклима.* — Станко најпрво почне бакалити и . . . постане кроз неколико година трговац. *Шант.*

бàкāлка ж *женска особа бакалин; бакалинова жена.*

бàкāлница ж *бакалска радња.*

бàкалов, -а, -о *који припада бакалу.*

бàкāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на бакале и на робу којом они тргују;* фиг. *простачки; малограђански, ситничарски.* — Ситан, бакалски дух. *БВ 1909.*

бакàлук м тур. *трговање бакалском робом; бакалска роба.*

бакàлчић м *дем. од бакал.*

бакáљēње с *гл. им. од бакалити.*

бàкам м тур. *врста боје која се употребљава у козметици, руменило; варзило.* — Обуци се што можеш најљепше, удри на се бакам и бјелило. *НП Вук.* На нокте рукâ и ногâ међу јој румени бакам из Ангоре. *Дуч. Ј.*

бàкамити се, -ӣм се несврш. *употребљавати бакам, бојити се бакамом, руменити се.*

бакàнāл, -ála м и **бакàнāлије** ж мн. = баханал **1.** ист. *свечаности у част Бака, Баха, бога вина и весеља.* **2.** фиг. *развратна пијанка, оргија, теревенка.* — Сутра приредит ће »Дијана« Загрепчанима баканал какова нема ни у Олимпу. *Шен.*

бàкант м *Баков свештеник; учесник у баканалијама.*

бакаитȉзам, -зма м *разузданост, распојасаност.* — Колико је настојао да се . . .

истргне из панца тога бакантизма, те подивљалости ... није успио. *Коз. Ј.*

бàкантица ж = бакантскиња *Бакова свештеница; учесница у баканалијама.*

бàкантичан, -чна, -чно *који је својствен баканту и бакантици, разуздан.* — На тим цртама дрхтало је нешто бакантично, помијешано жучљивом злобом. *Ков. А.*

бàканткиња ж = бакантица.

бàкантскӣ, -ā, -ō *који се односи на баканте.*

бàкантски прил. *као баканти, разуздано.*

бàкāнча ж *в. баканџа.*

бàкāнџа ж мац. *тешка џипела, џокула.*

бàкар, -кра и заст. бàкара м тур. **1.** *метал тамноцрвене боје, мед.* **2.** *новац или неки други предмет од бакра.* — Бацити вам у крило и последњи бакар. *Матош.* **3.** *бакарно црвенило.* — Облијепе лице бакаром, а мажу се и кропе мирисним водама и прахом. *Љуб.* **4.** фиг. *бакарна боја, румен.* — Врх мртвога мора крикне која врана, у златноме бакру тоне сунце јужно. *Бој.*

бакарâ ж непром. фр. = бакарат *врста хазардне игре карата.*

бàкāран, -рна, -рно *в. бакарни.*

бàкараст, -а, -о = бакренаст *сличан бакру.* — У трошарици игра сунце и одбљескује се у претежитој бакарастој боји. *Ћип.*

бакàрāт, -áта м = бакара. — То је Монте Карло са својом играчницом, са својим рулетом и бакаратом. *Бат.*

бакàрāч, -áча м покр. *в. бакрач.*

бакàрисати, -ишēм **1.** сврш. и несврш. *превући, превлачити бакром, (о)бојити бакарном бојом.* **2.** несврш. *оксидисати.*

бакàрли прид. непром. тур. *в. бакарни.*

бакàрлија и **бакáрлија** ж *в. бакрачлија.* — Дора гарну сјајном бакарлијом. *НП Вук.*

бàкāрнӣ, -ā, -ō = бакрен **1.** *који је од бакра.* **2.** *тамноцрвен као бакар.* — Девојчица ћути оборена погледа ... Искри јој само тешка бакарна коса. *Ћоп.*

бакарноцр̀вен, -ѐна, -ѐно = бакреноцрвен *тамноцрвен.*

бàкарскӣ, -ā, -ō *који се односи на град Бакар.*

Изр. ~ водица *пенушаво вино, пјенушац који се некад производио у бакарској околини.*

бакàруша ж **1.** *бакарно звоно што се веже волу или другој животињи око врата. Вук Рј.* **2.** *бакарни новац мале вредности, бакрењак.* — Али већ у то време прве бакаруше показивале су да земља прелази из натуралне привреде у новчану. *Ж 1955.*

бâкат и **бâкат,** -кта м *в. бахат*[1]. — У томе изгубисмо се, не чујеш свога бакта. ***Ћип.***

бâква ж тур. **1.** *обележено место од којега што почиње, место где се стане ногом у бацању камена с рамена или на коме стоје противници кад деле мегдан и сл.* — На бакву истјера дорина, Рама зове на мејдан јуначки. *НП Вук.* Повукоше бакве ... Стијепо викну: — Огањ! *Мат.* фиг. *полазна тачка.* — Исцрпли смо прошлост своју и нема ништа више под нама и иза нас. Дошли смо на бакву нашег поласка. *Цес. А.* **2.** *наковањ за откивање косе.*

бâквица ж **1.** *дем. од баква (2).* — Ударићу ја тебе сутра на баквицу и под чаканац, да све искре из тебе врцају. *Андр. И.* **2.** *дрвен суд за воду.*

бакèлӣт, -ита м хем. *тврда, нетопљива, вештачка, умјетна смола за израду подлога и других предмета.*

бакèлӣтнӣ, -ā, -ō *који се односи на бакелит; који је од бакелита.*

бàкенбарди и **бàкенбарти** м мн. нем. варв. *коса и брада испред ушију, залисци.*

бâкета и **бàкета** ж тал. покр. *штап, палица као спољашњи, ваљски знак општинског старешине.* — Вијећала господа банови: »Коме ћемо дати бановину?« — Старом Јоку сребрну бакету. *Вук.*

бакèтāр, -ára м покр. *онај који носи бакету.*

бáкин, -а, -о *који припада бáки.*

бâкит м покр. *в. бахат*[1]. — Честом ... чује се бакит копита. *Ћоп.*

бáкица и **бàкица** ж *дем. од бáка.*

баклàва ж тур. *лисната слатка пита од ораха, бадема или лешника, преливена растопљеним шећером или медом.*

бâкља ж тал. нем. **1.** *буктиња, луч, зубља.* — Малени црнац отпрати бакљом обојицу до гондоле. *Шен.* фиг. Грци ... дижу против отоманског царства бакљу своје хеленске слободе. *Поп. Ј.* **2.** астр. *светла пега неправилног облика на површини Сунца.* — На Сунчевој површини постоје свијетли дијелови неправилног облика, а зову се бакље, за разлику од тамнијих дијелова или пјега. *ОГ.*

бакљáда ж *свечана вечерња поворка са запаљеним бакљама.*

бакљáрац, -рца м покр. *в. бакља (1).*

бàкљати се, -ām се *бактати се, радити нешто тешко, мучити се, петљати се.* — Црнобрња се бакља са пушкомитраљезом. *Ољ.*

бàкљача ж *држак у који се ставља бакља, луч;* исп. светњак. — Запали луч и затаче га у бакљачу. *Торд.*

бакљòноша м *онај који носи бакљу.* — Код процесије био је бакљоноша у црвеној

кабаници. *Шен.* фиг. *носилац идеје, просветитељ.* — Ушао је у собу слободног мислиоца и бакљоноше и барјактара . . . у собу крцату књигама и сликама. *Крл.*

бàковина ж *в. бељика.*

бакòвит, -а, -о *в. биковит*; фиг. *силан, обестан.* — Играју им сабље и падају . . . по голу врату баковита крајишника. *Торд.*

бàковскӣ, -ā, -ō *који је као у бàка*: ~ врат.

бáкоња м **1.** *снажан човек, јак као бàк*[1]. **2.** *моћан човек, богаташ. Вук Рј.*

бакóчēње с *гл. им. од бакочити се.*

бакóчити се, б кōчӣм се несврш. *правити се силним, разметати се својом снагом; проводити распојасан живот.* — Никоме није криво било што се млади фратар бакочи изван села. *Мат.*

бàкра ж *в. бакрач.* — У простору испод њих бакре, лонци и разно посуђе. *Бег.*

бàкрāр, -ára м = бакрачар *онај који израђује предмете од бакра, казанџија, котлар.*

бàкрāч, -áча м *котао од бакра.*

Изр. какви бакрачи *какве трице, ситнице.* — Којешта! Каква војска, какви бакрачи! Шта ће мени то? *Рад. Д.*

бакрàчāр, -ára м = бакрар. — Цигана . . . највише је било ковача, бакрачара . . . и коритара. *О 1875.*

бакрàче, -ета с *дем. од бакрач.*

бакрàчија ж *в. бакрачлија.*

бакрàчић м *дем. од бакрач.*

бакрàчлија ж тур. *стремен, узенгија.* — Он удари коња бакрачлијом. *Вес.*

бàкрен и **бāкрен,** -а, -о = бакарни. — Отац гвардијан натакао је марљиво из бакреног врча. *Шен.* Још бакрено небо распаљено сија. *Дуч.*

бàкренаст, -а, -о = бакараст. — Коњ је такође потврђивао; у његовом оку сијала се бакренаста пега. *Бил.*

бакрéнац, -éнца м мин. *камен у коме има бакра.*

бакреноцрвен, -èна, -èно = бакарноцрвен.

бакрèњāк, -áка и **бакрèњāр,** -ára м **1.** *новац од бакра*; *бакар* (*2*), *бакаруша* (*2*). **2.** *други какав предмет од бакра, нпр. котао.*

бакрèњара и **бакрèњача** ж погрд. *предмет од бакра.* — Учитељ . . . потјера за читаву уру напријед своју неку бакрењару. *Јурк.*

бāкрица ж *дем. од бакра.*

бакрòли прид. непром. тур. *в. бакрен.* — Све је девет руха накупила, што ли руха што бакрли суда. *НПХ.*

бакрòносан, -сна, -сно *који у себи садржи бакра.* — Ти су пирити златоносни и бакроносни. *Туђ.*

бāкропис м *вештина цртања на бакарној плочи помоћу нагризања киселином*; *тако добијен цртеж.* — Он је своје графичке радове ограничио готово само на бакропис. *Баб.*

бакропúсац, -сца м *уметник или занатлија који се бави бакрописом.*

бāкропúсни, -ā, -ō *који се односи на бакропис.*

бāкрорēз м *уметност цртања урезивањем у бакар*; *тако добијен цртеж.* — Имао [је] лијепу збирку бакрореза. *Шкреб.*

бакрорéзац, -éсца м *онај који се бави бакрорезом.*

бакрорèзāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на бакроресце.*

бакрорезбáрство с *бакрорезачки занат.*

бāкрорēзнӣ, -ā, -ō *који се односи на бакрорез.*

бāкротúсак, -ска м *врста штампарске технике*; *штампање бакрописа и бакрореза.*

бàксуз м тур. **1.** *онај који нема успеха, који доноси несрећу себи и другоме*; супр. батлија. — Има . . . и баксуза којима не вреди давати лопатом. *Рад. Д.* **2.** *несрећа, невоља, неуспех.* — Боји [се] да га због газда-Тасе . . . читаве идуће године не бије баксуз. *Срем.* **3.** прид. непром. *в. баксузан.* — Да ми помогнеш да избришемо ове несретне баксуз слитне и јерове, због њих ме ваљда и не аванзују никако. *Срем.*

бàксузан, -зна, -зно *несрећан*; *који доноси несрећу.* — Били су »војводи« дошли сузни и баксузни црни дани у које није вјеровао. *Лал.*

баксузúрати, -ȕзӣрām сврш. и несврш. *донети, доносити* (*некоме*) *несрећу.* — Рака је баксузирао својим гресима лепо божје јутро, а он сад да испашта. *Рад. Д.*

баксȕзлук м *в. баксуз* (*2*). — Заиста то значи баксузлук: три пута узастопце изгубити игру. *Куш.*

бàксум прил. покр. *тобоже, бајаге* (*а*).

бàксускӣ, -ā, -ō *в. баксузан.* — А Јаблан псовао баксуски дан и купио парчад од грамофона који му неко у метежу скрхао. *Рад. Д.*

баксȕшчина ж *аугм. и пеј. од баксуз* (*1*).

бāкта ж *в. баква* (*1*). — За то сердар ништа и не слуша, већ на бакту гони бедевију. *НП Вук.*

бàктāње с *гл. им. од бактати* (*се*).

бàктати, бāкћем и покр. бàктӣм несврш. *бахтати, топотати.* — По кујни ветар бакће, хукти. *Јакш. М.* Кад год чује чији бат

путем или нешто што бакти, дршће од узбуђења. *Ћип.*

~ **се** (чим, око чега) *мучити се, радити нешто с тешкоћама, петљати се.* — А ја сам, видиш, од Јеврема чула да он неће бити посланик и да се бамбадава бакће и ломи. *Нуш.*

бàктēрија ж грч. *једноћелијски, једностанични, голим оком невидљиви живи организам*; син. микроб.

бактēрījскӣ, -ā, -ō *који се односи на бактерије.*

бактериòлог м *научник који се бави бактериологијом.*

бактериолòгија ж *наука која проучава бактерије.*

бактериолòгӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на бактериологију.*

бактериòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на бактериологе и на бактериологију*: ~ испитивања.

бàктјетн, -тӣм (ијек.) несврш. *в. бактати.*

бàкуља ж бот. *в. бељика. Вук Рј.*

бȁкфиш м нем. варв. **1.** *пржена риба.* **2.** фиг. *младо девојче, шипарица.* — На веранди смију се млади студенти и бакфиши. *Крл.*

бàкцил м *в. бацил.*

бàкцилскӣ, -ā, -ō *в. бациларни.*

бàкчати се, -ām се несврш. покр. *в. бахтати се.* — И као што је пчелињак нарочито за срце прирастао Драги, тако се стари бакчао с њивом. *Сим.*

бàкшиш м тур. *напојница, поклон*; *мито.*

бȁл м (лок. бáлу) фр. *забава са игранком, с вечани плес.*

Изр. кад је ~, нек је ~ *када се троши, нека се истински троши*; *када се нешто почне, нека се иде далеко.*

бȁла[1] ж (обично мн.) **1.** *слуз из уста и носа.* **2.** вет. нар. *в. сакагија.*

бȁла[2] ж тал. **1.** *упакована роба*; *дењак, свежањ, смотак* (*сена, дрва и др.*). — Жена мирно свеза балу, подиже на плећа и пође. *Лоп.* **2.** покр. *лопта.*

балàбан[1] м перс. покр. *кијавица, назеб.* — Никад раније није кихао, а овде од првог дана вуче балабан. *Петр. В.*

балàбан[2] м тур. **1.** *дресиран медвед.* **2.** *огроман човек*; *крупна животиња, нпр. петао.* **3.** *штап којим се удара у бубањ.*

бȁлав, -а, -о **1.** *који пушта бале, слинав.* **2.** фиг. *млад и незрео, неискусан, зелен, жутокљун.* — Зар није оно, што је рекао онај балави неурастеник [млади студент], зар није оно објашњавало и ту наклоност. *Лит. 1957.* **3.** *влажан.* — Ни лепа му увек није . . . с прћастим носем . . . и балавим погледом. *Каш.*

балавàџија ж зб. погрд. *неозбиљан, млад свет*; исп. балав (2). — Куш, балавџијо, ја ћу вам већ показати. *Чол.*

балàвāнда ж зб. *в. балавадија.* — Те ноћи . . . наше су страже . . . разјурили орјунашку балаванду. *Лал.*

балавàндер м погрд. *в. балавац* (*2*). — У њихове главе није улазило да један зрео човек . . . може њиховом друштву да представи неколико . . . балавандера. *Вучо.*

балаванџèрија ж зб. *в. балавадија.*

бȁлавац, -āвца м **1.** = балоња *онај коме иду бале из носа или из уста.* **2.** погрд. *незрео и неискусан младић.* — Да је бар неки момчић, него балавац! *Моск.* **3.** зоол. *пуж голаћ. Финк.*

Изр. пеш ~ зоол. *врста слатководне рибе* Cottus gobio. *Терм. 4.*

бȁлавачкӣ, -ā, -ō *који је својствен балавцима.*

балáвити, бàлāвӣм несврш. **1.** *испуштати бале, слине*; *квасити или прљати балама, слинама.* — Кочијаш Јемељан, балавећи криву лулу, усађену у проседу брадицу, узе у руке . . . дизгине. *Моск.* **2.** фиг. *незрело говорити, брбљати, преклапати.* — Све је ово јањичарска крв. — Не балави! — Андра занеме. *Ћос. Д.*

бȁлавица ж **1.** *балава девојчица.* **2.** фиг. *млада, незрела, неискусна девојка.* — Није никад било уображеније балавице. *Грг.*

балáвко м *в. балавац.* — Одмах помисли да ће то бити пасјалук какав од оног балавка Патицврка. *Маш.*

балáвљење с *гл. им. од балавити.*

балàвњāк, -áка и **бȁлавњāк** м зоол. *в. балавац* (*3*).

бȁлавōст, -ости ж *стање онога ко је балав и онога што је балаво.*

балàвура ж нар. *в балавица.* — А гле моје џуре балавуре. *Леск. М.*

балàвӯрда и **балавӯрдāн,** -áна м *в. балавац* (*2*). — Гледа час једног, час другог, овога кашљуцавца што се чини апостолом, и онога балавурдана женскастог. *Божић.*

балавӯрдија ж зб. *в. балавадија.* — Господ кô Господ . . . са балавурдијом нагао и поспрдан. *Јел.*

бȁлавчāд ж *зб. им. од балавче.*

бȁлāвче, -ета с *балаво дете*; *млада незрела особа.* — Људи се врло чудили што се таква балавчад . . . понаша већ као одрасли момци. *Бен.*

балàвчић м **1.** *дем. од балавац.* **2.** зоол. *врста рибе* Gasterosteus pungitius. *Бен. Рј.*

балáда ж фр. **1.** поет. *лирско-епска песма трагичног садржаја.* **2.** муз. *врста вокалне или инструменталне композиције.* — Ситна мандолина пребире крај стола веселу баладу. *Полић.*

балàдичнӣ, -ā, -ō = баладни *који има карактер баладе, романтичан и тужан.*

балàдичиōст, -ости ж *оно што је својствено балади, суморност.* — Али ето бојевна енергија партизана није осећала потребу за трагичном емоцијом и кобном баладичности, није . . . примала мртав гроб, него само светао гроб. *Сек.*

бàлāднӣ и **бàлāдскӣ,** -ā, -ō = баладични.

балàлājка ж муз. *руска народна тамбура троугласта облика с три жице.* — Издалека се чује смијех и пјесма, циличе балалајка. *Шов.*

бàлан м бот. **а.** *бун. Р-К Реч.* **б.** *буника. Сим. Реч.*

бàланс м фр. **1.** *равнотежа; склад.* — САД [би хтеле] да успоставе баланс који је . . . данас поремећен на штету интереса западног света. *Б 1957.* **2.** *колебање, балансирање.* — Све то било је напето и мукотрпно као баланс на граници између тешке и несносне јаве и неког . . . болног сна. *Крл.*

балансúрање с *гл. им. од балансирати.*

балансúрати, - нсӣрām несврш. фр. **1.** *одржавати равнотежу; доводити у равнотежу, уравнотежívати.* — Ђоркан . . . псказа . . . како играчица балансира ногом на жици. *Андр. И.* **2.** *бити неодлучан, колебати се.* — Тамо [је] г. Радић балансирао између буржоазије и феудализма, а овде између буржоазије и пролетеријата. *КР 1924.* **3.** прел. *одржавати у равнотежи.* — Апсолутна монархија XVII и XVIII стољећа . . . балансира племство и грађанство једно против другога. *Ант. I.*

бàлансовати, -сујēм несврш. заст. *в. балансирати.*

балàнцӣн, -ина м покр. *ждрепчаник.* — Он откопча коње с баланцина и потјера их к води да се напију. *Бег.*

бàласт м енгл. *терет гвожђа, камена и сл. којим се одржава равнотежа, стабилност (на броду, авиону).* фиг. *сувишан, непотребан терет, сметња.* — Баласт читавог свијета скупио се у тај грацилни вагон, који изгледа да ће се под тим теретом распасти као играчка. *Бег.*

бàлати, -ām и **бáлати,** бàлāм несврш. *в. балавити.*

бàлати, -ām несврш. тал. покр. *играти, плесати.* — А кад их не гледа нико, тад ти скачу и балају . . . и кантају. *Војн.*

балàтура ж тал. покр. *трем, подстрешје.* — [У кући] се од улице улазило ходником на стубе или како Сењани веле »балатуром«. *Шен.*

бàлац, бâлца м *слинац.*

бàлван м **1.** *стабло или дебео неотесан комад стабла, трупац, греда.* — Уз стару конструкцију [моста преко Неретве] постављени су балвани и на њима направљен узан под. *Дед. В.* **2.** фиг. *незграпан, прост и приглуп човек, глупан, букван.* — Шта је, тиквани . . . балвани божји, шта сте зинули! *Лал.* **3.** покр. *уздигнути, поплочани део у цркви испред олтара.*

бàлванага м ир. *в. балван (2).* — Кад се први пут појавио у касаби, они га исмејали. — Види балванаге! *Марк. М.*

балвàнāш, -áша м *онај који сече балване.* — Стана из Малог Врандука побјегла [је] за Митра балванаша. *Сим.*

бàлванскӣ, -ā, -ō *који се односи на балване.*

балвàнчић м *дем. од балван.*

балдàхӣн, -ина м тал. *кров од скупоцене тканине над престолом, носиљком, крevетом и сл.; »небо« које се носи на литијама, процесијама.*

бàлднсати, -ишēм сврш. тур. *малаксати, изнемоћи, много се уморити.* — Сви су се неколико пута изменили носећи рањенике, заморили и балдисали, даље нису могли. *Ћос. Д.*

бàлега ж **1.** *измет од животиња.* — Чистио [је] калдрму од . . . балеге коју су остављали рабацијски волови. *Вучо.* **2.** фиг. *лош човек, рђа. Реч. САНУ.*

бàлегав, -а, -о *упрљан балегом.*

балèгāње с *гл. им. од балегати.*

балèгāр, -ára м и **балèгара** ж зоол. *врста инсекта, кукца тврдокрилца, говновалj, зујак обични* Geotrupes stercorarius. *Терм. 4.*

балèгāрка ж зоол. *бела пастирица.*

балèгати, -ām несврш. **1.** *избацивати из себе балегу, измет, вршити нужду (о животињама).* **2.** вулг. фиг. *говорити бесмислице, лупетати, бањезгати.* — Не балегај! *Сим.*

балèгāш, -áша м зоол. *котрљан. Реч. САНУ.*

балéна ж лат. зоол. *в. кит. Реч. САНУ.*

балèрӣн, -ина м *балетски играч, плесач.*

балерúна ж тал. *балетска играчица, плесачица.*

бàлет, -а и **бàлēт,** -éта м тал. **1.** *уметничка позоришна игра, казалишни плес праћен музиком у коме се у ритмичким покретима изражавају разна осећања.* **2.** *трупа која изводи такве игре, плесове.*

бàлетāн, -áна м *играч, плесач у балету.*

балетéза ж *в. балерина.* — Људи брбљају свашта: да се растајемо ... да узимам ту малу балетезу. *Крл.*

бàлеткиња и **бàлēткиња** ж *в. балерина.*

бàлетнӣ и **бàлēтнӣ,** -ā, -ō = балетски *који се односи на балет*: ~ играч, плесач.

бàлетскӣ и **бàлēтскӣ,** -ā, -ō = балетни: ~ музика, глазба.

бàлзак м *врста столице.* — Тета напола наузнак сједне на балзак и запуши цигарету. *Бал.*

бàлзам м грч. = балсам *мириши̏ава смеса биљних смола и етеричких уља која се употребљава као мелем*; *мелем уопште.* — Сваки [се] почео сјећати своје ране, загледати је, превијати и метати разне балзаме на њу. *Пор.* фиг. *утеха, спокојство.* — Гдје је балзам душе, роса вјечности, назаретски љиљан божјег посмијеха? *Матош.* Само се још тако може наћи илузија ладањског балзама. *Бат.*

балзàмāр, -ára м ков. *онај који прави и употребљава разне балзаме.* — Воњ чудноватих миродија, миродија какве балзамари употребљавају. *Креш.*

балзàмача ж покр. *в. базламача.*

балзамѝрање с *гл. им. од балзамирати.*

балзамѝрати, -àмӣрām сврш. и несврш. = балзамовати, балсамирати и балсамовати **1.** *нарочитим хемијским средствима заштитити, заштићавати мртво тело од труљења.* — Још ни до данас се не зна чиме су балзамирали. *Сим.* **2.** *намирисати балзамским мирисом.*

балзàмичан, -чна -чно и **балзàмичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на балзам, који мирише на балзам.* — Њен балзамичан дах још као да му омотава угрејано чело. *Лаз. Л.* Сабирале [су] алпијско цвијеће ... надисале се ... онога балзамичкога зрака. *Том.*

бàлзамнӣ, -ā, -ō = балзамски *који се односи на балзам*: ~ мирис.

бàлзамов, -a, -o *који припада балзаму.*

бàлзамовање с *гл. им. од балзамовати.*

бàлзамовати, -мујēм сврш. и несврш. = балзамирати. — Карло VIII наредио је да се Џемово тело балзамује и положи у оловни ковчег. *Андр. И.*

бàлзамскӣ, -ā, -ō = балзамни *који се односи на балзам.*

бàлија м погрд. *прост и неук муслимански сељак*; *муслиман(ин) уопште*; *простак.* — Нико у Травнику није ни помислио да је то варош створена за обичан живот ... Никада ни последњи балија. *Андр. И.* Чекаш ли, влаше? — Чекам, балијо! — опет глас из шуме. *Мул.*

балѝјање с *гл. им. од балијати.*

балѝјати, -ām несврш. *понашати се, владати се као балија*; *живети балијским животом.*

бàлијскӣ, -ā, -ō *који се односи на балије.*

бàлији, -и́на м тал. покр. *ситно оловно зрно за набијање пушака (обично ловачких)*; исп. балота (2), сачма. — Кад су нас погнали сережани, дохватио ме је један »балин« у чело, а други у раме. *Буд.*

балѝнкушa ж погрд. *назив за муслиманку*; исп. балија. — Вала, фра Лука, слушај: или ми се скидај с врата са твојим махнитим балинкушама или ја да бјежим у шуму. *Андр. И.*

бàлијскӣ, -ā, -ō *в. балијски.*

бàличāд ж *зб. им. од балинче.*

бàлијче, -ета с *балијско дете*; *млад балија.*

бàлист(а) м ист. *члан шиптарске фашистичке организације.* — Читав македонски народ [се] тамо осећао угњетен од албанских фашиста — балиста — који су пљачкали и мучили народ. *Дед. В.*

бàлиста ж лат. ист. *ратна справа за бацање камења или чега сличног код старих Римљана*; *бацач камења.*

балѝстика ж фр. *наука о кретању зрна избаченог из ватреног оружја.*

балѝстичāр м *онај који се бави балистиком.*

балѝстичкӣ[1], -ā, -ō *који се односи на балистику*: ~ пројектил.

балѝстичкӣ[2], -ā, -ō *који се односи на балисте*; исп. балист(а).

бàлити, -ӣм несврш. **1.** *избацивати бале, слинити.* **2.** *квасити, прљати балама.* — Дјечаци су одгризали и балили крух. *Кал.* **3.** *плакати, кукати.* — Изведоше плачући дијете, које се и само купало у сузама. — А шта балите ви жене и цвијелите дијете. *Лаз. Л.* **4.** фиг. *говорити којешта, лупетати.* — Он их и не слуша, већ слиједи говором ... — Пусти га нека сам бали ... — рече шјор Кеко. *Тип.*

Балка́нац, -нца м *човек с Балканског полуострва, полуотока.*

балка́нац, -нца м погрд. *сиров, примитиван човек.*

балканѝзам, -зма м *начин и систем живота балканских народа и држава*; *поступци својствени балканцима (по схватању Запада обично презриво)*; фиг. *недовољна културна развијеност.* — Нема смисла ... да идеш такав. Бар ми, западњаци и интелектуалци, борци против балканизма, треба да смо људи. *Каш.*

балканизáција ж *завођење и примање поступака, особина и метода балканских.* — Трећи елемент гази дубље у ту »балканизацију«: по тексту доста мутан и нејасан. *Коњов.*

балканизúрати, -йзйрām и **балкàнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *извести, изводити балканизацију.*

Балкàнија ж *Балкан; Балканци.*

балканијáда ж *спортске игре балканских народа.*

балканúстика ж = балканологија *наука која проучава живот, културе и језике балканских народа.*

Бàлкáнка ж (дат. -ки; ген. мн. -кй) *женска особа с Балканског полуострва.*

бàлкáнка ж погрд. *сирова, примитивна женска особа.*

балканòлог м *онај који се бави балканологијом.*

балканолòгија ж = балканистика.

бàлкáнскй, -ā, -ō *који се односи на Балкан и на Балканце; који има особине Балканаца.*

бàлкáнски прил. *као Балканац.*

балкáнство с и **балкáнштина** ж *в. балканизам.*

бàлкōн, -óна м тал. **1.** *истурена ограђена тераса на спратовима неке грађевине, вратима спојена с унутрашњим просторијама.* **2.** *галерија у позоришту, казалишту или у биоскопу, кину.*

бàлкōнскй, -ā, -ō *који се односи на балкон.*

бàлкўн, -ýна м покр. *в. балкон.* — Сердар Андрија васцијели дан сједи на балкуну. *Нен. Љ.*

балнеòлог м *научник, учењак који се бави балнеологијом.*

балнеолòгија ж лат.-грч. *проучавање састава и деловања бањских вода.*

балнеòлошкй, -ā, -ō *који се односи на балнеологе и балнеологију*: балнеолошка испитивања.

бáло, -а и -ē м (вок. бâло) **1.** *в. балавац (1 и 2).* — Мој бало је . . . по туђим њивама крао оскоруше. *Јевт.* **2.** *в. балија.*

бàлōн, -óна м фр. **1. а.** *шупље лоптасто, елипсасто или цилиндрично тело од лаких материја које се, напуњено гасом, плином лакшим од ваздуха, зрака диже увис*; исп. аеростат. **б.** *дечја играчка у виду таквог тела.* — Слике тог човјека код Елеоноре нешто се промијениле, као дјечји балон кад се отпухне у страну. *Торб.* **в.** *мехур (од сапунице).* — Шимунове су мисли летјеле једна из друге као балони сапунице. *Гор.* **2.** *овећа стаклена бокаста боца за течности, текућине.* **3.** *врста свилене тканине.* **4.** (у атрибутској служби, обично као први део полусложенице) *који је од непромочиве материје; што служи за прављење балона (1а):* ~ -свила, ~ -мантил.

Изр. пробни, покусни ~ *мала ваздушна, зрачна лопта снабдевена инструментима за разна научна испитивања*; фиг. *чланак или вест или што слично објављено ради испитивања расположења и мишљења јавности.* — У таквим [капиталистичким] земљама су, чим су утихли посљедњи салви рата, пуштени пробни балони теорија како у сваком рату постоје два табора. *Зог.*

балòнāр, -ára м *продавац дечјих балона.* — Црвени и зелени балони шуштаху у руци старога балонара. *Крл.*

балóнац, -нца м *кишни мантил или огртач од балон-свиле.*

бàлōнскй, -ā, -ō *који се односи на балон*: ~ свила.

балòнче и **балóнче,** -ета с *дем. од балон.*

балòнчић м *дем. од балон.*

бáлоња м = балавац (1).

бáлоњица м *дем. од балоња.*

бàлота ж тал. **1.** *кугла, лопта; гласачка куглица.* — Игру самим куглама називамо . . . игра на балоте. *Кугл.* **2.** *пшичано или тополовско зрно*; исп. балин. — А на раме бистра џевердара, којега је накрцао дивно: два фишека, дванаест балота. *НП Вук.*

балотáжа ж фр. *избор, гласање куглицама, тајно гласање.*

бàлотāр м *играч у игри балотама.* — На утрини пред точионицом развезли се парови балотара. *Божић.*

балотúрати, -òтйрām сврш. и несврш. *(из)вршити балотажу, изабрати, бирати, гласати балотама (куглицама). Бак. Реч.*

бàлōће с бот. *ливадска биљка* Gagea lutea. *Терм. 3.*

бàлсам м = балзам. — Увлачи у нос фитиље натопљене . . . перуанским балсамом. *Андр. И.*

балсамúрање с *гл. им. од балсамирати.*

балсамúрати, -àмйрām сврш. и несврш. = балзамирати.

балсàмисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. балзамирати.* — фиг. Догма је балсамисано мишљење. *Кнеж. Б.*

бàлсамнй, -ā, -ō = балсамски *који се односи на балсам.*

бàлсамов, -а, -о *који припада балсаму.*

бàлсамовање с *гл. им. од балсамовати.*

бàлсамовати, -мујēм сврш. и несврш. = балзамирати.

бàлсамскй, -ā, -ō = балсамни.

бâлскӣ, -ā, -ō *који се односи на бал*: ~ хаљина.

бâлта[1] и **бàлта** ж тур. заст. *секира, као хладно оружје*. — А пред њима на кулашу Тале, и он носи балту оковану. *НП Вук.*

Изр. ни у балту *не осврће се*. — Ја говорим, а он ни у балту. *Н. посл. Вук.*

бâлта[2] ж *област са много језера*. — [Стварају] цијелом дужином широку водоплавну област с многим и сталним језерима (такозване »балте«). *ЕГ 2.*

бàлтати, -ām несврш. заст. *тући балтом, сећи. Вук Рј.*

бâлтица ж *дем. од балта.*

бàлтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на Балтик, на Балтичко море и његову област.*

балтослàвёнскӣ, -ā, -ō *који се односи на заједницу балтичких и словенских језика.*

балȕбџија м *в. балуџија.*

балȕџија м тур. заст. *рибар.*

бàлук м тур. бот. *плод индијске биљке којом се трују рибе* Anamirta cocculus. *Сим. Реч.*

балȕкат и **балȕкот** м бот. *в. балук. Сим. Реч.*

балȕкотан, -тна, -тно *неиспаван после пијанке. Бен. Рј.*

бàлȕн, -ýна м покр. *в. балон.*

балȕнџӣн, -и́на м покр. *в. балончић.* — Управо [се] била припремила да прхне попут шаренкастих балунцина . . . до сјетних сјећања. *Божић.*

балȕнчић м *дем. од балун.*

балустрáда ж фр. архит. *ограда на степеништу или балкону*. — Франкопан је још огледавао балустраду балкона. *Нех.*

бàлуца ж покр. *врста одличног крајинског вина*. — Заборави донети бар једну петачку балуце. *Јакш. Б.*

бàлучка ж бот. *врста дивљег лука* Allium vineale. *Вук Рј.*

бâлча ж *в. балчак*. — Врана коња журно гони тврдом балчом и мамузом. *Јакш. Б.*

бàлчак м тур. *дршка мача, сабље, буздована, копља, гусала*. — Задобио је дивну сабљу с . . . позлаћеним балчаком. *Вес.*

Изр. дотерати до ~ *доћи, дотерати до краја; упропастити све.*

бâља ж покр. **а.** *пега на предњем делу главе у стоке.* **б.** *назив за брава с таквом пегом.*

бâљав, -а, -о = бељаст *који има балу.*

бальàмез м *в. баљемез*. — Дванаест дана су турски велики баљамези и мање кумбаре бомбардовале без престанка опсађене. *Сур.*

бâљаст, -а, -о = баљав. — Чекињаста сиједа брада и још бељасте обрве умазане су жутом глином. *Божић.*

бâљāш м *баљав коњ*. — Пред зору почеше да му се привиђају коњи . . . бијелци и баљаши. *Лал.*

бâљега ж покр. *в. балега*. — Презирно [га је] погледао . . . као што човјек гледа баљегу на путу. *Лал.*

баљéзгало м и с *онај који баљезга.*

баљèзгāње и **баљéзгāње** с *гл. им. од баљезгати.*

баљèзгати, -ām и **баљéзгати**, бâљēзгāм несврш. вулг. *говорити којешта, лупетати, трабуњати*. — Не баљезгај којешта! — тресну он руком о сто. *Рад. Д.*

баљèмез м тур. *велики старински топ*. — Добавио тридес't баљемеза, . . . па намјести на кулу топове. *НП Вук.*

бâљēње с *гл. им. од балити.*

баљȕмез м *в. баљемез*. — Остави нама баљумеза којим Стамбол велики потурчи. *Њег.*

бâм и **бȃм** оном. *узвик којим се подражава, опонаша звук звона.*

бамбадàвā прил. тур. (најчешће с предлогом за) *сасвим бадава, низашта, узалуд*. — Бамбадава смо ишли. *Нуш.* И толики народ поби [Шваба] за бамбадава. *Ћос. Д.*

бàмбус м бот. *врста трске тропских крајева* Bambusa arundinacea. *Сим. Реч.*

бàмбускӣ и **бàмбуснӣ**, -ā, -ō *који се односи на бамбус, који је од бамбуса.*

бàмбусов, -а, -о *који је од бамбуса, који припада бамбусу*: ~ трска.

бàмбусовина ж *бамбусово дрво; бамбусов штап.*

бàмија, бâмја и **бâмља** ж бот. покр. *в. бамња.*

бâмња ж бот. *зељаста биљка чије се зелене махуне једу као поврће* Hibiscus esculentus. *Сим. Реч.*

бâн, бâна и бáна м **1.** ист. **а.** *владар, поглавар државе.* **б.** *краљевски намесник у једној покрајини, области*. — [Путују] тако у салонском вагону у пратњи хрватскога бана. *Крл.* Краљ га постави за мачванског бана. *Шен.* **2.** покр. *човек изузетних врлина који ужива поштовање*. — Раде је кмет великога бана и гавана, добростојник, радишан. *Љуб.*

Изр. од Кулина бана (почети, почињати, причати и сл.) *од давнина, с одвећ дугим уводом.*

бà̏нак, бâнка м тал. **1.** *клупа.* — Уза њ [сто] с једне и друге стране по један једнако дуг банак. *Бег.* **2.** *тезга у трговини, кафани, занатлијској радионици.* — Улети у дућан и баци новац на банак. *Гор.* За банком [хана] једино ханџија. *Лоп.*

бáнак, -нка м тал. **1.** *огњиште.* — Већ су у кухињи срушили личко огњиште, »банак«. *Пав.* Пристави воде на банку. *Коз. Ј.* **2.** *истурени део око зидане пећи или огњишта на коме се седи или лежи.* — Дремушка мачак на банку и преде. *Бег.* И позна јесен има своје поезије и своје топлине, — бар око огњишта и око банка и запећка. *Срем.* **3.** *нагрнута земља између редова лозе у винограду.* — Копамо виноград на банак. *Ђос. Д.* **4.** *слој, тераса, насип од камена.* **5.** *спруд.*

Изр. набити (коме) ~ *добро се погостити (код некога), изложити (некоr) великом трошку дугим гошћењем.*

бà̏налан, -лна, -лно фр. *без оригиналности, обичан, отрцан, неукусан.* — Хисторија би то била доста банална. *Кол.* Апотекар поче да говори некако нарочито баналним фразама. *Сек.*

баналзи́рати, -йзи̏рам и **бана̀лизовати,** -зујем сврш. и несврш. *(у)чинити баналним.* — Штета што је тај рад многим репликама банализиран. *Баб.*

баналӣтӗт, -éта м *в. баналност* (2).

бà̏нално прил. *на баналан начин, без оригиналности, отрцано.*

бана́лнӧст, -ости ж **1.** *особина оног што је банално, што је без духа, што је обично, отрцаност, неукусност.* — Никаква баналност публицитета не може уништити непосредност њихове лепоте. *Бат.* [У изразу] никада не клоне у вулгарност или баналност. *Бен.* **2.** *банална ствар, баналан чин.* — Није могао да схвати ... све те тричарије, баналности. *Вучо.*

бана́на ж бот. *тропско дрво слично палми* Musa paradisiaca *и његов плод.*

бáнање с *гл. им. од банати се.*

бáнати, бâнам, несврш. *в. бенетати.* — Бана којешта. *Вук Рј.*

бáнати се, бâнам се несврш. *играти се штаповима.* — Одсечемо у џбуну витко шибље, те се банамо до пред само вече. *Шапч.*

Бана́ћанин м (мн. Бана́ћани) *човек из Баната.*

Бана́ћанка ж (дат. -ки) *женска особа из Баната.*

банбадàвā *в. бамбадава.*

бà̏нгав, -а, -о *који је дебелих стопала, који је оболелих ногу; који храма.* — Старац ... отхрама кривећи бангаве ноге. *Лал.*

банга́вко м *бангав човек.*

бà̏нгавōст, -ости ж *особина и стање онога који је бангав.*

бà̏нгāвче, -ета с *бангаво дете.*

бангàлōз, -óза м грч. погрд. *пангалоз, скитница, факин.* — Хоћу да умријем, не дају ми овакви бангалози. *Матош.*

бангàлōскӣ, -ā, -ō *који се односи на бангалозе.*

бà̏нгати, -ām несврш. *потешко и неспретно ићи, храмати, шепати.*

бà̏нда[1] ж тал. **1.** *лоповска, разбојничка дружина; рђава дружина.* — Па зар овде још мислиш да ће бити лопова? — Има још једна банда. *Игњ.* То је разбојничка банда, а не народ. *Кол.* **2.** *лопов, пљачкаш, бандит.* — Мумљаш нешто, је ли бандо пљачкашка! *Лал.* **3.** нар. *група свирача; војна музика.* — У младим годинама ... носио [је] добош у војној банди. *Ранк.* Ал' ће да се наиграмо кад засвира банда! *Срем.*

бà̏нда[2] ж тал. покр. *страна.* — Ватра пали с обадвије банде. *Март.* Нико ти не умеђе реч, на чијој је банди већа погибија. *Јакш. Ђ.*

бà̏ндāж, -а̀жа м и **бандáжа** ж фр. **1.** *завој, превијање завојем, утега.* — Повезан у бандаж лежао [је] ... у постељи. *Ђал.* **2.** *оков, обруч у точка.*

бандажи́рати, -а̀жи̏рам сврш. и несврш. *преви(ја)ти, ставити, стављати завој, утегу.*

бандà̏жност(а) м *онај који израђује бандаже.*

бà̏ндāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на бандаж(у):* ~ материјал.

бà̏ндāр, -ára м зоол. = бандаш *гргеч.*

бà̏ндара ж вулг. *банка, новчаница од десет динара.* — Хоћеш за њега [јунца] тридесет и осам бандара? *Рад. Д.*

бà̏ндāш, -áша м зоол. = бандар.

бà̏ндēр, -éра м зоол. *в. бандар.* — Са врбом мачковином ... крај ... ритова пуних бандера, буљеша ... све је то пропјевало. *Матош.*

бандéра и **бà̏ндēра** ж тал. **1.** *застава, стег.* — Ухваћен [је] пред бакалницом Јанакија ... турског поданика, а под заштитом грчке бандере живећег ... жителља београдског. *Срем.* Нек се више сватовска бандера. *Дражс.* **2.** *стуб уопште (телеграфски, телефонски и др.).* — Партизани [су] исекли бандере. *Чол.* Заставе на свакој

кући, на свакој бандери, на сваком пчелињаку. *Дед. В.*

Изр. ухватити се на туђу (другу) ~ *променити странку или државу.*

бàндēрӣј, -ија м лат. *војничка застава старих феудалаца; одред војске под њом.* — Код Врховца дочека намјесника Патачићкин бандерић под својом заставом. *Шен.*

бандерија́лац, -лца м *припадник једног бандерија.* — По Влашкој улици ишао је трубач бискупских бандеријалаца. *Шен.*

бàндеријàлнӣй и **бандерӣјàлнӣ,** -ā, -ō *који се односи на бандерије*: ~ коњаник, ~ чета.

бандеро́ла и **бандеро̀ла** ж фр. варв. *уска трака од хартије на омоту.*

бàндигазда м покр. *вођа групе пољопривредних радника.* — »Напред«! викну бандигазда. Опет зврк у тандрк, у потрк. *Кош.*

бандијѐра и **бàндијера** ж покр. *в. бандера (1).* — Све је отишло ђавољијем трагом откад нас не покрива бандијера светога Марка. *Мат.*

бàндинскӣ и **бàндӣскӣ,** -ā, -ō *који се односи на банду (3) или на бандисте*: ~ наредник.

бàндист(а) м нар. **1.** *свирач, члан војне музике, банде (3).* — Тај весели Смит и његова наука изгледали су нам као детету положај војног бандиста. *Уск.* **2.** *члан разбојничке дружине, банде (1), пљачкаш разбојник, бандит.* — Рекао сам овоме бандисти, абвер-официру, да ћу пре бацити мој кожни капут у ватру него што ћу дозволити да ми на леђа ударе жиг. *Јак.*

бàндистка ж заст. *в. бандистовица.*

бàндистов, -а, -о *који припада бандисти.*

бàндистовица ж *жена бандистова.*

бàндӣт, -и́та и **бàндит** м тал. **1.** *разбојник, пљачкаш.* — Бандити су велико зло у свима државама. *Ранк.* **2.** *погрдан назив за припадника непријатељске војске, одреда.* — Ако фашисти називају партизане бандитима, онда сам добар бандит! *Поп. Ј.*

бандитѝзам, -зма м *разбојништво; вршење злочиначких дела.* — Хитлер и његова сабраћа неизбјежно су довели до стварања масовног бандитизма у њемачкој армији. *НК 1946.*

бàндиткиња ж *женска особа бандит.*

бàндӣтскӣ и бàндитскӣ, -ā, -ō *који се односи на бандите*: ~ организација, ~ дело.

бандѝтство с *в. бандитизам.* — Главњача је била синоним за систем . . . бандитства. *Риб.*

бàндица ж *дем. од банда.*

бандо̀глав, -а, -о *тврдоглав, настран.* — Том приликом . . . треба се људски очешати . . . о све ове којекакве министре, надуте ђенералине и оне бандоглаве професорштине. *Маш.*

бандо̀главац, -а̄вца м = бандоглавко *бандоглав човек.*

бандо̀главица ж *бандоглава женска особа.*

бандо̀главко м = бандоглавац.

бандо̀главо прил. *тврдоглаво, настрано.* — Чучи бандоглаво на клупи. *Божић.*

бандо̀главо̄ст, -ости ж *особина онога који је бандоглав, тврдоглавост, настраност.*

бандӯнати, -а̄м сврш. тал. покр. *заборавити; оставити, напустити. Р-К Реч.*

бàндура ж рус. *украјински и пољски музички инструменат налик на балалајку.* — Не певају [више] по Украјини брадати старци слепци, уз тихо ударање у бандуру. *Глиш.*

бандӯра̄ш, -а́ша и **бандӯрист(а)** м *онај који свира на бандури.* — Свијет се скупио око старца бандураша. *Шов.* [Послуга] је . . . стојала пред капијом, око једног младог бандуриста који је свирао. *Глиш.*

бàнија ж **1.** *в. бановина.* — Зашто да бан не похађа своју банију? *Павл.* **2.** *банско достојанство, банство.* — А зашто се одрече Драшковић баније? *Шен.*

банӣјац, -јца м *в. бановац (2).*

бàнӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на банцију и Банцију (област у Хрватској).*

бàнина м *аугм. и хип. од бан* (2). — Е, мој бане, право рече: е ми се све чини као сан један! Е, моја банино, давно није било, гдје и кад се познадосмо и састасмо. *Мат.* Права — здрава човјека [убише]! — Онакву банину! *Вуков.*

ба́нити се, бàнӣм се несврш. **1.** *понашати се као бан, правити се силним; поносити се, гордити се, разметати се; ширити се.* — Бане се, јуначе се, канда ће заповиједати. *Шен.* За пук свој мало може да уради, а туђин се на дому његову бани! *Марк. Ф.* **2. а.** *гордо се дизати.* — Десно над мјестом на високу брду бани се древни град. *Шен.* **б.** *господарити, владати.* — Гдје се сила бани, тамо љубав не краљује. *Гор.*

бàница ж **1. а.** *банова жена.* — Госпођа баница говорила је те ријечи озбиљним, ал' уједно благим гласом. *Шен.* **б.** *угледна, достојанствена женска особа.* — Позлати ђевере, ако хоћеш да ти дам оваку баницу. *Вук.* **2.** *некадашњи хрватски ситан новац.*

бàнӣчин, -а, -о *који припада баници.*

бàнк м фр. *новац који улаже онај што дели карте у коцкању, картању.* — Још трипут банк, па онда идемо. *Бег.*

Изр. ва ~ *у игри карата улог једнак износу читавог банка*; играти ва ~ *ризиковати, ставити све на коцку*.

бâнка ж **1. а.** *папирна новчаница разне вредности.* — У прсном џепу зашуштио је омот с новом новцатом банком од сто форинти. *Новак.* **б.** нар. *десет динара.* — Без муке ћеш узет' за њега тридесет банака. *Рад. Д.* **2.** *новчани завод и зграда у којој је он смештен.* — Ал' жестоко плаћају, као народна банка: све нове и непресавијене стотке. *Рад. Д.* **3.** *в. банк.*

банкáда ж заст. покр. *општинска управа.* — Од нас суђа ... и цијеле банкаде у име народа вјерне комунитади паштровићке, честитоме дужду ... част и поклон. *Љуб.*

бàнкār, -ара м **1. а.** *власник банке, власник једног удела капитала у банци.* — Банкари ... били су спремни да му ставе на располагање новац. *Тур.* **б.** шаљ. *банкарски чиновник.* **2.** *онај који држи банку (3) у коцкању, картању.*

банкáрац, -рца м *банкарски чиновник.*

банкáрев и **банкáров,** -а, -о *који припада банкару.*

бàнкārскӣ, -ā, -ō *који се односи на банку и на банкаре:* ~ чиновник.

банкáрство с **1.** *банкарска струка; банкарски послови.* — Домаћински, реорганизатор банкарства у субременом, хуманизираном смислу. *Крл.* **2.** *наука о банкама.*

бàнкēр, -ера м заст. *в. банкар.*

бàнкēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на банкере.*

бàнкēт, -ета м фр. *свечана гозба приређена у нечију част или поводом неке прославе:* давати ~, приредити ~.

банкúза ж фр. *ледени бедем у поларним пределима.* — Наишли [смо] на ... банкизу ... вечити ледени зид. *Петр. М.*

бàнкијер м заст. *в. банкар.*

бâнкин, -а, -о *в. банчин.*

банкúна ж тал. *бочни део пута који штити коловоз од одроњавања, насип.* — Десни задњи точак прође ивицу банкине и ... аутобус [се] преврне. *КН 1958.*

бàнкӣр, -ира м *в. банкар.*

бàнкӣрскӣ, -ā, -ō *в. банкарски.*

банкнòта и **банкнóта** ж тал. *папирни новац, новчаница.*

бàнкōвнӣ, -ā, -ō *који се односи на банку, банкарски:* ~ капитал, ~ конто.

банкòкрат(а) м тал. **1.** *присталица банкократије.* **2.** *поседник великог капитала, капиталист(а).*

банкокрàтија ж = банкократија *владавина власника крупних новчаних завода, великог капитала; утицај банака на државну политику.* — Прозирне сјене банкократије ... падају данас по земљи. *Крл.*

банкòкратскӣ, -ā, -ō *који се односи на банкократе и на банкократију.*

банкокрàцнја ж = банкократија.

бàнкрот, -а и **бàнкрōт,** -ота м тал. **1.** *в. банкротство.* — Људи ће још мислити да је пропао, посумњат ће у банкрот. *Мих.* Било их је који су ишли тако далеко да су прогласили и банкрот науке. *Уј.* **2.** *онај који је банкротирао, пропао.* — Тако [је] као вишеструки банкрот и варалица и доспео овамо. *Андр. И.*

Изр. бити ~ *доживети економску пропаст.*

банкрòтēр, -ера м *в. банкрот (2).* — Није часно дотрајати вијек међу пропалицама, банкротерима и сиромасима. *Бат.*

банкрòтērскӣ, -ā, -ō *који се односи на банкротере.*

банкротúрање с *гл. им. од банкротирати.*

банкротúрати, -òтӣрāм сврш. и несврш. *пасти под стечај; огласити се, оглашавати се неспособним за извршење својих новчаних обавеза.* — Има толико људи који су банкротирали, пали под стечај, били на робији. *Уск.* фиг. *потпуно пропасти.* — Наш либерализам није једнак ономе који је банкротирао. *Марј.*

банкротúрац, -рца м *в. банкрот (2).* — Разбијесни се банкротирац и поче жену туђи. *Шен.*

бàнкрōтскӣ, -ā, -ō *који се односи на банкроте.* — У његовом погледу беше нешто банкротско. *Лаз. Л.*

банкрòтство с *стање онога који је банкротирао; финансијска пропаст неког предузећа, трговине; неспособност одговарања новчаним обавезама.* — Побегао је да га не би постигла казна због банкротства. *Нед.* фиг. *пропаст, слом.* — Ја сам уништен, ја сам претрпео банкротство идеала. *Уск.*

бáнов и **бâнов,** -а, -о *који припада бану.*

банòвāње с *гл. им. од бановати.*

банòвати, бàнӯјēм несврш. **1.** *бити бан, вршити банску власт.* — Постао [је] ... год. 1470. хрватским баном, али није задуго бановао. *Водн.* **2.** *господарити, управљати.* — Уз њега бановаше мачем господин Гашпар Алапић. *Шен.*

бáновац и **бâновац,** -овца м **1.** *заступник бана, подбан.* — Сваки је бан себи на сабору сам именовао између домаћега племства бановца. *Шиш.* **2.** *банов човек, присталица бана.* — Каптолски десетинари дођоше за човјеком бановцем десетинати жито по градском земљишту. *Шен.* **3.** *војник*

бивше хрватске банске војске. — Иза цркве стајали су јачи одјели бановаца. *Нех.* **4.** *в. баница* (*2*). — Сваки дан ми узимала десет бановаца. *Шимун.*

ба́новачкӣ, -ā, -ō *који се односи на бановце.*

ба̀новина и **ба́новина** ж **1.** *земља, држава; област којом управља бан.* — Због њега не би увече ... дошао у горње одаје за цијелу бановину. *Матош.* У бановини измирила се ... хрватска и српска омладина. *Јов. С.* **2.** *администрација бановине и зграда у којој се она налази.* — Ја ћу ујутро на бановини расправити неке детаље. *Сим.*

ба̀новинскӣ и **ба́новинскӣ,** -ā, -ō *који се односи на бановину.*

ба́новић и **ба̑новић** м *банов син.*

ба́новица и **ба̑новица** ж **1.** *в. баница* (*1*). — Тада слеће бановица млада, девет их је познавала мајка. *НПХ.* **2.** *баница* (*2*). — Сваки мајсторски човјек, који руком ради, мора Каптолу дању дати, пет бановица о Вазму. *Шен.*

ба́новиа ж *банова кћи.* — Присилио је краљ младога бана да му преда у име мираза бановине Јелисавете сву сјеверну хумску земљу. *Шиш.*

ба́новскӣ и **ба̑новски,** -ā, -ō *в. бански.*

ба̀нсēг м нем. варв. *тракаста, трачна тестера, пила трачара.*

ба̑нскӣ, -ā, -ō *који се односи на бана и бановину:* ~ управа.

Изр. ~ сто(л), ~ табла ист. *највиши суд после Стола седморице у бившој бановини Хрватској.*

ба́нство с **1.** *власт и достојанство бана.* — Након Борића дође на банство Кулин. *Павл.* Хоће ли бечки двор домала увести кнеза Петра у банство? *Кум.* **2.** *в. бановина* (*1*). — Сад је спасено банство. *Шен.*

ба̀нтам м енгл. спорт. у изразу: ~ категорија *категорија боксера одређене тежине.* — Назив категорије с дозвољеном максималном тежином је слиједећи: бантам категорија до 57 кгр. *Рв.*

ба̑нтовати, -тујēм несврш. мад. покр. *досађивати, сметати, узнемиравати.* — Крушић и Нијемци не бантују вас у посљедње вријеме. *Нех.*

банѣ̀нӣк, -и́ка м тал. *одметник.* — Све највиша браћа Граховљани и ускоци царски банћеници. *НП Вук.*

ба̀нути, ба̑нēм сврш. **1. а.** *нагло, изненада стићи, појавити се, доћи, хрупити.* — Бануше изненада неки људи. *Ранк.* У сутон банусмо пред властелинске дворове. *Павл.* У село ... бану вијест о паши Вишевцу. *Сиј.* **б.** (на кога, на шта) *изненада наићи, набасати.* — Само пази, господару, поред твоје страже јаке, да не банеш у заносу на тигрове и курјаке. *Ил.* **2.** *нагло се отиснути, отумарати.* — Сад бих мирно могао банути у свет и ја. *Сек.* **3.** *нагло ударити.* — Један се залети, па истрка кад бане роговима ... оде све до ђавола: и жица, и ограда. *Пол. 1957.*

ба̑нчēње с *гл. им. од банчити.*

ба̑нчин, -а, -о *који припада банци.*

ба̑нчити, -ӣм несврш. *проводити време у пијанчењу, пијанчити, лумповати.* — До зоре пију, банче, играју. *Кост. Л.*

~ се фиг. *ширити се.* — Банчила се у њему страшна расипна жеља и прожимала га свега, нуткала, наговарала. *Коз. И.*

ба̑ња ж тал. **1. а.** *минерално купалиште и лечилиште, топлице.* — Одмах иза доласка у бању Илицу одвезли се ... у Сарајево. *Јов. Ј.* **б.** *климатско лечилиште.* — Динарска целина има у себи и област блаже климе, са морским и климатским бањама. *Цвиј.* **2.** *јавно купатило; купатило, купаоница у стану.* **3.** *купање у топлој води.*

Изр. крвава ~ *проливање крви, убијање, покољ.* — Ову крваву бању после светковине највишег бића није нико очекивао. *Јов. С.*

ба́њак, -њка м покр. *в. бáнак* (*2*).

Бањалу́чанин м = Бањолучанин *човек из Бањалуке.*

Бањалу́чанка ж = Бањолучанка *женска особа из Бањалуке.*

бањàлу̑чкӣ, -ā, -ō *који се односи на Бањалуку.*

ба̑њање с *гл. им. од бањати* (*се*).

ба̑њати, -ā̑м несврш. покр. *купати* (*неког, обично у топлој води*). — фиг. Коњиц му у крви ноге своје бања. *Реч. САНУ.*

~ се *повр.* — Бањале се три девојке. *Коњов.*

ба́њēње с *гл. им. од бањити се.*

ба̑њица ж *дем. од бања.*

Бањолу́чанин м = Бањалучанин *човек из Бање Луке.*

Бањолу́чанка ж = Бањалучанка *женска особа из Бање Луке.*

бањòлу̑чкӣ, -ā, -ō *који се односи на Бању Луку.*

ба̑њскӣ, -ā, -ō *који се односи на бању:* ~ гост, ~ сезона.

ба̑обаб м бот. *врста афричког тропског дрвета* Adansonia digitata. *Сим. Реч.*

ба̑п оном. = буп *узвик којим се подражава потмуо звук при паду или ударцу.* —

Ћутиш и нећеш да признаш? — опет пита тај Вилипов Шваба, па бап главом у зид. *Рад. Д.*

бàпка ж покр. **1.** *подупирач као соха на који се наслоне два слемена. Вук Рј.* **2. а.** *пречага на вратницама, пречага уопште.* — Прихвати [се] за бапку од вратница да не би пала. *Вес.* **б.** *врхови кракова од самара који су углављени један у други изнад коњских леђа*; исп. бâба[3]. — Торбе [су биле] ... објешене о бапкама [самара]. *Лал.* **3.** *старински новац. Вук Рј.*

бáпко м *хип. од бабо.* — За бапка је ријеч говорио. *Вук Рј.*

бâпковина ж бот. *жутика. Бен. Рј.*

бàпнути, -нём сврш. **1.** *нагло ударити, лупити, тресnути кога.* — Ако у њега [брод] бапне торпедо ... ни дашчица од њега неће остати. *Јак.* **2.** непрел. *изненада доћи, банути.* — У страху [је] да ко не бапне и помете је у ужитку. *Сим.*

бâпскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на бâбу*[1]; *који је као у бâбе*[1]. **2.** *невероватан:* ~ прича.

бâпски прил. *на начин својствен бâби*[1], *као бâба*[1]. — Закрешти онако бапски: — Знате ли, децо, ко ће то најбоље знати? *Глиш.* Смешно, тако, бапски и мислити. *Петр. В.*

бàптист(а) м грч. *припадник хришћанске секте која је за крштење одраслих.*

баптѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на баптисте.*

бàптисткиња ж *женска особа баптист(а).*

бâр[1] и **бâр** *реч за изузимање и ограничавање, за истицање речи уз које стоји: у најмању руку; ако не што друго*; исп. барем. — Неко се, бар, нашао да буде пријатељ невиности. *Нед.*

бâр[2] м бот. *мухар. Вук Рј.*

бâр[3] м (лок. бáру; мн. бáрови) енгл. **1.** *ноћни забавни локал (с музиком и артистичким тачкама).* **2.** *локал у коме се алкохолна пића пију обично стојећи, бифе.*

бâр[4] м фр. *јединица за мерење атмосферског притиска.* — Један милибар = 1/1000 бара, а одговара 0,75 мм тлака зрака. *ОГ.*

бâра ж **1. а.** *плитка стајаћа вода.* — [Вода] је више наличила на бару него на текућу реку. *Вес.* Сјеверњак ... заледио баре и млаке. *Донч.* **б.** *мала количина воде, локва.* — По авлији читаве баре. *Вес.* фиг. *духовна учмалост.* — Мислим једног лета, бунтовног и бурног, што ће ипак доћи после ове баре, умрети. *Панд.* **в.** шаљ. *велика вода, море.* **2.** *водоплавно, подводно земљиште.* — Упутим се у баре да видим не пасе ли тамо. *Хорв.* **3.** *слабије сено с подводне ливаде. Реч. САНУ.*

бâра ж бот. *в. шаш. Сим. Реч.*

барàба м и ж (ген. мн. барáбā) (*према имену библијског разбојника Барабе*) *груб, прост човек, пропалица, скитница*; исп. олош.

барàбāр тур. **1.** прил. *упоредо, заједно, равно, на равној нози.* — Шесет ће ми бити до Тројице, а ја ратујем барабар са младићима. *Ђос. Д.* **2.** прид. непром. *једнак, раван.* — Сањао је о сјајном положају, на ком ће бити барабар са првима у граду. *Петр. В.*

барабáрити, -àбāрӣм несврш. *чинити једнаким, равним, изједначавати.* — Модерна брза средства комуникација барабаре нас све брже са светом. *Михиз.*

~ **се** *бити једнак, раван с ким, изједначавати се.* — У збору и при соври сједио [је] до владике и барабарио се с ђенералима! *Мат.* Они су далеко од тога да би могли казати да су се барабарили са грандиозним оригиналом. *Цар М.*

барáбер м *в. бараба.* — Један човек хоће са господином игуманом да говори. — Опет ваљда какав »барабер« ... Мисле, протуве, да је ово бирцуз. *Петр. В.*

барàбити (**се**), -ӣм (се) несврш. *живети као бараба, скитати (се).* — Ради негдје на некаквој »штреки«, добро зарађује и бараби. А куће се и не сјећа. *Ћоп*

бàрāж, -áжа м и **барáжа** ж фр. воји. **1.** *запречна артиљеријска ватра.* **2.** *препрека.*

баражѝрати, -àжӣрāм несврш. *препречавати баражном ватром.*

бàрāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на бараж, баражу*: ~ артиљерија, ~ балон.

барàка ж фр. **а.** *мала једноставна кућа од дасака (најчешће за привремени смештај), дашчара.* — И тако се барака Пет Бе почела кладити на Видовићеву главу. *Крл.* **б.** *мањи дућан или крчма од дасака (обично уз касарне).* — Држи негде бараку са неким Цинцарином. *Срем.*

барàкēр, -éра м фр. *власник бараке (б).* — Када се обука заврши, обично идемо код Грка баракера на коњак. *Јак.*

бàрапскӣ, -ā, -ō *који се односи на барабе.* — Да ли се уплашио ... славу му барапску! — ишчуђава се газда. *Рад. Д.*

бâрас, бâрса м тал. покр. *сеница (обично од винове лозе), одрина, чардаклија.* — Пред скромним ... домком сједила ... Марица на каменој клупици испод »барса«. *Драж.*

бâраст, -а, -о *који је као бâра, устајао.* — фиг. Разливене, барасте воде наше скорашње поезије биле [су] то што су биле. *Михиз.*

ба̀рат м тал. покр. *замена, трампа. Реч. САНУ.*

баратање с *гл. им. од баратати.*

баратати, -ам несврш. тал. **1. а.** *руковати, служити се нечим, употребљавати нешто.* — Нису знали баратати ни ножем ни виљушком. *Петр. В.* У пјесмама је показао како врло вјешто зна баратати стихом. *Барац.* **б.** *радити, пословати око кога, чега.* — Гледам како шофер барата нешто око свјећица. *Лал.* Поправљао [би] кров или нешто баратао око штагаљских врата. *Бен.* **2.** *претурати, преметати (по чему), чепркати.* — Кришом [сам] баратао по цеповима да је [цедуљу] нађем. *Јак.* фиг. *вршљати.* — Сви [се] љуте на те ... што си пустио Турчина [субашу] да по твојој Црној Бари барата. *Вес.* **3.** *имати посла, петљати, шуровати (с ким).* — Залазио брат Адам дан на дан у град господи, а с господом је радо баратао. *Торд.* Док сте ви гутали граматике ... ја сам кшефтовао очевим сеном и баратао с кочијашима. *Петр. В.* **4.** (и ~ се) индив. *батргати (се).* — Брдски коњић ... натоварен препуним врећама, баратајући по глибу, измицао. *Рад. Д.* — Змија ... змија ... Очајно [је] викао Спиро баратајући се по мочилу, и хтео да изиђе из воде. *И.*

бара̀чина ж *аугм. од барака.* — Огромне ... барачине, натрпане људима ... подсјећају на какво бродоградилиште. *Бон.*

бара̀чица ж *дем. од барака.*

ба̀рба м тал. покр. **а.** *назив за старијег човека; чика, чича.* — Шта хоћеш да тиме кажеш, барба-Пипо? *Мат.* **б.** пом. фам. *заповедник брода.* — [Пилот] ће провести лађу тамо где ни њихов »барба«, стари искусни поморац, није сигуран у себе. *Пол. 1950.*

ба̏рбар, -а и **ба̏рбӑр,** -ара м *в. барбарин.* — Чини ми се барбаром у чувству њежних осјећаја. *Леск. Ј.*

барбари̏зам, -зма м = варваризам **1.** стил. *страна реч (или израз) место домаће у говору или у писању.* **2.** *барбарство.*

барбаризи́рати, -и̏зӣрам сврш. и несврш. (*у*)*чинити барбар(ин)ом.*

~ **се** *поста(ја)ти барбар(ин).* — Римска се војска у то вријеме увелике барбаризирала. *Пов. 1.*

барба̀рија ж **1.** зб. *барбари.* — А барбарија има ... и своје доста крепке нагоне. *Уј.* **2.** *барбарство (1).* — Није ли нова поезија у томе што је интелектуални осјећај ... потиснуо примитивни осјећај као манифестацију првотне скоро исконске барбарије? *Уј.*

ба̏рбарин и **ба̀рбарин** м (мн. ба̏рбари и ба̀рбари) грч. = варварин **1.** *груб, некултуран човек, дивљак.* **2.** ист. *странац, туђинац.*

ба̏рбӑрка и **ба̀рбӑрка** ж *женска особа барбарин.* — Елиј Глауко има робињицу, плавокосу барбарку Њемицу. *Видр.*

барба̀рлук м *в. барбарство (1).*

ба̏рбарскӣ и **ба̀рбарскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на барбаре; суров, дивљачки.*

ба̏рбарски и **ба̀рбарски** прил. *као барбари(н), грубо, дивљачки.* — Грубом је шаком бије и барбарски вријеђа. *Крл.*

барба́рство с = варварство **1.** *барбарско поступање, суровост, дивљаштво.* — Претурили смо барбарство, али смо се нашли у мртвом рукаву културе. *Марј. М.* Појединe ... полемичке ставове, узете изолирано, националсоцијалисти су искористили као пароле свога барбарства. *Ант. 1.* **2.** ист. *други од два периода у развитку првобитног људског друштва.* — Повијест дијели се на период дивљаштва и период барбарства. *Пов. 1.*

барба́рштина ж *в. барбарство (1).* — У оно мало писмене критике опазио сам бојазан: е сам европску културу ставио испод народне барбарштине. *Рад. А.*

ба̀рбӣр, -и́ра м тал. покр. *в. берберин, бријач.*

ба̀рбӣрица ж покр. *в. берберница, бријачница.* — Стао [је] ћелавити од силног »бренована« и мирисати као барбирница. *Матош.*

ба̀рбӣрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на барбире.*

ба̀рбо̄н, -о́на м тал. зоол. *в. барбун.*

барбу́кати, ба̏рбӯчēм несврш. *боботати. Вук Рј.*

ба̀рбӯн, -у́на м тал. зоол. *врста морске рибе црвене боје, врло укусна меса* Mullus barbatus. *Вук Рј.*

ба̀рбут м тур. *врста игре коцкама.* — Гусари су се забављали играјући ајнц, барбут, таблиће. *НИН 1959.*

ба̏рд м келтски **1.** *певач и песник јуначких песама (у старих Келта).* — Вероватно, стари састављачи ... барди нису уопште, сами својеручно, ни бележили своје изливе. *Петр. В.* **2.** *најугледнији национални песник; књижевни представник неког покрета, идеје и сл.* — Неколико његових ватрених домољубивих пјесама донијело му је глас српског барда. *Барац.* Чича-Стојан говори оно ... што Јанко Веселиновић, бард задруге ... није могао да види. *Скерл.*

бардагџија м тур. *занатлија који прави бардаке.*

ба̀рдӑк, -а́ка м тур. покр. **1. а.** *крчаг, врч.* — Мићо изнио ракије у бардаку, па

служи винском чашом. *Лаз. Л.* **б.** *бео суд од мајолике са шарама. Вук Рј.* **2.** *мера за пиће.*

бардàче, -ета с *дем. од бардак.* — Чича Маринко . . . упрти му у руке једно бардаче. *Јаки. Ђ.*

бардàчина ж *аугм. од бардак.*

бардàчић м *дем. од бардак.* — Никад не путује без оног бардачића што је увек пун наливен . . . ракијом. *Шапч.*

бàрēж, -е́жа м фр. = баре и *врста лаке прозрачне тканине од вуне, свилм или памука.*

барељёф, -е́фа и **барељеф** м фр. *мало испупчен вајарски, кипарски рад на равној површини.*

барељёфан и барељефан, -фна, -фно *који се односи на барељеф, који је израђен у барељефу.*

бā́рем и **бâрем** прил. *в.* бар[1]. — Ама, пусти ме, да се барем разговарамо. *Ћор.*

бáрēње с *гл. им. од барити.*

бàрет м и **бàрета** ж тал. *округла или углата капа без штита*; исп. бе́рē.

барѐтина ж *аугм. од бāра.* — Пошав с комада кужне баретине . . . Римљани ниједан народ не подложише са првим ударцем. *Старч.*

бàрēш, -е́ша м фр. = бареж.

бàреш, -ѐша м *в. бāра. Вук Рј.*

барѐшљика ж *марама од бареша.* — Танком шамијом барешљиком само [је] пола главе забрађивала. *Рад. Д.*

бâрӣј, -ија м грч. хем. = баријум *хемијски елеменат из групе земноалкалних метала* (Ba).

бâријев, -а, -о = баријумов *који припада баријуу(му).*

бàријело с покр. *в. барило.* — Довео сам ти три кара моста, сваки по 60 баријела. *Војн.*

баријéра ж фр. *преграда, препрека, препона, брана.* — фиг. Једним снажним ударом проломио [је] баријеру којом су брижни академичари чували и достојанство књижевног језика. *Прод.*

Изр. звучна ~ *граница брзине звука*; царинска ~ *ограничење за увоз стране робе у неку државу.*

бâријум м лат. хем. = баријев.

бâријумов, -а, -о = баријев.

барикáда ж фр. *препрека (најчешће улична) начињена од разних предмета ради заклона, одбране*; *препрека уопште.* — Заградили [су] неколико улица барикадама и боре се. *Пав.* [Морска струја је] гомилала ледене барикаде које су се морале обилазити. *Петр. М.*

барикадѝрати, -а̀дӣрām сврш. и несврш. фр. *(на)правити барикаде, преградити, преграђивати.*

~ **се** *оградити се, ограђивати се барикадама.*

бà̄рило и **бā́рило** с тал. покр. **а.** *дрвени суд за течности, текућине и др.*; исп. бачва, буре. — Клокоће црно вино у барилима. *Донч.* Поуздан [је у пићу] као расушено барило. *Пав.* **б.** *мера за течност, текућину*; исп. аков. — Ја сам . . . видио [бачве] од пет стотина барила. *Павл.*

бā́рӣлце, -а и -ета с *дем. од барило* (*а*).

бā́рӣлче, -ета с *суд од једног барила.* — Донио [је] барилче вина. *Ћал.*

бā́рина ж *аугм. од бара, баретина*; *баровито земљиште, рит.* — Ниже виноградâ лежи у локви Блато — барина, стура и мочвара. *Љуб.*

бā́рио, бā̄рјела и **бà̄рио,** бà̄рјела с покр. *в. барило.* — Сваку ноћцу по јалову овцу, . . . и барио вина црвенога. *НП Вук.*

бā́риоце, -а и -ета с (ген. мн. бā́рилāцā) *дем. од барило.*

барисфéра ж грч. геол. *Земљино језгро.*

бà̄рӣт, -и́та м грч. мин. *врста минерала.*

бā́рити, -ӣм несврш. *пуштати помало воде, влажити, правити бару.*

бáрнти, бâрӣм несврш. *кувати у води.* — Воду у којој сте барили карфиол оставите, па сутрадан у њој поново обарите мањи карфиол за чорбу. *Пол. 1959.*

бà̄рӣтнӣ, -ā, -ō *који се односи на барит.*

барѝтōи, -о́на и **бà̄ритон** м грч. муз. **а.** *дубок мушки глас (између тенора и баса).* **б.** *певач који пева тај глас, баритониста(а).*

барѝтона ж лингв. *реч која нема нагласка на последњем слогу.*

бā́ритонā̄лнӣ, -ā, -ō *који има особине баритона, близак баритону.* — Она блондина с баритоналним гласом не долази има два-три дана. *Бег.*

баритòнист(а) м *певач који пева баритон.*

баритóнов и бà̄ритонов, -а, -о *који припада баритону.*

барѝтōнскӣ и бà̄ритонскӣ, -ā, -ō *који се односи на баритоне.*

бà̄рӣтскӣ, -ā, -ō *в. баритни.*

бā́рица ж *дем. од бāра.* — Послије синоћне кише остале су по путељцима барице. *Чол.*

бā́рнчав, -а, -о *пун барица.*

бā́рӣште с *баровито, мочварно земљиште.* — Тог човека [је] лакше замислити на бариштима са пчелама и свињама. *Петр. В.*

бàрјак м (ген. мн. бāрјākā) тур. **1.** *застава.* — Напред барјактар, па га барјак свега поклопио. *Вес.* фиг. Барјаци мојих чежња узалуд чекају вјетар. *Крк.л.* **2.** песн. *прамен, облак (дима, прашине и сл.).* — Чини им се да тешке... композиције што за собом остављају димљиве барјаке хитају њих ради. *Вујач.* **3.** *одред (војске) који има своју заставу.* — Срдита и крвомутна жена... смутила би за час барјак војске. *Љуб.* **4.** покр. *племе или део племена (који се бори под једним барјаком).* — Али се у њих [Арбанаса] не броје на племена, но на барјаке и на фисове. *Миљ.* Ја сам убио у планини онога због којега ето хоће да се покољу два барјака. *Мат.* **5.** покр. *носилац барјака у сватовима.* — Кад се сватови примакну дјевојачкој кући, онда из ње изиде њен барјак, бива, првијенац и барјактар. *Мат.*

Изр. носити ~ *бити на челу, предњачити*; под барјаком *у војсци*; развити (дићи, подићи, побости) ~ *повести борбу, позвати у борбу*; фиг. *одати се блуду, разврату (за жену).*

барјàктāр, -ára м (вок. бāрјактāру и -āре) **1.** *онај који носи барјак, заставник.* **2.** *старешина барјака (2 и 3).* — У њих је главар од племена барјактар и војвода. *Миљ.* **3.** фиг. *вођа, предводник.* — Ушао је у собу слободнога мислиоца и бакљоноше и барјактара... у собу крцату књигама, сликама. *Крл.* Он је барјактар свога народа, неустрашиви борац против насиља. *Ђур.*

барјактáрев, -а, -о = барјактаров *који припада барјактару.*

барјактáрити, -àктāрӣм несврш. *заповедати, командовати*; *бити на челу, предњачити (у чему).* *Реч. САНУ.*

барјактáров, -а, -о = *барјактарев.*

барјàктāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на барјактаре*: ~ звање.

барјактáрство с *звање и достојанство барјактара.* — Сви Бањани завикаше углас: — Нека је срећно барјактарство Ћетку Пејову! *Вујач.*

барјактàруша ж *женска особа која предњачи у чему, коловођа.* — У свим... поворкама... Ката [је] била... барјактаруша. *Шуб.*

бàрјам м *в. бајрам.*

бàрјаче и **барјàче,** -ета с *дем. од барјак.*

Изр. црвено ~ ист. *назив за прве радничке демонстрације у Крагујевцу 1876. год.* — Изабрали су Крагујевац, јер је то град црвеног барјачета. *Ман.*

бàрјачити, -ӣм несврш. *предњачити у чему недоличном.*

~ **се** *охоло се истицати, шепурити се.* — Затим поче да се барјачи [жена] између столова и поцијепаних одијела. *Куш.*

бàрјачић и **барјàчић** м *дем. од барјак.*

бāрјело с покр. *в. барило.* — И барјело вина из Видина. *Вук Рј.*

бāрк м енгл. пом. *једрењак с три јарбола.*

бâрка ж тал. **1.** *чамац или мања лађа.* **2.** покр. *затворен избушен чамац у коме се држи жива риба.* — Отварају велику барку, и из ње ваде рибу која им се поплашена праћака у рукама. *Пол. 1958.*

бàркāње с *гл. им. од баркати.*

баркарòл и **баркàрōл,** -óла м тал. покр. *лађар, возач на барци.* — Ане му саши црвене јастучиће, те он у баркариоле. *Цар Е.* Осваја гитаром баркарола. *Павл.*

баркарóла ж тал. **1.** *лађарска, морнарска песма; песма венецијанских гондолијера.* **2.** муз. *инструментална лирско-елегичка композиција.*

баркàса ж нем. *велика барка; највећи чамац на ратном броду.*

бàркати, -ām несврш. покр. *дирати, задиркивати, боцкати.* — Можеш лијепо с пушком проћи крај Талијана, неће ти ништа, само у њих не баркај. *Ћоп.*

барлúјати, бàрлӣјāм несврш. покр. **1.** *претурати, премештати по чему; брљати, мешати.* — Мора... да се фино понаша у господској кући, да не барлија. *Петр. В.* **2.** *говорити којешта, лупетати.* — Не смијем [ти] ни казати шта барлија и какве ти ријечи не говори. *Ком.*

бàрљив, -а, -о *баровит, мочваран.* — Изнад барљиве ливаде црвени се јаруга. *Лал.*

барљúјати, бàрљӣјāм несврш. *в. барлијати (1).* — Вечерају, »мали фишкал« неће да једе, барљија, Катица га кори. *Игњ.*

бáрна м мац. *мрк коњ или во, мрков, мркоња.* *Вук Рј.*

бâрнаст, -а, -о *мркаст, мрк.* — Јунац длаке барнасте. *Реч. САНУ.*

бáрне, -ā ж мн. нем. варв. фиск. *разбој (гимнастичка справа).*

бàрнуља ж *мрка крава, мркуља.* *Вук Рј.*

бâрнути, -нēм сврш. покр. *дирнути, такнути*; исп. баркати. — Барну [га] вршком вила — пробуди га. *Сиј.*

бâрњāк м **1.** *човек из баровитог, мочварног краја.* — Изаберу тројицу: два барњака... и још једног планинца из Бингуле. *Вел.* **2.** зоол. *барски пуж* Limnaea stagnalis. *Терм. 4.*

бáрњача ж **1.** бот. *врста љутића* Ranunculus repens. *Сим. Реч.* **2.** геол. *врста земље у баровитим пределима.*

бàрдвит, -а, -о **1.** *који је пун бара, мочваран, подводан.* — Звијезде су читаву ноћ жалосно сјале над баровитом земљом. *Козарч.* **2.** фиг. *учмао, запарложен.* — Књига ... неће имати много читалаца ... зато што се јавила у једној тако немисаоној и баровитој средини као што је наша. *Скерл.*

бàрдвитōст, -ости ж *стање и особина онога што је баровито.*

бàрдграм м грч. мет. *кривуља или цртеж на барографу којим је обележен атмосферски притисак, тлак.*

бàрдграф м грч. мет. *барометар који аутоматски бележи промене атмосферског притиска, тлака.*

бàрок м порт. *уметнички стил* (16—18. *ст.*) *који се одликује натрпаношћу и кићеношћу, а у писању бомбастичношћу.*

бàрока и **барóка** ж мад. *в. перика, власуља.*

бàрокнӣ, -ā, -ō *који се односи на барок; китњаст, бомбастичан:* ~ стил, ~ уметност, ~ слика.

бàрометар и **бāромēтар,** -тра м грч. физ. *справа за мерење атмосферског притиска;* фиг. *мерило.* — Почео је полако да се гоји. Изгледа да је то био барометар њиховог успеха. *Поп. Ј.*

бàрометарскӣ и **бāромēтарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на барометар.*

бàрōн, -она м фр. = барун *племићка титула нижег реда.*

бàрднāт, -áта м *в. баронство.* — Тко ће добити племство, баронат. *Крл.*

баронèса ж нем. *баронова кћи.*

бàрдниja ж *посед који припада барону.*

бàрдннћ м *дем. од барон, ситан, безначајан барон.*

бàрдница ж *баронова жена или кћи.*

бàрдничин, -а, -о *који припада бароници.*

барóнов, -а, -о *који припада барону.*

барóновица ж *в. бароница.*

бàрōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бароне.*

бàрōнски прил. *као барон;* фиг. *господски, отмено.* — Понеси нове хаљине! Хоћемо да путујемо баронски. *Ком.*

барóнство с **1.** *титула, достојанство барона.* **2.** *в. баронија.*

бâрскӣ[1], -ā, -ō *који се односи на бâр:* ~ музика.

бāрскӣ и **бâрскӣ**[2], -ā, -ō *који се односи на бāру:* ~ трава, ~ вода, ~ птица.

Изр. ~ грозница мед. *в. маларија.*

бàрӯн, -ýна м = барон.

барӯнāт, -áта м *в. барунство.*

барӯнија ж *посед који припада баруну.* — Теби се хоће госпоштине, можда и баруније? *Шен.*

барӯнић м *дем. од барун, ситан, безначајан барун.*

барӯница ж *барунова жена или кћи.*

барӯновица ж *в. баруница.* — Како да уз то храни нашу кћер, баруновицу. *Шен.*

бàрӯнскӣ, -ā, -ō *који се односи на баруне.*

бàрӯнски прил. *као барун.*

барӯнство с *титула, достојанство барона.* — Никад [се] није послужио правом ... да тражи и добије барунство. *ХР 1928.*

бāрусав и **барӯсав,** -а, -о *рашчупан, разбарушен.* — [Исаковичеви] барусави брци још подрхтавају. *Црњ.*

бāрусавōст и **барӯсавōст,** -ости ж *особина онога што је барусаво, рашчупаност, разбарушеност; неред.* — Под сјајем стотину ... свећа ... [официрима] се чинило да не могу сакрити ... неколико недеља барусавости, нечистоће и нехата. *Црњ.*

барӯсати се, -ām се несврш. *бити у нереду, бити разбарушен, рашчупан.* — Та чупава коса како се баруса, кô родино гнездо горе на димњаку. *Змај.*

барӯсити, бàрӯсӣм несврш. *рашчупавати, разбарушивати.* — Барусе се русе косе, вијоре се кике. *Кош.*

бáрут м тур. *експлозив за избацивање зрна из ватреног оружја, пушчани прах.*

Изр. бездимни ~ *барут који сагорева скоро без дима;* буре барута *опасно место где лако долази до оружаног сукоба;* добити ~ и олово *бити стрељан;* измислити ~ ир. *пронаћи нешто, досетити се;* мирисати на ~, по баруту безл. *изгледати на рат;* омирисати ~ *бити у борби, стећи борбено искуство;* осећати ~ у ваздуху, зраку *предвиђати рат;* седети на баруту *бити на опасном месту;* узалуд трошити ~ *узалуд се трудити, настојати око нечега.*

барутàна ж тур. *зграда у којој се прави или чува барут; фабрика, творница барута; барутни магацин.*

барӯтāр, -ара м *човек који израђује барут.* — Тада је било свега: ... барутара 29 ... гребенара 89. *Лапч.*

барӯтљив, -а, -о *који има мирис и укус барута (о води).*

бáрутнӣ, -ā, -ō *који се односи на барут:* ~ дим, ~ магацин.

Изр. ~ пуњење *количина барута у чахури метка.*

бàруфа ж тал. покр. *свађа, туча.*

барýфант м покр. *свађалица, убојица.* — Ха, ви баруфанти! Што је то опет било? *Наз.*

барýџија м тур. *в. барутар.*

барýшљив, -а, -о *в. баровит.*

барýштина и **барýштина** ж **а.** *аугм. од бáра.* — Село је са свију страна опкољено . . . барама . . . и поред толиких баруштина, здрављем се не могу покудити Црнобарци. *Вес.* **б.** *баровито земљиште, мочвара.* — Село је тонуло у врло густ јошик, у мочвар, баруштину. *Моск.* фиг. *духовна учмалост.* — И Берковић у приповеци »Увео листак« је сличан особењак чију судбину Игњатовић оплакује, јер . . . није могао да се утопи у малограђанску баруштину. *Глиг.*

барýштйнскӣ и **барýштйнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на баруштину.* — Тај залазак [сунца] подсећа на заноћевање у баруштинским пределима. *Сек.*

бáрчица ж *дем. од барка.*

бàршýн, -ýна м мат. *фина тканина с меком длакавом површином*; исп. кадифа, плиш, сомот. — фиг. Аероплани на модром баршуну неба. *Поп. Ј.*

бàршунаст, -а, -о *који је од баршуна*; *који је као баршун*; фиг. *мек, нежан.* — Глас јој је био врео, баршунаст. *Сим.*

бàршунасто прил. *као баршун*; фиг. *меко, нежно.* — Његов је глас звучао пријатно, баршунасто. *Дав.*

бâс м тал. муз. **1. а.** *најдубљи мушки глас.* **б.** *певач који пева тај глас*; исп. басист(а). **2. а.** *музички инструменат, дувачки или са жицама, који даје ниске тонове.* **б.** *дугмад на левој страни хармонике за извођење акордâ.* — Посустао хармоникаш и једном руком удара у басове, а другом вешто скупља новчанице. *Б 1958.*

бáса ж покр. *врста сира (крављег или овчјег) помешаног са скорупом.* — И они [би] с нама слатко заложили овнетине и радо пекли крумпира да боље присмочимо пусте наше »басе«. *Буд.*

басàмак и **бâсамак,** -а (ређе -мка) м тур. (обично мн.) **1. а.** *в. степеница.* — Уз басамке зачуше се кораци. *Ћор.* Још само стоји стари крајцарашки стан на пет басамака. *Чипл.* **б.** фиг. мн. *редови косе (на лоше ошишаној глави).* — Сетио сам се берберина . . . који је . . . у љутини правио басамаке на мојој глави. *Вучо.* **2. а.** (само мн.) *в. лествe.* — Он узима лаке басамаке и узјаха предоброга коња, па он иде Фати под пенџере. *НПХ.* **б.** *пречага на лествама.* — Скуј ти мени лаке мердевине, од шездесет и шест басамака. *НПХ.* **3.** *хоризонтална или лако нагнута раван на некој узвишици, тераса.* — А једно одељење, под командом војводе Бабунског, било му је истакнуто на једном басамаку одмах испод . . . Сртевице. *Лаз. М.*

Изр. на басамаке *неравно, степенасто (нпр. шишати).* — Кад је изашао у свет онако »на басамаке« ошишан, — за неколико дана нису га оставили на миру. *Срем.*

басàмати, -ā̀м, **басамéгати,** -àмēгāм и **басамйкати,** -àмйкāм несврш. мађ. *псовати мађарски.* — Управитељ, омашна Мађарина, стаде горопадно басамикати. *Том.*

бàсāње с *гл. им. од басати.*

бàсати, -ā̀м несврш. **1.** *ићи не гледајући куда, ићи без циља, лутати.* — По цијели дан баса по околини. *Матош.* Павле је газио и басао по снегу као у бунилу. *Ђос. Д.* фиг. Странка права није, у том погледу, ни хип басала. *Старч.* **2.** *бити, туђи, ударати; витлати.* — Ветар је басао у колибу. *Ђос. Д.* Вечерас нешто гледам . . . газдарицу. Стара је, али је још држећа. Виде л' само како баса сукњом? *И.*

бàсēн, -éна м = базен.

бàсина ж *аугм. од бас* (*1а*). — Ипак смо те укебали . . . грми својом басином жандар Рајић. *Куш.*

баси́рати, бàсӣрāм несврш. *певати у басу*; *свирати у бас* (*2а*). — Божо дубоко под глас басира у онај сложни шум. *Мих.*

бàсист(а) м **а.** *бас* (*б*). — Био певач, жесток басиста. *Срем.* **б.** *свирач који свира у бас.*

бàсйћ, -йћа м *дем. од бас*; подр. *слаб бас* (*а*). — Нечији прилично промукао басић отпоче песму. *Моск.*

бàскет-бõл м енгл. спорт. *кошарка.*

бàскија ж тур. *грубо отесано танко стабло*; исп. жиока, врљика. — Оправљао је ограде, тесао баскије, крчио, правио клапице и торове. *Куш.* С десне стране назире се ограда од баскија. *Лал.*

баскѝјати, -ā̀м несврш. покр. *прибијати баскије, жиочити. Р-К Реч.*

баскѝјāш, -áша м *онај који израђује баскије.*

бâсма ж *речи које се говоре при бајању, бајачка формула.* — Нико га [благо] ископати не може, јер не зна басму којом је омађијано. *Чипл.* Знао је »басму« од змија. *Ђоп.*

бâсма ж тур. **1.** *памучна тканина с утиснутим шарама, џиц.* — Око труба с платном и басмом пламтјела права туча. *Ђоп.* **2.** *посудица од рога за пушчани прах. Вук Рј.* **3.** *штампа, штампање.* — Басма ове књиге није добра. *Шкаљ.*

басмàџија м тур. *трговац басмом. Бен. Рј.*

бâсна ж **1.** књиж. *кратка моралнопоучна прича у којој живо тиње имају особине људи.* **2.** *невероватна прича, измишљотина*; исп. бајка. — И тада би причао басне о Русији и снази њеној. *Срем.* **3.** *предмет радње у књижевном*

делу, фабула. — Треба рећи неколико речи о самој басни, о заплету у роману. *Нен. Љ.*

бâснар м заст. *в. баснописац. Реч. САНУ.*

бâснен, -а, -о *који се односи на басну, који је као из басне.*

баснòвит, -а, -о *који је као у басни.* — То је оно стање у коме постоје басновите приче, кад су мушкиње и женскиње расли заједнички, чисти и невини. *Марк. Св.*

баснопи́сац, -сца м *писац басана.*

баснопи́сачкӣ, -ā, -ō *који се односи на баснописце.* — [Једноставност] је врховна лепота баснописачке уметности. *Пол. 1959.*

бâснослôван, -вна, -вно *невероватан, огроман, фантастичан.* — Јуче је отпочело вађење баснословног богатства које је лежало на дну мора. *Ћос. Б.*

бâснослôвно прил. *претерано много, невероватно, фантастично.* — Он је фабулозно радин ... баснословно дискретан. *Матош.*

бâсов, -а, -о *в. басовски.* — Жалостива јека [звона] мешала [се] са басовом риком топова. *Кнеж. Л.*

бâсôвно прил. *у басу, дубоким гласом.* — Пита гувернанта »мајку«, а ова басовно налаже: — Зачепи му ... губицу! *Божић.*

бâсовскӣ, -ā, -ō *који се односи на бас:* ~ глас, ~ партија.

басрљав, -а, -о *несигуран.* — Издаваће их басрљави кораци, јер нису навикли газити камењаром. *Божић.*

басрљаво прил. *несигурно, посрћући.*

басрљати, -ām несврш. *ићи без циља, тумарати, лутати; ићи несигурно, посртати;* исп. басати. — Басрљамо од кама до кама по том гробљу. *Прер.* Несвјестица хваташе га непрестанце да је у сваком трећем кораку басрљао и посртао. *Ков. А.*

басрљиво прил. *в. басрљаво.* — Вуку се шутке, басрљиво, лакомице за хладом и зраком. *Божић.*

бâста прил. (у значењу узвика) тал. *доста.* — Сада идемо кући и баста! *Јонке.*

бастàдȕр, -ýра м тал. покр. *способан, спретан, одважан човек;* исп. бастати. — Али опет би се чојак бастадур и прегалац отео. *Ћур.*

бàстард м тал. **1.** *ванбрачно дете.* — Син циганке и неког аскера Анадолца, несрећан бастард. *Андр. И.* **2.** биол. *плод укрштања двеју различитих животињских или биљних врста, мелез, крижанац;* фиг. *мешавина.* — [Ова лирика] је бастард између слободног стиха и везаног говора. *Крл.*

бàстардӣ, -ā, -ō *који се односи на бастарда.*

бàстати, бàстā (само безл., с дат.) несврш. тал. покр. *бити у стању, моћи, смети.* — Истицао се као ... мајстор за разне послове. »Све Марку баста« ... говорили су за њ. *Чол.* Баста мени погледати смрти у очи, није ми то првина. *Лал.*

бастѝōн, -óна м фр. *истурени део тврђаве; утврђење, утврда.*

бàстисати, -ишēм сврш. тур. *покварити, погазити, уништити. Вук Рј.*

бâстра ж бот. *врста болести на лишћу и плодовима биљака, пламењача, тоња.*

бàсуља ж нем. *приплодна крмача, мангулица. Вук Рј.*

бâт м (мн. бâти и бáтови) = бахат *шум произведен ударањем (најчешће ногу), лупа, тежак ход, топот.* — Чује се само бат коњских копита. *Андр. И.* У тишини ноћи чује се само бат корака батаљона. *Чол.*

бâт, бàта и бâта м (мн. б тови и бâти, ген. батōвā и бâтā) **1.** (*дрвено или железно*) *оруђе којим се удара; маљ, млат, велики чекић; клатно звона.* — На једној хрпи камења ... сједи ... и удара гвозденим батом по тврдом камену. *Мил. В.* Као оруђе употребљавали су се ... мијехови, клијешта и тешки бати. *Пов. I.* **2.** фиг. (обично мн.) *ударци, батине.* — А објед? ... А што ће ријет муж. — Бит ће бата! — Бјеж! *Војн.* **3.** *в. батво.* — Зелен-листу, цвјетном бату и најтежа жила дрхће. *Наз.*

бáта м (вок. бâто) = бато **1.** *назив одмила за брата, девера, мушко дете; ређе за оца;* исп. баћа, браца. — Да пробудим бату, мајко? — упита Миланова сестрица. *Дом.* **2.** (вок.) фам. као узречица (често са заменицом »мој«) *друг, пријатељ.* — Богме је Урош Павловић повећи господин и од твог капетана, инжењер, мој бато, па се опет не прави важан. *Ћоп.* Тај ти је био хајдук ... — Хајдук, бато, и то уцењен. *Чол.* **3.** *одважан, храбар човек, делија, ђида.* — А ти војници ... ће наићи на неког бату који ће их стрпати у хапс. *Вин.*

бâтāк, -а и **бâтак,** -а и -тка м (мн. бâтāци, бâтаци и бâткови) *бут од живади и птица;* шаљ. *нога у човека.*

бàтāл прид. непром. и прил. тур. **1.** *покварен(о), разваљен(о); лош(е), слаб(о).* — Јанку стале очи на батал сат. *Вес.* Опет сви око њега; игра батал. *Мул.* **2.** *превелик.* — Батал број ципела. *Шкаљ.*

бàтāлан, -лна, -лно *в. батал.* — Онај дрвљаник код кухиње и она батална сјекира тамо. *Лал.*

бата́лија ж заст. *покварена ствар. Вук Рј.*

бàтāлија ж тал. варв. *борба, битка.* — Било је баталије, врашке баталије, било је крви. *Шен.*

баталѝјūн, -ýна и **баталѝōн,** -óна м фр. војн. заст. *в. батаљон.*

бата́лити, бâтāлīм сврш. тур. **1.** *оставити, напустити, оканити се; запустити, занемарити.* — Немој моје деце баталити. *НПХ.* Батали ти то што си почео; нити иди у шуцкоре нит наговарај друге. *Андр. И.* Винограде си баталио, стоку си напустио. *Јакш. Ђ.* **2.** *покварити, срушити.* — Зар да ми батали кућу! . . . Мисли он, то му је војнички шатор, па можеш данас да га баталиш, а сутра опет дигнеш. *Срем.*

~ **се** *покварити се, запустити се, занемарити се.* — Овај се данашњи појас некако обезочио и баталио — да Бог сачува! *Глиш.* Пера ти се нешто баталио. *Вес.*

бата́љак, -љкā м *бадрљак.* — А један с кљасте руке обадвије у мрачни зрак батаљке дизат стане. *Комб.*

бата́љивање с *гл. им. од батаљивати.*

бата́љивати (се), -ȁљујēм (се) *несврш. и уч. према баталити (се).*

бата̀љица ж покр. *бадрљица.* — Било је ту разноврсних богаља глибавих батаљица или одсјечених гњатова. *Бож.*

бàтāљка ж *штап, батина* (најчешће у изразу: хаљку на батаљку). — А он, шта ће, него 'аљку на батаљку, па хајд' у Срем. *Срем.*

бата̀љōн, -óна м фр. војн. = батаљун *пешачка јединица од три или четири чете.*

бата̀љōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на батаљон:* ~ обука, ~ писар.

бата̀љȕн, -ýна м = батаљон.

бата̀љȕнскӣ, -ā, -ō *који се односи на батаљун.*

бата̀љушка ж покр. *в. батур.*

бâтањ, бâтња м *в. бâт.* — Оде тутањ до неба се чује, ситан батањ на четири стране. *НП Вук.*

бáтāње с *гл. им. од батати.*

бàтāр, -ápa м мaц покр. *врста покривених кола, каруце.* — Батар спреми, и нека га кочијаш дотера пред улаз. *Чипл.* Коњи . . . су још како тако пристајали уз неукусни, стари батар. *Том.*

бàтара ж *корпа, кош од прућа.* — Рибу коју је њен муж нахватао покупи и стави у батару. *Пол. 1957.*

бáтати, бâтāм несврш. *ударати, лупати (ногама при ходу), тешко ходати;* исп. бâт. — Петнаест пута идем из ћошка у ћошак. И намјерно батам по поду да ме чују. *Кик.* Дуго батају кроз мрак, све док их на новој раскрсници не заустави сабласно црно распеће. *Ћоп.* фиг. Давно будан слушам како време бата. *Јакш. Ђ.*

бата̀че, -ета с *дем. од батак.*

бата̀чина ж *аугм. од батак.*

бата̀чић м *дем. од батак.*

батва́нце, -ета с *дем. од батво.*

бȁтво с *стабљика, струк (у биља).* — Неуморно рони [око] у све: у сваку травку . . . бусен . . . батво. *Коз. И.*

бàтēрија ж фр. **1.** војн. *артиљеријска јединица (обично са 4—6 топова).* **2.** ел. *спој неколико галванских елемената или акумулатора:* електрична ~. **3.** *џепна електрична светиљка, уложак у њој.*

батѐрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на батерију; који је на батерије (радио-апарат и др.).*

батернса́вати, -йсāвāм *несврш. и уч. према батерисати.*

батѐрисати, -ишēм сврш. тур. *упропастити, потрошити.* — Батериса . . . све! . . . Царску хазну да му дадем, и њу би упропастио! *Ћор.*

бáтил м тур. покр. *покварењак, неваљалац.* — Ко је Мухамедове вјере . . . На ћафира! На батила! *Андр. И.*

бáтин, -а, -о *који припада бати.*

бàтина ж **1.** *дужи комад дрвета који обично служи за ударање, штап.* — Па потеже дренову батину, одиста га усмртити шћаше. *НП Вук.* **2.** мн. *ударци батином; ударци уопште.* — Наредио је да се удари по пет батина сваком возару чији су коњи били рањави. *Јак.* Рекао му да је лопов, пријетио му батинама. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. подр. *глупак, будала.* — Зар је тешко . . . мјесто . . . хуљо, батино, рећи ми: брате или човјече? *Кос.*

Изр. ~ има два краја *свршетак чега може бити двојак: повољан или рђав;* бити брз на батине *радо ударати, тући кога;* бог и ~ *в. уз бог (изр.);* добити (извући, појести и сл.) батине (батина) а) *бити (из)бијен, (из)ударан.* — Ја увече извукох батина и за тебе! *Ранк.* б) *бити побеђен (у рату, такмичењу).* — Је ли истина да су Аустријанци добили батина? *Крањч. Стј.* Шта ћемо радити ако дође до рата између Србије и Бугарске . . . и ако Бугарска извуче батина? *Јов. Ј.*; хоћеш батину *нема од тога ништа. Вук Рј.*; као преко батине (говорити) *нерадо, тешко, као од невоље.*

батѝнање с *гл. им. од батинати.*

батѝнати, -ām несврш. **1.** *ударати батином, бити, тући.* — Нека те и батина! Мислиш ли да се и ја шибати не бих дао за ма који комад овог дрвета. *Богдан.* **2.** фиг. заст. *говорити којешта, лупетати.*

Вук Рј. **3.** *скитати се, лутати.* — Батинај прије по граду — овамо . . . онамо. *Крањч. С.*

батѝнāш, -а́ша м *онај који батина, туче, онај који свирепо, немилосрдно поступа.* — Од оне двојице домаћих, већ познатих батинаша и неваљалаца, није се могло ничему добром надати. *Ћоп.*

батѝнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на батинаше.* — У једној . . . тучњави Мићел га је гонио са својом батинашком групом. *Мар.*

батинѐтина ж *аугм. од батина.*

бàтиница ж *дем. од батина.*

батѝњати, -ām несврш. покр. *в. батинати.* — Зар нас неће даље батињати? *Том.*

бàтисати, -ишēм сврш. тур. **1.** *упропастити, погазити, покварити.* — Батисасмо веру и закон, и цркву! — прошапта несрећни хаџи-Мицко кад виде овај жалостан немар. *Срем.* **2.** *липсати, цркнути. Шкаљ.*

бàтист м фр. *врста финог танког платна.*

бàтистаӣ, бàтистеӣ и **бàтистнӣ,** -ā, -ō *који је од батиста*: ~ кошуља, ~ марамица.

бàтић, -а и **бàтӣћ,** -и́ћа м **1.** *дем. од бат.* — Млади гласови јече као ударци батића у метал. *Мих.* **2.** *посечено и окресано младо дрво, облица. Рј. А.* **3.** покр. *в. бадрљак. Вук Рј.* **4.** зоол. *птица траварка* Saxicola. — Свуда по Европи и Азији живе батићи од којих се свуда код нас виде смеђогрли . . . и црногрли батић. *Финк.*

бàтица м *дем. и хип. од бата.*

бӣткати, -ām несврш. *дем. од бадати, боцкати.* — Хајдар . . . баткао прстићем сад по једној сад по другој књизи. *О-А.* Баткао . . . иглицом у шарену . . . хаљину. *Драж.*

бàтли прид. непром. тур. *срећан.*

бàтлија м **1.** *срећан човек, срећник.* **2.** *онај који доноси срећу.*

бáто, -а и -ē м (вок. бâто) = бата.

бáтов, -а, -о *који припада бáту.*

батòглавица ж зоол. *врста патке* Clangula glaucion. *Финк.*

бӣток м *сушена риба. Вук Рј.*

бӣтокљӯн, -а и **батòкљунац,** -ӯнца м у изразу: ~ трēшњāр зоол. *птица певачица кратког а дебелог кљуна* Coccothraustes coccothraustes. *Терм.* **4.** *Де н. Рј.*

батр̀гав, -а, -о *који се батрга, несигуран; тежак (о ходу).* — Кући догегуцао, пратиле ти кере траг и батргав бат. *Кош.*

батр̀гāње с *гл. им. од батргати (се).*

батр̀гати (се), -ām (се) несврш. **1. а.** *несигурно и тешко ходати, поводити се у ходу, тетурати.* — Мајка Стојанка . . . посвуноћ цијелцем батргала и пругу тргала. *Кул.* Вукли су се људи полако, батргали су се у снегу држећи један другог под руку. *Пер.* **б.** *с муком покретати нечим (нпр. језиком).* — Батргао би једва језиком. *Марк. М.* **2.** *врлудати, лелујати, њихати се, пребирати.* — Под жутим, златним шумама, по брегу, љуљала се и батргала кола. *Црњ.* Пламичци батргају по ваздуху као крила пламених птица. *Цес. А.* Прсти Габике снено батргају по диркама. *Поп. Ј.* **3.** *бацакати се, праћакати се, копрцати се.* — [На постељи] се до ње батрга и кмечи тај нежељени потомак Франца Јагуштовића. *Кол.* **4.** фиг. *мучити се, натезати се, петљати.* — Хајде . . . у завичајну опћину, нека се она батрга и натеже са својом пасторчади. *Пав.* Ради опет како је увијек и радио, па се само батрга и мучи. *Сим.*

батр̀гнути, бàтр̄гнēм сврш. индив. *отићи батргајући.* — Он за чашом чашу суши, док му с' умље не замагли: тад устаде, крчму ману, те батргну у кавану. *Радич.*

ба́трити, бâтрӣм несврш. мац. *в. бодрити.* — Нетко је осамљен . . . отужним фићуком или јецавим запјевом себе батрио. *Киш.*

батр̀љак, -лька м = бадрљак. — Место њега [кажипрста] има мали батрљак. *Минг.* Смета [ми] ова дрвена нога! Нажуљала ме од дуга·хода, па ме пече батрљак! *Куш.* Ваља [гљиве] при дну струка . . . одсећи, а батрљак им опет земљом покрити. *Батут.*

батр̀љати, -ām несврш. **1.** *в. батргати (1). Реч. САНУ.* **2.** *чачкати, чепркати.* — Јуста се подсмјешкује, батрљајући кажипрстом сад по носу, сад по ушима. *Ков. А.*

батр̀љица ж = бадрљица. — Било [је] само . . . неколико осушених батрљица дивизме. *Бен.* Реп су јој [веверици] одбили . . . и сад маше само оном мигољастом батрљицом. *Куш.*

батр̀њати, -ām несврш. покр. *в. батргати (1а).* — Упали он фењер и батрња, а за њим остаје прожут језичац у цилиндру. *Кик.*

бàтӯда и **бàтуда** ж тал. покр. *истуцан камен за посипање путева, туцаник.* — Отац је с њим на цести уз батуду. *Нех.*

батӯлēнка ж агр. *врста јабуке.* — Између јабука и крушака највише се препоручују: јабуке . . . батуленка, бреданка, бресквача. *Тод.*

батӯљати, -ām несврш. покр. *в. баљати.* — Волим ја кад дјеца кмече и батуљају. *Лал.*

бàтӯн, -у́на м покр. *в. бâра (1а). Вук Рј.*

батӯна ж тур. покр. *срећа*; исп. бахт. — Није грешила, него њена зла батуна ... затекли је. *Ранк.*

бӑ̀тӯр м покр. *кочањ, окомак.*

батӯрав, -а, -о *гломазан, незграпан.* — Тешке су му његове батураве ножурде и подеране цокуле. *Кик.*

батӯраво прил. *на батурав начин.* — Мисли он батураво и мљацка. *Кик.*

бӑ̑ћа и **бӑ́ћа** м (вок. бӑ̑ћа и бӑ̑ћо) = **баћо** хип. *в. бата, бато.* — Та човјек си ти, људина, но пита се, имаш ли, баћо, право код господе. *Кос.* Вала, баћа, макар био везан, отићи ћу данас на игру, — мислио је, уједајући љутито погледом очев јак потиљак. *Моск.*

бӑ̀ћан м *в. бӑ́ћа.* — Баћане, а ко ће денути, грабуљати? — упита Дуњаша. *Моск.*

бӑ̑ћин, -а, -о *који припада бӑ̑ћи.*

бӑ́ћин, -а, -о *који припада бӑ́ћи.*

бӑ̑ћко м *в. баћа.* — Не смеј се, не смеј, баћко! — рећи ће му старији син. *Глиш.*

бӑ́ћо, -а и -ē м = баћа.

бӑ́ћов, -а, -о *који припада баћу.*

бӑ̀ћушка м рус. фам. *Рус.* — Али се баћушкама допало наше друштво, па не даду [отићи]. *БВ 1909.*

бӑ́у и **бӑ̀у** (обично удвојено) *узвик којим се плаше деца.* — Нећеш знати ко је кад из мрака чујеш моје: »Бау! бау!«. *Ант. 2.*

бӑ̑ӯк м празн. *замишљено зло биће којим се плаше деца, страшило.* — Њихова племена немају баука ни ноћних страшила. *Нен. Љ.* Плаши [се] сама од себе као пред зрцалом у баука намаскирано чедо. *Матош.* фиг. *оно што застрашује, нешто страшно.* — Полицијски корбач био је баук за малограђане и ћифте. *Глиг.* Његово је име било баук за министре. *Јов. С.*

бауӄати, бӑучём и **бауӄати,** бӑӯчём несврш. *викати »бау«. Вук Рј.*

бауӄнути, бӑукнём и **бауӄнути,** бӑӯкнём сврш. *викнути »бау«. Вук Рј.*

бӑ̀ул м тал. покр. *путнички ковчег, кофер.*

бауљав, -а, -о *који бауља, несигуран.* — Та ... дрипчина, бауљава хода ... требала је само да се појави, па међу млађаријом ... настало би гуркање и дошаптавање. *Маш.*

бауљӑ̑ње с *гл. им. од бауљати.*

бауљати, -ӑ̄м несврш. *ићи четвороношке, побаучке, пузати; тешко ићи.* — Неки су рањени бауљали по снегу. *Ћос. Д.* И ону ћу му здраву ногу сломити ... па нека бауља као дијете. *Куш.* Иза њега, бауљајући кроз снег, долазила је његова **кћи.** *Вучо.*

бауӄкē прил. *побаучке, пузећи.* — Већина пећина има тако мали отвор да се једва бауљке у њих улећи може. *Жуј.*

бӑ̀ӯн, -ӯна м покр. *в. баул.* — Биле су поређане по соби оне старе домаће скриње, бауни и столовачи. *Ств. 1948.*

бӑ̀ура ж покр. *шута овца, овца без рогова. Вук Рј.*

бӑ̀ута ж *врста свиленог огртача.* — Под бауто̀м и кринком нитко те неће препознати. *Кум.*

бауӄак, -чка м (мн. -чци, ген. бӑӯчӑкā) *зубић у детета. Вук Рј.*

бӑ̑х[1] м заст. *вика, бука; сила, насиље.* — Јер је љуто утучена раја од турскога баха и зулума. *НП Вук.*

Изр. ударити (кога) бахом *поплашити (особито виком и претњом).* — Удари га бахом и ршумом. *Вук Рј.*

бӑ̑х[2] м покр. само у изразу: ударити у ~ *почети порицати, одрећи. Реч. САНУ.*

бӑ̑х[3] *узвик за чуђење и потврђивање;* исп. ба. — »Бијесна ли ждријепца под чалмом, бах, бах!« мислио је Халимача и виркао га проз прозор. *Сиј.*

бахӑ̀нӑл, -ӑ́ла м и **бахӑ̀нӑлиje** ж мн. = баканал. — Људи из народа уживљавали су се ... у оне делове обреда који су били испуњени весељем и баханалијама. *Т. књ.*

бӑ̀хант м *Бахов свештеник, учесник у баханалијама.*

бӑ̀хантан, -тна, -тно *разуздан, раскалашан.* — Одлази време бахантних весеља, страсне распуштености. *Глиг.*

бӑ̀хантица ж = бахантки̏ња *Бахова свештеница, учесница у баханалијама.*

бӑ̀хантичкӣ, -ā, -ō *бахантан.* — Та господа, те госпође, скакаху готово пуне бахантичкога заноса. *Шен.*

бӑ̀хантички прил. *разуздано, раскалашно.* — Не бој се, сињоре, насмија се Лукреција бахантички. *Шен.*

бӑ̀ханткињa ж = бахантица.

бӑ̀хантскӣ, -ā, -ō *који се односи на баханте.*

бӑ̀хантски прил. *као баханти, разуздано.*

бӑ̑хат[1], бӑхата и бӑхта и **бӑ̑хӑт,** -а м = бât. — А небројна залила се хорда, пуста земља проломит се неће а под бахтом од нога се креће. *Март.* Двориште пуно бахата солдатских цокула. *Вујач.*

бӑ̑хат[2], -а, -о *охол, обестан, насилан.* — Стјепко, додуше тријезан, али бахат, силовит. *Шен.* Ријечи патриотског Крагујевца бачене [су] у лице бахатом освајачу. *Чол.*

бâхато прил. *охоло, обесно, насилно.* — Жупник или ме не види, или ме погледа бахато. *Пав.*

бâхатōст, -ости ж *особина оног који је бахат, охолост, обест, насилност.* — Ко не зна тај тип нашег човека силеције и паразита . . .? Ко не носи у души жалац њихове бахатости? *Андр. И.*

бâхнути, бâхнēм свршс. *банути.* — Бахне Турчин у кућу попа Тоше из Бадовинаца. *Вес.* Као да су из земље никли, бахнуше ту десетак коњаника. *Мул.*

бâхорити, -ӣм несврш. *чарати, врачати. Вук Рј.*

бâхорица ж покр. *в. бајалица. Вук Рј.*

бâхрат, -а, -о покр. *трбушат.* — Ал' још живе паша бахрати, главати. *Змај.*

бâхт м тур. *срећа.* — Добра бахта Ђулић-барјактара. *НПХ.*

бâхтāње с *гл. им. од бахтати (се).*

бâхтати, бâшћēм несврш. *лупати, клопарати; ићи лупајући ногама; тапкати.* — Затим би јекнуо отегнут и жалан пискут, па опет бахтао покрет машине. *Десн.* Гегао [је] с напрашеном главом и перчином баш-ћући низа Штранд. *Креш.*

~ **се** *мучити се (чим, око чега). Вук Рј.*

бâхтли прид. непром. *батли.*

бахӯљати, -ām несврш. *бауљати.*

бахӯља ж зоол. *ћубаста шева* Galerida cristata. *Бен. Рј.*

бацàкāње с *гл. им. од бацакати (се).*

бацàкати, -ām несврш. *дем. према бацати.* — Криомице бацакају поглед на дошљаке. *Божић.* Поскакује кулаш, ногама бацака. *Вел.*

~ **се 1.** *брзо и живо мицати ногама (и рукама), копрцати се; праћакати се.* — Стало се [дијете] бацакати ручицама и ножицама. *Гор.* Деца осташе . . . бацакајући се у срдитој немоћи. *Срем.* фиг. [Речица] се, успенушена, бацака преко камења. *Ж 1955.* **2.** фиг. *разметати се, хвалисати се.* — Сада би било исто тако смешно када би се ко бацакао да »пробуђује« народе својим »генијалним« спевовима. *Марк. Св.*

бацàкнути се, бàцакнēм се *свршс. према бацакати се.*

бàцалица ж покр. *врста мреже за хватање рибе.*

бàцалӣште с фиск. *место на коме се такмичи у бацању (диска, копља, кугле и др.).*

бàцало с **1.** *в. бацач (2).* — По чему се Цесаров балиста разликује од данашњег суврeменог, најмодернијег бацала мина. *Крл.* **2.** пом. *танак конопац који има на крају кожнату врећицу напуњену песком и служи за добацивање конопца с брода, лађе.*

бацàнија ж *врађбина, чини; измишљотина, лаж.* — Алага му баца бацанију. *НПХ.* На друге неке бацаније можда ће Петар Дувњак сам одговарати. *Павл.*

бâцањ, -ња м *купаст кошар за хватање рибе.*

бàцāње с *гл. им. од бацати (се).*

бàцати, -ām (трп. прид. бâцāн) *несврш. према бацити.*

Изр. ~ дрвље и камење *грдити много;* ~ пушку *пуцати (из пушке);* ~ увреде *вређати;* ~ чивтета *ритати се;* фиг. *јогунити се;* исп. и изразе уз бацити.

~ **се 1.** *несврш. према бацити се.* **2.** *ковитлати се; праћакати се, трзати се.* — Вјетар се бацао на све стране. *Крањч. С.* Зурне баја-Ђуро у двор и опази како се двије кокоши бацају. *Киш.* фиг. Има часова кад се у мени душа пјени и баца. *Андр. И.*

Изр. ~ камена с рамена *такмичити се у бацању камена (с рамена);* ~ камењем на бога *в. уз бог (изр.);* исп. и изразе уз бацити се.

бàцāч, -áча м **1.** спорт. *онај који баца (камен, копље, диск, куглу и др.).* **2.** воји. *оруђе за избацивање мина, граната и сл.*

бацáчев, -а, -о *који припада бацачу.*

бацàчица ж *женска особа бацач.*

бàцāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на бацаче и бацање:* ~ дисциплина, ~ стил, ~ мина, ~ ватра и др.

бацúвати, бàцујēм несврш. покр. *в. бацати.* — Али на то не мисли дјевојка, већ бацује с ногу папучице. *Ботић.*

бàцил м лат. биол. *једноћелична, једностанична бактерија штапићастог облика која узрокује тешке заразне болести:* тифусни ~, туберкулозни ~.

бâцилāрнӣ, -ā, -ō *који се односи на бацил:* ~ срдобоља.

бáцити, бâцӣм (аор. бáцих, 2. и 3. л. бâцӣ) и **бàцити,** -ӣм свршс. **1. а.** *замахом и пуштањем из руке нечему променити место, хитнути, врћи.* — Дотле се видјети може, све докле би бацио камен. *М-И.* **б.** *брзим покретом ставити.* — Војници бацили пушке на раме. *Шуб.* Кад сам ушао, бацила ми је руке око врата. *Цар М.* **в.** (*на себе*) *ставити, огрнути, обући.* — Пред саму зору неко лупну у капак. Тргнем се и бацим на себе пољаву. *Шапч.* Она у мраку брзо баци на се сукњу и упали уљаницу. *Кал.* **2.** *уклонити, одстранити, оставити, напустити.* — Доста су чамили салинци на тавану. Од пролећа — како су их тамо бацили, нико их се досад није сетио. *Чипл.* Мајка га оставила чим се родило, бацила га. *Рист.* **3.** воји. **а.** *хитно послати (у борбу на положај).* — Ја бацим на њих своја два

прва ескадрона. *Грол.* Када су дошли к себи, они су бацили на место прелаза десетине топова и неколико тенкова. *Пол. 1944.* **6.** *потиснути, натерати на брзо повлачење.* — Снажним противнападима ... непријатељ је заустављен и потом бачен на полазне положаје. *Пол. 1944.* **4.** *распространити; пустити од себе, дати.* — Сунце је бацило наранчасте зраке по крову и зиду. *Кал.* Процењују колико ће [прасе] још појести и колико бацити на месо и сланину. *Срем.* **5.** *одвести, отерати, истерати; свргнути.* — Ма где ме судбина бацила, нећу никада заборавити да сам у варварској земљи ... нашао најпросвећенијег и најљубазнијег човека. *Андр. И.* Ама да теби што буде, зар ти не би она два рођака све разграбили, а мене бацили из куће. *Ђор.* А њега, јадника, бацили сте ни крива ни дужна из службе. *Гор.* Све га још љуто пече да га је Шишман бацио са банске столице. *Шен.* **6. а.** *уделити, дати.* — Ћеф му да ми баци штогод, као слепцу. *БК 1906.* **б.** *потрошити; улудо потрошити, страћити.* — За сто форинти би га [посјед] сигурно купио, а петсто би бацио у поправке. *Драж.* Троши он више ... него ја који не жалим да бацим на јело. *Вучо.* Зар тако да бацим четрдесет фијорина? *Мат.* **7. а.** *изрећи, изговорити.* — Бацили смо пароле: — Доле империјалистички рат! *Дед. В.* Бачене су крупне речи. Помену се и крваво разрачунавање. *Прод.* **б.** *написати.* — Готово! Да бацим само још једну црту, па би била излишна. *Шапч.* **8. а.** *упутити, послати; наменити.* — Молба је бачена, одговор је кнезу дошао. *Коч.* Маркиз је ... бацио неколико пољубаца у правцу ложа. *Дим.* **б.** *окренути, истурити.* — Рогови у њих беху као у јелена ... а врхови беху бачени натраг. *Ат.* Стоји пред њим, висок је и погнут, а руке је напријед бацио. *Ћип.* **9.** *у различитој вези са именицама* **а.** *престати бавити се оним што карактерише именицу (или именице) или престати употребљавати оно што значи именица*: ~ иглу и напрстак, аршин и тезгу, (кметовски) штап, дуван, алкохол итд. *оставити кројачки занат, трговину, кметство, пушење, пиће, итд.* **б.** *казнити (оним што значи именица)*: ~ на муке, на робију, у окове, у тамницу и сл. **в.** *довести (кога) у стање (тешко или непријатно) које значи именица*: ~ у болест, бригу, жалост, издају, очајање, тугу и сл.

Изр. ~ боб *врачати, гатати гледајући у (бачени) боб*; ~ бомбу *изазвати велико изненађење.* — Пустите ме да живим док сам жива! — тако је једаред бацила бомбу усред »јаузна«. *Сек.*; ~ ватру *изазвати незадовољство, побуну*; ~ главу у торбу *изложити живот опасности*; ~ грану на пут, ~ клип(ове) под ноге *спречити, омести*; ~ до ђавола *оставити, напустити*; ~ иза себе (некога) *надмашити, претећи*; ~ карте *врачати гледајући у карте*; ~ кључ (о води) *проврети*; ~ котву (сидро) *зауставити се, стати*; ~ коцку *одлучити бацањем коцке*; ~ крв *оболети од туберкулозе*; ~ кривицу (на кога) *окривити*; ~ лагу *осрамотити*; ~ мину *изазвати раздор.* — Ја сам убеђен да се он онако понашао из очајања и ината, да нам се освети, да баци мину у одред. *Ђос. Д.*; ~ на ђубре *одбацити као безвредно*; ~ (кога) на пут, на улицу *оставити (га) без средстава за живот*; ~ на страну *запоставити, напустити, одложити*; ~ на храну *појачати исхрану (ради гојења)*; ~ огањ *опалити (из пушке)*; ~ око (на кога, на што) *погледати*; фиг. *пожелети, одабрати, бегенисати.* — Баци око на једну удовицу доље у селу. *Мил. В.*; ~ оружје (пушку) *одустати од борбе, предати се*; ~ поглед (на кога) *погледати*; ~ под ноге (образ, част) *осрамотити (се)*; ~ прашину у очи *обмануги, преварити*; ~ рукавицу *изазвати на двобој, на борбу*; ~ семе мржње, раздора и сл. *изазвати мржњу, раздор и сл.*; ~ светло(ст) *разјаснити*; ~ срам (на кога) *осрамотити*; ~ у ваздух, зрак *разрушити, разнети експлозивом*; ~ у воду *улудо потрошити*; ~ (кога) у запећак, у засенак *потиснути (кога) у страну, оставити (га) иза себе*; ~ у кош, у старо гвожђе, железо *одстранити као неупотребљиво, безвредно*; ~ у лице, у очи *отворено рећи (нешто непријатно)*; ~ (кога) у трошак *учинити да више потроши, изложити (кога) трошку*; ~ (акта) у фиоку канц. *одложити, обуставити (поступак)*; ~ уље на ватру *појачати, распалити (сукоб, свађу и сл.)*; ~ црва у главу *изазвати немир, учинити да се (неко) брине*; ~ чари, чини *зачарати, опчинити.*

~ **се 1.** (нечим на нешто) *в. бацити (1 а).* — Дохвати бабину нову папучу ... и баци се свом силином на кокош. *Дом.* **2. а.** *скочити (у нешто, на нешто).* — Шљуке су тонуле, а они не имадоше куражи бацити се у недра те але [Дрине]. *Вес.* **б.** *нагло, брзо лећи, нагло се спустити.* — Са неких тридесетак метара звизну метак. Бацили смо се на земљу. *Дед. В.* Стари Никола бацио се на тле, чупа косу. *Хорв.* **3.** *хитро и силовито навалити, устремити се, јурнути, напасти (на некога, на нешто).* — Као рисови баце се Стубичани на харамије. *Шен.* Тројица стражара бацили су се на њ као звијери. *Чол.* фиг. Најзад, упућен од веровника, свом својом елеганцијом и речитошћу »бацио се« на богату сироту. *Петр. В.* **4. а.** *отиснути се, без размишљања отићи.* — Млади клерик-

-пјесник свукао је у Риму мантију и бацио се у свијет. *Марј. М.* **6.** *великом брзином сићи, сјурити се.* — И почем се тако опростише . . . бацише се доље низ планину са својијем харамбашом Ђуртом. *НП Вук.* фиг. *брзо се пренети.* — Једнога дана . . . бацио се изненада у то преживело време. *Грол.* **5.** (ногом, ногама) *ритнути се.* — Коњ . . . се пропе . . . пак се, два-три пута заособ, баци ногама. *Мат.* **6.** *обући, ставити*; исп. бацити (1в). — Свако се бацио у своје најбоље хаљине. *Кум.* Бацио се у своје изанђало салонско одијело. *Матош.* **7.** *латити се, прихватити се* (*нечега*), *одати се* (*нечему*); *почети, упустити се* (*у нешто*): ~ на књигу, науку, политику, учење и сл. — Вук се бацио на реформу језика и правописа с изванредном смелошћу. *Прод.* Ето, бацих се у вртлог политике. *Шен.* За трен ока су наши избили на врх брда и бацили се у борбу. *Лал.* **8.** *уметнути се, врћи се, бити налик* (*на кога*). — Љепотом се бацила на мајчин род. *Новак.* Имао сам сина. Снажно . . . момче. Бацио се био на дједа, мога оца. *Коч.* **9.** *у вези са неким именицама*: *довести себе у стање које значи именица*: ~ се у бригу, очајање, тугу и сл. — Дошавши кући . . . бацио се у тужне и суморне мисли. *Срем.* Она се бацила у бригу, као и да не чује. *Мул.*

Изр. ~ блатом (на некога, на нешто) *насрнути на* (*нечију*) *част, опрљити, осрамотити* (*некога*); ~ каменом (на некога) *осудити* (*некога*); ~ око врата (некоме) *ватрено загрлити* (*некога*); ~ у вртлог (нечегā) *ући, упустити се живо* (*у нешто*); ~ у загрљај, у наручје (некоме) *бацити се око врата*; фиг. *прићи.* — Тражио је од владе да се радницима помогне да се не би бацили у наручје револуционарима. *Скерл.*; ~ у трошак *много потрошити.*

бâцка ж **1.** зоол. *в. жаока.* **2.** бот. покр. *в. бодља. Реч. САНУ.*

бâцкати, -ām несврш. и уч. *в. боцкати.* — фиг. Разговарају, храбре се, једни друге бацкају. *Божић.*

бâцкати се, -ām се несврш. *бавити се.* — Силвестер је имао далеко пречег посла, него да се бацка штетицом у винограду. *Божић.*

бâцко м *име најстаријем овну.* — Пружи руку овну да јој је олиже: »Колико ти, бацко, имаш јагњади? Велиш пуно«. *Сиј.*

бâцнути[1], -нēм сврш. *в. боцнути. Вук Рј.*

бâцнути[2] **(се),** -нēм (се) сврш. *дем. према бацити* (*се*).

бацȕкнути се, бàцȕкнēм се сврш. *в. бацакнути се. Реч. САНУ.*

бâч, бáча м рум. *старешина пастира на бачији.* — На једну бачију или летњу испашу излази по 6.000 оваца под управом једног бача. *Дед. Ј.*

бáча м (вок. бâчо) мац. покр. **1.** *назив одмила за старијег човека. Вук Рј.* **2.** *свекар. Прав.*

бâчār м покр. *в. бачијар. Реч. САНУ.*

бâчва м **1.** *велики суд за течност, текућину, цилиндричног облика, најчешће од дрвених дȕгā стегнутих обручима, буре.* **2.** покр. *стабло у прорасла црног лука, бик, цволика. Вук Рј.*

Изр. као из бачве (говорити, рећи) *дубоким гласом.* — Рече Никола водник, гласом као из бачве, по чему су га лако распознавали. *Ђос. Д.*; пијан као ~ *јако пијан.*

Бáчванин м (мн. Бáчвани) *човек из Бачке.*

Бáчвāнка ж *женска особа из Бачке.*

Бáчвāнче, -ета с *дете из Бачке.*

бâчвār м *онај који прави бачве, качар, пинтер.*

бàчвара ж *зграда или просторија у којој стоје бачве, качара.* — Са пуним ибриком ракије излазио [је] из бачваре. *Ђос. Д.*

бâчвāрев, -а, -о = бачваров *који припада бачвару.*

бачвàрија ж *бачварски занат; бачварска радња, радионица.*

бачвàрница и **бâчварица** ж *бачварева жена.*

бàчвāрница ж *бачвара.*

бâчвāров, -а, -о = бачварев.

бâчвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на бачваре*: ~ занат, ~ роба и др.

бачвáрство с *бачварски занат.*

бâчваст, -а, -о *који је облика бачве; који је налик на бачву, испупчен.* — Свилени прслук свијетле масти сапињао је бачвасти трбух. *Ћал.* Побрза на маленим бачвастим ногама. *Божић.*

бâчвāш м зоол. *врста великог морског пужа. Финк.*

бачвèтина ж *аугм. од бачва.*

бâчвица ж *дем. од бачва.*

бàчевина ж *мала зграда за млеко и бели смок.* — Поред ових су још ове зграде: »бачевина« или »ладник«, у којој се држи сир и млеко. *Дед. Ј.*

бàчēнка ж покр. *в. чиода.* — Као да сам се баченака најео . . . све ме боцка. *Пец.*

бàчија ж **а.** *сточарско насеље у планини камо се лети изгони стока на заједничку*

испашу, катун. — На једну бачију... излази по 6.000 оваца. *Дед. Ј.* **б.** *зграда где се стока музе и прерађује млеко.*

бачи̏јање с *гл. им. од бачијати.* — Бачијање и планинска кретања врше се у великим размерама. *Дед. Ј.*

бачи̏јār, -а́ра м *сточар који изгони стоку на бачију, члан сточарског насеља, бачије.*

бачи̏јати, -а̄м несврш. *изгонити стоку на бачију.* В. пр. уз гл. им. бачијање.

ба̀чика м покр. *хип. од бача (1).* — А где је крчмар, хеј, бачика. *Јакш. Ђ.*

ба̀чило с *бачија (б).* — Изглед бачије и бачила (стана, колибе) сличан је осталим балканским катунима и бачијама. *Дед. Ј.* Некада су чобани у предвечерје слушали испред бачила сетне мелодије кавала. *Пол. 1958.*

ба̀чина м *аугм. од ба̑к.*[1]

ба̀чић м *дем. од ба̑к.*[1]

Ба̑чкā ж (дат. Ба̑чкōј) *део АП Војводине.*

Изр. мирна ~ *све је у реду.* — Нека дâ другу новчаницу и мирна Бачка — предложи неко. *Пол. 1960.*

Ба̀чкуља ж *в. Бачванка.*

ба́ца м (вок. ба̑цо) тур. = бацо **1.** *мали, закржљао човек.* **2.** *хип. од бацанак.*

ба̀ца ж тур. **1.** *отвор на крову кроз који излази дим (на кућама са огњиштем).* — Танка трака дима вила се на бацу. *Ћоп.* **2.** *мали прозор на крову, подруму; рупа за пролаз или пребацивање нечега.* — Кроз подрумске баце, скривени, гледали су шта ради Теодосије. *Чипл.* Отвори бацу да изиђе горе [на кров лађе] и заузме своје место при рибању. *Дов.*

бацà̀нак, -нка и -а м тур. покр. *пашеног, пашанац. Реч. САНУ.*

ба̀цаст, -а, -о *који је као ба́ца, мали, закржљао, патуљаст.* — Зар сам то ја ... усред ... богаташког врта, на пошљунчаним стазама између бацастих ружа. *Вучо.*

ба́цо, -а и -ē м (вок. ба̑цо) тур. = баца.

бацò̀мет м покр. *димничар. Вук Рј.*

ба̑ш[1] речца **1.** *за истицање неке речи, израза или реченице.* — Ама, никог, баш никог не воли. *Ћоп.* Било баш некако о покладама. *Ивак.* Има жена, па баш се не воле, баш оговарају једна другу. *Бар.* **2.** *за исказивање истовремености: управо, таман.* — Онда застаде и баш да баци поглед унаоколо кад га крештава сирена аутомобила збуни. *Вас.* **3.** *за ублажавање: не нарочито.* — А како изгледа тај господин? — Онако, није баш ружан. *Трифк.* Да краде, не краде баш, ни трговце не вара. *Андр. И.*

ба̑ш[2], ба̀ша м тур. **1.** *предњи крај лађе. Вук Рј.* **2.** прид. непром. *у полусложеницама: главни, најстарији:* баш-кнез, баш-чаршија, баш-чауш.

ба́ша м покр. *свекар. Вук Рј.*

ба̀ша[1] м тур. *старешина, поглавар, глава.* — Е видјећемо ко је господар!... Вечерас ћемо знати ко је баша, а ко је субаша! *Ћор.*

ба̀ша[2] ж *в. баш*[2] *(1).* — Бацимо сидро од баше, а крме пред обале стану. *Марет.*

башàбāш, -а́ша м тур. *вођа, старешина (у игри).* — Понекад би га другови звали, обично кад их не би било довољно за игре у којима је требало да их буде паран број да би башабаши бирали. *Дав.* Долазио увек на игру с нама ђацима, и увек је наравно био башабаш. *Лаз. Л.*

башàлук м тур. *достојанство баше; владавина, моћ баше; подручје, посед којим баша управља.*

башибо̀з(л)ук м тур. ист. *нередовна, недисциплинована (турска) војска.* — Да нам још није оног наоружаног башибозлука и Талијана, видио би ти свога свеца. *Ћоп.*

башибо̀з(л)учкӣ, -ā, -ō *који се односи на башибоз(л)ук.*

ба̀шин, -а, -о *који припада ба̀ши.*

ба̀шити, -ӣм несврш. *порицати, одрицати.* — Нашто башит' што сви знају редом, а споминьу само са трепетом. *Јакш. Ђ.*

ба́шити се, ба̑шӣм се несврш. *понашати се као баша*[1]*, правити се важан, разметати се.* — Они ће се башити, морају се башити лупешком добити. *Божић.*

ба̀шица ж *прва ракија из казана кад се пече, првенац.* — Пружи ми пуну чашу башице. Сама прва кап! *Коч.*

ба̀шка тур. **1.** прил. *напосе, одвојено, посебно.* — Лијепо Пиља мобу раставио: башка момке, а башка дјевојке. *НПХ.* — Нећу да се срамотим, а башка што посла нећу видјети. *Бан.* **2.** прид. непром. *друкчији.* — Свако село башка адет. *Ђорђ.*

Изр. башка ... башка *једно ... друго, на једној страни ... на другој страни.* — Не мари што смо политички противници: башка је то а башка су наши интереси. *Ћип.*

башкà̀лук м тур. *оно што је одвојено; засебна просторија или кућа; одвојен живот, одвојеност. Рј. А.*

башкà̀лучити, -ӣм несврш. тур. **1.** *делити, одвајати. Вук Рј.* **2.** *живети одвојено.*

башка́рёње с *гл. им. од башкарити се.*

башка́рити се, ба̀шкāрӣм се несврш. **1.** *уживати у удобности; излежавати се.* — Глумци пуни пара. Троше и башкаре се и размећу. *Срем.* Башкари се [непријатељ] . . . у нашим сопственим креветима. *Вас.* **2.** *правити се важан, шепурити се.* — Да ли да остане у овом барбарском свету који не цени хуманистику, који не зна језик Хомерових јунака, који се дречаво башкари у победи. *Поп. Ј.*

ба̀шкот м *в. бешкот.* — Нас на со и на башкот вабили. *Павл.*

ба̀шлија ж тур. *украсна игла прибадача.* — Од баскија конопе правила, од башлија куке на конопе. *НПХ.*

ба̀шлик м **1.** *башлика. Реч. САНУ.* **2.** *башлук (I). Бен. Рј.*

ба̀шлика ж тур. *капуљача с дугачким крајевима који се омотавају око врата.* — Војници су увијали ноге коња . . . својим марамама, башликама. *Јак.*

ба̀шлук м тур. **1.** *муслимански надгробни камен, нишан.* — Био је гроб до гроба с једнаким башлуцима. *Нам.* **2.** *оглав(ник), улар.* — Још крвава грива у алата, од башлука па до стрменлука. *НПХ.* **3.** *башлика. Реч. САНУ.* **4.** покр. *горњи део преслице. Вук Рј.*

ба́шта и **ба̑шта** ж тур. = башча **1.** *земљиште (обично поред куће) на коме се гаји поврће, воће, цвеће и др., врт;* исп. градина. **2.** *отворени простор са столовима неког ресторана или кафане.* — Зауставили су нас недалеко од фора, у неком ресторану . . . Била је ту, вероватно, некада лепа башта са цвећем и столовима. *Јак.*

Изр. ботаничка ~ *место где се гаје биљке из разних крајева света ради наставе и научног испитивања;* зоолошка ~ *место приступно публици у коме се држе домаће и стране животиње;* ићи (поћи) у башту (у игри домина) *узимати нов камен ради даљег учествовања;* стаклена (зимска) ~ *просторија од стакла где се зими гаје биљке.*

баштѐнӣ, -ā, -ō *в. баштенски.* — Војводи сам обећала кључ од баштене капије. *Цар М.*

ба̑штенӣк м *в. баштиник. Бен. Рј.*

ба̑штеница ж *в. баштиница. Бен. Рј.*

баштѐнскӣ, -ā, -ō *који се односи на баште:* ~ капија, ~ јагода, ~ поврће.

ба́штин и **ба̑штин,** -а, -о *који припада башти.*

ба̑штина ж **1.** *имање које наслеђем прелази на потомке, очевина, дедовина, наслеђе.* — Примио [је] у своје шаке оно мало баштине што му је од оца остало. *Глиш.* Је ли то нешто звјерско у човјеку или не, не знам вам рећи, али сигурно да ће бити баштина наших праотаца, који су се ловом уздржали. *Коз. Ј.* **2.** *добро, имање уопште.* — Купи . . . дворац у Ријеци са вртлима и цијелом баштином около. *Шимун.* **3.** *башта; њива, ливада.* — Лисица [се] . . . довукла преко шљивика и баштина и однијела двије гуске. *Коз. Ј.* **4.** *завичај, постојбина. Вук Рј.*

ба̑штиник м **1.** *наследник.* — фиг. Игњатовић је био баштиник таквих односа. *Глиг.* **2.** *сопственик, власник баштине, посједник имања.*

ба̑штинити, -ӣм сврш. *добити у баштину, наследити.* — Имања што их је баштинила Ана, даде у закуп. *Том.*

ба̑штиница ж **1.** *наследница.* — Моја жена бијаше баштиница богата оца. *Шен.* **2.** *дем. од баштина.* — Вратио се у Овчину — на оно мало баштинице што му је остало иза оца. *Глиш.*

ба̑штинӣштво с *в. баштинство.* — Тако су их довикали стари, а они се дозивају харни на залогу крута баштиништва. *Март.*

ба̑штӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на баштину:* ~ порез, ~ право и др.

ба̑штӣнство с *наслеђе; наследство.* — Не може бити сумње да се . . . на двору помишљало на баштинство по женској лози. *Шиш.* Ипак преостаде већи део [градова] у баштинству Беатричину. *В 1885.*

ба̑штињѐње с *гл. им. од баштинити.*

ба̀штица и **ба̀шти́ца** ж *дем. од башта.*

баштòвān, -āна м тур. *онај који се бави баштованством.* — У младости је . . . служио као . . . баштован код некаква муслимана. *Ћоп.*

баштованисатн, -ишēм и **баштова́нити,** -òвāнӣм несврш. *бавити се баштованством; чувати баште.* — Лети би се чича Јордан наимао да чува крајње баште газдама . . . Ту је чича Јордан пударисао и баштованисао. *Срем.* Деда Машина [је] стара жеља да баштовани. *Сек.*

баштòва̄нка ж *женска особа баштован.*

баштова̀нлук м тур. *в. баштованство.* — Адица да се преоре за баштованлук. *Сек.*

баштòва̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на баштоване и баштованство:* ~ посао.

баштова́нство с *баштовански посао.*

баштова̀нџија м *в. баштован.*

баштова̀нџӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на баштованџије:* ~ долап, ~ посао и др.

баштованџа̀лук м *в. баштованство.*

баштова̀џӣница ж *баштенско земљиште.*

башӯна ж тур. покр. *јагњећа глава;* фиг. *главуча, главурда.* — Шта он то у својој

блентавој башуни мисли и куда он то сумијера, кад се овако заобадао. *Коч.*

ба̑шут м *назив за коња.* — Дај ти мени дорина твојега, ја ћу теби башута мојега. *НП Вук.*

ба̑шча и **ба̑шча** ж тур. = башта. — У сумрачју пролазили су башчом. *Леск. Ј.*

башчѐлук м тур. *земљиште са башчама, башча.* — Јури са ... децом башчелуцима. *Марк. М.*

башчѐнӣ, -ā, -ō *који се односи на башчу.*

ба̑шчина ж **1.** *аугм. од башча.* **2.** *в. баштина (3).* — У башчини у то доба ноћи нема ни живе душе. *Кос.*

ба̑шчица и **ба̑шчица** ж *дем. од башча.*

башчо̀ва̑н, -а́на м тур. *онај који се бави башчованством, вртлар.*

башчо̀ва̑нка ж *женска особа башчован, вртларка.*

башчо̀ва̑нскӣ, -ā, -ō *који се односи на башчоване и башчованство.*

башчова́нство с *башчовански посао, вртларство.*

бдѐније с црквр. правосл. *ноћна служба пред велике празнике и уз велики пост.*

бдѐнисати, -ишēм несврш. *в. бдети.* — — Бденисао [је] по сву ... ноћ. *Вес.*

бдѐње, ијек. бдје́ње с **1.** *гл. им. од бдети.* **2.** *в. бдење.* — Као да велико одслужисмо бдење умрлој слободи, нашој земљи родној. *Стан.*

бдѐти, бдӣм, ијек. бдјѐти, несврш. (импф. бђа̑х и бдѐја̑х; имп. бди̑ и бдѐ̄; р. прид. бдѐо, -ла, -ло) **1.** *бити будан, не спавати.* — Сав дом Ловрин спава, само бака бдије. *Вел.* фиг. У свеопћем миру само бол бдије. *Војн.* **2.** *бити на опрезу, пазити, старати се.* — На истуреним положајима бделе су сеоске страже. *Поп. Ј.* Ја ћу бдјети над вашим пробицима. *Крањч. С.*

бдје́ње, ек. бдѐње.

бдјѐти, бдӣм, (бдӣјēм), ек. бдѐти.

бе̑[1] *узвик којим се обележава или подражава, опонаша глас овце, јагњета, телета;* исп. бле. — »Бе-е-е«, учини Санчић као да ваби стоку. *Лал.*

бе̑[2] *назив за друго слово абецеде и азбуке (б).* Изр. ни ~ (не знати, не рећи) *ништа.*

бѐ узв. тур. **а.** *за одобравање (обично са »аферим«).* — Бе аферим мој Богдане сине! *НП Вук.* **б.** *за појачавање:* »тā, ѐ«. — Бе не бој се од Будима краљу, ја ћу сада ићи за Лазаром. *НП Вук.* Бе да видиш части: ту ти у муфтије мени и кафа и шербет и хиљаду салтанета. *О-А.*

беа̀мтер м нем. варв. *чиновник.* — Шаца [је] отишао у мајсторе, а он [Тима] у беамтере. *Срем.*

беамтѐрија ж зб. *чиновнички сталеж; чиновничка служба.* — Презирно се сјећао Жунића и Пушкарића, који су након толико вике угрезли у беамтерију. *Бал.*

беа̀мтѐрка ж *жена беамтера.* — Госпођа ће као беамтерка то понајбоље знати. *Срем.*

беа̀мтерскӣ, -ā, -ō *који се односи на беамтере, чиновнички.*

беа̀мтерство и **беамте́рство** с **1.** *чиновничко звање.* — Нића боктер ... сам себе рачуна у »беамтере« ... са ... подсмешљивим ставом према том своме »беамтерству«. *Ж 1955.* **2.** зб. *чиновници, чиновништво.*

бѐā̑р *в. бехар.*

бе́ба ж (вок. бе̑бо) **1. а.** *сасвим мало дете, новорођенче.* **б.** *младунче уопште.* — Та ћудљива слоновска беба стварала је својим пратиоцима стотине тешкоћа. *Андр. И.* **2.** *лутка. Рј. А.*

бѐбан м ир. *мушка беба.* — Вас двоје пазите на онога нашега бебана, који не треба да буде ни свемогући начелник, ни моје врсте опозиционалац. *Крл.* Дјевојке и момци зову га »бебане«, јер је глават и дебео, па крај свих деветнаест година још увијек недотупаван. *Коз. Ј.*

бѐбаст, -а, -о *који личи на бебу; који је као у бебе.* — Прав, озбиљан, безличан и строг упркос својим руменим бебастим образима. *Дав.*

бебӣњати се, -ā̑м се несврш. *в. бебити се.* — Зар ... не видиш да се жена бебиња, понаша се као двадесетогодишња дјевојка. *Сим.*

бе́бити се, бе̑бӣм се несврш. *правити се бебом, понашати се као беба.* — Све некакви ситни, пискави гласови који се бебе. *Бон.*

бе́бица ж *дем. и хип. од беба.*

бебу́кавац, -а̑вца м ир. *онај који св бебуче, који виче, галамџија.* — Дабоме, кад би у викању била памет, сваки би бебукавац имао више памети него сам жупник. *Бен.*

бебу́кати се, бѐбу̑чēм се несврш. *викати, галамити. Реч. САНУ.*

бебу́нити се, бѐбу̑нӣм се несврш. *в. бебити се.* — Фрајла се стала њежити, бебунити. *Матош.*

бѐва̑нда ж тал. *разводњено вино.* — Петар направи беванде од воде и мало вина. *НК 1946.*

бѐвӯт, -у́та м перс. *несвест. Вук Рј.*

бе̑г, ијек. бӣјег, м **1.** *бежање, бекство.* **2.** спорт. *изненадно и нагло измицање противнику (противницима) у неком такмичењу.* — Његови бегови били су нешто најлепше што се у фудбалу може видети. *Пол. 1958.*

Изр. дати се, ударити у ~ *побећи;* натнати у ~ *присилити (некога) да бежи.*

бе̏г м (вок. бе̏же; мн. бе̏гови и бе̏зи) тур. *муслимански племић, велики поседник у турском царству.*

бе̏гање, ијек. бје̏гање, с *гл. им. од бегати.*

бе̏гати, -а̄м, ијек. бје̏гати, несврш. *в. бежати.* — Он бегаше, она за њим. *Вес.* Морао [је] да бега у срез. *Срем.* И други су бегали. *Јакш. Ђ.*

бегѐнати, -а̄м несврш. покр. *в. бегенисати (1).* — Они ти изреда бегенају Талијанцима, што су папи отели Рим. *Павл.*

бегенисáвати, -и̏сāвāм несврш. *в. бегенисати.* — Како су ваши стари бегенисавали девојке, а како се ви данас заљубљујете! *Лаз. Л.*

бегѐнисање с *гл. им. од бегенисати (се).*

бегѐнисати, -ишēм сврш. и несврш. тур. **1.** *(за)волети, изабрати, одабрати, бирати по свом укусу; свидети се, свиђати се.* — Каза и сама да те бегенисала! *Ћор.* Па ти си га, кћери, севдисала, севдисала и бегенисала. *НПХ.* Ја, не дај боже, да би' тебе натерала да ти узмеш ону коју не бегенишеш, јок! *Вес.* **2.** *одобрити, одобравати, повладити, повлађивати.* — То ми није драго од тебе, то не бегенишем. *Мул.* Нека, тако и ваља! — бегенише му Лакан. *Десн.* Не бегенишем ти нимало шта си урадио са Милошем. *Ћор.*

~ се уз. повр. *заволети се.* — Ту се бане с цуром увидио, увиђели и бегенисали. *НП Вук.*

бе̏геш м мац. *тамбура која даје дубоке тонове; контрабас;* исп. бас. (2а). — Насред крчме Јоца тамбураш удара у бегеш. *Пол. 1958.*

бегѐшāр, -а́ра м *онај који свира у бегеш.* — Познавали су и остале свираче . . . челисту Жику . . . и Марка бегешара. *Петр. В.*

бе̏гиница ж *жена и кћи бегова;* исп. беговица.

бе̏глербег м тур. *војни и грађански заповедник неке веће области или покрајине.*

беглербе̏гāт, -а́та и **беглербе̏глук** м *турска област или покрајина којом је управљао беглербег.*

бе̏глук м тур. **1.** *бегова земља, бегов посед.* —Иза свега тога стоји велики посед: беглуци и грофовска имања. *Ћос. Б.* **2.** *крај, подручје којим управља бег.* **3.** *обавезан рад на беговској земљи;* исп. кулук. *Вук Рј.*

бе̏глучити, -и̏м несврш. *радити на беглуку, обрађивати беговску земљу; кулучити бегу.*

бе̏глучкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на беглук:* ~ земља.

бе̏гнути, -нēм, ијек. бје̏гнути, сврш. *побећи.* — Послије службе божје бјегне без трага. *Шен.*

бе́го м *хип. од бе̏г.*

бе̏гов, -а, -о *који припада бегу.*

бегова̀ње с *гл. им. од беговати.*

бегова̀т, -а́та м **1.** зб. *бегови.* — Травничка чаршија, као и сав босански беговат, пратила је годинама покушаје Селима III да турску царевину преуреди на новим основама. *Андр. И.* **2.** *беговска власт.* — Окрену се разговор на 1918. Беговат је био укинут, али праве слободе народ није видео. *Дед. В.*

бегова̀ти, бе̏гујēм несврш. *бити бег;* фиг. *уживати.*

бе̏говац, -о̄вца м *беговски човек, човек који служи бега. Р-К Реч.*

бе̏говина ж *бегово имање, посед; област под влашћу једног бега;* исп. беглук (1 и 2). — Кућица је моја, господине, и ћошак је мој, и то ми је сва беговина. *Ћор.*

бе̏говић м *бегов син; човек беговског порекла, из беговске породице.*

бе̏говићкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на беговиће.* — Није ово њива беговићког ефендије. *Сим.*

бе̏говићскӣ, -а̄, -о̄ *в. беговићки.*

бе̏говица ж *бегова жена.*

бе̏говскӣ и **бегова̀вскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на бегове.*

бе̏говство с *звање и достојанство бега; земља и област једног бега, беговина, беглук.*

бѐгōнија и **бегóнија** ж лат. бот. *украсна собна биљка из пор.* Begoniaceae. *Сим. Реч.*

бегу́нац, -нца, ијек. бјегу́нац, м (вок. бе̏гӯнче) **а.** *онај који је од страха или због тешкоћа однекуд побегао; онај који бежи; избеглица.* — Сад достигнуше војници бјегунца. *Шен.* У тој кући живљаше неки бегунац из Срема. *Јакш. Ђ.* **б.** *онај који је без одобрења напустио дужност:* војни ~.

бѐгуначкӣ, -а̄, -о̄, ијек. бјѐгуначкӣ *који се односи на бегунце.*

бегу̀ница, ијек. бјегу̀ница, ж **1.** *женска особа бегунац.* — Могућа краљице, помози мени бјегуници. *Марк. Ф.* Ту је и комшиница Мирјана, бјегуница из Бачке. *Ћоп.* **2. а.** *девојка која пође за момка против воље родитеља, побегуља.* — Ја сам и бегуница постала само да бих твоја била. *Вес.* **б.** *жена која побегне од мужа. Вук Рј.* **3.** (у атрибутској служби) *која брзо бежи, пролази.* — Будан је проснивао бјегунице уре. *Шен.*

Изр. звезда ~ *комета.*

бе̏гӯнка, ијек. бје̏гӯнка, ж *в. бегуница.* — Сад је бјегунка, ето већ мјесец дана била ту, опет у својој собици. *Цес. А.*

бѐгунчӑд, ијек. бјѐгунчӑд, ж *зб. им. од бегунче.*

бегу́нче, -ета, ијек. бјегу́нче, с *млади бегунац. Вук Рј.*

бегу́нчев, -а, -о, ијек. бјегу́нчев *који припада бегунцу.*

бѐгућ, ијек. бјѐгућ, прил. арх. *бежећи; као да бежи, брзо.* — Кајите се јер земаљског стана тијек измиче бјегућ, кајите се. *Маж. И.*

бѐгӯћӣ, -ā, -ē ијек. бјѐгӯћӣ *летимичан, пролазан, часовит.* — Стиснем очи да изажмем проред бјегућих утисака. *Уј.*

бе́да, ијек. бијѐда, ж **1. а.** *невоља, несрећа.* — Не могу довољно нажалити што је тог доброг младића снашла ова беда. *СКГ 1937.* Кад већ те стисла биједа, кукат нема смисла. *Богд.* **б.** *оно што наноси невољу, напаст.* — Комарци су права беда поларног лета. *Петр. М.* **2.** *крајње сиромаштво, сиротиња, немаштина.* — Је ли наш Иван умро у биједи? *Мат.* Само . . . да не падне у биједу. *Бен.* **3.** *бедник.* — Избуљи очи биједа тупоглава. *Гор.* **4.** *ништавило, духовно сиромаштво; нискост.* — Марковић је показао сву духовну пустош и беду српске књижевности. *Скерл.* На другој страни беда колаборационизма до краја је разголићена. *Марј. Ј.* **5.** *клевета, потвора, набеђивање.* — [Глобама] за биједе на јединствене људе . . . нема ни броја. *Вук.* Што различне биједе износите, навађујући' глобе на кметове. *Бог.*

Изр. ~ и невоља *велика беда;* ~ невидовна *невоља, несрећа;* као од беде, као из беде, од беде *преко воље, нерадо;* која ти је ~ *који ти је враг, шта ти је;* навући беду на врат *упасти у невољу;* скинути беду с врата *ослободити се невоље.*

бѐдāк, -а́ка м *глупак, будала.* — Докторски диплом у џепу бедака. *Матош.*

беда́ков, -а, -о *који припада бедаку.*

бе́дан, -дна, -дно, ијек. бӣједан **1.** *јадан, тужан, несрећан.* — Деца, људи, жене, плачу и пиште бедни покрај мене. *Рак.* **2.** *ништаван, слаб, сиромашан.* — С каквим су биједним акценатским знањем досад излазили наши абитуријенти. *Ј 1957.* Интерес за књижевност апсорбован је . . . оном бедном, ситном политиком. *Нед.* **3.** *подао, низак.* — Биједно подилажење малограђанском укусу. *Р 1946.* **4.** заст. *сиромашан, невољан.* — Утеши болног, бедног избави. *Јакш. Ђ.*

беда̀рија ж *глупост, лудорија.* — Све су то господске бедарије. *Крл.*

бе́даст, -а, -о *глуп, глупав, будаласт.* — Да окно нема бедасте гвоздене решетке. *Шен.* Те твоје бедасте песме већ су ми ту дошле. *Марк. М.*

бе́дасто прил. *глупо, будаласто.*

бедастӧ́ћа ж *лудост, глупост.* — Бедастоће мојим годинама више не пристају. *Донч.*

беда́чити, бѐдāчӣм несврш. *говорити глупости, лудости; будалити.* — Што ти бедачиш о некаквом убијању? *Дук.*

бѐдāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на бедаке.*

бѐдāчки прил. *као бедак, бедасто, глупо.*

бедѐвија ж тур. *кобила арапске пасмине;* фиг. вулг. *незграпна а нерадна жена.*

бедѐвијица ж *дем. од бедевија.*

бѐдекер м нем. *књига водич за путнике.*

бѐдекерскӣ, -ā, -ō фиг. *сувише скрађен, оскудан, сув, прозаичан.* — Дао је сув опис Босфора . . . скоро бедекерска упутства. *Поп. П.*

бѐдел и **бѐдељ** м тур. **а.** *плаћени заменик за службу у војсци.* — Одлазе тужни солдати и плаћени »беделi«! *Ћоп.* **б.** *заменик уопште.*

бе́дем и **бѐдем** м тур. **1. а.** *градски, тврђавски зид.* — Шеталиште под бедемом старе тврђаве. *Крл.* **б.** фиг. *заштита, одбрана, брана.* — Она се окружила високим и сигурним бедемом презира. *Мар.* **2. а.** *оно што има облик бедема.* — Заокрену иза бараке према блиском бедему црне шуме. *Ћоп.* Слагаху висок бедем од кактуса. *Креш.* **б.** *насип.* — Високо изнад улице на бедему земље истрбушиле се погдегде кућице. *Рист.*

бе́ден м *в. бедем.* — Та два здања бијаху везана двама беденима. *Мат.*

бѐдилац, -иоца, ијек. бјѐдилац м *онај који неког обеђује.*

бедӣнерица и **бедӣнерка** ж нем. варв. *кућна помоћница за непотпуно радно време; она која ради на сат, дворкиња.*

бе́дити, бе́дӣм, ијек. бијѐдити, несврш. *клеветати.* — Иза смрти кадијине почеше Ђумишићи још јаче насртати, биједећи Ратковчане код царског суда да дижу буну. *Коч.*

бе́дник, ијек. бӣједнӣк, м **1.** *јадник, несрећник.* — Саже се над бедником, те га попрска. *Јакш. Ђ.* **2.** *нитков, подлац.* — Нека се стиде, нека падне презир на ове нечасне биједнике. *Јонке.* **3.** заст. *клеветник, опадач. Вук Рј.*

бе́дникӧв, -а, -о, ијек. бӣједнӣкӧв *који припада бедник у.*

бе́дница, ијек. бӣједница, ж *женска особа бедник.*

бе́дно, ијек. бӣједно, прил. *јадно, кукавно, жалосно.*

бе́днӧст, -ости, ијек. бијѐднӧст, ж *стање и особина онога који је бедан.*

бедо̀вати, бѐдујём, ијек. бједо̀вати, несврш. **1.** *бити у беди; патити.* **2.** *жалити се, јадати се.* — Шта ћу невољна? — бједоваше жена. *Шен.*

бе̏дра ж *в. бедро. Вук Рј.*

бе̏дренӣ, -ā, -ō *који се односи на бедро:* ~ кост, ~ мишић.

бедрѐнӣк, -и́ка **1.** вет. *в. бе̏дреница. Реч. САНУ.* **2.** *каиш од сабље.* — Одаје беху пуне свакојаких ... наруквица, бедреника. *Вин.* **3.** бот. *бедринац. Сим. Реч.*

бе̏дреница ж вет. = бедрени ци *говеђа болест слезине, прострел.* — Прегледао је ветеринар ... краву и вели: бедреница. *Крл.*

бедрѐница ж песн. *сабља која виси о бедру.* — Марко сакова двије сабље бедренице. *Наз.*

бедренӣца, -и́кā м мн. вет. = бе̏дреница. *Вук Рј.*

бе̏дреничав, -а, -о *који има болест бедренициу.*

бедрѐњāк, -а́ка м ков. *мач који виси о бедру.* — Три од тих бедрењака ... веома су драгоцена због своје резбарије. *Панд.*

бедрѐњача ж анат. *бедрена кост.*

бе̏дрика ж *врста слатке јабуке.* — Између многих сората јабука ... највише се цене ове: авајлија, бедрика. *Тод.*

бе̏дрина ж *ауем. од бедро.* — Мач отпашу са бедрине. *Кост. Л.*

бе̏дринац, -и́нца м бот. *врста зељасте биљке* Pimpinella saxifraga. *Сим. Реч.*

бе̏дрица ж заст. *в. бедро.* — Па потрже мача од бедрице. *Вук Рј.*

бе̏дро с (ген. мн. бе̏дāрā) **1. а.** *део ноге од кука до колена; бут.* — Био је рањен у десно бедро. *Ћоп.* **б.** *кук, бок.* **2.** фиг. *бочна страна неког предмета. Реч. САНУ.*

бедӯӣн, -и́на м **1.** *арапски номад у пустињи Арабије.* **2.** *арапски коњ.* — Викао је боцкајући свога чистокрвнога бедуина. *Крањч. Стј.*

бедӯӣнка ж **1.** *женска особа бедуин.* **2.** *врста дугачке пушке.*

бедӯӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бедуине.*

бе̏ђенӣк, ијек. бӣје̏ђенӣк, м *онај који је обеђен, набеђен, окривљени.* — Кад те туђин биједи, нек и слуша тебе бијеђеника. *Прер.*

бе̏ђење, ијек. бијѐђење, с *гл. им. од бедити.*

бежа̀кање, ијек. бјежа̀кање, с *гл. им. од бежакати.*

бежа̀кати, -ā̀м, ијек. бјежа̀кати *несврш. и уч. према бежати.*

бѐжалица, ијек. бјѐжалица, м и ж покр. *в. бегунац.* — Бранко их је нагонио [овце] и придржавао је оне јогунасте бјежалице што би хтјеле да се прокраду. *Лал.*

бѐжалоснӣк м индив. *онај који јв без осећања милости и жалости.* — Он зна да ће га ... измрцварити ... па ће престати тежити к таквим бежалосницима. *Бож.*

бѐ̄жāн, ијек. бјѐжān, ж *в. бежанија.* — У Тршићу се било скупило бјежани неколико стотина душа. *Вук.* И друштво ми у бјежан ружну нагна Зеус. *М-И.*

бѐ̄жан, -жна, -жно, ијек. бјѐжан, заст. *који брзо пролази, брз.* — Не трчи вијек с плахошћу бјежном. *Враз.*

бѐжан, ијек. бјѐжан, м *онај који бежи из страха, плашљивац. Вук Рј.*

бежа̀нија, ијек. бјежа̀нија, ж **1.** зб. *бегунци.* — Потом се са бежанијом и он, Филип Вишњић, нашао у Срему. *Сур.* **2. а.** *бежање, бекство.* — Једни весели, други спремају бежанију испред Руса. *Сек.* **б.** *избеглиштво.* — Сви напуштају своје домове пред најездом непријатеља, и жене, полазећи у бежанију, наричу. *Јак.*

бежа̀нијскӣ, -ā, -ō, ијек. бјежа̀нијскӣ *који се односи на бежанију.*

бѐжанов, -а, -о, ијек. бјѐжанов *који припада бежану.*

бѐжановић, ијек. бјѐжановић, м *в. бежан.* — Е мој бежановићу! *Андр. И.*

бѐжā̄ње, ијек. бјѐжā̄ње, с *гл. им. од бежати.*

бѐжати, бѐжӣм, ијек. бјѐжати, несврш. **1.** *брзо одлазити, удаљавати се; уклањати се брзо од опасности; уклањати се од страха.* — Наши пјешаци ... нагнуше први бјежати. *Шен.* Сам Светозар Марковић морао је бежати преко границе. *Јов. С.* фиг. **2. а.** *одлазити.* — Немачки капитал је бежао у иностранство. *СКГ 1937.* **б.** *клонити се.* — Од таквих је речи Вук бежао. *Бел.* **3.** *брзо пролазити, одмицати (о времену).* — Јутро бежи, подне се примиче. *Радич.* Већ бјежи дан и сунце доскора ... зађе. *Огр.* **4.** *трчати, јурити.* — А ја скоч' те бјеж' за оцем. *Ков. А.* **5. а.** књиж. *брзо прелазити, прелетати (очима).* — Стално [је] немирним оком бјежао од зидног сата к вратима. *Крањч. С.* **б.** *измицати, исклизавати.* — А гдје ти је поглед? зашто ми бјежи? *Војн.* Легнем, а оно мало сламе бјежи као живо испод мене. *Вуј.*

Изр. бегом ~ нар. *бежати трком;* ~ главом без обзира *спасавати се бекством, бежати у паничном страху, бежати врло далеко;* ~ као ђаво од крста *стално избегавати некога или нешто;* ~ у свет, преко света, главом у свет, главом преко света *напуштати своју кућу и све остало;* бежи! а) *мани, остави (то).* —

Море, бежи! Одмахнуо је руком Миле. *Јак.*; б) *то не може бити, није то.*

бѐждребан, -бна, -бно (само ж) *која је без ждребета. Прав.*

бежéнство ж *стање онога који је без жене, целибат.*

бежѐћив, -а, -о, ијек. бјежѐћив *који бежи, који избегава.* — У очима страва, неки поглед неухватљив, непрестано бежећив, као да би хтео да се окрене некуд у страну. *Јевт.*

бѐживотан, -тна, -тно **1.** *који је без живота, мртав*; супр. жив. — Гледаш ли на град, причиња ти се хрпом беживотнога камења. *Ков. А.* **2.** фиг. **а.** *сувопаран.* — У сухе беживотне и хладне параграфе била је сапета душа умјетности. *Новак.* **б.** *безизразан.* — Писац излаже своје идеје, а ликови су му беживотни и бледи. *Т. књ.* **в.** *који је без живости, млитав.* — Ја сам се држао неким беживотним створом. *Новак.*

бѐживотно прил. *без живота, леђо, млитаво.*

бѐживотнōст, -ости ж *стање онога који је без животних особина, који је беживотан.*

бѐжичнӣ, -ā, -ō *који се врши без жице као проводника*: ~ телеграфија, ~ пренос.

бежӯнāр, -ара м заст. *в. бегунац. Вук Рј.*

бѐжучан, -чна, -чно *који је без жучи*; фиг. *који је без жестине, без пакости.* — Бежучна иронија [је] тајна његовог стила. *БВ 1909.*

бѐжучнōст, -ости ж *особина онога што је бежучно.*

без (ретко беза) предл. с ген. **1. а.** *за означавање немања и изузимања.* — Небо без облака, море без таласа. *Нен. Љ.* Један без другога нису хтели. *Вес.* **б.** *за недостајање*: *осим, изузимајући.* — 3.000 је глава турскијех посјечено ... без онијех мртвијех што су Турци са собом понијели. *Њег.* **2.** *за означавање одсутности, непостојања*: *ако није, ако нема.* — Воду са Зете нико не пије без невоље: кажу да је ... нездрава. *Нен. Љ.* Без бана нема сабора. *Шен.* **3.** *са глаголском именицом и сличним именицама има значење одричног глаголског прилога садашњег, нпр.*: без оклевања — не оклевајући, без журбе — не журећи се, без ласкања — не ласкајући, без обзира — не обзирући се, без прекида — не прекидајући, без престанка — не престајући.

Изр. ~ воље *нерадо, незаинтересовано*; ~ даљег (даљњега) варв. *одмах*; ~ душе *једва*; ~ због ом (остај) *без опроштаја*; ~ краја и конца *непрестано*; *врло дуго*; ~ крви *не проливајући крв*; ~ мртве главе (освојити) *без губитака, без погинулих*; ~ (по) муке *сасвим лако*; ~ речи *одмах, сместа*; ~ себе *ван себе*; ~ срца *немилостиво*; ~ без трага *не зна се камо, куда*; ~ (чијег) знања *не казујући ником*; не ~ *са.* — Не без разлога се бојао. *Крањч. Стј.*; остати ~ (чега) *изгубити (што).*

бẽз м тур. нар. покр. *памучно платно.*

без- и **беза-** *као префикс сложен с речима значи обично негацију речи с којом се слаже или одсуство, немање онога што основна реч значи*: безбрижан, безалкохолан, беземљаш и сл.

безàзлен, -а, -о **1.** *који је без пакости, простодушан.* — Срдачност је рођена сестра безазлене шале. *Јурк.* Био је то безазлен и мио човјек. *Чол.* **2.** *безопасан, миран.* — Колико клетве! Безазлених муња. *Уј.*

безàзленӣк м *безазлен човек.*

безàзленӣков, -а, -о *који припада безазленику.*

безàзлēнка ж *безазлена, простодушна жена.* — Ој, девојко, безазленко ... ! *Змај.*

безàзлēнко и **безазлéнко** м *в. безазленик.*

безàзлено прил. *простодушно, чедно; без икаквих злих намера.*

безàзленōст, -ости ж *особина оног који је безазлен, чедност, простодушност.*

безàзлēнче, -ета с *безазлено дете.*

безазлѐњāк, -áка м *в. безазленик.* — О безазлењаче, вриједниче! *Гор.*

безáзоран, -рна, -рно **1. а.** *који је без зазора, без стида.* — Призивајући у себи све сатане на главе ових безазорних ... гостију ... нуди госте. *Ранк.* **б.** *који ни од чега не зазире; смео, храбар.* **2.** *који је без замерке, беспрекоран*: ~ поступак.

безáзорно прил. **а.** *без зазора, без стида, безочно, дрско.* — Полицијски апарат ... је безобзирно и безазорно радио за владу. *Прод.* **б.** *смело, отворено.*

безáзорнōст, -ости ж *особина оног који је безазоран и онога што је безазорно.*

безáкон, -а, -о **1.** *који се не држи закона, обестан, осион.* — Објесни њом и безакони владају људи. *М-И.* **2.** *противзаконит, незаконит; насилнички.*

безáконац, -онца м *в. безаконик.* — Изгрми громове на гонитеље голоруких ... На безаконце. *Гор.*

безáконӣк м **а.** *онај који не поштује закон, преступник; силеција.* — Гле ти безаконика! Отео се и од бога и од људи, нити он хоће да зна шта су то власти. *Јакш. Ђ.* Видите ли грдне догађаје ... од крвника и безаконика. *Март.* **б.** *богохулник, неверник.* — Дај, боже, да нико од јеретика што их је год овде, безаконика, не чује како се мучи хришћанин. *Глиш.*

безáконйков, -а, -о *који припада безаконику.*

безáконнт, -а, -о *в. незаконит.*

безáконница ж *женска особа безаконик.*

безáконо прил. *в. незаконито.*

безáконōст, -ости ж заст. **1.** *в. незаконитост.* **2.** *незаконито дело. Р-К Реч.*

безáконьāк м *в. безаконик.* — Банчиш с туђим женама! ... Безакоњаче! *Пец.*

безáконье с **1.** *стање без закона, бесправно стање.* — Док је год овога чуда и безакоња, дајте да се и ми надамо. *Ћоп.* **2.** *незаконит поступак; незаконито дело.* — Никад безакоње он никоме учинио није. *М-И.*

бѐзалкохōлан, -лна, -лно *који је без алкохола:* ~ пиће.

бѐзан, -зна, -зно (ређе -зана, -зано) *који је од бѐза.*

безáплећа м покр. *онај који је без заштите.* — Ја сирак, празнов, безаплећа, пак ми се неће гроба знати. *Љуб.*

бѐзāр м *трговац безом. Бен. Рј.*

бѐзарица ж покр. *марамица од беза.*

безàтōмскй, -ā, -ō *у коме нема атомског, нуклеарног наоружања:* ~ зона.

бѐзбаштинйк м *онај који је без баштине, без имања.*

бѐзбеда ж ек. индив. *в. безбедност.* — Од костију ћу овог народа безбеди вашој бедем створити. *Јакш. Ђ.*

бѐзбедан, -дна, -дно, ијек. бѐзбједан **а.** *који је осигуран од опасности, заштићен.* — Смеју се деца склоњена и безбедна иза плота. *Срем.* **б.** *који се осећа обезбеђен, сигуран.*

бѐзбеднōст и **безбéднōст,** -ости ијек. бѐзбједнōст и безбjéднōст, ж *стање оног који је безбедан, оног што је безбедно, сигурност:* јавна ~, мере безбедности, државна ~, служба државне безбедности.

бѐзбелн и **безбѐлн** прил. тур. **1.** *сигурно, заиста, дакако, наравно.* — Вука и ти знаш добро. — Знам, безбели да знам. *Шуб.* **2.** *мирно.* — Запали безбели цигарету. *Матош.*

бѐзбjедан, -дна, -дно, ек. бѐзбедан.

бѐзбjеднōст и **безбjéднōст,** -ости, ек. бѐзбеднōст и безбéднōст.

бѐзбожан, -жна, -жно **а.** *који не верује у бога, који је против вере у бога.* — Но то су били безбожни људи, ти »шкривани«. *Шимун.* **б.** *страшан, ужасан.* — И већ сам болном душом задрхтао, осећајући ... валова бесних хуку безбожну. *Јакш. Ђ.*

бѐзбожац, -ошца м = безбожник *онај који не верује у бога, атеист, неверник; тежак грешник.* — Филозоф безбожац! тврдили су свећеници. *Наз.*

бѐзбōжје с арх. *в. безбожност.*

бѐзбожнйк м = безбожац.

бѐзбожница ж *женска особа безбожник.*

бѐзбожнйчкй, -ā, -ō *који се односи на безбожнике.*

бѐзбожнйчкн прил. *као безбожник, на безбожнички начин.*

бѐзбожнйштво с = безбожност *особина оног који је безбожан; безбожно, рђаво дело.*

бѐзбожно прил. *на безбожан, безбожнички начин, невернички.*

бѐзбожнōст, -ости ж = безбожништво.

бѐзбожњāк м *в. безбожник.* — Како ће она за безбожњака да моли? *Шуб.*

бѐзбōжњачкй, -ā, -ō *који се односи на безбожњаке.*

бѐзбōјан, -јна, -јно **1. а.** *који је без боје. који нема боје.* — Кисик [је] безбојан плин. *Ј 1957.* **б.** *бледо.* — Учини ... напор да задржи сузе: танке и безбојне усне јој се скупише. *Ћос. Б.* **2.** фиг. **а.** *неизразит, безличан.* — Одговара ... увек истим безбојним гласом. *Јевт.* **б.** *једнолик, досадан.* — Овдашњи живот блиједје, безбојан, убог. *Кос.*

бѐзбōјно прил. *без боје; једнолико, досадно; безлично, неизразито.*

безбóјнōст и **бѐзбōјнōст,** -ости ж *стање онога који је безбојан, онога што је безбојно; једноличност; неизразитост.*

бѐзбōл м *в. бејзбол.*

бѐзбōлан, -лна, -лно *који је без бола, који не задаје бол:* ~ чир, ~ пецкање, ~ рађање.

бѐзбōлно прил. *без бола, не задајући бол.*

безбóлнōст и **бѐзбōлнōст,** -ости ж *стање без бола.*

бѐзбоштво с *безбожништво.*

бѐзбрад, -а, -о *који је без браде, голобрад.*

бѐзбрат м покр. *в. небрат.* — Ето ми безбрата гдје је подранио на ракију. *Љуб.*

бѐзбратица и **бѐзбратница** ж нар. покр. *она која нема брата.* — Ја сам безбратица и изгубљеница. *Љуб.*

безбрàтственйк, -а и **безбратствѐнйк,** -ика м покр. *онај који је без братства, без ближе родбине.* — Данас [је] човјек безбратственик свакој рђи на похарици. *Љуб.*

бѐзбрāчан, -чна, -чно *који се односи на стање без брака, ван брака.*

бѐзбрачнōст, -ости ж *стање без брака.*

бѐзбрашница ж нар. *оскудица у брашну, житу.* — Забран ваља данас, на овој безбрашници, пет стотина дуката. *Вес.*

бѐзбриг м *в. безбрига.* — Хтјела је осигурати безбриг и Милоју и Ђорђу. *Јев.*

бѐзбрига ж **1. а.** *в. безбрижност, немање бриге; добро расположење.* — С потпуном безбригом разговара. *Драж.* Све од музике, осмејка и дивне безбриге ... *Андр И.* **б.** *безбрижан живот.* — Та безбрига је права срећа. *Шен.* Сити своје безбриге гладнима не верују. *Б 1958.* **2.** *безбрижан створ, весељак.* — Славуј је туга, врабац је весеље и безбрига. *Нен. Љ.* Воли овакву безбригу каква је тај његов ... Сријемац. *Марј. М.*

бѐзбрижан, -жна, -жно **1.** *који је без бриге; који (се) ни о чему не брине; весео.* — Безбрижни гласићи дјеце разгањају тјескобу. *Леск. Ј.* Улази у цркву неки безбрижни турист певушећи. *Прод.* **2.** *утешан.* — Свакоме је рекао безбрижну и пријатну ријеч. *Крањч. Стј.*

бѐзбрижица ж *в. безбрижност.* — Отац ... печали рад њене грешне безбрижице. *Драж.*

бѐзбрйжје с *в. безбрижност.* — Видиш му на лицу то слатко безбрижје. *Змај.*

бѐзбрижнйк м *онај који је без бриге; онај који (се) ни о чему не брине.* — Весељаци и безбрижници. *Прод.*

бѐзбрижно прил. *без бриге, весело.*

бѐзбрижнӧст, -ости ж **1.** *стање и особина онога који је безбрижан.* — Вратила му се стара безбрижност ... весела ћуд. *Срем.* **2.** *мир, миран живот.* — Замутила се безбрижност догађаја. *Мих.*

бѐзбрк, -а, -о *који је без бркова, голобрад:* ~ човек, ~ лице, ~ уснa.

бѐзбркица м *човек без бркова.*

безбркӯљак, -ька м индив. *мали човек без бркова.* — Тај патуљак, трчуљак, безбркуљак вијао је младу докторију. *Шен.*

бѐзбрӧђе с *место на реци без брода, без плићака за прелаз, где се не може прећи.* — У безбрође коње нагоњаше. *НП Вук.*

бѐзбрӧј и **бѐзбрӧј,** -оја **1.** м *велика множина, мноштво, огроман број.* — У безброју бића, до краја вијека ... вјерују у врсту. *Уј.* **2.** (у прилошкој служби) *неизбројиво, врло много.* — Ово писмо је он безброј пута прочитао. *Ћос. Д.*

бѐзбрӧјан и **бѐзбрӧјан,** -јна, -јно *неизбројив, многобројан.* — Трпим безбројне јаде. *М-И.* Безбројне су очи по твом стасу пале. *Рак.*

бѐзбрӧјница ж (у атрибутској служби) песн. *безброја.* — О на небу безбројнице, миле златне ви звијездице. *Прер.*

бѐзбрӧјно и **бѐзбрӧјно** прил. *врло много, неизбројиво.*

бѐзбрӧјнӧст и **безбро́јнӧст,** -ости ж *многобројност, неизбројивост.*

бѐзбӯчан, -чна, -чно *који није бучан, нечујан, тих.* — Било би то безбучно ... рјешење. *Грг.*

бѐзбӯчно прил. *нечујно, без буке, тихо.*

бѐзваздушан, -шна, -шно *који је без ваздуха, без зрака, безрачан:* ~ цев, ~ простор.

бѐзвезан, -зна, -зно *коме недостаје веза, неповезан, испрекидан; бесмислен.* — Стил је лабав, немаран, безвезан, са честим понављањима. *Скерл.*

безвѐздан, -а, -о, ијек. безвјѐздан *који је без звезда:* ~ небо, ~ ноћ.

бѐзвезнӧст, -ости ж *особина онога чему недостаје веза, неповезаност, испрекиданост; бесмисленост:* ~ у говору, ~ у писању.

бѐзвѐран, -рна, -рно, ијек. бѐзвјѐран *који је без вере.*

бѐзверац, -ерца ијек. бѐзвјерац м *онај који је без вере, атеист.*

бѐзвѐрје, ијек. бѐзвјѐрје, с *немање вере, неверовање у бога, атеизам.*

бѐзвѐрка, ијек. бѐзвјѐрка, ж *в. безверница.* — Ваш отац је безбожац и безвјерац ... ваљда сте и ви, дјевојко, безвјерка. *Ков. А.*

бѐзвѐрнйк, ијек. бѐзвјѐрнйк, **м а.** *онај који не верује у бога, неверник, атеист.* **б.** *човек туђе вере.*

бѐзвѐрница, ијек. бѐзвјѐрница, ж *женска особа безверник.*

бѐзвѐрскӣ, -ā, -ō, ијек. бѐзвјѐрскӣ *који се односи на безвјерје, атеистички.*

бѐзвѐрство и **безвѐрство,** ијек. бѐзвјѐрство и безвјѐрство, с *в. безвјерје.*

бѐзветāрје, ијек. бѐзвјетāрје, с *в. безветрица.* — Зима мало попустила и настало потпуно безвјетарје. *Јурк.*

бѐзветрица, ијек. бѐзвјетрица, ж *време без ветра.* — У безвјетрици су веслали у водама. *Бег.*

безвје- ек. безве-.

бѐзвлāђе и **бѐзвлађе** с = безвлашће *стање без власти; безакоње, анархија.* — У општем лудилу и безвлађу ... нико није могао никога да саслуша. *Андр. И.*

бѐзвласничкӣ, -ā, -ō *који је без власника.*

бѐзвлāшће и **бѐзвлашће** с = *безвлађе.*

бѐзводан, -дна, -дно **а.** *који је без воде, који је сиромашан водом:* ~ крај, ~ пустиња. **б.** хем. *који не садржи воде.*

бѐзводица ж *оскудица у води, немање воде; суша.*

бѐзводнӧст, -ости ж **а.** *безводица.* **б.** *особина оног што је безводно.*

бѐзвоља ж *в. безвољност.* — Лежала је опружена ... што га је љутило и јежило одурном безвољом. *Божић.*

бѐзвољан и **бѐзвољан,** -љна, -љно *који је без воље; беживотан, леђ, мрзовољан.* — Ослободимо се свега што од нас чини безвољне лутке. *М-О.* Људи неиспавани и безвољни. *Лал.*

бѐзвољник и **бѐзвољњик** м *онај који је безвољан; човек слабе воље.*

бѐзвољно и **бѐзвољно** прил. *без воље, против воље; беживотно, лењо.* — Поп је пјевао безвољно и промукло. *Ћоп.*

безвољност и **бѐзвољност,** -ости ж *недостатак воље; мрзовољност, равнодушност, апатија; беживотност.* — Заплетала [си ме] својом тромом равнодушношћу и безвољношћу. *Петр. В.* Осјећам неку чаму. Обузима ме безвољност. *Кик.*

бѐзврѐдан, -дна, -дно, ијек. бѐзвриједан **а.** *који је без вредности или од мале вредности, ништаван.* — У свету ... царују ниске, безвредне ... пролазне ствари. *КН 1956.* **б.** *неважећи, који више не вреди.* — Сматра безвриједном Перкерову понуду. *Креш.*

бѐзврѐдно, ијек. бѐзвриједно, прил. *без вредности, узалуд.* — Рећи то неће бити безвредно. *ЛМС 1951.*

бѐзврѐднōст, -ости, ијек. бѐзвриједнōст, ж **а.** *особина онога што је безвредно, ништавност.* **б.** *ствар без вредности;* супр. вредност.

безврéдностан, -сна, -сно, ијек. безвриједностан *који је без вредности:* ~ обвезница.

бѐзвремен, -а, -о **1.** заст. *који не пада у одговарајуће време, неблаговремен; преурањен.* **2.** *временски неограничен, бескрајан, давнашњи;* исп. безвременски. — Ноћ која се зачиње рано ... дуга безвремена ноћ. *Десн.* Одлазио је у повијест, у безвремену прошлост. *Сим.*

бѐзвременōст, -ости ж *стање без времена; неодређеност времена, вечност.*

бѐзвременскӣ, -ā, -ō *безвремен* (*2*).

бѐзврѐмље с *в. безвременост.* — Али ово није у реду времена, ово је безвремље. *Уј.*

бѐзвриједан, -дна, -дно, ек. бѐзврѐдан.

бѐзвриједно, ек. бѐзврѐдно.

бѐзвриједнōст, -ости, ек. бѐзврѐднōст.

безвријèдностан, -сна, -сно, ек. безврéдностан.

бѐзвȕчан, -чна, -чно **1.** *који је без звука, који не производи звук, нечујан.* — Кашље сухим безвучним кашљем. *Јакш. М.* **2.** грам. *који се изговара без треперења гласних жица:* ~ сугласник.

бѐзвȕчно прил. *без звука, нечујно.*

бѐзвȕчнōст, -ости ж *особина онога што је безвучно.*

бѐзгаћӣ, -ā, -ē *који нема гаћа.* — Сви су једнаки: и газда и безгаћи шегрт. *Ћос. Д.*

бѐзгаћник м *онај који нема гаћа; онај који не носи гаће, голаћ.*

бѐзглав, -а, -о **1. а.** *који је без главе, који нема главе.* — Криж с безглавим Исусом, који је изгубио главу при бомбардирању. *Јонке.* **б.** *који је без старешине, обезглављен.* **2.** фиг. *који је као без главе; збуњен, избезумљен.* — Луда и безглава чељад. *Брл.*

Изр. ~ бежање, ~ бекство, ~ бег *бежање главом без обзира, панично бежање, бежање у највећем нереду.*

бѐзглаван, -вна, -вно *в. безглав.* — Преко ритова, шума, преко погорелих села лутао је безглаван народ. *Јакш. Ђ.*

бѐзглавац, -āвца м *онај који је безглав* (*2*).

безглàвичаст, -а, -о *који је без главица* (*о биљкама*).

бѐзглāвље с *неред, пометеност.* — У свеопћем безглављу и анархији године осамнаесте ... *Крл.*

бѐзглаво прил. *као без главе; панично; бесциљно, лудо.* — Тежаци потрчали безглаво. *Гор.*

бѐзглавōст, -ости ж *лудост; пометња, неред.*

бѐзглāс м песн. ков. *в. безгласност.* — И тај очајни безглас појачавао је младићев безмерни страх. *Петр. В.*

бѐзгласан, -сна, -сно *који је без гласа, мукао; тих, нечујан.* — Као безгласне птице долијећу ноћи! *Сим.* Кроз прозоре је надирала ноћ црна и безгласна. *Пер.* Безгласан смијех растегне очеве усне. *Пав.*

бѐзгласно прил. *нечујно, врло тихо, мукло; немо, без речи.* — Јато врана вијаше се тихо и безгласно. *Леск. Ј.* Не! Нећу се уклонити овако безгласно и учтиво. *Петр. В.*

бѐзгласнōст, -ости ж *одсутност гласа; мртва тишина.*

бѐзгорница ж *шумом необрастао предео, немање шума.* — Онај пук мора већ и поради саме безгорице пропасти. *Старч.*

безгрàничан и **бѐзграничан,** -чна, -чно *који нема граница, бескрајан, бесконачан; врло дуг; врло велик, неизмеран.* — Сећате се оне приче о безграничној парници која се десила у безграничној Русији. *Нуш.* Чланови Компартије били су спремни да покажу своју безграничну оданост народу. *Ч-М.*

безгрàничје и **бѐзграничје** с арх. *в. безграничност.* — У безграничје гледа жалосно. *Јакш. Ђ.*

безгрàничнo и **бе̏зграничнo** прил. *без граница, неограничено, бесконачно; врло много, неизмерно.*

безгрàничнōст и **бе̏зграничнōст,** -ости ж *бескрајност, неограниченост.*

бе̏згрешан, -шна, -шно **1.** *који је без греха.* **2.** *који је без грешке; савршен; невин; безазлен.* — Радију остаје да буде безгрешан преносник музичког дела. *Поз. 1948.*

бе̏згрешнo прил. *на безгрешан начин; невино, недужно, без кривице.*

бе̏згрешнōст, -ости ж *одсуство греха; непогрешивост; савршенство.*

бе̏здаждан, -жна, -жно песн. *бескишан; сув.* — Баштине сухе пред голим, бездажним небом ћутале. *Ћон.*

бе̏здан[1], -а и -дна м, -ани и -дни ж и **бе̏здāн** м и ж **1.** *провалија, понор, огромна дубина.* — И више нисам ништа чуо, знао: у бездан као у раку сам пао. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *пропаст.* — [Дјевојке] је свијет сам гурао до оног бездна гдје човјек постаје роба. *Мил. В.* **б.** *широко пространство, бескрајност, неизмерност.* — Губио се [дим] у бездан бистрога ваздуха. *Уск.* У твоме оку ... све стрепи бездан дубок као гријех. *Матош.* Као мртва стража ... пред вратима чуда и безданом шутње. *Кркл.*

бе̏здан[2], -а, -о **1.** *који је без дна, врло дубок.* — Сурва се ... зине преда мном простор бездане празнине. *Гор.* **2.** *бескрајан.* — Гину сред бескрајне, бездане ноћи. *Домј.* фиг. *огроман, страшан.* — Покварeност која нема мјере, бездана покварeност. *Куш.*

бе̏здана ж *в. бездан*[1]. — Стекоше се људи око неке бездане што се сронила под Ребесињем. *Мат.*

бе̏зданица ж покр. **а.** *јама без дна, врло дубока јама;* исп. бездан[1]. — фиг. У стравичној безданици [духа] није могла разабрати ниједне нити. *Кум.* **б.** (у атрибутској служби) *која нема дна.* — Да је шанац јама безданица ни она их [Турке] не би позобала. *Март.*

бе̏здāнка ж покр. *в. безданица (б).* — Жељели су му ... вјечни починак у јами безданки. *Јел.*

бе̏здано прил. песн. *бескрајно, врло много, неизмерно.* — Схватам да си ме бездано волео. *Марк. Д.*

бе̏здански, -ā, -ō *в. бездан*[2].

бе̏здāран, -рна, -рно *необдарен.* — Веома мали број бездарних писаца ... отишао је у службу насилничких режима. *Глиг.*

бездвòјбен, -а, -о *несумњив, недвојбен.*

бездвòјбено прил. *недвојбено, несумњиво, без сумње.*

бе̏зде-, ијек. бе̏здје-.

бе̏здelица, ијек. бе̏здјелица, ж заст. *ситница, беспослица.* — Мени је жао ... да вам ... којекаквијема бездјелицама главу пуне. *Њег.*

бе̏зделнӣк, ијек. бе̏здјелнӣк, м заст. *грешник, онај који чини зла дела.* — Ко ће таквом безделнику опростити! Сав си од греха. *Шапч.*

бе̏здело, ијек. бе̏здјело, с заст. *зло-дело, недело.* — Они ће гледати само своје бездјело ... на све вијеке вјекова. *Леск. Ј.*

бездȅлство, ијек. бездȅлство, с заст. *зло дело, недело; неваљалство.*

бе̏здȇље, ијек. бе̏здјȇље, с заст. *в. безделство.* — Трпи њихова [татарска] бездеља. *Нов.*

бе̏здет, -а, -о, ијек. бе̏здјет *в. бездетан.*

бе̏здетак, -тка, ијек. бе̏здјетак, м *човек без деце.*

бе̏здетан, -тна, -тно, ијек. бе̏здјетан *који је без деце, који нема деце.*

бе̏здетка, ијек. бе̏здјетка, ж *она која нема деце; нероткиња.* — Баре Филипчева, већ старија удова бездјетка. *Буд.*

бе̏здетница, ијек. бе̏здјетница, ж *в. бездетка.*

бе̏здетнōст, ијек. бе̏здјетнōст, ж *немање деце.*

бе̏здиман, -мна, -мно *који је без дима, који нема дима.* — Бадњаке ... лиже бездимни јарки пламен. *Шимун.*

бездје-, ек. безде-.

бе̏здна ж *в. бездан*[1]. — Очи ... крупне и тамне, с дубоким као бездна погледом. *Срем.*

бе̏здно с *в. бездан.* — Сруши се с неба у бездно дубоко. *Прер.*

бе̏здоман, -мна, -мно *који је без дома, без куће, који није везан за кућу, скитнички.* — Мислим на твоје бездомне, скитничке ноћи. *Козарч.* Не бих хтио ограничити ... бездомни и слободни овај живот. *Бог.*

бе̏здомнӣк м *бескућник.* — Пригрнувши прње, траже, бездомник се крену даље. *Кош.*

бе̏здрван, -вна, -вно **а.** *који је без дрва. Вук Рј.* **б.** *који је без дрвета:* ~ хартија, ~ папир.

бе̏здушан, -шна, -шно **1.** *који је без осећања; зао, окрутан, свиреп.* — Бездушан крамар и крвопија. *Шен.* Метнуће га на муке. Бездушни су Турци. *Вес.* **2.** заст. *мртав, нежив.* — [Пантеизам] брише разлику међу живима и бездушним. *Нов.*

бѐздӯшје с *в. бездушност.* — Ту змијско покољење вољује на страни кривде и бездушја. *Ков. А.*

бѐздушњӣк м *бездушан човек.*

бѐздушница ж *бездушна женска особа.*

бѐздушнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на бездушнике.*

бѐздушно прил. *на бездушан начин, свирепо, немилосрдно.*

бѐздушнӧст, -ости ж **а.** *немилосрдност, свирепост, окрутност.* **б.** *бездушно, свирепо дело.* — Како ли је она могла ту бездушност починити? *Коз. Ј.*

бѐздушњāк м *в. бездушник.* — Било је бездушњака који су кукавној вјеверици одсјекли реп. *Тур.*

безѐмљан, -а, -о ков. *оскудан у земљи, каменит.* — Горе у беземљаној и каменој страни обарали су дрва и сјекли лист за зимницу својих коза. *Ств. 1948.*

безѐмљāш, -а́ша м *онај који је без земље*: сељак ~.

бе̑зидējан и **безӣдējан,** -јна, -јно *који је без идеја, сиромашан идејама; недуховит.* — У данашње ... безидејно доба Горски вијенац представља велико васпитно дело. *Прод.* Вештани препарат, тај безидејни модел животне ... безидејности. *Крл.*

бе̑зидējно и **безӣдējно** прил. *без идеја.*

безиде́јнӧст, -ости ж *одсуство идеја; својство онога што је без идеја.*

бе̑зизгле̑дан, -дна, -дно *који нема изгледа (на повољан исход), који је без наде на успех.* — Пад Цариграда и Србије учинили су безизгледним сваки даљи отпор. *Пов. 2.*

бе̑зизгле̑дно прил. *без изгледа (на боље).*

безизгле̑днӧст, -ости ж *безизгледно, безизлазно стање.* — Није то мала ствар ... убити се због потпуне безизгледности на успјех својих умјетничких напора. *Крл.*

безӣзлаз м *в. безизлазност.* — Али није [то] онај крајњи ... онај који је доиста последњи излаз из крајњег безизлаза. *Богдан.*

безӣзлазан и **бе̑зизлазан,** -зна, -зно *који нема излаза; нерешив, безизгледан.* — Натјерани у безизлазну улицу своје ... кратковидности ви ... убијате своје властите поданике. *Крл.* Спремна да се баци у последњи безизлазни скок који не спасава али прекраћује све. *Ћоп.*

безӣзлазно и **бе̑зизлазно** прил. *без излаза, без решења.*

безӣзлазнӧст, -ости ж *безизлазно, безнадно стање*; исп. безизгледност.

безӣзнӣман, -мна, -мно *који је без изнимке, без изузетка.* — Тамо вриједи безизнимно начело јавности регистра. *Арх. 1954.*

безӣзнӣмно прил. *без изнимке, без изузетка.* — Радић је ... осуђивао безизнимно све револуције. *Крл.*

бе̑зизражājан, -јна, -јно = безизразан *који је без израза, који ништа не казује, туп.* — Мрзио сам његово пуно, задовољно, безизражајно ... лице. *Козарч.*

бе̑зизражājно прил. = безизразно *без израза, тупо.*

безизражājнӧст, -ости ж = безизразност *особина онога који је без израза или што је без израза, тупост.*

бе̑зизрāзан, -зна, -зно = безизражајан. — Безизразна лица слушао [је] фра Маркове ријечи. *Андр. И.* Шефкија га је гледао у безизразне очи. *Сим.*

бе̑зизрāзно прил. = безизражајно.

бе̑зизразнӧст, -ости ж = безизражајност.

бе̑зизузе̑тан, -тна, -тно *који је без изузетка, од кога нема изузетака.*

бе̑зизузе̑тно прил. *без изузетка.*

бе̑зимен, -а, -о *који је без имена, непознат, незнан, одвећ мало познат.* — Посвећујем жени безименој, вољеној, у борби рођеној. *Кул.* Човјечје срце! ... безимено гробље и среће и јада. *Вел.*

бѐзименӣк м = безимењак *човек без имена, непознат, незнатан човек. Реч. САНУ.*

бѐзимено прил. *без имена, непотписано.*

бѐзименӧст, -ости ж *особина и стање онога који је без имена или што је безимено, непознато.* — Истинска, велика страст тражи самоћу и безименост. *Андр. И.* Није то мала ствар ... стварати у очају и осамљености своје ... безимености. *Крл.*

бѐзимењāк м = безименик. — Смијешно да се доктор упустио уопће с тим безимењацима у нека објашњавања. *Цес. А.*

бе̑зинтересāн, -сна, -сно **1.** *на који се не плаћа интерес.* **2. а.** *незаинтересован.* — Контемплација ... у естетици значи безинтересно проматрање за разлику од интересиранога. *Баз.* **б.** *несебичан.* — Код те две скоро једине моје безинтересне љубави — осећао [сам се] сигуран ... чист. *Ћип.* **3.** *незанимљив.*

бе̑зинтересно прил. **1.** *незаинтересовано.* **2.** *незанимљиво.*

бе̑зинтереснӧст, -ости ж **1.** *незаинтересованост.* **2.** *незанимљивост.*

безӣстāн, -а́на м тур. покр. **1.** *покривена трговачка улица са дућанима.* **2.** *дућан у коме се продају тканине и разне ситнице.*

безӣстен м *в. безистан.*

бе̏зја̄к м пеј. *глупак, луда(к)*. — Стајаше као безјак и ћуташе. *Лаз. Л.* Парадиз безјака, смрт генија. *Матош.*

бе̏зја̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на безјаке, који припада безјацима.*

бе̏златичнице ж мн. бот. *биљке без цветова или са кржљавим цветом. Бот.*

бе̏злик, -а, -о *који нема свог лика, безобличан*; исп. безличан. — Кад се празни простор и безлика твар саставе, онда постају од њих поједини предмети. *Бак.*

бе̏злист, -а, -о *в. безлистан.*

бе̏злистан, -сна, -сно *који је без лишћа, го (о дрвећу).*

бе̏злицемѐран, -рна, -рно, ијек. бе̏злицемје̏ран, заст. *који нема у себи лицемерства, нелицемеран.*

бе̏злицемѐрно, ијек. бе̏злицемје̏рно, прил. заст. *искрено, поштено.*

бе̏злицемје̏ран, ек. бе̏злицемѐран.

бе̏злицемје̏рно, ек. бе̏злицемѐрно.

бе̏зличан, -чна, -чно **1. а.** *који нема изражену личност (индивидуалност); који је без свог посебног обележја; обичан, безобличан, једнолик.* — Сједели су војници под ратном спремом безлични и укочени, у једном истом ставу. *Лал.* Безличну масу замјењују карактери и типови. *Матк.* **б.** фиг. *безизразан.* — Ту безбојну, безличну ... руљу ... треба распршити. *Цар Е.* **в.** *у коме се не може изразити своја личност, неважан, безвредан.* — Подухвати [се] безличног ... тешког народног посла. *Сек.* **2.** грам. *који се не односи на одређено, познато лице, на одређени субјект*: ~ заменица, ~ глагол, ~ реченица.

бе̏злично прил. *објективно, не истичући своју личност.* — Има и дела писаних без присне везе са животом ... безлично. *Поп. П.*

бе̏злично̄ст, -ости ж *особина онога који је безличан, онога што је безлично.*

бе̏злобан, -бна, -бно *који је без злобе; који не жели другом зло.* — Сва његова нежност је на страни безлобних и нејаких. *Комб.*

бе̏злобно прил. *без злобе, без злурадости.*

бе̏злобно̄ст, -ости ж *особина оног који је безлобан.*

безлуба̏њци и **бе̏злубња̄ци** м мн. (јд. безлуба̏њац и бе̏злубња̄к) зоол. *група морских животиња које немају лубање* Acrania. *Бен. Рј.*

бе̏зљудан, -дна, -дно рус. **а.** *ненасељен, пуст.* — Обилазим по пустошима и безљудним местима. *Вел.* **б.** индив. *који је оскудан правим људима.* — Наиђе неко безљудно вријеме ... и роди година целатима. *Вујач.*

бе̏зљусак, -ска м покр. *јаје без љуске.*

бе̏змало прил. *готово, скоро.*

бе̏зматак, -тка м (мн. бе̏змаци) *кошница или рој без матице. Вук Рј.*

бе̏зматичан, -чна, -чно *који нема матице.*

бе̏зматичити се, -чӣм се несврш. *остајати без матице, убијати матице; постајати безматак. Вук Рј.*

бе̏зматичња̄к м *в. безматак.* — Тада ће она, као матица у измореном безматичњаку, све трутове ... намакљати. *Божић.*

бе̏змера, ијек. бе̏змјера, ж индив. *безмерност.* — Мисли на безмјере опаких чина. *Божић.*

бе̏змѐран, -рна, -рно, ијек. бе̏змје̏ран *који се не може измерити, неизмеран.* — Да покажеш ми жену безмјерне љепоте. *Бог.* Њој се чинило да јој остаје безмерно богатство од њега. *Јанк.*

бе̏змје̏ре, ијек. бе̏змје̏ре, с *в. безмерност.*

бе̏змѐрно, ијек. бе̏змје̏рно, прил. *неизмерно, бескрајно.*

безме́рно̄ст и **бе̏змѐрно̄ст,** -ости, ијек. безмје́рно̄ст и бе̏змје̏рно̄ст ж *неизмерност, бескрајност.*

бе̏змесан и **бе̏змѐсан,** -сна, -сно **1. а.** *који је без меса, мршав.* — [Мајка] им је ... безмесна и светачки жута. *Михољ.* **б.** *у који се не једе месо*: ~ дан. **2.** фиг. *суво, го, бескрван, хладан.* — Костур од сигурних али бескрвних и безмесних чињеница. *ХР 1928.*

бе̏змесечан, -чна, -чно, ијек. бе̏змје̏сечан *који је без месеца, без месечине.* — [Село се] рушило ... бацајући гејзире варница у црно безмесечно небо. *Петр. В.*

бе̏змилостан, -сна, -сно *немилосрдан, бездушан.* — Са обесних да се срца безмилосна здере кора. *Змај.*

бе̏змирѐсан, -сна, -сно *који је без мириса.* — Вијенац од мртвих безмирисних ружа. *Матош.*

бе̏змӣтан, -тна, -тно *неподмитљив; неумољив.* — Он се показао ... безмитан и непоткупљив. *Вин.*

бе̏змјера, ек. бе̏змера.

бе̏змје̏ран, -рна, -рно, ек. бе̏змѐран.

бе̏змје̏ре, ек. бе̏змѐре.

бе̏змје̏рно, ек. бе̏змѐрно.

безмје́рно̄ст и бе̏змје̏рно̄ст, -ости, ек. безме́рно̄ст и бе̏змѐрно̄ст.

бе̏змјесечан, -чна, -чно, ек. бе̏змесечан.

бе̏змлечан, -чна, -чно, ијек. бе̏змљечан *који је без млека.*

бѐзмлечнōст, -ости, ијек. бѐзмљечнōст, ж *недостатак млека код жене дојкиње, агалактија. Бак. Реч.*

бѐзмљечан, -чна, -чно, ек. бѐзмлечан.

бѐзмождан, -а, -о покр. *који је без мозга; сулуд. Реч. САНУ.*

безмòзгāш, -а́ша м погрд. *онај који је без памети.* — [Гадови] као што је полицијски писар Стева . . . и сва она побеснела бичја клика безмозгаша. *Бар.*

бѐзмозговић м погрд. *в. безмозгаш.*

бѐзмоћан, -ћна, -ћно *који је без моћи, немоћан.*

бѐзмоћнōст, -ости ж *стање онога који је безмоћан, немоћ.* — Осећа своју безмоћност. *Ранк.*

безнàгласан, -сна, -сно индив. *ненаглашен.* — Рече тиҳим, безбојним, безнагласним . . . речима. *Петр. В.*

бѐзнāд м песн. *в. безнадност.* — На подножју . . . црнио се отвор . . . као капија у подземне казамате безнада. *Цес. А.*

бѐзнāдан, -дна, -дно *који је без наде, који нема изгледа на успех, безнадежан.* — Понови он готово истим безнадним гласом. *Леск. Ј.* Његова љубав према Љубици је безумна и безнадна. *Глиг.*

безна́дежан и **безнàдежан,** -жна, -жно *в. безнадан.* — Каква ће мека рука да ме спасе од мојих црних безнадежних мука? *Уј.* Ми млади а безнадежни писци нисмо били само невиђи читаоци. *Нуш.*

безна́дежњак м *в. безнадник.*

безна́дежно прил. *безнадно.*

безна́дежнōст, -ости ж *безнадност.*

бѐзнадницē прил. *в. безнадно.* — Обадвије на то безнадице уздахну. *Коз. Ј.*

бѐзнāдњак м *онај који је без наде, очајник.*

бѐзнāдно прил. *без наде на боље, очајно.*

бѐзнāднōст и **безна́днōст,** -ости ж *стање онога који је без наде, очај, очајање.*

бѐзнађе и **бѐзнађе** с *безнадност.* — Лекар је спустио руку са изразом потпуног безнађа. *Андр. И.*

безна́ње с *в. бесвест.* — Погледаше се као у безнању. *Брл.*

безна́родан, -дна, -дно *ненародан; без народне свести.* — У софистици је индивидуализам не само безнародан него и недруштвен. *Баз.*

бѐзначāј м песн. *в. бесмисленост.* — Ја ти, старче, радо не слушам говора празног дуги безначај. *Јакш. Ђ.*

бѐзначājан, -јна, -јно **а.** *који је без значаја, без вредности.* — Сваки је мислио на своје ствари разговарајући о безначајним стварима. *Франг.* **б.** *који ништа не каже, безизразан.* — Безначајним погледом гледала [је] у свећу. *Лаз. Л.*

бѐзначājњак м пеј. *бескарактеран човек.* — »Невријédник, безначајник«, и презирним би га погледом испратила. *Леск. Ј.*

бѐзначājно прил. *без значаја, неважно.*

безнача́јнōст, -ости ж **1. а.** *немање значаја ни вредности, ништавност.* — Дужност . . . приказивача [је] . . . да својом безначајношћу . . . покаже апсурдност . . . одушевљења према њему [Хлестакову]. *Поз. 1949.* **б.** *ситница, ситна ствар.* — У грозници сећамо се . . . неких безначајности. *Псих.* **2.** *бескарактерност.* — Баруница [му је] спочитнула безначајност. *Том.*

безна́челан, -лна, -лно **1.** *који је без (икаквих) начела.* — Наша [је] естетика прилично безначелна. *БК 1905.* **2.** заст. *који је без почетка.*

безна́челно прил. *не држећи се начела.*

безна́челнōст, -ости ж *особина онога који је без начела.*

бѐзнишњик м покр. *онај који нема нигде ништа, пуки сиромах.* — Настави се [ослони се на] тетка Ружина, човјека сиромаха и безнишника, који је у великој невољи живио. *Љуб.*

бѐзнишњāк м покр. *в. безнишник.* — Простаци и сиротиња, ма како иначе ваљани и честити били, остају вазда безнишњаци и фукаре. *Маш.*

бѐзног, -а, -о и **бѐзножан,** -жна, -жно *који је без ногу или без ноге.*

бѐзнос, -а, -о *који је без носа.* — Већи [сам] мајстор од . . . безносог . . . Хермолика. *Матош.*

бѐзносан, -сна, -сно *в. безнос.* — Није добро имати госта који се безносноме кипу клања. *Маж. Ф.*

бѐзношци, -ожāцā м мн. (јд. бѐзножац, -ошца) зоол. *врста водоземаца без ногу* Apoda gymnophiona. *Финк.*

бѐзобвēзан, -зна, -зно *који је без обавеза.*

бездбвезњик м ков. *онај који не зна ни за какве обавезе; разузданик.*

бездбвезница ж ков. *жена безобвезник, распусна жена.* — Треба само наићи на праву разузданицу, безобвезницу. *Божић.*

бѐзобвēзно прил. *без обавезе, необавезно.*

бѐзобзѝр м заст. *в. безобзирност.* — Тај безобзир, та простота, та несташица и најобичније уљудбе . . . *Шен.*

бѐзобзѝран, -рна, -рно *који нема никаквих обзира; сувише смео; дрзак.* — Своје мишљење изражавала [је] . . . кадшто и безобзирном отворености. *Цар Е.* Био је безобзиран према противницима. *Прод.*

безобзи́ркē прил. **1.** *безобзирце, не обзирући се, не осврћући се, што брже може.* — Тим путем треба ситнити кораком и презати уши, док се у неко вријеме мора ударити главом безобзирке. *Гор.* **2.** *в. безобзирно.*

бе̏зобзи́рно прил. *немајући никаквог обзира; дрско.*

безобзи́рно̄ст, -ости ж **1.** *особина онога који је безобзиран.* **2.** *безобзиран поступак.*

безобзи́рцē прил. **1.** *главом без обзира, не осврћући се.* — Прокраде се и побеже безобзирце кући. *Глиш.* **2.** *в. безобзирно.* — Безобзирце [се] протегнуо на дивану. *Матош.*

бе̏зоблā̏чан, -чна, -чно *који је без облака, ведар.*

бе̏зобли́чан и **безо̀бличан,** -чна, -чно **1. а.** *који је без икаква облика, неодређен:* ~ маса, ~ гомила, ~ сенка. **б.** *нејасан, неартикулисан.* — Безоблични лавеж излазио је из животиње. *Гор.* **2.** *неизразит, једнолик, отужан.* — У безгласном току... безобличног времена отуривали су оточани свој живот. *Кос.* У тим разговорима тече, као мутна вода, све оно... безоблично што живи у грађанскоме човеку. *Андр. И.*

безо̀бличје с = безобличност *особина онога што је безоблично, неодређеност; нејасност.*

безо̀блично прил. *неодређено, нејасно.*

безо̀блично̄ст и **безобли́чно̄ст,** -ости ж = безобличје.

безо̀бразан, -зна, -зно *који нема стида (образа), дрзак; непристојан, срамотан:* ~ понашање, ~ израз.

безобра̀злук м **1.** *дрскост, непристојност; безобразно понашање.* **2.** *безобразан поступак.*

безо̀бразни̏к м *безобразан, непристојан човек.*

безо̀бразница ж *безобразна, непристојна женска особа, бестидница.*

безо̀бразни̏чкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на безобразнике.*

безо̀бразно прил. *дрско; увредљиво, непристојно; бестидно.*

безо̀бразно̄ст, -ости ж *в. безобразлук.*

безо̀бра̏штина и **безобра̏штина** ж *в. безобразлук.* — Ја то прибрајам вашој познатој безобраштини. *Мар.*

безо̀двлачан, -чна, -чно = безодложан *неодложан, неизоставан.* — Замоли генерала да одустане од безодвлачне извржбе. *Ћал.*

бе̏зо̀двлачно прил. = безодложно *неодложно, неизоставно, без одлагања; одмах, сместа.*

бе̏зодговō̏ран, -рна, -рно **1.** *неодговоран.* **2.** *на што нема одговора.* — Намјесто отворено питање намеће безодговорно питање. *Шим. А.*

бе̏зо̀дложан, -жна, -жно прил. = безодвлачан.

бе̏зо̀дложно прил. = безодвлачно.

бе̏зодмō̏ран, -рна, -рно *в. неуморан.*

бе̏зодмō̏рно прил. *непрестано, неуморно.* — Казаљке варошког сата ... упредају невидљивом мрежом надања, у којој се човјек безодморно копрца. *Божић.*

бе̏зок, -а, -о **1.** *који нема једног ока, ћорав.* **2.** *који је без очију, слеп.*

безо̀кусан, -сна, -сно ков. = безукусан *који нема окуса, укуса.* — Брашно јој се чини ... као ... пијесак од којега дјеца ... праве ... безокусан ... »крух«. *Божић.*

бе̏зопā̏сан, -сна, -сно **а.** *који није опасан; нешкодљив.* — Ватрено оружје ... лов чини много безопаснијим. *Петр. М.* **б.** *безбедан, сигуран.* — Из мутних и дубоких вода доспео [је] у бистре и безопасне пличине. *Маш.*

бе̏зопā̏сно прил. *без икакве опасности, сигурно.*

безопа́сно̄ст, -ости ж *безопасан положај, безбедност, сигурност.*

бе̏зопоручан, -чна, -чно *који је без опоруке, без тестамента:* ~ наследство.

бе̏зоружā̏н, -а, -о и **бѐзоружа̄н,** -жна, -жно *в. ненаоружан.* — Безоружани, у туђим рукама, нису оно што су негда са пушком у руци ... били. *Ћип.* Она тројица могу бити јачи од једнога безоружанога Арнаутина. *Бож.*

бе̏зосеħа̄јан, -јна, -јно, ијек. бе̏зосје-ħа̄јан *који је без осећања, неосетљив; хладан, суров, груб.* — Богатство ... чини [људе] ... безосјећајнима. *Ант. 1.*

бе̏зосеħа̄јно, ијек. бе̏зосјеħа̄јно, прил. *без осећања; неосетљиво.*

безосеħа́јно̄ст, -ости, ијек. безосјеħа́јно̄ст, ж *немање осећања, неосетљивост.*

бе̏зосјетно̄ст, -ости ж (ијек.) *стање у којем се не опажају надражаји споља, извана.* — Док се пење, запада у пусту безосјетност у којој све као да плине око језгре свијести. *Божић.*

бе̏зосјеħа̄јан, -јна, -јно, ек. бе̏зосеħа̄јан.

бе̏зосјеħа̄јно, ек. бе̏зосеħа̄јно.

безосјеħа́јно̄ст, -ости, ек. безосеħа́јно̄ст.

бе̏зотпō̏ран, -рна, -рно *који не даје отпора, који нема воље за борбу; мек, попустљив.* — Заборавио Тоза све што га дотле одвраћало од... безотпорног предавања непријатељу. *К 1950.*

безотпо́рно̄ст, -ости ж *стање онога који је безотпоран; попустљивост, попуш-*

тање. — Сама Мутарчева наказност, болест, цио карактер и безотпорност нагонила га на то. *Цес. А.*

бѐзочан, -чна, -чно *бестидан; дрзак, безобзиран.* — Дрхтавих руку држао [сам] новине испуњене безочним хвалисањем и још безочнијим погрдама. *Поп. Ј.*

бѐзочњак м *онај који је безочан; бестидник.*

бѐзочница ж *дрска, безобзирна жена; бестидница.*

бѐзочњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на безочнике или на безочнице.*

бѐзочно прил. *дрско, безобразно, бестидно.*

бѐзочнӧст, -ости ж **1.** *особина онога који је безочан.* **2.** *безочан поступак, безочно понашање.*

бѐзочњāк м покр. *в. безочник. Вук Рј.*

бѐзоштво с *в. безочност. Р-К Реч.*

бѐзрадосно прил. *без радости.* — Посматрао га је строго и безрадосно. *Сим.*

бѐзрадостан, -сна, -сно *који је без радости.* — Мала сестра . . . с безрадосним сабласно блиједим лицем. *Сим.*

безрáзложан, -жна, -жно *који је без разлога, неоснован, немотивисан.* — Нема . . . безразложних облика у неимарству. *Андр. И.* Лик Зоричин . . . испуњавао га је . . . безразложном раздраганошћу. *Сим.*

безрáзложно прил. *без разлога, неосновано.*

безрáзложнӧст, -ости ж *особина онога који је безразложан, онога што је безразложно, неоснованост.*

бѐзрāчан, -чна, -чно **1.** *који је без зрака и светлости, мрачан.* — Ступам у избу немилу и мрачну, кō у гробницу, ледену, безрачну. *Марк. Д.* **2.** *безваздушан, безуздушан.*

бѐзредан, -дна, -дно *који је без реда, неправилан.* — Твар од искона безредна не може се подредити ни закону ни реду. *Баз.*

бѐзредно прил. *без реда, неправилно.*

безрѐзĕрвнӣ, -ā, -ō *који не чини никакве резерве ни ограде, одвећ отворен.* — Не говорим о њиховом [завађених критичара] доследном безрезервном излагању. *Михиз.*

бѐзреп, -а, -о и **бѐзрепан,** -пна, -пно *који је без репа.*

бѐзрепци, -пāцā м мн. (јд. бѐзрепац) зоол. *назив за водоземце који немају репа* Anura. *Бен. Рј.*

бѐзречан, -чна, -чно, ијек. бѐзрјечан *који није гласно изречен; нем.* — На Павлове . . . насртаје . . . остала [је] безречна. *Коз. Ј.* Измолише молитву . . . безречну. *И.*

бѐзречнӧст, -ости, ијек. бѐзрјечнӧст, ж индив. *ћутање, шутња.* — И Перица је чекао да мати рекне што. Бојао се ове безречности. *Петр. В.*

бѐзрибица ж *оскудица у риби.*

бѐзрјек, -а, -о (ијек.) *в. безречан, неисказан.* — Засједне му у душу неизрецива тешка бол, безрјека и тиха. *Ћал.*

бѐзрјечан, -чна, -чно, ек. бѐзречан.

бѐзрјечнӧст, -ости, ек. бѐзречнӧст.

бѐзрог, -а, -о *који је без рогова, шут.*

бѐзрōд м покр. *род удате жене који је остао без једне мушке главе.*

бѐзродан, -дна, -дно *неродан.* — Скрхаћу се као безродно дрво. *Ћор.*

бѐзродница ж = безроткиња *в. нероткиња.* — Безродница терети кућу, сам бог показује на њој гријех неплодности. *Гор.*

бѐзроднӧст, -ости ж *неродност. Р-К Реч.*

бѐзроткиња ж = безродница. — Ал' је Лале љубу укорио: »Анђо моја, ти си безроткиња«. *НП Вук.*

бѐзрук, -а, -о *који је без руку или без руке.*

бѐзрукац, -кца м *човек без обе или без једне руке. Р-К Реч.*

бѐзуб, -а, -о *који је без зуба:* ~ баба, ~ уста.

бѐзубан, -бна, -бно *в. безуб.* — Доиста . . . — дометне старац размакнувши своја безубна уста. *Цар Е.*

бѐзуб(н)ост, -ости ж *стање онога који је безуб.*

бѐзубо прил. *као безуб човек.*

бѐзув, -а, -о = безух *који је без једног или без оба ува; који је без слуха, глув.*

безȕвјетан, -тна, -тно = безуслован *који је без икаквих увјета, без услова, потпун, апсолутан:* ~ предаја, ~ потреба.

безȕвјетно прил. = безусловно *без икаквих увјета, услова, без поговора; неоспорно, апсолутно.*

безȕвјетнӧст, -ости ж = безусловност *особина онога што је безувјетно, безусловно; неоспорност, неограниченост.*

безȕзрочан, -чна, -чно *који је без узрока, неоснован, безразложан, немотивисан.* — Просу у рукав тајну и безузрочну . . . сузу. *Матош.* Овај тренутак вашег безузрочног нерасположења нећу никад заборавити. *Јакш. Ђ.*

безȕзрочнӧст, -ости ж *особина онога што је безузрочно.*

бѐзукрāсан, -сна, -сно *који је без украса, неукрашен.* — Обучене у . . . безукрасне, свилене блузе . . . улазиле су . . . у ручаоницу. *Петр. В.*

бе̏зукӯсан, -сна, -сно = безокусан.

бе̏зукӯсно прил. *без укуса, неукусно.*

бе̏зукӯсност и безукӯсност, -ости ж *особина онога који је без укуса, онога што је без укуса; неукусност, блутавост.*

бе̏зӯм 1. м *в. безумље.* — Љубим ли те . . . ил' ме безум гања. *Змај.* **2.** (у атрибутској служби) *в. безуман.* — Безума ти мисô онуд не тумара. *Крањч. С.*

бе̏зӯман и **бе̏зуман,** -мна, -мно **а.** *који је без ума, без разума, неразуман, недозрео.* — На усне му навру безумна муцања. *Петр. В.* **б.** *бесмислен.* — Испрекидано говорили . . . безумне ријечи. *Шимун.* **в.** *бесвестан.* — Жена, сва у ватри, са безумним погледом, настави да буца. *Ћоп.* **г.** *пометен, луд.* — [Он презире] људско ништавило и плетење безумне скупштине. *Њег.* Безумној снази титанска снага у помоћ се крете. *Ил.*

бе̏зумити, -ӣм несврш. **1.** прел. *заваравати, залуђивати. Вук Рј.* **2.** непрел. *бити безуман, поступати безумно. Бак. Реч.*

~ **се** *губити ум, лудети.*

бе̏зӯмље с = безумност **1.** *стање онога који је безуман.* — Сав кипи од . . . величанственог безумља храбрих. *Зог.* Жеђ ми је дала безумље и снагу. *Гор.* **2.** *безуман поступак.*

Изр. до безумља *прекомерно, лудо*; памет за ~ дати, умље за ~ **дати** *учинити нешто лудо.*

бе̏зӯмњак и **бе̏зумњак** м *безуман човек, лудак.*

бе̏зӯмница и **бе̏зумница** ж *безумна, луда женска особа.*

бе̏зӯмничкӣ и **бе̏зумничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на безумнике.*

бе̏зӯмнички и **бе̏зумнички** прил. *као безумник, безумно.*

бе̏зӯмно и **бе̏зумно** прил. *лудо, неразумно, неизмерно.* — А ја безумно волим своју вереницу. *Вас.*

бе̏зӯмнōст, -ости ж = безумље.

бе̏зумство с рус. *в. безумље.* — Безумству храбрих песму певајмо. *Сек.*

бе̏зупка ж зоол. *врста шкољке* Anodonta cygnea. *Терм. 4.*

бе̏зуслōван, -вна, -вно = безувјетан.

бе̏зуслōвно прил. = безувјетно.

безусло̏внōст, -ости ж = безувјетност.

безу̏спех, ијек. безу̏спјех, м *неуспех.* — Енглез се је о безуспјеху свих тих средстава већ давно освједочио. *Старч.*

безу̏спешан, -шна, -шно, ијек. безу̏спјешан *узалудан, неуспешан.*

безу̏спешно, ијек. безу̏спјешно, прил. *без успеха, узалудно, неуспешно.*

безу̏спешнōст, -ости, ијек. безу̏спјешнōст, ж *неуспех, неуспешност, неуспевање.*

безуспје-, ек. безуспе-.

бе̏зуст, -а, -о *који је без уста.*

бе̏зустōст, -ости ж *стање онога који је без уста* astomia. *Бен. Рј.*

бе̏зутеха, ијек. бе̏зутјеха, ж *неутешност.* — То би још више повећало безутјеху у њој. *Бег.*

безу̏тешан, -шна, -шно, ијек. безу̏тјешан, *који је без утехе, неутешан, очајан.*

безу̏тешно, ијек. безу̏тјешно, прил. *без утехе, неутешно, очајно.*

бе̏зутешнōст и **безу̏тешнōст,** -ости, ијек. бе̏зутјешнōст и безу̏тјешнōст, ж *неутешност, очај.*

безутје-, ек. безуте-.

бе̏зуфан, -а, -о заст. *који је без уфања, без наде, безнадан, безнадежан.* — Оставио браћу безуфану, јадну браћу љуту, забринуту. *Март.*

бе̏зуфа̄ње с *в. безнадност.* — Па се нада с безуфањем плати. *Март.*

бе̏зух, -а, -о = безув.

бе̏ј м тур. *в. бег.* — Изгубио [сам] доста бејова и чауша. *Кнеж. Л.*

бе̏јāз, -а̏за м тур. **1. а.** *бео коњ, белац. Реч. САНУ.* **б.** *бео голуб. Реч. САНУ.* **2.** (у атрибутској служби) непром. *в. бео.* — На њему је бејаз антерија. *НП Вук.*

бе̏јāр, -а̏ра *в. бехар.*

бе̏јāх, бе̏јāше итд., ијек. бӣјāх, бӣјāше итд. *импф. од бити*[2].

бе̏јзбōл м енгл. спорт. *врста америчке игре у којој се лопта удара штапом, машком.*

бе̏к м *блек.* — Ковали су чобани . . . нове планове . . . праћени смијешним беком коза. *Гор.*

бе̏к, бе̏ка м енгл. спорт. *један од два играча уже одбране фудбалског тима, ногометне момчади:* леви ~, десни ~.

бе̏ка ж *блека, блејање* (*оваца*).

бе̏кав, -а, -о *муцав.* — Усуди се укоравати бекавим гласом кројач. *Ков. А.*

бе̏кавац, -а̏вца м *муцавац. Бен. Рј.*

бе̏кавица ж **1.** заст. *срицање* (*на слогове*), *буквар.* — Кад ђак изучи бекавицу, онда узме часловац. *Вук Рј.* **2.** *овца. Вук Рј.*

бе̏каво прил. *муцајући, тепаво. Бак. Реч.*

бе̏кан м хип. *јагње.*

бе̏ка̄ње с *гл. им. од бекати.*

бе̏карити се, -ӣм се несврш. покр. *в. бекељити се.*

бекаси́на ж фр. зоол. *ритска шљука* Gallinago gallinago. *Реч. САНУ.*

бе́кати, бе̑кам и бе̑чем несврш. *блејати.*

бе̑ква, ијек. бје̑ква, ж бот. *врста врбе* Salix viminalis. *Терм. 3.*

бекéљити се, бе̏кељим се несврш. *кривити уста уз плажење језика и испуштање гласа »бе«, кревељити се.* — Језиком се човек служи да би опсовао, да би се бекељио и кревељио. *Сек.*

бекѐтање с *гл. им. од бекетати.* — Чувши . . . мучање крава и бекетање коза, занесем се опет у своје . . . мисли. *Јурк.*

бекѐтати, бе̏кећем несврш. *пуштати глас »бе-ке-ке«* (*о козама*). В. пр. уз гл. им. бекетање.

бе̑кеш м мац покр. *кратак капут постављен или обрубљен кожом.*

бе̏кина ж тал. покр. *одерана животињска кожа.*

бе́кнути, бе̑кнем сврш. **1.** *пустити глас »бе«* (*о овци*). **2.** пеј. *изустити, рећи, проговорити.* — Мукли глас бекну нешто кратко о »пет минута размишљања«. *Лал.* Знала [сам] да ће и новине бекнути своју. *Цар Е.* Не усуђују се о том ни бекнути јер би их другови утукли. *В 1885.*

бе̏ковина ж бот. **а.** *удика* Viburnum lantana. — Моја капља не расте ни на врби, ни на бековини. *Ков. А.* **б.** *картоп. Сим. Реч.*

бе̏ковскӣ, -ā, -ō спорт. *који се односи на бекове.*

бе̏кōн, -о́на и **бе̑кои** м енгл. *сланина са слојевима меса; свиња која даје такву сланину.*

бе̏кри м непром. тур. *в. бекрија.* — Иде онако с ћебетом као бекри Мујо. *Аз.*

бе̏крија м и ж тур. *пијаница; лола; мангуп, пропалица.* — Био је пре бекрија, али се сад човек тргао. *Вес.* Сматрали су [га] највећим весељаком и бекријом у селу. *Шов.*

бекрѝјāн, -а́на м необ. *в. бекрија.* — И Драгор, ријека помамна, кô бекријан се зурлом јави. *Стипч.*

бекрѝјāнка ж *бекријска песма.* — Бекријанка [наслов песме]. *Баш.*

бекрѝјāње с *гл. им. од бекријати.*

бекрѝјати, -ā̏м несврш. *пијанчити, лумповати.* — Бекријао је . . . бијесно. *Бен.*

бекрѝјāш, -а́ша м *в. бекрија.*

бекрѝјāшкӣ, -ā, -ō *в. бекријски.*

бе̏крӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на бекрије и бекријање.*

бе̏крӣјски прил. *као бекрија.*

бекрѝлук м *в. бекријање.*

бе̏крисати, -ишем несврш. заст. *в. бекријати.* — Играју карте, бекришу, троше новце. *Игњ.*

бе̏кство[1], ијек. бје̏кство, с **1.** *бег, бежање; нагао одлазак однекле; спасавање бежањем.* **2.** *одметање од власти, илегалност, одлазак у шуму.* — Поваздан [је] сједио испод свог воћњака . . . и тако . . . није био ни код куће ни у бјекству. *Ћоп.*

бе̏кство[2] с *в. беговство.*

бе̏ктāш, -а́ша м тур. покр. *члан једног од дервишких редова, дервиш.* — У сусједној соби хоџа с три бекташа. *Сим.*

бе̏ктāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на бекташе.*

бе̑л, бѐла, ијек. бијел, м бот. *љутић. Сим. Реч.*

бе̑ла, ијек. бијела, ж **1.** *бело на оку, беоњача, беона.* — Упрла очи у њега, у белу му се загледала. *Берт.* **2.** *назив одмила* (*о домаћим животињама беле боје*).

бе̏лāвка, ијек. бје̏лāвка, ж *назив за белу краву.* — Гледа како . . . белавка брзо маше репом. *Ранк.*

беладо̀на ж фарм. *алкалоид из биљке велебиља* Atropa belladonna. *Реч. САНУ.*

бе̏лāј, -а́ја м тур. **1. а.** *несрећа, невоља, мука, беда.* — Кад га какав белај снађе, па преноћи у 'апси. *Срем.* Не знаш ли муке и белаја. *НПХ.* **б.** *русвај, чудо.* — Одмах се чисти одатле да не буде белаја. *Глиш.* **в.** *гадно, ружно време.* — Видите и сами какав белај је напољу! Не вреди ни презати [коње] по оваквом белају од времена. *Срем.* **2.** *ђаво, враг.* — Сваком [се] белају зна домислити. *Павл.* Е на ти, вала, овај дукат капаре нек носи белај. *Глиш.*

Изр. споља калај, а изнутра ~ *на изглед добро, а у суштини најгоре*; исп. споља гладац, а изнутра јадац.

бела̀јисати, -ишем несврш. **1.** прел. *злостављати, мучити. Реч. САНУ.* **2. а.** непрел. *мучити се, патити се.* — Даје док има, а кад нестане, он се сам почне мучити и белајисати. *Ком.* **б.** *петљати, радити било шта.* — Ти боље знаш, с њима девераш и белајишеш. *Куш.*

бела̀јица, ијек. бјела̀јица, ж *бела чарапа. Прав.*

бела́нце и **бела̀нце,** -а и -ета, ијек. бјела́нце и бјела̀нце, с **1.** *прозрачна материја у јајету око жуманцета.* **2.** бот. *бели део језгре* (*у семенци*). *Реч. САНУ.*

бела̀нчевина, ијек. бјела̀нчевина, ж биол. *један од најважнијих састојака живога организма.*

бела̀нчевинаст, -а, -о, ијек. бјела̀нчевинаст *који је од беланчевине; сличан беланчевини.*

бела̀нчевинскӣ, -ā, -ō, ијек. бјела̀нчевинскӣ *који се односи на беланчевину.*

бела́њак, -њка, ијек. бјела́њак, м *в. беланце.*

бела̀сање, ијек. бјела̀сање, с *гл. им. од беласати (се).*

бѐласаст, -а, -о, ијек. бјѐласаст *који се беласа, који се прелива у бело, беличаст.*

бела̀сати (се), -а̄м (се), ијек. бјела̀сати (се), (ређе без се) несврш. *појављивати се белом бојом између других боја; помало и местимично се белети; преливати се у бело.* — Бјеласало [се] камење у јеврејском гробљу. *Андр. И.* Кроз зеленило [се] бјеласа женска одећа. *Бег.*

бела̀сица, ијек. бјела̀сица, ж мед. *болест усне слузнице* stomatomycosis. *Р-К Реч.*

бела̀скати (се), -а̄м (се), ијек. бјела̀скати (се) (ређе без се) *дем. и уч. према беласати (се).*

бела̀снути (се), -нём (се), ијек. бјела̀снути (се), сврш. *једанпут се појавити белином (између других боја).* — На уској стази бјеласнуше босе ноге. *Ћоп.*

бе́лати, бе̑ла̄м несврш. покр. *љуљати, њихати (у колевци).* — Па је води горе на чардаке да јој бела чедо нењихано! *НПХ.*

бе́лац, -лца, ијек. бијѐлац, м **1.** *човек беле расе, белокожац.* **2.** црквр. **а.** *православни мирски световни свештеник. Реч. САНУ.* **б.** *католички калуђер, редовник у белом оделу, доминиканац. И-Б Рј.* **3.** *бео коњ.* **4.** *бео покривач.* **5.** *предмет беле боје (сребрн новац, емајлиран гвозден предмет итд.).* **6.** *беланце. Вук Рј.* **7.** зоол. *врста белог лептира. Финк.*

бѐлача, ијек. бјѐлача, ж покр. **1. а.** *бели гуњ преко кога се опасује гуњина. Вук Рј.* **б.** мн. *мушке чарапе. Рј. А.* **2.** *разне животиње или предмети беле боје.*

белвѐдēр, -е́ра м тал. **а.** *место или дворац, замак са лепим изгледом, видиковац.* **б.** *мали торањ на кући, кула, чардак.* — Та зграда беше на два спрата и на њој беше начињен ... белведер где је стајао стражар. *Глиш.*

белвѐдēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на белведер.*

Белги̏ја́нац, -нца м **1.** *онај који је из Белгије.* **2.** (белги̏ја́нац) *тежак запрежни коњ.* — Возио [је] на два тешка белгијанца сијено за сјечку. *Кол.*

Белги̏ја̄ика ж **1.** *она која је из Белгије.* **2.** (белги̏ја̄нка) *пушка белгијске израде.* — У свакога пушка танка, дуга пушка белгијанка. *Јакш. Ђ.*

белги̏ја̄искӣ и **бѐлги̏јскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Белгију.*

бѐлги̏нка ж *в. белгијанка (2).* — Разговараше о томе: која пушка прави већу рупу кад погоди, шасповљача или белгинка. *Срем.*

бѐлег м и **бѐлега** ж, ијек. бȉљег и бȉљега **1.** *знак, ознака; обележје, карактеристика.* — У његовим описима ... има ... потајне мрзости на све што носи и најмањи белег варошке углађености. *Цар М.* Најглавнији биљег који је ... разликовао језик Хрвата и Срба ... од словенског бит ће помањкање носних гласова. *Јаг.* **2.** *печат.* — Смрт већ бјеше ударила на њу свој биљег. *Креш.* **3. а.** *ожиљак, траг, отисак.* — На челу бијаше записан биљег дубоке жалости. *Шен.* **б.** *рецка, црта.* — Станем и ја бележити на глави шећера; кад се год прода, повучем по једну белегу плајвазом. *Глиш.* **4. а.** *грб.* — Можда [си се] изневјерио нашему биљегу, илирскому мјесецу са звиједом. *Шен.* **б.** *значка.* — Дошуња се ... лугар са службеним биљегом на капи. *Ћип.* **5.** *мета, домет, нишан, циљ; црта (као знак старта или циља).* — [Никац] узе свој џефердар и нанишани биљег. *Вуј.* **6.** *пега, особени знак на телу.* — Пурко извео Живановог вранца без белеге. *Глиш.* **7.** (само ијек.) *таксена марка.* **8.** *гранични знак, камен међаш.* **9.** *надгробни камен.* **10.** *дар, поклон, успомена, трофеј.* — Љуби свекра у руку, од њега прими дар и белегу. *Станк.* Сваки биљег носи од Турчина: неко копље, неко турску главу, неко барјак, неко сабљу бритку. *НП Вук.* **11.** *предмет који узима врачара од болесника кад му врача.* **12.** (само биљега) индив. *белешка.* — Биљеге за улазак у српску историју. *Вук.*

Изр. бити, стајати на белези а) *не одступати;* б) *стајати на располагању;* в) *бити присутан, бити пред очима;* изаћи на белег(у) *изаћи на мегдан, на такмичење;* потврдити белегу *у новим делима и успесима остати на ранијој висини;* ударати, ударити, (о)ставити свој(у) белег(у) *вршити, извршити видан утицај.*

белѐгија ж тур. *камен за оштрење, брус, гладилица, оштрилица.*

белегѝјање с *гл. им. од белегијати.*

белегѝјати, -а̄м несврш. нар. **1.** *оштрити белегијом.* **2.** фиг. *гладити, бити љубазан, предусретљив (с одређеним циљем); ласкати, подилазити.*

бѐлеговати, -гујём, ијек. бȉљеговати, несврш. заст. **1.** *ударати печат. Бен. Рј.* **2.** *стављати таксене марке, таксирати.*

белѐдија ж тур. покр. *општина.* — Свака варош има своју управу која се зове беледија (општина). *Нуш.*

бѐлежење, ијек. бȉљежење, с *гл. им. од бележити.*

бѐлежити, -ӣм, ијек. бȉљежити, несврш. **1. а.** *записивати, уписивати, уносити (у књигу и сл.).* — Одавно ја биљежим доживљаје из свога живота. *Радул.* Биљежимо у црну књигу гријехе љепоте. *Уј.* **б.** *обеле-*

жавати, означавати. — Најзад је нашао парче дебеле оловке којом мајстори бележе греде при дељању. *Пер.* **в.** *подвлачити, истицати, спомињати.* — Стари Скалигер биљежи као карактеристику ондашњих Енглеза одвратност од прања хладном водом. *Матош.* **г.** *показивати.* — Он од свога развитка непрестано биљежи техничке успехе изразитог западњака. *КР 1924.* **2.** *стављати знак, остављати траг.* — Док рањене ноге буду биљежиле бјелину поља црвеним трагом... *Уј.* фиг. Казна печат срама бележи сред чела. *Бој.*

Изр. ~ у грех *замерати, памтити као грех*; ~ у перо *записивати (нечије речи)*; ~ у рабош *зарезивати рецку у рабош*; фиг. *в. бележити у грех.*

бѐлежица ж *дем. од белега, пегица.*

бѐлежнӣк, ијек. бӣљежнӣк, м **1.** ист. *онај који је водио административне послове (најчешће у општини)*: општински ~. **2.** *бележница; протокол; новчаник.*

Изр. јавни ~ ист. *лице које је овлашћено да издаје и оверава јавне исправе (уговоре и др.).*

бѐлежнӣков, -а, -о *који припада бележнику.*

бѐлежнӣковица, ијек. бӣљежнӣковица, ж *бележникова жена.*

бѐлежница, ијек. бӣљежница, ж *свеска за бележење, блок*; исп. бележник (2).

бѐлежнӣчкӣ, -ā, -ō, ијек. бӣљежнӣчкӣ *који се односи на бележника, који припада бележнику*: ~ дужност.

бѐлежнӣштво, ијек. бӣљежнӣштво, с *занимање и звање (јавног) бележника, канцеларија бележника.*

белѐнзук м и **белѐнзука** ж тур. **1.** *наруквица, гривна.* **2.** мн. *окови (за руке), лисице.* — Окова га све у гвожђе љуто... на руке двоје белензуке. *НП Вук.* **3.** нар. песн. *карика, украс на пушци или на јатагану.* На [пушци]... је триста белензука. *НПХ.*

белѐсати се, -ām се, ијек. бјелѐсати се, несврш. *в. беласати се. Реч. САНУ.*

бе́лети, бе́лӣм, ијек. бијѐљети, несврш. **а.** *постајати бео.* — Господару... већ одавно бијеле кости. *М-И.* **б.** *показивати се (о дану, зори, небу).* **в.** *постајати сед.* — Најједном [се] почео губити... белети и старети. *Петр. Б.* **г.** *бледети, губити првобитну боју (нарочито текстилна материја на сунцу).*

~ **се 1.** *видети се бео, својом белином падати у очи, издвајати се белом бојом (у мраку или од предмета друге боје).* — Као кости бијели се изровано камење. *Гор.* **2. а.** *светлети се.* — Вани бијели се још дан. *Шен.* Погледај тамо... где се небо бели. *Јакш. Ђ.* фиг. Благо оном ком се дан још бели. *Радич.* **б.** *сијати се.* — Полице... креветац и чивилуци — све се то бели од чистоће. *Вес.*

белѐтрист(а) м фр. *писац белетристичког дела.*

белетрѐстика ж *забавна, лепа књижевност, књижевност у ужем смислу.*

белетрѐстичӑр м *в. белетрист(а). Р-К Реч.*

белетрѐстичкӣ, -ā, -ō = белетристични *који се односи на белетристику.*

белетрѐстички прил. *као белетрист(а); као у белетристици.*

белетрѐстичнӣ, -ā, -ō = белетристички.

белѐтристкиња ж *женска особа белетрист(а).*

бѐлешка, ијек. бӣљешка, ж (ген. мн. бѐлежāкā) **1.** *забелешка, испис, запис који неко ставља на хартију, папир.* — Неколико бележака из старије српске историје. *Вук.* **2.** *писмени податак.* — Од 12. вијека даље има о њој [народној поезији] све више биљежака. *Барац.* **3. а.** *кратак чланак или само запис у часопису или новинама о догађајима из културног живота, дат обично само као обавештење.* — Ова белешка... објављена [је] прво у СКГ 1926. *Јов. С.* **б.** *краћи допис у дневној штампи.* — Дошла је да потражи неку биљешку у бечкој »Pressi«. *Леск. Ј.* **4.** *записник, дневник (судски, скупштински, школски и сл.)*: стенографске белешке. **5.** заст. *школска оцена.* — После неког времена он је престао да нас слишава, а стављао нам је ваздан највећу белешку. *Марк. Св.* **6.** *писана хартија, цедуљица.* — Пружи му биљешку с оцјенама, добивеним у школи. *Крањч. Стј.* **7.** *напомена, примедба.* **8.** *траг, белег, отисак, модрица.* — Ременом прсте стишће да на њима види се модра... биљешка. *Бег.*

белешкáрӗње, ијек. биљешкáрӗње, с *гл. им. од белешкарити.*

белешкáрити, -èшкāрӣм, ијек. биљешкáрити, несврш. пеј. *писати белешке (3).* — Престао [је] да белешкари свакодневне догађаје. *Пол. 1960.*

бѐлешчица, ијек. бӣљешчица, ж *дем. од белешка.*

белзѐбуб м *сатана, ђаво.* — Има ту и још неких демона и белзебуба. *Бат.*

бе́лӣ, -ā, -ō *в. бео.*

бѐли прил. тур. *заиста, доиста.*

бѐлидба, ијек. бјѐлидба, ж *бељење.*

бѐлизна, ијек. бјѐлизна, ж анат. покр. *в. беоњача.* — Спољашњи слој [очног једра] сачињава као порцелан бела, чврста беоњача (белорка, белизна). *Батут.*

бѐлија, ијек. бјѐлија, ж бот. *врста крупне беле пшенице* Triticum turgidum. *Сим. Реч.* Изр. погача ~ *бела погача.*

бѐлилац, -иоца, ијек. бјѐлилац, м *онај који што бели.*

бѐлило, ијек. бјѐлило, с **1. а.** *бела боја (за бељење предмета).* **б.** *в. белина.* — Очи су им мале . . . због бљештавог белила снега. *Петр. М.* **2.** *место где се бели платно. Вук Рј.* **3.** *светлост (дана, зоре).* — Кроз оканце помоли се слабо бјелило дана. *Шен.* **4.** *бело усијање, ужареност.* — До бјелила ужарено сунце. *Донч.*

бѐлӣља и **бѐлиља,** ијек. бјѐлӣља и бјѐлиља, ж *жена која бели (обично платно).*

белӣна, ијек. бјелӣна, ж **1. а.** *бела боја предмета, људске коже; бео изглед.* — Свуда белина чисте хартије. *Ћос. Б.* **б.** *бело усијање.* — Жар усијана жељеза [прелази] у бјелину. *Андр. И.* **2.** *светлост (дана, зоре).* — Од бјелине јутарњег неба звијезде се гасиле. *Шимун.* **3.** *седоћа, седина, седо место.* — Бјелине у . . . коси и броди. *Цар Е.* **4.** *бела одећа, беле хаљине;* супр. црнина. — По Немачкој [се] за умрлим белина носи. *СКГ 1937.* **5. а.** *бело, цензурисано место у новинама.* — Месаћеро је пун празнина, бјелина. *Ћон.* **б.** *маргина.* **6.** *бело, беличасто воће (јабука, шљива, грожђе). Реч. САНУ.*

бе́лити, бе́лӣм, ијек. бије́лити, несврш. **1.** *чинити белим, бојити у бело, чистити од прљавштине и сл.* — На потоку девојка ми платно бели. *Макс.* Коштани угаљ . . . се бијели цијеђењем кроз сподије. *ОК.* Ја нијесам бијелила лице ни за бана ни за ђенерала. *НП Вук.* **2.** *чинити седим.* — И године . . . беле њему косе вране. *Радич.* **3.** *осветљавајући чинити белим.* — Мјесец је бијелио лишће. *Торб.* **4.** покр. *скидати љуске, љуштити, комишати кукуруз.* — Лупачи бијеле кукуруз. *Ков. А.* **5.** *досипати (у вино другу течност, текућину), разводњавати.* — Па Милошу бијељаху вино, присипаху шећер-медовину да опију војводу Милоша. *НП Вук.*

Изр. не ~ зуба *не проговорити ни речи;* нит' црни нит' бели *не говори ни једне речи.*

~ **се** *мазати се белилом.*

бѐлица, ијек. бјѐлица, ж **1.** *у значењу придева »бела«, уз разне именице:* ~ шљива, ~ трешња, ~ ружа, ~ пшеница, ~ овца, ~ куна, ~ десетица (од белог металног новца), ~ кожа (средњи слој коже), ~ змија итд. **2.** *у самосталној употреби значи: неисписан, непопуњен, нпр.: бланкет, хартија, папир (за разне потребе).* — Напише на бјелицу кратку вијест: »Добио сам сина!« *Том.* **3.** *врста земљишта беличасте боје, пепељуша.* — Пепељуша (бјелица) је тло . . . умјерене климе с доста падавина. *ОГ.* **4.** зоол. *в. беовица, укљева. Терм. 4.*

бѐличаст, -а, -о, ијек. бјѐличаст **а.** *понешто бео, с белом нијансом.* — На хоризонту се види дим бјеличаст при врху. *Андр. И.* **б.** *плав (према боји косе и очију).* — Један бјеличаст и кршан момак имао је на глави војничку капу. *Тур.*

бѐличасто-, ијек. бјѐличасто- *као први део сложених придева значи: беличасти прелив неке боје која се казује другим делом сложенице:* беличастосив, беличастосребрн.

бѐлка, ијек. бӣјелка, ж **1.** хип. *женска особа, нарочито девојчица, светлоплаве косе.* **2.** *разне врсте животиња беле боје или с неким белим обележјем и име таквим животињама (куја, мачка, крава, кокош, кобила итд.).* **3.** зоол. *в. беовица, укљева. Бен. Рј.*

белкàнто м тал. муз. *лепо певање, виртуозност у извођењу вокалне технике.*

бѐлкаст, -а, -о, ијек. бјѐлкаст *беличаст.*

бѐлкасто, ијек. бјѐлкасто, прил. *са белом нијансом боје.*

бѐлкасто-, ијек. бјѐлкасто- *у сложеним придевима значи беличасту нијансу неке боје:* белкастоплав.

бѐлкати се, -ӑм се, ијек. бјѐлкати се *дем. према белети се.*

бѐлкиња, ијек. бјѐлкиња, ж *женска особа беле расе;* исп. белац (1).

бе́ло, ијек. бије́ло, прил. у изразу: гледати ~ *гледати зачуђено, разрогачених очију.* — Шта ме гледаш тако бело? *Пол. 1958.*

бело-, ијек. б(и)јело- *као први део придевске сложенице значи бели прелив појединих боја:* белосив, белозелен.

бѐлобор, ијек. бјѐлобо̀р, м бот. *в. бели бор (уз бор изр.). Бак. Реч.*

белòбрад, -а, -о, ијек. бјелòбрад *који има белу или седу браду.*

белòбрк, -а, -о, ијек. бјелòбрк *који има беле бркове; који има седе бркове.*

бѐлṑв, -ова, ијек. бјѐлṑв, м **1.** *бео пас.* **2.** бот. *в. љутик. Бен. Рј.*

бѐлов, -а, -о, ијек. бјѐлов *који је од бела, од храста.*

бѐловача, ијек. бјѐловача, ж **1.** *белово дрво; белова грана.* **2.** *кисео тип земље влажне зоне, пепељуша. Свезн.*

бѐловина, ијек. бјѐловина, ж *врста храстовине. Вук Рј.*

белòврат, -а, -о, ијек. бјелòврат *који је белог врата.*

белогардéјац, -јца, ијек. бјелогардéјац и бјелогардијац, м *онај који се борио против*

бољшевика, против комунизма у СССР; супр. црвеноармејац.

белогàрдējскӣ, -ā, -ō, ијек. бјелогàрдēјскӣ *који се односи на белогардејце.*

белогàрдист(а), ијек. бјелогàрдист(а), м *припадник беле гарде; борац против револуције; борац против партизана у Словенији (за време другог светског рата).*

белогвардéјац, -јца м рус. *в. белогардејац.*

белòглав, -а, -о, ијек. бјелòглав *који је отвореноплаве косе; који је седе косе.*

Изр. белоглави суп зоол. *в. уз суп (изр.).*

белògорица и белогòрица, ијек. бјелògорица и бјелогòрица, ж *листопадно дрвеће*; супр. црногорица.

белògоричнӣ и белогòричнӣ, -ā, -ō, ијек. бјелògоричнӣ и бјелогòричнӣ *који се састоји од белогорице, који се односи на белогорицу.*

белògраб, ијек. бјелògраб, м бот. *в. бели граб (в. уз граб изр.). Вук Рј.*

белògрив, -а, -о, ијек. бјелògрив, песн. **а.** *који је беле гриве; који личи на белу гриву; који има белу косу.* **б.** *који диже пенушаве морске таласе.* — Слуша цвијел бјелогривог југа. *Кос.*

белògривац, -йвца, ијек. бјелògривац, м *онај који је белогрив.*

белògрласт, -а, -о, ијек. бјелògрласт *в. белогрли. Р-К Реч.*

белògрлӣ, -ā, -ō, ијек. бјелògрлӣ *који има бело грло, врат.* — И поведе булу бјелогрлу. *НП Вук.* Цериле су се ... усне убијеног белогрлог пса. *Моск.*

белògруд, -а, -о ијек. бјелògруд *који има беле груди. Р-К Реч.*

белогýњац, -њца, ијек. бјелогýњац, м покр. *онај који носи бели гуњ.*

белòдан, -а, -о, ијек. бјелòдан *јасан као дан, очигледан.* — Настоји да докаже бјелодану невјеру своје жене. *Комб.*

белòдано, ијек. бјелòдано, прил. *јасно као дан, очигледно.*

белòданōст, -ости, ијек. бјелòданōст, ж *очевидност, јасност.*

белòзуб, -а, -о, ијек. бјелòзуб *који има беле зубе.*

бѐлōјка, ијек. бјѐлōјка, ж бот. *мушка биљка конопљина* Cannabis sativa. *Рј. А.*

белòкап, -а, -о, ијек. бјелòкап *који носи белу капу.*

белокáпац и **белòкапац,** -пца, ијек. бјелокáпац и бјелòкапац, м *онај који носи белу капу (обично презриво за Арбанаса).*

белòкож, -а, -о и **белòкожан, -жна,** -жно, ијек. бјелòкож и бјелòкожан *који има белу кожу.*

белòкор, -а, -о, ијек. бјелòкор *који има белу кору.*

белòкораст, -а, -о, ијек. бјелòкораст **1.** *који има беле корице, белу дршку.* — Машио [се] силава и из њега ... ишчупао дуги, белокрасти револвер. *Рад. Д.* **2.** *који је беле коре.*

белòкорац, -ōрца, ијек. бјелòкорац, м *нож, јатаган, револвер са белом дршком.* — Начелник је добио ... леп белокорац револвер. *Срем.*

белòкос, -а, -о, ијек. бјелòкос *који је беле косе, који је седе косе; који има плаву косу.*

бѐлокōст, -ости, ијек. бјѐлокōст, ж *слонова кост.*

белòкостан, -сна, -сно, ијек. бјелòкостан *који је од слонове кости.* — [Наслони] браду ... на бјелокосни држак свога штапа. *Шен.*

белòкрил, -а, -о, ијек. бјелòкрил *који има бела крила.* — фиг. Бјелокрилих сања кор кликће у бескрају плавом. *Крл.*

белòлик, -а, -о, ијек. бјелòлик. **1.** *који има бело лице.* — Бјелолика му с цвијета никне дјева. *Шен.* фиг. *који има белу кожу (о људима).* — Завист ... белоликих силеција ... не исцрпљује побуде свих оних који су се ... придружили хајци на Црнце. *Б 1958.* **2.** *који има господско, очувано, неопаљено лице.* — Ја немам сажаљења за те белолике и белоруке. *Моск.*

белòликōст, -ости, ијек. бјелòликōст, ж *особина оног који је белолик.*

белòмлечан, -чна, -чно, ијек. бјелòмљечан *који је бео као млеко.*

белонѐдѐљнӣ, -ā, -ō, ијек. бјелонѐдјѐљнӣ *који се односи на белу недељу; састављен, удешен за белу недељу.* — Он сам рекао је за њу [владу] на свој један саркастичан начин: белонедељно министарство. *Јов. С.*

белòног, -а, -о, ијек. бјелòног *који је белих ногу; путоногаст (коњ, пас, срна).*

белòнога, ијек. бјелòнога, **ж 1.** *женска особа или животиња белих ногу.* **2.** бот. *сапуника, сапун-трава. Рј. А.*

бѐлоња, ијек. бијѐлоња, м *бео во.*

белопàндара ж агр. покр. *бела шљива. Вук Рј.*

белòпēрка, ијек. бјелòпēрка, ж зоол. *врста рибе, бодорка. Финк.*

белòпут(ан), -т(н)а, -т(н)о, ијек. бјелòпут(ан) *који има белу кожу, белокож.*

белòпутнōст, -ости, ијек. бјелòпутнōст, ж *особина онога који је белопутан.*

белòреп, -а, -о, ијек. бјелòреп *који има бео реп (коњ, птица).*

белòрук, -а, -о, ијек. бјелòрук **а.** *који има беле руке.* **б.** *који има беле, господске, нерадничке руке.*

белорýкац, -кца, ијек. бјелорýкац, м **ист.** *припадник официрске организације »Бела рука« у Србији.*

белòрукачкӣ, -ā, -ō, ијек. бјелòрукачкӣ *који се односи на белорукце.*

белòрун, -а, -о, ијек. бјелòрун *који има бело руно, белу вуну.*

белòрух, -а, -о, ијек. бјелòрух *који је обучен у бело рухо, бело одело.*

белòсветскӣ и **белосвèтскӣ,** -ā, -ō, ијек. бјелòсвјетскӣ и бјелосвјèтскӣ, погрд. **а.** *који је дошао из белога света, из туђине; који се односи на туђину:* ~ олош, ~ протува. **б.** (у именичкој служби) ж *покварена, неморална женска особа.* — Зар да је гурнемо у биједу, да постане бјелосвјетска? *Сим.*

бе́лōст, -ости, ијек. бијèлōст, ж *в. белина.*

белòта, ијек. бјелòта, ж *в. белина.*

белòтрб и **белотр̀бушаст,** -а, -о, ијек. бјелòтрб и бјелотр̀бушаст *који је белог трбуха.*

белòтреп, -а, -о, ијек. бјелòтреп *који има беле трепавице.*

белòтрепаст, -а, -о, ијек. бјелòтрепаст *в. белотреп.*

белòћа, ијек. бјелòћа, ж *в. белина*; фиг. *чедност, чистота.* — Истина [је] у бјелоћи душе дјетинске. *ХР 1928.*

белòув и **белòух,** -а, -о, ијек. бјелòув и бјелòух *који има беле уши.*

белòушка, ијек. бјелòушка, ж зоол. *врста обичне водене змије* Natrix natrix. *Терм. 4.*

бѐлоцвāт, ијек. бјѐлоцвāт, м бот. *в. наруцис. Сим. Реч.*

бе́ло-цр̀вен, -ена, -ено, ијек. бје́ло-цр̀вен *који је од беле и црвене боје.*

белòшљива, ијек. бјелòшљива, ж агр. *трновача, трношљива. Сим. Реч.*

бѐлӣ(м) прил. тур. *вађда, можда, по свој прилици.* — У новинама је било, белӣм си читао. *Шуб.*

бѐлӯг м и **бѐлуга** ж, ијек. бјѐлуг и бјѐлуга *бела свиња. Вук Рј.*

бѐлусав, -а, -о, ијек. бјѐлусав *који се белуса.*

белӯсати се, -ām се, ијек. бјелӯсати се, несврш. *в. беласати се.*

белӯтак, -тка, ијек. бјелӯтак, м **1.** мин. *бели обли комад кварца, кремена*; фиг. *искра.* — Шикнуло [је] ... исповешћу сачињеном од разбацаних белутака сећања. *Михиз.* **2.** *в. беоњача.* — Свети Рок ... је на слици обечио очи к небу, искренувши бјелутке. *Гор.*

бѐлуцав и **белӯцав,** -а, -о, ијек. бјѐлуцав и бјелӯцав *који се белуца.*

белӯцати се, -ām се, ијек. бјелӯцати се *испрекидано се појављивати белином*; исп. беласати се.

белӯшав и **бѐлушав,** -а, -о, ијек. бјелӯшав и бјѐлушав **1.** *в. беличаст.* **2.** *плав, који има светлу боју косе и коже.* — Бјелушави су некако ... ја више држим да су Њемци но ико други. *Ћон.*

бѐлӯшан, -шна, -шно, ијек. бјѐлӯшан, хип. *в. беличаст.*

белӯшаст и **бѐлушкаст,** -а, -о, ијек. бјелӯшаст и бјѐлушкаст *в. беличаст.*

бѐлцат и **бѐлцāт,** -а, -о, ијек. бјѐлцат и бјѐлцāт *за појачање придева бео:* бео ~ *сасвим бео, потпуно бео, чисто бео.*

бѐлчић, ијек. бјѐлчић, м *дем. од белац, сребрн новчић.* — Даде белчић. *Радич.*

бѐљ, ијек. бӣјељ, м *покривач, губер, поњава.* — Ноге пружај докле бијељ заповиједа. *Н. посл. Вук.*

бѐљ, бѐља, ијек. бјѐљ, м бот. *в. бељика. Реч. САНУ.*

бѐља, ијек. бјѐља, м и ж *домаћа животиња беле боје.*

бѐљавина, ијек. бјѐљавина, ж **1.** презр. покр. *млеко.* — Па бар да имаш да једеш као човјек, него само качамака и бјељавине. *Ђур.* **2.** *морска пена, узбуркано море.* — Бијеле попут бјељавине морских валова. *Креш.*

бѐљан, -а, -о хип. *в. белцат.* — Све је чисто па бело бељано као снег. *Ад.*

бѐљāр, -а́ра, ијек. бјѐљāр, м **1.** *занатлија који боји у бело.* **2.** покр. *занатлија који прави бељеве. Вук Рј.*

бѐљара и **бељàрица,** ијек. бјѐљара и бјељàрица ж *в. белиља. Вук Рј.*

бѐљāрница, ијек. бјѐљāрница, ж *радионица за бељење платна.* — Платна нашега ове године неће бити на вашару. Сушару и бељарницу затворио сам. *Глиш.*

бе́љац, -ьца, ијек. бијѐљац покр. *в. белац* (*3*). — Већ су упрегнути бесни коњи, бељци, вранци и жерави. *Змај.*

бѐљāч, -а́ча, ијек. бјѐљāч, м *личилац, молер.* — Паде сумња на бјељаче, сеоске надриобртнике. *Гор.*

бѐљвица ж зоол. *врста речне рибе без крљушти.* — Међу чистим рибама најважнија је »пастрва«, а затим »бељвица«. *Дед. Ј.*

бе́љење, ијек. бијѐљење, с *гл. им. од белети и белити.*

бељѐтина, ијек. бјељѐтина, ж *аугм. од бѐљ, бӣјељ.*

бе̏љӣ, -ā, -ē, ијек. бје̏љӣ *комп. од бео.*

бѐљӣг, -и́га и **бѐљӣк,** -и́ка м бот. *в. љутик* Quercus sessiliflora. *Сим. Реч.*

бѐљика, ијек. бјѐљика, ж бот. *део дрвета између коре и сржи. Реч. САНУ.*

бѐљина, ијек. бјѐљина, ж *аугм. од бе̏љ.*

бе̏љити се, бе̏љӣм се несврш. покр. *кревељити се, бекељити се.* — И дијете би се побунило ... бељило. *Јел.*

бе̏лька, ијек. бӣје̏лька, зоол. покр. *в. беовица. Вук Рј.*

бељу̀гав, -а, -о, ијек. бјѐљу̀гав *в. белич аст.* — Пође да прислушкује жмигајући ... бјељугавим трепавицама. *Ћоп.*

бе̑н и **бе̏н** м тур. *младеж.* — Туркиње а и наше гдјекоје жене ... мисле да је лијепо имати бене по лицу, и зато их црном бојом граде и које немају. *Вук Рј.*

бе̏на ж (ген. мн. бе̑нā) тур. *будала, луда.* — Нијесу они бене да чекају. *Тур.*

бе́на ж покр. **1.** *хип. од бенка.* **2.** *мушка блуза* (*обично од памучног материјала*).

бе̏нав, -а, -о = бенаст *глупав.*

бе̏навац, -āвца м *онај који је бенав, бена. Бен. Рј.*

бена̀вија ж *оно што је бенаво, будалаштина.* — Несретни синко, у што си запро ... баци бенавију с главе, а слушај старијега. *Андр. И.*

бена̀вило с *стање онога који је бенав, бенавост, глупавост.*

бена́вити, бе̑нāвӣм несврш. **а.** *говорити глупости.* — Ма ајд' не бенави. Све видио, само цара не видио. *Кос.* **б.** *правити, чинити глупости.* — Кад господа толико бенаве, је ли право да хајдук у своме скровишту чами? *В 1885.*

~ **се** *правити се бенаст, луд, ачити се.* — Деца су била озбиљна као маторци, а старци се бенавили горе него деца. *Уск.*

бена́вљење с *гл. им. од бенавити* (*се*).

бе̏наво прил. *као бена, глупо.*

бе̏навӧст, -ости ж *особина и стање онога који је бенав, глупавост.*

бе̏нāк м покр. *в. бе̏на.* — [Он ће] умрети као бенак, какав је сада. *Јов. Ј.*

бе̏наст, -а, -о = бенав. — Наш је свијет грозно бенаст. *Шен.* Чим ти у мене зинеш тим твојим бенастим очима, ја ћу одмах заборавити што сам почео. *Ћоп.*

бе̏насто прил. *као бена, као будала.* — Ја власт, па да признам да сам лудо и бенасто радио? *Лаз. Л.*

бенастӧћа ж *бенавост.*

бѐнāђ, -а́ћа м (вок. бѐнāђу) *в. бена. Реч. САНУ.*

бе́нац, -нца м (вок. бе́нче) *в. бена.* — Сви у један глас рекоше да је Иван луд, и од тога времена свако га је звао именом Иван бенац. *Андр. И.*

бе̏нāш м покр. *в. бе̏на.* — Бенашу један, гдје си ти видио да се кључад вежу пред цркву. *Ћоп.*

бѐнгāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на индијску област Бенгал.*

Изр. ~ ватра, ~ светлост *ватромет у бојама*; осветљен бенгалском ватром фиг. *приказан у нарочитој намери.*

бѐндати, -ām несврш. покр. *придавати важност* (*коме*), *уважавати* (*кога*). — Ама мрачајски прото ... мало бенда и владику и свој суд. *Коч.*

бенђѐлук м тур. покр. *опојна трава, опојни напитак*; *омама.* — Какве мијешаш бенђелуке у то вино? *Наз.*

бенђѐлучан, -чна, -чно *који опија, успављује, омамљује.* — Где ничеш тол'ка бенђелучна траво! *Змај.*

бѐнђија ж *в. бенђелук. Реч. САНУ.*

бѐне, -ета с *в. бе̏на.* — Зар свако бене да резили оваква човека, који је цео век провео служећи државу. *Ранк.*

беневолѐнтан, -тна, -тно лат. *расположен према некоме, благонаклон.*

беневолѐнтно прил. *благонаклоно.* — Смјешка му се беневолентно кад му је Кон опет добавио кутију најфинијег пурзијана уз предратну цијену. *Крл.*

бенѐвреке ж и **бенѐвреци** м мн. арб. *уске сукнене чакшире.*

бенедѝктӣн, -ина м *врста ликера.* — Поручих кафу и бенедиктин. *Мил. В.*

бенедиктѝнац, -нца м **1.** *католички редовник реда св. Бенедикта.* **2.** *бенедиктин.* — Отац ју је уловио да је пила његов бенедиктинац. *Бег.*

бенедѝктӣнка ж *редовница реда св. Бенедикта.*

бенедѝктӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бенедиктинце или на бенедиктин.* — Њих [ликера] има врло много ... ванили, бенедиктински, кирасо. *Батут.*

бенѐдиктовац, -бвца м *бенедиктинац* (*1*).

Бе̏нелукс м скраћ. *савез Белгије, Холандије и Луксенбурга.*

бенéтало м *онај који бенеће, који говори којешта.*

бенéтање с *гл. им. од бенетати.*

бенéтати, бе̏нēћēм (ређе бе̏нēтāм) несврш. *говорити глупости, лупетати.* — Излуди и почима да бенеће о незнаним

баштама гдје све мирише. *Цес. А.* Бенетате којешта по механи с оним вашим лудим попом. *Глиш.*

бенѐтина ж *аугм. од бе̏на.*

бенѐфпцӣј, -ија м **бенефи́ција и бенѐфӣцнја** ж (чешће у мн.) лат. *корист, привилегија.* — Њима би се [могле] . . . да пруже без икаквих већих тешкоћа све оне бенефиције које данас уживају. *Д 1934.*

бенефицӣја̄т, -áта м *ђак који прима стипендију, стипендист(а).* — Тко је ту игру саставио и удесио? Она му одговори: Бенефицијат из њихова села, који је врло вјешт овакву прирећивању. *Вел.*

бе̏нешкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Бенешку Словенију.*

бе̏нзӣн, -и́на м хем. *погонско уље које се добива пречишћавањем нафте или дестилацијом угља.*

бензи́нац, -нца м *мотор на бензин.*

бе̏нзӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бензин:* ~ мотор, ~ станица.

бе̏нзо̄л, -о́ла м хем. *безбојан, миришљав, испарљив и запаљив угљоводоник.* — Из њега [угљена] се добивају парафин, бензол, бензин. *Туђ.*

бе̏нӣгнӣ, -а̄, -о̄ лат. *доброђудан, безопасан (о туморима);* супр. малигни.

бе̏нка и **бе̏нкица** ж *кошуљица, блузица за бебе.* — Шта је само фачли, капица и бенкица спремила. *Срем.*

бенсӣла̄х, -а́ха м покр. *широк појас са преградама (обично од коже).* — У тишини се чуло како му шкрипи кожа на бенсилаху и тозлуцима. *Андр. И.*

бе̏нт м (лок. бе̏нту) тур. покр. **1. а.** *брана (на води), устава, насип; преграда. Вук Рј.* **б.** *јарак, јаз.* — Нема да излети босоног, па да јури са осталом децом башчелуцима и да гази бентове. *Марк. М.* **2.** фиг. покр. *параграф.* — Можеш проучити све бентове . . . овога свијета па ћеш опет остати слијепац код очију. *Радул.*

бе̏нтос м грч. биол. *животиње или биљке које живе на морском дну. Терм. 4.*

бенцѐлук м *в. бенђелук.* — Он је . . . узимао из . . . кутије . . . ситне залогаје свог драгог бенцелука у ушећереном воћу. *Андр. И.*

бе̏нџо м енгл. муз. *музички инструменат северноамеричких Црнаца, сличан гитари.*

бе̏о, бе́ла, бе́ло, ијек. бӣјел и бӣо (одр. бе̏лӣ, -а̄, -о̄; комп. бе̏љӣ); супр. црн **1. а.** *који има боју снега, млека и сл.* **б.** *који се белином одваја од средине.* — Кренуће све под прстом и мигом нашим — из кала град се бијел подиђи. *Кост. Д.* То је бела кула на цркви Горњаку. *Јакш. Ђ.* Облачићи бијели као анђели. *Гор.* **в.** *сед.* — Гледаше га подуже у оној свечаној одори озбиљна лица окићена бијелом брадом. *Ћип. фиг.* Још и данас у бијелим годинама зна подвикнути синовима. *Божић.* **г.** *светлоплав.* — Девојчица, беле косе, белих обрва, и саме очи су јој биле . . . јасно плаве. *Макс.* **2. а.** *сјајан, светао.* — Бијеле оштре муње прокрижају шумом. *Кос.* Бела му светлост на зиду мирује. *Јакш. М.* **б.** *сребрнаст, светле боје (о металима).* — То вриједи више него сухо злато и бијело сребро. *Наз.* Тада она баци на тезгу један златник с нешто бела новца. *Грол.* **в.** *зажарен, усијан до белине.* — Знаш да је то бијело жељезо на стару рану. *Шен.* **3.** фиг. **а.** *светао, срећан.* — Ноћ вам дође са Вука једнога, данак бели, браћо, са другога. *Радич.* Кô стабло ширим гране у бескрајне просторе, у бијелу радост невиђеног јутра. *Кркл.* **б.** *спокојан; миран, сигуран.* — Неће никад стићи у бијелу луку мира. *Полић.* **в.** *чедан, невин; светао, частан.* — Да ми је љубав осетити благу о којој не зна, а говори свет, наивну, белу, у животу злом. *Панд.* **г.** *који изгледа леп и добар, оптимистички.* — Но мисао моја није тако бела. *Рак.* **д.** *добар.* — Борба између бијелих и црних богова. *Наз.* **4.** *отворене боје: о људима кавкаске расе и њиховој кожи; о биљкама и производима које оне дају; о фигурама у шаху.* **5. а.** *празан, брисан од цензуре (у листовима, у новинама и књигама).* — Поједини бројеви [Младе Србадије] су узапћени или су издавани са белим листовима, јер је текст полиција забранила. *Јов. С.* **б.** *празан, без тачака (о доминама).* — Само спусти дуплу осмицу [у игри домина] до дупле беле. *Срем.* **6.** (само одр.) *саставни део појединих назива најчешће за биљне и животињске врсте:* ~ бор, ~ јасен, ~ лук, ~ медвед, ~ месо, ~ мрс, ~ смок. **7.** (у именичкој служби) **а.** м *контрареволуционар; противник комунистичке револуције.* — Ако неко мисли да су Паулус, јер живи у Источној Немачкој и ради код црвених, и . . . Шпајдел, јер је у Западној и ради код белих, различити Немци — тај заиста не зна ништа о Немцима. *КН 1955.* **б.** м (ијек.) *в. бјелаш.* — Јеси ли бијели или зелени, Никола? — запита га сердар. *Лоп.* **в.** м *играч у шаху који држи беле фигуре.* — Бели има на расположењу читав низ потеза. *Шах I.* **г.** м *један од фудбалера у белим дресовима.* **д.** с *белина, бело одело.* — На вратима се појави Јелена у белом. *Кнеж. Л.* **ђ.** ж мед. *в. беона (I).* **е.** с *беоњача.* — Али очи — оно му се бело чисто светли. *Ком.* Бијело његових очију сијевало је чудновато. *Шен.* **ж.** с *бела пена, беле бале.* — Још дахће, прсти трепере, а на уста јој тече одурно, бело. *Петр. В.* **з.** с фиг. *лепо,*

добро. — И бијело и црно у нама живи. *Поп. В.*

Изр. беле плести *бити сед, старити; остати уседелица.* — Нећемо ваљда оставит' девојку да беле плете у кући. *Рад. Д.*; ~ или црно *лепо или ружно*; ~ испод ноката *све*; (*одрично*) *ништа.* — Па плати и плати, оде бело испод ноката. *Ад.*; бити на белом хлебу, круху *чекати извршење смртне казне после изрицања пресуде; живети у очекивању најтежег*; ни беле не види *ништа не види, потпуно је пијан.* — Јело се и пило до поноћи. Мића — као мајка, ни беле не види. *Ранк.*; ни беле, ни да би беле *ни речи, ништа.* — И збуни се па ни беле да рекне. *Срем.*; ни беле ни црне, ни бело ни црно *ни лепо ни ружно, ни једне речи; ни повољно ни неповољно, ни да ни не.* — Књига ти вели, а ја ти не велим ни беле ни црне. *Вес.* Нико више ни бијеле ни црне, и ја одмаглим кући. *Буд.*; у по бела дана *дању, усред дана, у подне; свима на видику*; црно на ~ *написмено, потпуно јасно; са сигурним доказима*; чувати беле паре за црне дане *штедети да се нађе у невољи; претерано штедети.*

бе̏овица ж (ек.) зоол. *врста слатководне коштуњораке коштуњаче, укљева* Alburnus alburnus (lucidus). *Реч. САНУ.*

бео̀градскӣ, -ā, -ō (ек. и ијек. у старијих писаца ијек. биоградски) *који се односи на Београд, који је као у Београду.*

Бео̀грађанин (ек. и ијек. у старијих писаца ијек. Биоградјанин) м (мн. -ђани) *онај који је из Београда.*

Бео̀грађанка (ек. и ијек. у старијих писаца ијек. Биоградјанка) ж *она која је из Београда.*

бео̀грађанскӣ, -ā, -ō *в. београдски.*

Бео̀грачић (ек. и ијек. у старијих писаца ијек. Биоградчић), м **1.** *Београђанин.* **2.** *онај који је из неког села у непосредној околини Београда.*

бе̏она, ијек. биóна, ж **1.** мед. *бело на очима, катаракта. Вук Рј.* **2.** *в. беоњача.* — Гледа како јој модри лице, како јој црвене беоне на очима. *Вес.*

бе̏оница и **бе̏ница,** ијек. биóница и биóница, ж *в. беоњача. Реч. САНУ.*

бе̏оњача и **бе̏њача,** ијек. биóњача и биóњача, ж анат. *спољна бела опна ока.* — Повика Филип закрвављених беоњача. *Божић.*

Бе̏ћанин м *онај који је из Беотије.*

бе̏ћа̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на Беоћане*; фиг. *груб, суров; некултуран.* — Милади Шрам није се морала борити само ... с беоћанском нашом критиком. *Матош.*

бе̏ће, -а и -ета, ијек. биóће, с покр. *в. беланце. Прав.*

бе̏ючуг, ијек. биóчуг, м **1.** *алка, колут, карика у ланцу.* — У тај час нетко удари на капији тешким жељезним биочугом. *Франг.* **2.** фиг. **а.** *колут, модро испод очију.* — Очи [му] више нијесу зелене, но тамне ... свили се под њима беочузи. *Сиј.* **б.** *корак, ступањ.* — Његош је доиста био беочуг напријед [у ланцу историје]. *Бил.*

бе̏пка ж *лутка.* — Под шаторима изметнули на огледе медењаке: ... жуте лутке, шећерне бепке и бешике. *Торд.*

бе̏пче и **бѐпче,** -ета с *дем. од беба.* — У немоћи мушког миловања створио је размажено бепче да се њиме кô лучетом малим њуд пакосне жене поиграва. *Јакш. Б.*

бѐрак и **бе́рак,** -рка м мац. покр. *гај, луг. Вук Рј.*

бѐрāт, -áта м тур. *диплома, повеља, султанов указ.*

бера̀тлија м *онај који је постављен бератом, који је добио неке повластице бератом.* — Тако су господари у Србији ишчезли пре но што су постали племићи и феудни кнежеви »бератлије« или »кајмакамлије« као што су хтели. *Марк. Св.*

бера̀тлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на бератлије.*

бера̀тлӣнскӣ, -ā, -ō *в. бератлијски.* — Оборкнезови су били потврђени царским бератима од кољена на кољено с правима бератлинским. *Вук.*

бѐрāч, -áча м **1. а.** *онај који бере* (*нешто*). **б.** *онај што прибира, скупља.* **2.** *берило. Реч. САНУ.*

бера̀чица ж **1.** *она која бере* (*нешто*). **2.** *берило. Реч. САНУ.*

бѐрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на бераче.*

бе́рба и **бѐрба** ж **1. а.** *брање грожђа.* **б.** *сабирање плодова, жетва.* — Клар је крив да је слаб житород, да је утајила берба. *Гор.* **2.** *време бербе, време сабирања плодова.* **3.** фиг. песн. **а.** *грожђе.* — Она би ми намазала лице соком бербе румене. *Богдан.* **б.** *плодан рад, плодови рада.* — Од колевке па до гроба мало богатих берби има. *Макс.* **в.** шаљ. *крађа.* — А јес' чуо за нашег Панту? ... Ухватили га ноћас на берби, па ће сад да се одмара у полицији. *Ранк.* **г.** *прилика за добру зараду.* — Не попуштај што зацениш. Сад је твоја берба. *Срем.*

бѐрбāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бербу.* — Веселе бербанске песме [су] онемеле. *Змај.*

бѐрбер м *в. берберин.* — Зовне два бербера да га измију и обрију. *Дом.*

бѐрбер-ба̀ша м *старешина бербера.* — Само кафеџи-баша и бербер-баша скочише с коња. *Маж. М.*

бѐрберѐње с *гл. им. од берберити.*

Бѐрбери м мн. (јд. Бѐрбер) *припадници хамитске групе народа у северној Африци.*

бербѐрика ж бот. *в. жутика.* — Дјевојка је берберику брала. *НПХ.*

бѐрберин м (мн. бѐрбери) тур. **1.** *онај који брије и шиша, бријач.* **2.** заст. *зубар и видар.*

бѐрберина ж заст. *награда берберину*; нар. *награда ономе који је лечио, видарина.* — Видај ми жену да ми се биједа с куће скине, а узми ... берберине колико ти драго. *Љуб.*

бербѐрисати, -ишѐм и **бѐрберити,** -ѝм несврш. *бавити се берберским послом; бријати, шишати.* — Но ти зови два бербера млада, берберимо главу на хајдучку. *Вук Рј.* фиг. Па и влада берберише за народни клуб. *Трифк.*

бѐрбѐрка ж **а.** *женска особа која се бави берберским занатом.* **б.** *берберинова жена.* — То је једна мајсторица! ... — Берберка? ... приличила би и за бароницу! *Трифк.*

бѐрбѐрница ж *радња у којој се брије и шиша, бријачница.*

бѐрберскӣ, -ā, -ō *који се односи на бербере:* ~ калфа, ~ радња.

бѐрберче, -ета с *дем. и хип. од берберин.*

бе́рбити, -ѝм несврш. покр. *в. брати.* — Девојке бербећи певају. *Петр. Б.*

бѐргāмка ж агр. *врста крушке. Реч. САНУ.*

бѐрда ж *в. берде.* — И пуче му изрека у грлу као жица на берди. *Бег.*

бѐрдāнка ж *пушка старинског типа.* — Громко пуче пушка, сигурно стара берданка. *Чол.*

бѐрде, -ета с муз. *највећи тамбурашки инструменат, бас.* — Звонила су као ... фина музика, у којој и берде брунда и гусле цвиле. *Бен.*

бѐрӗ, берѐа м фр. *француска капа без штита (најчешће тамноплаве боје)*; исп. берета, беретка.

бѐрек м мац. покр. *ливада уз воду на мочварном земљишту.* — Одјекне звучан, дубок, мушки глас из даљине: то се неки коњар јавља другоме у береку испод шуме. *Донч.*

берѐкӣн, -и́на м тал. покр. *деран; мангуп.* — Говорио [је] ... као какав прави приморски берекин. *Мат.*

берекѝнати, -ā̀м несврш. покр. *живети као берекин, као мангуп.* — Друговали [су] и берекинали заједно. *Бег.*

берекѝнче, -ета с покр. *дем. од берекин.* — Берекинче ме ... ова два дана напустило. *Матош.*

бѐрӗм *през. од брати.*

берѐта и **бѐрета** ж тал. **1.** *в. бере.* **2.** *врста пиштоља.* — Било је ту ... упаљача, празних буђелара, берета-револвера. *Лал.*

бѐретка ж *в. бере.*

берѐчарица и **берѐчā̀рка** ж зоол. *врста водене змије* Tropidonotus tesselatus. *Реч. САНУ.*

бѐрза ж = бурза *установа и зграда где се врше финансијске операције, процена, куповина или продаја разних валута и вредносних хартија, папира.*

Изр. ~ рада *установа која води евиденцију о запошљавању радника.* — Законом треба дати право синдикалним савезима да оснују берзу рада. *Лоп.*; играти на берзи *трговати на берзи*; котирати се на берзи *имати добру цену, бити тражен*; црна ~ *тајна, недопуштена трговина.*

берза́нац, -нца м *в. берзијанац.*

бѐрзāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на берзу:* ~ курс, ~ послови.

берзијáнац, -нца м *онај који се бави берзанским пословима.* — Али зла срећа је хтела да је богати пештански берзијанац умро. *Андр. И.*

берибѐри м мед. *болест која настаје због недостатка витамина* B_1 *у исхрани, врста авитаминозе.*

бѐрӣво с (чешће мн.) *плата, примања.* — Берива вам теку и онако истом од почетка будућег мјесеца. *Новак.*

бѐријā узв. тур. покр. *у помоћ.* — Берија, берија, оробише нас пустахије. *Ћоп.*

берѝјакати, берѝјачēм и берѝјакā̄м несврш. покр. *викати »берија«, дозивати у помоћ. Рј. А.*

берѝјати, -ā̄м несврш. *в. беријакати.* — Кад човјек пане у воду, или вук на њ навали, па човјек јадник »берија«, ред је помоћи. *Тур.*

бѐрӣл, -и́ла м мин. *врста драгог камена.*

бѐрилац, -иоца м *в. берач.* — У сушењу шљива ангажује се велики број радника: то су берioци, возачи. *Лапч.*

бѐрӣлӣј, -ија м хем. = берилијум *елемент који се у природи налази у минералу берилу* (Be.)

берѝлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на берилиј.*

бѐрӣлијум м хем. = берилиј.

бѐрило с *направа на мотки (у облику котарице, кесе и сл.) за брање воћа. Реч. САНУ.*

бери̏ћет м тур. **а.** *добар принос плодова; род; плод; родна година.* — Зато нам ... бог и не да берићета. *Маж. М.* **б.** *изобиље, благо.* — Они њему [цару] чувају круну и пуне касу берићетом. *Пав.* **в.** *успех, срећа.* — Нови мајстори немају по Игњатовићу берићета, јер су ленштине, расипници. *Глиг.*

бери̏ћетан, -тна, -тно **а.** *плодан, родан.* — Некако та година била је берићетнија. *Мил. В.* **б.** *срећан, који доноси срећу.* — У календар да загледамо, па да му дамо једно берићетно име оданде. *Срем.*

бери̏ћетно прил. *плодно, напредно; обилно; срећно.* — Биће берићетно [жито]; није као лани. *Сим.*

бери̏шпаљка ж нар. покр. *гркљан, гуша.*

берја̀кати, бе̏рјачēм и берја̀кам несврш. покр. *в. берцјакати.* — Шину крв ... а он берјакајући и јаучући онако крвав к лајтнану. *В 1885.* Бугарећи ... долетјела је ... жена ... берјачући и зовући да јој је човјек повиленио. *Ћоп.*

берја́кнути, бе̏рјāкнēм свршн. покр. *викнути »берија«, викнути »у помоћ«.* — Што берјакну? *Матош.*

бе̏рлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Берлин.* Изр. ~ или пруско плаво, ~ модрило *тамноплава боја, постојана према светлости и киселим супстанцијама.*

бе̏рлок м фр. *привезак као накит на ланцу од сата.* — Преко трбуха дебео златан ланац са некаквим берлоком. *Бег.*

бе̏рмет м нем. *врста ароматичног вина.* — Место чаше од бермета, отрова би прогутали. *Јакш. Ђ.*

бернардӣна̏ц, -нца м **1.** *редовник реда св. Бернарда.* **2.** зоол. *раса великих паса дресираних за спасавање алпиниста.* — Нарочито су на гласу ... бернардинци, њуфаундлендски и санитетски пси. *НЕ.*

бернàрдӣнскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на бернардинце (1).* **б.** *који се односи на пса бернардинца.*

берса̀љер, -е́ра м тал. *војник талијанске пешадије.*

бе̑с, ијек. бӣјес, м **1. а.** *гнев, јарост.* — Кад је видим, у мени све кључа од бијеса. *Бен.* **б.** *беснило.* — Говорио је о томе како баварски свештеници, кад им се плати, истерају бес из стоке. *Нен. Љ.* **в.** *страст, разбеснелост, помама.* — Већ отприје ме је био неки бијес за читање спопао. *Шен.* Хоће да се деле јер је женски бес запалио кућу и хоће да је растури. *Скерл.* **г.** *прохтев, ћеф.* — Добићеш само толико колико ти треба да можеш водити живот, а не и твоје бесове. *Нед.* **д.** *обест.* — Бијес и насиља њина до гвозденог досежу неба. *М-И.* **2.** *ђаво, враг, нечастиви.* — Седамдесет и седам је бијесова у њему. *Бег.*

Изр. ~ би га знао *ко би знао*; бити на ~ *бити силан; бити кршан, бити у пуној снази*; до беса *доврага*; излити, искалити (сав) свој ~ *исказати речима срџбу, нерасположење*; који ~ ? *ко то? шта то?*; од беса (нешто радити) *без невоље, тек од обести*; сваки ~ *свако*; ушао ~ у њега *помахнитао је.*

бе̑са[1] ж фр. *пад, падање цена на берзи.* — Највећа би лудост била сада продавати [акције], јер то Јевреји и хоће да овом бесом натерају све у панику. *Андр. И.*

бе̑са[2] ж арб. **а.** *дата реч, свечано обећање, вера.* — Ту је и несломљена беса дата. *Ђон.* **б.** *нагодба, споразум.* — Кажите нам да ... с Брђанима бесу саставимо. *Март.*

бесáвезан, -зна, -зно *в. безвезан.* — Оно бесавезно говорење, њихово намигивање, све га је то огорчавало. *Кум.*

бесáвеснӣк, ијек. бесáвјеснӣк, м *онај који је без савести.*

бесáвесница, ијек. бесáвјесница, ж *она која је без савести.*

бесáвесно, ијек. бесáвјесно, прил. *на бесавестан начин, несавесно.*

бесáвеснӧст, -ости, ијек. бесáвјеснӧст, ж *особина онога који је без савести.*

бесáвестан, -сна, -сно, ијек. бесáвјестан *који је без савести.* — Сваки онај који какву своју потребу из шуме намирује ... ваља да се одужи, ако неће да га потомство као бесавесна дужника проклиње. *Панч.*

бесáвјеснӣк, ек. бесáвеснӣк.

бесáвјесница, ек. бесáвесница.

бесáвјесно, ек. бесáвесно.

бесáвјеснӧст, -ости, ек. бесáвеснӧст.

бесáвјестан, -сна, -сно, ек. бесáвестан.

бе̑садржа̄јан, -јна, -јно *који нема садржине, садржаја; празан* — Они настављају с празном безидејном, бесциљном игром ... један бесадржајни покрет изводе из другог бесадржајног покрета. *Зог.* Свако друго објашњење ... неминовно се мора свести на бесадржајну брбљарију. *Р 1946.*

бе̑садржа̄јно прил. *без садржине, садржаја.*

бесадржа́јнӧст, -ости ж *особина онога што је бесадржајно, што нема садржине.* — Ми смо против бесадржајности у књижевности. *ХР 1928.*

бесàмртан, -тна, -тно цсл. *в. бесмртан.* — Ал' причешће му мрети не даде, бесамртан га обесмрти зрак. *Кост. Л.*

бесàмртнӣк м заст *в. бесмртник.*

бесàмртнӧст, -ости ж заст. *в. бесмртност.*

бе́сан, -сна, -сно, ијек. бијѐсан (одр. бе́сни, -ā, -ō; комп. бе́шњи) **1.** *болестан од беснила, луд.* — Утучен коцем као бијесан пас. *Тур.* Дабогда, жено, бијесна ходила, у ланцима те водили. *Андр. И.* **2. а.** *љутит, гневан.* Пошто смо се препирали читав час, ја изађох бесан. *Грол.* **б.** *обестан; необуздан.* — Бијаше их премало против веће, бијесне силе. *Том.* **в.** *жесток, страстан.* — Пољупци луди, бесни; стискање, ломљење снаге. *Станк.* **г.** *силан, помаман.* — Вали нек б'јесни о обалу бију. *Марет.* фиг. *страшан.* — Јер удар бесне судбине и смрт од њега даље ти си склонио. *Ил.* **3.** *снажан, кршан, јако развијен.* — Придали се по грехоти три синчића, сваки залуду бијесан и напредан. *Љуб.* Стиже батаљон пионира. Све млади и бијесни Тиролци. *Андр. И.* **4.** *претеран, превелик.* — У часу зрачка наде и бијесног вјеровања. *Визн.* **5.** *храбар, неустрашив.* — Сулејмане, иза горе сунце! Овдје нема бијесна јунака. *НПХ.* **6.** *одушевљен, раздраган.* — Радо [аге] мотре бијесну игру младих Циганака. *Том.* Тко не скаче у бијесном колу. *Ботић.* **7.** *насртљив, похотљив.* — Он је сигурно био бијесан на лијепе жене. *Јонке.*

Изр. као ~ (нешто радити) *што се боље може, у највећој мери*; ни ~ пас *нико*; сит и ~ *задовољан, а према туђој невољи неосетљив.*

бе́сан, -а, -о **1.** *који је без сна, у коме нема сна.* — Млада красотица провођаше бесану ноћ. *Леск. Ј.* По неколико бесаних дана мучи се на путу. *Каш.* **2.** (у именичкој служби: бе́сан, -сна) м *бесаница, неспавање.* — На мени облачне боје и умор од пијаног бесна. *Кам.* Бацао се по постељи у бесну. *Ћал.*

бѐсанан, -а, -о *бѐсан* (*1*). — Уморан, бесанан, ње се зажелио и слаткога сна. *Ћип.*

бѐсанен, -а, -о *бесан* (*1*). — Појави се [прозорац] ... између маслина као велико бесанено око. *Војн.*

бѐсаница ж *несаница, неспавање.* — А ја не хрчем, ја патим од бесанице. *Крл.* Преморен синоћном бесаницом, спавао је без буђења. *Андр. И.* фиг. У дугој бесаници што се зове животом ... јавља се смрт као коначан сан. *Крл.*

бѐсано прил. *без сна.*

бѐсанӧст, -ости ж *бесаница.* — Јецале су жене у бесаности. *Гор.*

бѐсвеснӣк, ијек. бѐсвјеснӣк, м *онај који је без свести, без памети.*

бѐсвесница, ијек. бѐсвјесница, ж *она која је без свести, без памети.* — О бесвјеснице! Куд твој корак смјера? *Марк. Ф.*

бѐсвесно, ијек. бѐсвјесно, прил. *без свести, у бесвесном стању; не будући свестан.*

бѐсвеснӧст, -ости, ијек. бѐсвјеснӧст, ж *стање без свести, бесвестица, несвестица.*

бе́свӗст, ијек. бе́свијест, ж **1.** *в. бесвесност.* — Лежао је скоро у бесвести испод једног дрвета. *Дед. В.* **2.** *одсуство разума.* — Мозак [јој се] помрачио до бесвести. *Мил. В.* **3.** *одсуство свесности и опажања, будноће; несвесност сопствених, властитих поступака.* — Све бесвијешћу мири [сан]. *Вел.*

бѐсвестан, -сна, -сно, ијек. бѐсвјестан **1. а.** *који је без свести, без разума:* ~ животиња. **б.** *који је у несвести, у несвестици; који није при свести.* — Бакоња видје помодрелу, бесвјесну главу гвардијанову. *Мат.* У овом бесвјесном пријелазу из живота у смрт видјела [је] три црвене брojке. *Новак.* **2.** *који није свестан својих поступака; који ништа не опажа и не види.* — Преглед касе кривац чека с бесвесном равнодушношћу. *Грол.* Дуго су остали у ... бесвјесном пољупцу. *Бен.* **3.** *полудео, безуман.* — Тамним очима, чисто као бесвестан, тражи браћу. *Јакш. Ђ.* **4.** *непросвећен, неразборит.* — Бесвесна маса народа слабо је за то разбирала. *Срем.* **5.** *стихијски, хаотичан.* — Све [је] бесвјесна еволуција материје. *Крањч. С.*

бѐсвестица, ијек. бѐсвјестица, ж *бесвесност, несвестица.* — Што је? — питаше доктор ... видећи болесника у бесвјестици. *Ћал.* [Наркотична тела] производе бесвестицу (опијеност). *Реч. САНУ.*

бѐсвӗт, -а, -о *који није свет.* — Све ближе дан је бесветих кумира. *Бој.*

бе́свӗшће, ијек. бе́свијешће, с *в. бесвест.* — Слепоочнице му снажно ударале и тај тупи удар будио га, отимао од бесвешћа. *Рад. Д.*

бе́свијест, ек. бе́свӗст.

бе́свијешће, ек. бе́свӗшће.

бесвјес-, ек. бесвес-.

бѐсвјестицӗ прил. (ијек.) *в. бесвесно.* — Сретнији би био од човјека црв, јер памети нема ... јер бесвјестице пада у ништар. *Шен.*

бѐсврхнӣ, -ā, -ō ков. *в. бесциљан.*

бѐсвршан, -шна, -шно *в. бесциљан.* — Ништа не бива без рачуна. Ни ствари потпуно неразумљиве, скоро апсурдне или бесвршне. *Уј.*

бѐсебе и **бесѐбе** прил. само у изразу: учинити ~ *учинити нешто без свести, у*

лудилу. — Немој тако јадна, може момак учинити без себе, може се обесити, може скочити у воду. *Вес.*

бѐседа, ијек. бѐсједа, ж **1. а.** *говор припремљен за неку свечану прилику.* — Начелник ... изрече китњасту свечану бесједу. *Креш.* **б.** *црквена проповед.* — Добио је ... пријепис бесједа и проповиједи ... Исака Сирана. *Л-К.* **2.** *говор, разговор.* — Њена мила смири је бесједа. *Марк. Ф.* Ударисмо у озбиљне бесједе како да живљење сјединимо. *Кос.* **3.** покр. *реч.* — Каза [му] неколико бесједа на италијанском. *Ћип.* **4.** заст. *забава, свечана приредба с предавањем.* — Почеле су пробе за светосавску беседу. *Петр. В.*

Изр. бити вољан на беседи *слободно рећи, рећи не бојећи се последица својих речи*; дати беседу покр. *дати реч*; дати на беседу покр. *дати на реч*; од кмета и ~ ир. *баш си паметно казао*; престо(л)на ~ *говор којим владалац отвара рад парламента*; приступна ~ *уобичајено предавање новоизабраног члана академије наука*; ухватити у беседе покр. *ухватити на речи*; човек од беседе покр. *човек од речи*; човек слатке беседе покр. *слаткоречив човек.*

бѐседити, -ѝм, ијек. бѐсједити, несврш. књиж. **1.** *говорити.* — Базаровском иронијом [Скерлић] бесједи о романтици. *Матош.* **2.** *проповедати, држати говоре.* — Кад хоће што важно да бесједи, поручи кмету. *Лаз. Л.*

бѐседица, ијек. бѐсједица, ж *дем. од беседа.* — Не проговорих дакако о том ни бесједице. *Шен.*

бесѐдљив, -а, -о, ијек. бесједљив *говорљив. Р-К Реч.*

бесѐдљивṑст, -ости, ијек. бесједљивōст, ж *говорљивост.*

бѐседнӣ, -ā, -ō ијек. бѐсједнӣ *који се односи на беседу, реч.*

бѐседнӣк, ијек. бѐсједнӣк, м *говорник, онај који лепо говори.* — Гершић и Кујунџић били су најбољи беседници ондашње омладине. *Јов. С.* Огледају се ... немирно и стану се приближавати бесједницима. *Крањч. Стј.*

бѐседница, ијек. бѐсједница, ж *женска особа беседник.*

бѐседнӣчкӣ, -ā, -ō, ијек. бѐсједнӣчкӣ *говornички; проповеднички; реторски.* — Бог [га је] као ретко кога обдарио беседничким даром. *Срем.*

бѐседнӣчки, ијек. бѐсједнӣчки, прил. *као беседник, као у беседника.* — Глас ... беседнички подигнут. *Поп. Б.*

бѐседнӣштво, ијек. бѐсједнӣштво, с *говорничка, проповедничка вештина; говорништво, проповедништво.*

бѐсеђѐње, ијек. бѐсјеђѐње, с *гл. им. од беседити.*

бесежѝрати, -èжѝрām сврш. и несврш. *вакцинисати, цепити против туберкулозе вакцином бесеже* (BCG).

бѐсемен, -а, -о, ијек. бѐсјемен *који је без семена. Р-К Реч.*

бѐсеменṑст, -ости, ијек. бѐсјеменōст, ж *особина онога који је без семена; немање семена.*

бѐсӣлан, -лна, -лно црквн. рус. *који је без силе, немоћан.* — Кад [је] ... покрет остао растурен, распарчан и бесилан, тада је полако дошло до промјене. *Цес. А.*

бѐсӣлно прил. *без силе, немоћно.*

бѐсӣље с рус. *немање силе, снаге, немање моћи, немоћ.* — Није у томе било никаква јунаштва, већ јадно, рођено бесиље, које није ни њему дало да се опре судбини. *Цар Е.*

бѐсити се, -ѝм се несврш. дијал. *вешати се.* — Црна Ташано, иди си, па си беси о ону криву дафину. *Срем.*

бе́сити се, бе́сӣм се, ијек. бијѐсити се, несврш. *в. беснети.* — Мора да га је нешто људски ујело кад се тако бијеси. *Бен.*

бѐсјājан, -јна, -јно *који је без сјаја.* — Накошене бесјајне очи вјешао [је] о сељаке. *Божић.*

бѐсјājно прил. *без сјаја.*

бѐсјед-, ек. бѐсед-.

бѐсјеђѐње, ек. бѐсеђѐње.

бѐсјемен, -а, -о, ек. бѐсемен.

бѐсјеменṑст, -ости, ек. бѐсеменōст.

бѐскаматан, -тна, -тно *који се даје без камате; који не даје камату:* ~ кредит, ~ зајам.

бе́скарактѐран, -рна, -рно *који нема карактера, који је лошег карактера.*

бе́скарактѐрно прил. *без карактера, с лошим карактером.*

бескарактѐрнṑст, -ости ж *особина онога који је без карактера.* — Упозоравао је на каријеризам и бескарактерност бирократа. *Барац.*

бе́скāран, -рна, -рно покр. *благ, миран, добар.* — Спомену га уз бескарног Корзиканца. *Матош.* Честитијег, бескарнијег и веселијег Турчина нијесам видио својим очима. *Коч.*

бе́скāрно прил. покр. *мирно, на миру.* — Никад нисам бескарније путовао. *Рј. А.*

бѐсквасан, -сна, -сно *који је без квас(ц)а*: ~ хлеб, крух.

бѐскичмен, -а, -о *који је без кичме*; фиг. *бескарактеран, пузав, полтронски.* — Теже од тог безизразног и бескичменог света комад притискује његова душевна сиротиња. *Грол.*

бѐскичменӧст, -ости ж = бескичменаштво *особина онога који је без кичме, краљешнице*; фиг. *бескарактерност, пузавост.* — Комедија »Уносно место« износи ... тип високог чиновништва у коме је оличење пузавости, бескичмености ... *Поз. 1948.* На улицама побјеђује простота и бескичменост. *Уј.*

бѐскичмењáци и **бескичмењáци** м мн. = бескраљежњаци и бескраљешњаци **1.** зоол. *животиње које немају кичме, краљежнице.* **2.** јд. фиг. *бескарактеран човек.* — У њој има мудрости само за пузавце и бескичмењаке. *Пиј.* Деформира га до хистерика, бескичмењака, самоубице. *Матк.*

бескичмењáштво с = бескичменост. — Домановић је ... погађао у живац монархију у ономе где је она издала лепе традиције српског народа негујући полтронство, бескичмењаштво. *Глиг.*

бѐскишан, -шна, -шно *који је без кише*; *сушан*: ~ лето, ~ облак, ~ крај.

бѐскишница ж *време кад не пада киша, суша.*

бѐскласан, -сна, -сно *који је без кла́сā.* — Марксизам ... изграђује нови бескласни друштвени поредак. *ПИФ.*

бѐскласнӧст, -ости ж *непостојање кла́сā.*

бѐскњижнӣ, -ā, -ō индив. *који је без књига.* — Омладинац се сјети раног детињства, безбрижних и бескњижних позно јесењих дана. *Вуј.*

бѐскомпромисан и **бескомпрӧмисан,** -сна, -сно *који не прави компромисе, који се не погађа, непопустљив, одлучан.* — И у свим тим питањима показао се ... сигуран и бескомпромисан. *Зог.*

бѐскомпромисно и **бескомпрӧмисно** прил. *без икаквог компромиса, непоколебљиво, одлучно.*

бѐскомпромиснӧст и **бескомпрӧмиснӧст,** -ости ж *особина оног који је бескомпромисан.* — Узор [му је био] Анте Старчевић са својим радикализмом, бескомпромисношћу. *Барац.*

бѐсконачан и **бескӧначан,** -чна, -чно **1.** *који нема краја, конца, бескрајан.* — Религија је израз односа човека према божанству као вечном и бесконачном бићу. *Пед.* **2. а.** *огроман.* — Зимни бијели дан као насликан и гола бесконачна пустош. *Кос.* **б.** *дуготрајан*; *досадан.* — Марковац је својим бесконачним извештајима давао сам наслове. *Ћос. Б.* У смијех ударе тада бесконачан. *М-И.*

бѐсконачно и **бескӧначно 1.** прил. *бескрајно, врло много*; *дуготрајно.* **2.** (у именичкој служби) с *бескрајност*; *дуготрајност.* — Желиш ли у бесконачном пасти своје очи, само на све стране у коначном крочи. *Цес. Д.*

бѐсконачнӧст и **бескӧначнӧст,** -ости ж *особина онога што је бесконачно.*

бѐскорисно и **бѐскорисно** прил. *без икакве користи, узалуд.* — Краве машу реповима без видљивих разлога, дакле бескорисно троше енергију. *Кол.*

бѐскорснӧст и **бѐскорснӧст,** -ости ж *својство онога што је без користи.*

бѐскористан и **бѐскористан,** -сна, -сно **1.** *који је без користи, који не доноси користи.* — Ваш је труд бескористан. *Нен. Љ.* **2.** *који не очекује корист, несебичан.*

бѐскӧрка ж **1.** *бритва без корица. Вук Рј.* **2.** *врста тикве с мекшом кором, мисирача, бела бундева. Вук Рј.*

бѐскостӯраи, -рна, -рно **1.** *који нема костура.* **2.** фиг. **а.** *слаб, неотпоран.* — Била [си] ... бескостурна и нервозна пратња лудилу и наивности свију нас. *Цес. А.* **б.** *некарактеран, бескичмен. Реч. САНУ.*

бѐскрāј и **бѐскрāј** м *оно што је просторно неограничено, бескрајност, неограниченост.* — Мало је песника у нас са тако интензивним осећањем љубави за бескрај природе. *Богдан.*

Изр. (до) у ~ *бескрајно дуго, врло далеко.* — Као дилетант је волио да понавља своје композиције до у бескрај. *Шкреб.* Говори у бескрај. *Мат.*

бѐскрāјан и **бѐскрāјан,** -јна, -јно **а.** *који нема краја*; *огроман, бесконачан.* — Како да вам љубав бескрајну очитујем. *Леск. Ј.* **б.** *безбројан, многобројан.* — Много пута напредак долази изненада у големом скоку послије бескрајних мјесеци рада. *Тен.*

бѐскрāјно и **бѐскрāјно 1.** прил. *без краја, врло много, огромно*; *врло дуго.* **2.** (у именичкој служби) с *в. бескрајност.* — Он је јединство бескрајног са крајњим. *Петрон.*

бескрáјнӧст и **бѐскрāјнӧст,** -ости ж *стање онога што је бескрајно*; *неограниченост, бесконачност, безбројност.*

бѐскрāјњӣ, -ā, -ē *в. бескрајан.*

бескрáјство с индив. *в. бескрајност.* — Људски дух, ронећи ... бескрајством за утјеху си кадшто поисхрва. *Марк. Ф.*

бескрáљежњāци и **бескрáљешњāци** м = бескичмењаци.

бескрáљство с *стање* (*у краљевини*) *без краља, интеррегнум.* — Страшна времена

наилазе на ову Пољску. Сабори и избори ... (међувлада, бескраљство). *Кнеж. Л.*

бѐскр̄ван и **бѐскр̄ван,** -вна, -вно **1.** *који се врши без проливања крви.* — То је био бескрвни двобој двојице дивова. *Андр. И.* **2.** *који је без крви, блед, малокрван, бежживотан.* — Кад се поново исправио, лице му је подрхтавало измијењено и бескрвно. *Ћоп.* **3.** фиг. *слаб, неодлучан, млак; неизразит.* — Избачени су из вијећа сви непоћудни тупоглави плашљивци, они безбојни, бескрвни. *Цар Е.* Одвраћао их је [приповједаче] од шаблонског и бескрвног сликања људи. *Барац.*

бѐскрвица ж *в. малокрвност.* — Пије свјежу говеђу крв борећи се свима средствима против бескрвице. *Матош.*

бѐскр̄вњāк м индив. песн. *онај који нема довољно крви.* — Пламен крви што хтједох дати за бескрвника бона. *Уј.*

бѐскр̄вно прил. *без крви, слабо, млако, бежживотно; без проливања крви.*

бѐскр̄виṑст и **бескр̄внṑст,** -ости ж **1.** *стање онога који је без крви, малокрвност.* **2.** фиг. *бежживотност, неодлучност, млакост.* — Мада је глума највиши квалитет филма, у њој се осећају тонови извесне једноличности и бескрвности. *Пол. 1957.*

бѐскречан, -чна, -чно *који је без креча, без кречњака.*

бѐскрил, -а, -о, **бѐскр̄ӣлан** и **бѐскрилан,** -лна, -лно *који нема крила;* фиг. *који је без полета.* — Песник не бејаше расположен да ... негује тесногруди и бескрилни утилитаризам. *Цар М.*

бѐскр̄ӣлци, -ӣлāцā м мн. зоол. *род инсеката, кукаца, без крила* Apterygota. *Терм. 4.*

бѐскр̄ован, -вна, -вно *који је без крова.* — Село сам оставио са бескровним кућама, са много страха и мало наде. *Вуј.*

бѐскрун, -а, -о песн. *који нема круне, некрунисан.* — Тој бескруној ти глави ту је мјесто на грудима мајчиним. *Марк. Ф.*

бѐскрунице ж мн. бот. *биљке са цветовима без крунице, венчића* Apetalae. *Бен. Рј.*

бѐскрупулṑзан и **бѐскрупулṑзан,** -зна, -зно *који је без скрупула, безобзиран.* — И он упада у прљаве послове у које га увлачи бескрупулозни Наранџић. *Глиг.*

бѐскрупулṑзно и **бѐскрупулṑзно** прил. *без скрупула, безобзирно.*

бескрупулṑзнōст, -ости ж *особина онога који је бескрупулозан.*

бѐскутњāк м покр. *в. бескућник.*

бескућàнāк, -ӣка м *в. бескућник.* — Кад се огласи да су баше Хаџи-Мустај пашу убиле ... навале ... крвници и бескућаници у Биоград. *Вук.*

бѐскућнӣ, -ā, -ō *који је без куће, врло сиромашан, бескућнички.* — Уз тебе бескућни пророк горку је тужаљку пјевао. *Крањч. С.*

бѐскућнāк м *онај који је без куће, врло сиромашан.* — За добро спахијско ... да уништи сељачке сопственике а створи бескућнике. *Марк. Св.*

бѐскућница ж **1.** *женска особа бескућник.* — Данас је остала на улици и путује као бескућница по јужинама. *Крл.* **2.** фиг. *која је без гнезда, која се скита.* — На њему [храсту] су се облаци кише хватали, птице се бескућнице одмарале. *Перк.*

бѐскућнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на бескућнике.*

бѐскућнӣштво с = бескућност *стање онога који је без куће, крајње сиромаштво; скитња.* — Бескућништво и просјаштво мора се искоријенити. *Мажс. Ф.* Гангин [је] однио у Тахити своје унутарње бескућништво. *Лит. 1957.*

бѐскућно прил. *као бескућник; скитнички; без неге и надзора.* — Око колибе су бескућно луњала и сваком досађивала гладна говеда. *Ћоп.*

бѐскућнṑст, -ости ж = бескућништво. — Живот Павла Витезовића ... био је непрестана борба ... за животни положај који би га ослободио од бескућности литерата и од обијања туђих прагова. *Кал.*

бѐслāван, -вна, -вно рус. *неславан, сраман.* — Беславан шуме нек љубим и потоке. *Марет.*

бѐслāвно прил. *неславно, срамно.*

беслѐисати се, -ишēм се несврш. тур. покр. *издржавати се, хранити се, трошкарити се.* — Покупио сам нешто намета. И данас се од тог помало беслеишем и дуваним. *Коч.*

беслѐмāћ, -а́ћа м тур. *будала, блесан, суклата.* — Хајде, шта се ту гнездиш, беслемаћу један. Срећни су већ далеко отишли. *Марк. М.*

бѐсловесан и **беслòвесан,** -сна, -сно цсл. *који је без разума, неразуман, глуп, блесав.* — Човек је тако био центар свега, и око њега су ишле бесловесне животиње. *Ћос. Д.*

бѐсловеснӣк и **беслòвеснӣк** м *онај који је бесловесан; глупак.* — Тврде бесловесници да сам мајстор што прави сребрене динаре неком справом. *Ћос. Д.*

бѐсловесно и **беслòвесно** прил. *неразумно, глупо, бесвесно.*—Вест је написао Петровић бесловесно, уморан и неиспаван. *Ћос. Б.*

бѐсловеснṑст и **беслòвеснṑст,** -ости ж *особина онога који је бесловесан.*

бе̏смӣсао, -сла м **1.** *бесмисленост.* **2.** фиг. *бесмислице, ствари без вредности.* — Европа је изазовна као какав велеградски излог пун разноврсног и скупоцјеног бесмисла. *Крл.*

Изр. до бесмисла *претерано, преко сваке мере.*

бе̏смислен, -а, -о **1.** *који је без икаквог смисла; неразуман, неоснован.* — Они понављају испретуране, бесмислене речи из јеванђеља. *Чипл.* **2.** *несхватљив, необјашњив.* — Права љубав сузбијана [је], суздржавана мојом бесмисленом озбиљношћу. *Леск. Ј.* Бесмислен му је овај живот. *Ранк.*

бе̏смислено прил. *без смисла; несхватљиво, тупо, безизразно.* — Жене се у колима згуриле па поспано и бесмислено зуре преда се. *Ивак.*

бе̏смисленӧст, -ости ж **1.** *особина онога што је бесмислено; одсуство смисла, лудост.* **2.** *бесмислен поступак, бесмислица.*

бе̏смислица ж *оно што нема смисла, што је бесмислено, бесмислен поступак, бесмислена реч; глупост.* — Па се тек сплете и бубне какву бесмислицу да сви морају прснути у смех. *Глиш.* Да га не уплете у бесмислице. *Куш.*

бе̏смислича̄р м индив. *онај који говори бесмислице, онај који чини оно што нема смисла.* — За једне они су већ авангардисти, за друге пуки бесмисличари, за треће чисти мистификатори. *НИН 1958.*

бе̏смрт ж песн. *в. бесмртност.* — И покољење крви тад се роди . . . и груну пољем што у бесмрт води. *Бој.*

бе̏смртан, -тна, -тно *који не умире, вечит; славан, незаборављен.*

бе̏смр̄тије и **бе̏смр̀тије** с цсл. заст. *в. бесмртност.* — [Књига повести] где прадедова наших имена . . . у бесмртија сјајне дворове истине писац жељно уводи. *Јакш. Ђ.*

бе̏смртни̏к м **1.** *онај који је бесмртан.* — Нове сне ћу смислити и слике . . . да би могô рајит бесмртнике Олимпу на ведрим врховима. *Наз.* **2.** *знаменит, славан човек.* **3.** шаљ. *члан академије наука.* — Кад би дошао какав странац па видео ко су наши бесмртници, академици. *Дом.*

бе̏смртница ж *она која је бесмртна. Реч. САНУ.*

бе̏смртни̏чкӣ, -а̄, -о̄ *који се тиче бесмртника.*

бе̏смртно прил. *славно, незаборавно; за вечита времена.*

бе̏смртнӧст, -ости ж *особина оног што је бесмртно и онога који је бесмртан:* ~ душе, литерарна ~.

бе̏смрће с *в. бесмртност.* — Пред смрћу сам себе о бесмрћу варао. *Митр.*

бе̏спа̄жан, -жна, -жно *који је без снаге, слаб, нејак. Бен. Рј.*

бе̏снежан и **бе̏снӗжан,** -жна, -жно, ијек. бе̏сњежан и бѐсњијежан *који је без снега; непокривен снегом.*

бе̏снежица, ијек. бе̏сњежица, ж *зимско време без снега; место на коме нема снега.* — Застао у беснежици велике храстове круне. *Рад. Д.*

бе̏снен, -а, -о *в. бе̏сан (I).* — Нијесу знали . . . за беснене ноћи. *Козарч.*

бе̏снено прил. *без сна, не спавајући, будно.*

бе̏снети, -нӣм, ијек. бје̏сњети, несврш. **1.** *разболевати се од беснила.* — Кад је највише стрвине, онда највише пси бјесне. *Н. посл. Вук.* **2.** *владати се као бесан, показивати помаму, лудило, чинити безумље.* — Јуче је стражар у логору опет беснео, још једнога бајонетом пробо. *Аз.* **3.** *бити у пуном јеку, размахати се.* — Баш сад бесни овде код нас на југу страшна врућина. *Мил.* Колика узрујаност бјесни у мојој души. *Ков. А.* **4.** *викати, праскати.* — Старац је бјесно, бучно је гурао и примицао наслоњач. *Крањч. Стј.*

бе̏снијежан, -жна, -жно, ек. бе̏снежан и бе̏снӗжан.

бе̏снӣк, ијек. бје̏снӣк, м бот. *напрстак, пустикара (лековита биљка). Сим. Реч.*

бе̏снӣк, -и́ка и **бе̏снӣк,** ијек. бје̏снӣк и бӣје̏снӣк, м *онај који је бе̏сан.*

бе̏снило, ијек. бје̏снило, с **1.** мед. *вирусна болест која проузрокује поремећеност ума (код човека), претерану раздражености и ненормално стање (и код човека и код животиње); лудило, помама.* — фиг. Ушао капетан . . . и тада је почело крваво коло шовинистичког бјеснила с којим је упоредо ишла пљачка и отимачина. *Чол.* **2.** *претеран гнев, јарост.* — Његово безразложно бјеснило обарало би се већином на књегиницу Марију. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. *силина, жестина.* — По ужасној смртности и по необичном беснилу туберкулозе може се рећи . . . да је смртност велика у Београду. *Лапч.* **4.** *бес, обест, ћеф.* — Морао се женити. Ваља гледати кућу и децу; није ту беснило, него невоља. *Вес.*

Изр. довести до беснила *наљутити преко мере.*

бе̏снилӧст, -ости, ијек. бје̏снилӧст ж *в. беснило.* — Ту сад чати мрачну књигу беснилости и варварства. *Јакш. Ђ.*

бе̏снӣлук, ијек. бје̏снӣлук, м заст. *бес, беснило.* — У штали коњи од глади и беснилука један другоме месо чупају. *Игњ.*

бе̏сити, -ӣм, ијек. бје̏снити, несврш. некњиж. *в. беснети.*

бе́сница и **бе̑сница,** ијек. бијѐсница и бӣјесница, ж *в. беснуља.* — Ој девојко, беснице! *Кош.*

бе̑сница ж индив. *в. бесаница.* — Одузео [си ми је] . . . након деветнаест година бесните и страха. *Нам.*

бе̑сно, ијек. бӣјесно, (комп. бе̑шњē) прил. *као бесан, гневно, љутито; ватрено, жестоко, силно; необуздано.*

беснѝвати, бѐснујēм, ијек. бјеснѝвати, несврш. покр. *в. беснети (2).* — Неки нападоше у кафани Јову, безмало да га издеветају. — Не беснуј на мене — одговара Јова граничар. *Сек.*

беснѝвит, -а, -о, ијек. бјеснѝвит *пун беса.* — Ој бјесновита снаго љубомора, у какав очај строваљујеш оне који тебе примају у душу. *Вел.*

беснѝћа, ијек. бјеснѝћа, ж *в. беснило.* — И душа има свога умора . . . и њезина беснића мора да се умири. *Вес.* Кипи ми у крви путена бјесноћа. *Уј.*

бѐснуља, ијек. бјѐснуља, ж *обесна женска особа.* — Шта вриштиш беснуљо! — викала је постарија жена. *Ћос. Д.*

бѐсњежан, -жна, -жно, ек. бѐснежан.

бѐсњежица, ек. бѐснежица.

бесѝвати, бѐсујēм, ијек. бјесѝвати, несврш. *в. беснети.* — Али се желудац клети кад стаде бјесовати не даде никако сакрити. *М-И.*

бесѝвит, -а, -о, ијек. бјесѝвит *в. бесан.* — Све постаде испреплетено и бјесовито. *Божић.*

бе̑совскӣ, -ā, -ō, ијек. бје̑совскӣ *вражји, ђаволски.* — А било их је сваке расе и сваког племена бјесовскога. *Брл.*

бѐсолница ж **1.** *недостатак соли; беда, сиромаштво.* **2.** *в. бесолница.* — Не баста ти понијети се људски ни са бабетином једном, а камоли са бесолицом и сиротињом. *Маш.* Бесолице смо. *Гор.*

бѐсо̑лница м и ж *онај који нема ни соли. Вук Рј.*

бесѝмучан, -чна, -чно, ијек. бјесѝмучан **1.** *болестан од беснила; луд, суманут; помаман.* — Било је лудих и бјесомучних, које су рођаци придржавали и смиривали. *Андр. И.* **2.** *лудачки, жесток, силан, необуздан.* — Бјесомучан псећи лавеж на све стране. *Донч.* Владимир одјури као бесомучан одатле и никад више није прекорачио праг. *Нуш.* **3.** *страшан, језовит; свиреп, опак.* — То беше адска, бесомучна слика. *Ил.*

Изр. као ~ *лудачки, бесно, као бесан, као луд.*

бесѝмучен, -а, -о, ијек. бјесѝмучен покр. *в. бесомучан.* — Пуче на ме као бјесомучена: »Вуци се отале, бруко«. *Љуб.*

бссѝмучнӣк, ијек. бјесѝмучнӣк, м *онај који је бесомучан (1), свиреп човек, безумник.* — И одјури поред мене као бјесомучник. *Матош.* Бесомучниче, доле, доле мач! *Кост. Л.*

бесѝмучница, ијек. бјесѝмучница, ж *бесомучна женска особа; безумница.* — Бесомучнице, који ти је бес? *Кост. Л.*

бесѝмучно, ијек. бјесѝмучно, прил. *бесно.*

бесѝмучнӧст, -ости, ијек. бјесѝмучнӧст, ж *стање оног који је бесомучан.*

бе̑спамēт ж покр. *особа без памети, луда.* — Шта учини беспамети! (особито реку дјевојци која пође за удовца). *Вук Рј.*

бе̑спаметан, -тна, -тно *који је без памети.* — О Кадићу, беспаметна главо! *НП Вук.* Какав те замак напао, беспаметни човјече? *Вел.*

бе̑спаметно прил. *лудо, неразумно.*

беспаме́штина ж покр. *неразумност, глупост.* — Нико [му] и не пише у гријех кад у својој беспамештини почини коме квара. *Љуб.*

бе̑спара ж тур. *крпа за прање судова, судопера, пачавра. Вук Рј.*

бе̑спāран, -рна, -рно *који је без свог пара.* — Једини је онај последњи беспарни потиштено ћутао. *Ћоп.*

бе̑спарац, -āрца и **бе̑спарић** м *онај који је без пара, без новца.* — [Пекло га је] што је беспарац и неучен. *Божић.* Беспарић, људи, видите га какав је одрпанко. *Рад. Д.*

бе̑спарица ж *оскудица у парама, у новцу.* — Криза и беспарица гоне [га] да се поцигани. *Рад. Д.*

бе̑спартӣјан и **беспа̀ртӣјан,** -јна, -јно рус. *који није у духу партије, непартијан.* — Износи и апсурдне оптужбе . . . да смо нашу Партију . . . претворили у беспартијни Народни фронт. *Пиј.*

беспартӣја́ц, -ја́ца м рус. *онај који није члан партије, непартијац.*

беспа̀ртијскӣ, -ā, -ō = бестраначки *који нема (политичких) партија, странака; који је партијски, страначки неопредељен.*

бе̑сперспектӣван, -вна, -вно *који нема перспективе; који нема изгледа на успешан развитак, безизгледан.*

бе̑сперспектӣвно прил. *без перспективе; узалудно.* — [Опортунисти] су се морали наћи у ћорсокаку . . . бесперспективно дајући жртве. *Комун. 1951.*

бесперспектӣвнӧст, -ости ж *бесперспективно стање; стање без повољних изгледа.*

бе̑сплāнскӣ, -ā, -ō *који је без плана, који се ради насумце.*

бе̑сплāнски прил. *без плана, насумце.*

бѐсплатан, -тна, -тно **1.** *који се не плаћа.* — Јасно стоји [на плакату] да бесплатне улазнице никоме не важе. *Срем.* **2.** *који није платио или не плаћа.* — Поздрављао [је] у скромној пози бесплатна гледаоца и с празнином у џепу. *Кол.*

беспла́тежан, -жна, -жно заст. *који служи без плате.* — То су многи веровали, а нарочито бесплатежни практиканти. *Јакш. Ђ.*

бѐсплатнӣк м индив. *онај који није платио, који не плаћа (улазницу или карту).* — Појачава се жагор тих бесплатника. *Божић.*

бѐсплатно прил. *не добивајући плату, без плате; без плаћања.*

бѐсплатнӧст, -ости ж *својство оног што је бесплатно.* — Бесплатност наставе то је начин да сви ученици могу од ње имати користи. *Лапч.*

бѐсплодан, -дна, -дно **1. а.** *који не даје плода (земљиште, воћка итд.).* **б.** *који је без деце (брак).* **в.** *који не доноси камате (о новцу).* **2.** фиг. *(у)залудан, некористан, без резултата.* — Покушај је остао бесплодан. *Нов.* Ни послије дугих бесплодних сједница није дошло до споразума. *ОП 1.*

бѐсплодно прил. *без плода; узалудно, без резултата.*

бѐсплоднӧст, -ости ж *особина оног који је бесплодан, онога што је бесплодно.*

бѐсплӧђе и **бѐсплође** с индив. *в. бесплодност.* — И мисӧ туд се у бесплође шири. *Кам.*

беспо̀водан, -дна, -дно индив. *који је без повода, безразложан.* — Ово питање, доиста, није сасвим бесповодно. *Богдан.*

бѐсповратан и **беспо̀вратан,** -тна, -тно *в. неповратан.* — Буди бесповратна, као младост. *Дуч.*

бѐсповратно и **беспо̀вратно** прил. *неповратно.* — Она је сама, бесповратно сама, без икога. *Сим.*

бѐспоговӧран и **бѐспоговӧран,** -рна, -рно *који слуша без поговора, послушан у највећој мери.*

бѐспоговӧрно и **бѐспоговӧрно** прил. *без поговора, послушно, без речи.* — Јандрија беспоговорно одлучи да ће му дати име свога оца. *Десн.*

бѐспогрешан и **беспо̀грешан,** -шна, -шно (ек. и ијек.) **а.** *који је без погрешке.* — Свој [би] посао за беспогрешан држао. *Јаг.* **б.** *који не греши, непогрешив, непогрешан.* — Она није баш увијек у праву, та беспогрешна црква. *Крл.*

бѐспогрешно и **беспо̀грешно** прил. (ек. и ијек.) *без погрешке, непогрешиво.*

беспо̀дметнӣ и **беспо́дметнӣ,** -ā, -ō грам. *који је без подмета, без субјекта:* ~ реченица.

беспо̀јмӧван, -вна, -вно *који се не може појмити, несхватљив.*

бѐспокӧјан, -јна, -јно *који нема спокојства, неспокојан; узнемирен.* — Још јаче потиштен: изађе и врати се беспокојан кући. *Леск. Ј.*

бѐспокӧјно прил. *без спокојства, неспокојно; узнемирено.*

беспоко́јнӧст, -ости ж *стање онога који је беспокојан, неспокојство, узнемиреност.*

бѐспокрӗтан и **бѐспокрётан,** -тна, -тно *в. непокретан.* — Присуство старца занесена и беспокретна . . . *Десн.*

бѐспӧлан, -лна, -лно **1.** биол. *који је без пола, без полних одлика.* **2.** *који је без везе са полним, сексуалним.*

бѐсполёзан и **беспо̀лезан,** -зна, -зно рсл. заст. *некористан.*

беспо́лезнӧст, -ости ж рсл. заст. *в. бескорисност.* — Бесполезност и . . . шкодљивост њиховог предавања доказали су у Европи људи од науке. *Марк. Св.*

беспо́летан, -тна, -тно *који је без полета, без одушевљења.* — Својом бесполетном дескриптивношћу . . . не може да загрије фантазију. *Комб.*

беспо́летно прил. *без полета, неодушевљено.*

беспо́летнӧст, -ости ж *стање онога који је бесполетан, одсуство одушевљења.*

бѐспӧлнӧст и **беспо́лнӧст,** -ости ж *особина онога што нема (с)пола.*

бѐспомӧћ ж *в. беспомоћност.* — Дирала [ју је] беспомоћ тога човјека. *Новак.* Спопало [га је] осећање беспомоћи и очајања кад је чуо истину. *Мил. В.*

бѐспомоћан и **бѐспомоћан,** -ћна, -ћно **а.** *који је немоћан да сам себи помогне; који се не нада помоћи.* — Бачени у тамницу ми се нијесмо осјетили беспомоћни. *Зог.* **б.** у *коме се не може наћи помоћ, безизлазан.* — Беспомоћан [је] и трагичан положај човека у робовском . . . друштву. *Т. књ.* **в.** (у именичкој служби) *онај који је у безизлазном положају.* — Ћушке с лица старачких, модрице канџија с хрптова беспомоћних, све то хтједе да што прије провали кроз чула његова. *Киш.*

бѐспомоћно и **бѐспомоћно** прил. *не могући себи помоћи; безизлазно, очајнички.*

бѐспомоћнӧст и **бѐспомоћнӧст,** -ости ж *стање онога који је беспомоћан, крајња слабост, очајан положај, безизлазност.* — Ми смо без нарочите кривице кажњени на

беспомоћност, очајна домишљања и нагађања. *Мил. Ж.*

бѐспо̄ран и **бѐспо̄ран,** -рна, -рно заст. *в. неоспоран.*

беспо̀редак, -тка м цсл. *стање без реда, неред, хаос.* — И цијели ови беспореци по поретку некоме следују. *Њег.*

бѐспо̄рно и **бѐспо̄рно** прил. *в. неоспорно.*

беспо̀рочан, -чна, -чно заст. *који је без порока; частан, исправан.* — Четрдесет година беспорочне и беспрекорне службе. *Срем.*

бѐспослац м индив. *в. беспосличар.* — Ја нисам беспослац да дангубим! *Гор.*

бѐспослен, -а, -о **1.** *који је без посла, незапослен.* — Беспослен радник написао је роман. *КХ 1936.* **2.** *који не ради никакав посао, који се ничим не бави; доконо, залудан.* — Ова друга двојица беху беспослени богати масароши, рентијери . . . без икаква занимања. *Срем.* Што ћу . . . сједит беспослен неколико часова. *Мул.* фиг. *безначајан, празан.* — Светска историја препуна је бескорисних и беспослених ситница. *Нен. Љ.*

бѐспослено прил. *узалудно, доконо, не радећи ништа.* — Па стаде шврљати онако беспослено око куће. *Глиш.* Беспослено [је] чрчкао пером по папиру. *Новак.*

бѐспослено̄ст, -ости ж *стање онога који је беспослен.*

беспослѐњак, -áка и **бѐспосленъак** м *нерадник, беспосличар.* — Чинило се да . . . спада у ред некадашњих властелина беспосленака. *Л-К.*

бѐспослѐње с индив. *нерад; доколица, слободно време.* — Уметност за своје постојање тражи не само богатство него и луксуз и беспослење. *Дуч.*

бѐспослица ж **1.** *незапосленост, немање посла.* — Пролазе гладна, зелена, европска лица, сјене нерада и беспослице, што умиру од глади јер мјесто њих раде стројеви. *Крл.* **2.** *слободно време, дангуба, доколица.* — Робиње су у вријеме боја држале коње, а на беспослици играле уз тамбуре. *Вук.* **3.** *ситница, тричарија, будалаштина.* — Навукла на себе грдан кринолин, па неке пуњке, пера и друге којекакве беспослице. *Јакш. Ђ.* Настаде . . . такмичење . . . тко ће више новаца бацити на беспослице. *Франг.* **4.** *в. беспосличар.* — Баше . . . доведу са собом . . . којекакви пријатеља и познаника, момака и беспослица. *Вук.* Овамо [су] залазили отпуштени војници, купљиве женске . . . беспослице и други измет људски. *Шен.*

Изр. проћи се (окани се) беспослица *мани се, остави.*

бѐспослицѐ прил. *залудно, некорисно.* — Лук [му] и стрелица овде беспослице леже. *Шен.*

бѐспослича̄р м *онај који не ради никакав посао, који беспосличи, нерадник.* — Он је увек пијан и мамуран . . . још као ђак почео је са беспосличарима да пије. *Андр. И.* Као беспосличар и сањар . . . налазио је то што му је недостајало. *Шкреб.*

бѐспослича́рење с *гл. им. од беспосличарити.*

бѐспослича́рити, -ичā̀рим несврш. *в. беспосличити.*

бѐспослича̄рка ж *женска особа беспосличар.*

бѐспослича̄рскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на беспосличаре.*

бѐспосличе̏ње с *гл. им. од беспосличити.*

бѐспосличити, -им несврш. *бити без посла, не радити ништа.* — Ти беспосличиш и једеш своје очинство и материнство. *Шен.*

бѐспосличкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на беспослице и беспосличење; некористан.* — У књижарама највише износе на углед беспосличке, забавне књиге. *Нен. Љ.*

бѐспотпо̄ран и бѐспотпо̄ран, -рна, -рно *који је без потпоре, без ослонца.* — Скоком називамо пријелаз скакача из положаја опирања у беспотпорни положај. *Атл.*

бѐспотребан, -бна, -бно *в. непотребан.*

бѐспотребно прил. *в. непотребно.*

бѐспоштедан и **беспо̀штедан,** -дна, -дно *који никог не штеди, безобзиран, немилосрдан, суров.* — Дискусија је вођена око нацрта о заштити цивилног становништва од посљедица беспоштедног рата. *Вј. 1957.*

бѐспоштедно и **беспо̀штедно** прил. *без поштеде, безобзирно, немилосрдно.*

бѐспра̄ван и бѐспра̄ван, -вна, -вно **1.** *који је лишен правде; у коме се не поштују правни прописи.* — Голем дио народа био је у бесправном положају раје. *Барац.* И тако су . . . Босна и Херцеговина најбесправније земље на овом свету. *Глиг.* **2.** *који није на праву основан, законски недопуштен.* — Да се на основу расписа . . . о бесправном упражњавању кафанске радње . . . осуди. *Срем.*

бѐспра̄вље и **бѐспра̄вље** с *бесправно стање, бесправност, незаконитост.* — Напрезали су [непријатељи] све своје силе да поново успоставе . . . поредак бесправља. *Тито.*

бѐспра̄вно и **бѐспра̄вно** прил. *без права, против правних прописа.*

беспра́вно̄ст и **бѐспра̄вно̄ст,** -ости ж *стање у коме нема права, положај онога коме*

се не дају права. — Потпуна политичка бесправност радничке класе. *ОП 2.*

бѐспрегле̏дан и **беспре̏гледан,** -дна, -дно *в. непрегледан.* — Ала је топло и загушљиво у овој беспрегледној равници. *Мил.*

беспре̏деран, -лна, -лно, ијек. беспре̏дјелан, цсл. *безграничан.* — О, свевишњи творче! . . . У човјека искра беспредјелног ума твога огледа се. *Њег.*

беспре̏дјелан, -лна, -лно, ек. беспре̏делан.

беспре̏дметан, -тна, -тно *који нема разлога да постоји, сувишан, излишан, непотребан.* — Нека беспредметна радозналост повуче га тамо. *Ранк.* О томе је свака даља ријеч потпуно беспредметна. *Мар.*

беспре̏дметно прил. *сувишно, излишно, непотребно.*

беспре̏дметно̄ст, -ости ж *својство онога што је беспредметно, неоснованост, сувишност, излишност.* — Са лакоћом [се може] доказати . . . сва беспредметност замерака Вукових противника. *Бел.* Он сам са . . . осјећајем испразне своје беспредметности . . . што би он могао да доживи ту са једном касирицом? *Крл.*

беспрѐдрасудан, -дна, -дно *који је без предрасуда.*

беспрѐдрасудно прил. *без предрасуда.* — Једне су биле стегнуте у струку бледе, друге . . . беспредрасудно циничне. *Дав.*

беспрѐдрасудно̄ст, -ости ж *особина онога који је без предрасуда.* — Не могу ли да . . . уђу у храм старолике естетике и све беспредрасудности о плесу? *Уј.*

бѐспрекѝдан и **беспре̏кидан,** -дна, -дно *који се не прекида, који не престаје, непрекидан, сталан.* — Она би одахнула иза беспрекидне борбе. *Нех.* Цео смисао живота је у том беспрекидном сукобу сила. *Ћос. Б.*

бѐспрекѝдно и **беспре̏кидно** прил. *без прекида, стално, непрестано.*

беспре̏кидно̄ст и **беспрекѝдно̄ст,** -ости ж *особина онога што је беспрекидно.*

бѐспрекѡран и **беспре̏кѡран,** -рна, -рно, ијек. беспријѐкоран *који је без замерке, без погрешке.* — Борац је за углед, а у свему беспрекоран. *Поп. Ј.* Истицаше [јој се] сва беспријекорна љепота врата и рамена. *Леск. Ј.*

бѐспрекѡрно и **беспре̏кѡрно,** ијек. беспријѐкорно, прил. *на беспрекоран начин, одлично, савршено.*

беспре̏кѡрно̄ст и **беспрекѡ́рно̄ст,** -ости, ијек. беспријѐкорно̄ст ж *особина онога који је беспрекоран, онога што је беспрекорно, савршенство.*

бѐспрестā̏н и **беспрѐстан,** -а, -о *в. непрестан.* — Варка све је, а збиља тек беспрестане су бриге. *Богд.*

бѐспрестā̏но, беспрѐстано и **беспрестà̏нцē, беспрѐстанцē** прил. *в. непрестано.*

бѐспригово̏ран, -рна, -рно *в. беспрекоран.* — Суца бесприговорна ни ту нема осим држављана. *Старч.*

беспри̏зиван, -вна, -вно *који је без призива, без права на жалбу, коначан.* — Судови су његови беспризивни. *Зог.* Моја одлука. Јединствена и беспризивна. *Сим.*

беспри̏зивно прил. *без призива, без права на жалбу, коначно.*

бѐспризо̏ран и **беспри̏зо̏ран,** -рна, -рно рус. **1.** *који је без старања родитеља или старатеља, напуштен, запуштен, крајње неуредан, скитнички.* — Искључен је из заједнице и одао се беспризорном животу. *Јак.* **2.** одр. (у именичкој служби) м *беспризорник.* — Чеда, бивши крагујевачки беспризорни, питомац завода за поправљање малолетних. *Поп. Ј.* Беспризорни је љуто осјетио сузе мајке. *Божић.*

бѐспризо̏рнӣк и **беспри̏зо̏рнӣк** м *дете без надзора, напуштено, запуштено дете.* — У обзир за збрињавање долазе . . . беспризорници са београдских улица и из околине Београда. Пол. *1944.*

бѐспријѐкѡ̏ран, -рна, -рно, ек. бѐспрекѡ̏ран и беспре̏кѡ̏ран.

беспријѐкѡ̏рно, ек. беспре̏корно.

беспријѐкѡ̏рно̄ст, -ости, ек. беспре̏корно̄ст и беспрекѡ́рно̄ст.

беспри̏меран, -рна, -рно, ијек. беспри̏мјеран *коме нема равна, изванредан; изузетан (у позитивном или у негативном правцу).* — Комуна [је] беспримјерним залагањем успјевала створити француску револуционарну војску. *ОП 2.*

беспри̏мерно, ијек. беспри̏мјерно, прил. *на беспримеран начин, изванредно, изузетно.*

беспри̏мјеран, -рна, -рно, ек. беспри̏меран.

беспри̏мјерно, ек. беспри̏мерно.

бѐспринципијѐлан, -лна, -лно *који се не држи принципа, неначелан.* — Став [опозиције] био је беспринципијелан. *Тито.*

бѐспринципијѐлно прил. *без принципа, неначелно.*

беспринципијѐлно̄ст, -ости ж *особина онога који је без принципа, без начела.*

бѐспринцѝпскӣ и **беспрѝнцѝпскӣ,** -ā̏, -ō̏ *беспринципијелан.*

бѐспринцѝпски и **беспрѝнцѝпски** прил. *беспринципијелно.*

беспристран, -а, -о *в. беспристрастан.* — Његове су осуде биле праведне и беспристране. *Љуб.*

беспристрасно прил. *на беспристрастан начин, непристрасно, објективно.*

беспристраснӧст, -ости ж *особина онога који је беспристрастан.*

беспристрастан, -сна, -сно *који не показује пристрасности, непристрастан, објективан.* — Читалачка публика нек ми буде беспристрасни судија. *Игњ.*

беспрограмскӣ, -ā, -ō *који је без програма, који нема програма.*

беспрӧсторан, -рна, -рно *који не заузима никакав простор.*

бе̏спӯт м песн. *в. беспуће.* — Окружен збором младих пријатеља што беспут љубе. *Ил.*

бѐспутан[1], -тна, -тно **1. а.** *који је без пута, оскудан у путевима; тешко пролазан, непроходан.* — Земљаци . . . бијаху у табору преко беспутних планина и брда. *Нех.* **б.** фиг. *који је без одређеног правца, бесмислен.* — Слушаоци школе . . . уживали су у беспутним дискусијама. *Лапч.* **2.** фиг. *развратан, неморалан.* — Јелена дозна . . . за његово беспутно живљење. *Мат.*

бѐспутан[2], -тна, -тно арх. *који је без тела, без пути, бестелесан. Реч. САНУ.*

бѐспутица ж *в. беспуће.* — Путови се ни звати не могу, но су ово праве беспутице. *Њег.* [Дјевојка] се прерушила у пастирицу те лута по овим пустим беспутицама. *Вел.* фиг. И талентовани писци могу залутати на беспутицу. *Прод.*

бѐспутицē прил. *ван пута.* — Војвода пође гором беспутице између два села. *Миљ.*

бѐспутница ж *в. беспутица.* — Не могу ја бити стрина сваком натемњаку и аветињаку што га беспутница нанесе у ову проклештину. *Лал.*

бѐспутно прил. *без одређеног циља; на беспутан начин.* — По повратку живео је [Јан] доста беспутно. *Дов.*

бѐспутнӧст, -ости ж *стање онога што је беспутно.*

бѐспӯће и **бѐспуће** с **1.** *крај где нема путева.* — Тумарао [је] распутицама и беспућима. *Креш.* **2.** фиг. **а.** *немање одређеног правца, лутање.* — Волтеријанство ће се јављати и доцније у свима периодима људског беспућа. *Дуч.* **б.** *странпутица, застрањеност, погрешан пут.* — Други ће се изгубити на беспућима мртвих казалишних схема. *Матк.*

Изр. у ~ (радити) *лудо, наопако (радити).*

бѐспушкӑр м неол. *партизан, герилац без пушке.* — Више села . . . запуцало, а они из вода беспушкара . . . прсли куд који. *Чол.*

бе̏срām м *в. бесрамност.* — У њему бесрам оргију отвара. *Ил.*

бѐсрāман, -мна, -мно *који нема срама, бестидан.* — [Скупља] дебеле усне у бесраман посмијех. *Шен.*

бѐсрāмље с *бесрамност, бестидност.*

бѐсрāмник м *онај који се не срами, не стиди, бестидник.*

бѐсрāмница ж *она која се не срами, не стиди, бестидница.*

бѐсрāмно прил. *бестидно.*

бѐсрāмнӧст и **бесрáмнӧст,** -ости ж *особина онога који је бесраман, бестидност.*

бѐсрдан, -дна, -дно *в. немилосрдан.* — Нијема је стала бесрдна авет. *Крањч. С.*

бѐсрчан, -чна, -чно индив. *који нема срчи, сржи.* — Дрвене греде . . . зашкрипале су као сухе и бесрчне кости. *Цес. А.*

бѐсталāсан, -сна, -сно *који је без таласа, валова (о води).*

бестàлентан, -тна, -тно *који је без талента, неталентован.* — Бесталентни људи »усавршавају« натуралистичку школу. *В 1885.*

бе̏ствāран, -рна, -рно *нестваран, бестелесан.* — Последњи пути природе воде . . . бестварном, дакле чистом духу. *Баз.*

бе̏стелēсан и **бестѐлесан,** -сна, -сно, ијек. бе̏стјелēсан и бестјѐлесан *који је без тела, нематеријалан, духован; платонски (о љубави).* — [Госпођа је] бестјелесно биће, диван умјетнички фантом. *Новак.* Пред њим су играли као бестелесне авети. *Ђур.* Све је застирала полумраком, у којем бијаше право царство за њену бестјелесну љубав. *Ђал.*

бе̏стелēсје и **бестѐлесје,** ијек. бе̏стјелēсје и бестјѐлесје, с *в. бестелесност.* — Мрачно бестјелесје . . . те опипава обухватно, амебно, пијавично. *Божић.*

бе̏стелēсно и **бестѐлесно,** ијек. бе̏стјелēсно и бестјѐлесно, прил. *флуидно, ваздушасто; одвећ нежно.* — [Јутро] руком бестјелесно бијелом лако скине сан са трепавица. *Крклл.*

бе̏стелēснӧст и **бестѐлеснӧст,** -ости, ијек. бе̏стјелēснӧст и бестјѐлеснӧст, ж *нестварност, нематеријалност.*

бе̏стемēљан, -љна, -љно **1.** *који је без темеља, без основе.* **2.** фиг. *неоснован, безразложан, неоправдан.* — Претеривања су то — бестемељна и безразложна претеривања. *Цар Е.*

бестемпера̀ментан и **бестемперамѐнтан,** -тна, -тно *који је без темперамента, без живота, мртав.*

бѐстенденциозан, -зна, -зно *који је без тенденција, нетенденциозан.*

бестѐретан, -тна, -тно *који нема терета, неоптерећен.*

бѐстёчан, -чна, -чно ков. *који је без тека, без апетита.*

бѐстёчност, -ости ж ков. *стање у коме је онај што је без тека, без апетита.* — Сада је увидио да је то била само привидна бестечност, која се одмах пробуди чим промијенимо гостиону. *Коз. Ј.*

бѐстӣдан и **бѐстӣдан,** -дна, -дно *који нема стида; сраман, безобразан, безочан.* — Човјеку се утроба диже од тог бестидног гада! *Крл.*

бѐстӣдник м *онај који је без стида.*

бѐстӣдница ж *она која је без стида.*

бѐстӣдно и **бѐстӣдно** прил. *без стида, на бестидан начин, не осећајући стид.*

бестӣднӧст и **бѐстӣднӧст,** -ости ж *особина онога који је бестидан, онога што је бестидно; бестидан поступак.*

бѐстија ж лат. = бештија **1.** *звер, опака животиња.*— Осјетила као да је кротитељица звјерадн и као да је ступила . . . у кавез пред бестију. *Крл.* **2.** пеј. *особа са особинама животиње; будала.* — Нађе се бестија да је узме. *Лоп.*

бѐстијӣлан, -лна, -лно *животињски; зверски свиреп, суров, окрутан.* — Жена му је сада срамотна, неодољива, бестијална сфинга. *Матош.* Рањеник са Сутјеске . . . послије бестијалних њемачких злочина . . . жели само да се спаси. *Зог.*

бѐстијӣлно прил. *животињски, зверски, свирепо.*

бестијӣлнӧст, -ости ж *особина онога који је бестијалан, свирепост, окрутност, свиреп поступак.*

бестӣјӣње с *гл. им. од бестијати.*

бестӣјати, -ӣм несврш. покр. *говорити или чинити будалаштине, будалити.* — Ова кућа четника, хајдука? Хајде, не бестијај! *Кост. Л.*

бестӣлук м покр. *будалаштина. Реч. САНУ.*

бѐстӣљ, -ӣља м тур. покр. *пекмез од шљива.* — У бакреним казанима [је] бацао вреле кључеве шљивов бестиљ. *Андр. И.*

бѐстјелёсан и **бестјѐлесан,** -сна, -сно, ек. бѐстелёсан и бестѐлесан.

бѐстјелёсје и **бестјѐлесје,** ек. бѐстелёсје и бестѐлесје.

бѐстјелёсно и **бестјѐлесно,** ек. бѐстелёсно и бестѐлесно.

бѐстјелёснӧст и **бестјѐлеснӧст,** ек. бѐстелёснӧст и бестѐлеснӧст.

бѐстрӣван, -вна, -вно *који је без траве, оскудан у трави. Р-К Реч.*

бѐстрӣг м у изразу: у ~ *без трага.* — Повереље које је годинама постојало, здробљено у бестраг. *Сим.*

бѐстрӣга прил. **1. а.** *не зна се куд.* — Један предузимач се обесио, а други побегао бестрага. *Срем.* **б.** *веома далеко.* — Комора је остала бестрага позади. *Цвиј.* **2.** *сувише, одвеђ, веома.* — Позоришни комад са бестрага много чинова. *Срем.* **3.** (у служби узвика) *до врага, до ђавола, у пропаст.* — Читав остали свет, ако ће тога часа, нека иде бестрага. *Маш.*

Изр. ~ ти (му итд.) глава *иди (нека иде) до ђавола;* отићи, ићи ~ *пропасти, упропастити се, нестати.*

бестрàгатн, -ӣм сврш. покр. *упропастити.* — Завиривао је у сваку бразду — да не бестрагамо које зрно. *Ств. 1948.*

бестрàгија ж **а.** *неповрат, недођија.* **б.** *забачен, удаљен крај.* — Њен муж чиновничић у предузећу на бестрагији периферије. *КН 1956.* **в.** *рђаво, развратно место.* — А кад се из механе и бестрагије врати . . . пресрешће га Јулка још на прагу. *Рад. Д.*

Изр. доћи, вратити се из бестрагије *доћи, вратити се из бела света, не зна се откуда;* отићи у бестрагију *отићи у бели свет, не зна се куда, у неповрат.*

бѐстражицӗ прил. индив. *не остављајући трага.* — По Сахари нема . . . стазе, по пијеску јој бестражице сви путници газе. *Прер.*

бѐстраначкӣ, -а, -о = беспартијски.

бѐстрасно прил. *без страсти, хладнокрвно, мирно.*

бѐстраснӧст, -ости ж *особина онога који је бестрастан.*

бѐстрастан, -сна, -сно *који је без страсти, хладан, безосећајан.* — Она је била . . . болесно тиха, болесно мртва и бестрасна. *Коз. Ј.*

бѐстр̄в м и ж у изразу: у ~ *бестрага, незнано куд; некуд далеко.* — Видим . . . да за ону не знате будалу, но је главом у бестрв утека'. *Њег.* Од страха пред тим насиљем утекао [је] главом у бестрв. *Креш.*

бѐстр̄ва прил. покр. *в. бестрага.* — Тако ће се скупштина смести и свако бестрва побјећи. *Љуб.*

бѐстселер м енгл. варв. *књига (или нека друга роба) која се у даном тренутку највише тражи и најбоље продаје.*

бѐстӯжан, -жна, -жно *који не хаје ни за шта, равнодушан. Реч. САНУ.*

бесӯбјекатнӣ, бесӯбјекатскӣ и **бесӯбјектнӣ,** -ӣ, -ӧ грам. *који нема субјекта, подмета:* ~ реченица.

бѐсӯд м покр. *в. бесудност.* — Зло хоћаху проћи од турскога бесуда. *Миљ.*

бѐсӯдан, -дна, -дно *који је без суда, без закона, без правног поретка.* — Шћепан . . . суд постави у земљу бесудну. *Њег.*

бѐсӯднӧст, -ости ж *в. бесуђе.* — Други је интерес пашама у бесудност . . . био: да више глобе узимају. *Миљ.*

бѐсӯђе и **бѐсуђе** с *стање без суда; анархија, безвлашће. Реч. САНУ.*

бесӯзан, -зна, -зно *који је без суза.*

бѐсузно прил. *без суза, без плача.* — Жена Филипова нарицала је бесузно и искидано. *Пол. 1958.*

бесӯнчан, -а, -о *који је без сунца.* — Нашим бесунчаним уличицама гмиже неимаштина. *Креш.*

бѐсфӧрман, -мна, -мно *који је без форме, без облика, безобличан.* — Више воли бесформно ћутање него ма какав могућан израз. *Кнеж. Б.*

бесфӧрмӧст, -ости ж *особина онога што је бесформно, безобличност.* — Гола бесформност пуританизма није оно што ја хвалим код пуританаца. *Кнеж. Б.*

бѐсхлебан, -бна, -бно, ијек. бѐсхљебан *који је без хлеба, у коме нема хлеба.* — Омладинци се свете за низ бесхлебних дана. *Поп. Ј.*

бѐсхлебица, ијек. бѐсхљебица, ж *оскудица у хлебу, у храни. Реч. САНУ.*

бѐсхлебовић, ијек. бѐсхљебовић, м *онај који нема хлеба, сиромах.* — За њим иду безметковићи и бесхљебовићи што служе рок револуцији. *Вуј.*

бѐсхљебан, -бна, -бно, ек. бѐсхлебан.

бѐсхљебица, ек. бѐсхлебица.

бѐсхљебовић, ек. бѐсхлебовић.

бѐсцаринскӣ, -ā, -ō *који је ослобођен царине.*

бѐсцветан, -тна, -тно, ијек. бѐсцвјетан **а.** *који је без цвета (за биљку).* **б.** фиг. *који је без радости.* — Боље један данак радости прољетне него сто година од добе бесцвјетне. *Враз.*

бѐсцветнице, ијек. бѐсцвјетнице, ж мн. бот. *биљке које немају цвета* Cryptogamae. *Терм. 3.*

бѐсцвјетан, -тна, -тно, ек. бѐсцветан.

бѐсцвјетнице, ек. бѐсцветнице.

бѐсцен, -а, -о, ијек. бѐсцијен **1.** *неоцењив, претерано скуп, драгоцен;* фиг. *драг, мио.* — Бесцена, додаћу још овај брилијант који ћеш ти носити мени за љубав. *Грол.* **2.** *који нема цене, одвећ јевтин.* — Цигла је јевтина, рад бесцијен. *Кос.* **3.** (у именичкој служби) *оно што је од неоцењиве вредности;* фиг. *бисер, драги камен и сл.* — Просута ниско бесцена . . . је л' тврдо крило мајчино? *Кош.*

Изр. у ~ *в. уз бесцење (изр.).* — Вино паде у бесцијен. *Ћип.*

бесцéна, ијек. бесцијѐна, ж у изразу: у бесцену *в. уз бесцење (изр.).* — Хотел је продан у бесцијену. *Козарч.*

бѐсцен-блâго с заст. *велико непроцењиво благо;* исп. бесцен (3).

бѐсцење, ијек. бѐсцијење, с *врло ниска цена.* — Купују и препродају за бесцијење. *Јел.*

Изр. у ~ *врло јевтино.* — Чиновници и стражари купују . . . воће и поврће у бесцење. *Чол.*

бесцијѐна, ек. бесцéна.

бѐсцијење, ек. бѐсцење.

бѐсцӣљ м *в. бесциљност.* — Дете занесено својим детињим бесциљем. *Ћос. Д.*

Изр. у ~ *без циља, бесциљно.* — Корачали су полако, немо, ишли у бесциљ, корак по корак. *Ђур.*

бѐсцӣљан, -љна, -љно *који нема циља, који нема сврхе.* — На својим бесциљним лутањима . . . ја сам нарочито волио сумрак. *Козарч.* Село је било упропашћено трошковима два бесциљна рата. *Глиг.*

бѐсцӣљно прил. *без циља, без сврхе.*

бесцӣљнӧст, -ости ж *стање онога што је бесциљно, немање циља.* — Жудим за мирном бесциљношћу. *Бен.*

бѐсцијен, -а, -о, ек. бѐсцен.

бѐсцјеница ж (ијек.) индив. *в. бесцење.* — Ој немојте жића тог анђела . . . бесцјеницом људском сцјењивати. *Прер.*

бѐсцјење, ек. бѐсцење.

бѐта ж *друго слово грчке азбуке (β) које служи за означавање математичких и физичких појмова:* ~ -зраци, зраке.

бѐтег м мед. покр. *болест, болка, недостатак, мана. Реч. САНУ.*

бѐтежан, -жна, -жно покр. *болестан, изнемогао.* — Има их ту свакојаких, а понајвише бетежних; читава сеоска клиника. *Ћип.*

бѐтежнӣк м покр. *болесник.*

бѐтек м *в. бетег.* — Боље да цркне брзо и лако од жандара него од тешког бетека. *Матош.*

бѐтерӣк м тур. покр. *несрећник, невољалац, пропалица.* — Заувијек [ће га] оставити, лијенчину . . . и бетерника ниједног, који ни богорадити не зна. *Ћоп.*

бѐтле(хе)м м *јаслице; представа, приказ Христовог рођења у кућици која се лако носи (код католика).*

бѐтле(хе)мӑр м *онај који иде по кућама са бетле(хе)мом; вертепаш.*

бѐтле(хе)мскӣ, -ā, -ō *који се односи на бетле(хе)м.*

бѐтӧн, -о́на м фр. *тврди грађевински материјал који се добива мешањем цемента, шљунка, песка и воде*; фиг. индив. *устаљеност, чврстоћа, скамењеност.* — Тко би то могао да растрга тај бетон животних назора и да из њега измијеси нове калупе. *Крл.*

Изр. армирани ~ *бетон проткан гвозденим шипкама*; преднапрегнути ~ *армирани бетон напрегнут пре уграђивања.*

бетони́рати, -о̀нӣрām сврш. и несврш. *поставити, постављати бетон у грађењу или калдрмисању, радити бетоном*; фиг. *утврдити, утврђивати.*

бетони́рац, -рца м *онај који ради на бетонирању.*

бѐтӧнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бетон*; *који је од бетона*; фиг. *тврд, упоран, тврдоглав.* — У њима гледам бивше људе са бетонским мозговима, које ни најтврђе шило истине не може да пробије. *Јак.*

бетӧ̀њара ж *машина, строј за прављење бетона.* — Виде ли читав градић ... брда материјала, бетоњару у граду. *Дав.*

бетӧ̀њӗрка ж *фабрика, творница бетонских предмета.* — Подигнуте [су] бетоњерке које производе огромне количине бетонских прагова. *Пол. 1959.*

бѐтула ж тал. покр. *мала гостионица, крчма, механа.* — Навече је обично сједио ... у задимљеној бетули. *Десн.*

бе̏ћār, -а́ра м (вок. бе̏ћāру и бе̏ћāре) тур. **1.** *неожењен човек, момак.* — Цијелог вијека бијах бећар. *Матош.* **2.** *весељак, лола, бекрија.* — Једи море, пиј то вино ... вичу распложени бећари. *Дом.* **3.** ист. *војник најамник, добровољац у првом српском устанку.* — У Србији за Карађорђева времена звали су се бећари војници ... из другијех земаља. *Вук.*

бећа́рац, -рца м **1. а.** *мелодија која прати веселу или љубавну песмицу.* **б.** *сама та песмица, бећарска песма (у Војводини).* **2.** *коло (у Славонији).*

бећа́рӗње с *гл. им. од бећарити (се).*

бећа̀рија ж зб. *бећари.* — Од како се Савка ... задевојчи ... од онда узе цела бећарија смедеревска носити црне кицошке хаљине. *Глиш.* Бећарију бела, што си ми донела ... ? *Берт.*

бећа̀рина м *аугм. и пеј. од бећар.*

бећа̀рисати, -ишēм несврш. *бећаровати.*

бећа́рити (се), бе̏ћārим (се) несврш. = бећаровати *живети као бећар.*

бећа̀рлук м *в. бећарство.* — Ни султанлук није као бећарлук. *Срем.*

бећарӧ̀вати, -а̀рујēм несврш. = бећарити (се) **а.** *проводити бећарски живот; бити бећар (1).* **б.** *живети бећарски, као бекрија.* — Он је, ено, с њиме још за малих ногу бећаровао. *Коз. И.*

бе̏ћārскӣ, -ā, -ō *који се односи на бећаре.*

Изр. ~ вече *момачко вече, весеље момка уочи венчања.*

бе̏ћārски прил. *на бећарски начин, као бећар.*

бећа́рство с *стање онога који је бећар; бећарски живот.*

бећа̀руша ж **1.** *она која живи бећарским животом; женска особа весељак.* — Моја мајка бећаруша била, па и мене бећара родила. *Шим. С.* **2.** *лоша ракија.* — Нисам точио [ракију] ... Бар да је шљивовица! Него нека комадара и бећаруша. *Срем.*

беу́кати, бе̏ўчēм несврш. *мукати.* — Чамотно теле ... главом о затворена врата туче и беуче. *Кул.*

беу̏љица ж зоол. *в. беовица.* — Беуљице беже у плићак да их не поједу штуке. *Тос. Д.*

бе̏ўт, -у́та м тур. покр. *в. бевут.* — Она је била у оном беуту у којем човеку пишти у ушима и грми у глави. *Вес.*

бе̏фӗл, -е́ла м нем. варв. *в. заповест.*

бе̏хāз прид. непром. тур. *в. бејаз (2).* — На дјевојци бехаз антерија. *НПХ.*

бе̏хāр, -а́ра м тур. *цвет(ови) на воћкама.* — Хоће ли ми вјетри да разнесу [звуке] ... кô бијели бехар са процвалих грана. *Дуч.*

бе̏хāран, -рна, -рно *који је у бехару, расцветан (о воћкама).*

бехӑ̀рӑње с *гл. им. од бехарати.*

бехӑ̀рати, -ām несврш. *в. цветати (о воћкама).*

бехӑ̀рије ж мн. *песме о цвећу.* — О том злату ев' и ове бехарије пјесме слове. *Баш.*

бехӑ́рити, бе̏хāрīм несврш. *в. цветати (о воћкама)*; фиг. *белети, седети (о коси).* — Заплакаће на гробу прошлости кад му стану бехарити власи. *Баш.*

бе̑ч, бе́ча м тал. покр. *старински ситан новац; новац уопште. Реч. САНУ.*

бе́чалина ж покр. **1.** *велика камена вртача.* **2.** *било каква празна просторија или грађевина (кућа, црква, лађа и сл).* — Шестани запустише цркву да им зја као бечалина. *Љуб.*

Бе́чанин м = Бечлија *човек из Беча.*

Бе́чанка ж = Бечкиња и Бечлика *женска особа из Беча.*

бе́чати[1], -ӣм несврш. *мукати, рикати*; фиг. *дерати се.* — Овај дугоња стао силно викати и бечати. *Ков. А.*

бе́чати[2], -ӣм несврш. покр. *нетремице гледати, гледати раширених очију.*

бе́чва, ијек. бје́чва, ж (обично мн.) покр. *врста кратких чарапа или доколеница.* — Марија је плела бјечве. *Пип.*

бе́чвица, ијек. бје́чвица, ж *дем. од бечва.*

бе́чёње с *гл. им. од бе́чити (се).*

бе́чёње с *гл. им. од бе́чити се.*

бе́чити, бе́чӣм несврш. обично у изразу: **бечити очи** *гледати јако отвореним очима, гледати зачуђено.* — Не бечи очи на пирошке, не дам ти. *Л-К.*

~ се *повр.* — Гле како се бечи, у сну се **не** снио. *Ант. 2.*

бе́чити се, -ӣм се несврш. *кочити се, разметати се, прснти се.* — Укочили дугоуве главе, па се бече и чаршијом славе. *Радич.* фиг. *падати у очи, истицати се.* — Између њих [потлеушица] бечи се погдјегдје кућетина господе из вароши. *Пип.*

бе́чка ж *буре за пиво. Вук Рј.*

бе́чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Беч.*

Бе́чкиња ж = Бечанка.

Бе́члија м = Бечанин.

Бе́члӣка ж = Бечанка.

бе́шa ж *хип. од бешика*[2]*, колевка.* — Лула мајка своју малу Паву, лула мајка у цицаној беши. *Вес.*

бе̏шāван, -вна, -вно *који нема шава*: бешавне цеви.

бе̏шика[1] ж лат. анат. *опнаста кеса у телу човека и животиња, мокраћни мехур; мехур упште; осушена опна од таквог мехура*: жучна ~, мокраћна ~.

бе̏шика[2] ж тур. *колевка.* — То [га] уљушка као у бешици. Он заспа. *Вес.*

бе̏шичица ж *дем. од бешика.*

бе̏шичнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бешику.*

бе̏шкот м тал. покр. и нар. песн. **а.** *двопек.* **б.** *војнички хлеб.* **в.** *бисквит, суви колачић.*

бе́шлак м *в. бешлук.* — Што поруча и попи, за то . . . ти не тражим ни бешлак. *Срем.*

бе̏шлија м ист. *најамни турски војник.*

бе̏шлук м тур. *стари сребрни турски новац од пет гроша.* — Путем бацао просјацима бешлуке. *Јор.*

бе̏шњāк, -а́ка, ијек. бје̏шњāк, м *обестан човек.* — Искочи бјешњак с коња. *Шен.*

бе̏шњāр, -а́ра, ијек. бје̏шњāр, м покр. *в. бешњак.* — Све је ово крива наша интелигенција . . . наши попови и они бешњари трговци и учитељи. *Шуб.*

бе̏шњёње, ијек. бје̏шњёње, с *гл. им. од беснети.*

бе̏штија ж лат. нар. пеј. = бестија. — И већ је била бештија потегла за нож. *Кос.* Будало, још ћеш се заћорити у ту плаву бештију! *Петр. В.*

бе̏шћудно прил. индив. *без отпора, покорно, безвољно.* — Нас богови не створише . . . да се . . . бешћудно клањамо. *Јакш. Ђ.*

бе̏шћутан, -тна, -тно *безосећајан, неосетљив; равнодушан.* — Немилога трак од бича . . . по бешћутну звижди зраку. *Маж. И.*

бе̏шћутнӣк м *онај који је бешћутан, без осећања, неосетљив човек.* — Овај, ту [жандар] јак, наоружан, ухрањен и утупљен за ову службу, млад и здрав бешћутник. *Божић.*

бе̏шћутно прил. *неосетљиво, безосећајно, равнодушно.* — Он је то све гледао бешћутно. *Шов.*

бе̏шћутнӧст, -ости ж *особина онога који је бешћутан, безосећајан.*

бе̏шуман, -мна, -мно *који је без шуме, огољен.*

бе̏шӯман, -мна, -мно *који је без шума, који се не чује, тих.* — [Зора] се на бешумним крилима тихо примицаше. *Шапч.*

бе̏шӯмно прил. *нечујно, тихо.*

бешӯ́мнӧст и **бе̏шӯмнӧст,** -ости ж *стање онога што је бешумно, тишина.*

бе̏шчасно прил. *на бешчастан начин, непоштено.*

бе̏шчаснӧст, -ости ж *особина онога што је нечасно.*

бе́шчā́ст ж покр. *в. бешчашће. Вук Рј.*

бе̏шчастан, -сна, -сно *који је без части, нечастан.* — За чланове могу бити бирани само они који нису осуђивани за бешчасна дела. *Лапч.*

бе̏шчастнти, -ӣм несврш. *срамотити, скрнавити.* — Не дајте да нам се бешчасте светиње и мили споменици давне прошлости. *Ранк.*

бе̏шчā́шће и **бе̏шчашће** с *немање части, срамота; нечасно дело, нечастан поступак.* — Дању ти кћер кад год је запросиш — али ове седе косе не могу поднети бешчашћа. *Јакш. Ђ.*

бе̏шчашће́ње с *гл. им. од бешчастити.*

бе̏шчедан[1], -дна, -дно *који је без чедности, покварен. Р-К Реч.*

бе̏шчедан[2], -дна, -дно *који је без чеда, без деце, бездетан.* — Хтео је да Текелија умре бешчедан . . . па да велико имање припадне народу. *Петр. В.*

бе̏шчеднӧст[1], -ости ж *особина оног који је бешчедан, оног што је бешчедно; покварености.*

бѐшчеднӧст[2], -ости ж *стање оног који нема чеда, немање деце, бездетност.*

бѐшчељӯстан, -сна, -сно индив. *који је без чељусти.* — Плавуша бијаше већ смјестила своје рањенике на овећој лађи, спустивши бешчељусног Ловра кроз бокапорту. *Наз.*

бѐшчестије с рсл. *в. бешчашће.* — Племе ви се све одрекло себе ... паде на њем клетва бешчестија. *Њег.*

бешчи́нство и **бѐшчи́њье** с *в. недело.* — [Усташе] су на своју руку почели бешчинства. *Чол.* [Кућа] се причињала као да је до појаса у земљу пропала или да су је за многа бешчиња укопали живу. *Киш.*

бѐшчислен, -а, -о рсл. арх. *безбројан.* — Ја, султан ... побједоносни шегиншах од бешчислених мјеста и градова ... султан. *Њег.*

бешчо̀вечан и **бе̏шчовечан,** -чна, -чно, ијек. бешчо̀вјечан и бе̏шчовјечан, заст. *в. нечовечан.* — Бјеснило их [Турке] бешчовјечно на злочинство њино стеже. *Њег.*

бешчо̀вештво и **бешчовѐштво,** ијек. бешчо̀вјештво и бешчовјѐштво, с *в. нечовечност.* — Видео сам у очима погану жељу, зверску ћуд и бешчовештво. *Јаки. Ђ.*

бешчо̀вјечан и **бе̏шчовјечан,** -чна, -чно, ек. бешчо̀вечан и бе̏шчовечан.

бешчо̀вјештво и **бешчовјѐштво,** ек. бешчо̀вештво и бешчовѐштво.

бешчӯвствен, -а, -о *који је без чувства, без осећања, безосећајан.*

бешчӯвственӧст, -ости ж *особина онога који не осећа, безосећајност.*

бе̏шчӯлан, -лна, -лно *који нема чула.*

бзи́кати, бзи́чём оном. *зујати (обично о мувама).* — Једва би се каткад бзичући која муха залетјела у пламен. *Шен.*

бзо́ва и **бзо́вина** ж бот. *в. зова. Рј. А.*

би̏ба ж *тло на подводном месту које се угиба под ногама. Рј. А.*

би̏бав, -а, -о *који се биба.*

би̏бавица ж *таласање, гибање; узбуркано море.* — А тиха бибавица љубила жале на обали. *Војн.*

би̏бање с *гл. им. од бибати се.*

би̏бати се, -а̄м се несврш. *таласати се, њихати се, гибати се.* — Тихо се биба талас на мору. *Крањч. С.* Прелетјела рода бибајући се тешко. *Бен.*

би̏бер м тур. бот. *тропска биљка чији се зрнасти плод употребљава као зачин* Piper; *плод те биљке.*

Изр. бити ~ по пилаву *бити на врху, први (у друштву).*

бибѐрача ж *ракија зачињена бибером.* — Пружио [му је] ... чашу ... печене бибераче. *Крањч. Стј.*

бибѐрисати, -ишем̄ и **би̏берити,** -ӣм несврш. *стављати бибер, зачињавати бибером, посипати бибером.* — Ту је чорба, па овче месо, рибе биберисане. *Игњ.*

бибѐрли прид. непром. тур. *у којем има бибера, забиберен. Бен. Рј.*

би̏берӣй, -ā, -ō = биберов *који је од бибера. Вук Рј.*

бибѐрӣйк, -и́ка м = биберњак *в. биберњача.*

би̏бе̏рница и **бибе́рница** ж *в. биберњача.* — Ту су сланици, биберница, бокал с водом. *Шапч.*

бибѐрњāк, -а́ка м = биберник.

бибе́рњача ж *судић за држање бибера.*

би̏беров, -а, -о = биберни.

би̏бица ж зоол. *вивак. Финк.*

Би̏блија ж грч. *Свето писмо, Стари и Нови завет.*

Изр. стар као библија *врло стар.*

би̏блӣйскӣй, -ā, -ō **1.** *који се односи на Библију.* **2.** фиг. *врло дуг, дубок (о старости).* — Он ће живјети све до библијске старости од 99 година. *Бат.* **3.** *свет, побожан.* — Не дâ да у овај библијски, благословени крај закорачи туђа жељезна чизма. *Бат.*

Би̏блика ж индив. *в. Библија.* — У сијено закопана моја књижица, моја драга Библика. *Јурк.*

библиѝограф м *стручни радник на библиографији, састављач библиографије.*

библиографѝја ж *стручно састављен попис књига једне или више научних или књижевних грана.*

библиѝографскӣй, -ā, -ō *који се односи на библиографију.*

библиѝоман, -а и **библиѝма̄н,** -а́на м *онај који има страст за скупљањем књига.*

библиоте́ка ж грч. **а.** *збирка сређених књига и рукописа, књижница; установа и зграда у којој је она смештена и где се читају књиге.* **б.** *колекција, збирка издања одређене врсте.* — Спремао сам се да покренем добро опремљену библиотеку домаћих писаца. *Хорв.* **в.** *орман у коме су смештене књиге.*

библиотѐка̄р, -а́ра м *стручњак за руковање библиотеком.*

библиотека́рев, -а, -о = библиотекаров *који припада библиотекару.*

библиотекѐрица и **библиотѐка̄рка** ж *женска особа библиотекар. Бен. Рј.*

библиотека́ров, -а, -о = библиотекарев.

библиотѐкáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на библиотекаре и библиотеке.*

библиотекáрство с **1.** *послови библиотекара, библиотекарска струка.* **2.** зб. *библиотекари.*

библиотѐчкӣ и библиотѐчнӣ, -ā, -ō *који се односи на библиотеку.*

библиофил, -а и **библиофӣл**, -ила м *љубитељ књига, онај који има наклоности за скупљање књига (обично ретких).*

библиофӣлскӣ, -ā, -ō *који се односи на библиофиле.*

бӣва покр. безл. (од гл. бивати модална речца) **1.** *биће да, ваљда, може бити да, можда, мора да.* — Куд си кренуо овамо, бива си огладнео. *Вуј.* А како је теби име? — Луција. — Бива си Латинка? Јесам. *Ћор.* **2.** *дакле, значи.* — Хајде ти, бива, Бего сада у пензију. *Марк. М.* »Познајеш ли ме?« »Јок, бива!« »Ја тебе познајем, Крушко«. *Вес.* **3.** *то јест, односно, управо.* — Аустријанци, бива Бечлије, дивљаху му се. *С 1911.* Већ тјерамо даље оно своје, бива: беговско. *Огр.*

Изр. као ~ *тобоже*; не ~ *не може.*

бӣвāд ж ков. *бића, створови.* — Један си ти за себе у свемиру битник, а сва друга бивад прам тебе су прашке. *Прер.*

бӣвāк, -áка м фр. војн. *привремени војнички логор под ведрим небом.*

бивакáрце речца *в. бива. Реч. САНУ.*

бивакӣрање с *гл. им. од бивакирати.*

бивакӣрати, -àкӣрām несврш. = биваковати *боравити у биваку, логоровати.*

бӣваковāње с *гл. им. од бивакovати.*

бӣваковати, -кујēм несврш. = бивакирати.

бӣвалӣште с *пребивалиште, боравиште.*

бӣвāње с *гл. им. од бивати.*

бӣвати, бӣвāм *несврш. и уч. према бити*[2] **1.** *бити с времена на време, бити више пута.* — Даничић је бивао прек и немилосрдан у својим критикама. *Бел.* Ви сте сигурно прије бивали у лову. *Креш.* **2.** *догађати се, дешавати се.* — Згледају се баке што с момцима бива. *Вел.* **3.** *постојати, стално тећи, дешавати се.* — Те се ствари не дискутују, оне јесу и бивају. *Скерл.* **4.** *затицати се, налазити се.* — Почео је бивати код ње свакодневно. *Моск.* **5.** *живети, становати, боравити.* — Ал' то ваљда јер у дрвену дворцу бивате. *Шен.* **6. а.** *постајати.* — Мој рођени живот туђ ми сада бива. *Рак.* Све тиши и тиши му биваше глас. *Цес. Д.* **б.** *настајати.* — Што је више ноћ бивала ... они тамо горе [су] све слободнији. *Станк.*

бӣвō, -ола м зоол. = бивол *врста говечета* Bubalus. *Терм. 4.*

бивдовāње с *гл. им. од бивовати.* — Њихова питања ... би се ... тицала његова бивовања у казниони. *Коз. И.*

бивдовати, бӣвујēм несврш. необ. *бити, живети.* В. пр. уз гл. им. бивовање.

бӣвол м зоол. = биво.

бивдолāр, -ара и **бӣволāр** м *онај који чува биволе. Реч. САНУ.*

бӣволица ж **1.** м *в. биво(л).* **2.** *женка бивола.*

бӣволскӣ, -ā, -ō = биволји *који се односи на биволе; који је од бивола:* ~ кожа, ~ млеко.

бӣволче, -ета с *младунче бивола.*

бӣволчина ж и м *аугм. и пеј. од биво(л)*; фиг. погрд. *глупачина.* — [Он је] једна пијана биволчина кирасирска. *Црњ.*

бӣволља ча ж *кожа од бивола.*

бӣволӣ, -ā, -ē = биволски.

бӣвствен, -а, -о *в. битан (1).* — То је бивствени аргумент основан на различитој природи обају дјела. *Мј. 1936.* Све бивствено спознање погађа егзистенцију. *Ант. 1.*

бӣвственōст, -ости ж *в. постојање.* — Са становишта апсолутне бивствености он је без ознаке. *Баз.*

бӣвство с **1.** *суштина, бит.* — Тако се питагоровцима наметнула мисао да број сачињава бивство ствари. *Баз.* **2.** *егзистенција, постојање.* — У воде ронећи извора мутних свога бивства. *Наз.*

бивствовāње с *гл. им. од бивствовати.*

бивствовати, бӣвствујēм несврш. **а.** *постојати.* — У 11. и 12. вијеку [су] бивствовали [западни споменици глаголског писма]. *Јаг.* **б.** *живети.* — Бивствовати и трпјети двије су ријечи за један појам. *Бал.* **в.** *бити, бавити се, проводити време.* — Задовољите се, атоми ... да бивствујете неколико тренутака у моме крилу. *КН 1958.*

бӣвшӣ, -ā, -ē *ранији, некадашњи.*

Изр. ~ човек *пропао човек.*

бигàмија ж грч. *истовремени брачни живот са два бића другог пола.*

бӣгар, -гра м мин. *кречњак, вапненац, наталожен из воде, сига.*

бӣглӣс, -йса м *славујева песма, славујево певање.* — Славуја ту нема да биглисом мами. *Наз.*

бӣглисāње с *гл. им. од биглисати.*

бӣглисати и **бӣгљисати**, -ишēм несврш. грч. *певати (о славују).* — Далеко у воћњаку биглише славуј. *Креш.* Славуј бигљише у мјесечини. *Наз.*

бѝгот(а) м фр. *онај који је претерано побожан, богомољац.*

бѝготан, -тна, -тно *претерано побожан, затуцан; лицемеран.*

биготе́рија ж *в. биготност.*

биготи́зам, -зма м *претерана побожност, верска затуцаност, богомољство.*

бѝготкиња ж *биготна женска особа, богомољка.*

бѝготнӧст, -ости ж и **бѝготство** с *в. биготизам.*

би́дермајер м нем. *уметнички стил, нарочито у намештају, у средњој Европи у првој половини XIX века.*

би́дермајерскӣ, -ā, -ō *који се односи на бидермајер.*

бѝжӯ, -ӯа м фр. *накит.*

бижутѐрија ж **1.** зб. *накити.* **2.** *радња у којој се продају накити.*

бижутѐријскӣ, -ā, -ō *који се односи на бижутерију.*

бӣза ж покр. *пас, керуша, обично ловачка;* фиг. *улизица, нечији верни слуга.* — А све оне бизе с брадама ... све се одрицале нас: неће с комунистима. *Лал.*

Бѝзант м = Византија **1.** *Цариград.* **2.** *Источно Римско Царство, Византија.*

бизантѝзам, -зма м *в. византинизам.*

Бизàнтија ж = Византија *Источно Римско Царство.*

бизàнтијскӣ, -ā, -ō *који се односи на Византију и Византију:* ~ фреска, ~ икона.

бизàнтика ж *византијски стил.* — Југословенски национални стил [није] византика ... ни готика. *Обз. 1932.*

Бизантѝнац, -нца м *човек из Византије.*

бизантинѝзам, -зма м *оно што је својствено Византинцима;* фиг. *лукавство, препреденост.* — Поштено [је] изразио отпор чешког човјека против византинизма. *Јонке.*

бизàнтӣнскӣ, -ā, -ō *в. византијски.*

бизантòлог м *научни радник на византологији.*

бизантолòгија ж *наука која проучава духовну и материјалну културу Византије и Византије.*

бизантòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на византологију и византологе.*

бѝзаитскӣ, -ā, -ō *в. византијски.*

бӣзӑран, -рна, -рно фр. *чудан, необичан, настран.* — Моји су пријатељи шутећи гледали у ону грађевину начичкану самим бизарним украсима. *Цар Е.*

бӣзӑрно прил. *необично, чудно, настрано.*

бизӑрнӧст, -ости ж *особина онога што је бизарно, настраност, необичан, настран поступак.*

бѝзгӧв, -òва м погрд. *нерадник, ленштина, ленчуга.* — Од овог мог бизгова ... да направиш човека. *Рад. Д.*

бизгòвчина м *аугм. од бизгов.*

бѝзӣн, -и́на м покр. *в. биза.* — Стоји клекат коња и јунака, стоји клика кера и бизина. *НП Вук.*

бѝзмут м хем. *метал (употребљава се у легури с другим металима)* Bi.

бѝзнис м енгл. *уносан посао, трговина.*

бѝзнисмен м енгл. *послован човек, трговац.*

бѝзӧн, -о́на м зоол. **а.** *дивљи во(л) с јако развијеном грбином и дугом длаком* Bos bison. *Терм. 4.* **б.** *његово крзно.*

бӣјāх, бӣјāше итд., ек. бе̏јāх, бе̏јāше итд.

бѝјача[1] ж тур. покр. *баба*[1] *(1).* — Требало је да личи на стрине, на бијаче[1] да сједи у соби. *Сиј.*

бѝјача[2] ж *предмет којим се нешто набија. Реч. САНУ.*

бѝјачин, -а, -о *који припада бијачи*[1]. — Слуша те гроб мајчин и бијачин, и гроб дједов. *Сиј.*

бӣјег, ек. бе̑г.

бијед-, ек. бед-.

бијѐђёње, ек. бе́ђёње.

бӣјел, -èла, -èло, ек. бе̑о.

бијел-, ек. бел-.

бӣјељ, ек. бе̑љ.

бијѐљёње, ек. бе́љёње.

бијѐљети, -èлӣм, ек. бе́лети.

бијенàле, -ла м лат. *изложба сликарства и вајарства, кипарства (у Венецији) која се одржава сваке друге године.*

бѝјёње с *гл. им. од бити (се).*

бӣјес, ек. бе̑с.

бӣјесан, -сни ж (ијек.) *в. бес.* — Нек се диже туђа бура. Дивљом бијесни нек нахрупи. *Шен.*

бијѐсан, -сна, -сно, ек. бе́сан.

бијѐсити се, бӣјесӣм се, ек. бе́сити се.

бӣјеснӣк, ек. бе̑снӣк.

бијѐсница и **бӣјесница,** ек. бе́сница и бе̑сница.

бӣјесно, ек. бе̑сно.

бӣјест ж (ијек.) *в. бес.* — Од бога му била бијест оваква у дому његову. *Март.*

бӣјешњāк м некњиж. *в. бјешњак.*

бȉк, бȉка и бȉка м **1.** *неушкопљен во(л)*; фиг. *снажан, похотљив човек.* — Далеко се чује черевићка дика, јера они имају свога попа бика. *Леск. М.* **2.** (Бик) астр. *једно од 12 сазвежђа у Зодијаку.* — Сазвежђа су добила ова имена: Ован, Бик, Близанци. *Мил.* **3.** бот. *чврст, цевчаст лист црног лука који носи цвет.*

Изр. водени ~ зоол. *букавац*; здрав као ~ *сасвим, потпуно здрав*; руднички ~ а) *пун здравља и физичке снаге мушкарац*; б) *похотљив мушкарац (према таквом силнику Сали-аги рудничком, који је носио тај надимак).*

бȉка м и ж (ген. мн. бȉкā) **1.** *в. бик.* **2.** *крупна и снажна нека друга животиња: вепар (нераст), крава, биволица.*

бȉкан м покр. *бео во(л) или ован или јарац.*

бȉкāр, -ара м *онај који чува бикове, говедар.* — Стари бикар Цирибаша мораде дохватити бич. *Кол.*

бȉкарбōнā сóда ж хем. *натријум бикарбонат.*

бикарбōнāт, -áта м хем. *со угљене киселине, кисели карбонат.*

бикȁриja ж тал. покр. *мес(ар)ница, касапница.*

бȉкача ж покр. **1.** *жила од бика као палица.* — Бикача му је била увезана ... кожним шепутом који је навукао на руку. *Чипл.* **2.** *в. бикуља*[1] *(фиг.). Реч. САНУ.*

биквȁдрāт, -áта м мат. *квадрат на квадрат, четврти степен.*

биквȁдрāтан, -тна, -тно *који се односи на биквадрат.*

Изр. биквадратне једначине, једнаџбе *једначине четвртог степена.*

бȉкнути, -нēм сврш. покр. *навући.*

~ **се** *навући се.*

Изр. не бикне ми се *не мили ми се*; *не допада ми се.*

бикȍвати, бȉкујēм несврш. вулг. *живети, понашати се као бик.* — Снажан је, гледај му плећа, а бикује ли, бикује. *Вип.* Оно сироче кржља све више, а ти бикујеш. *Гор.*

бикȍвит, -а, -о **1.** *неуштројен, неушкопљен.* **2.** *бесан, јак*; *похотљив.* **3.** *(о луку) који има много бикова (3). Реч. САНУ.*

бикȍвљӣ, -ā, -ē *в. биковски.* — Смијао би се биковљему луку. *Гор.*

бикȍвскӣ, -ā, -ō *који се односи на бика, који је као у бика.*

бȉконвексан, -сна, -сно физ. *који је с обе стране испупчен (о сочиву).*

бȉкоња и **бȉкоња** м *бик, биковит во(л)*; фиг. *снажан, пун човек.* — Неког си доброг бикоњу нашла. Обоје ћу вас секиром. *Ђос. Д.*

бȉкуља[1] ж *јалова крава*; *ухрањена крава која даје мало млека*; фиг. *снажна, пуна жена.* — Зацопао се у једну бикуљу пред сам полазак. *Ђон.*

бȉкуља[2] ж *витица, коврчица (о коси).* — Пресијајују [млази] по челу јој, по снази, по бикуљама чуперних јој власи. *Кош.*

бȉкчић м = бичић[1] *дем. од бик, млад бик.*

билабȉjāл, -ала м лат. грам. *двоуснени сугласник.*

бȉлабиjāлнӣ, -ā, -ō грам. *двоуснени:* ~ сугласник.

бȉлāв, -áва м тур. *трокраки каиш који, намештен преко коњских груди, причвршћује седло.* — Под њим доро зечки подиграва, сребрн билав затегао груди. *Фил.*

бȉлā(ј) узв. тур. (обично појачано са »вала(ј)«) = билах(и) *тако ми бога, заиста.* — Валај билај и тако ми дина! *НП Вук.*

бȉланс м фр. = биланца **1.** *закључни рачун (обично годишњи) прихода и издатака.* **2.** *резултат успеха и неуспеха (у раду или животу), крајњи исход.* — Направили смо биланс активности одреда. *Чол.*

билȁнса ж *в. биланс.*

билансȉрāње с *гл. им. од билансирати.*

билансȉрати, -ȁнсӣрām сврш. и несврш. *саставити, састављати биланс.*

билȁнсист(а) м *књиговођа који саставља биланс.*

билансȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на билансисте.* — Хтео бих да избегнем уобичајена билансистичка клишеа. *НИН 1958.*

бȉлансни, -ā, -ō *који се односи на биланс.*

билȁнца ж тал. = биланс. — Да је биланца незнатна ... није ... кривња само ликовних радника. *Баб.*

бȉланчнӣ, -ā, -ō *који се тиче биланце.*

бȉлатерāлан, -лна, -лно лат. *двостран, обостран.* — Али тај пакт ... билатералан је и обавезује подједнако обе стране. *ЛМС 1951.*

бȉлатерāлно прил. *двострано, обострано.*

бȉлāх(и) и **билáхи** узв. тур. (обично појачано са »валах(и)«) = била(ј). — Билах теспих, каурин нијесам. *Њег.*

бȉлēт, -éта м и **билéта** ж фр. *возна карта*; *улазница, цедуља*; *службена потврда малог формата.*

билȅтāр, -ара м *онај који продаје билете.*

билȅтāрница ж = биљетарница *благајна за продају возних и других карата.*

билѐтēн, -е́на м *в. билтен.* — Вас су тешили билетени и варљиве вести. *Нуш.*

билѐтић м *дем. од билет.*

билѝјār, -а́ра м фр. **1.** *чохом прекривен сто с уздигнутим еластичним оквирима на коме се игра лоптама од слоноваче.* **2.** *назив те игре.*

билијàрист(а) м *онај који игра билијара.*

билијáрити се, -ијāрӣм се несврш. *играти билијара.*

билѝјāрница ж *просторија у којој се игра билијар, билијарска сала.*

билѝјāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на билијар*: ~ штап, ~ лопта.

билѝјӯн, -ӯна м = билион *хиљаду милиона, милијарда код једних народа, милион милиона код других.*

билијӯнитӣ, -ā, -ō = билионити **а.** *редни број према билијун.* **б.** фиг. *један од неизмерно много.* — Здраво васељено, здраво и ти билијунитна у бесконачности звездо. *Лаз. Л.*

бӣликум м нем. **1.** *велика чаша, купа из које се пије добродошлица.* — Донесоше ми чашурину биликум звану. *Кор.* **2.** *добродошлица, здравица.* — Позиваше редом нове госте ... да пију биликум. *Ђал.*

билѝна ж чеш. *в. биљка.* — Парк ... пун чудних билина и ... расцветаних грмова. *Бен.*

бӣлина ж рус. *руска народна епска песма.*

билинáрство с *гајење биља и растиња.*

бӣлингва м лат. *човек који подједнако зна два језика; онај који у детињству научи, поред матерњег, још један језик и с оба се једнако служи.*

бӣлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на билӣну, биљни.*

билѝнство с **1.** *биљно царство.* **2.** *наука о биљу, ботаника.*

билѝ̄ōн, -она м = билијун.

билиднитӣ, -ā, -ō = билијунитни.

бӣлисāње с *гл. им. од билисати.* — Мене мучи то њежно билисање славуја. *Матош.*

бӣлисати, -ишēм несврш. *в. биглисати.* — В. пр. уз гл. им. билисање.

билѝцати, бӣличēм несврш. покр. *клатити ноге.* — Сједио је на њој [јабуци] и од минтана правио седло ... билицао ногама. *Сиј.*

бӣлмез м тур. **1.** *глупак, будала.* — Подаље, јер ћеш ми растерати рибу као сваки билмез. *Андр. И.* **2.** *леност, нерадник. Реч. САНУ.*

бӣлнӣ, -ā, -ō *који се односи на било, пулс. Р-К Реч.*

бӣло с **1.** мед. *откуцавање артерија на руци и другде по телу, дамар, пулс.* — Не може сваки мирним билом да лист прими. *Уј.* У сваком стаблу ја чујем гдје бије по једно срце дубокијем билом. *Шант.* **2.** *место на телу где се може напипати куцање артерија, обично на руци.* — Жиле [ћу му] на врату протрљати, па и бӣла на рукама. *Јакш. Ђ.* Около тананих била обручић коралних носи. *Наз.* **3.** фиг. *животно струјање.* — Казалиште ... не осјећа социјално-политичко било свога народа. *Р 1946.* Подобнији [је] од свих осталих да осети било времена. *Сур.* **4.** *откуцавање часовника, сата.* — Чуо сам срце Никино ... као било златне уре. *Војн.* **5.** *клепало, дрвено звоно.* — На цркви је ударило било. *Нуш.* **6.** *широк и заобљен планински венац.* — Протегнуто овршје брегова ... када је више-мање заобљено и као каква плећата грбина зове се било. *Жуј.* **7.** *покретни, зупчасти део разбоја. Реч. САНУ.*

Изр. пипати ~ (некоме) *кушати нечије мисли и расположење; испитивати кога да се сазна шта мисли.*

било везн. **1.** *ма, макар.* — Да тражимо конак било и на крвничка врата. *Љуб.* **2.** *део сложеног заменичког или прилошког израза заједно са*: *ко, који, чији итд.*; *где, кад, како, пошто итд.* (*као предњи или задњи део*: *било где, где било итд.*).

било-било = било-или (чешће удвојено или утројено) везн. *или-или.* — Жели разумно дјеловати било у приватном било у јавном животу. *Ант. 1.*

било-или везн. = било-било. — Добијао [је] ... нешто за труд; било у новцу, или у смоку, или ма у чему. *Глиш.*

бӣлтēн, -е́на м фр. *кратко званично саопштење о важним догађајима, о стању на фронту, о стању нечије болести и сл.*

бӣљ м покр. *в. бӣљ. Вук Рј.*

бӣља ж покр. *в. цепаница. Вук Рј.*

бӣљāр[1], -а́ра м *онај који скупља и продаје лековито биље, травар.*

бӣљāр[2], -а́ра м *билијар.*

бӣљāрда ж **1.** *соба где стоји билијар.* **2.** (Биљарда) *некадашњи дворац Његошев на Цетињу.*

биљáрити[1], бӣљāрӣм несврш. *куповати и продавати лековито биље.* — Птице ловили ... у прошетњу излазили те биљарили и кукчарили. *Јурк.*

биљáрити[2] **(се),** бӣљāрӣм (се) несврш. *билијарити се.* — Коњички официри биљарили су код »Каптола«. *Крл.* Биљари се веома добро, више пута ме је победио. *Шен.*

биљàрица ж *жена биљар*[1], *травариц*а.

бѝљарница ж *билијарница.*

бѝљарскӣ, -ā, -ō *билијарски*: ~ так, ~ кугла, ~ штап.

биљáрство с **1.** *скупљање лековитог биља и лечење њим.* **2.** *ботаника.*

бѝљац, -љца м покр. *бело, дебело ћебе, од ваљаног сукна, бељ.* — Прекрио се биљцем. *Дед. В.*

бѝље с зб. *биљке, биљни свет*; тропско ~, зимзелено ~, културно ~, украсно ~, лековито ~ итд.

Изр. ~ од омразе (у народном веровању) *биљка која може да створи омразу међу најбољим пријатељима, којом се праве чини да се неко омрзне.*

бѝљевӣ, -ā, -ō *в. биљни.* — Биљевни орнаменти су рјеђе по кућама. *Баб.*

бѝљег, ек. бѐлег.

бѝљега, ек. бѐлега.

бѝљеговати, -гујēм, ек. бѐлеговати.

бѝљеговина ж *такса.* — [Он] ће измолити опрост од биљеговине. *Гор.*

биљеж-, ек. бележ-.

бѝљēт, -éта м и **биљéта** ж *билет.*

биљѐтāрница ж = билетарница.

биљѐтēр, -éра м *билетар.* — Чин ... је, како му рече биљетер, требао да сврши сад сваки час. *Цес. А.*

биљѐтēрка ж **1.** *она која продаје билете.* **2.** *благајница за издавање улазница.*

биљѐтина ж нар. покр. *аугм. од биљ*; исп. биљац.

бѝљешка, ек. бѐлешка.

бѝљешчица, ек. бѐлешчица.

бѝљина ж *в. бѝлина.*

бѝљīс, -йса м *в. биглис.* — У пролеће све одјекује од биљиса славуја. *Том.*

бѝљисати, -ишēм несврш. *в. биглисати.* — У грму славуј ћути, душо: то моје срце теби биљише. *Матош.*

бѝљица ж *дем. од биља.* — На огњишту тињало неколико биљица. *Војн.*

бѝлка ж *појединi организам растиња причвршћен кореном одакле расте и развија се*; исп. биље: културна ~, водена ~, паразитска ~, патуљаста ~, лековита ~, ~ пузавица, зељаста ~, индустријска ~ итд.

Изр. ~ из стаклене баште фиг. *човек васпитан, одгојен у уским хоризонтима домаћег живота и без смелости у животу*; егзотична ~ 1) бот. *биљка пренесена из друкчије климе*; 2) фиг. *друштвена појава туђа и необична у новој средини*; ретка ~ *људска особина или друштвена појава која се ретко среће у некој средини.*

бѝльнӣ, -ā, -ō *који се односи на биље (који припада биљу, који је од биља)*: ~ природа, ~ царство, ~ свет, ~ покривач, ~ влакно, ~ болест, ~ зеленило, ~ маст итд.

биљождери м мн. зоол. = биљоједи *систематски назив за животиње које се хране биљем* herbivoria.

биљождерскӣ, -ā, -ō *који се односи на биљождере.*

биљоједи м мн. зоол. = биљождери.

бѝљорка ж покр. *игла којом се везе златом. Вук Рј.*

бѝљорчица ж *дем. од биљорка.* — Да л' их везла ... таквом иглом биљорчицом. *Наз.*

бѝљскӣ, -ā, -ō *в. биљни.* — И жилама биљским плете траку. *Наз.*

бѝљӯр, -ýра м тур. **1.** мин. *горски кристал, сјајни кварцни кристал*; *кристално стакло*: купа од биљура, чаша од биљура, игла од биљура, огледало од биљура и сл. — Из дубине језерске појавили се двори од биљура. *Наз.* фиг. *чаша од биљура.* — Моји преци из биљура ... пили [су] живот. *Боj.* **2.** (у атрибутској служби) *кристалан.* — То биљур небо сијевало је чешће. *Шен.*

бѝљӯрнӣ, -ā, -ō *који се односи на биљур*; *који је од биљура, који је као биљур*: биљурне звезде, ~ чистота, ~ прозирност, ~ огледало, ~ стакло.

бѝљӯрскӣ, -ā, -ō *биљурни.*

бѝљчин, -а, -о *в. биљни.* — Питање [је] о постанку Земљином, животињском и биљчином. *М 1867.*

бѝљчица ж *дем. од биљка.*

бѝм-бā̀м оном. *узвик којим се подражава, опонаша звук великог звона.* — Раздрагана звона збацују тродневну занемелост. Бескрајни таласи бим-бам купају свет ослобођеним звуцима. *Поп. Ј.*

бѝмбаша м тур. ист. **а.** *војни заповедник над хиљаду људи. Вук Рј.* **б.** *војни и административни старешина за време дахија и за време првог српског устанка. Реч. САНУ.*

бѝмбер-грȏжђе и **бѝмберово грȏжђе** с **1.** бот. *в. рибизла. Тод.* **2.** агр. *врста мирисавог грожђа. Реч. САНУ.*

бѝна[1] ж нем. *позорница*: покретна ~, ротациона ~.

Изр. скочити на бину *ступити у акцију.* — Он ће опет скочит на бину и водит нас »у земљу обећану«. *Ков. А.*

бѝна[2] ж тур. *зграда.* — Иде по варошу да гледа оне чудноватe бине каурске. *Маж. М.*

бѝна-ѐмин и **бѝна-јѐмин** м тур. ист. *надзорник јавних грађевинских радова (у време Турака).*

бѝнāрнӣ, -ā, -ō лат. *двојни, који је од два дела*: ~ номенклатура.

бѝнбāша м *в. бимбаша.*

бѝнӣш, -и́ша м *в. биљиш.*

бинòкл м фр. *доглед с две цеви, далекозор.*

бѝнōм, -о́ма м грч. мат. *алгебарски израз од два члана.*

бѝнōмнӣ и **бѝнōмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на бином, који се састоји из бинома*: ~ једначина, једнаџба.

бѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бину*[1]; *који припада бини*[1]; бинске даске, ~ техника, ~ ефект.

биљàктāш, -а́ша м *в. биљекташ.* — Па он оде дебелу дорину, приведе га биљакташ-камену. *НП Вук.*

биљàтāш, -а́ша м *в. биљекташ.*

бѝљаџија м тур. *добар коњаник. Вук Рј.*

биљèктāш, -а́ша м тур. *камен с кога се узјахује на коња.* — Пред улазом ... су биљекташи са којих јунак заједи и сјаши. *Матош.*

биљèктēш, -е́ша м *в. биљекташ.*

бѝљеџија м *в. биљаџија.* — Спомињало се који је од њих на коњу бољи биљеџија био. *Шимун.*

бѝљеџијскӣ и **биљèџијскӣ,** -ā, -ō *који припада биљеџији.*

биљѝктāш, -а́ша м *в. биљекташ.* — Пак примаче коња биљикташу, те се сила баци на бијеса. *НП Вук.*

бѝљӣш, -и́ша м тур. *огртач, плашт.* — Носио је црвени биљиш постављен шареним сјајним кожицама. *Шапч.*

бѝо, бијела, бијело, ек. бе̏о.

био[1]**-,** ек. био-.

био[2]**-** *као први део сложених речи, научних термина, значи: који се односи на живот, животни,* нпр.: биогенеза, биографија и сл.

биогѐнеза и **биогенéза** ж грч. *постанак живота.*

биогѐнетскӣ, -ā, -ō *који се односи на биогенезу.*

биогеогрàфија ж грч. *наука која проучава распрострањеност биљака и животиња на Земљи.*

биогра̀ф м грч. *писац биографије; животописац.*

биогрàфија ж *опис живота, животопис.*

биогрàфијскӣ, -ā, -ō *који се односи на биографију.*

биогрàфскӣ, -ā, -ō *који се односи на биографе и биографију.*

биокѐмија ж грч. = биохемија *наука о кемијском, хемијском саставу и о таквим процесима у организмима живих бића.*

биокѐмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на биокемију.*

биокѐмичāр м *стручњак који се бави биокемијом.*

биòлог м грч. *стручњак који се бави биологијом.*

биолòгија ж *наука о законима живота живих бића.*

биолòгијскӣ, -ā, -ō *који се односи на биологију.*

биòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на биологе и на биологију.*

биòна, ек. бе̏она.

биóница и **биòница,** ек. бе̏ница и бе̏ница.

биóњача и **биòњача,** ек. бе̏њача и бе̏њача.

бѝоскоп и **биòскоп** м грч. **1.** *дворана, зграда у којој се приказују филмови, кино, кинематограф.* **2.** *апарат за приказивање филмова.*

бѝоскопскӣ и **биòскопскӣ,** -ā, -ō *који се односи на биоскоп, кинематографски.*

биосфéра ж грч. *целокупан простор на Земљи насељен живим бићима.*

биòтӣт, -и́та м фр. мин. *врста лискуна, тињца.*

биохѐмија ж = биокемија.

биохѐмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на биохемију.*

биохѐмичāр м *стручњак који се бави биохемијом.*

биòце, -а и -ета, ек. бе̏це.

биòчуг, ек. бе̏чуг.

бѝплāн м лат. авиј. *авион са два пара крила, двокрилац.*

бӣр[1] м ист. *годишња плата у намирницама или у новцу који су се давали свештеницима и учитељима, лукно.* — Порезу [је] положио, а попи исправно бир исплатио. *Јаки. Ђ.* Има учитељ ручак сваки дан, осим петка, а погодио га је нешто за готов новац а нешто за дио свога бира. *Јурк.*

бӣр[2] м и ж покр. *врста (о лози).* — Лоза добре бири. *Павл.*

бӣр и **бӣр**[3] *узвик којим се вабе гуске и ћуркс, пуре.* — Бир-бир-бир, Нанине птичице, — гле како сте лепе жуте чизмице у блату искаљале. *Сек.*

бӣра ж тал. покр. *пиво.* — Од неколико година почели су, особито на Цетињу, биру (пиво) пити. *Нен. Љ.*

бѝралйшнй, -ā, -ō *који се односи на биралиште.*

бѝралйште с *место где се бира, где се гласа на изборима.*

бѝрāн, -а, -о *одабран, виђен, одличан, леп.* — Наклони се Марић бираном скупу. *Божић.* Програм је био врло биран. *Обз. 1932.* Око домаћина се искупило неколико биранијих људи ... па се нешто договарају. *Ад.* Говорио је ... бираним француским фразама. *Крањч. Стј.*

бирàнйк, -йка и **бѝранйк** м **1.** *онај који је изабран на изборима, посланик.* — Трикрат је народ у сабору видио своје биранике. *Павл.* **2.** *онај који је нарочито одвојен за нешто.* — Поред младог вола, гојног биваника, дограби ... и два храњеника. *Кош.*

бѝраница ж *она која је нарочито одабрана, изабраница (срца).* — Али се је напрам њој [он] тако владао да је она и сватко други могао видјети ... да је она, само она бираница његова срца. *Том.*

бѝрāно прил. *одабрано, одлично, лепо, отмено.* — Увијек се лијепо носио и штовише бирано. *Л-К.*

бѝрāње с *гл. им. од бирати.*

бирàрија ж тал. варв. *пивница.* — Шаљемо вам ову фотографију на којој смо се фотографирали ... испред бираријe. *Шимун.*

бѝрати, -ām несврш. покр. **1.** *учити, обучавати (нарочито коња).* — Читаве сате није друго радио него бирао муху мајсторијама. *Киш.* **2.** *имати посла (с чим), искусити (нешто).* — Ко није то ... бирао, ... не може му се казати. *Рј. А.*

бѝратн, бйрām (трп. прид. бйрāн) несврш. **1. а.** *издвајати, узимати оно што је боље, што више одговара.* — фиг. Ослабело сунце краће путе бира. *Змај.* **б.** *опредељивати се, одлучивати се за нешто.* — Бирала је по срцу, и пружила руку младу одвјетнику. *Том.* Стоји пред кућом, држећи новац у пруженој руци, борећи се и бирајући између сиротиње и поноса. *Мил. В.* **2.** *вршити избор гласањем, давати свој глас, одлучивати се за некога.* — Марка су досад бирали ... три пута за кмета. *Вес.*

Изр. не ~ речи *говорити оштре и увредљиве речи*; не ~ средства *не устручавати се од ружних поступака*; *свачим се служити.*

~ **се** *уз. повр. Вук Рј.*

бѝрāч, -áча м **1.** *онај који учествује на изборима, који бира, гласа.* **2.** *пробирач, избирач.*

бирáчити, бйрāчйм несврш. *пабирчити, пољетковати. Вук Рј.*

бирàчица ж **1.** *она која учествује на изборима, која бира, гласа.* **2.** *пробирачица, избирачица.* — Ни највећа бирачица не може од човјека више тражити. *Коз. Ј.*

бѝрāчкй, -ā, -ō *који се односи на бираче.* ~ одбор, ~ скуп, ~ збор, ~ списак, ~ место, ~ право.

бѝрвāти м мн. *две обле јаке греде поврх осовина товарних кола на којима лежи товар. Вук Рј.*

бѝрдем и **бѝрден** прил. и везн. тур. нар. песн. *одмах; тек што, чим, истом.*

бѝре, -ета с (супл. мн. бйрићи) покр. *гушче.* — Да не би око бунара нешто барице, сироти бирићи би од жеђи полипсали. *Јакш. Ђ.*

бирéма ж лат. *лађа с два реда весала.* — Бијаше на броду и путника ... што их је бирема морала затим пребацити на италску обалу. *Наз.*

бирѐта ж фр. хем. *стаклена цев за мерење запремине, волумена течности, текућине.*

бѝреш м покр. *в. бирош.* — То баш није тако голема разлика као између нашега спахије и његова бireша. *Јакш. Ђ.*

бѝрза ж лат. *скрама на вину, винска плесан. Вук Рј.*

бирзѐмāн, -áна м тур. (обично у изразу: од бирземана) *старо, некадашње време, давнина.* — То су стари људи написали бог те пита кад ... остало то од бирземана. *Срем.*

бѝри и **бѝри** узв. *в. бйр. Вук Рј.*

бирѝнци прид. непром. тур. *први најбољи.* — Два дилбера ... биринци јунака, искупили ... паше и кавазе. *Шант.*

бирѝнција м тур. покр. *најбољи човек, првак.* — А отац му ... какав је био! — узвикну. — Биринција у свему. *Ђор.*

бѝрка ж мац. *врста овце кратке и кудраве вуне.* — Низ ливаде се раскрилила стада бирка̀. *Павл.*

бѝркāње с *гл. им. од биркати.*

бѝркати, -ām несврш. *дем. и уч. према бирати, пробирати.* — Чим престане да пуши, он узима са полице јабуке, бирка најмању. *Ћос. Д.* Пратила је магаре да бирка по каналу и фрче прашину. *Јел.*

бѝрница ж *ковчежић у који се стављају прилози у цркви.* — Тако се кнез дохвати руком за бирницу што је укована при вратницама црквеним. *Љуб.*

бѝрō, -ōа м фр. **1. а.** *уред, канцеларија, надлештво, писарница.* — Ђурђица се журила у свој биро. *Кол.* **б.** *установа за обављање*

разних послова: ~ за куповину и продају, туристички ~ и сл. **2.** *орган који руководи радом неке организације (обично политичке)*: политички ~, партијски ~.

би́рōв, -ова и **би́рōв,** -ова м мај. заст. **а.** *општински позивар, викач, пандур.* — Кад треба да се састанемо ради каквога договора ... Станојло [кмет] ... нареди бирову, ћоравом Вељку, те овај обзнани народу. *Вес.* **б.** *општински старешина, кмет.* — Кад се споразумеју, заће чича Сима »кнез« (биров) и сазове домаћине судници. *Вес.*

бирòвина ж *в. би́р*[1]. — Збрајао [је] сакупљену бировину. *Десн.*

би́ровљев, -а, -о *који припада бирову. Вук Рј.*

би́ровскӣ, -ā, -ō *који се односи на бирове.*

бирòвчина м *аугм. и пеј. од биров.* — Ма ко те тако уједурио, стара бировчино. *Јакш. Ђ.*

бирòкрат(а) м **1.** *службеник који се формално држи прописа, често противно интересима посла.* **2.** *представник бирократског система управљања.*

бирократи̏зам, -зма м **1.** *систем управљања у ком се државна власт ослања на чиновнике, влада чиновништва; утицај чиновништва на државне послове.* **2.** *претерани формализам у вршењу дужности и употреба власти у своју корист.*

бирократизáција ж *увођење бирократизма.*

бирократизи́рање с *гл. им. од бирократизирати.*

бирократизи́рати, -и̏зи́рām сврш. и несврш. = бирократизовати и бирократисати *увести, уводити бирократизам.*

~ **се** *поста(ја)ти бирократ(а).*

бирократи̏зовати, -зујēм сврш. и несврш. = бирократизирати.

~ **се** = бирократизирати се.

бирократѝја ж грч. = бирокрáција **1.** *в. бирократизам.* **2.** зб. *бирократи.*

бирократѝсати, -ишем сврш. и несврш. = бирократизирати.

~ **се** = бирократизирати се.

бирòкратскӣ, -ā, -ō *који се односи на бирократе и на бирократију, који је својствен бирократима*: ~ поступак.

бирòкратски прил. *на бирократски начин, као бирократе.*

бирокрàција ж = бирократија.

би́рош м мај. *пољопривредни најамни радник.* — Поубијали разјарени сељани два или три властелинска бироша. *Ђал.*

би́рошкиња ж *женска особа пољопривредни најамни радник; бирошева жена.*

би́рса ж *бирза.* — Винска киселина прави се из бирсе. *ОК.*

бӣрт м нем. нар. **1.** *в. биртија.* — И опет се чуло како [војници] причају о ... тучама у бирту. *Црњ.* **2.** *в. бирташ.* — Из Далмације гонили вино. Било ... и Лапчана, а међу њима бирт Лазо. *В 1885.*

бӣртāш, -а́ша м нар. *крчмар, гостионичар.* — Бирташ тера муве са стакла из келнераја. *Чипл.*

Изр. правити рачун без бирташа *в. уз крчмар (изр.).*

бирта́шев, -а, -о *који припада бирташу.*

бирта̀шица ж *крчмарица, гостионичарка; бирташева жена.*

бӣртāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на бирташе.*

бӣртија ж нем. нар. *крчма, гостионица*; исп. бирт, бирц(уз). — Недељама и свецима ... ишао ... по биртијама на пијуцкања. *Коз. И.*

биртӣ̀јāш, -а́ша м *в. бирташ.* — Ја ћу сећи главе биртијашима. *Ољ.*

биру́кати, бӣрӯкām и **бирӯ̀кати,** -ām несврш. покр. **1.** *вршити избор.* — А четврти обезуми и рече: »Ја бих да и жене бирукају«. — »Гдје жене да бирају кнеза?« *Љуб.* **2.** *тражити, претраживати.* — Да пустиш сву ту војску да слободно бирукају, не би Шћепана за три године нашли. *Љуб.*

бӣруш м *в. бирош.* — Пред стајом стајаху оба бируша. *Леск. Ј.*

бӣрц(ӯз) м нем. вулг. *в. биртија.* — Без маријаша се кренуше у први бирцуз. *Матош.* Сад је друга песма у бирцу. *Поп. Ј.* Учесташе туче код кантине и по сеоским бирцузима. *Ћоп.*

бӣрчевина ж *в. бӣр*[1]; исп. бировина. — Жупник и Лука ... улазили су у село с пуним колима бирчевине. *Гор.*

бӣс лат. *узвик којим публика захтева понављање дела програма: поново, још једанпут.* — Уживам у витешким турнирима и краљевским парадама, и вичем бис људима који, уз славу, један другоме лупају главу. *Богдан.*

бӣсāг, -а́га м *в. бисаге.* — Јандра му је и овај бисаг учинио. *Киш.*

бисàгāш, -а́ша м зоол. *врста глодара* Gofer. *Фink.*

бӣсаге, бӣсāгā ж мн. лат. (ретко у једнини: бӣсага) *двострука торба која се обично пребаци преко седла или самара (или се носи о рамену).* — Пре него ти нањуше траг ... треба да си већ на хитру коњу и са пуним бисагама. *Маш.* О штапу је

ишао, бисаге преко рамена, отрцан као просјак. *Бег.*

Изр. пуне ~ *много, пуно*; раздрешити ~ а) *изнети на јавност какав скандал*; б) *дати доста поклона.*

бисàгџија м *занатлија, обртник који прави бисаге.*

бисáзи, бисáгā и **бисáци,** бисáкā *в. бисаге.* — У бисазима је понео разних понуда за рањенике, а нарочито лепа дувана. *Дом.* О пасу му бисаци. *Наз.*

бисáчци, бȉсāчāцā м мн. *дем. од бисаге, бисази. Прав.*

бȉсер м **1.** *округла, тврда и седефаста зрна која се стварају у љуштури неких шкољки и употребљавају се као накит.* — фиг. песн. **а.** *оно што подсећа на бисер (зуби, капи и др.).* — »Дед, сејо, да ти браћа види бисер.« Она искези зубиће, а ја колач, па њој у зубиће. *Вес.* Онде је лепа девојка бисер из чарних очију трошила. *Јакш. Ђ.* А јутром рано сунце је буди и бисер проспе по бујној коси. *Вит.* **б.** *нешто што је особито драгоцено или лепо.* — Ох, нисам те срећне, нисам, бисеру мој! — продуљи Шишман. *Шен.* Да нанижем по хартији бисер праве поезије. *Баш.* **2.** (у полусложеницама, у атрибутској служби) *бисеран*: бисер-суза, бисер-зуби, бисер-шкољка, бисер-грана.

Изр. бацати ~ пред свиње (крмке) *давати или говорити нешто лепо ономе који то не осећа и не разуме.*

бисéрак, -рка м **1.** *дем. од бисер.* — А на сиједој бради бистра о сунчану капља зраку кô бисерак ситан сину. *Маж. И.* **2.** бот. *назив неких украсних биљака* Simphoricarpus racemosus. *Сим. Реч.*

бȉсéран, -рна, -рно *који се односи на бисер, који је од бисера, који је као бисер.* — У њих [кравате] је забодена игла с бисерном главицом. *Гор.* Поглед му је укочен застô, низ бедра ручице пале, ал' најзад бисерне сузе очи му прелише мале. *Митр.* фиг. *диван, савршен.* — Додаје ове бисерне и зазорне ретке. *Уј.*

Изр. ~ школька зоол. *в. бисерница (1).*

бȉсераст, -а, -о *сличан бисеру, сјајан.* — Синье и бисерасто море. *Уј.*

бȉсерина ж заст. *в. седеф.* — Бијела јој пут сијевала је ... попут блиједе бисерине. *Шен.*

бисèрити се, -ȉм се несврш. *изгледати као бисер, искрити се.* — Млаз лаке се пјене бисèрй. *Наз.*

бȉсèрје с *зб. им. од бисер.*

бȉсèрка ж **1.** *врста кокоши, морска кокош, мисирка* Numida meleagris. *Терм. 4.* **2.** *украс од вештачког, умјетног бисера.* — Боракс и фосфорна сол потребни [су] за прирећивање бисерки (ђинђуха). *Туђ.*

бȉсèркаст, -а, -о *бисераст.* — Зажели [се] сањкати ... низ бијеле падине ... бисеркастих сњежних зрнаца. *Божић.*

бисèрли прид. непром. *в. бисеран.* — Црвен фесић пусти са бисерли граном! *Шант.*

бȉсèрница ж **1.** *бисерна шкољка, шкољка која ствара бисер*: ~ морска. **2.** *мала тамбура са највишим тоном.* — Ја и Курјак пером по бисерници тамбурамо. *Чипл.*

бȉсèрно прил. *као бисер.* — Овце и краве, бисерно бијеле и шарене, лежале су. *Торб.*

бисèрњак, -áка м *накит од бисера.* — А, брате мој, драга је у нас лобода, дражa него бисер и бисерњак, јер је од нас далеко до ње. *Брл.*

бисèрњача ж *игла којом се бисер нижe. Рј. А.*

бȉсеров, -а, -о *в. бисеран*: ~ зрно, ~ грана и др.

бȉсèрче, -ета с *дем. од бисер*; исп. бисерак. — Дођ' довече, бисерче. *НП Вук.*

бȉскáње с *гл. им. од бискати (се).*

бȉскати, бȉштēм и покр. бȉскāм, бȉшћēм несврш. **а.** *пребирајући по коси или оделу требити (обично уши, ваши).* — Јели су и спавали ... бискали вашке и спавали. *Лал.* **б.** *пребирати по коси.* — Ђевојка га стане бискати. *НП Вук.* **в.** *скупљати нешто ситно.* — На зноjавој руци оста много залепљена труња дуванског ... и стаде лагано и стрпљиво бискати са оне руке трунић по трунић и метати га на папир. *Дом.* фиг. *извиђати, разгледати, претраживати.* — Дуго је ту сједио и бискао очима град. *Десн.*

~ **се** *повр. према бискати (а, б).* — Они [лазарони] су прљави. На многим местима по вароши видео сам их где седе те се бишћу. *Нен. Љ.* У том се ћуран попео на прозор, па се биште и отреса. *Глиш.*

бȉсквȉт, -йта м фр. **1.** *двопек.* **2.** *врста танких колачића од јаја, шећера, масти и брашна.*

бȉскуп м грч. **1.** *старешина црквене области код католика и протестаната.* **2.** *тртица код живине.* — Тако је без репа да јој се види цио бискуп. *Матош.*

бискȕпија ж **а.** *подручје којим управља бискуп.* **б.** *дом и канцеларија бискупа.*

бискȕпȉјскй, -ā, -ō *који се односи на бискупију.*

бȉскупица ж *женска особа бискуп у дечјој игри.* — Ја кано бискуп вас кô бис-

купицу ... пред олтар наш, под овом липом, водах. *Марк. Ф.*

бӣскупљӣ, -ā, -ē *в. бӣскупскӣ.* — Тако Брибирци ... зову бискупљу палицу. *Кур.*

бӣскупов, -а, -о *који припада бискупу.*

бӣскуповӑ̄ње с *гл. им. од бискуповати.*

бӣскуповати, -пујēм несврш. *вршити бискупску дужност, бити бискуп.* — Три године већ је Павао бискуповао, ал' све је ишло нагоре. *Шен.*

бӣскуповац, -о̄вца м ист. *присталица бискупске странке.* — Затворена врата, разбише ... бискуповци копљем. *Шен.*

бӣскупскӣ, -ā, -ō *који се односи на бискупе.*

бӣскупски прил. *као бискуп, на бискупски начин.*

бӣскупство с *служба, част, звање бискупа.* — Кад се то прочуло, налети читаво јато патрона и клијената ради бискупства загребачког. *Шен.*

бисмӑ̀лӑ̄ј и **бисмӣлӑ̄х** узв. тур. *у име божје.* — Ну бисмилај ... да шта бисмо сада учинили? *НП Вук.* [Мустафа] алакну громко: Алах! Бисмилах! *Андр. И.*

бӣсос м грч. = бисус *фина ланена или памучна тканина код античких народа.* — Као хаљина дјевојачка што је испредена од руменог бисоса. *Матош.*

бӣста ж (ген. мн. бӣстā) фр. вај. *горњи део човечјег тела; кип који представља горњи део човечјег тела, попрсје.*

бӣстар, -тра, -тро **1.** *који је чист и провидан;* супр. мутан. — Доиста! Чему мутити бистру воду? *Донч.* Краљевић и краљевна сједили у зачељу велике дворнице и пили из пехара од бистра прозирца. *Креш.* **2.** *ведар, јасан, видан.* — Зимњи дан рађа се бистар, чист и леден. *Ћип.* Такво је било чудесно свјетло ... отварало је видике бистре. *Уј.* **3.** *блистав, сјајан.* — Гледам у небо, у бистре звезде. *Дед. В.* **4.** *који добро и јасно види, оштар (поглед, око).* — Бистро око једва му [Орлову пољу] може крај догледати. *Том.* Момак има лијепе очи и отворен бистар поглед. *Ћоп.* **5.** *звучан, звонак.* — Комшијски пиштољи ... одговорише бистром и јаком пуцњавом. *Ћип.* **6.** фиг. **а.** *који брзо и лако схвата, оштроуман, проницљив.* — Како је био бистар и отворен човјек, запажао је наказности свога времена, празновјерност. *Барац.* Уто бане к мени пријатељ, домишљан и бистра глава. *Вел.* **б.** *непомућен, чист.* — Лепо сам видео, при бистром уму сам био. *Ћос. Д.* **в.** *разумљив, јасан.* — Биљешке морају бити бистре. *Торб.*

Изр. ~ као суза *сасвим чист, чист да не може бити чистији;* ~ као боза подр. *глуп.*

бӣствен *в. бивствен.*

бӣство *в. бивство.*

бистводвати *в. бивствовати.*

бӣстијерна ж покр. *в. цистерна.* — Зидао је бистијерну насред села. *Ћур.*

бӣстрац, -а̀ца м покр. *бистар, оштроуман човек; бистар ум, бистрина.* — О њему се говорило да је »бистрац« да се разумије у многом па и у писму. *Шимун.* Види старчев хладни бистрац у његовим малим свињским очима. *Божић.*

бӣстрӗње с *гл. им. од бистрити (се).*

бӣстрӣк, -и́ка м **а.** *место у реци где је вода бистра. Реч. САНУ.* **б.** *место у риту, бари које није обрасло трском и шеваром. Реч. САНУ.*

бистрӣна ж **1.** *особина оног што је бистро, онога који је бистар;* исп. бистроћа, бистрота, бистрост. — Само на бистрини дубоких мирних мора ... види се да је природна боја од чисте воде на великој дубини ... плава. *М 1867.* Учитель [га] волио због бистрине. *Гор.* **2.** *бистра течност, текућина.* — Из бистрине вади шарене каменчиће. *Шимун.*

бӣстрити, -ӣм несврш. **а.** *чинити да нешто буде бистро, разбистравати (обично течност, текућину).* — Не мутим ја, него бистрим. *Пав.* фиг. [Кофеин] ми оштри и бистри дух. *Уј.* **б.** *разјашњавати нешто.* — Волио [је] филозофски бистрити појмове. *Адум.*

Изр. ~ политику шаљ. *политизирати, расправљати о политици.*

~ **се** *постајати бистар, разбистравати се, бити бистар.* — Тек сад разумем воду што се бистри и широки, добри осмех ушћа. *Макс.* фиг. Све му се некако бистри у глави. *Божић.*

бӣстрица ж **1.** *бистра вода или ракија* (често у атрибутској служби у значењу »бистра«). — Ријеко дјетињства ... бистрице брза из родне планине. *Вит.* Мало су јој дрхтуриле руке док је младићу пружала врч бистрице. *Гор.* Испод спиље извире ондје врело бистрице воде. *М-И.* А мрку му каву послужила, иза каве бистрицу ракију. *НП Вук.* **2.** *бистрина, јасност.* — Лажно вам је ваше еванђеље, помутисте бистрицу слова божјега. *Шен.* **3.** агр. *врста шљиве, мађарка. Реч. САНУ.*

бистрӣчак, -чка м дем. и хип. *бистар поток, извор.* — Тополе и врбе ... бацају своје трепераве сенке на овај хладни бистричак. *Пол. 1957.*

бѝстричкиња ж агр. *в.* *бистрица* (*3*). *Реч. САНУ.*

бѝстро прил. *јасно, разумно, разборито, оштроумно.* — Бистро [је] гледао прилике у своме граду и у Европи. *Барац.* [Неки] руски дипломати ... схватали су суштину српског питања врло бистро. *Јов. С.*

Изр. чисто и ~ *сасвим јасно.*

бистрòвид, -а, -о и **бистрòвидан,** -дна, -дно *оштроуман; проницљив.* — Очи су му ... бистровиде. *Божић.* Залазећи у школу, умио [је жупник] бистровидним својим оком по које умно и даровито ... дијете одабрати те га о свом трошку ... школовати. *Јурк.*

бистрòвид(и)ōст, -ости ж *особина онога који је бистровид(ан).* — Витман ... се примакнуо широкој бистровидности Упанишада. *Уј.*

бистрòглед, -а, -о *који бистро гледа, бистроок.* — Једро, здраво дијете као јабука, а бистрогледо као горско језерце. *Шен.*

бистрòок, -а, -о *који је бистрог ока, који бистро, јасно гледа.* — Бистрооко чеданце притисну пуне румене јабучице своје к [њезину] лицу. *Шен.*

бѝстрōст и **бистрòта** ж *в.* *бистрина* (*1*).

бистрòтечан, -чна, -чно *који је бистрог тока, бистар.* — У њезином малом простору збила се гола брда ... пак бистротечне ријеке, рибљива језера. *Љуб.*

бистрòћа ж *в.* *бистрина* (*1*). — Ви сте у њем зацијело исказали сву бистроћу и ваљаност својега духа. *Вел.*

бистрòўман, -мна, -мно *који је бистра ума, паметан, разборит.* — Овај бистроумни муж ... дубоко ме је увјерио. *ХР 1928.*

бистрòўмље с *в.* *бистроумност.* — Његово бистроумље ... његова похлепа за науком, успориште у врућем срцу жарку ватру љубави за знанственим усавршавањем. *Јаг.*

бистрòўмнōст и **бистроўмнōст,** -ости ж *особина онога који је бистра ума, бистрина, разборитост.*

бѝсус м грч. = бисос. *Реч. САНУ.*

бѝт ж **1.** *суштина, главна одлика нечега, природа, биће.* — Никада не улази дубље у бит знаности. *Козарч.* Једно ноћно море, које не зна за сан, мучи се и стење на дну моје бити. *Наз.* **2.** *в.* *битак* (*а*). — Главни разлог тог ... скретања у романтику био је ... очај над отвореним опасностима да прогутају бит и самобит ... блитвинске ... народне супстанције. *Крл.*

бѝтак, -тка м **а.** *постојање, егзистенција.* — Нема стална постојања, битка, него само бивање. *Баз.* Главно је да спасемо народност и тиме сам битак народа нашега. *Бал.* **б.** *в.* *бит* (*1*). — Природа ми крије битак свој. *С-Ц.*

бѝтан, -тна, -тно **1.** *који чини суштину, основни, главни; карактеристичан.* — Његове [Скерлићеве] битне особине виде се још најбоље у његовим историјским расправама. *Јов. С.* Те писце је вукло себи тривијално... не допуштајући им да стварност виде у целини, да одвоје битно од небитнога. *Глиг.* Но сва та мјеста нису битна да се упозна и оцијени прво Крлежино драмско дјело. *Матк.* **2.** *који заиста постоји, који јест.* — Што сам узалудно, као пчела слатке влати, пролетио кроз жене, кроз све битне жене. *Уј.*

бѝтāнга м и ж мад. варв. пеј. *скитница; пропалица; нерадник.* — То је лопов и битанга и ништарија, а не светац. *Крл.*

бѝтāнгин, -а, -о *који припада битанги.*

бѝтāнжити (се) и **бѝтāнцити** (се), -ӣм (се) несврш. *скитати (се).* — Тако се битанжи широм Париза. *Матош.* Бог зна где се битанци? *Игњ.*

бѝтва ж тал. брод. *стубић на обали или на прамцу брода који служи за привезивање бродова.*

бѝти¹, бӣјēм (имп. бӣј; прил. пр. бѝвши; трп. прид. бӣјен, -ènа, -èно и песн. бӣт, -а, -о) несврш. **1.** *тући, ударати (некога) задајући (му) бол.* — Отрчим вратару, готов да га бијем. *Матош.* Авдагин шегрт је био тако бијен да ради тога не смије више да уђе [у пушкарницу]. *Андр. И.* **2. а.** *тући из оружја, гађати.* — Махмуд-ага наперио топове на бедеме и бије их са свих страна. *Том.* фиг. *побијати оно што неко мисли или говори.* — Ми смо га били фактима, а он цитатима латинским и мацарским, на што се изроди ужасна бука. *Петр. В.* **б.** *имати домаћај, добацивати.* — [Острагуше] далеко бију. *Нен. Љ.* **в.** *погађати.* — Да ли мене бије олово?... Не, не бије! *Вес.* И муке је имао везир док је савладао Радисава, јер је био јунак мимо људе, а није га била ни пушка ни сабља. *Андр. И* **3.** *убијати, клати (жива потиње).* — А овако, сједи ту у сумраку ... и бије око себе зечеве и јелене по блитвинском блату! *Крл.* Даћу ти ... прасе и пола сланине кад будем био свиње. *Рад. Д.* **4. а.** *са замахом ударати, лупати.* — Посматрају Хорвата, који вришти ... и бије ногом о под. *Крл.* Веслима бијте по води. *М-И.* **б.** *лако додиривати, лупкати.* — Накривио фес, па га кићанка све бије и куцка по плећима. *Срем.* **в.** *запљускивати.* — Вали нек' бијесни о обалу бију. *Мар.* Набујала Дрина бије водом о спрудове. *Бар.*

5. *вршити какву радњу ударањем* **а.** *ковати.* — За појасом двије пушке мале, нит су лите, нит чекићем бите, но у Млетке од злата салите. *НП Вук.* Бат новога свијета на наковњу бијући, гвожђарије старе у арсенал кује. *Р 1946.* **б.** *трти, трлити (лан, конопљу.)* — И воће треба да обере и оцат да преша и конопљу да бије и платно преде. *Крл.* **6. а.** *производити звук ударањем у неки инструменат, свирати.* — У механи тридесет хајдука, вино пију, у тамбуру бију. *НП Вук.* **б.** *одавати (из себе звук), откуцавати, звонити.* — Звона звоне и негдје бубањ бије. *Куш.* Бије стара ура као коб и злоћа. *Поп. В.* Поноћ бије, а Марица још увијек чека. *Маж.Ф.* **7.** *куцати (срце, жиле, пулс и сл.).* — И тишина је глува, а у њој се чује крв како насједа . . . и бије мукло у шији. *Андр. И.* фиг. *бректати.* — Турска . . . је морала да заустављa нови живот који је био на све стране. *Ђил.* **8. а.** *падати ударајући, шибати (о падавинама).* — Та киша бије двор по странама. *Визн.* Зло је кад лед бије оданде одакле се човек сунцу нада. *Прод.* **б.** *мучити, додијавати.* — Што ме бије: и снег, и киша, и ветар . . . То није ништа! *Вес.* Јамбрека бије врућина. *Крл.* фиг. Један је ово град . . . од постанка бије га невоља. *Шен.* Тако цијеле сатове . . . гледају обоје у тмицу, а осећају да их једна брига бије. *Ћип.* **9.** *нагло избијати, извирати (о течности, текућини, крви, светлости, мирису и сл.).* — При врху Рудишта бије кључ бистре хладне воде. *Ранк.* [Из њедара] бије несношљива топлина и мирис. *Гор.* фиг. Из његових очију је . . . била нека строгост. *Андр. И.*

Изр. бије (га) баксуз, малер *каже се за онога који нема среће*; бије (га) глас *говори се о неком нешто (чешће рђаво), постоји мишљење*; бије у очи *јасно је*; исп. удара, пада у очи; ~ жицу шатр. *настојати да се нешто постигне ласкањем и умиљавањем*; ~ као вола у купусу *туђи немилосрдно*; ~ по ушима *натеривати, нагонити.*

~ **се 1.** *повр. и уз. повр. према бити*[1] *(I).* **2. а.** *туђи, ударати неког.* — Немој ти да се бијеш. Нисам ја твој шегрт. *Срем.* **б.** *бити склон тучи.* — Његов брат се бије с другом децом. *Ред.* **3.** *борити се.* — Бију се добро, али пуцају зло. *Шен.* **4.** *потуцати се, мучити се, пробијати се.* — Одонда се бије и пребија. *Киш.* Кроз свемир се бијем. *Наз.*

бѝти[2], бу̏дем и (супл.) јѐсам, сам (енкл.); одрич. (ек. и ијек.) ни́сам, ни̏је и (ијек.) нијѐсам; импф. бѐја̑х, ијек. бѝја̑х и бе̑х, ијек. бје̑х; аор. би̏х; прил. сад. бу̏дући; прил. пр. би̏вши) свршн. и несвршн. **1.** *као спона и као помоћни глагол.* — У забави и раду час је кратак. *Богд.* Свак би дао за мене дјевојку. *НП Вук.* **2.** *постојати, живети.* — Четврте димензије не познају наша ћутила, али она ипак јест. *Ђал.* Те се ствари не дискутују, оне јесу и бивају, па ма ко о њима ма како мислио. *Скерл.* Код нас у Приморју није сваке године снијега. *Маж.Ф.* **3. а.** *десити се, дешавати се, догодити се, догађати се, (из)вршити се, одржа(ва)ти се.* — Шта би даље, човече? *Вес.* Како је то чудно, као да је у сну било. *Крањч. Стј.* Осим тога хтео је и да опело буде у цркви. *Вес.* **б.** *настати, завладати.* — Кад буде ноћ, већ знаш шта ћеш радити. *Шант.* Може и глад да буде ако киша све потуче. *Рист.* Наједном буде тишина. *Мих.* **4. а.** *налазити се, наћи се; бавити се, боравити, проборавити.* — У планини беху хајдуци, у гори такође. *Јакш. Ђ.* Будем онде дан, два, пак бежи у Ашању и Купиново. *Нен. М.* Јана . . . стала увјеравати да господичне није у дворцу. *Ђал.* Ја, Новак и Малиновски бијасмо у љуту шкрипцу. *Шен.* **б.** (за ким) *живети с ким у браку.* — У Тршићу је била за неким Живаном. *Вук.* Најприје си била за Милошем. *НП Вук.* **в.** *имати полне односе (с ким).* — После удаје . . . Шта је све згрешила? Неколико пута наумила да буде с другим човеком. *Ћос. Д.* **г.** *слагати се (с ким), пристајати (уз кога).* — Ја први у том нијесам с вама. *Мул.* Није с начелником, — опозиционалац је! *Ћип.* **5.** *имати вољу (за нечим), хтети, желети, имати способности (за нешто).* — Е баш кад ни један за весеље није, просућу и вино, нек' га земља пије. *Змај.* Јеси ли Триво, за јело? *Ољ.* Ал' није мени до пића, чувам се. *Буд.* **6.** *осећати се.* — Како ти је сад, Ангелина? *Рист.* Било му је при души као робу приковану на галију. *Шен.* **7.** *имати (извесно доба узраста, старости).* — Мама [је] још млада — тек јој је тридесет и пет година. *Кол.* Захару је било око педесет година. *Глиш.* **8.** *потицати (од), припадати (некоме), бити нечији.* — Још треба знати што ћу ја објавит . . . — да краљевског сам кољена и рода. *Богд.* Тај натпис није од мене. *Крањч. Стј.* **9.** (с ген.) *имати (нешто), истицати се (нечим).* — Велико је био танка и висока струка. *Вук.* **10.** *личити (на кога).* — Нешто је на тебе, а нешто има од матере. *Игњ.* **11.** *значити, представљати.* — Ал' што све су боје, где сунашца није. *Враз.* За шест недјеља покорили [су] сву њихову . . . краљевину . . . — Мој брајко, то је добити! викну неки. *Мат.* Да, он је налет . . . њему није ништа убити човјека. *Крањч. Стј.* **12.** *имати вредност, вредети.* — Мени се чини да је дукат био 9 гроша. *Вук.* Да си чему, не би ти кућерак висио попут откинуте губе на храсту. *Ков. А.* **13.** *доликовати, приличити, одговарати.* — Што је удовица по селу, све то није спрам њега, све је то младо. *Ивак.* Не, не . . . Ниси ти за овамо. *Станк.* **14.** *заслуживати (неко поступање),*

бити достојан (*нечега*). — Ниједна од многих теорија није за одбацивање, јер свака од њих садржи један део истине. *Скерл.* Захваљујући иронији, човек може доћи до сазнања ... да скоро ништа није за презирање. *СКГ 1937.* **15.** *имати, добити, припасти.* — Биће вама шугав јарац довече. *Н. прип. Вук.* Ако бих ишао у Женеву ... поче Стева. Биће теби Женева да ћеш се пушити. *Дом.* **16.** *служити* (*на корист*), *доносити* (*корист*), *наносити* (*штету*). — Нека вам је на корист, оци наши ду'овни, а мени, мом дому и тору на здравље и спасеније! *Коч.* Што да будем вама на терет, кад помажу добри људи. *Бен.* **17.** *начинити се, постати.* — Од шугава прасета здраво свињче буде. *Н. посл. Вук.* Илија буде угледним човјеком, правим грађанином. *Шен.* **18.** *доћи, стићи, приспети.* — И кад би' ја кући: а оно чича Марко седи, па се смеши на ме. *Вес.* Кад су били у село четврто, Омер тихо њојзи бесједио. *НПХ.* **19. а.** *састојати се, садржавати се.* — У том су сва наша данашња страдања. *Петр. В.* И свјестан своје улоге, која је у томе да маше главом, огледа се око себе сијевајући очима. *Сим.* **б.** *лежати, стајати.* — Цела је кућа на њој. *Станк.* **20.** *борити се* (*против некога*). — Ја сам био на Москову и Нијемцу, али овога боја нијесам видио. *Вук.* **21.** (с инфинитивом других глагола) *требати* (*требало је да*). — Не био се родити за учитеља, већ за министра. *Трифк.* Био узети госпоја Сиду кад ти тако пуца срце за њом. *Срем.* **22.** (с инфинитивом других глагола и обично с логичким субјектом у ген. или дат.) **а.** *моћи.* — Мјестимице по клисурама видјети је црне љаге и широке тамножуте пруге. *Кум.* Било је очекивати да ће тај ослобођени дух ... ићи за својом главом и за својим срцем. *Скерл.* **б.** *морати, требати.* — Бегови људи ... притиснули моје старе, па овима било опет бјежати. *Буд.* Није се бојати турске провале. *Нех.* **23. а.** (до кога) *зависити* (*од*), *овисити* (*о*). — До нас је самих хоћемо ли бити (оваки или онаки). *Богд.* До вас је било да будете срећни. *Цар М.* **б.** (до кога, чега) *полагати* (*на нешто*), *марити* (*за што*). — Порти је било до тога да Срби остану на миру. *Нов.* Просаца има, ал' јој до њих није. *Богд.* **в.** *тицати се.* — Што је до мене, ја сам увек спреман да помогнем. *Ред.* **24.** (на што) *слутити, предсказивати.* — Ако се крушац соли зноји ... опет је то на кишу. *Реч. САНУ.* **25.** (*по*)*трајати.* — Мало било, Турци плећи дају. *НП Вук.*

Изр. беше (му), беше (моје, његово и сл.) *прошло је.* — Можеш да причаш, беже, — ама беше му. *Шуб.* Митке (болно): Беше моје! *Станк.*; било ... било *или* ... *или*; било како било, било шта (што) било, како (шта, што) било да било *у сваком случају, по сваку цену*; *макар како, свеједно.* — Било како било, треба стићи мети. *Панд.*; било па (и) није, било па прошло *свршено је, готова ствар, неће се више вратити*; било (ти) *прође, оде.* — Јаблан се Обраду кроз шалу подсмевао: — Било ти твоја кавана. *Рад. Д.*; ~ (из)ван себе а) *не налазити се при свести.* — Јест, госпо! У највећим болима и кад бијаше изван себе, спомињао је твоје име. *Том.*; б) *бити бескрајно разјарен, љут, огорчен*; в) *бити пресрећан*; ~ (из)ван чега *не бити учесник у чему*; ~ властан *моћи*; ~ вољан *имати жељу, хтети*; ~ (коме) за петама *пратити, следити* (*кога*); ~ за путом *журити се на пут*; ~ или не ~ (у именичком значењу) *опстанак.* — Ту се ради о бити или не бити. *Крл.*; ~ кадар *моћи*; ~ (коме) трн у оку *сметати коме*; ~ на гласу *уживати добро име, углед*; ~ на доброј, рђавој нози *добро, рђаво* (*с ким*) *стајати*; ~ на језику *замало изрећи*; ~ на коњу *ослободити се тешкоћа, осећати се сигуран*; ~ на крај срца *љутити се за ситницу*; ~ на ногама *не спавати, стално радити*; ~ наодмет *бити непотребан, некористан*; ~ на памети, у памети, на уму *мислити о неком или нечем*; ~ на путу *сметати.* — Нешто нам је било на путу, нешто нам је грло стезало. *Шен.*; ~ на снази, у снази а) *бити јак, бити снажан*; б) *вредети, важити.* — Све до јануара 1901. био је у снази првобитни текст ... § 258. [Крив. суд. поступка]. *Арх. 1926*; ~ на ствари *заиста постојати, заиста се дешавати*; ~ на чему *моћи рачунати* (*с чим*). — Ја бих волео ... да знам одмах на чему сам, па да већ од данас будем послован човек. *Каш.*; ~ на чијем комаду *живети о чијем трошку*; ~ на чију (моју, твоју и др.) *дешавати се онако како неко жели, хоће.* — Мислим да би се ти најрадије тамо преселила кад би могло бити на твоју. *Торб.*; ~ начисто (начисту) *јасно увиђати, сигурно знати.* — Она је већ била начисто да се мора потпуно приклонити Новаку. *Бар.*; ~ о себи *не зависити ни од кога, бити слободан, живети сам за себе.* — Волим бити о себи; нећу да се са сваком губом мијешам. *Тип.*; ~ по њуди *допадати се, свиђати се*; ~ под папучом *покоравати се жени у свему*; ~ према глави, пред главу *слутити, предсказивати смрт.* — Хоће једном бити према глави, али мојој, али прем' његовој! *Наз.*; ~ при (здравој) памети *бити нормалан*; ~ при себи *налазити се при свести*; ~ рад *желети*; ~ сваком лонцу поклопац, ~ у свакој чорби мирођија *мешати се у свашта*; ~ у власти *моћи.* — У власти ми је пак да раскинем са животом. *Уск.*; ~ у вољи, по вољи *свиђати се*; ~ у годинама *бити старији, бити у одмаклом добу*; ~ у праву *имати*

право; ~ у речи *говорити*. — Још је он био у речи кад уђе моја кћи. *Нед.*; ~ у стању *моћи*; ~ у стопама (коме) *в. бити* (*коме*) *за петама*. — Кад је Теодосије ушао у подрум, Никанор и Сава већ су му били у стопама. *Чипл.*; ~ у форми спорт. *бити увежбан*; ~ чему *вредети, ваљати*; ~ у чијем интересу *користити коме*; ~ широке руке *бити издашан*; биће, биће да *можда, ваљда, вероватно*; где био да био *ма где се налазио*; да би (ли) *израз за појачавање*. — Лопови једни, да би ли лопови . . . срам вас и стид било! *Јоп.*; душа му (јој) је на језику *он* (*она*) *умире*; јест (прилошки) *да*. — Јест, радите ви нешто од нас! *Каш.*; јест хоћеш *за иронично негирање*; како било да било *в. било како било*; може му (ти, вам и сл.) ~ *допуштено му* (*ти, вам*) *је*; на чему сам (си) *шта је одлучено*; не би било згорег *било би добро, корисно*. — Зато неће бити згорег . . . да у неколико потеза оцртам тога Манулаћа. *Срем.*; не било те (га) (*у клетви*) *да си* (*је*) *проклет*; не ~ (некоме) ни на крај памети *и не помишљати* (*на нешто*), *не мислити никако да се нешто чини*; не ~ с раскида *бити увек готов* (*на што*), *пристајати*. — Петар није био с раскида да пљачка. *Моск.*; нек' нисам који сам *каже се кад се нешто поуздано тврди*. — Ако није Толди, нек' нисам који сам. *Змај.*; није него (за одбијање) *неће бити, није тако, таман посла*; није с пута, с руке *није згодно, по страни је*. — Он . . . има две куће . . . Ову у вароши би продао. Није му с руке. *Андр. И.*; од воље (му, јој) је *слободно је, може како хоће, како жели*. — Зна бокторница добро своје дужности — може да дрема, од воље јој је. *Чипл.*; посреди је *у питању је, постоји* (*нешто*). — Но, ту је још нешто по сриједи. *Бал.*; ред је *треба*. — Прошло је годину дана како се нисмо разговарали, па је ред да се љубазно поздравимо. *Дом.*; реч је *говори се*. — Није чуо што они говоре, али је знао да је ријеч о њему. *Крањч. Стј.*; (само) што може, (само) како може ~ *одлично, изврсно*; (те) хоће ~ те неће ~ *за изражавање колебања*; што би, би, што је било, било *свршено је, сад је доцкан, касно*. — Нас ђаво заведе да поверујемо оном лажову. Ал' сад, што је било — било! *Вес.*; што јест — јест (у потврђивању) *заиста, одиста*. — Наши трговци ипак имају срца и осећања, климали су мали . . . људи. Што јест — јест. *Поп. Ј.*; што му је, ту му је *свршено је, готово је, изменити се не може*.

бѝтије с цсл. *в. бѝће*[1].

бѝтисање с *гл. им. од битисати*.

бѝтисати[1], -ишēм сврш. тур. *проћи, нестати*; *умрети*; *пропасти*. — За недељу кратких дана битисаше обадвоје. *Змај*. Кад . . . виђеше да су битисали, плећи даше а бјежати сташе. *НП Вук*.

Изр. било и битисало *било па прошло*. *Вук Рј*.

бѝтисати[2], -ишēм несврш. *постојати, живети*. — Престадоше битисати индивидуално. *Матош*. Јер битисати не могу без њега. *Хар*.

бѝтка ж (дат. и лок. бѝци и бѝтки) **1. а.** војн. *оружани сукоб двају противника*. — Код Куманова се бије одсудна битка. *Лаз. М.* Послије Смоленска тражио је Наполеон битку . . . код Вјазме. *Крањч. Стј.* **б.** *туча*. — На срећу што . . . Мојсило не мога чути, а било би битке као на граници. *Вукић*. **2.** фиг. *упоран и истрајан рад* (*на остваривању одређеног циља*). — И у ову изборну битку за наш уставотворни сабор ући ћемо са заносом. *Наз.* Конгрес . . . се одржава у току великих битака за обнову и даљи развитак индустрије. *Зог*.

Изр. дати, примити битку *повести борбу, ступити у борбу, у бој*; добити битку *постићи успех*; (из)губити битку (*пре*)*трпети неуспех*.

бѝткавац, -āвца м и **бѝткавица** ж зоол. *в. зеба чинкавица*. *Финк*.

бѝтковање с *гл. им. од битковати*.

бѝтковати, -кујēм несврш. индив. *постојати, живети*; исп. битисати[2]. — По Платону идеје биткују у вјечном миру. *Баз*.

бѝтник м *в. бѝће*[1]. — Један си ти за себе у свемиру битник, а сва друга бивад прам теби су прашке. *Прер*.

бѝтница ж војн. *артиљеријска јединица, батерија*. — Где је . . . смештена 6. битница 9. домобранске пољско-топничке пуковније? *Фелд*.

бѝтно прил. *у суштини, у основи*.

бѝтнōст, -ости ж **1.** *стање и својство оног што је битно, суштина, основа, основна особина*. — Својим сељачким оштрим мозгом Сима је видео битност онога што се око њега дешава. *Поп. Ј.* **2.** *постојање, егзистенција*.

битпàзāр, -āра м тур. покр. *пијаца, трг где се продају старе ствари*. — Купио им велики кревет . . . на битпазару. *Вучо*.

битýмен м лат. мин. *земна смола, асфалт*.

битýменскӣ, -ā, -ō *који се односи на битумен*.

бѝће[1] с **1.** *оно што постоји* (*или се замишља да постоји*), *оно што живи, створење*. — Долетјело је сијасет ситних бића, што около лепршају и зује. *Јип*. Извукли су га из јазбине двеју соба пуних зноја и испаравања осморо бића. *Поп. Ј.* Биће [је] оно што по-

стоји; његово постојање (битак) може бити стварно или идејно. *Баз.* **2. а.** (*човечји*) *организам, тело.* — Руке му се следиште и нека страшна дрхтавица облада целим његовим бићем. *Цар М.* **б.** *оно што постоји у човеку, његова унутрашња природа.* — Вук се против тога бунио свим својим бићем. *Бел.* Пошао [је] ... насусрет једном гласу свог најприснијег бића. *Мил. Ж.* **3.** *живот, живљење, постојање.* — Нит је сад мојега бића све тања. *Наз* **4.** *битност, суштина; језгро, срж.* — То је велика ... мисао, дубок поглед у право биће ствари. *Кнеж. Б.* Вјерни подручници морају господарима казивати истину каква је по својем бићу и подоби. *Вел.* **5.** *стање; имовно стање, имање.* — Пребродили [су] тешке кризе ... без великог потреса по своју имовину и добро биће. *Уск.*

Изр. више ~ рлг. *створ који има натприродну моћ*; највише ~ рлг. *бог.*

би́ће[2] с покр. *гл. им. од бити*[1]. — Цио ми је живот прошао у бићу: и млад сам се био, и стар се бијем. *Сиј.*

бӣфе, бифеа м фр. **1.** *мала гостионица где се служе пића и хладна јела обично стојећи.* **2.** *кафански или трпезаријски, благоваонички орман или део ормана у коме се држи пиће.* **3.** *постављен сто са пићем и хладним јелима за госте, са којега се они сами служе.* — Прешли су у трпезарију ... где их је запахнуо мирис исечених салама ... и заустављи се код припремљеног бифеа. *Јак.*

бифе̄џија м *онај који држи бифе, продавац у бифеу.*

бӣфлант м *онај који бифла, бубалица.* — Наранчића ... су ... остали ђаци називали ... бифлантом. *Бал.*

бӣфлати, -ӑм несврш. нем. *учити напамет, бубати, грувати.* — Грци нису бифлали туђих језика. *Матош.*

бӣфтек м енгл. *нагло печен говеђи одрезак.*

бифурка́ција ж лат. **1.** *рачвање, гранање, одвајање, дељење на два дела.* **2.** геогр. *отицање реке у два разна слива.*

Биха́ћанин м (мн. -ани) = Бишћанин *човек из Бихаћа, Бишћа.*

Биха́ћанка ж = Бишћанка *женска особа из Бихаћа, Бишћа.*

бицӣкл м фр. *врста возила са два точка које се тера ногама, точак, велосипед.*

бицӣклет м *в. бицикл.*

бициклӣзам м *спортска дисциплина у којој се такмичи у вожњи бициклом.*

бицӣклист(а) м *онај који вози бицикл; онај који се такмичи у вожњи бициклом.*

бициклӣстика ж *в. бициклизам.*

бициклӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на бицикл и бициклисте*: ~ трка.

бицӣклисткиња ж *она која вози бицикл.*

бӣч, бича м **1.** *направа од упредених канапа или коже, причвршћене на држак, која служи за шибање, терање стоке и сл., канџија.* — Пуцне бичем и потјера. *Бен.* фиг. Ућешће кроз споредна врата̄шца у књижевни језик измакнувши пламеним бичевима филолога. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *велико насиље, терор.* — Желимо ... здравље ... свима онима који су од бича турскога одбегли у дивну земљу Србију. *Јакш. Ђ.* **б.** *зло, невоља, несрећа; казна.* — Тога љета паде бич на сву Цетину: стадоше морити црне оспице. *Шимун.* **3. а.** *плетеница* (*косе*), *перчин*; *прамен* (*косе*). — Од њега се ништа не виђаше разма само два бича перчина. *НП Вук.* Кроз њу [подерану капу] је провиривао бич косе. *Ћор.* **б.** *прамен, млаз* (*пламена*). — Гледао сам по црноме небу пламене бичеве горућих турских ханова. *Јакш. Ђ.* **4.** мн. зоол. *дугачки кончасти, протоплазмички израштаји, израслине у праживотиња. Бак. Реч.*

Изр. држати (у рукама) узде и ~ *држати власт, бити господар, господарити*; протерати (некога) кроз бичеве *казнити некога приморавајући га да прође између два реда људи који га шибају.*

бича̀лица ж, **бича́ло** и **бӣчало** с *в. бичаље.* — Бичалицом почеше леђа. *Шов.* Окренуо бих ја бич и бичалом вас крстио. *Шен.*

бӣчаљ м покр. *в. бичаље.* — Одбацио [је] ... груби чобански бичаљ. *Креш.*

бича́ља ж *в. бичаље. Р-К Реч.*

бича́ље с *дршка, држак од бича.* — [Даће му] дугачак бич са кратким ишараним бичаљем. *Срем.*

бича̀љив, -а, -о покр. *који је као бичеви; који је на прамењове* (*о коси*). — Младић [је био] ... са пуном главом бичаљиве косе. *Маш.*

бича̀љица ж *в. бичаље.* — Ослушкивао [је] како пуцкета ... кожни бич ... везан за бичаљицу. *Чипл.*

бӣчӑри м мн. зоол. = бичаши *врста праживотиња са израштајима помоћу којих се крећу* Flagellata. *Терм. 4.*

бӣчӑш, -а́ша и **бӣчаш** м покр. *вунени покривач с дугим прамењовима. Реч. САНУ.*

бича́ши м мн. зоол. = бичари.

бӣче и **бӣче,** -ета с (супл. мн. бӣчићи) *дем. од бик, млад бик.*

бичѐвалац, -аоца м **1.** *онај који шиба бичем.* **2.** ист. *припадник католичког калуђерског, самостанског реда чији чланови сами себе*

шибају или се дају шибати; исп. флагелант. *Реч. САНУ*.

бичѐвање с *гл. им. од бичевати (се)*.

бичѐвати, бѝчујем (р. прид. бѝчевао, -ала, -ало) несврш. **а.** *тући, ударати бичем, шибати*. — Он је сада у исти мах био склон и да за један њен осмејак погине и да је ... бичује. *Петр. В.* **б.** *снажно ударати (као бичем)*. — Реп [бика] бичује ваздух. *НИН 1959*. Вјетар је бичевао колибу. *Вуј*. Јесење кише бичевале су кукуруз. *Михољ*.

~ се *повр.* — Почео [је] размишљати о томе није ли потребно да се сваки дан редовито бичује. *Јонке*.

бичѐвит, -а, -о = бичовит *који шиба као бич; страховит, убиствен*. — Ова уметност ... ваља ... да овим временима великих промена ... каже своју ... бичевиту реч. *Михиз*.

бѝчијӣ и **бѝчијӣ,** -ā, -ō = бичји *који припада биковима; који се односи на бикове, који је као у бика*. — То је био један колос са бичијим вратом. *Јов. С*.

бѝчина ж *аугм. од бик*. — Мумла и бректи као бичина мамна. *Кош*.

бѝчиновац, -овца м *велики нож*. *Вук Рј*.

бѝчић[1], -а и **бѝчӣћ,** -и́ћа м = бикчић. Заоблио [му] се ... затиљак као у гојна бичића. *Кол*.

бѝчић[2], -а и **бѝчӣћ,** -и́ћа м *дем. од бич*. — Високо замахну свој бичић. *Шен*.

бѝчијӣ и **бѝчијӣ,** -ā, -ē = бичији. — Би л', сердаре, гадно видјет било ... главу бичју на труп од јунета? *Њег*.

бичкàрање с *гл. им. од бичкарати*.

бичкàрати, -ām (р. прид. бѝчкарао, -āла, -āло) несврш. *пуцати бичем*. — Договори се село да му нађе замјеника који ће моћи ... бучно бичкарати корбачем. *Гор*.

бѝчкија ж тур. *нож са полукружним сечивом*. — Узима бичкију, којом се сече бурек, и почиње да сече. *Срем*.

бѝчнути, -нēм сврш. *ударити бичем*. — Магарац црни ... њушка се неприметно ... лијенећи се да бичне репом муху-звекуљу. *Божић*.

бичòвит, -а, -о = бичевит. — Одолијевали [су] и страшној пошасти куге, бичовите »црне смрти« средњега вијека. *Бат*.

бѝчота м покр. *бик*. — Навалио као бичота да му плати дуг. *Божић*.

бѝца м тур. **1.** *човечуљак, мали закржљао човек; кепец*; исп. баца. **2.** *мали коњ, коњић*. *Р-К Реч*.

бѝшив и **бѝшљив,** -а, -о покр. *црвоточан*. — Бишиви под шкрипи. *Кал*.

бѝштати (се), бѝштӣм (се) несврш. покр. *в. бискати (се)*. *Реч. САНУ*.

Бѝшћанин м (мн. -āни) = Бихаћанин.

Бѝшћанка ж = Бихаћанка.

Бѝшће и **Бѝшће** с заст. *в. Бихаћ*.

бјàнко прид. непром. тал. = бланко (1) *непопуњен, неисписан*; обично у изразима: ~ кредит *кредит без нарочитог покрића*; ~ меница *потписана али непопуњена меница*; ~ овлашћење (пуномоћје) *овлашћење (пуномоћје) без означеног заступника односно пуномоћника*; ~ потпис *потпис на празном листу*.

бјег-, ек. бег-.

бјегу-, ек. бегу-.

бјед-, ек. бед-.

бјеж-, ек. беж-.

бјѐква, ек. бѐква.

бјѐкство, ек. бѐкство.

бјѐл, ек. бѐл.

бјел-, ек. бел-.

бјѐлāш м (ијек.) покр. **1.** *коњ белац*. **2.** ист. *присталица уједињења Црне Горе са Србијом (после првог светског рата)*; супр. зеленаш (2б). **3.** зоол. *морски рак*. *Рј. А*.

бјѐлӣк, -и́ка м (ијек.) **1.** *бело платно*. — Све је ... издерано нашима за завоје, све ... што сам имао у кући бјелика и танка платна. *Ћоп*. **2.** бот. *врста храста, лужник*. *Сим. Реч*.

бјѐлӣћ, -и́ћа м (ијек.) зоол. *в. беовица*. — [Дођу] нежни и блиједи бјелићи. *Сим*.

бјѐлкав, -а, -о (ијек.) *беличаст*. — На слијепом ... своду титрале су бјелкаве пикње. *Божић*.

бјелòјуг м и **бјелòјужина** ж (ијек.) покр. *јужни ветар без кише*. *Вук Рј*. — Од мора дуваше силна бјелојужина. *Мат*.

бјелòочница, бјелоòчњача и **бјѐлōчница** ж (ијек.) *в. беоњача*. — Викао је ... сијевајући својим као угљен црним очима с упаљеном бјелоочницом. *Крањч. Стј*. Указа се закрвављена бјелоочњача. *Радул*. Бикан сину бјелочницама. *Ћоп*.

бјѐлукаст, -а, -о (ијек.) *беличаст*. — [Поточић] разговара са својом дјечицом, својим бјелукастим, модрастим и жуткастим каменчићима. *Ков. А*.

бјель-, ек. бељ-.

бјес-, ек. бес-.

бјесн-, ек. бесн-.

бјеч-, ек. беч-.

бјѐшњāк, -áка, ек. бѐшњāк.

бјѐшњāр, -ára, ек. бѐшњāр.

бјѐшњѐње, ек. бѐшњѐње.

блàван, блáвна м бот. *ниска зељаста биљка* Holosteum umbellatum. *Реч. САНУ.*

блàвōр м зоол. *гуштер без ногу, сличан змији* Ophisaurus apodus. *Терм. 4.*

блàвораст, -а, -о *који је сличан блавору, који је као блавор.* — Изгледало је да је то нека доброћудна врста [стеница], лијена и блавораста. *Лал.*

блàвòрати, -ām несврш. покр. *брбљати.* — Они мангупи што их шаљеш у патроле ... и што блаворају горе по боровњацима — то ти је све смути па проспи. *Лал.*

блàворов, -а, -о *који припада блавору.*

блâг, блáга, блáго (комп. блáжи) **1. а.** *који је добре нарави, питом, кротак, доброћудан, помирљив (о човеку).* — Људи мирни и благи као овце. *Ћор.* Пред другима је можда таки он, ал' према мени благ је био увијек. *Огр.* **б.** рлг. *милостив (о богу, небу и сл.).* — Ако да благи бог да овај рат потраје још воловико, ја одох у моју Потркању као господин наредник. *Јак.* **2.** *мио, нежан, смирен; који блажи, умирује, пријатељски (о погледу, изразу, речима, поступку и сл.).* — На мене је пао ... благи поглед твој. *Рак.* Мој говор тврд је, благом ријечи мира не обилује. *Богд.* На ... лицу болесниковом указа се благи смијешак. *Леск. Ј.* **3.** *који није строг, благонаклон, снисходљив; лак (о болести).* — Што отворенији будете ... утолико ће вам осуда бити блажа. *Ћос. Б.* Која је странка јача: она с јаком или она с благом руком? *Божић.* **4. а.** *умерен, тих, пријатан, угодан.* — Ова зима није као прошла. Блажа је. *Дед. В.* Шта се све појило тога благог септембарског дана у тој ... глави. *Андр. И.* Падала је блага киша. *Торб.* [Спустићемо се] доњим путем ... огрејани благим зрацима ... летњега сунца. *Ад.* Јоси се надме срце миловањем благог вјетрића. *Кал.* **б.** *који има мали процентат нечега оштрог, јаког, разблажен, мек.* — Отиду на гробље, да се исплачу и утеше благом шљивовицом. *Срем.* Ако се ... варива лако кувају, то зову ту воду благом и меком. *М 1867.* **5.** *који се не диже, не спушта или не скреће нагло (о нагибу).* — Ишли смо преко благих брежуљака. *Чол.* Друмом од Пецке ... иде се благом узбрдицом. *Ком.* Гази благим обронком. *Божић.* Одатле се [загат] савија ... у благом луку. *Дав.*

Изр. бити благе руке *бити издашан, дарежљив;* ~ дан *празник, празнични дан, благдан.*

блàгājна ж **1.** *метални орман у коме се чува новац и хартије, папири од вредности, каса.* — Њихове благајне беху пуне царевих талира и дуката. *Јакш. Ђ.* Ви имате у свом џепу кључеве од партијске благајне. *Крл.* **2. а.** *одељење банке или друге установе које рукује новцем и вредностима, које врши исплате и прима уплате.* **б.** *одељење са прозорчићем за продају путничких карата, улазница и сл.:* путничка ~, позоришна, казалишна ~, биоскопска ~. **3. а.** *новчани фонд.* **б.** *установа за узајамно новчано и друго помагање, задруга, фонд.* — Жена неког зидара [дође] да јој доктор нешто потпише на рачун болесничке благајне. *Јонке.* Људи веле да је сијена добавила и сеоска благајна, и да га даје дружинарима јевтино. *Ћип.*

блàгājнīк м *онај који рукује благајном.*

блàгājница ж **1.** *в. благајна (2а).* — Купио [је] имања ... за мању своту но што ју је нашао у благајницама. *Бал.* Потписа свој исказ ... и врати се у благајницу. *Ранк.* **2.** *женска особа благајник.* — Дошао, брате, изненада, као благајници контрола. *Неим.*

блàгājнīчкӣ, -ā, -ō *који је у вези са благајником и благајном:* ~ служба, благајничке књиге, ~ дневник.

блàгājништво с неол. *благајничка служба.* — Оставши без посла Арсен се морао прихватити благајништва у општини. *Бар.*

блâгва ж бот. *врста гљиве за јело* Amanita caesarea. *Терм. 4.*

блâгдāн и **блàгдāн** м *празнични дан, празник.* — Ускрсне благдане провео је код куће. *Ћип.* А народ је хрпимице хрлио на тај благдан. *Бен.*

блâгдāнскӣ и **блàгдāнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на благдан, празнични:* ~ одело, ~ пировање, ~ изглед.

блâгдāњӣ и **блàгдāњӣ,** -ā, -ē **блâгдāњскӣ** и **блàгдāњскӣ,** -ā, -ō *в. благдански.* — Сељани су били сви у благдањој одјећи. *Вел.* Дјевојке ... престизавају једна другу да ... тако заслуже што више да узмогну лакше купити благдањске хаљине. *Кум.*

блâго[1] с **1. а.** *богатство, имање.* — Био је то човјек осредње руке, који се није благом размећао. *О-А.* фиг. Човечје здравље је велико благо. *Батут.* **б.** *новац, паре (често у златницима); драго камење, накит, драгоцености уопште.* — У једном ћошку у ћуповима лежало је благо његово ... само жежено злато. *Вес.* Док цијена радној снази пада, банке акумулирају нечувено благо. *Крл.* Она је елегантна госпођа. Има ... благом натоварене руке. *Матош.* **2.** фиг. **а.** *одвећ драго биће.* — А мајчино благо послује и ради. *Шант.* **б.** *задовољство.* — Игра беше једино ми благо. *Радич.* Отада поче да пуши. Тада је увидео какво је благо та стална ватрица пред видом. *Андр. И.* **в.** *духовна, културна добра.* — Разни »велики интерпретатори« народне музике успели су да ово благо потпуно деформишу.

КН 1956. Један од тих послова јесте и купљење »народног блага«, народних песама. *Поп. П.* **3. а.** *земаљска добра, производи земље.* — Постави га иза софре свијетле, па му дава блага благовати. *НПХ.* У сјеверној поларној области има доста рудног блага. *Петр. М.* **б.** *стока, марва.* — Ако је за благом и био који ... чобанин, била је то обично нека старчина. *Поп.* У сутон силазио би с благом на појило. *Гор.*

Изр. ~ од човека (жене, детета) *врло добар човек (жена, дете)*; ~ цара Радована *недостижно богатство*; божје ~ покр. *мазга. Вук Рј.*; видети каква блага (од кога) *видети користи од кога*; живо ~ *стока*; за (нечије) ~ *за (нечије) добро*; за ~ примити *повјеровати*; крупно ~ *говеда*; ни за царево ~ *ни за што на свету*; ни по које ~ *никако, ни по коју цијену*; ситно ~ *овце и козе.*

бла̑го[2] прил. (комп. бла̑жē) *на благ начин, питомо, умјерено, тихо, пријатно, угодно, меко.*

бла̑го *узвик за изражавање задовољства, радости, среће, (понекад са додатком »си« или »си га«).* — Благо мени данас и до вијека, е по анђелу пророкох чудо једно! *Мат.* Ти имаш добре очи, благо теби. *Вел.* Кад то расправимо, благо си га нама. *Дом.*

Изр. ~ мени (мајци, баки и сл.) *за појачавање неког израза.* — Хајде, благо мени, ти тамо па поучи ћерку, да је она у мојој партији све док се не вјенча. *Нуш.* Да пробудим бату, мајко? ... Немој, благо мајци, нека спава још мало. *Дом.*

благо̀валац, -аоца м арх. *онај који благује, сладокусац.* — Зар није оно што је угодно јести створено за благоваоца? *Креш.*

благо̀валишни̑, -а̄, -о̄ *који се односи на благовалиште.* — Иза благовалишних салона растворила се лијепа сала. *Леск. Ј.*

благо̀валиште с *благоваоница.* — Да је та соба била благовалиште, видјело се по скупоцјеном посуђу. *Кум.*

благо̀ва̑ње с *гл. им. од благовати.*

благоваона ж *в. благоваоница.*

благо̀ваоница и **благоваоница** ж *соба за руча(ва)ње, трпезарија.* — Соба ... служи као кухиња и благоваоница истовремено. *Донч.*

благо̀вати, бла̀гујēм несврш. **а.** *бити у добру, уживати.* — Онај који никад није добро учинио благује. *Ат.* **б.** *јести, обједовати, частити се, гостити се.* — Да видимо је ли што Вуковица зготовила да благујемо. *Љуб.* Не дође нити благовати међу своје госте. *Шен.* У недељу ће оне благовати ... на свадби. *Јакш. Ђ.*

бла̑говḕран и благо̀вѐран, -рна, -рно, ијек. бла̑говјѐран и благо̀вјѐран, арх. *побожан.* — У сребро окова безброј светих слика: све у вечну славу благоверног цара Стефана, кад даде царству Законик. *Дуч.*

благо̀вḕрје, ијек. благо̀вје̄рје, с арх. *правоверје, права вера.*

благо̀весни̑к, ијек. благо̀јесни̑к, м *онај који доноси радосну вест.* — Но проговори, благовјесниче мој! ... кажи гдје је. *Кост. Л.* Ви сте благовјесник нове добе. *Шен.*

бла̑говḕст, ијек. бла̑говијест, ж *радосна вест.* — Још'те Немиса није, у своме небесном лéту, са топлим, пролетњим дахом благовест принела свету. *Ил.* Благовијест носе и к нама сад лете. *Дом.*

Бла̑говḕсти, ијек. Бла̑говијести, ж мн. *хришћански празник (25. III) којим се слави вест о Богородичину зачећу.*

благовјѐститељ, ијек. благовјѐститељ, м *в. благовесник.* — Слушала [је] глас божјег анђела благовјеститеља. *Кост. Л.*

благовѐстити, -о̀вēстӣм, ијек. благовијèстити, сврш. и несврш. заст. *објавити, објављивати нешто (обично неку радосну вест).* — Да народу славну будућност благовијестимо. *Павл.* Ту ће бити топло српској свести, па да сјајне дане благовести. *Змај.*

благовјѐштенскӣ, -а̄, -о̄, ијек. благовјѐштенски *који се односи на Благовест(и):* ~ сабор.

бла̑говијест, ек. бла̑говēст.

Бла̑говијест(и), ек. Бла̑говēст(и).

благовијèстити, -о̀вијестӣм, ек. благовѐстити.

бла̑говјѐран, ек. бла̑говḕран.

благо̀вје̄рје, ек. благо̀вē̄рје.

благо̀вјесни̑к, ек. благо̀весни̑к.

благовјѐститељ, ек. благовѐститељ.

благовјѐштенскӣ, -а̄, -о̄, ек. благовѐштенскӣ.

благо̀волети, -о̀волӣм, ијек. благово̀љети, сврш. цсл. *в. благоизволети.* — Хвала ти, господе, јер си ме зрака једног твојега свијета, дивнога сунца благоволио напојити. *Нен. Љ.*

благовољење с заст. *в. благонаклоност.* — [Министри] би тек овог, оног удостојили благовољењем и пажњом. *Дом.*

благово̀љети, -о̀волӣм, ек. благово̀лети.

бла̑гово̀льно прил. *благонаклоно.* — Фишкал је погледа благовољно и насмијеши се. *Ков. А.*

благо̀во̀нӣ, -а̄, -о̄ рус. заст. *пријатан (о мирису).* — Све се то ... надметало ко ће

више произвести благовоног мириса да раздражи ... глад ... гостију. *Шапч.*

благо̀воња ж и **благо̀во̄ње** с *пријатан мирис.* — Благовоња погажена лишћа [метвице] пењала се уз њу. *Наз.* Испјевао [је] ... кратку [песму] што одише љубавним благовоњем. *Водн.*

благо̀времен, -а, -о *који се чини, који се врши на време.* — Она [штампа] мора стићи свуда: и на благовремено покретање сјетве. *Зог.*

благо̀времено прил. *на време, кад треба.* — Благовремено [смо] пронашли најслабију тачку у непријатељском обручу, пробили га и нашли се на терену Фоча-Горажде. *Чол.*

благо̀временӧст, -ости ж *особина онога што је благовремено, благовремено вршење нечега.* — У поступак спада и оцена благовремености ... жалбе. *Арх. 1926.*

благоглаго̀љив, -а, -о ир. *који много прича, брбљив; говорљив, слаткоречив.* — Брбљивац и благоглагољива шојка сјео [је] на Блитвин балкон. *Крл.* Живот у робијашници упознали [су] из једне шетње кроз њу у пратњи благоглагољивих чиновника. *Чол.*

благоглаго̀љиво прил. *брбљиво, говорљиво, слаткоречиво.* — Везе он благоглагољиво и све му некако лијепо стоји ... чак и очигледне лагарије. *Ћоп.*

благоглаго̀љивӧст, -ости *особина онога који је благоглагољив.* — Својом уобичајеном благоглагољивошћу изрече тај необични преглед својих животних изгледа. *Креш.*

благо̀гласан, -сна, -сно = благозвучан *који је пријатан (о гласу), који пријатно звучи, мелодичан.* — Војислав је ... давао необично благогласне и милозвучне стихове. *Јов. С.*

благо̀гласје с *благогласност.* — Нека вјечно благогласје занесе моју душу. *Бег.*

благо̀гласно прил. = благозвучно *пријатним, благим гласом, мелодично.*

благо̀гласнӧст, -ости = благозвучност *особина онога што је благогласно, што је благозвучно.*

бла̏года̀ран, -рна, -рно **1.** *захвалан; којим се исказује захвалност.* — Врло лепа хвала што се бринете за мене. Бићу вам довека благодаран. *Поп. Ј.* А јеси л' ти запалио већ благодарну жртву? *Крањч. С.* **2.** *погодан, подесан, користан.* — Пишући књиге за децу (врло благодарна врста литературе) ... скупљати колико му треба. *Нед.*

благода̀рење с *гл. им. од благодарити.*

благодарѐње с *обред захвалности.* — А ја ћу светој Боци теби за љубав одслужити благодарење. *Богдан.*

благода̀рити, -ди̏ра̄рӣм (аор. 2. и 3. л. бла̏года̄рӣ) сврш. и несврш. *захвалити, захваљивати.* — Хоћеш ли који пут доћи к нама, ја ћу ти у души благодарити. *Леск. Ј.*

бла̏года̀рно прил. *захвално.*

благода̀рнӧст, -ости ж *захвалност.*

бла̏года̀т и благо̀дат ж **а.** рлг. *благослов (божји), милост (божја).* — Благодат им богови дали. *М-И.* Његова доктрина ... састоји се у уверењу ... да човек не може учинити ништа добро без божје благодати. *Панд.* **б.** *срећа, корист, добит; добро које долази као дар природе.* — Заволео [отац] девојчицу ... и по кући се разлије нека благодат. *Сек.* Велики број одраслих кажњеника није уживао благодати суставне обуке. *Мј. 1926.* Хиљадама зрака падну на зелене јечмове или пшеницу и затрепери сјајна росица на зеленој благодати. *Вес.*

бла̏года̀тан и благо̀датан, -тна, -тно *који даје благодат, срећан, користан, благотворан:* ~ рад, ~ киша, ~ роса, ~ небо, ~ сунце.

благо̀датница ж песн. заст. *она која даје благодат.* — Висока гора, древна старино, пустородна благодатнице ти. *Кост. Л.*

бла̏года̀тно и благо̀датно прил. *на благодатан начин; благотворно.*

благо̀дет, ијек. благо̀дјет, ж *благодат.* — Људи [су] знали за ватру, али њене благодети још не бејаху искусили. *Жуј.* Са стреја благодет капље. *Рад. Д.*

благо̀детан, -тна, -тно, ијек. благо̀дјетан *благодатан.*

благод(ј)ејáнац, -нца м заст. *ђак који прима благодејање, стипендист(а).* — Добру белешку добијеш што си благодјејанац, а благодјејање добијаш што се добро учиш. *Срем.*

благод(ј)ејáње с заст. *помоћ сиромашним а добрим ученицима, стипендија, помоћ уопште.* — Мољакали [су] за оцену да не би изгубили благодејање. *Глиг.* Њиховим породицама припада право на пензију и сва друга благодјејања државна. *Мј. 1926.*

благо̀дјет, ек. благо̀дет.

благо̀дјетан, ек. благо̀детан.

благо̀душан, -шна, -шно *в. добродушан.*

благо̀душно прил. *в. добродушно.* — Ево ти за дјецу, рече она благодушно. *Божић.*

благо̀душнӧст, -ости ж *в. добродушност.*

благо̀звӯчан, -чна, -чно = благогласан. — Даваху се успављивати од благозвуч-

них цитара. *Јурк.* Све заједно сачињавало [је] благозвучну ... музику. *Маш.*

благòзвȕчје с покр. *благозвучност.* — [Зибају] се тијелима према благозвучју свирке. *Креш.*

благòзвȕчно прил. = благогласно.

благòзвȕчнōст, -ости ж = благогласност.

благоизвòлети, -йзволӣм, ијек. благоизвòљети, (при исказивању нарочитог поштовања и ир.) *изволети.* — Генерал је ... благоизволио узети ме за ађутанта. *Крањч. Стј.* Пождерала је маст за ципеле и благоизволела цркнути. *Јонке.*

благоизвòљети, -йзволӣм, ек. благоизвòлети.

благонáклон, -а, -о = благохотан *љубазан, предусретљив, пријатељски.* — Италијански официри који су имали благонаклон став према заробљеницима, смењени су. *Јак.* Обрадован овом благонаклоном пажњом ковач је већ био наканио да царицу потанко испита о свему. *Шов.*

благонáклоно прил. = благохотно *с добром вољом, одобравајући, пријатељски, љубазно.* — Старији су све то гледали са осмехом, благонаклоно. *Ћос. Б.* Она те ... врло благонаклоно поздравља и моли те да јој поклониш неколико минута. *Крл.*

благонáклонōст, -ости ж = благохотност *љубазност, предусретљивост, пријатељство.* — А старац ... исказивао је спрам њега ... благонаклоност. *Крл.*

благòносан, -сна, -сно *в. благотворан.* — Црне мисли отров су души, док су оне ведре најблагоноснији мелем. *Цар Е.*

благопòкōјӣ, -ā, -ō *покојни* (*обично из поштовања*); исп. блаженопочивши. — Дворана заправо припада одајама благопокојне царице. *Јонке.*

благопòкōјӣк м *покојник* (*обично из поштовања*). — Најволи говорити о благопокојнику. *Цар Е.*

благорèчив, -а, -о, ијек. благорјèчив = благоречит *који лепо говори, слаткоречив.* — Са мало напора вешто знала да се ... ишчаури у паметницу разложну и благоречиву, да забеседи као да из књиге чита. *Рад. Д.*

благорèчивōст, -ости, ијек. благорјèчивōст, ж = благоречитост *особина онога који је благоречив, слаткоречивост.*

благорèчит, -а, -о, ијек. благорјèчит = благоречив.

благорèчитōст, -ости, ијек. благорјèчитōст, ж = благоречивост. — Његова вјешта благорјечитост, његово савршено савладавање ... све је то још ту. *Крл.*

благорје-, ек. благоре-.

благòродан, -дна, -дно **1.** *добар, племенит, душеван, захвалан.* — Доселио се ... и судија Манојло ... благородан створ. *Сек.* Највеће ругање ... је и најблагородније дјело. *Уј.* **2.** (само одр.) *који је племенитог рода* (*у титулама, понекад ир.*). — Онда је још живио његов благородни господин отац. *Крл.* **3.** *који је добре врсте.* — Накалемим најзад благородно воће. *Рак.*

благòроднӣк м *благородан човек; племић.* — Изгледају као два благородника те једне божјачке групе. *Прод.*

благòродничкӣ, -ā, -ō *који се односи на благороднике.* — Племство [се] поче китити благородничким именима. *О 1875.*

благòродно прил. *на благородан начин, пријатно, захвално.* — Благородно се смешио на Рада. *Ђур.*

благòроднōст, -ости ж *особина онога који је благородан, доброта.* — Његова мати ... говори о благородности и племенитости Хамлетове природе. *Панд.*

благорòдство с **1.** *в. благородност.* — [Раткове] очи зрачиле [су] благородством. *Чол.* **2.** рус. заст. *племићка или чиновничка титула.* — Није као ваше благородство — казао је подофицир кнезу Андрејју. *Крањч. Стј.*

благòроће с заст. **1.** *в. благородност.* — Само ... се на томе темељу може развити у народу осећање ... љубави, благороћа. *Петр. В.* **2.** *в. благородство* (*2*). — У њима се, ваше благороће, ваљда идете склизати на леду. *Шов.*

благоси́вати, -òсӣвām и **благоси́вљати,** -òсӣвљām и -òсӣвљēм несврш. *благосиљати.* — Пружила [је] руке, кано да благосива. *Тур.* Ја вас љубим, ја вас благосивљем! *Шен.* Цвијет се буди, цвијет се од сна прене, па тад роса харно благосивља. *Хар.*

благоси́љање с *гл. им. од благосиљати.*

благоси́љати, -òсӣљām и -òсӣљēм = благословљати. **1.** *несврш. према благословити.* **2.** *изрицати коме захвалност са жељом за срећу.* — Ја бих благосиљао бога да ми узме ум да се ничега не знам опомињати. *Ат.*

благосли́вати, -òслӣвām и -òслӣвљēм несврш. *благосиљати.* — Патњу своју благословам. *Наз.*

благосли́вљање с *гл. им. од благословљати.*

благосли́вљати, -òслӣвљām и -òслӣвљēм = благосиљати. — Зашто нас благословље бог у свем, само у том неће? *Шен.* фиг. и ир. Лежи ... за својим љубимцем

и дугим рафалима благословље банду. *Хорв.*

бла̏гослӧв, -ова м **1.** рлг. *изражавање жеље за добро и срећу некога призивањем божје милости (обично знаком крста, крижа).* — Стаде благословима обасипати свога сина. *Дом.* Велечасни би дијелио обилно благослов опраштајући се. *Гор.* **2.** црквн. *поподневни црквени обред.* — Пошли су у цркву на »благослов«. *Шимун.* **3.** рлг. **а.** *милост (божја), дар (божји).* — И бог се забуни ... па на неку кућу баш ништа, а на неку, опет ... излије сав свој благослов. *Срем.* **б.** фиг. *дете.* — Биљежник је ... скорих дана чекао девети благослов у својој кући. *Новак.* **4.** *одобрење, пристанак, сагласност.* — Ни отац неће дати благослова за такав брак. *Крањч. Стј.*

Изр. чекати божји ~ ир. *чекати да што дође само, да падне с неба*; нема ту благослова *нема ту среће.*

бла̏гослӧван, -вна, -вно **1.** *в. благословен.* — Ја се надам ... да ће јој рад бити благослован. *Шен.* И он ... наиђе на благословну хрид из које ће проврети жива вода. *Цар Е.* **2.** *који благосиља; којим се благосиља.* — Положио [је] благословну десницу на младу ти главу. *Шен.* Из кута ме гледаше тета својим благословним очима. *Матош.*

благослӧвен, -ена, -ено = благословљен **1.** *који је примио благослов, на коме се излива благослов.* — О, благословена земљо банатска, непрегледна, богата ... и свакојаким биљем застрта равницо! *Јакш. Ђ.* **2.** *плодан, користан; срећан.* — Зато се ја надам да ће родити благословеним родом. *Вел.* Весело и пуно као у благословеној кошници. *Рад. Д.* **3.** (у женском роду) *бременита, у другом стању (о жени).* — Јела је бринула бригу са двије благословене жене. *Андр. И.*

Изр. бити у благословеном стању *бити бременита (о жени).*

благослӧвено прил. = благословљено *с благословом; срећно, повољно.*

благослӧвенӧст, -ости ж *стање онога што је благословено; бременитост.*

благослӧвити, -ӧслӧвӣм (имп. благослови, аор. 2. и 3. л. бла̏гословӣ) свршн. **1.** *дати благослов; изразити жељу за нечије добро и срећу.* — Владика благослови Никанора. *Чипл.* Сама бих им пушке напунила, па их благословила и послала у бој. *Ад.* **2.** црквн. *извршити обред освећења, осветити.* — Кита босилька ... спремна стоји да њом свештеник благослови ... дом и у њему живо. *Ад.* **3. а.** рлг. *обдарити (о богу)*; исп. благослов (3). — Бог ... ће вашу љубав благословити и породом. *Шапч.* Можда [је] и то криво што им бог није благословио закона ... Јуре је увијек волио дјецу. *Цар Е.* **б.** фиг. ир. *изударати, измлатити.* — Илија му млатом леђа благословио. *Шен.* **4.** *одобрити.* — Њему је дражи дивљи брак, брак који црква није благословила. *Глиг.* Ћесар узе кћер натраг и уза њу приде Млетке ... И руски цар ... благослови све то. *Мат.*

благо̀словљен, -а, -о и **благослӧвљен,** -ѐна, -ѐно = благословен: ~ вода, водица.

благо̀словљено и благослӧвљено прил. = благословено. — Народ ... гледа како се сердар од сердара и војвода од војводе благословљено рађају. *Ђур.*

бла̏гослӧвно прил. *в. благословено.* — Ти људи не нахранише свој дух оном храном, да благословно дјелује. *Ков. А.*

бла̏гослӧв, -ова м покр. *в. благослов.*

благослӧвити, -ӧсовӣм свршн. покр. *в. благословити.*

благо̀слӧвник м црквн. кат. *направа за шкропљење освећеном водом при верским обредима у католичкој цркви, шкропило.* — Не бих се могао свладати да јој не бацим у главу благосовник. *Матош.*

бла̏гӧст, -ости ж *особина онога који је благ, онога што је благо, доброта, племенитост; угодност, пријатност.* — Код те помисли разлије се њиме нека благост. *Гор.* Сунце грије. У ваздуху је благост. *Лал.*

благоста̏ње с *добро материјално стање, богатство.* — Туризам подиже благостање земље. *ОГ.* Касаба [је] имала један од изненадних процвата и кратких наступа благостања и обиља. *Андр. И.*

благо̀стив, -а, -о покр. *милостив, благ, добродушан.* — Ја сам благостив и жалим сиротињу. *Вел.*

благо̀стиво прил. *благо, милостиво, благонаклоно.* — Ја му благостиво стиснух руку. *Ков. А.*

благо̀та ж *в. благост.* — Топлотом, благотом неком сва је одисала. *Буд.*

бла̏готвӧран, -рна, -рно **1.** *који повољно, корисно делује, повољан, користан.* — Цвијеће ... [се] одмарало ... под благотворном росом. *Шант.* Тек толико да болесник не остане без благотворне помоћи медицине. *Шов.* **2.** заст. *добротворан.* — Скоро половина њене плате мора да се издаје ... на благотворне циљеве. *Нен. Љ.*

благотво̀рац, -рца м заст. *добротвор.* — Краљ Владислав ... позивље те ... да посљедњу ... љубав дођеш благотворцу свом исказати. *Прер.*

бла̏готво̀рно прил. *на благотворан начин.* — Реформе потрошаринских пореза могу благотворно дјеловати. *Рад. Стј.*

благотво̀рно̑ст, -ости ж *својство онога који је благотворан и онога што је благотворно.*

благо̀ћа ж *в. благост.* — Колико треба крви док мелем благоће уђе у срце подивљалих људи? *Шен.*

благо̀ћуд, -а, -о и **благо̀ћудан,** -дна, -дно покр. *који је благе ћуди, доброћудан.* — Вајо ... је ... вриједан и благоћуд човјек. *Буд.* Око огњишта му се ... благоћудна господарица од јутра до мрака врти. *Јурк.*

благоу̏годан, -дна, -дно арх. *пријатан, угодан.* — Варош је велика и у свему благоугодна. *Дед. Ј.*

благоупо̀којени̑, -ā, -ō (из особитог поштовања) *умрли, покојни.* — Дворана у ствари припада одајама благоупокојене царице. *Вин.*

благоу̏тробије с арх. **1.** шаљ. *трбух.* — Треба бити скроман у благоутробију, а нескроман у идеалима. *Дав.* Нема много људи који нису подлегли своме благоутробију и дубоким законима црijева. *Крл.* **2.** *уживање (у јелу и пићу), задовољење телесних прохтева.* — Само онај [је] успио ... да хрче на свиленоме јастуку благоутробија који је био од рођења кусореп. *Крл.*

благо̀хотан, -тна, -тно покр. = благонаклон. — Тоном толи пријазним и благохотним казује о стрики Мати. *Јурк.* Благохотне очи њезине сусретоше се са очима Подгорскога. *Ков. А.*

благо̀хотно прил. = благонаклоно. — Тетка ... је на његов поклон благохотно промрмљала. *Мар.*

благо̀хотно̑ст, -ости ж = благонаклоност. — Ова [се] благохотност Рудниčева по неким и злорабила. *Том.*

благочѐстив и **благочѐстив,** -а, -о арх. *смеран, смирен, побожан.* — Господин попа с кметом и осталим благочестивим парохијанима ... пођоше кући. *Шапч.* Коврце дрско уоквиравају ... лица са ... благочестивим изразом »добре деце«. *Минд.*

благочѐствено прил. *побожно.* — Говорећи ... благочестиво, као поп, бирао је ... људе. *Црњ.*

бла̀гу̑н, -у́на м и **благу́ника** ж бот. *врста храста, граница* Quercus conferta. *Сим. Реч.*

бла̑жан, -жна, -жно покр. **1.** *мрсан.* — Од средстава за исхрану из биљнога царства надмашнија су средства ... из животињскога царства (мрсна »блажна« храна). *Батут.* **2.** (само одр.) *сточни, сточарски.* — Хајдук ... напада блажне трговце по путевима. *Бан.*

бла́жен, -а, -о **1. а.** *испуњен осећањем највећег задовољства, среће, пресрећан; који изражава такво осећање.* — Преко лица Алексићевог се разлио блажени осмех. *Јак.* Сједјели су сви мирна и блажена лица. *Брл.* **б.** *који испуњава срећом, који чини срећним.* — Једно је само име попут чистога анђела у блаженој успомени лебдјело у тој обитељи. *Ков. А.* **2.** *свети; благословен, благодатан.* — Француски народ ју је већ за живота њеног прогласио за блажену. *Петр. В.* Само да дође та блажена киша. *Ћип.* **3.** ир. *проклет, несрећан.* — Ти блажени жуљеви заокупљали су готово све његове мисли. *Десн.* **4.** (у именичкој служби) *покојни, умрли.* — Сиромах владика — и он је већ одавно међу блаженима. *Шапч.*

блажѐна с мн. црквн. *стихови који се певају пред читање апостола.* — Знаменито Мокрањчево дело ... представљају његова »блажена«. *Коњов.*

бла́женик м *блажен човек, праведник.* — Вјетрић ... голица косу Орловићу, спокојном попут блаженика. *Матош.*

бла́женица ж *блажена, праведна жена.*

бла́женичкӣ, -ā, -ō *који се односи на блаженике.* — Међу блаженичке душе долијећеш. *Вел.*

бла́жено прил. *с највећим задовољством, пресрећно.* — Он се ... насмеши ... блажено. *Ранк.* Градска луда оде блажено вртећи динар. *Сим.*

блаженопо̀кӧјни̑, -ā, -ō и **блаженопо̀чи́вши̑,** -ā, -ē (из особитог поштовања) *покојни, умрли.* — Уз њу је онда становао јерej блаженопокојни отац Афанасије. *Шов.*

бла́женō̑ст, -ости ж *в. блаженство.* — На лицу нема блажености те из очију им читам тугу, бол. *Кост. Л.* У овим мирним очима је ... тиха сјета и дубока блаженост. *Матош.*

блаженоупо̀којени̑, -ā, -ō *в. блаженопочивши.* — Тамошње власти [су] требале да буду ... противу доласка блаженоупокојенога надвојводе. *Јов. Ј.*

блажѐнствен, -а, -о *в. блажен.* — Ћутио [је] да је све око њега и у њем свијетло и дивно — блаженствено. *Бал.*

блаже́нство и **бла́женство** с **1.** *осећање или стање највећег задовољства.* — То све није ништа ... према оном блаженству кад се народу врати слобода. *Шен.* Ракија [је] напунила блаженством његово тело. *Чипл.* **2. а.** рлг. *светитељство*: ореол блаженства. **б.** црквн. *титула владике.*

Изр. вечно ~ рлг. *небеско царство, рај.*

бла́жёње с *гл. им. од блажити.*

блажи́нче, -ѝнчета с покр. *живинче, марвинче*; исп. благо (3б). — Само су одјекивали сурови гласови гонича и мукло ударање кијача по тртичним костима блажинчета. *Крл.*

бла̀жња ж покр. *в. блазина.* — Његова пресвијетлост ... на високом самару, са блажњом, неспретно на њему клима. *Ћип.*

бла́жити, бла̀жӣм несврш. **1. а.** *умиривати, стишавати*; *тешити.* — Својим услугама [свекра] блажи. *Шимун.* Видећи га јако уплашена, стала га блажити. *Рад. Д.* Све пролази, па ће и то ... блажила га је та увјерљива нада. *Ћоп.* **б.** *чинити (нешто) блажим, смањивати јачину нечега.* — Пиркаше свјеж маестрал, блажећи сунчану жегу. *Ћип.* Нешто им је блажило срдбу. *Наз.* **в.** *пријатно деловати на нешто.* — Мирис ... печене рибе блажио нам ноздрве. *Наз.* **2.** покр. *јести мрсна јела, мрсити*; исп. блажан (1). — А у моју радњу то нећеш да дочекаш да блажиш. *Срем.*

~ **се 1.** *умиривати се, стишавати се, смањивати се у јачини.* — Мржња беше достигла врхунац и почела да се блажи и стишава. *Ранк.* **2.** *уживати.* — Лав с лавицом се блажи. *Крањч. С.*

блазгàрија ж покр. *в. блезгарија.* — Изводи пред Италијанима разне блазгарије. *Ћон.*

бла̀зина ж **1.** *узглавље, јастук.* — Смирено положи главу на блазину и заклопи очи. *Ћип.* **2.** *перина, дуња.* — Она метне у кревет краљевне једно зрно грашка, а на њ три сламњаче и девет блазина. *Брл.* Блазина од меког, сухог лишћа слаже се нечујно под огромним стабљем. *Донч.*

бла̀зиница ж **1.** *дем. и хип. од блазина.* **2.** *јагодица на врху прста.* — Нокти [су] с блазиницама дивно моделовани. *Леск. Ј.*

бла̀зња ж *в. блазина.*

бла̀зӣра̄н, -а, -о нем. *који је као засићен задовољствима и уживањима, отупео према свему, постао равнодушан*; *који је изгубио осећање пристојности.*

бла̀зӣра̄но прил. *на блазиран начин.*

бла̀зӣра̄нӧст, -ости ж *стање или особина оног који је блазиран.*

блази́рати, бла̀зӣра̄м сврш. и несврш. *(у)чинити блазираним.* — Та и њега је живот ... блазирао. *Бег.*

~ **се** *поста(ја)ти блазиран.*

бла̀зна ж покр. *улизица*; *бештија*; *утвара.* — Остави Стану ... Блазна једна! ... Свакога лагоди. *Ћор.*

бла́знити, бла̀знӣм несврш. заст. покр. **1.** *миловати, мазити*; *ласкати.* — Он штује пук и његове обичаје; али га не блазни. *Павл.* **2. а.** *саблажњавати.* — И купе празним ... и дјецу блазним. *Кам.* **б.** *говорити бесмислице, блебетати.* — Не блазни! закрчи му Врамец ријеч. *Шен.*

бла̀ма̄ж, -а́жа м и **бламаж́а** ж фр. *брука, брукање, срамота, срамоћење.*

блами́рати (се), бла̀мӣра̄м (се) сврш. и несврш. *(о)брукати (се), (о)срамотити (се).*

бла̀нак, -а̀нка м покр. *клупа са наслоном која служи и као скриња.* — Отвори Аничин бланак, па ми донеси »мач« за косе. *Војн.*

бла̀нкӗт, -е́та м и **бланке́та** ж фр. *образац, формулар.*

бла̀нко и **бла̀нко** нем. **1.** = бјанко. **2.** прил. *непопуњено, без попуњавања, на празном листу.* — И ја онда потпишем бланко команданта а ађутант онде напише оно остало. *Јак.*

бла̀ња ж (ген. мн. бла̀ња̄) = блањало с *столарски алат за стругање и глачање дасака, струг, ренде.* — Чуперак косе [био је] завинут као блањом остругани ивер. *Бег.*

бла̀њалица ж *машина, строј за стругање и обраду дрвета.*

бла̀њало с = блања. — То је радиона, па се чују ... пиле и блањала како блањају и цвиле. *Гор.*

бла̀њати и **бла̀њати,** -а̄м несврш. *стругати и глачати блањом.* — На страни ограде блањао је старац обруч. *Крањч. Стј.*

бла̀њача ж *струг за гвожђе.*

бла̀њевина ж *оно што се одбије, што отпада при блањању, шушке, талашика.* — Мете ... мантијом улицу, вуче за собом читаве витице блањевине. *Мар.* Диже ... прегршт крупне ... блањевине, баци је на ватру. *Дав.*

бла̀њица ж *дем. од блања.*

бла̀њотина ж *в. блањевина.* — Његове су ноге по разбацаној блањотини шушкале. *Перк.*

бла̀сфе̄ман, -мна, -мно = бласфемичан *богохулан*; *крајње увредљив, одвећ погрдан.* — Јевреји су ту нашли нешто богохулно, бласфемно. *Сек.*

бласфѐмија ж грч. *богохуљење, хуљење бога, бескрупулозна грдња.*

бласфѐмичан, -чна, -чно = бласфеман. — Они су ... његов смијех схватили као бласфемичан изазов. *Мар.*

блâтав, -а, -о *в. блатан.* — Кад год настану дуге, јесенске кише с ... блатавом земљом мене обузме неодољива туга. *Коч.*

блатáвити, блâтāвīм и **блâтавити,** -ӣм несврш. *в. блатити. Реч. САНУ.*

блâтавōст, -ости ж *стање и особина онога што је блатаво. Р-К Реч.*

блâтан, -тна, -тно = блатњав **а.** *у коме има блата, пун блата, раскаљан, каљав, упрљан блатом.* — Брзаше блатном уличицом. *Ћип.* Марко [би] увео прљаве сељаке с блатним опанцима у њен салон. *Петр. В.* **б.** *који је сличан блату.* — [Сједио је] у својој униформи блатне боје. *Торб.*

блâтāнце с *дем. од блато. Вук Рј.*

блâтарић м зоол. *врста барске, мочварне птице* Charadrius hiaticula. *Финк.*

блâтарица ж *четка за чишћење блата са обуће.*

блâтāрка ж **1.** зоол. **а.** *врста барске, мочварне корњаче.* **б.** *птица трстењак млакар. Финк.* **2.** *в. блатарица.*

блâтина ж агр. *врста црног херцеговачког грожђа; вино од тог грожђа.*

блâтина ж *аугм. од блато; мочвара.*

блâтити (се), -ӣм (се) несврш. *прљати (се) блатом;* фиг. *срамотити (се), вређати.* — Срце ми је шаптало да је чист, ал' људски га је језик блатио. *Шсн.* Зар није срамота тако блатити, без основа ... једну земљу и њене народе? *Пиј.*

блâтиште с *блатњаво, мочварно земљиште, мочвара, рит, блатњаво место.* — Врх Аде Циганлије ... био је раније неприступачан. Блатиште. *Пол. 1958.* фиг. То буђење једне велике истините душе из светског блатишта ... почива на вечности. *Кнеж. Б.*

блâтӣште с *аугм. од блато. Вук Рј.*

блâтно прил. *пуно блата, каљаво.* — Пред кућама блатно је. *Ћип.*

блâтњав, -а, -о = блатан. — Блатњава и модра до у бескрај улица праменја. *Стипч.* Напио сам се ... жуте блатњаве воде ... из суседне баре. *Дед. В.*

блâтњавити (се), -ӣм (се) и **блатњáвити (се),** блâтњāвīм (се) несврш. *в. блатити (се).*

блâтњавōст, -ости ж *особина и стање онога што је блатњаво.*

блâтњāк м *блатњаво место, блатиште.* — Шћућурен под лијеском уз хладан блатњак ... Раде је уплашено њутао. *Ћоп.*

блâтњара ж *зграда, кућа облепљена блатом.* — На земљишту које му општина додели Станојло сагради блатњару. *Пол. 1954.*

блâто с **1.** *мека, лепљива смеса од расквашене прашине или земље; глиб, кал.* **2.** *подводно земљиште.* — Негде иза млина, у блатима и мочварама ... допирали су крикови. *Бен.* **3.** покр. *језеро (с глибовитим дном.)* — А отолен [одоше] Скадру бијеломе. Ту ми лађе танке приватише, завезоше блатом широкијем. *НП Вук.* **4.** *прљавштина.* — Између ножних прста тријеби блато. *Киш.* **5.** фиг. **а.** *олош.* — У свакога пушка танка, а готова да запара, ... кроз редове људског блата у колоне Азијата. *Јакш. Ђ.* **б.** *покварености, нискост, порок; срам, понижење.* — Ја грцам усред лицемјерног блата ... таштих капуташа. *Матош.* Сила његове очинске љубави ... је и кроз блато пијанства ... проговорила. *Јакш. Ђ.* Ја сам добричина који хоће ... да вас сачува од блата у старе дане. *Јов. Ј.*

Изр. бацити се, бацати се блатом на кога, бацити, бацати ~ (на кога), (о)каљати блатом (кога), вући (кога) по блату *(о)клеветати, увредити, вређати;* вући у ~ *кварити морално;* извлачити кола из блата *напорно радити, запињати;* извући, извлачити, (из)вадити кога из блата *спас(ава)ти кога од неке срамоте, из било какве беде;* као блата *врло много;* пасти (срозати се, потонути и сл.) у ~ *изгубити образ, част, осрамотити се;* правити кога од блата *жалити за ким (кога више нема);* срозати, оборити (кога или што) у ~ *унизити, упрљати, укаљати.*

блâтобрāн м неол. *део возила изнад точкова који штити од блата, крило.*

блâтовит, -а, -о *в. блатан.*

блâтотеп м покр. *пропалица, скитница.* — Убијају свакојаки блатотепи поштене људе у овом граду. *Ков. А.*

блâтуша ж покр. *в. блатњара.* — Стигосмо у кућицу ниску, сламом покриту блатушу. *Ћал.*

блâтӯштина и **блâтӯштина** ж *мочварно земљиште, баровит предео.*

блâћēње с *гл. им. од блатити.*

блáшце, -ета с *хип. од блато (Зб). Вук Рј.*

блáшчāд ж *зб. им. од блашче.*

блáшче, -ета с (супл. мн. блâшчāд) *живинче, марвинче;* исп. блато (Зб). — И данас га је опћински пољар као блашче из потрице у школу дотјерао. *Јурк.* Жмуре пред собом, као пар глупе блашчади. *Бег.*

блê *узвик којим се обележава или подражава, опонаша глас овце, јагњета, телета;* исп. бê. — Бле! љубоморно заблеји теле. *Гор.*

блèбēт м *в. блебетање.* — То блебет је за бâбе! *Краљч. С.*

блебѐтав, -а, -о *који много блебеће, брбљив.* — Добри Загрепчани бијаху одвајкада радознали и блебетави људи. *Шен.*

блебѐтало с и м *онај који много блебеће, брбљивац.* — Међу тим нашим пучким блебеталима ... тражити тип »човјека« ... то су криве претпоставке. *Крл.*

блѐбѐтан, -тна, -тно индив. *в. блебетав.* — Та већ откуд трају те блебетне ћурке? ничу као печурке. *Змај.*

блебѐтање с *гл. им. од блебетати.*

блебѐтати, блѐбећем несврш. **1.** *производити нарочит испрекидан глас (о ћурану, пурану, ређе о јагњету).* — Опет пућка и блебеће [ћуран]. *Змај.* Од' отоле јање моје! Не скакући, не блебећи, не буди ми Јова мога. *НП Вук.* фиг. Ту блебећу по типкама и фрулама пијанч свирачи. *Крл.* **2.** *говорити којешта, брбљати.* — Само блебећу, а ништа не мисле шта говоре. *Дом.* Што тамо све не блебећу. *Цар Е.*

блебѐтāша, -а́ша м *блебетало. Вук Рј.*

блебѐтуша ж **1.** *животиња која блебеће.* — По дворишту су ... ходале црне патке блебетуше. *Моск.* **2.** *блебетава жена, брбљивица.* — Боље је да ти твоја добра тетица рекне него какова злобна блебетуша. *Шен.*

блѐбнути, -нём свршн. *бубнути, тренути.* — Одломиће се грана, оклизнуће нога и хоп — блебнуће ђаво проклети о земљу. *Јоп.* фиг. *рећи нешто непромишљено, лупити.* — Човек нешто блебне, а касније му је жао. *Јонке.*

блѐд, блéда, блéдо, ијек. блијед, (комп. блѐђӣ). **1. а.** *који је без природног руменила (о лицу, кожи);* супр. румен. — Била је још блеђа, али болесно, мученички бледа. *Рист.* **б.** *који је изгубио своју природну боју.* — Моја мати и сестра бледе [су] као крпа. *Лаз. Л.* Старац је био мртвачки блијед. *Креш.* **2.** *беличаст, који нагиње белој боји.* — Блиједи вијугаш ... дуго није био познат ради тога што је посве блијед. *Финк.* У зору бледа навлака покри небо. *Моск.* **3.** *који је слабије јачине од нормалне, безизражајан, слаб.* — Светлост бледа, а из дубине, с певница ... диже се горе песма. *Станк.* У памети му остало сасвим мутно, блиједо сјећање на огромну црну машину. *Кол.*

блéдети, -дӣм, ијек. блијèдјети (некњиж. блијèдити), несврш. *постајати блед (губити природно руменило, боју, сјај, јачину).* — Девојка се мења у лицу, бледи. *Лаз. Л.* Мјесец је почео блиједјети. *Неим.* Све се чежње гасе и све страсти бледе. *Рак.*

блѐдикав, -а, -о, ијек. бљèдикав *в. бледуњав.* — Докле око допираше владаше бљедикава свјетлост. *Јип.*

блѐдило, ијек. бљèдило с **а.** *бледа боја.* — Бљедило њезина лица наједном проби лака, танана румен. *Кос.* **б.** *стање оног што је бледо.* — Има нечег врло ефектног у самртничком бледилу погинулог кнеза. *Нед.*

блѐдица и **блèдӣца,** ијек. бљèдица, ж мед. *бледобоља. Вук Рј.*

блѐдичав, -а, -о, ијек. бљèдичав *в. бледичаст.* — О иди, гаде ти бљедичави. *Богд.*

блѐдичаст, -а, -о, ијек. бљèдичаст *који је помало блед.* — Њена сподоба нестане зачас у бљедичастој јутарњој магли. *Донч.*

блѐднути, -нём, ијек. бљèднути, свршн. и несврш. *поста(ја)ти блед; (из)губити сјај.* — Сада би нешто бљеднула, сад би се жарко зацрвенила. *Ков. А.* Поглед јој засја ... свјетлом чежње и блаженства, пред којим морају бљеднути звијезде. *Шен.*

блѐдо, ијек. блӣједо, прил. *слабо, неизразито.* — Ствар је писана тако слабо, тако фразерски, тако блиједо. *Крл.* У даљини ... блиједо и све бљеће, чуле су се пушке. *Лал.*

блéдо-, ијек. блијèдо- *у сложеницама с придевима за боју означава отворенију нијансу те боје*: бледожут, бледожућкаст, бледоплав и сл.

блèдобоља ж мед. *малокрвност.*

блèдолик, -а, -о, ијек. бљèдолик *који је бледа лица; који је бледе боје.* — Стиже заједно са својом бљедоликом кћерком. *Шов.* Иду кроз житку бледолику месечину. *Чипл.*

блèдоликōст, -ости, ијек. бљèдоликōст, ж *стање оног који је бледолик.* — Међу болестима ... рачунамо ми и бледоћу (бледоликост). *Батут.*

блéдōст, -ости, ијек. блијèдōст, ж *в. бледило.* — Румен и бледост мењаху се по крајеву лицу. *Јакш. Ђ.* Нешто слабоће и блиједости ... било је у образима. *Ђал.*

блèдоћа, ијек. бљèдоћа, ж *в. бледило.*

блèдуњав, -а, -о, ијек. бљèдуњав *који је помало блед (обично у лицу), који је слабог сјаја.* — Био је ... мали и бледуњав, али није био болестан. *Ђос. Б.* ... Изабела је још увијек њежна, бљедуњава. *Франг.*

блèдуњáвко, ијек. бљèдуњáвко, м *бледуњав човек. Р-К Реч.*

блèдуњавōст, -ости, ијек. бљèдуњавōст, ж *стање и особина оног који је бледуњав.*

блѐђан, -а, -о и **блѐђахан,** -хна, -хно, ијек. бљèђан и бљèђахан, *дем. и хип. од блед.* — Невестице блеђана и млада, сваког лета твоме венцу додам два три листка увенулих нада. *Јакш. М.* Образи бљеђани истицаху још већма косу. *Киш.* Немоћни-

ково бљеђахно лице почело [је] да се румени. *Шимун.*

блéђење, ијек. блијèђење, с *гл. им. од бледети.*

блéзга м и ж *глупа, блесава особа, будала.* — Цијепљењу таквом ... блезге се смију као накази језика. *Шим. С.*

блèзгав, -а, -о *глуп(ав), блесав.* — И о том се вуку наше расправе ... блезгаве кано расправе ... академије. *Ков. А.*

блèзган м *глупан, блесавац.* — [Муж] је све то гледао као блезган. *Франг.*

блезгàрија ж (обично мн.) *напричане глупости и бесмислице, неукусности.* — Ја врло волим кад људи говоре овакве блезгарије. *Јонке.* То је глупост најниже врсте, напросто бесмислица, будаласта блезгарија. *Мих.*

блéзгати, блêзгām несврш. *говорити глупости.* — Гледајмо ... да тако не блезгамо како досад. *Кур.*

блèјав, -а, -о *који је налик на блејање, сличан блејању.* — Чуло се блејаво мукање залутала телета. *Ћал.*

блéјање с *гл. им. од блејати.*

блéјати, -јӣм несврш. **1.** *пуштати глас »бле« (о овци, телету); подражавати, опонашати глас овце, телета.* — Краве мучаху, овце блејаху. *Шапч.* Краве мучу, телићи блеје. *Леск. Ј.* **2. а.** *говорити глупости, лупетати.* — Што блејиш увијек то једно те исто? *Крл.* Ми смо и досад видели да Видаковић говори којешта, али је овде почео да блеји. *Поп. П.* **б.** *бленути, зијати, зурити.* — А зар ћемо нас двоје блејати у небо и бројати звезде? *Шапч.* Блеји у вас као теле у нова врата. *Јонке.*

блејàкуша ж песн. индив. *овца.* — Је ли стадо блејикуша, ил' су љубе див-јунака? *Војн.*

блêк м *глас овце или телета.* — Брда пред вече оре се од блека. *Макс.*

блéка ж **а.** *блејање.* — Из авлије се чује блека малих јагњаца или телади. *Вес.* **б.** *звук трубе, трубљење.* — Блеку аутомобила замјењује за блејање оваца. *Шим. С.*

блéка 1. м и ж *блесава особа, будала, луда.* — Пред црквом ... блене у њих познати сеоски блека, што је већ давно изгубио свијест о животу. *Ћип.* Нека види и он и други да му ћаћа није никаква блека, него да је .обишао пола свијета. *Кал.* **2.** ж покр. *овца.*

блèкан м покр. *в. блéка (1).* — Да нијеси наказан и дрзовит како си блекан, не би се ни знало да бивствујеш у овом ... дому. *Ков. А.*

блèкаст, -а, -о *будаласт.* — Чини [му се] блекасто и ружно баш оно у чем је највећа дивота. *Шимун.*

блèкасто прил. *на блекаст начин, будаласто, глупо.* — Јалина гледа њега отворених очију блекасто. *Кал.*

блéкати, блêкām и блêчēм несврш. покр. *в. блејати.* — фиг. Шта блекаш! ... Забленуо се ... као да никад није видео женску у животу. *Чипл.*

блекèтати, блèкећēм несврш. *в. блејати.* — Јањешце блекеће б'јело. *Крањч. С.*

блéкнути, блêкнēм *сврш. према блекати.* — Ни краве да рикне, ни телета да блекне. *Мул.* фиг. Неће те ... зачудити кад Николетина изнебуха кô с крушке блекне: »На држи, ево ти једног Талијана«. *Ћоп.*

блекýтати, блèкућēм несврш. *дем. од блекати.* — Око ње се јање вије, те скакуће и блекуће. *НП Вук.*

блéнда ж **1.** нем. *део фотографског апарата којим се смањује или повећава отвор објектива, заслон;* фиг. *очни капак.* — Птица ... састави близеде бленде и сакри хладну језу у зјенама. *Вуј.* **2. а.** *брана, преграда, заклон.* **б.** *зид на стрелишту преко којег се гађа.*

блéнтав и **блéнтав,** -а, -о *блесав, будаласт.* — Немој ти бити блентава! Подај ти дијете у Мајсторовиће. *Коч.* Да простиш мом блентавом језику. *Јел.*

блентàвило с *в. блесавост.* — Можда би и могло да није ратног блентавила. *НИН 1960.*

блèнтара ж *блентава женска особа, будала;* исп. бленто. — Блентаро једна, где би Немци хапсили усташе. *Дав.*

блéнто, -а и -ē м покр. *блентав човек, будала.* — Кад би било могуће да шашавог бленту може уразумити туђи разбор. *Шимун.*

блèнтōв, -òва м *в. бленто.* — А за њим се нададоше сви остали блентови са силном заглушном вриском и писком. *Коч.*

блéнути, -нēм несврш. *гледати тупо, бесвесно.* — Мој отац устукну један корак, па блене у моју матер. *Лаз. Л.* Гдјегдје се стисну чобан под зид па блене. *Кал.*

блéнуто прил. *тупо, забезекнуто.* — Ката је бленуто гледала сад у мужа, сад у матер. *Донч.*

блéњење с *гл. им. од бленути.*

блêс, ијек. блӣјес, м песн. *блесак;* фиг. *изненадна појава.* — Прасне и цикне и прхне, насмејаног ветра блес, низ њиве црне. *Мас.*

блêсав, -а, -о *умно заостао, луцкаст, кретенаст, глуп, недотупаван.* — Блесав

је, изјави ... војник ... блесав као топ. *Јонке.* Он је гледао неким блесавим погледом у столицу. *Вес.* Живот не би требао да буде блесава, ограничена фраза. *Крл.*

блѐсавац, -ávца м = блесан *блесава мушка особа.* — Нека будем пас, блесавац последње врсте, ако није конац! *Донч.*

блѐсавити, -ѝм и **блеса́вити,** блѐсāвӣм несврш. *поступати блесаво; ништа не радити.*

блѐсавица ж *блесава женска особа.*

блеса́вко м хип. *блесавац.* — Почињу поново да се љуте на тог блесавка и шепртљу. *Дав.*

блесàвлук м *в. блесавост.*

блѐсаво прил. *на блесав начин, кретенасто, тупо, глупо.* — Новајлија збуњено и блесаво гледа, чуди се. *Чол.* Улетјела и кухарица запрепашћено и блесаво бленувши у господу. *Кол.*

блѐсавōст, -ости ж *стање и особина онога који је блесав, умна заосталост, глупавост.*

блеса́вштина ж **1.** *блесавост.* **2.** *в. блесан.* — У хотелу, а нису ни резу повукли, блесавштине. *Вин.*

блѐсак, -ска, ијек. блијèсак, м (мн. блѐскови и блѐсци) **1.** *краткотрајна јака светлост.* — Лепо су се кроз отвор ... могли видети и блескови при опаљивању топова. *Лаз. М.* Покушај погледати мушу кад ... затрепери цијелим потопом блијеска. *Шов.* **2.** *одсев, сјај, сјајност; раскошност.* — Посљедње свијетло прије страшне ноћи био је блијесак муњевита ножа. *Гор.* Рат се тамо приказивао у блеску оружја, у звекету оклопа. *Ћос. Б.* Мами га ... блесак излога и реклама. *Бар.*

блѐсан м = блесавац. — Зашто си на рапорту, блесане? *Вас.* Блесан је то био, шепртља и ругло цијелог села. *Бен.*

блѐсаст, -а, -о *блесав.* — Тако је блесаст, да им заборави и воде послати. *Ков. А.* Тето, да се залије-е! ... Промрмља он, гледајући нејасно ... блесастим погледом. *Ранк.*

блѐсасто прил. *понешто блесаво, будаласто.* — Гледаше ме блесасто. *Лаз. Л.* Блесасто зури у њу. *Цар Е.*

блѐска ж покр. *в. блесан. Вук Рј.*

блѐскав, -а, -о, ијек. бљѐскав *који блеска, светлуцав.* — Имао је уморно, испијено лице са блескавим зеленим очима. *Ћос. Д.*

блѐскāње и **блéскāње,** ијек. бљèкāње и блијèскāње, с *гл. им. од блескати* (*се*).

блѐскати (**се**), -ā̀м (се) и **блéскати** (**се**), блѐскāм (се), ијек. бљèскати (се) и блијèскати (се), несврш. *давати од себе одсев, одсјајивати, светлуцати, севати.* — Стиснута лица бљескао [је] мачјим очима. *Шен.* У стакленим орманима ... блескало је из таме старо сребро и кристал. *Ћос. Б.* Роса се по цвијећу бљескала. *Гал.*

блѐснути, -нём, ијек. бљѐснути, сврш. **а.** *засветлети, засијати, севнути.* — Ноћ ће проћи, блеснуће дан. *Лаз. Л.* У Алијиној руци бљесну гола сабља. *Том.* Напољу су синуле ракетле и кроз прозор је блеснула светлост. *Јак.* **б.** фиг. *изненада настати, појавити се.* — Није тако лако одредити онај часак када је у нама права љубав бљеснула. *Коз. Ј.* Блесну му однекуд нека мисао ... која га је увек прогањала. *Марк. М.*

блѐткаст, -а, -о, ијек. бљѐткаст *в. бледуњав.* — Шамика [је] ... лепо кукдраво дете, образ блеткаст. *Игњ.*

блѐф м енгл. *обмана, заваравање; тобожња поузданост, опсена.*

блѐфер м *онај који блефира, обмањивач, лажов, преварант.* — Разни су се шарлатани и блефери пласирали као посљедња ријеч европске мисли. *Лит. 1957.*

блѐферство с *особина онога који блефира.*

блефи́рати, блѐфӣрām сврш. и несврш. *обманути, обмањивати; (на)правити се важан.* — У гимназији је знао ... блефирати професоре математике. *Бег.* Глишић се ... подсмева учитељу што блефира страном терминологијом. *Глиг.*

блѐх, блѐха м нем. варв. *в. лим.*

блѐхан, -а, -о *в. лимен.* — У средини механе велика блехана пећ. *Дом.*

блѐх-мȕзика ж нем. муз. *свирање на блех-инструментима, лимена глазба; оркестар састављен од блех-инструмената.*

блéчати, -ӣм несврш. *в блејати.* — Тих дана обноћ је у торовима блечало благо. *Коч.*

блѐштав, -а, -о, ијек. бљѐштав *који јако сија, засењује, који одсјајује*; исп. блистав. — Пун мјесец обасјавао је читав крај покривен снијегом, бљештавим као растопљено сребро. *Чол.* Видје ... њемачког официра с бљештавим наочарима. *Лал.* фиг. Максимилијан воли нагле и бљештаве успјехе. *Нех.*

блешта̀вило, ијек. бљешта̀вило, с *в. блесак.* — [Звијезде] су налик на главице чавала које је нетко орибао сребреним прахом до бљештавила. *Донч.*

блѐштавōст, -ости, ијек. бљѐштавōст, ж *особина и стање онога што је блештаво.* — Неки сликар ... блештавошћу боја диже силну галаму. *Шов.*

блéштāње, ијек. блијèштāње с *гл. им. од блештати* (*се*).

бле́штати (се), -ӣм (се), ијек. блијѐштати (се) несврш. *јако сијати, блистати (се), одбијати светлост, одсјајивати.* — Ено блешти велика фирма, и златна слова засењују очи. *Срем.* Звијезде бљеште у бојама као сијалице транспарента. *Уј.*

бле́штити (се), -ӣм (се), ијек. блијѐштити (се) несврш. *в. блештати (се).*.

бли́жати се, бли́жӑм се и **бли́жати се,** бли́жӑм се несврш. покр. *в. ближити се.* — По свему се видјело да се нагло стала ближати зима. *Шимун.*

бли́же *комп. од близу.*

бли́жење с *гл. им. од ближити (се).*

бли́жи, -ā, -ē, *комп. од близ(ак).*

бли́жик м покр. *в. ближика.* — Ближик им је само наочим. *Шим. С.*

бли́жика ж и м покр. *родбина; сродник.* — Жена ми се . . . има чим забављати частећи и дочекивајући' својту и ближику по роду и по дому. *Љуб.* Он је рођак херцега од Есте, ближика краљев. *Нех.*

бли́жити, бли́жӣм несврш. *чинити да нешто буде близу нечега, приближавати, примицати.* — Мени [вила] приђе изненада сребрено ми ближи лице. *Јакш. М.*

~ **се** *приближавати се, примицати се.* — Ближио се селу све гласнији смијех и говор. *Гор.* Већ је било очигледно да се рат ближи крају. *Марј. Ј.*

бли́жњик м заст. *сродник.* — Чека те ближник са скупи дари. *Змај.*

бли́жничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ближнике.* — Кућа [се] разговори пуста . . . од ближничка љубавна гледања. *Март.*

ближња̀јив, -а, -о *у којему има бли́зни, који има грешке у ткању (о платну).* — Мати вели да је ближњајиво и местичаво, али шта ћеш кад ми се, невештој . . . жице кидале. *Шапч.*

бли́жњење с *гл. им. од близнити се.*

бли́жњӣ и **бли́жњӣ,** -ā, -ē **1. а.** *који је близу, оближњи.* — Често јој дођу добре жене из ближњих кућа. *Глиш.* Задржим се у ближњој околици дуље. *Бал.* **б.** *који је у блиском сродству.* — То је учитељев ближњи рођак. *Лал.* **2.** (у именичкој служби) *сродник; човек уопште.* — Поживјет за своје ближње, живјети међу њима. *Леск. Ј.* Ала су немилостиви ти људи, ти ближњи наши. *Јакш. Ђ.*

бли́з[1], бли́за, бли́зо *в. близак.* — Овај ме је рат лишио везе која је била веома близа моме срцу. *Крањч. Стј.* Бавили [су се]. . . оним што им је близо и познато. *Андр. И.*

бли́з[2], бли́за м *в. близина.* — Гробни покој веје из даља и близа. *Стан.* Ја сам с близа, овкрај испод горе. *Бог.*

бли́за ж покр. *в. близина.* — Знаде Ловро какве има срећа обичаје . . . и којем човјеку воли бити у близи. *Вел.*

бли́зак, бли́ска, бли́ско (комп. бли́жӣ) **1.** *који је на малој удаљености, размаку* **а.** *просторно: не́далек, оближњи.* — И уморни су у хлад блиски сјели. *Гор.* **б.** *временски: недавни, скорашњи.* — Блиска прошлост им је огавна. *Јак.* **2.** *који је у тесном сродству.* — Порезник ми је блиски рођак. *Дом.* **3. а.** *који је тесно везан наклоношћу, пријатељством, присан, интиман, непосредан.* — Оно [писмо] је било од најближе књегиничине пријатељице из дјетињства. *Крањч. Стј.* Имала је Гига, у ближем контакту, нешто што је Шиму привлачило. *Бег.* **б.** *сродан, сличан.* — По разноврсности земљорадничке продукције ми смо најближи Француској. *Цвиј.* **4.** (само комп.) *подробнији, детаљнији, тачнији, одређенији.* — Све остало притвореник потврди ближим исказом. *Нед.* Ближи подаци о тим списима не означују [се]. *Мј. 1936.* **5.** (у именичкој служби) *сродник, пријатељ.* — Ненад је ћутао. Није се тужио ни блискима. *ЛМС 1951.*

близа̀кати се, -ā̀м се несврш. покр. *називати се сродником, рођакати се; односити се сроднички.* — У друго сам каза̀ како се близакају и траже један другога. *Миљ.*

бли́зан, -зна и **бли́зан,** -а м (мн. бли́зни, бли́знови, бли́зани) *в. близанац.* — Скоро ће се отелити, много је дебела. Да неће бог дати близнове. *Моск.*

бли́зан, -а, -о *који је рођен као близанац.* — Омер је мој близани братац. *Бат.*

близа̀нак, -нка м *в. близанац.* — Пиши твоме брату Мијаилу, нек ми врати два близанка сина. *НП Вук.*

близа̀нац, -нца и **бли́занац,** -ānца м **1.** *дете (или младунче оних животиња које обично рађају по једно) рођено с другим у истом порођају; човек из таквог порођаја.* — Покрај Љубе четири слушкиње, за њом носе два близанца сина. *НП Вук.* Ја и мој брат близанци смо. *Шен.* фиг. *једна од две сродне или сличне ствари.* — Били су изумљени жељезни близанци — пароброд и жељезница. *Крањч. Стј.* **2.** *сраслица, два срасла плода какве биљке.*

Изр. сијамски близанци *телесно срасли близанци.*

бли́заначкӣ и **бли́заначкӣ,** -ā, -ō *који се односи на близанце.* — Два близначки историдна човека са сваким квалитетом . . . то не постоји. *Сек.*

бли́занаштво и близа̀наштво ж *однос по рођењу између близанаца. Р-К Реч.*

близа̀ница и **бли̏за̄нка** ж = близнака *женско дете рођено с другим у истом порођају.* — Жена ... имала тринаесторо дјеце, понајвише близанце и близанице. *Наз.* Да су његове близанке, она каже. *Шен.* фиг. То бејаху ко његова два ока у глави, као двије звијезде близанке на небу. *Шен.*

Бли̏за̄нци м мн. астр. *једно од сазвежђа у зодијаку; звезде Кастор и Полукс.*

бли̏занча̄д ж *зб. им. од близанче.*

бли̏за̄нче, -ета с (супл. мн. бли̏занча̄д и близанчићи) *дем. од близанац.*

близа̀нчићи и **бли̏за̄ичићи** м *супл. мн. од близанче. Р-К Реч.*

бли̏згавица ж *в. бљузгавица.* — Аутомобил, прштећи гумама по близгавици ... зави за угао. *Ћос. Б.*

бли̏зика ж покр. *в. близнака.* — Близика убијенога чекала га је ... да га убије, да се освети. *Миљ.*

близи̏на ж *мала удаљеност, мало одстојање, мали размак (просторно или временски);* супр. даљина. — Био је ... опијен ... голицавом близином дјевојачких рамена. *Михољ.* Близина смрти јој даје ведрину. *Лал.*

бли̏знā̄д с *зб. им. од близне.*

близна̀јив, -а, -о *в. ближњајив. Вук Рј.*

бли̏знā̄к, -а́ка м *в. близанац.* — Није ракију, узајмљену од комшије да части жене кад ... буду долазиле да му виде синове близнаке. *Ћос. Д.*

бли̏знака и **близна̀киња** ж = близаница. — Изгледају као две близнакиње ... које се неуморно кикоћу. *Ћур.*

бли̏знац, -а̀ца м покр. *в. близанац.* — Жени Бегић два близнаца сина. *НПХ.* Скоро исте су величине, као да су близнаци. *Б 1958.*

бли̏зне, бли̏знета с *в. близанац.* — Управо тих дана девојка је родила двоје близнади. *Андр. И.*

бли̏зни ж мн. *грешка у ткању кад се у брдо уведу две жице место једне, или кад се прекине једна жица. Вук Рј.*

бли̏знити се, бли̏знӣм се несврш. *рађати близанце (обично о животињама, нарочито овцама).* — Овце се близне ... народ поштен. *Глиш.* фиг. *удвостручавати се.* — Колико жишки, толико оваца, све се близнило. *Ћос. Д.*

бли̏зница ж покр. *в. близаница.* — И узима две близнице секе. *НПХ.* фиг. Близнице су се политика и умјетност рађале последњих година. *Шим. С.*

бли̏зо[1] прил. *в. близу*[1].

бли̏зо[2] предл. *в. близу*[2].

бли̏зо̄ст, -ости ж заст. *в. близина.* — Због близости Копаоника ... суруткa и други производи од стоке ... набавити [се] могу. *Панч.* Њезина га је близост била толи омамила. *В 1885.*

близо̀ћа ж *в. близина.*

бли̏зу[1] прил. (комп. бли̏же) **1.** *на малом одстојању, размаку, у близини:* супр. далеко. — Наједаред припуцаше пушке, не близу, но у даљини. *Вес.* Уколико нису потпуно суверене државе, стоје овима сасвим близу. *Мј. 1936.* **2.** *готово, скоро, безмало.* — Близу је четири сата. *Глиш.* Видећи да је близу ноћ, пожурим се на другу страну. *Маж. М.* Близу пет стотина година како га људи спомињу. *Нен. Љ.* **3.** *в. блиско (2).* — У дубини душе осјећам [се] њему посве близу. *Крањч. С.*

Изр. не моћи (некоме) ~ (доћи) *не моћи постати (с неким) присан, близак;* ни ~ *никако, нимало.*

бли̏зу[2] предл. **а.** *за место: код, поред.* — Већ је близу капије. *Игњ.* **б.** *за време: пред.* — Већ [је] с једном ногом близу гроба. *Комб.*

Изр. ~ памети (бити) *разумљиво, очигледно, сасвим јасно.*

бли̏је-, ек. бле-.

бли̏јед, ек. блéд.

блијѐдјети, ек. блéдети.

бли̏једо, ек. блéдо.

бли̏једо-, ек. блéдо-.

блијѐђёње, ек. блéђёње.

бли̏јес, ек. блéс.

бли̏јесак, ек. блéсак.

бли̏јешњā̄к м покр. *светлаци пред очима. Вук Рј.*

блијѐштā̄ње, ек. блéштā̄ње.

блијѐштати (се), ек. блéштати (се).

блијѐштити (се), ек. блéштити (се).

бли̏нд[1] м фр. *заклон; оклопна кола.* — Нико од Талијана од страха није изашао из заклона, тенкова и блинда. *Дед. В.*

бли̏нд[2] нем. у изразу: на ~ *на невиђено.* — Хоп дакле! рече у другој тури — хоп ... блинд. *Јонке.*

блинда̀жа ж фр. *заклон; заштитни оклоп (на бродовима, аутомобилима и сл.).*

блинди̏рā̄ње с *гл. им. од блиндирати.*

блинди̏рати, бли̏ндӣра̄м сврш. и несврш. фр. војн. *осигура(ва)ти челичним оклопом; (из)градити заклон (од бетона, дрвета и др.).*

бли̏нкер м нем. **1. а.** *електрични саобраћајни сигнал на раскрсници који трептањем упозорава возаче, трептач, семафор.* — У »Старој централи« ... оправљају и блинкере.

Б 1958. **б.** *службени уличнн телефон милиције са сигналним светлом.* — Дежурна служба одржава везу с тим колима преко радио-уређаја или телефонским путем, преко уличних блинкера. *Пол. 1959.* **2.** *металнa рибица са удицом као мамац за веће рибе, варалица.* — На »блинкер« упецао сома од 25 килограма. *Б 1958.*

блисѝкање с *гл. им. од блисикати.*

блисѝкати (се), -ѝм (се) и блѝсичēм (се) несврш. *в. блескати (се).* — Црно [је] клупко ноћних духова, над којим блисичу муње. *Шен.* Млади јањићи радосно блисикају ... свијетли као грудвице снијега. *Сим.*

блѝсичав, -а, -о *в. блистав.* — Дан у златној блисичавој оправи мирно мимо нас прође. *Кос.*

блѝсичити (се), -ѝм (се) несврш. *в. блисикати (се).* — Сунчана се свјетлост ламала у бистром мору, блисичила се попут најсилнијег прашка. *Кум.*

блѝскати (се), -ām (се) несврш. *в. блескати (се).* — Накит блиска о сунцу. *Нех.*

блѝско прил. (комп. блѝже) **1.** *в. близу (1).* — А ти, драги, црнооки, примакни се блиско! *Шов.* Што тол'ка хитња ... што то тако блиско прети? *Панд.* **2.** *присно, интимно; сродно.* — Живо [је] и блиско схватио значај интуитивног сазнања. *СКГ 1937.*

блѝскōст, -ости ж *особина или стање онога што је блиско; близина; сродност; сличност.* — Својом већом блискошћу истинскоме животу комад ... је оригиналнији. *Грол.* Да нас је слушао какав Нијемац ... добио би други појам о блискости славенских племена. *Андр. И.*

блѝснути, -нēм сврш. *в. блеснути.* — На оку му блисне сузе сјај. *Хар.* фиг. Стеријино дело ... је блиснуло на почетку једног развитка. *Поп. Ј.*

блиснýће с неодом. *в. блесак.* — Из помрчине се гледају ствари и имају се блиснућа која се само са »границе« могу јавити. *Богдан.*

блѝст м песн. *блистање.* — А по њему плови уз румен си блист по облачић који, кô ружице лист. *Прер.* Небо ће се заблистати блистом. *Змај.*

блѝстав, -а, -о **1.** *који блиста, сјајан, светао.* — Свјетла и чисти медаље док им сјај не постане блистав. *Пав.* Напољу ме је дочекала јануарска студен, блистава мјесечина и дубока тишина ноћи. *Чол.* **2.** фиг. *диван; изврстан, одличан.* — Звучно су се славуји натпијевали блиставим пјесмама. *Шов.* Са Мирком Божићем ... књижевност добија још једну нову и блиставу наду. *Михиз.*

блистàвило с *блиставост, сјај.* — Бјеше то ... блиставило зимскога сунца без магле. *Војн.* Одрекао се ... сваке људске размирице, ништавила и блиставила. *Кум.*

блѝставо прил. *на блистав начин, сјајно.*

блѝставōст, -ости ж *особина или стање онога што је блиставо.* — Сунце [је] високо дрхтало на небу, обасјавајући блиставошћу све под собом. *Коч.* Његове позоришне оцене ... изненађују ... блиставошћу стила. *Прод.*

блѝстāј м *искра, зрачак.* — Неки блистај помирења са судбином, па чак и веселости, обасја му лице. *Креш.*

блѝстање с *гл. им. од блистати (се).*

блѝстатēлан, -лна, -лно и **блѝстатēљан,** -љна, -љно арх. *в. блистав.* — Сва витештва њина блистателна твоја горда миш'ца помрачује. *Њег.* Пође у круг загребачких ловаца ... да чује блистателну здравицу. *Том.*

блѝстати, -ām несврш. **1. а.** *јако сијати, блештати.* — Напољу [је] блистало сунце. *Јак.* Блистало је иње попут алема. *Шен.* **б.** фиг. *истицати се, падати у очи, одликовати се.* — Воли да блиста, да показује своју интелектуалну раскош. *Прод.* Јанко [је] ... блистао својим хумором. *Том.* **2.** прел. необ. *глачати, трљати нешто да постане блиставо, да добије сјај.* — Келнери у менажи блистају стакленину. *Крл.*

~ се *в. блистати (1).* — Блиста се речно огледало. *Глиш.* На више места блиста се ... Вуловићев стил. *Прод.* Вани се блистало прољеће. *Гор.*

блисýкав, -а, -о индив. *в. блистав.* — Ја нисам знао што да проматрам на њој ... жуткасту бјелину пуног врата, или оне ситне блисукаве зубе. *Коз. Ј.*

блѝтва ж бот. *зељаста биљка која се употребљава за људску и сточну храну* Beta vulgaris.

блитвѐнӣ, -ā, -ō *блитвин. Вук Рј.*

блѝтвин, -а, -о *који припада блитви, који је од блитве:* ~ *лишће.*

блѝц, блѝца м нем. варв. *магнезијево светло; фотографски апарат са таквим светлом за снимање у тами.* — Блиц нашег фоторепортера забележио је неке детаље. *Сп. 1960.*

блѝцкрѝг м нем. варв. воји. *муњевит рат.*

блѝшкање с *гл. им. од блишкати се.*

блѝшкати се, -ām се несврш. покр. *играти крајцарице, буће, кугле и сл.* — Не можеш ти да се блишкаш са мном ... слабо циљаш. *Бан.*

блишта̀вило с *в. блиставило.* — Пред њим да видиш чуда и блиштавила: шкуда до шкуде, цекин до цекина. *Шен.*

бли́штити, -ӣм несврш. покр. *в. блистати.* — Очи му блиште као у добра коња. *Матош.*

бло̀к, бло̀ка м фр. **1.** *целина, маса (камена, леда и сл.); планински масив.* — Леже посвуда груби, неистесани блокови камења. *Мар.* Почеле су се сретати најпре омање санте ... а затим блокови од леда. *Петр. М.* **2.** *група кућа, зграда, сазиданих једна уз другу*: стамбени ~. — На брду је стајао један блок кућа над мајданом. *Сек.* **3.** *политички савез (странака или држава)*: опозициони ~, западни ~, источни ~. **4.** *свеска, нотес са листовима за кидање, бележница, корице са листовима за цртање; свеска формулара за преглед, евиденцију, за налоге, за признанице.* — Рисао је неке геометријске облике на великом блоку. *Бег.* [Отац] је парафирао блокове налога. *Вучо.* **5.** *врста штампарских слова.* — Он ... прочита осам [страна] »Штампе« са по четири ступца гармонда, петита или блока. *Јос. Б.* **6.** *железнички уређај за аутоматско отварање и затварање пруге; кућица у којој је смештен такав уређај.* **7.** спорт. *живи зид играча (у одбојци).*

Изр. ~ -бомба *група повезаних бомби;* ~ -мушица *мушица на пушци правоугластог облика (за разлику од бисер-мушице округла облика);* ~ -систем *систем изградње групе зграда које по намени чине једну целину;* ~ -струја *струја која се плаћа по скупној (групној) тарифи.*

блока́да ж тал. **1.** војн. *опкољеност града, положаја, опсада.* **2. а.** екон. *затвореност граница према једној земљи ради обустављања привредног саобраћаја.* **б.** банк. *обустављање исплате новца, давања кредита.* **3.** мед. *обустављање функције каквог органа.* **4.** спорт. *нарочити усклађени потези или распоред играча да би се противник омео, спречио у покрету.*

блòкāднӣ, -ā, -ō *који се односи на блокаду*: ~ линија.

блòкē̄ј, -е́ја м *метална плочица полукружног облика за заштиту потпетица и врхова на ципелама.*

блоки́рање с *гл. им. од блокирати.*

блоки́рати, блòкӣрām сврш. и несврш. **1.** војн. и спорт. *(из)вршити блокаду (I).* **2.** банк. *вез(ив)ати рачун у банци да се по њему не може подизати новац.*

блòковскӣ, -ā, -ō *који се односи на блок.*

бло̀кче, -ета с *дем. од блок (4).* — У блокче сам унео његово име. *ЛМС 1960.*

бло̀мба ж нар. *в. пломба.*

бломби́рати, блòмбӣрām сврш. и несврш. *в. пломбирати.*

блòндѝна и **блòндѝнка** ж фр. *плавуша, плавокоса женска особа.*

бло̀р[1] м бот. покр. *врста мочварне траве.* — Винограде неокопане угушио блор и мухар. *Љуб.*

бло̀р[2] и **бло̀р** м и **бло̀руша** ж зоол. покр. *в. блавор. Вук Рј.*

блу́д м (ређе ж) *полни разврат, недопуштено полно општење.* — Подала се блуду, милосница је била. *Богд.* Осветићеш, осветићеш га ти, ... у крвне блуди грешном тренутку. *Кост. Л.*

блу́дан, -дна, -дно *који врши блуд; развратан, покварен, порочан.* — Иду за трагом блудне жене. *Цар М.* Поклало [се] све село ради тога проклетога блуднога гада. *Крл.* фиг. Како брзо небо бива идол блудан. *Бој.*

Изр. блудна кућа *в. уз кућа (изр.);* блудни син *човек који је у животу пошао рђавим путем;* фиг. *покајник.* — Било је могућно вратити се само као блудни син класи из које сам потекао. *Чол.*

блу́дети, -дӣм, ијек. блу́дјети, несврш. = блудити **1.** *лутати, тумарати.* — Могло би се рећи да су са две стране Дњепра у то време блудела два вампира. *Кнеж. Л.* фиг. Станков је поглед често блудео по глатној површини ... воде. *Ранк.* **2.** фиг. *грешити.* — Само племенити духови блуде, само ситне душе лажу. *Кнеж. Б.*

блу́дилац, -иоца м *скитач;* исп. блудник (2). — Почеше [ми] ... говорити да сам будала матора, ... блудилац и луталица све гора. *Богдан.*

блу́дилӣште с *место за провођење блуда, јавна кућа.* — У средиштима су потребне [библиотеке] ... једнако као и кавање, блудилишта, циркуси. *Уј.*

блу́дити, -ӣм несврш. = блудети. — Тако блудећи дођем на један брежуљак. *Маж. М.* Блудили смо на свим путевима. *Уј.* фиг. Памет му блудила у сумраку. *Шен.*

Изр. блудећи огањ *в. уз огањ (изр.).*

блу́дӣште с **1.** *в. блудилиште.* — Појави [се] и сам власник блудишта, неки пропали пољски шљахчић. *Вин.* **2.** *невоља, тежак положај.* — Обашав то цијело блудиште људске невоље, зашао [сам] у то чисто гњездашце. *Шен.*

блу́дјети, -дӣм, ек. блу́дети.

блу́днӣк м **1.** *онај који проводи блуд, који се одао блуду, развратник.* — Постао [је] и пијаница и блудник и кавгација. *Црњ.* Ту келнери послужују пијане блуднике. *Крл.* **2.** заст. *скитница. Вук Рј.*

блу́дница и **блу́дница** ж *она која проводи блуд, која се одала блуду, развратница.* — Кô срамна блудница спустила си очи, снуждила си лице. *Ил.* фиг. Живот је пијана блудница. *Матош.*

блу́дничёње и **блу́дничёње** с *гл. им. од блудничити.*

блу́дничити и **блу́дничити,** -ӣм несврш. *проводити блуд.* — Хоћеш да блудничиш? Имаш жену. *Ћил.*

блу́днӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на блуднике, блудницe.*

блу́днӣчки прил. *као блудник, као блудница, развратнички.* — Збацила је са себе прозрачне, дубоко деколтоване и блудничкн накинђурене костиме. *Петр. В.*

блу́днӣштво с *провођење блуда, разврат.* — И не морате други пријекор бацат на њега, кô да склон је блудништву. *Богд.*

блу́дно прил. *на блудан начин, пожудно.* — Блудно жедан забрањена воћа. *Уј.*

блу́днōст, -ости ж *в. блуд.* — Блудност и пијанство и зло шире се све већма. *Бен.* Да се освети Момиру за блудност, неверство и лаж! *Каш.*

блу́дња ж **1.** *погрешно схватање, заблуда.* — Ти си у блудњи, драги мој. *Козарч.* Неће да покаже да се каје и да јој је свака мисао празна блудња. *Каш.* Неистинитим наводима узнастојао [сам] да заведем власти у блудњу. *Крл.* **2.** *лутање, блуђење.* — У тужном оку сунцокрета што немо прати неба блудње, ту су све жеђи овог света. *Дуч.*

блу́дство с заст. *в. блуд.* — Насрну ... свирепи јаничари ... без људског облика, узвјерени с покоља, грабежа и блудства. *Љуб.*

блу́ђёње с *гл. им. од блудети и блудити.*

блу́за ж фр. *врста горње кратке одеће, обично код жена, војника и радника*: официрска ~, војничка ~, радничка ~, платнена ~.

блу́зица ж *дем. од блуза.*

блу́на ж *будала, глупан.* — У кога је кеса пуна, тај није блуна. *Вел.*

блу́ра ж покр. *в. блор*[1]. — Нађу ... носила, оплетена прућем, а прошивена блуром и ликом. *Љуб.*

блу́тити, блу́тӣм несврш. покр. *говорити којешта, трућати. Вук Рј.*

блу́ћёње с *гл. им. од блутити.*

бље-, ек. бле-.

бљезгà̀рија ж *в. блезгарија.* — Зашто филмације снимају такве бљезгарије? *Дав.* Као да ми није доста твојих бљезгарија. *Лит. 1957.*

бљёскаст, -а, -о (ијек.) *в. блескав.* — На позорници мала ... соба. Стене су јој бљескасте. *Војн.*

бљескȍвит, -а, -о (ијек.) *сличан блеску.* — фиг. У бљесковитој навали успомена он распозна сада сву своју слабоћу. *Војн.*

бљескȍвито прил. (ијек.) *слично блеску, муњевито.* — Очи немирне бљесковито траже, пробадају, питају — што? *Војн.*

бљёскӯт м (ијек.) *в. блесак.* — Небо [је] посуто звијездама трепћући необично живо и сијући трзави бљескут етером. *Кос.*

бљескȕтав, -а, -о (ијек.) *светлуцав.* — Преплитали лозе бљескутавом мрежом. *Кос.*

бљёскутāј м (ијек.) *в. блесак.* — фиг. Распламсане ... дивљом глазбом ... пркосно [су] показивале ... облике свога тијела, раскалашне бљескутаје свога духа. *Коз. И.*

бљескȕтак, -тка м (ијек.) *в. блесак.* — Очи им сијевају као бљескуци. *Кос.*

бљескȕтати (се), -ām (се) (ијек.) несврш. *одавати блесак, светлуцати (се).* — Бљескутају звијезде. *Мил. В.* На тананом прорезу ... румених усница бљескутају се бијели зуби. *Кос.*

бљескȕтнути, бљёскȕтнēм сврш. (ијек.) *одати слаб блесак.* — Муње ... од времена до времена једва видљиво бљескутну. *Коз. Ј.*

бљёткаст, -а, -о, ек. блёткаст.

бљёчкавица ж покр. *в. блузгавица. Вук Рј.*

бљёчкати, -ām несврш. покр. *одавати шум (о води, житком блату).* — У ципелама [нам је] бљечкала вода. *Чол.*

бљёштило с (ијек.) *блесак, сјај.* — Чудним је оком гледало сунце сјајно бљештило лаштених оклопа. *Шен.*

бљȕвак, -вка м *упљувак.* — Да л' вас растачу бљувци жутих црви? *Кул.*

бљȕвало с и м пеј. *онај који бљује. Р-К Реч.*

бљувáњак, -њка м *в. избљувак.* — Пљувачка му се изли као бљувањак низ браду. *Дав.*

бљȕвāње с *гл. им. од бљувати.*

бљȕвати, бљȕјēм (имп. бљȕј; р. прид. бљȕвао) несврш. **1. а.** *избацивати кроз уста оно што је у желуцу, повраћати (храну, крв и др.).* — И поче бљувати само јеђу. *Вес.* То је »шпањолка« ... Таква је она ... кажу ... крв се бљује и искашљава. *Ћур.* фиг. Канали црни бљују ... бљују масне воде из тамних рупа. *Крл.* **б.** *избацивати, сипати (ватру, челик, дим).* — А пушке им огањ бљују. *Јакш. Ђ.* Цијеви дим ригају, пару бљују. *Наз.* Нисам видео

вулкан који бљује лавину. *Нуш.* фиг. Један по један бункер престао би да бљује смрт. *Дав.* **2.** *говорити, сипати (обично погрдне речи).* — Побожне жене које су се крижале код сваке ружне ријечи ... бљували су најстрашније погрде и клетве. *Козарч.* Слушајући ту ... правну машину како бљује доказе ... почео сам осјећати како ме нестаје. *Крл.*

бљу́вац, -вца м покр. *избљувак; упљувак.* — Зна ли биједник за мој црвењави бљувац, за моје крте кости, за моју младу старост? *Божић.*

бљу́вкати, -а́м несврш. и уч. *помало бљувати.* — Бљувкао је још увијек ријетку сукрвицу. *Божић.*

бљу́вотина ж **1.** *оно што се избљује.* — У цијелој просторији ... лебди накисео мирис који однекуд подсјећа на бљувотину. *Десн.* **2.** фиг. вулг. (обично мн.) *глупост, бесмислица, којештарија.* — Зар ти читаш ове бљувотине? *Ђал.* Ово што се код нас штампа то је бљувотина, да простиш. *Каш.*

бљу́да ж и **бљу́до** с покр. *земљани суд за јело, чинија, здела.* — А гдје си кренуо с том бљудом? *Љуб.*

бљу́з м покр. *житко блато; слуз.* — Нога јој се често мочила хладним смолавим бљузом хракотине, коју је повлачила кољеном трасирајући тако огавни траг, као гусјеница. *Божић.*

бљу́згав, -а, -о *који је пун житког блата; блатњав; који је од снега помешаног с водом.* — Баш волим бљузгаво време. *Сек.* Снијег је без прекида падао ... и бљузгавом је млаком покривао све. *Бен.*

бљу́згавица ж *лапавица с кишом и мокрим снегом; расквашено, каљаво тло, житко блато.* — Сваки дан падала је сусњежица, сваки дан бљузгавица и киша. *Бен.* Људи [су] ... разгазили снијег у бљузгавицу. *Торб.*

бљу́згати, -а́м несврш. **1.** *одавати шум (кад се гази по лапавици); прскати (воден снег, расквашено, житко блато).* — Испод широких опанака бљузгао му је прљав, жидак снијег. *Бан.* фиг. Смијех гушљиви ... Смијех коштаних прапораца. Бљузгао. Вриштао. *Божић.* **2.** фиг. *трућати, баљезгати.* — Не ваља тако пред дјецом бљузгати. *Рј. А.*

бљу́знути, -нём сврш. **1.** *шикнути, млазом нагло потећи; пљуснути, ударити јако (о киши).* — Бујица ... с градом бљузне низ врлети. *Март.* Бљузне пљусак, бљузне, па издуши, сунце гране, малишу осуши. *Кош.* **2.** фиг. *избацити, треснути (у говору).* — Да сам га прије видио — бљузне Крђо бијесно. *Божић.*

бљу́нути, -нём **1.** *свршн. према бљувати (1).* — Јанош само мекну и бљуну крв. *Петр. В.* Само притисак прста и митраљез би бљунуо ватру. *Јак.* **2.** *покуљати, потећи; пљуснути.* — Бљунула је ватра из ... челичних цеви. *Нуш.* Бљуне рецимо киша ... Новембар је. *Дав.*

бљу́снути, -нём сврш. *в. бљунути (2).* — Сваком би бљуснула вода на уста кад је види. *Вукић.*

бљу́сти (се), бљу́дём (се) несврш. цсл. *чувати се.* — Од људског друштва да се може бљусти, ту с дружбом оста. *Комб.*

бљу́т ж индив. *оно што је бљутаво и непријатно, бљутавост.* — Ужегла земља, успаљена врењем невидљивих гљива, обавијала се испарењима бљути и киселинама. *Лал.*

бљу́тав, -а, -о **1.** *који је без пријатна укуса, безукусан (о јелу и пићу).* — Прогутао је ... два-три гутљаја воде ... — Бљутава, — рече мрштећи се. *Чол.* **2.** фиг. *бесмислен, досадан, празан.* — Лице је имало бљутави израз. *Новак.* Један ... атентат вриједи више него ваше бљутаво пискарање! *Маж. Ф.* Одох у сељаке. Омрзнуо ми је тај бљутави живот по варошима. *Шапч.*

бљу́таваст, -а, -о *помало бљутав.* — Откида [се] меки, бљутавасти плод дудове. *Коз. И.*

бљу́тавило с *в. бљутавост.* — Он је осјећао како му њезиним одласком неко бљутавило са душе спада. *Коз. И.*

бљу́тавити, -и́м несврш. **а.** *чинити нешто бљутавим.* — Страх од ... сутрашњег дана тровао им пиће, бљутавио храну. *Наз.* Нема воде у камену. Грло је суво, а уста бљутави кишница. *Ољ.* **б.** *постајати бљутав, отужан.* — Живот [се], попут кишнице кроз забатаљене олуке, стицао, капао, бљутавио. *Маш.*

бљу́таво прил. *на бљутав начин, неукусно.*

бљу́тавост, -ости ж **1.** *особина онога што је бљутаво.* — Електрична струја ... код првога чула изазива осећаје бљутавости. *Псих.* **2.** фиг. *досада, незанимљивост, отужна садржина; глупост.* — [Лист] вријеђа својом неписменошћу и бљутавошћу и народ и борбу. *Зог.* Њихове бљутавости [не би се] могле подметнути којему сатирику. *Шим. С.*

бљу́так, -тка, -тко *в. бљутав.* — Вода из Црнога мора ... је већ ... знатно бљутка и слана. Још бљуткија је она из великих ... мора. *М 1867.*

бљу́таст и **бљу́ткаст,** -а, -о *понешто бљутав.*

бљу̏цнути, -нём сврш. дем. пеј. *мало бљунути.* — У току целог путовања нити је бљуцнуо нити га је глава заболела. *Вин.*

бљу̏шац, -шца м бот. *дебелица. Сим. Реч.*

бљу̏шт м бот. *зељаста биљка повијуша која се употребљава и за лечење* Tamus communis. — Има трава »бљушт« ... Она лечи од сваке болести око врата. *Вес.*

бљу̏штац, -шца м бот. *дебелица. Терм. 3.*

бљу̏штити, -и̏м несврш. (обично у 3. л. јд.) *осећати гађење. Вук Рј.*

Изр. бљушти ми срце *гади ми се, мука ми је. Вук Рј.* фиг. *стеже ми се (пуца ми) срце од жалости.* — Шта ми ти је, сине? ... Мати стала ... па се забринула. Бљушти јој срце од жалости. *Ад.*

бљу̏штура ж бот. покр. *в. штавељ.* — Нађе хладан извор зарастао у папрат и бљуштуру. *Лал.*

бо̑, бо̀ла, бо̀ло *р. прид. од бости.*

бо везн. заст. *јер, јербо.* — Платити, дабоме нису могли, плаћали бо нијесу апостоли. *Матош.*

бо̀а м **1.** зоол. *змијски цар, удав* Boa constrictor. *Терм. 4.* **2.** *женска огрлица, обично од крзна.* — Из ормана [је] извадила један боа. *Нуш.*

бо̑б[1], бо̀ба м бот. *једногодишња зељаста, махуната биљка из пор. лепирњача, у употреби за људску и сточну храну* Vicia faba.

Изр. бацати (коме) ~ *врачати*; бацати ~ о стену, ~ о зид, бобом о зид *радити нешто сасвим узалуд*; као малога боба *много*; гледати у ~ *предвиђати, прорицати шта ће бити*; не ваља, не вреди боба, ни пишљива (пишива, пушива, пушљива, шупља) боба *не ваља, не вреди баш ништа*; рећи попу поп, а бобу ~ *назвати сваку ствар правим именом, бити отворен и искрен*; шта је поп, а шта ~ *шта је шта (или ко је ко), тј. умем разликовати.*

бо̑б[2], бо̀ба м енгл. спорт. *саонице са више седишта.*

бо̀ба ж **1.** *в. бобица.* — Врабац ... на трешњи баш увек оне бобе опипа што су најслађе. *М 1867.* Ћелија ... мирише ... на смрекову бобу или чај од нане. *Андр. И.* фиг. Прса [јој] набрекла и кроз кошуљу пробијале се двије бобе. *О-А.* **2.** *рачје јаје. Финк.*

Бо̀ба м покр. *назив за досељенике из југозападних и западних крајева наше земље у Славонију. Бен. Рј.*

бо̀бак, бо̀пка м *зрнце од стакла као украс.* — По крилу пада јој прегача ... напирлитана разноликим бопцима. *Том.*

бо̀бање с *гл. им. од бобати (се).*

Бо̀бара ж покр. *назив за жену досељену из западних крајева у Славонију.* — Мати му можда каква ... Бобара, што прегачу носи сприједа и острага. *Берт.*

бо̀бара ж **1.** *гатара (у боб), врачара.* — И онда је узалуд питат' бобаре: од чије ли ћу шешане погинути? *Јакш. Ђ.* **2.** зоол. *женка рака. Вук Рј.*

боба́рац, -рца м зоол. *рак мужјак. Вук Рј.*

боба̀рица ж *в. бобара* (2). *Вук Рј.*

бо̀бати, бо̀бам несврш. *зобати бобу по бобу, јести зрно по зрно.* — Седи и гроздић боба. *Јакш. М.*

~ **се** *добијати бобице (о ћурићима, пурицама).* — Многи ћурићи поцрквају кад се бобају. *Вук Рј.*

бо̀бац, бо̀пца м *хип. од боб.* — Навади се пипац врабац у бобац. *Вук Рј.*

бо̀бен, -а, -о покр. *који се односи на боб.* — Тај рамазански пост како је год строг и дуг чини ми се приличнији од овог бобеног. *Пав.*

бобе́рак, -рка м бот. *плод тисе. Терм. 3.*

бо̀бија ж *брдо, главица.* — Ишли су насумице, пазећи само познате брдске грбе и бобије, испод којих се пробија Тара. *Лал.*

бо̀бица и **бо́бица** ж **1.** *ситан, округласт плод, зрно.* — Не можеш појести за време бербе [грожђа] ни бобицу. *Чол.* Од сојиних бобица може [се] приредити 114 укусних и храњивих јела. *Крањч. Стј.* **2.** (обично у мн.) *капљице, грашке (о зноју).* — Осећа по челу ... хладне бобице зноја. *Ћос. Д.* **3.** (обично у мн.) вет. *болест ћурића, пурица за време избијања брадавица на врату*; исп. бобати се. — И ја сам ти тако нешто некад боловао, па ништа ... прође кô ћуреће бобице. *Ранк.* **4.** зоол. *врста паразита у месу животиња* cysticercus. — Међу њима [паразитима] заслужују највећу пажњу трихине, бобице и зракаре. *Батут.* **5.** *мали обојени кружићи на тканини.* — Млада жена у чистој цицаној хаљини, плаве боје са белим бобицама, устаде брзо. *Срем.* **6.** бот. *врста ситнога боба* Vicia faba (minor). *Вук Рј.*

бо̀бичав и **бо́бичав,** -а, -о **1.** *који је заражен бобицама*: ~ месо. **2.** покр. *в. бобичаст*: ~ воће. **3.** *бубуљичав.* — Унишао је у вагон бобичави Шваба. *Бен.*

бо̀бичавост и **бо́бичавост,** -ости ж *особина и стање онога што је бобичаво.*

бо̀бичаст и **бо́бичаст,** -а, -о *који има облик бобице, који је од бобице*: ~ воће.

бо̀бичица и **бо́бичица** ж *дем. од бобица.*

бо̀блија ж покр. *в. бобија. Вук Рј.*

бо̀бов, -а, -о *који се односи на боб*: ~ сноп, ~ слама.

бо̀бовина ж *бобова слама. И-Б Рј.*

бо̀бовиште с *земљиште које је било засађено бобом.*

бобо̀вњик, -и́ка и **бо̀бо̀вњик** м бот. *в. бобовњак.*

бо̀бовња̀к м бот. *зељаста биљка са сочним лишћем* Sedum. *Сим. Реч.*

бобо̀љица ж *в. бубуљица.*

бобо̀љичав, -а, -о *в. бубуљичав.*

бобо̀њати, -а̄м несврш. **1.** *одзвањати дубоким тоном; говорити таквим гласом.* — Његов дубоки глас ... је бобоњао кроз празну и ниску одају. *Нуш.* **2.** *неразговетно говорити, мрмљати.* — Истријештивши тупе очи, стаде бобоњати. *Матош.*

бобо̀њити, -и́м несврш. *в. бобоњати.* — Устао [би] и почео ходати по соби, хучући и бобоњећи. *Мат.* — Дрвена нога, дрвена глава — бобоњи Јовандека, па ипак послушно скреће у нови шор. *Ћоп.*

бо̀бо̀т м **1.** *шум; мрмљање, шапат.* — Чуо се једва чујни бобот усана, као да је устрептало перје неких скукурених крилца. *Божић.* **2.** *цвокотање. Реч. САНУ.*

бо̀боташ, -а, -о покр. *који је сличан боботу.* — фиг. Извана затреперише неки боботави кораци. *Сим.*

бо̀боташ, -тка м *буботак; место на телу отекло од удараца.* — Па цмок у сваки боботак и у сваку масницу по десет пута. *Маш.*

бобо̀та̄ње с *гл. им. од боботати.*

бобо̀тати, бо̀боћем несврш. **1.** оном. *бобоњати.* — Што бобоће то двоје двоножаца? *Матош.* **2.** *цвокотати.* — Шћепана је тај дан спопала грозница пак ... у постељи ... бобоћаше. *Љуб.*

бо̀бу̏к м *клобук, мехур.* — А ја нисам бобук мали, из кањуже што се диже. *Крањч. С.*

бо̀бу̏ља ж покр. **а.** *в. бобица (1).* — Подари сунце једрини гроздова, бобуљи смреке. *Фран.* **б.** мн. бот. *назив за воћке чији плодови имају облик бобице. Бот.*

бобу̏љак, -лька м *облутак.* — Кроз бистру ... дубину [Неретве] видиш где се чак лелујају ситни бијели бобуљци. *О-А.*

бобу̀љица ж **1.** *бубуљица.* — Има модре бобуљице на жутом лицу. *Матош.* **2.** *мехурић од течности, текућине.* — Испружио обје руке на сто ... буљећи преда се ... у ону чашу ... у којој врију содине бобуљице. *Бег.* **3.** *ковр̀џица, чворић (на тканини).* — И она поново зацупка по оним вунастим бобуљицама. *Бег.*

бобу̀љичав, -а, -о *бубуљичав:* ~ лице.

бо̀бу̏лка ж *дем. од бобуља.* — Дижу се траве ... с дугим назубљеним листићима и с бркатим бобулькама. *Наз.*

бо̀ва ж тал. пом. *челично буре за привезивање бродова и означавање дубине воде.*

бо̀ва̄н м покр. *ситан камен, каменица.* — Оста Зуле утрину мјерећи, оде Вуле боване беруħи. *Март.*

бова̀нница ж покр. *в. бован.* — Рана од бованица, коца или ножа није никад у Дрази недостајало. *Шимун.*

бо̀г, бо̀га м (мн. бо̀гови, песн. бо̀зи) **1.** рлг. **а.** *код једнобожаца: творац материјалног и духовног света.* — Бескрајни боже, што на плавом своду злато и сребро ноћних звијезда палиш. *Уј.* **б.** *код многобожаца: господар једног дела природе и света:* ~ сунца, ~ мора и сл. — Стари су национални богови пропадали, па чак и римски ... скројени само за уски круг Рима. *Ант. 1.* **2. а.** *највећа светиња, идол; ауторитет, моћна личност; арбитар.* — Много греши кад тако поступа према сиротоме оцу који нам је био прави бог. *Јов. Ј.* Како је страшно грмнуо Скерлић ... велики громовник ... и бог београдске критике. *Михиз.* **б.** *највећа сила, власт.* — Нисам ни ја господин бог на Котору. *Крл.* **3.** *најдраже, обожавано лице или најдража ствар.* — Његов јединац, зеница његова ... његов бог у опасности је. *Рад. Д.*

Изр. ако бога знаш, ~ те (не) видео; ~ с тобом; да од бога нађеш; за бога милога *за чуђење и прекор*; ако ~ да, ако да ~ *ваљда, надам се*; ако знаш (знате) за бога; бога ради (ради бога); ~ па ти; ти па ~ ; ~ ти а душа ти; кумити богом *за молбу и преклињање*; бацати се камењем на бога *бити велики грешник*; бог! покр. *због*; бога ми 1) *заклетва богом*; 2 а) *речца за појачавање и наглашавање*: *чак*; б) *стварно, заиста, збиља*; бога ми (мога); ~ и богме; ~ и (божја) вера; вера и ~; веруј богу; тако ми бога *за заклињање и појачавање тврђења*; бога му вулг. *до врага, до ђавола*; бога ти 1) *заклетва богом*; 2а) *за чуђење*: *о брате*! б) *за љутњу*: *кога врага, шта ти је*; в) *за молбу*: *молим те*; бога питај *в. бог зна (1 и 3)*; ~ би га знао; ~ свети (један, сам) зна; сам ~ зна *не зна се*; *нико не зна*; ~ богова; мали ~ *свемоћан човек, сила над силама*; исп. бог (2б); ~ да (нека) му душу прости; ~ да (нека) га прости *узречица за опраштање с покојником после смрти и при спомињању покојника*; ~ да прости *пропало, изгубљено*; ~ да прости предње зубе *каже се кад се неко уздржи од непријатних и тешких речи*; ~ зна 1) *за неизвесност*: *ко зна, не зна се*; 2) *зацело, јамачно*; ~ зна какав; ~ зна како; ~ зна колики; ~ зна колико; ~ зна који; ~ зна шта (обично с негацијом) *за истицање каквоће, количине и сл.*; ~ зна кад *одавно, нико не зна кад*; ~ зна где *врло далеко, нико не*

зна где; ~ и батина *једина власт*; ~ и душа *доиста, заиста*; ~ је најпре (прво) себи браду створио (оставио) *сваки је себи најпречи*; ~ те пита(ј) *в. бог зна* (1,3); ~ ти (вам) помогао *отпоздрав*; богу душу *бити скоро на издисају, замало да умре*; богу иза леђа; богу за леђима; где је ~ рекао лаку ноћ *врло далеко* (*о забаченом месту*); богу (је) плакати *жалосно* (*је*), *за жаљење* (*је*); богу (милом) хвала, хвала богу *узвик за изражавање задовољства што је све добро прошло, што се напокон извршило оно што се с нестрпљењем очекивало, на срећу*; богу на истину (отиђи), (пре)дати богу душу *умрети*; боже! (каткад удвојено) *узвик за чуђење*; боже здравља *за изражавање*: 1) *наде*: *ако буде здравља, ако поживим*; 2) *неизвесности*: *можда, видећемо*; боже (ме, ми), прости *за извињавање или за ублажавање онога што се говори*; боже (ме) сачувај; да (те) ~ саклони (сачува, сахрани), сачувај (ме) боже *узвици у бризи, страху, одрицању, одбијању*; боже мој 1) *као узречица*: *па*; 2) *у мирењу са нечим*: *не мари, није то ништа, зар је то нешто*; видети свога бога 1) *у претњи*: *бити тешко кажњен, добити заслужену казну, рђаво проћи*; 2) *осећати да ће се нешто непријатно десити*; да (нека) ~ дâ; да не дâ ~; (не) дај боже; (не) дао ~ *узвици за изражавање жеље и наде*; да те (вас и сл.) види ~ *било би ти* (*вам и сл.*) *лепо, добро*; дивота (милина) у бога *дивно, савршено*; другог бога нема *не може бити другачије, нема другог излаза, ништа друго не преостаје*; за име бога *в. забога*; за права (пра) бога; на правди бога *низашта, без кривице, незаслужено*; знати свога бога *в. видети свога бога*; и ~; па ~ *готово, свршено*; (и) боже помози *и којекако, прилично добро, подношљиво*; иди(те), пођи(те) с (милим) богом; нека иде (иду) с милим богом *до ђавола, бестрага*; како је (милом) богу воља (драго) *врло јако*; *колико хоћеш и можеш*; како (колико, шта) ~ да (нареди, хоће) *како* (*колико, шта*) *буде*; као ~ *сасвим сигурно*; као ~ и шеширција *не може се упоредити* (*у истицању супротности*); као мали ~ (живети и сл.) *сјајно, изврсно*; красти богу дане *не радити ништа, ленчарити*; наз(и)вати бога *поздравити, поздрављати кога при сусрету*; на силу бога *по сваку цену, силом*; не ваљати ни богу ни људима *пропасти са здрављем*; не видети белог(а) бога *не излазити из куће, не појављивати се нигде*; не да(ва)ти ни богу тамјана *бити велика тврдица*; ни бога јокиног(а) *баш ништа*; ни дај боже (бог) *ни изблиза, далеко од тога*; (ни) за (жива) бога *ни по коју цену, ни у ком случају*; ни род ни помози ~(не бити) *немати никакве везе, не бити близак*; питај бога *в. бог зна*; под (милим) богом (најчешће уз »ништа«) *апсолутно, баш* (*ништа*); помози (помаже) ~ *уобичајени народни поздрав при сусрету*; примити, примати, прихватити бога *отпоздравити, отпоздрављати*; сила бога не моли *узалуд је отпор, противљење*; скидати (све) богове с неба *страшно псовати*; трипут ~ помаже *узречица при трећем понављању неке радње*; *и трећи пут треба окушати срећу*; убиј боже *у великој мери, да не може бити горе*; у бога *потпуно, сасвим*; ухватити бога за браду *постићи неостварљиво*; шта ~ да *шта буде нека буде*; шта је дао ~ *шта има*.

бо́га м (ретко ж) = бого деч. *хип. од бог.* — Што се бога кара. *Змај.*

Изр. бого мој(а), бого ти мој, бого вољени (мили, слатки) *за изражавање дивљења и чуђења.*

бо̀гавица ж мед. покр. *костобоља.* — Освојила [га] богавица, па је био приморан да напусти посао. *Креш.*

бо̀гāжија ж покр. *пртљаг, багаж.* — Хрпа радника дође дуж њива с богажијом на леђима. *Кос.*

бо̀газ м и **бо̀газа** ж тур. **1.** *кланац, ждрело, узак пролаз.* — Одаслана је једна војска низ Босну да похвата важне кланце и богазе. *Мул.* Партизанске [су] засједе на сваком богазу. *Чол.* **2.** покр. *пређа за хватање рибе. Вук Рј.*

Изр. знати (познавати) стазе и богазе *знати* (*умети водити кроз*) *тешко пролазне путеве*; стазе и богазе, гази и богази *пролази.*

бо̀газина ж *аугм. од богаз.* — Трускало се доброћудно по богазинама и беспућима. *Десн.*

бо̀гāљ м (мн. бо̀гāљи и бо̀гаљеви) **1.** *особа с тешким телесним недостатком.* — Заиста је био богаљ у једну ногу. *Нен. Љ.* А што је с кљастим и узетим богаљима, којих има свакако више? *Крл.* **2. а.** *сиромах, просјак.* — Богаљ, да му поклониш крајцару. *Шен.* **б.** фиг. *неспособна, умно заостала особа.* — Најзад, резонује држава, што ће држави богаљи. *Дом.*

бо̀гаљаст, -а, -о *који има неки телесни недостатак*; *сакат.* — Хлаче ... изгужване ... особито ногавица на оној богаљастој нози. *Куш.* Изгубио човек ногу... па остао хром, па скаче ... онако богаљаст. *Ад.*

бо̀гāљев, -а, -о *који припада богаљу.*

богáљёње с *гл. им. од богаљити.* — Није то због смрти, богаљења. Смрти и несрећа нико није спасен. *Дав.*

богàљија ж покр. зб. *богаљи*. — Не би ли се бог . . . смиловао на ову јадну земљу да је спасе од ове богаљије. *Бож.*

богáљити, бȍгāљим несврш. *постајати богаљ*. В. пр. уз гл. им. богаљење.

бȍгāљка ж покр. *женска особа богаљ*. — Здраво богаљко! Одакле си, сиротице? *Шов.*

бȍгāљскӣ, -ā, -ō *који се односи на богаље*. — Начетили су се око ње [ватре] . . . богаљи са штаповима и богаљским шљакама. *Ћоп.*

бȍгāљски прил. *као богаљи*. — Неки се богаљски опиру о штаке. *Бат.*

бȍгāљство с *стање или својство онога који је богаљ, сакатост*.

богàљуша ж пеј. *богаљаста женска особа*.

бȍгаљчāд ж *зб. им. од богаљче*.

бȍгāљче, -ета с *дем. од богаљ*. — Боље чедо и пређаволасто нег' богаљче и слепо и кљасто. *Радич.* Око ње пуно их трче, ал' сви су ти јарчеви богаљчад, сиротиња. *Коз. И.*

бȍгāр м покр. *в. богаљ (2)*. — Топле зраке . . . грijати ће краља и богара. *Крањч. С.*

Изр. богара ти (твога) еуф. *обично у псовци м. бога ти (твога)*.

богàрāње с *гл. им. од богарати*.

богàрати, -ām несврш. *сваки час спомињати бога (у псовци, у клетви и сл.)*. — Кључар је обилазио од врата до врата и ударао чизмом у свака. И псовао, богарао. *Кик.*

богáрац, -рца м еуф. само у изразу: богарца ти (му, јој итд.) *бога ти (му, јој итд.)* — А лепа, богарца јој, а мени памет да стане. *Пол. 1958.*

богàрāш, -áша и **бȍгāрош** м покр. *в. богарац*. — Свирај, . . . богараша му, данас ил' никад. *Петр. В.*

богàство с *в. богатство*.

бȍгат, -а, -о **1.** *који има доста материјалних добара, имућан*; супр. сиромашан. — Ћерка богатог трговца из унутрашњости, навикла је била . . . да јој свако годи. *Уск.* **2.** *раскошан, скупоцен*. — Што му лепоту још више уздиже, то су богате чохане хаљине. *Јакш. Ђ.* Преко рамена . . . био је пребачен . . . рубац . . . обрубљен с врло богатим широким чипкама. *Новак.* **3.** *велик, многобројан; обилан; обиман*. — Риболовац . . . извуче богат лов. *Срем.* Понадао се богатом плијену. *Донч.* Прибрао [је] богат материјал о читавој тој афери. *Јонке.* У соби је била и богата библиотека Ненадова. *Чипл.* **4.** *бујан, снажан, јак*. — Чари из њеног пунаног тијела кључају као вода из богатога врела. *Коз. Ј.* Да крв не шикне у богатом млазу. *Уј.* **5.** *који доноси богатство, уносан*. — Отац [ће му] оставити само рецепт да послије његове смрти настави богати занат. *Мат.* **6. а.** *који има нечега у изобиљу, пун*. — Гренландске воде су богате рибом. *Петр. М.* Мачва није богата виноградима. *Вес.* **б.** *плодан, родан*. — У јесени богате лугови засјају златом. *Дом.* **в.** *који обилује пробраним јелом и пићем*. — Појела је дивизијска свита богату вечеру. *Крл.* Засели за божићну трпезу богату. *Чипл.* **7.** фиг. **а.** *великих духовних вредности; китњаст, обилат изразом*. — [Симпатије уредника иду] до богате уметничке дикције Дучићеве. *Ант. 2.* Како ли је сјајна умом и богата духом! *Богд.* **б.** *пун разноврсних дела*. — Ми имамо лиричара који би са својим песмама могли пристати и у већу и богатију књижевност. *Нед.* Нисмо богати хумористичком литературом. *Ј 1957.* **в.** *издашан*. — У жалости Момир је мек на речи и богат обећањем. *Каш.*

богàтāр, -ára м покр. *в. богаташ*. — Дивиће се дивној слици, тој богатој невестици чувеногa богатара. *Јакш. Ђ.*

богàтати, -ām несврш. *заклињати кога богом*. — Побогу да си ми брат . . . — А шта му ту богаташ! *К 1948.*

~ **се** *често се клети богом*.

бȍгатац, бȍгаца м заст. *в. богаташ*. — Богацу и убогому мријет је једном и другом. *Прер.*

богàтāш, -áша м (вок. бȍгатāшу) *богат човек*.

Изр. ратни ~ *онај који се обогатио у рату*; трули ~ *одвећ богат човек*.

богатáшев, -а, -о *који припада богаташу*.

богатàшица ж *женска особа богаташ*. — Ожени се . . . богаташицом себи равном. *Пав.*

богатàшичин, -а, -о *који припада богаташици*.

богàтāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на богаташе*: ~ дете, ~ кућа.

богàтāшки прил. *као богаташ, на богаташки начин*.

богатàшче, -ета с *дете богаташа*.

богàтиња ж покр. *в. богатство*. — Како би ти уз њега живјела! Није шала доћи у 'наку богатињу. *Ивак.*

богàтӣр, -úра м заст. *в. богаташ*. — Ти богатири сити и удобно смјештени . . . строго казне гладне несретнике. *Ђал.*

богатúров, -а, -о *који припада богатиру*.

богàтӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на богатире*.

бȍгатити, -ӣм несврш. *чинити богатим, обогаћивати*. — Нити смијеш да их [језике] богатиш, нити да их сиромашиш. *Вел.* Мржња . . . [га је] учинила . . . ћутљивцем који све више богати машту. *Петр. В.*

~ **се** *постајати богат; увеличавати се, развијати се, ширити се.* — Живот његов није... живот каквог богатог трговца који се целог века свог богатио. *Срем.* Сад је пролеће. Богати се земља. *Кал.*

бога̀тлија м покр. *в. богаташ.* — Сваки ће добити толико земље колико треба, а спахијама и богатлијама што остане. *Том.*

бо̀гато прил. *обилно, добро, са богатством; раскошно; веома јако.*

бога̀тство и **бо̀гатство** с **1.** *велико имање, имовина.* — Богатство потрвено и лежи у праху. *Тад.* Газда Јова... зида богатство на заосталости сељака. *Глиг.* **2.** фиг. **а.** *стање или својство онога који је богат или онога што је богато.* — Даровао му је [листу »Одјек«] силно богатство свога духа. *Прод.* **б.** *обиље.* — Сеоски говор из неких штокавских крајева... знатно [је] ближи књижевном језику по... рјечничком богатству. *Ј 1957.* **3.** *чар, драж, сјај, раскош.* — Бијели везени прслук прима у се богатство њезина тијела. *Наз.* Кроз широм отворен прозор улазила је летња ноћ у пуном свом сјају и богатству. *Чипл.*

Изр. пливати у богатству *бити врло богат, живети у раскоши*; природно ~ (често у мн.) *укупност добара која даје природа*; р у д н о ~ *рудне и минералне резерве.*

бога̀тӯн, -у́на м *богаташ.* — У пространом вођњаку разваганише се... први газде и богатуни у Липцу. *Бен.*

богатӯ̀ница ж *богаташица.* — Њој! ... Вици капетана Антуна Милетића, кћери богатуници. *Војн.*

богатӯ́нов, -а, -о *који припада богатуну.*

бо̀гаћење с *гл. им. од богатити (се).*

бо̀гац и **бо́гац,** бо́кца м *сиромашак, просјак; несрећник.* — Јанко Добриловић [био је] убог богац. *Шен.* Ја се ћутим кано богац слијепи. *Хар.* Уз плот, као проштац, стоји богац одрпанац. *Кош.*

бога̀штија и **бо̀гаштија** ж зб. *богаташи.* — И од то доба он је уведен у вечито неуређени инвентар малогајске богаштије. *Петр. В.*

бога̀штина и **бо̀гаштина** ж **1.** *в. богатство.* — Не видите никакве богаштине, али је ипак све унутра тако чисто, уредно. *Ранк.* Кад би врлина била богаштина коју цијене, не бих ја завиђао туђој срећи. *Вел.* **2.** зб. *богаташи*; исп. богаштија. — Почео је живети вишим животом, као што живи остала богаштина тамошња. *Дом.*

бо̀гдā(ј) узв. покр. *в. богдо.* — Прилијепила се [стотинарка] богдај за моје прсте. *Михољ.*

бо̀гдицē и **бо̀гдицē** прил. *в. богдо.* — Да си ми богдице јавио то бар пре неколико дана. *Дом.* Огубавио, богдице... ! *Јакш. Ђ.*

бо̀гдō прил. *срећом, којом срећом.* — Да га, богдо, познајем. *Креш.*

богѐтāње с покр. *гл. им. од богетати.* — Куми га и братими га уз навадно богетање. *Павл.*

богѐтати, -ā̄м несврш. *богатати.* В. пр. уз гл. им. богетање.

бо́гин, -а, -о деч. *који припада боги.* Изр. бити ~ *погинути, умрети.* — Не примичи се, јер ћеш бити богин одмах ту. *Кос.* Архимандрит је већ готов. Тај је богин. *Чипл.*

бо̀гиња ж = божица *женско божанство.* — У црном плашту нема богиња, слободне душе то је светиња. *Јакш. Ђ.* То су древне богиње, незапамћених имена. *Уј.* фиг. *врло лепа женска особа.* — Ви [се] са обожаваном богињом унтерхалтујете. *Јакш. Ђ.*

богѝњав, -а, -о *који носи трагове од богиња, рохав, оспичав.* — На прагу појави се буљоглави, богињави бан. *Шен.* То [је] кућер двојице њумурџија с богињавим лицима, црним као та земља. *Лал.* фиг. И кад се тај доживљај јави, то је као нека криза опаке болести, од које се устаје са неизгладљивим богињавим траговима на души. *Сек.*

богѝњавōст, -ости ж *стање онога који је богињав, рохавост.*

бо̀гиње, бо̀гӣња ж мн. **1.** мед. *врста заразних болести са црвенкастим гнојним бубуљицама на кожи, оспе, оспице.* **2.** *ожиљци, трагови од прележаних богиња.* — У лицу наружен богињама. *Нед.*

Изр. мед. арапске (црне, велике) ~ variola vera; мале ~ morbilli; исп. богињице; средње (водене, овчје) ~ varicella; говеђе ~ variola bovina.

бо̀гињица ж *дем. и хип. од богиња.*

бо̀гињице ж мн. мед. *мале богиње.* В. уз богиње (изр.).

бо̀гӣћ, -и́ћа м *дем. од бог*; фиг. *личност са нешто мање утицаја.* — Бог богова је посланик Љубомир, а богићи су Моша и тата Стојадин. *Бар.*

бо̀гица ж *женска особа богац, сиротица.* — Та да, ја сам проста богица, господски људи добијају више. *Шен.*

бо̀гиша ж бот. покр. *в. перуника. Вук Рј.*

бо̀гмāње с *гл. им. од богмати се.*

бо̀гмати се, -ā̄м се несврш. *клети се богом.* — Мој ујак [је] знао рећи, покрупно се кунући и богмајући. *Креш.* Чобанин се крсти и богма се вазда. *Вел.*

бо̀гме прил. *заиста, вала, баш*; исп. боме. — Хтјела сам те слушат, богме, хтјела сам. *Шен.* Треба му коса, конопац ... па богме и мало дувана. *Уск.*

бо̀гмити се, -им̂ се несврш. покр. *в. богмати се.* — Богами!... Не богми се. Кад ти кога хвалиш, он вреди. *Вес.*

бо́го, -а и -ē м = бога.

богобоја̀жљив, -а, -о *који се боји бога.* — Жена стаде ... према богобојажљивом кнезу. *Матош.*

богобоја̀жљиво прил. *побожно, скрупулозно.*

богобоја̀жљивост, -ости ж *особина онога који је богобојажљив.*

богобо̀ја̄зан[1], -зни ж *в. богобојажљивост.* — Међ' људ'ма богобојазан влада. *М-И.*

богобо̀ја̄зан[2], -зна, -зно *в. богобојажљив.* — Манулаћ је био син часних и богобојазних родитеља. *Срем.*

богобоја̀зница ж *она која се боји бога.* — Узбучаше богобојазнице. *Гор.*

богобо̀ја̄зно прил. *в. богобојажљиво.*

богобо̀ја̄знōст, -ости ж *в. богобојажљивост.* — Људима овладала необична богобојазност. *Леск. Ј.*

бо̀гобо̀јан, -јна, -јно заст. *в. богобојажљив.* — Мени годи тај богобојни живот. *Том.*

богобо́рац, -рца м *онај који се бори против бога.* — Моћан је бунтовник. Богонијекалац. Богоборац. *Гор.*

богобрат м покр. нар. *брат по богу, ближњи.* — А ето ми жива у Црмници богобрата Ђива Којичина, пак га куните. *Љуб.*

богобра̀ћа ж *зб. им. од богобрат.*

бо̀гов и **бо̀гов,** -а, -о *који припада богу, божји.*

богова̀ње с *гл. им. од боговати.*

богова̀ти, бо̀гујēм несврш. **а.** *бити бог, владати.* — А у старијем вијеку богују мудри демони. *Уј.* **б.** *бити моћан као бог.* — Ни једној ти војсци не можеш објаснити своју муку, па таман да богујеш. *Бог.* **в.** *замишљати се богом.* — Обманут привиђењима ... он богује, сумња, вјерује и истражује. *Лит. 1957.* **г.** *уживати.* — Црвени Хрвати ... хајдуковаху ... док бијели Хрвати мироваху и боговаху. *Павл.*

богова̀ц, -вца м *онај који воли бога, побожан човек.* — Дошли смо на разговор ... о онима који су претерани богољупци. *Богдан.*

богова̀н, -рна, -рно, ијек. богова̀ран *који верује у бога.* — Помаже боговерне и ... кори богохулне. *Ољ.*

богова̀н, -тна, -тно *за појачавање значења (уз речи: сваки, цео, читав).* — Право је цео дан боговетан од незнанога зла да стрепим. *Макс.* Урличу, завијају читаву боговетну ноћ вуци. *Гор.*

богова̀т, -а, -о **1.** *в. боговетан.* — Цијели боговити дан сједио је пушећи. *Том.* **2.** индив. *в. божански.* — Говор ниче висок и боговит. *Кур.*

богова̀ран, -рна, -рно, ек. богова̄ран.

бо̀говски и **богова̀вски,** -ā, -ō *који припада богу или боговима, сличан богу.* — Њихове уцерице склапају ... бродоломци ... од уломака давнашњих царских палата и боговских светишта. *Петр. В.* фиг. *сјајан, изврстан, ванредан, богат.* — Направише боговску вечеру. *Маш.* Рендген је боговски проналазак. *Рад. Д.*

бо̀говски и **богова̀вски** прил. *као богови; савршено, сјајно, дивно.*

бо̀года̄н, -а, -о *који је од природе, од рођења дан; прави, истински.* — Он ми је братац богодан био. *Јакш. Ђ.* Пјесници су богодани љубавници, луђаци, чудаци, дјеца. *Уј.*

бо̀года̄но прил. *по природи; урођено.*

бо̀года̄нōст, -ости ж *особина онога што је дато рођењем; обдареност по природи, изванредна вредност* — Раширено мишљење о богоданости генија ... смета ... те и наши писци не схватају сву важност студија за књижевно стварање. *Поп. Б.*

богода̀тан, -тна, -тно *в. богодан.* — Био [је] спровод прве класе — богодатна бесплатна забава приморских градова. *Десн.*

богода̀ух, -а, -о *божански, богодан.* — Некад [сам] видјела у цркви слику богодухе мученице. *Шен.* У њем је ... живио богодухи умјетник. *Новак.*

богода̀шан, -шна, -шно покр. *побожан. Вук Рј.*

богоја̀вљēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на празник Богојављење.*

Изр. ~ водица рлг. *водица освећена на Богојављење, којом се шкропи ради среће.*

Богоја̀вљēње с црквен. *хришћански празник, хришћански благдан који се слави 6|19. I, као успомена на дан крштења Исуса када се, по хришћанској легенди, јавио бог.*

богола̀ик, -а, -о *сличан богу.* — Ти, човјече, ... носиш боголику душу у тамној посуди тијела. *Шен.*

богола̀ико прил. *слично богу, као бог.* — У јаду [си] боголико лијеп. *Крањч. С.*

богоља̀убан, -бна, -бно *в. богољубив.* — Дуго вријеме [је] у самоћи трајао овај богољубни живот. *Водн.*

богоља́убац, -у́пца м *онај који воли бога, побожан човек.* — Дошли смо на разговор ... о онима који су претерани богољупци. *Богдан.*

богољу̏бив, -а, -о *који воли бога, побожан.*

богоља̀ље с, **богоља̀убно̀ст,** -ости ж и **богоља̀ство** с *љубав према богу, побожност.* — У свакој кући . . . кушала је она пресадити осјећај богољубности и кршћанске набожности. *Том.* Пуна вере и богољупства затече га школски распуст. *Ћип.*

богòмā̏јка ж рлг. *мајка божја, Богородица.* — Богомајку зову мрачни сањари. *Матош.* фиг. Да рекне трипут: »Земљо богомајко! . . . Дадох главу за главу . . . откупих роба од гроба . . .« *Вес.*

богòмати, -тере ж *в. богомајка.*

бо̀гомдā̏н, -а, -о *в. богодан.* — Нико не би . . . мењао богомдани изглед вароши. *Андр. И.*

богòмил[1] м ист. = богумил[1] *припадник средњовековне хришћанске верске секте, код нас нарочито распрострањене у Босни.*

богòмил[2], -а, -о = богумил[2] *који је мио богу.* — [У других народа] нити језик тако је лијеп, нити обичај тако уљудан и богомил како наш. *Кур.*

богоми́лац, -лца м *в. богомил*[1]. — Шћепан Косача, богомилац, добио је од цесара . . . наслов херцога. *Павл.*

богòми́лскӣ, -ā, -ō *који се односи на богомиле:* ~ јерес, хереза, ~ учење.

богòми́лство с *богомилско учење.*

богòмио, -ила, -ило *в. богомил*[2].

богòмоља ж **1.** *храм, црква.* — Чуо је да ће »надвојвода« посетити и ту цркву као и све богомоље. *Андр. И.* Разгледасмо . . . трошну богомољу. *Буд.* **2.** *служба у цркви; молитва.* — Њој је доста . . . што ће јој имати ко »уделити за душу и поменути је на богомољи у цркви«. *Дом.* Заједничке богомоље за кишу, за плодност у пољу . . . почињу се вршити без . . . свештеника. *Ђорђ.*

Изр. без невоље нема богомоље *човек се обично моли кад је у невољи.*

бо̀гомо̀љан и **богòмо̀љан,** -љна, -љно *који се радо моли богу, побожан.* — Пјева близу оргуља и . . . богомољних стараца. *Матош.* Лопужина бјеше . . . мирњачина и богомољан. *Мат.*

богомо́љац, -љца м *онај који се радо и много моли богу, побожан човек.* — Нијесам особит богомољац. *Шен.*

богомо̀љачкӣ, -ā, -ō *који се односи на богомољце.*

богòмо̀ље с *молитва, мољење богу. Вук Рј.*

богòмо̀лка ж **1.** *женска особа богомољац.* — Била се прометнула у силну богомољку. *Том.* Ревносне богомољке почеле [су] појати. *Чипл.* **2.** зоол. *инсекат, кукац правокрилац* Montis religiosa. *Терм. 4.*

богòмо̀лнӣк м *в. богомољац.* — Уводио [је] богомољнике [у цркву]. *Бож.*

богòмо̀лскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на богомољу:* ~ књига. **2.** *в. богомољачки.*

богомо̀лство с *особина онога који се моли богу; побожност.*

бо̀гомрā̏к м ков. *немање вере у бога, неверовање у бога.* — Изгубио [се] у богомраку . . . реторичне псеудорелигиозности. *Крл.*

богòмрā̏чје с ков. песн. *богомрак.* — Кроацијо, једина, последња богињо мог бунтовничког богомрачја. *Матош.*

богòмрзак, -рска, -рско рлг. *који је неделима својим заслужио гнев божји, богумрзак.* — Кад орлове српства сиве . . . виђе везир богомрски . . . *Њег.*

богомр̏зац, -р̏сца м (ген. мн. богòмр̏зāцā̄) *онај који мрзи бога, отпадник од бога;* супр. богољубац.

богòмрзнӣк м ков. *в. богомрзац.*

богòмрско прил. *в. богумрско.*

богонијѐкалац, -аоца м (ијек.) ков. *онај који одриче постојање бога.* — Осим богонијекалаца има дивљих народа који нијесу имали предоџбу ни о богу. *Баз.*

богòносан, -сна, -сно *који носи бога у себи, побожан.* — Добио је . . . пријепис . . . проповједи, »богоносног оца нашег Исака Сирина«. *Л-К.*

богòносац и **богоно̀сац,** -сца м *онај који носи бога у себи, побожан човек.* — То је ваш калуђерски задатак, јер овај је народ богоносац. *Л-К.* Ово би рекао . . . као молитву какву, служећи се ријечима старца, богоносца. *Шимун.*

богоо̀тац, -оца м рлг. **1.** *бог отац.* **2.** *отац и родитељ по богу.* — Као родитељу и богооцу не могу него да ти љубим руку. *Љуб.*

богоо̀тпаднӣк м *онај који неће да зна за бога, отпадник од бога.* — Онако их [деци носе набодене . . . да угоде нечовечној њуди тиранина, богоотпадника. *Њег.*

богопо̀мазāн, -а, -о *в. миропомазан.* — Окруженима и богопомазанима [се] робује као у митско вријеме. *Цес. А.*

богопосла́нство с ков. *посланство од бога, оно што је предодређено.* — Ти »дивљи Босанци«, не схваћајући . . . то богопосланство, замишљали су под појмом Европе неку велику бештију. *Кик.*

богопро̀тӣван, -вна, -вно рлг. ков. *који није богу по вољи, безбожан.* — Ви хоћете да ја затворим ово свето мјесто да га не газите богопротивним ногама. *Лаз. Л.*

богопсо́вац, -вца м ков. *в. богохулник.* — Облаци се сударише као да ће сасути стријеле од порока на богопсовце. *Крањч. С.*

Ми смо богопсовци, изелице, ненавидници. *Вос. Д.*

богора́дање с *гл. им. од богорадати.*

богора́дати, богòрāдам несврш. *в. богорадити.* — Чувају мртваца и ... од срца богорадају и моле за покој душе његове. *Рад. Д.*

богора́дити, богòрāдим несврш. неprел. (ређе прел.) *преклињати, усрдно молити понављајући стално »бога ради«; просити.* — Морају богорадити за препоруком. *В 1885.* Без наде и помоћи богоради кап воде. *Андр. И.* Слепци се посадили украј стаза и богорадећи искаху дара и милостиње. *М 1867.*

богòрāдник м *онај који богоради, просјак. Вук Рј.*

богора́ђење с *гл. им. од богорадити.*

богòродан, -дна, -дно *који је божанског порекла*; фиг. *творачки, стваралачки.* — Ми пливамо плимом богородног сунца. *Крл.*

Богòродица и **Богорòдица** ж *према хришћанској религији, мајка божја, мајка Исуса Христа*: пресвета ~, пречиста ~.

Богòродичин и **Богорòдични,** -а, -о *који припада Богородици.*

богòсват м покр. *сват по богу.* — Водите ме к мужу као богосвати, један од вас нек ми је кум вјенчани. *Љуб.*

богосèстра ж покр. *посестрима.* — Ја те искрено примам за богобрата, а ти мене узми срчано за богосестру. *Љуб.*

бо̏госин м рлг. *према хришћанској религији, божји син, Исус Христос.* — Та и богосин Исус раставио се једаред од оца, па је сишао на земљу. *Игњ.*

богòсличан, -чна, -чно ков. *који личи на бога, сличан богу.* — Лако је разумети ... зашто је укус богосличних Јелина био тако развијен. *Цар М.*

богòслов, -а и **богослóвац,** -вца м **1.** *онај који се бави богословљем, теолог.* — Ал' нијесам досада знавао да си такви богослов дубоки. *Њег.* То су моралнодидактичка дјела ... писана од учена богословца. *Комб.* **2.** *ђак богословије, студент богословског факултета.* — Граматичари ... и богослови полако су се вукли у школу. *Шов.* Није хтсо као богословац да [се] запопи. *Мил. Ж.*

богослòвија ж *богословље, теологија и школа за то учење.* — Многи су Срби прелазили у Русију да ондје уче богословију. *Јаг.* Мислим ... да га дам у Карловце у богословију. *Игњ.*

богослòвскй, -ā, -ō *који се односи на богословију*: ~ школа.

богòслōвље с *учење о богу и вери, теологија.*

богòслōвнй, -ā, -ō *в. богословски*: ~ училиште.

богòсловскй, -ā, -ō **1.** *који се односи на богословље, теолошки*: ~ литература, ~ расправа, ~ учење. **2.** *који се односи на богослова, који припада богослову и богословима.* — Умотавао се све јаче у богословски капут. *Вуков.* **3.** *који се односи на богословију*: ~ школа.

богòсловски прил. *као у богослова.* — Коса лепа ... пала на рамена ... а раздељена по среди онако богословски. *Срем.*

богослȕжба ж црквн. *в. богослужење.*

богослужéње с *служба божја у цркви, црквени обред*: словенско ~, глагољско ~. Изр. одвојити од ~ црквн. *одузети свештенику право вршења обреда.*

богослȕжитељ м ков. *свештеник.* — Отада су Ђаковићи давали селу за свако колено по једног богослужитеља. *Марк. М.*

богòслȕжје с цсл. *в. богослужење.* — Поменути обреди били су дио црквеног богослужја. *Водн.*

богоȕгодан, -дна, -дно рлг. *који је богу у вољи, побожан*: ~ дело, ~ посао.

богоȕгоднйк м рлг. *онај који је богоугодан, праведник, светитељ.* — Око тих ... анђела, светаца, богоугодника и испосника ... увијек се повија мутна, ... мистериозна шутња. *Крл.*

богоȕгодно прил. рлг. *на богоугодан начин.*

богоȕгоднōст, -ости ж *особина и својство онога који је богоугодан, онога што је богоугодно, побожност.*

богòхȕлан, -лна, -лно рлг. *који хули на бога, који вређа бога.* — Да вас црква католичка послије тако богохулне изјаве још увијек држи у својим редовима, не иде у моју материјалистичку главу. *Крл.*

богохȕлац, -лца и **богохȕлитељ** м *в. богохулник.* — Само да не чују блсфемије старог богохулца. *Бег.*

богòхулити, -им и **богохȕлити,** богòхȕлим несврш. *хулити на бога, вређати, грдити бога.* — Носио [је] спортска одела, богохулио, псовао. *Дав.* По свом ... обичају почиње да богохули. *Л-К.*

богòхȕлник м рлг. *онај који хули на бога, безбожник.* — Зет њен прогласио се атеистом ... Госпа Нола, побожна жена, истерала богохулника из куће. *Сек.*

богòхȕлничкй, -ā, -ō *који се односи на богохулнике.* — Дела Спинозе су одмах била забрањена као богохулничка и безбожничка. *ПИФ.*

богòхӯлно прил. *на богохулан начин, безбожно.*

богоху́лство с рлг. *хуљење на бога.* — Притиште [га] лажно обећање, претварање, крива заклетва, богохулство. *Шкреб.*

богòхуљење и **богоху́љење** с *гл. им. од богохулити.*

бо̀гочаст ж заст. *в. богочашће.* — Хљебац свакидањи ... преча им је брига него богочаст. *Прер.*

богòчашће с заст. *слављење бога или богова*; супр. богохуљење. — Умовање Питагороваца унутрашњом је нуждом прелазило у богочашће. *Баз.*

богòчовек, ијек. богочовјек, м рлг. *онај који је у исти мах и бог и човек* (*Исус Христос*). — Ни у величини назаретског богочовека нема ничег дирљивијег него у смрти и мудрости атинског филозофа. *Дуч.*

богòчовјек, ек. богочовек.

бо̀гоштовање, -вна, -вно *црквени, вероисповедни, верски.*

богòштовље с **1. а.** *вероисповест.* — Дандоло је допустио уређење од 40 жупа »богоштовља грчкога«. *Шиш.* **б.** *послови цркве и вере.* — Одлучи ... да ће потражити високу господу владиног одјела за богоштовље и наставу. *Том.* **2.** *богослужење.* — Храм није био посвећен ни унутра приправљен за богоштовље. *Старч.*

богу̀мил[1] м = богомил[1].

богу̀мил[2], -а, -о = богомил[2]. — Ход' те виле богумиле, не бојте се туђе силе. *Прер.*

богумѝлац, -лца м *в. богумил*[1]. — Бијаше дјед богумилаца. *Шен.*

богу̀мӣлскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на богумиле*: ~ јерес, хереза, ~ учење.

богу̀мӣлство с *богумилско учење.*

богу̀мрзак, -рска, -рско *који је мрзак богу, безбожан.* — Преносе се и богумрски цитати из његових дјела. *Цар Е.*

богу̀мрско прил. *безбожно.*

бо̏д м (мн. бо́дови) **1.** *убод иглом или неким шиљатим предметом.* — Сваким бодом игле знала [је] ... да ни она ни њен вез неће никада видети Незука. *Андр. И.* Збројих тридесет и једну жртву; шездесет и два бода ножа. *Гор.* **2.** *техника у шивењу и везењу*: ~ у ~, ~ за иглу, ~ пред иглу, крупан ~, ситан ~ и сл. **3.** *бодеж, предмет којим се боде* (*бајонет, шиљак, зубац и др.*). — Бануше у собу два оружника с натакнутим бодовима на својим пушкама. *Том.* **4.** (обично мн.) покр. *в. бодац* (*3*). — Силни бодови у прсима не дадоше му даље говорити. *М 1867.* **5.** *боцкање, пецкање* (*од мраза*). — И он је при боду мраза ... затрептао. *Уј.* фиг. *боцкање, жаока.* — Отац Руфим је пун бода. Узалуд уснама у слатко рухо облачи ријечи. *Јел.* **6. а.** спорт. *јединица којом се означава степен успеха у такмичењима.* **б.** *нарочити покрет мачем у мачевању.* **7.** *поен, јединица за процењивање вредности нечега, нпр. стана.* — Купатило укупном збиру бодова по једном квадратном метру доноси ... пет бодова. *Б 1959.*

Изр. добити меч на бодове (у боксу) спорт. *добити меч на основу већег броја бодова, поена, за разлику од добијања »нокаутом«* (*обарањем противника на тло*).

бо̏да ж покр. **1.** *дебело шило којим се буше рупе на опанцима. Рј. А.* **2.** *један од шиљака на виљушци.* — [Вилица] са двије боде. *Креш.* **3.** *бајонет, бодеж.* — У кућу упадоше два војника с пушкама и бодама на њима. *Мул.*

бо̏дав, -а, -о покр. *в. бодљикав.* — Неки људи су се хвалисали: да је цијела земља бодава смрека. *Јел.*

бо̏даљ, -дља м бот. *назив за неке бодљикаве биљке из пор. главочика* **а.** *паламида. Р-К Реч.* **б.** *стричак. Вук Рј.*

бода́љац, -љца м бот. *зељаста биљка* Lactuca saligna. *Р-К Реч.*

бо̏дар, -дра, -дро **1.** *крепак, ведар, чио.* — Осјетио [се] ... момачки свјеж и бодар. *Кол.* Над свим тим музика бодра, подскочна. *Бен.* **2.** *пажљив, будан, опрезан.* — Из кафане газдино бодро око спазило товар. *Рад. Д.*

бо̏дац, бо̀ца м (ген. мн. бо̏да̄ца̄ и бода́ца̄) **1.** *в. бодеж* (*1*). — Ја њега ножем! ... Кад бодац извукох, шикне му на уста крв. *Маж. Ф.* **2.** *убод, уједа.* — Спавај ... ако можеш да спаваш од бодаца и уштипа и зврчака. *Вел.* фиг. У почетку је ... кадгод осјетио као пикњицу, као бодац мали у души. *Донч.* **3.** покр. *пробади, протисли.* — Петар [се] ... тужио на бодац. *Шен.* **4.** нар. *онај који се успешно боде* (*о волу, петлу, итд.*). *Вук Рј.*

бо̀да̄ч, -а́ча м **1.** *онај који боде* (*о волу*). — Гдје ће шутоња с рогатим бодачем. *Гор.* **2.** покр. *врста мреже за риболов. Вук Рј.*

бо̀дачкӣ, -ā, -ō̄ у изразу: ~ вез *врста веза. Вук Рј.*

бо̏два ж покр. *рибарске остве. Вук Рј.*

бо̀двӣште с покр. *дрвено држаље за бодву.*

бо̀деж и **бо́деж** м **1.** *кратак шиљат нож за бодење.* — Наоштрих бодеж. *Шен.* Навали ... свих шест пуковнија с натакнутим бодежима. *Креш.* Бодеж, украшен дијамантима, дар [је] туниског беја. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *оштре, увредљиве речи.* — Пошто све умукну муком, стаде он »говорити

бодеже«. *Матош.* **3.** покр. *в. бодаț (3).* *Вук Рј.* **4.** *убод.* — На костима пећинских људи виђене [су] рупе и други трагови од бодежа зубом [очњаком]. *Жуј.*

бодѐжљив, -а, -о *в. бодљив.* — Окренуо се и на бодежљиву узглављу ... опет заспао. *Јурк.*

бо̀дељка ж зоол. *врста морске рибе са оштрим бодљама, шкрпина* Scorpaena scrofa. *Терм. 4.*

бодѐнӣк, -и́ка м покр. *човек избоден ножем.* — То је просто да човек јаукне као боденик. *Ћоп.*

бо̀дење с *гл. им. од бости.*

бо̀дӗч, -е́ча и **бо̀деч,** -ѐча м зоол. покр. *врста рибе, шкрпун* Scorpaena porcus. *Деан. Рј.*

бо̀дило с **а.** *в. бодеж (1).* — Као да је жигнут ужареним бодилима, Мартин скочи. *Мих.* **б.** песн. *копље.* — Наперена под оружјем војска ... и топузи и бодила бојна. *Март.*

бо̀димицӗ прил. **1.** *бодући (ножем, сабљом).* — Требало је да напада и да парира, да окреће бодимице и сјечимице. *Креш.* **2.** *право, правце.* — Тојага одскочи од коња те бодимице кадију у главу. *БВ 1906.*

бо̀д-ли́ста ж спорт. *формулар у који судија бележи бодове, поене такмичара.*

бо́дља ж **1.** *тврд шиљат израштај код неких животиња и биљака, нпр.: јежева бодља, трн и сл.* — На дебелом стаблу [кактуса] налазе се многобројне бодље. *НЕ.* Нос [му] као краставац, бркови као јежеве бодље. *Вес.* **2.** *метални шиљак.* — Извлачио [је] бодљикаву жицу ... остављајући на бодљама мало крви из длланова. *Вучо.* **3.** покр. *дашчица са екserима, чавлима која се веже телету на главу да не може сисати, оства.* — Спала му [телету] бодља негде на лазини. *Бур.* **4.** фиг. *заједање, пецкање, боцкање.* — Пред жаокама и бодљама Војновић се повлачио. *Грол.*

бо̀дљав, -а, -о *в. бодљикав.* — Трње ... шибуцка му лице, жарећи га бодљавим шибним трагом. *Божић.*

бодља́ри м зоол. *систематски назив за врсту морских животиња бескичмењака са бодљама* Echinodermata. *Терм. 4.*

бо̀дљаст, -а, -о *бодљикав.*

бо̀дљати, -а̄м несврш. покр. *в. боцкати.* — Бурњак [ветар] му ... је [лице] дерао и бодљао. *Божић.*

бо̀дљача ж бот. *в. бодаљ.* — Један [деран] дигне реп сивцу ... те они оиамо туре ... руковет бодљаче. *Вел.*

бодља́ши м мн. зоол. *систематски назив за врсту глодара са бодљама на леђима* Hystricidae. *Терм. 4.*

бо̀дљив, -а, -о **1. а.** *који се радо боде.* — Ребри [се] као бодљиво говече. *Ћоп.* **б.** *који боде, који има бодље.* — Уклањала бих трње бодљиво да ти не пара чошну доламу. *Јакш. Ђ.* Овдје ... и бодљивих кестена има. *Марет.* фиг. Очи мале, бо́дљиве. *Шен.* **2.** *в. бодљикав (3б).* — Отада поста он ироничан, бодљив и уједљив. *Ков. А.*

бо̀дљика ж **1. а.** *бодља (1).* — Само је један кактус перио ... своје бодљике у зрак. *Шен.* Нека се подижу власи, као бодљике јежа. *Ил.* Наш је перивој бодљикама ошиљен. *Креш.* **б.** фиг. *пецкање.* — Данас си врло жацава, јер те свака најмања бодљика до крви вријеђа. *Шен.* **2.** *трње, боца.* — Показа ... као неки пролаз међу бодљиком, која је расла на врху зида. *Франг.*

бо̀дљикав, -а, -о **1.** *који има бодље, бодљике.* — Остави човек дупли каранфил, а после нађе какав бодљикави кактус. *Срем.* **2.** *бодљикаст, чекињаст.* — Затим дигну бодљикаву главу. *Шен.* Имам очеву мрку ... кожу и ... ову безмало бодљикаву косу. *Сек.* **3.** фиг. **а.** *продоран.* — Некакав нижи чиновник ... очију бодљикавих, немирних. *Цар Е.* Биле су све ружне ... ситних, бодљикавих, неповерљивих очију. *Петр. В.* **б.** *заједљив, који пецка.* — Тај бодљикави стари момак љубљаше људе. *Матош.* Сеоски шерет, мудро лукав, оштроуман и бодљикав у говору. *Глиг.*

Изр. ~ п р а с е зоол. *глодар обрастао накострешеним бодљама* Hystrix cristata.

бо̀дљикавӧст, -ости ж *својство онога који је бодљикав, онога што је бодљикаво;* фиг. *заједљивост.* — Гуши се његова нарогушеност и бодљикавост према свијету. *Сим.*

бодљи́каре ж мн. бот. *систематски назив за биљке са израштајима који личе на бодље* Hydnaceae. *Терм. 3.*

бо̀дљикаст, -а, -о *који има бодљике; који је као бодљика.* — И крути, бодљикасти чкаљеви украј друма ... и они су нешто. *Петр. В.*

бодљика́ши м мн. зоол. *бодљари.* — Од скупова различитог уситњеног материјала ... спужава, бодљикаша, љуштура ... настаје креда. *Калм.*

бо̀дљичица ж *дем. од бодљика.*

бодљо̀глӑвка ж зоол. *врста глисте* Echinorynchus gigas. *Р-К Реч.*

бодљо̀кож, -а, -о *који има бодље на кожи:* ~ риба.

бодљо̀кожица ж вет. *свињска кожна болест* ichtiosis. *Р-К Реч.*

бодљòкошци, бодљòкожāцā м мн. зоол. *в. бодљари. Терм. 4.*

бодљòреп, -а, -о *који има бодљаст реп (о гмизавцима).* — Бодљорепа агама је позната из пустих крајева сјеверне Африке. *Финк.*

бòднути, -нём сврш. *в. боцнути. Вук Рј.*

бòдовāње с *гл. им. од бодовати.*

бòдовати, бòдујём несврш. **а.** спорт. *оцењивати бодовима, додељивати бодове.* — На европском шампионату бодују се мушке дисциплине. *Пол. 1950.* **б.** *процењивати вредност нечега.* — Летње кухиње треба бодовати као шупе. *Б 1959.*

бòдòвнӣ, -ā, -ō спорт. *који се односи на бодове (ба) и на бодовање:* ~ оцењивање, ~ судија, судац.

бòдòносан, -сна, -сно *који доноси бодове (ба).* — Превидео [је] ... један ... бодоносни офсајд. *НИН 1959.*

бòдоња м зоол. *врста рибе* Gasterosteus pungitius. *Бен. Рј.*

бòдòрка ж зоол. *врста речне рибе црвених пераја* Leuciscus rutilus. — Ко зна колико је сваки од њих прождерао шарана, штука, бодорки или деверика. *НИН 1959.*

бòдрēње с *гл. им. од бодрити.*

бòдрилац, -иоца м *онај који бодри.* — Био [је] бодрилац целе те групе. *КН 1958.*

бòдрилачкӣ, -ā, -ō *који бодри, који се односи на бодриоце.*

бòдритељ м *в. бодрилац.*

бòдритељан, -љна, -љно ков. *в. бодрилачки.* — Пијмо из њега [врча] бодрительну силу досадашњих успјеха. *Дук.*

бòдрити[1], -ӣм несврш. *храбрити, соколити, подстицати.* — Мато соколи и бодри ... дјевојке. *Кум.* Бодрим моје младиће да код куће још размишљају. *Сек.* фиг. *силом гонити, шибати.* — Шкорпијски бодре корбачи. *Крањч. С.*

~ **се** *уз. повр.* — Жупаније су биле у међусобном живахном саобраћају бодрећи се на заједнички ... отпор. *Шиш.*

бòдрити[2], -ӣм покр. *оштрити. Вук Рј.*

бòдро прил. **1.** *крепко, чило, живахно.* — Марширао је бодро и жустро. *Кол.* Сви су ишли лако и бодро. *Чол.* **2.** *с пажњом, пажљиво.* — Ја сам бодро мотрио њихове кораке. *Шапч.*

бòдрōст, -ости ж *особина онога који је бодар.* — Ни ропство није скршило бодрост његовог духа, ни његову виталност. *Глиг.*

Бòдул м = Бодуо тал. подр. покр. *острвљанин, оточанин (у нашем приморју).*

Бòдулица и **Бòдӯлка** ж *острвљанка, оточанка у нашем приморју.*

бòдулскӣ, -ā, -ō *који припада Бодулима, који се односе на Бодуле.*

Бòдуо, -ула м = Бодул.

бòём, боéма м фр. = бохем *особа из редова градске интелигенције (нарочито уметника) која води безбрижан и неуредан живот и живи од данас до сутра.* — Париз с кафаницама глада ... боема и талената. *Матош.* У атељеу је радио један пропали ђак ... даровит цртач, боем и непоправљив алкохолик. *Андр. И.*

боéма ж = бохема *в. боемија (1).* — Литерарна боема стара је као литература. *Матош.*

бòёмија и **боèмија** ж = бохемија **1.** зб. *боеми.* — Велики број израђених улога ... даје Руцовићу издвојено место у глумачкој боемији. *Грол.* **2.** *особина онога који је боем.* — Многе црте своје личне боемије унео је у своја дела. *Глиг.*

бòёмскӣ, -ā, -ō *који се односи на боеме.* — Давши се на боемски живот разболи се и умре млад. *Барац.*

бòёмски прил. *на боемски начин, као боем.* — Живео је и радио стихијно, неуредно, боемски. *Глиг.*

боéмство с *особина онога који је боем.*

боèмчина м *аугм. од боем.*

боèмштина ж пеј. *в. боемство.* — Боемштина није више у духу времена. *Кол.*

бóжак, бóшка м *врста амајлије.* — На врату скупоцјен низ бисера ... на којем је под грлом висио »божак«, златни урес налик медаљону. *Новак.*

божàнскӣ, -ā, -ō = божанствен **1. а.** *који се односи на божанства.* — Између тих животиња изабрали су једну ... и исказали јој божанске почасти. *Пов. 1.* **б.** *који има особину божанства.* — Догађај онај ... божанска Афродита без сваке саслуша жучи. *Митр.* **2.** *божји.* — Стигосмо ... у трећи појас, гдје се вјештине божанске правде у свој грози виде. *Комб.* **3.** *изванредно леп, диван, изврстан.* — Липа је мирисала божанским мирисом. *Вес.* Глас ти мора бит божанског чара пун. *Цес. Д.*

Изр. ~ искра *песнички дар;* ~ надахнуће *песничко надахнуће.*

божàиски прил. = божанствено *изванредно, дивно, изврсно.* — Тело му је божански лепо. *Јанк.*

божàнствен, -а, -о = божàнскӣ. — У његовим очима пламћаше божанствена искра. *Шен.* Ја не умем да избирам оне слатке речи којима људи најбожанственије осећање тумаче. *Трифк.* Као да пјева само звијездама божанствени пјевач. *Кос.*

божа̀нствено прил. = божа̀нски. — Она игра божанствено. *Каш.*

божа̀нственōст, -ости ж *својство и особина онога што је божанствено.*

божа̀нство с *бог; биће божанске природе.* — Обичаји су били прави закони ... по њима су људи општили са божанствима. *Ђорђ.* Та несхватљивост ... не би била доказ о божанству. *Крл.* фиг. *предмет обожавања.* — Једино божанство у које је веровао ... било је новац. *Ћос. Б.*

бо̀жем прил. покр. *бајаги, тобоже.* — Кирђага као божем није знао ништа шта се догађа. *Глиш.*

бо̀жӣ, -ā, -ē дијал. *в. божији.*

бо̀жӣj, -ијā, -ијē заст. *в. божији.*

бо̀жијӣ, -ā, -ē = божји **1.** *који се односи на бога, који припада богу, који потиче од бога.* **2.** *предан богу, праведнички, племенит.* — Нигде није забележено ... како и откуд се нашао тако чист и узвишен божији човек. *Андр. И.* **3. а.** *за појачавање значења именице: прави, боговетан.* — Излазио [сам] у вересију, па страхота божија. *Глиш.* По цио божији дан на оној жези ... трчи, скачи. *Мул.* **б.** *цео, васцели.* — Да изгони брата, жеља му је клета, из очева добра, из божија света. *Змај.*

Изр. Бож(и)ји дан *други дан Божића. Вук Рј.*; ~ син рлг. *Исус Христос*; ~ слуга *свештеник*; ~ суд *мазија*; ~ угодник *светац*; ~ човек *миран, скрушен човек*; *онај који никоме зла не чини*; ~ овчица **а)** зоол. *бубамара. Терм. 4.* **б)** фиг. *миран, плашљив човек*; ~ помоћ *у поздравима: добар дан*; иза божијих леђа, за божијим леђима *в. богу иза леђа, уз бог (изр.)*; ~ дрво, дрвце бот. *лековита биљка из пор. главочика, рутвица* Artemisia abrotanum. *Сим. Реч.* краљевство ~, царство ~ рлг. *рај*; кућа ~ црква; на бож(и)ју вересију, на милост бож(и)ју *несигурно, на ризик*; назвати бож(и)ју (помоћ) *поздравити кога са: помози бог! или: добар дан!* по бож(и)јој вољи рлг. *онако како треба*; под бож(и)јом капом шаљ. *на овом свету*; прст ~ рлг. *суђено је*; сила (тма) ~ *мноштво*; терати до бож(и)је куће *гонити колико се највише може (у претњи)*; у бож(и)јој руци *независно од наше воље, несигурно, неизвесно.*

бо̀жиковина ж бот. *в. зеленика. Рј. А.*

бо̀жити, -ӣм несврш. нар. песн. *називати коме бога или божју помоћ. Вук Рј.*

бо̀житњӣ, -ā, -ē дијал. *в. божићни.* — И тако крену њих деветина на божитње покладе. *Љуб.*

Бо̀жић м рлг. *хришћански празник, 25. XII, којим се празнује рођење Исуса Христа.* Изр. Велики ~ *Божић*; **Мали** ~ *Нова година, 1. I*; гојити прасе уочи Божића *одлагати посао за последњи час*; као ~ и Бадњи дан *нераздвојно, увек заједно.*

бо̀жӣћ, -и́ћа и **бо̀жић** м *дем. од бог.*

бо̀жићевā̏ње с *гл. им. од божићевати.*

бо̀жићевати, -ћујēм несврш. = божићовати *празновати Божић.* — [Она] је божићевала код својих. *Шимун.*

бо̀жићковати, -кујēм несврш. *божићевати.* — И мени ваља негде божићковати. *Ком.*

бо̀жићнӣ, -ā, -ō *који се односи на Божић.* Изр. ~ дрвце *в. уз дрвце (изр.).*

бо̀жићница ж етн. **1.** *јабука која се поклања о Божићу.* **2.** *јабука коју младожења даје девојци кад жели да му постане заручница.* — Није ... чудо да су младицу сви зорнији ... младићи нуђали божићницом. *Шен.* **3.** (у атрибутској служби) *божићни.* — На танким се нитима њихале ... јабуке божићнице. *Ђал.*

бо̀жићњāк и **бо̀жићњā̏р** м нар. *прасе које се пече о Божићу.* — Па какав им то Божић може бити кад ... немају божићњара. *Ћос. Д.*

бо̀жићњӣ, -ā, -ē *в. божићни.*

бо̀жићовање с *гл. им. од божићовати.*

бо̀жићовати, -ћујēм несврш. = божићевати.

бо̀жица ж = богиња.

бо̀жичин, -а, -о *који припада божици.*

бо̀жјāк м (вок. бо̀жјāче) **1. а.** *просјак.* — Било му је као божјаку који се пробудио у чистом, бијелом кревету. *Матош.* Повијају се ... као божјаци кад просе милостињу. *Петр. В.* **б.** пеј. *несрећник, пропао човек.* — Та-а-ко! Божјаче, несрећо, губо. *Мат.* Шта је све божјак и нечовјек од мене радио! *Буд.* **2.** зоол. *в. пупавац. Вук Рј.*

божја̀кати, -ā̏м и **божја́кати,** бо̀жјāчēм несврш. *богорадити, молити за милостињу, просити.* — [Просјак] између две запевке ... брзо божјакао. *Рад. Д.*

бо̀жјāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на божјаке, просјачки.*

бо̀жјāчки прил. *на божјачки начин, као божјаци, просјачки.*

божја̀штво с **1.** *стање онога који је божјак, сиромаштво.* — И богатство и божјаштво ... једнако се скопчавају. *Каш.* **2.** зб. *божјаци.*

бо̀жјӣ, -ā, -ē = божији. — На Божић је дошао фратар у Травник, па је служио свету мису и приповиједао ријеч божју. *Маж. М.* У њој оста божји лик. *Змај.*

Копати гробове ... по таквој врућини није шала, него мука божја. *Јонке.* И тако је то бивало ... свакога божјег дана. *Мат.* Нема смисла, човече божји, да идеш такав. *Каш.*

бо̏жман м брод. покр. *в. боцман*[2]. — Од кољена морнар — у задње вријеме божман — морао се повући. *Цар Е.*

бо̏жӯр, -а и **бо̏жӯр,** -у́ра м **1.** бот. *зељаста биљка са крупним обично црвеним цветом* Paeonia officinalis. *Терм. 3.* **2.** фиг. *руменило*; *црвена боја.* — На образима су јој цветали црвени божури. *Петр. В.* ир. На носу један божур увек му је цветао. *Змај.*

Изр. косовски ~ бот. *врста божура* Paeonia decora. *Сим. Реч.*

бо̏жура ж покр. *в. божићњак. Вук Рј.*

божу́рак, -рка м бот. *в. божур* (*1*). *Вук Рј.*

бо̏жураст, -а, -о *који је као божур*; *боје божура, румен.* — Београд се купао у божурастој светлости јутарњег сунца. *Уск.*

божу̏рица ж покр. *в. божићњак. Вук Рј.*

бо̏за ж тур. *врста пића од кукурузног брашна и шећера.* — На улицама су се пекли кукурузи, точила боза и лимунада. *Уј.*

бо̏заџија м *онај који прави и продаје бозу.*

бо̏заџи̏јскӣ, -а, -о *који припада бозаџији*: ~ радња.

бо̏заџи̏ница и бозаџи̏ница ж *радња у којој се прави и продаје боза.*

бо̏зна покр. **1.** прил. *ваљда, можда.* — Бозна ћеш у манастир? *Ранк.* **2.** *в. бог зна, уз бог* (*изр.*). — Биће кише, града и бозна шта још неће бити. *Јаки. Ђ.*

бо̏ј[1]**,** бо̀ја м (мн. бо̀јеви, песн. бо̀ји) **1.** воји. **а.** *оружани сукоб између две противничке војске, битка.* — Црни мрак учини крај љуту боју. *Мул.* Бој је трајао око три сата. *Моск.* фиг. *борба, сукоб.* — [Светозар Марковић] држи да није далеко час када ће она [Интернационала] »ступити« у одсудан бој с капиталом ... *Скерл.* **б.** *рат.* — Да сам имала девет синова ... сама бих им пушке напунила, па их ... послала у бој. *Ад.* **2. а.** *батинање, бијење.* — Реци ... да су прутови у школама излишни, да се ђаци могу учити без боја. *Шапч.* **б.** *туча, тучњава.* — За бој нису са раскида наши свирачи — како је познато. *Матош.* **в.** *борба између животиња.* — Има још лијепих елементарних игара ... као што су нпр. бој пијетлова. *Рв.*

Изр. бити ~ *водити борбу*; заметнути ~, загазити, угазити у ~ *ући у рат, заратити*; јести боја *добијати батине*; повести, отворити ~ *почети борбу.*

бо̏ј[2]**,** бо̀ја м тур. **1.** *спрат, кат.* — Ја седим доле на доњем боју. *Ком.* Одмах до њих била [је] ислахана, за читав бој виша од њихове куће. *Андр. И.* **2.** *раст, висина* (*човечјег*) *узраста.* — По малој доли ... растао је тршчак, висок готово с човечјег боја. *Глиш.* Брда, заокружена дебелом наслагом снијега у висини човечјег боја, дошла некако мека. *Куш.*

бо̏ј м енгл. *ливрејисани, ливрирани слуга.* — Ко то куца на нашим вратима? ... »бој« одељења за ручавање. *Мил.*

бо̀ја ж тур. **1.** физ. *утисак који на око чине осветљени предмети* (*бело, црно, жуто итд.*): светла ~, тамна ~, мирна ~, мртва ~, жива ~ и сл. **2.** *материја која служи за бојење, фарба.* **3.** мн. *застава.* — Савезнице могу задржати и своје националне боје и грбове. *Петр. В.* **4.** спорт. **а.** *дрес, одећа такмичара одређене боје.* — Вратар мора носити боју која ће га разликовати од осталих играча. *Ног.* **б.** мн. *клуб, репрезентација.* — Они ће на ... трци у Тренту бранити наше боје против њемачких ... и талијанских тркача. *Вј. 1957.* **5.** карт. *свака посебна од четири врсте карата за играње.* — Што је имао карте, мани се! Имао све боје и то све највеће карте. *Вин.* **6. а.** *руменило коже, нарочито у лицу.* — Петја дође брзо к себи, боја му се врати у лице. *Крањч. Стј.* **б.** *изглед, спољашњост.* — Кукуруз ... живнуо ... и лишће му добило опет здраву боју. *Нам.* Њено је лице и превише у мртвачку боју обојено. *Јел.* **7.** физ. *утисак који на слух чине споредни тонови*; *израз који се у гласу показује, карактеристика гласа.* — Говорио је ... дубоким гласом без боје и живости. *Андр. И.* Као љубавница ви успављујете умирујућом бојом гласа. *Мар.* Горњи тонови који су помешани са основним тоном чине боју тона. *Физ. 3.* **8.** фиг. **а.** *политичко и класно обележје*; *идејни став, убеђење, уверење, мишљење*; *врста.* — Нико [се] није од управљача ценио по знању и карактеру, но по политичкој и династичкој боји. *Марк. Св.* Овде нас има свих боја и нијанса, почев од реакционара, па преко грађанских левичара до комуниста. *Јак.* Пацифисти свих боја ... служили су се њоме [књигом] као ... средством за ... пропаганду. *Јонке.* **б.** *изразитост*; *уметничко средство*; *књижевно обележје.* — Ваше су ријечи давале живот и боју читавом низу градића. *Наз.* Само излагање има каткад књижевну моралиозаторску боју. *Поп. П.* Смрт ... која чека те несретнице бијаше нацртана ... крутим али вјерним бојама. *Војн.*

Изр. анилинска ~ *вештачка* (*индустријски добивена*) *органска боја*; ~ ми (ти, му итд.) се (не) прима покр. *има* (*нема*)

успеха. — Хтео [би] да ... се освети ... Јанку, али му се боја никако не примаше. *Лаз. Л.*; водена ~ слик. *боја за сликање која се растваpа у води*; добити боју *порумењети*; дречећа, кричава ~ *сувише упадљива боја*; заштитна ~ зоол. *боја животиња слична околини*; изићи, излазити с бојом на среду *отворено изнети, износити своје мишљење*; комплементарне боје *боје спектра које, оптички помешане, дају белу боју*; локална ~ *карактеристичне особености неког краја*; масна (уљана) ~ *боја помешана с уљем*; показ(ив)ати се у правој боји *откри(ва)ти своју праву природу*; променити боју а) *побледети или поцрвенети (обично у љутини)*; б) фиг. *прећи у другу политичку партију, странку*; приказ(ив)ати, представити, представљати и сл. а) у правој боји *онако како јесте*; б) у ружичастој боји *оптимистички, улепшано*; в) у црној (ружној, тамној) боји *рђаво, песимистички.*

бојàги и **бојáги** прил. покр. *в. бајаги.*

бојàдисање с *гл. им. од бојадисати (се).*

бојадисадница ж *радионица у којој се бојадишу разни предмети.*

бојàдисар м *онај који боји, који бојадише, личилац, бојаџија*[1], *фарбар.*

бојàдисарскӣ, -ā, -ō *који се односи на бојадисаре*: ~ занат.

бојàдисарство с покр. *занат бојадисара.* — Обје руде служе ... у бојадисарству при штављењу коже. *Туђ.*

бојàдисати, -и̏шēм несврш. **1.** *в. бојити.* — Лице кућа [се] шарено бојадише. *Петр. В.* **2.** фиг. **а.** *давати стварима други изглед.* — Он је своју злоћу тако вјешто бојадисао видом крепости. *Богд.* **б.** *уносити израз и расположење у уметничко дело.* — Сваки човјек има други темпераменат, а темпераменти бојадишу и стихове. *Уј.* **в.** *улепшавати.* — Жену је волио ... као ... биће које бојадише житак, ослонац је, хватиште за живот. *Кал.*

~ **се** *мазати се, шминкати се.* — Не само да су се одевали но су се и кинђурили и бојадисали. *Жуј.*

бојàжљив, -а, -о *који се боји, плашљив; неодлучан.* — Свијет се питао како се од оног бојажљивог софте ... направи змај што коље и дави. *Андр. И.* И све се под небо диже кô балон што ћух га бојажљив њише. *Кам.*

бојàжљивац, -йвца м *бојажљив човек, плашљивац.* — Сви ти бојажљивци бивају гажени. *Јакш. Т.*

бојажљи́вко м *в. бојажљивац. Р-К Реч.*

бојàжљиво прил. **1.** *плашљиво, са страхом; неодлучно, као да се боји.* — фиг. Светлост је ... улазила бојажљиво у земуницу. *Вас.* **2.** фиг. *нечујно, једва чујно.* — Воловска клепка бојажљиво звони. *Пар.*

бојàжљивōст, -ости ж *особина онога који је бојажљив.* — Нерасположење ... је на часове прелазило у бојажљивост. *Фелд.*

бо̀јāз ж и м песн. заст. *в. бојазан.* — Дршћу и хвата их бојаз. *Марет.* Уз чудну бојаз нога амо ступа. *Шен.*

бо̀јāзан[1], -зни ж *зебња, плашња, страх.* — Забринуто изјави своју бојазан над судбином ... своје пасторке. *Мил. В.* Панична бојазан ... притисну ме и сада. *Наз.* Она је ту забринутост оправдавала бојазнима које су у њој побудили догађаји последњих дана. *Цар М.*

Изр. нема бојазни *нема опасности.*

бо̀јāзан[2], -зна, -зно заст. *в. бојажљив.* — — А бојазан поглед оборила. *Бот.* Настојаше бодежом пробости блиједу бојазну кошуту у бијегу. *Креш.*

бо̀јāзно прил. *в. бојажљиво.* — Мајко! проговори бојазно Златка. *Шен.*

бојáзнōст и **бо̀јāзнōст**, -ости ж *в. бојажљивост.*

бо̀јак, бо́јка м песн. *хип. од бој.* — Ја ћу с агом љути бојак бити. *Огр.*

бојàли прид. непром. тур. песн. *обојен, шарен.* — Пак изиде на бојали кулу. *НП Вук.*

бо̀јан, -јна, -јно *в. бојен.*

бо̀јана ж зоол. покр. *укљева. Вук Рј.*

бо̀јанџија м тур. заст. *борац, ратник.* — Видите ли Дубровчане како се мудро одржаше, а бојанџије нијесу чисто. *Љуб.*

бо̀јāње с **1.** *гл. им. од бојати се.* **2.** *страх, стрепња.* — Немој се у срцу бојат па бољег да прескочиш кога и да изабереш горег од бојања самога свога. *М-И.*

бо̀јāр[1], -а́ра м рус. ист. = бољар *властелин, племић (у Русији), спахија (у Румунији).*

бо̀јāр[2], -а́ра м **1.** *занатлија који се бави бојењем тканина, бојаџија.* **2.** *трговац бојама.*

бо̀јара ж *бојарева радионица.*

бојáрев, -а, -о = бојаров *који припада бојару.*

бојàрица и **бо̀јāрка** ж *женска особа бојар*[1]. — Устане млада бојарица. *Матош.*

бојáров, -а, -о = бојарев.

бо̀јāрскӣ[1], -ā, -ō *који се односи на бојаре*[1], *властеоски.*

бо̀јāрскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на бојаре*[2], *бојаџијски.*

бојáрство[1] с *класа бојара.*

бојáрство[2] с *бојаџијски занат.*

бо̀јати, -ām покр. *в. бојити.*

бо̀јати се, -јӣм се несврш. **1.** *осећати страх, плашити се; стрепети.* — Ружице, не бој се од мене. *Јакш.* Ђ. Зеленога се аутомобила стану бојати као куге. *Крањч. Стј.* Бојали смо се за службу, за парче хлеба. *Пер.* Кад грми, свак се себи боји. *Мул.* **2.** (само одрич.) *не стидети се, не уступати.* — Стар човек, али се у раду не боји младића. *Вес.*

Изр. ~ *има разлога за страховање.* — Бојати се било да би Аустрија могла радити противно тежњама руским. *Нов.*; ~ своје сене *бити јако плашљив*; бојим се *све ми се чини, изгледа ми.* — Ако ли ме упита, бојим се да ћу умукнути заувијек. *Јурк.* не бој се *сигурно, нема друге.* — Тиса је њега прогутала . . . с њим смо ми свршили. Не бој се! *Чипл.*

бо̀јац, бо́јца м **1.** *борац, убојица.* — Иза њега . . . јахао је чувени кавгација и бојац Мујо. *Ћоп.* **2.** покр. *туча, тучњава, свађа.* — Воћа . . . забрани русвај у војсци, јер многи се свађају и бију: кад нестани новац, настани бојац. *Љуб.* **3.** покр. *ојнак (орах којим се у игри гађа купа). Вук Рј.*

бо̀јачница ж *радионица у којој се боје разни предмети. Пол. 1959.*

бо̀јаџија[1] м заст. *в. бојар*[3] *(1). Вук Рј.*

бо̀јаџија[2] м *в. бојац (1). Вук Рј.*

бо̀јаџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на бојаџије.*

бо̀јаџиница ж *радионица у којој се врши бојење (нпр. пређе).*

бо̀јēван, -вна, -вно = бојован **а.** војн. *убојни, који служи за бој*: бојевни метак, бојевна муниција. **б.** *борбен, расположен за борбу.* — Бојевна енергија партизана није осећала потребу за трагичном емоцијом. *Сек.*

бојѐвати, бо̀јујēм несврш. = бојовати *водити бојеве, војевати.* — Девет година тамо бојевасмо. *Марет.*

бо̀јевӣ, -ā, -ō рус. **а.** војн. *бојеван (а)*: ~ метак, ~ муниција. **б.** *бојни, борбени.* — Партизанска бојева песма, козарачко коло, је весела песма. *Сек.*

бојѐвит, -а, -о = бојовит *ратоборан.* — Бојевиту војску по бојишту крете. *Кош.*

бо̀јен, -а, -о *који је у боји, обојен*: ~ окно.

бо̀јēње с *гл. им. од бојити.*

бо̀јило с **1.** *боја (2).* **2.** индив. *свежина, сјај боје.* — Ни једна од његових красних боја не беше изгубила свога бојила. *Креш.*

бо̀јити, -ӣм несврш. *премазивати бојом, потапати у боју; остављати обојен траг по нечему.* — Црвени млаз . . . је бојио белу кошуљу. *Вес.* фиг. Дах музике твоју душу боји. *Радул.* Блаженство боји лице, а срећу точи и по очима и уснама. *Јел.*

Изр. ~ крвљу песн. *проливати крв (за нешто), ратовати, давати жртве.*

~ **се** *мазати бојом лице, косу и др.*

бо̀јица ж шк. **а.** *округли чврсти комадић у води растворљиве боје за рад у школи.* **б.** *писаљка у боји.*

бо̀јишнӣ, -ā, -ō *који се односи на бојиште.*

бо̀јиште с *место где се бије бој, бојно поље, ратиште, поприште.* — Ханибал је . . . одлучио . . . бојиште пренијети у Италију. *Пов. 1.* фиг. Сада је женевски универзитет једино бојиште јавног мишљења. *Дуч.*

бо̀јкот м енгл. **1.** *средство политичке или економске борбе прекидањем неког односа у сврху протеста или притиска.* **2.** *намерно неучествовање (у чему).*

бојкоти́рање с *гл. им. од бојкотирати.*

бојкоти́рати, -о̀тӣрām несврш. = бојкотовати *вршити бојкот.*

бо̀јкотовање с *гл. им. од бојкотовати.*

бо̀јкотовати, -тујēм несврш. = бојкотирати.

бо̀јлија м тур. *стасита особа. Шкаљ.*

бо̀јлер м енгл. *затворен, метални, обично ваљкаст суд, резервоар за грејање воде, обложен изолацијом.*

бо̀јна ж ист. *војна јединица (од око 1.000 људи) у хрватској војсци.* — Стигне вијест да бојна усташа . . . надире батаљону иза леђа. *Донч.*

бо̀јнӣ[1], -ā, -ō **1. а.** *који се односи на бој, који служи за бој*: ~ отров, ~ поље, ~ поредак, ~ ред, ~ кола итд. **б.** *војни, ратни, ратнички.* — Ареи је . . . славом бојном њих опио. *Њег.* Тај племенити чин није . . . никада могао заборавити своме бојном другу. *Том.* Ориле се бојне трубље. *Шен.* **2.** *храбар, јуначки.* — Иза цара три војводе бојне. *НП Вук.*

бо̀јнӣ[2], -ā, -ō тур. покр. *виђен, на гласу.* — Он газда један, бојни трговац . . . дочекао је да дигне руку на њега . . . жена. *Ћор.*

бо̀јнӣк, -ика и **бо̀јнӣк** м **1.** заст. *борац, ратник.* — Херцеговци и јесу бојници, тек чекају да у ватру срну. *Март.* **2.** заст. *онај који се лако побије. Вук Рј.* **3.** ист. *заповедник бојне.* — Није знао ни како се држи пушка . . . а ето пришио човјек чин . . . бојника. *Кол.*

бо̀јница ж **1.** нар. *бој, рат.* — Ја ћу с тобом у бојницу поћи. *НПХ.* **2.** заст. *женска особа ратник.* — Крунослава, одлична пољска бојница . . . код Хоћима [се] борила. *Водн.* **3.** (у атрибутској служби) *бојни, убојит;*

ратни. — А пуцају бојнице лубарде. *НП Вук.*

бо̀јнӣчкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бојнике (1), бојни, борачки, ратнички.* — И бојничке пушке дохватише. *НП Вук.* И крв би за нас био пролио на пољу бојничком. *Кур.*

бојнокопља̀ник, -и́ка и **бојнокопља̀ник** м *ратник наоружан копљем.* — Оде јунак . . . и поведе триста бојнокопљаника. *Гал.*

бо̀јо̄ван, -вна, -вно = бојеван. — Бојовни Франкопани били су под Матијашем . . . увијек у противном табору. *Нех.* фиг. Превођење је бојовни сусрет . . . два језика. *Сек.*

бо̀јо̄вање с *гл. им. од бојовати.*

бо̀јо̄вати, бо̀јујēм несврш. = бојевати. — За власт треба војника — и да се бојује и да се кажњава. *Нех.*

бо̀јо̄вит, -а, -о = бојевит. — Тај је бојовити племић био . . . рођен да буде прави насљедник Хуњадија. *Нех.*

бо̀јо̄вӣк м *в. бојник (1).* — Чини се под силном фијукавом струјом не љуља се дрвље, него густи редови бојовника. *Кос.*

бо̀јо̄вно прил. *борбено; као бојовник.* — Стезати шаке, ударати бојовно длanове по кундацима пушака. *Донч.*

бојо́вно̄ст и **бо̀јо̄вно̄ст,** -ости ж књиж. *борбеност, храброст.*

бо̀јсе и **бо̀јсе** прил. покр. *може бити, можда, ваљда.* — Ноћ [је] мркла, па би бојсе пао у јарак. *Креш.*

бо̀јтā̄р, -ара м мац. покр. *помоћник, момак чобански.* — Чобанин стадо чува . . . а њихови помоћници су бојтари млади. *Чипл.*

бо̀јтā̄рскӣ, -а, -о *који припада бојтару:* ~ штап.

бо́ја̄ија и **бо̀ја̄ија** м *онај који се лако побије, убојица.* — Једино звекет сабаља . . . могао је умирити бојџије. *Ћор.*

бо̄к, бо̄ка м (мн. бо̀кови ретко бо̄ци) **1. а.** *део тела код човека и животиње од ребара до кука, слабина.* — Крчмарица га схватила . . . подбочивши бокове лактима. *Ков. А.* Племенита животиња беше сва у пени, бокови јој се ужасно надимаху. *Вес.* **б.** *кук, бедро.* — Заигра, а бајонет га куцка по левом боку. *Ад.* Њишу се боковима уз чудну кретњу рамена. *Наз.* **в.** *лева или десна страна човечјег тела.* — Превртао сам се с бока на бок, настојећи да заспим. *Чол.* **2.** *страна којкког предмета (брода, чамца и сл.).* — Дебели бокови [лађе] . . . још су чврсти и здрави. *Дов.* Крма [барке] као вретено, а боци малашни и набрекнути. *Војн.* Гвоздени ковчежић . . . је једнијем боком вирио испод кревета. *Мат.* **3. а.** *страна планине, падина, обронак.* — У даљини модре се голи бокови истарске Учке. *Маж. Ф.* **б.** *избочена окука речног тока.* — Равницом је . . . река нечујно текла и великим боковима . . . делила потуљена села. *Ђур.* **4.** војн. *једна страна, лева или десна, борбеног поретка војне јединице.* — Ратно искуство показало је да су бокови . . . увек најосетљивија места трупа у борби. *Пол. 1944.* Десни бок им је обезбеђивала једна сатнија домобрана. *Чол.* Могу драгуни ударити с бока. *Крањч. Стј.*

Изр. из ока (или) из бока; с ока, с бока *ма на који начин, по сваку цену, откуд било;* (ставити, стављати) о ~, уз ~, по боку (коме) *изједначи(ва)ти;* стајати уз ~ (коме) *помагати, бити помагач.*

бо̄к м нем. *седиште кочијаша на колима.* — На боку дрема стари кочијаш. *Поп. Ј.* Једанпут [је] расцопао чело о оно гвожђе што стоји око фијакерскога бока. *Бег.*

Бо̀ка ко̀торскā ж *залив у Јадранском мору крај Котора.*

бо̀кā̄л, -ала м тал. **1.** *сто(л)ни суд за воду или вино, при дну и нарочито при врху сужен, пехар.* **2.** покр. *ноћни суд. Вук Рј.*

бока̀лче, -ета с **бока̀лић** и **бока̀лчић** м *дем. од бокал (1).*

бо̀кā̄р, -ара м и **бо̀кара** ж покр. *бокал. Вук Рј.*

бока̀рић м покр. *дем. од бокар.*

бока̀рица ж покр. *дем. од бокара.*

бо̀каст, -а, -о *избочен, испупчен; бокат, трбушаст.* — Искрсавају разне бокасте . . . боце. *Ад.*

бо̀кат, -а, -о *са великим боковима; трбушаст.* — Нашао . . . снају . . . крупну, бокату. *Јос. Д.* Боката и крива слова су опет почињала да играју. *Ђур.*

бо̀ква ж бот. *в. боквица. Вук Рј.*

бо̀квица ж бот. **1.** *зељаста биљка која се употребљава у народном лекарству* Plantago. *Терм. 3.* **2.** покр. *срце главичастог поврћа.* — Купусу . . . боквица пожутјела. *Војн.*

Бо̀кē̄љ, -е́ља и **Боке́љац,** -ља̄ца м *човек из Боке которске.*

бокѐљица и **бо̀кē̄љка** ж бот. покр. *ружа месечарка* Rosa bengalensis. *Вук Рј.*

Бо̀кē̄љка ж *женска особа из Боке которске.*

бо̀кē̄љскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Бокеље и Боку.*

бо̀керица ж *пушка са две цеви, положене усправно једна на другу.* — Стручњаци намеравају да отпочну са производњом и пушака бокерица. *Б 1957.*

бо̀кē̄шкӣ, -а̄, -о̄ *в. бокељски:* ~ обала.

бо̀кӣн, -и́на м тал. покр. **1.** *део чибука који се ставља у уста.* — А у руке чибук цариградски, у чибуку бокин од Мисира. *НП Вук.* **2.** *цигарлук, цигаретник.*

бо̀клук м тур. *неред, прљавштина, ђубре, смеће, нечистоћа.* — Куд год погледам, неспремљено — све сам боклук! *Јакш. Ђ.*

бо̀кнути, -нём индив. сврш. *мунути, ударити.* — Бокни ти њу који пут у трбух или у ребра, па се не бој ништа. *Маш.*

бо̀кобра̄н м брод. *велико клупче од ужета за заштиту бокова брода приликом пристајања.* — Брод је ударио тупо бокобраном о камену обалу. *Андр. И.*

бококò̀торскӣ, -ā, -ō *који се односи на Боку которску.*

бо̀коњ м мац. брод. *ребра у лађе изнутра.* — Вицеадмирал провео нас је од најдоњег бокоња лађе, па до горе. *Нен. Љ.*

бо̀кӧр, -ора м (лок. бокòру и бо̀кору) мац. **1.** *вишеструко стабло, жбун, грм.* — Шуме бокори цветног јоргована. *Рак.* Гласови [су] . . . падали на . . . бокоре свијетлозелених врба. *Бен.* **2.** *кита, букет, руковет.* — Донијет ћу вам бокор ружа. *Козарч.* Узме бокор сува или сирова босиљка . . . па . . . оде на гробље. *Вес.* фиг. Умешам [се] међу бокор . . . плавих лепотица. *Шапч.*

бо̀кораст, -а, -о *који има облик бокора, разгранат у облику ките.* — Пуно разнолика цвећа, исто као пре, калопер и здравац . . . само су данас . . . бокорастији. *Шапч.*

бокòрӗње с *гл. им. од бокорити се.*

бокòрити се, -ӣм се несврш. *разграњавати се, расти у облику бокора. Вук Рј.*

бокòрић м *дем. од бокор.*

бо̀кӧрје с *зб. им. од бокор, жбуње.* — Силно бокорје ружа . . . *Ком.*

бокòрчић м *в. бокорић.*

бо̀кс[1] м енгл. **1.** спорт. *борба песницама, шакама са нарочитим рукавицама, песничење, шакање.* **2.** *мањи ограђен простор, преграда, собица.*

бо̀кс[2] м енгл. *штављена телећа кожа за обућу.*

бо̀ксӑње с **1.** *гл. им. од боксати (се).* **2.** *бокс (1).* — Давали [су] часове из боксања. *Матош.*

бо̀ксати (се), -ā̄м (се) несврш. = боксирати (се) и боксовати (се) *ударати (се) шакама, песницама.*

бо̀ксӑч, -а́ча м = боксер (1) *онај који се бави боксањем.*

бо̀ксӑчкӣ, -ā, -ō *који се односи на боксаче.*

бо̀ксер м енгл. **1.** спорт. = боксач. **2.** *хладно гвоздено оружје са отворима за прсте и шиљцима над сваким отвором.*

бо̀ксерскӣ, -ā, -ō *који се односи на бокс и боксере.*

боксѝрати (се), бо̀ксӣрām (се) несврш. = боксати (се).

бо̀ксӣт, -и́та м фр. мин. *руда из које се добија алуминиј(ум).*

бо̀ксӣтнӣ, -ā, -ō *који садржи боксита.*

бо̀кс-мӗ̏ч, бо̀кс-мèча м спорт. *такмичење у боксу.*

бо̀кснути, -нём *сврш. према боксати.* — Да оном још здравом десном . . . шаком мало »боксне« у чељуст тог г. Гумхалтера. *Кол.*

бо̀ксовӑње с *гл. им. од боксовати (св).*

бо̀ксовати (се), -сујём (се) несврш. = бо̀ксати (се).

бо̀ктати, бо̀кћем несврш. *надимати се, стењати од претераног јела, бректати.* — Најео се па само бокће. *Рј. А.*

бо̀ктер м нем. варв. *ноћни стражар; чувар пута.*

бо̀ктӗрица ж *кућица боктера.*

бо̀ктерскӣ, -ā, -ō *који се односи на боктере.*

бо̀кӯн, -у́на м тал. покр. *комад, залогај.* — Дава му на тањурићу котоњаке и бокун мантале. *Војн.*

бокӯнић м покр. *дем. од бокун.*

бокча̀лук м нар. *в. бошчалук.* — Те дарују кићане сватове, . . . на пјешака златне бокчалуке. *НП Вук.*

бокча̀рија ж = бокчија *немаштина, сиротиња.* — Мене и моју бокчарију је одбила. *Шен.*

бо̀кче, -ета с *сирото, убого дете, сироче.* — Иде бокче и једва диже тешке чизме. *Леск. Ј.* Други би родили девет бокчета. *Рад. Д.*

бо̀кчија ж = бокчарија. — Нек' си тражи другдје жену, прикладнију његовој бокчији. *Шен.*

бо̀л, бо̀ла м (лок. бо̀лу; мн. бо̀лови и бо̀ли) и **бо̀л,** бо̀ли ж (лок. бо̀ли) **1.** *осећај телесне, физичке патње.* — Донећу мало воде с оног вира што боле вида. *Кош.* Мене завија у зубу, да свиснем од боли. *Дук.* **2.** *душевна патња, туга.* — Бол јој стегну срце. *Гор.* Ваше писмо ме је обрадовало и бол ми причинило. *Јанк.* **3.** нар. песн. *болест.* — На душеку Фата му лежаше, јер се Фата болом разболила. *НПХ.*

Изр. **светски и светска ~** књиж. *болест века, незадовољство животом.*

бо̀ла[1] ж покр. *болест.* — Можда расте гдјегод која травица за његову болу. *Јурк.* Ухвати неку болу и лицем на светог Николу у мукама издахну. *Коч.*

бо́ла[2] ж енгл. **1.** *земљани суд за пиће.* — Мене и глумца позва на једну болу пунча. *Нед.* **2.** *пиће од вина, шећера и воћа. Кл. Рј.*

бо́лан, -лна, -лно и **бо́лан,** бо́на, бо́но (одр. бо́лнӣ и бо́нӣ) **1. а.** *који болује, болестан, немоћан.* — Сумпор на Везуву шкодио [је] његовим болним грудима. *Нен. Љ.* Превртах се по лежају болан. *Огр.* Очи су модре, уста бона. *Војн.* **б.** *болеснички.* — Деда се напрасно разболи . . . опколисмо му болну постељу. *Шапч.* **2.** *потресен болом, жалостан; тужан.* — За болне душе ријечи су халуцинација. *Уј.* Трубе се гласе испод неба бона. *Јур.* **3.** *који изазива бол.* — Шикти крв из прстију и дланова, из болних убода лактова. *Рад. Д.* Прве су жртве најболније. *Поп. Ј.* фиг. Водоскок своју пјесму снену поново с болним шумом јеца. *Уј.* **4.** *осетљив; саосетљив, саосећајан, болећив.* — Ипак је у Перке најболније око, па ће се можебит у ње наћи разумијевања. *Божић.* **5.** (са именицом или без ње) *као узречица при обраћању: јадан.* — А што, болан Ранко, да идеш? *Глиш.* Стари, што уради, болан! *Наз.*

Изр. ~, ~ брајко, ~ не био *узречица за исказивање молбе, чуђења, пребацивања и сл.*; ~ да се лечи *изврстан, врло укусан (за јело и пиће)*; ~ преболан *јако болестан*; мртав ~ *у најтежој болести, скоро пред смрт*; ~ место *слаба страна.*

бо́лан, -а, -о песн. *в. бо́лан.* — Болани [коњи] пред смрт гризоше тијело своје. *Марк. Ф.* А те слатке, умиљате речи . . . беху мелем, да боланог лечи. *Змај.* О, болани Дојчине, ти сједиш још на седлу дебелом дору. *Наз.*

бо́ла́нча ж тал. ист. *млетачки ситан новац.*

бо́ла́нца ж тал. покр. *вага, кантар. Вук Рј.*

боланџа́р, -а́ра м покр. *кантарџија.* — Поглед јој се устави на боланџару, који је . . . мјерио. *Лоп.*

бо́лахан, -хна, -хно нар. песн. *в. бо́лан.* — Говорио болахан Мујага. *НПХ.*

бо́лван м **1.** *в. балван.* — Кршљаци сад истегни кола преко болвана, а сад нагни у пролоквине. *Павл.* **2.** фиг. *букван, тикван, глупак.* — Будала! . . . — Кући сам наредио, и то што брже, болване. *Крањч. Стј.*

болѐжљив, -а, -о = болешљив *који често побољева, који је слабог здравља.* — То [би] за њу онако болежљиву било као ударац грома. *Франг.*

болѐжљивац, -йвца м *болежљив човек.* — Генерал је био болежљивац, па је за своју кћер могао веома мало заштедјети. *Крл.*

болѐжљиво прил. *болно; болеснички.* — Насмијешио се болежљиво. *Крањч. Стј.*

болѐжљивӧст, -ости с *стање онога који је болежљив.*

болѐзања ж заст. *в. болест.* — Младожењи, да л' доликује тај болезање на лицу твоме траг. *Кост. Л.*

бо́лӗн м зоол. *врста рибе, буцов. Финк.*

болѐснӣк, -йка м (вок. бо́леснӣче) *онај који је болестан.*

болесни́ков, -а, -о *који припада болеснику, који се односи на болесника.*

болѐсница ж *она која је болесна.*

болѐсничин, -а, -о *који припада болесници.*

болѐснӣчкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на болеснике:* ~ благајна, ~ листа, ~ постеља. **2.** *који је као у болесника, немоћан, слаб.* — Јожицу сам послао кући по помоћ — завршли сломљеним болесничким гласом. *Гор.*

болѐснӣчки прил. *као болесник.* — И чекати, болеснички, да све тихо буде. *Уј.*

бо́лесно прил. **1.** *као у болести.* — Цвета леже у кревет . . . болесно, мученички бледа. *Рист.* **2.** *преко границе нормалног, претерано.* — Постадоше . . . болесно шкрти. *Кос.* **3.** *болно, тужно.* — Болесно тихи се акорд кô бисер на свилу проли. *Крл.*

бо́лӗст, -ести ж (лок. болѐсти и бо́лести) **1. а.** *нездраво, поремећено, ненормално стање организма; боловање, обољење.* — Стигао је у Трст и ту га је болест оборила. *Скерл.* Не слушај, то болест гризе, пили. *Перк.* **б.** *поремећено стање духа:* морална ~, душевна ~, нервна ~. **2.** фиг. **а.** *нездраво стање у некој друштвеној области.* — Лихва је болест од које трпи Хрватско загорје. *Мј. 1936.* Песимизам . . . је првенствено германска болест. *Јов. С.* **б.** *страст, манија.* — Оптужен [је] да је растурао лажан новац . . . то није први пут . . . то је код њега као нека болест. *Андр. И.* Њиме обвлада понекад читава болест за нечим. *Вукић.*

Изр. акутна ~ *болест која нагло избије и брзо достигне кулминацију*; боловати од дечје болести *патити од грешака и недостатака због немања искуства*; брдска (висинска) ~ *обољење које изазива недостатак кисеоника на великим висинама*; велика (падајућа) ~ *падавица, епилепсија*; венерична (господска, погана) ~ *заразно обољење полних органа*; водена ~ *нагомилавање течности, текућине у телу (обично око зглобова и у трбушној дупљи, шупљини)*; грудна (сува, суха) ~ *туберкулоза*; дечја ~ левичарства *грешке због претераног левичарења*; енглеска ~ *рахитис, размекшавање костију и деформација зглобова*; зубна ~ фиг. *онај који је досадан, оно што је досадно, напаст*; морска ~ *поремећај у организму изазван љуљањем брода*; професионална ~ *болест везана*

за посао или занимање; тропска ~ *болест коју изазивају разни инсекти у тропским крајевима, нпр. маларија, жута грозница и сл.*; хронична, кронична ~ *дуготрајно обољење организма*; шећерна ~ *поремећај измене шећера у организму, дијабетес.*

бо̀лестан, -сна, -сно **1.** *који пати од неке болести; нездрав, оболео*; супр. здрав. **2.** *који пати од нечега, који је под јаким утицајем нечега.* — Сам г. Радић још је одвише болестан баш од те прошлости. *КР 1924.* Био је болестан од амбиције. *Панд.* **3.** фиг. *тужан, који неповољно утиче на расположење.* — Дан болестан, мутан, небо непрозирно. *Дуч.* Хоризонт [је] утонуо у болесној, тужној и безнадној расвјети. *Крл.*

бо̀лети, бо̀лӣ, ијек. бо̀љети, безл. несврш. **1. а.** *одавати телесни бол; имати бол (у себи).* — Данас је четврти дан како ме боли десна нога. *Нен. Љ.* Од мучења ме глава боли. *Дук.* Бољело га што она тако говори о дјевојци која му је мила. *Том.* **б.** *причињавати бол.* — Шутња ме боли, већ дуго ми душа не зна за радост. *Домј.* Они су ме физички вређали и болели, као чир. *Петр. В.* **2.** покр. *боловати. Вук Рј.*

Изр. боли ме душа (ређе: боли ме у души), боли ме срце *душевно патим, јако ми је жао*; наћи (знати) где кога боли *имати разумевања за туђе невоље*; не боли ме (га, итд.) глава *не марим, није ме брига.*

бо̀лёће прил. нар. *в. болећиво.* — Загрлише својега ујака, па болеће питају ујака. *НП Вук.*

бо̀лёћӣ, -ā, -ē нар. **1.** *саосећљив, саосећајан, душеван, који је као родитељ.* — Хвала ти, љубавни и болећи пријатељу. *Мат.* **2.** (у именичкој служби) м *близак сродник.* — Они немају свога болећега, немају . . . мајке. *Лаз. Л.* Кад имаш неког болећега, па макар преко бијела свијета, он ће кад ли тад ли . . . *Ћоп.*

болећнв, -а, -о *сажаљив, нежан, мека срца*; исп. болећи. — Очи му . . . исказиваху неизмерну питомост и . . . неку болећиву доброћудност. *Ранк.* Он [је] . . . био слика славенског болећивог и претјераног заноса. *Божић.*

болећиво прил. *сажаљиво; душевно.* — Уздишући за мном болећиво гледа. *Рак.* То је оно што га болећиво дира. *Михољ.*

болећивӧст, -ости *особина онога који је болећив.*

болећица ж покр. *в. бољетица* (*4*). *Вук Рј.*

болешљив, -а, -о = болежљив. — Увели су једнога младића повијених рамена, болешљива изгледа. *Чол.* Болешљива жена сматра [се] несхваћеном женом. *Крањч. Стј.*

болешљивац, -йвца м *болешљив човек.*

болешљи́вко м *в. болешљивац. Р-К Реч.*

болешљиво прил. *као болешљивац.*

болешљивӧст, -ости ж *стање онога који је болешљив.* — Због болешљивости не могоше поћи за тежим послом. *Батут.*

болештина ж *зараза, болест.* — Расте и напредује болештина кришом. *Марет.* После болештина и несреће долазиле су мирне и добре године. *Андр. И.*

болешћина и **болешчина** ж покр. *в. болештина.* — Ваља . . . да се од те болешћине вида. *Љуб.* Све је пропало . . . од жеђи и од болешчина. *Лал.*

болешчӯрина ж пеј. *в. болештина.* — — Варош је причао да се од те болешчурине »жив распадао«. *Десн.*

болѝглава ж бот. покр. **1.** *турчинак.* **2.** *кукута.* **3.** *трубељика.* **4.** *олеандер. Сим. Реч.*

бо̀лйд, -йда м грч. астр. *већи метеор.*

бо̀лијест ж покр. *в. болест.*

бо̀лнйк м песн. *болесник.* — Обузела их топла клонула уморност као болника. *Матош.* Мени задње жеље своје предаде, болник на самрти, тих. *Мас.*

бо̀лников, -а, -о *који припада болнику.*

бо̀лница ж песн. *в. болесница.*

бо́лница ж *установа и зграда за смештај и лечење болесника; лечилиште*: војна ~, заразна ~ итд.

бо́лничӑр м *онај који ради око болесника.*

бо́лничӑрев, -а, -о = болничаров *који припада болничару.*

бо́лничӑрка ж *женска особа болничар.*

бо́лничӑров, -а, -о = болничарев.

бо́лничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на болничаре*: ~ курс, ~ особље, ~ служба.

бо̀лничкӣ, -ā, -ō *који се односи на болника и бо̀лницу.*

бо́лничкӣ, -ā, -ō *који се односи на бо̀лницу.* — На вратима која воде у болничке собе стоји болничар. *Рист.*

бо̀лно прил. *са болом, тужно, сетно.*

бо́лнӧст, -ости ж књиж. *осећај бола.* — Признајући да је болност нераздруживи пратилац воље, тражи уништење воље. *Баз.*

болова̀ње с *гл. им. од боловати.*

бо̀лова̄ње с *одсуство са посла, дато болесном, на основу лекарског мишљења.*

болова̀ти, бо̀лујēм несврш. **а.** *бити болестан; проводити време на боловању.* — Изгледа као да је боловао сто година. *Франг.* То ваља боловати и одболовати у себи. *Ћоп.* **б.** фиг. *осећати бол, тугу, патити.*

— Боловала је ... од замршене и безнадне љубави према једном другу из детињства. *Андр. И.* Боље је сада пребољети прву бол него можда цијели живот боловати од отрова у срцу. *Том.*

бо̑лта ж тал. покр. **1.** *свод.* — Кућа је дуга приземница на болте са ступићима. *Донч.* **2.** *дућан, трговачка радња.*

бо̏лтаџија м заст. *дућанџија, трговац.*

бо̏лтаџи̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на болтаџије.*

болу̏ц(к)ати, -ā *несврш. и уч. према болети.*

болу̏хљав, -а, -о *болешљив, слабуњав.* — Улицом гонио ... прозебао ... болухљав старац. *Новак.*

бо́ља ж песн. **1.** *болест; бол.* — После дуге и тешке боље оздравим. *Јакш. Ђ.* Осуђено цвијеће ... је кобно пало ту, до злих мигрена и до смртних боља. *Уј.* **2.** *рана, озледа.*

бо́љак, -лька м *болитак.* — Хтио је да нешто ради за опћи бољак. *Леск. Ј.* Душевни напредак јест биљка која се храни ... од економског бољка. *Коз. Ј.*

бо̀љār, -ára м = бојар[1].

боља́рев, -а, -о = бољаров *који припада бољару.*

боља̀рица и **бо̀љāрка** ж *женска особа бољар.*

боља́ров, -а, -о = бољарев.

бо̀љāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на бољаре.*

боља́рство с *класа бољара.* — Пред твојим лицем стоји бољарство, стоји племство. *Шен.*

бо́ље и **бо̀љē** прил. *комп. од добро;* супр. горе **1.** *на бољи начин.* — Док је Аустрија водила Немце и Немачку, ствари су ишле боље. *Јов. Ј.* **2.** покр. *брже, што пре.* — Ено нечијих свиња у њиви! Боље истерај! *Глиш.* **3.** *боље рећи.* — Ово је нека врста исповести. Или, боље, разговор свих наивних, преварених или разочараних. *Бар.*

Изр. ~ рећи, ~ рекавши *другим речима, тачније речено;* ~ (те, вас) нашао *одговор на поздрав: добро дошао;* брже ~ *што пре, одмах;* тим, то ~; утолико ~ *израз за исказивање претпостављања;* што ~ *на најбољи начин;* што горе, то ~ *израз наде (да ће се ствари окренути набоље кад иду нагло нагоре).*

бо̀љēзан, -зни и **бољѐзана** ж заст. *в. болест.* — Ти знаш ране и бољезни наше. *Кур.* Пролетна ти не дочека дана, тебе згуби тиха бољезана. *Радич.*

бо̀љēт ж заст. *в. болест.* — Кад вас љута бољет стисне, тко вас пита гдје вас боли? *В 1885.*

бо̀љетан, -тна, -тно покр. *в. болестан.* — Сву ми душу савладала ... готово бољетна жеђа за знањем. *Ђал.*

бо̀љети, бо̀лӣ, ек. бо̀лети.

бољѐтица ж **1.** *болест; бол.* — Извидаће, њене траве сваку бољетицу. *Вес.* Та [је] бол сигурно ... страшнија од оне љубавне бољетице коју је претрпио. *Коз. Ј.* **2.** нар. *рана на телу, обично она која се сама појави. Вук Рј.* **3.** *невоља, зло.* — Газде не напустише питање шуме, јер је то била тешка бољетица. *Бен.*

бо̀љēтно прил. покр. *болесно.* — Неописиво тешко, готово бољетно, чезнуо је. *Ђал.*

бољéцнути, бо̀љēцнē свршс. *заболети.* — Што се мене тиче, ја ћу се потужити чим ме шта бољецне. *Вел.*

бо̀љӣ, -ā, -ē *комп. од добар.*

боља́к, -нка м заст. *в. бољитак. Вук Рј.*

боља́так, -тка м *побољшање, напредак; благостање.* — Не губите веру у бољитак. *Прод.* Бољитак ... па трајни мир пробудише у Дубровчана велико занимање за књижевност. *Шиш.*

бољȁхав, -а, -о покр. *болешљив, слабуњав.* — Начелник [је] бољихав човуљак. *Цар Е.*

бо̀љиша м индив. *онај који ради добро, добар, вешт радник.* — Можда нигде није теже бити бољиша него у језику. *Сек.*

бо́љка ж **1.** *болест.* — [У затвору] је ухватио клицу несрећне бољке. *Коч.* **2.** *бол, туга, невоља.* — Никола му је био тешка бољка и велика брига. *Радул.* Било [је] и одвише лудо да ту бољку људску даље таји. *Божић.*

бо̀љма прил. заст. *в. боље.* — Прионите ... да време, које вам је измерено, што бољма употребите. *Панч.*

бољȍглава ж покр. *в. главобоља.* — Турци су искали паре калуђеру да их без бољоглаве да. *Миљ.*

бољшевȉзам, -зма м рус. *теорија и тактика револуционарног радничког покрета, разрађене од Љењина, са циљем претварања капиталистичког поретка у комунистички.*

бољшевизáција ж *в. бољшевизирање.*

бољшевизи́рање с *гл. им. од бољшевизирати.*

бољшевизи́рати, -ȉзӣрām сврш. и несврш. **а.** *завести, заводити, увести, уводити бољшевизам.* **б.** *преобратити, преобраћати у бољшевика.*

~ **се** *постати бољшевик.*

бољшѐвӣк, -и́ка и **бољшèвик** м рус. *првобитно члан већине руске социјалдемо-*

кратске радничке партије од 1903. године; *присталица бољшевизма, припадник бољшевичке партије*. — Све је то сам бољшевик. *Шим. С.*

бољшѐвикиња ж *женска особа бољшевик.*

бољшевѝстичкӣ, -ā, -ō *в. бољшевички.*

бољшѐвичкӣ, -ā, -ō *који се односи на бољшевизам и на бољшевике*: ~ партија.

бољшѐвички прил. *на бољшевички начин, као бољшевик.* — Он је бољшевички расположен. *Моск.*

бо̀мба ж фр. **1.** *челично тело, обично јајастог облика, испуњено експлозивом, намењено разарању и уништавању*: авионска ~, атомска ~, водична, водонична ~, гасна ~, дефанзивна ~, димна ~, запаљива ~, офанзивна ~, плинска ~, ракетна ~, ручна ~, светлећа ~, сузна ~, хидрогенска ~. **2.** фиг. **а.** *јако, сигурно средство.* — Лијепа ме Софија љуби, а то је баш она бомба која ће уништити мога противника. *Ков. А.* **б.** *опасност.* — Он је вечни бунтовник ... вечна бомба. *Мат.* **3.** вулг. *сила, нешто изванредно, одлично.* — Здравко је бомба ... имућан, душеван, заузимљив. *Рад. Д.*

Изр. вулканска ~ геол. *комад лаве који вулкан избацује при ерупцији*; на бомбу *на препад, на брзину*; (у)пасти као ~ *доћи изненада, хрупити*; то је ~ *то је сјајно, дивно.*

бо̀мбāрда ж тал. воји. ист. *ратна справа, слична топу, за избацивање кугле од камена, велики топ*; исп. лубарда. — Не дајте се преплашити буком бомбарда. *Нех.*

бомбàрдēр, -е́ра м фр. воји. **1.** *авион за бацање бомби.* **2.** *онај који баца бомбе.*

бомбàрдēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на бомбардере.*

бомбàрдӣр, -и́ра м воји. ист. *онај који рукује бомбардом, тобџија.*

бомбардѝрāње с *гл. им. од бомбардирати.*

бомбардѝрати, -àрдӣрām сврш. и несврш. = бомбардовати **1.** *(из)вршити напад авионским бомбама или гранатама.* **2. а.** *засути, засипати ма каквим предметима.* **б.** фиг. *нападати, досађивати.* — Бомбардирала га сваки дан питањима. *Јонке.*

бомбàрдмāн, -а́на м фр. *бомбардовање.* — Све је остало тамо ... гдје их је затекао бомбардман. *Бег.*

бо̀мбардовāње с *гл. им. од бомбардовати.*

бо̀мбардовати, -дујēм сврш. и несврш. = бомбардирати. — Бабу хајдучки бомбардовао муницијом њених јаја. *Матош.* Мика је ... каменицама бомбардовао капију. *Срем.*

бомбàрдōн, -о́на м тал. муз. *велика труба од лима, лимена дувачка.*

бомбàрдонскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на бомбардон.* **2.** индив. *вашарски, који диже ларму.* — Тај симболизам болује од ... бомбардонских претензија. *Матош.*

бо̀мбаст м нем. књиж. *претерано китњаст, надмен и реторичан говор, фраза.* — Све је то глупост, бомбаст, ништа, ништа. *Ков. А.* Они се служише најотрцанијим бомбастима. *Јакш. Ђ.*

бо̀мбаст, -а, -о = бомбастичан и бомбастички *који је пун претерано китњастих и надмених речи.* — Ранковић пада у ... врсту реторике која се манифестује у испрекиданим бомбастим реченицама. *Глиг.* [Стихови] бомбасте патриотске поезије у ... збирци »Ми чекамо цара« ... *Михиз.*

бомбàстика ж *бомбастичност.* — Младеновић је ... у свом елементу кад је у тоталитету ... хаотичног врења. Ту он кипти, куља, али без икакве бомбастике. *КН 1958.*

бомбàстичан, -чна, -чно и **бомбàстичкӣ,** -ā, -ō = бо̀мбаст. — Дијем читаве драме провлаче се грдне маглуштине бомбастичних говора. *В 1885.* Глупе бомбастичне фразе. *Крл.*

бомбàстички и **бомбàстично** прил. *на бомбастичан начин.*

бомбàстичнōст, -ости ж *особина онога што је бомбастично.*

бо̀мбасто прил. *на бомбаст начин.*

бо̀мбāш, -а́ша м **1.** *онај који баца бомбе.* **2.** *бомбардер.* — Стиша се орљавина и звизга тешких бомбаша. *Р 1946.*

бо̀мбāшкӣ, -ā, -ō воји. *који се односи на бомбаше.*

бо̀мбица ж *дем. од бомба.*

бо̀мбōн, -о́на м и **бомбо́на** ж фр. *посластица од истопљеног и (најчешће) обојеног шећера или од чоколаде.*

бомбонијѐра ж = бомбоњера *кутија или порцуланска или стаклена посуда за бомбоне.*

бомбо̀нџија м *онај који справља или продаје бомбоне.*

бомбоњѐра ж = бомбонијера.

бо̀ме прил. *богме.*

бо̀н[1], бо́на, бо́но *в. болан.* — Кад год сам се с њима саставио, бон сам се раздвојио. *Миљ.*

бо̀н[2] м (мн. бо́нови) фр. **1.** банк. **а.** *привремени налог за исплату новца.* **б.** *благајнички запис, државна исправа о краткорочном задужењу.* **2.** мн. *штампане маркице (»тачкице«) којима се одређује количина сле-*

довања потрошне робе у систему рационалног снабдевања.

бо̑на ж фр. *дечја одгојитељица, дадиља, гувернанта.*

бонапартѝзам, -зма м фр. ист. *политички систем присталица династије Бонапарта за време првог и другог царства у Француској.*

бонапàртист(а) м *присталица династије Бонапарта.*

бонапартѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на бонапартисте и бонапартизам.*

бонапàртисткиња ж *женска особа бонапартист(а).* — Ви знате, кнеже, да нисам бонапартисткиња. *Крањч. Стј.*

бонапàртовскӣ, -ā, -ō *в. бонапартистички.*

бо̀наца ж тал. *мирно море, тишина на мору.* — Нећу ти причати о бонацама нити о маестралима. *Франг.*

бо̀нбо̑н, -о́на м и **бонбо́на** ж *в. бомбон.*

бонвѝвāн, -а́на м фр. *онај који је склон уживању, који воли лак и безбрижан живот.*

бонвѝвāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бонвиване.*

бонвѝвāнски прил. *као бонвиван, лако, безбрижно.*

бо̀ндрук м нем. *дрвени костур за кућу који се попуњава ћерпичем, непеченом циглом.*

бондрӯчара ж *кућа грађена од бондрука.*

бо̑нӣк м песн. *в. болник.* — Да л' поноћ тако мирно путује? ... Ил' боник какав тешко уздише? *Јакш. Ђ.* Боник с часа на час нешто ... неразговетно мрмољи. *Десн.*

бо̑нӣков, -а, -о *који припада бонику.*

бонѝтēт, -е́та м фр. екон. **1.** *вредност, каквоћа (обично земљишта).* **2.** банк. *способност плаћања.*

бонитѝрати, -ѝтӣрāм сврш. и несврш. *одредити, одређивати квалитет земљишта.* — Главни задаци ... су ... израдити катастре и бонитирати ловишта. *Пол. 1958.*

бонификàција ж екон. **1.** *побољшање.* **2.** *накнада, одштета.* **3.** банк. *одобрење рачуна.*

бо̑ница ж заст. песн. *в. бо̀лница.*

бо́ница ж заст. *в. бо̀лница.* — У бонице идем опет уредно. *Лаз. Л.* Кола на путу до бонице возе служавке са самртним лизолом. *Уј.*

бо̀нлук м тур. *благостање.* — [Ханума] је из љубави оставила цариградски бонлук. *Радул.*

бо̑но прил. песн. *в. болно.* — И јеца звоно боно. *Шант.*

бо́нōст, -ости ж заст. *болећивост.* — Посебна нека боност избила из ње саме, шикнула као источник. *Сим.*

бо̀нтōн, -о́на м фр. *лепо и углађено понашање; правила о лепом понашању.* — Бонтон тражи да се дарови не гледају пред онима који их дају. *Перк.* Човек ... се труди да се држи бонтона. *Ђон.*

бо̑р[1], бо̀ра м (лок. бо̀ру; мн. бо̀рови) бот. *врста четинара* Pinus. — Зелени се као бор. *Гор.*

Изр. бели ~ *врста врло високог бора светлије коре* Pinus silvestris; приморски ~ *врста бора која расте обично у приморју* Pinus pinaster; црни ~ *врста врло високог бора тамније коре* Pinus nigra.

бо̑р[2], бо̀ра м нар. *у заклињању, у клетви и сл. (уместо речи »бог«).* — Бора ми, господине ... *Богд.* Чудна санка, да га бор убије. *НПХ.*

бо̑р[3] м покр. *в. бо̀ра.* — По жутом му лицу свијали се борови. *Шен.*

бо̑р[4] м лат. хем. *чврст, кристаласт и црнкаст елемент* (B).

бо̀ра ж тал. *в. бӯра.* — Ово је ... сурова обала ... с честим и јаким ветровима, нарочито с ветром буром или бором. *Цвиј.*

бо́ра ж **1. а.** *усек, бразда на кожи, нарочито на лицу.* — Чело му се поче набирати у ситне али приметне боре. *Вес.* Боре на његовом лицу постадоше дубље. *Донч.* **б.** *превој, набор на некој површини.* — Хаљина ... јој топло пристаје, приљубив се боковима без бора. *Леск. Ј.* Широко разливена вода набирала се у ситне боре. *Кнеж. Л.* Онај дио [земљине коре], који се је највише размекшао, уздигао се ... , па је тако створена прва бора. *З-Г.* **2.** *вештачки, умјетни набор на хаљини.*

Изр. чизме на боре *чизме са меким сарама.*

бо̀ра ж нар. песн. *в. бор[1].* — Паде момче за бору зелену. *Вук Рј.*

бо̀равак, -āвка м *бављење, пребивање, време проведено на неком месту.* — Зар се није ... за њихова боравка овдје утиснуо у њихове душе траг мојих уздаха? *Леск. Ј.* Боравци Доситеја у Далмацији врло су важни. *Петр. В.*

бо̀равити, -ӣм несврш. **1.** *живети, пребивати (негде).* — [Они] су већ трећи мјесец боравили у Москви. *Крањч. Стј.* Сетих се оних села на Романији ... у којима смо боравили после напуштања Србије. *Дед. В.* **2.** *проводити време.* — Вас који сте викли томе, боравити тријезне дане ... *Маж.* Слободан живот боравећи, никада се није удала. *Змај.*

Изр. ~ сан (сном) нар. песн. *спавати*; ~ вечни сан (вечним сном) *лежати у гробу, почивати.*

бо̀равӣшнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на боравиште*: ~ такса.

бо̀равӣште с *место борављења, пребивања.* — Дознао сам мјесто његова боравишта. *Крл.* Он [Вишњић] сталног боравишта више имати неће. *Сур.*

бо̀равље̑ње с *гл. им. од боравити.*

бо̀ра̄жина ж бот. *зељаста биљка чије се лишће употребљава као салата* Borrago officinalis. *Терм. 3.*

бо̑ра̄ј м нар. песн. *в. бор*[2]. — Борај теби, мој једини брајко! *НПХ.*

бо́рак, -рка м **1.** *хип. од бор*[1]. — Смотри момка где се пред њим исправио као зелени борак. *Торд.* **2.** бот. *барска зељаста биљка* Hippuris vulgaris. *Терм. 3.*

бо̀ракс м хем. *натријумова со(л) борне киселине која се употребљава у индустрији и домаћинству.*

бо̑рами узв. **1.** (ублажена заклетва) *бога ми*! **2.** *богме.* — Послије вашег ручка, знате, борами ... је потребно ходати. *Божић.*

бо̑ран, -рна, -рно песн. *који има боре, изборан, наборан.* — Седина се вила низ то лице борно. *Митр.* Ви, момци, блиједа лица и тамна борна чела. *Наз.* Боран му се натуштио лик. *Кост. Л.*

бора̀нија ж ар. **1.** *недозрео пасуљ, грах у махуни, употребљава се као поврће, махуне.* **2.** фиг. (често уз прид. ситан) *мали безначајни људи, ситнурија, ситница.* — Ове радње држе нови људи ... дошли са села, боранија, како их стари трговци називају. *Уск.* Одајица Цоле је био познат као арогантан према онима које је као ситнију бранију оценио. *Срем.*

бо́рати, бо̑ра̄м несврш. *правити боре, набирати.* — Ветар воду бора. *Кош.*

~ **се** *добијати боре, набирати се.* — Само јој се образи трзају и борају. *Пав.* Шимуну [се] господски борају чакшире. *Андр. И.*

бо́рац и **бо̀рац,** бо́рца м (вок. бо̑рче; ген. мн. бо̑ра̄ца̄, бо̑ра̄ца̄) **1.** *онај који се бори, учесник у борби, ратник.* — Борац јеси ли питам те ја, кô ја што сам, и крв проливô и ране добио. *Срем.* Горљивост борца је знатно спласнула. *Кал.* **2.** *онај који се бори за неку идеју.* — Од значаја је за овог првог борца за равноправност женскиња да је школу учио са женском децом. *Скерл.* Југославија је ... постала ... непоколебиви борац за мир. *Марј. Ј.* **3.** *војник.* — Сваки је од њих [омладинаца партизана] већ активан борац. *Наз.* Сједио је на слами поред ватре и разговарао с борцима. *Чол.* **4.** спорт. *такмичар, натјецатељ.*

бо̀ра̑ч, -а́ча м *в. борац* (*1*). *Р-К Реч.*

бо̀рачкӣ, -ā̄, -ō̄ **а.** *који се односи на борце и борбу*: ~ војска, ~ линија, ~ организација, ~ састав, ~ служба итд. **б.** *борбен, убојнички.* — Чело бледо ... борачки му ум у бледилу сад крије вечитом. *Кост. Л.* Када ријеч великог руског писца није елементарна неопонашљива природна појава, онда је борачка и сатиричка. *Шим. С.*

бо̀рба ж **1. а.** *бој, битка.* — Код Шапца [се] воде очајне борбе, ... има много мртвих и рањених. *Јак.* **б.** *рат.* — Разуларене банде ... су пљачкале ... по муслиманским селима, распиравале тако братоубилачку борбу. *Чол.* Народноослободилачка борба и национално питање у Југославији нераздвојно су везани. *Ант. 1.* **в.** *свађа, туча.* — Нема знакова ... да су ови људи са својим суседима ... борбе водили. *Жуј.* **2.** спорт. *такмичење, натјецање.* — Шампиони изазивају на борбу снажне људе. *Јонке.* Вођена је огорчена борба за прво место на табели [у фудбалу]. *Пол. 1957.* **3.** *сукоб између различних гледишта; идејни сукоб и непријатељство.* — Повео [је] оштру борбу са либералним елементима у ... Омладини. *Скерл.* Требало [је] ... мушке борбе за побједу начела. *Уј.* **4. а.** *физички и умни напор.* — Човек ... је био ... без оружја у исконској борби с природом. *Рв.* **б.** *колебање.* — Видјело се да јој је душа у силној борби. *Мул.* У тој борби са љубављу и савешћу ... Нина завршује самоубиством. *Грол.*

Изр. ~ за живот (ређе: са животом), ~ за насушни хлеб, крух; животна ~ *напори, брига, рад за одржавање живота*; ~ за опстанак биол. *основна теорија дарвинизма да се јединке боре с природом око себе и са супарницима своје врсте*; ~ мотива псих. *одлучивање, решавање, примање вољног чина*; ~ на живот и (на) смрт *борба до крајњих граница могућности*; ~ прса у прса војн. *борба из непосредне близине ручним оружјем*; ~ с ветрењачама *узалудна борба*; класна ~ *борба класа*; примити, прихватити ~ *одговорити на напад.*

бо̀рбен, -а, -о **1.** *који је готов да се бори.* — Љубљана је најборбенији град Словеније. *Дед. В.* Неки борбенији људи предлагали су Дражи да нападне Њемце. *Чол.* Он мора свој организам извјежбати да буде снажан ... борбен ... брз, окретан. *Рв.* **2.** (одр.) **а.** *који се односи на борбу; који служи за борбу*: борбена линија, борбени поредак, борбени простор. **б.** *који се бори, који је у борби*: борбена јединица. **в.** *који подстиче на борбу*: борбена песма.

бо̀рбено прил. *на борбен начин.*

бо̀рбено̄ст, -ости ж *особина онога који је борбен, расположење за борбу, борбени дух.*

бо̀рбица ж подр. *ситна, безначајна борба.* — Да се национална енергија не би растрошила на партикуларистичке борбице ... народни дух истурио је Милетића на површину. *Петр. В.*

бо̀ргис м фр. штамп. *врста слова (између гармонда и петита).*

бо̀рдел м фр. = бурдељ (2) *јавна кућа, сумњив локал.*

бо̀рделскӣ, -ā, -ō *који се односи на бордел.*

бо̀рдељ м *в. бордел.*

бо̀рдељскӣ, -ā, -ō *који се односи на бордељ.*

бордӣ̏ђати и **бордӣ̏жати,** -ām несврш. тал. покр. *једрити тамо-амо да би се пловило против ветра.* — »Ема« ... морала је ... једрити од истока према западу и обратно или, како морнари кажу, морала је »бордижати«. *Кум.* Клицали су: — Тако се бордиђа! *Наз.*

бо̀рдō 1. прид. непром. фр. *тамноцрвен.* **2.** (у именичкој служби) м (ген. бордо̀а) *врста црног вина из околине истоименог француског града.*

бо̀рдовскӣ, -ā, -ō *који се односи на Бордо* (Bordeaux).

Изр. ~ вино *в. бордо (2);* ~ чорба, јуха *раствор плавог камена са гашеним кречом, вапном за прскање лозе.*

бордӯра ж фр. *украсна ивица, поруб.*

бо̀реа̄лнӣ, -ā, -ō *северни.*

бо̀рej, -а и **бо̀рē̄j,** -е́ја м грч. песн. *северни ветар.* — Кад дуне хладни борej из ледених крајева и дирне моје срце ... нестат ће му цвијећа и сунца. *Гал.*

бо̀рē̄јскӣ, -ā, -ō *бореални.*

бо̀рē̄ње с *гл. им. од борити (се).*

бо̀рија ж тур. заст. *врста трубе.* — Свијет јури, виче; глас, борије бије. *Шант.*

бо̀рӣ̏к, -и́ка м *борова шумица.*

бо̀рика ж *танко и витко борово дрво.* — Из Омера зелен бор никао, из Мериме зелена борика. *НП Вук.* Борика се око бора вила. *НПХ.*

бо̀рӣ̏кāш, -а́ша м зоол. *врста птице великог кривог кљуна* Loxia pytyopsittacus. *Финк.*

бо̀рилац, -иоца м (ген. мн. бо̀рилā̄ца) *борац.* — Ту треба радника који су читави људи и неустрашиви тврди борионци. *Ђал.*

бо̀рилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на борионце, борачки.*

бо̀рилӣ̏ште с *борбени простор, арена.*

бо̀ритељ м арх. *в. борац.* — Тко је тај бог ... којему се моле борителjи обију војска? *Баз.*

бо̀рити, -ӣм (-и́мо и бо̀рӣ̏мо, -и́те и бо̀рӣ̏те) несврш. заст. прел. *обарати, савлађивати.* — Да пођеш ... у манастир ... не би те више глава болела, нит би те тај мртвачки борио сан. *Ђорђ.*

Изр. ~ борбу *борити се;* фиг. *мучити муку, мучити се.*

~ **се 1. а.** *водити борбу.* — [Формације] ослободилачке војске ... у стању [су] да се ... боре на сваком терену. *Марј. Ј.* Америка се и ријечју ... и устанком и ратом борила за народно право. *Рад. А.* **б.** фиг. *рвати се.* — Покушо̀ је снагу с вином се борећи и остаде јунак на ногам' стојећи. *Змај.* Вал се с хридином бори. *Ркл.* **в.** *туђи се.* — Осташе му мрачне горе, где се Рудник небу пење и под небом орли боре. *Ил.* **г.** *чинити велике напоре; одупирати се (чему).* — Полако тапка баба Манда ... бори се. Ветар се окомио на њу. *Петр. В.* Лице јој се трза, види се да се бори с плачем. *Цес А.* **д.** спорт. *такмичити се, натјецати се.* — Друга се [група] ... борила на фудбалском игралишту. *Б 1958.* **2.** *настојати да се што добије или да се искорени; отимати се за нешто.* — Бори се ... за част и мандат. *Каш.* Против ... грешака у закључивању морамо се борити. *Лог. 2.* Било их је ... који су за њом уздисали и борили се за њену љубав. *Том.* **3.** *патити се, мучити се.* — Увелико [се] почела да бори са сиротињом. *Станк.* Нека се читав свијет бори с питањима, нека пати размршавајући их. *Божић.* **4.** *ломити се, колебати се.* — Дуго сам се ја око тога борио, да л' да се бацим на политику или на књижевност. *Нуш.* Стоји пред кућом држећи новац у ... руци, борећи се и бирајући између сиротиње и поноса. *Мил. В.*

Изр. ~ до последње капи крви; ~ до истраге; ~ на живот и смрт *борити се док се не погине (или док се не убије противник);* ~ прса у прса *водити борбу из непосредне близине;* ~ са душом, ~ са смрћу *издисати, умирати;* борити се с ветрењачама (против ветрењача) *водити узалудну борбу.*

бо̀рић, -а, **бо̀рӣ̏ћ,** -и́ћа и **боро́ӣ̏ћак,** -ћка м *дем. од бор*[1].

бо́рица ж *дем. од бо́ра.*

бо̀рица ж бот. *маслиница.*

бо̀рӣ̏ште с неол. **а.** *в. борилиште.* **б.** спорт. *игралиште.*

бо̀рје[1] с *зб. им. од бор*[1].

бо̑рје[2] *зб. им. од бо́ра.* — Хаљина ... јој топло пристаје, приљубив се боковима без борја. *Леск. Ј.*

бо̑р-маши́на ж нем. техн. *направа за бушење, бушилица.*

бо̀рме прил. еуф. *в. богме.*

бо̀рнӣ[1], -ā, -ō **1.** *борачки.* — Батерија је била постављена у борни положај. *Јак.* **2.** индив. *в. бојни.* — На браник ступај борни. *Митр.*

Изр. ~ кола *в. уз кола (изр.).*

бо̀рнӣ[2], -ā, -ō *који има у себи хемијског елемента бора:* ~ киселина.

бо̀рнӣра̄н, -а, -о фр. *ограничен, луцкаст.* — Сматрах је обичном лутком, борниpаном мезимицом борниране мајке. *Шен.*

бо̀рнӣрано̑ст, -ости ж *особина онога који је борниран, глупавост.*

бо̀ров, -а, -о *који је од бора*[1]: ~ греда, ~ смола, ~ иглица.

боро́вац, -вца м *борово грање;* исп. боровина. — Сплела бих ти вијенце, ej, од самог боровца. *Бен.*

бо̀рдвӣк, -и́ка м *в. борик.*

бо̀ровина ж **а.** *бор, борово дрво; борова шума, борово грање.* **б.** *грађа од борової дрвета.*

бо̀рдвӣнка ж бот. *в. боровница.*

бо̀рдвит[1], -а, -о *који је обрастао боровом шумом.*

бо̀ровит[2], -а, -о необ. *изборан.* — Оно чело бледо, брижано, боровито. *Кост. Л.*

бо̀ровић м бот. покр. *врста бундевице* ло Cucurbita moschata. *Вук Рј.*

бо̀ровица ж **1.** бот. **а.** *клека. Вук Рј.* **б.** *плод те биљке.* **2.** *ракија од плода те биљке.*

бо̀ровничкӣ и **бо̀ровичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на боровицу.*

боро́вница ж бот. *планински жбуниħ чији се плод једе* Vaccinium myrtillis. *Сим. Реч.*

бо̀рдвњāк, -а́ка м **1.** *борик.* **2. а.** *земљиште обрасло боровницом.* **б.** *плод боровнице.* — Слуша како му под чизмом пуца боровњак. *Сиј.*

Изр. дрозд ~ зоол. *дрозак бриновац. Терм. 4.*

бо̀ртā̄ње с *гл. им. од бортати.*

бо̀ртати, -ā̄м мац. несврш. *кубурити, побољевати.* — Ја сâм и стара бортамо овдје ... као окресани дубови. *Ков. А.*

бо̑рша ж тал. покр. *торбица.* — А сад скупи те паре и узми боршу. *Десн.*

бо̑ршч м рус. *густа чорба, јуха од разне зелени (с месом или без меса).*

бо̑с, бо̀са, бо̀со (одр. бо̀сӣ, -ā, -ō) **1.** *који је голих стопала, необувен, босоног.* — Пастирчићи тапкаху за њима босим ногама. *Гор.* **2.** *непоткован.* — А коњиц ... граби ситним босим копитама. *Кал.* Што грешиш душу и мучиш ту босу стоку? *БК 1906.*

Изр. боси дани песн. *дани детињства.* — Тко ли је жив још у родноме крају? Да л' бих још нашô своје дане босе? *Вит.*; ~ по глави шаљ. *Ћелав, без косе;* као ~ у бару *спреман, расположен, оран (за нешто);* (провести се) као ~ по трњу *врло рђаво проћи.*

Боса́нац, -нца м (вок. Бо̀са̑нче; ген. мн. Бо̀са̑на̄ца̄) *човек из Босне.*

боса́нац, -нца м *врста дувана.*

Бо̀са̑нка ж *женска особа из Босне.*

бо̀санскӣ, -ā, -ō *који се односи на Босну и Босанце.*

босанскохѐрцеговачкӣ, -ā, -ō *који је заједнички за Босну и Херцеговину.*

боса̀нчица ж *ћирилица са неким посебним одликама, употребљавана у Босни од средњег века до новијег доба.*

бо̀сӣљ, -и́ља м бот. *в. босиљак.* — Гдје је Јеле млада укопана, туде расте босиљ и виола. *НПХ.*

бо̀сиљак, -и́љка м бот. *једногодишња зељаста биљка пријатна мириса* Ocimum basilicum. — Трпезарија мирише на тамјан и босиљак, јер деда у њој често крштава. *Макс.*

Изр. барски ~, коњски ~ *метвица. Сим. Реч.*; бели ~ *чистац. Сим. Реч.*; дивљи ~ *зељаста мирисава биљка* Calamintha officinalis. *Сим. Реч.*

бо̀сӣље с *струкови босиљка.*

Изр. смиље и ~ *мало зло, никакво зло (у поређењу с другим великим злом).* — Спахије су ... у Србији смиље и босиље, али гдјекоја села имају другу биједу тј. читлуксахибије. *Вук.*

бо̀сиок м *в. босиљак.*

бо̀сја̑к м рус. *сиромах, бескућник; пропалица.* — Модернизам је у принципу обухватио све ... и резонирање босјака Горкога. *Марј. М.* По затворима је састајао босјаке и бивше људе. *Крл.* Стварала се војска баш од »руље«, од босјака. *ЛМС 1951.*

бо̀сја̑к, -а́ка м покр. *непоткован во(л).* — Подигнем му [волу] ноге да му видим папке кад ... тамо он, босјак и мекопутаст у све четири. *Љуб.*

босја́чење с *гл. им. од босјачити.* — Досадашње босјачење и онако му већ нагризло организам. *Мих.*

босја́чити, бо̀сјāчӣм несврш. *проводити живот босјака.* В. пр. уз гл. им. босјачење.

бо̀сјāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на босјаке.*

бо̀сјāштво с *живот босјака.* — Имао би ... више успјеха да је то своје босјаштво описао с поносом, а не с прекором. *КХ 1936.*

бо̀скет м тал. *гај, шумица, жбун.* — С боскета у свијетлу ливаду пада травом дебели сјен. *Видр.* Језеро ... крваво, у сјени зелена боскета. *Јур.* Затрчавши се ... уз боскет јоргована стигао је Олгу. *Крл.*

Бо̀сна ж **1.** *покрајина у Југославији.* **2.** *река у тој покрајини.*

Изр. ~ и Херцеговина (БиХ) *једна од шест република у СФРЈ*; па (и) мирна ~ *све је у реду.*

босо̀ног, -а, -о (мн. босо̀ноги и босо̀нози) *необувен, бос.* — Босоног газио по ... мокрој земљи. *Ћор.* Босонога ваздан, лепршава хода, ти попијеваш древне напјеве свог рода. *Јур.* Барбари Азије и Европе не ходочасте овамо босонози као у Рим. *Матош.*

босо̀ного прил. *босих ногу.* — Устала је, босоного пришла прозору. *Сим.*

босо̀ногӧст, -ости ж *стање онога који је босоног.*

босо̀тиња ж **1.** *босоногост.* — Оставио сам их [ципеле] да га у њима укопају: бјеше неки одњегован, ненавикао на босотињу. *Лал.* **2.** *сиротиња.* — Босотиња! Проклети гејаци! ... у немоћној злоби шаптао је Петар. *Моск.*

Изр. голотиња и ~ *беда, сиромаштво.* — Бију га [сељака] ... и голотиња и босотиња. *Дом.* Ни голотиња, ни босотиња не може човјека да обори. *Павл.*

босохо́дац, -о́ца м ков. *онај који хода бос.* — Око ње пуно их трче, ал' сви су ... сиротиња, босохоци. *Коз. И.*

бо̀стан м тур. **1. а.** *заједнички назив за лубенице и диње.* **б.** *бостаниште.* **2.** покр. *врт, цветњак.* — Уранила у зелену башчу ... залијева по бостану цвијеће. *НП Вук.* У Бугарској — тамо у бостанима гдје се гоје прекрасне руже. *Кос.*

Изр. обрати (зелен) ~ *пропасти, настрадати.*

бо̀станӣште с *земљиште на коме се гаји бостан; њива на којој је био бостан.*

босто̀нлук м покр. *в.* бостаниште.

босто̀нчић м *дем. од* бостан.

босто̀нџибаша м *старешина бостанџија.* — Бостанџибаша [је] успео да му пред носом затвори ... капију. *Андр. И.*

босто̀нџија ж тур. *онај који гаји бостан; чувар бостана; продавац бостана.*

Изр. бостанџији краставце продавати *учити нечему некога који то много боље зна.*

бо̀сти, бо̀дӗм несврш. (бодӗ́мо, бодӗ́те и бо̀дӗмо, бо̀дӗте; р. прид. бо̀, бо̀ла; трп. прид. бо̀ден, бодѐна) **1. а.** *притискивати (чим шиљатим), продирати у што или озлеђивати шиљатим предметом:* ~ иглом, ~ вилама, ~ штапом и сл. — Вуја ... шушка по сењаку, те боде вилама по сену. *Ад.* Пијесак у ноге мученичке трње боде. *Уј.* Нека нам ломе ноге и руке, нека нам чарне очи боду. *Макс.* **б.** *наносити бол убодима; имати својство, способност наношења убода.* — Дједе, зашто твоје лице боде кад ме грлиш? *Маж. Ф.* фиг. Његове ... приповетке ... боду као трње и жегу као коприве. *Прод.* Висок, кост и кожа, проницаве очи боду као игле. *Наз.* **в.** *нападати роговима, бити склон нападању роговима (о говечету и сличним животињама).* **2.** фиг. *стрчати, стршити, задирати у што.* — Муњовод боде небо, сличан игли. *Уј.* У црнини утањила се ... а нос шиљат боде ваздух. *Поп. Ј.* **3.** фиг. **а.** *дражити, вређати, надраживати.* — Сунце ме пече, месец ми боде очи. *Јакш. Ђ.* Свјетло боде очи хладним шиљцима. *Крклец.* **б.** *нападати заједљивим речима, заједати.* — Жена га прекорева што тако говори ... — Немој бости и насртати. *Сек.*

Изр. ~ нос у нешто *в. уз забадати (изр.)*; ~ очи а) *падати у очи, стрчати, стршити, вређати*; б) *замарати очи дугим читањем, везењем и сл.*; ~ очи (један другом) *не слагати се, свађати се.*

~ **се 1.** *бости самог себе; излагати се убодима.* — Ти си се добро излежавао, а ја се једнако бола по трњу. *Ранк.* **2.** уз повр. *туђи се, борити се, наносити убоде један другом.* — [Турци] навале у шанац и стану се са Србима ... сјећи и бости сабљама и ножевима. *Вук.* Малишани ... се са дедом ... боду и туцају главама као овнови. *Срем.*

Изр. шут се с рогатим не може ~ *човек не може водити борбу с јачим од себе (по богатству или по друштвеном положају).*

бо̀стон, -она и **бо̀стон** м енгл. **1.** *врста игре карата.* **2.** *игра, плес сличан валцеру.*

бо̀та ж тал. покр. **1.** *груда неког врло густог јела, обично паленте.* — Без боте паленте у торби. *Буд.* **2.** *врста дечје игре.* — Играо сам са чобанима »боте« и »клиса«. *Ђон.*

бо̀тана ж тал. покр. *грубо памучно платно.* — У дугој кошуљи од грубе ботане ... одвојила се од дјеце. *Андр. И.*

ботанизи́рати, -ѝзӣрām сврш. и несврш. *прикупљати биљке ради њихова про-*

учавања, бавити се ботаником; исп. ботанисати.

ботàник м *в. ботаничар.*

ботàника ж грч. *наука о биљкама; уџбеник за ту науку.*

ботàнисати, -ишём сврш. и несврш. *ботанизирати.*

ботàничар м *онај који се бави ботаником.*

ботàничарскӣ, -ā, -ō *који се односи на ботаничаре.*

ботàничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ботанику:* ~ башта, ~ врт.

бо̀тица ж *дем. од бота (1).*

бо̀ткати, -ā̀м несврш. и уч. покр. *в. боцкати.* — Мајка Ивичина ботка ... иглицом. *Ков. А.*

бо̀тӯн, -у́на м тал. покр. *дугме.* — Три пуцета од скрлета, три ботуна од баршуна за капице. *Наз.*

бо̀туше, бо̀тӯшā ж мн. мац. покр. *обућа за кућу од филца.* — Шта ти све нису накуповали! И поркета и фланела ... и ботуше за обе попадије. *Срем.*

бо̀ћа ж тал. = бућа (1) **а.** *кугла (дрвена, камена или гвоздена).* **б.** мн. *игра таквим куглама.* — Један је ... замолио пјесника да с њима одигра партију на »боће«. *Цар Е.*

бо́фл м нем. *лош производ; отпаци.* — фиг. Орлов ... плодан писац ... аутор [је] књижевног бофла. *Шов.*

бо̀флук м *в. бофл.* — фиг. На фронту нам није потребан којекакав бофлук, ту се све тражи да је честито. *Вин.*

бо̀хӗм, -е́ма м = боем. — Све године провео је [Матош] као новинар ... књижевник, бохем, без осигураних прихода. *Барац.*

бохе́ма ж = боема.

бо̀хӗмија и **бохѐмија** ж = боемија.

бо̀хӗмскӣ, -ā, -ō *који се односи на бохеме.* — Из покрајње ... собе дотрчи једна одрпана бохемска фигура. *Крл.*

бо̀хӗмски прил. *на бохемски начин.*

бохе́мство с *особина онога који је бохем.*

бохѐмчина м *аугм. од бохем.*

бохѐмштина ж *в. бохемство.*

бо̀ц *узвик којим се означава да нешто боде.*

бо̀ца ж тал. **1.** *стаклени суд, посуда са узаним грлићем; стакло, флаша.* **2.** *стаклени суд за конзервирање воћа или поврћа, тегла.* — Уза зид ... велике боце киселе паприке. *Петр. В.* **3.** покр. *дрвени суд за воду.* — У шљивик је ушао ... старац с дрвеном боцом за воду. *Лал.* **4.** заст. *мера за запремину.* — Дајте мени вратите девојку, а ево ви једна боца блага. *НП Вук.* **5.** покр. *батак (од живинског печења).* — Држећ' боцу од пилета на вилици, подигну главу. *Шен.*

Изр. лајденска ~ физ. *електрични кондензатор.*

бо́ца ж бот. **1.** *зељаста биљка са шиљатим бодљама, коров* Xanthium spinosum. *Вук Рј.* **2.** *паламида. Сим. Реч.*

бо̀цкав, -а, -о **1.** *који боцка.* — Ваздух ... се ... пунио боцкавим иглицама ... мраза. *Ћоп.* **2.** *заједљив, пецкав.* — Очима штрцне по њему, па их нагло обори, задржавајући ... боцкави израз. *Божић.*

бо̀цкаво прил. *боцкајући.* — Студ боцкаво мили од шака што држе пушку ... и струји ка рамену. *Ћос. Д.*

бо̀цкалица ж покр. **1.** *бодља (1).* **2.** фиг. *пецкање, заједљива шала.* — Био је пријатељ боцкалици и шали. *Вел.*

бо̀цкало с и м *онај који воли да боцка, да пецка.* — Знам ја тебе, старо си ти боцкало. *Шов.*

бо̀цкање с *гл. им. од боцкати (се).*

бо̀цкати, -ā̀м **1.** *дем. и уч. према бости.* — Боцкали су их копљем и стрелицом. *Шен.* Поиздаље [су га] боцкали дугачким прутовима. *Ћоп.* фиг. Сунце [је] у зениту, па зраци боцкају као иглице. *Јак.* **2.** фиг. *задиркивати, пецкати.* — Мени се чинило да се само о њој говори, да ме сав свијет с њоме драшка и боцка. *Коз. Ј.*

~ **се 1.** *дем. и уч. према бости се.* — Боцкали смо се по јуначки. *Војн.* **2.** фиг. *задиркивати се.* — И тако се још мало боцкају, а онда је и опет све добро. *Ивак.*

бо̀цман[1] м *хлеб, крух од мекиња. Вук Рј.*

бо̀цман[2] м нем. брод. *старешина палубе.*

бо̀цнути, -нём сврш. **1.** *дем. према бости.* — Само треба то кључусе кадшто бичем ошинути, оштрогом боцнути. *Шен.* Нетко га боцну у ребра. *Неим.* фиг. Покаткад [би је] боцнула жеља да се упозна с њим. *Уск.* Она ријеч за сина га је боцнула у срце. *Шен.* **2.** фиг. *пецнути, дирнути.* — Жупник ... није могао да разговара са својим пријатељем а да га не боцне или не прекори. *Андр. И.*

~ **се** *повр.*: ~ иглом.

бо̀цӯн, -у́на м тал. покр. **1.** *в. боца (1).* — Јами му ... боцун из руке и принесе га на своја уста. *Кос.* **2.** *в. балон (2).* — Ту бијаше и један боцун домаће ракије. *Мил. В.*

боцӯнић м покр. *дем. од боцун.*

бо̀чат, -а, -о и **бо̀чатан,** -тна, -тно *сланкаст (о води на ушћу реке у море).* — Појавили су се ... организми који воле сланкасту тзв. бочатну воду. *Туђ.*

бо̀чёње с *гл. им. од бочити (се).*

бо̀чина ж **1.** *аугм. и пеј. од бок.* **2.** *бок, слабина.* — Гурне га [пса] ногом у бочину нека не скичи. *В 1885.* Сите им се бочине лагано надимале. *Донч.* **3.** *страна, падина.* — Царска цеста ... се бијели по бочинама брегова. *Кум.*

бо̀чити, -ӣм несврш. *истурати, надимати.* — Прса снажно бочи. *Вел.*

~ **се 1.** *носити се, борити се.* — Хоће да исправи криву Дрину и да се бочи с Турцима. *Дом.* Бунџија [се] навелико бочи ... с професорима. *Мих.* **2.** *прсити се, правити се важан.* — Међу њима бочи се мајсторица Ката. *Шен.* **3.** *гурати се, мешати се.* — Ја бих еманципацију још више обожавао да се жене гурају у војнике, као што се боче и лакте у друге послове. *Матош.*

бо̀чица ж *дем. од боца.*

бо̀чка ж покр. *игла прибадача.* — Црна Гора није више на мапи него глава од бочке игле. *Лоп.*

бо̀чкē прил. *в. бочно.* — Споразумно [се] окрећемо бочке ватри и ослањамо се један другоме о леђа. *Кик.*

бо̀чнӣ, -ā, -ō *који је с бока, са стране:* ~ маневар, ~ напад, ~ притисак.

бо̀чница ж пом. покр. *обло дрво за везивање чамца, пуштено бочно изван брода. Бак. Реч.*

бо̀чно прил. *са стране, с бока.*

бо̀чњāк м покр. **1.** *омот којим је оплетена боца или балон. Вук Рј.* **2.** *мишић око бедрене кости.*

бо̀ш прил. тур. *бадава, узалуд.* — Јок вала, Хација, за бош ти је, кô зборио мени, кô оној клади, све ти је једнако. *Сиј.*

Изр. ~ посла, ~ труд *узалудно је, не вреди.*

Бо́шња м = Бошњо *хип. и пеј. од Бошњак.*

Бо̀шњāк, -а́ка м **а.** *Босанац.* **б.** заст. *муслиман из Босне.*

Бошњà̄киња ж *Босанка.*

бошњà̄клук м пеј. *в. бошњаштво.*

Бошњà̄куша ж пеј. *Босанка.*

Бо̀шњанин м (мн. Бо̀шњани) заст. *Босанац.*

бо̀шњā̀чкӣ, -ā, -ō *који се односи на Бошњаке; босански.*

бошња́штво с *особина Бошњака.*

Бо́шњо, -а и -ē м = Бошња.

бо̀штво с *божанство.* — Да л' ћу срце то ... нагнати да мени кô боштву се клања. *Јур.* Охоло боштво, ја већ дуго спремам пут што ће тебе к мени да доведе. *Наз.*

бо̀шча ж тур. **1. а.** *већа марама којом се муслиманке огрћу и крују лице.* — Била је у ... годинама кад се турске девојке ... огрћу танком великом бошчом. *Андр. И.* Прихвати крајеве бошче и поклони се. *Шимун.* Зајеца и сакри лице у бошчу. *Ђор.* **б.** *прекривач.* — Хацијина постеља била је прострта, по јастуку стављења нова бошча. *Сиј.* Ти се покри бошчом кафазлијом. *НПХ.* **в.** *завежљај.* — Шта вриштиш ... викала је ... држећи у рукама бошчу са некаквим хаљинама. *Ђос. Д.* **г.** *кецеља.* — Ашчија, загрнутих рукава а с припасаном бошчом ... услужно их упита шта желе. *О-А.* **2.** бот. *врста турског финог дувана* Nicotiana latissima. — Један паша с дугим чибуком узура свога дуге часове густијем димом бошче мирисне у тренут ствара ... *Јакш. Ђ.*

бошчà̄лук м тур. *дар, обично од једног пара рубља, увијен у мараму (бошчу), какав најчешће дарива млада.*

бо̀шчица ж *дем. од бошча.*

бр̀ *узвик за изражавање нелагодних осећања (нпр. због хладноће, одвратности и сл.).*

бра̀боњак, -о̀њка м **1.** *животињски измет зрнастог облика.* **2.** фиг. презр. *неугледан, безвредан човек.* — Не излаз'те ми пред очи ни ти ни овај цигански брабоњак. *Андр. И.*

брабо̀ња̄ње с *гл. им. од брабоњати.*

бра̀боњаст, -а, -о *који има облик брабоњка, који личи на брабоњак.*

брабо̀њати, -ā̀м несврш. **1.** *избацивати измет у облику брабоњака.* **2.** фиг. вулг. *говорити којешта.* — Брабоња своје узвишене тираде. *Пол. 1958.*

бра̀бо̀њчити, -ӣм несврш. *брабоњати.* — фиг. Немој да брабоњчиш којешта. *Куш.*

бра̀в м (мн. бра̀ви и бра̀вови) **1.** *сваки појединачни комад ситне стоке (нарочито овца и коза).* — Уз лаку борбу отме турским чобанима 150 брава и око 20 говеди. *Вујач.* **2.** *крмак, ушкопљен вепар, припремљен за клање.* — Нисмо дужни да се дамо за њега заклати као брави. *Шен.* **3.** фиг. погрд. *глупак.*

бра̀ва ж (ген. мн. бра̀ва) **1.** *метална направа за затварање врата кључем.* **2.** *творевина у школјака помоћу које су љуштуре на леђној страни везане. Терм. 4.*

Изр. дубровачка ~ нар. песн. *добра, сигурна брава;* вертхајмова ~ *специјална брава;* ставити под браву (иза браве, с оне стране браве) *ставити у затвор, ухапсити.*

бра̀вак, -вка м *хип. од брав.* — Нисам ја бубица ни бравак, него арслан. *Андр. И.*

бра̀вар м *занатлија који прави браве, кључеве и сл., механичар.*

бра̀вац, -áра м **1.** зоол. *дрозак бриновац. Финк.* **2.** покр. *пастир који пасе браве. Рј. А.*

бра̀варев, -а, -о = бра̀вáров *који припада бра̀вару.*

бравáрев, -а, -о = бравáров *који припада бравáру.*

бравàрија ж = браварство *браварски занат.*

бра̀варица ж *браварева жена.*

бравàрица ж покр. **1.** *божићни колач. Вук Рј.* **2.** *стаја у којој се држе брави. Рј. А.*

бра̀вàрница ж *браварска радионица.*

бра̀вàров, -а, -о = бра̀вàрев.

бравáров, -а, -о = бравáрев.

бра̀вàрскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на браваре*: ~ занат.

бравáрство с = браварија.

бра̀вати, -ām несврш. покр. *браветати.* — [Лисица] се нагло окрену и, као бравајући, суну наниже, према долини. *Куш.*

бра́вац, -вца м *в. брав.*

бравèњāк, -áка м зоол. *дрозак бриновац. Реч. САНУ.*

бравèтати, -ām несврш. покр. *ићи као брав.* — Неки [су га] видјели како пијан бравета и луња по чаршији. *Лал.*

бра̀ветина ж *бравље месо, овчетина.*

бравèтина ж *аугм. и пеј. од брава.*

бра̀већӣ и **бравèћӣ,** -ā, -ē = брављи *који се односи на браве.*

бра̀вина ж *в. бра̀ветина.*

бра̀вица ж *дем. од брава.*

бра̀вјӣ, -ā, -ē непр. *в. брављи.*

бра̀вљетина ж покр. *в. бра̀ветина. Вук Рј.*

бра̀вљӣ, -ā, -ē = бравећи.

бра̀во тал. *узвик за одобравање, честитање, похвалу*: *тако је! честитам! врло добро!.*

бра̀вос узв. нар. *в. браво.*

бравýра ж фр. **а.** *храбар, смео чин, поступак; подвиг.* **б.** *велика вештина у извођењу нечега.* — Не знам ... изводити заводљиве фигуре, параде, бравуре, као мајмун у циркусу. *Мар.* Ово мало стилских бравура у »новоме смислу« ... *Богдан.*

бра̀вурṑзан, -зна, -зно *изведен с великом вештином, оригиналан.* — Ова бравурозна техника памћења ... изазвала је ... изненађење. *Крл.*

бра̀вурṑзно прил. *на бравурозан начин.*

бра̀вчāд ж *зб. им. од бравче.*

бра́вче, -ета с *дем. од брав.*

бра̀вчӣћ, -ића и **бра̀вчић** м *дем. од брав.*

бра̀гоц м тал. пом. покр. *лак рибарски брод са два јарбола.* — Довезао га талијански брагоц. *Драж.*

бра́да ж (ак. бра̀ду и бра́ду, вок. бра̀до; мн. бра̀де) **1. а.** *део лица испод уста.* — Стојану заигра обријана и обрасла кратком и чекињавом косом брада. *Ранк.* **б.** *длаке на том делу и са стране лица (у одрасла човека).* **2.** *чуперак длака или перја испод доње вилице или кљуна код неких животиња и птица.* — Играју се, ено ... Илија и Бранко: повуку за браду једног јарца. *Бан.* **3.** *длакна у биља која подсећају на браду.* — Својом руком грубом чичку и маслачку браду је ишчупао. *Наз.* Пуши још увијек кукурузне браде и сухо буково лишће. *Сим.* **4.** фиг. *човек с брадом (обично великом).*

Изр. веровати на браду *веровати на реч*; главом и брадом *лично*; на своју браду *на своју одговорност*; пљувати, пљунути у браду (*о*)*срамотити*; пуна шака браде *велика срећа (корист, добит)*; пустити браду *не бријати се*; седа (бела) ~ *стар човек*; (говорити, смејати се и сл.) у браду (*говорити*) *нејасно, (смејати се) неупадљиво*; узети на своју браду *примити одговорност за нешто*; ухватити бога за браду *в. уз бог (изр.).*

бра̀давица ж **1. а.** *мањи округао израштај на кожи.* — Имала је ... врх носа длакаву брадавицу. *Шен.* **б.** *избочени врх на дојци.* — Анђа га принесе ... набреклој дојци, а дете узе грцаво да цмокће мајчину брадавицу. *Ћос. Д.* **2.** *квржица (на језику и сл.).* — Орган за примање осјета окуса [је] језик са системом брадавица. *Ј 1957.* **3.** *рожаст израштај на површини листа или на кори дрвета.*

бра̀давичав, -а, -о *који има брадавице, који је покривен брадавицама.*

бра̀давичā̀р м зоол. **а.** *врста отровног гуштера.* — Посебан је изузетак међу гуштерима отровни брадавичар. *Финк.* **б.** *врста голуба.* — Пасмине голубова [су]: 1. бубњаш, 2. паунаш ... 5. брадавичар. *НЕ.*

бра̀давичаст, -а, -о **1.** *који је облика брадавице.* — [Квржице на језику] ... могу имати различите облике: брадавичаст ... листаст, пупољчаст итд. *Псих.* **2.** *в. брадавичав.* — По површини су [шљиве] рапаве и брадавичасте, а изнутра су шупље. *Тод.*

бра̀давичица ж *дем. од брадавица.* — Има на лијевој руци брадавичицу. *Шен.*

бра̀давичњāк м **1.** бот. *врста љутића* Ranunculus flammula. *Сим. Реч.* **2.** мед. *тумор квржичастог облика* papilloma. *Бен. Рј.*

бра̀дāвка ж *в. брадавица (1б). Бен. Рј.*

бра̀дан м (ген. мн. бра̀да̄нā) **1.** зоол. *брадаш* (*2а*). *Финк.* **2.** нумизм. *дубровачки крупни сребрни новац с ликом св. Влаха с дугом брадом. ЕЈ.*

бра̀дат, -а, -о *који има браду, који је покривен брадом.* — Мени је свеједно. И ти си брадат, рече Симеун, па га ухвати за браду. *Коч.* Брадато лице показа се вани за стаклом. *Шен.*

бра̀дати, -а̄м несврш. *добијати браду* (*о кукурузу*); исп. свилати. — Брадали кукурузи сморено шуште жудни, прежудни кише. *Коч.*

бра̀датица ж *копље са секиром, халебарда.* — Слуге носе са двора пуне нарамке пушака, брадатица, копаља. *Шен.*

бра̀дац, бра̀ца м зоол. покр. *мрена. Финк.*

бра̀да̄ш, -а́ша м **1.** *брадоња* (*1*). — Ево и Пере . . . Ивана и свакаквих брадаша, бркаша и обријаних стараца. *Матош.* **2.** зоол. **а.** *врста орла* Gypaëtus barbatus. *Терм.* *4.* **б.** *трља* (*врста рибе*). *Деан. Рј.* **в.** *врста инсекта, кукца* Orthocerus. *Бен. Рј.* **3.** *велики лонац са једном дршком и избочином за сипање, точење. Вук Рј.*

брада̀шица ж зоол. *врста морске пражживотиње* Ephelota gemmipara. *Финк.*

бра̏два ж (ген. мн. бра̏да̄вā) *тесарска секира широке оштрице.* — Далеко негдје . . . кључају брадве: теше се ја̏пија. *Куш.*

бра̏двā̀р м *онај који прави брадве.*

бра̏двā̀рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на брадваре*: ~ алат, ~ радионица.

бра̏дваст, -а, -о *налик на брадву, облика брадве.* — А код претраге у кући нађоше у сијену сакривене двије брадваште, оштре сјекире. *Том.*

брадвѐнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на брадву. Вук Рј.*

брадвѐтина ж *аугм. и пеј. од брадва.* — Јовандека је поцрњелом брадветином туцкао зид. *Јоп.*

бра̀двӣљ, -и́ља м *велика брадва са дужим дршком.* — Отац, сопћући, силним замасима брадвиља теше вјенчаницу за стају. *Донч.*

бра̏двити, -ӣм несврш. *тесати брадвом.*

бра̏двица ж *дем. од брадва.*

брадѐкања м пеј. *в. брадоња* (*1*). — Добро јутро, јарекању, добро јутро, брадекању. *Змај.*

брадѐтина и **бра̀дина** ж *аугм. и пеј. од брада.* — Вјешају . . . калуђере за брадине. *Мат.*

бра̀дица и **брада́ца** ж *дим. од брада.*

бра̀дӣште с *место где расте брада.*

бра̏днӣ, -а̄, -о̄ *који припада бради* (*1*): ~кост.

бра́доња м **1.** *човек који носи* (*велику*) *браду* (*1б*). **2.** *назив за четнике* (*у другом светском рату*), *који су обично пушталн дугачку браду.* — Само према брадоњама су строжи, одмах му осмуде браду да се има чиме похвалити. *Лал.*

бра́доњица м *дем. и хип. од брадоња*; фиг. *кукурузни клип на стабљици.* — И свилали се кукурузи, убрадали . . . Растите, брадоњице, плодите се. *Гор.*

бра̀дура, брадӯрина и **брадӯскера** ж *аугм. и пеј. од брада.*

бра̀душа ж (обично у мн.) *меснат и црвен израштај попут ресице у кокошију испод грла. Бак. Реч.*

бра́жђење с *гл. им. од браздити* (*се*).

бра̏жњāк, -а и **бра̀жњāк,** -а́ка м покр. **а.** *во који при орању иде браздом.* **б.** *већи, десни точак у плуга.*

бра̀зготина ж **а.** *траг од ране, ожиљак.* — На глави ми бијаше доста тешка рана . . . ево бразготине. *Шен.* **б.** *траг од каква оштрог предмета на кори дрвета или на другом тврдом предмету.* — Младо стабло које зарежу зацијели, и под новом кором остане једва видљива бразготина. *Андр. И.* Зидови су били распарани бразготинама танади. *Крл.* **в.** *удубљење које прави вода на земљиној кори, вододерина.* — Главе [планина] су . . . високо уздигнуте, изнакажене ожиљцима и бразготинама. *Лал.*

бра́зда ж **1. а.** *удубљење које плуг оставља на површини земље при орању; слој преврнуте земље у орању.* — фиг. И Ъ. Даничић и Бранко Радичевић . . . су повукли дубоку бразду сваки у својој области рада. *Бел.* Само је мала бразда грубости остајала у свијести. *Торб.* **б.** *мало узвишење начињено од земље на коме је нешто посијано или засађено* (*кукуруз, лоза*); *удубљење између два таква узвишења.* — Кад брасмо попов виноград, била му је бразда све уз моју бразду. *Шапч.* Носиле су још и мотике да раздробе бразде за кукуруз. *Мишк.* **2. а.** *траг који оставља точак на путу, колотечина, вагаш.* — На широком друму лежи за шаку дебела прашина, и по њој чисто сањиве бразде од коловоза. *Лаз. Л.* **б.** *траг на површини воде од брода или од ветра.* — По широкој бразди узбибане Саве носи скела коње и јуначке главе. *Вел.* По њем [мору] вјетри ору бразде валова. *Крклн.* **в.** *траг од течности, текућине која се слива.* — На прозорима се вијугају бразде од капљица. *Вукић.* **3. а.** *бора на лицу.* — На очима јој отекле вјеђе а бразде на лицу усјекле се некуд дубље. *Цар Е.* Сав је у крви која тече низ бразде изборана лица. *Лал.* **б.** *в. бразготина* (*а*). —

Уклањала бих трње бодљиво,... да ти не би њина иглица јуначке руке браздом грдила. *Јакш. Ђ.* Највећи... дечко... преко образа имао је велику бразду. *Рист.*

Изр. заорати (повући) прву бразду *отпочети нешто, бити први у неком послу*; пловити у бразди пом. *пловити један за другим (о ратним бродовима).*

бра̀здалица ж спорт. *челични нож на скијама за одржавање правца вожње по залеђеном снегу.* — Код скијања на леденацима употребљавају се често браздалице или ледорези. *Скиј.*

бра̀здā̂ње и **бра́здā̂ње** с *гл. им. од браздати.*

бра̀здаст, -а, -о *који има облик бразде, удубљен.* — Низ браздасте боре сија се по која кап зноја. *Рад. Д.*

бра̀здати, -ā̂м и **бра́здати,** бра̀здā̂м несврш. = браздити **1.** *повлачити бразде, орати.* — Гвоздени плуг бразда [по ливадама и њивама]. *Ранк.* [Трактори] сада браздају поља. *Bj. 1957.* фиг. Шпанско небо браздају бомбардери. *Ђон.* Пространом... Панонијом браздали су туђи језици и културе. *Михиз.* **2.** прел. *правити боре, испуњавати борама.* — Лице јој избраздано оним путањицама које браздају бриге, жалости. *Сек.* Чело... умор бразда. *Бој.*

бра̀здāш, -а́ша м **1.** *сусед на њиви, имању.* — Чича-Мирко и чича-Маринко [су] браздаши. *Ад.* **2.** *коњ или во који при орању иде браздом*; исп. бражњак (а). — Били су ту... бијелци, лисци, браздаши, брњаши. *Хорв.*

бразда́шити се, бра̀здā̂шīм се несврш. *граничити се, међити се.* — А Капетанов дô је потес, где се браздаши њива чича-Миркова с њивом чича-Маринковом. *Ад.*

бра̀здимицē прил. *на бразде. Р-К Реч.*

бра́здити, бра̀здīм (импф. бра̀жђа̄х; трп. прид. бра̀жђен) несврш. = браздати. — Плуг... што више бразди, то се више свијетли. *Наз.* [Године] бе́лē њему косе вране, бразде њему глатко лице. *Радич.* фиг. *ићи, ходати.* — Наш [је] доктор даље браздио [по Бечу] сјећајући се ђачке доби. *Маж. Ф.*

~ **се** *урезивати се, усецати се.* — фиг. Бразди се мисô, и вукова чопор за људском ногом тешко постајкива. *Пар.*

бра́здица и **бра̀здица** ж (ген. мн. бра́здицā и бра̀здицā) *дем. и хип. од бразда.*

браздȉчā̂ње с *гл. им. од браздичати.*

браздȉчати, -ā̂м несврш. *в. браздати. Вук Рј.*

браздȍвит, -а, -о *који има бразде, боре.* — Људима... лица наворана и браздовита. *Новак.*

бразлѐта и **бразлѐтна** ж фр. *наруквица.*

бра́ја м (вок. бра̀јо) = брајо *хип. од брат.* — Марија... заусти нешто, али је прекиде јетрва: — Ето браје. *Мат.* А, брајо... преварили те Пипери. *Љуб.*

бра̀јан, -а и -а́јна (вок. бра̀јане и бра̀јне) м = брајко *хип. од брат*; исп. браја, брале. — Па, сад живи ако можеш, слатки брајане! *Шапч.* Ти се, мој брајане, силно јуначиш. *Шен.* Да сада дођеш... па да твоме брајну Митру пришапнеш у ухо што ће бити. *Јурк.* А то је, брајне, болест од које ће те... однијети враг. *Цар Е.*

бра̀јда ж *стубови с попречним летвама или жицама по којима се пење винова лоза, одрина, чардаклија*; *жива сеница.* — Пође према дворцу, пред којим је у сјенатој брајди од бршљана сједило друштво. *Швн.* Прозор љети је сасвим засјењен лиснатом брајдом винове лозе. *Пав.*

бра̀јдица ж *дем. од брајда.*

бра̀јци м покр. *в. брајан.* — А храни ми брата мјезимчета и закуни млијеком рођенијем нека свога освети брајена. *Март.*

бра̀јкан м *брајан.* — Стани, стани, брајкане, и ми коња за трку имамо. *Божић.* Лакше мало, ej брајкане,... рече један мачак стари. *Ђоп.*

бра̀јко м = брајан. — Ој Андрија, мој рођени брајко. *НП Вук.* А што ти, брајко, не пазиш како то мећеш. *Лаз. Л.* То је, мој брајко, освета судбине. *Шен.*

бра́јо, -а и -ē м = браја.

бра̀к[1] м (лок. бра́ку; мн. бра́кови и бра̀кови) *законита заједница мушкарца и жене*; фиг. *уједињење, заједница.* — Ја ћу твоја бити, каже вила Марку. Славит ћемо брак духа и снаге. *Наз.*

Изр. грађански (цивилни) ~ *брак склопљен пред грађанским властима*; дивљи ~, ~ на леву руку *заједнички живот мушкарца и жене који нису једно с другим венчани*; мешовити ~ *брак између лица различитих раса или вера*; морганатски ~ *у владарским породицама брак с особом из нижег сталежа.*

бра̀к[2] м **1.** бот. покр. *врста морске траве.* — Прегрштри жуке, свилине и брака биљеже успон затвореног круга. *Фран.* **2.** *плитко место у мору на коме расту алге.* — Трагао је за њом... по зеленој води плитких бракова. *Крш.*

брако́рац, -рца и **брако́рер** м нем. *врста ловачког пса дугих клемтавих ушију, птичар.*

бра̀кичан, -чна, -чно *сланкаст (о води на ушћу реке у море)*; исп. бочат(ан).

бракȍвати, -а̀кујēм несврш. *живети у браку*; фиг. *бити заједно.* — Калуђерове

торбе и торбаци и ја бракујемо одавно у љубави. *Јел.*

брàкдломан, -мна, -мно *који чини неверство према брачном другу.*

брàколóмац, -мца и **брàкдломнйк** м *човек који почини брачно неверство, прељубник.*

брàкдломница ж *жена која почини брачно неверство, прељубница.*

брàколóмство с *повреда брачне верности, неверство у браку.*

брàкоразвод м *развод брака. Бен. Рј.*

брàкоразводнй, -ā, -ō *који се односи на развод брака:* ~ парница.

брàкоразводнйк м *онај који се разводи, који раскида брак.* — Требало је... да буде поколь у судници, да се око судије не сјатише брачоразводници. *Јевт.*

брáле м (вок. брáле) *хип. од брат*; исп. брајан. — Забавља се... са његовим бралом. *Матош.* Не бој се ти, брале, ништа! Начелник ће сутра добити извештај о теби. *Вос. Д.*

Брáма м = Брахма *врховно божанство у религији старих Хиндуса.*

брàмāн, -áна и **брамáнац,** -нца м = брахман и брахманац *припадник свештеничке касте у старој Индији.*

браманйзам, -зма м = брахманизам *хиндуска религија заснована на науци о Брами, Брахми.*

брàмàнист м = брахманист *следбеник браманизма.*

брàмāнскй, -ā, -ō *који се односи на брамане.*

брамбýрāч, -áча м зоол. *врста морског рака* Cancer pagurus. *Бен. Рј.*

брâн[1] м тал. покр. *дуга женска хаљина у Боки. Вук Рј.*

брâн[2] м заст. *одбрана*; *бранилац.* — Ој Самсоне, мајчин дане, Израиљев дични бране, мрзи, синко Филишћане. *Кост. Л.*

брáна ж **1. а.** *вештачка, умјетна преграда на води која је уставља и подиже јој ниво.* — Човјек уклања препреке у самом кориту ријеке, укроћује им ток, подижући бране, помоћу којих ствара акумулациона језера. *ОГ.* **б.** *насип, бедем за заштиту од поплаве.* **2.** *преграда, препрека.* — Нахија између нахије и село између села диже бране и затвара се у сопствени казан. *Сур.* Они представљају последњу брану на којој се зауставља напад противника. *Ват.* **3.** фиг. *заклон, одбрана, заштита.* — Јулице... немој рећи Нани док не оздрави, моја Нана, моја брана. *Сек.* У латинском језику гледали [су] брану од продирања пучана у управу. *Р 1946.* **4.** *направа за разбијање и поравнавање земље после орања*; исп. дрљача. — Како је тај мали некад кликтао кад га је ујак возио на брани преко засијане њиве. *Лал.*

брàнāње с *гл. им. од бранати.*

брàнати, -ām несврш. *вући брану преко орања, дрљати.* — Један ће орати, други сијат, трећи бранат, а жњети ћемо сви. *Шен.*

брâнжа ж фр. = бранша *струка, грана (неког посла и сл.).*

брàнидба ж заст. *одбрана.* — То све може... доказати да ће му запети у грло стереотипне бранидбе. *Ков. А.*

брàнйк, -йка м **1.** воји. *заштитни бедем; утврђено место које служи за одбрану.* — Ивановић викну иза браника: »Црногорци!« *Мат.* У овим пустим градовима стоје малене посаде. Почевши од год. 1522. настоје Турци да редомице заузму ове бранике хрватске. *Обз. 1932.* **2. а.** фиг. *бранилац, заштитник; заштита.* — Бајаги браник вере Христове, а овамо претежнија је реч власника римског него Христова. *Кост. Л.* Старе врбе стајаху ту као браник среће и блаженства. *Шен.* **б.** *одбрана.* — Вечно на бранику вечно стражар будни... опет човечанству ти поплаву спречи. *Стан.* **3.** *разни предмети који служе као заштита.* **а.** *лучни штит на предњем делу аутомобила који га заштићује од судара.* — Тек после 15 метара кочења аутобус се зауставио пошто је читавом дужином својим браником гурао испред себе Богојевића. *Пол. 1958.* **б.** *греда која затвара пут на прелазу преко железничке пруге.* **в.** *дрвени или метални део пушке који заштићује обарач.* — Извана је око полуге окидача метални браник. *Стр.* **г.** *тупа страна раоника на плугу. Вук Рј.* **4.** *в. забран.* — Кад смо прошли циганске колибе, окренемо десно кроз један густ браник, који се са нашом кућом сучељавао. *Јакш. Ђ.*

Изр. стајати на бранику *бринути се о одбрани, бити бранилац нечега.*

брàнилац, -иоца м **1.** *онај који брани, штити некога или нешто, заштитник.* — Сви су мислили да се могу увијек обратити управнику... надајући се да ће у њему наћи свог браниоца. *Чол.* Требало га је [вис] обићи и појавити се у бок или позадину упорног браниоца. *Вас.* **2. а.** правн. *онај који на суду заступа оптуженог, адвокат, одвјетник.* — А какав је однос бранилаца, тј. адвоката, према суцима поротницима? *Вј. 1957.* **б.** *онај који заступа неко гледиште, идеју и сл., поборник.* — Марковић [је] био... велики бранилац париске комуне. *Скерл.*

брàнилачкй, -ā, -ō *који се односи на браниоце.*

брàнилаштво с правн. *одбрана, заступање (пред судом), адвокатура, одвјетништво.*

брàниочев, -а, -о *који припада браниоцу.*

бра̀нйља ж *бранитељица.*

бра̀нитељ м *бранилац.* — Остали бранитељи повуку се у храм. *Пов. 1.* То ми је господар, бранитељ и хранитељ. *Шен.* Бранитељ . . . не може ушуткати тужитеља. *Баз.*

бра̀нитељев, -а, -о *који припада бранитељу.*

бра̀нитељица и **бра̀нитељка** ж *женска особа бранитељ.* — Француски народ ју је . . . прогласио за . . . бранитељку правде и истине. *Петр. В.*

бра̀нитељскӣ, -а̄, -ō *који се односи на бранитеље.*

бра̀нитељство с *бранилаштво.* — Нема ни осам година откако је у бранитељству. *Креш.*

бра́нити, бра̑нӣм (импф. бра̑њāх; трп. прид. бра̑њен) несврш. **1. а.** *штитити кога или што од напада, чувати од чега, заклањати.* — Они који осташе имали су да бране свој живот и имутак оружаном руком. *Том.* Иди, сине, . . . брани оне који се одбранити не могу! *Вес.* Кад зађемо у шуму, постаје мало топлије, јер нас шума брани од вјетра. *Чол.* **б.** *бити бранилац, заступати неког.* — Ја сам . . . довољно награђен . . . што . . . у првом мом адвокатском послу браним једну поштену ствар. *Ком.* **в.** *заузимати се за кога или што; подржавати што, одобравати, правдати.* — Ви . . . вјерујете у вјештице и браните звонаров такт кад на облаке звони. *Ков. А.* Његова . . . логика је . . . логика осећања, . . . зато . . . и он брани рђаву ствар. *Поп. Б.* **2.** *не допуштати, забрањивати, ускраћивати; спречавати.* — На гумну се гложе, огорчена браћа: један другом брани у баштину ући. *Кркл.* Већ од год. 1466. брани строгим казнама трговину робљем. *Мј. 1926.* Некад су ови страшни зидови бранили да ико упадне у овај град. *Дуч.*

~ **се 1.** *одупирати се нападу; штитити се, чувати се од чега.* — Немци [су се] бранили до последњег човека. *Пер.* Госпођа Уршула бранит ће се ноктима. *Шен.* Бранимо се од буса којих има много. *Чол.* **2.** *противити се, опирати се, правдати се.* — Само су се осматрачи и старешине још некако бранили од сна. *Јак.* Ја, господо — бранио се Швејк — нисам никакав симулант. *Јонке.*

Изр. ~ се из слободе правн. *изван судског затвора износити разлоге у своју одбрану;* ~ се рукама и ногама *свом снагом и свим средствима бранити се, оправдавати своју ствар.*

бра̀ница ж мед. нар. *дијафрагма. Бен. Рј.*

бра́ница ж (обично у атрибутској служби) *воће које је убрано руком.* — Иза прозорских стакала пркосно се румениле крупне, округле јабуке бранице. *Гор.*

бра̀нйч, -и́ча и **бра̀нич** м **1.** *бранилац (1).* — Пјесма га . . . слика . . . као бранича слабијих, као борца за правду. *Барац.* Љубиша . . . није сасвим пристајао уз ове браниче апсолутизма. *Глиг.* **2.** спорт. *играч из уже одбране једног тима (у фудбалу, рукомету и сл.), бек.*

Изр. **стајати на браничу** *в. уз браник (изр.).*

бранӣчев, -а, -о *који припада браничу.*

бра̀ничӣвка ж зоол. *мушица голубачка* Simulium golubacense. *Терм. 4.*

бра̀нйште с *в. браник (1).* — Сењ је важно браниште аустријске владе. *Шен.*

бра̀нцӣн, -и́на м тал. зоол. покр. *в. лубин. Бен. Рј.*

бра̑нша ж = бранжа.

бра́ње с **1.** *гл. им. од брати.* **2.** покр. *оно што се убере (поврће и сл.).* — Читава породица чекала је да јој се скуха нешто брања. *Љуб.*

бра̀њевина ж *забран (млада шума); нечије пасиште.* — [Магла се] гнијездила над густом брањевином и опасивала грмље. *Хорв.* Чобани благо пазе да не умакне у брањевине. *Ћип.*

бра̑њенӣк, -а и **бра̑њенӣк,** -и́ка м *онај кога неко брани, заступа; штићеник.* — Грга, положив десницу на главу свога брањеника, проговори свечано. *Шен.* Бранилац оптуженог кнеза Кирила. . . интересује се како је третиран његов брањеник у двору. *Пол. 1944.*

бра̑њенӣков и **бра̑њенӣков,** -а, -о *који припада брањенику.*

бра̑њеница и **бра̑њènица** ж *женска особа брањеник.* — И као да је био накан да мало-помало раскида с мојом брањеницом. *Креш.*

бра́њёње с *гл. им. од бранити.*

бра̀њив, -а, -о *који се може бранити.*

бра̑њӯг м зоол. покр. *дрозак бриновац.* — Али се тим више чуло цвркутање брањуга. *Том.*

бра̑он = браун прид. непром. нем. варв. *мрк, смеђ.*

бра̀ство с *в. братство.*

бра̀ственӣк м *в. братственик.*

бра̑т м (супл. мн. **бра̑ћа**; ген. мн. и бра̑тā) **1. а.** *мушкарац другим лицима рођеним од истих родитеља или само од једног (од оца или од мајке).* — фиг. Узе карабин преко крила и пљесну по њему руком: — Ево . . . . . још само њему верујем. То ми је брат и друг. *Ћоп.* **б.** *мушкарац у односу према лицима у другој линији сродства (брат од стрица, брат од тетке, брат од ујака), братучед.* **2. а.** *припадник истог народа или шире заједнице сродних народа.* — Герцен позива Србе и

Црногорце да са њим раде, стављајући им на расположење свој ... лист да се у њему северна и јужна браћа сусретну. *Скерл.* **б.** *човек у односу према другим људима.* — Лети у помоћ брату, па ма тко био ... дигни онога који пада, и не осјећај никад срџбе ... према брату. *Крањч. Стј.* Када ћете ове моје деране примити у партизане? ... Нек' иду куд и друга браћа. *ЛМС 1951.* **3. а.** (вок.) фам. *као узречица (често са заменицом »мој«).* — Не одобравам ја то, брате мој. *Чипл.* **б.** шатр. (м. личне зам. 1. или 2. л. јд.). — Дај [ми] вилу и лимузину ... и брат ће да сагорева на послу. *Дав.* **4. а.** *члан манастирског, самостанског братства или монашког реда; члан братовштине.* — Силази озго, из Метке ... стари калуђер ... И он је Рус, брат неког бившег великог манастира у Финској. *Петр. В.* [Петар] се у братству зове брат који спрема онога што тражи да буде примљен у братство. *Крањч. Стј.* **б.** *припадник исте вере.* — Да бог сачува сваког брата Хришћанина од 'ваке напасти. *Срем.* **в.** ист. *члан неких организација (масона, сокола и др.).*

Изр. ~ брату (вреди) *најмање (нарочито у продаји нечег што вреди више него што се тражи);* ~ од стрица, тетке, ујака *стричев, теткин, ујаков син;* ~ по крви *сународник;* ~ по мајци, ~ по оцу *полубрат;* ~ по млеку *мушко дете које дојн иста жена;* мокри ~ *весељак, пијанац;* по богу ~, богом ~ *побратим;* побогу брате! *узречица при заклињању, преклињању, вајкању.*

бра́та м (вок. бра́то) = брато *хип. од брат (I).* — Кући ићем, јер ме зове брата. *НПХ.*

братàкање с *гл. им. од братакати се.* — Ништа од нашег ... братакања кад они ... једно говоре а друго раде. *Дом.*

братàкати се, -ам се несврш. и уч. *називати се браћом.* В. пр. уз гл. им. братакање.

брàтан м *хип. од брат;* исп. братанац (3). — Но братане, мали Хасан-ага! купи свате, хајде по ђевојку. *НП Вук.* А има ли још кога у кући? Не има, само братани Пера и Лука; али они су мањи од мене. *Коз. Ј.*

брата́нац, -нца и **бра̏танац,** -анца м (ген. мн. бра̀тана̏ца̄ и бра̏тана̏ца̄) **1.** *братов син, синовац, братић.* — Како стари Миле не имађаше деце, он усини свога братанца Раку. *Јакш. Ђ.* Мане ... није забадава био син чувеног Ђорђија и братанац још чувеније Доке. *Срем.* **2.** *брат од стрица, братучед. Рј. А.* **3.** песн. *хип. од брат.* — Неумитне правде ја се баш и бојим, јер можда сад лебди над братанцем мојим. *Панд.*

бра̏танић и **брата́нић** м покр. *в. братанац.* — Калуђери ... данас пуне своју торбу, па кад им прелијева, одлију је братанићима и сестричнама. *Љуб.*

бра̏танићев и **брата́нићев,** -а, -о *који припада братанићу.* — Убиј ме и освети праву крв братанићеву. *Љуб.*

братàница ж *братова кћи, синовица.* — Ја сам његова братаница, па да ме не мора удати и оправити према себи, начинио је од мене слугу. *Кост. Л.*

братàничин, -а, -о *који припада братаници.*

бра̏танична ж *в. братаница.* — Док је братанична стојала на вратима и маштала ко зна о чему, дотле је тетка прала судове и грдила. *Мат.*

братàновић м (обично у вок. јд.) фам. *брат, пријатељ.* — Хеј ти, братановићу, повикне на сељана. *М 1867.*

брата́нчев и **бра̏танчев,** -а, -о *који припада братанцу.*

брàтац, бра̀ца и **бра̏тац,** бра̀ца м (ген. мн. бра̀та̄ца̄) *хип. од брат.* — Братац сестру код колена храни. *НП Вук.* Псић ми бијаше добар кô братац рођени. *Матош.* Сила, братац мој, шта се наше војске скупило. *Крањч. Стј.* Добро, братац мој љубезни, добро! Изађи и очекни. *Вес.*

бра̏тенац, -ёнца, ијек. бра̀тјенац, м заст. *брат.* — Јер не смије од три братијенца, братијенца, три Мрњавчевића. *НП Вук.* Члан 49. [Душановог законика] ... претпоставља да у једној сеоској кући меропашкој могу становати братенци или отац и синови или ко други. *Нов.*

бра̀ти, бе̏рём и бѐрём (импф. бра̀х, бѐријāх и бе̏рāх; имп. бѐри; аор. бра̀х, 2. и 3. л. бра̂; прил. пр. бра̀в, бра̀вши; р. прид. бра̀о, бра̀ла; трп. прид. бра̀н) несврш **1.** *одвајати, откидати (од стабљика, струка плодове, цвеће, биљке).* — фиг. А има код нас ријечи с горњих грана језика нам браних. *Наз.* **2.** *купити, скупљати, прибирати.* — Пчеле мед беру, а човек кошнице истреса. *Ком.* Омер-пашо, моја лало прва, ... ето теби широм Босна равна, по њој бери на окуп јунаке. *Марп.* Скупљају жирове у шуми једнако као што сију пшеницу, копају крompире, беру дрва. *Ђон.* фиг. Бере утиске да схвати у чему је ствар. *Кал.* **3.** *узимати, примати, добијати; доносити.* — А што се тиче плаће, брати ће мјесечно својих десет форинти и храну. *Кос.* Бобан је брао лијеп новац од фратара за рибу. *Мат.* Тако је Шиме брао батине. *Гор.* Сам ... позајмљени капитал ... заправо бере ренту. *Бак.* фиг. Ми данас беремо плодове тих офанзива. *Дед. В.* **4.** нар. *садржавати, држати (у себи), запремати.* — Купа бере девет литар вина. *НП Вук.*

Изр. ~ кожу на шиљак *бити спреман на батине, казну или какву одговорност*; ~ ловорике *постизати успех*; ~ памет *узимати на ум*; *бити паметан*; ~ плодове *извлачити корист* (*из нечега*); не ~ бригу, бриге (*обично у имп.*) *не бринути*.

~ **се** заст. *скупљати се, састајати се*. — Причају да се онде [на Рељином пољу] свагда брала за Турака скупштина. *Нен. М.*

бра́тија ж зб. **а.** црквено *калуђери једног манастира*; исп. братство (4 а). — Жене су одговарале погрдно на претње уплићући у погрде игумана и братију и све остале из манастира. *Чипл.* **б.** шаљ. ир. *дружина, друштво*. — Кад избисмо у Кнез-Милошеву улицу, из кафане . . . брујала је опет некаква братија. *Ком.* Е, буразери, нема више мрдања . . . говорио је свој четној братији Николетина. *Ћоп.*

бра́тиковић м *в. братановић*. — Е, братиковићу си ми мој красни, гдје оно стадох, докле оно дођосмо? *Мат.*

бра́тим м **1.** *члан неког верског удружења, братовштине* (*1*). — Он је једнако братим св. сакрамента — опази један од својбине. *Ћип.* **2.** *побратим*. — Прије него се договорим са својијем братимом змајем, ништа ти не умијем рећи. *НП Вук.*

бра́тимак, -ймка м *братим* (*1*). — Та каково би само лице направио поп кад би га опазио гдје клечи као братимак. *Коз. И.*

бра́тимити, -им свршено и несвршено **а.** нар. песн. *наз(ив)ати некога братом, молећи га за нешто*. — Пак братими капицију млада: »Богом брате, капицијо млади, отвори ми на тамници врата«. *НП Вук.* **б.** (*за*)*молити, преклињати*. — Вели ми: иди оном зликовцу, поново га братими да ми врне жену. *Рад. Д.* Куми га и братими га уз навадно богетање. *Павл.*

~ **се** *склапати побратимство, пријатељство*. — Него ајде да се братимимо, љубе наше дај да посестримо. *НП Вук.* Тко се братими с нашим заторником, не може да се братими с нама. *Дук.*

бра́тимка ж *припадница неког верског удружења, братовштине*. — И она сваке године иде с другим братимкама на прштење Мајки божјој у Алмаш. *Ивак.*

бра́тимљење с *гл. им. од братимити* (*се*).

бра́тимски, -ā, -ō **1.** *који се односи на братиме, братовштину* (*1*). **2.** *братски* (*1*). — Братимске је коње опремила. *НП Вук.* Свима нама шаље пријатељски, илирски, братимски поздрав. *Ков. А.*

бра́тимски прил. *братски, као браћа*. — Таквих је тајних састанака било више и свагда би се равлучивали братимски. *Шимун.*

бра́тимство с **а.** *побратимство*. — Нећу с тобом чинит' пријатељства, нити примам твојега братимства. *НП Вук.* **б.** *братство* (*2*). — Свадба је зато добра . . . да братимство и слога завладају међу људима. *Бен.*

Изр. (ис)пити ~ *истовремено испи(ја)ти с неким чашу вина у знак пријатељства, (по)братити се*.

бра́тин, -а, -о *в. братов*. — Па посједа братина ђогата. *НП Вук.*

бра́тин, -а, -о *који припада брáти*.

бра́тинак, -йнка м покр. *в. братимак*. — Као братинак . . . бранио јединици да се мане другâ, кола и дјевојачке пјесме. *Горд.*

бра́тинац, -йнца м *братучед*. *Вук Рј.*

бра́тинка ж покр. *в. братимка*.

бра́тински, -ā, -ō **а.** *братски*. — Неки уживају братинску крв кад могу проливат. *Марет.* **б.** *који се односи на братинке, братимство*: ~ застава.

Изр. ~ благајна (каса) *некадашња установа за социјално осигурање рудара*.

бра́тински прил. *братски*. — Дознао то његов старјешина, те ће једнога дана братински прекорити удовичицу. *Вел.*

бра́тинство с **1.** *в. братимство*. — Пио је са свом српском господом братинство. *Петр. В.* Живјело братинство, живјела слобода! *Матош.* **2.** *братовштина*. — »Братом« га зову онда како је ушао у братинство. *Горд.* **3.** *наслеђе од брата. И-Б Рј.*

бра́тити, -им несврш. **1.** *братимити*. — Братио сам бега Радул-бега да ми браћу пусти из тамнице. *НПХ.* Јал' си човјек, три пута те братим. *Ботић.* **2.** *називати, сматрати кога братом*. — О, ћесаре, жив те бог убио! Турке братиш, а Србине гониш. Каква су ти браћа у Турака? *НП Вук.* Ама, зар ти опет оно твоје! И још нас братиш! *Ком.* фиг. Ти видиш сама да ме јади брате. *Крањч. С.*

~ **се** *братимити се*. — Са пропалицама се братио. *Маш.* фиг. У трави се красуљчићи и маслачци брате. *Наз.*

бра́тић м **1.** *дем. и хип. од брат*. — Сестра [је] . . . миловала своје братиће. *Вес.* **2.** **а.** *братов син, синовац*; исп. братанац. — Миленија [је] волела малога Лазара, братића свога . . . 'Оди тејки, дико моја! *Вес.* **б.** *братучед*. — Твој отац и ја бијасмо братићи, ја сам ти дакле стриц. *Шен.* Братић вас троје, најстарији син мога брата Асе. *Грг.*

бра́тичина и **бра́тична** ж *братова кћи, синовица*; исп. братаница. — Сматрате ли да су моје драге братичне лијепе? *Креш.*

бра̏тјенац, -ёнца, ек. бра̏тенац.

бра̏тко м *хип. од брат.* — Нијесам ти ја, братко, ни из којег села. *Сиј.*

бра̏тњӣ, -а̄, -ē *братски.* — Окорела [је] за туђу патњу и вапај братњи. *Ком.*

бра́то, -а и -ē м = брата.

бра̏тов, -а, -о *који припада брату.*

бра̏товање с *гл. им. од братовати.*

бра̏товати, -тујēм несврш. *живети као браћа, као с братом.* — Са човјеком човјек братовао. *Јурк.*

братòвљев, бра̏товљев, -а, -о и **братòвљӣ,** -а̄, -ē *братов.* — Руком сам братовљом лишен живота. *Панд.*

братóвштина ж **1. а.** *верско удружење световњака.* — Све пјевају под заставама својих братовштина. *Павл.* **б.** *удружење на било каквој основи (занатској, економској и др.).* — Сељаци су се састајали у братовштинама у скупове. *Шиш.* **2.** *братство (2).* — Живјеле двије куће у братовштини, као да су се због вјенчала још нерођена дјеца. *Љуб.*

братоље̏убив, -а, -о *који воли брата. ближњега.*

братоље̏убље с *љубав према брату, према ближњему.*

братоу̏билац, -йлца м *в. братоубица.* — Као да је остатак злокобног духа ... братоубилца Каина остао и у нама. *Наз.*

братоу̏билачкӣ, -а̄, -ō **а.** *који припада братоубици.* — Карађорђе и Чупић пали су жртвом од братоубилачке руке. *Сур.* **б.** *који се очитује у међусобном убијању припадника истог народа или сродних народа.* — Призори братоубилачке борбе били су најјезовитије појаве у окупираној Југославији. *Бар.*

братоубѝство с (ген. мн. братоу̏бӣстāвā) = братоубојство *убиство брата; међусобна борба, међусобно убијање припадника истог народа или сродних народа.*

братоубѝца и **братоу̏бојица** м *убица брата.*

братоубо́јство с = братоубиство.

бра̏тска ж (прид. у именичкој служби) **а.** *оно што се односи на брата, што потиче од брата (реч, љубав и сл.).* — Да ми братску нашу извршимо, да се побро дарујемо даром. *НП Вук.* **б.** покр. *општински, сеоски збор, скуп.* — Пук ... скочи да ме удави, гдје се тобож од братске одвајах и гдје жалим онога што се је граду омразио. *Љуб.*

бра̏тскӣ и **бра̏тскӣ,** -а̄, -ō **1. а.** *који се односи на брата, браћу; који припада брату, браћи (у разним значењима).* — Грехота [је] да братска и очева крв остане неосвећена. *Јакш. Ђ.* **б.** *који је својствен брату, који је као међу браћом, искрен, срдачан, пријатељски.* — Благословљен нека буде дан помирбе и наново ражарене братске љубави. *Дук.* **в.** *заједнички.* — Изгинуле пролетере сахранили су ... у братску гробницу. *Чол.* **2.** *који припада братовштини.* — Кроз ту бучну свјетину тешком муком [су се] турали носиоци огромних златних »дуплира« и »братских« застава. *Војн.*

бра̏тски и **бра̀тски** прил. *као брат, као браћа; пријатељски, срдачно; на једнаке делове.* — Старци се пазише и у светом побратимству братски живеше. *Јакш. Ђ.* А кад они не даду [јабука], повијају их ... отму и братски расположе. *Шапч.*

бра̏тственӣ, -а̄, -ō *који припада братству.*

бра̏тственӣк, -а и **братствѐнӣк,** -и́ка м *припадник братства.* — Дужност ми је да чувам главе и животе мојих братственика. *Лал.*

бра̏тственица ж *припадница братства.* — Ми не лучимо братственице од рођенијех сестара. *Мат.*

бра̏тственичкӣ, -а̄, -ō *који се односи на братственике.*

братствѐњāк, -а́ка м покр. *в. братственик. Вук Рј.*

бра̏тство и **бра̀тство** с (ген. мн. бра̏тстāвā) **1. а.** *веза међу браћом и браћом и сестрама.* — Бијаше тешко разлучити је ли то пријатељство или братство и сестринство. *Ков. А.* **б.** *веза међу побратимима, побратимство.* — Изгубио си побратима — ево га! ... Хоћеш да се због тога? — Братство примам, али освета је моја! *Вес.* **2.** *однос као међу браћом, пријатељство.* — Милан [је] почео да говори на четној конференцији о братству с муслиманима. *Ћоп.* Ми смо зато да не буде рата ... Ми смо за братство народа! *Моск. фиг.* Ту је братство душа нашло друге спојке. *Уј.* **3.** ист. *више породица обично заједничког презимена које одржавају сродничке односе.* — Црна Гора живјела је кроз стољећа патријархалним животом, раздијељена на племена и братства. *Бар.* Најчешће [су то били] људи без презимена, с надимцима, без старих братстава иза себе, али познати у масама својом борбеношћу. *Сур.* **4. а.** црквр. *калуђери, редовници једног манастира, самостана или истог калуђерског, редовничког реда.* — Зимус ... преместише оца Максима у једно веће, удаљено братство. *Ранк.* **б.** *в. братовштина (1б).* — Личност на врло високом положају у нашем братству [масона] порадила је око тога да будете у братство примљени. *Крањч. Стј.* Откад се уписао у братство, већ о ничем не сањао, не говорио но о братству. *Торд.*

бра̏тствовати, бра̏тствујēм несврш. *живети као браћа, волети се.* — Па цвјетала и у гори трава, а дружба се тихо радовала, гдје су браћа тако братствовала. *Март.*

бра̏тучед м *син једног брата деци другог брата, брат од стрица, стричевић.*

бра̏тучеда ж *кћи једног брата деци другог брата, сестра од стрица.*

бра̏тучедин, -а, -о *који припада братучеди.*

бра̏тучедов, -а, -о *који припада братучеду.*

бра̀тушка м фам. *Рус.* — Распојасали се братушке. *Моск.*

бра̏ћа[1] ж *зб. им. од брат.*
Изр. мала ~ *католички редовници фрањевачког реда;* мокра (весела, ноћна) ~ *другови у пићу;* црна ~ *калуђери, монаси.*

бра̏ћа[2] м *хип. од брат (1);* исп. брата. — Кад дођем увече кући ... викнем: 'Оди, Анђо, браћи! — а она ... мени у крило. *Вес.*

бра̏ћēње с *гл. им. од братити (се).*

бра̏ћин, -а, -о *који припада браћи.*

бра̏ун = браон.

бра̀унинг м енгл. *врста аутоматског пиштоља.*

брахи- грч. *као први део сложенице значи: кратак, мален,* нпр.: брахицефал, брахицефалан, брахилогија.

бра̏хијā̀лан, -лна, -лно лат. *насилан, насилнички.* — Мене је одредио да будем ... повјереник код брахијалне оврхе. *Бал.*

брахикѐфал = брахицефал грч. *човек кратке и широке главе.*

брахикѐфа̄лан, -лна, -лно = брахицефалан *који има кратку и широку главу.*

брахилòгија ж грч. *вештина кратког изражавања.*

брахицѐфал м = брахикефал.

брахицѐфа̄лан, -лна, -лно = брахикефалан.

Бра̏хма м = Брама.

бра̀хма̄н, -а́на и **брахма́нац,** -нца м = браман.

брахманѝзам, -зма м = браманизам.

брахма̀нист м = браманист.

бра̀хма̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на брахмане.*

бра́ца и **бра̏ца** м = брацо *хип. од брат.* — Млад си, брацо, а умеш ујести. *Глиш.* Ој, браца Паво! — зовне глас преко улице. *Кос.*

бра́цан м *хип. од брат (1).* — Да их позовеш овамо, брацане мој. *Бал.*

бра̏цēра ж тал. покр. *мањи обални једрењак са једним јарболом.*

бра̀цика м *хип. од брат (1).*

бра́цин и **бра̏цин,** -а, -о *који припада браци.*

бра̏цкӣ, -а̄, -о̄ *в. братски.*

бра́цо, -а и -ē = браца. — Ја бих једну [дјевојку] брацу даровала. *НПХ.*

Бра̂ч, Бра́ча м геогр. *острво, оток у Јадранском мору.*

бра̂ч[1], бра́ча м заст. *в. берач.*

бра̂ч[2] м (мн. бра̏чеви) тал. *врста тамбуре дубљег тона.* — Треште бугарије и сјетно уздишу брачеви. *Сим.*

бра̂чнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на брак*[1]: ~ заједница, ~ постеља, ~ пар.

бра̂чнӣк м *онај који је у браку.* — Не памти се да се ко разводио ... иако је било јаких разлога да се брачници разиђу. *Вучо.*

бра̂чно прил. *као у браку.* — Лепо јој је вечерас с њиме, овако брачно ... као с вереником. Како је само безазлен и добар. *Каш.*

бра́чно̄ст, -ости ж *брачно стање.*

бра̀шаница ж *в. брашненица.*

брашàнце с *дем. и хип. од брашно. Вук Рј.*

Брашáнчево с црквен. *католички црквени празник, благдан, Тијелово.*

бра̀шеница ж **брашљѐнӣк,** -и́ка м и **бра̀шљеница** ж *в. брашненица.*

бра̏шнав, -а, -о = брашњав **а.** *посут, умрљан брашном.* **б.** *који је сличан брашну, ситан, сипкав.* — Море [је] било ту и дивни, брашнави песак. *Петр. В.* **в.** *пун скроба:* ~ јабука, ~ кромпир и сл.

бра̏шнавити, -и̏м и **брашна́вити,** бра̀шнāвӣм несврш. *в. брашњавити.*
~ **се** повр. *в. брашњавити се.*

бра̀шнāр, -а́ра м **1.** *онај који продаје брашно.* — Несавесни млинар и брашнари кваре гдекада брашно свакојаким додацима. *Батут.* **2.** зоол. *инсект, кукац тврдокрилац који живи у брашну* Tenebrio molitor. *Терм. 4.*

бра̀шнара ж *магазин у коме се држи брашно.* — Иди бестрага ти и твоја пекарница ... и твоја брашнара. *Мат.*

брашна́рев, -а, -о = брашнаров *који припада брашнару.*

бра̀шнāрка ж *женска особа која продаје брашно. Вук Рј.*

брашна́ров, -а, -о = брашнарев.

бра̏шнаст, -а, -о **а.** *који је као брашно.* — Вицемондура му није била зелена, већ некако ... брашнасте боје. *Шов.* **б.** *који има у себи брашна:* ~ зрно. **в.** *као од брашна, сипкав, прхак:* ~ диња, ~ јабука.

бра̀шнат, -а, -о *брашнав.*

бра̀шнен, -а, -о (одр. бра̀шненӣ и брашнѐнӣ) **а.** *који је припремљен од брашна*: ~ каша. **б.** *који служи за брашно*: ~ кеса. **в.** *који је сличан брашну.* — Сиви је облак брашнене прашине застирао млин. *Бен.*

Изр. брашнени црв зоол. *в. брашнар (2).*

брашнѐпӣк, -и́ка м *в. брашненица. Вук Рј.*

брашнѐница и **бра̀шненица** ж *од брашна умешена погача (првобитно за пут).* — »Хајде, мајко, м'јеси брашненице, а ја пођох искупљат хајдуке«. *НП Вук.* Шкргућем већ давно снажно, без престанка, да ти слађа буде брашненица танка. *Наз.* Храну масну и уопште животињску избегавајте, брашненице и пиктије такође. *Глиш.*

бра̀шно с **а.** *прах од самлевеног зрневља жита (пшенице, ражи, кукуруза и др.).* **б.** *прах од друге материје (камена, кости, рибе и сл.).* — Месо од кита се употребљава за производњу рибљег брашна. *Петр. М.*

Изр. за бабино ~ *ни због чега*; од (из) тог брашна неће бити погаче *неће се догодити, остварити нешто*; (смејати се) као луд на ~ *(смејати се) без разлога.*

бра̀шњав, -а, -о = брашнав. — Као и сви воденичари, тако су и ови били брашњави. *Ћос. Д.* [Ђерка] је такође дотрчала, брашњавих руку. *Франг.* Диње праве церовче, брашњаве. *Рад. Д.*

бра̀шњавити, -и́м и **брашњáвити,** бра̀шњāвӣм несврш. *посипати брашном.*

~ **се** повр. *посипати се брашном.*

бра̀шњача ж бот. *врста гљиве која се једе* Clitopilus prunulus. *Сим. Реч.*

бра̀шњен, -а, -о *брашнен.*

брашњѐнӣк, -и́ка м *брашненик.* — Маши се тулумине . . . Ту су и брашњеници. *Дом.*

бра̀шњеница ж *брашненица.* — Неки [се] латили торбе и брашњенице. *Мул.*

бр̏б покр. *узвик за исказивање тражења, претурања*; исп. брбати. — Брб тамо брб овамо по слами и тако их нађох. *Вуј.*

бр̏бати, -ā̄м несврш. покр. *тражити претурајући, преметати.* — Сук је брбао по ђубришту док је напипао колац од преграде. *Вуј.*

бр̏бла м (вок. бр̏бло) = брбло *в. брбљивац.*

бр̏блати, -ā̄м несврш. **1.** *в. блебетати.* **2.** *в. орбати. Вук Рј.*

бр̏бло, -а и -ē м (вок. бр̏бло) = брбла. *Вук Рј.*

бр̏бља м = брбљо *в. брбљивац.*

бр̏бљав, -а, -о = брбљив **а.** *који много брбља.* — фиг. Жрвњеви, лијевци, мучници, сита и брбљава чекетала лежала су на воденичишту као просута утроба. *Гор.* **б.** *бесмислен, празан.* — Редаху се брбљаве здравице. *Ков. А.*

бр̏бљавац, -ā̄вца м (вок. бр̏бљāвче) = брбљивац *онај који брбља.* — Не трпим брбљавце. *Каш.*

бр̏бљавица ж = брбљивица *она која много брбља.* — Сијевај . . . одмах, брбљавице. *Вел.*

бр̏бљāвка ж *в. брбљавица.* — Жене су поткупљиве . . . смијешне, с тим се брбљавкама понавља увијек једно те исто. *Крл.* фиг. И никад нису пернате брбљавке . . . тако узрујано дрекале. *Ков. А.*

бр̏бљаво прил. *на брбљав начин, брбљиво.* — Негде гуске брбљаво загакаше. *Бен.*

бр̏бљавō̄ст, -ости ж = брбљивост *особина оног који је брбљав, лупетање, празно причање.* — [Сељацима] брбљавост није, као код чаршилија, прешла у нарав. *Јакш. Ђ.*

бр̏бљало с и м *в. брбљавац.* — Брбљало једно! *Шен.*

бр̏бљāње с *гл. им. од брбљати.*

брбљà̀рија ж *празно, бесмислено причање, брбљање.* — Тко да толико пажње посвети сеоским брбљаријама. *Кол.*

бр̏бљати, -ā̄м (покр. бр̏бљēм) несврш. **1.** *много говорити о чему безначајном, говорити празно.* — Милка . . . ала та брбља! *Глиш.* Желио би поћи . . . Козљевићу, с којим је тако угодно пити чај и брбљати о свему и свачему. *Крањч. Стј.* фиг. *жуборити.* — Неки поточић . . . весело брбља силазећи низ планину. *Јевт.* **2.** *производити гласове сличне брбљању, блебетати (о ћурану, пурану, патки и др.).* — »Велики ћуран« и сутра брбља деци сеоској кад прођу поред авлије попове, па му звизну. *Глиш.*

брбљà̀туша ж покр. *в. брбљавица.* — За ту црну брбљатушу све је то било избрисано и заборављено. *Лал.*

брбљѐтатн, -ā̄м несврш. *брбљати.* — Непрестано им је брбљетао о сличним шаљукавим веселостима из давних дана. *Божић.*

бр̏бљив, -а, -о = брбљав. — Противница није била тип брбљиве жене. *Сек.* Само та стара брбљива ура . . . непрестано мрмоши. *Војн.*

бр̏бљивац, -ивца м = брбљавац. — Свршио је као неозбиљни брбљивац. *Крл.*

бр̏бљивица ж = брбљавица.

брбљи́вко м *брбљавац.* — Дакле, то је . . . брбљивко, веселко. *Божић.*

бр̏бљиво прил. *брбљаво.* — Полина је говорила све упорније, све брбљивије. *Ћил.*

бр̏бљивӧст, -ости ж = брбљавост. — Наопако да опет засужњиче ослобођеног роба због моје брбљивости. *Чипл.*

бр̏бљо, -а и -ē м = брбља.

бр̏бљӧв, -ова м *в. брбљавац.* — Стари брбљов [папагај] стане се дерати из свега мозга. *Мат.*

брбљу́кати, бр̏бљу́чēм несврш. *в. брботати.* — Патка ... придође домало брбључући по води. *Креш.*

бр̏бљуша ж *брбљавица.* — 'Ајде, 'ајде, брбљушо једна! Само ме лажеш! *Вес.*

брбдо̀љати, -а̄м несврш. *мрмљати.* — Од згоде до згоде гурнуо би потајно палцем отечену гвању ... и брбољао при том као глухонијеми. *Донч.*

бр̏бољēње с *гл. им. од брбољити.*

бр̏бољити, -и̏м несврш. *брботати.*

бр̏борēње с *гл. им. од брборити.*

бр̏борити, -и̏м несврш. *брботати.* — Под трбухом претовареног чамца ... брбори вода. *Ћос. Д.*

бр̏бо̏т м *шум који настаје кад мехурићи ваздуха, зрака излазе из неке течности, текућине.*

брбо̀тав, -а, -о *који брбоће.* — На ватри узавре вареника и дјеца почеше жудно да гледају у њену брботаву и облу пјену. *Ств. 1948.*

брбо̀тā̄ње и **брбо́тā̄ње** с *гл. им. од брботати.*

брбо̀тати, бр̏боћēм и **брбо́тати,** бр̏боћēм несврш. *производити брбот (о води); претурати, тражити по води производећи брбот (о патки и свињи).* — Самовар на столу брбоће. *Јурк.* Увесељавао се слушајући како брбоће вода у наргилету. *Срем.* Паткица брбоће у плићаку. *Божић.*

брбу́кā̄ње *с гл. им. од брбукати.*

брбу́кати, бр̏бу̏чēм несврш. *брботати. Вук Рј.*

бр̏бу̏ль м покр. *в. бубуљ. Реч. САНУ.*

бр̏буљаст, -а, -о *који личи на брбуљ.* — Одјури, спотичући се и посрћући са оштрог и брбуљастог камена. *Ћур.*

брбу́тати, бр̏бу̏ћēм несврш. *брботати.* — Послије је локао своју супу заједно с брковима из којих су испадале длаке. Загрцавао се и брбутао. *Лал.*

бр̏в ж (лок. бр̏ви) = брвина *даска или греда што се метне преко воде и служи као мост; мост на броду за улаз и излаз путника.* — И тако је дошао и до брви. *Донч.* По брви излазе путници дуго с брода. *Кал.*

бр̏вак, -вка м зоол. *ларва, личинка тракуље у облику мехура с многобројним главицама* Coenurus cerebralis. *Бен. Рј.*

бр̏ваљ, бр̏вља м зоол. *врста тракуље* Taenia coenurus. *Бен. Рј.*

брва́нце, -ета с *дем. од брвно.*

бр̏вина ж = брв. — О ти гредо гредурино, ступе, јарболе, брвино. *Наз.* Одатле до извора Зете нема нигде ни брвине да може пешак прећи. *Нен. Љ.*

бр̏вљив, -а, -о *који има брваљ у глави, болестан од брља*; фиг. *луд, махнит.* — Зато је Перка ... мудро шутјела чекајући уљевиту обданицу која приспије по брвљивој недјељи. *Божић.*

бр̏вљивӧст, -ости ж *особина онога који је брвљив.*

бр̏внара ж *зграда од брвана.*

бр̏внаст и **бр̏внат,** -а, -о *који је од брвана.* — И милосно га [светлост] лева ... на празна окна брвнастих амбара, на пластишта стара. *Кош.* У неожбуканој кући с брвнатим стијенама није било нарочито чисто. *Крањч. Стј.*

бр̏внати, -а̄м несврш. *постављати брвна.* — Подигла [је] с дјечаком огњарицу брвнајући дрвљад. *Гор.*

бр̏внāш, -а́ша м покр. *коњ равних, пљоснатих бокова. Вук Рј.*

бр̏вно с (ген. мн. бр̏вāнā) *дебела, грубо отесана даска, балван.* — Какав год мост начине од брвана, вода га однесе. *Андр. И.* Дијете прелази преко трулог уског брвна над понором. *Пав.*

бр̏вњача ж *в. брвнара.* — Још се држало чађаво сљеме тамне брвњаче у дну брезове шуме. *Лал.*

бр̏вњāш, -а́ша м *в. брвнаш.* — Усукан, налик на коња брвњаша, сљезе он у град. *Куш.*

бр̏глијез м зоол. *в. бргљез.* — Одзвањаше кликтање брглијеза и тотркање жуна и дијетлова. *Куш.*

бр̏гљав, -а, -о *који бргља, неразумљив, неразговетан.* — Он одмах стане нешто мрцати с Јанкалом на свом бргљавом нарјечју. *Шов.*

бр̏гљати, -а̄м несврш. *говорити неразумљиво. Вук Рј.*

бр̏гљēз м зоол. само у изразу: ~ плави *врста птице певачице* Sitta europaea caesia. *Терм. 4.*

бр̏гљу̏н, -у́на м зоол. покр. *врста сарделе, инћун* Engraulis encrasicholus. *Деан. Рј.*

бр̏дан, -дна, -дно *брдовит.* — Коме л' од људи који по Итаци брдној господују. *М-И.*

бр̏дāр[1] м *онај који прави ткалачка брда. Вук Рј.*

бр̏дāр[2] м *онај који живи у брдовитом крају, брђанин.*

бр̏дарица ж *врста медених колача.* — Имала [сам] намешених гурабија, брдарица или ... других колача. *Шапч.*

бр̏дāшце и **брдáшце** с *дем. од брдо*[1].

брдéљак, -лька м *дем. од брдо.*[1]

бр̏дељаст, -а, -о *који је покривен брдељцима, брежуљкаст.* — А сјеверње брдељасте обале ... језера ... тону. *Матош.*

брдѐрина ж *аугм. од брдо*[1]. — Ето вам, ломите се за козама по овим нашим брдеринама. *Ћоп.*

бр̏дило с (ген. мн. бр̏дӣлā) *део разбоја на коме је учвршћено брдо*[2]. — Матере наше ... имале [су] стан и брдило у кући. *Гор.* Поче ударати брдилом и ткати. *Шапч.*

бр̏димичкē прил. *по брдима; преко брда.* — Отиште се [чета] гором и ћенаром, брдимичке бутун странпутичке. *НП Вук.*

бр̏дина ж *аугм. од брдо*[1].

бр̏диница ж *дем. од брдина, брежуљак.* — Дрвеће у шумама које су покривале брдинице уз цесту бијаше ... већ на пол голо. *Том.*

бр̏дити, -ӣм несврш. *ићи уз брдо, ићи брдом.* — Корак слаби узбрдицом мучно брди. *Крањч. С.*

бр̏дица ж *дем. од брдо*[1], *мало брдо.* — [Босна] одјевена у одјећу од чуњастих, слатких брежуљака, од хумова и брдица. *Сим.*

бр̏дњāк м *брдски во.* — Један гарасти бачић брдњак се блажено чешкао ... о стабло кестеново. *Кик.*

бр̏до[1] с мн. (ном. бр̏да, ген. бр̏дā) с **а.** *природно узвишење земље које се истиче изнад своје околине;* исп. брег (1а). **б.** *велика количина нечег сложеног, набацаног у гомилу, хрпа.* — Ледена брда, огромне наслаге од ледених санти ... најашивале су једна на другу. *Петр. М.* Код шеширџије брдо шешира. *Кол.* фиг. Ту је пред њим брдо лажи, двадесет и три године живота у заблуди. *Мих.*

Изр. ићи у брдо (о ценама) *тражити, ценити много;* нешто се иза брда ваља *нешто се спрема (обично зло);* обећавати златна брда, обећавати брда и долине *обећавати много (обично више него што се мисли и може дати);* преко девет брда, преко брда и долина *врло далеко.*

бр̏до[2] с (мн. ном. бр̏да, ген. бр̏дā) зан. *део ткачког разбоја с густо поређаним жицама између којих су провучене нити основе, те се њим сабија потка.* — Равномерно тракара разбој, шкрипе подношке, послушно зевају жице, тупо удара утегнуто брдо. *Рад. Д.* Ханка постави крај прозора разбој и провлачила је нити кучине кроз брдо. *Бен.*

Изр. бити на исто брдо ткан *бити једнак с ким;* бити на друго брдо ткан *бити друкчији, различит од неког.*

брдо̀вит, -а, -о **а.** *у коме има брда, где су брда; који је на брдима.* — Мислио је на далеку брдовиту ... земљу Босну. *Андр. И.* То село бијаше кршевито, брдовито, безводно. *Шимун.* фиг. Оловне очи, које су жмиркале из његових брдовитих образа, гледале су страшно попреко. *Мил. В.* **б.** *који је као брдо.* — Пењу се све више и више неке брдовите немани, које насрћу на земљу. *Кос.*

брдо̀вито прил. *као брдо;* фиг. *неравно.* — Оно и ја дворим, ама знате како је; туђа рука не превија, туђа мајка брдовито стере. *Срем.*

брдо̀витōст, -ости ж *својство и стање оног што је брдовито.*

бр̏дскӣ и **бр̏дскӣ,** -ā, -ō *који се односи на брдо:* ~ артиљерија, ~ венац, ~ коњ.

бр̏ђанин м (мн. бр̏ђани) **1.** *човек који живи у брдским крајевима, горштак.* **2.** војн. *брдски топ.* — Али онај брђанин досади ... Гађајући други вод, његови шрапнели засипају и нас. *Јак.*

бр̏ђāнка ж *женска особа која живи у брдским крајевима.*

бр̏ђāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на брђанина (I) и брђане.*

бр̏ђе с *зб. им. од брдо.* — Ми смо као стадо: поваздан лута брђем и побрђем. *Бег.*

брȅ узв. тур. **а.** *за скретање пажње (на оно што се каже) често уз претњу; чујеш.* — Дугачки Спасоје ... виче на она два Циганчета: — Свирај, бре! *Вес.* Е, тако је српско дете бре, Турчине, бре! С голим мачем у свет јури, с мачем умире. *Јакш. Ђ.* Хајде, бре, успи још [каве]. *Огр.* **б.** *у чуђењу.* — Бре! Бре! Бре! чуди се Јордан и једнако се шета уздуж и попреко по соби. *Срем.*

брȅберина и **бребѐрина** ж бот. *зељаста биљка која се употребљава у народном лекарству* Anemone. *Вук Рј.*

брȅбнути, -нӗм сврш. *јако лупити.* — Дочепô је и бребнô о леђину. *Вес.*

бребо̀њати, -āм и **брȅбоњити,** -ӣм несврш. *мрмљати, гунђати.* — »Набусит ће се мулади по селима кô троскоти по пољима!« — бребоњају сељаци. *Божић.* Оно што је млађе огледава се и **офркава, а**

старије се досађује, уздише и бребоњи. *Бег.*

бревѝјāр, -а́ра м лат. црквен. *књига молитава, лекција и песама католичких свештеника, часослов.* — Он је мирно ... корацао и читао свој бревијар. *Бег.*

брѐвӣр, -и́ра м заст. *в. бревијар.* — Напокон ... нађе бревир у истртој и истрошеној кожи. *Леск. Ј.*

брȇг м (лок. брéгу, мн. брȇгови и ређе брȇзи), ијек. брȉјег **1. а.** *мање брдо*[1]. — фиг. Цивилизација ... спушта брегове историје (геније, величине) и диже масу, продирући све дубље. *Кнеж. Б.* **б.** *брдо*[1] (*б*). — И ту напрти газда на ме читав бријег дрва. *Дук.* **в.** *велики вал, талас; уздигнути део вала, таласа.* — Пучина бјеше силно узрујана, те се водени брегови ломљаху о хриди. *Мат.* Честице које су у узвишеном делу таласа или брегу теже да се спусте наниже. *Физ. 3.* **2.** *обала*; исп. баир. — Срби против Ибрахим-паше закопају Делиград на десном брегу Мораве. *Вук.* Умолих старца нека ме мало повезе дуж бријега по мору. *Шен.*

Изр. као од брега одвољен *снажан, јак*; ударила кола (руда) у ~ *дошло је до невоље.*

брȇгаст, -а, -о *који је у облику брега*: ~ осовина.

брегȍвит, -а, -о *где има брегова, пун брегова.* — Предели, кроз које смо даље ишли, бреговити су. *Нен. Љ.*

брегȍвито прил. *неравно.* — Туђа љуба бреговито стере. *НПХ.*

брегȍвитōст, -ости ж *стање и особина онога што је бреговито.*

брѐгōвље с *зб. им. од брег.* — Само гдје је окрајак брегоња посегнуо у равницу примиче се пут задњем брежуљку. *Шен.*

брѐгуља ж зоол. *брегуница. Бен. Рј.*

брѐгуљаст, -а, -о *налик на брег.* — Истурују [вали] главе из пучине плаве, брегуљасти телом, с кићанком белом. *Кош.*

брегӯница ж зоол. *врста ласте* Riparia riparia. *Терм. 3.*

бре́да ж *митраљез италијанске израде.* — Пушке учесташе. Бреда је лијено пуцала. *Вуј.*

брȇђ, -ā, -ē **а.** *тежак.* — Глава ми је бређа од мисли. *Мат.* **б.** (у женском роду) *бременита.* — Ђилета се на такав тајни начин састане с Белтрамом, добије прстен и остане бређа. *Поп. П.* Крава је дебела јер је бређа. *Бен.* фиг. Везу дугуљасти бјелкави облаци, бређи својим сузама. *Божић.*

брȇђати, -ām несврш. *постајати бређ.* — фиг. Међутим, суха, анорганска душа Ткалчева ту је бређала. *Сим.*

бре́жак, -е́шка, ијек. бријȅжак, м *дем. од брег.* — На једном брешку је био логор. *Ћоп.* У предвечерје [сам] ишао на селски бријежак. *Тад.*

брȇжан, -жна, -жно, ијек. бр(ј)ежан *који се односи на брег*: ~ висина, ~ предео.

брȇжина ж *аугм. од брег и бријег.*

брȇжинаст, -а, -о *бреговит.* — Низ брежинасте њиве сунце понагнуло и упекло. *Павл.*

брȇжић м *дем. од брег и бријег.* — Брежића малих дуго число. *Шен.*

брȇжнат, -а, -о *бреговит.* — Једну уру и више од села Куриловца на запад протеже се Врбовље, крај брежнат. *Шен.*

бре́жњача, ијек. бријȅжњача, ж *хлебна, крушна пећ ископана у брегу. Вук Рј.*

брежӯљак, -љка м *дем. од брег.*

брȅжуљаст и **брȅжуљкаст,** -а, -о *пун брежуљака, где има брежуљака.* — Сједећи гледаше дивну брежуљасту крајину. *Шен.* Плодне брежуљкасте равни дају Веселиновићевој прози дах своје благости и питомине. *Глиг.* С врха се види надалеко цијели брежуљкасти крај. *Тур.*

брȅжуљкасто прил. *попут брежуљака.* — На жуљевитим длановима расту тврди слојеви и брежуљкасто се слажу у храпавој кожи. *Рад. Д.*

брежӯљчић м *дем. од брежуљак.*

брȇз м песн. *в. бреза.* — Час мјесечина златна плане кроз ријетки брез, на тамни шум. *Шен.*

брез предл. нар. *в. без.*

брȇза ж (ген. мн. брȇзā) бот. *врста листопадног белогоричног дрвета беле коре* Bertula alba. *Терм. 3.*

брȇзаст, -а, -о покр. *који је шарене главе*: ~ во(л). *Прав.*

брȇзӣк, -и́ка м *брезова шума.*

брȇзица ж *дем. од бреза.*

брȇзов, -а, -о *који је од брезе*: ~ штап, ~ лист.

Изр. ~ маст *прут, штап.* — А тко неће како ваља, ено тамо за оном сликом брезове масти. *Јурк.*

брȇзовац, -ōвца м *брезов штап. Вук Рј.*

брȇзовача и **брèзовача** ж *брезова батина; брезова метла.* — Ухвати ... љути Бјесомар бијеса за рог, подигне га у зрак и испраши га добро брезовачом. *Брл.*

брȇзовина и **брèзовина** ж *брезово дрво; брезово дрвеће.* — Козе не воле брезовину. *Лал.* Бријег ту ствара малу котлину, око које ниче високо грмље од брезовине. *Шен.*

брȇзовица и **брȇзōвка** ж бот. *врста отровне гљиве* Lactaria torminosa. *Терм. 3.*

брёк м, **брёка** ж и **брёкёт** м *бука, лупа, вика.* — Уз брек мртвачкога звона ... *Павл.* Ваља с бреком на парипче. *И.* У двориштy провали тутњава аутомобила и брекет мотора запјева погибију која ... сигурно чека. *Вуј.*

брёкиња ж бот. *врста шумског дрвета чији се плод једе* Sorbus torminalis. *Вук Рј.*

брёкнути, брёкнём свршн. *викнути, обрецнути се.* — Где је коњ? брекну Бакоња. *Мат.* Сока љутито ... брекну на њу: — Који ти је ђаво те се смијеш! *Ћор.*

брёктав, -а, -о *који брекће, звучи.* — Стотине звона! Бректавих. *Вуј.*

брёктāј м *бректање*; исп. брекет. — Давно се све утишало, псећи лавежи се нису више зацењивали најављујући кораке патроле, ни бректање мотора. *Дав.*

брёктāње с *гл. им. од бректати.*

брёктати, брёкћём (и брёктӣм) несврш. **1. а.** *јако и убрзано дисати, дахтати.* — Симан сав цепти и брекће и прелази немирним погледом по свему око себе. *Андр. И.* Начелник се устрчао уз вагоне ... и брекће као ковачки мијех. *Неим.* **б.** *надимати се, поигравати.* — Тесан јелек само је на једну ... копчу закопчаван, да су јој прса бректала. *Станк.* Дамарају жиле и бректе мишићи. *Куш.* фиг. Цијело сунце брекће у пуном класу. *Вуј.* **в.** *производити јаку буку, хуку, бучати, тутњати; одјекивати.* — Зује мембране, возови брекћу. *Сим.* Негдје у дворишту бректао је мотор аутомобила. *Бен.* Равница је бректала од пушчане ватре. *Јак.* **2.** *брецати (се).* — Полако, ти мали! осјече се на њ млинар. Ниси ти још стао да заповједаш и да бректиш. *Мат.*

брёкуља ж зоол. покр. = брецуља *врста велике муве, зунзара* Sarcophaga carnaria. — Под сунцем ће се још окотити мухе, брекуље, кукци. *Вуј.*

брёма ж покр. *пљоснат дрвени суд за воду*; исп. вучија. — Умила се и под точак намјестила брему. *Пец.*

брёме, -ена с (мн. ном. бремена, ген. бремёнā) **1.** *оно што носи на себи човек или животиња*; исп. товар. — То су дрварице с великим бременима, што силазе низ драгу по завојитим и стрмим стазама. *Шимун.* Витомир ... од шале нажњео добро бреме мухара. *Рад. Д.* фиг. Не бјеше путника који би к њој сврнуо а да јој не донесе бреме поздрава. *Мат.* **2.** фиг. *терет, тешкоћа, невоља, мука.* — Он није сматрао своју дужност као бреме, него као почаст. *Вес.* Ја сам у свему томе посве немоћан ... носећи на себи бреме проклетства. *Козарч.* **3.** *дете у утроби материној.* — Два дана и три ноћи им се мучила породиља, ал' се грешница није могла од бремена растaвити. *Рад. Д.*

Изр. бити под бременом, у бремену, носити бреме *бити у другом стању*; ослободити се бремена, растати се са бременом *породити се.*

брёмен, -а, -о *в. бременит.* — Али она је бремена, и посмијех тога сазнања просу се улицом. *Сим.* фиг. Ја чујем бријег како лежи бремен од ревања стаја. *Павл. Б.*

брёменит, -а, -о **а.** (обично у женском роду) *која је у другом стању, трудна*; исп. бреј (б). — А она ће бити бременита и ружна као и све трудне жене. *Сим.* Мјесто рођења му је негдје на планети — тамо гдје га донесе бременита мајка. *Вуј.* **б.** фиг. *пун чега, испуњен чим, оптерећен, плодан.* — Ноћ немирна, сутрашњица увијек бременита надом и страхом. *Франг.* Он сања шљивике и бремените зарудјеле јесени. *Вуј.* [Река] бременита пролећним водама, заглушно је бучала. *Пол. 1958.*

брёменитōст, -ости ж *трудноћа*; фиг. *испуњеност, пуноћа.* — Што не бих осјећао као једну нужду ... барем бременитост плода. *Вуј.* Дојчевићев хумор ... блиста ... животном дубином у језгровитости у којој је сабрана и мудрост једног народа и бременитост његовог животног искуства. *Глиг.*

брёменица ж **а.** *дуг и узан дрвени суд за воду*; исп. брема. — Она је у дворишту точила из бременице у врч воду. *Кал.* **б.** *бременита жена.* — Силно га удари ногом у трбух, те се и он стровали поред бременице. *Боэк.*

брёменонóсац, -сца м ков. *в. бременоша.* — Осећам кроз књиге братства дивоту која нас веже, све нас, бременоносце и круноносце. *Богдан.*

брёменōст, -ости ж *в. бременитост. Бен. Рј.*

брёмèноша м *онај који носи бреме. Вук Рј.*

брёмéнце и **брёмёшце,** -ета и -а с *дем. и хип. од бреме.*

брёмза ж нем. варв. *кочница.*

брёмзати, -ām несврш. нем. *кочити.*

брёнди, -ија м енгл. *врста алкохолног пића, коњак, вињак.*

брёница ж *врста жита.* — Сеју поглавито кукуруз, раж ... и бреницу. *Дед. Ј.*

брёновање с *гл. им. од бреновати.*

брёновати, -нујēм несврш. нем. **1.** *правити таласе у коси коврчалом, коврчати.* **2.** фиг. *марити, узимати у обзир (обично негативно).* — Само никог не бренуј! ... Старог остави на цедилу! *Рад. Д.*

брѐнта ж тал. *дрвени суд за ношење грожђа о берби, путања.* — По виноградима пењу се . . . берачи, скидајући бујно грожђе у бренте. *Шен.*

брѐнтāш, -а́ша м *брентоноша.* — Бренте је од бренташа сам примао и помњиво сипао грожђе у посуду. *Ћал.*

брентòноша м *онај који носи бренте при брању грожђа.* — Побојао се да му оно пар брајда без пудара позобале птице и обрали брентоноше. *Гор.*

брѐнцав, -а, -о *који бренца, звечи.* — Разбити комади стакла падаху бренцавом звоњавином на плочник. *Новак.*

брѐнцāње с *гл. им. од бренцати.*

брѐнцати, -ā̏м несврш. *испрекидано звонити; звечати, зујати.* — С цркве бренцало звоно сипљући у зрак бројне звукове. *Кос.* И рада сам да буде јасан и мио, ал' све бадава, — он [глас] бренца кô разбита тава. *Ивак.* Осинци и пчеле . . . зује, а у то зујање упада бренцање пољске мухе златице. *Ћип.*

бре́нце, -ета и -а с *клатно у звону.* — Оно звонце . . . се приближује, као да његово бренце трепери уз само уво. *Вуков.* Уто зацинда̏ју из долине немоћна бренцета. *Божић.*

брѐнчāј м *бренчање.* — Свим скупа надгласати се хоће бренчај звона. *Коз. И.*

бре́нчāње с *гл. им. од бренчати.*

брѐнчати, -ā̏м и -чи̏м несврш. *бренцати.* — Звона звоне, бренче, јече, запомажу. *Коз. И.* Око тих цватућих носова усудила се по која смјела муха налијетати и бренчати. *Ков. А.*

брѐска ж покр. *в. бресква.*

брѐсква ж (ген. мн. брѐсāкā и брѐсквӣ) бот. *врста воћке и њен плод* Prunus persica.

брѐскварњāк м = бресквик *бресков воћњак.*

брѐскваст, -а, -о *који је као бресква, налик на брескву.*

брѐскварӣк, -и́ка м = бресквик.

брѐсквин, -а, -о *који припада брескви.*

брѐсквица ж *дем. од бресква.*

брѐсков и **брѐсков,** -а, -о *који је од бресквe.*

брѐсковача и **брѐсковача** ж *ракија од бресака.*

брѐсковина и **брѐсковина** ж *бресково дрво.*

брѐст, бре́ста, ијек. бри̏јест, м бот. *врста листопадног, белогоричног дрвета* Ulmus campestris.

бре́стак, -ска, ијек. бријѐстак, м *дем. од брест.*

брѐстāк, -а́ка и **брѐстӣк,** -и́ка м *брестова шума.*

брѐстић м *дем. од брест и бријест.*

брѐстов, -а, -о *који је од бреста, бријеста:* ~ пањ, ~ штап.

брестòвāк, -а́ка и **брѐстовац,** -о̄вца м *брестов штап. Вук Рј.*

брѐстовача ж **1.** *брестова батина. Вук Рј.* **2.** бот. *врста гљиве која расте на бресту* Pleurotus sapidus. *Сим. Реч.*

брестòвӣк, -и́ка м *брестова шума.*

брѐстовина ж *брестово дрво као грађа.*

брѐцав, -а, -о *оштар, осоран:* ~ глас.

брѐцаво прил. **1.** *на брецав начин, оштро, осорно.* — И кад проговори коју ријеч, изречено је тврдо и брецаво, с висине. *Коз. И.* **2.** *брецајући, звонко.* — Просу се брецаво радосни смијех звонцета. *Гор.*

брѐцāј м *звоњава, откуцаји звона.* — И до болеснице још допиру јачи брецаји. *Ћип.* фиг. [Јаходу] понесе велебни брецај душе. *Новак.*

брѐцāње с *гл. им. од брецати (се).*

брѐцати, -ā̏м и **бре́цати,** брѐцā̏м несврш. **1.** *бренцати.* — Откад се свијет спомиње у овој кући никоме нигда није брецало сиромашко звоно! *Ћип.* Звоно с торња не баш да звони већ некако чудно бреца, као да га грчевито трза устрашена, очајничка рука. *Шимун.* фиг. Кроз страву ноћи пренапету, као звон за погреб, моја мисо̄ бреца. *Уј.* **2.** *ударати, куцати, бити.* — Осећа како му се стомак тресе и нешто бреца у темену и у слепоочницама. *Марк. М.* фиг. Живот . . . је . . . тако бујно брецао да си мислио никад се угасити не може. *Лаз. Л.* **3.** *брецати се (1).* — Још израна почео [је] да бреца на људе. *Лал.*

~ **се 1.** *грубо, осорно викати на кога, осецати се.* — Отреса се и бреца или само измахује штапом. *Цар Е.* Дјед се Ловро бреца, до ручка се не да. *Вел.* **2.** *трзати се, плашити се.* — Ја ћу учинити што ме свјетујеш, премда се некако брецам од тога. *Вел.* фиг. Народи се брецају из санка. *Прер.*

брѐцнути, -нē̄м сврш. *одјекнути; осорно викнути.* — Звонце брецну. Свјетина навре на тијесна врата. *Ћип.* Већ кад брецне бег Султановићу, ваља да се к црној земљи гиба. *Март.*

~ **се 1.** *в. брецнути.* — Ти да ћутиш! — брецну се Белоглави на њега. *Дав.* **2.** *тргнути се, уплашити се.* — И ми се инстинктивно брецнемо и саставимо ноге. *Кик.* Истресао је то тако нагло да се и Чакиница брецнула. *Мих.*

брецу̀кања ж *звоњава*; исп. брецање. — Жупања ... дочека врховног пастира брецукањом звончића. *Павл.*

брèцуља ж = брекуља. — Мијатовица се развила као ливада, да на њу брецуља пане, би се мољак учинио. *Љуб.* Муха брецуља бречала је около. *Торб.*

брèча ж тал. *комади стена, слепљени у већу стену; неотесан камен.*

брèчаст, -а, -о *шљунковит. Кл. Рј.*

бре́чати, -и̏м сврш. *в. бренцати.* — Разговјетно низа село бречи звонце. *Ћип. фиг.* Ја се уздам ... да ће се просути зује и валови који против мене брече. *Љуб.*

брèчити, -и̏м сврш. *треснути, лупити (о земљу); пасти с лупом, треснути.* — Испаде Лазар из његовог руку кô неки трупац и бречи о лединy, а он оста дупке. *Вес.*

брèша[1] ж *сплет, појас.* — У половини стрмине ... откри ниску суру пећину сакривену читавом брешом ситних квргавих грабова и јасења. *Ћоп.*

брèша[2] ж фр. **1.** *пролом, пробој; отвор, рупа.* — Од уског прореза где је био онај топ зјапила је сада широка бреша као разјапљена чељуст. *Јак. фиг.* Кад су пробијене бреше монотоније и пукли чови песнички видици, ти песници су за тренутак заостали. *Михиз.* **2.** *в. брешка. Вук Рј.*

брешàкиња ж *в. брешка. Вук Рј.*

брèшка и **брèшкиња** ж *старинска пушка по Брешији (Brescia), граду у Италији.*

брèшкиња ж бот. *брекиња. Р-К Реч.*

брèшће, ијек. брѐјешће, с *зб. им. од брест.*

брèшчић м *дем. од брег и бријег.*

бр̀же и **бр̀жē** *комп. од брзо.*

бр̀же-бо̀ље и **бр̀жē-бо̀ље** прил. *што је могуће брже.* — Зачуди се ... па брже-боље скочи из постеље. *Креш.* Мајка нас брже-боље поведе у земуницу. *Пол. 1957.*

бр̀з, бр̀за, бр̀зо (одр. бр̀зӣ, -ā, -ō; комп. бр̀жӣ) **1. а.** *који у што краћем времену прелази што већи размак;* супр. спор. — Брз је Шарац, утећи му шћаше. *НП Вук.* Само брз Тимок шуми и жубори. *Ант. 2.* Брзе му ноге даде. *М-И.* **б.** *који се дешава, збива, обавља у што краћем времену (о радњи).* — Кмету је требала брза помоћ. *Јакш. Ђ.* Развојем ... брзог копненог промета негативне значајке таквих држава донекле су се смањиле. *ОГ.* **2.** *хитар, окретан, спретан.* — Нема га тко се тако брзим створи да стече срећу ил' да злу утече. *Комб.* Како јекне џаз, оштро џупне брзом ногом. *Каш.* Покрети му [лекару] брзи. *Рист.* **3.** *нагао, плаховит; брзоплет.* — Чекај. Немој да си брз. *Јак.* **4. а.** *кратак, убрзан, ужурбан.* — Измењали смо још неколико брзих речи о ствари због које је пошла. *Поп. Ј.* Не мичући се с мјеста почне говорити гласом вишим и бржим него прије. *Крањч. Стј.* **б.** *близак, скори.* — Брзих дана чисто као да јој се живот прекида. Снага је издаде и она паде с нога. *Радул.* Али мјесто брзога састанка с Наполеоном задржи га стража пјешачкога збора. *Крањч. Стј.*

Изр. бити ~ на нешто *бити готов, спреман, припрaван на нешто (на батине, свађу, трошак и др.);* ~ помоћ *здравствена установа која пружа лекарску помоћ у случајевима који не трпе одлагање, хитна помоћ;* ~ на језику, брза језика *који нешто каже пре него што довољно размисли;* ~ пловидба *пловидба која се обавља брзим бродовима;* брзи воз, влак *воз који вози већом брзином и не стаје на свакој станици;* на брзу руку (радити, чинити нешто) *на брзину, у журби.*

бр̀заја ж *в. брзак (1).* — Додијало ми је гажење преко хладних брзаја. *Лал.*

бр̀зāк, -а́ка м **1.** *брз ток воде, брзица.* — Брзаци [Дрине] мотају људе као вирови мачад у вређама. *Неим. фиг.* Ко би се снашао у брзацима народне песме? *Сур.* **2.** *брз коњ.* — Наши брзаци преко брда и долова загребли у провалију. *Павл.* **3.** *усев или повр̀ће које рано доспева. Вук Рј.* **4.** зоол. *в. беовица.*

бр̀залица ж *реченица тешка за изговор која се брзо говори а да се не погреши* (на пример: На вр' брда врба мрда).

бр̀зан м зоол. *в. бурница. Финк.*

бр̀зан, -зна, -зно *в. брз (2).* — Или ми је когод [кошуту] примамио, оли брзни ловац уловио? *НПХ.*

бр̀зāње с *гл. им. од брзати.*

бр̀заст, -а, -о *в. брз (1а).* — С обје стране брзасти Врбас, оклопите високе литице. *Павл.*

брзáтак, -тка м *мали брзак; брзица.* — Чује некакав шум ријеке или водопада ... Учини му се као да је пред њим онај брзатак Радобоље. *Радул.*

бр̀зати, -ā̀м несврш. *ићи брзо, журити, хитати; говорити брзо; уопште радити нешто брзо.* — Он брза ивицом пута да што прије дође у дућан. *Ћип.* Они су ... брзали према ... колодвору. *Хорв.* Међу брежуљцима брзају мали поточићи. *Шен.* Не разабирам акценте, куд брзате. *Сек.* Та ваша [ура] за читавих десет часова брза. *Јурк.*

бр̀зац[1], брзàца м (ген. мн. брзáцā) **1.** *брзак (1).* — У даљини је бучио брзац, а каткад би се избацила риба. *Сим. фиг.* Понекад мисао мора ... да скаче преко бр. заца изненађења и слапова супротности. *Ј 1957.* **2.** (у атрибутској служби уз им.

ударац) *брз, нагао ударац у билијару.* — Лагахним брзацем — ударцем одврти куглу натраг, као да му је штап магнетизиран па је привлачи. *Божић.*

Изр. на брзац *у трку, брзо.* — Е, бржи је [Шуле] од најбољег коња! — Какав коњ, ако не стигне зеца на брзац, убио ме бог! *Дом.*

бр̏зац[2], бр̏сца м (ген. мн. бр̏зāцā) покр. *брз човек, брза животиња.* — Мало војске хиљаду пушака, но сва брсца и љута војника. *Рј. А.*

брзà̏чина ж индив. *в. брзак (1).* — Одупирући се веслом о дно, пребродио сам некако брзачину и нашао се у мирном и дубоком тијаку. *Пол. 1958.*

бр̏заџија м *онај који брза, жури*; исп. брзац[2]. — Уопште, ја сам брзација. Нестрпљивац. Што пре да сам на врху, за углом, на циљу. *Дав.*

бр̏зељ м *птица певачица* Tichodroma muraria. *Вук Рј.*

бр̏зӣк, -и́ка м *в. брзак (1).* — Шуми Лим и санте леда роје се низ брзике. *Ств. 1948.*

бр̏зим прил. заст. *в. брзо.* — Збаци коњаника у земљу која се брзим омасти крвљу загорског шљивара. *Шен.*

бр̏зимицē прил. нар. *в. брзо.* — Дозивао је брзимице њен лик у памет. *Божић.*

брзѝна ж (ак. бр̏зину и брзѝну; мн. брзѝне и бр̏зине, ген. брзѝнā) **а.** *особина онога што је брзо*; супр. спорост. — Крв брзином муња заструја по жилама. *Вес.* Стил нашег времена је брзина. *Матош.* **б.** физ. *однос пређеног пута према времену употребљеном да се пређе тај пут.* — Ветар је . . . потерао . . . [балон] на исток брзином од 3 м на секунду. *Петр. М.*

Изр. брза ~ *велика брзина*; на брзину (урадити нешто) *што пре, хитно*; ухватити на брзину *искористити прилику.*

брзинòмер, ијек. брзинòмјер, и **бр̏зиномēтар,** -тра м мех. *справа за мерење брзине.*

брзинòмјер, ек. брзиномер.

бр̏зӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на брзину*: ~ покрет, ~ снага, ~ трка и др.

бр̏зити, бр̏зӣм несврш. **1.** *в. брзати.* — Саме руке брзе смртном гвожђу. *Ботић.* **2.** *подстицати некога да жури, пожуривати.* — Брзио [га је] осорно . . . тражећи »нека не развлачи«. *Креш.*

бр̏зӣћ, -и́ћа м *в. брзац*[2]. — С њиме брзићи скупа копљоноше Абљани пођу. *М-И.*

бр̏зица и **брзѝца** ж (ген. мн. бр̏зицā и брзи́цā) **а.** *брз ток воде, брзак (1).* — Тако настају брзице или катаракти (нпр. брзице Дунава у Ђердапу и брзице на Дрини повише Зворника). *ОГ.* **б.** *вода брзог тока.* — Дуго се преметале такове мисли . . . стижући се и ништећи као валови брзице ријеке. *Шен.* Тужно шапуће плитка брзица. *Ћоп.*

брзѝчав, -а, -о *пун брзица, брз.* — И баш кад хтједе да крене од брзичавог потока . . . зачу изнад себе снажан . . . глас. *Пол. 1958.*

бр̏знути (се), -нēм (се) сврш. *поћи брзо, пожурити*; *потећи.* — Коштро Вука гурну и у страху брзну уз страну камену. *Наз.* Преко колена и бутина брзнуше млазеви разбијене земље. *НК 1946.* Ветар, као да се . . . плашио сунца, брзнуо се по кукурузима. *Ћос. Д.*

бр̏зо прил. (комп. бр̏же и бр̏жē) *на брз начин, хитро, нагло.*

брзòвит, -а, -о *в. брз.* — Око јој снива брзовиту жељу о брашну . . . о дјечјим . . . рукама. *Божић.*

брзòвито прил. *брзо, хитро.* — Заринут ће им брзовито нож у слабине. *Божић.*

бр̏зовлāк и **бр̏зовōз** м ков. *брзи влак, брзи воз.*

бр̏зовōзнӣ и **бр̏зовознӣ,** -ā, -ō *који се шаље возом хитно*: ~ роба.

бр̏зовōзно и **бр̏зовозно** прил. *хитно.*

брзòдух, -а, -о ков. *који је брза духа, који брзо мисли, лако схвата, оштроуман.* — Није ли брзодух . . . онда му је Шаплинов филм више или мање забавна лакрдија. *Шим. С.*

брзòзборица ж индив. еуф. *жена која брзо збори, говори, алапача.* — Једна жена, сипа ријечи као из рукава . . . — Чудне брзозборице! — вели Саво. *Ћон.*

бр̏зојāв м ков. *телеграм, депеша.*

брзојáвити, -òјāвӣм сврш. *послати брзојав, телеграфирати.*

бр̏зојāвка ж *в. брзојав.* — Скочише на пошту . . . и ту графица написа брзојавку. *Леск. Ј.*

брзојáвљати, -òјāвљāм *несврш. према брзојавити.*

бр̏зојāвнӣ, -ā, -ō *који се односи на брзојав, телеграфски*: ~ адреса.

бр̏зојāвно прил. *путем брзојава, телеграфски.*

брзòјез, -а, -о ков. *који је брза језика, брбљав.* — Она моја торокуша, брзојеза, кâ и све жене. *Вес.* Није брзојез. *Матош.*

брзòкоњӣк м ков. *лако наоружан и врло покретан војник на коњу.* — Док ја тамо дођем, а брзокоњици све попалили. *Нен. М.* Заштити њега да не би брзоконик Данајац који прси пробô. *М-И.*

брзòкрет, -а, -о *који се брзо креће.* — Једним махом обухватим . . . омршаво . . .

лице . . . оштро брзокрето око, сиједе подсечене бркове. *Буд.*

брзо̀крил, -а, -о *који је брзих крила, који брзо лети.* — фиг. Разбљуди ме пјесма брзокрила. *Ств. 1948.*

брзо̀лет, -а, -о и **брзо̀летан,** -тна, -тно *који је брзог лета; који брзо лети.* — Посидон . . . упрегне. . . своје брзолете коње. *М-И.* А бјеху [кобиле] брзолетне каконо птице. *М-И.*

брзо̀лов, -а, -о и **бр̏золо̀ван,** -вна, -вно *који је брз у лову, који брзо лови. Вук Рј.*

брзоло́вац, -вца м *онај који је брз у лову, који брзо лови (пас, птица). Вук Рј.*

брзо̀метан, -тна, -тно *који се пуни већим бројем метака, који избацује метке брзо један за другим*: брзометни топ, брзометна пушка. фиг. *који је на брзину завршен.* — Њихов син . . . свршио је онај скраћени курс у оближњем граду, гдје су . . . многи на брзу руку постали учитељи . . . због чега их у народу и прозваше »брзометним«. *Пол. 1953.*

брзо̀метка ж *брзометна пушка.*

брзо̀мислен, -а, -о **а.** *који брзо мисли, оштроуман.* — У то време . . . је био . . . младић брзомислен и лепорек. *Јов. С.* **б.** *лакомислен.* — Увијек би се нашао тако разапет између лакоумних брзомислених хтијења и реалности. *Божић.*

бр̏зомо̀ран, -рна, -рно ков. *који брзо мори, убија.* — Гдје су ти сада стријеле брзоморне? *М-И.*

брзо̀ног, -а, -о *који је брзих ногу; хитар, брз.* — Брзоноги Ахил утркује се с корњачом. *Баз.* Дјеца заиграше весело брзоного коло. *Дук.*

брзо̀ножан, -жна, -жно *брзоног.* — Замршена јата срна брзоножних. *Вучо.*

бр̏зоња м *в. брзац².* *Рј. А.*

брзо̀док, -а, -о *који је хитра погледа.* — Појави се . . . и одмах ишчезне Текуница . . . брзоок и брзорек. *Михиз.*

бр̏зопӣс м **1.** *начин брзог писања (за разлику од калиграфског начина).* — А Јашини мемоари? — новинарска жураивост писала је ове концепте . . . брзописом. *Михиз.* **2.** *стенографија.*

брзопи́сац, -сца м *онај који пише брзописом, стенограф.* — Вјечна је штета да је није забиљежио који брзописац. *Шен.*

брзо̀плāвка ж ков. *лађа која брзо плови.* — На малим брзоплавкама били су се против Картажана. *Марет.*

брзо̀плет, -а, -о **1.** *који ради брзо не размишљајући, несмотрен, лакомислен.* — Непрестано ћути и мисли. Други би се брзоплет већ десет пута досад умешао међу нас или почео ма с ким разговор. *Дом.* И како га је бог дао . . . алкава и брзоплета, он се није много ни распитивао. *Маш.* **2.** *хитар, брз.* — Зачас кренуло коло . . . и брзоплете ноге дигле облак сокачке прашине. *Рад. Д.* фиг. Растали су се . . . уз брзоплет прасак митраљеза. *Ћоп.*

брзо̀плетан, -тна, -тно *брзоплет.* — Брзоплетан иначе напредњак . . . бакрачлију нам љуту оплете. *Кост. Л.*

брзо̀плето прил. *на брзоплет начин, несмотрено, непромишљено; брзо, хитро.* — Тај му ни пет ни шест брзоплето одговори. *Вел.* Хвата се у коло и брзоплето ногама тресе. *Рад. Д.*

брзо̀плетӧст, -ости ж *особина онога који је брзоплет, несмотреност, непромишљеност; журба, хитање.* — Ми смо га [батаљон], благодарећи Јурковићевој паници и брзоплетости, могли напасти на друму, из засједе. *Чол.*

брзопо́тезнӣ, -ā, -ō *у коме се потези повлаче брзо, који се врши без дужег размишљања (о шаху):* ~ партија, ~ турнир.

бр̏зорӗзнӣ, -ā, -ō ков. *који брзо реже.* — Скоро да нема индустријског предузећа у земљи које не троши њихове производе. Почев од . . . гусеница за тешка возила па до најфинијих брзорезних алата. *НИН 1958.*

брзо̀рек, -а, -о, (ек. и ијек.) *који је брз на речи, говорљив.* — Баба-Петрија . . . као свака баба брзорека, умаче из куће те се турну код Алексе. *Вукић.* фиг. Брзореки шарци често упозоравају на близину Њемаца. *НИН 1958.*

брзо̀реко прил. *говорећи брзо.* — И одмах им брзореко, не застајући, исприповједи. *Вел.*

брзо̀рекӧст, -ости ж *особина онога који је брзорек, брзо говорење.* — Брзорекост предавачевих изрека није у складу с људским попречним могућностима схваћања. *Шим. С.*

брзо̀речица, ијек. брзо̀рјечица, ж *брз говор.* — Но, ново ми ниси рекао ништа. — И старац понови замишљено брзорјечицом за себе. *Крањч. С.*

брзо̀речје, ијек. брзо̀рјечје, с *брзо говорење, говорљивост.* — Настави одмах Елвира, само жени прирођеним брзорјечјем. *Ков. А.*

брзо̀рјечица ек. брзо̀речица.

брзо̀рјечје ек. брзо̀речје.

брзо̀родан, -дна, -дно *који брзо роди, доспева:* ~ кукуруз.

брзо̀тек, -а, -о ков. *који брзо тече.* — Те код ријеке стане брзотеке. *М-И.*

брзо̀теча м ков. *писмоноша, курир.* — Почело се с маленим папирићем, који је у

платненој доставној књизи донио лијени брзотеча из комуналног одсјека. *Крањч. Стј.*

бр̏зотӣсак и **брзо̀тисак,** -ска м ков. *штампа, штампање машинама.* — Штампано брзотиском Народног листа. *Павл.*

бр̏зотӣснӣ и **брзо̀тиснӣ,** -ā, -ō *који се односи на брзотисак*: ~ машина.

брзо̀ток, -а, -о *који је брза тока.* — Сећате л' се малог глога што је мирно живовао, крај потока брзотока? *Кош.* фиг. Онда се устремио на једну основну мисао, упутио њеним жлијебом брзотоку струју ријечи. *Вуков.*

брзо̀трк, -а, -о *који брзо трчи.*

брзо̀трко прил. *брзим трком, брзо.* — Брзотрко [је] хитао у своју собицу. *Креш.*

брзо̀ћа ж *в. брзина. Вук Рј.*

брзо̀ходан и **бр̏зохо̄дан,** -дна, -дно *који је брза хода, који брзо ради*: ~ лифт, ~ мотор.

бри̏га ж (ген. мн. бри̏гā) **1.** *осећање неспокојства, узнемирености због некога или нечега; мисао усредсређена на извршење нечег.* — Истодобно [је] спопаде брига: тко ће је примити у кућу у час њезинога умирања. *Бен.* Велике је бриге задавало прелетање Гренланда. *Петр. М.* **2.** *настојање, старање, труд око некога или нечега.* — Наново се заклиње ... да ће се бринути бригом материнском о њима. *Вес.* Кочију [је] препустио бризи уличног надзорника. *Креш.* **3.** фиг. *оно што задаје бриге, предмет бриге.* — Ој дјевојко, бриго материна! *НП Вук.* Ја ти немам блага, ал' ни наследника, једна верна слуга, он ми је сва брига. *Змај.*

Изр. баш ме (те итд.) брига, брига ме(не), те(бе), није ме (те итд.) брига *не тиче ме (те итд.) се, свеједно ми (ти итд.) је*; бринути бригу *бринути се*; водити тућу бригу *мешати се у туђ посао*; дати се у бригу *забринути се*; девета (последња) брига *нешто споредно, неважно, оно за шта се мало мари*; не бери(те) бригу; немај(те) бриге; ни бриге те (вас итд.) *ништа се не брини(те)*; окренути (бацити, ударити и сл.) бригу на весеље *заборавити бригу*; пребринути бригу; скинути бригу с врата *ослободити се нечег непријатног*; шта је кога брига *шта се кога тиче.*

бригáда ж фр. **1.** војн. **а.** *војна јединица састављена од два или три пука или (у НОВ) од два или више батаљона.* **б.** *тактичка једнородна пловна јединица ратних бродова.* **2.** *организована јединица за извршење неког посла*: радна ~.

бригàдӣр, -и́ра м (вок. бри̏гадӣре) **1. а.** *командант бригаде.* **б.** *руководилац радне бригаде.* — Кад се приступило раду по бригадама, њега су изабрали за бригадира. *Чипл.* **2.** *в. бригадист(а).*

бригадӣрица ж *бригадирова жена.* — Идемо у посјете к бригадирици Симшен. *Ђал.*

бригàдӣрка ж *женска особа бригадир (2).*

бригàдӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на бригадира*: ~ униформа.

бригади́рство с *звање, достојанство бригадира.* — Књаз није узео ово бригадирство војводи Симу из неких политичких ... разлога. *Вујач.*

бригàдист(а) м *члан радне бригаде.*

бригàдисткиња ж *женска особа бригадист(а).*

бри̏гāднӣ, -ā, -ō *који се односи на бригаду*: ~ штаб.

бригàљив, -а, -о *брижан.* — [Мати] је, судећи по бригаљивом изразу лица, размишљала о нечем неугодном. *Том.*

бри̏гант м тал. *друмски разбојник, пљачкаш, пустахија, гусар.*

бригàнтӣн, -и́на м и **бригантӣна** ж тал. *једрењак са три јарбола.* — Бригантин »Дороteја« ... страшно је поигравао на таласима. *Пол. 1958.* Бит ће то гусарска бригантина ... што нам стража јавља. *Вел.*

бри̏гāње с *гл. им. од бригати (се).*

бри̏гати (се), -ā̄м (се) несврш. *в. бринути (се).* — Не бригај ти! Ја ћу се већ постарати. *Глиш.* Бикан се бригао за своје очи. *Божић.*

Изр. бригати бригу *в. уз брига (изр.).*

бри̏геш, -èша и **бри̏гēш,** -éша м обично у изразима: ни бригеша; без бригеша *није га брига, није му стало.* — Ја имам трогодишњих дужника, а онај пређашњи ... ни бригеша га! *Коз. Ј.* А они, само се мало окренуше па без бригеша распалише даље [играти карата]. *Вин.*

бри̏гица ж *дем. од брига.* — А нас друге ни бригица није, шта тко згради, оно ће да ије. *Вел.*

бри̏говā̄ње с *гл. им. од бриговати.*

бри̏говати (се), -гујēм (се) несврш. *в. бринути (се).* — Под тополом хладовина, у хладовини бригују сељаци. *Мих.* А да ће се они бриговати ... како ће им правду дати Турци. *Март.*

бригòлом м ков. *оно што ломи бригу, што растерује бригу.* — То је кућни геније, слатки бриголом. *Марк. Ф.*

бри̏гомо̄ран, -рна, -рно ков. *који мори бригом.* — Мој другар [кос] ми је сладио многи горки час, разблаживао бригоморне мисли. *Шапч.*

бри̏д м (лок. бри́ду, мн. бри́дови) **1. а.** *црта, линија у којој се секу две равни, плохе.* — Осим плоха запажамо на кристалу бридове и углове. *Туђ.* **б.** *крајња линија једне површине, руб, ивица.* — Лупао је немилице бридом длана у ребра. *Божић.* **в.** *оштрица.* — Све ми то засја у слуху кô у виду, са блијеском сунца на ножноме бриду. *Гор.* Овца ... би опет грло донијела директно на брид ножа. *Вујач.* фиг. Стало би вас стењања, да отупите брид моје жеље. *Богд.* **2.** *гребен.* — И о брид големи бијела вода пршће. *Уј.*

бри̏дак, брйтка и брйтка, -тко *оштар; резак; брз, хитар.* — Царе господару, у руке ми ове мач додај бридак! *Вел.* Напала ... бритка студ. *Креш.* Рсавац диже хитро руку да би му једним бритким покретом стргнуо чаршаве с главе. *Дав.* Бридак ли си ми ти, момчићу мој! *Креш.*

бри̏дан, -дна, -дно *који бриди, боли, болан.* — Беше потпуно свестан својега држања, које му тако слатко пиркаше у сломљену душу, у бридне ране. *Бож.* Нешто бридно ... и сурово усељавало се у мисао. *Сим.*

бри̏даст, -а, -о *који је као брид, оштар.* — Бридаста рамена госпођице Ирене су гола. *Кум.*

бри̏деж м *бријење.* — Траје неколико тренутака бридеж ушију. *Божић.*

бри̏дети, -дӣм, ијек. бри́дјети, несврш. **а.** *бити у стању у коме се осећа потмуо бол и утрнулост (као последица удараца, убода, умора, хладноће и сл.).* — И Никица распали шамар младићу ... Образ му је бридео отичући. *Чипл.* Зима је, уши бриде. *Јакш. М.* По цио божији дан на оној жези ... табани бриде. *Мул.* фиг. Бридела је тако [музика] у свима, и подрхтавала, јаче или слабије. *Петр. Б.* **б.** *изазивати бријење, шибати, сећи (обично о ветру, хладноћи).* — Напољу бриде мрзли сјеверни вјетрови. *Козарч.* Мраз је оштро и љуто бридео по целом телу. *Ћос. Д.*

бри̏дјети, ек. бри́дети.

бри̏дњӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на брид*: ~ кут.

бри̏дњак и **бри̏дњӣак** м *призма.*

бридо̀вит, -а, -о *који има бридове.* — Коцка је брид, зато је коцка бридовита. *Јонке.*

бри̏ђе̏ње с *гл. им. од бридети, бридјети.*

бри̏жан и **бри̏жан,** -жна, -жно **1.** *који има бригa, који је у бризи, који испољава бригу, забринут, неспокојан.* — Са шаљивима се шали, са брижнима бригу дели. *Јакш. Ђ.* Брижан поглед њезиних ... очију одаје патњу. *Новак.* **2.** *брижљив, пажљив, савестан.* — Послије тога сам мирно лијегао у ... постељу, коју је прије брижна рука распремила. *Чол.* Био је човјек веома добар ... брижан чувар свога и туђега поштења. *Јурк.*

бри̏жан, -а, -о песн. *забринут.* — Па ... ко је самртник нам тај! Је л' оно чело бледо, брижано, боровито? *Кост. Л.*

бри̏ждӣање с *гл. им. од бриждати.*

бри̏ждати, -дӣм несврш. **1.** *извирати, избијати, пуштати течност.* — Мезгром брижди кора и титра злато. *Кост. Д.* Нема љепоте пропланака ни свјежине извора што брижде око нас. *НИН 1958.* Вранови на бачвама још свјежи брижде. *Ђон.* **2.** *шибати, сећи (о ветру)*; исп. бридети (б).

бри̏ждити, -ӣм несврш. покр. *из гласа плакати, ридати. Вук Рј.*

бри̏жӗње с *гл. им. од брижити (се).*

бри̏жити (се), -ӣм (се) несврш. покр. *бринути (се).* — Тешко томе ко о вама брижи. *Њег.* Трећа се је страшно брижила што је једна цедуља мало надрта. *Кик.*

бри̏жица ж *дем. од брига.* — Живо наклапају жене о дневним трицама и брижицама. *Драж.*

бри̏жљив, -а, -о **1.** *који се брине, који води бригу о чему; пажљив, савестан.* — Старице више нема. Иза зида не чујем више ... брижљивога њеног мрмљања. *Цес. Д.* Као брижљиви посматрач ... ја сам имао више него многи други прилике да се познам са стањем наших шума. *Панч.* **2.** *брижан (1).* — Ал' залуд, залуд — одбегоше ми крепећи санци душу брижљиву. *Јакш. Ђ.* На днима сакрива брижљиве мисли самоће. *Уј.*

бри̏жљиво прил. **1.** *на брижљив начин, пажљиво, савесно.* — Пиштољ ... је он брижљиво прегледао и метнуо у џеп. *Чол.* Спремивши нежно и брижљиво стотинарку у џеп ... осјети да му се вратила снага. *Кол.* **2.** *брижно.* — »Спавај, срећо, спавај својој наји«, шаптала је брижљиво мати. *Коч.*

бри̏жљивӧст, -ости ж *особина оног који је брижљив.* — Његова студија [је] ... рађена са пажњом и брижљивошћу. *Мил.* Од животиња су људи ... научили много важних ствари, као на прилику: ... од мрава брижљивост. *Вел.*

бри̏жно и **бри̏жно** прил. **1.** *у бризи, бринући се, забринуто.* — А шта је теби ...? упита попа брижно. *Вес.* Мато заће брзо у спиљу и погледа брижно у кут. *Шен.* **2.** *брижљиво, пажљиво.* — У том је била нека тајна коју је она ... брижно крила. *Андр. И.* Угледа косу брижно уковрчену. *Сим.*

бри̏жнӧст, -ости ж *особина онога који је брижан, забринутост; будност, брижљивост, пажљивост.* — Како бих хтио да оставим неколико реченица које би задржале

дуго, дуго брижност духа. *Андр. И.* Тражи се велика брижност критике. *Ујј.*

бри̏зак, -зга м (мн. бри̏згови) *млаз течности, текућине.* — Леден бризак шикну у моју душу пјану. *Наз.* Пак ћеш видјети како из њих удара бризак за бризгом. *Вел.*

бриза̀нтан, -тна, -тно фр. *који разара и распрскава.* — Распрскавање [ловачке] пушке може проузроковати и употреба разних бризантних барута. *Пол. 1959.*

бри̏згавац, -а̏вца м **1.** бот. *копитац. Р-К Реч.* **2.** зоол. *трп. Терм. 4.*

бри̏згалица ж мед. *направа за убризгавање течности, текућине, шприц.* — Употребом лекова путем инјекција може ... да ... дође до обољења од жутице ... ако су бризгалице, односно игле, недовољно стерилизоване. *Пол. 1959.*

бри̏згање с *гл. им. од бризгати.*

бри̏згати, -а̄м несврш. **а.** *нагло избијати, шикљати; врцати.* — Овце ранке већ тепају јагањцима, молећи их да им олакшају у вименима одакле млијеко бризга. *БВ 1909.* Цокуле су само буњкале по блату које је бризгало. *Бен.* фиг. Право је чудо како из главе тога човјека бризгају идеје. *Цар Е.* Смех је из њих куљао, шиштао, шикљао, бризгао на све стране. *Андр. И.* **б.** *нагло надолазити.* — Свеж, чист и сјајан зрак греје их, па им крв бризга у једре образе. *Станк.*

бри̏зготина ж *млаз.* — Снијег је ... копнио, нестајући под кораком у бризготине и кањаве локве. *Сим.*

бри̏знути, бри̏знём сврш. **1. а.** *нагло избити, потећи, шикнути.* — Најме посленике, па удри копај, копај — док не бризну вода из извора. *Ков. А.* Бризнуше му сузе из очију. *Ранк.* фиг. Али весеље бризну му из грла замамним пјевом. *Војн.* **б.** *нагло духнути (о ветру).* — Нико срећнији од њих кад падне киша и бризне ветар по реци. *Ћос. Д.* **2.** прел. *полити, запљуснути.* — Бризни ме, водо, пљусни брзим млазом. *Кркл.* фиг. Павла бризну језа. *Ћос. Д.*

Изр. ~ у плач (плакање) *нагло заплакати, ударити у плач.*

бри̏јање и **бри̏јање** с *гл. им. од брijати (се).*

бри̏јати и **бри̏јати,** бри̏јем (имп. бри̏ј) несврш. *брijачем, бритвом сећи, резати длаке до коже.* — фиг. Вјетар сад брије јаче. *Пав.* Почиње [митраљез] да туче нас. Брије цесту. *Ољ.*

~ **се** повр. *брijати себе; не носити браду.* — Знам да су само попови пуштали браде, а учитељи се бријали као ово ми. *Вес.*

Изр. ко те пита брије ли се владика *не говори о ономе што те се не тиче.*

бри̏јаткиња ж покр. *бритка, оштра сабља.* — У њему је срце подиграло, па узима сабљу бријаткињу. *НПХ.*

бри̏јаћӣ, -ā̄, -ē̄ *који служи за брijање:* ~ бритва, ~ прибор, ~ сапун, ~ машина, ~ строј.

брijа̀ћица ж *брijач (2).* — По њиховом ... лицу беху тек избиле маље које још није дотакла брijаћица. *Глиш.*

бри̏јач, -а́ча м (вок. бри̏јачу) **1.** *занатлија који брије, берберин.* **2.** *нож за брijање, бритва.*

бри̏јача ж *в. брijач (2).* — Баш сам га затекао гдје оштри брijачу. *Кос.*

брijа́чев, -а, -о *који припада брijачу.*

брijа́чевица ж *брijачева жена;* исп. брijачица (2). — Осушит ће се и та стара брijачница, као што је суха и та брijачевица. *Драж.*

брijа̀чић м *дем. и презр. од брijач (1).* — Таково бијаше вањско лице варошкога брijачића. *Шен.*

брijа̀чица ж **1.** *бритва, нож за брijање, брijач (2).* — Та ето јутрос извадио је из чизме нож, оштар као брijачица. *Јаки. Ђ.* Не би било згорега да сте јутрос посудили од мене брijачицу. *Креш.* **2.** *женска особа која брије, жена брijач (1). Прав.*

бри̏јачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на брijаче:* ~ занат, ~ камен, ~ салон.

бри̏јачница ж *брijачка радња, берберница.* — Из једне брijачнице изваљао [се] округао берберин, ћелаве главе. *Бан.*

бри̏јег, ек. брȇг.

брijѐжак, брijѐшка, ек. бре́жак.

бри̏јежан, -жна, -жно, ек. брȇжан.

брijѐме, бре̏мена ж покр. *в. време.* — Хајд' из двора, стари свате, брijеме ти је. *Вук.* Задњи велики господари ... Ма што ћеш! ... не разумију бремена. *Војн.*

бри̏јест, ек. брȇст.

брijѐстак, ек. бре́стак.

бри̏јеткиња ж покр. *в. брijаткиња.* — Трже њему брijеткињу ђорду. *НПХ.*

бри̏јешће, ек. брȇшће.

бри̏кет, -ета м фр. *угљена прашина сабијена под великим притиском (у облику цигле, лопте или јајета).*

брикети́рање с *гл. им. од брикетирати.*

брикети́рати, -ѐтӣра̄м несврш. *сабијати, тискати (угљену прашину) у брикете.*

бри̏кетница ж *радионица у којој се прави брикет.*

бри̏кташ, -а̏ша м нем. вулг. *новчаник, лисница.* — Андрија одмота узицу око ћаћина жутог брикташа и потегне снопић стотињарки. *Божић.*

брилијант м фр. = бриљант *дијамант брушен у облику двоструко зарубљене многостране пирамиде; драги камен уопште.*

брилијантскӣ, -ā, -ō *који се односи на брилијант, који је са брилијантом, брилијантима*: ~ сјај, ~ прстен, ~ игла, ~ огрлица.

бр̏иљант м = брилијант.

бриљàнтан и **бр̏иљантан,** -тна, -тно *блистав, сјајан*; фиг. *који се нарочито истиче, одличан, изванредан.* — Он је ... бриљантан професор. *Матош.* Енглези не знају шта је то ... бриљантна козерија, сјајна духовитост француског ... човека. *Дуч.*

бриљàнтӣн, -ина м фр. *миришљаво уље за косу које јој даје сјај.*

бриљàнтно и **бр̏иљантно** прил. *одлично, изванредно, сјајно.*

бриљàнтнӧст, -ости ж *особина онога који је бриљантан, изванредност.*

бр̏иљантскӣ, -ā, -ō *који се односи на бриљант.*

бриљи́рати, бр̏иљи́рām несврш. фр. *нарочито се истицати, одскакати од других.*

бр̏ӣна ж *бреговита обала, брешчић, узвишење, стрмен.* — Лазар им је направио заседу више цесте, у брини, на самој обали. *Ољ.* Вода отиче ... и губи се за брину. *Пец.* Као младић се извлачи уз брину. *Дав.*

бр̏ӣнет фр. **1.** прид. непром. *смеђ, црномањаст.* **2.** м *смеђ, црномањаст мушкарац.* — Заустави се ... крај ... врло лијепог бринета у бијелој одори. *Краљч. Стј.*

бринѐта ж фр. *смеђа, црномањаста женска особа.*

бр̏ӣнути (се), -нēм (се) несврш. **1. а.** *осећати неспокојство, узнемиреност (због некога или нечега), бити у бризи (за кога или за што).* — Већ бадеми четврти пут олисташе, ... откако си отишао, а ми стално бринемо за тебе. *Фран.* Био сам болестан. Нисам ти хтео писати да се не бринеш. *Лаз. Л.* **б.** прел. *доводити кога у бригу, забрињавати.* — Светозаре, немој више да си тако неваљао. Зашто бринеш родитеље? *Поп. Ј.* **2.** *водити бригу, старати се, трудити се око кога или чега.* — Ова два трговца ... даду му ову децу ... да их он води у Пешту и брине о њихову васпитању за годину дана. *Поп. П.* Ти мислиш да ја имам времена и за твоје новине да бринем. *Ћос. Д.* Црква се већ брине да нам цепови не остану празни. *Пав.* Брине се о вашој удобности. *Креш.*

Изр. ~ бригу *в. уз брига (изр.).*

бринӯће с *гл. им. од бринути (се).* — Нешто, што је расло у Шимуну од првих учитељевих пучкошколских бринућа за њ тек је сада шикнуло ван. *Гор.*

бр̏ӣс м мед. ков. *замотуљак вате за узимање слузи из носа, грла и сл.; сама слуз.*

бр̏ӣсалица ж, **бр̏ӣсало** с и **бр̏ӣсāлка** ж *оно чиме се нешто брише, оно што брише.*

бр̏ӣсанӣ, -ā, -ō у изразу: ~ простор војн. *простор изложен непријатељској ватри, чистина.*

бр̏ӣсāње с *гл. им. од брисати (се).*

бр̏ӣсати, бр̏ӣшēм несврш. **1.** *уклањати са површине нечега течност, текућину или нечистоћу, утирати; одстрањивати*: ~ руке, лице, посуђе, прозор, под, очи и др.; ~ зној, сузе, прашину. фиг. Опет сунце росу брише. *Змај.* Брише ти с чела [суђут] патничке капи. *Краљч. С.* **2. а.** *уклањати (гумом или на неки други начин) писани текст.* **б.** *прецртавати, избацивати део писаног текста.* — Уредник је брисао све што власт није одобрила. *Јов. С.* **3.** *уништавати.* — Гра̏д брисаше све, и грање и лишће, и влат траву. *Вес.* Стихије ... су за дан брисале читаве покрајине. *Сур.* **4. а.** *снажно дувати (о ветру).* — Изнад наших глава леден ветар брише. *Бој.* **б.** *завејавати.* — Зими сјеверни вјетар са снијегом брише траг људи и животиња. *Донч.* **в.** *додиривати у лету, врло ниско летети.* — »Штуке« су просто брисале земљу. *Дед. В.* **5.** фиг. *ништити, поништавати, уклањати.* — Резигнација ... брише оштре контуре свима стварима. *Сек.* Мржња на заједничког непријатеља брисала је међусобне противштине. *Гор.*

Изр. бриши најпре испред своје куће *буди сам исправан да можеш критиковати другог*; не бити достојан ~ неком прашину с обуће *бити у сваком погледу нижи од неког другог.*

~ **се 1.** повр. *брисати (I).* — Стаде се брисати марамом. *Ранк.* **2.** *ишчезавати, нестајати, губити се.* — Дигао се Петковић и смијех му се брише с лица. *Цес. А.* Ноћ ... бришу се бодљикави зидови, осматрачнице и све што застрашује и вријеђа. *Лал.*

бр̏ӣсāч, -ача м **1.** *предмет којим се брише и о који се нешто брише.* **2.** *онај који брише (обично излоге).*

брисàчица ж *она која брише (обично излоге). Р-К Реч.*

бр̏ӣскати, -ām несврш. и уч. *дем. према брисати.* — Стално је чупкао мантију, брискао с ње нешто невидљиво. *Ћил.*

брискӣ́рати, бр̏ӣскӣ́рām сврш. и несврш. **1.** *поступати с ким преко, набусито, брецати се, обрецнути се.* **2.** *нагло и грубо нешто (у)чинити, пренаглити.*

бр̏ӣсотина ж *избрисано или прецртано место у тексту.* — Само највичнији словослагачи сналазили су се у тој збрци брисотина, уметака, додатака. *ЛМС 1944.*

бри̏так, -тка, -тко *в. бридак.*

Брита̀ниац, -нца м *човек из Велике Британије.*

брита̀ника ж *врста цигаре.*

Бри̏та̀нка ж *женска особа из Велике Британије.*

бри̏та̀нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Велику Британију и на Британце.*

брита́нство с **1.** зб. *Британци; Британија.* — Шта се то преконоћ збило у флегматичном, толерантном британству? *Б 1958.* **2.** *скуп особина које карактеришу Британце.*

бри̏тва ж (ген. мн. бри̏та̄ва̄ и бри̏твӣ) **а.** *цепни ножић на склапање.* — Сава реже залогаје хлеба малом цепном бритвом по сељачком обичају. *Андр. И.* **б.** *бријач, нож (за бријање).* — Од дара божјега сви живимо, орали плугом, ковали чекићем или бријали бритвом. *Шен.*

Изр. (о)бријати без бритве *преварити, варати (некога), подвалити, подваљивати (некоме);* клањати се као ~ *дубоко се клањати.*

бри̏твӑр м *онај који израђује или продаје бритве.*

бри̏твӑч, -а́ча м покр. *берберин, бријач.*

бритва́чев, -а, -о *који припада бритвачу.* — Кад [бритва] дође под грло, уздркта рука бритвачева. *Миљ.*

бритвѐнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бритву. Вук Рј.*

бритвѐтина ж *аугм. и пеј. од бритва.*

бри̏твин, -а, -о *који припада бритви.* — [Хрбат ждребета] као бритвин рез оштар. *Бож.*

бри̏твити (се), -и̏м (се) несврш. покр. *бријати (се).*

бри̏твић м хип. *бријач, бебрерни.* — Ој, бритвићу, који те бијес амо носи? — запита Стјепко бријача. *Шен.*

бри̏твица ж *дем. од бритва.*

бри̏твӣште с *држак, корице бритве.* — Саломи бритву управ до бритвишта. *Змај.*

бритвӯљина ж *в. бритветина.* — Оштри мале и велике ... бритве, бритвуљине и ножиће. *Лал.*

бритвӯрина ж *аугм. и пеј. од бритва. Вук Рј.*

бри̏тн, бри̏јӗм несврш. *в. бријати.* — Две године ја сам оне Швабе брио. *Нен. Љ.*

бри̏ткиња ж нар. песн. *бритка сабља.*

бри̏тко прил. *оштро; духовито.* — Има нагон којим бритко процењује шта је право шта није. *Глиг.*

бритко̀вит, -а, -о књиж. *бридак.* — Он га затим уситњава у бритковито шиљасто комаће. *Божић.*

бри̏тко̄ст, -ости ж *особина онога који је бридак, онога што је бритко, оштрина.* — Опроба грубим палцем њену бриткост, загледа балчак. *Бож.* фиг. У Назорову пријеводу нема љутине и бриткости вица. *Сим.*

бритко̀ћа ж *бриткост.*

бри̏тскӣ, -а̄, -о̄ заст. *в. британски.*

бри́ца[1] ж *хип. од бритва.* — Брицом [се] бранио и неће никако у скамлију. *Срем.*

бри́ца[2] м (вок. бри̏цо) = брицо *хип. од бријач, берберин.*

бри́цин, -а, -о *који припада брици.*

бри́циница ж *брицина жена.*

бри̏цкиња ж нар. песн. *в. бриткиња.* — Тад брицкиње ђорде повадише. *НП Вук.*

бри́цо, -а и -ӗ м = брица[2].

бри́чӗње с *гл. им. од бричити (се).*

бри̏чес м непром. енгл. *спортске панталоне, хлаче за јахање.*

бри́чити (се), бри̏чӣм (се) несврш. покр. *бријати (се).*

бри̏џ м енгл. *врста игре карата.*

бри̏шӑмкиња ж нар. песн. *врста пушке троцевке.* — Виде носи пушку брицамкињу од три грла од четири зрна. *НП Вук.*

бри̏шкула ж тал. покр. *врста игре карата.*

бр̏к м (лок. бр̏ку; мн. бр̏кови и бр̏ци) **1. а.** *длаке код човека на горњој усни;* фиг. *образ, част.* — Диване погани језици и пришивају о мој брк лопаре балеге. *Јел.* **б.** *дуге длаке или израштаји на њушци неких животиња (мачке, лава, неких риба и др.).* **2.** *вршка, овршак код неких биљака (лозе и др.).* — [Бискуп] није ограбио ни брка од класа. *Шен.* Питоме лозе ... су се обавиле и брцима сплеле око побитијех колаца. *Љуб.* **3.** покр. *рт, шиљаст комад земље који улази у воду. Вук Рј.*

Изр. мачков ~ бот. *врста биљке* Nigella damascenus. *Вук Рј.*; ~ а ~ *сваки понаособ, човек по човек.* — Турчин, брк а брк, више је вредио него Рац. *Павл.*; ~ у ~ *лице у лице, очи у очи;* ~ му се смеши *радује се;* гладити ~ *испољавати задовољство;* омастити брк(ов)е *добро се најести;* обесити, опустити брк(ов)е *сневеселити се;* преко брка *срдито;* рећи (нешто) у бркове *да се једва чује;* смејати се испод брка, под брком (брцима) *смејати се кришом;* у ~ (казати, рећи, смејати се, слагати и сл.) *у лице, без устручавања, отворено.*

бр̏ка ж покр. *в. збрка.* — Не лај, викне Гашпар, већ ми то искажи без брке. *Љуб.*

бр̏ка[1] м = брко *човек са великим брковима.*

бр̏ка[2] ж зоол. *в. легбаба. Бен. Рј.*

бр̏кавац, -āвца м зоол. *в. бркаш (2). Реч. САНУ.*

бр̏кавица ж зоол. *врста рибе* Mullus barbatus. *Бен. Рј.*

бркàјлија м *в. бр̏ка*[1].

бркàјло м индив. *в. бркајлија.* — Ја сам тек обичан војник! рече ... бркајло. *Шов.*

бркàнлија м *бр̏ка*[1]. *Реч. САНУ.*

бр̏кāње с *гл. им. од бркати.*

бр̏каоница ж заст. *пометња, збрка, дармар. Вук Рј.*

бркàрина ж индив. шаљ. *порез на бркове.* — Тко их [бркове] хоће носити, нека плаћа бркарину. *Коз. Ј.*

бр̏кат, -а, -о **1.** *који има (велике) бркове; коме су израсли бркови.* — Бркати синови слушали [су] оца и мајку. *Шен.* Бећар професор ... налази ... бркату удовицу. *Матош.* **2.** *која има вршике или израштаје (о биљци).* — Под ... загрљајем [пролећа] стиде се ротквице бркате. *Чипл.* Бркати јечам почео да сури. *Ђур.*

бр̏кати, -āм несврш. *наговарати, хушкати. Бен. Рј.*

бр̏кати, бр̏кām несврш. **1. а.** *превртати, претурати, претурајући тражити.* — Нека ти буде! закима Иваниħ бркајући ... по својој златној табакери. *Шен.* Е, вели управник, бркајући по новчанику, да видим да л' ħу толико имати. *Срем.* **б.** *мешати (јело).* — Бркај качамак, готов је. *Лал.* Механички [је] кашиком бркала по лонцима. *Ивак.* **2.** *кварити, ометати.* — Једино ђачиħи бркаху тај ред. *Мат.* Бркате ми посао који сам склапао. *Франг.* **3.** *не разликовати, замењивати, мешати (један појам с другим).* — Бркају се у памети речи другова. *Ранк.* **4.** покр. *плашити се, колебати се.* — Кад је дошао подалеко, видио је у бусији гдје га чекају, али није бркао, но је ходио к њима. *Миљ.*

Изр. ~ (шаком) испод носа (под носом) *претити.*

бр̏катити, -ӣм несврш. *добијати бркове.*

бр̏катōст, -ости ж *стање онога који је бркат. Р-К Реч.*

бр̏каħење с *гл. им. од бркатити.*

бркáчи м мн. зоол. *стризибубе. Бен. Рј.*

бр̏кāш, -áша м **1.** *в. бр̏ка*[1]. — Ево Ивана и свакаких брадаша, бркаша и обријаних стараца. *Матош.* **2.** зоол. *врста риба са израштајима око уста у облику брчића* Nemachilus barbatus. *Бен. Рј.*

бркàшица 1. агр. *бркуља. Рј. А.* **2.** зоол. *врста птице певачице.*

Изр. ~ стрнадица зоол. *врста птице* Emberiza cirlus. *Финк.*

бр̏ква ж бот. *врста украсног шиба* Periploca graeca. *Р-К Реч.*

бр̏кин, -а, -о *који припада брки.*

бр̏кица 1. м *дем. од бр̏ка*[1], *мали бр̏ка.* — Окреће се широња ... сиħушном бркици. *Ћоп.* **2.** ж зоол. *врста врло мале рибе са шест брчића око уста* Cobitis barbatula. *Финк.*

бр̏кља ж **1. а.** *колац, мотка, греда.* — Ударили бркље по шанцу. *Вук Рј.* Усјекао [је] двије-три бркље и подбочио је [кућу] с доње стране. *Ћоп.* **б.** *попречна греда на неком прелазу која се може дизати и спуштати, брана, рампа.* — Тамо је бркља, а требало је прво и путне листове показиват. *Кур.* **2. а.** *направа од жице којом се мути јаја, мешалица.* — Као бајаги слике, а изгледају кô да их је наша куварица бркљом правила. *Лаз. Л.* **б.** *рачвасто дрво пободено у земљу на коме се суши зелен пасуљ, грах. Рј. А.*

бр̏кљāње с *гл. им. од бркљати.*

бр̏кљати, -āм несврш. *в. бркати (1а).* — Он стаде бркљати и превртати по свим цеповима. *Вин.*

бр̏кља̄ча ж *в. бркља. Вук Рј.*

бр̏кља̄чење с *гл. им. од бркљачити.*

бр̏кља̄чити, -ӣм несврш. *нејасно говорити, мрмљати.* — Док се једва језик одријеши па забркљачи. Бркљачи он на ме, бркљачи ја на њега. *Коч.*

бр̏кљоч, -о̀ча м *врста птица* Sitta europaea. *Бен. Рј.*

бр̏кнути, бр̏кнēм **1.** *свр. према бр̏кати (1).* — Дете бркну руком по кеси и извуче цедуљицу. *Срем.* Мислио је ... како ће кроз који дан бркнути у све углове Савине ... ħелије. *Ранк.* **2.** *прихватити се, мало појести. Рј. А.*

бр̏ко, -а и -ē м (вок. бр̏ко) = брка[1].

бр̏ков, -а, -о *који припада бр̏ку. Рј. А.*

бркò̀вати, бр̏кујēм несврш. покр. *в. бркатити. Рј. А.*

бр̏ковēз м *широка трака за везивање бркова ради њиховог удешавања.*

бр̏комāз м *маст за мазање бркова.* — Из џепа извади бркомаз ... намаже бркове. *Игњ.*

бр̏коња м *човек с великим брковима, бркат човек.* — Један бркоња ... прође му. *Ољ.*

бр̏куља ж **1.** агр. *врста пшенице са дугачким осјем* Triticum aestivum. *Бот.* **2.** зоол. *врста тврдокрилца* Astynomus aedilis. *Бен. Рј.*

бр̏лог м **1. а.** *место где свиње леже (обично каљуга).* — Рије кô прасац по брлогу. *И-Б Рј.* **б.** *скровито место где живе звери, рибе, јазбина.* — Зна за осам медвеђих брлога. *Пол. 1958.* Зиму проведу [рибе] по брлозима. *Рј. А.* фиг. *прљаво, неуредно лежиште.* — Дигавши се с брлога стаде зијевати и протезати се. *Бен.* **2. а.** *неуређено место, неред.* — Опростите ми ... што вас примам у овом брлогу. *Франг.* **б.** *место сумњиво у моралном смислу.* — Ово није хајдучки брлог, него поштен дом. *Бег.* **в.** *гадост, прљавштина.* — [Јакшић] је и у »Чича-Тими« ... загазио у брлог оговарања. *Скерл.*

бр̏ложан, -жна, -жно *који служи као брлог (1); који је као брлог, неуредан, запушten, прљав.* — Два бећара ... извлаче се јутром као два крмчета из својих брложних кревета. *Ћоп.* Три шакала измиљела из брложне пећине. *Креш.*

бр̏ложе̏ње с *гл. им. од брложити (се).*

бр̏ложити, -ӣм несврш. *смештати (свиње) у брлог. Вук Рј.*

~ **се** *легати у брлог, ваљати се по брлогу. Вук Рј.* — фиг. Већина баса по блату и брложи се. *Павл.*

бр̏љ м вет. *овчја болест у мозгу коју изазива црв врвај* Vertigo. *Терм. 4.*

бр̏ља[1] ж **1.** *мала бара, локва.* — Није морао непрекидно стајати ... слушати ... хуку кише и тапкати у брљи. *Леск. Ј.* **2.** покр. *слаба, мека ракија.* — По сву ноћ лочу младу брљу, а дању хрчу. *Дав.*

бр̏ља[2] м (вок. бр̏љо) = брљо *хип. од брљавко.*

бр̏љав, -а, -о **1.** *прљав, каљав, блатњав, одвећ мутан.* — Стакла поразбијана, зидови брљави. *Мат.* Берлин, на брљавој и мутној Спреји. *Нен. Љ.* **2.** *в. брљив. Вук Рј.*

бр̏љавац, -ӑвца м **1.** = брљавко *брљав мушкарац; онај који брља.* **2.** зоол. покр. *чворак. Бен. Рј.*

брља̏вити, бр̏љӑвӣм несврш. **1.** *говорити којешта, будалити, лупетати.* — Овај кињо полицијски ... је полудео! И онда ту дроби и брљави којешта. *Маш.* Јасније, брже говори, не брљави вазда. *Вас.* **2.** *брљати (1). Р-К Реч.* **3.** *јести без воље и полако. Р-К Реч.*

бр̏љавица ж *она која брља; прљава женска особа. Р-К Реч.*

брља̏вко м = брљавац (1). *Р-К Реч.*

бр̏љаво прил. *прљаво, аљкаво, неуредно.*

бр̏љага ж покр. *в. брља*[1] *(1). Вук Рј.*

бр̏љак, бр̏љка м зоол. *чворак.* — Појавише се детлићи са црвеним перјем ... мрки дроздови, црни брљци. *Ољ.*

бр̏љӑње с *гл. им. од брљати (се).*

бр̏љати, бр̏љӑм несврш. **1.** *прљати, каљати.* — Немојте ... брљати астале мастилом. *Глиш.* фиг. Божа ... није дао да му се брља породична част. *Каш.* **2. а.** *претурати, преметати, мешати.* — Деца брљају по пепелу. *Ранк.* **б.** *пипати, њушкати, тражити.* — Петоро штенади ... малим влажним њушкицама слијепо брљаху за мирисом млијека. *Гор.* **3. а.** *аљкаво радити. Бак. Реч.* **б.** *мешати се у нешто кварећи.* — Нека невидљива рука брља и квари му његове планове. *Вес.* **4.** *преметати, заплитати (језиком).* — Не зна ни да говори него брља језиком кô пијана баба. *Нуш.*

~ **се** *купати се, брчкати се у прљавој води, ваљати се у брлогу, по блату.* — Једна патка брљала се у јарку крај пута. *Уск.*

брље̏згати, бр̏љēзгӑм несврш. *в. баљезгати.* — Не може бит ... брљезгао је Керо. *Божић.*

брљѐкати, -ӑм несврш. *в. брљати. Р-К Реч.*

бр̏љив, -а, -о **1.** *болестан од брља:* ~ овца. **2. а.** *неразуман, луцкаст, шашав.* — Зашто је све то? Зато што је наш женски свет сулуд, брљив, сумanut. *Дом.* **б.** *аљкав, неуредан. Бак. Реч.*

бр̏љивац, -ивца м = брљивко *брљив, неразуман мушкарац. Р-К Реч.*

бр̏љивица ж *брљива, неразумна женска особа.*

бр̏љи̏вка ж *брљивица.* — Па, брљивке једне ... Па ја ви за кујунцију ете и зборим. *Срем.*

брља̏вко и **бр̏љи̏вко** м = брљивац. — То [је] пропали идиот и брљивко. *Вин.*

бр̏љиво прил. *на брљив начин, неразумно, лудо.*

бр̏љивō̏ст, -ости ж **1.** *особина или стање онога који је брљив.* **2.** вет. *в. брљ.*

бр̏љнути, -нēм *свр. према брљати.* — Ја бих њему кад што брљне притиснуо палцем вратни краљешњак. *Божић.*

бр̏љо, -а и -ē м (вок. бр̏љо) = брља[2].

бр̏љотина ж **а.** *оно што је забрљано, замрљано, оно што је лоше урађено (много прецртаван и преправљан рукопис, лоше израђена слика и др.); мрља.* — Кô да не умемо спалити твоје брљотине. *Ранк.* То

је страховита брљотина, та твоја слика над камином. *Торб.* **б.** *будалаштина, глупост.*

брљо̀тинār, -ára м индив. *онај који чини брљотине*; исп. брљотина (б). — Опет се помаљала из своје прирођене затворености, у коју су је ... учамили бестидници, клапа брљотинара, дружба најпоганијег марифетлука. *Божић.*

бр̀љуга ж *в. брлог. Р-К Реч.*

бр̀мбе̏ч, -е́ча м бот. *врста зељасте биљке из пор. главочика која расте по камењарима* Scolymus hispanicus. *Бот.*

бр̀нати, -ā̄м несврш. покр. *в. бранати.* — Готова је њива узорана ... брнат би се дала. *Мариц.*

бр̀нача ж покр. *дрљача.* — Дан данашњи знамо усред Загреба не једног Ксименеса без брначе. *С 1911.* Да ми је још само ... два [дуката] да купим брначу. *Ћоп.*

бр̀ндати, -ā̄м несврш. покр. *в. брундати.* — [Официри] су сви ... певали, док је пук за њима брндао. *Црњ.*

бр̀ндуша, бр̀ндушка и **бр̀нђушка** ж бот. покр. **а.** *мразовац.* **б.** *шафран. Сим. Реч.*

бр̀нистра ж тал. бот. *жуква. Бен. Рј.*

бр̀нка ж рум. мед. покр. *црвени ветар. Вук Рј.*

бр̀нчā̄ње с *гл. им. од брнчати.* — Брнчање [стршена или осе] шуми негдје на крову куће. *Ћал.*

бр̀нчати и **бр̀нчити,** -чӣм несврш. *зујати (о пчелама, осама и сл.).* — В. пр. уз гл. им. брнчање.

бр̀нцати, -ā̄м несврш. покр. *мрмљати, брбљати.* — Дођу, знаш, Швабе па окупе швапски брнцати: »Швањ, шваљ ...« *Вес.*

бр̀ншати, -ā̄м несврш. индив. *в. брнчати.* — Југо је ... млакаво превлачило своје меко гудало, брншале су борове струне. *Божић.*

бр̀ња[1] м = брњо *хип. од брњаш. Вук Рј.*

бр̀ња[2] ж **1.** *б њаста коза или овца. Вук Рј.* **2.** *бели знак на горњој њушци у коња. Мин. Лекс.*

бр̀њāк м *в. брњаш.* — А Томица изведе брњака. *НПХ.*

бр̀њак, -њка м зоол. покр. *дрозак бриновац. Бен. Рј.*

бр̀њаст, -а, -о *који има белу пегу на њушци (о коњу, кози, овци). Вук Рј.*

бр̀њāш м *брњаст коњ.* — Сабљу паше, а брњаша јаше. *НП Вук.*

бр̀њица[1] ж **1. а.** *направа од жице или каиша која се ставља на њушку неким животињама (псу да не уједе, телету да не сиса).* — Псима натичу брњице. *Мар.* Стадоше [теле] водити ... из стаје са кожном брњицом преко губице. *Матош.* **б.** *гвоздена прстен, колут који се провлачи кроз њушку неким животињама (да мирују).* — Док му је ланац око рогова, а брњица у њушци; он је добар, миран и покоран. *Кол.* **2. а.** *колут уопште, алка.* — Корице [ножа] су имале брњицу на којој су висиле о узици. *Тур.* **б.** покр. *колут као украс у ушима, минђуша.* — Од ђака упаде му у очи један ... са великом брњицом у уху. *Мат.* **3.** *њушка, губица.* — Тукла је краву палицом по брњици. *Ћос. Д.* Јелицу ће она по брњици сваки пут док је не одвикне. *Рад. Д.*

Изр. брњицу на губицу *ћути, језик за зубе*; метнути коме брњицу на уста *не допустити коме да слободно говори.*

бр̀њица[2] ж тал. покр. **а.** *пртена сукња. Вук Рј.* **б.** *дугачка женска платнена хаљина без рукава.* — У модрој брњици и бијелом хаљетку? Да, то је она. *Шимун.*

бр̀њо, -а и -ē м = брња[1]. *Вук Рј.*

бр̀о̀внинг м *в. браунинг.* — Умете ли да се служите бровнингом? *Ћос. Б.*

бро̑д, бро̀да м (лок. бро̀ду; мн. бро̀дови и песн. бро̀ди) **1.** *пловно средство са мотором или на једра које служи за превоз људи и робе по води и у друге сврхе, лађа, пароброд*: ратни ~, школски ~, рибарски ~, трговачки ~, ~ на једра, парни ~, транспортни ~, путнички ~, ~ цистерна, васионски, свемирски ~, космички ~. — фиг. Педесет љета звонар равна овим бродом. *Визн.* Мађари хоће да се брод наше заједнице насуче. *Петр. В.* **2. а.** *место на води где се може прегазити или се превози скелом, газ, плићак, прелаз.* — Дрина вода зла је брода. *НПХ.* Тек им сазнаш један брод на коме прелазе, а већ ти јављају за друга два. *Вес.* **б.** *место у језеру где се риба хвата. Вук Рј.* **3.** грађ. *део цркве од главног улаза до певнице, лађа.* — На споредном олтару деснога брода служио је млади арцибискуп. *Петр. В.*

Изр. брода ми еуф. *бога ми. Вук Рј.*; ~ који тоне *ствар која рђаво стоји, која може лако пропасти*; државни ~ *држава*; куд ~, туд и барка *треба бити уз већину.*

бро̀да ж покр. *камен, плоча од камена.* — Опет ја броду у руку; гађам је. *Лал.*

бро̀дан, -дна, -дно *који се може прећи пешке, прегазити (о води).* — Кући се враћао ноћу, прелазећи Мораву на бродним местима. *Пол. 1957.*

бро̀дā̄р, -ára м (вок. бро̀дā̄ру и -ē, инстр. брода́рем и -ом) **а.** *онај који је запослен на броду, у бродарству, лађар.* — Буде се на прамцима галија мрки гусари и бродари. *Фран.* **б.** *онај који гради бродове.* — Ко

гради јаче и од зидара, и од бродара и од дунђерина? *Панд.* **в.** *онај који врши превоз (скелом) на броду (2а)*; исп. скелеција. *Рј. А.*

бро̀дара ж *радионица за оправку бродова.* — У бродари је била надница 0,70, 0,80. *Лапч.*

броди́ра̄ц, -рца м **1.** *в. бродар (а).* — Бродарци су 1904. г. имали плате: матрози 50—60 дин., крманоши 70. *Лапч.* **2.** *онај коме је струка бродарство.* — Бродарци сматрају да би пребацивањем овог увоза на водене путеве нашим шлеповима превоз био знатно јефтинији. *Б 1957.*

броди́рев, -а, -о = бродаров *који припада бродару.*

броди́ре̄ње с *гл. им. од бродарити.*

броди́рина ж *оно што се плаћа за превоз бродом, односно за прелаз преко брода (у нар. песн.)*; исп. брод (2). — Брод га за душу прихвати, и без бродарине и другог трошка превезе у Цариград. *Љуб.*

броди́рити, бро̀дā̄рӣм несврш. *превозити бродом, бавити се речним или поморским превозом.* — Грађани и листом приморци бродаре. *Љуб.* Саградио брод којим је обалама бродарио. *Павл.* Када још није било ни једног моста на реци, ту се бродарило. *Ћур.*

броди́ца ж **1.** *женска особа бродар*; нар. песн. *вила која наплаћује бродарину.* — Кад смо прешли, ја рекох бродарици: »Како ћеш се вратити?« *Нен. Љ.* Док ево ти виле бродарице. *Рј. А.* **2.** *мали брод за превоз људи и робе.* — Брзе бродарице на једра ... доношаху граду свјеже воће и поврће. *Кос.* **3.** зоол. *врста рибе* Gobio vulgaris. *Бен. Рј.*

броди́ричин, -а, -о *који припада бродарици.*

бро̀дā̄рка и **бро̀дā̄ркиња** ж *в. бродарица (1).* — У свакој планини имаш свога змаја и виле бродарке покрај свију река. *Дуч.* У језеру бродаркиња вила. *НП Рј. А.*

бро̀дā̄рница ж *бродара.* — Нико из бродарнице зар бродове отрћи неће? *Марет.*

броди́ров, -а, -о = бродарев.

бро̀дā̄рскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на бродаре, бродове и бродарење*: ~ друштво, ~ радионица.

броди́рство с **а.** *привредна грана која обавља превоз путника и робе водом; рад са бродовима, бродарење.* — Највећи је приход имала Бока од бродарства. *Цвиј.* **б.** *бродови, бродовље; бродарска струка.* — Ту је било и енглеских литографија о лову и бродарству. *Андр. И.*

броди́рче, -ета с *млад бродар. Рј. А.*

бро̀дет, -èта тал. покр. *чорбасто јело од рибљег меса са много зачина. Кл. Рј.*

бро̀див, -а, -о *в. бродљив. Деан. Рј.*

бро̀дина ж *аугм. и пеј. од брод.*

бро̀дити, -ӣм несврш. **1.** *возити се бродом, пловити.* — По мору ... бродимо и тргујемо слободно. *Шен.* фиг. Она броди већ у западне крајеве живота. *Том.* **2.** *газити воду, прелазити преко воде газећи на броду (2).* — Наопако појаши ђогата, да идемо бродити Мораву. *НПХ.* Загазили у воду с коњима ... и дуго бродили, бродили низ њу да сакрију траг. *Глиш.* **3.** фиг. **а.** *путовати, пролазити.* — Срце је повуче за њим ... с њим да броди мирне дубраве. *Вес.* **б.** *кретати се, пловити.* — Под нама броди мјесец. *Леск. Ј.* Облак у сутон ... врх ливаде броди. *Макс.* **в.** *тећи, ићи, пролазити, лутати (о мислима, времену итд.).* — Трећа тамна јесен у вечитости броди. *Ил.* Тако твоја мисô броди. *Крањч. С.*

бро̀дић, -а и **бро̀дӣћ,** -ића м *дем. од брод.*

бро̀дица ж *барка, чун, бродић.* — Намерно [су] потапали своје бродице, привидно крцате житом и осигуране на високе суме. *Тип.*

бро̀дљив, -а, -о *плован.* — У њезином малом простору ... [збили се] бродљиви заљеви. *Љуб.*

бро̀добра̄н м *в. бокобран.*

бродо̀вати, бро̀дујēм несврш. заст. *в. бродити (1 и 2).* — Куд морнари бродују и путници путују. *НПХ.* Нит умијемо словински трговат ни бродоват. *Кур.* Тешке броде да бродујем. *НП Вук.*

бродо̀власи́ик м *власник брода.*

бродо̀власнӣчкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на бродовласнике.*

бродо̀власи́ништво с *својина над бродовима.*

бро̀до̄вље с зб. *бродови.*

бро̀довоћа м *заповедник брода.* — Бродовоћа ће рећи мирно. *Шен.*

бродогра̀дилац, -иоца м *бродограditељ.* — Веровали су да је изврстан бродограditељ. *Рад. Д.*

бродогра̀дилишни, -ā, -ō̄ *који се односи на бродоградилиште*: ~ индустрија.

бродогра̀дилӣште с *предузеће, подузеће за изградњу и оправку бродова; скуп уређаја за градњу и оправку бродова; бродска радионица.*

бродогра̀дитељ м *градилац бродова, инжењер за градњу бродова.*

бродогра̀дитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на бродоградитеље и бродоградњу.*

бродогра́дња ж **1.** *израда и оправка бродова.* — Други центар бродоградње налази се у североисточној Енглеској. *ЕГ 3.* **2. а.** *наука о градњи бродова.* **б.** *посао изградње бродова.* — Проучавам бродоградњу старих Грка. *Мил.*

бродогра̀ђе̏внӣ, -ā, -ō *који се односи на бродоградњу*: ~ школа.

бродогра́ђење с ков. *в. бродоградња.*

бродозакӣва̀ч, -а́ча м ков. *онај који ставља закивке на броду.* — Много је таквих бродова опремао овај стари бродозакивач. *Б 1958.*

бродокова̀ч, -а́ча м ков. *ковач у бродоградилишту.*

бро̀до̀лом м **1.** *пропаст брода због буре, судара, пожара и сл.* — [Египћанин] ... се у бродолому једини спасио. *Пов. 1.* **2.** фиг. *пропаст, слом уопште.* — Аустријска политика [је] претрпела бродолом у Србији. *Јов. С.*

бро̀до̀ломан, -мна, -мно **1.** *који је претрпео бродолом.* — Овај часопис од својих првих бројева пловио је као бродоломна лађа. *Д 1934.* **2.** *коме прети опасност од бродолома, пун опасности.* — Наше су пловидбе вјековима олујне и бродоломне. *Крл.*

бродоло́мац, -мца м = бродоломник *онај који је преживео бродолом.* — Остали смо тако дуго, као на пустом, непознатом жалу двоје бродоломаца. *Бег.*

бродоло̀мачкӣ, -ā, -ō *који се односи на бродоломце; очајнички.* — Модернизам ... био је бродоломачко хватање сваке сплави. *Марј. М.*

бродо̀ло̀мка ж *она која је преживела бродолом.*

бродо̀ломнӣк м = бродоломац. — Можда је то онај талас, што измореног ... бродоломника баца на другу обалу. *Цар Е.* У злој самоћи мирили су се с тим да су бродоломници на крхким сплавовима весеља. *Вучо.*

бродо̀ломнӣчкӣ и **бродо̀ломничкӣ**, -ā, -ō *који се односи на бродоломнике.*

бродома̀шӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бродске машине.*

бродо̀носан, -сна, -сно ков. *по коме плове бродови, који носи бродове.* — Ви познате са наших бродоносних вода ... сјајне луке. *Ков. А.*

бродо̀пло̀ван, -вна, -вно ков. *по коме могу да плове бродови*; исп. плован.

бродопра̀тња ж ков. *ратни бродови и авиони који прате и заштићују бродове при пловидби, конвој.*

бродотӧ̀чац, -чца м зоол. *врста шкољкаша који буши дрво* Teredo navalis. *Финк.*

бро̏дскӣ и **бро̀дскӣ**, -ā, -ō *који се односи на брод; који припада броду*: ~ застава, ~ крма, ~ дневник, ~ посада.

Бро̏ђанин м (мн. -ани) *човек из Брода.*

Бро̏ђанка ж *женска особа из Брода.*

бро̀ђење с *гл. им. од бродити.*

бро̀ждити, -им несврш. покр. *упуштати се у неко срамно, нечасно дело.* — Редовници нијесу још у таква дјела брождили. *Љуб.*

бро̏згва ж бот. покр. *божур. Вук Рј.*

бро̂ј, бро̀ја м (лок. бро̀ју; мн. бро̀јеви) **1. а.** *тачно одређена количина јединица (садржаних у некој множини, скупини).* — Зар све баш мора бити јасно и чисто, и свуда прописан број? *Ант. 2.* Број становника неке земље утврђује се редовитим службеним пописима. *ОГ.* **б.** *снага, мноштво.* — Сељак је био број са којим се морало рачунати. *Скерл.* **2.** *ред, врста, категорија.* — Упитао нас је неки грађанин из броја оних који су совјетску власт признали нешто послије Енглеске. *Крањч. Стј.* **3.** *знак којим се обележава количина јединица*: двоцифрени, двознаменкасти ~, вишецифрени, вишезнаменкасти ~. **4. а.** *знак за обележавање појединих лица (болесника, заробљеника итд.).* — Нас више неће прозивати по имену ... већ ће читати само наш број ... Ми [смо] од сада само нумера. *Јак.* **б.** *ознака неких ствари и појмова (кућа, телефона, административних предмета, научних појмова итд.).* — У наглом развоју ове улице ударили су се кућни бројеви ... тако да су настала два броја 16. *Андр. И.* Телефонира, али је број окупиран. *Фелд.* **в.** *оно чиме се означава количина или јачина неких производа (обуће, одеће и др.).* — Гумене чизме ... Исти број носе. *Дав.* **5. а.** *издање дневног листа, свеске часописа.* — Поједини бројеви »Младе Србадије« су узапћивани. *Јов. С.* [Новине] су намијењене једном дану, с њим заједно умиру, да нам нови дан донесе нови број. *Лит. 1957.* **б.** *поједини примерак новина или часописа једног издања, егземплар.* — Ево госпођо, нисам могла више да купим од 20 бројева. *Нуш.* **6.** грам. **а.** *врста речи којом се казује тачна количина, збир или ред*: основни, главни ~, збирни ~, редни ~. **б.** *различити облици променљивих речи који показују једнину или множину.*

Изр. арапски бројеви *бројеви писани арапским знацима*: *1, 2, 3 итд.*; аритметички низ бројева *низ бројева који иду један за другим*; астрономски ~ *врло велики број*; децималан ~ *разломак чији је именитељ, називник 10 или степен од 10*;

комплексан ~ *бројни израз од једног стварног и једног имагинарног броја*; мешовит ~ *број састављен од целог броја и разломка*; негативан ~ *број са знаком минус* (—); непаран ~ *број који није дељив са два*; округао (заокругљен) ~ *број целих десетица, стотина, хиљада итд., број који се завршава нулом*; основни, главни, прост ~ *број који означава количину: 1, 2, 3, 4 итд.*; паран ~ *број дељив са два*; позитиван ~ *број са ознаком плус* (+); природан ~ *сваки број из аритметичког низа*; редни ~ *број којим се означава ред: први, други, трећи итд.*; римски бројеви *бројеви писани римским знацима: I, II, III итд.*; без броја, *небројено, врло много*; на ~ *свега, укупно, толико и толико, колико је нечега*; на броју *сви су ту* (*на месту*); ни броја се не зна *врло много, неизмерно*; нису му све козе на броју *није расположен, нешто код њега није у реду*; у пуном броју *сви без изузетка*.

бро̀јак, бро́јка м песн. *дем. и хип. од број*. — Незнатних пастира ... бројак мали. *Прер.*

бро̂јан, -јна, -јно *многобројан, велик по броју*. — Момку овако бројно друштво пада још теже. *Ћоп.* Имале су пуне руке посла да све спреме за дочек бројних гостију. *Шкреб.*

бројàнице ж мн. (ређе јд.) **1.** *нѝска зрна које се премећу рукама или броје ради забаве или при молитви, круница*. — Око руке су омотане велике ћилибарске бројанице. *Ранк.* Гласно зазвецка зрнима бројанице. *Сиј.* **2.** (обично јд.) **а.** *речи, молба просјака при прошењу*. — Та ругобна поворка ... истандрља неколико отрцаних просјачких бројаница. *Бож.* **б.** *речи које се изговарају при разбројавању у дечјој игри*. — Веселе пјесмице бројанице ... одлучују на кога ће пасти ред да буде вражић. *Гор.* **в.** покр. *в. поскочица*. *Рј. А.*

бро̀јање с *гл. им. од бројати*.

бро̀јати, -јӣм (имп. бро̀ј) несврш. = бројити **1. а.** *утврђивати колико има нечега узимајући једно по једно*. — Мјери канале и гласно броји мостове. *Ћоп.* **б.** *изговарати, рећати бројеве редом*. — Знаду говорити и бројати. *И-Б Рј.* фиг. а) *ударати, убијати једно за другим*. — Не броји их као што се броји, већ их броји перним буздованом. *НП Вук.* Бројали нам децу рафалима из аутомата. *Ћоп.* б) *лупати, ударати о нешто по реду*. — Силази ... и сабља му броји басамке. *Куш.* **2.** *имати*. — Ти одреди броје и до 800 бораца. *Дед. В.* Ликовни живот у том вијеку у нашој земљи броји само таленте. *Баб.* **3. а.** *убрајати, сматрати, рачунати у што*. — Узе сановник те виде да се данашњи дан броји у срећне. *Лаз. Л.* Бројаћу овај дан међу најугодније у свом животу. *Ивак.* **б.** *мислити, рачунати*. — Где на друга бројим, ту крвника имам. *Јаки. Ђ.* **в.** *важити, вредети, значити, представљати*. — Ко започне, његова се броји. *НП Вук.* **4.** *казивати, низати казујући*. — Нариче ... бројећи читаве жалопојке. *Бож.*

Изр. ~ дане *нестрпљиво чекати*; ~ (некоме) залогаје 1) *мерити колико ко једе, не давати да једе колико хоће или колико му треба*; 2) *гледати са завишћу како неко једе*; ~ звезде *бити беспослен*; ~ последње дане *бити пред смрћу, очекивати скору смрт*; ~ речи *мало говорити, штедети речи*.

~ **се** *повр. према бројати* (*3*); *убрајати* (*се*), *рачунати се у што*. — Васица ... радо се броји у војнике. *Срем.* Знам ... да с' неки броје у вечно робље лепоте моје. *Митр.*

Изр. ~ се на прсте *бити малобројан*; броје му се ребра *врло је мршав* (*да му се ребра могу пребројати*).

бро̀јач, -а́ча м **1.** *онај који броји*. — [Мјесец] је бројач вјекова. *Пар.* **2.** *справа за бројење*. — Обичним бројачима за зрачење оно се не може мерити. *Пол. 1957.*

бројáчев, -а, -о *који припада бројачу*.

бројàчина ж покр. *пописивање, пребројавање, бројање*. — Након те бројачине ево ти човек у мене [дође]. *Љуб.*

бројàчица ж *она која броји, службеница која броји новац*: ~ Народне банке.

бро̀јёвнӣ, -ā, -ō заст. *в. бројан*.

бројѐнице ж мн. *в. бројанице*. — У руци држи бројенице. *Игњ.*

бро̀јёње с *гл. им. од бројити*.

бро̀јидба ж ков. *пребројавање; статистика*. — Инжињер Љујо Ковачић мрзио је точност и бројидбу. *Кол.*

бро̀јила с мн. (ген. мн. бро̀јӣлā) нар. песн. *нити на разбоју за ткање*. *Рј. А.*

бро̀јилац, -иоца м **1.** *бројач* (*1*). **2.** мат. = бројник *горњи број разломка, бројитељ*.

бро̀јило с *бројач* (*2*).

Изр. електрично ~ *апарат који бројевима показује утрошак електричне струје*.

бро̀јимицē прил. заст. *на број, кад се броји, бројем*. *Рј. А.*

бро̀јитељ м мат. *бројилац*.

бро̀јити, -ӣм (имп. бро̀ј) несврш. = бројати. — Главар је бројио нешто газди на длан. *Дук.* Једва је бројила петнаест година. *Ков. А.*

~ **се** *протицати, откуцавати* (*о сату, часу*). — Кад се другога дана бројила

девета јутарња ура, поврвјеше одабраници . . . уз широке камене стубе. *Шен.*

бро̑јка ж *знак за број, цифра.* — Мисли су им биле пуне истих бројки. *Макс.* Индијске бројке су преније̑ли у Европу Арапи. *Пов. 1.*

бро̀ји̑ив, -а, -о *који се може бројати. Р-К Реч.*

бро̀ји̑ивӧст, -ости ж *особина онога који се или онога што се може бројати. Р-К Реч.*

бро̑јни̑, -ā, -ō *који се односи на број, који је по броју*: ~ систем, ~ однос, ~ стање, ~ вредност, ~ већина.

бро̑јни̑к м мат. = бројилац (2). — Разломак с малим бројником и великим називником. *Козарч.*

бро̑јница ж **1.** нар. песн. *колеђанска песма која се пева игре ради, поскочица. Рј. А.* **2.** стн. *речи против урока, болести и сл., басма.* — Ја знам бројницу против . . . змија. *Сиј.* **3.** *в. бројанице.* — Хаџија је бројао на бројници. *Сиј.*

бро̑јно прил. **1.** *изражено у бројевима, бројем, по броју.* — Наши одреди су постали бројно јачи. *Чол.* **2.** *у великом мноштву, многобројно.* — Срдачно захваљујем што сте се на мој позив овако бројно овамо сабрали. *Новак.*

бро̑јнӧст, -ости ж **1.** *износ, количина.* — Наведени су редом према . . . појединачној бројности. *ЕГ 2.* **2.** *многобројност, мноштво.* — Бројност им појачава јунаштво. *Лал.*

бро̀ја̑чани̑, -ā, -ō *који се односи на бројку, бројни*: ~ однос, ~ јакост, ~ вредност, ~ надмоћ, ~ подаци.

бројча̀ни̑к, -и́ка м техн. *плоча са бројкама, цифрама (на часовнику, телефонском апарату и др.).* — фиг. Блиста огромни небески бројчаник и помиче се по њему златна сунчева казаљка. *Гор.*

Изр. римски ~ *бројчаник са римским цифрама.*

бро̀ја̑чано прил. *бројно.*

бро̀ка ж тал. покр. *лимена посуда за воду, канта.* — У антрешељ [магарету] уметнуо празну броку. *О-А.*

бро̀ка̑т, -а́та м тал. *свилена тканина, проткана златним и сребрним концима.* — фиг. Мази [се] мјесечина, спуштајући у зелену воду плашт од сребра и од броката. *Матош.*

бро̀ка̑тни̑ и **бро̀ка̑тскӣ,** -ā, -ō *који је од броката.*

бро̀куле, -ӯлā ж мн. и **бро̀куљ** м тал. бот. покр. *врста карфиола, прокуле.* — Јести [ће] само брокуле кухане у води. *Шов.*

бро̑м м хем. *хемијски елемената, тешка, мркоцрвена течност, текућина загушљива мириса* (Br).

бро̀ма̑т, -а́та м хем. *со бромне киселине.*

бромато̀лог м *стручњак за бромато-логију.*

бромато̀логија ж грч. *наука о исхрани, о животним намирницама, о њиховом саставу и справљању.*

бро̀ми̑д, -и́да м хем. *со бромоводоничне киселине, једињење, спој брома са металом (у употреби у медицини и у фотографији)*: ~ сребра.

бро̑мни̑, -ā, -ō *који се односи на бром; који у своме саставу има брома.*

бро̑мов и **бро̀мов,** -а, -о *који припада брому.*

бро̑ндати, -ām несврш. покр. *в. брундати.* — Путем [је] сам са собом нешто брондао и грдио. *Ћоп.*

бро̑нз м покр. *в. бронза.* — Стари, чисти бронз. *Војн.*

бро̀нза и **бро̑нза** ж тал. = бронц(а) **1.** *легура, слитина бакра и калаја, коситера; туч.* **2.** нар. *мање звоно од бронзе (I) које се ставља на стоку, клепетуша, меденица.* — Сваки јачи покрет бронзе на говечету чује [се] као гласна . . . јека. *Андр. И.*

бро̀нзан, -а, -о **1.** *који се односи на бронзу, који је од бронзе*: ~ звоно, бронзани звук. **2.** *који је боје бронзе.* — Укочена бронзана лица људи су одударала према сивим топовима. *Јак.*

Изр. ~ доба археол. = брончано доба *преисторијски период у материјалној култури човека, кад се употребљавала бронза (за оруђа и оружје).*

бро̀нзен, -а, -о *в. бронзан.* — Цинцика звонце бронзено. *Кош.*

бро̀нзи̑н, -и́на м покр. *бокасти, метални суд за кување, лонац, бакрач, бакра.*

бронзи̑ни̑ћ м покр. *дем. од бронзин.* — Из малих вратница излази млада . . . женица са бронзинићем у руци. *НК 1946.*

бронзи́рање с *гл. им. од бронзирати.*

бронзи́рати, бро̀нзӣрām сврш. и несврш. *превући, превлачити бронзом.*

бронзу̀кати, -ām несврш. покр. *причати, брбљати, звоцати.* — Баш је фришко [пиво] . . . — Не бронзукај! — укори га она баба. *Куш.*

бро̀нт м нем. мед. нар. *трулење ткива, гангрена.* — Отекао леви образ, па му се око једва види . . . Иди, несрећниче у окружну болницу . . . хоћеш да добијеш бронт. *Срем.*

бронтосàур(ус) м грч. пал. *врста изумрлог огромног кичмењака, краљешњака.*

брȏнхијȃлнӣ, -ā, -ō *који се односи на бронхије:* ~ катар.

брȏнхије, брȏнхијā ж мн. грч. анат. *канали у које се рачва душник, душнице.*

бронхиóле ж мн. анат. *крајњи огранци бронхија.*

бронхѝтис и **бронхи́тис** м мед. *запаљење, упала бронхија.*

брȏнц м и **брȏнца** ж = бронза. — Узима ... огледало с ... оквиром од позлаћена бронца. *Андр. И.* Пјесма, дозивање па звек јасних бронца и шум воде, слијевали су се у једну пјесму једноличну. *Шимун.*

брȏнцан, -а, -о *бронзан.*

бронцѝрати, брȏнцӣрām сврш. и несврш. *превући, превлачити бронцом.*

брȏнчан, -а, -о *који је од бронце.* — Мени је [вила] прорекла да ћу бити ... с временом и сам брончана појава у једном од наших перивоја. *Крл.*

Изр. ~ доба археол. = бронзано доба.

брȏнчати, -ām несврш. *превлачити бронцом. Прав.*

брȏнчен, -а, -о покр. *в. брончан.*

брȏсква ж бот. *купус. Сим. Реч.*

брȏтњāк м *в. брођњак. Вук Рј.*

брȏћ узв. покр. *којешта.* — Е није него броћ! Тебе ће сад неко питати шта ти хоћеш, а шта нећеш! *Ком.*

Изр. подр. тандара (мандара) ~ *каже се некоме кад изговори велику бесмислицу.*

брȏћаст, -а, -о *који је боје броћа, црвенкаст, риђ.* — У тој авлији ... [је] седео и неки броћасти Шваба. *Срем.*

брȏћац, -ћца м бот. **1.** *биљка из пор. броћева, иванъско цвеће* Galium. *Сим. Реч.* **2.** *врста броћа* Rubia peregrina. *Сим. Реч.*

брȏћев, -а, -о *који је од броћа. И-Б Рј.*

брȏћеви м мн. (јд. брȏћ, брȏћа) *породица биљака из чијег се корена добија црвена боја* Rubiaceae. *Терм. 3.*

брȏћика ж бот. *броћац (1). Сим. Реч.*

брȏћити, -ӣм несврш. *бојити броћем. Вук Рј.*

брȏћӣште с *в. брођњак. Рј. А.*

брȏћњāк м *место где расте броћ. Р-К Реч.*

брóћо, -а и -ē м (вок. брȏћо) *човек броћасте косе; во броћасте длаке.*

брóћоња м *броћаст во. Рј. А.*

брȏш м фр. *женски накит са иглом за прикопчавање, који се обично носи на грудима.*

брошѝра ж фр. = брошура *штампана неукоричена или у меком повезу књижица (обично о савременим питањима).*

брȏшӣран, -а, -о *који је у меком повезу.*

брȏшӣрано прил. *у меком повезу.*

брошѝрати, брȏшӣрām сврш. и несврш. *меко повезати, повезивати (књигу).*

брȏшић, -а и **брȏшӣћ,** -ића м *дем. од брош.*

брошу́ра ж фр. = брошира.

брошу́рица ж *дем. од брошура.*

бррр *узвик којим се изражава осећај хладноће, чуђење, згражање и сл.* — Станимир замисли колибицу пуну влаге ... »Бррр« ... најежи се он у себи. »Страшно«. *Шуб.* Сва сам упрљана, прашна. Брр! Не могу да трпим. *Донч.*

бр̏сје с *в. брст.* — Глас [се] ... просипа кроз брсје и грање лугова. *Бур.*

бр̏скӯт, -у́та м **1.** *в. брзица.* — Још је већа механичка снага Дрине због ... брзака и брскута. *Цвиј.* фиг. *скок.* — У живим брскутима успињали су се [рудари]. *Цес. А.* **2.** *млаз; сноп.* — Жути брскути електричних праменова. Станица сја. *Цес. А.*

бр̏слати, -ām несврш. покр. *неразговетно говорити, мрмљати.* — Неразумљивије настављања, као брсла: Па и зашто не бих? *Пец.*

бр̏слачити, -ӣм несврш. покр. *в. брслати.* — Језик му се одвезао и он је, ужагрених очију, неуморно брслачио. *Ољ.*

бр̏снат, -а, -о *који има много лишћа, лиснат.* — Брснато грање на ... брежуљцима погнуло се. *Шапч.*

бр̏снӣк, -и́ка м *млада шума коју може стока брстити.*

бр̏ст 1. м и ж *изданци, младе гране дрвећа са лишћем и пупољцима, ластари (као сточна храна).* — А ти јарче, опет си брстио ... лозу! Бираш мирисав брст. *Сек.* Козе ... [дохватају] неку брст. *Сек.* **2.** ж *боја коже, пут.* — Бујна плава коса ... складаше се са ... бијелом брсти лијепа јој лица. *Леск. Ј.* Лице јој бијаше чиста бијела брст, задахнута свјежим руменилом. *Ков. А.*

бр̏стан, -сна, -сно *в. брснат.* — Липа брсне гране шири. *Радич.* Далеки рог у брсном негдје лугу ... зове. *Матош.*

брстѐтина ж **1.** *аугм. и пеј. од брстина.* **2.** *дрво, грана, мотка.* — Сад ћу те овом брстетином. *Мат.*

бр̏стив, -а, -о индив. *који много брсти.* — Много јуне и брстиво козле ту зелену траву окрвави. *Кур.*

бр̏стӣља ж индив. *коза.* — Несташне брстиље потерао [бих] даље. *Шапч.*

бр̀стимичкē прил. покр. *брзо (као кад се брсти).* — Те се јунак брани од Турака смртимичке, ама брстимичке: како кога дохвати Турчина, од једнога два комада гради. *НП Вук.*

бр̀стина ж **1.** *аугм. од брст. Вук Рј.* **2.** *оголела грана без лишћа; неокресана грана.* — Потече на мене. Имађаше у руци брстину. *Мат.* Узми брстина и пропири огањ ... Таруђи сузе дијете покупи танко грање. *Лоп.*

бр̀стити, -им и **бр́стити,** бр̀стӣм несврш. **1.** *кидати брст (о кози, зецу и сл.).* — Нијесу ово бијели зечеви, па да га пустим ... у шуму да брсти. *Срем.* фиг. Ми смо је [земљу] чували од раниjих освајача ... који су је само брстили. *Петр. В.* Беговић је много вјештије брстио по страној драмској литератури. *Матк.* **2.** *јести, жвакати брзо мичући уснама.* — Ситно брсти мајка, баш као зечићи. *Сим.*

бр̀стӣш, -и́ша м *в. брст.* — Нашла дечка испод леске поред богатих грабових брстиша. *Рад. Д.*

бр̀тва ж и **бр̀твило** с покр. *чеп, запушач.* — [Механичар је] конструисао справу за вађење малих бртава. *Б 1949.*

бр̀твити, -им несврш. *затварати; запушавати.* — Покорнички троми псалам пепелом ми уши бртви. *Крањч. С.* [Заостали пјешак] много не вриједи, а бртви можда неко поље и смањује ... опћу гибљивост фигура. *Шах 2.*

~ **се** *запушавати се.* — Видим, бртви се, зато иде споро. *Крањч. Стј.*

бр̀твљење с *гл. им. од бртвити (се).*

бр̀тљити, -им несврш. покр. *брбљати, тртљати.* — Бртљи свашта као ... прекоморна тица. *Љуб.*

бру́ждати, -дӣм несврш. покр. *силно тећи, шикљати, шибати (о млазу воде). Рј. А.*

бру́ј м песн. *брујање.* — Слух Даничићев ... за звук и број језика морао је бити изванредан. *Сек.* То је звоњава слатка, то број је из родног ми села. *Наз.*

бру́ја ж индив. *брујање, галама, жагор.* — А кроз ону брују пробије по који ... глас: »тазе лимуни ...« *Ком.*

бру́ја м *хип. од брујоиш.* — Гле »брује«! ... Одмах ти се он одушевљава ма за што. *Петр. В.*

бру́јан, -јна, -јно песн. *звонак, који брује.* — И тули звуке брујне и веселе и нујне. *Кош.*

бру́јāње с *гл. им. од брујати.*

бру́јати, -им несврш. **1.** *производити непрекидан потмуо звук, шум (о пчелама и сл.), чути се као такав шум, зујати.* — Лагано брује и хује широко море. *Шен.* У његовој глави ... као у каквој кошници пред ројење, све брује. *Срем.* Брујао је небројен цвркут избуђених птица. *Гор.* фиг. Чујеш вечност како брује. *Змај.* Осјећа како у њему брује подмукло врење од мисли. *Мих.* **2.** *разлегати се, одјекивати, звонити, одзвањати.* — Брујало је ... велико звоно. *Нех.* Планина брује од експлозија. *Ћос. Д.* **3. а.** *чути се као шум људских гласова, као жагор.* — Село ... је још издалека брујало. *Шапч.* На ходнику брујала је граја ради дјевојке која се отровала. *Крл.* **б.** *гласно причати, говорити (а да се појединачни гласови не чују).* — Сав је град брујао и преклапао о том. *Вел.* Шабан ... стављен под истрагу ... Цијела је кућа брујала. *Чол.*

бру́јēње с *гл. им. од брујити.*

бру́јити, -им несврш. покр. *в. брујати.* — Из даљине почне брујити бура. *Кал.* Све је брујило о томе натпису. *Креш.*

бру̏ка ж (дат. -ци) **1.** *оно што је за велику осуду или подсмех, срамота.* — Брука! ... Једног старца да онако истуче! *Вес.* Црвенио је због туђе бруке. *Десн.* **2.** *покор, чудо.* — Ми опалисмо из топова и пушака, учинисмо бруку да се земља тресе. *Ат.* **3.** погрд. **а.** *онај који је учинио нешто што је за велику осуду.* — Вуци се отоле, бруко и срамото. *Љуб.* **б.** *кукавица.* — Куку оној души задовијек ... те је дала Ружу за Касана, ... јер је Касан брука неваљала. *Њег.*

Изр. биће бруке *обрукаће се, осрамотиће се (неко);* ~ једна, ~ и срамота, ~ и грдило, ~ и покор *велика брука, велика срамота;* пуца ~ *дознало се за нечију срамоту.*

бру̏кāње с *гл. им. од брукати (се).*

бру̏кати, -ā̄м несврш. *чинити да се неко осећа посрамљен, доводити га у такво стање, срамотити (некога).* — Не жали мужа него га сама брука. *Ранк.* Брукају ме као по поруџби. *Уј.*

~ **се 1.** *срамотити се, доводити себе у стање посрамљености.* — Што се брукаш у тим дроњцима? *Ранк.* **2.** заст. *подсмевати се, ругати се.* — [Султан] сједи сунцу на истоку и брука се свијем краљевима. *Њег.* Не умијем стварати — брукаше се ругалац. *Крањч. С.*

бру̏ква и **бру̏квица** ж (обично мн.) *гвоздени клинац са широком главом за потковање обуће.* — [Дјечурлија] дераше брукавицама потковане опанке на смрзнутим барама. *Мил. В.*

бру̏мбуљак, -у̏љка м зоол. *врста шкољке која личи на каменицу* Balanus. *Финк.*

брумбу̏љати, -ā̏м несврш. покр. *лоше свирати*; исп. дромбуљати. — Клавир ... брумбуља без изгледа да ће се зауставити. *Кал.*

бру̏нда ж *дромбуља. Р-К Реч.*

Изр. ковати, продавати брунде *ништа не радити, бити залудан, бадаваписати.* — Ако си ти за господарством ходао, нисам ја дома спавала ни брунде ковала. *Том.*

бру̏ндав, -а, -о *који брунда.* — Онда се огласи ... брундаво звоно. *Десн.*

бру̏ндало и **бру̏ндало** м и с *онај који брунда, гунђало, мрмљало.* — Оно старо брундало ... нема образа. *Шов.* фиг. [Комарца је] осјетио, када се лукаво брундало напило његове крви. *Ков. А.*

бру̏ндā̏ње с *гл. им. од брундати.*

бру̏ндара ж у изразу: муха ~ зоол. *зунзара, зукача.* — Зазвриода у њему [клавиру] раскинута жица као негдје запрта муха брундара. *Бег.*

бру̏ндатн, -ā̏м несврш. **1. а.** *мумлати, мрмљати.* — Брундао је [медвјед] све јаче. *Наз.* С дивљењем [је] гледао у ... Радекића и задовољно брундао. *Јоп.* **б.** *гунђати.* — Муч' бабо, стисни језичину под непце па не брундај. *Шен.* **в.** *пресши (о мачки).* — Мачка брунда поспано. *Михољ.* **2.** *брујати, зујати.* — Басови су брундали ... по такту. *Бен.* Трактор тутњи, брунда све јаче. *Рист.* Топови брундају као бумбари. *Крл.* **3.** *ударати у брунду, дромбуљати. Рј. А.*

бру̏нитн, бру̏ним несврш. покр. *мрвити, ситнити, крунити.* — Калача перо раоника, одсеца и бруни црни хумус. *Ђур.*

~ **се** *повр.* — Тихо [се] бруне меке грудвице. *Лал.* фиг. Јутро је, сунце се бруни са планина. *Ђур.*

бру̏с м (лок. бру̏су) **1.** *камен за оштрење (ножева и сл.).* **2.** (у служби узвика) *за одбијање: ако ти не треба; ништа.* — Хтела би ме добити ... али шипак. Брус! *Мих.* Шта ти знаш о томе? Брус знаш! *Донч.*

Изр. добити ~ *не добити ништа*; дође коса до бруса *постало је неиздржљиво*; намерила се коса на ~ *намерила се сила на силу*; пала пчела на ~ да се меда набере *преварити се, насести.*

бру̏сало с покр. *в. водир. Вук Рј.*

бру̏сā̏р, -а́ра м (вок. бру̏сā̏ру, инстр. -а́рем и -а́ром) *онај који прави брусове.*

брусā́рев и **брусā́ров,** -а, -о *који припада брусару.*

бру̏сā̏рскн, -ā, -ō *који се односи на брусаре.*

бру̏саћн, -ā, -ē *који је за брушење:* ~ камен.

бру̏сā̏ч, -а́ча м *онај који бруси, глача; оштрач.* — Дође брусач са колицима. *Ћип.*

брусā́чев, -а, -о *који припада брусачу.*

бру̏сā̏чкй, -ā, -ō *који се односи на брусаче.*

бру̏силац, -иоца м *в. брусач.*

бру̏силица ж *направа за брушење, оштрење:* аутоматска ~.

бру̏сило с *брус (1).* — Израђивао ... је [камење] као стругала, брусила, пиле. *НЕ.*

бру̏силовац, -овца м мин. *глинени шкриљац. Туђ.*

бру̏сина ж *аугм. од брус.*

бру̏сиона, бру̏сионица и **брусионица** ж *радионица у којој се бруси, глача.*

бру̏сипе̄та м индив. *онај који бежи, кукавица.* — Не бојте се ништа што та вижлад толико лаје, кукавице су, брусипете. *Шен.*

бру̏сити, бру̏сӣм (импф. бру̏шāх; трп. прид. бру̏шен) несврш. **1.** *оштрити, глачати (брусом).* — Оним каменом брусио је сјекиру. *Јоп.* фиг. Скитао се [Сократ] ... купећи око себе ученике и брусећи им мишљење као нож. *Наз.* Народна поезија се развијала дуги низ година ... брусећи стих. *Р 1946.* **2.** фиг. **а.** *ружити, грдити, псовати.* — Ма умукни већ ... бруси њора Палмина. *Мар.* **б.** *причати.* — То ти неборе ходи кому другоме брусити. *Маж. М.*

Изр. ~ зубе, језик *заједљиво причати, брбљати*; ~ пете *бежати*; брушено огледало, ~ стакло *огледало, стакло са углачаним ивицама.*

бру̏сић, -а и **бру̏сӣћ,** -ӣћа м *дем. од брус. Вук Рј.*

бру̏скати, -ā̏м несврш. *дем. према брусити.* — Они ... [сјекиру] тетоше и његују ... брускају сваки час. *Кал.*

бру̏снй, -ā, -ō *који се односи на брус.*

Изр. ~ камен *в. брусник.*

бру̏снйк, -ӣка м мин. *врста камена од кога се праве брусови.*

бру̏сница ж бот. *врста боровница црвених бобица* Vaccinium vitis idaea. *Сим. Реч.*

бру̏тā̏лан, -лна, -лно нем. *груб, суров, сиров, необуздан.*

бру̏тā̏лно прил. *грубо, сурово.*

брута́лнōст, -ости ж **1.** *особина онога који је бруталан, онога што је брутално, глупост, суровост.* **2.** *бруталан поступак.*

бру̏то прид. непром. и прил. тал. *укупан; укупно (израз за тежину робе заједно са омотом и амбалажом)*; супр. нето.

Изр. ~ за нето *трговачка погодба да се плати тежина робе укључујући и амбалажу;*

бруто-запремина *целокупна запремина, носивост брода заједно с његовом тежином*; **бруто-приход** *приход без одбитка трошкова*; **бруто-тежина** *тежина с амбалажом.*

бру̏х м нем. мед. *в. кила.*

бру̏цош м ђач. *студент прве године.*

бру̏цошкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бруцоше.*

бру̏цошкиња ж ђач. *студенткиња прве године.*

бру̏чан, -чна, -чно покр. *обрукан, осрамоћен.* — Да га не преда Латинима, па је стидан и бручан. *Љуб.*

бру̏чити (се), -и̏м (се) несврш. покр. *ружити (се), грдити (се), срамотити (се).* — Распали [се] беглербег пак стане бручити протопопа на грдни начин. *Љуб.*

брушѐница ж у изразу: **боца ~** *боца од брушеног стакла.*

бру̏шѐње с *гл. им. од брусити.*

бру̏шкет м тал. покр. *коцка, жреб. Вук Рј.*

бру̏шњача ж покр. *в. водир. Вук Рј.*

бр̏хан ж покр. *в. брњица*[2] *(а). Вук Рј.*

бр̏цимицē прил. *мало, лако, овлаш брцнувши.* — Мало га се сабљом добавио брцимице ама смртимице. *НПХ.* Насмијала [им се] свима брцимице. *Божић.*

бр̏цкати, -а̄м несврш. и уч. *копкати, боцкати, изазивати.* — Бијес ми не даде мира, све ме нешто брцкало да му рекнем право под нос. *Крањч. Стј.*

бр̏цнути, -нём сврш. *мало дохватити, окрзнути; пикнути, гурнути*; исп. бркнути. — Једно [зрно] брцну . . . докољеницу. *Мат.* Узевши једну цигарету из паклића на столу, брцнуо је кажипрстом паклић у смјеру мајора. *Крл.*

бр̏ч, бр̏ча м и **бр̏ча** ж покр. **1.** *велика множина, мноштво.* — Стигнем тачно у десет и затекнем брч младих дипломата. *Мат.* **2. а.** *јек, замах.* — Липше му напријечац, у највишем брчу орања, во храњеник. *Љуб.* **б.** *млаз*; исп. брчак (2). — Чује доље под кућом брч млијека, учестан, густ — то је Јаглика музла овце. *Сиј.*

бр̏чак, -чка м **1.** *шум (или мали вал) који настаје кад се гази по води. Вук Рј.* **2.** *млаз (обично млека).*

бр̏чак, -чка м бот. *типац. Р-К Реч.*

Бр̏чāк, -а́ка м *човек из Брчког.*

бр̏чанскӣ, -а̄, -о̄ = **брчки** *који се односи на Брчко.*

брчàрати се, -а̄м се несврш. *в. брчкати се.* — Колико смо пута као дјеца иза пролетне кише брчарали се у локвама. *Шант.*

бр̏ч-бр̏ч оном. *узвик којим се обележава брчкање по води. Р-К Реч.*

бр̏ченова тра́ва ж бот. *зимзелен. Вук Рј.*

бр̏чёње с *гл. им. од брчити.*

брчѐтина и **бр̏чина** ж *аугм. и пеј. од брк.*

бр̏чити, бр̏чӣм несврш. *ударати паоце у главчину. Вук Рј.*

бр̏чић, -а и **бр̏чӣћ,** -и́ћа м *дем. од брк.*

бр̏чиште с *горња усна где расту бркови. Вук Рј.*

бр̏чјӣ, -а̄, -ē само у изразу: **~ перо** *в. уз брчни (изр.). Вук Рј.*

бр̏чкав, -а, -о *жидак, редак.*

бр̏чкавица ж **1.** *житко блато, блузгавица.* — Поснежена земља ћути, капље магла с грања, брчкавица, качкавица па нога потања. *Кош.* **2.** бот. *срдачица. Сим. Реч.*

бр̏чкало м и с *онај који се радо брчка. Прав.*

бр̏чкā̏ње с *гл. им. од брчкати (се).*

бр̏чкати, -а̄м несврш. **1.** *шумно разметати воду, мешати по води да се чује шум.* — Он прихвати конопац и поче ведром да брчка по води. *Бож.* **2.** *чачкати, чепркати.* — Сједе . . . министри и . . . брчкају чачкалицом по устима. *Крл.* Само је урар брчкао по растројима. *Кал.*

~ се 1. *купајући се, перући се шумно разметати, пљускати воду око себе.* — Врапчићи се искупили у олук па се брчкају. *Нуш.* Умивао се дуго, брчкао као патак. *Сим.* **2.** *борати се, смежуравати се (о кожи, лицу).* — Са стране око очију кожа се почела брчкати. *Ранк.*

бр̏чкӣ, -а̄, -о̄ = брчански.

бр̏чнӣ, -а̄, -о̄ **1.** *који се односи на брк, који припада брку.* — Лука . . . је неколико пута врхове брчне прео. *Љуб.* **2.** (обично комп.) покр. *угледан, истакнут.* — Прибрало их се око десетак све брчнијих ага. *Павл.* **3.** покр. *сиромашки, танак, оскудан*: **~** ручак. *Вук Рј.*

Изр. **~ перо** *крајње, најјаче перо (на крилу птица).*

бр̏чнути, -нём *сврш. према брчкати.*

~ се *сврш. према брчкати се (1).* — [У реци] се нешто брчну још последњи пут, и она поста непомична. *Глиш.*

брчу̏рина ж *аугм. и пеј. од брк.* — До недавно наш национални стил састојао се из јунака са крупним брчуринама. *КР 1924.*

бр̏ш, бр̏ши и **бр̏ша** ж *црв, црвоточина у дрвету.* — [Дрво] пропада . . . од брше која га изједа. *Тур.*

бр̀шив, -а, -о покр. *в. бршљив.* — Бршиво се дрво свија. *Крањч. С.*

бр̀шкање с *гл. им. од бршкати.*

бр̀шкати, -ā̀м несврш. покр. *в. брчкати.* — Бршка по пепелу. *Војн.*

бр̀шљан м бот. *зимзелена биљка пузавица* Hedera helix. *Сим. Реч.*

бр̀шљанов, -а, -о *који припада бршљану.*

бр̀шљанскӣ, -ā, -ō *који се односи на бршљан*; фиг. *паразитски.* — Под теретом ... прекора да је критика нешто бршљанско, било је ... критичара који се подухватају ... песама, романа и драма. *Богдан.*

бр̀шљив, -а, -о покр. *црвоточан.* — Готово је све у њој [уличици] старо и бршљиво. *Драж.*

бр̀штан м бот. покр. *в. бршљан.*

бр̀штити, -ӣм несврш. *в. брстити.* — А брште лишће овце и похлепне краве. *Марет.*

бр̀шће с зб. *брст.* — Бршће је оно што се брсти. *Павл.*

бр̀шћёње с *гл. им. од брстити.*

бӯ оном. **1.** *узвик којим се плаше деца.* **2.** *узвик којим се подражава, опонаша грување, пуцање топа.*

Изр. ху, бу (чинити) *брбљати, галамити,* — А не по селу и сокацима ху, бу, горе, доле. *Сиј.*

бӯа̄в(ан) *в. бухав(ан).*

бӯб узв. оном. *в. буп.* — Прескочим баштенски плот ... и — буб у башту. *Ћоп.*

бӯба[1] ж **1.** зоол. *инсекат, кукац.* — Набада бубе на чиоде. *Срем.* Бубе се роје по дрвећу. *Бен.* **2. а.** погрд. *гад, рђа.* — Он није човек, него буба. *Каш.* Она буба, батеријски наредник увукао се у њену кућу. *Јак.* **б.** *лењивац, лењштина* (често у изразу: лења ~). **3. а.** мн. мед. покр. *глисте* (*дечја болест*). — Кад заврћу дјеца од буба, видати их дријенком. *Љуб.* **б.** *рак* (*болест*). *Вук Рј.*

Изр. ~ веслара зоол. *подводњак, козак.Финк.*; мајска ~ зоол. *мајак*; свилена ~ *буба чије гусенице дају свилена влакна* Bombyx mori; ~ у глави *настрана, луда мисао*; уденути некоме бубу у ухо *изазвати немир, неспокојство.* — Можда и није ништа на ствари, па да јој он сад спомене и удјене бубу у ухо. *Кал.*

бӯба[2] ж *в. бубњава.* — Стаде цика танкијех пушака, стоји буба сјајнијех мушкета. *НП Вук.*

бубазла́та ж зоол. *врста тврдокрилца са златнозеленим крилима* Cetonia aurata. *Терм. 4.*

бӯбалина ж покр. *врста земљишта, нанос.* — Свуд наоколо валовита бубалина, обрасла ситном травицом. *Кал.*

бӯбалица ж **1.** подр. *ђак који учи напамет без разумевања.* — Усамљене бубалице уче немачке и мађарске речи. *Ћос. Б.* **2.** покр. *игра младежи у којој се буба у леђа. Вук Рј.*

бӯбало м и с **1. а.** *онај који буба, туче, удара.* — Уосталом ујак бијаше бубало без срца и без главе. *Војн.* **б.** *онај који удара у бубањ, бубњар. Вук Рј.* **2.** *бубалица* (*1*). *Рј. А.*

бӯбало с анат. покр. *в. бубрег. Вук Рј.*

бубамара ж зоол. *врста тврдокрилца црвене или жуте боје са црним пегама* Coccinella septempunctata. *Терм. 4.*

бӯбант м *в. бубалица* (*1*). — Поразбија у друговима предрасуде да је једино каријерист и бубант. *Мих.*

бӯбањ, бӯбња м (мн. бӯбњеви и песн. бӯбњи) **1.** *направа од коже разапете на једној или на обема основама шупљег ваљка, на којој се ударањем производи звук*; исп. добош. **2. а.** *назив многих техничких направа или њихових делова који имају облик ваљка, кош* (*на вршалици, мешалици за бетон и др.*). **б.** *шупаљ ваљак из кога се ваде лутријски бројеви* (*приликом извлачења*). **в.** *дрвени калем око кога се омотава челична и друга ужад и каблови.* — У дворишту поште смештено је 6 великих бубњева телефонског кабла. *Пол. 1944.* **3.** *рибарска мрежа разапета преко дрвених обруча.* — Аласи хитрим покретима почеше да извлаче бубњеве. *Пол. 1957.* **4.** анат. *шупљина у уху затворена бубном опном, бубна дупља.*

Изр. као шипка уз ~ *каже се за некога који је стално уз другог*; остати у бубњу 1) *не добити на лутрији*; 2) *не успети у нечему*; отићи (продати итд.) на ~ *продати на јавној продаји, дражби*; ударити у ~ *разгласити.*

бӯбање с *гл. им. од бубати* (*се*).

бӯбањскӣ, -ā, -ō *који се односи на бубањ.*

Изр. ~ дупља, ~ опна *в. уз бубни* (*изр.*). *Терм. 4.*

бӯбар м **1.** *одгајивач свилених буба. Вук Рј.* **2.** *скупљач инсеката. Р-К Реч.*

бубàрица ж *женска особа бубар. Рј. А.*

бубàтати, -ā̀м несврш. *бубати.*

бӯбати, бӯбā̀м несврш. **1.** *ударати, тући* (*да одјекује*). — Одозго сврх мене други, па трећи, бубају, брате, кô с неба. *Ћос. Д.* **2.** *в. бубњати* (*1а*). *Вук Рј.* **3.** *учити напамет без разумевања.* — Уније у општинску кућу да ондје у последњи још час буба кратки ... говор. *Том.* **4.** *говорити којешта, лупетати.* — Не шали се главом да бубаш којешта. *Глиш.* **5.** *разглашавати.* — Ујак маркиз бубао је то на све стране. *Франг.* **6.** покр. *ждерати. И-Б Рј.*

~ **се** *повр. према бубати* (*1*). — Шакама се у прса бубајући ... изиде из собе. *Јурк.*

бу̏бац, бу̏пца м *буботак, ударац.* — Силвестар је одмах, послије првих бубаца по Гари, пљуцнуо. *Божић.*

бу̏бац, бу̏пца м (ген. мн. бу̏ба̄ца̄) **1.** *желудац у домаће живине и птица уопште.* **2.** покр. *бубрег.*

бубашва́ба ж зоол. *жохар црни.*

бубѐта̄ње с *гл. им. од бубетати.*

бубѐтати, -а̄м несврш. *бубати. Р-К Реч.*

бубѐтина ж *аугм. и пеј. од буба.*

бу̏бетка ж *в. буботак (1). Р-К Реч.*

бу̏бин, -а, -о *који припада буби.*

бу̏бина ж *аугм. и пеј. од буба.*
Изр. ве̏ља ~ зоол. покр. *пантљичара, тракавица. Батут.*

бу̏бица[1] ж **1.** *дем. од буба*[1] *(1).* **2.** покр. *свилена буба. Вук Рј.* **3.** фиг. **а.** хип. *лола.* — Она [се] насмехнула, бубица једна, морао сам јој упасти у очи. *Шапч.* **б.** *врло мирно, кротко и повучено створење.* — Од ње, бујне и лепе, начинио изанђалу жену, . . . бубицу, вејку. *Рад. Д.*
Изр. ~ у глави *в. уз буба (изр.);* миран као ~ *врло миран, повучен.*

бу̏бица[2] ж покр. *мали хлеб, крух.* — Ставила у торбу тврд комад јечмене бубице. *Кал.*

бу̏бла ж покр. *груд(в)а, грумен.* — Даруј нама, стрико наша, . . . бублу масла, стрико наша! *НП Вук.*

бу̏блав и **бу̏бласт,** -а, -о покр. *обао, облика бубле.* — Гледао [је] . . . њено округло, бублаво лице. *Шуб.* Извади . . . кутију бубластом руком. *Кал.*

бу̏блица ж *дем. од бубла.*

бу̏бнӣ, -а̄, -о̄ анат. у изразима: ~ опна *опна која дели ваљско уво од средњег, бубњић* membrana tympani; ~ дупља *шупљина у средњем уху* cavum tympani.

бу̏бница ж *в. бубна опна. Р-К Реч.*

бу̏бнути, -нӣм *сврш. према бубати.* **1.** *ударити, лупнути (да одјекне).* — Нешто бубну о капију. *Поп. Ј.* Мијо [је] бубнувши је ногом побјегао. *Сим.* **2.** фиг. *рећи нешто неумесно, лупнути.* — Не замјерите ми, ако може бити од срца онако бубнем. *Шен.* Често који тикван . . . бубне ма какву глупост, а сви упру очи у њега. *Петр. В.* **3. а.** *треснути, пасти.* — Јовандека . . . бубну о земљу као да га бацише с тавана. *Поп.* **б.** *упасти изненада, банути.* — Ето ујака, створи се и у собу бубне. *Матош.*
Изр. ~ на памет подр. *пасти на памет.* ~ **се** *повр. према бубнути (1).* — Бубнула се шаком у прса. *Мих.*

бу̏бња ж покр. *в. бубла.* — Жива ограда у цвату, набацана као бубњама бухава снега. *Петр. В.*

бу̏бњава ж **а.** *звук који се чује од ударања у бубањ, бубњање, добовање.* — Чета за четом униђе . . . уз свирку и бубњаву. *Шен.* **б.** *јека, тутњава, грмљавина; лупање.* — Кроз жагор зачула се удаљена бубњава. *Јак.* У бубњави срца шикали су му свјетлаци. *Божић.*

бу̏бњало м и с **1.** *в. бубањ.* — Од магарске коже чини [се] некакво бубњало. *Дук.* **2.** погрд. *в. бубњар (1).* — Гађати ме дуго тако нећеш, планински бубњало. *Наз.*

бу̏бња̄ње с *гл. им. од бубњати.*

бу̏бња̄р, -а́ра м (вок. бу̏бња̄ру и -е, инстр. бубња́ром и -ом) **1.** *онај који удара у бубањ, добошар.* **2.** *в. букавац (1). Бен. Рј.*

бу̏бњара ж *лимена пећ. Реч. САНУ.*

бубња́рев, -а, -о = бубњаров *који припада бубњару.*

бубња̀рина ж покр. *оно што се плаћа бубњару за бубњање.*

бубња̀рица ж **1.** *женска особа бубњар (1).* **2.** покр. *мајица којом се удара у бубањ. Реч. САНУ.* **3.** *зоол. в. бубњар (2). Финк.*

бу̏бња̄рка ж *бубњарица (1).*

бубња́ров, -а, -о = бубњарев.

бу̏бња̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бубањ, бубњаре и бубњаву.*
Изр. ~ ватра војн. *јака артиљеријска ватра.* — фиг. Атмосфера малоприје пуна дима и барута, сад се одједном напунила бубњарском ватром грлатих новинара. *Цар Е.*

бу̏бњаст, -а, -о *који има облик бубња, који подсећа на бубањ.* — Киша му бубња по бубњастој капи. *Мар.*

бу̏бњати, -а̄м несврш. **1. а.** *ударати у бубањ, добовати.* — У другом углу бубњаше и свираше Цигани. *Лаз. Л.* **б.** *ударати, тући.* — Хоћете ли да вам још и сад по леђима бубњају . . . њемачка господа? *Шен.* **2. а.** *одавати звук услед ударања (о бубњу).* — Бубањ бубња, свирка не оклева. *Змај.* **б.** *лупати, јако куцати (о срцу).* — Само је срце бубњало. *Чипл.* **3.** *ударањем по некој површини производити звук.* — Замишљено и нервозно [је] бубњао по стаклу. *Кол.* По прозорима бубњала [је] киша. *Козарч.* **4.** *тутњати, грувати, грмети, хуктати.* — Брзовлак је бубњао преко гвоздених мостова. *Крл.* Топови су бубњали од Миљковца. *Вуј.* фиг. Наша петољетка бубња радом и пјесмама. *К 1950.* **5.** *причати, разносити гласове.* — Још ће . . . људи по граду бубњати да је Бабика пијаница. *Шен.* **6. а.** *говорити дубоким гласом.* — Мачак је упорно и смушено плео језиком и . . . тврдоглаво бубњао и

вукао на своју страну. *Ћоп.* **б.** *чути се слично бубњу (о гласу).* — Бубњао је његов . . . глас на равнини стубишта. *Крањч. Стј.*

бу̏бњача ж анат. *бубна опна.*

бу̏бњаџија м покр. *бубњар (1).* — Сух бубњација . . . ударао [је] у раздрт бубањ. *Сиј.*

бу̏бњāш, -а́ша м зоол. *врста голуба. НЕ.*

бу̏бњити, -њӣм несврш. *в. бубњати.* — Пећ бубњи. *Станк.* У ушима нешто бубњи. *Јак.*

бу̏бњић м **1.** *дем. од бубањ.* — Бубњић . . . срдито лупа. *Наз.* **2.** анат. *бубна опна.*

бу̏бњӣште с анат. *бубна дупља.*

бубо̀внӣк, -и́ка м бот. покр. *в. бобовник.*

бубо̀ждери и **бубо̀једи** м мн. *в. бубојеци.*

бубо̀јеци м мн. (јд. бубо̀једац) зоол. *род сисара који се хране инсектима, кукцима* Insectivora. *Терм. 4.*

бу̏борак, -бо̀рка м зоол. *врста речне рибе кошљивице* Abramis vimba. *Р-К Реч.*

бу̏бота ж заст. само у изразу: субота ђачка ~ *уобичајено батинање ђака суботом. Вук Рј.*

бу̏ботак, -тка м (мн. бу̏боци, ген. бу̏ботāкā) **1.** *ударац руком, нарочито песницом.* **2.** *ударац у бубањ.* — [Бубњар] одбубња још неколико буботака. *Неим.*

бубо̀тати, бу̏боћēм несврш. **1.** *ударати песницом;* исп. бубати. — Као копачи дијаманата један другога туче и бубоће. *Неим.* **2.** *врети, кључати.* — Шваба . . . црвен, надувен, пијан од крви што све бубоће по њему. *Петр. Б.*

бу̏ботац, -оца м *буботак (1).* — Уз прегрштн . . . псовки и буботаца позвали нас на прело. *Јел.*

бу̏ботка ж *в. буботак (1).*

бу̏ботнути, -нēм *свршн. према буботати.* — Стјепан га хитро буботну и отрча. *Сим.*

бу̏бочина ж *аугм. од буботак.* — Маларија [је] нестрпљиво [очекивала] бубочину од тог кршног сељака. *Божић.*

бу̏брав и **бу̏браст,** -а, -о *набубрио, набујао, нарастао.* — Младен га мотри са лежаја бубраве сламе. *НИН 1960.* фиг. Између . . . обрва ужигнуо му се . . . бусић бора, па и тај, данас у овом бубрастом расположењу — као да се изгладио. *Божић.*

бу̏брати, -а̄м несврш. покр. *в. бубрити.*

бу̏брег м (ген. мн. бу̏брēгā) **1.** анат. *један од два унутрашња органа који луче мокраћу.* **2.** покр. *в. бубац (1).* — Од крила и бубрега [ћурана] начини мало паприкаша. *Јаки. Ђ.*

Изр. бели ~ нар. *полна жлезда код стоке (овна);* као ~ у лоју *у великом благостању;* размекшати неком бубреге *претући (некога).*

бу̏брежак, -шка м *в. бубрег (1). Вук Рј.*

бу̏брежаст, -а, -о **а.** *који има облик бубрега:* ~ лист. **б.** *сличан бубрегу, набубрио.* — Истакоше му се усне, црне, тврде, бубрежасте. *Сиј.*

бубрѐжати, -а̄м несврш. индив. *радити тежак, напоран посао, запињати.* — Окопавали су кукуруз Анђи. Нису могли да гледају сироту жену како бубрежа. *Ћур.*

бу̏брежје с *в. бубрежњак (а). Р-К Реч.*

бу̏брежнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бубреге:* ~ болест, ~ камен(ац).

бу̏брежница ж анат. *бубрежна опна. Р-К Реч.*

бу̏брежњāк м **а.** *месо око бубрега са бубрегом.* **б.** *печење од тога меса.*

бу̏брēње и **бу̏брē̏ње** с *гл. им. од бубрити.*

бу̏брешчић м *дем. од бубрег.*

бу̏брити и **бу̏брити** -ӣм несврш. *повећавати свој обим (упијајући воду), нарастати, отицати, надимати се, дебљати.* — Дрвеће пупа и сјеме бубри у земљи. *Бан.* Пупољак . . . буја и бубри. *Бен.* Маслине су бубриле. *Наз.* Рози је почела гуша да бубри. *Сек. фиг.* Та је монотонија . . . спржила . . . све осјећаје који су бубрили . . . у двије стотине домобранских глава. *Крл.*

~ **се а.** *гојити се, дебљати.* — [Краљ] се смије . . . бубрити и пупити муком и знојем народа. *Шен.* **б.** *бити пун, набрекао, пупчити се.* — Добро му одмери жепове и недра: не бубре ли се где. *Маш.* Бубрили се над њом [брадом] образи. *Сиј.* **в.** *прснти се.* — Он се бубри и надуто пуше. *Ков. А.*

бу̏бӯљ, -у́ља м покр. *обао камен, облутак.* — Најпре се наслажу обични бубуљи па . . . врх тога све ситније камење. *Батут.*

бубу̏љица ж **1.** *чворић на кожи, гнојавица, чибуљица.* **2.** *чворић на прећи. Рј. А.*

бубу̏љичав, -а, -о *који има бубуљице (по лицу).*

бубу̏љичавōст, -ости ж *стање онога који је бубуљичав.*

бубу̏љичаст, -а, -о **1.** *који личи на бубуљицу. Р-К Реч.* **2.** *бубуљичав.*

бу̏ва ж зоол. = буха *мали инсекат, кукац, без крила, ногу подешених за скакање, који живи на телу човека и домаћих животиња, хранећи се њиховом крвљу* Pulex.

Изр. бити пун бува *бити спретан, препреден, вражаласт;* кућна ~ зоол. *врста бува* Pulex irritans; та ме ~ неће ујести *то се мени неће десити, та ме срећа неће задесити;* уједале су ме те буве *познато ми је то зло.*

бу̏вара 1. ж = бухара[1] *затвор, хапс.* — Шућко је и у бувари одсједио мјесец дана због краће кокошију. *Ћоп.* **2.** бот. *бухач (1).*

бу̏вати се, -ам̄ се несврш. *тражити буве, требити се од буве. Р-К Реч.*

бу̏вач, -а́ча м *бухач.*

бувѐтина ж *аугм. и пеј. од буве.*

бу̏вин, -ина, -ино *који припада буви.*

бу̏вица ж *дем. од буве.*

бу̏вљӣ, -ā, -ē *који се односи на буву.* Изр. ~ пијаца *пијаца за продају старих ствари.* — Они су онда те ствари носили на »бувље пијаце« у Шабац, Нови Сад, Панчево и у друга места. *Пол. 1962.*

бу̏вљив, -а, -о *у коме има бува, који је пун бува.* — Дозивао је у себи приче о бувљивим сламарицама. *Божић.*

бувља́вко м шаљ. *онај који је пун бува. Р-К Реч.*

бувӯбер м шаљ. *ловац на буве, скупљач бува. Р-К Реч.*

бувӯсерина ж вулг. = бухосерина *траг од буве (на рубљу и сл.). Р-К Реч.*

бу̏г м нем. варв. *уздужна, преглом, глачалом, направљена линија, прегиб на панталонама, хлачама.*

бу̏газ м покр. *в. богаз (1).*

бу̏гāнца ж мед. покр. *мрзлица, промрзлина, озеблина* pernio. *Батут.*

бугàрања ж *плач, кукњава.* — Запјевка и бугарања разлијевала се ... до најудаљенијих кућа. *Ћоп.*

бугàрāш, -а́ша м *човек небугарске народности који се осећа Бугарином; онај који воли и прецењује све што је бугарско;* исп. бугароман.

бу̏гарēње[1] и **бугáрēње** с *гл. им. од бу̏гарити*[1] *и бугáрити.*

бу̏гарēње[2] с *гл. им. од бу̏гарити*[2].

Бу̏гари м мн. (јд. Бу̏гарин) *словенски народ који живи на југоистоку Балканског полуострва, између Македоније и Србије с једне и Црнога мора с друге стране.*

Бугàрија ж песн. **а.** *Бугарска.* **б.** зб. *Бугари.*

бугàрија ж **1.** покр. *песма жалопојка, сетна песма.* — Занијемит ће жалосна бугарија дуж сињега жала. *Шен.* **2.** *врста тамбуре за музичку пратњу.* — Глас му ... затрепери ... као тон бугарије која уздише. *Донч.*

бу̏гарити[1], -ӣм и **бугáрити,** бу̏гāрӣм несврш. *тужити, јадиковати, нарицати, запе́вати.* — Тако су жене из гласа кукале и бугариле. *Ћоп.* Пјевао је и болно бугарио у пјесми. *Вил.* фиг. Напољу је често урликао вјетар ... и боно, боно бугарио. *Уј.*

бу̏гарити[2], -ӣм несврш. *чинити некога Бугарином, преобраћати у Бугарина. Вук Рј.*

Бу̏гāрка ж *женска особа бугарске народности, припадница бугарског народа.*

бу̏гāрка ж **1.** *в. бугарија (1).* — Душо славенска, не дрхће ли из тога ... звонца старинска бугарка твоја? *Шен.* **2.** агр. покр. *бела бундева, мисирача, пеца. Вук Рј.*

бу̏гар-кабàница ж нар. песн. *чобанска кабаница од ваљане чохе.*

бугарòман, -а и **бугарòмāн,** -а́на м *велики пријатељ Бугара.*

бугарòфил, -а и **бугарòфӣл,** -и́ла м *онај који је наклоњен Бугарима.*

бу̏гарскӣ, -ā, -ō *који се односи на Бугаре и на Бугарску.*

Бу̏гарчāд ж *зб. им. од Бугарче. Вук Рј.*

Бу̏гāрче, -ета с (супл. мн. Бу̏гарчāд) *млад Бугарин, дете Бугарин. Вук Рј.*

Бу̏гāрчица ж *дем. од Бугарка. Вук Рј.*

бугàрштина ж књиж. *бугарски језик; шовинистичка бугарска осећања.*

бу̏гāрштица и **бугàрштица** ж поет. *епска народна песма дугог стиха.*

бу̏гачица ж тал. *упијач, упијачица, посушило.*

бу́гер м покр. **1.** ист. *стари аустријски бакарни новац, новчић;* исп. марјаш. — Шакама новац баца ... а шале ради ... дода кум по који бугер из старог времена. *Чипл.* А још ни бугера не видјех откако сам устао. *Куш.* **2.** ђач. *слаба оцена, једница.* **3.** *простак, необразован човек.* **4.** *назарен, нововерац.*

бу̏ги-ву̏ги, -ија м енгл. *окретна игра, плес дивље телесне ритмике.*

бу̏гија ж тур. *пара, дим.* — Наједаред се нешто проломи ... Изби бела бугија, па се онда зачу прасак. *Вес.* Загушљив зрак, бугија од пегле. *Сим.*

бугӣњати, -ам̄ несврш. покр. *пламтети, горети.* — Пламен му је брзо захватио прслук и кошуљу и бугињао све више уз тијело. *Ћоп.*

бу̏гојāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Бугојно.*

бу̏горак м зоол. *врста рибе сличне кесеги* Abramis vimba. *Финк.*

буд везн. = буди **1.** (удвојени или у корелацији са или: буд ... буд, буд ... или; заст. само: буд) *растављени: било, или.* — Буд сребрн појас ... за Владиславу, буд златну челенку ... за Николу. *Шен.* Његов живот утрне буд у високој старости ... или га за десетак дана схара љута болест. *Коз. Ј.* Језик ... пјесама Менчетићевих буд Држићевих пун је старина. *Јагић.* **2.** (у

корелацији са: још, туд, па још, јер) *саставни за истицање напоредности: не само ... него и, већ и.* — Буд је сирома, још и пије. *Поп. Ј.* Буд је штету учинио, туд још другог обедио. *Змај.* Буд је такав, па још привремени [учитељ]. *Ранк.* Буд утече, јер благо однесе. *НПХ.* **3.** *узрочни: јер.* — Нит га хоћу, нит ћу ићи с њиме, буд би себе метла у несрећу. *НПХ.* **4.** (појачан са *ли* или *што*) *погодбени: ако, кад, кад већ, пошто.* — Буд ли кажеш да си Црногорац, познајеш ли друга икаквога. *НП Вук.* Буд што моје пропада, нека је твоје на месту. *Ћип.* **5.** *допусни: макар, ма, бар.* В. пр. уз *буди.* **6.** (с упитним заменицама и прилозима: ко, какав, како и сл. у неодређеном значењу) *ма, макар.* — Да бих прекратио време, потражим буд какву књигу. *Цар М.* Да им буд што одврати, морала би гласно викати. *Берт.* Тражи ... да створи буд коју мисао о том крају. *Шимун.*

бу́да ж нем. *дућан од дрвета, дашчара. Вук Рј.*

бу́дāк м тур. **1.** *једнокрака или двокрака алатка за копање земље, трнокоп, пијук.* **2.** погрд. *глупак. Рј. А.*

Изр. будаком у ледину *почети нешто радити, отпочети негде живети*; кад пукне ~ више главе *кад дође смрт.*

будàла ж и м (вок. бу́дало; ген. мн. будáлā) тур. *луд човек, лудак, луда.*

Изр. дворска ~ ист. *дворски лакрдијаш*; правити кога будалом *хтети преварити неког*; правити се ~ *правити се невешт, претварати се*; правити себе будалом *правити себе смешним*; шерет ~ *човек који се претвара да је будала.*

будалáковић м индив. *будала.* — Држао сам га ... већ од првог тренутка за ... будалаковића. *Маж. Ф.*

будàласт, -а, -о *који је помало будала, луцкаст, ћакнут; глупав, неразборит.* — Смион и храбар, премда можда мало будаласт. *Грг.* Није могуће да су то оне будаласте приче из детињства. *Лаз. Л.*

будàласто прил. *као будала, глупаво, непаметно.* — Она [се] злобно и будаласто смјешка. *Торб.*

будалáчити, -àлāчӣм несврш. покр. *будалити.* — Хајде, не будалачите, неће му зло бити. *Сим.*

будàлāш, -áша м (вок. бу́далāшу) *будала.* — Хајде, будалашу, чега те стид? *Андр. И.*

будалáшити, -àлāшӣм несврш. *будалити.* — Ти ... почињеш већ гласно будалашити. *Јонке.*

будàлāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на будалаше.* — [Градио је] од круна великашких капе будалашке. *Јурк.*

будалáштина ж *глуп, непромишљен поступак, лудост, глупост.* — Сав лијепи посао покварила [нам је] будалаштином својом. *Шен.* Како сам могао због такве трице да направим толико будалаштина? *Чол.*

будалéкати, -àлēчēм несврш. *в. будалити.* — Па још и неки ... будалекају да смо њихови. *Павл.*

будалѐтина ж и м *в. будалина.* — Никола будалетина даде онаку бећар-жену једном грбеши. *Јел.*

будàлина ж и м *аугм. од будала.* — Будалини вазда бајрам. *Лал.*

будàлӣнскӣ, -ā, -ō индив. *који се односи на будалине.* — Почео је осећати понос због своје будалинске духовитости. *Петр. В.*

будàлисāње с *гл. им. од будалисати.*

будàлисати, -ишēм несврш. *в. будалити.* — Немој ту којешта будалисати! *Ком.*

будàлити, -ӣм несврш. *говорити или чинити лудости, глупости.* — Нађи ми се око детета и посаветуј га да не будали. *Уск.* Нека сиротиња сиротује, нека пркосице будале. *Гор.*

будàлица ж и м *дем. и хип. од будала.* — Шимек, будалицо мајчина. *Гор.*

будàлчина ж и м *в. будалина. Р-К Реч.*

будаљáкати, -àљāкāм несврш. покр. *в. будалити.* — Немој да будаљакаш, јадан. Шта је теби? *Андр. И.*

будàљēње с *гл. им. од будалити.*

бу́дан, -дна, -дно (одр. бу́днӣ) **1. а.** *који не спава.* — Рада се налактио крај ватре па будан сања. *Вес.* фиг. Упирем очи у сказаљку буднога сата. *Уј.* **б.** *у коме се не спава, непроспаван (о ноћи).* — Будне, мучне ноћи моје. *Матош.* **2. а.** *који је на опрезу, опрезан, пажљив.* — Кад би сви пастири тако будни били, не би нам ни једнога руна из стада нестало. *Јакш. Ђ.* Осјетио [је] над собом нечију будну пажњу. *Крањч. Стј.* **б.** *који не мирује (од бола), болан.* — Осјећам да ми је сваки зглоб будан. *Лал.* **3.** *отресит, свестан, живахан.* — Мисли се за сваког буднијег момчића сеоског да бог зна што у себи крије. *Ђал.*

Изр. ~ око *пажња*; будним оком *пажљиво.*

бу́дац, бу́ца м (вок. бу́че; ген. мн. бу́дāцā) зоол. покр. *ћуран, пуран. Вук Рј.*

Бу́дванин и **Бу́дванин** м *човек из Будве*; исп. Будљанин.

Бу́двāнка и **Бу́двāнка** ж *женска особа из Будве*; исп. Будљанка.

бу́двāнскӣ и **бу́дванскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Будву*; исп. будљански.

бу́дēм *през. од бити.*

бу̏дзашто прил. *врло јефтино, у бесцење.*

буди везн. = буд. — Највеће [је] уживање старчево ... кад у какову збору који буди поп, буди фратар ... преда њ испадне. *Јурк.* Узми мене буди за дворкињу, ако нећеш себе за љубовцу. *НП Вук.* Она је поштена као буди која у овој соби. *Нед.*

бу̏ди покр. *узвик којим се вабе будије. Рј. А.*

будибо́кснама 1. прил. *врло чудно, наопако, настрано.* — Ради све нешто будибокснама. *Срем.* Пошло је све будибокснама. *Лаз. Л.* 2. м *ђаво, враг, сотона.* — Неки нешто шапћу о врачаријама, о нечистом послу, о будибокснама! *Змај.* Узео [га] будибокснама на своју руку, па га не пушта. *Лаз. Л.*

будибокснàмњāк, -а́ка м ков. индив. *в. будибокснама (2).* — Е, сам је будибокснамњак у њему! *Андр. И.*

будѝзам м *филозофско учење Буде, оснивача једне од врло распрострањених религија на Истоку (Индија, Кина).*

бу̏дија ж покр. *ћурка, пура. Вук Рј.*

бу̏дилац, -иоца м *онај који буди, подстиче.* — Заиграва се један снажан светли зрак, будилац моралне енергије. *Прод.*

бу̏дилачкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на будиоце.*

бу̏дилица ж 1. *сат, часовник са звоњем за буђење, будилник.* — Нема свако будилице да се у исти минут пробуди. *Вил.* 2. *в. будница (2).* — Хрватска пјесма из илирског доба ... та будилица народног из гроба. *Марк. Ф.*

бу̏дилњак м = будилица (1).

бу̏дило с индив. *средство за буђење.* — А и бурмут није посљедње духу будило. *Јурк.*

бу̏дӣмка ж 1. агр. *врста јабуке.* 2. бот. покр. *бела бундева, пеца. Р-К Реч.*

будѝмлија ж *в. будимка (1). Вук Рј.*

бу̏диња̄, -а̄, -ē̄ покр. *ћуреће, пурји*: ~ јаје. *Вук Рј.*

бу̏дионӣк м црквен. *даска у коју се по манастирима лупа да се пробуде калуђери. Вук Рј.*

бу̏дионица и **будѝоница** ж *в. будница (3).* — Звонио је будионицу, мео цркву. *Мат.*

бу̏дист(а) м (ген. мн. бу̏дӣстā) *припадник будизма.*

будѝстичкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на будизам и будисте*: ~ вера.

бу̏дисткиња ж *припадница будизма.*

бу̏дитель м *будилац.* — Симеун је ... неке врсте гуслар и народни будитељ. *Р 1946.*

будитѐљица и **бу̏дитељица** ж *она која буди, подстиче.*

бу̏дитѐлька ж *в. будница (2). Р-К Реч.*

бу̏дительскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на будитеље, будилачки.*

бу̏дити, бу̏дӣм (импф. бу̏ђāх) несврш. 1. а. *прекидати (некоме) сан, спавање, дизати из сна.* — Не будећи домаћина пошли [смо] према селу. *Чол.* Данас ме немојте будит ода сна. *Полић.* фиг. Нека свати не буде планине. *Њег.* б. *трзати, покретати (из размишљања и сл.).* — Погледајте, погледајте! — буде га из размишљања гласови фратара. *Нех.* 2. а. *оживљавати, дочаравати; стварати, изазивати.* — Свако дрво крај пута будило јој је понеку успомену. *Вес.* Голема сјена планинског масива ... расла је изнад кућа и будила у срцу тјескобу и страх. *Козарч.* Мирис печеног тијеста дође и до њих будећи глад. *Лал.* Духан буди сјету. *Уј.* б. *стварати, производити.* — Звонца и мађеви и пипци буде тонове многобројне. *Уј.* 3. *покретати, подстицати, потицати, изазивати свест.* — Организовао [је] и будио људе, указивао им где су њихови интереси. *Ћос. Б.* Да започнемо будити ову варошицу на активан живот. *Чол.*

~ **се** 1. а. *прекидати (свој) сан, постајати будан.* — Ја се трипут будио; устанем — нигде зоре. *Вес.* Управо тако, као здрава и снажна животиња, будио се Илија Комарица ода сна. *Донч.* б. *долазити к себи, постајати свестан.* — Ишао је и једнако као будећи се говори: О, о Тодоре! *Станк.* 2. *показивати знаке живота, оживљавати (о природи, вегетацији).* — То је било с пролећа. Тек почела да се буди и земља и дрво. *Вес.* Већ буде се ... уснуле руке. *Визн.* фиг. Зора се буди за српског роба. *Ил.* Боје се буде. *Кркл.* 3. а. *почети се јављати као нешто ново, преображавати се.* — У мени се будио момак у потајној и срећној љубави. *Матош.* б. *појављивати се, настајати, рађати се.* — Буде се нове наде. *Козарч.* У пламену се буди и зачиње идеја о потпуном ослобођењу. *Вујач.*

Бу̏дљанин и **Бу̏дљанин** м заст. *в. Будванин.*

Бу̏дљāнка и **Бу̏дљāнка** ж заст. *в. Будванка.*

бу̏дљāнскӣ и **бу̏дљанскӣ,** -ā, -о̄ заст. *в. будвански.*

бу̏дница ж 1. *оно што буди, оно чиме се буди (труба и др.).* — Будимо ... трубе буднице овом успулом пуку. *Матош.* 2. *патриотска песма која буди, подстиче.* — Запјевајмо ту илирску будницу. *Матош.* 3. *знак (звоном) за устајање.* — У пет сати пробуди [ме] лупа и звекет кључева: звонила је будница. *Чол.*

бу̏дничкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на будницу.* — Прве војничке побједе ... извојева тај буднички дитирамб [Марсељеза] код Валмија. *Матош.*

бу̏дно прил. *с пажњом, пажљиво.* — Будно чувају све прилазе у град. *Чол.* Будно гледах напријед према њему. *Комб.*

бу̏дно̄ст, -ости и **будно̀ћа** ж **1.** *стање онога који је будан.* — фиг. Гледам нови дан ... који ... слутњу сласти гуши и што будноћа створи душе моје ругобама живота све ми руши. *С-Ц.* **2.** *опрезност, пажња.* — Провокације на државним границама Југославије појачавају будност наших граничара. *Лог. 2.*

будо̀ар, будоа́ра м фр. *мали салон за даме.*

бу̏дућӣ, -ā, -ē *који ће тек настати, доћи, наредни, доцнији.* — Ово су будући командири чете. *Чол.* Да ... промислим о својим будућим основама. *Креш.*

Изр. мој (твој итд.), моја (твоја итд.) ~ *вереник, верени́ца.*

бу̏дући *прил. сад. од бити*: *како је, пошто је био.* — Будући изврстан жандар, није трпио никакве опозиције. *Донч.* Будући ипак очева кћи, одлучна и необуздана, није губила ни минуте. *Пер.*

Изр. ~ да (бу̏дући да) *како, пошто, зато што.*

бу̏дућница ж песн. (у атрибутској служби) *будућа.* — На бријег среће будућнице већ му иду златни мости. *Прер.*

будућно̄ст, -ости ж **1.** *време које ће доћи, настати*; супр. прошлост. — Био је један документ у коме су изложени планови за будућност. *Чол.* Дане ове горе носи ми бурно будућности море. *Цес. Д.* **2.** *будући живот*; *напредовање, срећа у животу, положај у друштву.* — Онда си на коњу са твојом будућности. *Срем.* Твоја будућност велику ми задаје бригу. *Кум.* Говорили су ми да ме чека велика будућност. *Козарч.*

Изр. гледати, видети у ~ *предвиђати, предсказивати, прорицати*; осигурати ~ *обезбедити, осигурати живот, издржавање*; човек (писац, песник итд.) од будућности, са будућношћу *онај који ће имати среће у животу, који ће постићи успех, добар положај у друштву.*

будућностан, -сна, -сно индив. *в. бу̏дућӣ.* — Наши погледи падају ... у будућносна времена пуна обећања. *Уј.*

бу̏дшто, будчѐга зам. *што било.*

бу̏ђ и **бу̏ђа** ж тур. бот. *врста гљивице која се појављује на органским материјама у распадању, плесан* Mucor mucedo. — Заударало [је] на мемлу и буђу. *Јак.*

бу̏ђав, -а, -о **1. а.** *који има буђи, плеснив*: ~ хлеб, крух, сир, дуван, ~ кожа. **б.** *који потиче од буђи.* — Сваћају [се] људи због Момира. И у звању пуном дима и буђава мириса. *Каш.* **2.** фиг. *безвредан, ништаван.* — Неки буђав нараштај. *Сек.*

бу̏ђавина ж *аугм. од буђ(а). Вук Рј.*

бу̏ђавити (се), -ӣм (се) и **буђа́вити (се),** бу̏ђа̄вӣм (се) несврш. = буђати (се) *постајати буђав, плеснивити (се). И-Б Рј.*

бу̏ђављење и **буђа́вљење** с *гл. им. од буђавити (се).*

бу̏ђавост, -ости ж *стање оног што је буђаво, плеснивост*; фиг. *заосталост, учмалост.* — Интересантна је та буђавост појмова ... изражена у одредбама овог законског предлога. *Лапч.*

бу̏ђање с *гл. им. од буђати (се).*

бу̏ђара ж зоол. покр. *жабић, пуноглавац. Вук Рј.*

бу̏ђати (се), -а̄м (се) несврш. = буђавити (се). — фиг. У овом је буђао тај бијес у његовој поджилној колеричности. *Божић.*

буђѐлā̄р, -ара м мај. *новчаник, новчарка.*

Изр. познавати као свој ~ *добро познавати.*

бу̏ђење с *гл. им. од будити (се).*

бу̏за ж **1.** *в. боза. Вук Рј.* **2.** *вино на дну бурета, талог. Вук Рј.*

бу̏заџија м *в. бозаџија.*

бу̏зда ж рум. индив. *уста.* — Подругљиво је стајао ђаво поред анђела, дебеле бузде му се смешише, црне очи светлуцаху. *Јакш. Ђ.*

бу̏зда ж и м покр. **1.** *буна, тољага. Р-К Реч.* **2.** погрд. *будала, клипан. Р-К Реч.*

бу̏здаст, -а, -о **1.** *који је као бу̏зда (1).* **2.** *будаласт. Р-К Реч.*

буздо̀ва̄н, -а́на м (вок. бу̏здова̄не) тур. **1. а.** нар. песн. *средњовековно оружје, гвоздена кугла са дршком (подесно и за бацање)*; фиг. *одбрана.* — Илдериме, свечев буздоване. *Њег.* **б.** *велики штап који у сватовима носи гласник.* — Смрачио се, дигô се чауш, лупио буздованом и умирио бучно друштво. *Горд.* **2.** погрд. *глупак, простак.* — Ти си једна ствар, једна клада, један буздован. *Вас.*

Изр. перни ~ *буздован са шиљцима.*

буздова̀нāр, -а́ра м *слуга који носи буздован.* — У кнежевско доба били су то ... коњушник ... и буздованар. *Шиш.*

буздо̀ва̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на буздован*; фиг. *глупачки, клипански.* — Стриц [ми се] указује тако огољен ... због његовог буздованског става према незаборавној Лили. *Вучо.*

буздова̀нчина ж и м *аугм. и пеј. од буздован*; фиг. *велики глупак.* — Знаш ли, стара буздованчино, да си ми уништио мој друштвени положај. *Матош.*

буздова̀нција м *в. буздован* (*2*). — Прашки универзитет је ... био ... место где су све врсте југословенских фантаста, буздованција, долазиле до речи. *Сек.*

буздо̀хан, -а́на м *в. буздован.*

бу̑ј м *бујање, бујност, раст.* — [Дух] стресе пепо̂ кој' му смета брзем бују више лета. *Змај.* Куд год би ишао, бујем тјерало из земље и окружавало га оштро купиње и трње! *Креш.*

бу̏јād ж (инстр. -а̄ди и -а̄ђу) **1.** бот. *врста папрати* Pteridium aquilinum. *Сим. Реч.* **2.** *коров.* — Села су толико зарасла у бујад да се ... не види да су ту некада живели људи. *Дед. В.* фиг. Груба дрљача искуства [је] бујад прочистила. *Јурк.*

бујà̀дара ж **1.** *неплодно земљиште обрасло коровом.* — Потребна је ... свестрана подршка акцији на култивирању комплекса бујадара. *Вј. 1957.* **2.** *место обрасло бујађу.* — Малиша лагано промоли главу из бујадаре у јарузи. *Ћоп.*

бујà̀дина ж *аугм. и пеј. од бујад.*

бујà̀дљика ж *струк, стабљика бујади.* — Титрали [смо се] пребацујући зелене ... окресане бујадљике с руке на руку. *Ољ.*

бујáдњача ж *в. бујадара* (*1*). *Вук Рј.*

бу̑јан, -јна, -јно **1.** *који брзо расте, који се нагло развија, обилан, густ* (*о биљном свету, о коси и сл.*). — Ти си бар из оних крајева где је бујна вегетација. *Срем.* Стаблу ... бујне поломише гране. *Уј.* Висарион је био ... снажна дуга врата по коме је падала његова бујна црна ... коса. *Чипл.* **2.** *који нагло надолази, тече или пада* (*о води*). — Притока Таре, Дрцка, ријека бујна у јесен а помамна у прољеће. *Лал.* У расцветаним гранама, сврх њива, које се црне после бујне кише, велика душа месечева снива. *Рак.* фиг. И бесједа запне му бујна. *М-И.* **3. а.** *који је пун живота.* — Нек' би твоја младост бујна увијек цвала мила. *Крањч. С.* Од скромних насеља, збегова и логора постају бујна раскошна средишта. *Петр. В.* **б.** *снажан, јак, силан; жив, изразит, богат.* — Лијепо лице жарило се као ватра бујнога руменила. *Том.* Има писаца који имају развијену, бујну реченицу, а има их који као да штеде речи. *Т. књ.* **в.** *нагао, плаховит; жустар; страстан.* — Иако је био, кад се тицало политике, плаховит и бујан, Домановић је задржао потребну хладнокрвност. *Прод.* Она, обузета неким врелим и бујним осјећајем, склопи пред њим руке. *Л-К.* **4.** *бучан, хучан.* — У сјајном двору крашевског кнеза весеље бујно. *Митр.* Сељаци и духовници, угрејани јелом и пићем, поведоше мало бујнији говор. *Шапч.*

бу̑јање с *гл. им. од бу̑јати.*

бу̑јање с *гл. им. од бу̑јати.*

бу̑јати, -јӣм несврш. **1.** *бридети.* — Ноге му почеше трнути, а табани бујати. *Вес.* **2.** *в. бучати* (*1а*). *Вук Рј.*

бу̑јати, -а̄м несврш. **1. а.** *нагло, брзо расти, развијати се.* — Свуда око тебе буја трава густа. *Рак.* Лишаји и маховине бујали су покривајући мање рупице. *Наз.* **б.** *бити бујан, показивати се у бујности.* — Али онда би [Турчић] ... стресао главу, на којој би опет бујала црна коса. *Кол.* **2. а.** *надолазити, нарастати.* — Пред нама ... почела би бујати, ширити се и плавити она танка кишна вода која у прољеће протиче испод наших капија. *Петр. В.* фиг. Страсти ... расту и бујају преко преграда. *Уј.* **б.** *брзо напредовати, развијати се; јачати; обиловати нечим.* — Карловци су напречац почели да се опорављају и бујају. *Петр. В.* У многим чисто хрватским крајевима сада буја устанак. *Дед. В.* Опет се разлио собом дубок, далек звон; бујао је и стишавао се. *Шег.* фиг. Труд је из нас говорио ... јутрима од наших моба бујао је друм. *Ћон.* **в.** индив. (за чим) *чезнути.* — Али у њима [хајдуцима] и не бујале груди за срећом. *Тур.*

бу̑јатка ж *в. бујадљика. Вук Рј.*

бу̑јӣн, -йна м тал. покр. *велики теретни коњ. Прав.*

бујѝна ж индив. *в. бујност.* — Из крви и костију ваших ниче бујина која нам очи к небу подиже. *Вес.*

бу̑јити[1], -йм несврш. *в. бу̑јати.* — У срцу буји велика, неугасива чежња. *Леск. Ј.*

бу̑јити[2], -йм несврш. деч. хип. *спавати.* — Буји, паји, мало чедо. *Змај.*

бу̑јица и **бујѝца** ж **1.** *вода која се у великој количини слива низ падине због јаке кише или наглог топљења снега; бујна киша, пљусак.* —Одвајали смо од уста својих те сејали, али наиђу бујице па снесу семе и земљу са врлети, и остане го камен. *Дом.* Као бујица срнуо је народ према Филиповићевој кући. *Шен.* **2.** фиг. *велика количина, мноштво нечега у покрету; обиље.* — На улици га захвати људска бујица, њен покрет. *Ћос. Б.* Сузе бујицом потеку. *Гор.* Из његових уста потекла је права бујица ријечи. *Чол.*

бу̑јичав и **бујѝчав,** -а, -о *који је као бујица; плаховит, нагао.* — Бујног и бујичавог свог Радована посматрала је мајка како ... нагло постаје човек, озбиљан. *Сек.*

бу̑јичаво и **бујѝчаво** прил. *као бујица, плаховито, нагло.* — Било кад, било гдје ... намах се одњекуд појави некакав огорчен дјечак, бујичаво проври читаво неко стијешњено, оскудно дјетињство. *КН 1958.*

бујичáрство с *рад на уређењу бујица. Реч. САНУ.*

бу̏јичаст и **буја̏част**, -а, -о *буји̏чав.* — Попут буји̏частих потока разиђоше се они. *Том.*

бу̏јичнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на буји̏цу*: ~ подручје.

бу̏јишно прил. *дем. и хип. од бујно.* — — Јуче, на митингу, на балкону Позоришта, буји̏шно расположен, махао је окупљеном народу. *Вучо.*

бу̏јно прил. *на бујан начин, нагло, живо; бучно.*

бујно- *први део сложених придева*: бујнобојан (бујних боја), бујнокос (бујне косе) и сл.

бу̏јнӧст, -ости ж *особина онога који је бујан или онога што је бујно; обилност, плаховитост, живост.* — Новац, бујност младеначка, цватући живот, све је међу амазонкама утонуло у море. *Ков. А.* Турска ... се није великом добру надала ни од превртљивости и бујности Наполеонове. *Нов.* Говор добива бујност. *Нех.*

бу̏јнути, бу̏јнём *свр̏ш. према бујати.* — Одјек са торња кане, разлије се, бујне, поплави пут и пољане. *Мас.*

бу̏јӧл, -о́ла м тал. покр. *каблић. Деан. Рј.*

бу̏јӧн, -о́на м фр. = буљон *супа, јуха од меса и поврћа у којој је обично размућено јаје.*

бујр**у̏лдија** ж тур. *в. бурунтија.* — Буј**р**улдије, потребне за прелаз страних официра, нису стизале на време. *Андр. И.*

бу̏јрум узв. тур. покр. *изволи(те), заповедај(те).*

бујр**у̏нтија** ж тур. *в. бурунтија.*

бу̏к м (лок. бу́ку; мн. бу̏ци и бу̏кови, ген. буко́ва̄ и бу̏ко̄ва̄) **1. а.** *место где вода пада, руши се бучећи, слап, водопад; брзак, вир.* — Шта је ... у тјеснацима и буковима Злоречице? *Вуков.* Пред нама се... избочила стијена, низ коју се рушио бук, слап бијеле попут млијека воде. *ХР 1928.* **б.** *млаз.* — Душа се надојила и прскала као земља када водена снага буковима продре однекуд из унутрашњости. *Бур.* фиг. Откуд у мени поново овај немир, бук радости и плима љубави? *Бар.* **2.** *в. бука (а).* — Ријечи су у мени кô бук горског потока ил' тихи тутањ у мојим сапетим грудима. *Кост. Д.* Бук валова њен је глас. *Наз.* **3.** покр. *крдо, чопор. Реч. САНУ.*

бу̏ка ж **а.** *јак шум, лупа, тутњава, хука.* — И ту силну грома буку, и олује страшну хуку, ти сатвори, већи боже. *Радич.* **б.** *граја, вика, галама.* — Било је цике, вике, хуке и буке. *Шен.* Трудећи се да надјача паклену буку, викаше. *Јонке.* фиг. Његове теорије [су] дизале више буке и прашине. *Марј. М.* **в.** *рика. Вук Рј.*

бу̏кавац, -а̄вца м **1.** зоол. *врста птице мочварице (водени бик)* Botaurus stellaris. *Терм. 4.* **2.** бот. *врста биљке из пор. млечика* Euphorbia spinosa. *Сим. Реч.* **3.** *в. букач (1). Вук Рј.* **4.** покр. *вампир, вукодлак. Вук Рј.*

бука̀гије ж мн. тур. *окови за ноге, негве, путо.*

Изр. носити ~ *бити на робији.*

бу̏калӣште и **бу̏калӣште** с *место где говеда бучу. Вук Рј.*

бу̏кало м *в. букач (1). Вук Рј.*

бу̏кара[1] ж *дрвени или земљани суд за пиће, врч, велика чаша.* — И кадија, валах, бекрија би био! Да те једном види, букаром би пио. *Шант.* Ја већ замишљам његову кућицу ... пак Бадњи вечер и Божић код огњишта, гдје ће се редати букара с оним вином. *Шим. С.*

бу̏кара[2] ж заст. *забава сеоске омладине уз ватру у пољу о месојеђама. Вук Рј.*

бу̏карӗње с *гл. им. од букарити се.*

бу̏карити се, -ӣ се несврш. *спаривати се (о свињама). Вук Рј.*

бу̏карица ж *дем. и хип. од букара*[1].

бу̏кати, бу̏чём несврш. **1.** *правити буку, испуштати јак и дубок глас; мукати (обично о говедима).* — Гласови су подругљиво букали и викали за њим. *Торб.* Јаблан ... би громовито рикао, букао, копао ногама и задрто разносио земљу роговима. *Коч.* **2.** прел. *растурати, разметати роговима;* исп. бућати (2). — Говеда бучу сијено. *Вук Рј.*

бу̏кач, -а́ча м (вок. бу̏ка́чу) **1. а.** *онај који прави буку.* — фиг. И вјетре букаче у мијех повеже [Еол]. *М-И.* **б.** *онај који бучно негодује или одобрава, који изазива неред.* — То су били мали букачи; они су се могли корисно употребити за дизање буне. *Јов. С.* Било је гостионица у којима су почели вику ноћни букачи. *Кал.* **2.** зоол. *в. букавац (1). Вук Рј.*

бу̏кача ж зоол. покр. *в. буљина. Р-К Реч.*

бука̀чица ж зоол. *врста велике жабе јаког гласа. Финк.*

бу̏ка̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на букаче.*

бу̏ка̄чки прил. *као букач, својствено букачу.*

бу̏ква[1] ж (ген. мн. бу̏ка̄ва̄) бот. **1.** *врста листопадног дрвета* Fagus silvatica. **2.** *бадањ.* — Оца [су му] убили ... на тај начин што су га пустили кроз воденичну букву. *Пер.* **3.** фиг. ир. *глуп, туп човек, букван, тикван.* — Па шта ћу му де кад је буква, па не зна ништа? *М 1867.*

бу̏ква[2] ж зоол. *врста морске рибе* Box boops. *Терм. 4.*

бу̏ква[3] ж рус. заст. *слово.*

бу̏квалан, -лна, -лно рус. **а.** *који потпуно одговара оригиналу, дослован:* ~ превод. **б.** индив. *који је уског духа, ограничен.* — Конзервативци [књижевници] су . . . тврди људи . . . не читају и не знају ништа, буквални су, нетранспоновани. *Михиз.*

Изр. у буквалном смислу (речи) *у основном значењу (речи).*

буквали̏зам, -зма м ков. *ограниченост, ускост духа.* — Сав . . . есеј [је] . . . примитиван, антилитераран буквализам уперен против стила . . . мисли . . . литературе. *Михиз.*

бу̏квалнo прил. *на буквалан начин, дословно, у правом смислу, заиста.* — Сувише буквално тумачите ријечи. *Ант. 1.* Он [кишобран] га је буквално спасао. *Куш.*

буквално̏ст, -ости ж *особина онога што је буквално, дословност.*

бу̏кван м (ген. мн. бу̏квāнā) *глуп, ограничен човек, глупак.* — Зазорно [му је] да говори с таквим букваном, који чак ни Собањејева не зна. *Л-К.*

бу̏квар м **1.** *школска књига за почетнике у учењу писмености, почетница.* **2.** заст. *в. буквица*[2] *(2).* — Дошао Прока у дућан да му се наново потпише буквар. *Лаз. Л.*

Изр. читати као из буквара *читати лако; видети јасно.* — Читам из њега као из буквара. *Бег.*

буква́рац, -рца м *онај који учи буквар.* — И букварцима [је] познато ко и како сазива конгрес партије. *Пиј.* фиг. *онај који је с малим знањем, недоучен човек, почетник.* — Да оде у унутрашњост! Да зависи . . . од начелника букварца. *Срем.*

бу̏кварачкӣ, -ā, -ō *који се односи на буквараце; почетнички, незналачки.*

бу̏кваст, -а, -о *који је налик на букву (за појачавање уз реч »букван«).* — Ах ти шепртљо, букване буквасти. *Шов.*

буквѐтина ж *аугм. од буква.*

бу̏квӣк, -и́ка м **1.** *букова шума.* **2.** покр. *в. букара*[1]. *Р-К Реч.*

бу̏квин, -а, -о *који припада букви;* исп. буков: ~ лист, ~ пањ.

бу̏квина ж *аугм. и пеј. од буква.* — Гдје гугуће сврх оне струглине ка' јејина сврх труле буквине! *Њег.*

бу̏квић, -а и **бу̏квӣћ,** -и́ћа м *млада буква.* — Увијек је уза се носио секиру и поткресивао младе буквиће и јавориће у шикари. *Коч.*

бу̏квица[1] ж **1.** *дем. од буква*[1]. **2.** *буков жир.* — [Вјеверице] носе марљиво у своје брлоге жир, буквицу, љешњаке. *Донч.*

бу̏квица[2] ж заст. **1.** *азбука.* **2.** *војничка или радна књижица.* — Из његове буквице видјело се да је наредник војне полиције. *Чол.*

Изр. (о)читати (некоме) буквицу *(из)гердити (некога).* — Погледајте, момци, како им чита буквицу. *Јонке.*

буквојѐд м индив. *глупан.* — А лицемјер и буквоjед достојни су само презира. *Уј.*

бу̀кē, -ѐа м фр. *в. букет.* — Ej, стари! . . . завикао му . . . снажан луганин што се исправио међу букеом личких црвенкапица. *Гор.*

бу̀кēт, -е́та м фр. **1. а.** *кита, свежањ (цвећа).* **б.** *оно што својим обликом подсећа на киту цвећа.* — Пратте и шиште ракете, а у звјезданом се небу распукну у букете као дозрели мограњи. *Божић.* фиг. Букет званица . . . прεће у приземну салу да види филм о Далмацији у бојама. *Минд.* **2.** *мирис и укус (старог) вина. Реч. САНУ.*

бу̀ки с непром. *слово »б« у старословенској азбуци.*

букѝнист(а) м фр. *продавац старих књига, антиквар.*

бу̀клија ж грч. *пљоснат дрвени суд, чутура, плоска.* — Жужа извади из торбе једну голему буклију с вином. *Јакш. Ђ.*

буклӣја̄ш, -а́ша м *онај који носи буклију на свадби. Рј. А.*

бу̀клијица ж *дем. од буклија.*

бу̀кљати, -а̄м несврш. **1.** *в. буктети.* — Ено гори црвеним језицима, букља пламено. *Сим.* **2. а.** *бучати, викати (о чељади). Рј. А.* **б.** *бурлати (о цревима). Рј. А.*

бу̀кнулōст, -ости ж индив. *полет, занос.* — »Вечерњи разговор« [Т. Младеновића је] згуснутост свеисторијског битисања у један тренутак помаме, ћердања, букнулости. *КН 1956.*

бу̀кнути, бу̀кнēм сврш. **1.** *дати од себе јак глас, рикнути (о говедима); викнути; снажно одјекнути, заорити се.* — Букну во. *Вук Рј.* Кад је Урош Павловић повео реч о Талијанима, Бојан је први букнуо као да говори испред читаве чете: — Борићемо се, да шта ћемо друго! *Ћоп.* Тад букне у дну бездна бомбе прасак. *Гор.* **2. а.** *нагло се разгорети, планути (о ватри).* — Наишли смо на неке пластове сена и ватре су букнуле. *Дед. В.* **б.** *нагло се заруменети, поцрвенети.* — Уплакано јој лице . . . букнуло. *Станк.* **в.** *нагло отећи, зажарити се (о болесном делу тела).* — Зарезала га је по длану . . . жица, рука му била натекла, букнула. *Радул.* А пољар Синовко . . . зажелио велико благо, па запитао велику главу — и глава му букнула као варињак. *Шимун.* **3. а.** *нагло отпочети, избити.* — Букну жесток пучки устанак

под водством Матеје Иванића. *Наз.* У бригадама Седме дивизије ... букнуо је пегавац. *Дед. В.* Онда букну одушевљење као запаљени пласт сијена. *Сим.* **б.** *нагло потећи, надоћи, појурити (о реци, таласу).* — Грухне [вал] о хридине и падне тамо, висок као и брдо, те букнувши оздо ода дна ... у висине избацује црни пијесак. *Марет.* **в.** *нагло се пронети; рашчути се (о гласу).* По селу букну глас да ће Пантелићи да се деле. *Вес.* **4. а.** *нагло израсти, нарасти.* — Букнуло је дрво големо кô гора. *Јакш. М.* Откад му букну честа длака, стриц му поклони бритву. *Мат.* фиг. И снага ми букне још јаче! *Наз.* **б.** *нагло устати, побунити се (против кога).* — Кад букнуше Срби на све стране. *НП Вук.* **в.** *викнути гневно, разјарити се.* — Осјећајући отпор и овдје, Мојсије букне. — Шта? А шта да радимо? *Цес. А.* Јесте ли ви чули, а? — букну Капетановић, унесе се Заиму у лице и звизну му изненада ... шамар. *Ћоп.*

букну́ће с *гл. им. од букнути.*

бу̏књав, -а, -о *в. буктав.* — А огањ букњави врло праскаше. *Ј 1957.*

бу̏кња̄ње с *гл. им. од букњати.*

бу̏књати, -а̄м несврш. *в. буктети.* — Букњају му као језици неке бијеле вјечне ватре. *Божић.* И лађе огњем, што силно букња, запаљ'те. *М-И.*

бу̏ков, -а, -о *који припада букви, који је од букве, од букава:* ~ лист, ~ штап, ~ шума.

Изр. ~ глава пеј. *глупак;* ~ губа бот. *гљива која расте на букову пању* Phyporus fomentarius. *Бот.*

бу̏ковац, -о̄вца м **1.** *буков штап. Вук Рј.* **2.** *врста вина (из околине Загреба).* — Сад већ неће буковца пити. *Шен.*

бу̏ковача ж *букова батина. Вук Рј.*

буко̀вӣк, -и́ка м *в. буквик (1).* — Удри ти, брате, право, па оданде кроз буковик. *Лаз. Л.*

бу̏ковина ж *буково дрво (живо и посечено); букова шума.*— Почесмо да силазимо у једну дубоку јаругу, обраслу самом буковином. *Ранк.* Забили су се као вуци у дубоке буковине и ту сакрили. *Пер.*

Бу̏ковчанин м (мн. -а̄ни) *човек из Буковице или из Буковика.*

Бу̏ковча̄нка ж *женска особа из Буковице или из Буковика.*

бу̏ковичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Буковицу.*

буко̀вӣчкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Буковик.*

буколи́авити, -о̀гла̄вӣм несврш. индив. *правити будалаштине, глупости, глупо поступати;* исп. букова глава. — Синови су сада однекуд уврtели у главу и чврсто веровали да је њихов отац врло туп човек, да је целога живота буколавио и силоделио, без начина и плана. *Ћур.*

буко̀лика ж грч. *песма из пастирског живота; идила.* — Пролетерски писци почели [су] жалити за буколиком класичне Европе. *Уј.*

буко̀лича̄р м *песник буколика.*

буко̀личкӣ и **бу̏колскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на буколике; пастирски, идиличан:* ~ песник, ~ песма, ~ лирика.

бу̏кӧч, -о̀ча м зоол. покр. *сова. Финк.*

бу̏ктав, -а, -о *који букти.* — Иза двојице који седе уз буктави огањ издужиле су се по земљи две уске црне сенке. *Минд.* Чекали људи и чекали, па се разишли по крчмама и завукли се ... иза буктавих фуруна. *Каш.*

бу̏ктавац, -а̄вца м зоол. *в. букавац (1). Р-К Реч.*

бу̏ктање с *гл. им. од буктати.*

бу̏ктати, бу̏кћем несврш. **1.** *одавати јак звук, шум.* — Шум мотора и грување артиљерије чули су се готово непрекидно, а у ваздуху високо горе буктале су разорне гранате. *Јак.* Хукће трактор, брекће, пукће, ... у ждрелу му огањ букће, бучи бук. *Кош.* **2.** *буктети (1).* — Сјајни букташе плам и муње блистаху плахе. *Ил.* фиг. Ширио [се] устанак ... на све стране је буктало. *Поп. Ј.*

бу̏ктети, -тӣм, ијек. бу̏ктјети (импф. бу̏кћа̄х), несврш. **1.** *горети јаким пламеном, пламтети.* — Букти ватра, сукља црвен пламен и додирује болно очи. *Рист.* **2.** *бити сав румен, зажарен, бити у температури.* — Дјевојка се исправља у мјесту и букти, зажарена и обневидјела. *Ћоп.* А глава букти. *Кам.* **3.** *бити разјарен, бити обузет гневом.* — Букти праведним гњевом. *Дом.* Ја сам већ на телефону примијетила да у њему букти. *Крл.*

бу̏ктиња ж **а.** *запаљен комад луча или дрвета намоченог у смолу;* исп. бакља, зубља. — Буктиње нек' утрну. *Војн.* **б.** фиг. *снага; светлост.* — И сад он знаде за пламену буктињу вјере. *Наз.*

бу̏ктињасто прил. индив. *као буктиња, попут буктиње.* — А над силесијом оборених ... догоревајућих свећица буктињасто се црвене ... ватре ... троструких свећа. *Сек.*

бу̏ктињица ж *дем. од буктиња.*

бу̏ктјети, -тӣм, ек. бу̏ктети.

бу̏кћење с *гл. им. од буктети и буктјети.*

бу̏курешкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Букурешт.*

Бу̏курешт м *главни град НР Румуније.*

Букурешта́нац, -нца м (ген. мн. Букурѐштана̄ца̄) *човек из Букурешта.*

Букурѐштāнка ж *женска особа из Букурешта.*

букурѐштāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Букурештанце.*

бȕла[1] ж тур. *муслиманска жена.*

Изр. вреди му као були гаће *не помаже му то, не вреди му то ништа*; као ~ (грлом) у јагоде *неспреман, неприпремљен.*

бȕла[2] ж лат. **1.** ист. **а.** *двострани метални печат на повељама владара и црквених поглавара.* **б.** *сама повеља, папска посланица.* **2.** покр. *таксена марка.* — Сви ће бити осуђени ... и сваки ће посебнице платити трошкове за буле и друго. *Тип.* **3.** *јединица обрачунавања у игри карата.* — Зато су седели у својим собама, читали, играли санса до сто була. *Јак.* **4.** *раскокано кукурузно зрно, кокица.* — Пуни су ми џепови кукурузних ... була. *Бег.*

Изр. бити у були (у картању или уопште) *бити у губитку, на штети*; златна ~ ист. *важна владарска повеља са златним печатом који виси на врпци.*

була́жњѐње с *гл. им. од булазнити.*

бȕлāзан, -зни ж покр. *булажњење.* — Тајанствена слика, која је пратила све њезине болове, све булазни дугих дана немоћи. *Војн.*

була́згāње с *гл. им. од булазгати.* — То све надимање византишко није било него ... пуко булазгање подлих удворица. *Павл.*

була́згати, бȕлāзгām несврш. покр. *в. булазнити.* В. пр. уз гл. им. булазгање.

була́знило м и с *онај који булазни. Р-К Реч.*

була́знити, бȕлāзнӣм несврш. *бесмислено говорити, бунцати.* — Не би она ... стално булазнила о сјајном животу. *Каш.* Иди не булазни, стара будало, — отресе се млинар. *Брл.* Дијете је лежало у непрестаној, снажној врућици, булазнило и гушило се. *Бег.*

бȕлати, -ām несврш. покр. *кокати (кукурузе). Рј. А.*

бȕлати, -ām несврш. покр. *печатити. Рј. А.*

бȕлбул м тур. *славуј.* — Два булбула су сву ноћ пјевала. *Огр.*

бȕлбȕлче, -ета с *дем. од булбул.*

бȕлвāр, -ара м фр. *булевар.* — Ја се кренем на велике булваре. *Матош.*

бȕлвāрскӣ, -ā, -ō *булевараски.*

булва́рштина ж индив. *низак укус, немање укуса.* — Но све то још урођено у трагове сладуњаве, наивне романтике ... са сентименталном булварштином мелодраме. *Уј.*

бȕлдог м енгл. *пасмина пса кратког дебелог тела и затубасте њушке.*

бȕлдогаст, -а, -о *који је налик на булдога, који је као у булдога.* — Почео је да ме узрујава ... својом антипатичном булдогастом појавом. *Крл.*

булдо̀жер м енгл. *покретна справа за одбацивање земље и поравнавање земљишта, разривач.*

булдо̀жерскӣ, -ā, -ō *који се односи на булдожер.*

бȕлдожић м *дем. од булдог; млад булдог.*

бȕлдошкӣ, -ā, -ō *који се односи на булдоге.*

булѐва̄р, -а́ра м фр. *широка улица засађена дрвећем.*

булѐва̄рскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на булевар.* **2.** *који је без књижевне вредности, површан, лак (о литератури).* — Репертоар позоришта старе Југославије ... је био испуњен лаким, површним и фељтонско булеварским комадима. *НК 1946.*

Изр. ~ штампа *петпарачка штампа, штампа која угађа ниским укусима публике.*

булѐтӣн, -и́на м тал. покр. *в. билтен.* — Долазиле [су] службене депеше и кратки булетини. *Шен.*

булѐтина ж *аугм. од була*[1]. *Вук Рј.*

булѝгати, -ām **1.** несврш. заст. *стављати булу, печат, жигосати.* — И таркиље златом булигане, и махраме у троје гибане. *НПХ.* **2.** покр. *главатати, праћакати се (о риби у води). Рј. А.*

бȕлин, -а, -о *који припада були.*[1]

бȕлӣн, -и́на м покр. *циљ, мета у игри бућа.* — Обалом се мотају до три партије бућа, гонећи булин, циљ дрвеним куглама. *Драж.*

бȕлити се, -ӣм се несврш. *стављати ферецу на лице, правити се булом.* — фиг. Од овог рајског часа неће [се] више моји поданици булити нетопирским копренама. *Мат.*

бȕлица ж *дем. од була.*[1]

бȕлка ж бот. *врста црвеног пољског цвета, турчинак* Papaver rhoeas. *Сим. Реч.*

бȕлскӣ, -ā, -ō *који припада булама. Рј. А.*

булу̀мāћ, -а́ћа и **булу̀мāч,** -а́ча м тур. *густа јуха, чорба од брашна и сира; брашно смешано с водом, чиме пекари мажу хлеб, крух пре печења. Вук Рј.*

булу̀мѐнта ж тал. пеј. *мноштво, гомила (људи); гужва, врева.* — За њим [владиком] се упути цела булумента попова и калуђера. *Чипл.* Узе се 'ук, направи се голема булумента па се није знало ни ко пије ни ко плаћа. *Рад. Д.*

бȕлче, -ета с *дем. од була*[1], *млада була. Рј. А.*

бу̏ља 1. м и ж *в. буљавко. Р-К Реч.* 2. ж зоол. *в. гргеч. Рј. А.*

бу̏љав, -а, -о *који има јако испупчене и избуљене очи.* — И најзад се веома истицаху крупне буљаве плаве очи, са јако надувеним капцима. *Ранк.* Газдина жена ... буљава и врљоока. *Маш.*

бу̏љавац, -а̏вца м покр. *кукуруз који се була, кока.* — Пушке [су] ужурбано запрашталe као кукурузи »буљавци« на усијаном плеху. *Ћоп.*

бу̏љавица ж *буљава женска особа.*

буља́вко м *буљав човек.*

бу̏љаво прил. *избуљено, разрогачено.* — Непомично буљаво снатри. *Божић.*

бу̏љавост, -ости ж *особина онога који је буљав.*

бу̏љак, -лька м зоол. *в. гргеч.* — Цврче Турци у кули горућој кано буљци на жерави врућој. *Март.*

бу̏љач, -а́ча м *в. буљавац.* — Кад се добро свари [грах], раскока се ... као кукурузи буљачи. *Ћоп.*

бу̏љење с *гл. им. од буљити се.*

бу́љење с *гл. им. од буљити.*

бу̏љеш, -ѐша м зоол. покр. *в. гргеч.* — Са врбом мачковином ... крај ... ритова пуних ... буљеша, линьака ... све је то пропјевало. *Матош.*

бу̏љина ж зоол. *ноћна птица грабљивица, сова, совуљага* Bubo bubo. *Терм. 4.*

бу̏љи̏нски̏, -а̄, -о̄ *који се односи на буљине.*

бу̏љиока ж нар. песн. *она која има буљаве очи; она која буљи очи (о жаби). Вук Рј.*

бу́љити, бу̏љи̏м (често с објектом: очи) несврш. *гледати разрогачено; бленути;* исп. бе́чити (се). — Старешина буљи очи и намиче наочари — не иде му никако у главу. *Лаз. Л.* Шта буљиш тако у мене, као теле у нова врата! *Јонке.* фиг. Тешке лумбарде немило су буљиле у град. *Шен.*

бу̏љон, -о́на м фр. = буjон.

буљо̀к(аст), -а, -о *који је буљавих очију.* — Појавио [се] буљоок мршав младић сав у ритама. *Ћоп.*

буљо̀кост, -ости ж *особина онога који је буљоок.*

бу̏љубаша м тур. ист. *старешина једног буљука (чете) у некадашњој турској војсци.*

бу̏љубашин, -а, -о *који припада буљубаши.*

бу̏љубашиница ж *буљубашина жена.*

бу̏љубашица м *дем. од буљубаша;* ир. *мали безначајан буљубаша. Рј. А.*

бу̏љубашовати, -шујём несврш. *бити буљубаша.*

бу̏љугбаша м *в. буљубаша. Вук Рј.*

бу̏љук м тур. 1. ист. *одред војске, чета.* 2. *гомила.* — Када се завеса подигла, појавио се буљук белих Врањанки. *Скерл.* фиг. И буљуци магле се ваљају. *Наз.* 3. *стадо, чопор.* — Колону су прекидали буљуци стоке. *Пер.*

бу̏љумбаша м покр. *в. буљубаша. Вук Рј.*

бу̏м м енгл. *напредовање, цветање (привредног подухвата, града и сл.).* — Овако фантастичан петролејски »бум« доживела је ретко која земља. *Б 1958.*

бу̏м оном. (обично удвојено) *узвик за обележавање и подражавање, опонашање звука од пада, удараца тупим предметом, пуцњаве и сл.*

бумба̀жина ж тал. покр. *памучно платно. Рј. А.*

бу̏мба̄к, -а́ка м грч. 1. *памук.* — До крштења у бумбаку спала, од крштења свили и кадиви. *НП Вук.* 2. *памучни конац.* — Ево им два клупка бумбака. *Војн.* 3. зоол. покр. *в. бумбар. Вук Рј.*

бу̏мбало с *неко тешко оружје.* — Да не пучу на наше градове све топови и наше кумпаре и бумбала, наше накараде. *НП Вук.*

бу̏м-ба̀м *узвик за обележавање и подражавање, опонашање звоњаве великих звона.*

бу̏мба̄р м 1, зоол. *крупан, мољав инсекат, кукац, врста осице* Bombus terrestris. *Терм. 4.* 2. фиг. *крупно и дебело дете (ређе и одрастао човек).* — Шаљу му фотографије своје деце и пишу: »Да га видиш ... прави бумбар!« *Пол. 1958.*

бумба̀ра̄ње с *гл. им. од бумбарати.*

бу̏мбараст, -а, -о *који је налик на бумбара, који је као бумбар.*

бумба̀рати, -а̄м несврш. 1. *зујати (као бумбар).* 2. *говорити мумлајући.* — Малко лежа, па с' онда помаче ... па овако бумбарати стаде: »Благо мене, са мном музе раде.« *Радич.*

бу̏мба̄рдати, -а̄м несврш. тал. покр. *бомбардовати, бомбардирати.* — Хоћеш ли да нас бумбарда? *Војн.*

бу̏мба̄рев, -а, -о = бумбаров *који припада бумбару.*

бумба́рећ прил. тур. 1. *срећно, честитам.* 2. м (и бумба̀реће с) *честитање.* — А кад се дијете роди ... мора се отићи срећној матери на бумбарећ и на разговор. *Ћор.*

бумба̀рица ж 1. зоол. *женка бумбара.* — Бумбарице имају здепасто и сасвим длакаво тијело, а доста су сличне бумбарима. *Финк.* 2. покр. *в. бумбача.*

бу̏мба̄ров, -а, -о = бумбарев.

бу̏мбача ж *игла прибадача, чиода. Вук Рј.*

бумба̀шӣр, -и́ра и **бумба̀шир,** -а м тур. *изасланик.* — Паша не сме слати по Србији комисаре (бумбашире), и његов се ауторитет простире само на тврђаве. *Гавр.*

бу̏мбул м нар. песн. *в. булбул.* — Два бумбула сву ноћ прип'јевала. *НПХ.*

бу̏меранг м енгл. *оружје аустралијских урођеника које се баца и ако не погоди циљ, враћа се бацачу; фиг. поступак и сл. који се окреће против онога који се њим служи.*

бу̏мнути, -нём свршн. индив. *опалити (из пушке).* — Иди унутра, па кад ти дјед падне, бумни сребрњаком у Турчина ... кад порастеш, ако вечерас не могнеш. *Бож.*

бу̏мс узв. *в. бу̏м.* — Ви сте, вели Момир Тошић. Бумс! Замислите мога чуда! *Каш.*

бу̏н, бу́на м бот. **а.** *зељаста отровна биљка* Atropa belladonna. *Терм. 3.* **б.** *в. буника. Вук Рј.*

бу́на ж **1.** *устанак против власти.* — [У оптужби] се каже да Марковић позива народ на буну против свог владаоца. *Скерл.* Сачувао [је] главу ... у првом вихору буне хрватских сељака и пучана. *Мар.* **2. а.** *противљење, отпор.* — Лопов Илија упада у кућу ... и без речи увода ... предлаже злочин породици кад је морао очекивати одбијање и буну. *Грол.* Свом је Лукином нутрином дрмала буна. *Киш.* **б.** *неспокојство, немир; забуна, пометња.* — Како глас пукне по логору да су Турци прешли ... одмах уђе буна у људе. *Вук.* Прва буна, ето, већ га прође, он устаде, па зборити пође. *Радич.* **в.** *врева, граја. Рј. А.*

буна́вити, бу̏на̄вӣм несврш. покр. *в. бунцати (2).* — Шта ја знам! — Онда не бунави кад не знаш! — удари му друг шаком о сто. *Каш.*

бу̏нано прил. *у буниlу.* — Онда би она цијелу ноћ бунано спавала, често се будила и мислила је ли послушкиња ватру до краја утрнула. *Драж.*

бу̏нӣр, -а́ра и **бу̏нӑр,** -а м тур. *ископана уска, дубока јама за скупљање подземне воде, студенац.* — фиг. Отварали [су се] бунареви ведра неба. *Сиј.*

Изр. артески и артешки ~ *в. уз артески и артешки.*

буна̀рати, -а̄м несврш. *в. бунцати (2).* — Ови је луд ... да бунара којешта. *Вес.*

буна̀рић м *дем. од бунар.*

бу̏нӑрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бунар, који је из бунара:* ~ точак, ~ вода.

буна̀рчић м *дем. од бунар.*

буна̀рџија м тур. *стручњак за копање бунара.*

буна̀рџӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бунарџије.*

буна̀ца̄ње с *гл. им. од бунацати.*

буна̀цати, -а̄м несврш. покр. *в. бунцати.* — Шта ти, тето, говориш? — Ништа, вујо, бунацам. *Н. прип. Вук.*

бу̏нгур м тур. *прекрупа. Вук Рј.*

бунгу̏ра̄ње с *гл. им. од бунгурати.*

бунгу̏рати, -а̄м несврш. *млети бунгур. Вук Рј.*

бу̏нда ж мај. **а.** *крзнени капут.* **б.** *зимски капут подстављен крзном.*

бу̏ндӑр, -а́ра м зоол. *врста мајмуна. Финк.*

бу̏ндаст, -а, -о индив. *који је као у бунде, сличан бунди (о вуни);* исп. руна̏ст. — Стадо оваца с бундастом вуном. *Шапч.*

бу̏ндӑш, -а́ша м (вок. бу̏ндӑшу) мај. **1.** *човек који носи бунду.* — То су бундаши ... кожувари, то ти је војник у причуви. *Тур.* **2.** *пас бундасте длаке.* — А међу дјецом весело скаче кудроња бундаш. *Шен.* **3.** *дугачак кожух са рукавима.*

бу̏ндев м *в. бундева.* — Спавао [је] као несазрео бундев. *Ђур.*

бу̏ндева ж (ген. мн. бу̏ндӗвā) **1.** бот. *врста тикве која се употребљава за храну људима и стоци* Cucurbita repo. *Сим. Реч.* **2.** покр. *боја карте за коцкање (са сликом бундеве).* — Ја немам бундеве, а ви окрећете осмицу и бацате ... жировског **доњака.** *Јонке.*

Изр. као преко бундева *без реда, нескладно, збуњено;* посијати бундеве *пасти.*

бундӗва̀ра ж *пита надевена бундевама.* — Мали сељачићи ... са комадешкама ... бундеваре ... *Петр. В.*

бу̏ндевица ж *дем. од бундева.*

бу̏ндевскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бундеве. Вук Рј.*

бу̏ндица ж *дем. од бунда, кратка бунда.*

бу̏ндӧв, -о̀ва м *бундаш (2).*

бу̏ника ж бот. = буњика **а.** *зељаста коровска биљка непријатног мириса са отровним плодом* Hyosciamus niger. *Терм. 3.* **б.** *в. велебиље. Сим. Реч.*

Изр. (говори) као да се бунике најео, као да је бунике јео (*говори*) *лудо, блесаво.*

бу̏нилац, -иоца м (ген. мн. бу̏нилā̄ц) *онај који буни, који ремети нешто.*

бу̏нилачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на буниоце.*

бу̏нило с **а.** *грозничаво стање у коме болесник не зна за себе и буница.* — У бунилу,

у пегавцу ... извршио је самоубиство. *Дед. В.* **б.** *губљење моћи владања собом, занос.* — Студент права ... устријелио се у пубертетском бунилу. *Крл.* У бунилу страсти почиње полако да спушта трепавице. *Бур.*

бу̏нина ж *ђубре; измет. Вук Рј.*

бу̏нитељ м **а.** *бунилац.* — Сав страх ... све огорчење на тога бунитеља мира и весеља сједините се. *Нех.* **б.** *бунтовник.* — Брани се ... држава од ових бунитеља. *Ћоп.*

бу̏нити, бу̏нӣм несврш. **1.** *позивати, подстицати на буну, устанак, подбуњивати, изазивати незадовољство код кога.* — Миленко [је] из Пореча ... бунио против Црнога Ђорђија нахије с десне стране Мораве. *Вук.* Напричао ... како сам бунио друге робијаше. *Чол.* **2.** *узнемиравати; реметити, нарушавати.* — Доћох да те буним, — ... поче младић и испричовједи му њихову бригу. *Ћип.* Обузимала га нека несвесна топлина и бунила му крв. *Уск.* Жеља живота буни њезин мир. *Бег.* **3.** *доводити у забуну, збуњивати; погрешно упућивати.* — Немојте, људи, бунити човека, — упаде трећи. — Удри ти, брате, право, па оданде кроз буковик. *Лаз. Л.* Софка виде како то матер не само да не радује, него како ти ... чести његови гласници ... почеше да [је] буне, да је трзају. *Станк.*

~ се 1. *дизати се на устанак, давати отпор, противити се.* — Раја се буни и одмеће. *Вук Рј.* **2.** *испољавати незадовољство, негодовати, протестовати.* — Немци се буне само кад чаша пива с једним пфенигом поскупи. *Нен. Љ.* Тко се ту буни? ... Ово је ађутантура, а не спаваоница! *Крл.* **3.** *узнемиравати се.* — Шта ће теби она трумбета, те се буне и народ и стока од њена авааза? *Шуб.* **4.** *грешити у нечему, збуњивати се.* — Нитко га не разумије, он се буни и црвени. *Михољ.* Дете бризну у плач. — Пази, шта се буниш, знаш ти то ... — вели учитељ. *Дом.*

бу̏ница ж бот. *в. буника. Рј. А.*

буња̏штāр, -а́ра м пеј. *онај који нема вредности, ништарија.* — Не трпи он, дабоме, којекакве буњиштаре и покосице. *Гор.*

бу̏њиште с = буњиште *место где се баца смеће и отпаци, сметлиште.* — Купи кости по буништима и продаје их чифутима. *Ћор.*

бу̏нкер м енгл. **1.** воји. **а.** *мало бетонско утврђење за одбрану.* **б.** *склониште од напада из ваздуха, зрака.* **2.** *складиште за угаљ на пароброду; складиште за чување разног материјала. Реч. САНУ.*

бункѐрāш, -а́ша м **1.** *веома храбар борац који јуриша на бункер. Реч. САНУ.* **2.** *погрдан назив за људе који су се у време народноослободилачке борбе крили да не би ишли у Народноослободилачку војску. Кл. Рј.*

бункери́рати, -ѐри́рām и **бункѐрисати,** -ишēм сврш. и несврш. *сместити, смештати у бункер; склонити, склањати, заштитити, заштићавати од непријатеља.* — Било је око 1.000 рањеника и пегаваца које нисмо могли све бункерисати. *Дед. В.*

бу̏нован, -вна, -вно **а.** *који се још није добро разбудио.* — По нека врата зашкрипе, по неки точак на бунару заклопара: то буновни и сањиви шегрти спремају воду за љуте газдарице. *Ранк.* Бијаше још буновна и топла од сна. *Донч.* **б.** *који је као у бунилу; збуњен.* — И те мисли ноћних страхота нису више тако буновне и нејасне. *Сим.* Фра Марко се борио с душом. Сви се устрчали око њега, буновни и уплашени. *Андр. И.*

бу̏новина ж бот. *мандрагора. Рј. А.*

буно̀вито прил. индив. *збуњено, неодређено.* — Он је причао нешто, буновито, о Аркадију, који му се јавио мртав. *Црњ.*

бу̏нōвно прил. *иза сна, сањиво.* — Подигли су буновно главе и погледали. *Бур.* Шта ће ту свијетло? — пита буновно. *Сим.*

бу̏нōвнōст и **буно́внōст,** -ости ж *стање у коме се налази онај који је бунован, занос.* — Стојао је [Гарчин] тако непомичан бојећи се у некој полусвесној буновности да ће ... све то ишчезнути и изгубити се као сан. *Бур.* Осјети како га она плачна буновност напушта. *Божић.*

бу̏нт м нем. **1.** *в. буна (1).* — Ово је био мали сељачки бунт. *Јов. С.* Заснивају ... удружења да би се снабдјели средствима за случај бунта. *Ант. 1.* **2.** *незадовољство.* — Прислушкивао [је] бунт-говор властите упаљене изнутрице. *Јел.*

бу̏нтār, -а́ра м *в. бунтовник.* — Песник је без стида изнео ... свој живот промашеног бунтара и успелог уметника. *Дав.*

бу̏нтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на бунтаре, бунтовнички.*

бунта́рство с *в. бунтовништво.* — Сви су се дивили бунтарству и пркосу младога Гетеа (Goethe). *КН 1955.*

бу̏нтāш, -а́ша м заст. *бунтовник. Рј. А.*

бу̏нтōван, -вна, -вно **а.** *који је увек спреман на буну, немиран.* — Кад мину сватови, ударит ћу свом силом на бунтовно племство. *Шен.* Сам није знао како се задесио у Црној Гори, бунтовној и гладној земљи коју је сад први пут видио. *Вуј.* **б.** *који је пун бунтовничког духа, револуционаран.* — Онда узе гусле и засвира неку бунтовну пјесму. *Кос.* И Крешимир је некако и нехотице затајио понеку од својих бунтовних идеја. *Кол.*

бу̏нтовати (се), -тујём (се) несврш. заст. *в. бунити (се).* — Није остао да бунтује. *Мил. Ж.*

бу̏нтовка ж индив. *в. бунтовница.* — Тај јуриш има да захвати мора са запењеним таласима ... бунтаре и бунтовке, све глечере и Голфску струју. *Дав.*

бу̏нтовник м **а.** *онај који се буни против постојећег стања, који учествује у буни.* — Хтио је да и просјаци и радници поживе као људи, пак су га објесили као разбојника и бунтовника. *Крл.* **б.** *онај који негодује, протестује против неког или нечег; онај који је увек готов на буну, букач.* — Даље нема одступања! — Како нема? — љутито упита стари четни бунтовник Марковић. *Лал.*

бу̏нтовница ж *она која се буни против постојећег стања, која учествује у буни.* — [Инспектор] је просто уобразио да је нека бунтовница ... и гледа да је сруши. *Макс.*

бу̏нтовничкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на бунтовнике.*

бу̏нтовништво с = бунтовност *особина онога који је бунтован, револуционарство; побуна, буна.* — Бунтовништво некога пјесника ... није мање вјеродостојно свједочанство. *Шим. С.* Где [је] млада снага борбе, рада и бунтовништво спрам судбине. *Рак.*

бу̏нтовно прил. *на бунтован начин, борбено, пркосно.* — Пјевају првомајску пјесму бунтовно. *Уј.*

бунто́вно̄ст и бу̏нтовно̄ст, -ости ж = бунтовништво. — Борили [су се] против Турака и Млечана, не дајући се у својој бунтовности никако смирити. *Барац.*

бу̏нцање с *гл. им. од бунцати.*

бу̏нцати, -ā̄м несврш. **1.** *говорити у сну или у јакој болести или грозници.* — Мислите ли можда да бунцам кроз врућицу. *Шен.* Бунцао [је] сву ноћ ... Свану: — он се не разбира. *Вес.* **2.** *говорити бесмислено, булазнити, трабуњати.* — Та иди због, шта бунцаш којешта! *Чипл.* Људи су о њему којешта бунцали. *Шен.*

бу̏нцек м покр. кајк. *доњи део свињске ноге.* — Кухана шунка без бунцека, четири патке. *Пав.*

бу̏нчела ж тал. покр. *коса сплетена и савијена у круг.* — Косе је раздијелила по сриједи, па је завила и прилијепила бунчеле на широке слијепе очи. *Мат.*

бу̏нџија м (ген. мн. бу̏нџијā) *в. бунтовник.* — За бунџије је хапс, па нека се тамо издовољавају и ломе главе. *Куш.* Ми бунџије? Ми пуцали? Где је нама старима до буна и пуцњаве! *Пол. 1955.*

бу̏нџијин, -а, -о *који припада бунџији.*

бу̏нџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на бунџије.*

бу̏нџијство с *в. бунтовништво.* — Симићеве пјесме ... нису покварене декламацијским бунџијством и благоглагољивошћу. *Шим. С.*

бу̏ња ж тал. покр. *примитивна камена кућица купастог облика.* — То су гробови првих становника отока ... који живљаху у пећинама и у буњама. *Наз.*

бу̏њāк, -а́ка м *в. буњиште. Вук Рј.*

бу̏њевачкӣ и **бу̏њевачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на Буњевце.*

Бу̏њёвка и **Бу̏њёвка** ж *женска особа Буњевац.*

Бу̏њёвци и **Бу̏њёвци,** -вāцā̄ м мн. (јд. Бу̏њевац и Бу̏њевац) *покрајинско име припадника хрватске групе становништва у северној Бачкој, у Лици, у северној и средњој Далмацији.*

бу̏њење с *гл. им. од бунити (се).*

бу̏њика ж = буника. — Ђаволи их муче ... кипућом водом, смолом и чемериком и буњиком. *Кос.*

бу̏њиште с = буниште. — На једном буњишту је један хороз гиган задовољно пјевао подне. *Кик.* фиг. Сви сте ви голокотре! Окламиши, чанколизи ... Варошко буњиште. *Ћос. Д.*

Изр. отићи на буњиште *бити одбачен.*

бу̏п оном. *узвик за обележавање и подражавање потмулог звука при паду неког тешког предмета или од ударца тупим предметом;* исп. бап. — Оклизнух се ... и буп! падох. *Богдан.*

бу̏пање с *гл. им. од бупати.*

бу̏пати, бу̏пā̄м несврш. покр. *лупати, ударати. Вук Рј.*

бу̏пнути, -нēм сврш. **1.** прел. *лупити, ударити. Вук Рј.* **2.** непрел. *бупнути (2).* — Како нема [комита]? грозно подвикну [Енвер-бег] и омаши је руком о тле, те бупи као сноп. *Бож.*

Изр. ~ у главу индив. *присетити се чега;* исп. пасти на памет. — То ми је о њој некако одмах бупило у главу чим сам чуо да се говори о војној пошти. *Вин.*

бу̏пнути, -нēм сврш. **1.** прел. *ударити некога снажно да се чује потмуо звук »буп«;* исп. бубнути. — Кушмељ пусти неки глас, нешто ... што је одавало радост, али што би доликовало и да га је ко ненадно бупнуо у леђа. *Мат.* **2.** непрел. *пасти, љоснути, треснути.* — Он полете и бупну у раскаљану хрпу снега. *Јевт.* **3.** фиг. *рећи нешто бесмислено, лупнути.* — Неки западни новинар ... рекао [је]: — Аха, то је национални

комунизам! али бупнувши тако није остао само жив већ је и доживео да га други овековечују. *Б 1958.*

бу̏ра ж **1.** *јак ветар, обично праћен кишом или снегом.* — Навали бура. *М-И.* Баци бура на игало краљевића. *Матош.* **2.** *североисточни ветар на Јадрану који дува с копна према мору.* — Љети је највише пухала студена бура са голих брда. *Шимун.* **3.** фиг. **а.** *значајан, узбудљив догађај, збивање (рат, револуција и сл.).* — Опште осећање је да се свет налази пред великом буром, каква се није видела од Наполеонових ратова. *Скерл.* **б.** *узбуђење, узнемирење, немир; страст.* — Министров одговор изазвао је велику буру у штампи. *Рад. Д.* Бура у његовом срцу почела се нешто стишавати. *Том.* Обје жене, које је [Томори] заволио свом буром своје младости, помријеше. *Нех.*

Изр. ~ смеха (одушевљења, огорчења, негодовања, повлађивања, весеља итд.) *велики смех (велико одушевљење, огорчење, негодовање итд.);* ~ у чаши воде *велико узбуђење због незнатног повода;* (по)дићи (изазвати) буру *изазвати велико узбуђење.*

бу́ра м = буро **1.** *бурав човек. Вук Рј.* **2.** *онај који се бури, љути. Вук Рј.*

бу̏рав, -а, -о *који је низак и трбушаст. Вук Рј.*

бу̏рāг, -а́га м (мн. -а́зи) рум. **1.** *први, већи део желуца код преживара.* **2.** погрд. *желудац у човека.* — Ја му затјерам бајунет у бураг. *Бен.*

бу̏рāд ж *зб. им. од буре.*

бура́зер м тур. нар. **1.** *брат.* — Ти си мој буразер, Василија је моја тетка. *Лаз. Л.* **2.** фам. *друг, пријатељ.* — А гдје су ти биле очи, буразеру? *Сим.*

бу̏рāзина ж бот. покр. *в. боражина.* — Набери штира, туштa чучега, српуље и буразине. *Љуб.*

бу́рак, -рка м *млаз.* — И старици потекле бурком сузе. *Нам.*

бу̏рāл, -а́ла м покр. *орман с фиокама, ладицама.* — Паско, грбав, дршћући ... дође до неког старог бурала, отвори сакривену малу ладицу. *Војн.*

бу̏ран, -рна, -рно (комп. бу̏рнијӣ) **1. а.** *јако ветровит, пун буре, невремена.* — Био је буран дан са густом ситном мећавом. *Ћоп.* А кад земљу бурна ноћ притисну, муње стале дерати облаке. *Ботић.* **б.** *који носи буру.* — Тако се на хоризонту, у свој страхоти, дизао сукоб руско-француски као буран облак. *Нов.* **2.** *узбуркан, разбеснео (о мору).* — Трипут заврти брод у бурној води, а четврти пут кљун у море свали. *Комб.* фиг. *узбуђен, узнемирен.* — [Стави] руку на бурна прса. *Шен.* **3.** *плаховит, силовит (о киши, ветру).* — Ту се проли крвца од јунака како бурна киша из облака. *НП Вук.* Година кад се наврши у лету, и бурни оркан разавије крило, слетећу тада у сеоце мило. *Ил.* фиг. Наш језик има све ... особине наше земље: буран као сењска бура. *Матош.* **4.** фиг. **а.** *пун немира, узбуђења, немиран.* — Бацим се у вртлог бурног живота. *Шен.* **б.** *који се испољава великом силином, жесток, необуздан; бучан.* — Кажу његови знанци да је био ... бурне нарави. *Марј. М.* Поздравио га је буран пљесак. *Макс.*

бура̀нија ж *боранија.*

бу̀рача ж тал. покр. *мешина за пиће.* — Букар изрече нешто сметено, па нагну бурачом. *Мат.* Изнио бурачу ракије у предвраће. *Кал.*

бу̏рг м нем. *замак, дворац; тврђавица.* — Луђаци ту у том бургу једини говоре истину! *Крл.*

бу̏ргија ж (ген. мн. бу̏ргӣjā) тур. **1.** *алатка за бушење, мали сврдао.* **2.** фиг. *бесмислица, будалаштина, глупава шала; подвала.* — Подлаци пишу страховите бургије. *Мат.* Хтио [је] да покаже да су све те [народне] пјесме пука измишљотина и бургије за прост свијет. *Чол.* Прозрела сам ја већ ваше Јудине бургије. *Бен.*

бургија́да ж вулг. *лакрдија;* исп. бургија (2). — »Седам невеста за седморо браће«. Бурлеска, бургијада, у добром колору [филм]. *НИН 1958.*

бургӣ̀јање с *гл. им. од бургијати.*

бургӣ̀јати, -ā̏м несврш. **1.** *бушити бургијом.* — Бог зна који сам ђаво тамо врти и бургија ... Руше планину. *Ћоп.* фиг. Сврдла ... грубих и протрнулих гласова почну [ми] бургијати у ушима и у мозгу. *Куш.* **2.** фиг. *говорити бесмислице, збијати шалу.* — Био сам с учитељем ... док сте ви овде бургијали с калуђерима. *Рад. Д.* **3.** *бунити, подбадати;* исп. бушкати. *Вук Рј.*

бургӣ̀јāш, -а́ша м **1.** покр. *човек који прави и продаје бургије. Рј. А.* **2.** фиг. *онај који прави глупе шале, лакрдијаш.* — Знао сам да је бургијаш, али не бих тако што о њему могао помислити. *Бен.* **3.** *онај који буни, подбада на неред, смутљивац;* исп. букач. — Опомену их да се добро чувају »републиканаца« и уопште бургијаша, немирних и подозривих људи. *Глиш.* **4. а.** *човек који жели да се свуда нађе. Вук Рј.* **б.** *трговачки посредник. Вук Рј.*

бургијáшēње с *гл. им. од бургијашити.*

бургијáшити, -ѝјāшӣм несврш. *в. бургијати (3). Рј. А.*

бȕргијица ж *дем. од бургија.*

бȕргундац, -ȕнца м фр. *вино из француске покрајине Бургундије.*

бургȕндер м нем. варв. *в. бургундац.*

бȕргундскӣ, -ā, -ō *који се односи на Бургундију.*

Изр. ~ вино *в. бургундац.*

бȕрдељ м тал.-фр. **1.** *кућерак, колиба. Рј. А.* **2.** = бордел.

бȕре, -ета с лат. (супл. мн. бȕрāд, бȕрићи и бурéта) *округао дрвен суд разне величине састављен од дȕгā причвршћених обручима;* исп. бачва (1). — Механција ... Ваљај бурад из подрума! *Вес.* Носило се у лонцима, боцама и у мањим буретима. *Вил.*

Изр. ~ барута *немирно место где може лако доћи до рата;* глава му је као ~ *глава му је тешка, мамурна;* пошло ~ низ брдо *в. пошла кола низ брдо (уз кола изр.).*

бурèгџија м тур. *онај који прави и продаје бурек.*

бурèгџијин, -а, -о *који припада бурегџији.*

бурèгџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на бурегџије.*

бурèгџијница ж *бурегџијска радња.*

бȕрек м тур. *пита с месом, сиром, јабукама и сл.*

бурèкњача ж погрд. *проста жена, масна од бурека.* — Подмигујући један другоме, још више подбадаху Вињка да се не да »премокрити« од такве »бурекњаче једне«. *Маш.*

бурéнце, -ета с *дем. од буре.*

бȕрēње с *гл. им. од бурити и бурити се.*

бȕрет м фр. *врста храпаве тканине.*

бурèтина ж *аугм. од бȕра.* — Запутио био пјешице ... кад је најјаче дерала буретина. *Десн.*

буржȍа м *в. буржуј.*

буржоáзија ж фр. **а.** ист. *грађанска класа (насупрот племству и свештенству).* **б.** екон. *владајућа класа у капитализму која живи од експлоатације најамног рада:* ситна ~, крупна ~, трговачка ~, индустријска ~.

буржоазѝрати се, -ѝзирāм се сврш. и несврш. *поста(ја)ти буржуј.*

буржȍазнӣ, -ā, -ō *буржоаскӣ.*

буржоáзнōст, -ости ж *в. буржујство.*

буржȍаскӣ, -ā, -ō *који се односи на буржоазију:* ~ морал, ~ цивилизација.

буржȍаски прил. *на буржоаски начин.*

буржȍаскиња ж *буржујка.*

буржȍаско- *први део сложених придева:* буржоаскодемократски, буржоаскокапиталистички, буржоаскоплемићски итд.

бȕржӯј, -ӯја м фр. **1.** *припадник буржоазије.* **2.** *малограђанин, ћифта.*

бȕржӯјка и **бȕржӯјкиња** ж *припадница буржоазије.*

бȕржӯјскӣ, -ā, -ō *који се односи на буржује.*

бȕржӯјски прил. *на буржујски начин, као буржуј.*

буржȕјство с *буржујско схватање односа у животу и друштву; стање буржуја.*

буржȕјштина ж погрд. *в. буржујство.*

бȕрза ж = берза. — На бурзи су пали папири. *Домј.*

бȕрзāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на бурзу:* ~ течај.

бурзијáнац, -нца м *онај који се бави бурзанским пословима.*

бȕрзōвнӣ, -ā, -ō *бурзански.*

бȕри (обично поновљено неколико пута) *узвик којим се маме гуске;* исп. бири. — Бури, бури! Гус! *Бен.*

бȕрило с (ген. мн. бȕрīлā) покр. *в. барило.* — Попио ти је десет бурила ракије. *Лал.*

бȕрӣн, -ина м тал. *мала, слаба бура, слаб источни ветар у Далмацији.* — Небо блијешти ... модрином по којој ... бурин нагања сњежне облачке. *Драж.*

бȕрина ж пом. *коноп којим се затеже једро према ветру.*

бурѝнић м *дем. од бурин.* — Хладно шушкање »буринића« слазило до низ голе стијене Срђа. *Војн.*

бȕрити, -ӣм несврш. покр. *тећи, цурити; квасити, мочити; мокрити.* — Номадске крви и сад капље буре. *Наз.*

бȕрити се, бȕрӣм се несврш. **а.** *срдити се, љутити се;* исп. дурити се. — После овога су обојица ућутали и наставили да пију гунђајући у браду и буреći се један на другога. *Богдан.* **б.** *надимати се од узбуђења, узбуђивати се.* — Сва се моја хрватска душа бури и пропиње. *Наз.* **в.** *мотати се ношен ветром (о диму).* — Дим се бурио, мотао сврдлове, излазио из понора. *Наз.*

бȕрић, -ића м *дем. од буре.*

бурѝшкати се, -ām се несврш. *рошкати се.* — Волови [се] буришкају и туку у трави до колена. *Лал.*

бȕрјан м бот. *апта.* — Кућиште се не види од бурјана и траве. *Шапч.*

бу̏ркање с *гл. им. од буркати (се).*

бу̏ркати, -ам несврш. **1.** *преметати; таласати, комешати.* — Бурка [јуница] напој, незадовољно га пролива и чивта се. *Сим.* Само још вјетар врлудао пољима и рвао се с дрвећем и звиждећи буркао воду на језеру. *Бен.* **2.** фиг. *бунити, узнемиравати.* — И опет јој бурка срце онај исти осјећај. *Нех.*

~ **се** *повр.* — Упути се старац мору синьем, а бурка се оно синье море. *Цес. Д.* Ради свега тога народ се буркао и све нестрпљивије изгледао прољеће. *Бен.*

бу̏рлав, -а, -о *надувен, поднадуо.* — Стид га је да се показује онако подбуо и бурлав у лицу, неуредне косе и браде. *Куш.*

бу̏рлак м рус. *човек који вуче конопцем лађу, лађар.*

бу̏рлати, -ам несврш. = бурљати (1) *комешајући се производити шум, бучати; крчати.* — Ускоро је река чинила оштру окуку. Вода је ту помамно бурлала. *Пол. 1958.* Бања све шапће молитве, а код мене, верујте ... све бурла у трбуху. *Моск.*

бу̏рлачкӣ, -ā, -ō *који се односи на бурлаке.*

бу̏рлачки прил. *као бурлаци, сложно.* — К петом топу, довлачи! — викало се с једне стране. — Сви заједно, сложно, бурлачки. *Крањч. Стј.*

бу̏рлеска и **бурлѐска** ж тал. поет. **1.** *позоришни, казалишни комад с претераном комиком, обично ниске врсте, лакрдија.* **2.** муз. *мања хумористична и весела фантазија.*

бу̏рлескнӣ и **бурлѐскнӣ,** -ā, -ō *који се односи на бурлеску, смешан, лакрдијашки.*

бу̏рлескно и **бурлѐскно** прил. *на бурлескни начин, смешно.*

бурли́кање с *гл. им. од бурликати.* — Па да нећеш ове ријечи држати бурликањем полудјела. *Матош.*

бурли́кати, бу̏рли̏чем несврш. *урлајући плакати, јаукати; запевати.* В. пр. уз гл. им. бурликање.

бу̏рљање с *гл. им. од бурљати.*

бу̏рљати, -ам несврш. **1.** = бурлати. — Бурљају ми цријева. *Вук Рј.* Заглушно је бурљао поток. *Сиј.* **2.** *шумно испирати уста, мућкати (воду у устима).* — Нагне чашом гргољити, бурља и онда течност сручи у пљуваоницу. *Бан.*

бу̏рма ж тур. **1.** *венчани прстен без камена.* **2.** заст. **а.** *завртањ, вијак.* — А какво је пуце под гр'оце: ... све се оно на бурму одвија. *НПХ.* **б.** *увојак косе, витица.* — Коса му се спустила у густим свиленим бурмама на чело и уз врат. *Игњ.*

бу̏рмут м тур. *у прах самлевено дуванско лишће за шмркање.*

бурмӯта̄ш, -а̏ша м *шмркач бурмута. Реч. САНУ.*

бу̏рмутити, -им несврш. индив. *шмркати бурмут.* — Па цијела два часка стаде непрестано бурмутити, а ниједном да би оком тренуо. *Креш.*

бу̏рмутица ж *кутија за бурмут.*

бу̏рмутница ж *в. бурмутица.*

бурмӯџија м **а.** *онај који прави и продаје бурмут. Вук Рј.* **б.** *в. бурмуташ. Реч. САНУ.*

бу̏рњак м зоол. покр. *даждевњак. Вук Рј.*

бу̏рница ж зоол. *врста птице која живи поред мора* Procellaria. *Финк.*

бу̏рно прил. **1.** *немирно, живо.* — Прса [јој] се бурно дизаху и спуштаху. *Вес.* **2.** *бучно, хучно.* — У друштву се бурно проведело. *Срем.*

бу̏рнус м ар. *бео арапски огртач без рукава с капуљачом.* — Странац је у необичној ношњи: на њему је бео бурнус. *Јакш. М.*

бу̏рњак м **1.** *место где бура јако дува, пуше. Реч. САНУ.* **2.** *североисточни ветар, бура.* — Она [плахта], по вољи бурњака, час прекрива час ... обнажује натпис. *Јел.* **3.** зоол. покр. *в. бурник. Вук Рј.*

бу̏рњати, -ам несврш. *вртети се тамо-амо (о броду). Рј. А.*

бу́ро, -а и -ē м = бу́ра. *Вук Рј.*

бу̏робра̄н м *заштитни зид од јаке буре, обично уз железничку пругу.*

бу̏ров и **бу̏ров,** -а, -о у изразу: бурова вода *раствор базичне алуминијумове киселине, употребљава се за облоге код рана, отока, чирева.*

бурдо̀вит, -а, -о *в. буран (1).* — Била је веома буровита ноћ. *Креш.*

бурдо̀ктати, бу̏рокћем несврш. покр. *в. букати;* исп. бурукати. — Бикови [се] на лединама закопаваху у земљу буркћући напасно и љуто. *Ђон.*

бурдо̀носан, -сна, -сно *који доноси буру.* — С Еуром и с Нотом Африк буроносни удружен бјеше. *Марет.*

бу̏рса ж лат. црквн. *кесица, вречица у којој католички свештеник носи причест болеснику.* — Он је ступао силно свечано, као што и доликује прилици, с бурсом на прсима спуштених очију. *Донч.*

буру́кати, бу̏рӯчем несврш. покр. *копати, разривати.* — Газе их [гумна] коњи, буручу волови. *Сиј.*

бу̏рум м покр. *рт, гребен.* — Два пут сам се заустављао на оном стрмом буруму. *Ком.*

буру́мак, -мка м *мања гомила земље, хумка, хрпица земље око биљке.* — Мали

бегунац ... прескаче бурумке и врзине по њивама. *Ранк.*

бурӯнтија ж тур. *писмена заповест, наредба, одобрење, указ.* — [Хајдук] поручи кметовима, те му изваде од паше бурунтију, и онда опет изиђе међу људе. *Вук.*

бурӯнџук м тур. **1.** *танка свилена тканина*; *копрена од прозирне тканине.* **2.** прид. непром. *који је од такве тканине*: ~ кошуља, ~ јаглук.

бурунџӯкли прид. непром. *који је од бурунџука. Вук Рј.*

бурунџӯклија ж *кошуља од бурунџука.* — Мој му бабо дукат дао што је кројио, моја мајка танку кошу бурунџуклију. *НПХ.*

бурӯрет м тур. *несвестица, пометња.* — — Замириса коса кô зумбули плави, а мени се крену бурурет у глави. *Шант.*

бӯрш м нем. **1.** *в. посилни.* — Ја сам имао горе на коти 203 бурша, звао се Игнац. *Крл.* **2.** *члан немачког студентског друштва.* — Помисли шта је урадио луди Никола — обријао бркове и уписао се у буршеве. *Лаз. Л.*

бӯршевскӣ, -ā, -ō *који се односи на буршеве.*

бӯс м (лок. бӯсу; мн. бӯси и бӯсови) = бусен **1. а.** *више струкова (цвећа, биља) на једном корену, бокор.* — Вртић са закржљалим олеандерима, с бусовима перунике. *Десн.* Полијегавши под бусове рибизла, зопкали би црвене гроздиће. *Гор.* фиг. Кријесница тек бусом свијетла титра. *Шен.* **б.** покр. *чуперак.* — Збори један старац руњастих прсију, састављених обрва, а у ушима бус длака. *Љуб.* **2.** *ископан комад земље заједно с травом.* — Чело главе зелен бус, а до ногу кам. *Богд.* Испод тамних сасушених бусова пробија [се] млада трава. *Ћоп.* Наслажемо хватљике од дрва у купе ... ал' купу одсвуда ушушкамо бусом тако да не може много ваздуха унутра продирати. *М 1867.* **3.** *удар, замах, налет (ветра).* — Бус вјетра додува у предјел Полумјесеца носиљку. *Креш.*

бӯс м тал. бот. покр. *шимшир. Вук Рј.*

бӯса ж **а.** *груда земље.* — Радници распршише се као птићи кад им у јато пане буса. *Кос.* **б.** *в. бӯс (2). Рј. А.*

бӯсав, -а, -о **1.** *в. бусат. Рј. А.* **2.** покр. *који дува, пуше на махове*; исп. бӯс (3). — Бусав је вјетар у приморју. *Павл.*

бӯсавица ж **1.** *бусава трава.* **2.** *бусав ветар.* — Била иста таква бусавица и вијавица. *Креш.*

бӯсак, -ска м *дем. од бӯс.* — Бусци блиједосива куша и мирисава смиља чине се као жалобни накит на огромном гробишту. *Новак.*

бӯсање с *гл. им. од бӯсати (се).*

бӯсање с *гл. им. од бӯсати се.*

бӯсара ж = бусача *колиба, земуница покривена бусом.* — Пред зиму ... увлачили [су се] у земљу, у своје бусаре. *Бан.* Стаје и бусаре прокапаше. *Сиј.*

бӯсат, -а, -о **1.** *пун бусова.* — Бог нека ти да у дому мушко, у тору женско, у бусу бусато, у класу класато. *Вес.* И све нам никло бусато. *Наз.* **2. а.** *густ.* — На десној страни тјемена видио се раздјељак, те му мека, али бусата коса бјеше повијена на лијеву страну. *Мат.* **б.** *длакав.* — У пртене му крпе омотано бусато прогољено тијело. *Божић.*

бӯсати, -ām несврш. **1.** *покривати бусењем*; исп. бӯс (2). — фиг. Омладина се решавала и да гине ... да буса светле гробове. *Јов. Ј.* **2.** *расплитати, раздвајати (у бусове).* — Силио сам је да ми прстима буса и рашчешљава праменове. *Јел.*

~ **се** *развијати се у бусове, бокорити се.* — Од неба му росило, те му добро и лијепо родило! У дно му се бусало, у сриједи трсало, на врху класало! *Вук.*

бӯсати се, бӯсām се и **бӯсати се,** -ām се несврш. *ударати се рукама (у груди) од жалости.* — Тада дотрча од некуда његова мати бусајући се и чупајући косе. *Лаз. Л.* Паде чича Мартин ... поражен у снијег бусајући се у прса и чело нијемо и очајно. *Матош.*

Изр. ~ у груди (прса) *разметати се, хвалисати се нечим.*

бӯсача ж = бусара. — Унијох за њим у чобанску колибу бусачу. *Божић.* Између две гранате врбе циганска бусача. *Сек.*

бӯсēн, -ена м (лок. бӯсену и бусēну) = бус. — Ал' уђимо прије у сјену маслина, у њој ћемо наћи бусен млада смиља, крило маховине. *Фран.* [Чича Сретен ми] ... пружи један бусен, обрастао травом, и рече: — Пази! ... Кад ти кажем, ти ћеш спустити овај бусен на сандук. *Вес.* фиг. Из одшкринутих врата забелеше се зуби у бусену механџијине главе. *Ћос. Д.*

бусēнак, -нка м *дем. од бусен.*

бӯсенаст, -а, -о *који је као бусен, у облику бусена.*

бусēнит, -а, -о = бусовит (1) *који има буса, бусена. Вук Рј.*

бусēњача ж бот. *врста маховине* Polytrichum commune. — Рубом тратињка осула се тајноцвјетна бусењача. *Божић.*

бӯсēње с *зб. им. од бусен.*

бӯсија ж тур. *заседа.* — [Разбојници] се бадава залијечу из своје горске бусије.

Нех. Одједном, десетак метара од нас, из бусије ... грмнуше пушке. *Дед. В.* фиг. Власт је бусија за остварење најподлијих циљева, зла и насиља *Бар.*

бусѝјāш, -а́ша м *онај који се за напад служи бусијом.* — Однекуд се пронесе вијест да је у Србији ... већ одавна »запуцало«. — Србијанци, стари бусијаши! *Ћоп.*

бусѝјāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на бусијаше.*

бȕсӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на бусију, који је као из бусије, изненадан:* ~ напад.

бȕсӣјски прил. *потајно.* — Били су додуше познати разбијачи ... дочекујући бусијски сајмаре на пролазу. *Мих.*

бȕсика ж бот. *в. бȕс. Рј. А.*

бȕсић, -а и **бȕсӣћ,** -и́ћа м *дем. од бȕс.*

бȕсица ж *дем. од бȕса, грудица земље.* — Ни на једну бразду, ни на један разор, ни на једну бусицу неће моћи упријети прстом па казати: Ено ... то је моје. *Коз. И.* Баци̏ш га [зрно] у прашину, међу грудвичасте бусице ... и полако расте стабљика. *Петр. В.*

бȕсје с *зб. им. од бȕс, бусење.*

буснȍвит, -а, -о покр. *љутит. Рј. А.*

бȕснутн, -нēм сврш. покр. **1.** прел. *рећи нешто без смисла, лупити;* исп. бупнути (3). *Рј. А.* **2.** непрел. *осећи се, рећи оштро. Рј. А.*

~ **се** *сврш. према бусати се.*

бусȍвит, -а, -о **1.** = бусенит: ~ земљиште, ~ орање. **2.** *бусат (2а).* — Спустила бусовите вјеђе. *Божић.*

бȕсола и **бусȍла** ж тал. *в. компас.*

бȕсоња м *велики во.* — Ej, Стипе, дедер натакни јарам на наше бусоње. *Ков. А.*

бȕста ж *в. биста.* — Дрвени стропови, златне конзоле ... мраморне бусте, јастуци и комоде између два прозора. *Крл.*

бȕт, бȕта и **бȗт,** -а м (мн. бȕтови) тур. **1.** *део задње ноге изнад колена код животиња.* — Мачак [је] ... здипио читав јагњећи бут. *Срем.* Пушили су се читави бутови телетине у огромним сребрним здјелама. *Крл.* **2. а.** *в. бутина (1).* — Низ трбух, прса, слабине и буте поточић студен пали ватру жарку. *Гор.* **б.** покр. *лист на човечјој нози.* — Носи краташне црвене бјечве до ниже бута. *Љуб.*

бȕтāн, -а́на м хем. *гас, плин угљоводоник* C_4H_{10}, *земни плин, употребљава се за кување и грејање.*

бȕтāргa ж тал. покр. *сушена икра морских риба.* — Ваде из ње [рибе] икру, соле је и суше у диму и тако начине бутаргу, неку врсту кавијара. *Финк.*

бȕтача ж покр. *плоснат дрвен суд.* — Ту се отаче вино у плоснате судове, тако зване »бутаче«, од којих сваки суд држи око петнаест литара. *Кум.*

бутѐља ж фр. *боца, флаша.*

бȕтер м нем. варв. *маслац.*

бȕтига и **бутѝга** ж тал. покр. *продавница, дућан.*

бутѝгāр, -ара м *дућанџија.*

бȕтижица ж *дем. од бутига.*

бȕтика ж покр. *в. бутига.* — Онда можете затворити бутику. *Бег.*

бȕтиља ж покр. *в. бутеља.* — Треба да купим још једну бутиљу за гас. *Лоп.*

бȕтина ж **1.** *део човечје ноге изнад колена, стегно.* **2. а.** *аугм. од бут.* — Пошаљи ми кући какву тешку бутину. *Кос.* **б.** *бут, шунка.* — Виси бутина из дима. *Гор.*

бȕтиница ж *дем. од бутина.*

бȕтић, -а и **бȕтӣћ,** -и́ћа м *дем. од бут.*

бȕтка ж *в. бутина.* — Беше му навика да те пљеска по руци док говори и да те стеже за мишку и бутку. *Богдан.*

бȕтнӣ, -ā, -ō *који се односи на бут:* ~ кост.

бȕтњача и **бȕтњача** ж анат. *бутна кост, бедрењача.*

бȕтōн, -о́на м фр. *дугме; минђуша, наушница у облику дугмета.*

бȕтраст, -а, -о тур. *буцмаст.* — Један дјечак од шеснаест година, јак, бутрастијех образа. *Мат.* Двоје-троје бутрасте дјеце ти се опра у лужини. *Нам.*

бȕтум тур. = бутун **а.** прид. непром. *сав, цео.* — Игумане, манастирска главо ... Ти сакупи бутум калуђере ... *НП Вук.* **б.** прил. *редом, листом, потпуно.* — Све би ово бутум требало запалити. *Ћоп.*

бȕтумӣле прил. тур. *листом, све, уједно.* — Кадар сам купити и тебе и тога твога међеда, све бутумиле. *Ћоп.*

бȕтун прид. непром. и прил. = бутум.

бȕтура ж рум. *затвор.* — Лопов ... сад сједи у бутури. *Шов.* Могао бих га због јучерашњег одмах у бутуру стрпати. *Л-К.*

бȕтурица ж *лоптица (теста); погачица.* — Наслагала такове бутурице, једну уз другу, на лопару, па их ринула у расијану пећ. *Ков. А.*

бȕтȕрница ж *бутура.* — Молите га за ме да ме ослободи бутурнице! *Шен.* Свијет је лудница и касарна и бутурница тмурна. *Матош.*

бȗћ[1] м тал. *чуперак, смотак, клупко (косе на глави).* — Нашао га је ужасно космата и чупава са ужасним бућем косе на

глави, још како га је мајка последњи пут у селу ошишала. *Срем.*

бу̏ћ[2] м покр. *бео облак који наговештава лепо време.* — [Има] кишних великих лињурака и белих питомих бућева. *Чипл.*

бу̏ћ оном. *узвик за подражавање, опонашање пљеска при паду у воду.* — Сунча се [жаба] поваздан на обали, а кад ти одовуд провириш, она — бућ у воду. *Ћоп.* фиг. Увребам згоду ... па ћап животињу и њом бућ у недра. *Маш.*

бу̏ћа ж тал. **1.** = боћа. — Мужеви играју »на буће« или у крчмама мотају карте. *Драж.* **2.** *тиква, бундева. Рј. А.*

бу̏ћа ж покр. *реса, китица.* — Подвезице с бућама. *Рј. А.*

бу̏ћав, -а, -о покр. *невочешљан, чупав. Рј. А.*

бу̏ћалѝште с *место, простор уређен за игру бућама.*

бу̏ћа̄ње с *гл. им. од бућати се.*

бу̏ћаст, -а, -о *који има бу̏ћ на глави, који је са бућем.* — Птица бућасте главе и заврнутог кљуна долети јој тихо на грану. *Наз.*

бу̏ћати се, -а̄м се несврш. покр. *играти се бућама, куглати се. Рј. А.*

бућѐглав, -а, -о *в. бућоглав.*

бу̏ћити се, бу̏ћӣм се несврш. покр. *срдити се. Вук Рј.*

бу̏ћица ж *дем. од бу̏ћа.*

бу̏ћка и **бу̏ћкалица** ж **1.** = бучка *суд у коме се млеко разбија, тучe да се одвоји масло*; син. стап. **2.** *в. бућкало. Реч. САНУ.*

бу̏ћкало с риб. *дрво којим рибари лупају по води да би намамили сомове на удицу.* — фиг. Шпедитери с бућкалом, а агент с мрежом, и упецаше рибицу ... Перу. *Срем.*

бу̏ћка̄ње с *гл. им. од бућкати.*

бу̏ћкати, -а̄м несврш. оном. **1. а.** *ударати, пљескати по води или по нечем житком производећи шум*; исп. бу̏ћ. — Пролетно сунце млако обасјава двориште и воденицу с црним, гломазним колесима, која лагано бућкају по води. *Донч.* Цокуле су само бућкале по блату. *Бен.* **б.** *пљускати, запљускивати.* — Вода бућка час с једне час с друге стране, али он гази мирно. *Петр. В.* Дрина се пенушала и једнако бућкала о рођене обале наше. *Марк. М.* **2.** *ударати, разбијати у бућки млеко ради добијања масла. Бак. Реч.*

~ **се** *њурати се у воду са шумом.* — Бућкала се, трљала прса, ноге, бедра. *Ђур.*

бућкӯ̀рӣш, -и́ша и **бу̏ћкурӣш** м *јело или пиће без укуса.* — Они то зову кафа, а бућкуриш је. Бар да је вода. *Лал.* фиг. *нешто што је без вредности.* — Тај литерарни бућкуриш морао је настати од неукусне слободе. *Шим. С.* Неугодно [је] живети у таквом малом граду, гдје су људске главе само тикве водењаче напуњене бљутавим бућкуришем. *Крл.*

бу̏ћма ж тур. *усукан и оплетен конац за вез.* — Знао [је] да шије и да везе бућмом и срмом. *Дом.*

бу̏ћмаст, -а, -о *в. буцмаст.* — Бућмасто дјевојачко лице блиједо [је]. *Лал.*

бу̏ћме, -ета с *в. бућма.* — Чакшире са свиленим гајтаном и бућметом. *Лаз. Л.*

бу̏ћнути, -нём сврш. оном. **1.** *произвести шум ударом по води или другој течности, текућини, пљуснути.* — Убаци лимењак у бунар и чу како бућну. *Десн.* Војници гласно хрчу ... Кишица ромиња. Понегде бућне вода, — то се неки комешају у својим јамама. *Марк. М.* **2.** *скочити или пасти са шу̏мом у воду.* — Иза ње бућну камен у воду. *Коч.* Чопор младих, гаравих живота у исти час бућне у море. *Вил.* фиг. *сручити се, пасти.* — Он спази ... војника ... где бућну стрмоглавце у ров. *Марк. М.*

~ **се** *в. бућнути (2).* — Крупан жутоцрвен шаран подиже се на површину, запени воду и, сагнувши тупу испупчену главу, опет се бућну у дубину. *Моск.*

бућѐглав, -а, -о **1.** *који има бућ на глави.* — Ид' одатле сово бућоглава. *НП Вук.* **2.** *који има велику главу попут буће или бундеве.* — Бијаше то нека крупна, бућоглава људина. *Шен.*

бућѐглавац, -а̄вца м *бућоглав човек.* — Мало подаље посједаше три бућоглавца — три самозвана »професора«. *Цар Е.*

бу̏фер м енгл. *железни колут на опругу између два вагона, који спречава судараље, одбојник.*

буфонѐрија ж фр. *шала, лакрдија, шегачење, смешан испад.*

бу̏ха ж = бува. — фиг. Бухе бијеса ... што се гнијезде у теби чувај и помало пуштај. *Сим.*

бу̏хав, -а, -о *мек; шупљикав; растресит.* — Плућа су бухава и имају у себи ... ситних шупљика. *Батут.* Кад снијег са каљавих брдина стане цурит и бухава груда од Зефира мекне. ... *Марет.*

бу̏ха̄ван, -вна, -вно *в. бухав.* — Начини плодну њиву и орницу бухавну затим. *М-И.*

бу̏хавац, -а̄вца м *бухав хлеб, крух. Вук Рј.*

бу̏хаво̄ст, -ости ж *особина онога што је бухаво, мекоћа; шупљикавост, растреситост.* — Куглоф ... дрхће од врелине и бухавости. *Сек.*

бу̏хара[1] ж = бувара (1). — Непознатога одведоше и стрпаше у опћинску бухару. *Том.*

бу̏хара[2] ж *в. бухач* (*2*). — Газда Пјево уз припомоћ свога момка пресипао једну врећицу бухаре. *Радул.*

бу̏хара[3] и **бухара̏** ж *врста ћилима* (*по Бухари, где се израђују*). — Ставио [је] ногу на бухару, крај кауча. *Дав.*

бухара̀рица ж *в. бухач* (*1*) ; исп. бухара[2]. — Исто тако и бухарица (трава од које се прави прашак противу буха . . .) боља је и оштрија него што се може игде наћи. *Нен. Љ.*

бу̏харница ж *в. бухара*[1]. — Гле ти . . . припадаш онима . . . који бацише брата у бухарницу! *Гор.*

бу̏хач, -хча м песн. *мужјак бухе.* — Краљ неки бухча давно сред двора држи свог. *С-Ц.*

бу̏хач, -ача м **1.** бот. *зељаста биљка која се употребљава против инсеката, кукаца* Chrysanthemum cinerariaefolium. *Терм. 3.* **2.** *прашак добивен од те биљке за уништавање инсеката.* **3.** зоол. *инсекат, кукац, тврдокрилац који скаче као бува, а храни се лишћем купуса* Haltica. *Терм. 4.*

бухе̏тина ж *аугм. и пеј. од буха.*

бу̏хин, -а, -о *који припада бухи.*

бу̏хињак м *место где има пуно буха.* — Ако је сушно, [црква је] бухињак. *Пав.*

бу̏хињӣ, -а̄, -ē *који припада бухи.*

бу̏хица ж *дем. од буха.*

бу̏хљив, -а, -о *плеснив, нечист.* — У бухљивим бачвама одмах се вино поквари, па се усирћети, па не ваља ништа. *Ћор.*

бухо̀серина ж вулг. = бувосерина.

бухштаби́рати, -а̀би̏рām несврш. нем. варв. *изговарати гласове неке речи сваки за себе, сричати.*

бу̏ца ж *дрвени суд за течност, текућину са две рупе на горњој страни.* — Неколико стараца седело је око буце пуне ракије. *Ћос. Д.*

бу́ца м = буцо *в. буцко.*

бу̏цāн, -а́на и **бу̏цањ,** -ња м зоол. *в. буцов* (*1*). — Праћакају се кесеге, буцани. *Кош.*

бу́цāње с *гл. им. од буцати.*

бу́цати, бу̏цām несврш. **1.** *цепати, дерати, кидати.* — Буца своје свилене кошуље, те је своје ране завијао. *НП Вук.* Коњи добар сахат прчокали и буцали кроз папрат. *Павл.* **2.** *букати. Рј. А.*

бу̏цати се, -а̄ се несврш. *букарити се. Рј. А.*

бу́цка ж заст. *в. бућкуриш.* — Нисам ја пaор да пијем којекакву буцку. *Ат.*

бу̏цко м *буцмасто дете.* — Оно најмање [дете] . . . је имало два имена: »бута« и »буцко«. *Срем.*

бу̏цман м *буцмаст човек, дебељко.* — У Томице плавца, то јест бјелокоса буцмана, нема буди какву брчићу ни трага ни гласа. *Ков. А.*

бу̏цмāнче, -ета с *в. буцко.* — Најприје је умила, преобукла и нахранила мало буцманче, здраво од јаке крви и ожарено сунцем и морском соли. *Вил.*

бу̏цмаст, -а, -о мат. *који је пуних дебелих образа; округао; подебео.* — Палика је био буцмаст и румен. *Андр. И.* Тек кад је најмлађи, Зако, стрижући буцмастим ножицама, истрчао из куће и узвикао се, разиђу се дјеца. *Кал.* фиг. Опрезно обиђе буцмасте буриће пива. *Дав.*

бу̏цнути, -нēм сврш. *дирнути, чупнути.* — Увијек се радо навраћа к удовици њиховој, па је задовољан ако јој буцне сукњу. *Божић.*

бу́цо, -а и -ē м = буца.

бу́цов м мат. **1.** зоол. **а.** *врста беле речне рибе* Alburnus mento. *Фнк.* **б.** *врста слатководне коштуљоребе* Aspius rapax. *Терм. 4.* **2.** фиг. *одрастао дечак.* — А он беше старији од нас, већ велики буцов, па нас ухвати за кике и потера као коњску запрегу. *Андр. И.*

бу́цоња м *в. буцов. Рј. А.*

бу̏ча ж **1.** бот. *бундева, тиква. Рј. А.* **2.** *стаклен округао суд са грлићем горе. Вук Рј.* **3.** *в. бућа* (*1*). — У куту су лежале буче, а међу њима два велика утега, забава тешког атлете. *Крањч. Стј.*

бу̏чāд ж *зб. им. од буче.*

бу̏чан, -чна, -чно **1. а.** *који прави буку, хучан.* — Цео дан сунчани звоне бучна звона. *Дуч.* Обје бучне ријеке код једне састају [се] хриди. *М-И.* **б.** *који је пун буке, немира, немиран.* — Кад бучни утиша се дан и када на улице града спусти се . . . тихи сан . . . за мене нема мира. *Цес. Д.* Пажљиво учествовање у настави ометају бучна улица, необичан неред. *Пед.* **в.** *који се врши или догађа с буком, који је праћен буком.* — Киша се напољу пролила као из кабла у густом, бучном пљуску, на свим странама загроктала и зашумила вода што отјече. *Донч.* Капетан Марјан није . . . волео хучна ни бучна весеља. *Срем.* **г.** *који галами, виче.* — Био је то бучан и подругљив човјек . . . велики псовач. *Ћоп.* Зачас се ливада поред ријеке испунила бучном гомилом чудних купача. *Чол.* **2.** фиг. *звучан, али без садржине, празан.* — Слобода и једнакост . . . саме бучне ријечи, које су се већ одавна компромитирале. *Крањч. Стј.* Империјалисти [су] . . . могли

1914. год. заварати народне масе бучним фразама о »обрани домовине«. *ОП 2.*

бу́ча̑ње с *гл. им. од бучати.*

бу́чат, -а, -о *помешан (речна и морска вода)*; исп. бочат(ан). — Налазио је уз стајаће и текуће воде у Далмацији, штавиште и у бучатој води. *Финк.*

бу́чати, -чи́м несврш. **1. а.** *правити буку, хучати, хујати (о води, ветру и др.).* — Затруби труба; бубањ к маршу бучи. *Марк.Ф.* Сутјеска, бременита пролећним водама, заглушно је бучала. *Пол. 1958.* **б.** *орити се, разлегати се; одјекивати.* — Из дубине од потока бучи бука. *Шен.* Зграда час лудачки бучи, час се аветињски притаји да поново забучи. *Поп. Ј.* **в.** *правити буку, викати, галамити.* — На то Иле ко помаман бучи: »Што те брига? Ја ћу се извући.« *Наз.* Гомила која се била искупила пред црквом ... одједном је стала да се комеша и бучи. *Ћоп.* **г.** прел. индив. *разносити глас, разглашавати.* — Његову славу бучите. *Цес. Д.* **д.** *оглашавати се буком, рикати (о животињама)*; исп. букати. — На Дону буче букавци. *Моск.* **2.** *имати осећај потмулог бола, зујања и сл. (од умора, удараца, пића и др.), бридети, брујати.* — Ноге јој бучале од умора и листови чудно подигравали. *Рад. Д.* Осам дана бучала ми глава. *Гор.*

Изр. бучи ми глава (нпр. од посла) *не знам шта ћу пре.*

бу́че, -ета с *ћуре, пуре. Вук Рј.*

бу́чевина ж *врста киселог млека. Вук Рј.*

бу́чина ж *аугм. од бук.*

бу́чити, -и́м несврш. *в. бучати.* — Бучио [је] силни југ. *Сим.* фиг. Млада [му је] крв бучила у жилама, а у срцу су мојем кликтали дитирамби. *Наз.*

бу́чица ж *дем. од буча и бу́ца.*

бу́чје с зб. *в. буквик (1).* — Врхови бучја шуште и брује ... а под њима журно корача усамљени бегунац. *Ранк.*

бу́чјӣ, -а̄, -е̑ *бундевин, тиквин.* — Сиротиња гута колачиће смјеснога круха од мљевених бучјих коштица. *Гор.*

бу́чка ж = бућка (1). *Вук Рј.*

бу́чкати и **бу́чкати,** -а̄м несврш. *разбијати, тући млеко да се одвоји масло.* — Млеко се бучка обично ноћу. *Рј. А.*

бу́чница ж покр. *в. бундевара.* — К Луки се дошуљала босонога стрина из друге куће и донијела у прегачи бучнице. *Киш.*

бу́чно прил. *са буком, хучно.*

бу́чно́ст, -ости ж *особина онога који је бучан, онога што је бучно.* — Али та њихова страственост и бучност бијаше без посебне ознаке, једнообразна. *Донч.*

бу́чок м зоол. покр. *в. сова. Вук Рј.*

бу́чуг и **бу́чук** м тур. покр. *мера за жито, мерица, шиник.* — Прозебао сам зар, па ми глава већа од бучуга. *Рад. Д.*

бу́чуче, -ета с *дем. од бучук.* — Воћ приђе другим вратима држећи у руци лимено бучуче, у које примаше милостињу. *Бож.*

бу́ћа ж тур. **1. а.** *батина са главом, кијача.* — Испод кабанице рог у који дува и оглашује сате ... и дуга дренова бућа коју вуче по земљи кад иде. *Срем.* Паде нека бућа вишњевача на Отелова погана леђа. *Матош.* **б.** *окраће дебело дрво које се штаповима тера у чобанској игри »крмача«*; исп. крмача. *Вук Рј.* **2.** покр. *рупа.* — Разгледали чак и оне буће куд су танета ударила. *Мул.* **3.** фиг. ир. *човек на важном положају.* — Ти си значи бућа? — Сигурно, кад ја кажем мом другу, директору, све ће бити у најбољем реду. *Пол. 1958.*

бу̏ћа̄к, -а́ка м тур. **1. а.** *угао, кут.* — У сваки ... бућак завиривао је [Сима]. *Шант.* А мајсторица Јања оданде из бућака само гунђа. *Ивак.* **б.** *забачен, неуређен и пространи простор, ћумез.* — У подграђу било је десетак бућака који се зваху кафанама. *Мат.* Ја лепо молим; метните ме у собу ... међу млад свет, а они ме стрпали у бућак, са двема бабама. *Сек.* **2.** *забачено место.* — Но ни овдје, у томе бућаку гдје је ђаво рекô свијету »лаку ноћ« ... не нађоше нове поштарице жуђена покоја. *Матош.*

Изр. бабин ~ *страна одакле обично долази киша*; крити се по бућацима *скривати се од света, тражити неко склониште.*

бућа̀клија м ир. *човек који се бави ситним адвокатским пословима*; исп. дрвени адвокат, уз адвокат (изр.). — А и ти си луд што трпиш то! ... вели му господин Милија бућаклија [адвокат]. *Срем.*

бућа̀клӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на бућаклије.*

бу̏ћаст, -а, -о *који је као бућа, који личи на бућу.*

бу́ћати се, бу́ћа̄м се несврш. *играти се буће, крмаче. Вук Рј.*

бућа̀чић м *дем. од бућак.*

бу̏џет м енгл. *предрачун прихода и расхода на одређено време*: државни ~, породични ~, војни ~, годишњи ~, месечни ~.

буџети́рање с *гл. им. од буџетирати.*

буџети́рати, -е̏тӣра̄м сврш. и несврш. **1.** *саставити, састављати буџет.* **2.** *финансирати новчаним средствима по плану предвиђеном буџетом.*

бу̏џетӣн и **бу̏џетскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на буџет*: ~ година, ~ дванаестина, ~ дебата.

буџоно́сац, -сца м фиг. и ир. *онај који се одржава на власти помоћу силе (буџе).* — Народ [се] . . . ослободио буџоносаца и властодржаца. *Рад. Д.*

бу́ша[1] ж (обично мн.) мац. покр. *момак, односно момчад која о покладама иду и играју по селу у ритама и с образинама. Вук Рј.*

бу́ша[2] ж *рупа, отвор; бушотина.* — Тупо буље црне буше с тамничких врата. *Цес. А.* Оператер викну одозго кроз бушу на зиду. *Дав.*

бу́ша ж *ситно планинско говече.* — Код куће, опет, Јовандекина мала буша, Мркуља, спазивши дива, само је престрашено пухнула и заждила у шикару. *Ћоп.*

Изр. ни шуша ни ~ *неугледан човек, нико и ништа.* — Ej, нијесам ја . . . ни шуша ни буша, гаване драги! *Ков. А.*

бу́шав, -а, -о *трбушаст. Вук Рј.*

бу́шак, -шка м *лешник који је пробушио и изјео црв. Вук Рј.*

бу́шāк, -а́ка м **1.** *омален а чврст и издржљив брдски во или коњ домаће пасмине;* исп. бу́ша. *Вук Рј.* **2.** *ониска а набијена, пуна особа.* — Подиже се кнез Грга — човјек . . . румена и пунана образа, а стасом бушак, па проговори. *Торд.* Онај млади бушак . . . бијаше вазда на гробљу. *Матош.*

бу́шалица ж *в. бушилица.*

бу́шан, -шна, -шно *пробушен.* — Иако смо с оне стране Мораве, нисмо, вала, пасли траву и знамо с које стране смо бушни. *Рад. Д.*

бу́шаст, -а, -о покр. *који је ситан а чврст.* — Били су ту [коњи] . . . тврдоусти . . . грошасти, бушасти. *Хорв.*

бу́шат м *име коњу. Вук Рј.*

бу́шаћӣ, -ā, -ē *који служи за бушење:* ~ гарнитура, ~ машина и др.

бу́шāч, -а́ча м (вок. бу́шāчу) **1.** *човек који ради на бушилици.* **2.** зоол. *назив неких инсеката, кукаца, који буше плодове:* лешников ~. *Финк.*

бу́шāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на бушаче и бушење:* ~ прибор.

бу́шел и **бу́шел** м *енглеска и америчка мера за жито (35—36 l).*

бушѐница ж покр. *комад меса на печеници близу бута. Вук Рј.*

бу́шēње с *гл. им. од бу́шити.*

бу́шилица ж *машина, строј за бушење.*

бу́шило с *справа, алатка за бушење, сврдао.* — Због велике тврдоће дијамант се употребљава за резање стакла и за бушила којима буше камене наслаге. *Туђ.*

бу́шина ж **1.** *погрдно име за овцу. Вук Рј.* **2.** бот. **а.** *биљка из пор. главочика* Inula conyza. *Сим. Реч.* **б.** *в. срчун. Сим. Реч.*

бу́шинац, -йнца м бот. **а.** *дивљи пелин* Cistus. *Терм. 3.* **б.** *врста гладиша* Ononis natrix. *Сим. Реч.* **в.** *в. срчун. Сим. Реч.*

бу́шити, -йм сврш. *пасти с лупом, бубнути, треснути. Вук Рј.*

бу́шити, бу́шӣм несврш. **1.** *правити бушу*[2]*, рупу, пробијати.* — Чучи на дрвљанику, бушећи сврдлом неки трупац. *Пав.* Кроти реке, буши брда, пробија путеве. *Дав.* Кондуктер буши карте. *Пол. 1960.* фиг. И он би желио . . . да буши све даље и даље мрак и губи се далеко. *Кал.* **2.** фиг. *не дати мира, узнемиравати, мучити.* — Стојана је цело преподне бушила и копала радозналост. *Поп. Ј.* Бушила су је танка испитивачка риоца радозналости. *Сим.*

бу́шица[1] ж *дем. од бу́ша.*

бу́шица[2] ж *дем. од буха.*

бу́шӣ, -а, -ē *који се односи на буху. Прав.*

бу́шка ж у изразу: ни шушка ни ~ *нико и ништа.* — Ми смо Пољаци поријеклом, а Пољаци нису ни шушке ни бушке! *Крл.*

бу́шкавица ж *врста мреже спајаћице у коју се ноћу плашењем тера гира.*

бу́шкāње с *гл. им. од бушкати.*

бушкà̄рало м и с *онај који бушкара. Р-К Реч.*

бушкà̄рāње с *гл. им. од бушкарати.*

бушкà̄рати, -ā̄м несврш. *в. бушкати (2).* — Један је [четник] у крагујевачком батаљону стално гунђао, бушкарао . . . никог није успео да задобије. *Дед. В.*

бушкà̄рāч, -а́ча м *в. бушкарало.* — Војвода Дане . . . похвативши све бушкараче . . . изведе их повезане на сред села. *Бож.*

бу́шкати, -ā̄м несврш. **1.** *дем. од бушити; провлачити се;* исп. бушкарати. — Чуло се како ноћник бушка кроз лишће. *Петр. Б.* фиг. Није могла [госпа Нола] никад да трпи да дуго бушка по њој мисао. *Сек.* **2.** *бунити, подбадати, подбуњивати, роварити.* — Мора да си шарао и бушкао и сигурно нијеси могао да држиш језик иза зуба, па су те зато овамо довели? *Лал.*

бу́шљив, -а, -о *у коме има буха, који је пун буха.*

бушљи́вко м *онај који је пун буха.*

бу̏шљика ж *шупљика, рупица, пора.* — Љуска [јајета] .. прорешетана је ситним бушљикама *Батут*

бу̏шљикав, -а, -о *који је пун бушљика, шупљикав, рупичав* — Најбоље су тзв. Арганд-светиљке, у којима гас излази из једног бушљикавог венца. *Батут.*

бу̏шљикавост, -ости ж *особина онога што је бушљикаво, шупљикавост, порозност.* — За оцену градива . . . пресудни су: његова порозност [бушљикавост] и сухота. *Батут.*

бу̏шман м бот. *врста биљке, цвета.* — Машу тробојкама закићеним бушманом, рузмарином и боквицом. *Донч.*

бу̏шотина ж *рупа добивена бушењем (у рудницима, у тражењу нафте и сл.).* — После сваког новог бушења узима се из самих бушотина језгро, чији се примерци предају управи рудника на испитивање. *Пол 1950*

буштак м агр. *јечам без оси.* — До Кулина бана није било у Босни до јечам буштак (без оси) и раж. *Павл.*

В

в (В) 1. а. *звучни усненозубни сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **2.** скраћ. **а.** (V) *за: волумен, волт.* **б.** (в.) *за: види, век.*

ва́б м **1.** *вабљење, мамљење. Вук Рј.* **2.** *средство којим се намамљују животиње, мамац, мека.* — Отац претражи планину, даде . . . заклати неколико старих коња за ваб и меку па дигну хајкаче. *Наз.*

ва́бак, ва́пка м *направа којом се изводе гласови да се домами дивљач.*

ва́бац, ва́пца м *средство којим се намамљују животиње (обично птица која служи као мамац).* — Не држим ни сокола ни хртова, него само коју питому јаребицу што служи као вабац. *Вел.* Као што се птице окупе на поклич свога ваца, тако бродови појурише ка крстарици. *Дов.*

ва́било с **1.** *ваб, мамац.* — фиг. Народ притегнути к земљи свим вабилима што је природа окупила. *Павл.* Оде пут Калифорније, тога вјечнога вабила приморске младежи. *В 1885.* **2.** лов. *направа за вабљење дивљачи, вабак.*

ва́бити, ва̀бӣм несврш. **1.** *мамити (животињу) узвицима, речима и сл. или каквим вабом.* — Трчи по авлији, ваби кокоши. *Лаз. Л.* фиг. *изазивати.* — Рмјечи [су му] благе као свила, ометају ти душу и вабе сузе на око. *Пав.* **2.** подр. шаљ. *звати, називати (људе).* — Вабе га, као: Радојко Савић. *Јак.* ~ **се** подр. шаљ. *звати се.* — И ти баш знаш да је тај Прохор, како ли се ваби, светац? *Срем.* Неће им помоћи . . . ни онај други . . . како се оно ваби? *Ћоп.*

ва́бљење с *гл. им. од вабити.*

ва̀бљив, -а, -о *који ваби, мами, примамљив, привлачан.* — Мислио је на . . . јуначења која ће данас исказати . . . с каквом јогуном и вабљивом. . . дјевојком. *Божић.* Угледавши Рајковића, поглед јој се умекша, а усне расклопе на значајан вабљив осмијех. *Цар Е.*

ва́бнути, ва̀бнӣм сврш. *зовнути вабећи.* — Андраш вабну псето. *Јаки. Ђ.* Не би звиждука да га [пса] вабне. *Л-К.*

вавѐдѐнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ваведење.*

Ваведе́ње с црквен. *празник увођења Богородице у храм.*

ва̀вежњӣци, -ӣкā м мн. покр. *врста куваног теста са сиром. Вук Рј.*

ва̀вēк, ијек. ва̀вијек, прил. заст. *в. увек.*

ва̀вēст, ијек. ва̀вијест, ж покр. *поуам, мисао, свест.* — То су биле . . . мисли млада тежака . . . зајажена свијем туђинским . . . од хране . . . па до вавијести о дужности. *Мат.*

Изр. нема вавести *не разуме.*

вавѐстити, ва̀вēстӣм, ијек. вавијѐстити, сврш. заст. *в. обавестити.* — Кад деран . . . нагне низ трг, нагне се онај да вавести свог сабеседника. *Каш.*

ва̀вијек, ек. ва̀вēк.

ва̀вијест, ек. ва̀вēст.

вавијѐстити, ва̀вијестӣм, ек. вавѐстити.

ва̀вољак, -о̄лька м *грудица или залогај колико се увуче међу прстима или у устима.* — Неко од младих схвати Машу вавољком средине круха у капицу. *Ћип.* Тако гундовољи . . . лагане вавољке низ буниште вуку. *Наз.*

ва̀вољити и **ва̀во̄льчити,** -ӣм несврш. *вољати грудице међу прстима, или залогај у устима.* — Кеси се и церека у длановe, а прстима вавољи златне грудице. *Цес. А.* Вучић, мрдајући брковима, вавољио је последњи залогај јела. *Лал.*

ва̀г м *полуга или справа којима се дижу већи терети. Вук Рј.*

ва́га ж нем. **1.** *справа за мерење тежине;* исп. кантар. **2.** *тежина чега измерена вагањем.*

Изр. чиста ~ *тежина животиње заклане и очишћене;* децимална ~ *вага којом се тежина мери десет пута мањим тегом;* ставити на вагу *проценити, просудити;* водена ~ *либела;* жива ~ *тежина животиње у живом стању.*

вагàбо̄нда м и ж тал. покр. *в. вагабунд.* — Обична ратна вагабонда. *Вујач.*

вагàбунд м и **вагàбӯнда** м и ж лат. *скитница, потуцало, протува.* — На зеленој свјежој ледини ... извалио се вагабунд ... па се сунча. *Кос.* Ипак су згодна поља, њиве ове за вагабунде и друге празнове. *Јакш. М.* Кад му Маргита с времена на време пребаци његово друговање са »вагабундама« и »пијандурама«, Зеко је само слуша. *Андр. И.*

вагàбӯндскӣ, -ā, -ō *који се односи на вагабунде.*

вагàбӯндски прил. *на начин вагабунда.* — На глави [имао је] мирољубиву капу-шешир, вагабундски нахерену. *Лал.*

вàган м **1.** *дрвени суд за мерење.* — Жене [су] ... давале ... некоме ваган брашна, некоме багаш жита. *Лал.* Њега да оставим ради тебе, ругобо? Не бих да имаш ваган злата. *Мих.* **2.** покр. *дрвени суд из којег се једе, здела, чанак.* — Узела да струже повећи ваган из којега су ови јели. *Вуков.*

вàганац, -а̏нца м *дем. од ваган.* — Тешко самцу и на ваганцу. *Љуб.*

вагàнāш, -а́ша м *онај који колима превози жито.* — Ваганаш седи на колима. *Чипл.*

вàгант м лат. **1.** *скитница.* **2.** *путујући песник или рапсод пучких, народних песама.* — У њега управо се изријеком истиче црта пучког пјесника ваганта. *Водн.*

вагàнчић м *дем. од ваган.*

ва́гā̄ње с *гл. им. од вагати.*

вагàрина ж *оно што се плаћа за употребу јавне ваге.* — Законом ... дозвољава се ... побирање пијацовине, вагарине. *Рад. Стј.*

ва́гати, вâжēм и вâгām несврш. **1.** *мерити вагом тежину каква предмета.* фиг. *одмеравати, расуђивати, процењивати.* — Судите, разабирите, важите! *Шен.* Примирише се, мјерећи Уроша мрко и непријатељски као да му важу сваку ријеч. *Ћоп.* **2.** *тежити, бити тежак.* — Тај дебели редовник ... важе најмање деведесет кила. *Крл.*

~ **се а.** *мерити се.* **б.** фиг. *клатити се.* — Три краветине музаре са силним вименима њишу се и важу тамо у шљивику. *Ков. А.*

вàгāч, -а́ча м *онај који важе. Деан. Рј.*

вāгација м *в. вагач.* — Вичу месари, сладолеције ... љуте се вагације, уредују полицајци. *Бар.*

вàгāш, -а́ша м мац. **а.** *усек од точкова у меком путу.* — Преко вагаша и чачка кола сретно преније̏ше. *Јурк.* Џомбастим путем, разједеним вагашима кала, јурну према своме селу. *Бар.* **б.** *точковима утрт пут, колски пут, коловоз. Вук Рј.*

вагàшљив, -а, -о *пун вагаша. Вук Рј.*

ва́гин, -а, -о *који припада ваги.*

вагѝна ж лат. анат. *спољни део женског породајног канала;* исп. родница, усмина.

вàгинā̏лан, -лна, -лно *који се односи на вагину.*

вàгӣр, -и́ра м *део у колима у који се коњи или волови прежу, ждрепчаник.* — Скине она лијевчу или вагир с кола ... и растјера пијанце. *Куш.*

ва́гнути, вâгнēм сврш. и несврш. **1.** *сврш. према вагати.* **2.** *бити тежак. Вук Рј.* **3.** *претећи, маћи се из свога положаја.* — Сеһија вагну, а Ђуро се скотрља на под. *Коч.* фиг. Од неко доба Бокан се био нешто примирио и као да је сасвим вагнуо и приложио уз партизанску страну. *Ћоп.* **4.** фиг. *у глави расудити, оценити, промислити.* — Све [смо] испитали, све промислили, и све вагнули. *Р 1946.*

~ **се** *сврш. према вагати се.*

ва́гōв, -ова м мац. покр. **1.** *ножић за обрезивање лозе и за цепљење, калемљење. Кл. Рј.* **2.** *алатка слична српу. Реч. САНУ.*

вàгōн, -о́на м енгл. **1.** *железничка кола за путнички и теретни промет, саобраћај.* **2.** *мера за количину робе која стане у вагон (1).* **3.** *у полусложеницама:* вагон-цистерна, вагон-ресторан.

вагòнет, -а и **вагòнēт,** -е́та м *мален вагон за превоз материјала.* — Вагонети иду сами низ брдо. *Дед. В.*

вагонѝрати, -о̀нӣрām сврш. и несврш. *(у)товарити у вагоне.*

вàгōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на вагоне:* ~ прозор.

вагòнчић м *дем. од вагон.*

ва́да[1] и **ва̏да** ж тур. *јарак којим се вода доводи и одводи.* — Речна и поточна вода се разводи вадама. *Дед. Ј.*

ва́да[2] ж тур. *рок, време.* — Дошла му вада лова. *Вуј.*

ва́дати (се), вâдām (се) несврш. *в. водати (се). Р-К Реч.*

вàдивēк, ијек. вàдивијек, м покр. *напоран рад или пут који човеку као да ваде, одузимају век или живот. Вук Рј.*

вàдивијек, ек. вàдивēк.

вāдити, -ӣм несврш. **1. а.** *вући, извлачити што из чега.* — Павле узе злаћене ножеве, па их вади из сребрних кора. *НП Вук.* **б.** *чупати, извлачити што (из тела):* ~ зуб, ~ крв. **в.** *каквим судом грабити, црпсти што из дубине.* — Кад зашкрипи ђерам, воду неко захвата, вади је из дна слатког воденог изобиља. *Чипл.* **г.** *ископавати руду, злато, кромпир и сл. Р-К Реч.* **2.** *узимати што из чега.*

— Док је вадила новац . . . опет се зачу крик девојчице. *Сек.* фиг. Сви они мудрост своју из грчке торбе ваде. *Маж. Ф.* **3.** *узимати отисак, копирати.* — Ђаци . . . би на прозоре ставили слике, а преко њих белу хартију . . . те би тако вадили слике. *БК 1906.* Кад је сложени текст прегледао коректор, у штампарији вади се нов отисак. *ЛМС 1949.* **4.** фиг. *спасавати, ослобађати.* — Отац [га] је вадио неколико пута из затвора. *Андр. И.* Све то вади тебе и ослобађа од сваког обзира и обвезе. *Вел.*

Изр. ~ документе *прибављати документе*; ~ душу коме *досађивати коме, мучити кога*; ~ флеке 1) *чистити флеке, мрље*; 2) *уклањати незгодне последице чега*; ~ као из чијег срца, из чије душе *саосећати с ким*; ~ што из главе *не мислити на што, заборављати*; ~ (као) из рукава 1) *обилно чега доносити*; 2) *говорити брзо, са знањем*; ~ карту за улазак у што *куповати, узимати карту*; ~ кестење за другога *радити што мучно за другога*; ~ коме очи *односити се према коме непријатељски*; ~ корен мат. *израчунавати корен из каквога броја*; ~ паре, корист, вајду, вајдицу *зарађивати*; ~ кога из шкрипца *спасавати из тешке ситуације*; врана врани очи(ју) не вади *ђаво ђаволе не чини зла*; ~ зној из кога *искоришћавати кога у каквом послу.*

~ **се 1.** *ослобађати се, спасавати се, бранити се.* — Зловољно [му је] посавјетовао да се вади сам како год зна, а да њега у те ствари не мијеша. *Ћоп.* **2.** *надокнађивати штету.* — Морају да се ваде зато што им често гости оду, а не плате цех. *Пол. 1950.*

ва́дити, ва̀дим несврш. покр. *ходати полагано и опрезно. Вук Рј.*

ва̀дичеп и **ва̀дичеп** м неол. *справа којом се ваде чепови, запушачи.* — Требало би наћи вадичеп. *Дав.*

ва̀дљив, -а,-о *који се може вадити. Р-К Реч.*

ва̀дӧзан, -зна, -зно лат. *пличински, површински.* — Како не залази [вода са земаљске површине] у велике дубљине, зовемо је вадозном . . . водом. *Туђ.*

Ва̀дра̄ц м мац. покр. *погрдни надимак који су Мађари били наденули Србима у Војводини*; исп. Рац. — Зар не видите оне пакосне Немце и Мађаре? Па . . . да вам се у пакости својој подсмехну: »Гле, ови Вадраци што год чине, све за ракију чине!« *Јакш. Ђ.*

ва̀ђевина ж покр. **1.** *предујам који се исплаћује за што унајмљено или за какав посао.* — Добар би био за контрат да узмеш какву ледину на вађевину. *Ћон.* **2.** *зајам, вересија.* — Долазе његови племеници из крша да позајме коју оку жита и коју пару, а он је давао на вађевину и интерес. *Ств. 1948.*

ва̀ђе̄ње с *гл. им. од ва̀дити.*

ва́ђе̄ње с *гл. им. од ва̀дити.*

ва̄̀ж и **ва̀жа̄** *узвик којим се терају гуске. Вук Рј.*

ва́жан, -жна, -жно **1.** *који има велики значај, вредан, значајан.* — Њихов род за овај свет много је важнији од људскога рода. *Нен. Љ.* Мјеста која су стратешки важна. *Јонке.* **2.** *знаменит, угледан, утицајан.* — Имала [је] заговорника, чија је ријеч више важила код важне господе. *Шен.* Од њега нема важнијег лица у селу. *Ранк.* ир. По целом изгледу срећан што важне личности слуша. *Ил.* **3.** *строг, озбиљан, службен.* — Капетан Милија . . . приђе важан моме кревету. *Јак.* Трговац . . . диже ролац свог шареног дућана, важна израза као да врши необично драгоцјен рад. *Кал.*

Изр. чинити ~ лице, правити се ~, заузимати ~ став *чинити се, представљати се значајнијим, угледнијим него што јест.*

ва́же̄ње с **1.** *гл. им. од важити.* **2.** *вредност.* — Не могу . . . да не посумњам о важењу права. *Нед.* Патња је зрело воће пуно важења. *Уј.*

ва́жити, -ӣм несврш. **1.** *имати важност, вредност, цену, углед.* — Његова ријеч важи у општинском одбору. *Пав.* Игњат је више важио код младежи. *Вес.* **2.** *бити на снази, вредети*; *бити обавезан.* — Не можемо знати који закони важе, а који су одбачени. *Ранк.* Примирје је важило и за војску изван Париза. *Бур.* **3.** *бити сматран, уживати глас.* — Важио је као напредан дух. *Скерл.* Он је . . . важио за неког пустоловног социјалног превратника. *Крл.* Важила је као тврдица и особењак. *Андр. И.*

Изр. важи безл. *пристајем, слажем се.*

ва́жно прил. *значајно*; *службено, озбиљно.* — Прије Видак . . . држећи важно у руци онај табак хартије. *Глиш.* Упита важно еманципирана госпођица. *Нех.* Важно шећу цивили с пушкама. *Цес. А.*

Изр. врло важно разг. ир. *не мари, то није важно, свеједно је.*

ва́жно̄ст, -ости ж **1.** *вредност, значај, значење*; *цена.* — Пала је цена и важност старом оружју. *Нен. Љ.* Вук је моћним духом осетио огромну и свестрану важност народних умотворина. *Прод.* **2.** *ауторитет, озбиљност.* — Рече министар са . . . неком стручњачком важношћу. *Дом.* И он је . . . уживао неко вријеме у својој важности. *Кал.*

Изр. бити у важности, остати у важности *вредити, имати вредност*

снагу; полагати, придавати, приписивати, давати ~ нечему *држати, сматрати вредним, значајним.*

ва́за ж лат. *посуда за цвеће, воће и за декоративне сврхе.*

ва̀зал, -ала м ист. **1.** *властелин који је добијао од већег властелина (свога сизерена) земљу у феуд (проније).* **2.** *сваки владар, државна власт или класа која се другом обавезује на послушност и помоћ.* — Руска влада не може саветовати српској влади да прими услове из ултиматума, ако неће да постане вазал Аустрије. *Јов. Ј.* Благаји су ... вазали турски. *Нех.*

ва̀за̏лан, -лна, -лно *који је у односу вазала према неком.* — Држава је морала иноземним банкама дати ... даће вазалних држава. *Ђур.*

ва̀за̏лка ж *женска особа вазал*; фиг. *ропкиња, робиња.* — Метрика! Та ... вазалка Нагласа ... *Наз.*

вазáлнӧст, -ости ж **вазáлство** и **ва̀за̏лство** с *вазални однос; однос феудалног господара према вазалу.* — Француска XVIII вијека држи у културном вазалству Њемачку. *Матош.*

Ва̀зам, -зма м покр. *Ускрс.* — Натакнути јање на ражањ о Ђурђеву, о Вазму. *Драж.*

ва̏здa прил. **1.** *увек, свагда, једнако.* — О срећи својој човек вазда снива. *Ант.* 2. Од тога дана он је био вазда са мном. *Петр. В.* **2.** покр. *ваздан (3).* — Он причаше још вазда ствари. *Дом.*

ваздàкадӣ, -ā, -ē заст. *в. ваздашњи.* — Не даје [се] сакрити опачило ваше ваздакадње. *Њег.*

ва̏здāн прил. **1.** *цели дан.* — Седео сам ваздан на прозору. *Нен. Љ.* Па сам ваздан лежао ка' мртав. *Шим.* **2.** *врло дуго.* — Крсти се ваздан док се не дигне из кревета. *Лаз. Л.* И ту се ваздан прича. *Вас.* **3.** *много.* — Донесе ваздан разних ордена. *Дом.* И народа ту је ваздан. *Ивак.*

ва̀здана̏к, -áнка м покр. *свакидашњица.* — Исидор ... сањивим подранком отпочео трудни вазданак. *Рад. Д.*

ва̀здани̏, -ā, -ō *свагдашњи.* — Досјети се да се није ни прекрстио ... по ваздаиом обичају. *Драж.*

ва̀здани̏ца ж покр. *вазданак.*

ва̀здани̏чан, -чна, -чно *који траје цели дан.*

ва̏здашӣ и **ва̀здашњӣ,** -ā, -ē *свакидашњи, трајан, сталан.* — Тамо су ти ваздашњи јунаци. *В 1885.* Остали све сами свакидашњи и ваздашњи. *Срем.*

ва̏здашњӧст, -ости ж *свакидашњост.*

ва̏зде прил. покр. *в. вазда (1).* — Јер си вазде храбро војевао. *НП Вук.*

ва̀здӣћи, -дигнём сврш. заст. *уздићи.* — Ваздигли омладину да она суди по селу. *Ћоп.*

ва̏здугӣ, -ā, -ō покр. *сав, цео, читав.* — Било је времена кад сам по ваздугу ноћ то ... слушао. *Јакш. Ђ.* Ваздуги дан би лежао. *Дом.*

ва̏здӯх м = зрак **1.** *смеса плинова, гасова која чини атмосферу и коју удишемо, уздух.* — Птице ... су пливале чистим ваздухом. *Шен.* **2. а.** *слободан простор изнад земље, изнад тла, висине*: дићи се у ~, пасти из ваздуха, летети кроз ~. **б.** (често с атрибутима: слободан, отворен) *простор ван кућа, ван затворених просторија; отворено поље, слободна природа.* **3.** фиг. *морална атмосфера.* — После Кримскога рата ветар слободе почео је чистити ваздух старе Русије, вековима успаване у деспотизму. *Скерл.*

Изр. бацити, дигнути у ~ што *минирати, разнети, распрснути*; говорити у ~ *узалуд говорити*; ићи, изићи на ~ *ићи, изићи у шетњу, у природу, ван насеља*; лебдети, висити у ваздуху фиг. 1) *бити актуелан*; *тражити решење*; 2) *бити несигуран*; градити, зидати куле у ваздуху *имати неостварљиве циљеве, планове*; живети од ваздуха *бити без прихода*; живети у ваздуху *бити непрактичан, нестваран.*

ва̏здухоплӧв м *авион или друкчији апарат за летење ваздухом, зракоплов.* — Конструктори су свом ваздухоплову одузели све ... аеродинамичне обрисе. *Пол. 1958.*

ва̀здухопло̏вац, -вца м *човек који плови, лети ваздухом у авиону, балону и сл., авијатичар, зракопловац.*

ва̀здухо̀пло̏вӣ, -ā, -ō *који се односи на ваздухопловство, зракопловни.*

ва̀здухопло̏вство с воји. *летење ваздухом, зракопловство; авијација као род оружја.* — А на Волги ... жива делатност немачког ваздухопловства. *Јак.*

ва̏здӯшан, -шна, -шно **1.** (одр.) **а.** *који се односи на ваздух*: ~ линија, ваздушни саобраћај. **б.** *који је од ваздуха*: ваздушни омотач, ваздушни талас, ~ струјање. **в.** *који је у вези с лечењем на чистом ваздуху*: ~ бања. **2.** *који је као ваздух, ваздушаст.* — А зовица се њише танушна, ваздушна, витка. *Кош.* **3.** фиг. *нестваран, нереалан.* — Чињаше се као да га гоне ваздушне слике невиних душа. *Шапч.* Чему оваквe ваздушне расправе? *Јел.*

Изр. ~ кочница, ~ комора, ~ кршење, ~ заштита *в. уз те именице.*

ва̏здушаст, -а, -о **1.** *који је као ваздух, зрак; лак, провидан, прозрачан.* — Испод ваздушасте хаљине показивала је тијело.

Вуј. **2.** фиг. *нестваран, нереалан.* — Огромне пећине почеле [су] постајати ваздушасте. *Радул.*

вазѐлӣн, -и́на м фр. *жућкаста или зеленкаста маст за мазање, која се добија фракционом дестилацијом нафте и служи у медицини, техници итд.*

ва́зица ж *дем. од ваза.*

ва̀змењ, -ā, -ō *који се односи на Вазам, ускршњи, коризмени.* — Лице и нос румен као вазмена писаница. *Шен.*

ва̀змено прил. *ускршње, коризмено.* — Он има . . . снагу да модре боје назове вазмено плавима. *Павл. Б.*

ва́зна ж *в. ваза.*

вазомо̀то̄рнӣ, -ā, -ō лат. мед. *који се односи на сужавање и ширење крвних судова.*

ва́из м тур. *муслимански верски проповедник.* — То је . . . скуп учених . . . хоџа и ваиза. *Сур.*

ва̀истину прил. цсл. *уистину, доиста.* — Добила [је] задатак да преноси наше песме у један језик којим ваистину није лако владати. *Сек.*

ва̑ј[1] *узвик за изражавање туге: јао;* исп. авај. — Вај, Иване, драго јање моје, јеси ли ми здраво и весело? *НП Вук.* Вај, јежи се и старо и младо од Требиња до Приштине града. *Март.*

ва̑ј[2] м песн. *јад, туга; вапај.* — Махом душа заборавља ваје. *Прер.* То су сами слатки ваји, заслађени уздисаји. *Змај.*

ва̀јалац, -аоца м (ген. мн. ва̀јалā̄ца) *в. вајар.* — Од Индуса па до Нила нема тако красна лика до у једног сиромашка . . . вајаоца Минадира. *Кост. Л.*

ва̑јан, -јна, -јно **1.** *јадан, жалостан.* — Огњица и кашаљ отимали су се око остатка мог ваљног живота. *Цар М.* Плачем с твоје муке ваљне. *Комб.* **2.** (одр.) презр. *тобожњи.* — Видео сам доста тих ваљних бораца за слободу. *Нед.* Хоће да буду неки ваљни писци. *Уј.*

ва́јање с *гл. им. од вајати.*

ва̀јār, -ара м *уметник који длетом или чим сличним ваја, израђује из тврде грађе какав лик, кипар.* — Длијето ма и најбољег вајара не може да створи нити покожицу. *Ант. I.*

вајáрев, -а, -о = вајаров *који припада вајару.*

ва̀јàрица и **ва̀јā̄рка** ж *женска особа вајар.*

вајáров, -а, -о = вајарев.

ва̀јā̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на вајаре:* ~ длето, ~ рука.

вајáрство с *рад, деловање вајара.* — Марулић се бавио сликарством и вајарством. *Водн.*

ва̀јāт, -áта м тур. исп. хајат **а.** *засебна зградица уз сеоску кућу (обично намењена младенцима).* — Спавало се сем куће још и по вајатима. *Ђорђ.* Не бугари тамбура у мраку и не чека драга у вајату. *Ков. В.* **б.** *просторија поред кухиње у којој се држе потребне ствари за кухињу, остава. Вук Рј.* **в.** *трем, доксат, заклон.* — На бунару начини вајат. *Сиј.*

ва́јати, вâјām несврш. *из тврде грађе правити длетом или чим сличним какав лик.* — фиг. Лепо вајани грудни кош му се истицао. *Поп. Ј.* Козарац је савјесно и збито . . . вајао типове. *Барац.* Личност [И. Андрића] вајала [је] с једне стране богата класична и грађанска књижевност, а с друге стране дипломатска служба. *ЛМС 1949.*

ва̀јàтина ж *аугм. од вајат. Вук Рј.*

ва̀јàтић м *дем. од вајат.*

ва̀јāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на вајат.* — Страхиња се полако прикраде до врата вајатских. *Глиш.*

ва̀јда ж тур. *в. фајда.* — Најбољи таленти, који би у другим приликама били од ваљде и себи и свом роду, умираху умно и физички у тој смрадној атмосфери. *Марк. Св.*

Изр. **к о ј а в а ј д а** *шта вреди;* **н и ј е в а ј д е** *мора се признати.*

ва̀јдисā̄ње с *гл. им. од вајдисати.*

ва̀јдисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. фајдисати.*

ва̀јдити, -ӣм несврш. *в. фајдити.* — То ти може много ваљдити. *Дом.*

ва̀јдица ж *дем. од вајда.*

ва̑јка ж покр. *тужна, ојађена мајка.* — Стога ми је омрзнуо дом, слушајући му црну вајку гђе сваки дан на уранку тужи . . . и нас кори што јој га не светимо. *Љуб.*

ва̑јкада прил. *давно, већ одавно, одувек (обично с предлогом од).* — То је вајкада било. *Вук Рј.* [Познају] ћир-Мошу . . . као трговца . . . од вајкада. *Срем.*

ва̑јкадањӣ и **ва̑јкадашњӣ,** -ā, -ē *давни, давнашњи.* — Ој, у давно, вајкадање доба кад је била васељена млада. *Змај.* Саобраћаја између људи и народа било је од вајкадашњих времена. *Батут.*

ва̑јкā̄ње и **ва̏јкā̄ње** с *гл. им. од вајкати се.*

ва̑јкатн се и **ва̏јкати се,** -ām се несврш. **1.** *тужити се, жалити се, јадати се.* — Опет . . . узе уздисати и вајкати се, живот му постаде досадан. *Дом.* Чему да се тужи, да се вајка, плаче. *Уј.* **2.** *правдати се што нешто није учињено како је требало.* — И ти се вајкаш да знао ниси? *Јаки. Б.* **3.** *кајати се.* — Вајка се што није узео дјевојку коју су му давали. *Вук Рј.*

ва́јкнути се, ва̀јкнēм се свршен. *потужити се, пожалити се.*

ва̀јме(х) *узвик којим се изражава жалост*; исп. ајме. — Младост је моја, вајме, издахнула. *Коч.* Ја сам, вајмех, рода сужањског. *Матош.*

ва̑јно прил. **1.** *јадно, тужно.* — Далеко од свијета ... у пустој ... шумској тишини гдје поточић жубори тихо и вајно — ој, пођимо тамо! *Гал.* **2.** *тобоже.* — Било је људи који су вајно нешто радили, али тако да је ... боље ... било да нису ништа радили. *Дом.*

ва̑јта и **ва̑јта** ж мад. *в. фајта.* — Благословено село, од сељака нигде боље вајте под овом божјом звездом. *Шапч.* Бедна сиротиња ... коју су Мађари ... само вајтом називали. *Јакш. Ђ.*

ва̀кавица ж *дечја игра лоптом. Вук Рј.*

ва̀кам, -кма м покр. *заједничко племенско земљиште.* — Свако племе има заједничко земљиште које се зове: комун, комуница, вакам. *Ђорђ.*

ва̀кантан и **ваканта̀н,** -тна, -тно *непопуњен, незаузет, упражњен*: ~ место. *Бен. Рј.*

ваканција ж лат. **1.** *празно, слободно место у служби. Прав.* **2.** *вакација.*

ва̑кат, -кта м тур. *време, доба.* — Сахат носим да ја вакат знадем. *НПХ.* За турског вакта. *Коч.*

ва̀ка̄ција ж (обично мн.) лат. заст. *распуст (школски, судски).* — Срећна је што је вакација, иначе би морала имати јачег стрпљења. *Шапч.*

ва̑кациона̄лан, -лна, -лно *који се односи на вакације.* — Код врела ... је пошла кћи Милка и њезин вакационални учитељ. *Ков. А.*

вакѐла и **вакéла** ж обично у изразу: (о) читати коме вакелу *строго (у)корити кога.* — Ја ћу њему онако некад, кад га ухватим, да очитам вакелу, а ти с њим лепо! *Дом.*

ва̑кља ж нем. варв. покр. *в. факља, бакља. Вук Рј.*

ва̑кмајстор м нем. варв. *в. вахмајстор.* — За вакмајсторе по станицама ... довођени су људи који знају језик и обичаје народа. *Лал.*

ва̀кō прил. нар. *в. овако.* — У књизи му вако бесјеђаше. *НП Вук.*

ва̑ко везн. покр. *већ ако.* — Ја немам што да приложим икони Богородичиној, вако бих ово оружје што је опојено људском крвљу. *Љуб.*

ва̀ктāрница ж нем. варв. *стражарска кућа*; исп. боктерница. — У исти мах планула је станична зграда и »вактарница« ... стотињак метара више уз пругу. *Ђоп.*

ва̀кти-са̑хат м тур. *самртни сат, час.* — Теби данас вакти-сахат дође. *НПХ.*

вакуо̀ле, -лā ж мн. лат. бот. *мехурићи у протоплазми станица, ћелија.*

ва̀куп и **ва̑куп** м *в. вакуф. Вук Рј.*

ва̀кусити, -ӣм свршен цсл. *в. окусити.* — Много ли сам тебе свјетовао да се, Марко, људске крви прођеш, а ти никад смрт вакусит нећеш, ни се твоје распанути тијело. *НП Вук.*

ва̑куум м лат. **1.** *празнина, зракопразан, безваздушан простор.* **2.** фиг. *ништавило.* — Ви сте ... бацили ту жену у такав морални вакуум! *Крл.* Сваки човјек има ... часове пораза душина и очајања, часове вакуума. *Сим.*

ва̀куф и **ва̑куф** м тур. *муслиманско задужбинско и црквено имање.* — Све џамије имају богате вакуфе. *Дед. Ј.*

ва̀куфскӣ и **ва̑куфскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на вакуф, који припада вакуфу.*

вакци́на ж лат. мед. *превентивно средство којим се подстиче организам на стварање активног имунитета против заразних болести, цепиво.*

вакцина̀ција ж мед. *цепљење против заразних болести.*

вакцини́рати (се), -ӣнӣра̄м (се) и **вакци̏нисати** (се), -ишēм (се) свршен. и несврш. *цепити (се), да(ва)ти вакцину.*

ва̑л[1] м (мн. ва̑ли и ва́лови) **1.** *уздигнути део узгибане водене масе, најчешће услед ветра или удараца на иначе мирној површини воде, талас.* — На мору олујина влада, подижу се и пропињу вали, ваљају се и све риком ричу. *Цес. Д.* Кад је време бурно, оно [море] ... узаври и диже вале. *Глиш.* **2.** *оно што има облик вала, слично валу (1).* — Зелени вал шуме бацао се изнад села. *Лоп.* **3.** *оно што се валовито гиба и шири.* — — Велик вал крви нагло јој удари у лице као крвав пламен. *Кум.* Вал дима што се таласао ... и кружио ... поремети се и ускомеша. *Марк. М.* **4.** фиг. **а.** *снажно ширење револуционарних и других покрета.* — Вал буне је допирао све даље. *Пер.* **б.** *оно што се јавља с великом снагом, јако осећање.* — Вал очајања је поновно падао на њега. *Шег.* Сви ћемо брзо пребродити вале лудог живота. *Панд.*

ва̑л[2] м фр. *копрена, вео.* — Венчава се ... има вал и венац, и све је бело. *Рист.*

ва̑ла ж тал. покр. *драга, залив, затон; увала, дубодолина.* — Неретва је велика вала што бучи. *Ђон.*

ва́ла ж нар. *в. хвала.*

вàлā(ј) речца за потврђивање тур. *заиста, доиста, богме.* — Може, вала, и ово што се зове твоје постати моје, као што је и било. *Андр. И.* Е, биће, вала, од Стевана сила-муж! *Донч.* Тога нам валај доказати неће. *Шен.*

вàлаке ж мн. тур. *в. фалаке.*

валàтање с *гл. им. од валатати.*

валàтати, -ā̀м несврш. **а.** *оштро или реско говорити. Вук Рј.* **б.** *брзо радити.* **в.** *брзо, похлепно јести.* — Толдија је гладан валатао пусто. *Змај.*

вàлāх, валàха и **вàлāхи** речца за потврђивање *в. вала(ј).* — Јесте гладни? Нијесмо, валах. *Вес.* Разиђу [се] говорећи: »Валахи, с тим се није шалити«. *Том.*

вàлда прил. *в. ваљда.*

вàлентан и **валѐнтан,** -тна, -тно хем. (обично као други део сложеница) *способан да се веже у хемијски спој, хемијско јединење*: једновалентан, двовалентан.

валѐнтнōст, -ости ж *в. валенција.*

валѐнција ж лат. хем. и физ. *особина, својство атома да се веже с одређеним бројем других атома, изражено бројем који показује са колико се атома водоника веже неки атом или колико их замењује у молекулу.*

валерѝјān, -а́на м лат. фарм. = валеријана (2) *капљице за умирење срца.*

валеријáна ж **1.** бот. *одољен* Valeriana officinalis. *Сим. Реч.* **2.** фарм. = валеријан.

вàлйдан, -дна, -дно лат. правн. *правоваљан, пуноважан.*

вàлија м тур. ист. *султанов намесник, гувернер покрајине у турској царевини.* — Изасланик му је усмено саопштио ... да ће бити наименован румелијским валијом. *Андр. И.*

валѝјāт, -а́та м тур. ист. *покрајина којом је управљао валија.* — Будимски валијат је био врло угледан и уносан. *Петр. В.*

вàлијин, -а, -о *који припада валији.*

вàлина ж *аугм. од вал*[1].

вàлйнга ж нем. нар. *в. фалинга.*

вàлити, -и́м сврш. и несврш. нем. нар. *в. фалити.*

вáлити[1], вàлйм несврш. нар. *в. хвалити.*

вáлити[2], вàлйм несврш. *ва̀љати, повaљивати; полагати.*

Изр. пилићи се вале *пилићи из јаја излазе, легу се;* ~ винову лозу, ~ розгве *повaљивати у земљу младице да се даље развијају.*

вàлић, -а и **вàлйћ,** -и́ћа м *дем. од вàл*[1]. — Валићи су котрљали пијесак. *Ћип.*

вàлица ж покр. *дем. од вàла.*

вàлнй, -ā, -ō *који се односи на вал*[1]: ~ дужина.

вàлобрāн м пом. *гат, насип који брани луку од валова.* — [Једрењаци] се усидрени ваљају на валобрану. *Крл.* Од камена ... градиће се у самом мору, на рубу копна, заштитни валобрани. *Пол. 1959.*

вáлōв, -ова м мај. *дрвено или камено корито за храњење и појење домаћих животиња, особито свиња.* — Уз бунар је стајао нов валов. *Срем.* Голубови пију из валова ... воду. *Гор.*

вàлōван, -вна, -вно *в. валовит.* — Тада у валовно зарони море. *М-И.*

валòвāње с *гл. им. од валовати.*

валòвати[1], вàлујēм несврш. *гибати се као вал, таласати се.* — Ти и злу на мору свијета валоват сваком допушташ. *Прер.*

валòвати[2], вàлујēм сврш. и несврш. мај. *очитовати дохотке, изјавити, изјављивати, пријавити, пријављивати приход.*

валòвит, -а, -о **а.** *који има много валова, таласа, усталасан, узбибан.* — Гледаше ... у то пусто валовито море. *Шен.* Дрина је бесна и хучна и валовита. *Вес.* **б.** *који има облик вала, таласаст.* — Види се и комад валовите личке равни. *Тур.* Поврх женских глава растегле се валовите наслаге дима. *Пав.* фиг. Тешка валовита туга обузе млада искушеника. *Ранк.*

валòвито прил. *као вал, таласасто.* — Груди ... се валовито надимаху. *Том.* Млазови [неке нове струје] кано да су се валовито гибали по свим жилама. *Ков. А.*

валòвитōст, -ости ж *особина онога што је валовито.*

вàлōвље с *зб. им. од вал.* — Сребрна мјесечина дршће по врху валовља. *Шен.* Сви ... урањају у валовље музике. *ЛМС 1951.*

вàлōвница и **валóвница** ж *образац за очитовање, пријављивање података о дохотку.* — Од порезовника тражи ... да тачно испуњавају валовнице. *Рад. Стј.*

валòвчић и **вáловчић** м *дем. од валов.*

вàлога ж = валуга *удубина, увала; продолина; провалија;* исп. халуга (1). — Зелено море пространо закрилило валоге и брежуљке. *Рад. Д.*

вàложица ж покр. *дем. од валога.* — Док се во наштрпка штавења по валожицама, ... треба дан да му протекне. *Рад. Д.*

валòломац, -ōмца м *валобран.* — Булвари ... се попуњују ... кејовима, пристанима, стенама валоломцима. *Петр. В.*

валòмет м **1.** *бурно одбијање валова од обале, (од гребена, од хриди). Бак. Реч.* **2.**

валобран. — Да се што прије заклоне [лађе] иза својих сивих валомета. *Цар Е.*

валоризáција ж лат. трг. *одређивање или процена вредности робе.*

валоризи́рати, -йзи̏рām и **валòризовати,** -ујēм сврш. и несврш. **1.** (*из*)*вршити валоризацију.* **2.** *одржа*(*ва*)*ти, повиси*(*ва*)*ти вредност или цену робе. Кл. Рј.*

вàлпот м нем. *надгледник, надзорник имања.* — Иза куће лежи валпот. *Нех.*

вàлс м фр. = валцер *плес, окретна игра и музика за такав плес.*

валси́рати, вàлсӣрām и **вàлсовати,** -сујēм несврш. *плесати, играти валс.* — Десницом [је] обавио ... струк ... стасите Зорке, па валсира заносно. *Кум.* Једнако валсујући, она је испипала ... тајну петнаестогодишње Јеле. *Ђал.*

вàлуга ж = валога. — Утопио сам се у густу ... валугу шуме. *Ђон.*

вàлӯт м покр. *в. валутак. Вук Рј.*

валу́та ж тал. фин. *новчана вредност, новац, новчаница.*

Изр. промењљива ~ *новац којему вредност није стална;* здрава ~, чврста ~ *новац коме се вредност не мења;* златна ~ *златан новац.*

валу́так, -тка м (мн. валу́ци, ген. вàлӯтāкā̄) *камен заобљен и углачан валовима мора или реке, облутак.* — У ... Аустрији ... су се израђивали камени предмети од валутака што их [река] ... из планина доноси. *Жуј.*

вàлутāрнӣ, -ā, -ō *валутни:* ~ конвенција.

валу́тица ж *крупнији водом заобљени камен.* — [Вода] заобљује их [каменчиће] стварајући ... веће или мање облутке и валутице. *Туђ.* Стиγне до крупних валутица. *Лал.*

валу́тичњāк м *конгломерат валутица. Туђ.*

вàлӯтнӣ, -ā, -ō *који се односи на валуту:* ~ папир, ~ проблем.

вàлӯће м *зб. им. од валут.*

вàлцер м нем. = валс.

вàлчик м чех. *в. валцер.* — Свира ли валчик, четворка или што друго. *Коз. Ј.*

вâљ, вáља м покр. *ваљак.* — Ја се храним боље него краљеви за које шкрипљу плугови и ваљеви. *Наз.*

вâља ж тур. *в. фаља, рупица на пушци или старинском топу где се врши паљење;* исп. копањица. — Напуни пиштољ ... подасу ваљу. *Лаз. Л.* Прегледа јој [пушци] ороз и ваљу. *Јакш. Ђ.*

вàљавина ж *в. ваљавица* (*1*). — Све је то као ваљавина и бјељавина узбурканих валова немирног мора животнога. *Креш.*

вàљавица ж **1.** покр. *узбуркано море без ветра као последица ранијег ветра на пучини;* исп. бибавица. — Ваљавица је у самом мору, а гингавица у броду на мору кад њим ваља. *Павл.* **2.** *ваљалица* (*а*). — Није био даље од воденице и ваљавице. *Срем.* По ваљавицама праве добар шајак. *Дед. Ј.*

вàљāда прил. *ваљда.* — Па сте се ваљада растријезнили. *Шен.* Ваљада спава. *Срем.*

вàљāде прил. покр. *в. ваљда.*

вáљак, -љка м (мн. вáљци и вáљкови) **1.** мат. *тело ограничено двема кружним основама и цилиндричним омотачем, облица, цилиндар.* **2. а.** *предмет ваљкастог, цилиндричног облика; справа за набијање, равнање, ваљање:* пољопривредни ~, цестовни ~, парни ~. **б.** фиг. *оно што наступа великом снагом, савлађујући сваки отпор.* — Надали су се да ће »руски ваљак« смрвити Њемачку. *Ђоп.*

вàљалица ж **а.** = ваљарица *речно или машинско постројење за ваљање сукна и др. тканина; зграда или просторија у којој је смештено такво постројење.* **б.** *млат, маљ који удара у сукно приликом ваљања.* — Туцка [жену] ... спрва полако, па све јаче, као ваљалица кад ваља сукно. *Сиј.*

вáљало с *справа којом се ваља, којом се стӯпā.* — Замолио их је да дјеци покажу све: млинове, ступу, ваљало. *Кал.*

вàљāн, -áна, -áно **1.** *вредан, врстан, способан; поштен, честит.* — Ваљана си, и свака кап у теби ваљана и чиста. *Шен.* Био је ваљан човек. *Вес.* **2.** правн. *пуноважан, законит.*

ваљáно прил. *како ваља, како треба, добро.*

ваљáнице ж мн. покр. *дрва која се ваљају низ планину. Вук Рј.*

ваљáнӧст, -ости ж *особина онога који је ваљан; врсноћа, способност.* — Витез се ... исказао својом ... ваљаношћу. *Вел.* [Закон] за нас не може имати ваљаности. *Ђал.* [Доситеј] имао је дубоку веру у ваљаност својих идеја. *Прод.*

ваљáиштина ж *ваљаност, вредност.* — Да видиш ... колика је ваљаштина у скитничком витештву. *Вел.*

вàљāње с *гл. им. од ваљати.*

вàљао, -ала, -ало *в. ваљан;* супр. неваљао. — Ваљалим средствима постизава се да сврха буде света. *Шим. С.* Ја ћу многе ваљале и неваљале заслуге наше од заборава избавити. *Миљ.*

ва̀љаоница и **ваљаѡ̀ница** ж *творница или радионица у којој се ваљају метали, ковине*: ~ бешавних цеви, ~ бакра.

ва̀љаоничӑр и **ваљаѡ̀ничӑр** м *власник или руководилац ваљаонице; радник у ваљаоници.*

ва̀љаоничкӣ и **ваљаѡ̀ничкӣ**, -ā, -ō *који се односи на ваљаоницу.*

ва̀љӑр, -а́ра м *онај који ваља, набија (сукно, ковине).* — Ту су нас сад претекли ваљари. *Шкреб.*

ва̀љара ж *в. ваљалица (а).*

ва̀љарица ж = ваљалица (а).

ва̀љӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ваљаре и ваљарице*: ~ млат, ~ посао.

ваљӑ́рство с *ваљарска вештина.*

ва̀љаст, -а, -о *в. ваљкаст*: ~ точак, ~ кретање. — Љуља се на кратким ваљкастим ногама. *Кум.*

ва̀љаст, -а, -о *ваљан, вредан.* — И ту се показаше ваљасти. *Мат.* Узбунише нам три ваљасте главе. *Нен. Љ.* Језик му змија, али памет му ваљаста. *Сек.*

ва̀љастан, -сна, -сно *в. ваљан (1).* — Нема ваљасног друга. *НП Вук.*

ва̀љатан, -тна, -тно *в. ваљан (1).* — Како је он у вијећу, у бојu ваљатан био! *М-И.* Момак је ... угледан ... можда ваљатнијега нема! *Јакш. Ђ.*

ва́љати, ва̑љам несврш. **1. а.** *котурати, котрљати обле или ваљкасте предмете*; исп. валити[2]. — Ум царује, а снага кладе ваља. *Н. посл. Вук.* **б.** *гурати, буркати, терати какву текућу или плиновиту, гасовиту масу.* — Вијуга се ... Дунав, ваљајући на моћним плећима ... ледене санте. *Ранк.* [Јужни ветар] од јутра до мрака ваља ниске и мутне облаке. *Ћос. Б.* Вихор стане да пламен ваља, гомила. *Марет.* фиг. Дуга љета шта их вријеме собом ваља. *Крањч. Стј.* Исток низ планину ваљао помрчину. *Рад. Д.* **в.** *полако, тешко помицати.* — Поче ваљати очима од једнога до другога. *Мат.* Ваља љепљиви отежали језик. *Божић.* фиг. Па с Новицом договоре ваља. *Март.* Ваљају неку крупну бригу у глави. *Андр. И.* **г.** *ваљати се (2г).* — Свет просто ваља улицама. *Сек.* **2.** *пустити да се котрља, лити.* — Тада стаде горке сузе ваљати. *Креш.* **3.** *притискајући ваљком што радити* **а.** *тањити, стањивати (метал, ковину); збијати, набијати, ступати, (сукно, чоху, длаку).* — Можемо га [злато] резати ножем, ваљати у плочице и извлачити у танке жице. *Кем.* Жуте им се гола стопала из мрког ваљаног сељачког сукна. *Петр. В.* **б.** *утискивати у земљу посијано семење.* **4.** *месећи давати (чему) ваљкаст или обао облик.* — Ваља мале лоптице. *Јак.* Љуштити у кухињи крумпире, ваљати кнедле. *Јонке.* **5.** *рушити, обарати, поваљивати.* — Па ти ваљај куле и чардаке. *НП Вук.* Што ме страшиш да ћеш ваљати манастир топом. *Љуб.* **6.** *полагати, поваљивати и закопавати у земљу грану лозе ради пресађивања.*

~ **се 1.** *лежећи котрљати се, котурати се, превртати се.* — Ваљају се по земљи као дјеца по постељи. *Неим.* **2. а.** *тећи у већим количинама (о текућинама, течностима).* — Мутан поток ваља се и пени. *Јакш.* Ђ. **б.** *сливати се.* — Сузе се полако ваљају низ њихова смежурана лица. *Вес.* **в.** *ширити се (о плиновитим, гасовитим творима, материјама).* — Небом се почеше ваљати сиви облаци. *Вес.* Магла се ваљала ... попут дима. *Донч.* Из кухиње ваљао се ... мирис јела. *Кум.* фиг. Његове мисли ваљају се тромо. *Крл.* Скандал се ваљао по улицама. *Петр. В.* **г.** *кретати се у маси у облику валова, таласа.* — Голема поворка људи ... ваљала се за њим. *Хорв.* Народ се ваљао цијелим путем ... према гробљу. *Бен.* **д.** *тешко, споро се кретати.* — Једва се ваљао с ноге на ногу. *Андр. И.*

Изр. нешто се иза брда ваља *спрема се нешто ненадано и неугодно*; ваљати се од смеха *грохотом се смејати*; ваљати се по блату, по праху *пасти на најниже гране, живети врло бедно.*

ва̀љати, -ām (дијал. ваља́дӗм) несврш. **1.** *вредети, бити вредан*; *стајати, имати вредност или цену.* — Нити ваљаде оно што писмо ни оно што платисмо. *Нен. Љ.* Два златна прстена, сваки ваља за десет градова. *НПХ.* Даће му свак више него што му роба ваља. *Радул.* **2. а.** *бити користан или добар за што, служити, бити од користи.* — Посао ти неће ваљати ако буде превише памети или превише срца. *Шен.* Не ваља [му] лево око. *Сек.* **б.** *бити у добром здравственом стању.* — Целе зиме нешто не ваљам ... осећам велики терет под грудима. *Ранк.* **3.** безл. *треба (требало је и сл.), потрвбно је, мора се.* — Ваљало је одма одједрити. *Војн.* Ваља ми похитати кући. *Глиш.*

Изр. душа ваља, душе ваља *додуше, заиста, уистину*; не ваља ти посао *лоше радиш*; та ти ваља *то си добро рекао*; то је како ваља *то је добро, достојно, долично*; то ваља главе *то вреди колико глава или живот*; ваља се покр. *мора се, ваља, обичај налаже.* — У много случајева ... [обичаји] се одржавају просто с тога што тако ваља (»ваља се«) или обратно: не ваља да буде (»не ваља се«). *Ђорђ.*

ваљӑ́штина ж *в. ваљаност.* — Ја ћу даривати лијепо какву који ваљаштину каже. *Март.* Та његова ваљаштина не годи механцији. *Ћор.*

ва̀љда *прил. за изрицање оправдане претпоставке: вероватно, можда.* — Ви ваљда

нећете рећи. *Шен.* Мислиш ваљда: ко шта ради — ја се само с њоме заносим. *Лаз. Л.*

ва̀ље и **ва̀ље** прил. покр. *одмах, сместа. Вук Рј.*

ваљѐвица ж покр. *торба упртњача, упрта. Вук Рј.*

ваљѐвчица ж *ваљевско коло.* — Узе свиралу и поче свирати »ваљевчицу«. *Вес.*

ваљѐнāк, -йка м покр. *стрм пут низ који се ваља дрво или камење. Реч. САНУ.*

ва̀љица ж *дем. од ваља.*

ва̀љкаст, -а, -о *који има облик ваљка, цилиндра, цилиндричан*; исп. ваљковит, ваљковаст. — Шанчани кош, овелик ваљкаст плетер напуњен земљом. *Шов.* Најпростија врста пећи је ваљкаста облика. *Батут.*

ва̀љкасто прил. *у облику ваљка, обло.* — Глава ваљкасто-шиљаста попут кукурузног клипа топила се у слатком смијешку. *Сим.*

ва̀љкати, -ām несврш. *дем. према ва́љати.* — Шушнуо би вјетар по плочнику руковети непометана сијена ваљкајући га у кололике купчиће. *В 1885.*

ва́љков, -а, -о *који припада ваљку*: ~ осовина.

ваљкòваст, -а, -о *в. ваљкаст. Вук Рј.*

ваљкòвит, -а, -о *в. ваљкаст. Вук Рј.*

ва̀љуга ж **1.** покр. *в. ваљак (2а). Вук Рј.* **2.** бот. *биљка из пор. главочика* Delphinium peregrinum. *Сим. Реч.*

Изр. в е л и к а (в е л а) ~ *чичак. Сим. Реч.*

ваљу́так, -тка м *в. валутак. Реч. САНУ.*

ва̀љушак, -шка м кув. *обао комадић изваљана теста, који се кува за јело.* — Човјек . . . мален и округао као ваљушак. *Јурк.* Говори . . . као да ваљушке има у губици. *Бен.*

ва̀љушаст, -а, -о *ваљкаст.* — Ох, то би био ученьак! — рече Лозар њишући се на кратким ваљушкастим ногама. *Кум.*

ва̀љушка ж (ген. мн. ва̀љушāкā) **а.** *в. ваљушак.* **б.** *кухињска справа којом се тесто ваља и развлачи, оклагија.*

ваљу́шкāње и **ва̀љушкāње** с *гл. им. од ваљушкати (се).*

ва̀љушкаст, -а, -о *обао, округласт.* — Мала женица . . . ваљушкаста као лопта од гумије. *Бег.*

ваљу́шкати и **ва̀љушкати,** -ām несврш. *дем. према ваља́ти.* — [Таласи] вијеком ваљушкају пијесак уз обалу. *Дражс.*

~ **се** *дем. према ваља́ти се.* — Морски пси . . . ваљушкају се обијесно по топлој површини. *Новак.* Ђока по земљи се ваљушка и не зна за овога света беду. *Радич.* [Крупни облаци] су се ваљушкали ниско над људима. *Гор.*

ва̀љушчић м *дем. од ваљушак.*

ва́љци, ва̀љāкā м мн. кув. *в. сарма.*

ва̀љчан, -а, -о *који се односи на ваљак; ваљкаст*: ~ цев.

ва̀љчић м *дем. од ваљак.* — Било је . . . игала, шкара и конаца намотана на дрвене ваљчиће. *Перк.*

вам енкл. *дат. од заменице ви.*

ва̄ма *дат., инстр. и лок. од заменице ви.*

ва̀мйлија и **ва̀мйља** ж покр. *в. фамилија.*

ва̀мпйр, -йра м **1. а.** празн. *по народном веровању мртвац који ноћу устаје из гроба, дави људе и сише им крв.* — Гледа вас као вампира. *Сек.* Говорили су. . . да је просјакиња већ давно мртва и да се претворила у вампира који му сише снагу. *Наз.* **б.** фиг. *човек који друге људе искоришћује, крвопија.* — Живот, видите, не би био тако одвратан да нема оваквих демонских вампира на свијету. *Крл.* **2.** зоол. *врста шишмиша* Vampyrus spectrum. *Терм. 4.* **3.** бот. *в. пупољица* Oenothera biennis. *Р-К Реч.*

вампи́рача ж бот. *в. кострика* Ruscus aculeatus. *Сим. Реч.*

вампирѝзам, -зма м *вјеровање у вампире.* — Појавише се виле, виљењаци, вјештице, вукодлаци, сатанизам и вампиризам. *Уј.*

вампи́рити, ва̀мпйрйм несврш. *појављивати се као вампир.* — Глоговина старца смири, па сад више не вампири. *Змај.*

~ **се** *претварати се у вампира.* — Кад пукне лопата над главом, вампири се колико ти воља, опет се не диже више из гроба. *Шапч.*

вампи́рица ж празн. *жена вампир.* — Ви сте, госпођице . . . гора . . . од вампирице, како без милости забадате у човјека. *Шен.*

вампи́ров, -а, -о *који припада вампиру.*

ва̀мпировати, -рујēм несврш. *бити вампир, деловати као вампир.* — Ej, Сава Савановићу, деведесет година вампирујеш и не оста без вечере као вечерас. *Глиш.*

ва̀мпировац, -бвца м бот. *в. кострика. Р-К Реч.*

ва̀мпйрскй, -ā, -ō *који се односи на вампире*: ~ поглед.

ва̀мпйрски прил. *као вампир, на начин вампира.* — Челичан се зуб задре и проби је вампирски кроз ребра и плућа према срцу. *Матош.*

ва̄н и **ва̄ни** прил. *в. вани.* — Уђосмо и разгледасмо на све стране трошну богомољу, а кад ван, узеше ме стари људи салијетати ради новчане помоћи. *Буд.* Одлази прозору . . . и расејано гледа ван. *Нуш.*

ван[1] предл. (с ген.) **1.** *за изузимање по месту*: *изван*. — Такве творнице . . . требало би градити сасвим ван људских насељења. *Батут*. Шетао се много ван вароши. *Ранк*. **2. а.** *за изузимање по садржају*: *осим, изузевши*. — Сада на њој [равници] не беше никога ван тихог летања одоцнелога лептира. *Шапч*. С Аном нисам ништа говорио ван обичних поздрава. *Лаз. Л*. **б.** (у прилошкој служби) *сем, осим*. — Врх тога не бијаше ништа у соби ван прости стол и четири столчића. *Шен*. И томе није било друге сврхе ван што ју је водила жеља да буде напредна. *Бал*.

Изр. ~ себе *неприсебан, избезумљен*; ~ спора *неоспорно, без сумње, свакако, сигурно*; ~ света *другачије него остали*; ~ закона *због своје кривице изопћен, искључен из друштва и у супротности с његовим нормама*.

ван[2] везн. *супротни*: *него, већ*. — Да је змија, у стијени би била, ван цвијели паша од Новога. *НП Вук*. Ал' та војска и топови бојни није пошла да хајдуке гања, ван сте пошли удрит на ћесара. *Март*.

ван- *као први део сложених придева означава да је нешто ван, изван онога што значи придев*: ванбрачни, ванпартијски, ванзаконски и сл.

ванба̀цитељ м покр. *онај којему је дужност да некога баца, избацује ван*. — Из куће душевности није могло бити ванбацитеља. *Уј*.

ванблòковскӣ, -ā, -ō *који је изван војно-политичких блокова, држава*.

ва̀нбра̀чан и **ва̀нбрачан**, -чна, -чно *који није озакоњен браком, који је рођен од родитеља невезаних браком*: ванбрачни муж, ванбрачна веза, ванбрачно дете.

ва̀нбра̀чно и **ва̀нбрачно** прил. *(из)ван брака, брачне везе. Р-К Реч*.

ва̀нбра̀чно̄ст и **ва̀нбрачно̄ст**, -ости ж *стање (из)ван брака, брачне везе. Р-К Реч*.

ва̀нвремен, -а, -о = ванвременски *који је (из)ван времена, који није везан за одређено време*. — Стајала сам, не знам да ли мало или дуго — јер ти тренуци су готово ванвремени. *Поп. Ј*.

ва̀нвремено̄ст, -ости ж *стање онога што је ванвремено*.

ва̀нвременскӣ, -ā, -ō = ванвремен. — Митови преточени помало у ванвременско битисање. *Б 1957*.

ва̀ндā̀л, -а́ла и **ва̀ндал**, -а м *човек који немилосрдно пустоши, уништава (према Вандалима, германском племену које је опустошило многе крајеве југозападне Европе)*.

вандалѝзам, -зма м *немилосрдно пустошење, разарање, уништавање*.

ва̀ндā̀лскӣ и **ва̀ндалскӣ**, -ā, -ō *који се односи на вандале*.

ва̀ндā̀лски и **ва̀ндалски** прил. *као вандал, на начин вандала*.

ванда́лство с *вандализам*.

ва̀ндровати и **ва̀ндровати**, -рујём несврш. нем. *путовати ради трговине; скитати се*. — Неки коњски зуб, и то ваљда од оног највећег штајерског коња на коме Крањци вандрују с еспапом по нашим варошима. *Срем*.

ва̀ндровац и **ва̀ндровац**, -бвца м *в. вандрокаш*. — Гле, већ стари знанци, гости твоји стижу [на чарду], видим сиромаха уморног вандровца. *Змај*. Сваки вандровац који зна браву сковати . . . иде . . . до Босфора. *Нен. Љ*.

ва̀ндро̀вка ж *пут, путовање ради трговине; скитња*. — Узе један мали дућанац, а Милоша пусти да оде мало преко у вандровку. *Срем*. Пустим . . . да ме . . . отац . . . у вандровку опреми. *Јурк*.

вандро̀вка̄ш, -а́ша м *в. вандрокаш*. — Ал' оно је вандровкаш, а није господин. *Срем*.

вандро̀ка̄ш, -а́ша м *скитница, луталица*. — Отерај зељова . . . Знаш да не трпи капуташе и обувене људе. Одмах мисли да је неки вандрокаш. *Срем*. Сад већ имам приличну праксу, као какав професионални скитница или вандрокаш. *Бат*.

вандрока́шев, -а, -о *који припада вандрокашу*.

вандро̀ка̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на вандрокаше*.

вандро̀ка̄шки прил. *као вандрокаш, на начин вандрокаша*.

ва̀ндроковати, -кујём несврш. *в. вандровати. Р-К Реч*.

ванѐвропскӣ, -ā, -ō *који је (из)ван Европе*. — Она [наша култура] је у многоме синтеза старих и нових, европских и ваневропских цивилизација. *Цвиј*.

ванза́коно прил. *в. ванза́конски*. — Већ је осамнаест дана како јој муж довео у кућу замену, ванзаконо наметнуо . . . милосницу. *Рад. Д*.

ванза́конскӣ, -ā, -ō *који није по закону, незаконит*: ~ средство, ~ влада.

ванза́конски прил. *(из)ван закона, противно закону, незаконито*.

ванзема̀љскӣ, -ā, -ō *неземаљски, нестваран*. — Он . . . изгледаше јој као ванземаљска појава. *Ранк*.

ва̀нземан, -мна, -мно *в. ванземаљски*. — Изгледô ј' кô неко ванземно створење. *Змај*.

ва̀ни прил. **а.** *напољу.* — Ноћ је вани слијепа, глуха. *Маж. Ил.* Испитивао [је] је ли она била вани. *Тур.* Кад се вани проспе месечина бела. *Панд.* **б.** покр. *ван, напоље.* — Кад умреш, изнијеће те вани као џак. *Вујач.* Мрзне се, пре но што стигне вани, све што би срце хтело рећ. *Мас.*

вани́ла и **ва̀нилија** ж шп. бот. *мирисава тропска биљка чији се плод употребљава као зачин* Vanilla planifolia. *Терм. 3.*

ваниλи́нка ж *пиће помешано с ванилијом.* — Капетан . . . је . . . процијенио ситуацију својим фиким . . . њухом: рум . . . ораховача . . . и ванилинка. *Јонке.*

вани́ља ж бот. *в. ванила.*

ва̀нка и **ва̀нка** прил. покр. *в. вани.* — Протјерала [је] усред ноћи ванка. *Шимун.* Дођох тако превесело ванка. *Радич.* Хоћу да видиш како је ванка. *Наз.* Ванка у продору дува јужина. *Тип.*

ва̀нкласни́, -а̄, -о̄ *који је (из)ван друштвених класа.* — У друштву које раздиру класне супротности не може ни бити никад ванкласне и наткласне идеологије. *Ант. 1.*

ва̀нкласно́ст, -ости ж *стање (из)ван друштвених класа, невезаност за одређену класу.* — Служе [се] појмом народности у смислу бескласности и ванкласности. *Р 1946.*

ва̀нкућни́, -а̄, -о̄ *који је (из)ван кућног живота. Р-К Реч.*

ваньу́дски, -а̄, -о̄ *који није људски, нељудски.* — Ове ваньудске, тајновите очи, ужасне, а уједно лијепе, непрестано су је проматрале. *Сим.*

ва̀нматеричны и **ва̀нматѐричны,** -а̄, -о̄ *који се догађа (из)ван матер(н)ице:* ~ трудноћа.

ванпартѝјац, -јца м *онај који је (из)ван комунистичке партије; онај који не припада ниједној партији.* — Ванпартијци ће тражити да га примимо. *Дав.*

ванпа̀ртѝјски, -а̄, -о̄ *који је (из)ван партије, који не припада ниједној политичкој партији, ванстраначки.*

ванпа̀ртијски прил. *као ванпартијац, на начин ванпартијаца.*

ва̀нпла̄нски, -а̄, -о̄ *који је (из)ван плана, који није предвиђен планом.* — Партијске организације треба да се боре . . . за производњу ванпланских предмета. *ПИ 1950.*

ва̀нповијесни, -а̄, -о̄ (ијек.) *који не припада повијести, који је (из)ван повијести.* — Толстоја није покретао аутономни, ванповијесни морал. *Р 1946.* Остварење је било ванповијесно. *Уј.*

ванпо́родични, -а̄, -о̄ *који не припада породици, који је (из)ван породице.* — Оне су примале посете . . . не увлачећи и њега у круг свога ванпородичног живота. *Петр. В.*

ванпри́родан, -дна, -дно *који није из природе, који не припада природи, који је (из)ван природе, неприродан.* — Ванприродно је оно што је боље или горе од онога што природа ствара и ради. *Кнеж. Б.* Ту дакле нема ништа мистично ни ванприродно. *НЧ.*

ванпро́сторан, -о̄рна, -о̄рно *који не припада простору, који није условљен простором, који је (из)ван утицаја простора.*

ва̀нредан и **ва̀нредан,** -дна, -дно **1.** *који је (из)ван уобичајеног реда, који није редован.* — То није била редовна скупштина, него ванредна. *Јов. С.* **2.** *особит, необичан; изврстан.* — Поджупан бијаше ванредан плесач. *Шен.* То је . . . доказ ванредне пажње. *Нех.*

Изр. ~ с т а њ е *в. уз стање (изр.).*

ва̀нредно и **ва̀нредно** прил. **1.** *на ванредан начин:* ~ студирати. **2.** *особито, нарочито, необично.* — Све се главе окренуше према вратима одакле је долазила . . . ванредно висока жена. *Кум.* Прочитао [је] све новине и знао све што је по свету, и . . . умео [је] то ванредно лепо и да каже. *Срем.*

ва̀нсветскӣ и **вансвѐтскӣ,** -а̄, -о̄, ијек. ва̀нсвјетскӣ и вансвјѐтскӣ *који је (из)ван света, који не припада свету; нереалан.* — И страсти, и новац, и рад Јевреја гута молох, нешто невидљиво и вансветско. *Сек.*

ва̀нсвјетскӣ и **вансвјѐтскӣ,** -а̄, -о̄, ек. ва̀нсветскӣ и вансвѐтскӣ.

ва̀нсебан, -бна, -бно *који је (из)ван себе, који није присебан.* — Она је ударила по лептирици таком вансебном кретњом да је руком разбила један тањур. *Крл.* Очи су јој биле . . . вансебне, као луђачке. *Сим.*

ва̀нсебно прил. *на вансебан начин, неприсебно.* — Ударају као омамљени, бијесно и вансебно. *Крл.*

ва̀нсебно́ст, -ости ж *стање у којем је ко (из)ван себе, неприсебност.* — У . . . селу сремском . . . се у празничне дане лудо певало . . . и од вансебности из револвера праскало. *Маш.*

ва̀нстечājни, -а̄, -о̄ *који је (из)ван стечаја:* ~ поравнање, ~ потраживалац.

ва̀нстраначкӣ, -а̄, -о̄ *који је (из)ван политичких странака, ванпартијски.*

ва̀нстранāштво с *стање (из)ван везе са каквом политичком странком. Р-К Реч.*

ва̀нсудскӣ, -а̄, -о̄ *који се врши (из)ван суда, који не припада суду.* — Велики број судија запослен је . . . и на разним вансудским пословима. *Арх. 1953.*

ваню́ста̄вни, -а̄, -о̄ *који је (из)ван устава, који није у складу са уставом.* — Једни мисле

да ускратом буџета од стране парламента настаје ванустивно стање. *Мј. 1936.*

ва̀нцага ж нем. покр. **1.** *широка брадва.* — Ја само кад се наљутим ... лети од мене псовка ... као иверје од ванцаге. *Срем.* Када је бал, ма ванцаге падале, иде у Пешту. *Игњ.* **2.** *битанга, пробисвет.* — »Та шта ме гурате« — говораше он. »Нисам ја ћошак, да се о мене чеше свака ванцага!« *Шапч.*

ва̀ншколскӣ и **ва̀ншколскӣ,** -ā, -ō *који је (из)ван школе, који нема везе са школом*: ~ време, ~ рад.

ва̀њкуш м мац. *в. јастук.* — Сада хоће, ето, да ја сједнем на ... даску без икаква јастука и вањкуша. *Вел.* Ја сам гњу под вањкуш метала. *НПХ.*

ва̀њкушац, -шца м *дем. од вањкуш.* — Пуно [лице] ко два вањкушца на божјем олтару. *Шен.*

ва̀њкушић м *дем. од вањкуш.*

ва̀њкушница ж *навлака за вањкуш, јастучница.*

ва̀њскӣ и **ва̀њскӣ,** -ā, -ō *који је (из)ван нечега, спољни; иностран*: ~ политика, ~ трговина, министарство вањских послова.

вањскополѝтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на вањску политику.* — Све ... клевеће ... како ... вањскополитичког смјера нема. *Крл.*

ва̀њштина и **вањштѝна** ж *вањска страна, спољашност.* — Вањштину ћу ... преличити златом да се сваком свиди. *Јур.*

ва̀она и **ваò на** ж *део точка на воденици или ваљарици.* — Прође поред ваона, које су се равномерно и лепо дизале и спуштале у воду. *Ћос. Д.*

ва̀пај м **а.** *израз тешкога људскога бола; јаук.* — Ко болан вапај људске беде слушам ... издалека. *Јакш. М.* Комадић земље са кога се дижу ... несретни људски вапаји. *Мар.* То је све непрестан вапај моје молитве. *Кост. Л.* Данас ... слушам исте молбе, жалбе, очајне вапаје за помоћ. *Пав.* **б.** *велика жудња за чим.* — Он је успео да изрази ... онај трајни и никад неугасиви вапај за нечим лепшим и племенитијим. *Пол. 1957.* Протест у којем је био вапај за слободом. *Бел.*

ва̀пајнӣ, -ā, -ō *који је пун вапаја, вапијући.* — Пратећи трагичне и вапајне песме јеврејског богослужења стајали су Ненадови другови. *Чипл.*

вапѝјати, -ā̀м некњиж. *в. вапити.* — И придржʼ рибу у нашем мору — вапијао вођ. *Кос.*

ва̀пијӯћӣ и **ва̀пијӯћӣ,** -ā, -ē *који вапије.* — А не чујеш ли зар из тамнице мог бедног сина вапијући глас? *Кост. Л.*

Изр. у небо вапијући *силно неправедан, који тражи одмазду*; глас вапијућег у пустињи *узалудан вапај.*

ва̀пити, -ијēм и **ва́пити,** -ӣм несврш. **а.** *преклињати, преклињући молити.* — Вапијемо до пријестоља нека буде ред, нека буде закон тврд. *Шен.* У киши суза вапију и траже. *Панд.* **б.** *жудети за чим или што.* — Мир ... вапе наши зеленi брегови ... мир вапију села и градови. *Ђон.* **в.** *тужити.* — После ... разлаза [Офелије и Хамлета] ... она вапије над њиховом заједничком судбином. *Панд.*

ва̀пка ж *вабак, вабац.* — Ви сте ловац на милијуне. Да бисте их уловили, употребите замке, вапке и лепак. *Јов. Ј.* Чудновато да препелице још не иду на вапку. *Шов.*

ва̀пнāр, -а́ра м *онај који производи или продаје вапно, кречар.* — Испред ... врата чекали су ... неплаћени вапнари. *Гор.*

ва̀пнара ж *место где се прави вапно, кречана.* — [Креч] производи се код нас по многобројним вапнарама. *ЕГ.*

ва̀пнац м заст. *в. вапненац.* — Као градиво за кућу употребљује се камен (нарочито пешчаник, вапнац). *Батут.*

ва̀пнен, -а, -о *који има у себи вапна, кречни.*

ва̀пненаст, -а, -о *који има у себи вапненца.* — Њихово је тијело ... само извана заштићено вапненастом љуштуром. *Финк.*

вапне́нац, -нца и **ва̀пненац,** -ēнца м мин. *стена састављена од калцијум карбоната и других примеса; служи за добијање вапна, креча, кречњак.*

ва̀пненачкӣ, -ā, -ō *који је од вапненца*: ~ горје.

ва̀пненица ж **а.** *јама или пећ у којој се пали вапно, кречана.* — Кречари [су] ... крчили камен, трпајући га у вапненице. *Гор.* **б.** *камен од којега се прави вапно. И-Б Рј.*

вапне́нчев, -а, -о *који припада вапненцу, који постаје од вапненца.* — Полијемо ли вапненчев прах соном киселином ... отапа се шумећи. *Туђ.*

вапнѐњāк, -а́ка м *вапненац.* — При развитку вапнењака судјеловале [су] фораминифере, па је он пун остатака њихових вапнених љуштурица. *Туђ.*

вапнѐњача ж *стена састављена од вапненца.*

ва̀пнењāчкӣ, -ā, -ō *који припада вапњаку, који потиче од вапњака.*

ва́пнити, -ӣм и ва̀пнӣм несврш. *белити или мазати вапном, кречити. Бен. Рј.*

ва́пно с *материја, твар беле боје која се добива паљењем вапненца; раствор од такве материје, креч.*

Изр. ж и в о ~ *производ који се добива печењем вапненца*; г а ш е н о ~ *производ који се добива спајањем живог вапна с водом.*

вапнòвит, -а, -о *који има у себи вапна*: ~ земљиште.

ва́пњење с *гл. им. од вапнити.*

вàпо̄р, -óра м тал. покр. *брод на пару, параброд.* — Ој вапоре, вози јање моје, вози ми га, не потопи ми га. *Михољ.* Сутра рано седосмо на вапор. *Шапч.*

вапоризáција ж лат. **1.** *испаривање, претварање текућине, течности у пару.* **2.** мед. *заустављање крварења наглим загревањем помоћу паре. Кл. Рј.*

вапòрић м *дем. од вапор.*

вáр м и ж **а.** *јака јара у којој се железо вари.* — Из вара клепати што. *Вук Рј.* **б.** *жега, припека, врућина.* — У вар од дневи, а то је негде после подне када се све у равници . . . умири. *Ђур.* фиг. *страст, ватреност.* — Прошла ју је вар (рече се за жену која је у годинама већ превалила). *Вук Рј.*

вáра ж покр. *в. варица (1). Вук Рј.*

вáрав, -а, -о *варљив.* — Мочвара [је] варава као срце људско. *Маж. Ф.* Пандора . . . затвори кутију, али је у њој остала само варава нада. *Пов. 1.*

вáравац, -āвца м зоол. *врста рибе, укљева* Alburnus lucidus.

вáравōст, -ости ж *особина онога што је вараво, варљивост.* — Скоро схвати варавост свих тих илузија. *Ђал.*

вàраговати, -гујēм несврш. мађ. *стругати излужену кожу. Вук Рј.*

вáрак, -рка, -рко покр. *који се лако и брзо вари.* — И крклjају ребра у варком тачканцу. *Кош.*

вàрак[1], -а и вáрка м тур. **1.** *танак листић злата или сребра који се употребљава за украс.* — Трећи међу ведро огледало и сувише варак на бешику. *НПХ.* Да је г. Пера . . . имао вешто око да разазна чисто злато од лажна варка . . . ишчезла би слика Шацина из Јулина срца. *Срем.* **2.** *лажни сјај.* — фиг. Лаза Костић . . . нашао је у њему свога судију који му је једним потезом руке скинуо сав варак који је заслепљивао свет. *Скерл.*

вàрак[2], вáрка м *варка, превара.* — У ње није било . . . никакве лажи, никаквог варка. *Глиш.*

варàкалица ж *женска особа која варака.*

варàкало м и с *онај који варака, врда.*

варàкање с *гл. им. од варакати (се).*

варàкати, -ām несврш. и уч. **1.** *у мањој мери варати, заваравати; врдати.* — Увела усидјелица варака личилом свијет. *Шен.* Кад они пију и ја с њима . . . ал' кад се дубље уђе, а ја варакам. *Игњ.* **2.** *варајући узмицати да се избегне додир с ким, скретати час овамо, час онамо.* — Ослободио нејаке вочиће који [су] . . . узнемирено коловозом варакали. *Рад. Д.* фиг. Дио нашег још колебљивог свијета . . . мисли да се с Нијемцима може некако варакати. *Чол.*

~ **се** *варакати (2).* — Ево нам шуме за леђима . . . па . . . варакаћемо се, бранити се. *Ћоп.*

варакла̀исати и **вараклѐисати,** -ишēм сврш. и несврш. тур. *превући, превлачити варком*[1]. — фиг. Имао [је] његово варакла-исано господство са његовом оскудицом мере и рачуна. *Јов. С.* Има и вараклеисане љепоте. *Јурк.*

варàкли прид. непром. тур. *обложен вараком.* — Липа Мара лишће умивала бистром водом, варакли-сафуном. *НПХ.*

варàкнути, вàракнēм *сврш. према варакати (2).* — Ја варакнем управљачем десно, лијево. *Десн.* Ча-Мојсило варакну очима од онога па по народу. *Вукић.*

вáралац, -аоца м (ген. мн. вáралāцā) *онај који вара, варалица.* — Варалац си ти! *Кост. Л.*

вáралачки прил. *као што чини варалац, на начин вараоца.* — Ненаплаћен зар худ остатак тај да варалачки ја му закинем? *Кост. Л.*

вáралаштво с *својство вараоца.* — Познао је и калуђерство у другим земљама . . . као и лукавство и варалаштво појединих божјих слугу. *Прод.*

вáралица м и ж **1.** *особа која вара.* — Ма су Турци варалице старе, на вјеру су њега преварили. *НП Вук.* Зар је он . . . одговоран што је људско друштво састављено од крвоклетника, варалица на картама? *Крл.* **2.** мн. *лажни болови при порођају. Р-К Реч.*

вáраличин, -а, -о *који припада варалици.*

вáраличкӣ, -ā, -ō *који је као у варалице.* — Сети се крвавог бележника у коме си ти писао твојом вараличком руком! *Грол.*

варàиција и **вàрāнција** ж нар. *превара, варка; подвала.* — По каквим сам смицалицама, лукавштинама и варанцијама ја доспио овамо. *Вел.* Чујеш, да ми њему придигнемо оне паре, свакако их је варанцијом и зарадио. *Ћоп.*

вáрање с *гл. им. од варати (се).*

вáрати, -ām несврш. **1.** *чинити превару, обмањивати, доводити у заблуду кога.* — Приметио је да мама и тата варају у његову

корист *Петр. В.* Чончинка чара и вара. *Шен.* Болна, преболна ... варала [је] и себе и друге здрављем и издржљивошћу својом. *Вес.* Марко мисли да га ухо вара. *Наз.* **2.** *бити неверан у браку.* — Жене ... варају и кад су најзаљубљеније. *Дуч.*

~ **се** *бити у заблуди, погрешно судити о чему.* — Научни испитивачи ... варали [су се] у оценама. *Цвиј.*

вӑрвар и **вàрвар** м *в. варварин.*

варварӣзам, -зма м грч. = барбаризам **1.** *стил, страна реч (или израз) место домаће у говору или у писању.* **2.** *в. варварство.*

варвàризовати, -зујём сврш. и несврш. *(у)чинити варвар(ин)ом.*

~ **се** *поста(ја)ти варвар(ин)ом.*

вӑрварин и **вàрварин** м (мн. вӑрвари и вàрвари) = барбарин **1.** *груб, некултуран човек, дивљак.* — Опет испољи све своје ружне, простачке особине једнога грубијана ... варварина. *Вас.* **2.** ист. *странац, туђинац.*

вӑрвӑрка и **вàрвӑрка** ж *женска особа варвар(ин).* — Гледао је сада у њој варварку. *Наз.*

вӑрварскӣ и **вàрварскӣ,** -ā, -ō *који се односи на варваре; суров, дивљачки.* — Многи су људи платили главом свој отпор Милошу, а неки су били изложени варварској казни одсецања руку и врхова језика. *Прод.*

вӑрварски и **вàрварски** прил. *као варвар(ин); грубо, дивљачки.*

варва́рство с **1.** *варварско поступање, суровост, дивљаштво.* — Требало је да наш народ уложи протест против тог варварства у турској царевини. *Дом.* **2.** ист. *други од два периода у развитку првобитног људског друштва.*

вàргӑњ, -а́ња м бот. *гљива за јело* Boletus edulis. *Терм. 3.*

вӑрда и **вӑрда** узв. тал. покр. *на опрез, пази.* — Појуриште кола ... вичући »варда« свету, који прсну на све стране. *Срем.*

вàрдāк, -а́ка м *в. бардак.* — Справља мајка што је за јунака, и ставља му један вардак вина. *НПХ.*

вàрдања ж покр. *вика, ларма.* — Као да није достајала дојакошња вашарска вардања. *Цар Е.*

вардáрац, -рца м *ветар који дува долином Вардара.*

вӑрдати, -ӑм несврш. тал. *пазити, чувати се, бити на опрезу.* — Оп! Вардај ... држ' десно ..,. браћо, склањајте се! *Рад. Д.*

вàрдати, -ӑм несврш. покр. *стварати буку, неред, лупати.* — Ни стопе ни тражине око цркве, као да није ни чепала, камоли вардала људска нога. *Љуб.*

вàревина ж *вареника (1). Вук Рј.*

вàрēвнӣ, -ā, -ō покр. само у изразу: ~ сир *сир од посног, обраног млека. Реч. САНУ.*

варѐнӣк, -ика м *прокувано и зачињено пиће (вино или ракија).* — Вареник је код нас топло, а зачињено вино. *Батут.*

варѐника ж **1. а.** *варено, кувано млеко.* — Спусти на под ... лонац пун вруће варенике. *Божић.* **б.** покр. *свако слатко млеко. Вук Рј.* **2.** *вареник.* — Чича је сркутао медњану варенику. *Реч. САНУ.*

варѐница ж *вареник.* — Она донесе чашу хладне вишњеве варенице. *Моск.*

варѐничӑр м покр. *онај који продаје варенику, млекар. И-Б Рј.*

варѐничарица ж **1.** *женска особа која продаје варенику. И-Б Рј.* **2.** *колач начињен с млеком. И-Б Рј.*

варѐњака ж покр. *тиква која се може варити за јело. Вук Рј.*

вӑрсӣје с *гл. им. од варити.*

варе́ње с *варено, кувано јело. Вук Рј.*

вàрзило с *црвена боја која се добија из коре тропског дрвета.* — Свуда се осећа мирис варзила и чисто гледате како се деца окупила око мајке па гледају како она шара јаја. *Дом.*

вӑрӣво с **1.** *кувано поврће.* — Од средстава за исхрану ... имају нарочито варива беланчевине у облику легумина. *Батут.* Сад ће твоје масти и варива одмах за динар поскупити. *Шен.* **2.** *варење, кување;* фиг. *узбуђење.* — Па се узалуд мучи шта да јој каже, каквим речима да проспе пред њу оно вариво у срцу своме. *Лаз. Л.*

вӑријабӣлан, -лна, -лно лат. *променљив.* — Бит ће ... планиран и варијабилни део платног фонда. *Комун. 1951.*

варијабилӣтēт, -е́та м *в. варијабилност.*

варијабӣлнōст, -ости ж *променљивост.*

варијáбла ж мат. *променљива величина. Алг. 1.*

варӣјант м *в. варијанта.* — Од две песме има још један краћи варијант. *НП Вук.*

варијàнта ж лат. *један од облика у којима се јавља исти основни садржај, један од начина решавања истог проблема.* — Све је то већ ... боље написано у прошлости у различним варијантама. *Крл.* Отварање [у шаху] обично има своју главну варијанту, споредне варијанте као и гамбитну варијанту. *Шах. 2.*

варијáција ж лат. *одступање, одвајање од чега већ утврђеног, постављеног, одступање од исте теме.* — Значајна је за Ветрановића и његова склоност за више варијација

на исту тему. *Комб.* Човек ... наслеђује и велики број индивидуалних склоности које дозвољавају велике варијације у развоју. *Пед.*

варијѐтē, -èа м фр. *позорница лаке музике и различитог забавног програма; ноћни локал с таквим програмом.*

варијѐтēт, -éта м лат. *различан облик, подврста.*

варијѐтеткињa ж = варијеткиња *плесачица у варијетеу. Прав.*

варијѐтēтскӣ, -ā, -ō = варијетски *који се односи на варијете.* — Био је то варијететски умјетник, салонски комичар. *Јонке.*

варӣјеткињa ж = варијететкиња.

варӣјетскӣ, -ā, -ō = варијететски.

вàрилац, -иоца м (ген. мн. вàрилāцā) *онај који вари ковине, метале, заваривач.*

вàрилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на варioце.*

варӣоле, -блā ж мн. лат. мед. *в. велике богиње, уз богиње (изр.).*

варӣрāње с *гл. им. од варирати.*

варӣрати, вàрӣрām несврш. лат. **а.** *разликовати се, јављати се у различитим облицима.* — Сеоска уметност није свуда једнака, већ локално варира. *Ђорђ.* **б.** *различно мењати облике.* — Сате и сате варира тоскански пејзаж неколико форма боја. *Бат.* Сремац [смијешну црту у карактеру] не уништава ... већ је варира. *КН 1960.*

вàрити, вàрӣм несврш. **1.** *кувати, готовити.* — Погледао би у лонац у коме се варио купус. *Ћоп.* **2.** *пробављати (храну у желуцу).* — Ја брзо варим ... Код мене никад богзна шта не остане у желуцу. *Вин.* **3.** *спајати ковине, метале помоћу пламена.*

вàриħак м *дрвени суд за жито; житна мера.* — Ваљало би новац мјерити као жито на вариħаке. *Тип.*

вàрица ж **1.** *жито што се вари на Варинdан, дан св. Варваре. Вук Рј.* **2.** фиг. *гомила људи.* — Иза оваквих је наступала многобројна шарена сељачка варица ... жељна пљачке. *Ћоп.*

вàрјача ж *дрвена жлица, кашика којом се меша или граби оно што се вари.* — Скиде гвоздењак с ватре, дограби дубоком варјачом неколико комада меса из њега. *Јакш. Ђ.* Захватају се [комади] са двије големе варјаче. *Вел.*

вàрка¹ ж *превара, химба; обмана.* — Добро си смислио варку. *Шен.* Дјевојка се примаче да се увјери да то није варка. *Вуј.*

Изр. оптичка ~ *појава при којој око види неке односе на слици друкчије него што су уистину.*

вàрка² ж мај. **1.** *реп у рибе.* — Ако ова риба на асталу — рече и показа на варку од сома — што проговори, то ће се и од мене чути. *Срем.* **2.** шаљ. *стражњи део тела, стражњица (нарочито у жене). Вук Рј.* **3.** заст. *стражњи крај лађе, крма. Вук Рј.*

вàркав, -а, -о *који варка, варљив.* — Није ли то све само нада, осјећај шупљикав и јаукљиво варкав? *Божић.*

вàркаңџија м покр. *варалица.* — Ал' је Марко варкаңџија стара. *НП Вук.*

вàркāње с *гл. им. од варкати (се).*

вàркати, -ām несврш. *дем. према варати.* — Махну неколико пута њом [јабуком] као да варка, па је онда пусти. *Вес.* Ил' си дошла злурадице да ме варкаш? *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *дем. према варати се.* — Ал' се бака варка наопако. *Март.* **2.** уз. повр. *вребати се.* — Онолико смо се варкали и мамкали, само да би један другога ухватили на делу. *Богдан.*

вàрљив, -а, -о **1.** *који вара, који обмањује.* — Гледаше у плаво небо, а варљиве мисли однеше га далеко, далеко. *Шапч.* Томе изражају не треба вјеровати јер је сасвим варљив. *Пав.* **2.** *променљив, несталан.* — Варљиво априлско вријеме брзо се промијенило. *Чол.*

вàрљиво прил. *на варљив начин.*

вàрљивōст, -ости ж *особина, својство онога што је варљиво.* — Крута збиља ... подсјећа на варљивост ... слика које испреда разиграна машта. *Чол.* Сузе сина разметног ... у ствари су само лирске рефлексије о варљивости ужитака. *Барац.*

вàрмеђа ж мај. варв. ист. = вармеђија *жупанија; жупанијски уред.* — Та не може кћи првога немеша у овој вармеђи злочеста бити! *Јакш. Ђ.* Нижи чиновници, један из магистрата, један из вармеђе. *Петр. В.*

вармѐђāш, -áша м *онај који ради у вармеђском уреду.* — Његова је породица велика: све сами нотароши и вармеђаши. *Срем.*

вармѐђија ж = вармеђа. — То је тврдоглава гадура, какве нема у цијелој вармеђији. *Матош.* У вријеме старе вармеђије није био у жупанијској служби. *Ђал.*

вармѐђијскӣ, -ā, -ō *који се односи на вармеђију.* — Свака рестаурација, било краљевска, било вармеђијска, почастила би их којим избором. *Ђал.*

вармѐђинскӣ, -ā, -ō *в. вармеђијски.* — По тим везама брзо се успео до части вармеђинског суца. *Новак.*

вàрмеħкӣ, -ā, -ō *који се односи на вармеђу.*

вàрница¹ ж **1.** *усијани делић материје који искаче из ватре или из предмета након ударца о што тврдо, искра.* — На све стране просу се дажд живих варница. *Шен.* фиг.

Из очију му стадоше сипати варнице. *Ком.* Речи којима праћаше тај свој посао беху варнице ума које прскаху при сваком удару његова длета. *Мил.* **2.** ел. *светлост која настаје при електричном пражњењу.* — Франклин је покушавао ... да електрицитет из облака привуче и добије тако јаке варнице. *БК 1906.* **3.** мн. *севање пред очима од удараца по глави, светлаци.* — Кад те ударим, сијевнуће ти варнице испред очију. *И-Б Рј.* **4.** фиг. **а.** *увреда.* — Не одговара му се на прву Ђорђеву варницу. *Ђос. Д.* **б.** *жива, ватрена особа.* — То ти је била женска као жива ватра: поскочна, брза, права варница. *Ђоп.*

ва́рница² ж *каца укопана у земљу у којој опанчари луже коже. Вук Рј.*

ва́рничав, -а, -о *који просипа варнице.* — Обасјава све око себе ... и варничаве ... возове који јуре као стријеле. *Ђон.* фиг. Живахне ... Талијанке са варничавим очима кидају се од смијеха. *Ђон.* Болничарка се давно изгубила, само ми се учинило да се чуо иза прозора њен варничав смијех. *Вуј.*

ва́рничёње с *гл. им. од варничити.*

ва́рничити, -им несврш. *бацати, испуштати варнице.*

ва́рничица ж *дем. од варница.* — Варничице врцају под мојим цокулама. *Јел.*

ва̀рнути, ва̀рнём *свршен. према варати, варакнути.* — Држ' се, аго, немој варнут, аго. *Март.*

ва̀рњача ж покр. *в. варјача.* — Стоји велики казан уз који стоји стари мула Хасан ... с великом варњачом у руци. *О-А.*

ва̀рӧван, -ӧвна, -ӧвно *за који се везује неко веровање, који се празнује, светкује*: варовни дани. — Зачетак тога друговања прима пресјај опасивања младог јунака варовним мачем. *Сур.*

ва̀ровање с *гл. им. од варовати (се).*

ва̀ровати, -рујём несврш. **1.** *чувати, пазити.* — Ал' варујте за потребе главе, без притуге не срћите лудо. *Март.* **2.** *празновати, светковати; не радити у неке радне дане због празноверја.*

~ се *чувати се, бити на опрезу.* — Варујући се окрутничку бијесу, а надајући спасовну удесу. *Март.*

ва́ровдан м *варовни дан.* — Понедељак добар дан, а уторак варовдан. *НП Вук.*

варӧвит, -а, -о покр. *који вара, варљив.*

варӧвнйк, -йка м покр. *кречни камен од којега се прави креч, вапно.*

варо́вница ж покр. *в. варница¹ (1).* — Нађе драги камен... из којега сијевају варовнице као из ужарене мазије гвожђа кад је ковач млати. *Љуб.*

ва́рош и **ва̂рош** м и ж мац. *насеље у коме станују грађани, занатлије и трговци и где се налазе различити уреди и установе, град.*

ва̀рошанин и **ва̂рошанин** м (мн. ва̀рошани и ва̀рошани) *човек из вароша, вароши.* — Дуге зимске ноћи прекраћују сељаци као и варошани. *Вес.* Становници тога мјестанца ... радо се називају варошани. *Јурк.*

ва̀рошанка и **ва̂рошанка** ж *женска особа из вароша, вароши.*

ва̀рошанче и **ва̂рошанче,** -ета с *дем. од варошанин, млад варошанин.* — Кује коња Туре варошанче у бијелу шехер-Подгорицу. *НП Вук.*

варӧшић м *варошица.* — Скоро окомито ломила се клисура над малим варошићем. *Бег.*

варӧшица и **ва̂рошица** ж *дем. од варош; мала варош.* — Његова је кућа била предзадња на оном крилу варошице. *Наз.*

ва̀рошйште и **ва̂рошйште** с *земљиште где се некада налазила варош, стари део вароши.* — У српској вароши [у Шапцу] или на варошишту [Ћурчија] пободе на сокаку барјак у земљу. *Вук.*

ва̀рошка ж *в. варошанка.* — Она [млада] стоји онде ... наместила се, море, ко каква варошка, па кад погледи, а она пресече оком. *Вес.*

ва̀рошкӣ и **ва̂рошкӣ,** -ā, -ō *који се односи на варош.* — Са завишњу [је] гледала кад варошке учитељице иду са децом. *Ранк.*

ва̀рошки и **ва̂рошки** прил. *као у вароши, на варошки начин.* — Човјек је овај био млад и по варошки лијепо обучен. *Вук.* Провео је две године у чаршији, научио да говори по варошки. *Дом.*

ва̀рошкиња и **ва̂рошкиња** ж *варошанка.* — Намастирчанске дјевојке не уздишу као варошкиње у прољеће. *Шимун.* Ја сам мислила да госпођице могу бити само варошкиње које говоре француски. *М 1867.*

варӧшлија м *в. варошанин.* — То је био тип нашега ... варошлије. *Петр. В.*

ва̀рошчӣд и **ва̂рошчӣд** ж *зб. им. од варошче. Вук Рј.*

ва̀рошче и **ва̂рошче,** -ета с *млада особа из вароша, вароши.* — Оставио [сам] једно варошче тамо [у Београду] ... као горска вила! *Ранк.*

варӯкав, -а, -о *који варука, варљив.* — У сликарници она мука сва варукави зар беше само глум. *Кост. Л.*

варӯкати, -ām несврш. покр. *дем. од варати.* — На част им њихова људскота и

углађеност којима људе боље варукају. *Љуб.*

вас (енкл.) и **ва̑с** *ген. и акуз. од заменице ви.*

ва̑с зам. и прид. арх. *в. сав.* — Скоро ће пасти мрак на вас свијет. *Матош.* Нагнуо се вас на једну страну. *Андр. И.*

васѐлена ж цсл. = васељена *васиона, свемир.* — [Наука је] стигла да још невидљивим световима у васељени места обележи. *Панч.* И њина пјесма васељену лиже. *Кам.*

васѐленӣ, -ā, -ō *в. васељенски.* — У бескрајном простору од земље до васељеног неба. *Дук.*

васѐљена ж = васељена. — Створио је [црни анђео] човјека, нашу земљу и читаву васељену. *Наз.* Од запада као да се неко грдно, велико црно крило поче надносити над васељену. *Лаз. Л.*

васѐљенӣ, -ā, -ō *в. васељенски.* — По свој земљи отиде глас њихов и на крај васељеног свијета ријечи њихове. *Дан.*

васѐљенин, -а, -о *који припада васељени.* — Да ли смо бар приближно појмили . . . бесконачност васељенину. *Ком.*

васѐљёнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на васељену, васионски, свемирски.* **2.** *који обухвата сав насељени свет.* **3.** црквен. *који се односи на сву православну цркву*: ~ патријарх, ~ сабор.

ва̑сер-ва́га ж нем. варв. *справа којом се утврђује да ли је неки правац или нека плоха водоравна, хоризонтална, либела.*

ва̑серица ж нем. варв. *земичка водом замешена.* — [Из стелаже струји] мирис старих васерица. *Крл.*

васѝлика ж *в. базилика.*

васѝлица ж покр. = василица *колач који се по обичају меси на Василијевдан (Нову годину).* — Лепо прија вино после василица. *Змај.*

васѝљак, -љка м бот. *зељаста биљка из пор. главочика* Centaurea jacea. *Сим. Реч.*

васѝљена ж цсл. *в. васељена.*

васѝљенӣ и **васѝљёнскӣ,** -ā, -ō *в. васељенски.*

васѝлица ж = василица. *Вук Рј.*

васи̏она ж *сав свемирски простор, свемир*; исп. васељена. — Гдје младост, гдје је срећа моја! Нестало их у васиони. *Коз. Ј.* Сукљајчић дима . . . губио се у васиони. *Десн.* Сад нам је пучина цела васиона. *Стан.*

васи̏онӣ, -ā, -ō **1.** *в. васионски.* — Полети у празан васиони простор према сунцу. *Грол.* Земља граничи овдје с васионим небом. *Уј.* **2.** *в. васељенски* (*2*). — Отиде по свој земљи глас њихов и по крајевима васионог свијета ријечи њихове. *Вук.*

васи̏онскӣ, -ā, -ō *који се односи на васиону, свемирски.* — Бруно прокламује бесконачност васионских светова. *Петрон.* Спавало се дубоко и слатко . . . у ваздуху прожетом оштром васионском хладноћом. *Лал.*

ва̑сколик, -а, -о *в. савколик, свеколик.* — Покрај ње се крве народи и гуше, пропадају царства, свет васколик цвили. *Рак.* Васколики обитавани и познати свет . . . нема за . . . Цема прибежишта. *Андр. И.*

Ва̀скрс м цсл. *Ускрс (хришћански благдан, празник када је по хришћанском вероваљу, Исус Христос ускрснуо, васкрснуо).*

ва̀скрс м цсл. *ускрснуће*; фиг. *ослобођење; препород.* — И сваки ће народ дан свога васкрса славити. *Јакш. Ђ.* Она [наша стара култура] дала [је] подстицај . . . књижевности нашој да спреми наш народ и његове синове за прави државни и духовни васкрс. *Бел.*

васкрса́ва̄ње с *гл. им. од васкрсавати.*

васкрса́вати, -кр̀са̄вам *несврш. према васкрснути.*

Васкр̀сење с цсл. *в. Васкрс.*

Васкрсе́ње с *в. Васкрс.*

васкрсе́ње с *в. васкрс.*

ва̀скрснӣ, -ā, -ō *који се односи на Васкрс и на васкрс, ускрсни.*

ва̀скрснути, -нём свршен.; исп. ускрснути **а.** непрел. *повратити се у живот, оживети.* — Исус умрије и васкрсе. *Вук.* Деца га [деду] гледају као да је васкрсао из мртвих. *Макс.* **б.** прел. *подићи из мртвих, оживити; обновити.* — Васкрснути стару задругу не може данас нико. *Мил.*

васкрснӯће с *в. васкрс.*

ва̀скрсовати, -сујём свршен. и несврш. *прославити, прослављати, светковати Васкрс, Ускрс, ускрсовати. Вук Рј.*

васкршава́ти, -кр̀ша̄вам несврш. *в. васкрсавати.* — Ударима моје лире будио сам бедног роба и слободу васкршавô из мрачнога њеног гроба. *Ил.*

ва̀скршњӣ, -ā, -ē *в. васкрсни.* — Црвен у лицу као васкршње јаје. *Ћор.*

ва̀слава ж покр. *молитва која се чита о слави у којој се често говори: »ва славу и част тога и тога светога.* — Кад ваславу заче да говори, скочи Турчин. *НП Вук.*

васлѐђен м тур. бот. покр. *в. босиљак. Вук Рј.*

ва̑смӣр м *в. свемир.* — Брунов дух се земљи оте и у васмира безмјерје се баци. *Марк. Ф.* Васмир ти нам откри. *Уј.*

васпита́ва̄ње с *гл. им. од васпитавати.*

васпита́вати, -пӣта̄вам *несврш. према васпитати.*

~ **се** *несврш. према васпитати се.*

васпи̏талиште с *васпитни, одгојни завод, одгајалиште. Деан. Рј.*

ва̀спӣтан и ва̀спӣтān, -а, -о *уљудан, учтив.* — Ми смо сви васпитани и добри. *Макс.*

васпита̀ник, -и́ка м *онај који се васпитава, питомац, ученик.* — Даје му савет . . . као савестан васпитач рђавом васпитанику. *Прод.*

васпита̀ница ж *она која се васпитава, питомица, ученица.*

ва̀спӣтанӧст и ва̀спитанӧст, -ости ж *својство, особина онога који је васпитан, одгојеност.* — Интелигенција треба да значи виши степен васпитаности . . . него што је у »простог« народа. *Петр. В.*

васпӣтање и васпи̏тање с *гл. им. од васпитати (се).*

васпѝтатељ м заст. *в. васпитач.* — Не зна заправо да ли њима треба учитељ или васпитатељ. *Прод.*

васпѝтатељка ж заст. *в. васпитачица.*

васпѝтательскӣ, -ā, -ō заст. *в. васпитачки.*

васпӣтатн, -ām и **васпи̏тати,** ва̀спӣтām сврш. и несврш. *помоћи, помагати да се ко свестрано или у одређеном правцу душевно развије; одгојити, одгајати.* — Васпитати значи утицати на дете да буде онакво какво треба да буде. *Пед.*

~ **се** *учити се, одгајати се.* — Једино га то одаваше да се васпитао у Бечу. *Матош.*

васпӣтāч, -а́ча м (вок. ва̀спитāчу) *онај који неког васпитава, одгаја, одгојитељ.* — У свакој је [групи дјечака] по један васпитач. *Мат.* Он је био нека врста васпитача и кротиоца младог слона. *Андр. И.*

васпита̀чица ж *женска особа васпитач, одгојитељица.* — Васпитачица . . . није дужна да пере децу; то је посао неговатељице. *Пол. 1957.*

васпӣтāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на васпитаче, одгојитељски:* ~ акција, ~ рад.

ва̀спитнӣ, -ā, -ō *који се односи на васпитање; који служи васпитању, одгоју:* ~ акција, ~ мера, ~ установа, ~ завод, ~ средство.

ва̀спитнӣк м заст. *в. васпитач.* — Треба родитељи и васпитници да се запитају: да није начин школовања . . . у несразмери са детињим даром. *Батут.*

ва̀спитно прил. *поучно, одгојно.*

васпо̀ставити, -им сврш. цсл. *повратити у пређашње стање, обновити; успоставити.* — По . . . рукописима »Османа« верно васпостави његов првобитни текст. *Поп. П.* Био је вољан [Ристић] васпоставити с Аустријом везу која је . . . била прекинута. *Јов. С.*

васпо̀стављање с *гл. им. од васпостављати.*

васпо̀стављати, -ām *несврш. према васпоставити.*

ва̀стан м тур. покр. *мушка ланена кошуља до колена, у струку јако наборана. Р-К Реч.*

ва̏сцео, -ела, -ело, ијек. ва̏сцио *сав (појачано).* — За васцијелог живота обичаваше говорити . . . *Матош.* Проводи [човек] васцели свој век у тешкој борби са природом. *Панч.*

ва̏сцио, -ијела, -ијело, ек. ва̏сцео.

ва̏т *в. хват.*

ва̏т м (по имену шкотског изумитеља) ел. *јединица електричне енергије* (W).

ва̏та ж ар. *пречишћена и прерађена влакна памука.*

ва̀тан м тур. *домовина, завичај.* — И кад цара није било, били смо ми у свом ватану и бранили га. *Мул.*

ва̏тати *в. хватати.*

ватѐлӣн, -и́на м *постава начињена од вате.* — Капут испуњен вателином. *Макс.*

ватерпо̀лист(а) м *играч ватерпола.*

ва̏терполо м енгл. спорт. *рукомет у води.*

ва̏терполскӣ, -ā, -ō *који се односи на ватерполо:* ~ спорт.

Ватѝка̄н, -а́на и **Ва̏тика̄н,** -а м **1.** *папинска резиденција у Риму на истоименом брежуљку, папинска држава.* **2.** фиг. *врховна управа римокатоличке цркве; папинска власт.* — Ватикан . . . упустио се најприје у борбу против нових друштвених појава. *ОП 2.*

ватѝка̄нскӣ и ва̏тика̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ватикан.*

ватӣра̄ње с *гл. им. од ватирати.*

ватӣрати, ва̀тӣрām сврш. и несврш. *по(д)ставити, по(д)стављати ватом, вателином.* — На њему је добро ватиран зимски капут. *Чол.*

Изр. бити (добро) ватиран фам. *бити ситуиран, пун новаца.*

ва̏тра ж (ген. мн. ва̀тāрā и ва̀трӣ) **1.** *природна појава која настаје кад што гори, појава високе температуре и светлости при наглој оксидацији, огањ;* исп. пламен, пожар. — Није дуго што ју је [шуму] ватра прогутала. *Наз.* **2. а.** *пуцање из бојног оружја, паљба.* — Ко врази сипали су Турци на нас крупну и ситну ватру. *Шен.* На овом делу бојишта отпоче да трешти топовска, пушчана и митраљеска ватра. *Лаз. М.* **б.** *окршај, бој.* — У првој ватри борбе изабраше га . . . за командира чете. *Лал.* **3.** *светло, сјај.* — На небу је нагло пролазио један висок облак пун ватре. *Дуч.* Муње су се укрштале у плавим, црвеним и зеленкастим ватрама. *Јанк.* **4.** фиг. *црвенило, жар.* — Алкохол . . . даје ватру лицу. *Уј.* Осула му се по тијелу скрлетна ватра. *Крл.* **5.** фиг. *сјајно небеско*

тело. — Над нама раскриљени свод... украшен златним ватрама. *Панд.* **6.** мед. *повишена температура тела, врућица.* — Другови болесни од пегавца с ватром од 40° лежали су на снегу. *Дед. В.* **7.** фиг. *жестина, бујност неког осећања или узбуђења*; *жар, занос, одушевљење.* — Ја с ватром доказујем ... *Дом.* Ти си [друже Тито] у хиљаду срца бацио ватру, душе упалио. *Наз.* [Русија] ће ... разбуктати ватру на Балкану. *Јов. Ј.* **8.** фиг. *невоља, кушња.* — У ватри се позна човјек. *Цар Е.* **9.** фиг. (у атрибутској служби) **а.** *храбар и жесток.* — Ватра људи који ће за врело гвожђе ухватити. *Срем.* **б.** *врло брз, врло вредан.* — Волим што је он тако жесток за кућом ... ватра је у послу! *Вес.*

Изр. бенгалска ~ *ватромет сјајних боја*; бити, наћи се, налазити се између две ватре *бити у двострукој опасности, невољи*; бежати као од ватре *бежати бојећи се велике опасности*; бојати се кога као живе ватре *јако се бојати*; дати, метнути, метати руку у ватру за некога *чврсто јамчити*; дати ватру ногама, петама, табанима *побећи*; доспети међу ватру и воду *доспети међу две опасности, два зла*; гасити ватру сламом, сипати уље на (у) ватру *још јаче распаљивати, погоршавати већ иначе лошу ситуацију*; где је ватре, ту има и дима *у добру има и зла, лице има и наличје*; горети на две ватре 1) *налазити се између две опасности*; 2) *бити у недоумици*; играти се ватром *непажљиво, лакоумно руковати опасним стварима*; нема дима без ватре *све има свој узрок*; ожећи без ватре *ударити некога жестоко или га укорити оштрим речима*; пасти, падати у ватру *разгневити се, разјаривати се*; прегрмети прву ватру *издржати прву навалу*; сасути на кога ватру *напасти га оштрим речима*; сипати ватру из очију *горети од беса, бити бесан*; скочити за некога у ватру и воду *изврћи се пожртвовано опасности, жртвовати се за кога*; вадити за кога кестење из ватре *извргавати се опасности за другога*; ватром изгорети *нестати*; жива ~ *живахан, ватрен човек.*

ва̀тра̄љ, -а́ља м **а.** *гвоздена лопатица за преношење жара.* — Дочекала ју је жена држећи на ватраљу три жива угљена. *Торд.* **б.** *гвоздена шипка којом се разгрће ватра у пећи или на огњишту, ожег, жарач.* — Узе ватраљ и прође огњиште те распрета жар. *Вес.*

ва̀тре̄н, -а, -о **1. а.** *који се односи на ватру*; *који је од ватре, пун ватре, пламен.* — Ватрени језици [од пожара] облизују бале са тканинама. *Ћос. Б.* Ватрено ждрело Етне. *Прод.* **б.** *који је боје ватре, црвен.* — Јата папагаја са ватреним бојама чије махање крилима даје острву изглед страшног пожара. *Дуч.* Ватрени одсјечак мјесечев висио је над... обалом. *Крањч. С.* **2.** фиг. **а.** *врућ, жарки (од душевног узбуђења)*: ~ целов, пољубац, ~ љубав, ~ одушевљење. **б.** *нагао, жесток, силовит, плаховит.* — Њезина ватрена, лакомислена нарав није трпјела мира. *Војн.* **в.** *живахан, брз, окретан, жустар.* — Скочи из свога чадора ... попут каква ватрена ратника. *Креш.* На ватреном врапчићу ... јахао [је] његов пратилац. *Ћоп.* **г.** *заносан, узбудљив, одушевљен.* — Хоће су... ватреним ријечима до скрајности распирили вјерску занесеност. *Том.* Држао је на јавним скуповима ватрене говоре. *ОП 2.* **д.** *ревностан, ревњив, горљив.* — Косач је ватрен католик. *Нех.* Постаје све већи и ватренији родољуб. *Ћос. Б.* **ђ.** *пун љубавног жара, страствен.* — Њој је тек сад тридесет и четири године кад су црномањасте женске најлепше и најватреније. *Срем.* **е.** *јак, жесток (о пићу).* — Црногорска вина ... нису онако ватрена и јака као далматинска вина. *Нен. Љ.*

ва̀тре̄нка ж покр. **а.** *вршаћи строј, вршаћа машина.* — Кад Стева повуче узицу, она [парна машина] звижди као ватренка. *Петр. В.* **б.** *млин на парни погон.* — Сељаци жито мељу у воденици или у »ватренки« (парном млину). *Реч. САНУ.*

ва̀тре̄но прил. *на ватрен начин, јако живо, силно.* — Стаде му ватрено причати о ситуацији. *Лаз. Л.* Опростивши се ватрено му стисну руку. *Војн.* Ватрено [су] желели крај рата. *Моск.*

ва̀тре̄но̄ст, -ости ж *својство онога што је ватрено, живост, плаховитост.* — Задиви својом ватреношћу... девојче које се подаде њеноме утицају. *Јанк.*

ва̀тре̄ноцр̀вен, -ѐна, -ѐно *који је црвен попут ватре, жаркаст.* — Исплази дуги, ватреноцрвени језик. *Донч.*

ва̀тре̄ња̄ст, -а, -о у *кога су својства ватре, жесток, нагао.* — Препорађа [се] немиран, необуздан, ватрењасте природе Вучко. *Глиг.*

ва̀тре̄ња̄ча и **ва̀трѐња̄ча** ж заст. **а.** *лађа на парни погон, пароброд. Вук Рј.* **б.** *железница.* — Ватрењача лети... по гвозденом путу. *Змај.*

ва̀тре̄ти, -и́м несврш. *пуцати из ватреног оружја. Бен. Рј.*

ва̀тре̄ца ж **1.** *дем. и хип. од ватра.* — На огњишту пуцкара весела ватрица. *Вес.* **2.** индив. фиг. *суза изазвана јаким осећањем.* — Неколико ситних ватрица силазе јој низ лице и капљу у крило. *Ћос. Д.*

ва̀трӣште с *место где се ватра ложи или се ложила*; *огњиште*; *жариште.* — Многобројни остаци од ватришта наводе на мисао да пећинци нису ложили ватру само да се

згреју. *Жуј.* Дрвосјече ... тискали се око ватришта у шумској дрвењари. *Гор.*

ва̏тробо̄ј, -оја м индив. *бој ватреним оружјем.* — То се особито често збива у ватробоју. *Крл.*

ва̏тробра̄н м техн. *преграда која штити од ватре, пожара.*

ва̏тробра̄нӣ, -ā, -ō *који брани од ватре, пожара.* — Пуче западни зид ватробраног торња. *Шен.*

ватрога́сац, -сца м *онај који се бави гашењем пожара (као добровољац или професионалац), пожарник.* — У том селу ... знали су [људи] гасити ватру и без ватрогасаца. *Брл.*

ватро̀га̄скӣ, -ā, -ō *в. ватрогасни.*

ватро̀га̄снӣ и **ва̏трога̄снӣ,** -ā, -ō *који се односи на гашење ватре, пожара:* ~ чета, ~ кола, ~ штрцаљка.

ватрога́ство с **а.** *ватрогасна служба.* — Народни одбор ... расписује конкурс за ... референта за ватрогаство. *Пол. 1959.* **б.** *скуп ватрогасаца или ватрогасних друштава. Бен. Рј.*

ватрога́шчев, -а, -о *који припада ватрогасцу.*

ватро̀глав, -а, -о *који има перје на глави ватрене боје.* — Ватроглави кральић ... има на тјемену црвене пруге. *Фин.*

ва̏тромет и ва̏тромёт м ков. физ. *избацивање ракетом запаљивог материјала који се распрскава и баца светлост различитих боја.* — Коса се просула као ватромет у зраку. *Бег.* Истога вечера требала је да буде бакљада и ватромет. *Јов. Ј.* фиг. Разговор с њим тада, то је читав ватромет идеја. *БК 1906.*

ва̏трометнӣ, -ā, -ō *који се односи на ватромет.* — Посљедња точка програма бјеше величанствена ватрометна приредба. *Креш.*

ватро̀ноша м ков. *онај који носи ватру.* — Лењин је описао типичну трагичну прометејску линију страдалника ватроноше. *Крл.*

ва̏тростӑлан, -лна, -лно ков. техн. *који подноси врло високу температуру, негорљив, нетопљив у ватри:* ~ материјал.

ватрӯштина ж **1.** *аугм. од ватра.* — Унутра у земљи страшно велике ватре горе ... и они [вулкани] су као димњаци оне подземне ватруштине. *Вук.* **2.** мед. *висока телесна температура, врућица, огњуштина.* — Час [га] подузимаше ватруштина, а час се тресијаше од студени. *Мат.*

ва̏т-секӯнда ж *радња коју за једну секунду изврши снага од једног вата.*

ва̏ћел м грч. покр. = ваћов *убрадач; вео, копрена. Вук Рј.*

ва̏ћкалица ж покр. погрд. *в. фаћкалица.* — Пази се ти, ваћкалице проклета! — испратиле ме њене речи као стреле. *Рист.*

ва̏ћов м = ваћел. *Вук Рј.*

ва̏ву оном. (некад удвојено) **1.** *узвик којим се опонаша, подражава лајање и завијање паса.* — Опонашајући ратоборно псето, стаде да гребе по пијеску и да лаје на мраче: Ав-ав-ав! Вау-вау! *Ћоп.* **2.** (у именичкој служби) м непром. деч. *пас.* — Не сјећа се ... оних слика ... и »вау-вау« у земљопису. *Крањч. С.*

ва̏хат, -хта м тур. покр. *в. ваката.* — Био вахат прољетњи, а сунце једва помолило. *Љуб.*

ва̀хмајстор м нем. варв. *наредник.* — Ако би овај подвиг успио вахмајстору ... његово би се јунаштво јавно истакло. *Лоп.*

ва̀хња ж рус. зоол. *врста рибе* Gadus aeglefinus. *Терм. 4.*

ва̀хтер м нем. варв. *стражар, ноћни чувар, бокter.*

ва̏ш, ва̏ши ж (ген. мн. ва̀шӣ и ва̀шијӯ) зоол. = уш *бескрилни кукац, инсек(а)т који живи на човеку као наметник, паразит* Pediculus; *назив за разне друге ситне животиње (већ. кукце, инсекте) које живе на животињама и биљкама:* бела ~, биљна ~, кокошија ~, лисна ~, полна ~ и др. — [Неки борци] скинувши се до појаса, тријебили су се од вашију. *Чол.*

ва̏ш, -а, -е *присвојна замјеница 2. л. мн.* **1.** *који припада онима којима се обраћамо.* — Врло [ће га] радо примити на вашу препоруку. *Креш.* Дође мечка и пред вашу кућу. *Јак.* **2.** (у именичкој служби) м мн. *сродници, истомишљеници и припадници исте странке, истога друштва и сл. којему припада и саговорник.* — Ваши играју, а наши ридају. *Н. посл. Вук.* **3.** (и Ваш) *у личном обраћању појединцу, из поштовања.* — Допустите, Ваше господство, нисте ли Ви ... *Јонке.*

ва̀ша ж тур. покр. *комад коже здеране с тела.* — Који се расрди да му одадремо вашу. *Вук Рј.*

ва̏шар м мац. **1.** *скуп великог броја продава(ла)ца и купаца у некоме месту одређеног дана, ради трговања, сајам.* — Старац поведе коња по вашару, а сав се вашар слеже око њега. *Вук.* **2.** фиг. **а.** *мноштво људи на једном месту, гунгула.* — Око манастирских рушевина ... био је цио један вашар свијета. *Андр. И.* **б.** *неред, збрка (обично о испретураним стварима).* — Кад се жена разболи ... одмах настане вашар по кући. *Срем.* Не дозвољавам да се од школе прави вашар. *Ћос. Б.*

Изр. **извести кога на ~** *осрамотити га пред светом.*

ва̀шарина ж *пристојба, такса коју плаћају продавци на вашару. Р-К Реч.*

ва̏шарити, -ӣм несврш. **1.** *одржавати вашар. Вук Рј.* **2.** фиг. *правити неред, збрку. Р-К Реч.*

ва̀шàрӣште и ва̀шарӣште с *место где се држи вашар, сајмиште, пазариште.* — Запао у једну биртију већ близу вашаришта. *Срем.* Већ [се] сав свијет с вашаришта разилази. *Коч.*

ва̀шарнӣ, -ā, -ō *вашарски* (*1*). *Вук Рј.*

ва̀шарскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на вашар, који је као на вашару.* — Отпоче се право вашарско погађање. *Ранк.* **2.** *несолидан, слабо урађен, слабог квалитета*: ~ роба.

ва̀шарски прил. *као на вашару, као за вашар, којекако.* — Онда нам све тако и иде вашарски, на три ћошка. *Дом.* Вашарски грубо израђени ормар. *Крањч. Стј.*

ва̀шàрџија м *онај који тргује на вашару.* — Он [газда Софра] је стари вашарџија. *Игњ.* Тек вашарџије поотварали шаторе. *Коз. Ј.*

ва̀шац, ва̀шца м покр. *в. вашица*³. *Вук Рј.*

ва̑ши, ва̑шӣ м мн. тал. покр. *две греде повезане двема мањима, које се подмећу под брод кад се спушта у море или извлачи на суво. И-Б Рј.*

ва̀шина ж тал. покр. *в. фашина. Вук Рј.*

ва̀шица¹ ж **1.** *дем. од ва̑ш.* **2.** зоол. *кукац, инсек(а)т на биљкама*: јабучна ~, лозна ~, штитаста ~. *Терм. 4.*

ва̀шица² ж *врста камена који се употребљава за прављење сводова. Бак. Реч.*

ва̀шица³ ж *чибуљица на табану. Вук Рј.*

ва̀шичàр м зоол. *кукац, инсекат из рода мрежокрилаца* Chrysopa vulgaris. *Бен. Рј.*

ва̑шка¹ ж *в. ва̑ш.* — Пуне су [прње] вашки. *Уск.*

ва̑шка² ж тур. *в. пас.* — Да је на вучију било, не би вашке ни за лијек било. *Март.* Мора бити да је неко вабио вашке. *Лаз. Л.*

Изр. с в а к а ~ о б а ш к а *свако на своју страну.*

ва̑шки прил. покр. *на ваш начин, на вашем језику.* — Још да црквама владике бирате од свог рода . . . нек вам вашки опојава цркве и по вашки литургије дава. *Март.*

ва̀шљив, -а, -о *у којему има ваши(ју), ушљив.*

ва̀шљивац, -йвца м = вашљивко *онај који је вашљив, ушљивац.*

ва̀шљивица ж *она која је вашљива, ушљивица.*

ва̀шљӣвка ж *вашљивица.*

ва̀шљӣвко м = вашљивац.

ва̀шљивӧст, -ости ж *стање онога који је вашљив, ушљивост.*

ва̀штица ж покр. *в. вашица*³. *Вук Рј.*

ва̑шчица¹ ж *дем. од вашка*¹. — У прегље спадају и оне вашчице што живе на птицама. *Панч.*

ва̑шчица² ж *дем. од вашка*². — Дође и једна мала вашчица, стане се око ње [ћевојке] умиљавати. *Вук.*

ва̑шчӯрина ж *аугм. и пеј. од вашка*². — Не би она . . . као што има безобразних вашчурина, крала . . . месо с пања. *Лаз. Л.*

вӗвераст, -а, -о, ијек. вјёвераст *који је налик на веверицу, који је као веверица; брз, хитар, лако покретан; несталан.* — У свој чељади Жужа само што је честита и благе нарави, па и она је вевераста, подмигљива. *Јакш. Ђ.*

вӗверица, ијек. вјёверица, ж **1.** зоол. *мали, хитар глодар, с великим китњастим репом, који живи по шумском дрвећу* Sciurus vulgaris. **2.** фиг. *брза, хитра особа.* — Претвори се бака уједанпут вјеверицом те поче се хитро мотати и окретати по соби. *Шен.* Стани, стани мало, моја лепа веверице! *Јакш. Ђ.* **3.** *игра у којој се деца лове пењући се по дрвећу.* — Идемо се играти »вјеверице«. *Гор.*

вӗверичијӣ, -ā, -ē, ијек. вјёверичијӣ = веверичји и веверички *који припада веверицама, који потиче од веверица.* — Због . . . зуба цео његов изглед био је веверичији, врло мио. *Ћос. Д.*

вӗверичин, -а, -о, ијек. вјёверичин *који припада веверици.*

вӗверичић, ијек. вјёверичић, м *дем. од веверица; веверичино младунче. Вук Рј.*

вӗверичица, ијек. вјёверичица, ж *дем. од веверица.*

вӗверичјӣ и **вӗверичкӣ**, -ā, -ō, ијек. вјёверичјӣ и вјёверичкӣ = веверичији.

вӗвӗрка, ијек. вјёвёрка, ж *веверица.* — Прекрасне чипке . . . на рубовима огромне простирке изаткаше вјеверке . . . и сјенице. *Гор.*

вӗгд, -а, -о покр. *стар.* — Постајали [су] некако сувише дугачки у својим вегдим оделима. *Пер.*

вӗгетабӣлан, -лна, -лно лат. *који је као у биљке, биљни.* — Степа га је . . . приморавала да живи првобитним, вегетабилним животом. *Моск.*

вӗгетӑлан, -лна, -лно *биљни.* — Њему је она изгледала као део . . . тога богатог вегеталног света. *Андр. И.*

вегѐтӑлије ж мн. *биљни свет.* — Нисам у стању да се разњежим над вегеталијама. *Уј.*

вегетаријӑнац, -нца м *онај који се храни само биљном храном.*

вегетаријанӣзам, -зма м *в. вегетаријанство.*

вегетаријӑнка ж *она која се храни само биљном храном.*

вегетаријӑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на вегетаријанце и вегетаријанство*: ~ храна, ~ кухиња.

вегетарѝјáнски прил. *на начин вегетаријанаца, као вегетаријанци.* — Ви . . . градите саме вегетаријански голе истине. *Мар.*

вегетаријáнство с **1.** *особина, својство вегетаријанаца; исхрана биљном храном.* **2.** *учење, схватање да се до телесног и душевног здравља може доћи само биљном, безмесном храном.*

вегетаријáнчев, -а, -о *који припада вегетаријанцу.*

вѐгетатѝван, -вна, -вно биол. **1.** *који се односи на растење, дисање и др. аутоматске животне појаве; који се збива несвесно*: вегетативни органи, вегетативни поремећаји, вегетативне функције. **2.** *који се врши бесполним путем*: вегетативно размножавање, вегетативно расплођавање.

вѐгетатѝвно прил. *путем урастања, бесполним путем.*

вегетáција ж бот. лат. *растење, развијање биљака; биљке одређеног краја.* — Посматрала је складне боје и бујне линије необичне вегетације. *Андр. И.*

вегетàцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на вегетацију*: ~ облици.

вѐгетациōнӣ, -ā, -ō *в. вегетацијски*: ~ период.

вегетúрање с *гл. им. од вегетирати.*

вегетúрати, -èтӣрām несврш. **1.** *расти, развијати се* (*о биљкама*). — Једино човјек има културу која не служи само одржавању него је и вредност по себи, док остали организми само вегетирају. *Пед.* **2.** фиг. *неактивно, учмало живети, животарити, таворити.* — Тко свој живот радом не троши, тај не живи, тај само вегетира. *Наз.*

вего везн. покр. *него.* — Ја [бих] поштено платио сваку пару . . . вего, мој брате, задесили су ме големи јади. *Ћор.*

вéдар, -дра, -дро **1.** *који је без облака, чист*; супр. облачан. — Иза топлог, ведрог времена дошло је влажно и тмурно. *Сек.* Над њима се високо извила шева у ведром зраку. *Ад.* **2.** *чист, непомућен*: ведре очи. **3.** фиг. **а.** *пун животне радости, безбрижан, расположен.* — Није више [кардинал] онако ведар као некад. *Нех.* Ја ти ведар сједим испод лозе цвјетне. *Наз.* Моје школовање нема ведрих дана. *Стан.* **б.** *бистар, јасан.* — Почиње осећати неку незгоду у глави и стомаку, али још су му ведре мисли. *Ранк.*

Изр. као гром из ведра неба *изненада, неочекивано*; под ведрим небом *вани, изван куће.*

вéдāрце и **ведáрце,** -а и -ета с *дем. од вéдро.*

вéдах, вéтха, -о заст. *в. ветах.*

вèдāш, -áша м и **ведàшина** ж покр. *старе ствари, стареж. И-Б Рј.*

ведѐњак, -йка м тур. *в. венедик.*

ведѐта ж тал. **1.** *извиднички ратни брод. Бак. Реч.* **2.** *позната драмска или филмска глумица.*

ведòгоња, ијек. вјеђогоња, м празн. *дух видовитог човека који напушта тело и појављује се за време олује, чини зла људима и бори се с другим духовима да би бранио своје место*; исп. здухач. — Свуда једно исто, свуда као да су се здухачи и вједогоње сударали и пустошили. *Ћур.* Вједогоње по њему [нашем паклу] иду гонећ мале лупеже. *Наз.*

ведòгоњство, ијек. вјеђогоњство, с *особина ведогоња.* — Самотник и пустахија . . . оба је мучило неко вједогоњство, које једног напути у виловњаке, а другог у разбојнике. *Павл.*

вèдрац, -áца м **1.** *место у води које се не смрзава, врућац. Вук Рј.* **2.** *чист лед на коме одозго нема снега или чега другога. Вук Рј.* **3.** *кристал.* — Небо је било . . . сјајније од ведраца. *Наз.* Заблистало као брушен ведрац. *Гор.*

ведрèњāк, -áка м **1.** *в. ведрац* (*2*). **2.** *посуда од једног ведра.* — Она је сама морала вући котао ведрењак с напојем. *Донч.*

вèдрење с *гл. им. од ведрити* (*се*).

вèдрӣк, -йка м *место у риту где нема трске.* — Зими се у ведрицима на леду . . . слободно брчкају дивље патке. *Петр. Б.*

вèдрилац, -иоца м (ген. мн. вèдрилāцā) неол. *онај који ведри.* — Бадава ћеш бојат се кише, видјећеш ведрилац како Аквилон шумама љуља. *Марет.*

ведрúна ж **1. а.** *стање неба и атмосфере без облака.* — Плаве очи гледаху . . . као ведрина плавог неба. *Вес.* Блистао [мјесец] у ведрини. *Торб.* Послије кише синуше ведрине — дубоке, бистре. *Сиј.* **б.** *ноћна хладноћа.* — Спустила се ноћ . . . повукоше [се] у честе . . . да их не би на сну била ведрина. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *јасноћа, живост*; *проницљивост.* — У приповедању има више виталности, животног сока и ведрине духа. *Глиг.* **б.** *ведро расположење, веселост.* — На лицу Љубомирову појави се ведрина, осмех. *Шапч.* Ни неприлике . . . нису могле помутити његове ведрине. *Нех.*

вèдрити, -ӣм несврш. **1.** *чинити ведрим, разведравати.* — Облачке ретке растура [месец] и ведри. *Рак.* **2.** фиг. *развесељавати.* — Једна му је мисао особито ведрила и кријепила душу. *Новак.*

Изр. ~ и облачити *бити свемоћан, бити господар.*

~ **се 1.** безл. *постајати ведро, разведравати се.* — Мећава је попустила и помало се ведрило. *Шант.* Ноћас је хладно, ведри се.

Лал. **2.** фиг. *ведрити (2).* — Чело му се ведри, очи му се сјају. *Вел.*

вѐдрић, -а и **вѐдрић,** -и́ћа м *дем. од вѐдро.*

вѐдрица ж *вѐдро.* — Сваки је дућан пун ... дјечјих ведрица, грабаља. *Торб.* Захвати ведрицу воде. *Моск.* Дође из појате са ведрицом те замириса обор тек помуженим млеком. *Ств. 1948.*

вѐдричица ж *дем. од ведрица.*

вѐдро прил. *на ведар начин, с ведрином.* — Радне масе могу данас тако ведро да подносе те ударце незаслужене. *Пиј.* Гледајмо здраво и ведро. *Уј.*

вѐдро с **1.** *отворен суд за ношење воде или чега другог.* — Јагна изађе с ведром по воду на језеро. *Бен.* Млаз стално шиба у ведро пуно топле јомуже. *Андр. И.* **2.** *мера за текућину.* — Треба дати два вола ... четири ведра вина. *Шен.*

ведрѐлик, -а, -о *ведар, расположен.* — Ведролика госпођа ... стајала је иза тезге. *Торб.*

вѐдрбст, -ости ж *својство или стање онога који је ведар.* — С лица њена сав мир, сва ведрост нагло пада. *Наз.*

ведýта ж тал. *изглед, поглед.* — У такову се перивоју ... пружају гледаоцу увијек нове ведуте. *Баб.*

вѐђа, ијек. вјѐђа, ж **1.** *обрва.* — Подиже очне капке испод надвијених веђа. *Ранк.* Испод вјеђе узмицале су очи амо-тамо. *Бег.* **2.** *очни капак.* — Маштања луда тргају сан с мојих уморних вјеђа. *Домј.* Ко суманут видим сузе испод веђа. *Радул.*

вѐђнӣ, -ā, -ō ијек. вјѐђнӣ *који се односи на веђе.*

вѐжа ж покр. *врата на улазу у овећу зграду, капија.* — Кроз тијесну тамну вежу дошло се на ниска, храстова врата. *Шен.* Поведе избезумљену жену до ... степеништа које је водило у вежу. *Креш.*

вѐжба, ијек. вјѐжба, ж **1. а.** *рад који се састоји у понављању неке радње да би се стекла вештина у чему.* — Једна од мојих првих вежби у панталонама било је пењање уз дрво. *Нуш.* **б.** воји. *војна служба резервиста.* — Од недјеље полазим на војничку вјежбу, а кад се вратим, онда ћемо се вјенчати. *Коз. Ј.* У оној паланци налазио [се] на двомесечној вежби. *Вас.* **2.** *задатак који се даје ономе који се учи чему, ради бољег упознавања предмета и стицања радних навика.* Изр. јавна ~ *свечана фискултурна приредба.*

вѐжбалац и вѐжбалац, -аоца, ијек. **вјѐжбалац** и вјѐжбалац, м *вежбач. И-Б Рј.*

вѐжбалӣшнӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐжбалӣшнӣ *који се односи на вежбе и вежбалиште.*

вѐжбалӣште, ијек. вјѐжбалӣште, с **1.** *средство за вежбање у чему.* — Оне [приче] су моја прва школа, моје прво вјежбалиште, и што год сам касније написао, ништа ми није онако лако текло из пера као оне. *Коз. Ј.* **2.** *место где се врше вежбе.* — Још се најбоље осјећао на вјежбалишту међу простим војницима. *Ћоп.*

вѐжбáнка, ијек. вјѐжбáнка, ж *тека, свеска, бележница за вежбање.*

вѐжбáње, ијек. вјѐжбáње, с *гл. им. од вежбати (се).*

вѐжбаоница и вежбаднца, ијек. вјѐжбаоница и вјежбаднца, ж **1.** *просторија где се врше какве вежбе.* **2.** *школа за практично вежбање будућих наставника.*

вѐжбати, -ām, ијек. вјѐжбати, несврш. *сталним и редовним радом развијати вештину или способност у ономе што се ради; примати какве навике.* — У слободним часовима вежбали смо програм. *Јак.* Вршила је своју дужност, куцала на машини штапску преписку ... вежбала оружјем. *Поп. Ј.*

~ **се** *стално и редовно радећи привикавати себе на што; развијати у себи какве навике.* — Здравицама вјежбали [су се] у говорништву. *Кол.* Један мушкарчић од неколико година вежба се да плете шешир од сламе. *Дом.*

вѐжбач, -áча, ијек. вјѐжбáч, м *онај који вежба, суделује у каквим вежбама.*

вежбáчев, -а, -о, ијек. вјежбáчев *који припада вежбачу.*

вежбáчица, ијек. вјежбáчица, ж *женска особа вежбач.*

вѐжбáчкӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐжбáчкӣ *који се односи на вежбаче.*

вѐжбенӣк, ијек. вјѐжбенӣк, м *почетник у чиновничкој служби, приправник, практикант.* — Након шестогодишњег потуцања као вјежбеник смирим се напокон као управитељ ... шумарије. *Коз. Ј.* Удала [се] за жупанијског почасног вежбеника. *Петр. В.*

вѐжбеница, ијек. вјѐжбеница, ж **1.** *вежбанка.* **2.** *практикантица, женска особа која се вежба у чему. Прав.*

вѐжбеничкӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐжбеничкӣ *који се односи на вежбеника или вежбеницу.*

вѐжбенӣштво, ијек. вјѐжбенӣштво, с *стање, положај у којем се налази вежбеник или вежбеница.*

вѐжбина, ијек. вјѐжбина, ж заст. *вештина, знање.* — На гласу ради њихове вјежбине у лову бисера. *Павл.*

вѐжбовати, -бујēм, ијек. вјѐжбовати, несврш. заст. *в. вежбати.* — Пао [је] у Вучидол кнеже и његови бојци вјежбовани. *Март.*

вѐжбо̄внӣк, ијек. вјѐжбо̄внӣк, м *прописник, приручник с вежбама.*

вѐжи-дре́ши, ијек. вѐжи-дријѐши, непром. *несналажљива, неумешна особа. Прав.*

вѐжи-дријѐши, ек. вѐжи-дре́ши.

вѐжљика ж бот. *рогоз* Scirpus radicans. *Сим. Реч.*

вѐжница и **вѐжњача** ж анат. *везница.*

вѐз[1] м (лок. вѐзу; мн. вѐзови) **1. а.** *веза* (*1а*). — Да биједној раји њом истом [сабљом] с руку расијецам вез. *Ант. 2.* **б.** фиг. *узајамни однос, оно што људе међусобно веже.* — Без мене мисли остати и побратимства раскинути вез. *Кост. Л.* Смрћу дјетета престао је дакле онај најњежнији вез међу нама. *Ков. А.* **2.** фиск. мн. *направа којом се клизаљке или смучке везују за ноге.* — Везови се употребљавају за намјештање ногу на скије. *Скиј.* **3.** *повез, корице књиге.* — По лепом везу и формату . . . знате да не могу бити школске [књиге]. *Шапч.*

вѐз[2] м (мн. вѐзови) **1.** *шара, украс извезен обично на тканини.* — Два јастучета од црвене свиле са шареним везом. *Шапч.* И кринолине сјајне, пуне веза, красне и сјајне некада су биле. *Рак.* **2.** *извезен предмет, ручни рад.* — Продајући без и вез по туђим кућама, она не пропушташе да штогод не чује. *Јевт.* Млада жена [још није] уредила потпуно своју брачну собу, пуну јастучића, везова и пантљика. *Андр. И.* **3.** *начин везења.* — Украјинска кошуља, извезена запорошким везом. *Крањч. Стј.* **4.** фиг. *траг.* — Звјерка оставља црвен вез крви по снијегу. *Вујач.*

вѐз[3], вѐза м покр. бот. *брест. Вук Рј.*

вѐза ж **1. а.** *оно чиме се што веже, спаја, сједињује, учвршћује, свеза, вез.* — Хоће Десанка да веже своју мајку . . . Ви'ш како је дете спремило везу. *Вукић.* Намакла [кравама] везе на рогове. *Бур.* **б.** анат. *свеза, спојно ткиво међу костима.* — Обично су две и две кости везане једна за другу јаким везама. *Батут.* **в.** *уређај с техничким средствима који служи за општење на велику удаљеност:* телефонска ~, радио ~ . — Сатима би чекао [телефонску] везу. *Хорв.* **2.** фиг. (обично мн.) *узајамни однос међу људима; узајамна зависност:* културне везе, трговинске везе и сл. — Плету се све чвршће и гушће господарске, културне, саобраћајне, личне и пословне везе између тако различитих правних подручја. *Мј. 1926.* **3.** *могућност прелаза без чекања у превозно средство за други правац; спој, прикључак.* — Долази брзи воз који има везу са сймплоном. *Каш.* **4. а.** *лице које преноси саопштења, наредбе и сл., посредник, курир.* — Млад човек . . . долазио [је] као веза с одредом. *Пол. Ј.* Путем партизанских веза потражи податке о дошљацима. *Вујач.* **б.** *додир, контакт.* — Ноћ је била тамна да су другови изгубили везу један с другим. *Дед. В.* Треба између њих [њемачких гарнизона] пресјећи везе. *Чол.* С њим [одредом] никако да ухватимо везу. *Поп. Ј.* **в.** *договор, споразум.* — Још у затвору он одржава сталне везе са својим политичким пријатељима. *Скерл.* С клубом сам се ставио у везу наустице и писмено. *Креш.* **г.** *блиско познанство, везаност између мушкарца и жене.* — Везу с Марином већ је осећао као терет. *Ћос. Б.* **д.** *познанство, пријатељство с утицајним личностима.* — Има јаких познанстава и веза . . . с крупном господом. *Срем.* Тај човјек имао је веза, а преко веза и утицај. *Шуб.* **5.** *склад, повезаност мисли.* — Везе и смисла има у свему што Момир каже. *Каш.* Све што сам читао, доводио сам у везу с оним што сам видио. *НЕ.* Говорила му је којешта без везе. *Франг.*

Изр. родбинске везе *родбински односи;* директна ~ *веза (између два места) без мењања влака, воза;* доћи, ступити, ставити се у везу с ким *успоставити међусобне договоре о нечем;* нема везе фам. и разг. *није важно, свеједно;* официр за везу *официр који доставља заповести или информације виших заповедника нижим заповедницима у рату;* прекинути везу с ким *напустити, одбацити свако дружење с неким;* то нема никакве везе с нечим *то је нешто посве друго;* у вези с вашим дописом . . . адм. *као одговор на ваш допис . . .*

вѐзак, вѐска м (ген. мн. вѐзāкā) *дем. и хип. од вез*[3]. — Везак везла лијепа дјевојка. *НПХ.* Сједаше у куту везући везак. *Шен.*

вѐзалац, -аоца м = везилац *везач.*

вѐзā̄лка ж *везачица* (*2*). — Везаљка за снопове. *Крањч. Стј.*

вѐзā̄н, -а, -о **1.** *сплетен у говору и понашању, неспретан.* — Пера је од природе везан, сметењак. *Срем.* Везан [је] како га је бог дао, нити уме да се додвори господину. *Шуб.* **2.** песн. **а.** *ограничен правилима поетике.* — У наредној књизи пружио је потпуно везане стихове. *Барац.* **б.** *сачињен у стиховима.* — Језик је један; у везаном слогу и у невезаном, он је исти. *Поп. Б.*

Изр. ~ врећа *неспретњаковић.*

вѐзā̄ња ж заст. покр. *насилно одвођење у војску. Вук Рј.*

вѐзā̄но прил. **1.** *повезано, заједно.* **2.** *неспретно. Р-К Реч.*

Изр. играти ~ *играти на више бројева (у лутрији).* — »Играју« у групама »везано« купујући по сто лозова. *Пол. 1959.*

вѐзā̄нōст, -ости ж *стање, особина онога који је везан, онога што је везано, веза.* — Свијест о крвној везаности појачала се

још и идентичношћу живота и занимања. *Мј. 1936.* Љубав и везаност за родну груду одликује сваког човека. *Пед.*

вёзāње с *гл. им. од* **везати** (*се*).

вёзати, вêжēм свршн. и несврш. **1. а.** *спојити, спајати два краја ужета и сл. чвором или омчом.* — Живо вежу берачице младе ... млада винограда ... тананим шеваром. *Радич.* фиг. Свака длака трепавица њених ко уже веже чворовима седмерим. *Наз.* **б.** *обави(ја)ти* (*уже и сл.*) *око нечега и причврстити.* — Волови се вежу за рогове, а људи за ријеч и написмено. *Вел.* фиг. Ил' жели ко да мисô вежем ја конопцем танким. *Ил.* **в.** *више предмета исте врсте спојити, спајати*; (*на*)*правити сноп, свежањ.* — Не само да је жела него и везала снопље. *Вес.* [Сијерак] се у метле веже. *Панч.* **2.** *стегнути, стезати некоме руке или ноге ужетом, ланцем и сл., спута(ва)ти.* — Људи... руку натрашке везаних наопако приближују нам се. *Матош.* Веле да си везао кмета па га после пустио. *Ранк.* **3.** (*у*)*чинити да се неки предмети или њихови делови чврсто споје.* — Овде [у Бачкој] има ... великих бедема живога песка који је гдегде везан и учвршћен вегетацијом. *Цвиј.* **4.** *спојити, спајати неком саобраћајном везом, линијом.* — На каменитом путу што веже Св. Михајла с Госпом од милосрђа ... зауставили су се нијеми. *Војн.* Мост веже касабу са њеним предграђем. *Андр. И.* **5.** *довести, доводити у везу, у склад.* — Како ћемо отпочети нов параграф, како ћемо га везати с претходним параграфом ... то су питања која се при писању постављају. *Т. књ.* **6.** *придоби(ва)ти, приволе(ва)ти кога за нешто.* — Потребно је да ученици буду заинтересовани и везани за школу. *Пед.* **7.** *задржа(ва)ти, не дозволити удаљавање.* — Напредујући у овом сектору, совјетске су трупе везале противничке снаге код Мишколца. *Пол. 1944.* **8.** фиг. *спојити, спајати неком духовном везом, зближити, зближавати.* — Душевна слога ... им је душе везала. *Коз. Ј.* Нас једно исто осећање веже. *Јакш. М.* **9.** *обавез(ив)ати, задужи(ва)ти.* — Стојан пређе на новије дужнике, те и њих поче везати обвезницама. *Ћор.* **10.** *договарати се, закључи(ва)ти.* — Одлуче да одвоје десетак главара и да вежу што да се ради. *Љуб.* Руси су везали уговор, па њима припада његово извршење. *Јов. С.* **11.** *ограничити, ограничавати.* — Редовни правни лекови су везани за известан рок. *Арх. 1926.*

Изр. бити везан за постељу *лежати болестан*; бити везаних руку *немати слободе одлучивања*; ~ чалму *потурчити се*; ~ језик, уста коме *не дати му да говори*; ~ крај с крајем, ~ лико за опуту *тешко живети, животарити*; ~ мачку за (на, о) реп *одбаци(ва)ти нешто као безвредно, бесмислено*; ~ руке (и ноге и руке) *спречити, спречавати слободу одлучивања*; ~ себи конопоко врата *срљати у властиту пропаст.*

~ **се 1.** *повр.* — Онда се веза о велику липу ... баци конопац Гути ... *Дав.* фиг. Задовољан сам ... кад видим да се почињеш везати уза ме. *Франг.* **2.** *уз. повр.* — Јесте ли повезали оне у кући? ... Та мани их! ... Вредни неки Турци! ... Ево, сами се вежу! *Вес.* **3.** *спојити се, спајати се.* — Сад се пустош душе с очајањем веже. *Полић.* С Глибајчанима се везала линија фронта осталих села. *Ћоп.* **4.** (*у*)*кочити се.* — Тако би задуго било да се не деси нешто те се и најбржи језик веза. *Вукић.* **5.** *обавез(ив)ати се на што.* — Бакоња ... жаљаше ... што се, на неки начин, везао да и даље проводи љубав с Јелком. *Мат.* Ухвати [га] ужас није ли се већ нечим везао да уради такву ствар. *Крањч. Стј.* **6. а.** *здружи(ва)ти се, зближити се, зближавати се.* — Или [се] ... замрзе ... или се вежу дугим познанством. *Петр. В.* Сусрели смо се једном на том свету и везао се заувек наш пут. *Мас.* **б.** *ступити, ступати у уже везе*; *ступити, ступати у брак,* (*о*)*женити се, уда(ва)ти се.* — Никада се ни за кога није дуже везала. *Фелд.* Ако мислите да ћу се ја икад везати за вас, онда се љуто варате. За таквог дивљака ја не полазим. *Петр. В.* **7.** хем. *ући, улазити у састав неке твари, материје.* — Најчешће се притом ослобађа или веже топлинска енергија. *Кем.*

вèзāч, -áча м *онај који веже жито у снопове.* — Словио је као везач [снопова] у свему спахилуку. *Торд.*

вèзачица ж **1.** *женска особа везач.* **2.** *строј, машина за везивање снопова.*

вёзен, -а, -о *шарама искићен.* — За појас му двије пушке мале, а у руке везене шишане. *НП Вук.* Лијевом [руком] се такнуо везених кубура. *Торд.*

вёзēње с *гл. им. од* **вёсти.**

вези́вāње с *гл. им. од* **везивати** (*се*).

вези́вати (**се**), вèзујēм (се) *несврш. према* **везати** (*се*).

Изр. везује се *стоји непомично као да си везан.*

вèзйвнӣ, -ā, -ō *који веже, везује*: ~ ткиво.

вèзйвнӣк м мед. нар. *отеклина од умножавања везивног ткива, фибром. Бен. Рј.*

вèзйво¹ с **1.** *предмет на којем се праве везови и прибор којим се они праве, вез.* — Она је положила везиво у крило. *Кум.* **2.** *украс, шара извезена на чему, везовима украшен предмет.* — Више на њем злата и везива него му је у глави цијене. *Март.* А зачешљана

свила власи плавих... испреплетана кô везиво фино на лепој глави. *Кош.* **3.** *везење.* — Осуђен је... женски спол на швело, везиво, плетиво. *Шен.*

вѐзӣво² с **а.** *оно чиме се што веже, веза.* — Бакелитна смола служи као везиво. *ОК.* **б.** анат. *везивно ткиво.*

вѐзидба ж *везивање винограда; време кад се виноград веже. Вук Рј.*

вѐзилац, -иоца м (ген. мн. -илāцā) = везалац. — Везилац при везивању удари коленом о сноп. *Дом.*

вѐзилица ж *в. везиља. Вук Рј.*

вѐзило¹ с *веза, свеза, спона.* — Скршит ћу вериге, свилена везила. *Враз.*

вѐзило² с *в. вез*² (*2*). — Краљичино тијело још лежаше на одру покривено везилима. *Креш.*

вѐзӣља ж *она која везе;* исп. везилица. — Зар није и друга везиља могла вести по истом почетку? *Кост. Л.*

вѐзӣљни, -а, -о *који припада везиљи.*

вѐзӣљскӣ, -ā, -ō *који се односи на везиље.*

вѐзӣр, -и́ра м тур. ист. *високи државни чиновник у бившој турској царевини, министар; гувернер једне покрајине.*

Изр. в е л и к и ~ *председник владе у старој Турској.*

вѐзӣрāт, -а́та м ист. = везирство *везирска служба и власт; област којом управља везир.*

вѐзи́рев, -а, -о *в. везиров.*

вѐзи́ревица ж *в. везировица. Вук Рј.*

вѐзи́ров, -а, -о *који припада везиру.*

вѐзи́ровица ж *везирова жена. Вук Рј.*

вѐзӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на везире.*

вѐзи́рство с = везират.

вѐзист(а) м ков. воји. *официр или војник у јединици за везу.*

вѐзи́так, -и́тка м (мн. вѐзи́ци, ген. вѐзӣтāкā) *в. вез*¹ (*1*). — Ал' је танка вјера у Турака ка' од вуне конац на везитку. *НП Вук.* Дробноме везитку пуцају сви конци. *Наз.*

вѐзић м *дем. од вез.*

вѐзица ж **1.** *дем. од веза.* **2.** *повез.* — Бјеше му лијево око завезано црном везицом. *Шен.* **3.** *врпца за стезање ципела.* — Одмота жуту везицу од ципела. *Божић.* **4.** грам. *цртица којом се спајају две речи.*

вѐзма ж тур. покр. **1.** *барутњача, спремница за пушчани прах. Вук Рј.* **2.** *мала троугласта кутија од сребра у којој се држи запис. Шкаљ.*

вѐзӣйк м грам. *непроменљива реч која веже две речи или две реченице.*

вѐзница и **вéзница** ж анат. *унутарња слузокожа очнога капка.* — Оне површине капака које су окренуте према оку постављене су слузокожом — тзв. везницом. *Батут.*

вѐзнути, -нём свршн. заст. *запети, загњибити.* — Нисам рад везнути у том пруглу. *Кур.*

вѐзов, -а, -о *који припада везу*², *брестов. Вук Рј.*

вѐзовина ж покр. *везово дрво, брестовина. Вук Рј.*

вѐзоглава и **вѐзо̀глāвка** ж *женска марама за главу, повезача.* — Гледа у котур [Симкине] косе испод везоглавке. *Ћос. Д.*

вéја ж *плутача, бова (у води). Р-К Реч.*

вѐјавица, ијек. вијавица, ж *јак ветар са снегом.* — По белим пољима бурна вејавица бесни. *Јакш. М.* фиг. И баш у ту културну вијавицу паде наш развитак. *Коз. Ј.*

вѐјалица, ијек. вијалица, ж *справа којом се веје, чисти жито.*

вѐјало, ијек. вијало, с *вејача.*

вѐјање, ијек. вијање, с *гл. им. од вејати.*

вѐјати, -јēм, ијек. вијати, несврш. **1.** *дувати, пухати (о ветру).* — Јужњак вије. *Наз.* **2.** *пирити, ширити се, избијати.* — Кроз густу измаглицу... вије оштра хладноћа. *Ранк.* фиг. Кроза све певање Војислављево вије исти елегични тон растуженог срца. *Нед.* **3.** *густо падати (о снегу).* — Бијаше зимска вечер, вани је вијао снијег. *Шен.* **4.** *помоћу ветра или ветрењаче чистити жито од плеве.* — Друга хрпа вијала је на вјетрењачу. *Коз. Ј.* [Био је то] машиниста који се разуме у парним ветрењачама што вију жито по спахилуцима. *Срем.*

вѐјāч, -а́ча, ијек. вијач, м **1.** *онај који веје жито.* **2.** покр. *живи песак.* — У пешчарама ... код Делиблата живи песак (вејач) смењује се са заравнима од леса. *Жуј.*

вѐјача, ијек. вијача, ж *назив за разне справе које служе за вејање.*

вејà̀чица, ијек. вијачица, ж **1.** *женска особа вејач.* **2.** *вејалица.*

вéјка ж *сува гранчица.* — Сан... ме је давно оставио. Постао сам као вејка. *Ком.* Његова мајка, стално у црнини, слаба [је] и танка као вејка. *Андр. И.*

вéк¹, ијек. вијек, м (лок. јд. вéку; ном. мн. вéкови и вéкови, ген. мн. вéкōвā, векóвā и вéкōвā) **1. а.** *живот.* — Нико ме није за мога века тако обрадовао као ти. *Вес.* Ово је био час одсудан за сав њихов даљњи вијек. *Ћал.* **б.** *трајање чега.* — Није био [лист] дуга века. *Скерл.* **2.** *велико временско раздобље:* стари ~, средњи ~, нови ~. **3.** *временски размак од сто година, столеће.* — Зато је ове године Никанор наступио пот-

пуно миран, као да тај посао ради већ вековима. *Чипл.*

Изр. док је, док траје света и века *увек, за вечна времена, док буде људи;* откако је света и века, од векова *одувек;* на све веке, на веке векова, за све веке, за свеве векова, завеке векова *довека;* ~ вековати *живети;* ~ извековати *проживети;* века се навековати *наживети се;* ~ чамити *чамећи живети, проживети.*

вȅк², ијек. вијек, прил. *увек.* — То свет ти запис — за њим да ми сегнеш ... па нема страха, поштено ли прегнеш, ти вијек ћеш свога отхрвати врага. *Крањч. С.*

вȅка ж оном. *глас који пушта коза (ређе овца), вечање, мекетање.* — Ујутро га пробуди клицање људи, века оваца и мукање крава. *Наз.*

вȅкав, -а, -о *који вечи, мекеће.* — Зграђају [се] од тебе као од лава векаве козе. *М-И.*

вȅкер м и **вȅкерица** ж нем. варв. *ура будилица, сат, часовник будилник.* — Човјек сиромах нема векерицу да га буди, а треба рано устати. *Чол.*

вȅкет м *века. Бен. Рј.*

векȅтање с *гл. им. од векетати.*

векȅтати, вȅкећēм несврш. *вечати. Р-К Реч.*

вȅкна ж нем. варв. *хлеб дугуљаста облика.*

вȅкница ж *дем. од векна.*

вéкнути, вȅкнēм *сврш. према вечати.* — Хваљен Исус, духовниче! — рече, управо векну, тај Пивалица ушавши. *Мат.*

вековȁње, ијек. вјековȁње, с *гл. им. од вековати.*

вековáти, вȅкујēм, ијек. вјековáти, несврш. *проводити век; вечито трајати.* — Ја ћу без наде вјековат, увијек туговат. *Вел.* Задовољни [су] својом судбином и животом касабе у којој ће остати да век векују. *Андр. И.*

вековȅчан, -чна, -чно и **вековȅчит,** -а, -о, ијек. вјековјечан и вјековјечит *вечан.* — Оно вековечно народно осећање ... умире под дегенерацијом и отуђивањем нашим. *Сек.* Што је за друге само обећање, то је за њу вјековјечна тешка ... непрекидна дужност. *Л-К.* Прелази се преко страховите вековечитим снегом покривене горе. *Ат.*

вековȅчито, ијек. вјековјечито, прил. *вечно.* — Да ли би крстови што нам се са Цера доносе вековечито остали од једне форме? *Панч.*

вековȅчитōст, -ости, ијек. вјековјечитōст, ж *особина онога што је вековечито, вечност.* — Црна копрена вековечитости ... растављa нас од тајних гробова. *Јакш. Ђ.*

вековȅчно, ијек. вјековјечно, прил. *вечно.* — Времену је, тако с' чини, вековечно вечит трај, овом свету ... нигде почет, нигде крај. *Змај.* Вјековјечно кисело зеље! *Кол.*

вековȅчнōст, -ости ијек. вјековјечнōст, ж *особина онога што је вековечно, вечност.* — И овај камен земље Србије ... о вековечности прича далекој. *Јакш. Ђ.* [Приказује] величанствену слику сваким часом пропадајућег живота у бездан вјековјечности. *Павл.*

вековȉт, -а, -о, ијек. вјековȉт *в. вечан.* — Ал' спавај мирно, гроб гдје геније сниje вјековита је књига отворена. *Крањч. С.* Прометеј српски пригрливши кам, на распетију мре вековиту. *Кост. Л.*

вековȉто, ијек. вјековȉто, прил. *в. вечно.* — Чему све то када је он и тако вјековито у њезиним очима. *Коз. Ј.*

вековȉтōст, -ости, ијек. вјековȉтōст, ж *особина онога што је вековито, вечност.*

вȅковнӣ, -ā, -ō, ијек. вјȅковнӣ *који траје вековима, столетни, врло дуг.* — То [је] јединство [језика] извршено ... вековним развитком и узајамним животом Срба и Хрвата. *Бел.* Познате пјесму што на гусле плаче вјековне јаде и зулуме давне? *Домј.*

вȅковњӣк, ијек. вјȅковњӣк, м **1.** индив. (у атрибутској служби, уз »снег«) *вечит снег, који се никад не отопи.* — Док буде тиролских брегова и на њима снијега вјековника ... *Прер.* **2.** *књига у којој су записани догађаји по вековима.* — Морам признати да у вековнику нисам никад могао прочитати будућност, сем кад је већ постала прошлост. *Богдан.*

вȅкотрājан, -јна, -јно, ијек. вјȅкотрājан, ков. *који траје вековима, вечан, одвећ дуг.* — Ти си од рода огња вјекотрајна. *Наз.*

вȅксла ж нем. варв. *меница.*

вȅктор м лат. мат. и физ. *дуж, дужина која графички приказује неку силу или брзину и њен смер.*

вȅл, вȅла м *в. вео.* — Магловит вел кад још ми душу вио, дјетињства када грijали ме данци. *Крањч. С.* На Мари црни убрађени свилени вел око главе. *Ств. 1948.*

вéла ж покр. *в. фела.*

вéлак, -лка м *дем. и хип. од вел, вео.* — О крижу велак вијао се тужно. *Крањч. С.*

вȅлāр, -ára м лат. грам. *задњонепчани сугласник.*

вȅлāран, -рна, -рно *који се односи на веларе, задњонепчани.*

велáшце с *дем. од вело.*

вѐле прил. заст. **а.** *врло, веома.* — Била се је веле забринула за своју унуку. *Шен.* **б.** *много.* — Веле говора није сад ту било као што се могло мислити. *Шимун.*

веле- *као први део сложенице показује појачавање у великој мери онога што се казује другим делом сложенице*: велемајстор, велесајам, велесила, велетрговац, велемоћан, велесјајан, велеучен итд.

вѐлебан, -бна, -бно чеш. *в. величанствен.* — Пред Ивичиним очима заблијешти велебно Лаурино лице. *Ков. А.* Нема човјека ... који као објективан мотритељ овог велебног напора не би осјетио потребе да се поклони. *Крл.*

велѐбиље с бот. **а.** *отровна биљка из пор. помоћница, лудача, бун* Atropa belladonna. — Док сам ја спавао у врту, твој стриц се дошуњао са бочицом сока велебиља клетог и у завијутку ува мог сасу раствор губави отровног дејства. *Панд.* **б.** *в. вранино око. Сим. Реч.*

велѐбитан, -тна, -тно *в. величанствен.* — Тамо ено красних шума и велебитних гора. *В 1885.*

вѐлебно прил. *в. величанствено.* — Горе на небу било је сјајно, велебно. *Бал.*

вѐлебѝост, -ости ж *особина онога што је велебно, велелепност.* — Амадеј је хтио да је увјери о велебности онога што се пред њим отвара. *Новак.*

велеважан, -жна, -жно *веома важан.* — Одлучио [се] на велеважне и храбре изјаве ако до шта дође. *Петр. В.*

велеважно прил. *на велеважан начин, веома важно.* — Показа се ... на вратима, климну велеважно главом. *Шен.*

вѐлевлāст ж *велесила.* — Трумбић у име југославенског емигрантског одбора предао је велевластима нови меморандум. *Крл.*

вѐлевлāстан, -сна, -сно *који има велику власт, моћан.* — Он постаје народни политичар, проповједник народне снаге и енергије наше велевласне будућности. *Крл.*

вѐлевриједан, -дна, -дно (ијек.) *врло вредан, врло цењен.* — У кући велевриједне обитељи ... састале се двије три бабетине. *Кум.*

велѐгласан, -сна, -сно заст. *који је јакога гласа, громак.* — Онда се дигне у школи ... тако велегласан ... концерат да се фамулус Стеван сасвим расани. *Шапч.*

велѐгласно прил. заст. *одвећ јаким гласом, громко.* — У исти мах онај на прозорчићу ... тако велегласно кихну да се потресао цео вајат. *Шапч.*

велѐгорје с *предео високих гора.* — Ено и сивог орла како се кружећи испред велегорја к небу диже. *Маж. Ф.*

вѐлеград м *велик, развијен град.* — Не имајући до сада ни појма о велеграду, дојмио ме се Беч поразно. *Коз. Ј.* Погледајте овај Београд ... Кроз неколико година он ће бити велеград. *Вас.*

вѐлеградскӣ и **велѐградскӣ,** -ā, -ō *који се односи на велеград, на велике градове.*

вѐлеградски и **велѐградски** прил. *као у велеграду.*

вѐлеграђанин и **велѐграђанин** м *становник велеграда; онај који има одлике великог града.* — Малосељаци, и велеграђани, и малограђани ... мисле да зараде. *Ков. А.*

вѐлеграђāнка и **велѐграђāнка** ж *женска особа велеграђанин.*

вѐледјело с (ијек.) *велико, врло значајно дело.* — Све је то већ разнијело глас о Дворжаковом веледјелу. *Новак.*

веледо́стōјнӣк м *в. великодостојник.* — Око њега стоје веледостојници. *Нен. Љ.*

вѐледух и **велѐдух** м *изванредан дух, геније(в).*

велѐдушан, -шна, -шно заст. *в. великодушан.* — Матица српска, надарена богатим прилозима веледушних родољуба ... првим словјенским заводом у Аустрији је постала. *Јаг.*

велѐдȳшје с ков. *в. великодушност.* — Увјеравао их ... да им даје јефтино и из веледушја. *Кос.*

велѐдушно прил. *в. великодушно.* — Није он од реда оних побједитеља што веледушно сретају противника. *Драж.*

велѐдушнōст, -ости ж *в. великодушност.* — Веледушност његове геете кад-тад [ће се] наметнути удивљењу сугрђана. *Десн.*

велеиздаја и **велѐиздаја** ж *издаја према држави и народу.* — Ако би министри повредили устав, учинили велеиздају ... Скупштина је имала права да их тужи суду. *Јов. С.*

велеиздајница м *велеиздајник.* — Ако је Павао велеиздајица, је ли његова рођакиња? *Шен.*

велеиздāјнӣк м *онај који врши велеиздају.* — Аустријанци [су Ивана] оптужили и утамничили као велеиздајника. *Шуб.*

велеиздāјница ж *женска особа велеиздајник.*

велеиздāјничкӣ, -ā, -ō *који се односи на велеиздајнике и велеиздају.*

велеиздáјство с *велеиздаја.* — Заповиједамо свим и сваком од вас под казном велеиздајства. *Шен.*

велеиндустријáлац, -лца м *власник великог индустријског предузећа.*

велекýпац, -пца м *купац на велико.*

велѐлепан, -пна, -пно, ијек. велѐљепан *врло леп, прекрасан, величанствен.* — Нешто тако слатко . . . пролажаше им кроз душу као да су у највелелепнијем храму. *Шапч.*

велѐлепље, ијек. велѐљепље, с *оно што је врло лепо*; *велелепност.* — Атмосфера у којој се крећем, сва је надахнута самим атомима велељепља. *Цар Е.*

велѐлепно, ијек. велѐљепно, прил. *на врло леп начин, прекрасно.* — Ту су га велељепно саградили. *Павл.*

велѐлепнōст, -ости, ијек. велѐљепнōст, ж *особина онога што је велелепно.* — Велелепношћу . . . предњаче архитектонски немачки и совјетски павиљони. *СКГ 1937.*

велелепо̀та, ијек. велељепо̀та, ж *необична, изузетна лепота.* — Нису . . . премице љепотом својом овоме дивноме цвијету који је . . . сјајио велељепотом. *Ђал.*

вѐлелијеп, велелијѐпа, -ѐпо (ијек.) *велелепан.* — Или би разматрао пред собом ону велику . . . бегову џамију што се велелијепа диже над медресом. *О-А.*

велѐљепан, -пна, -пно, ек. велѐлепан.

велѐљепље, ек. велѐлепље.

велѐљепно, ек. велѐлепно.

велѐљепнōст, -ости, ек. велѐлепнōст.

велељепо̀та, ек. велелепо̀та.

вѐлемājстор и **велѐмājстор** м **1.** *велики вештак.* **2.** *шахист(а) са највишом титулом.*

вѐлемājсторскӣ и **велѐмājсторскӣ,** -ā, -ō *који се односи на велемајсторе.*

вѐлемājсторски и **велѐмājсторскн** прил. *на начин велемајстора.*

вѐлеможан и **велѐможан,** -жна, -жно **а.** *веома моћан, великомоћан.* — Нашао [се] у окриљу . . . велеможних . . . мецена. *Новак.* **б.** заст. *као епитет у титули особа високих положаја, чинова у државној служби (понекад иронично).* — За ону бринула се велеможна госпођа савјетница. *Шен.*

велѐможнōст, -ости ж заст. *титула носиоца високог чина.* — Част ми је представити се вашој велеможности. *Шен.*

вѐлемōћ, -ћи ж ков. *велика моћ, велика сила.* — На престолу од људских костију . . . седи бечка велемоћ. *Кост. Л.*

вѐлемоћан и **велѐмоћан,** -ћна, -ћно *који има велику моћ.* — Кампосанто . . . кроз неколико стољећа мјесто гдје ће велемоћни . . . мајстори . . . створити у фрескама идиле и епопеје. *Бат.*

велѐмоћнōст, -ости ж *в. велемоћ.*

вѐлемучан и **велѐмучан,** -чна, -чно *врло мучан, необично мучан.* — Ријетком вјештином лати се нови везир велемучна посла. *Том.*

велѐмученӣк м *в. великомученик.*

вѐленац и **вѐленац,** -ēнца м покр. *шарен вунени покривач, покривач; ћилим, шареница.* — Према прозору прост креветац, застрт шареним веленцем. *Шапч.*

велѐница ж покр. *пастирски огртач од белог сукна с црним ресама, без рукава и с малом кукуљицом.*

велѐпесма, ијек. велѐпјесма, ж *дивна, велелепна песма.*

вѐлепјесан, -сни ж (ијек.) *висока, узвишена песма.* — Било му је да се кроз вечерњу пјесму природе спушта велепјесан љубави у његово срце. *Шен.*

велѐпјесма, ек. велѐпесма.

велеподузѐће с *подузеће на велико.*

велепо̀сед и **велепо́сед,** ијек. велепо̀сјед и велепо́сјед, м *велики посед, велика површина земље која се налази у чијем поседу.* — Говори народу о томе како треба уништити велепосјед . . . земљу дати сељаку, а творнице раднику. *Крл.*

велепо̀седнӣк и **велепо́седнӣк,** ијек. велепо̀сједнӣк и велепо́сједнӣк, м *власник великог поседа.* — Између нашег живља у Истри није никада било богатих велепосједника. *Наз.*

велепо̀седница и **велепо́седница,** ијек. велепо̀сједница и велепо́сједница, ж *она која има велики посед.*

велепо̀седничкӣ и **велепо́седничкӣ,** -ā, -ō, ијек. велепо̀сједничкӣ и велепо́сједничкӣ *који се односи на велепоседнике:* ~ имање.

велепо̀седнӣштво и **велепо́седнӣштво,** ијек. велепо̀сједнӣштво и велепо́сједнӣштво, *с стање велепоседника; постојање велепоседника и великих поседа.* — Донедавна је за пољопривреду било карактеристично велепосједништво. *ЕГ 2.*

велепо̀сјед и **велепо́сјед,** ек. велепо̀сед и велепо́сед.

велепо̀сједнӣк и **велепо́сједнӣк,** ек. велепо̀седнӣк и велепо́седнӣк.

велепо̀сједница и **велепо́сједница,** ек. велепо̀седница и велепо́седница.

велепо̀сједничкӣ и **велепо́сједничкӣ,** -ā, -ō, ек. велепо̀седничкӣ и велепо́седничкӣ.

велепо̀сједнӣштво и **велепо́сједнӣштво,** ек. велепо̀седнӣштво и велепо́седнӣштво.

велепо̀штован и **велѐпоштован,** -а, -о *врло поштован.* — Хвала лијепа, велепоштовано друштво, на пријатељском позиву! *Ад.*

велесā́јам и **вѐлесājам,** -јма м *велики сајам, обично међународног значаја*: Загребачки велесајам.

велесáјамскӣ, -ā, -ō *који се односи на велесајам и велесајмове*: ~ простор.

вȅлесила и **велèсила** ж **1.** *држава која се својом економском и војном снагом истиче између осталих.* **2.** фиг. *оно што доноси велики напредак и што снажно делује у том смислу.* — На моторном хоризонту појавила се нова велесила моторизације. *Аут.*

вȅлесјāј м ков. *велики, необичан сјај; раскош.* — Сретни сте ... кад сте у том велесјају сваки дан. *Божић.*

вȅлесјāјан и **велèсјāјан,** -јна, -јно *врло сјајан.* — У граду ... даваше ... велесјајан плес. *Ков. А.*

вȅлеслāвље с ков. *велико славље.* — Већи дио гомиле расу се, пожури да заузме што боље мјесто за велеславље пред црквом. *Божић.*

вȅлеслāлом и **велеслàлом** м фиск. *један од облика скијашких, смучарских натјецања, такмичења.*

вȅлеспјев, м (ијек.) *велики, величанствени спев.* — Самотан славујак ... пијука да не би својим гигоћањем мрсио велеспјева што га сва природа пјева. *Павл.*

велèсрдан, -дна, -дно *који је из пуна срца, свесрдан. Бен. Рј.*

велèсрдно прил. *од свега срца, врло радо. Бен. Рј.*

велетр̏говац, -ōвца м ков. *трговац на велико.*

велетр̏говачкӣ, -ā, -ō *који се односи на велетрговце.*

велетр̏говачки прил. *на начин велетрговаца, као велетрговац.*

велетр̏говина ж *трговина на велико.*

велетр̏жац, -р̏шца м ков. *в. велетрговац.* — Постао је својом марљивошћу и прирођеном трговачком вјештином најугледнијим велетршцем у Хрватској. *Том.* Паланачки »велетржац« и ратни богаташ враћао [се] кући на ручак из своје радње. *Мил. В.*

велеȕвāжен, -a, -o *веома уважен (у писменом ословљавању).* — Велеуважени брате и пријатељу! *Коњов.*

вȅлеȕм м ков. *велик, јак ум, велика даровитост.* — Само сила твори велика дјела, сила у руци велеума појединаца. *Шен.*

велèȕман и **велèуман,** -мна, -мно *који је великога ума, врло даровит.* — Величајност је ... неколико стотина страна велеумне пјесничке прозе. *Шим. С.*

велèȕмље с *велеум, велеумност.* — Био је ... надарен ... преобилном имагинацијом ... полугом велеумља. *Кор.*

велèȕмнӣк и **велèумнӣк** м *човек великога ума, врло даровит човек.* — По Далмацији ширио је Бошњак Твртко, тај велеумник свога народа, смјелим жезлом своје владање. *Шен.*

велèȕмнōст и **велèумнōст,** -ости ж *особина великога, јакога ума.*

велèучен и **велеȕчен,** -a, -o заст. *врло учен.* — Не знају та господа, учена и велеучена, лопова тако добро као ја. *Чол.*

велèученōст и **велеȕченōст,** -ости ж *особина онога који је велеучен, титула врло ученога човека.* — На службу, ваша велеучености — понизно је одговорио Андрија. *Новак.*

велèцēњен, -a, -o, ијек. велèцијењен *веома цењен.*

велèцијењен, -a, -o, ек. велèцēњен.

велèчаснōст, -ости ж *титула свештених лица.*

велèчастан, -сна, -сно **1.** *веома цењен, велепоштован.* — Поглавита благородна ... велечасна ... господо! *Ков. А.* **2.** (одр.) *атрибут (или у самосталној употреби) при ословљавању и спомињању католичког свештеника.* — Над толиком дрскошћу згрозио се не само велечасни господин жупник него и бињежник. *Кол.* ир. А ко су били они који су овде [у робијашници] ведрили и облачили? Све велеучени и велечасни. *Чол.*

вȅлештовāн и **велèштовāн,** -a, -o *врло штован, врло поштован.*

велештȍвāње с ков. *велико поштовање (као завршна учтива формула у писму).* — Очекујући цијењени одговор ваш остајемо са велештовањем. *Вел.*

вȇлӣ и **вȅлӣ,** -ā, -ō покр. *в. велик.* — Кад би у мору бјешњела олуја, туђи бродови ... свратили би у пространу »велу увалу« школља. *Тип.*

вèлигдāн м покр. **а.** (Велигдан) *Ускрс. Р-К Реч.* **б.** *благдан, празник уопште. Р-К Реч.*

вèлнја ж покр. *кришка (сира, сланине, јабуке и сл.).* — Исечемо кромпире на »велије«... знате ... танке кришке. *Јак.*

вȅлик, -a, -o (одр. вȅликӣ, -ā, -ō; комп. вȇћӣ) **1.** *који је изнад просечног, обичног или изнад онога чему се супротставља* **а.** *опсегом, обујмом, размерама (у једној или више димензија)*: велики коноп, велике државе, велике планине, ~ игла, ~ казаљка. **б.** *количином, бројем*: велики новац, ~ породица, велики народ. **в.** *узрастом, растом.* — Већ си велик, могао би и сам промислити. *Новак.* То је морала учинити моја мати и сви велики у кући. *Ат.* **г.** *степеном, интензитетом, јачином*: велике врућине, велики страх, велика брзина. **д.** *појачаним степеном карактеристичних особина (које се истичу у значењу именице)*: велики непријатељ, велики разбојник, велики сиромаси, велики обожавалац. **ђ.** *важношћу, значајем, одговорношћу и сл.*:

велики задатак, ~ улога, ~ тајна. **е.** *рангом, положајем у друштву и хијерархији*: велики чиновник, већи функционери. **2.** *који је на гласу, славан, чувен, знаменит*: велики писац, велики учењак, велики уметник.

Изр. мало и велико, од малог до великог *сви без разлике, без обзира на узраст.*

вели̏кан, -а́на м **1.** *див, горостас.* — Тамо на истоку . . . диже се . . . Букуља . . . А за леђима виси . . . зелени Маљен . . . Ах, кад загуди великан врховима густа јелашја . . . калуђер дршће. *Ранк.* **2.** *човек високог положаја.* — [Пишем] ових неколико редака у најбољој намјери и са свим дужним поштовањем спрам једног великана. *Крл.* А онај се занео па прича . . . о великанима партијским. *Срем.* **3.** *велик, знаменит човек, онај што се издиже својим признатим способностима.* — Књижевни критичар . . . се не сме завести ни гласом народа . . . а ни судом књижевних великана. *Прод.*

вели̏ка̑нка ж *женска особа великан.*

вели̏ка̑нскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на великане.* **2.** *величанствен.* — Једне мирне вечери разлеже се великанско певање. *Сек.*

вели̏ка̑нски прил. *на великански начин, као великани.*

велика́нство с *особина великана; величина.* — Јунак све може и све савлада . . . То је то: трагедија и великанство. *Сек.*

ве̏лика̑чак, -чка, -чко **1.** *доста велик, повелик.* **2.** *врло велик, крупан, огроман.* — Погле' великачких полијелеја и кандила. *Шапч.*

вели̏ка̑ш, -а́ша м **1.** ист. *угледан и богат достојанственик, припадник високог племства, аристократ(а).* — Та мањина повлашћених богаташа и великаша могла би и бити и не бити кнезом задовољна. *Прод.* **2.** *великан, горостас.* — Прави великаш је онај који је по себи, а не по сиси велик постао. *Шен.* Би бездушни великаш садова [кедар] полетио по небесној сфери. *Њег.*

велика̀шица ж *жена великашева; женска особа великаш.* — Види јој се да је баница, великашица. *Шен.* Ми чусмо да хоће да се жени, да узимље неку великашицу. *Мат.*

вели̏ка̑шкӣ, -ā, -ō *који се односи на великаше.*

вели̏ка̑шки прил. *на начин великаша, као великаш.* — Чини он то широко и хуче великашки. *Кал.*

велика́штво с *особина, стање и друштвени положај великаша.* — Он није могао у њој трпјети поносну градску даму која је увијек снивала о великаштву. *Коз. Ј.*

ве̏лико прил. покр. *много, врло.* — Још никада није био у колу . . . па баш велико и не тражи друштва. *Ад.*

велико- **1.** *први део сложених придева насталих од израза са придевом »велик« и именицом*: великокнежевски, великобритански, великокалибарски и др. **2.** *први део сложених придева којим се појачава значење придева у другом делу сложенице*: великославан, великоучен и сл.

великова́рошанин и **великова̀рошанин** м *становник велике вароши, велеграђанин.* — Ја сам хтео да се распаднем од среће што ћу ускоро постати академски грађанин и великоварошанин. *Сек.*

великова́рошанка и **великова̀рошанка** ж *становница велике вароши, велеграђанка.*

великова́рошкӣ и **великова̀рошкӣ,** -ā, -ō *који се односи на великоварошане, на велике вароши*: ~ улица.

велнкова́рошки и **великова̀рошки** прил. *као у великој вароши, велеградски.*

великогра̀дскӣ, -ā, -ō *велеградски.*

великодо́стојнӣк м заст. *онај који има велики чин, висок положај у држави или у каквој установи.* — Министри се доиста појавише са свима великодостојницима земље. *Дом.* То су биографије српских владалаца и црквених великодостојника. *Барац.*

великодо́стојничкӣ, -ā, -ō *који се односи на великодостојнике.*

великодр̏жа̑внӣ, -внā, -внō *који се односи на велике државе; који тежи стварању велике државе*: ~ идеологија, ~ програм.

великодушан, -шна, -шно **а.** *који се одликује лепим душевним својствима, племенит, несебичан.* — Ја сам . . . мизерија пропала коју он као великодушни мецена издржава. *Крл.* Ја сам . . . поменуо о великодушноме јунаштву ова два Србина. *Миљ.* **б.** *који одражава племенитост, несебичност; својствен племенитом човеку*: ~ чин, ~ гест, ~ потез, ~ срце.

великодȕшје с *великодушност.* — Јуца . . . диви се великодушју Шамике. *Игљ.* Завист убијајмо великодушјем и благошћу. *Вел.*

великодушнӣк м *великодушан човек.* — Жив био . . . великодушник на гласу! *Вел.*

великодушно прил. *на великодушан начин, племенито, несебично.* — Публика тако великодушно опрашта генијалноме песнику оно што би најљуће осудила у каквог убогог веселника. *Нед.* фиг. Сунце је и опет продрло облаке . . . и великодушно промијенило изгледе и расположење. *Кал.*

великодушно̀ст, -ости ж *особина онога који је великодушан, племенитост, несебичност.*

великоза́купац, -пца м *онај који закупљује на велико.* — Овај човек је могао бити у своје време великозакупац земаља. *Панд.*

великокали̏барскӣ, -ā, -ō *који је великог калибра*: ~ топ.

великоку́пац, -пца м *онај који купује на велико; велетрговац.* — Међу њима . . . господа и великокупци из свију крајева. *Шапч.*

великолѝснат, -а, -о *који има крупно лишће.* — Под њим су биле поредане великолиснате и бујне цикадеје. *Бал.*

великòмислено прил. *на начин великих мислилаца; врло мудро.* — Газдић великомислено наклони главу. *Кал.*

великомòждан, -а, -о *који се односи на велики мозак.* — Изнадимо ли животињама великомождане полутке, оне реагирају веома различито. *НЧ.*

великòмученӣк м *назив који се придаје неким хришћанским свецима који су умрли за хришћанство претрпевши велике муке; онај који је много патио.* — Однеси поздрав господару свом, великомученице Хамлете! *Кост. Л.*

великòмученица ж *женска особа великомученик.* — Објесила [сам му] о врат икону с моћима великомученице Барбаре. *Л-К.*

великонѐмачкӣ, -ā, -ō, ијек. великоњѐмачкӣ, пол. *који тежи стварању велике Немачке и ширењу немачке превласти.*

великòног, -а, -о *који је великих ногу.* — Помисли да је и он можда несрећан са том трапавом и великоногом женом. *Ћос. Б.*

великоњѐмачкӣ, -ā, -ō, ек. великонѐмачкӣ.

великòок, -а, -о *који је великих очију.* — На Малајском оточју живи врло необичан великооки аветњак. *Финк.*

великòокнаст, -а, -о *који има велика окна.* — Намакне великоокнасте наочари на мало заседласт нос . . . и чита. *Шапч.*

великопòседнӣк и **великопо́седнӣк,** ијек. великопòсједнӣк и великопо́сједнӣк, м *в. велепоседник.* — Борба [Партије] усмјеравала [је] оштрицу револуционарног покрета директно у циљ: у борбу против буржоазије, великопосједника. *Комун. 1951.*

великопòседница и **великопо́седница,** ијек. великопòсједница и великопо́сједница, ж *в. велепоседница.*

великопòседничкӣ и **великопо́седничкӣ,** -ā, -ō, ијек. великопòсједничкӣ и великопо́сједничкӣ *в. велепоседнички.*

великопòседнӣк и **великопо́седнӣк,** ек. великопòседнӣк и великопо́седнӣк.

великопòседница и **великопо́седница,** ек. великопòседница и великопо́седница.

великопòседничкӣ и **великопо́седничкӣ,** -ā, -ō, ек. великопòседничкӣ и великопо́седничкӣ.

великосвѐтскӣ и **великòсветскӣ,** -ā, -ō, ијек. великосвјѐтскӣ и великòсвјетскӣ *који се односи на велики свет, на велике народе; који се односи на виши, отменији свет.*

великосвјѐтскӣ и **великòсвјетскӣ,** -ā, -ō, ек. великосвѐтскӣ и великòсветскӣ.

великòсрбин м *великосрпски националист(а), српски шовинист(а).* — Краљев официр великосрбин, класно несвјестан, иако је поријеклом сељак. *Ћоп.*

великòсрпскӣ, -ā, -ō пол. *који тежи стварању велике Србије и ширењу српске превласти, шовинистички српски настројен.*

великосрпство и **великòсрпство** с *великосрпски национализам, шовинизам.* — Код њега се развио . . . култ великосрпства који је ишао до шовинизма. *Глиг.*

вѐлико́ст, -ости ж *величина.* — Великост народнога живота је основа на којој се оснива . . . повијесно великанство. *Шим. С.*

велик ду́ст, -а, -о *који има велика уста.* — Назо чни су били . . . нека стара . . . племкиња и неки великоусти представник конзисторије. *Јонке.*

великòух, -а, -о *који има велике уши.* — Од дугоухих нетопира чест је у нашој домовини великоухи љиљак. *Финк.*

великòучен, -а, -о *велеучен, високоучен.* — Умиру људи . . . а великоучени доктор поранио да се његовој немоћи свирепа смрт већ два пута подсмехне. *Рад. Д.*

великòучено́ст, -ости ж *особина онога који је великоучен.* — Велеучени господине професоре . . . благодат нека је с Вашом великоучености. *Мил.*

великохр̀ва́т, -áта м *великохрватски националист(а), хрватски шовинист(а).* — Збрка која је . . . већ изазвала међусобне сукобе између »великосрбина« Недића и »великохрвата« Павелића. *Тито.*

великохр̀ва́тскӣ, -ā, -ō пол. *који тежи стварању велике Хрватске и ширењу хрватске превласти, шовинистички хрватски настројен.*

великохрва́тство с *великохрватски национализам, шовинизам.*

великошко́лац, -лца м ист. *ученик, студент Велике школе.* — Пристигоше неки млади великошколци. *Срем.*

вѐлӣм (покр. вељу) (мн. велӣмо и вѐлӣмо, велӣте и вѐлӣте; од осталих облика само импф. вѐљāх и прил. сад. вѐлēћи и велēћи) свршн. и несврш. непотп. **1.** *казати, говорити.* — Он се ругаше матери и вељаше да су то бапске приче. *Љуб.* Како се оно вели, живот одређује начин мишљења. *Крањч. Стј.* **2. а.** *мислити, држати.* — Ама, ја као велим да би ми . . . користио и код куће. *Срем.* **б.** *хтети, бити сагласан.* — Нека буде Иван . . . Велимо ли? *Вес.*

велӣчав, -а, -о заст. **1.** *који повећава, увеличава.* — Ето вам — рече — величаво

стакло. *Нен. Љ.* **2.** *величанствен.* — Гордо на крутој литици величава крила одмараше. *Њег.*

вели̏чаво прил. заст. *увеличавајући; узвишено.* — Младићу! — величаво ће он. *Креш.*

вѐличā̀јан, -јна, -јно **1.** *величанствен.* — Све се надвило над њега преплетено и озгор искићено злаћаним звијездама у прекрасни величајни храм природе. *Кос.* **2.** *значајан, важан.* — После преревске буне ништа се величајно није збило. *Ћос. Д.*

вѐличā̀јно прил. *на величајан начин, величанствено.* — Звонови зазвонише ... и звоњаху дуго, милоскладно и величајно. *Дук.*

велича̀јно̄ст, -ости ж *особина онога што је величајно, величанственост.* — Алпе ... дробе човјека својом леденом величајношћу. *Матош.* У цијелој се старијој књижевности Дубровника Гундулићева дјела ... истичу величајношћу идеја. *Барац.*

вѐличак, -чка, -чко *прилично велик, повелик.* — Кад је цурица ... постала величка, стадоше је звати младом фрајлом. *Том.*

велича̀нствен, -а, -о *који изазива дивљење, узвишен, изванредан.* — Народно пјесништво ... нађе ... у **14.** вијеку толи величанствених предмета. *Јаг.* Величанствена вечер пада на ону голему равнину. *Леск. Ј.* У том тренутку чича је био величанствен. *Чол.*

велича̀нствено прил. *на величанствен начин, узвишено.* — Исходи сунце величанствено, краљевски. *Кос.* Барски галеб ... носи своје ... тело на лепим крилима величанствено извијеним над барским видиком. *Чипл.*

велича̀нственō̄ст, -ости ж *особина онога што је величанствено, узвишено.*

велича̀нство и **велича́нство** с **1.** *узвишеност, величина.* — Станко осјети неко величанство у души својој. *Вес.* **2.** *титула која се даје владару*: ваше ~, његово ~.

вели̏чā̀ње с *гл. им. од величати (се).*

вели̏чати, -ā̄м несврш. **1.** *чинити великим, уздизати, узвисивати; хвалити, славити.* — Од старе српске државе је задржао у успомени поглавито оно што му је као целини давало важност и величало га. *Цвиј.* Хвали их и велича за све што су урадили. *Цар Е.* **2.** *увеличавати, повећавати.* — А што више вина пијем, то величам јаде. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *узносити се, уздизати се, гордити се, разметати се.* — У тој својој бризи није се ... величао и надувао. *Ђал.*

величи̏на ж **1.** *особина онога што је велико, крупно.* — Пољска [је] дала отпор достојан своје величине. *Кнеж. Л.* Величина расте, али обичније пада с временом. *Матош.* **2. а.** *опсег, обујам; висина, узраст.* — Подрум пун пунцат буради сваке величине. *Срем.* Само туга његова може се мерити с величином бреста. *Ад.* **б.** мат. *оно што се може измерити, израчунати, бројна вредност*: стална ~, промењива ~. — Упоређивањем неке количине са њеном основном јединицом ... сазнајемо њену величину или бројну вредност. *Алг. 2.* **3.** фиг. **а.** *својство, особина која изазива велико поштовање или дивљење*: ~ духа, ~ дела. **б.** *онај који се истиче у чему изнад осталих који поседује таква својства.* — Откако је света, све се бије, гине, увек неко тражи неке величине. *Змај.*

вѐлӣчје с заст. *величина, узвишеност.* — Занесено [се] диви величју природе. *Шен.*

вѐлможа м ист. *крупни земљопоседник у феудално доба; човек високог достојанства, великаш, властелин.* — Словио је као један од најбогатијих велможа хрватских и угарских. *В 1885.* И наше велможе и наши васали гледају те с чежњом. *Дуч.*

вѐлмошкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на велможе.*

вѐлмужа м заст. *в. велможа.* — У рату и бунама ... оседео је стари велмужа Вук Хранић. *Јакш. Ђ.*

вѐло с песн. *в. вео.* — Кô бијело вело од танане пређе шири се небо. *Крањч. С.* фиг. Уштап трга вело тмина. *Наз.*

велоси̏пēд, -éда м фр. *в. бицикл.*

велосипѐдист(а) м *в. бициклист(а).*

велоци̏пēд, -éда м *в. бицикл.*

велоципѐдист(а) м *в. бициклист(а).*

вѐлӯд м тал. *в. велур.* — На њојзи су гаће од велуда. *Вук Рј.*

вѐлӯр, -ýра м фр. *врста тканине сличне сомоту и плишу.* — Господа у руху од црног велура. *Дуч.*

вѐлӯрнӣ и **вѐлӯрскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који је од велура*: ~ капут.

вѐлчā̄р, -а́ра и **вѐлчер** м нем. варв. нар. *в. фелчер.* — И крчмар му прикричао да не пушта док не дође велчар, па ће му зашити. *Тур.*

вељà̀дина ж покр. *дугачка вуна што се стриже лети.* — Жене су дијелиле у два стога јареницу и вељадину. *Наз.*

вѐљача ж **1.** *други месец у години, фебруар.* **2.** покр. *промењиво време на почетку пролећа*; исп. бабини јарци. *Вук Рј.*

Изр. ~ **превртача** *промењиво време у месецу вељачи, фебруару.*

вѐљачкӣ и **вѐљачнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на месец вељачу, фебруарски.*

вѐљӣ и **вѐљӣ,** -ā̄, -ē̄ покр. *в. велик.* — Срам вас вељи било! *Наз.* Вељa крушка у грло западне. *Њег.*

вѐљу и **вѐљу** *в. велим.*

ве́на ж анат. *крвна жила, крвни суд који води крв према срцу.*

ве́нац, -нца, ијек. вијѐнац, м (ген. мн. вѐнāцā) **1.** *украс од цвећа или лишћа (природног или умјетног, вештачког) сплетен у облику круга.* — Никад нећу заборавити како смо брале ивањско цвеће и правиле венце. *Вес.* фиг.: ~ славе, ~ победе. — Галерије [саборнице] овјенчане вијенцем лијепих госпођа и госпођица. *Шен.* И венац лепих жеља ја сам плео. *Ант. 2.* **2.** *оно што оивичава какав простор; раст биљака у кругу.* — Волио је ... хладни, сјенасти вијенац од зимзелена. *Матош.* Брежуљак сав у вијенцу од јова и поткресаних врба. *Еоп.* **3.** *сплет плодова и јестива у кругу:* ~ лука, ~ паприке, ~ смокава итд. **4.** *назив кружним и полукружним улицама у градовима.* — Онај венац амфитеатрално поређаних кућа као полумесец око негдашње баре Венеције. *Срем.* Повлаче се булвари, авније, венци. *Петр. В.* **5.** *дуга коса сплетена око главе уокруг.* — [Коса] се некад плела у дуге плетенице и савијала у вијенац око главе. *Вуков.* [Года] отпоче расплитати венац косе изнад ушију, увијен у две плетенице. *Дов.* **6.** мн. покр. *круна која се ставља младенцима на главу приликом обреда венчања у православној цркви*; фиг. *венчање, брак.* — Једне исте године удоми двије кћери, једну од другијех, а другу од трећијех вијенаца. *Љуб.* **7.** *светао колут око Сунца, Месеца и звезда.* **8.** *планински ланац; заравњени гребен планине*; исп. било (6). — Паде [му] поглед на онај дуги планински венац. *Ранк.* Мргодасте јој облачине на вијенцима висова пријете буром. *Божић.* Шумски пут вођаше венцем. *Вес.* **9.** архит. *делови зграде који стрче изнад површине зида између крова и зидова или између катова, спратова.* — Изнад кровног вијенца ... видјело се како се ... пењу колути густог дима. *Франг.* **10.** *горњи руб посуде. Бак. Реч.* **11.** *руб, обод, ивица уопште.*

Изр. бити под венцем *бити венчан*; ловоров ~ *признање, слава*; плести ~ кому или чему *хвалити, славити некога или нешто*; сонетни ~ поет. *низ сонета повезаних заједничким мотивом и заједничким стиховима, при чему се последњи стих претходног сонета понавља као први стих следећега, а последњи сонет је састављен од почетних стихова*; трнов ~ *мученишство, страдање.*

вѐначкӣ и **вѐначнӣ,** -ā, -ō, ијек. вијѐначкӣ и вијѐначнӣ *који је као венац, који се пружа у венцу*: веначне планине.

венѐдӣк, -и́ка м нар. *млетачки пиштољ, самокрес.* — Стоји вриска пјанијех јунака, попуцују бистри венедници. *НП Херм.*

венѐричан, -чна, -чно и **венѐричкӣ,** -ā, -ō мед. *који се јавља на полним органима (о болестима)*: ~ болест, ~ обољење.

венерòлог м *лекар за венеричне болести.*

венеролòгија ж мед. *део медицине који проучава венеричне болести и њихово лечење.*

венерòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на венерологе или венерологију.*

вѐнōзнӣ, -ā, -ō и **вѐнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на вене*: ~ крв, ~ жила.

вѐнт м тур. покр. *изговор, излика*; *претварање.*

Изр. вента ради *тобоже, привидно.* — Тога пута не вента ради, него најозбиљније, пуче шамар. *Мат.*

вѐнтӣл, -и́ла м лат. мех. *направа која затвара или ослобађа отвор за пропуштање плинова, гасова или течности, текућине*: ~ сигурности, испусни ~, запорни ~, сисаћи ~. фиг. *одушак, олакшање.* — Потлачене народне тежње имале су само један вентил: књижевност. *КН 1948.*

вентӣлā̀тор м мех. *справа за проветравање, усисавање и покретање зрака или плинова уопште.*

вентилā́ција ж **1.** *проветравање, прозрачивање.* — Домаћа бура вршила је и превише дужност вјетрења и вентилације. *Новак.* **2.** *направа, уређај за проветравање.* — Ваздух је бивао све тежи јер није било вентилације. *Јак.*

вѐнтилационӣ, -ā, -ō *који је у вези с вентилацијом.*

вентилѝрати, -и́лӣрām сврш. и несврш. *ветрити, проветри(ва)ти.* — Нарочито се морају фабрички простори добро осветљавати, чисто одржавати, вентилирати. *Лапч.*

Изр. ~ питање, проблем *претрес(а)ти, расправити, расправљати питање, проблем.*

вентӣлисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. вентилирати.*

вѐнтӣлскӣ, -ā, -ō *који се односи на вентиле*: ~ полуга, ~ разводник, ~ завртањ.

вѐнтрати се, -ām се несврш. покр. *пењати се, терати се, пентрати се.* — Дјеца су се ... вентрала по дрвећу тражећи вранина гнијезда. *Бен.*

вѐнути и **вѐнути,** вѐнēм несврш. **1.** *губити свежину, сахнути (о биљкама).* — Она је венула ко лист на дрвету. *Вес.* Ја плачем ... кад туђа срећа ко цвет вене. *Рак.* **2.** фиг. **а.** *губити снагу, здравље, физички слабити.* — Живи у својој соби ... венући као роб без воље. *Андр. И.* **б.** *чезнути (за неким).* — Сто младића вене за њом, ну она љуби њега, Војнића. *Кум.* Тад му поче писат' како за њим вене. *Змај.*

венӯће с *вењење, губљење свежине, снаге.*

венцòноша, ијек. вијенцòноша, м *онај који носи венац.* — Тај ватрени вијенцоноша

краси круне планинске свиленосивастим свјетлом. *Божић.*

венча́ва̏ње, ијек. вјенча́ва̏ње, с *гл. им. од венчавати (се).*

венча́вати (се), вѐнчāвāм (се), ијек. вјенча́вати се *несврш. према венчати (се).*

вѐнча̄нӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐнча̄нӣ *који се односи на венчање:* ~ прстен, ~ кошуља, ~ хаљина.

венча̀нӣк, -и́ка, ијек. вјенча̀нӣк, м **а.** *онај који се венчава.* — Вјенчаници изађоше први из црквице. *Том.* **б.** *краљ који се венчава круном.* — Бог дао славному вјенчанику [краљу] дио раја божјега! *Шен.* **в.** *венчани венац. Р-К Реч.*

венча̀ница, ијек. вјенча̀ница, ж **1.** *оно што је у вези с венчањем* **а.** *исправа о венчању, извод из књиге венчаних.* — Треба само приложити венчаницу као доказ да је луд. *Дом.* **б.** *венчана кошуља или хаљина.* — Тада јој брат . . . поврх кошуље навуче . . . нову кошуљу која се зове »вјенчаница«. *Мат.* Кад ме . . . угледа, рече: . . . »Ја сам у хаљини вјенчаници.« *Вел.* **в.** *новац који се даје свештенику за венчање у цркви.* — »Помози бог, баћа Марко«, — рекао би попа ласкаво . . . »Ја држим да ће ове јесени жито добро прихватити, а доста је и на цени . . . Биће венчаница!« *Јакш. Ђ.* **г.** *свећа која гори за време венчања.* — Кнез Милан је успео да на пламену српског устанка пали себи свећу венчаницу. *Јов. С.* **2.** покр. *венчана жена.* — Не би ли га намјерила, вило, на распопа нашег свештеника да му вјенча вјенчаницу праву с ком се нигда развјенчати неће. *Март.* **3.** *гредица која се на дрвеним градњама прибија изнад жиока те затвара венац; греда поврх зида уопште.* — Отац сопћуђ и силним замасима брадвиља теше вјенчаницу за стају. *Донч.*

вѐнча̄ње и **венча́ње,** ијек. вјѐнча̄ње и вјенча́ње, с **1.** *гл. им. од венчати (се).* **2.** (венча́ње) *обред склапања брака.*

вѐнчатӣ, -ām, ијек. вјѐнчати, сврш. и несврш. **1.** *(из)вршити над ким обред склапања брака.* — Ти ћеш их вјенчати . . . ја ћу кумовати. *Шен.* Није ме још вјенчао, па да ми суди. *Шуб.* **2.** *украсити, украшавати, улепша(ва)ти кога или што венцем или чим сличним.* — Размакоше се јаблани, вјенчајући хладовитим колом зелену цјелину. *Шен.* фиг. Часна брада вјенчала му је божанствену главу. *Крањч. С.* **3.** *стављати коме круну, или митру на главу као знак крунисања.* — Стог' круном ти и митром вјенчам главу. *Комб.*

~ **се** сврш. **1.** *ступити у брак.* — Овако не можемо више да живимо, него да се венчамо. *Ранк.* фиг. Заклиње се . . . да ће се венчати с морском пучином. *Дов.* **2.** *крунисати се.*

вѐнчац, -а̀ца, ијек. вјѐнчац, м **заст.** *в. венчић (1).* — Младо прво пролеће донијет ће . . . Анђелији нашој зелен вјенчац на главу дјевојачку. *Шен.*

вѐнчић, -а и **вѐнчӣћ,** -и́ћа, ијек. вјѐнчић и вјѐнчӣћ, м **1.** *дем. од венац.* **2.** бот. *цветна круница.* — Пчела с кратким рилцем не може допријети до нектара будући да је вјенчић црвене дјетелине предубок. *НЕ.* **3.** *плес, игранка на свршетку плесног течаја.* — Ми смо у Загребу имали прошлих поклада доста плесова, вјенчића . . . сијела. *В 1885.*

ве́ња ж мај. бот. *смрека* Juniperus communis. *Сим. Реч.*

вѐњāк, -а́ка м *хладњак од лиснатог грања, сеница.* — Онда наиђоше на један запуштен вењак. *Јос. Б.*

вѐњāр, -а́ра м и **вѐњāрка** ж зоол. *дрозд боровњак* Turdus pilaris. *Бен. Рј.*

вѐњѐње и **вѐњѐње** с *гл. им. од венути.*

вѐњер м нар. *в. фењер.*

вѐо, вѐла м (мн. вѐлови) лат. **1.** *комад танке прозрачне или мрежасте тканине који женске особе носе преко лица или преко главе и низ плећа у разним приликама:* невестински ~, свадбени ~, жалбени ~, удовички ~. — Имала је на себи црно одело, с велом преко лица. *Цар М.* За вео, налик на облачак дима, скривала се . . . рука. *Цес. Д.* Ни о погребу мужевљеву . . . није темељно променила тоалету. Ни праве црнине, ни вела. *Сек.* **2.** *танка прозрачна тканина.* — Дарива му од вела кошуљу. *НП Вук.* **3.** *танак слој нечега (магле, дима, облака и сл.).* — Сунчани зраци допиру до облачног вела атмосфере. *Мил.* Танак вео као памук беле магле подиже се лагано са земље. *Вес.* фиг. А град свети спава под велом тишине. *Бој.* Да ми с' осврнути и времена вео одгрнути, и видјети хридину ту. *Наз.*

Изр. црни ~ *знак жалости.*

вео́ма прил. *у великој мери, врло много, јако.* — Ваздух љуто гризе. Хладно је веома. *Панд.* Извезен [натпис] веома китњастим словима. *Донч.*

вѐпар, -пра м зоол. **1.** *мужјак свиње, крмак.* **2.** *дивља свиња.* — У појединим подручјима великих шума наилазимо на вепрове, дивље мачке . . . *ЕГ 2.*

вѐпраст, -а, -о *који је као у вепра.* — Воденичар округле вепрасте главе. *Богд.*

вѐприна ж бот. *врста зимзеленог грма, кострика, шимширика* Ruscus aculeatus. *Терм. 3.*

вѐприна ж *ауг. од вепар.*

вѐпринац, -инца м бот. *в. вѐприна. Деан. Рј.*

вѐпрић, -а и **вѐпрӣћ,** -и́ћа м *дем. од вепар.*

вѐпров, -а, -о *који припада вепру*: ~ длака.

вѐпровац, -о̄вца м бот. *в. моравка* Arnica montana. *Деан. Рј.*

вѐпровина ж *месо од вепра, свињетина.* — Воли да једе ... ухрањене вепровине. *Јевт.*

вѐпровскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на вепра.*

вѐпровски прил. *као у вепра.* — Коса дизала му се вепровски над крупним лицем. *Поп. Ј.*

вѐра, ијек. вјѐра, ж (ген. мн. вѐрā) **1. а.** *уверење да постоје виша, надприродна бића; такво учење, религија.* **б.** *припадник неке вере, религије.* — А још горе мојем брату жао да му сестру туђа вјера љуби. *Ботић.* Више пута ми се учини као да и нијесу Срби ови Београђани, но некаква друга вјера. *Јакш. Ђ.* **2.** *велико поуздање у кога или у што, у вредност кога или чега, уверење.* — Ви знате да сам ја имала веру у свога брата, веру у његов таленат и ум. *Јанк.* Не смије изгубити вјеру у живот. *Хорв.* **3.** *задана реч, обећање.* — Воја ми је тврду вјеру задао да ћемо се позаконити док наступи црковно вријеме. *Буд.* **4.** *поверење, кредит.* — У џепу није имао паре, а на вјеру му нису ништа дали. *Шен.* Једино још што је хлеб од пекара добивао на веру. *Дом.* **5.** *заручивање, заруке.* — По томе се ... зове ... просидба, вјеридба и вјера ... Отишли на вјеридбу или на вјеру; дјевојка стајала под вјером три године. *Вук.* Прстен дава, вјеру уговара. *НПХ.* **6.** *веран, поуздан човек.* — Ја мислим да је овдје сватко вјера и да нема издајника. *Шен.* фиг. О, ноћи тамна, ти некима веро ... а неким неверо! *Радич.* **7.** *уверење, схватање, мишљење.* — Остао [је] чврше усађен у вери да је у праву и да не сме да попусти. *Дав.*

Изр. алал му вера! *усклик за повлађивање, за честитање*; дати, задати веру *обећати, заклети се*; никаква, ниједна вера *невредан, лош човек*; примити на веру *признати што за истинито без икаквих доказа*; кренути, преврнути, преломити веру *вером прекршити, не одржати дану реч*; вере ми, вера је, вера и бог, божја ти вера *доиста, зашта, уистину.*

вѐра ж покр. *витица, бурма. Вук Рј.*

вѐрак, -рка м тур. *нарав; расположење.* — Беше то чудан човек. Е ниси му могао ухватити верка, па да си не знам ко. *Вес.*

вѐран и **вѐран,** -рна, -рно, ијек. вјѐран и вјѐран **1.** *пун верности, поуздан; привржен, одан.* — Десном руком држи сваки вјерну шарку, узданицу своју. *Том.* Младић ... је ... ипак остао веран и поуздан. *Срем.* **2.** *тачан, који одговара своме извору, аутентичан.* — Тражи верне податке о свему што се догодило. *Гавр.* И себе пун у извору свом вјеран. *Наз.* **3.** мн. (у именичкој служби) *верници.* — Тако се свршава вечерње, и једно за другим излазе свештеник и верни. *Сек.*

вѐрāнда ж санскр. *дограђен или избочен део куће, затворен или отворен трем, доксат.*

вѐрāње и **вѐрāње** с *гл. им. од верати (се).*

вѐрати и **вѐрати,** вѐрēм несврш. заст. *завлачити, скривати.* — У грм главе не верала. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *хватајући се рукама или упирући се ногама пењати се или спуштати се, пентрати се.* — Вере се уз стрме планине и пење се уз витке јеле. *Мил. В.* фиг. Иза ње [куће] ... шљивак се верао уз падину. *Ћос. Б.* **2.** *провлачити се.* — Ми смо се ... верали кроз густо шипражје. *Шант.* фиг. Вјетар се тамним лугом верао. *Визн.* **3.** *тумарати, врлудати.* — Око свију дућана и магаза веру се и други, беспослени сељаци и провирују унутра. *Ћор.* Беспослено се вере ивицама понора. *Уј.* фиг. Чудних ли се мисли верало отада у мојој глави. *Војн.* **4.** *пењати се вијући се обавијајући се око чега, пузати се (о биљкама).* — Пасуљ се вере. *Р-К Реч.*

вѐрāч, -а́ча м *онај који се вере, пењач. Р-К Реч.*

вѐрбāлан и **вѐрбāлан,** -лна, -лно лат. **1.** (одр.) грам. *глаголски*: вербални супстантив. **2.** *који се изражава речима, усмен*: ~ контакт, ~ нота. **3.** *дослован, буквалан, од речи до речи.* **4.** *који се одликује вербализмом*: ~ песма.

вербали̏зам, -зма м *употреба речи и фраза без садржаја, фразирање.*

вербā̀лист(а) м *онај који пада у вербализам, онај који је многоречив, фразер.*

вербали̏стичан, -чна, -чно и **вербали̏стичкӣ,** -ā, -о̄ *који има ознаке вербализма.*

вѐрбāлно и **вѐрбāлно** прил. *на вербалан начин.*

вѐрбовāње с *гл. им. од вербовати.*

вѐрбовати, -бујēм несврш. нем. *в. врбовати.*

вѐрбум м лат. грам. *глагол.*

вѐргија ж тур. заст. *порез, данак.* — Где ужинам, вечерати немам, а кам' Турцим' харач и вергија? *НПХ.*

вергӣ̀јāш, -а́ша м заст. *онај који је дужан давати вергију.*

вѐргл м тал. *механичка музичка справа у облику сандучића на коју се окретањем ручке свира увек иста мелодија.*

вѐрглāње с *гл. им. од верглати.*

вѐрглати, -ā̀м несврш. *свирати у вергл*; фиг. *говорити брзо (обично не мислећи).* — Баша је и топло и преклињући верглао наређење, молбу. *Јел.* Верглао он [представљајући нас] као грамофон. *Бон.*

вѐргла̄ш, -а́ша м *онај који свира у вергл.*

верèжџија м *онај који радо узима на вересију. Р-К Реч.*

вѐрен, -а, -о, ијек. вјѐрен песн. *в. веран.* — Те казује вјереној љубовци. *НП Вук.* Од жене вјерене моје дражa је мени. *М-И.*

вѐренӣк, ијек. вјѐренӣк, м **1. а.** *онај који је склопио веридбу, заручник.* — Мара не има ни драгога, камоли вјереника. *Шен.* **б.** мн. *вереник (1а) и вереница.* — Вереници, којима је оживео дане љубави, смешили су се на њега са обожавањем. *Макс.* **2.** *венчани муж.* — То јој је довољно било да суочи крваво лице ... па ... рубину мртва вјереника [мужа]. *Торд.* **3.** песн. *в. верник.* — Светом оцу жао било ... што кршћани бију крштенике, па је књигу оправио бијелу тер руковӧ своје вјеренике да не иду у бој уз крвнике. *Март.*

вѐреница, ијек. вјѐреница, ж **а.** *она која се верила, заручница.* — Двојака га је љубав одушевљавала: љубав домовине, љубав вјеренице. *Шен.* **б.** *венчана жена.* — Мата је ожењен, он и вјереница као двоје голубића. *Торд.* **в.** нар. песн. (у атрибутској служби уз им. љуба) *верна.* — Виђе Вуче шта му књига каже па дозива вјереницу љубу. *НП Вук.*

вѐреничин, -а, -о, ијек. вјѐреничин *који припада вереници.*

вѐреничкӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐреничкӣ *који се односи на веренике и веридбу:* ~ прстен.

вѐренӣштво, ијек. вјѐренӣштво, с *стање, однос у којем се налазе вереници.* — Тајно вереништво је настало међу нама. *Јанк.*

вѐрење, ијек. вјѐрење, с *в. веридба.* — фиг. То је било верење душа које одавно теже једна другој. *Шапч.*

верèснја ж тур. **1.** *давање робе на дуг, почек, кредит.* — Крчмарица ... му још дала да пије вина вересијом. *Дом.* Напио се на вересију код мене. *Ков. А.* **2.** *новац дат на одређено време уз камате.* — Има седам дуђана ... сем тога по народу сигурне вересије. *Срем.* Слао га у села по вересију. *Лаз. Л.*

Изр. на бож(и)ју вересију *несигурно, насумце, непоуздачо;* да(ва)ти готово за вересију *да(ва)ти боље за горе.*

вересѝјатн, -ām несврш. *узимати, куповати што на вересију.* — Прољетос донесе гријех једнога брђанина у село да вересија свиње до уља. *Љуб.*

вересѝјāш, -áша м **1.** *онај који често узима робу на вересију.* **2.** заст. *онај који наплаћује дуг за рачун неке велике трговине.* — Јатак му [хајдуку] показа трговачког вересијаша. *Ранк.*

вересѝјскӣ, -ā, -ō *који се односи на вересију.*

вѐреца и вѐреца ж покр. *в. фереца.*

вѐрз м *в. верс.*

вѐрзāл, -ála м лат. **1.** *велико почетно слово.* **2.** штамп. *начин штампања при којем се употребљавају само велика слова; текст штампан таквим словима.*

вѐрзāлан, -лна, -лно *који се односи на верзал:* ~ слово.

вѐрзија ж лат. **1.** *један од више различитих текстова истог садржаја, иначица, варијанта.* — Иста се легенда налази у нешто другачијој, невјешто сакупљеној верзији. *Комб.* Нисам сигуран да ћу сад, кад о томе поново пишем ... остати веран својој првој верзији. *Вучо.* **2.** *једно од више различитих тумачења неког догађаја.* — Свакако је тешко утврдити да ли је баш савршено истинита верзија што су је раширили по нашем граду Олгине кузине. *Крл.* **3.** *превод на други језик или говор.* — Ја га доносим у штокавској верзији. *Матош.*

вѐрзӣрāн, -а, -о лат. *обавештен, упућен, вешт у чему.* — У Талмуду и Библији био је тако верзиран да је открио многобројне противречности у њима. *Петр. Б.*

вѐрзӣранӧст, -ости ж *особина онога који је верзиран, обавештеност, упућеност.*

верзифѝкāтор м = версификатор *стихотворац, песник.*

верзифика́ција ж = версификација *стихотворство; наука о стиховима.*

верзѝфиковāње с *гл. им. од верзификовати.*

верзѝфиковати, -кујēм сврш. и несврш. = верзификирати, версификовати и версификирати *стварити, стварати у стихове, (на)правити, (на)писати стихове.*

верзифицѝрāње с *гл. им. од верзифицирати.*

верзифицѝрати, -йцӣрām сврш. и несврш. = верзификовати.

верѝвāње, ијек. вјерѝвање, с *гл. им. од веривати.*

верѝвати, вѐрӣвām, ијек. вјерѝвати, *несврш. према верити.* — Пријатељу ... Ја имам сина кога са срећом мислим вјеривати, а ти имаш кћер. *Вук.*

вѐрига ж **1. а.** (понекад мн.) *ланац, синџир.* — Роначко звоно спусти се са брода о јакој веризи. *Петр. М.* **б.** (чешће мн.) *ланац над огњиштем о којем виси котао, комострa.* — На веригама су висила два казана у којима је крчкао кромпир са свињетином. *Чол.* **2.** (само мн.) *окōв, окови (на ногама затвореника).* — Сужањ вуче са собом вериге своје. *Шен.* фиг. Неће се [душа] никада лишити верига пути. *Наз.*

Изр. часне вериге *окови у које је према веровању, био окован св. Петар;* пла-

нинске вериге *низ горских висова повезаних међу собом.* — Јуре [таласи] једни за другима као недогледне планинске вериге. *Дов.*

вѐридба, ијек. вјѐридба, ж *узајамно обећање момка и девојке да ће ступити у брак, заруке.* — Та вјеридба бијаше у посљедње вријеме њезина најозбиљнија и најмилија жеља. *Том.* Вјеридба је недавно била обављена. *Вас.*

вѐрижица ж *дем. од верига.*

вѐрижић, -ā, -ō *који се односи на вериге, сличан веригама; ланчани:* ~ разломак, ~ трговина.

вѐрижњача ж *мотка о којој висе вериге над огњиштем.* — Осим верижњаче беше још неколико мотака. *Вес.*

верѝзам, -зма м лат. *правац у уметности, књижевности и музици близак натурализму.*

вѐрист(а) м лат. *следбеник, присталица веризма.*

верѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на веристе и на веризам.*

вѐрити, -ѝм, ијек. вјѐрити, сврш. *заручити, испросити (девојку, будућу супругу), званично обећати брак; уговорити брак за кога другога.* — Колико ју [је] мајкâ у срцу вјерило за свога сокола. *Торд.* фиг. Унуке своје са победом вери. *Панд.*

~ **се** *склопити веридбу, обавезати се на ступање у брак.* — Он се вјерио с њоме или она с њим, или вјерили су се. *Вук Рј.* Он би се занио за Јурја, гледао га . . . гдје се вјери с јединицом кћерком. *Новак.*

верификáција ж лат. *оверавање, провера тачности.*

верификáцӣјскӣ и **вѐрификациōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на верификацију, који верификира:* ~ комисија, ~ одбор.

верѝфиковāње с *гл. им. од верификовати.*

верѝфиковати, -кујēм сврш. и несврш. = верификирати *оверити, оверавати, проверити, проверавати.* — Требало је . . . податке са свих страна верификовати. *Цвијић.*

верифѝцирāње с *гл. им. од верификирати.*

верифѝцирати, -фѝцӣрām сврш. и несврш. = верификовати.

вѐрица ж *дем. и хип. од вѐра.*

вѐркати се, -āм се несврш. *дем. према верати се.* — Давид побјегне у гору Јудину и ондје се веркао по пећинама и по гудурама. *Дан.*

вѐрмāн, -áна м нар. *в. ферман.*

вѐрмати, -āм несврш. нар. *в. фермати.*

вѐрмут м нем. *врста десертног алкохолног пића.*

вѐрнӣк и **вѐрнӣк,** ијек. вјѐрнӣк и вјѐрнӣк, м *онај који исповеда какву веру, религију.* — Он [Доситеј] је непоколебљив хришћански верник. *Прод.*

вѐрница и **вѐрница,** ијек. вјѐрница и вјѐрница, ж *женска особа верник.*

вѐрничкӣ и **вѐрничкӣ,** -ā, -ō, ијек. вјѐрничкӣ и вјѐрничкӣ *који се односи на вернике:* ~ фанатизам.

вѐрнӣштво и **вѐрнӣштво,** ијек. вјѐрнӣштво и вјѐрнӣштво, с *стање у којем се налазе верници, однос верника према вери.*

вѐрно и **вѐрно,** ијек. вјѐрно и вјѐрно, прил. *на веран начин, доследно, привржено; тачно.* — Сав је тај ситни народ миран и шутљив и држи се вјерно дна. *Наз.* Књига је писана кроничарски вјерно. *Чол.*

вѐрнōст и **вѐрнōст,** -ости, ијек. вјѐрнōст и вјѐрнōст, ж *особина онога који је веран.*

вѐровāн, -а, -о и **вѐрōваи,** -вна, -вно, ијек. вјѐровāн и вјѐрōван *којему треба веровати, који је веродостојан.* — Писано стоји и доказано је под вјеровним печатом комешким. *Шен.* Каква ли је страст сагорела ово чворновато лице, које, да се наслика, не би било веровно. *Јов. Ј.* Говоре вјеровани свједоци да зло коло водим. *Шен.*

вѐровāње, ијек. вјѐровāње, с **1.** *гл. им. од веровати.* **2.** *молитва у којој се налази наука хришћанске вере, вјерују.* — Он ће . . . извршити каштигу коју му одреди велечасни — тридесет оченаша . . . десет вјеровања. *Шуб.*

вердватан и **вѐровāтан,** -тна, -тно, ијек. вјерòватан и вјѐровāтан = веројатан *који се чини истинитим, који се може држати, сматрати тачним, извесним.*

вѐровати, -рујēм, ијек. вјѐровати, несврш. **1. а.** *држати, сматрати да је нешто онако како се приказује, како неко говори.* — Вјерује Јела . . . све слијепо. *Шен.* **б.** *мислити, држати, бити уверен.* — Сада је већ тврдо вјеровао да тамо даље у утроби планина мора бити неисцрпивих наслага угљена. *Том.* И сам [је] веровао да је његова молитва за нероткиње чудотворна. *Чипл.* **2.** (некоме, нечему, нар. некога, нешто) *имати поверења (у некога, у нешто), поуздавати се, надати се, ослањати се.* — Апотекар не верује ни самој својој памети много. *Лаз. Л.* Видов дане, чудни дане, клео бих те! Ал' не, нећу . . . још верујем српску срећу. *Митр.* **3. а.** (у некога, нешто) *сматрати да постоји неко натприродно биће или нешто натприродно:* ~ у виле, ~ у чуда. **б.** *бити религиозан, држати за тачно оно што налаже вера.*

~ **се** покр. *веровати.* — Премда га је могла познат ако би се очима својим вјеровала. *Мул.*

Изр. ~ на реч, на браду *сматрати истинитом какву изјаву без икаквих стварних доказа*; не ~ својим очима, ушима *јако се чудити чему необичном, неочекиваном, бити јако изненађен.*

вердва̀тно и вѐровàтно, ијек. вјердва̀тно и вјѐровàтно, прил. = веројатно *на вероватан начин; доста сигурно, извесно.* — Вероватно је да се то неће никад тачно сазнати. *Петр. В.*

вердва̀тнōст, вѐровàтнōст, -ости и **вероватнòћа,** ијек. вјердва̀тнōст, вјѐровàтнōст и вјероватнòћа, ж = веројатност и веројатноћа *објективна могућност остварења чега, ступањ остварљивости.* — Више вероватности има да ће остати у животу кад су код куће но кад су у рову. *Марк. М.* Вага претегне на ону страну на којој сматрам да има више вјероватноћа. *Ант. 1.*

Изр. рачун, теорија ~ мат. *грана математике која на основу сразмере већега броја случајних појава утврђује степен могућности настајања других таквих појава.*

вердвеснӣк, ијек. вјердвјеснӣк, м *проповедник, мисионар.* — Кнез Растислав замолио је стога византскога цара . . . да му пошаље вјеровјеснике. *Барац.*

вердвитељ, ијек. вјердвитељ, м *в. веровник.* — Самовољно [је] продужио рок, јадајући се вјеровитељу. *Божић.*

вердвнӣк, -и́ка и **вѐрдвнӣк,** ијек. вјердвнӣк и вјѐрдвнӣк, м *онај који даје коме новац у зајам, поверилац.* — Да намири старога вјеровника, био би морао склопити . . . нови зајам. *Том.* Веровници су ме давили. *Петр. В.*

вердвнӣчкӣ и **вѐрдвничкӣ,** -а̄, -о̄, ијек. вјердвнӣчкӣ и вјѐрдвничкӣ *који се односи на веровнике.*

вероватнōст, -ости, ијек. вјеро́внōст, ж *јамство, сигурност.* — Ти да к тому даш свој бански печат за вјеровност и сигурност моју. *Шен.*

веродáвац, -вца, ијек. вјеродáвац, м *онај који учи кога начелима какве вере.* — Вјеродавци показали су нам правац којим се иде, пут морамо тражити сами. *Маж. Ф.*

вѐродājнӣ, -а̄, -о̄, ијек. вјѐродājнӣ *који доноси какво допуштење, којим се признаје поузданост, акредитивни*: ~ писмо.

вердājница, ијек. вјердājница, ж *писмо, исправа којом се коме даје поверење, доказ правоваљаности, допуштење приступа; акредитивно писмо.* — Господине капетане! — настави бан обратив се к Буковачком — Вама ћу дати вјеродајницу на султана. *Кум.*

веродо́стōјан и **веродòстōјан,** -јна, -јно, ијек. вјеродо́стōјан и вјеродòстōјан *који је достојан, вредан поверења, који не изазива сумњу; изворан.* — Описат ћу вам их све онако вјерно како сам од вјеродостојних људи чуо. *Ков. А.* Присутни се намах окупили да чују Бору који увек из града доноси веродостојне новости. *Рад. Д.*

веродо́стōјно и **веродòстōјно,** ијек. вјеродо́стōјно и вјеродòстōјно, прил. *на веродостојан начин.*

веродо́стōјнōст и **веродостó̀јнōст,** -ости ијек. вјеродо́стōјнōст и вјеродостó̀јнōст, ж *особина онога који је веродостојан.*

верозáкон, ијек. вјерозáкон, м *вероисповест.* — Ријеке крви протекоше док је било признато једнако право свих вјерозакона. *Шен.*

верозáконӣ и **верозáконскӣ,** -а̄, -о̄, ијек. вјерозáконӣ и вјерозáконскӣ *који се односи на верозакон.*

вердисповѐд и **вероӣсповѐд,** ијек. вјердисповијед и вероӣсповијед, ж = вероисповест **а.** *исповедање какве вере.* — Еберовци су тражили укидање свих вероисповеди. *Јов. С.* **б.** *вера, религија.*

вероисповѐдање, ијек. вјероисповијѐдање, с *вероисповед, вероисповест.*

вердисповедӣ и **вероӣсповедӣ,** -а̄, -о̄, ијек. вјердисповједнӣ и вјероӣсповједнӣ *који се односи на вероисповед.* — Здрав разум уздржао би људе да не иду на мучилишта и губилишта . . . за вероисповедна начела. *Прод.*

вероисповѐдник, -и́ка, ијек. вјероисповѐдник, м **1.** *свештеник којему је дужност да исповеда.* — Дозвољен је вјероисповједник [осуђеном на смрт]. *Лал.* **2.** *онај који исповеда какву веру.*

вердисповѐст и **вероӣсповѐст,** ијек. вјердисповијест и вјероӣсповијест, ж = вероисповед.

вердјатан и **вѐројàтан,** -тна, -тно, ијек. вјердјатан и вјѐројàтан = вероватан. — Чинило [им се] веома вероватно да она млада дјевојка не би одбила њиховог лепог Јана. *Дов.*

вердјатно и **вѐројàтно,** ијек вјердјатно и вјѐројàтно, прил. = вероватно. — Подсједајући Солун погинуо је, вјероватно, од убојничке руке. *Пов. 2.*

вердјатнōст, вѐројàтнōст, -ости и **вероjатнòћа,** ијек. вјердјатнōст, вјѐројàтнōст и вјероjатнòћа, ж = вероватност. — Могла се евентуално извући, али ни онда с више вјероjатности од два посто. *Крл.*

вердлом, ијек. вјердлом, м *вероломац, вероломник.* — Макијавели се пита шта је боље за владаоца: да буде тврд или издашан . . . човек од речи или веролом. *Јов. С.*

вѐролōман и **вердломан,** -мна, -мно, ијек. вјѐролōман и вјердломан *који ломи, крши веру, задану реч.* — Гледо сам доста кроз

камену кору људских домова и људских срдаца и свугде нађох вероломну враж. *Змај.*

вероломац, -о̏мца и **вероломни̏к,** ијек. вјеро̀ломац и вјеро̀ломни̏к, м *вероломан човек.* — Ваш супруг је вјероломац, нитков, пропалица. *Ков. А.*

вероломница, ијек. вјеро̀ломница, ж *женска особа вероломник.*

вероломничкӣ, -ā, -о̄, ијек. вјеро̀ломничкӣ *који се односи на вероломнике, својствен вероломницима.*

ве̏роло̄мно и **вероломно,** ијек. вје̏роло̄мно и вјеро̀ломно, прил. *на вероломан начин.* — Острвила се . . . фашистичка Њемачка и напала . . . вјероломно велику домовину социјализма. *Тито.*

вероло́мно̄ст и **вероломно̄ст,** -ости, ијек. вјероло́мно̄ст и вјеро̀ломно̄ст, ж *особина онога који је вероломан.*

вероло́мство, ијек. вјероло́мство, с *кршење задане речи, примљене обавезе.* — Пријевара, вјероломство, дерачина, пређуба нијесу познати. *Љуб.* Пјеснику је држање тога генерала мирисало преваром . . . и вјероломством. *Цар Е.*

веро̀нӑл, -а́ла м фарм. *јако средство за успављивање.*

веронàук, ијек. вјеронàук, м и **веронàука,** ијек. вјеронàука, ж *наука о вери (раније и као школски предмет).*

веронàучкӣ и **веронàучнӣ,** -ā, -о̄, ијек. вјеронàучкӣ и вјеронаучнӣ *који се односи на веронаук(у).* — Молитва послије учења налазила се под Петровом мишком у вјеронаучној књизи, али у глави је није било. *КН 1958.*

вероу̏читељ, ијек. вјероу̏читељ, м *наставник веронауке.*

ве̏рс м (мн. ве̏рси и ве̏рсови) лат. *стих.*

версифи̏ка̄тор м = верзификатор.

версифика́ција ж = верзификација.

верси̏фиковање с *гл. им. од версификовати.*

верси̏фиковати, -кујем̄ сврш. и несврш. = верзификовати.

версифици́рање с *гл. им. од версифицирати.*

версифици́рати, -и̏цӣрām сврш. и несврш. = верзификовати.

ве̏рскӣ и **вѐрскӣ,** -ā, -о̄, ијек. вје̏рскӣ и вјѐрскӣ *који се односи на веру:* ~ толеранција.

ве́рта ж нем. варв. покр. **1.** *прегача, кецеља.* **2.** *платно од којега се праве прегаче. Вук Рј.*

ве̏ртебра̄лан, -лна, -лно анат. *кичмен.*

вертѐбрата с мн. непром. лат. биол. *краљешњаци, кичмењаци.*

вѐртеп м цсл. *јаслице које се носе о Божићу од куће до куће на спомен Христова рођења и представа са сценама у вези с Христовим рођењем.*

вертѐпа̄ш, -а́ша м *један од оних што носе вертеп о Божићу и учествује у сценама.*

вѐртер м нем. варв. *болничар.* — Кад је неки мађарски доктор пуцао из револвера за [пијаним] вертерима . . . настала је цијела мала битка. *Крл.*

вертерѝзам, -зма м *претерани идеализам, превелика осећајност, болећиво расположење (по главном лицу Гетеова романа).* — Он успева да поруши Јанкову идолатрију вертеризма и да га врати у стварност. *Глиг.*

вѐртеровскӣ, -ā, -о̄ *претерано осећајан.* — Тон певања је немачка плачевна осетљивост, вертеровска расплаканост. *Скерл.*

вертика́ла ж лат. *усправна равна црта, права линија која пада окомито на хоризонталну раван, окомица;* супр. хоризонтала.

вѐртика̄лан, -лна, -лно *усправан, окомит;* супр. хоризонталан.

вѐртика̄лно прил. *усправно, окомито;* супр. хоризонтално.

вѐртхајмица, вѐртхајмовача и **вѐртхајмовица** ж *тешка каса с врло сигурном бравом (по имену конструктора).*

вѐруга ж **1.** *в. верига (1б).* — Изнад њега [огњишта] о греди виси »веруга«. *Дед. Ј.* **2.** *шара у облику ланца.* — Обавит [је славолук] дебелим веругама од зеленила. *Том.*

верӯгав, -а, -о *који веруга, кривудав, вијугав.*

верӯгавӧст, -ости ж *особина онога што је веругаво, вијугавост, кривудавост.*

верӯга̄ње с *гл. им. од веругати (се).*

верӯгаст, -а, -о *који је налик на веруге.* — Плесна дворана бијаше красно искићена веругастим вијенцима. *Том.*

верӯгати, -ām несврш. *вијугати, кривудати.* — Веругајући тамо и овамо уз горовито стијење ловћенскога подножја . . . приспијем таман у подне . . . до Јевтова хана. *В 1885.* Види жандарме и пандуре како на коњима веругају кроз густо жбуње. *Ранк.*

~ **се** покр. *вијугати, вратити се.* — Путањом се веруга узаном. *Кост. Л.*

вѐружица ж *дем. од веруга.*

верӯњати, -ām несврш. покр. *лутати.* — Неколико дана веруњао је . . . по терену. *Лал.*

вѐс ж покр. *село.* — Колибе мале питоме добре веси. *Крл.*

вѐс, вѐса м нар. *в. фес.*

вѐсак и **вѐсак,** -ска м **а.** *слаб, нејасан глас.* — Нигдје ни живе душе ни жива веска.

Матош. **б.** *одјек.* — Попут веска од главице до главице јека стоји све драге и долове. *Буд.*

весáлце и **вèсаоце,** -ца и -цета с *дем. од весло.* — Капљице с весалца ка' бисер се круне. *Шапч.*

вèселњак м *в. веселник. Вук Рј.*

весèлилац, -иоца и **весèлитељ** м *онај који развеселъује кога.* — Отоку Сунца, људског веселиоца, уклањат ми се ваља. *М-И.* Бах (Bach) веселитељ с нама буди! *Мар.*

весèлити, -им несврш. *чинити веселим, увеселавати, радовати.* — Не мисли да би ме веселило потрошити на те један набој. *Тур.* Погледају њега кад ће банути да им свира и да их весели. *Вес.* фиг. Веселе очи лијепим видицима. *Мат.*

~ **се** *бити весео, радовати се, ужибати у чему.* — Једнако се веселио празницима да пуца из . . . пушака. *Новак.* И све то запливало у општи талас живота па се весели. *Ранк.*

вèселица ж **1.** *забава са програмом и плесом; седељка уз пиће и песму.* — Код веселица [у старој Грчкој] могаху од жена бити само хетере. *Матош.* Иза подне била је пучка веселица. *Неим.* Познаник од неке ноћне веселице пружи Мирковићу руку. *Нех.* **2.** (у атрибутској служби) *весела.* — Орила се пјесма веселица. *Шен.*

весèлица ж **1.** *в. веселница. Вук Рј.* **2. а.** покр. *погача од пшенична брашна за Божић, чесница. Вук Рј.* **б.** *прасе које се пече о Божићу, божићњак.* — На великој синији као восак жути се печена веселица. *Ћор.*

весèлкаст, -а, -о *који је веселе ћуди.* — То ми истомачила веселкаста редуша. *Павл.*

весéлко м *онај који је веселе ћуди, весељак.*

весéлковић м *веселко. Бен. Рј.*

вèсēлнйк м **1.** еуф. *јадник, несрећник.* — Плаћа веселник и још захваљује брици што га је курталисао беде. *Срем.* Од лепог и богаташког сина постао је безазлен веселник за којим се окрећу деца. *Андр. И.* **2.** *весељак.* — Овај веселник и добричина, ако ми однесе и читаву плату, јамачно ће ми је вратити сву. *Маш.*

вèсēлница ж еуф. *јадница, несрећница.* — Немој Смиљо! Немој веселнице! теши је тетка. *Глиш.*

вèсēлничкй, -ā, -ō *који се односи на веселнике.*

вēсело прил. *с весељем, радосно;* супр. жалосно, тужно. — Он виде како му сви весело трче и руку пружају. *Вес.* фиг. Весело [смоква] пружа своје лишће у свјетлост. *Ћип.*

вēселōст, -ости ж *својство или стање онога који је весео, весело расположење, весеље.* — Станко је био весео као никад дотле. Његова веселост развеселила је све. *Вес.* Његова се веселост није ничим дала смести. *Шкреб.*

весèљāк, -áка м (вок. вēсељāче) *онај који је веселе ћуди.* — Живахни весељаци и безбрижници певали су тужне песме. *Прод.* То је био човек весељак, лакомислен, безбрижан и аљкав у пословима. *Андр. И.*

весељàкиња ж *женска особа весељак.*

весељáковић м *в. весељак.* — Неки весељаковић клицаше у сав глас за њима. *Леск. Ј.*

вēсељаст, -а, -о *веселкаст.* — Једва чека згоду да развије весељасту ћуд. *Љуб.* За играчицу имађаше једну лепу . . . весељасту удовицу. *Ат.*

весељàчина м *аугм. од весељак.* — У њиховој [се] кући није већ дуго времена нитко смијао, па ни сам весељачина вртлар Јуре. *Цар Е.*

весèљāчкй, -ā, -ō *који се односи на весељаке.*

весéље с **1.** *безбрижно и радосно расположење; радост;* супр. жалост, туга. — Много година дочекивали овај дан у здрављу и весељу! *Дом.* Шима се све топи у весељу и одобрава. *Коз. И.* **2.** *забава.* — Ври весеље Видовдана. *Војн.* Момци и девојке . . . у шумарку приређују весеље. *Чипл.* **3.** *весео скуп с гошћењем; свадба, пир.* — Чују вику и виде да је весеље: жене се она два брата. *Вук.* Приспјеше на весеље Мартине сестре. *Шен.*

Изр. народно ~ *забава под отвореним небом поводом каквог празника или свечаности;* ударити бригу (муку) на весеље *заборавити бриге, тешкоће.*

весèљēње с *гл. им. од веселити (се).*

весéлько м *в. весељак.* — Био вам је то дебељко и весељко. *Богдан.*

вēсео, -ела, -ело **1.** *који је пун животне радости, радостан, раздраган.* — Тај весели говорљиви Стевица редовно нам је доносио... неке драге и полетне гласове. *Бан.* Јуначе мој! шанула би [бака унуку] весела срца. *Гор.* **2.** *који изазива веселье, који побуђује на веселье.* — Веселе пјесме извођаху [дјевојке]. *НП Вук.* Ја се надам веселому гласу. *Њег.* **3.** *сјајан, светао.* — Весела зора на истоку сине. *Рак.* Никада нијесам видео тако крупне и веселе звијезде као те ноћи. *Ђон.* **4.** *жив, живахан.* — На огњишту је пламсала весела ватра. *Бен.* Вода је са веселим жубором прскала око њега на све стране. *Андр. И.* **5. а.** еуф. *јадан, несрећан;* исп. веселник, веселница. — Весела Марица само се купа у сузама. *Вес.* Стадох . . . кршити прсте од веселе невоље. *Матош.* **б.** шаљ. *припит, пијан.* — Неки, припит на сав глас пева. Таман је весели братац свршио једну строфу. *Јакш. Ђ.*

вèсић, -а и **вèсйћ,** -йћа м нар. *в. фесић.*

вѐскати се, -ā̄м се несврш. уч. *врзмати се.* — Збогом! Вескаћу се чешће око Црне Баре! *Вес.*

вѐслā̄ње с *гл. им. од веслати.*

вѐслā̄р, -ара м *веслач.* — Ујутру ме повезу моја двадесет и четири веслара . . . на мојој гондоли. *Мат.*

вѐслара ж зоол. *в. весларица (2а). Бен. Рј.*

весла̀рев, -а, -о = весларов *који припада веслару.*

весла̀рица ж **1.** *лађа на весла.* — Има код обале нека лађа весларица. *Вел.* **2.** зоол. **а.** *врста водене стенице* Notonecta glauca. *Терм. 4.* **б.** мн. *птице пловуше са опном између сва четири прста* Steganopodes. *Терм. 4.*

вѐслā̄рка ж зоол. *весларица (2). Р-К Реч.*

весла̀ров, -а, -о = весларев.

вѐслā̄рскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на весларе.*

вѐслати, -ā̄м несврш. **1.** *терати, покретати веслима чамац или неки други пловни објекат.* **2.** фиг. *мицати, махати као веслима.* — Кад сам научио писати, било ми је угодно веслати руком по папиру и уживати. *Кос.* Неки дечко скаче по дасци на једној нози и весла у ваздуху рукама. *Сек.*

Изр. ~ жлицом, кашиком *брзо и похлепно јести.*

вѐслā̄ч, -а́ча м *онај који весла.* — Нашла сам барку и једног доброг веслача. *Јанк.*

Изр. црни ~ зоол. *врста кукца, инсекта тврдокрилца* Hydrophilus piceus. *Терм. 4.*

весла̀чев, -а, -о *који припада веслачу.*

весла̀чница ж **1.** *женска особа веслач.* **2.** мн. зоол. *породица кукаца, инсеката тврдокрилаца који живе у води* Hydrophilidae. *Терм. 4.*

вѐслā̄чкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на веслаче:* ~ клуб, ~ спорт, ~ утакмица.

вѐсленӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на весло.* — Прска посолица с пера веслених. *Креш.*

весли̏ген, весли̏ђан и **весли̏ђен** м бот. покр. *в. босиљак. Сим. Реч.*

вѐсло с (ген. мн. весā̀лā̄) *оруђе, направа од дрвета у облику лопате која служи за терање чамаца и др. пловних објеката.* — Рибари напеше једра, замахнуше весла. *Водн.*

Изр. бити (стајати) на веслу *веслати;* нисам весло сисао *нисам луд, наиван.*

весло̀ношци, -жāцā̄ м мн. (јд. весло̀ножац, -шца) зоол. *ред чланконожаца из разреда ракова* Copepoda. *Терм. 4.*

вѐсма прил. рсл. заст. *веома, врло, јако.* — Да мушке у робљу су главе, не би весма ни желили Турци; ма су сужњи лијепе дјевојке. *Март.*

вѐсна ж рус. заст. *пролеће.* — У моје доба јуно, кад је још весна златна красила цвећем мене. *Митр.*

вѐснача ж бот. *јаглац, јагорчевина. Сим. Реч.*

вѐснӣк, -а и **вѐснӣк,** -и́ка (вѐснӣк, -а), ијек. вјѐснӣк и вјѐснӣк (вјѐснӣк), м **а.** *онај који доноси вести.* **б.** *новине, гласило.* — Прилази моме . . . шатору, где је редакција дивизијског весника. *Поп. Ј.*

вѐсница и **вѐсница** (вѐсница), ијек. вјѐсница и вјѐсница (вјѐсница), ж *она која доноси вести.* — Пошаљи мени глас по вјесници што сутра ћу је к теби отправити. *Богд.*

вѐсничкӣ и **вѐснӣчкӣ** (вѐсничкӣ), -ā̄, -ō̄, ијек. вјѐсничкӣ и вјѐснӣчкӣ (вјѐсничкӣ) *који се односи на веснике.*

вѐснути се, -нēм се сврш. покр. **1.** *макнути се, кренути.* — Вријеме му је све истог племена, све садашњост куд се годијер весне. *Прер.* **2.** *јавнути се, гласнути се.* — Кад би заспала, довољно беше да се дете весне па да се пробуди. *Вес.*

вѐспа ж тал. *омањи мотоцикл.*

вѐст, ијек. вијест, ж (лок. вѐсти) *извештај, саопштење; глас, новост.* — Најзад је стигла вест са меродавне стране. *Јак.* Пред јесен закола селима вијест. *Гор.*

Изр. коморцијске вести *алармантне, лажне вести (нпр. у рату).*

вѐста ж тал. **а.** *кратак капут; прслук. Бен. Рј.* **б.** *свештеничка мантија.* — На црквеним вратима дум Фране у свечаној вести причека их. *Тин.*

веста̀лӣнка и **вѐста̀лка** ж *свештеница Весте, богиње домаћег огњишта у старих Римљана.* — Сву ноћ као весталка бдије. *Каш.*

вѐстерн м енгл. *филм са америчког Дивљег запада, напета садржаја, с много борбе и акције.*

вѐсти, вѐзēм несврш. (р. прид. вѐзао, вѐзла, вѐзло; трп. прид. вѐзен) **1.** *украшавати, китити везом.* — Она је везла по затегнутом платну на шимширову ђерђефу. *Шапч.* Ружица сјеђаше у куту везући везак. *Шен.* фиг. И везе [паук] своје цртеже. *Дуч.* **2.** фиг. **а.** *ситно играти, плесати.* — Свирац свира, а хвата се коло; нога везе, дуга коса лети. *Радич.* Стаде још ситније вести у колу. *Срем.* **б.** *нашироко и кићено причати.* — И баба прича, кити, везе бајке и гатке пуне језе. *Јакш. М.* Приповиједа [дјед] нашироко, везе кићено. *Донч.*

вести̏бил фр. и **вести̏бул** лат. м *улаз у кућу, трем, предворје.*

вѐт, -а, -о = ветах заст. *стар, похабан.* — Турчин у ветој униформи и у папучама изађе. *Нен. Љ.*

вѐтар, -тра, ијек. вјѐтар, м **1.** *струја зрака, ваздуха која се креће одређеним правцем:* слаб ~, јак ~. **2.** фиг. **а.** *струја правац у*

политици, уметности и сл. — Осјећају у тим одредбама дах новога вјетра. *Цар Е.* Данас, када свуда душе ветар слободне мисли, никакав догматизам ... не остаје на ногама. *Скерл.* **б.** *празнина, ништавило.* — Шта једнакост? Шта слобода? То је ветар. *Змај.* **3.** мн. *гасови, плинови који се развијају у цревима.*

Изр. брбљати, говорити, бацати речи у ~ *говорити у празно, узалуд*; црвени ~ мед. *заразно обољење коже (обично на лицу)*, *врбанац* erysipelas; дати петама ~ *брзо побећи*; држати се зубима за ~ *ослањати се на непоуздано*; глава пуна ветра *празна глава, без памети*; гонити ~ *говорити што без основа*; ићи, отићи у ~, пустити кику на ~ *отпустити се без циља у свет*; извадити из ветра *измислити*; јадати се у ~ *залуду, без користи се јадати*; како ~ дува *према приликама (управљати се)*; луди ~ *лудост, луда прилика*; окретати кабаницу, капут по (према) ветру, ићи према ветру *владати се према јачем утицају, прилагођавати се приликама*; падати у ~ покр. *имати падавицу*; пролетети као ~ *брзо проћи*; пуцати у ~ *радити што узалуд*; пун ветра (џеп, тоболац, кеса, новчаник) *празан*; терати ~ капом, хватати ~ рукама а) *радити узалуд посао*; б) *бити ветропираст*; то је дим на ветру *то је несигурно*; трошити, тратити, просипати у ~ *трошити залуду*; ударити у махнити, помамни ~ *помахнитати, изгубити памет од беса*; унијети, ући камо као ~ *бурно у(ни)ћи*; пас лаје, ~ носи *не придавати важност нечијим речима*; ко сеје ~, жање буру *ко зло ради, још горе ће дочекати.*

ветáрак и **ветáрац**, -рца, ијек. вјетáрак и вјетáрац, м *дем. од ветар.*

ветáрце, ијек. вјетáрце, с *ветарак.* — Вјетарце топло дува крòз хвоје. *Прер.* Пролетно вјетарце обидује прозукле кости. *Љуб.*

вётах, -тха, -тхо = вет. — Што је ветхо и остарјело, близу је краја. *Вук.*

ветèрāн, -áна м фр. **1.** *стари, ислужени војник, стари ратник, борац из једног или више ратова.* — Генерална скупштина ... ратних ветерана. *Вј. 1957.* **2.** *стари, искусни и заслужни радник на неком послу.* — Наш ветеран приповедач ... почео [је] писати роман из друштвеног живота. *Мил. Ж.*

ветèрāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на ветеране.*

ветерúна ж лат. **1.** *наука о болестима животиња.* **2.** разг. *висока школа за ветеринаре.*

ветерúнāр, -ára м *стручњак за лечење животињских болести.*

ветерúнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ветеринаре и на ветерину.*

ветеринáрство с *ветеринарска наука; ветеринарски посао, служба.*

вéто и **вѐто** м лат. *право појединца или државе да може спречити доношење неког закључка или извршење неке одлуке.* — Ограничена кнежевим ветом, законодавна власт Скупштине неће бити потпуна. *Јов. С.*

вѐтраст, -а, -о, ијек. вјѐтраст *ветрењаст.* — Кад су га нешто питали о жени, а вјетрасти Вујко пак покушао да се нашали на њен рачун. *Вуков.*

вѐтрен и **вѐтрен**, -а, -о, ијек. вјѐтрен и вјѐтрен **1.** (одр.) **а.** *који потиче од ветра.* — Бакоњино танко ухо, кроза сву вјетрену хуку, чу коњски бахат. *Мат.* **б.** *који је начињен на ветар.* — Ој млине вјетрени, теби част и хвала! *Наз.* **2.** *изложен ветру; ветровит.* — Испод нас плови нека округласта лађа разапетих једара и весла с вјетрене стране. *Вел.* **3.** фиг. *лако покретљив, несталан, променљив, лакомислен.* — Сучелице му сједи жена, а у њем изнова заврела стара вјетрена ћуд младића. *Драж.*

вѐтренаст, -а, -о, ијек. вјѐтренаст *в. ветрењаст.* — Китила га је и правила с њим хиљаду свакојаких лудорија с детињском распуштеношћу којом се одликују ветренасте Пољакиње. *Глиш.*

вѐтренӣк, ијек. вјѐтренӣк, м *рупа, отвор кроз који улази зрак, ваздух, одушка.* — Кроз ветренике није више [ваздух] долазио. *Дов.*

вѐтреница, ијек. вјѐтреница, ж *ветроказ.* — Лијеп је као гиздави кокот с вјетренице. *Креш.*

вѐтренӧст, -ости, ијек. вјѐтренӧст, ж *особина онога који је ветрен, несталан, лакомислен.*

вѐтрењāк, ијек. вјѐтрењāк, м = ветрогоња **1.** *онај који је ветрењаст, несталан, лакомислен.* — Моје ... мисли освјетљаваху ми душу, мисли које се код младих ветрењака извијају при призору какве лепотице. *М 1867.* [Показује] прстом на нас младе вјетрењаке. *Шен.* **2.** *ведогоња.* — Ето у нас ... онај Петар што врача — он је ветрењак ... чим спази сивкаст облак и чује тутњаву, одмах оставља рад и посао па оде некуд. *Вес.*

ветрењáковић, ијек. вјетрењáковић, м *ветрењак (1).* — Ал' за такова вјетрењаковића, за таквога шумиглавића ... *Шен.*

вѐтрењаст, -а, -о, ијек. вјѐтрењаст = ветропиран и ветропираст *који је као ветар, несталан, променљив, лакомислен.* — Био је веселе и живе нарави, ветрењаст и готов на свако несташтво. *Нед.* Било је то још неразумно и вјетрењасто дјевојче. *Бен.*

ветрѐњати, -ām, ијек. вјетрѐњати, несврш. **а.** *развејавати, разносити.* — Напољу вихор ветрењао снежне пахуљице. *Рад. Д.*

б. *вејати*[1] (*4*). — Ветрења [јечам] божја ветрењача [ветар] боље но газда Алексина. *Рад. Д.*

вѐтрењача и **ветрѐњача,** ијек. вјѐтрењача и вјетрѐњача, ж **1.** *млин на ветар.* — Знате Дон Кихота? Сетите се... ветрењача оних. *Дим.* **2.** *вејача, вејалица.* — Друга хрпа вијала је на вјетрењачу. *Коз. Ј.* **3.** *вентилатор. Физ. 2.*

Изр. борити се с ветрењачама *водити узалудну борбу.*

вѐтрењачкӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐтрењачкӣ *који се односи на ветрењаче*: ~ посао, ~ поступак.

вѐтрење, ијек. вјѐтрење с *гл. им. од ветрити (се).*

вѐтреушка и **ветрѐушка,** ијек. вјѐтреушка и вјетрѐушка, ж **1.** *направа на димњаку која спречава да се дим враћа у димњак.* — И ево већ се чује ветреушка на крову. *Богдан.* **2. а.** *в. ветроказ.* **б.** фиг. *онај који нема својих назора, већ се управља према приликама. Бак. Реч.*

вѐтрило, ијек. вјѐтрило, с *вентилатор.* — Погдекада се [за проветравање] употребљавају... ветрила, тј. витла с крилима. *Батут.*

вѐтрина, ијек. вјѐтрина, ж *аугм. и пеј. од ветар.*

вѐтрити, -ӣм, ијек. вјѐтрити, несврш. **1. а.** *помоћу ветра чистити што од примеса или од прашине.* **б.** *чистити, освежавати, зрачити.* — Откада ја теби вичем свако јутро да собу чистиш и ветриш. *Ранк.* **в.** *освежавати, прозрачивати што изложивши га свежем зраку, ваздуху.* **2.** *хлапити, испаравати.* — Гасови врло често ветре ... из лаве. *Жуј.* Сви предмети вјетре мирисима. *Божић.* **3.** фиг. **а.** *владати се нестално, лакомислено.* — Горкице моја!... Урони у мене и немој вјетрити док ти не заповједим да ме напустиш. *Јел.* **б.** *гледати, зверати на све стране.* — Неко вријеме вјетрио је уоколо очима. *Цар Е.*

~ **се** *проветравати се.* — [Ћилимови су] унесени с плота где су се цео дан ветрили. *Шапч.*

вѐтрић, -а и **вѐтрӣћ,** -и́ћа, ијек. вјѐтрић и вјѐтрӣћ, м *дем. од ветар.*

ветри́ћак, -ћка, ијек. вјетри́ћак, м *дем. и хип. од ветрић.*

вѐтрӣц, -и́ца, ијек. вјѐтрӣц, м песн. *ветрић.* — Такнута вјетрицом пуним слатких воња брецају сва звона бијелих ђурђица. *Наз.*

вѐтрӣште, ијек. вјѐтрӣште, с *ветрометина.* — Човек се из низина свакодневних наједном нађе на истуреном ветришту. *Вуков.*

вѐтрнӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐтрнӣ *в. ветрен (1).* — Чини му се да чује далеки звон, струје певне и ветрне. *Шапч.*

вѐтрница, ијек. вјѐтрница, ж *вејача, вејалица.* — Дан и ноћ, као пљева из вјетрнице, сипа крупан снијег. *Донч.*

вѐтрњӣ, -ā, -ē, ијек. вјѐтрњӣ *в. ветрен (1)*: ~ млин. — Ал' вјетрња срда, кад у зору сване, два сломљена крила на валима вуче. *Наз.*

ветрòбитан, -тна, -тно, ијек. вјетрòбитан *ветрометан.* — Брда су још опаснија, онако помијешана с облацима и вјетробитна. *Лал.*

вѐтробрāн, ијек. вјѐтробрāн, м *зид којим се какво место заштићује од ветра.* — Они су хтјели да се искрцају под сигналном лампом код вјетробрана на молу. *Крл.*

вѐтров, -а, -о, ијек. вјѐтров *који припада ветру, који се односи на ветар.*

ветрòваљ, -а и **вѐтровац,** -овца, ијек. вјетрòваљ и вјѐтровац, м бот. *биљка из пор. штитара* Eryngium campestre. *Сим. Реч.*

ветрòвит, -а, -о, ијек. вјетрòвит *који је изложен ветру, који има ветра, пун ветра.* — Живљаху ондје по вјетровитим брдима. *М-И.* Ноћ је била вјетровита и мрачна. *Чол.*

ветрòвитōст, -ости, ијек. вјетрòвитōст, ж *изложеност ветру.*

вѐтрōвка, ијек. вјѐтрōвка, ж неол. *кратки капут од тканине кроз коју не пролази ветар, виндјака.* — Бивши муж (смеђ, средовечан ... у плавој ветровки) објасни... *Пол. 1964.*

вѐтрōвница, ијек. вјѐтрōвница, ж пом. = ветруља *део компаса у облику круга или диска испод магнетске игле, помоћу кога се одређује смер ветра.*

ветрòгон[1], -а, -о, ијек. вјетрòгон **1.** *ветрењаст.* **2.** *гоњен јаким ветром.* — И не знам ... које би вјетрогоно југо шумом распјевало моју сјету. *Стипч.*

ветрòгон[2], ијек. вјетрòгон, м бот. *биљка из пор. шиљева* Eriophorum. *Сим. Реч.*

ветрогóнство, ијек. вјетрогóнство, с *ветрогоњство.* — Брат га узе корити и толик занос приписивати његову вјетрогонству. *В 1885.*

ветрòгоња, ијек. вјетрòгоња, м = ветрењак. — Златар и по властитој памети не би био повјерио своје миљенице и јединице распикући и вјетрогоњи. *Шен.* Од необузданог ветрогоње постао је чиновник, роб. *Ранк.* У облацима су вјетрогоње и здухачи. *Цвиј.*

ветрòгоњаст, -а, -о, ијек. вјетрòгоњаст *ветрењаст.* — Вјетрогоњаст и обијестан ... па неће да буде поп. *Коз. Ј.*

ветрòгоњасто, ијек. вјетрòгоњасто, прил. *на ветрогоњаст начин, као ветрогоња.* — Вјетрогоњасто устрче уз степенице. *Сим.*

ветрогóњство, ијек. вјетрогóњство, с *лакомисленост, обест.* — Таки ће ти заступници помагати свакому вјетрогоњству. *Павл.*

ветрòдерина, ијек. вјетрòдерина, ж *ветрометина.* — Стопу по стопу, на прстима душе, продужио је своје шетње над ветродеринама. *Вучо.*

вѐтрокāз, ијек. вјѐтрокāз, *м направа која показује смер, правац ветра.* — А ти млатиш празну сламу. Куда вјетар, туда и ти, као ветроказ на крову. *Моск.* Вјетар под бакреном куполом брује и дира вјетроказе. *Крл.*

ветрòлик, -а, -о, ијек. вјетрòлик *који је као ветар.*

ветрòлико, ијек. вјетрòлико, прил. *попут ветра.* — Вјетролико летјеле чете. *Шен.*

ветрòлōвка, ијек. *вјетрòлōвка,* ж пом. *справа за проветравање доњих делова брода помоћу ветра. Прав.*

ветрòлом, ијек. вјетрòлом, м шум. *ломљење дрвећа услед ветра; стабло сломљено од ветра.*

ветрòломан, -мна, -мно, ијек. вјетрòломан *в. ветрометан.*

ветрòмеђа, ијек. вјетрòмеђа, ж *крај у којему се деле ветрови, граница ветрова.* — Високе планине су вазда и ветромеђа, а и граница клими, а често и вегетацији. *Рј. А.*

вѐтромēр, ијек. вјѐтромјēр, м мет. = = ветрометар *справа за мерење брзине ветра, анемометар. ОГ.*

ветрòмет, ијек. вјетрòмет, м **1.** *ветрометина.* — Пре нег' легне . . . у ново гнездо прутасто и кршно . . . на ветромету, нахерено, страшно. *Кош.* **2.** *јака, снажна струја зрака, ваздуха.* — Вјетрометом се њух раздуват знаде. *Марк. Ф.*

ветрòметан, -тна, -тно, ијек. вјетрòметан *који се налази на ветрометини, изложен јаком ветру.* — Одолио [је] многим историјским бурама над овим вјетрометним парчетом земље. *Чол.*

вѐтрометар и **вѐтромѐтар,** -тра, ијек. вјѐтрометар и вјѐтромѐтар, м = ветромер.

ветрòметина, ијек. вјетрòметина, ж *место изложено јаком ветру.* — На врху Малована . . . збирају се сада вечером срне и кошуте те ту на ветрометини опрезно проводе тихе летне ноћи. *Рј. А.* [Научио сам] да трчим по вјетрометинама и гледам како козе брсте. *Вујач.* фиг. Воде се ратови, крену на вјетрометину земље и народи, дижу се у лагум села и градови. *Бот.*

ветрòног, -а, -о, ијек. вјетрòног, песн. *брз као ветар.* — Тројцима Ирида дође, вјетронога гласница брза. *М-И.*

вѐтропӣр, ијек. вјѐтропӣр, м *лакомислен ветрењаст човек.* — Ама шта је овом ветропиру те не избија из нашег сокака? *Уск.* Тог је брата, доброћудног весељака и вјетропира, он закинуо. *Шимун.*

ветрòпир, -а, -о, ијек. вјетрòпир *в. ветропиран.* — Удаје [се] за ветропирог коњичког поручника. *Грол.*

вѐтропӣран и **ветрòпираст,** -а, -о, ијек. вјѐтропӣран и вјетрòпираст = ветрењаст. — У његовој крошњи сједио је заједно са Станом док су били вјетропирна дјеца. *Вуков.* Смијенили смо командира чете . . . прилично вјетропираста човјека. *Чол.* Инстинктивно осјети . . . ради чега је она тако вјетропираста, чудна и усплахирена. *Сим.*

ветропи́рити, -òпӣрӣм, ијек. вјетропи́рити, несврш. *владати се као ветропир.* — Мраком вукодлачи, зором вјетропири. *Наз.*

вѐтропӣрка, ијек. вјѐтропӣрка, ж *ветропираста жена.*

ветропи́ровић, ијек. вјетропи́ровић, м *ветропир, ветрењак.* — Мати волела је зрелог имућног човека нег' младог ветропировића. *Игњ.* Иде носећи . . . штап, којим не врти . . . као какав ветропировић . . . већ као да њиме пребраја кораке. *Дом.*

ветропи́рство, ијек. вјетропи́рство, с *особина онога који је ветропираст, лакомисленост.* — Данас нема места ветропирству и нераду. *Рад. Д.*

ветрòродан, -дна, -дно, ијек. вјетрòродан, песн. *који је на ветру рођен, којега је ветар родио.* — Као што вал вјетородни на лађу брзу нахрупит жесток зна. *М-И.*

вѐтрострōј, -оја, ијек. вјѐтрострōј, м *справа за прављење ветра.* — Вјетрострој за кулисама поче се од себе витлати. *Шен.*

вѐтроушка и **ветрòушка,** ијек. вјѐтроушка и вјетрòушка, ж *ветреушка.* — Вјетроушка се димила на Перину кровињу. *Божић.*

вѐтруља, ијек. вјѐтруља, ж = ветровница. — Магнетска игла с оси смјештена је у кутијици на чијој се подлози налази вјетруља с ознакама страна свијета. *ОГ.*

вѐтруша, ијек. вјѐтруша, ж и **ветру́шак,** -шка, ијек. вјетру́шак, м зоол. *птица из рода сокола* Falcus apivorus. *Финк.*

ветрȕшина, ијек. вјетрȕшина и **ветрȕштина,** ијек. вјетрȕштина, ж *аугм. и пеј. од ветар.* — Крај дана . . . врло често рађа нову бујицу необузданих и махнитих ветрушина. *Рад. Д.* Иза шумне, чамне вјетруштине брује бујан живот. *Дражк.*

вѐтшати, -ām несврш. заст. *старети, хабати се, уништавати се употребом.*

вѐћ прил. **1.** *за време* **а.** *даље, више.* — Сваки час гложиле сте се и свађале да се већ није могло трпети. *Глиш.* Како смо се растали . . . већ ја Илије нијесам видио.

Новак. **б.** *после, с временом.* — Срамоту ће већ време опрати. *Кост. Л.* Пођите кући, ја ћу то већ сам обавити. *Јонке.* **в.** *тек, истом.* — Решио се тврдо да оде одавде, а куда — то ће већ после видети. *Срем.* **г.** *изриче да се нешто догодило пре него што се очекивало.* — Већ се вратио, а није прошло ни пола сата откако је отишао. *Ђал.* **д.** *истиче свршетак збивања или радње.* — Већ је твоја остарјела мајка, не може ти приправљат вечере. *НП Вук.* По Дудића су већ били послали. *Чол.* **ђ.** *употребљава се кад се једва чека да што скоро буде.* — О, да једанпут већ сване! *Домј.* **е.** *изриче да је само мало времена недостајало: умало, готово.* — Већ да се покаје и да се љути сам на себе што се малочас уплашио. *Каш.* **2.** *за начин: друкчије.* — Тако већ никако! *Њег.* **3.** *за допуштање: макар, било.* — Све милине већ које су, што их људи желе, у том часу таке нису мене да веселе. *Јакш. Ђ.* **4.** *за изузимање: осим.* — А такова [вина] нема већ у питомоме приморју. *Ћип.* Бит ће она моја већ да не будем жив. *Нам.* **5.** *за објашњавање: ако не због другога.* — Они су наговарали везира да казни чаршију, већ од страха да не казни њих. *Андр. И.*

већ везн. **а.** *казује што супротно ономе што је речено у претходној речи или реченици: него.* — Бој не бије свијетло оружје, већ бој бије срце у јунака. *Н. посл. Вук.* **б.** покр. *при поређењу неједнаких ствари: него, од.* — Кућу су му направили већу већ што је била. *Петр. Б.*

вéћа, ијек. вијећа, ж покр. *в. вéће.* — Отворише вијећу. *Коч.*

вéћање, ијек. вијећање, с *гл. им. од већати.*

вéћати, вéћām, ијек. вијећати, несврш. **а.** *саветовати се, договарати се о* (*чему*). — Кад год је требало о чему крупнијем већати, одмах су позивали чича Срећка. *Вес.* **б.** *претресати* (*што*). — У циркуларним сједницама и у пленуму вијећају се само цивилна питања. *Ђал.*

вéће прил. покр. **1.** *више.* — Купи свата штогод више можеш, што је веће то је боље за те. *Вук Рј.* **2.** *в. вéћ* (*1*). — Веће сам се сестре зажелио. *Вук Рј.* Знам да звијезде веће преминуше. *Прер.*

вéће везн. покр. *в. већ* (*а*). — Не болује, веће ашикује. *Вук Рј.*

вéће, ијек. вијеће, с **1.** *скуп изабраних лица која саветовањем, расправљањем и договором одлучују што:* извршно ~, синдикално ~, ~ произвођача, судско ~. **2.** *саветовање, већање, договор.* — Сва је кућа већала шта ће се готовити за ручак: и престара тетка звата је на веће. *Глиш.*

вéћем прил. покр. *в. вéћ* (*1*). — У јунаку већем гине свест и моћ. *Кост. Л.* Запазише да су дани већем одужали. *Дов.*

већем и **већер** везн. покр. *в. већ* (*а*). — Странац не хтеде у кола улазити, већем узјаха једног коња. *Ат.* Није да је бије кô што се бије, знаш, већер онако се ни марва не удара. *Јакш. Ђ.*

вèћӣ, -ā̄, -ē̄ *комп. од велик.*

вèћӣл, -ила м тур. заст. *заступник, намесник, заменик владара.*

већѝмашан, -шна, -шно нар. *богат, имућан.* — Кад је била на ономе свету, та је баба већимашна била . . . Сиротиња њојзи долазила. *НП Вук.*

већѝна ж **а.** *већи део, већи број.* — Велика већина учитеља узе учешће у дебати. *Ранк.* Куће су у већини на спрат. *Андр. И.* **б.** *у парламенту и у друштвима онај део чланова који бројем надмашује присталице другога мишљења;* супр. мањина. — Данилово министарство . . . гледало је да на новим изборима истера силом власти једну конзервативну већину. *Јов. С.* Влада располаже у парламенту . . . сигурном већином. *Мј. 1936.*

Изр. апсолутна ~ *у гласању више од половине свих гласова;* релативна ~ *највећи број гласова који добије један предлог;* у већину (новац дати, узети и сл.) покр. *под интерес.* — Да ми извадиш у господара који дукат у већину, вратићу му их с добићем . . . а нек му је брод у застави до откупа. *Љуб.*

већѝнāш, -а̄ша м *присталица већине* (*1*).

већѝнōм прил. *већим делом, у већем броју, понајвише.* — На свадби је већином био млађи свет. *Срем.* [Ескими] већином су дебели. *Петр. М.*

вèћӣнскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на већину.* — Учини неке уступке како би се већинска и његова резолуција обједниле. *Пол. 1957.*

вèћма прил. *в. више.* — Народ пак . . . се стане већма и већма бунити. *Вук.* Ипак се Гита све већма свиђала Хлапићу. *Брл.*

вèћӣнӣк, ијек. вијећник, м *члан каквога већа.* — Ступи у дворану [општине] где нађе на окупу неколико вијећника. *Ћип.*

вèћӣнӣков, -а, -о, ијек. вијећников *који припада већнику.*

вèћӣница, ијек. вијећница, ж **1.** *зграда или просторија где се држе већа:* градска ~, судска ~. **2.** *женски члан каквога већа.*

вèћӣничкӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. вијећничкӣ **1.** *који се односи на већнике:* ~ састанак. **2.** *који се односи на већницу:* ~ дворана.

вèћӣнӣштво, ијек. вијећништво, с *већникова служба.* — Он је по имућству и општинском вијећништву свакако међу првима у селу. *Коз. Ј.*

вèхао, -хла, -хло покр. *увео.* — Уснице бијаху вехле. *Шен.*

вехемѐнтан и **вехѐментан**, -тна, -тно лат. *жесток, силовит, нагао.*

вехемѐнтно и **вехѐментно** прил. *силовито, жестоко, нагло.*

вехемѐнтнōст, -ости ж *особина онога што је вехементно, жестина, силовитост, наглост.*

вехемѐнција ж лат. *жестина, силовитост, наглост.*

вѐхица ж покр. *очни капак.* — Очни капци, веће, вехице, кање . . . чувају [очи] заједно. *Батут.*

вѐхнути, -нём несврш. покр. *в. венути.* — Видиш како твоја Ајка вехне. *Ботић.* Вехне свежина његове љубави. *Мат.*

вѐчан, -чна и вѐчна, -чно и вѐчно, ијек. вјѐчан **1.** *бескрајан по времену, који нема ни почетка, ни свршетка, који непрекидно траје; који никад неће престати, нестати, умрети;* супр. пролазан. — Ми [смо] вјечна ријека, тко уђе нек' се кани сваке наде. *Комб.* Мир што се спусташе к земљи из свемирских даљина гдје влада вјечна шутња. *Леск. Ј.* **2.** *вечит (2)*: вечни студент, вечни путник. — То је стара хајдучка навика: вечити напори, вечно неспавање. *Јакш. Ђ.* **3.** (у именичком значењу, само одр.) м песн. *бог.* — Живот је роман . . . који писац не би никако докончао да Вјечни не угаси лучу. *Мажс. Ф.*

вѐчање с *гл. им. од вечати.*

вѐчати, вѐчӣм несврш. оном. *бечати, векетати, мекетати (о кози).* — Тако не вечао као брав од цркавице. *Н. посл. Вук.* Овце блеје и по гдјекоја коза вечи. *Ћип.*

вѐчē с (ређе ж) и **вѐчēр** ж (ређе м), -ери ж и -ера с (или м) инстр. вѐчером с (или м), ређе вѐчери ж, мн. вѐчери ж (ређе м), ген. вечѐрӣ и вѐчерӣ, дат. вѐчерима и вечѐрима) **1.** *последњи део дана, време око свршетка дана и почетка ноћи.* — Вече је свјеже и уморно. *Матош.* Прољетна вече спуштала се. *Шант.* О, благ је вечер то! *Прер.* **2.** *вечерњи јавни скуп посвећен чему, састанак, приредба.* — Како ћеш ти одбити да наступиш на нашем књижевном вечеру? *Ћоп.* Скоро све школе у Загребу увеле су педагошке вечери за родитеље. *Вј. 1957.* **3.** фиг. *старост, последње доба живота.* — Лети посљедња мисао као посљедња црна птица кроз чађаво вече живота. *Матош.*

Изр. Бадње (Бадња, Бадњи) ~ *вече(р) уочи Божића*; добро (добар) ~ *вечерњи поздрав при сусрету*; момачко ~ *опраштање момка с друговима пре венчања.*

вѐчера ж *вечерњи оброк јела.* — фиг. Село радознало гледа вечеру ватре [пожар куће]. *Јел.*

Изр. ~ господња црквена *причест*; тајна (последња) ~ *по хришћанској легенди последња вечера Христа с његовим ученицима.*

вечерáвāње с *гл. им. од вечеравати.*

вечерáвати, -èрāвām *несврш. и уч. према вечерати.*

вѐчерāње с *гл. им. од вечерати.*

вечѐрањӣ, -ā, -ē покр. *в. вечерашњи.*

вечѐрас прил. *данас увече.*

вечѐраске и **вечѐраскē** прил. покр. *в. вечерас.* — Ти . . . си реко да је приздравио и да ће нам вечераске доћи. *Огр.*

вѐчерати, -ām сврш. и несврш. *(по)јести вечерњи оброк јела.* — Он вечераше на станици . . . ишчекујући воз. *Мил. В.*

вечѐрашњӣ, -ā, -ē *који је овога вечера (које следи или које је у току).* — Није могао . . . да разложи госпи Рожи зашто ли му се не рачи заћи у бријачницу . . . па баш и под цијену вечерашњега . . . банкета. *Драж.*

вечерúвати, вечѐрӣвām несврш. и уч. покр. *в. вечеравати.* — Уочи суботе . . . је с кућном чељађу вечеривао. *Љуб.*

вечѐрӣн, -ина м и **вѐчерина** ж покр. *вечерњак (1).* — С десне вечерин хуји кроз гусџу пустару. *Павл.* Бога моли старац Ћеиване да му пухне вјетра вечерине. *НПХ.*

вѐчерина ж *увече помузено млеко. Бен. Рј.*

вечѐрӣнка ж *вечерњи састанак, вечерња приредба.* — Код Катићевих је једне вечери покренута мисао о вечеринкама са дискусијом. *Сек.* Наскоро иза оне дивне наше вечеринке положих испит. *Креш.*

вѐчерица ж *дем. и хип. од вечера.*

вѐчēрје с *в. вечерница (1). Бак. Реч.*

вечѐрнӣ, -ā, -ō покр. *в. вечерњи.* — Чујем . . . гдје мјесто звона вечернијех звони невидљив ланац са сељачких руку. *Шант.*

вечѐрнӣк, -ика м *в. вечерњак (1). Бен. Рј.*

вѐчēрница ж **1.** = вечерња и вечерње *служба божја која се врши у цркви после подне.* — Некога поподнева јави звоно . . . да је почела вечерница. *Шен.* Синоћ је до великих вечерница сједио с њом. *Коч.* **2.** (у атрибутској служби) *који се дешава или јавља вечером.* — Гдјегдје је цврчак цвркутō пјесмицу вечерницу. *Шен.*

Вѐчēрница ж *в. Вечерњача.* — Сјаш се као Вечерница . . . звијезда. *Марк. Ф.*

вѐчēрња ж = вечерница (1). — Кад је вечерња свршена, учитељ се нашао с поп-Спиром у порти црквеној. *Срем.* Мајстори к вечерњи иду. *Домј.*

вечѐрњāк, -áка м **1.** *вечерњи ветар, западни ветар.* — На вечерњаку расла велика и сива навала таласа. *Вуј.* Лаган, но хладан вечерњак шумио крошњама дубраве. *Шимун.* **2.** *зоол. љиљак вечерњи* Vesperugo noctula. *Р-К Реч.*

Вечéрњача ж *звезда која се јавља одмах после заласка Сунца (планета Венера).* — Сунце зађе, а спушта се тама, на небу је Вечерњача сама. *Радич.* Вечерњача је као зачуђено око свијетла и крупна. *Кик.*

вèчёрње с = вечерница (1). — Кад сам стигла у цркву, вечерње је већ било почело. *Сек.* На звонари је... ударало звоно... којим се обичним даном звони на јутрење и вечерње. *Чипл.*

вèчёрњӣ, -ā, -ē *који се односи на вече(р), који се дешава или јавља вечером:* ~ лист, ~ хаљина, ~ гимназија, ~ новине, ~ одело и сл. — Давно већ угасну вечерње руменило. *Леск. Ј.*

Вèчёрњица ж *в. Вечерњача.* — Сине Вечерњица већ на бљеђаном руменилу. *Кос.*

вèчёрњица ж *вечерница (1).* — Вечерњица бјеше завршена. *Креш.* Поподне, за вечерњице, ужести се г. жупник пред олтаром. *Гор.*

вèчером прил. *сваке вечери, у вечерње време, увече(р).* — Не излеће више вечером весела шала из његових уста. *Вес.*

вèчит, -а, -о, ијек. вјèчит **1.** *вечан (1).* — Вјерујем да сам као она [свемирска магла] вјечит свуда и свагдје. *Краљч. С.* Зидале се и нове зграде као да се ту припремало неко боравиште за вечита времена. *Јак.* **2. а.** *који никако не престаје, који се стално, претерано често понавља, непрекидан:* вечити немир, вечите свађе, вечити напори. — У вечитоме послу... оседеше му вране косе. *Јаки. Ђ.* **б.** *који се врло дуго нечим бави или је дуго у каквом стању:* вечити студент, вечити путник, вечити младожења.

вèчитāш, -áша, ијек. вјèчитāш, м *човек осуђен на вечиту, доживотну робију.* — Збунише га мало два вјечиташа како ће бити с њима, јер немају временску казну него до смрти. *Чол.*

вèчито, ијек. вјèчито, прил. **1.** *без престанка, увек, стално.* — Туда вечито пада киша. *Нен. Љ.* **2.** *вечно (1).* — Има једна мртва лука... бродови у њој вјечито снивају како се броди. *Цес. Д.*

вèчитōст, -ости, ијек. вјèчитōст, ж *вечност.* — Атоми су стари као свет, вечити су као вечитост. *Нен. Љ.*

вèчнӣк, ијек. вјèчнӣк, м песн. *бесмртник.* — Боже силни... ум си над уме све, вјечник времена. *Прер.* Ал' вечниче, задоцнио си се! *Кост. Л.* ир. Вријеме већ одмахује руком на многога вјечника да је привремен. *Шиш. С.*

вèчно, ијек. вјèчно, прил. **1.** *без почетка и без краја, бескрајно; довека, увек.* — Изгибоше многи да вечно живе, на понос рода свога. *Дом.* **2.** *вечито (1).* — Њему су се вјечно меле по глави теорије педагога. *Леск. Ј.* Вјечно је нешто очекивао, и осиједио у том чекању. *Мил. В.*

вèчнōст, -ости, ијек. вјèчнōст, ж *својство или стање онога што је вечно;* исп. вечитост. — Чуле се капље како тихо и одмјерено мјере вјечност. *Тур.* Распремила [је] кућу као да ће у њој живети читаву вечност. *Уск.*

Изр. на прагу вечности *пред смрт;* права (цела) ~ *врло дуго;* преселио се у ~ рлг. *умро је.*

вèчньӣ, -ā, -ē, ијек. вјèчньӣ *в. вечан.* — Па је мени вијек душа тужна; вјечњи дани... а у ноћи жалосни ми покој. *Ботић.*

вецб-, ијек. вјецб- *в. вежб.*

вèш, вèша м нем. варв. *рубље, рубенина.*

Изр. прљав ~ (чији) износити *говорити о неком ружне, прљаве ствари.*

вèшала, ијек. вјèшала, с мн. *справа на којој се извршује смртна казна вешањем.* — Дабогда ти, душманине и злотворе мој, вјешала омастио, као што ћеш их и омастити. *Коч.*

Изр. дићи с вешала *ослободити од казне смрти;* као да је с вешала пао *силно престрашен;* с вешала је могао скинути кога *имао је безгранично поверење, велику моћ.*

вèшалица, ијек. вјèшалица, ж **1.** *направа на коју се веша одећа или што слично.* — Удара у очи украсни ручник на изрезбареној вјешалици. *Донч.* На вјешалици о зиду стајала је објешена... блуза. *Вујач.* **2.** *обешени комади сува меса; месо исечено као за вешање.* — Знам... кад су калуђери ишли од села до села те исповедали, тукли жене што им не скидају вешалице меса. *Вес.* Пастрма се изуди на вјешалице. *Павл.* **3. а.** *грозд или више гроздова на откинутој лози.* **б.** *презрела смоква која виси.* — Један огранак пун је меснатих облих смокава пуцалица и вјешалица. *Јип.* **в.** *по два или по четири повезана клипа кукуруза.* — Клипове... везали по два и по четири у киту и све те »вјешалице« добацивали Марији. *Шимун.*

вèшалӣште, ијек. вјèшалӣште, с *место где се врше вешања.* — По вјешалиштима се њихали дуги истегнути и уцрвани лешеви. *Кик.*

вèшāљка, ијек. вјèшāљка, ж *вешалица (1).* — Промичући поред велике вешаљке за одела, он немаде кад ни да разабере: да ли то... виси рутава бунда. *Маш.*

вèшāње, ијек. вјèшāње, с *гл. им. од вешати.*

вèшати, -ām, ијек. вјèшати, несврш. **1.** *стављати што да виси.* — Веша му о раме торбу. *Ад.* Вешају јој ђердане. *Дуч.* фиг. Те своје бриге вјешао непрестано на моја крила као олово. *Новак.* **2.** *извршавати смртну ка-*

зну на вешалима. — Вешали су је, јер је била почела да буни војнике. *Црњ.*

~ се 1. *хватати се за неки предмет и висити низ њега или испод њега.* — Сад су му дошли као некакви . . . наметљивци који му се вјешају о скуте. *Ћоп.* Дјеца се вјешају за кола. *Павл.* **2.** *вешањем се убијати.* — Да се мени тако десило . . . ја бих се обесио. — Што се не вешаш, море? *Вес.*

Изр. ~ коме што на нос, о нос *приговарати, спочитавати*; ~ што на (о) велика звона *разглашавати.*

вѐшāч, -ача, ијек. вјѐшāч, м *онај који веша људе осуђене на смрт вешањем.* — Пошто га вешач отисне с мердевина, он стане задуго очи бечити. *Вук.*

вѐшерица и **вѐшёрка** ж нем. варв. *праља, перила.*

вѐшёркин, -а, -о *који припада вешерки.* — Дође вешеркин Тришко као полаженик. *Петр. В.*

вѐшёрница ж нем. варв. *просторија у којој се пере рубље, праоница, перионица.*

вѐшкōрпа ж нем. варв. *овелика корпа за рубље.* — У једним [је] сватовима појео пуну једну вешкорпу крофни. *Срем.*

вѐшплāв м нем. варв. покр. *плавило за испирање рубља.* — Као кад вешплав исцури из корита. *Сек.*

вѐшт, -а, -о, ијек. вјѐшт **1.** *који добро зна, уме, познаје, разуме што, спретан, умешан.* — Стога су му за пратиоца дали фра Петра као човека вешта турском писму. *Андр. И.* Ја сам вјешт на перу и на мачу. *Бал.* **2.** *који се зна извући из тешког положаја, препреден:* ~ лупеж, ~ варалица.

вѐштāк, -áка, ијек. вјѐштāк, м **1.** *зналац, познавалац чега.* — Био је [Војновић] у хрватској књижевности свога раздобља највећи вјештак у употреби ријечи. *Барац.* Вежбање чини вештака. *Поп. Б.* **2.** *стручњак који на позив суда или власти даје мишљење у каквом спору.* — Газда позове к себи судбене вјештаке. *Ћип.*

вештàкиња, ијек. вјештàкиња, ж *женска особа вештак(1).* — Или је Маргерита била необична вештакиња у претварању, или се у мене била заљубила . . . преком љубављу. *Цар М.* Опробана вјештакиња у примању анонимних писама увјеравала ме је да та писма стижу из круга моје супруге. *Крл.*

вéштац, вéшца, ијек. вјéштац, м празн. *човек натприродне моћи који уз помоћ злих духова чини људима зла, злодух, здухаћ.* — Лако може бити да је вјештац па се сад јавља као лептир. *Новак.* Не спава ми се . . . Целу ноћ дреждим као вештац. *Ћос. Д.*

Изр. (по)ранити као ~ *врло рано уста(ја)ти.*

вештáчёње, ијек. вјештáчёње, с *гл. им. од вештачити.*

вештáчити, вѐштāчӣм, ијек. вјештáчити, несврш. *као вештак (2) утврђивати чињенично стање чега.*

вѐштāчкӣ, -ā, -ō, ијек. вјѐштāчкӣ **1.** *који се односи на вештаке, зналачки.* **2.** *који су створили, израдили људи*; супр. природан; исп. умјетни: ~ ћубре, ~ гнојиво, ~ вештачки зуби.

вѐштāчки, ијек. вјѐштāчки, прил. **1.** *као вештак, зналачки.* — Тко га је видио како је . . . раздијелио дугу прогрушану браду, погладив је вјештачки, . . . једва би га препознао. *Коз. Ј.* Водила ме је по гунгули женâ . . . кроз коју сам ја вештачки терао обруч. *Црњ.* **2.** *вештачким путем, људским радом; неприродно.* — Не верујем да он овако добро изгледа. Све је ово вештачки. *Макс.*

вештáштво, ијек. вјештáштво, с *особина онога који је у чему вештак.*

вештѝна, ијек. вјештѝна, ж **1.** *спретност у брзом и тачном вршењу каква посла или рада стечена вежбањем; стручност, мајсторство.* — Мелита бијаше на гласу са своје вјештине у варењу чаја. *Том.* Причали смо . . . о вештини чика-Јанка да пише одједном више чланака. *Дед. В.* **2.** *окретност, умешност, промућурност.* — И тако ти се ми . . . спасемо као чудом неким, јер да је по фра Мијиној вјештини и по мојој храбрости, не знам како бисмо се извукли. *Андр. И.* **3.** *способност уметничког обликовања; уметност.* — Они доказиваху да су све лепе вештине постале што је човек тежио да оствари идеју о лепом идеалу. *Марк. Св.*

вѐштица, ијек. вјѐштица, ж **1.** *жена која по народном веровању има моћ да може људима наносити зло.* — Тужит ће те да си вјештица и спалити у подграду гричком. *Шен.* **2.** фиг. *зла, свадљива жена; обешењакиња.* — Заводљива вештица која није хтела на њега ни да се осврне. *Уск.* **3.** зоол. **а.** *врста ноћног лептира* Sphinx. — Пред њим ниски свијетњак, кому су се око пламена залетавале лептирице, вјештице. *О-А.* **б.** мн. *породица таквих лептира* Sphingidae. *Бен. Рј.*

вештичѐтина, ијек. вјештичѐтина, ж *аугм. и пеј. од вештица.*

вѐштичијӣ, -ā, -ē, ијек. вјѐштичијӣ = вештичји *који се односи на вештице.*

вѐштичин, -а, -о, ијек. вјѐштичин *који припада вештици.*

вѐштичинa, ијек. вјѐштичина, ж *аугм. и пеј. од вештица.* — Ово ти је опет . . . губава вештичина. Мисли да ће се и вечерас мукте опити! *Мат.*

вѐштичјӣ, -ā, -ē, ијек. вјѐштичјӣ = вештичији.

вѐшто, ијек. вјѐшто, прил. *на вешт начин, спретно, окретно.* — Наступа морални сумрак у коме боље виде и вештије се сналазе друштвени типови навикнути на мрачне послове и потајне ловове. *Прод.*

вѐшчев, -а, -о, ијек. вјѐшчев *који припада вешцу.*

ва̑ й (ген. и ак. ва̑с, енкл. вас; дат. ва̑ма, енкл. вам) **1.** *лична заменица за 2. л. мн.* — За вас љепше у свијету не има. *Маж. И.* Ви јурнусте тада у облаку праха. *Рак.* **2.** *из поштовања, у личном учтивом обраћању једној особи.*

вибра̀нтан, -тна, -тно лат. *који трепери, треперав, титрав, устрептао.* — Модеран ... израз замијенила је тиха, вибрантна лирика. *Ж 1955.*

вибра̀нтно прил. *устрептало, са заносом.*

вибра̀нтно̄ст, -ости ж *устрепталост, занос.*

ва̀ибра̄тор м лат. **1.** *тело које врши механичко или електрично титрање, трепереље.* **2.** *справа која доводи у брзо титрање, треперење, предмет који је с њом у вези.*

вибра̀фо̄н, -о́на и **ва̀ибрафо̄н,** -а м лат-грч. *справа од металних плочица за давање сигнала (нпр. на радију у станкама, паузама међу емисијама).*

вибра́ција ж лат. физ. *осцилаторно кретање, треперење, титрање; појединачни трептај, титрај.* — Мелодија ... се диже из његове [Амедејеве] душе ... не вибрацијама материје, него вибрацијом његових мисли. *Новак.* Сама вибрација [при земљотресу] трајала је два минута. *Полић.* фиг. Вибрација се стишавала у мени. *Вучо.*

ва̀ибрацио̄нӣ, -а̄, -о̄ *који вибрира.*

вибра̀о̄н, -о́на м лат. мед. *врста бактерије облика повијеног штапића (нпр. изазивач колере).*

вибри́рање с *гл. им. од вибрирати.*

вибри́рати, ва̀ибрѝра̄м несврш. лат. *треперити, трептати, титрати.* — [Екстаза] би вибрирала у мојим ријечима и гестама. *Бег.* А брада се изненада сужавала у врх који је стално вибрирао при говору. *Петр. В.*

ва̀ивак, -вка м зоол. **1.** *врста птице мочварице, с перјаницом на глави* Vanellus vanellus. — Предвече се јави вивак: уу, уу, уу. *Андр. И.* Кроз заглушни крекет жаба реско се разлијежу крикови вивка. *Донч.* **2.** мн. *ред мочварица* Charadriidae. *Терм. 4.*

ва̀ивати (се), -а̄м (се) несврш. **1.** *чистити перје кљуном (о птицама).* **2. а.** *чешкати се, чепркати по коси.* — Само Драгоје Брко ... покушавао је да се прикаже као залутали сељак који вјечито вива око бркова. *Лал.* **б.** ир. *удешавати се, лицкати се. Бак. Реч.*

вивисѐкција ж мед. *хируршки огледи на живом организму у циљу испитивања.* — фиг. Тај табор кибицује разним политичким вивисекцијама. *Матош.*

ва̀ивкање с *гл. им. од вивкати (се).* — Завлачио се на таван да се успављује њиховим [голубијим] вивкањем. *Петр. В.*

ва̀ивкати, -а̄м несврш. *одавати глас сличан вивку; гукати.* В. пр. уз гл. им. вивкање. ~ **се** *дем. од вивати се (1).* — Загледао ... се напоље где су се на огради од ходника голубови вивкали. *Петр. В.*

ва̀ивчарице ж мн. зоол. *в. вивак (2).*

ва̑ иг, ви́га м (обичније у мн. ви́гови) мај. *замка за хватање птица.* — фиг. Ох, да сам нешто ја голубица, полетела бих ... у неодољив загрљаја виг. *Кост. Л.* Дан ће опет све разузлати, али и дан има своје вигове и своје мреже. *Божић.*

Изр. намамити, ухватити, заплести у (своје) вигове *намамити, ухватити, заплести у (своју) замку.*

ва̑ игањ, -гња м *ковачко огњиште; ковачница уопште.* — У једном углу вигањ и мијех, усред ковачнице. *Чол.* Подаље ... мали вигањ у које је Јурица вјешто ковао различите ствари. *Шимун.* Сабље ... у вигњевима оштре ... за ваше главе. *Сиј.*

ва̀игилија ж лат. **1.** *бдење.* — Те моје вигилије, та моја бдјења ... све то има, а истодобно све то нема никаквог ... значења. *Крл.* **2.** *песма која се пева у предвечерје каквог благдана, празника.* — Позвах ли вас зато да вам пјевам вигилије попут колудрице? *Шен.*

ва̑ йд[1] м (лок. ви́ду; мн. ви́дови) **1. а.** *примање светлосних утисака, способност опажања очима.* — Дед кажи, тако ти очињега вида. *Том.* Само једном, чини ми се, ако варка није вида, да промаче тавна сенка. *Ил.* **б.** фиг. *просвећеност, знање.* — Јер, има л' гора срама и стида нег' своме чеду не дати вида. *Змај.* **2.** песн. *поглед.* — И вид кад је свео, то му мушко лице ко познато дође. *Ил.* А сад упери вид спрам оне древне пјене. *Комб.* **3.** *оно што се открива, указује погледу, призор, слика.* — Ал' је пусто поље, нигдје душе живе ни каквога вида, окром магле сиве. *Вел.* **4.** *видљивост, осветљеност.* — Над зидом торањ: бијел, у јасном виду. *Полић.* И суро гребење корала дршће на дну понора без вида. *Наз.* **5.** *ваљски, спољашњи изглед, лик, облик.* — По говору Мађар, а по виду племић. *Шен.* Лице му поприми неки аугурски вид. *Крањч. С.* Одмах прело узе други вид. *Вес.* И то је живот ... кретање и нестајање, два вида што се стално смјењују. *Лал.* **6.** *врста, тип.* — Знао сам четири вида рачунања. *Марк. Св.* [Атлетичари примјењују] разне видове трчања. *Атл.* **7.** грам. **а.** *облик придева којим се казује да ли је одређено или*

неодређено оно што стоји уз придев: одређени ~, неодређени ~. **б.** *особина глагола да показује свршеност или несвршеност радње*: свршени ~, несвршени ~. **8.** заст. *привид, привиђење, причин.* — И мислим шта да читам да растерам те мутне видове о оживелим грофовима и умрлим животињама. *Кост. Л.* **9.** *гледиште, стајалиште.* — С овога вида можемо намах утврдити да се ... живјело тада у некуд подједнаким приликама. *Крањч. С.*

Изр. имати у виду а) *држати на уму, мислити на кога или што*; б) *имати намеру, план*; изаћи, излазити на вид *појавити се, појављивати се*; (из)губити, испустити што из вида *заборавити, заборављати, сметнути, сметати с ума*; кокош(и)ји ~ *слаб вид у сумрак, ноћно слепило*; кратак ~ *кратковидост*; нестати, нестајати с вида *ишчезнути, ишчезавати*; под видом *под изговором, изликом*; поље ~ *простор који се очима, погледом може обухватити*; за вида *док се види, док траје дан*; исп. за видела, уз видела (изр.).

ви́д² м покр. *лек за видање рана, лековито биље.* — Иде млада по гори зеленој и набере вида свакојега. *НПХ.* Дође Илија, донесе ранама вида и наде. *Миљ.*

ви́д³ ж покр. само у изразу: погане види *урок, чини.* — А ја једну те једну: Ово није ништа до погане види. *Павл.*

ви́да ж тал. покр. *чивија*; *вијак, завртањ. Вук Рј.*

ви́дајница ж покр. *видарица, лекарица.* — Мајка ти је видајница била, је ли тебе видат научила? *НПХ.*

ви́далац и **ви́далац,** -аоца м заст. *в. видар.*

ви́далачкӣ и **ви́далачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на видаоце.* — Руковет руја на прозор ми носе бијеле дјевојачке руке, видалачке и благодатне. *Божић.*

ви́дан, -дна, -дно **1.** *видљив, који се види.* — Лице је било бјелопутно до прозирности са неколико једва видних жутих тачкица на сљепоочицама. *Нех.* [Гроб] Лазара Исаковича ... беше видан издалека, са равни. *Црњ.* **2.** *светао, јасан.* — Огледа се наоколо јер је ноћ била доста видна. *Бен.* Соба је пространа, видна. *Рист.* **3.** фиг. **а.** *истакнут, запажен, знатан, значајан.* — Драгојла Јарневићева заузима видно место у новој књижевности хрватској. *Скерл.* Радници ће у револуцији одиграти видну улогу. *Грг.* **б.** *уочљив, схватљив, оправдан.* — За то није имао било каква видна узрока или излике. *Креш.*

Изр. за видна *в. за вида* (*уз вид изр.*).

ви́дā̀ње с *гл. им. од видати (се).*

ви́дā̀р, -ара м *онај који вида, лечи ране, ранарник.* — И домаћи видари, прости Црногорци, лечили су рањенике. *Нен. Љ.* Славни видари видали њега. *Вел.*

вида́рев, -а, -о = видаров *који припада видару.*

вида̀рина ж *награда видару, накнада за видање.* — Похарачу макар и попа у сељу да наплатим видарину! *Јакш. Ђ.* Осим видарине поклањам ти најбоље јуне. *Мат.*

вида̀рица и **ви́дā̀рка** ж **1.** *она која вида, лечи ране, ранарица, лекарица.* — Бака леше по ледини ваља, мниш она је видарица. *Март.* Своја земља најбоља видарка. *Шапч.* Газдиница Сока [је] и као нека видарица или боље рећи докторка. *Ћор.* **2.** (у атрибутској служби) *лековит.* — Гдје ли расту траве видарице? *Кур.*

вида́ров, -а, -о = видарев.

ви́дā̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на видаре.* — Донијели су једнога човјека у видарски дио болнице. *Креш.*

вида́рство с *лекарство, лечење рана.* — Има ... породица у којима нека врста лечништва и видарства с оца на сина прелази. *О 1875.*

ви́дати, ви́дām несврш. *лечити ране, (најчешће народним лековима); употпуне лечити.* — Слана је, ал' кријепи и вида ране. *Наз.* Стиже нам и принцеза ... да вида наше рањенике. *Вучо.* фиг. Видат ће боље ране своје домовине. *Шен.* Мудар своју душу сам утехом вида. *Стан.*

~ **се** *лечити се.* — Те хеђиме с мора добавише, видаше се и извидаше се. *НП Вук.* Посла га војвода ... да се вида. И извида се. *Вес.*

ви́дац, ви́ца м бот. покр. *лековита биљка* Euphrasia officinalis. *Вук Рј.*

ви́дач, -а́ча м заст. *в. видар.* — Је л' од вас који видач од ране? *Кост. Л.*

ви́делац, -деоца, ијек. ви́дјелац, м (ген. мн. ви́делāца) **1.** *онај који има способност да предвиђа догађаје, визионар.* — Свећеници те вере ... сматрани су били као необични видеоци. *Мат.* **2.** индив. *онај који види*; супр. ћоравац. — Ћоравци говоркају по чувењу од видјелаца да је сљепица критика слијепа. *Шим. С.*

ви́делачкӣ, -ā, -ō, ијек. ви́дјелачкӣ, индив. *који се односи на видеоце.* — Отресао се тај правац свих сањарских и видјелачких елемената. *Баз.*

ви́делица, ијек. ви́дјелица, ж **1.** покр. *рупа на крову кроз коју улази светло, а излази дим*; исп. баџа. — Видјелицом малом на тамници ... свитао је мени ... данак. *Прер.* **2.** *осматрачница.* — Вјечито [је] ћубила на истуреном прозору свога стана као на видје-

лици. *Десн.* **3.** (у атрибутској служби) *која даје светлост, која осветљава.* — Понеси ми свијећу видјелицу. *НПХ.*

ви̏дело, ијек. ви̏дјело, с **1.** *светлост.* — Бијело, њежно видјело љупко свјетлуца на помлађеном лишћу. *Шимун.* фиг. Више правде, више круха и слободе и видјела! *Крањч. С.* **2.** *светлосни извор, свећа.* — Упали де видело. *Ранк.* **3.** *видик; изглед.* — Та кућица . . . напол дрвена на видјелу свијета. *Шен.* **4.** *орган вида, око.* — Кад погледаш та два ока, ти и не помишљаш на ова два видела што сваки од нас носи у глави. *Андр. И.*

Изр. донети дете на божје ~ *родити, донети дете на свет*; изићи на ~ *обелоданити се, открити се*; изнети дело на ~ *објавити, учинити што јавним*; небеско ~ песн. *сунце, месец*; стајати на виделу *бити познат*; ступити, изићи на ~, појавити се на виделу *појавити се у јавности, ступити на сцену*; за видела *за дневног светла, док се види.*

ви̏деочев, -а, -о, ијек. ви̏диочев *који припада видеоцу.*

ви̏дети, -дӣм, ијек. ви̏дјети, сврш. и несврш. **1. а.** *имати способност вида; запазити, запажати очима.* — Како ти што видиш чељад живу. *Војн.* Баба Цана види свога старца. *Рист.* **б.** *срести кога, наћи се с ким.* — Није хтјела видјети никога. *Бег.* **2.** *увидети, увиђати, разаб(и)рати, схватити, схваћати.* — Зар не видите да морам! *Петр. В.* фиг. Све се жеље нагло у душу повуку када виде хладну, неумитну збиљу. *Цес. Д.* **3. а.** *запазити, уочити.* — Ал' ја бих волео да знам да ли се родио тај што ће ми хромост видети. *Чипл.* Испунио сам јој сваку жељу коју сам јој видио у очима. *Јонке.* **б.** *дознати, сазнати.* — Прочитај ми ово писмо да видим што ми [господин капетан] поручује. *Јаки. Ђ.* Кад смо учили ботаничку и зоолошку систематику, видјели смо да се животиње и биљке дају . . . скупити у групе. *НЧ.* **4.** *знати.* — Ми не видимо човека који би за такав рад имао више способности од њега. *СКГ 1937.* А још немам зимског капута, нит' видим како ћу га стећи. *Андр. И.* **5.** *размислити, просудити.* — »Та он је добар домаћин«, одговори Среја мало промишљајући; »али док видим . . . ласно ћемо«. *Глиш.* Деде, другови, да видимо шта ћемо. *Јос. Д.* **6.** *прегледати, испитати.* — Нека г. Гаврило види ту женску, па ако што ваља, нека напише решење. *Дом.* Хоћеш ли да зовнем хећима да те види? *Јор.* **7.** *искусити, преживети, препатити (радости, муке).* — Баба је грдне муке видјела. *Бон.* Мора да си много јада видјела. *Креш.* **8.** *дочекати, доживети.* — Колико сам лепих дана у Црној Гори видео. *Нен. Љ.* Црнине није видјела. *Војн.* **9.** *предвидети.* — Ти с' чеду нашем, Смиљци, видела кратак век. *Змај.* **10.** *имати.* — Од таквог поступка видело би бар позориште користи. *СКГ 1937.* На истоку резонују: ко није видео фајде од очију, неће ни од трепавица. *Срем.* Колико је муке и трошка видјела царевина док је то послала амо из толике даљи. *Коч.* **11.** *држати, сматрати (кога чиме).* — Он лудује за мном јер ме лијепом види. *Јурк.* Виде [га] викачем, кинитељем. *Коз. И.* **12.** *побринути се (за што).* — Идиде, дијете, види штогод ручка. *Вес.* Хајде ти одмах . . . па види посла. *Мул.* **13.** *наћи, налазити.* — Не видим ама баш никакве користи. *Креш.* У многим патриотским . . . фразама видје рог за свијећу. *Матош.* **14.** *окушати, окусити.* — Деде да видиш пројицу! И одломи комад проје па ми пружи. *Вес.*

Изр. да види бог *без бриге, биће добро*; е да видиш (*у пркосу*) *ипак, баш*; има се што видети *збива се нешто неочекивано, нешто крупно*; имаш га (је и сл.) шта и ~ *наочит(а) је, леп(а) је*; нема што да видиш (а толики је јунак или толико је учинио) *мали, нејак је, а вреди*; не могу га очима ~ *одвратан ми је, мрзак ми је*; не види се ни прст (прста) пред оком *ништа се не види*; не ~ више бела дана *не остати жив*; не види бела дана *не миче се од посла, презаузет је*; сад га видиш, сад га не видиш *каже се при варању, подваљивању*; што видео, не видео (*на*)*прави се невешт*; ко је то видео! је ли још ко видео, то свет још није видео! *нико то не ради, тако то редовно не бива*; види, видиш (покр. ви'ш) *узвик чуђења или слагања с говорником*; видиш (покр. ви'ш), види ти њега (њу)! *узвик благог укора или претње*; ~ дно (шкрињи, здели, чаши) *испразнити*; ~ јасно као на длану *видети посве јасно*; ~ очима, својим очима, рођеним (властитим) очима, на своје очи, на своје властите очи *зацело, посве извесно видети*; ~ скроз наскроз кога *позна(ва)ти добро кога, његове намере, поступке*; ~ све звезде (после јаког ударца по глави) *видети светлаце пред очима*; ~ света *путовати, бити у иностранству, иностранству*; ~ свога бога, своје добро јутро, онда (сад) ћеш~ (у претњи) *запамтити, осетити последице свога поступка, чина*; волео, хтео бих га ~ ко би... *сумњам да има кога ко би . . .*; живи били па видели *кад-тад уверићете се у то.*

~ **се 1. а.** *угледати, опазити самог себе (у огледалу).* — Октавијан Пецирeп . . . видјевши се нехотице у зрцалу, тешко се замисли. *Јурк.* Видео се у једном излогу. *Уск.* **б.** фиг. *у мислима себе угледати, замислити себе.* — Бакоња виде себе у мантијама, на добру коњу. *Мат.* Јасно се видио дјечарцем,

дјететом, јединцем. *Коз. И.* **2.** *наћи се, обрести се.* — Кад се видје Ибро у невољи, свијетла ћорда полетје из коре. *НПХ.* Тако ћеш . . . осамљен кад се видиш први пут, рећи. *Макс.* **3.** *показати се, разабирати се.* — То се после неког времена видело да је друкчије. *Нен. Љ.* Вама се, господине, доиста види да не познајете наше хисторије. *Крл.* **4.** безл. *бити видљиво, видно.* — Још се видјело кад смо кренули из шуме. *Чол.* Види се на десет корака. *Јонке.* **5.** заст. *чинити се какав, изгледати.* — Београде, мој бели лабуде, ал' се један мени видиш туде. *Радич.* У лицу се види сад много старији. *Нех.* **6.** мед. покр. *добити време, менструацију.* — Видјела сам се. *Вук Рј.* **7.** уз. повр. *угледати један другога, срести се, наћи се.* — Видели смо се већ после подне. *Чипл.* И с овим сам се господином већ прије видио. *Креш.*

Изр. не видети се од посла (рада) *бити претрпан, преоптерећен послом (радом).*

ви̏див, -а, -о заст. *в. видљив.* — Оточић Првић . . . видив и из Сења града. *Шен.*

ви̏дӣк, -и́ка м **1.** *поглед, изглед, простор који очи могу сагледати.* — Они . . . веселе очи лијепим видицима. *Мат.* Од водених страна сад се магле шуљају и видици гасну. *Полић.* Зелене гране заклањају видик. *Рист.* **2.** *хоризонт, граница до које допире вид.* — На крају видика сиви се љетна пара. *Шен.* Указује се . . . далеко на видику низ плавих планина. *Макс.* **3.** фиг. *умни домет, моћ схватања.* — Све докле допире видик мога разума . . . ја ништа не разумем. *Вас.* За наше видике будућност је мала. *Уј.*

Изр. бити на видику 1) *падати у очи;* 2) *помаљати се, приближавати се;* држати на видику *мотрити, пазити;* изгубити се, ишчезнути, нестати, отићи с видика *изгубити се из вида, не видети се више, не бити више видљив;* изићи на ~, указати се, дизати се на видику *појавити се, постати видљив, очит, јаван;* изнети на ~ *учинити јавним, очитим, обелоданити;* отвара се, пуца ~ (на нешто) *види се нешто, постаје нешто видљиво;* свету, свима на видику *да сви виде, очито, јавно;* ~ се шири или сузује *знање постаје шире или уже.*

види́ков, -а, -о *који се односи на видик, хоризонт:* ~ круг.

ви̏диковац и **види́ковац,** -бвца м **1.** *место одакле се што лепо види (нпр. природне лепоте).* — Хтјели бисмо најприје споменути пирамиде, видиковце и зренике. *План.* **2.** *видик, поглед.* — Имале су добар видиковац на тамничко шеталиште. *Креш.*

ви̏дим, -а, -о цсл. заст. *који се може видети, видљив.* — Мир вапију сви видими и невидими. *Бон.*

ви̏димицӗ прил. *в. видљиво.* — Онај њезин божанствени, гробни мир на духовитом лицу (које је видимице гинуло), пекао га је. *Коз. Ј.*

ви̏дионица и **видио̀ница** ж (ијек.) покр. *велик прозор; излог.* — Млечић . . . наресио сваку видионицу . . . златотканијем ил' свиленијем одорама. *Љуб.*

ви̏диочев, -а, -о, ек. ви̏деочев.

види́рати, ви̏дӣрам сврш. и несврш. нем. *оверити; прегледати.* — [Пошао је] из Загреба с пасошом видираним од генералног конзулата пољског. *Бен.*

види́чак, -чка м бот. *в. видац. Вук Рј.*

видје́вати (се), ви̏дјӗвам (се) несврш. и уч. (ијек.) *в. виђати (се).* — Чешће ћемо се видјевати. *Ћип.*

ви̏дјелац, -еоца, ек. ви̏делац.

ви̏дјелица, ек. ви̏делица.

ви̏дјело, ек. ви̏дело.

ви̏дјети (се), -дӣм (се), ек. ви̏дети (се).

ви̏дљив, -а, -о *који се може видети, виданн, уочљив.* — Постави се на њу [на земуницу] . . . какав видљив знак, нпр. јеленски рогови. *Петр. М.* фиг. Вече јој даваше тамну ореолу видљиве душе. *Матош.*

ви̏дљиво прил. *очевидно, приметно.* — Рече тихо тетка видљиво ганута. *Војн.*

ви̏дљивӧст, -ости ж *особина и стање онога што је видљиво.* — Светлост је узрок видљивости. *Физ. З.*

ви̏дно прил. **1.** *светло, јасно;* супр. мрачно. — Бијаше видно као по дану. *Том.* Да је било видно, видео бих, јамачно, како је поруменео. *Вес.* **2.** *видљиво, очито.* — И он је видно старио. *Драж.* Појави се . . . дрхтећи видно целим телом. *Чипл.*

ви̏днӧст и **ви̏днӧст,** -ости ж **1.** *светлост, јасноћа.* **2.** *видљивост. Р-К Реч.*

ви̏дњача ж *отвор, прозорчић;* исп. виделица (1). — Кроз видњачу . . . не јавља се млинар. *Шант.*

ви̏дӧван, -вна, -вно нар. *који се може видати.* — Ако буду ране видовне, тражићемо им лијека. *Љуб.*

ви̏довача ж агр. нар. *воћка и њен плод (јабука, крушка, трешња) која о Видову дне дозрева;* исп. видовка. *Вук Рј.*

Ви̏довда̑н, -а и **Ви̏дов да̑н,** Ви̏дова да̑на (днӗ) м **а.** *православни црквени празник 28.VI.* **б.** ист. *дан битке на Косову пољу (1389. године).*

ви̏довда̑нскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на Видовдан.* — Поделили смо деци сведочанства и обавили видовданску свечаност. *Бар.*

видо̀вит, -а, -о **1.** *који има надприродну моћ да предвиђа будућност.* — Казаћу ти

траву па ћеш постати видовит, видећеш и оно што други не може. *Вес.* [Опојност је] слична ставу видовитих и обајаних. *Уј.* **2.** *који добро, јасно види; који понире у суштину ствари.* — С књигом у руци ... познамо најдубља посматрања највидовитијих посматрача. *Поп. П.* Овај симболиста ... био је видовитији. *Нех.*

ви̏довито прил. *проничући у оно што ће се догодити, предвиђајући.* — Требало је ослушкивати, видовито њушити уздух. *Уј.*

видо̀вито̄ст, -ости ж *својство онога који је видовит.*

ви̏довица ж мед. нар. *живчано обољење праћено трзајима тела. Бен. Рј.*

ви̏до̀вка ж агр. нар. *в. видовача.* — У Богдана девет винограда, а десета видовка јабука. *НПХ.*

видо̀вњāк, -а́ка м *човек који је видовит, који унапред види што ће се догодити, пророк.* — Он ће постати видовњак. *Кос.* Тек касније ... покушава да се ослободи ... генијалног видовњака Достојевског. *Пол. 1944.*

видо̀вњака ж *видовита жена. Р-К Реч.*

Ви̏дово с покр. *Видовдан.*

ви̏дово с заст. само у изразу: до (скора) видова *до (скора) виђења.* — Чекај, Загребе! Лученац те оставља до скора видова. *Шен.*

ви̏до̀вчевица ж бот. *в. видац. Вук Рј.*

ви̏до̀вчица ж бот. *зељаста биљка с црвеним или плавим цветићима* Anagallis arvensis. *Р-К Реч.*

ви̏док[1], -о̀ка м заст. **1.** *човек који је нешто видео, сведок, очевидац.* — Нас хватају буле у чардаке ... у поноћи кад видока нема. *НП Вук.* Сви они ... видоци и свједоци, сви су већ помрли. *Буд.* **2.** *в. видик (1).* — Милош [се] с делибашом бије усред поља на видоку свету. *НП Вук.*

ви̏док[2], -а, -о **1.** *са кога се добро види, видљив.* — Где је год било место отворено и видоко, седео сам и гледао Скадарско језеро. *Нен. Љ.* **2.** покр. *који изазива завист.*

ви̏докрӯг м ков. **а.** *видик, хоризонт.* — Адам баци свој мрачни и брижни поглед по видокругу који је био у пламену и диму. *Дуч.* Он се губио ... као птица грабилица кад јој плиједи нестао из видокруга. *Крл.* **б.** фиг. *духовни видик, ширина схватања.* — Његов се видокруг увелико раширио. *Коз. Ј.* Последица тога је опште сужавање, душевног видокруга. *Пед.*

ви̏дом прил. индив. *видљиво, јавно.* — Сиротињу је помагао и видом и невидом. *Вес.*

ви̏домēр, ијек. ви̏домје̄р, м *справа за мерење оштрине, јачине вида. Р-К Реч.*

ви̏домје̄р, ек. ви̏домēр.

видо̀к, -а, -о *леп, наочит.* — Волио сам те фијакерске коње, немирне, гиздаве, видоке. *Вучо.*

ви̏дочēње с *гл. им. од видочити.* — Тога њима видочења нема. *Март.*

ви̏дочити, -и̏м несврш. заст. *сведочити.* В. пр. уз гл. им. видочење.

ви̏дра ж **1.** зоол. *зверка из породице куна која живи поред вода и храни се рибом* Lutra lutra. **2.** фиг. *човек врло окретан, сналажљив, мудар и лукав.* — А што се тиче да се постара за себе, за дијурну, за бакшиш и такве ствари, ту је просто, кажу, видра! *Срем.*

ви̏драст, -а, -о *сналажљив, окретан.*

ви̏драсто прил. *окретно као видра.* — Видрасто и окретно само. *Рад. Д.*

ви̏дра̄ш, -а́ша м *пас који лови видре. Бен. Рј.*

ви̏дрица ж *дем. од видра.*

видӯ́лйнка ж зоол. у изразу шева ~ Lullula arborea. *Терм. 4.*

ви̏ђање с *гл. им. од виђати (се).*

ви̏ђати, -а̄м сврш. и несврш. покр. *в. видети.* — Виђам да су те заокупиле сиђушне мисли. *Кум.* О виђај ти само колико је тога гада! *Ћоп.*

ви̏ђати, ви̏ђа̄м *несврш. и уч. према видети.* ~ **се** *несврш. и уч. према видети се.*

виђе́вати (се), ви̏ђева̄м (се) несврш. и уч. покр. *виђати (се).*

ви̏ђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од видети.* **2.** *цењен, уважен, угледан.* — Довешћу собом свата хиљаду међ' виђенима највиђенијих. *Кост. Л.* Тако се договориле старјешине и виђенији људи. *Тур.*

Изр. радо виђен *добро примљен*; нерадо виђен *непожељан.*

ви̏ђенӧст, -ости ж *углед.* — Није му била равна ни по богатству ни по виђености. *Ком.*

ви̏ђе̏ње и **виђе́ње** с **1.** *гл. им. од видети.* **2.** *привиђење, визија.* — Деси се да му изађе пред очи некакво чудно виђење. *Ранк.* Проће руком преко лица не би ли скинуо с очи вараво виђење своје маште. *Војн.* **3.** *сусрет, састанак.* — Дивна беше при првом виђењу. *Змај.*

Изр. до (скора) виђења! *поздрав при растанку*; из виђења, по виђењу (знати, познавати) *познавати само физиономију, спољашност чију*; меница по виђењу банк. *меница која се исплаћује било кад, кад год се предочи*; отићи, свратити на виђење *походити, посетити (кога).*

ви̏жао, -жла м покр. *в. вижла.* — А на стражу вјеран вижао ћисну. *Март.* И већ Хасан, вижла бржи, изведе му добра коња. *Маж. М.*

ви̏ждрав, -а, -о локал. *в. вижљав.* — На прагу кућерице стоји рохави виждрави месар. *Божић.*

ви̏жла ж мац. = вижља **1.** *врста ловачког пса, препеличар* Canis avicularis. **2.** фиг. *витка и живахна женска особа; жена лаког морала.* — Само да није, матере му, оне лајаве вижле! *Коз. Ј.* Она вижла уз њу онамокар, оно ће бити Мара. *Берт.*

ви̏жлав, -а, -о *вижласт.* — Беше [се] загледао у ону малу вижлаву другарицу Маријину. *Шапч.*

ви̏жлā̏д ж = вижљад *зб. им. од вижле.*

ви̏жласт, -а, -о = вижљаст *витак, гибак; обесно живахан (као вижле).* — Племенити коњи су дјетињасти, вижласти. *Кал.* Он се размаше и развиче, онако вижласт и напрасит. *Куш.*

ви̏жлат, -а, -о *вижласт.* — Чекао је . . . са својим секретаром, неким журавим и вижлатим момчуљком, свој персонал. *Бег.*

ви̏жле, -ета с **1.** зоол. *вижла (1) или њено штене; мањи пас уопште, псетанце, псето.* — Сад је одлетио да њушка по граду попут вижлета. *Дражс.* У ходу чињаше му се чути лајање вижлета. *Ћип.* А за њим штекти и пишти седамдесетеро вижлади. *Коч.* **2. а.** фиг. *витка, живахна особа.* **б.** *мршава животиња.* — Да што ваља, не би то вижле [прасе] ни продавао. *Тур.*

ви̏жлӣн, -и́на м тал. ист. *сребрни турски новац од 60 пара.* — У комори три сандука блага, све су сами гроши и вижлини. *НП Вук.*

ви̏жлица ж *дем. од вижла.*

ви̏жља ж = вижла. — Као вижљу га бичем ударај. *Јакш. Ђ.* Замиловао ону Бурмазовићеву вижљу. *Лаз. Л.* Па и она његова вижља . . . није нимало боља од њих. *Ћор.*

ви̏жљав, -а, -о *в. вижласт.* — Други, вижљав . . . звао се Ђорђе. *Лаз. Л.* Ујак је с уздахом сјео поред вижљавог тринаестогодишњака. *Ћоп.*

ви̏жљā̏д ж = вижлад. — И полетјеше дјеца као мала вижљад. *Брл.*

ви̏жљаст, -а, -о = вижласт. — Извртали смо чашу иза чаше што нам их је налијевало једно вижљасто и црнпурасто дјевојче. *Коч.* Какве је смјеле жеље носио у себи вижљасти бистрооки гимназист? *Вуков.*

ви̏жљив, -а, -о *в. вижласт.* — Ново и вижљиво стабље дјетињски трепеће младим лишћем. *Мил. В.* Вижљива Лека као без душе испаде из свог собичка. *Ћоп.*

ви́жљоња м *вижласт човек.* — Не бој се, чико . . . тешио га вижљоња. *Рад. Д.*

ви́за ж лат. **1.** *службена овера, потврда на јавној (путничкој или др.) исправи.* **2.** *улог играча приликом картања.* — Он не би предлагао да се виза попне на двадесет динара, јер он . . . игра . . . само за пола динара визе. *Нуш.*

Изр. путничка ~ *допуштење власти (на пасошу) да путник може путовати у државе од којих је визе добио.*

визàвӣ прил. фр. **1.** *насупрот, сучелице.* — Визави од ње седе једна лепа пуна дама. *Срем.* **2.** (у именичкој служби) м *онај који је некоме насупрот, сучелице. Кл. Рј.*

Ви̏зант м = Бизант **1.** *Цариград.* **2.** *Источно Римско Царство, Византија.*

византи̏зам, -зма м *в. византинизам.*

Визàнтија ж = Византија *Источно Римско Царство.*

визàнтӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на Византију:* ~ фреска, ~ икона.

визàнтика ж *византијски стил.* — Дечани не носе тип српске византике. *Нед.*

Визаити́нац, -нца м *човек из Византа.*

византинӣзам, -зма м *оно што је својствено Византинцима.*

визàнтӣнскӣ, -ā, -ō *в. византијски.*

византо̀лог м *научни радник на византологији.*

византолӧ́гија ж *наука која проучава духовну и материјалну културу Византа и Византије.*

византо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на византологију и византологе.*

ви̏зантскӣ, -ā, -ō *в. византијски.*

ви̑зија ж лат. **1.** *слика човекове маште без стварне подлоге (нпр. у сну, у халуцинацији), привид, привиђење, утвара.* — Страшне визије делиријума тременса постадоше стварност. *Матош.* Очевидна је његова [Хамлетова] сумња да је појава духа, вероватно, само једна визија, халуцинација. *Панд.* **2.** *предвиђање онога што ће доћи.* — Лазар ће ускрснути као онај којега визија нашег С.С. Крањчевића видје. *Матош.*

визи́кā̏тор м мед. *мелем под којим се кожа испришти и потклобучи, подмехури.* — Унутрашња кора доста је љута, те се зато употребљава за дражење коже место визикатора. *Тод.*

визиднā̏р, -а́ра м *видовит човек.*

ви̏зионāран, -рна, -рно *видовит; склон визијама.*

визиднā̏рка ж *видовита женска особа.* — Мала је опатица схватила . . . да ће свети гњев ноћне визионарке пасти . . . на њезину главу. *Мар.*

ви̏зионā̏рно прил. *као визионар, видовито.*

визионā̏рнӧст, -ости ж *видовитост.*

визиднā̏рскӣ, -ā, -ō *који се тиче визионара.*

визионáрство с *својство и способност визионара, видовитост.*

визиóнēр, -éра м фр. *в. визионар.*

визионéрство с *в. визионарство.*

вȉзир, -ȉра м фр. **1.** *покретни део шлема који се навлачи на лице.* — Није имао шљема с визиром, него обичну кацигу. *Вел.* **2.** *део нишана на оружју.* — Упола демонтиран топ без визира. *Моск.* Визир нишана се помоћу гајке диже и спушта према даљини гађања. *Стр.*

визи́рање с *гл. им. од визирати.*

визи́рати, вȉзирām сврш. и несврш. фр. *управити, управљати визир (2) на какву тачку, (на)нишанити.*

вȉзита и визи́та ж лат. **1.** *посета која може имати друштвени или службени карактер.* — А јеси ли примила на визиту госпођу! *Војн.* Дошавши у визиту, није имао рукавица. *Матош.* **2.** *лекарска посета болеснику.* — Волео сам . . . Јоцу доктора . . . па сам после пристајао и да га пратим чак и по његовим визитама. *Лаз. Л.* Погледат ћемо је заједно на визити [у болници]. *Фелд.* **3.** *особа која је у посети.* — Примати »визите«, послуживати их кафом . . . *Војн.* **4.** *преглед војних обавезника, ставња, регрутација, визитација (2).* — Визита је, момци, ту је пуковник, неки страни официри, доктори и генерал. *Јонке.*

вȉзитāти, -āм сврш. и несврш. покр. *в. визитирати.* — Узбоје се [сарајевски Турци] да не будем ухода, и зато ме свега визитају да виде што носим. *Маж. М.*

вȉзитāтор м *онај који врши визитацију (1).* — Послаше га . . . да као визитатор прегледа павлинске . . . самостане. *В 1885.* Нови аустријски конзул посетио је . . . и апостолског визитатора који се у то време случајно налазио у манастиру Гучјој Гори. *Андр. И.*

визитáција ж лат. **1.** *преглед, контролна посета бискупије, епархије.* — Владика [је] правио каноничку визитацију по својој епархији. *Срем.* Тужи се бискуп поречки да је на визитацији своје бискупије нашао много »илирских« свећеника који . . . немају . . . књига. *Водн.* **2.** *визита (4).* — Нека знаш . . . да ће прекосутра Расим на визитацију. *Шуб.* Како су бележници . . . извршили лекарску »визитацију« младића који су их подмитили да би се ослободили војне обавезе. *Глиг.*

визити́рати, -ȉтирām сврш. и несврш. *прегледа(ва)ти, претражи(ва)ти; (из)вршити визитацију.* — Сада ће послије менаже визитирати све пацијенте. *Крл.* Стражар иде од једног до другог и »визитира«. *Чол.*

вȉзиткāрта ж нем. *карта с именом власника којом се обично најављује визита, посетница.* — Почеше стизати визиткарте. *Дом.* Тко нема визиткарте, не може бити припуштен госпођи. *Крл.*

Изр. показ(ив)ати своју визиткарту *показ(ив)ати се у правом светлу.*

вȉзитнӣ и **вȉзитнӣ,** -ā, -ō (о соби) *који служи за визите (посете, походе).* — Од сада се неће ложити велика »визитна« соба. *Андр. И.*

вȉзуāлан, -лна, -лно лат. = визуелан *који се односи на вид, који је с њим у вези; који је видљив, који се види.*

Изр. визуални тип *онај којему се памћење заснива на очним утисцима.*

визуàлист(а) м *онај који боље памти оно што види (прочита) него оно што чује.*

визуáлнōст, -ости ж = визуелност *особина онога што је визуално.*

вȉзуēлан, -лна, -лно = визуалан.

визуéлнōст, -ости ж = визуалност.

вȉзум м лат. *в. виза (1).*

вȉја[1] ж *игра вијања.* — Те вије, кад сукњице лете, мушкарци хватају оберучке и те шетње испод руке! *Петр. В.*

вȉја и **вȉја**[2] ж бот. *назив за више врста детелине. Сим. Реч.*

вȉјавица, ек. вȅјавица.

вијàдукт м (ген. мн. вијàдукāтā) лат. *грађевина слична мосту преко које су проведене водене цеви, пут или сл.; надвожњак.*

вȉјак, -јка м **а.** *клин у који су завојито урезани жлебови ради увртања у што, завртањ.* — фиг. Стаде да се смеје од неке дивље радости, кад му вијци попустише у мозгу. *Јевт.* **б.** *в. пропелер, елиса.*

вȉјалица, ек. вȅјалица.

вȉјало, ек. вȅјало.

вȉјалȉште с *место где вуци вију, завијају, урлају.* — Шатор пење Угрин Јанко . . . на вучје вијалиште. *НП Вук.* Ноћу се вукови јављају урликом с вијалишта. *Гор.*

вȉјāње, ек. вȅјāње.

вȉјāње с *гл. им. од вијати*[2].

вȉјāње с *гл. им. од вијати (се).*

вȉјāр м *в. вихор.* — Да га вијар вјетар не однесе. *Вук Рј.*

вȉјати[1], -јēм, ек. вȅјати.

вȉјати[2], вȉјēм и вȉјām несврш. *урлати, урликати, завијати.* — Туре иде низ то поље равно, вијајући кано мрки вуче. *Рј. А.* Сву ноћ је несрећна керина вијала. *Глиш.*

вȉјати, вȉјām несврш. **1.** *терати, гонити, витлати (кога).* — Већ унапријед се веселио како ће вијати и мотати славни цех постоларски. *Шен.* Чуо је да пуца грање за њим, па му се учини да га неко вија. *Вес.* **2.** *повијати, мотати.* — Свему колу млада коловођа,

вија колом како вијор гором. *НП Вук.* фиг. Бијаху велике муке што су му душом вијале. *Ђал.*

~ **се** 1. *уз. повр.* — Дјевојчушци што једва одрастоше ишли с момчићима шалећи се и вијајући се по путу. *Бен.* 2. покр. *лепршати, вити се.* — Док Неретва плава о крш се разбија и сребрни галеб над њоме се вија. *Шант.*

вијȁч¹, -ача, ек. вèјач.

вијȁч², -ача м **а.** *онај који вија, гони некога.* **б.** мн. *дечја игра у којој један вија, а други беже од њега. Бен. Рј.*

вијача, ек. вèјача.

вијàчица, ек. вејàчица.

вијек¹, ек. вêк¹.

вијек², ек. вêк².

вијènац, -нца, ек. вénац.

вијèно с (ијек.) покр. заст. *в. мираз.* — Овако је нехотице открио тајну ... да ју је Филип без вијена оженио. *В 1885.*

вијȅње с *гл. им. од вити (се).*

вијесница ж (ијек.) *в. весница.* — Тврдо сам одлучила ... постати вијесницом те мисли. *Шен.* фиг. Миришу руже: зрела љета вијеснице. *Крл.*

вијест, ек. вêст.

вијèтати, вијетȁм сврш. (ијек.) покр. *в. обећавати.* — Вијетај ми три товара блага. *Вук Рј.*

вијећ-, ек. већ-.

вијȍвратка ж зоол. *врста корњаче* Pleurodira. *Финк.*

вијȍглав, -а, -о 1. *који извија главом; жив, немиран, (о животињама).* — Шојке вијоглаве ... зачирикну гласно. *Наз.* Затим ухвати вијоглаву кобилу. *Моск.* 2. *лакомислен, ветропираст, вртоглав; обестан, самовољан (о људима).* — Чекај, руљо весела и вијоглава! *Вел.* И на шумску чету насрташе он, вијоглав и окрутан. *Кос.* фиг. Ријечи су ... вијоглави ритми у рујним зорама. *Фран.*

вијоглава ж покр. *в. вијоглавка.*

вијȍглāвка ж 1. зоол. *птица из реда пузачица, сродна детлићу* Junx torquilla. *Терм. 4.* 2. *вијоглава женска особа.* — Велиш да сам мала вијоглавка. *Кум.*

вијȍглаво прил. *на вијоглав начин.* — Дујаковић ... хуче вијоглаво око себе. *Јел.*

вијȍглавōст, -ости ж *својство или особина онога који је вијоглав.*

вȉјогōр м *развигорац (врста ветра).* — Вијогор вијори у пупалој гори. *Кош.*

Изр. изнад (наврх) вијогора *наврх брега, планине.* — Сустао је изнад вијогора. *Наз.*

вȉјока ж *граничица за навртање, калем љење, калам, калем.*

вијȍног, -а, -о индив. *који се о(ба)вија (о лози).* — Причам како је млади бог Бако ... створио негда вијоногу винову лозу. *Наз.*

вȉјор м *в. вихор.* — Одједном се завитла вијор пред овом нашом кућом. *Ранк.* Напољу засвира вијор. *Матош.*

вȉјōран, -ōрна, -ōрно и **вȉјораст,** -а, -о *који вијори.* — Они имају висока чела, вијорне косе. *Уј.* А од њиска коња, од вијорних грива и од галопа — стварност бива још немирнија. *ЛМС 1951.* Још увијек пасле су моје очи валове подобне воденим коњима с бијелим ... вијорастим гривама. *Кос.*

вȉјорац, -ōрца м *дем. и хип. од вијор.* — Дај ми, боже, тијана вијорца да разагна у пољу прашину. *НП Вук.*

вијȍрȅње с *гл. им. од вијорити (се).*

вијȍрȉн, -ина м тал. нар. *в. фијорин.* — Знај то да је ... сто хиљада вијорина опћини ишло без трага. *Павл.*

вȉјорина ж *аугм. од вијор.* — Вијорина тресе сценом. *Крл.*

вијȍрити (се), -ȉм (се) несврш. *вихорити (се), лепршати (се).* — Чуперци му се вијорили на ветру. *Глиш.* Заставе су вијориле са свих прозора. *Дав.* Сиједа јој коса ... вијори стравично у трку. *Дончић* фиг. И осјетиш, мој друже, како постајеш стар док пролеће вијори изнад твојега крова. *Кркл.*

вијȍрог, -а, -о *који је вијугаво свинутих рогова:* ~ антилопа. *Финк.*

вȉјош м, **вијȍшица** и **вијȍшница** ж бот. *зељаста биљка из пор. коприва која расте обично поред зидова* Parietaria. *Сим. Реч.*

вȉјуга ж (дат. -зи) 1. *извијена линија; завој, кривина.* — Низ образе му цуриле криве вијуге прљаве воде. *Рад. Д.* На њеним слепим очима одскочише набрекле плаве вијуге. *Вас.* 2. анат. *набор коре великога мозга.* — Сва површина великог мозга набрана [је] и пуна вијуга. *НЧ.*

Изр. нема ниједне вијуге у мозгу *луд је.*

вȉјугав, -а, -о = вијугаст *који има вијуга, крив, завојит.* — Вијугавом, бијелом цестом ... иде сељак. *Цар Е.* Сишао сам ... низ вијугаве ... степенице. *Чол.*

вȉјугаво прил. *у облику завоја, вијугајући.* — Патрола [је] ... избила у једну долину коју је вијугаво просецао ... поток. *Вас.*

вȉјугавōст, -ости ж *својство онога што је вијугаво.*

вȉјугаст, -а, -о = вијугав. — Кап за капљом клизила је у вијугастим цртама по стаклу. *Крл.*

ви̏јӯгати (се), -ā̄м (се) несврш. **1.** *чинити вијуге, кривудати; ићи, кретати се вијугаво.* — Речица се вијуга. *Глиш.* Да ли овуда вијуга путељак . . . *Уј.* фиг. Та се мелодија вијуга у облику једне октаве. *Коњов.* **2.** *врсти се, мотати се.* — Видио сам и схватио какав црни дух . . . вијуга око нашега прага. *Ков. А.* **3.** фиг. *заобилазити истину, изврдавати.* — Вијугајући амо и тамо, напокон је признала. *Кум.*

ви̏јӯга́ши м мн. биол. и мед. *породица бактерија вијугавог, спиралног облика, спирохете* Spirochaetaceae. *Финк.*

ви̏јӯгица ж *дем. од вијуга.*

ви̏јӯк м бот. *назив за више врста биљака из пор. трава* Festuca: ливадски ~, овч(и)ји ~, разнолисни ~, црвени ~. *Сим. Реч.*

ви̏јӯкнути, ви̏јӯкнēм сврш. *заурлати.* — Око му се мутну, утопи и као да вијукну одоље, из понорних проходника. *Божић.*

ви̏јӯи, ви̏јӯна м зоол. покр. *врста рибе, легбаба* Cobitis taenia. *Финк.*

ви̏јӯшац, -шца м бот. *биљка повијуша из пор. троскота* Polygonum convolvulus. *Р-К Реч.*

ви̏јӯчан, -а, -о *који се односи на вијке.*

ви̏к м **1.** *в. ви̏ка*[1] *(1).* — Колико беше милостив му вик, толико страшан говорников лик. *Кост. Л.* **2.** *узвик.* — Узнио се под облаке вик: »Живио . .!« *Буд.*

ви̏к, -а, -о заст. *в. викао.* — Нека ми доведе попа . . . који је учен у нашој сеоској невољи а вик да свашто слуша и пашта. *Љуб.*

ви̏ка[1] ж **1.** *речи изговорене подигнутим јаким гласом (у узбуђењу или ради довикивања); граја, галама.* — Бахну ту као луд и нападе вику. *Глиш.* Ниже нас чусмо вику од много гласова. *Лаз. Л.* Улицама бучним пјенила се вика. *Гал.* **2.** *оптужба, грдња, протест.* — Вика на вука, а лисице месо једу. *Н. посл. Вук.* И срећем тамо гдје се човјек буни и дижем вику. *Кам.* **3.** *повик, узвикивање.* — На војску је вику учинио. *НП Вук.* А затим вика да се пушке сложе у пирамиде. *Јонке.*

Изр. цика и ~, крика и ~ *велика галама;* много вике око чега *говорити, расправљати много о чему;* много вике ни око чега, ни за шта *напразно, залуду расправљати и срдити се због чега;* строга вика на војника шаљ. *дисциплина.*

ви̏ка[2] ж мац. заст. покр. *мера за жито.* — Много блага, три вике дуката. *НПХ.*

ви̏ка ж бот. покр. *в. грахорица. Сим. Реч.*

ви̏кало с и м *викач. Бен. Рј.*

ви̏ка̄ње с *гл. им. од викати (се).*

ви̏као, -кла, -кло *вичан, навикнут.* — Ил' спотакне л' десница се викла, по тијелу . . . слике змија грозан [бич] пипе. *Маж. И.*

ви̏ка̄р, -а́ра м (инстр. -а́ром и -а́рем) лат. црквен. *заменик бискупа или епископа.*

викарија̄т, -а́та м *управа викара; подручје викарове управе.*

ви̏ка̄рнӣ, -ā, -ō *који врши дужност викара:* ~ епископ.

ви̏кати, ви̏чēм несврш. **1. а.** *јаким или високим гласом говорити; извикивати, објављивати виком.* — Издајство! викаху храпаво други. *Ков. А.* Викала је кроз плач. *Андр. И.* Ујутро ћеш . . . по селу викати нека се сви скупе. *Јакш. Ђ.* фиг. И простаклук . . . виче ти из цепа. *Сек.* Спозна да то виче из њега страх. *Цес. А.* **б.** *негодовати, бунити се.* — Зато се од памтивека викало на људе који на тај начин праве капитал. *Марк. Св.* Сатнија ће солидарно да виче против менаже. *Крл.* **2. а.** *звати јаким гласом, дозивати, позивати.* — Виче на узбуну. *Креш.* **б.** покр. *наручивати.* — Викала се [кава] џаба у свим кахвама. *Мул.* **в.** заст. *вапити.* — Поје [се] вечерња пјесма: »Господе, вичем к теби«. *Дан.* **3.** нар. *говорити; називати као поздрав, поздрављати.* — Нити ко виче (говори) ко си ни одакле си. *БВ 1899.* Божју помоћ она Јови виче. *НПХ.* **4.** нар. *звати по имену, називати.* — Како ли те по имену вичу? *НП Вук.*

~ **се** нар. *звати се.* — Како ли се вичеш по имену? *НП Вук.*

ви̏ка̄ч, вика́ча м **1.** *онај који виче, који виком досађује, букач; човек који много и напразно говори.* — Упропастили су га овакви безглави улични викачи. *Крл.* Политику [је] сматрао послом за дангубе, викаче, шпекуланте. *Кол.* **2.** заст. *сазивач људи, објављивач вести, телал, биров.* — Напријед иђаше викач града у плаветном руху. *Шен.* Одмах ћемо послати викача да сазове село. *Шапч.*

вика̀чице ж мн. зоол. *ред птица с кратким и јаким ногама које добро лете* Clamatores. *Терм. 4.*

ви̏ка̄чкӣ, -ā, -ō *који је као у викача.* — Страшила спокојно чувају своје позиције. . . трпећи викачку ругу смелих врабаца. *Шапч.* Тада зачује викачки Јокачин глас. *Божић.*

ви̏кенд м енгл. *недељни одмор; излет суботом и недељом.*

ви̏кнути, -нēм сврш. = вићи *научити се, навикнути се на што, постати вичан чему.* — Бој се онога тко је викô без голема мријет јада. *Маж. И.* Викла је бјежати, па би могла и њега одбјегнути. *Ћип.*

ви̏кнути, ви̏кнēм *сврш. према викати.*

ви̏ком прил. само у изразу: виком викати *јако викати.* — Виком виче Новаковић Грујо, виком виче по гори зеленој. *НП Вук.*

ви̏конт м фр. *титула и назив за средњег племића (између грофа и барона) у старој Француској.*

ви̏кс м и **ви̏кса** ж нем. варв. *маст за мазање обуће, паркета или пећи, лаштило.*

ви̏ксати, -а̄м несврш. *мазати (обућу, под, пећ и сл.) виксом.*

ви̏ксовати, -сујём несврш. *в. виксати.*

ви̏ла[1] ж покр. *в. виле.* — Наслонио се младић један на вилу којом је сламу претурао. *Јакш. Ђ.*

ви̏ла[2] ж лат. *кућа обично окружена вртом, грађена ван града или на месту одвојеном од осталих кућа, која служи понајвише за летовање, летњиковац.*

ви̏ла ж (вок. ви̏ло; мн. ви̏ле и ви̏ле, ген. ви̏ла̄) **1.** мит. *по народном веровању натприродно женско биће, младо и лепо, с дугачком распуштеном косом, које може и летети.* — Оне виле које су у води, то су виле бродарице . . . А виле што живе на земљи, то су виле загоркиње. *Вес.* фиг. *она која бди над неким, заштитница.* — Ти си моја мала жена . . . и моја добра вила. *Уск.* **2.** *замишљено биће које надахњује уметнике, муза.* — Вило, Пегаза ми викни и поведи тамо. *Наз.* **3.** фиг. *женска особа изванредне лепоте.* — Каква девојка! Вила . . . вила! *Дав.* **4.** фиг. *брз, виловит коњ.* — Тер посједе [ага] вилу оседлану. *Март.*

Изр. ићи, јурити као да га виле носе (да га не би виле ухватиле) *ићи, јурити врло брзо, као да лети*; које су те виле донеле *откуда, зашто си дошао*; нашла се вила у чем није била *не може да се снађе*; виле у тебе (ушле), виле те однеле! (у клетви) *ђаво те однео, ђаво да те носи*; виле га његове знале *то нико не зна.*

вила̏јет м тур. **1.** *турска највећа административна јединица, покрајина, област.* — Има Срба . . . по вилајету босанском. *Павл.* Два турска вилајета . . . освојена су силом оружја. *Крл.* **2.** фиг. *домовина, завичај.* — Обрад [му је] дао нешто новаца да пошаље својима на вилајет. *Рад. Д.*

Изр. тамни ~ мит. *крај где је увек тама.* — фиг. Он представља . . . огледан корак у један таман вилајет који је свакако заслужан испитивања. *Мил.*; ударити намет на вилајет *оптеретити народ тешким наметима.*

вилајѐтлија м тур. *човек из истога вилајета, земљак.* — Али Кир-Герас и његове вилајетлије не раде тако. *Срем.*

вила̏јетскӣ, -ā, -ō *који се односи на вилајет, који припада вилајету.* — Коначно је подигнут [Битољ] на степен вилајетског седишта. *Дед. Ј.*

ви̏лāн, -а́на м тал. покр. *сељак*; погрд. *простак.* — У тим разговорима могла се она до миле воље истужити на те »сељане, вилане«. *Шег.*

ви̏лā̄р, -а́ра м покр. *в. филар, врста лаке женске обуће.* — Сусретала је групе сеоских дјевојака . . . у тврдим новим виларима. *Десн.*

ви̏ласт, -а, -о *који има облик ви̏лā̄.* — У руци му виласто копљице. *Наз.* Бјежала је да спасе виласте рогове. *Вуј.*

ви̏ласто прил. *као ви̏ле*; фиг. *разроко.* — А његове [очи] раширише се виласто. *Кал.*

ви̏лā̄ш, -а́ша м *животиња (мужјак) с виластим роговима. Бак. Реч.*

ви̏лашаст, -а, -о *виласт.* — Имао је рогове вилашасте. *Мат.*

вила̏шити, ви̏лā̄шӣм несврш. **1.** *чинити виластим (рогове), виласто извијати.* — Врућим шилом преврћу им [јагањцима] рогове и вилаше их. *Јел.* **2.** индив. *бежати, јурити.* — И наша је заљушила раја [Зекино кројење правде], па вилаши у јелово грање. *Март.*

ви̏ле, ви̏лā ж мн. **1.** *рашљасто оруђе са два, три или четири рогља (зуба), дрвено или метално, за набадање траве, сена, сламе и др.* — Бројим виле за сутра, за плашћење. *Ранк.* Дочепао виле (срећом оне дрвене) па за њом. *Срем.* **2.** заст. *виљушка (прибор за јело).* — Смјести виле и ручник, па се њих два прекрсте и почну јести. *Љуб.*

ви̏лени и **ви̏лен,** -а, -о **а.** *виловит*: ~ коњ. — Газдарица је купила вола, снажног и виленог бика, који је имао јогунасту нарав да насрће на људе. *Ољ.* Црн крух је плаћа духа виленога. *Крањч. С.* **б.** *суманут, махнит.* — Мора . . . попут вилена чељадета ићи да се пробија по шуми. *Ћоп.*

вилѐнӣк, -и́ка м **1.** *вилењак.* **2.** *мађионичар, чаробњак.* — Не помаже против љубави ни виленик у Трогиру. *Комб.*

вилѐнит, -а, -о *виловит.* — Ено јаши Ченгићу Дедага на алату коњу виленитy. *Март.*

вилѐпити, -ӣм несврш. *махнитати.* — Кад губи на тим несретним картама, онда вилени. *Јел.*

вилѐнито прил. *на виленит начин, хитро.* — Ујак виленито скочи на козлић. *Креш.*

вилѐница ж **1.** *чаробница*; *вила.* — Креће Зоран у планине к виленици Дејанири. *Комб.* **2.** индив. *стан вила.* — Трудна сјела . . . на планини, а на виленици. *Март.*

вилѐнѝчкӣ, -ā, -ō *који је као виленик, који се односи на виленике. Прав.*

вилѐнскӣ, -ā, -ō *в. вилински*: ~ коњиц, ~ круг.

вилѐњāк, -áка м **а.** празн. *по народном вјеровању човек натприродне моћи, штићеник вила; вештац.* — Само прича о ђаволима и вилењацима . . . што облаке и олује воде и ветровима управљају. *Чипл.* Људи приповиједају да су се на раскршћима у старо доба састајали вилењаци, вјештице и вукодлаци. *Брл.* **б.** *занесењак, настран човек.* — Које [љубавне изразе] пјеу Хафизи, Хораци и остали свјетски вилењаци. *Баш.* **в.** *ветрогоња, ветропир.* — Ако Јурица успе да укроти оног вилењака . . . може још све добро бити. *Сек.* **г.** *виловит коњ.* — Зачас хинтови поскокну да те пребаце преко грива разиграних вилењака. *Павл.*

вилѐњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на вилењаке.* — Јер су доба вилењачка, глуха. *Март.* Ми смо чељад вилењачка. *Коз. И.*

вилењáштво с *својство вилењака.* — Је ли то збиља вилењаштво ума? *Уј.*

вилѝмāн, -áна м покр. *вир, вртлог.* — Или бих отишла па скочила у дринске »вилимане« (вртлоге). *Вес.*

вѝлин, -а, -о **1.** *који припада вили, који се односи на вилу.* **2.** *као составни део назива биљака*: ~ коса, ~ косица, ~ метла, ~ метлица.

вѝлињскӣ и **вѝлинскӣ,** -ā, -ō *који припада вилама; који је као вила, који је као у виле; чаробан, фантастичан.* — Мотри своју драгу коју познаваше по одијелу и вилинском стасу. *Том.* Гдје је наш вилински занос и усхићење. *Ков. А.*

вѝлињӣ, -ā, -ē *вилински*: ~ коло.

вилѝстāн, -áна м песн. *пребивалиште, стан вила.* — Она [публика] хоће . . . громове и вилистан у Мироч-планини. *СКГ 1937.*

вилѝстāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на вилистан, који је као вилистан.* — Отвори нам, сиње море, вилистанске твоје дворе. *Ил.*

вѝлица[1] ж **1.** анат. *чељусна кост у коју су усађени зуби.* — И указују се оба крњава зуба . . . у кривој вилици. *Ђор.* Зирнуо би од чуда и три дана не би могао вилице склопити. *Вел.* **2. а.** *виљушка.* — Мале, набујале руке . . . испустише нож и вилицу. *Бег.* **б.** *назив за разне рашљасте предмете; рашље уопште.* — Од костију су градили вилице за риболов. *Жуј.*

Изр. разјапити, развалити вилице *викати из свега гласа*; вештачка ~ *зубна протеза.*

вѝлица[2] ж *дем. и хип. од вила, мали летњиковац.* — Облак магле покри камену вилицу изнад Слапа. *Вуј.*

вѝлица ж *дем. и хип. од вила.* — Што је остало од вилице, од оне мале Аполоније? *Нех.* Јулице, вилице . . . немој рећи Нани док не оздрави. *Сек.*

вѝличāр м зоол. *велик, сив ноћни лептир који на крају тела има две црвене кончасте израслине* Dicranura, Vinula. *Бен. Рј.*

вѝличāрка ж зоол. у изразу: русогрла ~ *врста ластавице* Chelidon rustica. *Финк.*

вѝличаст, -а, -о *који има облик вила, рачваст.*

вѝличити, -им несврш. *стављати жвале (ђем) коњу, зауздавати. Р-К Реч.*

вѝличнӣ, -ā, -ō *који припада вилици*: ~ кост, ~ мишић.

вѝлӣште с *држало, држаље вѝлā. Р-К Реч.*

вѝлōван, -ōвна, -ōвно **1. а.** *вилен (б).* — И као виловна полети и отвори врата. *Торд.* **б.** *виловит (1а).* — И загребоше виловни коњици. *Матош.* **2.** *вилински.* — Виловни су престроги закони. *Њег.*

вилòвāње с *гл. им. од виловати.*

вилòвати, вѝлујēм несврш. **1.** *живјети вилински, као вила.* — Лако [је] мени уз такву вилу виловати. *Коз. Ј.* **2.** *живјети бурно.* — Тад је Толди виловао, удовицу ј' миловао. *Змај.*

вилòвит, -а, -о **1. а.** *брз, плаховит, који лети као вила.* — За часак отпрхнуше другови на виловитим коњима натраг. *Шен.* **б.** *необуздан, раздраган; полетан, жив.* — Коло, коло наоколо, виловито, плаховито. *Радич.* [Лети] над тихим хрватским крајем . . . ђачка, млада и виловита пјесма. *Матош.* **в.** *плах, бујан.* — Почекајте — понесите сузице ми виловите. *Шен.* Али неколико часова послије кише све се стиша, виловити потоци и извори пресуше. *Цвиј.* **2. а.** *чаробан, који очарава.* — На мој јад је створен поглед ти виловит. *Враз.* Устремиле га виловите очи. *Ад.* **б.** *бајан, диван.* — Купа [се] пробила међу виловитим пригорјем до велике покупске равнине. *Кум.*

вилòвито прил. *бурно, бујно, бесно.* — Њезин коњ виловито полети. *Кум.* Запјева још једном страсно, виловито. *Коз. Ј.*

вѝлōвњӣк м *в. вилењак (а).* — Ал' ето ти истога кобника кано ноћног на гријех виловника. *Март.*

вѝлōвно прил. *брзо, бујно, јако.* — И њиве су боље родиле и коњи виловније потезали. *Торд.*

вилòвњāк, -áка м *в. вилењак (а).* — Виловњак ли је који о поноћно доба жури на раскрижје виловском посестринском колу? *Торд.*

вилóвњача ж бот. *врста гљиве, вргањ* Boletus. *Вук Рј.*

вилòкос, -а, -о *који има косу као вила.* — фиг. Ту је вилокосих бреза. *Шен.*

вилòрог, -а, -о *који има рогове као вйле.* — Неко је озго силазио . . . и терао краву црвену и вилорогу. *Ђурић.*

вйлош, -òша м тал. покр. *вилан.* — Он је вилош према мени. *Павл.*

вйлцāн, -áна м нар. *в. филцан.*

вйљ, вйља м нар. *в. фиљ. И-Б Рј.*

вйљāш, -áша м *во с виластим роговима.* — О! виљаши! . . . О! — викну он. Во се врати. *Вес.*

вйљушка ж **1.** *део прибора за јело, са зупцима којима се набадају залогаји.* **2.** *назив за разне рашљасте предмете и њихове делове (нпр. на чамцу где се причвршћује весло, на телефонском апарату и сл.)*

Изр. звучна, акустична, глазбена ~ муз. *двокрака челична направа за извођење звука одређене висине, дијапазон.*

вйљушчица ж *дем. од виљушка.*

вймат, -а, -о (обично у ж. роду) *која има велико виме (за животињу).* *Р-К Реч.*

вймача ж *крава (или која друга животиња) с великим вименом;* исп. вимат. — Издвајала се Марина крава што је вукла трагу из Томова обора, од његових крава вимача. *Ств. 1946.*

вйме, -ена с (мн. вимéна, ген. вимéнā) *скуп млечних жлезда, млечне жлезде са сисама у женки неких сисара.* — Жена му одлази испод вимена крављега пред лица светачка. *Гор.*

вйменьāк м бот. *врста орхидеје с гроздастим белим цватом* Platanthera bifolia. *Бен. Рј.*

вймешце, -ца и -цета с *дем. и хип. од виме.*

вйн, вина, вйно цсл. *крив, грешан.* — Нек трпи тко је вин! *Хар.*

вйна ж цсл. *кривња, одговорност.* — Грешник јесам, јер без вине нисам. *Март.*

вйнанс и **вйнанц** м нар. *в. финанс.* — А сад нам посла цар . . . цандаре, винанце. *Јакш. Ђ.*

винàнција ж нар. *в. финанција.* — Ми смо навикли . . . контумацији, винанцији. *Павл.*

вйнāр, -áра м *трговац вином, човек који продаје вино.* — Дошли винари по новце за вино. *Ков. А.* Кремић је био пред великом кућом једног београдског винара. *Уск.*

вйнара ж = винарница *место где се точи и продаје вино.* — У предњем делу тога лагума била је некада и механа, гурманска винара. *Сек.*

винáрев, -а, -о = винаров *који припада винару.*

винàрија ж *место где се производи и продаје вино на велико. ЕГ 1.*

винàрина ж заст. *порез или такса за вино. Вук Рј.*

винàрица ж заст. *лађа којом се превози вино. Вук Рј.*

вйнāрица ж = винара. — За кратко вријеме неће бити ни винарнице ни крчме. *Вел.*

винáров, -а, -о = винарев.

вйнāрскй, -ā, -ō *који се односи на вино и винаре:* ~ трговац, ~ радња.

винáрство с **1.** *наука о производњи и прерађивању вина.* — Предмет о винарству . . . непознат. *Јаг.* **2.** *привредна делатност, грана привреде која се бави производњом и прерађивањем вина.*

вйнаст, -а, -о *који је боје као вино, румен, зајапурен.* — Гвозден, омањи широкан са пљоснатим винастим лицем. *Ћос. Д.*

вйнат, -а, -о необ. *који обилује вином.* — Хоће ли бити година рибљива и вината. *Љуб.*

винáшце и **винàшце,** -ета с = винце *дем. и хип. од вино.* — Стари оду к столу да винашце нађу. *Вел.*

вйндјака ж нем. *горњи, кратак капут, обично непромочив, који служи за заштиту од ветра, ветровка.*

вйнен и **вйнен,** -а, -о **1.** *који се односи на вино, који служи за вино, вински:* винени бокал, ~ чаша, ~ буре. **2.** *напит, припит.* — Подобро винен . . . једва се некако дадне наговорити да још попосједи. *Буд.*

вйнĕтан, -тна, -тно *припит.* — Видјело [се] да је и он и пратња му нешто винетна. *Шимун.*

вйника и **вйниковина** ж *виња (1).* — Никад нисам чула да се зеленика мијеша са виником. *Шен.* Мјесто винове лозе вијала се дивља виниковина и купина. *Ков. А.*

вйнйл, -йла м *в. поливинил.*

вйнйлскй, -ā, -ō *који је од винила.*

вйница ж покр. *клет, подрум за вино.* — Виница готова полачица. *Павл.*

вйнко м покр. ир. *вино (у персонификацији).* — Али га сан и винко обкрвали. *Јурк.*

Изр. Винко Лозић шаљ. *винко.* — Јесмо ли превише гуцнули Винка Лозића? *Бал.*

вйнкот м тал. покр. **1.** *кувано вино.* **2.** *шира. Вук Рј.*

винкулáција ж лат. правн. *ограничење права да се чиме (нпр. вредносним папирима, хартијама) располаже. Кл. Рј.*

винкулúрāње с *гл. им. од винкулирати.*

винкули́рати, -у̀лӣрам сврш. и несврш. *везати уложну књижицу или какав вредносни папир одредбом да њима може располагати само одређена особа.*

ви́но с *алкохолно пиће добивено врењем (најчешће) грожђаног сока.* — фиг. Давао је за кап меда вечност да би сркао жудно вино величине. *Бој.* Ваше су ријечи чаша из којих пијем најслађа вина. *Кркл.*

Изр. бити у вину, при вину *бити припит, пијан*; цело ~ *чисто вино (неразблажено водом)*; друго (мало) ~ *вино слабијег квалитета (добијено од комине, шећера и воде)*; младо (ново) ~ *тек оточено вино*; старо ~ *одлежано вино*; слатко ~ *ширa*; сто(л)но вино *вино које се пије уз јело*; накитити се вина *опити се вином*; ни вода ни ~ *превртљив, безличан, непоуздан човек*; уз ~, уз чашу (при чаши) вина (бити) *седети пијући вино.*

винòбер м и **винòбе̄рје** с *берба грожђа.* — С једне стране ријеке цика, пјев, виноберˆ. *Наз.* А кад ми је дошло лијепо виноберје, каја се дјевојка винца да не пије. *НП Вук.*

ви́нобо̄ј м бот. *врста биљке са црвеним бобицама које служе за бојење* Phytolacca decandra. *Вук Рј.*

ви́нов, -а, -о *који се односи на вино или на винову лозу*: ~ лишће, ~ чокот.

Изр. ~ пипа зоол. *кукац, инсек(а)т тврдокрилац који нарочито напада на лозу* Otiorrhynus ligustici. *Свезн.*; ~ лоза бот. *биљка која се гаји ради грожђа* Vitis vinifera.

ви́нован, -вна, -вно *који даје много вина, у којему има много вина*: виновни кључ, ~ грожђе. *Вук Рј.*

ви́новица ж *ракија од вина, вињак.* — Дјевојка му је трла виновицом чело. *Козарч.*

ви́новник м рус. *онај који је крив за нешто, кривац.* — Срећом се не дозна за виновнике атентата. *Матош.* Али виновнику ко ће казну дати за злочине које народима нане! *Дис.*

ви́новница ж рус. *женска особа виновник.* — Са виновницом греха вечитог нека остави земљу жалосну. *Јакш. Ђ.* Он ... види у Коштани само виновницу нерада, распусности. *Глиг.*

ви́ногорје с *горје засађено виноградима, крај погодан за гајење винограда.* — Цијело виногорје озвања пјесмом штурака. *Леск. Ј.* Забијели се висока црква, која је поносно стајала усред виногорја. *Коз. Ј.*

ви́ноград м **1.** *земљиште засађено виновом лозом*; *винова лоза (на одређеном земљишту).* **2.** фиг. *поље културног рада, деловања уопште.* — Раде у винограду просвјете хрватског народа. *Ков. А.*

виноградàр, -а́ра м *обрађивач винограда.*

виноградáрев, -а, -о = виноградаров *који припада виноградару, који се на њега односи.*

виноградàрка ж *женска особа виноградар.* — Козарица и виноградарка ... Драгица је одрасла на кршевитим падинама. *Поп. Ј.*

виноградàркин, -а, -о *који припада виноградарки.*

виноградáров, -а, -о = виноградарев.

виноградàрскӣ, -ā, -ō *који се тиче виноградара и виноградарства.* — [Карловци] су гранична тврђава ... а у исто време виноградарско средиште. *Петр. В.*

виноградáрство с *пољопривредна грана која се бави гајењем винограда*; *наука о гајењу винограда.* — [Ревија је] доносила и поучне чланке о подрумарству и виноградарству. *Радул.*

виногра́дац, -гра́ца м *дем. и хип. од виноград. Вук Рј.*

виногра̀дић, -а и **виногра̀дӣћ,** -и́ћа м *дем. од виноград.*

винòградњàк м зоол. *виноградски пуж* Helix pomatia. *Финк.*

ви́ноградскӣ, -ā, -ō *који се односи на виноград.*

Изр. ~ пуж зоол. *виноградњак.*

виногра̀ђа м покр. **1.** *чувар винограда*; исп. винцилир. *Р-К Реч.* **2.** *виноградар.*

виноде́лац, -лца, ијек. винодје́лац, м заст. *виноградар. Р-К Реч.*

винòдӣлскӣ, -ā, -ō, ијек. винòдје̄лскӣ, заст. *виноградарски.*

виноде́лство, ијек. винодје́лство, с заст *виноградарство. Р-К Реч.*

винòдӣље, ијек. винòдје̄ље, с заст. *обрађивање винограда, виноградарство. И-Б Рј.*

винодје́лац, -лца, ек. виноде́лац.

винòдје̄лскӣ, -ā, -ō, ек. винòдӣлскӣ.

винодје́лство, ек. виноде́лство.

винòдје̄ље, ек. винòдӣље.

ви́нодол м индив. *долина у којој су виногради.* — [Он је] дубоко уврежен у тло бургоњске земље и плодност њених винодола. *НК 1946.*

винòноша м необ. *човек који при гозби носи и точи вино гостима, виноточа.* — Успите ми пет легења. — Виноноша (сипа му). *Кост. Л.*

винòпија м *човек који пије радо и много вина*; исп. винција. — У ово доба не пијем вина, а ја сам уопће слаб винопија. *Новак.* С гнушањем се одвраћао од винопије. *Креш.*

винòродан, -дна, -дно *који обилује виновом лозом и грожђем; у којем је добар род грожђа.* — Док је берба трајала, знало [је] по винородним брежуљцима живахно бити. *Коз. Ј.* Једне винородне године [пронашао је] начин како се из геометријског облика винске буради може израчунати њихова запремина. *Мил.*

ви́нōст, -ости ж заст. правн. *кривња, кривица.* — Лице старије од 14 година и психички здраво може одговарати за учињено дјело ако постоји његова виност, тј. ако је то дјело извршило са умишљајем или из нехата. *Арх. 1947.*

винòтока ж *древни суд, каца за мућење грожђа и за отакање и претакање вина.* — — Силен [га је] учио ... градити каце и винотоке. *Наз.* Захвати прегршт грожђа и баци га у винотоку. *Ћип.*

винòточ и **ви́ноточ** м *виноточје.*

винòточа м *онај који точи вино*; ист. *службеник на средњовековном двору који је доносио вино и точио гостима, виноноша, пехарник.* — Бит ћеш виноточа и пехарник у мојим дворима. *Наз.* Вино из врча црпећи виноточа точи и лијева у чаше. *Баз.*

винòточица ж индив. *женска особа која точи и служи вино.* — То је била најбоља виноточица. *Вел.*

винòточје и **ви́нотōчје** с **1.** покр. *радња где се точи вино, крчма, винара.* — Наш Панонац ... пијуцка ... по виноточјима подземним. *Крл.* **2.** заст. *отакање и цеђење вина.* — За тргање и виноточје сва је справа на мјесту. *Павл.*

винòточница ж индив. *виноточје* (*1*). — Онда је отишао у виноточницу. *Дук.*

винотòчња ж заст. *такса на точење вина.* — Он је закупник пашарине, жировине и виноточње. *Коз. Ј.*

виноторжа́ц, -рша м (ген. мн. винòтр̄жā-цā) *трговац вином.* — Покровитељства [се] ... прихватио ... винотржац и ресторатер Лончар. *Цес. А.*

ви́нош м покр. *в. друго вино, уз вино* (*изр.*).

ви́нскӣ, -ā, -ō *који је од вина, који се односи на вино или служи за вино*: ~ расположење, ~ мрља, ~ чаша, ~ буре.

Изр. ~ брат *човек склон пићу, пијаница*; ~ оцат, ~ сирће *оцат, сирће добивено врењем од вина.*

ви́нтōвка ж рус. *врста пушке.* — Они ће узети своје винтовке ... и поћи. *Крл.*

ви́нтуша ж покр. *пура, тука, ћурка.* — Мару ћемо сву посути перушином од кокоши и од винтуше. *Војн.*

ви́нути, ви́нēм сврш. **1.** *махнути, замахнути.* — Репом тад вине [пас]. *М-И.* **2. а.** *замахом, нагло уздићи, узнети.* — Ка десном је [пушку] образу вину. *Март.* фиг. Кад ћемо тако ... винути поглед у рујну свјетлост слободе? *Кркл.* Последњи поглед вини пут Србије. *Дав.* **б.** *загрлити, привући; обавити.* — Страсно вине к себи дјевојку. *Ђал.* Дај ми вини руку као прије око врата. *Огр.*

~ **се 1.** *замахом, нагло се кренути, полетети.* — И онда се као стрела вину да пред крмачу излети. *Ком.* А коњи се винуше узагрепце. *Креш.* **2.** *уздигнути се, узлетети, извити се.* — Што ли нисам нешто зрака твоја, па да се винем у висине! *Вес.* фиг. И крик радости вину му се из груди. *Наз.* **3.** *скочити, попети се (на коња, кола, брод).* — Баци кабаницу на мркова. Па му се и сам вину на гребен. *Ад.* Није могао ... дочекати част када ће се винути на коња. *Вел.* **4.** индив. *обавити се.* — Задјенуо руке у ... појас који се виную око црне му хаљине. *Шен.*

винȕшина ж *аугм. и пеј. од вино. Вук Рј.*

ви́нце, -а и -ета с = винашце. — Распрео се разговор ... уз ватрено винце. *Ивак.*

Изр. ~ удари у лице (коме) нар. песн. *вино угреје, ухвати кога, опије га.*

винцȁлӣр, -ӣра м нем. покр. с *онај који под најам обрађује и чува нечији виноград, пудар.*

винцȁлӣрка ж **1.** *винцилирова жена.* **2.** *женска особа винцилир.*

ви́нчина ж *аугм. и пеј. од вино, лоше, слабо вино.* — За чашу винчине продао би он и бога. *Божић.*

ви́нџија м *онај који воли да пије вино, онај који се разуме у вина.*

ви́њаг м *в. виња́га* (*1б*). *Р-К Реч.*

ви́њага ж бот. **1. а.** *дивља лоза* Vitis silvestris; исп. виника, грешика. — По обраслим зидинама виња́га се густа вије. *Ил.* И вјенчав се с лишћем виња́ге бујне, [Пан] буку подиже дивљу. *Видр.* **б.** *грожђе од те лозе.* — Вероватно је да су се неолићани сладили и виња́гом ... али не изгледа да су за вино знали. *Жуј.* **2.** *лоза уопште, врежа.* — Млади бршљан понова вуче овуда своје жалостиве виња́ге. *Дуч.* Зачу се пуцкарање гранчица ... и запињање за сукње јагодиних виња́га. *Петр. В.*

ви́њагин, -а, -о *који се односи на виња́гу.*

ви́њāк, -а́ка м **1.** *вински дестилат, ракија од вина, коњак.* **2.** *виња́га.* — Па се жиле и нерви као покидане витице виња́ка ... свијају. *Крл.* **3.** покр. *косир, алатка за резање лозе.* — Ипак дохваћа виња́к, мотику, сјекиру или жељезне виле. *Ков. А.*

виња̀ета ж фр. **1.** *украсна шара на насловном листу, на крају поглавља или књиге.* **2.** *етикета, налепница (нпр. на омоту робе).* —

Виљета је [на купљеној роби] . . . туђинска. *БК 1898.* **3.** фиг. *обележје, ознака.* — Име напокон не значи много, пуста је то виљета нашега краткога бивовања. *Шен.*

ви̏ојла ж *в. виола*[2]. — И залива руже и виојле. *НПХ.*

ви̏ола[1] ж тал. муз. *врста гудачког инструмента са звуком између виолине и виолончела.*

ви̏ола[2] ж покр. *в. љубичица. Вук Рј.*

виолѐнтан и **виолѐнтан,** -тна, -тно *жесток, силовит.*

виолѐнтност и **виолѐнтност,** -ости ж *особина онога који је виолентан, виоленција.*

виолѐнција ж лат. *жестина, силина, необузданост.*

виолѐтан, -тна, -тно лат. *в. љубичаст.*

виолѝн, -ина м покр. *в. виолина.* — Улазе три музиканта из ђардина: виолин, флаут и китара. *Војн.*

виолѝна ж тал. муз. *гудачки инструменат са четири струне.*

Изр. прва ~ а) *виолина која води у оркестру;* б) фиг. *онај који има главну реч у чему.*

виолѝнин, -а, -о *који припада виолини.* — Ногама и нехотично одговарају такту виолининих жица. *Ком.*

виолѝнист(а) м *свирач, уметник на виолини.*

виолѝнистица и **виолѝнисткиња** ж *женска особа виолинист(а).*

виолѝница ж *дем. од виолина.* — Дрхће свилена жица плахе виолинице. *Петр. В.*

виолѝнски, -ā, -ō *који служи за виолине, који се односи на виолине:* ~ футрола.

Изр. ~ кључ муз. *знак који на почетку нотног система означава место ноте »ге« (Г-кључ).*

виолист(а) м *свирач на виоли.*

виолистица и **виолисткиња** ж *женска особа која свира на виоли.*

виолѝн, -ина м муз. **1.** *старо име за контрабас.* **2.** индив. *виолина.* — фиг. Виолон цвили из његових [зричкових] ситних вилица. *Павл. Б.*

виолончѐлист(а) м *свирач на виолончелу.*

виолончѐлистица и **виолончѐлисткиња** ж *свирачица на виолончелу.*

виолѝнчело и **виолончѐло** с тал. муз. *гудачки инструменат са четири жице, знатно већи од виолине а мањи од контрабаса.*

ви̏олски, -ā, -ō *који се односи на виоле.*

ви̏ор м *в. вихор.*

ви̏пера ж лат. **1.** зоол. *змија отровница, љутица.* **2.** фиг. *љута, опака жена.* — Она випера [жена] . . . опет је дошла. *Цар Е.*

ви̏р м (лок. ви̏ру; мн. ви̏рови и ви̏рови) **1.** *место на којем вода извире, извор, врело.* — Види се . . . како вода у виру извире из дубине. *Вук.* Не жубори вир. *Рак.* фиг. Мог живота вир је на увиру. *Радич.* Врио је у срцу нашем вјечно крвав вир. *Кркл.* **2.** *дубоко место у реци, потоку, језеру; вртлог.* — Кристална с' вода једна с другом плете и прави један повелики вир. *Радич.* Празнина . . . вукла га је себи у ковитлац дубоког воденог вира. *Андр. И.* фиг. И грофице је нестало у виру плесача. *Ков. А.* Држе се људи на ногама у виру непогода. *Уј.*

ви̏ра̄ж, -а́жа м фр. *нагао заокрет, кружно спуштање авиона.*

ви̏ра̄жнӣ, -ā, -ō *који се изводи у виражима, кружни:* ~ лет, ~ спуштање.

ви̏рак, -рка м **1.** *дем. и хип. од вир.* **2.** бот. *врста биљке из пор. ружа* Alchemilla vulgaris. *Сим. Реч.*

ви̏ратн, -ēм несврш. песн. *извирати.* — Из камена вода вире. *Радич.*

ви̏ргинӣлан, -лна, -лно лат. мед. *који је као у девице, девичански.*

ви̏ргӣнија ж *в. вирђинија.*

виргинӣтӗт, -е́та м лат. *девичанство, невиност, неокаљаност.*

ви̏рђӣнија и **ви̏рђӣнка** ж *врста дуге, танке цигаре са сламком у средини.* — Из џепова му смрде угасле . . . вирђинке. *Крл.*

ви̏рӗње с *гл. им. од вирити.*

ви̏рӣлан, -лна, -лно лат. **1.** *мушки, мужевan.* **2.** пол. *који је члан каквог политичког тела по положају, а не по избору;* исп. вирилист: ~ право, ~ глас.

вири̏лац, -лца м *в. вирилист.* — Било је ту . . . сесијаша и вирилаца. *Срем.*

ви̏рилист(а) м пол. ист. *члан неког политичког тела по положају а не по избору.* — [У хрв. сабору] су вирилисти по насљедном праву имали исти ранг као и народни заступници. *Крл.*

ви̏рӣлски, -ā, -ō *вирилан.*

ви̏ритн, -ӣм несврш. **1.** *гледати скривен (иза угла, кроз рупу и сл.).* — Ана вираше уплашено кроз одшкринута врата. *Лаз. Л.* Нек' зликовци иза трња вире. *Баш.* фиг. Нада мном се ветрић нагō па у строфу вири. *Јакш. М.* **2.** *помаљати се, стрчати.* — Из другога [џепа] вири камиш. *Јурк.* Планине вириле над лападском шумом. *Војн.*

Изр. из (испод) ми̏ре три врага (ђавола) вире *каже се за онога који је на изглед миран, а у ствари је велики враг.*

ви̏рић, -а и **ви̏рић,** -и́ћа м *дем. од вир.*

ви̏ркав, -а, -о индив. *жмиркав.* — Очи му . . . светле, заоштрено виркаве. *Сек.*

ви̏ркање с *гл. им. од виркати.*

ви̏ркати, -ā̀м несврш. *дем. од вирити.* — [Вијећник] вирка преко наочала. *Вел.* Борци су сваки час пролазили крај четне канцеларије и виркали кроз прозорчић. *Ћоп.*

ви̏ркē и **ви̏ркē** прил. *вирећи, завиривши.* — Јутрос сам вирке поглсдао у кухињу. *Креш.*

ви̏рмāн, -а́на м фр. банк. *пренос потраживања или кредита с једне позиције на другу; обрачун путем таквога преноса.*

ви̏рмани́рати, -а̀нӣра̄м и **ви̏рма̀нисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити вирмане.*

ви̏рмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на вирман:* ~ плаћање, ~ чек.

ви̏рнути, -нēм и **ви́рнути,** ви̏рнēм *сврш. према вирити и виркати.* — Сад једна сад друга вирнуле би кроз пенцер. *Бег.* Вирнуо сам у једну књигу. *Поп. Ј.*

Вирóвац, -вца м *човек из Вирја.*

ви̏рдовит, -а, -о **1.** *који има пуно вирова, вртлога (о води).* — Вртоглавце скачу у вировиту Неретву. *О-А.* Вода је у јарузи под мостом наврла... замућена и вировита. *Десн.* **2.** *који је као вир, као вртлог.* — Маске клонуше моментано да би још бјешње загаламиле у вировиту колу. *Божић.*

Ви̏рóвка ж *женска особа из Вирја.*

ви̏рóвскӣ, -ā, -ō *који се односи на Вирје.*

ви̏ртуа̀лан и **ви̏ртуѐлан,** -лна, -лно лат. *који је способан за деловање, потенцијалан, могућан.*

виртȕōз, -о́за м тал. **1.** *уметник (обично музичар) који савршено влада техником своје уметности.* **2.** *човек врло вешт, савршено умешан у свом послу.*

ви̏ртуо̀зан, -зна, -зно *врло вешт, савршено умешан.*

виртуозѝтēт, -е́та м *в. виртуозност.*

ви̏ртуо̀зно прил. *врло вешто, савршено, умешно.*

виртуо́знōст, -ости ж *особина онога што је виртуозно.*

виртȕōскӣ, -ā, -ō *који се односи на виртуозе; виртуозан.*

виртȕōскиња ж *женска особа виртуоз.*

ви̏рȕкати, -а̄м = вируцкати несврш. *дем. и уч. према виркати.* — Око је вирукало кроз кључаоницу. *Вин.*

ви̏рȕлентан и **ви̏рулѐнтан,** -тна, -тно *способан да изазове обољење (о клицама).*

ви̏рулѐнција ж лат. мед. *способност заразних клица да изазову обољење;* исп. вирулентан.

ви̏рус м лат. мед. *узрочник заразних болести.*

ви̏рȕцкати, -а̄м несврш. = вирукати. — **Вируцка у наше ранце.** *Лал.*

ви̏ршла и **ви̏рштла** ж нем. варв. *врста мале кобасице, хреновка.*

ви̏с м (лок. ви́су; мн. ви́сови и ви́си) **1.** *врх брда, врх горе.* — И пјесма рада... разлијегала се... испод помодрелих горских висова. *Коч.* Вршачки висови дршћу над равницом. *Матош.* **2.** *висина (1).* — Постави за цензора... Петра Ужичанина, који је висом надвисио цео разред. *Рапк.* Једнога диже [вихор] у звјездане висе. *Кркл.*

ви̏сак, -ска м *виска, њиштање (коња). Вук Рј.*

ви́сак, -ска м (мн. ви́сци и ви́скови, ген. ви́сāкā и ви́скōвā) **1.** техн. *справа за одређивање окомитог, вертикалног положаја.* **2.** пом. *јако челично уже или ланац који држи тешке крижеве, крстове бродског једриља при јарболу.* **3.** *дем. и хип. од вис. Р-К Реч.*

ви̏сāљка ж пом. *висећи морнарски лежај од платна. Свезн.*

ви̏сан, -сна, -сно *стасит, висока раста.* — Дечко висан, леп ко писан. *Кош.*

ви̏сети, -и̏м, *ијек.* ви̏сјети *в. висити.*

ви̏сēћӣ, -ā, -ē *који виси, који лебди обешен.* — [Галебови су] опружена врата и висећих ногу лебдјели над човјеком. *Наз.* Улази болничар Милослав да запали висеће лампе. *Вас.*

Изр. висећи дугови *краткорочни државни дугови;* ~ мост *мост који почива на челичној ужади или ланцима и чији лук виси.*

ви̏сибаба ж бот. *рана зељаста биљка с белим звонастим цветовима* Galanthus nivalis; исп. дремавка. *Терм. 3.*

ви̏сија ж геогр. *простран планински предео с надморском висином изнад 200 метара;* супр. низија. — То издалека гледано личи на неку галију коју је... талас... избацио и насукао на ову висију. *Андр. И.*

висѝна ж (ак. ви̏сину и висѝну; ген. мн. висѝнā) **1.** физ. *вертикални размак од подножја до врха неког тела; раст, узраст.* — Одведе ме у... собу гдје бијаше ступац за мјерење људске висине. *Мат.* **2.** мат. **а.** *размак од основице лика (слике) или тела до врха или до супротне паралелне стране:* ~ пирамиде, ~ четверокута. **б.** *равна црта, права линија која под правим кутом, углом пада из врха на основицу:* пресек висине троугла. **3.** *размак од земљине површине, или уопште какве равнице, измерен у вертикалној линији; удаљеност какве тачке земљине површине у вертикалној линији од површине мора.* — Разапели би неколико реди жица у хоризонталном положају на тачно одређеним висинама. *Јак.* Акробат виси о ножним палцима на трапезу у вртоглавој висини. *Мар.* **4.** *простор високо изнад земљине површине.* — Видех димове из сељачких кућица... иду у

висине. *Вес.* Душа се успиње ... тамо горе у незнане висине онкрај звијезда. *Леск. Ј.* **5.** геогр. *узвишено тло, узвисина, висија*; супр. низина. — На висини међу топовима стајао је сприједа старјешина. *Крањч. Стј.* У висини нас сретају шаротине снијега. *Лал.* **6.** муз. *особина звука, тона, гласа која зависи од броја титраја, трептаја у секунди.* — Поче се смејати, као да по неким нотама удешава висину гласа. *Дом.* Нарочито се истицао један крештав глас који је терорисао својом пиштавом висином све друге. *Петр. В.* **7.** *степен, ступањ развоја.* — У његово доба нису природословне знаности стајале на данашњој висини. *Ђал.* **8.** *количина, износ.* — Висина целог збира не зависи од броја сабирака, но од њиховог броја и њихове висине. *Поп. Б.* Опет говорите о висини зараде? *Крањч. Стј.*

Изр. апсолутна, надморска ~ *вертикална удаљеност неког места од морске површине*; бити, остати на висини *имати све потребне особине, задовољити захтевима ситуације*; гледати с висине *гледати презриво, надувено*; говорити, поступати с висине *говорити, поступати охоло правећи се важан.*

висинòмер, ијек. висинòмјер, м *справа за мерење надморске висине, алтиметар.*

висинòмјер, ек. висинòмер.

вйсйнскй, -ā, -ō *који се односи на висину*: ~ болест, ~ разлика, ~ тачка, ~ зрак.

вйсистарац, -ā́рца м бот. покр. *кошутац. Сим. Реч.*

вйсити, (ретко вйсети), -йм, ијек. вйсити и вйсјети, несврш. **1.** *лебдети обешен.* — Виси о сребрном ланцу сјајна свјетиљка. *Шен.* фиг. Сивоћа виси као паукова мрежа од тавана до пода. *Рист.* **2.** *бити опуштен.* — Доња му усна виси. *Војн.* Хаљине су висиле о овоме као о суху дрвету. *Ђор.* А груди непокривене, велике, висе. *Андр. И.* **3.** *лебдети над чим.* — Сиви облак висио је над земљом скривајући небо. *Ђил.* По доловима вукле су се магле ... висиле доље над ријеком. *Сиј.* фиг. Жега виси тешко. *Поп. Ј.* **4.** *надносити се над што, бити нагнут над чим.* — Војо свеједно виси над котлом. *Ђон.* Онај студент ... је стално висио над јамом. *Шуб.* **5.** фиг. **а.** *стално боравити, задржавати се где*; *чекати.* — Виси под прозором ђаконове госпођице Анке. *Петр. В.* **б.** *почивати, бити упрт* (*о очима и погледу*). — Опет почути као да његов поглед на њој виси. *Ђал.* Све очи висе о њему. *Цар Е.* **в.** *зависити од кога или чега.* — То значи да је све још висило о срећи ратној. *Нов.* О мом поласку виси мој живот. *Матош.* **г.** *претити, угрожавати.* — Над његовом главом виси ... проклетство. *Бег.* Издалека се позна кућа на којој виси парница. *Донч.*

Изр. нешто виси у зраку, уздуху, ваздуху *наслућује се појава нечега*; то још виси *није још решено*; висе му ноге, виси (неко) у зраку, уздуху, ваздуху *неизвестан, несигуран је*; виси му мач над главом *прети му опасност*; виси о власи, кончићу, концу, на нити, на длаци *у опасности је, може лако пропасти, нестати*; ~ коме над главом *надгледати кога, пазити на кога*; ~ коме о врату *бити на чијој бризи, зависити од кога.*

вйсити, вйсйм несврш. *дизати у вис, уздизати, узносити.* — А пак десну [руку] ... врху чела виси. *Маж. И.*

~ **се** *истицати се висином, надносити се над околином.* — Три јаблана ... ту се висе. *Марк. Ф.* Издвајао се ... гај са високим и витким буквама и јаворима висећи се и ширећи се. *Коч.*

вйсјети, -сйм, ек. вйсити (вйсети).

вйска ж покр. *њиска, ништање* (*коња*). — Кад се прену, очу виску. *Март.*

вйски, -ија м енгл. *врста јаке ракије од жита.*

вискóза ж лат. хем. и технол. *целулозна маса за израду умјетне, вештачке свиле.*

вйскōзан, -зна, -зно *који се односи на вискозу, који је од вискозе*: ~ свила.

вйснути, вйснēм *сврш. према вишгати.* — Коњ зеленко под прозором висну. *Март.*

вйсок, -òка, -òко (комп. вйшй, дијал. висòчијй и вйшљй); супр. низак. **1. а.** *који има знатно растојање између доње и горње тачке*; *који је великог раста*: ~ дрво, ~ планина, ~ обала. — [Мој син] био је високији од сваког војника у батаљону. *Вуј.* **б.** *који има одређену висину, којему је висина толика* (*уз ознаку јединица за меру*). — У руци му бамбус висок до два метра. *Каш.* **в.** *који се налази на великој висини.* — Лежи преда мном раван, обасјана сунцем високим. *Наз.* Одмах после аустријске окупације отворена је у ... високом селу Сокоцу жандармеријска станица. *Андр. И.* **г.** *који је изнад просека, изнад нормале или одређене мере, велик*: ~ водостај. — Господин сатник [је] поставио врло високу мјеру. *Крл.* Да ти сад нешто ... заиштеш вишу плаћу, даће ти је. *Ђор.* **2.** *који има велик број титраја, трептаја у секунди* (*о звуку, о тону*); *танак, оштар, продоран* (*о гласу*). — Слушао је живи, врскави високи глас. *Дав.* Највишим гласом завика. *Креш.* **3.** *велик по броју, по количини, по новчаном износу*: ~ тираж, ~ продуктивност, високе цене, високи расходи и сл. — Број јавних продаја по варошима био је доста висок. *Лапч.* **4. а.** *који је изузетан по каквоћи*: ~ квалитет. **б.** *који тежи нечему великом, племенит*: високе тежње, висока осећања, виши идеал. — Зато си виша ти у

тузи неголи сви ми у срећи. *Војн.* **в.** *похвалан, ласкав*: ~ мишљење, ~ суд, ~ оцена. **5.** *који је изузетан по јачини*: ~ температура, ~ електр. напон, ~ тлак, притисак. — Наш лигнит има висок пламен. *Пол. 1957.* **6.** *који је достигао велик ступањ развоја*: ~ (политичка) свест, ~ техника. — Висока култура ... данас може постати својина свакога. *Матош.* **7.** (одр.) **а.** *који је великог друштвеног ранга, положаја, велике компетенције; који припада личности од великог ранга и положаја*: ~ чиновник, ~ дипломата, ~ достојанственик; ~ место у друштву. **б.** *који има истакнут повлашћен положај у друштву; угледан, отмен.* — И она [Дара] ми се допада, а потребно ми је и због мога положаја да стечем везу са вишим круговима. *Нуш.* То је девојка интелигентна, високог рода. *Каш.* **8.** (одр.) *као саставни део разних назива и термина*: ~ пеђ, висока (виша) школа, виши официр, виши политички курс, виши течајни испит и сл.

Изр. бити ~ у нечијим очима *бити врло цењен*; имати ~ мишљење о коме *много ценити кога*; живети на високој нози *живети луксузно, расипно, бесно*; ~ датум *в. уз датум* (*изр.*).

висо̀ко прил. **1. а.** *знатно изнад основе од које се мери*; супр. ниско. — Ко високо лети, ниско ће пасти. *Н. посл. Вук.* фиг. Неће ли нам наша дјеца можда спочитнути зашто смо полетјели с њима онако високо кад нисмо могли до краја долетјети? *Коз. Ј.* **б.** *на одређеној висини* (*уз ознаку мере*). — Док ти јелу до трећине [исијечеш], ето мене [сунца] копљомет високо. *Перк.* **2. а.** *у великој мери.* — Заблуда би било мислити да се само високо културни народи старају о васпитању своје деце. *Пед.* **б.** *врло много.* — Ја га високо штујем као учењака. *Кум.* Даничић [је] високо ценио значај Вукова »Рјечника«. *Бел.* **3.** *у високом тону.* — Ситно и високо пиштала [су] звона с једне капелице. *Мил. В.* Пијукао нада мном звук високо, изгубљено. *Гор.* **4.** *врло позитивно, претерано добро.* — Жељан [је био] да му се име што чешће спомиње и да свак високо мисли о њему. *Ћор.*

Изр. држати ~ главу *бити поносан*; ~ уздигнути (нпр. име) *прославити*; ~ уздигнути нос *узохолити се, постати умишљен, уображен.*

високо- *као први део сложенице значи* **а.** *који иде у висину*: високоградња. **б.** *који има чега у великој мери, веома пун чега*: висококалоричан, висококултуран, висококвалитетан, високомудар, високонаучан итд. **в.** ист. *у титулама*: високоблагородни, високопреосвећени.

високовàлентан и **високовалѐнтан,** -тна, -тно *који је веома јак, који производи велику количину енергије.* — Јесте ли чули шта је писала штампа о његовом плану и пројекту мале високовалентне централе? *Дав.*

високо̀врат, -а, -о *који има висок врат.* — Високоврати коњи. *М-И.*

високо̀врàтан, -тна, -тно *који има висока врата.* — И још је ... високовратну срушио Тебу. *М-И.*

високо̀врх, -а, -о песн. *који има висок врх.* — Каконо два храста високоврха. *М-И.*

високогра́дња ж неол. **а.** *градња високих зграда.* **б.** *висока зграда.* — Разрадио је план »Футуристичког града« са терасастим високоградњама. *Р 1946.*

високодо́стојник м *човек на високом друштвеном или административном положају.*

високоинду̀стрѝјскӣ, -ā, -ō *који има врло развијену индустрију.* — Њемачка [је] у то вријеме на пријелазу у високоиндустријску земљу. *ЕГ 3.*

висококало̀ричан, -чна, -чно *који има велик број калорија.*

висококвалѝтѐтан, -тна, -тно *који је врло доброг квалитета*: ~ производ, ~ играч.

висококвалѝфиковàн и **висококвалифѝцѝрàн,** -а, -о неол. *који има високу квалификацију*: ~ **стручњак,** ~ радник.

високомо̀рàлан, -лна, -лно неол. *који следи правила високог морала, веома честит, поштен.* — ир. То [је] неморално ... јер се то неморално догађа под њеним високоморалним кровом! *Крл.*

високонàдàрен, -а, -о неол. *који је врло надарен.* — Наш високонадарени мислилац. *КР 1924.*

високонáпонскӣ, -ā, -ō *који има висок електрични напон.* — Подизање ... ступа за пријелаз високонапонских водова преко ријеке. *ЕГ 2.*

високонàучан, -чна, -чно *који припада високој науци.* — ир. Није ли ... интерес ... у томе да се народи спасу од високонаучног уништења? *Пол. 1957.*

високоо̀бразовàн, -а, -о неол. *који има високо, факултетско образовање.* — Тој високообразованој господи кардиналима и прелатима. *Крл.*

високоорганѝзѝрàн и **високоорга̀низовàн,** -а, -о неол. *који има сложену организацију.* — Они су схватили да је мишљење продукт високоорганизиране материје. *Ант. 1.*

високо̀пàран, -рна, -рно рус. *који се чини високим, узвишеним; који је тешко разумљив, извештачен*: ~ стил. — Диже се високопарна халабука о програмима који не говоре много. *Лит. 1957.*

висòкопа̏рно прил. рус. *на високопаран начин.* — И сад ми ви ... високопарно декламирате о »Европи«! *Крл.* Почео је високопарно [говорити]. *Чол.*

висòкопа̏рно̄ст, -ости ж *особина онога што је високопарно.*

висòкопо̀штовā̏н, -а, -о ков. *који је много поштован.* — Могли сте чути и од ... висòкопоштоване Аграфене Александровне. *Л-К.*

висòкопоштова̏ње с ков. *велико поштовање.* — Па ти цмокнух белу руку пун висòкопоштовања. *Змај.*

висòкопрèсвеште̏ништво с црквен. *титула архиепископа и митрополита у православној цркви.*

висòкопри̏носан, -сна, -сно неол. *који даје велик принос.*

висòкоразви̏јен, -а, -о неол. *који је на високом ступњу развоја, врло развијен.*

висòкòродан, -дна, -дно **1.** *који је висока рода.* — Као висòкородна љепотица она се томе прва насмијала. *Цар Е.* **2.** агр. *који даје велик принос:* ~ пшеница.

висòкòрође̄ни̏, -ā, -ō *висòкородан (1).* — По линији своје висòкорођене мајке. *Крл.*

висòкòрођенō̄ст, -ости ж *назив за особе висока рода.* — ир. Колике ли радости што је ваша висòкорођеност ступила ... у илирско коло! *Ков. А.*

висòкòстепен, -а, -о *који је у високом степену, у великој мери.* — То висòкостепено надражење, све то бијаше нездраво. *Крл.*

висòкòучен, -а, -о (обично ир.) *који је јако учен.*

висòкòученō̄ст, -ости ж *особина онога који је јако учен.*

висòкофреквѐнтан, -тна, -тно *који има високу фреквенцију.*

висòкошкóлац, -лца м *слушалац какве високе школе, студент.*

висòкòшкōлка ж *слушатељица високе школе.*

висòкòшколскѝ и **висòкошкòлскѝ,** -ā, -ō *који припада високој школи.* — Изградили су ... висòкошколске факултете. *Комб.*

висòкòштовā̏н, -а, -о *који је особито, врло штован.*

ви̏сом прил. песн. *у висини.* — Вичу бози — а над њима висом заплавила она нојца силна. *Видр.*

ви̏сорā̏ван, -вни ж *раван која има надморску висину преко 200 м, заравњен висок планински крај;* исп. висија, височина. — Кад су дошли на врх, на седло, удари им у лице студен дашак на висоравни. *Кал.* Брзо су се испели на висораван. *Макс.*

ви̏сō̄ст и **ви̏сō̄ст,** -ости ж **1.** *висина (4).* — Мој соколе, мој анђеле! Са висости твоје зрећи ти друкчије пут мој видиш. *Прер.* **2.** ист. *титула особа на високом положају (нпр. владара).* — Учитељ је написао молбу која је почињала речима: »Ваша царска висости!« *Андр. И.*

висо̀та ж *висина.* — Лута ... низ долине, уз висоте. *Вел.* На плавом ноћном небу одражавају се ... обриси шуме пређи у висоте. *Кос.*

височà̏нствен, -а, -о *који припада височанству.* — У дворској трпезарији била је сва височанствена породица. *В 1885.*

височà̏нство и **височáнство** с (уз присвојне заменице: ваше, његово, њено) *титула кнезова и чланова њихове породице.* — Ево писма од његова височанства надвојводе Фердинанда. *Крањч. Стј.*

височѝна ж *узвисина; висораван, висија.* — Сада прискочи у помоћ одјел који је чекао спреман на височини. *Том.* А како су испод тијех височина малашне и мирне кућице на лападској обали! *Војн.* фиг. Узбуђење ... се јасно опажа само на спекулативним височинама живота. *Л 1905.*

висо̀чица ж *узвисина, узвишица.* — На тој височици ... страшно [се] осилио вјетар, па немилице мете све унаоколо. *Креш.*

ви̏сō̄чје с **1.** *узвисина, узвишица.* — Даљином зрију сва височја — љуби их зора. *Кост. Д.* **2.** геогр. *висораван, висија.* — Кир је затим покорио племена Иранског височја. *Пов. 1.*

ви̏спрен, -а, -о рус. **а.** *који добро запажа, оштроуман, проницљив; који се добро сналази, окретан.* — Хтео [је Никанор] ... да надмудри Висариона који је ... и пијан виспренији од њега трезвеног. *Чипл.* **б.** *фин, танан.* — Ту је само душа раздрагана и пуна виспрених жеља за духовним уживањем. *Шапч.*

ви̏спрено прил. *на виспрен начин.* — Ах, како сам виспрено измајсторисао ту ствар. *Вин.*

ви̏спренō̄ст, -ости ж *особина онога који је виспрен.* — Појам мудролија најбоље би одговарао ... његовој мудријашкој виспрености. *Глиг.*

ви̏ст м енгл. карт. *хазардна игра са 52 карте.* — Није био ни карташ, нешто мало »виста« и »тарока«, то је све. *Игњ.* Други се распилавише по гвозденом енглеском кревету ... играјући вист. *Матош.*

ви̏стā̏н, -ána м нар. *в. фистан.*

висти̏рати се, ви̏стӣрām се несврш. ков. *играти виста.* — Са старим госпођама [се] вистирао. *Шен.*

вису̀љак, -љка м (ген. мн. ви̏сӯљāкā̄) **1.** *предмет који виси.* — А са целе те структуре

[на глави норвешке младе] висе сребрни и златни висуљци. *Пол. 1957.* Виси, виси висуљак [жир], трчи, трчи трчуљак [прасе]. *Вук Рј.* **2.** агр. покр. *врста сочне крушке. Р-К Реч.*

вису́љкити, -и́м несврш. дем. индив. *висити као висуљак.* — На његовој невидљивој нити висуљки крсташ [паук]. *Божић.*

ви́т и **ви́т,** -а, -о *в. витак.* — Беше то неко вито женско чељаде. *Јакш. Ђ.* Босе ножице вите као у срне. *Матош.* Стрше ... вити обелисци. *Наз.*

Изр. ~ ребро *слободно ребро које спреда није прирасло уз прсну кост.*

ви́т, ви́т и **ви́та** (обично поновљено) *узвик којим се маме, вабе голубови. Вук Рј.*

ви́так и **ви́так,** -тка, -тко **а.** *танак; гибак, савитљив.* — Сјајни кожни пас овијао је витко тијело. *Тур.* Катови су почивали на витким лаким ступићима. *Нех.* Замишљени стоје кукурузи ... витки и танки. *Чипл.* **б.** *извијен, вијугав.* — Ој, стазице, кад ћеш витка да се дома мени винеш? *Радич.* Кроз ... [долину] је вијугајући замицала витка цеста. *Р 1946.*

ви́тала́ци и **ви́тала́н,** -лна, -лно лат. **а.** *који је пун живота, животне снаге, отпоран.* — Ови независни људи, пуни виталне снаге, нису могли остати мирни. *Пер.* **б.** (одр.) *битан, важан, преко потребан за живот.* — То је основни витални принцип свега збивања. *Крл.*

ви́талац, -аоца м покр. *понутрица, изнутрица (утроба, јетра и плућа) у животиња. Вук Рј.*

виталѝзам, -зма м фил. *биолошко и филозофско учење које животне појаве тумачи деловањем животне силе које нема у мртвој природи.*

витàлист(а) м *присталица витализма.*

виталѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на витализам и виталисте.* — Виталистичке хипотезе тврде да је живот на Земљи настао уз судјеловање неке нематеријалне »животне силе«. *НЧ.*

виталѝтēт, -е́та м *виталност.* — Прва послератна генерација и поред свог несумњивог виталитета ... није показала ... уметничку снагу. *Ж 1955.*

вита́лнōст, -ости ж *способност за живот, животна снага.* — Једини [они] представљају пун животни принцип јаке, здраве и заносне виталности. *Крл.* Та је тема још увијек актуелна као доказ књижевничке виталности. *Матош.*

витами́н, -и́нā м мн. *хемијски састојци хране неопходни за правилну функцију организма; такви хемијски препарати.*

витàмйнскӣ, -ā, -ō *који се односи на витамине.*

ви́тан, -тна, -тно необ. *в. витак.* — Ево мога витна струка. *НПХ.* Стараме бресту брезица ... витна одбија крошњу. *Кош.*

ви́тао, -тла м = витло **1.** *назив за разне направе које се окрећу* **а.** *направа за намотавање предива, мотовило.* — Кћерка [је] сједила на кућном прагу и навијала модру свилу на витао. *Креш.* **б.** *вратило око којега се намотава бунарски или сидрени ланац.* — Чује се нагло одмотавање ланаца са витлова и буњкање ведара у бунарске воде. *Сек.* **в.** *воденичко коло.* — Али зато свака кућа свој млин са два-три витла има. *М 1867.* И витли над водом још су почивали. *Шимун.* **г.** *рупичаст котур алармне сирене*: сиренски ~. **2.** *вртлог, витлање, ковитлац.* — Дрхтајући Везув бљује густе витле мрачног дима. *Њег.* фиг. Стих [је] првобитно ... проврео из наивне ... душе као одјек витлу општег козмичког ритма. *Петр. В.*

ви́тати, -а̄м несврш. покр. *вести куком (качкалицом), качкати.*

ви́тежина м *аугм. и пеј. од витез.* — Ала би била дивота да удамо нашу Марију за каква грофенду или витежину. *Вел.*

ви́тēз м (вок. ви́тēже; мн. ви́тēзи и ви́тезови) **1.** ист. **а.** *у западној Европи у средњем веку припадник племићког сталежа ратника коњаника; племић (нижег ранга); коњаник (ратник) уопште.* — Ја нисам феудалац, нисам крвожедан силовит витез средњега вијека. *Шен.* Постали су јој [нар. књижевности] ближи и дражи народни јунаци него туђински витезови. *Прод.* Вечера целог жале зеленкоњици своје лепе витезе пале. *Макс.* **б.** *члан нарочите средњовековне војне или полувојне организације; носилац неког ордена.* **2. а.** *јунак, херој.* — Показаше да су достојни потомци косовских витезова. *Дом.* **б.** *борац за неку идеју, бранилац, заштитник кога или чега.* — Ми смо сад витези Мисли. *Наз.* **3.** *човек отменог, галантног држања, нарочито према женама; љубавник, кавалер.* — ир. Она ... би прснула у смех оставивши витеза свог на цедилу. *Петр. В.* **4.** *нар. песн.* (као епитет уз им. коњ) *бојни.* — Ти не слази са коња витеза. *НП Вук.* А коњ витез, кô планина црна, тешком ногом камен станац слама. *Фил.*

Изр. ~ без страха и мане *човек храбар и високих моралних особина*; витез подвезице ист. *носилац високог одликовања енглеског двора*; ~ тужнога лица *Дон Кихот, јунак истоименога Сервантесова романа.*

ви́тēзов, -а, -о *који припада витезу.*

ви́тезовање с *гл. им. од витезовати.* — Што год види, удешава он по својем махнитом витезовању. *Вел.* Уђе мађарска вој-

ска ... носећи собом и царско-краљевски сјај фанфарâ, и ројти, и витезовања, и галантерије. *ЛМС 1951.*

вйтезовати, -зујём несврш. *вршити витешке подвиге, витешки се владати.* В. пр. уз гл. им. витезовање.

вйтёшкй, -ā, -ō **1.** *који се односи на витезове, који је као у витезова, с особинама витезова.* — Имао је у себи нечега витешкога. *Срем.* Држање мушко, витешко. *Ћоп.* **2.** нар. *велики, тежак (о мукама, невољи).* — Када видјех витешку невољу, заболе ме срце, проговорих. *Њег.*

вйтёшки прил. *на витешки начин.* — Ваљда му је баш судба таква да погине од издаје. Не поштено и витешки, него мучки. *Каш.*

вйтёштво с **1. а.** *витешки сталеж; титула витеза.* — Ја нијесам добио ништа: ни биљежништва ни витештва. *Љуб.* **б.** *друштвени поредак у којему је постојао витешки сталеж.* — За доба витештва почео се развијати новији роман. *В 1871.* **2.** *високо поимање части, племенитост, друштвеност и галантност као особине некадашњих витезова.* — Емруш зна правила витештва, испусти из руку лепезу. *Мат.* И напојено духом витештва и традиције ... оно се жртвовало. *Вас.* **3.** *јунаштво.* — Уз њих [уз гусле] плаче, пева, тужи глава седа и витештво својих старих приповеда. *Јакш. Ђ.* И зато [је постала алка] да се оно старо витештво не изгуби. *Шимун.*

вйти[1], вйјём (имп. вйј) несврш. **1. а.** *уплетањем или преплетањем израђивати (венац, гнездо и сл.).* — Уз пут је вијући венце са песмом здравила поља. *Ил.* У пустој гори где гнезда вију орлови. *Јакш. М.* **б.** фиг. *сновати, слагати, састављати ред по ред.* — Прву пјесму, мој премили доме, теби вије моја вила млада. *Баш.* Ја бих теби хвале вио. *Змај.* **в.** *упредајући састављати, спајати конце, нити, коврче:* ~ косу, ~ уже. **2. а.** *носити тако да лепрша, чинити да лепрша, развијати.* — Пјевају уз тамбуре и вију хрватске барјаке. *Вил.* А он [ветар слободе] тамо струји где ја стег свој вијем. *Бој.* **б.** *лепршати, вијорити се.* — Вију ките од барјака. *НП Вук.* Бијела брада вије до појаса. *Њег.* **в.** *махати, витлати чим; дизати у ковитлац.* — Вију бичем изнад коњских глава. *Јак.* Коњик прашину вије. *Бег.* **3. а.** *играти уокруг или кривудајући.* — Ту, веле, цијелу ноћцу играју [робиње] и вију плес. *Огр.* **б.** *њихати, извијати.* — Стала да заједа вијући куковима. *Рад. Д.* **4.** *гонити, вијати, витлати.* — Све вјетрина магле на чуперке кида, вије их около грана. *Наз.* фиг. Тешко ми је, и душу горки ми очај вије када се смрти сетим. *Марк. Д.* **5.** *вртети, завртати.* — Како забоде момак чизму у земљу врхом блиставим, па заошије бургијом као да вије. *Чипл.*

~ **се 1. а.** *превијати се, савијати се; повијати се.* — Ту пуно змија вију се и миле. *Митр.* Погача ... се под ножем вила као каиш. *Вес.* Љубица ... посматраше како се вије и таласа велико дечје коло. *Ранк.* **б.** *вијугајући пружати се, протицати.* — Хрло се вије Сава. *Шен.* Посред горе пусте путања се вила. *Митр.* **в.** *о(ба)вијати се, омотавати се (око кога или чега).* — Па се вије ружа око бора. *Вук Рј.* Стана ... вије се оцу око врата. *Бог.* фиг. Нека магловита туга поче да му се вије око срца. *Ранк.* **2. а.** *уздизати се, успињати се.* — фиг. Уздисаји, све без броја, небу ће се вити. *Крањч. С.* И песма моја звездама се вила. *Митр.* **б.** *извијати се (о гласу, о звуку).* — И тако лијепо вио му се глас. *Огр.* Удри, о черго, нек пјесма се вије. *Поп. В.* **3. а.** *лепршати, вијорити се.* — И студентски бајрак с калпаком се вио. *Матош.* Са шеширом на ком се перо вије. *Рак.* **б.** фиг. *надносити се (над чиме).* — Над његовом [Сења] главом ... вије се Нехај. *Маж. Ф.* **4.** *мотати се у праменовима, у колутима, ковитлати се.* — Па као што се лепо дим колута, вије, тако им се мисли вију расејане. *Змај.* По друму се вије густа прашина. *Ранк.* **5. а.** *кружити у зраку.* — Читав дан виле су се изнад роботника невидљиве шеве. *Ћоп.* **б.** *јурити, тумарати.* — [У планини] ће се вију вуци и хајдуци. *НП Вук.* [Јанковићи] се вију шумама око села као вуци. *Лал.*

вйти[2], вйјём несврш. **а.** *завијати (гласом), урлати.* — У планини вију курјаци. *Јакш. Ђ.* Псето, ужасно вијући, откотрља се у страну. *Ђор.* **б.** фиг. *дувати хучећи (о ветру).* — Гдјено зими њути вију вихри. *Март.* Чини ми се ... да сам њива изнад које ветар вије. *Макс.*

вйтијаст, -а, -о *виткаст.* — А из ње [Сунчеве кугле] су се зрачиле витијасте танке и горуће зраке. *Цес. А.*

вйтйљ, -йља м нар. *в. фитиљ.* — Тобџија принесе витиљ, и трешњевац рикну. *Вес.*

витйљац, -ља м нар. *дем. од витиљ.* — Црквењак Стеван припаљиваше витиље у руменим чашицама. *Шапч.*

витйљача ж нар. *в. фитиљача, бакља за давање знака за узбуну. Вук Рј.*

вйтина и **вйтина** ж **1.** *витак, танак прут (за везање снопова, плетење и др.).* — Пресави је као витину. *Кош.* **2.** бот. **а.** *назив за разне врсте зељастих биљака из рода* Ferula. *Сим. Реч.* **б.** *павит* Clematis. *Сим. Реч.*

вйтица и **вйтица** ж **1. а.** *вијугави прамен косе, увојак, коврча.* — Црне витице њене густе косе лепршале су се. *Јакш. Ђ.* Очи су

ти као у голубице између витица твојих. *Крањч. С.* **б.** *плетеница косе.* — Девојке ... су излазиле из школе ... са витицом низ леђа. *Уск.* Виде се двоје младих леђа ... и четири једнаке витице. *Сек.* **2.** бот. *лист преображен у кончасти орган који служи за прихватање, пузање биљака пењачица, рашљика.* — Па се жиле и нерви као покидане витице вињака ... свијају и погибају. *Крл.* **3.** покр. **а.** *колут, карика, беочуг.* — Прикопчана лађа ланцем и ... гвозденом витицом. *Шимун.* **б.** *украс, накит у облику колута.* — Жене објесе каткада за ухо по више витица ... Оне се састоје од већег или мањег колута. *В 1885.* **4.** *прстен без ока, бурма.* — Гледа ... прстењак с вјенчаном витицом. *Бег.*

ви̏тичав и ви̏тичав, -а, -о *витичаст.* — На понешто витичавој коси [Циганина Ђорђа је] ... остао задњи траг источног племена. *Коз. Ј.*

ви̏тичӑри м мн. зоол. *ред морских љускара причвршћених за стену* Cirripedia. *Терм. 4.*

ви̏тичаст и **ви̏тичаст,** -а, -о *вијугав, коврчаст, изувијан у облику витице.* — Стасит млад човјек дуге витичасте косе. *Десн.* фиг. [Шуме] су изгарале пушећи се у сјајним витичастим маглицама. *Сим.*

Изр. ~ заграда мат. *заграда у облику црте заковрчене налево или надесно.*

ви̏тка и ви̏тка ж *врбов или лесков прут за плетење.* — Деца носе започете корпе, одељане витке или очишћену лозу да продуже рад. *Ранк.*

ви̏ткаст, -а, -о *витак, доста витак.* — Свилени бадер ... се упијаше у њен виткасти струк. *Шапч.*

витконо̀г, -а, -о *који је витких ногу.* — На витконозим енглеским коњима ... мицали су се полагано маршали. *Крл.* Витконоге даме ... крећу, крећу улицама. *КХ 1936.*

ви̏ткӧст, -ости ж = виткоћа *својство онога што је витко.* — Сазрело и родно класје сагиба [се] и диже, нека отмена виткост се рађа. *Ђур.*

виткоста̀с, -а, -о *који је витка стаса.* — Виткостаси Посавци ... врве и врзмају се у логору босанске војске. *Том.*

виткострук, -а, -о *који је витка струка.* — Домахну му виткоструко и бујностасно чудовиште. *Ков. А.*

виткоћа ж = виткост. — Гледао сам виту јелу ... ал' залуд сва виткоћа — твоме стасу налик није! *Баш.*

витлава̀ти, ви̏тлӑвам *несврш. и уч. према витлати.* — Некакав вихорић као да јој га је ... витлавао у носнице. *Божић.*

ви̏тлање с *гл. им. од витлати.* (*се*).

ви̏тлати, -ӑм несврш. **1. а.** *окретати, обртати, чинити да што лепрша.* — Вјетар хлади узнојено чело и на плоту витла рубље сушено. *Матош.* **б.** *чинити да се што врти уокруг, вртети, ковитлати.* — Гле, ѣетар како развејава лишће, витла га уокруг. *Јакш. М.* Звиждао је хладан сјеверњак витлајући гадном прашином. *Шимун.* фиг. Лудо срце, зар ти је жао да те не витла бура беспућем? *Андр. И.* **в.** *махати, млатарати чиме.* — Бикови љутито мучу ... витлају роговима. *Наз.* Јурнуо је го ... витлајући сабљом. *Чол.* **г.** *бацати.* — И једну жандарску капу витлали [смо] с ноге на ногу. *Лал.* **2.** *терати, вијати, гонити кога.* — Трчи по авлији ... витла кокоши и ћурке. *Вес.* Без оструга витла бедевију као зебру. *Вел.* фиг. Ко зна куд их живот витла. *Јакш. М.* Све те домобранске судбине ... витлане од фронта до фронта ... тужне су и трагичне. *Матк.* **3.** *кретати се у вртлогу, ковитлати се.* — Тако је потмуо и зао облак што витла над њим. *Макс.* фиг. Али тешка, злокобна слутња витлала је по души. *Јакш. Ђ.* **4.** *скитати се, луњати јурећи.* — Иначе [мачак] витла по целу ноћ. *Сек.*

Изр. ~ очима *гледати унаоколо, зверати.*

~ **се 1.** *окретати се, обртати се врло брзо.* — Вјетрострој [вентилатор] за кулисама поче се од себе витлати. *Шен.* Коло се плаховито вије, витла све брже ... попут вихора. *Ств. 1948.* **2.** *комешати се, ковитлати се* (*о ветру, снегу, праху, диму*). — Силне облачине црноруњна дима витлаху се бијесно зраком. *Шен.* Витла се ветар кроз празне ходнике као да се духови мотају. *Јакш. М.* фиг. По окопнелим грудима се једино витлају ... снови. *КН 1956.* **3.** *летети, трчати амо-тамо, мотати се.* — Ласте [се] витлају изнад комшијских кровова. *Ђор.* Ми, деца, сувише [му] досадимо ... витлајући се око њега. *Станк.* **4.** *лепршати, вихорити.* — Гледај како се витлају пера у кукуруза! *Вес.* За њим се витлао дуги бијели плашт. *Гор.* **5.** уз. повр. **а.** *јурити један другог.* — Како се весело витла у ваздуху пар голубова! *Ранк.* **б.** *прогањати један другог.* — Да се браћа тако витлају и јуре, је л' то слабост наша? *Шапч.*

ви̏тлач, -а́ча м **1.** *онај који витла.* **2.** (обично у мн.) *војнички увијач, сукнена гамашна.* — Све набојњаче, сви витлачи, све пете, све то мора бити у једној јединој црти. *Крл.*

ви̏тлија м и ж *ветропир*(*ка*). — Удовице летије и девојке витлије носе ноћу литије. *Кош.*

ви̏тлић м **1.** *дем. од витао.* **2.** *мало повесмо.* — Онда треба да узме ... витлић злата, па све то да ушије у појас. *Вес.*

вӣтлӣште с *место где стоји витао или витло.*

вӣтло с = витао. — Остало једно витло ама душу дало за справу за ветар! *Срем.* Жрвњеви су на среди кровињаре округли, а на витло их окрећу коњи што иду уокруг. *Чипл.*

вӣтлӧв, -ӧва м *в. ветропир. Вук Рј.*

вӣтљати (се), -ӣм (се) несврш. покр. *в. витлати (се).* — Витљају се густи колути дима око главе. *Мат.*

витӧвит, -а, -о необ. *в. витак.* — Кад су дошли јели витовитој. *НПХ.*

витӧпер, -а, -о **1.** *искривљен, који је нахеро.* — Витопер кључ, ал' запор диже! *С-Ц.* **2.** *витак, гибак.* — Помилује њено [оскорушино] грање и витопери врх. *Рад. Д.*

витӧперӗње с *гл. им. од витоперити (се).*

витӧперити, -ӣм несврш. *кривити, искривљавати.* — Слободио Миленко нејаке вочиће који [су]... у јарму витоперили вратове. *Рад. Д.*

~ **се** *постајати витопер, искривљавати се.* — Трговци притворили ћепенке да им жестоко сунце... не сажеже еспапе, особито оне дрвене који се витопере. *Шапч.* фиг. *изопачивати се.* — Организам је слабио, душа се витоперила. *Ћур.*

витӧпрст, -а, -о *који је витких, гипких прстију.* — Видјех... жуте, танане и витопрсте руке. *Матош.*

вӣторог и **витӧрог,** -а, -о *који је витких, савитих рогова.* — Што уходи свилоруна крда ил' волова стада виторога. *Маж. И.* На челу им [овцама] ован виторог. *Тад.* фиг. Виторог се месец заплео у грање старих кестенова. *Дуч.*

вӣтӧст, -ости ж *особина онога што је вито, виткост.* — Очи ће да се стисну за нас, слијепце бројне и глухе за витост кула, мостова и водовода. *Уј.*

витӧстас, -а, -о *који је вита, витка стаса.* — Помолила се њежна, витостаса Мара. *Ћор.*

вӣтра̄ж, -а́жа м и **витра́жа** ж фр. **а.** *стаклени прозор на ормару, стаклени зид.* **б.** *мали помичан застор, завесица на прозору.* — Унутарња стакла [веранде] била [су] застрта батистеним витражама. *Бег.* **в.** *слика или украсна композиција од комада обојеног стакла или насликана на стаклу (обично на прозорима зграда готског стила).* — Сабласне фигуре... направише [се] на витражама богатим бојама. *Бен.* Видио [сам] таку гробницу гдје је кроз витраж допирала слутња свјетла. *Андр. И.*

витри́на ж фр. *застакљен ормар у којем се држе и излажу разни предмети, понајвише од стакла и порцулана; мањи излог.*

витрӣӧл, -ола м лат. хем. **1.** *старији назив за топиве, растворне сулфате двовалентних тешких метала.* **2.** *сумпорна киселина* (H_2SO_4).

Изр. модри ~ *модра галица;* зелени ~ *зелена галица.*

витӯљача ж покр. *в. витиљача.* — Глеј врхунце плам гдје витуљача долаз турске навијештава силе. *В 1885.* Када се посумрачило, плануше кресови и витуљаче по свим бреговима. *Кум.*

вӣћи, вӣкнӗм сврш. = вӣкнути.

вӣхар, -хра и **вӣхӣр,** -а м *в. вихор.* — Обара се вихар за вихром силовите буре. *В 1885.* Грива му лети по вихру као мисли срца мога. *Јакш.* Ђ. Силан вихар се вије. *Шен.*

вӣхӣран, -рна, -рно *који је пун вихара, који је као вихар.* — Је л' облак оно што се стрмоглав устрмио с висина вихарних на понос-главу дива јадранског? *Кост. Л.*

вӣхӧље с бот. покр. *шебој. Вук Рј.*

вӣхор и вӣхӧр, -ора м *јак ветар који се креће у вртлогу.* — По његовим шумама лежи и труне велика количина стабала: од оних која је тек ишчупао вихор из коријена... до сасвим трулих. *Чол.* фиг. Вихор устанка дуну јаче. *Макс.* Да, тако се руше... огњени вихори мисли. *Кркл.*

вӣхӧран, -рна, -рно *који је као вихор, усковитлан.* — Теже и дуже умиру они што запаљени једнога дана на буктињи идеје, задатка, одлуке вихорне... свешћу и срцем реше: игра нам је смртна. *Сек.* фиг. Вихоран, бунтован... темперамент. *Гор.*

вӣхораст, -а, -о *који је у облику вихора, вртложан.* — Декарт своди сва дејства на земљи на вихораста кретања. *Петрон.*

вӣхорасто прил. *као вихор, као у вихору.* — Сламчице вихорасто слетале наниже. *Рад. Д.*

вӣхорина ж *аугм. од вихор.* — По граду младеж пјева, к небу сижу као вихорина домородне пјесме. *Марк. Ф.*

вӣхорити, -ӣм несврш. **1.** *лепршати, повијати се под ветром (о танком платну, коси и сл.).* — Заставе вихоре мраком. *Дуч.* Вјетрови свјежи власима мојим вихоре. *Наз.* **2.** *снажно дувати; вртложити се.* — Утиша се бура, вихор не вихори. *Јакш.* Ђ. фиг. Ето, то су мисли што га млада море, што у младој глави бесне и вихоре. *Змај.*

~ **се** *в. вихорити (I).* — Вихори се за њим ко троструки трак крилашце за крилом. *Кос.*

вӣхӧрно прил. *као вихор.* — Зачу женски... врисак... на сањкама што су одмах, вихорно струјиле низбрдице. *Божић.*

ви̏хоров, -а, -о *који припада вихору.* — Дођи ћу ти праћен вихоровом песмом и мећавом злобном. *Ант. 2.*

вихро̀вит, -а, -о *вихоран.* — У фијуку вјетра . . . у тој вихровитој интонацији чује се пуцњава. *Крл.*

ви̏ц, ви̏ца м (инстр. ви̏цем; мн. ви̏цеви) нем. варв. *духовита, шаљива досетка.* — То су неукусни вицеви. *Крл.* Онда се на његов рачун праве вицеви. *Чол.*

вице- лат. *као први део сложеница значи помоћника или заменика у неком звању:* вицеадмирал, вицегубернатор, вицеканцелар, вицеконзул, вицекраљ, вицерегент, вицеректор, вицесудац, вицешеф.

ви̏ци (обично поновљено) *узвик за вабљење свиња.* — Вици! Вици! Вици! вабила је баба [свиње]. *Ћос. Д.*

ви̏циг прид. непром. нем. варв. *шаљив, досетљив*; исп. виц. — Људи су на спроводу увијек вициг. *Крл.*

вицѝна̄л, -а̏ла м лат. покр. *споредна, локална железница, обично ускотрачна.* — Шта знате ви брђани шта значи онај мали . . . насип бачких »вицинала«! *Петр. В.*

ви̏цина̄лни, -а̄, -о̄ лат. *споредан, локални:* ~ влак, ~ пруга, ~ брод, ~ бродска линија, ~ железница.

ви̏цибзан, -зна, -зно лат. *изопачен, погрешан.* — И да довршимо најзад вициозни, неваљали круг у којем се непрестано вртимо без станка и закључака. *Сек.*

ви̏цкав, -а, -о *који се вицка*; *врцкаст.* — Лудо му је срце било у ушима и по рукама као да му се вицкава риба отима. *Петр. В.*

ви̏цкаст[1], -а, -о *шаљив, неозбиљан, расположен за вицеве*; исп. вициг. — Други [лекар] мање вицкаст, проверавао му очно дно. *Вучо.* [Био је] љут на овакве вицкасте команде. *Ћос. Д.*

ви̏цкаст[2], -а, -о покр. *витказт.* — Да ли зато [ђаво изабра лик змије] да буде светлији, шаренији, вицкастији, гипкији. *М 1867.*

ви̏цкати се, -а̄м се несврш. *прашакати се.* — [Рибица] се вицкала у мојој руци отимајући се. *Змај.*

ви̏цлање с *гл. им. од вицлати.* — Доста је сада вицлања, мој драги! *Крл.*

ви̏цлати, -а̄м несврш. *изврдавати.* В. пр. уз гл. им. вицлање.

ви̏чан, -чна, -чно **1.** *навикнут.* — Шарена маса, вична на вашарску ларму свога доба . . . дабогме да се морала усамљеноме мислиоцу сита насмејати. *Јакш. Ђ.* Ганутљиво је било видјети тога . . . практичном животу вична човјека. *Бег.* **2.** *искусан, вешт, спретан.* — Вична сам господарству. *Шен.* Бејаше он савестан чиновник, а спреман и вичан своме послу. *Дом.* **3.** *који нешто добро познаје, зна, зналачки, стручан.* — Поче свирати »Ваљевчицу«, али невешто. Кад одујми рече: »Нисам баш вичан добро, али изучићу«. *Вес.* Људи вични овим стварима одавно су изрекли као нарочито да само »добро писане« књиге остају. *Поп. Б.*

ви̏чност, -ости ж *особина онога који је вичан чему.*

ви̏ш, ви̏ша м бот. *врста ливадске траве* Sesleria coerulea. — Српом жању неку штркљасту траву која се зове виш. *Нен. Љ.* Забачен виш што мирише јутрима на зору у процијепу. *Ћон.*

виш предл. *в. више.* — Кукавица кукуће сиротој Мари виш куће. *Кош.*

ви̏шак[1], -шка м (мн. ви̏шкови) *количина, вредност, износ што претиче, што је преко потребе, преко неке границе*: ~ радне снаге. — Био један вредан радник . . . радио много, подмиривао лепо све своје потребе, а . . . остајала му понека пара вишка. *Дом.*

Изр. ~ рада *рад који непосредни произвођач даје преко масе рада, потребне за производњу нормалне количине његових средстава за живот*; ~ вредности *разлика између вредности створене радом и наплате коју радник добија за свој рад.*

ви̏шак[2], -шка м *мали вис, узвишица.* — Тек ондје на вишку, гдје је пчелињак, причини јој се да је сумњиво. *Ћал.*

Изр. из вишка *одозго, са врха.* — Он [радник] црн и осмагљен . . . дочекује из вишка . . . усијане жељезне траверзе. *Пец.*

ви̏шак[3], -шка м покр. *земљани суд за пиће.* — Натакали се вишци ракијом, бураче вином. *Мат.*

Ви̏шанин м *човек са отока (или из места) Виса.*

ви̏шањ, -шња м (мн. ви̏шњеви) бот. *дивља вишња. Вук Рј.*

ви̏ше и **ви̏ше** прил. **1. а.** *комп. од високо.* **б.** *комп. од много.* **2.** *у вези с именицама или изразима који значе количину изриче прекорачење назначене количине.* — Хајдучка му чета и онако не обећала друго него што је он више од године дана сам извојевао. *Тур.* За њу је то било доста. Шта је имала више од њега да тражи. *Станк.* **3.** *изриче време* **а.** *надаље, одсад, убудуће, већ.* — Нит' ко више плаче, нит' ко више пева. *Змај.* И лаж која ће већ у току дана нарасти до таквих размјера да је више нико не може размрсити. *Лал.* **б.** *већ.* — Остарила си више — одговори Осман-бег. *Ћор.* Ти си више у годинама, а он је тек сазнао за се. *Радул.* **в.** *још једанпут, поново.* — Ако јој више одеш . . . одмах ми пртљај из куће. *Ћор.* **4.** *претежно, поглавито, углавном.* — Рече дјевојка више у шали.

Тур. **5.** мат. *назив знака за збрајање, сабирање* (+).

Изр. имати више среће него памети *добро проћи упркос лошем држању, лошој радњи*; мало више од ништа *тек нешто мало*; ни више ни мање него... *управо, баш*; то (тим) више *истиче се важност онога што ће се рећи или закључити*; више или мање *делимично, унеколико, до неког ступња, углавном, приближно*; више него *потпуно, сасвим, у највећем ступњу*.

више (вйше) предл. (с генитивом) **а.** *поврх, изнад*; *на већој висини.* — Над... [балатуром] је више врата узидана наказна људска глава. *Новак.* Стаде више гроба. *Вес.* Штаб... се налазио на Космају више села Парцана. *Чол.* **б.** *пре, изнад* (*кад се нешто претпоставља нечему*). — Њега [је] учитељ више свију ученика волио. *Јакш. Ђ.*

више- *као први део сложенице значи: који у себи садржава већи број чега*: вишесатан, вишебројан, вишесложан.

вйшебōј, -оја м фиск. *натјецање, такмичење у више грана лаке атлетике.*

вишèбразднӣ, -ā, -ō техн. *који оре по више бразда* (*о плугу*). — Трактори с вишебрадним плуговима. *ЕГ 1.*

вишевèкōвнӣ, -ā, -ō, ијек. вишевјèкōвнӣ *који траје више векова, вишестолетан.* — После вишевековног емпиријског и сколастичког периода настала је... права научна епоха. *КН 1955.*

вишевјèкōвнӣ, -ā, -ō, ек. вишевèкōвнӣ.

вишèврстан, -сна, -сно *који је од више врста, разноврстан.* — Она је по својим вишеврсним занатима и праља. *Дражс.* Ту се против њега [Београда] сконцентрисала и згуснула вишеврсна мржња: и верска и национална. *Петр. В.*

вишèгласан, -сна, -сно муз. *који је у више гласова компонован.*

вишèглāсје с *истовремено звучање неколико тонова различне висине.*

вишèгласнōст, -ости ж муз. *својство онога што је вишегласно.*

вишегòдишњӣ, -ā, -ē *који траје више година.* — Такве мере су: правилно увођење вишегодишњег плодореда. *ПИ 1950.* Најјачи доживљај његове младости био је вишегодишњи боравак у Риму. *Комб.*

вишèдневнӣ, -ā, -ō *који траје више дана.* — Воњ земље намочене вишедневном кишом. *Кум.* После вишедневних сукоба... Турци су се повукли из Србије. *Гавр.*

вишежéнство с *систем брака по којем мушкарац може имати више жена, многоженство, полигамија.* — Ви овде видите... свештеника који се... тако успешно борио противу вишеженства својега времена. *Нед.*

вишèзначан, -чна, -чно *који има више значења*; мат. (*о функцији*) *који има више вредности*; супр. једнозначан; исп. вишесмислен.

вишејèзичан, -чна, -чно *који је у више језика*; *у којему се говори више језика.*

вишејèзичнōст, -ости ж *својство онога што је вишејезично.* — [Подсјећа] својом вишејезичношћу... на Дубровник. *Комб.*

вйшек м нар. *в.* фишек.

вишèкатан, -тна, -тно *који је на више катова, вишеспратан.* — Чинило му се... да види... вишекатна спремишта и магазине. *Сим.* Добио је [Свердловск]... европски изглед са широким асфалтираним улицама и вишекатним кућама. *ЕГ 2.*

вишèкатница ж *зграда на више катова, вишеспратница.*

вишèклија ж нар. *в.* фишеклија.

вйшекрат прил. *вишепут, више пута.*

вишèкратан, -тна, -тно *који се понавља више пута.* — Кира Софија је један од најтежих болесника, вишекратни становник одељења. *Сек.*

вишèкратнӣк м мат. *број у којем се неки мањи број налази више пута без остатка, многократник.*

вишèкратно прил. *више пута.* — Знам... да сам вишекратно спомињао »дубље разлоге«. *Лаз. Л.*

вйшекӯт м геом. *лик са више кутова, више углова*; исп. многокут.

вишèкутан, -тна, -тно *који има више кутова, углова.*

вйше-мâње и **вйшē-мâње** прил. *отприлике, приближно*; *углавном.* — Али, више-мање увек је морало нешто остати и ван дотичног кодификационог акта. *Арх. 1954.* Да му је јављено да му је ћерка умрла, син погинуо... све би то било више-мање нормално, ситно према овоме. *Пер.*

вишèмесечнӣ и **вишемèсечнӣ,** -ā, -ō, ијек. вишèмјесечнӣ и вишемјèсечнӣ *који је од више месеци, који траје више месеци.* — Како је било госпођи Кристини кад је видела свога вишемесечног непријатеља где савија врат. *Срем.* Послије вишемјесечне истраге ставише их пред нарочито... судиште. *Шен.*

вишèмјесечнӣ и **вишемјèсечнӣ,** -ā, -ō, ек. вишèмесечнӣ и вишемèсечнӣ.

вишенационāлан и **вишенàционāлан,** -лна, -лно *где је или где има више нација, народа* (*о држави*).

вишèноћнӣ, -ā, -ō *који је од више ноћи, који траје више ноћи.* — И тада би једним херојским потезом уништио плод вишеноћних напора. *ЛМС 1949.*

ви̏шёње с *гл. им. од* ви̏сити.

ви́шёње с *гл. им. од* ви́сити (*се*).

вишепо̀тезнӣ, -ā, -ō шах. *који се састоји од више потеза*: ~ проблем.

ви̏шепу̏т прил. *више пута*. — И доиста цесареве војске ... вишепут су залазиле у Босну. *Том.* Вишепут сам собом мишљаше. *Тип.*

вишѐроднӣ, -ā, -ō (само ж. род) *која рађа више од једног детета*. — Место да роди једно дете, жена може да буде вишеродна. *Б 1957.*

вишѐроткиња ж *она која је више пута рађала*.

вишѐручан, -чна, -чно *који има више руку или кракова*. — На столу у сребрном вишеручном канделабру дрхтали су пламенови свијећа. *Бег.*

вишѐсāтнӣ, -ā, -ō *који траје више сати или је од више сати*.

вишѐсложан, -жна, -жно грам. *који има више слогова*: ~ реч.

вишѐсложно̀ст, -ости ж *својство онога што је вишесложно*.

вишѐслōјан, -јна, -јно *који има више слојева*.

вишѐсмислен, -а, -о *који има више значења, који има разнолики смисао*; исп. вишезначан. — [Источњачка тишина] чини их [странице рукописа] двосмисленим, вишесмисленим па бесмисленим. *Андр. И.*

вишѐспратан, -тна, -тно *који има више спратова, вишекатан*. — Заустави се пред вишеспратном зградом дирекције. *Сим.*

вишѐспратница ж *зграда с више спратова, вишекатница*.

вишѐстазан, -зна, -зно фиск. *који има више стаза*: ~ куглана.

вишестà̀ничан, -чна, -чно биол. *који се састоји од више станица, ћелија, вишећелијски*.

вишестà̀ничнӣк м биол. *живо биће од више него једне станице, ћелије*. — Трепетљикаши су најстарији вишестаничници. *НЕ.*

вишестò̀летан, -тна, -тно, ијек. вишестòљетан *који траје више столећа, вишевекован*. — Они су добро знали ... да су ти [Зрински и Франкопани] најславније хрватске породице ... тијесно спојене међу собом вишестољетним патњама и славом. *Кум.* Рат 1912. године чини свршетак оне вишестолетне исполинске борбе. *Лаз. М.*

вишестò̀љећан, -ћна, -ћно, ијек. вишестòљећан *в. вишестолетан*. — У свом вишестолећном културном деловању ... босански фрањевци нису занемарили ни ову врсту посла. *Ж 1955.*

вишестòљетан, -тна, -тно, ек. вишестò̀летан.

вишестòљећан, -ћна, -ћно, ек. вишестò̀лећан.

вишѐстран, -а, -о **1.** *који има више страна*: ~ призма. **2.** *који се одликује ширином погледа, разноликошћу интересовања, многостран*. — Не двострана и вишестран, него убеђено једнострана критичар поезије. *Сек.* Показала [је] вишестране могућности свога дара. *НК 1946.*

вишѐстрано прил. *на вишестран начин, са више страна*. — Овакав [приповедачки] начин излагања стран је стегнутој, вишестрано условљеној техници драмског изражавања. *ЛМС 1949.*

вишѐстранōст, -ости ж *особина онога што је вишестрано*.

вишѐструк, -а, -о **1. а.** *више пута поновљен*: вишеструки пуцњеви. **б.** *који је више пута што постао*: вишеструки првак, вишеструки ударник. **2.** *који има више струка, делова*. — Низале су се [куће] ... у вишеструку ниску. *Поп. Ј.* **3.** *који се врши на више начина, разноврстан*. — Испитивање пажње може бити вишеструко. *Псих.* Улога крви је вишеструка. *НЧ.*

вишѐструко прил. *више пута, на више начина*. — Они су знали у провинцијама ... вишеструко наплатити [порез]. *Пов. 1.*

вишѐструкōст, -ости ж *својство онога што је вишеструко*.

вишећѐлијскӣ, -ā, -ō биол. *који се састоји од више ћелија, станица, вишестаничан*.

вишѐфāзан, -зна, -зно *који има више фаза*.

вишѐчасан, -сна, -сно и **вишечàсōван**, -вна, -вно *који траје више часова, сати*. — У вишечасној дискусији ... *Пол. 1957.*

вишѐчлан, -а, -о *који има више чланова*: ~ број.

вишешко́лац, -лца м = вишошколац *ученик више школе или виших разреда средње школе*. — Бити вишешколац бијаше ипак нешто веће и озбиљније неголи шмркави нижешколац. *Кол.*

вишѐшко̀лка ж = вишошколка *ученица више школе или виших разреда средње школе*.

вишѐшколскӣ, -ā, -ō = вишошколски *који припада вишој школи*.

ви̏шӣ, -ā, -ē **1.** *комп. од* висо̀к; супр. нижи. **2.** *развијенији, напреднији*: ~ фаза. — Зашто ја баш овде живим кад бих могао ... и негде у сасвим непознатој и вишој средини? *Петр. В.* **3.** *натприродан, непознат*. — А освета виших сила? Страшни суд? А мука пакла? *Змај.* У име неког тобожњег вишег бића. *Јонке.*

Изр. ~ сила *стицај прилика који се није могао предвидети ни спречити.*

вишѝна ж покр. **1.** *в. висина.* — Не могу до њих доћи од вишине вите јеле. *НП Вук.* **2.** *већина; више лица, неколицина.* — Вишина их оде на разбојишту кушати. *Јакш. Ђ.*

вѝшка ж чак. *в. вештица.* — Ајде, вишко, одатле! *Новак.*

вѝшкӣ, -ā, -ō *који припада месту или отоку Вису.*

Вѝшкиња ж *женска особа са отока (или из места) Виса.*

вѝшња ж бот. *дрво и плод воћке сличне трешњи* Prunus cerasus.

вѝшња ж бот. = вишњо *врста крупног шареног граха, пасуља тачкаша* Phaseolus multiflorus. — У мојој башти само видим патрљке од кукуруза и тачака којима беше вишња претачкана. *Вес.*

вѝшњāк, -áка м **1.** *вишњевача (1).* **2.** *вишњик.* — Лепо миришу вишњаци крајем јануара. *Моск.* **3.** покр. *в. вѝшња. Вук Рј.*

вѝшњāр, -ára м *вишњик.* — Уништили су дотле непоколебљиву тишину села сакривеног у вишњарима. *Моск.*

вѝшњаст, -а, -о *који је као вишња, вишњеве боје.* — И они се изненадили Станковом вишњастом, прозрачном појавом. *Дом.* Још и сада оно његово дјечачко лице с ... пуним вишњастим уснама. *Бег.*

вѝшњастоцр̀вен, -ена, -ено *црвен као плод вишње.* — Јасенови нежног сивкастоплавога грања и вишњастоцрвеног лишћа ... све је уронуло у мутну атмосферу. *Кал.*

вѝшњев, -а, -о **1. а.** *који припада вишњи:* ~ лист, ~ стабло. **б.** *који је од вишње начињен.* — Одбио [је] један господски дим из кратке вишњеве луле. *Кол.* Први Карађорђев вишњев топ оковао је Земунац Јован ковач. *Петр. В.* **2.** *који је боје као вишња (плод).* — Опасан тамноцрвеним вишњевим појасом. *Ћос. Б.*

вишњѐвāк, -áка м *вишњевац (1). Р-К Реч.*

вишњѐвāр, -ára м покр. *вишњик. Р-К Реч.*

вѝшњевац, -ēвца м **1.** *шиба, штап од вишње.* — У руци му чобански вишњевац, прав је и миришљав. *Чипл.* **2.** (у атрибутској служби) *вишњев.* — Да су Турци људи, могли су нам из топа вишњевца истепсти пиле с тањура. *Шен.* **3.** *сок од вишања.*

вѝшњевача ж **1.** *ракија од вишања; ракија у којој су стајале вишње; ликер од вишања.* — Добијају се разне врсте ракије превирањем шећера из разних плодова ... вишњевача (од вишања). *Батут.* **2.** *вишњевац (1).* — Паде нека буџа вишњевача на Отелова леђа. *Матош.*

вѝшњевина ж *вишњево дрво (као грађа).* — На дугом камишу [лула] ... издјелана ... од здраве вишњевине. *Донч.*

вѝшњӣ, -ā, -ē **1.** *небески, божански.* — Вишњи отац узе га [Вука] из средине наше. *Јаг.* Јер је вишњих сила одлука то била. *Јурк.* Оj вишња Афродито! *Гал.* **2.** (у именичкој служби) м *највише биће, бог.* — Да га вјера и нада у праведност Вишњега још не би уздржавала, овај би народ био у сумњи. *Старч.* Дар Вишњега за заборав и веселье. *Сим.* **3.** индив. *в. висински.* — А са сјевера видиш уза вишњу стрмен гдје охоли Ловћен уздиже небу чарну главу. *Љуб.*

вѝшњӣк, -ика м *насад вишања, вишњев воћњак.* — Јелена и намесник одоше у вишњик. *Кнеж. Л.* Тумарао [је] по самотним закуцима Кијева сакривеним у вишњицима. *Шов.*

вѝшњикаст, -а, -о *вишњаст.* — По алпијским врсима стао већ отварати дан своје санене вишњикасте очи. *Матош.* Пришивају ... поставу од вишњикасте бискупске свиле. *Петр. В.*

вѝшњица ж **1.** *дем. од вишња.* **2.** бот. *врста граха, пасуља*; исп. вѝшња. *Вук Рј.*

вѝшњичица ж *дем. од вишњица.*

вишњо, -а, -ē м = вишња.

вишњов- *в. вишњев-.*

вишошкóлац, -лца м = вишешколац.

вишòшкōлка ж = вишешколка.

вишòшколскӣ, -ā, -ō = вишешколски.

вѝшт м покр. *киселина нечега што је прокисло. Вук Рј.*

Изр. кисело као ~ *врло кисело.*

вѝштати, -тӣм несврш. *гласити се као коњ, њиштати.* — Узми мога малога вранчића, да не вишти пусти кроз планину. *НП Вук.*

вишчѐтина ж чак. *аугм. од вишка.* — А што ти мумљаш! Вишчетино! *Новак.*

вјевер-, ек. вевер-.

вјѐдāрце с *в. ведарце.* — Донесу ... обилато вједарце вина. *Шимун.*

вјѐдит, -а, -о (ијек.) *в. видовит.* — Некада је слушао у дугим јесењим и зимским ноћима ... како неко »вједито« говедо њуче. *Бур.*

вједòвит, -а, -о (ијек.) *в. видовит.* — Здухач, вједовит човјек. *Вук Рј.*

вједòгоња, ек. ведòгоња.

вједòгоњство, ек. ведòгоњство.

вјѐдрић м *в. ведрић.* — Аутомобилске сирене и клаксони замијенит ће симфонијску звоњаву сељачког вједрића. *Крањч. Стј.*

вјѐдрица ж *в. ведрица.* — Узме вједрицу и помузе краве. *Донч.*

вјѐдро с *в. ведро.* — Ево воде под бијелим Стоцем, гдје долази по воду Цвијета, ево камен гдје наслања вједро. *Ботић.*

вје̏ђа, ек. вѣ̏ђа.

вје̏ђнӣ, -ā, -ō, ек. вѣ̏ђнӣ.

вјежб-, ек. вежб-.

вјеко-, ек. веко-.

вје̏копӣс м заст. (ијек.) *опис живота, животопис.*

вјекопи́сац, -сца м (ијек.) заст. *животописац, биограф.*

вјѐначкӣ и **вјѐначнӣ,** -ā, -ō, ек. вѣ̀начкӣ и вѣ̀начнӣ.

вјенцо̀ноша, ек. венцо̀ноша.

вјенч-, ек. венч-.

вјер-, ек. вер-.

вјеро̀ва̄ница ж (ијек.) покр. *вероваше, поуздање; јемство.* — И за бољу тврду вјероваицу укинућу са јеле гранчицу. *НП Вук.*

вјеро̀вница ж (ијек.) *она која даје коме зајам. Прав.*

вјеро́вница ж (ијек.) *кредитно писмо.*

вје̏рујӯ и **вје̏рују** с цсл. **1.** *молитва у којој се налазе начела хришћанске вере.* — Очитају вјерују и два Оченаша . . . па пију кахву. *Ћор.* **2.** фиг. *начела којима се ко руководи у своје̑м деловању.* — Романтичарски покрет . . . уздигао је народну поезију на висину једнога вјерују. *Панд.*

вјѐсило с (ијек.) покр. *в. вешалица.* — Уз двије . . . постеље стајаху двије шкриње, велика пећ, вјесила с одијелом. *Шен.*

вјѐсити, -и̏м несврш. (ијек.) покр. **1.** *в. вешати.* — Под шљивама вјесила је Мара . . . рубенину на конопе. *Шен.* **2.** *в. висити.* — Обрве му крију трепавице, а вјесе му брчине сиједе. *Ботић.*

~ **се** *вешати се.* — Залуд јој се дјеца вјесе око врата. *Хар.*

вје̑снӣк, -а и **вје̑снӣк,** -и́ка (вје̑снӣк), ек. вѣ̑снӣк и вѣ̀снӣк (вѣ̑снӣк).

вје̑сница и **вјѐсница** (вје̑сница), ек. вѣ̑сница и вѣ̀сница (вѣ̑сница).

вје̑сничкӣ и **вјѐснӣчкӣ** (вје̑сничкӣ), ек. вѣ̑сничкӣ и вѣ̀снӣчкӣ (вѣ̑сничкӣ).

вје̑тар, -тра, ек. вѣ̑тар.

вјета́рак, -рка и **вјета́рац,** -рца, ек. вета́рак и вета́рац.

вјета́рце, ек. вета́рце.

вјетр-, ек. ветр-.

вје̑ч-, ек. веч-.

вје̑цб-, ек. вецб-.

вјеш-, ек. веш-.

вје̑шт-, ек. вешт-.

вје́шчев, -а, -о, ек. ве́шчев.

вла̄га ж (дат. и лок. вла̄зи) *водена пара у атмосфери; присуство воде у чему или на чему, влажност.* — Све је онда бујно блистало, пупало и цвало; напило се влаге. *Наз.* А из неба само сипи и капље хладна магловита влага. *Ранк.*

Изр. апсолутна ~ мет. *количина водене паре у једном м³ зрака, ваздуха.*

вла̄гомѐр, ијек. вла̄гомјѐр, м *справа којом се мери количина влаге у зраку, ваздуху, хигрометар.*

вла̄гомје̑р, ек. вла̄гомѐр.

вла́да ж **1.** *владање, господарење, власт, управљање.* — Хамлет . . . није . . . човек кога би разум имао увек владу над осећањима. *Панд.* **2.** *највиши орган државне управе који има извршну власт и који управља државом; чланови тога органа.* — Она господа код високе земаљске владе . . . не знају . . . што значи село. *Крл.*

вла̀давина ж *управљање државом, врховна власт; управљање, власт уопште.* — У том је продужењу Дукљанинова љетописа . . . описана сретна владавина краља Звонимира. *Комб.* Моја је владавина овде и над тобом, и ти ћеш с мајком . . . у бању. *Сек.* фиг. Завладала је извесна радозналост о комаду који се јавља у доба . . . владавине романтике на позорници. *Нуш.*

вла̀давинскӣ, -ā, -ō *који се односи на владавину, врховну управу.*

вла̀далац, -аоца м (ген. мн. вла̀дала̄ца̄) = владар *онај који влада, управља државом.* — Утичу се безобзирном смјелости самому владаоцу. *Шен.* У обновљеној српској држави Милош је био први владалац. *Прод.*

вла̀далачкӣ, -ā, -ō *који се односи на владаоце*: ~ дом.

вла̀далаштво с *дужност и власт владаоца. Р-К Реч.*

вла̀далица ж *она која влада, управља, владарка.* — Нарав [бијаше] неограничена владалица у свем. *Јурк.*

владà̀нија ж заст. *владање, власт.* — Господарство ј' мени поклонио, владанију мени допустио да ја владам по оба котара. *НПХ.*

вла́дā̏ње с **1.** *гл. им. од владати (се).* **2.** заст. *подручје којим неко управља.* — Ви знате сви што нас пече и боли, нас кметове у владању сусједском и стубичком. *Шен.*

вла̀даочев, -а, -о *који припада владаоцу, који потиче од владаоца.*

вла̀дā̏р, -а́ра м (вок. вла̀дā̏ру и -ā̏ре) = владалац.

влада́рев, -а, -о = владаров *који припада владару.*

влада̀рица ж *владарка.*

влада̀ричин, -а, -о *који припада владарици.*

вла̀дā рка ж *женска особа владар.* — Долазе у град на једрилицама, које ја тако волим да дочекујем ... као да сам нека владарка из старих векова. *Јанк.*

влада́ров, -а, -о = владарев.

вла̀дā рскӣ, -ā, -ō *који се односи на владаре.*

влада́рство с заст. *служба и достојанство владара.* — Избор Хабсбурга за наше краље бијаше обављен у сабору краљевине кадно у њој не бијаше краља, те владарство бијаше на народ пало. *Старч.*

влада̀рчић м *дем. од владар.*

вла̀датељ м заст. *в. владалац, владар.* — Као да је чуо ријеч бога, владатеља свијета. *Том.*

вла̀датӗ љка ж заст. *в. владарка.* — Јест, сјајна је она, божанствена, лепа, сестра сунчева, владатељка кугле земљине, а дивно јој је име Слобода. *Јакш. Ђ.*

вла́дати, влā дām несврш. **1.** *управљати државом; имати власт над ким или чим.* — Не могу ја више својим срцем владати. *Змај.* Умела је она да влада собом и да се уздржава. *Бар.* **2.** *издизати се изнад своје околине, доминирати (чим).* — То ... брдашце владало је читавим околишем. *Крл.* **3.** *постојати, бити; имати надмоћ, превагу.* — У соби је владао потпун мир. *Дом.* До печенке је владала пристојност а сад се ево све изврглo. *Кум.* **4. а.** *баратати, руковати (чим).* — Они ће данас-сутра, кад порасту, кротити бијесне ате, владати вјерном шаром и бритком ћордом. *Том.* **б.** *служити се чим, умети употребљавати, знати што.* — Ја сам свршена ученица ... универзитета, владам француским, немачким и енглеским језиком. *Дом.*

~ **се а.** *понашати се, држати се.* — Сад се лепо влада, и сви су с њим у кући задовољни. *Срем.* Опростите ми што се тако у вашој кући владам. *Новак.* **б.** *управљати се, равнати се према чему.* — Знао је старац кад је чему време, па се по томе и владао. *Јакш. Ђ.*

вла̀дика м **1.** црквн. *највиши чин у православној цркви, поглавар црквене области, епископ.* **2.** ж заст. *жена из племићке породице, властелинка.* — Док је Бартол Кашић развијао своју дјелатност, посвећујући своје набожне списе дубровачким владикама и госпарима ... дјеловало је у Дубровнику неколико пјесника. *Комб.* Ђуро се ожени владиком млетачком. *Љуб.* **3.** ж зоол. *врста морске рибе, кнез. Финк.*

вла̀дикин, -а, -о непр. *в. владичин.* — Владикине кочије се зауставише. *Чипл.*

вла̀диковати, -кујēм несврш. *вршити службу владике, имати владичанско достојанство и власт.* — Архиепископ Данило владиковаше од 1325 — 1338. *Јаг.*

вла́дин, -а, -о *који припада влади, који потиче од владе:* ~ кандидат, ~ установа, ~ декрет.

вла́диновац, -бвца м *присталица владе, онај који по свом политичком држању припада влади.* — Од њега ... овисит ће пуно тко ће бити изабран: владиновац или опозиционалац. *Коз. Ј.* Сматрао [је] за дужност барем неколико пута опсовати сву породицу газда-Радованову: он је лопов, безаконик, шпијун, владиновац. *Ћор.*

вла́диновачкӣ, -ā, -ō *који се односи на владиновце.*

вла́диновскӣ, -ā, -ō *који припада влади, који се држи уз владу.*

владича̀нскӣ, -ā, -ō *који припада владикама, који се односи на владике:* ~ резиденција.

владича̀нство и **владича́нство** с **1.** *служба и достојанство владике.* **2.** *у црквеној управи подручје којим управља владика, епархија.*

вла̀дичӗ ње с *гл. им. од владичити (се).*

вла̀дичин, -а, -о *који припада владици, који потиче од владике.*

вла̀дичити, -им несврш. (некога) *постављати за владику, рукополагати за владику.* ~ **се** *постајати владика.*

вла̀дичица ж заст. **1.** *владарева жена, владарка.* — Овде лежи Деспа, владичица, жена војводе Драгоша ... живи двеест лета. *Дуч.* **2.** покр. *властелинова кћи.* — Госпође се онда звале владике, а госпођице — владичице. *Шапч.*

вла̀днӣ, -ā, -ō заст. *који припада влади, владин.* — Сутрадан одлучи ... да ће потражити високу господу владнога одјела за богоштовје и наставу. *Том.*

владо̀хлепан, -пна, -пно *властохлепан, властољубив.* — То је владање преузела ... Јелисавета Котроманићка, жена владохлепна. *Шиш.*

вла̏жан, -жна, -жно **а.** *који има у себи влаге, засићен влагом, мокар.* — Кроза њ духали нису ни жестоки вјетрови влажни. *М-И.* То беше тесно подрумче ... Са влажних зидова капала је вода. *Вес.* **б.** *покривен, преливен влагом:* ~ очи.

вла̏жӗ ње с *гл. им. од влажити (се).*

вла̏жити, -им несврш. *чинити што влажним, пунити влагом, квасити.* — Влажи ракијом усне које се некако пребрзо суше. *Лал.*

~ **се** *постајати влажан.* — Ћутила [је] да се румени и влажи лаким знојем. *Сим.*

Влажило му се . . . око сузом ужитка. *Коз. И.* Осети да му се влаже очи. *Ранк.*

влáжица ж *дем. од влага.* — Март, ожујак кад се пургер опијао од воња оне недокучљиве раздражљиве влажице с распуклог растиња. *Петр. В.*

влáжно прил. *с влагом, попут влаге, попут чега влажног.* — [Јесенске магле] спуштају се влажно и хладно на земљу. *Ков. А.* Шума је влажно мирисала. *Вас.*

влáжнōст, -ости ж *особина или стање онога што је влажно, влага.* — Али ту и тамо се магла на површини згушњивала у влажност. *Торб.* Промјена влажности, жега, суша и хладноћа врше непосредан утјецај на сваку животну заједницу. *НЕ.*

влáк м (лок. влáку; мн. влáкови, ген. влакóвā и влáкōвā) **1.** = воз (1) *састав, композиција од више железничких вагона које вуче локомотива*: брзи ~, убрзани ~, путнички ~, особни ~, мешовити ~, теретни ~. — Шетају [се] . . . као да су на перону железничке станице па очекују влак који је имао задоцњење. *Срем.* **2.** *врста рибарске мреже.*

влáка ж **1.** *велико оборено стабло које се влачи, превлачи.* — Пред њом [џамијом] је живо само петком кад људи проврве, посједају по балванима и влакама. *Куш.* Не жале дрвника, сијеку они свако стабло о које запне влака. *Гор.* **2.** *коритаста стаза у шуми којом се превлаче, спуштају дрва.* — Путем је много заходније, 'ајдемо влаком, грану једну пушташ, другу хваташ и тако се спушташ. *В 1885.* **3.** *дол, удолина*; *зараванак.* — У свести му се готово оштро помолише . . . чисто планинско небо, зелене влаке и расцветане ливаде. *Бар.* **4.** *место где се лађе извлаче на суво.* — Куће се дигле на греде попут корабља на влаци. *Павл.*

влáкала, влáкālā с мн. покр. *влачале. Вук Рј.*

влакáнце и **влакáнце,** -а и -ета с *дем. од влакно.* — Употребљава се [стипса помијешана са смолом] у индустрији папира . . . за учвршћивање и повезивање влаканаца папирнате масе. *Кем.* фиг. Хумор Стевана Сремца: здрав . . . изаткан од ситних влаканаца духа. *Ж 1955.*

влáкāч, -áча м *брод који вуче друге бродове, реморкер. Деан. Рј.*

влáкāш, -áша м **1.** *рибар који лови рибу влáком (2).* **2.** разг. *онај који се редовно вози влаком, возом на посао или у школу*: ученици влакаши.

влáкнара ж *врста шкољке* Mytilus edulis. *Р-К Реч.*

влáкнаст, -а, -о *који је налик на влакно, који се састоји од влакна.* — У аустралском подручју живе многе папиге с влакнастим језиком. *Финк.* Гледам . . . како се у дубини [реке] повија влакнасто биље. *Богдан.* Састављени су [мишићи] из влакнастих свежњића. *Батут.* Влакнаста грађа омогућава прављење несагоривих тканина и одијела. *ЕГ 1.*

влáкнат, -а, -о *влакнаст.* — Највише га [графита] налазимо . . . у љускавим листићима и влакнатим накупинама. *Туђ.*

влакнúна ж заст. *беланчевинаста маса која настаје при згрушавању крви, фибрин.* — Крв се махом изван тела усири, тј. из ње се издвоји пиктијаста маса — крвна влакнина. *Батут.*

влáкно с (ген. мн. влáкāнā) **1.** *танка, длакаста нит, природна или направљена.* — Имала је дивне вране косе, овде-онде прошаране по којим златним влакном. *Вес.* Паук се љуља на влакну паучине. *Макс.* **2.** биол. *танка еластична кончаста твар у ткиву човечјег или животињског тела.* — И влакно свако забреца у мени. *Наз.* **3.** технол. *предиво као сировина за текстил (животињског, биљног или вештачког порекла).*

влáковођа м = возовођа *службеник који води надзор над влаком за време путовања.*

влâс ж и м **1.** *нит косе, длака.* — Човечја влас [се] у влажном ваздуху опружа. *Батут.* Човјек . . . постар, без иједног власа на глави. *Цар Е.* **2.** *коса на глави.* — Плава његова влас на глави с грозом се диже. *Ил.* Дуге, сиједе, по назаренску учешљане власи вијориле кано лавља грива. *Ков. А.* **3.** *прамен браде или бркова.* — Та остави се — гунђао је Григорије грицкајући влас својих брчина. *Моск.* **4.** *предиво вуне, кудеље и сл. састављено од дугих влакана.* — Сједе с преслицом крај пећи и из меке кудјеље »власа« поче да извлачи . . . танку жицу. *Лал.* **5.** мн. *први у рани. Р-К Реч.*

Изр. глава му виси на власу (на власи) *у тешкој је животној опасности*; за влас *умало, веома мало је недостајало*; на ~ исти, једнак, сличан *потпуно исти, једнак, сличан*; није му пао (пала и сл.), није слетео, полетео ни ~ с главе *није му се ништа на жао догодило*; ни за ~ *нимало*; под седе власи *у старости.*

влáсак, -ска м **1.** *дем. од влас.* — Клонула [је] толико близу те га власак њене косе дирнуо у лице. *Дражс.* **2.** бот. **а.** *папратка. Сим. Реч.* **б.** *врста маховине* Polytrichum commune. *Бот.*

влâсаст, -а, -о *који је налик на власи, који је као од власи.* — Власасте цеви састају се и стачу у сићушне цевчице. *Батут.* То су преображени листови који су се претворили у дугуљасте власасте израштаје. *НЕ.*

влàсат, -а, -о *који је обрастао власима, длакав, космат. Вук Рј.*

влàсатӧст, -ости ж *особина онога што је власато, длакавост.*

влàсац, -сца м **1.** *дем. од влас.* — Врана коса, скупљена под чешаљ од мједи, нема сиједа власца. *Шен.* **2.** зоол. *паразитни црв у месу* Trichinella spiralis. — Међу њима [паразитима] заслужују највећу пажњу трихине, бобице . . . па онда . . . власци. *Батут.* **3.** бот. *врста ситног лука* Allium schoenoprasum. *Деан. Рј.*

влàсӣн, -ена м бот. *в. власуља* (*2а*). *Сим. Реч.*

влàсић м *дем. од влас.* — Зури у обли, њежни и гарави врат по којему као да попадаше лепирићи свилених власића. *Матош.*

влàсица ж зоол. *в. власац* (*2*). *Деан. Рј.*

влàсичав, -а, -о *пун власица.*

влàсничавӧст, -ости ж мед. нар. *болест коју изазива власац, трихиноза. Бен. Рј.*

влàсӣште с *део главе на којем расту власи.* — И за негу власишта . . . врло је обљубљен. *Батут.*

влàснат, -а, -о *длакав, чупав.* — Дршће и намиче на се власнату, меку пољавицу. *Коч.*

влàснӣ, -ā, -ō *власаст.* — Из . . . артерија излазе још тање гране које . . . се размноже у најтање власне цевчице. *М 1867.*

влàснӣк м (вок. -йче; мн. -йци) **1.** *онај који има нешто у поседу, у својини, сопственик.* **2.** заст. *онај који има власт над чим.* — Острвљанима се самим остављало да тај данак . . . покупе и у два рока власнику турском . . . положе. *Нов.*

влàснӣков, -а, -о *који припада власнику.*

влàсница ж *она којој припада што, сопственица.* — Да је почем та камена њива каква задужбина . . . власницу [би] обилато признавали. *Љуб.* Опћине су постале власнице средстава за производњу. *Пов. 1.*

влàсница ж **1.** *длаци слична жилица на корену биљке преко које биљка усисава храну.* — На корену се разликују: . . . споредне жиле и коренове длаке (сисалице, власнице). *Тод.* **2.** бот. *ливадарка* Poa pratensis. *Терм. 3.*

влàсничин, -а, -о *који припада власници.*

влàсничкӣ, -ā, -ō **1.** *који припада власницима.* — Већина народа . . . саму батину која га туче још никако не може да истргне из руку власничких. *Марк. Св.* **2.** *својствен власницима.* — Почела [га је] обузимати власничка сласт, почео је пунити срце својином, лећи рачуне, смишљати газдинство. *Кал.*

влàснички прил. *на начин власника, као власник.*

влàснӣштво с **1.** *потпуна власт располагања чиме, поседовање, право својине.* — Капиталистичко приватно власништво јест прва негација индивидуалнога власништва заснованог на властитом раду. *Ант. 1.* Расподјела производа . . . врши се према . . . власништву средстава за производњу. *Комун. 1951.* **2.** *оно што коме припада као његова својина, имовина.* — Зар стоји негдје записано да је жена приватно власништво човјека? *Крл.*

влàсно и **влàсно** прил. заст. *на начин онога који је овлашћен да што чини, као власник.* — Поносно подигнуте главе, власно и смело посматраше она посетиоца. *Ранк.*

влàснӧст, -ости ж *власништво, својина.* — Тко је знао или читао какову идеју из туђих дјела, слободно ју је предао илирском свијету као своју власност. *Ков. А.* У Розлогама се [књегиња] била добро утврдила и почела их сматрати као власност своју. *Књеж. Л.*

влàсњача ж бот. покр. *в. ливадарка. Бен. Рј.*

влàст ж (лок. влáсти, инстр. влàсти и влàшћу; ген. мн. влáстӣ) **1.** *влада, господство над ким или над чим.* — Само је онај у стању да влада другима који самог себе држи у власти. *Јов. С.* У мојој је власти стајало отклонити несрећу од вас. *Ков. А.* **2.** *управљање над ким или над чим*: очинска ~. **3.** *права и пуномоћи државних или градских органа*: законодавна ~, извршна ~. **4.** *органи или службеници као извршиоци државне или градске управе*: судске власти, школске власти, воїне власти.

Изр. бити у чијој власти *зависити од кога*; доћи до власти, на ~, стећи ~ *постати господар*; држати кога у својој ~ *бити коме господар*; изгубити ~ над собом *не моћи се савладати, уздржати*; одметнути се, одметати се од власти *не покорити се, не покоравати се закону, власти*; пасти под чију ~ *постати му подложан*; узети у своју ~ *загосподарити.*

влàстан и **влàстан,** -сна, -сно **а.** *који има власт, моћ над ким или чим.* — Ко је властан мојим дететом? *Вес.* **б.** *који је овлашћен да учини што.* — Вук [је] изријеком признао да смо власни оним путем ударити критички преко свију вјекова разаберемо богатство нашега народнога језика. *Јаг.* Ти, можда, мислиш, што свој живот не цениш ни у што да си по томе властан узети га другоме. *Нед.*

властвòвати, влàствујēм несврш. заст. *господовати, господарити.* — Можда је то била њезина љепота што је тако силно властвовала над женама. *Лаз. Л.*

влàстел и **влàстел** м заст. *в. властелин.* — Њу ми просе млоги просиоци, од Котора бани и властели. *НП Вук.* Старом властелу се засветлише очи. *Јакш. Б.*

властѐла ж *зб. им. од властелин.* — Не бијаху то гости, већ властела из околице што се овдје скупљаху на концерте купалишне глазбе. *Леск. Ј.* Прошло је време охоле властеле ... суверене осионости. *Маш.*

властѐлӣн, -йна и **властѐлин,** -а м ист. *велики посједник племићкога порекла; племић.* — Тај старац властелин из жупаније загребачке био је и човјек старе жице. *Шен.* Сваки је властелин имао по неколико села. *Нов.*

властѐлӣнка ж **1.** *жена властелин, велика посједница; племкиња.* — Пред грофовским градом Делидвором у Загорју сједиле су ... властелинка и њезина кћи. *Том.* Мотив ... о мужу пучанину и жени властелинци. *Поп. П.* **2.** *властелинова жена.*

властелӣнов и **властѐлинов,** -а, -о *који припада властелину.*

властѐлӣнскӣ, -ā, -ō *који припада властелину и властелинима.* — Не бих ни могао што згодније да нађем но што је властелински двор Смирница. *Леск. Ј.* Објавио је манифест о продаји једног дијела властелинске земље сељацима. *ОП 2.*

властѐлӣнски прил. *на начин властелина.* — Стога су се млади кнезови васпитавали полудивље, више козачки но властелински. *Кнеж. Л.*

властелӣнство с **1.** *властелински посед.* — Дванаест села и посједа бијаше потчињено тому властелинству. *В 1885.* Тодор проведе свој век као каснар ... властелинства. *Мил.* **2.** *сталеж властелина, властелини.* — Ако је то истина, како не види властелинство да оно само себе тужи и осуђује? *Старч.* **3.** *схватање и начин живота властелина.* — Децу је васпитавао у духу неког примитивног и бездушног властелинства: да имаш ... и да се зна да имаш. *Сек.*

влàстелица ж зоол. *врста обалске птице* Himantopus himantopus. *Финк.*

властѐличић м **а.** ист. *мањи посједник племићкога порекла.* — Био је стари обичај у Дубровнику да се ... властеличићи ... удружују. *Комб.* Ко твој отац беше? Властеличић мали, дужан, увек гладан, жељан топла кута. *Бој.* **б.** *властелинов син.* — Он ... је био ... васпитач властеличића. *Шапч.*

влàстѐлка ж = властеока *властелинка.*

влàстѐлскӣ, -ā, -ō = властеоски *властелински.*

влàстѐлство с = властеоство **1.** *властелски посед.* **2.** *властелински сталеж, племство.*

влàстель и **влā́стель** м ист. **1.** *велики посједник, властелин.* — А сада могућан овдје си властељ. *М-И.* **2.** *господар.* — Зар ти устајеш на својега истинскога господара властеља? *Вел.*

влàстеока ж = властелка. — Од Млечића имали [су] привилегије да се Паштровић може оженити првом млетачком властеоком. *Вук.* Он уобрази ... да красотица дјевојка, кћи властеоке тога двора, свладана љубављу опет напастује њега. *Вел.*

влàстеочић м *дем. од властел. Р-К Реч.*

влàстеоскӣ, -ā, -ō = властелски. — Властеоски синови ... не знају ништа, а хоће господски да живе. *Шен.* У срцу града ... нанизани [су] властеоски опустјели дворови. *Мат.*

влàстеоство с = властелство. — Вук Хранић ... сада мирно ишчекиваше свршетак дугога живота, у коме је ... гледао послушно властеоство. *Јакш. Ђ.*

влàстит, -а, -о **1.** *свој, сопствен.* — Од одраслих синова сви су му већ стали на властите ноге. *Ђал.* **2.** *за појачавање значења присвојне замјенице, а каткад и придева.* — Да би партијска организација могла да успјешно извршује те задатке, потребно је јачати њене властите редове. *Чол.*

Изр. ~ име грам. *посебно име неког лица, географског појма и др.*

влàститōст, -ости ж **1.** *особина, својство.* — Сужањство понизује човјека, убија му најплеменитије властитости, чини га скотом. *Старч.* Но радознала бит ћеш сигурно како год и садање дјевојке, јер се та женска властитост никад не мијења. *Шен.* **2.** *власништво (2).* — Спахије нису имале своје властитости на селима, ни кућу, ни ливаду, ни њиву. *Јов. С.*

влàстōвница ж неодом. *земљишна књига с подацима о имањима, земљишнокњижни уложак.* — У Хрватском загорју ... властовница ... због густоће житељства и мноштва правних послова и преноса представља непрегледан низ власника. *Мј. 1936.*

властодáвац, -вца м правн. *онај који даје коме пуномоћ, овлашћење.* — Господин ... оде у суд у име свога властодавца чича-Јордана, предаде тужбу и дочека дан суђења. *Срем.* Он је наш пуномоћник, ми смо његови властодавци. *Нен. Љ.*

властòдāвка ж правн. *женска особа властодавац.*

властòдāвкин, -а, -о *који припада властодавки.*

властодáвчев, -а, -о *који припада властодавцу.*

властодржац, -др̏шца м *онај који влада, управља ким или чим, владар.* — Руке радника и руке властодршца: руке које раде и руке које разарају! *Крл.* Има, међутим, једна страст коју је тешко искоренити код властодржаца било световних или духовних ... Та је страст властољубље. *Јов. С.*

властодр̀жачкӣ, -ā, -ō *који се односи на властодршце.*

властодр̀шчев, -a, -o *који припада властодршцу.*

властòљуб, -a, -o *в. властољубив.* — Властољуби, празнослови, плиткоуми свете, крваво се народ зној̀и, а ви благујете. *Змај.*

властољу́бац, -у́пца м *властољубив човек.* — Од таквог једног властољупца дрског, поквареног и дубоког могло се очекивати све. *Јов. С.* Напујдао је . . . овог исто таквог среброљупца, девизољупца, властољупца . . . као што сам и ја. *Сим.*

властољу́бив, -a, -o *који воли власт, који жели да буде на власти.* — Човјек [је] увијек био лажљив, варалица . . . властољубив. *Ант. 1.*

властољу́биво прил. *на властољубив начин.*

властољу́бивōст, -ости ж *особина онога који је властољубив.*

властòљу́бље и **властòљубље** с *властољубивост.* — Можда се тиме задовољаваше његово урођено властољубље, јер се и на тај начин влада својом околином. *Лаз. Л.*

властољу́пчев, -a, -o *који припада властољупцу.*

властòруко прил. *в. власторучно.* — Спиридон [је] . . . власторуко поправљао возарске узлове на колима. *Краљч. Стј.*

властòручан, -чна, -чно *начињен властитом руком, својеручан.* — Ми данас имамо пишчев власторучни рукопис овог романа. *Поп. П.* [Он] му одговори изложивши у трговинском излогу књигу са власторучном врућом Скерлићевом посветом. *Матош.*

властòручно прил. *властитом руком, својеручно.* — Она полаже власторучно у гроб човјека који још гледа у њу отвореним очима. *Бег.*

властòхлепан, -пна, -пно *који хлепи, жуди за влашћу.*

властòхлēпље с и **властòхлепнōст**, -ости ж *жудња за влашћу.*

влàсуља ж **1.** *лажна коса (обично код глумаца у улогама), фризура начињена од туђе косе, перика.* — Главу [му је] од чела до потиљка покривала умјетна власуља. *Јурк.* Један средовечан господин . . . носио је црну власуљу и бојадисану браду. *Јов. Ј.* **2.** бот. **а.** *ливадска трава* Bromus. **б.** *врста дивљег овса* Avena sterilis. **в.** *вилина коса. Сим. Реч.* **3.** зоол. *врста корала из рода* Actinia, Anemonia. *Финк.*

власу̀љā̄р, -ара м *онај који прави власуље, фризер.* — Пагода од порцулана, око које [је] сух, мален власуљар . . . скакутао. *Шен.* Од тога дана . . . удовицу је свако јутро чешљао власуљар. *Јов. Ј.*

власуља́рев, -a, -o = власуљаров *који припада власуљару.*

власу̀љā̄рка ж *женска особа власуљар.*

власу̀љā̄ркин, -a, -o *који припада власуљарки.*

власуља́ров, -a, -o = власуљарев.

власу̀љā̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на власуљаре:* ~ салон.

влàсуљаст, -a, -o *који је налик на власи или власуљу.* — [Воду] што је у дубини земља у својим власуљастим шупљиницама привлачи и помало води све до површине. *Дук.*

влàсуљица ж **1.** *дем. од власуља.* **2.** бот. нар. *врста лишаја.* — Покривено је [камење] црвеним и жућкастим лишајима, док бусени власуљица лепршају на њима. *Наз.*

влâт ж (лок. влáти, инстр. влáти и влáћу; ген. мн. влáтӣ) и **влâт** м (лок. влáту; мн. влáтови) *стабљика, струк у биљака.* — Сваку влат траве . . . све је то требало сажећи. *Петр. В.* Дрхтави влатови траве надвили су се. *Торб.*

влáтак, -тка м (мн. влáци, ген. влâтāкā) *дем. од влат.* — Тајне одушке којима сок у влатке ће улазит нове. *Марет.* Мали влатак росне траве такла рука његова. *Хар.*

влàтā̄ње с *гл. им. од влатати.*

влâтаст, -a, -o *који је као влат, налик на влат. Р-К Реч.*

влàтат, -a, -o *који има крупне влати.*

влàтати, -ā̄м несврш. *класати, пуштати влати, влатове.* — Оно [зрно озимне пшенице] ће проклијати и пролистати, али неће влатати. *НЕ.*

влàтић, -a и **влàтӣћ**, -и́ћа м *дем. од влат.* — Куд мој рођени прође . . . са српом — влатић не остаје. *Вес.*

влâтнӣ, -ā, -ō *који је од влати, који потиче од влати.* — Сањао [је] о влатном вијенцу с наопако окренутим класјем. *Јурк.*

Влâх м (вок. Влā̄ше; мн. Влā̄си, ген. Влâхā) **1.** *човек из Влашке.* **2.** *Румун.* **3.** (влах) нар. **а.** *сељак као човек нижег социјалног положаја према грађанину (у залеђу поморских градова у Далмацији).* **б.** *сваки сељак на копну (за становнике далматинских отока, острва).* **в.** *становник Босне и Херцеговине који није муслиман (за муслимане).* — Влах, тако зову Турци Илире грчкога и римскога исповиједања. *Маж. М.* **г.** *припадник православне вере на подручју бивше Аустро-Угарске. Вук Рј.*

Изр. измесити кога као ~ питу нар. *избити, измлатити*; да се Власи не сете *да се прикрије право стање.*

Влâхиња ж *женска особа према значењу Влах.*

Влâхињица ж *дем. од Влахиња.*

влâће с *зб. им. од влат.* — Таква је Мачва данас ... Лепа су њена поља кад озелене, а још су лепша кад се позлате злаћаним влаћем. *Вес.* Црвена светлост поиграла ... по танком влаћу траве. *Бал.*

влâца ж бот. покр. *власуља (2а). Сим. Реч.*

влâцљив, -а, -о *пун влаце.*

влâча ж покр. *брана, дрљача. Вук Рј.*

влâчале, влâчâлā ж мн. *направа од дрвета на којој се вози плуг у поље и натраг кући. Вук Рј.*

влâчара ж **а.** *строј, машина за влачење вуне.* **б.** *радионица у којој се вуна влачи, гребена.*

влâчати, -ам несврш. **1.** покр. *дробити, влачом дрљати, бранати, на орању грудве мрвити.* **2.** *влачити (3).* — Други влачају вуну. *ЕГ 1.*

влâчег м *дебео ланац од гвожђа за влачење чега тешког.* — Земља ме ова вуче као да сам влачезима за њу привезан. *Божић.*

влâчёње с *гл. им. од влачити. (се).*

влâчи̏ље с покр. *моба сазвана за гребенање.* — Међу дјевојкама на влачиљу нађе Ариф своју Фату. *Мул.*

влâчити, влâчӣм несврш. **1.** *вући, потезати што по чему.* — Комнен Халком о тле ударио, па га влачи по зеленој трави. *НПХ.* Разиграни волови влачаху оран плуг по разгрејаној земљи. *Шапч.* **2.** *влачом бранати, дрљати.* — Онда је видео како људи ору ... влаче, копају. *Вес.* Не влачи цура у врту по лејама браном. *Наз.* **3.** *гребенати, чешљати кудељу, лан, вуну.* — Она би ту вуну сама прала, гребенала, влачила, прела, препредала и мастила, па сновала и од тога ткала красне ћилиме. *Шимун.*

~ **се 1.** *вући се.* — Поворке се сјена кроза собу влаче. *Наз.* Гледао је Машан како се као црна змија путем влачи свијет и нестаје тамо на дну. *Лоп.* **2.** *уз. повр.* — Боже мили, немила позорја, по долини црној и крвавој ... ондје два се за гркљане влаче. *Март.*

влâчица ж *дем. од влача.*

влâчица ж **1.** *дем. од влака.* **2.** мн. *саонице на којима се вуку дрва и сл.* — Ујармио волиће у влачице, ручице оплео ланцима. *Гор.*

влâчуга ж покр. **1.** *комад дрвета или гвожђа којим се паочи, кочи точак. Вук Рј.* **2.** мн. **а.** *просто начињене саонице.* — Готов сам био заплакати, кад год би погледао моје нове влачуге под стрехом. Брата ми беше начинио саонице, танке па заошинуте у шиљак. *Шапч.* **б.** *в. влачале.*

влâчуља ж покр. *врста вуне.*

влâш, влáша, влáше **1.** *који није збијен, бухав, растресит:* ~ крух, хлеб, ~ слама. **2.** *слаб, млитав.* — Сад ми се обрете пред очи један човјек осредњега узраста, степена малога и влашега тијела. *Миљ.*

Влâшад ж *зб. им. од Влаше.*

влáшац, -шца м бот. *в. власац (3). Бен. Рј.*

Влâше, -ета с *дем. и ир. од Влах.* — Какво Влаше, крмска потурице! *Њег.* Јер су, рече, Влашад љута. *Маж. И.*

влâшёње с *гл. им. од влашити. (се).*

влâшӣк м бот. *власац (3), влашац. Вук Рј.*

Влâшина м *аугм. и пеј. од Влах.* — Говори, Влашино, шта ти је на језику. *Радул.*

влâшити, -ӣм несврш. *чинити кога Влахом. Вук Рј.*

~ **се** *постајати Влах.*

Влâшић м *дем. и ир. од Влах.* — Море, момци, дер Влашићи гдје су, а да Власи куд шкринули нису? *Март.*

Влâшићи, -шӣћā м мн. астр. *звездано јато у сазвежђу Бика на северном небу, Плејаде.* — Звезде Плејада ... наш народ зове Влашићима. *Мил.*

влâшкӣ, -ā, -ō *који се односи на Влахе.* — Влах иште [пиће] влашки, Арнаут арнаутски, већ сваки својим језиком, а брат келнер свима лепо српски одговара. *Јаки. Ђ.* Грози му се Купидо прије него што га, преобучен на влашку, рани стријелом. *Комб.*

влâштӣ, -ā, -ō покр. *исти, онај сами.* — Двор [се] затворио онај влашти дан кад су Турци примили град. *Љуб.*

Влâшчад ж *зб. им. од Влашче.*

Влâшче, -чета с и **Влâшчић** м *дем. и ир. од Влах.* — Да би мене була не родила, но Влахиња која Влашчад рађа. *НП Вук.* Колико се Влашчић осилио, од себе је пусат одвалио. *НП Вук.* Љубећи ... дете, у сећању заиграше му на глави стотину и стотину малих Влашчића, Немчића, Мађарчића. *Црњ.*

вô, вòла м (вок. вȍле; мн. вòлови и вòли, ген. вȍлōвā и вóлā) = вол **1.** *мушко говече (обично ушкопљено), које се употребљава као теглећа животиња:* орачи волови, јарам волова. **2.** фиг. *глуп и недотупаван човек.*

Изр. бити (тући, млатити) кога као вола у купусу *немилице тући;* морски ~ зоол. *фока* Phoca vitulina; њему се и волови теле *све му полази за руком;* правити од муве вола *увеличати што преко мере;* ~ без рогова *глуп, луд човек;* вући, теглити као ~ *радити тешко и непрекидно.*

вовје́ки и вовјѐки прил. црквен. нар. *заувек, вечито.* — Амалију ко узме, богами, свануће му вовјеки. *Сек.*

во̀га ж тал. бот. *морска трава. Бен. Рј.*

во̀д, во̀да и **во̀д,** -а и во̀да м (лок. во̀ду; мн. во̀дови и во̀дови) **1.** војн. *мања војна јединица у саставу чете, ескадрона или батерије.* — Један вод бораца претрча улицу и брзо се распореди по кућама. *Вуј.* Примио сам наређење да с једним водом отпратим рањенике у Словенију. *Хорв.* **2.** техн. *направа (цев, жица, кабел и сл.) којом се што спроводи*: електрични ~, подземни ~, прикључни водови.

во̀да ж (дат. во̀ди и во̀ди, ак. во̀ду; мн. во̀де, ген. во́дā) **1. а.** *текућина, течност прозирна, без боје, најчешће без мириса и укуса, која чини реке, језера и мора и која је хемијски спој, једињење водоника и кисеоника* (H_2O). — После добре гозбе ... капицибашу је од оштре босанске воде ухватила ... грозница. *Андр. И.* **б.** *назив за разне водене отопине, растворе и течности сличне води (1а)*: минерална ~, лековита ~, кречна ~, ~ за косу, мирисна ~, борна ~ итд. **2.** мн. **а.** *водене масе језера, река*: текуће воде, воде Саве, воде Ибра, стајаће воде. **б.** *водена пространства; делови мора који припадају једној држави.* — Брод се ... задржао у водама северног Шпицберга. *Петр. М.* фиг. пеј. *правац рада, мишљења, схватања, начин изражавања, манир(а).* — Шездесетих година прошлога века она [књижевност] је ... била огрезла у водама болесног романтизма. *Бошк.* **3.** *морска струја.* — Носи ли та вода пут Трста кад је зову наши рибари »вода озгор«, а од Трста ... »вода оздо«. *Рј. А.* **4.** *текућина, течност коју излучује живи организам људски, животињски или биљни* **а.** *мокраћа.* — Стала му вода. *Вук Рј.* Мучи ме вода, него ме причекај ту док се повратим. *Љуб.* **б.** *зној.* — Види како их је зној пробио. Сва им је кошуља у води. *Тип.* За мене је света вода са чела. *Лоп.* **в.** *сузе.* — Колико слане воде због Росалине по твом лицу оде! *Богдан.* **г.** *пљувачка.* — А уста му се залила водом од пожуде за печенком. *Ков. А.* Свима је вода ишла на уста и осећали су мирис и укус пржених врабаца. *Рист.* **5.** (*у служби прилога, у инструменталу*) *воденим путем*: путовати водом.

Изр. артеска ~ *вода из артеских бунара*; бити на једну воду *бити особењак*; бура у чаши воде *много речи ни око шта*; бурова. ~ фарм. *водени раствор базног алуминијум-ацетата, који се употребљава за испирање рана и за облоге*; царска ~ хем. *спој, једињење соне и душичне, азотне киселине*; чисте (најчистије) воде (често о дијаманту или бисеру) *прави (најчистији), без икакве примесе*; читати, говорити као воду *читати, говорити течно, врло добро, без прекидања*; девета ~ кисела *врло далек или никакав род*; горка ~ *у води растворена горка со (магнезијум-сулфат), која се употребљава против констипације, затвора*; ходати (ићи) као по води *ходати несигурно*; ићи низ воду, пустити кога низ воду *пропасти, пропадати, пустити да пропа(д)не.* — Шта се лепиш за сиротињу? Пусти је нека иде низ воду куд је пошла. *Андр. И.*; има (нечега) као воде *има (нечега) у великом изобиљу*; између ватре и воде (бити) *бити, налазити се између две опасности, између два зла*; као из воде (расти, напредовати и сл.) *врло брзо, нагло*; као мало воде на длану (гледати, пазити, чувати) *најбоље што се може, као нешто врло драгоцено*; као (хладне) воде *у изобиљу, доста*; као кап воде у море *сасвим мало, недовољно*; као водом поливен *неугодно изненађен*; кров (кућа) на једну воду (на две, на четири воде) *кућа на једну, на две, на четири кровне стране*; кроз ватру и воду проћи *проћи кроз највеће тешкоће и искушења у животу*; крв није ~ *не може се бити равнодушан према неком сроднику*; лака (мека) ~ хем. *вода с малим раствором киселог калцијум-карбоната и магнезијум-карбоната*; лук и ~ *нешто безвредно, којешта*; мирна ~ *добар, миран човек*; много је воде (од тога) протекло (или ће протећи) *прошло је или ће проћи много времена*; мртва ~ а) *стајаћа вода*; б) *зној од страха, хладан зној (нпр. кад коме позли)*; мутити (замутити) коме воду *стварати коме потешкоће где није очекивао*; нагонити (наврнути, терати, вешто вући) воду на свој (туђу); млин, воденицу *вешто удешавати прилике у своју (туђу) корист*; на танке воде доћи (пасти) *наћи се у беди, осиромашити*; нека те (мутна) ~ носи *нека буде по твојој вољи*; не пије воде то *нема то никакве вредности*; неверан као ~ *несталан, превртљив*; ни у гору ни у воду *никуд, никамо*; низ воду пливати *ићи путем најмањег отпора*; осећати се као риба у води *осећати се сасвим угодно, сигурно*; оставити кога под водом *напустити, оставити на цедилу, у највећој тешкоћи*; писати по води *радити узалудан, бескористан посао*; подливати коме воду *подваљивати коме*; *ласкати да то и не осети*; полити кога хладном водом *угасити занос, довести у неприлику*; попио (утопио) би га у чаши (у капи, у кашици, у жлици) воде *урадио би му и највеће зло*; превести жедна преко воде *обманути, преварити кога да то и не осети*; пропасти као у мутну воду *нестати без трага*; расти као из воде *брзо, нагло и успешно се развијати, напредовати*; слатка ~ *природна вода која није слана:*

стајаћа ~ *вода која не отиче*; текућа ~ *вода која тече, отиче*; тиха ~ брег дере (рони) *упорним радом савладавају се и највеће потешкоће*; тешка ~ а) *вода која садржава разних супстанција више него обична*; б) хем. *вода у којој се место обичног водоника налази тешки водоник* (D_2O); тиха ~ *в. мирна вода*; трести се као шиба на води *јако се трести, дрхтати*; туђи по води, туђи воду у авану (мужару, туцњу) *радити бескористан посао*; у капи воде (кога) попити *мрзети, желети уништити (кога)*; у мутној води (рибу) ловити (пецати) *искоришћавати мутне, несређене прилике, околности*; у ватру и воду ићи за кога *бити спреман на све, без обзира на опасност*; уз воду пливати *тешко се пробијати у животу*; исп. низ воду пливати; везала му се ~ *не може да мокри*; вода је дошла до грла (до носа, до уста, до ушију, до врата) *врло је тежак, опасан положај*; ~ му је ушла у уши *постао је немиран, непослушан*; *доспео је у тежак, критичан положај*; воде теку као што су текле, воде теку опет својим током *све иде по староме, све остаје као што је било*; воду решетом захватати (грабити) *радити узалудан посао*; возити на коме воду *оптеретити кога врло тешким послом*; запливати у чије воде *прихватити чије гледиште, идеје*; знати као воду *знати врло добро*; жива ~ *вода која извире (за разлику од кишнице и сл.)*.

вòдак, вòтка м зоол. *в.* *пупавац* Upupa epops. *Бен. Рј.*

вòдан, -дна, -дно **1.** (одр.) *који се односи на воду*: ~ заједница, водне задруге. **2.** *који садржи много воде, пун воде, водњикав.* — Устат ћу слаб, блијед, са водним очима и црним колобарима испод њих. *Шимун.* Лице јој било црвено . . . а водне очи чудно се ужагриле. *Ћор.*

вòдâње с *гл. им. од водати (се)*.

вòдâр, -ара м **1.** *водоноша (мушкарац)*. **2.** зоол. *водењак (2а)*. *Бен. Рј.*

водáрев, -а, -о = водаров *који припада водару*.

водàрина ж **1.** *оно што се плаћа (порез, намет) за употребу воде.* — Тешку млада [вила] водарину прима. *НПХ.* **2.** покр. *снабдевање водом, разношење воде. Рј. А.*

водáрити, вòдâрīм несврш. *снабдевати, опскрбљивати водом.* — Ја сам остарио . . . а нема ме ко ни водарити. *БВ 1887.*

~ **се** *повр.* — Љети се слабо бодаримо. *Рј. А.*

водàрица ж **1.** *женска особа водоноша.* — Застале водарице с чабрима на глави. *Гор.* Жена нашла мјесто за водарицу. *Лоп.* **2.** мит. *вила која живи поред воде.* — Ти ћеш наћи Дунајводе хладне и на води вилу водарицу. *НПХ.* **3.** зоол. *водена птица* Anthus aquaticus. — Дојрански рибари се служе врло занимљивом помоћи птица водарица. *ЕГ 2.*

водàричин, -а, -о *који припада водарици.*

водáров, -а, -о = водарев.

вòдати, вòдâм несврш. **а.** *водити у различитим правцима, којекуда; спроводити кога (пратећи га на путу, у шетњи и сл.).* — Тако су га лепо као роба водали из локала у локал, док га нису опили. *Петр. В.* Њих би требало катраном мазати и водати по свијету да се народ згража. *Лал.* **б.** *водити кога држећи га за руке или помагати немоћном при ходању*: ~ дете, ~ старца. **в.** *водити коња амо-тамо држећи га за улар.* — Морао је све до зоре на студеном вјетру шетати тамо-амо и водати коња. *Шимун.*

~ **се 1. а.** *ићи с киме руку под руку, шетати се заједно, дружовати.* — Водају се под руком. *Шен.* **б.** пеј. *вући се, одржавати љубавне везе.* — Она [се] водала с Италијанима. *Дед. В.* **2.** *ићи амо-тамо.* — Сам се доро по авлији вода. *НП Вук.* Твој се коњић по мејдану вода. *НПХ.*

вòдац, вòца м (ген. мн. вòдâцā) **1.** *онај који води, вођ(а), водич.* **2.** нар. *враг, нечастиви, ђаво.* — Води га водац, тј. ђаво. *Вук Рј.*

вòдвиљ, -а и **вòдвīљ,** -и́ља м фр. *мален сценски комад лаког шаљивог садржаја са популарним мелодијама (обично у једном чину).*

водвȉљист(а) м *писац водвиља.*

вòдвīљскī, -ā, -ō *који се односи на водвиљ.*

вòден, -а, -о (одр. вòденī и водènй, -ā, -ō) **1. а.** *пун воде, који садржава у себи много воде.* — Пуста вода потамњела у воденој маглушини морскога слапа. *Војн.* Гостионичар му је . . . објаснио да апстиненти пију . . . хладну водену чорбу. *Јонке.* **б.** фиг. *који је као вода, безизражајан, без снаге, бесадржајан, празан.* — Од бриге не треба да буде слободна ситна, водена душа обичног . . . човека. *Кнеж. Б.* Капрал сједе на клупу и његове водене неизражајне очи укочено гледаху у далеке шуме и планине. *Јонке.* **2.** (одр.) **а.** *који се односи на воду*: водени пут, водени спорт, ~ чаша, ~ ондулација, водене цеви, водене направе. **б.** *као саставни део разних термина (ботаничких, зоолошких, медицинских и др.)*: водени бик, водени коњ, ~ стеница, ~ болест, водени цвет, ~ недеља и сл.

вòденаст, -а, -о **а.** *воден (1).* — На воћки кад је у ње воденастија храна . . . стварају [се] јалови пупољци. *Тод.* **б.** *влажан, водњикаст.* — Млакар се спустио Пишкоревој

крчми, осјећајући на себи [његове] очи, воденасте и чудно удубљене. *Мих.*

водѐнбуха ж зоол. *врста рачића* Daphnia pulex. *Бен. Рј.*

водѐника ж бот. *биљка из пор. главочика* Cnicus oberaceus. *Бен. Рј.*

водѐнити се, -ѝм се несврш. *пуштати воду, слину из уста.* — Софтама су се већ унапријед воденили зуби [за печеним крумпирима]. *О-А.*

водѐница ж **а.** *млин на води с воденом погонском снагом.* — фиг. Речи су воденица без брашна. *Уск.* Он је био један од магараца наше друштвене воденице ... један од оних стубова на којима су се окретали јад и чемер друштвени. *Јов. Ј.* **б.** *млин за кафу, бибер и сл.*

Изр. терати (наводити, навраћати) воду на чију воденицу *вешто удешавати прилике у чију корист.*

водѐничӑр м (вок. -ӑре и -ӑру, инстр. -ӑром и -ӑрем) **1.** *млинар у води.* **2.** бот. *биљка из пор. крсташица* Iberis amara. *Сим. Реч.*

водѐничӑрев, -а, -о = воденичаров *који припада воденичару.*

водѐничӑрка ж **1.** *воденичарева жена, млинарица.* **2.** *женска особа воденичар* (*1*).

водѐничӑркин, -а, -о *који припада воденичарки.*

водѐничӑров, -а, -о = воденичарев.

водѐничица ж *дем. од воденица.* — Велимир ... одјури уз манастирску реку, поред оних честих малих воденичица. *Ранк.*

водѐничӣште с *место или земљиште где је била воденица.* — Манастир је полагао право на неко старо запуштено воденичиште. *Ранк.* Жрвњеви, лијевци, мучнице, сита ... лежала су на воденичишту као просута утроба. *Гор.*

водѐничкӣ и **водѐничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на воденице, млински.* — Негде у даљини чује се да хукти воденични точак промукнутим гласом. *Дуч.* Упели да моткама одгурају чамац који је већ запловио у воденички скок и слап. *Вел.* Воденично питање је у овом манастиру старо и значајно. *Ранк.*

вòденкаст, -а, -о *дем. према воден* (*1*), *воденаст*: ~ текућина, течност, воденкасте очи.

вòденкоњ м зоол. *водени коњ* Hippopotamus amphibius. *Бен. Рј.*

воденòглав, -а, -о *који има водену главу, слабоуман.* — Воденоглави ... син кијевског трговца. *Крл.*

воденòглаво прил. *блесаво, глупо.* — Зури господин сатник у руљу воденоглаво и разбијено. *Крл.*

вòденпаӯк м у изразу: сребросјајни ~ зоол. *водени паук* Argyroneta aquatica. *Бен. Рј.*

воденпе́рце с у изразу: пузаво ~ зоол. *врста мекушца* Plumatella repens. *Бен. Рј.*

вòденцвēт, ијек. вòденцвијет, м зоол. *једнодневна лептирица* Ephemera vulgata. *Бен. Рј.*

вòденцвијет, ек. вòденцвēт.

водѐњав, -а, -о *који садржи у себи воде.* — Право људи веле да му је глава водењава. *Божић.*

водѐњājка ж *лимена посуда за воду, цимента.* — Жена га ... вукла за рукав да не пије толико, јер он водењајком клопао као да се водом налива. *Рад. Д.*

водѐњāк, -áка м **1.** *човек који болује од водене болести.* — На врата ... покуца нетко; водењак се једва огласи. *Ков. А.* **2.** зоол. **а.** *водена птица* Cinclus cinclus. — Одмах затим прхну у ваздух један водењак. *Јевт.* **б.** *репати водоземац, мрмољак.* — Водењаци (мочеради, мрмољци) имају дугачко тијело за пливање и са стране сплоштен реп. *Финк.* **в.** *водена змија. Бак. Реч.* **3.** агр. *водењача* (*2б*). — Поделио је крушке ... на 15 група. Водењаци или масленке ... сипки водењаци. *Тод.* **4.** анат. *унутрашњи део опне који обавија зачетак* (*ембрио*) *у матер*(*н*)*ици и који је испуњен водом* amnion. — Безобзиран је стрелац био, па су се и тад вратили са срном, у чијем су водењаку нашли три прозрачно бела срнећа фетуса. *Дав.* **5.** нар. *водени дух. Бен. Рј.*

водѐњака ж агр. *водењача* (*2б*). *Вук Рј.*

водењáков, -а, -о *који припада водењаку.*

вòдењаст, -а, -о *воденаст.*

водѐњача ж **1.** зоол. *барска змија, белоушка.* **2. а.** бот. *водњача. Р-К Реч.* **б.** агр. *врста сочне крушке.* — Од крушака цене се: зимњача ... водењача домаћа. *Тод.* **в.** (у атрибутској служби) *врста тикве* (*чији се сасушен плод употребљава као суд за воду*). — Неугодно је живјети у ... граду гдје су људске главе саме тикве водењаче, напуњене бљутавим буђкуришем. *Крл.*

вòдӗћӣ, -ā, -ē *који води, који управља, који има главну реч; главни.* — А ја ... скупљам грађу за једну књигу у којој би биле биографије свих водећих људи ... у нас. *Ћос. Б.* Црква [у Србији] није била водећа снага у друштву. *Бошк.*

вòдијер, -èра м покр. *в. водир* (*1*). — Збацише с главе саруке, и ваде из водијера гладилице старе, и хитром руком добре косе гладе. *Шант.*

вòдӣк, -и́ка м = водоник *хемијски елемент без боје, укуса и мириса* hidrogenium (H) *који спојен с кисеоником ствара воду* (H_2O).
Изр. тешки ~ хем. *деутерије(ум), изотоп вод(он)ика са атомском тежином 2.*

водѝков, -а, -о *који припада водику, у коме има водика*: ~ спој, ~ бомба.

вòдилац, -иоца м (ген. мн. вòдилāцā) *водич* (*I*). — Водиоци кренуше вочиња. *Нуш.*

вòдилица ж *в. водиља.* — Мора ли књига бити пратилица или водилица? *Шим. С.*

вòдӣља и **вòдиља** ж **а.** *она која води, предводи*; исп. водилица. — Пилићи ... дошавши до воде, запловили у њу, не марећи ни мало што брижна водиља здваја за њима. *Новак.* **б.** (у атрибутској служби, уз именице: мисао, идеја, звезда) *водећа.* — Марковић баца своју знамениту реч ... која ће тридесет година бити мисао водиља српскога радикализма. *Скерл.* Свако је подручје живота људскога ... створило извјестан круг мисли, идеја водиља. *Баз.*

вòдӣљин и **вòдиљин,** -а, -о *који припада водиљи.*

вòдӣљка ж **а.** *појас помоћу кога се деца уче ходати. Р-К Реч.* **б.** фиг. *помоћ, потпора* (*у моралном смислу*). — Не кидај водиљке којом те рука очинска води. *Шен.*

вòдӣљскӣ и **вòдиљскӣ,** -ā, -ō *који води, који се односи на водиље.* — Историјски развој и социјалистичка данашњица ... намећу у извесној мери ... Војводини и Новоме Саду ... водиљску улогу, крај Београда, Загреба, Сарајева и Цетиња. *Петр. В.*

вòдӣр, -и́ра м *направа* (*обично од рога*) *у којој косци држе у води брус за оштрење косе, брушача.* — Извадио брус из водира, па глади косу. *Ад.* Око паса нећу водир носити и у њему оштрилицу. *Тад.*

вòдитель м *онај који води, водилац, водич*: ~ турнира, ~ записника, ~ протокола.

водитѐљица и **вòдитељица** ж *женска особа водитељ.* — Знаност ... је водитељица живота. *Баз.* Италија престала је уто бити водитељицом европскога просвјетног живота. *Водн.*

вòдити, вòдӣм (трп. прид. вòђен) несврш. **1. а.** *давати правац кретања коме идући испред њега, помажући га у ходу, показујући му пут, држећи га на вођици, мамећи га за собом.* — Не може да иде, ноге јој отекле, већ је воде. *Вес.* Носите се, бјежите куда вас очи воде. *Донч.* фиг. Стао тумачити истину и водити је на прави пут. *Бен.* **б.** *одређивати правац, путању кретања чега*; *спроводити.* — Из поводљиве води ријеке на усјеве воду. *Марет.* **в.** *управљати кретањем чега, повлачити*; *руковати чиме.* — Далеко путници иду друг за другом у поља где некад цар вођаше плугом. *Дуч.* Нана је морала да спусти груду земље на његов ковчег. Свештеник јој држи и води руку. *Сек.* фиг. Пјешадију мора водити идеја, идеја и опет идеја. *Јонке.* **2. а.** *одводити*; *силом одводити, терати.* — Видих, оче, милог мог Илију гологлава, боса и крвава о корлату како га лугари ... воде. *Бог.* **б.** *пратити као сват* (*младу*), *доводити младу младожењиној кући*; *узимати за жену.* — Мене љубиш, другу у двор водиш. *НПХ.* **3. а.** *предводити, бити на челу.* — Има ко да води народ. *Поп. Ј.* Водили су и овдје [у пјесништву] Дубровчани. *Водн.* **б.** *предводити* (*у колу, песми, свирци*). — Столе пао у севдах, води коло, грациозно корача. *Лаз. Л.* Гусле су водиле, ишле напријед као најбоља плесачица. *Бен.* **в.** *измицати у натјецању, такмичењу испред осталих, бити први.* — Минуту касније »Динамо« је већ водио. *Вј. 1957.* **г.** *руководити, управљати* (*чиме*); *бринути се о пословима* (*у границама чега*). — Она је водила кућу као најбрижљивија домаћица. *Мар.* Он вечерас неће водити састанак. *Вуј.* **д.** *одржавати неки посао, неку радњу.* — Водио [је] мали, солидни ... посреднички посао. *Адум.* **4. а.** *пружати се, протезати се у одређеном правцу*; *служити као пут, пролаз, бити окренут према чему.* — Лево и десно од прозора воде степенице доле, у двориште. *Бој.* Сви трагови опанака воде у шталу. *Куш.* **б.** *доводити до чега, доприносити чему, имати што за последицу*; *наводити* (*на што*). — Замало да се нисам већ пропио ... Не знам чему то води? *Кум.* Друга је ствар што ти лично осећаш и мислиш, али објективно твој став води разбијању одреда. *Ћос. Д.* **5. а.** *састављати, уносити што писмено, попуњавати писменим подацима који прате ток чега.* — Нађени су и записници које су у путовању водила три верна друга. *Петр. М.* Дон Кузма је болестан; води побожно контролу о својој тежини. *Мар.* **б.** *записивати, уносити у неку службену, званичну књигу и сл., имати у евиденцији.* — Трошкове је водио и рачун полагао онај чупави реалист. *Срем.* Ми те водимо у евиденцији. *Козарч.* **6.** *вршити, обављати, изводити.* — Банијска бригада ... води надзор над шест стотина Италијана. *Дед. В.* Њему је сад више него ишта потребан разговор друкчији него што га воде ти људи. *Цес. А.* **7.** *тражити бика, парити се* (*о крави*). — Што ниси издвојила кравче? ... Видиш да води. *Рад. Д.*

Изр. ~ бригу *бринути се* (*о чему*); ~ догађаје *мислити и одлучивати о свему*; ~ љубав, пријатељство *волети се, пријатељевати*; ~ парницу *парничити се*; ~ порекло, родослов *потицати*; ~ рачуна (о чему) *рачунати* (*с чим*), *бринути се* (*о чему*); ~ реч (главну, праву, велику)

бити главни говорник, имати највећи утицај; ~ шалу, шегу с неким *збијати шалу, шалити се*; ~ весео живот *весело, безбрижно живети*; ~ за нос *варати, завараваати* (*кога*).

~ **се** **1.** *уз. повр.* — Они су се још измала гледали, за руку се и у цркву водили. *НПХ.* **2.** *управљати се према чему, руководити се чиме.* — Преводилац водио се при овом избору много околношћу да је збирка намијењена средњошколским читаоцима. *КХ 1936.* **3.** покр. *ићи, шетати се.* — Цијело јутро он се води с тим псом. *Сиј.*

во̀дица ж **1.** *дем. од вода.* **2.** црквн. *обред, молитва кад се свети вода*; *сама света вода.* — Чешће је ишла и на водице, особито уз посте. *Шапч.* **3.** *водено, слабо вино или млеко. Бак. Реч.* **4.** *назив за разне водолике растворе и препарате.* — Чак из Прага је набављао неке водице и разне масти за чишћење дугмади. *Јонке.*

Изр. бакарска ~ *врста пенушава вина* (*по граду Бакру у Хрв. приморју*); богојављенска ~ *в. уз богојављенски* (*изр.*); царска ~ хем. *в. царска вода, уз вода* (*изр.*); очна ~ мед. *раствор цинк-сулфата који се употребљава као лек за очи.*

Во̀дице ж мн. црквн. *в. Богојављење.*

во̀дић, -и́ча м (вок. во̀дићу) **1. а.** *онај који прати кога да му покаже пут, путовођа*; *онај који води товарну стоку или друге животиње.* — [Нијемцима] су четници били водичи и помагачи. *Чол.* Арко [пас] је мирно чекао да га његов водич ослободи. *Пол. 1961.* **б.** *онај који страницима показује и објашњава знаменитости.* — Сједили су као на иглама, уморни од натуцања на разним језицима, и нестрпљиво очекивали водича. *Лал.* **2.** *онај који је на челу, који предводи.* — У Хелади водич домовине . . . човјек је који мора и може бити у исти мах и мудрац, и говорник, и војсковођа. *ХР 1928.* Ја сам у својој радњи чинио оштру разлику између писаца водича и епигона. *Марј. М.* **3.** *књига која садржава обавести, упуте, податке о чему*; *књижевно или научно, стручно дело које пружа у својој врсти савете, упуте, поуке.* — А носимо читаву библиотеку водича на пут. *Бен.* Оба ова дјела . . . су најсигурнији водичи на пољу финанцијалне знаности. *Рад. Стј.* **4.** фиг. *особина или својство које управља уметником при његову стварању.* — Та емоционалност . . . је главни песников водич у његову стварању. *Т. кљ.* **5.** *средство које служи као преносилац струје и топлоте, проводник*: добар ~ топлоте, ~ електричне струје.

во̀дичар м црквн. *онај који носи посвећену водицу о Богојављењу, Водокршћу.*

во̀дичнӣ, -ā, -ō *који се односи на водик, водонични.*

во̀дичнӣ, -ā, -ō *који се односи на водицу и Водице.*

Изр. ~ пост црквн. *пост уочи празника Водокршћа, Богојављења.*

во̀дљив, -а, -о *који се да водити.*

во̀дљивӧст, -ости ж *особина или својство онога који је водљив. Бен. Рј.*

во̀дљикав, -а, -о *в. воден* (*1б*). — Кад сам дахнуо у свећу која је осветљавала собу, споља је продирала нека бледа, водљикава светлост. *Нуш.* Чини ми се да би ми и тамо било досадно твоје присуство и лелек за то мало водљикавог живота! *Вуј.*

во̀днети, -нӣм, ијек. во̀дњети, несврш. *постајати воден, водњикаст.* — Очи јој водне. *Ћор.*

во̀дни[1], -ā, -ō *в. водан.*

во̀дни[2], -ā, -ō *који се односи на вод*: ~ официр.

во̀днӣк м **а.** *заповедник вода.* — Капетан друге класе . . . водник пете батерије . . . погинуо. *Вас.* **б.** *чин подофицира у војсци.*

во̀днӣков, -а, -о *који припада воднику.*

во̀днити, -ӣм и во̀днӣм несврш. **а.** *додавати воду у што, разводњавати*: ~ вино. **б.** фиг. *слабити, блажити.* — То би га сјећање преполовљавало, воднило би му густоћу и жестину . . . безобзирност. *Божић.*

во̀дница ж **1.** *воденаст, водњикав кромпир. Бак. Реч.* **2.** зоол. *белоушка. Вук Рј.* **3.** мед. *водена болест. Деан. Рј.* **4.** покр. *клупа, сталак на којем стоје судови с водом.*

во̀дничав, -а, -о *који болује од воднице, водене болести. Бен. Рј.*

во̀дничкӣ, -ā, -ō *који се односи на воднике.*

во̀дњав, -а, -о *пун воде, воден.* — Ђацима је Црвени крст дијелио здјелицу водњаве чорбе. *Десн.*

во̀дњāк, -а́ка м *цистерна за воду.* — Главар је жељезна врата на каменом грлу свога водњака затворио кључем. *Дук.*

во̀дњака ж *водењача* (*2в*). — Може бити би је сељак [земљу] и нашао да му није глава тиква водњака. *Лоп.*

во̀дњача ж бот. *врста паразитске биљке на корену многих цветоноша* Orobanche. *Р-К Реч.*

во̀дњёње с *гл. им. од воднити и воднети.*

во̀дњети, -нӣм, ек. во̀днети.

во̀дњика ж **1.** *водењача* (*2б*). *Р-К Реч.* **2.** *вода у којој преври разно воће и која се зими пије.* — У нас се [од крушака] прирећује још и водњика која се зими пије умјесто воде. *Тод.* **3.** *слабо вино, винош, комињак. Р-К Реч.*

во̀дњикав и **водњӣкав,** -а, -о = водњикаст *који има у себи сувише воде, пун воде*; *који има укус воде*; *сличан води*; *разводњен,*

разво̏ла̄жен водом (*о текућинама*); *влажан, сузан* (*о очима*): ~ кромпир, ~ крушка, ~ млеко, ~ вино, водњикаве очи; фиг. *безбојан, безизразан, бескрван, разводњен; блед.* — Водњикав, улаштен и веома поман поглед шумаров пипао је Непомука са свих страна, као да га дотиче слузави гмаз. *Донч.* Пред њима [Вуковим идејама]... све оне романтичне магле и облаци, сладуњаве сенке и месечине ... водњикавих романа Видаковићевих већ се нису ... могле одржати. *Мил. Ж.*

во̀дњикавка и **водњи̏кавка** ж агр. *воденача* (*1б*). *Р-К Реч.*

во̀дњикавӧст, -ости ж *својство, особина онога што је водњикаво.*

во̀дњикаст, -а, -о = водњикав. — Поче ... падати снијег, водњикаст. *Мат.*

водо̀ваља ж покр. *јаружица око куће којом отиче вода, сливник. И-Б Рј.*

во̀довӧд и **во̀довод** м *уређај, постројење за снабдевање питком водом или за натапање њива*: градски ~, римски ~.

во̀доводни̏ и **во̀доводскӣ,** -ā, -ō *који се односи на водовод*: водоводне, водоводске цеви, ~ уређај.

водо̀главац, -āвца м *онај који болује од водоглавости.*

водо̀главӧст, -ости ж мед. *нагомилавање воде у глави* hydrocephalia.

водогра́дња ж ков. *изградња уређаја за регулацију вода. Бен. Рј.*

водо̀де̏лнӣ, -ā, -ō, ијек. водо̀дијелнӣ *који дели, раздваја текуће воде.*

вододе́лница, ијек. вододијѐлница, ж геогр. *планински гребен који раздваја текуће воде у два суседна слива, развође.*

водо̀дерина ж *бразда, јарак или жлеб који издубе водени ток, водена бујица.* — А попут рака црне се дубоке вододерине. *Гор.* — [Кривудаве махале] личе на вододерине. *Андр. И.*

водо̀дијелнӣ, -ā, -ō, ек. во̀додѐлнӣ.

вододијѐлница, ек. вододе́лница.

вододр̏жљив, -а, -о ков. *који воду не пропушта, непропустљив*: ~ платно.

водозе́мци, -о̀зе̄мāцā м мн. (јд. водозе́мац, -мца) зоол. **а.** *животиње које живе и на копну и у води.* **б.** *разред кичмењака који могу дисати и шкргама* (*у води*) *и плућима* (*изван воде*) Amphibia: репати ~, безрепи ~, шкргасти ~. *Терм. 4.*

водо̀зе̄мскӣ, -ā, -ō *који се односи на водоземце.*

водо̀јажа ж **1.** *јаруга, вододерина.* — Најзад се спустише ... у једну ниску долу, готово јаругу, која се по неким крајевима зове и водојажа. *Глиш.* **2.** *ров, канал за пропуштање и спровођење воде. Бак. Реч.* **3.** *брана, устава; резервоар.* — Градили [су цементом] водојаже за своје хидроцентрале. *Пол. 1949.*

во̀докāз м *в. водомер. Деан. Рј.*

Во̀докр̏ст м и **Водо̀кр̏шће** с *црквени празник кад се свети вода, Богојављење, Света три краља.*

водо̀лија м **1.** *онај који воду лије.* — Међу њима [свецима] ... свети Медард, највећи водолија. *Богдан.* **2.** (Водолија) астр. *сазвежђе у Зодијаку.*

водо̀лок м ков. пеј. *онај који лоче воду.* — Ти, Јусуфе, водолоче, са славуљи зборит умеш. *Змај.*

во̀дољу̏б, -а и **водољу̏бац,** -у̏пца м зоол. *врста тврдокрилца* Hydrophilus. *Бен. Рј.*

во̀домā̏р м зоол. *птица из пор. пузавица која хвата мале рибе и водене инсекте* Alcedo ispida. *Терм. 4.*

водо̀мећа ж *в. вододелница.*

во̀домēр, ијек. во̀домијēр, м **а.** *справа за мерење потрошка водоводне воде.* **б.** *справа за мерење висине воде у рекама, језерима и др.; стаклена цев за контролу количине воде у парном котлу.* **в.** *мотка за мерење дубине воде.*

во̀домēран, -рна, -рно, ијек. во̀домијēран *који се односи на мерење воде*: ~ стакло.

во̀домет м *в. водоскок.* — По угловима стоји понамјештено иноземско цвијеће, изнад кога праскају умјетни водомети. *Том.*

во̀домијēр, ек. во̀домēр.

во̀домијēран, ек. во̀домēран.

во̀домōр м зоол. *в. водомар* (*1*). *Р-К Реч.*

водомр̏зац, -р̏сца м *онај који мрзи воду.* — Тај водомрзац улучи тад згоду и искапи до дна то знамење свето. *Дим.*

водо̀њӣк, -и́ка м хем. = водик.

водо̀њӣчкӣ и **водо̀њӣчнӣ,** -ā, -ō *који се односи на водоник, водични.*

водо̀носан, -сна, -сно *који је пун воде, обилан водом.* — Облак ... водоносан као наквашена поњава. *Рад. Д.*

водо̀носац, -сца м *брод-цистерна који довози питку воду.*

водо̀ноша м и ж **1.** *водар, водарица.* — Има сердар триста дјевојака и тридесет има водоноша. *НП Вук.* Гледале их и осврtале се за њима и водоноше које се, две по две у реду, враћаху с чесме. *Срем.* **2.** (Водоноша) астр. *сазвежђе* Aquarius. *Бен. Рј.*

водо̀ношкӣ, -ā, -ō *који се односи на водоноше.* — Мацко [коњ] се, упркос својој водоношкој десетогодишњици, витлао, скакао, ритао и навaљивао на клупе. *Петр. В.*

водоо̀пскрба ж ков. *снабдевање водом.* — Дио средстава инвестирао би се ... за

водоопскрбу новог стамбеног насеља. *Bj. 1960.*

водоопскрбнӣ, -ā, -ō *који се односи на водоопскрбу*: ~ систем.

водоосвеће́ње с црквено. *одред освећења воде.*

во̀допа̄д м *водена маса која пада, руши се с висине и место где пада, слап, бук.* — Слушао сам његов говор, као што се слуша шум познатог водопада. *Андр. И.* фиг. Бацио се наглавце у бучан водопад реченица. *Крл.* И све ће да нас озари [срећа], да провали сунце . . . водопад свјетла. *Ђон.*

во̀допа̄дан, -дна, -дно *који се руши као водопад.* — А ти би . . . да све млијеком потече, ко ријека водопадна [да] затутње ненадно зоре. *Кост. Д.*

водо̀пађа ж заст. *предео са којега се сва вода слива у реку, слив.* — [Граница се] мора находити у водопађи Брегалнице. *Бел.*

водо̀пија м и ж **1.** *онај који, она која не пије вино него воду*; супр. винопија. **2.** ж бот. *биљка из пор. главочика (од чијег се корена прави цикорија, цигура)* Cichorium intybus. — Неки пију уместо каве корен од водопије. *Батут.*

во̀доплāв м **1.** *поплава.* — Од кише вода надошла, па лије низ жлијеб ка' водоплав. *Рад. Д.* **2.** бот. *в. водопија (2).* — Али пољима још . . . удити [зна] . . . и водоплав с жилама горким. *Марет.*

во̀доплāван, -вна, -вно **1.** *изложен поплави.* — Њихова су имања трајнија и сигурнија јер су на јакој присојној земљи и нису водоплавна. *Андр. И.* **2.** *који плави, који изазива поплаве.* — Мориш . . . жури се да нађе водоплавну Тису. *Јакш. Ђ.*

водоплā́вно̄ст, -ости ж *својство, особина онога што је водоплавно.*

во̀доплō̄ван, -вна, -вно *в. водоплаван (1).* — У равници све до ушћа Дунав се излива из корита и раздваја на много рукава, стварајући . . . широку водопловну област. *ЕГ 2.*

водо̀по̄ј и **во̀допō̄ј,** -оја м *место где се поји стока, појило; појење стоке.* — На водопој овце дојавише. *НП Вук.* Дођу . . . к потоку гдје је био водопој читавој стоци. *М-И.*

водопри́вреда и **водо̀привреда** ж *коришћење вода и водених снага у привредне сврхе.*

водопри́вредни и **водо̀привредни,** -ā, -ō *који се односи на водопривреду*: водопривредни систем за наводњавање.

во̀допӯст м анат. *мокраћна цев* urethra. *Деан. Рј.*

во̀дорāван, -вна, -вно *који је упоредан, паралелан с равнином мирне површине воде, хоризонталан.*

во̀дорāвно прил. *упоредно, паралелно с површином мирне воде, хоризонтално.*

водора́вно̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је водоравно. Р-К Реч.*

во̀досе̄к, ијек. во̀досијек, м пом. *кљун на броду. Деан. Рј.*

во̀досијек, ек. во̀досе̄к.

во̀доскок м *млаз воде (каткад и чега другог) који шикља увис; постројење које избацује воду увис.* — Око њих су падале мине. Левкасти водоскоци снега и земље полетали су увис. *Ћос. Д.* Или би разматрао . . . крошњату стару липу . . . изнад мраморна водоскока. *О-А.* Водоскок своју пјесму снену поново с болним шумом јеца. *Уј.*

во̀доскочнӣ, -ā, -ō *који припада водоскоку.* — У градском шеталишту уз сифонско сиктање поново прсне водоскочни млаз. *Крањч. Стј.*

во̀достāј м *висина површине текуће воде*: ~ реке.

во̀достāјнӣ, -ā, -ō *који се односи на водостај.* Изр. ~ цев *цев која показује висину воде у парном котлу.*

во̀достāњ м бот. *чешљуга* Dipsacus. *Сим. Реч.*

во̀достā́ње с *в. водостај. Деан. Рј.*

во̀достō̄ј, -оја м *в. водостај. Р-К Реч.*

во̀дотē̄к, ијек. во̀дотијек, м = водоток *течење, ток воде, реке, водени ток.* — Планине испресецане . . . дубоким долинама у којима нема дна . . . већ једино места за водотек. *Цвиј.*

водо̀течан, -чна, -чно *из којега тече вода.* — Авлија . . . украшена . . . водотечнијем студенцима. *Љуб.*

водо̀течина м **1.** *место где вода тече.* **2.** анат. *текућина, течност у којој је зачетак, ембрион. Бен. Рј.*

во̀дотњек, ек. во̀дотē̄к.

во̀дотō̄к м = водотек. — Загледах се у блистави, змијасти водоток реке. *Вас.* Укупна снага свих водотока у нашој Републици процијењена је на 1.871 MW. *Bj. 1960.*

водо̀чајина ж покр. *баровито земљиште*: купус из водочајине. *Рј. А.*

во̀дство с = вођство **1.** *вођење; руковођење; предводништво.* — Ноћна се пировања веселе дружбе под грбачевим водством отегнула. *Крањч. С.* Задржавамо право да вам одузмемо водство продаваонице. *Сим.* И формално водство усмене расправе . . . прūпада суду. *Мј. 1926.* **2.** зб. *скуп вођа.* — Кад се водство отријезнило од првих удараца, прикључило се и оно акцији партијских маса. *ОП 2.* **3.** спорт. *предност (боли*

резултат, водеће место) у току натјецања, такмичења. — У водство је дошао прво »Вележ«. *Bj. 1957.*

водȕњав, -а, -о *в. водњикав:* ~ вино.

водȕрина ж *аугм. и пеј. од вода.* — Купусишта су се као какви отоци црнили . . . посред сиве, запјењене водурине. *Бен.* Пастирчићи тапкаху за њима босим ногама, веселећи се муклој орњави набујале водурине. *Гор.* Кисела црна водурина коју сваког јутра добијамо за доручак стоји преда мном нетакнута. *Минд.*

вòђ м (мн. вòђи, ген. вòђā) **1.** = вођа (1), *онај који води, предводник, руководилац; старешина.* — Глас о југословенским партизанима, о Титу, њиховом јуначком вођу, проширио се по свету. *Марј. Ј.* И за књижевног критичара могло би се рећи да може бити . . . вођ младих књижевних генерација. *Прод.* фиг. Ова друга [воља] хтјела је да стражари над његовим осјећајима и да му буде вођем. *Ћип.* **2.** *водич (3):* ~ кроз Југославију.

вòђа м (ген. мн. вòђā) **1.** = вођ (1). — Срамота би била пред војском да јој се вође кољу. *Том.* И умјетник . . . мора да буде духовни вођа људи. *КХ 1936.* фиг. Осећање није и не мора увек да буде поуздан вођа. *Мил. Ж.* **2.** *водич (3):* ~ кроз музеј. **3.** *управитељ, пословођа.* — Посиловић, вођа загребачке продаваонице. *Сим.* **4.** ж *вођица (1).* — Иде Марко гњеван, невесео, Шарцу коњу вођу отпустио. *НП Вук.*

Изр. ~ навале спорт. *средњи играч навалне петорке у ногомету, фудбалу, центарфор.*

вòђен, -а, -о *који припада вођу.* — [Држао се] туђијех ријечи као слијепац идући вођева штапа. *Вук Рј.*

вођéвак, -вка м покр. *врста грожђа. Рј. А.*

вòђевина ж **1.** покр. *доведена млада, невеста.* — Камо та наша вођевина? *Вук Рј.* Млада вођевина Анђелија беше [на дан свадбе] у вајату. *Вес.* **2.** *награда водичу. Рј. А.*

вòђевинскӣ, -ā, -ō *који се односи на вођевине (1):* ~ дар.

вòђѣ̑ње с *гл. им. од водити (се).*

вòђин, -а, -о *који припада вођи.*

вòђица[1] м *дем. од вођа (обично презр.).* — Ухваћена је маса вођа и вођица беле и плаве гарде. *Дед. В.*

вòђица и **вòђица**[2] ж **1.** мн. *узда, дизгини;* исп. војке. — Кочијаш држи у руци вођице и чека да пође. *Глиш.* Дјед стајаше коњу с чела, држећи га за вођице. *Гор.* **2.** *врста веза.* — Вез на чарапама, као вођице. *Вук Рј.* Кошуљи је оплеће везено на вођице, ошве. *Љуб.* **3.** техн. **а.** *направа за одређивање величине и облика неког предмета, узорак, шаблон. Р-К Реч.* **б.** мн. *део механичке направе која води и регулише деловање саме направе.* — Задње платно . . . се навлачи помоћу нарочитих . . . вођица. *Поз. 1948.*

вòђнӣ, -ā, -ō *који води, водећи.* — О, заклињем те успоменом давном . . . и вођном звездом у бескрају тавном! *Ил.*

вòђница ж покр. *руда, гредељ рала. Вук Рј.*

вòђо м (вок. вòђо) *хип. од вођ.* — Бјеж' у село, вођо! (Каже слијепац вођу кад му на питање какво је вријеме одговори да је паведрина). *Вук Рј.*

вòђство с = водство. — А треба имати стално у виду да се његовом вођству можемо слепо покорити. *Андр. И.* Кнез је преотео Ристићу вођство скупштине. *Јов. С.* Главни ми је задатак био да прикажем сав закулисни . . . рад вођства тих странака. *Риб.*

вòжд м рсл. **1.** ир. *вођ(а) каква покрета.* — А какве су то . . . »Водиље« видимо и сами по узору вождова који предводе данашње гласне чопоре. *Лит. 1957.* **2.** ист. (често с атрибутом »врховни«) *титула Карађорђа, вође I српског устанка.*

вòждов, -а, -о *који припада вожду.*

вòжѣ̑ње с *гл. им. од возити (се).*

вòжња и **вóжња** ж *вожење, превожење:* ~ аутомобилом, ~ железницом, ~ колима, ред вожње, бесплатна ~, прекид вожње, ~ паробродом, ~ уз обалу.

вȏз, вȏза м (лок. вóзу; мн. вȏзови) **1.** = влак (1): брзи ~, путнички ~, теретни ~, јутарњи ~, вечерњи ~. — фиг. Мислиоци су локомотиве у возу цивилизације. *Кнеж. Б.* Прошао је младеначки воз [време младости]. *Јел.* **2.** *теретна кола с теретом или без терета.* — Матковић промумља нешто и баци опет капу сељаку на воз. *Коз. Ј.* Два омања мршава шарена вочића у јарму . . . тегле теретни воз. *Ћос. Б.* **3.** *товар на колима или на саонама (као мера):* ~ дрва. **4.** покр. *превозно средство уопште (лађа, чамац, скела).* — У исто вријеме дође возом уз језеро Махмут-паша скадарски. *Љуб.* Растоварава и на плећима носи вреће угља што би возом дошле. *Мат.* **5.** војн. *артиљеријско оруђе на точковима, котачима.* — Док су напред означене трупе вршиле ово померање, артилерија из главнине поступно је, воз по воз, излазила на положај. *Лаз. М.* **6.** заст. *вожња (по води или копну).* — Позове ме књаз да се одвеземо до Вотача (једно подруг сата воза). *В 1885.*

Изр. оде ~, прође ~ *прошао је повољан тренутак за нешто.*

вȏзак, вȏска, -ско **1.** *који добро вози.* — Воских хатова оштар кас скратио оне . . .

савијутке. *Буд.* **2.** *који се добро вози*: ~ чамац, ~ кола.

вòзāк, -áка м *коњ који добро вози, вуче.* — Ту је стајала кочија . . . и запрегнута четири дугорепа гривокрила вранца возака. *Креш.*

возàкање с *гл. им. од возакати (се).*

возàкати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према возати (се).* — Стане га возакати у поље. *БК 1898.* Возака се возом у првој класи . . . а одавде, кад пође у село, он пешке. *Ћос. Б.*

вòзāљка ж *дрво (понајвише рачвасто) на које се стави пређа кад се навија. Вук Рј.*

вóзање с *гл. им. од возати (се).*

вòзāр, -ара м **1.** *онај који се стара о возу, који управља њим или га покреће.* **а.** *онај који ради с теретним колима, кочијаш.* — Стиже транспорт . . . Нестрпљиво викаху возари нека им отворимо врата. *Шен.* **б.** *веслач на чамцу или на скели.* — А возари весла дохватише, па на весла лађе окренуше. *НП Вук.* **в.** воји. *војник који се стара о топовској или коморској запрези.* — Возари наши у трку одводе коње, праћени шрапнелским пукотињама више главе. *Лаз. М.* **2.** *возач (1).* — Кладио се . . . с неким трамвајским возаром. *Јонке.* **3.** фиг. *вођ(а), предводник.* — И земљу коју су повели возари неутешно мали и болесне воље. *Дис.*

возáрев, -а, -о = возаров *који припада возару.*

возáрење с *гл. им. од возарити.*

возàрија ж *в. возарство.*

возàрина ж *оно што се плаћа за вожњу, за превоз*: платити возарину.

возàрињскӣ, -ā, -ō *који се односи на возарину*: ~ трошкови.

возáрити, вòзāрӣм несврш. *бавити се возарским послом, имати занимање возара.* — Стари је Велер возарио још цијелу годину дана. *Креш.*

возàрица ж **1.** *женска особа возар.* — У њој [шајци] сједи Дан војвода, дјевојке му возарице. *НПХ.* **2.** (у атрибутској служби) *лађа која превози преко реке*: лађа ~.

возàричин, -а, -о *који припада возарици.*

вòзāрка ж *возарица (1); возарева жена.* — Па хоћемо ли скоро да идемо? — нестрпљиво упита возарка. *Моск.*

возáров, -а, -о = возарев.

вòзāрскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на возаре*: ~ ескадрон. **2.** *који се тиче преноса, транспорта робе*: ~ уговор, ~ посао.

возáрство с *војна комора.* — Земаљска војска није имала возарства. *Шен.*

вóзати, вòзāм несврш. и уч. **1.** *возити тамо-овамо, више пута; возити ради забаве, шетње.* — Нијесу биле особите [кобиле], ал' он је опет с њима возао господу на комисије. *Ивак.* **2.** фиг. *радити, управљати с ким по милој вољи.* — А сиромах Ратко сувише је мек и добар, сав душа, па га возају и обрћу како хоће. *Андр. И.*

~ **се** *чешће се возити превозним средством.* — Кад би се год возио на трамвају, чича Гроздан би покупио карте од оних што се возају, носио их своме Пуши. *Срем.*

вòзāћӣ и **вòзаћӣ,** -ā, -ē *који служи за вожњу, за вучу (о коњу).* — Купила сам му кочију, два возаћа коња. *Шен.*

вòзац, -сца м (ген. мн. вòзāцā) *возар (1а и б).* — Узме Гашпар лађу на четири весла и вјешта восца. *Љуб.* Наши лаки восци кренуше на запад. *Павл.*

вòзāч, -áча м **1.** *онај који вози, који управља моторним или сличним возилом (шофер, стројовођа, машиновођа и др.).* — Возач је клечао, отирући блатобране. *Сим.* Свим београдским трамвајима сада управљају возачи. *Пол. 1951.* **2.** *возар (1а и б).* — Шта ови људи на колима возе? — запита ме када скобисмо читав ред возача. *Вел.* У мислима . . . само о вама донесе ме чамац. Чули сте пјесму, то је пјевао мој возач. *БК 1904.*

возáчев, -а, -о *који припада возачу*: ~ седало.

возàчица ж *женска особа возач.*

вòзāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на возаче*: ~ исправа, ~ дозвола.

вòзӣво м покр. *вожење, вожња.* — У нас нема краве за телива, ни тежака вола за возиво. *Рј. А.*

вòзидба ж **а.** *вожња, пловидба.* — Сад је . . . најпреча пруга преко Ријеке на Јадранско море, док се год Бојана не прочисти и удеси за возидбу параброда. *В 1885.* **б.** *превожење неовршеног жита.* — Жетва, возидба, вршидба — и ноћи ваља пробденисати на гумну. *Шапч.*

вòзидбенӣ, -ā, -ō *који се односи на возидбу.* — Сад то није била предвечерња возидбена јурњава са последњим возовима жита. *ЛМС 1949.*

возѝкање с *гл. им. од возикати (се).*

возѝкати (се), -ām (се) несврш. и уч. *возакати се.* — Ја сам лијепо туда возикао своју малу браћу. *Ков. А.* Уштиркана дадиља возикала је . . . дјечја колица. *Десн.* фиг. Возикале му се тмасте мисли по лубањи, као и они облаци по небу. *Гор.*

вòзилац, -иоца (ген. мн. вòзилāцā) *возар (1а и б).* — А сад црну да спустимо лађу . . . да возилце силне изберемо. *Њег.*

вòзилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на возиоце.*

вòзило с *превозно средство (обично по копну).* — Дуго још озвањаше тандрк нечастивог возила. *Гор.* Оних двадесетак

возила, колико је стално у саобраћају, ради непрекидно. *Пол. 1950.*

вòзионица и **возиòница** ж *нарочито буре, бачва у коме се о берби превози грожђе (кључак). Р-К Реч.*

вòзиночев, -а, -о *који припада возиоцу.*

вòзити, вòзīм (трп. прид. вòжен) несврш. **1. а.** *покретати превозно средство или управљати њим.* — Отелила крава вола да вози у јарму кола. *Н. посл. Вук.* Веслачи не одговарају, но одмјерено возе. *Ћип.* Авион којим је отпутовао наш тим... возила је најбоља посада. *Пол. 1957.* **б.** *преносити, премештати превозним средством.* — Возио нас је наш домаћин... сеоским путем. *Чол.* Ваља тога клипана премјестити ... у комору да вози гној. *Јонке.* **в.** *кретати се (о возилу), саобраћати, пловити.* — Таљиге су возиле пуним касом по неравној калдрми. *Ћос. Б.* Влак вози пуном паром. *Јонке.* фиг. А по средини вароши вози и гуди Лашва измењена, замућена и порасла. *Андр. И.* **2.** *вáљати, носити.* — Сава вози дрвље и камење. *НП Вук.* **3.** фиг. *мицати, покретати.* — Листови су били широм отворени свакоме ко је могао само »пером возити«. *Скерл.* **4.** *ходајући бацати у страну (обично уз реч: руке, лакат).* — Укрутила врат, и руке вози као људи који својем послу дају необично значење. *Кал.*

Изр. ~ на се пом. *возити, веслати натраг.* ~ **се 1.** *кретати се, пловити.* — Возила се по мору галија. *НП Вук.* **2.** *ићи, путовати превозним средством.* — Боље је циганski се возити него пјешке ићи. *Крл.*

Изр. ~ на једним (истим) колима *слагати се, бити у пријатељским односима с ким.*

вòзић, -а и **вòзīћ,** -и́ћа м *дем. од воз.*

возúчак, -чка м *дем. и хип. од воз.* — Кад се вријеме смирило, вратио се газда с некаквим тужним возичком покисла сијена. *Кол.*

вознесéње с рсл. заст. **1.** *узбуђење, занос.* — На овом поду који он срдито бије ногом у наглом вознесењу сад се, разочаран и мамуран, протеже жут мачак. *Каш.* **2.** (Вознесење) *празник Спасовдан.*

вòзнести (се), -èсēм (се) сврш. рсл. *уздићи (се), узвисити (се).* — У таквим згодама [кад је олуја бјеснила] јогунасто сам замишљао: старо се Камово вознесло у небо. *Јел.*

вòзнī, -ā, -ō *који се односи на воз и вожњу:* ~ ред, ~ парк, ~ карта.

вòзнīк, -ика м **а.** *шумски пут којим се може возити или спуштати што;* исп. влака (2). — Задовољно погледа [Вуле] низ вијугави возник куда је сваке зиме спуштао букове трупце. *Вуков.* **б.** *колски пут који везује село с главном цестом.* — Дошла заповијед од котара да се запуштени возници добро поспу и уреде. *Буд.*

вóзница ж **1.** *возионица.* **2.** *возник (а).*

вòзнōст, -ости ж *добро стање пута, употребљивост пута. Деан. Рј.*

вòзовођа м = влаковођа.

возýцкати се, -ām се несврш. *дем. према возити се.* — А да знаду каква је шеснаестогодишња контесина ... с којом се за мјесечине возуцкао гондолом. *Бег.*

вòј[1], вòја м (лок. **вòју**; мн. вòјеви) *ред у плетењу плота и других ствари од прућа, завој.* — Заврши тај вој, па ходи да ручамо. *Вук.*

вòј[2], вòја м заст. *(у)бојни ред.* — Задња чета узмиче ка главному вою. *Шен.*

вòјāк, -áка и **вòјāк** м (вок. вòјāче; мн. -áци и вòјāци) заст. *в. војник.* — Млад војак, стар просјак. *Н. посл. Вук.*

вòјара ж заст. *в. војарна.* — Лијево су зграде тамнице, а сада војара. *В 1885.*

вòјāрна ж = војарница *зграда за смештај војника, касарна.* — Свако друштво сам мрзио и презирао, зато нисам из војарне ни излазио. *Маж. Ф.* Почели и сами... зидати себи куће, радње ... не зазирући од ... цесаревих охолих »војарни« за смештај читавих корпуса. *Петр. В.*

вòјāрнī, -ā, -ō *в. војарнски.* — Тако је знао да ... сатнија има шест тједана војарног затвора. *Киш.*

вòјāрница ж = војарна. — Ишао сам улицом уз једну војарницу. *Мишк.*

вòјāрничкī, -ā, -ō *који се односи на војарнице.*

вòјāрнскī, -ā, -ō *који се односи на војарне.* — Приповиједао [је] његов дјед да је и он бјежао преко војарнског зида. *Јонке.*

војáчēње с *гл. им. од војачити.*

војàчија ж *војничка служба.* — Кад се Ђука врнуо с војачије, отац његов већ није држао жене у кући. *Коз. И.*

војàчина м **1.** *аугм. од војак.* **2.** *војачија.* — Куд год се окренеш, свуд се школа сматра као некаква робија или војачина. *Ранк.*

војáчити, вòјāчīм несврш. *узимати у војнике, регрутовати, новачити.*

вòјāчкī, -ā, -ō *који се односи на војаке, војнички:* ~ живот.

вòјāштво с *војачија.* — А касније кад се је с оцем измирио, неко се вријеме уљудио и гледао на се док не дођоше гласови о војаштву. *О-А.*

вòјвода м **1.** *онај који води војску, заповедник војске, војсковођа.* — Војводе чета лете у сав трк широком пољаном на брзим коњима. *Том.* За њега је идеал био Книћанин,

тај сељачки војвода који је . . . у борбу водио људе, идући напред са голом сабљом кроз кишу куршума. *Јов. С.* **2.** ист. **а.** *највиши управни и војнички старешина веће области (жупаније, покрајине), а у турско време главар кнежине или племена.* — У куту стајаше готово иструнуо свилени стијег војводе цијеле Славоније. *Шен.* У Црној Гори стајао је на челу племена, а у Херцеговини на челу кнежевине наследни војвода. *Ђорђ.* **б.** *у Пољској испрва војнички, после грађански намесник покрајине која се по њему зове војводство.* — На дувару ликови знаменитих Пољака, слика славног војводе палатина Тарновског. *Игњ.* **в.** *племићка титула чланова неких владарских породица. Деан. Рј.* **г.** *највиши војнички чин у бившој југословенској војсци*: војвода Степа Степановић. **3.** етн. *један од сватовских часника.* — Све [сватове] разреди бан војвода Јанко, старог свата старога Новака, за војводе војводу Милоша. *НП Вук.* **4.** *јуначина, људина.* — Кума јој притрча, диже детенце са земље и викну весело: Јунак! . . . Војвода! *Вес.*

вој|во̀далук м заст. *в. војводина.* — За шабачки војводалук 80.000. *Гавр.*

во̀јвод-ба̀ша м *војвода (3).* — Војвод-баше, браћо наша! *Вук Рј.*

во̀јводин, -а, -о *који припада војводи.*

во̀јводина и **во̀јводина** ж *област или покрајина којом управља војвода.*

Во̀јводина ж геогр. *крађи назив за Аутономну Покрајину Војводину коју чине источни Срем, Банат и Бачка.*

во̀јводиница ж *војводина жена.* — И његова [војводина жена] стара војводиница говораше . . . *Миљ.*

во̀јводити, -ӣм несврш. *именовати кога за војводу. Вук Рј.*

~ **се** *постајати војвода.*

во̀јводић м *син или унук војводин.* — С њима унук Мине војеводе, младо момче војводићу Шоле. *НП Вук.*

во̀јводица м **1.** *дем. и ир. од војвода.* — И често се срдио [хајдук Вељко] што гдјекоје мале војводице . . . имају име и чест као и он. *Вук.* **2.** ж *она која предводи.* — Војводицом те хајке бијаше увријеђена удовица. *Шен.*

во̀јводовање с *гл. им. од војводовати.*

во̀јводовати, -дујём несврш. **1.** *бити војвода.* — Кад је млади Карло Драчки војводовао у Хрватској . . . *Шен.* Три је године војводовао, окупљао људе и борио се против партизана. *Пер.* **2.** заст. *заповедати.* — Та ми знамо чети војводоват и слободу бранит. *Кур.*

во̀јводовина ж заст. *в. војводина.* — И кад би ту Јанкељ живео још десет година, он би јуначки опустошио и сву војводовину. *Глиш.*

во̀јводскӣ, -ā, -ō *који се односи на војводе.* — Старе војводске врлине пале су у цени, а скочиле професионалне чиновничке. *Јов. С.* Зачас поврве по свим тријемовима у двориштu војводске слуге. *Вел.*

во̀јводство с **1.** *част и достојанство војводе.* — Зар је мене тако метнуло војводство у ограду да не могу браћа доћ код мене! *Миљ.* **2.** *вођство, заповедништво.* — Прискоче под војводством Ферketића илирски кортеши. *Шен.* Реч је у њој о Приморцу који се обогатио, попео се до војводства у морнарици, па се понавидео. *Глиг.* **3.** *војводина.* — Држава је подијељена на 14 административних области које се зову »војводства«. *ЕГ 2.* **4.** (Војводство) заст. *Војводина.* — Плахо Дунаво, плава Тиса . . . јесу богаштина Војводства. *Ат.*

Во̀јвођанин м (мн. -ани) *човек из Војводине.*

Во̀јвођа̄нка ж *женска особа из Војводине.*

во̀јвођа̄нка ж бот. *врста биљке из пор. тустика* Sedum Sieboldii. *Сим. Реч.*

во̀јвођанскӣ, -ā, -ō *који се односи на Војводину*: војвођанске равнице.

во̀јвоткиња ж *титула жене или кћери војводе као члана владарске породице.*

во̂јга ж риб. покр. *мрежа стајачица за срделе. Деан. Рј.*

вој|ѐва̄ње с *гл. им. од војевати.*

вој|ѐвати, вòјујēм (р. прид. вòјевао, -āла) несврш. **1.** *водити рат, ратовати; суделовати, учествовати у рату.* — Опет се тражи нека ти људи војују на Турчина. *Шен.* Замоли је да му часком каже како се звао онај индијски цар с којим је војевао Александар Велики. *Нед.* **2.** фиг. *свађати се, борити се за што.* — И друге жене . . . са својим свекровима бојак војују. *Кос.* Руши . . . ограде сталешке . . . војује за природну здраву памет. *Рад. А.*

вој|ѐва̄ч, -а́ча м песн. *борац, ратник.* — Не хтједе дочекат њега [Хектора] војевач брзи Антилох. *М-И.*

во̀јевода м заст. *в. војвода.* — Војеводе беже . . . да изнесу главе, остављају народ. *Јакш. Ђ.* У оној се драми . . . појављује тако војевода Јанко, син угарског краља. *Комб.*

во̀јеводство с заст. *звање и служба војеводе.* — Ако моју ријеч послухнете . . . неће к вама сниходити Турци . . . но ћу теби дати војеводство. *Март.*

во̀јенӣ, -ā, -ō рус. заст. **1.** *в. војни.* — Сутрадан око поноћи, у једној соби . . . дувачке војене болнице, пуцањ разбуди послугу. *Мат.* — Ено онај — оно ти је вој-

ни командант. *Шуб.* **2.** *војнички, ратнички.* — Већином били су стари и крупни људи са војеним изгледом. *Нен. Љ.* Ударише [калуђери] у похвале и благосиљања војене храбрости. *Црњ.*

војѐнӣк, -и́ка м заст. *ратник.* — Ја имадем у царству мојему витезове, кнезе и банове . . . и остале силне војенике. *НП Вук.*

вòјин м заст. *в. војник.* — Чиј си ти, војине мали? упита оног првог у реду. *Ком.*

вòјино м нар. песн. *в. војно. Вук Рј.*

вòјинов, -а, -о *који припада војину, војну, мужу.* — А још љепше код невјесте мајци гдје се штује војинова мајка. *Март.*

војѝ́ство с зб. заст. *војништво, војска, војници.* — Ја ћу молит . . . све војинство и московско царство. *НП Вук.*

вòјӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на војиште.* — Заступао [је] мишљење да зона источно од ријеке Ибра буде искључиво војишни простор четника. *ВУС 1960.*

вòјӣште с *в. бојиште.* — Већина ратника није ни видела војишта. *Андр. И.*

вòјка ж покр. **1.** *в. воћка.* — О наранџо, војко племенита! *Вук Рј.* Сунце је запрело кудјељу около процавћене војке. *Војн.* **2.** *биљка у лонцима или саксијама:* куће с војкама на прозорима. *Бак. Реч.*

вòјкавица ж покр. *начин женског певања.*

вòјкатӣ, -ā̄м несврш. покр. *певати удвоје отежући.*

вòјка ж (обично у мн.) *в. воћица (1).* — Плећат Циганин . . . трза војкама, потичући напо крепано кљусе да брже иде. *Донч.* Баци војке коњу на леђа. *Креш.*

вòјна ж *рат, војевање.* — Војна траје већ од зиме. *Нех.* У данашњим покретним војнама . . . никад се не може са сигурношћу предвидети гдје ће бити тучена битка. *Лаз. М.* Синови и унуци одоше ми на војну. *Јак.*

вòјнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на војну, на рат, који је одређен за војне потребе.* — Русија није више држала много до наше војне сарадње. *Јов. С.* Партизански одред, у међувремену, нарастао је до снажне војне формације. *Донч.* **2.** *који се односи на војску и на службу у војсци.* — А затим уредно исполагао испите, свршио војни рок у јединици . . . и ступио у службу. *Лал.* Стари професор — иако је . . . био војно лице — није могао умирити своја кољена. *Мар.*

Изр. Војна крајина, Војна граница ист. *део Хрватске и Славоније с војном управом којој је био на челу генерал.*

вòјнӣк, -и́ка м (вок. вòјнӣче; мн. -и́ци) **1.** *онај који служи у војсци, који врши војничку службу;* прост~, стари~, ислужени ~, ~ под пушком. **2.** фиг. *учесник у каквом покрету, борац за неку идеју.* — Ово ће бити јуначина, добар војник св. Фране! *Мат.* Били смо неколицина од оних безбројних с којима је Партија рачунала . . . били смо војници једне непобедиве војске. *Поп. Ј.*

војни́ков, -а, -о *који припада војнику.*

војникòвање с *гл. им. од војниковати.* — Осећао је сву тежину наметнутог, принудног војниковања. *Рад. Д.*

војникòвати, -ѝкујēм несврш. *служити као војник.* В. пр. уз гл. им. војниковање.

вòјница¹ ж *војна, војска, војништво.* — Драги ми је на војници. *НПХ.* А бјегунце с војнице гонили смо обично натраг. *Буд.*

вòјница² и **вòјница** ж ист. *порез који су у неким државама плаћала мушка лица између 20 и 50 година ако су због физичке неспособности била ослобођена од службе у војсци.* — Пред јесен закола селима вијест да ће убирати војницу од оних који нису одслужили своју дужност. *Гор.*

војни́чак, -чка м *дем. и ир. од војник.* — Покровитељски заљубљено гледао је [Николетина] свог потиштеног војничка, скоро дјечака. *Ћоп.*

војни́чина м *аугм. од војник.* — Асан је ћутао и гледао како снажна војничина не може да савлада малену снагу несрећне мајке. *Рад. Д.*

војни́чић м *дем. од војник.*

вòјнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на војску, на службу у војсци и на војнике:* ~ дисциплина, ~ обука. — Војнички идеал гледао се само у војничком владању. *Јонке.*

Изр. јести ~ хлеб (крух) *бити војник;* свући војничко одело *напустити војничку службу;* на војничку *војнички, по војнички.* — Одјевен је на војничку. *Нех.*

вòјнӣчки прил. (каткад с речцом по) *на војнички начин, као што доликује војнику.* — Поздрави по војнички. *Ћип.* Јуришић покуша да се опет насмеје, али његово лице . . . оста војнички озбиљно. *Вас.* Усправи се војнички. *Сим.*

војни́штво с **1.** *војничка служба.* — У војништву се одморио, протегао и исправио. *Вил.* Онда је он одлазио на рад, па у војништво. *Мил. В.* **2.** *војнички сталеж.* — Сабор . . . у којем се војништво и великаши на смрт посвадише. *Шен.* **3.** *војска.* — Лукави Млечић заведе говор . . . како је издао млетачко војништво неки војвода Канале. *Љуб.* Они [хајдуци] нека пусте на миру његов крај, да имућне не робе, а да опет војништво не муче вјечним опходама. *Тур.*

вòјно¹ прил. *у војном погледу, војнички.* — Нисмо спремни ни војно ни дипломатски ни финанцијски. *Јов. С.*

во́јно и **во̑јно**[2] м заст. *муж, супруг.* — Ова кукавица је глас ове сељанке што кука за . . . својим војном у Америци. *Матош.* Осми дан оде она за својим драгим војном у црну земљицу. *Мул.*

војно- *као први део сложених придева значи: војни, војнички:* војногеографски, војнополитички, војнопоморски, војнореволуционарни, војносудски, војнотехнички и сл.

во́јнов и **во̑јнов,** -а, -о *који припада војну.* — На гроб војнов тело наклонила. *Радич.* Позна јесен већ је застудила била . . . кад ме војнову поведоше двору. *Марк. Д.*

во́јска ж (дат. во́јсци и во̑јсци, ак. во̑јску) **1.** *целокупна оружана снага једне државе, уређена по нарочитим правилима, армија.* **2.** *део оружаних снага као једна целина (нарочито у рату), способна да врши ратне задатке:* главна ~, оперативна ~, колонијална ~. **3.** *служба у оружаним снагама.* — И мене су све до војске звали Аћим Дошљак. *Ђос. Д.* **4.** зб. *војници;* супр. грађани. — Кад би пролазила сокаком, свима би замакла за око, и војсци и цивилима. *Срем.* **5.** *војна, рат.* — На војсци ми бабо погинуо. *НПХ.* Свануло прољеће, пошли наши на војску. *Буд.* **6.** фиг. *велико мноштво, гомила чега (живог или неживог).* — Војска патака реже већ чистим, свиленим грудима зелену жабокречину. *Матош.* У трем улази читава војска пажева, ловаца, трубача, стражара. *Бој.* **7.** покр. *кућна чељад (људи, жене и деца).* — Колико имаш војске у кући? Има много војске у кући. *Вук Рј.*

Изр. дићи (дизати) војску *скупити (скупљати) војнике за рат;* гласачка ~ *гласачи који гласају за неког не из уверења већ због користи;* ићи као разбијена ~ *ићи у нереду;* расути се (разбећи се) као ракова ~ *разићи се, побећи куд који;* стајаћа ~ *стална, редовна војска;* служити војску *налазити се на одслужењу војног рока.*

војскòвођа и **во̑јсковођа** м *онај који заповеда војском, који води војску.* — За њим су упловили сви заробљени бродови са војсковођама непријатељским, окованим у железо. *Дуч.* »Но, што је, Миле?« упита хладнокрвно, као војсковођа у повлачењу. *Мар.*

војскòвођин и **во̑јсковођин,** -а, -о *који припада војсковођи.*

во́јштити, во̑јштӣм несврш. *војевати, ратовати.* — Народ је наш плах . . . и осветљив, као сваки други народ што војшти за слободу . . . своје отаџбине. *Љуб.* Лајала је и урлала све јаче, све силније, као да сотона војшти на самодршца. *Ђур.*

во́ка, -ē м (вок. во̑ко) = воко *хип. од во.* — Ал' ми сада тешко пада што ја немам ко некада на прсима златне токе . . . и на дому гојне воке. *Јакш. Ђ.*

вокàбула ж лат. *назив, појединa реч у реченици.* — Учи француске вокабуле наизуст. *Л-К.*

вокабу̀ла̄р, -а́ра м лат. *скуп, фонд речи, речничко благо, речник:* латински ~, Крлежин ~, филозофски ~, спортски ~.

вокабу̀ла̄рӣј, -а̄рија м *в. вокабулар.* — Доноси . . . сву ту митологију . . . нови вокабуларије. *Р 1946.*

вòка̄л, -а́ла м лат. *самогласник.* — У њима [Дучићевим стиховима] се истиче мелодија, нијансираност вокала и консонаната. *Барац.*

вòка̄лан, -лна, -лно **1.** *који се односи на глас, гласовни, говорни:* вокални орган. **2.** *који се пева, који је одређен за певање, који се изводи људским гласом.* — За Мокрањчев студијски успех у Риму било је од . . . знатно веће важности оно што је чуо из области класичне вокалне музике. *Коњов.* **3.** грам. *самогласни:* вокално р.

вокалѝзам, -зма м грам. *самогласници једнога језика или једне речи с обзиром на односе међу собом.* — Име краља хрватскога [на башчанској плочи] може се двојако читати . . . по данашњем вокализму. *Водн.*

вокализа́ција ж **1.** *изговор вокала при уметничком певању, јасна артикулација самогласника у говору и певању.* **2.** грам. *претварање у самогласнике:* ~ полугласника, ~ сонаната.

вокализи́рати, -и̑зӣра̄м и **вокàлизовати,** -зујē̄м сврш. и несврш. грам. *(из)вршити вокализацију (2).*

вòка̄лскӣ, -а̄, -о̄ *који припада вокалу, који се односи на вокал.* — Мушкарци говоре консонантским језиком, а женскиње вокалским. *Вел.*

вòкатӣв м лат. грам. *пети падеж (за дозивање).*

вòкатӣвнӣ и **вòкатӣвскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на вокатив.*

вока́ција ж лат. *звање, позив.* — [Није] ни песник ни књижевник по вокацији. *Сек.*

во́ко, -а и -ē м (вок. во̑ко) = вока. — У избу зашушти лишће где је давно мукао воко. *Божић.*

во̑л, во̀ла м = во: ораћи ~. — фиг. Посљедњи . . . био је неки стари књиговођа . . . али вол прве класе. *Јонке.*

во́ла, -ē м (вок. во̑ло) = воле *хип. од во.* — Драган тепаше воловима: 'Ајд, воло, 'ајд! *Вес.*

во̀лак, во́(л)ка м (мн. во́(л)ци, ген. волā́кā и во̀лāкā). **1.** *хип. од во.* — Ајс! Ајс! воци наши, снаго наша! *Ђур.* **2.** зоол.

врста морског пужа Murex. — Пољаница ... пуна је свакојаког пука морскога: воци, раци. *Наз.* Код бодљикавог волка (пужа вретенара) су по тој цијеви још по страни трнови. *Финк.*

Изр. божји ~ зоол. *бубамара.*

во̀ла̑н, -а́на м фр. **1.** *управљач, к(о)рмило аутомобила, бицикла, авиона*: сести за ~, управљати воланом. **2.** (обично мн.) *набрана трака од танка материјала, пришивена као украс на женској хаљини или на чему другом.* — Биле су набељене и нарумењене ... са дугачким сунцобранима на којима су лепршали волани од чипака. *Андр. И.* Иза прозора мицале се неке сподобе ... напол голе, оне су вијориле рукама и воланима својих спаваћица. *Донч.*

во̀ла̑ње с *гл. им. од волати се.*

волàпик м енгл. *међународни језик коме је основа енглески језик, претходник есперанта.*

во̀ла̄р, -а́ра м (вок. во̀ла́ру, инстр. -а́ром и -а́рем) **1.** *онај који гони на пашу и чува волове.* — Ој волару, медена ти уста, тјерај воле гдје је шума густа! *НПХ.* Чуо је коњаре и воларе како се већ дижу и договарају. *Шимун.* **2.** ист. *у старој хрватској држави достојанственик на краљеву двору који је вршио надзор над краљевим говедима.* — Имаду и други краљеви: штитоноша, пехарника, соколара, коњушника, волара. *Наз.*

волáрев, -а, -о = воларов *који припада волару.* — Воларова глава на ледини спава. *Н. посл. Вук.*

волàрица ж **1.** *женска особа волар.* **2.** зоол. покр. *пастирица бела* Motacilla alba.

Волàрица ж = Воларка нар. *назив за планету Венеру (по којој волари одређују време).* — На води се састајали, стајали су дан до ноћи, и мјесеца до пол ноћи, и звијезднице Воларице. *НПХ.*

волàричин, -а, -о *који припада воларици.*

Во̀ла̄рка ж = Воларица.

волáров, -а, -о = воларев.

во̀ла̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на воларе.*

во̀лат, во̀лта м (мн. во̀лтови) тал. покр. **1.** *свод.* — Нештедице их је сабио под студени тамнички волат. *Лал.* Било ми је свеједно хоће ли ме оставити под волтовима тамним који не познају сунца. *Вујач.* **2.** (речца) *крат, пут (уз редне бројеве).* — Други му волат бесједио. *НПХ.*

во̀лати се, во̀ла̄м се несврш. *играти се игре у којој се баца штап по земљи да се премеће*: ~ штаповима. *Вук Рј.*

во̀ле м (ген. во̀лӗ, вок. во̀ле) = вола. — Кад се ... отели крава, за ме ће се ... воле отхранити. *Буд.*

во̀лēј, -е́ја м енгл. спорт. *ударац којим се захвата лопта у зраку, ваздуху пре него падне на земљу.* — Десно крило црвених, у бурном налету, успева да из волеја у трећој минути другог полувремена изједначи. *Пос. Б.*

во̀лети, во̀ли́м, ијек. во̀љети (трп. прид. во̀љен) несврш. **1.** (кога, што; ређе коме, чему) **а.** *осећати љубав, наклоност, привржености према коме или чему која се оснива на заједници идеала, крвног сродства и сл.*: ~ домовину, ~ децу, ~ уметност, ~ рад. — Генерал воли глазбу неизмјерно. *Цар Е.* **б.** *осећати љубав према коме која се оснива на привлачности супротних полова.* — Али ја ни једне друге осим тебе не волим, ја се не могу другом оженити. *Вес.* Ој, дјевојко ... реци да ми волиш. *Шен.* Знаш ли, душо, да те неко големо воли? *Бег.* **в.** *радо слушати, читати, гледати, радо се служити чим, уживати у чему*: ~ једнога писца, глумца, ~ вечер на мору, ~ рибу, ракове (као јело), ~ вино (као пиће). **г.** *имати склоност, привржености према каквој занимању, послу, игри и сл.*: ~ путовати, ~ радити ручни рад, ~ шах и сл. **д.** *осећати радост, задовољство због чега.* — Зато би[х] био волио да се цијели тај посао како тако забашури. *Шен.* Ја сам волела да од вас ништа не тражим. *Цар М.* **2. а.** *осећати већу склоност или привржености према коме или чему, давати коме или чему предност или преимућство, радије чинити једно него друго (понекад през. покр. волијем).* — Њезина тетка Шерифа ... волила је Хусеину него Алипаши Видаићу. *Том.* Волим да одлежим једно запаљење плућа него једну министарску кризу. *Нуш.* Неки расад и усев волије песак, неки креч, неки иловачу. *Вел.* **б.** *у суперлативном значењу.* — Он ... најволи читати ... вијести са берзе. *Коч.*

~ **се** *уз. повр.* — Ви се обадвоје узајамно волите. *Лаз. Л.* Док је била млада, волела се она с господом у селу, а послије ... са сваким. *Ивак.*

во̀летина ж = воловина (1) *воловско месо.*

во̀лидба ж *вољење, љубав.* — Сведневице се изражаји те волидбе опетовали и не долазило ништа ново. *Коз. И.*

во̀лӣј, -ија, -ије покр. *в. волији.* — Волиј сам да ми моја земља крв попије него туђа. *Н. посл. Вук.*

во̀лијӣ, -а̄, -е̄ комп. (без позитива, суперл. на̀јволијӣ; само у вези с глаголом бити) *радији.* — Волија сам поћи под гомилу. *Њег.* Наш провидур и ваш паша раде очигледице да ми један другога ископамо до трага, па сам волији да ме ти јашеш, но да ми се они наслађују. *Љуб.* Волији бјеху Еупита послушат. *М-И.*

во̀лина м и ж **1.** *аугм. од во(л).* — Лоче као волина. *Божић.* фиг. *глуп човек, глупак,*

глупачина. — Главом су му се врзле мисли да је деликвент, блесан првога реда, али да је он ваљда ипак недужна волина. *Јонке.* **2.** зоол. *врста рибе, ражa* Raja batis. *Деан. Рј.* **3.** бот. *биљка из пор. жабљака, једић. Сим. Реч.*

вòлйње с индив. *вољење, љубав.* — Промислити да га једна дјевојка воли чак из дјетињства . . . кад ни не зна шта је волиње . . . то је права сензација. *Бег.*

вòлитељ м *љубитељ.* — Ни најодушевљенији волитељи Матошеве лирике не воле његове сатиричне стихове. *Шим. С.*

вòлити, вòлӣм некњиж. *в. волети.*

вòлић, -а и **вòлӣћ,** -ића м **1.** *дем. од во(л).* — Што ће батиница, што ће шипчица волићу божјем? *Гор.* Јован је свратио кући, упрегао волиће у кола. *Ољ.* **2.** зоол. *птица смоквар, грмуша* Sylvia simplex. *Деан. Рј.*

волӣћак, -ћка м *дем. од волић.* — Била је једина музара у стаји покрај два волићка. *Кол.* Одавна је меркао да нађе прикладан пар своме волићку. *Ћоп.*

вòлица ж зоол. *волак (2). Бак. Реч.*

волӣшање с *гл. им. од волишати се.* — Из биртије је летио кући . . . на . . . волишање с каквом снашом. *Коз. И.*

волӣшасто прил. покр. *умиљато.* — Она га погледа тако волишасто, тако невино, као да баш ништа крива није. *Берт.*

волӣшати се, -ām се покр. *водити љубав, ашиковати.* В. пр. уз гл. им. волишање.

воловáиац, -нца м *волар (1).* — Двоја бише кола пролазила и уз њиха волованци млади. *Рј. А.*

воловàница ж зб. покр. *крдо волова.* — Не тару нам више силне волованице плотова и усјева као у . . . турско вријеме. *Коч.*

волòвāрка ж покр. *стаја за волове. Рј. А.*

вòловина ж **1.** = волетина. **2.** агр. *врста винове лозе с великим гроздовима и крупним зрном. Р-К Реч.*

волòвод м **1.** *волови који иду за кравом, кад крава води. Р-К Реч.* **2.** бот. **а.** *в. водњача. Р-К Реч.* **б.** *биљка из пор. каћуна, вимењак* Platanthera bifolia. *Сим. Реч.*

волòводак, -отка м покр. *јунац (кад стане водити). Рј. А.*

волòводница ж **1.** *воловод (1). Р-К Реч.* **2.** бот. *воловод (2а). Р-К Реч.*

волòвотка и **волòвоткиња** ж покр. *јуница (кад стане водити).* — Двојица партизана јурили су једну воловотку која им се отргла. *Вуј.*

вòловскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на волове, који је као у волова.* — Завиче сада главар воловским гласом. *Дук.* Промоли се . . . једна глава у цилиндеру и белој кравати око воловског врата. *Вас.* **2.** фиг. *који је трома духа, глуп.* — То је . . . блесава воловска појава у људском друштву, јер се такав мазгов прави при том паметан. *Јонке.* **3.** *необично здрав, чврст, јак, крепак:* бити воловског здравља.

Изр. ~ жила *нарочита врста бича, корбача.* — У тами затвора падају . . . бритки ударци чврсте воловске жиле. *Кос.*

вòловски прил. *као во; безизражајно, глупо.* — Послуша [просјак] воловски, разроко с очима. *Кал.*

вòловскӣ јèзик м бот. *биљка из пор. оштролиста* Anchusa officinalis. *Р-К Реч.*

вòловскō ōко с **1.** бот. *биљка из пор. главочика* Chrysanthemum leucanthemum. — [Года] прије градину засађену воловским оком и честославицом. *Дов.* **2.** агр. *врста крупног грожђа.*

волòдер м покр. *надимак човеку који краде туђе волове. Рј. А.*

волòнтēр, -éра м фр. **1.** заст. *онај који од своје воље ступи у војну службу, добровољац.* **2.** *онај који бесплатно врши какву службу или дужност.*

волòнтēрка ж *женска особа волонтер (2).*

волòнтēркин, -а, -о *који припада волонтерки.*

волонтéров, -а, -о *који припада волонтеру.*

волòнтēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на волонтере.*

волòнтēрски прил. *као волонтер, бесплатно.*

волонтéрство с *добровољан, бесплатан рад.*

волонтúрати, волòнтӣрām несврш. *бити, служити као волонтер.*

вóлоња м **1.** *пеј. од во(л).* **2.** фиг. погрд. *тром човек.*

волòк, -а, -о песн. *који има велике, воловске очи.* — И дворкиње изиђу двије . . . и волоока Климена уз њу. *М-И.*

волòпаша ж *пашњак за волове. Вук Рј.*

вôлскӣ, -ā, -ō *в. воловски.* — Већ по тому што ће [волови] вјеровати да се умију гласити људски, умишљати [ће] се да нису волске памети. *Шим. С.*

вôлт м тал. ел. (*по имену талијанског физичара*) *јединица за мерење електричне напетости, напона (скраћ.* V).

вôлта ж *волат (1).* — Гостиона гдје једем зове се »Под Нехајем« . . . али тако не зову . . . гостиону. Гостиони веле: »Испод волте«. *Нех.*

вôлта ж ел. *в. волт.*

волтáжа ж физ. *напетост, напон струје мерене у волтима, електрични напон.*

во̀лтаметар и **во̀лтамѐтар,** -тра м ел. *справа која служи да се помоћу електролизе мери проток и јачина струје.*

волтерѝзам, -зма м *в. волтеријанизам.* — Ако је хришћанство највиши пример обожавања хероја, то у волтеризму можемо наћи један од најнижих. *Књеж. Б.*

волтеријáнац, -нца м **1.** *следбеник волтеријанизма.* **2.** фиг. *слободни мислилац уопште.*

волтеријанѝзам, -зма м *општи назив за напредне назоре у политици и за слободоумље у религији у другој половини 18. столећа, у вези с деловањем и учењем познатог француског филозофа Волтера.*

волтерѝјáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на волтеријанце.*

волтеријáнство с *волтеријанизам.* — Волтеријанство ће се јављати и доцније, у свима периодима људског беспућа. *Дуч.*

волтéровскӣ и **во̀лтёрскӣ,** -ā, -ō *који је као у Волтера.* — Лежао је у волтерском наслоњачу метнувши ноге преко ручице. *Крањч. Стј.*

во̀лтметар и **во̀лтмѐтар,** -тра м ел. *справа за мерење напетости, напона електричне струје у волтима.*

волу̏јак, -јка м бот. *воловски језик. Терм.3.*

волу̀јāр, -ара м *в. волар (1).* — Нити су волујари међу собом разговарали, нити је било уобичајених узвика и издирања на волове. *Нуш.*

Волу̀јара ж *Воларица.* — Теке ноћас око неко доба, не бијаше се ни Волујара показала, чусмо неки шум. *Јакш. Ђ.* Облаци се размакли и у бунару неба проискрила Волујара јасновида. *Божић.*

волујàрица ж *воларица (1).* — Добра ми је волујарица, напаса волове као и мушкић. *Рј. А.*

во̀лу̏јӣ, -ā, -ē и **во̀лу̏јскӣ,** -ā, -ō *в. воловски.* — Ширина нас мами . . . топао, влажан рик волуји. *Ђон.* Он ме ждере оним волујским очима, као да ме никад видео није. *Шуб.*

волу́мен и **волу̀мен** м лат. **1.** *обујам, обим, садржај; запремина:* ~ земље, ~ плућа. — фиг. Наш . . . друштвени волумен постаје у такав трен »глазбало«. *Крл.* **2.** *свезак, књига (као део неког већег дела), том. Кл. Рј.* **3.** муз. *опсег, обујам, пуноћа, јакост гласа, звука. Кл. Рј.*

волу́менскӣ и **волу̀менскӣ,** -ā, -ō *који се односи на волумен.* — Носивост свакога брода одређује се волуменским и регистарским тонама. *ОГ.*

во̀лумѝнōзан, -зна, -зно *који има велик волумен, који заузима много простора, велик, голем, обиман, пространи.* — Његов . . . топли метални тенор постаје све волуминознији и слободнији. *Обз. 1931.*

волунтарѝзам, -зма м лат. **1.** *филозофско учење према којем је воља основа свега што постоји.* **2.** *у психологији учење да је воља (а не разум) главни чинилац душевног живота.*

волунтàрист(а) м *присталица волунтаризма.*

волунтарѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на волунтаристе и на волунтаризам.* — Волунтаристичко гледиште истиче вредност осећања као покретачке снаге у свакој акцији. *Пед.*

во̀луптуо̄зан, -зна, -зно лат. *разблудан, сладострастан, похотан; пун насладе, миља, сласти.* — Дух волуптуозног Овидија . . . лебди . . . над једним дијелом Ђурђевићева пјесништва. *Комб.*

волу̏сина м *аугм. од во(л).* — Све он буче као волусина. *НПХ.*

волу́та ж лат. архит. *украс (на главици стуба, конзоли) у облику спиралног увојка са кружићем у средишту.*

волухàрице ж мн. зоол. *назив за врсту глодара* Microtus. *Терм. 4.*

Изр. пољска волухарица зоол. *пољски глодар* Microtus arvalis. *Терм. 4.*

волу̏шина м *аугм. од во(л).*

во̀лфрам м хем. *сребрнастобели тешко топљиви метал* (W).

во̀лфрамов, -а, -о *који се односи на волфрам, у коме има волфрама:* ~ челик.

во́лчић м *дем. од во(л).*

во̀лшебан, -бна, -бно рус. *чаробан, тајанствен, магичан.* — Али он ипак није од оних страсних занесењака који се заљубљују у принципе и у њима гледају волшебно оруђе за препорођај друштва. *Прод.* Знање и интуиција су код њега сарађивали и допуњавали се на један волшебан начин. *Андр. И.*

во̀лшебњāк м *чаробњак, мађионичар.* — Маскирана лица воштаних лутака . . . оживјела је рука невидљивог, због волшебника. *Козарч.*

во̀лшебница ж *женска особа волшебник, чаробница.*

во̀лшебничкӣ, -ā, -ō *који се односи на волшебнике и волшебнице.*

во̀лшебно прил. *на волшебан начин.* — И волшебно рјешавао петљаније са женскињем. *Десн.*

во̀лшебнōст, -ости ж *својство или особина онога који је волшебан.*

во̀ља¹ ж **1.** *својство или способност човечјег духа да нешто хоће, да се може одлучити на какво дело или поступак.* **2.** *чврстина, снага, устрајност, упорност духа:* јака ~, несломива ~, слаба ~, болесна ~. **3.** *резултат хтења, одлука, заповест.* — Што долазим овде, краљевска је воља. *Панд.* Умоља-

вају се житељи да се у миру спроведе воља закона. *Михољ.* **4.** *жеља за чим; готовост, спремност.* — Господа су и госпоће ... осјетили необичну вољу к јелу. *Том.* Било је добре воље, али не и људи. *Скерл.* **5.** *душевно стање или расположење у коме се ко налази.* — За обједом бијасмо веселе воље. *Шен.*

Изр. бити по вољи, с вољом *свиђати се, допадати се*; добити, имати вољу (на нешто, на некога) (*за*)*желети, заволети некога, нешто*; доћи (пасти и сл.) у вољу (некоме) *прохтети се*; добре воље бити *бити расположен* фиг. *бити загрејан алкохолом*; до (миле) воље *како и колико хоћеш*; имати злу вољу (на некога) *бити непријатељски расположен према некоме*; из воље коме изићи *постати коме стран, туђ, равнодушан*; на вољу коме оставити, пустити *препустити коме да одлучи по нахођењу*; од добре, драге воље *добровољно, радо*; од воље ти стоји *како хоћеш*; по милој вољи *в. до миле воље*; последња воља *опорука, тестамент*; по вољи коме чинити *угађати коме*; преко, против (своје) воље *нерадо, под чијим притиском*; с добре, драге воље *в. од добре, драге воље*; слепа ~ живота *природни закон одржања.* — »Слијепа воља живота« извор је страшне и бездушне борбе за живот. *Марј. М.*; шта је по вољи? *шта желите?*; ући коме у вољу *постати коме мио, пријатан, допасти се*; уз најбољу (сву) вољу (не могу) *мада желим (не могу)*; ~ божја *тако је бог хтео*; ~ ми (ти, му итд.) је, ~ ме (те, га итд.) је *хоћу (хоћеш, хоће итд.), желим (желиш, жели итд.)*; ~ судбине *тако је суђено*; воља ти ... воља те *како хоћеш*; вољ(а) ... вољ(а) *алтернативно: било ... било, или ... или*; вољу за невољу дати *прилагодити се неповољним, тешким приликама.* — Напокон, кад му не остајаше више ни крижа у џепу, даде вољу за невољу, и пође као шегрт у ... кавану. *В 1885*; за вољу чију (учинити што) *да се коме угоди или стекне склоност*; за вољу или за невољу *милом или силом.*

вòља² ж *проширење једњака у птица у облику кесице где се храна задржава пре него што пређе у желудац*: исп. вољка. — Распори му [петлу] гушу и вољу. *Батут.*

вòљак, -љка, -љко *који је по вољи, угодан, пријатан.* — Вољка топлина стерала се крајем. *Шен.*

вóљак, -љка м зоол. *назив за разне врсте птица* **а.** *чапља* Nycticorax griseus. **б.** *чапљица* Ardetta minuta. *Бен. Рј.*

вољàкање с *гл. им. од* вољакати се.

вољàкати се, -ām се несврш. *дем. према* волети се. *Р-К Реч.*

вòљан и **вóљан,** -љна, -љно **1.** *који чини од своје воље, добровољан.* — Па гдје пукне земљица пода ме, ту ћу вољан и ја лећи у њу. *Март.* Није јадник могао поднети до краја муке од глади, волео је вољним самоубиством убрзати своју смрт. *Глиш.* **2.** *склон, спреман, припрaван.* — Требало је видјети да ли је он вољан за акцију. *Чол.* За пола шоље вина и четврт литре рума војник је вољан да се са сваким туче. *Јонке.* **3.** *који је добре воље, доброг расположења, расположен.* — У сумрачак пробуди се Наћвар нешто вољнији. *Мат.* **4.** *који може што учинити или чим располагати, који има власт над чим, властан.* — Вољан си са својим чинит шта хоћеш. *Рј. А.* Није вољан душом дахнут! *Н. посл. Вук.* **5.** *жељан.* — И тако је очекивао вољан глас од Перке. *Божић.* **6.** *који долази, произлази од свесног деловања воље, хотимичан.* — Стил Николајевићев је једна вољна афектација. *Богдан.* **7.** војн. *који се чини по слободној вољи, слободан*; исп. вољно (4). — Онда их [војнике] вољним кораком одведох пред казан. *Јак.*

вòљанӣ, -ā, -ō нар. *само уз реч бог са значењем: вољени.* — Пригријала врућина, вољани боже, да погоре жетеоци! *Вук.* Вољани боже! завапи дјевојка и као стријела полети у двориште. *Горд.*

вòљба ж покр. *вољење, љубав.* — Ту ... није била потребна никакова вољба него тек намигај, пазар ... А он ... он је хтио вољбу, он је хтио немирне сне. *Коз. И.*

вòљен, -а, -о *љубљен, драг, мио.* — Не смеш погинути, јер си ти највољенији човек на свету. *Вас.* Видећи вољеног брата гдје умире ... захвати га ужас. *Крањч. С.*

вòљење с *гл. им. од волети (се).*

вòљети, вòлīм, ек. вòлети.

вòљица ж **1.** *дем. од воља.* **2.** *жеља.* — Која је мени невоља да ја ... ћавла изазивам на тућу вољицу. *Вел.* фиг. Дим се по вољици вјетра растресао по копну с пароброда. *Тип.* **3.** *добро расположење (изазвано алкохолом у веселом друштву).* — Ми се ту превијасмо као змија на трну ... а ти си негдје у Загребу растезао своје кости од погодице и добре вољице. *Шен.* **4.** *својевоља, хир, ћеф, мушице.* — Знала је само то да јој је до сада свака дјетиња вољица испуњена била. *Шен.* Укућанима је смијешна и претјерана та његова љубав према њиви, изгледа ми у посљедње вријеме обичном старачком чангризавом вољицом. *Сим.*

Изр. своја кућица, своја ~ *најбоље, најугодније се човек осећа код своје куће.*

вòљка ж (дат. -ци) **1.** *воља².* *Деан. Рј.* **2.** мед. *гуша, оток штитњаче, струма. Бен. Рј.*

вòљко и **вóљко** прил. (комп. вòљкијē) **1.** *по вољи, угодно, пријатно*: ~ при души, осећати се ~. — фиг. Крв тече опет вољко по нашим жилама. *Шен.* **2.** *с вољом, драге воље,*

добровољно, радо. — Видим да радо и вољко подносите све што је на вас бог послао. *Јонке.* **3.** *приправно, спремно.*— Што ли уради са мном? — Ништа, Војо, шта бих радила — вољко ће она. *Буд.*

вȍљковā̏ње с *гл. им. од вољковати.* — Да знаш, брате, његово вољковање — има свега, добро живи, не брине се ни за што. *Рј. А.*

вȍљковати, -кујēм несврш. **1.** *по својој вољи радити, живети.* — Са судбином мојом и народном нек' Љубиша суди и вољкује. *Јакш. Ђ.* **2.** *живети задовољених жеља, уживати.* В. пр. уз гл. им. вољковање.

вȍљкōст, -ости ж **1.** *добро, угодно расположење.* — Левко осјети у своме срцу неку слатку таштину и тиху вољкост. *Шов.* **2.** *готовост, спремност, приправност.* — Тако се снажно напео и с толико вољкости, као гдадан вук кад ухвати овна. *Бен.*

вȍљно и **вȍљно** прил. **1.** *добре воље, добровољно, радо.* — Ако неће вољно, нека иде насилу — млада је, навикнуће се! *Јакш. Ђ.* Сложни будите, па вољно придонес'те што на вас спане. *Буд.* **2.** *с вољом, приправно, спремно, готово.* — Нити је он више причао онако вољно, нити смо га ми пажљиво слушали. *Петр. В.* Појури онамо тако вољно те се чинило као да и не додирује ногама земљу. *Вел.* **3.** *хотимице; намерно, свесно.* — Песимистички гледају на живот, па га се често и вољно ослобађају. *Панд.* **4.** (у именичкој служби) с војн. *заповест у војсци којом се допушта да се може напустити строј.* — Неколико пута постројавали су се за покрет, па поново добијали вољно. *Ћоп.*

Изр. на месту вољно! војн. *заповест у војсци која војницима допушта да у строју стоје слободно, по вољи.*

вȍљнōст и **вȍљнōст,** -ости ж *спремност, приправност.*

вȍљчић м *дем. од вȍљак.*

вȍљчица ж *дем. од вољка.*

вомѝтӣв, -и́ва м лат. *средство за повраћање хране из жељуца. Кл. Рј.*

вȏнтати, -ā̏м несврш. покр. *залуђивати кога. Р-К Реч.*

вȍњ, вōња м *мирис; непријатан, тежак мирис, задах.* — Са Срђа слази дах вјетрића, пун воња ловорике и вријеса. *Војн.* Јаки вољеви коња и стоке особито пријају дечацима када почињу да грубе. *Петр. В.* фиг. Свуд су жаргони сурови, . . . крцати израза што носе на себи вољ сиротиње. *Бег.*

вȍња и **вȍња** ж *вољ.* — Нека отужна воња на влажну земљу удари му у нос. *Вукић.* Госпар Сабо . . . с руком од велура пуног фине воње. *Дуч.* фиг. Живот нас је бацио овамо усред пустоши и самачке воње. *Ћор.*

вȍњав и **вȍњав,** -а, -о *који воња.* — А Понт [даје] сок вољави деброва. *Марет.* И лијегао сам у своју прљаву и вољаву робијашку постељу задовољан. *Чол.*

вȍњавина ж *в. вољ.* — Али ни Саша ни Клаус нису осетили . . . неугодну вољавину [од упаљене вуне]. *Дав.*

вȍњāвка ж *биљка која има јак мирис.* — Травњаком се разлио ситни ниски вез плавог различка, над њим се уздигла глазица вољавке које миришу . . . мирисом као од жестоке траварице. *Божић.*

вȍњā̏ње с *гл. им. од вољати.*

вȍњати, -ā̏м несврш. (чим, на што, по чему) *пуштати, ширити вољ (угодан или неугодан), мирисати, пахнути; заударати.* — Вољам сав по диму. *Матош.* Зидови вољаху тамјаном и кавом. *Петр. В.* По сумрачним влажним буквицама на трулеж је вољала тврда гљива. *Ћоп.* фиг. Њене ријечи . . . вољале по утјехи. *Ћал.*

вȍњӣц м покр. *мирисава водица, парфем. Деан. Рј.*

вȏра ж *бора, набор (на челу или лицу).* — Цијело високо чело набора се у мрке, тамне воре. *Кос.*

вȏрати, вȏрā̏м несврш. покр. *правити воре, боре, наборе, набирати.* — Мораш, ако и чело вораш. *Н. посл. Вук.*

вȏрӣнт, -и́нта м и **ворѝнта** ж покр. *в. форинт(а).* — Неће он да зна за њихове воринте и банке. *Вес.*

ворѝнтица ж *дем. од воринта.* — Немам ни грошића, ни парице, нити воринтице. *Ћор.*

вȏрма ж покр. *в. форма.* — Није да рекнем из каке сумње . . . него тек ворме ради. *Глиш.*

вȏртати, -ā̏м несврш. покр. *в. фортати;* исп. вонтати. — А жагор поче у гомили што нас вортају од четвртка до четвртка. *Рад. Д.*

вȏртица ж покр. *в. фортица.* — На вортици на турској крајини. *НП Вук.*

вȍсак, -ска м *жућкаста и мека материја коју стварају пчеле и од које граде саће у кошници; таква материја која се добија топљењем од пречишћеног пчелињег саћа.* — Моја мати и сестра бледе [су] као крпе . . . лице као од воска. *Лаз. Л.* Смјеста су све те мисли ишчезавале као восак на ватри. *Крањч. Стј.*

Изр. биљни ~ *твар слична воску која се цеди из неких биљака;* печатни, црвени ~ *умјетна, вештачка смола за печаћење;* сигурно као у воску *сасвим извесно.* — Наши ће доћи . . . то ти ја кажем, и то је сигурно као у воску. *Ћос. Б.*

вòска ж бот. *биљка из пор. оштролиста, пепељуша* Cerinthe. *Сим. Реч.*

вòскање с *гл. им. од* **воскати** (*се*).

вòскār, -а и **вòскāр,** -ара м **а.** *човек који прави разне предмете од воска.* **б.** *трговац који продаје восак и вошпане производе.*

вòскара и **вòскāрница** ж *радионица за прераду воска и израду свећа.*

вòскати (**се**), -ām (се) несврш. и уч. *дем. од* **возати** (*се*), **возикати** (*се*). — Морали смо се воскати једнако око механе и суднице да разносимо наредбе. *Вес.*

воскòварина ж *оно што остане кад се восак исцеди или прочисти; саће без меда, вошпина.* — Занимало га то село ... у коме с пролећа ... наилазе купци восковарине. *Рад. Д.*

воскòвāрница ж *воскара, воскарница.*

восковàрџија м *онај који купује восковарину.*

вòсковача ж агр. *врста јабуке и шљиве које имају боју сличну воску.*

вòсковица ж *кожица* (*обично жуте боје*) *при дну кљуна у неких птица* (*нарочито грабљивица*). *Свезн.*

воскòлик, -а,-о *који је као восак.* — У широком ... восколику лицу... видјело се неко ... нехајство. *Шен.*

воскòцедина, ијек. воскòцједина, ж *талог од исцеђеног воска, восковарина.*

воскòцједина, ек. воскòцедина.

воспит- *в. васпит-.*

вòтант м лат. *судски присједник, поротник.*

вòтйван, -вна, -вно лат. *заветан:* ~ црква, вотивни предмети.

вотúрати, вòтйрām сврш. и несврш. *одобрити, одобравати, одредити, одређивати што гласањем, изгласа(ва)ти:* ~ буџет.

вòтка ж рус. *врста јаке ракије.*

вòтњāк м *в. воћњак.* — Около Загреба најоч виловита пригорја, обрасла виноградом, вотњаком. *Павл.* Он је ретко предводио друге ... да оберу тућ вотњак или градину. *Глиш.*

вотњàчић м *дем. од вотњак. Вук Рј.*

вòтум м лат. *гласање, резултат гласања.* — Зато је на концу појединих партија ... донесен и посебни вотум за читави рачунски дио буџета. *Мј. 1936.*

Изр. ~ поверења, неповерења пол. *гласање у скупштини којим се одобрава или не одобрава политика владе.*

вòћāр, -ара и **вòћар** м **1.** = воћњак *место* (*обично ограђено*), *засађено воћкама.* — Во што га је Ђукерија погнао, оде у воћар. *Тур.* Он [вјетар] злоћудо цвили у огољелу воћару. *Ћоп.* **2.** *онај који гаји, узгаја воћке.* **3.** *продавац воћа и поврћа.* — Налети на воћара Мију. *Неим.* **4.** *онај који радо једе воће. Р-К Реч.*

воћàрак, -рка м *дем. од воћар* (*1*). — Овда-онда минула би поред неке куће утонуле у дубину огољела воћарка. *Ћоп.*

воћáрев и **вòћāрев,** -а, -о = воћаров *који припада воћару.*

воћàрић м *дем. од воћар* (*1*). — Било му је загушљиво у зградици, устао је и отишао у воћарић да одахне. *Ољ.*

воћàрица, вòћāрка и **вòћāрка** ж *женска особа воћар* (*2—4*). — Зато сам код убоге воћарице ... обједовао и вечерао. *В 1885.*

вòћāрница ж *продавница воћа.*

воћáров и **вòћāров, -а,** -о = воћарев.

вòћāрскй и **вòћāрски,** -ā, -ō *који се односи на воћаре:* ~ школа.

воћáрство и **вòћāрство** с **1.** *гајење воћа.* **2.** *грана привреде која се бави гајењем воћа.*

вòће и **вòће** с зб. **1.** *плодови* (*обично сочни*) *разних воћака, који се најчешће једу и пресни:* трести, брати, купити ~, рано ~, зрело ~, прво ~, слатко ~, кисело ~, суво ~, свеже ~, јужно ~, тропско ~, сушено ~, укувано ~, кандирано ~. **2.** *дрвеће на коме такви плодови расту, воћке.* — Паштровићи су њивили по планини љуто воће, шљиве и јабуке. *Љуб.* **3.** *в. воћњак.* — Из зелених воћа дижу се бела минарета. *М 1867.* Момчад оде опет певајући; чекаће нас на брду код Павлова воћа. *Вес.*

Изр. забрањено ~ *оно што није дотуштено уживати.*

вòћка ж (дат. -ћки) **1.** *дрво на којем расте воће:* родна ~, племенита ~, процветале воћке. **2.** *плод* (*појединачни*) *са таквог дрвета.* — Тврд је орах воћка чудновата. *Њег.* Зрела воћка сама пада. *Н. посл. Вук.*

Изр. забрањена ~ *в. забрањено воће, уз воће* (*изр.*).

вòћкање с *гл. им. од воћкати.*

вòћкати, -ām несврш. *водити амо-тамо* (*о квочки и пилићима*). — Квочка воћка пилиће, а неће на једном мјесту да се смири. *Вук Рј.*

вòћкин, -а, -о *који припада воћки.*

вòћкица ж *дем. од воћка.*

вòћнй и **вòћнй,** -ā, -ō **а.** *који се односи на воће и воћке:* ~ расадник. **б.** *који је од воћа:* ~ сок.

вòћнйк, -йка и **вòћнйк** м *в. воћњак.* — Прољетни лахори ... поклањаху свијету ... цвијетне мирисе с поља ... из воћника, из шума. *Гор.*

вòћњāк м = воћар (1). — Изнад воћњака уснулих румен извирује уштап. *Тад.* фиг.

А гране сахле и најкрупнијим стаблима у воћњацима наших теорија. *Наз.*

воћњàчић м *дем. од воћњак.* — Дернух оком у један воћњачић и опазих . . . леп трешњев расад. *Ранк.*

вòћство с *в. воћство.*

вòч а. *узвик којим се тера говече. Вук Рј.* **б.** (обично поновљено) *узвик којим се вабе, зову на воду волови, краве, коњи и сл.*

вòчак, -чка м бот. **а.** *мразовац. Бен. Рј.* **б.** *црни лук. Сим. Реч.*

вóчак, -чка м *хип. од во.* — С десне стране вочак би, с лијеве стране коњиц би. *НПХ.*

вóчић м *дем. од во.* — Ова крава тели све вочиће. *Вук.* Снаше вуку мале, заплашене и неспретне вочиће. *Сим.*

вòчке узв. *в. воч. Вук Рј.*

вóша[1] ж деч. *хип. од вода. Вук Рј.*

вóша[2], -ē и **вóшо,** -а и -ē м *хип. од во.*

вòштан, -а, -о **1.** *који је од воска:* ~ фигура, воштани штапићи. **2.** *који је воском премазан, навоштен:* ~ платно, воштане шибице. **3.** *мекан као восак; који је боје као восак.* — У Славонији гдје је народ мекан, тако рећи воштан . . . све се попрати пијанком. *Кос.* Ух, да знаш како мало ми се свиђају она воштана, дресирана градска дјеца! *Маж. Ф.*

воштàница ж **1.** *воштана свећа.* — Ко воштаница на пламену топила се она [дјевојка] у мојој руци. *Кос.* За собом је осећала мрак у коме је жуто горела воштаница у рукама ћосавог црквењака. *Рист.* **2.** *воштано, навоштено платно; мушема. И-Б Рј.*

воштано- *као први део придевских сложеница значи: воштан:* воштаноблед, воштаножут, воштаноплатнен и сл.

вòштāр, -а и **вòштāр,** -ара м *воскар.*

вòштара и **вòштāрница** ж *воскара. Вук Рј.*

вóштац узв. **1.** *за терање мачака;* исп. шиц. **2.** *у значењу: воштри га! ударај га!*

вòштен, -а, -о *воштан.* — [Запали] лулицу о воштеној свијећи. *Шен.*

вòштѐница ж *воштаница (1).* — Свака собом носила . . . танку воштеницу. *Торд.* У руку јој мене нажгану воштеницу. *Ћип.*

вòштѐње с = вошћење *гл. им. од воштити.*

вòштило с **1.** *обућарски восак.* **2.** *маст за чишћење џипела, лаштило.*

вòштина ж **1.** *ауглм. од восак.* **2.** *саће без меда, восковарина.*

Изр. цедити кога на мртву воштину *подвргавати највећем притиску.* — Да га на мртву воштину цедиш, не би капатке масти исцедио. *Вес.*

вòштити, -им (трп. прид. вòштен и вòшћен) несврш. **1.** *мазати воском.* — [Укућани] објаснише [Годи] како се боји и вошти то стајаће рухо за дане у невољи. *Дов.* фиг. Осјећала је да је вошти нагло бљедило. *Божић.* **2.** фиг. *млатити, тући, батинати.* — Главати Кркан . . . воштио је кривце љесковцем. *Ћоп.*

вòшће с бот. покр. = вошћика *в. растављић. Вук Рј.*

вòшћѐње с = воштење.

вòшћика ж бот. = вошће. *Сим. Реч.*

вòшчан, -а, -о покр. *в. воштан.* — Та дјетиња главица с том златном косом уз коју је она вошчана боја лица ипак лијепо пристајала. *Леск. Ј.*

вòшчāр, -ара м покр. *в. воскар.* — Једном се зби, те је њежног јединца Јакоба вошчара . . . испребијао на мртво име. *Шен.*

вòшчев, -а, -о *који припада восцу.*

вòшчић м *дем. од воз:* ~ сена.

вошчу́љак, -ька м *дем. од воз, сасвим мали воз (сена или сламе).*

врáбац, -áпца м (ген. мн. врâбāцā) **1.** зоол. *мала птица сивог перја из пор. зеба која обично живи у насељима око кућа* Passer. **2. а.** *врста игре;* исп. попик. *Вук Рј.* **б.** нар. шаљ. *кратка песмица у којој се изврћавају шали карактерне особине појединих особа.* — Написао [је] »врапца«; сваки члан редакције, сваки радник и сваки стражар добио је по једну китицу. *Дед. В.*

Изр. домаћи ~, ~ покућар зоол. *обичан врабац* Passer domesticus; има врапца под капом *каже се кад ко капу не скине где треба;* метни то врапцу на реп *рече се некоме који нешто лажно обећава или прича;* пољски, планински ~ *врабац који живи по њивама и брдима* Passer montanus; прича о црвеном врапцу *бајка, улепшано причање;* то и врапци знају, то већ и врапци под стрехама (на крововима) цвркућу *то сви знају;* ~ те дао, ~ те однео еуф. *враг те дао, враг те однео;* врапца сам добио *нисам добио ништа.*

врàбица ж зоол. *врабац женка.*

врáбљи, -ā, -ē *в. врапч(и)ји.*

врâг м (мн. врāгови и врâзи, ген. врагóвā и врāгōвā) **1.** празн. *по народном веровању натприродно биће које је оличење зла, ђаво, сотона.* — Све ће враг однијети. *Ћип.* Силно се стресе као врази да га муче. *Ил.* **2.** заст. *непријатељ.* — Ја у вама — и ми сви не видимо више нашега ректора него пандура наших врагова. *Ћал.* Врази сужну домовину тлаче, чуј де, мати, како она плаче. *Радич.* **3.** нар. **а.** *назив за било које биће, предмет и др. у љутњи, грдњи, негодовању и сл.* — Мани се, влашки враже! *Креш.* Он не зна

да је овај убоги враг после свега поштенији него тровалац. *Рад. Д.* **6.** *несташно, немирно дете, немирна особа, враголан.* — Најбоље се врагови деца, те им подвикнуше: Ђуран добија. *Глиш.* **4.** *враголија, псина, вражји посао.* — Чинили су више пута врага, а на рачун Лукин. *Буд.*

Изр. бојати се (чега) као ~ тамјана *зазирати (од чега), избегавати (што), не трпети, не подносити (што)*; до врага! до сто врагова! иди до врага! к врагу (ишао, нек' иде)! нека те ~ носи! ~ те однео! и сл. нар. *клетве којима се некоме жели зло*; дошао је ~ по своје! *зло је на видику, спрема се зло*; јест, врага! *никако, нипошто*; као ~ у мало воде (живети) *веома тескобно, тешко(живети)*; кога врага! *што? зашто? (кад се говори у љутини или се што одбија)*; који му је ~ *што му је*; не да му враг мира (мировати) *увек нешто подузима, копка*; неки се ~ кува *нешто се спрема*; не лези враже! *зло може увек доћи, настати*; није ђаво него ~ *исто је (каже се обично за нешто рђаво)*; није то без врага *нема ту шале*; није ~ тако црн а) *није несрећа тако велика*; б) *није тако зао (онај о ком се говори)*; ни ~ (неће, не може) *нико (неће, не може)*; онде где је ~ рекао лаку ноћ *запуштен, забитан крај*; по врагу пећи *одати се злу, покварити се*; послати кога к врагу *зажелети коме зло*; при врагу бити *далеко или на злу путу бити*; проћи се врага! *мани се зла, напусти рђав посао*; стари ~ вулг. *стари човек, старац*; с врагом ручати (вечерати), с врагом се побратити, врагу душу записати, предати се врагу *одлучити се на зла дела*; с врагом тикве сејати, садити *рђаво проћи*; тражити врага (са) свећом *намерно се излагати злу*; види врага! *гле! гле!*; врага! *при одрицању: никако, ни говора*; ~ би га знао, ~ зна *нико не зна*; ~ не спава *зло је увек могуће*; врагу из мреже (торбе) утећи а) *ослободити се, отарасити се зла*; б) *бити зао као враг, радити, поступати зло, као враг*; врагу душу записати *потпуно се предати злу, огрести у злу*; врагу свећу палити *са злима људима се дружити, зле људе бранити и улагивати им се*; живети као ~ *мукотрпно живети.*

врагàли прид. непром. *в. враж(и)ји.* — А ти продај дора од мејдана . . . и прођи се врагали Удбине. *НП Вук.*

врагѐтање с *гл. им. од врагетати.*

врагѐтати, -ām несврш. *врага спомињати; врагу кога слати.* — Обавезно [се] врагета и псује. *Јел.*

врâгов, -а, -о *који припада врагу.*

врагòвање с *гл. им. од враговати.*

врагòвати, врàгујēм несврш. = враголисати и враголити *понашати се као враг, владати се неозбиљно, обесно.* — За осталога је времена пио, коцкао се и враговао. *Шен.* Тежаци уљем богате, па кад обогате, стану враговати. *Љуб.*

врàговић м *обешењак, враголан.*

врагòдух м *особа опседнута злим духом.* — Из онаквог врагодуха женског сад блага кишица ромони. *Божић.*

врагòдушан, -шна, -шно *који има враж(и)ју душу; заједљив.* — Да зажежем . . . његове пастирске пјесме и врагодушне збркане реченице. *Вел.*

врагòжеља ж индив. *проклета жеља.* — Пецка га врагожеља. *Божић.*

врагòзов м индив. *који у говору често спомиње врага.* — [Цивилна чета] лутријаша и врагозова. *Јурк.*

врагòлāн, -ána м (вок. врàголāне) = врагољан *немирњак, несташник; шаљивац, обешењак.* — Па ево ти од свеца твој Милан — врагољан! *Шен.* Враголан сам од главе до пете, па да ми се сити насмејете. *Змај.*

врагòлāнка ж = врагољанка *враголаста, обесна, (обично млада) женска особа.* — Е, срећно! Ми ћемо за памећу! убриса га враголанка. *Ад.*

врагòлāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на враголане, враголаст:* ~ смех, ~ причање.

врагòлāнски прил. *враголасто, несташно:* ~ погледати кога.

враголáнство с = враголаштво *особина или стање онога што је враголасто.*

врагòласт и **врâголаст,** -а, -о = врагољаст *несташан, немиран, прпошан.* — Бацила је враголаст поглед на младића. *Јов. Ј.* Бијах ђак, весела, враголаста крв. *Шен.*

врагòласто и **врâголасто** прил. = врагољасто *као враголан.* — Младић накеси се враголасто и викну. *Шен.* Срета се смјешка, гледа враголасто. *Чол.*

враголáштво с = враголанство. *Р-К Реч.*

врагòлија ж (обично мн.) *враголаст поступак, духовита шала, досетка, пошалица.* — Знао ти је хиљаду враголија. Ако се с пута врања, он залаје те узбуни псе, или закукуриче те узбуни петлове. *Вес.* Тек што није рекла опет неку враголију. *Сек. фиг.* Ужива у тим враголијама судбине и ратне среће. *К 1950.*

врагòлик, -а, -о *који је као враг, сличан врагу.* — Лица чудновата, враголика. *Шен.*

врагòлисање с *гл. им. од враголисати.*

врагòлисати, -ишēм и **врагòлити,** -ӣм несврш. = враговати. — Приближи се

девојци поче ... враголисати. *Ат.* Румене дјевојке ... се шале, враголе. *Реч. САНУ.*

врагòлић м бот. покр. *врста водене биљке* Trapa natans. *Вук Рј.*

врагòлица ж *враголаста женска особа, враголанка. Вук Рј.*

врагóлство с *в. враголанство. Р-К Реч.*

врагољàк, -áка м *враголан.* — Ђак остане врагољак. *Том.* Полећи ће [женке дивљих патака] и извести из шаша оно 10 до 15 црних, немирних врагољака. *Коз. Ј.*

врагољàн, -áна м = враголан. — Бијах ти весељак и врагољан. *Шен.* Још је мален био а жив врагољан. *Вил.*

врагòљанка ж = враголанка. — Заокупише га лијепе врагољанке. *Том.*

врагòљаст, -а, -о = враголаст. — Бијах врагољаст момак, с врагом би се поклао. *Шен.* Увијек јој се навлачио на уста врагољаст осмејак. *Мил. В.*

врагòљасто прил. = враголасто. — Етелки било чудно ... чему се оне то сваки час врагољасто смију. *Тур.* А шта то ти питаш за њега, другарице? — врагољасто ће борац. *ЛМС 1951.*

врагòљати, -ām несврш. *враговати.* — Она помало већ почела врагољати. *Берт.*

врагòљење с *гл. им. од враголити и врагољити.*

врагòљив, -а, -о *враголаст.* — Живахни врапчић [дјечак] ... врагољивих модрих очију што крију стотине осмијеха и лукавости и трпљења. *Божић.*

врагòљити, -ȋм несврш. *враговати.* — Да, да, поче ... врагољити, све што суд ради, мудро је и добро. *Шен.*

врагòљица ж *враголица.* — Гушиле ... су врагољице свој смијех. *Шен.*

врагòметан, -тна, -тно и **врагòметаст,** -а, -о *врашки, ђаволски.* — Падало му је на ум каква ли је тек врагометна справа обична људска рука. *Ћоп.* Стјепко је врагометан женскар. *Шен.* Радоје, момче ониско, окошчато, али врагометно. *Ћип.*

врагòметњȁк м *враг.* — Врагометњак те, кћерце, наговара и управља тобом. *Божић.*

врагòметњина ж *врагометност; пакост, хир.* — Кад ... сам се приближио врагометнинама живота, тумачио сам овај догађај друкчије. *Вучо.*

врагòметно прил. *врашки, ђаволски.* — Узвисити се над врагометно заплетена стања око себе. *Крл.* Командант мора да је врагометно љут. *Цар Е.*

врагòметнòст, -ости ж *особина онога који је врагометан.*

врагòмио, -ила, -ило ков. *врагу мио.* — Живљи био њег'ве пјесме клик нег ... цјепидлакā врагомили крик. *Шен.*

врагòпитак, -тка м индив. *мећава, вејавица.* — Ево врагопитак с неба почео. *Лал.*

врагȕљȁн, -ина м покр. *в. враголан. Вук Рј.*

врагȕљић м бот. *в. враголић. Бен. Рј.*

врагȕљаст, -а, -о покр. *в. враголаст.* — Био сам у дјетињству врагуљаст, жив као крем. *Љуб.*

врáгутӣ, -ā, -ō покр. *нијединак.* — Кад сам јесенас тамо био, ја нисам чуо врагутог »ви«, него све једно другому ... »ти«. *Павл.*

врâж ж зб. песн. *врагови.* — Све је само пуста лаж, место сунца црни пакле, место раја љута враж. *Кост. Л.*

врâжба ж заст. *непријатељство.* — Ко је јунак, дужан је мријети, али брата не од вражбе свога. *Март.*

врâжда ж рус. **1.** *завада, свађа, непријатељство.* — Породична вражда свршава се свадбом. *Скерл.* фиг. Ја гутам гњевну мрачну вражду. *Уј.* **2.** *крвно непријатељство између две породице или два братства; некадашња правна установа мирења после убиства.* — Мирио [је] многе вражде међу закрвављенијим племенима, селима и породицама. *Љуб.* На место ... вражде (мирења крви) заведени су судови. *Ђорђ.*

врáжӣ и врâжӣ, -ā, -ē дијал. *в. враж(и)ји.* — Ту се враже закоти гнијездо. *НП Вук.* Рад тих прича вражих триста и три измисли-ше лажи. *Митр.*

врáжијӣ и врâжијӣ, -ā, -ē = вражји **1.** *који се односи на врагове.* — Вражје племе позоба народе. *Њег.* Јер би тада вражјег посла било. *Бог.* Каква вражја дизентерија? *Фелд.* **2.** фиг. *враголаст, несташан, немиран.* — Вражје очи, вражје очи! — говорио твој Шимун. *Гор.* Вражје ли мале! — једра као јабука. *Војн.* **3.** *нијединак, никакав.* — Да је сваки дан Божић, не би било дуба вражијега. *Н. посл. Вук.*

Изр. ни ~ *ни једанак, нико.* — Ни вражји се на нас блатом не набаци! *В 1885.*

врàжић, -а и **врàжић,** -ића м **а.** *дем. од враг.* **б.** *немирна, несташна особа.* — Чиграст стас, чак и елегантан, прави вражић. *Божић.* фиг. Најозбиљније ситуације ... извраћа наопако хумор живота, тај вражић. *Јурк.*

вражúћак, -ћка м **а.** *дем. од вражић.* — Ушао је тога дана неки вражићак и у Имбру Футача. *Кол.* **б.** *несташна особа, враголан, враголанка.*

вражúћков, -а, -о *који припада вражићку.*

вра̀жица ж *женска особа враг.* — Скочи ... чета мушких и женских врагова и вражица. *Шен.* Вражице једна! *Креш.*

вра́жји и **вра̏жји**, -ā, -ē = вражији.

вражули́нац, -нца м зоол. *канаринац. Бен. Рј.*

вра̀јкӧр, -бра м покр. *в. фрајкор.*

вра̀јла ж покр. *в. фрајла.*

вра̏јт м покр. *в. фрајт.* — Нађох да су господа почам од обрстара до врајта ... побенавила. *В 1885.*

вра̏к м покр. *в. фрак.* — Бесвесна гомила ... се за пет крајцара наднице дала упетљати у беле каише и шарене вракове. *Јакш. Ђ.*

вра̑н[1] м (мн. вра̑ни и вра̑нови) **1.** зоол. **а.** *гавран.* **б.** *вранац (1).* — И још води врана зауздана. *Март.* Поткова му врана дебелога. *НП Вук.* **2.** еуф. *враг, ђаво. Р-К Реч.*

вра̑н[2], вра́на м (мн. вра́нови) = врањ[1] (а) *чеп, дрвени запушач на бачви, буретy.* — Вранови на бачвама још свјежи брижде. *Ђон.*

вра̑н, вра́на, вра́но *црн.* — Вјетрић [је] пиркао и мрсио вране праменове косе ... свирача. *Коч.* Да изгубим главу због њених враних очију. *Ранк.*

вра̑на ж (ген. мн. вра̑нā) **1.** зоол. *птица црна или тамносива перја из истоимене породице* Corvus cornix. **2.** фиг. *немио човек.* — Знам да нас са свих страна облијећу вране. *Шен.*

Изр. бела ~ *велика реткост, нешто врло необично, неко врло необичан*; ~гавранка зоол. *в. галоврана*; ала и ~ *све и свако.* — [На Милоша Обреновића] је онда ондје викала и ала и врана. *НП Вук.* Дигла се на њу и ала и врана. *Шапч.*; као ~ међу голубовима (бити) *одударати од других, не бити као сви остали*; ~ му је испила (попила) мозак (памет) *поблесавио је, па не зна шта ради*; ~врани очи(ју) не вади *истомишљеници један против другога не раде.*

вра̑над ж необ. *зб. им. од врана.* — Гладна вранад врви. *Шен.*

вра́нак, -нка м бот. *в. кађун. Сим. Реч.*

вра́нац, -нца м (вок. вра̑нче) *коњ вране, црне длаке.* — До·аши на своме бијесном вранцу. *Ћип.*

Изр. ~ велики зоол. *врста птице, корморан* Phalacrocorax carbo; ~ мали *корморан мали* Ph. pygmaeus. *Терм. 4.*

вра̑немӣл м бот. *зељаста биљка која служи као лек против зубобоље* Plumbago europaea; исп. врањемил. *Сим. Реч.*

вранѐтина ж *аугм. и пеј. од врана.* — Клета пунијем гласом вранетина дозива кишу. *Марет.*

вра̀нило с *црнило, мастило*; *црна боја.* — Узе перо и умочи у вранило. *Горд.*

вра̀нилова тра́ва ж бот. *зељаста, миришљава биљка, употребљава се као зачин* Origanum vulgare. *Вук Рј.*

вра̀нилӧвка ж бот. *в. вранилова трава. Деан. Рј.*

вра̑нин, -а, -о *који припада врани.*

вра̀нӣн, -и́на м нар. песн. *в. вранац (1).* — Одмах сека опремила Хусејина и вранина. *НПХ.*

вра̑нино ӧко с бот. *в. крстац* Majanthemum bifolium. *Р-К Реч.*

вра́нити, вра̑нӣм несврш. *црнити, бојити што у врано, црно.* — Вранила [је] косу. *Петр. В.*

~ **се** *истицати се црном бојом.* — У виноградима чокоће се не врани гроздовима. *Ћос. Д.*

вра̑нић м *дем. од вран*[1]*, младунче вране.*

вра̑ница ж **1.** *дем. од врана, мала или млада врана.* **2.** покр. *сноп у који се повеже лан кад се почупа.*

вра̀ница ж **1.** покр. *назив за домаћу животињу вране, црне длаке или перја (нпр. кобила, коза, кокош).* **2.** *врста вране вуне за везење.*

вра̑нӣште с *место где се вране купе.* — Реци му да ће ме наћи на враништу. *Креш.*

вра́нко м нар. **1.** *име одмила црнкастом, враном коњу.* **2.** *вран, црн човек.* — Ваљда сад се и не сјећа дилбер вранка. *Баш.*

вра̀нкоса ж *врана коса.* — У собу навали ... жена распуштене вранкосе. *Шен.*

вра̀нӧка ж *овца црне длаке око очију. Вук Рј.*

вранӧкос, -а, -о *који је вране косе, црнокос.* — Времешна госпођа бјелопутна, црноока, вранокоса. *Шен.*

вра̑нота м *во вране, црне длаке. Вук Рј.*

вра̀нуша ж *кобила вране, црне длаке.* — Сањам да јашем црну кобилу, ка' зивт врануша. *Рад. Д.*

вра̑нц м и **вра̑нца** ж мед. нар. *в. вренга.* — Болује од срамне болести »вранце«, овранцӧ се. *Ђоп.*

вра̑нцав, -а, -о = вранцљив *болестан од вранца, врengав. Вук Рј.*

вра̑нцати, -ā̑м несврш. *чинити вранцавим. Вук Рј.*

~ **се** повр. *постајати вранцав.*

вра̀нцљив, -а, -о = вранцав. *Вук Рј.*

вра̑нчӣд ж *зб. им од вра̑нче.*

вра̑нче, -ета с *вранино младунче.*

вра́нче, -ета с необ. *дем. од вранац. Вук Рј.*

вра́нчев, -а, -о *који припада вранцу.*

вра̀нчина м *аугм. од вранац.*

вра̀нчић, -а и **вра̀нчић,** -и́ћа м *дем. од вранац.*

вра̑њ[1], вра́ња м (мн. вра́њеви) **а.** = вран[2]. — Буре одозго на сриједи има рупу... која се врањем заврањује. *Вук.* **б.** *рупа на бачви кроз коју се сипа пиће и која се затвара запушачем.* — Удесиле процеп од дрвета, у процеп уметнуле повесмо па спуштају на врањ. *Вес.*

вра̑њ[2], вра́ња м зоол. покр. *врста птице, в. уз вранац (изр.). Вук Рј.*

вра́њак, -њка м мед. нар. *в. вренга.* — Проклети врањак удомаћио се, а не знамо му лијека. *Павл.*

вра́њā нòга ж бот. *љутић. Сим. Реч.*

вра́ње с песн. *зб. им. од врана.* — Кроз гракtање гладна врања ... пева [ветар]. *Кош.*

вра́њемӣл м бот. *в. вранемил. Сим. Реч.*

вра́њӣ, -ā, -ē *који припада врани.* — Давно, ко зна када из врањега кљуна пао је равно у поље један орах. *Јакш. М.*

вра́њчић м *дем. од врањ.*

вра̀псеме, -ена, ијек. вра̀псјеме, с бот. = врапчје семе *зељаста жбунаста биљка чији се плодови употребљавају у лекарству* Lithospermum officinale. *Реч. САНУ.*

вра̀псјеме, ек. вра̀псеме.

вра́пчā̏д ж *зб. им. од врапче.*

вра̀пчара ж агр. *врста дивље трешње.* — Подлоге од дивље трешње (врапчаре) и магриве подесне су за све начине пресађивања. *Тод.*

вра̀пчā̏рке ж мн. зоол. *ред птица* Passeriformes. *Финк.*

вра̀пчā̏рскӣ, -ā, -ō *који се односи на врапчаре.*

вра̀пче, -ета с *мали врабац, младунче врапца.* — Срце јој је било као у врапчета. *Јов. Ј.* Сива је врапчад од страха прхала. *Шен.*

вра́пчев, -а, -о *који припада врапцу.*

вра̀пчијӣ, -ā, -ē = врапчји *који се односи на врапце:* ~ цвркут, ~ гнездо.

вра̀пчић, -а и **вра̀пчӣћ,** -и́ћа м *дем. од врабац.* — фиг. Остаде рано сиротан с братом ... оба мала, оба ситна, врапчићи. *Вил.*

вра̀пчјē сӗме, ијек. вра̀пчјē сјӗме, с бот. = врапсеме. *Бен. Рј.*

вра̀пчјē сјӗме, ек. вра̀пчјē сӗме.

вра̀пчјӣ, -ā, -ē = врапчији.

врâс м мед. нар. *в. фрас. Р-К Реч.*

врâска ж *бора, набор на лицу. Бен. Рј.*

врâскав, -а, -о *наборан, смежуран, (о кожи на лицу).* — Жута је [старица] и врaскава. *Маж. Ф.*

врâскати, -ā̆м несврш. *правити враске, набирати, мрешкати.*

~ **се** *мрешкати се.* — Мислиш: уснуло је [море], а оно се већ диже и враска. *Цар Е.*

врâт[1] м (лок. вра́ту) **1.** анат. *део тела који спаја главу с трупом.* — Дебела глава на кратком угојеном врату лијено се миче. *Ков. А.* Сви су наши вратови напред повијени. *Ћос. Д.* **2.** *део неког предмета који спаја његова два дела; сужени или тањи део неког предмета.* — Међа између корена и дебла зове се врат. *Тод.* Узе гитару... изнад врата. *Крањч. Стј.*

Изр. бацити се, обесити се, пасти коме око врата *загрлити кога;* бити, стајати коме на врату, за вратом *бити коме на бризи, на терету;* доћи коме до врата *додијати, дозлогрдити коме;* до врата, преко врата *преко мере;* дувати коме у ~ *бити коме на трагу, за петама, следити га;* имати кога на врату, за вратом *имати кога на бризи;* кривити, искривљавати ~ *дуго чекати, ишчекивати;* надимати ~ *кочоперити се, правити се важан;* натоварити, навући, напртити, ставити беду, бригу на ~ *преузети тешке обавезе;* невоља је за вратом *зло је;* није шија него ~ *једнако је, исто је;* обесити, натоварити што коме о врат *оптеретити кога (чиме);* осећати кога за вратом *бити прогоњен од кога;* пасти, сести, попети се коме на ~ *наметнути се коме;* савити ~ *покорити се, признати се поражен;* сави(ја)ти, сагнути, сагибати ~ пред ким *понизити се, понижавати се пред ким;* седети коме за вратом *стално контролисати кога;* скинути, скидати кога или што с врата *ослободити се, ослобађати се кога или чега;* стајати до врата у блату *бити у тешком положају;* стати коме ногом за ~ *савладати, уништити кога до краја;* стегнути коме конопац, уже око врата *довести кога у незгодан положај, упропастити, уништити кога;* (с)ломити, (с)крхати ~ *(на)страдати, упропастити се, упропашћивати се;* с врата беду, бригу скинути *ослободити се, отарасити се невоље;* ударити кога по врату *сломити кога, учинити коме што врло лоше;* задужити се преко врата *презадужити се;* закренути, заврнути коме врат(ом) *уништити кога;* за ~ ухватити кога а) *с претњом што од кога затражити;* б) *проузроковати коме што тешко, неугодно.*

врâт[2] м бот. покр. *в. љуљ. Вук Рј.*

вра́та, вра́тā с мн. **1.** *отвор у зиду зграде, одаје, на огради и сл. кроз који се излази или улази; крило, крила, најчешће дрвена, којим(а) се тај отвор затвара.* — Уска и дугачка

врата без вратница. *Андр. И.* Широм су разјапљена врата. *Матош.* **2.** геогр. *узан пролаз између стрмих стена (у планинском крају; на мору или реци), кланац, теснац.* — Задварје је било кључ или врата од свега овог краја. *Вук.* Између двају отока налазе се краћи пролази или врата. *ОГ.* Жељезна врата на Дунаву. *Јонке.* **3.** фиг. *тренутак или краћи временски одсек у почетку неког раздобља; почетак било чега.* — Запрта златна су врата дјетињства. *Наз.* Знаци који воде равно до врата истине. *Богд.* **4.** спорт. *место обележено с два усправна стуба, попречном гредом и мрежом, куда треба убацити лопту код неких спортских игара (ногомета, ватерпола и сл.), гол.*

Изр. бити пред вратима *бити сасвим близу, непосредно угрожавати*; доћи ће сунце и на наша врата *и ми ћемо дочекати боља времена, срећу*; гледати (зијати) као теле у шарена ~ *бленути*; код затворених врата, иза затворених врата и сл. (радити, већати и сл.) *тајно, у присуству само службених или званичних особа, без присуства публике*; отворити врата коме или чему *дати слободан приступ*; (по)чистити, (по)мести пред својим вратима *уредити, уређивати најпре своје ствари*; показати коме врата *потерати кога из куће, не примити, одбити*; (по)куцати на чија ~ (*за*)*молити кога за што*; широм отворити ~ коме *радо кога примити*; туђа ~ обијати, обилазити *просјачити, просити*; ући, продрети на мала (задња) врата *постићи што нередовним путем*; заглавити хапсанска ~ *доспети у хапс*; заглавити ~ *дати се у панично бекство*; затворити коме ~ *не примити, одбити кога*; затворити ~ чему *забранити што, спречити ширење чега.*

вра́так, -тка м *дем. од врат. Бен. Рј.*

вра̀таница ж *в. вратница.* — Зазвечаше резе . . . јаукну и шкрипну вратаница. *Лал.*

врата́ница и **вратàнца,** врàтāнāцā и врàтанāцā с мн. *дем. од врата.* — Само да зашкрипе она вратанца. *Вас.*

вратаа̀ца, врàталāцā с мн. *дем. од врата.* — Имају једна мала вратаоца кроз која се једва пролази. *Јаки. Ђ.* Обоје [се] попеше по дрвеним степеницама које воћаху на место где су прорезана вратаоца на амбару. *Шапч.*

вра̂тар, -тра м покр. *в. фратар.*

вра̀тār, -а́ра м **1.** *онај који се налази крај врата да надзире улаз у зграду или на ограђени простор.* **2.** спорт. *играч који брани спортска врата (у ногомету, ватерполу и сл.), голман.* **3.** мед. *в. вратарник.*

вратàрати, -рāм несврш. и уч. *често отварати и затварати врата.* — Шкрипале неподмазане шарке, сваки час се вратарало. *Рад. Д.*

вратáрев, -а, -о = вратаров *који припада вратару.*

вратàрица ж = вратарка *она која надзире улаз у зграду или на ограђени простор.* — Загријавала се за борбу чак и вратарица. *Франг.*

вратàрина ж *награда или плата за чување врата. Бен. Рј.*

вратáрити, врàтāрӣм несврш. *вратарати.* — Чељад још нису поспала, него вратаре и надвор и здвора. *Маж. М.*

вратàричин, -а, -о *који припада вратарици.*

врàтāркa ж = вратарица. — Сестра вратарка ће да га опомене. *Дим.* Упадох . . . код вратарке куће. *Мил.*

врàтāркин, -а, -о *који припада вратарки.*

врàтāрнйк м анат. *прстенасти мишић који отвара и затвара уски излаз из желуца у дванаесник, дванаестопалачно црево* pylorus. *Бен. Рј.*

врàтāрница ж *собица где се налази вратар или вратарица.* — Запита . . . обраћајући се другоме човјеку у вратарници. *Креш.* Прође поред вратарнице. *Сим.*

Изр. ~ вена мед. *крвна жила која скупља крв из цревних ресица и води је у јетру* Vena portae. *Бен. Рј.*

врàтāрничкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на вратарник.*

врата́ров, -а, -о = вратарев.

врàтāрскӣ, -ā, -ō̄ *који припада вратару, вратарима.* — Са сунца се улази крај вратарске собе у којој шиљбочи војна стража. *Ћос. Б.*

врата́рство с *вратарска служба.*

врàтāрција м заст. *в. вратар. Вук Рј.*

врàтаст, -а, -о *пун врата*[2]*, љуља. И-Б Рј.*

врàтат, -а, -о *који има дебео, снажан врат*[1]. — Вратат као млади лав. *Кош.*

врàтати[1], -ā̀м несврш. *на врат падати; посртати*; исп. сврати. — фиг. Заћосмо у шумет оживљен самим жубором вратајуће воде. *Павл.*

врàтати[2], -ā̀м несврш. *добијати болест од врата*[2]*, љуља, осећање гађења и вртоглавице.*

вратàца, вратāцā с мн. *дем. од врата, вратанца, враташца.* — Кад се помоли мантија попина из врта на вратаца опет се узмутим. *Буд.*

вратàшца и **врата́шца** с мн. *дем. од врата.*

вра̀теница ж *в. вратница.* — Брава кракне, врата пукну, звека стоји вратеница. *Прер.*

вра̀тижѐљ м и **вра̀тнжеља** ж бот. *биљка из пор. штитара* Tordylium officinale. — Цвате ли у тебе ... драгољуб, љубица, вратижеља блага? *Враз.*

вра̀тик м и **вра̀тика** ж бот. *в. вратић*[2]. *Сим. Реч.*

вра̀тило с **1.** *дрвени ваљак на разбоју око којега се омотава пређа.* — Вратило се помало окреће и на стану стварају се нове шаре. *Радул.* Вештице ... на вратилу кроз оцак излећу. *Чипл.* **2.** спорт. *справа за вежбање, попречна шипка на два стуба.* — Вјешали трапезе и вратило за вјежбање. *Ћоп.* **3.** мех. *вретенаста полуга, осовина која обртањем врши неки механички рад или преноси кружно кретање.* — Точак на вратилу је разнокрака полуга. *Физ. 1.*

вра̀тӣлце с = вратиоце *дем. од вратило.*

вра̀тимӯж м бот. *в. стидак. Сим. Реч.*

вра̀тина ж **1.** *аугм. и пеј. од врат.* — Из рутавих вратина крупно вије се познати ој! *Јурк.* Три дана је стар, а главоња, какву вратину има! *Ћос. Д.* **2.** *месо око вратних костију стоке*: сушена ~.

вра̀тноце с = вратилце.

вра́тити, вра̄тӣм свршс. **1.** *дати натраг оно што се узело*: ~ дар, ~ дуг, ~ зајам и сл. **2.** *учинити да ко или што пође натраг или дође на место одакле је пошао, да прихвати оно што је напустио.* — Послушај ме, врати оне војнике. *Јак.* Школа га врати књигама. *Ћос. Б.* **3.** *добити, стећи опет оно што се имало, што је било изгубљено*: ~ здравље, ~ вид. **4.** фиг. *учинити некоме оно што је он учинио.* — Заклопила очи и вратила му пољубац. *Петр. В.* **5.** *одвратити, одговорити.* — Може бити да и не зна — врати му [он]. *Креш.*

Изр. ~ к свести (животу, у живот, к себи) *освестити, ослободити несвестице*; ~ жао за горе, ~ зло злим *осветити се, учинити коме исто зло као што је он учинио*; ~ жао за срамоту, (мило за драго, шило за огњило) *одговорити истом мером.*

~ **се 1.** *доћи натраг, доћи онамо одакле се пошло.* — Вратићу се изнова у старо гн'јездо, у наш тропни дом. *Наз.* Смиља се вратила у клупу. *Макс.* фиг. Вратит ће се опет у загрљај друштву. *Уј.* **2.** *поново се појавити, очитовати.* — Његово било куца ... изгуби се, па се опет врати. *Чипл.*

Изр. ~ к себи *освестити се*; ~ на ствар *поново започети говор о нечему о чему се пре тога говорило.*

вра̀тић[1], -а и **вра̀тӣћ,** -ића м *дем. од врат.*

вра̀тић[2] и **вра̀тич** м бот. *зељаста биљка жута цвета из пор. главочика* Tanacetum vulgare. *Сим. Реч.* — Све устрепта: и вратић ... и љутић крај шумарка. *Кош.*

вра̀тӣш, -ӣша м бот. *в. вратић. Бен. Рј.*

вра̀тиша м *човек који уредно враћа дуг, зајам*; исп. враћалац.

Изр. ни платиша ни ~ *онај који једе и пије а не плаћа.*

вра̀тӣште с *место иза старих врата.* — Ја бих тебе постављала у буниште, за вратиште. *НПХ.*

вра́тло с покр. **а.** *теснац, улаз у теснац. Вук Рј.* **б.** пом. *отвор или враташца на бродском котлу.*

вра̀тљив, -а, -о *пун врата*[2]*, љуља.* — И вратљиво... брашно може шкодити. *Батут.*

вра̂тнӣ и **вра̀тнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на врат*[1]: ~ жила, ~ куцавица, ~ кост, ~ краљешци, пршљенови, ~ жлезда, ~ мишић, ~ живац.

вра́тнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на врата*: ~ дирек, ~ крило.

вра̂тнӣк м *јака на кошуљи, блузи, капуту, овратник, оковратник.* — Висило је више капута са згужваним вратницима. *Креш.* Имала је ... блузу без вратника. *Петр. В.*

вра̂тнӣк м покр. **а.** *довратник од дрвета, камена или метала.* — Његовој јакој вољи стала је на пут обична гвоздена реза узглобљена у зарђао вратник. *Вујач.* **б.** *врата* (*2*).

вра̂тница ж (обично мн.) **1.** *врата на огради имања, дворишта и сл. исплетена од прућа или направљена од дрвета*; *крило таквих врата.* — Вратнице понајвише стоје на путу и затварају се да не иде марва у поље; или на тору. *Вук Рј.* На сваким вратницама дочекивале су нас снаше. *Чол.* Залупише жестоко вратнице. *Драж.* Волови сами стадоше пред вратницом. *Ћос. Д.* **2.** *оквир у који су усађена врата*; *греда у оквиру врата, довратник.* — На мала врата није могао унићи, био би челом лупио у вратнице. *Шен.* Сапуна се ... пред огледалом за бријање објешеном на десној вратници. *Фелд.* **3.** анат. *улазни или излазни отвор на неком органу.* — Тај орган [јетра] на вратницама крвотока задржава многа ... отровна тела. *Ђаја.*

вра̂тњāци, -ākā̄ м мн. мед. покр. *отеклина на врату.*

вра̂тобо̀лан и **вра̀тобо̀лан,** -лна, -лно = вратобољан *који болује од врата.* — Сваки други човјек ... је вратоболан. *Крл.*

вра̀тобо̀ља ж мед. *обољење врата, грла, гушобоља. Р-К Реч.*

вра̂тобо̀љан и **вра̀тобо̀љан,** -љна, -љно = вратоболан. *Р-К Реч.*

вра̂тṑван, -вна, -вно покр. *в. вратљив.*

вратола́мати, -о̀лā̄м несврш. *сурвати се.* — Он, срдит, запјенио и стао вратоламати низ Кукавицу. *Павл.*

вратòлом м **1.** *несмотрена особа; спадало.* — Ја сам дјететом био вратолом и костолом. *Кор.* **2.** *вратоломија (1).* — Ова цеста . . . продире кроз најужасније и најоборитије вратоломе. *В 1885.* Кроз грдне просјеке удара плаха вода у вратолом низ литице. *Павл.* **3.** празн. *име измишљене траве која служи за бајање.* — Отидне [баба] у брдине и долине и набере костолома и вратолома. *Ђорђ.*

вратòломан, -мна, -мно **1.** *који је пун стрмина, тешко проходан.* — По каменитим и вратоломним стазама стигох до . . . пука. *Вас.* Опију [се], па га гоне да тера . . . по вратоломним путевима. *Андр. И.* **2.** *несмотрен, непромишљен, пустолован.* — Згрнуо је чету вратоломних и распуштених људи. *Богд.* фиг. Паднемо у вратоломне метафизичке спекулације. *Марј. М.* **3.** *сувише брз, вртоглав.* — Знаност се у вратоломном темпу приближава материји. *Крл.* Стрељачки строј . . . отисну се вратоломном брзином преко поља. *Јак.*

вратòломац, -о̄мца м *вратоломан човек.* — Скоче момци, редомице вратоломци. *Шен.*

вратоло̀мија ж **1.** *стрмина, провалија; непроходан предео.* — Босански коњ познат је . . . како се умије пењати уз највеће стрмине и спуштати се низ ужасне вратоломије. *Том.* **2.** фиг. *непромишљен потхват, пустоловина.* — Дао [се] . . . на генијалне вратоломије финије врсти. *Шен.* Упушта се у такве вратоломије. *Кол.*

вратоло̀мина ж *в. вратоломија (1).* — Јадњији откликнуше гласи из хридина и вратоломина. *Март.*

вратоло̀мити, -ӣм несврш. *ићи безглаво; сртати, срљати у пропаст, у погибију.*

вратоло̀мљати, -ā̄м несврш. *в. вратоломити.* — Вратоломљао тако уз улице низ улице. *Креш.*

вратоло̀мље с *в. вратоломија (1).* — А сад хајдук протјерује Турке низ шикарје и низ вратоломље. *Марп.*

вратòломњāк м *вратолом (1).* — фиг. Вратоломник ветар залеће се [у воћке]. *Макс.*

вратòломно прил. *на вратоломан начин.* — Он зна како му је поглед вратоломно слетео низ брдо. *Мил. В.*

вратòломнōст, -ости ж *особина онога који је вратоломан; пустоловност.*

вратоло̀мљати, -ā̄м несврш. *в. вратоломити. Бен. Рј.*

вратоло́мство с *пропаст, погибија.* — Некако с' спотакô . . . мал' што не би . . . вратоломства! *Радич.*

врáтоња м *онај који има дебео и снажан врат. Р-К Реч.*

врâтор м покр. *в. фратар. Вук Рј.*

врâћа и **врáћа** ж покр. *враћање, повраћај, узвраћање.* — Учинити селу услугу без плаће и враће. *Љуб.*

врâћалац и **врàћалац,** -аоца м **а.** *онај који враћа.* **б.** *онај који се враћа.* — Ближио се селу све гласнији смијех и говор враћалаца. *Гор.*

врâћање с *гл. им. од враћати (се).*

врâћати, -ā̄м *несврш. према вратити.* ~ **се** *несврш. према вратити се.*

врáца, врáцā и врâтāцā с мн. *мала врата, враташца.* — Пође к врацима врта. *Шен.*

врâч, врáча м **1.** = врачар **а.** нар. *лечник, лекар; онај који лечи народним лековима уз разне врађбине.* — Кад на вас дође какова болест, треба звати врача, је л'? *Шен.* **б.** *онај који врачањем погађа прошлост и прориче будућност;* исп. гаталац, гатар. — Никакав занат није кориснији међу простадијом и незналицама као што је врача. *Љуб.* **2.** *онај који се стара о култним обредима, свештеник примитивних религија; чаробњак, вештац, маг.* — [Ескими] верују у чудовишта и зле духове на које могу утицати само њихови врачеви. *Петр. М.*

врáчање с *гл. им. од врачати.*

врàчар, -ара м = врач (1). — Долазише врачари и доносише биље свакојако те видаху ране. *Јакш. Ђ.* Као добар врачар свакој је [дами] погодио. *Игњ.*

врàчара ж = врачарица *она која врача;* исп. гатара. — Нема онаке врачаре и траваре у целом округу. *Ранк.* [Открива] душу као врачара животну црту човјеку на длану. *Матош.* Једна врачара гледала ми у карте. *Јак.*

врачáрев, -а, -о = врачаров *који припада врачару.*

врачàрња ж (обично мн.) = врађбина **а.** *поступак онога који врача, бајање, чарање, гатање.* — Зашто се она, још млада, бацила на врачарије које је примала од своје баке? *Вуков.* **б.** *речи и предмети којима се служи онај који врача.* — Не помажу више ни врачарије нити ишта друго. *Ћоп.*

врàчарин, -а, -о *који припада врачари.*

врачàрнна ж *плата или наплата за врачање:* исп. гатарина. *Вук Рј.*

врачàрица ж = врачара. — Врачарица . . . баци и трећи угљенић који таки потону цврчећи. *Шапч.* Мачић скот, избачено недоношче вјештице или врачарице какве. *Бег.*

врачàричин, -а,-о *који припада врачарици.*

врàчāрка ж *в. врачара. Р-К Реч.*

врà̏чāркин, -а, -о *који припада врачарки.*

врачáров, -а, -о = врачарев.

врà̏чāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на врачаре.* — Замамљена [је] чаролијом и пићем врачарским. *Богд.*

врà̏чāрски прил. *на врачарски начин, као врачар.*

врачáрство с *врачарска вештина, бављење врачањем.* — Забрањена и недопуштена врачарства чиниш. *Богд.*

врáчати, врâчам несврш. празн. **а.** *прорицати судбину или будућност (гледајући у длан, у угљен, бацајући карте и сл.), бавити се врачањем, гатањем.* — Та циганка врача, пророкује и тумачи нешто. *Поп. П.* **б.** *вршењем неких радњи или говорењем речи настојати да се отклони зло или болест, бајати, чарати.* — Треба да се врача да се скину чини. *Вел.* Друге су [баке] врачале бацајући на пут кроз врата сјекире, превернуте столице и живо угљевље. *Гор.*

врáчев, -а, -о *који припада врачу.*

врáчēвӣ, -ā, -ō *који се односи на врачање.* — Поштрапи га водицом . . . и очита врачевну молитву с пера на перо. *Љуб.*

врáчевскӣ, -ā, -ō *који се односи на врача (I) и врачање:* ~ молитва. *Вук Рј.*

врáчити, врâчӣм несврш. покр. *лечити.* — Тако нашу љубав врачи досјетљива ујна. *Бег.*

врâчка ж *врачарија, враџбина.* — Нигдје ме не боли, и све ме боли. Ваљда су уроци и врачке. *Ивак.*

врачо̀лња ж покр. *в. врачарија.* — А врачара стара . . . врачолије спрема. *Кош.*

врâџбина ж (обично мн.) = врачарија. — Повуци круг и враџбину говори! *С-Ц.* Нека се не боје враџбина и вила. *Стан.*

врâџбинскӣ, -а, -ō *који се односи на враџбине.*

врâшкав, -а, -о *који је живахне ћуди, влаголаст.* — Врашкава си, ђаволја . . . смутиш. *Коз. И.*

врâшкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на врагове; враж(и)ји, ђаволски:* ~ сила. — Чињаше се да је то врашка пећина, склониште злих духова. *Лаз. Л.* То су чудне ствари, божје или врашке. *Стан.* **2.** фиг. **а.** *враголаст, ђаволаст.* — Врашка је то главица! *Новак.* Врашки, несташни снови! *Срем.* **б.** *јак, жесток, страшан.* — Бит ће сутра врашке сваће. *Торб.* **в.** *проклет.* — Онда му врашка ракија шапуће на ухо: пиј још више! *Срем.* **3.** *непријатељски.* — Бранећи олтаре своје од врашког насртаја, костима засусмо . . . шуме и поља. *Ил.*

врâшки прил. *на врашки начин, ђаволски.* — [Та глава] му се чинила још и врашки паметна. *Јанк.* Врашки пристала дјевојка. *Сим.* У граду баш врашки кипи. *Цар Е.*

врáштво с заст. **1. а.** *в. врачарија, враџбина.* — Тета Јула је са својим враштвима кумовала. *Коз. Ј.* **б.** *лек.* — Враштво прије немоћи узимље. *Дан.* **2.** *непријатељство, сваћа; злоба.* — Видим нову несрећу за оба кроз међусобно трвење и враштво. *Старч.*

врàшчић м *дем. од враг;* фиг. *обесник, несташник.*

врȑб м зоол. *врста патке* Anas acuta. *Бен. Рј.*

врȑба ж бот. *листопадно дрво или шиб из истоимене породице, која расте крај воде и на влажном тлу* Salix.

Изр. жалосна ~ Salix babylonica; кад ~ грожђем роди, кад на врби грожђе роди *никад;* на врби свирала *нешто посве несигурно;* венчање око врбе, под врбом *брачни однос без венчања;* расти као ~ из воде *расти брзо.*

врȑбāк, -áка м = врбик *грм или грмље врбе; место обрасло врбом.* — Лијеву ријечну обалу уокривирили врбаци. *Матош.* У додиру са водом, песком и врбаком заборавe [грађани] понешто од оног што у животу градског човека има да се заборави. *Андр. И.*

врбáнац, -нца м мед. *црвени ветар* erysipelas. — Лице набухло папрено, канда има врбанац. *Шен.*

врȑбāр, -ára м зоол. *врста већег ноћног лептира чија гусеница живи у стаблу врбе и неких воћака* Cossus cossus. *Терм. 4.*

врȑбāскӣ, -ā, -ō *који се односи на место и реку Врбас.*

врбéна ж бот. *вишегодишња зељаста украсна биљка која се употребљава и у лекарству* Verbena officinalis. — Сочну врбену запали и јаки тамјан. *Марет.* Крај нас беху мртве руже и врбена. *Дуч.*

врȑбӣк, -и́ка м = врбак. — Текла је . . . Сава са зеленим бујним густишем врбика уз обалу. *Козарч.* Сјећа [се] свог родног села . . . његових врбика, подводних ливада. *Ћоп.*

врȑбин, -а, -о *који припада врби:* ~ маца.

врȑбӣње с зб. *врбље.* — Хрло се вије Сава под младим жутим врбињем. *Шен.* У врбињу сивом сребрна вода свечано вијуга. *Крл.*

врȑбница и **врбúца** ж **1.** *дем. од врба, млада врба.* **2.** *гранчица врбе која се освећује на дан Цвјетнице, Врбице.* **3.** бот. *врбичица (2). Сим. Реч.* **4.** (Врбица) црквени *субота уочи Цвјетнице, Цвети, Лазарова субота (празник).*

Изр. удесити кога за Врбицу *довести кога у незгодан положај.*

врȑбичица и **врбичúца** ж **1.** *дем. од врбица.* — Нијала се врбичица и на њој је

дјевојчица. *НПХ.* **2.** бот. *име биљке с пурпурним цветовима која се употребљава у народном лекарству* Lythrum. *Сим. Реч.*

врбљāк, -áка м *врбак, врбик.* — Брзица . . . гурну нас у некакав врбљак. *Нен. Љ.* И у врбљак бјежи. *Марет.* Нека жена опазила [је] кад је изишао из врбљака. *Лал.*

врбље с *зб. им. од врба.* — Кроз врбље тече румен његова [Сунчева]. *Коз. И.* Воденице . . . се сасвим заклонише иза врбља. *Лал.*

врбов, -а, -о *који припада врби, који је од врбе*: ~ кошара, ~ прут, ~ шипка.

Изр. као ~ клин *несигуран, непоуздан.*

врбо̀ва̄ње и **врбова̄ње** с *гл. им. од врбовати.*

врбо̀вати, врбујём и **врбовати,** -бујём несврш. нем. **1.** *наговарати, утицати на некога да ступи у нечије редове, снубити, придобијати.* — Почеше изреда врбовати војнике за свој табор. *Дом.* **2.** *узимати на какав посао (у најам).* — Долазе . . . власници бродова те врбују морнаре. *Дов.*

врбовина ж *врбово дрво.* — Начинио сам кљаку од врбовине. *Донч.*

врбо̀вка ж заст. **1.** *сакупљање људи за војску.* — Своје момке . . . опет опреми у врбовку: . . . за неколико дана скупи [се] опет око хиљада људи. *Вук.* **2.** ист. *они који су ишли у народ да позивају у војску или да враћају оне који су отишли с фронта кући.* — Казао [сам] да ви . . . имате војске, но нису сви, али сте врбовке послали и догоните војнике. *Нен. М.*

врбо̀внӣк м ков. *онај који врбује*; ист. *војно лице које је наговарало младиће да ступају у војску.*

врбо̀внӣков, -а, -о *који припада врбовнику.* — На путу [сам] да пропаднем ако будем слушао врбовникових обећања. *Нед.*

врбопу̏ц м *доба кад врба пупи, листа и цвета.* — Баба старца звала уз врбопуц, а старац јој се одазвао уз винобер. *Н. посл. Вук.* Прохујаше и развигорац и врбопуц. *Рад. Д.*

врбото̀ч, -а и **врбо̀точац,** -чца м зоол. *врбар. Финк.*

врв[1] ж заст. *в. врвца.* — На класу осат свака ко златна титра врв. *Наз.*

врв[2] м *рој. Бен. Рј.*

врва ж *в. врева (1).* — У то доба мотала се врва и клика људи по загребачким улицама. *Шен.*

врвањ, врвња и врвања м рус. *китова маст, воску слична материја, седефаста сјаја и масна опипа која се добија из китових чеоних костију. Терм.* **4.**

вр̀вети и **вр̀вети,** -вӣм, ијек. вр̀вјети и врвјети, несврш. **1.** *кретати се у великом броју, без реда, тискати се (о људима и животињама).* — На Маркову тргу врвјела сила свијета. *Шен.* Врвели су пешаци, тутњале кочије. *Андр. И.* У олињалој кабаници . . . су врвјеле вашке. *Лал.* **2.** *нагло надолазити, навирати, проваљивати.* — Сад јој врвљаху силне сузе на очи. *Шен.* **3.** *обиловати (чим).* — Народна пјесма врви батинама. *Матош.* Не видим да друга дјела. . . врве реченицама Аристотеловим, Платоновим и цијелог роја филозофа. *Вел.*

вр̀вина ж *аугм. од врв*[1]. — Баба . . . ишла да ће напртити бреме шуме . . . а оно јој се измакла врвина, па јој стисла грло и удушила је. *Кал.*

вр̀вити и **вр̀вити,** -ӣм несврш. дијал. *в. врвети.*

вр̀вјети и **вр̀вјети,** ек. вр̀вети и вр̀вети.

вр̀вљēње и **вр̀вљēње** с *гл. им. од врвети, врвјети.*

вр̀вљети и **вр̀вљети,** -вӣм несврш. дијал. *в. врвети.*

вр̀вом прил. *у роjевима.* — Куда годијер око му допире, туд и мисли све му слиједе врвом. *Прер.* Сврну у страну да гледа како мноштво иде врвом. *Креш.*

вр̀вор м оном. *птичји жамор, цвркут. Бен. Рј.*

вр̀вца и **вр̀вца** ж *в. врпца (1).* — Натаче шљем на главу и пусти да му откинута врвца виси и ландара око врата. *Лал.* По соби су биле разапете врвце на којима су се сушиле . . . пелене и мокре чарапе. *Пер.* фиг. Просјак . . . је одматао своју врвцу времена неопазице без жеља и нада. *Кал.*

вр̀вчица и **вр̀вчица** ж *дем. од врвца.* — Лелуја му се дугачка оплетена грива и оне свилене врвчице као сто сјајних и шарених гуја. *Матош.*

вр̀г м (лок. вр̀гу; мн. вр̀гови) **1.** бот. *врста тикве, у дну широке, с танком дршком* Cucurbita lagenaria. — На зиду висе гусле од врга. *Ђос. Д.* **2.** *суд за воду и др. начињен од осушена плода такве тикве.* — Врг или крбањ . . . овом се тиквом, пробушивши је са стране, захвата и пије вода, а кадшто и вино. *Вук Рј.* Бар са вргом студене водице да те млада невеста послужи. *Јакш. Ђ.*

вр̀гањ, -а̏ња м бот. *вргањ.*

вр̀гаст, -а, -о *који има облик врга.*

вр̀гнути, вр̀гнēм (имп. вр̀гни и вр̀зи; аор. вр̀гнух, вр̀гну и вр̀гох, вр̀же; р. прид. вр̀гнуо, -ула и вр̀гао, вр̀гла; трп. прид. вр̀гнут; прил. пр. вр̀гнȕвши и вр̀гā-вши) сврш. = вр̀ћи **1.** *бацити.* — Врз'те

старца на тле. *Шен.* Врже чедо у пламење силно. *Кош.* Тако је ... на правди бога у тамницу вргнут. *Петр. В.* **2. а.** *метнути, ставити.* — Мишљасмо синоћ да ћемо морати врћи на њ лућачку кошуљу. *Куш.* Вргли руке ... остраг, па ходају горе и доље по одаји. *Коч.* **б.** *оковати, спутати* (*о ланцима*). — Ал' на лава синџир вргнут неће. *Јаки. Ђ.* **3.** *потегнути, махнути.* — Врже џелат, пос'јече му главу. *НП Вук.* **4.** *добацити, досегнути* (*о пушчаном метку*). — Надалеко пред војском иђаху колико би вргла пушка мала. *НП Вук.*

Изр. ~ кога у немар *занемарити кога*; ~ куку преко носа *потајно мрзети.*

~ **се 1.** *бацити се.* — У тиштац за њим врћ' се хтеше. *Март.* У гложје се врже. *Кош.* **2.** *оставити се, проћи се чега.* — Хајдемо се врћи сваке шале. *НПХ.*

Изр. ~ се на (у) кога *бити* (*постати*) *сличан коме.*

вргу̀дав и **вр̀гуљаст,** -а, -о покр. *кривудав.* — Проклетство је ... не просути зној ... у вргудав ред кукуруза. *Рад. Д.* фиг. *заплетен, закучаст.* — Прошло будуће време — већ му је и име вргуљасто. *Сек.*

вр̀гу̀лька ж покр. *в. клупче. Бен. Рј.*

врдала́ма ж и м **1.** *онај који врда, неискрен, непоуздан човек, превртљивац.* — Сад ђаволски врдаш, баш си права сељачка џуџа и врдалама. *Рад. Д.* То је демагог и врдалама. *Чол.* **2.** (само ж) *врдање, дволичност, избегавање обавеза.* — Да све ка' људи утанчају, да после не би било врдаламе. *Рад. Д.* Мартина убрзо ухвати ове моје врдаламе мале. *Богдан.*

вр̀дање с *гл. им. од врдати.*

врдà рати, -ā̀м несврш. *дем. према врдати.* — Он ће мало врдарати, али ће најзад и он попустити. *Шапч.* Онај се грешник чеше иза увета и врдара погледом. *Нуш.*

вр̀дати, -ā̀м несврш. **1.** *ићи, кретати се мењајући правац, врлудати.* — Врдајући час лево, час десно јурио је низ улицу. *Ћос. Д.* **2.** *мицати се, кретати се; помицати, покретати* (*чиме*). — Руке му врдају, а у прсту нема ... снаге. *Ранк.* Не врда прасе ни њушком ни ногама. *Рист.* **3.** *удаљавати се.* — И кажи им да не врдају никуда од куће. *Јаки. Ђ.* **4.** *измицати се правом одговору, избегавати истину.* — Не врдајте, него одговорите на оно што вас питам. *Креш.* Не врдај, не лажи. *Сек.* **5.** *извлачити се од неке обавезе; изговарати се, правдати се.* — Потражиће он неко друго рјешење за себе лично, врдаће, правиће компромисе. *Чол.* Е, па сад, врда Макса, не могу ја све знати. *Срем.* **6. а.** *бити несталан, превртљив.* — Врда сад амо, сад тамо. *Цар Е.* **б.** *бити неверан* (*о мужу, о жени*). — У нашим годинама скоро сви мушкарци врдају. *Бил.*

вр̀днути, -нēм *сврш. према врдати.*

вре́балац, -аоца м *вребач.* — Један од вребалаца усмјери пажњу на младог путника. *Кал.*

вре́балиште с *место, положај са којега се вреба.* — Полако попут паука, извуче се из вребалишта свога и ушуља испод тријема. *Војн.*

вре́бало с и м *онај који вреба, уходи, шпијун.* — Срам те било, вребало и издајицо! *М 1867.*

вре́бан, -бна, -бно индив. *вребљив.* — Гладан као вук, опрезан као вребан тигар. *Рад. Д.*

вре́бање с *гл. им. од вребати.*

вре́баочев, -а, -о *који припада вребаоцу.*

вре́бати, врēбā̄м несврш. **1.** *скривен чекати да се ко или што појави с циљем да се нападне.* — На звјерокрадице ... вребао је дан и ноћ. *Том.* Са две куле вребају два непријатељска митраљеза. *Поп. Ј.* фиг. Смрт ... дан и ноћ на тебе вреба. *Маж. Ф.* Зло ... вреба на сваку душу. *Андр. И.* **2. а.** *ишчекивати да се нешто угледа.* — Вребао [је] ... муштерију. *Глиш.* **б.** (*обично с додатком: згоду, прилику*) *чекати да се нешто оствари.* — Вребао [је] згоду да покаже своју духовитост. *Мат.* Вребали [су] прилику да му се ... одуже. *Срем.*

вре́бац, врéпца м дијал. *в. врабац.*

врèбā̀ч, -а́ча м **а.** *онај који вреба, онај који чека у заседи.* — Носи удицу скривену, он је страсни вребач у гуштику. *Пар.* **б.** *онај који уходи, ухода, шпијун.* — Тутор пошље вребача, овај напипа где [Бранко] седи. *Игњ.*

вребá̀чев, -а, -о *који припада вребачу.*

вребà̀чица ж *она која вреба, уходи, шпијунка.*

врèбљив, -а, -о *који радо вреба.* — Научиле су одвајкада на његов стан баш као оно верни пси и вребљиве мачке. *М 1867.*

врèбуља ж дијал. *в. врабица.* — Изнад врата ... не стидећи се ни од кога игра [се] хоџин врабац са својом вребуљом. *Ћор.*

врéва ж **а.** *комешање, гунгула, гужва; мноштво* (*људи*). — У бучној, веселој вреви људства. *Шен.* И ја се помешам у уличну вреву. *Ћос. Б.* фиг. Постао сам и стјегоноша у вреви политике. *Шен.* Глава му бучаше од вреве мисли. *Мат.* **б.** *граја, жагор мноштва.* — Нити је чуо вреву птица. *Бар.* Паклена врева ... се разлегаше по сокацима. *Јаки. Ђ.*

врèвати, -ā̀м несврш. *комешати се, мотати се у гужви људи; ларматн.* —

Ништа не раде, него по улицама вревају. *Нен. Љ.*

вре̑д, ијек. врӣједа, м и ж заст. *телесна повреда, рана; увреда.* — Песма моја не наноси такве вреди. *Шапч.* На срцу вријед пече, и лед ми жиле кочи. *Наз.*

вре̏дан, -дна, -дно, ек. вријѐдан (комп. ек. и ијек. врѐднијӣ) **1.** *марљив, радан.* — Свет је био подељен на вредне пчеле и лење трутове. *Марк. Св.* Колико је гледна, толико је вриједна и спретна. *Кум.* Грађани вриједни као кртице. *БВ 1909.* **2.** *који вреди, који има вредност, драгоцен.* — Дар од нас вриједан добит ће. *М-И.* Маштао је о ... кутији у којој би све вредније ствари могао да држи и под кључем. *Андр. И.* **3. а.** *који заслужује (нешто), достојан (чега).* — Ниси вредан да имаш тако красну женицу. *Трифк.* Такав човјек није вриједан части и повјерења. *Новак.* **б.** *кадар, способан.* — Чудно биће: сто срдаца од не̏беса сврати вриједно. *Маж. И.* Нисам вриједан ни своју сиротињу пазити, а камоли црковину. *Љуб.*

Изр. није ни спомена вредно *безначајна ствар, ситница*; злата вредан човек *у сваком погледу врло добар човек.*

вре̏дети, -дӣм, ијек. вријѐдити и вријѐдјети, несврш. **1.** *имати вредност, вољати; имати одређену цену.* — Вреди [кућа] пола милиона. *Бар.* Па ће узети ... снаху што злата вреди. *Вукић.* **2.** *бити на снази, важити, постојати.* — У византинском законодавству вредило је донекле правило да је насељеник могао лако оставити свога господара. *Нов.* **3.** *сматрати се, бити сматран.* — Имају педесет форинти пензије ... па вриједе за имућне. *Нех.* **4.** (безл.) *бити од користи, исплатити се.* — Са лудом и тако не вреди бочити се дуго. *Чипл.* За тренутке вриједило је живјети. *Чол.*

Изр. не вреди ни пребијене паре (луле дувана, пушљива боба) *не вреди ништа.*

врѐдљив, -а, -о *који се лако вређа, болно осетљив; увредљив.* — Можда је сад осјетљивији, па и вредљивији но иначе. *Шапч.*

врѐдӣк, -и́ка (ек. и ијек.) и **врѐдӣк,** ијек. врӣједӣк, м *вредан, марљив човек.* — Он је, вредник, вазда шмрцао то по баштици, то по дрвљанику, штали и хамбару. *Шапч.*

врѐдница (ек. и ијек.) и **вре̏дница,** ијек. вријѐдница, ж *вредна женска особа.* — Хајте, вриједнице, помозите болесници! *Лоп.*

врѐдно и **вре̏дно,** ијек. врӣједно и вријѐдно, прил. (комп. ек. и ијек. врѐднијӣ) **1.** *корисно, потребно.* — Налазим да није вредно под старост учити оно што сва деца у Лондону знају. *Нен. Љ.* Не постигавши ... успјеха који би вриједно било забиљежити. *Креш.* **2.** *марљиво.* — Вредно раде људи. *Дед. В.*

вреднѐ̄ње с *гл. им. од вредновати.*

вреднѐвати, врѐднујӗм несврш. *оцењивати по вредности.* — Он их све ипак вреднује по тренутачној послушности. *Божић.*

вре̏дносница, ијек. вријѐдносница, ж *исправа којом се дозначује коме што на исплату, упутница*: поштанска ~.

вре̏днӧ̄ст, -ости, ијек. вријѐднӧ̄ст, ж **1.** *својство онога што је вредно, што је на цени.* — Вриједност иметка је пала, а вриједност новца се дигла. *Мј. 1936.* Пренесу на другу страну одело и друго што је од вредности. *Моск.* **2.** *оно што вреди.* — У Матошевим стиховима имаде умјетничких вриједности прве врсте. *КХ 1936.* **3.** *важност, значај.* — Ми полажемо највећу вредност на тачну етнографску карту. *Цвиј.* Та шта је љубав да би јој придавао толику вриједност? *Креш.* **4.** *ваљаност, пуноважност.* — Само она писмена имаће вредност која носе потпис председника. *Лапч.* **5.** *величина, знатност; дар, способност.* — Најкардиналнија је вредност Мештровића у томе што је успео да први код нас даје себе са специфичким обиљежјем. *КР 1924.* Кнез Миха̏јло је сматран као владалац ре̏ђе вредности. *СКГ 1937.* **6.** мат. *количина*: почетна ~, апсолутна ~.

Изр. папир, хартија од вредности банк. *в. вредностан (изр.).*

вре̏дностан, -сна, -сно, ијек. вријѐдностан (комп. ек. и ијек. вреднѐснијӣ) *који има велику вредност, цену.* — [Куповао је] вриједносне ствари које су људи продавали од нужде. *Ств. 1952.*

Изр. вредносни папир, хартија банк. *службена потврда на одређени износ, који издају банке.* — Вриједносни један папир који је гласио на тисућу форинти. *Том.*

вреднѐта ж (ген. мн. вреднѐтā) **1.** *новчани папир, вредносна хартија.* — [Имутак] покретан, у новцу, у вреднотама или у зградама. *Старч.* **2.** *вредност.* — Уза све вредноте највиших умјетничких достигнућа ... морали [су] уочити и сву своју немоћ. *Тип.*

вреднѐћа ж **а.** *особина онога који је вредан, марљивост, радиност, ваљаност.* — Кроз школе се пробијао само својом вредноћом. *Барац.* Претходи синовима својим као примјер вредноће. *Дом.* **б.** *својство онога што је вредно, вредност. Вук Рј.*

вредња́ковић м *вредан, марљив човек.* — Они стари вредњаковићи и поштењаковићи. *Ков. А.*

вре̏до̄ван, -вна, -вно заст. **а.** *сувише осетљив, преосетљив.* — Слух ми је вредован. *Сек.* Мало је што на свијету тако вредовно, као што је љубеће срце у човјека. *Том.* Ја немам стрпљивости за ваше толи вредовне народне тежње. *В 1885.* **б.** *који се лако повређује, болан.* — Рубови од десни набубре и постану вредовни. *Бат.*

вре̏довац, -о̄вца, ијек. вријѐдовац, м бот. *очобајка* Thalictrum flavum. *Сим. Реч.*

вре̏ђа̄ње, ијек. вријѐђа̄ње, с *гл. им. од* **вре̏ђати.** (*се*).

вре̏ђати, вре̏ђа̄м, ијек. вријѐђати, несврш. **1.** *надраживати (рану, повреду, болно место), озлеђивати, повређивати.* — Мали камичци жуље и вређају рањаве табане. *Вас.* фиг. То се могло све љепше казати, да му тако ране не вријеђаш. *Њег.* **2.** *односити се према коме презриво или грубо показујући одсуство уважавања, наносити увреду.* — Мене вријеђа твој поглед. *Крл.* Под утјецајем пуке сумње вријеђа свога мужа пријекорима. *Јонке.*

~ **се** *уз. повр.* — Нисам дошао . . . да се вређамо . . . него да се веселимо. *Срем.*

вре̏ђа̄ч, -а́ча м *онај који вређа друге.* — Нашао се напосљетку око у око са својим непријатељем и вређачем. *Л-К.*

вре̏ђа̄чица ж *она која вређа друге. Прав.*

вре̏ђо̄ван, -вна, -вно покр. *који вређа.* — Зачуди се Фран и нешто га вређовна подражи у души. *Драж.*

вре́жа, ијек. вријѐжа, ж **1.** бот. *стаблика или изданак биљке пузавице и пењачице, лозица.* — Тикве се највише сију око плотова . . . да би им вријежа ишла у висину. *Вук Рј.* **2.** фиг. *породична грана, лоза, порекло.* — Врежа једне исте задруге закорени [се] на другом крају међу другим људима. *Нов.*

вре́жити се, вре̏жӣм се, ијек. вријѐжити се, несврш. *пуштати вреже, ширити се.* — фиг. То се увјерење у њој све већма вријежило, расло је. *Коз. Ј.* У мени се вријеже чудесне и противрјечне мисли. *Радул.*

вре̏жица ж *дем. од* **врежа.** — Из бокора јагода развијају се изданци, врежице, розгве или живићи. *Тод.*

вре̏знути, -нѐм сврш. покр. *ошинути, звизнути кога (нпр. штапом).* — Врезнуо га батином по глави. *Вук Рј.*

вре̏ка ж оном. *врекање, вречање.*

вре́ка̄ње с **1.** *гл. им. од* **врекати.** **2.** фиг. погрд. *свирка.* — У селу чуло се отегнуто врекање хармоника. *Ћос. Д.*

вре́кати, вре̏ка̄м несврш. покр. *в.* **врећати** (*1*). — Врекале [су] козе. *Јак.*

вре́кнути, вре̏кнѐм *сврш. према* **врекати.** — Врекнувши оштро, јаре скочи с опаклије. *Моск.*

вре̏ла̄шце и **врела́шце,** -а и -ета с *дем. и хип. од* **врело.**

врели̏на ж *својство онога што је врело, врућина, јара.* — Сунце је слаповима врелине падало на куће. *Нам.* Кад ожеже врелина, ладолеж згужва своје цветове. *Сек.* фиг. Описивао је [Бора Станковић] . . . врелину крви. *Барац.*

вре̏лӣшнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на врелишта.*

вре̏лӣште и вре̏лӣште с **а.** *место извирања воде, врело.* **б.** физ. *температура на којој текућина, течност ври, тачка врења, кључања.* — фиг. Осјети увреду и закипи у врелишту пркоса, срдбе и отпора. *Цес. А.*

вре̏ло[1] с (ген. мн. вре̏ла̄) **1.** *јак извор воде; извориште реке.* — [Подземна вода] може . . . избити на површину као врело. *Батут.* Хајд'мо . . . Тимоковом врелу. *Ант. 2.* **2.** фиг. **а.** *оно из чега се црпе што:* ~ прихода, ~ зараде. **б.** *оно што је почетак чему; што служи као основа чему:* ~ живота, ~ народног језика. **3.** *извор обавештења, писмени документат на основи којега се врше научна истраживања.* — Културну историју тешко је и обрадити, јер смо оскудни у врелима. *БВ 1909.*

вре̏ло[2] прил. **1.** *веома вруће, с врелином.* — У подне . . . врело миришу спржене траве. *Ћон.* **2.** фиг. *страствено, заносно, жарко.* — Биглисали су славуји звонко и врело. *Сим.* »Ја те волим и вољет ћу те увијек«, шапће врело. *Донч.*

вре̏ло̄ст, -ости и **врелоћа** ж *врелина.* — Воћњаци, поливени врелоћом, ужарили [се] попут огња. *Бен.*

вре̏лскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на врело, изворски:* ~ вода. — Кадам [је] на врелу Биочи погубио врелског чувара. *Март.*

вре́лце, -а и -ета с (ген. мн. вре́лца̄ и вре̏ла̄ца̄) *дем. од* **врело.** — [Ићи] и задње врелце пресуши. *Перк.*

вре̏љача ж *суд с водом који се ставља на буре за време врења шире. Свезн.*

вре́ме, вре̏мена, ијек. вријѐме, с (мн. времѐна, ген. времѐна̄) **1.** *трајање радње или збивања.* — Време гради низ котаре куле, време гради, време разграђује. *Н. посл. Вук.* Ја се надам и верујем да ће време све излечити. *Вас.* **2.** *ограничен део трајања* **а.** *раздобље, век, епоха.* — То је [стратиште] мрачни спомен мрачнијих времена. *Змај.* Ми живимо данас у демократском времену. *Крл.* Била је [кућа] грађена за турских времена. *Козарч.* **б.** *одређени тренутак.* — Дошло је вријеме растанка. *Ћал.* Извадио

је сат да утврди вријеме. *Кал.* **в.** *доба кад што доспева или кад чега има; сезона.* — Старац извади ... јабука, кајсија и већ чему је у то доба време било. *Јакш. Ђ.* У време плавих јоргована. *Панд.* **г.** *доба кад се што обавља, врши:* ~ сетве, ~ жетве, ~ бербе. **3.** (обично мн.) *прилике, живот.* — Времена су постала таква да се ничем пријатном није могло надати. *Андр. И.* **4. а.** *прилике, стање у атмосфери.* — Све добро, само време није! Запечатило се небо, испрепуцала земља. *Вес.* Предвиђање или прогноза времена. *ОГ.* **б.** *невреме, непогода.* — Погинули! ... Затекло их [морнаре] вријеме сред мора. *Новак.* Било те ноћи вријеме: грмљавина, киша ... страх ме од времена. *Ћип.* **5.** грам. *глаголски облик који означава када се врши радња:* ~ садашње, ~ прошло, ~ будуће. **6.** мед. нар. *менструација. Вук Рј.*

Изр. да прође ~ *да не буде досадно, ради забаве;* добити у времену *одуговлачењем чега постићи предност у своју корист;* доћи ће наше (моје, твоје, итд.) ~ *ми ћемо играти значајну улогу;* губити (тражити) ~ *радити нешто залудно;* ићи, држати корак с временом *бити напредан, имати савремене погледе на живот;* из дуга времена *немајући шта радити;* красти ~ *ленчарити, ленствовати;* кратити, прекраћивати ~ (чиме) *бавити се чиме у доколици, забављати се чим безначајним;* кратити ~ коме *забављати кога;* на ~, у ~ *у прави час, праводобно, благовремено, управо кад треба;* од времена до времена, с времена на ~ *покаткад;* питање је времена *не зна се кад ће бити, али је сигурно;* прегазило га ~ *постао је несавремен;* пркосити времену *трајати одвеђ дуго, одуживати се;* радно~ *обавезни сати, часови рада;* свака сила за времена *свака сила је пролазна;* с временом *постепено;* све у своје ~ *све у право доба, све кад треба;* убијати ~ *забављати се чиме из досаде;* у духу времена *подударно с данашњим погледима, савремено;* у наше време *када смо били млади, када смо ми играли значајну улогу;* у прво ~ *у почетку;* у своје ~ а) *у прави час;* б) *некад, раније;* ~ ће показати *видеће се;* ~ га је прегазило а) *пао је у заборав;* б) *има несавремене погледе;* законско ~ правн. *рок у коме треба да се изврши неки законски пропис;* за вечита времена а) *заувек;* б) *никад;* зуб времена *пропадање због дугог трајања.*

врѐмен, -а, -о **а.** *који је само за неко време, временит, привремен.* — Да начини ... времени шпиталь. *Вук.* О временој снази казненога закона. *Мј. 1926.* Губитак националне части може бити времен или доживотан. *Пол. 1944.* **б.** *постарији, времешан.* — Три-четири времене снахе упитао [сам]. *Павл.*

врѐменāшце, -а с *дем. и хип. од време.* — Давно су та лијепа временашца била! *Вел.*

врѐменӣк м заст. **1.** *времешан човек, човек у годинама.* — Борци јесу људи временици. *Март.* **2.** *врцњак.* — Сви се твоји временици оженили. *БК 1900.*

врѐмѐнит и **врѐменит,** -а, -о **1.** *привремен, који траје у неком раздобљу времена.* — Кунемо се вјечним и временитим животом. *Шен.* **2. а.** *који је зашао у године, времешан, постар.* — За савјетнике су избирани људи ... паметни, мирни и временити. *Вук.* Ушла [је] временита госпођа са својом ћерком. *Ат.* **б.** *стар, овештао.* — На једној соби уметнули ... гломазна временита храстова врата. *ЛМС 1949.* **3.** *пун невремена, буран.* — У просјелинама ... за временитих дана хучи набујала вода. *Ћоп.*

врѐмѐнитӧст, -ости ж *привременост, пролазност.* — Живот и његова временитост ... посљедња су основа свега људског збивања. *Ант. 1.* Она је као вјечност према временитости. *Баз.*

врѐменӧст, -ости ж *особина онога што је времено, пролазност.* — Морало би се узети да временост није нужна форма сваког модуса, да је првобитна форма модуса вечност. *Петрон.*

врѐменскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на време.* — Остали су враћени у затвор на различите временске рокове. *Креш.* [Величине] се дају боље сагледати из временске удаљености. *Прод.* **б.** грам. *који изриче, исказује време, однос у времену:* ~ реченица, ~ прилог.

врѐменскӣ прил. *према времену, с обзиром на време:* ~ удаљен, ~ ограничен.

врѐмѐнце и **времéнце,** -а и -ета с необ. *дем. и хип. од време.* — За неко временце ето их. *Буд.*

времѐњāк, -áка м *повремени поток.* — Остао [је] ... на стрмом шумском путу, већ упола претвореном у корито потока времењака. *Ћоп.*

времѐњача ж зоол. *врста жабе која предсказује време, гаталинка* Hyla arborea. — Чуле су се времењаче. *Пол. 1949.*

врѐмѐшан, -шна, -шно *који је зашао у године, који је у годинама, постарији;* исп. временит (2а). — Изађе времешна, добро сачувана госпођа. *Том.* Пошла је за њега већ времешна. *Ћип.*

врѐмѐшце и **времéшце,** -а и -ета с *дем. и хип. од време.*

врéмја с цсл. само у изразу: во врéмја оно некад, врло давно.

врéнак, -нка и **врéнци,** врѐнāцā м мн. бот. покр. *парадајз, рајчица* Solanum lycopersicum. *Сим. Реч.*

врȇнга и **врȅнга** ж тур. нар. *сифилис.*

врȅнгав, -а, -о *болестан од венге.*

врȅнгија ж *уже, конопац.* — Све што је ... лежало по рафовима, то је сада изнето и повешано испред дућана: ... шамије ... врengије ... антерије. *Срем.*

врȅњија ж тур. **1.** *в. френђија, кула зидана на европски начин.* — Води Вука на врењију кулу. *НП Вук.* **2.** *в. врengија.* — Имам ја ... неке врењије овдје. Маши се у недра и извади парче конопа те увеза наплатак. *Вес.*

врȅњак, -њка м покр. *в. врenга. Вук Рј.*

врȅња и **врȅња** ж нар. *в. врenга.*

врȅње с **1.** *гл. им. од врети.* **2.** *узбуђење.* — У грудима му се буди и диже живо, дрхтаво, топло врење. *Коч.* [Сајмови] би у свим дјечјим главама сваки пут производили невјеројатно врење. *Шкреб.* **3.** *покрет већег броја људи.* — Почетком 1870. постајало је врење у Паризу све јаче. *ОП 2.* Међу ... дијелом студентске омладине ... настало је послије »Обзнане« врење. *Чол.* **4.** хем. *процес који настаје деловањем ензима, ферментација. ОК.*

Изр. алкохолно ~ *процес претварања шећера у алкохол*; индустрија врења *производња продуката који настају ферментацијом*; тачка врења *ступањ топлоте на којем се текућина, течност нагло претвара у пару.*

врȅо, врȅла, врȅло **1.** *врло топао, врућ.* — На очи јој навру вреле сузе. *Вел.* Дан јулски и врео уморан одлази. *Дис.* **2.** фиг. **а.** *страстан, пун жара.* — Да харема има ... са врелим ... женама, то је он читао. *Нам.* Долази на ред. . . не хладан него врео критичар. *Сек.* **б.** *пун узбуђења, осећања, заносан.* — Шиљаше му свој врели поздрав. *Ћип.* Слушала [је] врео шапат младог жупника. *Ћоп.* Једна се мисао врела звиждуком руши у ме. *Кркл.* **в.** *врло јак, снажан.* — Пати од вреле боли. *Крањч. Стј.* Страх се распао у врелу тугу. *Ћил.* Тако сам јој ... исказивао своју врелу љубав. *Шапч.* Да заједно изгоримо у врелој љубави. *Матош.*

врȅоница и **вреоница,** ијек. врȉоница и врȉоница, ж *просторија у којој превире вино или пиво, пећара.* — У врионицу [жесте] стало их је пола чете. *Јонке.*

врȅоце, -ца и -цета с (ген. мн. врȅлāцā) *дем. од врело.*

врȅпчић м дијал. *в. врапчић.* — Шта ћу ја с оно троје врепчића, свако гледа готов комад круха. *Ћоп.*

врȇс, ијек. врȉјес (лок. врȇсу; мн. врȇсови), м бот. *в. вресак. Вук Рј.*

врȇсак, -ска, ијек. врȉјесак, м бот. *вишегодишња медоносна биљка која у ниским грмовима расте на посном, песковитом земљишту* Calluna vulgaris. *Терм. 3.*

врȇсац, -сца, ијек. врȉјесац, м и **врȅсика** ж бот. *в. вресак.*

врȅсина ж бот. *в. црњуша.* — Сиђе у јужан крај покривен вресином. *Вуј.*

врȅснье ж мн. бот. *боровница. Сим. Реч.*

врȅсȉште с *место обрасло вресом.*

врȇска, ијек. врȉјеска, ж бот. *в. вресак.*

врȇсло, ијек. врȉјесло, с *в. повраз. Вук Рј.*

врȇсов, -а, -о *који припада вресу.* — Ђаво ... намјери љетос два од њих у приморје да копају вресове реваче. *Љуб.*

врȇсови, вресо́вā и врȇсо̄вā, м мн. бот. *систематски назив за биљке из истоимене породице* Ericaceae. *Терм. 3.*

вретȇнак, -нка м бот. *в. пресличица. Р-К Реч.*

вретȅнāр, -а́ра м **1.** *онај који прави вретена.* **2.** зоол. **а.** *в. вретенац. Терм. 4.* **б.** *врста пужа. Финк.*

вретȅнара ж **а.** *она која вретеном врши побачаје.* **б.** *кошара, котарица у којој се држе вретена. Вук Рј.*

вретенȁрев и **вретенȁров,** -а, -о *који припада вретенару.*

вретȅнаст и **врȅтенаст,** -а, -о *који је као вретено, који има облик вретена*: вретенасти прсти, вретенасти стубови, ~ корен и сл.

вретȅнати, -ā̄м несврш. **1.** *добивати влат, клас, влатати, класати*; исп. вретенити се. **2.** фиг. (*кога*) *окретати, вртети као вретено.* — Демони вретенали ме наоколо. *Креш.*

вретȇнац, -нца м зоол. *врста речне рибе из пор. гргеча, издужена, вретенаста тела* Aspro asper. *Бен. Рј.*

вретȅника ж бот. *в. раставић* Equisetum arvense. *Сим. Реч.*

вретȅнити се, -ȉм се несврш. *вретенати (I).* — Крај мене жито вретени се, класа. *Јакш. М.*

вретȅница ж **1.** покр. *оса код витла или мотовила.* **2.** зоол. *врста скуше која има облик вретена.*

врȅтȅнка ж *коло, точак који покреће млин, вретено млинског (воденичког) кола. Вук Рј.*

вретȅно с (ген. мн. вретȇнā) **1.** *дрвен обао штапић (на крајевима шиљаст, а по средини дебљи) на који се при предењу намотава прeђа.* — Она привеза на своју преслицу повесмо, узе вретено и поче прести. *Вес.* **2.** *дрвени или метални ваљак који се окреће око своје осе.* **3.** фиг. *оно што има*

облик вретена (1). — Сви гледају у мирно вретено воштане светлости. *Ћос. Д.*

Изр. цветно ~ бот. *особина цвасти по којој су поређани цветови. Терм. 3.*

вретéнце, -ца и -цета с (ген. мн. врѐтēнāцā) **1.** *дем. од вретено.* **2.** зоол. **а.** *врста кукца, инсекта* Libellula. *Терм. 4.* **б.** *в. вретенац. Бен. Рј.*

врѐти, врӣм (3. л. мн. врӯ; импф. врâх; имп. врӣ; прил. сад. врӯћи; р. прид. ек. и ијек. врѐо, врѐла, врѐло, ијек. и врӣо) несврш. **1.** *комешати се због унутрашње паре, створене јаким загревањем, кључати.* — Свуда је лијепо гдје у лонцима ври. *Цар Е.* **2.** *бити узбуркан, избијати у кључевима, клокотати, пенити се.* — Иза лађе вода зелена ври. *Вит.* Поточине брзо надођоше. Вреле су испод Машана. *Лоп.* **3. а.** (понекад безл.) *кретати се у нереду, комешати се, врвети.* — И сељачки народ је врио улицама. *Мат.* Свуда пуно војника и избеглица. Ври као у кошници. *Стан.* **б.** *бити препун нечега, кинтети.* — Ври каменьар змијама. *Донч.* Логор ври од покрета, новости, пјесме. *Ђон.* **4. а.** хем. *превирати под утицајем нарочитих гљивица, фермената.* **б.** фиг. *бити у великом узбуђењу.* — Народ ври и слуктн. Рат се примиче ... крају. *Андр. И.* **5.** фиг. (често безл.) *бити захваћен каквим снажним осећањем.* — У мени је све врило и кипјело. *Мишк.* »Нисам« — врило је у Гвоздену очајање. *Ћос. Д.* Врило је у њој дјевојаштво. *Божић.*

врѐћа ж **1. а.** *врста дугачке и уске торбе (обично од кудеље), којој се горњи отвор веже, а служи за спремање и преношење жита, брашна и сл.*; исп. цак. **б.** *количина која може да стане у такву торбу:* ~ брашна. **2.** *оно што је налик на врећу (1а) као спремиште чега (код животиња и биљака).* **3.** фиг. **а.** *велико мноштво чега.* — Истресе врећу разних новости. *Кум.* **б.** војн. *потпуно опкољавање у рату већих јединица војске*; исп. џеп.

Изр. бити свакој врећи закрпа *мешати се у све*; добити врећом по глави *постати луд*; из исте вреће испасти *истог порекла бити*; купити мачку, мачка у врећи *купити наслепо, не знајући за вредност онога што се купује*; мени ни у врећу, ни из вреће *мени је свеједно*; напити се као ~ *много се напити*; нашла ~ закрпу *нашао себи слична (обично у рђавом смислу)*; подерана, продрта ~ *онај који нештедимице троши или немилице једе и пије, онај коме никад није доста новаца и др.*; празна врећа не може узгор, усправно стајати а) *гладан човек не може радити*; б) *оно што је без садржаја не вреди*; (по)цепати као свиња врећу (*из*)*грдити*; (за)везана врећа *неспретан, смртен човек*; златна ~ *врло богат човек*; **ставити** кога у исту врећу с ким *изједначити кога с ким.*

врѐћар м **а.** *онај који прави вреће.* **б.** *онај који носи вреће, врећоноша.*

врѐћаст, -а, -о *који има облик вреће, који је као врећа, сличан врећи.* — Спусти крај њих своју врећасту торбицу од тканице у шестинским шарама. *Дав.*

врећѐтина ж *аугм. и пеј. од врећа.*

врéћи и **врѐћи,** врӯшēм (3. л. мн. врхӯ; прил. сад. врхӯћӣ; имф. врсијâх и врӯшāх; аор. врхох, врӯше; р. прид. врхао, врхла, врхло), ијек. вријéћи и врӣјећи, несврш. = врћи *издвајати зрње од зрелог житног класја (машином, вршалицом, млаћењем и сл.).* — Требало [је] чувати марву, врћи. *Вес.* Хљебе мој чемерни! Врхла те ја ... копитама бијесних коња. *Наз.* С њима се споразумјела како ће сјутра вријећи пшеницу. *Бан.*

врѐћина ж *аугм. и пеј. од врећа. Вук Рј.*

врѐћица ж *дем. од врећа.*

врећòноша м *онај који носи вреће.*

врећӯрина ж *аугм. и пеј. од врећа. Вук Рј.*

врéчати, -чӣм несврш. **1.** *вечати, векетати, мекетати (обично о кози).* — Што по двору мрзла стока вречи из својијех стаја изагнана. *Март.* Вречи коза као да је змија ујела. *Дед. В.* **2.** *одавати глас сличан вречању, вриштати, јечати.* — Баба вречи, а долина јечи, а за њоме мрки вуци скачу. *Март.* Глас [му је] вречао и био ... танак и рапав. *Чипл.*

врéштати, -тӣм несврш. оном. *вречати, мекетати (о кози).* — Иза јасена и шугавога хлада коза врешти. *Дон.*

врӯж, врӯжа м (мн. врӯжеви); исп. фрж. **1.** *чвор у дрвету*; фиг. *тврдокорност.* — У њему је, кажу, вражји врж и божја мируља. *Божић.* **2.** мед. *отеклина, оток зглобова* Tophus arthriticus. *Р-К Реч.*

врӯжав, -а, -о *који је пун вржева, чворова, чвораст.*

врӯждâње с *гл. им. од врждати.* — Повремено вади руке из пазуха и витлић око осовине заврти, па врждањем скреће пажњу пролазника. *Рад. Д.*

врӯждати, -âм несврш. оном. *изводити глас који се чује кад се што брзо окреће или врти, зврјати.* В. пр. уз гл. им. врждање.

врӯждѣње с *гл. им. од врждети, врждјети.*

врӯждети, -дӣм, ијек. врӯждјети, несврш. оном. *в. врждати.* — Трцкале, вржделе чезе, одужио се пут. *Рад. Д.*

врӯждјети, -дӣм, ек. врӯждети.

вржнòвит, -а, -о *в. вржав.*

вржнòвито прил. *чворасто.*

вржњѐвит и **вржњòвит,** -а, -о покр. *в. вржав.* — Од вржњевита Стојанова штапа задими се брашњава врећа. *Ћоп.*

вржњѐвито и **вржњòвито** прил. покр. *чворасто*; фиг. *грубо, немилосрдно, сурово.* — Увијек ли се нађе неко да те узјаше ... Узјаше, ама увијек некако вржњовито, као и сад Павелић. *Ћоп.*

вр̏за ж тал. бот. покр. *в. кељ* Brassica oleracea sabauda. *Сим. Реч.*

вр̏зало с и м *онај који се врза, потуца, потуцало.* — Многи од оних врзала нису доживјели ни половицу онога што би нам могао приповиједати онај новац да говорити умије. *Јурк.*

врзà̀нице ж мн. *полуципеле од црвенкасте коже. Р-К Реч.*

вр̏зā̀ње с *гл. им од врзати (се).*

вр̏зати, вр̏зā̄м несврш. **1.** заст. *вребати.* — Он врза утве златокриле. *Вук Рј.* **2.** *врсти св, врзмати се.* — Она је волјела овај дуђан, пословницу, рад ... Врза и проводи вријеме у њему да јој замјењује и кућу и породицу. *Сим.*

~ се *в. врсти се (1), врзмати се.* — Мати се врза око огњишта подјарујући ватру. *Пав.* Деца се врзају по дворишту. *Чол.* Горе око Кочића главице врза се густа маглуштина. *Коч.* фиг. Још му се карте по глави врзају. *Ћип.*

вр̏зḕње с *гл. им. од врсти се.*

вр̏зимицē̄ прил. *замахујући свом снагом.* — Пушке пунит не имају када, већ се пушкам бију врзимице. *НП Вук.*

вр̏зина[1] ж **1.** *ограда, плот од прућа, грања и трња, живица.* — Партизани су се полако прикупљали код пута оивичена високом врзином. *Ћос. Д.* **2.** *место обрасло густим шипражјем.* — Ово непрестано очекивање да плане на тебе ватра иза сваког трна и врзине, горе је но да човек стане пред непријатеља. *Ранк.*

вр̏зина[2] ж бот. покр. **а.** *в. кељ.*; исп. врза. **б.** *в. репица* Brassica napus. *Бен. Рј.*

вр̏зино кò̀ло с **1.** нар. *плес, игра вештица; место састанка, рочиште вештица и вила.* — Приповиједаху да неки ђаци кад изуче дванаест школа отиђу ... на врзино коло (да доврше сасвијем). *Вук Рј.* Ја сам увијек сматрао да је он био на врзину колу, да је мудрица. *Креш.* **2.** фиг. *вртлог, збрка, хаос.* — Пакао се направио од њихове вароши, једно врзино коло од неразумљивих послова. *Андр. И.* И сада му се од свега тога узвртјело у глави, право врзино коло. *Цар Е.*

вр̀зињā̀к м *несташна, непромишљена особа.* — Они твоји врзињаци пустили волове у моје кукурузе. *Вес.*

вр̀злā̀ње с *гл. им. од врзлати се.*

вр̀злати се, -ā̄м се несврш. покр. *врсти се, врзмати се.* — Једни овако стајали, други се врзлали чаршијом. *Мул.* фиг. Врзла му се мисао да прекупи од господара продану земљу. *Ћип.*

вр̀зма ж покр. *конац на који је што нанизано.*

вр̀змā̀ње с *гл. им. од врзмати (се).*

вр̀змати, -ā̄м несврш. *витлати, мотати.* — Ветрић носио ... лелујави талас влаге, па га ко барјак литије врзмао од врзине до врзине. *Рад. Д.*

~ се 1. *кретати се тамо-амо, мотати се, вртети се.* — Врзмао се по ћелији, лупкајући ... чизмама. *Чол.* Врзмају се [шашави бескућници] са својим лонцем око казана војних кухиња. *Мар.* **2.** фиг. (у глави, по памети) *искрсавати у свести.* — Његове речи беху израз многих мисли које су му се по глави врзмале. *Јов. Ј.* У његовој глави врзмао се вероватно још увек онај трагичан догађај. *Јак.*

вр̀знути се, -нēм се сврш. *нагло се покренути, извити се, спретно се измакнути (у страну).* — Ни мале му ране не зададе, јер се врзну као соко сиви, те Турчину ватру уграбио. *НП Вук.*

вр̏ијед, ек. врē̏д.

вријед-, ек. вред-.

вријѐђā̀ње, ек. врéђā̀ње.

вријѐђати, ек. врéђати.

вријѐжа, ек. врéжа.

вријѐжити се, ек. врéжити се.

вријѐме, врѐмена, ек. врéме.

вр̏ијес, -а, ек. врē̏с.

вр̏ијесак, -ска, ек. врē̏сак.

вријѐсац, -сца, ек. врéсац.

вр̏ијеска, ек. врéска.

вријѐсло, ек. врéсло.

вријѐћи и **вр̏ијећи,** вр̏шēм, ек. врéћи и врē̏ћи.

вр̏ионица и **врнòница,** ек. врѐоница и вреòница.

вр̏̂исак, -ска м (мн. вр̏исци и вр̏искови) **1. а.** *краткотрајан, продоран глас, крик.* — Вриском врисне [жена] и обнезнани се. *Креш.* **б.** *врискање, вриштање.* — Разлегао се ... весео врисак дјевојака. *Мил. В.* **2.** *резак животињски глас (њисак коња, скичање прасади и сл.).* — Тај пискави глас продре кроз ноћну таму као совин врисак. *Нуш.* **3.** *висок, отегнут звук уопште (фијук ветра, звиждук локомотиве и сл.).* — Из даљине се зачу врисак вјетра. *Ћор.* [Жамор] прекине ... врисак сирене. *Рист.*

вр̏иска ж *врискање, вриштање.* — Дјеца ударише у вриску. *Чол.* Зачула се вриска и кукњава жена. *Ћоп.*

вр̏искав, -а, -о = вриштав *оштар, продоран (о гласу).*

врйскаво прил. *продорно.* — Жене врискаво закукаше. *Ћос. Д.*

врйскање с *гл. им. од вриснати.*

врйскати, врйскам и **врйскати,** -ам несврш. = вриштати **а.** *плакати, јаукати, запомагати високим, продорним гласом.* — Вриснаше да ти срце пукне. *Шен.* **б.** *продорно дречати, кричати оштрим, високим гласом (о животињама).* — фиг. Пошли су вриснали у стрњици. *Ћос. Б.* **в.** *њиштати, рзати (о коњу).*

врйснути, врйснем *сврш. према вриснати и вриштати.* — Скочи, вриснуо што игда могаше. *Ранк.* Вриснула је наједанпут тако продорно да је затитрао пламен свјетиљке. *Донч.* фиг. Вриснуо кубуре и загрме прангије. *Хорв.* Сада ће да вриснe пушка. *Ћос. Д.*

врйти, врйм несврш. *в. врети.*

врйшак, -шка, -шко нар. *в. фришак.*

врйштав, -а, -о = вриснав. — Одговори вриштавим гласом. *Крањч. Стј.* Било јој је страх . . . од њега разбјешњеног, вриштавог. *Ћос. Д.*

врйштāј м *вриснак, вриска; њиска.* — Чула је јасно онај вриштај дуг . . . страховит, управо крај ушију. *Бег.* Под врућим сунцем вриштај коња глуши. *Бој.*

врйштање с *гл. им. од вриштати.*

врйштати, -йм несврш. = вриснати. — Мара је . . . ридала и вриштала без престанка. *Андр. И.* Коњиц ми рза и вришти за пољем од међана. *Том.* Вриштао је [вјетар] своју радост у рушењу. *Торб.* фиг. Наши дани умирући вриште. *Кркл.*

врйштāч, -áча м *онај који вришти. Прав.*

врйштика ж бот. покр. *в. вресак. Вук Рј.*

врйштина ж **1.** бот. *в. вресак. Вук Рј.* **2.** *запуштено земљиште обрасло вресом; вресиште.* — Бујад, једна од најзначајнијих биљака на личким и далматинским вриштинама. *Бот.*

врка ж **1.** *глас мачке кад преде. Вук Рј.* **2.** *звријање:* ~ вретена.

вркати, -ам несврш. *дражити, подбадати, потицати, подстицати.* — Вркао кмете и мале племиће на господу. *Шен.* Мене нечиста сила врка да се упуштам с њим у разговор. *Пав.*

вркати, врчем несврш. покр. *в. фркати.* —Његово тресе бесно гривом . . . врче. *Јакш. Ђ.*

вркет м покр. *лађица;* исп. фркет. *Вук Рј.*

вркетић м *дем. од вркет. Вук Рј.*

врknути, врknем *сврш. према врkати.*

врковч, -овча м покр. *мушкарац који се много кити, кицош, гизделин, гиздавац. Вук Рј.*

врковчити се, врковчим се несврш. покр. *кицошити се, кочоперити се.* — По свету . . . се вркоче . . . господа. *Змај.*

врктати, -врkћем несврш. *врцати (I).* — Лије сузе поп, врkћу сузе учитељу. *Шапч.* Дим се повија, варнице врkћу. *Цес. А.*

врkута ж бот. *в. вирак. Сим. Реч.*

врлац, -лца м зоол. *в. ровац. Бен. Рј.*

врлет, врлети ж (лок. врлéти и врлéти) *стрма страна брда; стрмо, каменито и непроходно место.* — Силне се врлети коче. *Кум.* Снесу [бујице] и семе и земљу са врлети. *Дом.*

врлетан, -тна, -тно **1.** *пун врлети, непроходан, стрм, окомит.* — Јурио је [хајдук] по врлетном Велебиту. *Тур.* [Лице] би прошло по врлетним стазама горе. *Франг.* **2.** фиг. *који је незгодне, ћудљиве нарави, прган, напрасит.* — О да чворновита и врлетна човјека. *Коч.* Николетина је растао незграпан, врлетан и вјечито гунђав. *Ћоп.*

врлетина ж *аугм. од врлет.* — Ова се цеста мота преко грднијех врлетина. *В 1885.*

врлетност, -ости ж *особина онога што је врлетно.* — У Кочићевој прози осетна је планина, њена врлетност, њен оштри ваздух. *Глиг.*

врлй, -ā, -ō *одр. од прид. врло.*

врлйна ж **а.** *морална чистота, непорочност.* — Међу злима добар страда, врлина се доцне штује. *Змај.* **б.** *особина која краси кога, лепо својство, позитивна црта карактера.* — Врлине орловске их ресе. *Цес. Д.* **в.** *добра страна, добро својство, преимућство, предност:* врлине метода, врлине биљне сорте. — Оцењивање њихових [књижевних производа] мана и врлина. *Скерл.*

врлйчина м *душеван, добар човек.* — Увијек је хвала била награда врлини, а људи врличине морају бити хваљени. *Вел.*

врло прил. *веома, јако.* — Одржао је врло заносан говор. *Јонке.* Је ли Мара болесна врло? *Каш.*

врлови, -а, -о *в. врлетан (I).* — На дијелу му дали ораницу кршну, врловиту. *Мар.*

врлост, -ости и **врлоћа** ж *в. врлина.* — Врлост малаксава. *Змај; Вук Рј.*

врлудав, -а, -о *који врлуда, кривудав.* — Врлудава бразда испуцане иловаче. *Рад. Д.*

врлудање и **врлудање** с *гл. им. од врлудати.*

врлудати, -ам и **врлудати,** врлудам несврш. **а.** *ходати без циља, лутати, тумарати.* — Заче врлудати пољем да му прије мине то јутро. *Шимун.* Врлудао је дуго, а враћајући се хану сустиже . . . једног калуђера. *Андр. И.* **б.** *кривудати, често мењати правац.* — Водич [је] много заобилазио и врлудао по ноћи. *Чол.* фиг. Вјетар је врлудао пољима и рвао се с дрвећем. *Бен.* Разговор врлуда ни сам не знаш куда. *Богдан.*

вр̏ља м хип. и ир. = врљо *врљав, разрок човек.*

вр̏љав, -а, -о *у којега очи не гледају у истом правцу, разрок, зрикав.* — Врљави Јаков воденичар измијеша људима вреће с брашном. *Лал.* Ђурица ... врљава, извртнута погледа. *Рад. Д.*

врља́вко м *онај који је врљав.*

вр̏љавӧст, -ости ж *особина онога који је врљав.*

вр̏ља̄ње с *гл. им. од* врљати.

вр̏љати[1], вр̏љам несврш. *ићи без циља, лутати, базати;* исп. врлудати (а). — Врљајући по мраку у страху. *Март.* Чешће је врљао сам по каквој пустој уличици. *Глиш.* фиг. Врљају у бесједама, а вјешти су; боје се да их суд не улови у лажи. *Ћип.*

вр̏љати[2], вр̏љам *несврш. према* врљити.

вр̏љика ж **1.** *одсечен и окресан танки део стабла који служи за прављење ограда, тањи колац, мотка.* — Врљике стоварене пред механом. *Глиш.* Насекао и окресао врљике. *Андр. И.* **2.** *ограда од врљика (1).* — Куд га спроводе, пење се светина по врљикама, плотовима и дрвећу, само да би га видела. *Дом.* Има туђих ограда и врљика, одвали комад, па наложи ватру и гриј се. *Горд.*

врљи́кӑш, -а́ша м *коњ, танак и дугачак (као врљика).* *Вук Рј.*

вр̏љити, вр̏љӣм и **вр̏љити,** -ӣм сврш. *бацити, хитнути, фрљити.* *Вук Рј.*

вр̏љичица ж *дем. од* врљика.

вр̏љкати, -а̄м несврш. *дем. према* врљати[1]. — Мало је у селу, тамо врљка ... иде ... по лову. *Дом.*

вр̏љо, -а, -ē м (вок. вр̏љо) = врља. *Вук Рј.*

врљо̀док и **врљо̀коваст,** -а, -о *врљав.* — Буљава и једва приметна врљоока [жена]. *Маш.* Врљоокаст младић. *Ћос. Д.*

врндà̏ати, -а̄м несврш. покр. *в. врљати*[2]. — Часте се и пију ... и одозго врндаљају празне боце. *Ћоп.*

вр̏нда̄ње с *гл. им. од* врндати.

вр̏ндати, -а̄м несврш. **1.** *прести на велико вретено.* *Вук Рј.* **2.** *врждати.* — фиг. Ћутила [је] ... како су [ријечи] врндале, зујиле ... попут затворених муха. *Војн.* **3.** *брбљати, блебетати.* — Врло се узрадова ... опазив своју прију чавларку ... те врндај и дрндај ... као у млину. *Шен.* **4.** *без реда преметати (тражећи што).* — Врндаш по соби као медвјед по својој гајби. *Шен.*

вр̏ндӯљ, -у́ља м покр. *точак сав направљен од једнога комада дрвета, котур.* *Вук Рј.*

вр̏ндӯљић м *дем. од* врндуљ.

вр̏нӯт, -у́та м зоол. покр. *в. скуша.*

вр̏нути, вр̏нēм (аор. **вр̏нух,** вр̏ну; **трп.** прид. вр̏нӯт) сврш. **1.** *вратити.* — **Није могао на рок врнути дуга.** *Шен.* **Врне га [благо] к пландовишту.** *Гор.* **Иди оном зликовцу, поново га братими да ми врне жену.** *Рад. Д.* **2.** *окренути.* — **Па им паша оштре ријечи кричи: Који годир натраг врне главу, да је здраву не пусте.** *Март.*

~ се *вратити се.* — **Уста, пољуби брата, па се опет врну на пређашње мјесто.** *Мат.* фиг. **Врнимо се натраг у стара добра времена.** *Јов. С.*

вр̏нчаница и **вр̏нча̀ница** ж *један од попречних ременчића, опута који чине горњу страну опанка; сплет, мрежа тих ременчића, горњица.* — На врнчанице сложен лаган опанак ... *Буд.*

вр̏нча̄ње с *гл. им. од* врнчати.

вр̏нчати[1], -а̄м несврш. *правити врнчанице на опанку.* — Крои опуту, шије опанке, али највише воли да врнча и преплиће. *Марк. М.*

вр̏нчати[2], -а̄м несврш. *зловољно или љутито, мрмљати, гунђати; врчати.* *Вук Рј.*

вр̏о, вр̏ла, вр̏ло (одр. вр̏ли, -ā, -ō) *који је одличних особина, врстан, честит, ваљан.* — Иде чета ноћна, тамна, а пред њоме витез врли. *Маж. И.* Био је човјек здравог *тијо* разума ... врле разборитости. *Љуб.*

вр̏па̄лька ж покр. *игла за крпање, крпљење.*

вр̏пати, вр̏пам несврш. покр. **1.** *крпати, крпити чарапе.* **2.** *бавити се око чега без правога циља, петљати.* — Снаша Љуба шврља по соби, врпа тамо по свом кревету. Ваљда нешто спрема под сламњачу. *Ивак.*

вр̏пица ж **1.** *мала врпца.* **2.** *хрпица.* — Ту би побрала крпицу, ондје врпицу. *Шен.*

вр̏пољӗње с *гл. им. од* врпољити се.

вр̏пољити се, -ӣм се несврш. **1.** *немирно стајати или седети покрећући се час амо, час тамо, вртети се, мешкољити се.* — Врпољио се на свом столцу. *Бег.* Наликовао је птичици што се врпоље на грани. *Мар.* Оне су скупљале обрве и непријатно се врпољиле на шкрипавим столицама. *Петр. В.* **2.** *узнемирено ићи овамо-онамо, мотати се.* — Страже око домова стадоше се врпољити и показивати жељу за бекством. *Кнеж. Л.* По соби [се] проширио мирис да су се пси стали врпољити међу људима цвилећи тужно. *Бен.*

вр̏пца и **вр̏пца** ж **1.** *уска трака којом се што веже, која служи (причвршћена на што или уплетена у што) као украс, урес, пантљика, машница.* — Имала је на себи хаљину од ... зелене свиле, начичкану црвеним врпцама. *Шен.* Танана плавичаста врпца ... придржаваше дубоко исечену кошуљу. *Мил. В.* **2.** *знак одликовања који се носи у запучку.* — **Два Француза, с врпцама**

у запучку . . . немарно обилазе око биљара. *Кол.* **3.** фиг. *танки млаз, трак, трака, зрака (чега).* — Сасвим танка врпца крви пуза из угла устију. *Донч.* Видио [је] само широку врпцу електричног свјетла како се просула предсобљем. *Божић.*

Изр. гусенична ~ војн. *ланац око точкова тенка.* — Иза угла су, њишући се и ударајући гусјеничним врпцама, испузла . . . два мала тенка. *Крањч. Стј.* пупчана ~ анат. *пупчаница, пупковина* funiculus umbilicalis; текућа, покретна ~ *помично, покретно постоље за непрекидно пребацивање материјала или предмета израде, који се тако преносе од радника до радника да сваки на њему обави свој посао.*

врпцоте́ка ж неол. *збирка мелодија снимљених на магнетофонску врпцу, траку.* — У једнокатним приземним зградама налазит ће се музичка редакција, врпцотека за чување магнетофонских снимака. *ВЛ 1960.*

врпча̀ница ж зоол. *в. тракавица. Бен. Рј.*

вр̏пчаст, -а, -о *који је налик на врпцу.* — Олтари . . . бијаху искићени . . . животињама које се стереотипно враћају на врпчастим декорацијама. *Шиш.* Дугачки и уски језик термитождерца није обао, него је врпчаст. *Финк.* Врпчаст нервни систем одликује се нервним центрима у виду врпци. *Станк. С.*

врпчѐњак, -а́ка м покр. *врста опанка чија је горња страна испреплетена врнчаницама.*

вр̏пчица ж *дем. од врпца.*

вр̏сан и **вр̏сан,** -сна, -сно *в. врстан.*

вр̏скав, -а, -о *који врска, у којему има врскања.* — Слушао је живи, врскави високи глас. *Дав.*

вр̏скавац, -а̄вца м = врскало *онај који врска.*

вр̏скавӧст, -ости ж *особина онога који врска.*

вр̏скало с и м = врскавац.

вр̏ска̄ње с *гл. им. од врскати.*

врска̀пу̏т, -у́та м *горњи капут.* — Сипљиви грудни кош скукуљио [се старцу] у сенци похабаног врскапута. *Рад. Д.*

вр̏скати, -а̄м несврш. *запињати у говору језиком о зубе да се чују неки зубни сугласници.* — У говору је »врскао«; имао је потежи језик. *Матош.* Муца и врска. *Дим.*

вр̏снӣк, -и́ка м (мн. -и́ци) = вршњак *онај који је са неким истих година.* — По казивању врсника био је човјек здравог разума. *Љуб.* Још смо ја и он врсници, заједно смо ишли у школу. *Моск.*

вр̏сница ж = вршњакиња *она која је с неким истих година.* — Врсници се твоји иженише, а врснице цуре поудаше. *НП Вук.*

вр̏снӧст, -ости ж *својство, особина онога који је врстан и онога што је врсно.* — И управо оно што се код њега толико истиче, врсност и одличност у композицији, било је баласт његова сликарства. *Баб.*

врснӧћа ж **а.** *велика вредност, умешност.* — Описа красни успјех Бранкина испита, врсноћу његине методе. *Шен.* **б.** *крепост, врлина.* — То је сва му војничка врсноћа. *Богд.* Држао сам да је божица овога краја мајка врсноће. *Нед.* **в.** *способност.* — Немају за такав посао баш никаквог другог његове врсноће. *Богд.* Напредна странка називана је странком интелигенције . . . због врсноће својих интелектуалаца. *Јов. С.*

вр̏снути, -нём сврш. *в. врснути (а).* — Врсну [му] суза као роса. *Вукић.*

вр̏ст ж *врста*[1] *(1).* — Свака од тих двеју врсти ларва . . . нађе [се] у слатким водама. *Петр. М.* Очекују вас . . . штрапаци сваке врсти. *Јонке.*

вр̏ста[1] ж (ген. мн. вр̏стā и вр̏стӣ) **1. а.** *ред, скуп, категорија истородних предмета и појмова уопште.* — Станојевић је био . . . социјалист особите врсте. *Скерл.* Двије су врсте спознаје. *Ант. 1.* **б.** биол. *животињске и биљне јединке које су по грађи тела и начину живота врло блиске и могу се између себе размножавати; основна јединица за класификацију животиња и биљака.* — Животињски свијет се дијелио на корисне и штетне врсте. *ОГ.* Инстинктивни покрети . . . служе углавном самоодржању и одржању врсте. *Псих.* Најнижа систематска категорија је врста (species). *Станк. С.* **2. а.** *нараштај, генерација; годиште.* — Од твоје врсте, сине, ни у снази снажнијега ни у памети разумнијега ја још видјела нијесам. *Јакш. Ђ.* **б.** *друштвени слој.* — Широке врсте схватиле су . . . ту тежњу као ослобођење од римскога господства. *Баз.* **3.** заст. *ред слова у књизи или писму.* — Узбуђена пишем ове врсте у највећој хитњи. *Шапч.* **4. а.** *низ, ред.* — [Куће] не бјеху у врстама, него растркане. *Мат.* **б.** *постројени војници или вежбачи један поред другога.* — Младић изиђе из врсте и мирно стаде преда њ. *Вуј.* Вјежбаче постројимо у двије врсте. *Рв.* **5.** *каквоћа.* — У Матошевим стиховима . . . имаде умјетничких вриједности прве врсте. *Кнеж. Л.* **6.** грам. *разред, група:* ~ речи, глаголска ~.

вр̏ста[2] ж рус. *мера за дужину (1,067 км).* — Шкрипање снијега под чизмама чуло се на пола врсте. *Шов.* Трупе су . . . одступиле око шест врсти. *Моск.*

вр̏стан и **вр̏стан,** -сна, -сно (одр. вр̏снӣ и вр̏снӣ; комп. вр̏снијӣ) **1.** (одр.) *који припада врсти, које се тиче врсте.* — Неодређена двојка у логичном погледу значи врсне разлике. *Баз.* Годишња доба јесу врсни

појмови истог родног појма. *Лог. 2.* **2. а.** *ваљан, вредан, угледан, одабран.* — Владимир ће данас сутра бити врстан и угледан човјек. *Шен.* Поп Мојо и врсна поша знаду што треба човјеку. *Буд.* Он се показао врстан у својој струци. *Новак.* **б.** *одличан.* — Хвала најврснијој уметности за уздржавање женске лепоте ... на њој године нису оставиле дубљег трага. *Петр. В.* Свраћали су у његову кућу само врсни људи, и учитељи, и поп, и командир. *Ств. 1946.* **3.** *који има вредност, цену, вредан.* — Лице јој је врсно Цариграда. *Вук Рј.*

вр̀стање с *гл. им. од* **вр̀стати** (*се*).

вр̀стати, -а̄м несврш. **1.** *стављати у врсте, редове, уврштавати.* — Соколио је народ ... врстао га у чете. *Кум.* **2.** *разврставати по вредности.* — Има моћних ствари у овој књизи Крлеже које је врстају у најзначајније његове резултате. *Богдан.*

~ се 1. *стављати се у врсте, постројавати се.* — Један час стрељао је очима по скупљеној гомили, ... а онда ... нареди да се врстају у ред. *Ћос. Б.* **2.** *стављати се у врсту према каквоћи, убрајати се.* — Он се врста међу најсјајније психологе. *Матош.*

вр̀стач, -а́ча м штамп. *метална преграда у коју слагач руком слаже слова.* — Из своје штампарије дао ми је ... прореде, слогове, врстаче ... и друго. *Пиј.*

вр̀стачнӣ, -ā, -ō заст. *који се односи на врсте* (*редове*) *постројених војника.* — Учење [у војсци] почињадо је од врстачног, а једини ног није било. *О 1875.*

вр̀стелези непром. шаљ. *назив измишљеног празника.* — Какав је данас светац? — Врстелези. *Вук Рј.*

вр̀сти се и **вр̀сти се,** вр̀зём се (р. прид. вр̀зао се, вр̀зла се) несврш. **1.** *кретати се без циља амо-тамо, мотати се, вртети се на истом месту*; исп. врзати се, врзмати се (1). — Ту су се врзли кухари ... преносећи бркате јастоге. *Крл.* И дуго је још љутито мрмљала старица, врзући се без циља обором. *Донч.* Кокоши, пилићи и врапци врзу [им] се испод ногу. *Мил. В.* **2.** фиг. **а.** *мотати се* (*по памети, у глави*). — Дуго још врзле му се по памети слике те. *Срем.* У глави му се чудна прича врзе. *Гал.* **б.** *наметати се.* — Све ми се врзе реч коју нећу, а ја тражим другу бољу. *Чипл.*

вр̀стица[1] ж *дем. од* **врста**[1] (*3*). — Од свега тога ... остало неколико ситних врстица на листовима светске историје. *Нен. Љ.* Десет пута проштио сам те врстице и опет их читам. *Шен.*

вр̀стица[2] ж *дем. од* **врста**[2]. — Дођи одмах к мени у град ... Свега једна врстица. *Л-К.*

вр̀т, вр̀та м (мн. вр̀тови и песн. вр̀ти) *већи или мањи комад земље, најчешће ограђен и засађен воћем, воћкама или цвећем, башта, градина.* — фиг. Сан скрену са пута небеса, тих лута по вртима душе вам. *Наз.* Кад зине земног распадања глад и свене наших плавих жеља врт ... *Панд.*

Изр. ботанички **~** *врт где се гаје разне биљке у научне сврхе, ботаничка башта*; зоолошки **~** *парк у коме се чувају животиње, нарочито ретке, ради поучавања, просвећивања и забаве народа, пучанства.*

вр̀таљ, вр̀тља м покр. *в. врт.* — Јага је звала ту зелену крпицу од неколико хвати својим вртљем. *Шен.*

вр̀та̄љ, -а́ља м покр. *в. фрта̄љ.*

вр̀та̄љка ж *направа која се врти.* — Шојка чепрка по својој крлеци, врти вртаљку. *Крл.*

вр̀та̀љче и **вр̀та́љче,** -ета с покр. *в. фрта̄љче.*

вр̀та̄њак, -њка м *дем. од врт.* — Није овде који вртањак ... него су ти овде простране ... ливаде. *Павл.*

вр̀та̄ње с *гл. им. од* **вр̀тати** (*се*).

вр̀тао, вр̀тла м покр. *в. врт.* — Она ... залази у вртао прољећа. *Леск. Ј.*

вр̀та̄р, -а и **вр̀та̄р,** -а́ра м = вртлар *онај који обрађује врт, који се бави вртларством, вртларством.* — Не бих рекао да је вртар, руке су му беле. *Нен. Љ.* Вртар спава, врт не чува. *Митр.*

вр̀та̄рев и вр̀та́рев, -а, -о = вртаров *који припада вртару.*

вр̀та́рити, вр̀та̄рӣм несврш. *бавити се вртларством.*

вр̀та̀рић м *дем. од вртар.*

вр̀та̄рица и **вр̀та̀рица** ж = вртарка **а.** *она која се бави вртларством.* **б.** *жена вртарева.*

вр̀та̄рка ж = вртарица. — Ево, ово је зевалица, а ово попина капица, настави мала вртарка. *Шапч.*

вр̀та̄ркин, -а, -о *који припада вртарки.*

вр̀та̄ров и **вр̀та́ров,** -а, -о = вртарев.

вр̀та̄рскӣ и **вр̀та̄рскӣ,** -ā, -ō *који се односи на вртове и вртаре*: **~** земља, вртарске маказе. *Р-К Реч.*

вр̀та̄рство и **вр̀та́рство** с = вртларство *гајење воћа и цвећа као занимање*; *грана пољопривредног господарства.*

вр̀тати[1], вр̀ћём несврш. **1.** *враћати.* — Брже, паше, заведите војске, не врћите назад ни циглога. *Март.* Нека се одмах врће у село. *Ћор.* **2.** *окретати.* — Она умије да врће и преврће. *Богд.* Колом тресе ... па на младу поглед врће. *Кос.*

~ се 1. *враћати се.* — Кад се у гори наће, већ се дома не врће. *Вук.* **2.** *обртати се,*

окретати се. — У њу силне бухе ударише, све се врће и собом копрће. *НПХ.*

вр̀тати², вр̀тӣм несврш. **1.** *бушити (свр̀длом или којим другим оруђем).* — Човјек врта зденац . . . то прогута хиљаде. *Крл.* фиг. Врта у желуцу глад. *Перк.* **2.** *отварати врхом ножа (обично орахе). Р-К Реч.*

вр̀тац, вр̀ца м *дем. од врт.* — Вртац до тријема, у њ сађе, гледа цвијеће и пјевушка. *Марк. Ф.*

вр̀тӑч, -а́ча м **1.** *онај који врти, буши што, бушач. Р-К Реч.* **2.** зоол. *врста инсекта, кукца поткорњака* Scolytus. *Бен. Рј.*

вр̀тача ж **1.** *левкаста удубина у крашу, пониква.* — Спуштао се у најдубље вртаче. *Гор.* Вратио сам се по мраку између вртача покривених снегом. *Дед. В.* **2.** покр. *вир, вртлог у води.* — [Поток] је на неким местима правио вртаче. *Ћос. Д.* **3.** *хидраулични точак с вертикалном осовином, који покреће вода. Бак. Реч.* **4.** *коврчица, увојак косе који стрши на врху главе. Р-К Реч.*

вр̀тачаст, -а, -о *који је пун вртача.* — У Дрину упада више речица . . . са вртачастога подножја збориште у Ивици. *О 1875.*

вр̀тачина ж *аугм. од вртача.*

вр̀теж м (инстр. -ом) **1.** *окретање.* **2. а.** *вртоглавица. Деан. Рј.* **б.** *реуматична вртња у зглобовима. Бен. Рј.*

вртѐлешка ж *врева; збрка, метеж.* — Сунце . . . је гледало доље . . . у људе и коње, у те дућане на ледини — у ону данашњу страшну вртелешку у иначе пустој планини. *Сиј.*

вр̀тӗлка, ијек. вр̀тијелка, ж *вртешка (2).* — Чобани су направили вртијелку, једну малу за дјецу и једну велику за одрасле, па се тамо окупљају и врте се. *Лал.*

вр̀тӗње и **вр̀тӗње** с *в. вр̀ћење.*

вр̀тети и **вр̀тети,** -тӣм, ијек. вр̀тјети и вр̀тјети (имперф. вр̀ћӑх и вр̀ћа́х; р. прид. вр̀тео, -ела, -ело, ијек. вр̀тио, -тјела, -ло; трп. прид. вр̀ћен, вр̀ћен), несврш. **1.** *доводити што у кружно гибање, кретање, окретати, обртати.* — Вртио је овна на ражњу. *Јонке.* **2. а.** *мицати неким делом тела више пута тамо-амо.* — Млада . . . све врти плећима и поцупкује колом. *Вукић.* Она вр̀ћаше главом у знак да ми га не поклања. *Лаз. Л.* **б.** *махати.* — [Пас] . . . поче вртети репом и умиљавати се око Анђелије. *Вес.* **3.** *увртати, сукати, упредати.* — Час је вртео бркове, а час је лупкао штапом о ледину. *Јаки. Ђ.* Пред вратницама седеле су жене, дојиле децу или вр̀тӗле памук. *Петр. В.* **4.** *бушити (свр̀длом или неким другим оруђем).* — Вртим главчине, јармове . . . и још којешта. *Глиш.* Наши Личани и Приморци врте камен и гладују. *Павл.* **5.** *изазивати жигање, сеање (у костима).* — Удари киша, те Брни . . . поче вртјети у глежњима. *Мат.*

Изр. ~ кога *чинити што с киме по својој вољи; завитлавати кога;* ~ репом а) *лукаво радити, бити препреден, улагивати се;* б) *примамљивати кога (о жени).*

~ се 1. *окретати се, обртати се (у круг).* — С унучађу дједови играју, по три паса врте се у коло. *Њег.* Поће . . . гдје се плесало и . . . опази Тонку која се . . . вртјела с неким . . . морнаром. *Кум.* **2.** *немирно се окретати, обртати се овамо и онамо, врпољити се.* — Вртио се на столици од нестрпљења да се умало није сва изломила. *Дом.* Старци се вртјели на својим наслоњачама не знајући што би. *Цар Е.* **3.** *врсти се, врзмати се, мотати се.* — Било је вриједно вртити се око те дјевојке. *Шен.* По кухињи се неуморно вртила чиста, спретна женица. *Боп.* **4.** фиг. (око чега) *непрестано се враћати на исти предмет.* — Месецима се вртите око сумње коју не можете да утврдите. *Грол.*

Изр. врти ми се мозак (од бриге, од посла) *имам много брига, сувише сам запослен;* ~ као чигра (чиков, преслица) а) *бити у непрекидном покрету;* б) *врло брзо и вешто радити;* ~ око кога *удварати се, улагивати се коме;* врти ми се у глави а) *хвата ме вртоглавица, несвестица;* б) *упорно мислим на нешто.*

вр̀тӗшка ж **1.** *направа на крову куће која се врти кад ветар пуше, дува, и која показује правац ветра;* исп. ветроказ. — На велики оџак су усадили црвену вртешку, птицу са дугачким репом. *Сек.* **2.** *направа са седиштима у облику разних животиња, чамчића и сл. која се окреће и служи за забаву.* — Сала је личила на уздигнуту вртешку, смијешно клупко људи и жена изврнутих наопако. *Сим.* Малишани ће . . . [се] окретати на вртешкама и јурити на тобоганима. *Пол. 1958.* **3.** фиг. *зачарани круг.* — Стара вртешка продужи да се врти у кругу истих питања. *Дав.* **4.** *направа за предење, витао.* — На вртешку испредаше свилене . . . гајтане. *Шапч.* **5.** *окретање, обртање плесача.* — Раздремала се на домаку валцерских вртешки. *КН 1956.* **6.** фиг. *женска особа која се у ходу често окреће у жељи да привуче пажњу на себе.* — Огледнуо се више пута за оним младим удовичким вртешкама које су тако напасно сијале сјену по путу. *Божић.*

вр̀тешкати се, -а̄м се несврш. *окретати се брзо (као на вртешци).* — Време измиче када се дан и ноћ вртешкају. *Рад. Д.*

вртивѐрац, -рца, ијек. вртивјѐрац, м *онај који је превртљиве вере, вероломац, превртљивац.* — Удала сам се у Охрид, а комшије сами Грци. Сам вртиверац. *Сек.*

вртиветар, -тра, ијек. вр̀тивјетар, м *ветропир, ветрогоња.* — Видиш и сам, вртивјетре! *Сим.*

в **ртивје́рац,** -рца, ек. вртиве́рац.

вр̀тивјетар, -тра, ек. вр̀тиветар.

вр̀тигӯз и **вр̀тигуз** м **1.** *онај који се непрестано врти, који никада не мирује*; фиг. *превртљивац.* **2.** зоол. *в. пастирица бела. Вук Рј.*

вр̀тигуза ж *она која врти репом.* — Шојке вијоглаве, зебе вртигузе зацирикну гласно. *Наз.*

вр̀тијелка, ек. вр̀тёлка.

вр̀тикапа м *превртљивац. Деан. Рј.*

вр̀тило с **1.** *оруђе којим се буше рупе, свдрло.* — Могле су се . . . рупе вртјети, али је требало и неко вртило. *Жуј.* **2.** подр. индив. *писац, критичар без властитог суда, онај који непрестано понавља туђе мисли.* — Ти си ново глазбило, ново биће . . . имагинарно моје вртило, јер вртиш вергле имагинарне. *Матош.*

вр̀тина[1] ж *бушотина*; исп. вр̀тлина[1]. *Р-К Реч.*

вр̀тина и **вр̀тина**[2] ж *аугм. и пеј. од врт.* — И ова вртина да је твоја! Ај' пустог ли купуса! *Пав.*

вр̀типоп м бот. **а.** *в. воловско око* (*1*). **б.** *в. красуљак. Сим. Реч.*

вр̀тирёп м *вртигуз* (*1*). — Ах, ти, вртирепе! Па ти певаш, пајацу! *Бил.* Она је вртиреп . . . она је варалица. *Л-К.*

вртире́пац, -пца м *в. вртиреп.* — Љуљаху се под платном моје господске куле наметљиви дворани, облапорни вртирепци. *Матош.*

вр̀тирёпка ж *вртигуза.* — Клатити се у куковима и трести тртицом као каква вртирепка. *Богдан.*

вр̀тити и **вр̀тити** несврш. покр. *в. вртети.*

вр̀тић и **вр̀тић** м *дем. од врт.* — Каткад само у вртићу шушну лишће. *Шен.*

Изр. деч(и)ји ~ *обданиште за малу децу.*

вр̀тица ж бот. *увијуша* Vallisneria spiralis. *Бен. Рј.*

Изр. ~ црна зоол. *врста кукца, инсекта, који се на мирној води врти у кругу, чигрица, коловрт* Gyrinus natator. *Терм. 4.*

вртйчавōст и **вр̀тичавōст,** -ости ж *болест у мозгу оваца коју изазива личинка, ларва тракуље, пантљичаре пса* coenurosa. *Бен. Рј.*

вр̀тйште с **а.** *место где је некада био врт.* **б.** *место где је био посађен купус, купусиште. Вук Рј.*

вр̀тјети и **вр̀тјетн,** ек. вр̀тети и вр̀тети.

вр̀тка ж *свдрло, бургија. Р-К Реч.*

вр̀ткати, -ām несврш. *дем. од вртети.* — Врткају вретено и пазе што се догађа. *Кал.*

вр̀тлāр, -а и **вр̀тлāр,** -ара м = вртар. — фиг. Над свиме лебди тиха и вјешта рука невидљива вртлара. *Крл.*

вр̀тлāрев и **вртла́рев,** -а, -о = вртларов *који припада вртлару.*

вртла́рёње с *гл. им. од вртларити.*

вртла̀рија ж *вртарство.* — Помоћна радница у . . . вртларији видјела га је [духа] прошлу ноћ. *Крл.*

вртла́рити, вр̀тлāрӣм несврш. *бавити се вртларством.* — Тако је некада . . . маштао . . . шетајући и вртларећи. *Матош.*

вртла̀рић м *дем. од вртлар.* — Сложио се с вртларићем Тинчом и с Имбрићем, помоћником краварским. *Бал.*

вр̀тларица и **вртла̀рица** ж = вртларка (1) **а.** *она која се бави вртларством.* **б.** *вртларева жена.*

вр̀тлāрка ж **1.** = вртларица. **2.** зоол. *врста птице* Sylvia hortensis. *Бен. Рј.*

вр̀тлāров и **вртла́ров,** -а, -о = вртларев.

вр̀тларскӣ и **вр̀тлāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на вртларе.* — Неки вртларски помоћник . . . хтио је ступити у ред. *Јонке.*

вр̀тлāрство и **вртла́рство** с = вртарство. — У околици великих градова развило се вртларство. *ОГ.*

вр̀тлина[1] ж *вртина*[1].

вр̀тлина и **вр̀тлина**[2] ж *аугм. од вртао.*

вр̀тлӣћ, -и́ћа и **вр̀тлић,** -а м *дем. од вртао.* — Сеоце од тридесет кућица, са њешто виноградића, вртлића и маслиника. *Мат.*

вр̀тлог м (мн. -ози, ген. вр̀тлōгā) **1.** *место где се вода или зрак, ваздух врте већом брзином*; *кретање чега у ковитлац* (*прашине и сл.*). — Љути вртлози вртили су се у води. *Шен.* Између острва Лофоти налази се злогласни морски вртлог Малстром. *Петр. М.* Подиже се улицом бео вртлог снежне прашине. *Моск.* Завртио до њег вртлог храшће гулећ. *Наз.* **2.** *брзо кретање у круг, врћење, окретање.* — Снивам вртлог каруселa. *Уј.* **3.** фиг. *брзо и нагло збивање и превирање догађаја.* — Књижевност је овдје била у пуном центру и вртлогу живог живота. *КН 1936.* Ратови с Турском увукли су нашу државу у вртлог велике европске политике. *Јов. С.*

Изр. запасти у ~ *запасти у узбуркану, бурну ситуацију.*

вр̀тложан, -жна, -жно *који је својствен вртлогу, који је налик на вртлог.* — Такво се вртложно кретање зрака зове циклонско струјање. *ОГ.* фиг. Казалька овог нашег

вртложног живота скочи од једног краја до другог. *Петр. В.*

Изр. вртложне струје ел. *електричне струје које настају индукцијом у ковинским, металним деловима динамо-строја, динамо-машине и које штетно делују*; вртложни вихор *циклон.*

вр̏тложе̏ње с *гл. им. од вртложити (се).*

вр̏тложина ж *аугм. од вртлог.* — Ко дивљи вир, ко паклен плес у вртложини све се креће. *Крањч. С.*

вр̏тложити (се), -и̏м (се) несврш. *окретати се у ковитлац, вртети се као у вртлогу, комешати се.* — Чувиде, тенци, харпије и гује на страсном гумну вртложе и брује. *Матош.* Велика струја европских покрета и мисли текла је и вртложила мимо нас. *Марј. М.* Гледа доље у воду што се вртложи и пјенуша. *Донч.* Валови . . . кључају и вртложе се са свих страна. *Креш.* фиг. Људи . . . вртложили се, испреплетали се и комешали се сами између себе. *Донч.*

вр̏тложно прил. *као у вртлогу.* — Лишће . . . се вртложно комеша. *Креш.*

вр̏тљавина ж *збрка, комешање.* — Зар нам се не би завртјело у глави од те вртљавине? *Новак.* Он је опет једном доживио . . . да својом засуканом вртљавином мисли и закључака . . . неочекивано побиједи. *Драж.*

вр̏тља̏ње с *гл. им. од вртљати се.*

вр̏тља̏р, -а и **вр̏тљ̏ар,** -а́ра м *в. вртар, вртлар.* — Вртљар ухватио кртицу. *Шен.* Вртљари . . . престали да залијевају башче. *Андр. И.*

вр̏тљарица и **вртља̏рица** ж *в. вртарица, вртларица.* — Стар капуцин зауставио мољушну вртљарицу. *Том.*

вр̏тља̏рка ж *в. вртарка, вртларка.*

вр̏тљарскӣ и **вр̏тља̏рскӣ,** -ā, -ō̄ *в. вртарски, вртларски.* — Гола сјајна лубања глатка као стаклена вртљарска кугла. *Сим.*

вр̏тљ̏арство и **вртља́рство** с *в. вртарство, вртларство.* — Није могао зарадити много . . . вртљарством. *Грг.*

вр̏тљати се, -а̄м се несврш. *врсти се, врзмати се, мотати се.* — Вртља се око куће. *Вук Рј.* Затекао га је гдје се вртља око башче. *Цар Е.*

вр̏тље с индив. зб. *вртови.* — Пустош бујним вртљем препороди. *Шен.*

вр̏тљив, -а, -о **1.** *који се врти, жив, немиран.* — Окретан и вртљив као ченгија. *Ћоп.* **2.** фиг. *несталан, превртљив.* — Поднебље оштро и вртљиво. *Павл.*

вртљ̏икав, -а, -о *несталан, променљив, превртљив.* — Вељача се зове вртљикава, јер се често мијења вријеме. *Павл.*

вртљ̏икавӧ̏ст, -ости ж *својство, особина онога који је вртљикав, превртљив.*

вртљ̏икаст, -а, -о покр. *в. вртљикав.*

вртљу̏ка̏ње с *гл. им. од вртљукати (се).*

вртљу̏кати (се), -а̄м (се) несврш. *дем. према вртљати се; вртети (се).* — Турчин . . . извади нож и стане га вртљукати око мога лијевога ока. *Буд.*

вр̏тнӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који припада врту, који се односи на врт.* — Стајаше на столу кита вртнога цвећа. *Шапч.* Опази гдје се нешто црвени на вртним вратима. *Шов.* Приредио је вртну забаву с концертом. *Јонке.* **2.** *као саставни део назива биљака:* ~ бобовњак Lepidium sativum; ~ лобода Atriplex hortensis.

вр̏тња ж **1.** *кретање у кругу, врћење, окретање.* — Не могу себи предочити вртњу земље. *Крањч. Стј.* Жене се окрећу уокруг, опијају се том вртњом. *Мил. В.* **2.** *запосленост, ужурбаност.* — Велика је вртња у овој кући. *Павл.* **3.** фиг. *жигање, болови у костима, вртеж. Р-К Реч.*

вртӧ̀вӣље с бот. *в. вратижељ. Бен. Рј.*

вр̏тоглӑв ж покр. **1.** зб. *вртоглаве особе.* — Држао [сам] на узди млађу вртоглав. *Буд.* **2.** вет. *врста коњске болести* vertigo.

вртӧ̀глав, -а, -о **1.** *који има вртоглавицу.* — Увијек [је] она тако вртоглава као квочка кад дуго лежи на пологу. *Лал.* **2.** *који изазива вртоглавицу (1); који оставља јак утисак (брзином, јачином).* — Балкон је . . . у вртоглавој висини. *Нех.* Дјечака спопаде вртоглав страх. *Ћоп.* **3.** *који себи нешто уврти у главу, хировит, бесан.* — Како сам слијепа и вртоглава што одбијам слијепу срећу. *Буд.* Богато се оженио . . . али је вртоглав, све ће истрошити у мало времена. *Мат.*

Изр. ~ брзина *необично велика брзина.*

вртоглӑвати, -а̄м несврш. = вртоглавити *вртоглаво поступати, владати се као вртоглавац (1), лудовати.* — Висок плећаш у цилиндру вртоглава са револвером по салону и завирује у сваки кутић. *Матош.* Који има на врату кућу и дјецу . . . не вртоглава као бећар. *О-А.*

вртӧ̀главац, -а̄вца м (ген. мн. вртӧ̀главаца̄) **1.** *вртоглав, умишљен, уображен човек, ветропир.* — Сматраше Наполеона за надута вртоглавца који свом силом и сам у очиту пропаст срне. *Старч.* Издавао се за мудрознанца и пјесника, а уистину је био вртоглавац. *В 1885.* **2.** зоол. *в. вијоглавка (1);* исп. вртоглавка. *Вук Рј.*

вртоглавӣ̏ьати, -а̄м несврш. *смушено ходати, ићи без правог циља.*

вртӧ̀главити, -и̏м несврш. = вртоглавати.

вртòглавица ж **1.** *стање организма у коме се губи осећање равнотеже и при којој се чини да се све врти, љуља.* — Осетих вртоглавицу. *Дом.* Поразио ме . . . и замутио моја чувства да сам била као у вртоглавици. *Коз. Ј.* **2.** *претеран занос, луда занесеност.* — Све је захватила нека вртоглавица, почели су носити одијела народнога кроја, и нитко није хтио говорити друкчије него . . . хрватски. *КХ 1936.* Ви сте за мене туђ. Оно што је једноћ било . . . биле су . . . мале дјевојачке вртоглавице. *Киш.* **3.** *женска особа која вртоглава, лудује.* **4.** фиг. *брз, нагао развој догађаја и збивања.* — Деветнаести вијек . . . са својом вртоглавицом у свим гранама живота. *Коз. Ј.* **5.** вет. *врста коњске и овчје болести. Р-К Реч.*

вртòглāвка ж зоол. *в. вијоглавка (1). Бен. Рј.*

вртòглаво прил. **1.** *на вртоглав начин, од чега се у глави врти, претерано брзо.* — Његов дух пловио је вишим регионима. Тврдоглаво високо изнад баналне реалности. *Кол.* Споро ли протичу минути док се све около вртоглаво ковитла. *Вуков.* **2.** *лудо, тврдоглаво, упорно.* — Нападају вртоглаво, иако је очигледно да ће сви изгинути. *Јак.*

вртòглавōст, -ости ж **вртòглāвство** и **вртоглáвство** с *својство или стање онога који је вртоглав и онога што је вртоглаво.* — Карактеристично је за њих бављење о себи до вртоглавства. *Цвиј.*

вртòглāвчев, -а, -о *који припада вртоглавцу.*

вртòград и **вр̏тогрāд** м заст. *в. врт.* — Кад у вртограду нема што да побереш . . . тада настаје жалосна пјесмица. *Кур.* фиг. Спомиње неких тридесет година . . . апостолског рада у вртограду господњем. *Срем.*

вртогýбац, -ýпца м зоол. *врста кукца, инсекта, који наноси штету у вртовима* Anomala horticola. *Бен. Рј.*

вр̏толац, -óлца м покр. *ковитлац.* — Даће ти доста посла и чинити да ти се капа на глави сама окреће у вртолац. *Љуб.*

вртòлога м и ж покр. *хришћански граничар у турској служби, мартолоз; шаљивџија, спадало.* — Деси ли се да је који вртолога у колу или на посијелу којом пјесмом боцне, не остаје дужна, већ стоструко враћа. *Торд.*

вр̏топлет и **вртòплет** м индив. *вртоглави заплет.* — Вртоплет свијета, душа и очију — неста теже. *Кам.*

вртòрепка ж зоол. *в. пастирица бела.*

вртòрог м зоол. *врста кукца, инсекта* Diaperis. *Бен. Рј.*

вртȕкање с *гл. им. од вртукати се.*

вртȕкати (се), -ā̀м (се) несврш. *дем. према вртети (се).* — Корачао [је] полако и вртукао штапом. *Ђур.* Над морем . . . олујина сукну . . . Ковитла се, звижди, вртука се, пишти. *Кос.*

вр̏тȕљ, -ýља м покр. **1.** *в. вихор.* — Усред сјајна љетнога неба настане у чистом топлом зраку уједаред силовити вртуљ. *Ђал.* **2.** *греда на предњој осовини кола у коју су ударене ручице. И-Б Рј.*

вртȕљак, -љка м (мн. -ýљци, ген. вр̏тȕљāкā) **1.** *окретање, вртња.* — Лимени кокот на крову цвили и штропоће у луду, непрекидну вртуљку. *Ђал.* **2.** *мали вихор.* — Повјетарац . . . дизаше у вртуљцима по цести прах. *Ков. А.* **3.** *вртешка (2).* — Пуно је сајмиште било људи, вртуљци су звонили. *Донч.* Људи се тјерају у слабоумној кружници . . . као на правом сајамском вртуљку. *Крл.* **4.** *дечја играчка од дрвета, конусног, купастог облика, коју деца ударају бичем да би се вртела, чигра.* **5.** зоол. *врста наметника, паразита, узрочник многих болести* Trypanosonia. — Успављиви вртуљак . . . узрочник спавања. *Финк.*

вртȕљити се, вр̏тȕљӣм се несврш. *вртети се као вртуљак.* — Људи . . . вртуљили су се, односно клизили, односно летјели бешумно . . . као смијешне чигре. *Божић.*

вр̏тȕна ж покр. *бура, олуја;* исп. фортуна. — Вртуна завија, мота и урличе. *Куш.*

вртȕнати се, -ā̀м се несврш. *окретати се, обртати се.* — Ковитла се [олујина] звижди, вртуна се, пишти. *Кош.*

вр̏тупа и **вр̏тупица** ж зоол. *врста шкољкаша који буши у дрвету дугачке ходнике:* ~ глистолика. *Финк.*

вр̏тȕпка ж покр. *в. вртуљак (4).*

вртȕпчица и **вр̏тупчица** ж зоол. *морска шкољка, издуженог облика која буши дрво бродова* Teredo navalis. *Терм. 4.*

врћёње и **врȑћёње** с *гл. им. од вртети (се).*

врȑћи, вр̏гнēм сврш. = вргнути.

врȑћи и **врћи,** вр̏шем несврш. = вређи.

врћкати (се), -ā̀м (се) несврш. *дем. од вртети (се).* — Репићем врћка и граби све ближе. *Кош.*

врȕла ж нар. *в. фрула.* — Бата ми поклонио своју врулу. *Ад.*

врȕлица ж *в. фрулица.* — Све се . . . умирило, само понека врулица својим сетним звуцима пресеца тишину. *Јакш. Ђ.*

врȕљ м *в. вруља (1).* — Замишљен дође до вруља водице што га чува вила Зорица. *Водн.*

врȕља ж **1. а.** *врело, извор.* — Доље у низу избила јака вруља бисерводе Зрмање.

Буд. **б.** *врело на морском дну.* — Крашка вода може избити и на морском дну... Ова подморска врела зову се вруље. *ОГ.* **2.** фиг. *снажно струјање зрака, ваздуха кроз какав отвор.* — Топли уздух из отвора велике творничке зграде струји и кроз његову вруљу све се изобличује, све се лелуја. *Кал.*

вру̏љина ж *аугм. од вруља.*

вру̏сак, -ска м оном. *глас који се чује кад се једе врускава храна, хрскање.* — Настаде обичан врусак и мљацкање ... свиња. *Ранк.*

вру̏скав, -а, -о *који вруска* (*о храни*).

вру̏скавац, -ávца м агр. *врста трешње.* — Беру слатке трешње, ломе гране ... а врускавац за то не мари — он сваке године све шири и китњастији. *Ранк.*

вру̏скáвчев, -а, -о *који припада врускавцу.* — Чудно шуштање врускавчева листа. *Ранк.*

вру̏скати, -ā̏м несврш. оном. *хрскати, шкрипати.* — Под ногама му је врускао промрзли снијег. *Лал.*

вру̏так, -тка м (мн. вру̏ци, ген. врȕтāкā) **1.** *врело, извор.* — Вруци тихо ромоне. *Павл.* У торби било хране, а за жеђу врутака доста. *Буд.* **2.** фиг. *оно одакле се што црпе као вода из врела, што служи као почетак, основ чему.* — Трговање постаде врутком обогаћења. *Старч.* Топли врутак младалачке поезије не промашује свога циља. *Цар М.* Телепатија је... вилинска шипка за пјесничке врутке. *Уј.*

вру̏ћ, вру̏ћа, вру̏ће (одр. вру̏ћӣ; комп. вру̏ћӣ) **1.** *који има високу температуру, јако загрејан, топао, врео*; супр. хладан. — Вруће мајско сунце улази кроз прозор. *Војн.* Пију врућу замеђљену ракију. *Дом.* Обли је врућ, преврућ зној. *Коч.* **2.** фиг. **а.** *врло топао, усрдан, срдачан.* — Ни процесија око ... села ... ни ... вруће молитве нијесу помагале. *Ћип.* Још само неколико ... врућих поздрава. *Бур.* **б.** *јак, жесток.* — Колико ручака је платио врућим батинама. *Матош.* Као да ми је неко ударио врућ шамар у том часу. *Ств. 1948.* **в.** *ватрен, страстан.* — Као и свака нова мисао нашла је и та врућих заговорника. *Новак.* У његовом врућем загрљају ... дочекала би... дан. *Ћип.* **г.** *плах, бујан.* — Ти си вруће замашито момче. *НП Вук.* **3.** *нов, свеж, скорашњи.* — Хајд' војаци ... за трага му врућа! *Змај.* Скандал и новост морају бити врући, — тумачила је попадија. *Сек.* **4.** (у служби именице, само одр.) ж **а.** *ракија кувана с медом или шећером.* — Прозебао си, хоћеш коју врућу? *Рад. Д.* **б.** *јак, жесток ударац по телу или по лицу, шамар.* — У злослутном броју Пупавац добија освештани број врућих. *Скерл.* **в.** *болест с високом температуром.* — Они што по срећи прекуже [кугу] — или што им није врућа дошла ... једва се вуцијаху. *Љуб.*

вру̏ћац и **вру̏ћац,** -ћца м **1. а.** *незамрзнуто место у води* (*реци, језеру*). *Вук Рј.* **б.** *струја у реци, језеру.* — Вртлог пева, сав се скли, шуми брзак, врућац ври. *Кос.* **2.** фиг. *ватра, жар.* — Ништа горе ... него кад у човеку ... проради врућац: ем пече, ем напоље не може. *Сек.* Њега сколи махиналан нагонски врућац. С пушком у руци прескочи јарак и полети узбрдитим путељком. *Божић.*

вру̏ће и **вру̏ће** прил. (ком. вру̏ћē и вру̏ће) **1.** *на врућ начин, веома топло.* — Комарици одједном буде вруће. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *с осећајем, ватрено, страствено.* — Вруће те и сад љубим. *Баш.* На ме задњег осврће се вруће младић. *Уј.* **б.** *из свега срца, усрдно.* — Зато се народ вруће моли. *Тур.* Вруће је жељела да умре. *Торб.* **в.** *опасно, шкакљиво.* — Волим да ратујем по овим богатим крајевима. Мало вруће, ал' си, брате, сит. *Ћос. Д.*

Изр. ~ му (је) под ногама *неугодно је, опасно је.*

вруће̏ина ж *висока температура, јака топлота зрака, ваздуха, загрејаног од сунца, пећи и сл.* — Кад радим, не осећам зиме ни врућине. *Вес.* Земља је тешко дисала притиснута врућином. *Јонке.*

Изр. пасја, псећа ~ *несносна врућина, жега*; петровске вруће̏ине *топли дани о Петрову дану.*

вруће̏ичина ж *аугм. од врућина.* — Проклета врућинчина! *Фелд.*

вру̏ћити, вру̏ћӣм несврш. необ. *чинити да коме буде вруће, загревати.* — Вјечити назеб, вјечита ропотина стезали су ме, врућили. *Донч.*

вру̏ћица ж **1.** мед. нар. *болест праћена високом температуром.* — Кречар ... падне у врућицу. *Игњ.* Кад ме је пустила врућица, онда сам добио грозницу. *Маж. М.* **2.** фиг. *јак занос, ватра, жестина.* — Заплео се у врућици пубертета у неку комплицирану криминалну аферу. *Крл.* **3.** покр. *извор вруће, топле воде.* — Набројило се малоне три стотине извора и врућица воде пијаћице. *В 1885.*

вру̏ћичан, -чна, -чно *који је својствен врућици, болестан.* — Најмање су поезија врућична бунцања. *Скерл.*

вруће̏иштина ж *аугм. од врућица.* — Ове године несрећна врућиштина помори много деце. *Глиш.*

вруће̏ишчина ж дијал. *в. врућиштина.* — Спопала је [дијете] ... врућишчина. *Рад. Д.*

врȕћњāк м покр. *место у земљи где змије зимују.*

врȕшкиња ж и **врȕштавац,** -вца м агр. покр. *в. врускавац.*

врȕштати, -тӣм несврш. *хрскати, хрскајући жвакати*; исп. врускати. — Вруште и грицкају детелину коњи. *Ранк.* Заробљеници врушгали купус и паприке са хлебом. *Јак.*

врȕштуковати, -ујēм несврш. покр. *в. фрушгуковати.*

вр̏х, врха м (мн. ном. врхови и песн. врси, ген. врхо̄ва̄ и врха̄) **1.** *највиши део чега што се диже увис; вис.* — Врхови се стабала превијају све до земље. *Наз.* Било је тужно ... на планинским врсима. *Макс.* фиг. Мене удес баца с врхова слободе. *Кркл.* Он је на врху [друштвене] љествице. *Торб.* **2. а.** *крајњи, истакнути део, тањи или слободнији, одвојенији крај; вршак, шиљак*: ~ оловке, ~ кишобрана, ~ конопа. — Држала је креду самим врховима прстију. *Макс.* **б.** фиг. *крај, свршетак, граница.* — Задовољству нашем не бејаше врха. *Шапч.* **в.** мат. *тачка геометријског лика или тела најудаљенија од правца или равни основе, базе*: ~ троугла, ~ пирамиде. **3. а.** *горња површина, почетни, горњи, виши део или граница*: ~ ступца, ~ стране. — Са врха наше улице угледах читаву врпу жена гдје се сунчају. *Мат.* **б.** *први, предњи редови, чело*: ~ колоне, ~ поворке. **в.** *почасна страна стола, прочеље, чело*: ~ стола, ~ трпезе. **4.** (обично мн.) *човек на највишем положају, руководећа личност, првак.* — Врхови војске и државе изневерили су, али народ је добро припремљен за борбу. *Поп. Ј.* Ријеч пук ... означује већином подређени дио народа насупрот повлашћеним врховима. *Ј 1957.*

Изр. на врху језика, на врху пера (бити, стајати) *тога часа хтети рећи, написати*; састанак на врху *састанак највиших представника*; на врх главе изаћи (коме) *додијати, дојадити* (*коме*).

врх предл. (с ген.) **1.** *изнад, поврх, више.* — Врх заспалих њива ... спушта се нема полутама. *Рак.* Врх гроба новог кружећ [гаврани] радују се стрви. *Домј.* **2.** *осим, поред.* — Књежевић Милан има суморну и киселу нарав, и врх тога ... потпуно је предан Русији. *Гавр.* **3.** *због, поводом.* — Можда дршћеш врх тих јада. *Крањч. С.*

вр̏хаст, -а, -о *који се завршава врхом; шиљаст*: ~ бургија, ~ чекић. *Бак. Реч.*

вр̏хње с *густа и масна наслага на слатком или киселом млеку, павлака.* — Лугарева жена могла их је понудити само кукурузним жганцима с киселим врхњем. *Том.* Женске пију бијелу каву с врхњем. *Бег.* Мати донесе на стол сир, врхње и крух. *Кал.*

врхо̀вит, -а, -о *који има врхова.* — На главицама ... врховитога Олимпа ... *Баз.*

вр̀хо̄вље с *зб. им. од вр̏х.* — Црно стабаље шума провлачи се врховљем гора. *Шен.*

вр̀хо̄внӣ, -а̄, -о̄ **1.** *који је на врху, највиши по рангу, главни.* — Кнез је вршио само врховни надзор. *Јов. С.* Бан ... је врховна глава свих хрватских управних области. *Рад. Стј.* Рапорт је Врховном команданту поднео ... командант Прве пролетерске дивизије. *Пол. 1958.* **2.** *врхунски.* — Уметност израза ... је врховно савршенство језика. *Сек.* **3.** *врховит.* — Рано рани Бабић Мехмет-ага на Удбини, у врховној Лици. *НПХ.*

вр̀хо̄вник м *онај који има врховну власт, поглавар, старешина.* — Хрватску војску даде он под заповједништво туђега врховника. *П 1939.*

вр̀хо̄вничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на врховнике.*

вр̀хо̄вништво с *врховна власт.* — Намјестиште [краљеви] бане да владају под врховништвом њиховим. *Павл.*

вр̀хом прил. *до врха, увршно.* — Нађу [људи] пун врхом казан самих дуката. *Јурк.*

вр̀хорити, -ӣм несврш. *в. врхунити* (*2*). — Либела врхори. *Р-К Реч.*

врху предл. *в. врх.* — Врху огњишта ... висаше неколико бутина овнујских. *Мат.* Док се врху нас не склопише вали. *Комб.*

врхунáраван, -вна, -вно и **врхунáравскӣ,** -а̄, -о̄ заст. *наднаравван, натприродан.* — Све што су црквени оци написали о врхунаравној тајни ... *Л 1957.* Која је [разлика] дана од врхунаравске силе... *Лог.*

врхȕнац, -нца м (ген. мн. врхȕна̄ца̄) **1.** *врх* (*1*), *вис.* — Сунце се лагано помаљало иза планинских врхунаца. *Коч.* Види [се] врхунац неке далеке ... горе. *Ђал.* **2.** *највиши степен, највећа мера, кулминација.* — Веселье дође до врхунца. *Матош.* Стеријин оптимизам овде достиже врхунац. *Милис.*

врхȕнити, врхȕнӣм несврш. **1.** *бити на врхунцу, истицати се изнад осталих ствари.* — Мучно стање ишчекивања је врхунило. *Јак.* **2.** *имати мехурић у средини, показивати водораван правац* (*о либели*).

врхȕнскӣ, -а̄, -о̄ *који је међу најбољима, међу првима*: ~ играч, ~ спорт.

вр̏ц оном. *узвик за означавање изненадног покрета или радње. Вук Рј.*

Изр. ~ тамо ~ овамо *сад тамо сад овамо.*

вр̀ца само у изразу: на врх врца *на самом врху.* — Тупим смијешком стаде бућити на врх врца стијења од свијеће на столу. *Креш.*

вр̏цав, -а, -о *који врца.* — И бацају грумење ... у нових снага врцава врела. *Поп. Ј.* Да врцавим гејзиром шикну на сунчаном поднебљу. *КН 1955.*

вр̏цāј м *прскање, прскање.* — Сав тај протест и та навала није била ништа друго него ... изнемогли врцај посљедњих искара умирује енергије. *Бег.*

вр̏цалица ж *центрифугална справа којом се мед врца.*

вр̏цало с и **вр̏цāлька** ж *врцалица.* — Купујем врцаљку за мед. *Пол. 1963.*

врцàња ж индив. *место, просторија где се врца мед.* — Расту у простор врцане, пилане и талионе. *Уј.*

вр̏цāње с *гл. им. од врцати* (*се*).

вр̏цати, -āм несврш. **1.** непрел. **а.** *снажно излетати, избијати, искакати, прскати.* — Наковњи звече и искре врцају. *Крл.* Шиба коње да све врца крв. *Лаз. Л.* Сузе му врцају, крупне кô љешници. *Коч.* фиг. Врцале би му мисли и примједбе колико нове, толико необичне. *Јурк.* **б.** *светлуцати.* — Андрија је врцао очима. *Божић.* Над њима врцале су звезде. *Поп. Ј.* **в.** *нагло се откидати, падати.* — Посуде врцале са полица на земљу у црти параболе. *Шен.* **г.** фиг. *сипати досетке, живо говорити.* — »Гледајте шмокљана, боји се дјевојака!« врца отац ... духовито пред девојчицама. *Поп. Ј.* **2.** прел. *помоћу центрифугалне справе издвајати мед, масло и сл.*

~ **се** *бацакати се, вртети се, брзо се мицати амо-тамо.* — Гледа силу хитријех рибица гдје с' врцају у свом живљу чистом. *Прер.*

вр̏цем прил. нар. *изравно, право, правце.* — Једни застајаху пред црквеним вратима, а други врцем ће под стари дуб у хладовину. *Ћип.* Отисну се врцем према [сватишту]. *Креш.* фиг. Да не би крилати генији врцем одлетјели гдје пламсају распојасани мајеви. *Уј.*

вр̏цити, -ӣм *сврш. према врцати* (*1а*). — Мрк вук врци кô лепир по зраку. *Март.*

вр̏цкав, -а, -о *врцкаст.* — И она је задовољна — сва омалена, врцкава, жива. *Пав.* Ситан и врцкав старац ... већ је био стигао. *Ћоп.*

вр̏цкаво прил. *гипко, окретно.* — Подигавши шешир, поскакујући врцкаво, представи се свима као тулски властелин. *Л-К.* Шипарице су смело и врцкаво газиле. *Петр. В.*

вр̏цкалица ж *она која се врцка.* — Што ... тумараш по кући, врцкалице! *Сек.*

вр̏цкало м и с *онај који се врцка.*

вр̏цкаст, -а, -о **а.** *који се врцка, жив, вама покретан, гибак.* — Била је Марушка ... врцкаста и врагометна. *Кол.* Из ... врцкастих [му] очију ... пламен бије. *Буд.* **б.** *вијугав.* — Врцкаста стазица ... се привила уз поточић. *Мил.*

вр̏цкати, -āм несврш. *брзо мицати, покретати неки део тела амо-тамо.* — А јагањци ... поскакивали су ... врцкајући репом. *Десн.*

~ **се** *извијати се у струку, кретати раменима или задњим делом тела, нарочито у ходу.* — Анђа се ... дуго врцкала пред огледалом. *Шимун.* Врцкају се [жене] кад иду. *Дом.*

вр̏цљив, -а, -о *в. врцав.* — Слушао је те врцљиве ријечи. *Божић.*

вр̏цнути, -нём сврш. **а.** *према врцати* (*1а*). — Сузе му врцнуше на очи. *Вел.* Испод копита врцну жута светлост варнице. *Моск.* Поджупан је врцнуо из своје кочије. *Шен.* **б.** *према врцкати.* — Врцну нагло репом. *Креш.* Нити је писнуо нити врцнуо. *Донч.*

~ **се а.** *нагло се покренути, тргнути се.* — Дуго је тако стајао, док се одједанпут врцну, хвати се за каиш. *Коч.* **б.** *вратити се.* — У својој сметености врцну се брже-боље у исту собу. *Креш.*

вр̏ч, вр̏ча м (мн. вр̏чеви и вр̏чи) *суд за пиће (обично од земље) с дршком.* — Управо је био ... потегао ... из врча. *Шен.* Оде да ... погледа српове да спреми ... врч за воду. *Макс.* фиг. Те нагнемо врч од слободе бозима небеским на част! *М-И.*

Изр. при пуном врчу *у изобиљу*; врч иде на воду док се не разбије *сваки који се излаже опасности ипак на концу настрада*; *ствар која се употребљава лако пропадне.*

вр̏чав, -а, -о покр. = врчкав *коврчав.*

вр̏чак, вр̏чка м деч. покр. *мачак. Вук Рј.*

вр̏чāнци, вр̏чанāцā м мн. покр. *врста опанака. Вук Рј.*

вр̏чāње с *гл. им. од врчати.*

вр̏част, -а, -о *који је попут врча, сличан врчу.* — Цвјетиште је врчасто удубљено. *Бот.*

вр̏чати, -āм несврш. покр. *чистити куделју на гвозденој перајици, перјати. Вук Рј.*

вр̏чати, -чӣм несврш. оном. **1.** *одавати глас »вр«, фрктати (о мачки, псу и др.).* — Мачка својски прионула и све врчи. *Вел.* Чу лисица како вук доље порежује и некако задовољно врчи. *Куш.* **2.** *производити звук »вр«, зујати, штропотати.* — Жена преде, врчи вретено. *Дом.* **3.** фиг. (на кога) *љутити се, фрчати на кога.* — Почео [је] ... много врчати на своју кћер. *Глиш.* »Додијало ми је гледати то твоје пртљање!« врчи баба на њега. *Пав.*

вр̏чина ж **1.** *аугм. и пеј. од врч.* — Шушкају ситнишем у врчинама. *Божић.* **2.** *ноћна посуда, ноћни суд.*

вр̏чић, -а и **вр̏чӣћ,** -и́ћа м *дем. од врч.* — Врло је често мјерио и измјерио дубину свога врчића. *Шен.*

вр̏чица ж покр. *гвоздена перајица. Вук Рј.*

вр̏чкав, -а, -о покр. = врчав. — Родила га мајка . . . врчкаве косе. *Дражс.*

вр̏чманица ж покр. *в. врнчаница. Вук Рј.*

вр̏чмати, -а̄м несврш. покр. *в. врнчати*¹. *Вук Рј.*

врчо̀ноша м *онај који носи врч.*

вр̏ша и **вр̏ша** ж *плетени кош од шибља или металне жице за ловљење риба.* — Рибари пажљиво извлаче из врше уловљену рибу. *Ћип.* Неком је згодом причао да је у исту вршу уловио и рибу и зеца. *Маж. Ф.*

Изр. наћи се у врши, ући у вршу *бити у тешком положају, упасти у тежак положај из којег нема излаза*; пухати, дувати у вршу *узалуд се трудити.*

вр̏ша̄ј м (лок. вршáју и вр̏ша̄ју) **1.** *место где се врше жито; вршидба.* — Вртимо се у круг . . . као на вршају. *Чол.* **2.** *снопље жита за једну вршидбу.* — Они који су имали боље коње оврхли су вршај и већ лопатама високо бацају румену пшеницу. *Јакш. Ђ.* Коњ на вршају. . . и нагоњен трчи унаоколо. *Бен.* **3.** фиг. *напоран рад, тешка борба.* — Засједници одржаше кланце . . . у вршају трудну и крваву. *Март.*

вр̏шак, вр̏шка м (мн. вр̏шци и вр̏шкови, ген. вр̏ша̄кā и вр̏шкӧвā) **1.** *дем. и хип. од врх.* — Шуљала [се] на вршцима прстију. *Торб.* Даље је стари град . . . са четири куле, све оперважене зупцима и вршковима. *Поп. П.* **2.** фиг. *крајњи, највиши ступањ чега, врхунац.* — Разиграност слушатеља постајала је све већа и досегла свој вршак. *Том.* Звезда Наполеонова, у време Тилзитског мира на свом вршку, већ је у време Ерфуртског мира била мало ударила низбрдо. *Нов.*

Изр. на вршку језика *само што није речено*; на вршку вршка *на крајњем, највишем врху чега.*

вр̏шалица ж *строј, машина за вршење жита.* — Произвођачи своје вишкове предају одмах са вршалица. *Пол. 1950.*

вршàна ж *место на коме се врше, гумно.* — Ја радим по цео дан као коњ на вршани. *Бак. Реч.*

вр̏шаћӣ, -а̄, -е̄ *који врше, којим се врше, који служи за вршидбу*: ~ строј, ~ гарнитура.

вр̏шац, вр̏шца м *дем. од врх.* — Не угледа више сунца . . . са голетнога вршца. *Кос.*

вр̏ша̄ч, -а́ча м = вршилац² *човек који врше жито.* — Поведоше госте међу вршаче. *Коз. Ј.* У једној су гробници били насликани вршачи како гоне волове преко снопља. *Пов. 1.*

вр̏шва ж покр. *в. врша. И-Б Рј.*

вр̏шевина ж покр. *доба вршидбе.*

вршéљак, -љка м *дем. од врх.* — На вршељку више честе био је харамбаша с још два друга. *Тур.*

вр̏шӗм *през. од вређи, врћи.*

вр̏шӗње¹ с *гл. им. од вршити.*

вр̏шӗње² с *гл. им. од вређи, вријеђи.*

вр̏шидба ж (ген. мн. вр̏шидӣ́бā и вр̏шидбӣ) **1.** *вршење жита.* — Ковитлала се . . . суха и горка прашина од вршидбе. *Крањч. Стј.* Продајем дреш . . . спреман за вршидбу. *Пол. 1957.* **2.** *време кад се врше.* — То је било о јечменој вршидби. *Бак. Реч.*

вр̏шидбенӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на вршидбу*: ~ радови, ~ строј, машина.

вр̏шика ж **1.** *врх (обично у биљака).* — Вршике се зањихале. *Наз.* **2.** бот. **а.** *младица која избија из корена лозе. Бак. Реч.* **б.** *лист преображен у кончаст орган који служи за пењање (код лозе, грашка и сл.), витица. Вук Рј.* **3.** *шиљаст врх у јаја*; супр. тушика. *Вук Рј.* **4.** *врх крошње на стаблу.* — Ниједна јабука у рукама није лијепа кано кад је била на вршици дебла. *Коз. Ј.* У вршикама букава без престанка је шуморио вјетар. *Ћоп.* **5.** фиг. *в. вршак.* — Оj владарице моја . . . ти чудо од красоте, крају и вршико разборитости! *Вел.*

вр̏шикā̄р м зоол. *врста кукца, инсекта* Corymbites. *Бен. Рј.*

вр̏шилац¹, -иоца м (ген. мн. вр̏шилā̄цā) *онај који врши какав посао, рад; онај који нешто спроводи у дело.* — Његош . . . је тај задатак рјешавао одлучно као истински вршилац налога историје. *Зог.*

Изр. ~ дужности адм. *онај који врши дужност управитеља, руководиоца и сл. у каквој установи, али без звања које тај положај тражи.*

вр̏шилац², -иоца м = вршач. — Стојан . . . поче да одозго свађује на земљу снопове које су вршиоци прихватали. *Бан.*

вр̏шилица ж *в. вршалица.* — Набавио Мрњаш мотор и вршилицу машину. *Кол.*

вр̏шина ж **а.** *аугм. од врх.* — И окренух уз једну вршину, на врх врха једна разваљина. *НП Вук.* **б.** *брдо.* — Између високих, голих вршина . . . вјечито таракају вјетрови. *Дом.*

вр̏шити¹, вр̏шӣм несврш. *чинити, обављати, изводити, испуњавати (неку радњу уопште или неки посао, задатак).* — Наложио пећ . . . да се попис не врши у хладној соби. *Андр. И.* Пешаци врше јуриш. *Јак.* Одлучан рад код хватања лопте врши шака, ручни зглоб. *Ват.* Непријатељ [је] вршио офанзиву. *Чол.*

Изр. ~ дужност (некога) адм. *обављати послове везане за неки положај, али без звања које тражи тај положај.*

вр̏шити², вр̏шӣм несврш. некњ. **1.** *в. вређи, врђи.* — Вршили су жито коњима. *Петр. Б.* Долазе кметови вршити раж. *Ђал.* **2.** *обилазити, вртети се, вршљати.* — Излази ми на међан јуначки, не врши око поточине како крмче око кукуруза. *НП Вук.* Иза њих [пас] Азор мота се и врши. *Марк.Ф.*

вр̏шка и **вр̏шка¹** ж *вршак* (*1*). — Јелице и борићи . . . управо цјеливаху танким вршкама земљу. *Кос.* Израсло . . . дрво . . . стабљика, танка и накривљена, и зелена круница уврх вршке. *Сек.*

вр̏шка и **вр̏шка²** ж покр. *в. врша.* — Запињао [је] вршке сваког дана. *Мат.*

вр̏шкара ж *чуњасто, купасто оплетена кошница.* — Матичњаком лагано трља унутарње зидове вршкаре. *Рад. Д.*

вр̏шкӗ прил. *в. вршком.* — Ја упитах . . . опазивши да је вршке цијела земља њоме [росом] напојена. *Прер.*

вр̏шком прил. *до врха.* — [Кола су] вршком била натоварена. *Нен. Љ.*

вр̏шљање с *гл. им. од вршљати.*

вр̏шљати, -ӑм несврш. **1.** *ићи амо-тамо, мотати се, вртети се.* — Иде . . . дјечак с трубом од врбове коре . . . лута и враћа се вршљајући по долини. *Лал.* Убили су једног путника који је вршљао по појилу. *Франг.* **2.** фиг. **а.** *наметљиво се владати, чинити насиља.* — Требало је проћи кроз села у којима су вршљали Дражини четници. *Чол.* Неће ти он дуго ту вршљати, не бој се! *Ранк.* **б.** *радити, управљати самовољно.* — Је л' политика да вршља ко хоће и како хоће; мимо владе? *Вес.* Откако [су] краљевством почеле жене да вршљају, кнежеви се играју преслицом. *Богдан.* **3.** фиг. *додиривати, миловати.* — Растеш ми [пољеће] у крви . . . милином у даху, а прстима вршљаш кô сунце на жалу. *Стипч.*

вр̏шљив, -а, -о *који хоће и уме што да врши, извршује, окретан, спретан.* — Учинит ће Анђелија ово како ваља, вршљива је. *Божић.*

вр̏шнӣ, -ā, -ō̄ *који је на врху, који припада врху, горњи.* — Он је од те нахије катунске, највршније њихове нахије. *НП Вук.* Када је наступило доба очењу, онда ваља одсећи вијоку . . . и с ње одбацити вршни и доњи део. *Тод.*

Изр. ~ кош пом. *ограђено место под врхом јарбола за извиђаче.*

вр̏шњӣк м = вршњик *земљан или метални поклопац под којим се што пече, сач*; исп. црепуља, цријепња. *Вук Рј.*

вр̏шница¹ ж покр. *в. врсница, вршњакиња.* — А Марија код својих вршница и пријатеља расплакала се у вас глас. *Ћип.*

вр̏шница² ж покр. *в. вршика* (*2б*). — Кад се лоза положи, вршница јој се помоли напоље. *Рј. А.*

вр̏шња ж *в. врша. Бак. Реч.*

вр̏шњāк, -áка м (мн. -áци) = врсник. — Отац расправљао с њим као са својим вршњаком. *Шен.* Са вршњацима својим слабо се дружио. *Срем.*

вр̏шњака ж *вршњакиња.* — Она вам не баш да чита и пише, али да скува — у томе се не боји ни једне своје вршњаке. *Срем.*

вршњàкиња ж = врсница. — Одлазила је међу своје вршњакиње и вршњаке и . . . слушала њихове пјесме. *Андр. И.* Мумљао је . . . сјећајући се како су му те вршњакиње добацивале пар година уназад: копиле! *Гор.*

вр̏шњāчкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на вршњаке и вршњакиње.* — Беба жели од друге мало разговора . . . беба тражи ситнога вршњачкога због. *Уј.*

вр̏шњӣк м = вршник. — Око огњишта крцкају лонци, а под вршњиком цврчи печење. *Станк.*

вр̏штав, -а, -о *који врши, шкрипав.* — Снег цичи под ногама и од хода колоне отегло се дуго врштаво цијукање. *Ћос. Д.*

вр̏штање с *гл. им. од врштати.*

вр̏штати, -тӣм несврш. оном. *хрскати; шкрипати.* — Станко је крадомице шаком стављао нешто у уста и врштао зубима. *Ћос. Д.*

Вр̏шчанин м (мн. -ани) *човек из Вршца.*

вр̏шчић¹ м *дем. од врх.*

вр̏шчић² м *дем. од врг.*

вȕга¹ ж (дат. вȕги; ген. мн. вȕгā) зоол. *врста птице селице чији мужјак има жуто перје, сем крила и репа који су црни*: ~ златна Oriolus oriolus. *Терм. 4.*

вȕга² ж *плесан, буђ.*

вȕгава ж *врста далматинске винове лозе; вино од грожђа с такве лозе.* — Друштво пијуцка добру стару вугаву и о којечем разговара. *Ћип.*

вȕгāн, -áна м покр. *коњ вугасте длаке.*

вȕгаст, -а, -о *који је боје као вуга², пепељаст*: ~ птица, ~ жаба.

вȕгāш, -áша м **а.** *в. вуган.* **б.** зоол. *врста вугастог инсекта тврдокрилца* Lathropus.

вȕгић, -а и **вȕгӣћ,** -ића м *младунче вуге.*

вȕгљив, -а, -о *који упија и пушта влагу.*

вȕгљивȏст, -ости ж *особина или стање онога што је вугљиво.*

вȕгнути, -нём несврш. *постајати вугљив, влажити.* — Столови су испроливени, зидови вугну од паре и дима. *Божић.*

вȕгоња м *во(л) вугасте длаке.*

вȕдāк, -áка м зоол. *врста птице, пупавац* Upupa epops. *Бен. Рј.*

вȕж, вȕжа м зоол. покр. *врста змије* Coluber longissimus.

вȕждити, -ȉм сврш. покр. *мумлати; фијукати.* — Из долине гађа тешка француска батерија, и гранате прелећу изнад наших глава. — Ух, ала вужди као мечка! — вели ордонанс. *Јак.*

вȕзласт, -а, -о *који је као вузле, жутокљун.* — А шта ти знаш, вузле једно вузласто! *Коч.*

вȕзле и **вȕзле,** -ета с покр. *недорасла особа, дериште, балавче.* — Старија је од мене макар десет година. Ја, јучерашње вузле: крезуба бабетина, а она и сад кô каква млада. *Коч.*

вȕја м (вок. вȕјо) = вујо *хип. од вук.* — Хајдук Вељко, љути вуја. *Радич.*

вȕјин, -а, -о *који припада вуји.*

вȕјо, -а и -ē м (вок. вȕјо) = вуја.

вȕјов, -а, -о *који припада вују.*

вȕк м (вок. вȕче; мн. вȕци и вȕкови, **ген.** **вукóвā** и вȕкōвā) **1.** зоол. *врста сисара месождера из рода паса* Canis lupus. **2. а.** *вучје крзно.* — А из магле јунак испануо . . . на рамену џида костоломна, до пол џида опшивена вуком. *НП Херм.* **б.** *бунда постављена вучјим крзном.* — Остане, стојећи до врата, на леђима с дугим старинским вуком. *Ћал.* **3.** *пас сличан вуку (1), вучјак.* **4.** фиг. **а.** *храбар, искусан и одважан човек, јунак.* — Па поздрављам све редом главаре, све лавове и горске вукове. *Њег.* Уз камен међаш граничар стоји, Титов слободни вук. *Ћоп.* **б.** *окрутан човек, насилник, тиранин.* — Гутић, Телер и други петоколонашки вуци . . . видели су шта је чинио Крагујевац. *Ман.* **5.** техн. **а.** *бачварско оруђе којим се натежу обручи на бачви.* **б.** *горња страна брда у ткалачком стану.* **в.** покр. *део старинске пушке где стоји кремен. Вук Рј.* **6.** мед. нар. *отеклина или рана, изазвана трењем и знојењем:* добити вука од јахања.

Изр. гладан као ~ *врло гладан;* изео (појео) ~ магаре (магарца) *било па није, прошло је без икаквих последица, заташкана је непријатна ствар;* (нека је) и ~ сит и козе (овце) целе, и вуци сити и овце на броју *свима је по вољи, сви су задовољни;* крсти вука а ~ у гору *каже се за онога коме не вреди давати добре савете;* ми о вуку, а ~ на врата *каже се за онога који наиђе у часу кад се о њему говори;* морски ~ *искусан, одважан, неустрашив морнар;* по поруци **вуци** месо не једу *добро је да сваки свој посао уради сам;* поставити вука за пастира, дати вуку козлиће пасти *дати грамжљиву човеку да чиме управља;* терао (гонио) лисицу (зеца), па истерао вука *изазвао је веће зло у жељи да уклони мање;* вуци те изели *клетва упућена стоци;* вук длаку мења, а ћуд никада *каже се за оног који не мења своју природу, нарав (обично рђаву).*

вукàра и **вȕкара** ж покр. *в. фукара.*

вукарèштина ж *аугм. и пеј. од вукара.* — Нема овдје за вас ништа. Видите ли да је све ово сиротиња и вукарештина? *Ћоп.*

вȕкарити, -ȉм несврш. покр. *вући, вуцарати, носити дуго (нпр. одело).*

вȕкац, -кца м *врста инсекта тврдокрилца* Colaphus. *Бен. Рј.*

вȕкљати, -āм несврш. **а.** *вући, носити што тешко, с муком.* — А одакле је само покојна воду вукљала! *Божић.* **б.** *вући, повлачити, потезати.* — Пограбио несретницу за косу па је вукља амо-тамо. *Десн.*

вȕков, -а, -о *који припада вуку:* ~ крзно.

вȕковац[1], -бвца м *присталица језичне реформе Вука Ст. Караџића.*

вȕковац[2], -бвца м зоол. *врста морске рибе* Serranus scriba.

вукòвија м *човек који зове, мами вукове, вијући као вук.*

вукòвит, -а, -о *вучаран.*

вукòвито прил. *као вук, вучки.* — Домаћини су вуковито погледима мјеркали. *Јел.*

вȕковица ж заст. *ћирилско писмо, азбука Вука Ст. Караџића.* — Њему је свакако било познато да »вуковица« у Србији још није била озваничена. *Ж 1955.*

вȕковскӣ, -ā, -ō *који је својствен Вуку Караџићу.* — Даничић је . . . прожет Вуковом моралном снагом и вуковском постојаношћу у раду. *Бел.*

вукòдав, -а, -о *који дави вукове.* — Чекмар је држао на ремену три жестока вукодава пса. *Крањч. Стј.*

вукòдер м *онај који је сличан разљућеном вуку.* — Осјећа и види да је она само једна осамљена, тиха дјевојчица, а не нека вучица, вукодер, хајдук или како је све нису звали. *Ћоп.*

вукòдлак м **1.** *човек који, по народном веровању, после смрти устаје из гроба, сише крв људима или чини друга недела, вампир.* — Људи приповиједају да су се на раскршћима у старо доба састајали вилењаци, вјештице, вукодлаци. *Брл.* **2.** фиг. *крволочан човек; крвопија.* — У Блитви . . . влада . . . један вукодлак самодржац кнутом и револвером. *Крл.* Ај, ко ће ове вукодлаке затрти? *Кул.* **3.** зоол. *врста морске рибе, грдобина* Lophius piscatorius.

вукòдлачина м *аугм. од вукодлак.*

вукòдлачити, -ӣм несврш. *поступати, радити као вукодлак.* — Мраком вукодлачи, зором вјетропири. *Наз.*

~ **се** *претварати се у вукодлака, постајати вукодлак.* — Мртвачко трупље кад крене да се вукодлачи ... савије се у кожурицу као буба кад свила. *Љуб.*

вукòдлачица ж *женска особа вукодлак, вештица, вампир.* — Пак је људски сисала његову крв, као вукодлачица каква. *Шен.*

вукòдлачкӣ, -ā, -ō *који припада вукодлацима, који се односи на вукодлаке.*

вукòдржица ж бот. *биљка са ситним трњем, драч* Paliurus aculeatus. *Вук Рј.*

вукòјединa ж **1.** *месо од марвинчета које је вук заклао.* **2.** мед. *врста ране* lupus vulgaris.

вукòлик, -а, -о *који је као у вука.* — Под прозором затули страховит рог, а иза тога закријешти вуколико грло [ноћног чувара]. *Шен.*

вукòкољина ж покр. *в.* **вукојединa** (*1*).

вȕл м нар. *в.* **фул.**

вȕлати се, вȕлām се несврш. покр. *вући се, шуњати се, врзмати се.* — Неколико паса вулају се око мене. *Вас.*

вȕлгāран и вȕлгāраи, -рна, -рно лат. **1.** *пучки, народни.* — Поезију на вулгарном језику, талијанском или хрватском, они нијесу сматрали вриједном тога имена. *Водн.* **2.** *прост, простачки, груб, непристојан, неодгојен:* ~ израз, вулгарни типови.

вулгàризам, -зма м *прост, непристојан израз, простаклук, непристојност.*

вулгàризàтор м *онај који вулгаризује, вулгаризира.*

вулгàризàторскӣ, -ā, -ō *који се односи на вулгаризаторе, који је својствен вулгаризаторима:* ~ поступак.

вулгаризàција ж *снижавање вредности нечега, претерано упрошћавање научних израза.*

вулгаризȉрати, -зȉрām и **вулгàризовати,** -зујēм сврш. и несврш. (*у*)*чинити вулгарним, простим, простачким, снизити, снижавати вредност чему:* ~ музику, ~ стил, ~ науку.

вȕлгāрно и вȕлгāрно прил. *на вулгаран начин, просто, непристојно.* — При том га је овдашња муха-зузуља или вулгарније речено буха-бодалица гризла. *Божић.*

вулгàрнōст, -ости ж *својство онога што је вулгарно.* — Држић никада не пада на разину Наљешковићеве вулгарности. *Комб.*

Вулгàта ж лат. *латински превод Библије, прихваћен као службени текст у католичкој цркви.*

вȕлкāн, -áна м лат. **1.** *отвор (кратер) на Земљиној површини или на морском дну кроз који из унутрашњости земље избијају ужарени плинови, гасови и лава:* живи ~, мртви, угашени ~. **2.** фиг. *ватра, огањ.* — [Та генерација] осећа како је вулкан њенога револта ... пун патриотизма. *Вас.* Ријечи су мале, једноставне, оне не могу утишати вулкан мисли. *Шег.* **3.** (Вулкан) *бог ватре и ковачке вештине у старих Римљана.*

вулканȉзам, -зма м геол. *скуп вулканских појава и промене које оне изазивају на Земљиној кори; научно схватање да је садашње стање земљине коре настало утицајем ватре.*

вулканизàција ж хем. **а.** *прерађивање сирова каучука у гуму помоћу загревања и примесе сумпора:* ~ каучука; *крпљење оштећених гумених предмета тим путем.* **б.** *прерађивање папира у материју која у индустрији замењује кожу и каучук.* **в.** *обрада дрвета да би се сачувало од трулења.*

вулканȉзēр, -ера м *радник који се бави вулканизирањем.*

вулканизȉрање с *гл. им. од* **вулканизирати.**

вулканизȉрати, -зȉрām сврш. и несврш. (*из*)*вршити вулканизацију:* ~ гуму.

вулкàничан, -чна, -чно и **вулкàничкӣ,** -ā, -ō *в.* **вулкански.** — фиг. Андрејев глас је набујао темпераментно и расте до вулканичне снаге. *Крл.* фиг. И све оне страшно романтичне сцене с Лауром ... не одузимају вриједност том вулканичком роману. *Марј. М.*

вȕлкāнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на вулкане:* ~ пепео, ~ појас, ~ камење, ~ ~ ждрело, вулкански плинови, ~ ерупција, вулканска језера. **2.** фиг. **а.** *који је као вулкан, силовит.* — Под Европом стоји и вулканско колонијално питање. *Крл.* Тешка индустрија рила је земљу вулканском снагом. *Јак.* **б.** *ватрен, жесток, пун страсти:* ~ темперамент.

вȕлкāнски прил. *као вулкан, на начин вулкана.* — Нагомилавање увреда је ... експлодирало, вулкански прснуло. *Кнеж. Б.*

вȕна ж **а.** *густа, мекана и (чешће) коврчаста длака која расте на кожи неких животиња, нарочито овце; предиво од те длаке.* **б.** *материја слична вуни (а) која се добија хемијским путем из дрвета или стакла:* вештачка, умјетна ~, дрвена ~, стаклена ~.

Изр. ко за туђом вуном пође, сам острижен кући дође *ко се полакоми на туђе, често изгуби и своје;* претi црну вуну (коме) *приправљати црно рухо као знак блиске смрти.* — Чекај док се само искупимо на граници, видећемо чија мајка црну вуну преде. *Јов. С.;* вуна! разг. *зорт!*

врло је опасно! — Команданти ме не обилазе ... Јер знаш ... овде је вуна, вуна. *Јак.*

вýнāвка ж бот. покр. *в. дивизма. Сим. Реч.*

вýнāр м **а.** *онај који прерађује вуну.* **б.** *трговац вуном.*

вýнара ж *радионица за прераду вуне; творница вунених тканина.*

вýнарица ж **1.** *жена која прерађује вуну.* —На високој кули затече [Афродита Хелену] ... те јој проговори старој вунарици слична се створив, која је вуну њој израђивала. *М-И.* **2.** *животиња с вуном; овца*; исп. вуњач.

вýнарскӣ, -ā, -ō *који се односи на вунаре и вунарство*: ~ четка, ~ комбинат.

вунáрство с *вунарски посао или занат; индустрија вуне.*

вýнаст, -а, -о **а.** *који је као вуна, сличан вуни, мекан као вуна.* — Кроз ријетке вунасте облаке пробијале су се ... сунчане зраке. *Чол.* Вунасто прамење полеглог дима споро се развлачило провлаженим каменим простором. *Божић.* **б.** *који је покривен, обрастао длакама*: ~ реп веверице. **в.** *длакав, чупав*: вунасте панталоне, хлаче.

вýнат, -а, -о *који обилује вуном*: ~ овца, ~ стадо.

вýнен и **вýнен, -а,** -о **1.** *који је од вуне*: ~ покривач, ~ марама, вунене чарапе. **2.** *који је као вуна, вунаст.* — Руком пригладио ријетку вунену косу. *Бен.*

вýница ж *дем. од вуна.* — Свилене овце, танка вуница. *Јакш. Ђ.* Старији имађаше ... рудасту косу, сличну вуници на руну јагњета. *Шимун.*

вуни́ца ж *упредена вунена влакна, различито обојена.*

вýничāрка ж *покр.* **а.** *сељачка кошуља извезена вуницом.* **б.** (мн.) *чарапе исплетене од вуне.*

вуновлàчара ж *радионица за влачење вуне; справа којом се влачи вуна.* — Предајем вуновлачару већег капацитета. *Пол. 1957.*

вýнōносан, -сна, -сно *в. вунат*: вуноносна стада.

вýнтопица ж (у атрибутској служби) покр. *која је од грубе вунене тканине.* — Припртише торбе обравнице, преметнуше струке вунтошице. *НП Вук.*

вýнцут м нем. покр. *в. хунцут.*

вунцутàрнја ж покр. *в. хунцутарија.* — Покрили фењер опаклијом, па чекали ... И преварили ме!... Шта ви мислите? Така вунцутарија! *Срем.*

вýњāч ж зб. покр. *ситна стока с вуном, овце.* — Од кретног иметка имао је ... двије краве, двадесеторо вуњачи. *Мат.* Вино се претакало, убијала се па удила крмад и вуњач. *Шимун.*

вýњен и **вýњен, -а, -о** покр. *в. вунен (1).* — Из већ поцрнелих вуњених чарапа и обојака ... диже се пара. *Вуков.*

вýрати се, вȗрām се несврш. покр. *в. фурати се.* — А он би, онако блед ... ошишаном косом и с танким ножицама ... плакао, вурао се узалуд и плазио језик. *Петр. В.*

вýрда ж тур. *в. урда, постан сир од куване сурутке.* — Имао је посну кожу људи који се хране искључиво пројом, сувим крушкама, шљивама и можда понекад вурдом. *Дав.*

вýрити, -ӣм сврш. покр. *бацити, одбацити.* — Ао, смешне муке! Како шири, баца те левчасте руке, хоће да их вури, заслужује казне, ваљда зато што су увек празне! *Змај.*

~ **се** *бацати се, ритнути се.* — [Магарац] би се узнемирио, застригао ушима и вурио се неколико пута од набујале снаге. *Петр. В.*

вýрњати се, -ām се несврш. покр. *вући се, полако ходати.* — Како се то споро вурњаш као да нешто крадеш? *Рј. А.*

вýрсат м тур. *в. фурсат, самовоља, осионост.* — Не могу живјети од његова вурсата. *Павл.*

вýруна ж покр. *в. фуруна.*

вýта ж покр. *в. фута, кецеља, прегача.*

вýтавац, -āвца м зоол. *вутач.*

вýтара и **вýтāрка** ж покр. *вунена шарена прегача*; исп. вута.

вýтāч, -áча м зоол. *врста птице, пупавац.*

вýћати се, вȗћām се и **вýћати се,** -ām се несврш. покр. *бацати се.* — После ето и дечурлије ... вућају се сухим грудама, а газда их тера. *Шапч.*

вýћи, вȕчēм несврш. (имп. вȕци; р. прид. вȕкао, вȕкла; трп. прид. вȕчен, вȕчена и вȕчен, -ена) **1.** *повлачити, теглити што, не одвајајући од површине (по земљи, по води и сл.)*: ~ кола, ~ плуг, ~ топове, ~ чун, ~ ланце. **2.** *чинити да се ко креће на силу, против своје воље, водити силом.* — Вуците га у хапс! *Вес.* Љубу су вукли за кику и газили. *Гор.* **3. а.** *носити што тешко, возити у колима*: ~ дрва из шуме, ~ шљунак, ~ ђубре, ~ муницију на плећима. **б.** *носити што стално, непрекидно уза се.* — Вукао је под пазухом читаве снопове старих новина. *Козарч.* **4. а.** *чинити да што из чега изађе, извлачити, вадити*: ~ мач из корица, ~ чавао, ексер, ~ трн, ~ зуб, ~ воду из бунара. **б.** *сисати; црпсти.* — Воја је прогризао кору [лимуна] и полако вукао. *Вучо.* Она даде набубрелу дојку детету ... Дете поче да вуче. *Дав.* фиг. Михо ... је тако тешко одговарао и запињао да је учитељ

из њега вукао ријечи. *Ков. А.* Реч је вукла реч. *Уск.* **5. а.** *потезати, повлачити чиме, остављајући видљив траг, обележавати*: ~ црту, ~ границе, ~ оловком по чему. **б.** *мицати, померати (фигуру у шаху).* — Одмах затим црни вуче неку своју фигуру. *Шах 1.* **6.** *увлачити димове пушећи.* — Градић је вукао дубоке димове из цигарете. *Лал.* Двојици се десила невоља да су заборавили вући, па су им се луле угасиле. *Јонке.* **7.** *привлачити, примамљивати.* — Увијек ме је вукла тишина даљине. *Пол.* На златни југ ме вјечни немир вуче, у Италију, земљу мојих нада. *Ков. В.* **8.** *радити непрекидно, тешко, напорно, мучити се.* — Вукла сам колико сам могла, али хране је било све мање. *Хорв.*

Изр. вуче га срце, жеља (за нечим, нечему) *јако, страсно жели (нешто)*; вуче га земља *стар је, изнемогао и на смрт болестан*; ~ батине, шамаре *бити батинан, шамаран*; ~ болест *боловати*; ~ интерес, ренту *живети од готовине*; ~ кестење из ватре (за кога) *извргавати се тешкоћама и непријатностима да би се тиме други користили*; ~ корист (из чега) *користити се (чиме)*; ~ ланце, окове *робијати*; ~ лозу, корен, порекло *потицати, произилазити*; ~ на своју страну, ~ себи *радити за себе, гледати свој интерес*; ~ на суд, по судовима (кога) *тужити, тужакати суду*; ~ ноге, корак *тешко, тромо ићи*; ~ (масну) плату *имати велику плату, велика примања*; ~ по блату (кога) *оцрњивати, клеветати кога*; ~ реп за собом *имати какву лагу на свом имену*; ~ успоредбу, паралелу (између чега) *упоређивати*; ~ воду на свој млин *радити у своју корист*; ~ за језик (кога) *наводити кога да каже оно што не жели*; ~ за нос (кога) *варати, заваравати (кога).*

~ се 1. *узв. повр.* **а.** *борити се, носити се, рвати се.* — Страшна беше борба ... вукли су се, падали ... једно на друго. *Вес.* **б.** *свађати се, препирати се, бочити се.* — Чини ми се да није хтео да се причешћује, па се онда вукао с попом по новинама ... и био отпуштен. *Петр. В.* **2. а.** *пузати, плазити.* — Вукла се потрбушке као гуја. *Шапч.* **б.** *тешко, споро се кретати; пролазити.* — Лагано, с ноге на ногу, вуче се наша колона. *Хорв.* С једне се ливаде вукла магла преко цесте. *Брл.* фиг. Тромо и лено вукло се после подне. *Мил. В.* **3.** *пружати се, протезати се (у дужину).* — Све од Винодола па до Каства ... вуче се ланац високих гора. *Кум.* Велика округла брда, а доле се вуче пут. *Бен.* **4.** *тумарати беспослен, скитати се, смуцати се*; исп. вуцарати се. — Вукао се по крчмама, забављао пијане сељаке. *Чипл.* Капетан Милија ... прича како се и он вукао по пољским завојиштима. *Јак.* **5.** *ићи од руке до руке, потезати се, повлачити се, трајати.* — По гимназији београдској вукли су се од незапамћених времена некакви стари преводи латинског језика. *Марк. Св.* Кроз деценије се вуку разне контрадикције. *Р 1946.* **6.** *увлачити се, продирати у што.* — Сјене се вуку већ међу лијане. *Домј.* **7.** (с неким) *живети у недопуштеним љубавним односима.* — Под мојим именом си се вукла са њим ... хуљом и заводником. *Јанк.* И мене је ... мучило што си се вукла са сваким тко је год хтио. *Бен.* **8.** *отезати се, одуговлачити се.* — Готово месец дана вукла се та ствар по среској канцеларији. *Глиш.*

Изр. вуци се, вуци ми се испред очију *одмах, сместа иди, одлази*; ~ клипка (с ким) *такмичити се у снази*, фиг. *прегањати се, надмудривати се.*

вȕхвен, -а, -о заст. *лажан, лукав, химбен.* — Далматински Влашићи [су] већ од једно двјеста година плели [сплетке] са вухвеним Млечићима. *Шен.*

вȕхвéнство с *својство онога који је вухвен, лукавство, химбеност.* — Сама себи смрт зададе [Сабина] у исто доба кад Азијатико вухвенством исте Месалине ... погину. *Јурк.*

вухвáти, вȕхујēм несврш. заст. *варати, поступати лицемерно, претварати се.*

вȕцāње с *гл. им. од вуцати (се).*

вȕцара ж и м *скитница, пробисвет.* — Прати га увијек један исти пас-хајдук и вуцара. *Ћоп.*

вуцàрāње с *гл. им. од вуцарати (се).*

вуцàрати, -ām = вуцарити несврш. пеј. *силом вући, повлачити.* — [Кишобран] човек понесе кад је облачно и пред кишу, па га после вуцара по ведром дану. *Срем.* Забаве [је] напустио, но у лов још знаде ићи, вуцарајући са собом старца дворског. *Леск. Ј.* фиг. Судбина вуцара самотника по кафанама. *Матош.*

~ се = вуцарити се **1.** *тумарати, скитати се, смуцати се; повлачити се, потезати се.* — Цијеле боговетне ноћи он се овако вуцара и скиће. *Сим.* Не може се говорити ... о том јадном хрватском месу које се вуцарало у марвинским вагонима од Галиције до Соче. *Матк.* **2.** (с ким) *бити у недозвољеним љубавним односима.* — Није га срамота да се вуцара јавно с другима поред онако младе красне жене. *Мил. В.* И право је на цједилу што оста. Са момком тим вуцарала се доста. *С-Ц.*

вуцáрēње и вȕцарēње с *гл. им. од вуцарити (се).*

вуцáрити, вȕцāрīм и **вȕцарити,** -īм несврш. = вуцарати. — Обитељ му вуцаре

по судовима. *Крл.* Ја пословице говорим у прави час . . . а ти их силом довлачиш, не доводиш их, него их вуцариш. *Вел.*

~ се = вуцарати се. — Дуго се вуцарио улицама без циља и правца. *Кос.* Сунце полако заклањаше се за сиви облак што се сам вуцарио у ведрини простора. *Тип.* На махове би заврглa какав разговор који би се неко вријеме лијено вуцарио, док би наједанпут замро. *Цар Е.* Петка се не вуцари с Илијом између пласта. *Бег.*

вȕцати, вȕцām несврш. пеј. **1.** *вуцарати.* — Ту је вуцала беба бундаша за реп. *Шен.* **2.** *вући, носити дуго*; исп. вукарити. — Он зато вуца капут и те ципеле. *Сим.*

~ се *силом се вући, ићи полако, немарно, нечујно, смуцати се, шуњати се.* — Свуда вуцаху се тајни посланици и уходе страних власти. *Шен.* Господарица дремљива, вуца се по кући, чека на коју пријатељицу да је походи и разговори. *Тип.*

вуцибȁтина и **вȕцибатина** ж и м погрд. **а.** *беспосличар, нерадник, скитница.* — Па шта ја могу кад таква поднаредничка вуцибатина . . . не шаље бројно стање свога вода? *Вин.* **б.** *неваљалац, хуља, нитков, пропалица.* — То је било новац за ону пропалицу, за ону вуцибатину. *Мил. В.*

вуцимѐтла и **вȕциметла** ж и м индив. погрд. *нерадник, беспосличар*; *слугерања.* — Испичутуро, изједипогачо . . . господска вуциметло! *Ков. А.*

вуцимјѐшина и **вȕцимјешина** ж и м (ијек.) индив. погрд. *дебељко*; *пијаница.* — А шта си се ти и пачао, зврндало јадно, испичутуро и вуцимјешино једна! *Ков. А.*

вуцȉњање с *гл. им. од вуцињати се.*

вуцȉњати се, -ām се несврш. пеј. *в. вуцати се.* — Живим ево и жив се вуцињам по свакаквом по злу. *Марет.*

вȕцница ж и м погрд. покр. *в. вуцибатина.* — Полицајац . . . човјек опак . . . јучерашња чаршијска вуцница. *Кул.*

вȕча ж **1.** *вучење, тегљење.* — Челични кабл . . . био је добро срачунат и израђен за отпоре које ће имати да савлађује при тој вучи. *Петр. М.* **2.** риб. *повлачна мрежа за дубински лов коју вуку моторни чамац или брод.*

Изр. коњ, во за вучу *теглећи коњ, во.*

вȕчād ж *зб. им. од вуче.*

вучàјица ж покр. *врста струке (огртача) од грубе длаке.*

вȕчāк, -áка м зоол. *врста рибе, лубен, смудут* Labrax lupus. *Бен. Рј.*

Изр. псоглави ~ *врста тоболчара* Thylacinus cynocephalus. *Бен. Рј.*

вȕчак, -чка м бот. *дивља кафа* Lupinus luteus. — Жутио се вучак мирисним цвијетом. *Бен.*

вучàљив, -а, -о *вучаран.*

вȕчār м *моторни чамац или брод који вуче мрежу, вучу.*

вȕчār, -ára м етн. покр. *надимак ономе који убије вука па кроз село носа вучју кожу, скупљајући дарове од куће до куће.*

вȕчара ж покр. *зрно или сачма за лов на вукове.*

вȕчāран, -рна, -рно *пун вукова*; *опасан.* — Већ је била увелико зима и некакво вучарно доба. *Ћоп.* И не знам да л' се когод сјећа још њиног ока . . . кад прође тол'ки вал пролећа и тол'ке ноћи зле, вучарне. *Кост. Д.*

вучáрити, вȕчāрīм несврш. *вући мрежу у лову на дубинску рибу.*

вучàрица ж бот. *в. грахорка. Сим. Реч.*

вȕчарскӣ, -ā, -ō *вучаран.* — Неколико пута, за вријеме опаких вучарских зима, Благоје је посизао за тим да извади пушку, нек' му се нађе при руци. *Ћоп.*

вȕчац, -чца м **1.** мед. **а.** *болест у којој обамре део живог организма због затварања крвног тока, гангрена.* — Најпосле изумиру промрзли делови сасвим, те разгњију (као што се вели) од вучца. *Батут.* **б.** *реуматизам*; *болест зглобова, гихт.* — Њега је увијек хватао вучац кад се преко дана много премори. *Сиј.* Јечи, јер га је био вучац спопао у све зглобове. *Љуб.* **2.** бот. *жива ограда* Lycium halimifolium. *Терм. 3.*

вȕче, -ета с *младунче вука.* — За све Маркове братственике био је он као неко вуче, неко дивље младунче. *Станк.*

вȕчевина ж *в. вучетина (1 и 3).* — Огрнући вучевину, причини јој се да је поздравио Анђу руком. *Шимун.* На глави му капа вучевина. *НП Рј. А.*

вȕчēње с *гл. им. од вући (се).*

вучѐтина м *аугм. од вук.*

вȕчетина ж **1.** *вучја кожа или крзно.* — Сједијаше на једном столу . . . а омотан у једној риђој косматој вучетини. *Љуб.* У ћошку објешена вучетина, обојена мало димом. *Вуј.* **2.** *вучје месо.* **3.** *капа од вучје коже.* — С њега свлаче јуначко одиље, а облаче најгоре хаљине, а на главу капу вучетину. *НПХ.*

вȕчӣ, -ā, -ē некњ. покр. *в. вуч(и)ји.* — Вучу капу на очи намиче. *НП Вук.*

вȕчија ж *в. фучија, дугуљаст и пљоснат дрвени суд.* — Ја ти волим чашицу ракијице него вучију вина. *Јакш. Б.* Станови Здуниħа, откуд су они на магарцима сносили пуне вучије млијека. *Тур.*

вȕч(и)јӣ и **вȕч(и)јӣ**, -ā, -ē = вучји **1.** *који се односи на вука и вукове, који је као у вука.* — Са чистине разлијегало се кроз таму радосно вучје завијање. *Гор.* Био је [младић] неизбријан и сав нагарављен по лицу: због тога су дивни, вучји зуби, кроз широк смех, изгледали још беље. *Ћос. Б.* **2.** фиг. *немилосрдан, окрутан, страшан.* — Срећно је што се није родило у овим вучјим временима гдје путеви гину под челичним гусјеницама и оклопним колима. *Вуј.* Он је журно поздрави, но она га погледа вучјим очима и прође без ријечи. *Бен.* **3.** бот. *састављени део имена неких биљака и гљива*: ~ хлебац Boletus granulatus, ~ корен Aconitum lycoctonum, ~ реп Verbascum thapisiforma, ~ лика Daphne mezereum, ~ пета Heracleum sphondylium, ~ шапа Lycopus, Fistulina, ~ зеље Atropa belladonna, ~ стопа Aristolochia rotunda.

Изр. ~ јама војн. *дубоко ископана и слабо покривена јама, као препрека у рату против борних кола.* — Вучје јаме... и шанчеви и данас стоје у Европи као и пре двије хиљаде година. *Крл.*

вȕчикапа ж покр. *капа од вучје коже.* — У мен' има девет браће... кад појашу вране коње... пак накриве вучикапе, страхота је погледати. *НП Вук.*

вȕчила, вȕчила с мн. етн. *део ткалачког разбоја или стана.*

вȕчина м **1.** *аугм. од вук.* **2.** *вучје крзно*; исп. вучетина и вучевина. — И пастир ено (вучина на плећи)... *Кош.*

вȕчитрн м бот. *гладиш, зечји трн. Сим. Реч.*

вȕчић м **1.** *дем. од вук, мали, млад вук.* **2.** фиг. *дивљачан, пркосан дечак.* — Учитељица је зачуђено гледала у Тодора. — Види га, види! Прави вучић! Ej, вучићу, горе главу! *Ћоп.* **3.** *име псу налик на вука.* **4.** зоол. *врста грабежљиве морске рибе* Centroprıstis hepatus. **5.** (само мн.) *зуби у детета. Вук Рј.*

вȕчица ж **1.** *женка вука.* **2.** фиг. *немилосрдна, окрутна женска особа.* — Вучице стара и пропалице! *Крањч. С.* **3.** агр. *врста смокве.*

вȕчјāк, -а и **вȕчјāк**[1], -áка м *пас сличан вуку.* — Из кола искаче мајор Гестапоа... за њим вучјак. *Вучо.*

вȕчјāк[2], -áка м и **вȕчјака** ж бот. *в. вȕчак. Сим. Реч.*

вȕчјāков, -а, -о *који припада вучјаку*[1].

вȕчјачкӣ, -ā, -ō *који припада вучјаку, који је као у вучјака.* — Кад на њих [псе] налете немачки пси они се... немо подају вучјачким зубима. *Ћос. Д.*

вучјèзуб, -а, -о индив. *који има облик вучјих зуба.* — Ту је непрегледна тмина четинара и букава, изнад којих израњају сњежно главе ових хаотичних, вучјезубих планина. *КН 1958.*

вȕчјӣ и **вȕчјӣ,** -ā, -ē = вучији.

вȕчји и **вȕчји** прил. *као вук, на вучји начин, немилосрдно, окрутно.* — Гонич се згурио и гледа вучји: у гладној шкртости не би понудио мјесто у колима ни оцу. *Кал.* А не може се само онако из чиста мира, вучји, заскочити им за врат. *Михољ.*

вȕчкē прил. *в. вȕчки.*

вȕчкӣ, -ā, -ō *који је као у вука.* — Зирнув око себе шушну у шаш и вучким скоком онако мален појури према лугу. *Торд.* И верно се псето са лежишта диже, урликањем вучким госта да огласи. *Ил.*

вȕчки прил. *в. вȕчји.* — Витомир... запева из свег грла, зави вучки и отегнуто. *Андр. И.*

вȕчнӣ и **вȕчнӣ,** -ā, -ō *који се односи на вучу, који служи за вучу.* — Ова наша земља... запала је у неку мртву бару из које не може да се макне без неке велике вучне снаге. *Лал.*

вȕшкија ж тур. покр. *в. фушкија.*

Г

г (Г) 1. а. *звучни задњонепчани експлозивни сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **2. а.** скраћ. *година, господин (г.); грам (г).* **б.** (у латиници) *в. ге (1).*

га 1. *краћи, енклитички облик ген. и ак. личне заменице 3. л. јд. мушког и средњег рода*: сећам га се; не видим га. **2.** *плеонастично и емфатично, без значења.* — Али чекај га се, лепи мој — није Сима пијан као што ти мислиш. *Шапч.* И толики народ поби [Шваба] за бамбадава. Ал' му га и ми не остадосмо дужни. *Ћос. Д.*

гâ (обично поновљено) *узвик којим се подражава, опонаша* **а.** *глас неких птица (гусака, врана итд.).* — Дођи [ће] вране и . . . гакати: га, га! *Сиј.* **б.** *дуг и досадан разговор.* — Торо-торо, и га-га, брбљамо и ћеретамо. *Богдан.*

габàрдēн, -éна м фр. *врста фине вунене или памучне тканине.*

габàрдēнскӣ, -ā, -ō *који је од габардена*: ~ одело.

гàбела ж тал. покр. *трошарина, царина; место где се узима царина или трошарина. Бен. Рј.*

гáбељ м покр. *Циганин чергар.* — Ни онај Суљо . . . није друкчији . . . габељ, па габељ. *Бур.*

гáбељскӣ, -ā, -ō *који се односи на габеље.* — Хаџија . . . стаде на пут и загради неким ситним габељским кораком. *Сиј.*

гӑбула ж карт. *тешка ситуација у игри карата, маказе, шкаре. Бен. Рј.*

гàвāз, -áза м *в. каваз.* — Као извидница појавише [се] пашини гавази. *Марк. М.*

гавàлēр, -éра, **гавàлӣр,** -и́ра и **гавàљēр,** -éра м заст. *в. кавалер.*

гӑвāн м *богаташ (по Гавану, богаташу и тврдици из народног предања).* — Раде је кмет великога бана и гавана. *Љуб.* Имаде по свијету . . . гавана силника што живе у сласти и ласти. *Брл.*

гӑвāнка ж *жена гаван; гаванова жена.*

гӑвāнов, -а, -о *који припада гаванu.*

Изр. ~ благо *велико благо, велико богатство.*

гӑвāнскӣ, -ā, -ō *богаташки, богат.* — Тако си сретан и смирен као савјест гаванске дјеце. *Кам.*

гӑвāнство и **гавàнство** с *богатство; богаташка бездушност.* — [Нова форма] ноблесе . . . је гаванство, на брзу руку и без скрупула стечено богатство. *Цар М.* Дуго су хулили гаванство силно . . . попрскано . . . крвљу. *Кос.*

гӑвāнче, -ета с *гаваново дете.* — Са кревеца гаванче малено дише. *Крањч. С.*

гàвēз м бот. *врста лековите биљке* Symphytum officinale. *Сим. Реч.*

гавèљати, -ām несврш. *тешко ићи, вући се, посртати.* — У пољеће, гавељајући, гладан и суватан, по врлетима за плугом . . . молим се . . . богу за род и беричет. *Коч.* фиг. Тежак живот сколио . . . и што се он више отима и гавеља, све му се чини да дубље . . . тоне. *Ћоп.*

гавӣјāл, -ála м зоол. *индијски крокодил* Gavialis gangeticus. *Терм. 4.*

гâвка ж зоол. *пловка са обала северних мора* Somateria mollissima. *Терм. 4.*

гàворице ж мн. зоол. *в. гирице. Бак. Реч.*

гавòта ж фр. *стара француска игра, плес и музика која је прати. Кл. Рј.*

гӑврāн м **1. а.** зоол. *крупна птица са сјајним црним перјем и јаким кљуном* Corvus corax. **б.** фиг. *грабљивац, отимач, пљачкаш.* — Он нема милости за те гавранове и душегупце који . . . сељака глобе. *Скерл.* **2.** *црн коњ, вранац.* — Па оседла два добра коњица, себи ждрала, а бану гаврана. *НПХ.*

Изр. морски ~ зоол. *велики вранац, корморан;* црн као ~ *јако црн.*

гавра́нак, -нка м *дем. и хип. од гавран.*

гавра̀нић и **гӑвранић** м *дем. од гавран.*

гаврàница ж зоол. **а.** *женка гаврана.* **б.** мн. *вране* Corvidae. *Р-К Реч.*

гâврānов, -а, -о *који припада гаврану.*

гâврановскӣ, -ā, -ō *сличан гаврану;* **фиг.** *црн, мрачан.* — Нови патриотизам ӣије . . . грактање мрачне гаврановске песме прошлости. *Скерл.*

гâврāнскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на гавране.* — Буде га . . . далеки крикови. Људски или гаврански? *Вуков.* **б.** фиг. *црн, мрачан.* — Круте антере са суморних грана гласе се храпавом гавранском строфом. *Полиħ.*

гâврāнски прил. *као гавран; као у гаврана.* — Буjна гаврански црна коса. *Андр. И.*

гавràнчиħ м *дем. од гавран.*

гâврањӣ, -ā, -ē *који припада гаврану или гавранима; који се односи на гавране.* — Пршти гаврања крв. *Вуj.* фиг. *црн као гавран.* — Меркају [се сељаци] од чланака до гаврање косе. *Вуj.*

гâврати се, гâврāм се несврш. покр. *играти се тако да један (чобанин) баци свој штап у висину, а други га својим штапом погађа. Вук Рj.*

гâврo м *хип. од гавран.* — Осма снаха, [гаврану ругајући му се]: Поиграj, гавро, поиграj! *Вojн.*

гâвӯн м тал. зоол. = гаун *врста морске рибе* Atherina hepsetus. *Деан. Рj.*

гавӯнāра и **гавӯнарица** ж риб. = гаунара и гаунарица *мрежа којом се лове гавуни.*

гâвчица ж зоол. *в. гаовица. Финк.*

гагāкāње с *гл. им. од гагакати.*

гагāкати, гàгāчēм несврш. *в. гакати.* — Дивље гуске гагачу у шашу. *Ков. В.*

гàгалица и **гāгалица** ж **1.** нар. песн. *нека птица која гаче.* — На бокору тица гагалица. *Вук Рj.* **2.** фиг. *брбљивица. Бак. Реч.* **3.** бот. *в. гагамиja. Бен. Рj.*

гагàмиja ж бот. *лековита биљка* Lycopus europaeus. *Сим. Реч.*

гàгара ж *в. гагалица (1). Бак. Реч.*

гàгāт, -áта м грч. мин. *црн, лако обрадив минерал (као украсни камен).*

гáголити и **гāголити,** -ӣм несврш. *жаморити; брбљати. Бак. Реч.*

гâголь м *граja, вика.* — Наста велик гагољ и жагор. *Креш.*

гáгољити и **гāгољити,** -ӣм несврш. *гаголити.* — Немоj тако гагољити, дијете моje. *Креш.*

гáгорити и **гāгорити,** -ӣм несврш. *в. гаголити.* — Пловке . . . гагоре. *Кош.*

гàгрица ж **1.** зоол. *инсекат, кукац из пор. корњаша, сланинар* Dermestes lardarius. *Терм. 4.* **2.** фиг. **а.** *тврдица, шкртац.* — Ни ноħас гагрица не мисли да плати хотел. *Вучо.* **б.** *гунђало; ситничар.* — Ja нисам ни гагрица ни торокуша. *Рад. Д.*

гàгричав, -а, -о **1.** *изеден од гагрица, црвљив.* — Гагричава је црвоточина данас та њихова мудрост у свињарскоj кожи. *Крл.* **2.** фиг. **а.** *шкрт. Р-К Реч.* **б.** *мрзовољан, мргодан; гунђав, џангризав. Р-К Реч.*

гàгричавōст, -ости ж *особина и стање онога који је гагричав и онога што је гагричаво. Р-К Реч.*

гàгричēње с *гл. им. од гагричити.*

гàгричити, -ӣм несврш. **1.** *тврдичити, шкртарити. Р-К Реч.* **2.** *гунђати. Р-К Реч.*

гàгула ж зоол. покр. *врста водене птице. Вук Рj.*

гāд м **1.** *прљавштина, нечистоħа; гадост.* — [У тамници] беше пре и јада и гада и смрада — него чистог . . . зрака. *Вес.* Знам да мноме сваки гад су брисали. *Наз.* Свиjет је пун гада. *Андр. И.* **2.** зб. **а.** *гамад, инсекти, кукци који живе на човечjем телу.* — Потуцао сам се . . . гад ме је jео. *Ат.* Покле је загријало, не могу од тога гада да спавам. *Новак.* **б.** *ситне или прљаве животиње.* — Малог угора . . . стави у цијев од трске, а цијев напуни глиба . . . да не би почем гад од сухоте цркао. *Љуб.* Шта ħе вам та мотка? — Како, шта ħе ми? Бијем гад! . . . Бијем пацове. *Срем.* **3. а.** погрд. *безвредна и мрска особа.* — Па ти си, гаде . . . сjео међу поштене главе. *Шен.* По њушци [му] се види какав је гад. *Дед. В.* **б.** *у тепању детету.*

Изр. ~ од времена *врло ружно време;* ~ од човека *гадан, рђав човек;* исп. гад (3а).

гāдалина ж покр. = гаделина *в. гад (2).*

гадàлук м = гадилук *гадост, прљавштина.* — Љубав се родила у оноj суровости, гадалуку животном. *Сим.*

гāдан, -дна, -дно **1. а.** *који изазива гађење, одвратност, одвратан, одуран; одвеħ ружан.* — Његове крпе бијаху о том сунцу одурниje, гадниje. *Шен.* У друштвеном животу често од шареног лептира постаје гадна гусеница. *Прод.* **б.** *тежак, непријатан, неугодан, неповољан.* — Мора да је нешто гадно, чим су у поноħ звали у штаб. *Ћос. Д.* Запао је у гадан положаj. *Креш.* **в.** *упрљан, прљав.* — Смиљу . . . послаħу по гадно рубље. *Коз. И.* **2.** *зао, поган; непоштен.* — Ти знаш како сам ja гадна кад ми се сан разбиje. *Дом.* Тако сам ништаван . . . и гадан: варам родитеље, варам целу околину. *И.* Мрзе [jе] гадне душе. *Матош.*

гàдāр, -ара м нар. песн. *сабља што се носи под коланом. Вук Рj.*

гàдара ж *в. гадура. Бен. Рј.*

гадáра и **гадàрија**[1] ж *гадар.*

гадàрија[2] ж **1.** *в. гадост.* — Наређујем да се ова гадарија препише и смјеста уручи редакцијама. *Цар Е.* Напајали га безбројним гадаријама. *Франг.* **2.** зб. *гадови.* — Измани људски по овој гадарији цигански. *Маш.*

гáдеж ж и м **1.** *осећај дражења на повраћање, гађење.* **2.** зб. *гамад; гадови.* — Видиш да је вашљива, пуна гадежи. *Рад. Д.* Мушки гадеж! Сад ме гоните! *Бег.*

гадèжљив, -а, -о *в. гадљив. Деан. Рј.*

гáделина ж = гадалина. — По њој [тамници] лазе сваке гаделине. *НПХ.* Нит сам . . . робље . . . нит сам каква гадна гаделина. *И.*

гàдија ж зб. погрд. *гадови, жгадија.* — Што да не понех мој ножић, да се с овом гадијом [ђаволима у паклу] покољем. *Вукић.*

гàдило с *в. гад* (*3а*). — Јеси ли . . . здерао кринку с лица лицемер-гадилу. *Змај.*

гадàлук м = гадалук. — Само чекаше згоду да се отараси овог . . . унижења и гадилука. *Маш.*

гàдина м *аугм. и пеј. од гад.* — Нечиста гадино! *Кур.*

гáдити, -ӣм несврш. *чинити нешто гадним; прљати, стварати прљавштину; загађивати.* — Ид'т' одатле, један људски гаде! не гад'те ми пред господом вина. *НП Вук.*

∼ **се** (понекад безл.) **1.** *осећати муку, мучнину у желуцу која тера на повраћање.* — Нешто ми Иван . . . куња . . . Жали се како му се гади. *Дом.* **2.** *осећати одвратност.* — Гадили му се ти људи доле. *Дав.* Издајства се гади. *Змај.*

гàдић, -и́ћа м *дем. и хип. од гад.* — Пливајте, гадићи једни, што се у истој води и купате и ручате. *Сек.*

гàдлук м *в. гадост.* — Намрштила [сам се] на тај гадлук. *Бар.*

гàдљáње с *гл. им. од гадљати.*

гàдљāр, -а́ра м *в. гајдаш.* — Ово нису сватови . . . без свирача гадљара! *Бег.*

гàдљāрскӣ, -ā,-о̄ *који се односи на гадљаре, гајдашки. Вук Рј.*

гàдљати, -ām несврш. *свирати у гадље. Вук Рј.*

гâдље и **гâдљи** ж мн. заст. *в. гајде. Вук Рј.*

гàдљив, -а, -о **1. а.** *који се лако гади, коме се лако згади.* **б.** *који показује гађење.* — Његово лице би се . . . развлачило у гадљиву гримасу. *Поп. Ј.* **в.** необ. *који гони на гађење; који изазива гађење, муку, мучнину у желуцу; одвратан.* — Нек пузем као гадљив црв око твојих ногу. *Бег.* **2.** *који осећа одвратност.* — [Он] је ћуди гадљиве и стидљиве. *Цес. Д.*

гàдљиво прил. *са одвратношћу, с гађењем.* — Мршти се гадљиво као да гусенице скида са рукава. *Ћос. Д.*

гàдљивōст, -ости ж *особина онога који је гадљив; одвратност.* — Тај је осјећај бризгао у јаку, моћну гадљивост. *Сим.*

гáднӣк м покр. *гадан човек*; исп. гад (*3а*). — Збиља је гадник. *Креш.*

гáдно прил. **1. а.** *ружно, одвратно.* — Колико је пута опсовао гадно. *Вас.* Смрт се гадно испод чела смије. *Њег.* **б.** *отужно.* — Гадно му је било у устима. *Кол.* **2.** *страшно; силно.* — Нападоше . . . и гадно изгибоше. *Црњ.* Људи се гадно измучише . . . а животињама бијаше још и горе. *Кол.*

гáдноӧст, -ости ж *гадост. Деан. Рј.*

гáдов, -а, -о *који припада гаду.* — Сад ће он да . . . се . . . цепа по трњу зарад гадовог конопца. *Рад. Д.*

гàдōв, -ова м *гадан човек, поганац*; исп. гад (*3а*). — Остави тога гадова. Ходи, има за ручак палачинака. *Поп. Ј.*

гáдōст, -ости ж **а.** *особина онога што је гадно, одвратност.* — У овом . . . огледала се робијашница . . . са својом . . . гадошћу. *Јов. Ј.* Мјесто да се жртвује како би свладала гадост јаве . . . она се страши од тог сагледања. *Сим.* **б.** мн. *ружне и гадне речи, појаве и поступци.* — Били [су] оптужени . . . да су чинили најпрљавије гадости на тајним скуповима. *Мил. В.*

гàдура ж **а. пеј.** *гадна, рђава жена; неваљалица.* — То је тврдоглава гадура, какве нема у цијелој вармеђији. *Матош.* Маргита је љутито одбила да плати . . . и најпосле је назвала девојку »белосветском гадуром«. *Андр. И.* **б.** хип. *каткад у тепању.* — Док су још врло младе . . . [Циганке] могу бити пријатне гадуре. *Грол.*

гáђалӣште с *место где се гађа, стрелиште.*

гáђало м и с *в. гађач.* — Нађе ли се такав гађало касније у чети, вриједи . . . у нужди много. *Буд.*

гáђање с **1.** *гл. им. од гађати.* **2.** воји. и спорт. *дисциплина и спорт који негују нишањење; настава гађања.*

гáђати, гâђām несврш. **1.** *нишанити, циљати, пуцати у мету ватреним оружјем или ударати каквим предметом.* — Не скамуче оно псето што гађаш него што погодиш. *Нен. Љ.* **2.** *пуцати (на кога или на што), убијати из ватреног оружја; бацати се неким предметом (на кога или на што).* — Сједе гађат' кулу у Озији. *НПХ.* Попадаше по

земљи и почеше да гађају неког иза ограде. *Лал.* **3. а.** *погађати.* — Био сам најбољи нишанџија . . . Јастреба сам у лету гађао. *Вес.* фиг. Њене словке, дрхтаве и шоботаве, гађале су га у срце. *Р 1946.* **б.** *ловити, убијати.* — Боље је . . . по брдима гађати звјерад. *М-И.* Тамо ћете . . . моћи гађати сву могућу дивљач. *Грол.*

Изр. ~ у пару *коцкати се*; пушком да гађаш па нема (некога или нечега) *нема нигде и никако.*

~ се **1.** *в. гађати (2).* — Њихало се јасење, летели суварци . . . као да се нечастиви гађао из небеса. *Рад. Д.* **2.** *уз. повр. према гађати (2).* — Погоне се ђиди по мегдану, оба добри и добро се гађ(ај)у. *НП Вук.* **3.** *гађати друге, имати навику гађати друге.*

Изр. ~ падежима шаљ. *грешити у падежима у говору и у писању*; *неправилно говорити и писати.*

гађа̑ч, -а́ча м *онај који гађа, стрелац.*

гађе̑ње с *гл. им. од гадити (се).*

гађну̀ти, -нём сврш. *бацити се нечим ситним.* — Никад је нико није поплашио [роду], ни дијете је гађнуло камичком. *Сиј.*

гаѐта ж тал. *в. гајета.* — Смалаксавају . . . као претоварене гаете. *Божић.*

га́жа ж фр. *месечна плата.* — [Чиновник] је за мјесечну гажу . . . спреман кушовати с подвијеним репом до гроба. *Крл.*

га̑жење с *гл. им. од газити (се).*

га̀жист(а) м *службеник са сталном месечном платом.*

га̑з[1] м (лок. га́зу) **1.** *место на реци где се може пешке проћи, прелазити*; исп. брод (2). — Колико [има] дивљих река без моста и газа? *Андр. И.* Сигурне [су овчице] при сваком газу. *Бег.* **2.** *ход, корак.* — Ход правилнији од зверињег газа водио само тишинама. *Сим.* Осјетио . . . да се уписао у коло које тражи многа одрицања и газ у корак. *Јел.* **3.** *дубина до које брод урони у воду.* — Не знам тачно колики је газ овога брода. *Аз.* фиг. Није дубок газ медитације. *Михиз.*

Изр. гази и богази *тешко пролазни путеви*; стала вода на газове *вода је опала толико да се може газити.*

га̑з[2] м фр. *врста прозирне тканине, копрена, вео.* — Нежни газ, лаки муселин . . . мијешаху се у тој . . . вреви. *Леск. Ј.* Млазови се испретказли као свилен газ. *Кош.*

га̑з[3] м заст. *в. гас*[1].

га́за ж фр. мед. *муслинска прозирна тканина за завоје, за превијање рана*: јодоформна ~, стерил(изова)на ~, хидрофилна ~.

га́зати, га̑зам несврш. покр. *в. гацати (1).* — Авлције . . . препуне . . . локвица, по којима газају полунага дјеца. *Ћор.*

га̑зда м мађ. **1. а.** *сопственик, власник имања, радње, радионице*; *домаћин.* — Сјећао ме на старе наше сеоске газде. *Рад. А.* Пера је сад у дућану и у механи газда. *Игњ.* **б.** *послодавац, мајстор.* — Последњи његов газда тукао га је и закидао му плату. *Чол.* Газда му је био добар. *Маж. М.* **в.** *сопственик, власник стана (у односу према закупцу).* — Завидео сам чак и псу мога газде код кога сам био у стану. *Дом.* **2.** *господар, носилац власти.* — Хоћемо да смо ми газде у свом селу. *Ћоп.* **3. а.** *богаташ, имућан човек.* — То је један од првих газда. *Вес.* Он [је] као неки мали газда јер има чопор оваца. *Бар.* **б.** заст. нар. непром. *титула уз имена људи из сопственичке, власничке класе.* — У соби газда-Тасиној мрачно. *Дом.*

Изр. ~ човек *богат човек*; свој ~ *самосталан човек, економски независан*; трули ~ нар. *велики богаташ.*

газда̀лук м *богатство*; *имање.* — Ја сам, истина, сиромах, ал' ко се родио са газдалуком? *Вес.* Која не би дошла у овакав газдалук? *Ћос. Д.*

га̑здарица ж **1.** *жена газда*; исп. газда (1-3а). — Куварица у кавани код »Плуга« завадила [се] с газдарицом. *Дом.* У Бечу је сваки ђак доктор за газдарицу. *Нех.* Договорила се са газдарицом за плату и почела да ради као служавка. *Пол. 1958.* **2.** *газдина жена.*

га̑здаричин, -а, -о *који припада газдарици.*

га̀здачкӣ, -ā, -ō *в. газдински.*

га̀здāш, -а́ша м *в. газда.*

газда̀шāг, -а́га м мађ. покр. *в. газдалук.* — Ча-Нића . . . је ушао у газдашаг и могао сад запалити . . . стиву лулу. *Срем.*

га̀здāшкӣ, -ā, -ō *в. газдински.*

га̑здин, -а, -о *који припада газди.*

га̑здиница ж покр. *в. газдарица (2).* — Газдиница Станка . . . посматра свога домаћина са неком зебњом. *Радул.*

га̑здиничин, -а, -о *који припада газдиници.* — Све што видиш, све је ово газдиничино. *Ћор.*

га̑здӣнка и **га̀здӣнка** ж покр. *богата девојка, кћи богаташа.* — Једна газдинка варала је једног сиротана да ће поћи за њега. *Вес.*

га̑здӣнскӣ и **газдӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на газде и газдинство*; *који припада газдама*; *богат*; *богаташки*: ~ живот, ~ момак, ~ кућа.

га̑здӣнски прил. *на газдински начин, као газда.* — Газдински му се и на гроб доноси. *Рад. Д.* И тако је размишљао, срачунавао, газдински сањарио. *Бен.*

га̏здӣнство и газди́нство с **1.** *имање; својина.* — [Милош] је сматрао Србију као једно велико газдинство. *Јов. С.* Наговарале су Кају, бајале јој о . . . газдинству, о безбрижном животу. *Ивак.* **2. а.** *привреда.* — Војводина . . . прелази на интензивно газдинство. *Петр. В.* **б.** *пољопривредно имање, добро*: господарско ~, рибље ~.

га̏здити, -и̏м несврш. *газдовати, господарити.* — По дану газде они, а по ноћи ми. *Ћоп.*

~ **се** *постајати газда.* — И нс даш да се нерадници газде на твоме љутом труду невеселом. *Пар.*

га̀здӣћ, -и́ћа и **га̏здић** м покр. *дем. и ир. од газда; газдински, богаташки син; господичић.* — Живео [је] као газдић и господичић. *Андр. И.*

га̏здица м *дем. од газда; мали газда.*

га̏здовӣње с *гл. им. од газдовати.*

га̏здовати, -дујём несврш. **1.** *привређивати; водити газдинство, економију, водити домаћинство, имање; управљати.* — Нашао је да се друкчије газдује по новој науци која се зове економија. *Ранк.* **2. а.** *господарити, владати.* — фиг. Над градом је . . . газдовао јужњак, а улице се чиниле као пометене. *Мих.* **б.** *господовати, господски живети.* — Вољела је да се дичи . . . богатством и да газдује. *Бан.*

га̏здовић м ков. *човек из газдинске, власничке класе, газдинског порекла.* — Није ми, као једном газдовићу, лако да то признам. *Сек.*

газдо̀вство с заст. *в. газдинство.* — Газдовство велико, а нема ко . . . управљати. *Игњ.*

газдӯрина м *аугм. и пеј. од газда.*

газѐла и **га̀зела** ж ар. **1.** зоол. *врста антилопе* Gazella dorcas. *Терм. 4.* **2.** књиж. *метричка врста лирске песме.*

га́зи прид. непром. (*као саставни део имена*) *в. газија*: ~ Осман.

га̀знблато м подр. *мали човек, мали чиновник који се прави важан*; исп. калогажа. *Вук Рј.*

га̀знвода ж зоол. *водена стеница* Hydrometra lacustris. *Финк.*

га́зија м тур. покр. *победник; јунак; насилник.* — Ситвук је био врлетан чојек — један газија и држо̀ је седам жена од седам закона. *Коч.* Био је човјек имућан, газија, али широких дланова. *Куш.*

га́зијски, -ā, -ō покр. *који се односи на газије.*

га̀зилац и **га̏зилац,** -иоца м *онај који гази. И-Б Рј.*

га̏зиле ж мн. покр. *врста чакшира, хлача.* — На њему газиле, узак пасић и горе гуњ. *Мул.*

газѝлук м покр. *јунаштво; обест.* — Држи их још њихов газилук, њихова помама. *Радул.*

га̏зињāк м индив. подр. *онај који гази мехове од оргуља; слуга.* — Газињак један оргуљачки, он ће људима бранити да се забављају. *Бен.*

га̏зити, -и̏м несврш. **1. а.** *ићи, ступати, корачати; кретати се.* — За њим у кратком размаку газило је десетак бораца. *Хорв.* Стојте, галије царске! . . . Газите тихим ходом! *Бој.* **б.** *залазити, улазити.* — Нити сам газио у трговину, нити се пуно разумијем у њу. *Ћор.* **в.** *ступати по нечему кварећи (то), притискати, гњечити ногама уништавајући што.* — Гроб . . . сиромашан, а одувек су га још газила деца кад дође време . . . орасима. *Сек.* фиг. Шта ти је . . . згријешио, те му газиш име и поштење пред свијетом? *Шен.* **г.** *сатирати, уништавати.* — Шарац гази све под собом. *Дом.* **2.** *месити, мешати ногама земљу с водом.* — Газио је земљу, мијесио блато, калупио циглу. *Кос.* **3.** *прелазити пешке на газовима (о води).* — Зета постаје велика и само се на неким местима може газити. *Нен. Љ.* **4.** *моћи пловити до одређене дубине (о бродовима).* — Читао [сам] о томе колико бродови газе. *Аз.* **5.** *ногама притискивати (мехове од оргуља и сл.).* — Мати на кору »гази оргуље«, напухује мијех. *Пав.* **6.** *кињити, мучити, тиранисати.* — Зар он један да гази толики народ . . . ? *Ранк.* Њих гази силна деспотска нога. *Крл.* **7. а.** *не поштовати; неподаштавати, потцењивати, кршити (неку обавезу).* — Ногама газе и презиру прву дужност образована човјека, да позна свој народни језик. *Јаг.* Каптолци нек не газе наше правде. *Шен.* И даље газе своје задане речи. *Петр. В.* **б.** *притискивати, мучити, морити.* — Осетио општу судбу што нас гази. *Рак.* Црнобрњу гази мрачна безнадежност. *Ољ.* **8.** *парити се (обично о живади).*

Изр. ~ земљу *бити жив, живети*; ~ у крв *вршити убиства*; ~ у крви 1) *ратовати*; 2) *правити тешке злочине.*

~ **се** *стајати један другом на ногу (у гурњави).* — Зато [су се] гуркали, газили, окретали према кору. *Бен.*

га̏зиште с *в. газ*[1] (*I*). *Р-К Реч.*

га̂зни[1], -ā, -ō *в. гасни.* — Лептир [је лепршао] око . . . газног пламена. *Петр. В.*

га̂зни[2], -ā, -ō *који је направљен од газа, од газе.* — Закрвављене . . . пруге газних повоја и вате. *Јонке.*

газо̀вит, -а, -о *в. гасовит.*

га̀зовод м *в. гасовод.* — Изградња гасовода . . . може успешно решити енергетски проблем. *Пол. 1959.*

газо̀лӣн, -и́на м хем. *врста лаког бензина.*

га̀зомётар и га̀зометар, -тра м *в. гасометар.*

га̀ин прид. непром. тур. покр. *невидљив, одсутан; сакривен.*

Изр. учинити се ~ *нестати, изгубити се. Вук Рј.*

га̑ј, га̑ја и га́ја м *шумица, шумарак, луг.* — Дршће у поноћном свјетлу јасенов гај. *Шен.* Листају шуме гајеви зелени. *Јакш. М.*

га́јак, -јка м *дем. и хип. од гај.* — Свога гајка, свог цвијећа . . . остављат неће вјерна кћи ни сада. *Марк. Ф.*

га̑јба ж тал. **1.** *кавез, крлетка*; фиг. *затвор.* — Загрепчани се . . . напињу да ту своју птичицу поврате у загребачку гајбу. *Шен.* **2.** *сандук, дрвена кутија.*

га̑јбица ж *дем. од гајба*; *отворен сандучић од прерађених дашчица.*

га̑јбӣште с индив. *место ограђено са свих страна, попут гајбе, крлетке.* — Затвори човјека у гајбиште, огради га јаким зидом од свијета. *Ков. А.*

га̀јгеров бро̀ја̑ч, га̀јгерова броја́ча м физ. *инструменат за мерење радијације.*

га̀јдӑш, -а́ша м *свирач у гајде.*

гајда́шев, -а, -о *који припада гајдашу.*

га̀јдӑшкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на гајдаше.*

га̑јде ж мн. и ретко с јд. тур. *народни музички инструменат са мехом (мешином) и двојном фрулом.* — Чују слатких гајда дудукање. *Визн.* Крекну као напето гајде. *Вукић.*

Изр. налик ~ на музику *ни налик, није ни принети (говори се подругљиво ономе ко пореди две сасвим различите ствари)*; од те ~ нема ваиде покр. *не вреди, нема користи*; сложити ~ *сложити се.*

га́јӗње с *гл. им. од гајити.*

га̀јета ж тал. *рибарски чамац на једра с покривеном палубом на прамцу.*

га̀јзер м заст. *в. гејзер.*

га̀јилац, -иоца м = гајитељ *онај који нешто гаји.*

га̀јилица ж *она која нешто гаји.*

га̀јилӣште с *место где се нешто гаји*: ~ семена; ~ стоке.

га̀јӣт, -и́та м мин. *врста минерала, названог по Људевиту Гају. Туђ.*

га̀јитељ м = гајилац. — Велики енглески писци били су . . . гајитељи књижевног есеја. *Цар М.*

га́јити, га̑јӣм и га́јӣм несврш. **1. а.** *хранити, обрађивати, подизати*; *одржавати.* — Зар он? . . . кога сам . . . гајила и одгајила. *Вес.* Карловци су . . . гајили лозу. *Петр. В.* Такве [кокоши] су и моји гајили. *Михољ.* **б.** *васпитавати, одгајати у одређеном смислу.* — Ја знам да, војнички гајени с малѣна, имате врлине. *Панд.* **2. а.** *неговати, унапређивати, примењивати.*— Шеноа и Фр. Марковић једнаком снагом гаје везаност и невезаност говора. *Матош.* Уметнички таленат се нигде не може . . . гајити. *Панд.* **б.** *чувати.* — Ој, ти горо, штоно гајиш миле песме, миле птице. *Радич.* Обичаје треба поштовати и гајити. *Куш.* **в.** *спремати, припремати.* — Намесништво је у потаји гајило два велика плана. *Јов. С.* **г.** *имати у себи, осећати, односити се према некоме на одређен начин.* — Идеале у срцу гајим. *Кал.* Гајили [су] према Змају читав култ. *Радул.*

Изр. ~ жељу *желети.*

га̀јӣћ, -и́ћа м *дем. од гај.*

га̀јица ж ист. *назив за Гајеву ортографију.*

га̑јка ж **1.** *покретни нишан у пушке.* — Звецкали су гајкама на пушкама. *Пер.* Разлике у муницији истога калибра . . . коригирају се помицањем гајке на . . . нишану. *Стр.* **2.** *покретна кожна гривна* **а.** *на дизгину. Рј. А.* **б.** *на завезачу, каишу.* — У потмулој дрхтавици руку тражим гајку на завезачу. *Кул.*

га́јњача ж агр. *врста обрадивог земљишта, тла, оранице земље.*

га̀јрет м тур. покр. *потпора, помоћ*; *помагање, услужност.* — Стари добри сељачки назори о комшијској солидарности, заједничкој испомоћи и »гајрету« . . . сасвим [су] закржљали. *Ћоп.*

га̑јскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на гајеве*; *који припада гају и гајевима*: ~ шума, гајске виле.

га́јтан и га̀јтан м тур. **1. а.** *памучна или свилена упредена врпца која служи као украс на одећи, ознака чина на војничкој униформи и сл.* **б.** ист. *средство за дављење и вешање на Истоку.* **2.** фиг. *танак млаз.* — Рана се . . . није видела, само је по . . . оделу истекло неколико гајтана крви. *Ћос. Д.* Низ плећа [коња̑] се слијева гајтан зноја. *Сиј.*

гајта̀нӑр, -а́ра м *гајтанџија.*

гајтана́рев и гајтана́ров, -а, -о *који припада гајтанару.*

га̀јтаназт, -а, -о *који се пружа у облику гајтана, траке.* — Упијам очима гајтанасту реку Зету. *КН 1958.*

га̀јтанасто прил. *у облику гајтана, траке, као гајтан.* — Каменита цеста . . . гајтанасто се провлачила кроз масив брда. *КН 1958.*

га́јтанити и **га̀јтанити,** -и́м несврш. *пришивати гајтане. Вук Рј.*

гајтàнли прид. непром. покр. *украшен гајтанима*: ~ чакшире, хлаче, ~ фермен.

га́јтанскӣ и **га̀јтанскӣ,** -ā, -ō *који је направљен од гајтана*: ~ појасић.

гајтàничић м *дем. од гајтан.*

гајтàџија м *занатлија који израђује гајтане.*

га̑к[1], га́ка м (мн. га̑ци и га́кови) зоол. **а.** *гачац.* — Оба коња црна кô два гака. *Ботић.* Глади му врану као гак косицу. *Глиш.* **б.** *сива чапља. Финк.*

га̑к[2], га̑ка м (лок. га́ку) *гакање.* — Тај лавеж, гак и сик је милогласје господичићу . . . кој' се ето из свијета враћа. *Марк. Ф.*

га̀ка ж (дат. га̀ци) *гакање.* — Стоји гака врана. *Вук Рј.*

га́калица ж *гакуша. Рј. А.*

га́кало м и с *онај који много говори или дуже грају. Р-К Реч.*

га́кање с *гл. им. од гакати.*

га́кати, га̑чём несврш. *пуштати, изводити глас »га-га«* (*о гускама и вранама итд.*). — фиг. Мало је сито и задовољно гакало у колијевци. *Вил.*

Изр. узалуд вране не гачу покр. *то није без разлога.*

га́кнути, га̑кнём *сврш. према гакати.* — фиг. Нијеси, нијеси шћерце, — гакну баба. *Ћор.*

га̀ктати, га̀кћем несврш. *в. гакати. Р-К Реч.*

га̀куша ж **1.** *назив за врану. Вук Рј.* **2.** пеј. *торокуша, брбљивица. Рј. А.*

га́ла и **га̀ла** ж фр. **1.** *свечано, парадно одело.* — Велики жупан у магнатској гали. *Крл.* **2.** (у атрибутској служби непром.) *свечан, парадан, богат, раскошан* (*нарочито као први део полусложеница*): ~ забава, ~ одело, ~ ручак, ~ представа итд.

гала̀ксија и **гала̀ктика** ж грч. астр. **1.** *Млечни Пут, Кумова Слама, звездани систем у коме је и Сунчев систем.* **2.** *звездани систем у васиони, свемиру уопште.*

гала̀ктичкӣ и **гала̀ктичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на галактику*: ~ систем, ~ стаза.

га̀лактомēтар и **га̀лактометар,** -тра м грч. *справа за мерење каквоће млека, лактометар.*

гала́ма ж тур. **а.** *вика, граја, бука.* — И сад јој грми у глави . . . галама сватовска. *Вес.* Дјевери дигоше галаму. *Бен.* Муну [га] у леђа и рече му гласно да надвиче галаму точкова. *Чипл.* **б.** *гужва; врева, гомила која ларма.* — Из тројанске је галаме бјежао. *М-И.* Сва та галама оде право Пурковој кући. *Глиш.*

Изр. дизати, дићи, (на)**правити галаму** *викати, дерати се; протестовати.* — Неки другови су дигли галаму да друге републике неће да га [кромпир] купују. *Б 1958.*

гала́мити, га̀ла́мīм несврш. **а.** *дизати галаму, грају; протестовати.* — Каткад се забораве и стану галамити као на сајму. *Пав.* Галаме врапци . . . са телефонских жица. *Полић.* **б.** фиг. *разметати се, хвалисати се.* — Неколико . . . поштених и паметних ради и тегли, а они други галаме и живе. *Ћос. Б.* Шта ви радикали галамите за демократију? *Ћос. Д.*

гала́мљење с *гл. им. од галамити.*

га̀ла̄мнӣ, -ā, -ō *који виче, бучан, сувише гласан.* — Обрадово изазивање прекине нагао и галамни ударац деснице о стол. *Јел.*

га̀ла̄мно прил. *бучно, гласно; упадљиво.* — Галамно обећавала и новац и робу. *Јел.* Све [је] . . . топло и високо литерарно написано, помало чак галамно. *КН 1959.*

гала̀мџија м *онај који галами, лармаџија; разметљивац.* — [Никола је] галамџија и засукан зјакота. *Ћоп.* Једва се провукла . . . кроз . . . струју пазарлија — галамџија. *Божић.*

га̀лāн, -а́на и **га̀лант**[1], -а м шп. *галантан човек, кавалер; љубавник.* — Који фини галан, удварач пригне се смешећ' па ми рекне комплименат. *Змај.* У посљедње вријеме нашло се мјесто срамотнога назива — љубавник — страна ријеч — галант. *Крањч. Стј.*

га̀лант[2] прид. (обично непром.) *в. галантан.* — Причао . . . о галант карташима у Турну Северину. *Срем.* Ти дика јеси истарских градова, у теби — цвијеће и виле галанте. *Наз.*

гала̀нтан, -тна, -тно фр. **а.** *дарежљив, издашан, услужан; углађен, љубазан.* — Био [је] . . . према свирачима најгалантнији. *Срем.* Жене из ноћних барова причају да је галантан. *Крл.* **б.** *љубазан према женама, који уме да буде кавалер.* — Ви сте били и остајете најгалантнији младић нашега доба! *Трифк.* **в.** *лак, лакомислен, распуштен, фриволан.* — Пјевао је љубавне пјесме у духу сувремене галантне лирике. *Водн.* Јозефина [је] дозвољавала галантне пустоловине. *Бег.* **г.** *отмен.* — Цело писмо чини утисак једне комедије, истина врло галантне. *Јов. С.*

Изр. ~ **песништво** књиж. *сладуњаво, афектирано, фриволно љубавно песништво барока и рококоа.*

гала̀нтār, -а́ра и **гала̀нтēр,** -е́ра м покр. *онај који израђује или продаје галантерију* (*2*), *торбар.* — Купим од једног галантера. *Десн.*

галантēријa ж **1.** *галантност, особина онога који је галантан.* — У једном истом

добу и највећа галантерија и најдубља социјална беда. *Дуч.* Фантазија идеалног витештва и дворска галантерија . . . све је то подавало нешто особито и чаробно овој поезији. *Водн.* **2. а.** *ситна, украсна роба за личну, особну и кућну употребу*: кожна ~. **б.** *трговина са таквом робом.*

галантѐријскӣ, -ā, -ō *који се односи на галантерију (2)*: ~ радња, ~ роба.

галантѐрист(а) м *трговац галантеријском робом.*

галàнтēрка ж покр. *куповна обућа, ципела.* — Баканце [замијениле] галантерке. *Сим.*

галàнтно прил. *на галантан начин; дарежљиво; каваљерски.*

галàнтнōст, -ости ж *особина онога који је галантан; отменост; љубазност.* — Био је чувен са своје галантности у друштву. *Петр. В.*

гàлатан, -тна, -тно ар. заст. *непристојан.* — Кажем ти . . . да припазиш на галатни језик. *Шапч.*

гàлатити, -ӣм несврш. покр. *пљати, поганити.* — Галатиш само погана уста, псујеш кô Циганка. *Рад. Д.*

гáлац, гáлца м покр. *угурсуз, нитков, хуља.* — Препредени галац радовао се. *Љуб.*

гàлбан м тал. *миришљава смола.* — Свјетујем галбан миришљиви палити. *Марет.*

гàлбанов, -а, -о *који се односи на галбан.* — [Научи] димом галбановим . . . тјерати гује. *Марет.*

галванѝзам, -зма м физ. *део науке, знаности о електрицитету; електрична појава која настаје при додиру проводника, водича првог реда са електролитом (по имену проналазача талијанског учењака Галванија).*

галванизáција ж *примена галванске струје.*

галванѝзēр, -ера м *онај који галванизује; радник на галванизацији.*

галванизѝрање с *гл. им. од галванизирати.*

галванизѝрати, -ѝзирām сврш. и несврш. = галванизовати **1.** мед. *применити, примењивати галванску струју за лечење.* **2.** *поставити, постављати, превући, превлачити слојем метала помоћу галванизације.* **3.** фиг. *наелектрисати, подстаћи.* — Људи су били галванизирани, на стотине је . . . пришло покрету. *Дав.*

галвàнизовање с *гл. им. од галванизовати.*

галвàнизовати, -зујēм сврш. и несврш. = галванизирати.

галванокаўстика ж мед. *вршење операција галванском струјом.*

гàлваномēтар и **гàлванометар,** -тра м физ. *апарат за мерење јачине слабих електричних струја.*

галваноплàстика ж = галванотипија *израда отисака у металу помоћу електролизе.*

галванòскоп м физ. *апарат за проналажење у проводнику, водичу електричне струје и њеног смера.*

галваностѐгија ж *превлачење предмета танким слојем метала помоћу електролизе.*

галванотерàпија ж мед. *лечење помоћу галванске струје.*

галванотѐхника ж *део електрохемије који се бави таложењем метала из њихових соли.*

галванотѝпија ж = галванопластика.

гàлванскӣ, -ā, -ō *који се односи на галванизам*: ~ елемент, ~ струја. фиг. *привремен.* — Живот многих ствари . . . јесте само галвански живот, не трајна врста живота. *Кнеж. Б.*

гàлēб м зоол. **1.** *птица из реда пловуша, дугих крила, кратких ногу са добро развијеним опнама за пливање* Larus. **2.** мн. *назив за такав ред птица* Laridae. *Терм. 4.*

галéбак, -éпка м *дем. и хип. од галеб.*

галѐбица ж *женка галеба.*

галѐбљӣ, -ā, -ē *који се односи на галебове.*

гàлēбов, -а, -о *који припада галебу.*

галѐнӣт, -ита м мин. *оловни сулфид, оловна и сребрна руда.*

галѐот м покр. *в. галијот (1).* — Бивши галеот . . . заплаче наједном као дијете. *Наз.* У . . . утробама [галија су] сједили голи, уз весла приковани галеоти. *Бат.*

гàлепскӣ, -ā, -ō *који се односи на галебове, који је као у галеба.* — За горди галепски лет [у кљуну галеба] платиће цену живота. *Чипл.*

галéра ж тал. *в. галија.* — Потопили су [козаци] доста турских галера. *Глиш.*

гàлēрија и **галѐрија** ж тал. **1. а.** *дуг, узак и покривен ходник око куће.* **б.** *такав ходник у руднику или утврђењу.* **2.** *спрат, кат у позоришту, казалишту или у великим дворанама са седиштима и ложама за гледаоце*: прва ~, друга ~. **3. а.** *збирка слика, скулптура и других музејских предмета; дворана у којој се излажу такви предмети.* **б.** *низ ликова (типова) у књижевном делу или у животу.* — Слично бисмо ми могли рећи за жене у Сремчевој галерији банатских жена. *Поп. П.* Постало [је] најзанимљивијом појавом у тој обитељској галерији Глембајевих. *Крл.*

Изр. трећа ~ *народ, широка публика.*

галѐрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на галерије; који има облик галерије.*

гȁлета и **галѐта** ж тал. покр. *морнарски двопек.*

гȁлеша м *домаћа животиња црне длаке; црн коњ; црн во.* — А галешу сведе у поводу. *Март.*

галжѐњāк, -áка м нем. покр. *обешењак, мангуп.* — Андријан Бровец, скитница, факин, бохем и галжењак. *Бат.* Казујте ви »галжењаци« млади. *Тур.*

галжѐњāчкӣ, -ā, -ō покр. *који се односи на галжењаке.* — Тај сељак је стољећима искивао своју галжењачку душу пуну духа и довитљивости. *Кост. Д.*

гâлӣј, -ија м хем. = галијум *хемијски елемент* (Ga), *метал беле боје.*

гȁлија ж тал. **а.** ист. *средњовековна ратна лађа, старински брод на весла и на једра.* **б.** песн. *брод уопште.* — Стојте, галије царске! *Бој.* фиг. У . . . зраку плове галије облака. *Матош.*

Изр. као да су му се све галије потопиле *потиштен, снуждан, као да је све изгубио*; осуђен (послан) на галије ист. *осуђен да робује, да весла на галији.*

галѝјат м покр. *в. галијот.* — У тебе бит ће ово последње, а галијате! *Цар Е.*

галѝјāш, -áша м **а.** *онај који управља галијом, бродар на галији.* — Нагна га добра срећа на неког галијаша, који му каза да на његовој галији чами неки сужањ. *Љуб.* **б.** *в. галијот (1б).* — Њихова побједа није механичка реакција крвавих робова галијаша. *Крл.*

Изр. радити као ~ *радити роп ски, без одмора, претерано.*

галѝјāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на галијаше.*

гȁлијица ж *дем. од галија.*

галѝјот м тал. покр. **1.** ист. **а.** *бродар, морнар, лађар.* **б.** *осуђеник који ради на галији.* — Ја сам њихов роб — галијот. *Наз.* **2. а.** хип. *обешењак.* — Ја сам Кико, знате, онај . . . мали галијот Кико. *Мат.* **б.** пеј. *неваљалац.* — Проклети антихристи! Лупежи! Галијоти! *Мат.*

галѝјотати, -ām несврш. покр. *правити несташлуке; бити немиран, непослушан.* — 'Оћеш ли галијотати, ако те поведем у манастир, а? *Мат.*

галѝјотов, -a, -o *који припада галијоту.*

галѝјотство с покр. *обешењаштво, несташлук.* — 'Оћеш ли се икад оканити галијотства? *Мат.*

галѝјоштина ж покр. *обешењаклук, несташлук; неваљалство.* — Од младости . . . бјеху другови и ортаци у »галијоштинама«, и »неподопштинама« како кажу фратри. *Мат.*

гâлијум м хем. = галиј.

галиканѝзам, -зма м црквн. *идеје и тежње, политика галиканске цркве.*

галѝкāнскӣ, -ā, -ō лат. у изразу: ~ црква *француска католичка црква.*

галѝлējскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Галилеју (јеврејску покрајину у Палестини, у којој се, по хришћанском предању, родио Исус Христос).* **2.** *хришћански, који је у духу Христова учења.* — Галилејска толеранција у католичкој униформи. *Матош.*

галимàтијас и **галимàтијаш** м лат. *збрка, нејасност; нејасан и збркан говор или писмени састав.* — Јакшић . . . је често падао у декламацију и галиматијас. *Јов. С.* Чим већи галиматијаш . . . тим знатнија и узвишенија им је пјесничка лира. *Ков. А.*

гȁлӣн, -ина м покр. *вранац (коњ). Вук Рј.*

галѝōн, -она м фр. **1.** ист. *в. галија.* **2.** *ралица за чишћење снега.* — Галион снаге 90 коња наставио је да чисти улицу. *Пол. 1960.*

гáлити, гâлӣм несврш. **1.** песн. *ублажавати, стишавати.* — То маина буру гали и гони је од Боспора. *Митр.* **2. а.** *тешити, блажити.* — [Смјехом] жеђ у срцу галим. *Крањч. С.* **б.** фиг. *тежити, чезнути.* — Душа [ми] за лепотом гали. *Наз.*

~ **се** *ведрити се.* — Гдјегдје [се] почело галити небо. *Шимун.*

гȁлић м покр. *гавран. Вук Рј.*

гâлица и **гâлица** ж хем. *назив за сулфате неких метала.*

Изр. бела ~ *сулфат цинка*; зелена ~ *феросулфат*; плава, модра ~ *плави, модри камен, сулфат бакра.*

гȁлица ж *име домаћим животињама црне боје. И-Б Рј.*

галѝцати, -ām и гȁличēм несврш. покр. *в. голицати.* — фиг. Некако осећање испуњене дужности галицало је пријатно моје груди. *Лаз. Л.*

галицѝзам, -зма м лат. грам. *реч, израз и конструкција својствени француском језику.*

гȁличан и **гâличан,** -чна, -чно *који се односи на галицу.*

галѝчāње с *гл. им. од галичати.*

гȁличаст, -a, -o *црн, вран. Вук Рј.*

галѝчати¹, -ām и гȁличēм несврш. *в. голицати.* — Мисли су ме пријатно гличале. *Лаз. Л.* Уздух . . . јој . . . галиче предугачку косу. *Матош.*

галѝчати², -ām несврш. *в. галичити*: ~ виноград, ~ лозу.

га̀личити¹ и **га̀личити**, -ӣм несврш. *прскати, поливати виноград модром галицом.* — Обилазе са штрцаљком од трса до трса и галиче. *Гор.*

га̀личити², -ӣм несврш. *вранити, бојити у црно.*

галѝчљив, -а, -о покр. *в. голичљив.* — У неком полусаном, галичљивом и слатком расположењу, слушао сам . . . њене тихе приче. *Лаз. Л.*

галѝчљиво прил. покр. *в. голицаво.* — Пролазише дани. Мирно, тихо, одмерено, галичљиво-пријатно. *Лаз. Л.*

галòвран м и **галòврана** ж зоол. *врста вране* Corvus corone. *Вук Рј.*

галòман, -а и **галòмāн**, -а́на м *онај који претерано воли Французе и све што је француско.*

галòмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на галомане.*

га̀лōн¹, -о́на м енгл. *мера за запремину течности (око 4 л).*

га̀лōн², -о́на м фр. *војнички шврит, трака, врпца на капи.*

галониpати, -òнӣpām сврш. и несврш. *опшити, опшивати галонима.*

га́лоња м *црн во. Вук Рј.*

га́лоњин, -а, -о *који припада галоњи.*

га̀лоп, -òпа и **га̀лōп**, -о́па м фр. *најбржи коњски трк у скоковима.* — Ободе сад понова коња . . . па се галопом упути Слатини. *Нуш.* фиг. Осјети галоп свога срца. *Божић.*
Изр. у галопу *галопом, нагло, брзо.*

галопи́рајућӣ, -ā, -ē у изразу: ~ туберкулоза (јектика) мед. *нагла појава и нагли развитак ове болести.*

галопи́рати, -òпӣpām несврш. *јахати у галопу, јахати терајући коња у трк.*

га̀лопнӣ, -ā, -ō *који се односи на галоп.*

галòфил, -а и **галòфӣл**, -и́ла м *онај који је пријатељ Француза.*

га̀лош м нар. *црн уплетњак за косу. Вук Рј.*

галòша и **га̀лоша** ж фр. *каљача, горња ципела за снег и блато.*

га̀лскӣ, -ā, -ō *који се односи на Гале и Галију, Французе и Француску.*
Изр. ~ петао *симбол Француске.*

га̀лски прил. *на галски, француски начин, у француском духу.*

га̀лӯн, -у́на м *в. галон².* *Вук Рј.*

га̀ља ж *црна овца.* — Црновунци се зову по црним овцама . . . јер у . . . стадима њиховим овце су махом гаље. *Нов.*

га̀љвати, -ām несврш. покр. *гацати, ићи по блату.* — Читава варица избјеглица . . . гаљвала је према планини. *Ћоп.*

га̀љење с *гл. им. од галити (се).*

га̀љух, -а, -о покр. *облапоран, похлепан, прождрљив. Вук Рј.*

га̀љуха ж *облапорна, похлепна, прождрљива женска особа. Р-К Реч.*

га̀ма ж грч. **1.** *назив слова »г«, трећег слова у грчком алфабету.* **2.** муз. **а.** *в. гв (2).* — Свирка на гама жици. *Андр. И.* **б.** *скала, низ од седам тонова у природном реду.* фиг. *низ; шаренило; богатство, разноврсност:* ~ осећања; ~ боја; ~ варијаната.
Изр. ~зраци, зраке физ. *назив једне врсте зрака врло високе фреквенције и енергије.*

га̀мāд ж зб. **а.** *инсекти, кукци који нападају човека и његов стан.* **б.** фиг. пеј. *гадови, жгадија.* — Ни ухом не бих макнуо да се турско копито дотакне те гамади. *Шен.*

га̀ман, -мна, -мно покр. *лаком, похлепан, грамжљив.* — Једино је [владика] малко гаман био на морску рибу. *Мат.* [Махмут] је лаком и на благо гаман. *Љуб.*

га̀мара ж покр. *в. камара.* — Стојимо . . . пред гамаром сламе. *Коз. Ј.*

гамàше и **гамàшне** ж мн. фр. **а.** *доколенице од коже, чохе, шајака или друге које грубље материје.* **б.** *назувице од чохе преко обуће, камашне.*

га̀мба м *в. бангавко. Р-К Реч.*

га̀мбав, -а, -о *шантав, шепав, бангав. Р-К Реч.*

га̀мбаљ, -а́ља м зоол. покр. *морски обалски рак укусна меса* Cancer pagurus.

га̀мбање с *гл. им. од гамбати.*

га̀мбати, -ām несврш. покр. *ићи као гамбав, шепав; храмати, шепати.* — Брзо се дигне, па гамбајући јаче него прије потрчи. *Крањч. С.*

га̀мбӣт, -и́та м тал. *отварање игре у шаху жртвовањем пешака.*

га̀мбӯзија ж зоол. *врста ситне слатководне рибе која се употребљава у борби против маларичних комараца* Gambusia. *НЕ.*

га̀мӗн, -е́на м фр. *мангуп, улични деран, беспризорни; обешењак.*

га̀мӗнскӣ, -ā, -ō *који је својствен гамену, мангупски; обешењачки.*

га̀мжење с *гл. им. од гамзити.*

га̀мзити, -ӣм несврш. *в. гамизати.* — Студен камен прима живот, дрхће, гамзи, диже главу. *Маж. И.* Шума пуна . . . звијери летећих и гамзећих. *Шен.*

га̀мзовић м ков. *пузавац, улизица.* — Туђили [су се] дробних гамзовића и пузовића. *Шен.*

гàмижитн, -ӣм несврш. покр. *в. гамизати.* — За четири добра пушкомета гамижисмо кроз млаке. *Павл.*

гàмизàње с *гл. им. од гамизати.*

гàмизати, -ижём несврш.; исп. гмизати **1. а.** *вући се на трбуху, милети, пузити; лагано се кретати.* — Наказан, црн, мрачан, и он гамиже као водена буба. *Андр. И.* Завлачи се [Тончица] у исповједаонице, гамиже у мрачне закутке. *Гор.* фиг. Мисао му полако гамиже. *Десн.* **б.** *ићи у гомили.* — Видим . . . читав један свет како гамиже. *Нуш.* **2.** *тећи, струјати.* — Попут мрава гамиже [јој крв] кроз жиле. *Ћор.* Цијелим његовим тијелом почеше гамизати сад врели а сад хладни валови. *Шимун.*

гàмила ж *в. камила.* — Има часова гдје се и висока гамила спустити мора на ниску земљу. *Шен.*

гàмнитн, -ӣм несврш. *бити гаман, похлепан, лаком. Бак. Реч.*

гàнак и **гàнак,** -нка м нем. варв. = гањак *ходник на улазу у кућу.* — И тако станка у полутмини ганка. *Крл.*

гàнач, гáнча м тал. покр. **1.** *канџа. Вук Рј.* **2.** *кука, чакља.* — Ископају рупу, сложе у њу Друшка мртва и коња жива, пошто их ганчима и кукама посмуцају. *Љуб.*

гàнглија ж грч. анат. *нервни, лимфни чвор.* — фиг. Знао је . . . гдје треба убости, у коју ганглију. *Крл.*

гàнглӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на ганглије*: ~ систем, ~ ћелија, станица.

гангрéна ж грч. мед. *трулење некога дела на живом телу*; фиг. *трулеж.* — Свијетом расте гангрена и сав свијет је . . . гангрена. *Вујач.*

гàнгстер м енгл. *разбојник, члан злочиначке дружине* (*обично у америчким великим градовима*); *уцењивач, отимач; лопов; нитков, хуља.* — Познајем тог . . . препреденог гангстера. *Крл.*

гàнгстерскӣ, -ā, -ō *који се односи на гангстере.*

гàнгстерски прил. *као гангстери.*

гандȉзам, -зма м *учење вође индијског народа Гандија* (*недавање оружаног отпора*).

гàндијевац, -вца м *присталица гандизма.*

ганȉлук м тур. покр. *богатство, изобиље.* — Турци, у својој сили и ганилуку, нијесу могли ни помислити да би то могло бити. *Коч.*

гàнк м покр. *в. ганак. Бен. Рј.*

гàнљив, -а, -о *дирљив; који узбуђује; осетљив*; исп. ганутљив (2). — Ево . . . још љепшега и ганљивијега призора. *Кор.*

гàнљивōст, -ости ж *осетљивост, самилост; дирљивост. Бак. Реч.*

гàнути, гáнēм сврш. **1.** *узбудити, потрести, дирнути.* — О како ме снажно и болно гану и потресе [пјесма]! *Коч.* Та . . . великодушност ганула је присутне . . . до суза. *Јонке.* **2. а.** *маћи, покренути.* — Руке . . . су ми биле тако тешке да их нисам могао ни ганути. *Мишк.* Мирно [је] слушао, а да ни прстом гануо није. *Тур.* **б.** *додирнути, такнути.* — фиг. Чудна музика чело ми ганула руком хладном и меком. *Полић.* **3.** покр. *в. уганути. Вук Рј.*

~ **се 1.** *узбудити се.* — Госпођа Наталија до суза се ганула, пољубила је мало паорче . . . и дигла га до јелке. *Петр. В.* Требаш га само једанпут чути, одмах ће се у теби ганути душа. *Пав.* **2.** *покренути се.* — Она . . . се не гану с мјеста. *Андр. И.*

Изр. к а м е н б и с е г а н у о *и најнеосетљивији човек би осетио самилост.*

ганȕтљив, -а, -о **1.** *који се лако може ганути, осетљив, сажаљив.* — О душо мека и ганутљива! *Кос.* **2.** *који је у стању да гане, дирљив, узбудљив.* — Бришући кецељом очи, прекиде свој ганутљиви разговор. *Петр. В.* Не љути се, — мољаше Сабина ганутљивим гласом. *Кум.*

ганȕтљиво прил. *дирљиво, узбудљиво.*

ганȕтљивōст, -ости ж **1.** *осетљивост; дирљивост. Р-К Реч.* **2.** *узбуђеност, потресеност.* — Осјећао је нежност, чак неку захвалну ганутљивост, коју осјећа сељак при погледу на зарудјела жита. *Сим.*

гàнȕто прил. *узбуђено, са осећањем самилости.*

гàнȕтōст, -ости ж и **ганýће** с *осећање самилости; узбуђење, узбуђеност.* — Тиха захвалност ороси јој се очима изненадном ганутошћу. *Сим.* Сузе [му] бију на очи од ганутости. *Чипл.* Кане ли му суза, он ће скривати своје гануће пред другима. *Бен.*

гàнџа ж покр. *в. канџа.* — Спузе им лов између ганџа, као коматић леда између прста. *Миљ.*

гáња ж покр. *врста дечје игре, шуга.* — Нећеш се више играти скривача и гање. *Сим.*

гàњак и гàњак, -њка м = ганак. — На гањку је воњало по гњилим јајима. *Крл.* Стриц Ницо . . . штуче кроз мала врата на гањак. *Ћоп.*

гáњāње с *гл. им. од гањати (се).*

гáњати, гáњāм *несврш. према гонити.*
~ **се** *несврш. према гонити се.*

гáњевн м мн. мат. покр. *комади горива направљеног од говеђег измета и сламе, измешане па исушене.* — Три камаре сламе, ка-

мара гањева и шапурика од којих се добијала добра жеравица. *Срем.*

гàњив, -а, -о *в. ганљив.* — Узео гусле . . . и гласно почô, уз гањиве звуке, лијепу пјесму. *Шант.* Био је мека и гањива срца. *Десн.*

гањи́вати, гàњујēм *несврш. и уч. према ганути.* — Све их је то . . . гањивало. *Бег.*

гàњивōст, -ости ж *в. ганљивост. Р-К Реч.*

гâовица ж зоол. *врста мале рибе из реда шарана* Rhodeus amarus. *Терм. 4.*

Изр. нема ни гаовице *нема никакве рибе, не може се ништа уловити. Вук Рј.*

гâр м и ж **1.** *црна прашина од горења, сагоревања, чађ(а).* — Мене су суду пријавили што се гар запалила. *Бен.* фиг. Очистила [је] из себе сав онај годинама таложени гад и гар. *Бар.* Зној је у повијама потро гар обрва. *Рад. Д.* **2.** покр. *отпаци од гвожђа кад се кује. Вук Рј.* **3.** *в. гаров. Бак. Реч.* **4.** *болест жита и биљака, прашна снет, изазвана гљивицама из пор.* Ustilagineae.

Изр. црн као ~ *јако, сасвим црн (о коси, брковима).*

га́ра и **гâра** ж **1.** *црна домаћа животиња, нарочито овца.* — Дао сам на пазару гару јуницу стару. *Кашт.* **2.** *гар (4), уродица, снет.* **3.** бот. *в. главница*[1] *(2). Сим. Реч.*

гарàбӣљ, -и́ља, **гарàбӣн,** -и́на м и **гарабѝна** ж нар. *в. карабин.* — Нек стане пред мој гарабиљ. *Ранк.* Беше извешано оружје, пиштољи, гарабини. *Вес.* Па окрену кратку гарабину, на Максима огањ попустио. *НП Вук.*

гарабѝљчина ж *аугм. и пеј. од гарабиљ.* — О рамену му некаква гарабиљчина. *Глиш.*

гâрав, -а, -о **1.** *поцрнео, упрљан од гара; прљав, црн уопште.* — Подмазивати . . . гаравe и зарђале затвараче и цеви. *Ћос.Д.* Цијели дан сам гарава као Циганка. *Пав.* **2. а.** *црн, црномањаст, црнпураст.* — Лице му је . . . правилно с . . . крупним гаравим очима. *Кос.* Испод шубаре прамен гараве косе. *Поп. Ј.* Доћи ће дјевојке гараве с руменим цвијећем у коси. *Домј.* **б.** *опаљен сунцем, поцрнео, смагнут.* — Лице гараво од сунца. *Наз.* **в.** фиг. *црн, гадан, ружан.* — О бабетине . . . чађава вам душа, гарава језичина. *Гор.* У тој једној . . . реченици сад се било сабило све оно гараво и убиствено што се крило испод ријечи »усташа«. *Ћоп.* **3.** (у именичкој служби) *црномањаста особа.* — Љубио сам и смеђе и плаве, сад ме напô ђаво на гараве. *Леск. М.*

гâравац, -āвца м **1. а.** *онај који је црн или поцрнео.* **б.** фиг. *железничар, ложач, машиновођа, стројовођа.* — Држава [је] . . . обавезу лечења железничара . . . пребацила на јадне гаравце. *Лапч.* **2.** *Циганин.* — Ево гаравца Бамбане. *Матош.* **3.** мед. *обољење плућа настало таложењем удисане прашине од угљ(ен)а, дувана и сл.*

Изр. црни ~ *болест винове лозе* antracosa.

гарàвило с *црна боја.* — На лицу јој из пути гаравила пробила свјежа румен. *Кос.*

гарàвӣље с нар. *каранфил. Вук Рј.*

гара́вити, гàрāвӣм и **гâравити,** -ӣм несврш. **1.** *црнити, бојити у црно.* — Румени се и гарави обрве. *Моск.* Бичеви дима гаравили су ближедо небо. *Вуј.* **2.** *варати*; исп. нагаравити. *Р-К Реч.*

~ **се 1.** *повр.* **2.** *обрастати црном длаком, брковима.* — Уснице су му се тек почеле гаравити. *Маш.*

га́равица и **га́рāвка** ж *в. гаравуша.* — Гаравица цурица беше кô анђелак. *Кош.* Из црних . . . очију . . . гаравке . . . лете убитачне стријеле у јадно срце млада занешењака. *Шен.*

гара́вко м *гарав мушкарац.*

гара́вљēње и **га́рављēње** с *гл. им. од гаравити (се).*

га́раво прил. *замрљано, запрљано.* — Над силесијом . . . гараво окупаних . . . свећица . . . црвене [се] . . . ватре . . . троструких свећа. *Сек.*

гарàвуша ж *црномањаста женска особа, црнка.*

га́рāвче, -ета с *црномањасто дете.*

гара́жа ж фр. *зграда за смештај и оправку аутомобила и других моторних возила.*

гаражи́рати, -àжӣрām сврш. и несврш. *сместити, смештати (аутомобил и сл.) у гаражу.*

гâран, -рна, -рно *гарав.* — Дунавски мосте . . . велика жељезна мишицо, што дрхтиш и грчиш се над гарном и прљавом водом. *Ћон.* Да л' се когод сјећа још њиног ока, вјеђе гарне? *Кост. Д.*

гàрант м фр. *јемац.* — Ви [сте] данас још једини гарант наше грађанске слободе. *Крл.*

гарàнтија ж = гаранција *јемство, осигурање.*

гарàнтӣран, -а, -о = гарантован у изразу: ~ снабдевање *снабдевање одређеном количином намирница и других потреба на карте.*

гарàнтӣрано прил. = гарантовано *сигурно, са јемством.*

гарантѝрање с *гл. им. од гарантирати.*

гарантѝрати, -àнтӣрām сврш. и несврш. = гарантовати *јамчити, примити, примати (за кога, за што) одговорност на себе; осигурати, осигуравати.* — Ја гарантирам за ствар.

Хорв. Биће нам лепо и без старог, гарантирам ти. *Чипл.*

Изр. не гарантирам за себе *не могу се више с(а)владати, савлађивати.*

гàрантнӣ, -ā, -ō *који се односи на гаранцију; који садржи у себи гаранцију*: ~ писмо, ~ пакт.

гàрантован, -а, -о = гарантиран.

гàрантовано прил. = гарантирано. — Гарантовано спречава . . . опадање косе. *Пол. 1957.*

гàрантовāње с *гл. им. од гарантовати.*

гàрантовати, -тујēм сврш. и несврш. = = гарантирати. — А гарантујеш ли ми да ћу их [смокве] продати? *Лоп.*

гаràнција ж = гарантија.

гáрати, гâрāм несврш. покр. *подстицати, јарати, чарати (ватру).* — Гарала је у огњишту да из мокрих дрва извуче пламен. *Лоп.*

гàрбӣн, -и́на м тал. покр. *југозападни ветар.* — Гарбин љути . . . море до дна мути. *Н. посл. Вук.*

гàргāње с *гл. им. од гаргати.*

гàргати, -ām несврш. покр. *чешљати, гребенати вуну. Вук Рј.* — фиг. Ледан храстик гарга је [маглу], суче. *Наз.*

гàргача ж (ген. мн. гàргāча, обично мн.) тал. покр. *гребен за чешљање вуне.* — Једнолично лупање гаргача стало [је] да допире. *Бен.*

гàргаша ж покр. *в. гаргача. Вук Рј.*

гаргàшāње с *гл. им. од гаргашати.*

гаргàшати, -ām несврш. *в. гаргати. Вук Рј.*

гâрда ж фр. **1.** *лична стража, одабрани војници који чувају поглавара државе*: телесна ~; почасна ~; фиг. *пратиоци, друштво.* **2.** *војска; род војске*: грађанска ~, мобилна ~, народна ~. **3.** фиг. *нараштај, поколење.* — Иступа нова гарда филозофа и осталих теоретичара. *Ант. 1.* Остаци старе гарде ужичких трговаца [изумиру] . . . из године у годину. *Уск.*

Изр. бела ~ 1) *контрареволуционарна војска у октобарској револуцији*; 2) *колаборационистичка војска у Словенији у II светском рату*; стара ~ *представник (представници) старога нараштаја, поколења*; црвена ~ *револуционарна војска у октобарској револуцији.*

гàрдедáма и **гардедáма** ж фр. *пратилица, пратиља, дружбеница.*

гардерòба и **гардерóба** ж фр. **1. а.** *место, остава где се остављају горњи капути, огртачи и шешири у јавним дворанама.* **б.** *место на железничкој станици, пристаништу и сл. за остављање пртљага.* **в.** *одељење за пресвлачење глумаца у позоришту, казалишту.* **2.** *хаљине, одело једне особе; костими.*

гардерòбāр, -ара м = гардеробер *чувар и руковалац стварима у гардероби.*

гардерòбāрка ж = гардероберка *женска особа гардеробар.* — Гардеробарка је примала, а мене се не тиче. *Моск.*

гардерòбēр, -ера м = гардеробар.

гардерòбēрка ж = гардеробарка.

гардеробӣјēр, -ера м *гардеробар.*

гардеробӣјēрка ж *гардеробарка.*

гàрдӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на гарду, који је из гарде*: ~ официр.

гардúрāње с *гл. им. од гардирати.*

гардúрати, гàрдӣрām сврш. и несврш. *вршити дужност гардедаме, бити нечија пратња.*

гàрдист(а) м *војник у гарди.*

гàрдӯн, -у́на м бот. *артичока. Вук Рј.*

гàревина ж *в. гар*; фиг. *згариште.* — Место куће нашао је гомилу гаревине. *Пер.*

гáреж ж и м *гар, чађ.* — Хтио [је] да сперe и баци са себе . . . гареж и прљавштину из возова. *Бан.*

гàрēње с *гл. им. од гарити (се).*

гàрӣб, -и́ба м тур. покр. *странац; сиромах, по спољашњем, ваљском изгледу бедна особа. Вук Рј.*

гарибàлдијевац, -ēвца м *в. гарибалдинац. Старч.*

гарибалдúнац, -нца м *присталица талијанског револуционара Гарибалдија; војник Гарибалдијеве војске.*

гарибàлдӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на гарибалдинце.*

гарибàлдōвка ж *блуза какве су носили гарибалдинци.* — На телу [је имао] црвену гарибалдовку. *Јакш. Ђ.*

гарибàлдовскӣ, -ā, -ō *в. гарибалдински.* — Јест, јест! — додаде . . . дебељко у гарибалдовском шеширу. *Јакш. Ђ.*

гàрӣг, -и́га м фр. бот. *ретко, ситно и ниско грмље које расте на обалама Средоземног мора, а код нас на отоцима. Бот.*

гàрило с *црна боја.* — Ту су јој била разна белила, руменила и гарила на услузи. *Јакш. Ђ.*

гàрити, -ӣм несврш. **1.** *гаравити, прљати гаром; црнити.* — Барут [је] гарио лице. *Поп. Ј.* **2.** фиг. **а.** *чинити ружним, нагрђивати.* — Јесен . . . цвијеће мога жића гари. *Гал.* **б.** *избацивати гар, пуцати (о ватреном оружју).* — Чујеш ли како из ње [цркве] гаре карабини. *Ђоп.* **3.** *вранити, бојити црним.* — Чим, цурице, гариш обрвице? *Леск. М.*

Изр. гарила га (црна) наусница *почели су му расти бркови.*

~ **се** *црнети, добијати црну боју.* — Загледа [се] . . . проматрајући како се папир гари. *Куш.* фиг. Нек нојца застре небо и нека се свемир гари. *Кам.*

га́рити, га̑рӣм несврш. *преоравати њиву после жетве да би упила више влаге.* — Гарили су своје мале њиве, влачили. *Ђур.*

га̀рӣшнӣ, -а̄, -о̄ *који је у вези са пожаром.* — Држећ се смјера гаришнога дима, јурнух. *Гор.* Гаришно поље залије ми зјене. *Поп. В.*

га̀рӣште с *згариште, место пожара.* — Ништа није остало од оног ужаса, само дим и воњ гаришта. *Крл.* Уђе њих 25 да по гаришту претресају. *Вујач.*

га̀рјет *в. гајрет.*

га̑ркати, -а̄м несврш. **а.** *дем. од гарати.* — Гаркао ватру и ујујкивао: колико искара, толико берићета. *Јел.* **б.** *обадати, мамузати.* — Гаркао ногом под собом коња. *Сиј.*

га̀рмонд м штамп. *тип, врста штампарских слова средње величине.*

гарни̏зо̄н, -она̀ м и **гарнизо́на** ж фр. воӣн. *војна посада у једноме месту.* — Италијански гарнизон у Калиновику опкољен је. *Чол.* Као мајор био [је] премјештен у бечку гарнизону. *Крл.*

гарнизо̀нӑр, -а́ра м воӣн. *командант гарнизона.*

гарни̏зо̄нӣ, -а̄, -о̄ *в. гарнизонски.* — Диви [се] родољубљу тога свега који може да живи . . . без паркова са гарнизоном бандом. *Срем.*

гарнизони́рање с *гл. им. од гарнизонирати.*

гарнизони́рати, -о̀нӣра̄м сврш. и несврш. воӣн. **а.** *налазити се, живети (о војној јединици).* **б.** *сместити, смештати (војну јединицу у неко место).*

гарни̏зо̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на гарнизон.*

гарни́рање с *гл. им. од гарнирати.*

гарни́рати, га̀рнӣра̄м сврш. и несврш. фр. *дода(ва)ти месу или риби разне додатке.* — Пепица . . . гарнира [рибу] у кухињи. *Донч.* фиг. Канцеларијски смрад . . . гарниран задахом влаге. *Кол.*

гарнитӯра ж фр. **1.** *више предмета исте намене који се допуњују и чине целину:* баштенска, вртна ~, бушаћа ~, ~ за нафту, вршаћа ~, ~ за чај, салонска ~ итд. **2.** фиг. *смена, радна група; спортска група; група водећих људи.* — Требало би се окружити новим људима. Требало би у живот увести нову гарнитуру. *Крл.*

га̑рнути, -нӗм покр. *сврш. према гарати. Вук Рј.*

га̀рӧв, -о̀ва и -о́ва м *пас црне длаке. Вук Рј.*

гарӧвљев и гаро́вљев, -а, -о *који припада гарову.*

га́роња м **1.** *црн во.* — Јак гароња фркао је немирно ноздрвама. *Сим.* **2.** фиг. **а.** шаљ. *црномањаст човек.* — Марија, могла би ти себи уставити . . . онога гарољу. Удовица си, ваљало би то теби. *Ћоп.* **б.** *тон; тенк.* — Кад грдним носом кихне гароња . . . из недара стане сипати лубарде бојне. *Јакш. Б.* Проћи ћемо ако нас на цести не попраши онај гароња тенк. *Ћоп.*

га̀ротина ж *траг од горења, ватре; чађ.* — Свуд око њих кӧ кујина, свуд попада гаротина, огањ гори баш на среди. *Радич.* По поду, на каменим плочама јасно се оцртавају црне кружнице, гаротине ватара. *Јел.*

гарӧфа̑н, -а́на, **гарӧфил, гарӧфул** м и **гарӧфӣље** с тал. покр. *каранфил.* — Не ломи ми гарофане! *Вук Рј.* [Кита] цвијећа гарофила. *НПХ.* Гарофул с три гране. *НПХ.* Једну софу црвен' гарофиља. *Вук Рј.*

га̀рсо̄н, -о́на м фр. **1.** *младић, бећар, нежења.* **2.** *конобар, келнер.*

гарсонијӗра ж фр. = гарсоњера *мали стан од собе и купатила.*

га̀рсо̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на гарсоне.*

гарсоњӗра ж = гарсонијера.

га̀руша ж *назив за овцу црне вуне. Вук Рј.*

га̑с[1] м (лок. га́су; мн. га́сови) **1.** физ. *ваздушасто физичко тело чије се честице слободно крећу, плин.* **2.** нар. *петролеум за осветљење.*

Изр. барски ~ хем. *метан* (CH_4); гас! дај ~! *команда за покретање аутомобилских кола;* да(ва)ти ~ *појача(ва)ти брзину аутомобилских кола;* загушљиви, отровни гасови *бојни отрови у гасовитом, плиновитом стању;* под гасом разг. *припит, напит;* под пуним гасом *највећом брзином;* светлећи ~ *плин.*

га̑с[2] м песн. *средство за гашење.* — Његовој жеђи ту није гаса. *Јакш. Б.*

га́сан, -сна, -сно **а.** *који је угасио, утолио жеђ.* — Све сито и гасно, обуто, одјевено. *Шимун.* **б.** *припит, поднапит.* — Они су били поприлично весели, али и гасни. *Куш.*

га̀сарица ж = гасњача и гашњача *гасна лампа, петролејка.* — Ноћ је пробдио . . . крај мале гасарице. *Пол. 1959.*

га̀силац, -иоца м (ген. мн. га̀силāцā̄) = гаситељ *човек који гаси, пожарник, ватрогасац. Бак. Реч.*

га̀слица ж **а.** *направа на дугој мотки за гашење свећа у цркви.* — Дугом гасилицом трнем свијеће по олтарима. *Пав.* **б.** *апарат за гашење пожара.* — У једном скоку . . .

нашао се крај њега са гасилицом и преливао га пенушавом водом. *НИН 1959.*

гàсилиште с *место за гашење (нпр. креча). Р-К Реч.*

гàсило с **а.** *средство за гашење (ватре).* — [Вода] нам је свима позната као поглавито гасило ватре. *М 1867.* **б.** *гасилица (а).* — Стари господин дохвати гасило за свијеће. *Ад.*

гàсиљка ж **а.** *гасило (а).* **б.** *гасилица.* — Велер уклонивши гасиљку . . . ослободи га. *Креш.*

гàситель м = гасилац.

гáсити, гâсим несврш. **1.** *прекидати ватру или светлост.* — Отац гасн божићну свијећу пшеничним крухом и капљама . . . вина. *Ћип.* Палио [је] лампе и сијалице и гасио. *Рист.* фиг. Свјеж јутреник гасио је звијезде. *Гор.* **2.** *заливати водом жив, негашен креч, вапно.* **3.** фиг. **а.** *спречавати да се развије, гушити, угушивати (осећања, духовне покрете);* супр. распиривати. — Топлину . . . мотива . . . гасе хладни и рационалистички стихови. *Богдан.* Ти си нешто губав, калуђере, ти не желиш гасит', но жарити. *Њег.* То није живот! . . . Гасити страсти . . . жеље живе. *Кркл.* **б.** *угушивати (устанак, оружани отпор). Вук Рј.*

Изр. ~ жеђ *узимањем воде или друге течности за пиће отклањати осећај жеђи, пити;* ~ огњиште (кућу) *уништавати, затирати породицу.* — Док си гасио огњишта . . . смејао си се. *Вес.;* ~ угљевље *у народном сујеверју бајати и лечити, стављајући жар у воду и напајајући болесника том водом.*

~ **се 1. а.** *слабити, престајати, тркнути (о ватри, светлости).* — Пламичак . . . тули се, букне, гаси се, плане, докле и свеће тако нестане. *Јакш. Ђ.* Гасит се ломача стане. *М-И.* **б.** *мрачити се; губити се, ишчезавати (о ватри, светлости и сл.).* — Црвено небо се гасило. *Богдан.* Таруји сузе гледала [је] како се гасе звијезде. *Пец.* **в.** *рђаво горети; не прихватати ватру (најчешће о дрвету). Вук Рј.* **г.** *залазити (о сунцу, звездама).* — Гледала [би] како се тамо иза брда . . . гаси сунце. *Пец.* **д.** *свршавати се (о дану).* — Дан се гасио дуго и тмурно. *Лал.* **ђ.** *бледети, губити јасност и сјај.* — И бисер се гаси. *Уј.* Дах топле јесени . . . а боје као да се гасе. *Визн.* **е.** *сакривати се, мутити се (о погледу).* — Палио се и гасио поглед пун мржње. *Донч.* **2.** *слабити, изумирати (о чулима).* — Вид му се гаси. *Ил.* Сва се чула у замаху гасе. *Радул.* **3.** *умирати; изумирати.* — Троје деце . . . се са звездама . . . једно за другим гасили . . . задављени гушобољом. *Рад. Д.* Обитељ . . . се гаси од исцрпености. *Франг.* **4.** *нестајати, губити се, пролазити.* — Почела [се] тихо гасити некадашња Анина љепота. *Мар.* Индијске приче путују, трају и гасе се. *Уј.* **5.** правн. *губити правну вредност, снагу.* — И у једном и у другом случају [амнестије или помиловања] гаси се казна. *Арх. 1947.*

Изр. ватра се (негде) не гаси *живот се не прекида, не престаје;* нечија звезда се гаси *нечија слава (моћ) пролази, нестаје.*

гàслук м рус. *о(ко)вратник војничке блузе.* — Зрно је пробило војнички »гаслук«. *Јов. Ј.*

гâс-мàска ж *маска за заштиту од отровних гасова, плинова.*

гâснӣ, -ā, -ō *који се односи на гас, плински:* ~ комора, ~ осветљење, ~ резервоар, ~ светиљка.

гàснути, -нём несврш. песн. *в. гасити се.* — Сунце гасне примичући се западу. *Маж. Ф.* Вјера наша умире и гасне. *Шант.* Вани гасну боје; жуто сунце пада. *Кркл.*

гáсњача ж = гасарица. — У лијевој му се руци љуља лимена гасњача. *Кик.*

гасòвит, -а, -о *који је од гаса, који има особине гаса, плиновит:* ~ материја, твар, ~ стање, ~ производ.

гасòвитōст, -ости ж *особина и стање гасовитих тела, плиновитост.*

гàсовод м *уређаји за спровођење гаса, плиновод. Бак. Реч.*

гàсомēтар и **гàсометар,** -тра м *резервоар гаса са прибором за мерење, плинометар.*

гâст ж покр. *уситњена, истуцана материја, твар.* — Жив угљен истуцан . . . па колико гасти толико љуте ракије помешај. *Рад. Д.*

гастри́тис и **гастрȉтис** м грч. мед. *катар желуца.*

гàстричан, -чна, -чно *трбушни, желудачни.*

гастрòном м грч. *зналац и љубитељ укусних јела, гурман; сладокусац.*

гастронòмија ж *вештина спремања јела; нарочито осећање за укусност јела.*

гастрòномскӣ, -ā, -ō *који се односи на гастрономе и на гастрономију.*

гâт м (лок. гáту, мн. гáтови) **1. а.** *јаз, јаруга, канал:* воденични ~. **б.** *покретна устава за пропуштање загађене воде.* — фиг. О срце, отвори гат крви за нова давања. *Уј.* **2.** *камена брана у пристаништу; изграђена обала у луци за пристајање бродова; лука, пристаниште.* — Помисли да обоје за нове кренемо гате. *Јур.* **3.** покр. *подрум за вино у брду, лагум. Вук Рј.*

гáталац, -аоца м *гатар.* — Чубрановић, весељак и гаталац . . . нас очара. *Кур.*

гáталачкӣ, -ā, -ō *који се односи на гатаоце.* — Била [је] . . . апатична на све те гаталачке фразе. *Бег.*

гатàлӣнка ж зоол. *жаба крекетуша* Hyla arborea. *Терм. 4.*

гáталица ж **1.** = гатара *она која гата, врачара, бајалица.* — Гаталица . . . ми у длан казала. *Буд.* Њих двојица са гаталицом бабом Лујом сачињаваху . . . неку врст лијечничкога због. *Јурк.* **2.** заст. **а.** *лажа, причања без значаја.* — Ноћас сам зло снила. — Гаталице, мајко — рече Столе. *Јакш. Ђ.* **б.** *забавна књига (за разлику од поучне). Вук Рј.*

гáталичин, -а, -о *који припада гаталици.*

гáтало с подр. *преклапало, брбљивац.* — Ајасе, гатало лудо, . . . што си то рекô? *М-И.* Е јест овај наш Милобруковић и њеко гатало. *Мат.*

гáтање с *гл. им. од гатати.*

гáтаочев, -а, -о *који припада гатаоцу.*

гàтāр, -ára м *онај који гата, врач, врачар, пророк, погађач.* — Да је био онолики гатар колики је кршћанин католик, слутио би на зло. *Вел.* Познат [је] као гатар и врач . . . Откако је обудовио, почео је . . . да опомиње свет и погађа будућност. *Андр. И.*

гàтара ж = гаталица (1). — Дође некаква Циганка гатара. *Нед.* Не остале хоће, не остале бабе гатаре . . . ал' све узалуд. *Мул.*

гатáрев, -а, -о = гатаров *који припада гатару.*

гàтарин, -а, -о *који припада гатари.*

гатàрина ж *награда гатари за гатање. Вук Рј.*

гатàрица ж *в. гатара. Бак. Реч.*

гатàричин, -а, -о *који припада гатарици.*

гатáров, -а, -о = гатарев.

гàтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гатаре и на гатање. Р-К Реч.*

гатáрство с *занимање, вештина гатара. Бак. Реч.*

гáтати, гâтāм несврш. **1. а.** *прорицати, погађати:* ~ у плеће. — Стрепећи [су] гатали судбину. *Андр. И.* Све гатамо: хоће, неће, хоће, неће. *Хорв.* **б.** *очекивати; слутити.* — Кад се на Поштаку згусну облачине, не гатај добра пустој оној Крајини. *Буд.* **в.** фиг. *говорити, причати.* — На прагу дома биједна гатати ће суза једна. *Крањч. С.* **2.** *врачати.* — Гатала баба да није мраза. *Н. посл. Вук.*

гàтачкӣ, -ā, -ō *који припада Гацку.*

гáтер м нем. *вишеструка машинска тестера, стројна пила.*

гатèрист(а) м *онај који рукује гатером.*

гáтити, -ӣм и **гáтити,** гâтӣм несврш. *постављати, дизати гат, насип, брану;* фиг. *заустављати, затварати.* — Издишућ' црну земљу гребати или у часу смртног заноса сомотом меким траве роснате крваво врело жића гатити. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *гушити се; застајати.* — фиг. У глави мисли преплићу се, гате. *Кош.*

гâтка ж **а.** *народна приповетка пуна маште, бајка.* — Пјесмице, гатке, приповијетке . . . увеле су ме у познавање амошњих обичаја. *Павл.* И баба прича . . . бајке и гатке пуне језе. *Јакш. М.* **б.** *измишљотина, празна прича.* — После сам чуо . . . — но то су већ гатке! — како је ишао преко Саве. *Вукић.* Зар и љубав није . . . за кротку дјецу измишљена гатка? *Уј.* **в.** *легенда.* — Све историје почињу са измишљеним гаткама. *Нен. Љ.* **г.** *врачарска формула, басма.* — Понови неколико пута ту гатку док не научиш напамет. *Вес.*

гáтња ж **а.** *в. гатка (а). Вук Рј.* **б.** *в. гатка (г).* — Урадила [је] све што је знала; није одбацила ни баба-Симанину гатњу. *Вес.*

гâтњāк и **гâтњӣк** м *в. гаћник.* — Уместо паса употребљава се и гатњак. *Ђорђ.* Затим су настала силна рвања . . . тако да . . . [су] на гаћама пуцали гатњици. *Сиј.*

гâћавица ж покр. *в. ногавица.* — Широке и бијеле гаћавице . . . посигравају се на лаком повјетарцу. *Берт.*

гàћāн, -áна м **1.** *голуб или петао у кога су ноге обрасле перјем.* — Гаћани, превртачи . . . Ти отвориш капију а голубови излећу. *Ћос. Д.* Дозвала пјетлића бијелога, гаћана малога. *Берт.* **2.** *човек само у гаћама.* — Око њих су стајали остали затвореници и уживали гледајући двадесет гаћана. *Јонке.*

гâћанка ж **1.** *гаћаста голубица.* **2.** *жена или девојка која носи гаће (шалваре). Вук Рј.*

гâћанчица ж *дем. од гаћанка. Вук Рј.*

гâћаст, -а, -о *коме су ноге обрасле перјем:* ~ голуб, ~ кокош.

гàћат, -а, -о *в. гаћаст.* — И ту је било све као негда . . . и кокошињак, и оне исте . . . гаћате кокоши. *Коз. Ј.*

гàћāш, -áша м **1.** *в. гаћан (1).* — Ваби из јата најдраже голубове . . . крунаше, гаћаше. *Божић.* **2.** *човек у чакширама, хлачама с великим туром.* — Гаћаши, оптерећени великим плавим туровима, из Херцеговине, одмотавају жичане ваљке. *Лал.*

гâћāшка ж индив. *шипарица.* — У записнике се забиљежи свака дјевојчица чим престане бити гаћашком. *Шен.*

гâће, гâћā ж мн. **а.** *доњи део рубља (мушког или женског).* **б.** покр. *хлаче, чакшире.*

Изр. ако имаш ~ заст. *ако си мушко, ако ниси жена. Вук Рј.*; биће ~ само не знам кад ће *не зна се кад ће то бити;* вреди му као були ~ *не вреди му, не помаже му, нема никакве користи од тога;*

још није дошао до воде, а ~ засукује *пре времена предузима нешто*; колики си, а гаћа немаш *стар си а немаш памети. Вук Рј.*; крвавити ~ подр. *проливати крв*; кројити ~ *в. кројити капу*; мрчи ~ а ковати неће *предузима посао неозбиљно*; натеже као Шваба с гаћама *не уме да ради посао*; пало му (сишло му) срце у ~ *страшно се уплашио*; исп. сишло му срце у пете; скупити ~ *припремити се добро*; узети меру од гаћа (коме) *истући (кога)*.

гаћѐтине ж мн. *аугм. и пеј. од гаће*.

гâћеша м **а.** *гаћаст голуб или петао*. **б.** *онај који носи дугачке гаће (б)*.

гâћице ж мн. **а.** *дем. од гаће*. **б.** *кратке гаће*: купаће ~, спортске ~.

гâћкати, -ām несврш. и уч. *дем. од гаћати*. — Хаџија га је гаћкао снијегом. *Сиј*.

гâћкољити, -ӣм несврш. *в. гаћкати*. — За њим је с опанака клицкало блато . . . па му се чинило да га неко . . . у леђа гаћкољи тим блатом. *Сиј*.

гâћнӣ, -ā, -ō *који се односи на гаће*.

гâћнӣк м *узица којом се везују гаће или чакшире, хлаче, свитњак*. — Пушке на гаћницима носите. *Ћос. Д*.

гâћоња м **1.** *човек с великим гаћама, с великим туром од чакшира*; исп. гаћаш (2) и гаћеша (б). — Гаћоње су решиле да нас пропусте без борбе. *Чол.* **2.** покр. *човек на високом положају*; *храбар човек, јуначина*.

гâћӯрде и **гаћӯрине** ж мн. *аугм. и пеј. од гаће*. — Навлачио [је] . . . гаћурде. *Вин*.

гаӯн, -ýна м = гавун. *Деан. Рј*.

гаӯнāра и **гаӯнарнца** ж = гавунара и гавунарица.

гâф м фр. *несмотреност, непажња, нетактичност*; *глуп, погрешан поступак*.

гáцāње и **гàцāње** с *гл. им. од гацати*.

гáцати, гâцām и **гàцати,** -ām несврш. **1.** *газити, ићи по води, блату, влажном снегу*. — Литија је гацала по блату. *Андр. И*. Гуске и патке гацају свечано у набујале, журне воде. *Сим.* **2.** покр. *в. газити (8)*.

гáцкāње с *гл. им. од гацкати*.

гâцкати, -ām несврш. *дем. и уч. према гацати*. — Патке гацкају по блату. *Матош*.

гàцӯр, -ýра м *врста голуба*. — Упадали [су] у голубарник, хватали залутале гацуре. *Вучо*.

Гàчанин м *човек из Гацка*.

Гàчāнка ж *женска особа из Гацка*.

гàчац, -чца м зоол. *птица из пор. врана, по величини између вране и чавке* Corvus frugilegus. *Вук Рј*.

гâче, -ета с *дем. од гад (3б)*. — Ми му се још смешкамо . . . и верујемо што је гаче сакато и заостало, да је зато боље од других. *Маш*.

гàчина м *аугм. од гак*[1].

гàчић м *дем. од гак*[1].

гâчица ж *дем. и хип. од гатка*. — Уз огњиште [је] са својим врсницима казивао гачице. *Ћип*.

гáџа м *име црном псу, гаров*. — Сви су држали велике рундове, жућове, гаџе. *Срем*.

гáшēње с *гл. им. од гасити*.

гàшљив[1], -а, -о = гашњав *који заудара на гас, плин*. — Купус . . . јако смрди . . . неко [је] »гашљивим« рукама дирао чинију. *Рад. Д*.

гàшљив[2], **гàшљикав** и **гàшљиков,** -а, -о нар. *који тешко гори, лако се гаси, не држи ватру (нпр. врбовина, јововина, липовина)*. *Вук Рј*. — Гашљиву кандилу сустао црквењак. *Змај*. Подјарила гашљиков грбав пањутак што . . . пишти . . . и шишти. *Кош*.

гàшњав, -а, -о = гашљив[1]. — Удише мирис гашњавог јастука. *Ћос. Д*.

гáшњача ж = гасарица. — Немоћно трепери . . . пламичак гашњаче. *Лал*.

гвáла ж = гваља (1) *грудва, лопта, клупче, накупина*. — Наиђе . . . Илија рибар . . . отресајући слијепљене гвале од луле. *Сим*.

гвáласт, -а, -о *који има облик гвале; у коме има грудви*. — Деришчад . . . димничарских образа гњецавих од гваластог сока. *Сим*.

гвáлица ж *дем. од гвала*.

гвáља ж **1.** = гвала. — Магла се ваљала у гвољама попут дима. *Донч.* **2.** фиг. *гужва, гомила*. — Чељад њихова, видећи ту живу, неразмрсиву гвољу својих господара, разбјежала се. *Цес. А*.

гвáљаст, -а, -о = гваласт. — Сваки дан су се прљави, гвољасти облаци ваљали. *Бен*.

гвáљица ж *дем. од гваља*.

гвáно с шп. = гуано *наслаге птичјег измета, који се употребљава као ђубриво, гнојиво (у Јужној Америци)*.

гвàрдија и **гвáрдија** ж тал. **1.** заст. *в. гарда (1)*. — После крунисања Павлова сва гвардија отиде из Москве у Петербург. *Вук.* **2.** покр. *полиција у Црној Гори у Његошево време*.

гвáрдијān, -а и **гвардијȁн,** -áна м тал. *старешина католичког манастира, самостана*.

гвáрдијāнов и **гвардијáнов,** -а, -о *који припада гвардијану*.

гва̀рдијáнскӣ и **гвардӣјáнскӣ**, -ā, -ō *који се односи на гвардијане*.

гвèлфи м мн. (јд. гвèлф) тал. ист. *присталице папе и владајуће куће Гвелфа у средњовековној Италији у борбама против гибелина*.

Изр. ~ и гибелини *огорчени противници*.

гвèлфскӣ, -ā, -ō *који се односи на гвелфе*.

гверӣ̀ла ж *в. герила*. — Мој . . . недељни излет . . . нестао је . . . помрачен асоцијацијама разора и гвериле. *Бат*.

гвúрати, гвӣрām несврш. *в. гвирити*. *Вук Рј*.

гвúрēње с *гл. им. од гвирити*.

гвúрити, -ӣм несврш. **1.** *извиривати, гледати крадом (из прикрајка, из склоништа, кроз неки отвор)*. — На посивјелом прозору гвире мутне, неповјерљиве очи . . . домаћина. *Матош*. фиг. Сушица гвири кô болесно вижље из кута. *Крл*. **2. а.** *гледати, пиљити; мотрити*. — Читав дан гвири у књигу. *Вук Рј*. Са старинске слике добре очи гвире. *Фран*. **б.** фиг. *зјапити*. — Отворени прозори гвире, а са прозора прше бијели застори. *Ков. А*.

гвúркати, -ām несврш. *дем. и уч. од гвирити*. — Гвирка ме већ управник, морам да бежим. *Маш*.

гвúрнути, -нēм и **гвúрнути**, гвӣрнēм *свршр. према гвирити*. — На . . . прозорима задршће мало завеса . . . те отуд једно око гвирне на улицу. *Нуш*. Двориште међу кућеринама . . . гдје сунце ријетко гвирне. *Божић*.

гво̀жђа, гво́жђā с мн. *в. гвожђе (2 в и г)*. *Вук Рј*.

гво̀жђан, -а, -о *в. гвозден*. *Бак. Реч*.

гво̀жђāр, -а́ра и **гво̀жђāр**, -ā̀ра м *трговац гвозденом, железном робом*.

гво̀жђара ж *в. гвожђарница*.

гвожђа́рев, -а, -о = гвожђаров *који припада гвожђару*.

гвожђа̀рија ж = жељезарија (обично зб.) *предмети од гвожђа, гвожђа*. — Из тешких зидова . . . и наслагане гвожђарије бије . . . љут дах камена и метала. *Андр. И*. Воз је јурио . . . тресао гвожђарију и хуктао. *Уск*.

гво̀жђāрница ж *продавница гвоздене, железне робе*.

гвожђа́ров = гвожђарев.

гво̀жђāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гвожђаре и гвожђарнице*: ~ радња, ~ трговац.

гво̂жђе с = железо **1.** *хемијски елеменат* (Fe), *тамносив, ковни метал за израду предмета најшире потрошње; разни облици обрађеног истог метала*: сирово ~, ливено ~. **2.** *предмети исковани од тог метала* **а.** *раоник*. — Прихвати руцеље и пусти гвожђе у земљу. Волови потегоше. *Вес*. **б.** песн. *хладно оружје. (сабља, мач)*. — Не звекеће гвожђе свијетло, нити грме смртне цијеви. *Маж. И*. Чете иду . . . бритким гвожђем љуто нагрђене. *Радич*. Али ми ћемо проћи кроз гвожђе и ватру. *Цар Е*. **в.** (обично у мн.) *окови*. — Све људе водите у тамницу и окујте их у гвожђе. *Том*. Бојим се . . . да иструнем у гвожђима. *Вукић*. фиг. Сапет гвожђем готичких терцина, у мрамор клеше. *Полић*. **г.** (обично у мн.) *кључа, замка, ступица*. — Обилазио [је] око ограде као лисица око гвожђа. *Цар Е*. Подапињали су гвожђа за лисице и вукове. *Еп*. **3.** *лековито гвоздено једињење, железни спој*. — У њима [минералним водама] има . . . много гвожђа. *Нен. Љ*. Понела сам тај сируп с гвожђем. *Петр. В*.

Изр. ~ се кује (~ ваља ковати) док је вруће *треба посао обављати у прави час; ствар не треба одлагати*; држати два гвожђа у ватри *имати у резерви спремљено и друго средство за акцију*; од гвожђа је *здрав је, не може му ништа наудити; издржљив је, чврст је, има снажне живце*; старо ~ *одбачене ствари; оно што је преживело; оно што је непотребно*; тврд (јак) као ~ 1) *в. од гвожђа је*; 2) *несаломљив*. — Прозори [су] од специјалног стакла јаког као гвожђе. *Матош*.

гвожђѐвит, -а, -о *који у себи садржи гвожђа; који се састоји од гвожђа, железовит*: ~ вода.

гвожђѐвитōст, -ости ж *особина онога што је гвожђевито; количина гвожђа, железа у неком предмету, руди, води и сл. Р-К Реч*.

гвожђи́ца с мн. *гвоздени делови воденичнога кола*. — Гвожђица чивкају, вода јатимице лепеће, стожери кукувијају. *Божић*.

гвожђи́це ж мн. *мала кључа, мала гвожђа*. — Скичи кô миш у гвожђицама. *Ранк*.

гвожђу̀рија ж зб. пеј. *гвожђарија*. — Било је оружја, делова од пушака, разне гвожђурије. *Андр. И*.

гвожђу̀рина и **гвожђу̀шина** ж *аугм. и пеј. од гвожђа*. *Вук Рј*.

гво̂зд и **гво̀зд**[1] м нар. *чавао; комад гвожђа*. — Савије гвоз' ка прс' дебео. *Дом*.

гво̀зд[2] м заст. **1.** *шума*. — Умируће у гвозд зани. *Шен*. Посадих кромпир . . . при самом буковом гвозду. *Ств. 1948*. **2.** *крш, камен који из земље стрши*. — Два прва километра овога друма . . . проведена [су] кроз најжешћи гвозд у гудуре. *В 1885*.

гво̀здац, гво̀сца и гвоздàца покр. *копча, пређица. Вук Рј.*

гво̀здени, -а, -о **1.** *који је искован од гвожђа, жељезан.* **2.** фиг. **а.** *јак, издржљив, чврст, непоколебљив, неустрашив.* — Стегоше [је] гвоздене мишице. *Мат.* **б.** *необорив.* — Његови говори у пештанском сабору . . . задивљују . . . гвозденом аргументацијом. *Петр. В.* Ако је све нужно одређено, онда би сва човјекова дјелатност морала бити одређена гвозденим законима нужности. *Ант. 1.* **в.** *строг, непопустљив.* — Живим сâм под гвозденом стегом. *Јов. Ј.* **г.** *немилосрдан, суров.* — Живота горког . . . грч ме гвозденом канџом згради. *Кркл.* **д.** *непобедив.* — Требаће нам мушких груди гвоздених јунака. *Змај.* Његова гвоздена снага освоји. *Глиш.* **3.** песн. (као саставни део полусложеница) *који је као од гвожђа.* — Рикнуло је од ударца гвозден-бича шест лавова. *Наз.* У њега длани меки, у мене гвозден-шаке. *Наз.*

Изр. ~ доба археол. *в. уз доба (изр.).*

гвоздѐнзуба ж етн. *неодређено страшило којим се плаше деца. Вук Рј.*

гвоздѐнити, -ӣм несврш. *чинити јаким, чврстим, јуначким.* — То гвоздени срца у момцима. *Њег.*

гво̀здёњка ж покр. *в. гребен (5а). Вук Рј.*

гво̀здено прил. *снажно; јако.* — А злотвори гвоздено се грле. *Змај.*

гвоздѐњак, -а́ка м **1.** *гвоздени котао.* — У гвоздењаку крчка се . . . паприкаш. *Јакш. Ђ.* **2.** *гвозден обруч.*— [Бачва] дебелим гвоздењацима опасана. *Павл.* **3.** *гвозден човек (у причи).* — Тај патуљак је од оних гвоздењака. *Матош.* **4.** нар. *буздован од гвожђа. Вук Рј.*

гвоздѐњача ж *в. гвоздењак (1).* — Пуче тиква како гвоздењача. *Март.*

гво̀здӣва с мн. покр. *в. гвожђе (2в).* — Притисну ме жбири . . . и спутају у гвоздива. *Љуб.*

гвр̀чити (се), -ӣм (се) несврш. *в. грчити (се).* — Гврче се црви. *Крањч. С.*

гдѐ (покр. дѐ), ијек. гдјѐ (покр. ђѐ), прил. **I.** *упитно* **1.** *на коме месту? у коме месту?* — Да га тражим — али где? *Вес.* Где ли ћу на ноћиште? *Креш.* **2.** *у које место? на које место? камо?* — Где лете ове гуске? *Ђос. Д.* Ми немамо гдје нашом трговином него у Млетке. *Љуб.* **3.** *како? откуд? зар?* — Где би 'вако прашан изишô пред краља? *Змај.* Гдје бих заборавит ја Одисеја могô. *М-И.*

II. *неодређено* **1.** *негде, гдегод.* — Стајаху каконо храста два . . . гдје у планини. *М-И.* Вашег ћу брата јамачно где у путу срести. *Ком.* **2.** *куда, камо.* **3.** *некад, кадгод.* — Светлост од пламена трепери, где слабије, где јаче, по дуваровима, поду. *Дом.* **4.** *као први део сложених неодређених и општих заменица и прилога*: где било, гдегде, гдегод, гдекад, гдеко, ма где итд. в. код тих речи.

III. *у служби везника: односно.* **1.** *на коме, у коме, на каквом, у каквом месту.* — Лутао [је] . . . трудећи се да . . . дозна где се налази штаб. *Моск.* Гле, гдје се јунак нашао! *Крањч. Стј.* **2.** **а.** *у служби одговарајућег падежа заменица »који« и »што« с предлозима.* — Да се . . . извучс . . . из оне куће гдје с породицом станује. *Сим.* Упадао је у двориште где су били Немци. *Ђос. Д.* Желећи . . . да заподјене [разговор] о нечему гдје би цијело друштво судјеловало. *Креш.* **б.** *како, куда.* — На путу за Вујановац, где сам пошао у госте . . . *Вас.* Немате где да се извучете. *Ђос. Д.* **в.** *временски: кад.* — Мислио [је] да је приспео час где ће се гробови поотварати. *Јакш. Ђ.* Већ [је] био дан гдје би могло стићи . . . писмо. *Новак.* **3.** *узрочно: јер, зато што, што.* — Жале га сви где је сам, сироче. *Дом.* Силно [се] радовао гдје је такова човека нашао. *Тур.* **4.** *изрично* **а.** *да, како.* — Наћем га где седи. *Вес.* Није ни чуо гдје га мати опомиње. *Кол.* **б.** *уз речце: ево, ено, нуто.* — Ено га сада у планини гдје лежи. *Андр. И.* Ево гдје му жена . . . очекује одговор. *Сим.* Нуто ћидије гдје намигује. *Н. посл. Вук.* **5.** *допусно* покр. *иако, и поред тога што.* — Кад нас муче јутрос гдје смо њихови, што би чинили сутра кад би им се отуђили? *Љуб.* **6.** *само или срасло с речцом »ли« за истицање изузетне неједнакости у поређењу: камоли, откуд.* — Да оберкнежеву ћерку заиштем, радовала би се . . . а где не би Смиљана . . . ? *Јакш. Ђ.* Не може он да јој навуче ни осмех на уста, гдели да измами . . . паре. *Каш.* Црногорац не штеди ни живот, а гдјели ће штедјети то жуто гвожђе [злато]! *Нен. Љ.* **7.** *у изненађењу: још (се може десити).* — У, бога ти, где ће ме видети, и онда је пропала ствар. *Јак.*

Изр ~ би́ло ијек. гдје било прил. *ма где, ма на коме месту*; ~ би ми био крај *в. уз крај (изр.)*; ~ је себе (неко, нешто) *врло је далеко*; ~ су ти биле очи *в. уз око (изр.)*; ~ ће, ~ неће (шта ће, ~ ће; ~ ће, куд ће) *(те) овамо (те) онамо, друкчије се није могло.*

гдѐгде, ијек. гдјѐгдје (ређе: где и где) прил. **1.** *понегде.* — Суха земља гдјегдје распуцана, зја као змија. *Ћип.* На западној страни Бистрика шири се поље, само гдјегдје обрађено. *Шимун.* **2.** *(по)каткад.* — Арија . . . окићена јаким усклицима по гдегде. *Бож.*

гдѐгод и **гдѐгод,** ијек. гдјѐгод и гдјѐгод, прил. *негде.* — Оде да се гдегод у кра-

ју исплаче. *Шапч.* Одсјекли грану, па је гдјегод у јарку лежећи обирали. *Киш.*

где го̀д, ијек. гдје го̀д, прил. *свуда, где било.* — Тај став . . . насртљиво истура где год му је прилика. *Богдан.*

гдѐкад(а), ијек. гдјѐкад(а), прил. *каткад, понекад.* — Жарко . . . је можда био гдекад и љубоморан. *Нуш.* Тад би она гдјекад да одахне. *Леск. Ј.*

гдѐкакав, -ква, -кво, ијек. гдјѐкакав **1.** *некакав.* **2.** *в. гдекоји.*

гдѐкамо, ијек. гдјѐкамо, прил. *понегде.*

гдѐко, ијек. гдјѐко и гдјѐтко, зам. *неко, понеко.* — По гдеко раширио кишобран. *Нуш.*

гдѐкојӣ, -ā, -ē, ијек. гдјѐкојӣ, зам. *неки, понеки.* — Можда ће гдјекоји у први час наћи снаге да се подупре филозофирањем. *Бег.*

где му дра̑го, ијек. гдје му дра̑го, прил. *где било, ма где.*

гдѐно (покр. дѐно), ијек. гдјѐно, прил. (обично у стиху) *в. где.* — Познаш ли земљу гдјено лимун цвате? *Цес. Д.* Запевајмо . . . песму гдено Арапину Марко војске поби половину. *Радич.*

гдѐшто, ијек. гдјѐшто **1.** зам. *нешто, понешто.* — Бијаше у гдјечему и посве свој. *Леск. Ј.* **2.** прил. **а.** *понегде, гдегде.* — Мора се гдјешто преко таквих стрмени ићи да је тешко и коња провести. *Вук.* **б.** *понекад.* — На наговор мисионара сахрањују се гдјешто дрвене лутке мјесто жена. *Маж. Ф.*

гдјѐ, ек. гдѐ.

гдје-, ек. где- *први део сложених прилога и заменица.*

гдӯња ж *в. дуња.*

гѐ с непром. **1.** *назив слова »г« у латиници.* **2.** муз. **а.** *пети по реду од осам тонова у скали, лествици.* **б.** *назив четврте жице на виолини.*

гѐ̄ак м погрд. *сељак, сељачина, простак.* — Не могу више трпети да вас исмевају они геаци по механи. *Глиш.* Испољи простачке особине једнога грубијана, геака од главе до пете, варварина. *Вас.*

геа̀куша ж погрд. *сељанка, сељанчура; простакуша.*

геа́чѐње с *гл. им. од геачити (се).*

геа̀чина м *аугм. и пеј. од геак.*

геа́чити, гѐа̄чӣм несврш. **1.** *називати кога геаком.* — Немој ти њега геачити, није он геак. *Вук Рј.* **2.** *чинити геаком.*

~ се 1. *владати се, понашати се као геак.* — Што се геачиш! *Вук Рј.* **2.** *постајати геак.*

гѐа̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на геаке.*

гѐа̄чки прил. *као геак; простачки, као простак. Вук Рј.*

гевéра ж нем. варв. покр. *пушка.* — Оставиде се ти те пуцаљке, имамо и ми геверу. *Ћоп.*

гѐгав, -а, -о **а.** *који се гега, који се клати, криви у ходу; сакат.* — Ти би такав расклиман и гегав требао сам кога да те прати! *Новак.* Кокоши и гегави пијевац разбјегоше се. *Ћор.* **б.** *неправилан, крив (ход, кораци).* — Њена појава, њен гегави ход бијаху му . . . гадни. *Дражс.*

гéгавац и **гѐгавац,** -āвца м **1.** пеј. *онај који је гегав, спор, лењ човек. Вук Рј.* **2.** заст. покр. *слепац. Вук Рј.*

гéгавачкӣ и **гѐгавачкӣ,** -ā, -ō покр. **а.** *слепачки. Вук Рј.* **б.** *шатровачки, тајни (о говору). Вук Рј.*

гéга̄вка и **гѐга̄вка** ж *она која се гега;* фиг. *патка.* — И те домаће . . . гегавке стале да гледају у висину оне изнемогле . . . дивље патке. *КН 1959.*

гѐгаво прил. *гегајући се.* — Велика патка ишетала у двориште четрнаест пахуљица гегаво за њом. *Сим.*

гéгало с и м *гегавац (1).* — То је један стари, раскречени гегало. *Ћор.*

гéга̄љка ж *љуљашка.*

гéга̄ње с *гл. им. од гегати (се).*

гéгати (се), гѐга̄м (се) несврш. *клатити се у ходу; вући се, ићи лењо; ићи тешко, с муком.* — То неки пупави пензионер гега. *Дед. В.* Рањеници гегају тешко и боси по планинама. *Нуш.* Ходаше поред ње . . . ширећи ноге и гегајући се. *Лаз. Л.* Биле [су] крупне, широких бокова . . . и гегале се у ходу. *Коз. И.*

гѐге, гѐга̄ ж мн. покр. *врста панталона, хлача. Бен. Рј.*

гѐгула м подр. *в. геак.* — И камен вода рони те неће живот гегулу. *Рад. Д.* Зар тога гегулу . . . на тако одговорно мјесто? *Сим.*

гегӯца̄ње с *гл. им. од гегуцати (се).*

гегӯцати (се) и **гегӯцкати (се),** -ām (се) несврш. *дем. од гегати (се).* — Лијева нога [ми је] мало краћа од десне, па се много гегуцам. *Коч.* [Начелник] гегуца и храмље. *Куш.* Гегуцкајући се плашио жабе. *Јел.* Толико година [су] заједнички гегуцкали друмовима. *Ћоп.*

гéја м = гејо *хип. од геак.* — Како је прост геја нахранио два начелника. *Глиг.*

гѐјак *в. геак.*

геја̀куша *в. геакуша.*

гѐјзēр, -éра м исландски = гејзир *извор топле воде у облику водоскока;* фиг. *обиље.* —

Бескрајна ноћи . . . Гејзери плаве звездане милоште! *Мас.*

гèјзёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гејзер.*

гèјзӣр, -и́ра м = гејзер. — Желим . . . отићи далеко до гејзира стихова и слика. *Ков. В.*

гèјзӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гејзир.*

гèјо, -а и -ē м = геја.

гêјша и **гèјша** ж *професионална јапанска играчица, плесачица и певачица.*

гêјшин и **гèјшин,** -а, -о *који припада гејши.*

гèкā̏ч, -а́ча м зоол. *врста жабе губавице. Терм. 4.*

гèкнути, -нēм сврш. разг. *ударити се павши на земљу, бупнути.*

гèлер м нем. *комадић распрснуте гранате, бомбе, шрапнела.*

гêм[1] м (мн. гéмови) мај. зоол. *птица несит, пеликан* Pelecanus onocrotalus.

гêм[2], -а и **гêм,** гèма м енгл. *згодитак у тенису; део одигране игре у тенису, део једног сета.*

гêма ж лат. *драги камен на коме је урезан натпис, слика и сл.* — Из оникса . . . јасписа и граната резао је . . . геме, камеје и . . . прстење. *Мил.*

ген. скраћ. *генитив.*

гéнгало с и м *спор, пипав човек.* — У послу је спор, право генгало и оклијевало. *Кор.*

гéнгати се, гêнгām се несврш. *вући се, гегати се, тромо и лењо ићи. Рј. А.*

генеалòгија ж грч. *историја једне породице, лоза, стабло, родослов; помоћна историјска наука о родословима историјских личности.*

генеалòгӣјскӣ и **генеàлошкӣ,** -ā, -ō *који се односи на генеалогију.*

генéза и **гèнеза** ж грч. **1.** *порекло, постанак.* **2.** *назив прве књиге Мојсијеве у Старом завету.*

генèрāл, -а́ла м воји. *назив за војне чинове више од пуковника:* ~ -мајор, ~ -пуковник, ~ армије.

генерàлāт, -а́та м ист. **а.** *област, округ под заповедништвом генерала.* **б.** *надлештво, управа те области.*

генèрāл-губèрнāтор м *шеф губерније у неким земљама с војном и административном влашћу.*

генерализа́ција ж **1.** *уопштавање, проналажење заједничког у појединачним појавама.* **2.** *давање ширег, општијег значења једној чисто појединачној појави.*

генерализи́рати, -йзӣрām и **генерàлизовати,** -зујēм сврш. и несврш. = генерализати *уопштити, уопштавати.* — Идеје нису ништа друго до генерализовани интереси. *Скерл.*

генерàлија ж **1.** воји. зб. *генерали.* — И аристократија, и генералија и . . . бирократија . . . нађе се . . . на забави. *Бал.* **2.** *област, покрајина под командом генерала:* вараждинска ~.

генèрāлије ж мн. лат. *главни лични подаци.*

генерàлина м *аугм. и пеј. од генерал.* — Не да се . . . генералина ни осолити. *Шапч.*

генерàлисāње с *гл. им. од генерализати.*

генерàлисати, -ишēм сврш. и несврш. = генерализирати.

генералѝсим(ус) м лат. *највише војно звање, врховни заповедник војске у неким државама, главнокомандујући генерал целе војске у рату.*

генералѝтēт, -éта м зб. *генерали.*

генерàлица ж *генералова жена.*

генерàличин, -а, -о *који припада генералици.*

генèрāлка ж *в. генерална карта, уз генерални (изр.).*

генèрал-кòмāнда ж *надлештво (канцеларија) и управа области којом заповеда генерал.*

генèрал-мàјōр, -óра м *први по реду, најнижи чин генерала.*

генералмајóров, -а, -о *који припада генерал-мајору.*

генералмàјōрскӣ, -ā, -ō *који се односи на генерал-мајоре.*

гèнерāлнӣ, -ā, -ō **1.** *општи; заједнички.* — Травка је . . . генерално име. *Срем.* Од једне чињенице . . . створе превише генералну теорију. *Уј.* **2.** *главни, завршни:* ~ дебата, ~ проба (у позоришту, казалишту). **3.** (у титулама, чиновима и сл.) *врховни:* ~ гувернер, ~ директор, ~ конзул, ~ конфедерација рада, ~ скупштина УН итд.

Изр. ~ карта *општа географска карта малог размера.*

гèнерāлно прил. *уопште, опћенито, у главним цртама.*

генерáлов, -а, -о *који припада генералу.*

гèнерāл-пòтпукòвник м *други по реду чин генерала.*

гèнерāл-пӯкòвник м *трећи по реду чин генерала, први иза генерала армије.*

гèнерāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на генерале, који припада генералима.*

генерáлство с *генералски чин.*

генерàлштāб, -áба м *врховна команда војске у рату; главни орган војске у миру.*

генералштáбац, -áпца м (ген. мн. генерàлштāбāцā) *генералштабни официр. Р-К Реч.*

генерàлштāбнӣ, -ā, -ō *који се односи на генералштаб; који припада генералштабу.* Изр. ~ карта *врло детаљна географска карта израђена по малим секторима (секцијама).*

генерàлштāпскӣ, -ā, -ō *в. генералштабни.*

гѐнератӣвнӣ, -ā, -ō лат. биол. *који служи плођењу, расплођавању.*

генѐрāтор м лат. физ. *машина, строј за производњу електричне струје, динамомашина, динамострој.*

генерáција ж лат. *нараштај, поколење (људи, животиња, биљака).*

генѐрнчан, -чна, -чно и **генѐричкӣ,** -ā, -ō *који се односи на читав род, врсту, општи.*

генѐтик м = генетичар *научник који се бави генетиком.*

генѐтика ж грч. биол. *наука о наслеђу и променљивости организма.*

генѐтичан, -чна, -чно = генетички *који се односи на постанак, генезу; који проучава постанак, развој чега.*

генѐтичāр м = генетик.

генѐтичкӣ, -ā, -ō = генетичан.

гѐнетскӣ, -ā, -ō *генетичан.* — Научници су променили генетску природу ове купине. *Пол. 1959.*

гѐнӣј, -ија м лат. = геније **1.** *човек на највишем степену способности, даровитости у извесној грани.* — Геније [је] она снага у човјеку која . . . даје закон и правило. *Шкреб.* **2.** *способност, дар.* — Муслимани . . . имају генија да непцем разликују воде и водена врела. *Уј.* **3.** мит. *божанство.* — Постао попут Антеја, земаљског генија, јачи послије сваког додира тла петом. *Уј.* На њему [покалу] су нимфе урезане . . . а по дршку генији су наги. *Видр.*

Изр. добри ~ (нечији) *онај који некога чува, упућује га ка срећи; анђео чувар;* зли ~ *супротност добром генију, упропаститељ, сатана, ђаво.*

гѐнијāлан, -лна, -лно *обдарен у највишем могућем степену, изванредно способан, даровит.* — Хтео [би] . . . да игра улогу генијална човека. *Нед.* Генијални француски кипар Роден унио је у кипарство импресионистички однос према стварности. *Бур.*

гѐнијāлно прил. *на генијалан начин, савршено.*

генијáлнōст, -ости ж *особина човека који је генијалан.*

гѐније м = геније. — [Против Енглеске] се чак и Наполеонов геније узалудно борио. *Андр. И.* Геније ноћи на крилима сјајним . . . преко реке мину. *Дуч.*

генѝтāлније ж мн. анат. *полни органи.*

гѐнитāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на гениталије.*

гѐнитӣв м лат. грам. *падеж тицања (порекла, дела и припадања), други падеж.*

гѐнитӣвнӣ и **гѐнитӣвскӣ,** -ā, -ō *који се тиче генитива.*

генòцӣд, -и́да м грч.-лат. *систематско истребљивање људске скупине, народносне, етничке или верске групе.*

гѐноцӣднӣ, -ā, -ō *који се односи на геноцид.*

гѐнс м лат. *род, родовска заједница, племе, братство.*

гѐнтӣлнӣ, -ā, -ō *који се односи на генс, родовски:* ~ друштво, ~ поредак, ~ уређење.

гѐнус м лат. **1.** *род, врста.* **2.** грам. *граматички род.*

генцѝјāн, -áна м и **генцијáна** ж бот. *в. линцура. Сим. Реч.*

гѐњати се, гѐњām се несврш. *лењо се вући, једва ићи.* — Двије [жене] извукоше весла и гењајући се и држећи се о страну лађице приступише »прови«. *Вил.* Нађу каква старца лења што се туда гига, гења. *Змај.*

гео- *као први део сложеница значи: који се односи на земљу, који је у вези са земљом, земаљски:* геоботаника, географија, геологија, геофизика и сл.

геògраф м грч. *онај који се бави географијом.*

географија ж *наука о Земљи, појавама и облицима на њеној површини, о условима људског живота на њој, земљопис:* физичка ~, економска (господарска) ~, војна ~.

географскӣ, -ā, -ō *в. географски.*

географскӣ, -ā, -ō *који се односи на географију и на географе:* ~ ширина, ~ дужина, дуљина, ~ положај, ~ карта.

геòдēзија ж грч. *наука о премеравању земљишта, земљомерство.*

геòдēт, -éта, **геодет,** -а, **геодèта** и **геòдета** м *онај који се бави геодезијом;* исп. геометар.

геòдētскӣ, -ā, -ō *који се односи на геодете и на геодезију.*

геолог м *онај који се бави геологијом.*

геолògија ж грч. *наука о постанку, саставу, облику и историји Земљине коре.*

геолошкӣ, -ā, -ō *који се односи на геологију и на геологе*: ~ састав, ~ доба.

гео̀метар и **гео̀метар**, -тра м грч. **а.** *онај који се бави премеравањем земљишта.* **б.** *познавалац геометрије.*

гео̀метарскӣ и **гео̀метарскӣ**, -ā, -ō *који се односи на геометре; који припада геометрима.*

геомѐтрија ж грч. *део математике који се бави проучавањем просторних облика и међусобним односима тела*: нацртна ~.

геомѐтрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на геометрију.*

геомѐтрӣјски прил. *као у геометрији, по правилима геометрије.*

геомѐтричан, -чна, -чно *в. геомѐтрӣјскӣ.*

геомѐтричӑр м *онај који се бави геометријом.* — Смем да кажем да је Александрија одгајила три највећа геометричара старога света. *Мил.*

геомѐтричкӣ, -ā, -ō *в. геомѐтрӣјскӣ.*

геомѐтрично прил. *в. геомѐтрӣјски.* — Акти су на столу управо геометрично поређани. *Нех.*

геоморфолѝгија ж грч. *наука о облицима Земљине површине и њиховом постанку.*

геоморфо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на геоморфологију.*

геополѝтика ж грч. *наука о утицају географског положаја и природе једне земље на њен политички положај.*

геополѝтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на геополитику.*

георги́на ж бот. *украсна биљка из пор. главочика са крупним цветовима* Dahlia variabilis. *Сим. Реч.*

геотропѝзам, -зма м грч. бот. *растење биљака у одређеном правцу под деловањем силе теже.*

геофа̀гија ж грч. етн. *обичај једења земље код примитивних народа.*

геофѝзик м *в. геофизичар.*

геофѝзика ж грч. *наука о физичким особинама Земље и физичким процесима на њој.*

геофѝзикӑлнӣ, -ā, -ō *в. геофизички.*

геофѝзичӑр м *онај који се бави геофизиком.*

геофѝзичкӣ, -ā, -ō *који се односи на геофизику и на геофизичаре.*

геоцентрѝзам, -зма м грч.-лат. *застарело схватање да је Земља средиште васионе, свемира и да се око ње окрећу остала небеска тела.*

геоцѐнтричан, -чна, -чно = геоцентрички *који се односи на геоцентризам.*

геоцѐнтричӑр м *следбеник теорије геоцентризма.*

геоцѐнтричкӣ, -ā, -ō = геоцентричан: ~ систем.

гѐпард м фр. зоол. *пегава звер високих ногу и мале главе из пор. мачића* Acinonyx guttatus.

гѐпек м нем. варв. *в. пртљаг.*

гѐпити, -и̏м сврш. шатр. *украсти*; исп. здипити. — Реци [Чеди] да ми је сат украден и да су . . . неки људи видели кад га је његова свастика гепила! *Рад. Д.* Зашто мене . . . објеђују да сам . . . сâм гепио своју властиту кобилу? *Шов.*

гѐра ж зоол. *в. гира.*

гѐрāнӣј, -ија м, **гѐрāнија** ж и **гѐрāнијум** м лат. бот. *в. смрдљевак. Сим. Реч.*

гѐрдāн, -а́на м покр. *в. ђердан.* — Свјетлост [се] одбија од воде и игра јој се по . . . дугом, сјајном гердану. *Коч.*

гѐрēљ м покр. *физички заостала и немоћна особа.*

гѐрз м тур. покр. *момак*; *ђида, делија*; исп. ђерз. — Бог убио Јелачића бана што узима герзе у солдате. *НПХ.* Шта ће ми Лујо? Онај шврћо? . . . Да је барем герз кô ти тако снажан, плећат, висок. *Коч.*

геријàтрија ж грч. мед. *медицинска грана која проучава болесне појаве у организму старијих људи.*

гери́ла ж шп. *борба самосталних малих одреда, нарочито партизана, у планинама; наоружане чете које приликом непријатељских упада самостално ратују као партизани.*

гери́лац, -лца м (ген. мн. гѐрӣлāцā) *учесник, борац у герили.*

гѐрӣлскӣ, -ā, -ō *који се односи на герилу и на герилце*: ~ рат, ~ борба.

гѐрица ж *дем. од гера.*

гѐрла и **гѐрла** ж енгл. *девојка; играчица, плесачица у забавним музичким ревијама.*

гéрма ж нем. варв. *квасац.*

Герма́ни м мн. (јд. Гѐрмāн) **1.** *општи назив за стара племена која су живела у северној и средњој Европи.* **2.** *Немци.*

германѝзам, -зма м *немачка реч или израз у неком другом језику; начин изражавања у духу немачког језика.*

германѝзāтор м *онај који врши германизацију, понемчавање.*

германѝзāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на германизаторе и германизацију*: ~ политика.

германиза́ција ж *наметање немачког језика и културе другом народу; претварање у Немце, понемчавање.*

германизи́рање с *гл. им. од германизирати.*

германизи́рати, -и̏зирам сврш. и несврш. = германизовати (*из*)вршити германизацију, понемчити, понемчавати.

германизовање с *гл. им. од германизовати.*

германизовати, -зујем сврш. и несврш. = германизирати.

гермáнӣј, -ија и **гермáнијум** м хем. *хемијски елеменат* (Ge), *употребљава се у радиотехници.*

германи̏ст(а) м *онај који се бави германистиком.*

германи̏стика ж *наука која проучава језик, књижевност и историју германских народа (нарочито немачког).*

германи̏стица ж = германисткиња *она која се бави германистиком.*

германи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на германистику.*

германи̏сткиња ж = германистица.

германо̀фил, -а и **германо̀фӣл,** -ила м лат.-грч. *онај који је наклоњен Немцима и свему што је немачко.*

германо̀филскӣ и **германо̀фӣлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на германофиле.*

германо̀фоб, -а и **германо̀фōб,** -оба м лат.-грч. *онај који мрзи Немце и оно што је немачко.*

германо̀фопскӣ и **германо̀фōпскӣ,** -ā, -ō *који се односи на германофобе.*

германи́штина ж погрд. *германизам.*

гѐрок м нем. *врста мушког капута са дугим пешевима, крилима.*

гѐрӯзија ж грч. ист. *веће стараца у старој Спарти.*

гѐрунд м лат. грам. = герундиј и герундијум *глаголска именица (има само косе падеже, а место номинатива служи инфинитив).*

герӯндӣв, -и́ва м лат. грам. *партицип футура пасивног употребљен придевски.*

герӯндӣј, -ија и **герӯндијум** м лат. грам. = герунд.

гѐршл м и **гѐршла** ж нем. варв. *ољуштени јечам.* — Је ли пробао да мало ручава шест година пасуљ с гершлом у мензи? *Дав.*

гѐсло и **гѐсло** с чеш. *кратка изрека или реч која служи као руководећа идеја у нечему, девиза, лозинка.* — Гесло им је било: »за стару правицу«. *Шиш.* Наше је гесло: рад свију. *Сим.*

гѐст м и **гѐста** ж лат. **1.** *покрет телом, а нарочито руком.* — Говори тихо . . . без иједног изразитијег геста. *Чол.* Капетан [је] једном рутинираном гестом повукао сабљу. *Кол.* **2.** *поступак, дело.* — Морам да кажем: леп гест од стране његове мајехе. *Вучо.* Ја се вама дивим . . . и изјављујем . . . своје . . . искрено удивљење према вашем витешком гесту. *Крл.*

Гестà̄пō, -ò̄a и **Гѐстапо,** -па м нем. *тајна државна полиција у хитлеровској Немачкој.*

гѐстаповац и **гѐстаповац,** -о̄вца м *припадник организације Гестапоа.*

гѐстаповскӣ и **гѐстаповскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Гестапо и на гестапоце.*

гестикула́ција ж лат. *прављење гест(ов)а.*

гѐстикулацио̄нӣ и **гестикулацио̀нӣ,** -ā, -ō *који се односи на гестикулацију.*

гестикули́рање с *гл. им. од гестикулирати.*

гестикули́рати, -у̀ли̏рам и **гестику̀лисати,** -ишем несврш. *правити гест(ове).*

гѐте, гѐтā ж мн. тал. покр. **а.** *вунене чарапе, доколенице.* — Панталоне извадио из гета, па их пустио на грађански начин. *Дед. В.* **б.** *високе мушке ципеле.*

гѐто м тал. ист. *део града одређен за становање Јевреја.*

гѐтре ж мн. фр. *в. гамашне.* — Свилене кошуље по мери шивене, од којих сваки дан облачи другу . . . А гетре! . . . које и лети носи, од најфинијег енглеског платна, беле! *Каш.* Она је [жена наших времена] с цигаретом у зубима на улици, са гетрама на ногама и коњичким бичем у руци. *Дуч.*

гѐтскӣ, -ā, -ō *који се односи на гето.*

гѐцав, -ā, -ō *који се љуља, клати, расклиман.* — А онда би се редовито спртио у гецави жељезни кревет. *Креш.*

ге́цати (се), гѐцām (се) несврш. *љуљати се, њихати се;* исп. гегати се. — Почеле [су уши] милити, гецајући се тромо као угојене гуске. *Бег.*

ге́ца м (вок. гѐцо) тур. = гецо **1.** подр. *сељак, геак (обично за српског сељака).* — Поднеси тужбу, а ми ћемо да сведочимо. Ала ће да се наплаћа геца дангубе чаршији! *Срем.* **2.** покр. **а.** *патуљак, кржљав човек.* **б.** *закржљало прасе.*

гѐцав, -а, -о *закржљао, сићушан, мален.* — Седа у кола . . . са два гецава коња који снено, меланхолично каскају. *Поп. Ј.*

геца́вити, гѐцāвīм несврш. *постајати гецав, кржљавити. Р-К Реч.*

гѐцавōст, -ости ж *закржљалост.*

ге́цо, -а и -ē м (вок. гѐцо) = геца. — Је ли краљ побјегао, јест! Је ли гецо пао, јест! *Вуј.*

гѐцōв, -о̀ва м *в. геца (1). Р-К Реч.*

гӣб м *гибање, покрет.* — Потрзма се за

пушку дивљим гибом тијела. *Божић.* Она је придодала толико лакости томе гибу, и са таквом се обманом сагнула да сте ви готови рећи . . . : то је очарани створ! *М 1867.*

гѝбав, -а, -о *који се гиба, љуља, лелуја.* — С лева се пружала табла гибаве пшенице, која се преливала у једром, плавкастом зеленилу. *Петр. В.*

гѝбак, гѝпка, гѝпко (комп. гѝпкији̑) **1. а.** *који се лако савија, савитљив, витак (о телу, биљци).* — Јак и крепак стас [јој] . . . је јако гибак био, као млада трска. *Јакш. Ђ.* Три гипка јаблана . . . до земље се пригибају. *Наз.* **б.** *окретан, еластичан.* — На гипку бијелцу . . . сједило је витко тијело узносите госпође. *Шен.* Његови снажни и гипки удови бијаху тако покорни његовој вољи. *Мат.* **в.** *који се лако изводи, изговара и сл., лак, пријатан (о игри, стиховима и др.).* — Пише лаке и гипке латинске стихове. *Панд.* **2.** фиг. **а.** *који се лако прилагођава, сналажљив.* — Господин Ништић има свој апсолутни »ја«, веома вам је удворан, сладак, гладак, гибак. *Шен.* Језуити [су] били гипки дипломати. *Дуч.* У раскринкавању става Драже Михаиловића треба бити гибак. *Чол.* **б.** *који брзо и лако схвата, проницљив.* — Копитар је видео у Вуку . . . гибак дух и изванредан књижевни таленат. *Бел.* Био је човјек . . . гипка духа. *Баз.*

гѝбало с заст. *покретна снага, покретач.* — Наук и посљедице године 1848 . . . једно су између гибала која нас воде да нада све радимо за нашу домовину. *Старч.*

гѝбан, -бна, -бно заст. покр. (на нешто) *који чезне за чим. Вук Рј.*

гѝбаница ж *врста јела од развучених листова теста међу које се меће сир измешан с млеком и јајима;* исп. пита.

гѝбаничȁр м **а.** *онај који прави гибаницу.* **б.** *онај који воли гибаницу.* **в.** погрд. *назив за четнике (из другог светског рата).* — Наши људи . . . Дражиновце називају . . . гибаничарима. *Чол.*

Изр. замесити некоме гибаницу *учинити некоме неку непријатност, направити неприлику;* исп. замесити некоме колач. — Зато сам дерао ја своја плућа и дао вам своју душу да ми . . . овакву гибаницу замијесите. *Крл.*

гѝбањ, -бња м мех. *в. опруга.* — Стручњак фабрике авиона у Краљеву је . . . применио многе новине у производњи гибњева за шинска возила. *НИН 1958.*

гѝбање с *гл. им. од гибати (се).*

гѝбати, гѝбā̃м и гѝбљем̃ (имп. гѝбāј и гѝбљи; прил. сад. гѝбајући и гѝбљући) несврш. **а.** *покретати, мицати, њихати.* — Позна јунак по гласу јунаке; љуто гвожђе к црној земљи гиба. *Март.* Лишћари се свака грана . . . а ветар је гибље. *Кош.* **б.** *љуљати.* — Рука невидљива . . . гибље таласе. *Дуч.* Корачала [је] гибајући бедра. *Рад. Д.*

~ се 1. *мењати свој положај, кретати се, мицати се, померати се.* — Да нема отпора уздуха, тијело би се гибало по луку параболе. *Анал.* фиг. Иван Крижовец гибао се кроз живот у неком повишеном настројењу пуном лиризма. *Крл.* **2.** *савијати се, повијати се, љуљати се, њихати се.* — Под ударцима дрвеће се гиба. *Јакш. М.* Наслонио [се] на штап и нехајно се тијелом гиба. *Војн.*

гибели̑ни, -и̑нā м мн. *присталице немачких царева, противници папе у средњовековној Италији;* исп. гвелфи.

Изр. гвелфи и ~ *в. уз гвелфи (изр.).*

гѝбив, -а, -о *в. гибљив.* — Његова десница лагано обавијаше витки и гибиви Ружин струк. *Кум.*

гѝбивōст, -ости ж *в. гибљивост.*

гѝбљив, -а, -о *који се гиба, покретљив.* — Замамљива је та гибљива и нестална површина. *Кум.*

гѝбљиво прил. *на гибљив начин, покретљиво.*

гѝбљивōст, -ости ж *особина онога што је гибљиво, покретљивост;* гипкост.

гѝбнути се, гѝбнēм се и **гѝбнути се,** -нēм се *свр. према гибати се.* — [Кликер] полако . . . гибну се амо, гибну се тамо, завртe се и управо у рупу. *Петр. В.*

гѝбōни, -о́на м зоол. *врста мајмуна врло дугих руку* Hylobates. *Терм. 4.*

гѝг м *в. гиган.* — Пун озбиљности корача и куси гиг по омиљеном буњишту. *Шапч.*

гѝг м енгл. **1.** *лаке двоколице, чезе.* — Пошто је и ноге вукао, онако на америчанску и возао се на свом гигу, држаху га за Енглеза. *Матош.* **2.** *лаки спортски чамац на два весла.*

гѝгāље, гѝгāља̄ ж мн. *подуже мотке са утврђеним пречкама за ноге, на којима се хода по блату;* исп. ходуље, штуле.

гѝгāн, -а́на м *велики петао.* — Видиш, био је у мог покојног оца . . . један ороз, гиган, није му гласа надалеко било. *Андр. И.*

гѝгант м грч. **1.** *див, џин.* **2.** фиг. **а.** *човек ванредних способности.* — »Елеонора« . . . заузимље посебно мјесто у стварању тога музичког гиганта. *Обз. 1932.* **б.** *нешто необично велико (грађевина, брод и др.).* — Два гиганта Сфинкса ту стражаре. *Дуч.* Тако изгледа на дну треће класе прекооцеанских гиганата. *Крл.*

гѝгантскӣ, -ā, -ō *који се односи на гиганте, дивовски, џиновски, огроман*: ~ предузеће, ~ напор, ~ снага.

Изр. гигантским корацима (ићи, напредовати и сл.) *врло брзо, врло снажно (ићи, напредовати и сл.)*.

гѝгāње с *гл. им. од гигати (се)*.

гѝгати, гѝгā̄м несврш. *клатити, млатити*. — Сједне на креветац, држи колач у руци и гига ногама. *Лаз. Л.*

~ **се** *клатити се, њихати се, љуљати се; ићи тешко, полагано љуљајући се*. — Испод трапа гдје хвата можданик подметнуо двије старе коњске плоче да се мало гигају кола као на »вендерима«. *Лаз. Л.* Што се гигаш као да су ти јаја у недрима. *Глиш.*

гѝгерл м нем. варв. *кицош, фићфирић*. — Није то онај Београд! Швапска варош! Све неки гигерли! . . . Не можеш да видиш честита човека. *Срем.* Бијаше одјевен . . . попут велеградског гигерла. *Леск. Ј.*

гѝгерлски прил. *као гигерл, кицошки*. — Био се решио да се гигерлски носи. *Уск.*

гигѝјати, -ām несврш. покр. *подвриштати*. — Јесте ли ми конак приправили? — гигија и попијева Асан-бег. *Коч.*

гѝгōв, -ова м покр. *в. гиган*. — Мој маторац гигов попе се на летве пред кухињским вратима, па кукурикну. *Шапч.*

гигѝтати, гѝгоћēм несврш. покр. *подрхтавати гласом при певању*. — А Туре . . . пустило се лађом низ воду, па уз шаргију гигоће. *Павл.*

гѝда ж тур. заст. и покр. **1.** *мера, оброк*. — Вечерамо, сједне дјед пред појату . . . пред њим гида. Пије ракију. *Сим.* **2.** *време, рок*. — Никло је, расло, напупило, процватило, заметнуло се, па — сазрело . . . Сад му је гида као девојци удати се. *Вес.*

гѝзд м *в. гизда*. — Не могах да верујем да једно песничко дело може да се одрече сваког реторичког гизда, сваког вештачког украса. *Цар М.*

гѝзда ж **1.** *украс; украшавање, кићење, кинђурење*. — Витомир . . . кроз стегнуте зубе завршава . . . Спашће с тебе [с косе] сва та гизда и варанција. *Андр. И.* Страшно је то каква је гизда код нас. То за мога факта није било. *Ивак.* **2.** *лепо одевена и накићена жена*. — Гизда неће да рани, зими воду да носи. *НП Вук.* **3.** *понос, охолост*. — Јавила се у њему племениташка гизда и савјест. *Бал.*

гѝздав, -а, -о **1.** *накићен, украшен; раскошан, китњаст; отмен*. — Кога ту нема: ту су . . . трговци, чиновници . . . лепотице са гиздавим оделом. *Дом.* Између дјевојака је била најгиздавија лијепа Фата. *Маж. Ф.* Па да и ритицу обуче, она је лепа и гиздава. *Вес.* **2.** *охол, поносит*. — У Рогатици је био надмен и гиздав као паун. *Чол.* Полети с гиздавим достојанством да пољуби војводкињи руке. *Вел.*

гѝздавац, -āвца м *гиздав човек, кицош*. — Тај Шамика био је тип гиздавца са шест пари чизама са сребрним мамузама. *Глиг.* Могао [је] пришити нешто тому гиздавцу. *Бал.*

гѝздавица ж *гиздава женска особа, кађиперка*. — Црнина би од моје гиздавице начинила мудрицу. *Нед.* Ја требам за сина газдарицу, а не гиздавицу. *Цар Е.*

гѝздāвка ж *в. гиздавица*. — Госпођица није каква гиздавка. *Бал.*

гѝздаво прил. **1.** *кићено, китњасто; раскошно*. — Искитисмо собу управо гиздаво. *Шен.* Плаву пантљику . . . над теменом гиздаво везала. *Вукић.* **2.** *охоло, поносито*. — Годи јој да је многи жељкују, па се држи још гиздавије. *Ивак.* Ушета гиздаво као паун у ћелију. *Чол.*

гѝздавōст, -ости ж *особина онога који је гиздав, онога што је гиздаво, кићеност, отменост, елеганција*. — Њен стил, интиман, чист, без гиздавости, био је нов за то доба формализма и концептизма. *Дуч.* Никаква се гипка пантера не може с њом успоредити у брзини и гиздавости кретња. *Шов.*

гиздàвуша ж индив. *в. гиздавица*. — Игра коло шарен венац девојака и момака, гиздавуша сналша. *Кош.*

гѝздāње и **гѝздāње** с *гл. им. од гиздати (се)*.

гѝздати, гѝздā̄м и **гѝздати**, -ām несврш. *украшавати, китити*. — Гиздај ђогата, а јаши дората. *Рј. А.*

~ **се** **1.** *украшавати се, китити се*; исп. кинђурити се. — Опет се почео облачити љепше, гиздати, гладити. *Ђор.* фиг. Загребачка је гора пролистала, сва се нарав гиздала. *Кум.* **2.** *дичити се, гордити се, разметати се*. — Али и у тешкој бризи и невољи, у ломној старости гиздао се Никола Грегорић својом племенштином. *Шен.* А чијим се то новцем он гизда, питам ја вас? *Шимун.*

гѝздача ж *в. гиздавица*. — А гиздача заспала. *НПХ.*

гиздѐлӣн, -ина м *гиздавац*. — Гизделин [би] за свој лијепи самур-калпак, да још лепши буде, затакнуо још и перушку. *Ков. А.* Гизделин је чедо ситих цивилизација. *Матош.*

гиздѐлӣнка ж *гиздавица*. — Прва поче [разговор] нека млада гизделинка. *Јурк.*

гиздѐлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на гизделине*.

гиздели̇̄нчић м *дем. и ир. од гизделин*.

гѝздо̄ст и **гѝздо̄ст,** -ости ж *в. гиздавост.* — Не ваља се гиздати, јер је гиздост пред богом гријех. *Шен.*

гѝздуша ж *в. гиздавица.* — Носим хаљину кројачици; послала моја гиздуша: бајаги, широко јој! *Глиш.*

гијотѝна ж *в. гиљотина.*

гијотинѝрати, -ѝнӣрām сврш. *в. гиљотинирати.*

гѝк м *гиг.* — Нижи официри возикали би се на гику. *Крл.* Дошао [је] да ме . . . поведе до гика. *Поп. Ј.*

гѝкс и **гѝксер** м нем. варв. *погрешка, непромишљен чин, омашка, кикс.*

гѝлда ж нем. *у средњем веку савез трговаца или занатлија, еснаф.* — Укинута су сва ограничења у трговини, цехови и гилде. *ОП 2.*

гилотѝна ж *в. гиљотина.*

гилотинѝрати, -ѝнӣрām сврш. *в. гиљотинирати.*

гѝлтати и **гѝлтати,** -ā несврш. нем. варв. *вољати, вредети, важити.* — Ето, прве недеље . . . да направимо . . . излет у Кошутњак . . . Гилта! прихватише неколицина. *Срем.*

гѝљати, гѝљām несврш. *ићи тешко, вући се.* — А и ја ћу, овако сакат, гиљати уз вас. *Јаки. Ђ.* фиг. Е, моји драги, нема нам сада друге: ми смо загазили у нечист, па је сад ред гиљати докле се год могне. *Ћоп.*

гиљотѝна ж фр. *справа за одсецање главе осуђених на смрт (у Француској).*

гиљотинѝрати, -ѝнӣрām сврш. *одсећи главу гиљотином.*

гиљо̀тѝнскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на гиљотину.*

гимнаестра́да ж грч.-фр. *гимнастички слет.*

гѝмнāзӣј, -ија м грч. = гимназијум **1.** ист. *гимнастичко вежбалиште у старој Грчкој.* **2.** заст. *в. гимназија.*

гѝмнāзија ж грч. **а.** *средња школа за опште образовање.* **б.** нар. *разред гимназије.* — Свршавао [сам] седму гимназију. *Марк. Св.* Свршио четири гимназије. *Срем.*

гимназијā́лац, -лца м = гимназист(а) *ученик гимназије.*

гимназӣјā́лка ж = гимназисткиња *ученица гимназије.*

гимназӣјā́лнӣ и **гимназӣјā́лскӣ,** -ā, -о̄ *в. гимназијски.*

гимназијā̀лчић м *дем. од гимназијалац.*

гимнāзӣјскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на гимназију и гимназијалце.*

гѝмнāзијум м = гимназија.

гимнāзист(а) м = гимназијалац.

гимнāзисткиња ж = гимназијалка.

гѝмнаст м заст. *в. гимнастичар.* — Антикне божице и богови, национални хероји, борци и гимнасти. *КХ 1936.*

гимнāстика ж грч. *систем физичких вежби који служи општем развитку и јачању организма и здравља, фискултура.*

Изр. душевна ~, ~ духа *духовни рад, духовно занимање.*

гимнастицѝрати, -ѝцӣрām несврш. *радити, изводити гимнастику.*

гимнāстичā́р м *онај који се бави гимнастиком.*

гимнāстичā́рка ж *она која се бави гимнастиком.*

гимнāстичити, -ӣм несврш. *гимнастицирати.*

гимнāстичкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на гимнастику:* ~ справа.

гимнòсперме ж мн. грч. бот. *биљке с голим семеном, голосеменаче.*

гѝнгав, -а, -о мац. покр. *слаб, млитав, лењ.* — Читав дан вуче се по селу као старо гингаво псето уз плот. *Шен.*

гинекòлог м мед. *лекар, лечник специјалист(а) који се бави гинекологијом.*

гинеколо̀гија ж грч. мед. *наука о женским болестима.*

гинекòлошкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на гинекологе и гинекологију:* ~ клиника.

гѝнути, -нēм несврш. **1.** *губити живот, умирати неприродном смрћу (у рату, несрећи итд.).* — Кад гину наша деца [у рату] — нека и ми изгинемо! *Вес.* Мишо! Не гини, излази сам и бјежи слободно! — рече Здуниħ. *Тур.* **2. а.** *сушити се, венути (о биљци).* — Грожђе на око гине . . . како се осушило и набрало зрње! *Ћип.* Траве чиле од сунца, нестаје их, гине широка зелена ливада. *Сиј.* фиг. У души мојој гине цвет за цветом. *Марк. Д.* **б.** *слабити у телу, малаксавати, полако умирати.* — Поболијеваше. Гинуо је све више и више, — напокон је морао лећи да више не устане. *Маж. Ф.* Хусеина савлада велика сјета. Поче наочиглед гинути и малаксавати. *Том.* **в.** *пропадати, страдати; нестајати, ишчезавати.* — Ми гинемо највише са суше. *Љуб.* Гину сјене у мраку. *Леск. Ј.* Тамо гдје у мочварним обалама утјече Војна у Колочу, стајала је магла која гине, нестаје. *Краљч. Стј.* **3.** *јако желети, чезнути, венути (за неким или нечим).* — Ово двоје гину једно за другим. *Мат.* Гинем срцем и душом за даљином и путовањем. *Кос.*

Изр. не гине ми (ти, му итд.) *неће ми измаћи, неће ме мимоићи (обично нешто непријатно, неугодно).*

гинýће с *нестајање, пропадање, губљење, пропаст.* — Да видиш саму развал и гинуће! *Крањч. С.* Али као да се у том гинућу . . . одавало неко болно отимање од тешке судбе. *Ћал.*

гиньѐнӣк, -йка и **гӣњенӣк,** -а м *онај који је погинуо, мртвац.* — Чини јој се, није ни вриснула ни пала по гињенику . . . Заборављено је миловала охладњелу руку. *Ћоп.*

гиньѐнӣчкӣ и **гӣњенӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на гињенике.* — Оно су све гињенички гробови. *Коч.*

гӣњѐње с *гл. им. од гинути.*

гӣпкање с *гл. им. од гипкати (се).*

гӣпкати, -ām и гӣпћēм несврш. *дем. према гибати.* — Погледај само ово парче! Видиш ли га како гипће! Та само га метни на језик, оно ће се растопити. *Вукић.* Вјетрови једра гипкати стану и пирећи југ надимати платно. *Марет.*

~ **се** *повр.* — Сјецат га стану, на ражањ набадат, а гипка се још̄те. *Марет.*

гӣпко прил. *гипким покретима, окретно, еластично.* — Лијепо је видјети Црногорце и Црногорке како се жустро, гипко, у поворци пењу уз брдо! *Мат.* Треба гипко маневрисати, не упуштати се у фронталну борбу. *Чол.*

гӣпкōст, -ости ж *особина онога који је гибак, покретљивост, окретност, еластичност.* — Уз танки профил и ситне кости пристајала посве гипкост њених кретња. *Коз. И.* Линији народноослободилачке борбе треба дати више ширине и гипкости. *Тито.*

гипкдња ж *гипкост.* — Не сјећа [се] гипкоће њена тијела. *Мих.*

гӣпс м грч. **а.** *минерал беле, сиве или жућкасте боје, калцијев сулфат са водом, садра.* **б.** *хируршки завој (за преломе костију и сл.).* — Послије неколико дана извадио ми је доктор ногу из гипса. *Бег.*

гӣпсан, -a, -o = гипсен *који је од гипса.*

гӣпсāр, -a и **гӣпсāр,** -ара м *занатлија који изводи радове у гипсу.*

гӣпсати и гӣпсати, -ām, **гипсúрати,** гӣпсӣрām и **гӣпсовати,** -сујēм сврш. и несврш. (*из*)*радити у гипсу, извести, изводити радове у гипсу.*

гӣпсен, -a, -o = гипсан.

гипсотéка ж грч. *збирка вајарских радова изливених у гипсу.*

гӣра ж зоол. *врста ситне морске рибе* Smaris vulgaris. *Финк.*

гӣрарица ж покр. *мрежа за ловљење гира.* — Често наилазимо . . . на добре народне речи као . . . мреже пливарице, гиларице. *Бел.*

гӣрица ж *дем. од гира.*

гӣрланд м и **гирлàнда** ж (обично у мн.) тал. **1.** *украс од цвећа и гранчица у облику ланца.* — У колима под гирландама од белих каранфила . . . смерна млада. *Вучо.* Гирландама су дивље руже сашле по гробу, хладан милују камен. *Домј.* фиг. Блистале су гирланде плинских свјетиљака. *Крл.* **2.** *вештачки, уметни украс таквог облика.* — Женске фигуре и . . . неки полубогови, увијени гирландама, израђеним од печене глине. *Црњ.*

гӣртл м и **гӣртла** ж нем. варв. *појас, каиш.*

гӣт м нем. *в. кит, твар, материја слична тесту која се употребљава за причвршћивање прозорских окана и сл.*

гитàна ж шп. *Циганка.* — Гледа црне власи разблудне гитане, а далеко шуми бучне глазбе слап. *Гал.*

гӣтāр м, **гӣтара** и **гитáра** ж грч. муз. *инструменат са 6—10 жица којим се обично прати певање.*

гитàрāш, -áша и **гитàрист(а)** м *онај који свира у гитару.*

гитàристкиња ж *она која свира у гитару.*

гӣтер м нем. варв. *решетка.*

гӣткавац, -āвца м зоол. *врста птице дрозда:* дрозд ~ Turdus musicus. *Финк.*

гӣфт м нем. варв. *отров.*

гӣхт м нем. мед. *хронично обољење зглобова, костобоља.*

гӣц (обично поновљено) *узвик којим се вабе свиње.*

гúца ж, **гӣцāн,** -áна и **гӣцан,** -а м хип. *назив за свињу.*

гӣцāње с *гл. им. од гицати се.*

гӣцати се, -ām се несврш. *трзати се, отимати се.* — Љепушкасте слушкиње гицају се, подврискују . . . због задиркивања или шкакљења. *Ћор.* Много се гица и немиран је у гестама. *Бег.*

гӣцкати, -ām несврш. **1.** *вабити свиње вичући »гиц-гиц«. Вук Рј.* **2.** *оглашавати се са »гиц-гиц«.* — Од сада, брајко, нећеш говорити хрватски, већ роктати ћеш као крмак и гицкати попут скота! *Гор.*

гӣцкати се, -ām се несврш. *дем. према гицати се.* — А онај на леђима само се гицка, као двиска кад је носе на клање. *Ранк.*

гӣцнути се, -нēм се *сврш. према гицати се.* — У два се маха и гицну, као да је неког хтела да отера. *Ком.* Двапут је почињао да се извлачи, гицнуо се. *Дав.*

гúца ж покр. *в. чокот.* — Гњурају главе у гице . . . гњече крупне гроздове. *Ћос. Д.*

гла̀ба̑ње с *гл. им. од глабати.*

гла̀бати, -а̑м несврш. покр. *в. глодати.* — Кад је било о вечери . . . куварица кости глаба. *НПХ.*

гла̀бљати, глâбљам и глâбљем индив. *несврш. и уч. према глобити*; исп. оглобљавати. — Мрзили на Шћепана што их је глабљао и корио. *Љуб.*

гла̀ва ж (ак. глâву, вок. глâво) **1.** *горњи део човечјег и одговарајући део животињског тела у коме је мозак.* — фиг. Уморно цвијеће сагнуло је главе. *Визн.* Космај [је] већ увио главу облацима. *Нуш.* **2.** *ум, разум, памет.* — [Публици] могу угодити само они који имају добру главу. *Нен. Љ.* Својом пилећом главом [то] никад схватити нећеш. *Фелд.* **3.** *живот.* — Глава вам стоји на коцки, продани сте. *Шен.* Признај . . . и спаси главу, јер видиш да ћеш крепати на мукама. *Андр. И.* **4. а.** *особа, човек, појединац*; *становник.* — Сто пута сам гледа' Црногорце, . . . младе главе онакве не виђах! *Њег.* Нешто је глава помрло, нешто се народило. *Шен.* Потрошња по глави треба да расте. *Крл.* **б.** *марвинче, појединa животиња, грло.* — Није прихватио више од 15 глава животиња. *Мат.* **5.** *личност која руководи, управља, поглавар, старешина*; *првак, вођ(а).* — Ој, владико, Црноји Гори главо! *Радич.* Отац је остарио, а краљевина је . . . без главе. *Нех.* фиг. *оно што је прво по значају.* — Рим, наш главни град. Глава свијета. Вјечни Рим. *Наз.* **6.** *почетни, чеони, предњи део нечега, почетак.* — Стој! Залутали смо! — Глава и реп колоне састали су се. *Марк. М.* Кола чекају на глави дуге поворке коњаника и колеса. *Павл.* **7.** *проширени или задебљали горњи, односно крајњи део нечега (ексера, чавла, игле за украс и др.).* — Пред њим шума необраних кукуруза из којих штрче главе високог сунцокрета. *Бан.* Главу завртња обрћемо у смеру кретања казаљке на часовнику. *Физ. З.* Вадили су старци из њих [торбака] . . . луле . . . дуванкесе . . . мале машице са округлом месинганом главом. *Ћоп.* Гледаху како лози глава малко дебља. *Наз.* **8.** *комад неког прехрамбеног производа у облику купе или лопте.* — Ја сам понијела од куће главу круха и цио сир. *Новак.* [Дете] извадило из торбе главу шећера, па одломило озго један окрајак и загриза. *Глиш.* **9.** *в. главица (2,3).* — На другој поли разрасле се тешке главе купуса и кеља. *Пав.* Готово у сваком сокаку има по једна чесма, које су однекуд изавароши доведене с једне главе. *Вук.* **10.** *део књиге или списа, одломак, поглавље*; *одељак.* — Главу о министарству правде и просвете написао је сам Хаџић. *Јов. С.* О приказањима драматским из цикла муке Исусове . . . има посебан чланак на крају главе. *Водн.*

Изр. без главе *претерано збуњен, ван себе, избезумљен, изгубљен*; без главе и репа (бити, нешто радити) *без икаквог реда, збркано, смушено*; бестрага му (ти итд.) ~ *нека иде (иди итд.) до ђавола*; бити (некоме) над главом *надгледати, контролисати (некога)*; бити се, разбијати се (коме) о главу *причињавати (коме) невоље, тешкоће*; ва̀љати главе покр. *много користити, бити од велике користи.* — А некад је тај исти фра Никола . . . мени ваљао главе. *Андр. И.*; већа глава, више главобоље *виши положај, већа одговорност*; виси (стоји) ми (ти итд.) над главом 1) *прети ми (опасност)*; 2) *досађује ми*; врзе (врти, мота, меша и сл.) ми (ти, итд.) се у (по) глави *мислим о нечему, долази ми (стално) на ум*; врти (мути) ми (ти итд.) се у глави *добивам вртоглавицу, несвестицу*; ~ игра *живот је у опасности, тиче се живота*; ~ ми (ти итд.) је у торби *у великој сам опасности*; ~ одсечена *исти (по лику)*; главе не окренути, не окретати (на некога) *не марити (за некога)*; главе падају (лете) *гине се*; главе се не наносио (у клетви) *не остао жив, погинуо*; главом без обзира (побећи) *што се брже може, у највећем страху*; главом (и шаљиво: главом и брадом) *сам, лично баш он, он сам*; главом кроз зид (не може се) *није могуће учинити*; главом преко света (у свет) *врло далеко*; гледати глави места покр. *тражити прибежиште у опасности*; гурнути главу у песак (као ној) *не хтети знати за опасности*; *бити наиван у погледу опасности и сл.*; да му главу одсечеш *нипошто, ни у ком случају*; да на глави дуби (стоји) *ма шта да чини*; да(ва)ти главу (по)*гинути*; дизати, дићи (кућу) на главу (на)*правити велики неред, буку*; дићи, подићи главу *осмелити се*; *погордити се, узохолити се*; док ми (ти итд.) је ~ на рамену *док сам у животу, док сам читав*; доћи главе (коме) *лишити кога живота, упропастити кога*; дошло (дође) ми (ти итд.) у главу *сетио сам се*; држати главу високо *бити поносит, охол*; држати у глави *памтити, имати на уму*; ду(х)нуло ми (ти итд.) у главу *помислио сам (си итд.) нешто ненадно и необично*; ево моје главе *в. дати главу*; женска ~ *жена*; завртети главу (коме) *занети, очарати (кога)*; знати свакога у главу *свакога, сасвим, потпуно познавати*; играти се главе, главом *доводити себе у животну опасност, излагати се животној опасности*; из главе *напамет, усмено*; избити из главе (коме што) а) *учинити да неко остави, напусти неку мисао*; б) (себи) *престати мислити о нечему, заборавити*; (из)губити главу а)

(по)гинути; б) *не умети се снаћи*, (из)губити присебност; изиђи (коме) на врх главе а) *досадити* (коме); б) *пресести* (шта коме); изнети, извући (живу) главу *спасти живот, остати жив*; имати бубу (мушицу, црва) у глави подр. *имати неку манију*; имати очи, имати соли у глави *бити паметан, разуман*; имати своју главу *имати своје мишљење, бити самосталан*; *бити својеглав*; имати у глави *в. држати у глави*; имати што у глави *имати памети*; још му ври у глави *још није сазрео*; као без главе *в. без главе*; као мува без главе (ићи и сл.) *без циља, без реда*; као очи у глави (волети и сл.) *изнад свега, особито, у највећој мери*; климати главом *одобравати*; ко нема главе (у глави), има ноге (у ногама) *ко не мисли благовремено, излаже се непотребном накнадном трчкарању*; копати, копкати по глави *размишљати*; кров над главом *склониште*; *сопствена, властита кућа*; крунисана, окрућена ~ *владар*; лупати (разбијати) главу *напрегнути мисли, размишљати о нечем сложеном, тешком*; метнути, ставити главу у торбу *изложити се смртној опасности*; мислити својом главом, по својој глави *мислити самостално, без туђег утицаја*; мртвачка ~ зоол. *врста лептира* Acherontia atropos; мртве главе *они што су изгинули, помрли*; мути ми се у глави *добијам вртоглавицу*; муњнути главом подр. *дубље, боље размислити*; мушка ~ *мушкарац*; на главу (скакати) *главачке*; на (о) твоју (вашу итд.) главу (у клетви) *нека се зло деси теби (вама итд.)*; (на)пунити главу (коме) *наметнути, наметати некоме какво мишљење (о коме, чему), какво схватање, уверење*; не боли ме (те итд.) ~ (за то) *не бринем, не марим*; не дићи, не дизати главе (главу) од посла *бити у великом послу*; не иде ми (ти итд.) у главу *не могу да разумем, да схватим, не могу да верујем*; не иде, не излази ми из главе *не могу да заборавим, једнако мислим* (*о нечему*); нека те (га итд.) не боли ~ (за то) *не треба да бринеш* (*о томе*); немати (ни) главе ни репа *в. без главе и репа*; немати четврте даске у глави *бити глуп, тупав, чудан*; неће ме (те итд.) (ни) ~ заболети *неће ми* (*ти итд.*) *се ништа десити*; (ни) за живу главу *нипошто, никако, ни по коју цену*; није о главу *не мора бити, није неопходно, није преко потребно*; носити главу у торби *бити у смртној опасности*; о твоју (вашу итд.) главу *в. на твоју главу*; оби(ја)ти се (шта коме) о главу *сносити последице нечега*; оборити (обесити) главу *снуждити се, постидети се*; од главе до пете *сав, потпуно, сасвим*; *у сваком погледу*; оде ~ (због нечег) *изгубиће се живот*; (о)лупати се о главу *в. оби(ја)ти се о главу*; опрати (коме) главу *оштро, строго* (*коме*) *приговорити*; падати на нечију главу *бити одговоран за нешто*; памет у главу *пази шта радиш, уразуми се*; пасти на главу *изгубити памет, полудети*; платити главом *бити изгубљен, изгубити живот*; по својој глави *по својој вољи*; погнуте главе (слушати, извршити) *покорно*; под седу (стару) главу *под старост, као старац*; поклонити главу *поклонити живот, не убити*; попети се (коме) на главу, наврх главе *дојадити, досадити*; пореска ~ заст. нар. *грађанин*; поставити, превртнути на главу *поставити наопако, погрешно*; празна (шупља) ~ *човек без памети, неразуман човек*; пред главу (главом) *пред смрт, уочи смрти*; преко главе *врло много, превише*; преломити штап над чијом главом *осудити кога, изрећи суд о коме напречац*; према глави *в. пред главу*; према глави и оца по глави *у невољи је човек себи најпречи*; претурати по (у) глави *мислити о чему*; претурити преко главе *преживети, поднети, претрпети*; пробити главу *досадити* (*саветујући и сл.*); пунити главу *в. напунити главу*; пуца ми, пуши ми се ~ *на великој сам муци, у великој сам бризи*; радити (коме) о глави *припремати* (*чију*) *смрт, погибију, крњити чије интересе*; разбијати главу *размишљати, мучити се бригама*; разби(ја)ти се коме о главу *в. бити се о главу*; с главе *с врха, од првака*; с главе на главу *на једнога по особи* (*долази толико и толико*); с главе риба смрди *од старешина потиче слабости* (*у раду и сл.*); сабити коме рогове у главу *умирити, стишати кога*; савити (сагнути, погнути) главу *покорити се, попустити*; своје главе (човек, дете) а) *тврдоглав, упоран, јогунаст*; б) *који самостално мисли, одлучује*; својом главом (по својој глави) *самостално, по својој иницијативи, без туђег утицаја*; севнути, синути у глави *проћи кроз главу, доћи на памет одједном*; скинути некоме главу, скратити (некога) за главу *погубити* (*некога*); склонити главу *наћи прибежиште*; сручити се (свалити се) (што) на (нечију) главу *пасти на* (*чији*) *терет*; ставити, метнути главу на коцку *изложити се смртној опасности*; стајати на глави 1) *бити у нереду, испретурано*; 2) (некоме) *бити на првом месту, хитно да се уради, реши*; стати (стајати) кога главе *изгубити живот због нечега*; сунуло ми (ти итд.) у главу *в. ду(х)нуло ми у главу*; тврда ~ 1) *тврдоглав, задрт човек*; 2) *човек који тешко схвата*; тешко ногама под

лудом главом *тешко ономе који нема памети*; товарити на главу (коме што) *окривљавати (кога за нешто)*; трљати (трти) главу *тражити излаз из тешке ситуације, бринути се*; убити, утући у главу *уништити, упропастити*; увртети себи у главу *поверовати у нешто, уобразити*; ударати (лупати) главом о зид *лудо и по цену опасности покушавати да се нешто постигне*; ударити (некоме) у главу 1) (*о пићу*) *учинити да буде напит, пијан, опити*; 2) (*о нечем другом*) *учинити охолим*; узети памет у главу *в. памет у главу*; улити у главу фам. 1) *в. напунити главу*; 2) *научити кога чему*; усијана ~, *занесењак, фантаст(а)*; утерати (коме) памет у главу *уразумити кога*; ухватити се за главу *згранути се од чуда, увидети своју погрешку*; уценити главу (некоме) *одредити велику награду за убиство (одметника, разбојника и сл.)*; шалити се главом *в. играти се главом*; шенути главом *полудети*; шупља ~ *в. празна глава*.

глâван, -вна, -вно **1.** необ. *в. главни (1)*. — Она [трећа глава] је управо најинтересантнија и најглавнији део целе приповетке, тако главан да су оне раније две главе управо излишне. *Срем.* Оксиген је дакле главан део животне хране. *М 1867.* **2.** покр. *леп, наочит*; исп. главит (2). — Главан јунак, а ријесно рухо. *Март.*

глâвањ, -вња м покр. *в. главња*. — Пред кућама многим у селу главањ се пуши. *Наз.*

глâвање с *гл. им. од главати*.

глâвар, -ара **1.** *онај који стоји на челу, који заповеда, поглавица, старешина*. — Матија Губец нека нас води, нек је главаром. *Шен.* Главари устанички имали су састанак. *Јов. С.* **2.** *предњи део у самара*. — Човјек ... је пришао коњу, стегао му колане, попустио праће, одмотао конопце с главара, попустио кускун. *Сиј.*

главáрев, -а, -о = главаров *који припада главару*.

главáрина ж ист. *порез који се плаћао на личност*. — Једино чиста главарина може се с правом назвати правим особним порезом. *Рад. А.* Приповиједаху морнари о мору, риби ... главарини и земљарини. *Новак.*

главáрити се, глâвāрӣм се несврш. покр. *истицати, показивати главарство, старешинство, правити се главаром, правити се важан, разметати се*. — Да запамти једном за свагда да му није дизати главу и главарити се кад разговара с њим. *Лоп.* Они су тражили ... да управљају, да се главаре и вељају. *Ђур.*

главàрица ж **а.** *жена главар*. — Главарицу болнице је саблажњавао, толико је од бола клео и хулио. *Матош.* **б.** *главарева жена*. — Баш она је о којој причао сам, главарица нам великог главара. *Богд.*

главàричин, -а, -о *који припада главарици*.

главáров, -а, -о = главарев.

главарòвати, -àрујём несврш. *бити главар, управљати, заповедати*. — Ваш главар не главарује по својој глави. *Дук.*

глâвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на главаре*.

главáрство с **1.** *главарски положај, старешинство*. — Зашто сам ... круни вратио главарство ове крањевине, казат ћу славном збору послије. *Шен.* Дијелили су грбове, главарства, давали власт. *Ђур.* **2.** *главарско држање, понашање*. — Пуни [су] збора и пуни главарства и јунаци, бољи не требају. *НП Вук.*

глâваст, -а, -о *који има облик главе*. *Деан. Рј.*

глàват, -а, -о **1.** *који има велику главу*. — До њега, један висок, крупан, глават Босанац. *Мил. В.* Два главата буцмаста мушкарца устадоше са сједала. *Креш.* **2.** *који има облик главе (8)*. — Отјерао шест товара главатог купуса. *Шант.* **3.** шаљ. *угледан, важан, врховни, најважнији*. — Добар дан, главати и велевлажни царски господини! *Коч.* Кажу и то да сам ја у тој хисторији једно од најглаватијих лица. *Вел.*

глàватац, -аца м бот. **а.** *биљка из пор. каћуна* Cephalanthera. *Терм. 3.* **б.** *биљка из пор. броћева* Cephalanthus occidentalis. *Сим. Реч.*

глàвати, -ām несврш. **1.** *помаљати главу из воде (о рибама)*. — Рибе су главале из воде, нестајући за трен, нетом би која жаба скочила. *Наз.* **2.** *главичати се; добијати пупољке*. — [Дјетелина] почиње црвено главати. *Перк.*

глàватица ж **1.** зоол. *врста крупне рибе пастрмке, младица* Salmo hucho. — Ено крупна главатица, плаца се снажно, млатара репом. *Радул.* **2.** бот. *главата салата* Lactuca capitata. — Печенке, салате од коруне и главатице ... нуђаху се гостима. *Том.* **3.** *игла с главом; чиода. Рј. А.*

глàватōст, -ости ж *особина онога који је глават*.

глàвāћ, -áћа м зоол. *врста морске рибе, ципал*.

главàчкē и **главàчки** прил. **а.** *главом напред; на главу, главом доле; стрмоглавце; наопако, наопачке*. — Дигао [је] руке у вис и главачке скочио у ... воду. *Андр. И.* Левар се главачке сруши у снијег. *Гор.* **б.** *веома брзо, одмах*. — Сутра се дижем из кре-

вета . . . главачки. *Матош.* Но шта ће са ћерком? Због ње се мора с Момиром главачке да заволи и обручи. *Каш.*

главáција м покр. *онај који глави, углављује, утврђује неки посао.* — А мени главацији и куму ни купице ракије да грло сквасим. *Љуб.*

главáш, -áша м **1.** *главоња. Р-К Реч.* **2.** бот. *врста шипка* Punica granatum. *И-Б Рј.*

главáшица ж зоол. *човечја рибица, водоземац наших крашких пећина и подземних вода* Proteus anguineus. *Финк.*

главèтина ж *аугм. и пеј. од глава.* — А у сове грдна главетина. *Радич.* Рђаста . . . главетина . . . осула се брадавицама. *Пав.*

главèшина м пеј. *водећа личност једне странке, првак, вођа, човек од положаја и угледа, старешина.* — Жупан [је био] један од радикалских главешина. *Риб.* На слободном простору око вјешала, неколико турских главешина. *Вујач.*

глáвина ж **1.** *животињска глава.* — Кад смо код куће клали свиње, тада сам ја најприје појео добар комад кухане главине. *Јонке.* **2.** *в. главчина (на точку, котачу).* — Осовина је сприједа излизана и зато се главина чеше и шкрипи. *Бен.* **3.** *предњи крај у самара и у седла*; исп. главар (2). — Ухвати једном руком за главину сприједа на седлу, а другом за крстину остраг. *Вел.*

главињáње с *гл. им. од главињати.*

главињáти, -áм несврш. **1.** *ићи без циља, лутати, тумарати.* — »Ја сам . . . премештен учитељ«, само је то рекао и продужио да главиња низ пут. *Ћос. Д.* **2.** *тетурати се, посртати.* — Гура га напријед, а он главиња, пада као онесвијештеник млохаво. *Кал.* Гурну шаком стражара у прса да је почео главињати. *Шен.*

глáвит, -а, -о **1.** *истакнут, чувен.* — Уминуо укочени менует, којему се главити заставник из Дубице немало чудио. *Шен.* Отишао сам . . . к срдару ронде далматинске, Вуку Десници, кршну јунаку и главиту човјеку. *Буд.* **2.** *леп, наочит*; исп. главан (2). — Да се [Бара] преодјене у мушко, изишао би човјек главит. *Јурк.*

глáвити, глáвīм несврш. *утврђивати споразум, уговарати што.* — Свадбу главе до мјесеца дана, углавише три хиљаде свата. *НП Вук.* Ево има више но година откад нешто међу собом главе. *Њег.*

глáвић, -ића м дем. *мала глава; округли део нечега (од шибица, на чиоди и др.).* — Ја откидох главић са палидрвца и дадох јој дрвце. *Нуш.* Парченце меса, колико главић на чиоди. *М 1867.*

глáвица ж **1.** *дем. и хип. од глава (1).* — Беше то бистра главица и, надасве, добро срце. *Марк. М.* **2.** *заокругљени део неких биљака (лука, купуса) и разних предмета (чиоде, чавла, ексера итд.).* **3.** *брег, брежуљак, врх брега, планине.* — На главици више Бијељине погинуше хоџа из Стамбола. *Сур.* У руци подобра кијача што ју је мало прије усјекао у главици. *Јурк.*

главúчање с *гл. им. од главичати (се).*

глáвичаст, -а, -о **1.** *који има главицу, који је налик на главицу, округао, обао.* — Жиг је главичаст и готово без стубића. *Тод.* Као велико главичасто брдо види се [Везув] из околине Напуља. *Туђ.* **2.** *који обилује главицама (3).*

главúчати (се), -ā (се) несврш. *увијати се у главицу.* — Стао се купус главичати, а зечеви га прије реда побрстише. *Гор.*

главúчење с *гл. им. од главичити (се).*

глáвичина ж **1.** *аугм. од главица.* **2.** мн. *неомлаћено семе конопље. Вук Рј.*

глáвичити (се), -ӣ (се) несврш. *в. главичати (се). Вук Рј.*

глáвичица ж *дем. и хип. од главица.* — Но, млада главичице купуса, а шта је онда рекао? *Креш.*

глáвка ж необ. *дем. од глава.* — Кроз голо грање шумског дрвећа [сунце] поздрављ а и главке дремовака и жути јаглац. *Леск. Ј.*

глáвља ж покр. *в. главња.* — Маше да распали погашену глављу. *Лал.*

глáвнӣ, -ā, -ō *који се односи на главу.* — Увртио себи у главу да има главну бол. *Креш.*

глáвнӣ, -ā, -ō **1.** *који се истиче по важности; најбитнији, основни.* — Знао је . . . све европске државе са главним градовима. *Новак.* Као главни проблем поставили смо питање борбе против пегавца. *Дед. В.* **2. а.** *први (по рангу, положају), најугледнији, најистакнутији.* — Договорише [се] сенатори и главни људи. *Јакш. Ђ.* Тко је овде главни? — упита . . . (огледавајући се наоколо). *Крањч. Стј.* **б.** *највиши, врховни.* — Треба израдити столац за главног суца. *Одб.* **в.** *највећи, најјачи*: ~ кривац, ~ згодитак. — Велики једрењак улазио је у луку с енглеском заставом на главном јарболу. *Новак.* То је била главна трупа [у шанцу], а чарку су заподевале . . . омање четице. *Вес.* **3.** *одсудан, одлучујући*: ~ битка. — Како се је год који дан примицао главној расправи, онако је расла и виша напетост. *О-А.* **4.** (у именичкој служби) **а.** (у средњем роду) *в. главница (1).* — Он њима и не тражи интерес, а они њему ни главно не враћају. *Срем.* **б.** (у мушком роду) шатр. *онај који највише пада у очи; сила.* — Плави капутић

од плиша. Био би главни у њему у суботу увече и недељом цео дан. *Дав.*

Изр. водити (држати, имати) главну реч; играти главну улогу 1) *бити први (у неком расправљању, послу и сл.)*; 2) *бити најважнији (у неком догађају)*; ~ јунак (лице) књиж. *најважнија личност (позоришног, казалишног комада, филма, романа)*; ~ реченица грам. *реченица од које зависи друга реченица (или друге реченице)*; ~ стан војн. *логор главног штаба*; ~ штаб војн. *орган врховне команде који помаже врховном команданту у руковођењу оружаним снагама.*

гла̀вниица ж покр. *в.* **главница**[1] *(I)*. *Вук Рј.*

главни̏на ж **а.** *главни, највећи део чега.* — На десној обали реке . . . налази се главнина касабе. *Андр. И.* Главнина рањеника је у Дувањском пољу. *Дед. В.* **б.** војн. *највећи део трупа, флоте.* — Ово је претходница. Главнина је за њом. *Ољ.*

гла̀вница ж ист. **а.** *порез који су ожењени мушкарци плаћали Турцима.* — На ожењену главу узимали су [Турци] по један грош, и то се звало главница. *Нен. М.* **б.** *порез који се Турцима плаћао на непокретну имовину.* — Главницу . . . плаћао је сваки који је имао непокретног имања. *Јов. С.*

гла̀вница[1] и **главни̏ца** ж **1.** *новац дат под интерес, на камате, готовина, уштеда, капитал.* — Настојала [је] да . . . уштеди што више . . . и прикључи главници која лежи и плоди се. *Андр. И.* То ће бити главница за црне дане. *Јов. Ј.* фиг. Кућа је само уштеђевина, главница, али од камата се живи. *Кал.* **2.** (гла̀вница) бот. **а.** *житни паразит у виду гљиве који уништава зрно* Claviceps purpurea. *Терм. 3.* **б.** *болест пшенице при којој се унутрашњост зрна претвара у прашњаву масу неугодна задаха.*

гла̀вница[2] ж *в.* **главњица**. — Тај дан пухала је силна бура разносећи на далеко горуће главнице. *Маж. Ф.*

гла̀вничав, -а, -о *који је заражен главницом*[1] *(о житу).*

гла̀вничӑр м заст. *онај који купи гла̀вницу. Вук Рј.*

гла̀вничӑр м *онај који има гла̀вницу*[1] *(новац под интересом, на каматама) капиталист.* — Заводљива је теорија која хоће да ниже опорезујемо индустријалца и трговца него главничара. *Рад. Стј.*

гла̀вничӑрство с *капитализам. Бен. Рј.*

гла̀вничкӣ и **гла̀вничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на главницу*[1]: ~ дуг, ~ приход.

гла̀виӧ и **гла̀вно** прил. *углавном, највише.* — Ми смо те ноћи уловили пуне двије барке риба главно мојом заслугом. *Новак.*

Изр. ~ је *најважније је, основно је.* — Не ради се о томе да ли ће је у сласт појести већ им је главно да лубеницу украду. *Чипл.*

главнокòмӑндујућӣ, -ћēга м војн. *врховни командант.*

гла̀вња ж (ак. гла̀вњу) *велики комад дрвета за ложење ватре.* — Гореле [су] тешке букове главње у великој каљевој пећи. *Андр. И.*

гла̀вњача ж ист. *озлоглашени затвор за политичке затвореникe у бившој Управи града Београда.* — Главњача је била препуна ухапшених демонстраната. *Сим.*

гла̀вњица ж *дем. од* **главња**. — Па главњицу огња дохватио, па припали тридесет топова. *НП Вук.*

главо̀бол ж покр. *в.* **главобоља**. — Уза сву главобол . . . није пропустио отићи. *Том.*

главо̀бо̀лан, -лна, -лно *који ствара, причињава главобољу.* — Сумрачно листопадско послијеподне, кишовито, досадно, главоболно. *Крл.* Тај накисели, буђави, главоболни мирис мучнине и повраћања. *Дав.*

главо̀боља ж **1.** *бол у глави, у деловима главе.* — Аугустин је много патио од главобоље. *Матош.* **2.** фиг. **а.** *брига.* — Кад год је себа, увек је много главобоље. *Глиш.* **б.** *оно што задаје бригу.* — Море, Румена, подај девојку . . . подај главобољу из куће. *Срем.* **3.** бот. *кукута. Вук Рј.*

Изр. брига и ~ *врло велика брига.*

главо̀бо̀љан, -љна, -љно **1.** *с боловима у глави; који пати од главобоље, склон главобољи.* — Лежиш, тако, главобољан, црвоточне душе. *Матош.* Стално је била главобољна. *Сек.* **2.** *в.* **главоболан**. — Ваља се нагледати и до несвјестице дисати главобољни мирис његовог начетог цвијећа. *Матош.*

Изр. ~ зеље бот. *кукута. Сим. Реч.*

главо̀бо̀ље с необ. *оно од чега боли глава. Вук Рј.*

главо̀бољити, -ӣм несврш. *бринути, лупати главу, мислити.* — Сад ја главобољим о нечем што ми је било нејасно. *КН 1949.*

главо̀бо̀љка ж бот. покр. *буника. Бен. Рј.*

главо̀бо̀љно прил. *на начин који изазива главобољу, мучно.* — Почео је [ветар] сад да пуше с југа, одмах топлије, главобољно широк. *Дав.*

гла̀вокрӗт м ков. *покрет главом (као војнички поздрав).* — Не хаје тај домобран за то да је мимоход, нити да је заповиједан главокрет пред господином пуковником. *Крл.*

главо̀љати, -ӑм несврш. *в.* **главињати** *(2).* — Зато вам ја описујем како је мој ујак главољао посред улице уза страну. *Креш.*

главо̀нози м мн. зоол. *в.* **главоношци**. *Р-К Реч.*

главòношци м мн. (јд. главòножац, -шца) зоол. *ред морских мекушаца са крацима, траковима којима хватају плен* Cephalopoda. *Терм. 4.*

гла́воња м **1.** пеј. *човек велике главе.* — Главоња, какву вратину има! *Ћос. Д.* **2.** фиг. погрд. *главешина, старешина.* — По дворовима [ће частити] оне главоње од власти. *Бен.* **3.** зоол. *врста лептира, губар* Lymantria dispar. *Терм. 4.*

гла́воњица м *дем. од главоња.* — Један плави главоњица . . . носи на дебелом штапу црну бундеву. *Кик.*

гла̏во̄р, -ора м зоол. покр. *блавор. Вук Рј.*

гла̏восе̄к, ијек. гла̏восијек, м **а.** *сечење главе.* — Главосијек св. Ивана Крститеља. *И-Б Рј.* **б.** *оно чиме се сече глава. Прав.* **в.** *место где се сече глава. Рј. А.*

главòсек, ијек. главòсјек, и **главòсековић,** ијек. главòсјековић, м *онај који сече главу, крвник.* — Да сам хтео да будем главосек и тиранин, ја сам могао остати на овом месту. *Андр. И.*

главòсеча, ијек. главòсјеча, ж **1.** *в. главòсек.* — По манастирским ракициницама прича се само . . . о старим покољима с турским главосечама и крвопијама. *Дуч.* **2.** *одсецање, скидање главе.* — фиг. Могло [би] нестати и читаве прве строфе . . . а да пјесма, након те главосјече, не би готово ништа изгубила. *Наз.*

главòсече̄ње, ијек. главòсјече̄ње, с *в. гла̏восе̄к (а). Деан. Рј.*

главòсечнӣ, -а̄, -о̄, ијек. главòсјечнӣ *који се односи на гла̏восе̄к.* — Углаве свадбу о светоме Јовану Главосјечноме. *Љуб.*

гла̏восијек, ек. гла̏восе̄к.

главòсјек, ек. главòсек.

главòсјековић, ек. главòсековић.

главòсјеча, ек. главòсеча.

главòсјече̄ње, ек. главòсече̄ње.

главòсјечнӣ, ек. главòсечнӣ.

гла̏вотрӯпан, -пна, -пно индив. *који има само главу и труп (без удова).* — Било је ту разноврсних богаља . . . одсјечених гњатова, људских главотрупних наказа. *Божић.*

глàвоч, -òча м **1.** зоол. *врста морске рибе крупне главе* Gobius. *Вук Рј.* **2.** бот. *зељаста биљка из пор. главочика* Echinops. *Сим. Реч.*

главòчике ж мн. бот. *биљке са цветовима смештеним у главицама* Compositae. *Терм. 3.*

главр̀њав, -а, -о *расклиман.* — Сад су се селом чула само кола, стара, главрњава — један је точак танко цијукао . . . а други га . . . стално карао и пријетио му: ти мали, ти мали. *Сиј.*

главр̀њати, -а̄м несврш. *ићи без циља, тумарати, лутати.* — Базали [су] и главрњали по црквама и сликарским галеријама. *Вин.*

глàвура ж погрд. *в. главурда.* — Па му скиде главурину црну, па њом дрмну о ледину тврду. Бајо баје, а главура зјаје. *Март.*

глàвӯрда ж *аугм. и пеј. од глава.* — Канда му је дебела главурда колцем усађена међу широка рамена. *Шен.*

главу̀рда̄н, -а́на м пеј. **1.** *главоња. Рј. А.* **2.** *тврдоглав, задрт човек.* — Овај незнабожац . . . био је јамачно силан главурдан. *Вел.*

главу̀рдати, -а̄м несврш. шаљ. *климати главом.* — Тетураше ситним корацима клецајући и главурдајући. *Шен.*

главу̀рина ж *аугм. и пеј. од глава*; исп. главурда. — Са дна се лагано помаљаше црна главурина. *Шапч.* Висок, јак, пригнутијех рамена, дебеле главурине. *Војн.*

главу̀сина ж **1.** *в. главурда.* **2.** *главешина.* — Сигурно се нешто големо спрема кад шаљу поруке тако велике главусине. *Куш.*

главу́так, -тка м геол. *природни стуб на чијем је врху стена, налик на главу. Свезн.*

глàвуча ж *в. главуца.* — Један другар добио целу крмећу главучу. *Вин.*

глàвучаст, -а, -о *сличан главучи. Рј. А.*

глàвуца и **глàвуша** ж **а.** *аугм. и пеј. од глава.* **б.** *животињска глава.* — Дедер им . . . прикричи да ми оставе једну главушу. *Ћоп.*

глàвче, -ета с *в. главица (1).*

глàвчина ж *средишњи, ваљкасти део точка, котача, у који су учвршћени паоци.* — Точкови упадају у дебели снег до главчина. *Чипл.* Комора и топништво ишло је нечујно до главчина . . . по . . . прашини. *Крањч. Стј.*

гла̏гол и **гла́гол** м **1.** грам. *врста променљивих речи које значе радњу, збивање или стање.* **2.** цсл. заст. *назив за слово »г« у ћирилици.*

Изр. на ~ заст. *у облику ћириличког слова »г«.* — Поседало све и запремило неких пет столова, [намештених] два »на глагол« а три »на покој«. *Срем.*

глагòлати, -а̄м несврш. цсл. шаљ. *в. глагољати.* — Брзоплето [је] глаголао. *Јел.*

глагòла̄ш, -а́ша м *в. глагољаш.* — Сјајно одгојен од попа глаголаша, послан [је] у Болоњу. *Марк. Ф.*

глагòла̄шкӣ, -а̄, -о̄ *в. глагољашки.*

глаголѝзам, -зма м *в. глагољаштво.*

глагòлица ж *в. глагољица.* — Болешљиви ђакон . . . поче му показивати глаголицу. *Мат.*

глàголскӣ и **глáголскӣ**, -ā, -ō **1.** *који се односи на глагол (1)*: ~ придев, ~ прилог, ~ вид. **2.** *в. глагољски.*

глàгољ с заст. *в. глагол (2).* — Поче се усиљавати да напише велико глагољ. *Шапч.*

глагȍљав, -а, -о *в. глагољив.*

глагȍљавōст, -ости ж *в. глагољивост.* — Одатле у Тресића она доцирајућа, катедарска глагољавост. *Марј. М.*

глагȍљање с *гл. им. од глагољати.*

глагȍљати, -ām несврш. **1.** шаљ. *говорити, разговарати.* — Кад си паметнији, објасни . . . не гледај у мене, већ глагољај. *Каш.* Глагоља се о правописној ваништини језика и о моди ријечи. *Шим. С.* **2.** *служити католичку мису на старословенском језику*; *читати из старословенских књига написаних глагољицом.* — Био је то знак да се је у часу Томиславова ступања на пријестол у хрватским црквама глагољало. *Комб.*

глагȍљāш, -áша м (вок. глàгољāшу) *хрватски католички свештеник који служи на старословенском језику из књига писаних глагољицом.* — У неким крајевима . . . и није било других свећеника осим глагољаша. *Барац.*

глагȍљāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на глагољаше.* — Хрватство тако животари још од најстаријих глагољашких времена до данас. *Крл.*

глагољáштво с *вршење католичких црквених обреда на старословенском језику по књигама написаним глагољицом*; *борба за такво богослужење.*

глагȍљив, -а, -о шаљ. *говорљив, разговоран.* — Уза све то остао је весељак, глагољив, кадшто и досјетљив. *Цар Е.* фиг. Жуборење тихо глагољиве чесме. *Војн.*

глагȍљивōст, -ости ж *особина онога који је глагољив, говорљивост.*

глагȍљити, -īм несврш. *в. глагољати (1).* — фиг. Киша ромиња, глагољи. *Уј.*

глагȍљица ж *најстарија словенска азбука, абецеда*: обла ~, угласта ~.

глàгољскӣ и **глáгољскӣ**, -ā, -ō *који се односи на глагољ и на глагољицу*; *који је писан глагољицом.*

глагȍљичкӣ, -ā, -ō *в. глагољски.*

глâд, -и ж (лок. глáди) и **глâд**, -а м (лок. глáду) **1.** *осећај потребе за јелом, за храном.* — По вас дуги дан није осећао ни глада, ни умора. *Вес.* Глад, љути глад учинио ме кукавицом. *Матош.* [Јео] је споро и без воље . . . јер није осећао глади. *Андр. И.* **2.** *несташица, немање хране, гладовање.* — Не имајући . . . хране у тврђави, присили глад ове јунаке да се предаду. *Том.* За вријеме великих гладова у другом десетљећу онога стољећа прибрао [је] лијеп имутак. *Бал.* **3.** фиг. *велика жеља, велика потреба (за нечим).* — Освајаче . . . дражи и буди у њима освајачку глад само оно што је још непобеђено. *Срем.* Његова духовна радозналост . . . глад за знањем нису од оних сасвим обичних. *Мил. Ж.* Видио је . . . и на људским лицима глад . . . за великом крвавом сензацијом. *Михољ.*

Изр. као да је из глади утекао *каже се за онога који халапљиво, похлепно једе*; морити неког глађу *не дати неком да једе*; прва ~ *најјачи, почетни осећај глади*; скапавати од глади *трпети највећу глад и оскудицу*; умирати, умрети од глади 1) *бити јако гладан*; 2) *трпети највећу оскудицу у животу*; штрајк глађу *одбијање хране од стране затвореника у знак протеста због нечега.*

глâда ж покр. *дрвена, примитивна чобанска колиба.* — Домаћице по гладама имају пуне руке посла. *Мат.* Све то има пастир: торину у гладу и у глади огањ и брашњеник. *Миљ.*

глâдак, глàтка и глàтка, глàтко и глàтко (одр. глàткӣ и глàткӣ; комп. глâђӣ) **1. а.** *који нема храпавости и неравнина, изглачан, клизав*; супр. храпав. — На глатке камене сједне. *М-И.* Терен . . . је глатки асфалт. *Кугл.* **б.** *раван, незаталасан, без валова (о води, коси).* — Море глатко и мирно. *Јанк.* фиг. *ведар, безоблачан.* — Небо је било савршено глатко. *Торб.* **2.** фиг. **а.** *лак, течан (стих, реченица).* — [Војислављев] је размер . . . тежи, али . . . су му стихови необично глатки. *Нед.* У Станковића се не просипљу изобилно глатке стилистичке фразе. *Прод.* **б.** *углађен, вешт, лукав.* — Ропство . . . нам ћесар . . . глатким речима . . . справља. *Јакш.* Ђ. Веома . . . је удворан, сладак, гладак, гибак. *Шен.* Гладак и подмукао нитков . . . увијек вреба згодну прилику. *Богд.*

глáдан, -дна, -дно (одр. глáднӣ) **1. а.** *који осећа глад*; супр. сит. — Код меса бијаше доктор још увијек гладан. *Матош.* Тјера га утроба гладна. *М-И.* **б.** *који изражава глад.* — Лепиња се пуши . . . и мами гладне очи на топли масни залогај. *Чипл.* Дијете је кричало гладним криком. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. **а.** *у коме влада несташица, оскудан.* — Хладно ћеш почети редати описе својих гладних, скитничких дана. *Козарч.* Упамтите другови моји . . . људи црних и гладних брда. *Ђур.* **б.** *који потиче од глади, који је изазван глађу.* — Људи, то сам ја учинила у гладном лудилу. *Кос.* **в.** *недовољан, бедан.* — По очевој смрти дали су јој нешто гладне пензије. *Маж. Ф.* Радници постају једни другима конкуренти, а њиховом конкуренцијом . . . послодавац се користи да их већито држи на »гладним надницама«. *Лапч.*

3. фиг. **а.** *похлепан, незајажљив.* — Твоји задругари [су] на твоју дједовину гладни. *Шен.* [Бочио се] са . . . увијек гладним турским властима. *Андр. И.* **б.** *жудан, жељан.* — Скандали се дочекују са гладним одушевљењем. *Скерл.* И у школи гладни смо праве културе и ужитка. *Марј. М.* Увијек смо ми сељаци гладни . . . земље. *Чипл.* **4.** покр. **а.** *празан.* — Метнувши нову цевчицу у гладан чунак, поче . . . ткати. *Шапч.* А ја ћу онда наћи . . . човека што је клонуо негдје кô гладна врећа. *Кам.* **б.** *постан; неплодан.* — У лонце [им] налије гладну, прежгану јуху. *Полић.* Откуцаји мотике звече по стрмом . . . и гладном тлу. *Ћип.*

Изр. ~ као вук, мртав ~ *врло, веома гладан*; ~ година *неродна година*; ~ смрт *смрт од гладовања*; дȕг (отегао се) као ~ година *страшно, претерано дуг*; на ~ срце *наште срца*; *пре јела*; седам гладних крава *вишегодишња неродица* (*алузија на библијску причу о глади у Мисиру*).

гла̀дара ж ков. *назив за тамницу.* — Видјелицом малом на тамници, која с мене гладаром се зове, свитао је мени . . . данак. *Прер.*

гла̀дац, глаца м **1.** *онај који се глади, дотерује, кицоши.* — Млади газда беше гладац прве врсте. *Мат.* **2.** (у атрибутској служби) **а.** *уређен, дотеран.* — Гости се понамештају у салону где је све гладац. *Пол. 1958.* **б.** *гладак.* — Око гледа . . . планински гладац лед. *Матош.* **3.** *танка турпија. Бак. Реч.* **4.** бот. *врста биљке из пор. штитара која даје смоласт сок. Сим. Реч.*

Изр. споља, изван(а) ~, а изнутра јарац (јадац) *на изглед лепо и добро а у ствари, у суштини, рђаво.*

гла̀дež ж покр. зб. *гладнице.* — Турска деца . . . подсмевала им се што просе и једу каурску храну . . . и довикивали им: Гладежи! Ћафире! Јеси ли се најео крметине! Гладежи! *Андр. И.*

гла̀дибр̏к м шаљ. *дотеран, налицкан човек. Вук Рј.*

гладѝјā̀тор м лат. ист. *борац* (*обично роб*) *који се у римском циркусу борио са другим борцем или са зверима.*

гладѝјā̀торскӣ, -ā, -ō *који се односи на гладијаторе, који припада гладијаторима*: ~ борба, ~ игра.

гла̀дилац, -иоца м *онај који се бави глађењем, брушењем, глачањем.*

гла̀дилица ж **1.** *брусни камен којим се оштре косе, ножеви и др., брус.* — Оштрицу позадану вјерну ножу гладилицом гладио. *Маж. И.* **2.** *жена која се бави глачањем* (*рубља и сл.*). *Деан. Рј.*

гла̀дило с **1.** *гладилица* (*1*). — »Намиче« оштрице прво брусом, затим гладилом. *Лал.* **2.** *глачало.* — Сузе [су јој] . . . на жарко гладило падале. *Шен.*

гла̀динац, -йнца м необ. *в. гладница.* — Има гладинаца који би се хтјели помоћи туђом муком. *Павл.*

гла́динья ж покр. *в. глад.* — Јадну је Ружу . . . гладињом . . . морила. *Љуб.*

гла̀диньӣ, -ā, -ē̏ *који се односи на глад. Деан. Рј.*

гладѝола ж бот. *украсна биљка са цветовима разних боја, сабљичица* Gladiolus. *Сим. Реч.*

гла̀дионица м и ж покр. *в. гладун. Вук Рј.*

гла̀дионица и **гладиѝница** ж *глачаоница.*

гла̀дити, -йм несврш. **1. а.** *шаком, шапом или прстима превлачити преко површине чега.* — Поп-Спира је већ узео свој . . . шешир, и гладио га низ длаку. *Срем.* Замјеник одлази задовољно гладећи бркове. *Чол.* **б.** *миловати.* — Гладим ти ко некоћ праме красне. *Гал.* Старица ме хладном руком глади. *Гор.* **в.** *блажити, умиривати.* — Лахор сањиво струји и глади нам лица. *Кум.* Музика је . . . гладила његове нерве. *Бег.* фиг. подр. *туђи.* — Ђаволчету леђа гладе. *Шен.* **2.** фиг. *ласкати, улагивати се, умиљавати се.* — Колико га ја кроз толико година драгам и гладим, опет нисам видјела од њега весела лица. *Шен.* **3.** *оштрити, брусити.* — Извадио брус из водира па глади косу. *Ад.* **4.** *поправљати, дотеривати, улепшавати.* — [Ристић је] брижљиво гладио своје саставе и давао их филологу . . . Бошковићу на преглед. *Јов. С.* Проучавањем . . . класичних писаца . . . читалац поступно глади и дотерује свој књижевни укус. *Цар М.* фиг. Што се понекад као нађути, док се обрнеш ништа . . . још чисто глади оно да се заборави. *Вукић.* Како би било да ствар некако загладимо. — Ама шта имам ја ту да гладим! *Нуш.* **5.** *глачати, пеглати.* — Овако слаба радила је много и знојна гладила рубље. *Шимун.*

~ **се 1.** *повр. према гладити* (*1*). — Па се онда шапом глади, по брку, по бради. *Змај.* **2.** *улепшавати се, лицкати се, дотеривати се.* — Умивала [је] лице и гладила се. *Сиј.*

гла̀дӣш, -йша м (вок. гла̀дӣшу) **1.** *в. гладац* (*1*). — Огласи се . . . хихот насртљивача, гладиша, пренемагала. *Гор.* **2.** бот. *биљка из пор. лепирњача* Ornonis. *Сим. Реч.* **3.** зоол. *смук. Финк.*

гладӣшевина и **гладӣшика** ж бот. *гладиш. Сим. Реч.*

гла̀дњети, -нӣм, ијек. гла̀ђњети, несврш. *постајати гладан.* — Није ништа окусио до воде и зелена воћа. Али се од тога још више

гладни. *Ранк.* Ја се већ чуђах од чег тако гладне. *Комб.*

гла̀днӣк, -и́ка м пеј. *в. гладница (1—2).* — Био је сличан гладнику пред столом обиља. *Божић.* Просуо оно своје гладницима. *Љуб.*

гладни́ков, -а, -о *који припада гладнику.* — Гладникова уста [су се] *на часак отворила. Крањч. Спј.*

гладни́ковић м *в. гладница (1).* — Ах, старовлашки гладниковићи, нећете да се мојем хлебу поспрдате. *Уск.*

гла̀дница и **гла̀дница** ж и м **1. а.** *изгладнела особа.* **б.** *особа која много једе, која се не може лако наjести, изелица.* — Иако највећа гладница у одреду, Никола је своје мало следовање делио с њиме. *Ћос. Д.* **2.** *готован, нерадник.* — Седне тако какав гладница, кога мрзи да ради . . . па пише и мами новце. *Срем.* Ко је још видео осврнути се на којекакве гладнице и пропалице. *Маш.* **3.** (у служби атрибута уз им. земља) *испошћена, неродна, неплодна земља.* — Равник . . . сjети Шимуна његове старевине, шаке земље гладнице. *Гор.*

гладни́чина ж и м *аугм. и пеј. од гладник.*

гла̀днӣш, -и́ша м покр. *в. гладница (1).* — Жвакали [су] их пуцљетаво да се чује за инат гладнишима. *Божић.*

гла̀дно[1] с покр. *удубљење на поплату, на табанима и длану. Батут.*

гла̀дно[2] прил. *као гладан, жељно, жудно.* — Оне су, упиљено, гладно . . . без даха се уносиле у . . . ликове затвореника. *Петр. В.*

гла̀днӧв, -ӧва м пеј. покр. *в. гладница (1 и 2).* — Ето ти па jеди! . . . Наjеди се гладнове jедан. *Ћор.* Иде као било која од оних жена сеоских празнова и гладнова. *Ћур.*

гла̀днути, -нӗм *сврш. према гладити.* — Гладну браду рехаву и риjу. *Шапч.*

гла̀диӯш, -ӯша м покр. *в. гладница (1 и 2).* — Више од половине од њих [господе] су градски гладнуши. *Стипч.*

гла̀дњӗње с *гл. им. од гладнети и гладњети.*

гла̀дњети, -дњӣм, ек. гла̀днети.

гладӧ̀ва̄ње с *гл. им. од гладовати.*

гладӧ̀вати, гладујӗм несврш. **1. а.** *не jести, остајати гладан.* — Није хтио ни jести, иако је двадесет и четири сата гладовао. *Франг.* **б.** *трпети глад, бити жељан jела; сиротовати.*— Још нисам код тебе гладовала. *Шен.* Хоћете ли да и даље гладујемо у овоме проклетоме крају? *Дом.* **2.** (за ким или за чим) фиг. *жудети, желети.* — Зашто сам те звао, зашто желио, зашто сам за тобом гладовао . . . свима дjелићима душе? *Л-К.*

гла̀довић м *в. гладница (1—2).* — Да не будеш баш голи чиновник, гладовић градски без игдје ичега свог. *Десн.*

гладӧ̀мора ж индив. *дуготрајно гладовање, глад од које се умире.* — Боља је и куга него гладомора. *Кик.*

гла̀доња м *гладница.* — Срдила се на те гладоње који су дошли да се наjеду на њен рачун. *Франг.*

гладӧ̀тиња ж *гладовање, глад.* — У највишоj мојоj невољи, гладотињи, босотињи и голотињи, посла паша човjека да ме мами и мити. *Љуб.* По земљи дивној »гладотиња« [га] прогони худа. *М-И.*

гла̀дӯн, -ӯна м (вок. гла̀дӯне) покр. *онаj који се гладн, кицош.* — Ђакон . . . канда бjеше гладун, jер је имао свитне хаљине и грудњак извезен златом. *Мат.*

гла̀дух м покр. *в. гладница (1 и 2).* — И ти би онога гладуха, догона — ону домаћу уш узела за мужа! *Цар Е.*

гладӯцкати, -а̄м несврш. *дем. од гладити.* — Ништа нема слађе доли гладуцкати коштане звиjезде. *Jел.*

гла̀дӯш, -ӯша м *гладница (1 и 2).* — Камење мирује . . . И пjесма врабаца гладуша. *Jел.* Нису ли се сви ти гладуши и испичутуре толикопут наситили и наjели код мене? *Ков. А.*

гла̄ђа ж нар. песн. *глад.* — Трпе глађу и jуначку жеђу. *НП Вук.*

гла̄ђан, -а, -о *дем. од гладан. Вук Рj.*

гла̄ђӗње с *гл. им. од гладити.*

гла̀зба ж **1.** *уметност изражена тоновима, свирка, свирање, музика.* **2.** *скуп разних инструмената, скуп свирача, оркестар.* — Глазба [је] свирала увертиру. *Леск. Ј.* Триумфално [је карневал] пролазио . . . уз трештање . . . лимене глазбе. *Мар.*

гла̀збало с *глазбени, музички инструмент*: дувачко ~, лимено ~.

гла̀збӑр, -а́ра м *глазбеник.* — Френк jој је додао и такозвану »турску банду«, састављену од 12 глазбара. *Шиш.*

гла̀збӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на глазбаре*: ~ друштво.

гла̀збен, -а, -о **а.** *који се односи на глазбу*: ~ школа. **б.** *музикалан.*

гла̀збенӣк м = музичар **1.** *онаj који изводи глазбу на инструменту.* — Глазбеници [су] стали да угађаjу своjа глазбала. *Леск. Ј.* **2.** *онаj који компонује глазбу, композитор.* — Глазбеници у заносу праве у славу њима складбе милочујне. *Бег.*

гла̀збенӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на глазбенике.*

гла̀збено прил. *мелодично.* — Превр̂ће ријечи глазбено. *Кал.*

гла̀збенӧст, -ости ж *музикалност, мелодичност.*

гла̀збило с *в. глазбало.* — Цигани . . . одмах почеше удешавати своја глазбила. *Шимун.* И ударат ће у жице својих глазбила. *Креш.*

глазбо̀вати, гла̀збујём несврш. заст. *изводити глазбу, свирати, музицирати; бавити се глазбом, музиком.* — Узајмио малу конобицу . . . па почео бријати и глазбовати. *Драж.* Глазбујући осјећамо отворену интимност и срдачно друговање. *Новак.*

глази́рање с *гл. им. од глазирати.*

глази́рати, гла̀зи́рам сврш. и несврш. *превући, превлачити глазуром, поцаклити; (у)глачати.* — фиг. Извирује [с прозора] једна глазирана округла лубања. *Кик.*

глазу́ра ж фр. **1.** *стакласта смеса којом се превлаче разни предмети ради сјаја или заштите, превлака, цаклина; глеђ, емаљ; превлачење таквом смесом.* — Коситер служи у галванопластици за глазуру. *Туђ.* **2.** фиг. **а.** *шминка.* — У том се тренутку његово лице разголити. С посувраћених усана и немарно дигнутог носа спаде глазура. *Дав.* **б.** *спољашњи, ваљски сјај, углађеност.* — А овамо с друге стране . . . униформе, глазура, отмјеност, елеганција. *Сим.* **3.** *превлака од чоколаде или шећера на колачима (обично на торти).* — Посластичарски калфа [се] за глазуру своје торте боји. *Крл.* Бискуп [је] зажелио . . . комадићак шећерне глазуре . . . оне торте. *Мар.*

гла̀зу̏рнӣ, -ā, -ō *који се односи на глазуру.*

гла́ма ж *смеса сребра помешана са неким другим металом (обично златом). Р-К Реч.*

гла́мња ж *в. главња.* — По која догорела гламња се пуши. *Нуш.*

гла̀моч, -о̀ча м зоол. *в. главоч (1). Деан. Рј.*

Гламо̀ча̑к, -а́ка и **Гламо̀чанин** м *човек из Гламоча.*

гла̀мочӑ́рка ж покр. *мала мрежа стајачица за ловљење гламоча.*

гла̑нц м нем. варв. *сјај, сјајност (најчешће о обући).* — Он истерује коњима »гланц«. *Јак.*

гла̑нцати и **гла̑нцати,** -а̄м несврш. *давати сјај, чистити, трљати предмет док не добије сјај.* — Хуче у крпетину и гланца Николаја-Путника и Богомајку на лијевом свијећњаку. *Јел.*

гла̑с м (лок. гла́су; мн. гла̑сови и песн. гла̑си, ген. гласо́ва̄ и гла̑сова̄) **1. а.** *звук који се ствара у грлу (при говору, певању и сл.).* — Онда моја мати отпоче, а глас јој промукао: — Одведоше вранца! *Лаз. Л.* Кад говори о вама, још данас му глас трепери... топло, људски. *Крл.* Болу гласа не дам. *Наз.* Споља допирао је глас, веселе и тихе песме славујеве. *Дом.* **б.** грам. *најмања говорна јединица, најмањи део речи.* **2. а.** *певачки дар.* — Поп Спира . . . има још сад, после толико година, диван глас. *Срем.* **б.** *певање.* — Неколике песме за глас и клавир. *Коњов.* **в.** *различита висина тона при певању.* — Запевали смо у три гласа. *Богдан.* Појали [су] за две певнице . . . »трећи глас« је волео господар Софра. *Игњ.* **г.** *мелодија.* — У сваком цркруту . . . [налазила] би глас неке песме. *Станк.* **д.** *тон; звук; шум.* — На њој [цеви са рупама] гајдаш свира гласове главне. *Чипл.* Глас се ријеке стиша. *Наз.* Чује се ситан глас црквеног звона. *Лаз. Л.* фиг. Хујн глас стварања и ритам расула. *Дуч.* **3.** *позив неког унутрашњег нагона, подсвести и сл.* — Гласи дјетињства к нама иду. *Визн.* Одговорили [бисте] гласу своје савести. *Ћос. Б.* А било је нешто слатко у тој . . . тузи . . . као глас прошлости и слатких успомена. *Мар.* **4. а.** *вест, новост.* — Жао би ми било да се тај глас обистини. *Шапч.* Отац се није нимало узбуђивао због гласова који су се ширили о њему. *Козарч.* **б.** *порука.* — Оставих му глас нека ме причека за којих десетак дана. *Рад. Д.* **5. а.** *мишљење; уверење.* — Данас [је] глас новина сугестивнији од књижевног утицаја. *Матош.* То би могло да утиче на слободу твога судијског гласа. *Ком.* **б.** *представник, заступник, говорник.* — Крањчевић је . . . глас свих хрватских опозиција. *Матош.* **6.** *право изјашњавања на изборима при каквом одлучивању и сл.; само изјашњавање.* — Да се чича-Јордан плебисцитом бирао за пудара, сви би дечурлијски гласови пали на њ. *Срем.* Конгрес решава простом већином својих гласова. *Лапч.* **7.** *углед, име.* — Ретко је ко у нашој књижевности тако брзо стигао до тако великога гласа [као Сремац]. *Скерл.* Глас тог човјека зацијело није особита свједоџба за морал наших дана. *Матош.* **8.** *пропис, смисао (закона, уговора и сл.).* — Противно гласу уговора, почели [смо] рат без споразума. *Јов. С.*

Изр. без гласа *нем, занемео, запањен;* бије га ~ нар. *о њему се рђаво говори;* бити на гласу *бити познат, чувен;* бити на добру гласу *имати угледа;* бити на рђаву, лошу гласу *бити озлоглашен, познат по злу;* ~ вапијућег књиж. *узалудан вапај;* ~ народа *јавно мишљење;* ~ у пустињи књиж. *в. глас вапијућег;* да(ва)ти ~ 1) *гласати, бирати, изабрати;* 2) *рећи своје мишљење;* (не) да(ва)ти, (не) пустити, (не) пуштати гласа од себе *(не) јавити се, (не) јављати се, (не) показ(ив)ати се жив;* дићи (повисити) ~ 1) *почети говорити гласније;* 2) *љутито, заповеднички говорити;* дићи (подићи) ~

против чега *успротивити се, протестовати*; доћи на ~ *в. изићи на глас*; из(иза) гласа, из свега гласа *гласно, што може бити гласније, вичући*; издаје ме (те итд.) ~ *не могу (може) да изговори реч (од узбуђења и сл.)*; изгубити ~ *не моћи певати (или говорити)*; изићи (излазити) на ~ 1) *прочути се, постати познат*; 2) заст. *осрамотити се, постати предмет оговарања*; изнети (износити некога) на ~ (на рђав ~) *пронети (проносити) неповољне вести (о коме)*; имати (немати) ~ 1) *бити (не бити) обдарен даром певања*; 2) *в. уживати глас*; испод гласа (под ~) *полугласно, тихо*; на сав ~ *што може бити гласније, вичући*; на (у) по (пола) гласа *полугласно, тихо*; ни гласа, никаква гласа (од неког) *нема вести, ништа се не зна (о некоме)*; ниоткуд гласа *потпуна, мртва тишина*; ни трага (ни јава) ни гласа (од неког) *в. ни гласа*; подићи глас *в. дићи глас*; подићи ~ коме *створити му углед*; подићи ~ против кога *в. дићи глас против чега*; посејати гласове *в. пронети гласове*; право гласа *законско (политичко) право грађана да бирају своје представнике*; пробати ~ 1) *оцењивати дар певања*; 2) *испитивати, кушати*; пронети, посејати, просути, протурити ~ (гласове) *разгласити*; пустити (пуштати) ~ од себе *в. дати глас од себе*; пуче ~ *пронела се вест*; саветодавни ~ *право исказивања свога мишљења без права гласања (одлучивања)*; спустити ~ 1) *почети говорити тише*; 2) *постати пристојнији, мирнији*; стећи ~ (гласа) *прочути се, постати чувен, познат*; убити (некоме) ~ *покварити добро мишљење које влада о неком*; ударати (ударити) гласом 1) *наглашавати (нагласити) једну или више речи*; 2) фиг. *подвлачити (подвући), истицати (истаћи) нешто као важно, значајно*; уживати ~ *важити као, бити сматран као*; уживати добар (зао, рђав) ~ *имати (немати) угледа*; у један ~ *једногласно, снажно, заједно*; укинути с гласа нар. песн. *убити, одузети живот тренутно*; у (на) сав ~ 1) *гласно, из свега грла, вичући*; 2) *одлучно, смело, с правом*; ухватити ~ муз. нар. *схватити неку мелодију*; учинити роду ~ шаљ. *помоћи, учинити нешто за друштво, за целину*; чистити ~ *чинити да певачки (или говорни) тон постане чистији, мелодичнији*.

гла́сак, -ска м (мн. гла́сци, ген. гла̑са̄кā) **1.** *дем. и хип. од глас.* — Као да чује гласак своје матере. *Шапч.* Нит се чуо гласак изим воде потока. *Шен.* **2.** покр. *шупљика, рупица на кошуљи, гаћама. Вук Рј.*

Изр. ни гласка (ниоткуд гласка), ни гласка ни трага; пустити ~ *в. глас (изр.)*.

гла̑сан, -сна, -сно **1. а.** *који се добро чује, чујан; звонак; звучан, јасан.* — Није се говорило гласном речју, него шапатом. *Вес.* Ударио [је] у гласан смијех. *Новак.* Гласно се звоно разлијегало из долине. *Шен.* Гдје је моја младост драга . . . гдје ли оно грло гласно . . .? *Баш.* **б.** *хучан, бучан; који галами.* — Вергл је жив, гласан симбол наше културе. *Матош.* Непријатељ, пун претње; иде са свих страна, узаврео, бројан и гласан, бије иза сваке ограде. *Ћоп.* **2.** *гласовит, познат, чувен.* — Хоћу да будеш гласнији и чувенији од оца. Хоћу да будеш први. *Ћос. Д.* Од Тушине села маленога, испод горе гласна Дурмитора. *Маж. И.* **3.** *отворен, јаван, јако изражен.* — Гвозден је . . . једна гласна криза нашег одреда. *Ћос. Д.* Јавила се врло гласна тенденција за реформом Даничићеве акценатске кодификације. *Ј 1957.* **4.** *који радо говори, говорљив.* — Ево ти ње, вјечито гласне и разговорне. *Ћоп.*

гла̀са̄ње с *гл. им. од гласати.*

Изр. ставити на ~ *приступити чину гласања по одређеном поступку.*

гла̀сат, -а, -о *глат.* — Халакнули . . . гласати рундови. *Рад. Д.* Гомила . . . бива све гласатија. *Цес. А.*

гла̀сати, -а̄м сврш. и несврш. **1.** *да(ва)ти свој глас (за некога или за нешто) на изборима, при каквом одлучивању и сл.*; исп. глас (6). — Гласало се седењем и устајањем. *Јов. С.* Још двадесете године гласао сам ја за комуну. *Чол.* **2.** несврш. заст. *разглашавати, објављивати, јављати.* — Нисам баш рад свуда ни гласати ту своју намеру. *Ред.*

~ **се 1.** *издавати звук, глас, оглашавати се, чути се.* — Нагло . . . схвати да му се глас уопште не гласа. *Дав.* Звоно се за звоном гласа у даљине. *Визн.* **2.** *јављати се.* — У њежном миљу — ја се теби гласам. *Марк. Ф.* Њено се име непрестано гласало у мени. *КН 1959.* **3.** безл. *говори се, прича се, проноси се глас.* — Кад се 1812. године гласало да ће Срби да предаду Турцима оружје, он је [Вељку] говорио да ће . . . ићи . . . у Русију. *Вук.* По свем свијету гласат ће се, све новине писат ће. *Јурк.*

гла̀са̄ч, -а́ча м (вок. гла̑са̄чу) *онај који гласа, бирач; присталица.* — Странке опозиције добивале су све више гласача. *Барац.*

гласа̀чица ж *женска особа гласач.*

гла̀са̄чкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на гласаче и на гласање, бирачки:* ~ листић, ~ место, ~ кутија, жара, ~ одбор, ~ право.

гла̀сē, -ѐа м фр. **1.** *свила проткана златом или сребром, сјајна тканина.* — [Ступови] људског друштва . . . у гардијском

гласеу. *Крл.* **2.** непром. (у атрибутској служби, обично у полусложеницама) *сјајан, углачан*: гласе-кожа, гласе-рукавице, гласе -папир, гласе-хартија.

гла̀сйлнице ж мн. необ. *в. гла̀сница (2).* — Гласилнице у врату . . . болно затрепере. *Донч.*

гла̀сило с **1.** *новине, лист као орган неке политичке странке и сл.* — [Лист] је . . . био у идејама Интернационале и важио као гласило њене руске секције. *Скерл.* фиг. Ако ме учините вашим гласилом у сабору, ја ћу настојати да оправдам повјерење. *Старч.* **2.** (само у мн.) *гласнице, гласне жице.* — Гласила су код сисаваца много једноставнија него код птица. *Финк.* **3.** *цев, труба, кроз коју се говори да се глас даље чује. Рј. А.*

гла̀сйљке ж мн. анат. *в. гла̀сница (2).* — Треперење црвених гласилька у грлу глухонијемог дјетета, то је бацио на платно. *Крл.*

гла̀сина ж **1.** *аугм. од глас (1).* — Јанко се трже од гласине кнежеве, чије кораке и не чу по снијегу. *Мат.* **2.** *оно што се прича, говорканье, вест.* — Долазе гласине из Петрограда у Москву. *Крањч. Стј.*

Изр. бије га ~ *прича се о њему*; колају гласине *говори се, прича се.*

гла̀сит, -а, -о **1.** *гласовит, чувен.* — Нагло [се] уздизао . . . растао из тога народа, све виши и гласитији. *Пер.* Мој је ујак . . . вазда био гласит са своје велике смиености. *Креш.* **2.** *гласан.* — Напред! у бој! Османе, кажи да свирају зурле гласите. *Јакш. Ђ.*

гла̀сити, гла̀сим сврш. **1. а.** *садржавати у себи неко саопштење, неку обавест; казивати, говорити.* — Папир . . . је гласио на тисућу форинти. *Том.* Турске верзије гласе о томе другојачије. *Нов.* Тко је унутра? Кадет . . . гласио је поносни одговор. *Јонке.* **б.** *бити адресован, упућен; написан на нечије име.* — Лист гласи на оца, а он је у Бечу. *Том.* Никакав рачун ни рабош није гласио на њега. *Срем.* Тапије гласе на Аћима. *Ћос. Д.* **2.** *чути се.* — Тјерала лисица зеца, — ћејкање јој гласило весело и жестоко. *Ћал.* **3. а.** *звонити за мртвим, оглашавати.* — У то је и звоно почело да гласи мртваца. *Чипл.* **б.** *разносити гласове, новости, разглашивати.* — Замоле: »да се не гласи даље; нису раде да се од њих чује . . .« *Вес.* **4.** *важити, бити сматран.* — Тај млади човјек [је] Чех и . . . гласи као чешки родољуб. *Павл.* **5.** *јављати, објављивати; предсказивати.* — Сјајна вила славског рода гласи амо истихана: Зора пуца, бит ће дана! *Прер.* Поглед ти је, истина, ужасан, несрећу ми некакву гласи. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *чути се; јављати се.* — Похрли журно у цркву јер се већ гласило звонце. *Бен.* До данас се . . . још гласило није да се и газде . . . у хапс воде. *Ћор.* фиг. Стари осећаји сузама се гласе. *Уј.*

гла̀ситӧст, -ости ж *особина онога који је гласит, онога што је гласито.* — Игуман је на врху своје гласитости. *Бож.*

гла̀сић, -а и **гла̀сйћ,** -и́ћа м *дем. и хип. од глас.*

гла̂сица ж *струна (на гуслама).* — У трулом, шупљем поду тријесак одзвања гушеном гудљавином као из гласица влажних гусала. *Божић.*

гла̂сје с песн. зб. *гласови.* — Валови се гласја поутаже. *Прер.*

гла̂снӣ, -ā, -ō *који се односи на глас.*

Изр. гласне жице *в. гла̀сница (2).*

гла̂снйк, -а и **гла̂снйк,** -и́ка (гла̂снйк, -а) м **1. а.** *онај који носи гласове, весник.* — Не би тебе гласник Дрине прешô, нит би имô ко глас донијети. *НП Вук.* Истога дана отишао је гласник у Рим. *Обз. 1932.* фиг. По који суви листак падне с гране, као нијеми гласник суморних јесенских дана. *Коч.* Сунце, гласник радости . . . повуче сјеновит застор с кревета Ауроре. *Богд.* **б.** покр. *службеник који обавештава о чему, разноси позиве, решења и сл., позивар, разносач.* — Потисну [га] срећа на част гласника јавне области. *Шен.* Осорно се окоси на судског гласника који дође с плавим позивом. *Јевт.* **2.** *представник.* — Данте . . . [је] највећи гласник хришћанске мисли у средњем веку. *Цар М.* **3.** нар. песн. (у атрибутској служби) *којим се нешто објављује.* — Да опале два топа гласника. *НПХ.* **4. а.** *лист, новине, часопис.* — Кватерник спрема издање правашког гласника. *Нех.* **б.** *назив неких листова и часописа.* **5.** (гла̀снйк) грам. *в. сонант. Терм. 1.*

гла̂снйков и **гласни́ков** (гла̂снйков), -а, -о *који припада гласнику.*

гла̂сница ж *жена гласник, весница.* — Зеус шаље божанску гласницу људима и боговима. *Наз.*

гла̀сница ж **1.** *део усне шупљине; грклањов отвор.* **2.** мн. *два мишићна набора у грклању који дају звучност гласовима.*

гла̂снйчкӣ и **гла̂снйчкӣ** (гла̂снйчкӣ), -ā, -ō *који се односи на гласнике.*

гла̀сничкӣ, -ā, -ō *који се односи на гла̀снице.*

гла̂сно прил. *да се чује, чујно.* — Гости га поздраве гласно. *Том.* фиг. *видљиво, упадљиво.* — Она [несрећа] и у сељацима и у њему гласно ћути. *Ћос. Д.*

Изр. ~ мислити *разговарати сам са собом; говорити за себе.*

гласногӧвӧрнйк м ков. **1.** *в. звучник.* — Већ у пола осам ујутру затреште сви гласноговорници. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *заступник,*

бранилац. — Стрина Госпава . . . оштра и уочљива жена, арбитар и гласноговорник свих Хаци-Васића. *Андр. И.*

гласнòгрлӣ, -ā, -ō ков. *који има гласно грло, јак глас*. — Старјешине пак су сједиле . . . скептре гласногрлих држећи гласника. *М-И.*

глâснōст, -ости и **гласнòћа** ж *особина онога што је гласно*. — Јунгов план . . . добио [је] невјероватну гласност и раздијелио јавно мнијење. *Б 1947. Рј. А.*

глâснути, -нём сврш. *зовнути*.

~ **се** *одазвати се, јавити се*. — Јеси ли ми у животу, Видо, гласни ми се, бог те не убио! *НП Вук.*

глâсњача ж **1.** муз. *део инструмента на коме су затегнуте жице. Деан. Рј.* **2.** *оно што даје одјек, што одјекује*. — Пуста кућа је звоно, поткровље звона гласњача. *Божић.*

гласòвāње с *гл. им. од гласовати*.

гласòвати, глàсујēм несврш. *в. гласати (1)*. — Пленум може . . . гласовати за извјештај већине. *Мј. 1936.*

глâсовӣр м ков. *в. клавир*.

гласовӣрати, -òвӣрām несврш. ков. *свирати на гласовиру*. — [Госпођица] је учила нешто гласовирати. *Коз. Ј.*

гласовӣрāч, -áча м ков. *музичар који свира на гласовиру, пијанист(а)*. — У својој шеснаестој години био је приличан гласовирач. *Нех.* [Истиче се] као бриљантан гласовирач. *Матош.*

гласовирàчица ж ков. *музичарка која свира на гласовиру, пијанисткиња*. — Спочитавао [је] . . . што није кћер дала . . . наобразити за гласовирачицу. *Нех.*

глâсовӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гласовир*.

гласòвит, -а, -о **1.** *који ужива добар глас, чувен, познат*. — Неко иде у Рогатечку Слатину, тамо је гласовит лијечник. *Леск. Ј.* Новица потиче из гласовите куће Церовића. *Вујач.* **2.** *гласан*. — Гласовитим смијехом [су] потврђивали. *Шен.*

гласòвито прил. *гласно, јако*. — Цичећ гласовито примакну [се] к зиду. *М-И.* Само једно још не могу: да запевам гласовито. *Радич.* Гласовито звонила глазба гором и долом. *Шен.*

Изр. танко ~ нар. песн. *в. гласовито*.

гласòвитōст, -ости ж *особина онога који је гласовит и онога што је гласовито*.

глâсōвље с књиж. заст. зб. *гласови*. — Чула је с прозора само мукло неартикулисано гласовље. *Вил.*

глâсōвнӣ и **глâсōвнӣ,** -ā, -ō *који се односи на глас*: ~ систем, ~ промена, ~ процес, ~ апарат. — Студиозно дата улога, са лепим гласовним материјалом. *НК 1946.*

глàсōвница ж *гласачки листић*. — За њега . . . дао је своју гласовницу. *Цес. А.*

глâсōвно прил. *у погледу гласа*. — Лик чиновника . . . тумачи Ђука Тадић гласовно и глумачки сталожено. *Р 1957.*

гласòноша м *в. гласник (1 и 2)*. — Уједанпут указа се коњаник у трку на ознојеном вранцу: то бејаше гласоноша. *Шапч.* Пред војском гласоноша виче, нека сватко . . . чује. *Брл. фиг.* Песник . . . је увек само претходник и гласоноша другог доба. *Дуч.*

гласòслōвље с ков. заст. *в. фонетика*. *Рј. А.*

гласòудāр м *в. акценат. Р-К Реч.*

глàсӯрда ж погрд. *аугм. и пеј. од глас*. — Њихове гласурде парају му уши. *Божић.*

глâти, глâм несврш. нар. *в. гледати*. — Ево сада годиница откако му не глâм лица. *Радич.* Глај твоја посла. *Вас.*

глâткати, -ām несврш. *дем. и хип. од гладити*. — Стаде му глаткати врану косу. *Ков. А.*

глâтко прил. **1.** *без неравнина, без храпавости, равно*. — Чедно и глатко учешљана коса тако је пристајала тому лицу. *Ков. А.* Брада му глатко обријана. *Дов.* **2.** *лако, течно, без напора, без затезања*. — На питање [је] кандидат одмах брзо и глатко одговорио. *Том.* Причање уопште не иде онако глатко и јасно као у другим народним приповеткама. *Поп. П.*

глаткòношка ж бот. *врста отровне гљиве* Boletus chrysenteron. *Сим. Реч.*

глâткōст, -ости и **глаткòћа** ж **а.** *особина оног што је глатко*. — Његови кратки стихови . . . дају илузију течности и глаткоће. *Поп. Б.* **б.** *глатка површина*. — Он ју је посматрао . . . као жену . . . по чијој би глаткости могли да клизе његови прсти. *Петр. В.* Кров [је] скупио на своју . . . лимену глаткоћу стотину блештавих боја. *Мих.*

глàуберова сӧ(л) ж хем. *сулфат натријума с кристалном водом*.

глàукōм, -óма м грч. мед. *врста очне болести, зелена мрена*.

глâцијâлан, -лна, -лно **1.** геол. *који се односи на ледено доба; који потиче из леденог доба, леднички*: ~ језеро, ~ ерозија. **2.** *који се односи на лед*. — [Ветар] . . . набацује у очи оштру глацијалну светлост. *Дав.*

глацијáција ж **1.** геол. *ледено доба*. **2.** *залеђивање, стварање ледених наслага*: поларна ~.

глâцкав, -а, -о покр. *дем. од гладак.* — [Табан играча] ће да покаже своје глацкаво лице. *Чипл.*

глâцкати, -ām несврш. *дем. и хип. од гладити.* — Госпођа га пође бојажљиво глацкати по гриви. *Матош.*

глâцнути, -нём сврш. *дем. и хип. од гладнути.*

~ **се** *постати гладак, добити гладак изглед. Вук Рј.*

глàчалица ж и **глàчало** с *направа за глачање, пегла.* — Употребљавају [угљен] за глачало, при глачању рубља. *Тур.*

глàчāње с *гл. им. од глачати.*

глàчаоница и **глачаòница** ж *одељење или радња у којој се глача.*

глàчāр, -ápa м (вок. глâчāру и -āре) *онај који се бави глачањем.*

глачàрица ж *она која се бави глачањем.*

глàчāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на глачаре.*

глàчати, -ām несврш. **1. а.** *чинити да нешто буде глатко, уклањати неравнине, храпавост.* — Камена оруђа из дилувијалних слојева . . . нису глачана. *Жуј.* фиг. У салону се смјестила тако да јој је топла сјена глачала . . . лице. *Божић.* **б.** *равнати, исправљати глачалом (рубље и сл.), пеглати.* — Стаде пажљиво да глача писмо на дигнутим коленима. *Дав.* Ану је дао у китничарке, шешире да прави, врпце [да] глача. *Сим.* **в.** *чешљати, истеривати сјај, лаштити.* — Глача четком ћелу. *Каш.* [Постоле] ваља глачати да се сјају. *Ков. А.* За време јела [је] глачао нокте. *Дуч.* **2.** фиг. **а.** *дотеривати, улепшавати реченицу (стил).* — [Кочић је] умео . . . да . . . глача и дотерује своју реченицу. *КН 1956.* **б.** *васпитавати, одгајати, учити понашању.* — [Племство] осредња реда, што с' у двору учи, глача. *Змај.*

глачѝна ж *в. глаткост.* — Под гајем љеска се глачина рибњака. *Шен.* Глачина . . . пунаног лица приказиваше га млађим. *Коз. Ј.*

глáшēње с *гл. им. од гласити (се).*

глȅ (ретко у мн. глéте) **1.** (*каткад удвојено*) *узвик за указивање на нешто чудно.* — Гле, гле, а откуд ви међу нас? *Петр. В.* Гле ти бијеса! одговори Санчо. *Вел.* Гле, како је паметан! *Чипл.* **2.** покр. *погледај.*

Изр. гле ти њега *види ти њега; не сме се тако.*

глéд м (лок. глéду) необ. песн. *поглед, гледање.* — Гвоздени шиљци . . . стопили би се од њена гледа. *Кост. Л.* Прождрљивост им каже ока гледа. *Хар.* Све наоколо обухвати гледом. *Комб.*

Изр. на ~ *видно, очигледно.* — [Ждребе] поче на глед да расте и да дебља. *Бож.*

глéдалац и **глèдалац,** -аоца м (вок. -аоче; ген. мн. глéдалāцā и глèдалāцā) **а.** *онај који гледа, посматра неку приредбу или било шта.* — Потребно је . . . мислити само на радњу . . . а не и на . . . ефекат који ће се постићи код гледалаца. *Поз. 1948.* Све [је] више освајао гледаоце неочекиваношћу . . . покрета. *Крањч. С.* Дође у школу па сједи у клупи као гледалац. *Кал.* **б.** *посматрач.* — Србија, уместо да стоји на челу догађаја, била је само њихов немоћни гледалац. *Јов. С.*

глéдалачкӣ и **глèдалачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на гледаоце.*

глéдалица и **глèдалица** ж *жена гледалац.* — Виде ужас безобразне гледалице која се не стиди с подсмехом посматрати. *Јакш. Ђ.*

глéдалйшнӣ и **глèдалйшнӣ,** -ā, -ō *који се односи на гледалиште.*

глéдалйште и **глèдалйште** с **1.** *место, простор за гледаоце.* — Гледалиште у какову казалишту каткада је исто тако занимљиво као позориште. *Шен.* Публика . . . у паузама није напуштала гледалиште. *Поз. 1948.* **2.** *гледаоци.* — Повремено насмијавају гледалиште површним репликама. *ВУС.*

глéдāљка и **глèдāљка** ж индив. *наочари, цвикер.* — Пецка . . . швапске цвикераше. Кладимо се да ће мој земљак на сто корака смрскати те ваше глупе гледаљке. *Гор.*

глéдан, -дна, -дно *наочит, лепа изгледа; угледан.* — Из тих сараора гдекога су гледнијега и наочитијега . . . Турци погубили тајно. *Вук.* Какав је то момак био! Стасит, гледан, смеран и стидан као девојка. *Ранк.* Колико је гледна, толико је вриједна. *Кум.*

глéдање с **1.** *гл. им. од гледати (се).* **2.** нар. песн. *љубав.* — Милане, прво гледање! *НП Вук.*

глéдаочев и **глèдаочев,** -а, -о *који припада гледаоцу.*

глéдатељ и **глèдатељ** м *гледалац.* — Смијешком на . . . лицу припремао [је] гледатеља на оно што ће доћи. *Крањч. С.*

глéдати, -ām несврш. **1. а.** *имати поглед, очи управљене на некога или на нешто, посматрати.* — Чинило ми се да ме цео свет гледа. *Уск.* Мањи брат почео натуцати слова гледајући преко братова рамена у читанку. *Гор.* фиг. Из пламена револуције . . . мирно и гордо гледа та катедрала. *Матош.* **б.** *имати отворене очи;* супр. жмурити. **в.** покр. *видети (некога).* — Виђао сам га . . . у граду. Но поодавно га не гледах. *Кост. Л.* Гледа [свет] нечувен призор, какав се никада није ту гледао. *Дом.* **2. а.** *користити се, видети се, показивати се.* —

Из раширених зеница, гледао је страх. *Њос. Д.* **б.** *видети у машти, замишљати.* — Гледао сам те синоћ. Црну. Тужну. Мртву. *Матош.* **3.** *бити усмерен, окренут (према некоме, нечему).* — Топ гледа . . . управо у нашу војску. *Нен. М.* Овећи прозор . . . гледа у мало двориште. *Нех.* фиг. Српски народ треба да гледа напред у будућност, а не натраг у средњи век. *Скерл.* **4.** *посматрати у циљу гатања, гатати.* — Чије [је] ово плеће те га гледаш? *Његош.* Госпођа Олга . . . гледа у кавену шалицу. *Јел.* **5.** *бити наклоњен, волети.* — Мујо гледа у махали Ајку, Мујо гледа, а мајка му не да. *НПХ.* Јеси ли ти находио у вашим књигама . . . да дјевојка ваше вјере — гледа Турчина? *Андр. И.* **6.** *упознавати (девојку).* — Идеш да гледаш девојку. *Игњ.* **7. а.** *водити рачуна о нечему, обазирати се (на кога или што).* — На ме није ни гледао. *Наз.* На то што је некад било данас више нико не гледа. *Њос. Б.* **б.** *старати се, трудити се, настојати.* — Кажем му да гледа да набави џебане. *Нен. М.* Гледај, па порани! *Ад.* Гледао је да не разговара ни с ким. *Хорв.* **в.** *пазити, чувати, бринути се.* — Сад ће се више гледати на домаће људе! *Шен.* Да ли ће ми децу гледати? *Вес.* Гледајте ми најприје вечеру. *Јурк.* Деда гледа око живине и деце. *Ад.* **8.** *подносити, трпети.* — Не може бан подбана жива гледати. *Шен.* Пази госпочиће . . . Е, баш не могу да их гледам. *Срем.* **9.** *односити се на известан начин према нечему, ценити, оцењивати, сматрати, налазити.* — Омладина почиње стварније да гледа на ствари целога племена. *Јов. Ј.* У доброчинству гледа средство које . . . срце и душу весели. *Скерл.*

Изр. гледај ти (само) њега *не ваља то што радиш*; ~ атар (атер) *бити пристрасан*; ~ глави места покр. *чувати, склањати главу*; ~ добрим оком *в. гледати лепо*; ~ другим очима *бити другог мишљења*; ~ (у) зубе 1) *процењивати године старости*; 2) *сувише мерити ствари*; ~ лепо *лепо примати, марити*; ~ (некоме) на прсте *пазити да не украде*; ~ испод ока (очију) 1) *крадом посматрати да се то не уочи*; 2) *бити неповерљив*; *показивати нерасположење*; ~ као зеницу (као мало воде на длану, као око у глави) *чувати с највећом љубављу и пажњом*; ~ кроз прсте *опраштати погрешке, попуштати*; ~ кроз ружичасте наочари *бити оптимист(а), са симпатијом посматрати ствари*; ~ кроз црне наочари *бити песимист(а) у некој ствари*; ~ на високо *тежити у више друштво или на више положаје*; ~ попреко (преко рамена, зло, мрко, ружно) *не трпети, не марити*; ~ право у очи *немати скривених мисли, не стидети се*; ~ преда се заст. нар. *бити смеран (о девојци)*; ~ радо *волети, марити*; ~ (гледај) свој посао (своја посла) 1) *радити свој посао*; 2) *не мешати се у туђе ствари*; ~ с висине (с висока) *презирати, потцењивати*; ~ својим очима 1) *видети, доживети, бити очевидац, сведок*; 2) *имати своје мишљење, мислити независно*; ~ себе (себи) *мислити, старати се о себи*; ~ скрштених руку *не марити, не узимати учешћа, бити равнодушан*; ~ смрти у очи (у лице) *бити на страшноме месту у бојУ, бити у смртној опасности*; ~ у гроб *налазити се на крају свог века (живота)*; ~ у облаке *бити фантаст(а)*; ~ у туђу шаку *живети од туђе помоћи (милости)*; ~ црно *в. гледати кроз црне наочари*; као да очима гледам *живо се сећам*; као што сад тебе гледам *својим очима сам видео*; не моћи ~ очима *мрзети, не подносити.*

~ **се 1. а.** *уз. повр. према гледати (1а).* **б.** *показивати узајамно расположење, однос.* — Гледају се као курјаци. *Змај.* **в.** покр. *видети се, срести се.* — Куцне ме по рамену и дохвати десну руку, као да смо се сто пута гледали. *Љуб.* **2. а.** *испољавати, изражавати међусобну наклоност, волети се.* — Два се драга измала гледала. *НПХ.* Почело се зуцкати по селу да се Јула попина и Шаца радо гледају. *Срем.* **б.** *слагати се.* — Да се гледамо као браћа. *Нуш.* Ако и није било очите свађе, опет се радо гледали нису. *Шен.* **в.** *трпети се, подносити један другог.* — Њих два лепо не могаше да се гледају. *Вес.*

глѐда̑ч, -а́ча м заст. *в. гледалац.*

гледа̀чица ж заст. *женска особа гледалац.*

гледе предл. с ген. заст. *односно, што се тиче, с обзиром на, у погледу; поводом, у поводу.* — Смиља је свакако дошла гледе ње. *Коз. И.* Гледе гарде прихватило се начело, нека чета буде малобројна, али поуздана. *Кол.*

гледе́љак, -љка м нар. покр. *око.* — Видела сам те, брајко, рођеним гледељцима. *Рад. Д.*

гле́дити, -и́м несврш. покр. *в. гледати.* — Оста као скамењена, гледећи у мрак за њим. *Коз. И.*

глѐдӣчија ж бот. *врста жбуна (жива ограда)* Gleditschia triacantha. *Сим. Реч.*

глѐдӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на гледиште.*

глѐдӣште с *тачка са које се нешто гледа, посматра, становиште, стајалиште, став, мишљење.* — Он се ставио на чисто објективно гледиште. *Гавр.* Ви знате моје гледиште у тој ствари. *Шен.*

глѐднутн, -нём сврш. *управити брз, кратак поглед, погледати.* — Гледну пода се

у воду, али му се свијет поче обртати. *Мат.* Гледнусмо једно друго у очи. *Бег.*

глéдом предл. и прил. заст. *с обзиром на, у погледу.* — Стари словенски језик . . . због своје класичности гледом гласова и облика служи свима словенским језицима за извор. *М 1867.* Равноправност није могућа . . . гледом на размјер сила. *Мј. 1926.*

гледȕ(к)ати, -ā̄м *несврш. и уч. према гледати, бацати кратке погледе.* — Гледујући је с надама на Загреб. *Бег.* Антиквар је . . . . гледуцкао по расутим стварима тражећи . . . најјаче оштећене. *И.*

глéђ ж (ређе м) и **глéђа** ж *стакласта материја, твар којом се превлаче метални, порцуланski и керамички предмети ради заштите и лепоте*; исп. глазура. — фиг. Покрили чамци глеђу воде. *Нен. Љ.*

Изр. зубна ~ *тврда стакласта материја, твар којом су обложени зуби.*

глéђаст, -а, -о *који личи на глеђ, који је као глеђ.*

глеђèјисати, -ишēм несврш. заст. *в. глеђосати.*

глéђиј, -ā̄, -ō̄ *који се односи на глеђ*: ~ превлака.

глèђосáње с *гл. им. од глеђосати.*

глèђосати, -ошēм сврш. и несврш. *превући, превлачити глеђу, поцаклити, емаљирати.* — Није пуштао из руку . . . два фино глеђосана тањира. *Богдан.*

глéжањ, -жња м (мн. глéжњи и глéжњеви) анат. *зглоб који спаја стопало и потколеничну кост, чланак* tarsus. — Наш је живот само једно робијање . . . Окови око глежања. *Вуков.* Гази снијег до глежњева. *Ћип.* Ти обесмрти дјевичанске глежње. *Уј.*

глéжњī, -ā̄, -ō̄ *који се односи на глежањ.*

Изр. ~ кост анат. *в. глежњача (1). Деан. Рј.*

глéжњāк м спорт. *гумирана навлака за глежањ (као део фудбалске, ногометне опреме).*

глèжњача и **глéжњача** ж **1.** анат. *скочна кост* astragalus. *Деан. Рј.* **2. а.** спорт. *део скијашке опреме који се ставља на глежањ поврх ципела.* **б.** *гамашна.*

глембајéвштина ж *начин живота и назори Глембајевих; блазирана буржоазија (према драми М. Крлеже »Господа Глембајеви«).* — Води оштру борбу са глембајевштином око себе. *Богдан.*

глèнавица ж зоол. *врста јегуље* Myxine glutinosa. *Терм. 4.*

глéнути, -нēм сврш. песн. *в. гледнути.* — Глени љубе несретнице! *Радич.* Да си . . . гленуо са Требиња града. *Март.*

глѐте *в. гле.*

глѐткати, -ā̄м *несврш. и уч. према гледати, бацати кратке погледе.* — Глетка она, неће ли се . . . показати иза моста . . . чунак рибара. *Драж.* Услужно ће [рећи] . . . жељно глеткајући на врата. *Креш.*

глéто, ијек. глијèто, с покр. *в. длето.* — Узео [је] глето из руку Новкиних. *Бур.*

глéце, ијек. глијèце, с покр. *дем. од глето. Вук Рј.*

глѐчēр и глéчер, -ера м нем. *ледена маса која се из предела вечитог снега спушта низ стрме стране у долину; ледник, ледењак.*

глѐчēрскī, -ā̄, -ō̄ *који се односи на глечере, који припада глечерима.*

глѐчēрски прил. *као глечер.* — Из . . . камења кључа јака вода, глечерски студена. *Пол. 1957.*

глúб м (лок. глúбу) **1.** *густо, лепљиво блато, кал.* — Газе . . . по глибу. *Нен. Љ.* Зиба гомила муља мреже густог глиба. *Кркл.* **2.** фиг. *прљавштина, поквареност.* — Крив је брлог и глиб друштва. *Дом.* Огрезнуо до грла у глиб и сад хоће да га други отуд извуче. *Цар Е.*

глúбав, -а, -о **а.** *умазан, упрљан глибом, блатњав, укаљан.* — Уђе Бакоња . . . глибав до кољена. *Мат.* **б.** *в. глибовит.* — Путеви су били тако глибави да су постајали непроходни. *Бен.*

глúбавица ж *глибовито земљиште. Бен. Рј.*

глúбати, глúбāм несврш. *газити по глибу.* — Од зоре до мрака глибати и киснути то је био удес свију. *Кнеж. Л.*

глúбив, -а, -о *в. глибовит.* — Пењући се . . . глибивим путељком . . . Петар се радовао мисли о тамбурици. *Шег.*

глúбити (се), глúбīм (се) несврш. *упадати у глиб.* — Дави се и глиби сам у своме калу. *Креш.* фиг. Равнодушно мире се са злом у које глибе. *Грол.*

глúбљēње с *гл. им. од глибити (се).*

глúбљив, -а, -о покр. *в. глибовит.* — Било дно плитко и глибљиво. *Љуб.*

глúбњаче ж мн. зоол. *глисте које живе у глибу* Limicolae. *Терм. 4.*

глибòвит, -а, -о *у коме има глиба, који је пун глиба, блатњав.* — Обала је била глибовита и клизава. *Вел.* Тамо је био сакривен студен глибовит извор. *Ћоп.*

глибòвитōст, -ости ж *особина онога што је глибовито.*

глибòдер м *лађа, брод са машином, стројем за вађење наноса (обично песка) са речног или морског дна, багер.* — Одшетао [би] до малог затона из кога се чуло чегртање глибодера. *Десн.*

гли́боња м покр. *млитав човек, млакоња. Вук Рј.*

гли́бу̏ж ж *в. глиб.* — По брду [је] стрпано грање да јази локве и да стере пут кроз глибужи. *Павл.*

глибу̏штина ж покр. *пеј. од глиб.* — Кроз глибуштину гњацају ноге. *Лоп.*

гли́да ж нем. варв. покр. *ред, строј.* — Корачао је вазда као у »глиди«. *Шен.* Дрема . . . и сања фраклића читаву глиду, док бирташ тера муве. *Чипл.*

глијѐто, ек. гле́то.

глијѐце, ек. гле́це.

глико̀гēн, -е́на м грч. хем. *животињски скроб, сложени угљени хидрат (полисахарин). Терм. 4.*

глико́за ж биол. хем. *грожђани шећер, прости угљени хидрат.*

гли́на ж *врста земље која је у влажном стању лепљива и употребљава се у лончарству и керамици*: печена ~; фиг. *материјал, грађа.* — Ја и ти смо од исте глине направљени. *Бар.*

гли́нāр, -а́ра м *лончар. Деан. Рј.*

гли́наст, -а, -о *који има у себи глине, глиновит.* — Ни бедни комадић глинасте земље, нити ишта друго . . . није хтело да му пође за руком. *Кнеж. Б.*

гли́нен, -а, -о *који је од глине*: глинени лонац.

Изр. глинени шкриљац мин. *врста стенв од које се праве брусови, брусиловац*; **на глиненим ногама** (*стајати*) *несигурно, слабо, без равнотеже.*

глинéнац, -нца м мин. *врста минерала, фелдспат.*

гли́ње̏њāк, -а и **глинѐњāк,** -а́ка м мин. *врста стене*; исп. лапорац.

гли́ница ж хем. *алуминијев оксид.*

глинȍвит, -а, -о **а.** *који садржи глину*: ~ земљиште. **б.** *блатњав.* — Глиновит Тибар и вали му жути. *Крањч. С.*

гли́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на глину.* — Својом голом глинском површином бријег је изазивао сјету. *Шов.*

гли́нушa ж *земљиште, земља која садржи доста глине.* — У јаругама у подножју стрмих падина још се прибијао уз глинушу . . . снег. *Моск.*

гли́нца м = глинцо *глинцав човек.*

гли́нцав, -а, -о *висок, млитав, лених покрета (о човеку).* — Увек [је] носи у памети као малу неугледну девојчицу, с детињастим цртама, недораслу, глинцаву. *БК 1906.*

гли́нцо, -а и -ē м = глинца. *Вук Рј.*

гли́птика ж грч. *вештина резања у камену или у металу.*

глиптоте́ка ж грч. *збирка радова резаних у камену, збирка вајарских, кипарских радова.*

глисáда ж фр. *спуштање авиона к земљи у правцу нагнутог крила.*

глисàндо м тал. муз. *брзо прелажење по клавијатури или по жицама инструмента.*

гли́сер, -а и **гли́сēр,** -ера м фр. *моторни чамац са равним дном који при великој брзини клизи по површини воде.*

гли́снӣ, -ā, -ō *који се односи на глисту.*

гли́ста ж **1.** зоол. *врста мекушца дугог и (обично) ваљкастог тела који живи у земљи или у цревима човека и животиња*: дечја ~, животињска ~, јамска ~, кишна ~ и др. — фиг. Рапорт је данас био дуга глиста. *Крл.* **2.** фиг. *љигавац, удворица, улизица.* — Плануће мрки огњеви мржње у грудима људи. Измиљеће љигаве глисте удворичке. *Вуков.*

Изр. изводити бесне глисте *радити којешта, измотавати се.*

гли́став, -а, -о *који је као глиста, љигав.*

гли́ставо̀ст, -ости ж *особина онога што је глиставо, љигавост.*

гли́стаст, -а, -о *који је сличан глисти, глистолик.*

гли́стица и **гли́стица** ж *дем. од глиста.*

глистȍлик, -а, -о *који је сличан глисти.* — Школькаш бродоточац (глистолика вртуша . . .) буши у дрву врло дугачке ходнике. *Финк.*

глицѐри́н, -и́на м хем. *безбојна, сладуњава, густа течност, текућина која се добија прерадом масти (употребљава се у медицини и козметици).*

глицѐри́наст, -а, -о *који је сличан глицерину.* — Зауставио се далеко вани, у оној млакој зеленој глицеринастој растопини мјесечине. *Крл.*

глицѐри́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на глицерин.*

глицѐри́нски прил. *као глицерин.* — У пријатној, глицерински благој . . . атмосфери . . . главну ријеч [је] водио . . . кућедомаћин. *Крл.*

гли́цӣнија ж бот. *украсна биљка повијуша, пењачица с љубичастим цветовима угодна мириса из пор. лепирњача* Wistaria sinensis. *Сим. Реч.*

глȍб м *в. глобус.*

глȍба ж **1. а.** *новчана казна.* — Власт га . . . хвата, плијени дрво, удара глобе. *Куш.* фиг. пеј. *зликовац.* — Глобо! Ископњаче! *Кост. Л.* **б.** *заплена, конфискација.* — Кућа . . . и све . . . у њој . . . пало је под глобу, те припада општини. *Шен.* **2.** *насиље, зулум.* — Зато се уклања он и глоби ахејској тешкој. *М-И.*

глòбāл, -ála м фр. *целокупност, укупност.* — Предузеће [ће] само да одређује норме које су у свом глобалу . . . зависне од минимума коришћења капацитета. *Комун. 1951.*

глòбāлан, -лна, -лно *округао, заокружен (о свети, износу); целокупан, укупан.*

глòбāлно прил. *потпуно, сасвим, у целини.*

глòбāр, -ápa м (вок. глòбáру и -ápe) *онај који глоби; отимач, пљачкаш; насилник.* — Није тај од оних злијех. Он је само гонио глобаре и људоморе, а заклањао сиротињу. *Кост. Л.* Закон за крадљивце . . . Десетак . . . глобари . . . Црквена имања. *Бој.*

глòбàрина ж *износ глобе. Рј. А.*

глòбāч, -áча м *глобар.* — Дарује [хлеб] обилато своме хулитељу . . . каматнику, глобачу. *Кост. Л.*

глòбаџија м *в. глобар.* — У варошима су живели само турске улизице и народне глобаџије. *Марк. Св.* Трговци мисли, глобаџије пука. *Матош.*

глоби́вати, глòбйвāм несврш. покр. *в. глобити. Вук Рј.*

глòбитељ м *глобар.* — Господару Тоне, рече Иван моме глобитељу, вратите Милану капу, ми ћемо вам донијети новце. *Маж. Ф.*

глòбити, -йм несврш. **а.** *пљачкати; вршити насиље.* — Ђаурина удри и глоби, па ће те волети. *Нен. Љ.* Није најбољи. Мучи и кињи свет, глоби народ. *Дом.* **б.** *кажњавати глобом.* — Глоби га милиција због кршења прописа уличног катекизма. *Крањч. Стј.*

глобљáвати, глòбљāвāм несврш. *в. глобити.* — Дахије [су] . . . људе били и убијали, глобљавали, отимали. *Вук.*

глòбљёње с *гл. им. од глобити.*

глòбōйд, -йда м лат.-грч. *лоптасто, кугласто тело.*

глòбōйдан, -дна, -дно *који има облик глобоида.*

глòбтротер м енгл. *путник око света, светска скитница.*

глòбтротерскй, -ā, -ō *који се односи на глобтротере.*

глобўлйн, -йна м лат. хем. *врста беланчевине која се налази у крви, млеку, јајима и махунастим биљкама.*

глòбура ж покр. *кошчурина.* — Гризу [се] као псић око изглодане глобуре. *Бен.*

глóбус м лат. **а.** *географском картом, мапом обложена лопта која представља Земљу, земаљску куглу.* **б.** *Земља, Земљина површина.* — Њихови [су] културни производи за читав глобус меродавни. *Уј.*

глóбускй и **глóбуснй,** -ā, -ō **а.** *који се односи на глобус;* фиг. *општељудски.* — Код Драинца има једно такво свеземаљско . . . глобусно . . . расположење. *Богдан.* **б.** *који личи на глобус, лоптаст, кугласт, округао.* — Његов округао, глобусни трбух зањихао [се] на површини морској. *Крањч. Стј.*

глòбџија м *в. глобар.* — [Он је] ваљан човек, а није гад и глобџија као Љуба кмет. *Дом.*

глòг, глòга м бот. **а.** *трновито дрво из пор. ружа* Crataegus. *Сим. Реч.* **б.** *в. глогиња.* — Волим с драгим по гори ходити, глог зобати, с листа воду пити. *НП Вук.*

Изр. црвени ~ *врста глога* Crataegus oxyacantha; црни ~ *врста глога* Crataegus nigra. *Сим. Реч.*

глòгиња ж **а.** *плод глога.* — Нису остале ни глогиње на дрвету. *Радул.* **б.** бот. *в. глог (а).* — С бајама и глогиња цвјетне чашке киша тресе. *Бег.*

Изр. млатити глогиње *радити некористан посао.*

глòгињин, -а, -о *који припада глогињи.*

глòгић, -а и **глòгйћ,** -йћа м *дем. од глог.*

глòгов, -а, -о *који припада глогу, који је од глога.*

Изр. ударити ~ колац *затрти, уништити (обично неко зло).*

глогòвāк, -áка м *в. глоговњак (1).* — Баратала [иглом] лагано док није врх црна глоговака закачила и извадила. *Рад. Д.*

глòговац, -овца м **1.** *глогов штап, колац.* — Он торбу на леђа, глоговац у руке. *Кош.* **2.** зоол. *врста белог лептира чија гусеница живи на глогу* Aporia cktataegi. *Терм. 4.*

глòговача ж *глогова батина; глоговац (1).* — Глоговача му се путем . . . измакла из руке. *Дук.*

глòговина ж *глогово дрво.* — [Људство] се распрша по стрмим странама покривеним црном глоговином у цвјетању. *Лал.*

глогòвњāк, -áка м **1. а.** *глогов трн.*—Чинило му се . . . да му се глоговњак забада у живу ногу. *Ков. А.* **б.** *глоговац (1).* — Намрштити се стара бака, па се сети глоговњака . . . Одалами . . . свога старца . . . Глоговина старца смири. *Змај.* **2.** зоол. *глоговац (2).* — Познајете ли ви лептира? . . . Особито један, зван »глоговњак«. *Мишк.*

глòгōј м покр. *в. глогољ. Деан. Рј.*

глòгōљ м *шум, кључ воде.* — Гргољав глогољ на кривини лука у крви нашој чиниће зрње бирка. *Фран.*

глогòљити, глòгољйм несврш. оном. *в. глоготати.* — Киша ромиња, глогољи, жамори. *Уј.*

глȍгōт м оном. *шум који се чује кад вода ври, извире и сл., клокот.* — Глогот жива врутка. *Марј. М.*

глогȍтāње с *гл. им. од глоготати.*

глогȍтати, глȍгоћēм несврш. оном. *стварати, производити глогот, клокотати (о води).* — Самовар журно глогоће и вари. *Бег.* фиг. Невиду у грудима срдба кипи и глогоће. *Наз.*

глогȍтац, -о̀ца м индив. *в. глогољ.* — Кане му поглед у глоготац врелца. *Божић.*

глȍдāвци м мн. (јд. глȍдавац) зоол. = глодари *ред сисара који глођу (миш, зец и сл.)* Rodentia. *Терм. 4.*

глȍдāвче, -ета с *дем. од глодавац.* — Кроз незнатно мала устанца видјели се ситни зубићи као у глодавчета. *Киш.*

глȍдалица ж мех. *машина, строј који израђује мање предмете (завртње, осовинице и сл.) у дрвету и металу, струг.*

глȍдāње с *гл. им. од глодати (се).*

глȍдāри м мн. (јд. глȍдāр) зоол. = глодавци. — фиг. Код нас врло добро успевају књижевни глодари. *Дом.*

глȍдати, глȍђēм несврш. **1. а.** *зубима стругати или гристи тврде предмете.* — У рупи глоће миш. *Михољ.* Не сме се дати псима да глоћу кости јелена. *Петр. М.* **б.** *зубима одвајати меке делове од тврдих (месо од костију и сл.).* — Одговори . . . глоћући ртењачу од пилета. *Нен. Љ.* Глодао [је] макар кочањ од кувана кукуруза. *Андр. И.* **2.** *постепено уништавати одвајајући део по део, мрвити, трошити, нагризати.* — Таласи глоћу зарђале, мртве стијене. *Ћон.* фиг. Судница помало глоће све сувишне илузије. *Крл.* Очај, чама и силна туга глодали га. *Ћип.*

Изр. ~ голу кост *отимати се ни око чега; измишљати, напрезати се да се што измисли и напише;* исп. гристи перо.

~ **се** уз. повр. *угризати се, клати се; свађати се, гонити се.* — Тако се глоћу пси и мачке, као двије врсте мрава, као двије негације. *Крл.* Глоћу се људи, и шакају се, и чупају се због Момира. *Каш.*

глȍдач, -а́ча м мех. *глодалица.*

глодȁчи м мн. (јд. глȍдач) зоол. *глодавци. Прав.*

глȍдачка ж *в. глодалица. Прав.*

глȍдњāк м *секутић код глодаваца. Финк.*

глȍђав, -а, -о покр. *кошчат, мршав.* — Нећеш ти нама из Јаруга отићи тако глоћава и мршава. Ухранићемо ми тебе, па ћеш бити округла и дебела. *Ћоп.*

глȍђати, глȍђēм несврш. *в. глодати.*

глȍђва ж агр. покр. *бресква којој се кошчица тешко одваја од меса. Вук Рј.*

глȍжēње с *гл. им. од гложити се.*

глȍжȉк, -и́ка м *глогова шума. Прав.*

глȍжити се, -и̏м се несврш. *бити у неслози, свађати се, (пре)гонити се око чега.* — Сваки час гложиле сте се и свађале, да се већ није могло трпети. *Глиш.* На гумну се гложе огорчена браћа: један другом брани у баштину уђи. *Кркл.*

глȍжјāк, -а́ка м *глогова шума; глогов честар.* — Склонише се у гложјак и седоше. *Ранк.*

глȍжје с зб. *глогов грм.* — Погледа преда се и, под једним густим гложјем, угледа њега где седи. *Ранк.*

глȍжња ж *гложење, свађа.* — Али, одмах с вечера, нестало би сваке гложње, но би сви . . . посједали иза мађупнице. *Мат.*

глȍмāзан и **глȍмāзан,** -зна, -зно **а.** *који заузима много простора; врло велик, огроман.* — Лево и мало у страни [стоји] гломазан арнаутски хан. *Стан.* Видио је . . . замах гломазних турбина. *Сим.* **б.** *који је великог раста, крупан; тежак, незграпан.* — Изгледао је [фра Марко] још гломазнији и тежи. *Андр. И.* Кад Иван устаје — гломазна му рука дршће. *Нех.* У гломазним геометровим гестама гледао је . . . покровитељско сажаљење. *Мар.*

глȍмāзно и **глȍмāзно** прил. *на гломазан начин, тешко, тромо.* — Наиђоше . . . кола вучена огромним мекленбуршким коњима, који су тромо и гломазно газили средином улице. *Вас.* Таман страх плази по њему гломазно и љепљиво као велика и студена змија. *Сим.*

глȍмāзнōст и **глȍмāзнōст,** -ости ж *особина онога који је гломазан или оног што је гломазно; неспретност.*

глȍмача ж *в. ломача.* — Да је . . . овде остао, њега би изгорели на гломачи. *Дуч.*

глȍморāтан и **гломȍратан,** -тна, -тно покр. *в. гломазан.* — Шта сам ја? Гломоратна старчуљина која . . . не може стићи и утећи . . . жива жалост. *Лал.*

глȍмōт м оном. *бука, хука, тутњава.*— Али свуда све сам пусти дим, подземна тутњава, гломот и шкргут машина. *Цар Е.* У опћем гломоту слабо су се чули њихови гласови. *Крањч. Стј.*

гломȍтати, глȍмоћēм несврш. *правити буку, тутњати, лупати, клопарати.* — Коњи му ударе натраг. С празним гломоћућ' колима. *М-И.*

глȍмтати, глȍмћēм несврш. *в. гломотати.* — Тешки трбуси посавки гломћу као мијехови. *Кик.*

глȍрија ж лат. **1.** *част, слава.* — Окружен таквом глоријом заборавио је своје

више поријекло. *Шкреб.* **2. а.** *ауреола, ореол.* — Иза те тамо харфе, у сунчаној глорији трепте Мушицки, Његуш, Штур и други. *Шапч.* Као у глорији сишао је цар пред пуковника и прикопчао му на прса одликовање. *Цес. А.* **б.** *сјај.* — Огледа [се] у модрој глорији неба. *Матош.* **3.** рлг. *анђеоска химна.* — О, ја пјевам седам глорија. *Крл.*

глорѝјет м и **глоријѐта** ж фр. *сеница, кућица у врту, хладњак.* — У . . . глоријету полугол човјек . . . маже маслиновим уљем дебеле натеклине. *Божић.* Код глоријете на игралишту плакали су цигани на цимбалу. *Крл.*

глорѝола ж лат. *в. глорија* (*2*). — То је био један од оних чарова који су као глориола њено биће окружавали. *Коз. Ј.*

глорифѝкатор м лат. *човек који некога слави, велича.*

глорификáција ж *слављење, величање.*

глорѝфиковање с *гл. им. од глорификовати.*

глорѝфиковати, -кујём несврш. = глорificирати *славити, величати.*

глорификúрање с *гл. им. од глорificирати.*

глорификúрати, -йцйрам несврш. = глорификовати.

глóса и **глóса** ж грч. **1.** *објашњење, тумачење уз неки текст.* **2.** *песма од четири строфе, китице чији последњи стихови чине засебну римовану строфу.*

глòсáр, -ара, **глòсáрӣј,** -ија и **глòсáријум,** -а м *тумач нејасних, застарелих и непознатих речи и израза; речник уопште.*

глòсáтор м лат. *састављач глоса.*

глосúрати, глòсйрам сврш. и несврш. *тумачити, коментарисати.* — Чуват ћу се сваке знанствене направе; глосират ћу, што једноставније, најважније опаске. *Наз.*

глòт, глòта м *густо ткана памучна тканина, сјајна и најчешће црне боје*; исп. клот.

глòта ж покр. **1.** *породица, обитељ, чељад, жена и деца.* — Гдје је твоја глота? *Вук Рј.* **2.** *сиротиња.* — У оној великој трошној кућерини . . . [се] смјестила сва градска глота. *Десн.* Двор већи дигох — у њем краљи сједјели, и клицао пук, и гостила се глота. *Наз.* **3.** *уродица у житу. Вук Рј.*

глòтан, -тна, -тно покр. *који има уродице (о житу и брашну); неукусан (о хлебу, круху).* — Касније му дотужи . . . глотни мученички крушац. *Буд.*

глòтан, -тна, -тно *који је од глота.*

глòтина ж покр. *жито у коме има уродице, нечисто жито. Вук Рј.*

глóца ж покр. *в. глоћва. Вук Рј.*

глòцкање с *гл. им. од глоцкати (се).*

глòцкати, -ām несврш. *дем. према глодати.* — Амина скаче уз њу горе, докопа је за ухо или за ногу па глоцка, истрчава се на њу и лаје. *Лаз. Л.* Миш већ халапљиво глоцка узицу на цијевном ждријелу. *Матош.* фиг. [Поетику је] још у IV разреду глоцкао пишући стихове. *Кал.*

~ се уз. повр. *дем. према глодати се.* — Коњи се глоцкају. *Вук Рј.*

глòцнути, -нём *сврш. према глоцкати. Вук Рј.*

глòшчић м *дем. од глог.*

глȕв, глȕва, глȕво (одр. глȕвӣ, -ā, -ō; комп. глȕвљӣ) = глух **1.** *који је лишен слуха, који ништа не чује; који не чује добро.* — На десно уво сам глув. *Аз.* **2.** *потмуо, пригушен, нејасан.* — Глув некакав шум се разли по самоћи. *Ил.* **3.** фиг. **а.** *у коме се ништа не чује, где влада потпуна тишина, безгласан.* — Ишли смо и даље лагано, а кроз глуву ноћ. *Нуш.* Глува, дубока тишина на све стране. Ништа се не креће, ништа се не чује. *Коч.* **б.** *који је далеко од вреве и живота, пуст.* — Морам да живим у тој глувој и мртвој селендри. *Пер.* **в.** *који је без живости, весеља, тих, мртав.* — Где ли је, боже, господин Мика; глуво друштво без њега! *Срем.* **4.** фиг. *неосетљив, равнодушан.* — Па зар смемо ми остати глуви према тим покољима. *Дом.*

Изр. ~ као топ *потпуно глув*; ~ недеља, седмица црквр. *пета недеља великог поста, пета недеља у коризми*; ~ доба(ноћи) 1) *дубоко у ноћ*; 2) фиг. (*у животу, у књижевности и сл.*) *мртвило, одсуство живота и акције*; (и) ~ и слеп фиг. *који ништа не мари*; као ~ кучка, као ~ пас (скитати се) *бесциљно, тамо-овамо (скитати се)*; правити се ~ *не хтети чути, не одговарати.*

глȕвāк, -áка м (вок. глȕвāче) = глуваћ, глухак и глухаћ пеј. *глув човек.* — Ето, чули су и глуваци да је с њим дошла другарица на екрану. *Каш.*

глȕвāн, -áна м зоол. = глухан *тетреб.*

глȕвара ж = глухара **1.** зоол. *врста дивље пловке* Anas boscas. *Рј. А.* **2.** бот. *врста гљиве* Russula. *Сим. Реч.* **3.** *пушка са слабим пуцњем*; исп. глушица (2). *Р-К Реч.* **4.** *цементна бомба.* — Смјестиће њима [тенковима] браћа ову једну глувару. *Ћоп.*

глȕвāћ, -áћа м (вок. глȕвāћу) = глувак. — Моје десно уво . . . опет је у реду. — Само да не будем глуваћ! — весело говорим. *Аз.*

глȕвац, -вца м = глухац *в. глувак. Вук Рј.*

глу́вети, -ви́м, ијек. глу́вјети, несврш. *постајати глув.*

глу́вило с = глувота, глувоћа, глухота и глухоћа *стање онога који је глув, глух*; фиг. *неосетљивост, неразумевање.* — Глас ћака који рецитује песму под претњом казне? Каква пустош и какво глувило за реч песника. *НИН 1959.*

глувѝна ж *тишина, мир.* — Што ти сада усамљена радиш кроз ову пусту вечерњу глувину? *Ћон.*

глу́вњи и **глу́вњӣ,** -ā, -ō покр. = глухни обично у изразу: ~ доба *в. глуво доба (1), уз глув (изр.).* — Залаја пас у суседову дворишту — она се трже. »Глувно доба — а ја још нисам заспала!« *Вес.*

глувњáш, -а́ша м индив. *запис од болести писан у глуво доба ноћи.* — Онај [запис од болести] смо спалили . . . онај други глувњаш, исјекао и попио у води, а то је трећи — зорњаш што га држиш. *Коч.*

глу́во прил. = глу́хо *нечујно, тихо; у тишини.* — Девојку су силом удали за Грка . . . глуво, без свадбе. *Андр. И.* Сви су . . . глуво и заборављено живјели и нечујно боловали. *Ћоп.*

глу́во, -а и -ē м = глу́хо покр. *в. глувак. Вук Рј.*

глу́вонēм, -а, -о и **глувòнēм,** -е́ма, -е́мо, ијек. глу́вонијем и глувòнијем = глухонем *који не чује и не говори, који је лишен слуха и способности говора.*

глувонѐмāк, -а́ка и **глувоне́мац,** -мца, ијек. глувоњѐмāк и глувонијѐмац, м = глухонемак и глухонемац *глувонема мушка особа.*

глу́вонēмо̄ст и **глувòнēмо̄ст,** -ости, ијек. глу́вонијемо̄ст и глувòнијемо̄ст, ж = глухонемост *стање, особина онога који је глувонем.*

глу́вонијем, -а, -о и **глувòнијем,** -е́ма, -е́мо, ек. глу́вонēм и глувòнēм.

глувонијѐмац, -мца, ек. глувоне́мац.

глу́вонијемо̄ст и глувòнијемо̄ст, -ости, ек. глу́вонēмо̄ст и глувòнēмо̄ст.

глу́воња м и ж = глухоња *глувак, глухак.*

глувоњѐмāк, -а́ка, ек. глувонѐмāк.

глувòта и **глувòћа** ж = глувило фиг. *потпуна тишина, мир, мртвило.* — Вани је мрак и пуста глувоћа планина. *Божић.*

глу́вча м *в. глувак. Р-К Реч.*

глукóза ж грч. хем. *в. гликоза.*

глу́ма ж **1.** *глумачка вештина.* — Долази . . . до изражаја . . . њезина увјерљиво стилизирана глума. *Обз. 1932.* Режирао [је] стари мајстор сцене и учитељ глуме. *Чипл.* **2. а.** *позоришни, казалишни комад, драма.* — Илирска драматика дала је . . . за наш деветнаести вијек типичну сеоску или пучку глуму. *Матк.* Сцена из неке врло застареле глуме, коју . . . понављају дилетанти. *Петр. Б.* **б.** *драмска уметност.* — Но глума је у Загребу доста добра. *Кум.* **3.** фиг. *претварање; изигравање.* — Хтела си да видиш у дну душе, доле, да ли спава љубав или вешта глума. *Бој.* Рекла је . . . плачљивим гласом у којему се осјећала глума. *Шег.*

глу́мац, -мца м (вок. глу́мче; ген. мн. глу́мāцā) **1.** *уметник који у драмском комаду глуми, игра неку улогу, представља неку личност.* **2.** фиг. *човек који се претвара.* — Е, подла глумца, попа лажљива! *Јакш. Ђ.*

глумáчēње с индив. *гл. им. од глумачити.* — За нас су то месечарске халуцинације . . . литераторско глумачење. *Скерл.*

глумáчити, глу́мāчӣм несврш. *в. глумити.* В. пр. уз гл. им. глумачење.

глу́мачкӣ, -ā, -ō *који се односи на глумце; који је својствен глумцима:* ~ дружина, ~ креација, ~ улога, ~ стил. — Са једном глумачком цртом . . . он је волео политичке подвиге који су личили на позоришна изненађења. *Јов. С.*

глу́мачки прил. *као глумац; извештачено, неприродно.*

глумáштво с **1.** *глумачки позив.* — Његова Кристина, која се у глумаштву прозвала Лепосава . . . изневери га. *Срем.* **2.** *глумљење.* — Милош се налазио у тешкој ситуацији у којој је требало имати . . . политичке вештине . . . и политичког глумаштва. *Јов. С.*

глу́мити, -и́м несврш. **1.** *играти неку улогу у драмском комаду, представљати.* — Није се могао наћи глумац који би глумио насловну улогу. *Чипл.* Он вам је знао глумити какву год хоћете улогу. *Креш.* **2.** фиг. *претварати се, изигравати.* — Дојадило ти је глумити испред мене који имам тако добре очи. *П 1939.* Јован је ћутао и глумио снуждености. *Ћос. Д.*

глу́мица ж *женска особа глумац.* — Она је увек била мало глумица, а сиромах се отац увек варао. *Јов. Ј.*

глу́мичин, -а, -о *који се односи на глумицу.*

глу́мишнӣ, -ā, -ō *позоришни, казалишни.* — Није га само карикирао у оној глумишној пародији. *Матош.*

глу́миште с заст. *позориште, казалиште.* — Ту као да је бог за глумиште створио. *Шен.* Удова је Јела често залазила у глумиште. *Кум.*

глу́мљēње с *гл. им. од глумити.*

глумо̀вати, глу̀мујем несврш. заст. **1.** *бавити се глумом, бити глумац.* — Тако ми оних пријатних часова, господине управниче, што сам их . . . глумујући проживео! *Срем.* **2.** *в. глумити (1).* — Читамо у Тирени Држића Мароја, гдје избраја чељад што буде глумовати. *Кур.*

глу̀мскӣ, -ā, -ṑ заст. *в. глумачки.* — Од детињства [сам] велику вољу имао на глумску вештину. *М 1867.*

глу̀мчев, -а, -о *који припада глумцу.*

глу̀мчина м и ж *аугм. и пеј. од глумац.* — »Ја« се претвара и прерушује као стара олињала глумчина. *Крл.* Ох, штета, брате . . . То би баш била глумчина и по! — вајкао се ђак, полазећи на своју редитељску дужност. *Ћоп.*

глу̀мчић м *дем. и хип. од глумац.*

глу̀нта ж нем. заст. *пушка.* — Тешка глунта, а нејака рука. *НПХ.* Глунте сјају, а зјају лубарде. *Март.*

глу̀нути, -нём несврш. *в. глухнути.* — Уши су глунуле од повика и експлозије. *Лал.*

глу̀п, глу̀па, глу̀по (комп. глу̀пљӣ) и **глу̀пав,** -а, -о (комп. глупа̀вијӣ) **а.** *који је умно ограничен, заостао, туп*; супр. паметан. — О блесане! Кô земља ти си глуп. *Богд.* Премда је био глупав и луцкаст, био је вјешт и спретан за лакрдије. *Бен.* **б.** *који изражава, открива умну ограниченост, заосталост.* — Проматраше неким глупим усхитом нову пријатељицу своју. *Шен.* Зарумењо се и зажагрио очима, што му је придавало лицу сасвим необичан, глупав израз. *Ћор.* **в.** *необразован*; *неразуман, несвестан.* — Ти ништа не знаш, Тришо! Глуп си као секира! *Јакш. Ђ.* Он мора да напише извјештај, а није му се дало разговарати с том »глупом масом«. *Тур.* **г.** *који нема духа, неуместан*; *бесмислен.* — Зашто баш ја морам бити нишан за глупе досјетке. *Јонке.* Потражиће се форма споразума која неће бити глупа. *Дед. В.* Он подноси и наш нелијепи кратки капут и наш глупи цилиндар. *Бал.* Никад ми живот није изгледао. . . глупљи него у тим приликама. *Дом.* **д.** *незгодан, неугодан.* — Ставит ћете ме у глуп положај. *Краљч. Стј.*

Изр. ~ као клада (као ноћ, као њускија итд.) *врло глуп*; глупи август *лакрдијаш у циркусу, кловн.*

глу̀павити, -ӣм и **глупа́вити,** глу̀па̄вӣм несврш. **1.** *чинити глупим.* **2.** *постајати глуп. Прав.*

глупа́вко м *глуп човек.* — С пуним задовољством прати га како игра наивка и глупавка. *Глиг.*

глу̀паво прил. *на глуп(ав) начин*; *неразумно, бесмислено.* — [Осјећао је] како све звучи криво, неувјерљиво, празно, глупаво. *Крл.* Зацопат ћеш се у њу младићки глупаво. *Сим.*

глу̀павӧст, -ости ж *особина онога који је глупав и онога што је глупаво.*

глу̀па̄к, -а́ка м (вок. глу̀па̄че) = глупан *глуп човек.* — Ој, ја сам глупак, тупак, је ли мајсторе Петре? *Шен.* Да, ја сам директно смешан, будала, глупак. *Уск.*

глупа̀киња ж *в. глупача.* — Скадар . . . су порушиле . . . виле малограђанкиње и виле глупакиње. *Дав.*

глу̀пан м = глупак. — Шибам немилице изјелице, глупане, готоване. *Срем.* Швејк . . . даје утисак глупана од рођења. *Јонке.*

глу̀панскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на глупане.*

глу̀паиски прил. *као глупан, глупо.* — А жена напада, крије̇шти пријекорно: дао се глупански преварити. *Кал.*

глу̀пара ж *глупача.* — Он хоће да јој придене ружицу . . . на груди, а она, глупара, побегне испред њега! *Јакш. Ђ.*

глупа̀рӣње с *гл. им. од глупарати.*

глупа̀рати, -ām несврш. *говорити глупости.* — Признајем. Погрешио сам политички! — рекао је свестан да глупара. *Дав.*

глупа̀рија ж *глупост.* — А да је краљица била његова љубазница, то је глупарија. *Вел.* Пао једном ријечи у добро познату глупарију: ударио удварати женама. *Мар.*

глу̀пача ж *глупа жена.* — Па ко те то пита, глупачо! — дрекну . . . наставник. *Дом.* Моја прва жена била је сељанка, глупача која се није ни опажала. *Сим.*

глупа̀чина ж и м *аугм. од глупак.* — Права [је] глупачина. *Шен.*

глу̀па̄чкӣ, -ā, -ṑ *који се односи на глупаке, који је својствен глупацима.* — Израз . . . дјетињске, готово глупачке . . . неугодне панике. *Цес. А.*

глу̀па̄чки прил. *као глупак, глупо.* — Риста . . . с накривљеним фесом . . . смешкао се и уплашено и глупачки. *Дом.*

глупа́штво с *в. глупавост.* — Он вјешто почне навраћати глупаштво пука на своју корист. *Љуб.*

глупа́штиина ж *в. глупост.* — Силнички [се] угна у њ [у језик] недотупавност и глупаштина. *Сим.*

глу̀пети, -пӣм, ијек. глу̀пјети, несврш. *постајати глуп.*

глу̀пјети, -пӣм, ек. глу̀пети.

глу̀пкав, -а, -о индив. *приглуп, помало глуп.* — Гледао [је] женско дијете, његове . . . постидне глупкаве очи. *Божић.*

глу̏пкаво прил. индив. *приглупо, помало глупо.* — То је глупкаво од ње. *Божић.*

глу̏пкавōст, -ости ж индив. *дем. и хип. од глупост.* — Шаптао јој је њежне глупкавости. *Божић.*

глу̏пница ж индив. *в. лудница.* — Право би им [луђацима] мјесто било гдје и глупима . . . у глупници. *Шим. С.*

глу̏по и **глу̏по** прил. *на глуп начин, лудо, бесмислено, неразумно; просто.* — [Милан је писао да је] боље . . . и глупо умријети него глупо живјети. *Мил. В.* Војници су стајали тако глупо као муле. *Јонке.*

глупо̀ва̏ње с индив. *гл. им. од глуповати.* — Они ће . . . све књиге до сада написане, као спомен глуповања и робовања, спалити или забранити. *Нен. Љ.*

глупо̀ватн, глу̏пујēм несврш. *правити глупости, бити глуп, ограничен, заостао.* В. пр. уз гл. им. глуповање.

глу̏поња м *в. глупак. Р-К Реч.*

глу̏пōст, -ости ж **1.** *особина онога који је глуп.* — Глупост тете Бетине и дим лула и цигара . . . одстранише Мару још више од тог свијета. *Војн.* [Нушић] је својим смијехом детронизирао . . . апостоле глупости. *Зог.* **2. а.** *глуп, непромишљен поступак, будалаштина.* — Како се може починити тако голема глупост? *Креш.* **б.** *глупе, непромишљене речи.* — Глупости причаш, Цвето, зашто да се убијеш ти, због тога? *Рист.* Биљежник [је] . . . спуштао глас кад би изваљивао глупости. *Франг.* **в.** *неугодност, неподесност.* — Застао [је] . . . осјећајући . . . глупост свога положаја. *Мил. В.*

глупо̀тиња ж **1.** *глупа особа.* — Дакле, госпођо, ви сте фанатик. Глупотиња ви сте, да кажемо. *Сиј.* **2.** *в. глупост.* — Користи сеоску фантазију, казано сеоску глупотињу и узима паре. *Сиј.*

глупо̀ћа ж *в. глупост (I).* — Лакрдија и глупоћа могу накарадно . . . да шапну мозгу блесана . . . да руши и урнише. *Богд.*

глу̏х, глу́ха, глу́хо (одр. глу̏хӣ, -ā, -ō; комп. глу̏шӣ) = глув. — Знате ли како је кад се слијепцу врати вид . . . глуху слух. *Шен.* Не треба узети црну кукуљицу, знамење тужно . . . лелек глухи. *Божић.* Ух! — Шум се глух чу. *Наз.* У томе свјетлу још ме више боли рођене моје груде глухи мрак. *Цес. Д.* Сад је необично осјећање сједити у тишини собе, у глухој босанској касаби над књигом. *Чол.* Прсти [су му] већ давно глухи за болове. *Вуј.* Тврдокоран [је] и глух на било какве приједлоге те врсте. *Креш.*

глу̏хāк, -áка м (вок. глу̏хāче) = глувак. — Није он то изрекао ни глупаку ни глухаку. *Вел.*

глу̏хāн, -áна м зоол. = глуван.

глу̏ханӣ, -ā, -ō покр. = глувни. — Једну ноћ око глуханог доба видео сам неког човека где оде . . . горе уза село. *Глиш.*

глу̏хāр, -ára м зоол. *глуван.* — У особитости Копаоника . . . спада од птица глухар или тетреб. *Панч.*

глу̏хара ж = глувара.

глу̏хāрка ж зоол. покр. *глувара (I).* *Вук Рј.*

глу̏хāћ, -áћа м = глувак. — Није глухаћ да не чује. *Март.*

глу̏хац, -хца м = глувац.

глу̏хāч, -áча м бот. *врста смреке* Juniperus phoenicea. — Птица на глухачу и рачић у пијеску говоре језиком дјетињих ширина. *Фран.* Чамац . . . за собом . . . оставља шапатљиве борове, густе глухаче и јаснозелене планинке. *Тип.*

глу̏хнути, -нēм несврш. *постати глух.* — Ветар нас гуши, глухну нам уши. *Јакш. М.*

глухну̏ће с *гл. им. од глухнути.*

глу̏хо прил. = глу̏во. — Сумрак пада глухо. *Гал.*

глу́хо, -а и -ē м = глу́во. *Вук Рј.*

глу̏хонēм, -а, -о и **глухо̀нēм,** -ема, -емо, ијек. глу̏хонијем и глухо̀нијем = глувонем.

глухонѐма̏к, -áка и **глухоне́мац,** -мца, ијек. глухоњѐмак и глухонијѐмац, м = глувонемак. — Рачунајмо с народом као с интелигентном масом, а не као с глухоњемацима и аналфабетима. *Бен.* Тко вам чува летниковац? — Стари онај глухонијемац. *Ков. А.*

глу̏хонēмōст и **глухо̀нēмōст,** -ости, ијек. глу̏хонијемōст и глухо̀нијемōст, ж = глувонемост. — Има случајева прирођене глухонијемости. *НЧ.* Њега [би] . . . требало осудити на глухонијемост. *Кул.*

глу̏хонијем, -а, -о и **глухо̀нијем,** -ема, -емо, ек. глу̏хонēм и глухо̀нēм.

глухонијѐмац, -мца, ек. глухонéмац.

глу̏хонијемōст и **глухо̀нијемōст,** -ости, ек. глу̏хонēмōст и глухо̀нēмōст.

глу́хоња м = глувоња.

глухоњѐма̏к, -áка, ек. глухонѐмāк.

глухо̀та и **глухо̀ћа** ж = глувило. — Иза себе је остављао глухоту и самоту, а ишао је у сусрет вреви и животу. *Цар Е.* У кнежевој је души . . . празнина и глухоћа. *Нех.* Те руке у овој глухоћи тамничкој сад цепте, заклане ланцима. *Вуј.*

глу̏ша ж *потпуна тишина, мртвило.* — Сам се Јурица повеселио што ће се тако отети сеоској глуши. *Ћал.*

глу̏шāк, -а́ка м бот. *врста смреке* Juniperus sabina. *Сим. Реч.*

глу̏шан, -шна, -шно *у коме влада потпуна тишина.* — Тер у ове глушне падох кланце. *Март.* Врисак, прорезан у глушном небу, замре. *Божић.*

глу̏шац, -шца м **1.** *в. глувак. Рј. А.* **2.** *мртва тишина, ћутање, тајац.* — Тако смо . . . осуђени тапат' у глушцу уочи тајцем скритих чуда. *Уј.* **3.** зоол. *врста голуба, гривњаш. Рј. А.*

глу̏шити, глу̏шӣм несврш. *в. заглушивати.* — Долази чопор . . . дјечурлије, која глуши уши писком. *Божић.* Куну жене, плачем село глуше. *Март.*

глу̏шица ж **1.** *глува, глуха жена. Бак. Реч.* **2.** *врста пушке острагуше*; исп. глувара (3). — Те пушке [острагуше] Црногорци зову »инглезице« или »глушице«, јер кад пуцају не чује се далеко. *Нен. Љ.* **3.** бот. **а.** *дивља смоква* Ficus carica silvestris. *Сим. Реч.* **б.** *агава. Сим. Реч.*

глушни̏на ж индив. *в. заглушеност.* — Лупњава срца одзвања им у ушима тиштавим глушнинама. *Божић.*

глу̏шница ж **1.** *глушац* (2). — Свемир је огњиште, огњиште с глушницама тмина. *Божић.* **2.** покр. *глува недеља, в. уз глув* (*изр.*). *Вук Рј.*

глу̏шчев, -а, -о *који се односи на глушца.*

гљȅжно с (ијек.) *в. глежањ.* — Да видиш и њежно гљежно, око којега се вију златни обручићи. *Шен.*

гљи̏вāр м **1.** *онај који бере и продаје гљиве.* — Гљивар треба да знаде отровнице пупавке. *Гор.* **2.** зоол. *врста мрава. Финк.* **3.** зоол. *врста речне рибе. Рј. А.*

гљивáрац, -рца м зоол. *гљиварица* (*3*). *Финк.*

гљи̏варица и **гљивàрица** ж **1.** *жена гљивар. Рј. А.* **2.** зоол. *врста вуге* (*птице*). — Чух вугу гљиварицу. *Гор.* **3.** *врста мушице* Sciara militaris. *Терм. 4.*

гљи̏вāрка ж **1.** *в. гљиварица* (*1*). **2.** зоол. *в. гљиварица* (*3*). *Рј. А.*

гљи̏вāрнӣк м *место где расту, где се гаје гљиве.* — Тада се у судници дигну испарине попут оних у гљиварнику. *Креш.*

гљивáрство и **гљи̏вāрство** с *грана науке, знаности која се бави проучавањем гљива. Р-К Реч.*

гљи̏васт, -а, -о *који личи на гљиву.* — Испузла [су] Остапу у сусрет два мала тенка с округлим гљивастим капама. *Крањч. Стј.*

гљи̏вāч, -а́ча м зоол. *врста корала* Fungia. *Терм. 4.*

гљи̏ве ж мн. **1.** бот. *ниске биљке без правих биљних органа и без хлорофила, печурке* Fungi: јестиве ~, отровне ~. **2.** фиг. јд. *кров.* — Сједим ја под том својом гљивом и гледам дим како куља. *Крл.*

Изр. **наје̏сти се (је̏сти) лудих гљива** *бити луд, полудети*; **ницати као гљиве** (после кише) фиг. *појављивати се, показивати се у великом броју.* — Ти нови банови ничу као гљиве. *Шен.*

гљивȅтина ж *аугм. и пеј. од гљива.*

гљи̏вин, -а, -о *који припада гљиви.*

гљи̏вица ж *дем. од гљива.*

гљи̏вице ж мн. *заједничко име за разне врсте микроба који проузрокују вреље и распадање органских твари, материја, бактерије.*

гљи̏вичав, -а, -о *који има гљивице.*

гљи̏вичавō̏ст, -ости ж *стање, особина онога који је гљивичав и онога што је гљивичаво.*

гљи̏вичити, -ӣм несврш. *осипати, покривати гљивицама.* — Као да је [грану] гљивичи маховинастом мемлом. *Божић.*

гљи̏вичнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на гљивице.*

гљи̏вӣште с *место где расту гљиве*; исп. гљиварник. — Отац је звао улицу жабокречина, а син гљивиште. *Сек.*

гљи̏вњāк, -а́ка м и **гљи̏вњача** ж зоол. *в. гљиварица* (*3*). *Рј. А.*

гљивȕрина ж *аугм. и пеј. од гљива. Вук Рј.*

гљи̏ста ж покр. *в. глиста.* — Шта се то повукло с једне стране на другу као гљиста и црни се? *Вел.*

гљи̏стина ж покр. *аугм. од гљиста.* — Вране и швраке . . . по грумењу . . . испијају гљистине. *Павл.*

гљȕка ж покр. *смотак од замршених нити или длака, клупко.* — Ја сам размрсио ову заплетену гљуку. *Љуб.*

гмȁз м (мн. гмáзови и гмȁзови) зоол. = гмизавац *животиња из рода гмазова, гмизаваца.* — Бијаше то један од најдивљијих крајева у горњој Славонији, забит пуна вукова, лисица . . . па и отровна гмаза. *Шен.* Ниси ти инжињер, него . . . гмаз што пузи! *Крањч. Стј.* фиг. погрд. *гад.* — Том свему крив је тај каурски гмаз. *Прер.*

гмáздити, -ӣм несврш. *заударати, баздети.* — Силно [се] осећа како мочар и трулеж гмазди из оне гњиле земље. *Вукић.*

гмȁзити, -ӣм несврш. *в. гмизати.* — Воз је лагано гмазио и онда зашепесао као староковно кључусе. *Гор.* фиг. Далеком хукњавом гмазила је студен. *Божић.*

гмȁзнути, -нӗм *свршен. према гмазити*; исп. гмизнути. — Пратилац га је куражио још мало само . . . само нека живне, нек

гмазне ногом, како би стигли прије ручка. *Сиј.*

гма́зови и **гмâзови** м мн. зоол. = гмизавци *род животиња које гмижу (змије, гуштери, крокодили и сл.)* Reptilia.

гмâјна ж нем. варв. покр. *оно што припада општини; општинска земља.* — С лијева и десна . . . живице . . . голи пашњаци: »гмајна«. *Кол.*

гмеждѐњак, -ња́ка м *в. папула. Вук Рј.*

гме́ждити, гмéждим несврш. покр. *в. гњечити.* — Гмеждит ће нас као маслац, газити као грожђе. *Гор.*

гме́жђење с *гл. им. од гмеждити.*

гмѐцав, -а, -о *в. гњецав.* — Позлило би му од воња гмецаве земље, коју избацују на површину гујавице. *Гор.*

гмѐцање с *гл. им. од гмецати.* — Чује [се] споро гмецање њихових ногу по густоме блату. *Јакш. Ђ.*

гмѐцати, -ā̀м несврш. *в. гњецати (б).* В. пр. уз гл. им. гмецање.

гмéчаљка и **гмѐчаљка** ж *справа којом се гмечи, гњечи грожђе, муљача. Прав.*

гмéчити, гмéчим несврш. *в. гњечити. Бак. Реч.*

гмѝжиц̄е прил. *гмижући.* — Ја гмижице грмом низ гору. *Шен.*

гми́за ж **1.** (обично мн.) *мале ђинђуве, наушнице. Вук Рј.* **2.** *ситна сачма. Рј. А.*

гми́зав, -а, -о *који гмиже.* — Паучином си сапет [лептир] у крили, гмизави паук по теби мили. *Кост. Л.* фиг. Јутарње гмизаво свјетло се претвори у грозну огромну змију. *Матош.*

гми́завац, -а̄вца м зоол. = гмаз; фиг. погрд. *човек који се понижава, који је без поноса, полтрон.* — Знај да Шумановићи нису ни подлаци, ни подмићеници, ни гмизавци. *Сек.*

гми́завскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на гмизавце:* ~ нагон.

гми́завō̄ст, -ости ж *особина онога који је гмизав.*

гми́за̄вци, -ва̄ца̄ м мн. (јд. гми́завац) зоол. = гмазови.

гми́за̄ње с *гл. им. од гмизати.*

гми́зати, гми́жем несврш. **1.** *ићи вукући трбух по тлу, ићи потрбушке, пузити, милети; ићи одвећ лагано.* — Природа не гмиже као пуж, скаче као јелен. *Маж. Ф.* Каравани деце и жена гмизали су . . . натоварени суварцима из оближњих шума. *Ђос. Б.* Влак је споро гмизао. *Козарч.* И осудише ме да пузим и гмижем. *Јакш. М.* **2.** *ићи у великом броју, врвети.* — А за њиме јатомице силна Турад амо гмиже. *Шен.* Пуна је гора — пуна крвника, гмиже и кипи од јаничара. *Јакш. Ђ.*

гми́знути, -нēм *сврш. према гмизати.* — Око њих гмизнула би риба за рибом. *Кум.*

гми́лети, -лӣм, ијек. гми́љети, несврш. *в. милети. Вук Рј.*

гми́љети, -и́лӣм, ек. гми́лети.

гна̏јс м нем. геол. *стена сродна граниту, кристаласти шкриљац.*

гна́ње с *гл. им. од гнати.*

гна̏ти, гна̂м и жѐнēм несврш. *в. гонити.* — Отле гнаше на трагове Турке. *Вук Рј.* Вјетар и крмилари по води гнаху нам лађе. *М-И.*

гнѐв (лок. гнéву) и **гнѐв** (лок. гнѐву), ијек. гњѐв и гњѐв, м *велика љутина, срџба, јарост.* — У његовој души букну нешто . . . То беше гнев . . . Он је растао нагло . . . и испуни га свега. *Вес.* Такав ју је гнев спопао да јој је помодрило лице. *Бен.*

Изр. искалити ~ (на некоме) *у љутини истући или изгрдити некога.*

гнѐван и **гнѐван,** -вна, -вно, ијек. гњѐван и гњѐван *који је пун гнева, разјарен.* — Било јој да ће прелетјети преко те ограде што су је гњевни оци подигли били. *Шен.* Тон којим Вук саопштава све то Копитару није ни љутит а камоли гневан. *Прод.*

гнéвити, гнѐвӣм (импф. гнѐвљāх), ијек. гњéвити, несврш. *чинити (некога) гневним, љутити, срдити.* — Од Јанка је сазнао да је то уча овдашњи који гневи његовог шефа. *Чипл.* Још у његовој глави не беше начисто шта је то управо што му душу тишти и гњеви. *Вес.*

~ **се** *постајати гневан, љутити се, срдити се.* — Не узносите се у успјеху и не гњевите у поразу. *Вук.* Зар срца толико се небеска гњеве? *Марет.*

гнéвљење, ијек. гњéвљење, с *гл. им. од гневити (се).*

гнѐвљив, -а, -о, ијек. гњѐвљив *који се лако гневи, плах, напрасит.* — Пчеле су гневљиве врло? *Марет.*

гнѐвљиво, ијек. гњѐвљиво, прил. *гневно.*

гнѐвљивō̄ст, -ости, ијек. гњѐвљивō̄ст, ж *особина онога који је гневљив, плаховитост, напраситост. Р-К Реч.*

гнѐвно и **гнѐвно,** ијек. гњѐвно и гњѐвно, прил. *на гневан начин, љутито, срдито.*

гнéжђење, ијек. гнијèжђење, с *гл. им. од гнездити (се).*

гнездáнце и **гнездàнце,** -а и -ета, ијек. гњездáнце и гњездàнце, с *дем. од гнездо.*

гнѐздаст, -а, -о, ијек. гњѐздаст *који је у облику гнезда*; фиг. *пријатан, угодан.* —

Све више [се] увлачио у тај гњездасти осјећај. *Сим.*

гнѐздасто, ијек. гњѐздасто, прил. *у облику гнезда. Р-К Реч.*

гнездáшце и **гнездàшце,** -(ет)а, ијек. гњездáшце и гњездàшце, с *дем. и хип. од гнездо.*

гнѐздилйште, ијек. гњѐздилйште, с *место где птица носи јаја, гнездо.* — У њем [гнијезду] лежи на јајима по више женка, а преграђено је у двије коморе, предсобу и право гњездилиште. *Финк.*

гнѐздимицē, ијек. гњѐздимицē, прил. *у виду, у облику гнезда. Р-К Реч.*

гнéздити, гнѐздйм, ијек. гнијѐздити, несврш. *правити гнездо.* — У прозорима високе куле гнијездили гнијезда голубови. *Крањч. Стј.* Гнијезди букач [птица] у планини на мочварици. *Брл.*

~ **се 1.** *правити себи гнездо.* — Већ [су се] и птице у њој гнијездиле. *Бен.* То су . . . слепи прозори . . . у којима се сада гнезде дивљи голубови. *Андр. И.* фиг. У том грмљу све се моје пјесме гнијезде. *Наз.* У срцу нам се гнијезди брига клета. *С-Ц.* **2.** *намештати се удобно; налазити себи место.* — Још се кокоши гнезде на седалу, а Нера већ устала. *Вес.* Ено, и жена се окреће, мешкољи и гнијезди. *Куш.*

гнѐздйште, ијек. гњѐздйште, с *место где се праве гнезда.* — За тај посао имају посебна уобичајена гњездишта. *Финк.*

гнéздо, ијек. гнијѐздо, с **1.** *пребивалиште, лежај (од сламе и сл.) који себи праве птице и неке друге животиње (за полагање јаја и подизање младих).* — Из тисућа гнијезда . . . озвањао је . . . цвркут. *Гор.* Испод јасала . . . наишао на гнездо творова. *Рад. Д.* **2.** фиг. **а.** *кућа, дом; домаће огњиште; завичај, постојбина.* — Приђе кућњем прагу, клече, прекрсти се и целива га: — О, гнездо моје! . . . О радости моја! *Вес.* Одбацио сам тишину породичнога гнијезда. *Нам.* Одмах сутрадан је [Шумановић] . . . отпутовао да види Банију и гнездо Шумановића. *Сек.* А храшће шути и чува гнијезда старих јуначких пјесама. *Ков. В.* **б.** *склониште, уточиште.* — Ове горе, поља, ова гнезда наших соколова. *Змај.* Ма од кога ласка долазила, она у жени нађе топло гнијездо. *Божић.* **в.** погрд. *јазбина.* — У какво је гнездо запао, боље би му било с вуцима у гори. *Шапч.*

Изр. голуб (голубица, соко) из вранина (вранинога) гнезда *особа без вредности; плашљивац, кукавица;* гујско, зољино, осиње, стршљеново ~ *опасно, немирно место;* митраљеско ~ војн. *заклоњено место где се поставља митраљез у ратној операцији;* свити ~ *засновати свој дом, породицу, обитељ.*

гнијѐжђēње, ек. гнéжђēње.

гнијѐздити (**се**), гнйјездйм (се), ек. гнéздити (се).

гнијѐздо, ек. гнéздо.

гнôј, гнòја м **1.** *густа, лепљива течност, текућина која се ствара у запаљеном ткиву човечјег и животињског организма.* — Дете јој у болници, оперисали га, вадили му гној из костију. *Рист.* Чир наш зрије, зрели гној већ капа. *Ков. В.* **2.** *измет од стоке, ђубре.* — Из стаје извири домаћин . . . с вилама, којима је кидао гној. *Крањч. Стј.* Људи осиромашили, земље остале без гноја јалове. *Љуб.*

гнòјав, -а, -о *у којему има гноја (1), који је пун гноја.* — Можеш мислити какав је то живот: гњидави, захирили, упаљених гнојавих очију. *Пав.* фиг. *морално покварен.* — У ово време гнојаво од греха, врлина мора порок молити. *Панд.*

гнòјавица ж **1.** *гнојаво место (на организму);* ***чибуљица, бубуљица.*** — Његови отровни пипци . . . изазивају обољења и гнојавице. *Бур.* **2.** *в. гној (1).* — Почне са кашљем избацивати као неку гнојавицу. *Нен. Љ.*

гнòјан и **гнòјан,** -òјна, -òјно **1.** *који се односи на гној; који је праћен гнојењем (болест, запаљење); гнојав.* — Имао је често гнојна запаљења у устима. *Андр. И.* Гнојну упалу тих лојница [на очном капку] зовемо јечменац. *НЧ.* **2.** *нагнојен, нађубрен.* — У брзоме ритму повијају се [жене] над браздом, која каиша тмасту гнојну земљу торишта. *Вуков.*

гнојàњк, -йка м *в. гнојиште. Рј. А.*

гнојàница ж **1.** *гнојавица (1).* — Лице механичарево . . . било је ишарано масним . . . мрљама, тако да су му прекриле . . . приштиће с гнојаницама по челу. *Сим.* **2.** *хрпа гноја (гнојива) на њиви. Рј. А.*

гнòјēње с *гл. им. од гнојити (се).*

гнòјйво с *средство за гнојење, ђубрење земље.* — Гнојиво је распоређено по њивама, драгоцено гнојиво задружних штала. *Чипл.* Тлу се додаје вапно, умјетно гнојиво итд. *ОГ.*

гнòјидба ж *посипање (земље) гнојем, ђубрење. Прав.*

гнòјило с *в. гнојиво. Деан. Рј.*

гнòјити, -йм (имп. гнòј) несврш. **1.** прел. *посипати гнојем (2), ђубрити.* — Кад се та земља згори и упола испече, они је уситне и тим своју земљу гноје. *Нен. Љ.* **2.** *в. гнојити се.* — Хоће л' из кондира . . . пасти кап на ране што зјапе и гноје? *Рак.* Ко зна где би се чир провалио, а где други почео да гнојн. *Ком.*

~ **се** *постајати гнојав, пунити се гнојем.* — Отвори рану која се је потајно гнојила. *Шен.*

гно̀јӣч, -и́ча м *онај који гноји. Прав.*

гно̀јӣшнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на гнојиште. Прав.*

гно̀јӣште с *место где лежи гној (2); ђубриште, сметлиште.* — Ударио смрад гори него на гнојишту. *Бен.*

гно̀јњӣк м *в. гнојиште.* — Чега ли не расте . . . по гнојнику тако калужну и слану! *Кур.*

гно́јница ж **1.** *гнојавица (1).* — Ако се гној подбере на једно затворено место, онда то подбирање зовемо гнојница. *Батут.* **2. а.** *јама за скупљање гноја (2);* исп. гнојиште. — Измакнуше [му се] из кљуна украдени зуби . . . у дубоку гнојницу што бијаше тик стаје ископана. *Том.* Како би то било да се је он завукао у селу негдје у гнојницу када се била осула прва артиљеријска ватра. *Крл.* **б.** *жидак гној (2).* — Није дозволио да му пропадну тачке ђубра, ни литра гнојнице. *Мишк.*

гно̀јња̄ча ж у изразу: мува ~ зоол. *мува која живи у гнојишту* Eristalis tenax. *Терм. 4.*

гно̂м, гно́ма м грч. мит. *патуљак који, према предању, чува скривено благо у срцу Земље.* — Ја осјећам презир за трагику гнома. *Крл.*

гно́ма ж грч. књиж. *мудра изрека, сентенција.*

гно̀мича̄р м *писац гнома.*

гно̀мо̂н, -она м грч. *справа за одређивање страна света и времена, сунчани сат.*

гно̂мскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на гноме, пословички:* ~ презент, ~ аорист, ~ реченица.

гно̂мскӣ прил. *на гномски начин, у облику гноме, сажето, кратко.*

гносео̀лог м *научни радник који се бави гносеологијом.*

гносеолӧ́гија ж грч. фил. *теорија сазнања, спознаје.*

гносео̀лошкӣ, -а̄, -о̄ *који спада у гносеологију.*

гно̀стик м грч. = гностичар *присталица гностицизма.*

гно̀стика ж *в. гностицизам.*

гностицӣ̀зам, -зма м фил. *јеретички правац раног хришћанства који је хтео да хришћанство приближи античкој идеалистичкој филозофији.*

гно̀стича̄р м = гностик.

гно̀стичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на гностике и на гностицизам.*

гну̂, гну̂а м зоол. *врста афричке антилопе која подсећа на говече и на коња* Gnu. *Терм. 4.*

гну̂с м **1. а.** *животињска нечист, измет.* — Зар зердав не зијевну на гнус вучји? *КН 1958.* Рупе пуне гнуса . . . све се то гомилало око немани. *Наз.* **б.** *нечистоћа, прљавштина.* — Мрмљао је . . . скидајући са себе гнус. *Ков. А.* Умире ли икад за нас онај тко нас је . . . каљао гнусом? *Бег.* **2.** фиг. *морална наказа, гад.* — Не молите, не дарујте, гнусови! *Гор.*

гну̂сан и **гну́сан,** -сна, -сно **1.** *прљав, нечист.* — Губа ме покри гнусним крастама по целом телу, кô убогог Лазара. *Панд.* А с дна гроба гнусна, тежња што дан срета, као цвет се јавља из камена сива. *Марк. Д.* **2.** *одвратан, мрзак; гадан.* — Гнусни су јој ужасно ти нељуди, јер сваки дан стрељају оне несретне војнике. *Вас.* И магарчић стидно обара ушке пред гнусном ријечи. *Гор.*

гнуса̀рнја ж *в. гнусоба.* — Ако је итко био против гнусарија, онда сам то био ја. *Божић.*

гну́сити, гну́сӣм несврш. покр. **1.** *прљати. Вук Рј.* **2.** фиг. *ружити, клеветати. Вук Рј.*

гну́снӣк, -и́ка и **гну́снӣк,** -а м *гнусан човек.* — И клече проклетници, гнусници. *Гор.*

гну́сница ж *гнусна женска особа.* — За пет рана божјих, Маре, не штити гнуснице! *Гор.*

гну́сно и **гну́сно** прил. *на гнусан начин, одвратно, гадно.* — А сад, како ми је гнусно да се тога сећам. *Панд.*

гну́сно́ст, -ости ж *особина онога који је гнусан, одвратност, гадост, гнусан поступак.* — Све гнусности што их је раздражено умље уобразити могло, све је он то [у њему] персонификовао: подлост, подмуклост, убиство. *Јакш. Ђ.*

гнусо̀ба ж **а.** *нечистоћа, прљавштина; гадост.* — Има људи како и гамади који уживају у гнусоби! *Војн.* **б.** *гнусност.* — Приповиједање је његово такво да читалац мора да осјети . . . како ниједна гнусоба, ниједна подлост . . . нису претјеране. *Ћип.* Кињило [га је] сазнање о својој рођеној гнусоби. *Петр. В.*

гнуша́вати се, гну̀ша̄ва̄м се несврш. заст. *в. гнушати се.* — Гнушава се безбожног Голоса који је напаствовао и оклеветао невину Геновеву. *Срем.*

гну̀ша̄ње с *гл. им. од гнушати се.*

гну̀шати се, -а̄м се несврш. *осећати одвратност, гадити се; грозити се.* — Ја сам убица. Гнушај ме се с правом. *Бој.* Његови се ученици над тим страшно згражаху и гнушаху. *Креш.*

гњава́жа ж пеј. **1.** *мучан, досадан посао; досада, досађивање, досадни тренуци.* — Покушао [сам] да се спасем од свих тих гњаважа које ме у стопу прате. *Вујач.* **2.** *в. гњаватор. Р-К Реч.*

гњава́тор м *онај који гњави, досађује.* — Она ће наше друштво спасти . . . од оне госпоје . . . што се крсте »гњаватори«. *Матош.*

гњава́торка ж *женска особа гњаватор.*

гњава́торскӣ, -ā, -ō *који се односи на гњаваторе, који је својствен гњаваторима.*

гњава́торски прил. *као гњаватор, досадно.*

гњáвеж ж *в. гњаважа (I).* — Гњеветало не зна прочитати ријеч па шкраба несмотреност, гњавеж. *Шим. С.*

гњáвити, гњáвīм несврш. **1.** *гњечити, месити, гужвати.* — Мићо узео све троје пода се, па гњави као мешаја погачу. *Ранк.* Гњави капу у рукама и гледа преда се. *Ћор.* **2.** *давити, задављивати.* — За Херакла се прича да је у колијевци гњавио змије. *Маж. Ф.* **3.** фиг. **а.** *мучити, кињити, тлачити.* — А сад, сад је сваки јачи и безобразнији присвојио право гњавити слабијега. *Мишк.* То је непријатељство расло и капетан је гњавио Зитка гдје год је могао. *Јонке.* **б.** *досађивати (другим причама, спорим радом и сл.).* — Баба Христина . . . их гњави причајући им надугачко и нашироко о својој парници. *Срем.* Гњавите свијет тим депласираним прежваканим појмовима. *Крл.*

Изр. ~ мачиће вулг. *рђаво свирати.*

~ **се 1.** *уз. повр. према гњавити (I).* — Тако су се . . . ваљали, гњавили, гушили. *Бен.* **2.** фиг. *мучити се, имати непријатности, неугодности, досађивати се.* — Дуго се гњавим, болесно куњам читаве ноћи, а никог немам на помоћи. *Ћоп.* Слушај, браћо, пустите ви мене да се не гњавимо по срезу. *Ћос. Д.*

гњáвљење с *гл. им. од гњавити (се).*

гњâт м и (ређе) ж анат. *део ноге од колена до корена стопала.* — Најпрви турски топ преби гњате једноме ми рођаку. *Љуб.* Седи и таре длановима гњати. *Ћос. Б.* Заклимпетале широке ногавице око мршавих гњатова. *Мих.*

гњâтић, -а и **гњâтӣћ,** -ића м *дем. од гњат.*

гњâтнӣ, -ā, -ō *који се односи на гњат.*

гњáцати, гњáцām несврш. *в. гацати.* — Кроз глибуштину гњацају ноге. *Лоп.*

гњев и **гњȅв,** ек. гнев и гнев.

гњев-, ек. гнев-.

гњевéтало с и м *онај који полако и нејасно говори;* исп. **ињаватор.** В. пр. уз гњавеж.

гњевéтање с *гл. им. од гњеветати.*

гњевéтати, гњèвēћēм и гњèвētām несврш. *говорити полако и нејасно;* исп. гњавити (3б). *Вук Рј.*

гњéд, гњéда, гњéдо рус. (комп. гњéђӣ) *смеђ, мрк.* — Лиманит, гњеда жељезна руда. *Туђ.*

гњèждав, -а, -о индив. *спор, туњав.* — Од сваког рода имадох . . . Мађара пустог, бесног Турчина . . . Француза бодрог, Швабу гњеждавог. *Кост. Л.*

гњезд-, ек. гнезд-.

гњèсти, гњèтēм, несврш. (р. прид. гњèо, гњèла, гњèло; трп. прид. гњèтен, гњетèна, гњетèно) *гњечити.* — Он коси и носи, а ја у колима гњетем. *Тад.* Нечастиви Турци, настави Шиме, гњету кршћански пук да је богу плакати. *Шен.* Нек се гневом трује крв, дух нека се тиранијом гњете. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *тискати се, гурати се.* — Непрестано су придолазили нови, гњели се, чак и препирали. *Бен.*

гњèтав, -а, -о *в. гњецав.* — Старица подигравала од задовољства што јој гибаница није . . . остала гњетава. *Рад. Д.* Штедљиво [су] јели гњетаву пројуу. *Пол. 1955.*

гњèтавац, -áвца м *слабић, мекушац.* — Гњетавац . . . и не може сањати да се он као једна карика увукао у ланац Калкићеве дуге игре. *Божић.*

гњèтало с *оно чиме се гњете, гњечи.* — фиг. И ако се каткад весели пригњечена свим животворним гњеталима, то се можда прије отхрвава природа у њој. *Божић.*

гњèтао и **гњèтао,** -тла м зоол. *в. гњетео.*

гњèтелов, -а, -о *који припада гњетелу:* ~ перо.

гњèтео и **гњèтео,** -тела м зоол. *фазан. Терм. 4.*

гњèцав, -а, -о **а.** *слабо печен, непечен (о печеном тесту).* — Један осуђеник . . . прије столу носећи у рукама робијашки хљебац . . . црн и гњецав. *Чол.* **б.** *размекшан, мек; љигав.* — То је рекао . . . као да говори преко неке гњецаве бомбоне у устима. *Андр. И.* Вечерали су (пасуљ са . . . комадићем гњецаве сланине). *Дав.* **в.** фиг. *млитав, неотпоран.* — Лука, као да га костима храним... Блед, ситан . . . гњецав, сладак, послушан. *Сек.*

гњèцаво прил. *меко, млитаво.* — Тупо и гњецаво сударају се вилице. *Ћос. Д.* фиг. Поподне се залило гњецаво по широком тргу. *Сим.*

гњèцавōст, -ости ж *особина онога што је гњецаво, мекост, млитавост.* — Људина се трже . . . и рече неким гласом који је и по

боји и по гњецавости подсећао на обарени кромпир. *Дав.*

гњѐцā̏ње с *гл. им. од гњецати.*

гњѐцати, -ā̏м несврш. **а.** *гњечити, месити (о тесту).* — Одсутно је слушала, гњецајући тесто у великим нађвама. *Ћос. Д.* **б.** *ићи по нечем меком, гацати.* — А ми гази и гњецај де старо блато своје. *Кур.*

гњѐцка ж индив. *в. гњечкавица.* — Тада угледа Перу ... како љуљаво гаца по сниježној гњецки. *Божић.*

гњѐцкати, -ā̏м несврш. *дем. према гњецати* **а.** *гњечити, месити.* — Тесто [се] ... узме водом преливати и међу ... прстима гњецкати. *М 1867.* **б.** безл. *осећа се блато.* — Под ногама му гњецка. *Ђур.*

гњѐцнути, -нēм *сврш. према гњецкати; згњечити, задавити.* — Боље и овако него да га Турци премлате на каквој огради или гњецну у туђој авлији. *Радул.*

гњѐцо̄ван, -вна, -вно *в. гњецав. Вук Рј.*

гњéчак, -чка м покр. *добро ухрањено дете. Рј. А.*

гњéчалица ж *в. муљача. Р-К Реч.*

гњéчēње с *гл. им. од гњечити.*

гњèчилац, -иоца м *онај који гњечи (грожђе, маслине). Прав.*

гњèчилица ж **1.** *она која (нешто) гњечи.* **2.** *направа за гњечење.*

гњèчило с **1.** *муљача.* **2.** *место где се гњечи (о грожђу, маслинама).* — Зидари су се још увијек налазили ... у гњечилу за маслине. *Франг.*

гњéчити, гњéчīм несврш. **1.** *притискати нешто (да буде мекше или да пусти сок), газити, муљати.* — Гњече [маслинке] и цеде зејтин. *Нен. Љ.* Као да га је тко шаком гњечио. *Шен.* фиг. Планина ће пасти што нам груди гњечи. *Уј.* **2.** фиг. *кињити, тлачити, мучити.* — Турци су гњечили народ, робили села. *Јакш. Ђ.* И кад се ухљебио, не види никога, пљунуо на све и гњечи. *Сим.* Некакав осјећај гњечио му је душу. *Л-К.* ~ **се** *уз. повр. према гњечити (1).* — Скочи ти Душко, згрaби га за рамена, па се почели ваљати, па гњечити, па гристи. *Поп. Ј.*

гњéчкавица ж *земља размекшана лапавицом, суснежицом.*

гњéчкā̏ње с *гл. им. од гњечкати.*

гњéчкати, -ā̏м несврш. *дем. према гњечити;* исп. гњецкати. *Прав.*

гњȉда ж *јаје од ваши, од уши;* фиг. погрд. *човек слабог карактера, гад, ђубре.* — То нисам учинио, јер сам гњида, јер нисам човјек. *Крл.* Гле ти, гњиде, уљеза! Успео је да се улиже старцу. *Чипл.*

гњȉдав, -а, -о *који има гњида.* — фиг. Можеш мислити какав је то живот: гњидави, захирили. *Пав.*

гњȉдавац, -āвца м погрд. *онај који је гњидав. Р-К Реч.*

гњȉдавица ж погрд. *она која је гњидава. Р-К Реч.*

гњȉдица ж *дем. од гњида.* — фиг. погрд. У ту су гњидицу [човека] уперени сви окулари државне безбедности. *Дав.*

гњȉдичаст, -а, -о индив. *који је као гњидица, ситан.* — Исписао [је] десет листова... хартије својим гњидичастим рукописом. *Дав.*

гњȉ̄ење с *гл. им. од гњити.*

гњȉл, гњȉла, гњȉло *в. гњио.*

гњȉла ж *в. глина;* исп. иловача. — Његове равнице обилују гњилом. *Л 1905.* На највећој стијени ... стоји велики ... крижˇ састављен од три тесана камена слијепљена клаком и гњилом. *Божић.*

гњилàдина ж *гњилеж.* — Сад су ми разгњеле прси, пак ме она гњиладина подадријева, док је кашљем не избацим. *Љуб.* Струјао [је] воњ старежа и гњиладине. *Божић.*

гњȉласт, -а, -о *који је састављен од гњиле, глинаст.* — Преко гњиластих брегова пут поднева допадосмо ... у Раковац. *Павл.*

гњȉлац, -лца м **1.** *лењштина, нерадник.* — Не буди гњилац, па да лежиш док други за те работају. *Гор.* **2.** мед. *скорбут. Р-К Реч.*

гњȉлеж ж и м *оно што је гњило, трулеж.* — Уживају у свом властитом гњилежу. *Крл.* Како је лијепо на чистом зимском сунцу угријати крила и опрати их од пећинске гњилежи. *Вујач.*

гњȉлежнӣ, -ā, -ō *који се односи на гњилеж.* — Ти се производи [угинулих микропланктона] нагомилавају на дну водених басена и стварају ... гњилежни муљ. *Туђ.*

гњȉлен, -а, -о *пун гњиле, глинаст;* исп. гњиласт. — Он је у оној гњиленој загорској земљи засадио каштеланку. *Бег.*

гњȉлети, -лӣм, ијек. гњȉљети, несврш. = гњити **1.** *постајати гњио, трулети, кварити се.* — [Хват дрва] је гњилио у једном куту. *Франг.* фиг. Ој, народи, који гњилите у миру, имајућ' »Јединство« — само на папиру. *Змај.* У ниским угловима ... гњилио је ... вечити полумрак. *Дав.* **2.** *постајати мек, мекшати (о воћу). Р-К Реч.* **3.** *чамити, пропадати.* — [Иживљено племство] ... гњили и трује живот. *Глиг.* **4.** прел. *чинити гњилим;* фиг. *упропашћивати.* — Кад јунаке видим старе где их скотска неслад гњили... *Кост. Л.*

гњилѝна ж **1.** *гњилеж; гњило место; део који је гњио (на воћу).* — фиг. Сунце ... пршти по гњилинама зидова, убија бациле.

Вујач. Све изворе среће гњилине нам блате. *Наз.* **2.** *гњилост. Рј. А.*

гњи́ло прил. *као гњилеж*; фиг. *лено.* — А зло дошô ако мислиш животарит' гњило. *Змај.*

гњилòба ж *в. гњилост.* — Онда ћу кô шипак да зрео прснем . . . да све звијезде и планете попрскам гњилобом своје крви. *Наз.*

гњи́лōст и **гњи́лōст,** -ости ж *стање или особина онога што је гњило.* — [Животу] мрска гњилост додија. *М 1867.*

гњи́лотина ж *гњило, труло место*; исп. гњилина. — Она гњилотина [влажна пода] неугодно упада у очи. *О-А.*

гњилòћа ж *гњилост.* — С њихових је израза читао нешто што га је дубоко дирнуло: гњилоћу воље. *О-А.*

гњи́љēње с *гл. им. од гњилети и гњиљети.*

гњи́љети, -и́лī́м, ек. гњи́лети.

гњи́ло, гњи́ла, гњи́ло **1. а.** *који се квари, распада, труо*; *у коме има много трулежи.* — Силно осећа како мочар и трулеж гмазди из оне гњиле земље. *Вукић.* Види га један црв из другога гњилога дрвета. *Рј. А.* **б.** *сасвим зрео и мек (о воћу).* — Бира као међед гњиле крушке. *Н. посл. Вук.* **2.** *гнојан.* — Онда се може излећи тзв. гњила или гнојна грозница — тешка болест целога тела. *Бат.* **3.** фиг. **а.** *леђ, тром, млитав, учмао.* — То је од нас учинило гњиле трутине. *О-А.* И овај живот у миру гњио је некако и љигав. *Вас.* Вукао се . . . улицом и осећао се гњио, пун самоће. *Дав.* **б.** *слаб, трошан, немоћан, безвредан.* — И рече Алах силни да падне царство гњило. *Митр.* **в.** *покварен, низак.* — О гњили свете, трулежи срамна! *Јакш. Ђ.* Све што се до сада збивало, укаже ми се као болесна, гњила лаж. *Шег.* **4.** *у коме се осећа гњилост*; *суморан.* — Гњила влажна магла завила у свој суморни плашт цео град. *Ранк.* Туробна гњила свјетлост гаснула је. *Крл.*

Изр. као гњиле крушке (падати) *брзо, лако (падати)*; као гњилих крушака *врло много.*

гњи́рити, -и́м несврш. покр. *зурити, пиљити. Вук Рј.*

гњи́ти, гњијēм несврш. = гњилети. — Плотови гњију покривени тамном слузастом кором. *Ђоп.* Морам . . . гњити у смрдљиву уздуху. *Цар Е.* [Страх им је] испио . . . мир у коме су гњили последњих двадесет година. *Крл.*

гњо̂ј м *в. гној.*

гњу́рāње с *гл. им. од гњурати (се).*

гњу́рати, гњу̀рām несврш. *завлачити, гурати (главу, нос у што).* — И ја имам осјећај као да гњурам нос у нешто љигаво мртво. *Кик.*

~ се 1. *ронити.* — фиг. Ето гњурам се ја по бездану моје прошлости. *Вас.* **2.** *увлачити, гурати главу у што.* — Гњурао се дубоко у јастук . . . да ништа не види и не чује. *Ђоп.* фиг. Он се брзо . . . поново гњурао у црну таблу. *Ђос. Б.*

гњу́рац, -рца (вок. гњу̀рче) и **гњу̀рāч,** -а́ча (вок. гњу̀рāчу) м **1.** *онај који се гњура, рони, ронац*; *онај који се, нарочито опремљен, спушта на дно неке воде (језера, мора или реке) да нешто истражује или вади, ронилац.* — Божа беше врло добар гњурац. *Нен. Љ.* Ћуте као два гњурача која су се заверила ко ће више издржати без даха и покрета. *Каш.* фиг. Наћи ће се . . . нешто што литерарни гњурачи нису још пронашли. *Јов. Ј.* **2.** зоол. **а.** *назив за врсту водене птице из реда ронилаца* Colymbus. — Промукло [се] неколико пута јави гњурац. *Ђос. Д.* Ишао по ритовима с Емилом и газио у глиб по убијене гњураче и лиске. *Петр. В.* **б.** *врста инсекта, кукца тврдокрилца* Dytiscus marginalis. *Терм. 4.*

гњура́чев, -а, -о *који припада гњурачу.*

гњура̀чица ж *женска особа гњурач.*

гњу̀рāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на гњурце и гњураче*: **~** одело.

гњу́рēње с *гл. им. од гњурити.*

гњу́рити, -и́м несврш. **1.** *в. гњурати.* — Покрива главу покривачем, гњури њоме у мекана узглавља и тиска прстиће у уши. *Бег.* **2.** *нетремице гледати у нешто, зурити.* — Па тада би опет подигла та кобна писма . . . и гњурила у њих. *Ков. А.*

гњу̀рнути, -нēм *свр. према гњурати. Р-К Реч.*

~ се *свр. према гњурати се. Р-К Реч.*

гњу́рчев, -а, -о *који припада гњурцу.*

гњу̂с м зоол. *шарена дрхтуља (врста рибе)* Torpedo marmorata. *Финк.*

гњус- *в. гнус-.*

гњу̀шати се, -ām се несврш. *в. гнушати се.*

го̂, го̀ла, го̀ло (одр. го̀лӣ, -ā, -ō; комп. го̀лијӣ) = гол[1] **1. а.** *који нема на себи никакво одело, необучен, неодевен, наг*; *често појачано: го наг, го голцат и сл.* — Кад тамо има шта видети! . . . Голо, наго голо дете, све чупаво а репато, врда око жбуниħа. *Глиш.* Пошто пређе облак, он се врати наг и го и модар као чивит. *Вес.* **б.** фиг. *слабо обучен.* — Војници [су] били голи, изморени и ослабљени. *Крањч. Стј.* А како ли је тек онда нама који се с пушком у руци, голи и боси, ломимо овако по сву ноћ. *Ђоп.* **в.** *врло сиромашан.* — Све би хтеле да ти све за њих ринташ и радиш. Као да си ти дошла из

неке голе куће. *Лаз. Л.* И го је остао кô птиче на грани. *Уј.* **2. а.** *који је без нечега чиме је природно покривен или обрастао*: ~ кост, ~ њива, ~ планина, ~ шума, ~ дрвеће, ~ птиче и сл. — Див Велебит . . . го нам оста. *Наз.* **б.** *који је без нечега што је обично на њему, непокривен, незастрт*: ~ земља, ~ под, голи зидови и др. **в.** *неоседлан, неосамарен.* — Већ на гола скаче коња свога. *НП Вук.* **г.** *без корица (о ножу, сабљи).* — Поведе их с голом сабљом у руци. *Новак.* Станко уђе у собу са голим јатаганом у рукама. *Вес.* **3.** фиг. **а.** *који је без икакве примесе, чист*: ~ вода, ~ вино, ~ злато и сл. **б.** *који је без ичега другог, који је само то и ништа више, сам (често плеонастично)*: ~ истина, ~ лаж, ~ живот и сл. — Тај роман . . . би тиме могао имати вишу вредност од голе забаве. *Скерл.* То је гола и очевидна стварност. *Цар Е.* Тенк се пропе велик. Против голог срца устремљени челик. *Вит.* **4.** (одр. у именичкој служби) с *голо тело или голи део тела.* — Ударао [је] сељацима по двадесет мочуга по голом. *Ћос. Д.*

Изр. бити ~ вода, бити сав у голој води *бити јако озношен*; го и бос *јако сиромашан, пуки сиромах*; го као од мајке рођен, го као пиштољ (прст, пушка, црквени миш) *сасвим го, го голцат*; ~ душа *незаштићено тело, жив али без ичега*; ~ лаж (истина) *сушта, несумњива лаж (истина)*; ~ фраза *празне речи*; голи брат, голи син 1) *сиромах, бедник*; 2) ист. *в. голаћ (3)*; голим грудима, голих руку (шака), голим рукама (шакама) *без оружја (у руци)*; голим оком (видети) *без помоћних средстава (микроскопа, догледа)*; готов је на го нож (ударити) *врло храбар*; до голе коже опљачкати *сасвим, потпуно опљачкати*; до голе коже покиснути *бити скроз мокар*; на голу реч (веровати) *без доказа (веровати).*

гòба и **гóба**[1] ж тал. покр. *в. грба. Вук Рј.*

гóба и **гóба**[2] ж *грбава женска особа.*

гòбав и **гóбав,** -а, -о покр. *в. грбав.*

гòбела ж *наплатак (на точку, котачу од кола). Вук Рј.*

гòбеља ж *в. гобела.*

гòблēн, -éна м фр. *уметнички вез са утканим или извезеним сликама.*

гòблēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на гоблене.*

гóбо и **гóбо** м тал. покр. *в. грбавац.*

гòвēд ж *в. говеда.* — Ене, ене, како бежи учо, зачуди се једно ђаче код говеди. *Глиш.*

гòведа с (ген. мн. гòвēдā) *зб. им. од говече и говедо.* — Те је вечери Јачица . . . изгубио на лучењу сва говеда. *Гор.*

говèдāр, -ара м (вок. гòведāру и гòведāре) **1.** *онај који чува говеда.* **2.** зоол. **а.** *брканца (врста мале рибе). Вук Рј.* **б.** *бела пастирица (врста птице). Терм. 4.*

говедáрев, -а, -о = говедаров *који се односи на говедара; који припада говедару.*

говедáрēње с *гл. им. од говедарити.* — Оправљали [су] млинске јаже или чували говеда, иако су се говедарења одавна манули. *Ћоп.*

говедàрина ж *плата говедару. Вук Рј.*

говедáрити, -èдāрӣм несврш. *бити говедар, чувати говеда.* В. пр. уз гл. им. говедарење.

говедàрица ж **1.** *женска особа која чува говеда.* — Ја не могу тебе оженити свињарицом ни говедарицом. *НП Вук.* **2.** зоол. *пастирица (врста птице). Рј. А.*

говедàрнчин, -а, -о *који припада говедарици.*

говèдāрка ж **1. а.** *в. говедарица (1).* — Ћитаб му не да да тако чини, да уцвијели говедарку. *Сиј.* **б.** *дивљакуша, простакуша.* — Брату и свату пољуби руку, де говедарко! — прошапта [Демко] . . . и гурну дјевојку. *Сиј.* **2.** зоол. *пастирица (врста птице).* — Писао и платио језиком као говедарка репом. *Креш.*

говèдāркин, -а, -о *који припада говедарки.*

говèдāрнӣк м и **говèдāринца** ж *стаја за говеда; пијаца, сајмиште за говеда.* — У ограђеном дворишту је . . . мало зграда. Најважније су: амбар . . . говедарник и кочина. *Дед. Ј.* Поштована браћо, или је ово читаоница или говедарница? . . . љутну се газда Ристо. *Коч.* Пазарним даном, доље на говедарници, потужио се нешто на данашњу власт. *Ћоп.*

говедáров, -а, -о = говедарев.

говèдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на говедаре.*

говèдāрски прил. *као говедар;* фиг. *просто, једноставно.* — Он пише гусларски, говедарски. *Уј.*

говедáрство с *гајење говеда.* — Ова мера уводи се да би се говедарство и овчарство унапредило. *Пол. 1959.*

говедàруша ж *в. говедарица (1). Вук Рј.*

говèдарчāд ж *зб. им. од говедарче.* — Говедарчад шевердала је планинским косама већ мјесец дана. *Гор.*

говедáрче, -ета с *дем. од говедар; дете које чува говеда. Вук Рј.*

говедàрчина ж и м *аугм. и пеј. од говедар.*

говедàрчић м *дем. од говедар.*

говедáрштина ж пеј. *језик говедара;* заст. ир. *назив за народни језик.* — Тај ће писац и »говедаршину« и свако нарјечје . . . преобразити у стил хрватски. *Шим. С.*

Закашњело [је] сада крстити народне говоре »говедарштином«. *Ј 1957.*

гòведина ж = говеђина *говеђе месо.*

гòведо с (ген. мн. гòвēдā) зоол. = говече **1.** *опште име за бика, вола, краву и теле.* — Остала дјеца страховала су да . . . не оде у квар које његово говедо. *Гор.* Да су знали за мене . . . онда би и ти данас био слободан, а не би лизао ту со као неко говедо. *Јак.* **2.** погрд. *глуп човек.* — Сасвим је говедо, још да има реп. *Н. посл. Вук.*

гòведскӣ, -ā, -ō *који се односи на говеда.* — Одмах крај села била је башча с говедским тором. *Берт.*

говѐђача ж **1.** агр. *врста јабуке или шљиве. Р-К Реч.* **2.** бот. *в. водњача. Сим. Реч.*

гòвеђӣ, -ā, -ē *који се односи на говеда*: ~ кожа, ~ супа, јуха, ~ бут и сл.

Изр. ~ жила *в. уз жила (изр.)*; ~ глава пеј. *глупак.*

гòвеђина ж = говедина.

гòвети, -ēм и -вӣм, ијек. гòвијети, несврш. заст. **1.** *в. угађати.* — Кречар, и он је срећан човек, има жену . . . која му у свачему гове. *Игњ.* Ту му гову. Увек га ујутру питају шта он најрадије једе, па му кувају. *Срем.* **2. а.** *пријати, допадати се.* — После овог рата више ми не гове тај ваздух, и небо, и дрвеће лисно. *Стан.* Већини кнезова . . . ова је понуда говела, иако су је били одбили. *Јов. С.* **б.** *наслађивати се, уживати.* — Чича-Петар баш у срцу гове кад га она двори. *Вукић.* А можда су четници већ запосјели околне висове, можда су већ и за леђима — гове и чекају на грлић. *Вуков.*

говечáца ж зб. *дем. од говеда. Вук Рј.*

гòвече, -ета с (мн. гòведа) зоол. = говедо.

гòвјети, -вӣм, ек. гòвети.

гòвнāр, -ара м погрд. *човек који чисти нужнике, заходе.* — Не дао бог да ти, говнару, падне на памет да се на што тужиш када дође инспекција. *Јонке.*

говнàрија ж вулг. *глупост, лудост, бесмислица.*

гòвнен, -а, -о вулг. *измазан, измрљан говнима. Деан. Рј.*

гòвнити, -ӣм несврш. вулг. *вршити велику нужду*; фиг. *говорити глупости.*

гòвно с (мн. гòвна, ген. гòвāнā, дат. гòвнима) вулг. *измет(ина).*

гòвновāљ м зоол. *в. балегар. Терм. 4.*

гòвōр, гòвора м **1. а.** *средство споразумевања међу људима помоћу артикулисаних гласова сложених у речи и реченице*; *способност изражавања, исказивања мисли и осећања.* — Способности тесно везане јављају се паралелно: нпр. говор и мишљење. *Пед.* фиг. Пет векова, црни, као пет гаврана, пали су по земљи, у крваве воде . . . уз тутњаву гњева и говор вулкана. *Дис.* Тајанствен говор дрвећа и трава. *Цес. Д.* **б.** *неко друго средство споразумевања и изражавања, исказивања мисли и осећања (гестови, гесте, мимика и др.).* — Неми говор . . . придоласком све нових и нових мимичких и гестикулационих ознака . . . постепено [се] усавршавао. *Псих.* **2. а.** *изговор, начин изговарања.* — Дуго [је] боравио међу људима, којима је говор тврд и исклесан. *Донч.* **б.** *језик (једног народа).* — Он брзо научи мађарски говор, па му и то ласкаше. *Дом.* Ко си ти? . . . Како је твој пољски говор мутан и нежан! *Црњ.* **в.** *наречје.* — Новија српска књижевност писана [је] поглавито источним говором. *Нед.* У та три дијалекта постоје и три говора . . . икавски, екавски и ијекавски. *Барац.* **г.** *језик неке професије, друштвеног слоја итд.*: козарски ~, гегавачки ~, шатровачки ~ и др.; књижевни ~, народни ~, покрајински ~. **3. а.** *разговор, причање, расправљање.* — Док они тако у говору, приспију она два млада учитеља. *Јурк.* Жене су даље повеле говор о разводу брака између Цајке и њеног мужа. *Дом.* **б.** *оно што свет прича*; исп. глас, фама. — Прође говор кроз чаршију. Оживеше поново осмеји, мргођења и саопштавања. *Андр. И.* **4.** *излагање једног лица пред скупом, беседа, предавање.* — Кићени говор, јецање мукло, пјесма и цвијет над сјајним лијесом. *Домј.* Волио [бих] на усташки бункер него пред четом говор држати! *Топ.*

Изр. везани ~ поет. *стих*; неуправни, посредни, индиректни ~ грам. *препричавање онога што је неко рекао*; ни говора, нема (ни) говора (о нечему), не може бити (ни) говора (о нечему) *друкчије никако не може бити, узалуд је (о томе) више говорити, ствар је свршена*; није вредно говора *каже се за нешто што је мале или никакве вредности*; управни, непосредни, директни ~ *дословно преношење нечијих речи*; жив ми Тодор да се (нек се) чини говор *празно и бесмислено причање.*

говòрāјко м *човек који много говори, говорљив човек.* — Висок, мрк, проницав, оштроречј, а успут драгостан, говорајко, весељак. *В 1885.*

говорàнција ж шаљ. и пеј. *разговор*; *говор.* — Говоранција највише смета у заједничком раду. *Павл.* Напуни се кућа. Почеше здравице и говоранције. *Лал.*

говòрēње и **гòворēње** с *гл. им. од говорити.*

говорѐтина ж *аугм. од говор, гласине*; исп. говор (3б). — Диване, додуше, да онај

господин што је батине однио много мекши постаде . . . но тко би таковим говоретинама вјеровао! *В 1885.*

говòрило с индив. *слушалица.* — Морао би имати властити телефон којему држи говорило како умије. *Шим. С.*

говòрити, гòворӣм несврш. **1.** *имати моћ, способност говора.* **2. а.** *служити се говором; саопштавати нешто речима, казивати.* — Не смем да говорим због прсију. *Нен. Љ.* Рече као да говори неку неважну ствар. *Хорв.* Упитај Анику могу ли јој доћи сутра . . . Имам нешто да јој говорим. *Андр. И.* фиг. Слушајући' шум мора, чујем како нарав говори. *Маж. Ф.* Читава земља слуша како . . . говори Сутјеска. *Пол. 1958.* **б.** *знати неки језик, служити се неким језиком.* — Ја јако зло говорим француски? *Матош.* **в.** *изговарати на посебан начин, заносити.* — Рођен је ту у нашем селу, а говори као Македонац. *Дом.* **г.** *уверавати, тврдити.* — Говорим ти, тачно су од литре. *Десн.* **3. а.** *казивати, саопштавати писмено (у писму, књизи и сл.).* — Књига говори . . . кроз векове. *Нен. Љ.* Од књига што их вучем већ годинама није ми . . . ниједна говорила ништа. *Крл.* **б.** *имати за предмет, за садржај нешто.* — Еп говори о краљевима . . . витезовима. *Т. књ.* **в.** *прописивати, одређивати, налагати.* — Закон је био ту који је говорио: једна трећина припада земљовласнику. *Нам.* **4. а.** *држати говор, беседити*; исп. говор (4). — Дара је говорила сакупљеној маси одушевљеног народа. *Поп. Ј.* Над лијесом је говорило пет говорника. *Матош.* **б.** *служити (мису)*; *изговарати, читати (молитву).* — Мислиш ли ти сутра мису говорити? *Андр. И.* У пола гласа говораше молитву. *Бен.* **в.** *одговарати (лекцију у школи)*; *учити, предавати.* — Катехета погледа . . . косу и насмеши се: — Ко ће да говори? *Петр. В.* Мудраци говоре науку на раскршћима улица. *Дуч.* **5. а.** *водити разговор, разговарати.* — Као да говори с цурицом од четири, пет година, није престао гладити Мелиту руком по лицу и челу. *Том.* Немам ја шта с тобом да говорим. *Петр. В.* **б.** *бити у добрим односима с ким*; *обичније у одричном облику: бити у завади.* — Иако не говораше с кнезом, дође. *Мат.* Са обема комшикама не говори. *БК 1906.* **в.** *причати.* — Купио Симин момак газдарици папуче, па јој велике . . . О томе се говорило у кућама свију суседа. *Дом.* **6.** фиг. *сведочити, посведочавати*; *потврђивати, доказивати*; *указивати на нешто.* — То би у једну руку говорило за исправност овога појма. *Мј.1936.* Чињенице . . . говоре само једно, а то је: да је . . . друг Павле изгубио главу. *Ћос. Д.* Неколико бора су . . . говориле о умору. *Рист.* **7.** фиг. **а.** *саопштавати нешто спољним, вањским знацима (држањем, очима, изразом и сл.).* — Говорило се више очима него језиком. *Коз. Ј.* Говори читаво његово држање. *Сим.* **б.** *испољавати се, очитовати се*; *наговештавати, предсказивати.* — Из очију им је говорила крвава освета. *Јакш. Ђ.* Мрачни израз Бајкићевог лица није говорио ништа добро. *Ћос. Б.* **в.** *изазивати неко осећање или мисао: подстицати, нукати.* — Моје срце . . . није само знало зашто; то је крв говорила у мени. *Грол.* Срце му је говорило да буде на страни Фехимовој. *О-А.*

Изр. ~ као из књиге (као да чита) *имати дар говора, лако говорити*; ~ (коме) из срца *погађати (нечија) осећања и мисли*; *говорити некоме оно што му је драго*; ~ кроз нос *имати назални изговор (као говорнуману)*; ~ на кога *говорити ружно о ком, оговарати кога.* — А ти јој говори на ме, па нек ме мрзне — рече [Стојан]. *Ћор.* Тој реченој Агати даде бака мита сребрна нека на ме говори. *Шен.*; ~ у ветар *говорити узалуд*; ~ у перо *диктирати*; да се и не говори (о нечему) *то се по себи разуме*; зна шта говори *говори с разлогом, паметно*; може се (можеш) ~ што се хоће (што хоћеш) *поред свега што се говори (што говориш)*; не зна шта говори *говори лудости, глупости*; не може се (ни) ~ (о нечему) *не вреди говорити, залудно би било говорити*; *далеко је од тога*; нит ромори нит говори *ништа не говори, ћути, шути*; може и с царем да говори нар. *може да изиђе пред свакога*; шта (имам) да говорим 1) *не вреди говорити*; 2) *није потребно говорити, и без мојих речи то се зна.*

гòворица ж индив. *оно што се прича, говори*; *прича, измишљотина.* — Љуба [се]. . . мало-помало успаљивала на глупе говорице о оном пљеснивом звекану. *Цар Е.*

гòвōрка ж индив. *в. говор.* — А шта ти је војевода Мирко? . . . његова се пише наприједа и у вијеће биљежи говорка. *Март.*

говòркање с *гл. им. од говоркати.*

говòркати, -ām несврш. *дем. према говорити*; *оговарати, причати.* — Зли језици говоркали су касније . . . *Шен.* Свет ће сумњати и говоркати, али нико не може ништа да каже, а још мање да докаже. *Андр. И.*

гòвōркиња ж нар. песн. *говорљива женска особа.* — Новкиње су брзе говоркиње. *НП Вук.*

говòрљив, -а, -о **а.** *који много говори, причљив.* — Био је [Добрњац] . . . не само говорљив него и рјечит. *Вук.* Старост [је] и онако говорљива. *Јурк.* **б.** *који уме да говори.* — Бокељ је озбиљан, тријезан, чазбен, говорљив. *Љуб.* Момир . . . онако хитар и говорљив, и њу [је] научио шта да каже. *Каш.*

говòрљивац, -ивца м *говорљив, речит човек.* — А за онаква говорљивца дуго је то вријеме да мучи. *Креш.* Један од стражара

примијети да је велик говорљивац и врло вјешт латинац. *Вел.*

говòрљивица ж *говорљива женска особа. Вук Рј.*

говòрљиво прил. *говорећи много, са много речи.* — Бора Прч, пијан и наметљив, говорљиво ометао свачији глас. *Рад. Д.*

говòрљивōст, -ости ж *особина онога који је говорљив.* — Одатле најприје ова њена бујна говорљивост, дуга она причања. *Бег.* Она се нешто покуњи и изгуби ону првашњу говорљивост. *Радул.*

гòвōрнӣ, -ā, -ō *који се односи на говор; који се говори:* ~ језик, ~ емисија, ~ погрешка, ~ употреба, ~ ритам, ~ орган.

гòвōрнӣк, -а и **говòрнӣк,** -и́ка м **1.** *онај који држи говор, беседу, беседник.* — Још неколико говорника је говорило па је реч затражила Марија Иванчић. *Дед. В.* **2.** *онај који добро говори. Р-К Реч.*

гòвōрнӣков и **говорни́ков,** -а, -о *који припада говорнику.*

гòвōрница ж **1. а.** *место с којега се држе говори; трибина; предикаоница, проповедаоница.* — Поезија није ни предикаоница ни говорница. *Скерл.* У једној [цркви] сам видео говорницу на левој страни, као у туђинским црквама. *Црњ.* фиг. Најбољи књижевници траже новинарску говорницу. *Матош.* **б.** *мала затворена просторија (кабина) за телефонске разговоре.* **2.** заст. покр. *женска особа говорник.* — Још је ту говорила; а била је [Неда] говорница и тужбарница. *Миљ.*

Изр. телефонска ~ *в. говорница (1б).*

гòвōрничкӣ и **говòрнӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на говорнике:* ~ вештина, ~ став, ~ дар.

Изр. ~ проза *беседништво*; одрешиће се говорничке торбе шаљ. *људи ће се распричати.*

гòвōрнӣштво и **говорни́штво** с *беседништво (као књижевна врста).* — У 5. вијеку пр. н. е. уведена су натјецања у песништву, глазби и говорништву. *Пов. 1.*

говòруша ж *жена која много говори*; исп. говоркиња, говорљивица. — Говоруше зачеле шаптати препирући се да ли смију ужгати свијећу. *Гор.* Ту говоруша метну руку пред уста. *Креш.*

говòрушин, -а, -о *који припада говоруши.*

говòрушнōст, -ости ж индив. *говор, наречје.* — Говорушност каквом се говори . . . у његову селу . . . сматра за јединцат, за сав народни језик. *Шим. С.*

говòрчина ж *аугм. од говор.* — Да вама ваш Миле . . . одржи једну говорчину, онда би видјели да нема другог раја доли Баната. *Ћоп.*

говòрчић м *дем. од говор.* — Започне већ раније приправљен говорчић. *Десн.*

говòрција м *говорљивац; говорник (2).* — Поп Раде . . . и Мирчета . . . оба мудра, говорције и миротвори. *Љуб.* Говорције су слаби радници. *Богд.*

гṑга м арб. покр. **1.** *зидар.* — Старешина сеоски хтио би . . . да он буде грађи гога. *Љуб.* **2.** *шаљив или подругљив назив за дошљаке, печалбаре.* — Бога ми . . . однесе [новац] . . . какав пошумадињени гога. *Ком.*

гṑгачкӣ, -ā, -ō *који се односи на гоге. Рј. А.*

гṑгин, -а, -о *који припада гоги.*

гòгољ м заст. и покр. *трен, часак.* — Рекао би човјек да је то све зготовљено у два гогоља, без натеге. *Павл.*

гòгољак, -бљка м *в. клобук, мехур. Рј. А.*

гōд[1], гòда м (лок. гòду; мн. гòдови) **1. а.** *дан у години у који се помиње, слави нешто, годишњица, годишњи празник, благдан.* — Нек се помоле сваке године кад падне мој год за моју гријешну душу. *Шен.* Ја сам дао донијети колаче и ликера . . . у тај дан, у кући гдје се славио газдаричин год. *Бег.* **б.** *празник, благдан.* — А долазио је у [цркву] само о великим годовима и кад му је крсно име. *Шапч.* Цвијети су велики год. *Вес.* **2.** *знак годишњег раста дебла, дрвета у ширину, годишњи прстен.* — У дрвету опажамо много концентричних кругова. То су годови. *Бот.*

Изр. ~ му његов нар. покр. *псовка;* ићи у ~ *угађати, погодовати.* — С друге стране је турским намерама сасвим ишло у год што Срби не признају Букурешки уговор. *Нов.*; у ~ *баш, таман, равно.* — Пет гроша у год. *Вук Рј.*

гōд[2] м рус. заст. *година.* — У Бечу на Ново љето 1847. года. *Њег.*

гòд речца *други, наглашени део општих заменица или прилога у којима је први део нека односно-упитна реч:* ко год *свако,* што год *све што,* какав год *било какав,* кад год *свакад кад,* колико год *ма колико* итд.

-год речца *други, ненаглашени део сложених неодређених заменица или прилога у којима је први део нека односно-упитна реч:* когод *неко,* штогод *нешто,* какавгод *некакав,* кадгод *некад,* коликогод *неколико.*

гōдē(р), ијек. гòдијер, речца покр. *в. гдд. Вук Рј.*

гóдет 1. м *в. год*[1] *(1).* — Марко Богдановић је најбогатији у нашој околини, те се мобе и комшања његова очекују као какви велики годети и сабори, ако не радије. *Дом.* **2.** ж *оно што је угодно, воља, расположење, ћеф.* — Знаде мајка годет своме сину. *Вук Рј.*

гòдијер, ек. гòдē(р).

годи̏менат, -ёнта м тал. покр. *радост, уживање*. *Вук Рј*.

го̀димицӣ прил. *сваке године, годишње, из године у годину*. — Руже . . . су цвале два пута годимице. *Матош*. Ти не знаш да наш трошак годимице за сто до двије форинте расте. *Коз. Ј*.

го̀дина ж **1. а.** *време за које Земља једанпут обиђе око Сунца (астрономска година); време од дванаест месеци, од 1. јануара, сијечња до 31. децембра, просинца (календарска година)*: проста ~, преступна ~. **б.** *време од дванаест месеци, рачунајући од неког одређеног дана*. — Брзо му протече година дана таквога живота. *Дом*. У мени пјевају моје тридесет и три године. *Наз*. **2.** *време од четири годишња доба (пољопривредна година), оно што земља даје, рађа преко године, летина*. — Отац би разговарао са домаћином, обављештавао се о години. *Радул*. Кад година понесе, подај бегу трећину, десетару десетину; кад не роди година, не дај ништа. *Шуб*. **3.** мн. **а.** *узраст, доба човекова живота, старост*. — Проживјела [је] већ љепше године. *Леск. Ј*. По опису намах познаде фра-Брну. Бијаше човјек стричевих година, стасит, прав. *Мат*. Стара грофица . . . као да хоће пркосити годинама. *Крањч. Стј*. фиг. Стари пође, напрежући године да ме стигне. *Јак*. **б.** *време, период од неколико година*. — Године ове нису ни за кера. *Змај*. То су невољници и невоље, што сам их у оне године и пречесто гледао око себе. *Наз*. **4.** мн. (у вези са десетицама редних бројева) *десетлеће, деценији(а)*. — Власи [брижно учешљане] на начин шездесетих година. *Леск. Ј*. Проучавао [сам] наш . . . романтизам шездесетих година. *Скерл*. **5.** *годиште часописа или новина*. — Има у »Летопису«, у старим годинама његовим, шездесет и осам приповедака. *Поп. П*. **6.** црквено *годишњи помен (умрломе), год*[1]*(1а), годишњица (б)*. — Милетићу већем су и годину дали. *Змај*. **7.** покр. *олуја, невреме; киша*. — Кад падне година (олуја) или благданом, бавим се занатом. *Љуб*.

Изр. беле године *старост*; буџетска (рачунска) ~ *време за које се одобравају државни приходи и расходи*; вући се као гладна ~ *споро, дуго ићи*; гладна (зла, рђава) ~ *неродна година*; годинама, године и године *дуго, врло дуго*; грађанска ~ *календарска година* добра ~ *родна година*; дуга ноћ (зимска, обична) као царева година *врло дуга ноћ*; заћи (ући) у године *остарети, изићи из младости*; зреле (мушке) године *зрелост, мужанство*; из године у годину (чинити што) *стално, непрекидно, сваке године*; Млада ~, Нова ~ *први дан у години*; најбоље (најлепше) године *године снаге, здравља, стварања*; отегнути се, вући се као гладна ~ *бити дуг, дуго трајати*; плаче као (љута, црна, зла) ~ *јако плаче*; поодмакле године *године пред старошћу*; преступна ~ *година од 366 дана*; прећи године *пропустити време (обично за удају)*; притерала орла зла ~ *у невољи се понизио, помирио се с понижењем*; с годинама *кад пређе доста година*; света ~ црквено *свака 25. година*; светлосна ~ *пут који пређе светлост за једну годину*; стара ~ *последњи дан у години*; сто година деведесет гроша *мала зарада, мала корист*; узети (другу, трећу итд.) годину *ући у (другу, трећу итд.) годину*; човек у (поодмаклим) годинама *старији човек*; школска ~ *време од почетка предавања у школама до (летњег) распуста*.

го̀динић м *вршњак*. *Прав*.

го̀диница ж *хип. од година*.

Изр. кол'ко жица тол'ко годиница *каже се ономе који је обукао ново одело (и при том га уштину)*; плаче као (љута) ~ *јако плаче*.

го̀диновӣње с *гл. им. од годиновати*.

го̀диновати, -нујём сврш. и несврш. *оста(ја)ти, провести, проводити негде годину или године*. — Везује чврсто око врата салфету као да ће годиновати за столом. *Срем*. Зар нисте могли наћи какав бољи сто. Ово је морало негде годиновати на тавану. *Ком*.

годи̏њак, -њка м *хип. од година*. — Има један годињак како је то било. *Вук Рј*.

го̀дити, -ӣм несврш. **1.** *бити угодан, пријати, допадати се, свиђати се*. — Ти ни тренуо ниси, а не знаш како би твоме ломноме телу санак годио! *Јакш. Ђ*. Старцу су годиле те посјете. *Војн*. Није му [Вуку] годио живот у Београду. *Прод*. **2.** *чинити што је неком угодно, угађати*. — Примицао се Грга све корак по корак Ивановој души, годећи његовој страсти. *Шен*. Он је дошао у ову пусту гору да богу годи. *Јакш. Ђ*. **3.** *правити погодбу, погађати се*. — Марко извади кесу из копорана, узе један »здрав« и један бушен цванцик, и пружи јој. — Дај оба здрава! — рече Мара. — Нисмо годили. *Вес*. **4.** *одређивати, одлучивати*. — Бог годио и бог догодио, на теби се таки санак збио. *НП Вук*. **5.** *гађати, нишанити*. — Како Сава пјева иза гласа, а све годи пушком цевердаром, често пали, још чешће крвави. *НП Вук*. Поп Шћепан се тад у Котор нагна, годи једном топом са Котора, Шенђерову погоди лубарду. *Њег*.

~ **се 1.** *погађати се*. — Тражи човјека који је с хајдуцима пријатељ, и преко кога се годи с харамбашом. *Рј. А*. **2.** *чинити се*. — Јер је млада скоро доведена, зато јој се

срамота гоњаше. *НПХ*. Свакоме се годи срамота препирати се са женском главом. *Љуб*. **3.** *наћи се, десити се*. — Човјек зна гдје се роди, али не зна куд се годи. *Н. посл. Вук*.

гòдӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на годиште*. *Прав*.

гòдишњак м покр. *онај који се најми на годиште, годину*. *Прав*.

гòдишница ж покр. *она која се најми на годиште, на годину*. *Вук Рј*.

гòдишњāк м **1.** *животиња којој је година дана*; син. једногодац. — Иње [се] бијели као руно овна годишњака. *Куш*. **2. а.** *зборник (радова и сл.) који излази сваке године, алманах (често као назив зборника)*. — Издавао је »Годишњак« за филозофију . . . у којему сурађују чланови његове велике школе. *Ант. 1*. **б.** заст. *календар*. — Ове године Ново љето по старом годишњаку падало је на уторник. *В 1885*. **в.** заст. (у атрибутској служби) *годишњи вашар, сајам*. — Па онда треба . . . да се што пре кренемо, да стигнемо на годишњак вашар у Кракову. *Игњ*.

-гòдишњāк *као други део сложеница означава онога чија је старост одређена бројем у првом делу тих сложеница*: четрдесетогодишњак, педесетогодишњак и сл.

гòдишњāче и **годишњàче,** -ета с *в. годишњак (1)*. — Сваки му брк [Краљевићу Марку] колико јагње од по године; а брада до појаса, као јагње годишњаче. *Дом*.

гòдишњē прил. *на годину, сваке године*. — Прије сам крпио ограду два-три пута годишње. *Пав*.

гòдишњӣ, -ā, -ē **а.** *који се односи на целу годину, који је одређен за једну годину*: ~ буџет, ~ план. — [Сума] од 40.000 венецијанских дуката за годишње издржавање Цамово. *Андр. И*. Стриц [је] одредио својим баштиницима да исплаћују студенту . . . годишњу стипендију. *Јонке*. **б.** *који бива једанпут годишње; који се добива једанпут годишње*: ~ сајам, ~ оцена, ~ одмор. — Дометнуо је мјесечном приходу годишњу одјећу. *Гор*.

Изр. ~ доба *назив за било које од четири доба на која се дели година*; ~ календар 1) *календар који вреди за једну годину (за разлику од »вечитог«)*; 2) *план рада за годину дана*.

-гòдишњӣ, -ā, -ē *други део сложеница које означавају да неко, нешто има онолико година колико изражава број у првом делу тих сложеница*: трогодишњи, петогодишњи, десетогодишњи и сл.

гòдишњица ж **1. а.** *дан у години на који се десио неки догађај, облетница*. — Годишњице таквих догађаја саме [су] по себи свечаност најсјајнија и најмилија. *Нов*. Оде . . . у свијет баш на годишњицу својега доласка. *Мих*. **б.** *годишњи помен (умрломе)*; исп. година (б). — Намири се година помрлим укућанима; Анђелија им издаде и последње подушје, годишњицу, онда науми да ожени Лазара. *Вес*. **2.** *в. годишњак (2а)*.

-гòдишњица *други део сложеница које означавају дан (прославу, помен и сл.) после онолико година колико се казује бројем у првом делу тих сложеница*: петогодишњица, десетогодишњица, стогодишњица и сл.

гòдӣште с **а.** *в. година (календарска)*. — Јесени годишта 1474. подране у Котор на пазар два тежака грбаљска. *Љуб*. Дошао сам да видим вашу патину годиштâ и вашу трулеж. *Бен*. **б.** *в. година (3б)*. — Нути! све ти већ заборављам, госпо! Ех, пуста годишта! *Војн*. **в.** *мушкарци рођени исте године*. — Годиште за годиштем је позивано и одвођено у војску. *Андр. И*. **г.** *сви бројеви неког часописа, листа у току једне године*. — У један тренутак искрсла је пред њом серија годишта »Мушкете«, што их је њен тата држао у субабонману. *Бег*.

годȍвāње с *гл. им. од годовати*.

годȍвати, гòдујēм несврш. *славити, светковати*. — Надаше се да ће годовати Васкрс данак у свом дому с миром. *Март*. **2.** *в. годити (1)*. — Слободан ми језик њиховој препобожности нимало не годује. *Богд*.

годȍвина ж *имендан или рођендан*. — А ја брате годовину славих. *Март*.

годȍвнӣ, -ā, -ō *који се односи на гòд*[1]; *свечан*.

Изр. ~ дан *рођендан или имендан*. — Данас је годовни дан господина Стјепана Вуковића. *Том*.

годȍвнō, -ōга с покр. *в. годовина*. *Вук Рј*.

годȍвњāк, -áка м (вок. гòдовњāче) *онај који слави рођендан или имендан, слављеник, свечар*. *Р-К Реч*.

годȍвњача ж *она која слави рођендан или имендан, слављеница, свечарка*. — Дечки су испили чашице у здравље годовњаче. *Бег*.

годȍвњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на годовњаке*.

годȍвњӣ, -ā, -ē *в. годовни*.

годопи́сац, -сца м заст. *в. летописац*. — Једна српска породица . . . се је омакла повјесничарима и годописцима. *Љуб*.

гòӣ и **гòӣē(р)** речца покр. *в. год(ер)*. *Вук Рј*.

гòӣēње с *гл. им. од годити (се)*.

гòзба ж *свечани ручак или вечера приређена у нечију част; чашћење, гошћење*. — Позивам вас данас на баканалску гозбу у

част и поштење мудријаша Ивана. *Ков. А.* Отац Сава приређује изненадно велику гозбу. *Ранк.*

гòзбен, -а, -о **1.** *који се односи на гозбу.* — Двориште се често орило од гозбене граје. *Шов.* **2.** *гостољубив.* — Сад почели да нас хвале: да смо гозбени, вјерни и искрени мимо људи. *Љуб.*

гòзбенӣк м *в. гост.* — Ово ти шаље наш учо, гозбеник ваш. *Гор.*

гòзбенӧст, -ости ж *в. гостољубивост. Р-К Реч.*

гòзбија ж покр. *в. гозба.* — Јесени пође до Црмнице, пак се тамо стани код некаква попа Кнежевића, гдје нађе . . . лијепу гозбију и дочек. *Љуб.*

гòзбина ж заст. *в. гозба.* — Кад један другог [сусед] на ручак зовне, гост кад руча већ се стара да свом домаћину врати гозбину. *М 1867.* Весели међу собом приређују гозбине онда. *Марет.*

гозбòвӣање с *гл. им. од гозбовати.* — На све стране чули се само гласови весела гозбовања. *Креш.*

гозбòвати, гòзбујēм несврш. *учествовати, суделовати у гозби, гостити се, частити се.* В. пр. уз гл. им. гозбовање.

гôј[1], гôја м заст. *мир.* — Уз своје тамбурице заиграли коло . . . да називљу гој и покој. *Павл.*

гôј[2], гôја м хебр. *онај који није Јеврејин, Жидов (за Јевреје, Жидове).* — Фратарски глупан . . . када чује име Лутерово, трипут пљуне као ортодоксни Израелћанин када се рукује с гојем. *Крл.*

гојàжљив, -а, -о *в. гојазан. Вук Рј.*

гојàжљивӧст, -ости ж *в. гојазност. Р-К Реч.*

гòјāзан, -зна, -зно **1.** *угојен, одвећ дебео.* — Милан је био . . . лепо развијен, али сувише гојазан. *Јов. С.* Видје . . . и Анку, крупну, гојазну женску. *Сим.* фиг. Под гојазним орахом . . . за осмеро је прострто. *Јурк.* **2.** *који се лако и добро гоји. Вук Рј.*

гòјāзнӧст и **гојáзнӧст,** -ости ж *стање онога који је гојазан, угојеност, дебљина.* — Устао [је] и, за његову гојазност изненађујућом живахношћу, направио пируету. *Вучо.* Знао је . . . пикантну гојазност њене доње уснице. *Јел.*

гôјан, -јна, -јно **а.** *добро храњен, угојен, дебео; добро негован.* — Оду момци здрави . . . као рушпа, а гојни као рањеници, па заковрљај те умри. *Коч.* На гојном сјајном вранцу јахао фра Иле. *Кос.* **б.** *бујан.* Гојну косу прекрила бијелом, тканом марамом. *Торд.*

гòјанӣ, -ā, -ō нар. песн. *в. гојан.* — А за њима гојани Алиле. *Вук Рј.*

гòјат, -а, -о индив. *в. гојан.* — Сам је веома зачуђено гледао гојатога момка. *Креш.*

гòјāтан, -тна, -тно **1.** *в. гојан.* — Опет нађох у згради више гојатне момчади и више дјеце. *Павл.* **2.** *нечист (о житу), снетљив:* ~ пшеница. *Рј. А.*

гојáтити, гòјāтӣм несврш. *чинити гојатним (2), нечистим. Р-К Реч.*

~ **се** *постајати нечист. Р-К Реч.*

гòјāшак, -шка, -шко *хип. од гојан.* — А уз Муја гојашак Алиле, голу сабљу држи у рукама. *НП Вук.*

гôјен, -а, -о *в. гојан.* — Гојен ђого напред стреловито жури. *Јакш. Ђ.* А за Мујом гојени Алија на дорину, добром коњу своме. *НПХ.*

гојéнац, -нца и **гòјенац,** -ēнца м **а.** *васпитаник, питомац.* — Његов је тадашњи гојенац сам отишао на свеучилиште. *Шкреб.* Витезовић, као исусовачки гојенац, стекао је окретност у версификацији. *Водн.* **б.** *отхрањена животиња.*

гојèнӣк, -ика и **гòјенӣк,** -а м *в. гојенац.* — Припази ми сиједу родитељку, да јој жао не остане на те, и на мене, гојеника свога. *Март.*

гојенӣков и **гòјенӣков,** -а, -о *који припада гојенику.* — Неки . . . одгојитељи . . . мисле благим поступком освојити гојениково срце. *Ков. А.*

гојèница и **гòјеница** ж **а.** *васпитаница, питомица.* — [Гувернанта је] . . . настојала око наобразбе своје гојенице. *Том.* **б.** фиг. *оно што неко узгаја.* — Сад је врач управо стајао сред врта . . . те је залијевао своје љековите гојенице. *Шен.*

гòјēнка ж *в. гојеница.* — Како мора да је мека, идеална и пуна фантазије љубав једне интернатске гојенке. *Вил.*

гòјенчāд и **гòјēнчāд** ж *зб. им. од гојенче.*

гòјēнче и **гòјēнче,** -ета с *дем. и хип. од гојенац и гојеница.* — Други одгојитељи опет . . . скрсте многу шибу брезовачу на тијелу свога гојенчета. *Ков. А.* фиг. Она млада трешња, моје гојенче, како се је ове године понијела. *Јурк.*

гòјēње с *гл. им. од гојити (се).*

гòјзерица ж *врста тешке теренске цијепеле.*

гòјидба ж **1.** *товљење, храњење.* — Три године бавио се . . . гојидбом товљеника. *Том.* **2.** заст. *образованост, култура.* — Горде ми је срчаник ишчупала; не говором . . . не гојидбом, јер је сирота није имала, но љепотом. *Љуб.*

гòјидбен, -а, -о *који се односи на гојидбу. Прав.*

гòјилйшнӣ, -ā, -ō *који се односи на гојилиште. Прав.*

гòјилйште с *место где се узгајају рибе или неке друге животиње*; исп. товилиште. — У таковим разговорима стигоше до гојилишта пастрва. *Том.*

гòјитељ м заст. *васпитач, одгојитељ.*— [Препарандијом] управља . . . Буздић, окружен изабраном китом вриједних учитеља и гојитеља. *В 1885.*

гојитѐљица и гòјитељица ж заст. *васпитачица, одгојитељица.* — Пажња друштвених форма [је] најбоља гојитељица стална пријатељства и добрих одношаја међу људима. *Јурк.*

гòјитѐљка ж заст. *в. гојитељица.* — Амалија отрча Карлоти, која је била гојитељка. *В 1885.*

гòјити, -ӣм несврш. **1. а.** *гајити, његовати, подизати (човека, биљку и др.).* — Јадну је Ружу презирала и мучила . . . а Руму гојила и његовала као цвијет у перивоју. *Љуб.* Муж јој је давно умро, те с оно винограда гојила два сина негдје у школама. *Шимун.* Цвијеће . . . је гојила на пенџерима. *Ђор.* **б.** *хранити, отхрањивати, дојити.* — Да одем у Елиду, гдје ми је дванаест кобила, теглеће које мазгове гоје. *М-И.* **2.** *товити*; *чинити да (нешто) дебља.* — Стамболије гоје трбухе. *Андр. И.*

Изр. ~ змију у недрима *држати, чувати свог непријатеља.*

~ **се** *хранити се*; *товити се*; *дебљати.* — Српском се муком и ви гојите. *Змај.* Они [се] том људском биједом само гоје и тове. *Бен.*

гòјка ж покр. *назив за дебелу овцу. Вук Рј.*

гòјнōст и **гòјнōст,** -ости ж *особина и стање онога који је гојан, дебљина.* — Почеци гојности бијаху им заједнички, па су због тих почетака и наликовали на браћу. *Донч.*

гòјӯшан, -шна, -шно *дем. од го.* — Ипак зажели пљуцнути ту ситну душицу, ту гојушну појаву. *Божић.*

гôл[1], гòла, гòло = го. — Мора да се натегну све силе да не би крепао човјек гол и бос. *Крл.* Он се нађе гол и беспомоћан и посве разоружан, као лажац. *Донч.*

гôл[2], гòла м (лок. гóлу; мн. гóлови) енгл. спорт. **а.** *вертикално омеђени простор на крајевима спортског терена у који играчи настоје да убаце лопту (у фудбалу, ногомету, хокеју, ватерполу и др.), врата.* — Код слободног бацања може се искористити гужва пред голом. *Рук.* **б.** *погодак лопте у такав простор.* — Слободно аустријско лијево крило получује други гол. *Хок.*

голàвер м нар. пеј. *в. голаћ (2б)*; исп. голанфер. — Од својих противника Светозар Марковић и његови следбеници називани су . . . усијаним главама, комунцима, голаверима. *Јов. С.*

голавѐрија ж зб. *голавери.* — Голаверија смо, брате, сви. *Ранк.*

голàдија ж зб. *голаћи (2б).* — Нико није изабран од голадије. *Уск.*

голàнфер м *гуланфер*; исп. голавер.

гòлāћ, -áћа м (вок. гòлāћу) **1.** *онај који је го или недовољно одевен.* — Мали голаћи трче и тамо и амо, вијају живину, пењу се на дуд. *Шапч.* Бре, Аполо, голаћу убави! *Радич.* Реч је о »голаћима«, о младићима који полунаги шетају улицама нашег града. *Пол. 1958.* **2. а.** зоол. обично у изразу: пуж ~ *голи пуж, пуж без кућице* Arion empiricorum. — Извесно си сиромашак? — вели му професор. — Јес', вала, као онај пуж голаћ без куће што је! — вели Вукадин. *Срем.* **б.** фиг. *онај који нема ништа, сиромах*; исп. голуја. — Не воли он [адвокат] тако да заступа голаће и на почек . . . пише тужбе. *Рад. Д.* Али ја вам кажем да у нама голаћима увијек има један глас који нас наговори: узми, укради, отми. *Кик.* **3.** ист. *хајдук под командом Зеке Буљубаше у I српском устанку.* — Голи син Зека Буљубаша ту је имао свој стални стан са својим »голаћима«. *Вес.*

гòлāћкӣ, -ā, -ō *који се односи на голаће.*

голáћство с *пуко сиромаштво, немање ничега, немаштина. Р-К Реч.*

гòлāција ж индив. зб. *голаћи (2б)*; исп. голадија. — Логорска голација даје своје посљедње паре. *Ств. 1948.*

голáчити, гòлāчӣм несврш. индив. *буљити (о очима)*; исп. колачити. — Што голачиш жабље очи? *Сим.*

гôлгетер и **гôлгетер** м енгл. спорт. *играч који даје голове.*

голгòлцикат, -а, -о индив. *в. голцат.* — Затече у кади свог Милу голголциката, насапуњена од главе до пете. *Ћоп.*

гòлгота и голгòта ж *место великих мука*; *страдање, мученичтво (по Голготи, брежуљку код Јерусалима, на коме је, према хришћанској религији, био распет Христос, Крист).* — Највеће европске истине изговорене [су] испод вешала . . . по тамницама и голготама. *Крл.* Најзад се облачи и полази за њима [стражарима]. Ту почиње њена голгота. *ЛМС 1951.*

гòлготскӣ, -ā, -ō *који се односи на голготу и Голготу.*

гòлготски прил. *мученички.* — С чела ми . . . капља . . . зноја — голготски на пут крволика кану. *Крањч. С.*

голдиферѐнција ж спорт. *однос у головима између два тима; однос у датим и примљеним головима једног тима, једне момчади.*

го̀лем, голѐма, голѐмо **а.** *врло велик, огроман; дуг; широк, пространан.* — Босоног, у црвеној туници носио је големи криж. *Ћип.* Стадоше пред липом голема раста. *Наз.* Био је просед, голем Арбанас с погнутим вратом. *Петр. В.* Пучина постаде још големија. *Шимун.* **б.** *многобројан.* — Голема својта не може намирити жени мужа. *Љуб.* **в.** *велик, одрастао.* — Ту потрча мало и големо. *НП Вук.*

голѐмāк, -áка м индив. *див, натприродно велик човек.* — Голи, огромни димњаци коче се у звездано небо као погорело насеље големака, од чијих је палата и храмова остало само мноштво стубова. *Петр. В.*

голѐмāш, -áша м покр. *онај који је моћан, богаташ, газда.* — У старо се време знало . . . кој' је големаш, а кој' . . . фукара. *Срем.* Власта био сад додељен неком одсеку Врховне команде, иначе велики газда, Београђанин и »големаш«. *К 1950.*

голѐмāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на големаше.*

големáштво с *особина онога што је големо*; фиг. *лудило величине. Р-К Реч.*

голѐмија ж покр. *оно што је големо, грдосија.* — На највишем мјесту града хитала се увис са својим крунастим кулама мрка големија, тврди Зринско-Франкопански »каштел«. *Кум.*

големѝна ж *мноштво.* — Засјат ћеш [сунце] силним сјајем големини, који ће тада и мени засјати. *Гал.*

голѐмо прил. *одвећ, много, врло јако.* — Како га големо волиш? *Бег.* Час је весела [песма], час тужна, али големо тужна као смрт кад притисне. *Рист.*

го̀лемōст, -ости ж *особина онога који је голем и онога што је големо, величина, огромност.* — Пирамиде су својом големошћу требале да покажу народу како је огромна . . . царска власт. *Пов. 1.*

го̀лēн, ијек. го̀лијен, ж (лок. го̀лēни и голéни) (ретко м) анат. = голеница *предњи део ноге од колена до чланка*; *кост у томе делу спреда* tibia. — Наместићу Мића црквењака пред порту с врљикама, па да му пребије голијени који се од вас усуди ступити ногом на ову свету земљу. *Лаз. Л.* Голијен му пуцкета. *Гор.*

голѐница, ијек. гољѐница, ж **1.** = голен. — Спотакну се преко неколико гробова . . . голеницом удари о један »белег«. *Вес.* Сналша . . . потпрегла скуте да јој вире гољенице. *Кос.* **2.** мн. *увијачи око голенице, доколенице.* — Џентлмен је носио достегнице и некакве гољенице. *Креш.*

голѐничнӣ, -ā, -ō, ијек. гољѐнични *који се односи на голеницу*: ~ кост.

голѐњача, ијек. гољѐњача, ж *предња кост у голену.* — Идући поред коња . . . потапша Ћубана по сувој голењачи. *Моск.*

го̀лēт ж (лок. го̀лēти и голéти) *предео без вегетације, без шуме (нарочито у планини).* — Мрки брегови, из којих провирује гдјегдје сива голет. *Шен.* фиг. *пустош.* — Кад дође кући, у суморну голет, јерej се уцеломудри. *Јевт.*

го̀лēтан, -тна, -тно *који је без шуме, огољен, го; пуст.* — Од Старе планине спушта се југозападу голетна коса. *Панч.* Сунце . . . свијетле траке пребацује . . . по суром голетном Марјану. *Ботић.*

голѐтија ж индив. *в. голет.* — Село иза њих увукло се у рупу и сунце је бљештало по голетији. *Лал.*

го̀лēш ж покр. *в. голет.* — Гледају низ стрму голеш камењарску. *Божић.*

го̀лија ж **1.** *в. голет.* — Боже, пушти вијар уз голије, да пређера у крајеве таму. *НП Вук.* **2.** агр. *шишуља, врста пшенице без осја. Батут.*

Го̀лијат м **1.** мит. *див којега је, по Библији, убио Давид каменом из праћке.* **2.** (голијат) фиг. *горостас, џин.* — Моћна глава с лавовском . . . гривом почивала је на трупини голијата. *Донч.* **3.** (голијат) зоол. *врста големог инсекта, кукца тврдокрилца* Goliathus giganteus. *Терм. 4.*

го̀лијатскӣ, -ā, -ō *који је као у голијата, џиновски.* — Сједјео је . . . човјек . . . голијатскога стаса. *Мат.*

го̀лијен, ек. го̀лēн.

голѝна ж **1.** *голо, непокривено место; стање онога што је голо, голотиња.* — Помилова је по оној голини на прсима. *Ћор.* **2.** *ледина, голо, необрађено земљиште.* — Ви сви знате шта би давала она голина кад би се обрадила. *Ћип.*

го̀лити, -ӣм и **голѝтити,** го̀лӣтӣм несврш. *чинити да нешто буде голо, откривати, обнаживати.* — Голим ти кољена. *М-И.*

го̀лић, -и́ћа м *в. голић (2б).* — Посрнула од тешкога пића то је кућа сеоских голића. *Змај.*

го̀лица ж **1.** *в. голотиња (3).* — Босанска голица и дивљина стала је да задаје освојеном селу прве ране, почела је да га огољује и да скида с њега све што јој се чинило да је »господско« и сељаку неприлично. *Ћоп.* **2.** *в. голина (2).* — Што је то поред ове љути подигнуто на хумку голице земље. *Павл.* **3.** покр. *сасвим млада девојка. Деан. Рј.* **4.** агр. **а.** *врста пшенице с кратким осјем, шишуља. Бот.* **б.** *врста бресквe глатке коже. Тод.* **5.** *средњи слој коже који се штави. ОК.*

голи̏цав, -а, -о **1. а.** *који голица, што голица; осетљив на голицање, шкакљив, голичљив.* — Покрила [га је] меким и голицавим пледом до браде. *Петр. В.* фиг. *који дражи, изазива.* — Чује се у неком од сусједних вагона Бањчев голицав смијех. *Ћоп.* Добацују за њима . . . којекакве голицаве упадице. *Јел.* **б.** *пикантан, помало оштар.* — Добивено . . . одело, голицави кус бираних, слатких јела . . . све је то њега . . . заносило. *Петр. В.* **2. а.** *који надражује, заноси, изазован, заводљив.* — Био је . . . опијен смијехом и голицавом близином дјевојачких рамена. *Михољ.* **б.** *подозрив, који изазива сумњу, који садржи алузију; који изазива радозналост, занимљив.* — Ову вест . . . новине су објавиле . . . са голицавим поднасловима: »Да ли се ради о злочину«, »Истрага у току«. *Андр. И.*

голи̏цаво прил. *на голицав начин, голицајући*; фиг. *дражећи, непристојно.* — Од сваког изненадног додира, чак и од шума и бата нечијих корака, голицаво [се] трзала. *Станк.* Вјетар голицаво завиркује подижући лаке дјевојачке сукње. *Гор.*

голи̏цавӧст, -ости ж **1.** *особина онога што је голицаво:* ~ перја, ~ вуне и сл. **2.** *осетљивост на голицање.* **3.** фиг. *осећај који има онај кога голицају*; фиг. *сласт, уживање.* — Знала је да ће . . . њу све више . . . обузимати ти осећаји, та драж, миље, голицавост. *Станк.*

голи̏цање с *гл. им. од* голицати (*се*).

голи̏цати, -а̄м (и го̀личӗм) несврш. **1. а.** *лаганим и понављаним додиривањем коже на неким деловима тела дражити.* — Мара је почела да га [дете] голица, а по соби би се разлегао његов смех. *Рист.* Она му већ голица врат. *Коз. Ј.* Бата врти главом, као да га сламком за врат голиче. *Вукић.* **б.** *дражити, штипати.* — Све га голица у носницама и душнику. *Крл.* **2.** фиг. **а.** *дражити, раздрагивати, усхићавати.* — Посао је кренуо. Већ . . . плаћа раднике за њиву. А то, више но све друго, голица његов понос. *Вуков.* **б.** *изазивати (на нешто), наводити; подстицати.* — Враг би га знао рашта, али вјешто ме стане голицати да реknем и ја коју о томе. *Матош.* Све ме нешто голица да јој вечерас куцнем на прозор. *Ћос. Д.*

~ **се** повр. и уз. повр. *голицати.* — Он [Нушић] мора да се усиљава, . . . да се голица . . . па да буде забаван. *Скерл.* Једаред се са Иком ваљала по трави; голицале су се, смејале и скакале. *Вес.*

голи̏цнути, го̀лицнӗм *свр. према* голицати, *заголицати.* — Барун прогута што му је већ голицнуло језик. *Цар Е.*

голи̏че, -ета с агр. *врста диње зелене коре на којој се не познају кришке. Р-К Реч.*

голи̏чљив, -а, -о *в. голицав. Р-К Реч.*

голи̏чљивӧст, -ости ж *в. голицавост.*

го̀лӣш, -и́ша м (вок. го̀лӣшу) *в. голаћ (2б).* — Будите поуздани, а не подло робље које вољно подмиче сваком голишу своју шију. *Торд.*

голи̏шав, -а, -о **а.** *који је го, наг или скоро го; без перја (о птици); без одела; с рђавим, подераним оделом.* — У прашини [се] играло неколико голишаве дјеце. *Ћор.* Тај голишави врабац [Дабиша] да слиједи Тврткове стопе. *Шен.* **б.** *без браде и бркова, ћосав.* — Сједио је . . . нови . . . бискуп . . . мален крупан човјек, голишава набухла лица. *Шен.* **в.** *без покожице.* — Кромпир млади је сав голишав. *Чипл.*

голи̏шавац, -а̄вца м = голишан *онај који је огољен, неодевен; го дете.* — Ива воли дјецу. Ради тих је голишаваца толико пута срнула на Андрију. *Мих.* фиг. *голаћ (1).* — Мислио си, голишавче . . . да те се бојим! Хе! *Ков. А.*

голи̏шавица ж *го женско дете.* — Ху, голишавице, ху жабо зелена! *Ивак.*

голи̏шавӧст, -ости ж *стање онога који је голишав и онога што је голишаво.* — фиг. Разгалила [се] пред очима љепота у толикој божанској голишавости. *Војн.* Већ се појави Авала, у чијој јесењој голишавости се показивао разорен Порчин град. *Уск.*

голи̏шӣн, -а́на м = голишавац. — Сео један голишан до саме воде, па се једном руком држи за ракиту, а другом ухватио . . . пливача. *Бож.*

го̀лман м енгл. спорт. *играч (фудбала, ногомета, хокеја и сл.) који брани гол*[2].

го̀лманов, -а, -о *који припада голману.*

го̀лманскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на голмане.*

го̀лмански прил. *на голмански начин, као голман.*

го̀ло прил. фиг. *без прикривања, отворено.* — Она му је и даље шаптала уснама и очима тако отворено и голо да више није о тому мислио. *Вил.*

голо̀брад, -а, -о *који још нема браде, сасвим млад; неискусан.* — Али шта **ти** ту причам, још си премлад, голобрад. *Шен.* И поред свих скитања остало је његово лице . . . голобрадо и румено. *Андр. И.*

голо̀брадаст, -а, -о *в. голобрад.* — И то младо још голобрадасто. *Вук Рј.*

голо̀брадац, -браца м **а.** *голобрад младић; жутокљунац.* — Не мисли ти, голобрче, да смо ми стари заостали у свијету! *Бал.*

б. *човек голе, обријане браде.* — Сада у литанијама спомиње неке свеце голобраце. *Гор.*

голòбрадић м = голобрадовић ир. *в. голобрадац.* — Шта на то, голобрадићу? *Шен.*

голòбрадица м *голобрад младић, голобрад човек. Вук Рј.*

голòбрадовић м = голобрадић. — Мандице, па шта је тај мали голобрадовић? *Шен.*

голòбрадӧст, -ости ж *особина онога који је голобрад.* — Било [је] тешко нагађати [том човјеку] добу живота поради природене голобрадости. *Новак.*

голòбраче, -ета с дем. *голобрадо момче.* — Неко голобраче на оргуље пјева чега никад слушали нису. *Јурк.*

голòбрија ж у изразу: ~ ћорда *оштра ћорда која добро брије.* — Голобрије сијевнуше ћорде. *Март.*

голòбрк и **голобр̀кат,** -а, -о *који је без бркова, ћосав.* — Хукћу преплашене жене, голобрка момчад се стреса. *Рад. Д.* Ту долази младо момче голобрката. *НП Вук.*

голòбрче, -ета с *безбрк младић.* — Момче младо голобрче. *Рј. А.*

гòлӧв, -ова м погрд. покр. *в. голаћ (2б).* — Гле што учинише голови шаљски, ће оборише сарај. *Миљ.* Да ви на брзу лађу од мене одете сада као од великог каквог голова. *М-И.*

голòвати, гòлујēм, несврш. *бити го, живети у наготи.* — Као Афродита, она је рођена да голује. *Матош.* Не радећи ништа него голујући . . . замишља се у важној културној мисији. *Кал.*

голòвран м зоол *в. галовран.* — Пролетјеше јато голубова и пред њима птица головране. *НП Вук.*

голòврат, -а, -о *који је гола врата.* — А сред циче зиме головрат појурио. *Петр. В.* На ћубрењаку головрат пијетао кљуцао је неку крепалину. *Јел.*

голòвратӧст, -ости ж *стање онога који је головрат.*

голòглав, -а, -о **1.** *непокривене главе, који је без капе или шешира, без мараме, рупца.* — У собу улете гологлав и разбарушен Вучко. *Лаз. Л.* Отрча како се затекла, гологлава, запомажући улицама. *Франг.* **2.** фиг. **а.** *оголео, огољен, без лишћа.* — Ћелава стоје брда, гологлав храст и бор. *Јакш.* Ђ. **б.** *без звона (о цркви).* — Ето нам зја црква гологлава као невјеста без вијенца. *Љуб.*

голòглавац, -а̄вца м *онај који је голе главе;* фиг. *сиромах.* — Не разумем што је господство вам кивно . . . Што? Још гологлавац пита. *Бој.*

голòглавица ж бот. *маслачак. Р-К Реч.*

гологлàвкē прил. покр. *в. гологлаво. Вук Рј.*

голòглаво прил. *непокривене главе.*

голòглавӧст, -ости ж *стање онога који је гологлав.*

голòгњат, -а, -о *који је голих гњата, ногу;* фиг. *сиромашан.* — Скочим онако гологњат на чистину. *Матош.* Од . . . гологњатог Ибрахима, направила . . . преконоћ газду. *Ћор.*

голòгруд, -а, -о *који је голих груди. Р-К Реч.*

голòгрудӧст, -ости ж *стање онога који је голих груди.*

гӧлогӯз м *човек голог, подераног тура, слабо одевен;* фиг. *сиромах.* — Слобода златна представља . . . његову машину за резање патент-чавала, које му два гологуза режу у пивници. *Крл.*

голòгуз, -а, -о вулг. *који је голог, подераног тура, дроњав, поцепан.* — Дјеца ми ходала голокрака и гологуза као циганчад. *Кик.*

голòгуза ж *она која је голог тура, ритавог одела, која је слабо одевена; сиромашица.*

Изр. бот. жута ~ *жућаница;* модра ~ *водопија.*

гологӯзӑн, -а́на м погрд. *в. гологӯз.* — Кад гологузани хоће да мењају поредак, то ми је још и разумљиво. *Вучо.*

голòгузан, -зна, -зно *в. гологуз.* — Стиђао се напокон под својим храстом онако тузлав и гологузан. *Божић.*

гологӯзӑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на гологузане.* — Бесни [су] на сељачку гологузанску фукару. *Вучо.*

голòгӯзје с *стање онога који је голог, подераног тура;* фиг. *сиромаштво. Р-К Реч.*

голòзид, -а, -о индив. *који је голих зидова.* — Данас је [кућу] видиш без димњака, сутра наједном без пола крова, па голозиду. *Петр. В.*

голòигра м и ж покр. *ветрењаста особа, ветропир. Вук Рј.*

голòкапица ж покр. *капа женске деце без шара. Вук Рј.*

голòкотра м и ж *голаћ, адраповац, одрпанац.* — Кад прођемо кроз село — да се види да партизани нису неке голокотре као што причају четници. *Ћос. Д.*

голòкрак, -а, -о **а.** *који је голих кракова, голих ногу.* — Учини му се да је [човјек] . . . босоног и голокрак. *Вел.* **б.** *сиромашан.* — Опћи са голокрацима, са нижим слојевима

друштва. *Старч.* фиг. *оголео, без лишћа, огољен.* — Брест је . . . просуо . . . мртво лишће и остао голокрак и постиђен. *Рад. Д.*

голòкракòст, -ости ж *стање онога који је голокрак.*

голòкуд м покр. *в. кукуруз.* — Кукуруз . . . [се] код нас . . . зове још голокуд. *Пол. 1949.*

голòкудина ж *в. кукурузовина, шаша. Вук Рј.*

голòкудњӣ, -ā, -ō *в. кукурузни.*

голòкудница ж *в. проја. Вук Рј.*

голòличан, -чна, -чно индив. *који је откривена лица, без маске.* — Једни у маскама, други с голим ликом. Међу гололичнима и Ђура Кујунџић. *Кост. Л.*

голòмразан, -зна, -зно *сувомразан. Р-К Реч.*

голòмразица ж *време кад је мраз без снега, сувомразица.* — Дрхтао је као мршава шибљика на голомразици. *Шапч.*

голòног, -а, -о *који је голих ногу, босоног.* — Прохтјело се голоногу Мији добрих опанака. *Буд.*

голòногòст, -ости ж *стање онога који је голоног.*

голòок, -а, -о индив. *незаклоњених очију, отворен, незаштићен (о оку).* — Шеширићем заклони голооке очи. *Божић.*

голòпѐнда м погрд. *в. голаћ (2б).* — Наступили на пусте темеље Арбанаси голопенде, и ту се удомазетили. *Љуб.*

голòпер, -а, -о индив. *голобрад, голобрк.* — Наш свијет још за малена привикне пушци, па чобанче голоперо зна не промашити. *Буд.*

голòпузаст, -а, -о *голобрад, ћосав.* — Крките су . . . малога раста, једри и голопузасти. *Мат.*

голòпупак, -пка, -пко индив. *који је голог пупка, сиромашан.* — И судба и историја [је] некаква цура голопупка. *Јел.*

голòпут, -а, -о *који је голе пути, голе коже, голобрад.* — Голопут младић, са окаченом бомбом о појасу . . . стаде мирно пред командиром. *Вуј.*

голòреп, -а, -о погрд. *који је гола репа;* фиг. *неодевен.* — Онај голорепи биљежник, па онај кракати благајник, дјечурлија попут наших некад писарчића. *Буд.*

голòрук, -а, -о **1.** *који је голих руку; који је без оружја, ненаоружан.* — Овај пут сам добру згоду ухватио и затекао их голоруке. *Шен.* Најбоља дјеца Србије . . . су кренула голорука [у борбу]. *Чол.* **2.** фиг. *који је празних руку, без средстава, беспомоћан.* — А ја сам голорук. Пријатељи и кумови као ја: голоруки. *Ћос. Б.*

голòруко прил. *голоручице.* — Не види [се] шта је покренуло ту снагу, како се она готово голоруко супротставила челичним армијама. *Глиг.*

голòрукòст, -ости ж *стање онога који је голорук.*

голòручицē и **голòручкē** прил. *голим рукама, без оружја.* — Чета наша мирно попостаја, голоручке је своје отимала. *В 1885.*

голòсеменице и **голосемѐњаче,** ијек. голòсјеменице и голосјемѐњаче, ж мн. бот. *биљке цвјетњаче голог, непокривеног семена* Gymnospermae. *Терм. 3.*

голòсјеменице и **голосјемѐњаче,** ек. голòсеменице и голосемѐњаче.

голòстуб, -а, -о *голог стабла, оголео.* — Уоколо голостубо дрвеће. *Матош.* Вјетар је дувао лагано . . . као да уздише голостуба гора. *Кум.*

голòта ж = голоћа **1.** *стање онога који је гô и онога што је голо, голотиња, нагота.* — Бацала [се] амо-тамо у замамној голоти. *Шов.* **2.** фиг. *оно што ничим није увијено, јасност.* — Изнио [је] тај свијетли идеал у чистој голоти. *Марј. М.* **3.** *беда, сиротиња, немаштина.* — Глад, голота, господару! Ах, причекај пет шест дана, док ти жуђен харач испросимо! *Маж. И.*

гôлотан, -тна, -тно заст. *бедан; сиротињски.* — Не морам да зебем голотан и гладан. *Шант.* Обишао станове туговне, гдје се слегла нечиста дружина, уз грехоту голотна невоља. *Кур.*

голòтиња ж **1. а.** *голо, неодевено тело; нагост.* — Многи модерни замењују голотињу с пикантеријом. *Матош.* Кад видеше пуковника, [војници] поклекоше к трави да би колико толико покрили своју голотињу. *Бож.* **б.** фиг. *непристојност.* — Ни трага оним масним . . . голотињама какве народ зна избацивати кад како. *Матош.* **2.** *оскудност, сиромаштво природе, оголелост.* — [Сунце је] обасјало голотињу . . . сиромаштво крша. *Кал.* Марија је сјела уз Станка и кроз голотињу грања угледала прегршт звијезда. *Вуј.* **3.** *сиромаштво, немаштина, оскудица.* — И више него икада она осјети голотињу и сиромаштво око себе. *Божић.* **4.** *сиромашна, бедна особа.* — Једног ће . . . дана . . . оженити се голотињом сличном себи. *Пав.* **5.** *духовно и морално сиромаштво.* — О те рубље, дукати, империјали! То златно одело голотиње богаташке. *Јакш. Ђ.*

Изр. босотиња (сиротиња) и ~ *сиромаштво, невоља, беда;* у свој својој голотињи (показати се) *показати нескривену (моралну, духовну) беду.*

го̀лотр̄б м *онај који је голог трбуха; сиромашан, дроњав човек.* — Е, мој голотрбе, благо баби с тобом [с унуком]: ја стара, а ти нејак, па нам нико ништа не може. *Андр. И.* Газде . . . чувају . . . винограде од крадљивих голотрба и бескућника. *Гор.*

голо̀трб, -а, -о **1.** *који је гола трбуха; слабо одевен.* — Угледах и голотрбе, подеране, замусане дјеце. *Ков. А.* **2.** фиг. *ненаоружан.* — Боље узмите мартинке . . . да се не крећем 'вако голотрб, него да понесем и ја нешто, па пушка ти пушка ми. *Срем.*

голо̀трба м и ж *в. го̀лотр̄б.* — Некакав чобанин, голотрба и пушимагла, драговољно [се] пријавио. *Јел.*

голо̀трбаст, -а, -о *в. голотрб.* — Четири нејаке, босе, голотрбасте и неопране млатиле крушке. *Рад. Д.*

голо̀трбић м *в. го̀лотр̄б.* — Гладном, исцепаном човеку, голотрбићу, била је спас напојница. *Пол. 1959.*

голо̀трбо̄ст, -ости ж *стање онога који је голотрб.*

голо̀тур, -а, -о *који је голог тура; слабо одевен.* — Главни задатак [му је] да . . . вукући за собом голотуре и голобраде пустолове, »прети тирјанима«. *Петр. В.*

голоту̀ра̄н, -а́на м погрд. *човек голог тура, онај који је слабо одевен.* — Било је . . . и много сеоских голотурана, бадавација и пијаница. *Ћос. Б.*

голо̀ћа ж = голота. — Дотакле [су] његове руке први пут њежну голоћу њених дјевичанских груди. *Леск. Ј.*

голо̀ћеј и **голо̀ћек** м бот. *врста зељасте биљке из пор. главочика* Leontodon hastilis. *Сим. Реч.*

голо̀шак, -а, -о *в. голорук (1).* — Мало нас је. Шта ћемо голошаци. Бунтовници. *Ћос. Д.*

голоша̀качки прил. *голих шака, без оружја.* — Ко ће голошакачки да се бије с њима кад су наоружани и митраљезима и бацачима. *Ћос. Д.*

голошѝја̄н, -а́на м *онај који је голе шије.* — Банаћанин, старосједилац . . . замукло гледа дошљаке. Како ли ће се живјети с овим углатим голошијанима. *Ћоп.*

голошѝја̄нка ж *врста кокоши голе шије.*

голо̀шијаст, -а, -о *који је голе шије. Р-К Реч.*

голо̀шкрг, -а, -о *који је голих, непокривених шкрга. Панч.*

голо̀шкржња̄ци м мн. (јд. голо̀шкржња̄к) зоол. *подред пужева* Nudibranchia. *Финк.*

го̀лӯб м (мн. го̀лӯби и го̀лубови) **1.** зоол. *врста птице из рода* Columbidae: ~ гаћан, ~ гушан, ~ превртач, ~ писмоноша, листоноша и др. **2.** *у тепању драгој особи или животињи.* — Ми се нисмо никад мазили! Сачувај боже да ја њему кажем: »душо« . . . »злато«, »голубе«. *Вес.* Што је оцу, Дадо? — Ништа, голубе; нешто се наљутио. *Вукић.* **3.** зоол. *врста морске рибе* Mustellus vulgaris. *Деан. Рј.*

Изр. боље је врабац у руци него ~ на грани *треба се задовољити оним што се има*; (живети) као голубови *у најлепшој слози*; печени голубови падају с неба *велико је благостање, изобиље.*

голу̀бак, -у́пка м *дем. и хип. од голуб.* — Око сваког по два голупка кљуваху златна. *М-И.* Невина је била, кô голубак божји. *Дражс.*

голу̀бан м **1.** *хип. од голуб.* — Данас ми паде на двор бијел голубан. *Шен.* **2.** *у обраћању драгој мушкој особи или животињи.* — Јесте, то је љубав, голубане мој! *Змај.* [Омер] паде крај коња . . . — Златане, голубане, соколе, доро мој! *Ћор.*

голу̀банскӣ, -ā, -ō *који се односи на голубане.*

голу̀бански прил. *као голубан, разнежено.* — Бањан се опет не миче од Погледићеве, стално јој за петама голубански гуче. *Мих.*

голу̀ба̄р, -а́ра м **1.** *онај који гаји голубове.* — Ти голубари . . . голубарска страст их све повезује. *Петр. В.* **2.** зоол. *јастреб који убија голубове; врста сокола.* — И он . . . полети јастребу сличан, јастребу голубару. *М-И.*

голуба́рев, -а, -о = голубаров *који припада голубару.*

голуба́рити, -у̀ба̄рӣм несврш. *бавити се гајењем голубова.* — Док сте ви гутали граматике . . . ја сам голубарио. *Петр. В.*

голу̀ба̄рка ж *она која гаји голубове.* — Голубарска хроника . . . није забележила ни једну голубарку. *Петр. В.*

голу̀ба̄рњак м = голубињак **1.** *кућица за домаће голубове.* — То је стара . . . једнокатница у врту . . . са пчелињаком и голубарницима. *Дуч.* **2.** фиг. **а.** *мали стан, обично на најгорњем спрату, кату или на мансарди.* — Добро је њему и с Цецилијом, у голубарнику на мансарди. *Каш.* **б.** *кућа са много малих соба.* — Читав сат су ме шетали кроз голубарник начичкан аљутантима, ордонансима. *Вучо.*

голуба́ров, -а, -о = голубарев.

голу̀ба̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на голубаре.*

голуба́рство с *гајење и чување голубова.*

го̀лубаст и **голу̀баст,** -а, -о **1.** *који је голубије боје; сличан голубу.* — Облаци, из почетка голубасти, а после све тамнији и

кишоноснији, почеше се прикупљати над уским обзором. *Шапч.* Голубаста стабла [смокава] обијељена [су] клаком. *Ђор.* **2.** *који има голубије особине.* — Слушајте, голубе најгаћастији и најголубастији. *Куш.*

голу̏бача ж агр. *врста јабуке. Тод.*

голу̏бијӣ, -ā, -ē = голубињи **1.** *који се односи на голубове; који је боје голуба.* — Око руке [игуманове] су омотане велике ћилибарске бројанице са крупним, као голубије јаје, зрнима. *Ранк.* Бледим се небом ваља по неки жбуњић: бео, сив, мрк, голубије боје. *Вес.* **2.** *мек, благ, нежан.* — Били су голубијег срца . . . Ето, Јега! Заишти шта хоћеш од њега — даће ти ако само има. *Вес.*

голу̏бӣјски прил. *као голуб.* — Зидови посивели, па се предвечерје шета собом голубијски сиво. *Рист.*

голу̏бињац, -ињца м зоол. *врста морске рибе* Myliobatis aquila. *Вук Рј.*

голу̏бӣња ж *в. голубњак.* — Такве јаме наш народ на подручју динарскога краса зове и одух, голубинка, лукње итд. *ОГ.*

голу̏бињāк м = голубарник. — Голубњак празан још је висио о зиду. *Радул.*

голу̏бињӣ, -ā, -ē = голубији. — Мало-помало почне се слијевати у собу голубиње свјетло. *Кум.*

голу̏бић м *дем. и хип. од голуб.*

голу̏бица ж **а.** *женка голуба.* — Пролетеше голуб и голубица, па падоше на гору што је на увратинама. *Вес.* **б.** *у тепању женској особи.* — Хвала ти, кротка голубице моја! *Шен.*

голу̏бичаст, -а, -о *голубаст (1).* — Над шумом се наднео клобук голубичастог неба без облачка. *Ђос. Д.*

голу̏бичии, -а, -о *који припада голубици.* — Оста соко у опсени голубичиној. *Кост. Л.*

голу̏бичица ж *дем. и хип. од голубица.*

голу̏бичјӣ, -ā, -ē *који се односи на голубицу.* — И гледах талас, голубичју јагму. *Уј.*

го̀лӯбље с зб. *голубови. Вук Рј.*

го̀лӯбљӣ, -ā, -ē *голубији.* — Стадоше девице беле, кô плахо јато голубље. *Петр. В.* Очи буне се ваше кô лепет голубљих крила. *Кам.*

голу̏бњāк, -а́ка м, **голу̏бњара** и **голу̏бњача** ж *јама, пећина у којој се голубови легу.* — Издалека ти ровови изгледају као голубњаре. *Ђип.* Доњи Курлани користе лагодне хладовите јаме голубњаче. *Божић.*

го̀лӯбов, -а, -о *који припада голубу.*

голу̏жав, -а, -о покр. *в. голишав (а).* — Преструвљени и голужави [сељаци], они су дрхтали и молили бога да их избави из овога зла. *Ољ.*

голу̏ждрав, -а, -о **1.** *који је без перја.* — Мали, голуждрави [пилићи], са жутим кљунићима пијукали су око мајке. *Јак.* **2. а.** *који је лако обучен; разголићен.* — Голуждрава дјеца склањала су се за грм. *Десн.* Коса се раскушљала . . . низ њежни снијежни, голуждрави врат. *Матош.* **б.** индив. *који је огољен, без зеленила, с проређеном вегетацијом, са скоро опалим лишћем.* — У голуждравој љесковој међи на излазу из села заста да промисли куд ће. *Лал.*

голу̏ждравац, -āвца м **1.** *птиче без перја.* **2.** *голишаво дете.* — Појавио се накот дјеце, малих голуждраваца. *Богд.* **3.** погрд. = голушавац *незрео младић.* — Доказа нема, сведоци су голуждравци који не памте ни шта је било пре пет година. *Сек.*

голу̏ждравица и **голу̏ждрāвка** ж *женска особа голуждравац (2 и 3). Р-К Реч.*

голуждра́вко м *в. голуждравац (3).* — Има да се сит наратујеш, голуждравко! *Вин.*

голу̏ждравӧ̄ст, -ости ж *стање онога који је голуждрав.*

голу̏ждрāвче, -ета с *дем. од голуждравац (дете).* — Повео своје најмлађе голуждравче. *Рад. Д.*

го̀лӯпка ж **1.** *в. голубица (б).* — Дођи ћу, не бој се, голупко! *Киш.* **2.** зоол. *врста ноћног лептира* Macroglossa stellatarum. *Финк.*

го̀лупчāд ж *зб. им. од голупче.*

голу̏пче и **голу́пче,** -ета с **1.** *голупчић, голубије младунче.* — А голупче бежат стаде, непознат јој лик. *Кост. Л.* Као дивља голупчад расплаши се пук. *Шен.* **2.** фиг. *дете, драга особа.* — Голупче пак гукало је већ трећу годину. *Крањч. С.* Макови жарки и љиљани бијели, камо сте моје голупче однијели? *Бег.*

голу̏пчић м *дем. и хип. од голуб.* — [Мачак је] конабио младе голупчиће као какав стари пензионер. *Срем.*

голу̏шав, -а, -о *голишав, голуждрав.* — Дете мало — голушаво ’тиче, дође ’тиче, па се ту навиче. *Радич.* Ковачу је дувало у мјехове . . . голушаво гараво Циганче. *Ђоп.*

голу̏шавац, -āвца м = голуждравац (3). Видиш ти њих . . . Голушавци једни, жутокљуновићи! *Ков. А.*

голу̏шавӧ̄ст, -ости ж *голуждравост.*

голу̏шāи, -а́на м хип. *в. голуждравац (1).* — Шта сам пута из прикрајка гледала оне мале голушане како их жељно ишчекује [женка коса]. Љубите ли ви тај невини живот нежних птичица? *Шапч.*

го̀лф[1] м енгл. спорт. *шкотска народна игра с лоптом у којој се лопта нарочитим палицама утерује у рупу.*

го̀лф[2] м тал. *залив.*

го̀лфскӣ, -ā, -ō *који се односи на голф*[1].

Изр. Голфска струја геогр. *топла морска струја у северном делу Атланског океана.*

гòлцāт, гòлцат и гòлцīт, гòлцит, -а, -о (обично у вези са го(л): го голцат, го голцит) *сасвим го.* — Бијах дијете голцато и меко, уздрхтано крај прозора. *Кам.* Лежао сам гол голцат у својој кади. *Торб.* Он онако го голцит, како је из воде искочио, беж' што га ноге носе. *Вин.*

гóља м = гољо *веома сиромашан човек, голаћ.* — Хајде ти . . . гољама какав си и сам, па код њих тражи конак. *Пав.*

гòљāк, -áка м покр. *стеновит и го врх.* — Учинило му се да су и она брда, и они сиви гољаци . . . његова блиска својта. *Ком.*

гољèница, ек. голèница.

гољèничнӣ, ек. голèничнӣ.

гољèњача, ек. голèњача.

гóљин, -а, -о *који припада гољи.*

гóљинскӣ, -ā, -ō *који се односи на гољу, који је као у гоље.*

гóљо, -а и -ē м = гоља. — Није био гољо као ја и ти. *Сим.*

гољȕждрав, -а, -о покр. *в. голуждрав. Вук Рј.*

гољȕждрēње с *гл. им. од гољуждрити се.*

гољȕждрити се, гòљȕждрӣм се несврш. покр. *викати, дерати се. Вук Рј.*

гољȕшав, -а, -о *в. голушав.* — По Платону је човјек гољушава двонога живина. *Кор.*

гољȕшан, -шна, -шно *дем. и хип. од го.* — Гољушан је кукавац, кô просјаче. *Ћоп.*

гóмба ж мац. варв. покр. = гумб *дугме, пуце; мала кићанка од вуне; украсна куглица од разних материјала.* — На долами оне грдне исплетене гомбе. *Змај.* Оцу [послао] нову лулу с камишем и гомбама. *Торд.*

гóмбалац, -аоца м *онај који ради гимнастичке вежбе, гимнастичар.* — Исправио се цијелим тијелом као добар гомбалац. *Коз. Ј.*

гóмбалачкӣ, -ā, -ō *гимнастички:* ~ дворана.

гóмбалȉште с *место за гомбање, за гимнастичке вежбе, вежбалиште.* — На стражњем великом простору опази Качић гомбалиште. *Ђал.*

гóмбāње с *гл. им. од гомбати се.*

гомбаòница ж *сала, дворана за гимнастичке вежбе.* — Пролази нетко . . . из велике гомбаонице у касарну. *Крл.*

гóмбāр м покр. = гумбар *онај који прави гомбе, дугмад, дугмар. Вук Рј.*

гóмбāрев, -а, -о = гомбаров *који припада гомбару. Вук Рј.*

гóмбāрка ж *женска особа гомбар. Р-К Реч.*

гóмбāров, -а, -о = гомбарев.

гóмбати се, -ām се несврш. **1.** *радити гимнастичке вежбе, вежбати се.* — фиг. Критик се не гомба: он је само просудитељ какве су те справе. *Шим. С.* **2.** *борити се, тући се.* — Залепршаше врапци; двојица од њих, гомбајући се . . . падоше на траву. *Ћор.* **3.** покр. *препирати се, гложити се.* — Лакше, људи, лакше! Рашта се толико гомбате? *Ћор.*

гóмбāч, -áча м *онај који се гомба, вежбач.* — Човјек може бити спретан гомбач на справама. *Шим. С.*

гóмбāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на гомбаче и на гомбање.*

гомбèљати се, -ām се несврш. покр. *претурати се, превртати се.* — Да ти није тврда и неугодна постеља . . . те се нешто много гомбељаш и преврћеш ноћас? *Лал.*

гóмбица ж *дем. од гомба.*

гомбóци м мн. (јд. гóмбōц) мац. покр. *ваљушци (кнедле) од кромпира и брашна.* — Кухари су донијели ручак. У два чабра кисело зеље и гомбоце. *Цес. А.*

гóмила ж (ген. мн. гóмīлā) **1. а.** *много ствари скупљених заједно, хрпа, мноштво.* — Кад хтједе сунце на запад, он се попе на високу гомилу и загледа се у даљину. *Ћоп.* Над првом срећом под гомилом јада. *Крањч. С.* **б.** покр. *гроб, хумка, хумак од камена; камење набацано на онога кога каменују.* — Баците нас под гомилу, ако узлажемо. *Љуб.* **2. а.** *велики број лица једно до другог:* ~ света, ~ људи (жена). **б.** (обично мн.) *народ, широке народне масе, широки народни слојеви.* — Журнализам је глас гомиле. *Матош.* У његовим [Скерлићевим] историјама, као год у романима Емила Золе, главна је личност гомила. *Јов. С.* **в.** погрд. понекад и презр. *светина, руља.* — Буди одвећ тужна са сопствених јада, . . . а чедна да волиш гомиле што нагле. *Дуч.* Примио [је] доста од њихове интелектуалне надмености према пуку и гомили. *Јов. С.*

Изр. гомилама, на гомиле прил. *хрпимице; у великом мноштву, броју, количини;* дићи (врћи) проклету гомилу (на кога) заст. покр. *каменовати (кога).* — И имају разлог Црногорци на нас дићи проклету гомилу. *Њег.*

гомȉлање с *гл. им. од гомилати (се).*

гóмиласт, -а, -о **а.** *који личи на гомилу.* — Над њима плови гомиласт облак. *Божић.* **б.** *који је од више збијених предмета.* — Најстарији тип збијеног сеоског насеља је гомиласто село с кућама смјештеним уз путове или потоке без икаква реда. *ОГ.*

гомȉлати, -ām несврш. **а.** *правити од нечега гомилу.* — А сад на живе и на мртве

земљу ту гомилајте. *Богд.* **б.** *скупљати (велике количине), слагати, умножавати.* — Народне банке почеле су да гомилају злато и да умањују своје девизне портфеље. *Обз. 1932.* **в.** *метати, трпати, товарити.* — Грдно је дјело што чиниш и на главу себи гомилаш. *М-И.* **г.** покр. *ваљати се као каква гомила, полако ићи згурен.* — Хација се удупчи на добру коњу . . . држи се тако као да није онај јучерашњи, који гомила сокаком ка дућану. *Сиј.*

~ **се 1. а.** *скупљати се, збијати се у гомилу.* — Гомилали би се често облаци изнад удаљених гора. *Шкреб.* Он је видео како црвена пешадија заузима Каргинску и гомила се код Чира. *Моск.* **б.** фиг. *грбити се.* — Он [свекар] . . . побаучке се гомила и, помажући се рукама, некако устане па без поговора изиђе напоље. *Рад. Д.* **2.** *увећавати се, умножавати се, расти.* — Ката није ни помислила на своју зараду која се гомилала. *Десн.* Посао се гомилао. *Ћос. Б.*

гомѝлāч, -áча м ков. *акумулатор. Р-К Реч.*

гòмнлица ж *дем. од гомила.*

гòмилицē прил. *у гомилу, гомилама.* — Момци се збили гомилице. *Ад.*

гòмољ м и **гòмоља** ж **1. а.** *корен неких биљака у облику груд(в)е, гуке (нпр. кромпир, репа).* — Гомољи крумпира садрже 19-20% [шкроба]. *ОК.* Јанко исприча . . . историју кртоле . . . и све чудне догађаје који су због тога хранљивог гомоља потекли. *Мат.* **б.** фиг. *грба, кврга, гука.* — На, страхоте, какав ми се тежак и омашан гомољ објесио посред лица! *Ков. А.* **2.** покр. *груд(в)а сира. Деан. Рј.*

гòмољаст и **гòмољаст,** -а, -о *који има облик гомоља.* — Други је човјек . . . гомољаста, зарудјела носа. *Јурк.*

гомòљача ж *биљка која има гомољаст корен.* — Од гомољача крумпир се опћенито проширио тек у XVIII ст. *Пов. 2.*

гомòљика ж бот. **1.** *врста гљиве, трифа* Tuber melanosporum. *Терм. 3.* **2.** *в. гомољача.* — Течајем шеснаестога стољећа пренијеше ту корисну гомољику [крумпир] у сјеверне крајеве Америке. *В 1885.*

гомòљић м *дем. од гомољ.* — Изнијеше гомољиће некакве као јабуке! *Мат.*

гомòљичāр м *врста ловачког пса.* — Не би бѝло згорега када би уза препеличаре, гомољичаре . . . било паса да њуше . . . неке људе. *Јурк.*

Гòмора ж у изразу: Содома и ~ (алузија на старозаветну причу) *највећи разврат, највећа поквареност; пропаст, пакао.*

гōн м **1.** *онолико колико човек или коњ може одједном претрчати.* — Глас човечји се гуши и не чује даље од три или четири гона. *Ђур.* **2.** песн. *в. нагон.* — Геолог сишао је у оне дубље слоје, научним гоном гоњен. *Змај.*

гонàкāње с *гл. им. од гонакати се.*

гонàкати се, -ā̄м се покр. *несврш. и уч. према гонати се.*

гóнāње с *гл. им. од гонати (се).*

гóнати, гōнāм несврш. покр. *в. гонити.* — Умиру борци и далеки вјетар у вјечност носи их, гона. *Наз.*

~ **се** *гонити се, прегањати се, препирати се.* — Ја сам се предала . . . Мајци божијој . . . пак ћете се вас два с њом око мене гонати. *Љуб.*

гóнац, -нца м *гонилац. Реч. САНУ.*

гōнг м *метална плоча у коју се удара дрвеном маљицом, дрвеним батом, као у звоно.* — Онда загрми хотелски гонг. *Крл.* [Филм] почиње ударцем у велики гонг. *Пол. 1958.*

гōндола ж тал. **1.** *лак чун с плитким дном и високим кљуном.* — Гондола тихо плови низ ријеку. *Леск. Ј.* **2.** *део дирижабла или аеростата који служи за смештај људи, мотора и опреме.*

гондолѝјēр, -éра м = гондољер *веслач на гондоли.* — Глас гондолијера зајечи . . . глухим дозивом. *Војн.*

гōндолица ж *дем. од гондола.*

гондòљēр, -éра м = гондолијер. — Она [Венеција] се на веслу свога гондољера љуља, блиста. *Визн.*

гондољéров, -а, -о *који припада гондољеру.*

гонéнути, гōнēнēм сврш. покр. *поставити загонетку. Вук Рј.*

гòнета ж покр. *в. загонетка. Вук Рј.*

гонéталац, -аоца м *онај који гонета.*

гонéталица ж **1.** *жена гонеталац.* **2.** *в. загонетка.* — Није се у Новаковој кући лијегало прије поноћи, но до кокота уз гусле, у игри, у гонеталицама. *Љуб.*

гонéтāње с *гл. им. од гонетати.*

гонéтати, гōнēтām (и гōнēћēм) несврш. **а.** *нагађати.* — Тајити грехота, јавити напаст, пак с једне на другу размишљај и гонетај. *Љуб.* Погледам боље те фигуре и почнем гонетати, док нисам прочитао да је то написано »Проклети милитаризам«. *Мишк.* **б.** *врачати, гатати.* — Час се молио богу... час је гонетао да ће га спасити она карта која му прва допане руке. *Крањч. Стј.* **в.** покр. *загонетати. Вук Рј.*

гōнётка ж заст. *в. загонетка.* — Што дође амо да ми страви срце . . . пред гонетком страховитом? *Марк. Ф.*

гонѝжāње с *гл. им. од гонижати се.* — Нек се ми прво међу собом сложимо и дого-

воримо, да не буде послије кара и гонижања. *Павл.*

гони̏жати се, -ā̄м се несврш. покр. *препирати се, прегањати се.* В. пр. уз гл. им. гонижање.

го̀нилац, -иоца м **1.** *онај који гони некога с циљем да га ухвати.* — Појури кукурузима одакле беше изненађен ватром гониоца који се однекуд пробио. *Вас.* **2.** *онај који тера коња, стоку уопште; гонич.* — Губили се... звуци вршидбе, вика гонилаца, фијукање бичева. *Моск.* **3.** *онај који некога прогони, злоставља, тиранин, погромаш.* — Када год су настајала гоњења Јевреја . . . нису гониоци могли да укажу на неки неморал или нечовечност Јевреја. *Сек.* **4.** *противник, борац против нечег.* — На њега су викали . . . и гониоци корупције и они који су сматрани за корупционаше. *Јов. С.*

го̀нилачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на гониоце.* — Царски глас је заустављао . . . гонилачке огњеве Рима. *Мил. В.*

го̀нилица ж *гонитељица, гонитељка.* — И вал се свети гонилици злој [олуји]. *Кост. Л.*

го̀ниометар и **го̀ниомēтар,** -тра м грч. *угломер, кутомер.*

гониомѐтрија ж мат. *наука о израчунавању троугла, трокута помоћу функција.*

гониомѐтрӣјскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на гониометрију.*

го̀ниочев, -а, -о *који припада гониоцу.*

го̀нитељ м *гонилац.* — Чуо је још само . . . дивљу псовку својих гонитеља. *Јакш. Ђ.* фиг. Пјевам Сунцу, гонитељу сјена. *Наз.*

го̀нитељица и **го̀нитēлька** ж *она која гони некога. Р-К Реч.* [Конкордат] би посведочио да Русија није гонитељка католика. *Јов. С.*

го̀нити, го̀нӣм несврш. **1. а.** *присиљавати на кретање, терати испред себе.* — Гоњени стоку на пашу, нађе кога мушкиња од њене добе да с њим прође. *Ћип.* **б.** *терати везаног човека, заробљеника, спроводити.* — Срели смо партизанску патролу која је гонила неколико цивила. *Чол.* **в.** *превозити, возити; управљати нечим у кретању.* — Озго су силазила кола. Волови су гонили дрва. *Лоп.* Кола је гонио војник. *Крањч. Стј.* **г.** индив. *гурати пред собом.* — Гониш камен бадава уз гору. *Њег.* **2.** *натеривати на тежак посао, приморавати, присиљавати.* — Гони [је] ноћу да ради. *Станк.* Гонила га је гомила на претјерани рад. *Козарч.* **3.** *хитро за неким ићи, јурити с циљем да се ухвати.* — Турци [су] почели да га гоне у стопу. *Андр. И.* **4.** *прогањати, уништавати.* — Зар у часу када га зли људи гоне, ја да га напустим? *Ћос. Б.* **5.** *водити пред суд, терати на суд.* — Парницу, кад је покрену, гоне до краја. *Андр. И.* Спалио је . . . рачуне својих дужника, које је још пред неколико мјесеци . . . гонио по судовима. *Козарч.* **6. а.** фиг. *притискивати, мучити.* — Материјалне невоље . . . су га стално гониле. *Нуш.* **б.** *натеривати, наговарати; захтевати, тражити да се нешто уради.* — Свјежи [су ми] у сјећању . . . дани . . . кад су нас гонили с предавања на предавање. *Козарч.* Није ми угодно ходати по тој врућини, али посао ме . . . гони. *Донч.* **в.** *наводити, налагати, диктирати, давати унутрашњи подстицај.* — Његов неумољиви реализам . . . гонио га је [Гоголља] да пише против својих . . . увјерења. *Зог.* Несвјесна је тежња која га гони. *Кал.* **7. а.** *присиљавати да се удаљи, терати, истеривати било одакле.* — Док му је било добро, отац их је гонио од себе. *Козарч.* [Поп] је дивно умио гонити ђаволе из људи. *Ђор.* **б.** *растеривати, разбијати, уништавати.* — Гон'те таму што вам поглед пречи. *Митр.* Ноћни стражар . . . лупа ногом, гони страх. *Ћоп.* **8.** *изазивати, терати нагонски (на кашаљ и др.)* — Људи су пушили, ваздух топал и сув гонио је непушаче на кашаљ. *Дав.* Осети да га гони на мокрење. *Поп. Ј.* **9. а.** *ићи један за другим, сустизати.* — Овако дани гонили су дане. *Радич.* Суза је сузу гонила. *Нам.* **б.** *тражити, ићи за нечим.* — Успјех, гдје је он? Откако сам се вратио из рата, ја га гоним. *Сим.* **в.** *имати домет, изравнавати се (с нечим).* — Револвер . . . даље гони него негдашње њихове дуге пушке. *Нен. Љ.* **10.** покр. *радити неки посао, бавити се нечим, изводити.* — Илија чуо . . . да ће и кроз њихов крај проћи жељезница и да ће и она гонити кириџијски занат. *Ђор.* Пусти попа нека гони свој закон. *Ћип.*

~ се 1. а. *јурити један за другим.* — Зацијело се пси гоне по снијегу. *Бен.* Посматрао сам како се по небу гоне облаци. *Цар М.* **б.** фиг. *преплитати се, укрштати се.* — Видјело се да се свакојаке црне мисли гоне у његовој . . . глави. *Брл.* **2. а.** *јурити за нечим.* — Бесно псује и за нама се гони. *Богдан.* **б.** фиг. *трагати.* — У чему је живот? Где је . . . оно за чим се он непрестано гони и не налази га!? *Ранк.* **3. а.** *борити се у двобоју (на мегдану), варакати се.* — Гонили се за четири сата, докле обје саломише ђорде. *НП Вук.* **б.** *такмичити се у неком послу.* — Напоредо [су] жели . . . он запео . . . да му она не одмакне. Гонили су се . . . до заранака. *Вес.* **4. а.** *водити борбу, гложити се, кавжити се.* — Често су се припадници истог народа, а различите вјере, гонили међу собом љуће неголи с припадницима других народности. *Барац.* **б.** *парничити се (судски).* — Није ми драго по суду се гонити. *Ћип.* **5.** *парити се. Деан. Рј.*

Изр. **~ ветар капом** *радити узалудан посао;* **~ лисицу, а истерати вука** *радећи око нечег обичног доћи до врло озбиљног*

и врло опасног; ~ своје *тврдоглаво остајати при своме*; ~ шалу *шалити се*.

го̀нӣч, -и́ча м **1.** *онај који гони, који тера стоку*; исп. гончин. — Гонич остаје на сједалу да спава . . . стрпљиво као и коњи. *Кал.* **2.** *гонилац*. — [Непријатељ] изложен митраљеској ватри и упорним гоничима — бјежао је. *Лал.* **3.** *хајкач*; *ловачки пас. Деан. Рј.*

гони́чев, -а, -о *који припада гоничу, који потиче од гонича*. — Ослушкивао [је] тешку шкрипу гоничевих корака . . . иза себе. *Донч.*

го̀нӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на гониче*. — Све је то ишло без застајања уз гоничку вику Немаца. *Петр. В.*

гонòкок м и **гонòкока** ж грч. мед. *бактерија која изазива гонорељу*.

гонорèја ж грч. мед. *врста полне болести, капавац, трипер*.

го̀нчин и **го̀нчина** м **а.** *гонич*. — Честом . . . наиђе натоварен коњ и за њим гончин. *Мат.* Гончине са пазара прогоне овце за месаре у граду. *Кал.* **б.** фиг. *мучитељ, онај који мучи потчињене*. — Некима бијаху на овратнику ушивене звијезде . . . Али то их добије мало, и то само они који се исказаше као добри гончине. *Мишк.* **в.** *курир, службитељ*. — Тражио је да му ручак шаљу по гончину дневничару. *Гор.*

го̀нчӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на гончине*.

го̀нџе, -ета с тур. **а.** (*ружин*) *пупољак*. — Киша пада, гонџе напредује, сунце сјаје, гонџе мирис даје. *НПХ.* Она руј-устанца, кô ружино гонџе процвало. *Хар.* **б.** фиг. (у тепању) *дете, девојче*. — Бујо, паји, материна надо, безазлено моје гонџе мало. *Змај.*

го̀њā̏ње с *гл. им. од гоњати (се)*.

го̀њати, го̀њā̄м несврш. *в. гањати, гонити*. — Као ждребад дивљих коња пољем јуре, ржу, скачу и све једно друго гоња. *Наз.* Младић је јахао на мазги и непрестанце је гоњао да боље иде. *Вип.*

~ **се** *в. гањати се, гонити се*. — [Јарац и дјечак] би се дуго рвали и гоњали. *Наз.*

го̀њā̏ч, -а́ча м **а.** *гонилац, гонич*. — Гоњачи су тјерали из села мазге. *Наз.* Неки велики дјечак, гоњач из дјетињства, чучимице лети за њим. *Божић.* **б.** *врста ловачког пса*. — [На изложби паса] ће . . . бити приказана најбоља грла наших . . . пасмина (балкански гоњач . . .). *Пол. 1958.*

го̀њба ж заст. *гоњење, прогоњење, тиранија*. — И у Србији било је велике гоњбе: па је прото Ненадовић једва склопио Совјет. *Павл.*

гоњѐнӣк, -и́ка и **го̀њенӣк,** -а м *онај кога прогоне*. — Свуда ме срета слика патника, гоњеника. *Змај.*

го̀њеница ж *она коју прогоне; сиротица*. — Наскоро ни . . . кућа не могаде више бити сигуран заклон бедној гоњеници. *ЛМС 1951.*

го̀ње̏ње с *гл. им. од гонити (се)*.

Изр. лудило (манија) гоњења мед. *душевна поремећеност у којој болесник пати од уверења да га неко прогони и хоће да га уништи*.

го̀р прил. покр. *в. горе*. — Ја испратим га гор на починак по мјесечини. *Огр.*

го̀ра[1] ж **1. а.** *планина; брдо*. — Његова душа, међу овим [црногорским] горама, планула би свим огњем. *Нен. Љ.* Иза шума, иза гора плаветних . . . румена се зора дигла већ. *Цес. Д.* **б.** фиг. *хрпа, гомила*. — Поклопи [га] и увуче у своје чељусти та читава гора од кућа, великих и малих. *Ранк.* Мени је одлануло било као да сам гору терета скинула с душе. *Кос.* **2. а.** *шума*. — Гора се развила, па се њено . . . зелено младо лишће прелива под топлом . . . светлошћу сунчевом. *Ранк.* Тамо, још даље, дигла се гора од кукуруза, који се модрио као чивит. *Вес.* Гора врви хајдуцима. *Матош.* **б.** *одсечено грање и гранчице с лишћем*. — Копајте ме под јеликом танком! Покријте ме гором листопадом. *НПХ.*

Изр. гору на себе (узимај, хватај) *бежи, спасавај се*. — Она . . . задувана, једва изговори: »Гору на себе. . . гору хватај . . . Ето Раде . . . с патролом!« *Лал.*; дигла се и ~ и трава *све је устало у буну, општи је устанак*; ићи (одметнути се) у гору *отићи у хајдуке*; и у гору и у воду (ићи, поћи с киме) *свуда, без обзира на опасност, непријатност, неугодност*; као ~ (висок) *врло висок, високог раста*; *јак, снажан*; као на гори листа *веома много*; крсти вука, а вук у гору *рђав човек се не може поправити*; наше горе лист *човек из нашег краја, сународник*; ни у гору ни у воду (не иди) *никуда (не иди)*; од невешта и гора плаче *невешт човек све упропасти*; с гора и с дола *одасвуд, са свих страна*; узети гору на очи *полудети*. — Недавно полуди . . . не зна куда лута и шта збори — узео тако гору на очи, никаква му лијека не знају. *Сиј.*; шимширова грана са девете горе *врло далек род*.

го̀ра[2] ж нар. мед. покр. *епилепсија, падавица*. — Једно ми дијете . . . пада с горе, па сам му отварао рожденик. *Љуб.*

го̀рак, -рка, -рко (одр. го̀ркӣ; комп. го̀ркӣ) **1.** *који има (непријатан, неугодан) укус кинина, пелина*. — Митар би им и каву испекао, па вољ им »горку« — турску, или да ослади. *Вес.* На усни туђе крви горак окус оћутјех. *Гор.* Горак је вијенац пелина. *Уј.* **2.** фиг. **а.** *који је испуњен тешкоћама, који се тешко преживљује*; *страшан, тежак*. — Сломила јој тијело биједа горка и оштра.

Визн. Тако започеше . . . тешки дани старости . . . она горка осамљеност. *Ђал.* Свако шћаше видети те чудне људе које тако горка смрт не могаше застрашити. *Ат.* **б.** *заједљив, оштар; увредљив.* — Због таквих ствари бујни лиричар постајао је горак . . . сатиричар. *Скерл.* Земљо мајко, опрости, ако ти горку рекох! *Крањч. С.* **в.** *суробан, намрштен; једак, који вређа.* — Доживјевши . . . смрт [његову] . . . постане песимист горак. *Матош.* **г.** *помешан с болом; скупо плаћен.* — Та резигнација могла би се назвати неком врстом горке утјехе. *Ков. А.* Можемо имати поносно и горко задовољство што смо савременици догађаја [светског рата], чији ће се одјеци још задуго осећати. *Панд.*

Изр. ~ као пелин (чемер) *одвише горак*; ~ вода мед. *вода у којој има горке соли*; ~ пилула *непријатност, неугодност.* — [Стерија] је те горке пилуле увијао у шарене и позлаћене хартије шале и хумора. *Милис.*; ~ со хем. *магнезијумов сулфат*; јести ~ хлеб, крух *имати тежак живот*; горка чаша *несрећа, зло.*

го̀ракнути, -нē несврш. *добивати помало горак укус*; *постајати горак. Вук Рј.*

го̀ран(ин) м **1.** *онај који живи у гори*; *брђанин, планинац.* — Трчи као горан. *Вук Рј.* А рањен му јунак проговара: »Хајд отале, горанине вуче!« *НП Вук.* Он [је] тек само . . . изданак огрубјелих и заосталих горана. *Маш.* **2.** *онај који сади дрвеће, пошумљава голети*; *члан организације која то ради.* — Горани су пошумили десетине хиљада хектара голети. *Пол. 1964.*

го̀рā́нка ж **1.** *она која живи у гори*; *брђанка, планинка.* — Она му још ни данас не може да опрости што је узео горанку за жену. *Цар Е.* **2.** *женска особа горан (2).*

го̀рā́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на горане.*

го̀рā́р, -а́ра м покр. *в. горосеча (2). Бен. Рј.*

горà́рина ж покр. *глоба за сечу шуме, за горосечу (1). Рј. А.*

горáрити, го̀рā́рӣм несврш. покр. *довлачити дрва из горе. Бен. Рј.*

го̀рац, -рца м бот. **1.** *в. кантарион. Сим. Реч.* **2.** *свећица* Gentiana asclepiadea. *Р-К Реч.*

го̀рачан, -чна, -чно *горак, нагорак.* — [Хмељ] даје пиву онај горачни укус. *Батут.* Лепе усне развукоше се у горачан полуосмех. *Шапч.*

го̀рачити, -ӣм несврш. *в. горакнути. Р-К Реч.*

го̀рачно прил. *на горачан начин, горко.* — Шта говориш Милане? поче Гргур мало тужно и горачно. *Шапч.*

го̀рачнути, -нē несврш. *в. горакнути.* — Млеко горачне кад је у крми или паши каквих горких биљака. *Батут.*

горгò̀нзола ж тал. *врста сира с гљивицама плесни.* — Једете ли радо горгонзолу? *Јонке.*

го̀рд, го̀рда, го̀рдо **а.** *охол*; *надмен, неприступачан*; *поносан.* — [Капетан] није горд . . . и од најцрњега сиромашка прима част. *Јакш. Ђ.* За моју тиху, мирну нарав била је она превећ горда. *Коз. Ј.* фиг. Не блисташе горди дијамант. *Матош.* **б.** песн. *величанствен.* — Љубе слободу . . . као орли горде висине. *Кос.*

гордèљив, -а, -о рус. књиж. *в. горд.* — Тај . . . човек, са . . . апатично гордељивим изразом, био је лишен . . . духовне гипкости. *Јов. С.* Бучна је, смијуљаста, гордељива. *Божић.*

гордèљивац, -йвца м *горд, охол човек.* — Хајд, гордељивче, понизи се. *Грол.*

гордèљивица ж *горда, охола женска особа. Реч. САНУ.*

гордèљйвко и **гордељи́вко** м *в. гордељивац.* — Гордељивко! Стало ти није да деци дугујеш ишта. *Богдан.*

гордèљнво прил. *на гордељив начин, охоло, надмено.*

гордèљивбст, -ости ж *в. гордост.* — У њему је било потајне кастинске гордељивости. *Јов. С.*

Го̀рдијев, -а, -о и **го̀рдӣјскӣ,** -ā, -ō у изразима: ~ чвор *нерешљив проблем*; пресећи ~ чвор *решити на једноставан начин неки тежак проблем.*

го̀рдити се, го̀рдӣм се несврш. *дичити се, поносити се*; *охолити се.* — Нек се овај вијек горди над свијема вјековима! *Њег.* Не горди се! твоје мисли нису само твоје, оне у другима живе. *Уј.*

го̀рдо прил. *на горд начин, охоло*; *поносно.* — Он је погледа гордо, самосвјесно. *Цар Е.*

го̀рдбст, -ости ж *особина онога који је горд, охолост, поноситост*; фиг. *величанственост.* — О гордости мојијех здања будућих! *Наз.*

го̀ре прил. **а.** *на месту вишем од другога, на горњој страни*; супр. доле. — Негдје горе пада снијег. *Батут.* На ногама му панталоне, а горе само кошуља. *Лаз. Л.* **б.** фиг. *на високом положају.* — Има јаких пријатеља горе. *Вас.* Сервилан према горе, бруталан према слабима. *Фелд.* **в.** *увис, навише, у правцу вишег места.* — И тако кир-Герас . . . пошље их горе: једног у Праг, другога у Беч. *Срем.* Ипак их на стотине даномице хрли тамо горе. *Коз. Ј.* **г.** *ближе почетку*; *пре (о месту у књизи и било каквом писменом саставу), у раније написаним редовима (истог саста-*

ва). — Као што сам горе казао, причекам ја стрица. *Нен. М.* **д.** *са истим значењем као под »г« у сложеним придевима*: горепоменути, горенаведени итд.

Изр. горе-доле *тамо-амо*. — Николај почне ходати горе-доље по соби. *Крањч. Стј.* онај ~ рлг. *бог, божанство*; онамо (онде) ~ рлг. *на небу*; *у рају*; *на другом свету*.

го̀рē *комп. од зло, лошије*.

го̀ревина ж **1.** *згариште*. — Враћала се једног . . . јутра у своју колибу, склепану на горевини. *Ћоп.* **2.** *мирис онога што гори, мирис изгорелог*. — Чак до Мораве допирао [је] задах горевине и дима. *Пол. 1957*.

го̀рекā прил. покр. *в. гдре*. — И упути њега горека по цвјетној наде стази. *Прер*.

го̀релина, ијек. гòрјелина, ж *мирис онога што гори или што је горело*. — Угарци поскакаше . . . од њих се људи испреврташе . . . тресући огањ са себе и својих хаљина које заударише горелином. *Миљ*.

го̀ренāк прил. покр. *в. гдре*. — Можемо се опет нађ' негде горенак уз клисуру. *Рад. Д*.

го̀рети, -ӣм, ијек. гòрјети, несврш. **1. а.** *бити у пламену, на ватри, на огњу сагоревати, уништавати се огњем*. — »Што је господарице?« упита мирно одвјетник, »мишљах да вам кућа гори«. *Шен.* **б.** *давати светлост, осветљавати*. — Целе ноћи испред капије морао је да гори фењер. *Станк*. На столу је горјела лампа. *Десн.* **2. а.** *давати ватру* (*о оружју*). — Шест пута сам с њим на муку био, гдје прах гори пред очи јуначке. *Њег.* **б.** *бити у буни, рату*. — Абисинија и Италија гореле су у пламену рата. *Марј. Ј*. Нијесмо ми сами, не бојте се, гори читава земља. Ено ти Дрвара, па Козаре. *Ћоп.* **3. а.** *бити врео*; *жарити, бридети*. — Припека, гори дрво и камен. *Ћип*. Био је сав блажен, уши су му гореле. *Срем*. Лице јој је горјело. *Божић.* **б.** *бити црвен, руменети се*. — Сав је горио у лицу, гвирећи у ватрене црне очи маркезичине. *Том*. Гори рујна јесен. *Визн.* **4. а.** *бити у ватри, огњици* (*од болести или неке нелагодности*). — Обузела га ватра, гори. *Мул*. Горело је грло Алексино од оне слане рибе. *Вес*. Горах од жеђе. *Дук.* **б.** *сјати, светлети се, блистати се*; *јако се црвенети*. — Високо у грању мирно горе звезде. *Дуч*. Облачић један изнад мора гори. *Наз.* **5.** *показивати осећање, изражавати расположење* (*о очима*). — Очи . . . су горјеле од срџбе. *Чол*. Модра, дјетиња ока два горе у нијемој екстази. *Кркл.* **6.** фиг. **а.** *бити обузет неким јаким осећањем*. — Одавно је горео живом жељом уверити се: нема ли-тамо оних идеалних монаха. *Ранк*. Горио сам од увреде и стида. *Козарч*. Хоће ли дјевојка разумјети да он гори за њом? *Мул.* **б.** *давати све од себе не жалећи снаге, изгарати, сагоревати*. — Он снагу није штедео, ал' није живео него горео. *Дом*. Горимо сада у светом пламену. *Крл.* **в.** *изражавати јако осећање*. — Горила му је свака ријеч када је узео . . . доказивати. *Коз. Ј*. А пјесме, распламсане болом, горе. *Цес. Д.* **7.** прел. **а.** *палити, спаљивати, пржити, пећи*. — Ту их љетње горијаше сунце и дављаху кише и времена. *Њег*. Пламен и дим горе нам лице, мрки кô вуци дођемо сви. *Јаки. Ђ*. Ви вршите испаде и подмећете села да их горе Талијани. *Вуј.* **б.** *употребљавати као гориво, ложити*. — Ватру добијају горећи маст од фоке. *Петр. М*.

Изр. ~ између (на) две ватре 1) *налазити се између два зла, невоље*; 2) *бити у недоумици, у тешкој невољи, дилеми*; ~ на сто огњева *бити у веома великој опасности, невољи*; ~ као на жеравици *бити јако нестрпљив*; ~ од жеље *осећати велику жељу*; ~ од нестрпљења *бити нестрпљив*; ~ од стида *стидети се, осећати јак стид*; гори кров, колиба, кућа (над главом) *предстоји велика опасност*; гори (земља, тло) под ногама (петама) *налази се у опасности*; гори му душа (у паклу), гори у паклу шаљ. (о мртвоме) *био је велики грешник*; образ гори (пред неким) *налазити се пред неким од кога свјетек стиди, боји*; огњем ~ *горети*.

го̀ретина, ијек. гòрјетина, ж **1.** *в. горелина*. — Мирис овлажене горетине . . . штипао [је] ноздрве. *Ћос. Б.* **2.** *опекотина*.

го̀решњāк м бот. *врста зељасте биљке из пор. успатица* Ajuga genevensis. *Сим. Реч*.

го̀рӣ, -ā, -ē **1.** *комп. од зао*. — Сријем земља стеч' ће господара ил' бољега или ће горега. *НП Вук.* **2.** *већи* (*у негативном смислу*). — Усташе . . . из такозване »Црне легије«, све зликовци гори од горега. *Чол.* **3.** (у именичкој служби) *још веће зло*. — Са зла на горе. *Н. посл. Вук*. Из зла може се излећи горе. *Павл*.

Изр. није с горег *може бити од користи*.

го̀ри прил. покр. *в. гдре*.

го̀рив, -а, -о *в. горљив*. — Пламен захвата све што је гориво. *Цес. А*.

го̀рӣвнӣ, -ā, -ō *који се односи на гориво*. — Простор испод капе мотора заузима систем батерија: ту се налази 1808 горивних ћелија. *Вј. 1960*.

го̀рӣво с **а.** *материјал за горење, ложење, грејање, за погон* (*дрво, угаљ, уље, бензин, шпирит(ус), петролеј и др.*): нуклеарно ~, погонско ~, чврсто ~, текуће, течно ~. — Враћа се . . . с бременом колја и иверја, горива за зиму. *Пав.* **б.** фиг. *ватра*. — Бојим [се] . . . од пламена и горива. *Јакш. Ђ*.

гòривōст, -ости ж *својство горења; особина онога што је гориво.* — Дрво свих воћака у погледу горивости изостаје мало иза букова. *Тод.*

гòрикā прил. покр. *в. гдре.*

гòрила и **горȉла** м зоол. *врста великог човеколиког мајмуна* Gorilla gorilla.

гòрило и **горȉло** м *в. горила.* — Била сам се спремила да пођем у град, али кад се сетим онога горила, проће ме воља. *Бар.*

гòрйлскй, -ā, -ō *који се односи на горише.*

гòрин, -а, -о *који припада гори.*

гòрина ж *аугм. и пеј. од гора.* — И разлева [сунце] топле зраке по горини, по долини. *Кош.*

гòрица[1] ж **1.** нар. песн. *дем. и хип. од гора*[1]. **2.** покр. *виноград.* — Ал' не рађа нам горица наша грожђа киселога. *Шен.* Толико галаме и гласова није било ни за једне бербе у нашим горицама. *Вил.*

гòрица[2] ж *дем. од гора*[2]. — Није Ана моја сестра за те, Ана ј' моја од горице бона. *НП Вук.*

гòричнй, -ā, -ō покр. *који се односи на горицу*[1] *(2).* — Што се у горицама догоди, догоди се, и горичне гријехе нитко не биљежи. *Вил.*

гòрйш, -йша м у изразима: бољиш и ~ *добро и зло.* — И тамо [код преводилаца] има бољиша и гориша, исклизавања и смешних и жалосних. *Сек.*; (дођи) са црниша на ~, са црњиша на гориша *са једног зла на горе.*

гòрйште с **1.** *жариште, фокус.* — Сунчане зраке . . . скупљају се . . . послије одбијања у фокусу (или жаришту, горишту, жижи параболе). *Анал.* **2.** нар. песн. *в. згариште.* — Стара мајка на горишту плаче. *Рј. А.*

гòрјанйк и **гòрјанин** м *в. горанин (1).* — Понеси нам нашег горјаника когано смо у гори родили. *НП Вук.* Ко ли је овај горјанин што је надвисио мноштво око себе? *Мат.*

гòрје с зб. *планине, горе.* — Час у бурно, пусто море, час на голо горје гледи. *Шен.* Уздигнула [су се] највиша уланчана горја на земљи: Хималаје, Кавказ, Алпе. *НЕ.*

гòрјелина, ек. гòрелина.

гòрје(н) прил. покр. *в. гдре. Вук Рј.*

гòрјети, -рйм, ек. гòрети.

гòркаст, -а, -о *који има мало горак укус, који помало горчи, нагорак.* — [Ручали смо] . . . сланине пржене на жеравици, на горкастом свежем пруту. *Петр. В.* Сад јој се [вода] учини горкаста и млака. *Шимун.*

гòркача ж бот. *ајчица. Р-К Реч.*

гòркиња ж нар. песн. (у атрибутској служби уз реч вила) *која живи у гори*; исп. загоркиња. — Горкињо вило, почекај! *НПХ.*

гòркйш, -йша м **1.** *горки бадем* Prunus communis amara. *Сим. Реч.* **2.** *нешто горко, оно што је горко.* — Препушта ти на вољу да нагађаш: хоће ли плодови бити »горкиши« или »слаткиши«. *Јел.*

гòрко прил. (комп. гòрчē и гòрче) **а.** *с осећањем горчине, тужно; мучно, тешко; огорчено.* — Смрт своје супруге горко је оплакао. *Јурк.* Горко [је] зарађивао оно парче хлеба што се звало »издржавање«. *Ћос. Б.* Да, да — рече мајстор-Митар горко, — наша млада господа официри . . . немају већих идеала од својих позлаћених јаки и звездица! *Јакш. Ђ.* **б.** *усиљено, тако да се јасно осећа жалост или огорчење.* — Славка се горко осмехну, па опет настави. *Ком.* Биједни се Хебрејац горко смије. *Матош.*

гòрковача ж *горка ракија (са пелином).* — Попи две горковаче. *Ћос. Б.*

гòркослāд м бот. *пасквица.* — Камење обрасло . . . горкосладом и божуром. *Бен.*

гòркослāн, -а, -о *који има и горак и слан укус.* — Морска вода има горкослан укус. *ОГ.*

гòркōст, -ости и **горкòћа** ж *в. горчина (1).* — Моје душе горкост сву вам дадох. *Прер.* У горкоћи и прегору сумртвих дана гутат ћеш сваки залогај. *Коз. И.*

горлéтати (се), гòрлēтāм (се) несврш. покр. *скитати (се).* — Пасмино мачака, што и обноћ горлеташ. *Наз.*

гòрљив, -а, -о **1. а.** *запаљив, који лако гори.* **б.** *врео.* — Млохаво је [руку] ували у горљиву пријатељеву десницу. *Кал.* **2.** фиг. *ватрен, жесток, ревностан.* — Господо! — поче горљиви говорник. *Бен.* Има хладних католика које он хоће да учини горљивима. *Водн.* Назирао је њене горљиве очи. *Божић.*

гòрљиво прил. *са пуно ватре, ревности, ватрено, ревносно.* — Горљиво је прионуо за то корисно и храњиво занимање. *Шов.* Почео је одмах да врло горљиво говори о једном свом послу. *Л-К.*

гòрљивōст, -ости ж *особина онога који је горљив; жестина; ревност, одушевљење.* — Осећа се [код Шумадинаца] велика живчана и радна енергија. Има горљивости за посао. *Цвиј.* Колико . . . горљивости . . . мора посједовати онај који ће у златну чашу свога језика преточити туђе вино. *Гор.*

гòрнат, -а, -о покр. *в. горовит.* — Ово су два племена . . . у тврда горната и кршевита мјеста насељени. *Миљ.*

гòрница ж **1.** ист. **а.** *дажбина, дања коју је плаћао кмет властелину за земљу*

или за виноград. — Морам да тужим два три сељака за дужну горницу. *Бал.* **б.** *земља и виноград које су у Хрватској сељаци узимали у закуп од властелина.* — Уз селиште тежак у Хрватској ужива горнице. То су сијанице и виногради. *Павл.* **2.** покр. *соба на тавану.* — Неће те наћи. Иди тамо, у горницу. *Бег.*

го̀рњāк м **1.** ист. *кмет који је у Хрватској држао властелинову земљу или виноград и плаћао горницу.* — У малу кућанству Хамилкарову добро је дошло . . . што су му горњаци морали давати. *Бал.* **2.** *горњи воденични, млински камен; горњи жрвањ. Р-К Реч.* **3.** *онај који се налази одозго.* — Ја угледах . . . два грјешника . . . једнога над другијем . . . Није другач ни Тидеј оглабо̀ слијепе очи Меналипу . . . него горњак главу доњакову. *Прер.*

го̀рњāк, -а́ка м **1.** *западни ветар.* — Од запада стаде бридити хладан горњак. *Ком.* Затрептјело лишће на гранама, захладио горњак. *Цар Е.* **2.** *брђанин, планинац*; исп. горанин (1). — Да ти причам . . . идиле нашег . . . толи храброг а толи сиромашног горњака. *Војн.* **3.** карт. *дама у тзв. мађарским картама за играње, према доњаку (пубу).* — Притисла маковског горњака десним кажипрстом, па блене у крчмара. *Шапч.*

горња̀киња ж покр. *брђанка; она која је одозго. Рј. А.*

го̀рњанин м *в. горанин (1).* — Прибојавају се људи и за трсје. Особито горњани. *М-О.*

го́рњача ж пом. *горње једро на јарболу, катарци. Деан. Рј.*

го̀рњӣ, -ā, -ē **а.** *који се налази горе, изнад чега, на вишем месту*; супр. доњи: ~ вилица, ~ део тела; ~ ток реке и др. **б.** *који се облачи одозго, споља, извана, а не уз тело*: ~ капут, ~ одело. **в.** *који је на почасном месту (за столом).* — Седоше за сто, наравно, гост у горње чело — а с леве стране кир-Никола. *Јакш. Ђ.* **г.** (по времену) *пређашњи, прошли, ранији (о чему је раније говорено, или што је пре написано, у почетку листа и др.)*: ~ излагање, ~ разговор, ~ редови и др. **д.** *највиши, крајњи, завршни.* — Тај је човјек недужан, јер у дневној заповиједи није било назначено колика је горња граница година. *Јонке.* **ђ.** фиг. *први, владајући, јачи (по положају, части, власти и сл.).* — Он је пушио цигару. Енглез из горњих слојева . . . у вечерњем одијелу. *Торб.* Данас . . . енглески језик има тенденцију да постане свесветски, горњи језик. *Сек.* **е.** муз. *виши, изнад основног, главног (о тоновима).*

Изр. ~ дом *кућа лордова у енглеском парламенту; сенат (у дводомном парламентарном систему)*; кад (ако) наша буде горња *кад ми добијемо власт.* — Ако ли икад наша буде горња, вала ћеш ово платити. *Ћоп.*

го̀рњица ж покр. **1.** *в. врнчаница. Вук Рј.* **2.** *горњи спрат. Деан. Рј.*

го̀рњӣште с *горњи део нечега (нпр. чарапе). Р-К Реч.*

горњова̀рошанин м *онај који живи у горњој вароши.* — Горњоварошани [су] говорили да су вићали њих двоје. *Петр. В.*

горњо̀варошкӣ и **горњова́рошкӣ,** -ā, -ō *који се односи на горњу варош; који припада горњој вароши.*

горњо̀градскӣ, -ā, -ō *који се односи на горњи град, који припада горњем граду.* — На Гричу, у старим . . . кућама горњоградским. *Матош.*

горњо̀земац, -ēмца м заст. *човек који живи у горњој земљи, брђанин.* — А они [Црногорци и Херцеговци], као горњоземци, могу се и побољети у оним земљама. *Вук.*

горњо̀зēмскӣ, -ā, -ō *који се односи на горњу земљу.*

горњо̀мā̀лац и **горњома́лац,** -лца м *онај који је из горње мале (махале).* — Сумња да су га [пса] отровали . . . горњомалци, за инат. *Рад. Д.*

горњо̀селац, -ēлца м *онај који је из горњих села. Рј. А.*

горњо̀селскӣ, -ā, -ō *који се односи на горња села, на горње село.* — Горњоселску партизанску групу . . . је натјерао . . . да ноћу . . . доврши склониште. *Лал.*

горњо̀сељāнин м *в. горњоселац. Рј. А.*

горњо̀сељā̀нка ж *она која је из горњих села. Рј. А.*

горњо̀усченӣ и **горњоу̀сченӣ,** -ā, -ō *који се односи на горњу усну.*

горо̀бӣље с зб. песн. *горско биље.* — Засу срце дахом горобиља. *Сур.*

го̀ровēз м бот. *врста лишаја* Usnea barbata. *Сим. Реч.*

го̀ровина ж *брда, брдовит, горовит предео.* — Већи дио припада Балканском полуотоку, крашкој горовини или јужној Европи. *Шиш.*

горо̀вит, -а, -о **1.** *који је пун гора, планина.* — Босна је горовита земља. *Рад. А.* **2.** *шумовит.* — Поче се . . . удубљивати . . . у свој сеоски живот тамо горе у горовитој планини. *Шапч.* Чуо сам пуцњаву и грају, али ја сам већ био у горовитој главици. *Ђур.*

горо̀витōст, -ости ж *особина онога што је горовито.*

горо̀гā̀н, -а́на м *тежак проблем, велика тешкоћа. Р-К Реч.*

горогàшљив, -а, -о покр. *в. гашљикав. Вук Рј.*

горòломан, -мна, -мно *који пролама горе; снажан (о гласу).* — Олуј . . . размахну своја гороломна крила. *Змај.* Устајао је . . . кршио прсте и рикао . . . гороломним гласом. *Дав.*

горòломнӣк м *онај који ломи, обара горе;* фиг. *веома јак човек.* — Павле иде од Мораве и води велику војску. Тај ти је Павле велики опасник и гороломник. *Ћос. Д.* А то је млад човек, гороломник један, нас тројица га не бисмо савладали. *Дав.*

горòломничкӣ, -ā, -ō *који се односи на гороломнике.* — Глас ми је гороломнички. *Ћос. Д.*

горòломно прил. *снажно, нагло.* — [Жиђа] гороломно коракну једанпут-двапут према Рсавцу. *Дав.*

гӧропӑд ж **1. а.** *в. горопадност.* — Грађани [се] плашили горопади хрватског бана. *Шен.* **б.** *она која је горопадна, бесна, горопадница; чудовиште.* — Устај мати, устај горопади! *НП Вук.* **2.** мед. нар. *в. епилепсија.* — Очи [ми се] извртају као у Меше Пађеткана кад га обори горопад. *Кик.*

горòпадан и **гӧропӑдан,** -дна, -дно **1.** *који бесни, луд; пуст, силовит, необуздан.* — Силник све то горопадније бива. *Јурк.* Лазаревић . . . описује Анокин препород, преображај њене горопадне, непокорне природе. *Глиг.* Напосљетку прасну у горопадан смијех. *Коз. Ј.* **2.** *епилептичан, падавичав. Р-К Реч.*

Изр. ~ молитва *молитва која се чита против горопади, падавице.* — Ваља сместа очатити . . . молитву вељу горопадну. *Радич.*

горопáдити (се), -дӑдӣм (се) несврш. *беснети (у гневу), љутити се.* — Ја сам . . . [му] љуто прикричао да тога више не чини ако му је драг живот . . . Па није више онако горопадио. *Буд.* Све се већма [ћурак] горопади. *Змај.*

горòпаднӣк м *горопадан човек.* — Ја вас молим, господо, заштитите ме од овога горопадника. *Нуш.*

горòпаднӣков, -а, -о *који припада горопаднику.* — У страху [су] пред намрштеним обрвама горопадниковим. *Наз.*

горòпадница ж *горопадна женска особа.* — У Јелене, премда је и она читава горопадница, има срца. *Шен.*

горòпадничкӣ, -ā, -ō *који се односи на горопаднике.*

горòпаднички прил. *на горопадан начин, као горопадник.*

горòпадно прил. *на горопадан начин, бесно, страшно.* — Домаћица [је] горопадно нападала шпијуне. *Чол.*

горòпаднӧст, -ости ж *особина и стање онога који је горопадан; бес, махнитост.* — У истој мјери, како је пио, расла је и грофова раздраженост и горопадност. *Том.*

горòпадњāк м *в. горопадник.*

горопáђење с *гл. им. од горопадити (се).*

горòсеча, ијек. горȍсјеча **1.** ж *сечење дрва у шуми; сечење шуме.* — Опет је ступао на горосечу или на рад у пилани. *Чипл.* **2.** м *онај који се бави сечењем дрва у шуми.* — Пастири и горосече поћи ће слободно у наше планине. *Ћос. Д.*

горȍсјеча, ек. горȍсеча.

горòстас и **гӧростāс** м *онај који је развијеношћу и снагом много изнад обичних људи, џин, див.* — Ако у својој књизи споменеш којега горостаса, постарај се нека то буде горостас Голијат. *Вел.* Сав је брод био испуњен . . . опремом за лов од најсиљушнијих морских животиња до морских горостаса. *Петр. М.* фиг. Ако се између она три горостаса [Француске, Енглеске и Русије] два сложе проти трећему, и онај ће трећи . . . пропасти. *Старч.*

горòстасан, -сна, -сно **а.** *који је изузетне величине и снаге:* ~ човек, горостасни брегови, ~ кип. **б.** фиг. *изванредан.* — Црпе снагу . . . од великих јунака Карађорђева доба и од горостасног прегнућа тога времена. *Цвиј.*

горòстасина м индив. *ауг. од горостас.* — Ово је . . . онај што је на мегдану свладао силно снажнога горостасину. *Вел.*

горòстасић м индив. *дем. од горостас.* — Шала је убити горостасића. *Вел.*

горòстаскиња ж индив. *горостасна женска особа.* — Једном ми наредила да изазовем на мегдан ону чувену горостаскињу севиљску. *Вел.*

горòстаснӣк м *в. горостас.* — Поче размахивати као какав бијесан горостасник. *Креш.*

горòстасно прил. *као горостас.* — [Црни врх] се као усамљена гомила камења горостасно уздиже. *Лаз. М.*

горòстаснӧст, -ости ж *особина онога који је горостасан и онога што је горостасно.*

горòстасов, -а, -о *који припада горостасу.*

гӧроцвēт, ијек. гӧроцвијет, м бот. *врста биљке из пор. жабљака* Adonis vernalis. *Сим. Реч.*

гӧроцвēће, ијек. гӧроцвијеће, с *зб. им. од гороцвет.* — Стрма ливада пуна је гороцвијећа. *Ћон.*

гӧроцвијет, ек. гӧроцвēт.

гӧроцвијеће, ек. гӧроцвēће.

гòрочан, -чна, -чно покр. *бестидан, дрзак.* — Старац запомаже . . . а жена виче . . . И постаје све горочнија, све жешћа. *Сиј.*

гòрочно прил. покр. *бестидно, дрско.* — Дигао га [ножић] увис, и преко оштрица, гледајући ме право и горочно, изговорио отресито. *Сиј.*

гòроштāк, -áка м покр. *в. горштак.* — Ту ти нема . . . ни славе ни јунаштва да удавиш ову шаку гороштака. *Љуб.* Одаваше слику правог црногорског гороштака. *Зујач.*

гòрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гору, који се налази у гори*: ~ зрак, ~ извор, ~ река, ~ трава, ~ вила.
Изр. ~ вук *јунак*; ~ кристал мин. *кварц*; ~ цар *хајдук*.

гòружда ж покр. **1.** *в. кутао.* **2.** погрд. *зао човек. Вук Рј.*

гòрȗк м индив. *горење, светлост.* — Гори плам; у горуку жртвеног светила главарима се клања Делила. *Кост. Л.*

горȕкати, -ām несврш. *дем. од горети, помало горети*; исп. горуцати. — Насред двора горука ватра. *Јакш. Ђ.* Пред иконом . . . горукало је мало кандиоце. *Шант.*

гòрȗн, -ýна м бот. *лужњак (врста храста). Сим. Реч.*

гòрȗћӣ, -ā, -ē **1.** *који гори, који је у пламену.* — Гледао сам по црноме небу пламене бичеве горућих турских ханова. *Јакш. Ђ.* За један трен буду оборене горуће воћке. *Шен.* **2. а.** *зажарен.* — Загледа се у непрегледно море, обасјано горућим сунцем. *Тип.* **б.** *врео*; *зарумењен.* — После игре и шале . . . [спустила су деца] једно другом горуће образе на бијуће срце. *Јакш. Ђ.* Ватреним пољупцима [узе јој] цјеливати горуће лице. *Том.* **3.** фиг. **а.** *жарки, ватрен (о осећањима).* — [Хусејин] је и данас његина жеља, горућа љубав рањеног јој срца. *Том.* **б.** *врло хитан, важан*; *веома актуалан*: ~ проблем, ~ потреба, ~ питање.

горȕћнōст, -ости ж *одушевљење, занос, ревност.* — Узмимо да је све то и дубина, и страст, и горућност . . . само једна хипотеза. *Уј.*

горȕцати и **горȕцкати,** -ām несврш. *в. горукати.* — Свакодневно горуцкало [кандило] при молитви наше мајке. *Нуш.*

горȕшица ж **1.** бот. *врста биљке с љуском из пор. крсташица* Sinapis arvensis, *слачица. Сим. Реч.* **2.** мед. *осећај запаљености у желуцу, једњаку и грлу, жгаравица.* — Желудац ми готово не вари . . . горушица ме мори. *Глиш.*

горȕшичин, -а, -о *који припада горушици (1), који је од горушице (1).* — Учинило ми се да земља није већа од горушичина зрна. *Вел.*

горȕшичнӣ, -ā, -ō *који се односи на горушицу.* — Узео . . . хвалит »горушичне облоге.« *Ђал.*

горȕштина ж *аугм. од гора*[1].

горȕштина ж *ватрушшина, врућица, грозница.* — Лекари запиткују болесницу, нагађају. Горушшина, залепио ми се језик за непце. *Сек.*

гòрчāк, -áка м бот. покр. *камилица. Деан. Рј.*

гòрчан, -а, -о индив. *дем. од горак.* — Ах, та ви сте и сувише уживали. — Од вас? — Од других, рече Љубомир с горчаним осмехом. *Шапч.*

гòрчāње с *гл. им. од горчати (се).*

гòрчаст, -а, -о *дем. од горак, нагорак.* — Сеоски друм . . . се пробија . . . између прашњавог грмља дивљих купина и горчастог глога. *Јевт.*

гòрчати, -ām несврш. **1.** *постајати горак.* — Осети како му се подиже стомак и лимунада горча у устима и прети да удари на нос. *Андр. И.* **2.** фиг. *загорчавати, задавати бол.* — То чувство није сладило, него горчало душу његову. *Коз. Ј.*
~ **се** *в. горчати (1).*

гòрчӣ, -ā, -ē *комп. од горак.*

гòрчика ж бот. *врста зељасте биљке из пор. главочика* Sonchus oleraceus. *Вук Рј.*

гòрчикав, -а, -о *дем. од горак, нагорак.* — То, како се пије вода с листа — да се извор не замути и да прими горчикав укус од јовине — научио сам прве јесени. *Лал.*

гòрчило с **1.** *оно чиме се нешто може учинити горким, горка материја, твар. Р-К Реч.* **2.** *горчина. Деан. Рј.*

горчи̏на ж **1.** *укус онога што је горко (пелина, горке соли и др.).* — Осећа горчину [пастиле] и сав се нарогушио. *Јак.* фиг. Па сте ми подло . . . кушати дали злобе горчину. *Домј.* **2.** *в. горчило (1).* — Укува их [две три лубенице] па попије ону горчину и отера грозницу. *Вес.* **3.** фиг. **а.** *огорчење, јеткост*; *увређеност*; *љутина*; *бол.* — Тато! — поче Софка, а то »тато« једва је изговорила од толике горчине и увређености што он тако са њом ради. *Станк.* Око његових уста титрао је увијек осмијех пун неке смирене горчине. *Наз.* **б.** *тежина живота, животне патње.* — То су биле прве капи горчине које су кануле у наш срећни живот. *Ком.* **в.** мн. *болан доживљај, зло, невоља.* — Горчине од Букурешког уговора . . . нису могли [српске старешине] ни да схвате ни да прогутају. *Нов.*

гòрчити, -ӣм и гòрчӣм несврш. **а.** *имати нагорак укус, бити мало горак.* **б.** *чинити*

горким, тешким, загорчавати. — Храмао је мало на једну ногу, и то му је горчило целу његову младост. *Нен. Љ.* Тај сажаљиви поглед . . . горчи јело. *Шен.*

~ **се** *постајати горак.* — И док се горчи бол и радост зри, забрује све; затрепти свака жица. *Кркл.*

гòрчица ж бот. *линцура. Р-К Реч.*

гòршати (се), -ām (се) несврш. *постајати горим, погоршавати се.* — Чим се горша бол још гором? Љубомором. *Вел.*

гòрштāк, -áка м *становник планинских, брдских предела, брђанин, планинац.* — Сви планинци, горштаци, иду много у туђ свет. *Нен. Љ.* Лијеп и једар као прави словенски горштак. *Вел.*

горштàкиња ж *женска особа брдских, планинских предела, брђанка, планинка.* — Одрасла [је] дивља и сурова као горштакиња. *Новак.* Желио је ову стаситу дивљу горштакињу. *Ћоп.*

горштàчина м *аугм. и пеј. од горштак.* — Стоји јака горштачина и . . . бичем удара по посувраћеној чизми. *Креш.*

гòрштāчкӣ, -ā, -ō *својствен горштацима, који се односи на горштаке*: ~ фигура, ~ тело, ~ врат.

гòрштāчки прил. *као горштаци.* — Газила је све гипкије, горштачки, једва додирујући земљу. *Макс.*

гóса м = госо (понекад подр.) *господар, газда, власник, сопственик.* — Општински суд . . . моли . . . да се тражи прасету госа. *Глиш.* Како може сиромах пастир живети без госе, без службе и ајлука. *Јакш. Ђ.* Госа Брундо данас заборави древни закон шуме. *Наз.*

Изр. свој ~ *слободан, независан човек.*

гóсин, -а, -о *који припада госи.*

Изр. тане му госино *доброћудна бачко-банатска псовка.*

гóсиница ж *в. господарица. Вук Рј.*

гóсо, -а и -ē м = госа. — Да сам ти ја госо, ја бих теби одрапио тридесет. *Коз. Ј.*

гóспа ж **1.** *госпођа.* — Затекосмо нашега посједника с . . . две младе госпе. *Нен. Љ.* Госпо милостивна, . . . ви ћете помоћи. *Новак.* **2.** (Госпа) *Богородица.* — Неки остадоше . . . код оног мјеста гдје је, веле, чудотворна Госпа. *Хорв.* **3.** бот. *врста отровне гљиве* Anamita caesergea. *Сим. Реч.*

Изр. Блажена ~ *Богородица*; Мала (Велика) ~ *в. уз госпођа (изр.).*

гòспāр, -ára м (вок. гòспāру и -āре) покр. **1.** *господин*; *властелин, племић.* — За новога васпитача узет је један госпар дубровачки, кнез Медо Пуцић. *Јов. С.* **2.** *в. господар.* — Ко жели да врх мора свега госпара нема изим њега? *Шен.*

госпáрев, -а, -о = госпаров *који припада госпару.*

госпáрити, гòспāрӣм несврш. индив, *в. господарити.* — Постао ауторитативан и у књижевности те у њој госпарио и као уредник књижевносног листа. *Шим. С.*

госпáров, -а, -о = госпарев.

гòспāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на госпаре.* — Провинцијско мјесто . . . без традицијске госпарске финоће. *Матош.*

гòспāрски прил. *као госпари, отмено.* — Млетачки провидур лукаво се и госпарски милостиво смјешкао. *Божић.*

госпáрство с *особина онога ко је госпар, достојанственост.*

госпàрӯн, -ýна м покр. *в. госпар.* — Дошô је онај госпарун из Америке. *Војн.*

гóспин, -а, -о **1.** *који припада госпи.* **2.** (Госпин) *Богородичин.* — Блиједи жижак дрхти пред Госпиним обличјем. *Ћип.* **3.** *као саставни део појединих назива (најчешће за биљке)*: ~ трн, ~ цвет, ~ љубица, ~ роса, ~ биље, ~ зеље.

гóспōд, -ода м црквн. *бог.*

Изр. ~ га је позвао (к) себи, предао је дух свој господу рлг. *умро је*; господа ми (бога), тако ми господа (бога) и покр. жив ми ~ *узвици заклињања*; господе боже! *узвик чуђења.*

госпòда ж (вок. гóсподо) *зб. им. од господин.*

госпòдāр, -ára м (вок. гóсподāру и -āре) **1.** *онај који заповеда, влада, управља*; *владар (цар, краљ, кнез и сл.).* — Јефимија ћерка господара Драме . . . везе свилен покров за дар манастиру. *Рак.* Метров саопћи ријечи . . . које је тобоже рекао био господар и један министар. *Крањч. Стј.* **2. а.** *старешина куће, домаћин.* — Митре, брате, господару мој, што си то наумио? *Лаз. Л.* Тражи у кући господара, но нитко се не одазивље. *КН 1936.* **б.** заст. *муж (у односу према жени).* — Колико је било покорности у моје мајке спрам вас . . . толико и ја захтијевам да смијем друговат' црнцу, господару свом. *Богд.* **3.** *онај који влада ситуацијом, побједник.* — Наполеон . . . је . . . остао господар разбојишта. *Гавр.* **4.** *сопственик, власник*; *газда, послодавац.* — Да ли је та мјеста подвлачио сам Јанко, да ли господар књиге, професор Нешић, то не знам. *Лал. Л.* Треба бити добар господар. *Крањч. Стј.* Кад пустосвати повичу: Кец куме, изгоре кеса! тада би сигурно видео какав је господар кум. *Чипл.* **5.** *економист.* — Неки народни господари . . . назваше [порез] премијом или осигурнином коју плаћа сваки члан друштва. *Рад. Стј.*

Изр. бити ~ *моћи*; бити свој ~ 1) *бити самосталан*; 2) *бити економски неза-*

висан; ~ ситуације *онај који у извесној (обично новонасталој) ситуацији заповеда, држи конце у својим рукама*; духовни господари *представници цркве*.

госпòдараст, -а, -о покр. *који је налик на господаре, отмен, господствен.* — Хтела је на сваки начин да буде господараста — и стога је тражила друштво жена у бољим кућама. *О-А.* фиг. Помолили су главе и господарасти зумбули и мирисава љубичица. *Јор.*

господáрац, -рца м у изразу: господарца ми бога! *господа ми бога!* — Чујде! Ево их, господарца ми бога! . . . Бјеж'мо, браћо! *Јоп.*

господáрев, -а, -о = господаров *који припада господару*.

господáрење с *гл. им. од* господарити.

господáрећи, -ā, -ē *који је у вези с господарењем; који господари, који влада, владајући*: ~ положај, ~ позиција.

господáрити, -òдāрīм несврш. **1. а.** *бити господар (чега), владати, управљати; заповедати; држати у власти.* — Турчин је господарио, пустахије и јањичари зулумћарили по овој земљи. *Сим.* Све више смо господарили друмовима, па и Савом. *Поп. Ј.* фиг. Мачва је неких двадесет година господарила у српској сеоској приповеци. *Скерл.* **б.** војн. и спорт. *бити у надмоћном положају; држати под својом контролом.* — Батерије им заузеше дивне положаје! . . . Господарили су целом околином. *Јакш. Ђ.* Сваки играч мора . . . господарити читавим пољем. *Ват.* **2.** *водити господарство, економију.* — Имао је кћер која му је код куће господарила. *Коз. Ј.* **3.** *имати у поседу, поседовати.* — Отац му трима бродовима господари. *Мих.*

Изр ~ ситуацијом *држати ситуацију (ствари) у својим рукама.*

господáрица ж *жена господар, домаћица; господарева жена.*

Изр. бити ~ *моћи.* — Ја одох! . . . Господарица си да радиш шта те воља. *Јип.*

господáричин, -а, -о *који припада господарици.*

госпòдāрка ж *в. господарица.*

господáров, -а, -о = господарев.

госпòдāрскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на господаре; владајући, власнички; господски.* — Државу је требало уредити као једну духовну аристократију, у којој господарску касту чине филозофи. *Јов. С.* Кадшто [се] у народу нађу поједине личности или породице, у којима има ауторитативнога . . . господарске ћуди. *Цвиј.* **2.** *који се односи на господарство (привреду, економију), привредни, економски*: ~ благостање, ~ географија, ~ зграда, ~ политика, ~ структура итд.

госпòдāрски прил. *као господар.* — Добивши власт и силу у руке [Карађорђе] стане владати и свима заповиједати господарски. *Вук.*

господáрствен, -а, -о *господарски* (*2*). — Вјеројатно је и то да господарствена утакмица може подићи господарења на интензивнији ниво. *Мј. 1926.* Господарствена самосталност, независност . . . појединца чини смјелијим. *О-А.*

господáрственӣк м *човек који се бави господарством, економист.* — Сада се на тај посао дао и преодличан господарственик . . . *Старч.*

господáрствено прил. *у господарственом погледу, економски, привредно.* — Само господарствено способни земљораднички елеменат моћи ће исплатити куповнину. *Мј. 1926.*

господáрственōст, -ости ж *особина онога који је господарствен, штедљивост, економичност.* — Није ли то гест неке непоправљиве господарствености? *Цар Е.*

господáрство с **1.** *власт, влада; владање.* — У успеху дарданелске експедиције Турци су видели крај свога господарства у Европи. *Нуш.* **2. а.** *управљање имањем, добрима, економијом.* — Јосип [се] потипао по разним училиштима да се усавршн у рационалном господарству. *Коз. Ј.* **б.** *привреда (кућна, пољска, шумска и др.).* — Услиједе снижења пореза и немогућности извоза аграрних продуката . . . мора озбиљно штетовати и државно господарство. *Мј. 1926.* **в.** *имање, посед (обично земљишни).* — Робовласници су често насилно присвајали мала сељачка господарства. *Пов. 1.*

господáрчић м *дем. од господар; млади господар.* — Изјутра обуче господарчића и увече свуче. *Глиш.*

госпòдати, -āм несврш. **1.** *викати: господе помилуј!*. — Кад попа очита последњу јектенију . . . кмет повика: — Господајте, људи! А крстоноше сви . . . узвикнуше сложно: — Господи, Господи, помилуј нас! *Ранк.* **2.** *ословљавати са »господине«, говорити коме »господине«.* — Где је и могло бити да се официр дописује са својим посилним и да га још »господа«. *Вин.*

госпòдин м (супл. мн. госпòда) **1. а.** *човек из грађанске класе (најчешће као титула у ословљавању, из почасти).* — Само у царству аустријскоме . . . Срби имају више класну или своју господу. — Највећа су им господа владике. *Вук.* Требало је чувати племениту дивљач за забаву племенитој господи. *Пав.* **б.** *чиновник; онај који не ради физичке послове.* — Отац је хтео по сваку

цену да му син учи школу и буде господин. *Андр. И.* Пред кафаном седе »господа«, како мештани називају све чиновнике. *Уск.* **2.** *онај који пази на своју спољашност, ваштину и на понашање; отмен човек, џентлмен.* — Морам се овако облачити . . . да ме зову господином. *Наз.* Понављамо, господин, у најбољем смислу те ријечи, јер се тамо родио у оном нашем фином градићу Вараждину. *Петр. В.* **3.** школ. *учитељ, наставник.* — Два . . . »девера« је послао господин да виде што нисам дошао у школу. *Лаз. Л.* **4.** црквв. *бог.* — Покој вјечни даруј им, господине, и свјетлост вјечна нека им свијетли. *Јонке.* **5.** подр. (с показном замеником) *врста људи, такви људи.* — Јести с том господом трешње није баш лака ствар. *Цар Е.*

госпо̀динов, -а, -о *који припада господину.*

госпо̀дињa ж заст. *в. господарица.* — Тешко си га кући у којој су двије господиње! *В 1885.* За који дан ето те с твојим мужем у кући, и ти си господиња! *Ков. А.*

госпо̀дити, го̀сподӣм несврш. заст. *господарити, владати, управљати.* — Нашло [се] у Угарији људи који говорише: желе Хрватима у властитој њиховој кући господити. *Старч.* Тим градом [је] од прастарих времена господио. *Том.*

~ **се** *правити се господином.* — Тâ зар ће вјечито сиротовати и гледати друге како се господе. *Сим.*

госпо̀дичић м *господски син*; ир. *млади господин*; *маза.* — Кити и одева [синчића] као каквог господичића. *Вес.* Јесте ли видјели оног цифрастог господичића? *Шен.* Био [је] . . . размажен и упуштен господичић, склон многим пороцима. *Андр. И.*

госпо̀дична и **господи̏чна** ж покр. *в. госпођица (I).* — Често би се ту одличне госпође и господичне скупиле у весело сијело. *Шен.*

госпо̀дичиин и **господи̏чнин,** -а, -о *који припада господични.*

госпо̀дњача ж агр. *врста крушке која сазрева о Госпођину дне. Вук Рј.*

го̀сподњӣ и **госпо́дњӣ,** -ā, -ē *који се односи на господа, божји*; *Христов*: ~ воља, ~ црква, ~ гроб.

Изр. лета господњег (тог и тог) (у историјском приповедању, често ир.) *године (календарске, те и те).*

го̀сподов, -а, -о *који припада господу.*

господо̀ва̄ње с *гл. им. од господовати.*

господо̀вати, -ду̀јем несврш. **1.** *живети као господин, живети господски.* — Није то за вас? За вас је сједити овђе и господовати, а моје је кирицовати! *Ћор.* **2.** *владати, управљати.* — Дух новога доба . . . није још био допро онамо да разара јаке . . . куле из којих су господовали . . . појединци. *Новак.* фиг. Дуго је ту господовала кајкавска ријеч старе загорске господе. *Леск. Ј.*

го̀сподскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на господина и на господу*: ~ породица, обитељ, ~ послови; ~ колено, ~ деца и др. **2.** *који је као у господе; богат, раскошан*; фиг. *отмен, фин*: ~ држање, ~ одело, ~ ручак, обед.

Изр. ~ болест нар. *в. уз болест (изр.)*; кад ми (му) је (буде) ~ воља шаљ. *кад ми (му) се прохте (буде прохтело).* — Затвара друм и отвара га кад је њему господска воља. *Андр. И.*

го̀сподски прил. *на господски начин, као господа; богато, добро, ваљано.*

госпо̀дствен, -а, -о **а.** *који се одликује господством, отмен, фин, достојанствен.* — Прави господин човјек: племић, витешки, господствен и срдачан. *Крл.* **б.** *в. господски (2).* — Узео је други, господственији стан и богато га наместио. *Нед. Ђ.*

госпо̀дствено прил. *на господствен начин, отмено, достојанствено, фино.* — Аћим поведе [оро] полако, господствено. *Ћос. Д.*

госпо̀дственӧст, -ости ж *особина онога који је господствен и онога што је господствено, господски, отмен изглед; понашање господе.* — Испод привидне господствености Глишић је запазио . . . душманску ћуд полицијских органа. *Глиг.*

госпо̀дство с **1.** *господско понашање и господски изглед.* **2.** *господа, господска класа.* — Нема сумње да би већи део европског господства изумро кад би се оставио на неком пустом острву да сам својим радом намири своје потребе. *Марк. Св.* За њих се отимало племство и господство од сва три краљевства. *Креш.* **3.** *власт, владавина.* — Рат је: народи се за своју слободу и господство туку. *Ћос. Б.* Треба уклонити све знакове мађарског господства. *Кол.* **4.** *титула у ословљавању из поштовања.* — Могу уверити ваше господство, све се друштво беше запрепастило. *Нед.* Јесам, ваше пресвјетло господство! *Ћал.* **5.** *госпоштина, раскош; удобност.* — У собици чисто обијељеној не бијаше видјети никакова сјаја ни господства. *Шен.* Куд погледаш, господство и удобност; спаваће собе са широким меким креветима, у купатилима каде обложене јасписом. *Мил.* **6.** *отменост; достојанство.* — Од глумаца . . . био је на првом месту М. Гавриловић, са преимућствима интелигенције и уређеног господства. *Грол.* Изражавао је [Домјанић] жалост за прошлим вјековима господства и финоће. *Барац.*

госпо̀дствовати, -вујēм несврш. рус. *в. господовати.* — фиг. Тешко ли се у полет пуштати . . . у бескрајни океан ваздушни где ужасне буре господствују. *Њег.*

госпо̀дствујȕћи, -ā, -ē *в. господујући.* — Овај господствујући Турчин понаособ износи ко је какав од виђених Срба и зашто га треба погубити. *Сур.*

госпо̀дујȕћи, -ā, -ē **а.** *владајући, који влада.* — То су робови . . . створени само зато да дворе два господујућа племена Немаца и Мађара. *Јакш.* Ђ. Нација [је прогласила] . . . Закон господујуће класе. *КР 1924.* **б.** *заповеднички, који има заповедничку природу.* — [Кардиналу] заповиједа његова господска и господујућа природа. *Нех.* Његов господујући глас . . . је продирао свесно и одређено. *Петр. В.*

го̀спођа ж **1. а.** (самостално или уз имена и титулу) *удата жена из грађанске класе.* — Опраштали се с »тетом Маром«, како су звали црну госпођу. *Војн.* Скупо, прескупо . . . ! — потцењује Стојанова дрва средњовечна госпођа у пуњи. *Рад. Д.* **б.** *супруга, жена.* — А хоће ли ваша госпођа и ваша дјеца имати од чега да живе? . . . *Јонке.* **2.** нар. песн. *титула жене и кћери средњовековних владара и племића.* — Ој, госпођо, будимска краљице. *НП Вук.* Кад то виде госпођа девојка. *И.* **3.** *в. господарица. Р-К Реч.*

Изр. дворска (придворна) ~ *дворска дама, дама из виших друштвених кругова која је у пратњи владарке;* Мала (Велика) ~ црквн. *назив за Богородичине празнике;* између Госпођа *време између празника Велике и Мале госпође;* милостива ~ *титула којом се ословљавала грађанска жена (најчешће у личном обраћању).*

го̀спођин, -а, -о *који припада госпођи.*

Го̀спођин, -а, -о *који припада Госпођи (Богородици).*

Госпо̀ђиндā̀н м црквн. *празник, благдан посвећен Богородици (чешће Велика него Мала Госпођа).*

госпо̀ђи̏нка ж агр. *врста крушке која сазрева о Госпођиндану. Тод.*

госпо̀ђи̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на празник, благдан Госпођу (Богородицу):* ~ пост.

го̀спођица ж **1.** (самостално или као саставни део уз име и уз другу титулу) *неудата женска особа из грађанске класе.* **2.** нар. песн. (због стиха уместо »госпођа«) *удата жена.* — Кад ћу бити Анђи робињица, волим бити Вуку госпођица. *НП Вук.*

госпо̀ђичење с *гл. им. од госпођичити се.* — [Года] је . . . честита, храбра девојка и покрај свога госпођичења и кићења. *Дов.*

го̀спођичин, -а, -о *који припада госпођици.* — На лицу госпођичином показа се нешто налик на понижење. *Лаз. Л.*

госпо̀ђичити се, -ӣм се несврш. индив. *правити се госпођицом, изигравати госпођицу.* В. пр. уз гл. им. госпођичење.

го̀споја ж нар. покр. *в. госпођа.* — Госпоја начелниковица јако жели . . . папагаја. *Срем.* Могла је лијепо да сједи у граду као каква госпоја, нико је не би дирао. *Ћоп.*

Госпојѝна ж најчешће у изразима: Мала (Велика) ~ *в. уз госпођа (изр.).* — О Госпојини се дигле жене у Чајниче Богородици. *Андр. И.* Уочи празника Велике Госпојине почињала је већ, у ствари, манастирска слава. *Чипл.*

госпо̀јѝнскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на госпођу, женски.* — Буде јој предан на дар красан госпојински сат са златним ланцем. *Шен.* Добије ли госпојинске ципеле или војничке баканче, свеједно. *Киш.* **б.** *који се односи на Госпојину:* ~ вашар, ~ пост, госпојинске врућине.

Изр. ~ друштво, ~ одбор *удружење жена из грађанског друштва с одређеним друштвеним задатком, женско друштво.* — Бит ће да је умрла каква госпођа из госпојинскога друштва. *Бен.* Госпојински одбор приређује неку врсту чајанке са закуском. *Крл.*

го̀спојица ж нар. покр. *в. госпођица.* — Е баш вам хвала, госпојице, што сте дошли! *Вес.* Лијепа госпојица бијаше велика љубитељица везова. *Гор.*

го̀спон м нар. *в. господин.* — Клањам се, госпон докторе, добро јутро желим! *Петр. В.* Имао бих жену, кочију . . . велики госпон! *Крл.*

госпо̀че, -ета с *господско дете; господски син.*

госпо̀чић м *в. господичић.* — Хоће госпочићи да се извуку. *Нуш.*

госпо̀штија ж **1.** = госпоштина (1) зб. *господски сталеж, господа; племство, властела.* — Госпоштија шестинска приредила је одмах . . . први лов на срне. *Том.* **2.** *земља, имање, посед у власти господе.* — Заћоше ћа на четврто брдо гдје је већ започињала Станчићева госпоштија. *Ћал.*

госпо̀штӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на госпоштију.* — Мисли . . . узети вас за госпоштијского фишкала. *Ков. А.*

госпо̀штина ж **1.** = госпоштија (1). — Пријетиш смрћу ако буду слушали своју маварску госпоштину. *Шен.* Богата госпоштина простране српске државе најрадије се бавила у тој земљи [Зети]. *Нен. Љ.* **2.** *оно што је својствено господи, отменост; гос-*

подство (1), богатство, сјај, раскош и др. — Бајрон је ... размажен богатством и госпоштином своје родбине. *Нен. Љ.* Каткад се и човјеку хоће госпоштине. *Шен.*

госпо̀штѝнскӣ и **госпо̀штѝњскӣ**, -ā, -ō *који се односи на госпоштину.*

госпо̀шче, -ета с покр. *в. госпоче.* — Миран је, није газија ни силеција, већ право госпошче. *Радул.*

гӧст, гӧста м (ген. мн. гӧстӣ и гӧстијӯ) **а.** *онај ко долази некоме у походе да проведе извесно време код њега; лице које је позвано на обед или какву другу част, званица, узваник.* — Гроф Орфео поведе грофицу домаћицу к столу, а за њима кренула дуга поворка осталих гости и гостиња. *Том.* Гојко и Љубица враћаху се пуна срца ... као што се обично враћамо кад испратимо кога госта с ким смо пријатно провели неколико часова. *Ранк.* **б.** мн. *члан(ови) неког уметничког или спортског колектива кад играју по позиву.* — Гол за домаће дао је Иветић, а за госте Мајор. *Б 1958.* **в.** *посетилац (неке гостионице, бање, топлице и сл.).* — У кафани »Код пољопривредника« пуно гостију ... Све су то стални гости, занатлије, трговци, чиновници. *Срем.* То је најлепше рајнско купатило, у коме се скупљају гости са свију страна света. *Нен. Љ.* фиг. ир. Стражари [у затвору] су сваки час отварали врата и у собу убацивали нове госте. *Чол.* **г.** фиг. *нежељена појава.* — Болест, смрт и немаштина ... били [су] малтене стални гости његови [Вука Караџића]. *СКГ 1937.* **д.** фиг. *туђ човек, туђин, странац.* — У свима тим листовима ... он [Светозар Марковић] је био само гост од којега се често ограђивало. *Скерл.*

Изр. бити у гостима; ићи, доћи у госте *бити у посети; ићи, доћи у посету, у походе*; немили (нежељени, незвани, опаки) ~ 1) *досадан човек, наметљивац*; 2) *нападач, освајач*; незвану госту место иза врата (за вратима) *ко није позван, не треба да очекује част*; сваког госта (за) три дана доста *не треба сувише дуго остати у гостима.*

гӧстара ж новогрч. покр. *стаклени суд при дну широк а горе узак; боца, стакло.* — На полицама ... стајали су бокари, гостаре и бочице од ... стаклета. *Глиш.*

гӧстарица ж *дем. од гостара.* — Калеж са жутим вином и гостарица са светим уљем. *Креш.*

гостепри́мство с рус. заст. *в. гостопримство.* — Што се стидиш од те паралаже, гостепримство да не увриједиш? *Њег.*

гӧстӣлница ж покр. *в. гостионица.* — Заиште тко у кахви или гостилници јело какво или пило какво. *Кур.*

гӧстиница ж **1.** *в. гостионица.* **2.** заст. *мноштво гостију.* — Ако ти досађује гостиница, ти начини поред манастира механу. *Вук.*

гӧстинскӣ, -ā, -ō *који се односи на госте*: ~ соба.

гӧстински прил. *као гости; као с гостом.* — Рукујемо се гостински. *М-И.*

гӧстӣнство и **гости́нство** с заст. *пријатељски односи.* — Гостинство држаше [Тракија] давно с Тројанцима. *Марет.*

гӧстиња ж **1.** заст. *в. гошћа.* — Госпођице, молим Вас да будете одмах данас нашом гостињом. *Шен.* **2.** *в. гостионица.* — Свратио у ситан сат у гостињу. *Уј.*

гости́њац, -њца м заст. *зграда у којој су редовници примали путнике на ноћиште и храну.* — Био је то гостињац, и ми смо били врло задовољни да се сад можемо склонити под његов гостољубиви кров. *Шкреб.*

гӧстињӣ, -ā, -ē и **гӧстӣњскӣ**, -ā, -ō заст. *в. гостински*: ~ соба.

гӧстиона и **гости̏на** ж *в. гостионица.* — Још се за дана ... повратим у гостиону. *Јурк.*

гӧстионӣк м **1.** *в. гостионичар.* — Мој рођак дао дању на којој није фалио ни брицо ... ни учитељ, ни гостионик. *Јурк.* **2.** заст. *в. гостионица.* — А што гостионик »Код црног орла« највећма одликује од простих сеоских механа, то је што у касини за господу има и један билијар. *Ад.*

гӧстионица и **гости̏ница** ж **1.** *радња у којој се спрема и за плату добива јело и пиће*; исп. механа, ресторан. — Чича Сима напустио [је] гостионицу »Код црног орла« те отворио другу. *Ад.* **2.** заст. *гостинска соба. Вук Рј.*

гӧстионичӑ̄р и **гости̏ничӑр** м *онај који држи гостионицу*; исп. угоститељ.

гӧстионичӑ̄рев и **гости̏ничӑрев**, -а, -о = гостионичаров *који припада гостионичару.*

гӧстионичӑ̄рка и **гости̏ничӑрка** ж *женска особа гостионичар; гостионичарева жена.*

гӧстионичӑ̄ров и **гости̏ничӑров**, -а, -о = гостионичарев.

гӧстионичӑ̄рскӣ и **гости̏ничӑрскӣ**, -ā, -ō *који се односи на гостионичаре*: ~ посао, ~ радња.

гӧстионичкӣ и **гости̏ничкӣ**, -ā, -ō *који се односи на гостионицу*: ~ кухиња, ~ соба.

гӧстионскӣ, -ā, -ō *в. гостионички.* — Ходао [сам] по гостионским ходницима. *Мат.*

гòститељ м **1.** заст. *гостионичар*. **2.** *онај који некога позива у госте, на част. Деан. Рј.*

гòститељскӣ, -ā, -ō *који се односи на госитеље*: ~ соба.

гòстити, -ӣм несврш. **а.** *дочекивати с пажњом, частити госте јелом и пићем, служити.* — Лијепо га бане дочекао, гостио га за петнаест дана. *НП Вук.* Често [је] гостио баш оне исте жандарме! *Ђоп.* **б.** *плаћати јело и пиће за кога, частити кога.* — Читавим ме је путем хтио гостити. *Рад. А.*

~ **се** *добро јести и пити, частити се.* — Долазио је он [субаша] . . . у ово питомо село, гостио се и скупљао агин део. *Божс.* фиг. Ако ли жртва меса или кости спасење може робова да купи, гаврану дат ћу да се њоме гости. *Уј.*

гòстљив, -а, -о *в. гостољубив. Р-К Реч.*

гòстљивӧст, -ости ж *в. гостољубивост. Р-К Реч.*

гòстов, -а, -о *који припада госту.* — Стрепио [је] да се не укаља дуга хаљина гостова. *Гор.*

гостòвāње с *гл. им. од гостовати.*

гостòвати, гòстујēм несврш. **а.** *бити гост; гостити се, частити се.* — Одсели смо и гостовали код честитог свештеника В. Грегорића. *Нен. Љ.* **б.** *приређивати представе, концерте или учествовати у њима у другом месту; играти на утакмици у туђем месту.* — [Морао је Мелиту] водити на . . . оперске представе у Загребу, када би гостовао пјевач свјетског гласа. *Том.*

гостòљубан, -бна, -бно *в. гостољубив.* — Ти, госпођо, седи ту горе, — рећи ће чича Дако гласом добра и гостољубна домаћина. *Ком.* Славимо братску љубав и гостољубни стол. *Ђал.*

гостољȕбив, -а, -о *који радо прима и добро дочекује госте, дочекљив.* — Све се отимају ко ће више нас да поведе у свој гостољубиви дом. *Ад.*

гостољȕбиво прил. *на гостољубив начин, срдачно.* — Авдурахима везира . . . управо гостољубиво примио [је] у свој град Зворник. *Том.*

гостољȕбивӧст, -ости ж и **гостòљȕбље** с *особина онога који је гостољубив.* — Његош се . . . трудио да својом гостољубивошћу задовољи своје посјетиоце. *Ств. 1952.* Не могу професори [пред испите] да се спасу од . . . гостољубља. *Срем.* Захвали [Ђуро] на гостољубљу и оде. *Нех.*

гостòљубно прил. *в. гостољубиво.* — Тај човјек разбацао се . . . овдје гдје је гостољубно дочекан био. *Шен.*

гостòпрӣман, -мна, -мно рус. *в. гостољубив.* — Кућа је била . . . богата и гостопримна. *Нех.* Он се обраћа . . . гостоприм-ним домаћинима. *Лал.*

гостопрӣмац, -мца м *онај који радо прима госте, гостољубив човек.* — Тројица пријатеља могоше најзад да се откину од својих пријатељских гостопримаца. *Мил. В.* Обзир према гостопримцима . . . учини да се доскора оканио . . . својих тромих навика. *Нех.*

гостопрӣмљив, -а, -о *в. гостољубив.*— У Шпанији једна дата и примљена цигара утврђује гостопримљиве везе. *Грол.* фиг. У врх је софре позлаћен огроман рог, пладањ за гостопримљиву сол. *Матош.*

гостопрӣмљивӧст, -ости ж *в. гостољубивост.*

гостòпрӣмно прил. *на гостоприман начин.*

гостопрӣмнӧст, -ости ж *в. гостољубивост.* — Дочекивани [су] свуда примјерном гостопримношћу. *Ђон.*

гостопрӣмство с *срдачно примање и добро дочекивање гостију.* — Главарима . . . се често приписују наднаравне способности и указује им се гостопримство. *Мј. 1936.*

гòтика ж архит. *стил западне Европе из средњег века, готски стил.*

гòтица ж *врста латиничког писма чија су слова угластог и шиљастог облика (настало у средњем веку, према стилу готике).*

гòтичār м *присталица готике; стручњак за готику.* — Мајстор Јурај био је готичар кроз цио живот у детаљима и у декору своје архитектуре. *Обз. 1932.*

гòтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на готику и на готицу*: ~ стил, ~ торањ, ~ палата, ~ писмо, готичка слова.

гòтов, -а, -о **1. а.** *који је довршен, свршен, израђен.* — Крену . . . према трговини готових одијела. *Крањч. Стј.* **б.** *спреман; зготовљен, скуван; написан; убличен, са изграђеним ликом.* — Таква критика може бити пригодна уз које хоћете дело . . . можете је написати, па да стоји готова. *Дом.* **в.** *изграђен, зрео; одрастао.* — Сваки пут [је] обећавао да ће се за три мјесеца готов човјек у очинску кућу вратити. *Новак.* Она је била већ готова дјевојка. *Бег.* **2.** *спремљен, припремљен, приправан.* — Већ стоје лађе, путу готове. *Кост. Л.* Хлапић [је] био готов за путовање. *Брл.* **3. а.** *оран, увек спреман (на нешто).* — Био [је] човек весео и жив, готов да говори целу ноћ и да продужи сутра опет. *Вукић.* Неки су . . . увијек готови на сузе. *Креш.* **б.** *с којим је свршено, пропао; покорен.* — Ако тамо само шупне нешто, ти си готов. *Чипл.* Да је други заповједник, Атена би данас готова била. *Мул.* После две-три чаше, њега ухвати вино,

и он је бивао увек први готов. *Срем.* **в.** *осигуран, обезбеђен, потпун.* — Њемци само тада држе хрватска имања док могу читаве тисуће исисати готова добитка. *Ков. А.* Већ је имао готово мјесто у архиву. *Крањч. Стј.* **г.** *прави, несумњив, чист.* — Загребачка околица! То је готов перивој. *Павл.* Сваки ти је човјек најбољи пријатељ, свако нагађање купујеш под готову истину. *Шен.* **4. а.** *неминован, неизбежан, сигуран (о несрећи, неугодности).* — На влажну земљу сести, то је готова болест. *Нен. Љ.* Ја хвалим младому Грегоријанцу да ми је изнио јединицу из готове смрти. *Шен.* **б.** *који се сваког тренутка може десити, догодити; припрaван.* — У образ се љуто намрдио, готове му сузе ударити. *НП Вук.* **5.** (*о новцу, о парама*) *који се одмах исплаћује, на који не треба чекати.* — Онда [је] . . . у Хрватској владала оскудица готова новца. *В 1885.* Шарца купи трамвајско друштво за готове паре. *Дом.* **6.** (у именичкој служби) с **а.** *урађен посао, оно што други уради.* — Пера и Биса да дођу око подне на готово, на ручак. *Срем.* **б.** *готовина, готов новац.* — Купују, пазаре за готово и на вересију. Готово згрће у чекмеце, а вересију пише на мушему. *Срем.* Саопћио му да ће примити плаћу по кубику, али не у готову. *Гор.*

Изр. бити ~ (с ким) *упропастити, уништити кога.* — Ако их сваки дан испрашимо као данас, бит ћемо с њима брзо готови. *Јонке.*; бити ~ као запета пушка (као бос у бару) шаљ. *бити спреман на нешто у сваком тренутку, одмах*; ~ ђаво *несрећа се може лако десити.* — Младић и новац, и ђаво је готов. *Чипл.*; ~ на све (свашта) *који хоће (спреман је) да учини било шта рђаво*; ~ ствар (посао) *свршена ствар, свршен чин*; примити за готово *примити као праву истину, веровати.*

гото̀ва̄н, -а́на м **1.** *онај који воли да други ради за њега, да живи на рачун другога, да му други све дају готово, нерадник.* — Навикли људи на то, па им чисто постала као нека обавеза да издржавају тог готована. *Дом.* **2.** *биљка или животиња која живи узимајући храну од других биљака, наметник, паразит.* — Воћка, ако се у почетку испусти, неће се моћи отимати од болести и готована. *Тод.*

гото̀ва̄нисати, -ишēм несврш. *живети као готован, не радећи ништа.* — Ухвати каквога . . . богослова, пандура . . . па их поштено избруси што готованишу и што се уче лоповлуку. *Глиш.*

гото̀ва̄нка ж *женска особа готован, нерадница.*

гото̀ва̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на готовање, наметнички, паразитски*: ~ живот.

гото̀ва̄нски прил. *на готовански начин, паразитски.* — Горе готовански сједе цио дан. *Ђур.*

готова́нство с *живот у нераду и на рачун другога.* — Одвратни занат готованства и овде је учинио своје. *Бож.*

гото̀ва̀нција м заст. *в. готован.*

гото̀вац, -о̄вца м покр. **1.** *цицвара (од сира).* — Готовац од сира, свјеж скоруп . . . жртвују се. *Лал.* **2.** *готово јело. Р-К Реч.*

гото̀вѝна и **гото̀вина** ж **1.** *новац који стоји на слободном располагању, готов новац; новац уопште.* — Тај [је] човјек . . . имао и нешто готовине. *Цар Е.* Што је било готовине у Управи фондова, то је Сава изузео и потрошио. *Ранк.* **2.** *оно што се готово добије.* — Прекрстили ноге па сједе и свако чека готовину да им ја донесем. *Ђур.* **3.** *залиха, резерва нечега.* — Она готовина хране коју су воћки привеле жиле с јесени, разблажи се водом. *Тод.*

гото̀вӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на готовину.* — Привредне организације обавезно држе код банке на жиро-рачунима сва своја готовинска средства. *Пол. 1959.*

гото̀вити, -ӣм несврш. **1.** *кувати, припремати јело.* — Ово вам је вамилијаз, а може вам и кувати. Он је господин-Драгољубу све готовио. *Ранк.* **2.** *спремати, припремати.* — Утом и Јанко Катић . . . стигне на Кулич, као да крцалије прати и конаке да им готови. *Вук.*

~ **се** *спремати се, припремати се.* — Готовим се да нас припремим обојицу за вечност. *Нед.*

гото̀вљѐње с *гл. им. од* готовити (*се*).

гото̀во прил. **1.** *скоро, безмало, умало да не.* — Од тада живи сама, без родбине и без послуге, готово и без посета и пријатеља. *Андр. И.* **2.** *можда би требало, како би било.* — Готово да се ми склонимо мало, — рече уча. *Вес.*

Изр. и ~! *свршено и тачка!* примити, узети за ~ *схватити као истинито, стварно.*

гото̀во̄ст, -ости ж **1.** *особина и стање онога што је готово, спремност, приправност.* — Први је услов готовости за борбу једне батерије да су коњи здрави. *Јак.* И према самој Кнежевини Србији биле су изражаване симпатије и готовост за сурадњу. *Риб.* **2.** заст. *готовина.* — Има ли што готовости? *Вук Рј.*

гото̀вс у изразу: на готовс војн. 1) *спреми (пушку) да одмах може пуцати*; 2) *спреман да може пуцати (обично о пушци).* — Он је ишао средином друма, око њега десетина бораца с пушкама на готовс. *Чол.*

гото̀ски и го̂тскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Готе, који припада Готима (старом гер-*

манском племену): ~ превод Библије, ~ језик. **2.** архит. *који има особине уметничког стила готике*: ~ катедрала.

гòч, гòча м (мн. гòчеви) *бубањ, тупан.*

гочòбија м *човек који удара у гоч, бубњар.*

гòшћа и **гóшћа** ж *женска особа гост.*

гòшћење с *гл. им. од гостити (се).*

гòшћин и **гóшћин,** -а, -о *који припада гошћи.*

гр (обично поновљено или са продуженим р) **1.** оном. *узвик којим се подражава, опонаша пуцањ или режање.* **2.** индив. *узвик за изражавање гађења.* — Крв је свукуда текла, све је било масно и љепљиво од крви. Гргргр! *Донч.*

грâб, грâба м бот. *врста белогоричког дрвета из пор. бреза* Carpinus.

Изр. бели ~ Carpinus betulus; црни ~ Carpinus orientalis.

грâба ж нем. **1.** *јарак, јендек; шанац, ров.* — Била је недјеља и људи су сједили под тарабама и по грабама уз цесту. *Кол.* И он се претворио у једнога од оних пет хиљада глупих и штреберских капетана . . . који се . . . напињу из свих сила и у граби, и код кадера, и у етапи. *Крл.* **2.** покр. *робија. Вук Рј.*

грâбав, -а, -о *који је пун грâбā, изрован.* — Стаза к њему вијуга оштрим заокретима кроз грабаву цесту. *Лал.*

грâбāк, -áка м *в. грабик.* — Хтео дечко да се докопа густиша и грабака. *Рад. Д.*

грабанцијāш, -áша м **1.** празн. *ђак који, по народном вјеровању, после изучених дванаест школа оде у врзино, вилинско коло, па после с ђаволима и вилама води облаке.* **2.** фиг. *вечни, несвршени ђак, скитница.* — Под миром липе, у идили траве лежи грабанцијаш, стари славни ђак. *Матош.* Ти пружаш свог дивљег меда чашу скитници, бокцу и грабанцијашу. *Кркл.*

грабанцијāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на грабанцијаше.*

грâбар, грâбара и грâбра м бот. *граб.* — Свога коња . . . сам уз кржљав грабар привезао. *Шен.*

грâбāрје с *зб. им. од грабар.* — Над рубом протезало се густо ниско грабарје. *Шен.*

грâбāрка ж зоол. *поскок* Vipera ammodytes. *Терм. 4.*

грáбац, грáпца м *јагма, грабеж.* — Данас је на дрвима грабац (тј. грабе се људи око њих). *Вук Рј.*

Изр. на ~ *грабећи, на јагму, отимајући један од другог.* — Неуморно се радило на грабац, на отмицу, јер је слана већ штипала цветиће. *Рад. Д.*

грâбација м покр. *онај који граби туђе, отимач*; исп. грабежљивац. — Зликовца и грабацију мрзе као други народи. *Миљ.*

грáбеж м и ж **1.** *грабљење, отимање, јагма*; *пљачка.* — Грабеж и пљачка подигли су и оснажили Рим. *Нен. Љ.* Истрагу о почињеном уморству и . . . грабежу имао је да води Тито. *Новак.* **2.** *оно што је ограбљено, отето.* — Грабеж од сиромаха у вашим је кућама. *И-Б Рј.*

грáбежан, -жна, -жно *који је у вези с грабежом, пљачком*; исп. грабежљив.

Изр. ~ уморство правн. (*смишљено*) *убиство ради грабежа, пљачке.*

грабèжљив, -а, -о **1.** *који је склон грабежу, грабљив.* — Већ једанпут малда не падох у нокте те грабежљиве птице. *Шен.* Ко год је имао потребе за новцем, грабежљиву ћуд . . . упадао је, отимао свој део зараде. *Андр. И.* **2.** *који је као у птица грабљивица.* — У огледалу [се] диви свом грабежљивом носу. *Матош.*

грабèжљивац, -ивца м *онај који отима, граби, грабљивац.* — Људи су грабежљивци и као такви спадају у врсту најопаснијих месождера. *Крл.* Онда пас не би био само чувар, ни вук само грабежљивац, ни медвед само ждероња. *КН 1946.*

грабèжљивица ж *она која отима, граби, грабљивица.* — Магла као помамна грабежљивица, замрси [се] у његовој . . . бради. *Јевт.*

грабèжљиво прил. *на грабежљив начин, похлепно.* — Пупавац грабежљиво пребраја [новац]. *Глиш.*

грабèжљивōст, -ости ж *особина онога који је грабежљив*; исп. грабљивост. — Због своје грабежљивости и окрутности Хуни су били страх и трепет околних народа. *Пов. 1.*

грабèжљивци, -ивāцā м мн. зоол. *инсекти, кукци краткокрилци* Staphylinidae. *Бен. Рј.*

грабèжљивчев, -а, -о *који припада грабежљивцу.*

грáбежник м покр. *в. грабљивац.* — Тати . . . убице, грабежници, хазардери . . . посташе сентиментални. *КХ 1936.*

грâбик, -йка м *грабова шума.* — У дну грабика . . . Тривун скоро налети на некаква човјека. *Ћоп.* Опучи каменьаром па завије грабиковим путељком. *Божић.*

грâбикапа ж покр. *игра грабљења капе у колу*; исп. њулање. *Вук Рј.*

грабúков, -а, -о *који припада грабику.*

грâбилац и **грâбилац,** -иоца м (ген. мн. -илāцā) *грабљивац.* — Има грабилаца

који би се хтјели за час обогатити без труда. *Павл.*

гра̏билица и гра̀билица ж **1.** *грабљивица.* — Он се губио у . . . кружењу над сликама као птица грабилица кад јој [је] плијен . . . нестао из видокруга. *Крл.* **2.** *нога птице грабљивице прилагођена за хватање и држање плена. НЕ.* **3.** техн. *оно чиме се граби (кашика, жлица, лопата, машина за грабљење).*

гра̀биличкӣ и гра̀биличкӣ, -ā, -ō *који припада грабилици (птици), који је као у грабилице.* — Два сива, оштра, рекао би грабиличка ока вире под густим . . . обрвама. *Нех.*

гра̀било с *јагма, у игри речи*: »Ове године на вратило, до године на грабило!« (говори дјевојка узјахавши на вратило да би се удала). *Вук Рј.*

гра̏бимицē и гра̀бимицē прил. *грабећи, хитро, брзо, у галопу.* — Коњи су . . . грабимице грлили брдо. *Божић.*

гра̀бина ж *аугм. и пеј. од граб.* — А грабић и није у ствари грабић, него граб, велика и крива црвоточна грабина. *Андр. И.*

гра̏бити, -ӣм несврш. **1.** *узимати (нешто) на силу, безобзирно, похлепно, преваром и сл., отимати.* — Искористити људе треба, и варати, и лагати, за себе грабити земаљско благо. *Каш.* Инородне грабили дјевојке. *Март.* фиг. Писао је романе грабећи од смрти. *Глиг.* **2.** *брзо, журећи се узимати, хватати (нешто).* — Граби кад ти кажем, граби и товари. *Хорв.* Док је он грабио мокру лопту, гимназисти у смеху побегоше. *Ћос. Б.* фиг. Ужас те граби. *Шен.* **3.** *захватати, црпсти, вадити (воду или што друго текуће).* — Из једне авлије чује се како шкрипи и пјева ненамазани точак на бунару: неко граби воду. *Ивак.* Сламним шеширом грабио [је] море. *Ћип.* **4.** *сакупљати (сено);* исп. грабљати (а). *Вук Рј.* **5.** (непрел. и прел. обично уз им. »пут«) *журити, хитати.* — Ономадне тако жури се човјек улицом, граби плочником огромним, пословним корацима. *Мар.* Чисто са страхом грабећи док је видела, уђе у кућу и затвори врата. *Станк.* Прићем напред женскадији, јер она увек граби пут. *Ранк.* Састану на путу сусједа, музикаша Јожицу, гдје . . . граби пут, рекао би да му се некамо жури. *Ков. А.*

~ се 1. *отимати се, борити се за нешто.* — Гдје се српски момци грабе око глава и оружја. *Њег.* Видело се да се он није грабио за лепим оделом. *Глиш.* **2.** уз. повр. *хватати се у коштац, надметати се.* — И удари у грохотан смијех, као да се бритка бура граби с олујом. *Шен.*

гра̀бић, -а и **гра̀бић,** -ића м *дем. од граб.*

гра̀бица ж *дем. од граба.*

гра̀бљак, -а́ка м покр. *в. грабик.* — Пискаве зурле . . . продирале далеко у лугове до најгушћих грабљака. *Рад. Д.*

гра̀бљање с *гл. им. од грабљати.*

гра̀бљар м *онај који прави грабље. Р-К Реч.*

гра̀бљати, -ām несврш. **а.** *купити грабљама (сено, пшеницу и сл.).* — [Дјевојке] су грабљале сијено. *Бен.* **б.** *равнити грабљама прекопану земљу ситнећи је.* — Нека пажљиво саслуша говорнике чији родитељи још и сад плуже, ђубре и грабљају. *Гор.*

гра̀бљач, -а́ча м *онај који грабља. Рј. А.*

грабља̀чица ж *она која грабља.* — То је грабљачица, јер носи грабље. *Гор.*

гра̏бље с *зб. им. од граб; грабово шипражје.* — Пут сеоски испод драча и грабља мили. *Ђон.*

гра̏бље, -ā̀ља ж мн. *пољопривредно оруђе са зупцима које служи за сакупљање сена, ситњење земље и сл.*

грабљѐница ж покр. *уграбљена, отета дјевојка.* — Грабљеницу и распуштеницу ко би узео? *Љуб.*

гра̀бљење с *гл. им. од грабити (се).*

гра̀бљив, -а, -о *који има особину да граби, који је склон грабљењу; који показује склоност грабљењу, похлепан.* — Та средина, то је тај грабљиви и прождрљиви богати трговачки сталеж. *Поз. 1948.* Затим се замишљала . . . а очи су јој тада добивале неки грабљиви израз. *Кал.*

гра̀бљивац, -ивца м **1.** *грабљив човек.* — Био је вредан као мрав, а грабљивац као јазавац. *Срем.* Не види ништа осим оних проклетих грабљиваца што му носе новац у неповрат. *Цар Е.* **2.** *в. грабљивица (2).* — Судећи по јаким чељустима . . . морали су риболики гуштери бити велики грабљивци. *Туђ.*

гра̀бљивица ж **1.** *грабљива женска особа.* **2.** *животиња (обично птица) која се храни другим животињама;* исп. грабежљивица, грабилица. — Сом . . . је грабљивица и то врло прождрљива. *Петр. М.*

Изр. птице грабљивице зоол. *општи назив за птице из рода* Raptatores *које лове ситније сисаре и птице;* дневне ~ Accipitres; ноћне ~ Striges. *Терм. 4.*

гра̀бљивичкӣ, -ā, -ō *који се односи на грабљивице.* — Чувар-осигурач крвавога плена у огромном грабљивичком облету. *Петр. В.*

гра̀бљиво прил. *на грабљив начин, отимачки, похлепно.* — Баба грабљиво пружи своју суву руку за банку. *Јакш. Ђ.*

гра̀бљивӧст, -ости ж *особина, својство онога који је грабљив.* — По облим испупчинама [торбе] могао би само судити да ју је циганска грабљивост богато зајазила. *Шапч.*

гра̀бљивчев, -а, -о *који припада грабљивцу.*

гра̀бљиште с *држак у грабаља. Вук Рј.*

гра́бња ж покр. *в. грабеж.* — У тој грабњи, сметајући један другоме, притрајали су. *Миљ.*

гра̀бов, -а, -о *који се односи на граб; који је од граба.*

гра̀бовац, -бовца м *прут од граба.* — Арсеља се нагло окрене и стане звиждати витким грабовцем. *Кик.*

гра̀бовина ж **а.** *грабово дрво.* — Дотерао је и товар дрва . . . све једре грабовине. *Андр. И.* **б.** *граб, грабово стабло, шибље.* — Лошије шикарје, као . . . грбава грабовина . . . притискивало се уз црвена, снажна дебла. *Бен.*

гра̀бӧвље с *зб. им. од граб; грабово шипражје.* — Милиле се њојзи шетње . . . у тамним кутовима грабовља. *Ћал.*

грабӧ̀нос, -а и **грабӧ̀носац,** -сца м зоол. покр. *некаква дебела змија. Вук Рј.*

гра̀брӣк, -и́ка м *грабик.* — Доспјевши на мјесто, сједне она у хладовину грабрика. *Леск. Ј.*

гра̀бров, -а, -о *грабов.* — Ја стојим међу вама као самотна јела у грабровој шумици. *Шен.*

гра̀бровина ж *грабовина.*

гра̀буља ж покр. *в. гра̀бље.* — Миришљаво прамење . . . се извукло испод брижљиве грабуље пластиоца. *Рад. Д.*

грабу̀ља́ње с *гл. им. од грабуљати.*

грабу̀љати, -а̄м несврш. *в. грабљати.* — После ручка женскиње почеше грабуљати. *Моск.*

гра̀буље, гра̀бу̀ља̄ ж мн. *в. гра̀бље.* — Један прича како је једном момку из другог села . . . свезао руке наопако и за руке привезао грабуље. *Вес.*

гра̀буљице ж мн. *дем. од грабуље.* — Перица мирише на клепање косе, на откос, на дрвене грабуљице, навиљке. *Јел.*

гра̀бу̀ња̄ча ж *метла за метење, чишћење гумна. Рј. А.*

гра̀бӯс м непром. покр. *в. грабеж.* — Учинише грабус; а они онда грабус! тј. пограбише, разграбише. *Вук Рј.*

гра̀ваља ж покр. *коритасти цреп који се меће по слемену крова. Вук Рј.*

гра̀вӗр, -е́ра м фр. варв. *занатлија који гравира, резач.*

гра̀вӗрскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на гравере.*

грави́ра ж фр. = гравура *лик, слика начињена гравирањем.*

грави́ра̄ње с *гл. им. од гравирати.*

грави́рати, гра̀ви́ра̄м сврш. и несврш. *урез(ив)ати слова, цртеже у дрвету, камену, металу и сл.*

гравита́ција ж лат. физ. *сила теже, привлачна сила између тела у васиони, свемиру;* фиг. *привлачност.* — Руке се хватају за руке и кроз њих струји пријатељство, братство, другарство . . . силна гравитација двају срдаца. *Мар.*

гравита́цӣјскӣ и **гра̀витацио̀нӣ,** -а̄, -ӧ *који се односи на гравитацију:* ~ сила, ~ деловање. фиг. *привлачан.* — Дунав као најважнија и једина гравитациона мета привлачи себи читав саобраћај ових долина. *ЛМС 1949.*

гравити́ра̄ње с *гл. им. од гравитирати.*

гравити́рати, -и̏тӣра̄м несврш. лат. **1.** физ. *испољавати, показивати силу теже, тежити, бити упућен (ка).* **2.** фиг. *тежити чему, бити наклоњен, нагињати коме или чему.* — Нагони њихови већ су почели да гравитирају у гроб. *Крл.*

гравӯра ж фр. = гравира.

гра̑д[1] м (лок. гра́ду; мн. гра̑дови, песн. гра̑ди) **1. а.** *тврђава, утврђење, замак у облику тврђаве.* — Чишћење београдског града свршило [се] у току децембра 1806. српским оружјем. *Нов.* Откада стоји брезовички град, колико је других каменица пропало, а Брезовица се још држи. *Ћал.* **б.** фиг. *као први део полусложеница у придевском значењу:* огроман, велик, силан, непоколебив, поуздан: град-кућа, град-човек, град-жена. **2.** *велико насељено место, административни, културни, трговачки и индустријски центар једног краја, области.* — фиг. Покошено поље, обасјано месечином, и, сасвим на крају, тамна маса града од снопова, сложених у камаре. *Ћос. Б.*

Изр. вечни ~ *Рим;* ~ мртвих *гробље;* јак (чврст) као ~ *отпоран;* отворен ~ војн. *град који се у случају рата неће бранити;* пионирски ~ *насеље (обично одвојено у шуми) где се налазе домови за смештај пионира ради одмора и забаве;* свеучилишни, универзитетски ~ *град који има свеучилиште, универзитет;* слободни ~ ист. *град с посебним повластицама и слободама;* студентски ~ *део града са студентским домовима;* филмски ~ *насеље у коме се налазе зграде и постројења потребни за производњу филмова.*

гра̑д[2] м (ген. мн. гра́дӣ) лат. *степен, ступањ.* — Негосав кудио њихову ракију која је једва осам гради јака. *Рад. Д.*

Изр. (луд) сто гради *много, преко сваке мере (луд)*.

гра̏д м *смрзнуте капи кише које падају као зрна леда*; исп. туча, суградица. — Сасу се град. Крупна густа туча шибала је. *Гор.* фиг. Срби, да би се ослободили тога оловног града, отварали су с времена на време шанац. *Сур.* За нама се сипа читав град псовке. *Ранк.*

гра̏дан, -дна, -дно *в. градоносан.* — Налети градан облак, лине киша кабловима, удари град. *Петр. В.*

гра̏дац, гра́ца м песн. *дем. и хип. од* гра̏д[1] (*1*). — Иако је мој мали градац, али сам ја у њему диздарац. *Вук Рј.* То је градац Тракошћани. *Павл.*

градáција и **гра̀да̄ција** ж лат. *постепено појачавање нечега, постепеност, поступност.* — Тако ријеч по ријеч . . . уз градацију нагласка и гесте, ја сам глупо плануо. *Крл.*

гра̀дачац, -чца м *дем. од* гра̀дац. *Р-К Реч.*

гра̀дачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Градац, Градачац.*

гра̀деле, гра̏дēлā ж мн. тал. *направа за печење меса начињена од гвоздених шипки, решетка*; исп. роштиљ. — Бифтек је ваљало пећи на граделама. *Бег.*

гра̏дӣвни, -вна, -вно (обично одр.) грам. **а.** *који казује име материје*: ~ именица. **б.** *који казује од чега је што*: ~ придев.

гра̏дӣво с **1.** *оно од чега се што прави, твори, грађа.* — Као градиво за куће употребљавају се дрво, камен или цигла. *Батут.* Нема на читаву оточићу ни градива, из којег би начинили какво рибарско оруђе. *Новак.* **2.** *оно што служи као предмет обраде у уметности и науци, знаности.* — У свом даљем приповједачком раду Андрић је понајвише црпао градиво из Босне. *Барац.* **3.** *оно што се предаје, учи у школи.* — Наставно градиво чини скуп оних културних добара с којима се ученици упознају у школи. *Пед.*

гра̀дилац, -иоца м *градитељ.* — Градиоци маштају да се поезија, па и критика, граде као куле у зраку. *Шим. С.*

гра̀дилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на градиоце*; *творачки.* — Опречна јој [рушилачкој], дакле критика градилачка, гради и награђује поезију. *Шим. С.*

гра̀дилӣште с *место где се нешто гради, подиже.* — Почео је о једном градилишту које је врло прикладно за кућу што су је наумили продати. *Донч.*

гра̏дина ж *ауг. од* гра̏д. — Они слушају сабласни ритам времена, тврде казаљке година како градином туку. *Павл. Б.*

гра̀дина ж **1.** *врт, башта.* — На селу имам засебну кућу, засебну градину, имам храну. *Глиш.* **2.** *ограда.* — Тек јекне свирала, а коло као градина. *Вес.* **3. а.** *рушевине старога града, место где је некад био град.* — Нема више Шајкана на бедему старе градине. *Мул.* **б.** *ауг. и пеј. од* гра̏д[1] (*1*). — Ej, Никшићу, уклета градино, с тебе зло је и досада било. *Март.*

гра̀динӣр, -а и **гра̀дӣнӣр,** -а́ра м *вртлар, баштован.*

гра̀диница ж **1.** *дем. од* гра̀дина (*1, 2*). **2.** *ограда.* — Наш планинац се наслонио на неку градиницу од тачака, подигнуту у средини дворишта. *Ранк.*

гра̀диочев, -а, -о *који припада градиоцу.*

гради́рање с *гл. им. од* гради́рати.

гради́рати, гра̀ди̏рām сврш. и несврш. **1.** *постепено појача(ва)ти.* — Он у Данги . . . заиста градира сатиричне ефекте, један за другим све љуће. *Глиг.* **2.** *(из)мерити степен јачине.* — Ја ћу њу градијерати [градирати]. Док окусим, знам колико је гради. *Коч.*

гра̀дитељ м **1. а.** *онај који нешто гради.* — Затим су . . . градитељи новог пута уручили председнику Насеру мапу у кожном повезу. *Пол. 1958.* **б.** *стваралац.* — То су данас градитељи социјализма. *Пол. 1957.* До јуче рушилац буржоаско-фашистичког уређења — данас градитељ новог живота. *Поз. 1948.* **2.** *архитект.*

гра̀дитељев, -а, -о *који припада градитељу.*

гра̀дитељица и **гра̀дитӗљка** ж *женска особа градитељ.* — Била је градитељка дворца висока, витка жена. *Наз.*

гра̀дитељскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на градитеље и на грађење.* — На великим градитељским радовима налазили су посла стотине хиљада мајстора. *Баб.* **б.** *стваралачки.* — Данас се власт у књижевности не би више дала освојити позитивном, градитељском критиком. *Богдан.*

гра̀дитељство с **а.** *уметничка делатност грађења, архитектура*; *подизање грађевина.* — Тај вијек обухваћа рад и развитак таленатa у градитељству, кипарству, сликарству, графици. *Баб.* **б.** *стваралаштво.* — Да ли разумете да треба подизати, а не рушити мостове градитељства и да кретање не може бити једносмерно. *Пол. 1958.*

гра́дити, гра̏дӣм несврш. **1. а.** *подизати, зидати.* — Хоће да граде други стан. *Глиш.* **б.** *стварати, састављати.* — Полудјех уистину, почео сам риме тражити, пјесме градити. *Шен.* На чему је он и градио своју наду? *Цес. А.* **2.** *правити (нешто).* — Гради ражањ, а зец у шуми. *Н. посл. Вук.* Плете бичала, гради метле, грабље и рогље.

Гор. **3.** *чинити, образовати.* — Две праве које се секу, граде четири угла. *Ред.*

~ **се 1.** *правити се, издавати се за нешто, претварати се.* — Гради се да је учен. *Вук Рј.* Хранила се тим новцем и градила се светицом. *Нам.* **2.** *стварати се, настајати.* — Сврдласти вали једнако јуре једни друге . . . и између њих се граде увале. *Дов.*

Изр. ~ куле од карата *радити узалудан посао*; ~ куле у ваздуху, у зраку (у облацима, на облаку) *маштати, сањати*; од једнога ~ двојицу нар. *пресећи преко пола.*

гра̀ди̏ћ, -и́ћа и **гра̀ди̏ћ,** -а м *дем. од* град.

гра̀дишта́нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на место Градиште.*

гра̀ди̏ште с *место где је некад било неко насеље или град*; исп. гра̀дина (3). — Било их је [градова] највише по одабраним, погледним висовима, на којима се и сада највише градина и градишта налази. *Жуј.*

гра̀дишћа́нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на место Градишће* (Burgenland у Аустрији).

Изр. Гра̀дишћа́нскӣ Хрва́ти *хрватски исељеници у Градишћу.*

гра́дл м нем. *врста пуњеног платна.*

гра̀дљика ж **1.** *комад дрвене грађе.* — Од тога дрвета не може бити никаква градљика. *Вук Рј.* Какву хоћеш градљику можеш одсећи у мом забрану! *Вес.* **2.** *зрно грађа.* — Град поче чешће — удари и пљусак. Поп узе отресати главом. . . Боже, градљике згађају добро у темењачу! *Глиш.*

гра̀дни̏, -а̄, -о̄ *који је од грађа.* — Град велики као глава паде с неба на људе; и људи хулише на бога од зла граднога. *Дан.*

гра́дња ж **1.** *грађевина која се подиже, зида.* — Свет. . . је прелазио Жепу преко брвана мало повише градње. *Андр. И.* **2.** *грађење.* — Тек девете године после очеве смрти Артамонови завршише са градњом цркве. *Бил.* **3.** *начин како је што сграђено, састав, грађа, конструкција.* — Градња дијалога у Легенди . . . одала би да се не ради о случајном, доконом излетнику у ту домену литерарног стварања. *Матк.*

гра̀добија м ков. песн. *онај који удара као град.* — Градобија тад се Одисеј дигне. *М-И.*

гра̀добӣт м *в. гра̀д.* — Ко је њему, до судбе, крив што му у по лета градобит слистио шљивар и поцепао кукурузе. *Рад. Д.*

гра̀добӣтан и **градо̀битан,** -тна, -тно **а.** *у који бије град*; *убијен гра̀дом*; *градоносан.* — Заплакала [се] као градобитна година. *Матош.* **б.** фиг. *зао, рђав.* — Чиновницима дођоше градобитне године. *Ћос. Д.*

градо̀битина ж *оно што је тукао, оштетио гра̀д. Вук Рј.*

градозе́бац, -е́пца м необ. *онај коме је имање настрадало од гра̀да.* — Отуда много професионалних просјака, »погорелаца« и »градозебаца« из ових крајева. *Мј. 1936.*

градо̀међа ж *градски хатар.* — Јосо Фабек, физикус градомеђе загрепске. *Вук.*

градона́челнӣк м ков. ист. *градски начелник, председник градске општине.* — Према тим . . . градоначелницима из провинције . . . нисам никада осјећао . . . нарочитог поштовања. *Крл.*

градона́челнӣков, -а, -о *који припада градоначелнику.*

градо̀носан, -сна, -сно *који носи у себи гра̀д, који је пун гра̀да, градобитан.* — Уклон' од ње [Црне Горе] муње и громове и смућени облак градоносни. *Њег.* Пода мном громорни, градоносни, мућама и орловима парани облаци. *Матош.*

градоно́сац, -сца м ков. *облак који носи гра̀д, који је пун гра̀да.* — Облак по облаку . . . а све мутни и бјеличасти, градоносци и громоносци. *Јурк.*

гра̀дскӣ и **гра̀дскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на гра̀д*[1]*, који припада гра̀ду*: ~ бедем, ~ капија, врата, ~ улица.

Изр. ~ кућа *општина, магистрат*; ~ оци шаљ. *градско општинско веће*; на градску, по градску *на градски начин, као што је у граду.*

градӯа́л, -ала м лат. црквен. *приручник мисних песама, део мисе.*

гра̀дуа́лан и **гра̀дуе̏лан,** -лна, -лно *постепен.*

градуи́рати, -ӯи̏рам сврш. и несврш. **1.** *(по)делити на граде, степене*; *обележити, обележавати степене.* **2.** *дати, доделити некоме академску титулу.* — Био је он градуиран . . . из канонског права. *Вел.*

градуи́рац, -рца м *човек који је стекао академско звање.* — Тај градуирац . . . напише надбискупу писмо. *Вел.*

гра̀дус м *в. гра̀д*[2]. — Па и опет је . . . у неколико градуса лепши и од вас! *Јакш. Ђ.*

гра̀ђа ж **1.** *оно од чега се што гради, прави, од чега је што сграђено, начињено (дрво, камен и др.), оно од чега је нешто постало, материјал.* — Нешто ниже наслућивао се бијели мостић од сирове грађе. *Лал.* Југославија . . . извози . . . дрво, мекану резану грађу, паркете. *ЕГ 3.* Велика друштвена збивања стварају своје тумаче и прваке од људске грађе. *Сур.* **2.** заст. *зграда, грађевина.* — Нити жалим стада ни престола, нити лавре, грађу Немањића. *Њег.* **3.** покр. *преграда.* — На утоку Јошавке у

Врбању разгледали смо грађе (преграде) испод које риба утиче у сиђе [рибарске направе сличне врши]. *Павл.* **4.** покр. *грађење, зидање*; исп. градња (2). — Толико мишица на грађи у знојноме аугусту. *Уј.* **5. а.** *састав, конструкција, структура.* — Људи се могу дијелити на расе, на примјер по грађи лубање. *Лог. 2.* фиг. И ту осетим да нема помоћи, да живот и смрт јесу исте грађе. *Дис.* **б.** *телесни састав.* — Јави се човјек четрдесетих година, солидне грађе. *Хорв.* **6.** *догађаји, документи и сл. који служе за израду научних, књижевних и сличних дела.* — Није тешко увидети где су прави извори »Покондиреној тикви«. Главна основа њене грађе из нашег је живота и стварности. *Мил. Ж.*

грађанин м (мн. грађани) **1.** *становник града, варошанин.* **2.** *припадник класе коју су чинили становници градова.* — Шупљи племићи стењу под кијачом тврдог хрватског грађанина. *Матош.* **3.** *становник једне државе, држављанин.* — Али држава је држава. Шими је лојалан грађанин. Озбиљно је помишљао да се посрби. *Поп. Ј.*

Изр. академски ~ *студент, слушалац на универзитету, свеучилишту*; почасни, зачасни ~ *човек коме је неки грао у знак почасти доделио право грађанства*; свемирски ~, ~ света песн. *грађанин целе васионе, свемира.* — Свемирски грађанин ја сам! *Крањч. С.*

грађанинов, -а, -о *који припада грађанину.*

грађаница ж *в. грађанско писмо, уз грађански (изр.).* — Онако су штампане у Бечу и Будиму све школске књиге, док се полагано не удомаћи грађаница. *Јаг.*

грађанка ж *женска особа грађанин.* — Пусти камиле да полијежу иза града код студенца пред вече кад излазе грађанке да захватају воде. *Дан.*

грађанскӣ, -ā, -ō *који се односи на грађане, који припада грађанима.* — Наређена је евакуација . . . града и већина грађанских лица отпремљена су у унутрашњост земље. *Андр. И.* Грађански сталеж је већ био довољно јак да одбаци догме. *Ант. 1.*

Изр. ~ част правн. *политичка и друга права која се могу изгубити пресудом суда*; ~ школа *врста некадашње ниже четворогодишње школе*; ~ брак *в. уз брак (изр.)*; ~ законик правн. *законик који одређује право грађана*; ~ рат *рат двеју супротних страна у једној земљи, држави*; ~ одело а) *европско одело (за разлику од народног)*; б) *цивилно одело (за разлику од униформе)*; ~ писмо (азбука, абецеда) *поједностављена ћирилица којом су се штампале грађанске књиге*; исп. грађаница; супр. црквено писмо; ~ право правн. *право које се бави имовинским и другим односима грађана.*

грађански прил. *као грађанин, на грађански начин.* — Тешко [је] замислити колико је снаге морала скупљати ова грађански одгојена . . . дјевојка да поднесе сталну оскудицу. *Нех.*

грађанскоправнӣ, -ā, -ō *који се односи на грађанско право.*

грађанство и **грађáнство** с **1.** зб. *грађани једног града.* — Кроз уста истога тога Милисава говорио је већи део грађанства, и то је остало. *Срем.* Оне се нису хтјеле мијешати са свјетином, како би обичавале крстити загребачко грађанство. *Кум.* **2.** *грађанска, буржоаска класа, грађански сталеж.* — Кад је у феудалном друштву дошло до развитка градова . . . настала је и постепено ојачала нова друштвена класа, грађанство. *НЕ.* **3.** *право становања и живота у једном граду.* — Грађанство је значило за њих то исто што и учешће у државној управи. Због тог свог политичког значаја грађанство се није давало целом свету. *Јов. С.* **4.** *држављанство.*

грађанче, -ета с *грађанско дете, млада особа из града.* — Оно је момче грађанче. *Вук Рј.*

грађàр, -ара м **1.** заст. *занатлија који гради дрвени део куће (кров и др.)*; исп. дрводеља, тесар. — Поручи [Пера] једном зидару и једном грађару да дођу к њему с алатом. *Игњ.* **2.** *трговац који продаје резану дрвену грађу. Р-К Реч.*

грàђара ж *трговина и складиште резане дрвене грађе.* — Грађара, изговори у себи . . . Наравно, то значи складиште дрвене грађе. *Пол. 1959.*

грàђевина ж **1.** *оно што се гради, оно што је сграђено (кућа, зграда, мост и др.).* — Камени мост, скупоцена грађевина . . . сигуран [је] прелаз на целом средњем и горњем току Дрине. *Андр. И.* **2.** фиг. *духовна творевина.* — Овај његов роман је сасвим солидна грађевина. *Богдан.*

грађевӣнар, -ара м **1.** *човек који се бави подизањем грађевина, градитељ*; *грађевински инжењер.* — [Он је био] раније и официр . . . па после преврата . . . дипломирани инжењер-грађевинар. *Шуб.* **2.** *в. грађевинац (2).*

грађевинáрев и **грађевинáров,** -а, -о *који припада грађевинару.*

грађевӣнарскӣ, -ā, -ō *који се односи на грађевинаре и на грађевинарство.*

грађевинáрство с **1.** *делатност извођења грађевинских радова*; исп. грађевинство. **2.** *архитектура.*

грађеви́нац, -нца м **1.** *в.* *грађевинар* (*1*). — Ја сам као грађевинац, то наглашавам, с дивљењем гледао по свет здања какв а ми још за коју годиницу нећемо имати. *Пол. 1958.* **2.** *студент грађевинске технике.*

гра̏ђевӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на грађење; који се бави грађењем*: ~ делатност, ~ индустрија, ~ радник, ~ инжењер, ~ стројеви.

грађеви́нство с *в.* *грађевинарство.*

грађеви́нчев, -а, -о *који припада грађевинцу.*

гра̏ђӣвнӣ, -ā, -ō *грађевински.*

гра̏ђен, -а, -о *који је одређеног (доброг, рђавог) телесног састава.* — Лијепо је грађена [жена] и врло свјежа. *Крањч. Стј.*

грађе̏ница ж покр. *караула. Вук Рј.*

гра̏ђе̄ње с *гл. им. од градити (се).*

гра̏ђанин м цсл. подр. *грађанин.* — После се отиснуо у Пожун и даље, и као штићеник митрополита Ђорђевића постао добар уметник и угледан грађанин града Вршца. *Петр. В.*

гра̏ја ж **1.** *грактање. Вук Рј.* **2.** *гра́јање. Рј. А.*

гра́ја ж *измешани гласови и узвици (људи, животиња); галама, ларма.* — Граје [је] по брежуљцима било све мање, па се сад чули само поједини гласови. *Шимун.* Из шуме се чула живахна граја и цвркут птица. *Ћоп.*

гра̏ја̄ње с *гл. им. од гра̏јати.*

гра́ја̄ње с *гл. им. од гра́јати.*

гра̏јати, -јēм несврш. **1.** *грактати.* — Грајале су вране у брдским орашјима, а по огољелим живицама све је врило од свадљивих врабаца. *Ћоп.* **2.** *сјати.* — Сву ноћ граје сјајна мјесечина. *И-Б Рј.*

гра́јати, -јӣм (покр. -јēм и -јā̄м) несврш. *стварати, дизати грају, галамити, ларматн.* — Свет је врвио грајећи ходницима. *Ћос. Б.* Гледаше како свијет врви, граје, мотља се. *Ћор.* Расправљају у сав глас . . . и што даље све жешће грајају. *Цар Е.*

гра̀јзлер м нем. варв. *трговац мешовитом робом, ситничар, бакалин.*

грајзлѐра̄ј, -а́ја м нем. варв. *трговина мешовитом робом, бакалница.*

гра̀јзлерица ж *женска особа грајзлер.* — Пирошка није грајзлерица каква што шпекулира с деком шећера. *Бег.*

гра́јити, -ӣм несврш. покр. *в.* *гра́јати.*

гра̀јомицē прил. индив. *с грајом, с виком, грајући.* — Врапци су грајомице њивкали. *Ђожић.*

гра̏к м и **гра̏ка** ж оном. *дубок, промукао глас који пуштају гавран и врана;* исп. гракнути. — Понекад се уплаши грака гаврана, који гладан и жедан обиљежава пут војскама. *Вуј.* Врани гаврани . . . злогуким својим граком поздрављају мрка своја опочила. *Торд.*

гра́кање с *гл. им. од гракати.*

гра̏кат, -кта м *в.* *грак*; исп. гракање, грактање. — Тек се тужно који пут незграпним грактом јављају вране и свраке. *Бал.* А кад сутра црни гавран паде, у кљуну му леден гракат стаде. *Фил.*

гра́кати, гра̑чēм несврш. **1.** *в.* *грактати.* — Под облаком, раширених крила, кружио је јастреб; њега су, грачући, гониле вране. *Моск.* Од похвале се врани завртјело у глави . . . заграче она мукло, као што грачу вране. *Цес. Д.* **2.** покр. *клицати; викати.* — Грачу момчад како соколови. *Вук Рј.*

гра̀кача ж покр. *врста јела од јечма и пасуља, граха.* — За вечеру била [је] . . . гракача, тј. кувана јечмена крупица с пасуљем. *Чол.*

гра́кнути, гра̑кнēм сврш. **1.** *пустити грак (о гавранима, вранама и др.).* — Владаше велика тишина у целом селу; тек понегде залаје беспослен пас или гракне врана. *Ранк.* Долети однекле гавран . . . и гракну увредљиво. *Кос.* **2. а.** *викнути, повикати.* — А увређени народ гракну: удри, посветила ти се! *Лаз. Л.* **б.** покр. *праснути, пући.* — Е да ће неће гракнут каква леворчина с ових прозора. *Лоп.*

~ **се** *прочути се, одјекнути.* — Твоја лажа није једна шала: гракнула се она надалеко. *Њег.* Ево ти у кућу госта о коме ће се гракнути кроза сву Црну Гору и Брда. *Мат.*

Изр. гракну му срце од радости *обрадовао се.*

гра̏ктав, -а, -о *који гракће, галами, жагори.* — Ваздухом сукљају огњене лопте. И прскају, уштркљавају се у грактавом року. *Цес. А.* Гура шором грактава босанска голотиња, сурових гладних очију, загледа, мјери, испитује. *Ћоп.*

гра̀ктā̄ње с *гл. им. од грактати.*

гра̀ктати, гра̑кћēм *несврш. према гракнути.* — Шта ти вражји гаврани данас гракћу око куће? *Шен.* По целој пољани се видели само гладни гавранови који су злокобно грактали. *Уск.* Нек' гракће на те чељад мрска. *Шен.*

гра̏м м грч. **1.** *основна јединица за мерење тежине* (г). **2.** фиг. *мала, најмања количина нечег.* — Господо министри, да ви имате само грам пјесничке фантазије, увјерен сам да не бисте министровали! *Крл.*

гра̏мата ж рус. заст. *повеља, диплома.* — Махина . . . је ходио у Петроград . . .

да донесе владици Сави царске грамате. *Љуб.*

грама̀тик м заст. *в. граматичар.*

грама̀тика ж грч. **1.** *наука, знаност о језику и његовим законима и правилима*: историјска ~, описна (дескриптивна) ~, упоредна, компаративна ~. **2.** *уџбеник који излаже законе и правила неког језика.* **3.** ист. шк. **а.** *трећи разред некадашње гимназије.* **б.** *нижи разреди некадашње гимназије.* — Тко познаје тадашње стање школске обуке неће се чудити што сам прескочио и граматику и реторику. *Шкреб.*

граматика́лац, -лца м заст. *в. граматичар (2).* — Учили нас граматикалци. *Ков. А.*

грàматикàлнӣ, -ā, -ō **1.** *в. граматички.* — Али кајкавски није састављен од заокружених изрека и граматикалних закона. *Бег.* **2.** *који се односи на граматику (3б).* — Канижлић се родио 1669. . . . у Пожеги гдје је свршио и четири граматикална разреда. *Комб.*

грама̀тичӑр м **1.** *стручњак у граматици; писац граматике.* **2.** ист. шк. *ученик трећег или било ког нижег разреда гимназије.* — Граматичари . . . и богослови полако су се вукли у школу. *Шов.*

грама̀тичӑрев и **грама̀тичӑров**, -а, -о *који припада граматичару.*

грама̀тичӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на граматичаре.*

грама̀тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на граматику.*

грама̀тичӣй, -ā, -ō *граматички.*

грàмжёње с *гл. им. од грамзити.*

грàмжљив, -а, -о = грамзив *који испољава особину да грамзи, лаком.* — Управник творнице, бездушан и грамжљив човјек, имао је неколико својих људи. *Чол.*

грàмжљивац, -йвца м = грамзивац *грамжљив човек.* — Народи који су у прошлости много изгубили од свога националног поседа, постају грамжљивци. *Цвиј.*

грàмжљивица ж = грамзивица *грамжљива женска особа.*

грàмжљиво прил. = грамзиво *похлепно, грабећи се, неумерено, жељно.* — Већ почеше старији да дремају, а младеж, навалivши грамжљиво на весеље, као да га се пресити. *Лаз. Л.*

грàмжљивӧст, -ости ж = грамзивост *особина онога који је грамжљив, похлепа.*

грàмза ж *в. грамжљивост.* — А Раде? Учио је, што је знак грамзе, хроничне сељачке незаситости. *Дав.*

грàмзёње с непр. *в. грамжење.*

грàмзив, -а, -о = грамжљив. — Иако су некад мало грамзиви за парама, али они воле и рахатлук, и време им није новац. *Срем.*

грàмзивац, -йвца м = грамжљивац. — Балзак . . . слика све врсте грамзиваца који обожавају злато. *ЛМС 1949.* Новац Ђуке Беговића неће у руке сеоских дришља и грамзиваца. *Коз. И.*

грàмзивица ж = грамжљивица.

грàмзиво прил. = грамжљиво. — Сада је јурила, летела из осећања у осећање . . . као да је грамзиво гомилала ризницу среће. *Јанк.*

грàмзивӧст, -ости ж = грамжљивост.

грàмзити, -ӣм несврш. *похлепно, неумерено, прекомерно тежити да се нешто задобије (новац, имање, власт и сл.).* — Гашпар и његови грамзе за нашим имањем. *Наз.* А тако су сви волели тај новац, толико грамзили за њим. *Андр. И.*

грàмзљив, -а, -о непр. *в. грамжљив.*

грӑм-кàлӧрија ж физ. *јединица за мерење количине топлоте.*

грамо̀фӧн, -óна и **грӑмофӧн**, -а м **1.** *апарат за репродуковање (људског) гласа или музичких звукова.* **2.** фиг. *човек који говори научено, несвесно, механички.* — Више грамофон туђих утисака него идеолог . . . он је себи умишљао да је далековидним тумачем разних питања и појава. *Крл.*

грамо̀фӧнскӣ и **грӑмофӧнскӣ**, -ā, -ō *који се односи на грамофон*: ~ игла, ~ музика, ~ плоча.

грамо̀фӧнски и **грӑмофӧниски** прил. *као грамофон, слично грамофону.* — Дугогодишња дресура викала је грамофонски на уста господина сатника програматске глупости. *Крл.*

грàмпати, -ӑм несврш. покр. *чинити напоре да се што учини, да се чега дочепа, навaљивати.* — Бијеле се обле ноге испод ње . . . Грампао сам на ту бјелину као гладно пашче . . . и — зграбих! *Лал.*

грӑна ж (ак. грӑну) **1.** *део дрвета који расте из стабла.* — фиг. Градио сам чудан град облаку на грани. *Шен.* **2.** *оно што се од нечега одваја, потиче, излази, у шта се нешто продужава и сл., огранак, изданак.* — Ту се хладна вода уставила, пусти гране на четири стране. *Вук Рј.* Ови Казаси потичу од велике и моћне, изумрле породице Шахбеговића. Само је та њихова грана остала стицајем прилика без земље. *Андр. И.* Твоје је ово дијете и срца твојега грана. *Шим. А.* **3.** *део шаке или ноге (стопало) до прстију.* — На шаци разликујемо: корен, грану и прсте. *Батут.* Оздо је табан,

а озго грана; боли га нога баш на грани. *Вук Рј.* **4.** *врста или део врсте људске делатности, једна духовна (научна, знанствена, уметничка, спортска, пословна) област.* — Сваки позив, свака грана науке, индустрије или заната имају својих израза. *СКГ 1937.* Књижевност је важна грана људске активности. *Андр. И.* Веслање је једна од спортских грана. *Весл.*

Изр. бити као сува (мртва, окресана, одсечена, преломљена) ~ а) *бити без животне снаге, без живота*; б) *бити усамљен*; доћи до зелене гране, на зелену грану *обогатити се, материјално се придићи*; као граном побијен *оборен (болешћу)*; метнути девојци грану на пут *омести девојку да се уда*; накићен шљивовом граном *пијан*; пасти на танке (ниске, најниже, последње, задње и сл.) гране а) *осиромашити, пасти у беду, пропасти*; б) *срозати се, пасти, спустити се морално*; попети се на више гране (на вишу грану) *поправити своје стање, доћи у благостање*; сећи, резати грану на којој се седи *радити (обично несвесно) против себе самог.*

грана́(ј)лија ж *пушка по којој су изрезбарене, извезене гране.* — Гранајлије пушке дохватише. *Вук Рј.* И спопаде дугу гранајлију. *НПХ.*

гранàли прид. непром. покр. *који је украшен извезеним гранама.* — Стојан је посматраше и даље; и папуче јој и граналиди-димије и малу јечерму. *Ћор.*

гранàње с *гл. им. од гранати (се).*

гранàт, -áта м лат. **1.** мин. *врста минерала црвене боје који се употребљава као украс.* — Њена црна свила, у којој су је покопали, и велики брош из црвених граната. *Крл.* **2.** бот. *врста јужног воћа, шипак, нар. Сим. Реч.*

гранàт, -а, -о **1. а.** *који има велике гране, који обилује гранама*; исп. крошњат, крошњаст. — Чистина, а сред ње стајала је велика граната липа. *Шен.* **б.** *који има много огранака, разгранат*; исп. грана (2). — Неколико гранатих и некада . . . чувених породица набило је своје породичне раке до саме површине земље. *Сек.* Најприје обори воће [јелена], што високе имаху главе, на њима гранате роге. *М-И.* **2.** *телесно развијен, снажан, јак.* — Средовјечни човјек . . . кршан је, гранат. *Јел.*

граната ж тал. *артиљеријски метак.*

Изр. ручна ~ *бомба која се баца руком.*

гранàти, -ăм несврш. песн. **1.** *в. гранати се.* — Смрт посече воћку младу, граналу. *Кош.* Одатле гранају вијугасти путови и пролокани коловози на све четири стране. *Божс.* **2.** фиг. *ширити (руке) попут грана, махати (рукама).* — Стоји он пред кухињом, живо грана рукама. *Радул.* Гранао је рукама, исправљао се и бацао на јастук. *Вуков.*

~ **се 1.** *пуштати из себе гране.* — Трешња се почињала гранати одмах близу земље. *Перк.* **2. а.** *ширити се, одвајати се у разним правцима.* — Пођосмо зеленилом уковрареним стазама што се тамо-амо гранају и провлаче кроз безброј цветних леја и бокора. *Ком.* План завојевача о насиљу . . . ту се гранао у стотине неочекиваних, споредних рукаваца. *Андр. И.* **б.** *повећавати се, развијати се.* — Послови који се захукташе за живота Вучетина нису се гранали, али се нису ни зауставили. *Марк. М.*

грана́тин, -а, -о *који је од гранате, који припада гранати.* — На грудима . . . и обема рукама . . . указаше се тада три дубоке . . . гранатине ране. *Вас.*

гранàтӣр, -и́ра м тал. *в. гренадир.*

гранàтӣрскӣ, -а́, -о́ *в. гренадирски.*

грàнāтнӣ и грàнāтскӣ, -а́, -о́ *који се односи на гранат; који је од граната.* — Испод контуша се развија саборита сукња од гранатна калмика. *Шен.* А ту своју колористичку пажњу . . . посветио је нарочито гранатском брошу и златном ланцу газдаричином. *Андр. И.*

грāндиóзан, -зна, -зно лат. *величанствен, изванредан, велелепан.*

грāндиóзно прил. *на величанствен начин, изванредно, велелепно.*

грандиóзнōст, -ости ж *величанственост, изванредност.*

грандòман, -а и **грандòмāн,** -āна м лат.-грч. *човек који болује од умишљене величине, који уздиже, велича самог себе*; исп. мегаломан.

грандомàнија ж *болест од умишљене величине, уздизање, величање самог себе*; исп. мегаломанија.

грандòмāнка ж *она која пати од грандоманије.*

грандòманскӣ и грандòмāнскӣ, -а́, -о́ *који се односи на грандомане.*

грàнина ж *аугм. од грана.* — Као гранином помлађено (кад гдје болује много чељади). *Вук Рј.*

грàнӣт, -и́та м лат. мин. *камен који садржи глиненац, кремен и тињац, лискун.*

грàнӣтан, -тна, -тно и **грàнӣтскӣ,** -а́, -о́ **1.** *који се односи на гранит; који је од гранита.* — Неки је споменик изграђен од гранитнога камена. *Туђ.* Предео је сав . . . гранитан, прашинаст. *Дуч.* Гле, усред туђинског мора, кô стене гранитске камен, тај олтар предака ваших још гордо пред вама стоји. *Ил.*

2. фиг. *тврд, чврст (као да је од гранита).* — Армије наше гранитне су груди. *Минд.*

гра̀ница[1] ж **1. а.** *црта, линија која обележава докле се нешто простире, која дели два пространства (имања, државе и др.), међа.* — Граница краљевства . . . текла [је] отприлике Неретвом до Раме . . . *Шиш.* На југозападу је Јадранско море ставило границе распространењу Југословена. *Цвијић.* **б.** *област, подручје дуж границе.* — Тражићу негде на граници . . . далеко . . . какво најгоре . . . место. *Ранк.* **2.** (Граница) ист. *Војна граница (в. изр.).* — С усјева прелазе [у говору] . . . на казивање о Граници, чардацима, судовању сабље. *Коз. И.* А нисте били никад у Срему? Мислим у паорији, јер, знате, друго је Граница. *Петр. В.* **3. а.** (обично у мн.) *крајња могућност, мера до које нешто допире.* — Али је у друштвеном животу и у појединачном пословању тешко увек одредити границе здравог разума. *Прод.* **б.** *тачка до које нешто досеже или одакле почиње.* — На граници свијести препознајем нека лица. *Наз.* О мајко мила, шта ће се! — дјетињски немоћно, већ на граници суза, уздисао је. *Ћоп.*

Изр. горња (крајња) и доња ~ (температуре, година и сл.) *највиши и најнижи степен (температуре), број (година) и сл.*; затворити (отворити) границу *обуставити (успоставити) погранични промет*; међународна датумска ~ геогр. *180° географске дужине*; имати границâ *знати за меру, не ићи у крајност*; Војна ~ ист. *в. уз крајина (изр.)*; отићи на границу, вратити се с границе ист. *отићи, вратити се као војник, војни обвезник*; поставити, повући (повлачити), свести у границе *ограничити, одредити разлику*; прећи (прелазити) (сваку, све) границу (-е) *не знати меру, бити дрзак, безобразан*; у границама нечега (закона, пристојности, могућности) *онако како је то одређено нечим.*

гра̀ница[2] ж **1.** *граничица.* — Уснула дјевојка дренку на корјенку, лози на граници. *НП Вук.* **2.** *крстина (снопова).* — У границама снопље садјевено. *Наз.* **3.** бот. *врста храста* Quercus conferta. *Сим. Реч.*

гра̀ничар м **1.** *војник који чува границу.* — Провокације на државним границама Југославије појачавају будност наших граничара. *Лог. 2.* **2.** ист. **а.** *некадашњи војник (или официр) из Војне границе (крајине)*; исп. крајишник. — У царству аустријскоме једни су [Срби] граничари и војници без престанка, те чувају границу од царства турскога. *Вук.* **б.** *сељак, ратар из некадашње Војне границе.* — Он је славонски граничар. *Матош.* Старци, лички граничари . . . добродушно су се смјешкали, чинило им се да се поново враћају времена Војне крајине. *Ћоп.*

гра̀ничарев, -а, -о = граничаров *који припада граничару.*

гра̀ничарка ж *жена граничара (2б); жена из некадашње Војне границе.* — Уђоше обојица у собу и ту затекну уз пећ здраву као тресак граничарку. *М 1867.* Она је родом Личанка, граничарка, навикла још од својих старих да поштује војску и њезине наредбе. *Ћоп.*

гра̀ничарки̏н, -а, -о *који припада граничарки.*

гра̀ничаров, -а, -о = граничарев.

гра̀ничарскӣ, -ā, -ō *који се односи на граничаре.*

гра̀ничарче и **граничáрче,** -ета с *дете граничара.* — [Граничарка] седи и преде, а ногом у колевци граничарче, сина, љуља, те га успављује. *М 1867.*

гра̀ничев, -а, -о *који припада граници*[2] *(3), храстов. Вук Рј.*

гра̀ничевина ж *дрво од границе*[2] *(3), храстовина.*

гра̀ничење с *гл. им. од граничити (се).*

гра̀ничити (се), -ӣм (се) несврш. **1.** *налазити се на граници, имати заједничку границу, додиривати се*; син. међити (се). — Њихово имање граничи ево баш с овим новим виноградом. *Бож.* **2.** *допирати до нечег*; *бити близу нечег*; исп. граница[1] (3б). — У души јој беше и бола, и срџбе, и стида и гнушања страшнога, болесног, које граничи с лудилом. *Ранк.* Сви погледаше тога глупана, чија је ревност у школи једногодишњих добровољаца граничила с блесавошћу. *Јонке.*

гра̀ничнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на границу, који се налази на граници*: ~ камен, ~ област, ~ подручје, ~ положај, ~ стуб. **2.** *који допире до крајње тачке могућности, крајњи, највиши.* — Наравно да број година који смо навели као гранични за поједине стадијуме није апсолутно тачан. *Пед.* **3.** *који стоји на почетној или завршној тачки.* — За сваки други случај добивају се вриједности између та два гранична случаја. *Кем.*

гра̀ничњак м *гранични камен, гранична ознака.* — Овуда отприлике омеђују граничњаци. *Божић.*

гра̀нӣште с *место где су гране, грање.* — Час су доле на граништу, нешто моле, нешто ишту [птице]. *Змај.*

грансѐњёр, -éра м фр. *велики господин, крупан феудални господар.*

грансѐњёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на грансењере.* — Он [је] суверено пролазио

пештанским салонима с грансењерским гестама. *Нам.*

гра̏нулāран, -рна, -рно = гранулозан *зрна(с)т.*

гранула̀ција ж лат. **1.** *зрњење, уситњавање у зрна.* — А да би се та радна операција [у руднику] извела, треба добити одговарајућу гранулацију руде. *Пол. 1958.* **2.** мед. *стварање зрнатог ткива на рани која зарашћује.*

гранула̀ци̏јскӣ и **гра̏нулацио̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на гранулацију.*

Изр. ~ ткиво мед. *ткиво које се развија при зарастању, зацељивању ране.*

гранули̏рати, -у̀лӣрām несврш. **1.** *вршити гранулацију (1).* — Одавде ће се . . . утоваривати обичан и гранулирани шљунак у четири врсте. *Пол. 1959.* **2.** мед. *замлађивати се;* исп. гранулација (2).

гра̏нулōзан, -зна, -зно = грануларан.

гранӯло̄м, -о́ма м мед. *упаљено ткиво око зубног корена.*

гра̏нӯт, -а, -о покр. *сулуд, сумануг;* исп. гра̏нути. — Бијаше до зла бога гранута, или, као што у Пожеги кажу, луцкаста. *Том.*

гра̏нути, -нём сврш. покр. *полудети.* — Мало је грануо с памети. *Рј. А.*

гра̀нути, гра̀нём сврш. **1.** непрел. *синути, засијати, појавити се (о сунцу, пролећу, месецу итд.).* — Путници су као ласте: зими иду к југу, а како пролеће гране, враћају се к северу. *Нен. Љ.* У шуми бијаше још некуд тамно и немило, јер сунце не бјеше грануло. *Брл.* **2.** прел. покр. *обасјати.* — Пјесма гране, пјесма гране мене, а ја блажен. *Хар.* Наш кров грануло је сунце. *Јос. Д.* **3.** фиг. *лакнути.* — Сад ми је мало грануло. *Вук Рј.*

гранӯће с *гл. им. од гра̀нути.* — Наручи кочију за само грануће сунца. *Шимун.*

гра̀нчица ж *дем. од грана.* — фиг. Задњу гранчицу поштеног ми имена, јединца ми врати! *Шен.*

Изр. ~ мира *ознака помирљивог, мирног држања, става.*

гра̏њав, -а, -о необ. *који се грана, шири зракасто.* — Нека грањава крвна свјетлост ницала је одсвуда као зора. *Божић.*

грањава̄ње с *гл. им. од грањавати.* — С притајеном раздрагношћу врше се припреме за славље грањавања новог јутра. *КН 1959.*

грањава̀ти, гра̀њāвām = грањивати *несврш. према гранути.* В. пр. уз гл. им. грањавање.

гра̏ње с *зб. им. од грана.* — Као горостас уздигао се брест у небо . . . Ветрић се игра кроз густо грање. *Ад.* фиг. Моја знања, ја њу вас веледушно стрести из пуног грања. *Уј.*

грањи̏ва̄ње с *гл. им. од грањивати.*

грањи̏вати, гра̀њујēм и гра̀њивām несврш. = грањавати. — А у глави трепти, зуји, мијешају се боје и грањују слике. *Кал.* Љети сунце грањива иза Осјечанице. *Рј. А.*

гра̀њице с покр. *дем. од грање.* — Уђем ја, погледам на огњиште — нешто мало сирова грањица. *Вес.*

гра̏о прид. непром. нем. варв. **1.** *сив.* **2.** *сед. Кл. Рј.*

граор- *в. грахор-.*

гра̀пчић, -а и **гра̀пчӣћ,** -и́ћа м *дем. од граб.*

гра̏шпа ж покр. *в. грабеж.* — Завојштила [бих] на стоглаву ту неман безакоња, дивљоће, мора, грапше, поганства. *Марк. Ф.*

гра̏ткиња ж покр. *в. грађанка.* — Но жена на крду ђеце тражи . . . уз хљеб свилене одоре според првијех гратких. *Љуб.*

гратошија ж агр. *врста питоме лозе.* — У пољу око Хумца посађене су на вријеже драчкиња, ухвата и гратошија, питоме лозе. *Љуб.*

гратули̏рати, -ту̀лӣрām сврш. и несврш. *честитати.* — Па још гратулирати пред оноликим свијетом. *Матош.*

гра̏ф, гра̀фа м *в. гроф.*

гра̀фика ж грч. **1.** *врста ликовне уметности у којој уметник остварује своју замисао помоћу линија, цртежа.* **2.** *уметнички рад те врсте (обично умножен помоћу дрвореза, дубореза, бакрореза, бакрописа итд.).* — Б. Вељковић изложио је двадесетак својих графика у боји. *Пол. 1948.* **3.** *систем, састав слова, писања, азбука, абецеда, писмо.* — Требало је, пре свега, створити графику (азбуку) и ортографију (правопис) које би му одговарале. *Бел.* **4.** *штампање, умножавање штампом.*

гра̀фикон, -а и **графи̏ко̄н,** -о́на м *слика, цртеж, којим се уместо цифара приказују резултати нечега.*

гра̀фӣт, -и́та м грч. мин. **1.** *врста меког угљ(ен)икова минерала који служи за писање.* **2.** *срце у оловци.*

гра̀фӣтнӣ, -ā, -ō *који је од графита.*

гра̀фица ж *в. графица.*

гра̀фичāр м **1.** *штампарски, тискарски радник, типограф.* **2.** *уметник који се бави графиком.* — Значајни графичар П. Манчун из Дубровника одбио се зарана из наше земље. *Баб.*

гра̀фичāрев и **гра̀фичāров,** -а, -о *који припада графичару.*

гра̀фичкӣ, -ā, -ō *који се односи на графику и графикон:* ~ индустрија, ~ приказ, ~ радник, ~ слика, ~ студија.

гра̀фички прил. *помоћу графикона.* — Дарвин је покушао графички предочити резултате природног одабирања и дивергенцију особина. *НЕ.*

графо̀лог м грч. *стручњак за распознавање рукописа; особа која према рукопису погађа карактер.*

графолѝгија ж *вештина распознавања и тумачења рукописа.*

графо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на графологе и графологију*: ~ експертиза, ~ поређење, ~ стручњак.

графо̀ман, -а и **графо̀мāн,** -ána м грч. *човек који пати, болује од графоманије.* — Током расправе [Розенберг] бележи и пише, пише, бележи с упорношћу графомана. *НК 1946.*

графомàнија ж *болест писања, неодољива потреба за сталним писањем.* — Ово анализање самог себе није можда ништа друго него графоманија. *Матош.*

графо̀манскӣ и **графо̀мāнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на графомане.*

грӑх м бот. *врста биљке чији се зрнасти плод употребљава као људска храна, пасуљ* Phaseolus. *Сим. Реч.*

Изр. зелени ~ *грах у махунама, бораниja*; бацати (гледати у) ~ *врачати помоћу граха*; као по граху (млатити, тући и сл.) *јако, снажно, душмански (млатити, тући и сл.).*

грӑхов, -а, -о *који припада граху, који је од граха*: ~ салата, ~ лишће.

грӑховина и **грӑховица** ж бот. *в. грахорица.*

грӑховӣште с *њива на којој је био посејан грах.*

грӑхор м бот. *в. грахорица. Вук Рј.*

грӑхораст, -а, -о *сличан граху; посут сивим тачкама, пегама, зеленкастосив.* — Загасита густа брада још му већи израз даје големим грахорастим очима. *Јакш. Ђ.* Жутомрке длаке, с грахорастим . . . пијетлом у чељустима, искочи лукава лисица. *Донч.*

грӑхорасто прил. *као грах; посуто сивим тачкама, пегама.* — Сиђе на под мачка, грахорасто сиве длаке, крупна и округла. *Лал.*

грӑхорина ж бот. *в. грахорица. Вук Рј.*

грӑхорица и **грахо̀рица** ж бот. *врста биљкв из пор. махунарки која служи за сточну храну* Vicia sativa; син. вика. *Сим. Реч.*

грӑхоричин и **грахо̀ричин,** -а, -о *који припада грахорици.*

грӑхо̄рка ж бот. *врста биљке из пор. махунарки* Onobrychis sativa. *Сим. Реч.*

грӑхо̄рке ж мн. *очи грахорасте боје.* — Лепа девојчица . . . очи грахорке, а трепавице дуге, црне. *Вес.* Пропала у лицу. Жарке грахорке изгубиле ону прашњу топлину. *Коч.*

грахо̀ровина ж *љуске од грахових махуна, пасуљевина. Вук Рј.*

грӑција ж лат. **1.** мит. *назив сваке од три богиње љупкости.* **2.** фиг. *врло љупка девојка, оличење лепоте и привлачности.* — Ево, сад ће и оне да се појаве. Три грације . . . Ево их, тек што нису! *Срем.* **3.** фиг. *љупкост, умиљатост, дражесност.* — Њена неодољива грација . . . је све около себе очаравала. *Коз. Ј.* Никад више грације и отмености и више неспретности и простоте није било сједињено. *Вас.*

грӑцӣлан, -лна, -лно *нежан, крхак, слабашан; витак, гибак.* — Та жена била је грацилна као каква прозирна амфора. *Крл.* Мали Шваба . . . био је . . . ружан . . . али спретна и грацилна тела. *Сек.*

грӑцӣлно прил. *нежно, крхко, слабашно.* — Заиста, мислио је Мића, треба бити тако грацилно грађен, тако прозрачан. *Дав.*

грацӣлнӧст, -ости ж *особина онога који је грацилан, нежност, крхкост, слабашност.*

грӑциӧзан, -зна, -зно *љубак, умиљат, дражестан; гибак.* — Била [је] . . . лепа стаса, витка . . . и грациозна хода. *Срем.* Њему се чинило да је она . . . пресолидно грађена да би била грациозна. *Кол.*

грӑциӧзно прил. *љупко, умиљато, дражесно.* — Поклони се свима грациозно. *Петр. В.*

грациӧзнӧст, -ости ж *љупкост, умиљатост, дражесност; виткост; привлачност.* — Наташа . . . се одликовала својом грациозношћу. *Крањч. Стј.*

гра̀ша ж **1.** *хип. од грах. Вук Рј.* **2.** покр. *врста старинске пушке.* — Па кад још узјаше помамног кулаша, а објеси кубурлуке са двије граше о седло преда се! Ej, стари земане! *Коч.*

гра̀шак, -шка м **1.** бот. *биљка из пор. махунарки чији се зрнаст плод употребљава као људска храна* Pisum sativum. *Терм. 3.* **2.** *в. гра̀шка (2).* — На челу грашак од зноја. *Матош.*

гра̀шац, -шца м **1.** *дем. од грах.* — Дај ми мало грашца. *Вук Рј.* **2.** агр. покр. *врста грожђа. Вук Рј.*

гра̀шевина ж агр. *врста грожђа (ситног као грашак); вино од таквог грожђа, ризлинг.* — Морао је шегрт донијети двије литре старе грашевине. *Бал.*

гра̀шина ж *аугм. и пеј. од грах.*

гра̀шница ж бот. *в. грахорица. Сим. Реч.*

гра̀шичнӣ, -ā, -ō покр. *који је од грашице, грахоричин.* — Него знаш какав је

свијет; пред њим не смије бити ни што је грашично зрно на човјеку. *Шен.*

гра̀шка ж **1.** агр. *зрно граха.* **2.** (обично у изразу: грашка зноја) *кап.* — Девојчици избише грашке зноја по челу. *Андр. И.*

гра̀шков, -а, -о *који припада грашку; који је као у грашка.* — Сав намјештај бијаше од махагонијева дрва . . . а преобучен тешком пругастом свилом грашкове боје. *Том.*

гра̀штёње с *гл. им. од грашти̏ти.*

гра̀шти̏ти, -и̏м несврш. покр. *в. грабити. Вук Рј.*

гра̀шчица ж *дем. од грашка.*

гр̏б м (лок. гр̏бу) *симболични знак као обележје једне државе, града, племићке породице, обитељи и сл.*

Изр. босански ~ вулг. *савијање руке у лакту као знак одбијања нечега.*

гр̏ба ж **1.** *израслина, избочина на леђима, обично као последица болести; природна израслина на леђима неких животиња.* — фиг. Нанизала се [брда], повезала се једно за друго, и својим грбама наслонила на високе, џиновске планине. *Ћур.* **2.** зоол. *врста гусенице* Eruca geometridarum. *Терм. 4.*

гр̏ба м = грбо *хип. од грбавац.*

гр̏бав, -а, -о **1. а.** *који има грбу; погурен.* — То је мален човек, грбав, али без видљиве грбе. *Андр. И.* **б.** *који је са избочином, који није раван.* — Прохор виде како се официрчић грбава носа мршти. *Моск.* **2.** фиг. *наказан, убог; неисправан.* — Ваљда му је пошло за руком сложити своје грбаве рачуне. *Ков. А.*

гр̏бавац, -а̏вца м = грбоња *грбав човек.*

гр̏бавачкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на грбавце.*

гр̏бавачки прил. *као у грбавца, слично грбавцу.* — Круна се грбавачки диже и прекрсти, па пође на врата. *Вукић.*

гр̏бавити, -и̏м и **грба̀вити,** гр̏ба̄ви̏м несврш. **1.** *постајати грбав.* **2.** *чинити грбавим. Прав.*

~ **се 1.** *савијати леђа.* — Он . . . кашљуца и већ се у ходу грбави. *Јанк.* **2.** фиг. *мучити се радећи. Р-К Реч.*

гр̏бавица ж *женска особа с грбом.*

гр̏бавичин, -а, -о *који припада грбавици.*

грба̀вко м *грбавац.*

грба̀вков, -а, -о *који припада грбавку.*

гр̏бављёње и **грба̀вљёње** с *гл. им. од грбавити (се).*

гр̏баво прил. *као грбав;* фиг. *криво, лоше.* — Грбаво ће бити за мене, нпр. ако ти толико платим. *Вук Рј.*

гр̏бавӧст, -ости ж *стање или особина онога који је грбав и онога што је грбаво.*

гр̏бавчев, -а, -о *који припада грбавцу.*

гр̏бање с *гл. им. од грбати се.*

гр̏баст, -а, -о *грбав.* — Старац Мргуд . . . бјеше окошт, велика грбаста носа. *Мат.*

гр̏бати се, гр̏ба̄м се несврш. *в. грбавити се;* фиг. *клањати се.* — Капу скида, по земљи се грба. *Вук Рј.*

гр̏бача ж пеј. *леђа.* — Ти видиш како је сељаку мучан живот: бију га и мраз и киша, и голотиња и босотиња; грбача пуца од рада. *Дом.*

Изр. године су му на грбачи *остарео је;* (за)сести, попети се коме на грбачу, бити (коме) на грбачи *пасти коме на терет, уживати туђу муку;* носити (кога) на грбачи *с муком издржавати, хранити (кога);* подметнути, подметати грбачу *поднети, подносити велики, главни терет;* свалити коме нешто на грбачу *оптеретити кога нечим, пребацити какав терет на некога;* скинути се (коме) с грбаче *не бити више на терету.*

гр̏бачити (се), -и̏м (се) несврш. *радити тешко, савијене грбаче (нпр. копати).* — Савојац ћути и грбачи на својој каменитој јаковици. *Матош.* Код нас ако се не грбачи, не може да се једе. *Ћос. Д.*

гр̏беша м покр. *в. грбавац.* — Никола будалетина даде онаку бећар-жену једном грбеши. *Јел.*

гр̏бина ж **1.** *грбача.* — Сремац је [врећу] полако диже на грбину и пође напоље. *Јакш. Ђ.* **2. а.** *избочина.* — Особито је истицао свој нос, не јако велик, али врло танак, с врло примјетном грбином: »прави римски«. *Л-К.* Горњи дио горског ланца чини горску грбину или хрбат. *ОГ.* **б.** фиг. *недостатак у моралном смислу.* — Други одгојитељи опет мисле . . . строгошћу исправити грбине дјечје. *Кор.*

гр̏бити, -и̏м несврш. **а.** *савијати, истурати у облику грбе.* — Он је непрестано некако грбио леђа. *Л-К.* **б.** фиг. *вући, носити терет.* — И место да . . . грбиш под судбином у којој си се родио . . . ти бежиш. *Сек.*

~ **се 1.** *савијати леђа у облику грбе.* — Све више је изостајао иза последњег борца, јаукао и грбио се, трудећи се да га запази комесар и да га запита шта му је. *Ћос. Д.* фиг. Дол' уз јаблане танане мрки се гр̏мови грбе. *Фран.* **2.** фиг. *грбавити се (2).* — Грби се, јадна жено, тако ти је суђено! *Богдан.*

гр̏бица ж *дем. од грба.*

гр̏бљёње с *гл. им. од грбити (се).*

гр̏бо, -а и -ё̄ м = гр̏ба.

гр̏бӧвница ж неол. *владарска повеља којом се племићу додељује грб.* — Занимљив је особито прилог Бојничићев, који при-

казује најстарију хрватску грбовницу од г. 1434. *В 1885.*

грбо̀ноша м заст. *особа која има дужност да носи грб или неки предмет с грбом.* — Учитељ требоваше неколико [ђака] за грбоноше. *Јурк.*

грбо̀нца м пеј. *в. грбоња. Р-К Реч.*

грбо́ња м = грбавац. — Згрбио се грбоња па ради неуморно, пише, рачуна. *Крл.* Ето, тај грбоња што се пред нама згудалио нема никог. *Радул.*

грбо́тина ж **1.** заст. *в. гр̏ба.* **2.** мн. фиг. *незгодне ствари, незгоде, невоље.* — Каквих прихода! А порез, а слуге, а остале којекакове грботине, то ви не рачунате, а? *Коз. Ј.*

грбу́љак, -љка м покр. *дем. од грбоња.* — Залутао је амо тај дрзовити бодљикави грбуљак. *Шен.*

грбу́љача ж *врста примитивне куће.* — Најпримитивнији су тип [кућа] грбуљаче, управо сламне колибе . . . којих је некада по Србији било. *Дед. Ј.*

грбу́шан, -шна, -шно *дем. и хип. од грбав; погрбљен.* — Хрло потрча грбушна и ситна старица са великим наочарима. *Ков. А.*

гр̏гање с *гл. им. од гргати.*

гр̏гати, -а̄м несврш. покр. *чачкати. Вук Рј.*

гр̏геч, -е́ча м зоол. *врста ситније речне рибе са јаким бодљама* Perca fluviatilis. *Терм. 4.*

гр̏глати, -а̄м несврш. *в. гргљати.*

гр̏гљање с *гл. им. од гргљати.* — Мучили су ме гргљањем и мазањем. *Шкреб.*

гр̏гљати, -а̄м несврш. оном. **1.** *испирати грло производећи глас »гр̏«.* В. пр. уз гл. им. гргљање. **2.** *в. гргота̄ти (3).* — Гргља неке ријечи силном брзином у свом грлу. *Бат.*

гр̏го̄ль м оном. *в. гргот.* — Од цркве се дослухавао . . . жамор и шум сличан гргољу брзих вода. *Коз. И.* Слушат ће гргољ и клокот извора. *Наз.*

гр̏гољав, -а, -о оном. *који гргољи.* — Гргољав глогољ на кривини лука у крви нашој чешће зрње бирка. *Фран.*

гр̏гољење с *гл. им. од гргољити (се).*

гр̏гољив, -а, -о оном. *гргољав.* — Успут скоро није ништа запажао: ни села, ни гргољиве пролећне поточиће. *ЛМС 1951.* Онда је нешто звиждало и пиштало . . . у гргољивим грлацима неких плитких уских чутурица. *Божић.*

гр̏гољити и **гр̏го̀љити,** -и̏м несврш. оном. *гргота̄ти (1).* — Барка је хрло јурила преко таласића што су гргољећи обијесним жубором скакутали. *Новак.* Испод лука се видело, у дну видика, парче модре Дрине, а дубоко под њим је гргољила запењена и укроћена Жепа. *Андр. И.*

~ **се** *праћакати се.* — Заповеди Анђелији да га [унука] расповије, па онда гледи његове пуне ручице и његово пуначко тело како се гргољи. *Вес.*

гр̏го̄р м оном. *гргот.* — Пјесме, цвркути, шумови и гргори пролетни зазвучаше, забренчаше, зазвонише из пуних сила. *Гор.* Сва љепота младости прошла је већ одавно, а од ње остао само гргор потока који се чуо низ мокро грање. *Пол. 1959.*

гр̏го̄ран, -рна, -рно индив. *који гргори.* — Кроз цвркуте грла ситних, кроз гр̏горне вире пева [ветар] химне. *Кош.*

гр̏горе́ње с *гл. им. од гргорити.*

гр̏горити, -и̏м несврш. оном. *гргота̄ти (1).* — Чесма се чула све гласније како вода пада у корито, па гргори, као да неко пије из тестије. *Сиј.*

гр̏го̄т м оном. *жубор, клокотање (воде и сл.).* — Јаркови препуни стреловито јуре, . . . ваљају с грготом одломљено камење. *Бон.*

гр̏готаво прил. *слично жубору воде, из грла.* — Јеси ли се ударила? — тепа Мутавац грготаво, мучно. *Цес. А.*

гр̏готање и **гргота̀ње** с *гл. им. од гргота̄ти.*

гр̏гота̄ти и **гргота̀ти,** гр̏гоћем несврш. оном. **1.** *жуборити, клокотати (о течности, текућини).* — Само је вода грготала и птице пјевале по воћњацима. *Бен.* Доле гргоће Дунавац, једва се миче. *Чипл.* **2.** *в. гргљати (1). И-Б Рј.* **3.** *говорити, певати, производити глас из грла (као да вода жубори).* — Грла судских повјереника . . . грготала су неке баналне шлагере. *Божић.* Стари мужјак [јаребице] се пење на шиљке и стражари гргоћући вазда упуте за кретање. *Кал.*

гр̏гуљав, -а, -о *в. гргурав.* — Средовечни калуђер, смеђе, чупаве, гргуљаве косе. *Ранк.*

гр̏гурав, -а, -о **а.** *кудрав, коврчав (о коси).* — Арапину [је] уроћена црна кожа, гргурава коса и дебеле уснице. *Марк. Св.* **б.** фиг. *таласаст, валовит, намрешкан.* — А гргураве борице Колубаре . . . је тијан ветрић . . . уз воду низао. *Ком.* Гргураво море је запело . . . *Уј.*

гр̏гурави̏ост, -ости ж *особина онога што је гргураво.*

гр̏гураст, -а, -о *гргурав.* — Коса му је гргураста. *Кул.*

гр̏гу̏т м оном. **1.** *гугут.* — Грлице гргут што сама самује. *Вел.* **2.** *гргот.* — Горјеле

су запењене воде што су с веселим гргутом падале у језеро. *Бен.*

гр̏гутав и **гргу̏тав,** -а, -о *који је сличан гргутању.* — Смијех му је гргутав и чудно размочен. *Цес. А.* И дотада сам волео нашу Млаву, њене гргутаве брзаке. *Пол. 1958.*

гр̏гутаво и **гргу̏таво** прил. *слично гргутању.* — Тада викну гргутаво и слабо. *Андр. И.*

гргу̏тање и **гргу̏тање** с *гл. им. од гргутати.*

гргу̏тати, гр̏гућем и **гргу̏тати,** гр̏гу̏ћем несврш. оном. **1.** *гукати, гугутати (о грлици).* — Грличица гргутала према луци на јабуци. *Вук Рј.* **2.** *в. грготати (3).* — Једва смо гледали од умора и сна . . . и погрешно гргутали мелодију. *Андр. И.*

гргу̏тнути, гр̏гу̏тнем *сврш. према гргутати.*

гр̏д, гр̏да, гр̏до, **гр̏дан** и **гр̏дан,** -дна, -дно (одр. гр̏дњ̄; комп. гр̏ђ̄ и гр̏днијӣ) **1.** *голем, велик, огроман; многобројан.* — Ђаци из Велике школе у грдној множини . . . седе по кавanама. *Марк. Св.* Жена, с грдном модрицом више ока, упаде у механу и зацика. *Дом.* Мајчин шапат и клетва грда. *Крањч. Стј.* **2.** покр. *ружан, гадан, нагрђен.* — Бјеше, брате, доста лијепијех, а грднијех десет пута више. *Њег.* Грдниjега у хиљади нема од Максима сина Иванова. *НП Вук.* Говори, врачарице грда! *Шен.* **3.** *зао, рђав, лош.* — Грдни дане, да те бог убије! *Њег.* Него би грдни удес Одисеја снашао одмах. *М-И.* **4. а.** *тежак (о ранама, мукама).* — Тражио је нешто грђе и од смрти. *Јов. Ј.* Њене су ране још грђе. *Ћип.* Е мој Симеуне, моја грдна рано! *Коч.* **б.** *несрећан, јадан.* — Један јужњак . . . хода по земљи грдан и жалостан. *Вуј.*

гр̏делац, -ёлца и **гр̏дељ** м зоол. покр. *чешљугар. Бен. Рј.*

гр̏десан, -сна, -сно покр. *в. грд(ан) (1).* — Ми се вучемо све полако испод оних грдесних . . . стијена. *В 1885.*

грдѐсија ж **1.** *мноштво.* — Починисмо грдесију нових злочина. *Ков. А.* **2.** *в. грдосија.* — Подигоше баналну грдесију опћинске куће. *Војн.*

гр̏дети[1], -дӣм, ијек. гр̏дјети, несврш. *постајати грдан, ружан, страшан. Р-К Реч.*

гр̏дети[2], -дӣм, ијек. гр̏дјети, несврш. оном. *роктати (о свињама).* — Кад свиње дотрче валову, грде, обилазе око њега, а неће да пију помија. *Н. прип. Вук.*

гр̏дило с покр. *оно што је грдно, ружно; срамота.* — Такве бруке, таквијех грдила нигдје нико још видио није! *Њег.* Кога ћеш ми са мном оставити . . . да ми образ од грдила чува. *Рј. А.* Тога у нас нема, — то би било грдило да човјек остане неожењен. *Мат.*

гр̏дња ж *в. грдоба (1).* — Одлаз'те, грдње ви и срамоте! *М-И.*

гр̏дити, гр̏дӣм несврш. **1.** *нападати некога или нешто прекорним или ружним речима, псовати.* — Грдили су и нападали највеће . . . заслуге. *Шкреб.* [Сељаци] стадоше учтиво грдити закон и власт и све добога. *Лаз. Л.* **2.** *чинити ружним, наказним, нагрђивати.* — Место очију . . . празне дупље . . . Те их дупље не грде тако као наше слепце. *Бож.* фиг. Од данас нећу за њу да знам . . . нека не грди овај праг! *Лоп.*

~ се 1. уз. повр. *псовати се међусобно.* — Чича Илија се грди помало са чича-Стеваном. *Вес.* Понеке прзнице оборе их доле . . . После се мало грде па трче кроз свет. *Шапч.* **2.** *нагрђивати се, ружити се.* — А што се грдиш кад те није бог нагрдио? *Нен. Љ.*

гр̏дица ж *хип. од гр̏да.* — Дај то овамо, грдице моја! — потклекнула Симка. *Рад. Д.*

гр̏дјети, -дӣм, ек. гр̏дети.

гр̏дно прил. **1.** *силно, јако, много, огромно.* — Тад се Турци грдно препадоше. *Вук Рј.* Имао сам на нози грдно велики жуљ. *Дом.* **2.** *ружно, гадно.* — Пупавац се дере што га грло доноси и грди најгрђе. *Глиш.* И ту би грдно Одисеј код обора својег настрадао. *М-И.* **3.** *зло, рђаво, лоше.* — Ја ћу грђе учинит' него конте Марко. *Мат.* Тај поглед учини јој се да је Марково лице изобличио грђе но игда. *Ћип.*

гр̏днӧћа ж *особина онога што је грдно (2), ружноћа.*

гр̏дња ж **1.** *нападање ружним речима, псовка, псовање.* — Љубица плану, врисну и осу грдње на њега. *Ранк.* Тресла се читава кућа од његових грдња. *Бег.* **2.** покр. *роктање (свиња).* — Оде да . . . умири побуњене свиње које су . . . ужасну грдњу надале. *Јакш. Ђ.*

гр̏дӧба ж **1. а.** *грд(н)а, ружна особа, наказа.* — Иди, грдобо, ти ниси за наш посао. *Шен.* **б.** фиг. *нешто ружно, наказно у моралном смислу.* — Његов пргави темперамент . . . искаљује се у ударцима којима би хтео да сатре чудовишну грдобу која је притисла српски народ. *Глиг.* **2.** *особина онога што је грдно, ружно; ружноћа, ругоба.* — Као што су досада упирали у њу очи ради љепоте, тако ће сада показивати на њу ради грдобе. *Коз. Ј.*

гр̏добан, -бна, -бно *који је као грдоба, ружан, гадан; чудовишан.* — Рашчињавао је старца Хомера . . . те је . . . грдио грдобног Терзита. *Шен.* Ветар урликаше и јураше амо с планина као грдобна сабласт. *Шапч.*

грдо̀басан, -сна, -сно покр. *в. грдобан.* — Лугар је одобравао и говорио да нема »грдобасније чељади нигдје као у њихову селу«. *Тип.*

грдо̀бина ж **1.** *аугм. од грдоба.* **2.** зоол. *врста морске рибе* Lophius piscatorius. *Рј. А.*

гр̏добно̄ст, -ости ж *в. грдоба (2).* — Израз грдобности и глупости [је] накарада правог језика и противштина његову духу. *Шим. С.*

гр̏до̄в, -о̀ва и -о́ва м пеј. *грдан, ружан човек, грдоба (1).* — Ко није од те народности, то је грдов лацмански. *Нен. Љ.*

грдо̀лико̄ст, -ости ж индив. *в. грдоба (1б).* — Постоје разлози због којих се изопаке грдоликости, туђице у њ увукле. *Шим. С.*

грдо̀мајчић м пеј. покр. *човек којему је мајка била грд(н)а, ружна.* *Вук Рј.*

гр̏доња м пеј. *грд(ан), ружан човек.* — Тај грдоња [је] сио покрај младе госпе. *Креш.*

гр̏досан, -сна, -сно *изузетно велик, голем, огроман.* — Што ли проће данас онај велики пароброд, а што ли грдосан. *Видр.*

грдо̀сија и **грдо́сија** ж **1.** *нешто што је врло велико, огромно, дивовско.* — И гвоздена грдосија [аутомобил] кренула. *Рад. Д.* **2.** *неман, чудовиште.* — На њој [егиди] је глава Горге, грдосије страхотне оне. *М-И.*

грдо̀сијин и **грдо́сијин,** -а, -о *који припада грдосији.*

грдо̀сијскӣ, -ā, -ō *који се односи на грдосије.* — Она не дјелује грдосијском ваљштином стварности. *Шим. С.*

грдо̀ћа ж *особина онога што је грдно.* — И та се борба . . . против критике обнављала у све грдњим грдоћама. *Шим. С.*

гр̏дуља ж пеј. покр. *грдна, ружна жена.* — Чујем ову грдуљу?! *Кост. Л.*

гр̏дуљина ж *аугм. од грдуља.* *Вук Рј.*

гр̏ђевић м покр. *син рђавог оца, рђав, лош човек.* *Вук Рј.*

гр̏ђење с *гл. им. од грдити (се).*

гр̏ђеш, -èша м покр. у изразу: од црњеша до гр̏ђеша *од зла на горе, све горе и горе.* — А из дана у дан све горе ишло, од црњеша до гр̏ђеша, како је то Урош говорио. *Рад. Д.*

грӗб, грèба м покр. *в. гроб.* — Трава . . . је расла између плоча и греба. *Војн.*

гре́ба ж покр. *грозница; сугреб.* — Море, и мене обузе некаква ватра, а ја задрхтах као да сам гребу добио. *Вес.*

грѐбак, грèпка м покр. *хип. од греб.* — Ту му л'јепи гребак ископаше. *Вук Рј.*

грѐбаница ж покр. *оно што се огребе, остружке (са суда после кувања); остружине.* *Вук Рј.*

грѐбање с *гл. им. од гребати.*

грѐбати, -бём несврш. *в. гребсти.*

грѐбача ж *огреб, оно што остане кад се гребена (конопља, кудеља, лан).* *И-Б Рј.*

грӗбедјед м (ијек.) зоол. *в. пупавац (врста птице).* — фиг. Други су они били јунаци што сам их тукао у боју на Ровинама, ти гребедједе један. *Крањч. Стј.*

грӗбӗн, -ена м **1.** геогр. *горњи део дугуљасте узвисине (брда, планине).* — Дохватили [смо се] гребена планинске косе. *Чол.* **2.** *стена у води (реци, мору).* — Beh досада [је] . . . показао како умије пловити између видљивих гребена и невидљивих сика. *Цар Е.* **3.** *место међу плећима коња где је хрбат највиши.* — Капетан . . . замоли наредника . . . да му се [коњу] он попне на гребен. *Матош.* **4.** *истакнути део грудног коша код птица.* — Старој туки скршити гребен па [је] продати за младу. *Кал.* **5.** (обично у мн. м и ређе ж) **а.** *справа с гвозденим, железним зупцима којом се гребена, чешља вуна, конопља, кудеља, лан.* — Шушти и пуцкета вуна и куцкају зуби на гребенима. *Андр. И.* **б.** *справа за мучење.* — За вјештицу би ме тужили, на гребен навлачили. *Шен.* **6.** индив. *зуби на дрљачи.* — Дрљача [је] после орања својим гребеном тврдим земљу очешљала. *Чипл.*

гребѐна̄ља ж *женска особа која гребена.* *Вук Рј.*

гребѐна̄лка ж *справа за гребенање, гребени.*

гребѐна̄ње с *гл. им. од гребенати (се).*

гребѐна̄р, -а́ра м *онај који гребена.* — Најгора радионица је гребѐнара . . . Гребена́ра ћеш познати између стотине других робијаша. *Чол.*

гребѐнара ж *радионица за гребенање вуне, конопље, кудеље, лана.* В. пр. уз гребенар.

гребѐна̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на гребена́ре и гребенање:* ~ посао.

грӗбеназт, -а, -о *који је као гребен, који је с гребеном.* — Дуго је Тито ишао цестом, а онда . . . сјео на гребенасту литицу. *Новак.*

гребѐнати, -а̄м несврш. *чешљати гребеном (вуну, кудељу).* — Неколико жена марљиво гребенало сухи лан. *Бен.*

~ **се** фиг. *туђи се гребуђи се и чупајући.* Наши праунуци . . . међусобно ће се гребенати и један другом ће одгризати нос. *Богдан.*

гребе́нац, -нца м покр. *оно што остане на гребену после гребенања, огреб. Вук Рј.*

гребѐнит, -а, -о *који има гребене, у коме има гребена. Р-К Реч.*

гребѐнитӧст, -ости ж *особина онога што је гребенито. Р-К Реч.*

гребѐнӣште с *дрво за које је учвршћен гребен (5а). И-Б Рј.*

грѐбенскӣ, -ā, -ō *који се односи на гребен.* — Али и коралљни гребени . . . понајвише су дјело правих гребенских коралља. *Финк.*

грѐбе̄ње с зб. *гребени.* — А нису могли погледати ни ниско, квргаво, кржљаво дрвеће што је гдјегдје између гребења изникло. *Цар Е.*

грѐбе̄ње с *гл. им. од грепсти (се).*

гребѐшта̄к, -а́ка м песн. *врста мача.* — Сијевају мачи гребештаци, и јуначке полијеђу главе. *И-Б Рј.* Зашкрипаше мачи гребештаци и секире из Облака Града. *Фил.*

грѐбице ж мн. покр. *остружине. Вук Рј.*

грѐбӣште и **грѐбӣште** с покр. *в. гробље. Вук Рј.*

гре́бло и **грѐбло** с **а.** покр. *направа од дрвета за разгртање снега. Вук Рј.* **б.** *лопата за изгртање пепела из пећи. Рј. А.*

гре́бља ж **1.** *ископана или уграђена стаза.* — Лијепо, у сунцу, ходили су, по старини, узаном гребљом, једно за другим, између процвјетаних цбунова жуке. *Ћип.* **2.** *мала јаруга у врту за сађење поврћа (лука, кромпира и др.). Рј. А.*

грѐбље и **грѐбље** с покр. *в. гробље.* — Гледам, гледам . . . пут гребља. *Мат.*

грѐбљица ж *в. гребло (а).* — Кравар из штале са вилама . . . цестар са својом цестарском гребљицом . . . сви га окружују. *Леск. Ј.*

грѐбнути, -нём *свршс. према грепсти.*

гребо̀дер м покр. *човек који носи мртваце до гроба и укопава их;* исп. гробар, укопник. *Рј. А.*

грѐботина ж *рана од гребења, огреботина.* — Велики господин никуд никамо на зрак док му не исцијеле греботине на образима. *Ков. А.*

грѐбуље, грёбӯља̄ ж мн. покр. *в. грабље. Вук Рј.*

гребӯ(к)ати, -а̄м несврш. *дем. и уч. према грепсти.* — Балоук . . . гребуцкао је кашичицом по млечној конзерви. *Вин.* Виле боду, метла гребуца. *С-Ц.*

гребӯцнути, грёбуцнём *свршс. према гребуц(к)ати.*

грегóрац, -рца м зоол. *врста ситне речне рибе* Gasterosteus aculeatus и G. pungitius.

грегорӣја̀нскӣ, -ā, -ō у изразима: ~ календар *реформисани календар папе Гргура XIII, којим је замењен јулијански;* ~ појање, певање *црквени хорали по папи Гргуру I.*

грӗд м *ход, пролажење, обилажење.* — И један глед и један живи гред. *Кост. Л.* Тако једним гредом обиђоше манастир. *Мат.*

гре́да ж (ак. грёду) **1.** *дуг, одебео, прав, раван, израђен комад дрвета (бетона, гвожђа) који служи за грађу;* исп. балван, брвно, дирек, талпа. — Набуја Жепа, нагло и изненада . . . па подрије и отплави греде. *Андр. И.* **2.** *велика стена или камена коса.* — Само се греда планинског венца местимично бели. *Рад. Д.* Ту више није било простора ни за шуме, само су на стјеновитим гредама стајали кржљави борови. *Лал.* **3.** *дужи комад земље опкољен водом.* — [По равницама] су расејане баруштине и језера . . . а између њих су плодне греде или острвца. *Цвиј.* **4.** *леја.* — Старац [вртлар] иде стазом између' уских греда према клијалишту. *Визн.* **5.** покр. *ситан камен, дробиш. Рј. А.*

Изр. није ~ шатр. *нема сметње, препреке.*

гре́дељ м *гредица на плугу и ралици која спаја предњи и задњи део. Вук Рј.*

гредѐтина ж *аугм. и пеј. од греда.* — Свак то чује, свак полуге вуче, а стар свекар стару гредетину. *НПХ.*

грѐдина ж *аугм. од греда.* — На јуриш задњи јурнуо Норманац . . . гредину везо̂ о гвоздени ланац. *Наз.*

грѐдица ж **1.** *дем. од греда.* — Преко какве уске гредице . . . прелазимо ми олако и беспогрешно. *Псих.* Лепо сам их [књиге] спремио под креветац и за гредицу да их не гризе прах. *Шапч.* **2.** *пречага, пречка на лотрама кола или саоница.* — Вода је клокотала око саоничних гредица. *Моск.* **3.** *леја.* — Она сађе низ врт, између гредица увенула лука. *Сиј.*

гредо̀вит, -а, -о *који је пун греда, каменит; неуглачан, храпав.* — Обојица путем гредовитим ступајућ дођу. *М-И.* Прво [земљано посуђе] је било гредовито и доста незграпно. *Панч.*

грӗдом прил. (инстр. од гред) песн. *у пролазу, пролазећи, узгред.* — Често . . . те видим гредом да корачаш хладна, мирна, строга . . . *Дис.*

Изр. ~ буди речено *успут буди речено.*

гредȕрина ж *аугм. од греда.*

грёз, -а, -о покр. *в. груб. Вук Рј.*

грёзати, -ам несврш. покр. *в. грезнути.* — Нигде снег под ногама не пропада, или, као што Црногорци кажу, не »греза«. *Нен. Љ.*

грёзнути, -нём сврш. и несврш. **1.** *тонути, упадати, пропадати у што (снег, блато, крв и др.).* — Леш је падао преко леша, копите су коњске грезле у тела која су се још грчила. *Кнеж. Л.* фиг. У одјеци ноћи црне пријека у крвцу смрт по пољу грезне. *Маж. И.* Грезнуо је све дубље, још више пио и цијелом селу пријетио. *Бен.* **2.** покр. *(по)плавити, (по)топити.* — Грезнула вода по пољу. *Вук Рј.*

грезнȕће с *гл. им. од грезнути.*

грȅјалица, ијек. грȉјалица, ж *справа, апарат за грејање просторија (електричном струјом, плином или паром); радијатор.* — Запахну их суха топлина парних грејалица. *Сим.*

грȅјалȉште, ијек. грȉјалȉште, с *место где се људи греју.* — [Кафана] не подсећа на некадашње српско читалиште, поприште, училиште и грејалиште. *Петр. В.*

грȅјало, ијек. грȉјало, с *грејалица. Прав.*

грȅјȁљка, ијек. грȉјȁљка, ж *грејалица.* — Немојте се трудити око гријаљке. *Креш.*

грејȁница, ијек. гријȁница, ж *кувана, медом заслађена ракија, медљаница, медовица.* — Радојка . . . скува мени грејаницу. *Дом.*

грȅјȁње, ијек. грȉјȁње, с *гл. им. од грејати (се).*

грȅјати, -јём, ијек. грȉјати, несврш. **1. а.** *давати нечему топлоту, чинити да нешто буде топло; загревати;* супр. хладити. — Тражили смо сухих дрва, чиме смо сад место угљена грејали машину [брода]. *Нен. Љ.* Лугари грију ноге у запећку. *Гор.* **б.** *давати од себе топлоту.* — Траг га сунца . . . гријао. *Шен.* фиг. А љубав в'јек нек' грије вас. *Крањч. С.* И докле ме грије њен поглед, ја сам жедан сунца пио. *Шант.* **2.** *сијати (о сунцу, месецу).* — Због таквих сунце грије. *Н. посл. Вук.* Беше изгрејала јака, чиста месечина, која нас је грејала право у лице. *Станк.*

~ **се 1.** *добивати, примати топлоту, држати топлоту.* — Под мојим се кровом греје, а о' глави ми ради. *Ћос. Д.* Како вам се грију собе? *Срем.* фиг. Стипанчић се гријао блажен о младом, непоквареном срцу Валпургином. *Новак.* **2.** *набављати дрво, огрев.* — Како се гријеш? тј. како се дрвариш? *Вук Рј.*

грȅјаћ, -а, -ē, ијек. грȉјаћ *који служи за грејање.*

грȅјач, -ача, ијек. грȉјач, м *справа, апарат за загревање (нечега).*

грȇјнӣ, -ā, -ō, ијек. грȉјнӣ, ков. *који греје.* — Најчешћа оправка електричних решоа је замена дотрајале грејне жице новом. *Б 1958.*

грȇмӣј, -ија и **грȇмијум,** -а м лат. *друштво, удружење, корпорација људи истог занимања.* — Господин генерални директор . . . био је предсједник индустријског гремија. *Крл.*

грена̀дȉр, -ира м фр. *одабран војник по висини, развијености и здрављу (некада је био одређен за бацање ручних граната; бомбаш).*

грена̀дȉрмарш м нем. варв. кув. *врста јела од куваног теста и кромпира.*

грена̀дȉрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гренадире.*

грȅпкати, -ам несврш. *дем. и уч. према грепсти.* — Ноктима су је грепкали од миља. *Божић.*

грȅпсти, грȅбём несврш. **1.** *дерати, парати што ноктима, канџама или другим чим оштрим.* — [Мачка] стаде скакати . . . и грепсти лица својим оштрим ноктима. *Ранк.* Тражи, треба копати, грепсти. *Цар Е.* фиг. Али бих сада да стресем једну сумњу која ми гризе и гребе савјест. *Вел.* **2.** *скидати нешто с површине неког предмета, стругати.* — Чељад јадна, невесела, лонце тару, а котлове гребу. *Март.* фиг. Лазаревић, оптимист, као да је пошао с обратнога гледишта: гребите човека, и ви ћете наћи анђела. *Скерл.* **3.** подр. *бежати.* — Ваља, богме, да се гребе. *Радич.* Сат отприлике послије тога . . . гребе преко равна поља Грк Митар. *Јурк.* **4.** *в. гребенати.* — Баба баби гребла лан да јој заман прође дан. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *повр.* — Покајнице . . . над њим [покојником] бију се и гребу. *И-Б Рј.* **2.** *уз. повр.* **3.** фиг. индив. *дизати се, пењати се.* — Кад струјање ваздуха почне да се гребе уз планину, орлови би . . . одјурили у висине. *НИН 1959.*

грȅста ж тал. покр. *плетеница, венац од белог или црног лука. Р-К Реч.*

грȅсти, грȅдём и **грéсти,** грéдём (ређе грȇм) несврш. заст. песн. *ићи.* — Испред њих Пера поносито гре. *Кост. Л.* Јербо зора рана нађ ће многог куд завазда гре се. *Маж. И.* фиг. Живот и клетва заједно греду. *Јакш. Ђ.* А њезин лик са сјајним очима још увијек греде мојим ноћима. *Матош.*

грȇх, грéха, ијек. грȉјех, м (мн. грéси и грéхови) **1.** рлг. *кршење верскоцркве-*

них прописа. — О боже, једини, милостиви! Не дај правоверном да у грехе пада! *Јакш.* Ђ. Моји гријеси се пењу на своју тезуљу у руке бога. *Уј.* **2.** *неисправан поступак, преступ, погрешка.* — Нема црњега ни страшнијега греха него род свој издати. *Змај.* Најтежи грех Михаилова режима има да буде укидање великога суда. *СКГ 1937.* **3.** *недопуштен полни однос, слободна љубав.* — Од тих . . . пољубаца па до у грех само је један корак. *Уск.* Побегла је . . . пошто је већ од раније, несрећница, загазила с њим у грех. *Шуб.*

Изр. без греха зачета црквр. *Богородица*; вапијући ~ на небо, у небо, до неба *велик, тежак преступ*; испаштати, искајавати туђе грехе *сносити последице чије кривице*; источни (прародитељски, праотачки, први) ~ црквр. *грех првих људи*; по греху стари родитељ *прави отац*; смртни ~ (седам смртних грех(ов)а) рлг. *тежак преступ*; уписати, ставити у ~ *узети, сматрати као погрешку,ману, недостатак.*

грѐхо̄ван, -вна, -вно *који се односи на грех. Прав.*

грехòвāње с *гл. им. од грешовати.*

грехòвати, грѐхујēм несврш. **1.** рлг. *радити на празник, благдан. Вук Рј.* **2.** *грешити. Вук Рј.*

грехòта ж **1.** *грех.* — Грехота је када мати на порода сузе лије. *Шант.* Мени је светац када закинем господу. Није ни грехота. *Вел.* **2.** *мука, јад, невоља.* — Гле, како је увело [од суше], грехота човека и да погледа. *Станк.* Грозна грехота човјека стисне. *М-И.*

Изр. ~ је *штета је*; срамота и ~ *велика срамота*; штета и ~ *велика штета.*

грѐхотан, -тна, -тно песн. *који је пун грехоте, грешан.* — Ту гризе [гуја у срцу] грдну рану живота грехотног. *Кост. Л.*

грѐцāње с *гл. им. од грецати.*

грѐцати, -ā̄м несврш. покр. *гребсти, стругати*; *скупљати (грабљама), грабуљати.* — Женске су . . . грецале здјеле до дна. *Бен.* Шаптала [сам] тихо тапкајући собом, грчећи се и грецајући ноктом зубе. *Кос.*

грецѝзам, -зма м = грцизам *реч или било која језичка конструкција из грчког језика.*

грецизи́рати, -и̏зирā̄м сврш. и несврш. = грцизирати *погрчити, погрчавати, створити, стварати, (у)чинити Грком.*

~ **се** = грцизирати се **1.** *поста(ја)ти Грк.* **2.** *повести се, поводити се за грчким начином изражавања.*

грѐцист(а) м лат. *стручњак за грчки језик и грчку културу.*

грецѝстика ж *наука о грчком језику, књижевности и грчком животу.*

грѐцнути, -нēм сврш. покр. *дем. према грецати, гребнути.* — У гужви грецнуо неко Јовицу . . . ножем под ребра. *Пец.*

грѐческӣ, -ā̄, -о̄ рсл. заст. шаљ. *грчки.* — Шта све »грческа мудрост« његовог оца није проналазила како би га излечила и преокренула на жељен пут! *Мил. Ж.* Хтједе од њега створити тврдињу крепости по науци греческих мудраца. *Матош.*

грѐш, грѐша м тал. **1.** *недозрело кисело грожђе.* — На лози је ружни греш. *Марет.* **2.** бот. *огрозд. Сим. Реч.*

Изр. кисело као ~ *каже се о недозрелом воћу.*

грéшак, -шка, ијек. гријѐшак, м *дем. од грех.* — Гдје ли је тај светац који би сваки гријешак окајао! *Драж.*

грѐшан, -шна, -шно **1. а.** *који чини или је учинио грех; који представља, значи грех.* — У њему [Горском вијенцу] има и самоубиства . . . и грешног убиства . . . и јуначке погибије. *Прод.* Хтјела сам се савити од грешне дражи као врбин прут. *Бег.* Мучи се он као грешна душа у паклу. *Вел.* **б.** *подложан греху.* — Човек сам и ја, грешан, па и ја њега . . . А он гвоздене виле, па мене. *Поп. Ј.* **в.** *крив.* — Стани Марко! . . . Ја сам грешан пред тобом! *Вес.* **2.** *сиротан, јадан, несрећан.* — Што није напредовао, мати је приписивала пизми мађарских професора на грешног Федора. *Петр. В.* Светињом је сјао грешни син. *Уј.* Са њом беше и ћерчица њена, грешно дете, тек од осам лета. *Радич.*

Изр. ~ човек *човек уопште.*

грéшење, ијек. гријѐшење, с *гл. им. од грешити (се).*

грѐшика ж покр. **1.** заст. *грешља.* **2.** бот. **а.** *огрозд. Сим. Реч.* **б.** *виђага. Вук Рј.*

грéшити, грѐшӣм, ијек. гријѐшити, несврш. **1. а.** *чинити грех, кршити неки верски или друштвено-морални пропис.* — Бог је казнио хришћане што су грешили о законе његове. *Поп. П.* **б.** *имати ванбрачне сексуалне односе.* — И ко зна када, како, тек изгледа да је с њиме почела грешити. *Станк.* Ја сам с њезиним мужем гријешила. *Шимун.* **в.** прел. *наводити на грех, чинити (кога) грешним.* — Јошко, мирујте и не гријешите ме. *Тур.* **2.** *чинити погрешке у послу, рђаво, лоше, невешто, непаметно радити; не знати.* — Поглед кô стрелица гађа, не гријеши, и ништа му није скрито. *Крклц.* Писац греши . . . кад насупрот Рајићу ставља Доситеја и његову струју. *СКГ 1937.* Ако будеш и даље гријешио, бацит ћу све. *Пав.*

Изр. ~ душу, (обично) не греши душе *чинити грех*; *говорити неистину*; *обећивати, опадати неког*.

~ **се** 1. *в. грешити* (*1а*). — Нећу да се грешим, нису сви [Турци] такви, нађе се и по који добар. *БК 1906*. Грешим се што тако говорим. *Вукић*. 2. (о некога, о нешто) *не водити рачуна*. — Наши писци из северних крајева . . . греше се о књижевни језик. *Скерл*.

грѐшић, -а и **грѐшић**, -и́ћа м = грешчић подр. *дем. од грех*. — Оптуживале [су] домаћине и низале у бескрај преступке и грешиће. *Јел*. И Зорка има који сићушни грешић у својим младим дневима. *Кум*.

грѐшка ж (дат. и лок. грѐшци) 1. *оно што се учини друкчије него што би требало, оно што је против правила, против прописа, неисправност*. — У понечем се Скерлић могао и преварити . . . Из једне грешке није нимало тешко пасти у другу. *Мил. Ж*. Бјеше грешака доста. *Ћоп*. 2. *телесна мана*. — Ради грешке на срцу боји [се] узрујавања. *Цес. А*.

Изр. без грешке *потпуно тачно*.

грѐшком прил. *погрешно*.

грѐшља ж нем. заст. *пара, новчић, ситан новац*. — Трудан поклоник . . . сипа на милостињску мараму прегршт грешља. *Уј*.

грѐшљика ж заст. 1. *грешља*. *Вук Рј*. 2. покр. *в. греш* (*1*). *Вук Рј*.

грѐшњак м 1. *онај који греши, који гази верске прописе, моралне и друштвене принципе*. — Окореле сам гледо̀ грешнике, очеличене радом греха свог. *Кост. Л*. Пред исповједаоницама стоје бескрајни репови окорјелих грешника. *Мар*. 2. *јадник, несрећник*. — Момак плаче да га примим опет, а није грешник ни рђав, али што не иде, не иде. *Дом*.

грѐшњѝков, -а, -о *који припада грешнику*.

грѐшница ж 1. *женска особа грешник*. — Канда пред опросником клечи у праху највећа грешница. *Шен*. 2. *блудница*. — Дубровчанин се . . . у великој невољи завјетује да ће највећу грешницу узети за жену ако га бог избави. *Вук Рј*.

грѐшничин, -а, -о *који припада грешници*.

грѐшничкӣ, -ā, -ō *који се односи на грешнике*. — Да му потпали грешничко легло, па нек' изгори. *Ад*.

грѐшно прил. 1. *неморално, ружно*. — Грешно је уништавати немоћне старце. *Јак*. 2. необ. *погрешно*. — Грешно [сам] у говору рекао. *Кур*.

грѐшнӧст, -ости ж *особина онога који је грешан, склоност према греху*. — Осјећала је како је почиње носити вал грешности. *Радул*. Тај заборав нам јасан доказ поста за грешност жеље. *Ком*.

грѐшпа ж тал. покр. *бора*. *Деан. Рј*.

грѐшталица ж покр. *дрво за муљање грожђа*. *И-Б Рј*.

грѐштати, -а̄м несврш. покр. *гњечити грожђе*. *И-Б Рј*.

грѐшчић, -а и **грѐшчић**, -и́ћа м = грешић *дем. од грех*. — Најприје га запита за разне ситне грешчиће. *Десн*.

грѐшчица ж *дем. од грешка*. — У томе му је [окупатору] помогла гладна година . . . а богами и оне наше грешчице. *Лал*.

грѝб м грч. покр. *велика мрежа којом се лови риба у Скадарском језеру*. *Вук Рј*.

грѝбити, грѝбӣм несврш. покр. *грибом хватати рибу*. *Вук Рј*.

грѝбља и **грѝбља** ж покр. *бразда*. — А врело надме се, гибље, протиче низ поља пуста . . . и плодне, питоме гибље. *Бег*.

грѝбљѐње с *гл. им. од грибити*.

грѝва ж 1. *дуга и густа длака на врату домаћих животиња и звери*. — Ој дорате гриве позлаћене! *Вук Рј*. Гојни коњи уздигнули главе, а грива им до копите пада. *Шант*. 2. пеј. *велика, бујна разбарушена коса*. — Овај скочи на ноге и стресе руњавом гривом. *Ков. А*. Стајао је човечуљак дуге браде и страшне, густе и тврде гриве. *Чипл*. 3. фиг. *нешто рашчупано, куштраво, налик на гриву* (*валови, дим, магла, шума итд*.). — Море је бацало гриву. *Ил*. Водо, твојом стазом вијоре гриве валова. *Кркл*. Гриве магле опасивале су Биочу као бијел прстен. *Сиј*.

грѝваст, -а, -о 1. *покривен гривом, који има бујну гриву, гривнат*. — Његове се руке и нехотице испружиле и овиле око гривастог коњског врата. *Коз. Ј*. 2. *који је сличан гриви; намрешкан, заталасан, валовит, куштрав*. — Слано, дебело, гривасто море било је о пјешчане . . . обале. *Кос*. Гледао сам врхове гривасте од борова што се купају у сунцу. *Лал*.

грѝвица ж 1. *дем. од грива*. 2. фиг. *огрлица; огртач*. — И такву, сву белу у хермелинској гривици, целивах те погледом вагабунде. *Мас*.

грѝвна ж 1. *наруквица*. — Дивне руке су јој без гривне. *Матош*. 2. заст. *огрлица*. — Јер ће бити вијенац од милина око главе твоје, и гривна на грлу твом. *И-Б Рј*. 3. *низ, ниска, венац* (*воћа и др*.). — О вратима дућана висиле су гривне ораха, гривне сувих риба и гривне сувих смокава. *Дуч*. 4. а. *метална карика* (*на пушци, коси итд*.). *Р-К Реч*. б. мн. *окови*. — Макни ми ове

гривне, па да видимо ко је вук, а ко коза. *Кост. Л.* **5.** заст. *врста сребрног новца.*

гри̏внаст, -а, -о **1.** *који је сличан гривни.* **2.** *који на врату има гривну, огрлицу*: гривнасти кос.

гри̏внат, -а, -о *који има велику гриву; који је сличан гриви.* — Климаве главе и гривнате црне косе. *Креш.* Пред зору почеше да му се привиђају . . . гривнати вранци. *Лал.*

гри̏внаш, -а́ша м *в. гривњаш.* — Један голуб гривнаш паде на оближње дрво. *Грол.*

гри̏вница ж *дем. и хип. од гривна* (*1*).

гри̏вња ж покр. *в. гривна* (*3*). — На њој [лобањи] се језиво истичу јаки зуби, читава гривња. *Ђон.*

гри̏вњаст, -а, -о *в. гривнаст.* — Гривњасти гњетео има на врату бијелу огрлицу. *Финк.*

гри̏вњаш, -а́ша м зоол. *голуб с белом пружицом око врата* Columba palumbus. *Вук Рј.*

гри̏во, -а и -ё м *гривнаст пас* (*с белом гривном око врата*). *Вук Рј.*

грѝвōв, -о̀ва м покр. *в. гриво. Вук Рј.*

гри̏воња м покр. *човек с великом, разбарушеном косом.* — Ао, јâ поганог гривоње, јади га знали! *Глиш.*

грѝвоч, -о̀ча м зоол. *гривњаш. Бен. Рј.*

гри̏жа[1] ж **1.** мед. *срдобоља, дизентерија, крвави пролив. НЧ.* **2.** *оштар бол.* — Господар Софра осећао је неку грижу у трбуху *Игњ.* **3.** фиг. *самопрекори, узнемирена савест, кајање*; исп. грижња (1). — И душа моја није хтела знати за тајну грижу и осећај стида. *Рак.*

Изр. ~ савести *узнемирена савест, грижња савести, кајање.*

гри̏жа[2] ж покр. *стена, камен.* — Ето камен, свуда камен: права грижа без траве, без воде. *Наз.* Сјео Микула на једну од повећих грижа. *Шег.*

гри̏жёње непр. *в. гризење.*

гри̏жљав, -а, -о покр. *в. грижљив.*

гри̏жљив, -а, -о **1.** *који је болестан од гриже*[1] (*1*), *срдоболан.* — Вјеројатно не би ни грижљива кобила, ни . . . двоколице с црвеним точковима . . . били више кадри да . . . обављају своју службу. *Креш.* **2.** *који има рђаву, лошу нарав.*

гри̏жљиво прил. *загрижљиво, заједљиво.* — А зашто су га наши стари поставили? А? — узе опет грижљиво чавларка. *Шен.*

гри̏жња ж **1.** *в. гриж̂а*[1] (*3*). — Неће ли му напокон синути све, испунити се само од себе . . . ријешити сукоб и ишчупати грижњу. *Кал.* **2.** *гризење, чупање.*

Изр. ~ савести *узнемирена савест, грижа савести, кајање.*

гри̏з[1] м **1.** песн. *уједа, угриз.* — Посрнуо коњ и пао с гриза преболнога. *Прер.* **2.** *напола сажватана храна у говеђем бурагу или у човечјем желуцу.* — [Ферменти] дјелују на све врсте хране, која . . . је као гриз ушла из желуца у дванаесник. *НЧ.* **3.** покр. *бол у стомаку, у трбуху. И-Б Рј.*

гри̏з[2] м нем. **1.** *жито самлевено у ситну прекрупу, крупица.* **2.** покр. *струготина, пиљевина, пилотина. Деан. Рј.*

гри̏за ж покр. *в. гриж̂а*[1] (*3*). — Да Горду вјериш пак развјериш . . . пратили би те срам и гриза до гроба. *Љуб.*

гри̏зак, -ска, -ско **а.** *који гризе, једа, нагриза.* — По удима гризак потече зној ак. *Марет.* Из свега је пршио онај посебни гриски вољ старости. *Бал.* Већ цио околиш бијаше спржен сланоћом гриског муклога мора. *Шимун.* **б.** *који уједа.* — Чему у исти кавез гурнути . . . голуба и гриску змију? *Наз.* **в.** *који се може гристи, који се лако гризе, хрускав*: ~ хлеб, крух.

гри̏зёње с *гл. им. од гристи* (*се*).

гризѐта ж фр. *млада женска особа која нескривено настоји да се допадне*; исп. кокета. — Луце не бијаше друго него обична градска гризета. *Војн.*

гри̏зица ж зоол. *мољац. Деан. Рј.*

грѝзли, -ија м енгл. зоол. *велики сиви медвед* (*из Северне Америке*). *Финк.*

гри̏злица ж **1.** мед. *раница у желуцу или цревима.* — Око тих набреклих жила отворе се понекипут и ране (гризлице). *Батут.* **2.** зоол. *црв; мољац*; исп. гризица. — И нека гризлица зла и паук мрзак . . . разапео над вратима мреже. *Марет.* **3.** фиг. *заједљивац, чангризало, човек гадне нарави.*

грѝзљив, -а, -о *в. грижљив* (*2*). — Сада [је] била омашном гризљивом баком. *Шен.*

гри̏зљица и **гри̏зница** ж покр. *в. гризлица* (*2*). — Гризљица [је] ровала дрва. *Војн.*; *Вук Рј.*

гри̏знути, -нём сврш. **1.** *мало, незнатно угристи, загристи.* — Гризнут ће је зубима оштро. *Божић.* Милица . . . гризну брата за мишицу. *Петр. В.* **2.** *откинути зубима један залогај чега, одгристи.* **3.** *мало појести.* — Засјели с Млакаром и његовим пријатељима, гризнули колачића . . . па ускоро устали и опростили се. *Мих.*

~ **се** повр. *угристи се.* — Гризну се за усну и лупи врата, а пљусак смеха га испрати. *Петр. В.*

гризо̀душан, -шна, -шно ков. *који гризе душу, нагриза савест; који подсећа на нешто неугодно или изазива што такво.* —

Гризодушан стид засјео му се у лице. *Цес. А.*

гризòдȕшје с књиж. *грижа, грижња савести.* — Не може да поднесе гризодушје. *Бег.* Гризодушје на образ ми пљује. *Матош.*

грѝзотина и **гризòтина** ж **1.** *угризено место на људском или животињском телу.* — Каква је ово рана? Ово је гризотина. *Рј. А.* **2.** *оно што је огризено при једењу; огризина.* — Па да ја ијем твоје гризотине! *Рј. А.*

гризȕкати, -ām и **гризȕкати,** грѝзȕкām несврш. *дем. од гристи, грискати.* — Те кидукаш мирисаво цвеће . . . те гризукаш родове носеће. *Кост. Л.*

гризȕтање с *гл. им. од гризутати.* — Сањала [је] своје најдраже, неоромантичне снове, уз гризутање кончаних чипака. *Петр. В.*

гризȕтати, -ām несврш. *дем. од гристи, грискати.* В. пр. уз гл. им. гризутање.

гризȕцкати, -ām несврш. и уч. *дем. од гристи*; исп. грискати. — И доћи ће час кад будете морали или селити или гризуцкати што нам буду други добацивали. *Цар Е.*

грија-, ек. *греја-.*

грија́ница ж (ијек.) покр. *кућерак.* — Упоређује своју кућу, потлеушицу и грија-ницу са овом новом големом и згодном кућом. *Тип.*

грија̀ница, ек. грејàница.

грија̀чина ж (ијек.) *оно што се плаћа за грејање.* — А ујутро дође ханџија, пак каже: »Хајде, људи! платите грија̀чину!« *Маж. М.*

грѝјех, гријѐха, ек. грѐх.

гријѐшак, -шка, ек. гре́шак.

гријѐшѐње, ек. гре́шѐње.

гријѐшити (се), грѝјешѝм (се), ек. гре́шити (се).

грѝјнӣ, -ā, -ō, ек. грѐјнӣ.

гријѐта ж покр. *в. грехота.* — Турци држе да Србина није гријота убити. *Вук.*

грѝље, грѝљā ж мн. тал. покр. *капци, застори за засењивање прозора, ролет(н)е.* — Потегнуо је кнез и гриље, затамнивши собу. *Нех.*

гримàса ж фр. *спонтан или вештачки, искривљен, промењен израз лица, обично у вези с расположењем.* — Никакве забелешке нису у стању дати . . . горчину његове гримасе. *Јов. С.* Лице му се све изобличило у глупу . . . гримасу. *Крл.*

гримасѝрати, -àсѝрām несврш. *правити гримасе.*

грѝмӣз м ар. *љубичастоцрвена боја; тканина те боје, пурпур.* — Огрну . . . на рамена плашт од најфинијега гримиза. *Вел.* фиг. Мистично сунце у гримизу цвје**та**. *Домј.*

грѝмӣзан, -зна, -зно *који има боју гримиза, љубичастоцрвен, пурпуран.* — Ӣ вуче [сунце] за собом свој црвени, гримизан плашт. *Кркл.* Од напора [је] његово . . . лице добило гримизну боју. *Мил. В.* фиг. Сркни из златног путира гутљај гримизне, слатке радости. *Матош.*

грѝмӣзно прил. *као гримиз.* — Она гримизно поцрвени, неприправна за ову врсту ласке. *Божић.*

грѝмица ж зоол. покр. *мољац. Вук Рј.*

грѝновача ж *врста пушке оштрагуше.* — На сваку пибодовњачу није било више од 316 метака, на гриновачу 178. *Јов. С.*

грѝнта ж **1.** мед. нар. *кожна болест, красте.* — Тако ме гринта не јела. *Н. посл. Вук.* **2.** погрд. *чангризало, гунђало.* — Пастира личкога, гринту и невољу узех у кућу. *Ков. А.*

грѝнтав, -а, -о *чангризав. Деан. Рј.*

грѝнтавац, -āвца м покр. *гринтав човек.* — Па ми ти приговарај да су старци гринтавци и зловидовци. *Павл.*

грѝнтати, -ām несврш. покр. *в. гунђати. Деан. Рј.*

грѝња ж покр. *в. гривна (1).* — На глави јој златна круна, двије гриње од бисера. *НП Вук.*

грѝња ж зоол. *мољац. Терм. 4.*

грѝњати, -ām несврш. покр. **1.** *добијати црвоточину, постајати црвоточан.* — Позлата тамни, липовина гриња. *Љуб.* **2.** *причати што досадно и неукусно.*

грѝњица ж *дем. од грѝња.*

грѝњица ж *дем. од грѝња, ситан инсекат, кукац, који живи у људској кожи. Финк.*

грѝп м и **грѝпа** ж фр. мед. *епидемијска, заразна болест, инфлуенца.*

грѝпо̀зан, -зна, -зно *који се односи на грип(у); који је болестан од грипа, грипе.*

грѝпо̀зно прил. *као у грипу, грипи.*

грѝска ж покр. *в. хрскавица. Вук Рј.*

грѝскање с *гл. им. од грискати.*

грѝскати, -ām несврш. = грицкати *дем. и уч. од гристи.* — Гриска час колач час воће. *Рист.* Мишеви . . . су по ноћи грискали кожу. *Брл.* Грискао [је] горњу усну, што је био највећи знак нестрпљења. *Андр. И.*

грѝско прил. *као да гризе, оштро, реско.* — Задухао оштар вјетар бријући гриско и болно. *Бал.*

грѝсти, грѝзēм (трп. прид. грѝзен) несврш. **1. а.** *забадати зубе у нешто, угри-*

зати, уједати. — Спопадају [га] муке или бес да . . . гризе своју сопствену руку. *Вес.* Видим, боме риба гризе удицу. *Шен.* фиг. Сиктала је шиба и гризла до бола. *Мих.* **б.** *откидати што зубима; хватати што зубима (нокте, усне, бркове итд.).* — Причвршћивала је . . . дугмад на његову шињелу, гризла конац . . . зубима. *Ћоп.* Постиђени гризу нокте. *Цар Е.* **2. а.** *узимати храну, јести; глодати, трошити глођући.* — Није пазио на волове док су гризли. *Бур.* Мишад гризе, али по тих гмиже. *Маж. И.* **б.** фиг. *мучити, јести, нагризати, трошити.* — Срце му је гризла сумња. *Бар.* Гризе ме нестрпљење. *Нуш.* Нијесте видјели црва што ми живот гризе. *Војн.* Видјело се да га гризе сушица. *Нех.* **3.** фиг. **а.** *изазивати јед, задавати бол, секирати.* — Своју кћер, своју крв — сиротицу Мару мучи и гризе. *Шен.* Прећи ће нам у обичај да гриземо сами себе или један другог. *Марк. Св.* **б.** непрел. *мучити, пећи (савест, бол итд.).* — У души га гризло што мора . . . остајати дужан. *Ђал.* **4.** *нагризати, изједати (о киселини, рђи, води и сл.).* — Сирће своје буре највише гризе. *Н. посл. Вук.* Море . . . гризе и изједа подножје тим врлетима. *Кум.* **5.** *штипати, уједати.* — Гризе оштра и немила студен. *Коч.* Зима гризе за уши. *Пав.* Дим [је] гризао за очи. *Мил. В.*

Изр. гризе га савест *каје се;* ~ камен (земљу) *сиротовати, гладовати.* — Ако што има, исцедићу па макар морали и ја и он земљу да гриземо! *Чипл.;* ~ перо *писати с напором;* ~ удицу *хватати се на лепак, показивати интересовање;* мољци гризу (неку ствар) *пропада, стоји неискоришћено.*

~ **се 1.** фиг. *једити се, кајати се.* — Она је клела саму себе и гризла се и узалуд се мучила. *Андр. И.* Нитко се не узрујава због недаћа које нас погађају! . . . Само се ја гризем! *Фран.* **2.** *распадати се, разједати се.* — Свила се гризе. *Р-К Реч.* фиг. То се у нама гризла глембајевска крв! *Крл.* **3.** уз. повр. **а.** *клати се, узајамно се уједати.* — Под столовима су се пси гризли око костију. *Бен.* **б.** *свађати се, не трпети се.* — Међу собом се . . . гризли и клали по давној навади. *Шен.* **4.** *грискати у једу или замишљености (усне, бркове итд.).* — Сумње није било да се гризе за усне и да уздише. *Богдан.*

гри́ф, гри́фа м нем. варв. **1.** *држак, балчак.* — [На њој] је све скупоцено . . . од »грифа« на кишобрану до тананог везеног рупчића. *Петр. В.* **2.** *начин хватања противника у борби, мајсторија, вештина.* — Подухвати пијанца с леђа . . . тако вешто и тако брзо да никад нико није могао да види у чему је »Миланов гриф«. *Андр. И.* Ја имам снаге . . . али не знам ваше грифове и захвате. *Јонке.*

Изр. испасти из грифа *изгубити вештину, окретност, постати неспретан.*

гри́ф, гри́фа и **гри́фо́н,** -о́на м грч. мит. *крилати лав с орловском главом.* — Кола тријумфа са два точка с бока . . . грифа о врат упрегнута слиједе. *Комб.* Друге [очи] беху црне кô крила грифона. *Бој.*

гри́цка̄ње с *гл. им. од грицкати.*

гри́цкати, -а̄м несврш. = грискати. — Миш грицка даску. *Лаз. Л.* Грицкао [је] камиш своје луле. *Торб.* Грчио [се] од унутарње муке, грицкао бркове. *Андр. И.*

Изр. ~ перо *помало писати; једва живота рити (од књижевног рада);* ~ суву (тврду) кору *живети у сиротињи, у сиромаштву.*

гри́цнути, -нём сврш. **а.** *дем. од гризнути.* — Како би било да штогод грицнемо? *Цар Е.* Грицну вршак свога пера. *Креш.* **б.** фиг. *окусити, опробати.* — Тај бољи живот угледали су били, грицнули га. *Бур.*

гри́ч, гри́ча м **1.** *велика врлет; стена, неприступачан кршевит предео.* — Источна пруга није него голем грич и крш. *В 1885.* **2.** *брежуљак.* — Птичице . . . јој са нашег стрмог грича хихоћу љубавне враголије. *Матош.*

гри́част, -а, -о *који има грича, врлетан, кршевит, стеновит.* — Од половице [главица је] јако стрма, пуста и гричаста. *В 1885.*

гричѐвит, -а, -о *гричаст.* — Сва су ова [брда] данас већ гола, гричевита. *Буд.*

гри́чина ж *аугм. од грич.*

гри́чје с *зб. им. од грич.* — Плочица о служби легионара . . . остала је заборављена негдје под гричјем, крај пута. *Нех.*

гр̏к, гр̏ка, гр̏ко (одр. гр̏кӣ и гр̏кӯ; комп. гр̏чӣ) нар. **1.** *који је неугодна укуса, горак.* — Снажним, вучјим зубима нагризао је тврду и грку зобеницу. *Кул.* Грки су тамо залогаји хљеба гдје свога нема и гдје брата није. *Шант.* Свјежину имаш, грки мирис мора. *Матош.* **2.** фиг. *тежак; ужасан.* — Смрт је грка старцу кâ ћетету. *Њег.*

Гр̏к м *човек из Грчке.*

гр̏к[1] м заст. покр. *в. трговац.* — Грк је већ унео све што му је стајало испред дућана. *Срем.* За добивени петак попије код грка ракију. *Петр. В.*

гр̏к[2] м покр. *врста далматинског вина.* — Многи су наши крајеви дошли на глас . . . по својим добрим винима . . . (ополо, дингач, вугава и грк). *ЕГ 1.*

грка ж нар. песн. **1.** *грактање.* — Муч', не грчи у гори, гавране! Твоја ј' мени грка додијала. *НПХ.* **2.** *кркљање.* — Стоји грка пресечена врата. *НПХ.*

грка̏вица ж покр. *горак залогај. Рј. А.*

грка̑ње с *гл. им. од гркати.*

грка̀ти, -ā̄м и грчём несврш. **1.** *гукати.* — Грче [грлица] и извија главом час тамо, час амо. *Дом.* **2.** *грактати.* — Гавран грче на јели зеленој. *НПХ.*

грка̑ћ, -а́ћа м покр. *православни Србин;* исп. ркаћ.

грка̀ча ж *горка ракија.* — Испио [је] другу половину гркаче. *Мат.*

Грки̏ња ж *женска особа из Грчке.*

грки̏ња ж заст. покр. *трговкиња; трговчева жена;* исп. грк[1]. — Само стара гркиња Соса, она се није кренула у цркву. *Срем.*

грки̏ш, -и́ша м бот. покр. *горки бадем. Рј. А.*

грк̀љан м **1.** анат. *горњи део душника, гуша.* — Знао сам: у гркљан долази први убод. *Гор.* фиг. Прошлост овдје управо хвата човјека за гркљан. *Бат.* **2.** *грлић (у боце).* — Одбија јој [боци] гркљан тупицом бодежа. *Јел.*

Изр. срце му у гркљану *страшно се уплашио, узбудио; срце да му искочи од страха, од узбуђења;* хватати се за ~ *физички се обрачунавати.*

гркљ̀ана̄ти се, -а̄м се несврш. *свађати се; гушати се.* — Нећемо се, ваљда, гркљанати овдје у снијегу. *Ћип.*

грк̀љан̄, -а̄, -о̄ = гркљанов, гркљански *који се односи на гркљан, у изразу:* ~ поклопац *хрскавичави језичац који озго затвара душник.*

грк̀љани̏ти се, -и̏м се несврш. покр. *в. гркљанати се.* — Од јарости дође му да се са Марком гркљани у својој кући. *Ћип.* Али, нека се они само гркљане међу се — присјест ће им. *Гор.*

грк̀љанов, -а, -о = гркљани.

грк̀љанск̄и, -а̄, -о̄ **1.** = гркљани. **2.** *који се твори у гркљану:* ~ или ларингално х.

грк̀нути[1], -нё несврш. *постајати горак; бити горак, горчити.* — Проклета авлија . . . пушта неку воњу која човека трује, да му залогај гркне и живот омрзне. *Андр. И.* фиг. Срце да вене, живот да гркне? *Крањч. С.*

грк̀нути[2], -нём сврш. покр. *в. гракнути.* — Сви гркнусте из једнога гласа, како вране на бијелу црне. *Март.*

грко и **грко** прил. *в. горко.* — Хоћеш, боме, грко оплакати. *Радич.* Како је мислити грко. *Кам.*

гркоисто̀чн̄и, -а̄, -о̄ црквено *који припада источној хришћанској цркви, православан, ортодоксан.*

гркокатòлик и **гркокàтолик** м црквено *припадник хришћанске цркве источног обреда који признаје папу за врховног поглавара; унијат.*

гркокатòликиња и **гркокàтоликиња** ж *женска особа гркокатолик.*

гркокатòличк̄и и **гркокàтоличк̄и,** -а̄, -о̄ *који се односи на гркокатолике, који припада гркокатолицима.*

грко̑ст, -ости и **грко̀ћа** ж *горчина.* — Осјети . . . према њој чисту љубав . . . нешто слатко, помијешано са страсном гркошћу. *Ћип.*

грк̀тати, -кћём несврш. покр. *в. грактати.* — Вуци вију, а гркћу гаврани. *Март.*

гр̀ла ж мед. покр. *дифтерија.* — Четворо му је [дјеце] умрло . . . од грле. *Радул.*

гр̀ла ж *хип. од грлица.* — Дај ми, грло, једно зрно мало. *Рј. А.*

гр̀лак, -а́ка м *грлић.* — Нешто [је] звиждало и пиштало . . . у гргољивим грлацима неких плитких уских чутурица на ушћу грла. *Бож.*

грла̀нце, -а и -ета с *дем. и хип. од грло.* — Чутурица . . . имаћаше тесно грланце. *Шапч.*

грла̀њак, -њка м *дем. од грло и од грлић.* — Кркља као вода у преуском грлањку чутуре. *Донч.*

гр̀лат, -а, -о **а.** *који има јак глас.* — Ја сам . . . грлат да вас све надвичем. *Срем.* Има ли игдје још овакав . . . грлат пијетао? *Вел.* С југа, од Синьевке проламају грлати топови. *Лал.* **б.** фиг. *бучан, разметљив, наметљив.* — Многи су грлати људи зашутјели и увукли реп. *Донч.* Умјетничка страст није грлата и драстична. *Шим. С.*

гр̀лато прил. *јаким гласом, одвећ гласно.* — Неко се грлато продерао и викнуо. *Бар.* Јурица . . . запјева још грлатије и слађе. *Шимун.*

гр̀латӧст, -ости ж *особина онога који је грлат.* — Кад сељачине пјевају . . . хвали се и ужива у грлатости. *Јел.*

гр̀ла̄ш, -а́ша м *назив за неке птице (сокола, чиопу и др.). Финк.*

гр̀ла̄шце и **грла́шце,** -а и -ета с *дем. од грло;* исп. грланце. — Најзад заори сложно и из тих малих грлашца света наша пјесма. *Шен.* Ухвати Мују под грлашце. *Вел.*

грле, -ета с *младунче грлице.* — Тек грле гукну, сједећи на наслону крај Кларе. *Шен.* Гледали ме кô грле. Мислиш — то је шала. *Матош.*

гр̏ле, -ē ж *в. гр̏ла.* — Грлица је просо брала, к њој доходи друга грле. *НП Вук.*

гр̏лен, -а, -о *који се односи на грло, који долази из грла.* — Она завапи неким грленим, муклим криком. *Вуков.* Блистав сјај у очима, катkада грлен, гугутав смијех. *Сим.*

Изр. грлени сугласник грам. *задњонепчани сугласник.*

гр̏лено прил. *из грла.* — Зорица се грлено, звонко насмија. *Сим.* Млађа певачица запева грлено, источњачки. *Пол. 1958.*

грли́кати, гр̏ли́чēм несврш. покр. *гукати, грловати.* — Грлице слаткогласну песмицу грличу. *Шапч.*

гр̏лина ж *аугм. и пеј. од грло и од грлић.* — Он [медвед] из све незграпне грлине риче кроз нос: ма! *Шапч.* Из нагнутих грлина пјенушаво вино је клокотало. *Бон.*

гр̏лити, -и̏м несврш. **1.** *обавијати рукама некога (око врата, грла или тела) из милоште, нежности или из љубави.* — Грли, љуби Краљевића Марка. *НП Вук.* Од јесенас грли Вуја своју Милку. *Ад.* фиг. Само је поноћ која га служи; њу верно грли. *Јакш. Ђ.* Грли истом љубави све вјерне синове домовине. *Павл.* **2.** фиг. *обухватати, обузимати.* — Београд грле . . . Дунав и Сава. *Дис.* Цијела ми васиона груди грли. *Уј.*

~ **се** уз. повр. **1.** *обавијати рукама око грла једно друго.* — Милујте се! Грлите се, срећа вас грлила! *Вес.* **2.** фиг. **а.** *понашати се пријатељски, волети се.* — Они убијају сваког дана наше људе, а ми се с њима гримо. *Дом.* **б.** *укрштати се; сливати се.* — Море се колеба силно; са муњом муња се грли. *Ил.* Грле се најразличитији гласови и тако загрљени прше у висине. *Гор.*

гр̏ли̏ћ[1], -и̏ћа м **1.** *сужени горњи део боце.* **2.** *горњи крај цеви од пушке.* — Узе пушку и наслони чело на њен грлић. *Лал.* **3.** фиг. *грло (1).* — Сада се [мржња] само пење, долази до грлића. *Сим.*

гр̏ли̏ћ[2], -и̏ћа и **гр̏лић** м = грличић *младунче гр̏лице.* — Сива јој грличица довела у крило грлиће своје. *Брл.*

гр̏лица ж **1.** зоол. *птица слична голубу* Turtur turtur. *Терм. 4.* **2.** фиг. *мила женска особа.* — Хајде, хајде, грлице моја, само весело! *Кум.* **3.** мед. нар. *дифтерија.* — У селу се појавила немила болест »грлица«, која највише коси дјецу. *Шимун.*

гр̏личи̏ј, -ā, -ē = грличји *који се односи на гр̏лице.*

гр̏личин, -а, -о *који припада грлици.* — Из вруће, високе ражи грличин глас је звао. *Шапч.*

гр̏личић м = грлић[2]. *Вук Рј.*

гр̏личица ж *дем. од гр̏лица.*

гр̏личји, -ā, -ē = грличији.

гр̏ло с **1.** *предња страна врата.* — Као да га је неко ухватио за грло. *Јевт.* Ко покида са грла ђердане? *Шапч.* фиг. Ноћца с грла скида низу зв'језда. *Наз.* **2.** *ждреона дупља, шупљина с горњим делом гркљана и једњаком.* — Некоме је запео залогај у грлу. *Донч.* А 'оћеш ли дати браћи [вина] да скваснe грло? *Мат.* **3.** фиг. *глас.* — Имао [је] угодно меко грло. *Петр. В.* У мене није лијепо грло, — рече Амадеј. *Новак.* У то забруја у по грла дјевојачка пјесма топла, дирљива. *Ћип.* **4.** *животиња (обично домаћа) и ретко особа.* — Увијек нагласе из чије су ергеле побједничка грла [тркачки коњи]. *Донч.* Није нас било богзна колико грла, али што је руку, све своје. *Ад.* **5.** *в. гр̏лић (1 и 2).* — Окрените грло пушке према земљи. *Креш.* Топовска грла окренута су према Жељевици. *Лал.* До крста тестијица воде, у грлу јој кита суха босиљка. *Станк.* Донијеле су сребрене ибрике . . . с уским високим грлом. *Огр.* **6.** *сужени део чарапе.* — Плетући грло чарапе, Дуњашка подиже главу од игала. *Моск.* **7.** *врше̏так, излаз долине, понора, јаме, бунара; уски део потока, сужено место у току воде где се хвата риба.* — Видјех заљеваоник покрај грла бунарића. *Наз.* Тројица . . . прескочише уско грло потока. *Лал.* **8.** *ждрело од вулкана, кратер.* — Вулканска мрачна грла јече. *Њег.* А ја бих хтио да кȏ вулкан планеш, и грло ти се отвори, и лава . . . сукне. *Наз.*

Изр. ~ (у грлу) се стеже *осећа се велики бол;* грлом у јагоде *неспреман; неспремно;* до грла *сасвим, потпуно; у највећој мери;* дошла вода до грла *дошао је у тежак положај;* дошла душа под ~ 1) *дошао час смрти, умирања;* 2) *претерано се уморио, задихао;* закопчан до грла *ћути, до крајности је уздржљив; уздржан;* засело му у грлу *пресело му је;* изићи на ~ *додијадити, додијати; пресести;* из свега грла *на сав глас, што игда може;* колико (шта) га ~ (до)носи, служи *из свега гласа;* кост у грлу (бити) *велика сметња;* пун до грла (љутње и сл.) *сав испуњен, захваћен (љутњом и сл.);* реч у грлу запиње, (стаје, застаје) *не може се говорити;* сатерати (сабити) зубе у ~ *јаким ударцем разбити некоме зубе;* ставити нож под ~ *довести (кога) у тежак, у безизлазан положај;* у једно ~ (једним грлом) *једногласно, сви заједно;* у по грла *тихо, полугласно;* уско ~ *место где се успорава или где запиње ток производње, администрације, саобраћаја, промета и др.*

гр̏лобо̀лан, -лна, -лно књиж. *који је болесна грла.* — Обичаваше шапутати као да је грлоболан. *Матош.*

грло̀боља ж *гушобоља*. — Сва дјеца [су му] од грлобоље помрла. *Шимун*.

гр̀ловати, -лујём несврш. нар. песн. *гукати (о грлици)*; *дозивати гукањем*. — Грле грлу грловала. *НПХ*.

грло̀вит, -а, -о *в. грлат*. — Грловите птице . . . су пливале чистим ваздухом. *Шен*.

грло̀вито прил. *в. грлато*. — Грловито запјевао: Старе славе дједовино! *Перк*.

гр̀ловоња м и ж *особа која предводи у певању*. — Колико ме гануло казивање обичаја, пјесама . . . радња градишке грловоње и њезине кумице. *Павл*.

грло̀сеча, ијек. грло̀сјеча, м *онај који коље, који сече главе (грла)*.

грло̀сјеча, ек. грло̀сеча.

грлу̀кати, гр̀лучём несврш. индив. *дем. од грлити*. — Зато ти кољена грлуче. *М-И*.

гр̀лце, -а и -ета с (ген. мн. гр̀лāцā) = гроце *дем. од грло*. — Вичу из сложних грлаца: Хура! Хура! *Шапч*. И рад је дошао до грлца, а? *Коз. Ј*.

гр̀лче, -ета с *дем. и хип. од грлица*. — Кобац грлче веруша. *Крањч. С*.

гр̀ља ж песн. *хип. од грлица*; исп. гр̀ла. — Ласта јој и грља као друге. *Марк. Ф*.

гр̀љāк, -áка и **гр̀љак,** -лька м покр. *грло*; *грлић суда за пиће*. — Отр грљак плетенке, па је примаче своме грљку. *Креш*. Ту виси . . . боца вина, привезана за грљак. *Гор*.

гр̀љāње с *гл. им. од грљати*.

гр̀љат, -а, -о покр. *в. гриваст. Вук Рј*.

гр̀љати, -āм несврш. покр. *ићи у гомили, журно ићи, хрлити*. — Сваког дана, у све већем броју, грљале су у планину избјеглице. *Ћоп*. Тада се опет сјетих куд грља оно мноштво. *Лал*.

гр̀љāш, -áша м *в. гривњаш. Вук Рј*.

гр̀ље, -ē ж *в. грља. Вук Рј*.

гр̀љēње с *гл. им. од грлити (се)*.

гр̀м, гр̀ма м (мн. гр̀мови) **1.** = грмен *више мањих дрвета која чине целину и расту с испреплетаним гранама, жбун*; *бокор*. — Заклоњен грмом јоргована гледао је. *Шен*. Између стубова расту грмови трња и дивљих ружа. *Дуч*. Мирисао сам грмове хортензија што су процвале у пуном цвату. *Батут*. **2.** *велико разгранато дрво*. — Неколико церових грмова као да се надмашаваху са околним брдима. *Шапч*. **3.** бот. *врста храста, лужњак. Р-К Реч*.

Изр. за ~ друже нар. *узречица кад прелети звезда преко неба*; ласно је иза грма стрељати *лако је нападати иза заклона, сакривен*; у том грму лежи зец *у томе је сва тајна, ствар се тога тиче*.

гр̀мак, -мка м *дем. од грм (1)*. — Да остане наше горе лист . . . у сваком грмку. *Кур*.

гр̀мāк, -áка м *грмље*. — Заћу у густи грмак и кукрик. *Том*. Бијела прашина уздизала се за колима попут лагана облака. Увезосмо се у грмаке. *В 1885*.

гр̀мāљ и **гр̀маљ** м **1.** пеј. *крупан, здепаст човек, а прост и неотесан*. — Поштује свога мужа (али га не воли, јер је остао грмаљ као што је и био). *Срем*. Напријед иде огроман грмаљ с торбетинама под којима се сагнуо. *Лал*. **2.** зоол. *морски рак пећинар* Eriphia spinifrons. — Отац му је сипе ловио по шкрапама и грмаље. *Кал*.

гр̀маљаст, -а, -о *који је као грмаљ*. — Грмаљаста људина ка' џин. *Вес*. Она сва прозрачна и удешена, а он незграпан и грмаљаст. *Марк. М*.

гр̀мāљскӣ, -ā, -ō *који се односи на грмаље*. — Његовој снажној грмаљској шији су годиле коштане звјездице под вратом. *Кик*.

гр̀мāљче, -ета с *дем. и хип. од грмаљ*; *дете грмаљ, млад грмаљ*. — А оно се грмаљче снебивало у својој собици — као мече у крлеци. *Марк. М*.

грмáчити, гр̀мāчим сврш. покр. *јурнути*. — Грмачио на њега као да ће га појести. *Ћор*.

грмáши м мн. (јд. гр̀мāш) бот. *врста лишаја* Lichenes fruticulosi. *Терм. 3*.

гр̀меж[1] м *грмљавина*. — Поче тутњава и грмеж издалека. *Љуб*. Заћутка их [пушке] све љут грмеж, високо горе. *Сек*.

гр̀меж[2] ж *грмље*. — Гледала [сам] како се вере кроз џбунове и грмеж. *Бег*.

гр̀мела, ијек. гр̀мјела, ж покр. *наушница, ђинђува*.

гр̀мелица, ијек. гр̀мјелица, ж *дем. од грмела*. — Радобоља мрмља, пуна грмјелица, сребра, адиђара. *Шант*. Очи [су ти] како грмјелице, а лишце како јабучица. *Војн*.

гр̀мељак, -лька м *дем. од грм (1)*. — Он посрну два три корачаја и паде као тане за грмељак. *Матош*. Грмељак »козје шапице« једини се посве сјајио. *Ћал*.

гр̀мељаст, -а, -о *в. грмаљаст*. — Ни оне батине снаге, ни онако грмељаст [није]. *Вукић*.

гр̀мēн, гр̀мена м = грм (1). — Из грмена великога лаву изаћ трудно није. *Њег*. Није га нитко могао видјети, иза расцвјетала грмена. *Креш*.

гр̀мēње с *зб. им. од грмен, грмље*. — Унишле [свиње] у густо грмење по желуд. *Љуб*. При грмењу [смо] око ватре сједјели. *Стн. 1948*.

гр̀мети и гр́мети, -мӣм, ијек. гр̀мјети и гр́мјети, несврш. **1.** *производити снажан звук, орити се, одјекивати, тутњити (о грмљавини, топовима и сл.); подизати буку.* — Или грми ил' се земља тресе! *НП Вук.* Увек волим дане кад облаци грме испод неба плава. *Панд.* Грувају пушке, грме . . . топови. *Дом.* У углу је грмио гласовир. *Кос.* Читава планина изнад Прозора грми. *Дед. В.* Точкови грме преко гранитних плочника. *Крл.* **2.** *говорити гласно, громко, често и с љутњом, грдњом, претњом.* — Усред куће чујем очев глас како грми: — Ја ћу тебе научити памети! *Вукић.* Али баш онда псовао би . . . и грмио својим дубоким, тешким гласом. *Гор.* **3.** *говорити или писати против нечег с оштром осудом.* — Покољења дјела суде . . . На Борисе, Вукашине општа грми анатема. *Њег.* »Ако то дозволимо, Конго ће се распасти« — грмио је Лумумба. *Вј. 1960.*

Изр. ма(кар) грмело-пуцало *ма шта се догодило.*

грме́ћак, -ћка м *в. грмечак.* — Ајша . . . обично га дочека код којег грмећка. *Кос.*

гр̀мӗч, -е́ча м *в. грмље.* — Волови се замотали од страха и стрпали се у грмеч. *В 1885.*

грме́чак, -чка м = грмичак **а.** *дем. од грм (1).* — Из једне одубље рупе . . . израстао грмечак јасена. *Дражс.* **б.** *бокорић.* — Тек ако је које дјевојче засадило који грмечак каранфила и мажурана. *Леск. Ј.* фиг. Војник . . . с два грмечка длака на крајевима брка мјесто брка. *Бег.*

гр̀мӣк, -и́ка м *храстова шума, шума с грмљем. Вук Рј.*

гр̀мина ж *аугм. од грм.* — Као изгорела грмина сједи Црни у сјенци крај зида. *Лал.*

гр̀мӣћ, -и́ћа м *дем. од грм.* — Цеста се међ уресним грмићима и дрвећем успиње к дворцу. *Леск. Ј.* Лепи грмићи . . . беху изгуљени. *Вес.*

грми́чак, -чка м = грмечак. — Посматрала [је] . . . свако дрво, сваки грмичак. *Шимун.*

гр̀мјела, ек. гр̀мела.

гр̀мјелица, ек. гр̀мелица.

гр̀мјети и **гр́мјети,** -мӣм, ек. гр̀мети.

гр̀мљава ж *в. грмљавина.* — Чујеш ли како грми? Напољу је јечао ваздух од грмљаве. *Јакш. Ђ.* Чуј, битка гори грмљавом и ломом. *Вит.* [Жене] затим пусте читаву грмљаву прекора и јадања. *Ранк.*

гр̀мљавина ж *јека од пуцања громова, од топова, пушака и бомби, од неког инструмента, вике и грдње итд.* — Грмљавина је тутњела као да се жељезна кола по небу возе. *Брл.* Од Мрачаја поче да одлијеже топовска грмљавина. *Ћоп.* Уз грмљавину оргуља проломи се зрак од пјесме. *Пав.* Не беху то речи — него грмљавина. *Вес.*

гр̀мљавӣнскӣ, -ā, -ō *који је у вези с грмљавином.* — У хладним и сувим пустињским крајевима грмљавинске непогоде велика су реткост. *Пол. 1959.*

гр̀мљāк, -а́ка м *в. грмик.* — Одмах изнад ограде почиње шума: најпре буквик, па грмљак, па даље јелашје, па још даље борје. *Глиш.*

гр̀мљаст, -а, -о *који је обрастао грмљем.* — Тамо иза њих узвиле се грмљасте зелен-главице. *В 1885.*

гр̀мље с *зб. им. од грм.* — Била би побјегла, ал' то несретно грмље бијаше тако густо. *Шен.* Са обе стране друма јављале су се мале узвисине и превоји, са ниским грмљем и удолицама. *Андр. И.*

гр̀мљив, -а, -о *који одјекује као грмљавина.* — Гдјекад би чуо свој властити глас, свјеж и грмљив, како опомиње продавача. *Сим.*

гр̀мно прил. нар. песн. *громко, као гром.* — Проговара грмно громовито. *НП Вук.*

гр̀мнути, -нӗм сврш. **1. а.** *пући, одјекнути (о грому, топу, бомби итд.).* — Пламен плану, гром грмну. *Шен.* Опет се зачуше пушке и грмну једна бомба. *Вујач.* **б.** *затутњити, дићи буку.* — Самуми пустињски да сви захукну . . . ни тада не би орљава грмнула слична. *Наз.* **2. а.** *викнути јаким, громким гласом, узвикнути.* — Разумели смо! — грмнуше једногласно војници. *Јак.* **б.** фиг. *прогласити, објавити, одлучно изјавити.* — Године 1848. усудише се и Срби гласом читавог једног народа грмнути: Слобода или смрт! *Јакш. Ђ.*

гр̀мов, -а, -о *који припада грму.*

гр̀мовина ж *грмово дрво, храстовина. Вук Рј.*

гр̀мо̀вит, -а, -о *обрастао грмљем.* — Спуштала се доста стрма грмовита низбрдица Грича. *Шен.*

гр̀мо̄вље с покр. *грмље.* — Лептири сипаху од радости златну прашину . . . по шуми и грмовљу. *Крањч. С.*

гр̀мо̀лик, -а, -о *који има облик грма, жбуна, налик на грм.* — У институту се испитује добијање неких врста рујева од грмоликих врста шипражја. *Пол. 1950.*

гр̀муше ж мн. зоол. *породица малих птица певачица* Sylviidae. *Терм. 4.*

гр̀му́шак, -шка м *дем. од грм.* — Тик кестена на шеталишту бијаху мали грмушци. *Том.*

гр̀мчина ж *аугм. од грм.* — Извире испод једне страшно стрме грмчине Унац. *М 1867.*

гр̀мчић, -и́ћа и **гр̀мчић** м *дем. од грм.* — Од тога се уплаши . . . зец из грмчића. *Мат.*

гр̀н м покр. *лопатица којом се грће ватра из пећи, ватраљ.* — Гнијев као ватра жива, из свакога кô из грна сијева. *Март.*

гр̀нало с покр. *направа за згртање жита или пепела и жеравице у зиданој пећи и сл.* — Грналом руше [људи] с кровова снијег. *Гор.*

гр̀нац, гр̀нца м покр. *в. лонац.* — Њиховом се ученошћу помогли, и дјечици нашој из њиховога грнца коју здјелицу јухе испуљкали. *Кур.*

гр̀не, -ета с покр. *дем. од грнац, лончић.* — Затим пуче једно грне на полици. *Јаки. Ђ.*

гр̀нета ж муз. покр. *врста кларинета.* — Научио у грнету да свира. *Станк.*

гр̀нѐтār, -а́ра м покр. *свирач у грнету.* — Исплатише свирача, грнетара. *Станк.*

гр̀нути, гр̀нём несврш. и ређе сврш. **1.** *скупљати, скупити у гомилу, згртати, згрнути.* — Бринуо [се] само за своје здравље, како ће лепше живјети и благо грнути. *Љуб.* **2.** *навалити, навaљивати, врвети куда.* — Чета за четом грне под град. *Шен.* Светина грну да продре кроз капију. *Петр. В.* **3.** *огртати, заогртати, прекри(ва)ти.* — О мртви граде . . . чије куће као гробнице помрчина грне. *Ђон.*

~ **се** *јурити, врвети.* — Мрки мрак се бјегом грне. *Шен.* Облачине што су се грнуле . . . сваки га час откриваху и расхлађиваху. *Божић.*

гр̀нчār, -а́ра м *лончар.* — Колачари и грнчари пазариште. *Шапч.*

гр̀нчара ж **1.** = грнчарница *радионица где се праве лонци.* **2.** *земља од које се праве лонци. Рј. А.*

гр̀нчáрев, -а, -о = грнчаров *који припада грнчару.*

гр̀нчàрија ж *грнчарски, лончарски производи.* — У разноврсном каменом прибору истиче се брадва. Ту падају први почеци невешто здепане грнчарије. *Жуј.*

гр̀нчàрица и **гр̀нчāрка** ж *грнчарева жена.*

гр̀нчāрница ж = грнчара (1).

гр̀нчáров, -а, -о = грнчарев.

гр̀нчāрскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на грнчаре и на грнчарство.*

гр̀нчáрство с *грнчарски, лончарски занат.*

гр̀њача ж покр. *в. грн. Рј. А.*

гро̀б, гро̀ба м **1. а.** *јама у коју се сахрањује мртвац, рака.* — Помакох ногу, стегнух лакта оба — кô гробар кад се извлачи из гроба. *Гор.* Гроб лежи у планини, непознат. *Тад.* **б.** *свако место уопште где је мртав човек.* — Нек' Морава, која нас је отхранила, и гроб буде. *Рак.* Гавранови . . . врх гроба новог кружећ, радују се стрви. *Домј.* **2.** фиг. *смрт.* — У живој пути жива мисô и цјелов на све с овкрај гроба. *Кам.* Не бих се ја удала за никог ко није чиновник, па макар до гроба остала удовица. *Ђос. Д.* **3.** *тамно, мрачно место (о подруму, тамници и сл.).* — Проговара хајдук други: Кад сам допô овог гроба, питала те мајка моја. *Змај.* Све је стајало у том влажном гробу [дућану] на своме мјесту. *Крл.* **4.** фиг. *стар човек или болесник који сваки час може умрети.* — Зар од онако лепе жене да се направи оваква рушевина, гроб? *Мил. В.* Овдје [се] мора постати овакав живи гроб, као овај тамо прије̏ко! *Крл.* **5.** фиг. *највећи чувар тајне.* — [Роксана] — Ни речи! . . . [Сирано] Бићу гроб! *Дим.* Дубљег гроба за једну тајну нема од мене и ових мојих груди! *Срем.*

Изр. бити као ~ *в. ћутати као гроб*; близу (на ивици) гроба *близу смрти, пред смрт*; боље ~ него роб *боље је умрети него робовати*; виси ногама у гробу *в. једном ногом је у гробу*; ~ се отворио пред неким *био је у највећој опасности*; гроба ми очева (материна) *говори се у заклињању*; до гроба 1) *увек, довека* (у одричној реченици) *никад*; 2) *до смрти*; (ис)копати (коме) ~ *упропастити (кога)*; једном ногом је у гробу *изгледа, чини се да ће врло брзо умрети*; *тек што није умро*; као да је из гроба устао *врло рђаво, лоше изгледа, тешко је болестан*; *страшно је блед*; лећи у ~ *умрети*; мирно (тишина) као у гробу *потпуна, језива, стравична тишина*; на ивици гроба *близу смрти*; не знати гроба ни мрамора *не знати где је (неко) сахрањен*; непобусани ~ *скорашњи гроб, недавно сахрањен човек*; нећеш (не можеш) то (са собом) у ~ однети (понети) *не вреди, нема смисла толико чувати, тећи за живота*; овкрај гроба *пре смрти*; од колевке до гроба *целога живота*; однети (понети) (са собом) у ~ *умрети а ником не казати (тајну, жељу и сл.)*; окречен (обељен) ~ *дволичан човек*; онкрај (преко, иза, с оне стране) гроба *после смрти*; отерати (пре времена) у ~ *скратити живот (некоме)*; положити у ~ *сахранити, убити, уништити*; потресати (претресати) кости у гробу *чинити нешто нажао покојницима, нешто што би их вређало да су живи*; преврнути се (окренути се) у гробу *каже се кад се учини што*

страшно због чега би се онај мртви на кога се мисли стидео; робом икад, гробом никад *боље је робовати него погинути јер после робовања долази слободан живот а после смрти нема никаквог*; свалити (оборити) у ~ *бити узрок смрти*; свети ~ рлг. *гроб Исуса Христа, Јерусалим*; светли гробови *знаменити људи у историји*; спуштати у ~ *сахрањивати, бити присутан нечијој сахрани, дожившљавати нечију сахрану*; то ће му бити ~ *у томе је његова пропаст*; ћутати као ~ *трајно чувати тајну као светињу*.

гро̀бак, гро̀пка м песн. *дем. и хип. од гроб*. — Падне на гробак своме Раду. *Глиш*. Тијело спустише у гробак. *Ков. А*.

гро̀ба̄р, -а́ра м **1. а.** *човек који копа гробове и укопава мртваце*. **б.** фиг. *кривац за нечију пропаст*. — [Он] ће напокон сам гробаром бити своје домовине. *Шен*. **2.** мн. зоол. *врста инсекта, кукца тврдокрилца из пор. стрвождераца* Silphidae. *Терм. 4*.

гроба́рев, -а, -о = гробаров *који припада гробару*.

гробà̄рија ж покр. *гробарски посао*. — Мој стари хтио је спојити звонарију с гробаријом. *Пав*.

гробà̄рина ж *такса за гроб, за сахрањивање. Реч. САНУ*.

гроба́рити, гро̀ба̄рӣм несврш. *бавити се гробарским послом. Р-К Реч*.

гробà̄рица и **гро̀ба̄рка** ж **1.** *жена која се брине о одржавању гробова*. — Па замоли старицу гробарку, . . . покажи ми гроб милене мајке. *Змај*. **2.** *гробарова жена*.

гроба́ров, -а, -о = гробарев.

гро̀ба̄рскӣ, -а̄, -ō *који се односи на гробаре*.

гро̀бић, -а и **гро̀бӣ̄ћ,** -и́ћа м *дем. од гроб*. — Ископа дед Сашка мајушни гробић. *Моск*.

гро̀бӣ̄шнӣ, -а̄, -ō *гробни*. — Тишти гробишна атмосфера. *Уј*.

гро̀бӣ̄ште с *гробље*; *гроб*. — По тихом гробишту испод густих крошња било је готово тамно. *Шимун*. Оставља [гробар] мотику на сједалу крај гробишта. *Војн*.

гро̀бљанин м *онај који носи мртваца на гробље, гробар*. — И понеше га гробљани носилима. *Дом*.

гро̀бља̄нскӣ и **гробља̀нскӣ,** -а̄, -ō **1.** *који се односи на гробље*. — На капију гробљанску не може да се уђе. *Станк*. **2.** *гробни*. — Гробљанска, бијела тишина владала је шумом. *Гор*.

гро̀бља̄рка ж *жена која често иде на гробље*. — Ти знаш да ја раније нисам била много гробљарка . . . И ја сам почела мужу да идем чешће на гроб. *Сек*.

гро̀бљаст, -а, -о индив. *који је као на гробљу*. — Земља жилава, блатњава, гробљаста. *КН 1959*.

гро̀бље с **1. а.** *место где се сахрањују мртви*. — На улазу у село стоји гробље. *Вес*. фиг. Свет је тужно, преорано гробље. *Панд*. **б.** фиг. *хранилиште, ризница*. — Библиотека је гробље умова. *Кнеж. Б*. **2.** зб. *гробови*. — Ал' код цркве много ново гробље. *НП Вук*. **3.** нар. песн. *гроб*. — Нег' ископај једно гробље мало . . . и сагради цркву од завјета. *НПХ*.

Изр. живо, неопојано ~ *стар, немоћан човек, близу смрти*; пролазити, проћи као мимо (поред) турског (чивутског) гробља *пролазити, проћи без поздрава, не погледавши*.

гро̀бљӣште с **1.** *напуштено, старо гробље, место где је некада било гробље*. — Подриње је пуно римскога гробљишта. *О 1875*. **2.** *гробље*. — [Родитељи] тамо заћу по гробљишту да помену своје дете. *Нуш*.

гро̀бнӣ, -а̄, -ō **1.** *који се односи на гроб*: ~ камен, ~ споменик, ~ плоча, ~ хум. **2.** *језив, стравичан*. — Ноћас пахне неким гробним хладом. *Бој*. Гласови су немоћни, гробни. *Кал*.

Изр. ~ тишина, ~ покој, ~ ћутање, шутња, ~ мртвило *потпуна, нема тишина, ћутање, шутња, мртвило*.

гро̀бнӣк м песн. *гробље*. — Град љубави . . . претвори се у гробник, у чемеровац. *Матош*.

гро̀бница ж **а.** *озидана гробна јама; гроб, рака, обично већа, за више мртвих, костурница*. — Жељела је да је . . . сахране у дједовској гробници. *Том*. **б.** фиг. *мрачна, влажна просторија*. — Ложионице су права несрећа: то су управо гробнице. *Лапч*. У тој нашој гробници, расвијетљеној полицајном црвеном лампом, појавила се фаланга . . . дјечурлије. *Крл*.

Изр. братска ~ *заједнички гроб у који се сахрањују гомиле мртвих (у рату и при другим масовним умирањима)*.

гро̀бничкӣ, -а̄, -ō *који се односи на гроб, гробницу; гробни*. — Гробнички покров скрио је све куте. *Бој*. Марија се спусти на . . . црвоточну, гробничку столицу. *Цар Е*.

гро̀бно прил. *мукло, као из гроба*. — И обзирући се око себе, да ово можда и сама ноћ не чује, тихо, гробно поче. *Станк*.

гробо̀ва̄ње с *гл. им. од гробовати*. — Први санак ја сам већ одспавô, први санак гробовања мога. *Змај*.

гробо̀вати, гро̀бујēм несврш. *лежати у гробу*. В. пр. уз гл. им. гробовање.

гро̀бо̄вље с зб. покр. *гробови, гробље.*

гро̀бовскӣ, -ā, -ō песн. *који се односи на гробове, гробље; гробни.* — И блаженом својом руком што гробовско сади биље тихо стреса и узвија густи бршљан и ковиље. *Ил.* Поноћ и страва гробовске тишине . . . све је, све то моје. *Јакш. М.*

гро̀бодух м песн. *гробни дах; гробни мир.* — А сријед тога грободуха будан гробар у јад вири. *Краљч. С.*

гробо̀дух, -а, -о песн. *који је као у гробу, гробни.* — Грободух дах ти душа дише. *Шен.*

гро̀буља ж песн. (у атрибутској служби) *гробна.* — Јарко ми сунце омрзло, а омилела земља гробуља. *Кош.*

гро̀г, гро̀га м енгл. *пиће од рума или коњака справљено са шећером и врућом водом.* — Хоћемо ли наручити по чашицу грога? *Змај.*

грогѝрати, гро̀гӣрām сврш. и несврш. енгл. *довести, доводити у стање посртања, изнемоглости.* — Како изгледа строги Хуан кад је грогиран шнапсом? *Лал.*

гро̀жђањӣ, -ā, -ō *који се односи на грожђе.* — [У шири] има већ квасних глиновица (јер их је било и на површини грожђаних пуцади). *Батут.* Укус грожђане слачине кану ми као капља меда на језик. *Наз.*

Изр. ~ мољац, ~ савијач зоол *в. код тих именица;* ~ шећер хем. *гликоза.*

гро̂жђе с *зб. им. од грозд.*

Изр. кад на врби роди ~ *в. уз врба (изр.);* кисело ~ *нешто што је врло тешко постићи (алузија на басну о лисици и грожђу које није могла дохватити);* морско ~ зоол. *сипина јаја залепљена на морском билу и коралима и премазана црнилом;* наћи се у небраном грожђу *наћи се у незгодној ситуацији, у неприлици;* отпремити кога у суво ~ *упропастити кога.* — Курјак матори . . . оправио је у суво грожђе сироту Јелицу . . . па мисли и мене да изигра. *Игњ.*

гро̀жђев, -а, -о индив. *који је од грожђа.* — Мами га грожђево зрневље. *Вуј.*

гро̀жђице и **грожђи̏це** ж мн. **1.** бот. *рибизла. Р-К Реч.* **2.** *суво грожђе.* — Чисте се грожђице, туца шећер, бадеми и ораси. *Ивак.* Од грожђица (суха грожђа . . .) и воде прави се пиће, слично вину. *Бат.*

гро̀жђе̄ње с *гл. им. од грозити (се).*

гро̀жљив, -а, -о **1.** *који се грози; плашљив, бојажљив.* — [Стаде] правити којекакве друге молбене и грожљиве кретње. *Креш.* **2.** *који прети, претећи.* — Изглед му надут и грожљив. *Креш.*

гро̀жљивац, -йвца м књиж. *плашљивац.* — Ој ви грожљивци вјечни. *М-И.*

гро̀жљиво прил **1.** *с грозом, са страхом; грозећи се.* — Аврам [се] као иза сна прену и грожљиво стресе. *Бож.* **2.** *претећи, као да прети.* — Муче се да га свале, а јасен још подједнако стоји грожљиво. *Марет.*

гро̀жљивӧст, -ости ж *особина онога који је грожљив.*

гро̀жња и **гро̀жња** ж *претња.* — Грожњом и силом [капетан] гони младе и дјевојке по селима. *Тур.*

гро̀за и **гро̀за** ж *страхота, страва; језа, дрхтавица.* — Из пакла нико још не дође жив да прича грозе мука вечитих. *Кост. Л.* Гроза ме хвата . . . сјетим ли се крвавог сна. *Шен.*

гро̀зан[1] и **гро̂зан**[1], -зна, -зно *страшан, језовит; претеран.* — Сни су јој били немирни, пуни грозних привиђења. *Мил. В.* Удара ми крв у главу од велике и грозне истине. *Крл.* У возу је владала грозна запара. *Ћос. Б.*

гро̀зан[2] и **гро̂зан**[2], -зна, -зно **1.** = гроздан *који се односи на гроздове, који обилује грожђем, пун гроздова.* — Па он ломи грозна винограда. *Вук Рј.* **2.** нар. песн. *крупан као зрно грожђа.* — Грозне сузе лије. *И-Б Рј.* Грозна киша пада. *Вук Рј.*

гро̂зд, -а и **гро̀зд,** гро̀зда м **1. а.** *плод винове лозе, често од великог броја зрна на једној петељци; сличан плод у другог воћа.* **б.** *цваст таквог облика.* — Гроздови модрих глициниja с тихим се лахором њишу. *Домј.* **2.** фиг. **а.** *разни предмети или бића скупљени у гомилу.* — Види грозд коњаника гдје језде низ брдо. *Љуб.* На прозорима гроздови глава слушају. *Вучо.* Шарени се гроздови проматрача по клупама и столицама све више пуне. *Сим.* **б.** *плотун.* — Пуче грозд пушака на брду. *Њег.*

гро̀здак, гро̀ска м *хип. од грозд.* — Свака ти лоза гроздак родила. *Вук Рј.* [Пудар] знађаше очувати винограде, а да нико ни гроска не пипне. *Шапч.*

гро̀здан и **гро̂здан,** -зна, -зно песн. = грозан[2] (1). — Гроздан винограде, рађô горке јаде! *Јакш. Ђ.*

гро̀здан, -а, -о *који је као грозд.* — Погледај, гроздани бехар у свитање по гранама шљива у нашим баштама. *Ств. 1952.*

гро̀здаст, -а, -о *који има облик грозда.* — Утапа нос у гроздасте цвјетове. *Јел.*

гро̀здасто прил. *као зрна у грозду; у облику грозда.* — Гроздасто [се] купе и слажу једне [појединости] око других. *Поп. Б.*

грòздача ж бот. *морска алга* Sargassum. — Проматрају без престанка . . . гроздачи лист. *Наз.*

грòздимицē прил. *в. гроздасто.* — Из шупље . . . извиру дупље [пчеле] гроздимице по пролетном цвету. *Кост. Л.*

грòздић, -а и **грòздӣћ,** -и́ћа м *дем. од грозд.* — Спилу [је] ријетким гроздићима обујмила виђага шумска. *Марет.* У Тјентишту . . . чкиљи гроздић свјетилки. *Ђон.*

грòздов и грòздов, -а, -о *који припада грозду.* — Испружила се лоза, на њој се шара гроздово зрње. *Ћип.*

грòздовача ж *комовица.* — Ту [је] љута гроздовача оштра као сјечиво. *Сим.*

гроздòвит, -а, -о *гроздан.* — Њихова поља, њихове ливаде и оранице, њихови гроздовити виногради — то су оцеани и друге воде. *Кум.*

гроздòлик, -а, -о *који је у облику грозда.*

грòзити, -и́м несврш. **а.** *претити.* — Осветом грози самом престолу. *Ил.* **б.** *угрожавати, доводити у опасност.* — Господари Ђуниса, Турци су једновремено грозили и Крушевцу. *Јов. С.*

~ **се 1.** *добијати грозу од чега; ужасавати се.* — Пре смо те речи са радошћу изговарали, а сад их се грозимо. *Сек.* **2.** *претити.* — Високо [је] извукао сабљу и грозио се негдје неким непријатељима. *Перк.*

грòзница ж **1.** мед. **а.** *болест праћена језом, дрхтавицом и повишеном температуром.* — Првих неколико дана тресла га је грозница, а онда га је давила ангина. *Вил.* **б.** *дрхтавица уопште.* — Грозница их тресе кад им довикнемо да смо људи. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *узбуђење, напетост.* — Рат у Манџурији држи цело друштво у грозници. *Дуч.* Претпразничка грозница шири се градом. *Bj. 1957.* **б.** *страх, ужас.* — Видио сам ја већ много жутих гаћа од барутне грознице. *Крл.* **в.** *жудња, жеђ, отимање за нечим.* — Грозница зарађивања царевала је у буржоаском дијелу Париза. *ОП 1.* Донео [је] праву дрхтавицу данашње грознице новца. *СКГ 1937.*

Изр. златна ~ *велика жеља да се нађе злато, златна руда; трка за златом, новцем, зарадом, профитом;* путна ~ *узбуђење пред пут;* мед. жута ~ *врста маларије* febris flava; наступна ~ *малариja;* породиљска (бабиња) ~ *болест породиље после порођаја* febris puerperalis; потајна ~ нар. *туберкулоза;* тифусна ~ *врућица, тифус;* тролетна ~ *трогодишња, дуга грозница која се често враћа; маларија;* тропска ~ *врста маларије изазвана убодом комарца;* шпањолска (шпанска) ~ *грип који се појавио крајем првог светског рата, као епидемија.*

грòзничав, -а, -о **1. а.** *који има грозницу, болестан од грознице.* — Његове очи [су] као у грозничава човјека. *Франг.* **б.** *болеснички, као у грозници.* — Грозничава румен играше на лицу болеснице. *Шен.* Мораде издржати до краја његов грозничав поглед. *Станк.* **в.** *праћен грозницом.* — [У књизи] се описују . . . грозничаве болести. *Шен.* **2.** *који доноси грозницу, затрован клицама грознице.* — Љетна спарина . . . живе изворе претвара у грозничаве млаке. *Павл.* Црква, на рудини, покрај грозничаве зелене реке. *Дуч.* **3.** фиг. *ужурбан, узнемирен, нестрпљив, узбуђен.* — Све је то у неком грозничавом, напрегнутом очекивању. *Дом.*

грòзничавац, -а̄вца м *онај који је грозничав, болестан од грознице.* — Ноге ми почеше поклецивати кō у грозничавца каквог. *Ћор.* Као грозничавац дрхтао [је] на сваку сусједову ријеч . . . и кретњу. *Гор.*

грòзничāвка ж бот. *кичица. Сим. Реч.*

грòзничаво прил. **1.** *као у грозници; ужурбано, узбуђено.* — Њој је било уистину зло. Сва је грозничаво дрхтала. *Кум.* Новине су се нестрпљиво очекивале и грозничаво грабиле. *Нуш.* **2.** *као код болесног од грознице.* — Теби тако грозничаво сјају очи. *Козарч.*

грòзничавōст, -ости ж **1.** *грозничаво стање.* — Опет се враћа узничка соба и грозничавост, а глава тешка, оловната. *Коз. И.* **2.** *ужурбаност, нестрпљивост, узнемиреност.* — Испитивања [су] вршена катkада са великом грозничавошћу. *Бел.*

грòзничина ж *аугм. и пеј. од грозница.* — Да си био у својој градини, не би . . . ни допао те опаке грозничине. *Шапч.*

грòзничкӣ и **грòзничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на грозницу.* — Мора паде одозгора, из сињега двора, у грозничком грчу алкохола. *Матош.* Гледах, ох гледах грозничном жари велика чуда, малене ствари. *Шапч.*

грȍзно и **грȏзно** прил. *страшно, језовито.* — Онај јецаше грозно. *М-И.* А грозно грува, пуцњи се сустижу. *Јак.* Он каже да је . . . грозно скупо. *Шант.*

грȍзнōст и **грȏзнōст,** -ости ж *грозота.* — [Живот је испреплетан] ужасима, грозностима. *Шапч.*

грозòвина ж ков. *в. грозота.* — У тој тмини, грозовини, и тебе би боли стисли. *Змај.*

грозòвит, -а, -о *пун грозе, грозан, језовит.* — Птичице и животиње . . . су

бежале из предела у коме се грозовита смрт одомаћила. *Јакш.* Ђ. На улазу прве пећине главу дигла змија грозовита, мајка свију змија. *Брл.*

грозо̀вито прил. *грозно.* — И пјевали су тако грозовито, тако очајно и тако јаучући. *Бен.*

грозо̀витӧст, -ости ж *особина онога који је грозовит и онога што је грозовито.* — [Шпањолски двор] бјеше на гласу да његује страсност према грозовитости. *Креш.*

грозо̀мора ж *стање грозе.* — Улица . . . која попут ријеке вијуга у подножју, до грозоморе одбија својом пустоши. *Јел.*

грӧзомӧ̀ран, -рна, -рно *који мори грозом, страшан, ужасан.* — Наслањам се у грозоморном страху на врата. *КН 1956.* Грозоморна [је] рика бомбардера. *Фран.*

грӧзомӧ̀рно прил. *страшно, ужасно, силно.* — Тад наједном јекну звона попут грома и урлике небом проспу грозоморно. *Јур.*

грозомо́рнӧст, -ости ж *особина онога што је грозоморно.* — Морала [је] да се смије грозоморности хистерије. *Ђал.*

грозо̀та ж *осећање грозе, страха; ужасавање, ужас.* — С грозотом [је] слушала те гласове. *Бен.* Битка са свима својим грозотама била је већ ту. *Лаз. М.* У ракији [је] утапао луђачку страву од ноћних грозота с понора. *Ћоп.*

грӧзотан, -тна, -тно *пун грозота, који наводи на осећање грозоте.* — Брига иде тешка, велика, и носи собом слутње грозотне. *Кош.*

грӧ̀ја ж нар. песн. *хип. од грозница.* — Љута би те ухватила гроја. *Вук Рј.* Дисај јој брза, гроја је трза. *Кош.*

грӧјӣтати, грӧ̀јӣћӗм несврш. покр. *в. грохитати.* — Нисам знао да имаш таку гушу: нема него гројиће! *Вес.*

грӧ̀јӣйк, -и́ка м *в. гроник. Р-К Реч.*

грӧ̀кнути, грӧ̀кнӗм и **грӧ́кнути,** грӧ̀кнӗм *сврш. према гроктати.* — Из трњака . . . јурну Спирина крмача, грокну уплашена. *Дом.* Орӧ̀ грокну. *Кост. Л.* Грокнуше пушке и самокреси. *Кнеж. Л.* Распали! — грокнуо Рака. *Рад. Д.*

грӧ̀кӧт м **1.** *в. гракшање.* — Чујеш његов [гавранов] гробни грокот. *Дом.* **2.** *в. грохот.* —Ти се на њег' грок'том насмејавај. *НП Вук.*

грӧ̀ктав, -а, -о *сличан гроктању; грохотан.* — Срне према њима . . . гроктава веприна. *Кал.* Бучан, гроктав смијех. *Сим.*

грӧ̀ктаво прил. *као кад се грокће; грокћући.* — Паско . . . одсијече гроктаво. *Војн.*

грӧ̀ктало м и с *гунђало. Р-К Реч.*

грӧ̀ктӑње с *гл. им. од гроктати.*

грӧ̀ктати, грӧ̀кћӗм несврш. оном. **1.** *пуштати гласове: гро, грок; роктати.* — Свиње . . . задовољно грокћу: гро, гро. *Ков. А.* Из свињца је гроктало заборављено прасе. *Ћоп.* [Свиње] су страшно роктале и гроктале. *Креш.* **2.** *одавати звуке пуцњева, учестано пуцати.* — Пушке су густо гроктале. *Ђур.* Митраљези грокћу са свих страна. *Нуш.* **3.** фиг. *гласно се смејати слично гроктању, кикотати се.* — Дворана је гроктала, сламала се, свијала. *Сим.* Оркестрион урличе . . . као рањена крмача, а назочни грокћу и тресу се од смијеха. *Бег.* **4.** *в. гракшати. Вук Рј.*

грӧ̀м и **грӧ̀м,** грӧ̀ма м (мн. грӧ̀мови) **1. а.** *прасак, тресак који прати севање муње.* — Подмукло груну гром иза горе. *Гор.* Потом још неколико усамљених удара грома, па мртва тишина. *Макс.* **б.** фиг. *јак пуцањ, пуцање.* — Умукнуо гром топова. *Змај.* **2.** *оштра, непријатна, неугодна реч, претња, грдња.* — Бијаше . . . непрестано с клетвом, као с громом на устима. *Гор.* Отуда упућује громове своје . . . сатире на главу узурпатора. *Ж 1955.* **3.** фиг. **а.** *виђен, моћан човек.* — Зар он отац томе грому чије око сече као оштра сабља? *Вес.* Громови су бирократизма грмели. *Јонке.* **б.** *сила, снага, моћ.* — У руци му сабља сева, а у оку гром. *Јакш.* Ђ. Он неће да увјери само сухом истином, него и громом своје вјере. *Нех.* **4.** *неочекивано, непријатно изненађење.* — То је био гром за учитеље. Тим оценама није ни један могао бити задовољан. *Јакш.* Ђ.

Изр. ~ и пакао *в. сто (триста) му громова;* ~ те спалио, убио нар. (у клетви) *цркао;* као ~ 1) прид. *јако (о пићу);* 2) прил. *сигурно;* (као) ~ из ведра неба *потпуно неочекивано, изненада;* као громом поражен (ошинут, ударен) *пренеражен (од чуда, страха итд.);* неће ~ у кориве подр. *ништа неће бити ономе ко не вреди;* сто (триста) му громова *псовка у љутњи;* убила те стрела од грома *в. гром те убио.*

грома́да и **грӧ̀мада** ж рус. **1.** *планински масив, планина.* — Ено на југу оријашке громаде . . . То је Окићка гора. *Шен.* Зелена громада је привлачила облаке као магнет. *Лал.* **2.** *велики камени блок, велика зграда; маса, гомила зграда.* — Упире очи у грдну, црну громаду . . . у столну цркву загребачку. *Шен.* Поклопи [га] . . . читава гора од кућа . . . и он се нађе као стегнут, заклопљен том громадом. *Ранк.* Громаде од петнаест, шеснаест и више катова . . . стрше с руба лучког појаса. *Бат.* **3.** фиг. **а.** *гомила (облака).* — Доље, дубоко под његовим ногама, грудају се бијеле сунчане громаде облака. *Крл.* **б.**

грдосија, колос. — Ја волим бити . . . оточићем у великом океану него и највећи и најшумнији вал што се губи без трага . . . у громади океана. *Ков. А.*

грòмāдан, -дна, -дно **1.** *који се односи на громаду, масиван.* — Иза громадних, тајанствено црних планина, обележава се сјајни котур. *Ранк.* Пред нама се дизао . . . громадни масив Прења. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *огроман, крупан; снажан, саздан као од камена; опор.* — Тргла се и снебила она громадна цура. *Кол.* А после још једном једну чудну, громадну и болну реч. *Дав.* **3.** *еруптиван*: громадне планине.

грòмадаст, -а, -о *који је сличан громади, масиван, крупан.* — Шуме црне и громадасте замирисале су свјежим . . . соковима. *Кик.* Она за овдашњи укус — лепотица. Мимолика . . . а громадаста. *Дав.*

громàдати се, -ām се несврш. *гомилати се.* — Велике тешке громаде облака се . . . громадале, спремало се на пљусак. *Кик.*

грòмāдно прил. *као у громади, у масиву, гомили, у виду громаде.* — [Куће] се громадно дизаху у тамну, тајанствену висину. *Кос.*

грòмаднòст, -ости ж *особина онога који је громадан и онога што је громадно.* — Загрцну се громадношћу тога [што је хтјела да изрече]. *Десн.* Нашао је . . . да ствар [фонтана] не дјелује . . . како би то морала према самој громадности употријебљеног материјала. *Кол.*

грòмāђе с *зб. им. од громада.* — Гломазно [је] оно громаће — неће га проћи. *Кост. Д.*

грòмак, -мка, -мко **1.** *који је јак као гром, звучан, гласан, бучан.* — Сад започе господар Софра громким гласом. *Игњ.* Свирала је музика уз пратњу громког бубња. *Кол.* **2.** *пун оштрих и крупних речи, оштар.* — Изгледало би, с обзиром . . . на громку осуду својине . . . да је Русо теоретичар апсолутног комунизма. *ЛМС 1951.* [Турчић] . . . је . . . одговорио епистолом, дугачком и громком. *Кол.* **3.** фиг. *јак, снажан.* — Путници и момчад пију вино громко. *Уј.* У [књижницама] . . . бих налазио избор громких шала и слика. *Црњ.*

грòман, -мна, -мно заст. *в громак (1).* — А тврдо срце нек ми ставе у црно зјало громна топа. *Шен.*

грòмача ж покр. **а.** *гомила камења.* — [Храст је растао] управо на међи у високој и широкој громачи. *Маж. Ф.* **б.** *ограда од камена.* — Уљезе у ограду, на разграђену громачу, која још лежаше у дебеломе хладу. *Ћип.*

грòмачаст, -а, -о *који је пун громача, камена, џомбаст.* — Ненавикао [је] громачастом путу. *Нех.*

грòмби, -ија м енгл. *врста дебелог штофа, сукна за зимске капуте.*

громѝждати се, -ām се несврш. индив. *шкрипати, пиштати ронећи се (о песку).* — Одавно негажена кора пуцала је под ногама и пијесак се громиждао. *Лал.*

грòмила ж покр. *в. гомила.* — На јапунцету велика громила новаца. *Нен. М.* Спочетка хумци од земље, па громиле од камења. *Наз.*

громѝлāње с *гл. им. од громилати (се).*

громѝлати (се), -ām (се) несврш. *в. гомилати (се).* *Вук Рј.*

громѝњав, -а, -о *који громиња, дубоко и потмуло тутњи и одјекује.* — Жандар дотрчи до бунара . . . баца канту и она . . . фљасне о воду. Оздо допре громињави подземни одјек. *Божић.*

громѝњање с *гл. им. од громињати.*

громѝњати, -ām несврш. *дубоко, потмуло тутњати; одјекивати.* — Чујде како громиња на Козари. *Ћоп.* Он је бацао камење у поноре уске који су бучали и громињали подземљем. *Божић.*

грòмити, -īм несврш. **1.** *грмети; ударати као гром.* — Што л' топови турски громе? *Њег.* **2.** *уништавати.* — Кô привид видиш војске које громе. *Бој.*

грòмко прил. *као гром, гласно, снажно.* — Викну громко глумац. *Дом.*

грòмкòст, -ости ж *особина онога што је громко.*

грòмно прил. *в. громко.* — Пјевало [коло] громно, гласовито. *Прер.*

грòмнути, -нём свршр. *грмнути, пући.* — Громнула је [граната]. *Б 1958.*

громòбитан, -тна, -тно *који бију, туку громови.* — Њему је ваљало, као дрвету израслом на громобитном пропланку, одолети још многим олујама. *Сур.*

грòмобрāн м *метални шиљак на врху зграде који одводи гром (муњу) у земљу*; фиг. *заштита.* — Не лудујте . . . Овакви су младићи само, напротив, добри громобрани. *Јов. Ј.*

грòмобрāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на громобран.*

грòмов, -а, -о *који припада грому; који се односи на гром.* — Распрштао би се громов буздован. *Кост. Л.*

грòмōван, -вна, -вно *који баца громове; који одјекује као гром.* — Парнас облачни и громовни држи у зениту своје две сунчане куле. *Дуч.* Орњава пјесме грми луда, громовна. *Крл.*

грòмовина ж индив. песн. *муњина, електрична снага.* — Међ' облацима громовина дише. *Змај.*

гро̀мовит, -а, -о **1.** *који тутњи, трешти, одјекује као грóм; одвећ јак*; исп. громован. — Красну пјесму . . . су сељаци громовитим клицањем пратили. *Шен.* Затварач шкољоцну и громовит урлик затресе земљу, ваздух задрхта изнад наших глава. *Јак.* **2.** фиг. **а.** *громогласан.* — Проће и Реља . . . познат са свога громовитог српства. *Радул.* **б.** *оштар, љутит.* — Љут и огорчен написа . . . громовиту окружницу свим опћинама. *Том.*

гро̀мовито прил. *гласно попут грóма, громко.* — Јаблан громовито риче, а брда одјекују. *Коч.* Урнебес јечи још громовитије. *Цар Е.*

гро̀мовитӧст, -ости ж *особина онога који је громовит и онога што је громовито.*

гро̀мовнӣ м *дем. од грóм.* — Већ сам стала па гледала гдје се муња с громом игра, и муњићи с громовићи. *НПХ.*

гро̀мӧвнӣк м **1.** мит. рлг. *онај који држи громове, удара њима и грми.* — Не, ми, не ми, но громовник, ком ваљаде сви да дворе. *Маж. И.* **2.** фиг. *властодржац, тиранин, господар.* — Јесте ли се већ упознали с којим од наших громовника? *Цар Е.* Громовник и тиранин погледао га је кроз наочаре. *Јевт.*

гро̀мӧвница ж песн. (у атрибутској служби, уз им. »стрела«) *која убија као грóм.* — Дајде, боже, стрелу громовницу, да ударим ову отровницу. *Радич.*

гро̀мӧвничкӣ, -ā, -ō *који је као у громовника.* — Сметаху га . . . старкељино појање и громовнички калуђеров глас. *Мил. В.* Песнице су му, чоче, громовничке. *Рад. Д.*

гро̀мӧвнички прил. *попут громовника.* — И јавићу се, громовнички, убојним екразитом. *Ћоп.*

гро̀мӧвно прил. *као грóм, громко.* — Громовно рукну [ветар]. *Кош.*

гро̀мовӧд м *громобран.* — Оданде закорачи на метар удаљен гвоздени конопац од громовода. *Матош.*

гро̀мовскӣ, -ā, -ō *сличан грому.* — Проломи се . . . громовски глас петог звона. *Ранк.* Треска предсједник громовском песницом у сто. *Лал.*

гро̀мӧгласан, -сна, -сно **1.** *који је гласан, звучан као грóм, громовит.* — Наће громогласног Зеуса. *М-И.* Не знаш да л' то прангије пуцају у порти или је то песма каква свечана, громогласна. *Чипл.* **2.** подр. *реторски, с крупним и оштрим речима.* — Громогласне фразе о народу . . . не могу том времену да одузму призвук прòвинцијске жалости. *Матк.*

гро̀мӧглāсје с песн. *збир громких гласова; громогласност.* — Из валова громогласја чудна пјесма чудно стење. *Шен.*

гро̀мӧгласнӣк м индив. подр. *громовник; онај који говори с великим ауторитетом.* — Изрекао ју је [пресуду] . . . велики громогласник наше књижевности — Јован Скерлић. *Михиз.*

гро̀мӧгласно прил. **а.** *гласно као грóм.* — Устај! — рекао је газда громогласно. *Ољ.* **б.** фиг. *крупним и оштрим речима; одвећ речито.* — Народу . . . говорим громогласно књигама и списима мојијем. *Срем.*

гро̀мӧгласнӧст, -ости ж *особина онога који је громогласан и онога што је громогласно.* — Већи утисак прави на мене громогласност фортисима. *Ћос. Б.*

гро̀мӧдерина ж *громом оцепљени делови дрвета. Р-К Реч.*

гро̀мӧносан, -сна, -сно ков. *који носи громове, који је пун громова.* — У Белоне громоносна сједе кола и кочије. *Њег.* Заиграше громоносни облаци на небу. *Ков. А.*

громонӧсац, -сца м књиж. *облак који носи громове.* — Облак на облаку . . . а све мутни и бјеличасти, градо- и громоносци. *Јурк.*

гро̀мӧњати, -ā̀м несврш. покр. *падати одавајући јаке звуке.* — Киша громоња по лишћу. *Ћон.*

громопӯцатēлан, -лна, -лно подр. = громопуцателан *који пуца као грóм; громогласан, јако звучан.* — Његови интерни покушаји сви од реда носили су громопуцателне наслове. *Вин.*

громопӯцатēлно прил. подр. = громопуцателно *гласно као грóм; одвећ јако.* — Исаковић, тако, би разљућен још једном громопуцателно. *Црњ.*

громопӯцатēљан, -љна, -љно = громопуцателан.

громопӯцатēљно прил. = громопуцателно.

гро̀мӧр, -ора м *бука; тутњава.* — У громору слапа мијешао се задњи очајни вапај. *Шен.* У ноћи . . . сам . . . снио звук пјесме буне или громор топа. *Уј.*

гро̀морāдан и **гро̀морадан,** -дна, -дно покр. *врло велик; горостасан.* — Кнез долачки [је] човјек громорадан. *Мат.* Пред вама је мрачна, честа, громорадна шума. *Поп. Б.* К томе се валови надму громорадни брдима слични. *М-И.*

гро̀мӧран, -рна, -рно **1.** *громогласан, бучан.* — У исти час заори подземним просторијама громорна пјесма. *Гор.* Затутњи зраком громорно, лагахно звоно. *Шен.* **2.** *огроман, врло велик, горостасан.* — Као громорна стена навали јој се на душу помисао. *Дов.* Као пирамида громоран је стао. *Змај.*

гро̀мӧрӗње с *гл. им. од громорити.*

громо̀рити, гро̀морӣм несврш. **1.** *тутњати, бучати, хучати.* — Стајао је на брегу, слушао бурно море што вали громоре. *Змај.* Батићи громоре по бубњу. *Шен.* **2.** *говорити оштро, критиковати.* — Громорио је опат против пожунског сабора. *Ћал.*

гро̀мо̄рно прил. *на громоран начин, громогласно, бучно.* — Он хрче громорно. *Драж.*

громо̀родан, -дна, -дно ков. *громорадан.*

громо̀родно̄ст, -ости ж ков. *особина онога што је громородно; огромност, горостасност.* — Као да је стварно имао у себи нешто од слоновске снаге и громородности. *Пер.* Крупни нас престраши глас и громородност његова сама. *М-И.*

гро̀мо̄т м *громор.* — Од тога се силнога громота пробуди крчмар. *Вел.*

гро̀мо̄тан, -тна, -тно **1.** *громак, громогласан, бучан.* — Кроз ваздушне слојеве једва им [ждраловима] доле допираху громотни гласови. *Шапч.* И нареди цар Иван Васиљевић да се викне гласом громотним. *Цес. Д.* **2.** *огроман, горостасан.* — Како је то био громотан човјек. *Новак.* О — тко је то, чији бол је тако громотан. *Богд.*

громо̀тати, гро̀моћӗм несврш. књиж. *гласно говорити, громорити.* — У рукопису Остромировом громоће слово Исусово у хладу најдубље старине. *Кур.*

гро̀мо̄тно прил. *громко, громогласно, бучно.* — Громотно вичућ са војском се сударн војска. *М-И.*

гро̀мотре̄сан, -сна, -сно ков. *који тутњи, одјекује и тресе као гром.* — Да сте видјели ону силу громотресне муње. *Шен.*

грому́ла м заст. *горостасан човек. Вук Рј.*

гро̀муља ж покр. (*гробна*) *хумка, гомила.* — Пут . . . је водио покрај гробља у којем се, на седам громуља, још жутјела земља смоница. *Сиј.*

грому̀љаст и **гро̀муљаст,** -а, -о *који је као громуљица, кврган.* — Направе се [на кори] громуљасти отоци и ожиљци. *Тод.*

грому̀љица и **гро̀муљица** ж **1.** *квржица, брадавичица (на језику); грудвица, лоптица (брашна и сл.).* — фиг. О западу сунца [видели су] један облачак, раширен у мале громуљице. *Бур.* **2.** *в. бобица (4).* — У низу наметника које ми познајемо под именом бобица (громуљица . . .) за нас су најважније две: свињска и говеђа бобица. *Батут.*

грому̀љичав и **гро̀муљичав,** -а, -о **1.** *пун громуљица.* **2.** *в. бобичав.* — [Издао је] забрану да се не продаје громуљичаво месо. *Вес.*

гро̀нӣк, -и́ка м *месо и сланина испод грла у свиње.* — Клети су пуне . . . ваљаних гроника од вепрове главе. *Кош.*

гро̀ница и **гро̀ница** ж **1.** *болест свиња.* — Удари гро̀ница, те потре онолике свиње у селу. *Вес.* **2.** мед. *гушобоља, вратобоља у деце.* — Дјетету које болује од гро̀нице, завуче она прст у грло, па или га задави или га курталише љуте бољетице. *Ћор.*

гро̀ничав и **гро̀ничав,** -а, -о *болестан од гронице, гушобоље, вратоболе. Вук Рј.*

гро̀ничаво̄ст, -ости ж *гушобоља. Р-К Реч.*

гро̀нтуља ж **1.** *в. гротуља.* — Вјешала [је] . . . гронтуље ораха. *Шимун.* **2.** фиг. *плотун.* — Оно пуцају Црногорци . . . Ено опет гронтуља пушака! *Нен. Љ.*

гро̀нуло прил. *болеснички, уморно, немоћно.* — И даље је гронуло дахтао. *Божић.*

гро̀нуло̄ст, -ости ж *оронулост, слабост (старачка). Р-К Реч.*

гро̀нуо, -ула, -уло *оронуо, ослабио и остарио.* — Ево, нас двоје старијих, гронулијех од работе и од годинâ. *Мат.* Године прошле, а Див гронуо од старости и слабоће. *Креш.*

гро̀нӯт, -а, -о *в. гронуо.* — Обдан окупи око себе ону шаку невољних гронутијех стараца из села. *Љуб.*

гро̀нути, гро̀нӗм сврш. *в. грохнути.* — Могао [се већ] прорицати дан кад ће гронути пријесто византински. *Павл.* Он је престарео и гронуо. *Андр. И.*

гро̀ња ж **1.** бот. *гранчица с цветовима или плодовима у облику грозда, грозд, цваст.* — Наједанпут обасја . . . светлошћу зреле гроње шљива. *Глиш.* Не чује с китних планина шуштање процвалих гроња. *Наз.* **2.** фиг. *ушна шкољка, ухо.* — У потресацу живаца чешкају се . . . бубуљице на ушној гроњи. *Божић.*

гро̀њаст, -а, -о *који је сличан гроњи.*

гро̀њасто прил. *као гроња.*

гроњѐтина ж *аугм. од гроња.*

гро̀њица ж *дем. од гроња.* — фиг. Гледао је у таму, у коју се из грoњице кућа далеко тамо расипало свјетло. *Пец.*

гро̀плāн м филм. *оно што је снимљено из непосредне близине, снимак изблиза, увеличан детаљ неке сцене.* — У позоришту лице глумца видећемо јасно помоћу малог догледа; у филму имамо гроплан. *Пол. 1958.* Вековић чу ветар налик на стадо јагањаца, виде њихове мале папке у гроплану. *Дав.*

гро̀пчић м *дем. од гроб.*

гро̀сист(а) м фр. варв. *трговац који продаје само на велико.*

гросѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на гросисте*: ~ предузеће, ~ трговина.

гро̀систкиња ж *трговкиња на велико*; *жена трговца на велико*. — Тетка Боса гросисткиња крсти себе и крсти подрум на четири стране. *Сек.*

гро̀т м **1.** покр. *кош, место у млину где се сипа жито за млевење*. *Вук Рј.* **2.** *в. грохот*. — Сви се гротом смејат' стану. *Змај*. Почну се гротом смејати. *Игњ.*

гро̀та ж тал. покр. *пећина, хрид*; *јама*. — [Ту је] улаз у тзв. Позилипску гроту, уметну пећину. *Цар М.*

гро̀теска ж тал. **1.** књиж. *фантастично, претерано карикирана комична слика* (*приповетке или драме*). — Сликање [Вукадина] ипак [је] постало карикатура, гротеска, с пуно претеривања. *Поп. П.* Мајорица, елоквентна, егзалтирана до гротеске. *Фелд.* **2.** *уметнички украсни предмет, слика и сл. у стилу гротеске*. — Изгледао јој је као наказа . . . ругло паклено . . . или каква гротеска Леонардова. *Бег.*

гро̀тескан, -скна, -скно *који има тон и обележја гротеске, фантастичан, необичан, карикиран*; *претерано комичан, ружан*. — Цигани [га] у песми помињу на свој гротескан начин. *Петр. В.* Он то објашњава . . . гротескним покретима. *Андр. И.* Гесте су јој . . . често пута гротескне. *Фелд.*

гро̀тескно прил. *као у гротески*. — У несигурном свијетлу петролејке . . . очево се лице гротескно изобличило. *Козарч.*

гро̀тескно̀ст, -ости ж *особина оног што је гротескно*.

гро̀тлен, -а, -о *који се односи на гротло*. — Плинови, који излазе кроз горњи отвор пећи (гротло), називају се гротленим плиновима. *Кем.*

гро̀тло и **гро́тло** с **1. а.** *отвор, уста*. — Страх ме сна кô гротла неизмерне јаме. *Јур.* Нико од Алжираца није се обазирао на то севање из гротла топовских цеви. *Б 1958.* **б.** *кратер* (*у вулкана*). — Тај отвор зовемо кратером, гротлом или ждријелом вулкана. *Туђ.* **2.** *кланац, ждрело*; *понор, бездан*. — Пресахли потоци и гола, врлетна гротла без краја и конца. *Андр. И.* Насеља избегавају оваква долинска гротла и пењу се на терасе. *Дед. Ј.* фиг. За гротло крви нема заборава! Мрзи, сине, згази змијско сјеме. *Вит.*

гро̀туља ж *венац, веза, ниска* (*ораха, смокава и сл.*). — Вешто их [орахе] туцају и . . . нижу од њих чувене олујачке гротуље: дугачке ђердане на којима су нанизани ољуштени али цели ораси и суве шљиве. *Андр. И.* фиг. Царство то латинско раздробило [се] у гротуљу малених кнежија. *Павл.*

гро̀ф, гро̀фа м нем. **а.** *крупан феудални господар*; *великопоседник*; вар. граф. — Спахија је гроф, обично седи у Бечу. *Игњ.* **б.** фиг. *отмен господин*. — Бијаше сјајан музичар, гроф по свом укусу. *Матош.*

Изр. као ~ живети *живети у благостању, у изобиљу*.

гро̀фе̑нда м *аугм. и пеј. од гроф*. — Ала би била дивота да удамо нашу Марију за каква грофенду или витежину. *Вел.*

гро̀фија ж *грофовство*. — За то Јелачић доби грофију. *П 1939.*

гро̀фиња ж *графица*. — Грофињу храбру, госпу милостивну [хвали]. *Змај*. Властелинку Маријету, рођену грофињу, виђеваше лично. *Леск. Ј.*

гро̀фињица ж *графичица, грофова* (*неудата*) *кћи*. — Боравила је . . . у рушевинама и пукотинама камења лијепа грофињица. *Шкреб.*

гро̀фић м *дем. од гроф*; *грофов син*. — Млади грофић не бијаше баш надарен. *Том.*

гро̀фица ж *грофова жена или кћи*.

гро̀фичин, -а, -о *који припада графици*.

гро̀фичица ж *грофињица*. — Како ћемо моћи графичици рећи? *Крањч. Стј.*

гро̀фична ж заст. *в. грофињица*. — Бијаше довео лијепу графичну Стоканову за баницу хрватску. *Шен.*

гро̀фов, -а, -о *који припада грофу*.

грофо̀вати, гро̀фујēм несврш. *владати* (*о грофу*); *живети као гроф*. — Зими грофују уз мене. *Шен.*

грофо̀вија ж **1.** *грофов посед*. **2.** ист. *област, покрајина којом управља гроф*. — Карло је . . . [раздијелио] државу на веће управне јединице, грофовије. *Пов. 2.*

гро̀фовскӣ, -ā, -ō *који се односи на грофове*; *богат*: ~ имање, ~ одело, ~ живот.

гро̀фовски прил. *као гроф*; *богато*.

гро̀фовство с *грофовска част, грофовска титула*. — Јелачић је . . . добио грофовство. *Нех.*

грохи́тање с *гл. им. од грохитати*.

грохи́тати, гро̀хӣјēм несврш. покр. *потмуло звечати, потмуло звонити*; *подрхтавати при певању* (*о гласу*). — Грохињу ораси. *Вук Рј.*

гро̀хнути, гро̀хнēм сврш. **1.** *оронути, ослабети, остарети, онемоћати*. — Мати им грохнула. *Шант.* Млетачка влада, изнемогла и грохнула од трулежи . . . није могла пружити својим људима на тромеђи никакве помоћи. *Љуб.* **2. а.** *разбити се уз прасак, затутњити*; *грухнути*. — Срча на пенцеру грохну. *Куш.* Тишина је трајала

неко време. Па онда је грохнуло опет тамо од Београда. *Сек.* **6.** *крцнути, зазвечати (о костима).* — Грохнуше ми кости у мјешини. *НПХ.* **3. а.** *нагло потећи, ударити (о сузама, киши и др.).* — Из очију су . . . грохнуле сузе. *Сиј.* **6.** *нагло се засмејати.* — Није могао уздржати смијеха, него грȍхну из свега гласа. *Ћор.*

грȍхот и **грȍхōт** м **1.** *гласан, бучан смех, кикот.* — И јекну грохот на ову шалу. *Митр.* Чуо сам им смех који је одјекивао као груб, самозадовољан грохот. *Петр. В.* И грозан смијех, церекање, грохот замније кȏ да грохоћу мртваци. *Гор.* **2.** *треска, праскање, ломљава, шкрипање.*— Како пушка пукне на Цетиње, грохота ће бити на све стране. *Њег.* С мора се чула хука таласа и грохот шљунка. *Андр. И.* Грохот силне воде која падаше с висине . . . бијаше тако јак да нијесу разумјели што говоре један другоме. *Шимун.* **3.** *гомиле камења разне величине које се повремено котрља.* — Просуо се бисер по грохоту. *НП Вук.* Грохоти и громаде рушили се с виса у дȏ. *Наз.* **4.** *шљунак, ситан камен.* — Топове набијаху грохотом. *Љуб.* Грохоти се жаре на брду и на жалу. *Наз.*

Изр. грохотом се (за)смејати, (на)смејати и сл., насмејати се, пр(а)снути, ударити и сл. у ~ *у сав глас, из свега гласа (насмејати се и сл.).*

грȍхотав, -а, -о и **грȍхотан,** -тна, -тно *гласан, одвећ бучан (о смеху).* — Валенту само звони у ушима . . . грохотава смртоносна ријеч. *Бат.* Стане се трести од грохотног смијеха. *Матош.* Грохотан смех је увек ироничан или саркастичан. *Панд.*

Изр. ударити у ~ смех *насмејати се грохотом.*

грохо̀тање с *гл. им. од грохотати (се).*

грохо̀тати, грȍхоћем несврш. **1.** *смејати се грохотом, из свега гласа.* — И сви се смију, грохоћу, а вранац рже. *Шимун.* Око њега . . . грохоћу од смијеха. *Наз.* **2.** *звечати, звонити, тандркати, шкрипати;* исп. грохитати. — Лепећу крила и грохоћу кости. *Крањч. С.* На улици су грохотале моторбицикле. *Кал.* Тешка убојна кола грохоћу. *Цар Е.*

~ **се** *в. грохотати (1).* — Калуђер се грохоће, јад г' убио, што хоће? *Вук Рј.*

грохо̀тљив, -а, -о *претерано смешан, који изазива грохотан смех.* — Богати су сељани . . . добацују грохотљиве досјетке. *Гор.*

грохо̀тљивац, -йвца м индив. *човек који се грохотом смеје.*— Ој, пази их . . . укори старица весело грохотљивце. *Гор.*

грохо̀тљиво прил. **1.** *грохотом (о смеху).* — [Петковић] гледа дакле Бурмута у очи и смије се грохотљиво, без ријечи. *Цес. А.* **2.** *са звекетом.* — Туцкале су грохотљиво жлице у лончићима. *Гор.*

грохо̀тљика ж *песковита земља, камењак. Вук Рј.*

грȍхотно прил. *грохотом (о смеху).* — Грохотно се смејао због своје пошалице. *Рад. Д.*

грохо̀тнути, грȍхотнēм *свршс. према грохотати.* — Ту је доиста прешао границу, те сви грохотнуше у урнебес. *Кол.*

грȍхотскӣ, -ā, -ō индив. *в. грохотав.* — И то . . . све праћено једном грохотском смијурином. *Уј.*

грȍхтити, -йм несврш. *нагло тећи, врети (о сузама).* — У њега би сузе низ лице грохтиле. *Нам.*

~ **се** необ. *прсити се, пркосити.* — Ја сам писȏ своју пјесму да се грохти, да пркоси. *Кам.*

грȍце и **грȍце** с песн. = грлце. — Осјети како га нешто стеже у гроцу. *Креш.* Веселе дјевојке играле [су] лако коло те им жуборише ситне парице нанизане под гроцем. *Шант.* Уливши га [чај] у бочицу натакле [су] гумени сисак на гроце. *Гор.*

грȍчāнскӣ, -ā, -ō *који припада Гроцкој.*

грȍчина ж шаљ. *аугм. од грло.* — Сину лице кано јарко сунце, а грочина како мјесечина. *НПХ.*

грȍш, грȍша м нем. **1.** *новац различите вредности у разна времена и у разних народа (у предратној Србији 20 пара, у Хрватској 10 филира).* **2.** *новчић, ситан новац, пара, парица.* — У механи пио и без гроша остȏ. *Шант.* Тетком је зову док из ње не исциједе и посљедњи грош. *Бен.* **3.** *шарена пега на коњу, говечету.* — Коњ је стајао на зеленој земљи са сенкама испалих сапи и својим смеђим грошевима. *Петр. Б.*

Изр. биће (и) по ~ *биће у изобиљу, јефтино;* грош! *каже се кад коме слаже пушка. Вук Рј.;* за пребијен ~ *за мали новац, за бедну плату;* за свој ~(радити и сл.) *за свој рачун; за своје лично, особно задовољство;* на трећи ~ *на трећину, на трећи део (зараде);* ни за ~, ни гроша (пола гроша) *ништа (не вреди, не би дао, нема);* није чист (прави) ~ *није посао (или ствар) као што треба;* сто година (дана) — деведесет гроша *слаба плата, слаба зарада; бесплодан рад;* три за ~ шатр. *дедер ако смеш;* чаршијски ~ ист. *у Србији до 1914. год. у трговини (чаршији) рачунала су се два чаршијска гроша (или паре) као један новоковани (динарски) грош (или пара).*

грȍшаст, -а, -о *који има шаре, мрље величине гроша;* исп. грош (3). — [Витез] јаше грошаста чилаша. *Вел.*

грȍшић, -а и **грȍшӣћ,** -йћа м **1.** *дем. и хип. од грош.* **2.** *в. грош (1).* — Пошто ти

је вино? — Четири грошића. *Ат.* **3.** *кован новац уопште.* — Мислиш ли ти, пијавице, да су моји златни грошићи расли за тебе у винско решето! *Шен.* **4.** мн. покр. *новци на уплетњаку у девојака. Вук Рј.*

грошић̀ак, -ћка м *дем. и хип. од грошић.* — Морат ћу . . . до цркве, па да грошићак подам за душу онога који Гајишу данас овако уцвили! *Тур.*

грошић̀ар, -а́ра м заст. *човек који ради на грошић купујући за трговце жито; посредник, мешетар.* — Ономадне се вратио из Бечкерека камо је одвезао био неке Чивуте грошићаре житарске. *Срем.* фиг. подр. — Грошићар, тако га сви зову, јер је пијан убио и оробио једног кокошара, оробио га за грош. *Цес. А.*

грошић̀а́рење с *гл. им. од грошићарити.*

грошић̀а́рити, -и̏ћа́рӣм несврш. *радити на грошић, препродавати уз ситну зарaду.*

грошић̀а́рскӣ, -ā, -ō *који се односи на грошићаре;* фиг. *ситничарски, малограђански.* — Адамов програм говео је њиховом ситном грошићарском духу. *Јов. С.*

гро̀шњāк, -а́ка м *хлеб од гроша.* — Певајући гласно боцка великим црним ножем пуне и беле хлебове грошњаке. *Андр. И.*

гро̀шчић, -а и **гро̀шчӣћ,** -и́ћа м *дем. од грош.*

гр̏ст[1] ж (ген. мн. гр̏стӣ) заст. покр. **а.** *шака.* **б.** *шака као мера; онолико колико може стати у шаку.* **в.** мн. *прегршт. Вук Рј.*

гр̏ст[2] ж покр. *непријатан осећај гађења.*

гр̏стити се, -ӣм се несврш. *гадити се, осећати гађење.* — Уза све те траве и лекарије Срна није обољела, само би јој се грстило кадгод. *Шимун.*

гр̏тање с *гл. им. од гртати.*

гр̏тати, гр̏ћӗм несврш. **1.** *скупљати на гомилу, гомилати.* — Тај влажан песак грћи лопатом. *Јаки. Ђ.* Јесен је . . . гртала на њих снијег. *Наз.* Грће он и баца оном својом великом гвозденом лопатом. *Ћоп.* **2.** *у гомили јурити, трчати.* — Слобода је сваком на барјаку, све за њоме грће и посрће. *Прер.*

гр̏ў оном. *узвик за подражавање, опонашање грувања пушака, удараља у врата и сл.* — Страхиња потеже обе пушке те гру! гру! *Глиш.* Таман ја сјео да са својом чељади нешто мало поједем, кад гру неко у врата. *Чол.*

гр̏ў̄б, гр̏у́ба, гр̏у́бо (комп. гр̏ўбљӣ) **1.** *храпав под рукама; несавитљив; сиров, без мекоће (о материјалу).* — Преко сурог, грубог сељачког одела био је опасан новим ременом. *Ћос. Б.* Пљускамо [коња] водом и перемо, стружући грубом четком. *Пав.* **2.** *без фиоће и нежности (о лицу и о цртама лица).* — Сузе се слеваху низ њено мало грубо, али ипак пријатно лице. *Вес.* Груб као горска трава и нијем као звијер — прошапта цркварy у ухо. *Гор.* **3.** *невешто израђен, недотеран; приближан, овлашан, израђен у главним цртама.* — Камене су им алатљике несавршене, како са грубе обраде тако и по сиромаштву облика. *Жуј.* фиг. Трилогијом нестаје груби дилетантизам из хрватске драме. *Матк.* **4.** *тежак, недопустив.* — Учинили [би] грубу повреду дужности према својим ученицима. *Лапч.* [То] је била груба математичка погрешка. *Јонке.* **5. а.** *ружан, опор.* — Да, да — то је! — Груби сни. *Војн.* Јече трубе победу смрти што носи трофеје: увеле наде из стварности грубе. *Панд.* **б.** *неоплемењен, сиров.* — Из проповеди о вечној награди и о вечној казни, развила је фантазија необразованих народа најгрубље сујеверје. *Марк. Св.* **6.** *строг, суров, немилосрдан, неосетљив; неотесан.* — Фратар се са грубим смијехом окрене. *Нех.* [Прости момци] су били груби извршиоци наредаба старијих. *Ђорђ.*

гр̏ў̄бав, -а, -о индив. *в. груб.* — Духовите и духовиде реченице . . . могу бити грубаве . . . или неиздјелане. *Шим. С.*

гр̏ў̄бāхан, -хна, -хно *дем. од груб. Рј. А.*

гр̏ў̄бети, -бӣм, ијек. гр̏ýбјети, несврш. *постајати груб.* — Лице груби када се не љуби. *Леск. М.* Наша чула постепено грубе. *Рак.*

грубӣ̀јāн, -а́на м *груб човек.* — [Муж] испољи опет све своје ружне, простачке особине једнога грубијана, геака од главе до пете, варварина. *Вас.* Била [је] сретна да се ријешила свог грубијана мужа. *Цес. А.*

грубијáнац, -нца м *грубијан.* — Изволите, милостива, посве изређи: онај стари грубијанац. *Коз. Ј.*

грубӣ̀јāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на грубијане:* ~ поступак.

грубијáнство с *особина грубијана, сировост, неотесаност, суровост, грубост.* — Он је . . . увек гледао да не да каква крупнијег повода, познавајући паорска грубијанства. *Срем.*

грубӣ̀јāнштина ж *в. грубијанство.* — Слуша грубијанштине осорних учитеља. *Ђал.* Одвраћа се од грубијанштине и суровости свагдашње збиље. *Сим.*

гр̏ў̄бити, гр̏ўбӣм несврш. *чинити грубим.*

гр̏ýбјети, ек. гр̏ýбети.

гр̏ýбљēње с *гл. им. од грубети, грубити и грубјети.*

гр̏ў̄бо прил. *на груб начин, сурово; недотерано; у главним цртама; отприлике.* — »Ја нисам глух« — одговори грубо сељак. *Том.* Ту поседају на оне сељачке, грубо

одељане . . . столичице. *Срем.* Када би се грубо рачунало . . . овај дом . . . коштао би око четири и по милиона. *Пол. 1950.*

грубо̀лик, -а, -о *који има грубо лице, груб лик*; *груб.* — Друштвена лаж коју он исмева није лаж груболиких индустријалаца . . . већ лаж налицканих социјалистичких бирократа. *КН 1958.*

гру́бо̄ст, -ости ж **1.** *особина онога који је груб и онога што је грубо.* — При најмањој неповољности она . . . испољи јасно своју простачку грубост. *Ранк.* **2.** *груб поступак, груба реч.* — Слушајте само какве грубости падају на њихову [савезничку] адресу. *Цар Е.*

грубо̀ћа ж *грубост.* — То све да се исприча просто . . . у народној одјећи, без натеге и грубоће. *Љуб.*

гру́ва̄ј м индив. *пуцањ.* — Тужни, запланински грувају, пригушени даљинама, одјекиваху кроз ноћ. *Гор.*

гру́ва̄ње с *гл. им. од грувати.*

гру́вати, грȕвам несврш. = грухати **1.** *пуцати (о топовима, бомбама и сл.).* — Док се повратио, грували су топови. *Гор.* фиг. Домановић није имао ни јеткости ни гнева; није грувао ни грмео. *Прод.* **2.** *ударати с треском, лупати; звонити јако; трештати (о музици).* — Није јој још време, али кошава грува. *Сек.* За то време звона су грувала на звонари. *Чипл.* **3. а.** *ударати.* — Морали [би је] шаком грувати у леђа да лакше прогута. *Бен.* **б.** *млатити, крунити кукурузе ударајући маљем да се зрње одвоји од окомака; тући јечам да се очисти од осја. Вук Рј.* **4.** ђач. подр. *бубати, учити напамет.* — Он је једнако сједио за књигом и с вољом грувао. *Стипч.*

~ се = грухати се *ударати се, тући се.* — Јаох, тужној мајци! — набраја очајно жена . . . грувајући се у прса. *Дом.* Видим. . . како се туку и грувају у леђа за време одмора. *Пол. 1958.*

Изр. **~ се у прса** (**у груди**) *јадиковати, жалити се због своје несреће.*

гру́г м зоол. = груј *морска риба слична јегуљи, угор* Conger vulgaris. — Тај час [је] израђивао основу, како ће доћи до главе некому другу. *Новак.*

гру́д, гру́ди ж песн. *в. груди.* — Туга груд ми мори. *Ил.* Па нек' ти груд крвари, сакриј велом рану. *Домј.*

гру́да ж **1.** = грудва *оно што се одваја као једна лопта или већи комад, грумен.* — Извади . . . четири велике груде . . . сира. *Ћор.* Растапају се чежње као груде. *Рак.* фиг. Јечерма . . . се упила испод оне двије груде. *Шант.* Лежаху на лишћу читаве груде сунчева злата. *Гор.* **2.** *већи грумен, комад земље; земља уопште.* — Под плугом груда се сипа. *М-И.* Трава сахне. Пуца груда. *Наз.* **3.** књиж. *завичај, домовина, родни крај.* — Туђинац ја нисам. — Ја хоћу да умрем на груди овој. *Наз.*

Изр. **крвна ~** мед. *грушанак*; **расте као ~ снега кад се ваља** (**кад се отисне**) (*обично о гласу, фами*) *нагло напреда*; **родна** (**рођена**) **~** *родна земља, домовина, завичај.*

гру́дав, -а, -о *који је пун груда.*

гру́да̄ње с *гл. им. од грудати се.*

гру́даст, -а, -о **1.** *који је пун груда, џомбав.* — Напокон . . . [се] замраче грудасте њиве. *М-И.* Спава ли на оном грудастом дивану? *Торб.* **2.** *грумењав, грумуљичав. Р-К Реч.*

гру́дат, -а, -о *који је широких, великих груди, прсат.* — Опет свеж као тек истесана греда, тврд, без сала, грудат, снажан . . . Рсавац се испрси. *Дав.* То није била она пуна грудата жена. *Црњ.*

гру́дати се, -а̄м се несврш. = грудвати се **1.** *бацати једно на друго груд(в)е снега.* — Грудају се и по двориштима и улици. *Дом.* **2.** *претварати се у груд(в)е, сабирати се у груд(в)е, гомиле.* — Доље, дубоко под његовим ногама, грудају се бијеле сунчане громаде облака. *Крл.*

гру́датӧ̄ст, -ости ж *особина онога који је грудат. Р-К Реч.*

гру́да̀чки прил. *грудима, прсима напред, прсимице.* — Она . . . грудачки налете на њега и клону. *Дав.*

груда̀шца и **груда́шца** с мн. *дем. и хип. од груди.* — [Болни гласић] продире из оних нежних грудашца. *Леск. Ј.*

гру́два ж = груда (1). — Груди њене. . . хладне су као грудве снега. *Вас.* [У торбици] је била бела погача . . . и мала грудва сиротињског сира. *Ћос. Б.* Куну се . . . заклетвом светом својих дедова да ће последњу грудву земље Србије бранити верно. *Јакш. Ђ.* фиг. Само се осјећа мутна и хладна грудва потиштености неке. *Божић.* Ваљао [је] по грлу мучну грудву бола. *Ћоп.*

гру́два̄ње с *гл. им. од грудвати (се).*

гру́дваст, -а, -о *који је сличан грудви.* — Дојке беле, грудваст. *Ђур.*

гру́двати, -а̄м несврш. *бацати се грудвама снега (на кога).*

~ се = грудати се. — Неки млађи робијаши . . . почеше да се грудвају. *Чол.* Стану се [дјеца] снијегом грудвати. *Јурк.* С временом . . . поче и она [коса] да се крза на крајевима, грудва у зној не чворове. *Андр. И.*

грȕдвачки прил. необ. *грудвама, грудвајући (се)*. — Лазар с друге стране грудвачки сколио кокошије легало. *Рад. Д.*

грȕдвица ж *дем. од грудва*. — По вуненим чарапицама се нахватао снег у грудвицама. *Дом.*

грȕди, гру́дӣ ж мн. **1.** *предњи део човечијег и животињског трупа од врата до трбуха*. — Јурим гологлав разгаљених груди. *Наз.* **2.** *дојке у жене*. — Груди непокривене, велике, висе у танкој кошуљи. *Андр. И.* **3.** фиг. *унутрашњост, дубина*. — У грудима старе грешнице земље гори пламен. *Јакш. Ђ.* У грудима дубоких шума куцао је умртвљен пулс тајанственог неког живота. *Наз.* **4.** *део мушке кошуље на прсима*. — На њему је увек кошуља са штирканим грудима. *Андр. И.*

Изр. голим грудима *ненаоружан, слабо наоружан (излагати се опасности)*; грувати се (бити се, ударати се) у ~ *разметати се својим заслугама и својим јунаштвом*; ~ у ~ *отворено; храбро*; из ~; из дна, из дубине ~ *искрено, са свим срцем*; излагати ~ *излагати се опасности, храбро се борити*; на ~(некоме) пасти и сл. *пасти неком у загрљај*; на грудима (нечијим) *у нечијем загрљају*; носити у грудима (неку мисао) *гајити (мисао, осећање)*; пригрлити (привити) на ~ 1) *загрлити*; 2) *пријатељски прихватити*; пуне ~ *весеље, расположење*; срце да искочи из ~, да пробије ~ *у великом узбуђењу*; срце му се чупа из ~ *жалост га обузима*; терет пада на ~, тишти ~ *обузима туга*; терет пада (скида се) са ~ *невоља пролази*; уских је ~ *нема разумевања, не може да схвати*; широких је ~ *разуме ствари, прима без увреда*; кокошије ~ мед. *деформисани грудни (прсни) кош услед рахитиса* pectus carinatum.

грȕдина ж покр. *гомила (стена и сл.)*. — Под грудином цигле, камена . . . нађоше десну страну прсног коша. *Р 1949.*

грудӣ́ћи м мн. *хип. од груди*. — Љуби [дете] по грудићима. *Тос. Д.*

грȕдица ж *дем. од груда*. — Побили [су се] ради грудице земље. *Шег.*

грȕдни, -ā, -ō **1.** *који се односи на груди*: ~ кост, ~ пршљен, краљежњак. **2.** *који долази из груди (о гласу, о смеху)*. — И мислила [је] како грудном мушком гласу лепо стоји та нежност. *Јанк.* Младић са својом витком, чврстом снагом, дубоким грудним осмијехом. *Сим.*

Изр. ~ болест мед. *грудобоља, сушица*; ~ дупља, шупљина анат. *дупља, шупљина између грудних костију*; ~ кош **анат.** *све грудне кости, груди*.

грȕдњак м *грудњак. Р-К Реч.*

грȕдница ж анат. *грудњача (1). Р-К Реч.*

грȕдњāк, -а и **грȕдњāк, -а́ка** м **1.** *вуном или крзном постављен прслук без рукава*. — Купују коже, говеђе за опанке и јагњеће за грудњаке. *Вучо.* **2.** *кајиш на коњском хаму преко груди. Р-К Реч.* **3.** *прслучић којим жене придржавају, причвршћују, стежу груди; стезник*.

грȕдњача ж *платнено цедило кроз које се цеди сурутка из сира од којег се тако праве груде. Вук Рј.*

грȕдњача ж **1.** анат. *предња кост у грудима за коју су припета ребра, грудна кост*. **2.** *торба везана преко груди. Рј. А.*

грȕдобо̏лан, -лна, -лно *који је болестан од грудобоље, сушичав, туберкулозан*. — Грудоболни смо умирали код куће у завичају. *Црњ.* Дјевојка је била грудоболна. *Десн.*

грȕдобо̏лнӣк м *болесник од грудобоље*. — Нешта га је гурало као грудоболника који се напиње да се искашље. *Марк. М.*

грудо̏боља ж мед. нар. *грудна болест, сушица, туберкулоза*. — Добивши грудобољу од мужа, умрла [је] две године после њега. *Петр. В.*

грȕдобрāн м **1.** *бедем или ма какав заклон од непријатељске ватре*. — Треба да опале топови на свим грудобранима и утврдама. *Јонке.* Он уђе и од камења . . . назида грудобран и стаде да чека. *Лал.* **2.** *тврђава за о(д)брану*. — фиг. Данас Њиж, који треба да буде грудобран хришћанству, пушта Татаре у Пољску. *Кнеж. Л.*

грȕдобрāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на грудобран*: ~ земља.

гру́доња м *човек с јако развијеним грудима, с јаким грудним кошем*. — Лаф [се] каже за сваког грудоњу који уме . . . да учини лавовски поклон. *Рад. Д.*

грȕжњāк м риб. покр. *струк, удица за хватање гругова, парангал*. — Пустили [смо] гружњаке у море. *Новак.*

грȕзило с рус. *сонда за испитивање морских дубина*. — Ви . . . свагда, штоно веле, идете с грузилом у руци. *Вел.*

грȕј и **грȕј** м зоол. = руг. *Финк.*

гру́јати, -јӣ и **грȕјā** несврш. покр. *шумети, шуштати*. — Вода грује. *Рј. А.* Ускомешале [су се] грујећи светломрке ружичасте бубе и шкорпијице. *Дав.*

грȕм м покр. *в. грумен*. — »Како си?« — »Као и грум земље«. *Н. посл. Вук.*

грȕме, -ета с заст. *в. грумен*. — Једно груме сухога злата нађено је . . . на Уралу у тежини од 48 кгр. *Панч.*

грȕмēн, -ена м *грудва нечега (соли, шећера, земље и сл.)*. — Однијет ће цијели

грумен воска у цркву. *Бен.* Донеће кући . . . неколико груменова камене соли. *Макс.* **2.** фиг. *делић, зрнце.* — Груменом срца хтио бих да купим тренутак кратки оног јутра чиста. *Кркл.* Верујем да ће . . . туге моје грумен достати за неку немоћ речи. *Мас.*

грумéнак, -нка м *дем. и хип. од* грумен.

грумéнче, -ета с и **грумèнчић,** -а м *дем. од* грумен. — Бердић стави груменчић дувана на картицу. *Лал.* Флоријан . . . сав свијетао од румених груменчића црвенила на образу. *Бег.*

грумèњав, -а, -о *који је пун груменова; који је у груменовима, у грудвицама.* — И Курлани ће понаметати у торбе тврдога круха и грумењаве пуре. *Божић.*

грýмење с *зб. им. од* грумен. — Велико грумење сумпора трошило се под нашим ногама. *Нен. Љ.* Трнокоп у зраку. Косир над грумењем као дажд у крви. *Фран.*

грумéчак, -чка м = грумичак *дем. од* грумен. — У . . . воду баце по грумечак стипсе, те се . . . нсталожи и остане вода чиста и питка. *М 1867.* фиг. А јаки грумечци руменила избише на . . . лицу. *Бег.*

грумéшак, -шка м *в. грумечак.* — Пуне се [кесице] грумешцима леда. *Батут.*

грумúчак, -чка м (мн.-чци) = грумечак. — фиг. Даница окуси један грумичак владалачке сласти. *Шапч.*

грумýљица и **грýмуљица** ж *грудвица.* — Чарапе и дизлуци пуни грумуљица од снега. *Дом.*

грýмчић, -а и **грýмчић,** -ића м покр. *дем. од грýм, груменчић.* — Ваганчић каше . . . и у њему грумчић сира. *Бон.*

грýн м покр. *в.* грумен. — Грунови се изваљају као корњаче. *Бур.*

грýнац, -нца м зоол. *врста слатководне рибе* Leucos auba. — Мегданским [се влаком ваде] шарани, кленови, грунци. *Дед. Ј.*

грýндāл м покр. *стреха на кући.* — На грундалу двије ласте. *Фран.*

грундúрање с *гл. им. од* грундирати.

грундúрати, грýндīрām свршн. и несвршн. нем. варв. *(о)бојити основном бојом на коју долази друга боја.*

грýнēвље с покр. *зб. им. од грун.* — Крче палама и прекопавају мотикама, туку груневље и ситне земљу. *Бур.*

грýнт м нем. варв. **1.** *земља која припада једном власнику, земљишни посед.* — Не одваја се од грунта, не можеш га колонизирати. *Матош.* Нека вам дјеца остану дома на грунту! *Крл.* **2.** *основна боја.*

грýнтāш, -áша м *богат сељак с великим имањем; с много земље;* исп. грунт (1). — Нека цура узме момка према себи, сељака-грунташа, да има на чему и од чега живјети. *Кол.*

грýнтовнӣ, -ā, -ō *који се односи на грунт.* — Властели мапе грунтовне би рисо̀, не штедећи ока. *Марк. Ф.*

Изр. ~ уред *грунтовница.*

грýнтовнӣк м *в. грунтовничар.* — Грунтовник вели: »Истйна, Давиде, ти си је [шуму] искрчио . . . « *Коч.*

грýнтовница ж **1.** *надлештво, уред у коме се воде земљишне књиге.* — Сељаци се навикоше да иду у грунтовницу као и у цркву. *Андр. И.* **2.** *земљишне књиге у којима су уписани правни односи у вези с непокретним имањем.* — Пашњаци су наши, у грунтовници пише. *Бен.*

грýнтовничāр м *чиновник, службеник у грунтовници.* — Кад сам свршио три разреда, свршит ћу и четврти, онда већ могу ићи за грунтовничара. *Киш.*

грýнтовничāрка ж *женска особа грунтовничар. Прав.*

грýнтовно прил. *у земљишним књигама, на основу земљишних књига.* — Пајковчанима се чинило као да их је један газда грунтовно пренио на име другога. *Кол.*

грýнути, -нём свршн. = грухнути **1.** *опалити, пући (о грому, топу и јаком звуку уопште).* — Тад груну топови. *Каш.* Подмукло груну гром иза горе. *Гор.* **2.** *ударити, треснути.* — Бакови стадоше букати, копати . . . ногама, . . . док силно не грунуше рогови о рогове. *Коч.* Стара га само груне у прса да је затетурао. *Бен.* **3.** *пасти, срушити се, треснути.* — У тај пар цијела школа с ужасном праском груну о земљу. *Лаз. Л.* фиг. Сва та силесија посла наједанпут [је] грунула на његова леђа. *Коз. Ј.* **4.** *јако звиждати, затрештати, зазвонити.* — Након вечере музика [је] у кући тако снажно грунула да су задрхтали зидови. *Бен.* У шест сати грунуше сва четири звона са велике звонаре. *Чипл.* **5.** *ударати, почети нагло падати; почети тећи.* — Не чекај и не оклијевај докле груне туча и крупа. *Ков. А.* Груну плаха летња киша. *Сек.* **6. а.** *нахрупити, јурнути.* — Онда грунем у таштину собу и ужасно је препаднем. *Вас.* **б.** *јурнути у напад, у освајање, у одлучну борбу.* — Уз трубље и бијесну вику груну гвоздена сила низ брдо. *Шен.* Совјети ће грунути и за неколико месеци биће на Дњепру. *Тос. Д.*

Изр. ~ у плач, ~ у смех *ударити у плач, почети плакати; ударити у смех, почети се смејати.*

~ **се** = грухнути се *ударити се, треснути се (у прса, у груди).* — Ах, — викну и груну се силно у груди Мика. *Срем.*

грýпа ж фр. **1. а.** *скуп, скупина, гомила.* — Жене су . . . стајале у групама. *Бен.* **б.**

скуп људи на неком послу: ~ активиста, дилетантска ~, партизанска ~, партијска ~, опозициона, опозицијска ~, студијска ~, ударна ~, читалачка ~. **в.** *скуп биħа, предмета, честица повезаних неком сродношħу*: народносне групе. — Он је делио у две групе питања која су изазвала прекид пријатељских односа. *Гавр.* **2.** хем. *једињење, спој.* — Алдехиди су . . . спојеви који садрже групу атома . . . то је алдехидна група. *ОК.* **3.** *степен на службеничкој лествици звања и плата.*

Изр. крвне групе мед. *групе у које су подељени људи према особинама своје крви.*

група́ција и **гру̏па̄ција** ж **1.** *в. група* (*1*). **2.** *сврставање у групе, груписање.*

гру̏па̄ш, -а́ша м *припадник једне, обично уже групе* (*политичке итд.*).

група́шење с *гл. им. од групашити.*

група́шити, гру̏па̄ши̏м несврш. *стварати посебну, ужу групу у страници, удружењу итд.*; исп. фракционашити.

гру̏па̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на групаше.* — Послије конгреса . . . започела је . . . беспринципијелна групашка борба. *Ч-М.*

група́штво с *припадност* (*обично ужој, политичкој*) *групи.*

групи́рање с *гл. им. од групирати* (*се*).

групи́рати, гру̏пи̏рам сврш. и несврш. = груписати (*по*)*делити, сврста*(*ва*)*ти у групе.* — Пјесме ни за то издање нису биле . . . дотјеране и малко друкчије групиране. *Наз.*

~ **се** = груписати се *створити, стварати с више њих групу, ући, улазити у групу заједно с више њих.* — Људи су се групирали по мјесту становања. *Пов. 1.*

гру̏писа̄ње с *гл. им. од груписати* (*се*).

гру̏писати, -ишēм сврш. и несврш. = групирати. — Овај човек уме да групише речи. *Цар М.*

~ **се** = групирати се. — Уз воħу се одмах груписаше најодважнији људи. *Дом.*

гру̏пица ж *дем. од група.*

групкоħа ж покр. *в. грубост.* — Дуги, угласти прсти наличили су својом групкоħом више руци радника. *Воји.*

гру̏пнӣ, -ā, -ō *који се односи на групу.* — Реакционарне силе и себични групни интереси потамнели су и изнаказили Толстојеву баштину. *Р 1946.*

гру̏пно прил. *у групи.* — Ако дају сличне изјаве, онда групно саслушавати. *Дед. В.*

гру̏повоħа м ков. *предводник групе.*

гру̏сио прил. покр. *гадљиво, с гађењем.* — Он га грусно баци од себе. *Ђал.*

гру̏ст м *грст*². — Писање . . . ствара низ незадовољстава; ова се често очитују грустом, гадљивошħу. *КН 1960.*

гру̏стити се, гру̏стӣм се несврш. (обично безл.) *грстити се.* — Стаде ми се грустити та литерарна аристократија. *Ков. А.* Грустите ми се кад овако као убог враг молите у мене милост. *Новак.*

гру̏х м покр. *ситно, смрвљено камење.* — У шумици амо-тамо има великих купова камења и мноштво груха. *Кум.*

гру̏ха̄ње с *гл. им. од грухати* (*се*).

гру̏хати, гру̏ха̄м, несврш. = грувати. — Зрна од топова . . . грухају. *Љуб.* Вјетар што . . . зна у бјеснилу грухати своме. *М-И.* Ваљајући се по соби грухали о зидове. *Бен.* Кô вали код прешумног мора о бријег грухају. *М-И.*

~ **се** = грувати се. — Фимија је тетурала за њима, грухала се у прса. *Ћор.* Данас се грухају у прса. *Нам.*

гру̏хнути, -нēм сврш. = грунути. — Затиљком главе грухне о лед. *Креш.* фиг. Грухнуле су псовке. *Цес. А.*

~ **се** = грунути се. — Нана се грухну у груди. *Ад.*

гру̏шав, -а, -о *који се груша*; *прогрушан. Р-К Реч.*

гру̏шавина ж **1. а.** *угрушано млеко од краве, овце, козе* (*првих дана по доношењу младунчета на свет*); исп. грушалина, грушевина. *Вук Рј.* **б.** покр. *нарочито спремљено масно овчје млеко.* — Госпава [је] изнијела пред агу грушавину и мед. *Вујач.* **2.** *јело од млека и јаја. Вук Рј.* **3.** фиг. *каша, измрцварена гомила меса.* — Скочи . . . те обали . . . камење на рањене и на мртве . . . учини се страшна грушавина. *НП Вук.*

гру̏шалина ж **1.** *грушавина* (*1*). — За њу хумка увијек хлапи и воња дјечјом свјежином, млијечном грушалином. *Божић.* **2.** мн. покр. *време на измаку бабина.* — »Дошао на грушалине«, рече се као подсмијеха ради. *Вук Рј.*

грушáнак, -нка м *крвна груда која се као талог издваја из крви, усирена крв. НЧ.*

гру̏ша̄ње с *гл. им. од грушати се.*

гру̏шати се, гру̏ша̄ се несврш. **1.** *одељивати се, издвајати се из течности, текућине и скупљати у чврсте груд*(*в*)*е* (*беланчевине у млеку, крви итд.*). — [Крв се] грушала на чекињама у црне, мале драмлије. *Дав.* **2.** фиг. *шарати се белим власима* (*о црној коси*). — Био је то некакав господин . . . не баш млад . . . тек нешто грушане црне . . . косе. *Л-К.*

гру̏шац, -шца м *камена со*; исп. крушац. *Деан. Рј.*

гру̏шевина ж *грушавина* (*1*).

гру́шēње с *гл. им. од* грушити.

гру́шити, гру́шӣм несврш. *туцати (нпр. со и сл.), али не сувише ситно; туђи јечам да отпадне осје. Вук Рј.*

гру́шкāње с *гл. им. од* грушкати.

гру́шкати, -ā̄м несврш. *ударати рубље (нпр. кошуљу) при прању о камен или о пратљачу. Вук Рј.*

гру́шкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на место Груж.* — Прате се као грушки кумови. *Дан.*

гр̏цав, -а, -о *који грца; од којег се грца, загрцнут.* — Мати [је] из грцавих ријечи уплаканог дјетета разабрала што се збива. *Гор.* фиг. Једно грцаво усхићење, скоро грозница од уживања хвата га. *Лал.*

гр̏цаво прил. *с грцањем, у грцању.* — Дете узе грцаво да цмокне мајчину брадавицу. *Ћос. Д.*

гр̏цāј м *савладан или пригушен плач, јецај.* — Њој као да је грцај прекинуо ријеч. *Бег.* Затим се чу тих и утолико тежи плач . . . али грцаје свеједно није могао да савлада. *Лал.*

гр̏цāње с *гл. им. од* гр̏цати.

гр̏цāње с *гл. им. од* гр̏цати.

гр̏цати, -ā̄м несврш. **1. а.** *имати прекиде дисања независно од воље (у плачу и узбуђењу), праћене неодређеним грленим звуком.* — О, знам, знам . . . предобро знам! — грцала је сва у сузама и јецању Нина. *Маш.* фиг. У плачу . . . очај грца. *Цес. Д.* Моја ме мисō опет чудно носи младости за којом душа тужно грца. *Панд.* **б.** *имати такве прекиде кад што западне у гркљан (при јелу и пићу).* — Згризи, Стево, прије него прогуташ, јер ће ти се иначе грцати. *Павл.* **в.** *гушити се.* — Он га стегну . . . за гушу. Зајеча капетан, а после стаде грцати . . . заљуља се . . . и паде. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *борити се с крајњим тешкоћама.* — Још овај народ као некад грца. *Рак.* Слободарска Љубљана је грцала и борила се. *Б 1958.*

Изр. ~ у дуговима *бити презадужен.*

гр̏цати, -ā̄м несврш. **1.** *гацати (по снегу, блату и сл.).* — Грцали смо кроз сметове добра два сата. *Чол.* Хајкачи [су] заостајали, грцајући до појаса по стоговима опалог лишћа. *Наз.* **2.** *кућати, нагртати, журно ићи у великим гомилама.* — Са свих страна. . . грцале су гомиле наоружаних сељака. *Рј. А.*

Гр̏ци м мн. (јд. Гр̏к; ген. мн. Гр̏кā) *индоевропски народ који живи на крајњем југу Балканског полуострва.*

грцѝзам, -зма м = грецизам.

грцизи́рāње с *гл. им. од* грцизирати (*се*).

грцизи́рати, -и̏зӣрā̄м сврш. и несврш. = грецизирати. — Пореклом из крајева јужно од Превтиса, ови Аромуни грцизирани су дошли у западну Македонију. *Дед. Ј.*

~ **се** = грецизирати се.

гр̏цмāн, -а́на м фам. *в.* дрекавац (*2*). *Р-К Реч.*

грцмàнчина м *аугм. од* грцман. *Р-К Реч.*

гр̏цнути, -нēм **1.** *свр. према* гр̏цати (*1а*). **2.** *попити гутљај, гуцнути.* — А сада де мало грцни ракије. *Јурк.* **3.** *зајецати.* — И тада, тихо грцнувши, баци револвер. *Петр. В.* фиг. Одавно осушена самосамилост грцне у њему. *Божић.*

гр̏ч ж покр. *горчина, чемер; јад.* — Мале сеоске куће, појате, пушнице и кошаре, све је то пуно грчи. *Мул.*

гр̏ч, гр̏ча м (мн. гр̏чеви) **1. а.** *болно, нагло и независно од воље стезање неког мишића или читаве групе мишића.* — Еву ухватио грч, превија се као змија. *Шен.* Дечко је, у грчу целе снаге, тражио ваздух, копрцао се . . . и отимао од смрти. *Рад. Д.* **б.** *дрхтање неког дела тела (обично у узбуђењу).* — Грч му затитра около уста. *Наз.* У десном углу војводиних уста поигравао је горак и свиреп грч. *Андр. И.* **2. а.** (обично у мн.) мед. *јак бол изазван грчењем мишића.* **б.** фиг. *бол, јад, туга.* — Осјети како му грч горке жалости за тренутак стеже срце. *Ћоп.* Живота горког . . . грч ме гвозденом канџом згрaби, стисне. *Кркл.*

Изр. порођајни грчеви мед. *порођајни болови.*

Гр̏чāд ж *зб. им. од* Грче.

Грчàдија ж *зб. им. од* Грци, *грчки народ. Вук Рј.*

гр̏чāк, -а́ка м покр. *крчаг, земљани лонац.* — Поче бацати и разбијати грчаке и бочице. *Глиш.*

гр̏чанскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на село* Грк (*данас Вишњићево*).

гр̏чати, -чӣм несврш. *в.* гркати (*1*). — У прозорима високе куле гнијездили гнијезда голубови, грчале грлице. *Крањч. Стј.*

Гр̏че, -ета с *дем. од* Грк.

грчѐвит, -а, -о **а.** *који као да је у грчу, јак, неодољив.* — Грчевит кашаљ прекинуо му је мисао. *Хорв.* Опет је спопаде грчевити плач. *Јанк.* **б.** *напрегнут, учињен с великим напором.* — У Лаокоиновој групи изврсно је приказано грчевито рвање са змијама. *Пов. 1.* фиг. Тежи је напор . . . гледати како умиру сироте мисли у грчевитом напону. *Мас.*

грчѐвито прил. **а.** *у грчу, с грчем, јако.* — Свако срце јаче закуца . . . а доња усница, осећаш лепо, грчевито игра. *Ранк.* Грчевито је . . . ломила рукама . . . избезумљена од страха и боли. *Франг.* **б.** *с*

највећим напором, напрегнуто; огорчено. — Стисну грчевито песнице. *Сим.* Остављени онако сами . . . пешаци се грчевито бране. *Јак.*

грчèвитōст, -ости ж *особина онога што је грчевито, што је укрућено од грча; претерана напрегнутост.*

грчèвно прил. пскр. *в. грчевито.* — Основатељи пропаганде грчевно и са страхом опоминьали су Ивана Мартинића. *Ков. А.*

грчёње[1] с *гл. им. од грчити*[1] *(се).*

грчёње[2] с *гл. им. од грчити*[2].

грчёње с *гл. им. од грчити.*

грчӣ, -ā, -ē *комп. од грк.*

грчѝна ж *в. горчина.* — Осјети у један трен сву грчину живота без обитељи. *Бал.*

грчити[1], -ӣм несврш. **а.** *мрштити, борати (лице).* — Роша је болно грчио лице. *Андр. И.* Грчи лице у осмијех. *Јел.* **б.** *стезати, стискати, гужвати.* — Песницу грчи. *Богдан.* Понови . . . грчећи рупчић међу прстима. *Десн.* **в.** *скупьати.* — Јован се увуче у сам угао, грчећи ноге. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *стезати се, скупьати се, превијати се у грчу и болу.* — Пре неколико часака то се тело отимало и грчило. *Ћос. Б.* Срушио се . . . па се грчио, ваљао. *Цар Е.* фиг. У мени срце грчи се и зебе. *Наз.* **2.** *прибијати се; скупьати се да се заузме мање места.* — Каква ти још упутства . . . није добио Љубомир, ту под звонаром, грчећи се уз своје нове другове. *Ранк.* фиг. Шума се свија, грчи, моли и плаче. *Кркл.*

грчити[2], -ӣм несврш. *грцизирати; давати (чему) грчки карактер.*

грчити, грчӣм несврш. покр. *загорчавати.* — Дане му живота грчи. *Миљ.*

грчица ж бот. *биљка из пор. прострела* Menyanthes trifoliata. *Вук Рј.*

Грчкā ж (дат. Грчкōј) *држава на крајьем југу Балканског полуострва.*

грчкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Грке и Грчку.* **2.** *православни (о вери).* — Био је [момак] из оближьега села, грчкога закона. *Рад. Д.*

грчки прил. *као Грци, на грчки начин.*

грчкоӣсточнӣ, -ā, -ō црквн. заст. *православни.*

грчкоӣсточњāк м црквн. заст. *припадник грчкоисточне, православне вере.* — Ви, остали грчкоисточњаци, угледајте се на њега! *Петр. В.*

грчнӣ, -ā, -ō *који је у вези с грчем; који изазива грч.* — Уједе га грчна вена у нози. *Божић.*

грш м покр. *в. грло, гркљан. Р-К Реч.*

грша ж *в. грло, гуша.* — Младица га [нож] мужу забоде под гршу. *Кош.*

гршак, -шка м *сисак на крчагу. Вук Рј.*

гршка ж *дем. од грша.* — фиг. Прашници су . . . утврђени у чашину гршку с круницом. *Тод.*

гршт м индив. *слаб звук који човек чини гадећи се, гриштећи се.* — Уста [му се] отворе у некакав одвратни, режећи гршт. *Божић.*

грштēње с *гл. им. од грстити се и гриштити се.*

грштина ж заст. књиж. *грчки језик; све што припада Грцима.* — Гршћина им [морнарима] је одурна. *Кум.*

грштити се, -ӣм се несврш. покр. *в. грстити се.* — Мјесец се смјешка, а ти жмириш, гриштиш се, мргодиш. *Божић.*

гршћēње с *гл. им. од грстити се.*

гў оном. *узвик којим се подражава, опонаша голубије и дечје гукање. Р-К Реч.*

гуа́но с шп. = гвано.

-губ заст. *суфикс који у сложеницама показује да је појам на који се сложеница односи састављен од толико делова колико је означено основом или да је толико пута увећан;* исп. -струк: двогуб, трогуб, четворогуб, вишегуб итд.

гӯба[1] ж ар. **1.** мед. *опасна кожна болест, лепра.* — Учини му се да га однекле изнутра почиње да нагриза и по њему се шири и пустоши га мртвачка, ружна и неподношљива губа. *Ћоп.* **2.** фиг. **а.** *покварености; неваљалство.* — Калуђер . . . изгледаше богобојажљив и кротак, али под благим ријечима пун губе и лукавства. *Љуб.* Све ћемо отрести своје подлости, губе, гријехе. *Наз.* **б.** погрд. *лош, покварен, лукав човек.* — Губа једна, каматник. *Мат.* Тријебимо губу из торине! *Њег.* **3.** бот. *гљива на дрвету, труд за кресање; оболело задебљање.* — Позната је букова губа (Polyporus fomentarius), од које су некоћ правили губу (труд) за кресање ватре. *Бот.* Малиш стајаше на мјесту, прираштен уз дебло као губа. *Гор.* **4.** вет. *шуга (на домаћим животињама).* — Губа вас поморила! (клетва козама). *Н. посл. Вук.*

Изр. ~ те изела (разгубала) нар. *од губе се распадао (речи грдње у љутини).*

гӯба[2] и **гу́ба** ж мат. покр. **а.** *губер.* **б.** *гуњац од сура сукна за кишу. Рј. А.*

гӯбав, -а, -о **1. а.** *који је болестан од губе, лепрозан.* — Никада ми се не сврати људски . . . као да сам ја губав. *Ћор.* **б.** фиг. *покварен; неваљао; лукав.* — Гледај, молим те, блага божјег у губавога Кушмеља! *Мат.* **2. а.** *шугав (за овцу).* — фиг. Дечаци, међу вама има губавих оваца, издајица отаџбине. *Петр. В.* **б.** *труо, оболео (о биљци).*

— [Крумпирова цима] се осула губавим пјегама. *Мих.*

гу̏бавац, -а̄вца м **а.** *болесник од губе.* — Св. Рок . . . био је . . . заштитником свих губаваца и падавичара. *Крл.* Ено [га] сада трули као губавац. *Сек.* **б.** фиг. *неваљалац; дволичан човек.*

губа̀вило с погрд. *лаж, покварености, лукавство.* — Сачувај ме, боже, губавила ал' срамотна каква дволичија. *Њег.*

гу̏бавица ж **1. а.** *болесница од губе.* **б.** фиг. *дволична женска особа.* **2.** зоол. *жаба краставица.* — То је, сигурно, она крастача о којој прича дједо да је злобна вјештица прерушила у губавицу. *Гор.* **3.** покр. *запуштена земља на којој неће ни трава да расте. Рј. А.*

гу̏бавичав, -а, -о *в.* *губав.*

губа́вко м *губавац. Р-К Реч.*

гу̏бавōст, -ости ж *стање онога који је губав.*

гу̏бāљ м покр. **1.** *шугав коњ. Вук Рј.* **2.** пеј. *неваљалац, дволичњак.* — Хм, они губаљи и безмишњаци — они ће да се буне! *Маш.*

гу̏бā̏ње с *гл. им. од губати (се).*

гу̏бā̏р м зоол. *врста ноћног лептира чија гусеница упропашћује лишће* Lymantria dispar. — Код нас су се осушиле многе храстове шуме јер су их исте године напале гусјенице лептира губара. *Бот.*

гу̏бā̏рев и **гу̏бā̏ров,** -а, -о *који припада губару:* ~ гусеница.

гу̏баст, -а, -о *који је сличан губи, гливи на дрвету.* — Дно [је] покривено било влакнастим било губастим и дебелим алгама. *Дед. Ј.*

гу̏бати, -а̄м несврш. **1.** *чинити да што буде губаво, да добије губу (обично у клетви).* — Ако стару не послушаш мајку, губало те материно млијеко. *НП Вук.* Губа га губала! *Вук Рј.* **2.** фиг. *са задовољством, с пасијом оговарати.*

~ **се 1.** (у клетви) *добивати губу, постајати губав.* — Тако се не губао као жаба губавица! *Н. посл. Вук.* **2.** пеј. *чешати се, драпати се.* — Што се губаш? *Вук Рј.*

гу̏бац, гу̏пца м покр. **1.** *губица, њушка.* — [Пас] за плугом шеће, у рупе, миша њушећ, губац меће. *Марк. Ф.* **2.** *крајњи део предњег дела брода. Вук Рј.*

Изр. држати ~ пеј. *затворити уста, ћутати, шутети.* — Зар нити данас не може да држи губац? Овдје је све крваво, а он пјева! *Крл.*

гу̏бер м *дебео вунен покривач који се тка од вунених отпадака.* — Губери од беле вуне мирисали су на неопрано руно. *Њос. Б.* Један момак . . . пребаци Луки губер преко главе. *Киш.*

Изр. пружати се преко губера *покушавати нешто изнад својих могућности;* пружати се (простирати се) према губеру *живети према могућностима.*

губѐрина ж *аугм. и пеј. од губер.*

губѐрица ж покр. *губер.* — Уча постави стражу, на прозоре ставише губерице. *Њос. Д.*

губѐрна̄тор м *старешина губерније.* — Мамула, тадашњи губернатор далматински, пише из Задра. *Нен. Љ.*

Изр. генерал (ни) ~ *у царској Русији губернатор једне или више губернија са већом војном и административном влашћу.*

губѐрна̄торица и **губѐрна̄то̀рка** ж = губернаторовица *губернаторова жена.*

губѐрна̄торов, -а, -о *који припада губернатору.*

губѐрна̄торовица ж = губернаторица.

губѐрна̄торскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на губернаторе.*

губѐрна̄торски прил. *као губернатор, на начин губернатора.*

губѐрна̄торство с **1.** *част, положај губернатора.* **2.** *област, покрајина којом управља губернатор.*

гу̏бе̄рнӣј, -ија м *в.* *губернија.* — Сада су на Ријеци биле двије области: губернij за трговину . . . и градско вијеће за управе. *Шиш.*

губѐрнија ж ист. *већа управна област.* — У студеном године 1805. имао је кнез Василије путовати на ревизију у четири губерније. *Крањч. Стј.*

губернӣ̀ја̄т, -а́та м *некадашња административна власт за трговину на Ријеци.* — Пријатељством једног вишег чиновника на рјечком губернијату добио [је] . . . службу лучког капетана. *Нех.*

губѐрнӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на губерније.*

губѐрња̄ча ж *врста женске капе.* — Дјевојкама капе губерњаче. *Вук Рј.*

губи́вати, гу̏бӣва̄м несврш. необ. *в. губити.* — Грозница ме хвата, губивам сву снагу. *Ков. А.*

гу̏бидā̏н м покр. *особа која дангуби, која ништа не ради.* — Иначе су [Цигани] . . . лијенчине, губидани и коњокрадице. *Ков. А.*

гу̏билац, -иоца м *онај који губи. Р-К Реч.*

гу̏билӣ̏ште с *место где се извршава смртна казна;* исп. стратиште.

Изр. ићи као на ~ *ићи без имало воље, нерасположен у највећој мери;* ићи (поћи) на ~ за нешто (некога) *жртвовати се за нешто (некога).*

губи́так, -тка м (мн. губи́ци, ген. гу̀би̏та̄кā) **1.** *оно што се губи, што је пропало; штета; нестајање, нестанак; погибија.* — Графица Ана прегорјела је тај губитак [продају имања] у својој имовини. *Том.* Забележили су његову [Сремчеву] смрт као велики национални губитак. *Скерл.* О губитку митраљесца нитко ни ријечи. *Хорв.* **2.** *губљење.* — Попретити му [Вуку] губитком руске пензије, о чему ће се Милош постарати. *Прод.*

Изр. на губитку *в. у губитку*; нанети губитке воји̏н. *побити више непријатељских војника у рату, уништити противнику ратни материјал*; претрпети губитке воји̏н. *имати погинулих и губитака у материјалу* (*у рату*); рачун губитка и добитка фин. и банк. *биланс, рачун расхода и прихода*; у (на) губитку сам *изгубио сам.*

гу̀битељ м **1.** *онај који нешто изгуби* (*опкладу и сл.*). — Џоана није родила, али губитељ [опкладе] није хтио да плати опкладу. *ВУС 1960.* **2.** заст. *крвник, џелат.*

гу̀бити, -и̏м несврш. **1. а.** *остајати без кога или без чега што се имало, затурати; заборављати негде; испуштати.* — Губила је крумпире. *Грг.* Стао причати без краја, заплићући језиком и губећи слова из ријечи. *Пав.* Имао је часова . . . кад је губио вјеру у човјека, у себе. *Барац.* Он је већ пети . . . кога губим за последњу годину дана. *Јак.* Губимо . . . смисао за нормалност. *Матош.* Стао [је] да пада све ниже . . . да губи сваки рачун. *Андр. И.* **б.** *бити на штети, штетовати; трпети неуспех.* — И раније [је] губио, трговина је то. *Ћос. Д.* Знао се ужасно љутити кад би губио на картама. *Том.* **2.** *убијати.* — Хектор . . . се силни окрену губећ Аргејце. *М-И.* Зове га на мегдан, губи, и пушта из тамнице девет робињица. *НП Вук.*

Изр. ~ битку 1) *трпети пораз; бивати побеђен*; 2) фиг. *имати све лошију ситуацију у неком спору*; ~ висину *нагло падати* (*о авиону*); ~ време (дан, дане, сате) *седети залудан, не свршавати посао, радити непотребан посао*; ~ главу 1) *гинути*; 2) *не сналазити се, не умети се снаћи, збуњивати се*; ~ дах *тешко дисати*; *бити задихан*; *не моћи издржати*; ~ душу нар. рлг. *радити непоштено и неправедно*; ~ живот *гинути*; ~ живце *не моћи владати више собом*; ~ из очију (с ока) *не моћи мотрити, пропуштати*; ~ из (с) вида *заборављати, превиђати*; ~ образ *радити непоштено*; ~ памет *в. губити главу* (*2*); ~ рачун *не знати оцењивати*; ~ речи *говорити узалуд*; ~ свест *онесвешћивати се, падати у несвест*; ~ тло под ногама *не бити више сигуран*; ~ у нечијим очима *не бити више цењен и поштован као пре*; не губи себе! *чувај себе, мисли на себе, пази на себе.*

~ **се 1.** *нестајати, бити све мање видљив.* — [Река се] губила између узвишених, зелених страна. *Вас.* Негдје далеко — на рубу ноћи губи се језеро, купе се сјене. *Домј.* **2. а.** *остајати без свести; остајати без присебности.* — Пред жупаном се је губио од страхопоштовања. *Том.* **б.** *постајати ништаван, безначајан.* — И она друга . . . бјеше прикладна, али се губила према њој. *Мат.* **в.** *мршавити, копнити, телесно слабити.* — Вене и груди се сирота, као дуња на шифоњеру. *Срем.* **3.** *не сналазити се, не умети наћи решење.* — Не маримо да се губимо у нагађањима и претпоставкама. *Нов.* **4.** уз. повр. *један другог убијати.* — Ви други сватови и ви моји људи мирујте, не треба да се мед собом губите. *Том.*

Изр. губи се! губи ми се с очију! *одлази!*; губи се траг *нестаје.*

гу̀битнӣк м ков. *онај који губи*; супр. добитник. — Остали играчи, губитници морају . . . подносити све увреде. *Пол. 1957.*

гу̀бица ж **1.** *уста и ноздрве животиње, њушка.* — Чуо би како [овце] губицом тврдом ониску траву пасу. *Чипл.* Управо пред њима [су] биле лајаве пасје губице. *Крањч. Стј.* **2.** пеј. **а.** *лице човека, нос.* — Ух, што га нијесам тресну̏о по губици, па да види све звијезде на небесима. *Ћоп.* **б.** *уста.* — Симо . . . доњу губицу опустио готово до браде. *Ћор.*

Изр. дати по губици пеј. *ударити по лицу*; држати губицу *ћутати, шутети*; завезати, зачепити губицу *умукнути, ућутати, ушутети*; *натерати* (*некога*) *на ћутање, шутњу.*

гу̀бичаст, -а, -о *који је сличан губици.*

гу̀бичасто прил. *слично губици.* — Чељусти [код мајмуна] губичасто [су] избочене, док је код човјека чељуст кратка и широка. *НЕ.*

губичѐтина и **гу̀бичина** ж *аугм. и пеј. од губица.* — Развали мало боље ту твоју губичетину. *Вин.*

гу̀бичица ж *дем. од губица.* — И опет ће Јачица љубити теоце у . . . влажну губичицу! *Гор.*

гу̀бљѐње с *гл. им. од губити* (*се*).

гу́бо, -а и -ē м *в. губавац. Вук Рј.*

гу̀буља ж покр. *неваљалица*; исп. губа[1] (2б). — Некаква губуља и туђа »лижисаханка« да јој то краде! *Ћор.*

гувернàдӯр, -у́ра м тал. ист. *некадашњи цивилни управник Црне Горе.*

гувернадӯров, -а, -о *који припада гувернадуру.*

гувернадӯрство с *звање и част гувернадура.*

гувѐрнāл, -а́ла м фр. *направа за управљање возилом, управљач, волан.*

гувѐрнанта, гувернàнта, гувернàнтица и **гувернàнтка** ж фр. *домаћа, кућна васпитачица, одгојитељица деце, домаћа учитељица*. — Малој Мелити . . . је већ држао француску гувернанту. *Том.* Из дечијих соба доводиле су их [децу] после ручка гувернанте. *Вучо.* Зло си урадила . . . да си мјесто гувернантице одбила. *Шен.* И њима би нешто вриједила у кући, али гувернантка. *Новак.*

гувернàтӯр, -ýра м покр. *в. гувернатор.* — Ја ћу тужити колонела гувернатуру у Задар. *Мат.*

гувернѐмāн, -áна м *в. гувернман.* — Из гувернемана долазили су чиновници. *Ћос. Б.*

гувернементáлац, -лца м *човек који у политици иде увек уз владу, владиновац.* — Говори се о њему да је доушник. Он је аграрац. Гувернементалац. Каријерист. Ето, тако! *Крл.*

гувѐрнер, -éра м фр. **1.** *управник, намесник једне покрајине, области, колоније.* — Гувернер Босне и Херцеговине, Потиорек. *Јов. Ј.* **2.** *управник установе, надлештва, нарочито Народне банке.*

гувернѝ́ров, -а, -о *који припада гувернеру.*

гувѐрнёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гувернере.*

гувѐрнёрски прил. *као у гувернерâ, на начин гувернерâ.*

гувернѝ́ровица ж *гувернерова жена.*

гувѐрнија ж *в. губернија.* — Била је [Србија] у опасности да постане турском гувернијом. *Јов. С.*

гувѐрнӣмāн, -áна м фр. **1.** *влада, намесништво, управа губерније, покрајине; управна власт.* **2.** ист. *аустријска окупациона управа у Србији 1915—1918.* — Борба против . . . домаћих доушкивала код београдског гувернмана [је] . . . пропала. *Крл.*

гӯвнти, -ӣм несврш. покр. *лакомо стицати богатство. Р-К Реч.*

~ **се** *гадити се.* — Гуви ми се, хоћу да бљујем. *Вук Рј.*

гӯвљёње с *гл. им. од гувити (се).*

гӯвно с *в. гумно.* — На гувну је стог, висок и . . . таман, изгледао као опточен сребром. *Франг.*

гугӯкати, гӯгӯчём несврш. *в. гукати.* — Јата Афродитиних голубица опет гугучу овде. *Дуч.* Нешто гугуче, ситним казује прстом. *Наз.*

гугӯкнути, гӯгӯкнём *свр. према гугукати.*

гӯгӯт м оном. *глас гугутке, гугутање;* фиг. *гукање мале деце; говор драге особе.* — Те вечери је Јуре . . . повукао за ужад под звоником, окружен радосним гугутом своје дјеце. *Гор.* Његови су гугути у соби звонили као благослов. *Рист.*

гӯгутав, -а, -о *који је пун гугута; сличан гугуту.* — Она два заљубљена голуба . . . отпочеше дуге гугутаве пјесме. *Вуј.* Блистав сјај у очима, каткада грлен, гугутав смијех. *Сим.*

гӯгутаво прил. *гугућући; слично гугутању, гукању.* — Девојка се насмеја тихо, гугутаво. *Дав.*

гугӯтāње с *гл. им. од гугӯтати.*

гугӯтати, гӯгӯћём и **гугӯтати,** гӯгӯћём, несврш. **1.** *в. гукати.* — Дете . . . гугуће као голубић. *Вес.* На торњу гугутаху голубови. *Матош.* **2.** *издавати звук при гутању хране.* — Храна . . . неугодно му је гугутала у грлу. *Десн.* **3.** *крхати се са звуком, гласно.* — Ломе се, гугућу гране. *С-Ц.*

гугӯтац, -ýца и **гӯгутац,** -уца м *хип. од гугут.* — Не зна да ли ју је опет врскави гугутац попут вранца прошкакљао. *Божић.*

гӯгутка ж **1.** зоол. *птица слична грлици* Streptopelia risoria; исп. кумрија. — Струјао је свеж ваздух пун сладострасног грленог гукања гугутки. *Ћос. Б.* **2.** бот. покр. *кукута.* — Прегази велику гранату гугутку која је расла испод авлије. *Сиј.*

гӯгуткин, -а, -о *који припада гугутки, који је као у гугутке.* — Излети из куће у другим . . . хаљинама . . . у оним чоханим гугуткине боје. *Срем.*

гӯгуткица ж *дем. и хип. од гугутка (1).*

гугӯтнути, гӯгӯтнём *свр. према гугутати.*

гугӯтњава ж индив. *плач, кукњава, јецање.* — А шта ћу опет и у кући, слушат гугутњаву моје сестре Перке, гледат јој жалосно лице. *Божић.*

гӯд м песн. *звук гусала, звук гудачких инструмената.* — Уочи дизања завесе чује се гуд гусала и тапшање. *Кост. Л.* Њих све опече већ сам звук, звук тамбуре, гуд виолине. *Петр. В.*

гӯда и **гýда** ж покр. *крмача, гица. Вук Рј.*

гýдалац, -аоца м заст. *в. гудач. Рј. А.*

гӯдалачкӣ, -ā, -ō *гудачки.* — Адађо из гудалачкога квартета »Адела«. *Новак.* Звукови гудалачког оркестра испуњали су предворје. *Грг.*

гýдалица ж покр. *в. виолина.* — Вјештак . . . на гудалици и на гласовиру. *Мишк.*

гӯдало с муз. *лук, односно палица са затегнутим струнама или жицама којим се вуче по жицама, струнама на гуслама,*

виолини и сличним музичким инструментима. — Гусле моје, овамоте мало, амо и ти, танано гудало. *Радич.* Слушате како у оркестру четрдесет гудала путује преко жица. *Нам.*

Изр. на ~ будити заст. *подстицати на писање песама.* — О задњем комешању на Балкану управим се »Народном листу« посланицом у којој старца [фра Мартића] на гудало будим. *В 1885.*

гу̏дан, -дна, -дно индив. *који се односи на гуд.* — Гласови се чуше гудни. *Кост. Л.*

гу̏дач, -а́ча м **1.** *гуслар; виолинист(а).* — Увече пред свадбу дозваше цигане гудаче. *Шапч.* **2.** необ. *гудало.* — Удари гудачем о никлени пулт и кафана затрешти. *Рад. Д.*

гу̏дачкӣ, -ā, -ō *који се односи на инструменте с гудалом:* ~ инструмент, ~ квартет. — Бах (Bach) није могао чути . . . гудачке аранжмане Стравинског. *Лит. 1957.*

гу̏дба ж заст. *свирка, свирање на гудачком инструменту.* — Све лепше и лепше звечала је гудба. *Радич.* Њена одушевљена и савршена гудба још више потакне његову суморност. *Матош.*

гу̏дети, -дӣм, ијек. гу̏дјети, несврш. **1. а.** *свирати уз гусле, гуслати.* — Гуслари су гудели и певали на поселима. *Ђорђ.* Добро гуди уз гусле. *Чол.* **б.** *свирати на гудачком инструменту.* — Дивно [је] гудјела виолончело. *Матош.* Берислав гуди на чешаљ. *Неим.* фиг. Не значи то да пјесник мора увијек гудјети једну ноту. *Марј. М.* **2. а.** *издавати дубок глас.* — Гуди прдаљка на гајдама. *Лаз. Л.* Глас јој . . . гуди ниско и равно управљен. *Кал.* **б.** *певушити.* — Салко . . . је гудио кроз зубе некакву пјесму. *О-А.* [Цесарић] једнако гуди пјесму о лијепој Манон. *Шим. С.* **3. а.** *тутњити, хучати, фијукати.* — По цио дан гуди артиљерија на Романији. *Чол.* Испочетка [бура] гуди дуго, устрајно. *Кал.* **б.** *шуморити, жуборити, брујати.* — А по средини вароши вози и гуди Лашва измењена, замућена и порасла. *Андр. И.* Брончано звоно уморно прастару пјесму гуди. *Крл.* **4.** фиг. **а.** *говорити (обично што непријатно, неугодно).* — Твоја дела о теби [ђаволу] гуде. *Змај.* Такву су попутницу гудјели удовцу. *Божић.* — Капетан вели ово . . . а министар гуди ово . . . Шта ћеш ти? *Дом.* **б.** *смерати, циљати говором на нешто.* — Ја познајем на што ви гудите. *Њег.*

Изр. ала овај (тај) гуди! *тај креше истину у очи;* ~ истину *говорити поштено, истинито.* — Кад вам човјек истину гуди, заболи вас глава. *Шен.*; ни гуди, ни гудало вади! а) *немој говорити, ћути, шути;* б) *не почињи.*

гу̏дило с покр. *в. гудало. Вук Рј.*

гу̏дӣн, -и́на м покр. *младо прасе. Вук Рј.*

гу̏дјети, -дӣм, ек. гу̏дети.

гу̏дљавина и **гу̏дљевина** ж *брујање, грмљавина.* — Стоји црне горе гудљавина, стоји црне земље тутњавина. *НПХ.*

гу̏днути, -нӗм *сврш. према гудети.*

гу̏дња ж *свирка, свирање.* — У ноћној тишини, оживљеној гудњом и пјесмом стотина грла заори: слава! *Павл.*

гу̏дњава ж **1.** *свирка, свирање (гусала и сличних инструмената).* — Из куће допире суморна гудњава гусала. *Куш.* **2.** *хука, тутњава, грмљавина.* — Зачула се далека гудњава топова од Баната. *Петр. В.* Унукић није чуо ни гудњаве вјетра, ни соптање хата. *Матош.*

гу̏дура ж *узана дубоко усечена долина, кланац, клисура.* — Дрина протиче кроз тесне гудуре између стрмих планина. *Андр. И.* Ходајући уз поток, кроз мрачну и влажну гудуру . . . нашао се . . . на рубу храстове шуме. *Крл.*

гу̏ђӗње с *гл. им. од гудети и гудјети.*

гу̏ж м зоол. **1.** покр. *слепић* Anguis fragilis. *Финк.* **2.** мн. *најбројнија породица змија* Colubridae. *ЕЛЗ.*

гу̏жва ж **1.** *карика, веза од уплетеног или упредено прућа, сламе и сл.* — Притвори вратницу и наби гужву, заплете је прутом. *Сиј.* Сплав је био везан лесковом гужвом. *Андр. И.* фиг. Ја сам гужву раскинуо што стезала [је] душу моју. *Наз.* **2.** *нешто неправилно уплетено, скупљено, згучено у гомилицу, лопту.* — Спусти гужву лишћа на земљу. *Божић.* Просјак је имао . . . гужву крпа, пар старих ципела. *Кал.* **3.** *комешање, неред, пометња, метеж; ускомешана гомила.* — Око Хорвата наста гужва, у којој се он, онако мален, изгубио. *Мих.* У читавој тој . . . гужви нитко се . . . није снашао. *Крл.* Видјећеш ти сјутра гужве, знам ја овај народ. *Ћоп.* фиг. У Ноли поче да расте гужва од питања и колебања. *Сек.*

гужва́љак, -љка м *изгужвано место на оделу.* — По цео дан остаје . . . у некој врсти женске рекле са . . . много гужваљака од прилегања и лежања. *Сек.*

гу̏жва̄ње с *гл. им. од гужвати (се).*

гу̏жвара ж кув. *пита надевена сиром и сл., савијача.* — Чекао је гужвару, омиљено своје јело. *Срем.* Двије тепсије сирне гужваре. *Пав.*

гу̏жвати, -а̄м несврш. **1.** *набирати (што), правити боре на нечему.* — Стаде муцати . . . савијајући и гужвајући шешир у рукама. *Ранк.* **2.** *правити метеж, гужву.* — Прва хаубица наиђе на стрми одсек и . . . полете, гурајући, гужвајући волове и

возаре. *Јак.* **3.** *гутати, халапљиво, похлепно јести.* — Гости халапљиво гужвају јела. *Рад. Д.*

~ се 1. *борати се, добијати боре, наборе.* — Сваки час му се израз мењао . . . сваки час су се све црте гужвале и губица истурала напред. *Пер.* фиг. *увијати се, вући се.* — К њима се сокаком гужвала жена. У двије руке два штапића, па тако иде четвороношке. *Сиј.* **2.** *скупљати се у гомилу; тискати се, гурати се.* — Све бучи по граду, војска гужва се к вратима. *Шен.* Поворка је . . . стала . . . да се збија, гужва и цикти. *Кул.*

гу̏жвача ж *гужвара. Вук Рј.*

гужвѐљав, -а, -о *наборан, изборан, згужван.* — Његово зборано, гужвељаво, старпатуљасто лице . . . сјало се. *Божић.*

гужвѐљати, -ā̄м несврш. *в. гужвати. Вук Рј.*

гу̏жвица ж *дем. од гужва.* — Гужвицама траве чистили [су] крв с цокула и чизама. *Ман.* Враћа [се] . . . носећи на гужвици нанизаних неколико рибица. *Јурк.*

гу̏жёње с *гл. им. од гузити се.*

гу̏жичњāк и **гу̏жњāк** м анат. *гужње (гузно) црево. Р-К Реч.*

гу̏жњӣ, -ā̄, -ē̄ = гузни *који се односи на гузове и гузицу*: ~ кост, ~ црево.

гу̏з м *једна половина стражњице.* — Премеће се с гуза на гуз. *Вук Рј.* Дјевојке . . . дебелих листова и гузова. *Јонке.*

гу̏за ж *хип. од гузица.*

гу̏зат, -а, -о *који је дебелих гузова. Вук Рј.*

гу̏зити се, гу̏зӣм се несврш. вулг. **1.** *прегибати или извијати тело да се истури стражњица; трћити се.* **2.** фиг. *радити пипаво.* — Поручник врисну . . . »Шта ми се ту гузите, стрвине једне?« *Вин.*

гу̏зица ж вулг. *стражњица, задњица.*

гу̏знӣ, -ā̄, -ō̄ = гужњи.

гу̏зоња м подр. *онај који има велике гузове, велику стражњицу.*

гу̏ја ж нар. **1.** зоол. *змија.* — Као гуја с подигнутом главом отплива низ воду. *Нен. Љ.* Прва топла сунчана зрака пробуђује у живот . . . зарад љутице гује. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. **а.** *љут, оштар и опасан човек; подмукла особа.* — Госа ми је гуја. *Змај.* Ао, Сремче, гујо љута, сваки јунак по сто пута! *Радич.* И лично и политички, ви сте за мене неукротива и неиспоредива гуја љутица. *Креш.* **б.** *нож; сабља.* — Машићемо се љутих гуја иза паса, јурнути у Турке. *Вес.* **в.** *оно што је јако хладно (обично неки део тела).* — Ту сам осјетио двије мекане и хладне гује на челу: он ме пољубио. *Мар.* **3.** зоол. покр. *глиста; црв. Вук Рј.*

Изр. бесан као ~ *страшно љут;* ~ гују једе *два зла се сукобила;* ~ присојкиња (отровница, љутица, љута) 1) *отровна змија;* 2) *опак, подмукао и опасан човек;* гују за реп не би извукао из њега *јако, веома је густ (о честару);* као да га гује пију *ослабио је, лоше изгледа;* као да га је ~ ујела *говори се кад се неко тргне, учини нагао покрет као од убода, ватре или од непријатног, неугодног осећања;* крије као ~ ноге *крије нешто колико највише може;* немој да те ~ уједе (пецне), да те ~ не уједе, да те ~ није ујела *чувај се добро, пази добро да се не превариш;* пишти (вришти) као ~ (у процепу) *речима изражава велику жалост; жали се на претерано тежак положај;* превари се, уједе га ~ нар. песн. *преварио се, учинио је тешку погрешку, промашај;* сикће (цичи, вришти) као ~ *цичи у великој љутини, бесу;* уједе ме ~ *учинио сам тежак преступ, велику погрешку;* хранити гују на срцу (на прсима, у недрима) *неговати незахвалника, који добро злим враћа;* шарена ~ *у исти мах и добар и зао, скривено, притајено зло;* шинула је ~ *говори се о лепој жени.*

гу̏јавица ж зоол. **1.** *глиста.* — Позлило би му од воња . . . земље коју избацују на површину гујавице. *Гор.* **2.** *врста слатководне рибе* Lampetra fluviatilis. *Р-К Реч.*

гу̏јавичин, -а, -о *који се односи на гујавицу; која припада гујавици.*

гу̏јāвка и **гу̏јана** ж зоол. покр. *глиста.* — Место да киселиш купус, копаш гујавке на ђубриште. *Сим.*

гу̏јāш, -а́ша м зоол. *врста орла који лови гује. Финк.*

гу̏јин, -а, -о **1.** *који припада гуји; који је као у гује.* — Бој се само срца мога, у њему ти многа капља отрова је гујинога. *Домј.* **2.** *као саставни део ботаничких назива*: ~ кисељак, ~ трава, ~ зеље.

Изр. ~ рупа *опасно, несигурно место.* — Ја имам . . . оца и . . . мајку . . . жену и четворо деце. Све сам то оставио на »гујиној рупи«. *Вес.*

гу̏јина ж *аугм. од гуја. Вук Рј.*

гу̏јинскӣ, -ā̄, -ō̄ = гујињи и гујски *који се односи на гује, змијски.* — Да му [мртвацу] . . . изрежем срце гујинско. *Нех.*

гу̏јин чӗпаљ м зоол. *обична стонога* Julus sabulosus. *Терм. 4.*

гу̏јињӣ, -ā̄, -ē̄ = гујински. — И све би добро било да није тога гујињега соја женскога. *Вел.*

гу̏јица и гу̏јица ж *дем. од гуја.*

гу̏јичица ж *дем. од гујица.* — фиг. Вараш се, гујичице комунистичка, ако мислиш мене да израдиш. *Вучо.*

гу̏јица ж покр. *гујавица, глиста.* — Те црве, глисте, личинке, гусјенице и гујне, све је то да пљунеш прије но што прогуташ. *Бег.*

гу̏јӣ, -ā, -ō *в. гујински.* — Улови ми гујном замком. *Кост. Л.*

гу̏јскӣ, -ā, -ō = гујински. — Светлост и мрак да стопи . . . славуја глас, сикута гујског бес. *Кост. Л.* фиг. *подмукао.* — Сад видим увек шта нас убија: без гујског ума свест голубија. *И.*

Изр. ~ легло, гнездо 1) *скуп злих, опасних људи*; 2) *оружје за појасом.* — Гујско гнијездо струком прекрилио. *Маж. И.*

гу̏к м оном. **1. а.** *гукање*; *један глас у гукању.* — Чуј голуба гук. *Шен.* Још слушаш шум у грмљу зрелом шипка и гук из лугa питомих грлица. *Кркл.* **б.** *умиљат глас.* — Пратила [је] његов сваки покрет од првог гука детињег до поласка у школу. *Петр. В.* Он . . . је народњачких дипала највјештији звук . . . и блудне жене гук. *Ков. А.* **2. а.** *гракташе.* — О ви црни врани . . . Огласите својим црним гуком . . . несрећу моју. *Коч.* **б.** *глас, тон.* — Туробни гукови валцера излазе из строја круто. *Кал.*

гу̏ка ж **1.** *отеклина, оток (на телу човека или животиње, дрвета).* — Туци је зимус искочила гука на колену. *Вучо.* [Дрвеће] неправилна облика . . . с тешким, болним гукама по тијелу. *Десн.* **2.** *грумен, груд(в)а, лопта, гужва.* — Затим поче да трпа у торбу врућe гуке качамака. *Пер.* Дебелу плетеницу савила на затиљку, па у ту гуку удјенула женски чешаљ. *Мат.*

гу̏кав, -а, -о *који је с гукама, који је покривен гукама*: гукаве жиле.

гу̏кав, -а, -о индив. *праћен гукањем*; *сличан гукању.* — Гукавом голубињем тетошењу . . . супротстављала се хладноћа. *Сим.*

гу̏кавӧст, -ости ж *особина и стање онога који је гукав и онога што је гукаво.*

гу̏кање с *гл. им. од гу̏кати.*

гу̏каст, -а, -о *који има облик гуке.* — [Судови] са простим гукастим дршкама. *Жуј.*

гу̏кати, гу̏чēм несврш. **1.** оном. *испуштати глас »гу«* (*о голубу, гугутки и сл.*). — По соби лепршале бијеле грлице, љубећи се и гучући. *Шен.* Гугутке и голубови гукали [су] испод стрехе. *Срем.* **2. а.** *давати прве гласове* (*о малој деци која још нису проговорила*). — Чим је Цвета узела Мому, одмах је престао да плаче . . . Он се умири и гукаше, толико му било пријатно. *Рист.* **б.** *нежно говорити, умиљавати се.* — То је истина, истина је! — гукаше мило баруница Софија. *Ков. А.* То ти мојим новцима гучеш, а не мени. *Сим.* **в.** *певушити.* — Гукала [би] и тепала у ритму . . . : »Рано моја и зенице моја!« *Петр. В.* **г.** *шаптати коме што на уво, говорити.* — Такво шта може гукати у моја уха само Луцифер. *Ков. А.*

гу̏кати се, -ām се несврш. покр. *бити се груд(в)ама снега, груд(в)ати се. Вук Рј.*

гу́кнути, гу̏кнēм свршен. *према гукати.*

гу̏ла ж **1.** шум. *клада, чворугава цепаница.* — Као да благују јагањци, тако . . . узимају они храну . . . мјерећи . . . очима . . . хрпе оклаштрених гула. *Кос.* **2.** покр. *чвор, кврга, израслина, грба* (*обично на дрвету*).

гу̏лав, -а, -о покр. *који има гулу* (*2*).

гула̀вер м покр. *в. гуланфер.* — У њега се загледала? У Мату, колара, гулавера! *Глиш.*

гула̀нфер м тур. варв. *гоља и изелица, беспосличар*; *скитница.* — Још ћу и таким гуланферима дуговати! *Срем.* Гољи и гуланферу Миши . . . пала мисао. *Сим.*

гула̀нферскӣ, -ā, -ō *који се односи на гуланфере.* — Понашао се . . . као племић у гуланферском друштву. *Матош.*

гу̏лāш, -а и **гу̏лāш,** -а́ша м мађ. кув. *јело од комадића меса* (*обично говеђег*) *у соку, паприкаш.*

гу̏лден м *холандска новчана јединица.*

гу̏лигаћа м покр. *в. гуликожа.* — Ниједна да викне барем: оде наш стари гулигаћа. *Стипч.*

гу̏лидба ж заст. *в. комишање. Вук Рј.*

гу̏ликожа м *грамзљив човек, грабљивац, отимач, зеленаш, лихвар*; исп. дерикожа. — Драга браћо, не идите каишарима, гуликожама. *Гор.* Браћо, ми морамо срушити оне крвопије, гуликоже и лопове што на памук сисају народску крв. *Марк. М.*

гу̏лионица ж индив. пеј. *зеленашка установа за безобзирну експлоатацију.* — Задруга не мора ићи више . . . у градске »штедионице« — гулионице. *Мишк.*

гу̏лити, гу̏лīм несврш. **1. а.** *дерати, скидати*; *љуштити* (*кожу, кору и сл.*). — Бије сеоски шинтер моје лице . . . истим рукама којима гули цркнуте краве и свиње. *Крл.* Он је почео да се дере као да га жива гуле. *Чол.* О ручку [је] сву браду умастио гулећи месо с крила и батака. *Бан.* Подсјетила га да је данас гулио кромпире. *Сиј.* **б.** *комити, комишати*: ~ кукуруз. **2.** фиг. *грамзљиво узимати од другог новац, глобити.* — Тахи вас гули и дере, отимље вам

благо земље. *Шен.* Живи добро и с властима, а и с народом, иако њега гули власт, а он опет гули народ. *Срем.* **3.** покр. *чупати.* — Она гули траву дјетелину. *НПХ.* Завртио вјетру вир је, храшће гулеђ' из коријена. *Наз.* **4.** *јести једнолику и слабу храну; пити.* — До јуче је гулио качамак . . . а сад му треба и сомун, па и кава! *Јакш.* Ђ. Народ гули пројо. *Рад. Д.* Шта гулиш толику водурину? *Вук Рј.*

Изр. ~ кожу *пљачкати, глобити.*

~ **се 1.** *само се скидати, перутати се* (*о кожи*). **2.** покр. *дерати се* (*о детету*). — Шта се гулиш? (каже мати дјетету кад много плаче). *Вук Рј.*

гу̏лица ж *дем. од гула.* — Све што му се рече . . . заборавља, те тога ради веже гулице на марамици, да га гулице подсјете. *Коз. И.*

гу̏лозан, -зна, -зно тал. покр. *прождрљив.* — Гулозан као бређа жена. *Н. посл. Вук.*

гу̏ља ж мац. покр. *чопор, крдо говеда.* — Гајде свирају . . . мук гуље крава око куће када се с поља врате. *Чипл.*

гу̏љар, -ара м **1.** *онај који гули, љушти, коми.* — Мјесто моба, жетелица и гуљара . . . видјели смо . . . беспослене чобане. *Павл.* **2.** фиг. *онај који некога гули, гуликожа, зеленаш.* — Вратити пенезе хрватском вјековитом лихвару и гуљару, . . . то је глупо. *Матош.*

гуљà̏чина ж *гуљење, бескрупулозно искоришћавање; отимање. Рј. А.*

гу̏љевача ж покр. *дрво са кога се гули кора ради добијања танина*; исп. гула (1). — Већ у првој младости . . . даје она [храстова шума] као силна гуљевача онај за стројење коже безувјетно нужни танин. *Коз. Ј.*

гу̏љевина ж *отпала или очупана вуна с овце* (*обично угинуле*). *Рј. А.*

гу̏љење с *гл. им. од гулити* (*се*) *и гуљити.*

гу̏љити, гу̏љим несврш. покр. *в. гулити.* — Е, видите, бог је створио кромпир да би сиротиња имала чију кожу да гуљи. *Рад. Д.*

гу̏љотине ж мн. *оно што је одвојено гуљењем; отребљене љуске од кромпира. Деан. Рј.*

гу̏ма ж грч. **1.** *еластична твар, материја од прерађеног каучука.* — Каучук за гуму набављен је из Малаје. *ОП 2.* **2.** *комадић те материје за брисање.* — [Пјесник је] . . . и својеручно и с гумом цензурисан. *Уј.* **3.** *спољашњи, ваљски омотач на точковима, котачима возила.* — Одушио [је] гуму првог луксузног »форда«. *Божић.* Волан увек »вуче« на ону страну где се налази гума са мањим притиском. *Б 1958.*

Изр. **арапска** ~ *гумарабика.*

гумалà̏стика ж = гумиеластика и гумиластика **а.** *гума која се растеже, еластична гума.* — Купио [је] . . . гумаластику за чишћење. *Срем.* **б.** *лопта од гуме.* — Све скаче као гумаластика од земље. *Срем.*

гума́нце, -а и -ета с *дем. од гумно. Деан. Рј.*

гу̏мање с *гл. им. од гумати.*

гумарà̏бика ж = гумиарабика и гумирабика *лепило од смоле из дрвета једне врсте акације.*

гу̏марскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на гуму.* — Кожарска и гумарска индустрија извршит ће . . . план. *Вј. 1960.*

гу̏маст[1], -а, -о *који је сличан гуми.* — Звук постаде . . . све тупљи, као да удара у нешто меко, гумасто и љигаво. *Петр. В.* За вечеру су ми донели . . . тањир с гумастим хељдиним кнедлама. *Пол. 1959.*

гу̏маст[2], -а, -о *који је густе, збијене крошње* (*обично о дрвету*). — Отишли смо на закуску под велико гумасто дрво. *Вас.* Павле је . . . чучао испод гумастог храстића. *Ћос. Д.*

гу̏матн, -ā̄м несврш. **1.** *нагло јести или пити, прождирати у великим залогајима, односно гутљајима.* — Позади су отварали конзерве и гумали пуним устима. *Лал.* **2.** фиг. *много зарађивати, згртати новац. Р-К Реч.*

гу̏маш, -а́ша м *гумењак* (*1*). — Има нове Батине гумаше. *Божић.* Иде . . . бацајући своје ноге у тешким гумашима. *Кал.*

гу̏мб м мац. варв. покр. = гомба. — Служавка је непрестанце трчала сад по врпце, сад по гумбе. *Коз. Ј.* Истргао ми Петек три гумба. *Крл.*

гу̏мбā̏р м покр. = гомбар. — Мислим [на] старе мештре, чизмаре, гумбаре. *Шен.*

гу̏мбача и **гу̏мбашница** ж покр. *чиода, прибадача.* — Црне зјене . . . су му биле налик на главе двију игли гумбашница. *Наз.* [Мапа] постоји једино зато да би генерали могли у њу забадати гумбашнице са црвеним и модрим заставицама. *Крл.*

гу̏мбић м *дем. од гумб.*

гу̏мен, -а, -о *који је од гуме.* — Теодосије је пио ракију на гумено црево. *Чипл.*

гумѐњā̏к, -а́ка м **1.** *гумени опанак.* — Погледа . . . низ своје панталоне у гумењаке завезане канапом. *Б 1958.* **2.** *предмет начињен од гумене материје* (*мантил или што друго*). — Трактор Корминк 15—30, гумењак, исправан, продаје [се]. *Пол. 1957.*

гумѐњā̏ш, -а́ша м *гумењак* (*1*). — Богме ће бити опанака гумењаша! *Ћоп.*

гумиара̀бика ж = гумарабика.

гумиела̀стика ж = гумаластика.

гу̏мија ж покр. *гума*. — Сушичава појава као да је од гумије. *Крл.*

гу̏мијаст, -а, -о индив. *сличан звуку који се ствара кад падне гума, туп, потмуо.* — Учини [јој се] да . . . је у хипу ослушнула некакав гумијасти звук. *Божић.*

гу̏мијевац, -ёвца м бот. *врста собне украсне биљке* Ficus elastica. *Бот.*

гумила̀стика ж = гумаластика. — Купују деци . . . лопту од гумиластике. *Лаз. Л.*

гу̏мина ж *врло дебело уже којим се везују бродови.* — А морнари пос'јеку гумине. *НПХ.*

гумира̀бика ж = гумарабика. — То се све лијепи као гумирабика, то се не да примити у руке! *Крл.*

гуми̏рати, гу̏мӣрām сврш. и несврш. *натопити, натапати или обложити, облагати гумом; метнути, метати гумене обруче на точкове, котаче од кола.* — Отвара своју лајку и вади флеш из цепа . . . гумираног мантила. *Дав.* Кола [су] нечујно клизила на својим гумираним точковима. *Чипл.*

гу̏мица ж *дем. од гума* (*2*).

гу̏мнӣште с покр. *место на коме се налази гумно или је ту некад било гумно.* — Ханка пође у штагаљ, где су на гумништу лежали сламом покривени крумпири. *Бен.* Слуге су у штагљу, на гумништу, спремали саоне за сутрашњу вожњу. *И.*

гу̏мно с (ген. мн. гу̏мānā) *место на коме се врше или млати жито.* — Арсен побегао чак на гумно. Турио главу међу крстине па шмиче. *Лаз. Л.* Жито [се] млатило . . . и сва сеоска гумна одзвањала од муклог набијања. *Крл.*

Изр. Кумово Гумно нар. астр. *Кумова Слама.* — Мјесец . . . се вози Гумном Кумовијем, куд је даном прематало сунце. *Март.*; попино ~ бот. покр. *маслачак. Вук Рј.*

гунгу̏ла ж тур. **а.** *гомила, врева, гужва* (*3а*). — У томе стиже и гунгула, и стаде баш пред управников стан. *Срем.* Но и у Риму тога времена било је на улици гунгула, туче, нереда. *Уј.* **б.** *неред.* — Опћина Јасново кажњена би ради гунгуле. *Кум.* фиг. Живимо у метежу појмова и у гунгули неуке лудости. *Лит. 1957.*

гу̏ндати, -ām несврш. покр. **а.** *прести* (*о мачки*). — Мачка сједи у пепелу, сама себи гунда. *Кур.* **б.** *певушити.* — Свако дијете уз забаву своју погдјекоју гунда пјесму твоју. *Прер.*

гу̏ндача ж бот. *в. трновача* (*врста шљиве*). *Сим. Реч.*

гундѐвāљ, -а̏ља и **гу̏ндевāљ,** -а м зоол. **1.** *в. гундељ. Деан. Рј.* **2.** *в. балегар.* — фиг. Гундеваљ од начелника, а не као што би требало човјек-хитрица, сеизмограф. *Божић.*

гу̏ндељ, -а и **гу̏ндēљ,** -е̏ља м зоол. *врста инсекта, кукца, хрушт* Melolontha vulgaris. *Терм. 4.*

гу̏идо, -а и -ē м *хип. од гундељ. Вук Рј.*

гу̏ндорēње с *гл. им. од гундорити.*

гу̏ндорити, -ӣм несврш. **а.** *зујати, зунзорити* (*о инсектима, кукцима у лету*). — Златне маре и још неки кукци . . . туробно гундоре лијетајући. *Киш.* На смокви гундељи гундоре. *Наз.* **б.** *мрмљати, певушити. Вук Рј.*

гу̏ндрав, -а, -о покр. *мрмљав, гунђав.* — Глас њезин био је већ гундрав. *Крањч. Стј.*

гу̏ндравōст, -ости ж *особина онога који је гундрав.*

гу̏ндрало с и м *мрмљало, гунђало.*— Нека види ово наше гундрало да се до тога нешто држи. *Јурк.*

гу̏ндрāње с *гл. им. од гундрати.*

гу̏ндрати, -ām несврш. **а.** *мрмљати, гунђати.* — Радити, радити — гундрао Ивиша и гледао у тло, као да нешто тражи. *Цар Е.* **б.** *певушити.* — Гундрао уз то пучку заљубљену пјесму. *Ђал.*

гу̏ндурити, -ӣм несврш. *в. гундорити.* — Спуштао је очи и гундурио: »Сто пут сам ти, богме, ја тамо ишао«. *Сиј.*

гу̏нђа ж индив. *гунђање.* — Ни речи гунђе гунђарошке . . . да не чујем. *Дав.*

гу̏нђав, -а, -о **а.** *који гунђа, склон гунђању.* — Она преостала мањина, зловољна и гунђава, . . . шарала је очима. *Ћоп.* На челу гунђаве војске . . . пође према Јеленьој Греди. *Лал.* **б.** *сличан гунђању.* — Ветар је доносио из града гунђави шум, као да је тамо кључао огроман самовар. *Ђил.*

гу̏нђава ж *гунђање.* — Онда се опет просу гунђава хрипљивог покиданог гласа. *Божић.*

гу̏нђалица и гу̏нђалица ж *жена гунђало.* — Ту сам ја газда и господар. Ни зима ни мраз ми ништа не могу . . . Нити моја гунђалица матора. *Богдан.*

гу̏нђало и гу̏нђало м и с *особа склона гунђању.* — Један од старијих предрадника, гунђало и самовољан човек, . . . оплео [је] дечака прутом. *Ћоп.*

гу̏нђāње с *гл. им. од гунђати.*

гу̏нђāрошкӣ, -ā, -ō индив. *који се односи на онога који гунђа.* В. пр. уз гунђа.

гу̀нђати, -ам несврш. *мрмљати; говорити незадовољно (обично нејасно и подаље од онога против кога се говори); негодовати.* — Имаде људи тако слабе грађе, те у сну штошта гунђају о себи. *Богд.* Проће . . . још с неким поред врата, нешто полако гунђају. *Лаз. Л.* Он се љути на нас . . . гунђа, покрећући својим безубим устима. *Чол.* фиг. Лелујао је плави дим под самоваром који је гунђао. *Петр. В.* Негдје далеко гунђа митраљез. *Хорв.*

гу̀нђорити, -им несврш. *в. гундорити.* — Сима [је] трљао гудало тамњаном и нешто гунђорио кроз нос. *Дом.*

гу̀нтав, -а, -о *изгужван. Р-К Реч.*

гу̀нтавӧст, -ости ж *особина онога који је гунтав.*

гу̀нтати се, -ам се несврш. покр. *гужвати се (о одећи). Р-К Реч.*

гунтӯра̄ћ, -а́ћа м вет. *болест у коња при којој им иде гној на ноздрве; сакагија.* — Кључе је страшно кашљало од гунтураћа. *Сиј.*

гу̀нути, -нём сврш. покр. *в. гутнути.* — Бача-Марко пружи . . . руку за стакло, гуну два-три пута из њега. *Јакш. Ђ.*

гу̏њ, гу́ња м **1.** *сеоска мушка горња хаљина од сукна, обично с рукавима, дугачка до колена или нешто краћа.* — Са рамена висио им сур гуњ. *Шен.* Момци шију гуњеве у својој одаји. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *сељак, сељаци.* — Нећемо више господе за вратом, сад суди гуњ и кожух. Капут се више не пита. *Ћоп.* Проповеда на зборовима . . .: — Доле капут, живео гуњ! *Рад. Д.* **3.** *губер, покривач.* — Тамо је имао једну тврду сламарицу, подеран гуњ. *Брл.* Треба се пружити према гуњу, драги мој! *Франг.*

Изр. ~ и опанак, ~ и кожух *сељаци.*

гу̏ња[1] ж бот. *в. дуња.* — Потрунише гуње и јабуке и кошуље златом навезене. *НП Вук.* Пожутјела сирота као гуња. *Ивак.*

гу̏ња[2] ж *в. гуњ (1).* — Стојан га узе за сукнену гуњу па га избаци из куће. *Јакш. Ђ.* Стајао [је] крај стола под фесом, у исцепаној гуњи. *Дом.*

гу̏њар, -а́ра м *занатлија који прави гуњеве. Р-К Реч.*

гу̏њаст, -а, -о *који је сличан гуњу; који је у вези с гуњем.*

гу́њац, -њца м *гуњ.* — А одборници, све сами сељаци, у новим, одугим гуњцима. *Том.* Проста постеља покривена гуњцем. *Шен.* фиг. Није био капут никада пријатељ гуњцу. *Том.*

гуњѐцā̆ње с *гл. им. од гуњецати.* — Јова је оставио прасе . . . уживајући у његовом ровењу и гуњецању. *Срем.*

гуњѐцати, -ам несврш. покр. *хуњкаво, кроз нос роктати (о прасету).* В. пр. уз гл. им. гуњецање.

гу̏њина ж *гуњ (1).* — У новој гуњини седи на једној трупини. *Ћур.* фиг. Међу људима се пријеким оком гледа гуњина и кадифа. *Јурк.*

гу̏њић, -а и **гу̏њӣћ,** -ића м *дем. од гуњ.* — Момци са гуњићима преко рамена. *Дом.* Гуњића није имала. *Мат.*

гуњӣца ж бот. *дуњарица. Вук Рј.*

гу́ње и **гу̏ње,** -ета с *мали гуњ (обично без рукава).* — Сваки се обукао у чисто рубље, на плећима сукнено гуње без рукава или велики гуњ. *Вес.*

гу̏њчић и **гу́ње̄чић** м *дем. од гуњ и гуњац.*

гу̏ра ж необ. *в. грба.* — Сад си чула што сам рекла и како сам гуру стекла. *Змај.*

гура́бија ж тур. **1.** *колачић од брашна, јаја, шећера или меда и масла.* — Причање је души посластица ка' тијелу ваше гурабије. *Њег.* **2.** фиг. *ситан поклон учињен из љубави.* — Питала [је] . . . познају ли га и би ли му од ње понијели гурабију. *Сиј.*

Изр. месити гурабије *слатко причати.* — [Ага] улови ову прилику па окупи Станку мијесити медене гурабије, једну слађу мимо другу. *В 1885.*

гу̏рав, -а, -о **1.** *који је искривљених леђа, грбав.* — [Људи] које је прогнала нарав мржњом својом и учинила их гуравима, кљастима, хромима. *Бен.* фиг. Ја . . . ћу показивати . . . гураве, замршене разломке. *Петр. В.* **2.** фиг. *рђав, наопак.* — Кад би пакост свијету правду кројила, гурава би правда настанула. *Брл.* Једанпут да и мени дође царство у овом гуравом Београду. *Уск.*

Изр. овај гурави свет *рђави, наопаки свет и живот у њему.*

гу̏равац, -а́вца м *грбавац.* — Гуравац га прати на мандолини. *Андр. И.*

гу̏равӧст, -ости ж *грбавост.* — Изабелина гуравост није тако страшна. *Креш.*

гу̏рā̆д ж покр. *зб. им. од гуре.*

гу̏рā̆ј м необ. *напор да се нешто помакне с једног места на друго, покрет који се учини при померању, помицању нечег с једног места на друго.* — Овим је потоњим гурајем . . . постигао намјеравани циљ. *Креш.*

гура̀кати, -ам несврш. *дем. према гурати; помало гурати.* — Напријед му ни крочити неће [дорат]. Гурака га од Бишћа Алија. *НП Вук.*

гу́ралица ж анат. *орган (сличан нози) којим се инсекти, кукци помажу у ходу.* — Оне имају иза главе на прсима три пара редовних ногу . . . а на задњем чланку и пар гуралица. *Финк.*

гурàнција ж шаљ. шатр. *гурање у гомили*. — Без гуранције! И ти, друг Мишко. Каква си ти власт, кад се гураш! *Дав*.

гу̀рањ, -рња м *мотка којом се тера риба испод камења*. *Р-К Реч*.

гу̀рање с *гл. им. од гурати (се)*.

гу̀рати, гу̀рām несврш. **1.** *помицати, померати (што) с једног места на друго употребом снаге; упирати у што*. — Почне ме главом гурати. *Вес*. Неки је свећењик гурао бицикл уз бријег. *Торб*. фиг. Цио [га] свијет ногом гура у блато. *Матош*. **2.** *терати, одбацивати, одбијати (кога)*. — Браћа га гурају од себе као шугаво прасе. *Ћос. Б*. Ви мене увијек гурате од себе, а када се ја повучем, онда сте љубоморни! *Крл*. **3.** *нагонити, натеривати (на нешто)*. — Не сме изгледати да нас Русија гура у рат. *Јов. Ć*. Неће се никоме да га најприје затворе . . . а онда опет гурају у маршбатаљоне. *Бег*. **4. а.** *ићи напред, напредовати без застајкивања*. — Нема користи да гурамо напријед по овакој ноћи. *Креш*. Гура шором гратава босанска голотиња. *Ћоп*. **б.** *напредовати у служби, школи и сл*. — На његовом рамену угледао сам две звездице. — Браво, . . . ти гураш, Тасо! *Јак*. **в.** *чинити, радити (нешто) без престанка*. — Кренем као чегрталька: — Прва заповест: Аз јесам . . . и гурам, гурам. Но код седме застанем. *Рад. Д*. Оксфордска су звона почела гурати . . . своје мелодије. *Торб*. **5. а.** *трпати нешто (у што); давати радо*. — [Војници] гурају нешто у своје торбе. *Јак*. Гурала нам је стара Стоја јабуке у руке. *Дед. В*. **б.** *наметати, товарити*. — Силом им гурају и нуде старе подгрејане симите. *Станк*. У рату поживинчени људи [су] . . . све више и више терета гурали на сељачка леђа. *Мишк*.

Изр. ~ под нос *наметати; пребацивати*; ~ у гроб *терати у смрт*; ~ у несрећу (пропаст, зло) *хтети упропастити*.

~ **се 1. а.** *пробијати се у гужви или навали света*. — Нећу се гурати к вашим здјелама. *Бен*. [Дечак] се гурао до мајора и дочепао га за сабљу. *Петр. В*. **б.** фиг. *пробијати се (кроз живот)*. — Герас [се] трудом и муком, патњом и штедњом гурао кроз овај свет. *Срем*. Увијек бубати, увијек се гурати напријед . . . вјечно се бојати да не изгубиш одлике и стипендије. *Крл*. **2.** *завлачити се*. — Почне, гурајући се у њен [материн] скут, да плаче, јеца. *Станк*. **3.** *силом се лаћати, прихватати се нечег што не одговара; отимати место другоме*. — Гурали су се у социјалне проблеме и остали . . .: инжињери, професори. *Сек*. Сељаци би требали остати на земљи . . . а не гурати се на туђа мјеста. *Козарч*. **4.** фам. *ићи напред, напредовати*. — Ето, тако је то некако ишло, па ипак се гурало из разреда у разред. *Нуш*.

гу̀рач, -а́ча м **а.** *онај који гура*. **б.** (у атрибутској служби) *који гура*. — Гусеничару тегљачу . . . прискаче у помоћ гусеничар гурач. *НИН 1959*.

гу̀рбет м тур. **1.** *Циганин, чергаш, скитач, скитница; неваљалац*. — Гурбети не знају низашто до за кору хљеба. *ОП 2*. Који вас ђаво натјера да ми дођете баш вечерас на врат, гурбети матори! *Матош*. **2.** *в. гурбетлук*. — То су фурунџијски и алвацијски занати, чији мајстори иду у гурбет и као печалбари тамо раде свој занат. *Ђорђ*.

гурбѐташ, -а́ша м пеј. *в. гурбет (1)*. — Школа је за мене и мога сина, а не за . . . гурбеташе. *Сек*.

гу̀рбетин м *гурбет (1)*. — Скривио си, Нурија, што си узео туђе . . . Сад си гурбетин, харамија. *Марк. М*.

гу̀рбетка и **гу̀рбеткиња** ж пеј. *жена гурбет, чергашица*. — Рече јој отреситим гласом шаљива пријекора: Ти гурбеткињо! *Јурк*. Тако одбише гурбетку, која се на то веома наљути. *Шапч*.

гурбѐтлук м пеј. **1. а.** *печалба; скитња ради посла*. — Као пекари иду и у гурбетлук. *Дед. Ј*. **б.** *сељакање, скитање по свету*. — Они [родитељи] опет нису баш ради да им дете иде у гурбетлук [ако се уда за официра], него би волели да им је ту на очима. *Срем*. **в.** *прошња, просјачење*. — Сломио [је] и жену и кћер, запретивши да ће он њих у гурбетлук отерати. *Андр. И*. **2.** *гурбетска нарав и гурбетски поступци*.

гу̀рбетскӣ, -ā, -ō пеј. *цигански, скитачки, скитнички*. — Чини су на њему! — говорила је газда-Јевремовица . . . — гурбетско је то. *Андр. И*.

гу̀рбечāд ж *зб. им. од гурбече*. *Вук Рј*.

гу̀рбече, -ета с *дем. од гурбет*. *Вук Рј*.

гурбѐција м *печалбар*. — Даље се сретају војске од печалбара или гурбеција. *Цвијић*.

гу̀ргур(ин) м *в. лакташ*. — Због стечених пара, које му није нико измамити или украсти, . . . другови га замрзише и прозваше »гургурином«. *Маш*.

гу̀рђела ж тал. покр. *в. трака, врпца, пантљика*. — А малим дјевојчицама од куће и родбине [донесе] црвене гурђеле. *Вук*.

гу̀ре, -ета с (супл. мн. гу̀рићи и гу̀рāд) покр. *прасе*. — Иван му је . . . чинио: у новцу, багашу жита, гурету на причек. *Ств. 1948*.

гурèма ж тур. **1.** *пропорционална сразмерна подела трошкова између дужника и повериоца*. **2.** *они који имају потраживања*

из оставштине умрлога. Шкаљ. **3.** *велика количина; гомила, гужва. Р-К Реч.*

Изр. платити по гуреми *платити подједнако, колико на кога падне.*

гу̏рёње с *гл. им. од гурити се.*

гури́кало с *животиња која гуриче, рокће; свиња. Вук Рј.*

гури́кање с *гл. им. од гурикати.*

гури́кати, гу̏рӣчēм несврш. = гуритати *роктати (о свињама).* — Пустио [је] прасе на улицу да гуриче на увеселеније шегрчади. *Петр. В.* Главиња и гуриче као утовљени нераст. *Божић.*

гу̏рикāш, -а́ша м *свиња.* — Загурика за њима чопор гурикаша. *Кош.*

гу̏римицē прил. *гурајући се.* — Свадбена поворка гуримице се неуредно образовала. *Божић.*

гу̏рӣт м *роктање, глас прасета. Вук Рј.*

гури́тање с *гл. им. од гуритати.*

гури́тати, гу̏рӣћēм несврш. = гурикати. — Свиње . . . су гуритале страшно. *М-И.*

гу̏рити се, -ӣм се несврш. **а.** *сагибати се, савијати се у леђима; грбити се (седећи или осећајући зиму, душевну нелагодност и сл.).* — Одмакнут мало по страни, попут кривца . . . се гурио комесар Марко. *Ћоп.* Није се гурио, јер је око њега била густа тама. *Кал.* **б.** фиг. *изгледати као погрбљен; имати бедан изглед.* — Стотине празних мостова гурили су се над белом реком. *Дуч.* Пред његовим очима гурило се неколико радничких станова. *Уск.*

Изр. гурити се над чим *дуго, заморно радити неки посао.*

гури́тнути, гу̏рӣтнēм *сврш. према гуритати. Вук Рј.*

гу̏ркање с *гл. им. од гуркати (се).*

гу̏ркати, -ām несврш. *дем. према гурати.* **1. а.** *помало, с времена на време помицати, померати нешто, потискивати; турати, трпати, стављати у нешто.* — Замусан домобранац . . . узе је пред собом гуркати у двориште. *Коз. Ј.* Домаћин . . . поче гуркати у ватру, те пламен као да се пробуди. *Ћор.* **б.** фиг. *потезати, одбацивати од себе.* — Са седом косом . . . поче и несрећа . . . сваком беху на путу и свако их је гуркао тамо-амо. *Вес.* **2.** *додиривати опоминући, позивајући на пажњу, подгуркивати.* — Сви су . . . гледали у старца, и гуркали једно друго. *Петр. В.* Викну још веселије . . . гуркајући колењом Аљошу. *Л-К.*

~ се уз. повр. **1.** (*руком или ногом*) *додиривати се, обично ради споразумевања; подругивати се (једно другом).* — Смеју се и гуркају и питају једна другу. *Срем.* Шесторица се почеше гуркати и засмејавати без устручавања. *Петр. В.* Кад мисле да их не види нитко, гуркају се лактовима. *Донч.* **2.** *тискати се у тесном простору сметајући једно другом.* — Девојке се стадоше гуркати око огледала. *Уск.*

гу̏рлӣк м *роктање.* — Излози . . . вичу рекламама . . . гурликом угојених прасаца. *КХ 1936.*

гурли́кати, гу̏рлӣчēм несврш. *гурикати, роктати.* — Мотале се и гурликале свиње. *Ћоп.* фиг. Човјеку сиромаху хоће да узјаше за врат — гурличе Јовандека. *Ћоп.*

гурли́кнути, гу̏рлӣкнēм *сврш. према гурликати;* фиг. *рећи бар једну реч, гукнути.* — Гурликни, буразеру, да и тебе чујемо. *Ћоп.*

гу̏рман, -а и гу̏рма̄н, -а́на м фр. **а.** *човек који воли много и добро да једе; сладокусац.* — Њезини жганци . . . су и загребачким гурманима добро познати. *Том.* **б.** фиг. *пробирач у стварима духа.* — Људима од укуса придружише се . . . пробрани духовни и књижевни гурмани из целог света. *Цар М.* Гурман бизарности не познаје шале. *Шим. С.*

гурма̀нлија м *в. гурман.* — Попусти [каиш] као прави гурманлија. *Божић.*

гурма̀нлук м **а.** *својство гурмана да добро једе.* **б.** *добро, бирано јело.* — Њему се није могло прићи ни кроз гурманлук ни преко жена, најмање новцем. *Ћос. Б.*

гу̏рманскӣ и гу̏рма̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на гурмане.* — [Мирише] својим вештим гурманским носом. *Бег.* У предњем делу тога лагума била је некада . . . гурманска винара. *Сек.*

гу̏рмански и гу̏рма̄нски прил. *као гурман.* — Ви немате друге задаће него да коријеном гурмански пробирете и сишете сокове. *Кол.*

гурма́нство с *својство да се добро и радо једе.* — Ми, старци, прелазимо тако радо од Венере на гурманство. *Вел.* Навика . . . може . . . нагон за храном . . . преокренути у гурманство, нагон за пићем у пијанство итд. *Псих.*

гурма̀нчина м и ж *аугм. и пеј. од гурман.* — Био је . . . као какав гурманчина кад промијени кухињу. *Бег.*

гу̏рнути, -нēм *сврш. према гурати.*

Изр. ~ некоме у наручје *отерати на непријатељску страну;* ~ ногом *непажљиво поступити.*

~ се 1. *помаћи се напред у гужви света.* — фиг. Сваки пут кад се чини да покрет долази пред нови налет покушава он наново да се гурне напред, но увек с мањим улошком сила. *КР 1924.* **2.** уз. повр. *дотаћи се*

(*лактовима*), *споразумевајући се*. — Прође улицом [песник], а људи се, тек, гурну и намигну један на другог. *Дом*.

гу̏рњава ж *стиска, гужва света, гурање*. — Под притиском и гурњавом раје нападаше . . . по њој. *Божић*.

гу̏рсуз м покр. *в. угурсуз*. — Ти си, Аладаре, најшармантнији гурсуз. *Шен*. Жао ми б'јаше видјети гдје су се удружила она три гурсуза. *Љуб*.

гурсу̏злук м покр. *в. угурсузлук*. *Прав*.

гу̏рсускӣ и **гу̏рсушкӣ,** -ā, -ō покр. *в. угурсуски*. — Узе гурсушким својим погледом мотрити страна човјека. *Том*.

гу̏рт(и)а ж нем. *пошироκа, јаκа траκа, врпца; појас од таκве траκе*. — Већ му [наслоњачу] је . . . провиривала утроба, испуњена гуртама, па . . . и чуперцима . . . морске траве. *Крл*. Окрену митраљезе, па испусте пар гуртна патрона. *Гор*.

гу̏с, гу̏с и **гу̏са**[1] *узвик за терање и вабљење гусака*. — Повикне нагло на гуске: Бури и бури. Гус! *Бен*.

гу̏са[2] м *в. гусар*. — Устан' се, Маре душице, овудар гуса пролази. *Вук Рј*. Земља затутњи, а гуса полети као вихор. *Матош*.

гу̏са ж *хип. од гуска*. *Вук Рј*.

гу̏сак, -ска, **гу̏сāк,** -áка и **гу̏сāн,** -áна м *мужјак гуске*. — Онамо гусак отеже свој дугачки бели врат. *Вес*. Гусаци су тешки 14-15 кг. *Фињк*. За њим [хођом] се кренуше вјерници баш као гуске за гусаном. *Куш*.

гу̏сāр м (вок. -ā̏ру и -ā̏ре) **1.** *члан разбојничке дружине, обично на морској лађи*. — А што ви то не учините, багре од гусара и морских разбојника? *Дов*. Буде се на прамцима галија мрки гусари и бродари. *Фран*. фиг. Литерарни гусари на њега вичу, варају га. *Мих*. **2.** *хајдук*. — Соколу долазе из горе гусари. *Вук Рј*.

гу̏сāрев, -а, -о = гусаров *који припада гусару*.

гуса̏рēње с *гл. им. од гусарити*.

гуса̀рина 1. м *аугм. и пеј. од гусар*. — Кад се гусарина наотимао блага, настани се овдје. *Кост. Л*. **2.** ж *гусарење, гусарски посао*. — Отишао у гусарину. *Вук Рј*. Постадоше . . . несносни сусједима својим, а били дрзовитији и хајдучкији и у старој гусарини. *Павл*.

гуса̏рити, гу̏сāрӣм несврш. *бити гусар* (*I*), *бавити се гусарским послом*. — Наумили они најприје гусарити уз обалу и пљачкати. *Вел*. Фенички су трговци често гусарили по морима. *Пов. 1*.

гуса̀рица ж **1.** *гусарева жена*. **2.** *гусарска лађа*. *Р-К Реч*.

гусā̀рљив, -а, -о *пун гусара, хајдука*. — Јер сам чула од старијех људи да је ова гора гусарљива. *НП Вук*. Гусарљиве шуме несметано одјекују ноћу пјесмом. *Гор*.

гу̏сāров, -а, -о = гусарев.

гу̏сāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гусаре; који припада гусарима*. — Некаква гусарска лађа . . . даде [се] у потеру за нама. *Панд*. Гусарском . . . браздом самац брод му броди. *Матош*.

гу̏сāрство и **гуса́рство** с *гусарски посао, гусарски поступци*. — У то се доба трговина још није била одвојила од гусарства. *Пов. 1*.

гуса̀руша ж пеј. *гусарева жена или кћи*. — Но како да ја погледам на једну гусарушу? *Кост. Л*.

гу̏сāрче, -ета с *дем. од гусар*. — А ко је више око гусарчета обигравао од твог Јанка? *Кост. Л*.

гу̏сеница, ијек. гу̏сјеница, ж **1.** зоол. *лептирова ларва*. — Деда Маша води немилостиван рат против гусеница. *Сек*. Посадио [сам купус] па сад пошаљи гусјенице да поједу, као и лане! *Андр. И*. **2.** фиг. *досадан човек; штеточина, изелица, паразит*. — Господин Ништић је морална гусјеница, која ждере и хара младо лишће немилице. *Шен*. Мислио [је] у себи како ће још једном господски нахранити ове гусенице. *Петр. В*. **3.** техн. *метална трака, састављена од повезаних плочица у облику ланца, која повезује точкове, котаче тенка, трактора и сл*. — Путеви гину под челичним гусјеницама и оклопним колима. *Вуј*. Трактори са гусеницама ослањају се преко точкова на два низа челичних плоча. *Физ. 3*.

Изр. ~ свилопреља зоол. *гусеница чије се ларве употребљавају за добијање свиле. Терм. 4*.

гу̏сеничав, -а, -о, ијек. гу̏сјеничав *који је пун гусеница*. *Вук Рј*.

гу̏сеничā̏р, ијек. гу̏сјеничā̏р, м **1.** зоол. *инсекат, кукац који се храни гусеницама* Calosoma sycophanta. *Терм. 4*. **2.** техн. *који има гусенице* (*3*); трактор ~, тегљач ~, гурач ~.

гу̏сеничā̏рка, ијек. гу̏сјеничā̏рка, ж у изразу: мухе гусеничарке зоол. *врста муха* Tachinidae. — Мухе гусјеничарке имају сада тако обиље хране да се размноже у повећаној мјери. *НЕ*.

гу̏сеничица, ијек. гу̏сјеничица, ж *дем. од гусеница*.

гу̏сеничӣ, -ā, -ō, ијек. гу̏сјеничӣ *који се односи на гусенице*. — Иза угла су њишући се и ударајући гусјеничним врпцама испузла . . . два мала тенка. *Краљч. Стј*.

гу̏сењāк, -а и гусѐњāк, -а́ка, ијек. гу̏сјењāк и гусјѐњāк, м *гусенично гнездо. Р-К Реч.*

гу̏сијӣ, -ā, -ē покр. = гусји *в. гушч(и)ји. Прав.*

гу̏сињāк м = гушчак и гушчарник *стаја, котац за гуске.* — Напосљетку . . . на мјесту гдје се обично пролазило преко плота — гусињак. *Шов.*

гусје- *в. гусе-.*

гу̏сјӣ, -ā, -ē покр. *в. гусији.*

Изр. бот. ~ нога *в. пепељуга*; ~ ружица *в. красуљак*; ~ трава *в. стежа.*

гу̏ска ж **1.** зоол. **а.** *крупна птица пловуша, птица пливачица* Anser: дивља ~, питома ~. **б.** мн. *ред таквих птица* Anseridae. *Терм. 4.* **2.** фиг. пеј. *глупа жена.* — Она је мене, гуска једна, пријавила . . . да сам ја оробила светојанску цркву. *Крл.* Ти си зацопан у ту гуску? *Поп. Ј.* **3.** (некад с атрибутом »масна«, »дебела«) *добар плен, извор прихода.* — Адвокат . . . је видио да му је красна гуска . . . дошла под руку и да је може људски очерупати. *Ћор.* **4.** *пљоснат суд који тежи болесници употребљавају као ноћни суд.* **5.** покр. *повећи дугуљаст бели хлебац или земичка, пециво. Вук Рј.*

Изр. гуске те разумеле *каже се оном ко нејасно нешто говори*; ићи као ~ (гуске) у маглу фиг. *ићи на сасвим неодређено и несигурно, нешто предузети, предузимати не размишљајући много*; то и гуске знају *то свако зна.*

гу̏скин, -а, -о *који припада гуски.*

гу́сков, -а, -о *који припада гуску.*

гу̏слāње с *гл. им. од гуслати.*

гу̏слāр м *човек који гудећи уз гусле пева песму, обично јуначку.* — После службе потражисмо гусларе. *Ад.* Дошао је гуслар. *Рад. Д.*

гу̏слāрев, -а, -о = гусларов *који припада гуслару.*

гуслáрēње с *гл. им. од гусларити.* — Али се [Ф. Вишњић] гусларењем страсно бавио у кући и међу својима. *Сур.*

гуслáрити, гу̏слāрӣм несврш. *в. гуслати.* В. пр. уз гл. им. гусларење.

гу̏слāров, -а, -о = гусларев.

гу̏слāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на гусларе.* — У таквој средини, из широке гусларске епике . . . рађа се . . . наша умјетна књижевност. *Р 1946.*

гу̏слāрски прил. *на гусларски начин, као гуслар.* — Он пише гусларски. *Уј.*

гу̏слати, -ām несврш. **1.** *гудети уз гусле; свирати на било ком гудачком инструменту.* — Била је недјеља; у гостиони гуслају ватрени цигани. *Коз. Ј.* Глас [јој] доби маха кад он . . . поче само гуслати. *Дом.* **2.** фиг. *зановетати, стално понављати, говорити једно те исто; отезати.* — Пуна три дана гусла једну реми позицију са Данцем Андерсоном. *Пол. 1958.*

гу̏слāч, -а́ча м **1.** *в. гуслар.* — Гуслач гусли у Мухамедагиној соби. *Нам.* **2.** *виолинист(а).* — Гуслачи сељаци из Ступника [су] врагометно гудјели. *Шен.* Концерат на којем ће неки страни умјетник, гласовити гуслач, изводити некоје комаде. *Ћал.*

гуслā̀чица ж *жена гуслар; виолинисткиња.* — Беата, такође изврсна гуслачица, уздрхтала је са сваким титрајем струна. *Ћал.*

гу̏слāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на гуслаче, на музичаре који свирају на гудачким инструментима.* — Био је то фини глазбени звук, који је наједном прешао у лак гуслачки унисон. *Крањч. Стј.*

гу̏сле, гу̏сāлā ж мн. **1.** *народни музички гудачки инструменат с неколико коњских струна сложених као једна жица, уз који се певају јуначке народне песме.* — Стољетни плач јавора, јаук гусала . . . претвара се у сијевање ханџара. *Матош.* **2.** *виолина.* — За стакленим челом уморних кафана у процјепу цвиле гусле крај клавира. *Полић.* Шумори цимбал, циличу гусле. *Гал.* **3.** *чудо, нешто за причу.* — Кад сутрадан, мој брате, да видиш гусала! *Вес.* Сад ћеш чути твојих гусала по селу! *И.*

Изр. то су старе ~ *то су старе, познате ствари*; ударити у друге ~ *поћи другим правцем, путем.*

гу̏сли, гу̏слӣ ж мн. заст. покр. *в. гусле.* — Натежите жице на гуслима. *Њег.*

гу̏слити, -ӣм несврш. *в. гуслати.* — Гуслиле су гусле јаворове. *НПХ.* Гуслио Марко о старим јунацима. *БВ 1909.*

гу̏слице ж мн. *дем. и хип. од гусле.* — Садељајте гуслице од сувога јавора. *НП Вук.* Клавирић, гуслице и цимбалићи . . . да проплачеш од заноса. *Мих.*

гуслȍжица ж индив. песн. *жица на гуслама.* — Обилујеш сваким миљем: милим звуком гусложица. *Прер.*

гу̏сиат, -а, -о покр. *густ, згуснут.* — Под њиховим [церовим] гуснатим гранама сеђаху старци и жене. *Шапч.*

гу̏снути (се), -нём (се) несврш. **а.** *постајати густ, згушњавати се.* — Облаци са сјевера гуснули су се. *Лал.* Те су ријечи звучиле . . . испрекидано падале . . . једна за другом у мрак, што се све већма гуснуо. *Цар Е.* **б.** прел. *чинити густим, згушњавати.* — фиг. Језа гусне крв. *Ћос. Д.*

гу̏со (обично поновљено) оном. *узвик којим се вабе гуске.*

гу̏сомача ж бот. *в. тарчужак. Сим. Реч.*

гу̏ст, гу́ста, гу́сто (комп. гу̏шћӣ) **1.** *који је од твари, материје чије су честице чврсто сабијене (о течности, текућини, ваздуху, зраку и гасу, плину).* — Ту је вода . . . густа од соли. *Нен. Љ.* И густу крв избацује. *М-И.* Пили су златну густу манастирску шљивовицу *Чипл.* **2.** *који је близу један до другог поређан, збијен.* — Партизани се у густој колони . . . упутише ка Морави. *Ћос. Д.* Насељеност [је] била довољно густа. *Жуј.* Овдје гдје густо окресују ратари грање. *Марет.* **3.** фиг. **а.** *тежак, опојан, концентрисан (о мирису);* *кондензован.* — На душу ми се слегла густа омама. *Ђал.* Његош . . . Кочић, то је језик простог народа . . . компликован и густ од прецизних назива и ретких фигура. *Сек.* **б.** *непрозиран.* — Сунце . . . зађе за црн, густ облак. *Јак.* Пењу [се] колути густог дима. *Франг.* Сумрак је у соби био већ прилично густ. *Шег.* Све потону у густо црнило ноћи. *Ћос. Б.* **4.** фиг. *чест, брз, учестан.* — Паљба већ густа као киша и читави млазеви танади засипају батерију. *Нуш.* Над овим срећним кровом и нашим главама помамно гуде густи громови. *Матош.*

Изр. дошло је до густа (густог) *настала је озбиљна, тешка ситуација;* помрчина (магла) ~ као тесто *потпун мрак (тако да се ништа не види).*

гу̏ст м лат. варв. фам. *укус; воља за јелом; уживање, задовољство.* — Има свакојаких густова. Ето мој Кипра воли да поспе дињу бибером. *Срем.* Гледај га . . . какве има густове на језику! *Бен.*

гу̏стати, -а̄м несврш. тал. покр. *пријати, ићи у тек, бити пријатан, течан (о јелу).* — Хоће јој се млијека из Петрова Села . . . не густа је оно наше с Конала. *Војн.*

гу̏статӣван, -вна, -вно у изразу: густативне папиле анат. *завршеци нерва за укус у квржицама на језику.*

гу̏стеж м и ж *в. густиш.* — Очи црне . . . проничу кроз густеж шума̂. *Кос.*

гу̏стети (се), -тӣм (се), ијек. гу́стјети (се), несврш. *постајати густ.* — Вечерњи је сутон почео густјети. *Матош.* Како се више густио сумрак, успораваху кораке. *Сим.*

гу̏стӣж, -и́жа м *в. густиш.* — фиг. Бежи се од немачког интелектуалног густижа. *Сек.*

гу̏стијерна ж тал. покр. = густирна *в. цистерна.*

гу̏стило с *густина.* — А пред њом ноћ без месечине; густило мрака прекрило двориште. *Рад. Д.*

густӣна ж = густоћа **1.** *особина и стање онога што је густо.* — Има читав навиљак браде и бркова, па кад се насмије, као да сијевне иза мрке густине. *Киш.* **2.** физ. *специфична тежина.* — Карактеристична особина појединих материја је густина или специфична тежина. *НХ.* **3.** *густа, честа шума, честар.* — Из густине озива се славуј. *Шен.* Из те сниске зелене густине издвојио се пакосно у висину понеки брест. *Ранк.* **4.** *насељеност, бројност становника.* — Густина становништва [је] достизала 100 на квадратном километру. *Цвиј.* **5.** *тежина, загушљивост, опојност (мириса).* — Задах блатишта и бивола на махове је постајао неиздржљив својом густином. *Лал.* **6.** *концентрисаност (боја и сл.).* — Право . . . море, осећа се густина и дубина прозрачности. *Јанк.* **7.** *збијеност; пуноћа.* — Стил — са густином језичког израза . . . Његош је био човек слуха. *Сек.* **8.** фиг. *мрак; несвест.* — Само наиђе нека густина пред очи, нешто се тамо под врускавцем зашарени. *Ранк.*

Изр. електрична ~ физ. = густоћа електрицитета *количина електрицитета на једном квадратном сантиметру проводника, водича. Физ. 4.*

гу̏стӣбзан, -зна, -зно *који је са густом; који отвара вољу за што.*

гу̏стӣбзно прил. *на густиозан начин, укусно.*

густи́ра̄ње с *гл. им. од густирати.*

густи́рати, гу̏стӣра̄м несврш. лат. фам. **1.** *отварати вољу, чинити да (нешто) постане омиљено.* — [Поп Ћира поп Спири] густира ствари у болти. *Срем.* Када нам је предавао о . . . стрпљивости магарца, он је све то са таквим одушевљењем говорио, толико нам је густирао, да човек чисто добије вољу да постане животиња. *Нуш.* **2.** *уживати посматрајући или пробајући, кушајући (нешто).* — Имао је обичај да сједа за ручак с комадом сланине. Али он то не једе, већ само густира. *Чол.* Прво би се прекрстио и промрмљао некакве ријечи, па би онда почео полако да једе, густирајући. *Ћон.* Онда је дигао оне двије [карте], што је себи дао, и полако спуштао доњу, густирајући у откривању горње. *Бег.*

гу̏стӣрна ж покр. = густијерна. — Тражи благо у густирни. *Наз.*

гу̏стити, гу̏стӣм несврш. *чинити (нешто) густим. Прав.*

гу̏стица ж нар. (у атрибутској служби уз реч »гора«) *густа.* — Прођох гору густицу, нађох крушку жутицу. *Вук Рј.*

гу̏стӣш, -и́ша м **1. а.** *густа шума, честар; густ шибљак; густина.* — Текла [је] жута, мутна Сава са зеленим, бујним густишем врбака уз обале. *Козарч.* фиг. Осмех

шмугну у густиш браде и бркова. *Ћос. Д.* **6.** *велики број густо збијених предмета или бића.* — Кроз тај густиш бајонета, људи и возила могла би се пробити само игла. *Лал.* **2.** *густо јело, густ талог; густа течност, текућина.* — Износе ти некакву цикорију и густиш. *Сим.* Пробушише нам казан. Срећом бејаше купус. Истече чорба, али остаде густиш. *Јак.*

гу́стјети (се), -тӣм (се), ек. гу́стети (се).

гу́сто прил. **1.** *сабијено једно уз друго; често, изобилно.* — Снег сипа и веје густо, јако. *Ранк.* И један до другог падаху густо. *М-И.* **2.** *брзо, учестано, једно за другим.* — Пушке су густо гроктале. *Ђур.* Тако је густо краљ Агамемнон јецао у грудима. *М-И.* **3. а.** *непрозирно.* — Облаци [се] све гушће гомилају. *Лаз. Л.* [Сумрак] се нагло и густо спустио. *Донч.* **б.** *упадљиво, видљиво, снажно.* — Густо повучена црта друге обале [Дунава] уливала се у таму. *Чипл.*

густо̀грив, -а, -о ков. *који има густу гриву или перјаницу.* — Искочи те за шљем густогриви погради њега. *М-И.*

густо̀гриван, -вна, -вно ков. *в. густогрив.* — Згоди [га] у браник густогривног његова шљема. *М-И.*

густо̀кос, -а, -о ков. *који је густе косе.* — Артамонов је у свакој од њих почео да гледа нескривену бестидност густокосе Пауле. *Ћил.*

гу́стомёр, ијек. гу́стомјёр, м физ. *аерометар. Деан. Рј.*

гу́стомјёр, ек. гу́стомёр.

густо̀рун, -а, -о ков. *који има густо руно.* — У пространој спиљи стада густоруна држи. *Марет.*

густо̀ћа ж = густина. — Да би се добила слика . . . насељености . . . употребљава се појам густоћа насељености. *ОГ.* Благост и милина у хладу маслина, пепео тишина у густоћи вина говоре нам гласно. *Фран.* Засјат ће рефлектор у густоћи ноћи. *Уј.* Много рада лежи између првог обриса и зреле густоће литерарног ткива. *Михиз.* То . . . сјећање . . . воднило би му густоћу и жестину безобзирности. *Божић.*

Изр. ~ електрицитета = електрична густина.

гу́стӧш ж покр. *в. густиш (1).* — [Тућинац] је . . . сјекао најљепшу шуму и пустошио крајеве гдје си прије у густоши човјека чуо. *Новак.*

гу́т м **1.** *в. грло (1).* — Сипат ћу му у гут меда и смокава. *Наз.* **2.** *в. гутљај.* — Испио чашу на један гут. *Рј. А.*

гу́та ж тал. **1. а.** *в. гука (1).* — Трећи [купац] опази да [коњ] има гуту на прегибу. *Нед.* фиг. У грлу му се збила суха тврда гута. *Кик.* **б.** мед. покр. *болест у којој отекну зглобови ногу и руку, подагра, гихт, улози. Вук Рј.* **2.** *гука (2), гомила.* — Кад се пси приближише, у помрчини су се назирали као две тамне гуте које јуре. *Ћос. Д.*

гу́тав, -а, -о *који има гуту, који је болестан од гуте.* — [Шта] тражим на сајму са слепим, отеченим гутавим кљусетом. *Нед.* Храпав . . . бас из грла гутавог црвеног човјека . . . извикивао је већ израна. *Божић.*

гу́тавац, -авца м *гутав човек. Р-К Реч.*

гута́љак, -љка м покр. *в. грло (2).* — Стаде је [сламчицу] гутат', а она му се зар препречи негде тамо кроз гутаљак, те га узе кашаљ и поревање. *Рад. Д.*

гу́та̄ње с *гл. им. од гутати.*

гута̀пёрка и **гута̀пёрча** ж *пластична кожаста маса која се добија из млечног сока неких малајских биљака а употребљава се у медицини и техници.* — Рука [му се] влажно прилијепила уз црну гутаперчу телефонске слушалице. *Крл.* Као да су јој вјеђе од растезљиве гутаперке. *Бег.*

гу́тати, -а̄м несврш. **1. а.** *напрезањем грлених мишића потискивати залогаје и гутљаје у једњак и желудац.* — Никад није видела да се могу гутати тако велики залогаји. *Макс.* **б.** *јести или пити.* — Халапљиво гута, управо ждере. *Матош.* Гутао [је] чашу за чашом. *Цар Е.* **2.** *дишући увлачити у плућа ваздух, зрак; увлачити дувански дим.* — Гутао је пуним плућима хладан ноћни зрак. *Десн.* Рујна уста жене гута ваздух сласти. *Уј.* Гутајући прве димове . . . окрену се Јову. *Вуј.* **3.** фиг. **а.** *прождирати, уништавати; сатирати, трошити.* — Трговачки апарат, државни и синдикални апарат, гутају дивовске своте. *Крл.* Ратишта по Галицији и Украјини гутала су босанске пукове. *Андр. И.* **б.** *претварати у прах и пепео, сагоревати.* — Жара [је] . . . гутала сухо пруће. *Кос.* [Ватра] . . . је бугињала увис гутајући суву грабовину. *Ћоп.* фиг. Срце [му] гута пламен љубави. *Том.* **4.** фиг. *прескакати, испуштати речи и гласове (у говору, у читању или слова у писању).* — Ломио је језик . . . гутајући слова. *Козарч.* **5.** фиг. *са жудњом гледати или читати, нетремице слушати.* — Гуташе је погледом робијаша који не виђе бог зна откада женског лица. *Матош.* Слушају га [глумца] са отвореним устима . . . и гутају сваку његову реч. *Дом.* Злопатнички гутам знања узалудна. *Уј.* **6.** фиг. *трпети, патити; подносити не реагујући.* — И мораш да гуташ, да душиш у себи. *Цар Е.* Свет се склања . . . гута гњев и трпи штету. *Андр. И.*

Изр. ~ жабу вулг. *радити нешто преко воље, с великим самосавлађивањем;* ~

кнедле, (горке) пилуле *трпети*; ~ пљувачку *савлађивати се и ћутати, шутети*; ~ сузе *савлађивати бол*.

~ **се 1.** уз. повр. само у изразу: ~ очима *гледати једно друго с пажњом, с великом симпатијом, са чежњом*. — Стајале су сада мирно, само су се гутале очима. *Бен.* **2.** *ждерати се, секирати се* (*због нечега*).

гу́тац, гу́ца м *в. гутљај*. *Деан. Рј*.

гу́тач, -а́ча м *онај који што гута*: ~ пламена (у циркусу). — фиг. Хоће ли бити пургерски себичан разбарушенко? Читач песама? Гутач романа? *Дав*.

гу́таш, -а́ша м зоол. *врста голуба с гутом, гушан* (*I*). — Ваби из јата најдраже голубове свих раса, репаше, крунаше . . . гуташе. *Божић*.

гутира́ти, гу́тӣра̄м сврш. и несврш. фр. варв. *кушати, пробати, служити се*. — Услужно и нагло покаже дошљаку на јело и пиће. — Гутирајте, молим! *Каш.* фиг. Гутираше величајним укусом . . . пепео смрти са златног животног пладња. *Матош*.

гу́тити, -и́м несврш. покр. **1.** *стискати*. — Засузила гутећи песницу над очима. *Рад. Д.* **2.** *скривати*. — фиг. Свет се гурао, свако своју бригу гутио у ступтеним обрвама. *Рад. Д.* **3.** *гушити*. — Дјевојка зашути, сузе је почеше гутити. *Шен*.

~ **се** *стискати се, скупљати се, згушњавати се*. — С ћувика се као мечка увалама вукла тамнина и, силазећи, гутила се испод дрвећа. *Рад. Д*.

гу́тица ж покр. *дем. од гута*; *лоптица, груд(в)ица*. — Ох, та проклета гутица, која јој месецима у котлац као залогај запада и мучи [је]. *Рад. Д*. Између очију скупила му се бора у гутицу. *Ћос. Д*.

гу́тљај м **а.** *количина течности, текућине која се одједном прогута*. — Гига зашути и гуцне неколико гутљаја вина. *Бег*. За неколико гутљаја рума Еским је изводио невероватне продукције. *Петр. М.* фиг. Сркни из златног путира гутљај гримизне, слатке радости. *Матош*. **б.** *дим који се једном повуче из цигарете*. — Дубоко удахну гутљај дима . . . и отресајући пепео . . . настави. *Бан*.

гу́тнути, -нём сврш. *дем. према гутати*; *прогутати*. — Гутне ракије, па се стресе. *Марк. М.* Тешку сузу гутне. *Уј*. Управо је хтио гутнути каву. *Грг*. Паја . . . гутну мало ваздуха. *Петр. В*.

гу́то, -а и -ē м *гутав човек*. *Вук Рј*.

гу́тољак, -о̄љка м покр. *завежљај, смотуљак*; *грудва*. — Оно [јавно мнење] ће жељно развијати онај замотани гутољак. *Нен. Љ*.

гу́тољење с *гл. им. од гутољити*.

гу́тољити, -и́м несврш. **1.** *савијати што у гуту, у гуку или под скут*. *Вук Рј*. **2.** *кривити лице*. — Сурко и Блаж дерали [су се] за њима, гутољећи и кезећи лице. *Божић*.

гутӯра́л, -а́ла м лат. грам. *грлени глас*.

гутӯра́лан, -лна, -лно лат. *грлен*. — Чују [се] разни, понајвише гутурални узвици. *Наз*.

гутӯра́лно прил. *гласом из грла*. — А она је на ударац бубња крикнула гутурално. *Наз*.

гу́ња ж тал. покр. *плетена вунена кошуља, маја*. — Шикљају јој прси кроз плетену гуњу. *Божић*. Јан не рече ништа већ сакри писмо у своју плаву гуњу. *Дом*.

гу́њак, -ња̄ка м покр. *грло, гркљан*. — Један другом зубима гуњак вадио! *Божић*.

гу́цāј м *мали гутљај*. — Нагну изнова пити, и све даље гуцај по гуцај. *Шен*.

гу́цā̄ње с *гл. им. од гуцати*.

гу́цати, -а̄м несврш. *в. гутати*; **исп.** пијуцкати. — Гости гуцајући разговараху врло живо. *Шен*. Заушњаци пуцају, гости једу, гуцају. *Кош*. фиг. Лелица [је] скровито гуцала јецаје. *Мих*.

гу́цкати, -а̄м несврш. *дем. према гуцати*. — Гуцкам вино у здравље своје. *Змај*. Тако он јаше, гуцка гутљај за гутљајем. *Вел*. Његов деда је доста гуцкао и нико то није осуђивао. *Поп. Ј*.

гу́цнути, -нём *сврш. према гуцати*; *испити, попити мали гутљај*; *попити што*. — Гуцнув два-три пута, цмокну старац језиком. *Шен*. Дај још вина, нека сусјед гуцне. *Гор*.

гу́чати, -и́м несврш. покр. *в. гукати*. — Него расту два голуба, један мучи, други гучи. *НП Вук*. У граду вино пјева, љубав гучи. *Наз*.

гу́чење с *гл. им. од гучити* (*се*).

гу́чити, -и́м несврш. покр. *савијати* у *гуку, гужвати*; *скривати*. — Немој да га [писмо] чуваш и гучиш негдје у хаљинама. *Вуков*.

~ **се** *грчити се, скупљати се у клупко*. — И једне лепе ноћи сни сан . . . Он се гучи и дршће. *Вес*.

гу́чица ж *дем. од гука, чворић*.

гу́ња ж покр. **1.** *гужва*. — И куд га ђаво превласти . . . да узме толику гуњу сијена? *Лал*. **2.** *крмача* (*мушка игра на селу*). — А кад би одрасла дјеца хтјела, радо би се поиграо с њима клиса, и гуње, и пловки. *Вуков*.

гу́ња̄ње с *гл. им. од гуњати се*.

гу́њати се, гу́њā̄м се несврш. покр. *играти се гуње* (*2*). *Вук Рј*.

гу̏ша ж **1. нар. а.** *предњи део врата, грло.* — Страх га је хватао, давило га под гушом. *Шен.* У гуши га нешто стаде давити. *Лаз. Л.* **б.** *човек као економска јединица, потрошач.* — Дојадила [дјевојци] . . . немаштина у очевој кући, а и њима ће бити лакше сад кад је отпала једна гуша. *Шуб.* **в.** *глас.* — Ништа ти не волим, него кад ко има добру гушу, па запева. *Вес.* **2.** мед. *гушавост.* — У тим крајевима дјеца имају гушу. *НЧ.* **3.** *природно проширење једњака у грлу неких птица, где се привремено задржава храна док донекле не омекша*; исп. вољ(к)а.

Изр. до гуше *преко мере*; дошло до гуше *дошло је до најгорег, превршила се мера стрпљења*; једна душа, једна ~ *једног јв лакше издржавати, прехранити*; метнути (ставити) нож под гушу *довести у безизлазан положај, силом приморати*; одерати гушу (вичући) *викати толико да човека заболи грло*; подмазати гушу шаљ. *попити*; ухватити (шчепати, стегнути, спопасти) за гушу (или и само: за гушу) 1) *зграбити (шчепати) у физичкој борби*; 2) фиг. *не дати живети.*

гу̏ша 1. ж *в. гушавица (1). Вук Рј.* **2.** м = гушо *хип. од гушавац. Вук Рј.*

гу̏шав, -а, -о **1.** *који има гушу*[1] *(2).* — Блуза му откопчана, али оковратник и овако једва да му обухвата гушаво грло. *К 1950.* **2.** *в. грлен.* — Доктор . . . говорио је својим дубоким гушавим баритоном. *Крл.*

гу̏шавац, -а̏вца м *гушав човек.* — Што ће за нас написати какав голишавац и гушавац који није свршио ни гимназије? *Ков. А.*

гу̏шавица ж **1.** *гушава женска особа. Р-К Реч.* **2.** бот. *биљка из пор. каранфила* Cucubalus baccifer. *Вук Рј.* — То му још више утврђује урокно знамење, као трава гушавица. *Божић.*

гу̏шáвка ж зоол. *врста пастрмке.* — Према времену у коме се лови и према месту на коме се лови, пастрва је добила разна имена, као: . . . зимка, кресница, гушавка. *Дед. Ј.*

гушáвко м *гушавац. Р-К Реч.*

гу̏шавōст, -ости ж мед. *оток штитасте (тироидне) жлезде, струма.*

гу̏шā̏н, -а́на и **гу̏шан,** -а м **1.** зоол. *врста голуба с гушом* Columba gutturosa. — Из храстовог гаја чуо се голуб гушан. *Бар.* **2.** пеј. *човек с гушом.* — Зар да поганим оружје на ове гушане [Пазарце]? *Бож.*

гушáнац, -нца м *в. гушавац. Р-К Реч.*

гу̏шā̏ње с *гл. им. од гушити (се).*

гу̏шā̏ти, -ā̏м несврш. **1.** покр. *добијати гушу (болест).* — Нек' пије свијет добру воду јер има их од којих се гуша. *Сиј.* **2.** *хватати за гушу.* — Светитељ Ђорђе на белом ждралу . . . све жешћим гњевом аждају гуша. *Кост. Л.*

~ **се** уз. повр. *хватати се, грабити се за гуше, тући се.* — Закрвављених очију, раздрљених груди . . . он се гушао са Бошком портиром. *Маш.* фиг. Гушају се гнев и мрак по тлу. *Мас.*

гу̏шēње с *гл. им. од гушити (се).*

гу̏шӣк, -и́ка м хем. заст. *в. душик, азот.* — Азот (гушик) разблажује јако дејство кисеониково. *Тод.*

гу̏шити, гу̏шӣм несврш. **1. а.** *силом (некоме) спречавати дисање хватајући га за грло или притискујући му груди; давити.* — Запрепастих се: лешеви се мичу, клижу нада ме . . . пружају руке и бијесно ме гуше. *Гор.* фиг. подр. Почне жарким цјеловима гушити фрајлу Каролину. *Ков. А.* **б.** *ометати, прекидати (коме) дисање, отежавати дисање.* — О, како те жалим? — гле сузе ме гуше. *Рак.* Дим запаљена села гуши је у врату, гризе за очи. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *онемогућавати, сузбијати; савлађивати.* — Сваки покушај па и сама реч против власти казнила се и гушила државном силом. *Марк. Св.* Помагала [је] окупатора да уништава нашу борбу, да гуши наш устанак. *Дед. В.* Говори афектирано гушећи љутњу. *Наз.* **б.** *не давати нечему да се развија, ометати развитак, пригушивати.* — Треба ли оставити . . . да коров гуши жито? *Марј. М.* Шума је дивљала, сама себе гушила. *Сек.* фиг. Већ га [гроб] спржени копривњак отимаше чистини и гушаше његов дрвени натрули крижк. *Божић.* **в.** *мучити, јако сметати (коме).* — Њега гуши наш запарложени, кукавни живот. *Матош.*

~ **се 1. а.** *немати ваздуха, зрака, не моћи дисати.* — Не само што сам се гушио без ваздуха, гушио сам се од стида што чучим под земљом док фашисти горе претурају. *Поп. Ј.* фиг. Осећао [је] колико има претераности у похвалама . . . он се под тим цвећем . . . гушио. *Скерл.* **б.** *не моћи горети, гасити се.* — На ниском огњишту гушила се у диму ватра. *Новак.* **в.** *тешко говорити (у узбуђењу).* — Јест, идем . . . Они су у мојој партији, обојица, — гуши се Гајић од наврелих речи и страхота. *Каш.* **2.** *имати тежак живот.* — Зар не живимо горе у овој чами гдје се гушим. *Новак.* Тјерало га [је нешто] . . . из тога бљутавог живота у коме се гушио више од осам година. *Мил. В.* **3.** *брзо, похлепно, халапљиво јести.* — Кад добију [бундеву], а они се гуше као да никада дотле нису такве сласти окусили. *Срем.* Оне се . . . гушиле слатком пандишпањом и свјежим пићем. *Бег.* **4.** *гурати се, тискати се у гужви.* — Из свих крајева Београда јурио је народ у оне тесне улице и гушио се. *Уск.* **5.** *налазити се у изо-*

бољу, обиловати (*у чему*). — Противно је закону природе . . . да се шака људи гуши у изобиљу. *Ант. 1.*

Изр. ~ у дуговима *бити презадужен*; ~ у сузама (плачу) *јако, много плакати*; ~ у хропцу *умирати*.

гу̏шица ж *дем. од гуша.*

гу̏шљāк, -а́ка м **а.** *в. густиш.* — Уграбио бегу мартинку, убио га и штукнуо у гушљак. *Бож.* **б.** *жбун, грм.* — Кад матор пањ . . . истера два изданка . . . такав се ту зелени гушљак начини. *Сек.*

гу̏шљив, -а, -о *који* (*се*) *гуши, дави.* — У грлу гушљиви осјећај. *Божић.*

гу̏шњāк, -а́ка и **гу̏шњāк** м мед. *велики кашаљ, хрипавац.* — [Њу] су још однејака попадале удружене боле упаљиве грлобоље, задавице и гушњака. *Креш.*

гу̏шњēње с *гл. им. од гуснути* (*се*).

гу̏шо, -а и -ē м = гу̏ша (2). *Вук Рј.*

гушо̀боља ж *болест у гуши, грлу; дифтерија*; исп. грлобоља. — Она ваша дјевојчица што иде у школу има гушобољу. *Ком.* Дифтерија (гушобоља) је болест која је нарочито за децу опасна. *Батут.*

гу̏шта ж *густиш* (*1*). — Птић је само, птић у гушти. *Радич.* До преда дан ишла сам утреником, онда се хватим гуште. *Буд.*

гу̏штавина ж *в. густина.* — Облаци се гањали преко мјесеца, . . . сад би га њихова гуштавина сасвим замрачила. *Креш.*

гу̏штāк, -а́ка м и **гу̏штара** ж *густиш* (*1*), *густа шума, честар.* — Он ће се скрити у каквом гуштаку. *Божић.* Славуј је извијао у гуштари. *Ћос. Б.*

гу̏штēр и гу̏штер, -ера м зоол. **1. а.** *врста гмизавца* Lacerta. **б.** *ред таквих гмизаваца с много подврста* Sauria. *Терм. 4.* **2.** фиг. *превртљивац.* — Око њега гмижу масе политичких гуштера. *Крл.* **3.** покр. *мишић, мускул. Вук Рј.* **4.** покр. *део ножа у дршци. Вук Рј.*

Изр. сунчати се као ~ *уживати сунчајући се.*

гу̏штераст, -а, -о *који је сличан гуштеру.* — Остарији човјек . . . с раздрљеним, бујним прсима, и јаким гуштерастим мишицама. *Ћор.*

гу̏штерасто прил. *као гуштер, попут гуштера.* — Тонка, гуштерасто окретна фигурица, украшавала [је] канцеларију адвоката. *Поп. Ј.*

гуштѐрача ж анат. *трбушна жлезда с унутрашњим лучењем* pancreas (*служи као један од органа за варење, пробаву*).

гуштѐрачин, -а, -о и **гуштѐрачнӣ,** -ā, -ō *који припада гуштерачи*: ~ сок.

гу̏штерић и гуштѐрић м *дем. од гуштер.* — Током љета изађу из њих малени гуштерићи. *Финк.*

гу̏штерица ж *врста гуштера; мали гуштер.* — Поздравити се за навијек . . . са старим зидинама . . . у којима се гуштерице легу. *Радул.* Једна је гуштерица сунула преко фреске и зауставила се. *Крл.*

гу̏штеричин, -а, -о *који припада гуштерици.*

гу̏штеричица ж *дем. од гуштерица.*

гу̏штеров, -а, -о *који припада гуштеру.*

гу̏штӣк, -и́ка м *густиш* (*1*), *честар.* — Сјена му се одшуњала још даље у боров гуштик. *Шов.* Поток . . . је кривудао међу гуштицима голог дрвећа. *Грг.*

гу̏шћа и гу̏шћава ж *гушта.* — Узмемо сваки своју пушку те у неку гушћу под виноградом. *Јурк.* Чим се је човјек наслађивао пол сата том зеленом гушћавом, ето ишчезнула сва угодност. *В 1885.*

гу̏шћāк, -а́ка м *гуштик.*

гу̏шћати, -ā̄м несврш. покр. *постајати густ, бивати све гушћи.* — фиг. А југо је гушћало, и мазно . . . превлачило своје меко гудало. *Божић.*

гу̏шћēње с *гл. им. од густети, густјети* (*се*) *и густити.*

гу̏шчāд ж *зб. им. од гушче.*

гу̏шчāк, -а́ка м = гусињак. *Вук Рј.*

гу̏шчār м **а.** *онај који чува гуске.* — Дођи к нама за гушчара. *Наз.* Излегу [се први пилићи] . . . пре светог Трифуна гушчара. *Чипл.* **б.** фиг. *простак.* — Властелин с њима као с људима . . . а они као гушчари. *Бен.*

гу̏шчāрев, -а, -о = гушчаров *који припада гушчару.*

гу̏шчарица и гушчȁрица ж *она која чува гуске.* — Гушчарице потјерале бијела разгакана јата. *Бен.*

гу̏шчāрка и гу̏шчārка ж *в. гушчарица. Р-К Реч.*

гу̏шчāрињк м = гусињак. — Испружио шију . . . као гусак из гушчарника. *Срем.*

гу̏шчāров, -а, -о = гушчарев.

гу̏шчāрче, -ета с *дете које чува гуске. Р-К Реч.*

гу̏шче, -ета с (супл. мн. гу̏шчићи и гу̏шчāд) *дем. од гуска, младунче гуске.* — Не да ни прићи гушчићима. *Вес.* Млинарица је сједјела пред прагом, окружена пискутљавим јатом гушчади. *Бен.*

гу̏шчевина ж **1.** *измет, нечист од гусака. Вук Рј.* **2.** *в. гушчетина.*

гу̏шчетина ж *месо од гуске.* — Ката се дигне са свога сједала . . . замаштена по бради гушчетином. *Донч.*

гушчѐтина ж *аугм. и пеј. од гуска.*

гу̏шчијӣ, -ā, -ē = гушчји *који се односи на гуске.* — Има две три песме које су из гушчијег пера истекле. *Змај.* Полети у ваздух гушчије и пачије паперје. *Матош.*

Изр. ~ поредак, слијед шаљ. *један за другим*; ~ трава бот. *ирни слез. Сим. Реч.*

гу̏шчићи, гу̏шчӣћā м *супл. мн. од гушче.*

гу̏шчица ж *дем. и пеј. од гуска*; фиг. *глупа женска особа.* — У најбољем случају, у питању је била која гушчица, којој је тата, зеленаш, . . . купио мужа. *Пер.*

гу̏шчӣӣ, -ā, -ē = гушчији. — Метне на катедру једно дугачко гушчје перо. *Нен. Љ.* Небо се простирало као сиво гушчје крило. *Торб.*

Д

д (Д) **1. а.** *зубни праскави звучни сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **2.** *скраћеница за*: динар (д), друг(д.), даље (и д. = и даље), датив (д.), дама, краљица у шаху (Д), знак за римски број 500 (D).

да (да̏)[1] везн. (у зависним реченицама) **1.** *намерни*: *како би, не би ли.* — Остаде у башчи да одахне. *Мул.* Обухватни покрет . . . почне у расвитак да би се могао лакше маскирати. *Моск.* **2.** *узрочни*: *јер, што.* — Њега је тиштало да је његова отаџбина могла осудити на смрт свог најбољег сина. *Јов. С.* Нова нема ништа, ни зла ни добра, али је зло да се узрујаваш. *Нех.* **3.** *изрични.* — Сваки разуман човјек види да централне силе не могу добити овај рат, да га морају изгубити. *Андр. И.* Било је очито да је криза прошла и да је оздравио. *Крањч. Стј.* **4.** *временски*: *како, откако.* — Прођоше три године да нам се оженио. *Љуб.* Има само неколико година да се враћају сваког лета на језеро. *ЕГ.* **5.** *последични.* — Два човека су се дефинитивно растала, да се никада више не састану. *Скерл.* Тако се искрено смијао да су му сузе удариле на очи. *Јонке.* **6.** *погодбени.* — Да сам јучер умрла, не бих ни то доживела. *Змај.* Успјех [је] . . . могао бити позитиван да врховни заповједник није био тако млад. *Крањч. Стј.* **7.** *допусни*: *иако, макар.* — Ко проси, да круну носи, ваља му дати. *Н. посл. Вук.* Што ће бити . . . причај, да и није мило. *Њег.* **8.** *супротни*: *него, већ, а.* — Удат ће се за њега, мора, да за кога ће другога! *Берт.* Ако тај неће радити како ваља . . . да ко ће онда? *ЛМС 1951.* **9.** *односни*: *ко, који.* — Има народа у којима нема човјека да не зна читати и писати. *Вук.* Нема нико да је кадар утешити жалосну мајку. *Глиш.*

да (да̏)[2] *речца којом се изриче* **1. а.** *потврда, одобравање*: *јест, тако је*; супр. не. — Јеси ли све понио? Да. *Вј. 1957.* **б.** (обично појачано са *јест*) *одговор се схвата у противном смислу* (*иронично*): *није ваљда, неће бити, није тако.* — Да мене не би, потукли би вас као мачке. — Јест *да*, а ко рани четвртог? *Игњ.* **2.** *присећање.* — Шта сам хтео да кажем! . . . *Да*! Јесте ли били кадгод овде? *Лаз. Л.* **3.** *прелажење на јачи израз*: *дапаче, штавише, чак.* — Младић понешто жив, да, кадшто и несташан. *Јурк.* **4.** *жеља.* — Да си ми здрав! *Вел.* Е *да* је бар мало гаса да га њиме . . . истрљамо! *Рад. Д.* **5.** *потицање, подстицање.* — Да попијемо чашу вина у здравље Миланово! *Дом.* **6.** *појачава заповест, забрану.* — »Одмах да их доведете чим дођу«, заповеда генерал. *Јевт.* Да се ниси макао одавде док се ја не вратим! *Б 1960.* **7.** *чуђење, дивљење, истицање*: *доиста.* — Да дивна погледа на ту раван подунавску! *Јурк.* ир. Да сјајног друштва чији се будући чланови спремају дресуром! *Ћос. Б.* **8.** *питање* (*у вези са упитном речцом »ли«*). — Да ли ће доћи? *Вук Рј.* Долази човјек у опћину, да куда ће, и моли. *Вил.* **9.** *допуштање* (*у неким изразима*). — Какав сам да сам, твој сам. *Н. посл. Вук.* Добро ми дошао, ко си да си. *Мат.* Одлучи да дође до ње куд пукло *да* пукло. *Креш.* **10.** *да се радња умало није извршила.* — Мати му, сирота, да пресвисне од туге и срама. *Станк.* Насљедници да пукну од бијеса. *Јонке.* **11.** *с презентом замењује инфинитив.* — Кад се ви тужите да не можете *да* дате за печеницу . . . ко ће онда *да* може. *Срем.* Тај ти нема кад ни да одговори од посла. *Ивак.*

да́ба м (вок. да́бо) = дабо *ђаво.* — Ту ћу ја слику послати даби у пакао. *Вел.*

Изр. **хроми ~** *ђаво, ђаволски поглавица.*

да́бар, -бра м (мн. да́бри и да́брови, ген. да́бара̄ и да́брова̄) зоол. *врста глодара скупоценог крзна који живи поред воде* Castor fiber.

да́бетер прил. тур. *још горе*; *још веће зло.* — Ја грдна хајдука [лопова] . . . И ја сам, што кажу, мајстор, ама ово је дабетер. *Срем.*

да́бл м енгл. спорт. = дубл *игра парова (најчешће у тенису)*.

да́бо, -а и -ē м = даба.

да̀бо̄гдā *прил. за изрицање жеље, проклињања и сл.* — Језик ти отпао, дабогда, сплеткару један! *Бен.* Срећна нова година! . . . И теби, дабогда! *Ћос. Д.*

дабо̀гме и **дабо̀ме** прил. *дакако, наравно.* — То нам је, дабогме, криво. *Мат.* Млад је, дабоме. *Матош.*

да̏бров, -а, -о *који припада дабру*: ~ крзно.

да̏бровац, -о̄вца м бот. *магнолија. Бен. Рј.*

да̏бровина ж **1.** *дабровица.* **2.** *даброво крзно. Р-К Реч.*

да̏бровица ж фарм. *даброва маст. Деан. Рј.*

дабулха̀на и **дабулха̀на** ж тур. *војна музика у Турака. Вук Рј.*

да́ва ж тур. покр. *тужба, жалба*; *парница.* — Боље је да га држим овде док прође ова повика и дава против њега. *Аџдр. И.*

да́валац, -аоца м (ген. мн. да́вала̄ца̄) *онај који даје (нешто).* — То постаје културно наслеђе кад га такав давалац да. *КН 1955.*

Изр. ~ крви мед. *онај који даје крв за трансфузију.*

да́валица ж = даватељица и даватељка *она која даје (нешто).* — Давалица посла наложи јој да опрано вјеша да се суши. *Шим. С.*

да́вало м и с (у игри речи) *давалац.* — Давало, узимало с кокошима спавало . . . (говори се о ономе који што поклони па узме натраг). *Вук Рј.*

да́ва̄ње с **1.** *гл. им. од давати.* **2.** *издатак.* — Имања доста, доста и примања, али је било и давања. *Ком.* **3.** *даћа, порез.* — Да живо продавамо . . . да скупимо крваво давање. *Љуб.*

Изр. божје ~ рлг. *дар од бога.* — Што човјек проживи то је дио божјег давања. *Радул.*

да̀ватељица и **да̀ватē̄лька** ж = давалица. *Р-К Реч.*

да́вати (се), да̑јēм (се) и да́јēм (се) *несврш. према дати (се).*

Изр. ~ коме за живот *издржавати га*; ~ шаком и капом *обилно делити.*

да̀ва̄ч, -а́ча м *давалац.* — Дабог вам је давач био хране, пића и топлине. *Наз.*

да́вија ж тур. *в. дава.*

давӣја̄ње с *гл. им. од давијати се.*

давӣјати се, -а̄м се несврш. тур. покр. *правдати се, судити се. Р-К Реч.*

да̀вина ж бот. *в. дафина.*

да́вити, да̑вӣм несврш. **1.** *насилно, силом заустављати дисање коме, стезањем за врат гушити кога.* — Оберучке [је] ухвати за гушу па дави, дави и гледа како јој модри лице. *Вес.* фиг. Дави је олуја срца. *Кал.* **2.** *стешњавати, отежавати, ометати дисање (о болести, тешкој атмосфери и сл.).* — Давила га је ангина. *Вил.* Дави ме грч. *Наз.* **3.** *тискати, притискивати.* — Загушише [жене] црквена врата давећи једна другу. *Чипл.* Дављена је дојка помодрјела . . . и спласла. *Божић.* **4.** *убијати гушењем или бацањем у воду*; *гурати под воду.* — Он је [Мустај-паша] за једног Србина по неколико Турака давио. *Вук.* **5.** фиг. *угњетавати, мучити, исцрпљивати.* — Није истина као да ми сељака давимо каматама. *Ћос. Б.* Он [капитализам] коље и дави и слабе и нежне жене и беспомоћну децу. *Лапч.* **6.** разг. *досађивати дугим причањем, гњавити.* — Седи овде . . . не дави, и остави с милим богом те твоје пергаменте. *Богдан.*

~ **се** **1.** *гушити се, тешко дисати.* — Прошао . . . Вујадин крај камаре сламе и чуо где неко кркља и дави се. *Срем.* **2.** *нагло и халапљиво јести.* — Полако, немој се давити. *Вук Рј.* Ту се с вучјим апетитом давио течном бутином. *Том.* **3.** *топити се, тонути.* — Он . . . се . . . и давио . . . Двапут у Сави . . . а једанпут на бари. *Лаз. Л.* фиг. Колона [партизана] . . . милела је . . . косом Јастрепца давећи се у дубоком снегу. *Ћос. Д.*

Изр. ~ у изобиљу *бити богат, не знати шта чинити од изобиља*; ~ у сузама *очајно плакати*; ко се дави за сламку се хвата *в. уз дављеник (изр.).*

дављѐнӣк, -и́ка м *онај који се утапа или се утопио у води, утопљеник.* — Као руке дављеника испружене из воде, такво је . . . његово мријење . . . *Кркл.* Као дављеници снивамо о броду. *Станк.*

Изр. ~ се и за сламку хвата *невољник чезне и за најмањом помоћи.*

дављени́ков, -а, -о *који припада дављенику.* — Јаук, сличан . . . дављеникову кркљању разлеже се споља. *Ранк.*

дављѐница ж *жена дављеник, утопљеница.* — Још истог дана дављеница је сахрањена. *Андр. И.*

дављѐнӣчкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на дављенике.* — Стежу [страшне речи] као дављеничком руком душу читаочеву. *Прод.*

да́вљѐње с *гл. им. од давити (се).*

да̀вљив, -а, -о *који дави, гуши.* — Тада јој је он шаптао . . . а она је ценула од дављивог смијеха. *Божић.*

да́вна прил. *в. давно.* — Већ се давна свет извештио да месо сачува дуже времена. *Батут.*

да̀внашњӣ, -ā, -ē **а.** *који је био, који се догодио много пре садашњега времена, давни.* — То је стара прича из давнашњих дана. *Митр.* **б.** *стар.* — Давнашњи (матор) сир се ласно . . . поквари. *Батут.*

да̀внашњо̄ст, -ости ж *в. давнина.* — Црпимо доказе за давнашњост културе овога жита [пшенице] из лингвистике. *Панч.*

да́внӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на време прошло и далеко од онога времена кад се говори.* — Плодност те равнице већ је од давних времена мамила човјека да се у њој настани. *Јурк.* Поново [му се] у мислима светле и слатке слике давнога детињства. *Ранк.* **2.** *који постоји од много времена, стари.* — Уђе у собу . . . листоноша Марко, давни знанац њихове куће. *Новак.*

давнѝна ж (ак. да̀внину и давнѝну; ном. мн. да̀внине и давнѝне, ген. -и́нā) *старо, давно време, давно доба.* — Пренио се у давнине, у доба старога Египта. *Марј. М.*

Изр. од давнина *од најстаријих времена, одавно.* — Заволио сам га као да се с њим познајем од давнина. *Чол.*

да́вно прил. **а.** *пре много времена, одавно;* супр. скоро. — Чича Марко и чича Маринко давно су већ покојни. *Ад.* **б.** *врло дуго.* — Капија се већ давно и давно не спушта. *Чипл.*

да́внопрошлӣ, -ā, -ō *који припада давној прошлости:* ~ време.

да̀вор и **давò̄ри** узв. нар. песн. *ej, авај, ах (у жалости, с прекором).* — Давор, Мујо, велика жалости . . . кад те није к мени на љубљење! *НП Вук.* Ој, давори, ти Србијо тужна . . . турска нога тебе једну тлачи! *Радич.* Давор, брате . . . разговарај невесело друштво! *Ботић.*

давò̄рија ж **1.** *певање; песма која се пева.* — И пуцају пушке громке уз сватовске даворије. *Митр.* Пјеват ће [цврчак] блаже своје даворије. *Бег.* **2.** *родољубива песма, будница.* — Превео је на немачки и свесловенску даворију »Hej Slovane«. *БК 1906.* Затим су се низале све саме »бунтовне даворије«, једнако жестоке и ратоборне. *Шимун.* **3.** заст. *врста музичког инструмента.* — Ударише ситне даворије. *Вук Рј.* Бојни топи огањ наложише, а удари даворија банда. *Марш.*

давò̄рити, -ӣм несврш. *певати даворије.* — Де давори са Јаворја вило, није тлапња, на јави је било! *Март.* Друкча се је [песма] некад даворила. *Крањч. С.*

да̀вò̄рје с зб. песн. *тужне песме, тугованке.* — Јелен грли кошуту под борјем, славуј ружу занео даворјем. *Фил.*

давӯџија м тур. *онај који чини даву, који оптужује, тужилац.* — Давуџије кажу да он роби Туркиње дјевојке. *НП Вук.*

да̀гара и **дага̀ра** ж тур. *посуда у коју се ставља жеравица да се греје соба, мангал.* — Наложио дагару, срче кафу и пуши. *Шант.*

дагеротӣпија ж фр. *застарели начин фотографисања помоћу сребрних соли и сама таква фотографија (по имену изумитеља).*

да̀гма ж тур. заст. **1.** *в. даћа.* — Што вреди о записима, то исто вреди и о дагмама, печатима. *Ђорђ.* **2.** *ожиљак. Рј. А.*

да̀гња ж зоол. *врста морске шкољке (добре за јело)* Mytilus galloprovincialis. *Терм. 4.*

да̀да и **да́да**[1] м (вок. да̀да и да̂до) хип. покр. *в. отац.* — Имао уз оца и свога одгојитеља, и то вјерна друга свога даде. *Торд.* Синови се око даде мртвог скупили. *Кост. Л.*

да́да[2] ж (вок. да̂до) хип. **1. а.** *мајка. Вук Рј.* **б.** *назив за старију сестру. Р-К Реч.* **2.** *дадиља. Р-К Реч.*

дадаӣзам, -зма м *модернистички правац у књижевности и ликовној уметности који на нарочити начин обрађује предмете из области бесмисленога, примитивнога и сл.*

дадаӣст(а) м фр. *присташа, присталица дадаизма.*

дадаӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на дадаисте и на дадаизам, који је у духу дадаизма.*

да̀дбудӗм заст. *будем дао (футур егзактни од дати).*

да̀дӣља ж *женска особа која се брине о туђој деци и одгаја их, неговатељица.* — Јесам ли ја дадиља, а он лудо дијете? *Шен.* фиг. [Поезија је] дадиља човечанства. *Нен. Љ.*

да̀дӣљнн, -а, -о *који припада дадиљи.*

да̀дӣљити, -ӣм несврш. *вршити дадиљске послове:* ~ дете. *Деан. Рј.*

да̀дӣљскӣ, -ā, -ō *који се односи на дадиље.*

да́дин, -а, -о *који припада дади.*

да̀жбина ж *порез(а).* — Убирали су разне дажбине од сељака. *Чол.* Он плаћа порез, дажбине и намете. *Донч.*

да̀жд, да̀ждa м заст. **1.** *киша.* — Вјетар звижди, дажд шиба. *Маж. Ф.* Недељу дана дажд ромиња. *Дуч.* **2.** фиг. *мноштво, велика количина чега што пада, што се расипа, обиље, непрекидна бујица чега.* — На све стране просу се дажд живих варница. *Шен.* Његова велика уста . . . сипала су речи, дажд од речи. *Андр. И.*

да̀жда ж *в. дажд (1).* — Из магле сипа ситна, хладна дажда. *Шапч.* Што се више

дажде слива, он [поток] све виши, јачи бива. *Шант.*

даждѐвит, -а, -о = даждовит *који обилује даждом, кишовит.*

да̏ждевница ж покр. **1.** *кишна вода, кишница. Вук Рј.* **2.** *цистерна. Бен. Рј.*

даждѐвњак, -а́ка м зоол. *врста птице из пор. вивака, тропрсти златар* Charadrius pluvialis. *Бен. Рј.*

даждѐвњāк, -а́ка м зоол. *врста водоземца сличног гуштеру, саламандар* Salamandra muculoza.

да̏ждењāк м *в. даждевњак. Рј. А.*

да̏ждењача ж покр. *кишница.* — Биће кише! . . . Почеше изнашати посуде да се напуне даждењаче. *Ћип.*

да̀ждети, -ждӣ, ијек. да̀ждјети, несврш. *падати (о дажду), кишити.* — Кад највише грми, најмање дажди. *М 1867.* Снијег све више дажди с неба чађаве боје. *Сим.*

да̀ждив, -а, -о *даждевит.* — Нанизали се даждиви предјесењи дани. *Гор.*

да̀ждити, -ждӣ *в. даждети.*

да̀ждӣђ, -и́ћа и **да̀ждӣц,** -и́ца м *дем. од дажд.* — Не бијаше магла од даждица. *НП Вук.*

да̀ждјети, -ждӣ, ек. да̀ждети.

даждо̀вит, -а, -о = даждевит. — Небески свод бијаше густо застрт црном копреном даждовитих облачина. *Том.* Возе кроз даждовиту ноћ. *Бон.*

да̀жђење с *гл. им. од даждети, даждјети и даждити.*

да̀ија *в. дахија.*

даи̏ница ж покр. *даџиница.*

даи̏ре[1], -ā и **да̀ире,** да̏ирā ж мн. тур. *бубњић с прапорцима у који се уз певање и плес удара руком, тамбурин.* — Удара у даире округле и жуте. *Рист.*

даи̏ре[2] и **да̀ире,** -ета с *даире.* — Бубњају бубњеви, лупају даирета, зурлају зурле. *Глиш.*

да̀џа м тур. *ујак.* — Није ово бабо Хасан-ага, већ даџа, Пинторовић-беже! *Огр.*

да̀џин, -а, -о *који припада даџи.*

да̀џиница ж *даџина жена, ујна.*

да̀џић м *даџин син, брат од ујака.*

да̀џићна ж *даџина кћи, сестра од ујака.*

да̑ј[1] узв. *хајде, деде, дела.* — Идем поред ваше куће па мислим у себи: дај, кажем, да свратим к њима. *Срем.*

да̑ј[2] *имп. од дати.*

да̏ја м = дајко и дајо *хип. од даица.* — Но Ивану сестрић одговара: »Чу ли, дајо, Иван-капетане«. *НП Вук.*

дајà̀на узв. тур. *држи се, не дај.* — Дајана, Мујо! дајана! *НП Вук.*

дајà̀нисати, -ишēм и **дајà̀нити,** -ӣм несврш. тур. нар. *моћи излазити накрај с неким и нечим, издржавати.* — Ја сам стар и немоћан, и тешко ми је самом дајанисати у толиком народу. *Лаз. Л.* Колико могли, толико и дајанили, ама Милета не сустаде. *Вукић.*

да̑јбуди прил. покр. *бар, барем, најмање.* — Вриједи да се дајбуди неки дијелак заборави отме. *Љуб.* Право је да бесправна раја имадне дајбуди један дан у години кад се неће плашити за голи живот. *Бож.*

да̑јка ж покр. *хип. од да́да. Вук Рј.*

да̑јко, -а и **да̑јо,** -а и -ē м = даја. *Вук Рј.*

да́кавац, -āвца м индив. *онај који место инфинитива употребљава у говору презент са »да«.* — Марјановић је већином дакавац, употребљавајући умјесто инфинитива презент са да. *Матош.*

да̀како и **дакàко** прил. *дашто, дабо(г)ме, наравно, разуме се.* — Јесте ли ви рекли онима . . . ? Јесмо, дакако да смо рекли. *Андр. И.*

да́кāње с *гл. им. од дакати.*

да́кати, да̑чēм несврш. *говорити »да«, потврђивати*; супр. нијекати. — Дакајући [војници] кимају главом. *Цес. А.*

да̀клē *везник којим се казује закључак или последица: према томе, онда, ево, ето.* — Моја крава, дакле, и моје теле. *Н. посл. Вук.* Дакле, хајд'мо, кад си тако расположен. *Моск.*

да̀клēм и **да̀клēн** везн. покр. *в. дакле.*

да̑ко (од: да ако) везн. покр. *можда, еда.* — И ја падох уз ове главице дако нађем срећу у животу. *Ств. 1948.* Претеците их горе дако још кога скинемо с ногу. *Лал.*

да̀ктāње с *гл. им. од дактати.*

да̀ктати, да̀кћēм несврш. *в. дахтати.* — Дакће као јазавац од врућине. *Вес.*

да̀ктил м грч. метр. *тросложна метричка стопа у којој је само први слог дуг, односно наглашен.*

дактило̀грам м грч. *отисак прстију.*

дактило̀граф м грч. *онај који пише на писаћој машини, типкач.*

дактилогра̀фија ж *типкање на писаћем строју, писање на писаћој машини, стројопис*: течај дактилографије.

дактилографи́рати, -а̀фӣрām и **дактилогра̀фисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*на*)-

писати на писаћем строју, (о)типкати, (от)куцати.

дактилогра́фкиња ж *она која пише на писаћој машини, типкачица.*

дактилоскопи́ја ж грч. *узимање и испитивање отисака прстију; идентификација особа на темељу отисака прстију.*

дактилоскопи́рати, -о̀пи̏рām сврш. и несврш. *узети, узимати отиске прстију.*

дактилски̑, -ā, -ō *који се односи на дактиле.*

дала̀ган м тур. покр. *кратак чупав огртач, талаган.* — Баци о раме далаган и удари пољем. *Љуб.*

да̀лај-ла́ма м *владар и врховни верски поглавар у Тибету.*

да̑лак, да̑лка и **да̀лак,** -а м тур. **а.** *сузе.* **б.** нар. мед. *болест сузе при којој је она повећана, подраст* megalosplenia. *Вук Рј.*

дала̀кљив, -а, -о *који болује од далка, сузне.*

дала̀кљивица ж бот. *трава од далка* Lysimachia vulgaris. *Р-К Реч.*

да̀лга ж тур. нар. и покр. *вал, талас; бура (на мору).* — На мору се далга подигнула. *НПХ.*

да̀лек, далѐка, далѐко (одр. да̀лекӣ; комп. да̑љӣ) **1.** *који је на великој удаљености, на великом одстојању*; супр. близак **а.** *у просторном значењу: удаљен.* — Одлетјела [птица] у далеке стране. *Леск. Ј.* Ђерам је далеки сигнал залуталом путнику. *Чипл.* **б.** *у временском смислу: давни, давнашњи.* — Из тамне давнине . . . ишао је далек глас да је онај врт био негда њихов. *Цар Е.* У далекој прошлости . . . наш народ није знао за државу. *Ђорђ.* **2.** *којему је крај удаљен, дуг.* — Слао га на далеке путе по својим послима. *Креш.* **3.** *који је издалека.* — Набаса стран и далек путник на обор Вука Вулова. *Љуб.* **4. а.** *који има мало што заједничко с ким, стран, туђ.* — Осетио се Стојан . . . самим и далеким од целог света. *Рад. Д.* Згрчио би се у куту . . . стран свему, далек свима. *Шег.* **б.** *који је у слабој вези родбинској*: ~ (дальи) род, рођак.

Изр. Далеки исток геогр. *источноазијске земље уз Тихи океан.*

да̀леко прил. (комп. да̑љē и да̑ље) **1. а.** *о хоризонталној удаљености: на великој удаљености, на великом одстојању.* — Негде далеко . . . упознао се био Јова са једном радницом. *Сек.* Далеко одавде у једној узаној уличици има сиротињска потлеушица. *Креш.* **б.** *о вертикалној удаљености: високо, ниско.* — Кад се пробудих, сунце беше далеко одскочило. *Лаз. Л.* Сеже му [кошуља] далеко испод кољена. *Леск. Ј.* **2.** *на великом временском размаку, одстојању.* — Није далеко час када ће она [Интернационала] ступити у одсудан бој с капиталом. *Марк. Св.* Опомињао [се дјетињарија] од којих је сад био неизмјерно далеко. *Крањч. Стј.* **3. а.** *ни издалека, ни приближно.* — Много је урађено, али далеко не онолико колико је потребно. *Бел.* **б.** *много, кудикамо.* — Пребаци велики терет, далеко изнад снаге једног човека. *Андр. И.* Било би му далеко милије да је он сам могао коме да узајми [новаца]. *Кол.* **4.** *кад се истиче велика разлика, одсуство везе између чега.* — Ми смо далеко од оних патриотских фантазија о . . . обнови Душанова царства. *Скерл.* **5.** (у именичкој служби) *даљина, удаљеност.* — Исаковић вечито гледа у то лебдеће далеко, које му рађа стални немир у нагонима. *Богдан.*

Изр. бити ~ од чега *и не помишљати на нешто.* — Ја сам далеко од тога да ту критику потцењујем. *Поп. П.*; ~ било нар. *не дај боже, сачувај ме боже*; ~ би нас одвело (*обично у писању*) *то би нам одузело много времена, простора*; ~ дотерати а) *много постићи, високо се попети*; б) ир. *дубоко пасти*; ~ је од мене помисао *ни на памет ми не пада, и не сањам*; ~ му (лепа) кућа *нека је што даље (од мене, од нас).* — Ко никада није пријатеља имо̑, далеко му лепа кућа! Од тог да бежимо! *Змај*; ~ за собом оставити *постићи велику предност*; држати се ~ од чега *не мешати се у нешто*; ићи ~ (у чему) *претеривати*; није ~ време, час *биће ускоро*; то је ~ од истине *то је лаж.*

далекови̑д, -а, -о и **далекови̑дан,** -дна, -дно **1.** мед. *који види оно што је далеко, а не види добро оно што је близу.* — Коњи су далековиднији од нас. *Крл.* Најближа точка коју неки далековидни човјек оштро види јест 60 цм. *Физ. 1.* **2.** фиг. *проницљив, оштроуман.* — Алтруизам није ништа друго него егоизам свеснији и далековидији. *Јов. С.* Пораз Хитлера и Мусолинија је сигуран. Разборит и далековидан човек не може да сумња у то. *Комун. 1951.*

далекови̑дац, -ица м ков. *онај који је далековид.* — фиг. То су они далековици који су покретали цивилизацију света. *Бел.*

далекови̑дно̄ст и **далекови̑до̄ст,** -ости ж **1.** мед. *својство онога који је далековид(ан); смањена видна способност* hypermetropia. — У старости леђа је толико тврда да се она уопће не стегне. То је старачка далековидност. *НЧ.* **2.** фиг. *проницљивост, оштроумност.* — Крај све своје политичке далековидности . . . увидио је да се натоцильао. *Кол.* Он [Штросмајер] је имао ону широковидост која разликује главно од споредноra, и ону далековидост која разликује трајно од пролазноra. *Јов. С.*

далекòвод и **дàлековод** м *уређај који преноси електричну енергију на велике даљине.*

далекòводнӣ, -ā, -ō *који се односи на далековод.*

далекòзор и **дàлекозор** м *направа за гледање на велике даљине, доглед, телескоп, дурбин*: астрономски ~, једноцевни ~, двоцевни ~.

далекоӣсточнӣ, -ā, -ō *који се односи на Далеки Исток.*

далекòметнӣ, -ā, -ō војн. *који има далек домет, који далеко баца, допире (о артиљерији).*

далекопӣсāч, -áча м ков. *писаћи строј, апарат који преноси штампане текстове преко жица на велике даљине, телепринтер.*

далекòсежан, -жна, -жно *који далеко и широко сеже*; фиг. *замашан, важан.* — Филозофија тражи далекосежне и дубоке истине. *Баз.* Каснији догађаји су импресивно потврдили колико је Титова мисао била далекосежна. *Пол. 1958.*

далекòсежнӣбост, -ости ж *својство онога што је далекосежно.* — Био сам . . . свјестан далекосежности сваке своје ријечи. *Крл.*

дàлēч и **далечѝна** ж заст. *в. даљина.* — Из нејасне из далечи шумиле су само р'јечи. *Крањч. С.* Засја у неизвјесној далечини . . . мало свјетло. *Јурк.* Помислих . . . на далечину која дијели нас двоје. *Војн.*

дàлија и **дàлија** ж бот. *в. георгина. Бот.*

далмàтика ж лат. *врста црквене одеће.* — Грчки попови у брокатним далматикама пјевали су ту. *Крл.*

Далматѝнац, -нца м *човек из Далмације.*

далматѝнац, -нца м *далматинско вино.* — Бјеше прибавио . . . неколико барила жарког далматинца. *Шен.*

Далмàтӣнка ж *женска особа из Далмације.*

далмàтӣнскӣ, -ā, -ō *који се тиче Далмације и Далматинаца.*

Дàлмāција ж *област СР Хрватске дуж Јадранског мора између јужног дела Велебитског канала и Црногорског приморја.*

далтонѝзам, -зма м мед. *неспособност вида да разликује неке боје, слепило за боје (по имену енглеског хемичара Далтона).*

далтòнист(а) м *онај који не разликује све боје (особито црвену и зелену).*

дāљ ж (песн. и м) и **дáља** ж *даљина, удаљеност.* — У нѐмој даљи премире и тоне [кликтање]. *Ил.* Торњи и кубета из даљи блијеште. *Бег.* Гробни покој веје из даља и близа. *Стан.*

дáљан м тур. покр. *преграда какве воде стубовима, између којих се наместе мреже за хватање риба. Вук Рј.*

дāљē и **дāље** прил. **1.** *комп. од далеко.* **2.** *још, више.* — Не говоримо даље о том. *Јурк.* Ја сам богат, па шта ту треба даље: она једва чека тако богатог момка. *Шант.* **3.** *напред.* — Велик корак даље у развитку материјалистичке мисли чини скупина филозофа која заправо представља врхунце материјализма . . . XVIII ст. *Ант. 1.*

Изр. и тако ~ (итд.) *ставља се кад се прекида набрајање*; не види ~ од носа *ограниченог је духовног видика*; види ~ *види у наставку.*

дāљнӣ, -ā, -ē **1.** *комп. од далек*; супр. ближи. **2.** *који се надовезује на нешто, који долази иза чега, следећи, будући, идући.* — Аустријска катана [је] мирно почивала . . . размишљајући о свом даљем путу [кроз Босну]. *Мул.* Још дуго време моћи [ће] послужити као извор даљим проучавањима нашега језика. *Бел.* Предају људе надлежним војним властима ради даљега прогона. *Јонке.* **3.** (у именичкој служби) мн. *они који далеко станују.* — Долазе ли даљи са села у механу. *Дом.*

Изр. без даљега герм. *без одлагања*; до даљег *засада.*

даљѝна ж (ак. дāљину и даљѝну; ном. мн. дāљине и даљѝне) **1.** *удаљеност у простору, одстојање* **а.** *између две тачке, два предмета.* — Оно што читамо треба да је 25 см далеко од нормалног ока. Ову удаљеност називамо даљина јасног вида. *Физ. 1.* **б.** *неодређено далек простор уопште, велико одстојање.* — Наједаред припуцаше пушке, не близу, но у даљини. *Вес.* [Мир] се спушташе к земљи из свемирских даљина. *Леск. Ј.* **2.** *удаљеност у времену.* — Јека из временских даљина у стиху и кисту слиједи га. *Полић.* Кроз даљине година тражио [је] . . . прво монашко занесењаштво. *Вуј.* **3.** фиг. *душевно неслагање.* — Осјети страшну даљину између себе и њих. *Сиј.*

даљѝнāр, -ара м војн. *нишанска справа за мерење даљине, даљиномер.*

даљинòмер, ијек. даљинòмјер, м *даљинар.*

даљинòмјер, ек. даљинòмер.

дàљѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на даљину.* — Скокове можемо . . . подијелити у . . . висинске . . . [и] даљинске. *Атл.*

дáљити се, дāљӣм се несврш. покр. *удаљивати се.* — Даљи се [добри] од невољалога. *Миљ.*

дāљнӣ, -ā, -ō = даљњи **1.** *далек, удаљен.* — Африке даљне то су зверови. *Јакш. Б.* Да поменемо само даљне госте, који се потрудише да му на весеље дођу. *Глиш.*

За прошлост дальну и будућност блиску они [умрли] су подстрек једне вечне теме. *Панд.* **2.** *в. даљи (2).* — Закључивањем ствара дальне комбинације. *Баз.*

даљнòвид, -а, -о *в. далековид. Р-К Реч.*

даљнòвидōст, -ости ж *в. далековидност.*

дâљњӣ, -ā, -ē = дальни. — Дальње приказивање комедије било је отказано. *НК 1946.*

Изр. без дальњега, до дальњег герм. *в. уз даљи (изр.).*

дáма¹ ж фр. **1.** *жена која припада вишем друштвеном слоју у буржоаском друштву, госпођа.* **2.** *женска особа (често у односу према мушкарцу).* — Сваки час би покрај мене прошуштила у богатом одијелу која дама у пратњи свога кавалира. *Леск. Ј.* Човјек у бијелој перици . . . обујмио домином огрнуту даму. *Десн.* **3.** *трећа по јачини играћа карта;* исп. горњак. **4.** *фигура у шаху, краљица.* **5.** *игра округлим плочицама на дасци (налик на шах). Кл. Рј.*

Изр. дворска ~ *жена у краљичиној пратњи;* салон за даме *женски фризерски салон.*

дáма² ж зоол. *врста јелена* Cervus dama. *Бен. Рј.*

дâмар и **дàмар** м тур. **1.** *крвни суд, жила куцавица, било.* — Извлачи . . . крв из дамара. *Андр. И.* Вјечно их прати та мисао као лупа њихових дамара. *Куш.* фиг. Било је једно време кад је дамар тог старог Београда куцао живље. *Грол.* **2.** *подземни пут воде до извора на површину земље; жица, жила (руде).* — Дебели млаз воде кључа из каменних планинских дамара. *Ђон.*

дамàрати, -ām несврш. *куцати (о дамару).* — Дамарају жиле и бректе мишићи. *Куш.*

дамàрић м *дем. од дамар.*

дàмаск м = дамаст *врста вунене, ланене или свилене тканине која потиче из града Дамаска.*

дàмаскӣ, -ā, -ō *који се односи на дамаск:* ~ сабља, ~ свила.

дамàскија и **дàмаскиња** ж *в. демескиња.* — Нек' ти сине сабља дамаскија! *Њег.* Од криве дамаскиње паде. *Фил.*

дàмаст м = дамаск.

дàмастан, -стна, -стно *који је од дамаста.* — Богатство носи . . . претиле коње, перивоје . . . дамастне завјесе. *Крл.*

дамбулхàна ж тур. *в. дабулана.* — Чауш виче, дамбулхана риче. *Вук Рј.*

дáмин, -а, -о *који припада дами.*

дáмица ж *дем. од дама*¹.

дàмла ж тур. мед. *срчана или мождана капа, апоплексија.* — А мене као да је дамла ударила. *Левт.*

дамлàисати се, -ишēм се сврш. и несврш. *парализирати се, парализовати се, бити ударен срчаном капи. Бен. Рј.*

дàмпинг м енгл. *продаја робе уз врло ниску цену ради конкуренције и освајања нових тржишта.*

дâмскӣ, -ā, -ō *који се односи на даме, који је за даме.*

дâн¹ м (ген. заст. днē, лок. дáну; ном. мн. дâни, заст. и покр. днӣ и днēви) **1.** *време од изласка до заласка Сунца.* — По цио божији дан на оној жези . . . трчи. *Мул.* Седимо увече или преко дана. *Рист.* фиг. Свјежа [ружа] попрскана даном. *Кркл.* **2.** *мера времена од 24 сата (дан заједно с ноћу).* — Дани, тједни, мјесеци, године низали се једни за другима. *Мишк.* Дан по дан и мјесец прође. *Мул.* **3. а.** *датум у месецу.* **б.** *одређени датум посвећен неком догађају; историјски дан:* Дан Републике, Дан устанка, Дан победе, Дан борца, Дан армије. **в.** *значајан датум опћенито, уопште.* — Слика . . . представљаше моје родитеље на дан венчања. *Дом.* Благословљен нека буде дан помирбе и наново ражарене братске љубави. *Дук.* **4.** астр. *време у коме се било које небеско тело једанпут окрене око своје осе:* Месечев ~, Марсов ~. **5.** мн. *време.* — Мало дана . . . је још остало да гледам свет. *Рист.* Не брини се, биће дана за мегдана. *Чол.* **6.** *живот, век.* — Нијесам никад у свом дану тврђе уснио. *Љуб.* Има још нешто чега жив човјек никад у своме дану није видио. *Креш.* **7.** *мера за удаљеност, површину и сл.* — Је ли далеко то Дунаво . . .? Има цео дан [хода] донде. *Шапч.* На сваку пореску главу . . . пет дана [орања] земље, рачунајући дан на 1600 кв. хвата. *Арх. 1926.*

Изр. бео (бели) ~ нар. песн. *дан опћенито, уопште.* — Пише вино три бијела дана. *НП Вук;* биће (има) дана за мегдана *биће времена, прилике;* црни ~ *несрећа.* — Неће л' их црни дан још прије свадбе задесити. *М-И;* чувати беле паре за црне дане *бити штедљив;* далеки дани *прошлост.* — Јелену је то миловање враћало у далеке дане. *НК 1946;* ~ до дана, ~ и комад *од данас до сутра, без бриге за даљу будућност;* ~ и ноћ, ~ на дан, ~ за даном, из дана у ~, од дана до дана *непрекидно, непрестано;* данима (и данима) *много дана, врло дуго;* ~ ти твој! *као блага псовка.* — Ала си ме натоварила, дан ти твој! *Рад. Д.;* добар дан! *поздрав у току дана;* добар као добар ~ *врло добар;* до судњега дана *до смрти;* губити дане *губити време;* и мој ~ је свануо *и на мене је дошао ред, и мени је сунце синуло;*

из дана у ~ *непрекидно*; јасно као ~ *посве јасно*; једнога (лепог) дана *једном згодом, једанпут*; јунак дана *онај о коме се много говори и пише*; красти богу дане *не бавити се никаквим послом, ленчарити*; мени су (моји су) дани избројани *смрт ми је близу, ја сам на рубу гроба*; млади дани *младост*; на бео дан (изнети) *обелоданити*; не прође ~ а да . . . *сваки дан*; не зна се шта носи ~, шта ноћ *неизвесно је што ће бити, што ће се догодити*; нови дани *садашње доба*. — Очима живих гледам нове дане. *Каш.*; од Кулина бана и добријех дана *из старог доброг времена*; пасји дани *велика врућина*; по белом дану *дању*; по јутру се ~ познаје *од почетка се види какав је ко и какво је што*; последњи ~ *крај живота, смрт*; пре(д) неки ~ *пре неколико дана, пре кратког времена*; радни ~ *радни период у току једног дана*: осмосатни, осмочасовни радни дан; под старе дане *у старости*; судњи ~ а) *пропаст, смак света*; б) покр. *обљетница, годишњица смрти*. — Сутра ми је оцу судњи дан. *Љуб.*; свако чудо за три дана *на сваку се новост човек брзо навикне*; трајати дане *тешко живети, животарити*; у дугу дану *по цео дан*; за који ~ *ускоро*.

да̀н[2], -а, -о **1.** *трп. прид. од дати*. **2.** (одр.) *неки, одређен, извесан*. — Шта ће један дани државник, једна дана партија, једна дана влада урадити у једној даној ситуацији. *Јов. С.* У ватри борбе не може се рећи што се догађа у даном часу. *Крањч. Стј.*

да̀и оном. *узвик којим се опонаша, подражава одјек пуцња из ватреног оружја, ударац неког предмета, звона и сл.* — Ја одмах за њим пушком: дан, дан! *Митр.* Завитла стакло па у зид: дан! *БК 1906.*

да̀нак, да̀нка м (ген. мн. да̀нāкā) песн. *дем. и хип. од дан*[1]. — Благи њојзи данци, мирне ноћи и уранци. *Наз.* фиг. Ноћ нам дође са Вука једнога, данак бели, браћо, са другога. *Радич.*

да̀нак, -нка м (ген. мн. да̀нāкā) **ист. а.** *оно што једна вазална држава плаћа другој као знак зависности*. — Далматински градови и отоци плаћају данак хрватскому владару у 9. и 10. ст. *Шиш.* Кнез Милош се погоди . . . да Срби плаћају данак одсеком и да га сами скупљају. *Гавр.* **б.** *порез(а) опћенито, уопште*. — Приходи од данка били су се . . . умањили због великог броја ратних страдалника. *Јов. С.*

Изр. ~ у крви ист. *купљење мушке деце и младића хришћанских родитеља за јаничаре и друге службе у Турској царевини од 15 — 17. ст.*; платити, плаћати данак (времену, моди, навикама) *слепо ићи за чиме*. — Тартаља песник плаћао је данак модама свога времена. *Михиз.*

да̀нас прил. **1.** *овога дана, у данашњи дан*. — Данас је четврти дан како ме боли десна нога. *Нен. Љ.* **2.** *у ово данашње време*. — Није било добра ни пред двадесет година међу њиховим родитељима па неће ни данас. *Тур.*

Изр. од ~ до сутра *од дана до дана не мислећи на будућност, несигурно*. — Живи јадним животом . . . од данас до сутра. *Сим.*; ~ јесмо, сутра нисмо *краткога смо века*.

да̀наске и да̀наскē прил. покр. *в. данас*.

да̀нас-сȕтра прил. *у неко неодређено време у будућности: пре или после, кад-тад; ускоро, убрзо*. — Све му се чињаше као да је пре неколико дана оставио кућу и да ће је данас-сутра опет видети. *Дом.* Он ће данас-сутра постати гласовит човјек. *Бег.*

да̀нашњӣ, -ā, -ē **1.** *који се односи на данас*. — Данашњег ми дана! *Вес.* **2.** *који се односи на садашње, наше време, савремен, садашњи*. — Таква су данашња дјеца. *Шуб.*

да̀нашњица ж *данашње време, данашњост, садашњост, савременост*. — И баш је . . . прва и најважнија задаћа данашњице — немилосрдна борба. *Тито.* Опће је схваћање учењака данашњице да је суврмени свијет резултат . . . развоја материје. *НЕ.*

да̀нашњо̄ст, -ости ж *данашњица*. — Ја судим . . . да данашњост види [крај] и да назире развитак замршаја у будућности. *Старч.*

да̀нга ж тур. *справа којом се жигоше; жиг*. — Били су [људи] . . . обележени дангама по вратовима и бутинама. *Вучо.*

да̀нгуба ж **1.** *узалудно трошење времена; проводење времена у нераду; беспослица*. — Иза дангубе чека га посао. *Шен.* Дозлогрдила му чаршијска дангуба, незапосленост за коју у селу није знао. *Рад. Д.* **2.** *новчана накнада за узалудно утрошено време (сведоку на суду и сл.)*. — Молим да се стави у протокол њихова [свједока] дангуба. *Шен.* **3.** ж и м *беспосличав(ка)*. — Веле нам да не радимо ништа, да смо дангубе. *Тур.* Сударе се с . . . познатим дангубом . . . за кога нико није знао од чега живи. *Бан.*

да̀нгубан, -бна, -бно *који узрокује дангубу, узалудан, празан*. — Рибару је дангубан посао био прелазити [на супротну обалу] и враћати се. *Вел.* [Разговоре] је она сматрала дангубним и недостојним. *Андр. И.*

да̀нгубā̄р и **да̀нгубā̄ш** м *дангуба (3)*. — Уз власт лети све што је прљаво . . . све што је дангубар и подлац. *Бар.* Дангубаши? . . . То су ти »херојски« синови . . . који су ратовали под »јорган-планином« за вре-

ме док смо ми робовали, а наш народ се борио. *Јак.*

дàнгубити, -ӣм несврш. **1.** *узалудно трошити време, проводити време у нераду, у беспослици.* — Живот је кратак, а ми дангубимо. *Јанк.* Ја нисам беспослац да дангубим. *Гор.* **2.** *губити време радећи коме бесплатно.* — И сељаци, и трговци, и мајстори много дангубе радећи кнезу послове. *Прод.*

~ **се** *в. дангубити.* — Истина, ни у зими се не дангубимо. *Мишк.*

дàнгубица ж **1.** *дем. од дангуба (1).* — Изгубисмо у дангубици . . . читав један сат. *М 1867.* **2.** ж и м *дангуба (3).* — Многе дангубице и нераденице дошле на трг од дуга празна времена. *Шапч.* **3.** *оно чиме ко губи, трећи време.* — Тамбурице, моја дангубице, дангубио ко те направио. *НП Вук.*

дàнгубљење с *гл. им. од дангубити (се).*

дàнгубник и **дàнгубњак** м *онај који дангуби, дангуба (3).* — Он је гори од пропалице . . . Он је дангубник. *Божић.* [У комори су се] мало прије ваљали дангубњаци и траљавци. *Бег.*

дâн-дànас прил. *у данашњици, данас.* — Мањи сељак не може дан-данас живјети добро самим обрађивањем поља. *Шимун.* До дан-данас види се тај кип. *Бен.*

дâн-дànашњӣ, -ā, -ē *данашњи.* — Дан-данашњи клатеж [се] усуђује равно у његову собу. *Ђал.* Тамна мјеста у свијету... је . . . фашистичка тиранија у . . . Шпанији, дан-данашњој жртви њемачко-италијанске интервенције . . . *Зог.*

дâн-дànашњи и **дâн-дâњӣ** прил. *данас.* — Тко да пише, што да пишеш . . . све су то дан-данашњи . . . питања. *Крањч. С.* Подигоше шанац који и дан-дањи стоји. *Вес.* И дан-дањи здрави и живи хлеб једу. *Андр. И.*

дàндара м и ж подр. *лакомислена особа; протува.* — Првој групи прилепили су надимак »дандаре«. Под тим појмом подразумевала су се монархистичка и реакционарна схватања. *Јак.*

дандàрāње с *гл. им. од дандарати.* — Допиру . . . дандарања са сеоских звоника. *Дав.*

дандàрати, -āм несврш. *одавати звук звоњаве.* В. пр. уз гл. им. дандарање.

дàнӣк, -ика м **1.** *место где неко по дану борави, даниште.* — Знао је гору . . . знао хајдучке данике и зимовнике. *Вес.* **2.** покр. *ветар са северозапада који сваки дан пуше, дува после подне у Дубровнику. Рј. А.*

дȃнимицē прил. = даномице *сваки дан, из дана у дан.* — Све се то, и много горега . . . данимице догађало. *Љуб.*

дȃнимичан, -чна, -чно = даномичан *који бива данимице, свакидашњи.* — Данимично осврtање на једине срећне часове мога живота веома ми души годи. *Цар М.*

дȃнинōћ ж бот. *врста љубичице, маћухица* Viola tricolor.

дáнити, дȃнӣм сврш. и несврш. = дановати *бити, боравити преко дана.* — Дан данише пак и заноћише. *НП Вук.* Оно [дијете] данило у дједа, ноћивало у мене. *Мул.*

~ **се** (безл.) *свитати.* — Кад се почело данити, усне. *Шимун.* Почело је већ да се дани, зора тек што није забелела. *Рад. Д.*

дàнӣћ, -и́ћа м *дем. и хип. од дан.* — Отиђи сам [у поноћ] на два-три данића. *Л-К.*

Дàница ж *име јутарње звезде, Венера.* — На небу сијеваше Даница. *Шен.*

дàнӣште с *даник (1).* — [Дознао је] Милош да је Прело [хајдук] негде у шуми на даништу. *Вук.*

дано везн. покр. *да.* — Научио често у планину дано лови срне и кошуте. *НП Вук.*

дандȕвање с *гл. им. од дановати.*

дандȕвати, дȁнујēм сврш. и несврш. = данити. — Храбра чета дан дануват на Морачи хладној сјела. *Маж. И.* Још јуче сам дановао . . . у густој шуми. *Поп. Ј.*

дȃномицē прил. = данимице. — Ишао је даномице . . . по селу на разговоре. *Коз. И.*

дȃномичан, -чна, -чно = данимичан. — Прва [је то година била] његова даномичног потуцања са свињарима. *Коз. И.*

дандȏноћнӣ, -ā, -ō *који бива дању и ноћу, сталан, непрекидан.* — Сав остали живот његов био [је] рад и напор и дандноћна брига за насушни хлеб. *Срем.* У дандноћним борбама Павлова чета је разбила четничке и недићевске групе. *Ђос. Д.*

дандȏноћно прил. *и дању и ноћу, стално, непрекидно.* — Воденице . . . су дандноћно клопотале и мљеле. *Торд.* Измучени [су бегунци] крију̏ући се дандноћно по врлетима. *Јак.*

дȃнōст, -ости ж фил. *свет око нас који делује на наша осетила, чула.* — За нас је даност (оно што сазнајемо преко чула) непосредна. *Лог. 1.*

дȃнсинг м енгл. *плес, игранка; локал у коме се посетиоци могу забављати плешући.*

дȁну покр. *узвик за нуткање: ну, нуде, деде.* — Дану причај што се догодило. *Њег.* Поскочицу, дану, поиграјмо! *Војн.*

дȁнути *в. дахнути.*

дáнце, -ца и -ета с **1.** *дем. од дно.* **2.** покр. *писак у слепе свирале. Вук Рј.* **3.** *круг, центар на мети за гађање. Р-К Реч.* **4.** *дно неког предмета (шешира, чаше).* — На глави је имао мали шешир с округлим данцем и

уским ободом, као што носе Бачвани. *Ат.*

Изр. много је гледао у ~ *много је пио и испио*; испити чаши ~ *испити чашу до дна.*

да́њак, -њка м *в. данак.* — Ето му се одметнула раја па му неће да данъака даде. *Март.*

да́ње с *дар, даривање.* — Више вриједи божје дање него рано устајање. *Вел.*

да́њӣ, -а́, -е́ *који припада дану, дневни.* — Она се изненади данъем посјету. *Андр. И.* Све је сјало и трептало у оштром данъем свјетлу. *Гор.*

дањи́вање с *гл. им. од дањивати.*

дањи́вати, да̀њујем и да̀њӣвам несврш. покр. *данити, дановати.* — Данъива и ноћива [на стану]. *Ивак.* У њој је [у ковачници] данъивао и ноћивао. *Ћоп.*

да̀њо́м прил. нар. *в. данъу.* — Нити спава ни ноћи ни данъом. *НП Вук.*

да̀њу прил. *по дану, преко дана, обдан.* — Пише данъу и ноћу. *Скерл.* Данъу је палио креч. *Пав.*

да̀паче прил. *паче, штавише, чак.* — Вашем стању не може пријати лежање, дапаче је опасно. *Том.* Она у то није вјеровала, дапаче смијала би се и изругивала причаоцима. *Ћип.*

да̑р м (лок. да́ру; ном. мн. да̑ри и да̑рови) **1.** *оно што ко коме да̑, дарује, поклон.* — Поп је примао од хајдука богате дарове. *Тур.* фиг. Стигне јесен . . . са дарима својим. *Срем.* **2.** (често мн.) *свадбени поклони; оно што девојка понесе са собом, спрема.* — Кад се девојка удаје из куће, добија само »дарове« из покретних ствари. *Марк. Св.* И сада настаде живо спремање опреме и дарова девојачких. *Срем.* **3.** *природна способност, таленат.* — Под даром или талентом подразумева се . . . специјална способност за неку врсту продуктивног рада. *Пед.* Његови латински епиграми показују не само . . . пјеснички дар него и оштар дар запажања. *Баб.*

Изр. ~ говора а) *способност говора.* — Тако се преплашио да је . . . изгубио дар говора. *Јонке*; б) *говорничка способност.*

да̑ра ж тур. **1.** *разлика у тежини између чисте робе и суда или амбалаже у којој се роба налази, тара.* — Не краде од уjма [млинар] и не вара на дари. *Андр. И.* **2.** *оно у шта је роба запакована, амбалажа.* — Без даре равно тридесет кила [ораха]. *Рад. Д.*

Изр. одбити коме што на дару *одбити му на лудост, опростити*; превршила (превагнула, претерала, прешла) ~ меру *претерало се (у чему)*; скупља ~ него масло (мера) *већи трошак него користи.*

да́рак, -рка м **1.** *дем. од дар.* **2.** *покривало обредног прибора у православној цркви.* — Досад је даровао већ неколико епитрахиља... и дарке за свето причешће. *Срем.*

да̑рати, -а̄м несврш. некњиж. *дирати, дотицати се кога или чега.* — Руком дара Сијењанин Иву. *НП Вук.*

дарвинӣзам, -зма м *учење енглеског природњака Дарвина о развитку и преображавању у животињском и биљном царству.*

дарвӣнист(а) м *присталица Дарвинова учења.*

дарвинӣстичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на дарвинизам.*

да̑рда ж *врста карташке игре.* — Играм санса, пикета, дарде. *Ком.*

дарѐжљив, -а, -о *који радо даје, подашан, податљив.* — Изгледао је час као човек широке руке и дарежљив, а час тврдица и себичњак. *Андр. И.* [То је] најдарежљивији поп што сам га икад видио. *Пав.*

дарѐжљивац, -ӣвца м (ген. мн. -ва̄ца̄) *онај који је дарежљив.* — Војништво је школа у којој тврдица постаје дарежљив, а дарежљивац расипником. *Вел.*

дарѐжљиво прил. *на дарежљив начин.* — Дарежљиво му је дала [пољубац]. *Јов. Ј.*

дарѐжљивӧст, -ости ж *особина онога који је дарежљив.* — Никад се није покајао са своје дарежљивости. *Креш.*

да̀ренӣк м *онај који је добио дар, који је дариван.* — Дареници одилазе сваки са својим камендаром. *Прер.*

да̑рӣв м покр. *в. дар.* — Јесу ли то гаће од продаје, или су то гаће од дарива? *Вук Рј.*

дарӣвалац, -аоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) = даровалац и дароватељ *онај који даје што на дар, онај који дарује.* — Ја бијах пријатељима подашан даривалац. *Богд.*

дарӣвалица ж *женска особа даривалац. Рј. А.*

дарӣва̑ње с *гл. им. од дарӣвати (се).*

дарӣвати, да̀рујем и да̀рӣвам сврш. и несврш. **1. а.** *наградити, награђивати (кога чим).* — Даривао [ју је] са двадесет дуката. *Ат.* **б.** ир. *(из)батинати.* — Разумљиво [је] што Степан дарује своју закониту жену. *Моск.* Тер их [ага] турскијем даривао даром: . . . коме колац, коме ли конопац. *Маж. И.* **2.** *поклонити, поклањати (коме што).* — Што ме њему не дариваш за љубовцу? *Јакш. Ђ.* Кад сам другуд поглед упирао . . . нег' у те . . . даривајућ ти прве уздисаје. *Крањч. С.* Ево невоље . . . не могу кукуруза ни продати ни даривати. *Ћип.* **3.** *да(ва)ти дарове приликом рођења детета, просидбе или свадбе.* — Дарива [напоследку] кошуљицом, па га предаде матери. *Вес.*

~ **се** *уз. повр.* — Они су се тада дружили, тешили, даривали. *Андр. И.*

дарѝвач, -а́ча м *даривалац.* — На првој страници била је . . . написана намена даривача. *Цар М.*

да̀рило с покр. *в. дар.* — Дарило божје. *Вук Рј.*

да́рити, да̑рӣм сврш. и несврш. песн. *в. дариват.* — Земља га [храст] са трулежом дари. *Март.* Кнеза непризната на брзу руку дари. *Змај.*

да̀рић м *дем. од дар.*

да̑рје м *зб. им. од дар.* — Лепотици вредно прикупљају дарје. *Кош.*

да̑ркање с *гл. им. од даркати.*

да̑ркати, -а̄м несврш. *в. диркати.* — Лаки лахор нежно крилом дарка [власи]. *Кош.*

да̑рмар, -а и **да̀рмӑр,** -а́ра м тур. *велики неред; збрка, метеж; несклад.* — На столићу . . . спази он у правом дармару лепезу, пар свилених чарапа па и увелу киту цвијећа. *В 1885.* [Гости] су окупирали Ивкову кућу и направили дармар у њој. *Глиг.* фиг. Напрежући се понова да размрси дармар у мислима . . . он . . . чу једну реч. *Вас.*

да̀рнути, да̑рнӗм сврш. **1.** *дирнути, дотакнути.* — Јесте ли кадгод покушали да дарнете у осињак пун оса? *Вес.* Никад ја нисам никога ни прстом дарнуо. *Чол.* фиг. У име ми нитко дарнуо није, ни дарнути неће док је мене жива. *Вел.* **2.** *ганути, разнежити.* — Они ће [родитељи и браћа] плакати за тобом . . . Стојана то дарну. *Ђор.*

Изр. ~ кога у живац, у зеницу *нанети коме велику увреду, дирнути га тамо где је најосетљивији.*

дарѝвалац, -аоца м = даривалац. — Даровалац је само светли цар. *Кост. Л.*

да̑рӗван, -вна, -вно **1.** *који радо даје, податљив, дарежљив.* — Даровна рука сиромашка мајка. *Н. посл. Вук.* **2.** *који је да̑рӗван, поклоњен.* — Даровном се коњу не гледају зуби. *Ђон.* **3.** (одр.) **а.** *чиме се што дарује.* — У једној даровној повељи из 1382 . . . помињу се већ и влашки заселци. *Нов.* **б.** *који млада даје као дар на дан свадбе.* — [У шареном ковчегу је] даровно рубље домаћинове удаваче. *Ад.*

дарѝвање с *гл. им. од даровати (се).*

дарѝватељ м = даривалац. — И богат поклон бива убог када дарователју срце отврдне. *Богд.*

дароватељица, дарѝватељица и **дарѝватељка** ж *женска особа која дарује.* — Видје он њу, ал' снажну још, младу мајку, док је била на врхунцу свога позива као даровательица живота. *Бег.*

дарѝвати, да̀рујем (р. прид. да̑ровао; трп. прид. да̑рован) сврш. **а.** *дати на дар, поклонити.* — Дарова сваком брату убрус и чарапе. *Ранк.* **б.** *дати милостињу.* — Дарујте ме, браћо моја! *НП Вук.*

~ **се** *уз. повр.* — Кад су се младенци даровали, архимандрит отвори једно орманче. *Јакш. Ђ.*

дарѝвац, -о́вца м мац. *грубо сукно.* — Чоха од мрка даровца. *Шен.*

да̀ровина ж *новци које млада о свадби скупи од дариваља, даровнина. Вук Рј.*

дарѝовит, -а, -о *који има нарочитих способности за нешто, талентован.* — [Био је] самоук, с још недовољном спремом, али даровит. *Прод.* Творачке способности сваког, а нарочито даровита појединца, откривају у . . . појмовима нове стране. *Бел.*

дарѝовито прил. *на даровит начин, с нарочитом способношћу.* — »Раскид« је . . . даровито писан роман. *Михиз.*

дарѝовитӧст, -ости ж *особина онога који је даровит, таленат.*

дарѝовнӣк, -ика м заст. **1.** *в. даривалац.* **2.** (у атрибутској служби) *дарован (2).* — Њему даде коња даровника. *НП Вук.*

даровнӣна ж *даровина.* — Мајка нема ништа друго да ти да̑ до овај талир, ово је моја даровина; њим је мене даривао свекар. *Рј. А.*

дарѝвница ж **1.** правн. *писмени документат, акт којим се коме што дарује, повеља.* — Управо та је даровница [којом је краљ даровао Витезовићу Шћитарјево] Витезовића коначно упропастила. *Комб.* **2.** *дар.* — Приложио је даровницу од пет тисућа форинти. *Ђал.* **3.** (у атрибутској служби) *дарована.* — А све гледам даровницу ђорду. *Вук Рј.*

дарѝвштина ж покр. *дар, даривање.* — Народ мисли да је тврђа даровштина од куповине. *Рј. А.*

дародава́ц, -вца м (ген. мн. дарѝда̄ва̄ца̄) *онај који даје дар, даривалац.* — Дете нагло прими динар, пољуби дародавцу носом руку. *Каш.*

дарѝда̄вка ж *женска особа дародавац.*

да̀рчић м *дем. од дарак.*

да́са м шатр. *помодан човек, гизделин, фићфириħ.* — Тече прича коју је научила за овакве дасе. *Поп. Ј.*

да̀ска ж (дат. да̀сци, ак. да̑ску; мн. ном. да̑ске, ген. дасака̄) **1. а.** *пљоснат и широк комад дрвета, мале дебљине, изрезан, испиљен из балвана или трупца.* — Узе . . . даске . . . и пође да нешто поправи у дну баште. *Сек.* **б.** фиг. *мршава женска особа.* — Ја не могу да видим оне испијене сараге, даске без прсију и наказе без кукова. *Рад. Д.* **2.** мн. фиг. *позорница, бина.* — Трагедија [у животу] је често много страшнија но оне што се обично гледају на позоришним даскама. *Скерл.* При-

зор као створен да се нађе на даскама. *Михиз.*

Изр. даске што живот значе *в. даска* (2); нагазити на трулу даску *преварити се*; нема четврте (треће) даске у глави, недостаје, фали му ~ у глави *није му у глави све у реду, шашав је*; одскочна ~ а) *еластична даска с које се изводе скокови, трамбулина*; б) фиг. *помоћно средство да се неко докопа чега*; школска ~ *широка црна плоча, табла на којој се пише кредом*; шаховска ~ *плоча, табла са 64 црна и бела квадрата на којој се помичу шаховске фигуре*; трула ~ *оно што је несигурно, ризично.*

да̏скал м грч. заст. *учитељ.*

да̏скалица ж *учитељица.*

да̏скаст, -а, -о *који је налик на даску.* — Жена . . . с даскастом вањштином. *Ж 1955.*

да́та с мн. лат. *подаци, чињенице, појединости (о времену кад је што написано).* — Сабрао је обиље статистичких дата. *Нех.* Илузије . . . често су реалније чињенице од свих опипљивих снага и бројевима изражених дата. *Петр. В.*

да̏ти, да̑м, да́дем и да̏днем (мн. 3. л. да̏јӯ, да́дӯ и да̏днӯ; имп. да̑ј (понекад с партикулом: де, дер); р. прид. да̏о, да́ла, -о; трп. прид. да̑н, да́на, -о и да́на, -о и да̑т, да́та, -о и да́та, -о) свршн. **1.** *предати нешто из руке у руку, уручити; пружити.* — Дај ми сјекиру да одсијечем грану. *ВУС 1960.* Дајдер и мени ту боцу да пијнем мало. *Вин.* Лаку ноћ, дајте ми бар руку. *Лаз. Л.* **2. а.** *препустити што у власништво другога, даровати, поклонити.* — Платио сам и још сам с добра срца дао попу врећу зоби за крштење. *Бен.* Заиште да му је [чашу] даду да је понесе као спомен. *Нен. Љ.* Шта да ја теби даднем за уздарје? *Креш.* **б.** *изручити, предати.* — Дај нам богохулитеља! Предај разбојника! *Бен.* **3. а.** *удати.* — Синоћ [мајка] дала, јутрос се кајала што је Мару за Ивана дала. *НПХ.* И ти си мислила да за његова синовца своје дете даш! *Јакш. Ђ.* **б.** *послати, упутити кога на какав посао; побринути се за чију будућност:* ~ на занат, ~ на школе. — Отац [га је] дао, по свршеној нижој гимназији, у апотеку. *Лаз. Л.* **4. а.** *продати; уступити уз замену.* — Дао сам коња врло јефтино, јер га нисам имао чиме хранити. *Вј. 1962.* Дао лучевину, а узео со. *Андр. И.* **б.** *платити.* — Колико си дао за то одијело? *Б 1962.* **в.** *потрошити, страћити.* — Масорош данас да на карте пола имања. *Лаз. Л.* **5.** *одредити године, доба живота.* — Добро се држи, не бих му дао више од четрдесет година. *ВУС 1962.* **6. а.** *запретити батинама, казном.* — Чекај, дат ћу ти ја, провалити као разбојник у туђу кућу. *Шен.* **б.** *ударити, задати ударац:* ~ батина, ~ ћушку, ~ шамар. — Е, вала, нек сте Талијанима дали по репу. *Ћоп.* **в.** *нанети, задати, проузроковати:* ~ јада, ~ невоља. — Што нису знали дати страха том факину? *Кол.* **7.** *имати, садржавати у себи; произвести.* — Кит може дати 8.000 килограма масти. *Петр. М.* Ова њива дала је више жита него она покрај ње. *Вј. 1962.* **8. а.** *донети као пород, плод, родити:* ~ дете на свет. — Ја ћу му бити жена и мати наше будуће деце; ја ћу му дати децу. *Петр. В.* Кромпир млади . . . је сав . . . црвен као новорођенче . . . онакав каквог га је мајчица земља дала. *Чипл.* **б.** *створити.* — Бог [га је] за свашта дао. *Њег.* Наше су очи на слику сунца дане. *Уј.* **в.** *донети плода, користи.* — То је доба када су природне науке . . . дале дивне резултате. *Скерл.* **9.** *приказати, осликати; остварити (као писац, уметник).* — Пјесник је свој доживљај примио и дао на свој начин. *Вј. 1960.* Софка, Ефенди-Мита, Марко иду у најживље творевине које је Станковић до данас дао. *Скерл.* **10. а.** *одржати, извести.* — Карађорђе пође напред к Шапцу и на Мишару . . . да̑ главну битку. *Нов.* **б.** *приредити, организовати, извести пред публиком:* ~ концерт, ~ представу. — Дала се мени у част . . . приредба с декламирањем и пјевањем. *Наз.* **11. а.** *допустити, дозволити:* ~ прилику, ~ времена. — Нагло топљење леда . . . дало је експедицији могућност да иде још даље на север. *Петр. М.* Запјевале [су] што им грло дало. *Кол.* **б.** *пристати, сагласити се.* — Не дам ја, дешо, да ми деца буду последња у селу. *Глиш.* **12. а.** *одредити:* ~ име, ~ обележје, ~ карактер и сл. — Свакако је било неког узрока што је тек сад . . . за правац својим трупама . . . дао Приштину. *Лаз. М.* **б.** *ставити у дужност.* — Што ми је било дато, учинио сам. *Војн.* **в.** војн. *наредити:* ~ вољно, ~ команду. **13.** *саопштити, изрећи:* ~ примедбе, ~ мишљење. **14.** *предати, послати (коме у надлежност):* ~ оставку, ~ оглас у новине, ~ писмо, лист на пошту. **15.** (у конструкцији с инфинитивом) *наложити, наредити.* — Кошут је . . . дао штампати . . . мађарске банкноте. *Нех.* У Немачкој је дао стрељати једног уредника. *Нен. Љ.* **16.** (само имп.) *са значењем подстицања: де, хајде (обично с императивом других глагола).* — Не пушите? Дајте, запалите! *Шен.* Дај да прошетамо кроз варош. *Ћоп.* **17.** *с именицом као допуном може се заменити глаголом изведеним од такве именице:* ~ амнестију *амнестирати;* ~ благослов *благословити;* ~ изјаву *изјавити;* ~ налог *наложити;* ~ одговор *одговорити;* ~ пристанак *пристати;* ~ слободу *ослободити* и сл.

Изр. бог дао, дао бог *в. дабогда;* ~ аманет *в. дати реч;* ~ чистац, гас, маглу *побећи;* ~ цеваи(а) *бити у стању, моћи.* — Не можеш им дати цевапа, ни одговорити

им на свако питање. *Ранк. С.*; ~ глас(а), јава од себе а) *јавити се*; б) *пристати*. — И у кући се ништа важније не дешава док она не да свој глас. *Лаз. Л.*; ~ главу (браду, руку, живот) *чврсто јамчити за кога*; ~ хабер *јавити се*; ~ коме хлеба у руке *оспособити кога за живот*; ~ коме рог за свећу *преварити кога, подвалити коме*; ~ кошару, корпу коме *одбити чију понуду*; ~ крила (коме) *испунити одушевљењем (кога)*; ~ (к)врагу *оставити што, оканути се чега*; ~ леђа (плећа), ~ ногама мах, ватру табанима, петама ветра и сл. *почети бежати, побећи, одмаглити*; ~ лекцију коме *научити кога памети*; ~ маха *омогућити да се нешто развије, подстаћи на нешто*; ~ на знање *саопштити; обавестити*; ~ ногу (ногом) коме *грубо отерати, избацити кога*; ~ одушка (одушке) *допустити, омогућити да се нешто испољи*; ~ реч (часну, поштену, тврду и сл.) *сигурно обећати*; ~ реч *допустити коме да говори*; ~ руку (коме) а) *пружити руку при руковању, поздрављању*; б) *пристати на удају*; ~ све од себе *учинити све што се може*; ~ ватру *опалити из пушке, топа*; ~ веру за неверу *обећати што па не извршити*; ~ вољу за невољу *пристати од невоље*; ~ (за)право коме *сложити се с ким (нпр. у мишљењу), одобрити чији поступак*; ~ знак (миг, сигнал и сл.) *обавестити кога (на неки начин)*; душу дао *подесан је, сасвим одговара*; не да му враг (ђаво) мира *хоће да учини нешто непотребно или зло*; не ~ мира (с миром) *досађивати коме*. — Шта, зар ти опет не да с миром. *Глиш.*; не ~ на се(бе) *чувати, бранити своје право, своје достојанство*; не ~ ни богу тамјана, ни црно испод нок(а)та *бити јако шкрт*; ни дај боже, ни дао бог (за одрицање) *никако*.

~ **се 1.** *предати се, попустити, уступити*. — Свом силом . . . се бацих на њега, али се ни он није дао. Био је снажнији од мене. *Петр. В.* Зар да се човјек дâ под нож као теле месару? *Бен.* **2.** *подати се*. — Ја сам се тек послије вјенчања дала мајору. *Фелд.* **3.** *пружити се, протегнути се*. — А са горе крај потока стазица се дала. *Радич.* **4.** *кренути, поћи*. — Настала и ноћ кад се дадох кући. *Ђал.* Неколико смелијих и јачих дало се за Вукашином [у потеру]. *Ад.* **5.** *допустити*. — Пре бих издахнула него што бих се дала одвести из нашег села. *Шант.* Није се дао заплашити. *Јонке.* **6.** безл. *моћи*. — Из погледа им се да прочитати како благодаре небу што их је обдарило тако паметним . . . дететом. *Срем.* Ништа се није дало видјети. *Кол.* **7.** *уз именице са предлогом* на *или* у *значи*: **а.** *свршену радњу или почетак радње која је у значењу именице*: ~ у бригу *почети се бринути*; ~ на чудо *зачудити се*; ~ у плач *заплакати*; ~ на пут *запутити се*; ~ у бег, бекство *побећи*; ~ у мисли *замислити се*; ~ у разговор *почети разговарати*; ~ у сан *заспати*; ~ у вику *почети викати*. **б.** *латити се, прихватити се онога што значи именица*. — Даде се на товидбу волова. *Том.* Дао се у трговину. *Шапч.* Он се већ од раног јутра дао на посао. *Новак.*

Изр. дала ми (ти, му итд.) се прилика *надала, десила ми (ти, му итд.) се прилика*; дало ми (ти, му итд.) се нажао *ражалило ми (ти, му итд.) се*; ~ коме у руке *предати се коме на милост и немилост*; ~ молити *не пристати олако, нећкати се, оклевати*: ~ на зло *окренути се на зло, погоршати се (о болести)*. — Рана му се дала на зло. *Андр. И.*; ~ разлогу *уразумити се*; не да ми (ти, му итд.) се *неће ми (ти, му итд.) се, немам воље*.

дати речца покр. (дâти) *ваљда*. — Дати нас неће све тај Фурлан посјећи. *Љуб.* Је ли затворила свињче? . . . Дати јест, него је проришкало. *Лоп.*

дâтӣв и **дáтив** м лат. грам. *падеж намене, циља, трећи падеж; одговара на питање*: *коме, чему*.

дâтӣвнӣ и **дáтивнӣ,** -ā, -ō *који се односи на датив*.

датӣ́рање с *гл. им. од датирати*.

датӣ́рати, дâтӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** *ставити, стављати датум*. — Неке [Хекторовићеве посланице] су и датиране. *Водн.* Све ми се чини да је то писмо датирато 20. марта. *Нен. М.* **2.** *одредити, одређивати датум постанка (чега)*. — [Југославенску идеју] обично датирамо од дјеловања . . . родољуба . . . бискупа Штросмајера. *Наз.* **3.** несврш. *водити порекло, потицати, трајати*. — Страх од тих чемпреса датира још од мога новицијата у самостану. *Мар.* Неолитске гробнице различне су по времену из кога датирају. *Жуј.*

дâтовати, дâтујēм сврш. и несврш. заст. *в. датирати*. — Школска зграда датује још од 1730. године. *Поп. П.*

дâтōст, -ости ж фил. **1.** *позната чињеница*. **2.** *познат факат или позната идеја помоћу које се могу истраживати и пронаћи друга факта или друге идеје*. *Бак. Реч.*

дâтула и **дâтуља** ж тал. бот. *врста палме и њен плод, урма* Phoenix dactylifera.

дáтум м лат. **1.** *одређено календарско време (дан, месец, година) неког догађаја*. **2.** фиг. *важан догађај, појава*. — Чини ми се да ће овај роман остати датум у Лалићевом књижевном стварању. *Михиз.*

Изр. висок ~ *последњи дани у месецу (кад се истиче да су месечна примања на измаку)*.

да̏ћа ж *гозба у част мртвоме и за покој душе његове, подушје.* — Вратише се са гробља кући и пише даћу покојнику. *Вес.* Нитко не смије ући [у Луг мира] и бунити покој мртвих, осим у дане кад се славе даће. *Наз.*

Изр. свињска ~ нар. шаљ. *гозба, част приликом клања свиња*; искупили се као на даћу *искупили се и звани и незвани.*

да̏ћа ж *в. даће*; супр. недаћа. — Па бабајка поменуо свога бољом срећом и божијом даћом. *Март.*

да́ћа ж заст. *порез(а), дажбина, даџија.* — Нас питају за порез, за општинску даћу. *Шен.*

да́ће с нар. *дар, поклон, милост.* — Хвала богу на његову даћу. *НП Вук.*

даӯлбас м тур. муз. *омањи бубањ, талам-бас.* — Ударише јасни даулбаси. *НП Вук.*

да̀фина ж бот. *дрво слично маслини* Elae agnus angustifolia. *Терм. 3.*

да̏х, даха и **да̏х** м (лок. даху и даху) **1.** *зрак, ваздух који жива бића удишу и издишу.* — Даха није могла да захвати нити да умири срце. *Бен.* Стаде [младић] да се грије на даху животиње. *Вуј.* **2.** *дисање.* — Дах му постаје кратак . . . ноге тешчају. *Леск. Ј.* Задржава дах, не дише. *Вас.* **3.** *струјање зрака; дување.* — По свјежем даху осјећамо њихову [високих планина] близину. *Јак.* Дах јесењег вјетра сухо лишће њише. *Цес. Д.* фиг. Аутономисти . . . осјећају у тим одредбама дах новога вјетра, што ће много тога рашчистити. *Цар Е.* **4.** *оно што се из чега испарава; вољ, мирис, задах.* — Свуда наоколо сипала шума свој мирисави дах. *Војн.* Из пецара избијао дах ракије. *Гор.* **5.** фиг. **а.** *дух, обележје, смисао.* — Дах руског политичког мистицизма допирао је до наше земље. *Јов. С.* Оскудева . . . основна идеја . . . оскудева дах којим живе уметничка дела. *Грол.* Дах новога времена . . . право је осјетио. *Нех.* **б.** *снага, јачина.* — Борба је трајала, само са све слабијим дахом. *Вас.*

Изр. без даха *не дишући*; до последњег, задњег даха *до краја живота, до смрти*; изгубити ~, остати без даха *запањити се*; испустити ~ *издахнути*; краткога даха *краткога трајања, краткотрајан*; леди се, мрзне се ~ *велика је хладноћа*; мотрити што без даха *мотрити с пажњом*; понестало му даха *понестало му снаге*; у једном даху (*учинити што*) *у један мах, врло брзо.*

да̏хат, -хта м *дахтање, дахтај.* — Чујем дахат чилих коња. *Матош.*

да́хати, да̑шем *несврш. према дахнути, дувати.* — Крститељ му поче дахати у образ. *Наз.*

да̀хија м (ген. мн. да̏хијā) тур. **ист.** *један од четири јаничарске старешине који су у Србији 1801. год. приграбили власт; насилник.* — На дукате покупише војску, њих четири велике дахије. *НП Вук.* Људи школовани . . . овако самовољно газе закон и понашају се као дахије. *Чол.*

да̀хијскӣ, -ā, -ō *који се односи на дахије*: ~ време.

дахи̏лук м ист. *дахијска власт; дахијска област. Вук Рј.* фиг. *насиље, тиранија.*

да̀хијскӣ, -ā, -ō *в. дахијски. И-Б Рј.*

дахи̏ре *в. даире.*

да̀хнути, да̑хнēм сврш. **1.** *једанпут увући зрак, ваздух у груди и испустити га.* — Сав протрне у свом срцу . . . хладна зрака не може да дахне. *Ботић.* Једва изиђоше [из облака прашине] и дахнуше слободно. *Ранк.* **2. а.** *одморити се, одахнути, предахнути.* — Чекај мало да дахнем! . . . Пропадох у послу цео дан. *Дом.* Мало дахни, доста си радио! *ВУС 1960.* **б.** *осетити олакшање, живнути, одахнути.* — [Варошица] је под партизанском влашћу дахнула слободно. *Чол.* **3.** фиг. *рећи с уздахом, тихо рећи.* — Ја нехотице дахнух: »Улази!« *Кост. Л.* »Добар вечер«, дахне Јелка. *Кум.* **4.** *духнути, пирнути (о ветру).* — Дахнуо лахор, а облаци бијели . . . за . . . јелик се макли. *Домј.* [Посилни чистећи чизме] дахнуо би на кожу чизме. *Поп. Ј.* **5.** фиг. *издати топлину, мирис, запахнути.* — Дахну [из механе] топла и смрдљива пара. *Нуш.*

Изр. ~ душом *осетити олакшање у животу, одахнути.*

да̏хтав, -а, -о *који дашће, задихан.* — Говорили су узбуђени људи, дахтави од трчања. *Дав.*

да̏хтаво прил. *задихано, дашћући.* — Машина [је] избацивала снажно и дахтаво пару. *Мил. В.*

да̏хтāј м *убрзан дах, тешко дисање.* — И Синана у овој ноћи није грицало дисање деце и дахтај. *Стн. 1948.* фиг. Ауто поскокну . . . на дахтаје посрну уз брдо. *Божић.*

да̀хтање с *гл. им. од дахтати.*

да̀хтати, да̑шћēм несврш. **а.** *убрзано и тешко дисати (од умора, врућине и сл.).* — — У хладу . . . извалио [се] . . . пас . . . дашћући мученички. *Ж 1955.* Стрицу се тресу рамена, дашће од узбуђења. *Вучо.* **б.** фиг. *бректати, хуктати.* — Засопљен [ауто] је дахтао. *Михољ.* Воз је дахтао уморно. *Поп. Ј.*

да̀хтјети, -тӣм (ијек.) несврш. *в. дахтати.* — Лов се јари . . . вижли дахте, а парипи врчу. *Март.*

да̀џа̄р, -а́ра м тал. заст. *убирач даџије; џариник, џаринар. Бен. Рј.*

да́џија ж тал. *порез(а), дажбина.* — Почиње причати о тешким временима, великим

дацијама. *Ранк.* Што сам добио, плануло је на дације и на друге отимачине. *Вел.*

да̀цијер, -ѐра м покр. *дацар. Вук Рј.*

да̀ша м и ж **1.** *онај који радо даје.* — Сваки даша добар даша, а недаша ђидибаша. *Вук Рј.* **2.** (обично у полусложеници: сека-даша) *жена слабог морала.* — Има нешто и поштених [снаша], ал' највише сека-даша. Ил' за новце ил' онако, ал' су даше свакојако. *Радич.*

да̂шак, -шка м (ген. мн. да̂шāкā) *дем. од дах.* — И задњи дашак буре био је престао оне ноћи. *Шимун.*

да̂шан, -шна, -шно покр. *дарежљив, подашан.* — Није он никада био јако дашан. *Кал.*

да̀шкалица ж покр. *в. загонетка. Р-К Реч.*

да̀шкање с *гл. им. од дашкати се.*

да̀шкати се, -ā̄м се несврш. покр. *в. загонетати се. Р-К Реч.*

да̀шта прил. = дашто *заиста, дакако, разуме се.* — Зато је служавка, дашта. Зашто се није родила за принцезу, ако јој се не свиђа. *Поп. Ј.*

да̀што прил. = дашта. — Право имаш! Дашто, посве право. *Бог.*

Изр. дашто ми ти дашто *при питању у загонетању: шта је?*

да̀шчāк, -а́ка м покр. *коњ пљоснат попут даске, брвнаш. Вук Рј.*

да̀шчан, -а, -о *који је од дасака.* — Преко дашчана плота пење се. *Ков. А.* Седе на дашчан кревет. *Моск.*

да̀шчара ж **1.** *колиба од дасака која служи за спремиште и за становање, барака.* — Стан је дашчара поред ријеке. *Пав.* У малој дашчари за столом седео је ујка Јова. *Бар.* **2.** *складиште и продавница дасака.*

да̀шчарица ж *дем. од дашчара.*

да̀шчат, -а, -о *в. даскаст.* — Висока га и дашчата усидјелица нагло тргне за рукав. *Мар.*

дашчѐтина ж *аугм. и пеј. од даска.*

да̀шчица ж *дем. од даска.*

дашчу̀рина ж *аугм. и пеј. од даска.*

два̂ м и с, две̂, ијек. дви̏је, ж (ген. два́јӯ м и с, две́јӯ, ијек. дви́ју, ж; дат. два̀ма и два́ма м и с, дво̀ма и дво́ма, ијек. двјѐма и двје́ма, ж) **а.** *број који се обележава са 2, за једну јединицу већи од један.* **б.** *као део сложеница и израза:* дванаест, двадесет, педесет два, две стотине, два-три, двапут и др. **в.** *мало, неколико (неколика, који и сл.).* — Постану писци без две логички везане иде је у глави. *Панд.*

Изр. два и два *у редовима по двојица;* као двапут два (четири), два и два су четири *јамачно, зацело, свакако (кад је реч о нечему сасвим очигледном);* ни две унакрст *(не знати) ништа.* — Мислим да не зна ни две унакрст ређи. *Змај.*

два̀братакр̀в, два̀братакр̀ви ж **а.** бот. *биљка из пор. перуника* Iris nobilis. *Сим. Реч.* **б.** зоол. *врста корала* Tubipora Hemprichii. *Терм. 4.*

два́десек бр. покр. *в. двадесет.* — Тај страшни човјек био је главом силни Страхињу бане, што је по двадесек Турака у Ситницу нагонио. *Ђор.*

два́десе̄т а. *број који се означава са 20, двоструко већи од десет.* **б.** *у бројевима састављеним од више речи:* сто ~, ~ (и) пет, ~ (и) други, ~ (и) двоје итд.

двадесе́так (покр. дваѐстак), -тка м и непром. *око двадесет.* — Сјећао се оног што се је догодило пред двадесетак година. *Тур.* Спава нас двадесетак у овој огромној кућерини. *Дед. В.* У зору дођоше дваестак одважнијих коњаника. *Лаз. М.*

двадесетѐкиња ж *буре од двадесет акова. Рј. А.*

двадесѐтача ж *двадесетица (а).* — Двадесетача капну у Керову касету. *Божић.*

двадесетѐрац, -рца м геом. *геометријско тело омеђено с 20 троуглова, икосаедар.*

двадесетгòдишњāк м *в. двадесетогодишњак.*

двадесетгòдишњӣ, -ā̄, -ē̄ *в. двадесетогодишњи.* — Окупатори су настојали искористити двадесетгодишњу ... угњетачку политику ... буржоазије. *Ч-М.*

двадесетгòдишњица ж *в. двадесетогодишњица.*

два́десетеро = двадесеторо *зб. број према двадесет.*

два́десе̄тӣ (покр. дваѐстӣ), -ā̄, -ō̄ *редни број према двадесет.* — Читав [је] роман сав изграђен од само младих људи... Све је у двадесетим годинама. *Богдан.* Данас је двадесети ожујка. *Пав.* Један убица, тај гад, ни двадесети део десетка вашег првог мужа. *Панд.*

двадесѐтина и **двадесетѝна** (покр. дваѐстина) ж **1.** *око двадесет, двадесетак.* — Један младић од двадесетину година остави срп. *Дом.* Гониоци, које је од куће делила двадестина корака, зауставише се. *Андр. И.* **2.** *двадесети део.* **3.** *мноштво од двадесет. Р-К Реч.*

двадесѐтица ж **а.** *новац од двадесет јединица.* — Фишкал разреди војску. Понајприје цекине, затим шкуде, затим двадесетице. *Шен.* **б.** *бројка 20.*

двадесетогòдишњāк м *човек којему је двадесет година.*

двадесетогòдишњӣ, -ā, -ē *којему је двадесет година, који траје двадесет година, који се обавља после двадесет година и сл.*: ~ прослава, ~ помен.

двадесетогòдишњица ж **1.** *навршена двадесета година, прослава, помен и сл. после двадесет година.* **2.** (у атрибутској служби) *двадесетогодишња*: шљивовица ~.

двадесетòрица ж *двадесет људи.*

двáдесеторо = двадесетеро. — Имам двије њиве, имам кућу, двадесеторо брава. *Ћор.*

двадесетпетпáрац, -рца и **двадесетпèтпарац**, -áрца м *новац од двадесет пет пара.* — Знам да се крало . . . и на двадесетпетпарце. *Пол. 1958.*

двàеслук м покр. *двaеспарац.* — Ево ти двaеслук па лепињу купи. *Станк.*

двaеспáрац, -рца и **двàеспарац**, -áрца м *новац од двадесет пара.* — Љутито баци двaеспарац механџији пред ноге. *Ћор.*

двâж прил. заст. = дваш *в. двапут.* — Хукну [на печат] дваж и удари по дну тога броја карте. *Пол. 1953.*

двáкрат прил. заст. *в. двапут.* — Времешна удовица двакрат удата. *Павл.*

двáнаеснӣк м анат. *део танког црева у човечјем телу који почиње од желуца* duodenum; исп. дванаестопалачно црево, уз црево (изр.).

двáнаесничнӣ, -ā, -ō *који се односи на дванаесник.*

двáнаест (покр. двáнаес и двáнēст) *број који се обележава са 12, за два већи од десет.*

дванаéстак, -ска м и непром. *око дванаест.* — Путем . . . пјешачи дванаестак људи. *Вел.*

дванаестàче, -ета с покр. *суд, буре за вино од дванаест акова.* — Он упртио дванаестаче с вином па жури кући. *Вес.*

дванаестéрац, -рца (ген. мн. дванаèстēрāцā) м **1.** поет. *стих од дванаест слогова.* — Стих је пјесме дванаестерац, познат из књижевности Дубровника и Далмације. *Барац.* **2.** геом. *геометријско тело омеђено са дванаест једнаких правилних петерокута, петоугаоника, додекаедар.* — Правилна тјелеса узела [су се] као знакови почела: коцка значи земљу, дванаестерац етер. *Баз.* **3.** *дванаестопалачно црево, дванаесник.*

дванаестèрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на дванаестерце.*

двáнаестеро = дванаесторо *зб. број према дванаест.*

дванаестеропàлачнӣк м анат. *дванаестопалачно црево, дванаесник.* — Путује читаву ноћ да испита некаквог специјалисту што мисли о његовом дванаестеропалачнику. *Крл.*

дванаестероплòшњāк, -áка м геом. *дванаестерац (2), додекаедар*: ромпски ~.

дванаестгòдишњӣ, -ā, -ē *в. дванаестогодишњи.* — Присиле га да им изручи дванаестгодишњега Ладислава. *Шиш.*

двáнаестӣ, -ā, -ō *редни број према дванаест.*

дванаèстина и **дванаестùна** ж **1.** *око дванаест, приближно дванаест, дванаестак.* — Стигосмо једну гомилицу од једно дванаестину људи. *Лаз. Л.* Поручи још и дванаестину боца најбољег вина. *Нед.* **2.** *дванаести део целине.*

Изр. буџетска ~ фин. *привремени државни прорачун за месец дана, начињен према прошлогодишњем буџету.*

дванаèстица и **двáнаестица** ж *бројка 12 или оно што је означено њом (нпр. трамвајска линија).*

дванаесто- *као први део сложених придева и именица показује да онога што значи основа у другоме делу сложенице има дванаест*: дванаестодневни, дванаестокатни, дванаестокатница, дванаестоспратница, дванаестотонац и сл.

дванаестогòдишњӣ, -ā, -ē *који има дванаест година.*

дванаестопàлачнӣ, -ā, -ō *који је дуг дванаест палаца.*

Изр. ~ црево анат. *в. дванаесник.*

дванаестòрица ж *дванаест људи.* — Сазвавши дванаесторицу, даде им силу над свијем ђаволима. *Вук.*

двáнаесторо = дванаестеро.

двâњке, двâњāкā ж мн. покр. *бисаге. Деан. Рј.*

двáпут прил. *два пута, у два маха; двоструко*; исп. двакрат, дваред, дваш. — Вино се претаче двапут у години. *Панд.*

Изр. двапут-три, двапут-трипут *два или три пута; каткада, који пут.* — Промена прилика и суделовање у судбини Милошеве породице натерале су га да се још двапут-три бави у Србији. *Моск.* И гранчица ју је [грлицу] два-трипут зибнула. *Киш.*

двáред(а) прил. *двапут.* — Ујак оде дваред у Загреб. *Матош.*

Изр. дваред-триред *два или три пута, више пута.* — Дваред-триред изађе Ержа и јавља да је сто постављен. *Срем.*

двâри ж заст. *в. двери.* — Свати [девојку] поведу пред часне двари. *Ад.*

двâч прил. заст. покр. *в. двапут.*

двâш прил. = дваж. — То [хватање птица] се понављало дваш у недјељу. *Мат.*

Изр. **дваш-триш** *два или три пута, неколико пута.* — Он је тако дваш-триш бесједио у манастиру. *Мат.*

двê, ијек. **двије** *ж. род према два.*

двêка ж покр. *катран од брезове лике за мазање кола. Вук Рј.*

двêкав, -а, -о покр. *в. гњецав. Рј. А.*

двêр ж *в. двери.* — Састао се на стубама пред златном божјом двери с једном . . . блиједом ноћном кћери. *Видр.* У зјеници се згасла звјездана, модра двер. *Крл.*

двêри ж мн. рсл. **1.** *врата.* — Нису биле двери на којима куцао није. *Ат.* фиг. Отварате двери у нову годину, у нову ропотарницу, је ли? *Матош.* **2.** (често с атрибутом »царске«) *средња врата на иконостасу.* — Изнесе црквењак клупицу . . . и постави је пред царске двери. *Краљч. Стј.* Марица . . . целива све иконе на дверима. *Сек.*

двéрца с мн. *дем. од двери.* — Пред њим су ширили своја дверца планински стискољни цватови. *Божић.*

двêста, ијек. двијêста *број који се обележава са 200, две стотине.*

двестагòдишњ, -ā, -ē ијек. двјестагòдишњ *који има, који траје двеста година.* — У свом гнезду . . . лежао је стари двестагодишњи гавран. *Дуч.* Послије двестагодишње унутарње борбе интереси народа и династије први пут се сложише. *Шиш.*

двестагòдишњица, ијек. двјестагòдишњица, ж *двестота година од неког догађаја.*

двестатúсућ, -ā, -ē, ијек. двјестатúсућ = двестахиљадити *редни број према двеста тисућа.*

двестатисýћина, ијек. двјестатисýћина, ж = двестахиљаднина *двестатисући, двестахиљадити део чега* (*1|200.000*).

двестахìљадитӣ, -ā, -ō, ијек. двјестахìљадитӣ = двестатисући.

двестахиљаднѝна, ијек. двјестахиљаднѝна = двестатисућина.

двèстòтӣ и **двêстотинитӣ,** -ā, -ō ијек. двјèстòтӣ и двијестотинитӣ *редни број према двеста.*

двестотúна, ијек. двјестотнѝна, ж *двестоти део чега* (*1|200*).

двêтисућӣ, -ā, -ē, ијек. двијетисућӣ и **двêхиљадитӣ,** -ā, -ō, ијек. двијехиљадитӣ *редни број према две хиљаде, тисуће.*

движéње с цсл. *покрет, кретање; тетња.* — Руке саме од себе се ставе у движење. *Ат.* Мало движење на чистом ваздуху — ништа лепше. *Срем.*

двúзāд ж *зб. им. од двизе.*

двúзāк, -áка м покр. *в. двизац. Вук Рј.*

двúзац, двúсца м (ген. мн. двúзāцā) *ован или јарац од две године.* — Принесе домаћин сватовима пецива, три пуста двисца као сало. *Љуб.*

двúзе, двúзета с *двиска или двизац.* — Могао је појести печено двизе. *Мат.* Тјера у грмље двоје-троје двизади. *Матош.*

двúзешце и **двизéшце,** -ета с *дем. од двизе.*

двúзица ж = двиска *овца или коза од две године.* — Јесенас нечија двизица избила се у мом стаду. *Тип.*

двúје, ек. двê.

двúјестотинитӣ, -ā, -ō, ек. двêстотинитӣ.

двúјетисућӣ, -ā, -ē, ек. двêтисућӣ.

двúјехиљадитӣ, ек. двêхиљадитӣ.

двúска ж (ген. мн. двúзāкā) = двизица. — А онај [анатема] на леђима само се гицка кô двиска кад је носе на клање. *Ранк.*

двúца ж покр. *в. двојка* (*1*).

двúшчāд ж *зб. им. од двишче.*

двúшче, -ета с *двизе.* — Ја узми токе . . . а за двишчад остависмо у причек. *Љуб.*

двјèста, ек. двêста.

двјестагòдишњ, -ā, -ē, ек. двестагòдишњ.

двјестагòдишњица, ек. двестагòдишњица.

двјестатúсућ, -ā, -ē, ек. двестатúсућ.

двјестатисýћина, ек. двестатисýћина.

двјестахìљадитӣ, -ā, -ō, ек. двестахúљадитӣ.

двјестахиљаднѝна, ек. двестахиљаднѝна.

двјèстòтӣ, -ā, -ō, ек. двèстòтӣ.

двјестотнѝна, ек. двестотнѝна.

дво- *као први део сложених придева и именица показује да је оно што значи основа другог дела сложенице удвојено, двоструко*: двобројˌ двогодишњак, двонедељни и сл.

двòатòман, -мна, -мно хем. *који се састоји од два атома*: двоатомни јон, двоатомни молекули.

двòбāзан, -зна, -зно хем. *који садржи две хемијске базе*: двобазне киселине.

двòбанак, -áнка, **двòбанац,** -áнца м и **двòбаница** ж *в. двобанка.* — Извучем двобанац мајци из џепа. *НИН 1958.* Добио је двобанак за улазницу. *Дав.* Коншин син ми је отео двобаницу. *Бег.*

двòбáнка ж *новац од две банке* (*20 динара*), *двадесетица.* — Прото [му је] пружио двобанку. *Јел.*

дво̀бој и **дво́бој** м **а.** *борба оружјем између двојице противника у присуству сведока, дуел.* — Обећа јој да се неће никада побити у двобоју. *Кум.* фиг. Тако се унедоглед продужавао . . . његов лични двобој с недоступном женом. *Ћоп.* **б.** *бој, битка између две противничке војске.* — Кад је престао двобој батерија, Христић . . . оста још неко време на осматрачници. *Вас.* **в.** фиг. *полемика, препирка.* — У току овога малога двобоја [речима] дошла је реч на српске новине. *Јов. Ј.*

дво̀бојан, -јна, -јно *који има два боја, ката, спрата.* — Под брдашцем једнијем црњаше се дугачка, двобојна зграда — цетињски манастир. *Мат.*

дво̀бо̏јан, -јна, -јно *који је од две боје.* — Од нашег је јазавца још здепастији афрички двобојни јазавац. *Финк.*

дво̀бо̏јка ж необ. *врпца или застава у две боје.* — [Развијао се] сав код куће у тесним оквирима омотанима тробојком и двобојком. *КР 1924.*

дво̀бојнӣ и **дво́бојнӣ,** -ā, -ō *који се односи на двобој. Р-К Реч.*

дво̀бојнӣк и **дво́бојнӣк** м индив. *борац у двобоју.* — Како видим, тај је . . . први двобојник. *Креш.*

двобо́јнōст[1], -ости ж *двокатност, двоспратност.*

двобо́јнōст[2], -ости ж *својство онога што има две боје.*

дво̀бојскӣ и **дво́бојскӣ,** -ā, -ō *који се тиче двобоја.* — Тако стоји у закону двобојском и пише изријеком. *Вел.*

дво̀бочан, -чна, -чно *који има два бока; двостран.*

дво̀брад, -а, -о *који има браду подељену на два дела.* — Насмијао се вратар хотела с црвеном кратком брадом подрезаном у двије поље, назван »двобради«. *Бен.*

дво̀бразднӣ, -ā, -ō *који прави две бразде:* ~ плуг.

дво̀брачан и **дво̀брачан,** -чна, -чно *који живи у два брака.*

дво̀брачнōст, -ости ж *брак с две особе, бигамија.*

дво̀брōј, -оја м **а.** *два броја часописа у једној свесци.* — [Било је потешкоћа које су] и против воље уредништва одредиле и садржај овог двоброја. *ХР 1928.* **б.** грам. *двојина, дуал. Деан. Рј.*

дво̀валентан и **дво̀валѐнтан,** -тна, -тно хем. *који има две валенције:* двовалентни елементи.

дво̀ваљān, -а, -о *в. двовалентан.*

дво̀вѐкōвнӣ, -ā, -ō ијек. двовјѐкōвнӣ *који траје два века.* — Већ је близу крај те двовековне трке [наше књижевности]. *Михиз.*

дво̀вѐран, -рна, -рно, ијек. дво̀вјѐран *који је од две вере; непоуздан, превртљив, издајан.* — А била је она година рђава, двовјерна: раније се мислило биће плодна, те послије издаде. *Ћип.*

дво̀вӣдан, -дна, -дно и **дво̀вӣдскӣ,** -ā, -ō грам. *који има два вида:* двовидни, двовидски глаголи (који су и свршени и несвршени).

дво̀вӣсӣнскӣ, -ā, -ō *који се може удесити на две висине.* — Такмичиће се у . . . вежбама на двовисинском разбоју. *Б 1949.*

дво̀вјѐкōвнӣ, -ā, -ō, ек. двовѐкōвнӣ.

дво̀вјѐран, -рна, -рно, ек. дво̀вѐран.

дво̀власнӣк м правн. *онај чији се посед простире и преко државне границе.* — Сиромашни су: осим ове куће и баште имају у Срему један виноградић. Као двовласник, прелазила је онамо. *Петр. Б.*

дво̀власнӣчкӣ, -ā, -ō *који припада двовласнику или двовласницима:* двовласничка имања, ~ право.

дво̀влā̏ст ж и **дво̀влā̏шће** с *стање кад су негде две власти у исто доба.* — Тако се рађају клице двовласти. *Крл.* У земљи је настало двовлашће. *ОП 2.*

дво̀вōлнӣк м *сељак који има два вола. Рј. А.*

дво̀вратица ж зоол. *врста кукца, инсекта корњаша* Paussus. *Бен. Рј.*

дво̀врѐдан, -дна, -дно, ијек. дво̀вриједа̄н *који има две вредности. Прав.*

дво̀врѐднōст, -ости, ијек. дво̀вриједнōст, ж *својство онога што је двовредно.*

дво̀вриједа̄н, -дна, -дно, ек. дво̀врѐдан.

дво̀вриједнōст, -ости, ек. дво̀врѐднōст.

дво̀врстан, -сна, -сно **а.** *који је састављен од две врсте, два реда.* — Десетак озеблих војника, у двоврсном строју . . . нестрпљиво су очекивали команданта. *Вас.* **б.** *који може бити једне или друге врсте, двојак.* — Честице . . . јесу двоврсне, а зовемо их протони и неутрони. *Кем.*

дво̀врх, -а, -о *који има два врха. Деан. Рј.*

дво̀глав, -а, -о *који има две главе.* — Тамни свет, непознате земље где бораве чудовишта, људи двоглави, дивови. *Глиш.* Послије пада Цариграда узет је у руски грб византски двоглави орао. *Пов. 2.* Ту [се] ради о смрти једне рањене птице познате . . . под именом двоглава орла [тј. хабсбуршке монархије која у грбу има таква орла]. *Крл.*

двòглавац, -āвца м (у атрибутској служби) *који има две главе, двоглав.* — [У наслоњачи] се извалио онај који ишчупа аустријском орлу двоглавцу . . . [село] Храстовац. *Матош.*

Изр. ~ мишић анат. *мишић на предњој страни надлактице који савија подлактицу у лакатном зглобу.*

двòглас м грам. *двогласник.*

двòгласан, -сна, -сно *који је у два гласа.*

двòглāсје с *певање у два гласа, дует.* — фиг. Засад Западна Немачка нам говори у два гласа, али у овоме двогласју има дисонанце. *Б 1957.*

двòгласнӣк м грам. *два самогласника који се изговарају као један слог, дифтонг.*

двòгласно прил. *у два гласа.*

двòгласнōст, -ости ж муз. *својство онога што је двогласно.* — Развијао се и развио се слободно . . . импровизацијом музикалнијих певача известан начин двогласности или секундирања. *Коњов.*

двòглēд м *доглед.* — Спазили смо двогледом на леду . . . створење обучено у медвеђу кожу. *Петр. М.*

двòгод, -а, -о *в. двогодан.*

двòгодан, -дна, -дно *који има две године, двогодишњи.* — Кожа на лицу била му је затегнута као сапи у риђег двогодног ждрепца. *Дав.* Онда затраже јунца . . . двогодног. *Марет.*

двòгодац, -оца м (ген. мн. -дāцā) **1.** *животиња мужјак од две године.* — Младић се осјећао виловито, као његов пунокрвни ждријебац двогодац. *Божић.* **2.** *војник који служи две године у војсци.* — Одох у војску . . . Уписали ме као двогоца. *Ранк.* **3.** покр. *виноград од две године. Рј. А.*

двогòдишњāк м *двогодац (1).* — Упрепасти [се] сазнавши да је то онај исти [коњ] двогодишњак. *Гор.*

двогòдишњӣ, -ā, -ē *који траје две године, који има две године, који се обавља после две године:* ~ биланс, ~ помен, ~ дете. — Послије двогодишње опсаде заузеше крижари велику тврђаву. *Пов. 2.*

двогòдишњица ж *дан кад се навршавају две године од неког догађаја.*

двогòдӣште с *време од две године. Деан. Рј.*

двòгоче, -ета с *ждребе или теле од две године. Вук Рј.*

двòгрб, -а, -о *који има две грбе:* ~ дева, камила.

двòгрла ж **а.** *свирала са два грла, две цеви, двојница, дипле.* — Свирајући у двогрлу извијаше из ње питоме, тужне гласове. *Гип.* Из неке пударе . . . јече гајде, јецају двогрле. *Матош.* **б.** *двоцевка. Рј. А.*

двòгрлица ж у изразу: пушка ~ *двоцевка.* — Преда мном . . . натегнута пушка — двогрлица — на дочеку сам. *Горд.*

двòгрош, -а, двòгрошак, -шка, **двòгрошац,** -шца м и **двòгрошка** ж *новац од два гроша.* — Захар . . . је придизао Обломову петаке и двогроше. *Глиш.* Прве недјеље однесе Матија жупнику пет двогрошака. *Новак.* Прије су, дакако, двогрошке као плоха падале, сада цуре само крајцаре. *Шен.* Кум [је] неколико пута бацио међ' свет пуну шаку крајцара, двогрошака, па чак и неколико сексера. *Срем.*

двòгуб, -а, -о *двострук; двојак.* — А двогубе [хараче] једна раја плаћа. *Март.* Платио им је за имање двогубу цену. *Прод.*

двòгубо прил. *двоструко; двојако.*

двòгубōст, -ости ж *двострукост; двојакост. Р-К Реч.*

двòгупка ж *препис, дупликат. Бен. Рј.*

двòдēлан, -лна, -лно, ијек. двòдијелан *који има два дела.* — Кућа је обично дводелна и има махом две просторије. *Дед. Ј.* Има дводијелни папак као говече. *Батут.*

дводесèтāк, -áка м ков. *новац од двадесет рубаља.* — Он извади из џепа двадесетак. *Шов.*

двòдијелан, -лна, -лно, ек. двòдēлан.

двòдимензионāлан, -лна, -лно *који има две димензије.*

двòдимензионāлно прил. *у две димензије, површински.*

двòдимензионāлнōст, -ости ж *својство онога што је дводимензионално.*

двòдинāр, -а и **двòдинарац,** -āрца м *дводинарка.* — А она ти у сандук, па њему пљус дводинар. *Ранк.* Влада је овлашћена да искује један милион дводинараца. *Јов. С.*

двòдинāрка ж *новац од два динара.* — Извадио свој новчаник и ставио у уста Григорију дводинарку. *Рад. Д.* Само зазвекћеш потресавши пуним џеповима динара и дводинарки! *Гор.*

двòдȉсāљке и **двòдȉхалице** ж мн. зоол. *рибе које дишу шкргама и рибљим мехуром* Dipnoi. — Дводихалице . . . [су] посебна група риба која се од свих осталих одваја по томе што има двојак начин дисања: шкргама и плућима. *Станк. С.; Бен. Рј.*

двòднēвнӣ, -ā, -ō *који траје два дана.* — Заметну се између њих двеју дводневна битка. *Лаз. Л.*

двòдом, -а, -о и **двòдоман,** -мна, -мно **1.** бот. *у којега су мушки расплодни органи на једној, а женски на другој јединки:* дводомне биљке, дводомни цветови. **2.** пол.

који се састоји од два парламентарна дома. — Законодавну власт на Цејлону има дводоми парламенат. *НИН 1958.* Краљевска је влада октроирала уставну повељу . . . с дводомним парламентарним системом. *ОП 2.*

двòдушан, -шна, -шно индив. *који има две душе.* — Двије душе су насликане на томе лицу . . . душа васцијелог двосполног и дводушног човјечанства, душа добра и душа зла. *Матош.*

двòженац, -ēнца и **двожéнац,** -нца м **1.** *онај који се двапут женио.* — Било је то да има доста свештеника »двоженаца«. *Ђорђ.* **2.** *онај који у исто време живи у браку са две жене.*

двòжēнство и **двожéнство** с *стање двоженца (2); бигамија.* — Свештеници [под Турцима] допуштају двоженство. *Ђорђ.*

двòжења м *двоженац. Бен. Рј.*

двòжњац, -ӣвца м **1.** зоол. **а.** *врста ирва* Diplozoon. *Бен. Рј.* **б.** мн. *водоземци* Amphibia. **2.** фиг. *онај који живи двоструким животом, на два начина.* — Ви двоживци Латинохрвати нисте никакви мезимци божје и краљевске милости. *Шен.*

двòжӣвство с *двоструки живот, живот на два начина.* — Систем двоживства, бирократизма . . . *Марј. М.*

двòжначан, -чна, -чно *који има две жице.*

двòжуче, -ета с *јаје са два жумањка, жуманцета. Рј. А.*

двȍзвук м *два звука уједно, сазвучје; двоструки звук.* — Нису двије ријечи иста гласа одмах и риме; мора бити нешто треће . . . да их веже, па од двога направи једно и створи пун двозвук. *Наз.*

двòземац, -ēмца м индив. *онај који живи у води и на копну, водоземац, амфибиј(а).* — Постати од орангутана . . . сликар, из рибље шкрге двоземац, из роба кршћанин, све су то револуције. *Крл.*

двознàменкаст, -а, -о мат. *који се састоји од две знаменке, бројке, двоцифрен:* двознаменкасти број.

двòзначан, -чна, -чно **а.** мат. *који има два знака:* ~ функција. **б.** *двосмислен. Деан. Рј.*

двòзначнōст, -ости ж *својство онога што је двозначно, двосмисленост.* — У талијанским маскератама превладавао је обијесни хумор, двозначност и фриволност. *Водн.*

двòзрнӣ, -ā, -ō *који има у плоду два зрна.*

двòзуб[1], -а, -о *који има два зуба, два крака.* — Од јеленскога рога . . . грађени су двозуби пијуци. *Жуј.* фиг. Против те двозубе погибељи . . . преврата и против ове деспотизма Енглеска има лијек. *Старч.*

двòзуб[2] м бот. = двозубица *козји рогови* Bidens, B. tripartita. *Сим. Реч.*

двòзубац, -упца м (ген. мн. двòзубāцā) *онај који има два зуба, онај који је двозуб*[1].

двòзубица ж бот. = двозуб[2].

двòзȳбље с *двозначност, алтернатива, две могућности.* — Је ли то гесло за републику против монархије? Јест и није, и управо у том двозубљу лежи могућност, можда, извањскога рата. *Старч.*

двòзупка ж у изразу: ~ бодљикава зоол. *бодљикава риба са два зуба* Diodon hystrix. *Терм. 4.*

двòимен, -а, -о *који има два имена.* — [Око Југославенске академије треба да се окупе] не само сви синови једнога истога материнскога језика у двоименом народу, Хрвати и Срби, него и Словенци, па онда и Бугари. *С 1911.*

двòјāк, -а, -о **а.** *који се одражава на два начина, у два правца и сл., који је од две врсте.* — Глас о доласку гостију учинио је на ове две женске двојак утисак. *Шапч.* **б.** заст. *двоструки, двогуб, двојан.* — Дај слугама двојаку мјеру вина. *Шен.*

двòјāко прил. *на два начина.*

двòјāкōст, -ости ж *својство онога што је двојако.* — Та двојакост сценских средстава . . . одразила се и у самим глумачким интерпретацијама. *Пол. 1958.*

двòјāнка ж **1.** *близанка, близнакиња. Р-К Реч.* **2.** *сраслица, двоструки воћни плод. Р-К Реч.*

двòјāнци м мн. *близанци. Р-К Реч.*

двòјати, -āм несврш. покр. *двоумити се.* — Вјеру дали [горски друзи], о њој не двојали. *Март.*

двójац, -јца м спорт. *чамац са два весла.* — Ради тога је дубл . . . бржи од двојца. *Весл.*

двòјáчēње с *гл. им. од двојачити.*

двојáчити, двòјāчӣм несврш. **1.** *удвајати, умножавати.* — И у слози за живота дугог двојаче си радост, част и дику. *Прер.* **2.** *други пут орати, преоравати. Вук Рј.* **3.** покр. *двапут на дан јести. Рј. А.*

двòјачно прил. *двоструко. Прав.*

двòјба ж (ген. мн. двòјбӣ и двójбā) *сумња.* — Ту дакле нема двојбе. *Шен.* Притрча Ружи, загледа се у њу, па с највећом двојбом повиче: »Слика, исто лице«! *Ат.*

двòјбен, -а, -о *сумњив, несигуран.* — Нада бијаше велика, успјех двојбен. *Шен.*

двòјбенōст, -ости ж *сумњивост, несигурност, проблематичност.*

двòје (у јд. с. рода, ген. двóга, дат. двóма) *зб. број према два* **1.** (ретко мн.) **а.**

уз именице које значе чељад и живинчад, а у једнини су с. рода (понекад и кад нису с. рода, ако значе збир): ~ деце, ~ сирочади, ~ јагњади, ~ пилића, ~ свиња. — Жена . . . с једним дететом у наручју, а с двојима о опрегачи. *Петр. В.* **б.** *кад се заједно узима мушка и женска особа.* — И њему се чинило . . . да би се њих двоје узело. *Тур.* Нешто . . . се . . . између њих двога кретало. *Коз. Ј.* **2.** (обично мн.) *кад се као јединка узима збирни појам*: двоје наочари. — На дому ти двоје врата било. *Вук.*

двојѐглав, -а, -о и **двојѐглāвнӣ,** -ā, -ō *двоглав.* — Ја имадем у царству мојему силне лаве орле двојеглаве. *НП Вук.* На барјаку од боја знамења . . . у њему је ор'о двојеглавни. *НП Вук.*

двојѐдан, -дна, -дно и **двојѐдӣнӣ,** -ā, -ō *у којему су сједињена два елемента.* — Подиже се чета мала на двоједној троједници. *Кор.* Да би створио и учврстио социјализам, пролетеријат мора ријешити двојаки или двоједини задатак. *Ант. 1.*

двòједница ж индив. *две земље у једној, Хрватска и Славонија.* — Иђаше свакамо гдје се у нашој веселој Двоједници вјешало. *Матош.*

двоједрѐњāк, -áка м *брод на два једра.* — Отац му трговац живљаше добро . . . Имао и брод двоједрењак. *Драж.*

двојѐдрилица и **двòједрица** ж *двоједрењак.* — Лађе двоједрице свежају к Сави гориво од сјече. *Павл.*

двојѐзичан, -чна, -чно = двојезички *који је у два језика (писан, речен).* — Француско је доба донијело као новост двојезичне службене новине. *Комб.*

двојѐзичити, -ӣм несврш. индив. *говорити дволично.* — Истина има само један језик, не умијем двојезичити. *Шен.*

двојѐзичкӣ, -ā, -ō = двојезичан: ~ речник.

двојѐзичнӧст, -ости ж *својство онога што је двојезично.*

двојезȕпци, -ȕбāцā (јд. двојезȕбац) м мн. зоол. *врста глодара* Duplicidentata. — Двојезупци имају на горњој чељусти иза правих глодњака и посве малене и закржљале заглодњаке. *Финк.*

двојекрòчкē прил. индив. *корачајући двема ногама наједном.* — Нагони га да пруска двојекрочке. *Креш.*

двојѐноге ж мн. зоол. *ваљкасте стоноге које се распознају по двоструким, двојним колутићима* Diplopoda. *Терм. 4.*

двòјēње с *гл. им. од двојити (се).*

двојѐсложан, -жна, -жно *в. двосложан. И-Б Рј.*

двојѐструк, -а, -о покр. *двострук.* — Веза двојеструка . . . нас са Русијом веже. *Њег.*

двȍји, -е, -а (ген. двȍјйх, дат. двȍјйм) *бројни прид. према два* **1.** *само уз имéнице које немају једнине и које значе парове или скупове који чине целину*; исп. двоје (2): двоји опанци, двоје чарапе, двоја врата. **2.** (јд.) заст. *двострук.* — Прије него их смакнемо остаје нам двоји посао. *Шен.*

двојѝна ж грам. *категорија облика (граматичког броја) који се употребљава кад се говори о два појма, дуал.*

двојѝнōм прил. *два пута, двоструко.* — Двојином их [глава] више посјекоше. *НП Вук.* Двојином је порасла жеђ за новостима. *Нуш.*

двȍјйнскӣ, -ā, -ō *који се односи на двојину, дуалски*: ~ промена, двојински облици.

двȍјити, -ӣм несврш. **1.** *делити на два дела, надвоје, разједињавати, раздвајати, одвајати.* — Ви знате добро да вас ми не двојимо од себе. *Јов. Ј.* Треба је [критичарску педантерију] строго двојити од праве и ослобођене критике. *Богдан.* **2.** *удвајати, подвостручавати.* — [Калуђер је] јутрошња двојио мољења. *Март.* **3.** фиг. *сумњати у истинитост чега, двоумити.* — Није нимало двојила да ће . . . доћи. *Шен.* О њихову знању можда се . . . може двојити. *Старч.* **4.** *разликовати.* — Није умела да двоји снове и оно што је јава. *Кнеж. Л.*

~ **се 1.** *раздвајати се.* — Зар треба да се и од вас двојимо? *Панд.* — Заобилази! — вичу кметови и гомиле се [потере] двоје. *Ранк.* **2.** *удвајати се.* — Таки ми се двојили јунаци! *Март.*

двȍјица м *два мушкарца (ретко о животињама).* — Турчин један, а ми смо двојица. *НП Вук.* Њих двојица не говоре један другоме ништа. *Ранк.* Већ би то била и учинила да нема двојица-тројица мутикаша. *Цар Е.* Подај оној двојици волова нека лижу соли. *И-Б Рј.*

двȍјице ж мн. покр. *двојница.* — Негдје зајаукале двојице. *Пец.*

двȍјичица ж *дем. и еуф. од двојица.* — Ону двојичицу почео сам водити собом. *Дом.*

двȏјка и **двóјка** ж (дат. -јци; ген. мн. двȏјāкā, двȏјкӣ и двóјкӣ) **1.** *бројка 2 (уопште, као школска оцена и др.); оно што је њом означено (трамвај, играћа карта и др.)*; исп. двица. — Први број је четворка, други двојка. *Јонке.* И опет нећеш да учиш! . . . Саме јединице и двојке! *Срем.* Хтео сам бацити четворку, а бацио сам кеца и двојку пет пута узастопце. *Нед.* **2. а.** *два*

човека као група. — Везује слиједећу двојку . . . док му се коноп отима, а руке све више дршћу. *Лал.* **б.** (у шаху) *два пешака један поред другога или један за другим.* — Стражњи [је] пјешак двојке тешко покретљив. *Шах 2.* **3.** *буре од два акова.* — Мосуром добро потеже из једне двојке. *Лаз. Л.* Иди па извади двојку вина. *Коз. Ј.* **4.** *два лонца уједно слепљена.* — Већ се и женске појавише с двојкама. *Бен.* **5.** *пушка двоцевка. Вук Рј.* **6. а.** *близаница, близнакиња. Деан. Рј.* **б.** мн. *близанци (без обзира на род).* **в.** *срастао воћни плод. Р-К Реч.*

двòјкāш, -áша м *ђак са слабим оценама.* — фиг. Пао сам. Двојкаш из живота. *Дав.*

двòјкица ж *срастао воћни плод, двојанка.* — Близанке . . . [су] расле као шљиве двојкице. *Шен.*

двòјнӣ, -ā, -ō **а.** *двострук, удвојен.* — Нешто пре десет часова наиђе пешадија у колони двојних редова. *Јак.* Двојни пешаци су два пешака исте боје у истом усправном реду [у шаху]. *Шах 1.* **б.** *раздељен на два дела.* — У нашој засада двојној, на двије методе управљаној и суђеној домовини. *Шен.*

Изр. ~ монархија ист. *Аустро-Угарска, у којој су у једној половини имали превласт Немци, у другој Мађари.*

двòјнӣк м *човек који је у свему сличан или истоветан другом човеку.* — Одиста је чудна појава тога младића. У историји човечанства тешко му је наћи сличнога премца, двојника никако. *Петр. В.* Човјек . . . изгледа сам себи својим властитим двојником. *Крл.*

двòјница ж (обично мн.) *народни дувачки инструмен(а)т од дрвета са две цеви;* исп. дипле. — Из даљине разлијежу се складни звуци двојнице и пјесме чобанове. *Кос.* Поваздан ћурлика у двојнице. *Глиш.*

двòјничкӣ, -ā, -ō *који је у вези с двојницама, који је као у двојница.* — Бура . . . тихо шапне . . . малим, развученим тоновима подражавајући двојничком гласу у буљине. *Дов.*

двòјнӣштво с *својство двојника; постојање двојника.* — Зато су његове драме . . . потпуно једнаке драмама које су и прије њега имале мотиве . . . »двојништва«. *ХР 1928.*

двòјнӧст, -ости ж *особина онога што је двојно, двострукост, двојство.* — Пригнуо сам пред животом чело упознавши му мудру двојност. *Цес. Д.* Жалила се на двојност своје природе. *Ћос. Б.*

двòјнуша ж покр. *в. двојница.* — Добро [се] разумијем у глазбу . . . у дипле и гајде, у фрулу и двојнушу. *Кор.*

двòјствен, -а, -о *двојак.* — Тај роман има извастан двојствен карактер. *Скерл.*

двòјственӧст, -ости ж *двојност, двојство.* — Двојственост Гогољева духа чини те он као мислилац чешће одриче оно што је казао као уметник. *Прод.*

двòјство с *двојност, двострукост.* — Постоји . . . двојство, нарочито варошке културе, између моравске и вардарске Србије. *Цвијић.* У његову главноме дјелу [Јудити] зрцали се двојство тадашњих хрватских прилика. *Барац.*

двòјструко прил. покр. *двоструко.* — Синови . . . дају газди на рачун више двојструко но би му земља давала. *Ћип.*

двòјстручнӧст, -ости ж покр. *двојство, двојност.* — Старци . . . о двојстручности човјека нису ни сањали. *Старч.*

двòјци, двòјākā и **двójци,** двòјākā м мн. *близанци.* — Жена ће му родити . . . два пут у првим годинама по двојке. *Кос.*

двòјчāд ж *зб. им. од двојче.*

двójче, -ета с *једно од двојака, близанче.*

двòјчица и **двòјчица** ж *дем. од двојка.*

двòкатан, -тна, -тно = двоспратан *који је на два ката, спрата.* — Куће су све . . . двокатне. *Нен. Љ.* Ти ћеш гледати како долазе двокатни пароброди из Црног мора до Загреба. *Шен.*

двòкатница ж = двоспратница *двокатна, двоспратна кућа.* — Уморно је сунце село гледајући невесело кроз редове двокатница. *Јакш. Ђ.* Та наша двокатница имала је четрнаест соба. *Маж. Ф.*

двóкис м хем. *диоксид.*

двòклопац, -пца м (у атрибутској служби) *који има два заклопца.* — На плећима лук му и тетиво, сребрн лучац и двоклопац тулац. *КН 1953.*

двòкљун, -а, -о *који има два кљуна. Деан. Рј.*

двòкљунимицē прил. индив. *са два кљуна.* — На обнажена дива паде звер [двоглава орлушина], у ребра га удари двокљунимице. *Кост. Л.*

двòколица ж **1.** (често мн.) *кола, кочија на два точка.* — Вуле је седео на испрегнутој двоколици. *Пер.* Настаде комично тандркање и претурање гломазних санитетских двоколица . . . преко орања. *Лаз. М.* **2.** *бицикл.* — Тихо, нечујно управо змијуљасто провезла су се . . . два стражара на двоколицама. *Крл.*

двòкōлнӣ, -ā, -ō *који има два кола (точка).* — Окретали се точкови на двоколним таљигама. *Мил. В.*

двòколосēчнӣ, -ā, -ō, ијек. двòколосијечнӣ *који има два колосека. Прав.*

двòколосијечнӣ, -ā, -ō, ек. двòколосēчнӣ.

двòкòпитњāк м (мн. двокòпитњāци) **1.** *онај који има два копита*; фиг. *враг, ђаво.* — Ту не борави крштен створ, већ какав . . . двокопитњак. *Шен.* **2.** мн. зоол. *двопапкари.*

двòкопица ж само у изразу: двокопица двогроздица *копање двапут даје двоструко грожђа*; *двоструки рад даје двоструки напредак. Р-К Реч.*

двòкорāк м спорт. *два повезана корака.* — Код двокорака [на скијама] један је корак кратак, а други дуљи. *Скиј.*

двòкоска ж (ген. мн. двòкозāкā) *коза која се други пут кози. Вук Рј.*

двòкрак, -а, -о *који има два крака.* — Црква је била на високу, двокраку брежуљку. *Шимун.* Укрштене свеће у трокраким и двокраким чирацима. *Чипл.*

двòкратан, -тна, -тно *који се врши у два пута, у два маха*: ~ радно време.

двòкратно прил. *два пута, у два маха, пре и после подне.* — Око четрдесет [радња] отворено [је] од 6 до 14, а остале раде двократно. *Пол. 1950.*

двокрèветнӣ, -ā, -ō *који има два кревета*: ~ соба.

двòкрил, -а, -о *двокрилан.* — У двокрилом, климавом кућерку бит ће им тијесно. *Ков. А.*

двòкрӣлан, -лна, -лно *који има два крила, који се састоји из два дела.* — Наједаред се отвориште двокрилна врата. *Дом.* Свуд навучене завесе, али оне двокрилне те се између њих може видети. *Ранк.*

двòкрилац, -ӣлца м (ген. мн. двòкрилāцā) **1.** *летилица са два пара крила.* **2.** мн. зоол. *ред кукаца, инсеката с усним органима за сисање и с једним паром развијених опнастих крила* Diptera. *Терм. 4.*

двòкрок м ков. *покрет пешака у шаху за два поља одједном.* — За пешака који је учинио двокрок критично је оно поље које се налази под ударом суседног противничког пешака. *Шах 1.*

двòкрокӣ, -ā, -ō *који прескаче два поља у шаху.* — Коњ је двокрока фигура која скаче на понешто осебујан начин. *Шах 2.*

двòкрӯжнӣ, -ā, -ō *који се састоји од два круга.*

Изр. ~ турнир, ~ меч *шаховско натјецање, такмичење у којем сваки играч игра са сваким два пута.*

двòлетац, -еца, ијек. двòљетац, м *дете или што друго од два лета. Прав.*

двòлетка, ијек. двòљетка, ж *смоква која роди двапут у години. Р-К Реч.*

двòлетнӣ, -ā, -ō, ијек. двòљетнӣ *који има два лета, две године.*

двòлетница, ијек. двòљетница, ж бот. (у атрибутској служби) *која живи два лета, две године*: биљке дволетнице.

двòлик, -а, -о *који има два лика.*

дволӣнијскӣ, -ā, -ō *који има две линије.*

двòлист, -а, -о *који има два листа. Р-К Реч.*

двòлитар, -тра м *дволитра.* — Вина! — Дволитар вина амо! *Шимун.*

двòлитра ж *боца, флаша од два литра, дупљак.* — Узме дволитру најбоље ракије. *Ћип.* Изнесоше одмах пред нас . . . дволитру шљивовице. *Кол.*

двòлитреи, -а, -о *који захвата два литра*: ~ боца.

двòлитрењāк, -а и **дволитрènьāк**, -áка м *дволитра.* — Дај им колача и дволитрењак нека се напију. *Шимун.*

двòличан, -чна, -чно **1.** *химбен, лажљив, лицемеран.* — Преко њених уста није прешла дволична ријеч. *Коз. Ј.* Немојте се заносити за светом који је дволичан и изневериће вас. *Шапч.* **2.** *који има два лица* (*о материји, тканини која је с обе стране једнака*). *Вук Рј.*

двòличēње с *гл. им. од дволичити.*

двòлӣчије с заст. *в. дволичје.* — Сачувај ме, боже, губавила ал' срамотна каква дволичија. *Њег.*

двòличити, -ӣм несврш. *бити дволичан.* — Стјепан Дабиша лисичи и дволичи. *Шен.* Онда су шарали очима и дволичили речима. *Андр. И.*

двòлӣчје с **а.** *химба, лицемерство, претварање, дволичност.* — Има [их] . . . којима се мили дволичје, дволичан говор. *Ков. А.* **б.** *јављање у два лика, двообличност.* — Врло је значајно сезонско дволичје неких лептира код којих се виде различито обојене љетне и пролетне животиње. *Финк.*

двòличњāк м *дволичњак.* — Ха! како кликће стари дволичник! *Кост. Л.*

двòличиōст, -ости ж *особина онога који је дволичан.* — Кнез је држао да треба да се чува енглеске дволичности. *Гавр.*

двòличњāк м *дволичан човек, дволичник.*

двòличњāчкӣ, -ā, -ō *који је као у дволичњака, химбен, лицемеран.* — Све је то . . . закулисна, непоштена и клеветничка критика дволичњачког карактера. *Пиј.*

двòлом м физ. *двоструки лом, прелама̂ње светлосног зрака кад пролази кроз кристале неких тва̂ри, ма̂терија. Деан. Рј.*

двòломан, -мна, -мно *који светлост ломи, прелама у два зрака̄.*

двòломац, -о̄мца м мин. *врста калцита, вапне̂ња, који светлост ломи, прелама у два зрака.* — Посве прозирне калците . . . зовемо дволомцима, јер се кроз њих врло лијепо види неки предмет двоструко. *Туђ.*

двòлучан, -чна, -чно *који има два лука.* — Очи му испливају лагано у дволучне дупље прозрачне коже. *Божић.*

двòљетац, -еца, ек. двòлетац.

двòљетка, ек. двòлетка.

двòљетнӣ, -ā, -о̄, ек. двòлетнӣ.

двòљетница, ек. двòлетница.

двòматерӣћи м мн. покр. *бра̂ћа од истог о̂ца, а од друге мајке, полубра̂ћа.*

двòмесечан, -чна, -чно, ијек. двòмјесечан *који тра̂је два месеца, који припада за два месеца.* — Ловопазитељима је заустављена двомјесечна плаћа у име надокнаде. *Гор.*

двòмесечā̀р, ијек. двòмјесечā̀р, м *онај који је склопио уговор за неки посао на два месеца.*

двòмесечā̀рка, ијек. двòмјесечā̀рка, ж *женска особа двомесечар.*

двòмесе̏чје и **двòмесечје,** ијек. двòмјесе̏чје и двòмјесечје, с *временско раздобље од два месеца.* — И одмах на крају првог двомесечја привуче на се пажњу својих професора својим добрим оценама. *Срем.*

двòмесечнӣк, ијек. двòмјесечнӣк, м *лист, часопис који излази једанпут у два месеца.*

двòмесечно, ијек. двòмјесечно, прил. *у два месеца, на два месеца.*

двòмесечњā̀к, ијек. двòмјесечњā̀к, м *младунче од два месеца. Рј. А.*

двомѐтрāш, -а́ша м ков. *који је висок два метра или више.* — У совјетском [кошаркашком] тиму најбољи је био двометраш Зупков. *Пол. 1957.*

двòмеч м спорт. *двојно натецање, такмичење.* — Догодило се то у Загребу . . . на двомечу југословенских и пољских атлетичара. *Б 1957.*

двомјесеч-, ек. двомесеч-.

двòмотòран, -рна, -рно *који има два мотора.* — Двомоторни ловац-бомбардер крену право на нас. *Дед. В.*

двомотòрац, -рца м *авион са два мотора.*

двонѐдѐљнӣ, -ā, -о̄, ијек. двонѐдјѐљнӣ *који тра̂је две недеље.* — Почела падати хладна киша на тврди двонедјељни снијег. *Ћал.*

двонѐдјѐљнӣ, -ā, -о̄, ек. двонѐдѐљнӣ.

двòнитан, -тна, -тно *који је ткан од два нита, од две нити. Рј. А.*

двòног, -а, -о *који има две ноге.* — Платону је човјек гољушава двонога живина. *Кор.*

двòногац, -окца м покр. *в. двоножац;* фиг. *човек.* — Све двоногац може, сваком белају да дохака. *Рад. Д.*

двòножан, -жна, -жно **а.** *двоног.* — Платон држао је да је једини човек двоножна животиња без перја. *Нен. Љ.* **б.** (у именичкој служби) с зб. *двоножци.* — Да не удари цркавица у четвероножно, а покошљица у двоножно. *Љуб.*

двòножац, -ошца м (ген. мн. -жа̄ца̄) *биће које има две ноге.* — Вепар је изненађено гледао тог двоношца. *Дав.* То још нису били прави двоношци, као данашње птице. *НЕ.*

двòножнӣк м *двоножац.* — И јарци и магарци били су дубоко потресени превеликом пажњом овог тетуравог двоножника. *Божић.*

двòноћнӣ, -ā, -о̄ *који тра̂је две ноћи.* — Похрлио кући . . . не осјећајући . . . сусталости од двоноћног путовања. *Ћал.*

двòношкē прил. *на две ноге.* — фиг. Ту се двоношке мисли и договара. *Павл.*

двóњак, -њка м покр. **1.** *близанац (било којег рода). Вук Рј.* **2.** *два срасла плода, сраслица. Вук Рј.*

двоо̀бличан и **двòоблӣчан,** -чна, -чно *који има два облика. Р-К Реч.*

двоо̀блично̄ст и **двòоблӣчно̄ст,** -ости ж *својство онога што је двообли̂чно.*

двòок, -а, -о *који има два ока.* — фиг. Увијек једнако шуми [Ситница] испод накривљеног двооког моста. *Шимун.*

двòоксӣд м хем. *в. диоксид.*

двòоснӣ, -ā, -о̄ *који има две оси, осовине. Бак. Реч.*

двòочно прил. *на два ока.* — Предмете гледамо двоочно, бинокуларно. *Псих.*

двопапка́рење с индив. *гл. им. од двопапкарити.* — фиг. Сједи на клупи . . . и меланколично шути, не сналазећи се у овом двопапкарењу брбљавих коза. *Крл.*

двòпапкāри м мн. зоол. *ред сисара биљождера који имају по два главна папка на свакој нози, такопрсти папкари* Artiodactyla. *Финк.*

двопапка́рити, -а̀пка̄рӣм несврш. *ходати, ступати као двопапкари.* В. пр. уз гл. им. двопапкарење.

двòпапкāрнӣ, -ā, -ō *који има два папка на свакој нози.* — Ви схваћате веома тешко, посве онако као двопапкарни сисавци. *Крањч. Стј.*

двòпапкāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на двопапкаре.* — Маса, двопапкарско стадо . . . не морализира ништа . . . оно носи човјека у тријумфу. *Крл.*

двопàртӣјскӣ, -ā, -ō *који има две партије*: ~ систем.

двòпев, ијек. двòпјев, м *певање у два гласа, наизменце или заједно, дует.* — Тај двопјев у полутами забављао ме ванредно. *Војн.* Певају наизменично, час мушкиње, час женскиње, сваки по један стих песме које се певају у двопеву. *Дом.*

двòпек м *двапут печен крух, хлеб.* — Неколико бочица покварена рума и ракије и тањир двопека. *Шен.* Слатка је наша погача, а сладак је и тзв. двопек. *Батут.*

двòпер, -а, -о и **двòпēран**, -рна, -рно *који има два пера или крака*: ~ мотика.

двòпетица ж заст. покр. *сребрн новац који је вредео десет гроша, две петице. Вук Рј.*

двòпјев, ек. двòпев.

двòплаз м зоол. *врста гуштера* Blanus cinereus. *Терм. 4.*

двòплатан, -тна, -тно **а.** *који има две стране, два плата, две оштрице*: ~ секира, ~ коса. **б.** фиг. *в. дволичан (1)*: ~ човек. *Вук Рј.*

двòплемен, -а, -о *који се састоји од два племена.* — Претхисторичко доба нашега двоплеменога народа. *Јаг.*

двòплошан, -шна, -шно *који је са две плохе.*

двòплошнōст, -ости ж *особина онога што има две плохе.* — У двоплошност слике . . . унио [је] трећу димензију сликарске пластике. *Бат.*

двòплошњāк м *авион с двоструким крилима.*

двòподница ж покр. *двокатница, двоспратница.* — Кућа бјеше на један под, али до таванице бјеше мало мање висока но Бепова двоподница до крова. *Мат.*

двòпōј, -оја м *двопев.* — Наилазио [сам] на стидљиве чобанице па из прикрајка ужи вао слушајући њихове звонке двопоје. *Рад. Д.*

двòпōлан, -лна, -лно **1.** физ. *који има два електрична или магнетска пола.* **2.** биол. = двосполан *који има оба биолошка пола, хермафродитан*: двополни цвет, двополни организам.

двòполац, -ōлца м = двосполац *биће, организам са два пола, хермафродит*: корали дво(с)полци.

двòпōлнӣк м = двосполник *биће са два пола, хермафродит, двополац.*

двòпōлнӣост, -ости ж = двосполност *особина онога који има два (с)пола.*

двòпољнӣ, -ā, -ō у изразу: ~ систем агр. *начин обраде земље при којем се једна половина земље оставља под угаром, незасејана.* — Напредак пољопривреде огледа се најбоље у прелазу од крчевинског система . . . на двопољни. *Пов. 2.*

двопòстотнӣ, -ā, -ō = двопроцентни *који садржи два посто, два процента нечега.*

двопо́тежњāк и **двòпотēжњāк** м ков. *двопотез.* — Рекорд од 62 решења двопотежњака у току једног часа. *Шах 1.*

двопо́тез и **двòпотēз** м ков. *шаховски проблем са матом у другом потезу.* — Двопотез с најмањим бројем фигура, у којем црни краљ у четири разне варијанте може да бежи на четири поља. *Б 1957.*

двòпотēзнӣ и **двопо́тезӣ**, -ā, -ō ков. *који бива у два потеза*: ~ комбинација (у шаху).

двòпрег м *кола, возило са запрегом од два коња.* — Виде двопрег како одвезе госте. *Чипл.*

двòпрежан, -жна, -жно *у који се прежу два коња.* — За мушкетирима јурила су двопрежна кола. *Кум.* Нико се није заинтересовао појавом на пијаци двопрежних саоница. *Моск.*

двопрòцентнӣ, -ā, -ō = двопостотни.

двòпрстӣ, -ā, -ō *који има два прста*: ~ мравождерац.

двòпрсто прил. *са два прста.* — Он је малко чупне двопрсто за њедарца. *Божић.*

двòпушка ж ист. *врста некадашње дугачке и тешке пушке с две цеви.* — [На виле] ставише тешку двопушку према цести на сјеверу. *Шен.* Спремиште је за дугу пушку или двопушку. *Нех.*

двōр, двóра м **1. а.** *велика, раскошна палата у којој стално живи владар и чланови владарске породице.* — Немачки цар је давао у подсдамском двору свечану гозбу. *Јов. Ј.* **б.** *велика зграда као пребивалиште некадашњег феудалног господара, властелина.* — Не бих ни могао што згодније да нађем но што је властелински двор Смирница. *Леск. Ј.* **в.** нар. песн. (понекад мн.) *дом, кућа уопште.* — Мене љубиш, другу у двор водиш! *НПХ.* Оно јесу Кнежевића двори што на њима кула узвишена. *НП Вук.* **2.** *владар и његови сродници и дворани који сачињавају његов најближи круг.* — Крене Наполеон из Дрездена . . . окружен двором, који је био састављен од принчева, војвода. *Крањч. Стј.* **3.** *двориште.* — Сјали с коња у двору пред кулом. *Ботић.*

Дотрчаше и суседи, начини се врева и галама. Пуна кућа и двор људи. *Лаз. Л.*

Изр. **на двору** покр. *изван куће, на улици, напољу.*

дво́рак, -рка м *дем. од двор.* — Пчелице му дворак замаглиле! *НПХ.*

дворàна и **дво̀рана** ж *велика просторија за приредбе, свечане прилике, за гимнастику, предаваоница на свеучилишту и др., сала.* — На те ријечи поклонише се баница и Анђелија те изиђоше из дворане. *Шен.* И тако је од обичне учионице, загушљиве и тесне, постала прилично пространа и светла дворана. *Макс.*

дво̀ранӣк м *дворанин.* — Око ње бјеше се скупило коло генерала, бискупа, дворника. *Шен.* Сва раскош оријента и војска двораника и служинчади стављени су у њену [Клеопатрину] службу. *Мил.*

дво̀ранин м (мн. дво̀рани, ген. дво̀рāнā) *високи дворски службеник, особа која припада најближем кругу владареву.* — У краљеву двору све је сјајно и свечано: слуге и дворани, у шареном одијелу, ходају тамо и амо. *Јакш. Ђ.* Ужурбали се дворани цареви. *Јурк.*

дво̀раница[1] ж *дворанка.* — Разгласила царевна: тко нађе кључеве, ако је . . . дјевојка, узет ће је . . . за прву двораницу. *Брл.*

дворàница и **дво̀раница**[2] ж *дем. од дворана.* — Двораница . . . не бијаше јако пространа. *Том.*

дво̀рāнка ж = дворкиња (1) *жена дворанин, дворска службеница.* — Забављала се насамо са својим дворанкама. *Вел.*

дво̀ранскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на дворане.* — Толико је имао и путних, и јутарњих, и дворанских тоалета приредити. *Ђал.* **2.** спорт. *који се врши у дворани, сали:* ~ рукомет.

дво̀рāнство с *дворанска служба; пратња, дворани.* — Шекспир . . . оваплоћава за нас спољни живот наше Европе . . . њена витештва, дворанства. *Књеж. Б.* Два краља . . . око њих све дворанство и војништво. *Шкреб.*

дво́рац, -рца м (ген. мн. дво̀рāцā) *племићки, богаташки дом, вила, замак*; исп. двор (1б). — Ваљало је . . . предобити славонско племство за Твртка те обијати врата многих племићких двораца. *Шен.* У шумарцима Топчидерскога брда дизали се мали дворци богаташа. *Макс.*

дво̀рачкӣ, -ā, -ō *који припада дворцу.* — Испред дворачких улазних врата чекали су отпуштени тежаци. *Гор.*

дво̀рба ж **1.** *дворење, послуживање.* — Поред све њене дворбе и угодбе свекрва јој никако не беше задовољна. *Вес.* Дворбу двори богат у богата. *НП Вук.* **2.** *удварање.* — Колике лијепе ријечи, топли погледи, улагивања и дворба — ал' све узалуд. *Бег.*

дво̀рēд м *два реда људи или предмета.* — Видје и њих: шљиве насађене у двореду. *Коз. Ј.* Упали смо у дворед постројених другова. *Поп. Ј.*

дво̀ред, -а, -о *дворедан.* — Можемо разликовати . . . код свињске бобице још и двореди венац од кукица. *Батут.*

дво̀редан, -дна, -дно *који је у два реда, који има два реда.* — Дворедни капут, капут са два реда дугмади. *Лал.*

дво̀редац, -еца м **1.** у изразу: јечам ~ бот. *врста јечма са два реда зрња* Hordeum distichum. *Панч.* **2.** спорт. *чамац за два веслача. Деан. Рј.*

дво̀редо прил. *у два реда.* — Липе дворедо засађене. *Рад. Д.*

дво̀режњаст, -а, -о *који има два режња. Деан. Рј.*

дво̀резан, -зна, -зно *који има два реза, две оштрице, двосечан, двосек.* — Него се они изблиза . . . бораху ондје копљима дворезним. *М-И.*

дво̀резац, -есца м (у атрибутској служби) *са два реза, са две оштрице.* — И мој крвожедни мач дворезац закоље све живо. *Матош.*

дво̀рēње с *гл. им. од дворити.*

дво̀реп, -а, -о *који има два репа.* — фиг. Гледајте само ове дворепе конобаре у фраку. *Ков. А.*

дворѐпāк, -áка и **дворѐпāш,** -áша м **а.** *дворепац.* — Од то доба увијек два корака ти с' чинио, вриједан значај лава дворепака. *Прер.* **б.** фиг. *човек у фраку.* — Побојах се да ће наши јунаци дворепаши правничког и филозофског факултета подлећи. *Шен.*

дво̀репац, -пца м *онај који има два репа или рашљаст реп*: кукци, инсекти дворепци.

дво̀репина ж индив. пој. *фрак.* — На се ударио црну дворепину. *Шен.*

дво̀репка ж зоол. *врста кукца, инсекта тврдокрилца* Dicerca. *Бен. Рј.*

дво̀речан, -чна, -чно, ијек. дво̀рјечан *који се састоји од две речи.* — Аорист »бану« остао је . . . јер изражава радњу која нагло настаде и одмах сврши; дворјечно би изражавање »бануо је« било . . . од штете. *Наз.*

дво̀речица, ијек. дво̀рјечица, ж *реч са два значења, двосмислица.* — Набацују се усрећитељи свијета, дипломати, таковим каламбурима и дворјечицама. *Шен.*

дво̀рилац, -иоца м **а.** *онај који двори.* **б.** *онај који се удвара, удварач.* — Имала је . . . многих дворилаца . . . али просаца не имаше никада. *Том.*

дво̀рӣља и **дво̀риља** ж *она која двори, неговатељица*. — Била бих двориља тих патника. *Л-К.*

дво̀ритељ м *дворилац* (*а*), *служитељ*. — Сједну за први сто [гостионице] . . . — Кажеш да сам расположен — рече Марко зовући очима дворитеља. *Кал.*

дво̀ритн и **дво̀рити,** -ӣм несврш. **1. а.** *служити, послуживати*. — Мјесто да нас он главом двори, ето шаље своје људе. *Шен.* Пред твоје сам ноге пао да ти дворим док ме траје. *Крањч. С.* Млади фра Брне дворио је стрица синовском њежношћу. *Мат.* фиг. Па је [тежак лозу] двори, праши, реже, у чокоте китно веже. *Јаки. Ђ.* **б.** *бринути се о неком чинећи му услуге, указујући помоћ, неговати*. — Кад се прехладио и разболио, дворила га је као једна права и честита жена. *Ћоп.* Куварица га [дете] двори као да га је она родила. *Бан.* **в.** *гојити, одгајати*. — Благо дворити је тешко. *Крл.* **2.** песн. *указивати пажњу, угађати женској особи настојећи задобити њезину наклоност, удварати* (*се*). — Одонда Ергер почешће залази у Брунов дворац, Јелки страсно двори. *Марк. Ф.*

дво̀рица ж индив. *соба*. — Пођимо у покрајну дворицу, лијево, да нас не сметају. *Цар Е.*

дво̀рӣшнӣ и **дво̀рӣшнӣ,** -ā, -ō (ређе неодр). *који припада дворишту или гледа на двориште*. — Под дворишним вратима мачке се провлаче лако. *Јурк.* Трећи дворишни прозор љети је сасвим засјењен. *Пав.* Двособан, приземни, дворишан [стан мењам] . . . за . . . једнособан. *Пол. 1961.*

дворишта́нце, -ета с *дем. од двориште*. — Двориштанце било узано, високим плотом ограђено. *Кол.*

дво̀рӣште с *развалине старога дворца*. *Вук Рј.*

дво̀рӣште и **дво̀рӣште** с *простор око куће, често ограђен*.

дво̀рјанӣк м *онај који двори, послужује*. — А дворјаници звецкаху читав дан сребрним послужавницима и прибором. *Гор.*

дво̀рјанин м рус. *дворанин*. — А цесар . . . воли првог дворјанина који својим раскошним гозбама . . . угађа најживљој страсти цесаровој. *Нех.* Нови конак [Његошев] и у њему . . . лијепо одјевени сенатори и други дворјани. *Ств. 1952.*

дво̀рјаница ж *дворанка*. — За краљицом многе дворјанице. *Јурк.*

дво̀рјӣнка ж *она која двори, послужује*. — Набавила неке две сеоске скитнице . . . да јој буду као дворјанке. *Андр. И.*

дво̀рјанскӣ, -ā, -ō *дворански* (*1*). — Пак дворјанске слуге дозиваше, те им млада поче говорити. *НП Вук.*

дво̀рјанство с *дворанство*. — Канцелар цесарев имаде овако блиставо дворјанство. *Нех.*

дво̀рјечан, -чна, -чно, ек. дво̀речан.

дво̀рјечица, ек. дво̀речица.

дво̀ркиња ж **1.** = дворанка. — Дворкиње примише у свилене јастуке кнегињу. *Јакш. Ђ.* **2.** *она која послужује, помаже у кућним пословима, кућна помоћница*. — На стубишту разговарале [су] гласно дворкиње и слушкиње. *Крл.*

дво̀ркињица ж *дем. и хип. од дворкиња*. — Дворкињице дворе њега. *Вел.* Он заклиње младе дворкињице. *Вук Рј.*

дво̀рнӣ, -ā, -ō покр. *извањи, спољашњи, спољни. Рј. А.*

дво̀рнӣк м **1.** *управитељ двора*. — У Стубичким Топлицама био је и . . . палатинов дворник. *Кум.* Дотрча мој дворник. *Мат.* **2.** бот. *троскот* Polygonum. *Сим. Реч.*

дво̀рница ж **1.** *дворана*. — Дворац је пространо, на два ката, с дворницама и собама. *Наз.* Ми уђосмо у украшену дворницу за примање. *БВ 1909.* фиг. Раширили су ноћ и часи њени у својој плавој дворници звезданој . . . источну раскош. *Панд.* **2.** бот. *в. дворник* (*2*). *Сим. Реч.*

дво̀рог и **дво̀рогаст,** -а, -о *који је са два рога*. — На откриће [ћу] тога споменика позвати . . . посланике и поклисаре . . . у дворогом клобуку с подрезаним нојевим перјем и розетама. *Крл.* [Појави се] један старац . . . на двије дворогасте штаке. *Н. прип. Вук.*

дво̀родан, -дна, -дно грам. *који има два рода*: ~ именица.

дво̀родац, -оца м зоол. *врста црва, метиљ*. — Двороци имају врло сложен развој, повезан често с вишеструком измјеном покољења и домаћина. *Финк.*

дворо̀држац, -ршца м *онај који управља владаревим двором*. — За доба Вукова није се скомрачило са раскалашним и запапреним причама не само међу Кнежевим двородршцима него ни у простом народу. *Прод.*

дворо̀држица м *двородржац*. — фиг. Књижевне двородржице и представници помодне књижевности средњег дара нису се плашили да унаказе истину. *Прод.*

дво̀рођен, -а, -о индив. *који је двапут рођен*. — А дворођена на то звијер спомену. *Комб.*

дво̀рожац, -ошца м *животиња са два рога*.

дво̀рскӣ, -ā, -ō **1.** *који припада двору или је у вези са службом у двору*. — Тиранији сједе уз кољено дворске будале. *Матош.* Он ће сигурно ових дана добити наслов и

карактер ц. кр. дворског савјетника. *Тип.* **2.** (у именичкој служби) *дворски виши службитељ, управитељ имања.* — Ето већ и дворскога гдје блијед и дршћући иде равно Баторићу. *Бал.*

дворскоса́ветничкӣ, -ā, -ō, ијек. дворскоса́вјетничкӣ, ков. *који припада дворском саветнику.* — Тко хоће да му се пролонгира мјеница, златну огрлицу дворскосавјетничку, молим, хоп! *Крл.*

дворскоса́вјетничкӣ, -ā, -ō, ек. дворскоса́ветничкӣ.

дво̀рук, -а, -о *који има две руке.* — Човјек кô свјетилька крочи дворук, сторук. *Пар.*

дво̀ручка ж *ручке на колицима.* — Међу гомилом ту и тамо таљиге . . . или тачке чију дворучку држе шаке с избоченим зглобовима. *Бег.*

дво̀ручнӣ, -ā, -ō спорт. и муз. *који се врши, ради са две руке*: ~ салто; ~ свирање.

дво̀ручно прил. *са две руке.*

дво̀са́тан и **дво̀сатан,** -тна, -тно = двочасован *који траје два сата, часа.* — Министар предсједник држао је у комори двосатни експозеј. *Крл.*

дво̀свӗ́ћњāк м, ијек. дво̀свијећњāк *свећњак са два крака.* — Показала се на вратима од собе држећи високо ужежени сребрни двосвијећњак. *Војн.*

дво̀свијећњāк, ек. дво̀свӗ́ћњāк.

дво̀сед, ијек. дво̀сјед, м спорт. *возило са два седишта (авион, једрилица, чамац и др.).*

дво̀седӣ, -ā, -ō, ијек. дво̀сједӣ *који има два седала, седишта.* — На двоседим »тројкама«, спортским авионима домаће конструкције. *Пол. 1950.*

двосѐдмичнӣ, -ā, -ō *који траје две седмице, двонедељни.*

дво̀сек, -а, -о и **дво̀секлӣ,** -ā, -ō, ијек. дво̀сјек и дво̀сјеклӣ = двосечан *који има два сечива, две оштрице (с обе стране).* — Држао је једном руком воловски рог, а другом оштар двосјек нож. *Шен.* Бронзани мач, прав и двосек. *Петр. В.* Сва та конституционално утврђена права била [су] двосјекли мач. *КХ 1936.* фиг. Судови су му [Кршњавоме] често врло вјешто двосјекли. *Баб.* Пуна лепоте [је] тек у тој двосеклој могућности дивљења. *Дав.*

дво̀секлица, ијек. дво̀сјеклица, ж (у атрибутској служби) *двосекла.* — Сјекиру двосјеклицу држећи, међ' првима Пир је. *Марет.*

дво̀сѐксӗрка ж *стари аустро-угарски сребрни новац, двадесет новчића.* — Професор му [је] подарио двије сребрне двосексерке. *Киш.*

двосекӯтӣћнӣ, -ā, -ō, ијек. двосјекӯтӣћнӣ, ков. *који има два секутића*: двосекутићни тоболчари. *Финк.*

двосекӯтӣћњāци, ијек. двосјекӯтӣћњāци, м мн. зоол. ков. *животиње које имају два секутића* Diprotodontia. *Финк.*

дво̀семен, -а, -о, ијек. дво̀сјемен *који има две семенке.*

дво̀сечан, -чна, -чно, ијек. дво̀сјечан = двосек и двосекли.

дво̀сјед, ек. дво̀сед.

дво̀сједӣ, -ā, -ō, ек. дво̀седӣ.

дво̀сјек, -а, -о и **дво̀сјеклӣ,** -ā, -ō, ек. дво̀сек и дво̀секлӣ.

дво̀сјеклица, ек. дво̀секлица.

двосјекӯтӣћнӣ, -ā, -ō, ек. двосекӯтӣћнӣ.

двосјекӯтӣћњāци, ек. двосекӯтӣћњāци.

дво̀сјемен, -а, -о, ек. дво̀семен.

дво̀сјечан, -чна, -чно, ек. дво̀сечан.

дво̀сложан, -жна, -жно *који има два слога*: ~ стих.

дво̀сложеница ж *реч сложена од два слога.* — Молимо своје читатеље да особито пазе на ријечи двосложенице на крају другог и четвртог стиха. *Креш.*

дво̀сложно̄ст, -ости ж *својство речи од два слога.* — Пјесник [је] у души осјећао двосложност »ријеке«. *С 1919.*

дво̀слӧ́јан и **дво̀слојан,** -јна, -јно *који има два слоја.*

дво̀смӗ́ран, -рна, -рно, ијек. дво̀смјēран *који иде, који се врши у два смера.* — У главној улици успоставиће се двосмерни саобраћај. *Пол. 1958.*

дво̀смӣсао, -сла м *двоструки смисао, двосмисленост.* — С двосмислом ведрим . . . рекох. *Марк. Д.*

дво̀смислен, -а, -о **а.** *који има два смисла.* — Забрањујем да се ту још играш двосмисленим ријечима. *Крл.* **б.** фиг. *неискрен, дволичан.* — Кад би му најзад сагледао оне двосмислене очи, узвикнуо би. *Ранк.*

дво̀смислено прил. *са два смисла.* — Сад је већ смео и он да говори двосмислено. *Срем.*

дво̀смисленӧ́ст, -ости ж *особина онога што је двосмислено.* — Ову двосмисленост у руским изјавама кнез Милан је тумачио на штету службених изјава. *Јов. С.*

дво̀смислица ж *оно што се двосмислено може разумети.* — Говорио је радо двосмислице. *Том.* Песмица [бећарац] је препуна двосмислица, алузија, прикривених значења, подразумевања. *Леск. М.*

дво̀смјēран, -рна, -рно, ек. дво̀смӗ́ран.

двòсобан, -бна, -бно *који се састоји од две собе.* — Живео је сам у двособном стану. *Дав.*

двòсобица ж индив. *кућа са две собе.* — [Постељине] подједнако су воњале неким киселкастим . . . задахом и из раскошних апартмана као и из сиромашних двособица. *Сим.*

двòсōл, -оли ж хем. ков. *со у чији састав улазе два елемента*: ~ калцијевога и магнезијевога карбоната.

двòспōлан, -лна, -лно = двополан (2): дво(с)полни цветови, дво(с)полне животиње.

двòсполац, -ōлца м = двополац. — фиг. Учењаци . . . то су некакви двосполци, прелаз из неорганичкога к органичкому животу. *Ков. А.*

двòспōлњāк м = двополник. *Бен. Рј.*

двòспōлнōст, -ости ж = двополност.

двòспратан, -тна, -тно = двокатан. — Тамо је двоспратна кућа. *Чол.*

двòспратница ж = двокатница. — Има их [сеоских кућа] приземљуша и двоспратница. *Дед. Ј.*

двòспрег, -а, -о *који има две спреге, два пара коња, двопрежан.* — Прво иђаху двоспреге . . . кочије. *Бал.*

двòсрчан, -а, -о необ. *који има два срца.* — Сви двоструко дишу и сви су двосрчани. *Вуј.*

двòстāван, -вна, -вно заст. *дводом (2).* — Двоставна система народног представништва у уставним монархијама. *М 1867.*

двòстазан, -зна, -зно ков. *који има две стазе*: двостазна куглана.

двòстен, -а, -о, ијек. двòстјен *који има две стене, два зида. Прав.*

двòстепен, -а, -о *који има два степена, две фазе.* — Избори за париску општину били су двостепени. *Јов. С.*

двòстих м поет. *два стиха као целина, дистих.* — Пошто један и други испјева дванаест двостихова, пресуђује Палемон. *Марет.*

двòстјен, -а, -о, ек. двòстен.

двостòлица ж индив. *столица за двоје.* — Још рјеђе сједали [су] у старинску од сламе плетену двостолицу. *Новак.*

двòстопан, -пна, -пно *који има две стопе (о стиху).* — [Стих] цезуром растављен у два члана, од којих је први двостопан. *Наз.*

двòстран, -а, -о *који има две стране, који потиче са две стране.* — Исти свечани двострани уговори . . . не бијаху испуњени. *Старч.* Двострани га [говорника] повици ни најмање не сметоше. *Ков. А.* Долази . . . не двостран и вишестран, него убеђено једностран критичар поезије, песник. *Сек.*

двòстраначкӣ, -ā, -ō *који је састављен од две политичке странке*: ~ влада.

двòстрāнка ж етн. *врста народног кола.* — А свирāц задудукао ситну двостранку и све се живо похватало у коло. *Рад. Д.*

двòстранōст, -ости ж *особина онога што је двострано.* — Ова двостраност омогућује субјективно и објективно проматрање зазбиљности. *Баз.*

двòструк, -а, -о **а.** *који је од две струке, у две линије и сл.*: двоструки конопац, ~ саобраћајна веза. **б.** *два пута већи.* — Враћа се скоро увијек у двострукој мјери. *Коз. Ј.* **в.** *који се спроводи на два начина, у два смера, двојак, двогуб, двоврстан.* — Озбиљно се стаде спремати за модерног трговца с двоструким књиговодством. *Лаз. Л.* У рвању: двоструко хватање главе (дупли нелзон) је дозвољено. *Рв.*

двòструко прил. *у двострукој мери, двапут више.* — Сад те двоструко љубимо. *М-О.* Платиће он, забиљежи му двоструко на рачун, па мирно. *Ћип.*

двòструкōст, -ости ж *својство онога што је двоструко.* — Ту ја видим двострукост велику. *Њег.*

двòстручēње с *гл. им. од двостручити (се).*

двòстручити, -ӣм сврш. *чинити двоструким, повећавати двоструко, удвајати.* — А кад била на село Богоје, ту је војска двостручила јаде. *Март.*

~ **се** *постајати двапут већи, удвајати се, удвостручавати се.* — Умор му се двостручио са сваким кораком. *Лал.*

двòстубачнӣ и **двòступачнӣ,** -ā, -ō *који има два ступца.* — Француски лист . . . донео је . . . двостубачни чланак. *Пол. 1958.*

двòсупнице ж мн. бот. *биљке са две супке, са два котиледона* Dicotyledonas.

двòтактнӣ, -ā, -ō **а.** муз. *који се састоји из два такта*: ~ мотив, ~ завршетак. **б.** мех. *који ради у два такта*: ~ мотор.

двòтачка ж *интерпункцијски знак* (:).

двòтисућнӣ, -ā, -ō = двохиљадити *двотисући.* — Извидница [је] . . . развила двотисућни одред козака. *Кнеж. Л.*

двòтōчје с *в. двотачка.* — фиг. Мајка му посрће у сусрет: рубац згужван у сухим рукама . . . и двоточје црвених очију. *Ж 1955.*

двòточка ж *в. двотачка.* — Не зна како се употребљава зарез, а како двоточка. *Крл.*

двòтрачан, -чна, -чно *који има два колосека.* — Разабрао [је] пред влаком станицу, малену, двотрачну. *Цес. А.*

двотрéћинскӣ, -ā, -ō *који је у вези са две трећине, који садржи две трећине чега*: ~ већина.

двòугао, -гла м геом. *онај који има два угла, кута*: сферни ~.

двòуман, -мна, -мно *двосмислен*. — На Павлове прорачунане насртаје двоумног значења . . . срце јој стиснула срамежљива тјескоба. *Коз. Ј.*

двòумити, -ӣм несврш. *двојити, сумњати, колебати се*. — Сава још двоумљаше шта му на све ово може рећи. *Дом.* Не двоуми у те, макар што искихнули безочници. *Гор.* ~ **се** *двоумити*. — Сестра . . . се није двоумила као њен брат. *Чипл.*

двòумица ж *двоумљење, сумња, двојба, недоумица*. — Тражи туђе мишљење и савјете као човјек који се налази у великој двоумици. *Цар Е.* Данас о месту које Хајне (Heine) заузима у немачкој литератури нема више двоумице. *Цар М.*

двòу̏мље с *двоумица*. — Тако сад настаде у околици маглајској неко двоумље. *Мул.* И он смишља у двоумљу шта да чини. *Митр.*

двòумљење с *гл. им. од двоумити (се)*.

двòумнӣк м *онај који (се) двоуми, сумњало, колебљивац*. — Нећу спомињати како је старац био вјешт двоумнике свјетовати. *Јурк.*

двòусненӣ, -ā, -ō грам. *који се твори помоћу обе усне*: ~ сугласник.

двòустȏст, -ости ж мед. *урођена двострука уста* distomia. *Бен. Рј.*

двòушан, -шна, -шно *који има два уха, (о врчу, пехару)*. — Он би . . . двоушни примио врч. *М-И.*

двòушка ж бот. *биљка из пор. главочика* Diotis candidissima. *Бен. Рј.*

двòфа̑зан, -зна, -зно *који има две фазе; који је у вези са струјом од две фазе*: двофазна струја, двофазни мотор, двофазни генератор.

двохѝљадитӣ, -ā, -ō = двотисући *двехиљадити*. — На измаку двохиљадите године неће бити више ниједног стихотворца. *Цар М.*

двòцȇван, -вна, -вно, ијек. двòцијеван *који има две цеви*: двоцевна пушка.

двòцевац, -ēвца, ијек. двòцјевац, м заст. *пиштољ који има две цеви*.

двòцȇвка, ијек. двòцијевка, ж (ген. мн. двòцевāкā, двòцȇвāкā и двòцȇвкӣ) *пушка са две цеви*. — Над постељом је висјела двоцијевка. *Шен.* Пуцало се углавном из старих пушака кремењача, из ловачких двоцевки. *Ћос. Б.*

двòцеп, -а, -о и **двòцепан**, -пна, -пно, ијек. двòцјеп и двòцјепан *у две нити ткан, двонитан*. *Прав.*

двòцијеван, -вна, -вно, ек. двòцȇван.

двòцијевка, ек. двòцȇвка.

двòцјевац, -ēвца, ек. двòцевац.

двòцјеп, -а, -о и **двòцјепан**, -пна, -пно, ек. двòцеп и двòцепан.

двòчасо̑ван и **двочàсо̑ван**, -вна, -вно = двосатан. — Једног мајског дана који је отпочео добро, двочасовним радом на стиховима . . . *Андр. И.*

двочетвр̀тӣнскӣ, -ā, -ō муз. *који траје две четвртине целе ноте*: ~ такт.

двòчӣнка ж *драма у два чина*.

двòчлан, -а, -о **1.** *који има два члана*: ~ израз (мат.). **2.** (у именичкој служби) м војн. *ред са два војника*. — Били су заједно у истом двочлану. *Крл.*

двòшачки прил. *од две шаке, двема шакама*. *Прав.*

двòшкржњāци м мн. зоол. *врста главоножаца* Dibranchiata. *Терм. 4.*

дгӯња ж бот. покр. *в. дуња, гуња*. — Вене и губи се сирота као дгуња на шифоњеру. *Срем.*

дȇ с непром. **1.** *назив за слово и глас »д« у латиници*. **2.** *назив за одељак или пододељак текста или чега другог означеног словом »д«*.

дȅ[1] (понекад и удвојено; мн. дȅте) узв. **1.** = дед, деде(р) (чешће с императивом али стоји и самостално) *служи за наговарање, нуткање, потицање*; исп. дела. — Анице, де донеси мало ракије и испеци каву. *Вес.* Ступи де ближе. *Кам.* Де још пола литра. *Рад. Д.* Зовните ме, дете, дете! Јер ако ме не зовете, доћи ћу и сам! *Змај.* Дете, браћо, да се растанемо у лијепој љубави братимској. *Вел.* **2.** *служи за умиривање, стишавање, допуштање, пристајање*; исп. нека. — Ама де, де, погрешило дете, па шта сад, зар да му душу узмем? *Срем.* Де, де, лако ћемо ја и ти. *Рад. Д.* **3.** *удружено са узвиком »хајде« служи за пристајање*. — Да сте јурист, хајде де. *Матош.*

дȅ[2] прил. (ек.) заст. *в. где*. — Снио сам те у градини де о смиљу ружа дрема. *Кост. Л.*

де- лат. *као предметак значи одстрањивање, удаљавање, прекидање, кретање према доле, обратну или супротну радњу од радње коју значи основна реч*: дегазација, децентрализација, дегенерација итд.

дебàкл м фр. *слом, пораз, пропаст*. — Та твоја резигнација је потпуни дебакл људског достојанства у теби. *Крл.*

дебалканизи́рати се, -и̏зӣрām се сврш. и несврш. *одучити се, одучавати се од балканских особина*. — Млади људи су се у међувремену дебалканизирали. *Дав.*

дȅбāље с необ. *зб. им. од дебло*. — Гледа како се танко дебаље увија. *Кос.*

дебàта и дèбата ж фр. *расправа, дискусија*: парламентарна ~, буџетска ~.

дебàтēр, -éра м *онај који дебатира, дискутант.* — Добар говорник и ватрен дебатер [био је] на . . . састанцима. *Андр. И.*

дебатúрање с *гл. им. од дебатирати.*

дебатúрати, -àтӣрām несврш. = дебатовати *учествовати у дебати.* — Савјетовала се с њим, разговарала, дебатирала и препирала се. *Бег.*

дèбатиӣ, -ā, -ō *који се односи на дебате, који служи за дебате*: ~ клуб.

дèбатовāње с *гл. им. од дебатовати.*

дèбатовати, -тујēм несврш. = дебатирати.

дȅбе, -ета с тур. *плоснат дрвен суд с поклопцем, начињен од једног комада. Вук Рј.*

дèбелā тӣква ж бот. *дебелица. Вук Рј.*

дебèлгуза ж пеј. вулг. = дебелогуза *жена с дебелом стражњицом; дебела жена уопште.*

дебèлети, -лӣм, ијек. дебèљети, несврш. *постајати дебео, дебљати.*

дèбелӣ кӧрēн, ијек. дèбелӣ кӧријен, м бот. *звончић. Р-К Реч.*

дèбелӣ кӧријен, ек. дèбелӣ кӧрēн.

дебèлити, -ӣм и дèбелӣм несврш. *чинити кога дебелим, товити, жирити.*

~ **се** *постајати дебео, дебљати.* — У посљедње вријеме стао се [отац] дебелити. *ВУС 1960.*

дебèлица ж бот. *биљка из пор. бундева* Bryonia alba; исп. дебела тиква, дебелотиква, дебељача. *Сим. Реч.*

дèбело прил. (комп. дȅбљē и дȅбље) **а.** *у дебелом слоју*: ~ намазати (крух, хљеб), ~ наслагати (земљу), ~ обложити (зид). **б.** фиг. *крупним, ниским гласом.* — Озбиљно, трудећи се да се држи као и Бојан, дјечак сједе и прокашља се дебело и неприродно. *Ћоп.*

Изр. ~ лагати *очите, очигледне неистине говорити*; ~ се смејати *гласно се смејати*; ~ засести (негде) *предуго остати.*

дебелòглав, -а, -о **1.** *који има дебелу главу.* — У скуту [држи Циганка] заспало дебелоглаво дијете. *Лоп.* **2.** фиг. *будаласт. Бак. Реч.*

дебелòглавац, -āвца и **дебелоглáвац,** -вца м *онај који има дебелу главу. Р-К Реч.*

дебелòглāвка ж бот. *в. висибаба. Р-К Реч.*

дебелòгуз, -а, -о пеј. вулг. *који има дебелу стражњицу.* — Била то нека већ матора, дебелогуза и дугоноса удовица. *Наз.*

дебелòгуза ж пеј. вулг. = дебелгуза. *Р-К Реч.*

дебелòкљун, -а, -о *који има дебео кљун, батокљун*: дебелокљуне птице Grassirostres. *Терм. 4.*

дебелòкожан, -жна, -жно **1.** *који има дебелу кожу.* — Као да га нетко шилом боцка на дебелокожну кратку шију. *Ков. А.* **2.** фиг. *који је морално неосетљив.*

дебелòкожāр м зоол. = дебелокожац (1).

дебелòкожац и дебелокóжац, -шца м **1.** зоол. = дебелокожар *в. дебелокошци.* **2.** фиг. *онај који је морално неосетљив.* — Ја волим један час . . . који ме узнесе . . . него и највећи иметак имућних дебелокожаца. *Кос.*

дебелòкожнȏст, -ости ж *особина онога који је дебелокожан.*

дебелòкор, -а, -о *који има дебелу кору, љуску.*

дебелòкора ж агр. *врста лубенице с дебелом кором. Р-К Реч.*

дебелòкораст, -а, -о *дебелокор.*

дебелòкȏрка ж *она која има дебелу кору*: ~ лубеница, ~ бундева. *Р-К Реч.*

дебелокóштво с *особина дебелокожаца. Р-К Реч.*

дебелòкошци, -кожāцā и **дебелокóшци,** -лòкȏжāцā м мн. зоол. *врста животиња с дебелом кожом* Pachydermes. *Терм. 4.*

дебелòлист, -а, -о и **дебелòлистан,** -сна, -сно *који има дебело лишће.* — У једном [је] углу дебелолисни фикус. *Петр. В.*

дебелòног, -а, -о *који има дебеле ноге.* — Грлио [је] . . . дебелоноге снаше, грубе и до суровости једноставне. *Мих.*

дебелòтиква ж бот. *в. дебелица. Р-К Реч.*

дебелòусан, -сна, -сно и **дебелòусиат,** -а, -о *који има дебеле усне.* — Е, нану ти дебелоусну, шта велиш? *Рад. Д.* Образи дебелоусната крволока. *Цар Е.*

дебèљāк, -áка м *в. дебељко.* — Обрати се . . . некому дебељаку трговцу. *Шен.*

дебељáковић м = дебељковић *одебео човек, дебељко.* — Газда Илија, црљен . . . дебељаковић . . . клањаше се свима. *Шимун.*

дебèљаст и **дèбељаст,** -а, -о *подоста дебео, одебео, подебео.* — Госпођа . . . малешна, дебељаста. *Војн.*

дебèљача ж бот. *дебелица. Сим. Реч.*

дебèљāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на дебељаке.* — Орлић прави је тип дебељачке доброћудности. *Јурк.*

дебèљāш, -áша м агр. *дебео, крупан орах. Р-К Реч.*

дебèљēње с *гл. им. од дебелети, дебелити и дебељети.*

дебѐљети, -ѐлӣм, ек. дебѐлети.

дебѐљкав и **дебѐљкаст,** -а, -о *дем. од дебељаст, понешто дебео.* — Дебељкаста [удовица] . . . зачас се прибра. *Ђор.* Пружило [чедо] дебељкаве ножице. *Краљч. С.*

дебе́љко м *дебео човек.* — Праве сметње професорима, а нарочито оном кратковидом дебељку. *Срем.* Дебељко се још више одебелио, заоблио. *Гор.*

дебе́љков, -а, -о *који припада дебељку.*

дебе́љковић м = дебељаковић. — Воде солдати неког дебељковића . . . спутанога ланцима. *Крл.*

дебѐљуша ж *дебела женска особа. Р-К Реч.*

дебѐљушан, -шна, -шно и **дебѐљушаст,** -а, -о *који је одебео, дебељкаст.* — Дебељушаст, фино одјевен господин. *Шен.* ◊иг. Више волим дебељушан грех неголи седам мршавих врлина. *Богдан.*

дебѐљушкаст и **дебељу̀шкаст,** -а, -о *дем. од дебео, дебељушаст.* — Једна [дама] дебељушкаста блондинка . . . друга црнка. *Кол.* [Калуђер] дебељушкаста лица . . . испољи самопоуздање. *Рад. Д.*

дебѐљушко и **дебељу́шко** м *онај који је дебељушкаст.* — Радост је то, пријашко и дебељушко, наћи се овако . . . за разговор. *Богдан.*

дебѐљчина м *аугм. од дебељко.*

дѐбео, дебѐла, -ѐло (комп. дёбљи) **1.** *који је у пресеку широк*; супр. танак: ~ дрво, ~ даска, ~ штап, ~ игла, ~ зид, ~ лед, ~ скоруп, ~ прашина, ~ слој. **2.** *претио, мастан, туст*; супр. мршав. — Ода шта свиња сита, од тог и дебела. *Н. посл. Вук.* Не даду дебелог меса говеђег отети. *М-И.* **3.** *јак, крупан, дубок (о гласу).* — Стасита женска, необично дебелога, готово мушког гласа. *Ђор.* **4.** *који је у времену много одмакао, предуг, препун.* — Већ је била дебела ноћ кад су се двије кочије зауставиле. *Кум.* Лука... је четири дебела сата пјешачио. *Радул.* **5.** *широк и дубок, пространи, непрегледан.* — Мала ѓарка . . . зарије [се] кљуном у дебело море. *Новак.* **6.** *који се састоји из крупнијих делова, крупан.* — Дебела роса се блистала по . . . лишћу. *Јакш. Б.* Стану бацати . . . дебело камење у грабу. *Гор.* **7.** фиг. *густ.* — Падоше . . . дебеле зимске магле. *Матош.* Шири се густ мирис траве и цвећа, дебео и сладак толико да се чисто на уснама осећа. *Сек.* **8.** фиг. *обилан, богат, скуп.* — Мисле само на дебелу плаћу, на масне комисије. *Шен.* Боља је мршава нагода него дебео процес. *Игњ.* **9.** фиг. *важан, озбиљан.* — Дуго је премишљао . . . дебеле мисли сабирао. *Коч.* **10.** фиг. *искрен, присан.* — Опет таст и зет осташе пријатељи, дебели пријатељи. *Шен.* Његов ћаћа је сигурно у дебелом пријатељству с њима. *Поп. Ј.*

Изр. ~ глава *тврдоглав човек*; ~ хладовина *густа хладовина*; ~ лаж *дрска лаж*; ~ шала *неумесна, непристојна шала*; ~ црево *излазно црево*; ~ месо еуф. *задњица*; имати дебелу кожу, бити дебеле коже *бити неосетљив, безобзиран*; извући дебелих батина, (дебеле батине), извући дебљи крај *бити оштро кажњен*; окренути дебљи крај *предузети оштрије мере, казне.* — Е па кад неће лепим, окренућемо и ми дебљи крај. *Нуш.*

дѐби, -ја м фр. *први јавни наступ, први излазак пред публику (нарочито у казалишту, позоришту)*: ~ на позорници, ~ на утакмици.

дебѝтант м *онај који први пут јавно наступа, почетник.*

дебитѝрати, -ѝтӣрам и **дѐбитовати,** -тујем сврш. *први пут јавно иступити (као глумац, певач и сл.).*

дѐбло с (ген. мн. дёбāлā и дебáлā) **1.** *део дрвета од корена до првих грана, стабло.* — Прислонио се уз дебло старога дрвета. *Ђип.* Пред њим се . . . испрсило дебло храста. *Гор.* **2.** *дрво.* — Свака [кућица] са вртићем и којим деблом воћке. *Мул.*

Изр. браћа од истога дебла *браћа по оцу и мајци.*

деблокѝрати, -блòкӣрам сврш. *прекинути блокаду, скинути забрану*: ~ кредит.

дѐбљање с *гл. им. од дебљати (се).*

дѐбљати, -ā̀м несврш. *постајати дебео, дебљи, гојити се.* — Од њега [жира] дебљају свиње. *Коз. Ј.* Бубре [пијавице] од црне крви, дебљају. *Моск.*

~ **се** *гојити се.* — Одвише се дебљам. *Леск. Ј.*

дѐбљи, -ā, -ē *комп. од дебео.*

дебљѝна ж **1.** *стање и особина онога што је дебело.* — Били смо га упутили . . . да утврди дебљину траверзи [на мосту]. *Чол.* **2.** *угојеност*; супр. мршавост. — Очито [је] лако носио своју дебљину. *Краљч. Стј.*

дѐва[1], ијек. дијѐва, ж (вок. дѐво) песн. *хип. од девојка*; исп. девица. — Под липом једна дева везе млада. *Радич.* Добре дјеве, бијеле попут крина. *Уј.*

Изр. ~ Марија црквр. *Богородица.*

дѐва и **дéва**[2] ж тур. зоол. *камила.*

Изр. једногрба ~ Camelus dromedarius; двогрба ~ Camelus bactrianus.

девалва́ција ж лат. *смањивање службене вредности новца.*

девалвѝрати, -àлвӣрам сврш. и несврш. *спровести, спроводити девалвацију.*

дéвање, ијек. дијèвање, с *гл. им. од девати (се).*

дéвати, дêвам, ијек. дијèвати *несврш. и уч. према дести, денути.*

~ **се** *несврш. и уч. према дести се, денути се.* — Видиш ли, ојађениче, куд се девају твоје паре! *Глиш.*

дéвац, -вца, ијек. дјéвац, м *онај који живи у девичанству.* — Не наносим никакве неправде успомени свога ујака што изричем . . . да ни прије тога није био дјевац. *Креш.*

деведèсēт *број који се обележава са 90, а има девет десетица, девет пута десет јединица.*

Изр. сто дана ~ гроша *мала зарада*; фиг. *мали, слаб успех.*

деведèсетеро = деведесеторо (јд. с. рода, већ. непром.; мн. деведèсетери, -е, -а) *зб. број према деведесет.*

деведесетеро- = деведесеторо- *први део сложеница (већ. придевских) које значе нешто у вези са бројем деведесет.*

деведèсēтӣ, -ā, -ō *редни број према деведесет.*

деведесèтина и **деведесетѝна** ж **1.** *деведесети део.* **2.** *мноштво од (око) деведесет.*

деведесетдрица ж *деведесет жушких лица.*

деведèсеторо с = деведесетеро.

дéвендел м тур. покр. у изразу: **од** девендела *одвајкада, од Кулина бана.* — Живе она [села] ту од девендела, стара и тајанствена, као и планина што их држи. *Сиј.*

девèница, ијек. дјевèница, ж *свињско или овчје црево надевено крвљу, брашном и салом.* — Кобасице девенице пуцкарају са тавице. *Кош.* Латише се . . . да праве кобасице, крвавице и оне дебеле дјевенице. *Бен.*

девèничāр, ијек. дјевèничāр, м *онај који прави девенице.*

девéње, ијек. дјевéње, с *оно чиме се пуни какво јело, надев. Бен. Рј.*

дèвēње, ијек. дјèвēње, с *гл. им. од дести.*

дéвēр, -ера, ијек. дјéвēр (дијал. ђевер), м **1.** *мужев брат.* — Девере пази кō и свекра! *Вес.* **2.** *онај који води младу на венчање*: ручни ~. — фиг. Разастри, нево [море], дувак ти бели што су га вали, девери мали, пеном исплели. *Кост. Л.* **3.** *сведок у двобоју, секундант.* — Утаначише свједоци Иванови . . . са Тивадаровим дјеверима двобој. *Ђал.* Сећао се . . . да су по . . . споразуму између девера пиштољи ретко набијени метковима. ***Мил. В.*** **4. а.** подр. *онај који води, тера кривца, хапшеника.* — Знао [је] скромним кораком . . . преплитати испред жандармеријске патроле, пред немила два дјевера. *Јов.* У данашње време . . . никад не знаш неће ли и по тебе у глуво доба доћи девери. *Дав.* **б.** шаљ. *школски редар.* — Ето ти затим два такозвана »девера«, тј. мојих другова које је послао господин да виде што нисам дошао у школу. *Лаз. Л.*

Изр. ручни ~ *в. девер (2).*

дèвер м тур. *мука, нужда, кубурење.* — Заједно смо кућу кућили и девер деверали. *Андр. И.*

девéрак, -рка, ијек. дјевéрак, м *хип. од дêвēр.* — Пијаној снашици мили деверци. *Н. посл. Вук.*

девèрати, -āм несврш. тур. *живети тешким животом, кубурити.* — Некако се јадница копрљала и деверала. *Коч.*

дèвербаша, ијек. дјèвербаша, м *главни девер у сватовима.* — Дјевербаша, Краљевићу Марко, дај дарове из Будима града. *НП Вук.*

девèрēње, ијек. дјевèрēње, с *гл. им. од деверити.*

деверѝвати, -èрујēм, ијек. дјеверѝвати, несврш. *в. деверовати.* — Бабо рече да ће ме женити . . . ти ћеш ми деверивати. *Вес.*

девèрика ж **зоол.** *врста слатководне рибе, род шарана, сињ* Abramis brama. *Вук Рј.*

девèрисāње, ијек. дјевèрисāње, с *гл. им. од деверисати.*

девèрисати, -ишēм, ијек. дјевèрисати, несврш. *бити девер.* — Младожењи деверисаћеш ти. *Кост. Л.*

девèрити, -ӣм, ијек. дјевèрити, несврш. *узети за девера.* — Дјеверићу и Петра и Павла. *Вук Рј.*

дèверић, ијек. дјèверић, м *дем. од девер.*

девèричић, ијек. дјевèричић, м *деверов син снаси.*

девèрична, ијек. дјевèрична, ж *деверова кћи снаси.*

дèвēрка, ијек. дјèвēрка, ж *деверова жена, јетрва.* — Ено деверке, она је слободнија, — одговори млада. *Ранк.*

девèрњӣ, -ā, -ē, ијек. дјевèрњӣ *в. деверски.* — За кумовским колима иду старосватска, дјеверња, пак војводина. *Вук.*

дèверов, -а, -о, ијек. дјèверов *који припада деверу.*

деверòвати, -вèрујēм, ијек. дјеверòвати, несврш. **1.** *бити девер* **а.** *на венчању.* — Будите ми данас у невољи, кумујте ми и дјеверујте ми. *НП Вук.* **б.** *у двобоју.* — Господа натпоручници дјевероват ће нам. *Шен.* **2.** покр. (кога) *бити пратилац, пратити.* — Нек

ми даду пратиоца да ме дјеверује и ако погинем да ми се барем зна гроба. *Љуб.*

дѐверскӣ и девѐрскӣ, -ā, -ō, ијек. дјѐверскӣ и дјевѐрскӣ *који се односи на девере.* — Бранко предаде дјеверске дарове. *Вес.*

девѐрство и девéрство, ијек. дјевѐрство и дјевéрство, с *служба, функција девера.* — Мене побро у дјеверство зове. *НП Вук.*

девѐруша, ијек. дјевѐруша, ж **1. а.** *девојка која прати младу на венчање.* — Дјевер и дјеверуша у двору Мандићеву постали заручник и заручница. *Јурк.* Кад је видео да не долази, он [младожења] се обратио деверуши, упитао је: да ли хоће да му постане жена. *Б 1958.* **б.** *девојка која прати лес, мртвачки сандук младића или девојке.* — Види она дјеверуше, а пред свима Теру, гдје . . . прате његово тијело. *Тур.* **2.** *жена ручнога девера. Вук Рј.*

девѐрушин, -а, -о, ијек. дјевѐрушин *који припада деверуши.*

девѐрчић, ијек. дјевѐрчић, м *дем. од девер.*

девѐсиље с бот. *сиљевина* Peucedanum officinale. *Сим. Реч.*

дѐвēт и **дѐвет** бр. **1.** *број који се обележава са 9, за један већи од осам.* **2.** нар. фиг. *неодређен повећи број.* — Даде мајка [кћер] за девет конака. *НПХ.*

Изр. ~ знојева *велика мука.* — Мене попада девет знојева. *Вес.*; не зна он пет на ~, код њега нема пет на ~ *он не зна за шалу*; ни пет ни ~ *одмах.* — Како му тога момка покажу, а он ни пет ни девет, него запали из пиштоља. *Вук*; пет за ~ (дати коме) *преварити кога.*

девéтак, -тка м и непром. (мн. девéци, ген. дѐвētākā) **1.** ист. *девети део дохотка који је узимао спахија од својих кметова. Вук Рј.* **2.** *око, отприлике девет.* — Тако је, браћо, деветак дана у Црној Гори трајао пир. *Змај.*

девѐтāк, -áка м **1.** *животиња мужјак од девет година.* — Нек оставе овна деветака. *НПХ.* **2.** *онај који је у каквој вези с бројем девет.* — Вечерњи воз »деветак« [који стиже у девет сати навече] приспио је на станицу. *Пав.* — Ко иде? Деветаци [војници девете батерије]. *Јак.*

девета̀киња ж **1.** *животиња женка од девет година. Рј. А.* **2.** *бачва од девет акова. Р-К Реч.*

девѐтāње с *гл. им. од деветати.*

девѐтатн, -ām несврш. подр. *бити, тући, ударати.* — Није . . . вајде деветати га . . . Већ неколико пута лемали су га . . . као вола, па ништа. *Глиш.* Није тукао . . . жену, него је [она] њега деветала. *Л-К.*

девете́рац, -рца м *стих од девет слогова.*

дѐветеро (јд. с. рода, већ. непром.; мн. дѐветери, -е, -а) = деветоро *зб. број према девет:* ~ деце, ~ врата, њих ~.

деветеро- = деветоро- *као први део сложеница (већ. придевских) које значе нешто у вези са бројем девет*; исп. девето- : деветерострук, деветеростран, деветерочлан.

деветердструк, -а, -о = деветорострук и деветострук *девет пута онолики.*

дѐвētӣ, -ā, -ō **1.** *редни број према броју девет.* **2.** фиг. *неки далеки.* — Ове ће . . . приговоре с многим додацима и пришварцима раструбити по деветим селима. *Ков. А.* Виђали су га људи час у једној, час чак у деветој паланци. *Глиш.* **3.** (у именичкој служби) с **а.** *оно што је по реду или у набрајању иза осмога.* **б.** *сасвим друго.* — Тада се ја због њих . . . и рекох нешто девето. *Пер.* **в.** *девети део, деветина.* — Узима девето од свакога усјева. *Вук.*

Изр. бити на деветом небу *бити срећан и пресрећан*; ~ рупа на свирали *без икакве важности*; девете пећи жарило *далеки род*; ~ вода кисела *далеко сродство*; изгледа као ~ чудо *необичан је, чудноват је*; то ми је девета брига *не марим за то, не тиче ме се.*

девѐтина и **деветѝна** ж **1.** *девети део нечега, деветинка.* **2.** *скуп од око девет особа.* — И тако крену њих деветина на . . . покладе. *Љуб.*

девѐтӣнка и **деветѝнка** ж *деветина (1).*

девѐтиња и **деветѝња** ж покр. *в. деветорица.* — Ражали се оној деветињи, те они за њим. *Љуб.*

девéтити се, дѐвētīm се несврш. *чудити се.* — Деветио се и чудио какви то часници по ноћи коње траже. *В 1885.*

девѐтица ж **1.** *назив за бројку, цифру 9.* **2.** *оно што је означено бројем 9 (најчешће о возилима: трамвај, тролејбус, аутобус и сл.).* **3.** *играћа карта са девет знакова.*

дѐвētка и **дѐветка** ж (дат. -тки) **1.** *деветица.* **2.** *школска о́цена.* — Ево већ [је] четврта година како добија осмице и деветке. *Пол. 1960.*

девѐтнаест *број који се обележава са 19, за девет већи од десет.*

девѐтнаестеро (јд. с. рода, већ. непром.; мн. девѐтнаестери, -е, -а) = деветнаесторо *зб. број према деветнаест.*

девѐтнаестӣ -ā, -ō *редни број према деветнаест.*

деветнаѐстина и **деветнаестѝна** ж **1.** *деветнаести део.* **2.** *око, отприлике деветнаест.* **3.** *мноштво од деветнаест.*

деветнаестдрица ж *деветнаест мушкараца.*

девѐтнаесторо с = деветнаестеро.

девѐтница ж црквн. *молитва која се чита сваки дан за девет дана.*

деветòгуб, -а, -о *деветострук. Р-К Реч.*

деветòгубо прил. *на деветогуб начин, деветероструко.*

деветòрица ж *девет мушкараца.*

девѐтōрка ж **1.** *бачва од девет ведара, акова.* **2.** зоол. *врста кукца, инсекта* Ennearthron. *Бен. Рј.*

дѐветоро с = деветеро.

деветоро- = деветеро-.

деветорòструк, -а, -о = деветерострук.

деветòсложан, -жна, -жно *који се састоји од девет слогова:* ~ реч, ~ стих.

деветòстран, -а, -о *који има девет страна.*

деветòструк, -а, -о = деветерострук.

деветòструко прил. *на деветострук начин.*

дѐветстō бр. *девет стотина (900).*

дѐветстōтӣ, -ā, -ō *редни број према деветсто.*

девéћēње с *гл. им. од деветити се.*

девèчāр, -ápa м ист. *порезник који је купио деветак. Р-К Реч.*

девúза ж фр. **1.** *кратка изрека која служи као руководеће начело у животу.* — Бојали смо се бога и слушали смо власт, то нам је била девиза у животу. *Ранк.* »Све или ништа«, то је наша девиза. *Матош.* **2.** *кратак натпис на застави, на грбу, штиту и сл. као геслo, лозинка.* — [На печату је] везирова девиза: У ћутању је сигурност. *Андр. И.* **3.** трг. *меница или чек који треба да се исплати у страној валути.* — Одредбе правилника о регулирању промета девизама. *Обз. 1932.*

дèвӣзнӣ, -ā, -ō *који се односи на девизе (3):* ~ динар, ~ трговина, ~ течај, ~ пропис.

девнjáција ж лат. *скретање с путање, измена правца; отклон, скретање магнетске игле.*

девиjáциjскӣ, -ā, -ō *који се односи на девијацију.*

дéвин[1], -а, -о, ијек. дjéвин *који припада деви*[1].

дѐвин и **дéвин**[2], -а, -о *који припада деви*[2]*, камили.*

дѐвица, ијек. дjѐвица, ж **1.** *невина девојка.* — фиг. Спават ћемо дању на крилу дјевице мајке, младе земље. *Уј.* Њу, пркосну девицу, рођену планину, као једину рану младост повео је са собом у свет. *Бар.* **2.** *девојка уопште.* — Тек кад пупољ буде ружицом, дјевојче дјевицом . . . *Шен.* Имаш ли . . . вољу да ону дјевицу узмеш за супругу. *Лаз. Л.* **3.** *редовничка приправница, калуђерица приправница.* — Бог зна шта јој је све сунуло у главу, њој лијепој, врагољастој и пркосној грађанки пред том сликом самостанске дјевице. *Војн.* **4.** астр. (Девица) *сазвежђе.* — У звездданом јату Лава блиста Јупитер, а покрај Девице зарумењо се Марс. *Мил.*

Изр. стара ~ *девојка у годинама која се није удавала, уседелица;* ~ Марија црквн. *в. уз дева*[1] *(изр.).*

девичàнскӣ, -ā, -ō, ијек. дjевичàнскӣ **1.** *који припада девицама.* — Како је лепа девичанска кита на глави девојке о свадбеном јутру! *Грол.* **2.** *који је својствен девицама, који има природу девице.* — Бијаше још дјевичанска, нетакнута. *Леск. Ј.* [То] су браћа објашњавала . . . као знак девичанске стидљивости. *Вучо.* **3.** фиг. **а.** *чист, који је без мрље.* — Девичанско небеско плаветнило било је . . . поносито. *Моск.* **б.** *нетакнут, недирнут.* — Шуме . . . изгледају и тамне, и тешке, и девичанске. *Јевт.* Реферат . . . ће остати стегнут у девичанској »фасцикли«, невиђен и нечитан. *Андр. И.*

Изр. ~ размножавање *развијање јајета у живо биће а да није било оплођено од мушке генеративне ћелије, партеногенеза.*

девичàнски, ијек. дjевичàнски, прил. *на девичански начин, као девица.* — Она је снивала о једној републици девичански чистој и неукаљаној. *Јов. С.*

девичáнство и **девичàнство,** ијек. дjевичáнство и дjевичàнство, с *стање девице, полна неповређеност, невиност.* — Прича уоколо да јој је отео дјевичанство. *Цар Е.* фиг. Као да се боји да краљ не насрне на његово републиканско девичанство. *Јов. С.*

дèвичин, -а, -о, ијек. дjѐвичин *који припада девици.*

дèвичити се, -ӣм се, ијек. дjѐвичити се, несврш. *понашати се као девојка. Рј. А.*

дèвичица, ијек. дjѐвичица, ж *дем. од девица.*

дèвичкӣ, -ā, -ō, ијек. дjѐвичкӣ, песн. *в. девојачки.* — Хаљина . . . се обавијала око њених девичких и снажних удова. *Глиш.* Дару Минерве дјевичке чуде [се]. *Марет.*

дèвичнōст, -ости, ијек. дjѐвичнōст, ж *особина или стање девице, девичанство.* — Лепота [ти је] смело красила девичност ведру. *Дис.*

дèвичњāк, ијек. дjѐвичњāк, м анат. *девичанска опна, чедњак, химен.*

дèвлет м тур. **1.** *царство, држава; царска власт, султанова власт.* — Бољег [мегданџије] нема у седам девлета у Турчина и у каурина. *НП Вук.* **2.** *срећа, благостање.* —

Ове косе у девлету расле, у жалости тешкој одрезане. *НПХ.*

девòвāње, ијек. дјевòвāње, с *гл. им. од девовати.*

девòвати, дèвујēм, ијек. дјевòвати, несврш. **1.** *бити девојком, бити неудата.* — Био је стар још онда док је она дјеловала. *Вел.* Зар ви хоћете да ја горе живим но што сам живела кад сам девовала. *Ком.* **2.** *живети у девичанству.* — Она . . . девује и за себе и за тебе, па и за покојну бабу своју. *Срем.*

девòјана, ијек. дјевòјана, ж *хип. од девојка.* — Благо оном народу у коме се рађају такве дјевојане. *Шант.* Кô сањив рефлекс пред склопљеним оком венчане среће девојане младе. *Панд.*

дèвојачкā кòса, ијек. дјèвојачкā кòса, ж бот. *в. ланилист. Сим. Реч.*

дèвојачкā трáва, ијек. дјèвојачкā трáва, ж бот. *в. русомача. Сим. Реч.*

дèвојачкӣ, -ā, -ō, ијек. дјèвојачкӣ **1.** *који припада девојкама; који је својствен девојкама.* — Небо . . . чисто као око девојачко. *Јак.* Горко ју је забављао тај симбол њезиних дјевојачких осјећаја. *Торб.* **2.** *који је одређен за женску послугу:* ~ соба. **3.** *који је намењен девојкама:* ~ школа.

дèвојачки, ијек. дјèвојачки, прил. *као у девојке, на девојачки начин.* — Стасит, наочит, скоро девојачки насмејана лица. *Поп. Ј.*

дèвојачкō ōко, ијек. дјèвојачко ōко, с бот. **а.** *здравињак. Р-К Реч.* **б.** *биљка из пор. љубица* Viola mirabilis. *Сим. Реч.*

дèвојаштво, ијек. дјèвојаштво, с *доба девојачко, девовање.* — Најстарије . . . већ су зашле у прво раздобље дјевојаштва. *Пав.* Попустио је онај грч који је за време девојаштва држао стегнутим цело њено богато тело. *Андр. И.*

дèвōјка, ијек. дјèвōјка (дијал. ђевојка), ж (дат. -ци, вок. дèвōјко; ген. мн. дèвојāкā) **1.** *одрасла особа женског пола која није удата.* — У тебе је дјевојка за удају. *Сим.* Капетан свима девојкама заврнуо мозак. *Мил. В.* **2.** *заручница, вереница.* — Сад сам ево под партом дјевојка, за два тједна . . . бит ћу млада . . . под печом снаша. *Бог.* Кум . . . иде по девојку да је кумчету у кућу доведе. *Чипл.* **3.** *драга, љубавница.* — Путем би све мислио како би ова или она могла бити његова дјевојка. *Берт.* **4.** *женско дете уопште, кћи.* **5.** заст. *кућна помоћница, служавка.* — У кући, истина, беше још једно женско чељаде, »девојка« као што се то каже, а у самој ствари крезуба баба Аница, сва послуга у кући. *Лаз. Л.* Узећеш девојку, није за тебе да више пређеш судове. *Ђос. Б.*

Изр. ~ с улице *проститутка;* ~ за све *кућна помоћница за све кућне послове;* јавна ~ *в. девојка с улице;* ко(ји) пре девојци, тога је девојка *предност има онај који се први прихвати чега;* улична ~ *в. девојка с улице;* влада се као ~ *врло је стидљив(а).*

девòјкара, ијек. дјевòјкара, ж покр. *аугм. и пеј. од девојка.* — Разбарушена . . . девојкара полегла са метлом и брише двориште. *Ранк.*

девòјкасати се, -āм се, ијек. дјевòјкасати се, несврш. покр. *девојчити се.* — Јања, крупна бјелопута удовица, и она дјевојкаса се. *Павл.*

дèвōјкин, -а, -о, ијек. дјèвōјкин, покр. *в. девојчин.*

дèвојковāње, ијек. дјèвојковāње, с *гл. им. од девојковати.* — Снахе пренашају стид од рађања из дјевојковања. *Павл.*

дèвојковати, -кујēм, ијек. дјèвојковати, несврш. В. пр. уз гл. им. девојковање.

дèвōјчāд, ијек. дјèвōјчāд, с *зб. им. од девојче.*

девòјчāр, -ára, ијек. дјевòјчāр, м *онај који воли и заводи девојке.* — Стријелче, дјевојчару о језични [говори Диомед Парису који га је ранио] . . . канда ме жена ил' дјечак безумни рани. *М-И.*

дèвōјче, -ета, ијек. дјèвōјче, с *дем. и хип. од девојка, шипарица.* — Љупка и жива, како то може да буде девојче у шеснаестој години. *Грол.* Што дјевојче доживљава, о томе и говори. *Вил.*

девојчéнце, -ета, ијек. дјевојчéнце, с *хип. од девојче.* — Не бих волео да ово лепо девојченце морам да чувам. *Богдан.*

дèвōјчēње, ијек. дјèвōјчēње, с *гл. им. од девојчити (се).*

девојчѐтина, ијек. дјевојчѐтина, ж *аугм. и пеј. од девојка.*

дèвōјчетов, -а, -о, ијек. дјèвōјчетов *који припада девојчету.*

дèвōјчин, -а, -о, ијек. дјèвōјчин *који припада девојци.*

девòјчина, ијек. дјевòјчина, ж *аугм. и пеј. од девојка.* — Мазиш ту дјевојчину и тражиш јој домазета из бијелога свијета! *Мат.*

дèвōјчити, -ӣм, ијек. дјèвōјчити, несврш. **1.** покр. *називати женску особу у сусрету с њом »девојком«. Вук Рј.* **2.** *чинити девојком.* — Трешња је наочиглед попримала облике цурењка, није крила на који је то начин природа . . . дјевојчи и соком испуња. *Јел.*

~ **се** *осећати се, владати се, поступати као девојка, постајати девојка.* — Она [је] расла и почела се дјевојчити. *Цес. А.*

девȍјчица, ијек. дјевȍјчица, ж **1.** *дем. од девојка.* **2.** *дете женског (с)пола.* — Изнесе на прозор дјевојчицу од седам година. *Тур.* **3.** *млада девојка, шипарица.* — Нећете с том дјевојчицом доживјети романа. *Крањч. Стј.* То бијаше само шала, глупост шеснаестодишње дјевојчице. *Сим.*

девȍјчичин, -а, -о, ијек. дјевȍјчичин *који припада девојчици.*

девојчу́љак, -лька, ијек. дјевојчу́љак, м = девојчурак *дем. и хип. од девојче, недорасло девојче.* — Дјевојчуљци што једва одрастоше ишли су с момчићима шалећи се. *Бен.*

девȍјчура, ијек. дјевȍјчура, ж **1.** *аугм. и пеј. од девојка.* — Називала је леном дјевојчуром што дању поваздан дрема, а ноћу краде маст. *Срем.* **2.** *снажна девојка.* — Гле, колика је дјевојчура ижђикала! *Моск.* **3.** *морално покварена девојка, проститутка.* — За љубав белосветске дјевојчуре ... остави оца и кућу своју. *Дом.* Поступали су са мном као с каквом одбаченом уличном дјевојчуром. *Јонке.*

девојчу́рак, -рка, ијек. дјевојчу́рак, м = девојчуљак. — Поређане ... дјелије дјевојке ... а уз њих још и пјечурци дјевојчурци, ни дјеца ни цуре. *Богдан.* Катица, румен и весео дјевојчурак од петнаестак година. *Ћоп.*

девојчу́рина, ијек. дјевојчу́рина, ж *аугм. и пеј. од девојчура. Вук Рј.*

дȅвōн, -она м енгл. геол. *трећа формација палеозојске периоде.*

дȅвōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на девон:* ~ слој, ~ формација.

дȅвскӣ и **дȅвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на деве, камиле:* ~ длака.

дȅвственӣк, ијек. дјȅвственӣк, м цсл. *девац.* — То су чинили зато што су знали да је он још дјевственик. *Киш.*

дȅвче, -ета, ијек. дјȅвче, с *дем. од дева*¹. — Тамо стоји чобаница ... дјевче младо. *Прер.* Кô пупољ јоште — ни дијете ни дјевче. *Крањч. С.*

дéвче, -ета, ијек. дијȅвче, с *в. девојче.* — Ал' се дијевче није гануло. *Крањч. С.*

дȅвче, -ета с (супл. мн. дȅвчићи) и **дȅвчић** м *младунче деве.*

дегажи́рати, -а̀жӣрām сврш. и несврш. **1.** *ослободити, ослобађати, извући, извлачити из неприлике.* **2.** спорт. *избаци(ва)ти лопту у поље (о голману).*

дегà̀жмāн, -а́на м фр. *ослобођење од неке обавезе.*

дегà̀зāтор м *строј, апарат за дегазацију.*

дегаза́ција ж фр. *чишћење од отровних плинова, гасова.*

дегаза́ци̏јскӣ и **дȅгазацио̏нӣ,** -ā, -ō *који се односи на дегазацију.*

дегази́рати, -а̀зӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити дегазацију.*

дȅгач м зоол. *руси сврачак* Lanius collurio. *Бен. Рј.*

дегѐнек м тур. *батина, шиба; ударац батином.* — Везир држи тешка дегенека. *НП Вук.* За порез продали и кућу ... па му још опалили педесет дегенека. *Дом.*

дегенера́ција ж лат. биол. *еволутивни процес који доводи до погоршавања биолошких и психичких особина, изроћавање.* — [Описивао је Станковић] појаве дегенерације у некад угледним обитељима. *Барац.*

дегенѐрик м **1.** *потомак који је телесно и душевно гори од својих родитеља.* **2.** погрд. *изрод.*

дегенери́рати (се), -ѐрӣрām (се) и **дегенѐрисати (се),** -ишēм (се) сврш. и несврш. *(из)губити добре особине предака, изродити се, изроћавати се.* — У то доба [феудална класа] била је сасвим дегенерирана. *ОП 1.*

дегѐнечити, -ӣм несврш. тур. *ударати дегенеком, батинати, тући. Прав.*

дегради́ција ж лат. *враћање с високог положаја на нижи положај по казни; лишавање чина и звања; спуштање с вишега степена на нижи степен.*

дегради́рање с *гл. им. од деградирати.*

дегради́рати, -а̀дӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити деградацију.* — Кнеза голубачке кнежине ... кнез Милош [је] деградирао за буљубашу исте кнежине. *Ђорђ.*

дȅградовати, -дујēм заст. *в. деградирати.*

дегу̏ста̄тор м лат. *стручњак за процењивање каквоће производа (вина, уља, дувана, чаја и сл.).*

дегусти́рати, -у̀стӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити посао дегустатора.*

дȅд¹, ијек. дјȅд (дијал. ђед), м (мн. дȅдови и дȅди, ген. дȅдōвā и дȅдā) **1.** *очев или мајчин отац према унучади:* ~ по оцу, ~ по матери. **2.** мн. *људи који су живели у старо доба; преци.* — Дједи ваши родише се тудијер. *Маж. И.* Кроз наше жиле тече племенита, јуначка крв наших дедова. *Дом.* **3.** *старац уопште.* — Како човјек да не пије? — дерао се онај чија је била ракија, чврст и здрав дед. *Моск.* **4.** ист. **а.** *звање једнога од дворских достојанственика у Хрватској за народне династије.* — Дед управљао је приходима дворскога господарства. *Шиш.* **б.** *богумилски верски старешина.* **5.** фиг. *претходник, претеча, творац.* — Зато су астролози ... постали праоци астрономије, као што су и алхимичари били дедови хемије. *Мил.* **6.** бот. **а.** *в.*

паламида. Сим. Реч. **б.** *јестива врста вргања* Boletus scaber. — Тамо ћу вам показати . . . дједа и просењака. *Гор.*

Изр. дед-Мраз етн. *биће из приче, старац седе браде и бркова, у бунди и шубари, оличење зиме*; од девет дедова *од старине.*

дѐд[2] узв. = де (1). — Дед погледајте у пећ. *Ивак.* Дед да једно другом испричамо кратке животописе. *Сек.*

дѐда, ијек. дијѐда, м (ген. мн. дѐдā) **1.** *хип. од дед.* — Што ли оно дједа бунца да ће пријећи преко облака? *Брл.* Ја страшно ли је запраштио стари кремењак, једина заоставштина од деде по матери. *Срем.* **2.** (често непром., уз особна имена) *в. дед*[1] *(3).* — На капији, поштапајући се и вођен дечком, појави се стари »дједа«, свештеник Риста. *Станк.* До пре неколико година био је још жив деда-Мијат, како смо га звали сви у нашем селу. *Дом.*

Изр. деда-Мраз *в. уз дед (изр.).*

дѐдāк, ијек. дијѐдāк **1.** *в. дед*[1] *(1).* — Милује је . . . дједак и бака. *Вел.* **2.** *в. дед*[1] *(3).* — Чича Фирдусија . . . поздравља времешније мушкарце: Здраво, дједаци, кō и сам што сам. *Вел.* **3.** погрд. *будала, луда.* — Уто је ушао и његов дедак син који се није питао са својом сестром за здравље. *Јов. Ј.* Два дједака, обадва једнака. *Пав.* Знаш да ће она два дедака настрадати ноћас. *Лал.*

дѐдāков, -а, -о, ијек. дијѐдāков *који припада дедаку.*

дедáчѐње, ијек. дједáчѐње, с *гл. им. од дедачити се.* — Кад бих ја могао дотерати да не морам ваздан слушати женино ачење и дедачење. *Змај.*

дедáчити се, дѐдāчӣм се, ијек. дједáчити се, несврш. *правити се будала, збијати лудорије.* В. пр. уз гл. им. дедачење.

дѐдāштво, ијек. дијѐдāштво, с *будаласт поступак, бедачење. Бак. Реч.*

дѐде(р) (мн. дѐдерте) узв. = де (1). — Освјетлај нам лице! Деде! *Ков. А.* Дедер, јунаци, ко ће драговољно у патролу? *Вас.* Дедерте . . . заузмите се за њ. *Новак.*

дедѐтина, ијек. дједѐтина, м *аугм. и пеј. од дед.* — Пред њим сједи једна дједетина. *НП Вук.*

дѐдин, -а, -о, ијек. дијѐдин *који припада деду и деди:* ~ унуче.

дѐдина, ијек. дијѐдина, ж *в. дедовина.* — Тај престо горски мојих очева беше дедина. *Јакш. Ђ.* Задњу су ми капицу дједине продала славна варошка господа. *Шен.*

дѐдина, ијек. дијѐдина, м *аугм. од дед*[1]. — То зачуо стар дједина. *НП Вук.* А шта је, дедино? — пита чича Стеван. *Вес.*

дѐдӣнскӣ, -ā, -ō, ијек. дијѐдӣнскӣ *дедовски.* — Владимир Мажуранић на овај начин даје изражаја свому поштивању дјединске величине. *ХР 1928.*

дѐдӣнство, ијек. дијѐдӣнство, с заст. **1.** *в. дедовина (1).* — Кад не може моја кућа бити, које је моје дединство, баш неће ни Чивути се по њој ширити. *Ам.* **2.** *в. дедовина (2).* — [Гуђинци настоје] наше дјединство себи присвојити. *Кур.*

дѐдић, ијек. дијѐдић, м заст. *баштиник, наследник дѐдине.*

дѐдица, ијек. дијѐдица, м *дем. и хип. од дед.* — Дошли . . . да би љетовали код дједице. *Мих.* Дедица ућута, прислонивши шаку на ухо да боље чује. *Чипл.*

дѐдичин, -а, -о, ијек. дијѐдичин *који припада дедици.*

дéдо, ијек. дjéдо, м **1.** *хип. од дед.* — То зна ђедо. Он уме да прича. *Вес.* Сјећа [се] како му је његов дједо већ давно причао о једном таквом незаситном човјеку. *Јонке.* **2.** *в. дед*[1] *(3).* — У чарди . . . дедо неки ракијицу — мајку точи. *Чипл.* Увече касно дједо Дињар долази пијан од нечијега казана. *Ћоп.*

дѐдов, -а, -о, ијек. дијѐдов *који припада дѐду.*

дéдов, -а, -о, ијек. дjéдов *који припада дéду.*

дѐдовина, ијек. дијѐдовина, ж **1.** *имање наслеђено од дедова, дедовско наслеђе, наследно имање.* — Од своје дедовине продаје парче по парче. *Јакш. Ђ.* Не имађаху дједовине ни дједовске куће. *Шимун.* **2.** *завичај, домовина, отаџбина.* — Сви Срби, пуних двеста година, звали [су Зету] поштованим именом »дједовина«. *Нен. Љ.* По нашој дједовини окрећу људи сваким часом своју вјеру. *Шен.* **3.** бот. *в. крављак. Сим. Реч.*

дѐдӧвнӣ, -ā, -ō ијек. дијѐдӧвнӣ, покр. *који се односи на дедове.* — Нека каже право како је мртву Мијату убо у палац . . . трном драчу . . . да не буде почем излазио ако се буде натурио на дједовну ујчевину. *Љуб.*

дѐдовскӣ, -ā, -ō, ијек. дијѐдовскӣ **1. а.** *који се односи на дедове.* — Ако ми дједовске земље не буду давале прихода, нећу моћи живјети. *Шен.* У дедовској брвнари наставио се живот који траје одискона. *Чипл.* **б.** *који је својствен деду.* — Извео синчића у шетњу, брине се око њега управо дједовским стрпљењем. *Десн.* **2.** *који је остао од предака, старински.* — Дједовске пјесме . . . појмо! *Марет.*

дѐдуковати, -кујѐм сврш. и несврш. лат. = дедуцирати *доказ(ив)ати путем дедукције.*

дѐдуктӣван, -вна, -вно *који се односи на дедукцију:* ~ метода.

дѐдуктѝвно прил. *на дедуктиван начин.*

дедȕкција ж лат. *логичка метода којом се из општега закона долази до посебних закона*; супр. индукција.

дедуци́рати, -ȕцӣрām сврш. и несврш. лат. = дедуковати. — Из познатих закона могу се дедуцирати други закони. *Лог. 2.*

дедȕшина, ијек. дједȕшина, м **а.** *аугм. и пеј. од дед.* **б.** (у загонеци) *купус.* — У нашега дедушине тридесет и две кожушине, па опет му се ребра виде. *Рј. А.*

дѐжмек м тур. *онизак а здепаст човек.* — Повика онај дежмек, по свој прилици муж оне госпе. *Ком.*

дѐжмекав, -а, -о = дежмекаст *који је омален а дебео, здепаст.*

дежмека́вко м *дежмек, дежмекаст човек. Р-К Реч.*

дѐжмекавōст, -ости ж *особина онога који је дежмекав.*

дѐжмекаст, -а, -о = дежмекав. — Гледа ситног и дежмекастог фра Серафина као миш мачку. *Андр. И.* Био је дежмекаст и здрав сељак. *Л-К.*

дѐжȕран, -рна, -рно (одр. -рнӣ, -рнā, -рнō) фр. **1.** *који у одређено време по распореду врши службу, који дежура.* — Да није [Мика] дежуран вечерас? *Срем.* Онај који је јуче био дежуран, зове се Ђулио. *Јак.* **2.** (у именичкој служби, само одр.) *онај који дежура.* — Дежурни . . . тврдио је да су коњи на паши. *Хорв.* »Боље да их тамо потражите«, рекла је дежурна. *Пол. 1958.*

дежȕрање с *гл. им. од дежурати.*

дежȕрати, -ām несврш. *бити дежуран.* — Командир је наредио да водници и поднаредници дежурају на смену. *Јак.* Дежура пред жељезничком станицом у очекивању . . . влака. *Крањч. Стј.*

дежȕрство с *служба онога који дежура, дежурање; распоред у дежурању.* — Дежурство су мењале три болничарке. *Рист.* Живот се развија [у жандармеријској постаји] по прописима: дежурства, опходње . . . *Сим.*

дезавуи́рати, -ȕӣрām и **дезавȕисати,** -ишēм сврш. и несврш. фр. *порећи, порицати, не призна(ва)ти, оспорити, оспоравати што, утер(ив)ати у лаж.*

дезагрега́ција ж лат. *растављање целине на делове. Бак. Реч.*

дѐзēн, -е́на м *в. десен.*

дѐзерт м *в. десерт.*

дезѐртēр, -е́ра м фр. *војни бегунац; особа (уопште) која пребегне; издајица.* — Ко . . . самовољно напусти одред, биће сматран дезертером. *Чол.* Ви сте дезертер радног фронта. *Крањч. Стј.*

дезѐртēрка ж *она која је пребегла, пребеглица.*

дезѐртēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на дезертере.*

дезѐртēрство и **дезерте́рство** с *дезертирање, бежање из војске; издајство.*

дезерти́рање с *гл. им. од дезертирати.*

дезерти́рати, -èртӣрām сврш. и несврш. *побећи, бежати из војске, из борбе.* — Ушао у војску . . . дезертирао, вратио се у Француску. *Уј.* Нећу починити самоубиство, јер би то значило дезертирати. *Чол.*

дезинсѐкција ж фр. *тамањење, уништавање кукаца, инсеката хемијским путем.*

дезинтегра́ција ж фр. *уништавање везе, растављање, нарушавање неке целине.*

дезинтересѝрати се, -èсӣрām се и **дѐзинтересовати се,** -сујēм се сврш. и несврш. фр. *(из)губити интерес за нешто, не марити за што.*

дезѝнфектор и **дезинфѐктор** м **1.** *справа за дезинфекцију.* **2.** *човек који врши дезинфекцију.*

дезинфѐкција ж фр. *уништавање заразних клица, раскуживање, раскужба.*

дезинфѐкцӣјскӣ и **дѐзинфекциōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на дезинфекцију*: ~ средство.

дезѝнфиковати, -кујēм и **дезинфици́рати,** -ицӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити дезинфекцију.* — Потребно је дезинфицирати и предмете с којима је [болесник] долазио у додир. *НЧ.*

дезинформа́ција ж фр. *лажно, намерно нетачно обавештавање о догађајима.*

дезорганѝзатор м *онај који врши дезорганизацију.*

дезорганиза́ција ж фр. *растројство, неред у некој организацији; растројство друштвеног поретка.*

дезорганизи́рати, -ѝзӣрām и **дезорга̀низовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(о)слабити, (с)рушити организацију, довести, доводити нешто у неред.*

дезоријентáција ж фр. *губљење оријентације, пометња.*

дезоријентѝрати, -èнтӣрām и **дезоријѐнтисати,** -ишēм сврш. и несврш. *изаз(и)вати дезоријентацију, помести, збунити, збуњивати, навести, наводити на погрешан пут.*

деѝзам, -зма м фил. *религиозно-филозофско учење (17—18. ст.) које допушта постојање бога само као првог узрока света, а одбацује његов утицај на даљи развитак.*

дејктичкӣ, -ā, -ō грч. **а.** *који се оснива на примерима, доказима.* **б.** грам. *показни*: ~ реч.

дѐист(а) м лат. *онај који исповеда деизам.* — Доситеј није ни деист, а камоли атеист. *Прод.*

дејстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на деизам и деисте.*

дȇјка м покр. *хип. од деда.* — Да те није корио дејка? *Шапч.*

дȇјствије, ијек. дијȇјствије, с цсл. заст. **1.** *в. дејство (1).* — Иште свијет неко дијејствије, дужност раја неко — попечење. *Њег.* Уверите их [турске представнике] . . . да овај устав код нас никако у дејствију није. *Гавр.* **2.** *в. дејство (3).* — Дјејствије прво, јављеније прво. *Њег.*

дејствѝтȇлнӣ и **дејствѝтȇљнӣ**, -ā, -ō, ијек. дијејствѝтȇлнӣ и дијејствѝтȇљнӣ *који делује, ради, који је у служби, активан.* — Посланици . . . нађу ондје [у Букурешту] дјејствителнога статског совјетника . . . Родофиникина. *Вук.* Све су то стални гости, занатлије, трговци, чиновници, и дејствителни и у недејству. *Срем.*

дȇјство, ијек. дијȇјство, с **1. а.** *делотворна снага, моћ деловања; деловање, учинак, ефекат, резултат.* — Сви народи . . . покрећу се дејствима од стабилних симбола и идеала: завичај, те језик, држава. *Сек.* И једна и друга [почасна и купљена улазница] имају исто дејство. *Бег.* Дејство старог система већ [је] почело озбиљно кочити развитак материјалних производних снага наше земље. *Комун. 1951.* **б.** војн. *оружани сукоб.* — Пошто се [батерија] постави за дејство . . . тукла је неко време одступајуће непријатељске делове. *Лаз. М.* **2.** *утисак, утицај.* — Али још се не усуђиваше да дигне очи да види какво дејство је изазвала њена прича. *Мил. В.* **3.** *чин у драми. Р-К Реч.*

Изр. ступити у ~ *почети деловати*; војн. *почети пуцати (о ватреном оружју).*

дȇјствовање, ијек. дијȇјствовање, с *гл. им. од дејствовати.*

дȇјствовати, -ствујēм, ијек. дијȇјствовати, несврш. **а.** *вршити дејство.* — Тако нас . . . супротна осећања која живе и дејствују у нама претварају час у тврдице и себичњаке, час у дарежљиве и дружељубиве људе. *Андр. И.* Павле неће да иде док не види како ће дејствовати лек. *Сек.* **б.** војн. *пуцати.* — Добро дејствују на аутоматским оружјима, нарочито из укопаних утврда. *Бон.* Хотел »Јабланица« се предао тек када је топ био довучен на двадесет метара и кад је почео да дејствује. *Дед. В.*

дȇка[1] ж нем. *покривач, ћебе.* — Ноге су му биле умотане у истрошену . . . деку. *Божић.*

дȇка[2] ж грч. скраћ. *декаграм.*

дéка, ијек. дјéка, м (вок. дȇко) = деко *хип. од дед.* — Зар не видиш какав је то само штоф, та ни дека ти твој није понео никад такав штоф! *Срем.* Хватај штаку од деке, ако нећеш да је носим сутра на леђима. *Чипл.*

декàбриста(а) м ист. *учесник револуционарног устанка 14. децембра 1825. у царској Русији против самодржавља.*

декабрѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на декабристе.*

дȇкаграм м (скраћ. dkg) *мера за тежину, десет грама, дека.*

декáда ж грч. *период од десет дана или десет година.* — Синоћ је одржана свечаност поводом завршетка друге декаде на локалној акцији београдске омладине. *Пол. 1958.*

декадàнса ж фр. = декаденција **1.** *опадање, назадовање, нестајање стваралачких снага и виталности на различитим подручјима људске делатности; раздобље, период тога опадања, назадовања.* **2.** *правац у уметности и књижевности крајем 19. столећа којему је карактеристична особина крајни индивидуализам и формализам.*

декàдент м **1.** *онај који је без виталности, пасиван и безвољан човек.* **2.** *уметник или књижевник присталица декадансе.*

декадѐнтан, -тна, -тно *који има својства декадента, који се налази у опадању.*

декадентѝзам, -зма м *декаданса (2).*

декадѐнтскӣ, -ā, -ō *који се односи на декаденте и на декадентство.*

декадѐнтство с **1.** *особина декадената.* **2.** *декаданса.*

декадѐнција ж лат. = декаданса.

дȇкāднӣ и **дȇкāдскӣ**, -ā, -ō *који се односи на декаду и декаде.*

Изр. ~ систем, систем *десетични, децимални систем, систем, који има за основу број десет.*

дȇкаēдар, -дра м *геометријско тело одређено са десет плоха, површина.*

дȇкалнтар, -тра м (скраћ. dkl) *мера од десет литара.*

дȇкаметар и **дȇкамēтар**, -тра м *мера за дужину, десет метара.*

дȇкāн, -áна м лат. **1.** *професор, административни старешина факултета.* **2.** црквен. *жупник који је настојник деканата (2).*

декàнāт, -áта м **1.** *уред, канцеларија декана факултета.* **2.** црквен. *административно окружје од неколико жупа.* — Далмација има: шест бискупа . . . четрдесет деканата. *Мат.*

декàнāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на деканат и деканате.*

дека́нов, -а, -о *који припада декану*.

дѐканскӣ, -ā, -ō *који се односи на декане*.

дéкати, дéчēм несврш. **1.** *гонити товарну живо̄тињу узвиком »де«*. — Што га дечеш, удри га батином. *Вук Рј*. **2.** *певати дрхтавим гласом ударајући прстом по грклану*. *Р-К Реч*.

дѐкембар, -бра м грч. заст. *в. децембар*.

дека́ ж тур. покр. *часак, тренутак, минут(а)*. — Три дана да свирате. Декике не смијете стати. *Андр. И*. Да му је заспати макар коју декику. *Куш*.

дéкин, -а, -о, ијек. дјéкин *који припада деки*. — Баба је продала тај сафир . . . будзашто је отишао сафир декин. *Чипл*.

дѐкица ж *дем. од дѐка*.

дѐкла ж заст. *девојка*. — Једна ту [у дућану] . . . декла беше. *Радич*. Та ми је декла одурна јер ме увијек дрско гледа у очи. *Матош*.

декла̀ма̄тор м *онај који декламира, вештак у декламацији*.

декла̀ма̄то̄рка ж *женска особа декламатор*.

декла̀ма̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на декламаторе*.

деклама́ција ж лат. **1.** *уметничко рецитовање стихова или прозе*. — Склад између публике и позорнице био је јединствен за вријеме декламације Змајеве пјесме. *Чол*. **2.** *текст задат у школи за декламовање*. — Моје унуке . . . знају све декламације. *Рист*. **3.** *патетичан, дирљив говор*. — Своју су бојазан од маса прикривали . . . декламацијама о народу. *Р 1946*. **4.** *бесадржајан, извештачен говор*. — Након неколико декламација . . . замоли [грофица] друштво да пође у дворану. *Крањч. Стј*.

деклама́цӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на декламације*.

деклами́рање с *гл. им. од декламирати*.

деклами́рати, -а̀мӣрām несврш. = декламовати **1.** *уметнички рецитовати неки текст*. **2.** *говорити говорничким тоном*. **3.** *говорити празне фразе без уверења* (*о крупним и важним стварима*).

дѐкламовање с *гл. им. од декламовати*.

дѐкламовати, -мујēм несврш. = декламирати. — Наши политичари декламују о уставним гарантијама које ужива сваки наш грађанин. *Арх. 1926*.

дѐкларатӣван, -вна, -вно **1.** *који има облик декларације*. **2.** грам. *исказни, изричи*: ~ реченица.

дѐкларатӣвно прил. *на декларативан начин, свечано*.

декларати́вно̄ст, -ости ж *особина онога што је декларативно*.

деклара́ција ж лат. **1. а.** *изјава, свечано проглашење основних начела неке владе, установе или политичке странке о важним питањима*: ~ о праву човека. **б.** *свечана изјава уопште*. — У [њеној] поезији . . . нема општих места, нема . . . декларација. *Богдан*. **2.** *службена пријава робе или имовине ради наплате пореза или царине*.

деклари́рати, -а̀рӣрām и **декла̀рисати**, -ишēм сврш. и несврш. *изјавити, изјављивати, да(ва)ти декларацију, изјаву*.

~ **се** *изјаснити се, изјашњавати се*.

декласи́рати, -а̀сӣрām сврш. и несврш. фр. *искључи(ва)ти некога из његова друштвеног сталежа, класе, одбаци(ва)ти, понизити, понижавати*. — Тај човјек није крив што овдје лежи . . . попљуван, декласиран и одбачен. *Крл*. Загледан махом у људе . . . које ће живот брзо декласирати. *Михиз*.

~ **се** (*из*)*губити класне ознаке, испасти, испадати из редовног живота, пасти, падати на друштвено дно*. — Трећи се део [радника], међутим, декласирао. Постајали су криминалци, пијанице и штрајколомци. *Пер*.

дѐклинабӣлан, -лна, -лно грам. *који се може декли̇нирати, склањати, мењати, који има промену, склоњив*; супр. индеклинабилан.

деклинабӣлно̄ст, -ости ж *особина онога који је деклинабилан и онога што је деклинабилно*.

деклина́ција ж лат. **1.** грам. *мењање облика именских речи по падежима, склањање*. **2.** физ. *отклон, скретање магнетске игле од географског меридијана неког места*. **3.** астр. *удаљеност једне звезде или планете од небеског екватора*. **4.** мед. *опадање, попуштање јачине неке болести*.

деклина́цӣјскӣ и **дѐклинацио̄нӣ**, **-ā**, -ō *који се односи на деклинацију*.

деклини́рати, -ӣнӣрām несврш. **1.** грам. *мењати по падежима, склањати*. **2.** физ. *нагибати се, скретати*.

дѐклић м покр. *в. момчић*. — Откуда ти овде, деклићу! *Шапч*.

дѐклица ж *дем. од декла*. — Деклицу красну згледа. *Радич*. Гдје су . . . деклице што тјеше и јачају јунаке? *Уј*.

дéкнути, дéкнēм *сврш. према дека̄ти*. *Вук Рј*.

дéко, -а и -ē, ијек. дјéко, м (вок. дéко) = дека. — Кад је дјеко мрву са вином осмочио, протре длаком овлажене брке . . . па онда узе причати. *Торд*.

дѐковати, -кујēм сврш. и несврш. нем. варв. *покри(ва)ти, прикри(ва)ти, склонити*,

склањати кога или што. — Зар га нијеси имао гдје на друго мјесто дековати. *Ћоп.*

~ се *сакри(ва)ти се.* — Декујте се, журно, бацат ће бомбе. *Јонке.*

дèкӧлтē, -èа м фр. *изрез на женској хаљини око врата и на леђима тако да се види део груди и рамена; оголелост, обнаженост.*

деколтѝрати, -ӧлтӣрām и **дèколтовати,** -тујēм сврш. и несврш. *(на)правити деколте, обнажи(ва)ти.*

~ се *обнажи(ва)ти се.*

дèкӧр, -о́ра м лат. **а.** *урес, украс, накит; све декорације једне позорнице.* — Мајстор Јурај био је готичар . . . у детаљима и у декору своје архитектуре. *Обз. 1932.* **б.** фиг. *спољашњи знаци достојанства, части.* — Што идем у друштва . . . то је све само чување декора. Одржавање ранга. *Ћос. Б.*

декорàтēр, -е́ра м (вок. дȅкоратēру) фр. = декоратор *онај који прави декорације; казалишни, позоришни сликар.*

дȅкоратӣван, -вна, -вно **а.** *који служи за украшавање, украсан, кићен:* **~** слика, **~** цртеж. **б.** *који прави декорације:* **~** уметник, **~** сликар.

дȅкоратӣвно прил. *на декоративан начин, украсно, кићено.*

декоратѝвнӧст, -ости ж *особина онога што је декоративно.* — Касније у талијанском сликарству превладава . . . декоративност. *Баб.*

дèкорā̀тор м = декоратер.

дèкорā̀торскӣ, -ā, -ӧ *који се тиче декоратора.*

декорáција ж **1.** *украшавање неког предмета, кићење неке просторије.* — Ниједан [излог] . . . није по својој декорацији . . . знатно одскакао од осталих. *Пол. 1958.* **2.** *украс.* — Но да, могуће да сам рекао, али само ради декорације. *Кос.* **3.** *кулисе на позорници.* — Видех . . . таљиге некакве путничке дружине што возе декорације и друге позоришне потребе. *Нед.* **4.** *орден, одликовање.* — Скидајући . . . декорације нешто се ипак разњежио — та он их [је] заслужио јуначки. *Кол.*

декорѝрање с *гл. им. од декорирати.*

декорѝрати, -ӧрӣрām сврш. и несврш. = декорисати **1.** *украсити, украшавати, (ис)китити.* **2.** *да(ва)ти орден, одликовање, одликовати.*

дèкорѝсање с *гл. им. од декорисати.*

дèкорисати, -ишēм сврш. и несврш. = декорирати. — Он се сав заложио да Дом културе што лепше декорише. *Дед. В.*

дèкóрум м лат. *ваљска, спољашња пристојност, углађеност, достојанство које припада положају;* **исп.** декор (б).

дèкрēт, -е́та м лат. адм. *писмена одлука или наредба која има законску моћ; решење о именовању или отпусту из службе, указ.*

Изр. пакрачки **~** ир. *отпуст из службе.*

декретѝрати, -èтӣрām сврш. и несврш. *одлучи(ва)ти, решити, решавати, изда(ва)ти наредбе, одредити, одређивати.*

дèкрētскӣ, -ā, -ӧ *који се односи на декрете, који је наређен декретом.*

декрешѐндо и **декрешчѐндо** м тал. *музички назив и знак на нотама за постепено тише, све слабије певање или свирање.* — Женски збор [пјева] . . . с једва осетљивим нијансама у крешенду и декрешенду. *Коњов.*

дèкстрӣн, -и́на м лат. хем. *угљени хидрат из скроба. Деан. Рј.*

дèкунг м нем. варв. воји. *заклон, склониште, ров.*

декуражѝрати (се), -ā̀жӣрām (се) сврш. и несврш. фр. варв. *обесхрабри(ва)ти (се), (у)плашити (се) некога.*

дȅла (мн. дȅлате) узв. *деде(ђ).* — Како то човјече, дела казују! *Павл.* Дела истреси то, па да наточим тазе. *Глиш.* Нудио [их] да пију: »Делате, људи, ајд' још по коју!« *Рад. Д.*

дȅлавица, ијек. дијȅлавица, ж нар. песн. *она која добро дела, ради, радница.* — Хвалила се хвала материна да пада њу дјелавице нема. *НПХ.*

дȅлак, -лка, ијек. дијȅлак, м *дем. од део.* — Покојна Горјанска бијаше добре, благе ћуди, можда је сину намрла дијелак својега срца. *Шен.* Увјерен [сам] да је чинитељ тога напретка они дијелак народа нашег који живи гдје се другога језика осим нашега не зна ни чује. *Љуб.*

дȅлā̄ње, ијек. дијȅлā̄ње, с *гл. им. од делати.*

деладни́ца и **дȅлаоница,** ијек. дјелаȍница и дјȅлаоница, ж *место где се дела, радионица.* — Творца моћног делаоницу . . . у дућан ствараш простор мајстора. *Јакш. Ђ.*

дȅлатан, -тна, -тно, ијек. дијȅлатан **1. а.** *који ради, радин; који делује, активан.* — Моја је глава живље радила, машта ми постајала још дјелатнија. *Наз.* **б.** *који успешно ради, делотворан, стваралачки.* — Још . . . пружена рука . . . није извукла из човјека његово најбоље дјелатно благо. *Уј.* Ти близак си ми, душе дјелатни, што облијећеш све свијета просторе! *С-Ц.* **2.** *који је одређен за рад, у који се ради, радни.* — Једног дјелатног дана пришла мати Марији. *Донч.*

дȅлатељ, ијек. дијȅлатељ, м *онај који ради, производи, ствара, стваралац;* исп. делатник (1). — Такав је био дум Иван: такав писац, такав делатељ, такав човек.

Поп. П. Земни остаци некадашњег неуморног делатеља Светозара Марковића као да су остали и даље, и у дубини гроба, под чарима његове личности. *Петр. В.*

дѐлати, -ām, ијек. дијѐлати, несврш. **1.** *активно радити, вршити какву делатност, чинити, израђивати.* — А који су код Петриње били и на води Ћуприју делали. *НП Вук.* **2.** *стварати, уобличавати.* — Нарав свјежи камен дјела. *Уј.* Хајде журно . . . Треба . . . да дјеламо роваш од стотину реда. *Брл.* **3.** *деловати на неки начин, поступати.* — Склапајући уговор о субвенцији, држава дела не као приватан предузималац, него као носилац тих јавноправних интереса. *Мј. 1936.* Људи, па и странке делају не по неким чистим идејама, већ под читавим комплексима сложених утицаја. *Јос. Д.*

дѐлатнӣк, ијек. дијѐлатнӣк, м **1.** *радник, стваралац*; исп. делатељ. — У озбиљној игри животној судјелујемо додуше као гледаоци и слушаоци, али и на позорници као дјелатници. *Баз.* **2.** заст. *радни дан*; исп. тежатник. — [Кројачу] је и у дјелатнику често игла рђала, а он се бринуо за туђе послове. *Ков. А.*

дѐлатнӧст, -ости, ијек. дијѐлатнӧст, ж **1.** *особина онога који је делатан; делање, рад, акција.* — Одред је започео своју дјелатност прикупљањем оружја. *Чол.* Осуђена је разбијачка дјелатност антипартијске групе Маљенкова. *Вј. 1957.* Не мислим умањити значење његове дјелатности на другим подручјима литерарног стваралаштва. *Матк.* **2.** *покрет, кретање.* — Јаков га [сат] одмах ставља у дјелатност. *Кал.*

дѐлātор м лат. *потајни тужилац, доушник, потказивач, шпијун, денунцијант.* — До простих делатора понизују се ти људи. *Ђал.*

дѐлац, -лца, ијек. дијѐлац, м индив. *онај који дела, ствара, стваралац.* — Само када дјелац баш не може на инако, он изводи дјело које има у себи снаге да живи. *Уј.*

дéлац, -лца, ијек. дијéлац, м *делилац. Прав.*

делáчак, -чка, ијек. дијелáчак, м *дем. од делак.* — На дјелачку неба видио сам тек једну ситну бриједу звјездицу. *Ђал.*

дѐлација и **делàција,** ијек. дијѐлација и дијелàција, м нар. песн. *онај који дели, делилац.* — Донесоше благо и оружје . . . а у благо вргли дјелације, не дијеле бројем ни есапом, но калпаком Роснића Стефана. *НП Вук.*

дѐлба, ијек. дијѐлба, ж заст. *в. деоба.* — Кад се она расправа први пут печатала, тад је била дјелба на Хрвате и Србље. *Кур.* У дјелбе баш је новотарске тргô. *Марк. Ф.*

дѐлбен, -а, -о, ијек. дијѐлбен, заст. *који се односи на делбу, деобу.* — У задругама поновиле се свађе, старјешине . . . не могу скротит дјелбенога бијеса. *Марк. Ф.*

дѐлбенӣк, ијек. дијѐлбенӣк, м заст. *број који се у деоби дели*; исп. делимак.

делѐгāт, -áта м *члан делегације, изасланик, повереник, изабрани представник неког колектива, организације или државе.* — Наша земља преко својих делегата увијек се залагала за мир . . . за борбу против агресије. *Ољ.*

Изр. политички ~ *политички руководилац вода у Народноослободилачкој војсци.*

делѐгāткиња ж *жена делегат.*

делѐгāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на делегате:* ~ систем.

делегáција ж лат. зб. *скуп особа којима је поверен неки задатак, који представљају какву заједницу, установу, владу и сл., изасланство, поверење.* — Разговори између југословенске и египатске привредне делегације успешно су приведени крају. *Пол. 1957.*

делегѝрати, -ѐгѝрām сврш. и несврш. *изаб(и)рати, (по)слати некога као делегата.* — Свака синдикална организација у управу делегира свога члана. *Лапч.*

дѐли прид. непром. тур. *храбар, смео, силовит; у нар. песмама употребљава се као саставни део имена:* дели-Марко, дели-Радивоје.

дѐлибаша м тур. *заповедник делија (1).* — Пашини су момци делије, све коњици . . . којих се поглавица зове делибаша. *Вук.*

дѐлибашин, -а, -о *који припада делибаши.*

дѐлив, -а, -о, ијек. дијѐлив *в. дељив.*

дѐливӧст, -ости, ијек. дијѐливӧст, ж *в. дељивост. Бен. Рј.*

дѐлидба, ијек. дијѐлидба, ж **1.** *деоба, дељење.* — На састанцима Радничког савета говоримо о бесплатној делидби гумених чизама. *Дав.* **2.** мат. *једна од четири основне операције којом се одређује колико се пута један број налази у другоме.*

дѐлија м и ж (ген. мн. дѐлијā) тур. **1.** *војник у турској војсци.* **2.** фиг. *јунак.* — Питала их на капији стража: »Куда . . . незнане делије?« *Вел.* Николетину Бурсаћа, партизанску делију, славног митраљесца упознао сам . . . *Ћоп.* **3.** *здрава, једра и наочита особа.* — Лепотице једре и ведре, делије девојке . . . све једна од друге лепша. *Богдан.* То је кршна момачка делија. *Ств. 1948.*

делѝјање с *гл. им. од делијати.* — Развезосмо разговор о јунаштву . . . делијању. *Коч.*

дели̏јати, -ā̏м несврш. *показивати се као делија*. В. пр. уз гл. им. делијање.

дѐлијин, -а, -о *који припада делији*.

дѐлијӣнскӣ, -а̄, -о̄ заст. *в. делијски*. *Прав.*

дѐлӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на делије*.

дѐликатан и **дѐликāтан,** -тна, -тно лат. **а.** *нежан, фин*. — Отвара своју душу са деликатном обазривошћу да мајци не зада никакав бол. *Глиг.* **б.** *осетљив*. — Заборав болова, које живот и људи задају деликатним душама. *Скерл.* **в.** *укусан, фин* (*о јелу*). — Ти имаш вечерас деликатан карфиол! *Крл.* **г.** *који треба пажљиво радити*. — Утврђивање главног задатка врло је деликатан и значајан посао. *Поз. 1948.* **д.** *незгодан, непријатан, осетљив*. — Боји се да не дирнем у то деликатно питање. *Новак.*

деликàтес м и **деликатѐса** ж **а.** *укусно јело, посластица*. **б.** фиг. *предмет за уживање, душевна наслада*.

деликàтеснӣ и **деликатѐснӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на деликатесе, одабран* (*о јелу*): ~ радња, ~ трговина.

дѐликатно и **дѐликāтно** прил. *на деликатан начин*.

дѐликатнӧст и **деликáтнӧст,** -ости ж *особина онога што је деликатно*.

дели̏квент м (ген. мн. -нāтā̄) лат. = делинквент *кривац, преступник, злочинац*. — То су деликвенти и робијаши одбегли из казнених завода. *Јак.*

дели̏квентица, дели̏квенткиња и **деликвѐнткиња** ж = деликвентица и делинквенткиња *жена деликвент*.

дели̏квентскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на деликвенте*.

дѐликт м (ген. мн. -кāтā̄) лат. правн. *иступ против закона, преступ, злочин*.

дѐлилац, -иоца, ијек. дијѐлилац, м = делитељ **1.** *онај који врши деобу*. **2.** мат. *број којим се у деоби дели неки други број, дивизор*.

дѐлимак, -ӣмка, ијек. дијѐлимак, м **1.** мат. *в. дељеник*. **2.** трг. *део добитка који отпада на деонице и деоничаре, дивиденда*. *Р-К Реч.*

дѐлимицӗ, ијек. дијѐлимицӗ, прил. = делимично, делом, деломице и деломично *једним делом, непотпуно*. — [Пројекти] су само делимице и незнатно у садржини измењени. *Арх. 1926.* Старинци су се делимице иселили, а делимице су их преплавили . . . досељеници. *Цвијић.*

дѐлимичан, -чна, -чно, ијек. дијѐлимичан = деломичан *који обухвата само један део, непотпун*. — Тада је била наређена делимична мобилизација у Војводини. *Јов. Ј.*

дѐлимичӑр, ијек. дијѐлимичӑр, м неол. *онај који даје делимице*. — Извесни срески и месни народни одбори недовољно се ангажују да смање број оних »делимичара«, којих нарочито има међу сеоским богаташима. *Пол. 1950.*

делимичáрење, ијек. дјелимичáрење, с *гл. им. од делимичарити*. — Највећа опасност за правилно извршавање дневних планова откупа јесте појава такозваног »делимичарења«, предаје само једног дела предвиђених количина. *Пол. 1950.*

делимичáрити, -и̏чӑрӣм, ијек. дјелимичáрити, несврш. неол. *чинити, давати што делимично*. В. пр. уз гл. им. делимичарење.

дѐлимично, ијек. дијѐлимично, прил. = делимице. — Али ипак оне [армије] нису биле изложене ризику да их непријатељ делимично туче. *Лаз. М.*

дѐлимичнӧст, -ости, ијек. дијѐлимичнӧст, ж = деломичност *својство или особина онога што је делимично, деломично*.

дели̏нквент м = деликвент.

дели̏нквентица, дели̏нквенткиња и **делинквѐнткиња** ж = деликвентица.

дели̏нквентскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на делинквенте*.

дѐлӣнскӣ, -а̄, -о̄ *в. делијски*.

дѐлӣнство с *особина онога који је делија*.

дѐлӣрӣј, -ија и **дѐлӣрӣјум** м лат. **1.** мед. *поремећеност свести од болести, бунило, буњање*. — Друга двојица . . . подсјећаху на људе у тифусном делирију. *Јонке.* **2.** *претерани занос, екстаза*. — У невиђеном делиријуму радости пијана гомила бурно вриштећи заглуши га. *Вас.*

дѐлӣричан, -чна, -чно *који је у делиријуму*(*му*).

дѐлитељ, ијек. дијѐлитељ, м = делилац (1). — На козлићу [кочије] је сједио . . . румен момак . . . службени дјелитељ садржине споменуте кошаре [с јелом]. *Креш.*

дѐлити, дѐлӣм, ијек. дијѐлити, несврш. **1.** *рашчлањивати, одвајати на делове, комадати*. — Мртав витез испод вите јеле, а ту орли па витеза деле. *Митр.* Мора да дијели младост своју. *Бег.* **2.** мат. *изналазити колико се неки број садржи у другом броју, вршити рачунску радњу супротну множењу*. **3. а.** *давати коме што*. — Љубица . . . свима који запиље у њу, редом је делила погледе као бомбоне. *Петр. В.* Сунце нам дијели свјетлост и боју. *Уј.* **б.** *суделовати, учествовати заједно с ким, имати заједничког удела*; *бити с ким* (*у чему*) *заједно*. — Копитар дели славу са Караџићем. *Бел.* Сватко се је отимао да дијели њено друштво. *Шен.* **4.** *раздвајати, растав-*

лати од кога или чега, одвајати. — [Река] је делила ове две земље. *Дуч.* Трпезарију . . . деле од кујне само дрвене стубе. *Јов. Ј.*

Изр. ~ с ким мегдан, двобој, бој, бојак *бити се у двобоју, бојем*; ~ правду *судити*; ~ ударце *батинати, тући.*

~ **се** уз. повр. **1.** *делити заједничко имање; међусобно делити што.* — Кад би се сељаци дијелили, њега би позивали да им пресуди. *Чол.* **2.** *одвајати се, раздвајати се.* — Где се гора с морем дели, висока се кула бели. *Змај.* За воћаром оним путови се дијеле. *Полић.*

Изр. ~ с душом *умирати.*

дѐлић, -а и **дѐлић,** -ића, ијек. дијèлић и дијèлић, м *дем. од део.*

дѐлѝшнӣ, -ā, -ō, ијек. дијèлишнӣ мат. *који се односи на делиште*: ~ тачка.

дѐлѝште, ијек. дијèлиште, с мат. *тачка у којој се што дели. Алг. 1.*

дѐло, ијек. дијèло, с (ген. мн. дѐлā) **1.** *рад, радња, посао, радни процес.* — Барунови тежаци оставише дјело. *Леск. Ј.* Сви знају да је Филиповић на делу као на језику. *Јевт.* **2. а.** *резултат рада, чин.* — Тада се дружина цела на мање издвоји групе и разна љубавна дела почеше причати углас. *Митр.* И не само да нисам прекршио закона него сам паче учинио угодно дјело. *Крањч. Стј.* **б.** *производ рада, чин у друштвеном и моралном смислу у којему се очитује, огледа морална вредност онога који је чин извршио*: добро ~, јуначко ~, херојско ~. **в.** *производ рада у науци, књижевности, уметности.* — Хтјела [је] да започне . . . разговор било о којем . . . литерарном дјелу. *Новак.* У другом случају имаћемо такозвана тенденциозна дела у којима писац за љубав своје идеје искривљава стварност. *Т. књ.* **3.** *скуп, збир, сума многих радња, деловање.* — Ради успеха у борби за своје реформаторско дело Вук је био у великом искушењу. *Прод.* Лењина . . . је прерана смрт спречила да настави своје гигантско дјело. *Ант. 1.* **4. а.** правн. *огрешење о закон, преступ.* **б.** *подухват, подвиг.* — То своје дело поминьали су . . . увек са . . . поносом у гласу. *Минд.* **5.** рус. *ствар, појава.* — Требало се дићи из страшних рушевина које су пријетиле самом дјелу револуције. *Бил.*

Изр. ~ нечијих руку *властити, својствени производ*; делом, на делу *у збиљи, стварно, у пракси*; добро ~ *доброчинство*; кривично ~ *кажњив, злочиначки чин*; министарство унутрашњих дела, иностраних дела заст. *министарство унутрашњих послова, вањских, спољних послова*; постати ~ *постати стварност*; потврдити делом *доказати чином, радом*; примити се дела, приступити к делу *примити се посла, прионути на рад, почети остваривати што*; привести, спровести, претворити у ~ *остварити*; ремек-дело *нешто савршено, мајсторски изведено*; речи лете, а дела остају *оно што је учињено или остварено важније је од онога што је речено или само речима наговештено*; речју и делом (помоћи) *морално и материјално (помоћи)*; свако ~ изићи ће на видело *ништа се не може сакрити*; ухватити кога на делу *затећи га, изненадити на месту чина, радње*; животно ~ *најважније дело на коме се ради читавога живота.*

дѐлōван, -вна, -вно, ијек. дијèлōван, заст. *који има моћ деловања, предузимљив.* — Дјеловна практична мудрост живота дала им је име мудраца. *Баз.*

дѐловāње, ијек. дијèловāње, с *гл. им. од деловати.*

дѐловати, -лујем, ијек. дијèловати, несврш. **1.** (на кога) *вршити утицај, утицати.* — На Адила је врло дјеловала озбиљност његова старијега друга. *О-А.* Књижевност која може да необично снажно дјелује на човјека, докраја је немоћна да сама . . . измијени људско друштво. *Бип.* **2.** *вршити, изазивати утисак.* — У цјелини је дјеловао као спортсман. *Јонке.* Он је . . . увијек дјеловао као да се жури. *Шег.* **3.** *вршити неки рад, радити, бити активан.* — Људи као . . . друштвена бића . . . морају сазнавати друштвене нужности и дјеловати. *Бил.* **4.** *водити војне покрете, операције.* — Једини Карађорђе . . . деловао је у оном војевању с потпуним и сјајним успехом. *Нов.* Три чете дјеловале су према вароши. *Бор.*

дѐловоднӣ, -ā, -ō, ијек. дијèловоднӣ, адм. *који се брине за вођење послова*: ~ одбор.

Изр. ~ протокол канц. *књига за уписивање приспелих и одасланих списа и записа у једном надлештву или предузећу.*

дѐловоднӣк, ијек. дијèловоднӣк, м *деловодни протокол.* В. уз деловодни (изр.).

дѐловоднӣчкӣ, -ā, -ō, ијек. дијèловоднӣчкӣ *који се односи на деловоднике.*

делово̀дство и **дѐловодство,** ијек. дијеловòдство и дијèловодство, с = деловођство **1.** *вођење каквога посла. Р-К Реч.* **2.** *служба деловође. Р-К Реч.*

дѐловођ, ијек. дијèловођ, м *в. деловођа.* — Ти си и мој управитељ, и мајордом, и деловођ. *Глиш.*

дѐловођа, ијек. дијèловођа, м **1. а.** *онај који управља каквим послом, пословођа.* — Управљали [су] . . . самостално радњом, било као власници или као деловође. *Лапч.* Госпођа Савета . . . јавља трговачком свету да је отворила радњу и да је узела за деловођу исте свога мужа. *Нуш.* **б.** фиг. *вођ(а).* — Змај је . . . био бунтовник, прог-

наник, деловођа. *Б 1958.* **2.** *онај који води деловодник.* **3.** *општински тајник, бележник, секретар.* — Позив за седнице Управе важиће само онда кад га потпишу председник и деловођа. *Лапч.* Пре рата је био општински деловођа. *Пер.*

деловдо̀ђство и **де̏ловођство,** ијек. дјеловдо̀ђство и дје̏ловођство, с = деловодство. — Господин Никола . . . се прима деловођства. *Нуш.*

де̏ловоткиња, ијек. дје̏ловоткиња, ж **1.** *она која управља каквим послом.* — Данас је нова дјеловоткиња исплатила плаће. *Крањч. Стј.* **2.** *она која води деловодник.*

деложа́ција ж фр. *присилно исељење из стамбених или пословних просторија.*

деложи́рање с *гл. им. од деложирати.*

деложи́рати, -дӝи́рам сврш. и несврш. фр. *исселити, исељавати, избаци(ва)ти некога из стамбених или пословних просторија.* — Корисник девојачке собе . . . може одатле бити деложиран само путем отказа код суда. *Пол. 1958.*

де̏локру̏г, ијек. дје̏локру̏г, м неол. **а.** *круг, подручје унутар кога се развија нека делатност, деловање.* — А што се ви уплићете у мој дјелокруг? *Крл.* **б.** *подручје или послови који у административном смислу потпадају под једну власт, надлежност.* — Ибрахим-паша . . . нађе да тај посао не припада његову дјелокругу. *Нов.* Свака република има своју владу с ограниченим дјелокругом. *ЕГ 2.*

де̏лом и **де̏лом,** ијек. дӣјелом и дијѐлом, прил. = делимице. — На десној обали реке . . . налази се главнина касабе . . . делом у равници, а делом на обронцима брегова. *Андр. И.*

дѐломицē, ијек. дјѐломицē, прил. = делимице. — Друштво се дјеломице картало, а дјеломице . . . политизирало. *Ћал.* По нека идеја може да буде врло добро смишљена, али тек деломице остварена. *Цар М.*

дѐломичан, -чна, -чно, ијек. дјѐломичан = делимичан. — Дјеломична или парцијална помрчина Сунца. *ОГ.*

дѐломично, ијек. дјѐломично прил. = делимице. — У томе је успио дјеломично. *Грг.* Ново руководство је приступило обнављању старих партијских организација које су . . . деломично престале да . . . постоје. *Комун. 1951.*

дѐломично̄ст, -ости, ијек. дјѐломично̄ст, ж = делимичност.

дѐлотво̀ран, -рна, -рно, ијек. дјѐлотво̀ран **1.** *који повољно делује, благотворан; који подстиче на стваралачки рад, плодотворан.* — На његову дугом лицу гори жеља делотворна. *Змај.* Од младости је . . . тежио за дјелотворним и друштвеним животом. *Шкреб.* **2.** *успешан, ефикасан.* — Овај је уређај за унакрсно опрашивање изванредно дјелотворан. *НЕ.* Заједнички [је] циљ што ближи и што присније додир са . . . публиком . . . како би начело . . . узајамног прожимања било што делотворније. *Јевт.*

дѐлотво̀рно, ијек. дјѐлотво̀рно, прил. *на делотворан начин, успешно, ефикасно.* — Треба да . . . дјелотворно радим за народну ствар. *Ћал.* Ћопић . . . своју живу имагинацију . . . најдјелотворније и најплодоносније примењује у области књижевности . . . за децу. *НК 1946.*

делотво̀рно̄ст, -ости, ијек. дјелотво̀рно̄ст, ж *својство или особина онога који је делотворан и онога што је делотворно.*

дѐлта ж грч. **1.** *четврто слово грчког алфабета.* **2.** геогр. *ушће реке које се грана на више рукаваца.* — Минералне честице . . . падају на дно око ушћа, од чега настају делте. *Туђ.*

дѐлтаст, -а, -о *који има облик делте.*

делтои́д, -ида м геом. *четверокут, четвероугао сложен од два истокрака трокута, троугла различне висине а с истом основицом.*

делтои́дни и **делтои́дскӣ,** -ā, -ō *који се односи на делтоиде.*

делу̀цкати, -а̄м, ијек. дјелу̀цкати, несврш. *дем. према дељати.* — Сјео на дрвник, па оштрим ножем дјелуцка клине за трошне грабље. *Горд.*

дѐлфӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на старогрчко пророчиште Делфе.*

дѐлфӣн, -ина м **1.** зоол. = дупин *морска животиња из пор. китова, плискавица* Delphinus delphis. **2.** спорт. *стил у пливању.*

дѐлфӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на делфине (1).*

дѐлце, дѐлца и дѐлцета, ијек. дјѐлце, с *дем. од дело, мали спис, књижица.* — За собом оставили [су писци] понеко делце . . . као очит доказ о томе да су још и друге лепе особине лежале у њима. *Поп. Б.* Већ сам код малих дјелца што сам их издавао анонимно упознао општинство. *Шкреб.*

дѐља, ијек. дјѐља, ж зб. *дрвени, танки и узани тракови слични вуни (употребљавају се као материјал за паковање), шушке, струготине. Мин. Лекс.*

дѐљā̏ње, ијек. дјѐљā̏ње, с *гл. им. од дељати.*

дељаѝница и **дѐљаоница,** ијек. дјељаѝница и дјѐљаоница, ж *дељача.*

дѐљати, -љā̏м и -љѐм, ијек. дјѐљати, несврш. **1.** *одсецајући или резуцкајући да-*

вати дрвету одређени облик, тесати. — Ђура и Спасоје дељају некакво дрво. *Глиш.* Дјељам стативе и преслице за своје снахе. *Коз. Ј.* Он деље неки штап. *Минд.* Божа и Новак дељу коље. *Макс.* **2.** фиг. **а.** *одгајати, васпитати; учити лепом понашању.* — »Социјалан човек« није производ природе него културе: он се мора дељати и тесати већ од ране младости. *Јов. С.* Кол'ко га учим и дељем . . . дошло из планине, од стоке, а зар оно зна за кафански ред! *Срем.* **б.** *тући, ударати, млатити.* — Узе да га деље, док му се Вукадин некако не праћну из руке па умаче. *Срем.*

Изр. ~ стихове подр. *правити стихове (обично без дара).*

дѐљач, -а́ча, ијек. дијељач, м *онај који деље, дрводеља.*

дѐљача, ијек. дијељача, ж *клупа на четири ноге за обрађивање дрвених предмета ножем стругачем, занатлијска тезга. Вук Рј.*

дељѐнйк, -и́ка, ијек. дијељѐнйк, м мат. *број који се у деоби дели другим бројем, дивиденд.*

дељѐнйчкй, -ā, -ō, ијек. дијељѐнйчкй *који се односи на дељенике.*

дѐљѐње, ијек. дијељење, с *гл. им. од делити (се).*

дѐљив, -а, -о, ијек. дијељив *који се може делити на мање делове.*

дѐљивṑст, -ости, ијек. дијељивṑст, ж *својство или особина онога што је дељиво.*

дѐљкā̀ње, ијек. дијељкā̀ње, с *гл. им. од дељкати.*

дѐљкати, -ā̀м, ијек. дијељкати, несврш. *дем. према дељати.* — Кад онако ја легнем крај студенца, ти нешто дељкаш. *Ранк.*

дем. скраћ. *деминутив.*

демàгог м (мн. -ози) грч. пол. *онај који празним обећањима настоји стећи поверење народа, обмањивач народа.* — Толико су им некад лагали и варали их разни демагози, само да им искамче глас на изборима. *Чол.*

демагòгија ж *систем и метода којима се служе демагози.*

демàгошкй, -ā, -ō *који се односи на демагоге:* ~ трик, демагошке фразе, демагошке пароле.

демàгошки прил. *на демагошки начин.*

демàгоштво с *демагогија.* — Поштовао је лукавство, демагоштво. *Јов. Ј.*

демàнти, -ија м фр. *оповргавање, побијање неке вести или тврдње.* — Упркос демантија кругова блиских влади, упорно се шире гласови да се влада налази пред кризом. *Каш.*

демантѝрање с *гл. им. од демантирати.*

демантѝрати, -àнтйрām сврш. и несврш. = демантовати *оповргнути, оповргавати, порећи, порицати неку вест, тврдњу, исправити, исправљати објављену неистину, нетачност.* — Наша је партија демантирала све оне клевете које су против ње ширили непријатељи народа. *Тито.*

дѐмантовање с *гл. им. од демантовати.*

дѐмантовати, -тујēм сврш. и несврш. = демантирати. — Владин лист . . . демантује те гласове. *Дом.*

демаркàција ж фр. **а.** *означавање, обележавање граничне линије.* **б.** пом. *одређивање места брода на пучини.*

демаркàцйјскй и **дѐмаркацйōнй,** -ā, -ō *који се односи на демаркације.*

Изр. ~ линија *гранична линија између двеју зона или двеју војски у време примирја.*

дѐмарш м фр. *дипломатски корак код стране државе ради протеста или каквог захтева.*

демаскѝрање с *гл. им. од демаскирати.*

демаскѝрати, -àскйрām сврш. и несврш. фр. *скинути, скидати маску, раскринка(ва)ти;* фиг. *приказ(ив)ати кога у правом светлу, разоткри(ва)ти, изобличити, изобличавати.* — Кочић је сматрао потребним да је [аустријску управу у Босни] демаскира. *Р 1946.*

дѐмбел, -а и **дембѐлāн,** -а́на м тур. *лен човек, леншчина, готован.* — Имање . . . хоће устаоца, а неће дембела. *Вес.*

дембелàна и **дембѐлија** ж често у изразу: земља ~ *измишљена земља у којој »тече мед и млеко«, у којој се не мора ништа радити.* — Ријека ће . . . постати . . . права дембелија, благословљена крајина. *Цар Е.* То село . . . налази се у . . . земљи дембелији. *Ћоп.*

дембѐлисāње с *гл. им. од дембелисати.*

дембѐлисати, -ишēм и **дѐмбелити,** -ѝм несврш. *живети као дембел, ленчарити.* — Ови калуђери да се посатиру радећи, а он само дембелише. *Ранк.*

дѐмбелскй, -ā, -ō *који се односи на дембеле.*

дѐмбелство с *својство дембела, леност; дембелисање.* — [Игуман] је ту у роману оличење дембелства. *Глиг.*

дѐме, -ета с тур. покр. *нарамак, сноп, свежањ, бреме. Вук Рј.*

дѐмек прил. тур. покр. *дакле, што се каже.* — Ми смо, демек, . . . видјели да ти њега гњавиш. *Ћор.*

дѐмескиња ж ист. *врста тешке, криве сабље какве су се ковале некад у граду Дамаску.* — Демескиње ту су сабље криве. *Маж. И.*

дѐмешкиња ж *в. демескиња.*

демѝжӧн, -о́на м енгл. *оплетена стаклена боца од неколико литара за текућине, течности, плетенка.* — Наточи у врч . . . вино из демижона. *Јонке.*

демилитаризáција ж лат. *смањење оружаних снага на најмању потребну меру, разоружање, развојачење.*

демилитаризи́рати, -и̏зи̏рām и **демилитàризовати,** -зујēм сврш. и несврш. *извр ши(ва)ти демилитаризацију, разоружа(ва)ти.* ~ **се** *разоружа(ва)ти се.*

дѐминутѝв м грам. *реч која је настала од темељне, основне речи додавањем суфикса за умањивање и која значи што умањено;* супр. аугментатив.

дѐминутѝван, -вна, -вно *који има карактер деминутива:* ~ име, ~ именица.

деминýција ж лат. *смањивање, умањивање; творба деминутива.*

дѐмир м тур. покр. **1.** *гвожђе, железо.* **2.** *гвоздена, железна или дрвена прозорска решетка.* — Два прозора . . . са дрвеним демирима. *Андр. И.* **3.** (у атрибутској служби) *гвозден, железан.* — На демир се пенцер наслонио. *НП Вук.*

демѝрли прид. непром. **1.** *гвозден, железан.* **2.** *који је обложен решеткама:* ~ пенцер.

демѝрлија ж у изразу: тепсија ~ *метална тепсија, тава.*

дѐмир-трáва ж бот. *в. очобајка. Сим. Реч.*

демѝсија ж лат. *оставка, писмени акт којим се неко одриче неке службе.*

демисионѝрати, -ѝонѝрām сврш. *одступити с неког положаја, дати оставку на неки положај, одрећи се службе.*

демѝскија, дѐмискиња, демѝшкија, дѐмишкиња и демѝшћија ж *в. демескиња.*

демобилизáција ж *враћање оружаних снага из ратног на мирнодопско стање;* фиг. *смањење спремности, будности за неке послове или подухвате.* — Задовољство са собом . . . представља . . . демобилизацију . . . опреза. *Андр. И.*

демобилизáцијскӣ и **дѐмобилизациōнӣ,** -а̄, -ō *који се односи на демобилизације.*

демобилизи́рати, -и̏зи̏рām, **демобѝлизовати,** -зујēм и **демобѝлисати,** -ишēм сврш. и несврш. лат. *(из)вршити демобилизацију.*

~ **се** *напустити активну војну службу.*

демѝограф м грч. *онај који се бави демографијом.*

демогрàфија ж *наука о народу и држави на основу статистике, наука о становништву.* — [Демографија] проучава број, распоред, густоћу, пораст и особе становништва. *ОГ.*

демогрàфијскӣ, -а̄, -ō *који се односи на демографију.*

демѝографскӣ, -а̄, -ō *који се односи на демографе и демографију.*

демѝократ(а) м *присталица демократије; човек слободољубивих погледа.*

демократи̏зам, -зма м *расположење и идеја слободних грађана; привржености владавини народа; суштина демократских идеја и идеала.* — Наскоро паст ће и милитаризам, а превладат ће демократизам. *Мишк.*

демократизáција ж *уређивање државе или друштвеног живота по демократским начелима; спровођење у живот демократских принципа.* — Раднички савети . . . афирмисали су се и као . . . основа даље демократизације друштвених и политичких односа. *Пол. 1957.*

демократизи́рање с *гл. им. од демократизирати.*

демократизи́рати, -и̏зи̏рām и **демѝократизовати,** -зујēм сврш. и несврш. = демократисати *увести, уводити демократске установе и поступак; учинити приступачним широким народним слојевима (нпр. науку, културу).* — Вук [је] понародио, демократизовао нашу културу. *Бел.*

демокрàтија ж грч. пол. = демократија **а.** *политички поредак у којем суверена власт припада народу, систем народне владавине.* **б.** *поштовање једнакости, слободе и слободног учешћа у друштвено-политичком животу.*

демокрàтисање с *гл. им. од демократисати.*

демокрàтисати, -ишēм сврш. и несврш. = демократизирати и демократизовати.

демокрàтичан, -чна, -чно *демократски.*

демокрàтичнӧст, -ости ж *својство онога што је демократично, демократско; демократски односи, демократски дух.*

дѐмократкиња ж *жена демократ.*

дѐмократскӣ, -а̄, -ō *који се оснива на начелима демократије, који је у духу демократије, који је својствен широким слојевима народа:* ~ држава, ~ идеја, ~ дух, ~ назор.

демокрàција ж = демократија: грађанска ~, социјалистичка ~.

демоли́рати, -о̀ли̏рām сврш. и несврш. лат. *(раз)рушити, разорити, разарати, уништити, уништавати.* — Требало би да се све . . . демолира, згази, уништи. *Крл.*

дѐмо̄н, -о́на и **дѐмон** м грч. **1.** *зао дух, сотона, сатана.* **2.** фиг. *зао, опак човек, злодух.* — Тко је тај демон с даром учењака? *Уј.*

демоиѝзам, -зма м *веровање у демоне и натприродна бића уопште; демонска својства.*

демо́нов и **дѐмонов,** -а, -о *који припада демону.*

дѐмо̄нскӣ и **дѐмонскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на демоне, зао, опак, паклен.* — У срцу Кларину пламћаше демонски бијес. *Шен.*

дѐмо̄нскн и **дѐмонски** прил. *на демонски начин, као демон.*

демо̀нстрант м (ген. мн. -на̄та̄) *учесник у демонстрацији.* — С улица је допирала . . . бука демонстраната. *Бег.*

демо̀нстранткиња и **демонстра̀нткиња** ж *жена демонстрант.*

дѐмонстратӣван, -вна, -вно **1.** *који се јавно буни против нечега, који протестује.* — [Опозиција] знаде заузети изразито демонстративне облике. *Крл.* **2.** грам. *који служи за показивање, показни:* ~ заменица. **3.** војн. *који заварава, привидан.* — Коча је издао наређење да то буде демонстративан напад, али је остављена командантима иницијатива да сами процене. *Дед. В.*

дѐмонстратӣвно прил. *на демонстративан начин, јавно, отворено, с негодовањем.* — Лела са очима пуним суза изађе демонстративно из собе. *Сек.* Започиње . . . јавно и демонстративно борбу са . . . својим учитељем. *Бат.*

демо̀нстра̄тор м *онај који показује, тумачи, објашњава (за време предавања или наставе).*

демо̀нстра̄торка ж *жена демонстратор.*

демонстра́ција ж лат. **1.** *јавно показивање, очигледно приказивање.* — Прва демонстрација југословенске аутомобилске индустрије у иностранству. *Пол. 1957.* **2.** *јавно истицање незадовољства или расположења против кога или чега, масован јавни протест против чега.* — Одлежао сам неколико дана у затвору због демонстрација на свеучилишту. *Козарч.* **3.** војн. *привидан нападај у рату да би се заварао непријатељ да открије своју снагу или да му се одврати пажња од неке друге операције.*

демонстри́рање с *гл. им. од демонстрирати.*

демонстри́рати, -о̀нстрӣра̄м сврш. и несврш. **1.** *на очигледан начин, зорно (по)каз(ив)ати, изложити, излагати, тумачити.* **2.** *јавно исказивати своје расположење, учествовати у протестној поворци.* — Заједно с народом и војници су демонстрирали против националне издаје. *Марј. Ј.*

дѐмонстровати, -рујѐм сврш. и несврш. заст. *в. демонстрирати (1).* — Демонструје садржину котарице. *Лаз. Л.*

демонта́жа ж фр. *растављање неког предмета на саставне делове.* — Хангар се може продужити и скратити. Монтажа и демонтажа брза и лака. *Пол. 1959.*

демонти́рати, -о̀нтӣра̄м сврш. и несврш. **1.** (*из*)*вршити демонтажу, раставити, растављати што на делове од којих се оно састоји.* **2.** војн. (*у*)*чинити што неупотребљивим за дејство.*

дѐмонтовати, -тујѐм сврш. и несврш. заст. *в. демонтирати (1).* — Сви . . . топови били су демонтовани. *Јов. С.*

деморалѝза̄тор м *онај који изазива деморализацију.*

деморалѝза̄торскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на деморализаторе.*

деморализа́ција ж **1.** *опадање, слабљење морала.* **2.** *губљење храбрости и воље, малодушност, клонулост.* **3.** *попуштање дисциплине.*

деморалѝзӣра̄нӧст, -ости ж *особина онога којега је захватила деморализација.*

деморализи́рати, -ӣзӣра̄м сврш. и несврш. = деморализовати и деморалисати **1.** *лишити кога храбрости или осећања властите вредности, обесхрабрити кога.* **2.** *навести на покварености, покварити, изопачити у моралном погледу.* **3.** војн. *изазивати опадање, слабљење борбености у рату.*

~ **се** (*из*)*губити поуздање, храброст.*

дѐморализовати (се), -зујѐм (се) сврш. и несврш. = деморализирати (се). — Ви страшно деморализујете човека. *Ћос. Б.*

деморалѝса̄ње с *гл. им. од деморалисати (се).*

деморалѝсати (се), -ишѐм (се) сврш. и несврш. = деморализирати (се). — Истицањем својих успјеха [Нијемци] . . . желе да деморалишу људе. *Чол.* Чиновништво је било деморалисано. *Јов. С.* Војска је била деморалисана, државни апарат расклиматан. *Јак.*

дѐмпинг м енгл. *в. дампинг.*

денатури́рати, -ӯрӣра̄м и **денатӯрисати,** -ишѐм сврш. и несврш. фр. (*у*)*чинити неку ствар неупотребљивом (нпр. за људску исхрану) додавањем разних примеса:* денатурирани, денатурисани шпирит.

денационализа́ција ж фр. *однарођивање, насилно брисање народних особина.*

денационализи́рати, -ӣзӣра̄м и **денационализовати,** -зујѐм сврш. и несврш. *насилно лишити, лишавати народ његових особина, однарођивати.*

~ **се** (*из*)*губити народне особине, однародити се, однарођавати се.*

дѐнди, -ија м енгл. *човек који строго пази на моду, помодар, кицош.*

дѐндрīт, -и́та м (обично мн.) анат. *врста наставка живчане, нервне ћелије, који спроводи подражај, надражај.*

дѐнтāл, -а́ла м лат. грам. *зубни сугласник.*

дѐнтāлан, -лна, -лно грам. *зубни.*

дѐнтист(а) м фр. *зубни лекар, зубар; зубни техничар.*

дѐнтистица ж = дентисткиња *жена дентист(а).*

дентѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на дентисте:* ~ пракса, ~ школа.

дѐнтисткиња ж = дентистица.

денунцѝјаит м *потказивач, доушник, шпијун, достављач.*

денунцѝјантскӣ, -ā, -ō *који се односи на денунцијанте.*

денунцијáција ж лат. *потказивање, проказивање, достава; клеветање.*

денунци́рање с *гл. им. од* денунцирати.

денунци́рати, -ȕнцӣрām сврш. и несврш. *потказ(ив)ати, проказ(ив)ати, пријавити, пријављивати, доставити, достављати.* — Једни денунцирају друге, једни копају јаму под другима. *Козарч.*

дѐнути, -нѐм, ијек. дијѐнути, сврш. = дѐсти и дѐти **1. а.** *ставити, метнути; окачити, затакнути.* — Дјену . . . за појас црвену свилену мараму. *Шен.* Збунила се [старица], па не зна . . . куда да дене котарицу са јестивом. *Чипл.* Дјени ту харфу у врх највишег бора. *Наз.* **б.** *забацити, затурити.* — Куд напрстак денух? *Дим.* **2.** *дати име, наденути.* — »А какво ли му име дјену?« — »Тито«. *Наз.*

~ **се** *нестати, отићи, ишчезнути, затурити се.* — Једва чекају да угасе своје свјетло, а рибе да се камогод дјену. *Наз.* Куд се то дјенуо? *Бен.*

Изр. не зна камо (где) да се дене *не зна шта ће са собом.* — Иде по кујни, кући, не знајући где да се дене. *Станк.*

дѐнути, дѐнēм, ијек. дијѐнути, сврш. и несврш. = дѐсти и дѐти **1.** *скупити, скупљати, сложити, слагати у крстине, пластове, пластити (сено, снопове).* — Дарја, с умотаним лицем у мараму . . . денула је снопове. *Моск.* Кмет . . . није изишао на кулук у недељу, денуо је сено. *Пол. 1955.* фиг. Свело цвеће већ мраз дене. *Дис.* **2.** индив. *градити, правити (од сламчица и влати).* — Птица у грању гнездо све јутро кљуном дене. *Макс.*

дѐнчанӣ, -ā, -ō тур. *који се односи на дењке, који је у дењковима, свежњима, балама:* ~ роба.

дѐњак, -њка м (мн. дѐњци и дѐњкови, ген. дѐњāкā и дѐњкōвā) тур. *омот, завежљај, свежањ, бала.* — Улицом јуре кола претоварена дењцима и сандуцима. *Нуш.*

дѐњēњē, ијек. дијѐњēњē, с *гл. им. од* денути.

дѐњчић м *дем. од* дењак.

дѐо, дѐла и дéла, ијек. дио и дијел, м (ном. мн. дéлови) *оно што се из целине узме или на шта се целина растави, комад.* — Надам се . . . да ћете ми признати то да је део мањи од целога. *Нед.*

Изр. идеални ~ *удео у заједничкој имовини који није разграничен од осталих делова;* лавовски (лављи) ~ *несразмерно велики део;* великим (добрим) делом *у знатној мери;* већим делом *у већини;* пасти у ~ (коме) *имати задатак.*

деóба, ијек. диóба, ж (ген. мн. деóбā) **1.** *радња којом се што дели, дељење, подела; раздвајање, разграничавање, класификација.* — И при деоби послова . . . ваља бити праведан. *Ком.* Што се тиче поделе српске лирике на три периода, изгледа нам да таква деоба не може бити тачна. *Панд.* **2. мат.** *рачунска радња помоћу које се сазнаје колико се пута једна величина, један број садржи у другом.* **3.** адм. *спис о подели земље и других некретнина.* — Неријешених списа није било пуно, а што их је било, то су биле већином диобе. *Коз. Ј.*

деóбенӣ, дѐобенӣ и **дѐобнӣ,** -ā, -ō ијек. диóбенӣ дијобенӣ и дијобнӣ *који се односи на деобу.* — Та наша господа — мудра, ето што су својим диобним законом учинили! *Бал.* Тимок и линија од његова ушћа у Дунав до ушћа Струме . . . постаде граница деобних сфера између њих [Аустрије и Русије]. *Јов. Ј.* Опћински, котарски и жупанијски органи, сви су се дали на тумачење диобених закона. *Коз. Ј.*

дѐонӣ, -ā, -ō, ијек. дијонӣ *који се односи на део; који обележава границу између делова.* — Он је волио да их узима као дионе ревелације Духа. *Десн.*

дѐонӣк, -а и **деóнӣк,** -и́ка, ијек. дијонӣк и диóнӣк, м **1.** *онај који учествује у чему, који има удела у чему, судеоник.* — Сви ће бити једнаки дионици успјеха и неуспјеха. *Новак.* Постао је дионик њихове најинтимније брачне тајне. *Крл.* **2.** *онај који се издели из какве куће, каквог имања.*

деóница и **дѐоница,** ијек. диóница и дијоница, ж **1.** банк. *вредносни папир који представља износ удела у капиталистичком предузећу и који власнику доноси дивиденду, акција.* — Узимао [је] дионице из једног друштва и улагао их у друго. *Торб.* Купио је неколико дионица у пилани. *Козарч.* **2.** *део пута, друма или железничке пруге који гради*

или одржава једна група радника. — Двојица цестара . . . распоређивали су их [кулучаре] на рад по дионицама. *Ћоп.* **3.** муз. *музика коју у оркестру свира један инструмент или више инструмената исте врсте, или коју у збору пева један певач или више певача истога гласа.* — Мокрањац је . . . често поједине гласове делио на прве и друге деонице. *Коњов.* **4.** покр. *део поља, земље у комаду који припада једном господару.* — Овде [су ти] простране дионице, ливаде и подворнице. *Павл.* Купио је неколике уске деонице од пола рала. *Ђур.* **5.** заст. *она која има део чега, која суделује у чему, судеоница, учесница.* — Тер свак редом те причести куша да му буде дионица душа рајске хране и небеске сласти. *Март.*

дедничан, -чна, -чно, ијек. диóничан *који се односи на деоницу земље, поља.* — Убрзо су на дневном реду били деонични канали који . . . су били погрешних профила. *Пол. 1958.*

дедничáр и **дéоничáр,** ијек. диóничар и дйоничáр, м *онај који поседује деонице каквог привредног или банкарског друштва, акционар.* — Дионичар сам од више повећих друштава. *Шен.* Труст је удружење у којем власници . . . постају дионичари треста. *ОГ.*

дедничáрскӣ, -ā, -ō, ијек. диóничáрскӣ *који се односи на деоничаре, акционарски:* ~ друштво.

дедничкӣ и **дéоничкӣ, -ā,** -ō, ијек. диóничкӣ и дйоничкӣ *који се односи на деоницу:* ~ предузеће.

дедничтво и **дéоничтво,** ијек. диóничтво и дйоничтво, с *учествовање, суделовање; саучесништво.* — Исто би му тако подјељивао сам папа надбискупски плашт . . . као знак дионичтва натпастирских права. *Шиш.* Једна је струја другој добацивала Кватерника да тим . . . од себе сврати ма и најмању сумњу дионичтва. *Нех.*

депалаталнзáција ж лат. грам. *губљење палатализације.*

депалаталнзúрати, -йзйрām и **депалатàлнзовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(у)чинити непалаталним.*

~ **се** *поста(ја)ти непалаталан.*

депандàнса ж фр. *споредна зграда која припада некој главној згради.*

дéпање с *гл. им. од депати.*

депàртмāн, -áна м фр. **1.** *назив за административно-територијално подручје у неким земљама, котар, срез, округ.* — Њемци су . . . окупирали десет . . . департмана Француске. *ОП 2.* **2.** *одсек или пододсек виших административних установа.* — Дивизијски генерал . . . је извршио налог политичког департмана. *Крл.*

дéпати, дéпām *несврш. према депити.*

дéпеша и **депèша** ж фр. *брзојав, телеграм.*

депеши́рати, -èшйрām сврш. и несврш. *(по)слати депешу, брзојавити, брзојављати, телеграфисати.*

дéпити, -йм сврш. заст. = депнути *лупити, ударити. Вук Рј.*

деплàсйрāн, -а, -о фр. *који није на свом месту; неуместан, незгодан.* — Све му се причињало сувишним и депласираним. *Крл.*

деплàсйрāнōст, -ости ж *особина онога што је депласирано.*

дéпнути, -нēм сврш. = депити. *Вук Рј.*

дéпō, -òа м фр. *складиште, спремиште, стовариште:* ~ хране, ~ угљ(ен)а.

дéпозит, депòзйт, -йта м лат. *оно што је дато на чување код суда или у банци, улог.*

депозйтāр, -ára м *онај који што прима на чување.*

депòнент м *онај који нешто даје на чување; улагач.*

депони́рати, -òнйрām и **дéпоновати,** -нујēм сврш. и несврш. лат. *да(ва)ти на чување, похранити, похрањивати, уложити, улагати у банку (нпр. новац, злато).* — Народни новац који је . . . депониран у савезничким земљама, избјегличка влада . . . расипа. *Тито.*

депопула́ција ж лат. *опадање укупног броја становништва.*

депорта́ција ж лат. *насилно одвођење, изгнање (обично политичких криваца) на одређено место, у концентрационе логоре и сл., прогонство.*

депорти́рати, -òртйрām сврш. и несврш. = депортовати *(из)вршити депортацију.*

депорти́рац, -рца м (ген. мн. -òртйрāцā) *онај који је депортиран.*

дéпортовати, -тујēм сврш. и несврш. = депортирати.

дéпресйван, -вна, -вно *који се односи на депресију:* ~ подручје.

депрèсија ж лат. **1.** геогр. *улегнут комад Земљине површине који је нижи од разине, површине суседног мора.* **2.** мет. *подручје ниског атмосферског притиска.* **3.** псих. *клонулост психичке енергије, потиштеност, апатија.* — Тупост је превладала у мени, појачана унутрашњом депресијом. *Козарч.* У једној страшној душевној депресији учесници експедиције један по један подлежу. *Петр. М.*

депрѝмйрāнōст, -ости ж *стање онога који је обухваћен депресијом.*

депримѝрати, -ѝмӣрām сврш. и несврш. лат. *притиснути, притискивати, обесхрабри(ва)ти; душевно ослабити, ослабљивати.* — Алкохол га је депримирао. *Козарч.* Били смо крајње . . . душевно депримирани. *Ств. 1948.*

депӯтāт, -áта м лат. **1.** *изабрани представник, изасланик, депутирац.* — Депутати су били лепо примљени у Петрограду. *Гавр.* **2.** *приход у натури (стан, дрво, жито) што се добива уз плату.* — Само незнатан дио плаће добива у новцу . . . а остало у храни и разним депутатима. *Коз. Ј.*

депутāција ж зб. лат. *изасланство, лица која у име неке веће организације имају овлашћење да изврше неки знатнији посао.* — Депутација је носила кнезу захтеве побуњеног народа. *Јов. С.*

депутѝрац, -рца м (ген. мн. -ӯтӣрāцā) *депутат (1).*

дȅр узв. *в. дȅ (1);* исп. деде(р). — Погледај дер га какав је! *Ивак.* Склони дер се . . . ево овде. *Марк. М.*

дéра ж тур. покр. **1. а.** *рупа.* — Порадимо летину . . . Затушкамо дере на роговима и крововима. *Ад.* **б.** *проваљено место у огради, плоту, струга.* — У тараби дера. *Змај.* Свештеничка кћи па извирује на деру. *Срем.* **2.** *тор за овце. Бак. Реч.*

дȅрав, -а, -о *дȅран.* — Не можеш га [утопљеника] извадити из дераве воде. *Шен.*

дȅрак, -рка, -рко *који се лако дере, цепа, подерљив. Р-К Реч.*

дȅран, -рна, -рно покр. **1. а.** *стар, трошан; јадан, бедан.* — У вис стрши кула дерна. *Крањч. С.* **б.** фиг. *проклет, мрзак.* — Дајдер ми . . . још једну грку, па да се вучем у ту дерну школу! *Јакш. Ђ.* **2.** *нерасположен, тужан.* — Ајд' певај . . . разгали ме: нешто сам ти суморан и деран. *Срем.* И оне кажу, кроз сву патњу дерну, јад погибије оних што су пали. *Уј.*

дȅран, дȅрна, дȅрно *који дере, плаховит (о води).* — Па он шкрину уза Дрину дерну. *Март.*

дȅран м **а.** *несташан дечак.* — Деран . . . звониће из несташности по свим туђим вратима кад је напољу најјачи мраз. *Јов. Ј.* Од необуздана сеоскога дерана дорасте до фратра. *Барац.* **б.** нар. *дечко, момак.* — Амо оног сина твога, да дерана питам гдје се цура краде. *Вел.* Оженио сам . . . најстаријег дерана. *Ад.*

дерáнац, -нца м *дем. и хип. од деран.*

дерањжѝрати, -àњжӣрām сврш. и несврш. фр. варв. *узнемирити, узнемиравати, (по)реметити, (по)бркати нечији ред, навике; сметати коме.*

~ се *узнемирити, узнемиравати се, би(ва)ти ометан.*

дȅрански, -ā, -ō *који је као у дерана.* — Хари има храпав дерански глас. *Поп. Ј.*

дȅранче, -ета с, **дерàнчић** и **дȅрāнчић** м *дем. од деран.*

дȅрāње с *гл. им. од дерати (се).*

дȅрати, дȅрēм несврш. = драти **1. а.** *скидати кожу, гулити.* — Посматрамо . . . како Арнаути деру . . . коња. *Нуш.* Зар ће дерати кожу с човјека? *Крањч. Стј.* **б.** фиг. *бездушно искоришћавати, израбљивати.* — Тахи вас [сељаке] гули и дере, отимље вам благо, земље. *Шен.* **2.** *кидати, употребом трошити, хабати, цепати.* — Иде дуж обале дерући ципеле о оштро камење. *Мил. В.* фиг. Ум дере ткиво што га машта сатка. *Уј.* **3.** *ударати, тући.* — Виче на волове и дере ајдамаком куд стигне. *Лаз. Л.* **4.** *бучно тећи, текући пробијати се.* — Цестом . . . кишни поточићи деру. *Уј.* Хује мутне воде, деру потоци по . . . њивама. *Лал.* **5. а.** *свом силом дувати, пухати.* — Стајао [је] . . . на мјесту . . . куда бура дере. *Јурк.* Ветар кроз поља оголела дере. *Панд.* **б.** *парати, цепати (о реском гласу).* — Глас јој танак . . . рекао бих кроз мозак дере. *Јакш. Ђ.* **6.** *пробијати, продирати.* — Кроз њега [дим] дере ужасан пламен. *Јакш. Ђ.* Муње стале дерати облаке. *Ботић.* **7.** *дизати се у висину, стршити.* — Сада она црква што поносно дере у висину, почела је . . . да се руши. *Марк. М.*

Изр. ~ клупе (по кафанама и сл.) *дангубити, беспосличити;* ~ кожу с туђих леђа *од туђе муке лако живети, глобити кога;* ~ ногавицу и крпити тур *кубурити којекако, мучити се;* ~ стару козу *понављати, враћати се на пређашњи говор;* ~ увек исту козу *увек исто радити, исту муку мучити, исто говорити;* ~ узалуд (школске) клупе *не учити, узалуд полазити школу;* дере небеса *дигао је нос, поноси се;* дери курјака док је врућ *врши посао док је погодно време;* лакомост дере врећу *лакомост доноси штету;* плаче (јауче) као да му кожу деру *плаче из све снаге.*

~ се = драти се **1. а.** *продорним гласом викати.* — Дајте нож! дерао се ван себе на пролазнике. *Гор.* Он се дерао колико га грло носило. *Јевт.* **б.** *дречати, плакати.* — Оно [дете] ће да се дере, ко ће то да издржи. *Рист.* **в.** фиг. *неугодно одјекивати.* — Дерала се та трубља кроз дугачку улицу неуморно. *Кол.* **2.** *кињити се, мучити се, раскидати се.* — Марко се дерао у царској служби дванаест година. *Шимун.*

Изр. ~ уз туђа носила *бринути туђу бригу.*

дератиза́ција ж фр. *систематско уништавање штакора, пацова и мишева.*

дѐра̄ч, -а́ча м **1.** *онај који дере кожу са закланих животиња. Бак. Реч.* **2.** *онај који руши ограду, проваљивач. Вук Рј.* **3.** анат. *кутњак код животиња који служи за раскидање хране. Финк.*

дѐрача ж *заглушна вика, дрека, галама, дерачина.* — Алага је плануо на ту вику и дерачу. *О-А.* На обзорју као да стоји силни мачкињи табор и као да му слушам сотонску дерачу. *Ков. А.*

Изр. приредити (уприличити) мачју дерачу *извести страшно заглушну дисонантну буку предметима и гласовима коме за протест или за шалу.* — Те исте вечери уприличило ми село заглушну мачју дерачу: бацале се увреде, сипало камење, тресло се, лупало и грајало. *Цар Е.*

дерà̀чина ж **1.** *дерача.* — Нема . . . излетника, њихове градске вике и галаме . . . довикивања и дерачине. *Кол.* **2.** *гуљење, дерање коже.* — Приликом дерачине кожа се неколико пута кидала. *Вин.* **3.** фиг. *отимачина, грабеж, пљачка.* — Пријевара, вјероломство, дерачина . . . нијесу познати [у Боци], а крађа и пљевина врло мало. *Љуб.* **4.** покр. *плата дерачу (1). Вук Рј.*

дербѐденица ж покр. *в. дембел.* — Пијаница и дербеденица. *Вук Рј.*

дѐрби, -ија м енгл. спорт. **а.** *коњске утрке, трке.* — Слушао [је] извештаје о дербију у Лондону и тркама својих коња у Бечу. *Јов. Ј.* **б.** *важна, одлучна спортска утакмица уопште.* — После драматичног дербија у Новом Саду са Црвеном звездом Војводина је имала . . . повољније шансе од првака. *Пол. 1957.*

дервѐчити се, дѐрвечӣм се несврш. нар. *држати се круто, стајати као дрвен, кочити се. Вук Рј.*

дѐрвӣш, -и́ша м (вок. дѐрвӣшу) **1.** *муслимански редовник, калуђер.* **2.** *направа од жељеза, гвожђа у облику шила, који употребљавају чизмари, опанчари и крзнари. Вук Рј.*

дервѝшев, -а, -о *који припада дервишу.*

дервѝшина м *ауг. и пеј. од дервиш.*

дѐрвӣшкӣ, -ā, -ō *који се односи на дервише.*

дѐреглија, дерѐглија и **дѐрегља** ж мад. *дрвено речно превозно средство које служи за превоз терета и људи, скела.* — Вуче на конопцу тешку дереглију. *Л-К.*

дѐреж ж мад. ист. = дереш *клупа за батињање.* — Када си могао у штету, можеш и на дереж. *Вел.*

дѐреза ж бот. *сиљевина. Сим. Реч*

дѐрезга ж бот. *крстовник. Сим. Реч.*

дерѐклија ж *врста платна и од њега начињена одећа.* — Дјевојка . . . се накитила све у злато, свилу и дереклију. *Горд.*

дерѐклӣјскӣ, -ā, -ō *који је од дереклије.* — Преко стакала на вратима . . . дереклијска завеса. *Петр. В.*

дѐреш м мад. ист. = дереж. — Морали су често на . . . дерешу да бичем кажњавају. *Петр. В.*

дерѝва̀т, -а́та и **дерива̀тӣв,** -и́ва м **1.** *оно што је изведено из чега другога, последица, нови облик.* — Социјализам седамдесетих и његов дериват радикализам осамдесетих година у Србији. *Скерл.* **2.** хем. *органски спој који потиче од других органских спојева, једињења.*

дерива̀ција ж лат. **1.** *извођење из нечега или од нечега (нпр. једне речи из друге).* **2.** војн. *одступање, скретање зрна у лету од правога пута.*

дѐригуша ж пеј. *оно што дере гушу, грло (нпр. кисело и опоро воће, вино и сл.). Вук Рј.*

дѐриклӯпа ж и м погрд. *слаб ученик (који понавља разред). Р-К Реч.*

дѐрикожа ж и м *гуликожа, глобаџија.* — Суду је милији савез са окрутним адвокатима дерикожама. *Глиг.*

дѐриштā̀д ж *зб. им. од дериште.*

дѐриште, -а и -ета с пеј. *несносно, безобразно дете.* — Срам те било! . . . Жена заповиједа и виче на тебе као на дериште! *Ивак.* Разговара са њим као да је он неко мало дериште. *Ћос. Б.*

дѐришчā̀д ж *зб. им. од дериште.* — То је држао убијањем времена двоје дришчади. *Нам.*

дѐрлā̀д и **дерла̀дија** ж *зб. им. од дерле.*

дѐрле и **дѐрле,** -ета с погрд. *немиран, безобразан дранчић, дериште.* — Одлази, дерле погано! *Рад. Д.* Обесна дерлад . . . птицу мучи. *Јакш. М.*

дѐрмāн, -а́на м тур. *лек, спас, помоћ.* — Дај од два дермана један: или ми је оздрави, или је узми себи у рај. *Андр. И.*

дермато̀лог м грч. *специјалист(а) за кожне болести.*

дерматолòгија ж *део медицине која се бави болестима коже.*

дерматòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на дерматологе и дерматологију.*

дѐриек м тур. *сајам, вашар, сабор.* — Ево меда! . . . Цигани га на дернек довукли. *Војн.*

дѐрнечкӣ, -ā, -ō *који се односи на дернек:* ~ бука.

дѐрница ж бот. *биљка из пор. лепирњача* Dorycnium. *Сим. Реч.*

дѐрно прил. *на деран начин, јадно, жалосно.*

дѐрнути, -нём сврш. **1.** *ударити, лупити.* — Куд год кога дерне уметаљка, модрица му кӧ погача скаче. *Март.* Да сам му тада мајку покојну дернуо, рекао би ми: хвала. *Андр. И.* **2.** фиг. вулг. *умрети, крепати. И-Б Рј.*

дѐрњава ж *викање иза гласа, дерање, дрека.* — Слуша . . . псовку и дивљу дерњаву чобанчића. *Ђур.* Чује се дерњава мачака. *Крл.*

дѐрњавити, -ӣм несврш. покр. *дерњати се.* — Дерњавио је као одрти јарац. *Лал.*

дѐрњати се, -ā̄м се несврш. пеј. **1.** *викати, дерати се.* — Мати ме је у колијевци . . . пригушивала губером . . . а ја сам се ђаволски дерњао. *Вујач.* **2.** *гласно ридати, нарицати. Бак. Реч.*

дѐротина ж *рупа која је настала дерањем, подеротина.* — Погледа деротину на својој ловачкој хаљини. *Вел.*

дѐрт м тур. покр. *јад, туга, брига.* — Тако се разљути да по два дана ништа не окуси од тешка дерта. *Глиш.* Од дерта пије вино. *Матош.*

Изр. разбити (разбијати) ~ *лечити се од јада (нарочито пићем).*

дѐртли прид. непром. *брижан, жалостан.* — Што си ми дертли данас? *Ђор.*

дѐрӯтан, -тна, -тно лат. *који је поремећен, растројен, побркан; трошан, подеран.* — Читав је организам дерутан . . . алкохол га је расточио. *Бег.*

дѐрӯтнӧст, -ости ж *особина онога што је дерутно.*

дѐрчāд ж *зб. им. од дерче.*

дéрче, -ета с покр. *в. дериште.* — Сеоска дерчад надмеће се снагом. *Гор.*

десавуѝрати, -вӯйрām сврш. и несврш. *в. дезавуисати.*

дѐсант м (ген. мн. -нāтā) фр. *насилно искрцавање на непријатељску територију или спуштање падобранаца иза фронта:* поморски ~, падобрански ~.

дѐсантнӣ, -ā, -ō *који се односи на десанте:* десантне јединице, десантне операције.

дѐсēн, -éна м фр. *шара, узорак.*

дѐсерт м фр. *последњи део обеда (сир, воће, посластице).*

дѐсертан, -тна, -тно *који се односи на десерт.*

Изр. ~ вино *вино које се пије уз десерт.*

дѐсēт и **дѐсет** *број који се обележава са 10, за један већи од девет.*

десéтак, -тка м (мн. десéци, ген. дѐсēтāкā) **1.** ист. *десети део, десетина прихода што су га подложни кметови били дужни давати својим феудалним господарима.* — Спахије . . . почну купити убичајене десетке. *Нов.* Један члан закона . . . ослобођава Србе од плаћања десетка. *Цвиј.* **2.** непром. *приближно, отприлике, око десет.* — Нека ме причека . . . десетак дана док се вратим. *Раѓ. А.* Иза шупе било је десетак људи и жена. *Чипл.*

дѐсētāк, -áка м **1.** *десетица (3);* исп. десетача. — Било је вриједно [прасе] десетак. *Тур.* Баци десетак момчету [свирачу] у капу. *Глиш.* **2.** *онај који има десет година (о животињама):* коњ ~ . *Вук Рј.*

дѐсетàкиња ж = десетачка и десеторка *бачва, буре од десетак акова. Вук Рј.*

дѐсētār, -ára м **1.** *надзорник над десет радника.* — Јосип . . . десетар, рампар, а потом надзорник пруге. *Сим.* **2.** *најнижи чин у војсци.* — У овој бригади има неколико Италијана. Један је чак десетар. *Дед. В.* **3.** *десетинар.* — Кад година понесе, подај бегу трећину, десетару десетину. *Шуб.*

дѐсетáрев и **дѐсетáров,** -а, -о *који припада десетару.*

дѐсētача ж *десетица (3);* исп. дѐсētāк (1). — Капетан се маши у џеп, даде нареднику десетачу. *Матош.*

дѐсētāчка ж = десетакиња.

дѐсētāш, -áша м заст. *в. десетар (2).* — Десеташ сам Ђуро Менцигер и очекујем заповијед вашега господства. *Шен.*

дѐсетерāц, -рца м (ген. мн. дѐсētĕрāцā) књиж. *стих од десет слогова.* — Поред дванаестерца јавили су се и стихови . . . осмерац, десетерац. *Т. књ.*

дѐсетѐрачкӣ, -ā, -ō *који је написан, испеван у десетерцима:* ~ песма.

дѐсетери, -е, -а = десетори *в. десетеро.*

дѐсетеро (јд. с. рода, већ. непром.; мн. дѐсетери, -е, -а) = десеторо *зб. број према десет:* ~ деце, ~ чељади, њих ~, десетери опанци, десетера врата и др.

дѐсетеро- = десеторо- *први део сложеница (већ. придевских) које значе нешто у вези с бројем десет:* десетерокатан, десетероспратан, десетеростран, десетерострук, десетероврстан и сл.

дѐсетерокӯт м = десетероугао, десетерокут и десетороугао *геометријски лик од десет кутова, углова.*

десетерӧ̀угао, -гла м = десетерокут.

десетгӧ̀дишњāк м *в. десетогодишњак.*

десетгӧ̀дишњица ж *в. десетогодишњица.*

дѐсētī, -ā, -ō *редни број према десет* **1.** *који по месту или по времену долази иза деветог.* — На гробу твоме ето већ десета трава расте, а ја још увијек у туђини. *Маж. Ф.* **2.** *један од десет делова целине.* **3.** фиг.

а. *који није ни у каквој вези с нечим, посве, сасвим други.* — Питали су једно, а она одговара десето. *Рист.* **б.** *најмањи (део).* — У тој кући има много којешта, да ни десето не знаш чему је и за што је. *Лаз. Л.* Малена помоћ . . . није достајала ни у десету за потребе у друштву. *Ђал.* **в.** *ко зна који већ.* — Премишља Гојко десети пут једну исту ствар. *Ранк.* **4.** (у именичкој служби) с *десети део, десетина.* — Спахијино је само десето од онога што они [сељаци] ураде. *Вук.*

дèсетина и **дèсетӣна** ж **1.** *десети део, десето.* — Стиснули сте мало трепавице и гледали сте на ме десетином ваше зјенице. *Бег.* **2.** *дèсетак (1).* — Кад година понесе, подај бегу трећину, десетару десетину. *Шуб.* **3.** *око десет, десетак (2).* — Наишли смо на групу од десетину Ескима. *Петр. М.* **4.** *јединица од десет војника.* — Друже комесару додијели ми вод, десетину . . . ја ћу сад одмах отићи у шуму. *Хорв.* **5.** *десетлеће, деценијa.* — Родио се у Сријему . . . па негдје око седме десетине осамнаестога вијека прије̏ње у Србију. *Вук.*

десетӣнāр, -ара м *онај који купи десетину*; исп. десечар (1), десетар (3). — Јучер послах . . . десетинаре у један и други крај [да побиру десетину]. *Шен.* Дошли . . . десетинари да ми процијене десетину. *Ђор.*

десèтиниати и **десетӣнати,** -ām сврш. и несврш. (*с*)*купити десетину.* — Десетинари дођоше . . . десетинати жито по градском земљишту. *Шен.*

десèтиња и **десетӣња** ж *в. десетина. Рј. А.*

десèтица ж **1. а.** *број који се састоји од десет јединица.* **б.** *бројка 10.* **2.** *оно што је означено бројем 10 (обично о возилима: трамвај, тролејбус и сл.)* **3.** *новац којему је вредност десет новчаних јединица*; исп. десетача, десетка (1). — Куд одлазе стотине, нек иду и десетице. *Коз. И.* Из полуотворених фиока стршиле су . . . читаве гомиле десетица. *Ђос. Б.* **4.** *карта за играње са десет знакова, десетка.* — Имао сам под руком аса, па је онда дошла десетица. *Јонке.* **5.** мат. *друга бројка испред децималног зареза или тачке.* **6.** *отприлике, око десет.* — Ти приправи коју десетицу јаја и који сирац. *Ков. А.*

десèтичнӣ, -ā, -ō = десетни *који се односи на десетице:* ~ систем, систем.

Изр. ~ место мат. *месна вредност појединe знаменке, бројке у декадском, десетичном бројном систему, систему.*

дèсēтка и **дèсетка** ж **1.** *десетица (3).* — Ево у овоме [кромпиру је забодена] двоминарка, у овом другом сребрна десетка. *Рад. Д.* **2.** *десетица (4).* — Ти си покупила цуру, кеца . . . и десетку. *Сим.*

дèсетковāње с *гл. им. од десетковати.*

дèсетковати, -кујēм сврш. и несврш. **1.** *уби(ја)ти, стрељати свакога десетога.* **2.** *јако, много смањити, свести на мало.* — Преморене и десетковане партизанске јединице под тешком су се борбом повлачиле. *Пер.* За време рата у Југославији су десетковане . . . читаве гране индустрије. *Марј. Ј.* **3.** (*с*)*купити десетину, десетак. Вук Рј.*

дèсетлетнӣ, -ā, -ō, ијек. дèсетљетнӣ *који је од десет лета, десетогодишњи.*

дèсетлетнӣк, ијек. дèсетљетнӣк, м *онај којему је око десет лета, годинā.* — Мати . . . грли на кревету мртва синчића, десетљетника. *Гор.*

дèсетлеће, ијек. дèсетљеће, с *раздобље од десет година, деценијa.* — У пар десетљећа нестало је богатих старих шума. *ЕГ 2.*

дèсетљетнӣ, ек. дèсетлетнӣ.

дèсетљетнӣк, ек. дèсетлетнӣк.

дèсетљеће, ек. дèсетлеће.

дèсēтнӣ и **дèсētнӣ,** -ā, -ō = десетични. Изр. ~ број, ~ разломак мат. *в. уз децималан (изр.).*

дèсētнӣк, -а и **десètнӣк,** -ика м *десечар, десетар, каплар.* — Десетник који је заповиједао војницима хтједе да се коњ пусти. *Тур.*

десето- *као први део сложеница значи нешто у вези с бројем десет:* десетодневни, десетогодишњи, десетокутни, десетомесечни, десетоугаони и сл.

десетòбој м спорт. *лакоатлетско натјецање, такмичење у десет дисциплина.*

десетòбојац, -јца м *учесник у десетобоју.*

десетогòдишњāк м *онај којему је десет година.*

десетогòдишњица ж *дан у који се навршило десет година, десета облетница.*

десетòдинāрка и **десетодӣнāрка** ж *новчаница од десет динара.* — Гурне војнику десетодинарку у руке. *Ман.*

дèсетокӯт м = десетоугао *геометријски лик са десет углова, кутова.*

десетòкутнӣк м = десетоугаоник *десетоугао, десетокут.*

десетòношци, -ожāцā м мн. (јд. десетòножац) зоол. *врста ракова* Decapoda. *Терм. 4.*

дèсетори, -е, -а = десетери. — Од данас морам десеторе очи отворити. *Вес.*

десетòрица ж *десет мушараца*: њих ~, веће десеторице.

десèтōрка ж = десетакиња. *Вук Рј.*

дèсеторо (јд. с. рода, већ. непром.; мн. дèсетори, -е, -а) = десетеро: ~ кола, ~ прасади и др.

десеторо- = десетеро-: десеторогуб, десеторострук.

дѐсеторокӯт и **десеторо̀угао,** -гла м = десетерокут.

десето̀ручци, -чāцā м мн. (јд. десето̀ручац) зоол. *главоношци* Decapoda. *Терм. 4.*

десето̀угао, -гла м = десетокут.

десето̀угаонӣк м = десетокутник.

дѐсетсāтнӣ и **десетчà̄со̀вӣ,** -ā, -ō *који траје десет сати, десет часова*: ~ радно време, ~ рад.

десѐчанӣ, -ā, -ō *десетични. Вук Рј.*

десѐчā̄р, -а́ра м ист. покр. **1.** *в. десетинар.* — Бјеше пуна Црмница Турака десечара. *Њег.* **2.** *в. десетар (2).* — Дивно ћу вам уредити војску . . . ставићу вам добре десечаре, десечари то су капурали. *НП Вук.*

десечà̀рица ж ист. покр. *врста ордена, одликовања у војсци.* — У оним крвавим борбама за Скадар истаче се и би рањен — дадоше му десечарицу. *Пол. 1953.*

деснгни́рати, -йгни́рām лат. сврш. и несврш. *одредити, одређивати кога за нешто, означи(ва)ти кога за неки положај*: ~ за кандидата, ~ за министра.

дѐсиграм м (скраћ. dg) лат.-грч. = дециграм *десети део грама.*

дѐсилитар, -тра м (скраћ. dcl) лат.-грч. = децилитар *десети део литра.*

дѐсиметар и **дѐсимѐтар,** -тра м (скраћ. dm) лат.-грч. = дециметар *десети део метра.*

дѐсити и **дѐсити,** дѐсӣм сврш. заст. **1.** *случајно наћи, наићи на кога, на што, срести кога.* — Турци спремни на зло . . . кад десе прилику. *Њег.* Десих овога сиромашка [у касапници] те му купим ову цигерицу. *Дом.* **2.** *усмерити, удесити.* — Упознавши закон свијета према њему деси свој живот. *Баз.*

~ **се** сврш. **1.** *наћи се, обрести се.* — Мјесец два иза тога десим се у Загребу. *Вел.* Занемело све што се ту живо десило. *Ад.* **2.** *догодити се, збити се.* — Двојици [зидара] се десила невоља. *Јонке.* Из записника се може саставити слика онога што се десило. *Петр. М.*

Изр. десила ми се прилика (згода) *пружила ми се прилика (згода).*

дескрипти́ва ж лат. *нацртна геометрија, описно мерство.*

дѐскрипти́ван, -вна, -вно *који нешто приказује описивањем, описан*: ~ геометрија, ~ граматика.

Изр. ~ поезија *изражавање лирских расположења помоћу описа или сликања онога што је то расположење изазвало.*

дескрипти́вно̄ст, -ости ж *особина онога што је дескриптивно.*

дескрѝпција ж лат. *усмено или писмено описивање (без тумачења).*

дѐсни, дéснӣ ж мн. *месо око зуба.* — Указаше му се ретки зуби и бледе десни. *Андр. И.* Круна је онај дио зуба . . . што се налази изван десни. *НЧ.*

дѐснӣ и **дѐснӣ,** -ā, -ō **1. а.** *који се налази на супротној страни од срца*; супр. леви: ~ рука, ~ нога, ~ око. **б.** *који је с исте те стране кад се гледа с утврђене тачке гледишта или поласка*: ~ обала, ~ страна (улице и сл.). **2.** фиг. *веран, одан.* — Он је био моја прилика, он десни друг и од праве крви. *Буд.* Бит ће да сте ви десни пријатељ туженога. *Креш.* **3.** пол. *који је конзервативних, реакционарних политичких начела.* — Он је радио . . . на чисто националистичкој основи . . . учвршћујући у исто време везе са десним социјалистима. *ЛМС 1949.* **4.** (у именичкој служби) ж *десна рука, десница.* — Десна ти се, бог дô, осушила! *Јакш. Ђ.* Диже десну јунак добар. *Крањч. С.*

Изр. бити, постати чија ~ рука *в. уз рука (изр.)*; ~ крило *в. уз крило (изр.)*; крсти се десном и левом *пренеразио се, страшно се зачудио.*

дѐсница ж **1.** *десна рука*; супр. левица. — Стисне му јуначку десницу. *Матош.* Десницом загрлио . . . Јању. *Ад.* **2.** пол. **а.** *јавни и политички радници конзервативних друштвених и политичких начела.* — Одбор ће по свој прилици бити састављен од представника . . . љевице и деснице. *Обз. 1932.* Премијер је рачунао с апстиненцијом левице . . . и мирном подршком центра и умерене деснице. *Пол. 1957.* **б.** *десна страна у саборској, скупштинској дворани где они седе.* — Старци запреме скрајња мјеста на скрајњој десници [у Сабору]. *Ђал.* **в.** *конзервативне или реакционарне партије у парламенту.*

дѐсничā̄р м *присталица политичке деснице (2в).* — У њој [у књизи] није очита борбена политичка мисао њезина аутора, био он десничар или левичар. *Шим. С.* Људске судбине се гасе и руше . . . негде ако се за неког каже да је комунист, негде ако се за неког каже да је десничар. *КН 1958.*

дѐсничā̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на десничаре*: ~ странка, ~ партија, ~ влада.

дѐсничнӣ, -ā, -ō индив. *који се налази на десној руци.* — У чело упре прстом десничним. *Кост. Л.*

дѐсно прил. *на десну страну, на десној страни.*

Изр. десно и лево *на све стране, свима и свакоме.* — Дијели ордене десно и лијево. *Крл.*

десно̀крӣлнӣ, -ā, -ō *који је на десном крилу.* — Главна група наше војске била је подијељена на три дијела: деснокрилну . . .

централну . . . и љевокрилну [групу]. *Ч-М.* Писаћи сто . . . са шест . . . левокрилних и деснокрилних фиока. *КН 1958.*

десно̀рук, -а, -о *који се служи десном руком*; супр. леворук.

десно̀рукост, -ости ж *особина онога који је деснорук.*

дèсперáтан, -тна, -тно *очајан, здвојан.* — Пружи [се] на миндерлук онако десператан и баци се у тужне . . . мисли. *Срем.*

десперàтēр, -ера м *очајник, безнадник.* — Ми смо се увијек знали уздиђи над . . . увредама десператера. *Козарч.*

десперàтēрка ж *очајница.*

десперàтēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на десператере.*

десперàтēрски прил. *на десператерски начин, попут десператера.*

десперáтнōст, -ости ж *стање онога који је десператан.*

десперáција ж лат. *очајање, безнађе.* — Зајаукнуо од десперације. *Мар.*

десперѝрати, -èрѝрām сврш. и несврш. *(из)губити наду, очаја(ва)ти, здвајати.* — Десперирао је [и] . . . помишљао . . . да се објеси. *Бег.*

дèспет м тал. покр. **1.** *неправда.* — Нешто ми би зə деспет, тј. учини ми се криво, као да ми је неправда учињена. *Вук Рј.* **2.** *инат, злоба, пркос.* — Деспет баби душу губи. *Вук Рј.*

дèспик м бот. *биљка из пор. уснатица* Lavandula spica. *Терм. 3.*

дèспот(а) м **1.** *владар с неограниченом влашћу апсолутист(а), тиранин.* — Са подмуклом неумољивошћу једног азијског деспота . . . Милош је утврдио своју личну моћ у Србији. *Јов. С.* **2.** ист. *владарска титула неких српских владара после косовске битке.* **3.** фиг. *онај који присиљава друге да раде по његовој вољи, тиранин.* — Попушташ, ниси више деспот. *Мар.*

деспотѝзам, -зма м = деспотство (1) *деспотија (1).* — Приказивала [је] Александров деспотизам као деспотизам једног сметењака. *Јов. С.* Прохтјело јој се . . . да пође против деспотизма свог племена и породице. *Л-К.*

деспо̀тија ж грч. = деспоција **1.** *неограничена и самовољна владавина.* — Грађанска република значи неограничену деспотију једне класе над осталим класама. *КР 1924.* **2.** *држава самовољног и неограниченог владаоца.* — [То је] био случај у свим старим деспотијама. *ОП 2.*

дèспотица ж = деспотовица *жена деспотова.*

дèспотов, -а, -о *који припада деспоту.*

дèспотовина ж ист. *земља, покрајина којом је владао деспот.* — За владе деспота Ђурђа . . . у деспотовини [су] умножени виногради и мајдани. *Петр. В.*

дèспотовић м *деспотов син. Р-К Реч.*

дèспотовица ж = деспотица.

дèспотскӣ, -ā, -ō *који се односи на деспоте:* ~ владавина, ~ понашање, ~ поступци.

дèспотски прил. *на деспотски начин, насилнички.*

дèспотство с **1.** = деспотизам. **2.** нар. песн. *в. деспотовина.*

деспо̀ција ж = деспотија. — Живјела слобода! Пропала деспоција! *Бал.* Старе источне државе називамо источне деспоције. *Пов. 1.*

дѐсти, дѐдēм, ијек. дијѐсти (аор. дѐдох и дѐх; имп. дѐди; р. прид. дѐо, дѐла, дѐло; трп. прид. дѐт, -а и дѐвен, -ена) сврш. = дѐнути. — Носи собом то име велико, нама оно ништа не требује, немамо га куда камо дјести. *Њег.* Да је онај просјак прерушени Заглоба . . . откуда би нашао одело? Куд би коње део? *Кнеж. Л.*

~ **се 1.** *денути се.* — Камо се дједе мој зец? *Вел.* Није могао да објасни куда му се дедоше остале три чете. *Лаз. М.* Ах, куд се цура дела? *Јакш. М.* **2.** *поћи.* — Ма куд' сам се део . . . смрћу и гробови'! Није чудо поред развалина ови'. *Змај.*

дѐсти, дѐдēм, ијек. дијѐсти, сврш. и несврш. = дѐнути. — Привозили и дјели сијено ниже гумна. *Бан.* Аја . . . док дјевојке стогове дједу, није добро. *Ђоп.*

дестилàна ж *просторија с уређајима за дестилацију.* — Држава сав алкохол чисти у својим дестиланама. *Рад. Стј.*

дестѝлāт, -áта м *производ добивен дестилацијом.*

дестѝлāтор м *апарат за дестилацију.*

дестилáција ж лат. физ. *пречишћавање текућине, течности претварањем у пару, а затим расхлађивањем опет у текућину.* — Дестилација обухвата две појаве: испаривање и кондензовање. *Физ. 3.*

Изр. сува ~ хем. *загрејавање органских твари, материја (дрвета, угљена, костију и сл.) у затвореним посудама да би се из њих добили други продукти.*

дестилáцӣјскӣ и **дѐстилацијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на дестилацију.*

дестилѝрати, -ѝлирām, **дестѝлисати,** -ишēм и **дѐстиловати,** -лујēм сврш. и несврш. *(из)вршити дестилацију, дестилацијом произвести, производити.*

дѐструктѝван, -вна, -вно *који разара, руши, разоран, погубан:* ~ човек, ~ рад, ~ елеменат, ~ литература, ~ критика.

дестру̀кција ж лат. *рушење, разарање, уништавање.*

десцѐндент м *потомак, рођак у силазној лози.*

десцендѐнтан, -тна, -тно *силазни; наследни.*

Изр. ~ теорија *наука о развоју, теорија о еволуцији живих бића или биљних врста.*

десцендѐнција ж лат. **1.** *потомство, сродност у силазној линији.* **2.** *десцендентна теорија.* — Десценденција је . . . наука која . . . износи доказе да жива бића силазе, потјечу од заједничких предака. *НЧ.*

дѐталь, -а и **дѐтāль,** -а́ља м фр. *појединост; подробност, потанкост, ситница.* — Не улазећи у детаље овог пројекта, да напоменемо да је Србија била дата у . . . својину Аустрији. *Гавр.* Одговарали смо опширно, упуштали се у детаље. *Крањч. Стј.*

Изр. трговина на ~ *трговина на мало.*

дѐтаљан и **дѐтāљан,** -љна, -љно *опширан, исцрпан, потпун:* ~ опис, ~ план, ~ преглед, ~ проучавање.

детаљизи́рање с *гл. им. од детаљизирати.*

детаљизи́рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. = детаљирати и детаљисати **1.** *ући, улазити у појединости, потанко, опширно до ситница (ис)причати, опис(ив)ати.* **2.** *прода(ва)ти на мало.*

детаљи́рање с *гл. им. од детаљирати.*

детаљи́рати, -а̀љи́рām сврш. и несврш. = детаљизирати.

дета̀љисање с *гл. им. од детаљисати.*

дета̀љисати, -ишēм сврш. и несврш. = детаљизирати.

дета̀љист(а) м **1.** *онај који залази у детаље, који је сувише опширан у излагању или извођењу чега.* **2.** *трговац на мало.* — Непотребан [је] гросистички посредник између произвођача и детаљиста. *Пол. 1957.*

дѐтāљно прил. *појединачно; потанко, опширно, у ситнице; на мало.*

дета́љиōст, -ости ж *особина онога што је детаљно.* — Не могу залазити у детаљност тих могућности. *Лит. 1957.*

дѐтао и **дѐтао,** -тла, ијек. дијѐтао и дијѐтао, м зоол. *шумска птица с дугим и оштрим кљуном из реда пузаваца* Dendrocopus. *Терм. 4.*

Изр. шарен као ~ *врло шарен.*

деташи́рати, -а̀шӣрām сврш. и несврш. воји. *премештити, премештати, одвојити, одвајати појединца, део војске или бродова и (по)слати их куда с неким задатком;* исп. деташовати. — Тако је то кад те деташирају у другу дивизију па се не зна . . . ко је надлежан. *Јак.*

дета̀шмāн, -а́на м фр. воји. *одред војске одвојен од целине и упућен куда ради извршења неког задатка.*

дѐташовати, -шујēм сврш. и несврш. *в. деташирати.*

дѐте, дѐтета, ијек. дијѐте, с (вок. дѐте; зб. дѐца) **1. а.** *мушкарац или девојчица у најранијем добу и док не одрасту.* — Такав је . . . био дјететом, такав је остао и у позним годинама. *Нед.* **б.** *син или кћи у односу према родитељима.* **2.** нар. песн. (обично у атрибутској служби) *одрастао млад човек, младић.* — Пред њим сједи дијете Максиме, на кољену ситну књигу пише своме тасту дужду од Млетака. *НП Вук.* **3.** (обично у мн.) фиг. **а.** *најближи потомци, ново поколење.* — Туђом земљом блуде оцева грешних деца. *Митр.* **б.** фам. *млађи свет, без обзира на узраст или (с)пол, према старијима.* — Дјецо моја, храбри заточници, вас је ова земља породила. *Маж. И.* **4.** *људи без обзира на узраст и пол који су усвојили начин живота и мишљења средине или епохе у којој живе.* — Данас нама кажу, деци овог века, да смо недостојни историје наше. *Рак.* **5.** *наивни, неискусни људи.* — Сад буд'те људи, ил' остајмо деца. *Змај.* **6.** *потомство; људи (у односу на оно што им живот даје и што их држи, у односу на природу, сунце, земљу итд.).* — Сви смо на благи пригревак изашли сунчева деца — једна породица. *Јакш. М.* Та мала дјеца [патуљасти људи] земље чине њену бољу душу. *Уј.* **7.** фиг. *песничка дела као производ песникова духа.* — Прими вруће јаде, дјецу мога срца. *Враз.* О, песме моје, јадна сирочади, децо мила мојих лета млади'. *Радич.*

Изр. бити ~ *понашати се неозбиљно, детињасто, као дете;* чудо од детета *дете с изванредним способностима;* ~ природе *човек који није захваћен градском културом, близак природи, једноставан у свему;* ~ у повоју *сисанче, дојенче;* усвојено ~ *посвојче.*

детѐктӣв, -и́ва м енгл. *тајни агент који открива злочине или мотри потајно рад појединих личности.*

детѐктӣвка ж *жена детектив.*

детѐктӣвскӣ, -ā, -ō *који се односи на детективе.*

дѐтектор м лат ел. *справа за претварање високих звучних валова, таласа у ниске који се примају слухом.*

дѐтела, ијек. дијѐтела, ж бот. *в. детелина. Сим. Реч.*

дѐтелин, -а, -о, ијек. дијѐтелин *који припада детелу.* — Здраво . . . детелин листе четвероперi! *Макс.*

дѐтелина, ијек. дијѐтелина, ж бот. *врста биљке из пор. лептирњача* Trifolium: ~ горска, ~ четверолиста.

дѐтелинѝште, ијек. дјѐтелинѝште, с *земљиште засејано детелином или на коме је била засејана детелина.* — Детелиниште зарасло аптовином. *Ранк.* Необазриво испадоше на чисто детелиниште. *Пер.*

дѐтелѝнскӣ, -ā, -ō, ијек. дјѐтелѝнскӣ *који се односи на детелину.*

Изр. ~ со хем. *отровни кристали у детелини, оксална киселина.*

детелѝњāк, -а́ка, ијек. дјетелѝњāк, м *врста биљке из пор. лепирњача* Psoralea. *Бен. Рј.*

дѐтелѝште, ијек. дјѐтелѝште, с *в. детелиниште.* — Нећемо ваљда сад наопако детелиште окопават'. *Рад. Д.*

дѐтēнце и **детéнце,** -ета, ијек. дјѐтēнце и дјетéнце, с *дем. од дете.* — Ој Карловци, место моје драго, кô детенце дошао сам амо! *Радич.* Она се расплаче . . . као мало дјетенце. *Бен.*

дѐтео, -ела, ијек. дјѐтео, м зоол. *в. детао.* — Јеси ли папига или дјетео? *Брл.* Чуло се куцкање дјетела. *Бен.*

детерминàнта ж **1.** науч. *чинилац, фактор који одређује једну чињеницу, карактеристика.* **2.** мат. *скуп бројева поређаних по одређеном правилу за решавање једначина.*

дѐтерминатѝвāн, -вна, -вно *који детерминише.* — Сложенице у којима један део одређује други зову се одредбене (детерминативне) сложенице: . . . ранорàнилац, двојѐзичан. *Стев.*

дѐтерминатѝвно прил. *на детерминативан начин, у детерминативном смислу.*

детерминàција ж лат. *ближе одређивање неког појма; омеђење, ограничење.* — Човек [је] . . . једино биће које успева да избегне потпуну детерминацију емпиријског света. *КН 1960.*

детерминѝзам, -зма м фил. *учење по којему је све што постоји подвргнуто закону узрочности, одређено, детерминисано.* — Детерминизам је наука да воља нужно произлази из мотива, прилика и утјецаја. *Баз.*

детерминѝрати, -ѝњрāм и **детермѝнисати,** -ишēм свр. и несвр. *предодредити, предодређивати, утврдити, утврђивати.* — Воља није ничим детерминирана. *Баз.* Економске науке . . . истражују законе који детерминишу економске појаве. *Арх. 1926.*

детермѝнист(а) м *присталица детерминизма.*

детерминѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на детерминисте, који је у вези са детерминизмом:* ~ објашњење, ~ гледиште, ~ схватање.

детерминѝстички прил. *на детерминистички начин.*

детѐтина и **дѐтетина,** ијек. дјетѐтина и дјѐтетина, ж *аугм. и пеј. од дете.* — Нема ништа, дјететина, а хоће да се жени! *Војн.* Ниси ваљда дјететина да бунцаш. *Гор.*

дѐтетов, -а, -о, ијек. дјѐтетов *који припада детету.*

дѐтећӣ, -ā, -ē, ијек. дјѐтећӣ *в. дечји.* — Лађица [се] по мору љуљушка као дјетећа зипка. *Шен.*

дѐтēшце и **детéшце,** -ета, ијек. дјѐтēшце и дјетéшце, с *дем. од дете.* — Дођоше ми сузе на очи . . . заплачем кô дјетешце. *Матош.* Ти баш мислиш . . . да ме душа не заболи кад чујем плач оног твог дјетешцета. *Бен.*

дѐтешчāд, ијек. дјѐтешчāд, ж *зб. им. од детешце.*

дѐти, дѐдēм, ијек. дјѐти, свр. = денути. — И већ ће покров над лик њезин дјети. *Марк. Ф.*

дѐти, дѐдēм, ијек. дјѐти, свр. и несвр. = дѐнути.

дѐтињскӣ, -ā, -ō, ијек. дјѐтињскӣ = детињски *који припада деци; који је својствен деци.* — Би л', сердаре, гадно видјет' било труп дјетински с дебељавом главом? *Њег.* Сад дјетинска је довршена жртва. *Марк. Ф.*

дѐтињство и **детѝњство,** ијек. дјѐтињство и дјетѝњство, с = детињство **1.** *доба човечјега живота од рођења до дечаштва.* — Помисли на своје село, на . . . брвнару у којој се одњихало његово дјетинство. *Гор.* Још од детинства [маштао је] да постане . . . официр. *Петр. В.* **2.** фиг. *доба у развитку народа, науке и сл. које одговара детињству човека, неразвијеност.*

Изр. доћи на ~ *изгубити због старости моћ нормалног расуђивања;* од рана детињства *измалена.*

дѐтиња, ијек. дјѐтиња, прид. у ж. роду *здетна, бременита, носећа.* — И домало времена она остане дјетиња. *Вук.* Жена је дјетиња, брећа. *Љуб.*

детињàрēње, ијек. дјетињàрēње, с *гл. им. од детињарити.*

детињàрија, ијек. дјетињàрија, ж *лудорија, неозбиљна ствар.* — Ви ћете то сматрати дјетињаријом. *Шен.* Цело вече прође у разним детињаријама. *Јов. Ј.*

детињàрити, -њàрīм, ијек. дјетињàрити, несвр. *бити детињаст, поступати као дете.* — Не дјетињари, Софија, то су дјевојачке предрасуде. *Ков. А.*

детињàрлук, ијек. дјетињàрлук, м *в. детињарија.* — Поштовао [је] своју реч до детињарлука. *Лаз. Л.*

дѐтињаст, -а, -о, ијек. дјѐтињаст *који је као у детета, који је својствен детету; неозбиљан.* — Широм [је] отварала дјетињасте

очи. *Франг.* Њен глас је детињаст. *Црњ.* Детињаста и смешна [је] његова мржња према ништавном дечаку. *Бил.*

дѐтињасто, ијек. дјѐтињасто, прил. *на детињаст начин, као дете, неозбиљно, наивно.* — Чим угледа рођака . . . поче плакати дјетињасто од разнежености. *Франг.*

детѝњати (се), -ā̄м (се), ијек. дјетѝњати (се), несврш. = детињати (се) *поступати, понашати се као дете.* — Замотала га брижно, а све то дјетињајући и тепајући. *Шен.* Не детињај се, матора! *Рад. Д.*

дѐтињē, ијек. дјѐтињē, ж мн. мед. покр. *грчеви који хватају децу, фрас. Вук Рј.*

дѐтињēње, ијек. дјѐтињēње, с *гл. им. од детињити (се).*

дѐтињӣ, -ā̄, -ē̄, ијек. дјѐтињӣ **1.** *који припада деци, дечји.* — Отац, а не радује се детињој срећи. *Нуш.* **2.** *што је својствено деци.* — Пуна су вам уста смијеха дјетињега. *Јур.* Имала је скоро детиње очи. *Поп. Ј.*

Изр. ~ смола *дечја поган, нечист новорођенчета.*

дѐтињити (се), -ӣм (се), ијек. дјѐтињити (се), несврш. = детињати (се). — Не лудуј ми, не дјетињи. *Марк. Ф.* Не детињи момче! . . . Ниси ти за слугу, већ за господара! *Змај.* Тако стар да је већ почео да се детињи. *Лаз. Л.*

дѐтињскӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. дјѐтињскӣ = детињски. — Остала је сама . . . у истој ружичастој дјетињској собици. *Војн.* Ропћу . . . мрзе, а имају сви детињске душе. *Стан.*

дѐтињски, ијек. дјѐтињски, прил. *као дете, попут детета.* — Спази неког младића . . . тело му огромно . . . а лице детињски округло и ведро. *Рист.* фиг. Уз [старо дрвеће] . . . ново и вижљиво стабље детињски трепеће младим лишћем. *Мил. В.*

дѐтињство и **детѝњство,** ијек. дјѐтињство и дјетѝњство, с = детинство. — Наша се Маре нашла на раскрсници дјетињства. *Војн.* Цело су детињство провеле заједно. *Рист.* Али онај прави почетак [наше поезије] . . . у овој је . . . антологији детињства српске поезије. *Михиз.* Тетовирање је веома стар обичај и среће се већ у детињству многих народа. *Пол. 1958.*

дѐтити се, дѐтӣм се, ијек. дијѐтити се, несврш. *правити се дететом. Вук Рј.*

дѐтић, -а и **дѐтӣћ,** -ића, ијек. дјѐтић и дјѐтӣћ, м **1.** *дете, дечарац.* — Бијаше то црнокос дјетић од шест година. *Шен.* Сад је остала само једна удовица са нејаким дјетићем. *Грол.* **2.** *ваљан, окретан, храбар момак, смео човек.* — Дјетићи, убојице круте . . . туд је њима првим надријети. *Март.* Ено, напред скаче детић, соко сиви! *Јакш. Б.* **3.** *обртнички, занатски помоћник, калфа.* — Ти ниси још ни дјетић, па већ хоћеш мајстором бити. *Шен.* **4.** *слуга.* — Избави ме . . . и узме за дјетића да му дворим и драгоманим. *Љуб.* Што мислите да је парок дјетић свачији? *Војн.*

детѝћак, -ћка, ијек. дјетѝћак, м *мушко дете, дечарац.* — Имам с њим . . . два дјетићка као два зрна бисера. *Љуб.*

дѐтићкӣ и **дѐтӣћкӣ,** -ā̄, -ō̄, ијек. дјѐтићкӣ и дјѐтӣћкӣ *који се односи на детиће, калфенски.* — Дјетићки лист има под правим печатом. *Шен.*

дѐтӣште, ијек. дјѐтӣште, с покр. *аугм. и пеј. од дете.* — Прво ми дај твоју ријеч да ћеш . . . гледати да се оно дјетиште спаси. *Лал.* С лијева је Мило, »оно дјетиште испод Баљице«. *Вуков.*

дѐтлӣћ, ијек. дјѐтлӣћ, м **1. а.** *дем. од детао.* **б.** *детао.* — Дјетлићи су устрајно кукали, а негдје крештале су сврраке. *Бен.* Детлићи свакодневно добују тврдим кљуновима и врте црвоносне рупе. *Рад. Д.* **2.** фиг. *гиздав младић.* — Та пољуби, лудице моја, тог варошког дјетлића! *Матош.* Некада шарени детлић на променади . . . сада трули као губавац. *Сек.*

дѐтлићев, -а, -о, ијек. дјѐтлићев *који припада детлићу.*

детòнāтор м *капсула, упаљач за паљење експлозива.*

детонáција ж лат. *пуцањ, прасак од експлозије.* — Од детонације [бомбе] уништене су декорације [у сали]. *Чол.*

детонѝратн, -òнӣрām сврш. и несврш. *праснути, прасати, експлодирати.*

детронизáција ж лат.-грч. *збацивање, свргнуће с престола.*

детронизѝрати, -ӣзӣрām и **детрòнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *свргнути, свргавати с престола:* ~ краља, ~ династију, ~ божанство.

дѐф м тур. *музички инструмент с напетом кожом само с једне стране по којој се удара длаком, даире, тамбурин.* — У авлији му деф бије, кућа се пролама од сватова. *Андр. И.*

дефанзѝва ж фр. = дефензива *стање у коме је једна страна само у ставу одбране, одбрана*; супр. офанзива. — Бизант се послије Јустинијанове смрти налазио у дефанзиви. *Пов. 2.*

дѐфанзӣван, -вна, -вно *који се односи на дефанзиву, о(д)брамбен.* — Било би неопходно . . . да ступимо у борбу дефанзивну или офанзивну. *Лаз. М.*

дефаизѝвнōст, -ости ж *особина онога што је дефанзивно.*

дѐфект м (ген. мн.-кāтā) лат. *недостатак, квар, погрешка, мана.* — Пипа по кабаници да нађе какви тоалетни дефект. *Крл.*

дѐфектан, -тна, -тно *који има какав дефект, који је оштећен, покварен, крњ.*

дѐфектйван, -вна, -вно грам. *који нема свих делова и облика, непотпун, крњ*: ~ глагол.

дѐфектнӧст, -ости ж *особина онога који је дефектан и онога што је дефектно.*

дефензѝва ж лат. = дефанзива.

дѐфензйвни, -вна, -вно *који се односи на дефензиву.*

дефензѝвнӧст, -ости ж *особина онога што је дефензивно.*

дефетѝзам, -зма м *неверовање у успех или победу.* — Рећи да народ није дорастао задатку који му стављa устав, значи код нас дефетизам. *Арх. 1926.*

дефѐтист(а) м фр. *онај који не верује у успех или победу.* — Некада родитељи утврђују да су им деца кукавице и дефетисти. *Сек.*

дефетѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на дефетисте.*

дефѐтисткиња ж *жена дефетист(а).* *Прав.*

дефѝлē, -èа м фр. *свечани мимоход, парадни марш, дефиловање.* — Дефилеом [чланова клубова] обележен је почетак слета. *Пол. 1958.*

дефилѝрање с *гл. им. од дефилирати.*

дефилѝрати, -ѝлирām сврш. и несврш. = дефиловати *у мимоходу или у свечаној поворци проћи, пролазити испред некога одајући му почаст.* — Ходали су укорак . . . као да дефилирају пред неком трибином. *Десн.*

дѐфиловање с *гл. им. од дефиловати.*

дѐфиловати, -лујēм сврш. и несврш. = дефилирати. — Дефиловали су . . . поред власти. *Вучо.*

дефинѝрање с *гл. им. од дефинирати.*

дефинѝрати, -ѝнирām сврш. и несврш. = дефинисати *да(ва)ти дефиницију некога појма.* — Лењин . . . дефинира империјализам као монополистички стадиј капитализма. *Крл.*

дефѝнисање с *гл. им. од дефинисати.*

дефѝнисати, -ишēм сврш. и несврш. = дефинирати. — Дефинисати . . . неку ствар значи наћи јој право место међу другим стварима. *Кнеж. Б.*

дефинитѝва ж лат. заст. *завршни испит којим се стиче право на сталност у служби.*

дѐфинитйван, -вна, -вно *коначан, завршен; одлучан, пресудан; без призива*: ~ облик, ~ одлука, ~ резултат.

дѐфинитйвно прил. *коначно, потпуно.*

дефинитѝвнӧст, -ости ж *особина онога што је дефинитивно.*

дефини́ција ж лат. *тачно и логичко одређивање једнога појма помоћу других појмова.*

дѐфицит м лат. фин. *вишак расхода над приходима у државном буџету; мањак у каси или у рачуну.* — Дефицит се јавио услед умањења државних прихода. *Јов. С.*

дѐфицитан, -тна, -тно и **дѐфицитāран,** -рна, -рно *који је у вези с дефицитом, мањкав у чему.* — Пољопривреда више производи . . . дефицитарних артикала. *Б 1957.*

дефицѝтлија м *онај који прави дефиците.* *Р-К Реч.*

дефлáција ж лат. фин. *смањивање количине новца у оптицају*; супр. инфлација.

дѐфлациӧни и **дефлациӧнӣ,** -ā, -ō *који се односи на дефлацију.*

дефлорáција ж лат. *одузимање девичанства, невиности.*

дефлорѝрати, -ōрйрām и **дефлòрисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити дефлорацију.*

деформáција ж лат. *кварење облика, изобличеност, нагрђеност.* — На моменте изгледао јој је као наказа . . . ругло паклено, деформација свега људскога. *Бег.*

дефòрмйрāнӧст, -ости ж *особина онога што је деформирано.*

деформѝрати, -òрмйрām сврш. и несврш. = деформисати (*ис*)*кварити облик, изобличити, изобличавати, унаказити, унакажавати.*

дефòрмисāнӧст, -ости ж *особина онога што је деформисано.*

дефòрмисати, -ишēм сврш. и несврш. = деформирати. — Некима су ноге већ тако . . . деформисане да ни опанке не могу да обују. *Пер.*

дефрàудант и дефраўдант м *проневерилац, варалица, утајивач.*

дефраудáција ж лат. *проневера, превара, утаја.* — Обиграва град [порезник] како би забушио неку своју . . . дефраудацију. *Петр. В.*

дѐца, ијек. дијеца, ж *зб. им. од дете.*

дѐцембар, -бра м лат. *дванаести месец у години, просинац.*

дѐцембарскӣ, -ā, -ō *који пада у време децембра, који је као у децембру.*

дѐцēнӣј, -ија м, **дѐцēнија** ж и **дѐцēнијум** м лат. *време од десет година, десетлеће.*

децентралѝзам, -зма м *систем спроведене децентрализације.*

децентрализáција ж *преношење извесних послова (нарочито власти) из центра на нижа места.*

децентрализѝрати, -йзирām, **децентралѝзовати,** -изујēм и **децентрàлисати,**

-ишём свршн. и несвршн. *извр̏ши(ва)ти децентрализацију.*

децентрали̏стичкӣ, -ā, -ō *који је у вези са децентрализацијом.*

дѐци м непром. скраћ. *децилитар*: два ~, девет ~.

дѐциграм м = десиграм.

дѐцилитар, -тра м = десилитар.

дѐцима и **деци́ма** ж лат. **1.** поет. *китица, строфа од десет стихова.* **2.** муз. *десети тон рачунајући по реду од основног тона.*

децѝмāл, -а́ла м и **децима́ла** ж лат. *један од бројева иза децималнога зареза или тачке:* прва, друга, трећа итд. децимала.

дѐцимāлан, -лна, -лно *који се односи на децимале.*

Изр. децимални број, децимални разломак мат. *број у коме има децимала*; ~ зарез, ~ тачка *зарез или тачка која одељује децимале од целих бројева.*

дѐциметар и **дѐцимѐтар,** -тра м = десиметар.

децо̀ждер, ијек. дијецо̀ждер, м ков. *онај који ждере децу.* — Род Хрвата она мјери по пандурима дјецождерима. *Хар.*

децоскврнитељ, ијек. дјецоскврнитељ, м ков. *онај који оскрњује децу. Р-К Реч.*

децоскрњѐње, ијек. дјецоскрњѐње, с *оскрњавање деце. Р-К Реч.*

децоуби́ство, ијек. дјецоуби́ство, с *убиство деце, детета. Р-К Реч.*

децоу̀бица и **децоуби́ца,** ијек. дјецоу̀бица и дјецоуби́ца, м *онај који убија децу.* — Немате појма како ме је тај нитков . . . тај дјецоубица у стању бацити из концепта. *Донч.*

децоу̀бојица, ијек. дјецоу̀бојица, м *децоубица.*

децоуби́јство, ијек. дјецоуби́јство, с *в. децоубиство.*

дечà̀дија, ијек. дјечà̀дија, ж *зб. им. од дечак.* — Доље при обали врагује дјечадија по бијелу пруду. *Драж.*

дѐчāк, -а́ка, ијек. дјѐчāк, м (вок. дѐчā̏че) *мушко дете (до отприлике петнаест година).*

дечáрац, -рца, ијек. дјечáрац, м *хип. од дечак.* — Они дечарци што нису ни деца ни момци играју игре грубље у којима и нос страда. *Чипл.* Одвео [муж] и оног старијег дјечарца, богме већ читав момак. *Шуб.* фиг. Хумор живота . . . тај несташни дјечарац којему је сав свијет попут калеидоскопа. *Јурк.*

дечà̀рачкӣ, -ā, -ō, ијек. дјечà̀рачкӣ *који се односи на дечарце.* — Бијела јањећа вуна покрива дјечарачке главице. *Ков. А.* У дјечарачкој доби био сам чобан и чувао овце. *Кос.*

дечà̀рија, ијек. дјечà̀рија, ж *в. детињарија.* — Зар си на то спао — на ту дјечарију! *Јурк.* Чудно се кадшто подсмијехујеш, канда све сматраш играријом и дјечаријом. *Шен.*

дечà̀рчић, ијек. дјечà̀рчић, м *дем. од дечарац.* — Поздрави Ивиша сухог, елегантног старчића што се као какав дјечарчић нагањао за неким враголастим дамама. *Цар Е.*

дечáче, -ета, ијек. дјечáче, с *хип. од дечак.* — Ту је дјечаче сједило у тачкама, а дјевојчица га је вукла. *Шен.*

дечà̀чина, ијек. дјечà̀чина, м *аугм. од дечак.* — Однекле . . . испаде четвртошколац Никола Бурсаћ, незграпна крупна дјечачина. *Ћоп.*

дечà̀чић, ијек. дјечà̀чић, м *дем. од дечак.* — Дечачићи су се прилепили уз мајку. *Ман.*

дѐчāчкӣ, -ā, -ō, ијек. дјѐчāчкӣ **1.** *који се односи на дечаке.* — Спознаја празнине у којој сам се кретао . . . била је више дјечачки немир . . . него отворени протест. *Козарч.* Примети танку, претерано високу девојку дечачког стаса. *Макс.* **2.** *који је намењен дечацима.* — Имао је красну дјечачку пушку. *Том.*

дѐчāчки, ијек. дјѐчāчки, прил. *као дечак, попут дечака.* — Заљубљен је сасвим дјечачки. *Нех.* Њу је необично изненадио тај глас, дјечачки мек и слаб. *Ћоп.*

дечáштво, ијек. дјечáштво, с *дечачко доба.* — Па је доба свога дјечаштва проживио у више села. *Леск. Ј.* А дечаштво му се сушило овде . . . у мраку подрума са тешким гвозденим шипкама. *Поп. Ј.*

дечѐтина, ијек. дјечѐтина, ж *аугм. и пеј. од деца.* — Ено ти оне дјечетине мештра Миха цревљара. *Војн.*

дѐчӣ, -ā, -ē, ијек. дјѐчӣ, покр. *в. дечји.* — Плач робља и цилик дјечи. *Љуб.*

дѐчијӣ, -ā, -ē, ијек. дјѐчијӣ = дечји **1.** *који припада деци, који се тиче деце.* — Небо се плави кô дјечије око. *Домј.* **2.** *који је намењен деци, одређен за децу.* — Има . . . још једна врста песама Змајевих . . . То су његове дечије песме. *Нед.* **3. а.** *који је својствен деци, који је као у деце.* **б.** *незрео, неозбиљан, који није својствен одраслима.*

Изр. ~ парализа мед. *узетост појединих органа или општа* poliomyelitis; ~ јаслице *установа за сасвим малу децу*; ~ цвет *в. уз цвет (изр.).*; ~ дом *в. уз дом (изр.)*; ~ кашаљ *болест праћена јаким кашљем, хрипавац*; ~ вртић, ~ обданиште, ~ склониште, ~ забавиште *установа где деца под надзором проводе дан.*

дѐчии, -а, -о, ијек. дјѐчин, покр. *в. дечји. Вук Рј.*

дѐчина, ијек. дјѐчина, ж *аугм. од деца, дечурлија. Вук Рј.*

дѐчѝнскӣ, -ā, -ō, ијек. дјѐчѝнскӣ, заст. **1. а.** *који се односи на детињство, детињски.* — Често су се . . . састајали спомињућ . . . дјечинске безбрижности и задовољства. *Јурк.* **б.** *који је као у деце, који је својствен деци.* — Да ју је само видјети било . . . како је понизно и с дјечинском њежношћу пољубила руку. *Том.* **2.** *млад, скорашњи (с обзиром на културни развитак).* — Само дјечински народи пјевају. *Крањч. С.*

дѐчињӣ, -ā, -ē, ијек. дјѐчињӣ, заст. *в. дечји.* — Остала је пуста прича за дјечиње разговоре. *Крањч. С.* А из куће бренчи дјечиња вика. *Бег.*

дѐчица, ијек. дјѐчица, ж *дем. и хип. од деца.*

дѐчјӣ, -ā, -ē, ијек. дјѐчјӣ = дечији. — Али дечја туга није велика и дуготрајна. *Ранк.* Дечака су . . . обузимале смешне дечје мисли. *Макс.* Господин сатник промотрао је ту власт с дјечје стране. *Крл.* Онај напоран рад на обарању дрвећа чинио му се сад лак дечји посао. *Чипл.*

дѐчкӣћ, -и́ћа, ијек. дјѐчкӣћ, м **1.** *дем. од дечко (1).* — За то вријеме ја разговарам са два дјечкића. *Ђон.* На кући остало му двоје дјеце, старији дечкић седам, а млађи четири године. *Крл.* **2.** подр. *поодрастао момак.* — Да нећеш, дечкићу, о мени још и песму да напишеш? — одговори му она иронично. *Бар.*

дѐчко, ијек. дјѐчко, обичније дѐчко, м **1.** *мушко дете, мушкарчић, дечак.* — Ако нам бог даде још дјеце, па ако буде дечко, зваће се Слободан. *Кол.* Некад је као дечко јурио по бари. *Моск.* Смијешећ ми се као дјечку ког можеш воћем свладат лако. *Комб.* **2.** *одрастао мушкарац, момак, младић.* — А јеси л' ти, млинару, приправио овога дјечка и рекао му шта радити ваља? *Шен.* Дечки су окићени тробојкама, ишли загрљени као фаланга. *Крл.* **3.** разг. *момак с којим се девојка забавља, драган.* — Дуго времена овај јуноша рачунао се као Божикин »дечко«. *ЛМС 1951.* **4.** карт. *доњак у картама, пуб.* — Онда [је] дошла десетица, а банкир је имао под руком дечка. *Јонке.* **5.** фиг. *стакло од два деци вина.* — Ако се у дебати загреје, ту ће прекорачити принцип и попиће више од два »дечка«. *Петр. В.*

дечу̀рлија и **дечу́рлија**, ијек. дјечу̀рлија и дјечу́рлија, ж *аугм. и пеј. од деца.* — Овако нежно фино дете морало је много пропатити од разуздане дечурлије. *Дом.* Растјерај ту дјечурлију, још ће окна поразбијати. *Бен.* И скупила се све старија дјечурлија у стану управитељеву. *Матош.*

дечу̀рлӣјскӣ и **дечу́рлӣјскӣ**, -ā, -ō ијек. дјечу̀рлӣјскӣ и дјечу́рлӣјскӣ *који се односи на дечурлију.* — Да се чича Јордан плебисцитом бирао за пудара, сви би дечурлијски гласови пали за њ. *Срем.*

де́ша, ијек. дје́ша, м (вок. дѐшо) = дешо *хип. од дѐвер.* — Све се нешто смешка, намигује на ме па задева Вучка: — Је ли, дешо, што је остави, болан? *Лаз. Л.* Деши ружу за шеширом . . . попу шипак са пешкиром. *Кош.*

дешáвање с *гл. им. од дешавати се.*

дешáвати се, дѐшāвā се *несврш. према десити се.*

де́шин, -а, -о, ијек. дје́шин *који припада деши.*

дешифри́рање с *гл. им. од дешифрирати.*

дешифри́рати, -йфрӣрā̄м сврш. и несврш. = дешифровати **а.** (*про*)*читати оно што је написано шифром.* **б.** (*про*)*читати текст нејасно или нечитко написан.* — [Поруку генералову] нисмо могли у потпуности да дешифрирамо. *Дед. В.*

дѐшифровање с *гл. им. од дешифровати.*

дѐшифровати, -рујēм сврш. и несврш. = дешифрирати. — Командир [ће] . . . шифровану депешу да дешифрује. *Вин.*

дѐшњāк, -áка м **1.** *мушкарац који ради више десном руком него левом.* — Увијек [треба да је] лијево раме окомито на мрежу кад сервира дешњак, и обратно . . . кад сервира љевак. *Тен.* **2.** *запрежна животиња која се преже с десне стране.* — Никад не би дешњаку [волу] дао више сијена неголи лијевом. *Кол.* Коњ дешњак пропиње се. *Ћос. Д.*

дѐшњака ж = дешњакиња (1) *женска особа која се боље служи десном него левом руком.*

дешњàкиња ж **1.** = дешњака. **2.** *алатка која се држи десном руком (брадва и сл.).* *Рј. А.*

де́шо, -а и -ē, ијек. дје́шо, м (вок. дѐшо) = деша. *Вук Рј.*

дешпера́ција ж *в. десперација.*

дѐшпӣк, -и́ка м бот. *в. деспик. Деан. Рј.*

дзѝн (изговара се са сливеним дз) оном. *узвик за опонашање, подражавање високих, пискавих звукова.* — Оштра звизга као продуљено дзин. *Дав.*

ди́ба ж тур. покр. = дива[1] *свилена тканина, проткана златним и сребрним жицама, брокат.* — Око Ива често облијеће, заклања га дибом и кадивом. *НП Вук.*

дибѐтли прид. непром. *који је начињен од дибе.* — Обукла своје најљепше рухо, чак и дибетли димије. *Ћор.*

дибѝдуз и **дибѝдус** прил. тур. *сасвим, потпуно.* — Свако ће реѣ', ако врнеш паре

. . . да ти је врана мозак дибидус попила. *Рад. Д.* Рањен сам пет пута смртно, али сам овај пут дибидуз угасио! *Вин.*

дӣв м (мн. дӣвови и дӣви) тур. **1.** мит. *биће људског обличја и наднаравне, натприродне величине и снаге, горостас, џин.* **2. а.** *човек врло великог узраста и снаге, људина.* **б.** фиг. *онај који се истиче над другима својим особинама или делима.* — Почетак овога [XIX] века истурио је дивове какви живе само у причама. *Вес.* За ову земљу они бјеху диви, узори свијетли што мријети знаше. *Шант.* **3.** *објекат големих размера, изузетно великог потенцијала и значења.* — Перућа је, међутим, само патуљак према диву који ће изнад ушћа Цетине прорадити кроз четири дана. *Пол. 1958.*

дӣва[1] ж тур. покр. = диба. — Још на Хајки три дивна кавада, један диве, други од кадиве. *НП Вук.*

дӣва[2] ж тал. *врло позната глумица (особито филмска) или оперска певачица.* — Снобови . . . пишу . . . како је стигла у наш град некаква филмска дива. *Крл.*

дӣваљ, -вља, -ље (чешће одр. дӣвљӣ, -ā̄, -ē̄) **1.** *који се налази у првобитном стању* **а.** *који није припитомљен (о животињама)*; супр. питом. **б.** *који није цепљен, оплемењен (о биљкама).* **в.** *који није дирнут људском руком, необрађен, ненасељен, пуст.* — Више Милошеве главе би се указао стеновит венац Забучја, диваљ и осенчен непровидним падинама. *Уск.* Стрмим и дивљим путем пођох бодар. *Комб.* **г.** *који се налази на ступњу првобитне културе.* — То се доказује најочигледније кад проматрамо моралне појаве разних дивљих народа који и данас живе. *Марк. Св.* **2.** *суров, груб.* — Бојао га се, диваљ је и пијанац. Ето, и деца презају од њега. *Петр. В.* **3.** *необуздан, бесан, горопадан; неодгојен.* — Како се пуст, диваљ и напуштен деран даје преломити и постати миран, радан и богобојажљив грађанин. *Скерл.* Иако дивљи, тај арбанашки свет је ипак бољи него што се на први поглед учини. *Цвијић.* **4.** *који прелази границе обичног, нормалног, врло јак и снажан по интензитету, страшан.* — Скочила, дивљи је израз у њеним очима. *Донч.* Ветар је био диваљ, он је неки пут . . . хтео да јој поцепа хаљину. *Рист.* Запуцаше пушке. Из предњег вагона доприје диваљ рањенички јаук. *Лал.* **5.** *који избегава додире с људима, плашљив, бојажљив.* — Данас бијаше дивљија но икада. *Шен.* **6.** биол. (само одр.) *у називу многих биљака и животиња:* ~ хмељ, ~ гуска, ~ јоргован, ~ ружа, ~ смоква, ~ магарац, ~ вепар.

Изр. ~ кућа (градња) *кућа (градња) која је сазграђена без одобрења грађевинске власти*; дивље богиње мед. *мале, водене богиње, пљускавице*; ~ месо *израштај на кожи; ране с новонараслим инфицираним ткивом*; дивљи бȇг *паничан бȇг*; дивљи брак *в. уз брак (изр.)*; Дивљи запад *в. уз запад (изр.)*; дођоше дивљи па истераше питоме *каже се кад неко насилно заузме нечије место.*

дӣван, -вна, -вно **а.** *који изазива дивљење, изванредан.* — Моја је мати у сваком погледу дивна жена. *Новак.* **б.** *необично леп, красан, прекрасан.* — А дивно тијело засја у нагости својој. *Леск. Ј.* Он је . . . мислио . . . само о оној дечачкој великој, дивној љубави. *Чипл.* **в.** *необичан, чудесан.* — У мени лежи дивна сила. *Радич.*

дӣвāн, -āна м тур. **1.** ист. *царско или везирско веће (у некадашњој Турској и другим источним земљама), већница; скупштинска сала, двор владара, великог везира; царски престо.* — Али најзад странка мира преовлада у дивану и мир буде закључен. *Гавр.* Он је имао способности једног драгомана, говорио турски, знао односе на Порти, саобраћао с члановима Дивана приватно и усмено. *Јов. С.* **2. а.** *разговор.* — Пред затвореним вигњем ковача Мате сакупило се неколико људи па отворили диван. *Ивак.* **б.** *сȇло момака и девојака.* — И тако је то ишло све док није он, Ђука, дорастао колу и дивану. *Коз. И.* **3.** *почиваоница, налик на канабе, кауч, софа, отоман.* — Отвори ковчег, извади из њега шарену ноћну хаљину те је обуче и на дивану сједне. *Јурк.* Млада удовица . . . приђе дивану и леже. *Дом.*

дива̀на[1] ж покр. *дӣвāн (2а).* — Ми ударамо у другу дивану и ја му се изјадам. *Кос.*

дива̀на[2] и **диванà на** ж = диванхана **а.** *пространа просторија на кату, спрату, у старим босанским кућама, намењена састанцима, договорима и пушењу.* — Од његове беле светлости одударају старинске куће с вратима на свод, с диванама обојеним у српске тробојке. *Уск.* Гост је могао видети кроз те прозоре отворену диванану. *Андр. И.* **б.** *доксат, трем, затворен дрвеним решеткама.* — Многе [куће] имају доксате и диванане. *Цвијић.*

дива́нија ж и м тур. *сулуд, блесав човек, блесан. Вук Рј.*

дива́нити, дӣвāнӣм несврш. *говорити, разговарати; ћаскати.* — Одијевао се раскошно . . . слабо с ким диванио. *Дражић.* Ама, како само онако лијепо везе и дивани, људи, браћо? — чудио се Јовандека. *Ћоп.*

дӣван-кабà ница ж заст. *дугачка, пространа кабаница.* — Да је коме стати па гледати како тоне дјевер и невјеста, дјеверовска диван-кабаница, невјестина срмали-тканина. *НПХ.*

дива̀нкати, -ā̄м несврш. покр. *дем. према диванити.*

ди̏ва̄нскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на диван.* (*1*). — Имају одобрење и султанско и диванско за тражене повластице. *Нов.*

диванха̀на ж тур. = дивана[2] и диванана. — На диванхани доскора очула се песма дјевојака. *Мул.* У кућу се улазило . . . прво у предсобље (диванхану), а одатле у собу. *Пол. 1961.*

дива̀нчић м *дем. од диван.*

дива̀нџија м тур. **1.** *онај који суделује, учествује у дивану* (*2*). — Кад је први пут дошао [на диван], диванџије се ускомкале, задивиле. *Коз. И.* **2.** *разговоран човек.* — Их, ко би рекао да у чети толико ваља један диванџија и разговоран човјек — чудио се Николетина Бурсаћ. *Ћоп.*

дива̏ње̄ње с *гл. им. од диванити.*

дивергѐнтан и **дивѐргентан,** -тна, -тно лат. *који дивергира, разилази се, удаљује се од чега, различит, опречан.*

Изр. ~ еволуција *основни принцип науке о развоју органских облика, по којем се врсте у току еволуцијског развоја све више разликују.*

дивергѐинтно̄ст и **дивѐргентно̄ст,** -ости ж *особина онога што је дивергентно.*

дивергѐиција ж лат. *разилажење, одступање; размимоилажење, удаљавање; опречност, супротност.*

дивергѝра̄ње с *гл. им. од дивергирати.*

дивергѝрати, -èргӣра̄м сврш. и несврш. *разићи се, разилазити се, удаљи(ва)ти се једно од другога.*

дивѐрзант м (ген. мн. дивѐрзанāтā) лат. = диверзионист(а) **а.** *онај који врши диверзију.* **б.** војн. *партизански војник којему је главни задатак разарање непријатељских путева, мостова, пруга и осталих објеката.* — Сав се био претворио у диверзанта у чијој глави ни дању ни ноћу нема места за друге мисли осим за планове о уништавању непријатеља. *Поп. Ј.* **в.** фиг. *онај који квари слогу у неком раду. Кл. Рј.*

дивѐрзанткиња ж *жена диверзант.*

дивѐрзаитскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на диверзанте:* ~ акција, ~ група.

дивѐрзија ж лат. војн. *напад на неочекивану страну, напад у позадину, изненадан напад с бока или с леђа; разарање непријатељских објеката у позадини.* — У почетку августа Срби . . . изврше успешну диверзију на Прокупље. *Нов.* Слободарски Загреб дочекао је окупатора диверзијама. *Ч-М.*

дивѐрзӣјскӣ и **ди̏верзиӣнӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на диверзију.*

диверзиӣнист(а) м = диверзант.

диверзионѝстичкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на диверзионисте.*

дивѐсӣље с бот. *в. девесиље.* — [У прољеће се] насркаш мирисом дивесиља . . . и сваковрсна дивља цвијећа. *Љуб.*

дивѝденд м лат. мат. *број који се дели, дељеник.*

дивѝдēнда и **дивидѐнда** ж лат. банк. **а.** *део од чисте добити што га ко добија за уложени новац у посао.* **б.** *део чисте добити акционарских друштава који се дели међу акционаре према акцијама.*

дивѝдēнднӣ и **дивѝденднӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на дивиденде.*

ди̏вӣзија ж лат. **1.** војн. *већа војна јединица коју састављају неколико бригада или пукова:* оклопна ~, пешадијска ~, тенковска ~. **2.** мат. *рачунска радња дељења.*

дивизѝја̄р, -а́ра м заст. *дивизионар.* — За пуком грува дивизија коју завршује дивизијар опкољен генералштабом. *Дом.*

дивѝзӣјскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на дивизију и дивизије.*

дивизѝо̄н, -о́на м војн. *јединица од две до три батерије (у артељерији) или од два до три ескадрона (у коњици).* — Није више могао поднијети патње у хаубичком дивизиону. *Хорв.*

дивизиѝна̄р, -а́ра и **дивизиѝнēр,** -е́ра м војн. заст. *командант дивизије.*

дивизѝо̄нскӣ, -ā -ō̄ *који се односи на дивизионе.*

ди̏визма ж **1.** бот. *биљка из пор. зевалица с великим длакавим листовима* Verbascum thapsus. *Терм. 3.* **2.** покр. *празан клас на врху кукурузног струка.* — Кукурузи су се . . . од жеге и суше фитиљили, савијали бркове, дивизме и пера. *Ђур.*

ди̏вӣзор м лат. мат. *број којим се други број дели, делитељ.*

ди̏в(и)јӣ, -ā, -ē заст. *в. диваљ.* — Умукнуше звијери у дивијем страху, не миче се листак. *Јакш. Б.*

дивѝна ж покр. *задах меса неке дивљачи.* — Задаје месо дивином. *Вук Рј.*

дивинā̀ција ж лат. *предвиђање или наслућивање будућих догађаја према сновима и појавама у природи, гатање, врачање.* — Не разумјеше његове чудноватe дивинације. *Матош.*

дивиниза̀ција ж лат. *обожавање, стављање у ред божанства.*

дивинизѝрати, -йзӣра̄м и **дивинѝзовати,** -зујēм сврш. и несврш. *ставити, стављати у ред божанства, поштовати као божанство, обожавати.* — Не дивинизира се оно што је људско, него се хуманизира

и оно што је божанско. *Дуч.* Хегел, дивинизујући човјека, чисти је кршћанин. *Матош.*

дѝвит м тур. *кутија са стварима за писање; мастионица, писаћи прибор.* — На другом крају [стола] неколико табака чисте хартије, по среди дивит. *Дом.* Али сада рећи кô не рећи, гдје нијʼ свједок дивит и хартија. *Јурк.*

дѝвити се, дѝвӣм се несврш. *чудити се у великој мери чему лепоме, дивноме, величанственом, бити очаран чим.* — И данас се дивимо оному обиљу израза. *Јаг.* Љутит ага мрко гледа гдје се силом дивит мора силан арслан горском мишу. *Маж. И.* И сâм сам слушао и дивио се старој Види како слатко прича. *Вес.*

дѝвична ж бот. *в. чичак. Бен. Рј.*

дѝвјāд ж *в. дивљад.*

дѝвјака ж покр. *в. дивљака.* — Целу ноћ ме је плашила грана дивјаке јабуке која је ударала у окна. *Петр. В.*

дѝвјāчан, -чна, -чно *в. дивљачан.* — Гордо лежи велики војвода . . . што гордо иђаше . . . кроз дивјачне тмуше азијатске. *Њег.*

дѝв-јȕнāк, -а́ка м *изузетно велики јунак, онај који јунаштвом изазива велико дивљење.* — Ти . . . пси . . . обесише све оне див-јунаке. *Петр. В.*

дѝв-јунáштво с *особина див-јунака.*

дѝвка ж *в. дивлија (1).* — Под појас му седам самокреса, преко крила дивка позлаћена. *НП Вук.*

дѝвкиња ж *жена див.* — Она је бестидна дивкиња, са ђаволима ступа у везу. *Кнеж. Л.*

дѝвлија ж грч. **1.** *врста дуге пушке. Вук Рј.* **2.** покр. *врста струга којим се копају плитке удубине у дрвету. Рј. А.*

дѝвљад ж зб. *дивље животиње, дивљач.* — [Ловио је] дивљади перне и четвероножне. *Павл.*

дѝвљāк, -а́ка м (вок. дѝвљāче; мн. дивља́ци) **1.** *онај који живи у дивљаштву.* — Почетак поезије треба тражити у колективном стваралаштву првобитног примитивног човека, дивљака. *Т. кн.* **2.** *груб, суров, неодгојен, невастпитан човек.* — Како вам се допадају нови ђаци? — Дивљаци. Као да нису досад видели човека. *Ранк.* **3.** *самоникла воћка или лоза.* — Свилена буба храни се лишћем бијелог дуда, који се налази као дивљак у Кинеју и Јапану. *В 1885.* **4.** зоол. *дивљи вепар. Вук Рј.*

дѝвљака ж **1.** *самоникла нецепљена воћка.* — Тко зна да ли и тамо не би првобитна дивљака истјерала младицу која би ону уцијепљену . . . гранчицу угушила. *Коз. Ј.* Изишао бијаше испод села и легао под једну крушку дивљаку. *Коч.* **2.** фиг. *дивљакиња (1).* — Ухвати је за руку и повуче је напријед. — Овамо, дивљако једна! *Кост. Л.*

дѝвљакин, -а, -о *који је од дивљаке (1).*

дивљàкиња ж **1.** *женска особа дивље, необуздане нарави.* — Ја сам, како знаш, свагда била дивљакиња, а сад још више. *Крањч. Стј.* **2.** *дивљака (1).* — Нисмо сјеме, већ плод . . . на воћки дивљакињи с гранама стопут накалемљеним. *Наз.* Што си, болан, тако опора кô јабука дивљакиња? *Ћоп.*

дивљáков, -а, -о *који припада дивљаку.*

дивљàкуша ж *в. дивљакиња (1).*

дивљàлук м покр. *в. дивљаштво.* — Не штеди труда и не плаши се дивљалука арбанашког. *Миљ.*

дѝвљан м **1.** нар. песн. *диваљ, необичне снаге (обично) једноок човек.* — Дивљан устане, дигне плочу и пусти их унутра. *Н. прип. Вук.* **2.** *дивљак (2).* — Стиди се да си ми овакав костриш и дивљан! *Ков. А.* Онај дивљан не скида се с коњских леђа. *Сек.*

дѝвљāње с *гл. им. од дивљати (се).*

дѝвљаст, -а, -о *налик на дивљака.* — Мислимо о себи да смо мимо све друге народе прости и дивљасти. *Нен. Љ.*

дѝвљати, -ām несврш. **а.** *бити диваљ, поступати као дивљак, беснети.* — Ноћас олује су дивљале. *Домј.* Знао је . . . да је то нешто страшно . . . нешто што дивља, сатире и уништава. *Бар.* **б.** *постајати диваљ.* — Наоколо су дивљале шуме ослобођене свих препрека. *Лал.*

~ **се** *уклањати се сусрету с ким, избегавати свет, друштво; отуђивати се.* — У првине се дјевојче од мене дивљало. *Ћал.*

дѝвљāч ж **1.** *дивље животиње које се лове и чије се месо употребљава као храна; јело од њих.* — Одевају се зверским кожама и хране се дивљачи или рибом. *Панч.* Катkада је Лојко [пас] начео дивљач на мјесту пада и појео комад. *Кал.* **2.** *забачен, пуст крај, дивљина.* — Та шта би друго у овој дивљачи кад наблизу ни питома села ни пастирске огњарице! *Торд.* **3.** *особина људи дивље нарави, дивљаштво, суровост.* — Био је од вјечна ратовања завладао бијес, дивљач, сила. *Шен.*

дѝвљача ж *в. дивљака (1).* — Испод њих није било траве ни какве друге дивљаче, већ зијева црвена, жедна чрмаља. *Ћоп.*

дѝвљāчан, -чна, -чно *који је као дивљак, као дивљач, диваљ.* — Дивљачан ми, брате, овај мали као звијер. *Ћоп.* Слијевају се . . . према тргу . . . и усамљене машкаре дивљачног изгледа. *Божић.*

дивљàчāр, -ара м *продавац дивљачи. Прав.*

дивљáче, -ета с *дем. од дивљак.* — Старац уведе једног . . . дечка који звераше по соби као дивљаче. *Ранк.*

дивљáчёње с *гл. им. од дивљачити (се).*

дивљàчина ж **1.** *аугм. и пеј. од дивљак.* — Поклопи је дивљачина шапом. *Крл.* **2.** *дивље животиње и месо од њих.* — Приправљаху јествине . . . само од дивљачине, птица, зечева, срна и јелена. *Ков. А.* **3.** *пуст, дивљачан крај.* — У оној дивљачини искрчи себи добра колико хоће. *М 1867.* Кад се набере и наждере, онда ће из . . . дивљачине у господски свијет. *Тур.* **4.** *дивљаштво.* — Једну им је моћ велики бог критичара удијелио, а то је . . . психолошка дивљачина и суровост. *Ков. А.*

дивљáчити, дȉвљачȉм несврш. *поступати као дивљак, владати се, понашати се дивљачно, чинити дивљаштва.* — Дивљачио је . . . много, стаде га правдати његова мати. *Ранк.*

~ **се** *избегавати друштво, клонити се света као дивљак.* — Њему ни онако није могло ући у главу зашто се то двоје онако дивљачи. *Цар Е.*

дивљàчић м *дем. од дивљак.* — Она би их све одједном изгрлила и изљубила, тако јој постадоше блиски и драги ови мали дивљачићи. *Ранк.*

дивљàчица ж *дем. од дивљака. Прав.*

дȉвљāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на дивљаке; који је као у дивљака.*

дȉвљāчки прил. *као дивљак, сурово, нештедимице.* — Дивљачки врти [Мица] шиваћу машину, стуштена и жута. *Каш.*

дȉвљāчно прил. *дивљачки.* — Ожуљен овим двјема осјетљивим слузокожама био је дивљачније разјарен. *Божић.*

дȉвљāчнōст и **дивљáчнōст,** -ости ж *особина онога што је дивљачно.* — Она беше позната са свог несташлука, прослављена својом дивљачношћу. *М 1867.*

дȉвљāшан, -шна, -шно *дивљачан.* — А кад виде да за њом нема његиног дивљашног другара, стаде, намршти се. *Шапч.*

дивљáштво с **1.** *особина или стање онога који је диваљ.* — Бјесноћа у социјалном животу јест биљег дивљаштва и некултуре. *Шен.* **2.** *најнижи ступањ у културном развитку човечанства.* — Човечанство пролази кроз прву основну фазу историјског живота његовог . . . кроз дивљаштво. *Кнеж. Б.*

дȉвље и **дȉвљē** прил. *на диваљ начин, грубо, сурово; без одгоја.* — Очи су му пламтеле срџбом. Газио је помамно и дивље као у беснилу. *Ољ.* Онда га дивље загрли. *Кол.* Израстао Омер брзо и дивље као каква дивљака. *Нам.*

дȉвљēње с *гл. им. од дивити се.*

дȉвљетина ж **а.** *месо (од) дивљачи.* — Била је велика љубитељица дивљачи, ну по Драпаловој ловачкој вјештини не би јој се дивљетина дојела. *Коз. Ј.* **б.** *кожа од дивљачи. Р-К Реч.*

дȉвљӣ, -ā, -ē *в. диваљ.*

дивљȉна ж **1.** *особина или стање дивљег, пустог краја.* — Свуда она каменита горска дивљина помешала се са приморском питомином. *Нен. Љ.* Идемо . . . на уским стазама ове у својој дивљини лијепе планине. *Чол.* **2.** *особина сурова, необуздана, помамна човека.* — Из њезиног обличја и сваке кретње избија дивљина, одлучност. *Пав.* Ту масу . . . сачињавају . . . једнаки по унутарњој урођеној и подмуклој суровости и дивљини и нискости својих нагона. *Андр. И.*

дȉвљица (у атрибутској служби) ж *дивља.* — Презориле су . . . дивљице трешње. *Гор.*

дивљòкос, -а, -о *који је неуредне косе.* — Пред љубовцам оним дивљокосим црним . . . он [Крист] стајаше крвав и гол. *Кам.*

дȉвљōст, -ости ж *в. дивљина, дивљачност.* — Ту владаше нарав у својој дивљости. *Ков. А.* Соколица оживљује само у призору купања, симпатична у својој пркошљивој дивљости. *Комб.*

дивљòћа ж *в. дивљина (2).* — Завојштила [бик] на стоглаву ту неман безакоња, дивљоћа. *Марк. Ф.*

дȉвна ж бот. *в. ноћурак. Р-К Реч.*

дȉвно прил. *на диван начин.* — То одијело тако јој дивно пристајало. *Том.* Слуша га и чује она дивно, мада се к зиду окренула. *Каш.*

дȉвов, -а, -о *који припада диву.*

дȉвовскӣ, -ā, -ō = дȉвскӣ *који је попут дива, необично велик, голем.*

дȉвовски прил. = дȉвски *на дивовски, дивски начин, као див.*

дȉвојарац, -арца м зоол. *мужјак дивокозе.* — Извлачиш се, Вуче, уз брину брже од дивојарца. *Дав.*

дȉвокоза ж зоол. *врста шупљорога преживара с кукастим роговима, који живи у дивљим планинским крајевима* Rupicapra rupicapra.

дȉвокозин, -а, -о *који припада дивокози:* ~ кожа.

дȉвокозјӣ, -ā, -ē *који се односи на дивокозе.* — Он остане у . . . пршњаку од дивокозје коже. *Вел.*

дивòкрадица м *онај који недопуштено лови дивљач, ловокрадица.* — Како би могао један човек од сељачке дивокрадице постати такав песник трагедија. *Кнеж. Б.*

диволéска, ијек. диволијèска, ж бот. *дивља леска* Corylus colurna. *Рј. А.*

диволијèска, ек. диволéска.

дȉволоза ж бот. *дивља лоза, виња га* Vitis silvestris. — Свуда се пењао бршљан, диволоза и пруће бијелих ружа. *Шимун.*

дȉвот м **1.** песн. *в. дивота.* — Устани, храно, Љубице моја, да видиш дивот, да видиш рај. *Змај.* **2.** *као први део полусложенице значи да је нешто дивотно, дивно уређено*: дивот-дело, дивот-хартија, дивот-издање.

дивòта ж **1.** *оно што је дивно, чему се човек диви; задивљујућа лепота.* — У тихом, присталом сељачком дому цвала и бујала дивота сељачке љепоте. *Ков. А.* Дивоте живота виде најбоље они који напољу стоје. *Сек.* **2.** (у атрибутској служби) *дивна*: ~ девојка.

дȉвотан, -тна, -тно *који је пун дивоте, прекрасан, врло леп, диван.* — Чист и ведар бијаше свијет, ведра душа човјечја сред животнога свијета. *Шен.* Зар да се не сећа . . . дашчарице, са чијег се прага виде шумни вали дивотне Мораве! *Ранк.*

дȉвотвòран, -рна, -рно *који изазива дивљење; благотворан.* — Та ме слабог окријепила дивотворним својим оком. *Шен.*

дȉвотȉнка ж *она која је дивотна, лепотица.* — Дивотинке селске завукле се у своје шимшир-одајице да се предјену из пепељуге у виле. *Торд.*

дȉвотнȉк м *онај који изазива дивљење, диван човек.* — Ал' хероје . . . дивотнике и племиће, гле, Српкиње сада рађу! *Њег.*

дȉвотно прил. *на дивотан начин, дивно, изврсно.* — Учинило [јој] се . . . врло дивотно јахати овако као вихор по ноћи на коњицу. *Брл.*

дȉв-пèћнна ж индив. *голема, дивовска пећина.* — Див-пећине коче [се] на обзирју. *Војн.*

дȉв-птȉца ж (у народном предању) *дивовска птица. Рј. А.*

дȉвскӣ, -ā, -ō = дȉвовскӣ *који се односи на дивове.* — На југу диже дивска рамена под кристално звјездано небо Велебит. *Шен.*

дȉвскн прил. = дȉвовски. — Под вођством младог . . . витеза . . . Гранаду дивски бране. *Митр.*

дȉвче, -ета с *дем. од див. Рј. А.*

дȉгнути, -нȅм (аор. дȉгнух и дȉгох, дȉгнӯ и дȉже; прил. пр. дȉгнӯвши и дȉгāвши; р. прид. дȉгнуо, -ула, -уло и дȉгао, -гла, -гло; трп. прид. дȉгнӯт, -а, -о) свршн. = дићи **1. а.** *померити, преместити, помакнути на више место, нагоре.* — Звонио [је] кад су први пут дигнута звона у Врању. *Срем.* Мени је лакше да дигнем сто кила него да напишем једно а. *Нуш.* **б.** *пружити увис.* — Тебе је нагнало . . . да к Зеусу дигнеш са врха градскога руке. *М-И.* **в.** *усправити, окренути увис.* — Дигне мати очи са крпежи. *Пав.* Чиновници немају кад од акта да дигну главе поваздан. *Дом.* **г.** *помакнути нагоре, увис и учврстити оно што се спушта*: ~ рампу, ~ завесу. — На сваком су прозору дрвени капци који нису никада подједнако дигнути. *Јов. Ј.* **2.** *узети и покупити оно што лежи на земљи, на поду, што је бачено, расуто, подићи*: ~ папир, ~ рукавицу и сл. **3.** *дати обичан, редован положај чему што је пало, срушило се, помоћи коме да устане, довести кога у стојећи положај.* — Дигни онога који пада. *Крањч. Стј.* **4. а.** *приморати кога да устане, да се крене с места, учинити да устане из кревета.* — Пресуда је постала извршна и Симан је дигнут са земље. *Андр. И.* Како су мене одмах рано . . . дигли из постеље, ја сам пошао у покојников стан. *Крл.* Дигоше нас у три часа изјутра. *Јак.* **б.** лов. *поплашити, истерати (са лежишта, из рупе и сл.).* — Прије него дигнеш звјерку, мораш бити сигуран да ти утећи неће. *Тур.* Чуо је да су . . . неки јуче дигли седам и убили пет комада [шљука]. *Вукић.* **в.** покр. *кренути се, упутити се куда.* — Рече да ће о прољећу дићи у Русију. *Љуб.* Стари [су им] из Куча дигли. *Миљ.* **5.** *покренути, потакнути, подстаћи на какву активност, побунити; одушевити за што.* — Наша је ствар да дигнемо народну обрану. *Крањч. Стј.* Управо у том селу хтео је фратар . . . да дигне народ против нас. *Поп. Ј.* фиг. А ја одлазим сада да дигнем тешку олују. *М-И.* **6.** *у вези с неким именицама значи*: *почети радњу изражену том именицом*: ~ ларму, ~ вику, ~ повику, ~ потеру. **7. а.** *изградити, подићи, саградити.* — Искрчит ћу брда, дићи кућу. *Куш.* На њу [једноспратницу] би . . . дигли још један бој. *Сек.* **б.** фиг. *учинити вишим, важнијим, значајнијим, подићи на виши степен, уздићи, узвисити.* — Држала се тог материнског права тврдоглаво, дигла га изнад свега високо. *Шег.* Ти критичари нису имали довољно књижевне културе да би критику могли дићи на академски степен. *Милис.* **8.** *разорити (експлозивом).* — Дигнут је мост на Уни, па је Бихаћ подељен на два дела. *Дед. В.* **9.** *учинити јачим, вишим, гласнијим (о гласу, тону).* — Кликну, спусти . . . диже [глас] . . . и зави, па избу, кућу та песма затресе. *Радич.* **10. а.** *повећати, повисити*

вредност. — Од диже плате преко свих плафона. *Дав.* Он [би] за инат дигао цијену. *Божић*. **б.** фиг. *учинити живљим, чилијим, храбријим*. — Ракија може . . . снагу . . . изнуреног тела пролазно дићи. *Батут*. **11.** *довести у повољно стање, уредити, поправити, полепшати оно што је било запуштено, пропало*: ~ господарство. — Благо Сретену, дигоше га деца. *Вукић*. **12.** *примити, преузети*. — Могу ли сутра дићи новце? *Шен*. [Траже] Ману Кујунџију да му исплате и дигну поручена кандила. *Срем*. **13. а.** *уклонити, удаљити, одстранити*. — Притисну ћерамиде камењем да их ветар не би дигао. *Нен. Љ*. Дуго [су] . . . копали и ровали док ме нису дигли [са службе]. *Крл*. **б.** *одузети*. — А оному свештенику . . . дигну летурђију. *Љуб*. фиг. Не питам те ништа него да вратиш поштење коме си га дигао. *Војн*. **в.** *прекинути*. — Исајев дигне опсаду Неготина. *Гавр*. **14.** разг. *украсти, здипити*. — Која ти је хасна и дући касније кад нетко прије порани па дигне твој труд и муку. *Куш*. Много је лопова . . . који су дигли негдје неку овцу из тора. *Чол*.

Изр. ~ барјак, заставу *поћи у борбу*; ~ чело *постати поносан*; *охрабрити се*; ~ глас *одлучно изрећи своје мишљење одобравајући или осуђујући што*; ~ главу а) *охрабрити се*; б) *узохолити се*; ~ хајку на (против) кога *почети прогонити кога*; ~ из блата, из кала *вратити углед, част ономе који је морално посрнуо*; ~ из мртвих *излечити од тешке и опасне болести*; ~ из пепела *обновити оно што је било уништено, спаљено*; ~ једра, ~ котву (сидро) *одједрити, отловити*; ~ куку и мотику *покренути на устанак сав народ*; ~ мач, ~ оружје *почети борбу*; ~ маску *открити право лице; радити отворено не кријући своје намере*; ~ морал *охрабрити*; ~ на куб, на трећи степен мат. *кубирати*; ~ на ноге кога а) *излечити кога*; б) *одгојити, однеговати, довести до самосталности*; в) *учинити кога борбеним, побунити кога*; ~ нос *направити се важан*; *почети високо мислити о себи*; ~ парницу *покренути судски поступак*; ~ прашину *изазвати велики интерес у публици за кога, за што*; ~ прст, ~ руку *дати знак да се жели говорити*; ~ реп вулг. *узохолити се*; ~ рогове *показати се спремним за отпор, за борбу*; ~ руке од чега, од кога *напустити што, престати се бринути за кога, сматрати што изгубљеним*; ~ руке увис *предати се*; ~ руку на кога *ударити, напасти, хтети убити*; ~ руку на себе *покушати самоубиство*; ~ сто(л) *поспремити сто(л)*; ~ седницу *завршити седницу*; ~ шатор *поставити, разапети шатор*; ~ у ваздух, у зрак а) *подићи у висину*; б) *уништити експлозијом*; ~ забрану *скинути забрану*.

~ **се 1. а.** *преместити се куда нагоре, увис, попети се, успети се*. — А он [орао] се дигне у етер. *М-И*. Завјеса [се] дигла и комад отпочео. *Ћоп*. **б.** *мало се помакнути нагоре, нешто се подићи*. — Њене обрве дигоше се на крајевима. *Лаз. Л*. Рамена се дигла високо и нервозно се тресла. *Макс*. **2. а.** *појавити се (на небу, изнад хоризонта), изаћи, родити се*. — Онда се дигао мјесец на небу. *Брл*. Сунце се већ дигло до круна голог дрвећа. *Петр. В*. фиг. Чинило се да се њезина прошлост диже. *Торб*. **б.** *протегнути се, пружити се увис*. — Здесна дигла се планина с обронцима. *Том*. Над кровом [колибе] беше се дигао млад дуд. *Црњ*. **3. а.** *устати, заузети усправан, стојећи положај*. — Дигавши се из свога угла као сјена изађе на прстима. *Јонке*. **б.** *опоравивши се, оздравивши почети ходати, кретати се*. — По сњежном лицу . . . судиш да се то биће истом могло дићи од болести. *Ков. А*. Родила, али отада никада да се дигне. *Макс*. **в.** фиг. *препородити се, оживети*. — За срећу народа радити значи све чинити да се народ дигне просвјетом. *О-А*. Веома је важно да се са Савом . . . Текелијино племе поново дигло. *Петр. В*. **4. а.** *уставши кренути се с места, упутити се куда*. — У цик зоре . . . дигоше се . . . на пут. *Шен*. Он се обуче па се диже механи. *Вес*. **б.** *пробудивши се устати*. — Дигох се касно. *Јевт*. **в.** фиг. *устати, побунити се*. — У исти мах се дигне и опозиција. *Нов*. Једнога дана дићи ће се робље под заставом труда. *Уј*. **5.** *настати, појавити се, искрснути*. — Наједном надвили се црни облаци, дигао се силан вјетар. *Мишк*. Дигла се прашина да те удави. *Лаз. Л*. **6. а.** *постати вишим, постићи већу висину*. — Зелено језеро дигло се вјероватно за пола аршина. *Крањч. Стј*. **б.** *постати јачим, већим; повећати се*. — После се број ђака дигао на двадесет. *Петр. В*. Вриједност новца се дигла. *Мј. 1936*. **7.** *повисити се (о температури)*. — Температура [је] . . . нагло пала на —50, да се одатле . . . дигне на нулу. *Петр. М*.

дигрѐсија ж лат. = дисгресија *удаљавање од основне мисли; застрањивање*. — Сматрајте ову малу дигресију као нов доказ моје предавачке невештине. *Цар М*.

дѝдакт м грч. *онај који поучава, дидактичар*. — Марулић . . . у суштини је рационални моралист и дидакт. *Р 1946*.

дидактѝзам, -зма м **1.** *поучност у књижевном делу*. **2.** *склоност за поучавање*.

дидàктика ж **1.** *грана педагогије која се бави општим законима наставе и наставним методама*. **2.** *поука, поучавање; поучно*

књижевно дело. — Вергилове су Георгике дидактика, али и поезија. *Шим. С.*

дидáктичан, -чна, -чно *који је у духу дидактике, поучан.* — У Дубровнику се . . . гојио хуманизам донијевши поезији . . . дидактичну поему. *Водн.* Од истраживачке методе треба разликовати поучну или дидактичну методу. *Лог. 1.*

дидáктичāр м грч. **1.** *онај који се бави дидактиком.* **2.** *онај који у својим делима поучава.* — Змај . . . се од наших ранијих дидактичара разликовао тиме што није давао моралне поуке него политичке. *Јов. С.* Марулић је . . . и у својим стиховима остајао онај исти дидактичар којега познајемо из латинских дјела. *Комб.*

дидáктичкӣ, -ā, -ō **1.** *поучан.* **2.** *који се односи на дидактику.*

дидáктично прил. *на дидактичан, поучан начин.* — Не гудите тако дидактично и тако зорно! *Ков. А.*

дидáктичнӧст, -ости ж *особина онога што је дидактично, поучност.* — Да закључимо [критику] речима које искрено желе да буду ослобођене . . . дидактичности. *Михиз.*

дидаскáлије ж мн. грч. *уметнуте упуте, објашњења у тексту драме.* — Овако је . . . изгледао репертоар наших побожних приказивања . . . у режији, о којој има катkада доста упута у уметнутим дидаскалијама. *Комб.*

дидаскáличан, -чна, -чно *који упућује на што, објашњава што.* — Огледат ћемо његову дидаскаличну пјесму »Буди свој«. *Наз.*

дӣжва ж покр. *дрвен суд у који се (обично) музе млеко, музлица, крављача.* — Алагиница чучну уз краву држећи дижву једном руком за уво. *О-А.*

дӣжвица ж *дем. од дижва.*

дӣз м и **дӣза** ж тур. покр. = дизија *оно што је повезано у један ред, низ(а), ниска.* — Испод бисерли дизе под грлом пуца кошуљина се откопчала. *Ћор.* Док напокон не извуче материну дизу, огледа је, извади чакију и одреже махмудију. *О-А.*

дӣзалица ж техн. *направа, уређај за дизање, спуштање и преношење терета.* — Грчки дунђери су . . . радили велике дрвене дизалице на чекрк. *Андр. И.* У ријечкој луци . . . не престаје рад дизалица и не замире посао у бродоградилиштима. *КН 1958.*

дӣзаличāр м *онај који ради на дизалици.* — Приликом ове незгоде [пада дизалице] теже је страдао дизаличар. *Пол. 1958.*

дӣзало 1. м и с *онај који диже, краде што. Вук Рј.* **2.** с **а.** *место по којем се што или ко уздиже.* — Преко дизала што су их леђа наших прећа нанизала. *Паал.* **б.** *направа, уређај за дизање терета и људи, дизалица.* — Онда би одјурили по једном или другом стубишту или према једном од улаза или дизала. *Грг.*

дӣзање с *гл. им. од дизати (се).*

дӣзати (се), дӣжем (се) *несврш. према дигнути (се), дићи (се).*

дӣзач, -ача м *онај који диже што:* ~ утега, тегова.

дӣзга ж тур. покр. *окрајак, одрезак чохе или сукна. Вук Рј.*

дӣзгин, -а и **дӣзгӣн,** -ина м *каиш од узде који се држи у рукама кад се управља коњима, поводац, вођица.*

Изр. држати дизгине (у својим рукама) *држати управу чега, управљати;* притегнути, притезати дизгине *обуздa(ва)ти кога;* узети дизгине (у своје руке) *узети управу, завладати.*

дизгӣнати, -ām несврш. *управљати држећи дизгине;* фиг. *управљати, владати чим грубо, самовољно, наметати своју вољу (коме).* — Е, ка' ово дете што сад чини, тако те је узја'ала [жена] па дизгина и мамуза, кучка безочна. *Рад. Д.*

дизгрèсија ж *в. дисгресија.*

дӣзгуст м тал. покр. *гађење, одвратност; неприлика, незгода.* — Ко год има густа, има и дизгуста. *Вук Рј.*

дӣздāр, -ара м тур. *заповедник тврђаве, чувар тврђавских врата.* — Стари дедо . . . син је шабачког диздара. *Вес.*

диздáрац, -рца м *дем. од диздар. Р-К Реч.*

диздáрев, -а, -о = диздаров *који припада диздару.*

диздáревица и **дӣздāрка** ж = диздаровица *жена диздарева.*

диздáров, -а, -о = диздарев.

диздáровица ж = диздаревица и диздарка.

дӣздāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на диздаре.*

дӣздум м тур. покр. *в. дизгин.* — Воде га [коња] два кршна момка за диздуме. *Шимун.*

дизентèрија ж грч. мед. *заразна цревна болест, срдобоља, грижа.*

дизентèричан, -чна, -чно *који се односи на дизентерију.*

дизертáција ж лат. *в. дисертација.*

дӣзија ж тур. покр. = диз(а). — Ђердан јој је на грлу бијеломе на ком има до триста дизија. *НПХ.*

дѝзлуке, дѝзлӯкā ж и **дѝзлуци,** дѝзлӯкā м мн. тур. *доколеница од сукна.* — На тозлуцим' ковче и дизлуци. *НПХ.*

дијàбаз м грч. мин. *минерал вулканскога порекла старијега палеозојског доба. Туђ.*

дијабе́тес м грч. мед. *шећерна болест.* — Због јаког дијабетеса . . . служе му кафу са сахарином. *Андр. И.*

дијабе́тичār м *онај који болује од дијабетеса, шећерне болести, шећераш.* — Дате су дијете . . . за дијабетичаре. *Макс.*

дијаболи́зам, -зма м грч. *особина онога који је дијаболичан, немиран, врло покретан; разоран.* — Принцип неминовности природног закона био је у оно доба . . . идентичан с духом дијаболизма. *Матош.*

дијабо́лик м = дијаболичар *онај који делује као ђаво, магијски.*

дијабо́личан, -чна, -чно *ђаволски, врашки, сотонски, опак.* — Катедрале . . . врве дијаболичним гримасама. *Матош.*

дијабо́личār м = дијаболик.

дијабо́личкӣ, -ā, -ō *који се односи на дијаболике.*

дијабо́лично прил. *на дијаболичан начин, ђаволски.* — То је тај дијаболично немирни нараштај разорних мисли. *Андр. И.*

дијабо́личнṓст, -ости ж *особина онога што је дијаболично.* — Сваку сцену из свог причања хтио је у детаље описати и увијек јој давати карактер дијаболичности. *Шег.*

дијагно́за ж грч мед. *утврђивање врств болести од које неко болује.* — Дијагноза још није оздрављење. *Крл.*

дијагнозѝрати, -дзӣрām сврш. и несврш. = дијагностицирати *поставити, постављати дијагнозу, установити, установљавати врсту болести.*

дијагно́стика ж грч. мед. *грана медицине која се бави утврђивањем врсте болести помоћу података о току болести и запажања приликом прегледа.*

дијагностицѝрати, -йцӣрām сврш. и несврш. = дијагнозирати.

дијагно́стичār м мед. *лекар који на болеснику распознаје врсту болести.* — Једно обољење . . . може бити за доброг дијагностичара само индикација. *Дав.*

дијагно́стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на дијагностику.*

дијагона́л, -а́ла м и **дијагонāла** ж грч. геом. *дужина, дуж повучена из једнога врха многокута, многоугла попреко у други врх који с првим не лежи на истој страни.*

дијагонāлан, -лна, -лно *који је у смеру дијагонале, попречан.*

дијагонāлно прил. *на начин дијагонале, у правцу дијагонале, попреко.* — Еуфрат пресеца четвероугаону варош дијагонално. *Мил.*

дијàграм м грч. *графичко приказивање каквих количина, односа и сл.*

дијàдēм, -е́ма м и **дијадема** ж грч. **1.** *круна као знак владарског достојанства.* — Светости . . . поделит' мисле срамне улоге како ће лакше моћи скинути с темена твога сјајни дијадем. *Јакш. Ђ.* **2.** *украс који се ставља на главу у облику траке, венца или круне.* — Кћи војводина . . . метнула му на главу своју сјајну дијадему. *Глиш.* фиг. Својим црним величанством крилила се ноћ урешена дијадемом звијежђа. *Новак.*

дӣјāк, -а́ка и **дӣјāк,** -а м заст. покр. *онај који учи какву манастирску школу, манастирски ђак.* — Овако слаб и бедаст . . . нити би могао воде донијети . . . а камоли да буде свуда скоком . . . као што је, боме, ред најмлађем дијаку! *Мат.* Он самога себе крсти »смерни дијак Студенице«. *Богдан.*

дијакрѝтичкӣ, -ā, -ō грч. *који што разликује од чега сличнога, који служи за распознавање, за разликовање.*

Изр. ~ знак *знак који се ставља изнад неких слова да би се разликовала њихова вредност.*

дијàлек(а)т, -кта м грч. лингв. *некњижевни говор; скуп народних говора који имају неке заједничке особине, наречје.*

дијàлекатскӣ, -ā, -ō и **дијàлектан,** -тна, -тно *који се односи на дијалекте.* — Срби и Хрвати говоре једним народним језиком који изненађује својом једноставношћу јер су у њему дијалектне разлике . . . незнатне. *Цвиј.*

дијалектѝзам, -зма м грам. *реч, облик или било која језичка црта, различна од те црте у књижевном језику и другим дијалектима.*

дијалѐктик м *дијалектичар.*

дијалѐктика ж грч. **1.** *вештина у расправљању, разлагању, у доказивању својих схватања; вештина у тражењу истине откривањем противречности у мишљењу противника.* — Место . . . искрене и непосредне речи он се игра лажном слаткоречивошћу правничке дијалектике. *Богдан.* **2.** фил. *наука о општим законима кретања и развитка природе, људског друштва и мишљења које се схватā као скоковит процес прелажења из једнога стања у друго.*

дијалѐктичан, -чна, -чно **1.** = дијалектички *који се односи на дијалектику.* — Прелази у пуку дијалектичну вјештину доказивања. *Баз.* **2.** *в. дијалекатски.* — Природне, моралне и физичке снаге . . . успеле

[су] да све . . . дијалектичне разлике и супротности изглачају. *Петр. В.*

дијалèктичāр м *онај који је вешт у дијалектици.* — Он знаде по . . . искуству старога дијалектичара да је највећа вјештина . . . туђи противника његовим властитим комбинацијама. *Крл.* Велики дијалектичар . . . био је страховито опасан у полемикама. *Јов. С.*

дијалèктичкӣ, -ā, -ō = дијалектичан (1): ~ вештина.

Изр. ~ материјализам фил. *в. уз материјализам (изр.).*

дијалèктички прил. *на начин дијалектике.* — [Строги рационализам] научио је Немце да дијалектички мисле. *Петрон.*

дијалèктичнōст, -ости ж *особина онога што је дијалектично.*

дијалектòлог м *онај који се бави дијалектологијом; онај који проучава народне говоре.*

дијалектолòгија ж грч. *наука о дијалектима, народним говорима.*

дијалектòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на дијалектологију и дијалектологе.*

дијàлог м (мн. дијàлози) грч. *разговор између два лица.*

дијàлогаи, -гна, -гно = дијалогистички и дијалошки *који је начињен у облику дијалога*: ~ облик, ~ форма. — Ту је . . . питање . . . западања у дијалогни филм. *Р 1946.*

дијалогизи́рање с *гл. им. од дијалогизирати.*

дијалогизи́рати, -йзӣрām и **дијалòгизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(из)говорити, да(ва)ти у облику дијалога.* — Његова приказања . . . више су . . . дијалогизирани побожни текстови него праве драме. *Комб.* Ова драма је дијалогизована прича из митологије. *НК 1946.*

дијалогѝстичкӣ и **дијàлошкӣ,** -ā, -ō = дијалоган.

дијàмант м (ген. мн. дијàманātā) грч. *драги камен, алем, најтврђи минерал, чисти кристализиран угљеник.*

дијàмантан, -тна, -тно и **дијàмантскӣ,** -ā, -ō *који је као у дијаманта, који се односи на дијамант*: ~ искра. — [Каситерит] дијамантна је сјаја. *Туђ.*

дӣјаметар и **дӣјамēтар,** -тра м грч. мат. *дужина која кроз средиште спаја две супротне тачке кривуље или плохе, пречник, промер.* — Најурио [је пас] свакога тко би се у становитом дијаметру усудио приближити њихову скровишту. *Бег.*

дӣјаметрāлан, -лна, -лно = дијаметричан *који је на другој страни дијаметра, који је потпуно другојачији; опречан, супротан*: ~ опрека, ~ супротност, ~ разлика.

дӣјаметрāлно прил. = дијаметрично *на дијаметралан начин, сасвим другојачије, опречно, противно, супротно, различно.* — Природњак и психолог . . . дијаметрално један другоме противурече. *Петр. В.*

дијамèтричан, -чна, -чно = дијаметралан.

дијамèтрично прил. = дијаметрално. — Људски [се] погледи о извесном предмету разилазе дијаметрично. *Цар М.*

дӣјање *в. дихање.*

дијапàзōн, -óна м грч. муз. **1.** *опсег, обујам човечјег гласа или музичког инструмента.* **2.** *метална справа са два крака за давање тона, звучна вилица, виљушка.*

дијапōзитӣв м грч. *позитивна фотографска слика, израђена на провидном материјалу у једној или више боја.*

дијàспора ж грч. *расељење, расељавање народа; расап.*

дијастáза ж грч. хем. *ферментативна твар, супстанција која претвара јечмени скроб у шећер.*

дӣјати *в. дихати.*

дијатòника ж грч. муз. *низ од пет тонова и два полутона који чине седам узастопних ступњева, дур или мол лествице.*

дијатòничкӣ и **дијàтōскӣ,** -ā, -ō *који се односи на дијатонику.*

дӣјафилм м *на филмску врпцу узастопно снимљене слике које обрађују једну тему.*

дијафрàгма и **дијàфрагма** ж грч. **1.** *танка кожица, опна.* **2.** анат. *пречага у човечјем телу која одваја грудну дупљу од трбушне.* **3.** фиг. *преграда, заслон.* — Портал постепено губи улогу извесне дијафрагме која комбинује размере оквира позорнице. *Поз. 1948.*

дӣјачкӣ, -ā, -ō заст. *који се односи на дијаке.* — Као дијете отишао је . . . да учи школу и малу и дијачку. *Нех.* [Племениташима] света још је стара ријеч дијачка. *Марк. Ф.*

дијèвање, ек. дéвање.

дијèвати, дӣјевām, ек. дéвати.

~ **се,** ек. дéвати се.

дијèвче, -ета, ек. дéвче.

дӣјел, дӣјела и дијèла, ек. дéо.

дијèлак, -лка, ек. дéлак.

дијèлац, -лца, ек. дéлац.

дијèлити, дӣјелӣм, ек. дéлити.

дијело-, ек. дело-.

дијељ-, ек. дељ-.

дијèреза ж грч. **1.** грам. *дељење двају самогласника у двогласу на два слога.* **2.** метр.

у стиху станка, пауза код које се и стопа и реч свршавају заједно. **3.** мед. *одвајање двају делова ткива, здравога и болеснога, да би се изоловао болесни део.*

дије́та ж лат. **1.** *режим исхране прописан од лекара болеснику док траје његова болест; уздржавање од јаких и масних јела са зачинима и од пића.* **2.** ист. **а.** *сабор, скупштина, парламенат.* — Тако, браћо, господа су на дијети закључила да сви будемо једнаки. *Ат.* **б.** *дневница коју добија члан каквога сабора, парламента и скупштине.*

дије́тал̏ан, -лна, -лно и **дије́тан,** -тна, -тно *који се односи на дијету.*

дије́те, дје̏тета, ек. де́те.

дијетѐтика ж грч. мед. **1.** *наука о дијети (1).* **2.** *хигијена исхране.*

дијѐтетскӣ, -ā, -ō *који се односи на дијететику.*

дијѐтити се, ди̏јетӣм се, ек. де́тити се.

дијеце́за ж грч. **1.** ист. *управа над старим римским покрајинама.* **2.** црквн. *управа над бискупијом, епископијом.* **3.** *подручје које заузима епископија, бискупија.*

дијецѐзал̏ан, -лна, -лно *који припада дијецези, који се односи на дијецезу.* — Манастир је богат . . . и увек је . . . двор дијецезалног епископа издржавао како ваља. *Чипл.*

ди̏јурна ж лат. *дневница.* — Све ће то . . . да буде . . . чиновник па ће да прима плате и диже дијурне. *Срем.*

дијȕрнāш, -а́ша и **дијȕрнист(а)** м *онај који прима дијурне, дневнице, дневничар.* — Још и дијурнаше џабе да 'раним? *Срем.* Са очију ми се не скида стари, погрбљени дијурнист. *Скерл.* Можда и нема криво тај оспичави жути дијурнист. *Бег.*

дијȕрнисткиња ж *дневничарка.*

ди́ка ж (вок. ди́ко) **1.** *понос, украс; слава, част.* — Била је то дика за све нас кад се Јуца довела у нашу кућу. *Ивак.* Био је дика . . . рода свога и одбрана сиротиње. *Змај.* **2.** м и ж нар. *драга, мила особа; драган, драгана.* — Моја је дика јабука златна. *Ант. 2.* Сад мој дика у шуми код свиња, запалио ватру од јасиња. *Ков. В.*

Изр. бити, служити на дику *бити такав да се њим (њом) поносе;* ~ је (нпр. погледати) *милина је (погледати);* мени је на дику *поносим се;* због дико *пропало је, нема тога више.*

ди̏кан м *драги, мили.* — Шта је, пишти ли рањено, изневерено срце? . . . Знам, знам, дикане мој, тешки су то боли. *Ранк.*

ди́кати се, ди̏чēм се и ди̏кām се несврш. покр. *дичити се. Вук Рј.*

ди́кин, -а, -о *који припада дики.*

ди́кин бр̏к м бот. *мачков брк.* — Знаш, нешто се зове ружа, нешто калопер . . . дикин брк и тако даље. *Срем.*

ди́кица м и ж *дем. и хип. од дика.*

дикѝца ж бот. *врста биљке са бодљикама, боца* Xanthium spinosum. — Босе ноге заболеле су га од дикице. *Петр. В.*

ди̏кла ж покр. *девојка.*

Изр. што ~ навикла *свако ради како је обикао, навикао.*

ди̏кли тур. покр. **1.** прид. непром. *поносит, дичан, пркосан.* — Ми јездимо јаки и дикли као да смо на Косово пошли. *Коч.* **2.** прил. *дично.* — Носио се дикли. *Вес.*

ди̏кобра̄з м зоол. *бодљикаво прасе.* — Сусјед Мате изађе из своје јазбине, поземљуше, као дикобраз најежен. *Кал.*

дикотиледо́не ж мн. грч. бот. *биљке цветоноше код којих се при клијању јављају два клицина листића, котиледона.*

дикта̀ндо м *в. диктат (1).* — 'Оћу — подигао поп-Ћира глас као да диктандо говори. *Срем.*

ди̏ктаит м *онај који диктира у перо или иначе.*

ди̏ктāт, -áта м лат. **1.** *оно што неко говори а други пише, казивање у перо; вежба писања по казивању у перо.* — Онда смо . . . имали сви мале биљежнице и у њих су се писали диктати. *Кик.* **2.** *налог, заповест, захтев да се што безусловно изврши.* — Под њеним диктатом он све ради. *Десн.* Изоловао је Југославију . . . и довео је у положај да безусловно прихвати сваки диктат Осовине. *Комун. 1951.*

ди̏ктāтор м *онај који влада неограниченом влашћу.*

ди̏ктāтōрка ж *женска особа диктатор.*

ди̏ктāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на диктаторе.*

ди̏ктāторски прил. *на начин диктатора, као диктатор.* — У таквим изузетним приликама морало се владати диктаторски. *Јов. С.*

диктату́ра ж *ничим неограничена власт која се ослања на силу, режим диктатора.*

Изр. ~ пролетаријата пол. *владавина пролетаријата у прелазном периоду од капитализма ка комунизму.*

ди̏ктафōн, -а и **диктàфōн,** -о́на м грч. *справа за регистрацију разговора и његову репродукцију.*

ди̏ктӣван, -вна, -вно лат. грам. *изјаван:* ~ реченица.

диктӣрати, ди̏ктӣрām сврш. и несврш. **1.** *говорити нешто некоме који то у исто време записује, казивати у перо.* — Марић је, диктирајући записничару у перо, отворио

друго рочиште. *Божић.* **2.** *заповедити, заповедати, наметнути, наметати своју вољу.* — О градови, градови, докле ћете диктирати селу? *Мишк.* Његово [Вуково] дубоко поштовање онога што је народно . . . диктирало му је овакав поступак. *Бел.*

дӣктовӑње с *гл. им. од диктовати.*

дӣктовати, -тујём сврш. и несврш. *в. диктирати.* — Паскал је мртав болан диктовао у перо својој сестри. *Скерл.* [Приморцу] све назирање на свијет диктује земља. *Нех.*

дӣкција ж лат. *начин усменог изражавања.*

дӣкцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на дикцију.*

дикциӧна̏р, -а́ра м лат. *речник.*

дӣлбер м тур. **1.** *драган; љубавник.* — Сви дилбери, мог дилбера нема. *НП Вук.* **2.** (у атрибутској служби уз именице ж. рода) непром. *лепа*: дилбер-девојка, дилбер-Злата, дилбер-Фата.

дилбѐрика ж нар. песн. *дилберка.* — Ој девојко дилберико, убило те зло велико. *НП Вук.*

дӣлбе̄рка ж *драгана, љубавница.*

дӣлбе̄рче, -ета с и **дилбѐрчић** м *дем. и хип. од дилбер (мушко и женско).* — Ја јој рекох добар вече, дилберче! *НП Вук.* А ти, дилберче моје, ти помало вараш да мене не волиш. *Вес.* Ој дјевојко, дилберчићу! *Вук Рј.* Ој момчићу, дилберчићу! *Пав.*

дилéма ж грч. *положај са две могућности у којем треба неизбежно одлучити хоће ли се узети једна или друга, колебање у одлучивању.* — Позиције су остале . . . са јасном дилемом: да ли ће старешине капитулирати пред Милошем или Милош пред старешинама. *Гавр.*

дилѐтант м тал. **1.** *онај који се с одношћу упушта у какво стручно деловање за које нема научне спреме.* — У критикама . . . оборио се [Јанко Јурковић] на поплаву књижевних дилетаната и упозоравао на озбиљно значење књижевности. *Барац.* Војновићева драма ослободила је позорницу писаца дилетаната. *Грол.* **2.** *глумачки добровољац, непрофесионални глумац.*

дилетантӣзам, -зма м **а.** *уметничко или научно деловање без правога дара и стручнога знања.* — Ниједан се писац тога раздобља није у стиху издигао изнад добронамјерног дилетантизма. *Барац.* **б.** *нестручност, површност у послу уопште.*

дилѐтантица ж *женска особа дилетант.* — Красне дилетантице све су се тискале у збор народне опере. *Шен.*

дилѐтантка и **дилѐтанткиња** ж *дилетантица.* — Свирала [је] на гласовиру за дилетантку изврсно. *Нех.*

дилѐтантовати, -тујём несврш. индив. *деловати као дилетант.* — Штета што је хрватски дух . . . у политици дилетантовао. *Матош.*

дилѐтантскӣ, -ā, -ō *који се односи на дилетанте; нестручан, површан.* — То су дилетантске исприке! Тешко је ратовати с дилетантима. *Крл.*

дилӣжанс м и **дилижа̀нса** ж фр. *велика поштанска кола са коњском запрегом за превожење путника док још није било железнице.* — Од ранога јутра возио се у тијесној и спарној дилижанси. *Сим.*

дӣлӯвӣј, -ија м лат. = дилувијум геол. *доба у развоју Земље када су се ледењаци топили и плавили земљу.*

дӣлувијӑлан, -лна, -лно *који се односи на дилувиј, који је као у дилувију.* — Најстарији трагови људског живота су дилувијалне старости. *Дед. Ј.* Напољу је лијевала дилувијална киша. *Козарч.*

дӣлӯвӣјскӣ, -ā, -ō *који припада дилувију*: дилувијске животиње.

дӣлӯвијум м = **дилувиј.**

дӣлчик м тур. **1.** *држак на преслици. Вук Рј.* **2.** *полуга на кантару.* — Он не гледа у дилчик од кантара већ у врећу. *Ком.*

дӣљ м индив. *дуљина, дужина.* — Ишчезнуо је у диљу дальњих соба. *Ђал.*

дӣље, дӣља̄ ж мн. покр. *место где се граде једрењаци.* — У Ики бихају и диље, гдје се градиле и поправљале лађе једрењаче. *Наз.*

дӣљем прил. заст. **1.** *дуж, уздуж.* — Диљем цијелога табора заорише бубњи и свирале. *Шен.* Код већих формата пергамене пише се текст у два ступца, али у старијима остаје диљем једнога ступца. *Водн.* Клатих се диљем непозната града. *Петр. В.* **2.** *током, у току.* — Није диљем цијеле године требало питати за месара. *Ђал.*

дӣљка ж песн. *врста старинске пушке.* — За свиленим пасом режи ханџар . . . а на рамену убојита диљка. *Шимун.* Он спусти свој цевердар, па махну на своје другове, те и они спустише своје диљке. *Ком.*

дӣм м (мн. дӣмови) **1.** *плин, гас и ситне честице које се при сагоревању чега одвајају у ваздух, уздух у виду сивкастих облачића.* — »Мислиш да раскрстиш с малом« — прекиде га . . . одбијајући густе димове. *Мат.* Из димњака суче се дим као из дједине луле. *Гор.* **2.** *густ облак чега што је подигао ветар.* — Помамио се вјетар, па се дигао дим од снијега. *Шант.* Поће кроз . . . дим од прашине. *Донч.* **3.** фиг. *нешто привидно, варљиво (што постоји само у машти).* — Полети, наде . . . обећања . . . и одједаред дим, дим. *Сек.* **4.** ист. *огњиште, кућа (као пореска јединица).* — Одавно наше село тражи по димовима диобу цијелога шумовитога

раца уздуж мора. *Ћип.* Босим ногама попостала би малко на туђем прагу, а онда одскакутала другом диму. *Божић.*

Изр. бели ~ *дим за прављење вештачке магле (нарочито у рату)*; ~ продавати *продавати нешто чега нема*; метнути на ~ *ставити (обично месо) да се суши, надими*; отићи у ~ *нестати.*

ди̏ман, -мна, -мно (чешће одр. ди̏мнӣ, -а̄, о̄) **1.** *који је пун дима, задимљен.* — Град их је већ иза окуке поздрављао димним језицима. *Бар.* **2.** *који пушта из себе дим.* — Казивао си ми какво чудо видје на путу данас: швапски димни котао гдје сијасет кућица кō стријела вози. *Марк. Ф.* **3.** *који је начињен од дима*: ~ завеса.

дима̀нити, ди̏ма̄нӣм несврш. *пуштати дим при пушењу дувана.* — У топлини, у милини, разузурен, зајапурен натарош димани. *Кош.*

дима̀рина ж заст. *порез на кућно огњиште, кућу. Вук Рј.*

ди̏маст, -а, -о покр. **1.** *који има дима, надимљен.* **2.** *који заудара, осећа се на дим.* **3.** *који је као дим. Рј. А.*

димѐнзија ж лат. **1.** *свака од трију величина (дужина, ширина, висина) према којима се мери простор што га заузима неко тело.* — Скромне у бојама, онде [слике] не знају за перспективу, све се сагледава у две димензије. *Богдан.* фиг. Увјерио је госпођу . . . да међу њима двома нешто невидљиво говори, да постоји још једна димензија. *Коз. Ј.* **2.** фиг. (обично мн.) *степен развитка, величина, опсег, обујам чега.* — Затварао сам . . . очи пред њиховом лакомошћу која је попримила фантастичне димензије. *Козарч.* Што је радња лепше цветала, тим су и они постајали све угледнијих димензија. *Поп. Ј.* **3.** мат. *највиши експонент неке једнаџбе, једначине.*

Изр. четврта ~ а) фил. *временска вредност поред три просторне вредности*; б) *окултне појаве.* — Стајао је ту као утвара из царства четврте димензије. *Јонке.*

ди̏мензиона̀лан, -лна, -лно *опсежан, великих димензија.*

ди̏мензиона̀лно̄ст, -ости ж *особина онога што је димензионално.* — Знао је напамет и сву тајновиту димензионалност њеног хода. *Крл.*

ди̏мензиона̀ција с *гл. им. од димензионирати.*

ди̏мензиона̀рати, -о̀нӣра̄м сврш. и несврш. (*из*)*мерити простор или што у простору према димензијама.*

димија̀лук м тур. *платно од којега се праве димије*; *комад тог платна.* — Вадио је хоџа своје хаљине: велике, сличне женским, димије од модрог димијалука. *Ћор.*

ди̏мије, ди̏мијā ж мн. тур. **1.** *део муслиманске женске одеће, сличне шалварама набраним и стегнутим око чланака.* **2.** *део мушке народне одеће, сукнене хлаче са широким ногавицама суженим испод колена.*

ди̏мијице ж мн. *дем. од димије.*

ди̏минуи̏рати, -ӯра̄м сврш. и несврш. *у говору и у музици спустити, спуштати глас или тон.* — Онај приповиједа, не узима даха . . . додуше каткад малко диминуира, ал' онда опет улази у нови крешчендо. *Бег.*

ди̏минутӣв м *в. деминутив.* — Ти кајкавски слађани диминутиви нијесу ми баш прирасли за срце. *Матош.*

димѝјскија ж *в. демескиња.*

ди̏мити, -ӣм несврш. **1.** *димити се.* — Треба негдје тражити топло скровиште, кутић гдје дими. *Ћон.* **2.** *пушити.* — Мушки свијет . . . димећи тко цигарету, тко цигару или лулу, скупљао се по угловима. *Кол.* **3.** фиг. *бежати, нестајати.* — Најбоље би било да димиш, јер ђавла није добро дуго тражити. *Крл.*

~ **се** *пуштати из себе дим или што слично дими.* — Свуд око станице диме се и праште ватре. *Ћоп.* Испод њихових опанака . . . димила се прашина. *Ћор.* Морска се пучина дими и пјени. *Кум.*

ди̏мић м *дем. од дим.*

ди̏мишкиња ж *в. демескиња.*

ди̏мкаст, -а, -о *који је боје дима.* — Река се бора, круне се капље у воду, тмасту као у чапље димкасто крило. *Кош.*

димлија̀ш, -а́ша м заст. *онај који носи димлије, димије*; фиг. *онај који живи у граду.* — Бећари похватају [неке] од биоградских трговаца . . . а кад су их били, момци су говорили: »Удри димлијаше!« *Вук.*

ди̏млије, ди̏млијā ж мн. тур. *димије.*

ди̏мљак м покр. *в. димњак.* — У димљаку осамнаест шунки. *Каш.*

ди̏мљење с *гл. им. од димити (се).*

ди̏мљив, -а, -о **1.** *који се у великој мери дими.* — Остала [му је] у памети бука великих димљивих машина. *Кол.* Лежећи . . . на слами крај димљивог огњишта, ми смо болове и патње савлађивали дискусијама. *Поп. Ј.* **2.** *који је као дим.* — Танка димљива магла вукла се над ритом. *Дав.* **3.** *који се осећа на дим*: ~ месо.

ди̏мљиво прил. *са много дима.* — Миљацка се димљиво пушила. *Јевт.*

ди̏мница ж ист. *порез на кућно огњиште.* — Изнајприје је био код биоградског митрополита у служби . . . и димницу му је купио по народу. *Вук.* У вјековној магли тлаке и роботе, димнице и кметства . . . *Крл.*

дȉмничār м = димњачар *онај који чисти димњаке и пећи, оџачар.*

дȉмничāрев и **дȉмничāров**, -а, -о = димњачарев *који припада димничару.*

дȉмничāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на димничаре.*

дȉмно прил. покр. *в. дивно.* — Димно Јанко Турке дочекује. *НП Вук.*

дȉмнути, -нēм *свршен. према димити.*

дȉмња, -мāња с мн. покр. *слабине под трбухом.* — Прије нег је издахнуо, изашли кужни петићи по животу . . . на димњама. *Љуб.*

дȉмњāк м *одвод у виду вертикално озиданог стуба или металне цеви изнад какве ватре, кроз који излази дим у зрак, ваздух;* исп. оџак. — Почеше [лаће], тулећи и бацајући дим из димњака, пролазити све чешће морем. *Наз.* Онако висок . . . подсећао је на неки фабрички димњак са громобраном на врху. *Јак.*

дȉмњаковина ж заст. *в. димница.* — Принукају порезнике . . . да . . . поберу све остатке краљевске дање и земаљске димњаковине. *Шен.*

димњȁрина ж *в. димница. Рј. А.*

дȉмњача ж бот. *врста биљке из пор. макова* Fumaria и Fumaria officinalis. *Сим. Реч.*

дȁмњача ж индив. *чађ(а).* — И циједи се чађа, црна димњача. *Крл.*

дȉмњачār м = димничар. — Био је од зноја и прилијепљене прашине сав црн као димњачар. *Коз. Ј.*

дȉмњачāрев и **дȉмњачāров**, -а, -о = димничарев.

дȉмњачāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на димњачаре*: ~ мајстор.

дȉмњив, -а, -о *в. димљив.* — Пред њим је чкиљила димњива лампа. *Ранк.*

дȉмњичār м *димничар.* — Шофер и његов помоћник, црних руку као димњичари, били су стрпљиви и добри момци. *Чол.*

дȉмњичāрев и **дȉмњичāров**, -а, -о = димничарев.

дȉмōван, -ōвна, -ōвно *који је пун дима, који је од дима.* — Куљао је дим од дувана и кроз ту димовну маглу само сам видео погдекоју искру гнева где се у тамним очима светли. *Јакш. Ђ.*

димȍвит, -а, -о *који је налик на дим; који је од дима; нејасан.* — У влажном зраку . . . било [је] видјети тек неколико димовитих неједнаких дуга. *Коз. И.*

димȍрфан, -фна, -фно грч. *који има два облика, двообличан.*

диморфȉзам, -зма м и **димȍрфија** ж *појава у којој се што јавља у два облика, двообличност.*

дȉмција м *страстан пушач, дуванџија.*

дȉмшић м нем. заст. *пароброд, лађа на пару.* — Ови димшићи и тако су већ толику рибу расплашили. *Змај.* Ама да тераш . . . Као димшић . . . Мркови одморни. *Шапч.*

дȉн м тур. *вера (најчешће исламска).* — Већ све устало за дин и огњиште своје. *Мул.* Да ваљам зар би пошла за те? Јами дина ти! *Куш.*

дȉн м физ. *јединица за мерење силе.*

динамȉзам, -зма м **1.** *покретна снага у човека која се очитује у покретању, стварању чега, динамичност.* **2.** фил. *теорија према којој је сва материја грађена од сила.*

динамизȉрати, -йзȉрām сврш. и несврш. *да(ва)ти динамику (коме или чему).*

динȁмика ж грч. **1.** *покретна снага, покретљивост, променљивост.* — Дјело пјесника [је] у томе да износи динамику живота. *Уј.* **2.** физ. *наука о силама и о кретањима које те силе производе.* **3.** муз. *измењивање јачине тонова.* **4.** *динамичност.*

динȁмит м *експлозивна материја чијом се силом разарају чврста тела.*

динамȉтāш, -āша м *онај који динамитом врши диверзије.* — Рече да је био [у партизанима] . . . динамиташ. *Лал.*

динамитȉрати, -ȉтīрām и **динȁмитовати**, -тујēм сврш. и несврш. *разорити, разарати; минирати.* — Изјавио ми је да је он . . . динамитирао радионицу. *Крл.* Морају динамитовати његову јазбину. *Матош.*

динȁмитскӣ, -ā, -ō *који се односи на динамит.*

динȁмичан, -чна, -чно и **динȁмичкӣ**, -ā, -ō *који има у себи јаку покретачку снагу, пун покрета, жив.* — Писац ствара динамичне ситуације које захтевају своје решење. *Т. књ.*

динȁмички и **динȁмично** прил. *на динамичан начин.* — Ту су борбу раније представљали прилично динамички. *Десн.* Епски песник мора да излаже . . . догађаје динамично, живо, драматично. *Т. књ.*

динȁмичнōст, -ости ж *особина онога који је динамичан и онога што је динамично, динамизам.* — Тражи [се] да речи које употребимо . . . имају у себи динамичности и живота. *Т. књ.*

дȉнамо м и **дȉнамо-машȉна** ж техн. = динамо-строј *машина, строј који производи електричну струју.*

дȉнамометар и **дȉнамомēтар**, -тра м физ. *справа за мерење силе, снаге.*

дȉнамо-стрȏј м техн. = динамо-машина.

дӣнар м лат. **1.** *основна јединица југословенског новца.* **2.** *новац уопште.*

динáрац, -рца м *човек динарске расе.*

динàрић м *в. динарчић.*

дӣнарскӣ, -ā, -ō *који се односи на динар:* ~ валута.

дӣнарскӣ, -ā, -ō *који се односи на планину Динару, околне пределе и целу брдовиту област југозападних крајева Југославије и на становништво те области:* ~ раса, ~ тип. — С оном динарском епском речитошћу . . . окорели сељак почео је да држи последњу здравицу земљи. *Шуб.*

динàрчић м *дем. од динар.*

динàрџија м *онај који набијајући цене скупља динаре, који на лак начин долази до динара, који обилује динарима.*

дӣнаст(а) м грч. **1.** *владар.* **2.** *в. династијаш.* — Тако је објашњавао зашто су сви министри пречани такви одушевљени династе. *Крл.*

динàстија ж **1.** *породица, лоза династа, оних који владају као монарси једном државом.* — Особито је јака била средњовјековна српска држава . . . под династијом Немањића. *Барац.* **2.** подр. *породица повлашћених.*

династӣјāш, -áша м *присталица династије, онај који је одан династији.* — Руководили су је [скупштину] владини посланици са једном мањом групом сигурних династијаша. *Јов. С.*

династијáштво с *пристајање уз династа, династију.* — Либерална интелигенција, поред династијаштва, имала је и својих политичких начела. *Јов. С.*

динàстӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на династију.*

динàстичан, -чна, -чно и **динàстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на династе или династију.* — [Ђура Јакшић] мрзео је из дна душе . . . ону званичну, династичну Србију. *НК 1946.*

дӣнгач м агр. *врста црнога грожђа с Пељешца и вино од њега.*

дӣнго м *подивљали аустралијски пас.*

диндилúкати, -йлӣчēм несврш. оном. *одавати од себе глас малога звона: дин, дин.* — Звончићи морају диндиликати и циликати. *Јел.*

дӣн-дӯшмāн, -áна и **дӣн-дӯшман(ин)** м тур. *непријатељ вере; главни противник и крвни, смртни непријатељ.* — Зар још плачеш за њим? За онаквим дин-душманом? *Јакш. Ђ.* Сваки је хитро нашао свога противника и дин-душманина. *Ков. А.* Књижевност је за владику црногорскога . . . средство борбе противу дин-душманина. *Сур.*

дúне ж мн. келтски = дуне *валовит нанос живог песка који ветар наноси и помиче.* — Акумулацијом пјешчаног наноса настају у пустињи . . . облици попут бедема, а зову се дине. *ОГ.*

дӣњӣгла ж зоол. покр. *комарча, подланица (врста рибе). Вук Рј.*

дúнка ж агр. = диња *врста винове лозе и грожђа, траминац.* — Вишаху . . . све сам дренак, динка и ружица. *Шапч.* По чокоњу шаре везе рујна динка. *Кош.*

дӣнов, -а, -о *који припада дину, вери.* — Ал' ти просто диново млијеко када Босни саломи рогове. *Њег.*

диносàур м грч. зоол. *изумрли огромни гмаз, гмизавац мезозојске периоде.*

дӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на дин, на веру, ислам.* — Хајте с богом, моје лале драге, баш усупрот динском душманину. *НП Вук.* А ђаури дају заповиједи да се уско носи одијело штоно дински кроје противници. *Март.*

дӣнстати, -ām и **дӣнстовати,** -тујēм несврш. нем. варв. *справљати јело од меса или од поврћа тирјанећи га у поклопљеном суду са мало масноће и воде.*

дӣња ж бот. и **агр.** *једногодишња врежаста биљка из пор. тикава која рађа сочан, сладак плод* Cucumis melo; *плод те биљке.* — Гдје је пошао по зрелу дињу, обрао је зелен бостан. *Вел.* Зна ти свиња шта је диња. *Рад. Д.* **2.** покр. *лубеница. Вук Рј.*

дӣњаст, -а, -о *који је налик на дињу.* — На танану врату њихала му се дињаста ћелава глава. *Шен.*

дӣњица ж *дем. од диња.*

дӣњӣште с *место где се гаје диње.* — Прозор је према дињишту, једну или две леје ако и покварим. *Грол.*

дӣњка ж агр. = динка. *Вук Рј.*

дӣо, дӣјела и дијèла, ек. дȅо.

днòба, ек. деòба.

диòбенӣ, дӣобенӣ и **дӣобнӣ,** -ā, -ō, ек. деòбенӣ, дȅобенӣ и дȅобнӣ.

дӣоксид м хем. *спој, једињење у којем су за атом неког елемента везана два атома кисеоника, двоструки оксид.*

дӣонӣ, -ā, -ō, ек. дȅонӣ.

днòнӣзије ж мн. грч. ист. *свечаности у славу грчкога бога Дионизија.*

дионѝзӣјскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Дионизија, бога животне радости:* дионизијске пијанке. **2.** фиг. *раскалашан, распојасан.*

дионѝзӣјски прил. *на начин онога што је дионизијско, пуно животне радости; раскалашно, распојасано.* — Не знам зашто и после једног дана, често . . . дионизијски

веселог, падне ноћ овако пуна горчине и тегобе. *Дуч.*

дионѝзијство с *особина онога што је дионизијско.* — Шпанија је остала ван сукоба она два чудна и противуречна духа ренесансе: паганског дионизијства и хришћанског аскетизма. *Дуч.*

дѝонӣк, -а и **диòнӣк,** -и́ка, ек. дёонӣк и деòнӣк.

диòница и **дѝоница,** ек. деòница и дёоница.

диòничан, -чна, -чно, ек. деòничан.

диòничӑр и **дѝоничӑр,** ек. деòничӑр и дёоничӑр.

диòничӑрскӣ, -ā, -ō, ек. деòничӑрскӣ.

диòничкӣ и **дѝоничкӣ,** -ā, -ō, ек. деòничкӣ и дёоничкӣ.

диòнӣштво и **дѝонӣштво,** ек. деòнӣштво и дёонӣштво.

диòптрија ж физ. и мед. *јединица за мерење јачине преломне моћи сочива, леће (најчешће за наочари), мера којом се исправља далековид(н)ост и кратковид(н)ост.*

дѝплав, -а, -о *који има врат налик на дипле, гушав.* — Дозвао најпослије вођу сјече . . . с надимком Гушавац због дипловог врата. *Сим.*

дѝплӣње с *гл. им. од* диплати.

дѝплати, -ā̀м несврш. *свирати у дипле.*

дѝпле, -пāлā̄ ж мн. грч. *народни музички дувачки инструменат који се састоји од једне или (чешће) две цеви са рупицама*; исп. двојнице. — Повраћа се [Шћепан] . . . уз свирање дипала и грмљаву пушака. *Њег.* Дипле су шиштале, а момци и дјевојке попијевали све чешће. *Шимун.*

Изр. дувати у чије ~ *пристајати уз кога*; то су друге ~ *то је друга ствар*; ударати у друге, друкчије ~ *не пристајати уз кога, одбити се од кога.*

дѝплити, -ӣм несврш. *свирати у дипле.* — Чинило [јој се] да нетко тамо дипли. *Шимун.*

Изр. ~ друкчије *говорити о чем на други начин*; *не пристајати уз кога или уза што.*

дипло́ма ж грч. *уредовна, званична потврда, документ којим се признаје каква квалификација или какво право на што.*

дипло́мат(а) м **1.** *онај који се бави дипломатским пословима.* **2.** *онај који својом вештином успева да придобије кога за што.* — Дипломати су то велики! *Крл.* Зато га старац Фочо и препоручује с мирнoћом знаоца и вештином дипломате. *Сур.*

дипломатизи́рање с *гл. им. од* дипломатизирати.

дипломатизи́рати -йзӣрā̀м несврш. = дипломатисати *деловати као дипломат, вршити дипломатске послове, настојати да се вештином ко придобије за што.* — У својој кући није дипломатизирао, није заобилазио ни увијао се. *Бег.*

дипломà тија ж фр. = дипломација **1.** *наука о међународним односима.* **2.** зб. *чиновници, службеници који се баве дипломатским пословима.* **3.** *вештина да се ко придобије за што.* — Народни устанак није дипломатија, није маневар, него је морални протест. *Сек.*

дипломà тик м заст. *в. дипломат(а).* — Дођу у Ниш к Челеби-ефендији . . . дипломатику из Цариграда. *Вук.*

дипломà тика ж ист. *наука која проучава дипломе, повеље, разне уговоре и друге службене исправе.*

дипломà тисā̀ње с *гл. им. од* дипломатисати.

дипломà тисати, -ишēм несврш. = дипломатизирати. — Он је доиста хтео да се . . . све врсте личности . . . које дипломатишу . . . управљају према јеванђељу. *Кнеж. Л.*

дипломà тичан, -чна, -чно *који се односи на дипломате.* — У оно доба наш језик код туђинаца бијаше дипломатичан. *Јаг.*

дипломà тичкӣ, -ā, -ō *који припада дипломатима и дипломацији.*

дипло̀маткиња ж *женска особа дипломат(а).* — Нема смисла за мудролије дворишних дипломаткиња. *Мих.*

дипло̀матскӣ, -ā, -ō *који се односи на дипломате и на дипломацију.*

дипло̀матски прил. *на начин дипломата, као дипломат, врло вешто.* — Говорио сам дипломатски. *Новак.* Код куће су озбиљно и дипломатски опоминьали сестру Мумицу да не слуша ласке Матићеве. *Петр. В.*

дипло́мац, -мца м *онај који је пред дипломским испитом.*

дипломà ција ж = дипломатија. — И сви мудри, сама дипломација и политика, те поштена човјека . . . хоће да натјерају у козји рог. *Драж.*

дипломи́рā̀ње с *гл. им. од* дипломирати.

дипломи́рати, -о̀мӣрā̀м сврш. и несврш. *положити, полагати завршни испит.*

дѝпломовати, -мујēм сврш. и несврш. заст. *в. дипломирати.* — Што бих ја био какав . . . дипломовани . . . мудрац свога вијека! *Кор.*

дѝплṑмскӣ, -ā, -ō *који се односи на диплому и дипломирање*: ~ испит.

дѝпљēње с *гл. им. од* диплити.

ди̏птих м грч. **1.** *две плочице, табле које се могу склопити као књига и на којима се пише.* **2.** *слике на таквим плочицама.*

ди̏ра ж покр. *пут којим војска пролази. Вук Рј.*

ди̏ра и **ди̏ра** ж покр. *рупа која је настала дерањем, парањем, кидањем чега. Вук Рј.*

ди̏ралиште с *место додира. Бен. Рј.*

ди̏рање с *гл. им. од дирати (се).*

ди̏рати, ди̏рām несврш. **1. а.** *додиривати, тицати што, дотицати се чега.* — Поточић [је] . . . окретао . . . мало звјездолико коло што је дирало два ситна, дрвена чекића. *Ћор.* У жице већ дирам и причу отварам. *Наз.* **б.** *додиривати (у разговору, у излагању) какво питање, какву тему.* — Одавно нисмо дирали у ово тугаљиво питање. *Ком.* Одустане . . . од пређашње накане да неће дирати у витешке ствари. *Вел.* **в.** (обично негативно) *узимати што, служити се чим.* — Не дирај то [чекић, бургије], можеш се посећи. *Макс.* Све што су од државе захтевали то је да им се не дира у кесу. *Јов. С.* **г.** *закачивати, узнемиривати, боцкати, задевати (у) кога; вређати.* — Поче је дирати за њене студије. *Ћос. Б.* Дирац дјевојке . . . кумове и гробове. *Бег.* [Партизани] нападају немачке шпијуне, а други свет не дирају. *Чол.* **2.** фиг. *изазивати самилост, ганућe; распаљивати осећања, узбуђивати.* — Ми Словени имамо пјесама које човјека у срце дирају. *Мажс. Ф.* Дира ме судбина тог човјека. *Крањч. Стј.* Звече они пусти прапорци и силно дирају у срце све играчице. *Срем.*

~ **се** *дирати (1 г).* — Ако ми се у вјеру не дирате, ја ћу се до краја одметнути султану. *Љуб.* Она начини . . . важно лице и погледа ме протестујући. Шта се дирате? *Лаз. Л.*

ди̏рек м тур. *стуб, ступац.* — Добра је жена кућни дирек који кућу држи. *Вес.* Наслонио сам се на дирек од авлијских врата. *Радул.*

ди̏ректˀ прил. лат. *в. директно.* — Чак је . . . Хегел директ тврдио немогућност теорије сазнања као основне филозофске дисциплине. *Петр. Б.*

ди̏ректˀ м спорт. *ударац у боксу право спреда; слободан ударац у ногомету.*

ди̏ректан и **дирèктан,** -тна, -тно *израван, управан, непосредан.* — Био је . . . искључен директни правац напада на град. *Дед. В.* Сила литературе у директном је размјеру са колективним снагама. *Матош.*

директи̏ва ж *упут(а), упутство, смерница за рад, за равнање, налог.* — Познавао је добро канале кроз које су се протурале вести и давале директиве. *Јак.* Није код свог правног савјетника оставила никакве директиве. *Крл.*

ди̏ректи̏ван, -вна, -вно *који је у вези с директивом.*

ди̏ректно и **дирèктно** прил. *на директан, израван начин, непосредно; управо.* — Ја директно долазим од владе. *Крл.*

ди̏ректно̄ст и **дирèктно̄ст,** -ости ж *особина онога што је директно, изравно, непосредност.*

ди̏ректор м лат. **1.** *онај који управља чим, управитељ, равнатељ.* **2.** агр. нар. *лоза која директно роди, која није цепљена, калемљена; вино од такве лозе.*

дирèктō̄рӣј, -ија и **дирèкториjум** м **1. а.** *тело које управља чим.* **б.** *уред, надлештво у којем се налази таква управа.* **2.** ист. *орган извршне власти према уставу француске револуције из 1795.* — Био је из банкарске породице која ни у револуцији ни под владом директорија није потпуно изгубила . . . добро засновано богатство. *Андр. И.*

ди̏ректо̀рисати, -о̀ришēм сврш. и несврш. *вршити дужност директора, бити директор.* — [Он] директорише градским гробљима. *Пол. 1962.*

ди̏ректорица, ди̏ректо̄рка и **ди̏ректорка** ж **1.** *управитељица, равнатељица.* **2.** *директорова супруга.*

ди̏ректоров, -а, -о *који припада директору.*

ди̏ректорскӣ, -ā, -ō *који се односи на директоре.*

ди̏ректорски прил. *на начин директора, као директор.* — Ухапшен као и они, он је ту директорски протестовао против грубих поступака. *Ман.*

ди̏ректо̄рство с *дужност, служба директора.* — Сељаци на скупштини стеку њиву, а професори директорство. *Нед.*

дирèкција ж лат. *управа, уред којему се на челу налази директор, управитељ:* генерална ~, главна ~, ~ пошта и сл.

дирèкцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на дирекције.*

ди̏речић м *дем. од дирек.*

дирӣ̀гент м **а.** *онај који дириrује, управља при извођењу музичких дела.* **б.** *онај који заповеда, одређује.* — Не види он [сељак] . . . папирне законе, сакривене дириrенте и мистериозна акта. *Поп. Ј.*

дирӣ̀гентскӣ, -ā, -ō *који се односи на дириrенте:* ~ курс, ~ палица.

дириги̏рање с *гл. им. од дириrирати.*

дириги̏рати, -ӣгӣрām несврш. лат. = дириrовати **а.** *управљати извођењем музичког*

дела одређеним покретима руку. **б.** *управљати уопште, владати.*

дири̏говање с *гл. им. од дириговати.*

дири̏говати, -гујём несврш. = дирижирати.

дири̏нчење с *гл. им. од диринчити.*

дири̏нчити и **дири̏нцити,** -им несврш. *вршити тешке послове, напорно радити.* — Морао [је] дуга ради диринчити ноћ на ноћ као робијаш! *Матош.* [Они] да болују као људи, а ја да диринчим за њих. *Пол. 1962.* Нисам бацао карте . . . него сам диринцио и притезао! *Сек.*

ди̏рка ж **1.** *типка, дугме, пуце и сл. на неким музичким инструментима (на клавиру и хармоници) и неким механизмима.* — Прије клавиру и прелете рукама преко дирака. *Јов. Ј.* **2.** мат. *права линија која додирује криву линију у једној тачки, тангента.*

ди̏ркало м и с *онај који дира, задиркује кога, задиркивач.* — Да вам путем не зирне у њ какав диркало. *Гор.*

ди̏ркање с *гл. им. од диркати.*

ди̏ркати, -ā̀м несврш. **1.** *дем. од дирати (се).* **2.** *лако, мало додиривати.* — Сухи је лагани вјетрић једва диркао зелене врбе. *Бен.* **3.** фиг. *боцкати, задиркивати, драшкати.* — Стратимировић, шта велиш? — диркао га је један младић . . . — Па зар он није јунак? *Јаки. Ђ.*

ди̏рљив, -а, -о *који дира, који изазива узбудљива осећања, гануτљив.* — Лако је замислити дирљив призор који је настао кад су се . . . састали спасиоци са својим друговима несталим у поларној пустињи. *Петр. М.*

ди̏рљиво прил. *на дирљив, узбудљив начин.* — Дирљиво је било гледати како они неприметно хоће да му учине по неку ситну услугу. *Чол.* Он се дирљиво опраштао с тим славним градом. *Крл.*

ди̏рљивост, -ости ж *особина онога што је дирљиво.* — Срх узбудљиве дирљивости подиже све назочне. *Цар Е.* Те полуварварске хорде . . . не дају се уметнику да их без дирљивости евоцира. *Богдан.*

ди̏рнут, -а, -о **1.** *трп. прид. од дирнути.* **2.** фиг. *који је умно поремећен, ћакнут.* — Било их [је] који су мислили да је он мало дирнут, или, у најгору руку, да је на путу да га та несрећа снађе. *Ком.*

ди̏рнути, ди̏рнём *сврш. према дирати.*

Изр. ~ у око, у живац *тешко потрести, повредити;* ни за длаку ~ (у кога) *никако не дирнути.*

ди̏сај и **ди̏сај** м **1.** *дисање, удисање и издисање зрака, ваздуха плућима, удисај, издисај, дах.* — Он је . . . ћутио на свом лицу њезин дисај. *Том.* Иза ње он је, дисај му чује. *Кош.* **2.** фиг. *шум који одаје природа у тишини.* — Слушају . . . дисај ноћи. *Наз.* Споља су допирали . . . дисај реке, повремено лепршање птица. *Пол. 1957.*

ди̏сајни и **ди̏сајнӣ,** -ā, -ō *који се односи на дисање:* ~ органи.

ди̏сакорд м лат. муз. *несклад, несугласје, нескладан скуп звукова.*

ди̏сакӧрдан, -дна, -дно *који је нескладних звукова, нескладан, несугласан.* — Окупљени клатеж дречи и дише дисакордним шумором и безобзирним ругом. *Божић.*

ди̏сање с *гл. им. од дисати.*

ди̏саони̏, -ā, -ō *који служи за дисање, који се односи на дисање:* ~ отвор, дисаоне одушке.

ди̏сати, ди̏шем несврш. **1.** *увлачити у себе (кроз нос или уста) чист зрак, ваздух, а избацивати нечист.* — Дигао главу и удише широких ноздрва дишући дубоко. *Јак.* Дише из дубине настојећи осјетити свјежину зрака. *Кал.* **2.** *живети, постојати.* — У двору љупком имам свега дост', од рода само нитко већ не дише. *В 1885.* Сва земља дише крепко набрекнувши животном снагом. *Новак.* Текао је Дунав . . . мирно . . . као да полако и снажно дише. *Чипл.* **3.** *одавати мирис, воњати, мирисати.* — Ти . . . улазиш . . . у . . . цркву у којој не дише тамјан. *Бег.* И процвале дишу саксије. *Радул.*

Изр. у један рог ~ (с ким) *бити у свему истога мишљења, слагати се с ким у сваком погледу.*

дисгрѐсија ж лат. = дигресија.

дисерта̀ција ж лат. *потанка, детаљна расправа о каквом питању:* докторска ~.

ди̏сертацио̏нӣ, -ā, -ō *који се односи на дисертацију:* ~ поступак.

диси̏дент м лат. *онај који се одвојио од оних с којима се пре слагао, отпадник.*

диси̏дентскӣ, -ā, -ō *који се односи на дисиденте.*

диси̏дентски прил. *на дисидентски начин, као дисидент.*

диси̏дентство с *особина онога који је дисидент.*

дисимила̀ција ж лат. **1.** грам. *разједначавање, промена или и потпун прелаз једног гласа у други несродни под утицајем неког сродног суседног гласа.* **2.** биол. *распадање, разлагање органских твари.*

дисимили̏рати, -и̏лӣра̀м и **ди̏симиловати,** -лујём сврш. и несврш. *разједначи(ва)ти, претворити се, претварати се у нешто друкчије.*

ди̏сјунктӣван, -вна, -вно *који што раздваја, који што искључује.* — Дисјункти-

ван је закључак онај у коме је прва премиса дисјунктиван суд. *Лог. 1.*

дисју̀нкција ж лат. *искључење, раздвајање, супротност, противност.*

ди̏ск м грч. **1. а.** спорт. *округла, обично дрвена плоча с металним обручем за бацање у даљину.* **б.** *плосната округла плоча и оно што има такав или сличан облик.* — Женска фигура са подигнутим рукама увис . . . држи диск огледала. *Б 1958.* фиг. Кратко се заокренуо и заковитлао на њих [депутате] диск бијелог погледа. *Ж 1955.* **в.** *грамофонска плоча.* — Ниједна челична игла, стружући ебонитним диском, не може дати ону најсуптилнију нијансу дрхтаја Страдиваријеве виолине. *Бат.* **г.** *обојена округла плоча на железничким станицама за давање сигнала. Бак. Реч.* **д.** *Сунчева или Месечева кугла, гледана са Земље.* — Да су наше очи осјетљиве на ове таласне дужине, ми бисмо на небу, место светлог Сунчевог диска, видели светли прстен. *Пол. 1959.* **ђ.** *у православној цркви метални котур на који се меће крух, хлеб ради посвећења на литургији. Свезн.* **2.** анат. *везивно и хрскавично ткиво у облику округле плочице између кralješњака, пришљенова* discus intervertebralis.

ди̏скант м лат. **1.** муз. *највиши дечји глас; највиши певачки или инструментални глас.* — Заталаса се Иринин танки дискант. *Бег.* Долази човјек и пјева . . . у страшном дисканту. *Крл.* **2.** *несклад.* — Измешају гласове, један удари у баритон, а други у бас . . . ужасан дискант. *Игњ.*

ди̏скање с *гл. им. од дискати.* — Подухује ветар као испрекидано, грчевито дискање болесниково. *Кост. Л.*

ди̏скати, -ā̀м несврш. *дем. према дисати.* В. пр. уз гл. им. дискање.

дисквалифика̀ција ж *онеспособљење, проглашење неспособним за што, недостојним чега.* — Прекршитељ може бити кажњен дисквалификацијом. *Рв.*

дисквàлификовати, -кујēм и **дисквалифицѝрати,** -йцӣрām сврш. и несврш. *онеспособити, (у)чинити, (на)чинити неспособним, недостојним, неподесним за што, прогласити неспособним, недостојним.* — Он је у своме непотписаноме одговору покушао да ослаби и дисквалификује Јовановићево разлагање. *Бел.* Сасвим [је] постиђен због своје . . . неспретности која га је . . . дисквалификовала. *Кол.*

~ **се** *повр.* — Пропустио је прилику да постане вођа противреволуционарног блока и изван Југославије . . . Он се ту објективно дисквалификовао. *Дед. В.* Ви сте се дисквалифицирали за сваку задовољштину! *Крл.*

ди̏сконт м тал. банк. *камате које се одбијају од меничног износа за време од дана куповања менице до рока менице, есконт.*

дисконтинуи̏рати, -ӯйрām сврш. и несврш. (*ис*)*прекидати.*

дисконтинуи̏тēт, -е́та м лат. *испрекиданост, неповезаност.*

ди̏сконтнӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на дисконт:* ~ стопа.

дисконти̏рати, -ӣнтӣрām и **ди̏сконтовати,** -тујēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити дисконт, израчуна(ва)ти вредност менице која је исплаћена, а рок за њену наплату још није доспео.*

ди̏скорд м *дисакорд.* — Крај нас двоје једно течаху дискорди. *Гал.* Лаким би додиром брисала тугу ми с чела и с мојих усана злобнога смијеха дискорде. *Домј.*

ди̏скордан, -дна, -дно и **дискордàнтан,** -тна, -тно *који је нескладан, несложан.* — Слојеви млађе серије неће бити с њима паралелни, већ дискордантни, несложни. *Туђ.*

ди̏скордно прил. *на дискордан начин, нескладно.* — Дискордно и унисоно духали [су] сваки за себе. *Божић.*

ди̏скос м грч. *диск (1).* — Иван је . . . радо прилагао кад је ваљало набавити . . . путир или дискос. *Шапч.* У сунчани дискос залутале су очи. *Полић.*

дискоте́ка ж грч. *збирка грамофонских плоча.* — Тако сам и ја једног дана кренуо са намером да свечано оснујем дискотеку. *НИН 1958.*

дискредити̏рање с *гл. им. од дискредитирати (се).*

дискредити̏рати, -ӣтӣрām сврш. и несврш. = дискредитовати (*у*)*чинити да ко изгуби поверење које уживa.* — Они искоришћавају разне корупционистичке афере . . . да би дискредитирали републику. *Бур.*

~ **се** повр. *изгубити поверење због својих поступака.* — Тим својим чином он се потпуно дискредитирао. *Пав.*

дискрѐдитовање с *гл. им. од дискредитовати (се).*

дискрѐдитовати, -тујēм сврш. и несврш. = дискредитирати.

~ **се** = дискредитирати се. — Из слике у слику дискредитује се и разбија тема коју су изабрали либретисти. *Поз. 1948.*

дискрепàнција ж лат. фил. *несклад, несугласје, протусловље, разилажење у мишљењу.* — Мора . . . постојати дискрепанција међу чулним опажањем и светом реалних ствари. *Петрон.*

ди̏скрēтан и **ди̏скретан,** -тна, -тно **1.** *који је поверљив, који уме да чува тајну, који се чува у тајности.* — Дању [је] ћутљив, озбиљан и непробојно дискретан. *Андр. И.* **2. а.** *умерен, смотрен, обазрив, опрезан.* — На моју дискретну . . . примједбу он пада

у брбљаву . . . диспозицију. *Крл.* **б.** *неупадљив, који се не истиче, који се не намеће.* — Соба остаде расвијетљена мало немирним, али дискретним . . . свјетлом свијећа. *Адум.* Менчетић је . . . ласцивнији, а Држић више повучен, дискретан. *Барац.*

дӣскрӗтио и **дӣскретио** прил. *на дискретан начин.* — Слушај, књижевниче, да ти сад кажем нешто сасвим дискретно. *Поп. Ј.* Тихо је говорио, више дискретно шутио. *Сим.*

дӣскрӗтиōст и **дӣскретнōст,** -ости ж *особина онога који је дискретан и онога што је дискретно.*

дискрѐција и **дискре́ција** ж лат. *чување поверених тајни.* — Можете рачунати на моју дискрецију. *Нех.* Јова се хвалисао, вадио из џепа, додуше с дискрецијом, још једно, па још једно писмо. *Сек.*

дӣскреционāлан, -лна, -лно и **дӣскрецiōнӣ,** -ā, -ō *поверљив, који се чува у тајности.* — Своје дискреционално право надзорна власт може да употреби онда кад . . . су угрожени интереси акционара. *Арх. 1926.* Административна власт била је остављена без законских ограничења; њена је дискрециона моћ била велика. *Јов. С.* Ниједан мушкарац не би тако говорио нити би се сакривао за дискреционе кулице. *Бег.*

дискриминàнта ж мат. *израз под кореном у квадратним једначинама од кога зависи да ли ће корени у општем решењу бити реални или комплексни.*

дискримина́ција ж лат. *поступак којим се ко ставља у неравноправан положај према другима; ограничавање права.* — Подизати и учвршћивати . . . правила о достојанству личности, о одбацивању сваке дискриминације по . . . раси. *КН 1955.*

дӣскриминацiōнӣ, -ā, -ō *који се односи на дискриминацију*: ~ поступак.

дискримини́рати, -и́њрām и **дискри́мӣнисати,** -ишēм сврш. и несврш. **1.** *чинити разлику између кога или чега.* **2.** *бити пристрастан према некоме на његову штету; смањивати коме права, прикратити, прикраћивати кога у чему, лишити, лишавати кога оних права која други уживају.*

дӣскурзӣван, -вна, -вно и **дӣскурзiōнӣ,** -ā, -ō фил. и лог. *који се добија логичким, мисаоним закључивањем*; супр. интуитиван. — То је писменост . . . каткад дискурзиона и аналитичка . . . једног израђеног стила. *Михиз.* Појам је . . . дискурзивна представа . . . за разлику од интуитивне. *Лог. 1.*

дискӯсија и **дӣскӯсија** ж лат. *расправа, претресање говором каквог предмета између више лица да би се нашло право и истинско решење.*

дискӯсӣјскӣ и **дӣскусиōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на дискусију.* — Треба искористити разноврсне форме просвећивања, дискусионе састанке. *Комун. 1951.*

дӣскутабӣлан, -лна, -лно *који је за дискусију, о чему се може дискутовати, расправљати.*

дискӯтант м лат. *онај који судјелује, учествује у дискусији.* — Слушаоци постављају [питања] и предавачима и дискутантима. *Пол. 1958.*

дискӯтанткиња ж *она која дискутује, расправља о каквом питању.*

дискути́рање с *гл. им. од дискутирати.*

дискути́рати, -ӯтӣрām и **дӣскутовати,** -тујēм несврш. *расправљати о каквом питању, претресати што.* — Сјести за сто и дискутирати у миру и у духу срдачног међусобног разумијевања. *Цар Е.* О многим пословима . . . се раније само дуго и љуто дискутовало без споразумевања. *Цвијић.*

дислока́ција ж геол. **1.** *поремећај гвоздених слојева због набирања тла.* — Тако се развијају големи притисци с бокова . . . и тако стварају у стјеновитој кори поремећаје или дислокације. *Туђ.* **2.** воји. *размештај трупа на некој територији.*

дислокàцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на дислокацију.*

дислоци́рати, -ōцӣрām сврш. и несврш. *преместити, премештати, разместити, размештати.* — Урбанистички фактори дислоцирали су игралишта у приградски појас. *НИН 1958.*

дисонàнтан, -тна, -тно *нескладан, несугласан.* — Лежао је и слушао у себи ужасно дисонантне акорде. *Новак.* Речи . . . звучале су као хармоничан акорд у једној дисонантној фуги. *Пол. 1958.*

дисонàнца и **дисонàнција** ж лат. муз. *несклад тонова, несугласје, неслагање.*

дисони́рати, -ōњрām сврш. и несврш. *бити у нескладу, нескладно (за)звучати.* — Један тон ће немило дисонирати, тон грлат . . . тон нетрпељивости. *Михиз.*

дисоријентáција ж лат. *в. дезоријентација.*

дисоријенти́рати, -ѐнтӣрām сврш. и несврш. *в. дезоријентирати.* — Људи су збуњени! Дисоријентирани! *Крл.*

дисоцијáција ж *растављање, раздвајање.* — Почела је дисоцијација племена. *Цвијић.*

дисоци́рати се, -ōцӣрām се сврш. и несврш. лат. *раставити се, растављати се, раздвојити се, раздвајати се.* — Када [глиненци] дођу у дотицај с водом, дисоцирају се. *Туђ.*

диспа̀нзёр, -ера м фр. *здравствена установа за бесплатно лечење болесника и спречавање различитих болести.* — Враћајући се из антитуберкулозног диспанзера, ја сам нешто теже дисао него обично. *Козарч.*

дӣспарā̀тан, -тна, -тно *који није једнак, који је нескладан, посве различан, опречан.* — Ти [су] одговори сасвим диспаратни и та тумачења одвеч супротна. *Панд.*

диспарā̀тнӧст, -ости ж *особина онога што је диспаратно.*

диспарӣтӗт, -ета м лат. *разлика између двеју ствари или појава, неједнакост, неподударност, супротност.* — У свему овоме један од основних проблема представља диспаритет унутрашњих цена. *Пол. 1957.*

диспенза́ција ж лат. *отклањање какве сметње, ослобођење од какве обавезе.*

диспензи́рати, -ѐнзӣрām сврш. и несврш. *ослободити, ослобађати од какве обавезе.*

дӣсперговати, -гујēм сврш. и несврш. *распршити, распршивати, растурити, растурати, растворити, растварати.* — Материја која је растворена [зове се] диспергована материја. *НХ.*

диспѐрзија ж лат. *распршивање, растурање.*

Изр. ~ светлости физ. *различито ломљење, расипање зракā разне боје при прелазу из једне средине у другу.*

дӣсперзӣо̀нӣ, -ā, -ō *који служи за распршивање, који се распршује, растура.* — Начин добивања калоида, при чему се полази од крупних честица које треба дисперговати . . . зове се дисперзиони начин. *НХ.*

диспѐчер м енгл. *онај који у производњи врши расподелу послова и дистрибуцију материјала.* — Планери и диспечери се . . . боре да план . . . буде . . . дело. *Пол. 1950.* Дежурни диспечер Станице за хитну помоћ . . . имао је синоћ пуне руке посла. *Пол. 1958.*

диспѐчерскӣ, -ā, -ō *који се односи на диспечере:* ~ служба.

дӣспозӣтӣв м лат. правн. *одлука, решење (у судској пресуди).*

дӣспозӣтӣван, -вна, -вно *који се односи на диспозитив.*

диспозӣција ж лат. **1.** *настројеност, спремност; расположење, склоност.* — Сваки епилептик може осјетити унапред диспозицију за наступ. *Л-К.* Без природне диспозиције за неку људску особину није ниједан човек. *Поп. Б.* **2.** *располагање.* — Стојим вам на диспозицију! *Крл.* Стварност [га је] . . . упутила онамо где му је на диспозицији стајао његов вокални апарат. *Коњов.* **3.** *распоред.* — Красан увод . . . сјајна диспозиција. *Јевт.* Споја с оберкомандом не може добити, не зна диспозиције. *Крл.*

диспозӣцӣјскӣ и дӣспозициӧнӣ, -ā, -ō *који се односи на диспозицију; који стоји на располагању.*

Изр. ~ фонд *новац који влада може трошити, а да о трошку не мора полагати рачуна скупштини, парламенту.*

диспо̀нент м лат. *онај који располаже, управља, распоређује; службеник овлашћен да самостално и на властиту одговорност врши послове који су му поверени, пословођа.*

диспони́рати, -о̀нӣрām и **дӣспоновати,** -нујēм сврш. и несврш. лат. *располагати, распоредити, распоређивати, разместити, размештати.* — Већ сада ме је онај господин ставио под своју курателу, као да ја сам не бих знао диспонирати големим свотама. *Бег.*

Изр. бити диспониран *бити расположен за што.* — Она већ престаје бити диспонирана да скаче по такту. *Крл.*

диспропо̀рција ж лат. *неразмер, несразмера, неуједначеност.* — Дође ли која од њих [ствари] на оно место у времену које је пре или после места које јој припада, настаје диспропорција. *Кнеж. Б.* Истина је да та данашња диспропорција рађа паразите спекулације и профита. *Крл.*

дӣспропорцијӣ̀лан, -лна, -лно = диспропорционалан *који је несразмеран, неуједначен.*

дӣспропорцијӣ̀лно прил. = диспропорционално *на диспропорцијалан начин, неуједначено, несразмерно.*

диспропорцијӣ́лнӧст, -ости ж *неуједначеност, неразмер, несразмера.* — Планирање . . . путем . . . основних пропорција принципијелно искључује . . . диспропорцијалност. *Комун. 1951.*

дӣспропорционӣ̀лан, -лна, -лно = диспропорцијалан.

дӣспропорционӣ̀лно прил. = диспропорцијално. — Када су друштвени фондови диспропорционално велики, превише оптерећују привреду. *Комун. 1951.*

дӣспут м и **дӣспута** ж = диспутација *расправа о чему, спор, пријепор, препирка.* — Ама шта да анализујемо — вели онај плави који је слабо марио за диспут — кад је изречен суд о томе. *Срем.* Млађи се попови по сакристијама упуштали у жестоке диспуте о томе. *Нех.*

дӣспӯтант м *онај који диспутира, расправља, спори се о чему.* — Некад је важно за духовитог диспутанта. *НК 1946.*

диспу̀тати се, -ā̄м се несврш. *в. диспутирати.* — Говоре много мање него пре, мало политичаре, још мање се диспутају. *Шапч.*

диспута́ција ж = диспут(а). — Силогизам . . . може служити само за диспутације, а никако не за науку. *Петрон.* Ја да се мијешам у ваше зборове, у ваше цјенкање, у ваше диспутације? *Шен.*

диспути́рати, -ӯтӣрām и **дӣспутовати,** -тујēм несврш. *расправљати, спорити се с ким о чему, дискутовати.* — Ви сте учено диспутирали с нама. *Ков. А.* Много је знао диспутовати. *Том.*

дистàнса ж фр. *в. дистанца.* — Тако мјери господин сатник дистансу до сатније. *Крл.* Цепари се држе од њих у дистанси. *Бат.*

дистàнца и **дистàнција** ж лат. *одстојање, размак, раздаљина.* — Сам тај факат . . . отуђио је сина од оца на шутљиву дистанцу. *Крл.* Велики су људи као високи врхунци, — за њих треба дистанција. *Матош.*

дӣстанциōнӣ, -ā̄, -ō̄ *онај који је у дистанцији, у размаку, одстојању, који се односи на размак, одстојање.*

дистанци́рање с *гл. им. од дистанцирати.*

дистанци́рати, -àнцӣрām сврш. и несврш. *удаљити, удаљавати, размакнути, размицати, уклонити, уклањати што од чега на неку раздаљину.* — Све то има неку особитост, оштро дистанцирану од свакидашњице и конвенцисналности. *Коњов.*

дистѝнгвӣран, -а, -о *који се разликује од других, отмен, истакнут.*

дистѝнгвӣрано прил. *на дистингвиран начин.* — У читавом његовом супериорном држању има једно увјерење да је то дистингвирано и фино. *Мар.*

дистингви́рати, -ѝнгвӣрām сврш. и несврш. *разликовати, одвојити, одвајати.* — И на оцеану гута књиге. И то, дистингвирајмо добро, човјек који није у животу прочитао три књиге. *Крл.*

дӣстинктӣван, -вна, -вно *који разликује, који одваја.*

дистѝнкција ж лат. *разлика, тачно разликовање.* — Запазите . . . прозно истакнуту дистинкцију између сени и жива човека. *Сек.*

дӣстих м грч. *двостих, мисао изражена у два стиха.* — Њему је сигурно лакше било из сто рали велике шикаре истјерати зеца неголи у полетном Овидијеву дистиху наћи глагол. *Коз. Ј.*

дистона́ција и **дистѝнија** ж лат. муз. *несклад, неподударање с правим, основним тоном.*

дистони́рати, -ѝнӣрām сврш. и несврш. *прениско или превисоко (за)певати или (за)свирати.* — Оркестар ужасно дистонира. *Том.*

дистѝничан, -чна, -чно *тонски нечист, који се не подудара с основним тоном.*

дистрàкција ж лат. **1.** *одвајање чега, растављање.* **2.** *разонода. Р-К Реч.* **3.** *растресеност, расејаност. Р-К Реч.*

дистрибуи́рати, -ӯирām сврш. и несврш. *(из)вршити дистрибуцију.*

дистрибу̀тер, -ера м фр. *онај који врши дистрибуцију.* — Постоји схватање дистрибутера да се не исплати купити цртани филм. *Пол. 1960.*

дӣстрибутӣван, -вна, -вно **а.** *који се односи на дистрибуцију.* **б.** *који се на више страна дели, расподељује:* ~ пажња, дистрибутивни бројеви.

дистрибу́ција ж лат. *подела, расподела чега:* ~ електричне енергије.

дӣстрибуциōнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се тиче дистрибуције:* ~ центар.

дӣстрикт м лат. **1.** *управно подручје, већа административна јединица било које државне територије; котар, срез, округ, округље, област.* **2.** *крај, предео, део:* ~ шуме.

дисхармо̀нија и **дисхàрмōнија** ж грч. *несклад, несагласност.* — Као што природа иде . . . од дисхармоније до хармоније . . . тако и човек у историји иде кроз ропство до слободе. *Кнеж. Б.*

дисхармо̀нијскӣ, -ā̄, -ō̄ *нескладан.* — Карикатура је геометрија дисхармонијске душе. *Матош.*

дисхармони́рати, -ѝнӣрām и **дисхармо̀нисати,** -ишēм сврш. и несврш. *бити у нескладу, не сложити се, не слагати се.* — Ма шта рекао . . . одмах његово казивање дисхармонише са предметом о којем говори. *Поп. П.*

дисхармо̀ничан, -чна, -чно *нескладан.* — Дјелују ли [музички тонови] неугодно, они су . . . дисхармонични. *Физ. I.*

дисхармо̀нично прил. *на дисхармоничан начин, нескладно.* — Свако дераше на своју страну тако дисхармонично како само може бити кад се то наше »Многаја љета« пева. *Срем.*

дисциплѝна ж лат. **1.** *послушност, покорност; стега.* **2.** *грана какве науке или вештине:* филозофска ~, историјска ~, географска ~, спортска ~.

дисциплинàрац, -рца м индив. *затвореник који је кажњен по дисциплинским прописима.* — Јаукао је неки дисциплинарац у једној ћелији. *Чол.*

дӣсциплинàрнӣ, -ā̄, -ō̄ = дисциплински *који се односи на дисциплину:* ~ пропис, ~ прекршај, ~ истрага.

дѝсциплинáрно прил. = дисциплински *на основи дисциплинарних прописа.* — Изволите се владати пристојно, јер ћу иначе бити присиљен да вас дисциплинарно подсјетим на ваше дужности! *Крл.*

дисциплѝнатор м *онај који дисциплинира, кажњава по дисциплинским прописима.* — Стари Макса није више онај негдашњи строги дисциплинатор. *Шапч.*

дисциплѝнирáно прил. = дисциплиновано *на начин онога који је дисциплиниран, поштујући ред, прописе.* — У једном тренутку сви су дисциплинирано, као под команду, смакли црне наочари с очију. *НК 1946.*

дисциплѝнирáност, -ости ж = дисциплинованост *особина онога који је дисциплиниран, дисциплинован.* — [Атлетиком] јача се воља, постиже борбеност и дисциплинираност. *Атл.*

дисциплинúрање с *гл. им. од дисциплинирати (се).*

дисциплинúрати (се), -ѝнирам (се) сврш. и несврш. = дисциплиновати (се) *дисциплином, стегом довести, доводити у ред, у смирено, сређено стање.* — Израдба свих његових слика тумачи Машића као уредног и марљивог човјека који није вођен темпераментом, већ је строго дисциплиниран. *Баб.* По својој нарави био је Прерадовић човјек сређен ... знајући да се у својим изразима дисциплинира. *Барац.*

дисциплѝнисати (се), -ишем (се) сврш. и несврш. *в. дисциплинирати (се).* — Политички клубови су установе у којима се чланови дисциплинишу да не мисле својом памећу. *Нуш.*

дѝсциплиновáно прил. = дисциплинирано. — Све је изгледало строго ... али уредно и дисциплиновано. *Андр. И.*

дѝсциплиновáност, -ости ж = дисциплинираност. — Што да изводим као овај књижевник који хоће да даје пример дисциплинованости! *Поп. Ј.*

дѝсциплиновање с *гл. им. од дисциплиновати (се).*

дѝсциплиновати (се), -нујем (се) сврш. и несврш. = дисциплинирати (се). — Није довољно бити самосталан, треба бити и дисциплинован за рад. *Пед.*

дисцѝплѝнскӣ, -ā, -ō = дисциплинарни: ~ поступак, ~ казна.

дисцѝплѝнски прил. = дисциплинарно. — Ако се он огреши о своју дужност, одговараће и дисциплински и кривично. *Арх. 1926.*

дитѝрамб и дѝтирамб м грч. **1.** *у старој Грчкој свечана зборна песма у част бога Диониса.* **2.** *песма животне радости.* — Хтедох да запевам млад дитирамб сређе, а ја најтужнију испевах поему. *Дуч.* **3.** *хвалоспев, славоспев, славопојка.* — Један [новинар] ... написао је прави дитирамб робијашници и њеним управљачима. *Чол.*

дитирàмбичан, -чна, -чно и **дитирàмбичкӣ,** -ā, -ō *в. дитирамписки.*

дитирàмбичнōст, -ости ж *особина онога што је дитирамбично.*

дитѝрампскӣ и дѝтирампскӣ, -ā, -ō *који се односи на дитирамб, хвалоспеван.* — Имаћасмо срећу са ... пријатељем сјединити срца у истој дитирампској части љубави, родољубља, одушевљења и поезије. *Матош.*

дитѝрамписки и дѝтирамписки прил. *на дитирампски начин, као у дитирамбу.*

дѝћи, дѝгнēм сврш. = дигнути.

дифамáција ж лат. *клеветање, ружење.* — То је посмртна дифамација једног мртвог нашег друга. *Крл.*

дифамúрати, -àмӣрām сврш. и несврш. *изнети, износити на зао глас, (о)клеветати.* — Та ја се ипак не могу дати дифамирати. *Крл.*

диферѐнтан, -тна, -тно *различит, разнолик.*

диферѐнција ж лат. **1.** *разлика.* — Има ту и знатних ... стилистичких диференција. *Бат.* Ми смо се разишли за диференцију од једанаест хиљада. *Крл.* **2.** *мањак.* — Јова је убрзо положио диференцију, али ... је ипак морао изаћи из војске. *Сек.* **3.** мат. *износ за који је један број мањи или већи од другог.* **4.** *подвојеност.* — У ... војсци све јача диференција. *Дед. В.*

диференцѝјāл, -āла м **1.** мат. *неизмерно мала разлика између двеју узастопних вредности једне непрекидне али промењиве количине.* **2.** маш. *веза на моторном возилу између мотора, разводника брзине и точкова.* — Продајем ... Фордов диференцијал, парну машину. *Пол. 1957.*

дѝференцијāлан, -лна, -лно **1.** *који се односи на диференцију, разлику.* **2.** *који се односи на диференцијал.* — Брзина покретне тачке ... се дефинира као диференцијални квоцијент пута и времена. *Алг. 1.*

Изр. **диференцијални рачун** мат. *рачунање с бескрајно малим количинама.*

диференцијáција ж *разликовање, раздвајање.* — И у другим словенским језицима извршила се диференцијација у употреби речи. *Бел.* Ми нећемо успети да дођемо до праве диференцијације стила појединих наших писаца све дотле док га они буду стварали на бази појединих покрајинских говора. *Михиз.*

диферѐнцӣрāнōст, -ости ж *својство онога што је одвојено од чега сличнога; различност.* — У драматизацији [поп Ћире и поп

Спире] је умногоме умањена пластичност и диференцираност ликова попадија и попова. *ЛМС 1949.*

диференци́рање с *гл. им. од диференцирати (се).*

диференци́рати, -ѐнцӣрām сврш. и несврш. *(на)правити разлику између чега.*

~ **се** *разликовати се од чега другог, од других.*

диформѝтӗт, -е́та м фр. *наказност.* — Песимизам Леопардија и Бајрона (Byron) долазио је великим делом од њихових телесних диформитета. *Скерл.*

дӣфтӗ́рија ж грч. мед. *заразна болест при којој се запали слузокожа душника.*

дифтѐричан, -чна, -чно *који је оболео од дифтерије, који показује знакове обољења од дифтерије*: ~ језик, ~ језичац, ~ превлака.

дӣ́фтонг м грч. грам. *два узастопна самогласника која чине један слог, двоглас.*

дифтонгизáција ж *прелажење самогласника у дифтонг.*

дифтонгизи́рати, -ӣзӣрām и **дӣ́фтонгизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(по)делити један самогласник у двоглас.*

дӣ́фтоншкӣ, -ā, -ō *који се односи на дифтонг(е).*

дӣ́фӯзан, -зна, -зно *расут, развучен; разливен*: ~ светло(ст).

дӣ́фӯзија ж **1.** *разливање, распростирање, развлачење.* **2.** *одбијање светлости од храпаве површине.*

дифунди́рати, -ӯндӣрām и **дӣ́фундовати,** -дујēм сврш. и несврш. лат. *разлити се, разливати се, (ра)ширити се.* — Од ова два гаса брже дифундује кроз опну онај који има мању специфичну тежину. *Физ. 3.*

дӣ́х м покр. *в. дах.* — Струји кроз оморје анђела ноћи тихани дих. *Кош.*

ди́хање с *гл. им. од дихати.*

ди́хати, дӣшēм (и покр. дӣхā́м) несврш. *в. дисати.* — Оружје, то је душа којом Црногорац диха и живи. *Нен. Љ.* Беху то људи млади и здрави. Видиш како им здравље диха из сваког покрета. *Вес.* Пред начелниковим очима сјала његова Тереза . . . цвијетак из којег је већ почео дјевичански мирис дихати. *Коз. Ј.*

дихва̀на и **дихвана̀на** ж тур. покр. *в. дивана*[2]. — Горе је на кући дихвана. *Огр.* Испред свих соба около наоколо ишла је уска и климава дрвена дихванана. *Андр. И.*

ди́хнути, дӣхнēм *сврш. према дихати.* — Ђах јој малко одахне, а ђах не може ни дихнути. *О-А.* Нико ни да дихне очекујући завршетак бурног говора. *Дом.*

дӣхта́ти, дӣхћēм несврш. покр. *дем. према дихати.* — Нити миче ни душицом дихће. *НП Вук.*

дӣ́чак, -чка м бот. *биљка из пор. крсташица* Barbarea vulgaris. *Сим. Реч.*

дӣ́чан, -чна, -чно *којим се може дичити, савршен, изванредан; славан, познат.* — Ено нам и ондје лијепа круга дичних пјесника. *Јаг.* Везув не имао [од Његоша] дичнијег госта. *Нен. Љ.* Та он имађаше дична јединца. *Јаки. Ђ.*

ди́чење с *гл. им. од дичити (се).*

ди́чити, дӣчӣм несврш. *красити, украшавати, чинити дичним, савршеним, допадљивим.* — Не знам шта те више дичи: да л' црне очи твоје . . . или добро срце твоје. *М 1867.* Другог више но њега диче новци и почасти. *Каш.*

~ **се 1.** *бити украшен, имати какву лепу особину, одликовати се.* — Није се Дора дичила само лијепим лицем, већ и љепшом душом. *Шен.* **2.** *поносити се ким или чим, бити поносан на кога или на што.* — Да се дичиш и поносиш њоме, како се народ дичи и поноси тобом. *Лаз. Л.* **3.** *кочоперити се, разметати се.* — Диче се њих двоје по салону. Госте се. Смеју се. *Каш.*

ди́чно прил. *на дичан, леп начин, прекрасно; поносно.* — Па су лепи и милени, па су дично одевени. *Јаки. Ђ.* »Је л' право што радим?« — запита нас Нежа. »И дично је« — рекох. *Шен.*

ди́ша м фам. *директор.* — Постави ме за дишу и дај вилу и лимузину. *Дав.*

дӣ́шер узв. тур. *ван! напоље!* — Тадар царе ријеч проговара: »Дишер, море, Аговић Мамуте, ко ће сили мојој одољети.« *НП Вук.*

дишѐрисати, -ишēм сврш. и несврш. *(ис)терати кога напоље рекавши му*: »*дишер*«. *Вук Рј.*

ди́шити, -ӣм несврш. покр. *мирисати, воњати, заударати.* — Он им диши по лоју. *Шен.* С обруба одронка снажно диши метвица. *Коз. И.*

дӣ́шљāј м покр. *дах, дисај.* — Шушкање зефира по лишћу лако, јесењи дишљај његов што осуши, мишљење мени одузō је свако. *Радич.*

дӣ́шљив, -а, -о *који се може удисати. Деан. Рј.*

дӣ́шнӣ, -ā, -ō *који служи за дисање, дисајни, дисаони*: дишни органи.

дӣ́шница и **дӣ́шница** ж (обично мн.) *огранак душника, бронхија.*

дӣ́шничкӣ, дӣ́шничкӣ, дӣ́шничнӣ и **дӣ́шничнӣ,** -ā, -ō *бронхијални. Бен. Рј.*

дӣ́шњāк м анат. *бронхија. Бен. Рј.*

дишпу̀тати се, -ā̄м се несврш. нар. *диспутирати.* — Запушићу му уста да ће памтити док је жив кад се са мном дишпутȏ. *Срем.*

дȁшпутовати се, -тујēм се сврш. и несврш. заст. *в. диспутирати.* — Та не свађамо се, него се само дишпутујемо! ублажава господин Петроније. *Срем.*

дȁштрикт м заст. *в. дистрикт.* — На његову упражњену парохију дође из кикиндског диштрикта стари и честити попа. *Јакш.* Ђ.

дишу̀тати, дȁшуњēм несврш. индив. *дем. према дисати.* — Он [болесни муж] затворио очи, па једва дишуње. *Вес.*

дјев-, ек. дев-.

дје́ва, ек. де́ва[1].

дјевȁна ж индив. *в. дева*[1]; исп. девојана. — А дјевани ни на уму није ко се у тој красној слици крије. *Баш.*

дјȅд, ек. дȅд.

дјед-, ек. дед-.

дјѐјствије, ек. де́јствије.

дјѐјствȉтēлнӣ и **дјѐјствȉтēльнӣ,** -ā̄, -ō̄, ек. дејствȉтēлнӣ и дејствȉтēльнӣ.

дје́јство, ек. де́јство.

дјȅјствовȁње, ек. дȅјствовȁње.

дјȅјствовати, -ствујēм, ек. дȅјствовати.

дје́ка, ек. де́ка.

дје́кин, -а, -о, ек. де́кин.

дје́ко, ек. де́ко.

дјел-, ек. дел-.

дјељ-, ек. дељ-.

дјȅнути, -нēм, ек. дȅнути.

~ се, ек. дȅнути се.

дјѐнути, дјȅнēм, ек. дȅнути.

дјѐњȅње, ек. дȅњȅње.

дјȅсти, дјȅдēм, ек. дȅсти.

дјѐсти, дјȅдēм, ек. дȅсти.

дјет-, ек. дет-.

дјѐтељ м (ијек.) зоол. покр. *в. детао*: жутоглави ~. *Финк.*

дјете́љак, -љка м (ијек.) *дем. од детељ.* — Сад дјетељак . . . сијече бору кључуном кору. *Шен.*

дјѐца, ек. дȅца.

дјецо-, ек. децо-.

дјеч-, ек. деч-.

дје́ша, ек. де́ша.

дје́шин, -а, -о, ек. де́шин.

дје́шо, -а и -ē, ек. де́шо.

дла̏ка ж **1. а.** *нитаст израштај на кожи неких животиња и на деловима људског тела.* — фиг. Велебит . . . ћелав је и ћосав; без длаке му њедра. *Наз.* **б.** зб. *бркови и брада.* — Откад му букну чеша длака, стриц му поклони бритву. *Мат.* **в.** зб. *крзно код животиња.* **2.** мн. *танки израштаји на епидерми биљака, маље.* — А ја ћу бијеле дуње с длакама мекијем тргат. *Марет.* **3.** фиг. *врста, фела.* — [Био је] занесењак особите длаке. *Павл.* Ускомешали се петоколонаши свих длака. *Дед. В.* **4.** *ситна кост у риба. Вук Рј.*

Изр. цепати длаку на четворо *истраживати што, испитивати што до најмањих ситница, бити ситничав, цепидлака*; длаку по длаку *мало-помало*; ићи коме уз длаку *пркосити коме*; мачја ~ нар. мед. *гнојна упала, запаљење на прстима око ноката*; на длаку, у длаку (причати, мерити) *потпуно, тачно (причати, мерити) не изостављајући ништа*; неће ти пасти (фалити) ни длака с главе *неће ти се ништа догодити*; немати длаке на језику *не устручавати се казати своје мишљење*; ни у длаку, за длаку *нимало*; од длаке до греде *од најмањега до највећега*; прекинути длаку *покварити пријатељство*; пробила га је козја длака *посȅдео је*; тражити длаку у јајету *тражити и најмањи повод за приговоре*; у малу длаку *умало.* — У малу се длаку не искласмо. *Њег.*; виси о длаци (живот) *у великој је опасности*; за длаку *готово, скоро, умало*; зле длаке нар. мед. *очна болест*; ићи коме низ длаку *гладити кога, ласкати, угађати коме.*

дла̏кав, -а, -о **1.** *који је пун длака, космат.* — Капут му је длакав као његова душа. *Шен.* Наслонио је главу на чисти бели јастук, а прекрио се длакавим, вуненим петроваčким бибељем. *Дед. В.* **2.** *пун ситних, танких костију (о рибама).* — [Риба се у Херцеговини] дијели на кошљиву (у којој нема длака) и на длакаву. *Вук Рј.*

дла̏кавити, -ӣм несврш. *посипати длакама. Вук Рј.*

~ се *постајати длакав. Вук Рј.*

дла̏кавица ж зоол. *врста рибе са много ситних костију. Вук Рј.*

Изр. средоземна ~ зоол. *риба пуна ситних, танких костију* Antedon Mediterranea. *Бен. Рј.*

дла̏кављȅње с *гл. им. од длакавити (се).*

дла̏кавȍст, -ости ж *својство онога који је длакав.* — Усне су му [човјеку бијеле расе] танке, нос узак, коса слабо коврчава, а длакавост развијена. *ОГ.*

дла̏кār м покр. *онај који израђује предмете од длака, струнар. Рј. А.*

дла̏каст, -а, -о *који је као длака.* — Имају . . . осетљиве длакасте израштаје којима плен и пипају и задрже. *Петр. М.*

длакȍждер м индив. пеј. *брицо, берберин.* — Ја нисам цар . . . — Јашта да ниси! Него

си длакождер обични . . . А и тога си гладан. Нитко ти се не да обријати. *Мар.*

дла̀куша ж зоол. *врста гусеница* Aphrodite aculeata. *Бен. Рј.*

дла̑н м (лок. дла̀ну) **1.** *унутрашња страна шаке без прстију.* — А ја спустих главу на уздрхтале дланове. *Макс.* Трља шаке, дува топло у дланове. *Гор.* фиг. Роса клизи дланом младог листа. *Кркл.* **2. а.** *дужинска мера.* — Старчић са рукавима настављеним с длана широким сомотом. *Срем.* Сјекао [је] читаве дланове широке, палац дебеле лосовине. *Крл.* **б.** *мала површина чега.* — Они [су] били срећнији уколико се њихов длан земље ширио. *Лоп.*

Изр. медвеђи ~ бот. *лековита биљка из пор. штитара* Heracleum sphondylium. *Терм. 3.*; биће мрсних дланова *биће зараде*; дланом о ~ ударати *погађати се код продаје и куповине*; *потврђивати обећање*; док би дланом о ~ (ударио) *брзо, зачас, одмах*; држати као мало воде на длану *брижно чувати*; гледати у ~, читати с длана празн. *прорицати будућност гледајући у црте на длану*; имати кога или што већ на длану *бити сигуран у успех*; на длану носити *поступати с великом пажњом и љубављу*; пљунути у дланове *прихватити се озбиљно посла*; пухати, дувати у дланове *бити без посла, ленчарити*; равно као ~, као по длану *без и најмање неравности или кривине*; са два гола длана (бранити се) *сам, без ичије помоћи* (*бранити се*); сврбе га дланови 1) *има вољу да неког туче*; 2) *нестрпљиво тежи за неким радом, нада се добитку*; видети као на длану *тачно, јасно видети.*

дла̑наст, -а, -о *који је налик на длан.* — Дланасте паомне сјене пружаху зелен шатор врх њега. *Крањч. С.*

дла̑насто прил. *попут длана.* — Разгранење жила може бити перасто и дланасто. *Бот.*

дла̀нати, -а̄м несврш. индив. *тешко радити.* — Робијашки ћу дланат ја да спасим очевину. *Матош.*

дла̀нити, -ӣм несврш. необ. *миловати, гладити.* — Ти прошлост моју, мртву птицу, топлим дланом дланиш. *Иван.*

дла̀ница м *дем. од длан.* — Неколико дланова, њежних дамских дланића је запљескало с одобравањем. *Кол.*

дланду̀лик, -а, -о *који је налик на длан.*

дла̑номице̑ прил. *дланом, длановима.* — Пљеска се дланомице по челу. *Јел.*

дла̑нски, -а̄, -о̄ *који припада длану и длановима.*

дла̑нце, -а и **-ета** с бот. покр. *в. калопер. Вук Рј.*

дла̀нчина ж *аугм. и пеј. од длан.*

дла̀нчић м *дем. од длан.*

длачѐтина ж *аугм. и пеј. од длака.* — Баба Даша била је . . . пуна . . . брадавица, у којима су јој изашле длачетине. *Новак.*

дла̑чиј, -а̄, -е̄ = длачји *који припада длаци, који је састављен од длака.*

дла̑чина ж *аугм. и пеј. од длака.*

дла̑чица ж *дем. од длака.* — Ни длачица у његовој бради не миче се. *Шен.* Свака му се длачица на телу најежила од љутине. *Вес.*

Изр. ни за длачицу (не одступам) *нимало* (*не одступам*); само за длачицу (попустити) *сасвим мало* (*попустити*).

дла̑чји, -а̄, -е̄ = длачији. — На лишајном лицу налојиле [јој се] двије брадавице из којих већ машу длачје перјанице. *Божић.*

дла̑чни, -а̄, -о̄ *који припада длаци.* — Длака расте из усмина. Њезин доњи дио — длачна главица нешто је улекнут. У улекнутом мјесту налази се длачна брадавица с крвним жилицама и огранцима живаца. *НЧ.*

длачу̀рина ж *аугм. и пеј. од длака.*

длѐтāр, -ара, ијек. дљѐтāр, м зоол. *врста инсекта поткорњака* Tychius. *Бен. Рј.*

длѐтаст, -а, -о, ијек. дљѐтаст *који је налик на длето*: длетасти секутићи.

длѐто, ијек. длијѐто, с *оруђе од челика на доњој страни наоштрено, које служи за прављење рупа и жлебова у дрвету и камену*: уско ~, кипарско ~, браварско ~. — фиг. Видим како је длијето времена оставило на мени зарезане трагове многих живота. *Радул.*

длѐце, -а и -ета, ијек. длијѐце, с *дем. од длето. Вук Рј.*

длње-, ек. дле-.

дљѐтāр, -ара, ек. длѐтāр.

дљѐтаст, -а, -о, ек. длѐтаст.

днѐ и **днѐ** заст. *в. да̑н*[1] (*обично у писању датума*).

Изр. о Петрову дне *на Петровдан.*

днѐви прил. покр. *преко дана, дању.* — — Дневи леже, а ноћи путују. *Вук Рј.*

днѐвице̑ прил. **1.** *из дана у дан, дан за даном.* — Гине дневице као снијег о сунцу. *Шен.* Дневице гледаху смрти у очи. *Гор.* **2.** *на сам дан.* — Дневице на Божић дође од Карађорђија писмо Совјету. *Вук.*

днѐвни, -а̄, -о̄ **1. а.** *који припада дану, који се односи на дан.* — Вечерњи ветрић расхлађиваше дневну врућину. *Вес.* **б.** *који се дешава, догађа дању, који се изводи, извршује преко дана*: ~ воз, ~ представа, дневни послови. **в.** *који се дешава, изводи у току једнога дана, који траје један дан; који отпада на један дан, једнодневни*: ~ издатак, ~ па-

зар, ~ норма, ~ зарада. **2.** *који се дешава, збива, изводи сваки дан, свакодневни.* — Штета што је [Змај] . . . свој таленат употребио само према оним питањима од пролазног значења дневне политике. *Нед.* Прешло се на текућа дневна питања и ушло се у практичан политички рад. *Скерл.* **3.** *који се ничим не издваја између других, обичан, свакидашњи.* — Свагдје нас ометају дневни људи са дневним бригама. *Уј.* Прави новинар . . . зна у трагикомичном заплету дневних тричарија наћи велик, хисторијски чин. *Матош.*

Изр. дневни листови, дневне новине *листови, новине* а) *које излазе пре подне (за разлику од вечерњих)*; б) *које излазе сваки дан (за разлику од недељних или повремених)*; ~ ред *попис предмета, тачака оним редом којим ће се расправљати на седници, заседању.*

дне̏вни̏к м **1.** *књига у коју се уписује оно што се прима или што се свакога дана ради*: ~ рада, бродски ~, школски ~, ~ о личним доживљајима. **2.** *новине које излазе сваког дана.* — Та изјава треба да се објави у свим . . . дневницима на његов трошак. *Крл.*

дне̏вница ж **а.** *награда или плата за рад једнога дана*; исп. надница. — И опет одоше радници без дневнице. *Гор.* **б.** *накнада за трошкове на службеном путу поврх редовне плате.* — Био је на срећу дан прије дневнице дигао. *Шен.* Њега нису . . . занели примамљиви изгледи ондашњих чиновничких могућности: дневнице . . . и дебеле хладовине. *Мил. Ж.*

дне̏вничӑр м (инстр. -ӑром и -ӑрем) *онај који ради за награду рачунату за сваки дан рада.*

дне̏вничӑрка ж *женска особа дневничар.*

дне̏вничӑрскӣ, -ӑ, -о̄ *који се односи на дневничаре*: ~ посао, ~ соба.

дне̏вничкӣ, -ӑ, -о̄ *који је у вези с дневником (1).* — И роман [о борби у Шпанији] . . . није, у суштини, ништа друго до у садржину романа претворен један чисто дневнички материјал. *Богдан.* Летимичне и олаке дневничке забелешке. *Михиз.*

дне̏вно прил. **а.** *на дан.* — У многобројним концентрационим логорима . . . дневно [је] умирало 200 до 300. *Цвиј.* **б.** *сваки дан, свакодневно.* — Тамо су се свињари и говедари дневно склањали и правили ужину. *Коз. И.* Дневно је мамио пролазнике. *Јел.* **в.** покр. *данăу, по дану.* — Цичи Раде . . . и ноћу и дневно. *НП Вук.*

дне̏вњӑци м мн. зоол. *дневни лептири* Rhopalocera. *Бен. Рј.*

днево̀вати, днѐвујем несврш. необ. *боравити, проводити дане.* — Сиротују његова мати и старији брат, и дневују дане. *Гор.*

дне̏ина ж заст. **1.** *дан орања, рад једнога дана. Вук Рј.* **2.** *в. дневница. Бак. Реч.*

дне̏ица ж анат. заст. *слепо црево. Бен. Рј.*

дно̀ с **1. а.** *тврдо тло под воденом масом мора, језера, реке и сл.*: морско ~, речно ~. — фиг. У капиталистичком поретку често налазиш врло способне снажне појединце на друштвеном дну. *Поп. Ј.* На дну скритих жеља мога младовања лежи твоја слика. *Хорв.* **б.** *доњи део каквих удубљења, долина, котлина на земаљској површини; доњи део каквога суда, лађе, резервоара и сл.* — Да се из ове шкриње диже а не меће, брзо бисте јој дно видјели. *Љуб.* **2.** *крај, свршетак чега.* — Са дна села чуо се тихи и тужни звук двојница. *Вес.* Погледајте боље дно списа. *Новак.* Прекине га Калкић . . . са своје зачелне проматрачнице у дну стола. *Божић.*

Изр. до дна душе (увредити) *у највећој мери (увредити)*; до дна (искоренити, познавати) *потпуно (искоренити, познавати)*; доспети до дна *економски пропасти*; из дна душе (мрзити) *врло јако (мрзити), свим срцем, свом душом*; на дну, у дну душе (срца) *потајно, али стварно, истински*; потонути на ~ *посрнути морално, економски*; са дна — до дна *с једног краја на други.* — Са дна до дна Змијања одјекиваху узвици и дозивања. *Коч.*; с врха до дна *потпуно, из основа, све*; у лажи је плитко дно *лаж се брзо открије*; видети ~, погледати (у) ~ *потрошити, исцрпсти*; *попити*; загледати чаши у ~ *волети пиће.*

дно предл. *на дну.* — До њега положите још и мач дно гроба. *Враз.*

дно̀це с заст. *дем. од дно*; исп. **данце**. — До дноца испитати куд је Хрват краљевао. *В 1885.*

дӑ̄, **дӑ̀ла** м (лок. дӑ̀лу; мн. **дӑ̀лови**, **ген.** дӑ̀лӑ̄) = дол *долина, равно земљиште међу брдима.* — Сунце је већ освојило и долове, и драге, и литице. *Ћип.* Из невидљивих катуна скривених по доловима допире крупан лавеж паса. *Лал.*

Изр. по горама, по доловима *свуда*; за горама, за доловима *далеко.*

до предл. и прил. **I.** предл. **1.** *с генитивом означава* **а.** *место у чијој се непосредној близини завршава неко кретање.* — Јакима се све до неба химне дижу и до црне земље клања. *Кам.* **б.** *непосредну близину*: *крај, уз.* — Коњ до коња, јунак до јунака. *Вел.* Седнем до прозора. *Црњ.* **в.** *само место у које или на које неко или нешто доспева*: *у, на.* — Идем до библиотеке. *Јакш.* **Ђ. г.** фиг. *степен до којега је извршена глаголска радња.* — Поробише нас и попленише до сиротиње и голотиње. *П 1939.* Разгњеви се до бјеснила. *Крањч. Стј.* **д.** *да ће глаголска радња бити извршена или је извршена докраја.* — До капи воду испију. *Љуб.* **ђ.** *вољу, интерес, оно до*

кога или чега је коме стало. — Ако је оцу до разговора, задржат ће сина. *Мат.* Они социјалисти којима је до дела, а не до речи, мисле обратно. *Скерл.* **е.** *докад што траје.* — Радили су од зоре до мрака. *Вј. 1957.* **2.** *испред других предлога с одговарајућим падежним облицима означава протезање или кретање у близини места или у само место које је означено.* — Хаљина с рукавима до ниже појаса. *Вук Рј.* Прошетао се цестом до на крај села. *Хорв.* **3.** *с акуз. (врло ретко) време за које ће се што догодити: за.* — Стићи ће до који дан. *Андр. И.* **II.** прил. **1.** *изриче* **а.** *изузимање: само, једино.* — Од зграде не оста до темељ. *Мат.* Није ништа окусио до воде и зелена воћа. *Ранк.* **б.** *приближност: око, отприлике.* — Има је [свете воде] до једна литра. *Јурк.* Сметови су били до два метра високи. *Чол.* **2.** *употребљава се катkада плеонастично (обично у стиховима због броја слогова).* — Два се тића побратила до два сокола. *Кост. Л.* Чељад се до три пута прекрсти. *Тип.*

до- *као префикс у глаголским сложеницама значи* **а.** *завршити радњу или збивање основног глагола:* дозвати, дозрети. **б.** *временски доспети до одређеног рока:* доживети. **в.** *учинити да неко дође до некога места:* довести, дотерати. **г.** *довести докраја раније недовршену радњу; додати што вршењем радње основног глагола:* дозидати, долити, допунити. **д.** *учинити да нешто доспе тамо куда је намењено:* дозначити, доставити.

доàјēн, -ēна м фр. **а.** *најстарија особа у неком збору, колективу.* — Радоје, најстарији послужитељ, доајен свију послужитеља, свију министарстава. *Срем.* **б.** *посланик или амбасадор који је најдуже акредитован код иностране владе при којој заступа своју земљу.* — Дипломатски кор на челу са доајеном, канадским амбасадором. *Пол. 1958.*

доàјēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на доајене.*

дȏб, дȏби ж **1.** *године живота, старости.* — На каменој клупи налажаху се: владичин послужитељ и седам ђака неједнаке доби. *Мат.* Друштво његово у мужевној доби било је највише свећеничко. *Нех.* **2.** *в. доба (2б).* — Било која годишња доб *Бат.* **3.** *в. доба (1б).* — По тим материјама делимо развитак нашега рода на три различите доби: доб камена, доб туча и доб гвожђа. *Панч.*

дȏба и **дȍба** с (дат. и лок. дȏбу и дȍбу, инстр. дȏбом и дȍбом; ном. мн. дȏба и дȍба, дат., инстр. и лок. дȏбима и дȍбима; понекад непром.), ређе ж; исп. време **1. а.** *дужи временски одсек; историјско раздобље, период, ера.* — Налазимо . . . у грчком уређењу херојског доба још у пуној снази стари гентилни поредак. *Ант. 1.* Језикословнога су садржаја из те добе само двије омање расправе. *Јаг.* Морамо да порушимо подлост прошлости, да одсад буде ново доба слободне речи. *Дом.* Проучавајући виолентне типове . . . опазио сам на свима . . . смену јако активних периода са добима потпуне пасивности. *Цвиј.* **б.** геол. и археол. *раздобље у развитку Земљине коре; раздобље у развитку људске материјалне културе:* архајско ~, ледено ~, палеозојско ~, карбонско ~, камено ~, палеолитско ~, неолитско ~, брончано, бронзано ~, железно ~. **2. а.** *крађи временски одсек; тренутак збивања; време у односу на ток дана и ноћи.* — У та доба тридесет Сењана потегоше шездесет пушака. *НП Вук.* И тако сјетише друштво да је дошло доба разласку. *Креш.* Доба је вечере. *Нех.* **б.** *временски одсек у односу на ток године; тромесечни период (према утврђеној подели године на четири дела, уз атрибут »годишњи«).* — У то доба године . . . те птице целог дана имају само једну тежњу — да путују. *Марк. Св.* Пламен [је] расвјетљивао . . . шарене слике што приказиваху . . . четири годишње добе у сподоби младих жена. *Кум.* **3.** *године живота, узраст, старост.* — Испод арњева извуче се један човек висок . . . у добу од може бити тридесет и пет година. *Лаз. Л.* Само бурна душа остаде му жива и под старом добом мучно му се скрива. *Вел.*

Изр. цветно ~ *в. златно доба;* глуво ~ *време око поноћи, дубока, тиха ноћ;* лучко ~ *временска разлика између кулминације Месеца до појаве највеће плиме;* морско ~ *плима и осека.* — Плима и осека једним именом се зову морско доба. *ОГ;* на том добу (доба) *увелико трудна, готова породити се.* — После неког времена она се осети трудна и кад буде на том доба, роди змију. *Н. прип. Вук.* Милица већ беше на том добу. *Вес.;* мирно ~ *време, период кад нема ратова;* на добу, за добе *на време, благовремено;* на којој је доби нар. *у којем је месецу трудноће;* неко (нека) ~ (ноћи или дана) *касно одмакло време (дана или ноћи);* попасно ~ *време кад се стока изгони на пашу или кад се враћа с паше;* прелазно ~ *климактерић(ум), време кад полне жлезде престану функционисати;* пуно (пуна) ~ *пунолетност.* — Ја бих изборни закон начинио таков да право избора има сваки син домовине ако је пуне добе. *Старч.;* ручано, ручање ~ *време кад се руча;* у срећно доба *на време, док није све пропало.* — Узе у сав глас викати: ватра! — е би кога још у сретно доба довикао. *Торд.;* у зло ~ *у невреме, прекасно;* златно ~ *најбоље, најуспешније године у развитку чега;* зрело ~ *године живота када човек највише и најбоље ствара.*

дȏбава ж *добављање.* — Добава живежних намирница због велике поплаве јако је отежана. *Вј. 1961.*

дȍбавити, -ȉм свршн. **1.** *набавити, пронаћи и узети или добити однекуда оно што*

је тражено. — Потече у село да добави каква кола. *Вес.* Добавих опет једну књигу. *Пав.* **2.** *учинити да ко дође.* — Њега ћу [шумара] добавити, али само како ћу му поручити? *Јурк.* Ако га можеш амо добавит и увући у какав посао, увуци га. *Ћор.*

~ се *достати се, дочепати се.* — Зар ћете онда крзмати да се добавите тога положаја? *Креш.*

дòбављање с *гл. им. од добављати.*

дòбављати, -ām *несврш. према добавити.*

добàвљач, -áча м *онај који што добавља.* — За сва доња села . . . Вргељчани су били главни добављачи јелова прошћа за торове и авлијске ограде. *Ћоп.*

добављáчев, -а, -о *који припада добављачу.*

добављàчица ж *она која добавља.*

добàвљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на добављаче.*

добàвљив, -а, -о *који се може добавити. Р-К Реч.*

добàвљивōст, -ости ж *особина онога што је добављиво.*

дòбāвнӣк м *в. добављач. Р-К Реч.*

добаврљати, -ām сврш. *баврљајући дођи.* — Када врља, једва добаврља. *Вук Рј.*

добáзати, дòбāзām сврш. *базајући дођи.* — Дошао је био у град да се мало провесели, па . . . добазао у Савску улицу. *ЛМС 1951.*

дòбар, дòбра, дòбро (одр. дòбрӣ, -ā, -ō; комп. бо̀љӣ) **1. а.** *који је позитивних особина, ваљан, врстан, одабран*; супр. зао, рђав, лош. — [Он] није лукав, него добар, предусретљив. *Глиш.* Скупи се око 400 коњаника, по избору јунака бољег од бољега. *Вујач.* Кмет викну: — Добар кочијаш по доктора, а добар катана по владику! *Лаз. Л.* **б.** *који је племенитих особина.* — Отац му бијаше добар као добар дан у години. *Шен.* Много бољих срца тамо ћеш затећи. *Змај.* **2. а.** *приличан, знатан, велик.* — [Кватерник] је просједио добар дио свога живота у књижницама. *Нех.* Имате одавде још добар део планине да пропешачите. *Ад.* **б.** *који је пуне или препуне мере.* — За добра два сата доћу на ловиште. *Том.* **3.** *јак, здрав.* — Ти имаш добре очи. Благо теби! *Вел.* Маријана је далеко од добрих живаца. *Креш.* **4.** *имућан*; *угледан.* — То је била добра трговачка кућа. *Андр. И.* Ја сам из добре породице. *Фелд.* **5.** *родан, плодан.* — Кад год је [зима] мокра на почетку, а суха на крају, зна се да ће бити добра година. *Андр. И.* **6.** *користан.* — Сухој земљи и слана је вода добра. *Н. посл. Вук.* **7.** *лековит.* — Трава за коју кажу да је од очију добра. *Вук Рј.* **8.** *скуп*; супр. јефтин. — Хвалио се како ће их [слике] за добре новце продати. *Перк.* **9.** *угодан, пријатан.* — Рекле ми жене коју добру ријеч. *Козарч.* Добри мирис смоле . . . испуњавао је цео ваздух. *Ћос. Б.*

Изр. бити добре воље 1) *бити расположен*; 2) еуф. *бити припит, пијан*; бити коме ~ *бити коме пријатељ*; бити с ким ~, на доброј нози *бити с ким у добрим односима*; дати с добра срца *дати радо*; ~ дан, ~ јутро, ~ вече *поздрав у различито доба дана*; имати ~ нос *имати јаку моћ запажања, наслућивања*; нисам нешто добар *не осећам се добро, нешто сам болестан*; од добре воље *добровољно.* — И ми не идемо од добре воље, већ што морамо. *Јак.*; стајати, бити ~ за кога *јамчити за кога*; твоја ~ воља *како ти хоћеш*; у ~ час *у право време.*

добáрце, -а и -ета с *дем. од добро*; *имање.* — Најволи боравити на очеву добарцу. *Матош.*

добàсати, -ām сврш. *изненада тумарајући дођи.* — Другог дана је добасао у карантску шуму. *Ољ.*

добàтати, -ām сврш. *с напором доћи, довући се.* — Невољник испод јеле добата на ногама и рукама до воде. *Вук.*

добатр̀гати, -ām сврш. *једва доћи несигурним корацима.* — Извукао се из свог скровишта, добатргао у село. *Чол.*

добаўљати, -ām сврш. *доћи бауљајући, стићи камо побаучке.* — Он се спусти поред плота, добауља до свињца и ту стаде. *Ћос. Д.*

добацúвање с *гл. им. од добацивати.*

добацúвати, -àцујēм *несврш. према добацити.*

добацàвач, -áча м *онај који нешто добацује.* — Други се лоптали с неким . . . добацивачима извана. *Креш.*

добáцити, дòбāцӣм сврш. **1.** *бацити што тако да падне на место на које је управљено*; *додати* (*некоме*) *бацањем.* — Дарежљиве руке . . . добаце божјацима у шешир какав дарак. *Ад.* Добацила је на ватру неколико клада. *Бен.* **2.** фиг. **а.** *упутити.* — Добаци му прстима цјелов. *Том.* **б.** *брзо рећи.* — Она ми је у пролазу добацила: »Вељу су данас ухапсили.« *Чол.* **в.** *шаљиво или заједљиво упутити речи.* — Па иди, тко те држи! добаци му љутито поп. *Бен.* Да се [кадети] расположе, добаци реч коју! Ти то знаш. *Дим.*

добегáвати, -èгāвām, ијек. добјегáвати *несврш. и уч. према добећи, добегнути.*

добèгалац, -аоца, ијек. добјèгалац, м *добеглица. Вук Рј.*

дòбеглица, ијек. дòбјеглица, м и ж **1.** *онај који је добегао склањајући се испред некога или нечега, бегунац, пребег.* — Дођоше у стан персијски добеглице . . . бескућници. *М 1867.* **2. етн.** *девојка која добегне* (*тј. сама дође*) *за момка. Вук Рј.*

дòбегнути, -нём, ијек. дòбјегнути, сврш. = добећи **а.** *бежећи доћи некамо или некоме склањајући се испред какве опасности, добежати.* — Заборавили смо све што су наши стари учинили откад су добјегли на ове хриди. *Војн.* Младић је ту скоро добјегао из заробљеништва. *Лал.* **б.** (о девојци) *пребећи момку против воље родитеља.*

добежáвати, -èжāвām, ијек. добјежáвати *несврш. и уч. према добежати.*

добѐжати, -жӣм, ијек. добјѐжати, сврш. **а.** *добегнути.* — Те добјежа међу Црногорце. *Њег.* **б.** *дојурити.* — До воде добјежаше Турци. *НП Вук.* Добјежао је Крчелић у свој стан. *Ков. А.*

добéлити, дòбēлӣм, ијек. добијѐлити, сврш. *свршити бељење, учинити да нешто у целини постане бело. Р-К Реч.*

дòберман м нем. *врста пса кратке сјајноцрне или тамносмеђе длаке, одсечена репа и ушију (назван по имену одгајивача); полицијски пас.*

дòбећи, дòбегнēм, ијек. дòбјећи сврш. = добегнути.

добúвалац, -ваоца м (ген. мн. добúвалāцā) *онај који добива.* — Кад би трговац свагда добивао, не би се звао трговац, него добивалац. *Н. посл. Вук.*

добúвање с *гл. им. од добивати.*

добúвати, дòбӣвām несврш. = добијати *несврш. према добити.*

добúјање с *гл. им. од добијати.*

добúјати, дòбӣјām = добивати.

добијѐлити, дòбијелӣм, ек. добéлити.

добúрање с *гл. им. од добирати.*

добúрати, дòбӣрām *несврш. према добрати.*

дòбӣт ж **1.** *корист која се добије, постигне при разним трговачким погодбама или при препродаји, профит, ћар, корист, зарада; разлика између прихода и расхода, између продајне и набавне цене.* — Рачуна [сељак] једино с практичном добити. *Новак.* Он, [радник] је стварао, а газда је . . . убирао добит. *Поп. Ј.* Намири ми капитал, а добити ти не тражим. *Ћор.* Посао је његов ишао изврсно и одбацивао је добит. *Донч.* **2.** *отимачина, пљачка.* — Увек је био добар и спреман на добит и на плен као птица грабљивица. *Петр. В.*

добúтак, -тка м (мн. добúци, ген. дòбӣтāкā) **1.** *добит; профит, материјална корист, зарада;* супр. губитак. — Рат је само један велики посао . . . са неумољивим последицама губитака и добитака. *Андр. И.* Био је на добитку седамнаест тисућа. *Крањч. Стј.* **2.** *доходак.* — Нестало свију пређашњих манастирских добитака, а издаци се повећали. *Ранк.* **3.** *згодитак (на лутрији).* — Југословенска лутрија извлачи добитке сваког 10. и 25. у месецу. *Пол. 1957.* Његова блесавост значи већу срећу него добитак на лутрији. *Јонке.*

дòбити, дòбијēм (р. прид. дòбио, -ила, -ило; трп. прид. добӣвен и добӣјен, -ена, -ено и дòбӣт, -а) сврш. **1.** *доћи у посед чега, примити нешто што пре тога није поседовано, што се пре није имало, што је послано (на дар, за новац или на који други начин); постићи, извући из чега (добит, корист):* ~ дар, ~ писмо, ~ налог, ~ одговор, ~ вест, ~ задатак. — Известила се о свему . . . и била је потпуно задовољна са добивеним подацима. *Срем.* Очи су јој добиле трунак сјаја. *Божић.* **2.** *постићи цену за што продано.* — Колико сте добили за бриљант? *Јонке.* **3.** *постићи добитак, зарадити.* — Боље је на мекињама добити него на злату штетовати. *Н. посл. Вук.* Његова је фирма добила с том трговином. *Сим.* **4. а.** *стећи.* — Арбанаси су у последњим вековима етнографски много добили. *Цвиј.* И много друго [благо] добио ждријебом. *М-И.* **б.** фиг. *изменити изглед, лик чега, постати коме друкчији него што је пре био.* — Добио је малене, ситне очи као прашчић кад га чешу иза уха. *Бен.* **5.** *победити, надвладати.* — По три краља на ме ударише, ударише па ме не добише. *НП Вук.* **6.** *привући на своју страну, придобити.* — Сви ми покушавамо да их добијемо на поштен начин. *Уск.*

Изр. ~ батине, шамаре *бити батинан, шамаран;* ~ брус, шипак вулг. *не добити ништа;* ~ корпу, кошару вулг. *бити одбијен;* ~ место *бити постављен;* ~ ногом вулг. *бити избачен, отеран;* ~ под нос *бити прекорен;* ~ по глави, по леђима *бити изударан;* ~ по њушци, по прстима вулг. *бити спречен на груб начин;* ~ премештај *бити премештен;* ~ робију *бити осуђен на робију;* ~ своје *бити кажњен по заслузи;* ~ вољу (за чим) *зажелети што;* ~ задатак, задужење *примити обавезу (да се што уради).*

дòбӣтник м **1. а.** *онај који добије, постигне неку материјалну корист:* ратни ~. **б.** *онај који освоји какву награду.* — Сви добитници [награде] бит ће и писменим путем обавијештени о добитку. *Вј. 1960.* **2.** *победилац.* — Нудиште Наполеону увјете мира које може нудити само . . . надвладани добитнику. *Старч.*

дòбӣтница ж *она која добија; она која побеђује. Деан. Рј.*

дòбӣтничкӣ, -ā, -ō *који се односи на добитнике; победнички.* — Воћа [је] вјешао свилене тракове на добитничко Рашичино копље. *Шимун.*

добúће с *добит.* — Прихватићу се посла . . . Биће добића. *Ћип.*

добје-, ек. добе-.

дòбнӣ и **дòбнӣй**, -ā, -ō *који је подоста стар, постарији, времешан.* — Добније женске кухају јело. *Том.*

Изр. ~ председник *најстарији по годинама старости члан каква скупа као председник.*

дòбнӣк, -и́ка, **дòбнӣк**, -а и **дòбњāк**, -а́ка м заст. *в. сат, часовник.* — Добник вазда точан, који се никада не устави. *Ков. А.* Устане и погледа на добњак. Већ су била два сата. *Кум.*

добòвāње с *гл. им. од добовати.*

добòвати, дòбујēм несврш. **1.** *ударати у добош, бубњати.* — Нама су . . . трбуси тако пуни да би добошари могли добовати у њих. *Кнеж. Л.* **2.** *ударањем у добош јављати, оглашавати.* — Добују ли добоши ордијом? *НПХ.* Добовано је да нико никуд не излази нити се показује на прозорима. *Петр. В.* **3.** *ударати, куцати.* — Нечујно [је] добовао прстима по ручки наслоњача. *Десн.* Дажде јесење кише, добују капи по стаклима прозорским. *Бар.* фиг. *одзвањати.* — У ушима му добују речи митинга. *Вучо.*

дòбога **1.** прил. *веома, јако, силно.* — Лени су добога. *Јакш. Ђ.* Управо ми је добога жао. *Креш.* **2.** *узвик у великом узбуђењу: забога; јао.* — Ej, добога, ej, шта учинише од народа! гласно зајаука Јефта и јурну даље да бежи. *Ћос. Д.*

добòдолина и **добòдолина** ж *в. дубодолина. Вук Рј.*

добòјати се, -јӣм се сврш. *дочекати испуњење онога чега се ко бојао.* — Чега су се бојали, тога се и добојаше. Из грма скочише хајдуци. *Тур.*

добојѐвати, -бòјујēм сврш. *свршити бој.* —И тај бој треба човјек да добојује. *Марј. М.*

добòлети, -лӣм, ијек. добòљети, сврш. **1.** *не моћи више подносити болове.* — Тодора бију буздованом . . . Кад јунака доболело беше и јуначко плеће утрнуло . . . *НП Вук.* **2.** *бити због болести при крају живота; свршити боловање, доболовати.* — Чему живот кад тобом [смрћу] доболи? *Првр.* Све сам јаде већ доболио. *Гал.*

добòљети, -òлӣм, ек. добòлети.

доболòвати, -òлујēм сврш. *доболети* (*2*).

дòбош м мађ. *в. бубањ* (*1*). — У кратком размаку као по џиновском добошу затутњише експлозије ручних граната. *Лал.* Из села чуше [се] добоши како ударају на збор. *Јакш. Ђ.*

Изр. доћи ће му добош пред кућу, залупаће му добош пред кућом *презадужен је, продаће му се имање на јавној дражби за исплату дуга*; отићи на добош (о имању) *бити продан на јавној дражби*; ударити (тајну) на добош *разгласити.* — Они би ударили ту тајну на добош да би се знало . . . шта су они дали за борбу. *Поп. Ј.*

дòбошāр, -а́ра м *онај који удара у добош, бубњар.* — Са једне стране ишао је добошар, а са друге полицајац са корбачем у руци. *Дом.*

добошáрев, -а, -о = добошаров *који припада добошару.*

добошáревица ж = добошаровица *добошарева жена. Вук Рј.*

добошàрија ж покр. *награда добошару (кад се што на добош продаје). Рј. А.*

добошáров, -а, -о = добошарев.

добошáровица ж = добошаревица.

дòбошāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на добошаре.*

дòбошаст, -а, -о *који је налик на добош.*

дòбошчић м *дем. од добош.*

добрáјати, дòбрājām *несврш. према добројати, добројити.*

дòбрāн, -а́на, -а́но *в. добрахан.* — На добраном се простору сиви голи грич. *Шен.*

добрáно и **добрàно** прил. *добрахно.* — Сунце је још увијек добрано гријало. *Шимун.* Живка је добрано старија. *Свк.*

дòбрати, дòберēм и добèрēм сврш. *свршити брање.*

дòбрāхан, -хна, -хно *приличан, повољан.* — Проће добрахан дио те сеоске забаве. *Шен.*

дòбрāхно прил. *доста, прилично, добро.* — Мехаги их [година] могло бити добрахно преко четрдесет. *О-А.* Већ се било добрахно смрачило, звијезде стале ницати. *Леск. Ј.*

дòбрац, -а̀ца м мед. **1.** *болест севања у глави, главобоља. Р-К Реч.* **2.** *оспице, мрасе.* — Осип код добраца састоји се од поцрвењелих мањих и већих мрљица и чворића. *НЧ.*

добрзати, -ām сврш. *брзајући стићи, дохрлити.* — Добрзах блажен амо да ти јавим своју срећу. *Шен.* У то за њим добрзала она разјарена женска. *Ћип.*

дòбрзо прил. *за кратко време, ускоро, убрзо.* — Кожичић је добрзо разоружао неповјерење старога Бернардина. *Нех.*

добрȁјāн, -а́на м *в. добричина.* — Знао је да су ти добријани јагањци у вучјој кожи. *Новак.* Лака му земљица, добријан бијаше. *Гор.*

добри́ковић м фам. *добар човек (у пријатељском ословљавању). Вук Рј.*

дòбрим прил. *на добар, на леп начин.* — Ја мислим да ћемо се добрим нагодити. *Бен.*

добрѝна ж покр. *добар живот, благостање.* — А што остави огњиште? — Од добрине! јекну из његових груди. *Вес.*

дòбрић, -и́ћа м покр. еуф. *злић, зли пришт.* Вук *Рј.*

дòбрица ж *она која је добра, добрѝчица.*

добрѝчав, -а, -о *који је добре и мирне ћуди.*

добрѝчава трáва ж бот. *в. добричи́ца.* Вук *Рј.*

добри́чак[1], -чка м *добричина.* — Добричак од човјека, могао би дрва на њему цијепати. *Бал.*

добри́чак[2] прил. *доста, прилично.* Деан. *Рј.*

добрѝчина м *човек добре и благе ћуди.* — Немој тамо [пред капетаном] да се збуниш. Капетан је добричина; не бој се! *Ранк.* Као веома учен и ваљан лијечник, па весељак и добричина брзо стече љубав цијеле крајине. *Шимун.* Никола и Ђурђе, весељаци и добричине, једнако су се међусобно шалили. *Ћос. Д.*

добричи́ца ж бот. *биљка из пор. усната* Glechoma hederacea. *Терм. 3.*

добрѝчица ж *добрица.* — Налијево му је жена, дробна, суха, добричица. *Шен.*

дòбро[1] с (ген. мн. добáрā) **1. а.** *непокретно имање, посед.* — Од тог се имања начини једно угледно добро за целу околину. *Дом.* **б.** *културно и материјално благо.* — Она [економска географија] проучава . . . производњу, расподјелу и потрошњу материјалних добара. *ОГ.* Оне [народне пјесме] су заједничко добро свих југословенских народа. *Барац.* **2. а.** *стварна или морална корист, благостање; повољни животни услови, уживање.* — Што је тај начелник урадио за опће добро? *Ћип.* Ми ово не говоримо због себе . . . не за наше, него за твоје добро. *Козарч.* **б. ир.** *зло.* — Притиснуло нас добро са свију страна . . . па једва дишемо. *Коч.* **3.** *особина онога који је добар, доброта.* — Мајка Миља била је по добру чувена и позната код свих околних јединица. *Ћоп.* **4.** *одмила о ономе који је особито мио и драг, који жели и чини добра.* — Мајко моја, врло добро моје! *НП Вук.* **5.** фиг. *добра дела.* — У радњи човековој разликујемо добро и зло, право и неправо. *Марк. Св.*

Изр. далеко је (то) од добра *зло је*; дати с добра *дати летим начином, милом*; делити с киме ~ и зло *стално бити с ким заједно*; ~ се добрим враћа *добро се дело награђује*; индивидуално ~ *лични посед нечега што служи за задовољавање личних потреба*; јавно, општенародно ~ *оно чиме се свако може служити под законским погодбама, оно што је заједничко (нпр. цесте, паркови, реке и сл.)*; које ~? *ради чега сте дошли; шта је ново?* свако зло има своје ~ *у свакој несрећи има и нешто корисно.*

дòбро[2] прил. (комп. бо̀ље и бо̀љē) **1.** *како треба, како је ред да буде; како је пожељно; право.* — Право ори и добро говори, па се не бој ни у гори вука! *Бог.* Је ли добро чуо, је л' одиста тако? *Змај.* **2.** *посве, потпуно.* — Било је већ добро свануло. *Андр. И.* **3.** *израз за одобравање, за сагласност: нека буде тако, слажем се.* — Сутра да оперишемо? »Добро«, пристаје Славка. *Рист.* »Добро, добро Стеване«, рече газда Рака [кмету] као претећи. »Има суда и осим тебе«. *Глиш.*

Изр. бити ~ *осећати се здрав*; у одричном облику: *бити болестан*; бити ~ записан, ~ стајати код кога *уживати нечије поверење*; ~ чинити *помагати, користити (у болести).* — Фра Брне се увјери . . . да му добро чини гладовање. *Мат.*; ~ доћи *бити од користи*; ~ дошао! *поздрав при доласку* [одговор: *боље (те, вас) нашао!*]; ~ проћи *успети*; држати се још ~ *бити у повољном телесном стању (о људима у годинама)*; гледати кога ~ *бити коме наклоњен*; ићи (коме) ~, стајати ~ *живети у повољним приликама.*

дòбробѝт ж чеш. *корист, благостање.* — Ограђује се од позитивног сурађивања за опћу добробит. *Сим.* Фабрике радиће за добробит целог човечанства. *Пол. 1944.*

добрòвāње с *гл. им. од добровати.* — Од добра се још бјежало није; кā не желе Турци добровање да у миру раширују овце. *Њег.*

добрòвати, дòбрујēм несврш. **1.** *добар бити.* — У добру је лако добровати, на муци се гледају јунаци. *НП Вук.* **2.** *добро и у слози живети.* — Лако је с добрим добровати. *Вел.* **3.** *живети у добру, уживати.* В. пр. уз гл. им. добровање.

добрòвоља ж *добра воља, добро расположење*; супр. зловоља. — Угинуло пашче од старости, а с њиме некако у исто доба и стара добровоља очева. *Драж.*

дòброво̀љан, -љна, -љно **1. а.** *који врши што по својој вољи без употребе силе, драговољан.* **б.** *који се оснива и који постоји на принципу добровољности рада маса.* — Учествовали смо са задовољством у добровољној радној акцији. *Пол. 1958.* **2.** *који је добре воље, доброг расположења.* — Како је весео и добре воље! Никад га нисам видео тако добровољна. *Глиш.*

доброво̀љац, -љца м (ген. мн. добрòво̀љāцā) *онај који није обвезник него добро-*

вољно суделује, учествује у рату; добровољни учесник у каквој акцији. — Отишао [у Шпанију] као добровољац у републиканску војску. *Андр. И.* У Дубровнику . . . приказиваху добровољци драме. *Шен.* Био је по струци лекар, а педагог добровољац и самоук. *БВ 1909.*

Изр. једногодишњи ~ ист. *онај који је у Аустро-Угарској као свршени средњошколац служио у војсци скраћено време од годину дана.*

добровòљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на добровољце.* — За време рата он је прикупио добровољачку чету и храбро се борио против Турака. *Дом.* Брезовачки био је најплоднији драматик загребачког богословскога добровољачкога казалишта. *Барац.*

добровòљити се, -òвољӣм се несврш. *постајати добре воље, постајати расположен.* — Старац се Ловро добровољит стане. *Вел.*

дòбровòљно прил. *на добровољан начин, по својој вољи, без обавезе, по своме хтењу.* — Одлучим се сам добровољно пријавити [у војску]. *Новак.*

добровóљност, -ости ж *особина онога што је добровољно.* — Заједничка држава мора се засновати на бази добровољности свих њених делова. *Пиј.*

добровóљство с *добровољачка служба у рату; добровољно учествовање у било каквој акцији.* — Петров добије земљу . . . **на** рачун свог добровољства. *Шуб.*

добровóљчев, -а, -о *који припада добровољцу.*

добродéва ж бот. покр. *биљка из пор. звонаца* Campanula persicifolia. *Сим. Реч.*

дòбрòдити, дòбродӣм сврш. *бродећи стићи.* — Стоје [лађе] пошто су бродећ добродиле. *М-И.*

добродòшао, -шла, -шло *који је дошао у прави час; потребан, користан.* — Сиромашни [су отишли] у надницу за добродошлом зарадом. *Рад. Д.* Страни утјецаји увијек су добродошли. *Лит. 1957.*

дòбрòдошлица и **добродòшлица** ж **1.** *поздрав коме при доласку.* — Прозбори госту кратку добродошлицу. *Кос.* фиг. Треба добродошлицом поздравити превод [књиге]. *СКГ 1937.* **2.** *чаша вина или ракије што се даје ономе који дође »за добро дошао«.* — Он му даје пуну купу вина ожђелдије и добродошлице. *НП Вук.* **3.** покр. *особа која је добро дошла.* — Наша снашице, добродошлице! *НП Вук.* Посједају добродошлице на око по пољани, а у чело Јанко. *Љуб.*

дòбрòдошна и **дòбрòдошница** ж заст. покр. *в. добродошлица (2).* *Вук Рј.*

дòбрòдушан, -шна, -шно **а.** *који је добре душе, доброга срца, доброћудан.* — Темперамента су флегматичног, отворени и добродушни. *Петр. М.* Сјетио се своје добродушне сестре, тихог дјевојчета. *Јоп.* **б.** *који изражава доброћудност.* — Смију се широким, добродушним смијехом. *Сим.*

дòбрòдушје с *в. добродушност.* — Лице му . . . изражавало добродушје. *В 1885.*

дòбрòдушно прил. *на добродушан начин.* — Барба се добродушно насмијеши. *Драж.*

дòбрòдушнӧст, -ости ж *особина онога који је добродушан.* — Јакову је ласкала груба добродушност тога . . . официра. *Јил.*

дòбрòзвӯчан, -чна, -чно *који добро, пријатно звучи. Р-К Реч.*

дòбрòзвӯчнӧст, -ости ж *особина онога што добро звучи. Р-К Реч.*

дòбрознáн, -а, -о ков. *који је уопште добро познат.* — Ти жртвујеш своја пристојна берива и своју добрознану солидност. *Драж.*

дòбрòјати и **дòбрòјити,** дòбројӣм (имп. дòбрōј; трп. прид. дòбројān и дòбројен) сврш. *завршити бројење чега што није било докраја избројано.* — Док броји [новац] Раде га гледа . . . и видјевши да га је газда добројио, упита га . . . *Јип.*

дòбрòјутро с **а.** *срећа, добро.* — Алекса приђе Јелици и загрли је: »Радости моја! Добројутро моје!« *Вес.* **б.** ир. *зло, несрећа.* — Нисам задовољан, учитељу! опет примедба [ревизорова]. Већ сам видео своје добројутро. *Глиш.*

дòброљȕбив, -а, -о *који љуби, воли добро. И-Б Рј.*

добронáмеран, -рна, -рно, ијек. добронáмјеран **а.** *који има добре намере, који другоме жели добро;* супр. злонамеран. — У њему [у Св. Марковићу] види се само добронамерни утопист. *Скерл.* **б.** *који изражава, очитује, испољава добронамерност, пријатељско суделовање.* — Поглед му . . . поста доброћудан и добронамјеран. *Донч.*

добронáмернӧст, -ости, ијек. добронáмјернӧст, ж *особина онога који има добре намере;* супр. злонамерност. — Твоји најбољи пријатељи, о добронамјерности којих не би смио сумњати, увелике су забринути. *Цар Е.*

добронáмјеран, ек. добронáмеран.

добронáмјернӧст, ек. добронáмернӧст.

дòбрòсретан, -тна, -тно = добросрећан *који је добре среће, срећан.* — Блажени Атрејев сине добросретни, обилни срећом. *М-И.*

дòбрòсретнӣк м = добросрећник *добросрећан човек.*

добр̀осретница ж = добросрећница *добросрећна жена.*

добр̀осретњӣ, -ā, -ē *в. добросрећан, добросретан. Вук Рј.*

добр̀осретњица ж *в. добросретница. Вук Рј.*

добр̀осрећан, -ћна, -ћно = добросретан. — Неколико пута сијевнула је и блеснула у сунцу оштро и језиво шиљаста бајонета поврх моје добросрећне и уморне главе. *Коч.*

добр̀осрећњик м = добросретник. — Не знате ви, добросрећници, шта је мука. *Ћос. Д.*

добр̀осрећница ж = добросретница.

добр̀остив, -а, -о **а.** *добар, благ, милостив, милосрдан.* — Природа је свуда добростива па стави уза болест и лек. *М 1867.* **б.** *који изражава, очитује, испољава доброту.* — Одговори добростивим ријечима. *Вел.*

добр̀остиво прил. *на добростив начин, милостиво.* — Насмијао се добростиво и рекао благим гласом. *Кос.*

добр̀остивӧст, -ости ж *особина онога који је добростив.*

добр̀остӧјан, -јна, -јно *који добро стоји, имућан.* — Почињало је дијете причу на толико мјеста да би који од добростојних сељака дао паре. *Лоп.*

добр̀остӧјнӣк м *онај који имовином добро стоји, имућан човек.* — Раде је . . . добростојник, радишан, вриједан. *Љуб.*

добросӯседскӣ, -ā, -ō, ијек. добросу́сједскӣ *који се односи на добре суседе; у коме се очитују односи добрих суседа.* — Комитет наставио је дебату . . . за унапређење мирних и добросуседских односа међу државама. *Пол. 1958.*

добросу́сједскӣ, ек. добросу́седскӣ.

добр̀ота ж **1.** *особина онога који је добар, пријатељско расположење према људима, спремност за пружање помоћи, племенитост.* — Из његовог лица . . . избија племенитост и доброта. *Чол.* Буди добар до скрајних граница доброте. *Бег.* фиг. (о човеку) Он је сушта доброта. *Фелд.* **2.** *оно што је добро, ваљаност, вредност.* — Имао је то да захвали доброти свога продукта. *Том.* Доброта се сваког воћњег семена не може сазнати на овај начин. *Тод.* **3.** *готовост на услуге, услуга, љубазност.* — Обећајте да ћете ми учинити једну доброту. *Срем.* Кривице није никому наносио, али уопће није ни доброту сијао. *Бен.*

дȍбротвор и **добр̀отвор** м **1.** *онај који добро твори, који чини коме добро, који пружа помоћ, заштиту, доброчинац;* супр. злотвор. — Његово срце одбило се од . . . пучанства кому је био добротвором. *Том.* Убио је . . . свога првог суседа и добротвора. *Вес.* **2.** *онај који даје већу суму новца или оставља неку имовину добротворном друштву.* — Волео је да буде члан неког одбора . . . да буде добротвор и утемељач. *Сек.*

дȍбротвӧран и добр̀отвӧраи, -рна, -рно **а.** *који добро твори, који чини добра дела, који пружа помоћ, заштиту сиромашнима.* — Дедер пољуби свету и добротворну руку. *Јел.* **б.** *који је намењен добротворству, који служи у хумане сврхе:* ~ друштво.

дȍбротвӧрка и **добр̀отвӧркā** ж *она која добро твори, доброчинитељка.* — Оставши без контроле добре протекторке и добротворке своје . . . он се смртно зањуби. *Срем.*

дȍбротвӧрно и добр̀отвӧрно прил. *на добротворан начин, као добротвор.* — Благохотно и добротворно расвјетљује [мјесечина] наш убоги сељачки дом. *Ков. А.*

добротво́рнӧст, -ости ж *особина онога који је добротворан, помоћ, помагање.* — Уза сву јавну добротворност многи човјек нема доста круха. *Рад. Стј.*

добр̀ōћа ж необ. *в. доброта.* — Пјесници постизавају доброћу језика. *Шим. С.*

добр̀ōћуд, -а, -о *в. доброћудан.* — У таквим тренуцима . . . бивао је разнежен, мек, доброћуд. *Сек.*

добр̀ōћудан, -дна, -дно **а.** *који је добре ћуди, добре нарави.* — Наишао је на некаква доброћудног . . . чичицу. *Ранк.* **б.** *који изражава доброћудност.* — Доброћудан смијешак му титраше око усана. *Леск. Ј.*

добр̀ōћудница ж *доброћудна женска особа. Прав.*

добр̀ōћудно прил. *на доброћудан начин, добронамерно.* — Тако је! насмеја се доброћудно Иво. *Ћип.*

добр̀ōћуднӧст, -ости ж *својство онога који је доброћудан.* — Моја ми природена доброћудност није допустила да се веселим такву злобну претварању. *Шкреб.* фиг. Његове . . . приповетке . . . имају доброћудности, насмејаности, ведрог духа. *Прод.*

добр̀охотан, -тна, -тно **а.** *који жели добро другоме, добронамеран, племенит.* — Опкољен свијетом, који ми је туђ и мало доброхотан, ја се . . . осјећам сам. *Андр. И.* **б.** *који изражава доброту.* — Смјешкао се љубазно, расипао доброхотне ријечи лијево и десно. *Донч.*

добр̀охотњик м *онај који је доброхотан.* — Друштвени доброхотник хоће да сва знаност и сва умјетност буду популарне. *Шим. С.*

добр̀охотно прил. *на доброхотан начин, добронамерно.* — Нису знале кога од њих двоје да доброхотније погледају. *Коз. Ј.* Миланка се смешка збуњено, њена мама доброхотно. *Поп. Ј.*

добрòхотнōст, -ости ж *особина онога што је доброхотно, добронамерност.* — Настоје да . . . изазову у њима здраво душевно расположење доброхотности спрам њихових суграђана. *Мј. 1926.*

добрòчин[1] и **дòброчӣн** м *добро дело, доброчинство.* — Хвала ти, оче . . . за сваку добру ријеч, за сваки доброчин. *Шен.*

добрòчин[2], -а, -о *в. добротворан.* — Ако не би имала средстава за ту доброчину политику, нека притегне богаташе. *Јов. С.* Неки доброчини бог позва ме на оно чиме сам почео. *Грол.*

доброчи́нац, -нца м (ген. мн. добрòчӣнāцā) *в. добротвор.* — Поштен је човек . . . нагао, али добар, напрасити доброчинац. *Јов. Ј.*

добрòчиначкӣ, -ā, -ō *који се односи на доброчинце. Прав.*

доброчи̏нилац, -иоца м *в. добротвор.* — Мора [уговор] везивати доброчиниоца и онога коме се чини. *Јов. Ј.*

доброчи̏нилица ж *в. добротворка.* — Слатка моја доброчинилице! *Коз. Ј.*

доброчи̏нитељ м *в. добротвор.* — Директор је хтио да увјери Шимуна како је он његов доброчинитељ. *Гор.*

доброчинитељица, доброчи̏нитељица и **доброчи̏нитељка** ж *в. добротворка.*

доброчи́нка и **добрòчӣнка** ж *в. добротворка.* — Славих је . . . као доброчинку. *Леск. Ј.*

доброчи́нство с (ген. мн. добрòчӣнстāвā) *особина онога који добро чини; добро дело.* — То је велико доброчинство, и ја ћу ти се за то одужити. *Шен.* У њиховим односима није се срело доброчинство са захвалношћу. *Прод.*

добрӯрад, -а, -о ков. *који тежи добру;* супр. злурад. — То нека буде речено за умирење нашем добрурадом свету, кризе Матичине нема. *Петр. В.*

добрӣчанова трáва ж бот. *в. добричи́ца. Вук Рј.*

дòва ж тур. *молитва.* — Тако су за једне давнашње поплаве изишла двојица вишеградских хоца да уче дову против те напасти. *Андр. И.*

дова́бити, дòвāбӣм сврш. *вабећи приволети на долазак, домамити.* — И отац и мати измучили би се бадава да га довабе с мора. *Новак.* Да доваби живад, поспе пред прагом шаку свињске крме. *Бен.*

довабљи́вати, -ȁбљујēм *несврш. према довабити.*

дова́бнути, дòвāбнēм сврш. *вабнувши домамити.* — фиг. Довабни онај шапат зоре. *Крањч. С.*

дова́ђати, дòвāђāм несврш. покр. *в. доводити.*

дова́жати, дòвāжāм несврш. *в. довозити.* — Осим вина сва роба што се извозила из Далмације морала се најприје доважати у Венецију. *Шиш.*

дова́љати, дòвāљāм сврш. *ваљајући допремити, догурати.* — Људи у сушно доба доваљали [камење] да пријеђу на другу страну [Цетине]. *Шимун.* Пред кућом изваља она буре и доваља га до врата. *Мил. В.*

~ се *доћи, допрети ваљајући се.* — Велики таласи југовине доваљали су се до руба луке. *Новак.* До улаза доваљао се однекуда . . . крупан камен. *Цар Е.*

довальи́вати, -ȁљујēм *несврш. према доваљати.*

дòварати, -āм сврш. *варајући довести, домамити.* — Иди, брате . . . ак' узможеш доварати Турке. *НП Вук.* Очи моје, два мала бећара, доварале лолу до олтара. *Леск. М.*

довари́вати, -ȁрујēм *несврш. према доварити.*

дова́рити, дòвāрӣм сврш. **1.** *свршити варење.* **2.** *докувати оно што није било довољно кувано.* — [Чекали су] да се ручак скува и довари. *Вин.*

доват- *в. дохват-.*

дòвaћати *в. дохваћати.*

дòвдē и дòвде, ијек. дòвдē **и дòвдје,** прил. *до овога места.* — Сукњица кратка, довде, и цакли се као сунце. *Сек.* Зашто си дошла? Сва си мокра! . . . Гледај! . . . Довде пјешице! *Франг.*

дове́зати, дòвēжēм сврш. *вежући наставити на што, надовезати.*

~ се (кога) *доћи и остати у чијој близини, прилепити се (уз кога).* — Све је то било док се тебе не довеза Илијица. *Горд.* И данас дошао у моју магазу, бајаги да ми плати дуг, па ме се довезао и зове ме. *Вор.*

довези́вати, -ȅзујēм *несврш. према довезати.*

дòвејати, -јēм, ијек. дòвијати, сврш. **1.** *свршити вејање лопатом или ветрењачом.* **2.** *вејући донети.* — Доста их је . . . богме, оче, довијала некаква вјетрина. *Њег.*

дòвēк(а), ијек. дòвијек(а), прил. *увек, навек, стално, непрекидно (обично о будућности).* — Довијек био проклет сањар онај чудан! *Јурк.* Пијем и жалим да сам пијан довек. *Дис.* Свак је рођен да по једном умре, част и брука живе довијека. *Њег.*

довèрати се и дòверати се, дòверēм се сврш. **1.** *свршити вераље.* **2.** *дочепати се.* — Него видите — он се доверао Ивана. *Кал.*

дòверовати, -рујēм, ијек. дòвјеровати, сврш. *престати веровати. Р-К Реч.*

дòвèслати, -ā̀м сврш. *веслајући довести, стићи.* — Рибар довесла до обале. *Дом.* Са новљанске барке, довеслане ближе, одјекнуо [је] пуцањ. *Нех.*

довéсти и **дòвèсти,** -éзēм сврш. **1.** *свршити везење.* **2.** *додати везењу.*

довèсти[1] и **дòвести**[1], -èдēм (аор. довèдох дȍведе; р. прид. дȍвео, довèла и дȍвела; трп. прид. довèден, -ена) сврш. **1. а.** *водећи кога учинити да приспе до одређеног места.* — Довео [је] са собом на спавање још једног бекријуу. *Јонке.* Поворку [су] пред општинску кућу довели. *Чипл.* фиг. Устани, Данице, већ и благи данак доведи. *Марет.* Несрећа је довела у овај град. *Дуч.* **б.** *омогућити коме да стигне до циља, бити му путоказ.* — Изиће из куће . . . низ мрачан сокак који ће га, најзад, довести дому. *Јевт.* Пошли смо ка Вијаки, али нас опази један извиђач, доведе још два и почеше да туку шуму. *Дед. В.* **2. а.** *узети у кућу жену (ређе мушкарца) ради женидбе односно удадбе.* — Попов Гојко довео жену. *Јел.* А млада си још, јадна . . . Доведи бар човека у кућу, нека имаш мушку главу. *Вес.* **б.** *задржати уз себе децу из претходног брака (после преудаје).* — Јулијана је довела Стерији двоје деце од првога мужа. *Нов.* **3.** *спровести.* — Напокон је срећно довео рибу обали. *Новак.* Те удолине . . . изгледају као водено корито, али само донекле, јер нису доведене до Саве. *Вес.* **4. а.** *изазвати, проузроковати неко стање, расположење:* ~ до лудила, ~ у сумњу, ~ у тежак положај, ~ у јарост, ~ до суза и сл. **б.** *у вези с неким именицама значи учинити да наступи стање обележено том именицом:* ~ у ред *уредити,* ~ у склад *ускладити,* ~ до закључка *закључити,* ~ у памет (до памети) *опаметити,* ~ у везу *повезати* и сл.

Изр. ~ до хлеба *отхранити;* ~ у питање (што) *угрозити (што);* ~ у шкрипац (кога) *ставити кога у врло незгодан, опасан положај.*

~ **се** *доћи у мужеву кућу, удати се.* — Била је то дика за све нас кад се Јуца довела у нашу кућу. *Иван.* Памти кад се стари Памуковић оженио, кад су се снахе довеле. *Андр. И.*

дòвести[2] и **дòвести**[2], -èзēм (аор. довèзох, дȍвезе; р. прид. дȍвезао, довèзла и дȍвезла; трп. прид. довèзен, -ена) сврш. *донети, допремити, пребацити возећи.* — Довезе из Пуље пуних бродова ржи и јечма. *Љуб.* Амо довезле ме лађе. *М-И.* Девер што је њу довезао, оде кући. *Вес.*

~ **се** *допутовати превозним средством.* — Тихо се онамо ми довеземо до обале. *М-И.*

дȍвечȅ(р) прил. *ове вечери.* — Довече ћу да те [пупољак] метнем у недра да ми миришеш! *Вес.* Рекао је најпослије да дође довече. *Сим.*

довèчерати, -ā̀м сврш. *свршити вечеру.* Нигда и не доручају и не довечерају. *Лапч.* Довечерали су и стали пити. *Шимун.*

дȍвӣд м *домет ока, видик;* исп. доглед (1). — Сунце . . . радосним зрацима поздравља и љуби све што видимо и што се губи тамо далеко ван довида. *Шапч.*

дȍвидети, -дӣм, ијек. дȍвидјети, сврш. *погледом обухватити, видети до чега.* — фиг. Нема другачијега погледа задубљеног да довиди нутрину и сагледа точност. *Сим.*

дȍвидјети, -дӣм, ек. дȍвидети.

довúђати, дȍвӣђам *несврш. према довидети и довидјети.*

дȍвија ж заст. *манастирска кухиња. Вук Рј.*

довúјање с *гл. им. од довијати (се).*

довȉјār, -ара м заст. *мушкарац који се брине о кухињи (у манастиру). Вук Рј.*

довȉјāран, -рна, -рно *довитљив.* — Стари Макса . . . уступио Даничину руку . . . оној савитљивој трсци, човеку без сваког значаја, али довијарноме . . . Илији. *Шапч.*

довијàрица ж заст. *жена која се брине о кухињи. Вук Рј.*

довȉјāрка ж заст. покр. *она која домаћици помаже на бачији, катуну. Вук Рј.*

довúјати, дȍвӣјам сврш. **1.** *вијајући догнати, дотерати. Вук Рј.* **2.** фиг. *доживети.* — Ој, има ли пророка да гађа какав ће који довијати вијек. *Ков. А.*

дȍвијати, -јēм, ек. дȍвејати.

довúјати се, дȍвӣјам се *несврш. према довити се.*

дȍвијатōст, -ости ж покр. *довитљивост.* — Довијатост капетанова пробуди ненадно усхит у петој чети. *Шен.*

дȉвијек(а), ек. дȍвēк(а).

дȍвик и **дȍвīк** м *даљина на којој се човек може дозвати, довикнути.* — И најпростији војник слутио је добро да ће сутра откуцнути одсудни час, јер се војске већ на довик примакле. *Торд.*

довúкати, дȍвӣчēм сврш. *вичући дозвати.* — К Суторини претурио војску, па довика војеводу Луку. *Март.* Снаха довиче из авлије дете које се играше на вршају. *Шапч.*

довикúвање с *гл. им. од довикивати.*

довикúвати, -йкујēм *несврш. према довикати и довикнути.*

довúкнути, дȍвӣкнēм сврш. **1.** (коме) *викнувши рећи.* — Пламтећим очима и дрхтећи према мужу испружену десницу . . . довикну му разјареним гласом. *Том.* **2.**

(кога) *викнувши зовнути*. — Он стане крај друма па их довикне. *Дом.*

дови́нути, дȍвӣнēм свршд. *докучити, схватити*. — Ступивши у собу свидје се необично суцу, са шта ни сам он можда не довину. *Буд.*

~ **се 1.** *доспети (куда), домоћи се чега*. — Тај човјек . . . будио [је] у њој . . . скромну жељу да се довине града. *Божић.* **2.** *довити се (2)*. — Неће се нитко бољој довинути мисли од ове. *М-И.* Треба се снаћи, окренути, довинути, а не чекати да само дође. *Марк. М.*

дȍвити[1], дȍвијēм свршд. *вијући донети*. — Јесу ли га људске руке . . . пресадиле [цвијет] . . . или га је каква вјетрушина довила . . . не би никад право угонену. *Љуб.*

дȍвити[2], дȍвијēм свршд. *савити докраја*.

~ **се 1.** *савити се докраја*. **2.** фиг. **а.** *снаћи се вешто у чему, домислити се чему*. — Знао се брзо довити сваком потежем раду. *Шапч.* Таква су времена, па се мораш довити којечему, ако хоћеш да поживиш. *Пав.* **б.** *доспети до чега, постићи*. — Дуго време [је] морало протећи док се човек довио до тога знања да топи метале. *Панч.* Хтједох свакако довити се среће с вама се упознати прије. *Шен.*

довȉтлати, -ā̄м свршд. **1.** *витлајући догнати, дотерати*. — Вјетар их довитла, или их пљусак нагна под кров. *Лал.* **2.** *витлајући стићи*. — Потрчи зекоња откуда је довитлао. *Вел.*

довȉтљив, -а, -о *који се уме домислити, снаћи у тешком положају, домишљат, сналажљив; вешт*. — Убрзо се показао као храбар, упоран, довитљив и пожртвован борац. *Чол.*

довȉтљивац, -йвца м *онај који је довитљив*.

довȉтљивица ж *довитљива жена*.

довȉтљиво прил. *на довитљив, домишљат начин, досетљиво, вешто*. — Почео сам уистину красти, лукаво, довитљиво. *Пав.*

довȉтљивōст, -ости ж *особина онога који је довитљив, домишљатост, сналажљивост*. — [У њему је] маштање и практична довитљивост, и енергија велика и бескрајна. *Кос.*

дȍвјеровати, -рујēм, ек. дȍверовати.

довла́чēње с *гл. им. од довлачити (се)*.

довла́чити, дȍвлāчӣм *несврш. према довући*.

~ **се** *несврш. према довући се*.

дȍвлē прил. *довде*. — Довле ми је већ тих ваших потркушица и задјевица. *Мил. В.* Онда лако скочим довле. *Бег.*

дȍвлēн прил. *в. довле*.

дȍвлет м тур. **1.** *в. девлет*. **2.** *част, поштовање*. — Ја . . . моју господу слушам као неке богове и сваки им, што ће рећи, довлет чиним. *Ранк.*

дȍвод м **1.** *спровођење до чега, довођење, допремање (нпр. нафте, горива, воде и др.)*. — Цев за довод бензина била је запушена. *Пол. 1958.* Код француских кола био је много бољи довод горива и мазива. *Аут.* **2.** *цев, канал и др. за довођење чега*.

дȍводац, -воца м (ген. мн. дȍводāцā) = довоче *дете (обично мушко) које жена доведе другом мужу или муж другој жени, пасторак. Вук Рј.*

довȍдити, дȍводӣм *несврш. према довести*[1].

дȍводнӣ, -ā̄, -ō̄ *који служи за довођење чега, који се односи на довод*: ~ цев, ~ тунел, ~ жица.

дȍводница ж **1.** ков. *жила, крвни суд који доводи крв у срце, вена*. — Крвни судови . . . који утрошену крв из тела сабирају и натраг у срце доводе, зову се доводнице или вене. *Батут.* **2.** покр. *женска особа доведена у кућу, снаха, невеста. Рј. А.*

дȍвођēње и **довȍђēње** с *гл. им. од доводити*.

дȍвожēње и **довȍжēње** с *гл. им. од довозити (се)*.

дȍвоз м *допремање превозним средствима, довожење*. — Карађорђе заузме остров спрам ушћа Саве у Дунав и пресече . . . довоз. *Нов.* Довоз муниције [је] . . . отежан. *Јевт.*

довȍзити, дȍвозӣм *несврш. прва довести*[2].

~ **се** *несврш. према довести се*.

дȍвознӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на довоз, увозни*. — Прописа [сенат] да се на њем [тргу] искрцавају и распродају славенске трговине довозне без царине. *Љуб.*

довојȅвати, -ȍјујēм свршд. *војујући довести до краја (борбу и сл.), свршити војевање*. — Борба око реализма и натурализма завршила је побједом реализма . . . чак и прије него што је била довојевана. *Марј. М.*

дȍвоља ж *стање у којем је свега довољно, обиље*. — Удовац прота сестричину прими, код њега да се стани, у довољи да живи. *Каш.*

дȍвōљан, -љна, -љно **1.** *којега је онолико колико треба, колико је доста за нешто*. — [Кнез Милош] није умео послушати Вука и везати у довољној мери своје име за успех највеће . . . реформе . . . у нашој књижевности. *Прод.* Идеш улицом и довољна је једна кора поморанџе: оклизнеш се, паднеш и умреш. *Рист.* **2.** заст. покр. *задовољан*. —

Сад ми је мило да си ми весео и довољан. *Вук*. Нико срећан, а нико довољан, нико миран, а нико спокојан. *Њег*. **3.** (у именичкој служби) *најнижа школска прелазна оцена*. — Добио је довољан. *Јонке*.

довољáнē прил. покр. *довољно, доста*. — Било му довољане за слаба тела глад. *Змај*.

дòвољē прил. *довољно, у довољној мери, досита*. — Нагледајмо се довоље те наказе. *Јурк*. Из природне реке што бујицом лије, нек се душа наша довоље напије! *Дим*.

дòвōљно прил. *у довољној мери, колико је потребно, доста*. — Милош је добио потпуно задовољење, јер је његово прегаоштво и јунаштво довољно истакнуто. *Прод*. Вриједим ли ја за њега ишта више од . . . његових помоћника, које може отјерати . . . кад му се учини да не стичу довољно горљиво за њега? *Козарч*.

дòвōљнōст, -ости ж *особина онога што је довољно; задовољство; самозадовољство*. — Руцовић је увек имао на расположењу. . . своју немарну и презриву довољност и охолост. *Прод*.

довóљство с *обиље, изобиље; задовољство*. — Рођена у богатству, одрасла у довољству. *И-Б Рј*.

дòвотка ж *женско дете које жена доведе другом мужу, пасторка*. — Халимача исприча ко је и откуда је: довотка, дошла с мајком још дјевојчицом, па мајка умрла. *Сиј*.

дòвоткињa ж *в. доводница* (*2*). — Чувај оца домороца и мајку довоткињу. *Вук Рј*.

дòвочāд ж *зб. им. од довоче*.

дòвоче, -ета с = доводац. *Вук Рј*.

дòвратак, -тка м (ген. мн. дòвратāкā), **дòвратњāк** м и **дòвратница** ж *греда у оквиру врата*. — Високи судија, улазећи у судницу, распалио [је] челом у довратак. *Рад. Д*. Она стала и руком се за довратак ухватила да не пане. *Бен*. Мешати се у спор у ком су жене уплетене значи метати прст између врата и довратника. *Андр. И*. Гурне ногом врата своје колибе и, поћнувши се пред довратником, изиђе ван. *Гор*. Дигла се полако држећи се за довратницу. *Берт*.

довр̀вети и **довр̀вети,** -вӣм, ијек. довр̀вјети и довр̀вјети, свршс. *врвећи стићи, скупити се*. — Већ убојне доврвиле војске. *Март*. Сваке године доврве стотине и стотине [на игру алке] из крајине имотске, книнске и врличке. *Шимун*.

довр̀вјети и **довр̀вјети,** -вӣм, ек. довр̀вети и довр̀вети.

дòвргнути, -гнēм (аор. 2. и 3. л. дòврже) свршс. = довр̀ћи **1.** *дотурити* (*3*), *досегнути, добацити*. — Чуо је . . . да је граница турска дубља . . . него гдје је поп каже, колико би трипут довргао највиши топ. *Љуб*. **2.** фиг. *додати* (*у говору*), *надовезати*. — Тако је, Лазо — довргох, уставши са стоца — добро си урадио што си се примирио. *Буд*.

довр̀ебати (**се**), дòвр̀ēбām (се) свршс. *вребајући ухватити, уловити, домоћи се* (*кога или чега*). — Људском срцу увијек нешто треба . . . чим жељена циља се довреба, опет из њег сто му жеља клије. *Прер*.

дòврети, -рӣм свршс. **1.** *престати врети*. *И-Б Рј*. **2.** фиг. *дозлогрдити, дотежати, досадити у великој мери*. — Ја нијесам крив што сам се рађао и што су ми муке довреле кад су ме на вигањ растезали. *Љуб*.

довр̀ēћи и **дòвр̀ēћи,** -р̀шēм, ијек. довријēћи и дòвријēћи, свршс. = довр̀ћи *свршити вршидбу*.

довр̀зати, дòвр̀зām свршс. *довребати*. *Вук Рј*.

довријēћи и **дòвријēћи,** -р̀шēм, ек. довр̀ēћи и дòвр̀ēћи.

довр̀ћи и **дòвр̀ћи,** -вр̀шēм свршс. = довр̀ећи.

дòвр̀ћи, дòвргнēм свршс. = доврнути.

дòврх предл. *до врха чега*. — Војска се турска кренула . . . палећи доврх Цвилина. *Миљ*. Дјевојка порумени доврх главе од саме неприлике. *Шен*.

довршāвāње с *гл. им. од довршавати*.

довршāвати, -р̀шāвām = довршивати *несврш. према довршити*.

довр̀шēње и **довршēње** с и **довршēтак,** -тка м *свршетак, завршетак, крај каквог посла*.

довршѝвāње с *гл. им. од довршивати*.

довршѝвати, -р̀шујēм несврш. = довршавати.

довр̀шилац, -иоца м *онај који што довршује*. — Највише, наравно, стоје они који су и изналазачи и у исто време савршени извршиоци и довршиоци свога изналаска. *Поп. Б*.

довр̀шиочев, -а, -о *који припада довршиоцу*.

довр̀шитељ м *в. довршилац*.

довр̀шити, дòвр̀шīм свршс. **1.** *обавити, урадити докраја какав посао*. — Довршен је и тешки љетни посао. *Шимун*. Довршио сам саслушање и прочитао му поново. *Вес*. **2.** *дотући, усмртити*. — Крвнички подигао песницу да Јегду снажним ударом доврши. *Рад. Д*. Тада је [животињу] полако привуче себи и доврши је са неколико удараца по глави. *Петр. М*.

довуки́вати, -ујкујём несврш. покр. *в. довлачити.* — Довукују цареве лубарде. *НП Вук.*

довýкљати, -ā̄м сврш. покр. *довући, дотеглити.* — Чека је најтрудњији посао у животу: читаву кућу опрати и довести у ред, довукљати робу. *Божић.*

довýћи и дòвýћи, -ýћём (аор. 2. и 3. л. дòвýче) сврш. **а.** *вукући довести, донети.* — Оде на Дунаво па довуче пуна кола рибе. *Шапч.* **б.** пеј. *позивајући, наговарајући довести (кога).* — Ето он је њу довукао из толике даљине, ради њега је дошла овамо. *Леск. Ј.*

~ се а. *вукући се доћи, једва, с муком стићи.* — Довде се некако довукох, али даље не могу. *Вес.* **б.** *кришом, тајно стићи негде.* — Спустити се у каменолом, па се из њега довући до колибе. *Шег.*

довýцати, дòвýцāм несврш. *дем. према довлачити.* — Ту су опет посавска кола полагано довуцала сеоскога жупника. *Шен.*

дòга и дóга ж енгл. *врста великих, снажних паса.*

дòгађāј м (лок. догађáју и дòгађāју) **1.** *оно што се догодило, збило у неком одређеном времену или месту.* — Увече . . . се решетају сви улични догађаји тога дана. *Куш.* Одавши пошту успомени на трагичне догађаје . . . прошетали смо . . . по . . . острву. *Петр. М.* **2.** *згода, прилика.* — Жене у разговору рекну једна другој: немој друго! једна друго! (људи би у оваком догађају казали један другоме: брате!). *Вук Рј.* **3.** *важна појава, особита ствар.* — Ова изложба . . . била је уметнички догађај првога реда. *СКГ 1937.* Свака је од њих [Лазаревићевих приповедака] . . . била књижевни догађај. *Глиг.*

догађàјић и догађàјчић м *дем. од догађај.* — Осим ових важних догађаја има . . . и догађајчића. *Јор.* Он се спомиње и најмањег догађаја и догађајчића. *Сим.*

догáђање с *гл. им. од догађати се.*

догáђати се, дòгāђā се *несврш. према догодити се.*

дòгазити, -йм сврш. *газећи доћи.* — У касну ноћ . . . догази кући. *Ков. А.*

догалáмити, -àлāмйм сврш. *доћи, доспети галамећи. И-Б Рј.*

догалопúрати, -òпйрāм сврш. *дојахати у галопу, дотрчати у скоковима.*

дòгàмбати, -ā̄м сврш. *гамбајући доћи. Вук Рј.*

догамбýљати, -ā̄м сврш. *в. догамбати.* — Босоног и мртав од умора догамбуља којекако до свог стана. *Глиш.*

дòгàмизати, -ижём сврш. *доћи гамижући, догмизати. Р-К Реч.*

дòган м тур. *врста сокола којим се некад ловило.*

дòгана ж тал. покр. **1.** *царина; царинарница.* **2.** *творница, фабрика дувана.* — Као и друге сиротице ишла је у догану и служила под надницу. *Шант.*

дòгања ж мај. покр. *дуђан. Вук Рј.*

догáњати, дòгāњāм *несврш. и уч. према догнати, догонити.*

дòгāр м *догоревање.* — Шибица на догару пала је у . . . шкатуљу. *Драж.*

дòгарак, -áрка м *опушак, чик, тикавац.* — Баци прије тај догарак па запали другу цигару. *Јурк.* Одбаци догарак . . . те је пао управо у кут. *Драж.*

догáрање с *гл. им. од догарати.*

догáрати, дòгāрāм *несврш. и уч. према догорети.*

догéгати (се), дòгēгāм (се) сврш. *доћи гегајући се.* — За њим догега смијешна кока. *Матош.* Ибика се догега . . . стаде задихана. *ЛМС 1951.*

догегýцати, -ā̄м сврш. *дем. према догегати, доћи гегуцајући.*

дòглавак, -áвка м *дрво које се стави попреко преко огњишта па се преко њега ложе друга дрва, подглавак, поглавњак.* — На огњишту намјештава Ружа попријеко дòглавак те међе уздуж преко њега . . . дрва. *Наз.*

доглавúњати, -ā̄м сврш. *доћи главињајући.* — Доглавиња у ложницу. *Кум.* Доглавиња на пијацу да истелали нешто о зимској помоћи. *Бан.*

дòглāвнй, -ā, -ō *који је први до главара.* — [Милоша] је наговорио његов доглавни момак Димитрије Грк. *Вук.*

дòглāвнйк м *онај који је први до поглавара, поглаваров саветник.* — Ти људи, које би Русија хтела на силу да наметне Милошу за доглавнике, имају исто тако тиранску ћуд као и сам кнез. *Гавр.* Стигао је . . . главар дипломатске канцеларије и први доглавник цесаров. *Нех.*

дòглāвничкй, -ā, -ō *који се односи на доглавнике.*

доглàсало с *в. догласник. Деан. Рј.*

дòгласан, -сна, -сно *помоћу чега се доглашује.* — Цијев приставља к устима као догласну трубу. *Вел.*

доглáсити, дòглāсйм сврш. *јавити, обавестити.* — Имам важних вијести доглásити. *Шен.* [Треба да пође] у извидницу и да догласи гдје су Руси. *Десн.*

дòгласйк м *онај који доглашује, весник; обавештач.* — Глас је донио хитар догласник. *Март.* Примаху многе лажне вијести од својих плаћених догласника. *В 1885.*

дȍгласница ж *она која доглашује.* — фиг. У нашој богатој равничарској пустињи ђерам је светионик, догласница, путоказ. *Чипл.*

доглашáвање с *гл. им. од доглашавати.*

доглашáвати, -àшāвām и доглашívати, -àшујēм *несврш. и уч. према доглаСити.*

дȍглēд м (лок. догléду и дȍглēду) **1.** *видик, поглед, простор обухваћен погледом.* — Никога не сретају нити су коме на догледу. *Вип.* Заклоњени [су] добро од људи и догледа авијације. *Хорв.* фиг. Отада јој вазда стајаше на догледу нека зла слутња. *Ранк.* **2.** *место с којег се пружа видик.* — На улазним вратима била је метално уоквирена рупа догледа. *Крл.* **3.** *справа за посматрање удаљених предмета, дурбин, далекозор.* — Проматрао сам . . . раскрсницу и крчму кроз доглед. *Чол.*

дȍглēдан, -дна, -дно *који се може догледати; који св види у будућности, који ће се свакако догодити у не одвеј далекој будућности; недалек.* — Није искључено да ће у догледно вријеме доћи до ухидбеног налога. *Бег.* Тролејбуска веза с Београдом неће бити успостављена у догледној будућности. *Б 1957.*

дȍгледати, -ām сврш. **1.** *угледати што надалеко, докле се може видети.* — Далеко је, не могу догледати. *Вук Рј.* Ниси могао . . . догледати ни разабрати гдје је момак, а гдје дјевојка. *Бен.* фиг. Осуде те . . . ти знаш рок и догледаш крај својој невољи ма како далек био. *Нуш.* **2.** *престати гледати, свршити гледање. Вук Рј.*

дȍгма ж (ген. мн. дȍгмā и дȍгмй) грч. **1.** *верско начело које су дужни вернициприхватити без икакве критике као апсолутно тачно.* — У првом реду стоји догма о божанском тројству. *Баз.* **2.** *оно што је уопште непогрешиво, у што се мора веровати.* — Желео је да се његове речи сматрају као какве догме. *Прод.* Вуков књижевни језик није догма. *Бел.*

дȍгмāт, -áта м *в. догма.*

догматàзам, -зма м *некритичко мишљење које се ослања на догме; мишљење по укоченим, крутим формулама.*

догмàтик м = догматичар *онај који се слепо држи догма; онај који се бави догматиком.*

догмàтика ж **1.** *скуп догма једне вере.* — Хришћанска [је] догматика пуна апсурдних идеја. *Петр. В.* **2.** *наука о верским догмама. Бак. Рвч.*

догмàтичан, -чна, -чно = догмàтичкй и дȍгматскй **1.** *који се односи на догме.* **2.** *који је изнесен као догма.* **3.** *који верује у неку тврдњу.*

догмàтичāр м = догматик. — Паскал је противник . . . догматичара. *Петр. В.*

догмàтичāрство с *дух и схватање догматичара.*

догмàтичкй, -ā, -ō = догматичан.

догмàтички и догмàтично прил. = дȍгматски *на догматичан начин.*

догмàтичнōст, -ости ж *особина онога што је догматично.*

дȍгматскй, -ā, -ō = догматичан.

дȍгматски прил. = догмàтички.

дȍгмизати, -ижēм сврш. *догамизати, гмижући доћи.*

дȍгнати, -āм и дȍженēм (р. прид. дȍгнао; трп. прид. дȍгнāн и дȍгнāт) сврш. *гоњењем учинити, присилити да ко некамо дође, дотерати.* — Овај човјек . . . опљачка и догна два вола. *Лал.* фиг. Казуј, каква те невоља овамо догнала. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *доћи с муком.* — Побјегосмо од града до града, догнасмо се до господства твога. *НП Вук.* Кроз ноћ црну . . . путовали; нити спали, нити четовали, нити знали гдје су се догнали. *Март.*

договāрāње с *гл. им. од договарати се.*

договáрати се, -òвāрām се *несврш. према договорити се.*

договàрāч, -áча м *онај који се с ким договара.*

дȍговōр м (лок. договȍру и дȍговору) **1.** *писмени или усмени споразум, уговорна погодба уз примљене узајамне обавезе.* — Пуковник га укори што се на своју руку упушта у договоре с хајдучком четом. *Тур.* **2.** *састанак ради споразумевања.* — Што се на једном таквом договору реши, то остаје кућни закон. *Вес.*

дȍговōран, -рна, -рно *који је по договору, споразуман.* — Ми ћемо цијели овај начин писања назвати договорно писање. *Вук.* Били су договорни да се са мном шале. *Љуб.*

договȍрити, -òворйм сврш. **1.** *докраја исказати, рећи.* — Још не договори право, а већ је слушкиње виде. *Марет.* Договорио [је] пјесму докраја. *Пав.* **2.** *наговорити, саветовати, доказати.* — Не можеш му договорити, или: не може му се договорити. *Вук Рј.*

~ **се** *учинити договор с ким, уговорити с ким, споразумети се.* — Договорио сам се с Миланом да ускоро опет дође. *Чол.* Договорили смо се жена и ја да одем. *Сек.*

дȍговōрнā ж (дат. дȍговōрнōј) *договорна рвч, учињен договор.* — Договорна је најбоља. Договорна селу одговара. *Н. посл. Вук.* Ја ћу скупити село и донијети дома договорну. *Љуб.*

договòрнӣк, -ӣка м *онај који је направио договор.* — За здравље нашијех племеника и договорника! *Вук.*

дòговорно прил. *у договору, по договору, с пристанком обеју страна.* — Она сума која се везиру давала преко пореза . . . утврђивана је договорно с народним кнезовима. *Јов. С.* Ови њему договорно поставе ступицу. *Маш.*

дòгодинē прил. *идуће године.* — Догодине ћу имати право да се јавим на практични испит. *Ранк.* Догодине ће се још боље окућити. *Пав.*

дòгòдити, дòгодӣм сврш. **1.** *удесити.* — Враг догоди те Меха погоди. *НП Вук.* **2.** *погодити. Вук Рј.*

~ се 1. *настати, збити се, десити се.* — Међу том двојицом догодила се некоћ нека крупна ствар. *Донч.* То је живи доказ великог препорода који се догодио у нашем народу. *Дед. В.* **2.** *наћи се случајно.* — Догоди се брзо један од оних знанаца те ме ослободи те мале неприлике. *Јурк.* Ништа ме се нс тиче земља . . . ни глобус на коме сам се догодио без своје властите иницијативе. *Крл.*

дòгодишњӣ и дòгòдишњӣ, -ā, -ē *који ће бити идуће године.* — Андрија је већ хтио јарачити коња за догодишњу трку. *Божић.*

догòдовштина ж **1.** *чињеница, дело; пустоловина.* — Тај роман . . . саставио је само од догодовштина и мисли. *Шим. С.* Кнежеве су догодовштине непрестано смућивале људе. *Бен.* **2.** *догађај, доживљај.* — Причања о каквој старинској догодовштини. *Шов.*

дòгођāј м покр. *в. догађај.*

дòгòла прил. *до гола тела, до голе коже, посве, потпуно*: свући се ~.

дòгон и **дóгон** м **1.** *дотеривање, довоз.* — Догон [стоке на сајам] је био добар, али продаја слаба. *Обз. 1932.* **2.** покр. *досељеник, дошљак, странац.* — И ти би онога гладуха, догона? *Цар Е.* У ери апсолутизма побринула се цензура, руковођена аустријским догонима . . . да је у Хрватској све шутјело. *Пов. 2.*

дòгонити, дòгонӣм несврш. **1.** *несврш. према догнати.* **2.** *уређивати, дотеривати.* — Догони брке на завојке. *Март.* Па се он дивно бије! рече Буљба догонећи на себи мало хаљине. *Глиш.* **3.** *припремати, удешавати.* — Ракијом догоне [Цигани] грло за песму. *Вес.*

~ се *повр. према догонити.*

догоњēње и дòгоњēње с *гл. им. од догонити (се).*

догорéвање, ијек. догоријèвање, с *гл. им. од догоревати.*

догорéвати, -òрēвām, ијек. догоријèвати *несврш. и уч. према догорети*; фиг. *постепено се гасити, умирати.* — [Грофица] је догоријевала и угаснула је попут лучи. *Нех.* Турска царевина је догоревала у тихој грозници. *Андр. И.*

дòгорети, -рӣм, ијек. дòгорјети, сврш. **1.** *изгорети докраја.* — Запали другу свијећу мјесто оне која је догорјела и угасила се. *Крањч. Стј.* фиг. На осушеним устима догорио му [старцу] живот. *Новак.* **2.** *опалити.* — Из лова му жарко сунце лице догори. *Вук.* **3.** фиг. *доћи до густа, догустити, дојадити.* — Преморени бјегунци умију, кад им догори, и сами ухватити заклон. *Лал.*

Изр. ~ до ноката (коме) *постати несносно (коме), дојадити, не моћи више подносити, трпети.*

догоријèвање, ек. догорéвање.

догоријèвати, -òријевām, ек. догорéвати.

дòгорјети, -рӣм, ек. дòгорети.

дòгорчати, -ām сврш. *постати горко; дозлогрдити, дојадити.* — Уби га! . . . Догорчало човеку. Није то шала остати са ситном децом под ведрим небом као просјак. *Глиш.*

дòготáвљање с *гл. им. од дòготављати.*

дòготáвљати, -òтāвљām несврш. *в. дòготовљавати.*

дòгòтовити, -ӣм сврш. *довршити оно што се готови, спрема, припрема*: ~ ручак. — Животну задаћу своју је дòготовио. *Обз. 1932.*

дòготовљáвање с *гл. им. од дòготовљавати.*

дòготовљáвати, -òвљāвām = дòготовљивати *несврш. и уч. према дòготовити.*

дòготовљúвање с *гл. им. од дòготовљивати.*

дòготовљúвати, -òвљујēм несврш. = дòготовљавати.

дòграбити, -ӣм сврш. *грабљењем узети за себе; грабљењем се домоћи чега; нагло ухватити.* — Гледа како ће и што више дограбити да поједе. *Станк.* Требало би да потрчим за њима и да их чврсто дограбим. *П 1939.*

~ се *дочепати се чега.* — Дрхтао [је] од узбуђења и једва је чекао да се дограби куће. *Марк. М.*

дограбўљати, -ām сврш. **1.** *грабуљањем к себи привући.* **2.** *довршити грабуљање.*

дòграда ж и **дòградак,** -атка м *оно што се доградило или што се дограђује; доградња.* — Родитељски дом . . . с разним доградама и поправкама. *Глиш.*

догради́ти, дȍгрāдīм сврш. **1.** *довршити грађење.* — Писао ми је да ће ми послати нешто да доградим кућицу. *Вил.* **2.** *грађењем додати, саградити уз нешто.*

догради́ња ж **1.** *надограђивање.* — Радио је на некој доградњи и гласно фићукао. *Бен.* Одобрена [је] доградња [у поткровљу]. *Пол. 1957.* **2.** *оно што је дограђено, градња.* — Прегрaдње и доградње старијих објеката имаду исте значајке. *Баб.*

дограђи́вање с *гл. им. од дограђивати.*

дограђи́вати, -а̄ђујēм *несврш. према доградити.*

дограја́ти, дȍгрā̄јām сврш. **1.** *довршити грајање.* **2.** *доћи, приспети уз грају.*

дȍграм м покр. *врста дувана. Вук Рј.*

догр̏дети, -дӣм, ијек. догр̏дјети, сврш. *досадити, дојадити, додијати.* — Баш тако блудности ће, са чистим да је свежеш анђелом, догрдјети и рајска постеља. *Богд.* Догрдјело то већ и самом Потјеху. *Брл.*

догр̏дити, -ӣм сврш. *в. догрдети.* — Петру продике догрдиле, пио је више, картао још више. *Шен.* Влајку већ догрдила она вечна туробност, пакост и јогунство женино. *Ранк.*

догр̏дјети, -дӣм, ек. догр̏дети.

догрђи́вати, -рђујēм *несврш. према догрдети и догрдити.*

догребѐнати, -а̄м сврш. *свршити гребенање.*

догрѐпсти и **дȍгрепсти,** догрѐбēм сврш. *свршити гребење.*

догр̏мети и догр̏мети, -мӣм, ијек. догр̀мјети и догр̀мјети, сврш. **1.** *свршити грмљење.* — Грме [топови], догрмјет не могу. *Кур.* **2.** *громко довикнути.* — Стисну шаке па ће у сав глас догрмјети бездушницима: »Кукавице!« *Шен.* **3.** *с великом буком доћи, дотутњити.*

догр̀мјети и догр̏мјети, -мӣм, ек. догр̀мети и догр̏мети.

догр̏нути, дȍгрнēм (аор. догр̏нух и дȍгртох) *сврш. према догртати.*

дȍгртање с *гл. им. од догртати.*

дȍгртати, дȍгрћēм несврш. *гртањем додавати.*

догру́стети, -стӣ, ијек. догру́стјети, сврш. *омрзнути, досадити. Деан. Рј.*

догру́стјети, -стӣ, ек. догру́стети.

догрцати, -а̄м сврш. *грцајући доћи.* — Догрцаше до брега и пруда. *Радич.*

догу́лити, дȍгӯлӣм сврш. *завршити гуљење, докраја огулити, ољуштити; одерати. Р-К Реч.*

догу́рати, дȍгӯрām сврш. **1.** *гурајући дотерати, привести, довести.* — Сами га [трговци еспап] у колицима догурају . . . у свој дућан. *Срем.* Домаћица им помогне да ћак догурају до прага. *Сек.* **2.** фиг. **а.** *узнапредовати (у служби).* — Догурао је преко својих веза . . . до подбана. *Крл.* Пошао у финанце и догурао до прегледничког чина. *Лал.* **б.** *доћи докраја, стићи, дотерати.* — Човек кад догура једанпут докраја са школом, он тек онда вреди нешто. *Нуш.* Био би честит човек и штета што си до овога догурао! *ЛМС 1949.*

Изр. ~ цара до дувара *в. уз дувар (изр.).*

~ **се** *гурајући стићи.* — Напокон се догурао до сајмишта. *Бен.*

догу́стити, дȍгӯстӣ (безл.) сврш. *доспети у невољу, доћи у тешко стање.* — Догустило му, тј. дошло му је до густа. *Вук Рј.* Кад им догусти, кад им треба савјета . . . онда нас зову и милују. *Нех.*

дȍда ж (вок. дȍдо) *в. додола. Р-К Реч.*

дȍдавак, -а̄вка м *в. додатак.* — Помоли се пред њим [мост] сав у дрвеним закрпама и додавцима. *Лал.*

дода́ва̄ње с *гл. им. од додавати.*

дода́вати, дȍдā̄јēм *несврш. и уч. према додати.*

дода̀ва̄ч, -а́ча м *онај који додаје што:* ~ лопте у игри.

дȍдā̄јнӣ, -ā, -ō = додатни *који се нечему додаје, допунски.* — Искамчи у Београду додајни кредит (због пораста цене грађе). *Дав.*

дода́так, -тка м (мн. дода́ци, ген. дȍдā̄тāкā̄) **1.** *оно што се додаје или се додало.* — Труба је нансво засвирала на узбуну, са неким ситним додатком на крају, као да нас пожурује. *Јак.* Проматра чудноватe грађевине, ћеке с високим димњацима и другим чудноватим додацима. *Кал.* **2.** *допуна у новцу, доплатак.* — Због опасне службе траже додатак на плаћу. *Крањч. Стј.* **3.** грам. *реч која се додаје оној речи у реченици од које зависи ради допуне или објашњења:* ~ субјекту, подмету.

дȍдати, -а̄м, дода́дēм и дȍдаднēм сврш. **1.** *дометнути, надодати;* супр. одузети. — Сваки час друкчије [испричају свађу]: додадну, одузму па прича испане сасвим нова. *Сиј.* Тишина другу ријеч ми дода. *Цес. Д.* **2.** *дати, пружити.* — Додаде детету воде. *Вес.* Додајте ми нешто да бол ослаби. *Сек.* Лопту треба додати. *Ват.* **3.** *дати, признати.* — Ако му је законом додато то право . . . да идем . . . да се обесим. *Вес.* Оној је Швабурини додата и тапија и кметовска права. *Коч.* **4.** *у говору, разговору наставити на реч предговорника.* — »Ја идем«, рече професор. »И ја«, дода шумар. *Јурк.*

дȍдāтнӣ, -ā, -ō = додајни. — Тачно је да овде треба дати додатна средства, али треба видети шта и сама пољопривреда може дати. *Пол. 1957.*

додàчић м *дем. од додатак. Прав.*

додвора́вање с *гл. им. од додворавати се.*

додвора́вати се, -ра̏вам се *несврш. и уч. према додворити св.*

додвȍрити, дȍдворӣм и **додво́рити**, дȍдворӣм сврш. *дворити до краја, послужити, бити на помоћи.* — Може се десити да ме он у старости не остави и до гроба додвори. *Сек.*

~ **се 1.** *ласкањем, удварањем омилети коме, задобити чију наклоност.* — Имао кћерку за удају па се осим младој дјевојци инжењер Павковић хтио додворити и њену оцу. *Сим.* Већ неколико дана, да би се додворио оцу, иде на зборове. *Ћос. Д.* **2.** *дворећи стећи. Вук Рј.*

дȍдворица м и ж *особа која се додворава, улизица. Бен. Рј.*

доде́вати, дȍдēвам, ијек. додијѐвати[2] *несврш. према додвести, додвнути.* — Јер је снахи мука додијала што је турска додијева рука. *Март.*

~ се (кога, чега) *додиривати што.* — Да се зеко земље не додијева. *НП Вук.*

дȍдекаēдар, -дра м *геометријско тело, омеђено са дванаест једнаких петерокута, петоуглова.*

дȍдела, ијек. дȍдјела, ж *додељивање.* — Одржава се састанак комисије за додјелу станова. *Bj. 1957.*

доделава́ње, ијек. додјелава́ње, с *гл. им. од доделавати.*

доделава́ти, -ѐлāвам, ијек. додјелава́ти *несврш. и уч. према доделати.*

дȍделати, -ām, ијек. дȍдјелати, **сврш.** *довршити, свршити делање.*

доде́лити, дȍдēлӣм, ијек. додијѐлити, сврш. **1.** *дати, подарити.* — Уживај што ти је срећа доделила: лепоту, богатство, здравље. *Нед.* Стари јој је по закону дођељени друг, па не сме . . . допустити да лежи и једе сам. *Каш.* **2.** *дати као дужност, поверити.* — Казнена истрага буде додијељена прокушаном суцу. *Кос.*

дȍдељати, -ām и -ēм, ијек. дȍдјељати, сврш. *завршити раније недовршено дељање, дељањем додати. Р-К Реч.*

доделье́ње, ијек. додјељѐње, с *гл. им. од доделити.*

доделъ́ивање, ијек. додјељи́вање, с *гл. им. од доделъивати.*

доделъ́ивати, -ѐљујēм, ијек. додјељи́вати *несврш. и уч. према доделити.*

дȍденути, -нēм, ијек. дȍдјенути.

додѐрати, дȍдерēм сврш. *докраја подерати, додрети.* — Додере све хаљине и сву обућу. *Срем.*

додѐсити се, дȍдесӣм се сврш. *догодити се. Р-К Реч.*

дȍдести и **дȍдети**, дȍденēм и дȍдедēм, ијек. дȍдјести и дȍдјети, несврш. *дотаћи, дотакнути, додирнути.*

~ **се** (кога, чега) *дотаћи се, дотакнути се, додирнути се.*

додија́вање с *гл. им. од додијавати.*

додија́вати, -и̏јāвам *несврш. и уч. према додијати.*

дȍдијалōст, -ости ж *особина онога што је додијало.*

дȍдијати и **додија̏ти**, дȍдијам сврш. **1.** *постати неугодно, тегобно од чега што се непрестано понавља, досадити, дотужити.* — Већ у првом селу додија му путовати и крене кући. *Брл.* Додијало ми да живим сам као калуђер. *Чол.* **2.** *наудити, нанети штету.* — Пушке му [Марку] не могаху лако додијати, јер је на њему оклоп од гвожђа, а испод њега панцир-кошуља. *Дом.*

~ **се** *додијати (I).* — Народу се већ додијало улудо гинут'. *Кост. Л.*

додијѐвати[1], дȍдијевам (ијек.) несврш. покр. *в. додијавати. Вук Рј.*

додијѐвати[2], дȍдијевам, ек. доде́вати.

додијѐлити, дȍдијелӣм, ек. доде́лити.

дȍдӣр и **дȍдир** м (ген. мн. дȍдӣрā и дȍдӣрā) **1.** *дотицање, додиривање.* — Твоје руке умирује ме топли додир. *Марк. Ф.* Ћути додир неког тајног крила. *Ант. 2.* **2.** *међусобни односи, узајамна веза.* — Додир хрватске књижевности с чешком књижевношћу није новог датума. *Р 1946.* Приликом овога пута Темпо је први пут дошао у додир са грчким партизанима. *Дед. В.* **3.** *дрȕжење, мешање.* — И у личном додиру и у преписци он нигде не узима улогу воће, но друга и пријатеља. *Скерл.* **4.** геом. *заједничка тачка двеју кривуља.*

Изр. **доћи, долазити у ~ с ким** а) *успоставити, успостављати везу (с ким)*; б) војн. *отпочети, отпочињати с првим окршајима.* — Козачке патроле долазиле су у додир с непријатељским извидницама. *Моск.*

дȍдӣран и **дȍдиран**, -рна, -рно *који се додирује, који је у блиском односу.* — Политика и морал имају једну додирну тачку. *Јов. С.* На додирним местима градили су чворове [од жица]. *Јак.*

доди́рати (се), дȍдӣрām (се) *в. додиривати (се).*

додири́вање с *гл. им. од додиривати (се).*

додири́вати (се), -и̏рујēм (се) *несврш. према додирнути (се).*

додирки́вање с *гл. им. од додирквати (се).*

додирки́вати (се), -и̏ркујём (се) *несврш. и уч. према додирнути (се).*

доди́рљив, -а, -о *који се може додирнути. Р-К Реч.*

доди́рљивост, -ости ж *својство онога што је додирљиво.*

до̀дирница ж мат. *правац који додирује кривуљу у једној тачки, дирка, тангента.*

доди́рнути, до̀ди́рнём сврш. *дотаћи, дотакнути.* — Постеља ни додирнута! Дакле још није дошао [муж]. *Трифк.* Додирне му руку. *Фелд.* фиг. Слободњачки покрет... додирнуо је и Србију. *Марк. Св.* Додирнули би неки нови проблем. *Јак.*

~ **се** *дотаћи се.* — Султан одмах са себе скинуо оне хаљине до којих се ђаурски принц додирнуо. *Нен. Љ.* Додирнуо се шепира. *Торб.*

до̀ђела, ек. до̀дела.

додјела́ва̄ње, ек. доделáва̄ње.

додјела́вати, -ѐла̄вам, ек. доделáвати.

до̀ђелати, -а̄м, ек. до̀делати.

до̀ђељати, -а̄м и -ём, ек. до̀дељати.

додјеље́ње, ек. доделье́ње.

додјељи́ва̄ње, ек. доделъи́ва̄ње.

додјељи́вати, -ѐљујём, ек. доделъи́вати.

до̀ђенути, -нём, ек. до̀денути.

до̀ђести и **до̀ђети**, до̀ђенём, до̀ђедём и до̀ђијём, ек. до̀дести и до̀дети.

~ **се**, ек. до̀дести се и до̀дети се.

додна и **додно** предл. с ген. **1.** *сва до краја доње стране.* — Оком [ме] омјере сврх главе додно пете. *Љуб.* **2.** *до највећих дубина.* — Драгишићку гануле су додна срца ријечи старчеве. *Нех.*

до̀до (вок. од до́да) *припев уза сваки стих у додолским песмама.* — Молимо се вишњем богу, ој додо, ој додоле! да удари росна киша, ој додо, ој додоле! *НП Вук.*

до̀дола ж етн. **1.** *момак или девојка који, окићени цвећем и зеленилом, уз певање обредне песме »Ој додо, ој додоле!« иду у доба суше с пратњом по селу и моле св да падне киша.* **2.** *неукусно одевена женска особа. Р-К Реч.*

до̀долски, -а̄, -о̄ *који се односи на додоле.*

до̀дрёти, до̀дрём и до̀дерём, ијек. до̀дријети, сврш. *додерати, докраја подерати.*

додржа́ти, -жи̏м сврш. *држати до потребног тренутка.* — Благо брацу кад си тако верна, кад си брацу коња додржала. *НП Вук.*

~ **се** *сачувати се, одржати се до одређеног времена.* — Овај се стари обичај додржао до данас. *Дан.*

до̀дријети, **до̀дрём** и **до̀дерём**, ек. до̀дрёти.

доду̏рати, -а̄м сврш. *дотрајати, трајати до неког одређеног времена.* — Докле моје царство додурало. *Март.*

доду̏ше прил. *уистину, доиста, стварно.* — Старац је био додуше врло стар, али ипак није знао одговорити Хлапићу на то питање. *Брл.* — Чак се црвени ширит на капи [жандара] видео у мраку, додуше сад црн. *Чипл.*

до̀ђём *през. од доћи.*

до̀ђох *аор. од доћи.*

до̀жалити се, -и̏м се сврш. *сажалити се, постати жао.* — Не би ли се брату дожалило да ми кости у земљицу баци. *НП Вук.*

дожѐлети, -ѐлӣм, ијек. дожѐљети, сврш. *дочекати да се испуни жеља.* — Што је уздишући жељела толико времена, ето је дожељела. *Шен.*

дожѐљети, -ѐлӣм, ек. дожѐлети.

до̀жети, -жањём и до̀жњём сврш. **1.** *свршити жетву, докраја све пожети.* **2.** *жањући додати већ пожњевеном.*

дожи́вети, -ви̏м, ијек. дожи́вјети, сврш. **1.** *жив дочекати какав догађај.* — Потребно је написати савјесно и вјерно оно што се доживјело и запамтило. *Чол.* Чезне да нешто доживи, оно нешто, њојзи још непознато и неокушано. *Ивак.* **2.** *очувати се до одређеног времена.* — И та су причања до данашњега дана доживјела у народу. *Љуб.*

дожи́вјети, -ви̏м, ек. дожи́вети.

доживља́ва̄ње с *гл. им. од доживљавати.*

доживља́вати, -ивљава̄м *несврш. према доживети.*

до̀живља̄ј м *доживљени догађај.* — Причам матери и баби дједов ноћашњи доживљај. *Пав.*

до̀живља̄јнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на доживљај.* — Мисли су истините уколико проширују кругове свијести или појачавају доживљајни интензитет људског смисла. *Лит. 1957.* Решавање [тих формула] захтевало [би] изузетну осећајну, боље рећи доживљајну и стваралачку снагу. *Петр. Б.*

до̀жи̏вљено прил. *на начин онога који је што доживео.* — Због тога је и могао да опише онако доживљено ону вратоломну трку у приповеци: »Он зна све«. *Глиг.*

до̀жи̏вљеност, -ости ж *особина и стање онога што је доживљено.* — Са ванредном доживљеношћу амбијента приказује ноћну атмосферу, психозу ишчекивања брода на пристаништу. *Глиг.* Од њега потјече и низ љубавних пјесама, дирљивих и топлих по доживљености и непосредности. *Барац.*

доживље́ње с *гл. им. од доживети.*

дожи́вљив, -а, -о индив. *који се може доживети.* — Није ли [предмет умјетникова дјела] сам по себи барем мало познат, да им лакше буде доживљив као умјетност. *Шим. С.*

до̀животан, -тна, -тно *који траје до краја живота.* — Руски цар за научне заслуге . . . додељује му [Вуку] доживотну пензију. *Бел.* Регина иде стално у сусрет доживотном дјевојаштву. *Новак.*

до̀животно прил. *до конца, до краја живота.* — Њихов муж мора да . . . не мисли ништа и да ћути доживотно. *Андр. И.*

дожи́вети (се), -и́вём (се) сврш. заст. *довршити живот.* — Овакве двије душе... да доживу саме о себи кô два суха дрвета. *Драж.* Зар ће они . . . доиста морати да ту сав свој вијек проживу и ту да се доживу. *Кол.*

до̀жињање с *гл. им. од дожињати.*

до̀жињати, -њём = дожњевати *несвр. према дожети.*

дожми́рнути, дȍжмӣрнём сврш. *жмирнути према коме, намигнути.* — »Ниси ли и ти . . . пао у разбојску мрежу?« — запита га Исовић дожмирнув Пришлину. *Шен.*

дожње́ва̀ње с *гл. им. од дожњевати.*

дожње́вати, дȍжњёвам несврш. = дожињати.

до̀жњети, -жањём и дȍжњём сврш. покр. *в. дожети.* — То је надметање између момака и девојака ко ће пре дожњети до краја. *Дом.*

дожу́дети, -дӣм, ијек. дожу́дјети, сврш. *жудећи постићи, достићи.* — Врху свег ћу тебе обожават, љепшег раја не можеш дожудјет'. *Хар.*

дожу́дјети, -дӣм, ек. дожу́дети.

до́за ж грч. **1.** *посудица или кутија за спремање, чување, држање цигарета, чаја, шећера и сл.* — Она му је послала скупоцјену дозу за дуван. *Новак.* При доручку сасух чај у дозу за шећер. *Мил.* **2.** *количина лека или чега другог што се узме одједном.* — Није могао да живи без своје дневне дозе кокаина. *Крл.* Као да је прогутала велику дозу опијума, па јој то стегло, притисло мозак. *Ранк.* фиг. Мама ће се врло веселити ако јој то кажете, рекла је с добром дозом злобе. *Бег.*

дозбо̀рити, дȍзборӣм сврш. *говорити довољно да се ко убеди, доказати.* — Причам му ја до заранка. Али пас лаје, ветар носи. Камену би пре дозборио. *Рад. Д.*

до̀звати, -зо̀вём сврш. **1.** *зовући гласом достићи, досећи, допрети.* — Ниј' далеко када дођеш, дозвати би могô тако ј' близу. *Огр.* **2.** *зовући или позивајући навести кога да дође, да приђе, да се појави.* — Диже народ, крсти земљу, из мртвијех Срба дозва. *Њег.* Тахир-бег је успео да га дозове к себи и приволи на разговор. *Андр. И.* фиг. Паде и ноћ, а он никако не успе да дозове себи сна и спокојства. *Пол. 1955.*

Изр. ~ к памети *опаметити;* ~ к себи, к свести *освестити;* ~ у свест, у памет *сетити (се).*

~ **се** *доћи до разбора, доћи к себи, освестити се.* — [У Црној Гори] све од детета које се тек дозвало себи, до човека и жене који умиру, задахнуто је и прожето народном свешћу. *Цвијић.* О дајте мени зрака да ми груди не распукну се док се не дозовем. *Марк. Ф.*

дозви́ждати, -дӣм сврш. *звиждећи доћи (нпр. о локомотиви).*

до̀звола ж **а.** *допуштење, одобрење, пристанак.* — Добио [је] дозволу да изузме из Управе фонда десет хиљада динара манастирског новца ради . . . поточаре. *Ранк.* **б.** *документ којим се даје право да се што врши.* — Нехотице погледа крчмарску дозволу што је висјела на зиду. *Шимун.*

дозво̀лити, дȍзволӣм сврш. *дати дозволу, допустити, одобрити.* — Само часак! Дозволите! — рече . . . и сједне до ње. *Кум.* Господе боже! — крстио се чучећи у певници . . . позивајући бога у помоћ да не дозволи да лудак насрне на њега. *Чипл.*

дозвољава́ње с *гл. им. од дозвољавати.*

дозвољава́ти, -ȍљāвам *несврш. према дозволити.*

до̀звољено̄ст, -ости ж *особина онога што је дозвољено.*

дозво̀љење с заст. *дозвола.* — Ја сам два пута куцао, ал' ви ме нисте чули, па сам тако ушао без дозвољења. *Трифк.* Не би ли му извољели допустити да с вашим дозвољењем . . . дође. *Вел.*

дозво̀љив, -а, -о неодом. *који се може дозволити.* — Стварање ситнога посједа дозвољиво је једино тамо гдје он . . . има уопће предуслове за успјех. *Мј. 1926.*

дозво̀нити, дȍзвонӣм сврш. **а.** *докраја одзвонити, свршити звоњење.* — Свијет се већ бјеше разишао по селу, и подне је дозвонило. *Тип.* **б.** индив. *звонити толико да постане неподношљиво.* — Ала, Луко, — звони, звони да им дозвони. *Војн.*

до̀згодице̄ прил. *од згоде до згоде, с времена на време.* — Не престаје своме друштву доказивати нешто што дозгодице потврђује изреком. *Нех.*

до̀земак, -ēмка м *део стабла који је при земљи.* — Јарменьача и оплен, ако 'оћеш да трају, праве се од јасенова доземка. *Рад. Д.*

дози́бати се, дȍзӣбām се сврш. *зибајући се доћи, стићи, доклатити се.* — Дозиба се

велевриједни Јакоб Кузмић. *Шен.* Зечеви би изишли из својих лежаја и дозибали се. *Кал.*

дȍзив и дȏзив м *позив, дозивање.* — Стаде се пењати горском стазом, као да је чула нечији журни дозив. *Војн.* »Ма-ма!« — чује се како Илија изнад мене дозива у сну, и тај дозив лебди у бараци као отегнут ... болан уздах. *Минд.*

дозȉвало 1. с *говорна труба, мегафон.* — Помоћу дозивала, које се заснива на одбијању звука ... може се глас пренети на већу даљину. *Физ. 4.* 2. с и м *онај који дозива.*

дозȉвање с *гл. им. од дозивати (се).*

дозȉвати, дȍзивām и дȍзивљēм *несврш. према дозвати.*

~ **се** *несврш. према дозвати се.*

дозȉвач, -ача м *онај који дозива.*

дȍзивнӣ и дȏзивнӣ, -ā, -ō *који се односи на дозивање:* ~ падеж, ~ знак.

дȍзидак, -итка м *дозидани, касније сазидани део грађевине. Рј. А.*

дозȉдати, дȍзидām и дȍзиђēм сврш. 1. *додати нови део старој грађевини, доградити, призидати.* — Салаш »Мој мир« сав се преобразио. Дозидали су још једну терасу. *Сек.* 2. *свршити зидање, сазидати докраја.*

дозиђȉвање с *гл. им. од дозиђивати.*

дозиђȉвати, -зиђујēм *несврш. према дозидати.*

дȍзиметар и дȍзимēтар, -тра м *справа за мерење прописане количине, дозе.*

дозȉрање с *гл. им. од дозȉрати.*

дозȉрати, дȍзирām сврш. и несврш. *да(ва)ти у дозама, одредити, одређивати дозе.* — Син је ... остајао сасвим нетронут тим призором дозираног тровања. *Десн.*

дȍзирати, -рēм *несврш. према дозрети*[2].

дозȉрнути, дȍзирнēм сврш. *дем. према дозрети*[2]. — Тко може дозирнути до дна свачијег срца. *Шен.*

дȍзлабога прил. *у великој мери (о чему неповољном), претерано.* — [Он] је, свршивши науке, из те куће преступио у живот ... дозлабога плашљив и срамежљив. *Јурк.* Како се био сасвим одбио од посла ... њему убрзо постаде дозлабога досадно. *Ћоп.*

дȍзлити, дȍзлī сврш. безл. покр. *в. дозлогрдити.* — Четвртог дана Јован изјави. .. да ће он себи наћи склониште какво му треба — дозлило му је да се вуче као терет за друштвом. *Лал.*

дозлогр̏дити, -ȍгрдим сврш. *постати неподношљив, превршити меру која се може трпети.* — Њена болест [му је] више пута дозлогрдила. *Коз. Ј.* Дозлогрдио си, брате! — прекиде га Гута. — Пусти нас да причамо о другом. Ти само о себи. *Дав.*

дȍзлуци, дȍзлӯкā м мн. тур. *доколеницē*; исп. тозлуци. — Носио је ... дубоке чакшире са повраћеним дозлуцима. *Вас.*

дȏзна ж нем. варв. *в. доза.*

дозна̏вање с *гл. им. од дознавати.*

дозна̏вати, дȍзнāјēм *несврш. према дознати.*

дȍзнака ж **а.** *налог за исплату.* **б.** *свота која се на основи налога исплаћује.*

дȍзнати, -ām сврш. *обавестити се о чему, сазнати.* — Напокон дознаде да је домаћи човјек морао узмакнути пред туђином. *Тур.* Никад не могах дознати шта је послије било с њим. *Лал.*

дознача̏вање с *гл. им. од дозначавати.*

дознача̏вати, -àчāвām = дозначивати *несврш. према дозначити.*

дозначȉвање с *гл. им. од дозначивати.*

дозначȉвати, -àчујēм несврш. = дозначавати.

дозна̏чити, дȍзначīм сврш. *дати банци или пошти налог да се коме изда новац, послати, исплатити коме оно што има да прими.* — У суду ми човечно рекоше да не бринем. Они ће преко банке дозначити новац. *Пол. 1957.* Кватернику [је] дозначена плаћа. *Нех.*

дȍзначница ж *исправа којом се дозначује, налог за исплату, упутница, дознака.* — Трговац ... је посве сигурно знао да ће данас добити дозначницу на пет стотина форинти. *Шен.* Потписују се дозначнице. *Крл.*

дозȍбати, -ām и дȍзобљēм сврш. *докраја позобати.* — Даринка, дозобавши, баци гроздов стрш. *Ћип.*

дозȍвнути, дȍзōвнēм сврш. *дозвати.* — Дозовне жену да их понуди пићем. *Љуб.* Данас [би] требало појати изроду о језику, ако би га то могло дозовнути памети. *Шим. С.*

дозȍрити, -īм сврш. *дозрети.* — Андрију одмах заокупља његова ... накана која је дозорила. *Божић.* Повољне су прилике дале да је одједном дозорила богата жетва. *Шкреб.*

дозре̏вање, ијек. дозријèвање, с *гл. им. од дозревати.*

дозре̏вати, дȍзрēвām, ијек. дозријèвати *несврш. према дозрети*[1].

дȍзрелōст, -ости ж *стање онога што је дозрело.* — У последњој збирци препознаје се исти [песник] из својих првих песама, само са очигледном дозрелошћу кроз седам година. *Богдан.*

дȍзрео, -ела, -ело *који је сазрео.* — Не заборави да је свако слатко и дозрело воће прије свога времена трпко и зелено. *Јаг.*

дȍзрети[1], дȍзрīм и дȍзрēм (покр. ијек. дȍзријēм; р. прид. ек. дȍзрео, ијек. дȍзрио и дȍзрео) сврш. *докраја сазрети, свршити*

сазревање. — Сам је осјећао да су године таоштва . . . учиниле да дозре душа његова. *Наз.* Треба да свака ствар дозрије. *Тип.* Његов снажни природни дар књижевног критичара и есејисте . . . овде је сасвим дозрео. *Прод.*

дòзрети², дòзрīм сврш. *докраја догледати, допрети погледом до чега.* — Ретке су очи што ће дозрет' моћи збитија што будућност скрива. *Змај.*

дозријèвāње, ек. дозрéвāње.

дозријèвати, дòзријевāм, ек. дозрéвати.

дозýјати, -јīм сврш. *зујећи стићи.* — У тај час дозујала је на њих однекуд из грања једна серпентина. *Бег.*

доигрáвāње с *гл. им. од доигравати.*

доигрáвати, -ѝгравāм *несврш. и уч. према доиграти.*

дòиграти, дòиграм сврш. **1.** *завршити играње, какву игру:* ~ плес, ~ ногомет, ~ картање. **2.** *скачући и играјући доћи, дотрчати.* — Кад га видје сека Смиљанића, своме брату она доиграла. *НПХ.*

дòимāње с *гл. им. од доимати се.*

дòимати се, -āм се и -мљēм се *несврш. према дојмити се.*

дòиста и покр. **дòисто** прил. *уистину, заиста, поуздано.* — Вођ патроле је извијестио да су Нијемци доиста прошли овим путем. *Чол.* Доисто ти турску вјеру дајем. *НП Вук.*

дóја ж *хип. од дојиља; мајка.* — Моја лепа дојо! . . . моја мила мајчице! *Вес.*

дòјава ж *обавест, оно чиме се што јави (коме), речи којима се јавља (што).* — Обрнувши се кô по некој тајној дојави угледа дјевојку. *Тип.*

дојáвити, дòјāвīм сврш. **1.** *јавити (коме), донети вест.* — Нитко не може погодити што је гласник дојавио кардиналу. *Нех.* Ко ће . . . дојавити селу да бјежи у шуму. *Топ.* **2.** *довести (камо) стоку идући пред њом.* — Многи су у Стојанову увалу дојавили овце и козе, дотјерали говеда и коње. *Топ.*

дојављивāње с *гл. им. од дојављивати.*

дојављивáти, -àвљујēм *несврш. и уч. према дојавити.*

дòјāвница ж *писмо за јављање, обавештавање, обавешћивање.*

дòјадити, -īм сврш. (често безл.) *дозлограђити, досадити, постати мрско.* — Побјегла је од куће, јер јој је дојадило свађати се стално са свекрвом. *Донч.*

~ **се** безл. *в. дојадити.* — Дојади му се и то ходање, и поврати се у хотел. *Тип.*

дòјако и дòјако прил. заст. *в. досад(а).* — Мотрили су га љубопитније но дојако кад би се туда провезао. *Коз. Ј.* С вама ћу ја и одјако као и дојако. *Ад.*

дојàкошњи и **дòјакошњи,** -ā, -ē заст. *в. досадашњи.* — Једва је дочекао да се ослободи дојакошњега начина живота. *Ивак.* Ја сам напустио мој дојакошњи квартир. *Нуш.*

дóјам, дóјма м чеш. *доживљај који у нама изазива непосредно опажање неког предмета, утисак.* — Сви су под дојмом тешкога растанка. *Огр.* Тражио је утјехе . . . сабирајући мисли и . . . дојмове. *Тип.* Биљежи дојмове и успомене. *Нех.*

дòјара ж покр. *в. дојилица.* — Прождрљива је као крмача дојара. *Ком.*

дòјахати, -ашēм сврш. **1.** *јашући доћи, дојездити* **а.** непрел. — Дојаха пред механу неки коњаник. *Ранк.* **б.** прел. — Коња је неко дојахао и . . . оставио насред лединe. *Пер.* **2.** *не моћи више јахати.* — Дојахао је већ! *Вук Рј.*

дојахѝвāње с *гл. им. од дојахивати.*

дојахѝвати, -àхујēм *несврш. и уч. према дојахати.*

дòјача ж покр. *в. музлица.*

дòјдȕћи, -ā, -ē заст. *који следи, будући, идући.* — Људи су забринуто . . . и са страхом [мислили] о томе што их чека дојдуће ноћи. *Бен.*

дојèдан, -дна, -дно *в. сваки.* — Шаљи књиге на све чет'ри стране доједноме побратиму свому. *НПХ.*

дојèдрити, -īм сврш. *једрећи доћи, стићи.* — Доједри . . . у луку читаво једриље. *Наз.*

дојежђѝвāње с *гл. им. од дојежђивати.*

дојежђѝвати, -èжђујēм *несврш. и уч. према дојездити.*

дојèздити, дòјездīм сврш. *јездећи стићи, дојахати.* — Дојездио је на зеленку. *Шен.* фиг. Дојездиће опет мирно пролеће. *Марк. Д.*

дојекѝвāње с *гл. им. од дојекивати.*

дојекѝвати, -èкујēм несврш. *допирати (о јеци).* — До чете јасно дојекује јека. *Вел.*

дòјенац, -ēнца м *младо прасе које још сиса, сисанче, одојак.*

дòјенчāд ж *зб. им. од дојенче.*

дòјēнче, -ета с *дете од рођења до отприлике навршене прве године док се храни сисањем, одојче, сисанче.* — Стајала је на вратима с дојенчетом на прсима. *Франг.*

дòјēње с *гл. им. од дојити.*

дòјести, -едēм сврш. *довршити једење.* — Вук је, доједавши гуску, лизао крв са шапа. *Куш.* фиг. Дојести своје дане тако и потрошити снагу. *Петр. В.*

~ **се** *заситити се нѣког јела и не волети га више.* — Једнолика храна . . . се убрзо досади и доједе. *Батут.*

дòјилица ж *она која дои, храни својим млеком, дојиља, дојкиња.* — Јеси л' сисô љуте гује, или ти је дојилица дивљаштина шумска била. *Вел.*

дòјйлница ж *музлица, дижва.* — Узмеш дојилницу и музеш, натежеш пусто виме. *Гор.*

дòјйља и **дòјиља** ж *дојилица.* — Десет лијепих крава, десет дојиља. *Шен.* Неколико жена, међу њима једна дојиља. *Грол.*

дòјйље с *в. дојење.* — Три године била на дојиљу. *Вук Рј.*

дòјйљин и дòјиљин, -а, -о *који припада дојиљи.*

дòјйљскй и дòјиљскй, -ā, -ō *који се односи на дојиље.*

дòјити, -йм (трп. прид. дòјен) несврш. **1.** *хранити својим млеком.* — Седи жена и дои дете. *Дом.* **2.** *сисати.* — Слатко дои [дијете] своју мајку. *Сиј.* **3.** *мусти.* — Брат [је] дојио краву и себи приграбио боље млијеко. *Шен.* **4.** *давати млеко.* — Лијепо блеји, али зло дои. *Вук.*

~ **се 1.** *дојити (4).* — Престаде крава да се дои, јер се брзо хтјела отелити. *Стн. 1948.* **2.** фиг. *хранити се.* — Срамота ме, сед сам, а грехом се дојим. *Бој.*

дòјка ж *орган женскога тела који излучује млеко за храну дојенчета, одојчета, сиса.* — фиг. Земља млада, наша радосна мајка с дојкама пунима млијека. *Крк.* Сумња ће ти дојку отровану дати. *Дуч.*

дòјкиња ж *дојилица, дојиља.* — Бака... је некад Ксенијина дојкиња била. *Јакш. Ђ.*

дòјкица ж *дем. од дојка.* — Дојкице подрхтавају и трепећу као да су живе. *Донч.*

дòјмити се, дòјмйм се сврш. *изазвати снажан дојам, утисак, дирнути.* — Нисам мислио да ће се мене тако дојмити ова вијест. *Нех.* И на лицу му се опажало колико га се то дојмило. *Мул.*

дòјмљив, -а, -о *који се може дојмити.* — Искрене [ријечи] и зато снажне и дојмљиве. *Ивак.*

дòјмљивòст, -ости ж *особина онога што је дојмљиво.* — Његова је модерност у дојмљивости, у моћи . . . додира и разговора с природом. *Матош.*

дòјница ж покр. *дојилица, дојкиња. Вук Рј.*

дојýрити, дòјўрйм сврш. *јурећи стићи камо.* — Дојури . . . предња чета бискупских хусара. *Шен.* Куварица је одјурила [по доктора], а доктор дојурио. *Сек.*

дојучèрањй и дојучèрашњй, -ā, -ē *који је био до јуче, донедавно, недавни, скорашњи.* — Дигао се цар из Стамбола да згази . . . дојучерање робове своје. *Вес.* Заборавио сам на своју дојучерашњу мржњу на мађуху. *Козарч.*

дòјчица ж *дем. од дојка.*

док везн. **1.** *везује зависну временску реченицу с главном и казује* **а.** *да се радње обеју реченица врше истовремено (уз несврш. глаголе).* — Планинка ту углављује телад да јој не сметају док краве музе. *Глиш.* Док је срца, бит ће и Кроације. *Матош.* **б.** *да се радња главне реченице врши одмах по извршењу радње зависне реченице (уз сврш. глаголе);* исп. чим. — Није она од оних што забораве док леђа окрену. *Вес.* И док би очи заклопила, претварале се те поруке у страшне слике. *Тур.* **в.** *да се радња зависне реченице врши пре радње главне реченице;* исп. кад. — Ја ћу доћи к теби док бабо буде друкчији него сада! *Огр.* **г.** *да се радња зависне реченице врши после радње главне реченице;* исп. кад, кадли. — Таман Паја задимио већ увелике, док ти стаде дрека газда-Раке. *Глиш.* **д.** *да се радња главне реченице врши пре радње зависне реченице, односно од њеног извршења (уз сврш. глаголе).* — Радићемо док не падне мрак. *Ред.* **2.** *везује супротне реченице;* исп. а (1). — Мајстор станује у једној уској собици, док двије шире просторије служе за то да се смјести многоструки алат. *Нех.* Бајкић већ сад осећа да излази из мрака, док иследник мисли да Бајкић долази . . . у ред послератне младежи. *Тос. Б.* **3.** *везује зависну реченицу која оправдава и доказује смисао главне реченице;* исп. кад, јер. — Није тај способан за живот — говорили су сељаци — док су га партизани ћакнули. *Ољ.*

дòк м (мн. дòкови) енгл. пом. *уређај у бродоградилишту или у луци:* пловни ~, суви ~, пливајући ~.

дока везн. покр. *в. док.* — Дока прође један мјесец дана, Маријану ране зарастоше. *НПХ.*

дòкад(а) прил. *до којег времена, колико дуго, докле (1б).* — Докада ће их овдје држати? *Вуј.*

Изр. имати ~ *имати кад, имати времена.* — Нисам имао докад ни да их се наужијем. *Бег.*; откад-докад *каткад, кадикад, с времена на време.* — Народу не преостаде ниједан орган преко којега би могао откад-докад дати одушка својим жељама. *Шиш.*

докàжљив, -а, -о *што се може доказати, потврдити. Р-К Реч.*

докàжљивòст, -ости ж *могућност доказивања. Р-К Реч.*

дòказ и **дòказ** м *скуп разлога за утврђење истинитости неке тврдње или неког чина, дела.* — Нису дали никаквог доказа о проведивости тих планова. *Крл.* Шта је доказ?

— Свести једну истину на друге, извести је из других, значи доказати ту истину. *Лог. 1.*

Изр. изводити, прибавити, приказати, провести, сабрати ~ правн. *утврдити истинитост чега.*

дòказало с *документат или предмет који служи као доказ.* — Прво је да морам сутра . . . добити листове као доказало. *Ков. А.* Сва доказала ваља изнијети једновремено. *Мј. 1926.*

дòказа̄нōст, -ости ж *својство онога што је доказано. Р-К Реч.*

дòказати, дòкāжēм свр̄ш. **1.** *чињеницама, доказима утврдити истинитост или правилност чега, уверити кога о чему.* — Они су свој алиби доказали. *Јак.* Он је . . . обећао да ће дјелом доказати да је на нашој страни. *Чол.* **2.** покр. *саопштити, дојавити, доставити коме што.* — Имам вам важну тајну доказати. *Шен.* Доказаше нам да ће Али-бег Бојичић с товаром блага и малом дружином проћи гором Куновицом. *Кост. Л.*

доказѝвалац, -ваоца м *доказивач (1).* — Странке нису могле да о својим правним односима сачине конкретних облигација... кад доказивалац прикаже непотпуну исправу потписану по издатнику. *Мј. 1926.*

доказѝвање с *гл. им. од доказивати.*

доказѝвати, -àзујēм *несвр̄ш. према доказати.*

доказѝвач, -áча м **1.** *човек који доказује. Р-К Реч.* **2.** *онај који дојављује, доставља, попказивач.* — Тако [ће] убрзо проћи и отац му . . . који је турски придворица и доказивач. *Вујач.*

дóказнӣ и **дòказнӣ,** -ā, -ō *који се односи на доказ, што има својство доказа, што служи као доказ:* ~ материјал, ~ поступак, ~ средство, ~ сила.

Изр. ~ примерак штамп. *отисак који служи као доказ да је што штампано.*

дóказница ж *исправа којом се што доказује, потврда. Р-К Реч.*

дòкајати, -јēм свр̄ш. индив. *докрајa окајати.* — Ако си се, кмете, огрешио, кајао веком док не докајао! *Вукић.*

дòкāлē прил. покр. *в. докле. Р-К Реч.*

дòканути, дòканēм свр̄ш. индив. *још мало канути.* — Кад . . . срца горки угаси се глас, судба нађе чудне, тамне путе да докане звукове у нас. *Мас.*

докапиталѝстичкӣ, -ā, -ō *што је било пре капитализма.* — У докапиталистичкој и капиталистичкој формацији те пропорције установљују се спонтано. *Комун. 1951.*

докáпити, дòкāпīм свр̄ш. необ. *испити последњу кап, искапити.* — Али вино наједном као да ми цикну, не докапих чашу. *Богдан.*

дòкасати, -āм свр̄ш. *стићи у касу, дојурити.* — Сјели у чезе и докасали пред крчму. *Чол.* Наслућивали се вукови. Докасали су на пуцањ. *Гор.* фиг. Пред мојим очима гори докасала врућица — вечерњача. *Божић.*

докаси́вање с *гл. им. од докасивати.*

докаси́вати, -àсујēм *несвр̄ш. и уч. према докасати.*

дòкаскати, -āм свр̄ш. *каскајући доћи, стићи.* — Велечасни жупник докаска сопћући. *Донч.*

докаски́вање с *гл. им. од докаскивати.*

докаски́вати, -àскујēм *несвр̄ш. и уч. према докаскати.*

дòкасна и **дòкасно** прил. *до касно у ноћ.* — Докасно је Бернардин сједио уз ватру. *Нех.* Заустави [га] и упита гдје се тако докасно задржао. *Бан.*

докачи́вати, -àчујēм *несвр̄ш. и уч. према докачити.*

дòкачити, -ӣм свр̄ш. = докачити *дохватити, захватити.* — Ама жао ми је грдно што га још мало не докачи. *Срем.* Ами је . . . великим црвеним језиком покушавала да докачи Ненадово лице. *Ћос. Б.*

доквалѝфиковати се и **доквалификовати се,** -ујēм се и **доквалифицѝрати се,** -àцӣрām се, свр̄ш. *употпунити квалификацију.* — Некима [радницима] ће омогућити [раднички универзитети] да се преквалификују или доквалификују. *Пол. 1957.*

доквачи́вати, -àчујēм и покр. -àчӣвām *несвр̄ш. и уч. према доквачити.* — Љутијем гвожђем коња доквачива. *Март.*

дòквачити, -ӣм свр̄ш. = докачити.

доке везн. покр. *в. док*; исп. дока. — Онда Вуче пође Салетићу доке браћи он под Космач дође. *НП Вук.*

доки́вање с *гл. им. од докивати.*

доки́вати, дòкӣвām *несвр̄ш. и уч. према доковати.*

доки́дање с *гл. им. од докидати.*

доки́дати, дòкӣдām *несвр̄ш. према докинути.*

дòкинути, -нēм свр̄ш. *учинити да више не постоји, укинути, уклонити.* — Ја бих смрт докинуо да је нема ни од корова. *Вел.*

докинýће с *гл. им. од докинути.*

докѝптети, -тӣм, ијек. докѝптјети, свр̄ш. индив. *доћи у великом броју, у гомили.* — А стотину људи докиптјело преко стрмените Скипине . . . бан-бадава. *Буд.*

докѝптјети, -тӣм, ек. докѝптети.

доки́хати, дòкӣшēм и дòкӣхāм сврш. индив. *кишући доћи, дотрчати.* — Пред Јандром је докихало црно кудраво псето. *Киш.*

дòклањати, -āм сврш. *свршити клањање* (у *молитви*).

дòклапати, -āм сврш. *клапајући, тешко стићи.* — Долазећи од Карловца преко горе, забасао у шуми, и једва жив у Нови доклапао. *Маж.* Ф.

доклата́рити се, -àтāрӣм се сврш. *клатарећи се доћи, доклатити се.* — Најпрви је препозна мален, оштровид дјечарац који се доклатарио из Јагодње. *Шимун.* Већ се цијело село од њега откренуло . . . као да се доклатарио из широкога свијета. *Бен.*

дòклати, дòкољēм сврш. *довршити клање, сасвим заклати.* — Он га закла, али га не докла. *Вук Рј.* Да си лане по реду почео [клати], догодине доклао би тешко. *Март.*

докла́тити се, дòклāтӣм се сврш. *клатећи се доћи, доскитати се.* — Ако се примјерице доклатило сусједово крмче . . . он је стао викати. *Ков. А.* Доклатили му се преци овамо. *Гор.*

доклаћѐница ж *женска особа која се доклатила.* — Шутите, ви доклаћенице! *Новак.*

дòклē 1. прил. **а.** *до које просторне границе.* — Докле можете погодити из пушке? Један му одговори: Докле зрно стиже. *Нен. Љ.* фиг. Видиш ли, свињо, докле те довела твоја слијепа страст? *Јонке.* **б.** *до које временске границе.* — Докле ћеш бити код куће? *Р-К Реч.* **2.** везн. *док* (*1*). — И мој ће врт бити дјечје игралиште докле је вијека и свијета. *Креш.* Неће бити среће у земљи докле све тако не буде као што он мисли. *Дом.* Казаће дете, докле га капетан на муке удари, све што о Сремцу зна. *Јакш. Ђ.*

Изр. па докле-дотле нар. *док иде, док се може.*

дòклē гòд и дòклē гòд 1. прил. *до које год просторне или временске границе, како год далеко, како год дуго*; исп. докле. — Докле год сегао ока глед. *Шен.* **2.** *везник којим се казује да се радња главне реченице и зависне реченице врше једнако дуго*; исп. док (1). — Докле год дјевојка стоји под вјером, вјереник јој се стара за обућу. *Вук.*

дòклēгод прил. *донекле, до неког места. Прав.*

дòклēн прил. нар. *в. докле.* — Страшно племе, доклен ћеш спавати? *Њег.* И било би то ко зна доклен. *Вукић.* Љуби, злато, доклен срце бије. *Јакш. Ђ.*

дòклизити, -ӣм сврш. *клизећи доћи.* — Воз је доклизио бешумно. *Вучо.*

дòкликнути, -нēм сврш. *дозвати клицањем, довикнути.* — Он докликне своме другу. *Креш.*

дòклимати, -āм сврш. *климајући доћи, полако, с муком се довући.* — Доклимао је . . . некако. *Коч.*

дòклѝпсати, дòклипшēм сврш. *клипшући доћи.* — Изнемогли доклипсасмо пред праг пријатељеве куће. *Коз. Ј.*

дòклопàрати, -āм сврш. *клапарајући доћи.* — Доклопараше некаква кола и стадоше пред његовом капијом. *Глиш.*

дòклòпити, дòклопӣм сврш. разг. *додати, добацити реч, реченицу.* — Идем! — доклопи Јожа и изиђе. *Гор.*

дòкмет м заст. *кметов помоћник. Рј. А.*

дòкнадити, -ӣм сврш. *заменити чим оно што је изгубљено, утрошено, на(до)кнадити.* — Лијепе им написали ријечи . . . да ће им се међе поправити и свакога штета докнадити. *Март.*

дòкнадни и дòкнадӣ, -ā, -ō војн. *допунски, резервни.* — Међутим је букнуо страшни рат, и он као докнадни причувник, као »резервист«, оде у војску. *Мишк.* Није Слепчевић залуду постао . . . наредник пете докнадне сатније. *Крл.*

докобѐљати се, -āм се сврш. (*с*) *тешком муком, кобељајући се доћи. Р-К Реч.*

дòкòбити, дòкобӣм сврш. *дослутити, прорећи.* — Тако она Мирку, тако и Радмилу смрт прорече или докоби. *Змај.*

дòковати, дòкујēм сврш. и несврш. *лаћу довести, доводити у док. Р-К Реч.*

дòкòвати, дòкујēм сврш. *сковати докраја, довршити ковање.* — Узми злато . . . ћада, сјајно, истом доковано, у прах прљав угља гаравога . . . падне. *Јакш. Ђ.* Мач свој сјајни . . . докова. *Наз.*

дòкṑлан, дòкṑлна и дòкṑна, дòкṑлно и дòкṑно = докон **1.** *беспослен.* — Ако си доколан штогод, у хладу почини. *Марет.* **2.** *беспосличарски, дангубан.* — Он је још увијек на устанак гледао као на неку докону и залудну ствар. *Ћоп.* **3.** *незаузет* (*о простору*). — Учини му се да су бискупови двори тако велики да би у њих све село стати могло . . . и још би остало докона мјеста. *Ћип.*

дòколена, ијек. дòкољена, ж **1.** покр. *в. доколеница.* — Послије закопчаваше докољене, бијеле као снијег. *Лал.* По њему [столу] је поредала хаљине, чарапе, доколене. *Бур.* **2.** бот. *суноврат, нарцис. Вук Рј.*

дòколенак, -ēнка, ијек. дòкољенак, м *део ноге до колена, потколеница.* — Видиш, вило, војеводу Мирка како су му огорили брци кол' у нога голи докољенци. *Март.*

дȍколеница, ијек. дȍкољеница, ж **1.** *чарапа (понекад) без наглавка до колена.* — Носио је вазда доколенице повезане шареним подвезама. *Ранк.* Они бијаху обучени у лијепо народно одијело: бијеле докољенице, плаве шалваре, црвени копоран. *Шант.* **2.** *део обуће од сукна или од коже који се носи преко чарапа од колена наниже.* — Марко је навукао ловачко одело . . . кожне доколенице или чизме. *Петр. В.* **3.** *кратке хлаче, чакшире или сукња до колена.* — За ту фину . . . музику одабрала је сукњицу докољеницу. *Матош.* Одјевен у хлаче-докољенице. *Наз.*

дȍколеничȁр, ијек. дȍкољеничȁр, м *човек с доколеницама.* — С пута, млади доколеничару! *Мил. В.*

дȍколе̏нка, ијек. дȍкољȅнка, ж *доколеница (2 и 3).* — У соби број пет су прилично поношене чизме докољенке. *Креш.* У хлачама докољенкама кричаво црвене боје. *Креш.*

дȍколети, -о̀лӣм, ијек. дȍкољети, сврш. *доспети, имати времена, имати кад.* — Да би се само оно опјевало, ја не могох доколити ради непрекидне стиске мојих . . . службовања. *Март.* Где дршћуња сила не доколи раду око опште среће на државном саду. *Змај.*

дȍколица ж *време кад се не ради, беспослица.* — Он је њу [књигу] сматрао као ствар одређену да разгали човека у чами и доколици. *Глиш.* Колико је ту изгубљених ура и дана . . . отровне доколице испуњене црним и опасним мислима. *Уј.*

Изр. бити у (на) доколици *бити без посла, имати слободног времена*; исп. доколичити.

дȍколичан, -чна, -чно *доколан, докон.* — Непотребне, доколичне забавице. *С 1911.*

дȍколичȁр м *онај који није ничим запослен, беспослен, докон човек.* — Показаћу ја њему, ништаку и доколичару, ко је Мика предузимач. *Рад. Д.* У бифе су долазили и сиромашни . . . грађани, али и доколичари и пијанице из целе вароши. *Андр. И.*

дȍколичȁрскӣ, -ā, -ō *што је као у доколичара*: ~ живот.

дȍколичȅње с *гл. им. од доколичити.*

дȍколичити, -ӣм несврш. *имати слободног времена, бити беспослен. Р-К Реч.*

доколь-, ек. доколь-.

дȍкољен м (ијек.) бот. *врста биљке из пор. суноврата* **а.** *дремовац. Сим. Реч.* **б.** *нарцис. Сим. Реч.*

дȍкољнача ж *в. доколеница (2).* — Гаца у докољначама чизмама по глибавом снегу. *Петр. В.*

дȍкōн, -а, -о = доколан. — Докон (или беспослен) поп и јариће крсти. *Н. посл. Вук.* Човјек докон и лијен. *Мар.*

дȍконабити, -ӣм сврш. *истребити, побити, утаманити све. Р-К Реч.*

дȍконати, -ā̀м сврш. **1.** *докончати.* — Не усхтеш ли примит' [дарове], било би ми жао, ал' онда је, вели, посо доконао. *Змај.* **2.** *закључити, одлучити.* — Доконаше да Луки Лазаревићу даду коњицу. *Вес.* Па нека ти је, мој синко, кад си тако доконао. *Матош.*

дȍкондрљати се, -ā̀м се сврш. индив. *докотрљати се, докотурати се.* — У то се Гавран докондрља до врата и звирну с прага унутра. *Божић.*

дȍкоӣја ж необ. *в. доколица.* — Почиње вјеровати у очева причања, у све оно што је злурадо и надмено називао поповским доконијама. *Јел.*

дȍкоӣјк м *докоњак.* — Међутим, тим доконицима примицао се некакав бијелац посленик. *Киш.*

дȍконисати, -ишēм несврш. покр. *бити докон, беспосличити.*

дȍкōница ж *доколица.* — У доконици радо чита романтичне и криминалне романе. *Тип.*

дȍкōно прил. *беспослено, у беспослици.* — Дјечаци су одгризали и балили крух, омјерали доконо туђи залогај. *Кал.* Они нису могли да живе доконо, као пензионери. *Пол. 1960.*

дȍкондȁбати, -ā̀м сврш. *с муком преживети.* — Једва ћу годину доконобати. *Вук Рј.*

дȍкōнбст, -ости ж *беспослица.* — Најкрупније жеље . . . су обично пород сите доконости и животне јаловости. *Сек.*

докончȁ̄ње с *гл. им. од докончавати.*

докончȁ̄вати, -о̀нчāвām *несврш. и уч. према докончати.*

дȍкончȁ̄ње и **докончȁ̄ње** с *крај, завршетак.* — Скоро часак дођ' ће, јадни робе, докончању твоме. *Баш.* Брзом докончању рата придонијело је и то што је Помпеј гусарима који су се предали поклонио живот. *Пов. 1.*

дȍкончати, -ā̀м сврш. *довести до конца, до краја, довршити.* — Не могох докончати наука. *Дражс.* Гига зашути не докончавши изреке. *Бег.*

Изр. ~ свој живот, своје дане *довршити, докрајчити живот.*

~ **се** *довршити се.* — Срећа нам се одавна докончала. *Радул.*

дȍкōнчити, -ӣм несврш. *бити докон, беспосличити, дангубити.* — Псовала [је] уставе . . . и себе саму зашто докончи ту на

бријегу . . . кад код куће има посла преко главе. *Ћоп.*

дȍкоњāк м *беспосличар, доколичар.* — Немилосрдно се окомио [полицајац] на . . . докоњаке. *Андр. И.* Покажу [се] на вратима неки гости докоњаци. *Матош.*

докȍњати, -ām сврш. покр. *савладати кога, дохакати коме. Рј. А.*

дȍкоњāштво с *стање докоњака, беспосличарење.* — Рукавице и духан . . . требамо највећма ми докоњаци и за докоњаштво. *Старч.*

докопа́вати, -ȍпāвām *несврш. и уч. према докопати.*

докȍпати, -ām сврш. **1.** *ухватити, зграбити.* — Велько докопа чича-Срећка и обори га на мацке. *Вес.* Партизани докопаше пушке и истрчаше напоље. *Пер.* **2.** *довршити копање.*

~ **се** (чега) **1.** *дочепати се, домоћи се, ухватити.* — Чим се он [Марко] докопао оружја, коња и вина, заборави све муке. *Дом.* Мало затим докопам се шила. *Пав.* **2.** *доћи, стићи до чега.* — Како је била бржа од њега, она се докопа врата. *Андр. И.* Форд се докопа неког друма између неких кукуруза. *Ћос. Б.* **3.** фиг. **а.** *освојити, заузети.* — Срби . . . стану и опет мотрити на згодну прилику да се докопају града. *Нов.* **б.** *с трудом, с муком што стећи, добити.* — Како ћеш се икада више докопати службе? *В 1885.* [Он] ће без сумње гледати да се некако докопа мога места. *Дом.* **в.** *доћи у нежељен положај или стање, добити што нежељено.* — Докопах се опет сужањства. *Јурк.* Докопао сам се морнарске болести. *Вил.* **4.** покр. *ухватити се за што.* — Трпко . . . се докопа обема шакама за главу. *Глиш.* Изгледало је да се сваки час могу докопати за кике. *Ћор.* **5.** *ухватити се укоштац.* — Прикупи сву снагу и докопа се са светињом. *Вес.*

дȍкорāк м ков. фиск. *привлачење стражње ноге предњој.* — Искорак десном ногом . . . Докорак лијевом ногом. *Мач.*

докорȁцати, -ām сврш. *в. докорачати.* — фиг. Мјесец . . . сађе с неба и докорача лагано до моје куће. *Шим. А.*

докорȁчати, -ām сврш. *корачајући доћи (докле).* — Он малаксало докорача до полуспаљене српске варошице. *Пол. 1955.*

докȍсити, дȍкосīм сврш. *довршити косидбу, покосити оно што је још остало непокошено.* — Сутра [ћемо] докосити чим сунце скине росу. *Моск.*

докотрљати и докотȕрати, -ām сврш. **1.** *котрљајући, котурајући догурати*; исп. довaљати. — Каменог је свеца разнио . . . динамитом па му докотрљао у море и мање комаде. *Наз.* За један час докотураше велик бадањ. *Шен.* **2.** фиг. *постати што, догурати до чега.* — Откуд он до капетана да докотура? *Јакш. Ђ.* **3.** *дотетурати. Вук Рј.*

~ **се 1.** *доћи, стићи котрљајући се, котурајући се, довaљати се.* — Круна се докотрљала до Паштровићевих ногу. *Петр. В.* фиг. Тако се готово сваког дана докотрљала до нас покоја смртна вијест. *Крл.* Петар се опет некако докотура до мазге. *Лал.* Француска се војска могла још докотурати до Москве. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. *с тешком муком се довући.* — За њом се докотрља дебела као бачва Плошкина. *Бен.*

докрáдање с *гл. им. од докрадати се.*

докрáдати се, дȍкрāдām се *несврш. и уч. према докрасти се.*

дȍкрāј 1. прил. *в. докраја (I).* — Ја обађох земље и градове, открај докрај равно Сарајево. *НПХ.* **2.** предл. *до краја.* — Напокон . . . дође докрај перивоја. *Шен.*

дȍкраја прил. **1.** *до краја, до свршетка.* — Стани да чујеш докраја. *Мат.* **2.** *потпуно, сасвим.* — Све се то оборило на њ, на сељака . . . да га докраја упропасти. *Ћип.*

дȍкрајак, -ājка м *оно што је при самом крају, крај.* — На докрајку дивног другованья. *Март.*

докрáјати, дȍкрājām *несврш. и уч. према докројити.*

дȍкрāјњӣ, -ā, -ē *који је први до крајњега. Рј. А.*

докрајчáвати, -ājчāвām и **докрајчи́вати,** -ājчујēм *несврш. и уч. према докрајчити.* — Пита се за живот по вољи — докрајчивао Ђука у себи. *Коз. И.*

дȍкрāјчити, -īм сврш. **1.** *извршити докраја, довршити, завршити*; *докончати.* — Зарања у посао који је тако обилан . . . да га никад неће докрајчити. *ЛМС 1949.* Да би докрајчио дискусију . . . вади из мапе спис. *Вј. 1960.* **2.** *завршити говор, расправу.* — »А све ће то бити добро« — утјешљиво докрајчи мати. *Ћип.* **3.** *учинити (коме, чему) крај, убити, уништити.* — Они су хтели да нас докрајче. *Јак.* Остављa [огледало] да га дјеца не докрајче. *Лал.*

~ **се** *завршити живот, умрети.* — Сада су сви нестали, помрли . . . — само је он остао, па се данас и он докрајчио, више га неће бити. *Вуј.*

докрáкати, дȍкрākām сврш. *кракајући доћи, докорачати.* — Двије коке докракале до огњишта. *Кал.*

докрáсити, дȍкрāсīм сврш. *довршити украшавање.* — Приповиједа му ко је манастир оградио, ко га је докрасио. *Љуб.*

дȍкрасти се, -áдēм се сврш. *крадом, кришом доћи, дошуљати се.* — Ја бих се тако невиђен чешће докрао до Луцине куће.

Новак. Свитало је и румена светлост докраде се у собу. *Кнеж. Л.*

докра́тити, дòкрāтīм сврш. *в. ускратити.*

докрèсати, дòкрешēм сврш. **1.** *довршити кресање.* **2.** *кресањем досегнути границу.*

докреси́ва̄ње с *гл. им. од докресивати.*

докреси́вати, -èсујēм *несврш. и уч. према докресати.*

дòкречити, -ӣм сврш. *извршити кречење докраја, довршити кречење.*

докри́чати, -чӣм сврш. дијал. *довршити кричање, викање; довикнути.* — Јулча, Јулча! Нити докричао није, а већ се тихо дошуља она иста старица. *Ков. А.*

докроја́ва̄ње с *гл. им. од докројавати.*

докроја́вати, -òјāвām *несврш. и уч. према докројити.*

докрòјити, дòкројӣм сврш. **1.** *кројећи додати.* **2.** *довршити кројење.*

докрòчити, дòкрочӣм сврш. *једним кораком допрети, доћи, докорачати.* — Два-трипут крочи, злотвору докрочи. *Радич.* Једва су чекали докрочити неопажено на широки друм. *Божић.*

докрстити, дòкрстӣм сврш. покр. *довршити крштење, крстити докраја.*

дòкрушити, -ӣм сврш. нар. *истрајати с крухом, хлебом до идуће жетве. Рј. А.*

дòкрцати, -ām сврш. *крцајући, шкрипећи приспети, доћи, дошкрипати.* — Још у зору пред кућу министра председника докрцаше лагано тешко натоварена кола. *Дом.*

дòксат м тур. *избочено место на кући или при кући, балкон;* исп. трем. — Онда изиђе у папучама на доксат. *Лаз. Л.* На доксату стоји му старица. *Цес. Д.*

доксàтић м *дем. од доксат.* — Гомила се стисла око доксатића с три степенице. *Л-К.*

дòксатнӣ, -ā, -ō *који припада доксату; који се односи на доксат.* — И њен вео меки шушти уз моје бокоре доксатне. *Шант.*

дòктор м лат. **1.** *носилац највишег академског степена.* — У четвртак . . . биће промовисан за доктора наука. *Пол. 1957.* **2.** *лечник, лекар.* — Оде Марко да упита доктора за неки лек. *Дом.* Извадио ми је доктор ногу из гипса. *Бег.*

Изр. почасни ~ *онај који је тај позив добио за свој ранији научни рад, без нарочите дисертације и без испита;* живински, марвени ~ *ветеринар.*

дòкторā̄лно прил. подр. *као доктор учено.* — Други госпар (. . . гротескно усукан и докторално важан). *Војн.*

дòкторанд м *онај који се спрема за докторски испит.*

дòктора̄т, -áта м **1.** *академски степен постигнут после израде дисертације и положених усмених испита, докторска титула.* **2.** *строги испит (ригороз) потребан за тај степен.*

дòкторија ж покр. *докторско, лекарско звање, медицина.* — Докторија неће зато трпјети. *Ћал.*

доктори́рати, -òрӣрām сврш. и несврш. *положити, полагати докторски испит, добити наслов, титулу доктора.*

дòкторисати, -ишēм несврш. подр. *вршити докторску, лечничку праксу.* — Кад већ силом докторишеш, извидај се најпре сам. *Змај.*

дòкторица ж = докторка **1.** *жена доктор.* **2.** *докторова, лекарева супруга.*

докторѝца м ир. *доктор.*

дòкторичин, -а, -о *који се односи на дòкторицу; који припада докторици.*

дòктōрка ж = докторица. — Чудна ми господства! Докторка у срезу! *Срем.* Мислио је на коња, на јутро, на докторку. *Крањч. Стј.*

дòктōркин, -а, -о *који припада докторки; који се односи на докторку.* — [Сјећа] се . . . докторкине радости. *Крањч. Стј.*

дòкторов, -а, -о *који припада доктору.*

дòкторскӣ, -ā, -ō *који припада докторима, који је као у докторâ.* — Одговори учитељ докторским тоном. *Војн.*

дòкторски прил. *на докторски начин, као доктор.* — Прва помоћ је била дата заиста докторски. *Ћос. Б.*

докторчѝна м подр. *аугм. и пеј. од доктор.* — Потужи [се] самом лијечнику, Саленију, докторчини горој од покојног Тавуса. *Франг.*

докри́на ж лат. **1.** *правила и начела једне науке, идеологије.* **2.** *учење, идеологија.*

докринѝнар, -ара м *кабинетски научни радник који се упорно држи неке доктрине, не обзирући се на стварност, на живот око себе.* — Пјесници осјећаја преживљују пјеснике доктринаре. *Матош.*

дòктринā̄ран, -рна, -рно **1.** *који се држи доктрине; који је својствн доктрини.* — Идеја је прогреса добила посвету, доктринарни и катедарски карактер. *Уј.* Натурализам је . . . у ствари доктринарнији реализам. *Пол. 1958.* **2.** *једностран, скучен, који безусловно пристаје уз неко учење.*

доктрина́рац, -рца м *доктринар.*

доктринарѝзам, -зма м *доктринарство.* — Кад ме не буду могли побијати софистеријом и доктринаризмом . . . онда ћу говорити. *Ћал.*

доктри̏нарскӣ, -ā, -ō *што је својствено доктринарима и доктринарству*: ~ тесногруд(н)ост.

доктрина́рство с *упорно и слепо пристајање уз неку доктрину, без обзира на захтеве стварног живота*. — И Радмиловић размишља — но његова је мисао далеко од сваког доктринарства. *Л 1905*.

до̀ктур, -а и **до̀ктӯр**, -у̏ра м покр. *в. доктор*. — Ви пишете у доктура Пелеша. *Шимун*. Вади зубе боље него икакав доктур. *Бан*.

докувáвати, -у̏вāвām *несврш. и уч. према докувати*.

до̀кувати, -ām сврш. = докухати *довршити кување*. — Чим се кокошка с једне стране докувала, мој ти је Балоци смазао пола Швејкове порције. *Вин*. фиг. [Пусти] га да се докува у свом сопственом . . . сосу. *Дав*.

до̀куд(а) прил. *докле*. — Ах ја бих се рада некуд склонити докуд не допире пренављање, смијех. *Леск. Ј*.

доку́лати, до̀кӯлām сврш. покр. *доћи споро идући*. *Рј. А*.

докулéцати, -у̀лēцāм сврш. индив. *в. докулати*. — Уби беже зеца и к њем плијен докулеца. *Март*.

доку̏мен(а)т, -нта м (мн. доку̏менти, ређе доку̏мента и докумѐнта, према латинском) адм. лат. **1.** *писани доказ, јавна или лична исправа*. — Староме је Матку оставио документат на суду којим дарива Мади дворац. *Шимун*. Уза се немам никаква документа. *Чол*. **2.** *књижевно, уметничко и сл. дело, као потврда, доказ једног временског раздобља*. — Ми морамо дати књижевне документе о овоме што се збива. *НК 1946*. Очевидно је да то није чинио зато да му дело буде . . . »документат епохе«. *Поп. Ј*.

до̀кументāран, -рна, -рно *који служи као доказ, документат, који је исправама поткрепљен*. — Већ је у доба рата настало неколико дјела која имају . . . документарну и умјетничку вриједност. *Барац*. Од документарних филмова у Пули ћемо видети Томулићеву поетску импресију. *Пол. 1957*.

документа́рац, -рца м **1.** *филм који приказујући савремене прилике служи као документат времена*. — Код нас [ће се] приказивати већи број журнала и документараца. *Вј. 1957*. **2.** *стручњак који прикупља, одабира и чува документе*; исп. документарист.

документа̀ри̏ст(а) м *филмски репортер који одабира грађу за документарни филм*. — Стваралачка улога репортера документариста састоји се баш у том одабирању шта да се унесе у готов филм. *КН 1958*.

до̀кументāрно прил. *поткрепљено документима*. — Све се то послије објаснило потанко и документарно. *Л-К*.

документа́рнōст, -ости ж *својство онога што је документарно*. — [Јелић] је . . . и у тако честу документарност наших послератних приповедања унео пуну меру човека. *Михиз*.

документа́ција ж лат. *поткрепљивање документима, документирање, документовање*.

документѝра̀нōст, -ости ж = документованост *својство или стање онога што је документирано, документовано*.

документи́рање с *гл. им. од документирати*.

документи́рати, -ѐнтӣрām сврш. и несврш. = документовати *провереним подацима потврдити, потврђивати, доказ(ив)ати документима*. — Господа ће, наравски, морати да и вањским знаком документирају . . . *Нех*. Научењак . . . даје документирану »научно-тачну« слику живота. *ОП 2*.

доку̏мѐнтић м подр. *дем. од докумен(а)т*. — А мали документић. . . неће бити наодмет. *Крл*.

доку̏ментовāнōст, -ости ж = документираност. — Развој технике омогућује . . . тежњу ка стварности, документованости и прецизној изради декора. *Поз. 1948*.

доку̏ментовање с *гл. им. од документовати*.

доку̏ментовати, -тујēм сврш. и несврш. = документирати. — Марковић је дао опширан одговор, хладан, документован. *Скерл*. Они су ангажовали професора . . . да би он дао оптужби документовани карактер. *Риб*.

~ **се** **1.** *очитовати се, показати св.* — Али страст за коцкањем је остала и документовала се у игрању крајцара. *Лаз. Л*. Такви типови хтјели су да се својим литерарним радом сами непосредно документују. *Марј. М*. **2.** *снабдети се документима, припремити грађу за књижевни рад*. — Сремац . . . се увек документовао за свој посао, старао се да има обилату грађу и да му је та грађа тачна. *Поп. П*.

доку̀ндисати, -ишēм сврш. тур. покр. *додијати, досадити*. — Сваком је докундисала ова црна укопација и црна суданија. *Коч*. Вала ми нико у мом земану није оволико докундисао. *Радул*.

доку́пити, до̀кӯпӣм сврш. *ку́пити уз оно што је већ купљено, купити још нешто (као допуну)*. — Шимек се нарочито дичио . . . како ће докупити земље. *Бен*.

до̀купити, -ӣм сврш. *довршити купљење, све скупити*.

доку́пљати, дȍкȕпљāм *несврш. и уч. према дȍкупити.*

докупљи́ва̄ње с *гл. им. од докупљивати.*

докупљи́вати, -ȗпљујēм *несврш. и уч. према доку́пити.*

докусу́рати, -ā̄м сврш. = докусурити. **1.** *исправнати рачуне, исплатити што је остало дуга, салдирати.* **2.** фиг. *свршити докраја, докрајчити; уништити.* — У војсци [је] докусурао писменост. *Срем.*

докусури́ва̄ње с *гл. им. од докусуривати.*

докусури́вати, -сȗрујēм *несврш. и уч. према докусурати и докусурити.*

докусу́рити, -ȗсȗрīм сврш. = докусурати. — Докусурићемо и ово мало преосталих живота. *Јак.*

докуха́ва̄ње с *гл. им. од докухавати.*

докухава́ти, -ȗхā̄вām *несврш. и уч. према докухати.*

дȍкухати, -ā̄м сврш. = докувати. — Увек је боље мало и прекухати него не докухати. *Шапч.* Ваља гдјекад брже покупити суђе и недокухани ручак, па трком. *Пав.*

докуца́вати, -ȗцā̄вām *несврш. и уч. према докуцати.*

дȍкуцати, -ā̄м сврш. **а.** *довршити куцањ.* — Тукло срце једног талијанског војника, прокуцало негдје на рту Пијемонта . . . а докуцало на брijегу каменитог Монтенегра. *Вуј.* **б.** фиг. *дотући.* — Нити кује, нит' куца сахата, већ он [часовничар] куца да мене докуца. *НПХ.*

до́кучан, -чна, -чно *в. докучљив.* — Је ли тим проблем схваћању докучнији постао? *Баз.*

докуче́ње с *оно што се докучи, спознаја, сазнање, поимање.* — Заборависмо да је сваки тренутак жив и нов, пун нових дрхтаја докучења. *П 1939.*

докȕчив, -а, -о = докучљив **1.** *који се лако може докучити, приступачан*; фиг. *схватљив.* — Планине докучиве у кратким једнодневним излетима. *ЕГ.* У машти Вишевца . . . све оно што се прича и жели постаје блиско и докучиво. *Ж 1955.* **2.** *који (лако) може да докучи, да схвати, довитљив, досетљив.*

докучи́ва̄ње с *гл. им. од докучивати.*

докучи́вати, -ȗчујēм *несврш. и уч. према докучити.*

докȕчивōст, -ости ж = докучљивост **1.** *својство онога што је докучљиво.* **2.** *способност схватања, разумевања.* *Прав.*

дȍкучит, -а, -о покр. *који докучује, схвата, досетљив.* — Кад сам замолио . . . докучитога фра Иву Видовића . . . *Павл.*

доку́чити, дȍкȕчīм сврш. **1.** *дохватити, узети.* — Брже скочи, џевдан докучи. *НП Вук.* **2. а.** *дознати, сазнати.* — Кад већ не могоше ништа више докучити од бабе, они се дигоше те одоше. *Глиш.* **б.** *схватити, разумети.* — Нико није могао докучити суштину . . . те идеје. *Ранк.* Настојао је да докучи садржај ријечи. *Берт.*

~ се 1. (чему) *приближити се, доћи до.* — Колима [је] летјела канда би рада докучити се циљу. *Шен.* **2.** (чега) *домоћи се, дочепати се.* — Израчунао је . . . када се може докучити друштва велике господе. *Ков. А.* **3.** фиг. *досетити се, домислити се.* — Он јој не може рећи истину. Нека се сама докучи. *Петр. В.*

дȍкучитōст, -ости ж *особина онога који је докучит.*

доку́чљив, -а, -о = докучив. — Тешко докучљив и пажљиву уху, одазове се једнак знак. *Нех.* Али то је узрок и тешко докучљиви смисао његовог замуцкивања. *Андр. И.* Не треба бити богзна како докучљив да се сјети. *Ћип.*

доку́чљивōст, -ости ж = докучивост.

дȏл, дȏла м (песн. и ж) = дȏ. — Клара [је] тумачила свако брдо . . . сваки дол. *Шен.* Сахранили су њене руке бајне у царство таме, самртнички дол. *Панд.* Дол блажена, тихи завичај пастира. *Матош.* Мир . . . лијега сред маглене доли. *Домј.*

дȏла ж *долина*; исп. дољa. — И најзад се спустише . . . у једну ниску долу. *Глиш.* Усред оне дȏлē ваља погодити у даску. *Муј.*

дола́гати, дȍлāжēм несврш. *на положено још додавати.* — Камин од камена у који је господар Ђорђић . . . долагао горива. *Шен.*

дола̀гати, дȍлажēм сврш. *лажући додати, додати још коју лаж; лагати докраја; лажно доставити. Р-К Реч.*

долаги́вало с и м **1.** *човек који радо лаже, лажац.* **2.** *достављач лажних вести. Р-К Реч.*

долаги́ва̄ње с *гл. им. од долагивати.*

долаги́вати, -а̀гујēм *несврш. и уч. према долага̀ти.*

дȍлажēње с *гл. им. од долазити.*

дȏлаз м *долазак.* — Црни влак . . . вришти свој долаз још далекој и невидљивој станици. *Шим. А.*

дȍлазак, -аска м *долажење, приспевање, приспеће, доход.* — Мејра није клонула духом с доласка сватова. *Том.* Не хтеде честитати новој влади долазак на управу. *Дом.*

дȍлазити, -им **1.** *несврш. према доћи.* **2.** *дотицати, текући стизати (о води).* — Из Атланског океана кроз Гибралтар силна вода долази у [Средоземно море]. *Нвн. Љ.*

Из шуме . . . долазио је брдски поточић. *Сим.*

дȍлазнӣ, -ā̄, -ō̄ *у који се долази*: ~ станица.

дȍлазнӣк м *онај који долази, походник.* — Жена је одлазила на салаш . . . очекивала долазнике. *Петр. Б.* Чобан се није осврtao на долазнике. *Гор.*

дȍлајати, -јēм сврш. **1.** *доћи лајући.* **2.** *довршити лајање.*

дȍлак, -лка м *дем. од до(л)*; исп. долац. *Рј. А.*

дȍлактāш, -а́ша м **1.** *кожух с рукавима до лакта*; исп. долактеник. *Р-К Реч.* **2.** *рукав који сеже до лакта.* — На њем је капут . . . с рукавима долакташима и без овратника. *Вел.*

дȍлактенӣк м *кратак женски капутић од црвене чохе са рукавима до лакта*; исп. долакташ (1). *Р-К Реч.*

дȍлактица ж **1.** анат. *део руке од шаке до лакта, подлактица.* — Сећао се . . . косих црвенкастих бразда које је на долактици направио кукурузов лист. *Бос. Д.* **2.** покр. *долактеник.* — Премјерио [је] цијелу невјесту преко струка лијепа, као саливена, корета, богате златне женске долактице. *Лоп.*

дȍлама ж тур. *мушка или женска горња одећа, обично с рукавима, дуга до испод колена.* — На оклоп је обукао доламу. *Вел.* А робиња [је била обучена] на домаћу, огрнута црљеном доламом. *Водн.* фиг. Вечерња шумо, баци и на мене доламу тамну. *Макс.*

долáмати, дȍлāмām *несврш. према доломити.*

доламѐтина ж = доламчина *аугм. и пеј. од долама.*

дȍламица ж *дем. од долама.* — Свако, најсиромашније дете има своју доламицу, чакшире . . . *Нен. Љ.*

дȍламчина и доламчина ж = доламетина. — Ма да видиш . . . како бјеже Турци брежинама . . . а струцкају . . . доламчине! *НП Вук.*

дȍлањскӣ, -ā, -ō̄ *који је до лани, до прошле године. Р-К Реч.*

дȍлāп, -а́па м тур. **1.** *орман (обично узидан), шкриња.* — Колико је широка соба, толико је долап. *Маж. М.* Зидови собе су у долапима, узиданим орманима. *Станк.* **2.** *точак с причвршћеним посудама за наводњавање.* — [Шарца] купи неки баштованџија да му окреће долап. *Дом.* Чим киша престане, упреже стоку у свој долап. *Пол. 1958.* **3.** *ваљак за пржење кафе. Р-К Реч.*

долáпак, -пка и **долáпић** м *дем. од долап.* — Једаред опет . . . извадио из долапка изблиједјелу тинту и сат. *Коз. И.* Видех . . . један долапић, на коме беху две земљане чиније. *Вес.*

дȍлāпскӣ, -ā, -ō̄ *који припада долапу; који се односи на долапе*: ~ врата.

дȍлāр м енгл. *новчана јединица неких држава* (Сједињених Америчких Држава, Канаде, Кубе, Етиопије и др.).

долàрāш, -а́ша м подр. *човек који је стекао много долара, којему су долари једина вредност.*

долàрāшкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на долараше.* — У овом свијету доларашких, трговачких и ниских скоројевића . . . подијелио је он тај свијет на људе и двоношце. *Мар.*

дȍлāрскӣ, -ā, -ō̄ *што се односи на доларе.*

дȍлāф, -áфа м тур. *в. долап.* — Ноћна одијела стоје дању у долафу. *Маж. М.* Из старога трулога долафа извади велику ракијску боцу. *Гор.*

дȍлац и дóлац, дóлца и дóца м *дем. од до(л).*

дȍлача ж *долина. Рј. А.*

дȍле, ијек. дȍље **1.** прил. *ниже, наниже*; супр. горе. — А пред њом доље, по уској пучини, гоне се бијели валови. *Тип.* Дјевојке се погледаше . . . оборише очи доле. *Вас.* фиг. Спрам »доље« осоран до нетрпељивости, увијек спреман [спрам »горе«] . . . да привидно пригне шију. *Крл.* **2.** *узвик којим се изриче негодовање, жеља, захтев* **а.** *да ко сиђе са власти или да са чиме престане.* — Доље тирани! *Кол.* Доле насиље, доле диктатура! *Бар.* **б.** *да се што одложи, одбаци.* — Доље оружје, иначе си мртав! *Бег.*

Изр. доле-горе, горе-доле (ићи, ходати) *амо-тамо, без циља (ићи)*; гледати на кога одозго ~ *односити се према коме охоло, надувено, презриво.*

долèбдети, -дȉм, ијек. долèбдјети, сврш. *лебдећи стићи, приспети.* — Велик запух дима долебдио је. *Торб.*

долèбдјети, -дȉм, ек. долèбдети.

дȍлевак, -ēвка, ијек. дȍљевак, м = доливак *вино којим се буре долева. Вук Рј.*

долéвāње, ијек. долијèвање, с *гл. им. од долевати.*

долéвати, дȍлēвām, ијек. долијèвати = доливати *несврш. према долити.*

дȍленā и дóлена, ијек. дȍљенā и дóљена, прил. нар. *в. доле.* — Ево ти га низ коња дољена. *Вук Рј.*

долéпити, дȍлēпȉм, ијек. долијèпити, сврш. *накнадно што налепити*; фиг. *неукусно и нескладно доградити.* — Што нам је грацизна и умилна споља Грачаница издалека, док се још не испречи она наметнута јој

припрата! (То је практички Макарије долепио). *Петр. В.*

долепр̀шати, -ām сврш. *лепршајући стићи, приспети, долетети.* — Он [дух] долепрша до својега гроба. *Крањч. С.* фиг. Весело је долепршала кући. *Кол.* У радњу долепрша магличаст мрачак. *Сим.*

до́лет м *долетање*: ~ птица, ~ авиона.

долéтāње, ијек. долијèтāње, с *гл. им. од долетати.*

долéтати, дòлēћēм, ијек. долијèтати *несврш. према долетети.*

долѐтети, -тӣм, ијек. долѐтјети, сврш. **1.** *летећи доћи, приспети, појавити се где, стићи, доспети.* — А кад птица долетје с Котора, ту се деси Црнојевић Иво. *НП Вук.* Једном [ће] и мени долетјети моје ласте. *Уј.* **2.** *јурећи, трчећи доћи, дотрчати, дојурити.* — Како би радо долетела да вам се захвалим. *Јанк.* Долети из стаје голема куја. *Гор.* Као вихор долети у собу неки партизан. *Хорв.* **3.** фиг. *доћи сам од себе, створити се.* — Не треба дизати руке и чекати да однекуд долете милиони. *Б 1958.* **4.** *настати.* — Ал' кад и осма већ долети година мени. *М-И.*

дòлетѝште с *место где авион слеће.* — Није могла да и опет не зажели да склизне нечујно тамо до долетишта. *Божић.*

долѐтјети, -тӣм, ек. долѐтети.

долѐтнути, дòлетнēм сврш. *дем. према долетети и долетјети.* — Ој бога ви [вам], двије птице вране, откле сте ми јутрос долетнуле? *НП Вук.* фиг. Неко поблаго ишчезло миље долетне као драга дрхтава сјеница. *Божић.*

долéћи, -éжēм сврш. индив. *докраја излећи.* — Кô соколић у замету своме, гдје га крута не долеже мајка. *Март.*

долечи́вати, -èчујēм, ијек. дољечи́вати *несврш. и уч. према долечити.*

долéчити, дòлēчӣм, ијек. долијèчити, сврш. *довршити лечењ, излечити докраја.*

доли везн. *осим, него.* — Ништа не понеси доли удице и тананих двојница. *Брл.* Немате никаква доказа доли ријеч слуге. *Креш.*

дòлибаша м тур. покр. *човек који на свечаним гозбама седи у прочељу стола и управља здравицама.* — Увијек му је у дио падала част да при свим свадбама и крсним именима буде долибаша. *Ђор.*

дòлибашин, -а, -о *који припада долибаши.*

дòлибашити, -ӣм несврш. *бити долибаша. Рј. А.*

долúбити се, дòлӣбӣм се сврш. покр. *потајно, неопазиц прићи, дошуљати се, докрасти се.* — Долиби се до постеље и увуче се полако испод покривала. *Бег.* А ми се долибимо јамама па их затрпајмо. *Божић.*

до́лив м индив. *долевање и резултат долевања.* — Даћу ти долив да добијеш пролив. *Богдан.*

дòливак, -ивка м = долевак.

долúвати, дòлӣвām несврш. = долевати.

долúгати, -ām несврш. покр. *певати треперавим гласом ударајући прстима у јабучицу или је помичући горе-доле.* — Са пландишта ричу и бучу бакови, долигају говедари. *Коч.* Долигали и дозивали се чобани. *Ђоп.*

дòлија ж тур. заст. *чаша којом се напија здравица. Вук Рј.*

долúјати, дòлӣјām сврш. *бити напокон уловљен, унаточ, упркос свему лукавству.* — Он је наместио кључу, ухватио лију, и лија долијала. *Срем.* фиг. Долијао си, лијо! — говорио му је неки непознат партизан, и ударио га кундаком. *Чол.* Све мислите, радујете се: аха, стали сте му на реп коначно, долијао гад. *Мар.*

долијèвāње, ек. долéвāње.

долијèвати, дòлијевām, ек. долéвати.

долијèпити, дòлијепӣм, ек. долéпити.

долијèтāње, ек. долéтāње.

долијèтати, дòлијећēм, ек. долéтати.

долијèчити, дòлијечӣм, ек. долéчити.

до́ликовати, -кујēм несврш. *одговарати, бити у складу у свему с начелима пристојности, уљудности, реда, обичајима, положају чијему, пристајати, приличити.* — Досетке и шале доликују јунацима. *Нен. Љ.* Говорите како вам доликује! *Франг.* Ту бјеше прозора гдје би боље доликовала врата и обратно. *Мат.*

~ се *в. доликовати.* — Па ћу га дочекати достојанствено, како се и доликује. *Креш.*

долúна и **дòлина** ж **1.** геогр. *веће или мање удубљење између брегова (најчешће дуж речног корита).* — Многе наше ријеке израдиле су каньонске долине. *ОГ.* **2.** физ. *низина код валова, таласа*; супр. брег (1в). — Пошло [му је] за руком да сваки топлотни талас и његову долину . . . идентификује са климатским променама. *Мил.*

Изр. ~ суза, плача *овај свет, Земља*; обећа(ва)ти златна брда и долине *давати неостварљива обећања, обећавати нешто немогуће.*

долúнāр, -а́ра м *долинац. Бак. Реч.*

долúнац, -нца м *онај који станује у долини*; супр. брђанин, горштак. *Р-К Реч.*

дòлиница и **долúница** ж *дем. од долина.*

дòлйнка ж *она која станује у долини. Р-К Реч.*

дòлйнскӣ, -ā, -ō *који се односи на долину и долине, који се налази у долини.* — [Лахор] се дизао с долинских ливада. *Бен.* А долинске реке спавају као тропске змије. *Макс.*

дòлисница ж индив. *оно што сеже до листа (на нози).* — Његов уздигнути положај откриваше досегнице и долиснице. *Креш.*

дòлити, дòлијēм сврш. *левајући додати ономе што је налито, докраја налити.* — Он . . . извади чутуру: Митро, долијде! *Лаз. Л.* Знадем за ноћни звездане, где се сва светлост пролије да чашу туге долије. *Дуч.*

Изр. ~ уља на ватру *још јаче распалити, разбеснити.*

дòлић м *дем. од до(л).*

долихокèфāлан, -лна, -лно грч. антроп. *који је дугуљасте главе, лобање.*

долихокефàлија ж *својство онога који је долихокефалан.*

дóлица ж *дем. од дола.* — А јес' ти видио гдје га је закопао? . . . — У оној долици одмах испод бринског пута. *Ћоп.*

дòличан, -чна, -чно *што коме доличи, пристаје, што св коме пристоји, пристојан;* исп. достојан. — Поправи се да му држање буде доличније. *Леск. Ј.* Био [је] први газда у селу и мора имати доличан погреб. *Бен.*

дòличити, -им несврш. *пристојати се, приличити, пристајати, доликовати.* — Туђ [језик] туђину, теби твој доличи. *Прер.* Што ту вичеш пред толиким свијетом? Је л' то правој муслиманки доличи? *Огр.*

дòлично прил. *на доличан начин, пристојно.* — Није право ни долично да се ичија воља изврши. *Вел.*

дòличнōст, -ости ж *својство онога што је долично, пристојност.* — [Заборавља] све обзире на вријеме, мјесто и доличност. *Креш.*

дòлма ж тур. **1. а.** покр. *надев од исецкана меса и риже, пиринча за пуњење поврћа (паприка, тиквица, парадајза и сл.) и јело начињено с таквим надевом. Вук Рј.* **б.** *врста бундеве за кување.* — [У поврће] спадају . . . спанаћ, лобода . . . јургете (долме). *Батут.* За вечеру је била долма. *Пол. 1959.* **в.** *бабура паприка. Р-К Реч.* **2.** *насип.* — Питај је [Тису] о чему урла када валове вања и кад Љутово плави и долму проваљује. *Чипл.* **3.** археол. *долмен. Р-К Реч.*

дòлмача ж покр. *крупна паприка, бабура (за пуњење месом). Рј. А.*

дòлмен м археол. *келтски надгробни споменик састављен од једног плочастог камена водоравно постављена на два вертикална камена. Бак. Реч.*

дòлмити, -им несврш. *справљати и надевати долму (1в). Рј. А.*

дòљāк, -áка м **1.** *в. доњак.* **2.** заст. *в. доњанин.* — Тако и ја Далматинце да раздвојим на горњаке и дољаке. *Кур.*

дòљнӣ, -ā, -ē *в. доњи.*

дòловити, дòловīм сврш. *свршити ловљење, ловити до краја.*

~ **се** *добавити св, дочепати св.* — фиг. Неће да под кровом страда, већ се црна доловио мрака. *Март.*

дòложити, дòложīм сврш. *на наложено још додати (нпр. дрва);* фиг. *подјарити, распалити, распирити, потпомагати.* — Нисам »мушке пунтарије« [сељачке буне] примио, а камоли доложио горива. *Шен.*

дòлōзан, -зна, -зно лат. правн. *који садржи долус, који је учињен са злом намером, злонамеран, умишљајан.*

дòлòкати, дòлочēм сврш. *свршити локање, полокати све, докраја.*

дòлòмит, -а и **дòлòмīт,** -ита м мин. *стена од калцијевог и магнезијевог карбоната.*

дòлòмити, дòломīм сврш. *свршити ломљење, поломити све, докраја.*

дòлу́њати, дòлу́њām сврш. *луњајући доћи.* — Зачас долуња у кухињу човјек средње величине. *Кум.*

дóлус м лат. правн. **а.** *злоупотреба туђе заблуде, умишљај.* **б.** *сваки деликт свесно учињен. Свезн.*

дòлу́тати, дòлу́тām сврш. *лутајући доћи, једва, с муком доћи.* — Долутао сам амо данас. *Нех.* фиг. Само лаган замах вјетра долутао би понекад. *Шег.*

дòлфӣн, -ина м зоол. покр. *дупин, делфин, плискавица.* — Пухаш као долфин. *Војн.*

дòлчић м = дочић *дем. од до(л).*

дóља ж *кратка проширена долина с равним дном.* — Шума се сврши, и пред нама у дољи лежаше село. *Лаз. Л.* Тешко дољи куд се вода слива, и девојци која сама дође. *Срем.* фиг. Звецкају . . . дукати, прилегли у дољи између дојки. *Сиј.*

дòљанин м покр. **а.** *долинац. Рј. А.* **б.** *ветар који пуше, дува с дола. Рј. А.*

дòљāнка ж *долинка.* — У поцулицама [долазиле су] мужаче дољанке. *Марк. Ф.*

дòљача ж *омања, обично грмљем зарасла дољa.* — Стојна оде у кућу, а Рака нестаде у дољачи. *Јакш. Ђ.* Коњовоци одзеду коње у дољачу. *Моск.*

дóље с *зб. им. од дол.* — И равна Посавина и валовито доље загорско било је притиснуто непрозирном сивом маглом. *Том.*

дòље, ек. дòле.

дȍљевак, -ёвка, ек. дȍлевак.

дȍљенā и дȍљена, ек. дȍленā и дȍлена.

дољечи́вати, -ѐчујēм, ек. долечи́вати.

дȍљнӣй, -ā, -ō некњиж. *в. доњи.*

дȍљњāк, -а́ка м *в. доњак.*

дȍљњй, -ā, -ē некњиж. *в. доњи.*

дољу́бити, дȍљӯбӣм свршс. индив. *докраја љубити, престати љубити.* — Дакле ви сте већ љубили? — И дољубио, одговорих. *Маж. Ф.*

дољу́љати се, дȍљӯљāм се свршс. **1.** *љуљајући се доћи, стићи.* — Кад се Вранић дољуљао, упита га трговац . . . *Кум.* Са веранде се дољуља сва запрепаштена Петровићка. *Матош.* **2.** фиг. индив. *доћи, дотерати докраја, пропасти.* — Љуљаш ли се? . . . Љуљај, љуљај . . . бели си се докраја дољуљао. *Сиј.*

дȍм, дȍма м (мн. дȍмови, ген. дȍмōвā) **1.** *кућа, зграда у којој се станује.* — Свет се окупи пред домом великог државника. *Дом.* Требат ће подићи свијетле домове. *Донч.* **2. а.** *људи, чељад који живе заједно у једном домаћинству.* **б.** *домаћинство једнв породице, породица.* — Ово није хајдучки брлог, него поштен дом. *Бег.* **3.** *родни крај, завичај.* — На пољима по балтијским, мила мајко, дом је мој. *Ил.* **4.** *установа намењена за смештај и рад неке организације:* ~ културе, поправни ~, планинарски ~, радnички ~, синдикални ~, старачки ~, убошки ~.

Изр. деч(и)ји ~ *здравствено-одгојна установа за децу;* доњи, нижи ~ *парламенат, скупштина, сабор* (*у дводомном парламентарном систему*); горњи, виши ~ *сенат* (у Енглеској ~ лордова); очински, родни, рођени ~ *кућа у којој је ко рођен;* вечни ~ *гроб;* владарски (царски, краљевски, владајући) ~ *династија.*

дȍма и дȍма прил. **1.** *у дому, код куће.* — Има ли кога дома? *Глиш.* Госпари су дома! *Војн.* **2.** *кући, у кућу.* — Мислила је, јадна се родила: или би га ондје оставила или би га дома одводила. *НПХ.* Хајде дома! *Нен. Љ.*

домáгати се, дȍмāжēм се *несврш. према домоћи се.*

домàдāр, -а́ра м заст. *домаћин.* — Веселио бог и овај дом и у дому домадара, кутњега господара! *Вук.* Домадар часни свијетле лозе старе [Јанко Драшковић] поштивао нас. *В 1885.*

домàдара ж заст. *домаћица.* — Како стара госпа домадара? *Креш.*

домàзет м *човек који се приженио, који се уселио у женин дом, који живи на женину имању.* — С робије је дошао у село к удовици Јоки као најамник, па онда као домазет. *Десн.*

домàзетовић м покр. *в. домазет. Вук Рј.*

домàзетство с *положај или стање у којем се налази домазет.* — Кад остане на дјевојци, пак се туђица удвори на домазетству . . . ту ти нема среће ни напретка. *Љуб.*

домàзлук м покр. **1.** *домаћинство, домаће господарство.* — Домазлук је водила једна болежљива жена. *Андр. И.* **2.** *испасиште где се пушта стока, благо. Шкаљ.* **3.** *део стоке који се не продаје, који остаје за запат.* — Хтео је рећи да женско теле од шарене краве оставе за домазлук. *Дом.*

домаи́вати *в. домахивати.*

домáја ж **1.** *постојбина, завичај, домовина.* — Спаја [нас] исто синовско осећање према нашој ужој домаји. *Петр. В.* Даљина се утопила и они брзају према густом слапу иза којега је домаја. *Божић.* **2.** *окућница. Р-К Реч.*

дȍмак[1], -мка м *дем. од дом.* — Већ јој види кућу. Неугледни домак. *Цар Е.*

дȍмак[2], -ака м *даљина докле се може досегнути, домашај;* исп. домах, дохват, досег (1). — Опомиње становништво да се клони ван домака топова. *Пол. 1944.*

Изр. на домаку а) *близу.* — И тако на домаку бајонета . . . проведоше . . . ноћ. *Јак.* б) *при крају.* — Расправљали [су] о том како је прво полугодиште на домаку. *Гор.*

домàкнути, дȍмакнēм свршс. = домаћи **1.** *доћи, стићи, приближити се.* — Заболело га одмах на путу и једва домакао жив. *Шимун.* **2.** *додати, дохватити.* — Слуге и служинице скакаху сада овамо, сада онамо да домакну све што је требало племенитим кухарицама. *Ков. А.*

~ **се** *домакнути* (*1*). — Одлану и Жиду кад се је домакô до Черномераца. *Шен.* Далеко си се, лијо, домакô, ал' то те сад прође олако! *Кост. Л.*

дȍмала прил. = домало *мало чекајући, одмах после, доскора, ускоро, убрзо.* — Испрва су је сви мучке и удивљено гледали, али домала започе смијех и пијана граја. *Андр. И.*

дȍмале прил. покр. *в. домало.*

дȍмāлй само у изразу: ~ **прст** *прст који је до малога прста, између средњега и малога прста, прстењак.* — Домалим прстом леве руке узе кружити око мишице. *Вес.*

дȍмало прил. = домала. — Домало сиђе носећи кључ. *Мат.* Знам, домало ће се вратити. *Вил.*

дȍмалопрē, ијек. дȍмалоприје, прил. = домалочас *мало пре тога, мало раније, донедавна.*

дȍмалоприје, ек. дȍмалопрē.

дȍмалочас прил. = домалопре. — Народ заборавља све што је домалочас . . . викао и смеје се. *Андр. И.* Њиме као да је ударио печат на све што је домалочас било. *Вуков.*

дȍмалочашњӣ, -ā, -ē индив. *недавни, пријашњи;* исп. домалочас. — Са капетанова лица ишчезне домалочашња брига. *Нуш.*

дȍмам м индив. и **дȍмама** ж *домамљивање, изазивање.* — Залогај који ће измамити здравице и пјесме и домам сања. *Јел.* Ракија комовица служила једино за испирање грла или доламу храбрости. *И.*

домáмити, дȍмāмīм сврш. *мамећи кога чим учинити да дође, да се приближи, некога склонити, приволети да сам дође, привући.* — Не знам ја још да је она [девојка] сама дошла, но мислим да је Милош домамио. *Ранк.* Али што прије мораш Здуниħа домамити да му се главом поиграмо. *Тур.* фиг. Њихов весели хихот домами и другу младост к љуљалци. *Шимун.*

домамљȉвање с *гл. им. од домамљивати.*

домамљȉвати, -àмљујēм *несврш. и уч. према домамити.*

дȍмāр, -ápa м **1.** *онај који управља кућом; настојник куће.* **2.** мн. покр. *кућна чељад, укућани.* — У Гргиној кући скупили се домари на вечеру. *Горд.* Други су отишли у планину . . . да донесу млијеко »домарима«. *Лал.*

дȍмāрка ж *домаћица, пазитељица, настојница куће.* — Последњи посао домарке је да увече закључа капије. *Пол. 1960.*

дȍмāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на домаре и домарке:* ~ служба.

домаршȉрати, -àршӣрām и **дȍмаршовати,** -шујēм сврш. војн. *маршírајући, војнички ступајући доћи куда.* — По војнички домаршира до кмета и салутира хитро, лако. *Дом.* XIII пешад. пук који је синоħ био домаршовао . . . пошао је . . . натраг. *Лаз. М.*

домáтати се, дȍмāтām се несврш. индив. *довијати се, домишљати се.* — Михо! Да ли се ти чему доматаш? *Ков. А.*

дȍмāħӣ, -ā, -ē **1.** *који је израђен у дому, у кући, који је одређен да се носи или употребљава у кући, кућни:* ~ хаљина, ~ сапун, ~ платно. — Потпуковник седи у домаћој блузи. *Сек.* Највише га гризе што се домаће прљаво рубље вјеша све навише. *Цар Е.* **2.** *породични:* ~ одгој. **3.** *који често долази коме, који често посећује кога у његовој кући или породици, близак:* ~ пријатељ. — И сватове који су дошли по дјевојку и домаће госте дјевојачке . . . *Вук.* **4.** *који живи у дому или поред дома, који није дивљ, који је припитомљен (о птицама и животињама).* — Уђе унутра домаћи пас. *Дом.* **5.** *који се односи на завичај, крај, народност, земљу:* ~ ношња, коњ домаће пасмине, домаћи производи, ~ индустрија. **6.** (у именичкој служби) **а.** ж *в. домаћица. И-Б Рј.* **б.** м мн. *чланови породице.*

Изр. ~ огњиште *рођена кућа;* ~ непријатељ *унутрашњи непријатељ;* ~ затвор *забрана излажења из куће;* на домаћу, по домаћу *на домаћи начин;* по ~, по домаћу *слободно, неусиљено, лежерно (како се ради кад је човек сам код своје куће, у свом дому).*

домаħи и **дȍмаħи,** дȍмакнēм, сврш. = домакнути.

~ **се** = домакнути се.

домàħин м **1. а.** *глава обитељи, члан породице који управља домом.* — У прочељу седи старац, домаћин Грга. *Горд.* У школској згради . . . збили су се сви скупштинари, домаћини свију породица. *Тор.* **б.** *муж, супруг.* — Много удовица жалило је и прежалило свога домаћина. *Глиш.* Њен је то човек, њен домаћин. *Тос. Д.* **в.** *човек привржен кући и породици.* — Његова супруга . . . и сувише је хтела да га начини »домаћином«. *Нуш.* **2. а.** *онај који се брине о неком дому, о некој згради, који врши надзор:* ~ школске зграде, ~ студентског дома. **б.** *онај који (обично из почасти) стоји на челу неке прославе.* — Одборник је општински поротник, светосавски домаћин. *Срем.* **3.** *онај који има свој добро снабдевен дом.* — Мој отац и мој стриц мисле да су трговци . . . што се називају домаћини људи, газде. *Андр. И.* Нисмо ми голе, већ домаћини. *Моск.* **4.** *онај који прима кога у дом, станодавац.* — Наш домаћин обиђе нас с времена на вријеме. *Чол.* **5.** *биће (најчешће животиња или биљка) на коме живи неки паразит.* — Вируси . . . могу се размножавати само у ткиву домаћина. *Станк. С.*

домàħина м покр. *домаћин.* — Послије [су] посједали к вечери којом их је домаћина подворио. *Том.* Са свих страна долазе гости да честитају сретноме домаћини. *Маж. Ф.*

домàħинов, -а, -о *који припада домаћину.*

домàħиновање с *гл. им. од домаћиновати.*

домàħиновати, -нујēм несврш. *живети као домаћин.* — Сад кад су ти деца поодрасла, могао си . . . да домаћинујеш. *Чол.*

домàħинскӣ, -ā, -ō *који припада домаћинима, који се односи на домаћине.*

домаћи̏нски прил. *као домаћин, срдачно, пријатељски.* — Он ми је одмах домаћински изашао у сусрет и стегао руку. *Поп. Ј.*

домаћи́нство с **1.** *управљање домом; сва оно што се тиче привреде и имања дома.* **2.** *дом као привредна, економска целина.* — У шумовитим и крашким подручјима наше земље често се сусрећу осамљена сеоска домаћинства. *ОГ.*

домаћи̏нствовање с *гл. им. од домаћинствовати.* — Сад се често сећао домаћинствовања на свом имању. *Чипл.*

домаћи̏нствовати, -ствујем несврш. *в. домаћиновати.* В. пр. уз гл. им. домаћинствовање.

дома́ћити, дома́ћим несврш. *чинити, називати кога домаћим, својим.* — Неће Турчин да попусти; и сад броји да смо ми његови! Ради тога он нас и домаћи. *Њег.*

~ **се** *владати се као у свом дому, као домаћи; постати питом, припитомити се.* — Пустили бисмо зечеве као кокоши у своја дворишта да се домаће. *Гор.*

домаћица ж **1.** *домаћинова жена; жена која управља домом, која води кућанство у дому.* — Домаћин га је пазио као своја близанца, домаћица као своја брата. *Шен.* Ти сама велиш да је она из добре куће и добра домаћица. *Лаз. Л.* **2.** *жена која управља домаћинством у манастиру.* — Прва домаћица манастирска . . . беше необично добра душа. *Ранк.* **3.** *жена која управља забавом, весељем.* — Домаћица на весељу била је тетка Новка. *Глиш.* Бијаше позвана за домаћицу забаве. *Крањч. Стј.*

домаћи́чин, -а, -о *који припада домаћици.* — Не сија више срећа и задовољство на домаћичину лицу. *Ранк.*

домаћи́чкӣ, -ā, -ō *који се односи на домаћице. Р-К Реч.*

Изр. ~ школа *школа у којој се учи како треба водити домаћинство, кућанство.*

домаћи́ћ, -и́ка м заст. *домаћин, домаће чељаде.* — Кад . . . смрт дијелила не буде два свијета . . . тад ће свети људи земље сваке свагдашњи јој домаћици бити. *Прер.*

до̀мāх м *даљина, размак докле се може домахнути, домашити; колико се може оком сагледати;* исп. домак[2]. — Протеже се Жупа равна и руда далеко, далеко на очњи домах. *Љуб.* И још се више неба хвати нег' полетни је домах твој. *Крањч. С.*

дома́хати, дома́шем *несврш. према домахнути.*

домахи́вање с *гл. им. од домахивати.*

домахи́вати, -а̀хујем *несврш. и уч. према домахнути.*

дома́хнути, дома́хнем сврш. **1.** *махањем дати знак.* — Она [му је] домахнула живахно руком. *Ков. А.* Живеооо! домахну му жене рупцем. *Каш.* **2.** *донети, дотурити, добацити.* — Вјетрић би каткад домахнуо пјесму дјевојака пред кућама. *Сим.*

до̀машāј м **1.** *размак у којем се нешто може дохватити, дохват, досег.* — И био би се [шешир] откотрљао далеко ван [његова] домашаја да му Промисао није заустивила трк. *Мил. В.* фиг. Ви сте, драги мој пријатељу, далеко изван домашаја многих земаљских мана и слабости. *Креш.* **2.** *значење.* — Изгледа да је сад схватио домашај поп Ћириних заједљивих ријечи. *Срем.* **3.** покр. *подручје.* — Каза му: како је ухваћен у његовом домашају један редак звер. *Глиш.* Писари стадоше журно писати наредбе . . . да Ђурицу Дражовића у своме домашају потраже, ухвате и . . . амо спроведу. *Ранк.*

до̀машан, -шна, -шно *који се може домашити, дохватити, досегнути;* исп. достижан. — Човек је . . . високо постављене и тешко остварљиве идеале заменио ближим и кудикамо домашнијим. *Цар М.* И светови сви што се у недоглед роје духу и уму мојем домашни су. *Марк. Д.*

до̀машāње и **дома́шāње** с *гл. им. од домашати (св).*

до̀машати, -ā̀м и **дома́шати,** дома̄шā̀м *несврш. према домашити.*

~ **се** *уз. повр.* — Из далеких су поколења па се не домашају и не виде. *Каш.*

до̀машити, -ӣм и **дома́шити,** дома̄шӣм сврш. **1.** *дохватити, досегнути.* — Сабља није могла да домаши, и Немац је баци. *Моск.* **2.** покр. *додати, пружити.* — Деде домаши ми те новине, па седи и ти. *Глиш.* **3.** *достићи, постићи.* — Зар не видите, господине, да корист од [његове] памети . . . никада неће домашити онај ужитак што нам је од његових будалаштина? *Вел.*

~ **се** *в. домашити (I).* — С предње стране могао би се висок човек домашити стреје. *Вукић.*

до̀машњӣ, -ā, -ē заст. **а.** *домаћи.* **б.** (у именичкој служби) м мн. *домаћа чељад;* исп. домаћи (6б). — Ко је тај слуга којега је поставио господар његов над својима домашњима? *Вук.*

до̀мбак м тур. покр. *свитњак, учкур од гаћа, шалвара и др.* — Димије мало подиже и сприједа их запе за домбак. *О-А.*

до̀мēн, -е́на м и **домéна** ж фр. **1.** *делокруг, подручје, поље рада.* **2.** ист. *у доба феудализма велики посед краља и крупних великаша.*

доме́нути се, дȍмēнēм се сврш. покр. *договорити се, посаветовати се.* — Хајде да се доменемо шта да учинимо. *Бак. Реч.*

домера́ва̄ње, ијек. домјера́ва̄ње, с *гл. им. од домеравати.*

домера́вати, -ѐра̄вам, ијек. домјера́вати = домеривати *несврш. према домерити.*

дȍмерак, -ерка, ијек. дȍмјерак, м *оно што се домеће или више дајв у малопродаји да језичац на ваги претегне. Свезн.*

домери́вати, -ѐрујēм, ијек. домјери́вати = домеравати.

дȍмерити, -ӣм, ијек. дȍмјерити, сврш. **1.** *дођати при мерењу да буде потпуна тежина или мера. Р-К Реч.* **2.** *измерити, премерити докраја. Р-К Реч.*

доме́сити, дȍмēсӣм, ијек. домијѐсити, сврш. *свршити мешење.*

доме́сти, -е́тēм сврш. *свршити ме́тење, муђење. Рј. А.*

домѐсти, -ѐтēм сврш. *свршити мѐтење, чишћење. Рј. А.*

доместика́ција ж лат. биол. *припитомљивање животиња и биљака узгајањем.*

дȍмет и **дȏмет** м **1.** *највећа удаљеност, дужина до које се може дометнути, дохитити, добацити*; исп. дохват, домашај (1). — Еским се . . . привлачи [јелену] . . . на домет пушке или стреле. *Петр. М.* Он је тражио од мене . . . радио-станицу, али с великим дометом. *Чол.* **2.** фиг. *постигнуће, успех.* — [Хамлет је] највиши домет људског талента и духа. *Панд.*

дȍметак, -тка м **1.** *додатак, допуна.* — Ово што вам кажем жива је и гола истина, нити ту има каквог дометка из моје главе. *Цар Е.* А као ђаволски дометак навалише на село различите болести. *Бен.* Уз Сидин дометак »збиља« уђоше у Јелино двориште. *Киш.* **2.** грам. *наставак, суфикс.*

домѐта̄ње с *гл. им. од дометати.*

домѐтати, дȍмећēм *несврш. према дометнути.*

дȍметнути и **домѐтнути,** дȍметнēм сврш. **1.** *додати.* — Љубомир дометну суха грања. *Ранк.* Тек би дометнуо покоју сликовитију ријеч. *Вуков.* **2.** *добацити, досегнути метањем. Вук Рј.*

доме́шати, дȍмēшām, ијек. домијѐшати, сврш. **1.** *мешајући додати што чему.* **2.** *свршити мешање.*

домига́ти, -ӣгујēм несврш. *мигањем, трептањем очију обраћати пажњу или упозоравати на што. Деан. Рј.*

домѝгољити, -ӣм сврш. *мигољећи доћи, стићи.* — Домигољише из кућица готово сви мушкарци. *Мат.*

домигу́љити, -ӣгӯљӣм сврш. *домигољити.* — Жабе би плахо поврШјем воде домигуљиле до онога мјеста. *Ков. А.*

домијѐњати се, дȍмијѐњām се несврш. (ијек.) *разговарати се, забављати се*; исп. домјенак. — фиг. Ноћи црна, ту к мени сједни са мном се домијењат. *Марк. Ф.*

домијѐсити, дȍмијесӣм, ек. доме́сити.

домијѐтити, дȍмијетӣм сврш. (ијек.) заст. *додати, дометнути.* — Чини ми се тако! — поспрдно домијети Марија. *Бал.*

домијѐшати, дȍмијешām, ек. доме́шати.

доми́кљати, -ām сврш. покр. *микљајући доћи, стићи, довући се.* — На шталирање »домикљаше« Шепец, Унгер . . . *Матош.*

доми́лети, -лӣм, ијек. доми́љети, сврш. *милећи, пузећи приближити се*; *доћи, стићи врло полагано.* — Четвороношке домилеше до плота. *Ћос. Б.* Дјечак . . . домили бојажљиво. *Десн.*

доми́љети, -и́лӣм, ек. доми́лети.

доминàита ж лат. **1.** *главна идеја, основна карактеристика нечега*; *оно што превладава у књижевним делима.* **2.** слик. *темељна боја која превладава.* **3.** муз. **а.** *пети ступањ музичке лествице.* **б.** *акорд сложен над том лествицом. Кл. Рј.*

доминàнтан, -тна, -тно лат. *који влада, који је над нечим другим, претежан, главни, темељни*: ~ положај.

дȍминати се, -ām се несврш. *играти се домина.*

домина́ција ж лат. *господарење, власт, превласт, превлађивање, надмоћ.*

дȍмине ж мн. тал. *врста игре у којој се плочице, обележене тачкама, слажу према броју тачака једна до друге*; исп. домино (2). — Слаже пасијанс, игра домине, чита новине. *Сек.*

дȍмӣнӣј, -ија м лат. правн. *својина, власништво, властелинство, посед.*

доминика́нац, -нца м *припадник католичког редовничког, монашког реда св. Доминика.*

доминӣка̄нка ж *редовница, калуђерица црквеног реда св. Доминика.*

доминӣка̄нскӣ, -ā, -ō *који припада доминиканцима*; *који се односи на доминиканце.*

дȍминиковац, -овца м *в. доминиканац. Бен. Рј.*

доминӣо̄н, -она м *самоуправни аутономни део Британског царства (бивша колонија).*

доминӣ́рати, -ӣнӣрām несврш. **1.** *владати, управљати.* — Париз доминира над Француском. *Матош.* Две главне идеје

доминираху том политиком. *О 1875.* **2.** *имати превласт над неким или нечим.* — Он би се обранио . . . отворио јаку пальбу одозго на непријатеља, којим је доминирао. *Срем.* **3.** геогр. *истицати се својим положајем, уздизати се над околином.* — Лежећи на побрђу, при ушћу Саве у Дунав, Београд доминира великим делом поменутог [панонског] басена. *Цвиј.* Мјестом доминира жупни дворац. *Матош.* **4.** *бити већи, јачи, познатији, многобројнији, истицати се.* — У седмом деценију овога вијека доминира . . . Аугуст Шеноа. *Марј.* У тој пространој удолини . . . доминира сад у јесени блиједоплава . . . боја. *Божић.*

дòминио м **1.** *свилен огртач с капуљачом и рукавима који облаче маске; особа која је тако маскирана.* — Појаве се на другом крају дворане двије женске крабуље, одјевене у бијел свилен домино. *Шен.* Затим опет два домина млада казаше дијалог пун несташне шале. *Дуч.* **2.** *домине.* — Кућице на жалу као фигуре у домину. *Уј.*

домири́вати, -ѝрујём *несврш. према домирити.*

доми́рити, дòмӣрӣм сврш. *додати што чему (особито новцу) да буде потпуно, допунити до целине. Вук Рј.*

дòмӣсао, -сли ж неол. *домишљање, досетка;* исп. доживљај. — Метода његова за њ сама није била друго него духовита домисао. *Баз.*

дòмислити, -ӣм сврш. **1.** *докраја мислити, смислити.* — Док домисли своје мисли, устаће тихо као што је и дошао. *Петр. В.* А глава пјесму домислила није. *Пар.* **2.** *додати мишљењу, надопунити.* — У једној ретроперспективи видимо све што је [писац] из пар шкртих података он сам домислио, измислио и открио. *Михиз.*

~ **се 1.** *наћи решење неког питања, досетити се, сетити се.* — Одби се [публика] од позоришта. Шта да раде сада? Најзад се домислише. *Срем.* Када затим дође на треће језеро, он се нечем домисли. *Наз.* **2.** *предомислити се.* — Јуре је хтио у први мах тужити Мику, али се послије домисли. *Коч.* Хоће још нешто да рече, но опет се домисли, па замакне горе у кућу. *Огр.*

дòмислица ж **1.** *домишљатост.* — И тому се домислила пучка домислица. *Торд.* **2.** *домишљата особа, домишљан. Рј. А.*

дòмити, -ӣм несврш. *дом, кућу кућити.* — Скупа ћемо пост постити . . . лов ловити, дом домити. *Кашт.*

~ **се** *намештати се у свој дом.* — Од јутра се смије Ловро васцијелога дана гдје се доми унучица Стана. *Вел.* фиг. Нека се пјесма доми и радост газди. *Пар.*

дòмицати, -ичӗм *несврш. према домаknути.*

домѝцӣл, -ила и **домѝцил,** -а м лат. правн. *место сталног пребивања, боравиште;* трг. *место плаћања. Р-К Реч.*

домицѝлӣра̄н, -а, -о правн. *коме (чему) је одређен домицил. Бак. Реч.*

Изр. ~ меница банк. *меница којој је одређено нарочито место у коме се има исплатити.*

дòмишља м необ. *в. домишљан. Р-К Реч.*

домишља́ва̄ње с *гл. им. од домишљавати се.*

домишља́вати се, -и̏шљава̄м се *несврш. и уч. према домишљати се.* — Младић отпоче споро као да се свему домишљава. *Дражс.*

домѝшљавōст, -ости ж индив. *в. домишљатост.* — Диве се Шамикиној домишљавости. *Игњ.*

дòмишљā̄ј м *резултат домишљања, домисао, досетка.* — Кватерник. . . пушта маха својим домишљајима. *Нех.* Она [је] . . . скуп духовитих домишљаја. *Баз.*

домѝшљан м *онај који се лако домишља, досетљивац.* — Не би ли тај домишљан Иван могао кадгод с баруном сукобити се и ствар на видјело изнијети? *Ков. А.* А ко то измисли? — Дева, рече Зека. — Е, јест домишљан. *Вес.*

домишља́нац, -нца м *домишљан.* — Ускокодаче се Јурица Векина . . . домишљанац коме нема пара. *Гор.*

домѝшљā̄нка ж **1.** *жена домишљан.* — Али зашто [љубиш] Филишћанке мамне, танке домишљанке? *Кост. Л.* Препредена галска цура, враголанка и домишљанка. *Богдан.* **2.** индив. *домишљај.* — Пјевати јуначке пјесме, а затим ударити . . . у бољу досјетку и домишљанку. *Ков. А.*

домѝшљанов, -а, -о *који припада домишљану.*

домишља́ништво с *досетљивост, довитљивост.* — Сељаци су лукавим домишљанством домамили купце. *Глиг.*

домѝшљā̄ње с *гл. им. од домишљати (се).*

домѝшљā̄р, -а́ра м покр. *домишљан.* — Ха! ха! мога домишљара! *Павл.*

домѝшљаст, -а, -о *домишљат. Р-К Реч.*

домѝшљат, -а, -о *који је способан да лако нађе решење, да се брзо извуче из мучног и тешког положаја, духовит, оштроуман, досетљив, довитљив.* — И успео је јер је био од природе умешан и домишљат. *Срем.* Пјенушац су домишљати Бакрани од мило-

шће и поноса назвали својом — водицом. *Нех.* Ну убрзо досјетих се сврси њезине домишљате доскочице. *Шен.*

домѝшљати, дòмйшљām *несврш. према домислити.*

~ **се** *несврш. према домислити се.*

домѝшљатнòст, -ости ж индив. *в. домишљатост.* — Смијешно му је ипак да се Рашула, који се толико испрсује својом домишљатношћу, још увијек с њиме погађа. *Цес. А.*

домѝшљато прил. *на домишљат начин.* — Јако [се] марно и домишљато прихватио владања. *Вел.*

домѝшљатòст, -ости ж *способност домишљања.* — Је ли то племенштина срца или њезина домишљатост? *Новак.*

дòмишљено прил. *смишљено, вешто.* — [Алузије] које је бистроумни босански сељак Давид Штрбац изрицао адвокатски домишљено. *Р 1946.*

дòмишљёње с *мисао, мишљење, претпоставка.* — Али и овако непотпуна она [слика села] је кадра да потврди наше малопре исказано домишљење о њеној старини. *Нов.*

домѝшљив, -а, -о покр. *домишљат.* — Двије су другарице . . . она домишљива . . . ова . . . простодушна. *Павл.*

домѝшљивòст, -ости ж покр. *особина онога који је домишљив.*

дòмјенак, -ёнка м (ијек.) покр. *састанак, сéло, посело; разговор на поселу.* — [Момци] журе слатком домјенку на раскрижје. *Торд.* фиг. Као да море и планине воде свој вјечни домјенак о тајнама живота и смрти. *Цар Е.*

домјѐнкати се, -ām се несврш. (ијек.) индив. *разговарати се, забављати се на поселу, у друштву.* — У родбинској су срдачној драгоћи домјенкали се синоћ до пол ноћи. *Марк. Ф.*

домјер-, ек. домер-.

дóмко м зоол. покр. *врста тврдокрилца* Plinthus. *Бен. Рј.*

дòмлети, -мељём, ијек. дòмљети, сврш. **1.** *докраја самлети.* **2.** *мељући додати. Р-К Реч.*

дòмљети, -мељём, ек. дòмлети.

домиијèвати, дòмнијевām (ијек.) *несврш. и уч. према домњети.*

дòмњети, дòмнијём (ијек). сврш. *допрети до уха да се чује (о звуку), разлећи се, одјекнути.* — Тек треба да извана . . . домније какав глас. *Ђал.*

дòмобрāн, -а и **домобрáнац,** -нца м ист. **а.** *припадник рода војске у земљама бивше Аустро-Угарске.* — Ова хисторија . . . написана је у почаст . . . шесторице домобрана другог батаљона друге сатније. *Крл.* Ми имамо под оружјем аустријске домобранске улане, аустријске домобранце. *Јонке.* **б.** *припадник редовне војске у квислиншкој Хрватској и Словенији за време другог светског рата.* — Он је тамо упутио нешто домобрана и усташа, који су држали неколико упоришта источно од Сарајева. *Чол.*

домòбрāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на домобране:* ~ капа, ~ војска, ~ пуковник.

домобрáнство с ист. *домобранци (род војске).* — Онда затражи цијели сабор . . . народну војску (домобранство). *Шиш.*

домобрáнштина ж пеј. *домобранци.* — Тај трећи стих, у хрватској домобранштини, не пјева нитко. *Крл.*

домòвāње с *гл. им. од домовати.*

домòвати, дòмујём несврш. *пребивати у свом дому, или као у свом дому, владати.* — У затвору . . . свака немила бука домује. *Вел.*

дòмовина ж **1.** *земља у којој је ко рођен, коју својом зове, отаџбина.* — Домовина, лијепа наша домовина! *Матош.* Домовину је волео на предратни начин, то јест сматрао да су прво њени интереси. *Макс.* **2.** *родни крај, завичај.* — И кнез Милисав црноречки за којега се . . . зна да је радио на ослобођењу своје домовине [тј. свога родног краја]. *Нов.* **3. а.** *земља, крај, место где се што појавило, настало, израсло, где се што гаји, производи, где се што стално налази:* ~ слонова. **б.** *земља где је чега у обиљу.* — Италија ренесансе, домовина крви. *Матош.* Јутрос дођоше неки дивови као храшће у домовини трава. *Макс.* **4.** покр. *мужевљева родбина, домаћи.* — Сватови су домовина твоја! *Огр.*

домовѝнāш, -áша м ист. пол. *присталица Странке права у Хрватској.*

дòмовйнскӣ и **дòмовинскӣ,** -ā, -ō *који се односи на домовину.* — Овај рат . . . је домовински, ослободилачки рат. *Тито.*

Изр. вршити домовинску дужност *служити војску.*

дòмовница ж *исправа којом се доказује право грађанства у родном месту, исправа о праву грађанства.*

домòлити, дòмолйм сврш. **1.** *свршити молење.* **2.** *добити, постићи што непрекидним молбама, измолити.* — И смирно . . . најсмирније . . . измоли и домоли услишање. *Коз. Ј.* Молила бих и — домолила је. *Огр.*

дòмољȕб м = домољубац *онај који љуби, воли свој дом, своју домовину.* — Прави домољуб је непоколебљив. *Фелд.*

дòмољȕбан, -бна, -бно = домољубив *који љуби, воли свој дом.* — Владимир је увијек поштен, лијеп и домољубан. *Маж. Ф.*

домољу́бац, -у́пца м = домољуб. — То је онај домољубац! *Гор.*

домољу́бив, -а, -о = домољубан. — [Извесне књижевне податке] су нам домољубиви фратри пре век-два покупили и сачували. *Поп. П.*

домољу́бље и **до́домољу́бље** с *љубав према домовини, патриотизам.* — Од мађарских судова била осуђена два учитеља . . . ради свога домољубља. *Ћип.* Узор поштења и домољубља. *Глиг.*

домо́рити, домо́рим сврш. *додијати, досадити.* — Пред њим су ширили своја дверца планински цватови којима је доморио оклоп студени. *Божић.*

до́морбд м заст. *в. домородац.* — Момак домород, пак још кмет мој . . . никад боље! *Кур.*

домо́родан, -дна, -дно *који припада дому, домовини, родном месту*; исп. домољубан, родољубан. — Написах ту драму што је ево предајем домородном нашем свијету. *Бог.* Надах се да ћу око себе скупити коло домородних људи. *Шен.*

домо́родац, домо́роца м **1.** *староседелац, мештанин*; супр. дошљак. — У оскудици [писмених] домородаца [у Србији] морали су се употребити Срби из Аустрије. *Јов. С.* Пожури до »Народне каване«, гдје се имао да састане с једним знанцем домороцем. *Ћип.* **2.** *домољубив, родољубив човек, патриот(а).* В. пр. уз доморо́ткиња.

доморо́дачкй, -ā, -ō *који св односи на домороце.* — Они ће тамо одгојити наше домородачке сураднике. *Сим.*

домо́родно прил. *као домородац, на начин домороца. Р-К Реч.*

доморо́дство и **домо́родство** с *домољубље.* — Шта марим ја за оне мајке које ради домородства тобоже приказују прве јунакиње. *Шен.*

домо́ротка ж *жена домородац.* — У глави је прелазио своје сведоке; све оне прије, стрине и тетке, све оне бабе — доморотке. *Ћос. Б.* Ми смо овдје у туђем свијету боље доморотке него код куће. *Шен.*

домо́роткиња ж *доморотка.* — Око тога кипа води коло грофиња Сидонија, а за њом домороци у суркама и доморoткиње у народним костимима. *Баб.*

домо́рочад ж *зб. им. од домороче.*

домо́роче, -ета с *млади домородац. Прав.*

домота́ва́ње с *гл. им. од домотавати.*

домота́вати, -о̀та̄вам *несврш. и уч. према домотати.*

домо́тати, -ам сврш. **1.** *свршити мотање.* **2.** *на намотано још мотати. Р-К Реч.* **3.** фиг. *нагло, похлепно једући појести јело. Р-К Реч.*

~ **се** *довући се с муком и напором.* — фиг. Тако вам идем од сјече до сјече да се бијем и бијући се домотам до гроба. *Шен.* Отворио стечај те се домотао докраја нагодбом. *Драж.*

домо́ћи се и **до́моћи се,** до́могнēм се сврш. **1.** *доћи до кога или до чега, добити, стећи, постићи, дочепати се, докопати се чега.* — Што могу помоћи мисли утамниченику кад . . . не може . . . домоћи се слободе. *Кос.* Она је на свој шаљиви начин причала . . . како се домогла оружја. *Поп. Ј.* **2.** *доћи, стићи до чега.* — Пузећи домогоше се пруге. *Ћос. Б.* Домоћи ћу се ја кабалске воденице још прије зоре. *Донч.* фиг. Обично је да једно дело далеко доминира и да . . . представља врхунац до кога се само једном домогао. *Богдан.*

домоуправитељица ж ков. *управитељица дома.* — Богме ће то бити дивно: оженити својом старом домоуправитељицом угурсуза који је помогао да ми одведу младу. *Грол.*

домоустро̀јитељка ж ков. *домоуправитељица. Р-К Реч.*

до́мувати се, -ам се сврш. *с муком, гурајући се доћи, довући се до каква места. Р-К Реч.*

до́муз[1] м тур. покр. *коњска болест на слезини, бедреница* antrax. *Вук Рј.*

до́муз[2] м тур. покр. *свиња, прасац, крмак.* — Почеше да им добацују погрде . . . Секиру за домузе! *Андр. И.*

домўљати, -ам сврш. **1.** *довршити муљање.* **2.** *на муљано још додати. Р-К Реч.*

домўмлати, -ам сврш. **1.** *доћи мумлајући. Р-К Реч.* **2.** *мумлајући доставити. Р-К Реч.*

домунђа́ва́ње с *гл. им. од домунђавати се.*

домунђа́вати се, -у̀њђа̄вам се несврш. мац. покр. *шапћући, потајно се договарати да други не би разумели.* — Девојке се десет минута унутра домунђавале, па тек онда... каже нам да госпођа није код куће. *Нуш.* Непрестано [се] домунђавају међу собом. *Јак.*

до́мчати (**се**), -ам (се) сврш. покр. *дочепати (се), докопати (се), дохватити (се).* — Орао домча младо јагње. *Ком.* Ако ли га домчам — одераћу га! *Глиш.* Домчао се као махнит капе. *Рј. А.*

до́н м (скраћ. од лат. dominus) *господин* **а.** *ставља се пред име католичког свештеника:* ~ Фране, ~ Иван. **б.** (Дон) *као стални дво имена шпанског племића:* Дон Жуан, Дон Кихот.

дȍна ж тал. *госпођа, господарица, жена; као придевак пред именом шпанских племкиња*: ~ Ана.

донàкнадити, -ȉм сврш. *в. надокнадити. Рј. А.*

донакнàђȉвāно прил. *донакнађујући.* — Информације му нису биле збијене и јасне, а трошковници покрпљавани, донакнађивано вођени. *Петр. В.*

донакнађȉвати, -àђујēм и -àђȉвāм *несврш. и уч. према донакнадити.*

доналéвање, ијек. доналијèвање, с *гл. им. од доналевати.*

доналéвати, -àлēвām, ијек. доналијèвати = доналȉвати *несврш. и уч. према доналити*; исп. надолевати.

доналȉвање с *гл. им. од доналивати.*

доналȉвати, -àлȉвāм несврш. = доналевати.

доналијèвање, ек. доналéвање.

доналијèвати, -àлијевāм, ек. доналéвати.

дòналити, дòналијēм сврш. *налити докраја; налити још чега*; исп. надолити.

донамáрити, -àмȉрȉм сврш. *допунити што.*

донапúсати, -àпȉшēм сврш. *в. надописати.*

донаплáтити, -àплāтȉм сврш. *платити још онолико колико је било потребно*; исп. надоплатити.

донаплаћȉвати, -àћујēм *несврш. и уч. према донаплатити.*

дȍнапокон прил. покр. *најпосле.* — Та донапокон — да шта су и софте друго доли млади хоће? *О-А.*

донарáсти, -тēм сврш. *нарасти још колико је потребно. Рј. А.*

донáђи се, дòнāђē се (само безл.) сврш. *наћи што, пронаћи после некога времена, сазнати.* — Донашло се да су Цигани украли коња. *Рј. А.*

донáција ж лат. *даровање; посед који је краљ коме даровао заједно с племићком титулом.* — Добио [је] краљевску донацију у крижевачкој жупанији. *Бал.*

донáшање с *гл. им. од донашати.*

донáшати, дòнāшām несврш. и уч. *в. доносити.*

дȍндē прил. *до онога места или времена о којем се говори.* — Морам свратити . . . има два сата пута донде. *Франг.* Ја сам се донде рачунао једним из најбољих ђака. *Марк. Св.*

дȍндолēн прил. покр. *в. донде. Вук Рј.*

дòнебан, -бна, -бно индив. *који стоји веома високо.* — Тако на врху високом стоје донебни храсти. *Марет.*

донèдāвна прил. = донедавно *до пре кратког времена.* — Сењ је донедавна био језгра франкопанске моћи. *Нех.* Сенки је одмах било јасно да је тај донедавна непознат човац вољи. *Бар.*

донèдāвнӣ, -ā, -ō *који је од пре кратког времена, скорашњи.* — Још се врло живо била спомињала донедавна прошлост. *ЛМС 1951.*

донèдāвно прил. = донедавна. — У босанском лирском фолклору оштро се разликују »варошке пјесме« . . . онакве какве су биле донедавно. *Коњов.*

дȍнеклē прил. **1.** *до неке мере, деломично, унеколико.* — Ранковић је донекле познавао ову девојку са универзитета. *Уск.* **2.** *до некога места.* — Ајде, можемо заједно донекле, ако хоћеш? *Глиш.* **3.** *до некога времена.* — Све донекле добро сам се држала, знала сам се отимати занимљивим ријечима и другим милоштама. *Буд.*

донèсти и **дȍнести,** -èсēм сврш. *в. донети.*

дȍнēти и **донéти,** -èсēм, ијек. дȍнијети и донијèти, (аор. дȍнēх и донèсох, 2. и 3. л. дȍнē и дȍнесе; прил. пр. дȍнēв(ши) и донèсāв(ши); р. прид. дȍнео, дȍнēла; трп. прид. дȍнēт и донèсен, -ена) сврш. **1. а.** *носећи дати, пружити, пренети с једнога места до другога.* — Богиња . . . да људима свјетлост донесе. *М-И.* Нема ко ни чашу воде да му донесе. *Рист.* **б.** *нанети (о води, ветру).* — Вјетар од мора . . . донесе пљусак. *Мат.* **2. а.** *причинити, прибавити, проузроковати.* — Није мислио да ће му ова скитница донијети толико главобоље. *Љуб.* [Мислио је] да би му то могло донијети неприлика. *Креш.* **б.** *дати у мираз (жена мужу).* — Донијела му је ту кућу. *Кост. Л.* **3.** *одржати дете до рока, родити правилно, нормално.* — Не дају јој се дјеца . . . Ја л' га и не донесе, ја л' га роди . . . па умре. *Шуб.* **4.** *прогласити (закон и сл.); увести.* — Донесен је и нови устав. *Јак.* Ми тражимо . . . да се донесу мјере за побољшање нашег положаја. *Хорв.* **5.** *објавити.* — Новине донеше чланке и слике . . . фабрике. *Јос. Б.* **6.** *дати зараду, приход.* — Сценарио . . . ће им обојици донети милионе. *Каш.* **7.** *у вези с неким именицама замењује глагол изведен од такве именице*: ~ одлуку *одлучити*, ~ пресуду *пресудити*, ~ род *родити (о земљи, винограду и сл.)*, ~ закључак *закључити.*

Изр. ~ на тањиру *дати без уложеног труда*; донео га ђаво *дошао је непозван, у неприлично време*; донео га ветар, донеле га виле *дошао је ненадано*; која те вода донесе *каква те прилика довела*; прилике су донеле *догодило се, десило се*; срећа те донела *дошао си у прави час.*

донжу̏ан, -а́на м фр. *заводник, женскар (према имену легендарног заводника Дон Жуана).*

донжу̏анскӣ, -ā, -ō *који се односи на донжуане, заводнички.*

донжуа́нство с *владање донжуана.*

дони́зати, дòнӣжēм сврш. *изнизати докраја, довршити низање.*

дòнијети и **донијѐти,** -èсēм, ек. дòнети и донѐти.

донкихотѐрија ж = донкихотство **1.** *пустоловни, бесмислени потхват.* **2.** *жеља за авантурама, за разметањем.* — Она то не каже само онако, из каприса или донкихотерије. *Бег.*

донки̏хотскӣ, -ā, -ō *који је као Дон Кихот; који се односи на Дон Кихота.*

донки̏хотски прил. *на начин Дон Кихота.* — Знат ћу да сам био донкихотски блажен, витез на магарцу и страх вјетрењача. *Кркл.*

донки̏хотство с = донкихотерија.

дȍнлē прил. покр. *в. донде.* — Ви ћете ондје стајат све донле док с оне стране куле моју даницкињу не чујете. *Јакш. Ђ.*

дȍнōжје с *средњи део стопала (између прста и пете). Р-К Реч.*

дȍнос м *оно што неко донесе са собом.* — Хвалише! Леп од вас цар наш има донос! *Бој.*

дȍносац, -сца м заст. *в. доносилац.* — На ноге се издиже јуначке па доносцу ведро чело љуби. *Март.*

дȍносилац, -иоца м (ген. мн. -илāцā) = доноситељ **а.** *онај који доноси што.* — Обвезнице другог народног зајма гласе на доносиоца. *Пол. 1950.* **б.** фин. *онај који наплаћује на благајни, каси (новчаницу, обвезницу и сл.).*

дȍносилица ж *она која што доноси. Рј. А.*

дȍноситељ м = доносилац. *Р-К Реч.*

дȍносити, дȍносӣм **1.** *несврш. и уч. према донети.* **2.** покр. *мирисати.* — Спремише ми и једно печено пиле . . . а оно што је мало доносило на лучеву смолу, то је зато што се у нас горе ватра припаљује лучем. *Ком.*

Изр. колико га грло доноси (виче) *в. уз грло (изр.).*

дȍноснӣк м заст. *в. доносилац.* — Но овај пут је доносник био збиља пристојно одјевен човјек. *В 1885.*

дȍносница ж заст. *она која што доноси.* — Тад нам се укажи, миловидна дуго, доносницо мира. *Кур.*

дȍношēње и **дȍношēње** с *гл. им. од доносити.*

дȍношчāд ж *зб. им. од доношче.*

дȍношче, -ета с *дете или какво друго младо које је мајка у право време донела.* — Пак рече да дијете није ни доношче, камоли преношче. *Љуб.* За шест мјесеци . . . обдарит ће . . . деветим чедом доношчетом. *Креш.*

дȍњāк, -áка м **1.** *доњи камен у воденици. Вук Рј.* **2.** *назив за једну од играћих карата, дечко (4), пуб.* — Ви окрећете осмицу и бацате . . . жировског доњака, па ће та будала још добити. *Јонке.* **3.** *ветар који пуше, дува из доњих страна. И-Б Рј.*

дȍњанин (мн. -ани) и **дȍњац,** -њца м *човек из доњег дела којега насеља или из равнице.* — Тек у 1918. години историја је коначно одвојила [козаке] горњане од доњана. *Моск.* Сваки се грађанин, доњац, у неприлици одриче своје нарави и својих укрвина. *Божић.* Два бескрајно удаљена света: . . . сељаци, планинци и доњци, неустрашиви и кукавни. *Михиз.*

дȍњӣ, -ā, -ē **1.** *који је испод чега другога; који се облачи испод вањског, спољашњег одела или хаљина:* ~ спрат, ~ усна, ~ сукња. **2.** *који чини нижи део каква простора или насеља.* — Српски бећари ограбе овлаш затворену водену капију на Сави, заузму Доњи град. *Нов.* Загреб се састоји од Доњег и Горњег града. *Пав.*

Изр. ~ дом *в. уз дом (изр.).*

дȍњица ж *шуштава доња сукња, жипон. Деан. Рј.*

дољо- *као први део сложеница значи исто што доњи:* дољодунавски, дољоградски итд.

дȍњушнути, -ӣм сврш. *њушећи пронаћи; фиг. дознати неке појединости и из тога закључити о целини.* — Доњушила нешто о том она петорица. *Цар Е.*

дођбедовати, -дујēм, ијек. дођбједовати, сврш. *довршити обедовање.*

дођбједовати, -дујēм, ек. дођбедовати.

дȍондā и **до ȏндā** прил. *до онога времена.* — Развиле су се тешке борбе у којима су судјеловале доонда највеће армије. *ЕГ 2.*

дȍондашњӣ, -ā, -ē *који је до онога времена.* — Умире у њему доондашње чељаде. *Наз.*

дођрати, дȍорēм сврш. **1.** *довршити орање.* **2.** *додати већ узораном.*

дођштрити, дȍоштрӣм сврш. *довршити оштрење.*

дȍпадан, -дна, -дно *в. допадљив.* — То је био најдопаднији дио ониског и здепастог тијела. *Божић.*

дȍпадāње с *гл. им. од допадати (се).*

дȍпадати, -āм *несврш. према допасти.*

~ се 1. *несврш. према допасти се (2).* **2.** *чинити се, причињати се, изгледати.* — По-

слије тога напрасно се разболе . . . Браћо! — вели — тако ми се све допада да ће скоро куцнути за ме час. *Лаз. Л.*

допа̀дљив, -а, -о *који се лако допада, свиђа.* — Њена песма . . . била је проста, али допадљива. *Уск.* Његова удовица [је] . . . још и сад допадљива лица. *Л-К.*

допа̀дљиво прил. *изазивајући допадање, симпатију.* — Обојица су . . . допадљиво умели да уђу у свако тако повеће друштво. *Срем.*

допа̀дљивṑст, -ости ж *особина онога што је допадљиво.* — Публика редовно претпоставља допадљивост, каткада и веома јефтину. *НИН 1958.*

дòпаднōст, -ости ж *в. допадљивост.* — Стаде с допадношћу мотрити велики и градитељским укусом сграђени двор. *Том.*

дòпаднути и **дòпанути,** -нём свр̀ш. *в. допасти.*

допа́рати, дòпāрām свр̀ш. **1.** *довршити парање.* **2.** фиг. *допрети, приспети.* — Куд си, море, с војском окренуо, до чије сц допарō границе? *НП Вук.*

допаркúвати, -àркујēм несвр̀ш. *дотрчавати.* — Допаркује сваки час. *Глиш.*

дòпасти, -аднēм свр̀ш. **1.** *нагло, брзо, изненада доћи, стићи, банути, наћи се, доспети.* — Јосип бијаше управ пред кућом, кад допаде Јуриша. *В 1885.* Николетина и Пирго . . . чујући вику у соби, спремно допадоше до врата. *Ћоп.* **2. а.** *стићи, снаћи.* — Допаде га жалост превелика. *НП Вук.* У разлоге се, попе, тако те под старост моје муке не допале! *Љуб.* **б.** (чега) *добавити се каква зла, доспети, упасти у какво зло.* — Након двије године, проборављене у првим редовима, допаде талијанског ропства. *Гор.* То је поштовање према друговима који су допали рана у борби за праведну ствар. *Чол.* **3.** *пасти у део (при деоби), припасти.* — Огромно наслеђе Михаилово није допало њему [Милану], него кћерима кнеза Милоша. *Јов. С.* Као зјеницу свога ока чува допалу му баштину. *Р 1946.*

Изр. ~ туђих руку, шака *пасти у туђе руке, шаке.*

~ **се 1.** *постићи, стећи, дочепати се.* — Обузела ме силна радост што сам се допао те части. *Кос.* **2.** *свидети се.* — Допадне ми се гдје остадох жив. *Јурк.* Његова спољашњост се њој нимало није допала. *Јанк.*

допева́вати, -èвāвām, ијек. допјева́вати и **допе́вати,** дòпēвām, ијек. допијèвати *несвр̀ш. и уч. према дòпевати.*

дòпевати, -ām, ијек. дòпјевати, свр̀ш. **1. а.** *довршити певање.* — Ниједно од нас речи не рече . . . већ песму нему допевасмо крају. *Радич.* **б.** фиг. *свршити песму, песничко дело.* — Једва је то допјевао и издао, били су већ пали у Дубровник гласови о катастрофи младога Османа. *Водн.* **2.** *певајући додати певаноме.*

дòпēвка, ијек. дòпијевка, ж *крај, завршетак песме. Прав.*

допе́љати, дòпēљām свр̀ш. покр. *довести.* — Тер га жива к мени допељајте. *НПХ.*

допèнтрати се, -ām се свр̀ш. *пентрајући се приспети камо.* — Полако, све пузећи, допентра се до шуме. *Десн.*

допèрја́вање с *гл. им. од допèрјавати.*

допèрја́вати, -èрjāвām *несвр̀ш. и уч. према допèрјати.*

допèрјати, -ām и **допèрја́шити,** -èрjāшūм свр̀ш. шаљ. *дотрчати, долетети, дојурити.* — Тодорина Мајкић . . . је већ поодавно допèрјао из логора. *Ћоп.*

дòпētнӣ, -ā, -ō *који сеже до пета. Дван. Рј.*

допе́ћи и **дòпећи,** -èчēм свр̀ш. *докраја испећи, довршити печенье.*

допешáчити, -èшāчūм, ијек. допјешáчити, свр̀ш. *пешице стићи, доћи.* — Ако кренем пјешице, не знам када ћу стићи онамо и кад ћу допјешачити натраг. *Вел.* Допешачи ли зором трезан или га довезли колима . . . изјутра је исти. *Каш.*

допијèвати, дòпијевām, ек. допе́вати.

дòпијевка, ек. дòпēвка.

дòпир м хапакс *допирање.* — Наједном, не знам шта се то зби у зраку, допир вечерњег звона, дах земље. *Богдан.*

дòпирāње с *гл. им. од допирати.*

дòпирати, -рēм *несвр̀ш. према допрети и допријети.*

допирúвати, -ирујēм *несвр̀ш. и уч. према допирити.*

допúрити, дòпирūм свр̀ш. **1.** *тирећи допрети до кога или чега.* — Слатки мирис крава и траве допирио је горе до њих. *Торб.* **2.** *доћи, стићи у брзини дувајући.* — Без пребијене паре, презадужен . . . допири сав пресрећан кући. *Маш.*

допиркúвати, -ирκујēм несвр̀ш. и уч. *дем. према допиривати.* — Србин . . . сазидаће цркву и набавити звона . . . ама му је некако у крви да ређе допиркује цркви. *Шапч.*

допѝрлати, -ām свр̀ш. *дотерати. Вук Рј.*

дóпис и **дòпис** м **1. а.** *писмена обавест коју шаље једна установа другој.* **б.** *писмени извештај, чланак послан у новине.* — У састављању таковних дописа био је . . . прави делија. *Коз. Ј.* Она два великошколца разумеше да је ово командовање одговор на њи-

хове дописе у Радничкој борби. *Уск.* **2.** *оно што је дописивањем додано. Р-К Реч.*

до́писак и **до̀писак,** -ска м *дем. од допис.* — Састављајући кратке дописке великашима и племићима [потихо говораху]. *Шен.*

допи́сати, дòпīшēм свр̄ш. **1.** *довршити писање.* — Писмо . . . је управо дописао. *Креш.* **2.** *додати ономе што је написано.* — Да би успео да допише, морао му је доктор . . . два пута дати инјекцију камфора. *Јос. Б.*

дописи́ва̄ње с *гл. им. од дописивати (се).*

дописи́вати, -и̏сујēм *несвр̄ш. и уч. према дописати.*

~ **се** уз. повр. *водити дописивање, преписку (с ким).* — Иначе смо се дописивали. *Уск.*

до́писнӣ и **до̀писнӣ, -ā, -ō** *који шаље дописе; који се односи на дописивање.*

Изр. ~ члан академије *први ступањ чланства академије;* ~ карта *дописница (I).*

до́писнӣк и **до̀писнӣк** м **1.** *онај који као сарадник каква гласила за информације (новина, радија) шаље дописе.* **2.** *дописни члан академије.*

до́писница и **до̀писница** ж **1.** *поштанска карта која служи за дописивање.* **2.** *она која шаље дописе.* — Представила ми се као дописница Франкфуртских новина. *Мил. В.*

до́писничкӣ и **до̀писничкӣ, -ā, -ō** *који се односи на дописнике.* — Организована је широка дописничка анкета у земљи. *Пол. 1958.*

до́писнӣштво и **до̀писнӣштво** с *просторија у којој раде дописници; дописници сви заједно; посао дописника.*

допи́тати, дòпītām свр̄ш. **1.** *свршити с питањем, испитивањем, докраја испитати.* **2.** заст. *досудити, одредити, доделити.* — Нитко не зна колико их је [дана] кому за живот допитано. *Старч.*

до̀питати, дòпитām свр̄ш. *довршити пи̏тање, храњење, дохранити.*

до̀пити, дòпијēм свр̄ш. *докраја попити.* — Бубиња допане отровна чаша . . . и он без обзирнице његову допије. *Љуб.*

допити́вати, -и̏тујēм *несвр̄ш. и уч. према допи́тати (I).*

~ **се** *уз. повр.* — По вас дан џоњали пред кафанама . . . допитивали се о оном што треба да раде. *К 1950.*

допјева́вати, -ѐва̄вām, ек. допева́вати.

до̀пјевати, -ām, ек. до̀певати.

допјепа́чити, -ѐпа̄чӣм, ек. допепа́чити.

до̀плавити, -ӣм свр̄ш. *донети до каквога места (о поплави).* — По сокацима заглављена читава дрвета која је вода однекуд доплавила. *Андр. И.*

до̀плазити, -ӣм свр̄ш. *плазећи доћи, довући се.* — Мој мачак . . . чим ми птицу у руци опази . . . до мене доплази. *Јурк.*

до̀плакати, -лачēм свр̄ш. *доћи, стићи плачући.* — Збиља, пȏшо, што се огријеши те проћера главу од закона . . . У бога ће ово доплакати. *Њег.*

доплаки́ва̄ње с *гл. им. од доплакивати.*

доплаки́вати, -а̀кујēм и -а̀кӣва̄м *несвр̄ш. и уч. према доплакати.*

доплàмсати, -ām свр̄ш. *изгорети пламеном.* — Што се брзо увис дигла, брзо допламсала! *Хар.*

до̀плата ж **1.** *додатак чему већ плаћеноме. Р-К Реч.* **2.** *поштарина која се плаћа кад се прими пошиљка, поузеће. Деан. Рј.*

до̀платак, -тка м (мн. до̀плаци, ген. до̀платāкā) *додатак плати.* — Те су услуге биле . . . због техничког доплатка, јер је њена пензија била тако биједна те од ње није могла да живи. *Крл.*

доплáтити, дòплāтӣм свр̄ш. **1.** *довољно платити.* — Колико кошташе ови лијекови. Никад их доплатити. *Лоп.* **2.** *додати ранијој цени.* — На [предатим] дрвима је изгубио три крајцара, а на [купљеним] ексерима морао да доплати два. *Андр. И.*

до̀платнӣ, -ā, -ō *који се односи на доплату:* ~ лист, ~ исправа.

доплаћи́ва̄ње с *гл. им. од доплаћивати.*

доплаћи́вати, -а̀ћујēм *несвр̄ш. и уч. према доплатити.*

доплéвити, -ӣм, ијек. доплијèвити, свр̄ш. *докраја оплевити, завршити плевљење.*

до̀плести и **доплèсти,** -ѐтēм свр̄ш. *докраја сплести, завршити плетење.* — На студенцу још ће цвеће нићи да доплетем венац започети. *Радич.*

~ **се** *с муком доћи, доспети.* — Доплете се до сјеновита заклоњена предјела. *Креш.*

до̀плетā̄ње с *гл. им. од доплетати.*

до̀плетати, -ећēм *несвр̄ш. и уч. према доплести.*

допливáвати, -и̏ва̄вām *несвр̄ш. и уч. према допливати.*

до̀пливати, -ām свр̄ш. *пливајући стићи, доспети, доћи.* — Мало је наше село, али и у њ се залете новости. Залете се као да у ноћи допливају. *Вил.*

доплијèвити, -ӣм, ек. доплéвити.

доплúнути, дòплīнēм свр̄ш. *допливати.* — Један веслач за другим скочи у воду... да јуначким замахом доплине до вјечнога раја. *Шен.*

доплòвити, дòплови̏м свр̄ш. *пловећи стићи, доспети.* — Ударите водом, доплови̏те до турских шајака што су на оној страни.

Вес. фиг. Допловиште на топлим крилима звуци вечерњих звона. *Матош.*

дòпљачкати, -ā̄м сврш. *докраја опљачкати.* — Замак је дакле опљачкан, али не допљачкан, којешта се у њему још крије. *Наз.*

дòпљезати, -ā̄м сврш. покр. *в. доплазити.* — Допљезао к Бањи манастиру. *Март.*

допљéскати, дòпљéскā̄м сврш. **1.** *по блатњаву путу доћи, стићи. Вук Рј.* **2.** *пљескањем дотући. Р-К Реч.*

доповéзати се, -òвēжēм се сврш. *придружити се коме.* — По цијеле дане сједећи горе, доповезао га се један војник који је говорио хрватски. *О-А.*

допóдне, допóднева с *време од јутра до по(ла) дана.* — Читаво доподне измицале [жена и кћери] испред његових очију. *Донч.*

дòподнéвнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на доподне.* — Врата . . . откључана су . . . обичним даном тек за доподневних сати. *Пав.*

дòпојāсан, -сна, -сно *што сеже, допире до појаса.* — Он се брине да ли је трава на ливади допојасна или кржљава. *Гор.*

дòпола и **дòполē** прил. *до половине.* — Зидови су допола обити дрвом. *Нех.* А што [песме] звуче који пут недоречено као ребус, то им је допола драж, отпола недостатак. *Михиз.*

допомáгати, -òмāжēм и -òмāгām *несврш. према допомоћи.*

допомéнути, -òмēнēм сврш. *додати у разговору.* — Поп Руња . . . морао с братом у клоцама спутан ноћивати . . . допоменух ја, упућен у ствар добро. *Буд.*

допомòћи и **допòмоћи,** -òмогнēм сврш. *допринети, припомоћи.* — Франклин је највише допомогао слободи своје домовине. *Павл.*

допòслетка, ијек. допòсљетка, прил. *најпосле, напослетку.* — Сибила . . . старим је Римљанима прорицала што ће им допослетка бити. *Нен. Љ.*

допòсљетка, ек. допòслетка.

допотéзати, -òтēжēм сврш. *потежући довући. Деан. Рј.*

дòправити, -ӣм сврш. *в. доградити. Р-К Реч.*

дòправка ж *радња којом ко доправља, дограђује што.* — Разгледа он . . . родитељски дом . . . с расклиматаним стубама, разним доградама и доправкама. *Глиш.* Ови су остаци славе [топови и авиони] отправљени у унутрашњост земље, на поправку и доправку. *Вин.*

дòправљање с *гл. им. од доправљати.*

дòправљати, -ā̄м *несврш. према доправити. Р-К Реч.*

дòпрати, дòперēм и допèрēм сврш. *докраја опрати, довршити прање.*

дòпратити, -ӣм сврш. **1.** *довести кога пратећи.* — Да ми одмах доведете она два злочинца што су данас амо допраћени. *Бог.* **2.** *доћи с неким у друштву, правити некоме друштво до његове куће.* — Допратио ме је до саме куће. *Уск.*

дòпраћати, -ā̄м *несврш. и уч. према допратити.*

допрáшити, дòпрāшīм сврш. *прашећи, подигавши прашину доћи, дојурити.* — Загребачком цестом допрашио к нама фијакер. *Матош.*

допрéжати, дòпрēжām сврш. покр. *довребати. Вук Рј.*

дòпрема ж *допремање, преношење до одређеног места, достава.* — Он је много учинио око допреме и уређења штампарије. *Поп. Ј.*

допремāње с *гл. им. од допремати.*

допремáти, дòпрēмām *несврш. и уч. према допремити.*

допремити, дòпрēмīм сврш. *довести, донети, добавити што на одређено место.* — Посла Али-паша . . . неколико својих људи у Зворник да допреме топове. *Том.* Управо смо градили подземну зграду у коју је требало допремити штампарију. *Поп. Ј.*

дòпрепородӣ, -а, -о *што је временски испред каквога препорода.* — Књижевност другога доба, од хуманизма до допрепороднога времена поткрај 18. стољећа, разрађена је у новој схеми. *Водн.*

дòпрèсти и **дòпрести,** -éдēм сврш. **1.** *довршити предење.* **2.** *предући додати.*

дòпрēти, дòпрēм, ијек. дòпријети, (аор. 2. и 3. л. дòпрē; имп. дòпри; прил. пр. дòпр̄в(ши) и дòпрēв(ши); р. прид. дòпро, дòпр̄ла) сврш. **а.** *доћи, доспети до каква места.* — Европа данас чува [сухо злато] у подземним тврђавама до којих је допријети теже него до Аладинова подземља. *Крл.* Далеко је од пруге и других комуникација, и овамо још није допрла сјекира. *Чол.* **б.** *ширећи се стићи до кога (о гласу, звуку и сл.).* — Утом с краја махале, из неке механе, допрли звуци свирке и песме. *Станк.* фиг. Наша љубав је допрла дотле да ипак имам ваљда прво право на твоју љубав. *Ков. А.*

Изр. докле (ти) око допре *докле се може догледати.*

дòпржити, -ӣм сврш. *докраја испржити, довршити пржење.*

дòпријети, дòпрēм, ек. дòпрēти.

дòпримàкнути (се) и **дòпримāћи (се),** -ӣмакнēм (се) сврш. *примичући се доћи, стићи*

до чега или до кога. — Брод [се] крају допримакне. *Љуб.*

доприна́шати, -и̏на̄ша̄м несврш. *в. доприносити.* — На њем све ћу жртве допринашат. *Хар.*

допри̏нёти, -нѐсём, ијек. допри̏нијети, свршити *учинити неку помоћ, помоћи*; исп. придонети. — Сваки Еским из тога насеља допринео је ту понешто, и сви су имали једнака права. *Петр. М.* фиг. Тај начин одгоја пуно је допринио да је почевши од првога па све до осмога разреда био увијек први. *Коз. Ј.*

допри̏нијети, -нѐсём, ек. допри̏нёти.

допри́нос и до̀принос м **1.** *оно што ко допринесе својим радом или својим новцем у каквом заједничком послу, прилог, принос у новцу или драгоцености у какву сврху.* — Ми ћемо са своје стране и даље давати тај допринос. *Дед. В.* **2.** *нешто особито, вредно, важно, унесено у науку, у општедруштвени рад, књижевност и сл.* — Допринос моралиста напретку друштва није наодмет. *Прод.* По литерарној концепцији значи [то дјело] уједно и наш најдрагоцјенији допринос модерној свјетској књижевности. *Матк.*

доприно̀сити, -и̏носӣм *несврш. и уч. према допринети.*

допри́чати, до̀прѝча̄м сврш. *испричати докраја.*

допро̀зо̀рје с и **допро̀зо̀рийк** м ков. *дрвена или камена греда са стране прозора, оквир у који су уметнути прозори.* — Зашто ме пробудисте у мојим сомнамбулским шетњама преко опасних жљебова и рубова допрозорја? *Уј.* Оправљене су или изнова грађене резаније на довратницима, допрозорницима и другим деловима зграда. *БК 1906.*

до̀ртити, -и̏м сврш. *свршити пр̏ѣ̑ње, напртити. Деан. Рј.*

допр̀тити, -ӣм сврш. *доћи, стићи пртећи по снегу. Рј. А.*

допр́хати, до̀пр̏ха̄м и **допр́хнути,** до̀пр̏хнѣ̑м сврш. *прхајући доћи, доспети, долетети.* — За кратко вријеме допрха лептир на длан. *В 1885.* Окретни немирни Бањац допрхне. *Ћоп.*

допр́шати и **допр́шити,** -ши̏м сврш. *пршећи долетети, стићи.* — Допршале четири црвене ножице, голуб и голубица. *Матош.* Допршила је Хана у лакој љетној одјећи. *Ћал.*

до̀пуз м пеј. *досељеник.* — Пуљизи, Фурлани и сви допузи уживају. *Павл.* Ренегатски примјери свих врста допуза . . . *Цар Е.*

до̀пу̏зати, -ужѐм и **допу́зити,** -и̏м сврш. *пужући стићи, доћи.* — Лицем је допузила до под његово грло и ту застала. *Лал.* фиг. Није. . . био кадар да се послужи инфамијом и подвалом, само да се додвори и што даље допуже. *Бег.* Достајат ће да ти увече допузи у постељу трак мјесечине. *Цар Е.*

~ **се** фиг. *постићи успех, доћи до чега ласкањем, улагивањем.*

до̀пузи̏ути, -нѐм *сврш. прва допузати и допузити.*

до̀пуна и **до̀пуна** ж **1.** *оно што допуњује, што служи као допуњавање чега.* — Рад у радионици је допуна очигледне наставе. *Пед.* Онда зацело не би било трзавица у уметности, не би било измена и допуна, јер би се дела таквих савршених уметника допала свима временима. *СКГ 1937.* **2. а.** воји. *веће или мање групе војника које ће допунити неке јединице.* — Многим нашим јединицама био је потребан одмор и опоравак као и допуна. *Ч-М.* **б.** грам. *део реченице (најчешће именица у косом падежу) која допуњује глаголску радњу.*

до̀пунак, -у̏нка м необ. *допуна; потомак, потомство, нараштај.* — Без љубави давно би изумро̑ свет, јер би нестало оне благословене свезе која спаја противоположеност мушких и женских те производи млади допунак губећим се народима. *Шапч.*

допу̀нитељ м *онај који допуњује што.* — Пијерко Соркочевић [је] остао у сјећању као допунитељ Османа. *Комб.*

до̀пуни̏ти, -и̏м сврш. *додати чему учињеноме или реченоме.* — Знам добро да нећу избећи смрти којом ћете ви допунити чашу својих злочина. *Кнеж. Л.* Послије му је и Мали Шћепан притврдио. »И књаз Долгоруки« — допуни старац. *Мат.*

до̀пунскӣ и **до̀пу̏нскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на допуну, који допуњава.*

Изр. допунске боје *комплементарне боје*; ~ порез *прогресивни, изравни, непосредни порез који се плаћа уз неке облике изравног, непосредног пореза.*

допуња́ва̄ње с *гл. им. од допуњавати (се).*

допуња́вати, -у̏ња̄ва̄м = допуњивати *несврш. према допунити.*

~ **се** *уз. повр.* — Нас двојица ћемо се допуњавати. *Поп. Ј.*

допуња̀ва̄ч, -а́ча м *онај који допуњује што. Р-К Реч.*

до̀пуњак, -у̏њка м *допуна.* — Изнашам их [књижевне цртице] овдје да служе мојој књизи за допуњак. *ХР 1928.*

допу́њати, до̀пу̏њā̄м несврш. *в. допуњавати.* — Свима њима чаше препуњаше... а свом баби чаше не допуња. *НП Вук.*

~ **се** *уз. повр.* — Иако нису били једнаких темперамената, они су се допуњали као калуп и његов одљев. *Куш.*

допуњи́вати, -у̏њујēм несврш. = допуњавати. — Говорили су сви у један мах, допуњујући један другога. *Мат.* Вољу треба

вјежбати тиме што стално усавршавамо своје навике и допуњујемо их новима. *Пед.*

~ **се** *уз. повр.* — Ви ћете у њој открити складне мисли које се допуњују једне с другим. *Скерл.* Они се у раду допуњују. Даничић довршује и наставља велико дело Вуково. *Бел.*

до́пусница и **до̀пусница** ж *акт, исправа, одлука, решење којим се што допушта.* — Они ће прибавити допусницу и вјенчат ће се. *Креш.*

до́пуст и **до̀пуст** м **1.** *допуштење, дозвола.* — Пре истека уговореног рока може послодавац отпустити радника . . . ако без допуста остави рад. *Лапч.* **2.** *ослобођење од рада, од службе на одређено време ради одмора, лечења и сл., одсуство.* — Ја бих морао, на пример, добити од владе допуст да свршим једном започету радњу. *Кум.*

до̀пустан, -сна, -сно *што се односи на допуст, на допуштање.*

Изр. допусна реченица грам. *реченица којом се исказује да се радња главне реченице врши и поред запреке које постоје за то извршење;* допусни лист *лист, исправа којом се даје допуст, одсуство;* допусни везници грам. *везници којима се вежу допусне реченице.*

допу̀стив, -а, -о = допустљив **а.** *који се може допустити.* — Намеће се питање да ли је та оптужница одмах правоснажна, или су допустиви . . . приговори. *Мј. 1926.* **б.** *који се може примити, схватити.* — За њега је смрт допустива само као средство одржања свеукупности бића. *КН 1955.*

допу̀стивост, -ости ж *особина онога што је допустиво.*

допу̀стити, до̀пустӣм свршен. *дати коме слободу, одобрити да што ради.* — Ја ништа више од тебе не желим, . . . само ми то још допусти. *Лескл. Ј.* Ја мислим . . . да је песницима све допуштено када иду својим стваралачким инстинктом. *Бел.*

допу̀стљив, -а, -о = допустив. *Деан. Рј.*

допутова̀ти, -у̀тујем свршен. *путујући стићи до одређеног места.* — фиг. Глупост још никада није пропустила да не допутује на крај свога одређења. *Крл.*

допу́хати, до̀пӯшēм и до̀пӯхām свршен. **1.** *докраја напухати, довршити пухање.* **2.** *доћи пушући, тешко дишући.* **3.** *дотерати, догнати кога.* — Који те то вјетар допухао? — упитао је Халимача [Хатку]. *Сиј.*

до̀пушити, -ӣм свршен. *докраја испушити, попушити.* — Још није био допушио цигарете. *Сим.*

допушта́вати, -у̀штāвāм несврш. и уч. покр. *в. допуштати.* — Допуштава [им] свашта чинит што им срце жуди! *Њег.*

допу́штање с *гл. им. од допуштати.*

допу́штати, до̀пӯштām *несврш. и уч. према допустити.*

допуште́ње с *усмена или писмена дозвола, одобрење.* — Најпре [ме] крива што сам без допуштења ишао у Србију. *Маж. М.* Нека пошље једног свог човека с њима, док извадимо допуштење. *Нен. Љ.*

Изр. с допуштењем разг. *допусти, допустите, (оправдање за оно што се хоће рећи или навести).*

до́ра м (вок. до́ро) = доро *хип. од дорат.*

до̀рада ж *дотеривање, усавршавање као свршетак рада.* — У пољопривреди заостају сточарство, дорада и прерада пољопривредних производа. *Б 1958.*

до̀радак, -атка м *завршна обрада, свршетак каквога рада;* исп. дорада. *Рј. А.*

дора́дити, до̀рāдӣм свршен. **1.** *докраја, потпуно, сасвим израдити, дотерати, угладити.* — Приповетка Вучко је имала све услове да буде једна од најбољих Лазаревићевих приповедака да је дорађена. *Глиг.* **2.** *добити, стећи каквим радом.* — Ето ти што сам дорадила! *Рј. А.*

дорађи́ва̄ње с *гл. им. од дорађивати.*

дорађи́вати, -а̀ђујем *несврш. и уч. према дорадити.*

до̀рамак, -а̄мка м *део одеће који покрива рамена, горњи део женске хаљине без рукава.* — Удова је имала на себи . . . бијели и чисти дорамак од платна што јој сизаше до паса. *Кум.*

дора́мати *в. дохрамати.*

до̀рāмче, -ета с *в. дорамак. И-Б Рј.*

до̀раи м *в. дорат.* — Па му коња приведоше . . . баца Мару на дорана. *НПХ.*

до̀ранити, -ӣм свршен. *рано доћи, стићи, ранити.* — Кад су дошли на ливаду равну, али Турчин прије дорanio. *НП Вук.* Дорanила [је] нова студен. *Божић.*

дора́нити *в. дохранити.*

до̀раслица м и ж *особа која тек дораста, која још није способна за какав озбиљнији рад.* — А и ти већ ниси, знаш, несташна дораслица. Цело село поноси се тобом. *Шапч.*

дора́слӧст, -ости ж *особина онога који је дорастао, који је довољно јак или развијен за што; зрелост.* — Он је сумњао о дорослости нашега народа за либералне установе Запада. *Јов. С.*

до̀раст, -а, -о *в. дорастао.* — Мало стаде, не би неколико, ево јунак на коња дораста. *НП Вук.*

до̀рāстао, -а́сла, -а́сло *способан, довољно јак или развијен за што.* — Мислим да би многа Загрепкиња била дорасла академичким расправама о том предмету. *Шен.* Тим

новим задацима . . . парламенат се није показао дораслим. *СКГ 1938.*

дора́стати, дòрāстāм *несврш. према дорасти.*

дора́сти и **дòрāсти,** дораста́м (р. прид. дòрāстао, -а́сла) сврш. **1.** *докраја израсти, свршити растење.* — Која год дјевојка дорасте . . . сигурна је да ће се Лука у њу заљубити. *Вел.* Ни дорастао ни дозрео, а већ смалаксао и остарио. *Вил.* **2.** *достићи кога растом, снагом, способношћу.* — Хладна и ситна паланка тако им се ваљда светила . . . што није могла да им дорасте . . . ни духовно ни имовно. *Сек.* Он је још увијек размишљао о оном што је доживио, пренашајући се у будуће вријеме кад ће им свима дорасти. *О-А.* **3.** *израсти, развити се до одређене способности.* — У његовој кући расла је Љубица, док је дорасла до снаге и памети да послове може разумевати. *Вес.*

дòрат м тур. *коњ тамнориђе боје.* — Вранац и дорат гризли су дјетелину и немирно махали реповима. *Кос.*

дòратаст, -а, -о *тамноријех (о коњу).* — [У саонице] су била упрегнута два дивна доратаста коња. *Ћос. Д.*

дорàтина м *аугм. и пеј. од дорат.* — Није слика, није ни прилика да утече твоја доратина. *НП Вук.*

дòратнӣ, -ā, -ō *који се односи на време до рата.* — Доратна капиталистичка фаза носи у хисторији Марксово име. *Крл.*

дòратов, -а, -о *који припада дорату.*

дорàче, -ета с *млад доратаст коњ.* — Мој ми зет беше нашао коња . . . Омалено дораче, ама живо и ватрено. *Ком.*

дорàчић м *дем. од дорат.* — Стаде доказивати да је Перишин дорачић издржљив и да се добро јаше. *Ком.*

дòрāштāј м заст. *највиши раст који што може постићи.* — Ако се [шуме] не протријебе, посјекав стабла која су дорaштај достигнула, губе од своје вриједности. *Старч.*

дорашћа́вати, -àшћāвāм и **дорашћи́вати,** -àшћујēм несврш. *в. дорастати.* — И после, како је дете дорашћавало, уништила је у њој свако устручавање и стидљивост девојке пред матером. *Петр. В.* Пустише на њега [Прометеја] крагуја да му кида плуће, а плуће му непрестано дорашћиваше. *М 1867.*

дòре м *в. доро.* — Хајде, доре, далеко је море! *Н. посл. Вук.*

дорèвати, -вēм сврш. *свршити ревање.* — Прекасно ли вај доревали! *В 1885.*

дòреволуциона́рнӣ и **дореволуцио́нарнӣ,** -ā, -ō *који је био пре, до револуције:* ~ активност, ~ Русија.

дòреволуцио́нӣ и **дореволуцӣо́нӣ,** -ā, -ō *дореволуционарни.* — Сачињавала је . . . идеолошку надградњу . . . у дореволуционој Русији. *ХР 1928.*

доренéсаснӣ, -ā, -ō *који је био пре ренесансе:* ~ доба, ~ књижевност.

дорèнути, дòренēм сврш. покр. *догнати, дотерати.* — Пусти ме док доренем кући волове! *Мил. В.*

дòрзāлан, -лна, -лно лат. = дорсалан **а.** *лéђни, хрптени.* **б.** фон. *који се односи на горњу страну језика, непчани.*

дорèћи и **дòрећи,** дòречēм, -èчēм и дòрекнēм (аор. 2. и 3. л. дорèче и дòрече; трп. прид. дорèчен, -èна) сврш. *докраја изрећи.* — Реч [му] заигра у грлу, и не дорече је, већ само махну руком. *Нуш.* Мало је задрхтала док је говорила . . . ал' кад је дорекла, била је задовољна. *Бег.*

дорèченòст, -ости ж *својство онога што је доречено, потпуност, заокругленост.* — Поетске измаглице устукнуле [су] пред рационалистичком дореченошћу памфлета. *КН 1958.*

дòри прил. покр. *чак, све, готово.* — Слажем навиљак по навиљак сена, а оно мирише, дори опија, као да се божја кадионица задимила. *Рад. Д.*

дори́бати, дòрībām сврш. *докраја изрибати, свршити рибање.*

дòрија м покр. *в. дорат.* — Невеста . . . изводи бесног доријy. *Божс.*

до́рин, -а, -о *који припада дори, дору.*

дòрӣи, -ина м *дорат.* — А за Мујом гојени Алија на дорину, добром коњу свому. *НПХ.* Кад се мало одмори' . . . узја' . . . на дорина кô на горску вилу. *Коч.*

дòринути, -нēм сврш. *докраја, до одређеног места поринути. Рј. А.*

дòрити, дòријēм сврш. *докраја рити, изрити. Р-К Реч.*

дòрка ж *доратаста, тамноријех кобила;* исп. доруша. — Хеј, стара дорко, дај лијепо полако, дај покасај. *Креш.*

дòрко м *доратаст, тамноријех коњ.* — Ошину коња, и покаја се што учини, вели му: »Дорко! Братко!« *Сиј.*

до́ро, -а и -ē м (вок. дòро) = дора. — О болани Дојчине, ти сједиш још на седлу дебелом дору. *Наз.* Мртав јунак преко дора пао. *Фил.*

дорòнити, дòронīм сврш. *ронећи доћи до одређеног места.* — Премишљао сам шта бих и како бих да дороним до дна. *Вел.*

дòрōц, дорóца м мац. покр. *гуњ, гуњац, горња хаљина.* — Сипи ситна киша па пробија и сиротињски дороц и газдинску кабаницу. *Срем.*

дòрсālан, -лна, -лно лат. = дорзалан.

дòрскӣ, -ā, -ō *који се односи на старогрчко племе Доране, Дорце*: ~ стил, ~ капител.

дòрука ж неол. *ограда на стубишту или мосту за коју се држи идући.* — Путеви су били равни, мостови чврсти с дорукама. *Крањч. Стј.*

дòруквица ж неодом. *завршни, доњи део рукава.* — Рукави цели, на доруквицама бисер. *Бој.*

дòрӯнга ж мај. покр. *мотка.* — А ови [морнари] . . . одупреше им се огромним дорунгама да их одбију. *Дов.*

дòручак, -чка м *први, јутарњи или преподневни оброк.*

дорӯ́чати, дòрӯчām сврш. *свршити ручање, довршити једење.* — Када доручаше . . . сједоше на диван уз прозор. *Кум.* Нигда и не доручају и не довечерају. *Лапч.*

дòрӯчје с анат. *део руке непосредно иза шаке, запешће* metacarpus. — Ево . . . ова модрица од Алексе ми је, тако ми дана — показивао Крста адвокату доручје. *Рад. Д.*

дòручковāње с *гл. им. од доручковати.*

дòручковаоница и **доручковаȁница** ж неол. *место где се доручкује.* — Једне недјеље . . . сједио је . . . у доручковаоници. *Адум.*

дòручковати, -кујēм сврш. и несврш. *узети, узимати, (по)јести доручак.* — Млада господа доручковаше, пак се шале и смију хушкајући двије младе доге једну на другу. *Маж. Ф.* Једног јутра . . . је слатко доручковала и . . . појела прописани доручак. *Сек.*

дòручковȉште с индив. *време доручковања.* — Бој се заче, и крваво је трајао, до око доручковишта. *Јакш. Ђ.*

дòрушa ж *дорастаста, мркорића кобила*; исп. дорка. — Узјахао дорушу с дугом гривом и с китњастим репом. *Наз.* Доруша, она што смо је мењали . . . ождребила се. *Моск.*

дòрушин, -а, -о *који припада дорушu.*

дòсад, дòсада и **до сàда** прил. *до овога времена.* — Нисам ја ни досад живео о твом комаду. *Вес.* Колико је год људи досада на овом свету било, сваки је оригинал. *Нен. Љ.*

дòсада ж **а.** *осећање нестрпљивости, неспокојства, незадовољства због одсуства занимљивих или узбудљивих доживљаја.* — Она га са досадом гледаше, ништа не рече и оде. *Рист.* Под утиском ладањске досаде наслонила се . . . на ограду терасе. *Том.* **б.** *оптерећивање, нарушавање туђег комодитета*: **бити на досади коме.**

дòсāдан и **дòсадан,** -дна, -дно *који је пун досаде, који изазива досаду.* — Досадни цврчак однекуд се чује. *Ант. 2.* Сунце је благдански обасјало цесту, куће, камење и ново зеленило с досадном сухоћом светачком. *Кал.*

досàда(ш)њӣ и **дòсада(ш)њӣ,** -ā, -ē *који је из времена досад(а), до овог тренутка.* — Може бити да сам ја цело досадање њено понашање криво разумео. *Лаз. Л.* Састају се народни представници Словеније да осмотре досадашњи рад. *Дед. В.*

досàде и досàдēр прил. покр. *в. досад(а).* — Како тадер, тако и досадер. *Вук Рј.*

досáдити[1], дòсāдīм сврш. **1. а.** (често безл.) *додијати, осетити досаду.* — Тијело ми је ломно . . . Шетам, досади; сједнем, жуља ме столица. *Чол.* **б.** *бити на досади, додијати (коме).* — Ја сам му досадила својим нежностима и уморила га својом љубављу. *Грол.* **2.** заст. *нанети зло, наудити, нашкодити.* — Чело [му] нагарављено да му уроци не би досадили. *Вес.*

~ **се** *досадити*[1] (*1а*). — И кад се већ и њима досадило . . . навале они с молбом на хаџи Селим-агу. *Мул.* Досади јој се ова напрегнутост мозга, ово што се непрекидно мора мислити. *Ранк.*

досáдити[2], дòсāдīм сврш. **1.** *свршити сађење.* **2.** *додати уз оно што је већ посађено. Р-К Реч.*

досàдљив, -а,-о **1.** *који лако осети досаду, подложан осећању досаде.* **2.** *в. досадан.* — Однекале из Дуге улице залута у кафану мало досадљиво псетанце. *Матош.*

досàдљивац, -йвца м *досадљив човек.* — Смета [му] тај досадљивац својим глупим примједбама. *Кум.*

досàдљивōст, -ости ж *особина онога који је досадљив.* — Моја главна мана је досадљивост. *Матош.*

дòсāднйк и **дòсаднйк** м *онај који много досађује.* — Одвише проучава мушкарце који јој се приближе, па је досада нашла да су или себичњаци или досадници. *Јурк.*

дòсāдница и **дòсадница** ж *женска особа која много досађује.* — У крај, Гуско, — одврати Живан мирно, ослободив си руку досаднице. *Шен.*

дòсāдно и **дòсадно** прил. *изазивајући досаду, на досадан начин, с осећањем досаде.* — Нисам био начисто . . . да ли ме истински нешто мучи, или ми је само досадно. *Свк.* Њему је било досадно до умирања. *Кол.*

дòсāднōст и **дòсаднōст,** -ости ж *особина онога што је досадно.* — Не подвргоше [се] испитима ради тешкоће и напокон досадности учитељскога звања. *Ков. А.* Требало је учинити само неколико корака, па би . . .

ишчезла . . . привидна досадност и монотоност. *Прод.*

досађи́вати[1], -а̏ђујēм *несврш. и уч. према досадити*[1].

~ **се** *осећати досаду, патити од досаде.*

досађи́вати[2], -а̏ђујēм *несврш. и уч. према досадити*[2].

досађи́вач, -а́ча м *онај који досађује.*

доса́њати, дȍсā̏њām сврш. *свршити сањање, доснити.* — Убрзо ће бити досањани сви снови. *Вуков.*

досве́тити, дȍсвēтīм сврш. индив. *докраја осветити.* — На што слутиш, зарусена ћордо? Хоћеш ли ми оца досветити? *Ботић.*

досветљи́вати, -ѐтљујēм, ијек. досвјетљи́вати, несврш. *осветљивати, простирати светлост до другог светлосног извора.* — То су [светли гробови] ватре догласнице . . . досветљују једна другој . . . па се виде светли трази једног духа разних доба. *Змај.*

досви́рати, дȍсвӣрām сврш. *свирајући стићи.* — Досвира невидљива граната и загрми негдје у шуми повише збјега. *Ћоп.*

досвјетљи́вати, -ѐтљујēм, ек. досветљи́вати.

дȍсебнōст, -ости ж заст. *самољубље, саможивост, егоизам.* — И није то била толико љубав колико досебност и понос који би продајом био готово убијен. *Коз. Ј.*

дȍсег и **до́сег** м **1.** *домашај, дохват.* **2.** фиг. **а.** *пуни смисао, смер.* — Браћа се згледаше, не разумијући досег Алијиних ријечи. *Том.* **б.** *граница, оквир.* — На основу овог Закона одређен је досег личне својине над станом. *Б 1958.* Остају изван досега научног испитивања сви проблеми новог формирања . . . сељачког господарства. *Пов. 2.*

Изр. **оку на досегу, на досег оку** *докле око сежѐ, докле се може погледом обухватити.*

досе́гнути, дȍсēгнēм сврш. = досећи **1. а.** *пруживши се дотакнути се чега што је подаље, дохватити, докучити.* — Свуда наоколо, куда око досегнути може, размјестила се села. *Кум.* Машаш [се] рукама око себе, не можеш је досећи. *Мил. В.* **б.** *захватити, докучити батином, ударцем, ошинути.* — Тресао се на ме злогуки сусјед, ухвативши дугачку шибу и досегнувши ме њоме преко уха и леђа. *Ков. А.* **2. а.** *допрети, стићи, доћи до чега што је далеко.* — Луде жуде . . . да досегну какав врх, у илузији . . . да би онда полетјели лагахним ногама. *Божић.* Ова ракета је досегла тамо где није ни једна пре ње. *Б 1959.* **б.** *у развоју доспети до неког ступња.* — Сви су они готово већ досегли врхунац свога живота. *Крл.* Запаљен преживљеном страхотом сељак је већ био досегао ону посљедњу и најопаснију границу. *Ћоп.* **в.** *докучити, достићи разумом, мишљу.* — Али се опет само разумом досегне до интуиције. *Дуч.* Све оно што је једино могао слутњом и напором мисли докучити и досећи, била је и постала она. *Бар.* **г.** *при бројању доћи до неког сразмерно великог броја.* — Порези на власништво досегоше 1300 милијуна. *Рад. Стј.* **3.** *бити довољан, задовољити потребе.*

досегну́ће с књиж. *досег.* — Ја оволико по знању и досегнућу. *Март.* У ткиво вечитог реда проплетеш миг досегнућа. *Мас.*

досѐдети, -дӣм, ијек. досјѐдити и досјѐдјети, сврш. *докраја одседети. Р-К Реч.*

дȍсежан и **дȍсē̏жан,** -жна, -жно *који се може досегнути.* — Спознаја је духу људскоме досежна. *Баз.*

дȍсежнōст и **досе́жнōст,** -ости ж *особина онога што је досежно.* — Воља је тежња уз коју је свијест о досежности позната садржаја. *Баз.*

досе́зā̏ње и **дȍсезā̏ње** с *гл. им. од досезати.*

досе́зати, дȍсēжēм и **дȍсезати,** -ежēм = досизати *несврш. према досегнути, досећи.*

дȍсејати, -јēм, ијек. дȍсијати, сврш. **1.** *свршити сејање, докраја посејати.* **2.** *већ посијаноме додати ново.*

дȍселе прил. заст. *в. досад, досада.* — А ти, сунце, грани ко никад доселе! *Радич.* Сви су хтјели да је мотре и слушају у њезиној . . . најсјајнијој улози коју је на загребачкој позорници доселе имала. *Том.*

досѐлити, дȍселӣм сврш. **1.** *довести из другога краја и настанити.* — У њему живе . . . и нешто колониста, које је . . . власт доселила у ове крајеве. *Хорв.* **2.** *доселити се.* — Онда је твој отац доселио однекуд? *Вес.*

~ **се** *доћи из другог краја и настанити се.* — Ту се однекуд доселио још кад му бејаше двадесет и неколико година. *Дом.*

дȍселица м и ж покр. *в. досељеник.* — Има и приселица, и доселица, и населица. *Рј. А.*

дȍселōст, -ости, ијек. дȍсјелōст, ж правн. *стицање стварних права несметаним коришћењем кроз одређено време, одржај.* — По јавном праву у парку, а и по досјелости, припада та клупа клуподерском клубу. *Вел.*

досељā̏ње с *гл. им. од досељавати (се).*

досељā̏вати, -ѐљāвām = досељивати *несврш. и уч. према доселити.*

~ **се** = досељивати се *несврш. и уч. према доселити се.*

досељѐњак, -а́ка м *онај који се доселио однекуд.* — Између села и досељеника текла

је битка упорна, тајна и подмукла. *Јоп.* Распретао он у срцима старјешина ону стару мржњу према досељенику. *Горд.*

досељеникōв, -а, -о *који припада досељенику.*

досељѐница ж *женска особа која се доселила однекуд.* — Долазиле би јој комшике, од њих неке, исто тако као и она, досељенице из Турске. *Станк.*

досељѐничкӣ, -ā, -ō *који се тиче досељеника.*

досељѐнички прил. *као досељеници.*

досељѐње с *гл. им. од доселити* (*св*).

досељѝвање с *гл. им. од досељивати* (*св*).

досељѝвати, -èљујēм несврш. = досељавати.

~ **се** = досељавати се.

дòсеобина ж заст. *в. досељење.* — У почетку 13. века опет се опорави [Далмација] новим досеобинама из позадних земаља. *О 1875.*

дòсести, -еднēм, ијек. дòсјести, сврш. правн. *стећи право власништва путем доселости.* — Стоји на становишту да се наследно право не може досјести. *Мј. 1926.*

дòсетан, -тна, -тно, ијек. дòсјетан *в. досетљив.* — Одважни, свесни и у свакој невољи досетни нису нигда очајавали. *Нен. Љ.*

дòсетити се, -ӣм се, ијек. дòсјетити се, сврш. **1.** *схватити, погодити, открити што скривено, нејасно, домислити се.* — Он јој не даде ниједне прилике да се сама досети шта се у њему збива. *Ранк.* **2.** *в. сетити се.*

Изр. ~ **јаду** *схватити да се догодило или се припрема што неповољно.*

дòсетка, ијек. дòсјетка, ж **1.** *духовита, весела причица, шала (на рачун присутних или одсутних), игра речи и сл.* — Звонким смијехом дочекује његове врагољасте досјетке. *Цар Е.* Његови слушаоци да попуцају од смеха таквој досетки. *Ранк.* **2.** *духовито нађено решење, лукавство, домишљатост.*

досѐтљив, -а, -о ијек. досјѐтљив **1.** *који се лако досети, нађе скривена решења, домишљат, довитљив.* — Зато вам велим: нема створа паметнијег и досјетљивијег од жене и лисице. *Вес.* **2.** *пун досетки, склон досеткама, духовит.* — Дерали [би се] од разуздана смијеха над којом духовитом шалом или досјетљивом враголијом. *Ков. А.* Он је разговоран, шаљив и досетљив. *Нен. Љ.*

досѐтљивац, -ивца, ијек. досјѐтљивац, м *онај који је досетљив.* — »Дакле то је« прихвати један познати шалчина и досјетљивац. *В 1885.* Знао је наизуст све речи великих досетљиваца. *Нед.*

досѐтљивица и **досѐтљивка,** ијек. досјѐтљивица и досјѐтљивка, ж *она која је досетљива.*

досѐтљиво, ијек. досјѐтљиво, прил. *на досетљив начин, духовито.* — Досјетљиво писати знају само велики умови. *Вел.*

досѐтљивōст, -ости, ијек. досјѐтљивōст, ж *особина онога који је досетљив, духовитост.* — Његов здрав, језгровит суд и живахну досјетљивост . . . морам да споменем. *Кор.* Би му мила моја досјетљивост, пак ме дарује дукатом. *Љуб.*

дòсећање, ијек. дòсјећање, с *гл. им. од досећати се.*

дòсећати се, -ām се, ијек. дòсјећати се *несврш. према досетити се.*

досе́ћи и **дòсе́ћи,** дòсе́гнēм сврш. = досегнути.

дòсизање и **доси́зање** с *гл. им. од досизати.*

дòсизати, -ижēм и **доси́зати,** дòси́жēм несврш. = досезати.

дòсијати, -јēм, ек. дòсејати.

дòсим прил. покр. *в. осим.* — Зафали се Ђурђевићу Мујо . . . да се Туре ожени неће ни Туркињом нити ће Латинком досим Маром Поповић Ивана. *НП Вук.*

дòсиноћњӣ и **дòсиноћњй,** -ā, -ē *који је трајао до синоћ.* — Ништа лепше него . . . досиноћњу голу и црну јесен видети одједаред белу. *Сек.*

доси́нути се, дòси́нēм се сврш. заст. *докопати се, домоћи се, дочепати се. Вук Рј.*

досипа́вати, -и̏па̄вам несврш. *в. досипати.*

дòсипање с *гл. им. од досипати.*

дòсипати, -ām и -пљēм *несврш. према досути.*

дòсита прил. *до ситости, сасвим довољно.* — Иво се оне ноћи досита наплакао. *Кум.* Тад ћемо имати пива до бесвести и кромпира досита. *Дав.*

досједити и **досједјети,** -дӣм, ек. досѐдети.

дòсјелōст, -ости, ек. дòселōст.

дòсјести, дòсједнēм, ек. дòсести.

досјет-, ек. досет-.

дòсјећање, ек. дòсећање.

дòсјећати се, -ām се, ек. дòсећати се.

доскáкање с *гл. им. од доскакати.*

доскáкати, дòскāчēм **1.** сврш. *скачући доћи, дојурити у скоковима.* — Бег Златаревић . . . доскака под бедеме градске. *Том.* Чим су доскакали унутра румени и зној̀ни, сви умукну. *Шимун.* **2.** *несврш. и уч. према доскочити.*

доскаки́вало с и м *онај који уме свему доскочити, који не дâ да буде надвладан, преварен.* — Филозоф, доскакивало највеће, и љубавник, али без среће! *Дим.*

доскаки́вати, -àкујēм *несврш. и уч. према доскакати.*

доскакýтати, -àкуњēм сврш. *скакућући стићи, доћи.* — Ја сам ти доскакутао овамо преко блата . . . у твоме интересу. *Крл.* фиг. Опет фијукну ветар, а мртво лишће доскакута. *Дов.*

доски́тати се, дòскйтāм се и дòскйњēм се сврш. *скитајући се, скићући се доћи.* — У предвечерје [се маистрал] ипак некако доскиће. *Јел.*

дòскок м **1.** спорт. *завршни део скока, спуштање на тло при скакању.* — И у одскоку и у доскоку коњи треба да на стази нађу чврст ослонац. *Јах.* **2.** *скок до чега.* — фиг. И Железара је корачала. А ја нисам могао ни у доскоку да је достигнем. *КН 1955.*

дòскора прил. = доскоро **1.** *до пре кратког времена.* — Показује да су се ту доскора руде топиле. *Панч.* **2.** *после, након кратког времена, ускоро.* — Све ме мори, све ме срце зебе да ћемо се растати доскора. *Хар.* Митологија наново завлада, и доскора била је у обичају. *Нен. Љ.*

дòскорашњй, -ā, -ē *који је био или ће бити доскора, доскоро.* — [Нова српска држава] подизала [се] из доскорашњега београдског пашалука. *Нов.*

дòскоро прил. = доскора. — Доскоро настаде и ломот батина. *Том.* Родиће ето доскоро копиле у његовој кући. *Мил. В.*

дòскочан, -чна, -чно *којему је срха да се доскочи коме или чему.* — Као старо потуцало судско у разним доскочним парничицама . . . Силвестар је одмах извршио припреме. *Божић.*

дòскочити, дòскочйм сврш. **1.** *прићи брзо, хитро, скочити до кога или чега.* — Црнко доскочи к дјевојчици. *Наз.* Вика Јанко: »Хај, гдје си, Новаче! « — На њега је Новак доскочио, брата Јанка на плећи бацио, па побјеже са њим уз планину. *НП Вук.* **2. а.** *у надметању скочити толико колико неко други.* — Једном скочи, свијема доскочи, другом скочи, те свијех прескочи. *НП Вук.* Пера надскочи Лазару. Лазар скочи и доскочи му. *Вес.* **б.** фиг. *наћи излаз из какве тешкоће, наћи начин да се тешкоћа савлада.* — Мозгао сам не би ли се тому доскочити могло. *Шен.* Насмеја се деда Маша, задовољан што му је кћерка доскочила. *Сек.*

дòскочица ж **1.** *духовита, заједљива примедба, шала.* — Весела по ћуди, пуна смијеха и слаших доскочица . . . и слатких ријечи, бијаше она увијек дочекана. *Војн.* **2.** *духовит, вешт поступак, лукавство, домишљатост.* — Којим ли путевима не удара, каквим ли се доскочицама не служи људско срце само да би стигло своме циљу! *Цар М.*

дòскочйште с *место на које се приликом скакања пада.* — Скакаоница се углавном дијели на залетиште, мост и доскочиште. *Скиј.* Доскочиште треба коња, који са велике висине и великом брзином пада, да дочека меко и еластично. *Јах.*

дòскочљив, -а, -о *домишљат, довитљив, сналажљив.* — Нит' сам вешта радилица, нити одвећ доскочљива, већ знадем онолико колико ми као . . . домаћици треба да умем. *М 1867.*

дòскочљивōст, -ости ж *особина онога који је доскочљив, домишљатост, довитљивост.* — Циничка доскочљивост сатире успјех пјесничке оштроумности. *Шим. А.*

дòсла́дити, дòслāдйм сврш. *још засладити, додати још шећера, меда и сл. Р-К Реч.*

дослађи́вати, -àђујēм *несврш. према дослађивати.*

дòслē и **дòсле,** ијек. дòслије и дòсље, прил. *в. досад.* — Досље се је [раја] крила на мољење у пустиње и замаке тајне. *Март.* Дотешчало нам чекајући досље да . . . теби испоручи гласе. *Марк. Ф.*

дòследан и **дóследан,** -дна, -дно, ијек. дòсљедан и дóсљедан *који је у својем дјеловању и мишљењу сталан, постојан.* — Он је остао доследан своме ставу. *Чол.* Била је мирне, трезвене природе, увек једнака и доследна. *Андр. И.*

дòследно и **дóследно,** ијек. дòсљедно и дóсљедно, прил. *на доследан начин.* — Узмите радњу приче »Ивкова слава«; како је она доследно и красно изведена до најмање појединости. *Поп. П.* Наш план . . . ваља досљедно и непоштедно изводити. *Шах 2.*

дòследнōст и **дóследнōст,** -ости, ијек. дòсљедноот и дóсљедноот, ж *особина онога који је доследан и онога што је доследно, постојаност, сталност.* — Великом досљедношћу забачено [је] све оно чега хрватски језик никако не би трпио. *Јаг.* Вук је тражио људе који су свесни . . . или их је одбацивао, неумољиво и неуздржно, свом доследношћу свога рада. *Бел.*

дослеђе́ње, ијек. досљеђе́ње, с правн. *допунска истрага.* — [Апелациони суд] може . . . наредити досљеђење, тј. допуњење чињеничног и доказног материјала. *Мј. 1926.*

дòслē(и), ијек. дòслије(н) и покр. дòслē(н), прил. *в. досад.* — Пази да ти срећа

служи као што је досле. *Шен.* Али сам тада нешто најбоље дознао, чему сам се досле много домишљао. *Ранк.* То су оне самотворне тврђаве које се дослен не дадоше да их каква људска сила свлада и поништи. *В 1885.*

дȍслије, ек. дȍслē и дȍсле.

дȍслије(н), ек. дȍслē(н).

дȍсликати, -ām сврш. *већ насликаноме додати што наново сликано.* — Он је оваплоћење једне идеје Толстојеве, али и тим очевидно досликаним иконописним ореолом. *Грол.*

дȍслōван и дȍслōван, -вна, -вно *који је од слова до слова, од речи до речи, од почетка до краја како је написано, буквалан.* — И он је заиста сагорео, у дословном смислу те речи, на своме послу. *Бел.* Овдје су приказане грешке изазване дословним превођењем с енглеског. *Ј 1957.*

дȍслōвно, дȍслōвно и **дослȍвцē** прил. *од слова до слова, од речи до речи, управо онако како је речено, написано, буквално.* — Ја јој испричам о господару пекаре . . . баш дословце. *Кос.* Не треба да схватите дословно моје ријечи. *Новак.*

дослужи́ва̄ње с *гл. им. од дослуживати.*

дослужи́вати, -ујем *несврш. према дослужити.*

дослу́жити, дȍслужīм сврш. **1. а.** *до краја одслужити, довршити службу.* — Старији Тома био увојачен код коњаника, а ове ће године дослужити, па ће га под јесен женити. *Коз. Ј.* **б.** *допунити служење докраја (нпр. војни рок).* — Имао је још шест недеља у војсци па да му изиђе рок, само није их дослужио . . . умро [је]. *Вин.* **2.** *додати госту од онога што му је већ послужено.* — Молим, молим — убрза Узловић и докопа флашу да дослужи. — Нећете ви на мојој слави по пола чаше. *Глиш.*

~ **се** *службом постићи што у кога, заслужити, прибавити што.* — Љепше дослужити се можеш смрти. *Марк. Ф.*

дȍслук м тур. *в. дослух.* — Текели-паша . . . метне на муке . . . франовце босанске да су они с њима тобож у дослуку и да их они кроз Турке проводе. *Павл.* Дина ти, и тако ти дослука и ахбаблука нашег, покажи ми да јој видим лице! *Шуб.*

дослу́тити, дȍслутīм сврш. **1.** *слутећи унапред погодити, слутњом наговестити, предсказати.* — Играју се дјеца рата, па га и дослуте, тако ти је то. *Ћоп.* **2.** *наслутити, досветити се.* — Исхлапио мирис, ишчезнуо окус, по којима би могли дослутити шта је он. *Шим. А.*

дослуђи́ва̄ње с *гл. им. од дослуђивати.*

дослуђи́вати, -ујем *несврш. и уч. према дослутити.*

дȍслух м *тајни договор, скривена повезаност, веза уопште, пријатељство.* — Непријатељ је често искоришћавао ту околност да би дошао у везу и дослух са нитковским елементима поменутих трупа. *Вин.* Око ове куће и Турци су далеко обилазили. Паметнији су увек гледали да су с њом у дослуху. *Ком.*

дослухи́вати, -ухāвām и **дослухи́вати,** -ујем несврш. *разабирати слухом.* — Наћуливши уши . . . с мржњом и псовком у очима дослухивао [је] орљаву и пуцњаву са станице. *Цес. А.*

~ **се** *допирати до слуха.* — »Кај се . . . покај се . . . кај!« — дослухава се њему из мрмора латинских ријечи службе. *Коз. И.*

дослȕхнути, дȍслухнēм сврш. *слухом разабрати.* — фиг. Дослухнуо га блиједи мјесец и заборавио. *Креш.*

~ **се** *допрети до слуха, дочути.* — »Ђаволи, ђаволи!« — сасвим се јасно дослухне вика и запази пљесак из трећег вагона. мјесец *Цес. А.*

дȍслушати, -ām сврш. *докраја саслушати, чути, послушати.* — Дослушај ме, госпо! замоли је Кадаш, макар да се увек по свом уму владам. *Змај.* Облеће, на тренутке, све станице, од Оставе до Москве, да све чује, да ништа не дослуша. *Петр. В.*

дȍсље, ек. дȍслē и дȍсле.

дȍсљедан и дȍсљедан, ек. дȍследан и дȍследан.

дȍсљедно и дȍсљедно, ек. дȍследно и дȍследно.

дȍсљеднōст и дȍсљеднōст, -ости, ек. дȍследнōст и дȍследнōст.

досљеђе́ње, ек. дослеђе́ње.

досмр̏дети и досмр̏дети, -дȉм, ијек. досмр̏дјети и досмр̏дјети, сврш. вулг. *постати несносан, досадити, дозлогрдити.* — Већ ми је досмрдио тај ваш папе! *Мат.* Досмрдјела ми варош, хоћу да умрем на селу. *Матош.*

досмр̏дјети и досмр̏дјети, -дȉм, ек. досмр̏дети и досмр̏дети.

дȍсмртан, -тна, -тно *који траје до смрти, доживотан.* — Ту га чека или гајтан или досмртно прогонство. *Том.* Хтио вас је одсудити на досмртно тамновање у спиљи незнања. *Дук.*

досму́цати се, дȍсмūцām се сврш. *смуцајући се доћи, довући се, доскитати се.* — Почеше жељно гледати на врата, до којих се кројач уз зид сретно досмуца и умакну. *Шен.* Досмуца се гласоноша и донесе круту заповијед. *Р 1946.*

досни́вати, дȍснӣвām сврш. *довршити прекинуто снивање, досањати.* — Одријеши шајку, добри бродару, нек је понесу валови силни, пусти да дивни санак боснивам. *Видр.*

досно̀вати, дȍснујēм сврш. **1.** *у ткању свршити основу, основати докраја.* — Мало имам пређе, нећу моћи оснутка досновати. *Вук Рј.* **2.** *свршити какву мисаону, смишљену основу, потпуно засновати.* — Шале снујеш, не боснујеш. *Наз.*

досо̀лити, дȍсолӣм сврш. **1. а.** *докраја, довољно осолити.* — Жив сољен, недосољен. *Н. прип. Вук.* **б.** *додати већ сољеном још соли.* **2.** фиг. **а.** *додати још мало.* — Хвалише се и имањем и намерама својим да купује и докупује. »Да још мало досолим!« — волео је да каже. *Сек.* **б.** *додати лаж на лаж.* — Нешто касније . . . додао је и досолио: »Ено на Врачару кафана . . . метла ме на свој шилт.« *Мил. Ж.*

досоља́вати, -ља̄вām и **досоља́ти,** -ља̄јēм *несврш. према досолити.*

досопо̀тати, -пōћēм и **досо̀птати,** дȍсопћēм сврш. *сопћући доћи, стићи.* — И већ вранци Ивана Мартинића досопоташе у двориште. *Ков. А.* Преко ледине зачула се труба, трен послије досопао и ауто. *Цес. А.*

доспа́вати, дȍспāвām сврш. **а.** *одспавати колико треба.* — Нигда и не доручају и не довечерају . . . нигда не доспавају, журећи се на посао. *Лапч.* **б.** *одспавати још неко време, додати проспаваноме још спавања док се не наспава.* — Нареди да се пошљу саонице . . . па оде да доспава. *Моск.*

доспе́вати, дȍспēвām, ијек. доспијȅвати *несврш. према доспети.*

дȍспелōст, -ости, ијек. дȍспјелōст, ж *стање онога што је доспело (нпр. за исплату), чему је истекао рок.*

дȍспети, -ēм и дȍспēм, ијек. дȍспјети, сврш. **1.** *доћи до какве границе, достићи какав ступањ.* — И пио, и плаћао, и разбацивао — набрзо доспио до дна. *Цар Е.* Објед је доспио на измак. *Ков. А.* **2. а.** *потпуно се развити, сазрети.* — Ниски би доспио усјев. *М-И.* **б.** фиг. *проћи, прецвјетати.* — Ћути да је у том човјеку нешто свршило, доспјело, ишчезло. *Цар Е.* **в.** банк. *приспјети за исплату по истеку рока (о меници).* **3.** *наћи се где, доћи на какво место.* — То је спаљено само да не би непријатељу доспјело у руке. *Дед. В.* **4. а.** *наћи времена за што.* — Кад доспеш, сврати на каву! *Глиш.* **б.** *бити довољан за што, дотећи, досегнути:* ~ за трошкове (о плати, новцу). **5.** покр. **а.** прел. *довршити, довести до краја.* — Докле се врати Јеле, доспиј нам ону пјесму. *Војн.* **б.** непрел. *свршити се, доћи до краја.* — Ваља да доспије овај наш велики јад. *Војн.*

доспе́ће, ијек. доспијȅће, с *време кад што доспе, (обично меница или каква друга исплата), рок.* — Он исплате врши прије њихова доспијећа. *Радул.*

доспијȅвати, дȍспијевām, ек. доспе́вати.

доспијȅће, ек. доспе́ће.

дȍспјелōст, -ости, ек. дȍспелōст.

дȍспјетак, -тка м (ијек.) *в. доспеће.* — [Купон] се налази на обвезници државнога зајма с ознаком рока доспјетка. *Алг.1.*

дȍспјети, дȍспијēм и дȍспијēм, ек. дȍспети.

дȍспјешан, -шна, -шно (ијек.) **заст.** *који је докон.* — Хтио бих . . . да нацртам . . . слику о земљи и народу . . . како би онај који је доспјешан . . . добио воље и темеља да настави овај . . . посао. *В 1885.*

досред предл. *до средине.* — А кир-Кутула дошао досред собе. *Срем.*

дȍсредњāк м покр. *прст на руци између средњег и малог.* — Средњака помаже кажипрст, овога палац, мезимац досредњака. *Гор.*

дȍсртати, -рћēм несврш. *посрћући долазити.* — Доље, у дворишту, миче се . . . видарица . . . а одмах за њом досрће црна, мала жена. *Ж 1955.*

дȍст[1] и **дȏст,** дȏста м тур. *пријатељ.* — Све их је мање и мање. Нема му већ толиких његових јарана и достова. *Срем.* Увриједио си ме, досте и пријатељу! *Андр. И.*

дȍст[2] прил. покр. *в. доста.*

дȍста прил. **1. а.** *довољно, толико да не треба више.* — Мудроме и једно око доста. *Цар Е.* **б.** *у великој количини или броју, много, пуно, превише.* — Млека имам, узела сам доста мислећи да ће и Младен доручковати. *Лаз. Л.* Доста пута он се с њом лепо разговарао. *Вес.* **2.** *за ублажавање значења прилога и придева: прилично.* — Светковање славе у вароши прешло је већ поодавно у обичај који се продужује и подржава на доста смешан начин. *Грол.* Луција је . . . спавала доста мирно. *Новак.* **3.** (у служби узвика) *заповест, забрана којима се тражи, захтева престанак чега.* — Госпођица нагло прекине . . . Доста! *Макс.* Доста! . . . Забрањујем вам да даље говорите, и на своје место! — раздра се Немац. *Јак.*

Изр. **не зна шта је ~** *не уме се зауставити, умерити, претврдјв;* **свега ми је ~** *сит сам свега, досадило ми је, дозлогрдило ми је сво то.*

дȍстава ж **1.** *допремање, слање, испорука чега коме.* — Достава новца је била спора и неуредна. *Андр. И.* **2.** *пријава, тајни извештај*

о коме (обично у врху потказивања политичке природе). — Доста, де! — опомену начелник ону двојицу . . . који су већ и њему . . . са својим доставама и тужбама зверу подобни изгледали. *Срем.*

дòставити, -ӣм сврш. **1.** *послати; предати, испоручити.* — Молбе са документима и аутобиографијом доставити на горњу адресу. *Пол. 1957.* Тако су доставили и планове луке у Трсту. *Риб.* **2.** *предати (усмено или писмено) доставу против кога, тајно пријавити, потказати.* — Примио је ствар [о Маријиној невјери] онако како му се доставила. *Донч.* **3.** *у разговору надовезати, додати.* — »Сад си дошао на прави пут« — достави Мирчета. *Љуб.*

дòстављање с *гл. им. од достављати.*

дòстављати, -ӣм *несврш. и уч. према доставити.*

достàвљач, -áча м **1.** *онај који доставља, доноси, испоручује, предаје што.* — Убица је . . . достављач поште у Баничини. *Пол. 1958.* **2.** *човек који доноси, испоручује о коме тајне извештаје, потказивач.* — Све [је] од нечега зазирао, као да види око себе сенке . . . достављача. *Јов. С.* С разграната мрежом ухода и достављача . . . ни најближи његови сурадници нису пред њим сигурни. *Сим.*

достављáчев, -а, -о *који припада достављачу.*

достàвљачица ж *жвна достављач.*

достàвљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на достављаче.*

достàвљачки прил. *као достављачи.*

достàвљив, -а, -о *који се може доставити. Р-К Реч.*

дòставнӣ, -ā, -ō *који се односи на доставу (1).* — Данас је преко доставне службе испоручено [са главне поште] 218.000 пошиљки. *Пол. 1958.*

дòставница ж адм. *писмена потврда о примитку чега достављеног или ради достављања.*

дòстајати, -јēм *несврш. према достати.*

дòсталац, -аоца м *онај који у надметању што достане, досегне, добије. Бен. Рј.*

дòстанути, -нēм сврш. *достати.*

дòстатан, -тна, -тно чеш. *в. довољан.* — Све ове краљеве мјере нијесу биле достатне. *Шиш.*

дòстати, -анēм сврш. **1.** *бити чега доста, довољно, дотећи.* — Зејтина ако неће у пасуљ ни достати, али се толико мора наћи колико да се пушка намаже. *Јаки. Ђ.* **2.** *доћи до чега, домоћи се.* — На јавним дражбама што су се држале . . . обично је достао најљепше шумске срезове. *Том.* Тих сам јада и ја с тебе достао, ал' сад, Ајка, нека ти је просто! *Митр.* **3.** *остати, издржати до краја, одолети.* — Али ко ће достат противнику? — Многи још су на окупу Турци. *Март.* **4.** *у води дотакнути ногом тло.* — Је ли дубоко, можеш ли достати? *Вук Рј.*

~ **се** (чега) *достати (2).* — Сјео на кестенов пањ да се достане сапе. *Шен.* Тога се гласа достао својим дјелом. *В 1885.*

дòстатно прил. *в. довољно.* — Њима је било достатно да их његов говор мало потресе. *Коз. И.*

достѐњати, дòстењēм сврш. *стењући доћи, стићи. Р-К Реч.*

дòсти прил. покр. *в. доста.* — То ти дости, и не питај даље. *Прер.*

дòстӣг м *достизање.* — Зими [се] крше и пролијевају о плитко дно бијесни валови . . . те се сустопице запјенушени и набрекнути на достиг сутјечу. *Љуб.* Чим он појури у достиг за тркачем, сигуран је да му неће утећи. *Гор.*

дòстигнути, -нēм сврш. = достићи **1. а.** *идући за ким стићи га.* — Неколицина што заостасмо . . . пожуримо се за њима да их достигнемо. *Ад.* **б.** фиг. *приближити се постављеном циљу, узору и сл.* — Језик Гундулићев оста угледним правилом за којим су сви потоњи пјесници тежили, макар га и ријетки достигли. *Јаг.* **2.** *доћи до одређеног ступња развитка.* — Њена љепота већ [је] достигла свој врхунац. *Адум.*

достигнýће с *оно што је достигнуто радом или развојем, тековина, успех, резултат.* — Свугде у нашем народу, и у прошлости његовој, има корисних језичких достигнућа. *Бел.* Тих година долазе и Беговић и Петровић до својих највећих достигнућа. *Матк.*

дòстӣжан, -жна, -жно **1.** *који се може достићи.* — Слободан је . . . којега су . . . жеље достижне. *Баз.* **2.** *који може, који је кадар достићи кога или што.* — Ако је каткад и поспор, опет је достижан. *Шапч.*

достѝжив, -а, -о = достижљив *који се може достићи.* — С једва достижевим је лиризмом улазио у психу осамљених, одвише осјетљивих интелектуалаца. *Бараћ.* Савршенство је највиши достижни циљ човјека. *Ант. Л.*

достѝживōст, -ости ж *особина онога који је достижив и онога што је достиживо.*

достѝжљив, -а, -о = достижив. *Прав.*

достѝжљивōст, -ости ж *особина онога који је достижљив и онога што је достижљиво.*

дòстӣжнōст, -ости ж *особина онога што је достижно, достиж(љ)ивост.* — Ње-

гово [је] мишљење . . . занесено . . . у достижност високих му циљева. *Баз.*

дòстизāње с *гл. им. од достизати.*

дòстизати, -ижēм *несврш. према достићи.*

дòстићи, -игнēм, сврш. = достигнути.

дòстōјан и **дóстōјан,** -јна, -јно **1.** *који је заслужио што, вредан чега.* — Имала је част . . . да ме прикаже свијету као сажаљења достојног рогоњу. *Крл.* Њено разјашњење може бити достојно пажње. *Мил. Ж.* **2.** *који својом вредношћу одговара чему, угледан, частан.* — Они су нашој отаџбини осигурали достојно мјесто међу слободољубивим народима. *Чол.*

достојàнствен, -а, -о *који изазива поштовање, пун достојанства.* — Стипанчићево лице није на ту примједбу попустило нимало од свога достојанственога изражаја. *Новак.* Лаганим, озбиљним . . . и достојанственим кораком иде, носећи у левој руци цигару, а у десној штап. *Дом.*

достојàственӣк м *онај који је на високом положају, који има висок чин.* — Личио је више на остарелог . . . сељака . . . него на оборено достојанственика. *Андр. И.*

достојàственӣков, -а, -о *који припада достојанственику.*

достојàственица ж *женска особа достојанственик.*

достојàствено прил. *на достојанствен начин.* — Они пошире корак достојанствено и лицу даду важан, значајан израз, па ступе у предврање. *Лал.* Пропусти владику који свечана корака и достојанствено уђе у олтар. *Чипл.*

достојàственōст, -ости ж *особина онога који је достојанствен и онога што је достојанствено.* — Можда зато, незнана дјевојко, што у себи носиш достојанственост и љупкост, можда зато моја душа дрхти без престанка. *Тад.*

достојáнство с **1.** *поштовање које ко својом вредношћу или појавом изазива.* — Одавале су те мирне црте неко достојанство. *Шен.* Вук [је] морао да употреби сав свој дипломатски таленат да своје достојанство одбрани. *Бел.* **2.** *висок, признат положај у служби или науци.* — Хрвати могаху сва достојанства, све службе и посједовања у Угарији добивати и обнашати. *Старч.* То је дисертација коју је . . . поднео филозофском факултету . . . да њом извојује себи докторско достојанство. *БК 1906.*

достòјāње с покр. *власништво, имање.* — Ево земан и вријеме дође да плаћате моје достојање што ми лани, Турци, поробисте. *НП Вук.*

дóстојати (се), -јӣм (се) сврш. и несврш. *наћи, налазити да је достојно (у)чинити што.* — А сав да сабор наш понови усклик, у његову сад достој поћ средину. *Марк. Ф.* Замолим [га] да се достоји на часак само увратити се у ово смјерно пребивалиште. *Јурк.*

достòјати, -јӣм сврш. *остати стојећи до краја;* фиг. *истрајати, не попустити. Деан. Рј.*

достòјати се, -јӣм се сврш. *постати достојан, показати се вредан чега, заслужити.* — Небеског се царства достојати. *Вук Рј.*

дóстōјнӣк м *достојанственик.* — Мој најстарији син . . . загледа се у кћер једног суседног свештеника који је био достојник црквени. *Нед.*

дòстōјно[1] и **дóстōјно** прил. *на достојан начин.* — Мора се нешто подузети да овај наш талент . . . буде покопан достојно и репрезентативно. *Крл.* Не знам ни једнога који би достојније носио име српскога песника но Ј. Илић. *Нед.*

дòстōјно[2] с црквен. *део службе у православној цркви.* — Већ је и достојно звонило, и сад се тек . . . указа Стана. *Јакш. Ђ.*

дóстōјнōст и **достójнōст,** -ости ж *особина онога који је достојан и онога што је достојно, достојанственост.* — Прекине га она строго, силећи се на неприступну и поносну достојност. *Ђал.*

дòстрићи, -ӣжēм сврш. **1.** *докраја острићи.* **2.** *већ стриженоме додати ново стрижење, још острићи. Р-К Реч.*

достру́гати, дòстрӯжēм сврш. **1.** *докраја остругати.* **2.** *већ остругаиоме додати стружући.* **3.** *доћи стружући обућом.* — Старац згрбљен, сипљив достругао с тешким и раздртим опанцима. *Кол.*

достру́јити, -ӣм сврш. *струјећи допрети.* — Кроз раскриљен прозор достругји до њега . . . мирисан дах. *Креш.*

дòступан, -пна, -пно; исп. приступачан **1.** *до којега се може допрети (кретањем, посматрањем и др.).* — Данас цио дан штаб је вршио евакуацију рањеника . . . у тешко доступно село. *Чол.* Сва нама доступна природа твори систем. *Ант. 1.* **2.** *који се може добавити, постићи, достићи, који је на располагању.* — У Француској је земља . . . доступна свакоме тко је може купити. *Пов. 2.* Умне творевине појединаца преносе се лако на човечанство уопште, постајући доступним свима људима и свима временима. *Псих.* **3.** *схватљив.* — Предавања . . . су му у почетку изгледала тешко доступна и нејасна. *Чипл.*

дòступачан, -чна, -чно *доступан (1 и 2).* — [Библиотека] би била доступачна . . . морепловцима. *Уј.* Ту су даље, још, нешто у преводу, више у доступачном немачком

оригиналу, обрасци критике надошле са таласима романтизма. *Мил. Ж.*

дòступачнōст, -ости ж *особина онога што је доступачно.*

достýпити, дòстӯпīм свршс. *ступити до кога. Бен. Рј.*

дòступно прил. *на доступан начин.* — Обрађује их студиозно и доступно просјечно културном човјеку. *Вј. 1957.*

дòступнōст, -ости ж **а.** *особина онога што је доступно.* — Све школе материјализма полазе . . . од признања постојања објективног света и његове доступности људском сазнању. *ПИФ.* **б.** *право добивања, постизања чега.* — Декларација . . . признаје . . . доступност свакога на све службе. *ОП 1.*

дȍсуда ж правн. *решење којим се што досуђује, одређује, пресуда; оно што се таквим решењем досуђује да се има платити коме.* — Црквена област вратила је списе и приложила своју досуду којом изриче раставу првога брака. *Буд.*

досýдити, дòсӯдīм свршс. **1.** *доделити, одредити коме као судбину.* — Да је живот Јакшићев друкчије текао и било му досуђено више среће у њему, и његова би песма друкчија била. *Нед.* [Човјеку] је досуђена крвава борба с њом [природом] кроз вјекове. *Кос.* **2.** правн. *одредити, доделити судском одлуком, пресудом; пресудити.* — Ево Столе, ово су људи, све стари и добри људи . . . Па што они досуде, нека онако буде! *Јакш. Ђ.* Она има прилике . . . да види и осјети . . . како су им лошу земљу досудили. *Кол.*

досуђѝвање с *гл. им. од досуђивати.*

досуђѝвати, -ӯђујēм *несврш. и уч. према досудити.*

досȕкати, дòсӯчēм свршс. покр. *с напором доћи, приспети.* — Нас два превалисмо по вијека, досукасмо ждријелу вјечнога дома. *Љуб.*

досȕљати се, дòсӯљām се свршс. *суљајући се, (с)клизнући се стићи. Р-К Реч.*

досȕнчати се, -ām се свршс. *докраја се исунчати. Р-К Реч.*

дòсӯти, дòспēм свршс. *сипањем додати ономе што је већ усуто, долити.* — Досу мастила у дивит. *Лаз. Л.* Пошла [је] да доспе оброк. *Бен.*

досȕшити, дòсӯшīм свршс. *докраја осушити. Р-К Реч.*

~ **се** *осушити се докраја. Р-К Реч.*

дȍта ж тал. покр. *мираз.* — Све што ми жене носимо у доту мужу не вриједи за будућност колико наша невиност. *Божић.*

дотавр̀љати, -ām свршс. покр. *тавр̀љајући, лутајући, потуцајући се доћи, стићи.* — Хаџији се село . . . не допаде. Остави прозор и помисли: »Тавр̀љај, тавр̀љај . . . И гдје дотавр̀љах! У ово Рашље! « *Сиј.*

дȍтад, дȍтада и **до тàда** прил. *до тога времена.* — На изненадну вијест да Николетина иде према вароши на Талијане, стара жена узбрину се као никада дотад. *Ћоп.* Могао је доћи до острва . . . где је нађен дотада једини траг нестале експедиције. *Петр. М.* Славонија се дотада обично звала »банатус«. *Шиш.*

дотàда(ш)њӣ и **дȍтада(ш)њӣ,** -ā, -ē *који је био дотад, до тога времена.* — Највише науштрб дотадање своје гордости и господства узео [ју] је за жену. *Станк.* Израсло је [дјело Николе Зринскога] више из предувјета дотадашње хрватске неголи мађарске књижевности. *Комб.*

дотáкање с *гл. им. од дотакати.*

дотáкати, дòтāчēм *несврш. према доточити.*

дотàкнути, дòтакнēм свршс. = **дотаћи** *приближити што чему тако да се површине додирну.* — Јесам ли вам рекô да ће он искочити, а да га прстом не дотакнем! *Мат.* фиг. И твоје румене усне кô зефир румену ружу нек' осмех дотакне крилом. *Митр.* Стварност биједе . . . их је . . . дотакла својом жутом, хладном руком. *Козарч.*

~ **се 1.** (кога, чега) *дотаћи, дирнути.* — Код вечере се није ни дотакао јела. *Цар Е.* У радионици старији унуци спремају алатке, не даду му да се ничега дотакне. *Макс.* фиг. У тај час [се] сватила у прошлост, дотакла се мислима једне или друге неисцијељене ране. *Бег.* **2.** *уз. повр.:* ~ лактовима.

доталàсати, -ām свршс. *таласајући се доћи, стићи.* — Наједанпут некуд с планина доталаса нечујно хладан вал уздуха. *Шимун.* »Поноћ је тако тиха« . . . доталасало је до Драгана у пратњи гитаре. *Вучо.*

дòталē прил. покр. *в. дотле (1). Рј. А.*

дотаљàгати, -ām свршс. *с тешком муком доћи, довући се. Р-К Реч.*

дотамáнити, -àмāнīм свршс. *докраја, потпуно утаманити, истребити.*

~ **се** *повр.* — Сасвијем се свијет дотамани. *НП Вук.*

дотандр̀кати, -àндр̄чēм свршс. *тандрчући, с буком стићи, доћи.* — До капије, до које је тресући се помало дотандркао један форд, испрати их газда-Перина жена. *Ћос. Д.*

дòтап(к)ати, -ām свршс. *тап(к)ајући доћи, стићи.* — Ђеримбег их је примио у своју кућу тек онда кад му је дотапао унук својом ногом. *Мул.* Усред таког славља дотапа на прстима који трговчић и замоли га . . . да их поучи како се игра у отменом Паризу.

Каш. Однекуд дотапка некакав старац. *Моск.*

дòтāр, -ára м покр. *онај који добије велики мираз. Рј. А.*

дотàрица ж покр. *она која носи велику доту, велики мираз, дотуша, миражџика.* — Рашица узме Луцу дотарицу, а Стана се уда за сиромашка Илију. *Шимун.*

дотàћи и **дòтаћи,** дòтакнēм свршс. = дотакнути.

~ се = дотакнути се.

дотáција ж лат. *свота коју држава или која установа додељује за покривање губитака или у другв сврхе.* — Јелачић је . . . добио . . . богату дотацију. *Нех.*

дòтеглити, -ӣм свршс. *теглећи допремити, довући. Р-К Реч.*

дотéгнути, дòтēгнēм свршс. **1. а.** *дохватити, допрети, обухватити.* — Има отпора усред Београда . . . Не може . . . окупација свуда дотегнути. *Сек.* **б.** *бити довољан, достати.* **2.** *потежући довући до себе.* — Сад сам дотегао мрежу. *Павл.* **3.** фиг. **а.** *привући.* — На дурбин је поље дотегао. *Павл.* **б.** *докучити, схватити памећу.* — [Ако не видим и ако не чујем] ја то не могу дотегнути. *Павл.*

дòтежāлōст, -ости ж *особина онога што је дотежало.*

дотѐжати, -ām свршс. *постати тежак, дотешчати.* — Забаци главу као да му дотежала. *Матош.* Мјесец је дуг и тежак, како да га преживим кад ми дотежају брижни дани без краја? *Андр. И.*

дотéзати, дòтēжēм несврш. **1.** *несврш. према дотегнути.* **2.** *још више стезати, притезати.* — Руке штрањгом натраг веже, штрањгом стеже, нацаком дотеже. *Срем.*

дòтепати, -ām свршс. *свршити тепање, тепајући дорећи.* — Кад све дотепа, тад га баш ништа не разумијем. *Рј. А.*

дотепéнац, -нца и **дòтеплица** м *дошљак, дошло.* — Он је дотепенац из неке . . . непознате земље. *Крл.* Ја сам несретник служио свагда пискаралима и дотеплицама. *Вел.*

дотѐпсти се, -пēм се свршс. *тепући се доћи, доселити се; доскитати.* — Ти људи већим дијелом дотепли су се у Истру без кошуље, а сада хоће да ту господаре. *Кум.* Гладни тај просјак . . . се дотепао на нашу храну. *Тур.*

дотѐпӯх, -ýха м покр. погрд. *в. дотепенац.* — Старији људи . . . гледаху га . . . као на неког охолог дотепуха. *Кос.*

дотерáвати, -èрāвām, ијек. дотјерáвати = дотеривати *несврш. и уч. према дотерати.*

~ се = дотеривати се *несврш. и уч. према дотерати се.*

дòтерāно, ијек. дòтјерāно, прил. *углађено, уредно, пажљиво*: говорити ~, изгледати ~.

дòтерāнōст, -ости, ијек. дòтјерāнōст, ж *особина онога који је дотеран и онога што је дотерано.* — Велика дотјераност душе у савршености, њена тајновита својства . . . зар све то не допушта предмјеву? *Бал.*

дòтерати, -ām, ијек. дòтјерати, свршс. **1.** *довести што на каквом возилу или на товарној животињи.* — По неколико пута мати га мора опоменути да дрва дотера, јер на дрвљанику немају ни цепке. *Вес.* На сивоњи су горњи Курлани . . . дотјерали мотике и лопате. *Божић.* **2. а.** *привести гонећи пред собом; силом довести*: ~ овце, ~ заробљеника. **б.** *натерати, присилити.* — Ја верујем да се с човеком рађа све, и добро и зло, и дух и слабост, јер ко иначе дотера овога човека да буде овај и овакав? *Вукић.* **3.** *довести у ред, поправити, уредити.* — Све ћу ја то дотерати у ред, дотераћу ја то, па ће да се чуде. *Дом.* Дотјера у ред вео и сукњу. *Адум.* **4.** *доћи до одређеног ступња у напредовању или пропадању.* — Ако тако будеш радио као што си започео, брзо ћемо сви дотерати до просјачкога штапа. *Вес.* Један члан те породице дотјерао у војсци . . . до части мајора. *Донч.*

Изр. далеко ~ (чиме, у чему) *много постићи*; ~ кога до зида, ~ цара до дувара *в. уз дувар (изр.).*

~ се *довести себе у ред, уредити се.* — Стане пред огледалом у ходнику, још се мало дотјера. *Цар Е.* Грчка је знаност добокоумни садржај спојила с лијепим обликом и умјетнички дотјераним језиком. *Баз.*

дотерúвати, -èрујēм и -èрйвāм, ијек. дотјерúвати = дотеравати.

~ се = дотеравати се.

дотерйвāч, -áча, ијек. дотјерйвāч, м *онај који дотерује.*

дотерйвāчкӣ, -ā, -ō, ијек. дотјерйвāчкӣ *који се тиче дотеривача.*

дòтесати, дòтешēм свршс. *свршити тесање, докраја отесати.*

дотéснити, дòтēснӣм, ијек. дотијèснити, свршс. безл. *бити притешњен.* — Да би почем дотијеснило Мирку, нек' се теби за помоћи нада. *Март.*

дотетýрати (се), -ām (се) свршс. *тетурајући доћи, стићи.* — Ана дотетура до Томе. *М-О.* Он се дотетура до свога стола и одмах зари главу у длanове. *Бос. Б.*

дотѐћи и **дòтећи,** -èчēм и дòтекнēм (аор. дотекох, дòтече) свршс. **1.** *текући*

стићи. — Сродне [ријеке] сложно се сједине, да дотеку широке пучине. *Шен.* **2.** *брзо стићи, дотрчати*. — К лађи дотече брзој и црној. *М-И.* Уто дотече Миљенко, Радат и Драгић, и сваки хоће Тирену. *Водн.* **3.** (понекад безл.) *достати, бити довољан*. — Не дотече [Вуку] ни времена нити снаге да би проучио живот језика. *Јаг.* Имање би му дотекло и претекло да није имао једну . . . страст — коцку. *Андр. И.* **4.** *нестати, дотрајати*. — Већ је дотекло, тј. нестало, престало дотјецати. *Вук Рј.* **5.** *допасти кога, пасти у део. Рј. А.* **6.** *стећи и сачувати*. — Кад нам је бог овако дао, а ови домаћин дотекао, а ови пријатељ стари сват допустио. *Вук.*

дотѐшкати и **дотѐштати,** -ām сврш. *в. дотешчати*. — Покуша опет срећу, и сада му тако добро паде да се без буке и граје ослободио терета који му је тешко дотешкао. *Вел.*

дотешчáвати, -èшчāвām *несврш. и уч. према дотешчати.*

дòтешчāлōст, -ости ж *особина онога што је дотешчало.*

дотѐшчати, -ām сврш. *постати тежак, дотежати*. — До данас никада није напустио пера, те му оно никада није дотешчало ни замрзнуло. *Ков. А.* Сурвала се на њу и самота и срамота, ал' јој већма дотешчала мисао што ће кад изиђе. *Буд.*

дотијèснити, дòтијеснīм, ек. дотéснити.

дотúрати, дòтūрām сврш. и несврш. лат. *да(ва)ти дотацију, помоћи, помагати дотацијом*. — Настоје да засједну на уносна мјеста добро дотираних царских научних установа. *Р 1946.*

дотискáвати, -йскāвām = дотискивати *несврш. и уч. према дотискати.*

дòтискати, -ām сврш. = доштампати **1.** *завршити штампање, докраја одштампати*. **2.** *штампајући додати већ штампаном.*

дотискúвати, -йскујēм несврш. = дотискавати.

дòтиснути се, -нēм се сврш. *тискајући се доћи, стићи*. — У један мах дотисну се лађица. *Шен.* Многи би се дотиснуо до њега с поштовањем, јер је Алага . . . увијек био и прибран и мудар. *О-А.*

дòтицāј м **1.** *додиривање, додир*. — И један дотицај коленима испод стола, и једно »ти« које му она први пут изрекне, привуку га и притегну силно њој. *Срем.* **2.** фиг. *веза, општење, разговорни или писмени додир с ким*. — То су били или људи због којих и уплашени или крухоборци . . . И мучно је било у разговору и дотицају с њима. *Чол.* »На путу се никад не зна с ким се долази у дотицај« — рече Шиме као човјек обавијештен. *Бег.*

дотúцāње с *гл. им. од дотúцати.*

дòтицāње с *гл. им. од дòтицати.*

дотúцати, дòтūчēм *несврш. прва додирнути, дотаћи.*

дòтицати, дòтичēм *несврш. према дотећи.*

дòтичнӣ и **дóтичнӣ,** -ā, -ō чеш. *о којему се говори, којега се дотиче, тиче, на кога се односи тај говор*. — Србима се чинило као да не ради лично тај и тај [руски чиновник] . . . него као да ради цар и сва Русија, мада дотичну радњу цар често није ни знао. *Нов.* Кад плашљивац се кога боји, причиња му се сиромаху да сав је свијет пред дотичним у страху. *Цес. А.*

дòтичнӣк и **дóтичнӣк** м неол. *онај којега се дотиче, тиче, на кога се односи говор, дотични човек, тај*. — Омјери дворану . . . одвраћајући поздраве и повике тихим посмијехом или махањем деснице према дотичнику. *Бал.* Колико перја у глави више, то је ранг ратника виши и дотичник . . . ужива већи углед. *Крл.*

дòтичница и **дóтичница** ж неол. *она која се дотиче, тиче, на коју се односи говор, дотична жена, та*. — Сваку своју ријеч држао [је] и цијенио великом милости за дотичницу. *Бал.*

дòтично и **дóтично** прил. заст. *наиме, то јест*. — Ковачић је већ у првом свом роману почео да обрађује . . . прелаз сељака у господина, дотично оно удвостручено биће. *Марј. М.*

дотјер-, ек. дотер-.

дòтјецāње с *гл. им. од дотјецати.*

дòтјецати, -тичēм (ијек.) *несврш. према дотећи.*

дòткати, -ām и дòчēм сврш. *довршити ткање*. — фиг. Аутобиографске црте писац није прикривао, тражећи од фикције да дотка слику. *Михиз.*

дотки́вāње с *гл. им. од дотки́вати.*

дотки́вати, дòткйвām *несврш. према дотка́ти.*

дòтлē прил. **1.** *до тога места*. — Докле су могли са обале морске довикнути, дотле су их ови народи и разумевали. *Нен. Љ.* Дотле ваше, а амо је наше. *Март.* **2.** *до тога времена*. — Госпођа се . . . увукла дотле у кревет. *Јонке.* Изгледаше као дете кад добије тако ретку и неочекивану играчку о којој дотле није могло ни сањати. *Ранк.* **3.** (у корелацији са »док, докле«) **а.** *за то време, истовремено*. — Докле Порча седло опремио, дотле слуге изведоше ђога.

НП Вук. **б.** *с друге стране, насупрот томе, напротив.*

дòтлēм и дòтлēн прил. покр. *в. дотле.* — Док га видје, дотлем га познаде. *НП Вук.* Доклен љубе, дотлен вјеру дају. *НП Вук.*

дотòварити, -ӣм сврш. *додати натоваревши, притоварити. Р-К Реч.*

дòтолē прил. покр. *в. дотле.* — Докле сунце свој пут не изгуби, дотоле се вијек протегнуо. *Њег.*

дотòчити, дòточӣм сврш. *још наточити, долити.* — Снаша Смиља . . . поље да му доточи из бардака. *Глиш.*

дотрабўњати, -ӑм сврш. *трабуњајући доћи, стићи, дотрапати.* — Тако казује и мој тата кад навечер дотрабуња кући. *Ков. А.*

дотрајáвати, -àјāвāм *несврш. и уч. према дотрајати.*

дòтрајалōст, -ости ж *особина онога што је дотрајало.* — Све похвале уљуђености тадашњег дубровачког друштва . . . не могу ушуткати чињенице о његовој повијесној дотрајалости. *Комб.*

дòтрајао, -ала, -ало *који се налази пред свршетком свога трајања, постојања и употребљивости; похабан, изношен.* — [Дубровник] господује и чами у своме дотрајалом богатству и незаборављеним традицијама. *Грол.* Осјећао сам се сапет у отјешњало одијело и дотрајале ципеле. *Ћоп.*

дòтрајати, -јēм сврш. **1.** *потрајати до некога времена, дотећи.* — Могао је израчунати, ако непрестано стане овако трошити, да му неће дотрајати новаца. *Ранк.* **2. а.** *доћи до измака, стићи до конца трајања, свршити се.* — И муке му дотрајаше, и патњи му дође крај. *Змај.* Истањио му се хамбар, пшеница дотрајала. *Јевт.* **б.** *постати неупотребљив, изгубити вредност због дуге употребе, похабати се.* — Кад му рубље дотраја, он купи шифона . . . те од њега скроји себи рубље. *Јов. Ј.* **3.** *доживети до краја, проживети.* — Чича је умирао спокојан . . . свјестан да је дотрајао своје дане. *Чол.* Није часно дотрајати вијек свој међу пропалицама. *Бат.*

дòтрањати и **дотрàњати,** -ӑм сврш. покр. *трањајући доћи, стићи. Рј. А.*

дòтрапати и **дотрàпати,** -ӑм сврш. *трапајући доћи.* — Дотрапа . . . стари господин прота, разносач нових вести. *Каш.* Ујашио у Ђаково и одсјео код свог пријатеља, а за њиме дотрапало до хиљаду крајишника. *Торд.*

дотрèптати, -тӣм и дòтрепћēм сврш. = дотрептети *трептећи доћи, долетети.* — Дотрепти као лептирић у кућу — умиљава се око мајке, мази се. *Глиш.*

дотрèптети, -тӣм, ијек. дотрèптјети, сврш. = дотрептати.

дотрèптјети, -тӣм, ек. дотрèптети.

дòтрӣница ж лат. покр. *хришћанска наука коју свештеник предаје младежи у цркви.* — Био је свеђ најбољи у дотриници. *Војн.*

дотркáвати, -р̀кāвāм = дотркивати *несврш. и уч. према дотркати и дотркнути.*

дотр̀кати, дòтр̄чēм сврш. *дотрчати, дотркнути.* — Узео он дакле траву и зазвиждући у траву, а оно из грмља . . . дотркаше, дођипаше све мали бјесови као онај први. *Брл.* Дотркао је пред прво двориште и зирне унутра. *Вил.*

дотркúвати, -тр̀кујēм несврш. = дотркавати.

дотр̀кнути, дòтр̄кнēм сврш. *дем. према дотрчати.* — Кентавар дотркне. *Наз.*

дотрòшити, дòтрошӣм сврш. *докраја потрошити.* — У Венецији [Косача] неће дотрошити силно благо. *Нех.*

дотр̀пети, -пӣм, ијек. дотр̀пјети, сврш. *до краја истрпети, отрпети.*

дотр̀пјети, -пӣм, ек. дотр̀пети.

дòтрти, дòтрēм сврш. *докраја истрти, отрти. Рј. А.*

дотрчáвати, -р̀чāвāм *несврш. и уч. према дотрчати.*

дотр̀чати, -чӣм сврш. *трчећи доћи;* фиг. *журно доћи.* — Кад се рат отворио, сви Црногорци што су били по страним земљама . . . дотрчали су у Црну Гору. *Нен. Љ.*

дòтуга ж покр. *журба, хитња, стиска.* — Хвала вам, господине, није нам дотуге. *Креш.*

дотýжати, -жӣм сврш. (често безл.) *в. дотужити.* — Мене, мене узми, боже . . . мене маторога несрећника, који је и црној земљи дотужао! *Вес.*

дотужúвати, -ӯжујēм *несврш. и уч. према дотужити.*

дотýжити, -жӣм сврш. (често безл.) *дојадити, досадити.* — Већ ми дотужило страдати у чаму и пријегору њему. *Домј.* Хтела да се убије, дотужило јој да живи. *Ћос. Д.*

дòтупāван, -вна, -вно *који добро, лако схвата;* супр. недотупаван. — Ко би се дотупāван удао за маркиза! *Сек.* Војвода [је био] иначе не баш сасвим дотупаван. *Цар Е.*

дòтӯр, -у́ра м тал. покр. *доктор.* — Шјор дотуре, опростите на питању, а што је нашој господарици? *Шимун.*

дотура́вати, -у́рāвāм несврш. и уч. = дотуривати *в. дотурати*[2].

дотýрāње с *гл. им. од дотурати.*

дотýрати[1], дòтӯрāм сврш. *турајући довести, догурати.* — Дотура чокањ пред њега. *Глиш.* Један га је вукао, а други гурао уз степенице, и тако га дотураше у салон. *Мил. В.*

~ **се** *довући се, доћи с напором.* — Ја сам ти се дотурао овако пјешице уз кору крушца и кришку сира у град. *Ков. А.*

дотýрати[2], дòтӯрāм *несврш. према дотурити.*

дотуря́вати, -у́рујēм несврш. и уч. = дотуравати.

дòтурити, -и́м сврш. **1. а.** *гурнути или преместити недалеко од себе, додати коме ко је близу:* ~ пепељару преко стола. **б.** *допремити, додати, пребацити до одређеног места.* — Имам тамо у суду једног ваљаног пријатеља, па ће он све то лијепо дотурити, баш као да си собом урадио. *Куш.* **2.** *надовезати (у говору), додати.* — Хтеде нешто још жешће да дотури, а капетан га прекиде. *Глиш.* **3.** *досегнути (зрном, метком), добацити, дометнути.* — У тај мах . . . кад видеше да ће дотурити пушка, грунуше . . . из самокреса. *Глиш.* **4.** покр. *доспети, допрети.* — Сад крените уз љешанску страну, до Добрска, села великога, а кад до тог села дотурите, отле није далеко Цетиње. *Март.*

~ **се** *дотурити (4).* — Дотури му се Пајкан и до веће школе. *Вукић.*

дòтуркати, -а́м сврш. *дем. према дотурати*[1]. *Вук Рј.*

дòтурнути се, -нḗм се сврш. *дотурити (4).* — Пријатељи ухватише се под руку те се врло несталним кораком дотурнуше до села. *Шен.*

дотýтњати, -а́м и **дотýтњити,** -и́м сврш. *тутњећи доћи, стићи.* — Дотутња камион дупком пун. *Ћоп.* Нареди госпођа Сока Ефики, једној округлој дунди . . . која је дотутњала. *Срем.* Кроз облак прашине дотутњио гломазан камион. *Кол.*

дотýцати, дòтӯцāм *несврш. према дотући.*

~ **се** *потуцајући се доћи, стићи.* — Давно било, теке старац памтим кад се овуд први пут дотуцах. *Ботић.*

дòтуцати, -а́м сврш. *докраја истуцати.*

дотýћи и **дòтӯћи,** дотýчēм (р. прид. дòтӯкао) сврш. **1. а.** *убити већ рањеног, онеспособљеног:* ~ погођеног зеца, ~ болесну животињу. **б.** *докраја потући, победити.* — Да смо јуче изашли напред, па да дотучемо ту дивизију . . . куда бисмо ми били. *Лаз. М.* Као човек који је оборио и дотукао свога противника . . . диже се и одлази. *Срвм.* **в.** *докраја побити (нечије мишљење).* — Кад је Видаковић на ову критику одговорио, Вук га је дотукао разлозима и иронијом. *СКГ 1937.* Имали су . . . способност да ме дотуку својом . . . логиком. *Козарч.* **г.** *докраја утући, савладати, онеспособити.* — Посљедње страдање [ме је] дотукло. *Крл.* Та љубав је била последњи напор и осмех једне постепено дотучене, отроване душе. *Петр. В.* **2.** *тукући, избијајући сате доћи до краја.* — Тај мах замније на старом високом сату: цинк, цинк, цинк и дотуче до дванаест. *Ћал.*

дòтуша ж покр. *она која носи доту, дотарица, миражџика.* — Сви му желе жену дотушу. *Божић.*

дóћи и дòћи, дòђēм (аор. дóђох, дóђе; р. прид. дòшао, -шла, -шло) сврш. **1.** *идући приспети, стићи, допутовати на било који начин.* — Хтједох ти свакако у походе доћи. *Шен.* Дошао из Африке у Италију. *Макс.* Нама је дошао глас. *Пав.* Оне су идеје дошле у Русију са Запада. *Јов. С.* **2.** *настати.* — Дође време жетви. *Јакш. Ђ.* Чисто се веселим кад дође недјеља. *Козарч.* **3.** *прећи.* — Разговор помало дође и на озбиљније ствари. *Нех.* **4.** *појавити се.* — Дошла пошаст на овце. *Торб.* Дође му покојни Драгоје на очи. *Вукић.* **5.** *наставити се на што, заређати се.* — Било је неколико јела . . . а после дође пиће, шала и песма. *Срем.* На прво место дошле би кратке причице Вукове . . . затим би дошле краће народне приповетке. *Скерл.* **6.** (до чега) *прибавити, стећи.* — Чим дођем до новаца, све ћу ти вратити. *Ранк.* Читао сам све књиге до којих сам могао доћи. *Козарч.* **7.** *дорасти, нарасти, приспети.* — Кад дође [син] до коња и сабље, он ће мене старца избавити. *НПХ.* Прошло отад десет година . . . и мала [Аница] дошла велика. *Војн.* [Кукурузи] су били дошли виши од човека. *Поп. Ј.* **8.** *постати, добити изглед чега (у промени).* — Сва се згрчила везући, а младо јој лишце дошло озбиљно и мрко. *Шимун.* Од хода, ветрова и сунца беше у лицу дошао као бакар. *Дрљ.* **9.** (безл.) *прохтети се (коме).* — Дође јој да пева и да плаче. *Вес.* Онда ми нешто дође, лупим га шаком. *Хорв.* **10.** *догодити се, збити се.* — Не дај боже да до тога дође, да Софку нека надмаши лепотом. *Станк.* **11.** разг. *бити у сродству:* он му дође брат од стрица. **12.** (*морално*) *пасти, пропасти.* — Зар је он дотле дошао да се код најкрволочнијих убица распитује за жену. *Ћос. Д.*

Изр. ~ ће враг по своје нар. *настрадаће кад-тад, добиће заслужену казну*; ~ далеко *узнапредовати, много постићи*; супр. срозати се; ~ добро кому или чему *бити од користи, лепо послужити*; ~ до густа *приближити се опасности, јако се заоштрити*; ~ до истине *спознати истину*; ~ до израза, изражаја, на површину *очитовати се, показати се*; ~ до места, до службе, до круха, до хлеба *добити службу, место, наћи зараду*; ~ (до) памети *опаметити се*; ~ до пуног замаха *потпуно се развити*; ~ до речи 1) *стећи прилику да може говорити*; 2) *посвађати се*; ~ до славе *постати славан*; ~ до спознаје, сазнања *спознати, сазнати*; ~ до ушију *чути, дознати*; ~ до уверења *уверити се*; ~ до закључка *закључити*; ~ коме до грла, до носа, доврх главе *досадити, досадити коме*; ~ коме главе *убити кога*; ~ коме шака *бити ухваћен од кога*; ~ (к) себи *осветити се*; ~ на глас *прочути се*. — Дође на глас као храбар и одважан витез. *В 1885.*; ~ на крај с киме, с чим *свладати, надвладати кога*; ~ на мисао (на памет, на ум, у главу) *помислити; сетити се*; ~ на ноге коме *поклонити се коме, понизно молити кога*; ~ на просјачки штап, до просјачког штапа *посве осиромашити*; ~ на сан *уснити, сањати*; ~ на снагу *ојачати*; ~ на свет *родити се*; ~ на видело *показати се, бити опажен*; ~ на владу, власт *завладати*; ~ на зелену грану *подићи се материјално*; ~ под перо *наметнути се при писању (о мисли)*; ~ под руку коме *дохватити, наићи на кога или на што*. — Читао је све што би му под руку дошло. *Петр. В.*; ~ у ћорсокак *наћи се у безизлазном положају*; ~ у додир (у дотицај, у везу) *састати се с ким, успоставити односе*; ~ у обзир *рачунати с ким, с чим*; ~ у питање (у сумњу) *не бити сигуран*; ~ у положај (прилику, ситуацију, могућност) *моћи учинити што*; ~ у сукоб *сукобити се*; ~ у сусрет *помоћи коме*; ~ у ватру *ражестити се*; дошла коса на брус (до камена) *не може се даље, додијало је*; дошло ми је тешко (криво, жао) *постало ми је тешко (криво, жао)*; дошло па прошло *брзо се појавило па брзо и нестало*; иди ми-дођи ми *није како треба, није у реду*. — Ту [је] морало бити иди ми-дођи ми! Није ту чист посао. *Глиш.*

дођу́кати, дођу́кам свршен. *дознати, сазнати чувењем са разних страна, од разних људи*. — У свом извјештају изнио сам све што смо досад дођукали о томе. *Цар Е.*

до̀вијека прил. (ијек.) покр. *в. довијек(а)*. — Прстен ће се изгубити, мени Јанко довијека. *НПХ.*

до̀ум м *присећање, замишљање*. — Ђуки се пак у доуму свега тога привиђало, е се на тој равни . . . око њега и у њему бајна прича сапреда и чара. *Коз. И.*

до̀умак, -у́мка м и **до̀умица** ж неол. лог. *силогизам*. — Доумак је такав облик спознавања гдје се из два суда нужно изводи неки трећи. *Баз.*

до̀умити се, -и́м се свршен. *размишљањем доћи до закључка, домислити се, досетити се*. — Сватко од нас уздржи се и спаси како се тко боље доуми. *Драж.* Напокон се доуми да му одврати како је с друговима био негдје на сијелу. *О-А.*

доу̀мљив, -а, -о *домишљат, довитљив, досетљив*. — Доумљив је чудо од свијета. *Јакш. Ђ.*

доумља́вати се, -у́мљујем се *несврш. и уч. према доумити се*.

доу̀мрēти, до̀умрём, ијек. доу̀мријети, свршен. необ. *умрети, издахнути*. — Не опростиш ли, неће се ни теби опростити кад узмеш умирати, а не могнеш доумријети. *Торд.*

доу̀мријети, до̀умрём, ек. доу̀мрēти.

доу́стити, до̀ӯстӣм свршен. *завршити свој говор, дорећи*. — Стари Грга младеначком ватром доусти говор. *Торд.*

доу̀тешити,-и́м, ијек. доу̀тјешити, свршен. *докраја утешити, пружити нову утеху*. — На што слутиш, зарусена ћордо, хоћеш ли ми оца досветити, хоћеш ли ми доутјешит мајку! *Ботић.*

доу̀тјешити, -и́м, ек. доу̀тешити.

доучава́ти, -ӯча̄ва̄м *несврш. према доучити*.

доу̀чити, до̀ӯчӣм свршен. **1.** *докраја научити кога чему*. — Писмености нас је научио и још не доучио тек социјализам. *Михиз.* **2.** *свршити своје учење*. — Сад ваш сам посве, сад остајем дома. Доучих, сврших срећно, потпунома. *Марк. Ф.*

~ **се** *доучити (2)*. — Да би се доучио у бактериологији, оде у Берлин. *БК 1906.*

доуша́вати, -ӯша̄ва̄м и **доуши́вати,** -ӯшујем и -ӯши́ва̄м *несврш. и уч. према доушити*.

доушѝва̄ч, -а́ча м *доушник*. — Доушивача има напретек! *Гор.*

до̀ушити, -и́м свршен. **1.** *доставити какву вест, потајно, кришом јавити*. — Одмах похитје и доуши госпођи војвоткињи да је [она] . . . у . . . соби. *Вел.* Један . . . побратим доуши [ми]: »Ево зло ако га ти не претечеш.« *Љуб.* **2.** *чути у поверењу, дочути, дознати*. — Биљежник доуши да је госпођа начелни-

ковица **назвала** његову бољу половицу сухом трлицом. *В 1885.*

доушки́вало с и м = доушкивач *онај који доушкује.* — Наравна ствар да је борба против . . . домаћих доушкивала пропала. *Крл.*

доушки́вати, -у̏шкујём *несврш. и уч. према доушити.*

доушкѝва̄ч, -а́ча м = доушкивало. — Све то врви од конфидената и доушкивача. *Бег.*

доу̏шљив, -а, -о *који доушкује.* — Странац нема доушљиве родбине. *Гор.*

дȍушнӣ, -а̄, -ō *који је крај уха.* — Осим ситних жлијезда налазе се [у устима] и три пара већих жлијезда слиновница: доушне, подјезичне и подвиличне. *НЧ.*

дȍушнӣк м *онај који доушкује, потказивач, тајни достављач.* — Видим, доушници вам дојавише све. *Шен.* Доушници из села јављали су да одметници подбуњују народ. *Поп.*

дȍушнӣков, -а, -о *који припада доушнику.*

дȍушничкӣ, -а̄, -ō *који се односи на доушнике.*

дȍушничкн прил. *попут доушника.*

дȍушнӣштво с *однос и деловање, рад доушника. Прав.*

дȍфӗн, -е́на м фр. ист. *титула престолонаследника у доба краљевине у Француској.*

дохáђање с *гл. им. од дохађати.*

дохáђати, дȍхā̄ђām несврш. и уч. покр. *в. доходити. Прав.*

дȍхакати, -а̄м сврш. тур. **1.** *доћи крају, надвладати, на крај изићи, учинити безопасним.* — Арнаути, чијој је сили дохакао тај исти војник, притворно обарају поглед. *Нуш.* Може му [болесну зубу] дохакати само хладно гвожђе. *Куш.* **2.** *доћи главе коме, уништити, убити кога.* — Ко их [виле] види, неће добро проћи, пропао је: или ће га оне устрелити . . . или ће полудети видећи њихову лепоту, па ће сам себи дохакати. *Вес.*

дȍхва̄т (лок. дохва́ту и дȍхва̄ту) и **дȍхват** м *размак докле се може дохватити, досегнути.* — Мјесто . . . изван дохвата шрапнела. *Бег.*

Изр. на дохвату руке *веома близу.* — Тражена роба је често висила ту, на дохвату руке. *Андр. И.*

дȍхва̄тан, -тна, -тно *који се може дохватити, приступачан.* — Да, мала је [Фрушка гора], дохватна, патуљак према српским планинама. *Поп. Ј.*

дȍхва̄тање с *гл. им. од дохватати.*

дȍхва̄тати, -а̄м несврш. = дохваћати *несврш. и уч. према дохватити.*

дȍхватити, -ӣм (трп. прид. дȍхва̄ћен) сврш. **1.** *узети што хватајући руком.* — Дохватим пушку с клина. *Јурк.* Жене су дохватиле Савину руку и љубиле је. *Чипл.* **2.** *досегнути, допрети.* — Мисле да су тако велике да ће главом горе дохватити. *Нен. Љ.* фиг. Свуд, колико оком дохватиш, само су оранице. *Чипл.* **3.** *окрзнути; закачити.* — Зрно му из пиштоља дохвати мало кора од сабље. *Вук.* **4.** *ударити.* — Дохвати Стојана чибуком по глави. *Ћор.* **5.** *ухватити; стићи.* — Исеку . . . гомилу поглавитих људи, где су кога дохватити могли. *Нов.* **6.** *обузети, обухватити.* — Одби се од прозора . . . дохваћен општом грозницом одушевљења. *Ћос. Б.*

~ **се 1.** *доћи до чега, домоћи се.* — Прескочим плот и дохватим се цесте. *Матош.* фиг. Не би л' се дохватио већ једном памети, синко! *М-И.* **2.** *дочекати се (на што).* — Скочи [с крова], дохвати се на ноге и крену даље. *Чипл.* **3.** уз. повр. *зграбити се, ухватити се укоштац.* — Брицо оборио се на Луку, те се они дохватише гуша. *Кол.* фиг. Дохвативши се укоштац са песничким великаном . . . српски писац је свој посао свршио. *Цар М.*

дохва̀тљив, -а, -о *који се може дохватити, који се може добити.* — Не би ни бјежали [многи] да си видив, да си дохватљив. *Јурк.* фиг. Како си растао и развијао се, тако сам за те постајала све то више жена, најближа, најдохватљивија. *Бег.*

дохва̀тљивȍст, -ости ж *особина онога што је дохватљиво.*

дȍхва̄ћање с *гл. им. од дохваћати.*

дȍхва̄ћати, -а̄м = дохватати.

дȍхитати[1], -а̄м сврш. *хитро, журно доћи, доћи хитајући.* — Дохита стража, а да не би ње, паде ваљда крв. *Буд.* Три су Арапа дохитала на дивљим магарцима. *Креш.*

дȍхитати[2], -а̄м несврш. *досезати до чега, дохватати.* — Дугачка америчка застава на њему [на чамцу] дохитала је воду. *Нен. Љ.*

дохи́тети, -тӣм, ијек. дохи́тјети, сврш. *хитро доћи, дохитати, дојурити.* — Дјевојка дохити, хтједе јаукати, али Клара је запосли да носи воде. *Војн.*

дȍхитити, -ӣм сврш. *дохватити, узети и додати (некоме нешто).* — Дохити са ормана једну јабуку. *Јакш. Ђ.* Дохити ми моје пиштоље, хоћу да гоним неваљалца. *Нед.*

~ **се** *дохватити (се), узети.* — За оштре се сабље дохиташе да Дињару одсијеку главу. *НП Вук.*

дохи́тјети, -тӣм, ек. дохи́тети.

дȍход м **1.** *улаз, прилаз, приступ.* — Не може сунце к мени у походе: доход му бране дебели зидови. *Вит.* **2.** *долазак.* — Сватови

су на доходу, брзо ће нам доћ. *НП Вук.* **3.** *приход, доходак.*

дòходак, -хотка м (мн. дòхоци, ген. дòходāкā) **1.** *количина новца или других економских вредности која се добија у неком одређеном времену; приход.* — Робови су привређивали велике дохотке својим власницима. *Ант. 2.* **2.** *долазак. Вук Рј.* **3.** заст. *прилаз(ак), приступ. Вук Рј.*

Изр. националнн ~ *део вредности који је резултат годишњег рада свих производних радника нације. МЕП.*

доходàрина ж *порез на доходак, на приход.* — [Подаци] служе за одмјеривање доходарине. *ХР 1928.*

доходàрйнскй, -ā, -ō *који се односи на доходарину.*

дохóдати, дòхōдām сврш. *доћи ходајући.*

дòходац, -хоца м *уљез, домазет. Вук Рј.*

дохòдити, дòходӣм несврш. и уч. *долазити.* — Одлазићемо њима, они ће доходити нама. *Глиш.* Нитко к мени нека не доходи. *Полић.* фиг. Бог с тобом, кћерце! Што ти доходи на памет? *Војн.*

дохòђёње и **дòхођёње** с *гл. им. од доходити.*

дохрáмати, дòхрāмām и дòхрāмљēм сврш. *храмајући доћи.* — Мираш је дохрамао. Отукао кољено, окрвавио ногавицу. *Вуков.*

дòхрана ж **1.** *храњење кога до неког времена.* **2.** *дохрањивање.* **3.** *оно чиме се ко дохрањује.*

дохрáнити, дòхрāнӣм сврш. **1.** *хранити кога до неког времена или до смрти.* — Нас старе дохранит ћеш и очи нам затиснути. *Ков. А.* Дохранили га [женско дијете] до удаје. *Јоп.* **2.** *дочувати, сачувати.* — Па сам их [дукате] чувао и дохранио баш за ово вријеме. *Вук.* **3.** *припремити, спремити.* — Лијепо их је сердар дочекао . . . и кафу им дохранио црну. *Март.* Постави на стол јело и вино, што бјеше дохранио за вечеру. *Јип.*

дòхрāњенòст, -ости ж *особина онога што је дохрањено.*

дохрањйвāње с *гл. им. од дохрањивати.*

дохрањйвати, -āњујēм *несврш. и уч. према дохранити.*

дòхрлити, -ӣм сврш. *хрлећи, журећи доћи, дојурити.* — Дохрле браћа . . . насрну у избу и изнесу . . . из пламена старца. *Брл.*

дохујáти, -јӣм сврш. *брзо стићи, хујећи (као ветар) стићи.* — Као вјетар дохујали смо на зараванак. *Чол.*

дохýктати, дòхукћēм сврш. *хукћући доћи.* — Дохуктао је воз, и он је отишао с њим. *Сим.*

дòцапкати, -āм сврш. *несигурним ходањем доћи, дотапкати.* — У собу је доцапкао његов синчић. *Цес. А.*

доцвàсти и **дòцвасти,** -àтēм сврш. *довршити цветање.*

доцветáвāње, ијек. доцвјетáвāње, с *гл. им. од доцветавати.*

доцветáвати, -èтāвām, ијек. доцвјетáвати *несврш. и уч. према доцветати.*

доцвèтати, -āм, ијек. доцвјèтати, сврш. *доцвасти.*

доцвјетáвāње, ек. доцветáвāње.

доцвјетáвати, -èтāвām, ек. доцветáвати.

доцвјèтати, -āм, ек. доцвèтати.

дòцен(а)т, -нта м лат. *почетно звање наставника високих школа.*

дòцентов, -а, -о *који припада доценту.*

дòцентскй, -ā, -ō *који се односи на доценте.*

доцентýра ж *доцентско звање, доцентска служба.*

доцéпити, дòцēпӣм, ијек. доцијèпити, сврш. *довршити цепљење.*

доцепљéње, ијек. доцјепљéње, с *гл. им. од доцепити.*

доцепљйвāње, ијек. доцјепљйвāње, с *гл. им. од доцепљивати.*

доцепљйвати, -èпљујēм, ијек. доцјепљйвати *несврш. и уч. према доцепити.*

доцијèпити, дòцијепӣм, ек. доцéпити.

доцйрāње с *гл. им. од доцирати.*

доцйрати, дòцӣрām несврш. лат. *учити, поучавати, предавати на високим школама;* фиг. *говорити, излагати своје мишљење сувише учено и надмено; замарати досадним тумачењем.*

доцјепљéње, ек. доцепљéње.

доцјепљйвāње, ек. доцепљйвāње.

доцјепљйвати, -èпљујēм, ек. доцепљйвати.

дòцкан прил. *касно.* — Доцкан легне, а рано устане. *Вес.*

дòцна и **дòцне** прил. покр. *в. доцкан.* — Госпару, доцна је. *Војн.* Гледај . . . да не доцниш, јер ти може доцне и бити. *Сек.*

дòцнӣ, -ā, -ō *касан;* супр. ран. — Гдје смрт . . . куцне, ту помоћи све су доцне ту је само земља лијек. *Прер.* У те доцне јесенске дане . . . јави ми се пред очима Циганка. *Коч.*

дòцнити, -ӣм несврш. *касно стизати, не стизати на време, каснити, закашњавати.* — Ко хита, тај доцни. *Рад. Д.*

~ **се** покр. *доцнити.* — Да идемо, да се не доцнимо. *НП Вук.*

дȍцно прил. покр. *в. доцкан.* — Доцно сам заспао. *Дом.*

доцнолѐгалац, -аоца м ков. *онај који доцкан леже.* — Раноранилац и доцнолегалац кућу тече. *Вук Рј.*

дȍцњење с *гл. им. од* доцнити (*се*).

дȍцртати, -ām сврш. **1.** *свршити цртање.* **2.** *цртајући додати што већ нацртаноме.* — Сликар је портрету доцртао магареће уши. *Глиг.*

дочарáвање с *гл. им. од* дочаравати.

дочарáвати, -àрāвām *несврш. и уч. према* дочарати.

дочáрати, дȍчāрām сврш. **1.** *привући помоћу чари. Бак. Реч.* **2.** *тако приказати што да се у машти или у мислима другога створи или изазове верна слика чега; представити, предочити.* — Он нам је праву и непатворену слику тога патрицијa дочарао. *Крл.* Глишић је хтео . . . да дочара што интимније атмосферу села. *Глиг.*

дȍчек м (мн. дȍчеци, ген. дȍчēкā) *примање, пријем који се коме спреми при сусрету, посети.* — За дочек бáби све си спремала. *Огр.* Стари ме је звао да се припремим за дочек Енглеза. *Дед. В.*

дȍчекан, -кна, -кно *в. дочекљив.* — Кућа Смиљанића, дом од старине чувен и дочекан. *Ком.*

дȍчекати, -ām сврш. **1.** *провести неко време у очекивању па престати чекати кад је сврха чекања постигнута.* — Баконља дочека другове . . . као озебао сунце. *Мат.* **2.** *доживети.* — Премда су дочекали године, не стекоше памети. *Бен.* Што ти чекаш, јадa дочекао! *НПХ.* **3.** *изићи у сусрет ономе који долази и поздрављајући га примити.* — Усркос сиромаштву дочекани су срдачном добродошлицом. *Креш.* **4.** *спремно, брзо одговорити, наставити (у разговору), рећи, упитати.* — »Ми морамо вршити царску заповијед«, дочека војник. *Мул.* »Како проће на путу?« дочека [Аћим] Ђорђа. *Ћос. Д.* **5.** *сусрести с непријатељством.* — Она [претходница] би дочекана жестоком ватром, са онога виса. *Вас.* Он је дочекао . . . твога оца и отео му шездесет дуката. *Бег.* **6.** *прихватити.* — Мене је бацио увис као лопту и дочекао на руке. *Пав.* **7.** *снаћи, задесити.* — Худа судбина тад нас од Зеуса дочека тужне. *М-И.*

~ **се** (на што) *пасти тако да се при паду не удари.* — У оном летењу на земљу . . . дочека се на руке. *Ранк.* Она се на ноге дочека. *Пец.*

дочѐкач, -áча м *на довратнику оно за што се запиње скакавица. Вук Рј.*

дочекúвалац, -аоца м = дочекивач *онај који дочекује, прима.*

дочекúвање с *гл. им. од* дочекивати.

дочекúвати, -èкујēм *несврш. и уч. према* дочекати.

дочекúвач, -áча м = дочекивалац. — Начелник стајаше на челу дочекивача. *Гор.*

дочѐкљив, -а, -о *који радо дочекује, гостољубив.*

дочѐкљивōст, -ости ж *особина онога који је дочекљив.* — Поп Илија бјеше удовац без дјеце, а на гласу бјеше његова дочекљивост. *Мат.*

дочѐпати, -ām сврш. *шчепати, нагло и чврсто ухватити, зграбити, спопасти.* — Аћим дочепа однекле . . . штап и упути се Кузману. *Ћор.* Дочепа неки предмет и расцопа огледало. *Сек.*

~ **се** *тешко, с муком добавити, докопати се, доћи до чега.* — Он ће било како истрајати док . . . се не дочепа новаца. *Тур.* Дочепа се с муком врха брежуљка. *Божић.*

дочéтак, -тка м (мн. -éци, ген. дȍчētākā) *свршетак, крај.* — Тај се облик [пјесничке посланице] јасно истиче . . . на почетку и на дочетку. *Водн.*

дȍчēти, дȍчнēм сврш. *довршити, свршити.* — Боље је не почети него не дочети. *Н. посл. Вук.*

дȍчик м само у изразу: лов на ~ лов. *чекање у заседи (да наиђе дивљач);* исп. дочка.

дочúкати, дȍчūкām несврш. покр. *в. дочекивати.* — Кад год се он [Душан] навратио са наука у своје родно мјесто, Јаков је неописивим весељем дочикао свога друга из дјетињства. *Бег.*

дȍчūм везн. заст. *в. док.* — Настави, дочим ју је одвјетник . . . позорно слушао. *Шен.* Њој равно у лице падаше [мјесечина] дочим његово бјеше у сјени. *Ћип.*

дóчина ж *аугм. од* долац. *Рј. А.*

дочитáвање с *гл. им. од* дочитавати.

дочитáвати, -ѝтāвām *несврш. и уч. према* дочитати.

дочѝтати, -ām (мн. дочитáмо и дочѝтāмо, дочитáте и дочѝтāте; р. прид. дȍчитао, -ала и дочѝтао, -ла) сврш. *завршити читање онога што пре није било прочитано докраја; прочитати сва докраја.* — Када ју је [причу] дочитала, затвори књигу. *Том.* Рођак је дочитао, но још држи у руци писмо. *Ћип.*

дóчић м = долчић.

дȍчка ж (дат. дȍчки) *место на коме ловац чека дивљач, ловачка заседа.* — Знаду да су Руси ухватили бусију у шуми и да чекају као на дочки. *Десн.*

дочýвати, дȍчȕвām сврш. *сачувати докраја, свршити чување.* — фиг. Која ли те срећа до нас дочува? *Кур.*

Изр. није седму ноћ дочуван покр. *сулудаст је. Вук Рј.*

дòчудити се, -ȉм се сврш. *престати се чудити, довољно се начудити.* — Слуша Раде, а слуша Фатима, не могу се чуду дочудити. *НП Вук.* Не могаше да се дочуди тој вијести. *Кум.*

дòчути, -ујēм сврш. *сазнати, ухватити слухом.* — Из једне густе шуме дочусмо неки очајни глас. *Шант.* Напео ухо, па пошто све дочу, истјера брзо коња на чистину. *Сиј.*

дóша м (вок. дȏшо) необ. *онај који је дошао.* — Сиђи, дошо, с коња да видиш како је. *Вас.*

дошáиство с нар. *долазак.* — Здрав си ми, бане, стари свате, за нашега доброга и сретнога дошанства и вашега доброга и честитога нашанства! *Вук.*

дошàнтати и дòшāнтати, -ȃм сврш. *шантајући, храмљући доћи. Р-К Реч.*

дошàнути, дòшанēм сврш. *в. дошапнути.* — Кад ми у причи речи недостају . . . свако се [дете] пожури да ми крај приче дошане. *Богдан.* Несташно се очешала о мене . . . дошанула. *Уск.*

дошàпнути, дòшапнēм сврш. *шапћући рећи коме, шапатом саопштити.* — Дошапните грешке његове умешно, како би личиле на пеге слободе, на необузданост. *Панд.* По свршетку пјесме дошапне неколико ријечи својим најближим другарицама. *Пав.*

дошаптáвало с и м = дошаптач фиг. *онај који тајно преноси коме оно што сазна. Р-К Реч.*

дошаптáвање с *гл. им. од дошаптавати.*

дошаптáвати, -àптāвам *несврш. и уч. према дошаптати.*

дошàптати, дòшапћēм сврш. *дошапнути.*

дошàптач, -áча м = дошаптавало. — Дошаптачи већ му трују слух отровном причом о смрти очевој. *Панд.* Она му увијек говори ријечи других као његов дошаптач. *Божић.*

дошапȕтати, -àпућēм сврш. *дошапнути.* — Једва сам разабрао дошапутану обавијест. *Јел.*

дòшаст, -а, -о покр. заст. *који ће доћи, будући, идући.* — Крв ми ускипи, срце расте, осили рука и к бедру се баца, те снивам боје прошле и дошасте. *Марк. Ф.* Камо ви мислите, Михо, дошастога љета? *Павл.*

дòшастан, -сна, -сно заст. *којим је неко дошао (о трагу).* — Ал' на чудо нестало пјесника . . . нестало га у читавом Коњском, и нестало трагом дошаснијем. *Ботић.*

дòшāшће с заст. *долазак.* — Сутрадан по дошашћу изађу поклисари пред везира. *Љуб.* Ево врча у коме си ми на дан мога доласка пружио напојницу доброга дошашћа. *Дук.*

дòшепати, -ȃм и **дошéпати,** дòшēпām сврш. *храмљући, шепајући доћи. Рј. А.*

дошепèљати и дошепèсати, -ȃм сврш. *шепељајући, шепесајући доћи.* — Ја сам оној малој Ратки давао хљеба . . . А она би дошепељала, смијешна, жалост мала. *Лал.* Устала уто и госпођа . . . дошепесала у кухињу. *Кол.*

дошепúрити, -èпȉрȉм сврш. *шепирећи се доћи.* — Сад гизделини тукци дошепире. *Марк. Ф.*

дошéтати (се), дòшētām (се) и дòшēћēм (се) сврш. *доћи, стићи шетајући.* — Плаши неколике мухе које дошеташе да капљицу уља позалогаје. *Јел.*

дошúвање с *гл. им. од дошивати.*

дошúвати, дòшȉвām *несврш. и уч. према дошити.*

дòшити, дòшијēм сврш. **1.** *свршити шивење, докраја сашити.* **2.** *додати већ сашивеном, пришити још нешто.* — Миливој не воли блузе с голим вратом, па сам дошила тај пластрон. *Петр. В.*

дошúшати, дòшȉшām сврш. **1.** *докраја ошишати. Р-К Реч.* **2.** фиг. *нагло, брзо стићи. Р-К Реч.*

дòшклецати, -ȃм сврш. *клецајући доћи, доклецати.* — Митар дошклеца к постељи. *Јурк.*

дòшколовати, -луjēм сврш. **1.** *докраја ошколовати.* — Доктор тај ме је . . . оденуо, књигу ми у руке метнуо . . . дошколовао ме до матуре. *Сек.* **2.** *допунити школовање.*

~ **се** *свршити своје школовање.*

дошкрúпати, дòшкрȉпām и дошкрúпȉм сврш. = дошкрипети. **1.** *шкрипећи доћи.* — Кола дошкрипе за кочијом па се и она зауставе. *Кал.* **2.** *свршити шкрипање, изићи из употребе (о чему што шкрипи).* — Ципеле му бијаху ових . . . дана дошкрипале. *Кос.*

дошкрúпети, -пȉм, ијек. дошкрúпjети, сврш. = дошкрипати.

дошкрúпjети, -пȉм, ек. дошкрúпети.

дòшлац, -àца м необ. *в. дошљак.* — Зашли би мислећ да је то грађанство зимьни дошлац талијански. *Павл.*

дòшлȉћ, -ића м индив. *в. дошљак.* — Лијепо их сердар дочекао, па дошлићи приказали вијести да примирја иште Гора Црна. *Март.*

дóшло, -а и -ē м (вок. дȏшло) покр. *дошља, дошљо.* — Ове ствари подсјећале су га на то да он није дошло ни придошлица, него коњеновић и кућевић мимо друге. *Ћор.*

дóшља м (вок. дȏшљо) = дошљо *хип. и подр. од дошљак.* — Нашли дошљу да вас учи како се ради наша земља! — подсмевали су се задругарима сељаци ван задруге. *Чипл.*

дòшљāк, -а́ка м **1.** *онај који се доселио из другога краја, придошлица.* — Остао си дошљак, човек који иде трбухом за крухом, човек који хоће да заузме туђе место. *Уск.* Она пође за неког младог ковача дошљака. *Торд.* **2.** *човек који је тек однекуд дошао.* — »Јелице« — кликну дошљак па полети дјевојци. *Торд.* Кад га сестра довела на терасу [у санаторијуму] и одредила му место . . . сваки је меркао дошљака и одређивао му дијагнозу. *Макс.*

дошљàкиња ж *жена дошљак.* — Знало се да бијаше дошљакиња. *Мат.* Адолфа је одмах на први мах почела занимати лијепа дошљакиња. *Том.*

дошљàкињин, -а, -о *који припада дошљакињи.*

дошљáков, -а, -о *који припада дошљаку.*

дошљàчица ж *дошљакиња.* — Домаћица представи дошљачице друштву. *Шен.*

дòшљāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на дошљаке.*

дòшљāчки прил. *као дошљаци, попут дошљака.*

дошљáштво с *особина или стање онога који је дошљак.* — Ускоковић представља ствар тако да је његов јунак страдао зато што је . . . постао дошљак. Али у његовој традицији дошљаштво није узрок. *Скерл.*

дóшљо, -а и -ē м (вок. дóшљо) = дошља. — Прије ће и њу и себе саставити с црном земљом но гледати гдје је онај жутогриви дошљо води к себи. *Торд.*

дòшмигати, -ā̏м сврш. *шмигајући прикрасти се чему.*

дòшмигнути, -нē̏м сврш. покр. *дошмигати.*

доштампáвати, -а̀мпāвāм *несврш. и уч. према дошта̀мпати.*

дòштāмпати, -ā̏м сврш. = дотискати. — Дошао чика Јанко данас код нас у штампарију да му дошта̀мпамо упутства. *Дед. В.*

дошта́пати (се), дòштāпāм (се) сврш. *доћи уз помоћ штапа, пошта̀пајући се.* — Баба Маре дошта̀па у дјевојчину собу. *Ков. А.*

доште́дети, -дӣм, ијек. доште́дјети, сврш. **1.** *штедећи сабрати, скупити што. Р-К Реч.* **2.** *уштедети до неког времена. Рј. А.*

доште́дјети, -дӣм, ек. доште́дети.

доштр̀кљати се, -ā̏м се сврш. погрд. *скупити се, збежати се, дојурити.* — Туђе слуге доштрк̀љаше се јатомице. *П 1939.*

дошу́љати се, дòшӯљāм се сврш. *шуљајући се доћи, стићи.* — Колико сам се пута још као деран дошуљао до наше џамије. *Радул.* фиг. Уздрхтат ће пред кобним америчким духом што се већ тако близу њега дошуљао да већ улази и у његове властите клијенте. *Ков. А.*

дошу́мити, -ӣм сврш. песн. *са шумом, шумећи доћи, стићи.* — О доћи журно, невиђена, дошуми дршћућ из даљине. *Крањч. С.*

дошу́моритн, -ӣм сврш. песн. *шумореће, жуборећи стићи, доћи.* — Из благе ноћи као да је дошуморио талас тихе радости. *Матош.*

дошу́њати се, дòшӯњāм се сврш. *шуњајући се стићи, доћи.* — фиг. Сјен из Лапада бјеше се издалека дошуњао. *Војн.* Црна авет одрицања и смрти смела је само подлачки да се дошуња до њега. *Петр. В.*

др а. (ген. дра, дат. дру итд.) скраћ. *доктор.* **б.** (др.) скраћ. *други, друго и сл.*

дрâвка ж заст. покр. *велика шајка која само по Драви може пловити. Вук Рј.*

дрâг, дра́га, дра́го (одр. дрâгӣ; комп. дра̑жӣ) **1. а.** *према коме се осећа љубав, љубљен, вољен*: драги дом, драги пријатељ, драга девојка. **б.** *као узречица у присном обраћању (често ир.) или као формула за ословљавање у писмима.* — Ниште ви, драги мој, посвећени довољно у ствари. *Дом.* Биће да је он сада, драга си моја, са својом јединицом негдје око Травника. *ЛМС 1951.* **в.** нар. *атрибут уз речи »бог«, »господ« и сл.* — За драга бога, та и ви видите! *Мул.* **г.** *мио, љубак, пријатан, дражестан*: ~ човек, ~ дечак. **д.** *који испуњава срећом, незаборaван; који изазива задовољство, радост, угодан.* — И у мислима јој захваљивах за те драге часове. *Леск. Ј.* Мени је особито драга ваша посета. *Шапч.* **2.** одр. (у именичкој служби) **а.** м *љубљени, вољени мушкарац, драган.* — Драги си ми, не могу те клети. *НП Вук.* Па јунаке све премеће . . . не би л' драгог нашла жива. *Јакш. Ђ.* **б.** ж *љубљена, вољена жена, драгана.* — Драга, пут је тамо стрмен. *Ант. 2.* **в.** с *љубљена особа (мушка или женска).* — Синоћ ми је долазило драго. *НПХ.* **г.** м мн. *они који се воле, љубавни пар.* — Посматра где се двоје драгих шета. *Панд.* **д.** м мн. *они који су блиски, мили, своји.* — Пошта ти је ненадокнадива посредница са свим твојим милим и драгима. *Рад. Стј.* **3.** *љубазан, пријатељски, срдачан.* — Честитоме збору паштровићкоме мили и драги поздрав. *Љуб.* **4.** *који много вреди, коме је велика вредност, драгоцен, скупоцен.* — Зар има на земљи драга камена да би био тако драгоцен као што је душа човекова? *Нед.* Ријечи су . . . цилици звучне чистине најдражих ковина. *Фран.* **5.** покр. *који се купује или продаје по високој цени, скуп.* — Али је данас на сајму све дра́го. *Рј. А.* **6.** *за појачавање значења речи »сав« (уз именице »дан«, »ноћ«)*: *читав, цео целцат.* — Њему синоћња незгода бјеше тако душу обузела да му се сву драгу ноћ мотаху по

глави само власуље. *Јурк.* Анђелија није сву драгу ноћ тренула. *Вес.*

Изр. драга срца, драге воље, с драге воље (душе) *радо, са задовољством*; мило за драго (вратити, враћати) *одговорити једнаком мером (најчешће у непријатељском смислу)*; од драга *од драгости, миља.* — Да је дрво, пукло би од драга! *Торд.*

дра̏га ж (дат. дра̀зи; ген. мн. дра̏гā) **1.** *долина, увала, узан, дубок, дугачак пролаз.* — Над њима је планина, испрекрштана поточинама, драгама и пећинама. *Ћип.* Друм лагано обавијао гору и очајно дугачке биле драге. *Мил. В.* **2.** *морска увала, затон.* — Који се шарањић доклати у драгу, његов је. *Новак.* Хекторовић је сам саставио нацрт утврде крај мора у старограднској дрази. *Води.*

дра̀ган м **1. а.** *драги човек (вереник, љубавник).* **б.** мн. *љубавни пар, драги и драга.* — Водоскок воли полутаме . . . кад удвоје види саме драгане. *Уј.* **2.** *у присном или пријатељском обраћању (често у ироничком смислу).* — Ej, мој драгане, истина се може рећи и овако и онако. *Шен.* Него, драгане, к мени приступи [говори у боју Хектор Глауку]! *М-И.*

дра̀гана ж *вољена, љубљена жена, драга.* — Буди радосна, моја драгано, јер је наша љубав велика. *Уск.* Он је огрлио мирисаву драгану, срче опојни мирис њене коже. *Мих.*

дра̀ганин, -а, -о *који припада драгани.*

дра̀ганов, -а, -о *који припада драгану.*

драга́новић м *драган (2).* — Књижари па књижари, а овако са родољубивим скупљачима не иде, драгановићу мој! *Шапч.* Али реците ви мени, драгановићи моји, са чега толики други свет оде у гору? *Ранк.*

дра̀гање и **дра̀гање** с *гл. им. од драгати (се).*

дра̀гати, дра̀гам и **дра̀гати,** -ам несврш. *нежно додиривати, миловати.* — Драгао је [крави] њене ушке. *Гор.* фиг. Плива и осјећа како га таласи запљускују и драгају од свих страна. *Ћор.*

~ **се** *умиљавати се.* — И тако се [Олга] драгала Обраду. *Јел.*

дра̏гахан и **дра̀гахан,** -хна, -хно *дем. од драг.*

дра̏гахно и **дра̀гахно** прил. *мило, љупко.* — Море је око ње [гондоле] драгахно мрморило. *Кум.*

дра̀гац, дра̀кца м (у атрибутској служби, уз именицу »камен«) *скупоцени камен, драгуљ.* — Цар узе тад драгац камен лијеп. *Прер.*

дра̏гашан, -шна, -шно *драгахан.* — Малашан, својој мајци драгашан. *Рј. А.*

дра̀гер м фр. пом. *мањи ратни брод с уређајима за уништавање мина у мору.*

дра̏гин, -а, -о *који припада драгој, драганин.* — Домовина зове, поћи ваља, откинути се од драгина срца. *Шен.*

дра̀гиња и **дра́гиња** ж нар. *скупоћа. Рј. А.*

дра̀гић м *дем. и хип. од драги;* исп. драг (2а). — Ој драгићу мој! Не буде ли она препроста за тебе? *Ков. А.*

дра̏гица ж *в. драгана.* — Не имаш фајде, драгице моја, скочила си у воду, сад пливај. *Шен.*

драга̏чка ж разг. најчешће у изр.: кажи ~ *говори се кад се хоће некоме да саопшти оно што ће га пријатно изненадити.* — Кажи: драгичка. — Па . . . драгичка . . . — Снаху имаш! *Станк.*

дра̏го прил. (комп. дра̏жē и дра̏же) **1.** *(за изражавање радости, задовољства) мило, пријатно:* ~ ми је што сте дошли. **2.** покр. *на драг начин, мило, љупко.* — И с њима се драго пољубио. *НП Вук.* **3.** покр. *по високој цени, скупо.* — И право је да га је убила: криво мјери, а драго продаје. *НПХ.* **4.** *за појачавање значења односних и неодређених заменица и прилога (у смислу допуштања):* ко (који) му драго, што му драго, чији му драго, какав му драго, где му драго, куда му драго; како му драго, колико му драго, откуда му драго итд.

дра́гов, -а, -о необ. *који припада драгоме, драганов.* — Кад драга тужи на драговом крилу, значи да није задовољна њиме. *Ил.*

драгова̀ње с *гл. им. од драговати (св).*

драгова̀ти, дра̀гујēм несврш. **1.** *обасипати пажњом, љубављу, пазити, волети.* — Колико капљица у овом крчагу винца, толико вас љубило, штовало и драговало . . . људских срдаца! *Ков. А.* **2.** *бити у присним односима, водити љубав.* — фиг. Све се бојим да је [Трстика] намигуша, јер непрестано драгује с вјетром. *Креш.*

~ **се а.** *наслађивати се, уживати.* — Око му се драговало у плаветнилу и зеленилу. *Ћип.* **б.** *уз. повр.* — Драгујмо се, и онако нам је замало. *Ћип.*

дра́говић м *драган (2).* — Шта ти у њих нема, брате мој драговићу, ту ти је свега! *Шапч.* И нема ту никаквог мудровања, драговићу мој! *Донч.*

дра̏гово̀љан, -љна, -љно *који што чини драге воље, без принуде, добровољан.* — То је ствар драговољна, ко хоће, ко неће, мени ни у вређу ни из вређе. *Лал.*

дра̏гово̀љно прил. *на драговољан начин, драге воље, добровољно.* — [Алиментацију] јој је он драговољно понудио. *Бег.* Ми у борбу . . . улазимо . . . драговољно. *Чол.*

драгово́љац, -љца м покр. *добровољац.* — Довезу се и драговољци у четири кочије. *Крањч. Стј.*

дра̀гокӯп м заст. *онај који је скупо плаћен, који је купљен по високој цени.* — Була води роба драгокупа. *Вук Рј.* Он се осјећао у тој соби, где је све било његово и за њега, као драгокуп. *Уск.*

драгòкуп, -а, -о заст. *в. скуп; скупоцен.* — Једна држи сукњу свилну . . . драгокупи појас једна. *Кост. Л.*

дра̀гољити се, -ӣм се несврш. необ. *осећати драгост, наслађивати се, уживати.* — »Ни овдје нисам сама, другови мисле на ме, у мене се поуздају« — драгољила се она у мислима. *ЛМС 1951.*

дра̀гољӯб м бот. *украсна биљка* Trigoreolum maius и T. minus. — По зидовима се пружају високи љиљани . . . чезнутљиви драгољуби и плаве перунике. *Бен.*

драгòман м грч. *тумач страних језика (обично при дипломатском представништву).* — Дипломатског драгомана ни за лијек, јер нитко није знао странога језика. *Уј.* Малешевци не могу живети од свих ових производа, већ у масама иду у печалбу . . . под својим »драгоманима«. *Дед. Ј.*

драгòманити, -ӣм несврш. *служити као драгоман.* — Избави ме пакла вјечнога и узме за дјетића да му дворим и драгоманим. *Љуб.*

драгòмански, -ā, -ō *који се односи на драгомана.*

дра̀гомāст ж *лучевина балзамовог дрвета, измирна, балзам.* — Умотан је жутим платнима и помазан миродијском драгомашћу. *Креш.*

дра̀гомӣље с бот. *в. драгољуб. Вук Рј.*

дра̀гōн, -óна м фр. **1.** *војник у лакој коњици који се бори пешке, драгун.* — Сјећа се господин сатник . . . маневара . . . кад су улани и драгони . . . добивали прве награде. *Крл.* **2.** *драгонер (2).*

драго́нер м нем. **1.** *драгон.* — Леденик је . . . био поручник код драгонера. *Андр. И.* **2.** *полупојас на стражњем делу капута (као на униформи драгона).*

драгòнија ж зб. *драгони.* — У тај мах драгонија стиже кусаре. *Кнеж. Л.*

дра̀гōнка ж бот. *в. видац. Сим. Реч.*

дра̀гōнски, -ā, -ō *који се односи на драгоне:* ~ пук, ~ потпуковник.

Изр. **на драгонску** *попут драгона, као драгон.* — Швејк је . . . пушку пребацио на драгонску, преко груди. *Јонке.*

драгòпоња м зоол. *врста кукца, инсекта тврдокрилца, који живи у трулом дрвету и под камењем* Drypta. *Бен. Рј.*

дра̀гореса ж **1.** покр. *име кози. Вук Рј.* **2.** зоол. *врста кукца, инсекта тврдокрилца црне боје, који живи у шупљим врбама* Lamia. *Бен. Рј.*

дра́гōст, -ости ж **1.** *својство или особина онога што је драго, мило, љупкост, дражесност.* — Рече Мејра живо и узнесе увис црне очи, из којих сијеваше занос и драгост дјевојачке душе. *Том.* Цртица . . . импресионира . . . заносом љубави која се излива спонтано у ведрини и драгости заљубљена срца. *Глиг.* **2. а.** *осећање према драгој особи, љубав, нежност; раздраганост, милина.* — Он не воли ме више . . . Изгубила се она драгост прва. *Огр.* Кад сам јој казао да си засигурно утекао, двапут ме загрлила од драгости. *Ћоп.* **б.** *уживање, наслада.* — [Аника] види у том струјању неку чулну драгост што је сву обасјава. *Радул.* **в.** *нежан поступак (као знак љубави).* — Он је све те милости и драгости примао за знакове љубави. *Шен.* **3.** *драга особа (у присном обраћању).* — Моја лијепа драгости! . . . Цјелов њезин узе ми очињи вид. *Киш.*

дра́гостан и **дра̀гостан,** -сна, -сно **1. а.** *који је пун драгости, пријатан, угодан.* — Осјећају се [звијезде] у крви, у тијелу као подземно струјање, драгосно голицање. *Сим.* **б.** *који изазива драгост, мио, драг, привлачан.* — Висок, мрк . . . а уз пут драгостан, говорајко, весељак. *В 1885.* Стари господин . . . је ишао с драгосном кћерком. *Андр. Н.* **2.** *драг (1б).* — Идемо ти ми, брате си га мој драгосни, уз Бабин кук, идемо, идемо, кадли груну пушка. *Ћоп.*

драгòстив, -а, -о *драгостан (1).* — А ако . . . буде драгостив, дарежљив и уљудан са свима . . . онда се нитко неће ни сјећати шта је он био некада. *Вел.*

драгòта ж *драгост.* — Буде му да сву ту драготу на један мах прелије у своју . . . душу. *Драж.* Хтјела ме је свега позлатити и од драготе у мед утопити. *Шен.*

дра̀готан и **дра̀готан,** -тна, -тно *драгостан (1).* — Лагуном лебди мир, драготан хладак поврх вала дише. *Шен.* Жена . . . поче вадити из пећи жарке хљебове, из којих се распростире по кући угодан мирис и нека драготна топлина. *Ков. А.*

драгòћа ж необ. *в. драгост.* — Уклон' се с пута, науко ти стара . . . ти љепоте, милиња и драгоће узо клета! *Марк. Ф.*

драгòцен, -а, -о ијек. драгȍцјен **1.** *који је велике цене, скупоцен.* — [Разби се кумство] као драгоцјен, старински суд на коме је већ било пукотина. *Бег.* Из ковнице је . . . нестајао драгоцен метал. *Андр. И.* **2.** *врло користан, потребан.* — Извршни одбор . . . имао је свако јутро . . . читав низ најдрагоценијих обавештења. *Дед. В.* Ми

мало вјежбамо . . . да улудо не тратимо драгоцјено вријеме. *Јонке.*

драгòценōст, -ости, ијек. драгòцјенōст, ж **1.** *својство или особина онога што је драгоцено.* **2.** *оно што је драгоцено, ствар велике вредности.* — Бацише све драгоцјености пред бана на стол за домовину. *Шен.* Мане му каже да су му обе [касе] потребне због драгоцености којих има много. *Срем.*

драгòцјен, -а, -о, ек. драгòцен.

драгòцјенōст, -ости ж, ек. драгòценōст.

дра̀гӯљ, -у́ља м *камен који се употребљава као украс, драги камен.* — На десници сја му се у прстену драгуљ. *Шен.* Поскидали смо све злато и драгуље који су красили узвишену мумију тог божанства. *Пол. 1958.* фиг. Стварам из бола тог драгуљ, румен кô крв. *Кркл.*

дра̀гуља ж *име крави.* — И шарено од драгуље јуне. *НП Вук.*

драгӯљā̄р, -а́ра м (инстр. -а́ром и -а́рем) *мајстор који прави украсне предмете од драгог камења или метала; онај који продаје такве предмете.*

драгӯљā̄рна ж *в. драгуљарница.*

драгӯљā̄рница ж *место или радња где се продају драгуљи.*

драгӯљā̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на драгуљаре:* ~ излог.

драгӯљā̄рство и **драгуља́рство** с *драгуљарски посао или занимање.* — Кремен прозирац . . . и друге његове врсте служе у драгуљарству као полудраго камење. *Туђ.*

дра̀гӯљскӣ, -ā, -ō *који се односи на драгуље:* ~ сјај, ~ украс; фиг. *прозиран као драгуљ.* — На драгуљском, свјежем Леману мијеша се његова прозаичка . . . сјена с духом [пјесника]. *Матош.*

дра̀гӯљски прил. *као драгуљ.* — Ово небо [је] тако драгуљски модро. *Бат.*

дра̀гӯн, -ýна м **1.** *дрогон (1).* — Дуги низ позлаћених кочија, а око њих царски бијели драгуни. *Шен.* **2.** бот. *абонос (1).* *Бен. Рј.*

дра̀гуна ж *в. драгана.* — Ти жалио не би погинути, а драгуну своју осветити. *НПХ.*

драгӯница ж *дем. и хип. од драгуна.* — Два сокола млада . . . виђесте ли моју драгуницу? *НП Вук.*

дра̀гӯнскӣ, -ā, -ō *драгонски:* ~ мајор, ~ бркови.

дра̀гушан, -шна, -шно *драг, дражестан.* — Када би видјела сретну мајку са драгушним чедом у нарамку, вавијек би јој прилегле гује к срцу. *Горд.*

драгу́шац, -шца м бот. **а.** *жабља трава.* *Деан. Рј.* **б.** *крстовник.* *Сим. Реч.*

драгу̀шица ж **1.** *в. драгана.* — Питајмо се је л' велика штета ако се та моја драгушица не поврати? *Шен.* **2.** бот. **а.** *драгушац (а).* *Сим. Реч.* **б.** *бодљикава биљка из пор. главочика* Scolymus hispanicus. *Бен. Рј.*

дра̀гушно прил. *на драгушан начин, мило.* — На једрим образима једва се и виде двије малешне јамице које знаду тако драгушно избити кад се насмије. *Ивак.*

дра̀ж ж (лок. дра́жи; мн. дра̀жи, ген. дра́жӣ) **1.** *ваљски, спољашни утицај на чула, подражај, надражај.* — Нерви покрећу мишиће . . . примају . . . спољне дражи и спроводе их мозгу. *Петрон.* **2.** *оно што привлачи, чар, лепота, дивота, привлачност:* ~ вечери, ~ ноћи. — На другој опет страни стајала је Мелита са својим дражима које су га опчиниле. *Том.* Све песме . . . читао [је] по више пута тако да су оне за њега одавно изгубиле драж новине. *Поп. Б.*

дра̀жати, -ā̄м несврш. заст. *поскупљавати. Р-К Реч.*

дра̀жба ж *јавна продаја чега, лицитација, надметање.* — Петрово имање доћи ће за који дан на дражбу. *Тип.* Млинари којима је продана воденица на дражби проклињали су купца. *Гор.*

дра̀жбенӣ, -ā, -ō *који се односи на дражбу:* ~ записник.

дражбо̀ва̄ње с *гл. им. од дражбовати.*

дражбоваò̀ница и **дра̀жбоваоница** ж *место или просторија где се врши дражба.*

дражбо̀ватељ м онај *који суделује на дражби као купац, понуђач, лицитант.*

дражбо̀вати, дра̀жбујēм несврш. *вршити дражбу; излагати дражби:* ~ кућу.

дра́жевац, -ēвца м *дражинац.* — Ко ти је ово дао? — Ма они проклетници . . . знаш, дражевци. *Пер.*

дражѐја ж фр. **1.** *шећером превучен бадем, лешник.* **2.** фарм. *таблета с танком слатком кором.*

дра́жēње с *гл. им. од дражити.*

дра̀жесно прил. *на дражестан начин.* — Клара је плесала зачудо дражесно. *Шен.* Младо се њезино тијело тако дражесно гибало. *Леск. Ј.*

дра̀жеснōст, -ости ж *својство или особина онога ко је дражестан и онога што је дражесно.*

дра̀жēст ж *љупкост, лепота, дражесност; чар, драж.* — Леп . . . нос, румена уста, ситни бели зуби . . . уздизаше још више . . . дражест њеног красног лика. *Ат.* Њега је [Петрарку] ипак додирнула дражест Провансе с њеним трубадурима. *Уј.*

дра̀жестан, -сна, -сно **1.** *пун дражи, љубак, леп, мио, привлачан.* — Госпођа Јела Мартинић била се наклонила Шаринићу

хладно . . . а њезина дражесна нећакиња љубезно и умиљато. *Кум.* Лепезе су се грациозно њихале у дражесним рукама играчица. *Нуш.* **2.** ир. *саблажњив.* — То бијаше брачна другарица газде Медонића . . . и дражесне су приче колале о њој. *Ков. А.*

дражѐтина ж *аугм. од дра̑га.*

дра̑жӣ, -ā, -ē *комп. од драг.*

дра̀живашка ж **1.** *мали пас. Р-К Реч.* **2.** подр. **а.** *онај који дражи вашке.* **б.** *сеоски пандур, биров који иде у селу од куће до куће, позивајући људе на вршење какве дужности. Вук Рј.*

дра̀жикуја м покр. *в. дражива̑шка (2).* — Нећу, мајко, капурала, капурал је дражикуја. *Рј. А.*

дра̀жилац, -иоца м (ген. мн. дра̀жилā̄ца̄) *онај који дражи, изазива.*

дра̀жило с *средство за дражење. Бак. Реч.*

дра̑жина ж *аугм. од дра̑га.*

дра́жинац, -йнца и **дра́жиновац,** -бвца м пол. *припадник квислиншког покрета Драже Михаиловића у време другог светског рата, дражевац.* — Ови дражинци острвили се па реже, појели би ме кад би могли. *Ћос. Д.* Наши људи мрзе дражиновце. *Чол.*

дра́жиновскӣ, -ā, -ō *који припада дражиновцима:* ~ официр.

дражино́вштина и **дра́жино̄вштина** ж пол. *делатност противнародног покрета Драже Михаиловића.* — Дражиновштина је . . . пуне три године беснела по читавој Србији. *Пол. 1944.*

дра́жиња ж *в. дражиња.* — Ударила велика дражиња и у жито и у благо. *Рј. А.*

дра́жити, дра̑жӣм несврш. **1. а.** *изазивати јачу активност чула чиме, надраживати.* — Напокон, јер му је сланина јако дражила носнице, сједне на клупу и стаде јести. *Бен.* **б.** *изазивати јаче осећање, узбуђење, немир, љутњу, раздраживати.* — И критичари . . . својом га глупошћу драже. *Ил.* Не, не вреди . . . викао је Алексије, кога је њен смех дражио до беснила. *Вас.* **2.** *пецкати, боцкати, задиркивати, заједати, изазивати.* — А на вечеру није ни ишао . . . да га не драже косци. *Гор.*

дра̑жица ж *дем. од дра̑га.*

дра̀жљив, -а, -о *који се лако дражи, узбуђује.*

дра̀жљивӧст, -ости ж *особина или својство онога који је дражљив.*

дражӯцкати, -ā̄м несврш. *дем. од дражити; дрaшкати (2).* — Њега је засипавао мирис њезине косе и дражуцкао један дрзовит чуперак по вилици. *Бег.*

дра̀кӧнскӣ, -ā, -ō *врло оштар, строг (по имену старогрчког законодавца Дракона):* ~ казна, ~ мера.

дра̀кӧнски прил. *на драконски начин:* поступати ~.

дра̑кче, -ета с *хип. од драги и драга.* — А ти тражи друго дракче . . . да те љуби. *Баш.*

дра̑м м тур. *мера за тежину (око 3,2 g, понекад и са друкчијом вредношћу).* — Не би пожалио да даде унчу сребра за драм зелене свиле. *Вел.* фиг. *врло мала количина чега.* — Овдје се драм радости душом плаћа. *Андр. И.* Драм зла све племенито биће понизи. *Панд.*

Изр. измерити што на драм *измерити врло тачно;* мерити што на драмове *цепидлачити, шкртарити;* хранити се на драмове *хранити се врло оскудно.*

дра́ма и **дра̑ма** ж грч. **1.** *књижевно дело у дијалогу које се изводи на позорници и род такве књижевности; сценски комад озбиљног садржаја:* љубавна ~, социјална ~, световна ~. **2.** фиг. *потресан, озбиљан, тежак догађај или збивање.* — Само су његова младост и неискуство створили из тога драму, која умало да није свршила катастрофом. *Бег.* Сви су наслућивали да је отпочео последњи чин ове крваве светске драме. *Јак.*

дра̀мат, -а и **дра̀мā̄т,** -áта м грч. *мала драма.*

драматѝзам, -зма м *драматика (1).* — Наша земља живи у епоси невјероватно оштрог драматизма, драматизма разарања старог и развијања новог. *Зог.*

драматѝза̄тор м *онај који врши драматизацију.*

драматиза́ција ж **1.** *прерада једног књижевног дела за приказивање на позорници:* ~ романа, ~ новеле. **2.** *придавање чему драматичног карактера:* ~ догађаја.

драматизи́рање с *гл. им. од драматизирати.*

драматизи́рати, -йзи́рā̄м сврш. и несврш. = драматизовати **1.** *(из)вршити драматизацију (1), прерадити, прерађивати у драму.* — Драматизиран је [Хашеков Швејк] и филмован неколико пута и у различитим верзијама. *Јонке.* **2.** *(у)чинити драматичним; приказ(ив)ати на драматичан начин.* — Па шта лажете? — Драматизирам. *Дав.*

драмàтизовање с *гл. им. од драматизовати.*

драмàтизовати, -зујем сврш. и несврш. = драматизирати. — Покушавало се да се дела Стевана Сремца драматизују. *Глиг.* Све остале Вишњићеве песме . . . драматизују по неки тренутак. *Сур.*

дра̀матик м *драматичар.*

дра̀матика ж **1.** *драматичност; драматична збивања.* — Игњатовић . . . приповеда о расулу у животу Ђоке Гроздића анегдотно, не уносећи се у драматику тог расула. *Глиг.* **2.** *драмска књижевност.* — Од лирике јача је у ово доба драматика. *Водн.*

дра̀матисати, -ишём сврш. и несврш. неодом. *драматизирати, драматизовати.* — Ова је приповетка [Ивкова слава] одмах драматисана чим је постала. *Поп. П.*

дра̀матичан, -чна, -чно *који има својство драме, пун напрегнутости, потресан*: ~ догађај, ~ разговор, ~ сукоб.

дра̀матичар м (вок. -а̄ру и -а̄ре, инстр. -а̄ром и -а̄рем) *писац драма.*

дра̀матичарев, -а, -о = драматичаров *који припада драматичару.*

дра̀матичарка ж *жена драматичар.*

дра̀матичаров, -а, -о = драматичарев.

дра̀матичарскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на драматичаре.*

дра̀матичкӣ, -а̄, -о̄ *в. драматичан.*

дра̀матично прил. *на драматичан начин, живо.* — Видело се како се драматично развијала борба око ње [Камене чуке]. *Пер.*

дра̀матично̄ст, -ости ж *особина онога што је драматично, напетост, потресност.* — Толстојева смрт је својом драматичношћу дубоко потресла цијели цивилизирани свијет. *Р 1946.*

драматòма̄н, -а́на м *претерано ревносни посетилац драмских представа.* — Познајем господина драматомана који грди све лудорије бечке дозлабога, ал' при том пљеска. *Шен.*

дра̀матскӣ, -а̄, -о̄ **1.** *в. драмски.* — Драматска је умјетност, у бити својој, сва у процесу. *ХР 1928.* **2.** *в. драматичан.* — У хипу се начини напета драматска ситуација. *Матош.*

дра̀матски прил. *на драматски начин, живо.* — Сликао [је] драматски. *ОП 2.*

дра̀матург м **1.** *онај (најчешће књижевник) који бира драмске комаде за репертоар и одређује глумцима улоге.* **2.** *драмски писац. Бак. Реч.*

драмату̀ргија ж грч. **1.** *наука о драми и техници драме.* **2.** *драмска књижевност, делатност на пољу драме*: савремена ~.

дра̀матуршкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на драматурге*: ~ поступак, ~ окретност.

дра́мити, -и́м несврш. покр. *в. дрмити.* — Нетко . . . би уздахнуо . . . како му нога од реуматизма драми. *Кол.*

дра̀млија ж тур. *врста сачме.* — Црне, мале дрмлије . . . се употребљавају за јаребице или фазане. *Дав.*

дра̀мњӑк, -а́ка м *в. дрмлија.* — Набијем је [пушку] крупним дрмњацима, као да ћу на вукове. *Кор.*

дрàмолет м фр. *краћа драма у једном чину, мали сценски комад.*

дрàмосер и **дрàмосе́рац,** -рца м вулг. *тврдица, џиција.* — Он доста пута . . . обори или подигне цену шљиви или кукурузу . . . само за инат . . . неком трговцу дрмосеру. *Андр. И.*

дрàмосерити, -и́м несврш. вулг. *тврдичити, џицијашити. Вук Рј.*

дрàмосерскӣ, -а̄, -о̄ вулг. *који се односи на дрмосере. Вук Рј.*

дрàмосе́рство с вулг. *тврдичење, џицијашење. Р-К Реч.*

дра́мскӣ, -а̄, -о̄ *који припада драми, који се односи на драму*: ~ карактер, ~ писац, ~ заплет, ~ обрада, ~ ситуација, ~ дело, ~ песништво.

дра̀муша ж *в. дрмлија. Вук Рј.*

дрангу̀лија ж тур. **1.** (најчешће у мн.) *ситне или безвредне ствари, ситнице, које понајвише служе за украс.* — Сеоски дућани доносе луксуз на село и извлаче новац за којекакве крпе и дрангулије. *Јов. С.* Скуп радозналих сељака окупио се око . . . препродавача који су прострли своје вашарске дрангулије. *Божић.* **2.** *досетка, доскочица.* — Кадар сам на сваку њихову дрангулију још смешнију да одвратим. *Рад. Д.*

дра́нчити, -и́м несврш. тур. покр. *просјачити. Р-К Реч.*

дра́ње с *гл. им. од драти (се).*

дра́п прид. непром. фр. *светлосмеђ.* — Иноши у драп ливрејама. *Крл.*

дра́па узв. само у изразу: а̑па-дра́па *в. уз апа-драпа.*

дра́пав, -а, -о погрд. **1.** *одрпан, поцепан, подеран (од велике употребе), дроњав.* — Везивала је унакрст снопиће упрљаних и драпавих новчаница. *Десн.* **2.** *храпав, нераван. Р-К Реч.*

дра́павац, -авца м *одрпанац.* — Маиц ме се, ћореша . . . — загрози се драпавац, дижући песнице. *Ков. А.*

дра́паво̄ст, -ости ж *својство онога који је драпав и онога што је драпаво.*

дра́пање с *гл. им. од драпати (се).*

дра́пати, дра̑пам и покр. дра̑пљем несврш. вулг. **1.** *гребсти, чешати. Р-К Рвч.* **2.** *чупати, кидати, тргати, штипати.* — Страх и гњев срца ноктима им драпа. *Наз.* **3.** фиг. погрд. *шкрабати, шкрабати.* — А

што ови други цапари драпљу . . . то су ми дјела! *Ков. А.*

~ **се** повр. *драпати* (*I*).

драпѐрија и **дрàпēрија** ж фр. *тканина вештачки наб(о)рана (на завесама, над вратима, над прозорима, на зидовима); завеса, застор; тапета.* — Предворје дворане за аудијенције; по зидовима драперије. *Богд.* Прозори, уоквирени тешким драперијама, још су једино у том часу светлели слабо. *Ћос. Д.*

драпи́рати, дрàпи́рām сврш. и несврш. **1.** *наместити, намештати наборе.* — Једни [од оних који стварају нове моделе женских хаљина] цртају сами, други драпирају директно на живим манекенима. *Пол. 1958.* **2.** *украсити, украшавати драперијама.* — Око тробојно драпиране говорнице настало је гибање. *Крл.*

~ **се** фиг. *добивати, примати ваљски, спољни изглед, прерушавати се.* — Револуција од 1789. до 1814. драпирала се наизменце као римска република па римско царство. *КР 1924.*

дра̀пљав, -а, -о покр. *богињав, рошав;* исп. драпав (2). — Округла и голема . . . драпљава и храпава као храстова кора стрши . . . главурда . . . из трупла градоначелника. *Кор.*

дра̀поња м *одрпанац, драпавац.* — Хихот и вриска дјечака попрати драпоњу. *Ков. А.*

дрàстичан, -чна, -чно грч. **1. а.** *који јако и нагло, коренито делује:* ~ лек, ~ средство. **б.** *јак, жесток (с обзиром на јачину, меру, количину).* — То је био њен укус: на глави много цвећа, и то најдрастичније боје. *Јакш. Ђ.* Они се направили као да не чују. Рајо тада подвикне јаком, драстичном гласином. *Ђон.* **2.** *груб, суров.* — Тим ненадним драстичним призором људи около забленуше заустављених кретњи и скорушених очију. *Божић.* Власници ресторана . . . прибегли су драстичним мерама да би пијане изгредника одстранили из својих локала. *Пол. 1958.*

дрàстичкӣ, -ā, -ō *драстичан* (*2*). — Тај драстички динароид био ми је физиолошки одвратан. *Крл.*

дрàстички прил. *драстично.*

дрàстично прил. *на драстичан начин, жестоко, јако; грубо, сурово.* — Још су се драстичније видела слова [на кући]: Марко Латковић. *Јакш. Ђ.* Објесио тужно, гладно лице, па драстично зијева. *Божић.*

дрàстичнōст, -ости ж *својство онога што је драстично.*

дра̀ти, дḗрēм несврш. = дерати. — Гране много поломљене, или се некако тужно повиле на ону страну куд је бујица драла. *Дом.* Он [ћата] нас лепо драо као и сваку марву. *Ранк.*

~ **се** = дерати се. — Отимајући се од њега, она је викала и драла се на сав глас. *Лоп.*

дра̀хма ж грч. *грчка новчана јединица.*

драцéна ж лат. бот. *биљка из пор. љиљана* Dracaena. — Оставила си дух прошлих времена . . . кад су те немо од твојих драцена, ружа и снова одвели из стана. *Панд.*

дра̀ч м **1.** бот. *назив за неке бодљикаве биљке* **а.** *грм са бодљама крај петељке листа* Paliurus aculeatus. **б.** *стричак, бодаљ.* **в.** *бодљикаво растиње уопште.* — По стазама пробијала трава, у групама уресног грмља јавио се драч. *Леск. Ј.* **2.** фиг. **а.** *оно што је неваљало, штетно;* исп. коров. — Ово је земља бурјана и драча. *Петр. В.* Истријебит морамо тај драч из нашега кола. *Шен.* **б.** *оно што човека мучи, гризе.* — Ах, како сам дуго ја носила драч у души! *Кос.*

дра̀ча ж **1. а.** бот. *бодљикава биљка уопште; назив или део назива за више врста биљака са бодљама, трновима* (Paliurus aculeatus, Prunus spinosa, Crataegus monogyna и др.). — Људи смо били, а сада смо драче. *Комб.* **б.** *бодља на биљци, трн. Вук Рј.* **в.** *батина, штап од драчева дрвета.* — Ах, проклетнице . . . сломио бих ти ову драчу о грбачу! *Богдан.* **2.** покр. *танке кости у рибљем месу.* — Ви посркајте од чорбе и очебрсните драчу од рибе. *Љуб.*

Изр. из драче ружа се рађа *тешким, напорним радом постиже се велики успех; ствари од вредности настају из обичних, неугледних;* не висе нигде колачи о драчи *без рада и напора нема успеха.*

дра̀чав, -а, -о *који је пун драча или драче, трновит.* — Камо? Честом, или уз дивље кланце и стрме пропланке обрасле драчавом шикаром? *Наз.* У селу . . . преко драчаве ограде пролазиле године за годином. *Лоп.*

дра̀чакљȗн м зоол. покр. = драчокљун *в. батокљун. Бен. Рј.*

дра̀чā̏ње с *гл. им. од драчати.*

дра̀част, -а, -о *који је налик на драчу.* — Небо се међутим све боље освјетљавало и откривало у плавој маглици цесту, драчасте бајаме и сиве брежуљке. *Кал.*

дра̀чати, -ā̏м несврш. покр. **1.** *оштрити. Р-К Реч.* **2.** *стављати драчу на ограду од каменог зида као заштиту да у ограђени простор не улази стока:* ~ зид, ~ њиву.

дра̀чев, -а, -о *који потиче од драча.* — [Није] осећао крвављење од тешких драчевих огреботина. *Ђур.*

дра̀чевац, -ēвца м покр. *врста вина у Хрватском приморју.* — Пођоше двојица да потраже »драчевца«, како зову подгорско вино. *Новак.*

дра̀чевиле, -йлā ж мн. покр. *виле на којима се носи драча. Вук Рј.*

дра̀чи̏ње с *драчје.* — Уз ограду са свих страна кућало је свакојако драчиње. *Киш.*

дра̀чица ж *дем. од драча.*

дра̀чје с *зб. им. од драч и драча.* — С главне цесте води у Мурвице запуштена стаза, готово сва потопљена под травом и драчјем. *Цар Е.*

дра̀чкиња ж покр. *врста лозе.* — У пољу око Хумца посађене су на вријеже драчкиња . . . питоме лозе. *Љуб.*

дра̀чљив, -а, -о *драчав.* — Миће . . . сав зарђао од посна живота и драчљиве земље, стајао је уз ограду споменика. *Ћоп.*

дра̀чокљȗн м зоол. покр. = драчакљун. *Бен. Рј.*

дра̀чосēк, ијек. дра̀чосијек, м покр. *косир којим се сече драча. Деан. Рј.*

дра̀чосијек, ек. дра̀чосēк.

дра̀шкав, -а, -о = драшкаст *који драшка, надражује.* — Дубоки ћилими свилни, пантерска драшкава крзна. *Бег.* Руменка [крава] лиже руке . . . додир . . . драшкавог језика нарочито је угодан и свјеж. *Сим.*

дра̀шкање с *гл. им. од драшкати (се).*

дра̀шкаст, -а, -о = драшкав. — Поносно гледају на своје мужеве, блажене у тој пријатној атмосфери изобиља . . . и драшкастог мириса каве. *Сим.*

дра̀шкати, -ā̀м несврш. **1.** *дем. према дражити:* ~ на кашаљ, ~ животиње. — И то је драшкало Адила да још више мисли на Хасибу. *О-А.* Мени се чинило да се само о њој говори, да ме сав свијет с њоме драшка и боцка. *Коз. Ј.* **2.** *голицати, миловати.* — Мјесечина капље у собу и драшка браћу у кревету. *Неим.* Ветар [јој] . . . је неки пут . . . драшкао груди. *Рист.*

~ **се** *уз. повр.* — Цео боговетни дан смо се боцкали и драшкали. *Богдан.*

дрва̄д ж покр. *зб. од дрво.*

дрва̄р, -ара м (инстр. -аром и -арем) **1.** *човек који сече или довози дрва из шуме, дрвосеча.* — А дрвари дошли, па нам сјекли дрва. *Наз.* Снуждио се загледан у неке дрваре који се лагано примичу . . . придржавајући претоварена кола. *Ћоп.* **2.** *трговац дрвима.*

дрва̀ра ж **а.** *место где се држе дрва.* **б.** *складиште или стовариште дрва, продавница дрва. Р-К Реч.*

дрва̀рев, -а, -о = дрварев *који припада дрвару.*

дрва̀рēње с *гл. им. од дрварити (се).*

дрва̀рија ж **1.** *сеча дрва у шуми.* — Ваљда ћемо срест у том храстовљу душу која се дигла у дрварију. *Шен.* За шуму, дрварију морали су поданици одселе давати тростуко. *Том.* **2.** *разне ствари или предмети од дрвета, дрвенарија.* — Хтео је . . . да побегне кући, у свој прљави смрадни угао, препуњен стакладима, дрварима . . . и ту да плаче. *Петр. В.*

дрва̀рина ж **1.** *новац за куповину дрва. Вук Рј.* **2.** *порез или такса за сечу дрва у шуми или као царинска пристојба за увоз дрва.* **3.** *снабдевање дрвима као доходак са земље.* — Зло [стоји] дрварина у Далмацији, тј. нема дрва. *Рј. А.*

дрва̀рити, дрва̄рӣм несврш. **1.** *радити као дрвар, сећи дрва у шуми;* фиг. *тешко радити.* — Како данас ствари у нас стоје, то дрвари хрватски глазботворац од јутра до ноћи, обавља тежачке глазбене послове. *В 1885.* **2.** *снабдевати кога дрвима за огрев.* — Старац је кућу дрварио. *Вук.* **3.** фиг. вулг. *пијанчити, пијанчевати, лумповати.* — Ноћас смо . . . гадно дрварили. *Кол.*

~ **се** *снабдевати се дрвима.* — Како се дрварите? *Вук Рј.*

дрва̀рица ж **1.** *женска особа која сече или скупља дрва у шуми и носи кући или која дрва продаје.* — То су дрварице с великим бременима што силазе низ драгу завојитим и стрмим стазама. *Шимун.* **2. а.** *лађа или дереглија којом се превозе дрва.* **б.** *мазга на којој се преносе дрва. Рј. А.* **3.** зоол. *врста осе која леже јаја у стаблу бора или јеле* Sirex gigas. *Финк.*

дрва̄рнӣк м *дрварница (1).* — На једном крају тога зида прислоњен је тамничарев кокошињак и дрварник. *Цес. А.*

дрва̄рница ж **1.** *место у кући или уз кућу где се држе дрва.* — Нетко је тамо преко дворишта у дрварници цијепао дрва. *Леск. Ј.* Иза интернатске дрварнице набујају бокори коприве. *Ћоп.* **2.** *дрвара (б). Р-К Реч.*

дрва̀ров, -а, -о = дрварев.

дрва̄рскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на дрваре или на дрва:* ~ живот, ~ пила, ~ трговац, ~ радња.

дрва̀рство с *наука о дрвету.*

дрвен и **дрвен,** -а, -о **1.** *који је начињен од дрва, дрвета:* ~ сточић, дрвени клинци, лемеши, ~ ограда, ~ калдрма, дрвене столице. **2.** *који је природним или вештачким, уметним начином добивен од дрва, дрвета:* ~ катран, ~ угаљ, ~ шпирит(ус), ~ вуна. **3.** фиг. *који је без живота, без осећања, укочен, крут.* — Ох, што ћу с њом [невјестом] кад је таква дрвена! *Михољ.* Све је то говорио неким дрвеним гласом. *Андр. И.* На тој је слици покрет лика и руку дрвен. *Баб.*

Изр. дрвени адвокат *в. уз адвокат (изр.);* дрвени филозоф *онај који се прави*

учен; ~ масло *уље од маслине*; стајати као дрвени светац (бог) *бити укочен, без живота.* — Што стојиш ту као дрвени светац? Што не видиш да је пао димњак? *Крл.*

дрвѐнāр, -ара м зоол. *врста мрава који живи у шупљинама дрвета* Lasius fuliginosus. *Станк. С.*

дрвѐнара ж зоол. *дрварица* (*3*): зоља ~. *Р-К Реч.*

дрвенàрија ж *предмети од дрвета.* — Гради ведрице, каце . . . готово сваку дрвенарију што треба једној кући сеоској. *Глиш.* Станков се посао састојао у томе да сваком приликом купује старе ствари . . . свакојаку дрвенарију и гвожђарију. *Андр. И.*

дрвенàрица ж зоол. *дрварица* (*3*): оса ~. *Станк. С.*

дрвенаст и **дрвенаст,** -а, -о **1.** *који је као од дрвета.* — Кад је [целулоза] у младим ћелицама, онда је нежна и мекана, а кад је у старијим . . . тада је дрвенаста или плутава. *Тод.* **2.** фиг. *безосећајан, неосетљив; укочен, неокретан.* — Уз њу није био нико ко би је могао обуздати, јер је њезин муж човјек дрвенаст и саможив. *Радул.* Мића се одједанпут насмије својим кратким дрвенастим смијехом. *Л-К.* Јагањци од неколико дана поскакивали су унаоколо на својим дрвенастим ножицама. *Десн.*

Изр. ~ стабло бот. caulis lignosus. *Терм. 3.*

дрвѐндека м *укочен, укрућен човек; цепаница.*

дрвѐндекаст, -а, -о *који је крут, укочен, неспретан, као цепаница.*

дрвѐндупа ж вулг. *дрвендекаста женска особа.*

дрвѐнйк, -йка м *в. дрвљаник.* — Остаде лежећ кано . . . сјекира на дрвенику. *Јурк.* Ej Јефреме! — викну капетан момку који је на дрвенику цијепао дрва. *Том.*

дрвѐнило с *стање, особина особе која је укочена, безизражајна као да је дрвена, укочена.* — Неко злобно дрвенило и хладноћа ударише из његова мушкога лица. *Ков. А.*

дрвенйна ж *дрвени део кућног намештаја, дрвенарија.* — Вјетар је звиждао кроз пукотине огољеле дрвенине. *Креш.*

дрвѐнити и **дрвенити,** -йм несврш. *чинити да што постане тврдо, укочено као да је дрвено, кочити.* — Жућкасти лишај . . . сјечао [те] на сврaб, на губу, на болести које организме изједају или дрвене. *Шимун.* Она [студен] се лоповски шуњала уз леђа и дрвенила цјеванице. *Ћоп.*

~ се *постајати дрвен, дрвенаст, укочен, без живота, запрепашћивати се.* — Читаво село дрвени се од чуда. *Маж. Ф.* Осјећа само како му отежавају и дрвене се ноге. *Ћоп.*

дрвѐница ж **1.** *дрвени део самара.* — Котарско кључусе са дрвеницом на голим сапима. *Павл.* Пребацили су леш потрбушке, преко самара . . . Брада му се клатила, трљајући се о најдоњу дрвеницу. *Лал.* **2.** *дрвени део неких алата:* ~ за блању.

дрвенкаст и дрвенкаст, -а, -о *в. дрвенаст* (*2*). — Они то учинише по својој дрвенкастој природи. *Лаз. Л.*

дрвено прил. *попут дрвета, без живота, укочено, тврдо, неспретно.* — Стара замијети то, па се дрвено накеси. *Ков. А.* Скакавица на вратима одскочи, звекнувши суво и дрвено. *Ћоп.*

дрвенòног, -а, -о *који има дрвену ногу.* — Дедер, познаје ли ико своју кућу? — јавља се након дужег луњања дрвеноноги вођа. *Ћоп.*

дрвенòст, -ости ж *својство онога што је дрвено;* фиг. *неосетљивост, укрућеност, укоченост.*

дрвéнце, -ета с *дем. од дрво.* — Уз то је дјељао свиралу-пиштац, куцкао је дршком ножића и, квасећи пљувачком дрвенце, рецитирао у ритму гусала. *Божић.*

дрвèњāк, -áка м (мн. -áци) **1.** *оно што је начињено од дрвета* **а.** *штап.* — Понеки стари штап, дрвењак, опрезно испитује помрчину и калдрму. *Пол. 1958.* **б.** *мост.* — Велики мост дрвењак преко Босута. *Павл.* **в.** (обично у мн.) *дрвена обућа.* — Чује се само густ клопот дрвењака у трку. *Лал.* **2.** фиг. *укочен, безосећајан човек.* — Називале га [бабе] дрвењаком. *Кол.*

дрвèњара ж *дрвена кућа.* — Људи и жене . . . извлачили се поспано из чађавих, сламом покривених дрвењара. *Кол.* Он се брзо склони у мрак, иза убоге кућице дрвењаре. *Ћоп.*

дрвењасто прил. *дрвено.* — Невјешто би пеегао руком да помилује које од своје дјеце, ал' и то је испадало дрвењасто и некако на пола срца. *Ћоп.*

дрвèњача ж **1.** *оно што је од дрвета начињено:* ~ чаша, ~ жлица, кашика. **2.** *дрвена кућа, дрвењара.* — Све сама дрвењача на два ката висине. *Павл.* **3.** *дрвена нога.* — Сув и тврд као опаљен пањ, чича набада дрвењачом. *Оль.* **4.** инд. *дрвна влакнца која се додају целулози у индустрији папира.*

дрвењѐње и **дрвењѐње** с *гл. им. од дрвенити* (*се*).

дрвèтина ж *аугм. од дрво.*

дрвéће с *зб. им. од дрво* (*1*): мирисно ~, црногорично ~, листопадно ~, широколисто ~.

дрвéшце и **дрвéшце,** -ета с *дем. од дрво.*

дрвити се, -им се несврш. **1.** *в. дрварити се.* **2.** *дрвенити се. Рј. А.*

дрвӣш, -и́ша м заст. *в. дервиш.* — Тако раде и дрвиши. *Маж. М.* Насрну турске хордије . . . дрвиши који за бога не знају. *Љуб.*

дрвка ж *дем. од дрво.* — Случајно нешто погледам у Велинчину авлију. Ама дрвке! *Вес.*

дрвљāд ж покр. *зб. им. од дрво* (*1 и 2*). — Мени било суђено да, процјењујући дрвљад, шест недјеља ноћивам у шуми. *Коз. Ј.* Немојте опет шаптати ни зазјават по дрвљадима. *Ђор.*

дрвљàнӣк, -и́ка м (мн. -и́ци) **1.** *место уз кућу где се дрва смештају и цепају.* — По неколико пута мати га мора опоминьати да дрва дотера, јер на дрвљанику немају ни цепке. *Вес.* Петар Ленац ишчупа из хрпе на дрвљанику колчину. *Гор.* **2.** *дрва или што слично дрвима сложено у хрпу.* — Ја видим само да су једини путоказ према њима ријетки дрвљаници. *Лоп.*

дрвље с *зб. им. од дрво* (*1 и 2*). — Голо дрвље повито је у сребрење иња. *Коз. И.* Мрђени су себи направили колибицу од дрвља и шушња. *Ђон.*

Изр. дизати (осути на кога) ~ и камење *обасути кога најтежим погрдама, нападати кога свима средствима.* — А кад треба да враћају [зајам], они дрвље и камење на газда Тасу. *Срем.*

дрвљènӣк, -и́ка м (мн. -и́ци) *дрвљаник.* — Тако склопљено министарство држало је седнице гдекад на дрвљенику. *Нуш.* Сутрадан . . . пуче глас селом да је неко ноћу Пишту искасапио на општинском дрвљенику. *Рад. Д.*

дрвљика ж погрд. *дрво.* — Шта гледаш врх стења . . .? А што те се тичу те дрвљике црне? *Бој.*

дрвнӣ, -ā, -ō *који се односи на дрво*: ~ комбинат, ~ оцат, ~ индустрија, ~ смола, ~ жеста, ~ подузеће, предузеће, ~ сирће, ~ уље.

дрвнӣк, -и́ка м (мн. -и́ци) *в. дрвљаник.* — Остале зграде у дворишту су ове: кошара, житница, кочина и дрвник. *Дед. Ј.*

дрвњāк, -а́ка м (мн. -а́ци) *дрвљаник.* — Узе сјекиру . . . те оде на дрвњак да направи дрва. *Коз. Ј.* Сјекирица блиста на дрвњаку. *Ков. В.*

дрво, дрвета и дрва с (мн. дрвèта, дрва и зб. дрвће) **1.** *дугогодишња биљка са стаблом, гранама и кореньем.* — Да ли ти зборе [ти мириси], да ли се туже како се дрву огранци суше? *Кост. Л.* Пјесма о . . . цвјетном дрвету. *Марј. М.* Дрвета мичу на вјетру лишћем и шуморе широким дахом. *Наз.* Дрва опустила лишће. *Лаз. Л.* **2.** (мн. само: дрва, ген. дрвā) *сасечена дрва.* — Сав намјештај бијаше од махагонијева дрва. *Том.* Оборише грм, сасекоше гране у дрва, а дебло оставише. *Вес.* **3.** фиг. *ударац дрвеним штапом.* — Па га паша и дарова лијепо: триста дрва — и то би му мрва, већ га тјера боса кано кера. *Март.*

Изр. бити пијан као ~ *бити посве, сасвим пијан*; ~ познања, сазнања рлг. *дрво чији плодови дају знање о добру и злу*; ~ живота рлг. *дрво чији плодови дају бесмртност.* — Вјечит и зелен као дрво живота. *Матош*; ниједно ~ не расте до неба *све има своје границе*; попети, пењати кога на ~ *обесити, вешати на дрво.* — На дрво га пењите, ту пред кућом нек' свака разбојничка душа види шта је чека. *Шен.*; прēко ~ *део статива или разбоја, дрво које спаја предње и стражње стативнице*; спавати као ~ *спавати дубоким сном.*

дрвòдеља, ијек. дрвòдјеља, м = дрводељац *занатлија који израђује предмете од дрва, дрвета.* — У Дробњацима је сваки сељак и дрводеља, столар, зидар, качар. *Ђорђ.* Клели су сјекираши и дрводјеље бијелу везену простирку [снијег]. *Гор.*

дрвòдељац, -ељца, ијек. дрвòдјељац, м (ген. мн. дрвòдељāцā) = дрводеља. — Дрводјељци стали огртати своје велике кожухе. *Кос.* Једно су тесари дрводјељци, а друго су зидари и клесари. *Баб.*

дрвòдељин, -а, -о, ијек. дрвòдјељин *који припада дрводељи.*

дрвòдēљница, ијек. дрвòдјēљница, ж *дрводељина радионица.* — Као да је под нашим ногама нека чиновска дрводјељница отворена. *Лал.*

дрвòдељскӣ, -ā, -ō, ијек. дрвòдјељскӣ *који припада дрводељама.*

дрвòдēљство, ијек. дрвòдјēљство, с *посао, занат дрводељин.* — У Васојевићима су неки сељаци уз своје тежачке послове изучили . . . дрводељство. *Ђорђ.*

дрвòдēљчев, -а, -о, ијек. дрвòдјēљчев *који припада дрводељцу.*

дрводјељ-, ек. дрводељ-.

дрвòјед и **дрвòјед** м бот. *врста гливе* Merulius lacrimans. *Сим. Реч.*

дрвòјетка ж бот. *в. дрвојед. Бен. Рј.*

дрвòјеци, дрвòједāцā м мн. (јд. дрвòједац, -еца) **зоол.** *породица инсеката, кукаца који једу дрво, дрвоточци* Xylophaga. *Терм. 4.*

дрвòкрадица м *онај који краде дрва.*

дрво̀лази м мн. (јд. дрво̀лаз) зоол. *врста змија које пузе по дрвећу и хране се птичјим јајима* Coluber. *Финк.*

дрво̀лик, -а, -о *који је сличан дрвету*: ~ стабљика.

дрво̀љуб м зоол. *врста инсекта, кукца тврдокрилца* Dendrophilus. *Бен. Рј.*

дрво̀морац, -о̀рца м зоол. *врста инсекта, кукца тврдокрилца корњаша* Ips typographus. *Бен. Рј.*

дрво̀ноша м *онај који носи дрва.* — Крух свој служаше . . . ваљано и поштено, како га служи најбољи дрвоноша. *Јурк.*

дрво̀ред м *ред дрвећа.* — Звона плачива брује кроз туробне дрвореде. *Крањч. Стј.* Загледа се у густ дрворед јасенова, заривен у таму. *Ћос. Д.*

дрво̀рез м **1.** *рад изрезан на дрвеној плочи.* — Дунђери граде куће . . . са пуно финога дрвореза. *Ђорђ.* **2.** граф. *репродуковање и умножавање слика или цртежа помоћу дрвених плоча; тако добијена слика.* — Петар Зрински издао је ову књигу у фолио-облику, украшену оригиналним дрворезима. *Водн.* Он би лично . . . радије примио . . . комплетни прибор за дрворез. *Вучо.*

дрво̀резан, -зна, -зно *који се односи на дрворез*: ~ орнаментика.

дрворе́зац, -е́сца м *онај који израђује ствари изрезане у дрвету.* — У његовој су палачи најбољи дрворесци Њемачке. *Нех.* Тако су Дебар и дебарска околина чувени са зидарима, сликарима и дрворесцима. *Ђорђ.*

дрворѐзач, -а́ча м *дрворезац.*

дрворѐзачкӣ, -ā, -ō *који се односи на дрворезаче*: ~ рад, ~ занат.

дрворѐзбā̏р, -а́ра м *онај који израђује дрвене резбарије.* — У другој књизи Грађе за културну историју Новог Сада објавио је Стајић архивске податке о . . . сликарима и дрворезбарима. *ЛМС 1951.*

дрворе́зница ж *радионица у којој се израђују ствари изрезане у дрвету.*

дрворе́шчев, -а, -о *који припада дворесцу.*

дрво̀сек, ијек. дрво̀сјек, м (мн. -еци) *в. дрвосеча.* — Орача нигдје, нигдје ни копача, тек дрвосјека гдје у шуми [је] чути. *Марк. Ф.* Све ово зачињава груба свакодневна песма млекара, дрвосека и разних уличних продаваца. *Бож.*

дрво̀секлӣ, -ā, -ō, ијек. дрво̀сјеклӣ *који сече дрво.* — Сјекире носећ у руку дрвосјекле пођоше они. *М-И.*

дрво̀сеча, ијек. дрво̀сјеча, м (ген. мн. дрво̀сēчā) *онај који сече дрва у шуми.* — И ускоро се . . . удомише и насељеници из разних других крајева: Личани дрвосјече. *Пав.* Нека читају чобани и дрвосече. *Ћос. Д.*

дрво̀сечац, -чца, ијек. дрво̀сјечац, м *в. дрвосеча.* — Филомела [славуј] умилним својим пјенијем . . . пастире и гдекојег у гори дрвосечца увесељавати [је] почела. *Срем.*

дрво̀сјек, ек. дрво̀сек.

дрво̀сјеклӣ, -ā, -ō, ек. дрво̀секлӣ.

дрво̀сјеча, ек. дрво̀сеча.

дрво̀сјечац, -чца, ек. дрво̀сечац.

дрво̀тӣсак, -ска м (мн. -сци, ген. дрво̀тӣсāкā) *в. дворез (2).*

дрво̀тōч м зоол. **а.** *корњаш, тврдокрилац из групе дрвоточаца (2).* — Сва сила морских пужева и . . . дрвоточа покрила је сваку греду и сваку даску. *Наз.* **б.** *корњаш из пор. поткорњака* Scolytidae. *ЕЛЗ.*

дрво̀точан, -чна, -чно *који је од дрвоточа изгризен.*

дрвото̀чац, -чца м зоол. *врста шкољке која буши дрво на бродовима* Torredo navalis. *Станк. С.*

дрво̀точина ж *црвоточина. Р-К Реч.*

дрво̀точица ж зоол. *в. дрвоморац. Р-К Реч.*

дрво̀точци, -чāцā м мн. (јд. дрво̀точац, -чца) зоол. **1.** *породица лептира чије личинке, ларве буше ходнике у дрвету* Cossidae. *ЕЛЗ.* **2.** *група малих корњаша, шумских штеточина из пор.* Anobiidae. *ЕЛЗ.*

дрвотр̏жац, -шца м (ген. мн. дрво̀тр̏жāцā) покр. *трговац дрвима.*

дрво̀тр̏шкӣ, -ā, -ō *који се односи на дрвотршце.* — Њега су више занимале лијепе . . . очи . . . него ти шумарски и дрвотршки послови. *Том.*

дрво̀цеп, ијек. дрво̀цјеп, м **1.** *дрвљаник.* — Мој отац пограби невелик колац с дрвоцјепа и полети низбрдо. *Ков. А.* **2.** *пањ, клада на којој се цепају дрва.* — У краткој кошуљици сједи он на дрвоцјепу под гранатом воћком. *Донч.*

дрво̀цепа, ијек. дрво̀цјепа, м *онај који цепа дрва, цепач.*

дрво̀цјеп, ек. дрво̀цеп.

дрво̀цјепа, ек. дрво̀цепа.

дрво̀цӣд ж *зб. им. од дрвце.*

дрво̀це, -а и -ета с (мн. дрво̀ца, ген. дрвāцā и дрвāцā) **1.** *дем. од дрво, младо и мало дрво.* — Од циглог једног дрвцета кроз десетину година читава шумица постаје. *Панч.* Зна вртлар кад се дрвце зазелени да цвјетат ће. *С-Ц.* Елмак је гледао у своју дрвцад и играо се. Тринаесторо дрвцади, малих, одјељаних, изрезаних. *Сиј.* **2.** *ситно исцепано дрво.* — Куварица га је гледала попреко, иако је била задовољна његовим танким дрвцима за штедњак. *Петр. В.* Тодор . . . је дељао неко дрвце и пушио. *Шуб.* **3.**

шибица, жигица. — У једном минуту . . . може планути и изгорети као дрвце којим палите вашу цигарету. *Нен. Љ.*

Изр. божићно (божићње) ~ *јелка која се кити за Божић*; божје ~ бот. *в. уз бож(и)ји (изр.)*; слатко ~ бот. *коњеда. Сим. Реч.*

дрёбанк м нем. варв. *струг, токарска клупа.*

дрёвāд ж покр. *зб. им. од дрво.*

дрёван, -вна, -вно **1. а.** *који је био или постојао у далекој прошлости, који је настао у раније историјско доба, давнашњи, старински, прастар.* — Древна легенда побожно шапће кроз вијекове. *Бат.* Све оно што је дремало у људима, древно као овај мост . . . сад је одједном оживело. *Андр. И.* **б.** фиг. *који је зашао у дубоку старост, сасвим остарео, врло стар (о човеку).* — Прича стари гробар, крезуб и древан, али одличног памћења. *Сек.* **2.** разг. *окорео, тежак, на злу гласу.* — Цвеја пијан . . . зато кажу: Загорица древна пијаница. *Ад.* Он је древна ленчина и доконо ћеретало. *Матош.*

дрёвнōст, -ости ж **1.** *особина онога што је древно; велика старост.* — Врбе . . . су се, тешке од древности, упирале полеглим грањем о пешчаник. *Јевт.* **2.** *далека прошлост, давно прошло историјско доба.* — Византска се повијест . . . даде објаснити . . . у вези с ауторовим студијама о хрватској древности. *Нех.* Турци су однекуда дознали за старо име Јустинијана, па га . . . ваљда . . . из пијетета према древности дотерали на Ћустендил. *БК 1906.*

дрёво, ијек. дрȉјево, с покр. **1.** *дрво (које расте).* — Лишће још беше на старој древаши. *Мат.* **2.** фиг. заст. *брод, лађа.* — Не можеш бити морнаром који на слабу древу обија туђе брегове. *Шен.* Олуја се примицала са запада, и дријева су пред њом јурила према оточићима. *Наз.*

Изр. часно ~ рлг. *крижс, крст на коме је Исус био разапет.*

дрёднōт и **дрёднот** м енгл. пом. *тешко наоружан бојни брод.*

дрéждāње с *гл. им. од дрéждати.*

дрéждати, -дȉм несврш. *чекати стојећи дуго на једном месту, чамити.* — Очајно је и сатима дреждала пред ћепенком. *Нуш.* Неће спавати, него опет, као и прошле ноћи, дреждати подаље од топле и загријане пећи у караули. *Куш.*

дрёзга и **дрёзга** ж бот. **а.** *крстовник. Бен. Рј.* **б.** *дерезга. Сим. Реч.* **в.** *крочањ. Сим. Реч.*

дрезгѐтав, -а, -о *који се церека, церекав.* — Пијмо му на здравље . . . чељусти се расцерише и дрезгетав се смијех издречи из свију уста. *Дук.*

дрезúна ж фр. = дресина *колица на четири точка која се крећу по железничким трачницама, шинама ручним или моторним погоном.*

дрéја ж *в. дреха.* — Шта ћу овакав, у подераним дрејама и обосео! *Рад. Д.*

дрéк м нем. вулг. **1.** *пљавштина, ђубре, поган.* — Ја дрек не једем — прсне Пирошка. *Бег.* **2.** фиг. *ништа (кад се о чему говори с презирањем и поругом или о ономе што нема никакве вредности).* — Дрек они знају као и ми! *Јонке.*

дрéка ж **1.** *глас који се чује кад ко или што дречи, дерњава, граја, вриска, крика.* — [Слуша] цику и дреку момачку по селу. *Тур.* У дворишту. . . цијели пук кокоши, патака, тука, и све се то уз велику дреку јатило око газдарице. *Франг.* **2.** фиг. индив. *жаркост, јачина боје.* — Осјећао [се] неудобно ту, утопљен у свјетлост . . . и дреку зеленила смокава и бајама. *Кал.*

дрéкав[1], -а, -о *који је пун дрека, пљав.* — По њем [балкону] јури живад и дрекави крмци. *Матош.*

дрéкав[2], -а, -о *који диже дреку, који дречи.* — Црна ми је пред очима та дрекава шкрињa [вергл]. *Матош.*

дрéкавац и **дрéкавац,** -āвца м **1.** *онај који ствара, диже дреку, букач, викач, лармаџија.* — Реци му да сам ја већи јунак од онога дрекавца, макар је он гломазнији растом. *Гор.* **2.** празн. *сабласт која ноћу дречи.* — Као и сва сеоска деца, он је волео да слуша језовите приче о вампирима, вештицама . . . вукодлацима и дрекавцима. *Скерл.* **3.** мн. зоол. *систематски назив за врсту мајмуна* Alouata. *Терм. 4.*

дрéкавачкӣ и **дрéкавачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на дрекавце.*

дрéкавица и **дрéкавица** ж *женска особа дрекавац (1).*

дрéкāвчев и **дрéкāвчев,** -а, -о *који припада дрекавцу*: ~ урлик.

дрéкало и **дрéкало** м празн. *в. дрекавац (2).* — Одједном дрекну нешто у јарузи близу гумна . . . Подиђоше ме жмарци. Глас исти као оно што причају за дрекала. *Дом.*

дрéкāње с *гл. им. од дрекати.*

дрéкати, дрéчȉм несврш. *в. дречати.* — »Жбири«, поново дрекаше руља. *Мил. В.*

дрекѐњатн се, -ām се несврш. *в. дрекетати.* — Ето ти јарца кући па се стане дрекењати око куће: мехехе! *Вук.*

дрекѐтāње с *гл. им. од дрекетати.*

дрекѐтати, дрèкећēм несврш. *дречати (о козама), мекетати.*

дрéкнути, дрêкнēм **а.** *свршс. према дречати (1).* — Наједном поплави и дрекне

као на маневру. *Матош.* Урликне вук или дрекне лисица у каквом потоку у шуми. *Дом.* **б.** фиг. *јекнути, пукнути, заорити се (о пушци).* — Пушка дрекну из камена љута. *Март.*

дрèљити (**се**) и **дрèљитн** (**се**), -ӣм (се) несврш. покр. *дерати се.* — Није ли — кад би се дијете расплакало — тргла њиме она звјерска мисао да се издере: »А шта дрељиш«? *Крањч. С.* Не бих ја њега . . . пуштао да он мени хода по селу и још у чети пушку носи — дрељио се Ђукан. *Ћоп.*

дрȇм, дрéма и дрȇма, ијек. дрӣјем, м = дремеж *стање између будности и сна, поспаност, сањивост.*

дрем-, ијек. дријем-.

дрéмавац, -ā̏вца, ијек. дријȅмавац, м **1.** *в. дремалац.* **2.** бот. *висибаба. Сим. Реч.* **3.** зоол. *в. дремавица (2).*

дрéмавица, ијек. дријȅмавица, ж **1.** покр. *дрем, дремање.* — Све ме хита [хвата] дријемавица; једва стојим. *Рј. А.* **2.** зоол. у изразу: сова ~ Strix flammea. *Терм. 4.*

дрéмак, -мка, ијек. дријȅмак, м бот. **а.** *висибаба. Сим. Реч.* **б.** *кошутац. Сим. Реч.*

дрéмалац, -аоца, ијек. дријȅмалац, м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који радо или често дрема, дремало.*

дрéмалица, ијек. дријȅмалица, ж *жена дремалац.*

дрéмало, ијек. дријȅмало, с и м *дремалац.* — Ја куњам ту ко неки дријемало и не хајем за своју ствар. *Богд.*

дрȇман, -мна, -мно, ијек. дрӣјеман *пун дрема, дремљив, сањив.* — Погледа ме дријемнима очима. *Шен.*

дремȁндеда ж бот. *бребернна. Сим. Реч.*

дрéмāње, ијек. дријȅмāње, с *гл. им. од дремати.*

дрéмати, дрȇмām и дрȇмљēм, ијек. дријȅмати (имп. дрȇмāј и дрéмљи; прил. сад. дрéмајӯћи и дрéмљӯћи) несврш. **1.** *бити поспан, сањив; бити у стању полусна, спавати лаким сном.* — Сва је разлика била у томе што сам се оним [дискусијама] само смејао, а на овим редовно дремао. *Лапч.* **2.** фиг. *бити непокретан, лежати непомично, мировати.* — Од онога дана дријемала је моја граматика у запећку. *Шен.* Тужио сам правду што у блату дријемље. *Крањч. С.*

Изр. не ~ *бити на опрезу, налазити се у стању будности, готовости.* — Распитивала је јуче полиција за тебе. Зна . . . ми се чувамо, али и они не дремају. *Ранк.*

~ **се** безл. (дрема ми се, дремало му се и сл.) *спава ми се, хоће ми се спавати, спавало ми се и сл.* — Није ми се дремало, па нисам ни спавао. *Вес.*

дрéмеж, ијек. дријȅмеж, м = дрем. — Из лака дријемежа . . . тргао ме је звекет кључева. *Чол.* Ми се налазимо у дријемежу, а треба да радимо. *Крањч. Стј.*

дрéмежан, -жна, -жно, ијек. дријȅмежан *дремљив.* — У уском простору сједио је и један болничар, дријемежан и неразговорљив. *Бег.*

дремȅжљив, -а, -о *в. дремљив.* — фиг. Наполијун је подложно дремежљиве народе. *Павл.*

дремȅжљивōст, -ости ж *стање онога који је дремежљив.*

дрéмежно, ијек. дријȅмежно, прил. *дремљиво.* — Ивану се причињало као да његова мисао у својој усамљености дремежно блуди по просторима који су другима неприступни. *Десн.*

дрȇмкање с *гл. им. од дремкати.*

дрȇмкатн, -ām несврш. *дем. према дремати.*

дрȅмљив, -а, -о **1.** *коме се често дрема, који увек осећа потребу да спава; поспан, сањив.* — На те ријечи се Вуковић трже . . . подсјећајући на дремљиву квочку која је тек устала с јаја. *Лал.* Пољар је, још дремљив, ишао за њим. *Франг.* **2.** фиг. *који је без живости, покрета, учмао, лењ, туп.* — Каква противност његовом досађањем дремљивом, вечно празном, полумртвом животу! *Ранк.* Дремљиво свјетло титра сјенама. *Гор.*

дрȅмљивац, -ӣвца м *онај који много или радо дрема.*

дрȅмљивица ж *дремљива жена.*

дрȅмљӣвко и **дремљӣвко** м *дремљивац.*

дрȅмљиво прил. *на дремљив начин, лењо, без живости.* — Кроз пусте улице дремљиво је корачао погурени патролција. *Уск.* Кроз стакла . . . топлина се лијено и дремљиво увлачи. *Кол.*

дрȅмљивōст, -ости ж *особина или стање онога који је дремљив.* — Савлађивао ју је сан, брзо, неодољивошћу оних дивних дремљивости кроз које се човек радује што ће заспати. *Сек.* фиг. Певају . . . мелодију пуну дремљивости . . . и неодређене сете. *Дов.*

дрȅмнидеда м бот. покр. *дремандеда. Сим. Реч.*

дрȇмно, ијек. дрӣјемно, прил. *дремљиво.* — На жалу су неки рибари полијегали, а неки посједали. Прате дријемно очима свјећарицу. *Новак.*

дрȅмнути, -нēм и **дрéмнути,** дрȇмнēм, ијек. дрȅмнути и дријȅмнути, свршн. *задремати, мало одспавати, проспавати.* — Ђурићка не спава. Крај ње у наслоњачи

помало дремне ... њена сестра. *Сек.* Идем мало дријемнути. *Јонке.* фиг. Ал' и добра у јунака дремне каткад рука храбра. *Маж. И.*

дрѐмо̄ван, -вна, -вно **1.** *коме се дрема, поспан, сањив.* — Велики шарени мачак ... тешко дремован жмури. *Ил.* У соби је полако дисала тишина и протезала се као дремован човјек. *Бег.* **2.** *дремљив (2).* — Санене ноћи дизаху се са дремовних душека. *Леск. Ј.* На њихову омиљену пјесму одговорио је Први батаљон својом пјесмом, чији је рефрен ... одјекивао над дремовним шумама Коњуха. *Чол.*

дрѐмовац, -о̄вца м бот. **а.** *биљка из пор. суноврата* Leucoium. *Терм. 3.* **б.** *каћун. Вук Рј.* **в.** *висибаба. Бен. Рј.* **г.** *кошутац. Сим. Реч.*

дрѐмо̄вка ж бот. *висибаба. Бен. Рј.*

дрѐмо̄вно прил. *на дремован начин, леньо, поспано, сањиво.* — Ето га! — шкољоцну дремовно регистратор. *Ков. А.*

дрѐмо̄вно̄ст, -ости ж *особина или стање онога који је дремован.* — Кораци би Лукини бивали све спорији ... заборавност све већа, а дремовност кронична. *Кол.*

дрѐмпача ж покр. **1.** *врста кошаре, корпе. Прав.* **2.** фиг. *трбушаста жена.*

дрѐмпеш и **дрѐмпеша** м покр. *трбушаст, млитав, лењ човек.* — А како би сад ови дремпеши и ромари могли да ступају узорно? *Крл.*

дремӯлица ж бот. *врста биљке с крунцама налик на звезде, мишјакиња* Stellaria holostea. *Бен. Рј.*

дремӯцатн, -ām несврш. = дремуцкати *дем. према дрематн.* — Кочијаш ... свега пута дремуца. *Том.* Мати је дремуцала. *Петр. В.*

дремӯцкав, -а, -о *који дремуцка.* — Угледа ... дремуцкавог и згуреног Хасана. *Сим.*

дремӯцка̄ње и **дремӯцка̄ње** с *гл. им. од дремуцкати.*

дремӯцкати, -ām и **дремӯцкати,** дрѐмӯцкām несврш. = дремуцати. — На дивану дремуцка црни мачак. *Крл.* Стари су спокојно дремуцкали. *Ћос. Д.*

дремӯцнути, дрѐмуцнēм и **дремӯцнути,** дрѐмӯцнēм сврш. *дем. према дремнути.* — Можете ви слободно и овдје мало дремуцнути. *Куш.*

дремӯшати и **дремӯшкати,** -ām несврш. *дремуц(к)ати.* — Трећи гризе кларинет као какву кобасицу па дремуша. *Шен.* Дремушка мачак на банку и преде. *Бег.*

дрѐмчина, ијек. дријѐмчина, м *в. дремало.*

дрѐн[1], **-а** и **дрѐна,** ијек. дрѝјен, м бот. **а.** *дрво са жутим цветовима и плодом кисело-трпког укуса* Cornus mas. — По који жути дрен кити врзине. *Рад. Д.* **б.** *плод тога дрвета, дрењина.* — Обично труну испод храстова, као што зреле дренове и купине нико не користи. *Ћон.*

Изр. (здрав) као ~ *одлична здравља, сасвим здрав; чврст, снажан.*

дрѐн[2], дрѐна м фр. варв. **1.** *одводна цев испод земље.* **2.** мед. *цев за одвођење текућине, течности или гноја из ране.*

дрена́жа ж енгл. **а.** *одвођење воде са земљишта; поступак и уређај за подземно одводњавање.* **б.** мед. *одвођење текућине, течности или гноја из ране помоћу дрена (2).*

дрѐна̄жнӣ, -ā, -о̄ *који се односи на дренажу:* ~ канал, ~ бунар.

дрѐнак, -нка, ијек. дријѐнак, м **1.** *дем. од дрен.* — Заспала дјевојка дренку на коренку. *НП Вук.* **2.** *дренов плод, дрењина.* **3.** бот. и агр. **а.** *врста лозе и грожђа.* — Смеђеревка ... и црвени дренак чисто намигују да им дођемо. *Ком.* **б.** *вијошница.* — Кад заврађу дјеца од буба, видате их дријенком што ниче међу двије зидине. *Љуб.* **в.** *врбица, врбичица. Деан. Рј.*

дрѐнга ж (дат. -ги) покр. *в. дрењиновица.* — Да га одобровољи, изнео би малену флашу дренге. *Вуков.*

дрѐнйк, -йка м = дрењак *дренов шумарак.*

дрѐнина ж *в. дрењина.* — У густику сухоњав старчић бере дренине. *Тад.*

дрѐниновица ж *в. дрењиновица.*

дрени́рати, дрѐнйрām несврш. *вршити дренажу.*

дрѐнић, -а и **дрѐнйћ,** -йћа м *дем. од дрен и дријен.*

дрѐнов, -а, -о *који је од дрена:* ~ штап, ~ буца, ~ тољага, ~ пруће.

Изр. човек дренове главе *тврдоглав;* здрав као дренова срж *одличног здравља.*

дренӧва̄к, -áка м = дреновац (1) и дреновача *дренов штап, прут, батина.* — Дреновак ... фијукну у ваздуху. *Ранк.*

дрѐновац, -о̄вца м **1.** = дреновак. — Мало затим упао је у собицу фра Марко носећи у руци штап дреновац. *Андр. И.* **2.** *дреник. Рј. А.*

дрѐновача ж = дреновак. — Јачица Шафран чобановао селу до старости без дреноваче. *Гор.*

дренӧвйк, -йка м *дреник.* — Убрзо су дреновик заобишли. *Ђур.*

дрѐновина ж *дреново дрво.* — А мајка је Јована родила жилава и тврдог као дреновина. *Ољ.*

Изр. **здрав као** ~ *одличног здравља.*

дрѐновица ж *дреновак.* — Он све стрпљиво подноси, док не прекипи, па се и он прихвати дреновице. *Водн.*

дре́нчати, -чӣм несврш. покр. *в. дречати.* — Ваља је каштигат . . . дренчао је . . . столарски помоћник Пјеринко. *Божић.*

дре́нчић, ијек. дријѐнчић, м *дем. од дренак* (*1*). — Остав' то . . . и ено горе, удри онај дренчић у корен! *Рад. Д.*

дре́њак, -њка, ијек. дријѐњак, м *в. дренак* (*2*). — Птице . . . зобљу руменога дријењка. *Шен.*

дрѐњāк, -а́ка м = дреник. *Вук Рј.*

дрѐње, ијек. дрӣјење, с *зб. им. од дрен.* — Негдје његово једро сјенчи море и плаши рибе, а он ту, лимун међу дријењем. *Вујач.*

дрѐњина ж **1.** *дренов плод.* — Изузев нпр. гуње и дрењине — могу се сви ти плодови јести и пресни и готовљени. *Батут.* **2.** *дрен*[1] (*1*). — Он би се тако радо отео из ових загрљаја дрењине. *Вучо.*

дрѐњиница ж *дем. од дрењина.*

дрѐњинов, -а, -о *који се прави од дрењина*: ~ сок, ~ ракија.

дрѐњиновица ж *пиће* (*сок или ракија*) *од дрењина.*

дре́њо, -а и -ē м (вок. дрѐњо) покр. *човек тром, лен. Вук Рј.*

дрѐњула ж покр. *в. дрењина.*

дрѐњуловица ж покр. *в. дрењиновица.* — Мислиш ли да ћемо пити какву киселу дрењуловицу? *Дук.*

дрёс м енгл. *спортска одећа*: јахачки ~, спортски ~.

дрѐселōст, -ости ж и **дресе́ље** с покр. *жалост.* — Мене је заокупила неописива дреселост и стид. *Ков. А.* Поток хучи, у његову хуку ишчезава радост и дреселье. *Баш.*

дрѐсео, -ела, -ело покр. *невесео, жалостан.* — Некуда је тмурна и дресела. *Ков. А.*

дрѐсер м фр. *онај који дресира, кротилац, укротитељ животиња.*

дреси́на ж фр. = дрезина.

дрѐсӣра̄но прил. *као дресиран, механички, аутоматски.* — Тај ради несвјесно, дресирано као пас. *Крл.*

дреси́рати, дрѐсӣрām сврш. и несврш. (*из*)*вршити дресуру.* — Он је руководио скупштинске изборе и дресирао народне посланике. *Јов. С.*

дресу́ра ж фр. **а.** *обучавање или увежбавање животиња у каквој вештини, кроћење, укроћавање.* **б.** фиг. пеј. *обука и усађивање одређених навика и слепе послушности механичким начином и насилним мерама.* — Дугогодишња дресура викала је грамофонски на уста господина сатника програматске глупости. *Крл.* Да сјајног друштва чији се будући чланови спремају дресуром! *Ћос. Б.*

дрѐсӯрӣй и **дрѐсӯрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на дресуру*: ~ јахање, ~ коњ.

дрѐта[1] ж покр. *в. дретва.* — Он не може своје племићке пергамене показати ван с дретом на потплату. *Ков. А.*

дрѐта[2] ж покр. *ислужен коњ, рага, кљусина.* — То нису коњи, већ су дрете. *Рј. А.*

дрѐтва ж нем. *одебљи конац који нарочито употребљавају обућари за шивење обуће.* — Постолар не може да буде без шила и дретве. *Брл.* За столом . . . је ушивао дретвом прекинути појас. *Моск.*

дрѐтвити, -ӣм несврш. нар. *радити, мучити се око чега.* — Ви школовани одувек водите политику, а ми дретвимо летину. *Ћос. Д.*

дрѐтвић м ир. *постолар, џипелар, обућар.* — Већ се веселим како ћемо те дретвиће . . . и шиловиће потплатити и подглавити. *Шен.*

дрѐтвица ж *дем. од дретва.*

дре́ти и **дрѐти,** дѐрēм и дрӣм, ијек. дријѐти и дрӣјети (аор. дрӣх, дрӣ; р. прид. дрӣо, дрӣла; трп. прид. дрӣт) несврш. **1.** *дерати.* — А пашама . . . пријети да ће њих на мјехове дријети ако Гору не освоје Црну. *Март.* Данима и ноћима непрестано су дрли мутни потоци. *Лал.* Дро [је] ртеницу и радио туђу земљу за њих. *Ђур.* **2.** пеј. *јести или пити без мере, ждерати.* — Тек султани на коран пљунуше, сташе дријет вино и ракију. *Њег.*

дрѐха ж (обично у мн.) покр. *рита, крпа, стара хаљина.* — Срећујеш утиске од купца старих дреха. *Божс.*

дрѐхав, -а, -о покр. *дроњав, одрпан, бедан.* — Седео је поред огњишта њен [куће] домаћин . . . запуштен и кољав, дрехав и чађав. *Божс.*

дрѐчав, -а, -о *који дречи, који удара у очи, боде очи* (*најчешће о живим бојама*). — У улицама . . . једва да се може наћи понеки дречав плакат. *Б 1959.*

дрѐчаво прил. *на дречав, упадљив начин.* — Прсти су му дречаво црвени од згрушане . . . крви. *Јел.*

дрѐчан, -чна, -чно *јак, чврст, једар.* — Уђе у двориште и запита воде од младе сељанке с дречним сисанчетом у нарамку. *Матош.* Немешка фрајла . . . коју је узео јер је била на изглед здрава, дречна, показала се као душом и телом покварена. *Петр. В.*

дре́чāње с *гл. им. од дречати.*

дре́чати, -чӣм несврш. **1. а.** *викати, јаукати, дерати се (од бола, муке), вриштати.* — Тај је господин дречао као кад се псу стане на реп. *Јонке.* Мало буцмасто дете . . . се одваљало као клада, дречећи здраво и крепко. *Ђур.* фиг. Моја душа . . . се превија и дречи. *Шим. А.* **б.** *испуштати какав снажан и неугодан глас (о животињама).* **в.** фиг. *продорно пиштати, цичати.* — Музикаши поклимаваху главама, а гусле су већ дречале. *Ков. А.* Дрско су дречали аутомобили, журећи на све стране. *Кал.* **2.** фиг. *ударати у очи, истицати се јаком и живом бојом; бити претерано упадљив, истицати се патетиком, бомбастичношћу.* — Кад се само погледа на одело женино, на њене шарене боје што дрече . . . види се колико је штетно за народну привреду што је жена навикла да се кити. *Марк. Св.* Са каквог бедног доксата . . . дречао је испружен по који јорган. *Маш.* На другој страни [новина] дречали су наслови. *Ћос. Д.*

дре́чећӣ, -ā, -ē *в. дречав.* — Њему се чини да су њихове [Алпā] љепоте толико очигледне, толико дречеће. *Кол.* Око врата му је . . . шал дречећих боја. *Чол.*

дре́чити се, -ӣм се несврш. заст. *љутито викати, бечити се (на кога).* — Знам да си се и ти данас дречио — а сад кукаш. *Прер.*

дре́ш м нем. варв. *вршалица.* — Бацају снопове на дреш. *Ћос. Б.*

дре́шӣње, ијек. дријѐшӣње, с *гл. им. од дрешити (се).*

дре́шити, дрѐшӣм, ијек. дријѐшити, несврш. **1.** *разметати, развезивати узао, чвор и чинити да што не буде више везано, одрешивати, одвезивати.* — Иглица дријеши свезу своје нове шарене мараме. *Божић.* Карабињери су стигли, дријешили руке и дијелили вечеру. *Вујач.* **2.** фиг. *ослобађати обавезе.* — Сто зборова пазар чине, а једна (ријеч) веже и дријеши. *Н. посл. Вук.*

Изр. ~ и везати *одлучивати, доносити пресудно решење;* ~ језик *почињати говорити;* ~ кесу *вадити новац и плаћати;* ~ руке (коме) *давати му слободу у раду и поступцима;* човек ни вежи ни дреши *човек неодлучан, несигуран у себе, у кога нема поуздања.*

~ **се** *развезивати се.* — Шарена кравата . . . се почела дријешити и спузавати. *Лит. 1957.*

др̏жава ж (ген. мн. др̏жāвā) **1.** пол. *независна заједница људи једне или више народности, стално насељених на одређеној територији, под истом политичком влашћу:* капиталистичка ~, социјалистичка ~. **2.** заст. *део државе, покрајина, која је под племенском, аутономном или сличном управом.* — Охоли и обијесни скадарски паша давао је Спичанима и свој барској држави праха, олова и кремења. *Љуб.* **3.** заст. *земља што је ко држи или има као свој посед, баштина, државина.* — А домаћин Мате озбиљно је размислио: границе његове обале, дворишта и куће проширит ће се прилично; у склоп државе ући ће нова зграда, обала, поља. *Кал.* Скоро сам сазнао да се међу сељацима око Нишпа држава говори за земљу коју сељак обрађује или као својину има. *Нов.*

др̏жавина ж *баштина, посед, имање.* — Сва покретност и непокретност коју је ко имао у својој државини оглашена је за његову својину. *Јов. С.* Људи су његова [кнежева] народа и можда са његове дједовске државине. *Нех.* Ни он тапију, ни ја, ал, наша државина од памтивека. *Рад. Д.*

др̏жавица ж *дем. од држава.* — Тако Миљковац постаде партизанска државица са својом војском, влашћу и командом. *Вуј.*

др̏жављанин и **држа́вљанин** м *онај који има држављанство, припадник државе.* — Ваљало је на основу слободног договора уредити све државне одношаје . . . имајући у виду корист свију држављана. *Марк. Св.* Били су још и слободни држављани, равни грађанима и племићима. *Шиш.*

др̏жављāнка и **држа́вљāнка** ж *женска особа држављанин.* — Као страним држављанкама саопштено [им је] да . . . морају оставити Србију. *ЛМС 1951.*

др̏жављāнскӣ и **држа́вљāнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на држављане.* — Задовољује . . . својој држављанској дужности, ако точно порез плаћа. *Шен.*

др̏жављāнство и **држављáиство** с *припадност једној држави.* — Имао је руску путницу и руско држављанство. *Нех.* Он [Черњајев] је . . . примљен у наше држављанство. *Јов. С.*

др̏жāвнӣ, -ā, -ō **1.** *који припада држави, који се односи на државу:* ~ грб, ~ језик, ~ порез, ~ химна, ~ служба, ~ стипендија, ~ првенство, ~ издаци, ~ зајмови. **2.** ир. *који је својствен државним представницима, достојанствен, пун важности и одговорности.* — Иду они тешким, одређеним државним корацима, поносно очекујући поздрав. *Кал.*

др̏жāвнӣк м *човек истакнут у вођењу државе и државне политике.* — Окретан дипломат, кнез Никола није био вешт државник. *Јов. Ј.* Делфи су посљедње мјесто које су југословенски државници посјетили. *Вј. 1957.*

др̏жāвница ж *жена државник.*

др̏жāвничкӣ, -ā, -ō **1.** *који је својствен државницима.* — Твој је муж стално заба-

вљен државничким пословима. *Донч.* **2.** *државни* (*1*). — Већ се у то доба . . . увијају и тешкоће друштвеног, социјалног и државничког живота. *Ант. 1.*

др̏жа̄вништво с *државничка вештина, знаност.* — Да би се имала тачна идеја о Милошеву државништву, мора се ући у појединости. *Јов. С.*

државно- *као први део сложених придева у значењу*: *државни* (*1*): државно-партијски, државноправни, државнокапиталистички.

др̏жа̄вно̄ст и **држа́вно̄ст,** -ости ж *својственост или особеност државе.* — [Реформа Петра Великог] је државност и вјеру повезала у једно. *Нех.* У таквим приликама угасио се и посљедњи трачак црногорске државности г. 1499. *Пов. 2.*

државо- *као први део сложених придева у значењу*: *државни* (*1*): државословни, државотворан и сл.

др̏жавотво̄ран и **државо̀тво̄ран,** -рна, -рно *који ствара и учвршћује државу*: државотворни елементи.

државотво́рац, -рца м (ген. мн. државо̀тво̄ра̄ца̄) *онај који је државотворан.*

државотво́рно̄ст, -ости ж и **државотво́рство** с *особина или својство онога који је државотворан.*

др̏жа̄вски, -а̄, -о̄ нар. *в. државни* (*1*). — Државска је то буква, и по закону о горосечи секире на предају! — прилазио [шумар] са напереном пушком. *Рад. Д.*

др̏жак, др̏шка м (мн. -шци, ген. др̏жа̄ка̄) = дршка (1) **1.** *део предмета* (*ручног алата, посуђа, оружја и сл.*) *који се држи или хвата руком.* — Младић . . . посегну за држак мача. *Шен.* Рукама стискала држак сунцобрана. *Леск. Ј.* Једном руком држи своју црну палицу са металним дршком. *Чипл.* **2.** *део цвета, листа или плода којим се држи за стабљику, петељка.* — [Вишње] су висиле на . . . дршцима. *Ћип.*

др̏жалац, -аоца м (ген. мн. др̏жала̄ца̄) *онај који што држи, има, поседује, поседник.* — Држаоци таквог оружја воде се на евиденцији. *НИН 1959.*

др̏жалица ж = држало (а) *део алата* (*обично пољопривредног*) *који се држи у руци.* — Недељко је повазган . . . тесао држалице. *Андр. И.* Иван Туча навиљчио вука и подигао га на држалици рогуља. *Гор.*

др̏жало (ген. мн. др̏жа̄ла̄) и **држа́ло** с (ген. мн. држа́ла̄) **а.** = држалица. — Занимало га је . . . како се израђују и из каквог дрвета разна држала и ручице, за секире, мотике, трнокопе и друге алате. *Андр. И.* При трећем ударцу косијер се скиде с држала. *Лал.* **б.** *држак у који се учвршћује перо за писање.* — Пера, оловке, држала . . . све ће опет бити у реду. *Бег.*

држа́ља ж **а.** *држалица.* — Под мишицом држи витки штапић са сребрном држаљом. *Дом.* **б.** *држало* (*б*). — Е, па сада да се уписујемо . . . рече Урош . . . и узе држаљу из Вучкове руке. *Вуков.*

држа́ље с **а.** *држалица.* — Тада се је . . . човек већ био довио да понеке од својих алатљика у држаље углављује. *Жуј.* **б.** *држало* (*б*). — За ушима има држаље и перо. *Ил.*

држа̀љица ж **1.** *држалица.* — Гледала сам за то време Маричину руку на држаљици [ралице]. *Сек.* **2.** *држало* (*б*). — Намешта перо у држаљици. *Срем.*

др̏жа̀лька ж *држак.* — Одбија јој [боци] гркљан тупицом бодежа што га краси јеленска држаљка. *Јел.*

држа́љче, -ета с *дем. од држаље.* — Озлиједила га . . . игла од челика, дугачким држаљчетом од рубина. *Матош.*

др̏жа̄н, -а, -о заст. покр. *дужан, обавезан.* — Ја велим да је краљ држан таково установљење . . . само на знање узети. *Старч.*

др̏жа̄нство с заст. *дужност, обавеза.* — Народ хрватски има . . . држанства која истичу из уговора. *Старч.* Поручио кнез да зна што му је држанство. *Војн.*

др̏жа̄ње с *гл. им. од држати* (*се*).

др̏жати, др̏жӣм несврш. **1.** *ухватити кога или што и не испуштати.* — Одмицали су [пешаци] готово трчећим кораком, погурени, држећи чврсто пушке »на готовс«. *Јак.* фиг. Грозница [ме] држи као клијештима. *Шен.* **2.** *служити чему као ослонац, потпора*; *придржавати, одржавати.* — Испод сводова што држе ћелије, вијаху се степени од белога камена. *Шапч.* Лед га је држао, али се савијао и пуцао. *Крањч. Стј.* **3.** *приморавати кога или што да остане на једном месту, не пуштати да се креће*; *силом или против воље задржавати* (*нпр. у затвору*). — Држи је под кључем као кутију од албастра. *Каш.* Побјеже Милош, држ'те га! *Хорв.* **4.** *чинити да ко или што буде, да остане у каквом стању, положају, ситуацији.* — Метни које крупније дрво да ватру држи. *Вес.* Реакционарној владајућој клики било је у интересу да радног човека држи у незнању. *НК 1946.* **5.** *смештати, остављати што*; *чувати, одржавати.* — Сваки човјек у свом вајату држи хаљине и остало којешта. *Вук Рј.* Баш добро за мене. Држат ће ми кућу у реду. *Војн.* **6.** *имати у власти* (*као своје или туђе*), *поседовати.* — Тако се тргује у тим крајевима одвајкада, још кад је Никола Алтомановић

држао те крајеве. *Срем.* Ту цесту држимо још ми. *Кол.* **7.** *имати кога код себе дајући му храну, стан и друго што му треба за живот, издржавати кога.* — Свијет није никако разумјети могао како је господар Вид . . . могао држати под својим кровом човјека незнана. *Шен.* Јулицу држи и спрема поочим крај жива оца и мајке. *Сек.* **8.** *опходити се према коме, поступати с ким добро или зло.* — Њега су почели држати као укућанина и као свог рођеног. *Коч.* **9.** *садржавати, запремати.* — Она [чаша] држи три литре ракије. *НП Вук.* **10.** (што, до чега, на што) *ценити.* — Скупо држи своју русу главу. *Маж. И.* Држао је до његова поштења. *Павл.* **11.** (кога или што чим, као кога, за кога или за што) *ценити, сматрати.* — За какву ме ти држиш? *Станк.* Он је њега држао простим дивљаком. *Коз. Ј.* Нико га данас не држи као агу. *Јор.* **12.** *мислити, веровати.* — Држао сам стално да она о томе све зна. *Шант.* Он је већ држао да Бикана има у својим шапама. *Божић.* **13.** *у вези с именицом као допуном има значење глагола изведеног од такве именице:* ~ говор *говорити,* ~ испит *испитивати,* ~ предавања *предавати* и сл. **14.** *кретати се, управљати се у одређеном правцу, не одвајати се од чега.* — Богиња узорита Калипса Одисеју рече да од Медвједа бродећ по пучини налијево држи. *М-И.* Држи десно! . . . чују се узвици. *Јак.* И послушни дешњак, опробани орач, без кривудања држи бразду. *Рад. Д.* **15.** непрел. **а.** (*о времену*) *трајати, не пролазити.* — Још држи тмица . . . не видим им лице. *Гор.* Мраз држи, под нашим ногама шкрипи снијег. *Чол.* **б.** покр. (*о простору*) *пружати се.* — Па се све зове једно село, докле год његова земља држи. *Вук Рј.*

Изр. ~ банк, банку карт. *водити игру против саиграча;* ~ чију страну, ~ коме руку *бити коме при руци, помагати кога, одобравати коме;* ~ домаће жезло *бити господар у кући и породици;* ~ главу под кровом *бити у сигурности;* ~ главу високо *бити горд, поносан;* ~ једно те једно *радити увек исто, остајати при своме;* ~ језик (језичину) за зубима *шутети, ћутати;* ~ као мало воде на длану, ~ кога на рукама *угађати коме у свему;* ~ као у руци, као у воску *бити сигуран, поуздано знати да ће се што догодити, испунити;* ~ кога у џепу, у руци, у шаци (шакама), у шаху, у шкрипцу, за гушу, за врат, у запту, на ланцу, на узици, у клештима, у својој мрежи, под папучом, под својим петама, под ногама *имати кога у власти, под својим вођством, у зависности;* ~ коме лекцију *псовати, грдити кога;* ~ коме стремен *бити коме слуга, бити у служинском односу;* ~ коме свећу фиг. *бити коме ортак или саучесник, судионик у чему;* ~ корак с кимеа) *ићи упоредо;* б) *бити једнак, раван коме;* ~ на око, под оком *не пуштати кога с очију, пазити, вребати на кога;* ~ перо у руци *бавити се књижевним радом;* ~ реч (веру) *испуњавати обећање;* ~ срце (једно на друго) *љутити се једно на друго;* ~ све конце, ~ дизгине, узде у својим рукама *имати власт, бити господар ситуације;* ~ своје *радити по своме;* ~ што у памети *мислити стално на што;* сећати се чега; ~ у себи *крити, тајити;* ~ у виду (кога, што) *водити бригу* (*о коме, чему*), *мислити стално* (*на кога, што*); ~ за једно уже с киме *сложно радити.*

~ се **1.** *стајати посве близу чега дотичући га се, придржавати се чега; стајати на једном месту* (*од своје воље или силом*) *и не удаљавати се; задржавати се.* — Сусједи смо, наше поље држи се вашега. *Шен.* За маму се упорно држао један трећи буцмасти шврћа. *Мил. В.* Текло је вријеме, а ми смо се упорно држали на ономе гдје смо и прије били. *Нам.* Вели да се уши уопће не држе у свиленом рубљу. *Јонке.* **2.** *чувати, задржавати какав положај и не предавати се.* — Ужице . . . због брда око њега слабо се може држати. *Вук.* Наша малобројна пешадија још се држи у рововима. *Јак.* **3.** *имати одређен правац у свом раду и својим поступцима, поступати према чему, у смислу чега.* — И професор природних наука . . . држећи се Дарвина . . . дошао је у ужасан сукоб са господином катихетом. *Срем.* Нека доктори причају шта знају, ја ћу се држати свога. *Макс.* **4.** *кретати се у одређеном правцу, по одређеном путу, не одвајати се од чега.* — Држећ се смјера гаришнога дима јурнух, полетјех к вашим пушњевима. *Гор.* Држали смо се жељезничке пруге, идући споредним стазама. *Чол.* **5.** *бити у снази, у добром стању здравља.* — Није млад, али држи се одлично. *Кол.* **6.** *не кварити се, остајати свеж* (*о воћу, о храни*). **7.** *владати се, опходити се, понашати се.* — А она се ето држи као жалосна врба. *Том.* Сви су били заробљени. Јадно се држали. *Дед. В.* **8.** *сматрати се, ценити се.* — Држите се за интелигентног човека, а овамо сте више заслепљени него ти ваши Мађари. *Петр. В.*

Изр. ~ с ким или уз кога *пристајати уз кога, бити чији истомишљеник или присталица;* ~ (се) далеко, по страни *избегавати што, клонити се чега;* ~ (с ким) *бити у љубавним везама.* — Клатила се којекуда и са сваким се држала. *Ивак.;* ~ се на снази *бити у важности;* ~ се своја плота *не мешати се у туђе послове;* једва се држи на ногама *каже се о некоме који тешко хода* (*због старости или уморности*).

дȑжа̄ч, -а́ча м *оно што држи, подржава.* — Слике . . . показују како треба да буду израђени . . . наслони (држачи) препона. *Јах.*

дȑже̄ћ, -е́ћа, -е́ће (одр. дȑже̄ћӣ) *који се добро држи, који је у снази.* — Кнез узјаха на свога остарјелог, али још држећег путања. *Мат.* Узео бих ја њу да је и ћорава, а куд не онако, још држећу, згодну жену. *Сим.*

дȑжилац, -иоца м (ген. мн. дȑжилā̄ц) *онај који што држи.* — Држим у руци огледало прошлога доба, па крај слика које у огледалу гледим, морам и држиоца видети. *Игњ.*

дȑжимице̄ прил. заст. *држећи (што у руци).* — Држимице ударити кога. *Павл.*

дȑзак, дȑска и дȑска, дȑско и дȑско (одр. дȑскӣ) **1.** *безобзиран, неуљудан, безобразан, безочан.* — Његови чланци одмах су запажени због . . . необично дрског, разузданог тона и безобзирних личних напада. *Јов. С.* Довела сам вам неваспитаног, грубог и дрског брата. *Јанк.* **2.** *који не зна за страх, одважан, смео.* — Па и сад . . . иста се дивља, дрска снага прелијева преко мојих поема. *Цес. Д.* Партизани су поново постали невидљива и неуловљива сила, дрзак непријатељ. *Ћос. Д.*

дȑзӣк м **1.** *безобзиран, безобразан човек, безочник.* — Понекад му је долазило да се чак . . . окосне на старога дрзника. *Цар Е.* Ои већ уображава да је богу судија . . . Сада таквих дрзника има много. *Ћил.* **2.** *смео, храбар човек.* — Да ти је сада . . . заповиједати [на броду] гледати сваки час ждријело пучине којој се хтјело онијех живијех људи, — онијех дрзника. *Војн.*

дȑзӣков, -а, -о *који припада дрзнику.*

дȑзница ж *дрска, безобзирна женска особа.* — Дрзницо, бесрамна кујо, ej добро видим што чиниш? *М-И.*

дрзнȍвен, -а, -о заст. *в. дрзак.*

дрзнȍвено прил. заст. *на дрзак начин, дрско.* — И дрзновено погледа у очи своје играчице. *Ат.*

дȑзнути (се), -нӗм (се) свршс. *непромишљено се осмелити, усудити се.* — Ако би некад баба Аница дрзнула предложити да се нпр. вепар убије, онда би Јова одговорио да је то његова ствар. *Лаз. Л.* Тврдко скочит ће на свакога мачем кој' би се дрзнуо вријеђати старинска права. *Шен.*

дрзȍва̄н, -а́на м заст. *дрзовит, дрзак човек.* — Борци су стали те извалили на дрзована очи. *Шен.*

дрзȍвит, -а, -о *дрзак.* — Никад, ма ни у сну не би он био помислио да би му дерани могли толи дрзовити бити. *Кум.*

дрзȍвито прил. *на дрзовит начин, дрско.* — Одлучи . . . особно поћи до госпође Бонетићеве да јој дрзовито очитује своју сумњу. *Том.*

дрзȍвитӧст, -ости ж *особина онога који је дрзовит.* — Био је човјек . . . округлих очију из којих је избијала дрзовитост. *Новак.*

дȑзӧст, -ости ж *в. дрскост.* — Брзо ће њему живот погубити његова дрзост. *М-И.*

дрӣблā̄ње с *гл. им. од дриблати.*

дрӣблати, -а̄м несврш. енгл. спорт. = дрибловати *терати лопту вијугаво малим, постепеним покретима, проводећи је поред противничког играча који је настоји одузети.*

дрӣблер м спорт. *онај који дрибла, дриблује.*

дрӣблинг м енгл. спорт. *дрибл(ов)ање.* — У два маха су спретним дриблинзима и жонглирањем пробили одбрану Руса. *Пол. 1958.*

дрӣбловā̄ње с *гл. им. од дрибловати.*

дрӣбловати, -лујēм несврш. спорт. = дриблати. — Губимо лопту чим почну да дриблују, јер се Парагвајци бацају у ноге. *Пол. 1958.*

дријā́да ж грч. мит. *шумска нимфа (персонификација дрвета)*: збор дријада.

дрӣјево, ек. дрӗво.

дрӣјем, ек. дрӗм.

дријем-, ек. дрем-.

дријȅмина ж (ијек.) бот. *ушац. Сим. Реч.*

дрӣјемно, ек. дрӗмно.

дријȅмнути, дрӣјемнӗм, ек. дрӗмнути и дрéмнути.

дрӣјен, ек. дрӗн.

дријȅнак, -нка, ек. дрéнак.

дријȅнчић, ек. дрéнчић.

дријȅњак, -њка, ек. дрéњак.

дрӣјење, ек. дрӗње.

дријȅти и **дрӣјети,** дȅрӗм, ек. дрéти и дрӗти.

дрнjȅшати, дрӣјешā̄м несврш. (ијек.) покр. *в. дрешити.* — Немој мудровати, него дријешај и прштај. *Љуб.*

дријȅшӗње, ек. дрéшӗње.

дријȅшити (се), дрӣјешӣм (се), ек. дрéшити (се).

дрӣкер м нем. = друкер (1) *копча од два дела која се закопчава утискивањем једног дела у други.*

дрӣл м енгл. *вежбање, дресура, особито пруски начин војничке обуке, по којој се војнику утувљује слепа послушност и вршење дужности.*

дрӣловати, -лујēм несврш. *изводити дрил, дресирати.*

Дри́на ж *река на граници Босне и Србије, позната са свога кривудавог тока.*

Изр. исправити, исправљати криву Дрину *решавати врло тешка питања за која недостаје снаге и могућности.* — Криза . . . дави цео свет и многи се . . . муче да је некако реше, да нађу бољи лека, да исправе криву Дрину. *Рад. Д.*

дри́нка ж *воденица на реци Дрини.* — Негде близу мење дринка и њен гломазни точак тромо се окреће и пљеска. *Марк. М.*

дрѝнцати, -ām несврш. покр. пеј. *проводити време у спавању, дремати.* — Не могу престајати ни по сахат, него свако на своју страну да могу више дринцати. *Нам.*

дрѝњати, -ām несврш. покр. *дринцати.* — фиг. Плодне земље јалове дрињају и зарастају у том јаловом дрињању. *Кик.*

дри́пац, -пца м вулг. *неотесанац, беспосличар, клипан.* — Ево како прича ђак Симеун, манастирски дрипац и испичутура, лажљив, похлепан на добру ракију. *Скерл.* Срџба и бијес на тог старог дрипца . . . мутиле су јој мисли. *Кол.*

дрипа̀члук м необ. *безобразан, дрзак поступак.* — Какве су то глупости? То је, брате, обичан ваш дрипачлук! *Крл.*

дри́пчина ж и м *аугм. и пеј. од дрипац.* — И та . . . дрипчина . . . требала је само да се појави где, па међу млађаријом и простадијом настало би гуркање. *Маш.*

дрѝскавица ж вулг. *пролив* diarrhoea.

дрѝскати, дрѝскām несврш. вулг. покр. *дрићкати. Рј. А.*

дрѝснути, -нēм сврш. покр. *дрићнути. Рј. А.*

дрѝћкање с *гл. им. од дрићкати.*

дрѝћкати, дрѝћкām несврш. вулг. *при проливу испуштати из себе на махове измет. Вук Рј.*

дрѝћнути, -нēм *сврш. према дрићкати.*

дри́шља м (вок. дри́шљо) вулг. = дришљо *неваљалац, рђа.* — Новац Ђуке Беговића неће у руке сеоских дришља. *Коз. Ј.*

дрѝшљаст, -а, -о вулг. *бедан, кукаван, тричав.* — Мучи, дришљо дришљасти, гдје би ти знао . . . повијест боље од мене! *Пав.*

дрѝшљив, -а, -о вулг. покр. *дришљаст.* — Мани се те дришљиве кукавице! *Рј. А.*

дри́шљо, -а и -ē м вулг. = дришља.

дрѐкела ж вулг. *кљусе, рага, мрцина.* — Одведоше вранца! . . . Шта слиниш за једном дркелом? *Лаз. Л.*

дрѐкљати, -ām и **дрѐкљачити,** -ѝм несврш. вулг. *тешко носити, вући.* — Није ваш посао да гурате колица и дркљате трагаче. *Дав.*

дрѐкмāр, -а́ра м пом. покр. *кука на дугачкој мотки за прихватање. Деан. Рј.*

дркт- *в. дрхт-.*

дрли́кати, дрлѝчēм несврш. оном. пеј. *цвиликати, гудити.* — Она циганштина по целе ноћи шкрипи и дрличе. *Вас.*

дрљ̏а ж покр. *лепљив гној што цури из очију, крмељ.* — И под њим [оком] се црвенио извраћен капак, као од дрље. *Десн.*

дрљ̏ав, -а, -о **1.** *који је болесних очију, крмељив; неумивен, неуредан.* — Видоје бангав, дрљав, блесав, има тамо четири стотине месечне плате. *Рад. Д.* Како год он [Амор] био дрљав . . . ипак . . . погађа. *Вел.* **2.** *отрцан, похабан, расклиман.* — А онамо у »старој« бријачници остао старински неред: два дрљава, шкрипљива фотеља. *Дражс.* фиг. Та наша дрљава артиљерија има пет метака, па и у њих је кошуљица храстова. *Моск.*

дрљ̏авац, -ávца м (ген. мн. дрљавāцā) *дрљав човек.* — Могла си изабрати бољег ђувегију, дјевојко, од тог дрљавца. *Бег.*

дрљ̏ā̀вко и **дрљ̏а́вко** м *дрљавац.*

дрљ̏ā̀во прил. *на дрљав начин, дрљајући.* — Писмо је било дрљаво написано, јер је писано у брзини. *Ивак.*

дрљ̏ā̀вōст, -ости ж *својство или особина онога који је дрљав.*

дрљ̏а́ло с и м и **дрљ̏ан** м погрд. *онај који дрља, који лоше, нечисто пише, шкрабало, пискарало; лош сликар или цртач, мазало. Р-К Реч.* — Мир, дрљане! Преломит ћу ти на леђима овај дугачки камиш. *Ков. А.*

дрљ̏ā̀нчēње с *гл. им. од дрљанчити.*

дрљ̏ā̀нчити, -ѝм несврш. *наметљиво молькати, просјачити, богорадити. Р-К Реч.*

дрљ̏ā̀ње с **1.** *гл. им. од дрљати.* **2.** *подрљана земља.* — Пале вране по дрљању. *Вук Рј.*

дрљ̏а́ти, дрљ̏āм несврш. **1.** *вући дрљачу по орању, бранати.* — Тамо су дрљали поља. *Бен.* Гарили су своје мале њиве, дрљали глоговим и грабовим бранама. *Ђур.* **2.** *гребсти, стругати чим оштрим по чему:* ~ котвом или сидром по морском дну. **3.** фиг. *нечисто или лоше писати, мрљати, шкрабати.* — Поче нешто дрљати у свој блок. *Вин.*

дрљ̏ā̀ч, -а́ча м *онај који дрља дрљачом.*

дрљ̏ā̀ча ж (ген. мн. дрљāчā) *ратарско оруђе којим се мрви и изравнава горњи слој оранице, брана, зубача.* — фиг. Груба дрљача искуства . . . бујад [му је] прочистила. *Јурк.*

дрљ̏ḕње с *гл. им. од дрљити.*

дрљ̏и́ти, дрљ̏ѝм несврш. *откопчавати, раскопчавати, откривати тело или део тела (нарочито прса), разголићивати.* — Дрљи хаљину на прсима. *Јакш.* Ђ. Гласно је увјеравао оне око себе да су агенти пуцали, и дрљио прса пут полиције. *Ж 1955.*

~ **се** *откопчавати се, раскопчавати се да се види голо тело.*

дрљотина ж пеј. *лоша слика, лош састав*; *шкработина*. *Деан. Рј.*

дрмав, -а, -о *који се дрма, тресе*. — Овамо није залазила ниједна кочија, осим оне дрмаве двоколице. *Шов.*

дрмавица ж *дрхтавица, трешња*. — У најнижим роговима стигао их је [рударе] потрес. И бичнуо их дрмавицом страха. *Цес. А.*

дрмало м вулг. = дрмација *онај који дрма свима, који води главну реч, који одлучује*. — Јеси ли видио оног дрмала у возу? *КН 1955.*

дрмање с *гл. им. од дрмати (се)*.

дрмати, -ам несврш. **1. а.** *чинити да се нешто љуља с једне стране на другу, доле-горе; снажно, грубо или на махове трести, потресати*. — И докле прозор хладна дрма цича, ми сваку ријеч гутамо нијеми. *Шант.* Сваке га године по три мјесеца дрма грозница. *Матош.* **б.** фиг. *покретати, раздрмавати*. — Револт сад хвата и дрма људе. *Наз.* **2.** фиг. разг. *водити главну, одлучну реч, одређивати по својој вољи, управљати, владати*. — Људи који . . . дрмају судбином ове земље научили су нас да ствари око себе друкчијим очима посматрамо. *Цар М.* У тој је рупи он десет година . . . биљежник, бог богова, који дрма Биковским Горицама. *Кол.*

~ **се 1.** *мицати се амо-тамо, трести се, потресати св.* — Удари су се понављали, врата су се дрмала. *Бур.* **2.** *возити се на чему што се тресе (у колима по неравном путу)*. — Читав дан се дрмао колима. *Мил. В.* **3.** фиг. *налазити се, бити при паду, пред рушењем*. — Пријестол ми се у Напуљу дрма. *Марк. Ф.* Због рата . . . почну [се] дрмати и сами темељи народне привреде. *Рад. Стј.*

дрматор м вулг. *дрмација*.

дрмација и **дрмација** м = дрмало.

дрмеж м етн. *хрватски народни плес*. — Шлагери . . . миле се грађанину као да су севдалинке и дрмеж. *Шим. А.*

дрмети и дрмити, -мим, ијек. дрмјети и дрмити, несврш. **1.** *бити незадовољан, зловољан, куњати*. — Снахе шапћу једна другој . . . а свекрва дрми, ћути, сломио је дерт. *Шапч.* И сад већ није јецао. Само је јечао и дрмио у себи. *Петр. В.* **2. а.** *мрштити се, кварити се (о времену)*. *Деан. Рј.* **б.** *болети, жигати*: дрми ми зуб. *Р-К Реч.* **3.** покр. *беспосличити*. — Што си почео дрмети? Поприми се каква посла! *Рј. А.*

дрмеш м *в. дрмеж*. — Стари је капетан Пијевац одскакао један дрмеш. *Кол.*

дрмјети, -мим, ек. дрмети.

дрмкати (се), -ам (се) несврш. *дем. и уч. према дрмати (се)*. *Р-К Реч.*

дрмнути, -нем сврш. **1.** *учинити брз, кратак покрет, тргнути, потрести, стрести*. — Каткад олуј дрмне завејана врата. *Јакш.* Ђ. Овда-онда залутао би до њих [бродова] вјетар да дрмне сурово дријевима. *Наз.* **2.** *ударити, бубнути, лупити, лупнути*. — Па му скиде главурину црну, па њом дрмну о леђину тврду. *Март.* Дрмнем јаче у капке, и он се јави из собе. *Чол.* **3.** *мало појести, загристи*. — У сутон пригнао волове пред кућу и бацио им шаку сијена да дрмну. *Лал.* **4.** *грухнути, пукнути (о ватреном оружју)*. — Машинке дрмнуше истовремено, и покошена тројка леже. *Лал.* Доље код Криваје дрмну хаберник. *Куш.* **5.** фиг. *оштро наредити, заповедити; покренути, продрмати*. — Дрмни ти мало и људски подвикни тамо њима, па да видиш. *Маш.*

Изр. ~ телефоном разг. *телефонирати, телефоном интервенисати*; ~ у звонце *зазвонити*.

~ **се** *тргнути се, потрести се*. — Тело се дрмну, покрете се од ударца куршума. *Ранк.*

дрмуљати, -ам несврш. *дрмусати*. — Дроњави су их дрмуљали при претресу и неке су млатили кундацима. *Лал.*

дрмун, -уна м грч. покр. *ограђено земљиште у које власник пушта стоку да пасе*: утерати стоку у ~.

дрмуна ж *в. дрмун*. — Каменим обронцима увале пролазе тежаци и морнари, по дрмунама и шкрапама. *Фран.*

дрмусав, -а, -о *који се дрма, тресе*. — На тавану је, изнад крова . . . начињо дрмусави зараван. *Богдан.* Стиже једне вечери на дрмусаву ауту опуномоћено повјереништво. *Крањч. Стј.*

дрмусање с *гл. им. од дрмусати (се)*.

дрмусати, -ам несврш. **1.** *дрмати снажно, грубо, на махове*. — Не дрмусај ме тако . . . пусти ме! *Ков. А.* Он га шчепа за рамена, поче дрмусати. *Ћос. Б.* Хоћа хвата зуб клијештима . . . дрмуса, окреће и онда нагло трже. *Куш.* **2.** непрел. *ићи дрмајући се, трцкајући се, дрмусати се*. — Кола су дрмусала, а кљусине клипале. *Кос.* **3.** прел. *потресати ситним и брзим трзајима*. — Ишантала је из своје собе стара госпођа Влајнић, дрмусајући своје мршаво, шиљасто лице са натакнутим наочарима. *Поп. Ј.*

~ **се** *дрмати се снажно, трцкати се (о колима или ономе који се у колима вози)*. — И док се кола дрмусају . . . он разговара сам са собом. *Марк. М.* Свакако се морам још вечерас вратити — понављаше он, дрмусајући се у колима. *Л-К.*

дрмуснути (се), дрмуснем (се) *сврш. према дрмусати (се)*.

дрмȕцати и дрмȕцкати, -ām несврш. *дем. према дрмати; изводити ситне, кратке покрете.* — Она се и опет наже иглама и настави дрмуцати главом, као да негодује. *Петр. В.*

~ **се** *дем. према дрмати св; трести се.* — Сврдла уши дуго тресући мали прст у ушној шкољци, дрмуцајући се сав. *Сим.* Одавде се иде онамо, дрмуцка се аутом . . . неких дванаест километара. *Бат.*

дрндa ж оном. **1.** *дрндање, тандркање (кола).* — Шума се испуни јаким шумом, дрндом дола. *Коз. Ј.* **2.** *в. дрндало (1). Деан. Рј.*

дрндав, -а, -о *који клопара, који тандрче.* — У врло старој, дрндавој . . . кочији . . . довезао се . . . Павловић са својим сином. *Л-К.*

дрндало и **дрндало** с **1.** *направа којом се растреса згрудвана вуна.* — Сад . . . иде тако по кућама са дрндалом и дрнда вуну из миндерлука. *Срем.* Ту у самици . . . док зуји дрндало, ћути како му је срце пуно. *Сим.* **2.** с и м погрд. *брбљивац, наклапало.* — Дрндало механско! *Грол.*

дрндање и **дрндање** с *гл. им. од дрндати (се).*

дрндар м *човек који дрнда вуну.* — Ћир-Харитон је био један прост и обичан јорганција и дрндар. *Срем.* Мотрила је рад дрндара. *Наз.*

дрндарев и **дрндаров, -а,** -о *који припада дрндару.*

дрндарскӣ, -ā, -ō *који се односи на дрндаре:* ~ тетиво.

дрндати и **дрндати,** -ām несврш. оном. **1.** *радити дрндалом, разбијати згрудвану вуну.* — Кад се претресају и дрндају старе постељне ствари . . . онда су смрад и киселина просто несношљиви. *Лапч.* **2.** *зврндати, клопарати, штропотати.* — Жене упрегле своје коловрате, па како они дрндају . . . тако и језици не заостају. *Ков. А.* Кола су негдје дрндала. *Кол.* Поред пијаце дрндају трамваји. *Бан.* **3.** подр. *изводити нестручно или незналачки звукове на какву инструменту, рђаво свирати.* — Дрндао је у гитару. *Вел.* Поваздан дрнда ситима и пева. *Марк. М.* **4.** фиг. *говорити којешта, брбљати; клеветати, оговарати.* — Треба ми безобзирке изрећи мисао своју . . . да ми вас не дрнда који . . . сједећ уз мене. *М-И.* Ова паланка . . . оговара и клевета од јутра до мрака... Моју кућу и мене дрнда свет сваки дан. *Сек.*

Изр. врндај и дрндај *брбљај, ћеретај о свему и свачему.* — Врло се узрадова [бака], опазивши своју прију . . . те врндај и дрндај . . . као у млину. *Шен.*

~ **се** *возити се по неравном, дрмусати се.* — Што мислиш, по тој бури и зими дрндамо се готово читав дан у кочији. *Новак.*

дрндȍлија ж покр. (обично у мн.) *ствар мале вредности, ситнурија, драгулија.* — По собама ће поразмјестити којекакве дрндолије. *Коз. И.* Врзмају [се деца] око продаваца фабричких дрндолија. *Петр. В.*

дрнкање с *гл. им. од дрнкати.*

дрнкати, -ām несврш. **1.** *в. дрндати (3). Р-К Реч.* **2.** *в. дрндати (4).* — И он се брани да не дрнка, него да збори праву истину. *Сиј.*

дрнȏв, -ова м покр. *дрновац човек, горопадник. Вук Рј.*

дрнȏван, -вна, -вно и **дрнȍвит,** -а, -о *махнит, бесан. Вук Рј.*

дрнȍвито прил. *на дрновит начин, бесно.*

дрнȍвитȏст, -ости ж *својство онога који је дрновит.*

дрнути, дрнём сврш. **1.** *прекинути, оставити.* — Перка већ није могла прести мирно; дрнула би предиво, зажагрила очима. *Божић.* **2.** *ударити.* — Што с' буздован себи примакнуо? — Чини ми се, дрнућу те њиме. *Рј. А.* **3.** *мало појести, загристи; дохватити зубом, угристи.* — Дрнуло га псето. *Вук Рј.*

~ **се** *наљутити се, разгоропадити се; обрецнути се (на кога).* — Кад вам се прохте, онда вам је »драги«, а кад се дрнете . . . онда горак и кисео. *Шапч.* Какве несреће! — дрну се на њу домаћица. *Чол.*

дрњати се, дрњām се *несврш. према дрнути се.* — Бранко се дрњаше, јер он још није могао да схвати како је то лијепа и нарочита ствар. *Лал.*

дрњȉвање с *гл. им. од дрњивати се.*

дрњȉвати се, дрњујēм се *несврш. и уч. према дрнути се. Вук Рј.*

дрњкало м и с *онај који дрњка (на музичком инструменту), лош свирач. Деан. Рј.*

дрњкање с *гл. им. од дрњкати.*

дрњкати, -ām несврш. **1.** *ударати у што, дирати у што. Вук Рј.* **2.** *в. дрндати (3). Деан. Рј.*

дрȏб, дрȍба м (лок. дрȍбу) **1. а.** *желудац и црева у људском и животињском телу.* — Ветар нам доноси некакав смрад — можда бачен дроб. *Дед. В.* **б.** *део тела у којем се налази шупљина с органима за пробаву, трбух уопште.* — Шетао је истурена дроба стари Шакић. *Десн.* **в.** *јело од животињске изнутрице.* — Сваки је предлагао своје јело: неко чорбу, са цревцима . . . неко дроб. *Глиш.* **2.** фиг. *унутрашњи делови, унутрашњост чега.* — Сат рђаво усађен па му дроб закисава све до зерека. *Андр. И.* Једну од тих књига, нову новцату и лијепо укоричену, отурили

тако својски да су јој истресли дроб и расули листове. *Вел.*

Изр. ~ ме боли на некога *срце ме боли, пече ме; сумњам на некога.* — И ако ме на њу [жену] дроб боли, да ме је просочила господи, опет се без ње не могу проћи. *Љуб.*; тресе му се ~ од смеха *много се смеје.*

дро́ба ж покр. *оно што се надроби или удроби.* — Ваљано је изио дробу. *Нам.*

дро̀бан, -бна, -бно **1.** *који је малих димензија, размера, ситан*; супр. крупан. — Дробно господарство много не вриједи. *Шен.* У њима [језерима] има, кажу рибари, тако много рибе као дробнога песка. *Цвиј.* **2.** *који је недорастао, мален, сићушан*; супр. велик. — Петеро дјеце на посној храни, а дјеца дробна веслају још у водама дјечјих лудорија. *Михољ.* **3.** *који је од малог значаја, мале важности.* — Не бих ти ја, попе, испричао за годину ни оне крупније које сам упамтио, толи сијасет дробнијех које сам заборавио. *Љуб.*

дро̀бац, дро̀шца м **1.** *онај који дроби.* — Уби дробац кусца. *Вук Рј.* **2.** *дем. до дроб.*

дро́беж м *оно што је раздробљено, ситно, незнатно.* — фиг. Послије ових асова и аристократије . . . слиједи необични дробеж и ситнеж. *Шов.*

дробѐљати, -а̄м несврш. погрд. *дробити (за).* — Хајде, не дробељај, него ми залиј ту кукурузу вареником. *Нам.*

дро̀билица ж техн. *строј, машина за мрвљење и уситњавање тврдог материјала.* — Говор му је као штектање дробилице. *Лал.*

дро̀билѝште с *место где се дроби.*

дро̀бӣж, -и́жа м *дробиш (в).* *Деан. Рј.*

дро̀бина ж **1.** *аугм. и пеј. од дроб.* — Гледао је испод куће, по снијегу, просуте дробине и замотана замрзла цријева. *Вуј.* Напако везује му руке, удара га ногом у дробину. *НПХ.* **2.** *делић који настаје дробљењем, комадић, одломак.* — Бура . . . чисти земљиште, односећи црвеницу, па чак и дробине кречњака. *Цвиј.*

дро̀бити, -ӣм (трп. прид. дро̀бљен) несврш. **1. а.** *разбијати што у дробне, ситне комадиће, ломити, ситнити*; *просипати.* — фиг. Низ стрме литице са силном хуком скаче брзи поток у провалије, пјенушећи се и дробећи бисерје по оближњим дубовима и буквама. *Ђор.* **б.** *ситнити чвршћу храну и стављати је у течну.* — Тамо у мом крају . . . ми нисмо навикли да у црну кафу дробимо. *Сек.* **в.** *растављати на мање делове, рашчлањивати.* — Није даље ситничаво дробио ову мисао. *Божић.* **2.** *мрвити, разбијати, уништавати.* — Дринска дивизија . . . је тако рећи дробила све што јој се бејаше нашло на путу. *Лаз. М.* фиг. Алпе . . . дробе човјека својом леденом величајношћу. *Матош.* **3.** фиг. **а.** вулг. *говорити брзо, много, сувишно и којешта, брбљати, наклапати, трућати.* — Боље би било да нам штогод причаш, него што којешта дробиш. *Вес.* Онај синоћ дробио свашта, па тако дошло на сан. *Михољ.* **б.** *слабо говорити туђим језиком, натуцати, штрбецати.* — Он натуца нешто талијански, а она дроби малко словенски, ал' се ипак — и те како разумију. *Наз.* **4.** фиг. **а.** *избацивати метак за метком (о топу, пушци).* — Опет дробе паклене лубарде. *Март.* **б.** *куцкати (о сату).* — Сатови на зидовима, на столу, у ормару туцкају и дробе неједнако и збркано. *Мар.*

Изр. ~ као јаре на лупатак покр. *брзо и неразговетно говорити*; ~ ћоравој квочки *радити узалудан посао*; нит се зна ко дроби, ни ко куса *влада потпуна збрка.*

~ **се а.** *распадати се у ситне делове, кршити се, ломити се, мрвити се.* — [Трула стабла] се под руком дробе. *Чол.* Навала се појачава, под ногама се дробе земљани лонци које су Цигани продавали. *Бан.* **б.** *раздвајати се, растављати се на мале делове, делити се.* — Како су се сељачке земље... све више дробиле, сељаци су од еупатрида узимали земљу у закуп. *Пов. 1.* Горе, негде повише кућа, дробио се сив облак. *Марк. М.*

дро̀бӣш, -и́ша м зб. **а.** *оно што је дробно, ситно, уситњено.* — Крчило се и гомилало камење на најнеплоднијем тлу, градећи наоколо сухе зидове с дробишем у средини. *Наз.* **б.** *ситне ствари мале вредности, ситниче.* — Шаље помаде . . . и слаткиша и другог вражјег дробиша. *Шен.* **в.** *ситан новац, ситниш. Бен. Рј.* **г.** *мала, ситна деца, ситнеж.* — Велики господин већ ће се побринути за сав онај дробиш и ситниш штоно се мота и плете, дере и дробуљи по кући. *Ков. А.*

дро̀бљача ж *дробилица. Бен. Рј.*

дро̀бљён, -ена м покр. *дробни, мали комад, мрва*; *чвршћи комадић (меса или круха, хлеба) у течној храни.* — фиг. Бити стотинаш, то је бити што и ми, примати по дробљен оне липсавине. *Ђур.*

дробље́нак, -нка м покр. *дем. од дробљен*: ~ круха. *Рј. А.*

дробље́нац, -нца м *шљунак, туцаник. Деан. Рј.*

Изр. царски ~ кув. *царске мрвице (врста слатког теста).*

дро̀бљење с **1.** *гл. им. од дробити (се).* **2.** *оно што је удробљено*; исп. дроба. — Домаћин захвати кашику дробљења и пружи је магарету. *Лал.*

дро̀бљив, -а, -о *који се лако дроби, ломи, мекан.* — Вечерали смо укусан . . . паприкаш, врућ с големим комадима белог дроб-

љивог хлеба. *Петр. Б.* Ноге упадаху у стрњику, у меку, дробљиву земљу. *Поп. Ј.*

дробљивост, -ости ж *својство онога што је дробљиво.*

дробница ж агр. = дробница **а.** *дивља крушка. Сим. Реч.* **б.** *трешња. Сим. Реч.*

дробни̏на ж **а.** *ствар дробна, ситна. Деан. Рј.* **б.** *дробиш. Деан. Рј.*

дро̀бница ж = дробника.

дро̀бић, -и́ша м *дробиш.* — Има којекуда још другог дробништа: гдје два ведра вина . . . гдје пол свињчета. *Шен.*

дро̀бно прил. *на дробан начин, ситно.* — Хрватски момци . . . скачу дробно по земљи. *Шен.* Грче грлица предвечер у мркој гори, као да јој се срце и грло дробно круни у котуре сребрне. *Макс.*

дро̀бњак, -а́ка м бот. *в. власац. Сим. Реч.*

дро̀бњача ж бот. покр. *врста ситне маслине. Вук Рј.*

дробо̀вњак, -а́ка м *в. дробоња.* — А његов снуждени . . . дробовњак, вежипетља? *Божић.*

дро́боња м *човек велика трбуха, трбоња.* — Кам' дробоња Тома харамбаша? *НПХ.*

дробу̀љити, дро̀бу̀љӣм несврш. покр. *испод гласа певати, певушити.* — Нешто је тмуран . . . зато дробуљи некакву неразумљиву пјесмицу. *Ков. А.*

дробу̀шина ж *аугм. и пеј. од дроб.* — Избодимо Мијату дробушину, а гроб наспимо бобицом. *Љуб.*

дро́га ж (дат. -ги) фр. *осушени, напола припређени производ биљног, животињског или минералног порекла који се употребљава у фармацеутске, медицинске или техничке сврхе:* опојне дроге.

дрогѐрија и **дро̀гѐрија** ж *трговина дрога, хемикалија или козметичких средстава.*

дрогѐрист(а) м *продавац у дрогерији; трговац дрогама.*

дрогѐристица и **дрогѐристкиња** ж *продавачица у дрогерији, трговкиња дрогама.*

дро̀гист(а) м *в. дрогерист(а).* — Морао је знати коју врсту спорта, разумети се у парфимерију као дрогист. *Петр. В.*

дро̀жда ж *дрождина.*

дро̀ждан, -а, -о *који је пун дрожде.*

дро̀ждина ж *талог (нпр. у масти.)* — фиг. Избијање на површину оних ниских људи који се као дрождине, само у таква мутна времена, дижу увис . . . све су то . . . симптоми једног разореног друштва. *Поп. Б.*

дрожђѐница и **дро̀жђѐнка** ж = дроповица *ракија од винског дропа или кома, комовица.* — У ње се нашло . . . лијека у шљивовици и дрожђенци. *Леск. Ј.*

дро̑зак, дро̑зга и дро̀зга м зоол. = дрозд *шумска птица певачица:* ~ бриновац Turdus pilaris. *Терм. 4.*

дро̀зга ж (дат. -ги) **а.** *оно што отпада при таљењу, топљењу руд(ач)е, троска, згура.* **б.** *оно што отпада од гвожђа кад се кује. Рј. А.*

дро̑згав, -а, -о *који има много дрозге:* ~ гвожђе.

дро̑згови и **дро̑згови** м мн. зоол. *породица дроздова* Turdidae. *Терм. 4.*

дро̀зговић и **дрозго̀вић** м зоол. *в. дроздовић.*

дрозго̀вљӣ, -ā, -ē *који се односи на дрозгове:* ~ гнездо.

дро̑зд м зоол. = дрозак: ~ боровњак Turdus pilaris. *Терм. 4.*

дро̀здаљ, -а́ља и **дро̀здељ,** -е́ља м зоол. *в. дрозак.*

дро̀здовић и **дроздо̀вић** м зоол. *млади дрозд.*

дро̀ља ж нем. вулг. **1.** *блудница, јавна жена, дроца.* — Један тако богат човјек да узме једну такву дрољу! *Мил. В.* Смију се дроље бесрамне. *Донч.* **2.** заст. *погрда нечистој женској особи. Вук Рј.*

дро́ља[1] ж покр. *простирка од старих крпа, крпара. Бен. Рј.*

дро́ља[2] м = дрољо *одрпанац.*

дро̀љав, -а, -о *који је својствен дрољама.* — Ја ћу јој за свој мерак опаучити дваес, и пет врућ' што нас овако, славу јој дрољаву, урниса. *Рад. Д.*

дро́љо, -а и -ē м (вок. дро̑љо) = дро́ља[2].

дро̀мбуља ж (обично мн.) нем. **1.** *музички инструменат од четири пера.* — Људи су се чудили кад су нашли клавир у селу где су од музичких инструмената познате само дромбуље, фрула и гајде. *Срем.* ир. Свирај, свирај само у ту твоју дромбуљу. *Матош.* **2.** фиг. погрд. *онај који брунда.* — Под лорфом лава дипломатско шише, дромбуљо стара, политике више. *Змај.*

дромбу̀љӑн, -а́на м погрд. *онај који дромбуља, који говори којешта, брундало.* В. пр. уз дромбуљати (2б).

дромбу̀љӑње с *гл. им. од дромбуљати.*

дро̀мбуљаст и **дромбу̀љаст,** -а, -о *који има дебеле, развучене, опуштене усне.* — У мог дике дромбуљаста уста, кад пољуби, трећи сокак буди. *Леск. М.*

дромбу̀љати, -а̄м несврш. **1.** *свирати, ударати у дромбуљу.* **2.** фиг. **а.** *ударати као у дромбуљу.* — Киша опет дромбуља. *Божић.* **б.** *брундати, говорити којешта.* — Не дромбуљај ту, дромбуљане! *Коз. И.*

дромѐдӑр, -ара м грч. **1.** зоол. *једногрба дева, камила.* — фиг. Нећеш ти . . . Клепе-

туш̏о, ни ти дромедаре . . . бити мојом женом, не! *Ков. А.* **2.** *врста брзе једрилице. Кл. Рј.*

дромо́на ж грч. ист. *ратна лађа у старој Византији.* — И наше лађе нек буду чвршће од либурна, галија и дромона! *Наз.*

дрӧнцāње с *гл. им. од дронцати се.* — Од жалосног дронцања спопала је Филипа дубока и несхватљива меланколија. *Крл.*

дрӧнцати се, -ā̄м се несврш. оном. *трести се, трцкати се возећи се у колима.* В. пр. уз гл. им. дронцање.

дрӧња ж *в. дроњак.* — На позорници... се просјаци . . . појављују у свиленим дроњама. *Л-К.* Радници тку прекрасно платно, а облаче се у дроње. *Бил.*

дро́ња м **1.** = дроњо (1) *одрпанац, дроњавац.* — Питали смо једног четничког дроњу шта му значи та бијела крпа. *Чол.* **2.** фиг. *ништарија, рђа.* — Сваки дроња се натреса над нама [чиновницима]. *Срем.*

дрӧњав, -а, -о **а.** *који је у дроњама, одрпан, ритав, поцепан.* — Женама бијаху хаљине дроњаве, зобуни подерани. *Кум.* Мушкарчић . . . само у дроњавој кошуљици. *Дом.* **б.** *који је као дроња, бедан, јадан.* — Припроста кућица . . . је управо својом дроњавом спољашношћу . . . кварила склад. *Кос.* Гомиле . . . наследника свађају се и туку по његовим њивама и ливадама, и њих . . . деле на дроњаве, мале комаде. *Ђос. Д.*

дрӧњавац, -а̄вца м *дроњава мушка особа, одрпанац.* — Он прозва дроњавце слободњацима. *Мат.* Американце и дроњавце... стаде голем смијех. *Гор.*

дрӧњавица ж *дроњава женска особа.*

дроња́вко м *в. дроњавац.*

дрӧњавӧст, -ости ж *особина онога који је дроњав и онога што је дроњаво.*

дро́њак, -њка м (мн. дро́њци, ген. дрӧњāкā̄) **1.** *крпа, прња, рита.* — Чучио је у трави тат Мартин . . . тресући се у својим дроњцима. *Шен.* Облачио [је] неке зелене и црвене дроњке. *Андр. И.* **2.** фиг. *бедник, јадник, ништарија.* — Видје [вила] прње и дроњке скапавати од глада. *Краљч. С.* Немилост [везирова], то значи . . . да си дроњак и фукара не само у туђим него и у својим сопственим очима. *Андр. И.* **3.** мн. кув. *с брашном размућена јаја па закувана у јухи, супи.*

дрӧњāр, -а́ра м *онај који скупља дроње.* — Та зар нису, тако рећи, тек од јуче престала деца љубити старије људе у руку, па ма то био и Ђукан дроњар. *Лаз. Л.*

дрӧњаст, -а, -о *који је у дроњама, дроњав (1); бедан, јадан, кукаван.* — Дроњаста си, јадна, изанђала кā̂ страшило! — довикивала је [Јулка Маријн]. *Рад. Д.*

дро́њати, дрӧњā̄м несврш. фиг. погрд. *дремати.*

дрӧњкаст, -а, -о *који је налик на дроњке, који је у крпама.* — Тај је талог био, сираст, дроњкаст или као кожица — према приликама. *О 1875.*

дро́њо, -а и -ē м **1.** = дро́ња (1). — Протрча поред њега неки дроњо у изношењем лацманским хаљинама. *Мат.* Хајде, дроњо, смјеста се губи. *Донч.* **2.** фиг. *бујица, поводањ, поплава.* — Цестом засу вода, а низ Суходолину задерао дроњо као бријег, велики бријег, па бјесни и кида. *О-А.*

дрӧњцав, -а, -о *који се дроњца, треска.* — Већ се је замрачило кад је стара дилижанска кочија тешким и дроњцавим ломотом превалила градске улице. *Ђал.*

дрӧњцати се, -ā̄м се *в. дронцати се.*

дрӧњчић м *дем. од дроњак.*

дрӧп, дрӧпа м *оно што остане од згњечена грожђа или маслинā кад се оцеди вино или уље, ком, комина.* — Тамо људи не претачу вино у бачвама, већ га цијеле године држе под дропом. *Љуб.* Кад исцеде уље од маслина, онај дроп такође употребе за храну стоке. *Цвиј.*

дрӧпа и **дрӧпа** ж *в. дроп.*

дрӧпина ж *аугм. од дроп.*

дропи́њāк, -а́ка м *вино које се добија долевањем воде и шећера у дроп од грожђа.* — Овдје нема ни двије чаше дропињака. *Мат.*

дрӧпити, -ӣм несврш. **1.** *неспретно пасти, бубнути, треснути:* ~ на земљу. **2.** *сести ма где (не гледајући је ли чисто). Вук Рј.*

дро́пити, дрӧпӣм несврш. *гњечити.*

дрӧпље, -пāља̄ и дрӧпља̄ ж **1.** мн. нем. зоол. *породица степских птица* Otididae. *Терм. 4.* **2.** јд. фиг. *дроља, неваљала жена.* — Их — буни се промукли бас . . . Само о тим кафанским дропљама умете да говорите! *Андр. И.*

дрӧпљӣн, -а, -о *који припада дропљи.* — Испружише [врази] своја . . . дропљина и коњска рила. *Шов.*

дрӧпљица ж *дем. од дропља.*

дрӧповица ж = дрожђеница: домаћа ~.

дрӧптина ж покр. *мрва, мрвица. Деан. Рј.*

дрӧптиница ж *дем. од дроптина.* — За дроптиницу пољскога квара плијене нас грађани. *Шен.* фиг. Седми је задовољан дроптиницама што падају с бечкога стола. *Новак.*

дрӧптињица ж *в. дроптиница.* — Заврвјело је стотину питања као хрпа мрава око дроптињица шећера. *Михољ.*

дрӧпуља ж *дроповица*: чиста домаћа ~. *Деан. Рј.*

дрòпчац, -àца м зоол. *врста кукца, инсекта тврдокрилца* Exochomus. *Бен. Рј.*

дрòпчина ж *аугм. од дроб.* — Ни на суд ме неће Талијанци звати кад му проспем дропчину . . . ножином. *Јел.*

дрòт, дрóта и **дрòт,** дрòта м нем. варв. *в. жица.* — Као на дроту искочи [Ђурица] из врзине и стаде насред пута са пруженом пушком. *Ранк.* Миришу чварци по здјелама порцуланским оплетенима дротом. *Крл.*

дрòтār, -ара и **дрòтār,** -ápa м *онај који крпи лонце.* — фиг. Гледај онога дротара, то су нам носиоци културе! *Бен.*

дротáрити, дрòтāрӣм несврш. *бавити се дротарским послом.*

дрòтарица ж **1.** *жена дротара.* **2.** погрд. *пушка.*

дрòтāрскӣ и **дрòтāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на дротаре.*

дрòтāрски и **дрòтāрски** прил. *као дротар.* — А у разред долазиш дротарски без самовеза, као протуха. *Мих.*

дрóца ж вулг. *дрòља.* — А она . . . моја ујна . . . господска дроца. *Маш.*

дрóцāње с *гл. им. од дроцати се.*

дрóцати се, дрòцāм се несврш. вулг. *живјети као дроца, вуцарати се.*

дрòшка ж рус. *врста ниске кочије или лаких кола.* — Почекај, дрошко! Не хитајте вранци! *Поп. В.*

дрòшчић м *дем. од дрозак.*

дрòпав, -а, -о *дроњав, одрпан, прњав, ритав.* — Ваше мало псето . . . на дрпавог и дроњавог сиромашка лаје. *Нен. Љ.* Доклатио се опет Ђукан дрпав, огољен. *Божић.*

дрпāње с *гл. им. од дрпати (се).*

дрпáти, дрпāм несврш. **1.** *немилосрдно вући, потезати, трзати, кидати.* — Показујући прстом на старчев нос . . . непрестано је дрпао чељад за рукаве, за ногавице. *Цар Е.* Неки су поцепани, као да су их пси дрпали. *Јак.* **2.** вулг. *пипати, штипати.* — И цуру је већ имао . . . коју је пратио . . . миловао и дрпао. *Коз. И.* Нећемо Турчина да квари наше сељаке! — И да дрпа наше цуре. *Ђоп.*

~ **се** уз. повр. вулг. *штипати се.* — Затекао сам је . . . »Код мачора«, дрпала се са два војника. *Вин.*

дрпúти, -ӣм сврш. вулг. *тргнути, привући к себи*; фиг. *приграбити, отети што, украсти.* — Кад смо били на Косову, он ти у кући једног арнаутског бега дрпио неке дукате. *Ђос. Д.*

дрпкати (се), -āм (се) несврш. и уч. *дем. према дрпати (се).* — Дрпкали јој окрају покрпану сукњу. *Божић.* Он их је [цигерњаче], успут, све перорезом . . . дрпкао. *Вин.*

дрпљати, -āм несврш. *в. дрпкати.* — Дјеца стадоше наједном дрпљати његову торбу. *Божић.*

~ **се** уз. повр. *в. дрпкати се.* — Марија се дрпљала с момцима. *Јел.*

дрпнути, -нēм *сврш. према дрпати.* **1.** *повући, потегнути, једанпут тргнути, цимнути.* — Перо га дрпну за рукав. *Ђор.* **2.** *шћапити, зграбити.* — Кô вјетар скочи чопор . . . па га снажно дрпну за бедра. *Наз.* Ја сам га [митраљез] дрпнуо, друже команданте! *Хорв.* фиг. Кад нису рат осетили, нека их бар дрпне тај пегавац. *Јак.* **3.** вулг. *пипнути, штипнути.* — Капетан Радослав се заценуо и кроз смех вели: — Какав си, добро је ниси »дрпнуо«. *Јак.*

~ **се** *повр.* — Дрпну се за изгужване гаће . . . и слатко зијевну. *Ђоп.*

дрпотина ж **1.** *оно што је отргнуто, откинут комад.* **2.** *траг од откинутог комада, подеротина. Бак. Реч.*

дрсавица ж мед. нар. *болест која дрса, тресе тело, тресавица, грозница. Рј. А.*

дрсати, -āм несврш. покр. *дрмати, дрмусати.* — [Мајка] јој приђе, докопа је за рамена и стаде је дрсати и трести. *Вес.*

дрско прил. **1.** *на дрзак начин, безобзирно, бестидно.* — Штаб . . . одреда тражио је од Дамјановића да пусти наше људе, али је он то дрско одбио. *Чол.* Он јој дрско пребаци руку преко груди. *Ољ.* **2.** *изазивачки.* — На грудима му дрско блиста огроман драгуљ. *Матош.* Из збора [тамбураша] дрско су се кријесиле младе очи. *Михољ.*

дрскòст, -ости ж *особина онога који је дрзак*; *дрзак поступак.* — И зашто она трпи ту дрскост, готово тиранију? *Јанк.* На лицу је Соломун имао толико трагова батина што их је добио због дрскости. *Шов.*

дрскòћа ж *в. дрскост.* — Они [другови] са његове [Одисејеве] грешне дрскоће згинуше ондје. *М-И.*

дрт, дрта, дрто **1.** *трп. прид. од дрети.* **2.** *изнемогао, онемоћао, оронуо, остарио.* — »Несрећа дрта!« грдиле су га . . . жене. *Срем.* То сећање на Косима, оног мртвог, улогавог, »дртог«, пред њу је падало у оваквим тренуцима као камен из праћке. *НИН 1958.*

дртан и **дртан,** -тна, -тно заст. *тужан, жалостан, јадан, несрећан*; исп. дēран (2). — Дртан соко јаде јадоваше. *Март.* »Дртно руно«, каже се за лијепо дијете да се не урече. *Павл.*

дртàрина ж покр. *оно што се наметне поврх глобе.* — Што глобарине, што дртарине . . . *Павл.*

дрте, -ета с покр. *дете, дериште. Деан. Рј.*

дртѐсина ж *аугм. и пеј. од дрте.* — Издири, дјететино! Ванка, дртесино! . . . грмјело је у кули. *Шимун.*

дрти́на ж погрд. **а.** *оно што је старо, слабо, оронуло, онемоћало, одртина (о човеку или животињи).* — Шта си се помамио, дртино пијана? *БВ 1909.* А кад би такав матори претерано сецао војнике . . . онда би већ добио име — матора дртина. *Вин.* Наждерала се дртина! *Гор.* **б.** *слаба, мршава земља.* — Неки невидљиви ланац их спутава и стеже над том старом дртином. *Ђур.*

дрýг м (вок. дрýже; мн. дрýгови и песн. дрýзи, ген. другóвā и дрýгбā) **1.** *мушка или женска особа везана с ким пријатељством, пријатељ.* — За своје вријеме разумио се је у лијечничко звање, као мало који његов друг. *Шен.* фиг. Јер место тебе, друже, бол ми је сада друг. *Марк. Д.* Алкохол му постаје нераздруживим другом. *Јонке.* **2.** *супруг(а).* — Друг јој погину у борби; мајку и дијете јој заклаше. *Наз.* Друго ти је, брате, своја жена, свој друг. *Ђоп.* **3.** *реч за ословљавање члана политичке странке (у језику револуционарних партија, нарочито комуниста, и уопште човека који припада социјалистичкој заједници)*: партијски ~, другови из ЦК. **4.** *човек који је коме у чему раван, парњак, премац.* — И сломи гласита јунака . . . који друга у хиљади нема. *НП Вук.* Ходац каквоме нема друга. *Мат.*

дрýга ж *врста вретена.* — Послаћу ти другу и преслицу. *НП Вук.*

дрýга ж (дат. -ги, вок. дрýго) нар. **1.** *женско као друг; женска особа везана пријатељством с другом женском или мушком особом, другарица, пријатељица.* — Оде Стана на плот па ће довикнути други преко плота. *Горд.* Отац јој не воли много да се она шета са својим вршњакињама које су негда биле њене другe. *Дов.* фиг. Мучна, тешка невоља била је друга сиротог дечка. *Кнеж. Б.* **2.** *удата жена, супруга, заручница, вољена жена уопште.* — Човјек . . . без миловања, без друге срцу свому није него стари Диоген у својој бачви. *Шен.* А баш тад си морала ми доћи и не кô жена већ кô друга вјерна. *Огр.* **3.** *реч за пријатељско обраћање женским особама.* — Брбљамо и ћеретамо и, прије слатка и црна друго, и ово и оно. *Богдан.* Хитро, друге, да то покупимо! *Наз* **4.** *женска особа или оно што је чему једнако или се с чиме упоређује, парњака.* — Навршила шеснаесту годину, није јој било друге колико је Црне Горе и Приморја. *Љуб.* фиг. Шта смета нашој књижевности те не може бити испитивана као и њене друге? *Поп. П.* У свакога двије друге [пушке] мале, до ножа су у појасу љута. *Март.*

Изр. пуна рука — свачија ~, а празна ничија *док је ко имућан и богат, има много пријатеља, а кад осиромаши, остаје сам.*

дрýгāмо и **дрýгамо** прил. *на друго место, на другу страну, у другом правцу.* — Чувајте га! Ја морам другамо. *Наз.* Јелка сврне другамо погледом. *Ћип.*

дрýгāр, -ára м нар. *в. друг (1—3).* — Он . . . није ни имао свога другара. *Коз. Ј.* Један мој другар, поручник у штабу. *Ћос. Д.* фиг. Моје птице лепе, једини другари, у новоме стану познаници стари. *Јакш. Ђ.* [Овдје] су вам другари самоћа и ведро небо. *Вел.*

другáрац, -árца м *дем. од другар.*

другáрев, -а, -о = другаров *који припада другару.*

другáрēње с *гл. им. од другарити.*

другáрити, дрýгāрīм несврш. необ. *в. друговати.* — Двије сусједе . . . по вас дан другариле шијући, везући и свијет на решето премећући. *Љуб.*

другàрић м *дем. од другар.*

другàрица ж *жена друг (1—3).* — Имао сам неколико добрих другарица. *Дуч.* Затим је сву пажњу обратио законитој својој другарици. *Кол.* фиг. А форминга звечи . . . коју бесмртни бози другарицу дадоше гозби. *М-И.* Наше другарице су му импоновале својом храброшћу, озбиљношћу и неприкосновеним моралом. *Поп. Ј.* Из њене чете погинуше у окршају двије другарице. *Наз.*

другàричин, -а, -о *који припада другарици.*

другàричити, -чīм несврш. индив. *в. друговати.* — Питачу таквом одговор је лак: Слобода с робом не другаричи. *Кост. Л.*

другáров, -а, -о = другарев.

дрýгāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на другаре, на другове.* — Ја сам учинио само оно што ми је другарска љубав и другарска дужност . . . налагала. *Вас.* Пролетаријат мора обранити своју власт . . . мора учврстити нову дисциплину, другарску дисциплину трудбеника. *Ант. Л.*

дрýгāрски прил. *на другарски начин, као другар, као друг.* — Са Гојком се куцну другарски. *Ранк.* Милка га баш људски и другарски дочека. *Бан.*

другáрство с *осећање блискости и повезаности међу друговима; пријатељство.* — Осим добре карабинке и вјерног другарства тог нашег непобједивог оружја, ми сада ништа друго и немамо. *Чол.* Са жаром се фанатика предавао слободному животу и другарству. *Шов.*

другàрчић м *дем. од другар.* — Мали се другарчићи потуку и један гласно зацвили. *Кик.* Другови малишанчићи терају обруче

... а мало даље другарчићи ... играју ћулиса. *Дав.*

дрȕгач прил. покр. *в. другачије, друкчије.* — Раздражена бура ... пјену собом носи из језера, која другач не би ни до вијека из језера нашла си истијека. *Прер.* Наш Хусеин чауш, који је другач и већил-ашчија био, за њу [Туркињу] некако сазна. *Маж. М.*

другàчē прил. *в. другачије (1) и друкчије.* — Сад све је другаче. *Домј.* Нови ће се Скадар другаче да зида. *Стан.* Нама кажу ... да другаче данас ветар хуче. *Мас.*

другàчӣ, -ā, -ē *в. друкчији и другачији.* — Другачи дух и другача душа била је у Јакшића. *Скерл.* Ја сам ... читао сасвим другу и другачу његову биографију. *Нуш.*

другàчије и **другàчијē** прил. = друкчије **1.** *на други начин.* — Они тамо горе кажу сасвим другачије, само да могу боље и више одирати. *Тур.* Није много другачије било ни са варошима и селима кроз која су пролазили. *Андр. И.* **2.** *иначе, уосталом, осим тога.* — Мисли [је] излагао у приступачнијем облику ... а другачије је био оштрији ... кабинетски теоретик. *Крањч. Стј.*

другàчијӣ, -ā, -ē = друкчији *који није једнак (у чему или ни у чему), различан.* — Сасвим другачијим очима стао је гледати своју мајку. *Нех.*

другáчити, дрȕгāчӣм несврш. покр. *чинити друкчијим, преиначивати.*

дрȕгда прил. *у друго време, у друго доба, други пут.* — Другда би се и он уплео, али данас се савладао. *Ђал.* Много је чешће сухо злато, и то гдешто чисто, другда механички везано са сребром, бакром и гвожђем. *Панч.*

дрȕгдāн м нар. *други дан, сутра.* — Како се по подне ... обуку, не долазе кући другдан до поноћи. *Шапч.*

дрȕгдаш прил. заст. *в. другда.* — Колико сам јако појео, другдаш не би ни полак толико. *М 1867.* Некад љубав платонску сања, другдаш вољна, много разговорна. *Јакш. Ђ.*

дрȕгде, ијек. дрȕгдје, прил. *на ком другом месту.* — Говори живо, заносом, узиграним очима ... док другдје наоко миран је као земља. *Ћип.* Говорио им нека другдје просе круха. *Креш.*

дрȕгдје, ек. дрȕгде.

дрȕгенац, -ēнца м **1.** *друго вино, комињак.* — Ако налијемо ... комину још једанпут раствором од шећера, па ... пустимо да проври, онда добијемо другенац или комињак. *Батут.* **2.** *други рој.* — Ако је у кошници уз младу матицу остало још много радилица, изађе с њом и рој другенац кад се поновно појави млада матица. *Финк.*

дрȕгӣ, -ā, -ō **1.** *који је по реду иза првога (редни број према главном броју два):* ~ ред, ~ светски рат, једнаџба, једначина другога степена, ~ ос симетрије, ~ република. **2.** *који се разликује од пређашњега, друкчији од онога о коме је била реч, нови.* — У манастиру поче други живот и други ред. *Ранк.* Чујем да је већ сада сасвим други човјек. *Наз.* **3.** *у вези: један-други изриче узајамни однос.* — А свјетина се поредала једно за другим на уској стазици, ступајући једно другоме на пете. *Ков. А.* Да дижемо руке један на другога! *Змај.* Лепо их је било видети једно другом испод руке. *Дов.* **4.** *који није главни, већ одмах иза главнога, који иде или тече с ким или чим упоредо, али је мање важности:* ~ глас у хору, ~ виолина, трговина другога реда и сл. **5.** *једнак, раван коме, сасвим сличан, исти, истоветан.* — Ево! — И ту притрча колевци — ето, погледај! Ово си други ти! Твоје очи, твој нос, ти, пљунути ти! *Вес.* Учини му се да је ово други пакао, да је један напустио, а у други упао. *Чипл.* **6.** мн. *остали (из броја истоврсних).* — А гдје је отац и други? *Шимун.* Да издвојим двије од његових многих врлина које су се издизале над другима. *Креш.* **7.** (у именичкој служби) *било који (осим онога о коме се говори).* — И срушише се лепи снови моји ... крај тебе други пред олтаром стоји. *Ант. 2.* Други би на његову мјесту постигао каријеру. *Крањч. Стј.* Ја ниједне друге осим тебе не волим, ја се не могу другом оженити. *Вес.*

Изр. бити на друго брдо ткан, бити другог кова *бити сасвим друкчији од онога о коме је реч.* — Држим да сам ипак на друго брдо ткан. *Ђал.* Нек' он одмах види да си ти другога кова младић. *Наз.*; ~ младост *животна снага у зрелим, поодмаклим годинама*; другим речима *изражавајући се друкчије*; (гледати кога или што) другим очима, кроз друге наочари *судити о коме или чему друкчије*; из друге руке (добити, купити, сазнати) *преко посредника, не са извора.* — Одијело је купљено из друге руке. *Кал.*; једно на друго; једно с другим *заједно, укупно.* — [Трећа армија] једно на друго није бројала више од три дивизије. *Лаз. М*; на једно ухо уђе на друго изађе, на једно ухо унутра, на ~ ван *не (за)памтити оно што се чуло*; *не марити за оно што се говори или саветује*; нема друге; није друга *не може се друкчије, нема другог излаза.* — Идем сутра у Београд. Ту друге нема. *Дом.* Но није друга, благу треба дати његово или га смакнути. *Ћип.*; окренути другу, други лист *поступити сасвим друкчије.* — У Нишу је био Рушић-паша српске посланике добро

примио, али сад и он окренуо другу. *Вук.* Умемо ми окренути други лист, па ће влада указом постављати опозиционаре. *Дом.*; отићи на други свет *умрети*; то је други падеж *то је сасвим нешто друго*; у другу руку; с друге стране *иначе, друкчије*; у другом стању бити *бити трудна, тешка, трудна (о жени)*.

дрȕго прил. *што је у набрајању иза првога, што се по реду ставља иза првога.* — Из логора зове поглаварe: прво зове Лазаревић Луку, друго зове Чупића Стојана. *НП Вук.* Најрадије стану на какав басамак: једно да [коло] боље виде, а друго да изгледају веће. *Срем.*

другобратствèнӣк, -и́ка м *онај који припада другом братству.* — Он је троструко радио само да увећа своје имање и да испред другобратственика избаци ногу. *Ств. 1948.*

другобрȁтучед м *син једнога првобратучеда према сину другога.* — Ја не знам како би се могло пронаћи да сам од краљевске лозе или барем другобратучед царев. *Вел.* Аникеј . . . је Григорију падао другобратучед. *Моск.*

другобрȁтучеда ж *кћи једнога првобратучеда према кћери другога.*

другòвање с *гл. им. од друговати.*

другòвати, дрȕгујēм несврш. *бити с ким друг(арица), живети с ким као друг(арица), налазити се с ким често у друштву.* — Кад смо нас две друговале, ми једна другој све наше тајне казивасмо. *Шапч.* Будући да с њоме није ниједна дјевојка друговала, то се она још од младости држала старијих жена. *Коз. Ј.* фиг. Доброчинство и благодарност ретко . . . другују овде на овој нашој планети. *Срем.*

друговàчије и **друговàчијē** прил. нар. покр. *на другоачији, друкчији начин.* — Видим шта је, али испричај другоачије. *Мат.*

друговàчијӣ, -ā, -ē нар. покр. *в. другачији.* — Видим ја и бати нису све козе на броју. Некуд ми дошȏ другоачији. *Ад.* Знаш, на то се за Швабина вакта није ни пазило толико, али сад је све другоачије. *Ћоп.*

дрȕгȏвдје прил. (ијек.) покр. *в. другде.* — Код нас није никад било јавне дебате око оних књижевних праваца што су се другоѕдје о предност борили. *Л 1905.*

другојàгњеница ж *овца која се други пут ојагњила. Деан. Рј.*

дрȕгојāко прил. *в. друкчије и другачије.*

другòјāњка ж *другојагњеница.*

другòјачан, -чна, -чно *в. друкчији и другачији.* — Оваква је опомена прва, а друга ће бити другојачна. *Март.*

другојàчē прил. *в. друкчије и другачије.* — Русија . . . не може другојаче помоћи Србима до да њен посланик потпомогне молбу коју ће они предати Порти. *Гавр.*

другојáчēње с *гл. им. од другојачити.* — Промјене у појединим предметима нијесу другојачења, него само измјена неких честица. *Баз.*

другојàчӣ, -ā, -ē *в. друкчији и другачији.* — Штављење коже врши се на начин нешто другојачи од обичног штављења. *Петр. М.* Много су другојаче судбине биле обичаји у ономе делу нашега народа који је . . . под Турцима. *Ђорђ.*

другојàчије и **другојàчијē** прил. *в. друкчије и другачије.* — Тако! Сад иде мало другојачије! *Дом.*

другојàчијӣ, -ā, -ē *в. друкчији и другачији.* — Од те покладне ноћи дошао му отац Шима посве другојачији. *Коз. И.* У другој групи . . . многе појединости показују се у другојачијој боји. *Мил. Ж.*

другојáчити, -òјāчӣм несврш. необ. *чинити да буде што другојачије, друкчије, преиначивати.* В. пр. уз гл. им. другојачење.

другòјачнȏст, -ости ж *особина онога што је другојачно.*

другòкласан, -сна, -сно *в. другоразредан.* — То питање у целом свету (сем неколико друго- и трећекласних држава) скинуто [је] с дневног реда. *Арх. 1926.*

другòкласац, -сца м *онај који припада другој класи, другопозиваų.* — Идемо у логор као у сватове. Ми другокласци лом правимо: излудисмо пијући. *Вес.*

другòлѝгāш, -áша м спорт. *онај који припада другој лиги.* — Друголигаш »Електрострој« први пут гостује . . . и игра с јесењим прваком »Црвеном звездом«. *Пол. 1958.*

дрȕгōм прил. покр. *други пут.* — Првом баци [топуз] Ђерзелез Алија . . . другом гађа Вуче на Алију. *НП Вук.*

другомȍлбен, -а, -о правн. заст. *коме се подноси молба или жалба после решења првостепеног, нижег суда*: другомолбени суд.

другоплàсȉрāн, -āна, -āно спорт. *који се налази на другом месту*: ~ момчад.

другопóзивац, -ивца м војн. *војник другога позива.* — Обојица су били другопозивци у балканском рату. *Рад. Д.*

другоразредан, -дна, -дно *који је другога реда, мање вредности*: ~ писац, ~ дела.

другоразредац, -еца м *ученик другога разреда.* — Гргур је . . . читао и писао као онај најбољи другоразредац. *Шапч.*

другòредан, -дна, -дно *који је другога реда, нижега реда.*

другорèдāш, -áша м *ученик који има други ред, слабе оцене, слаб ученик.* — Један је другоредаш говорио. *Гор.*

другорèдāшица ж *ученица која има други ред, слабе оцене, слаба ученица.*

другорèдāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на другоредаше*: другоредашке задаћнице.

другòрођенӣ и **другорòђенӣ,** -ā, -ō *који је рођен други по реду*: ~ брат, ~ сестра.

другòстепен, -а, -о **1.** *који је другога степена, другоразредан.* — Књижевне тежње имале су у њега другостепено значење. *Барац.* **2.** правн. *другомолбен*: другостепени суд.

дрȕгōтан, -тна, -тно *који је по положају, по значењу, по деловању други, нижи, мање вредности, споредан.* — Демокрит је међу својствима предмета разлучио првотне . . . од друготних. *Баз.* Овај осјећај је посредан, друготан. *Марј. М.*

дрȕгōћ и **дрȕгōч** прил. заст. *по други пут, још једном, другом.* — Другоћ јој јунак говорио. *НПХ.* Дође ли напаст другоч на ме, прекасно би дошао и доктор. *Шен.* Муж био у замашају, те не могао уставити сјекире, засијече и другоч. *Ков. А.*

дрȕгуд(а) прил. **1.** *другде, на другом месту.* — И у нас је пшеница из незнаних времена нађена угљенисана, то јест у оном стању у ком се и другуд налази. *Панч.* Срећа је . . . у нама, тко је другуда иште, чини као слијепац. *Цар Е.* **2.** *у другом правцу, у друго место, другамо.* — Било му је драго што је домаћица наврнула разговор другуд. *Леск. Ј.*

дрȕжан, -жна, -жно *заједнички, другарски.* — Млађарија грне са свакоје стране на теферич дружни. *Вел.*

дрȕжац, дрȕшца м покр. *пречка која служи да се мрежа у води држи разапета, натегнута.* — А при том му је ручна мрежа за хватање риба на укрштеним друшцима поскакивала живахно на плећима. *Донч.*

дрȕжба ж **1.** *друштво, дружина.* — И поноћ паде. Дружба се разиђе. *Ил.* Мислио сам да је главна сврха његова ступања у дружбу била само у жељи да се упозна с људима. *Крањч. Стј.* Пасишта су им одвајкада подељена међу племенима, а старешине њихове . . . деле их сваке године међу поједине породице или задруге и дружбе. *Нов.* **2.** *дружење, дружење.* — Сад залуд поглед у прошлост окрећем: чар дружбе наше бесповратно оде. *Марк. Д.*

дрȕжбен, -а, -о *друштвен, дружеван.* — Дружбена забава и разговор овог круга беше доста хладна. *Ат.*

дрȕжбенȉк м (вок. -йче; мн. -йци) **1.** *припадник друштва.* — Они у тим ријечима, а оно се случи, те стигне [из дружбе глумаца] један дружбеник. *Вел.* **2.** *онај који стално чини коме друштво, стални пратилац.* — Медо Пуцић могао је . . . бити добар забављач и дружбеник једнога владаоца, али не и његов васпитач. *Јов. С.*

дрȕжбеница ж *женска особа која стално прави друштво коме (обично другој женској особи), пратилица.* — Њу је Кока на силу довукла у клуб — да би . . . имала макар какву дружбеницу. *Ћос. Б.* Кнез Николај . . . живио је од онога часа . . . с кћери и њезином дружбеницом. *Крањч. Стј.*

дрȕжбеничкӣ, -ā, -ō *који се односи на дружбенике и дружбенице.* — Све звијезде ... улиле вам у душу сваку срећу и храброст да будете штит и закриље кућеноме и гаженоме дружбеничком реду! *Вел.*

дрȕжбина ж заст. *в. дружина; дружење.* — Причекајте само мало да се . . . окрепимо, па ћемо сви у друштву; немојте нам кратити вашу драгу дружбину. *Ат.* Чету води међ својом дружбином, чету води по гори зеленој. *НП Вук.*

дрȕжбиница ж *дем. од дружбина.*

дрȕжбица ж *дем. од дружба.*

дружбȍвāње с *гл. им. од дружбовати.* — Само кад се дружбовање веже за неуморено телесно уживање . . . онда је и дружба исто тако по здравље опасна као и премор. *Батут.*

дружбȍвати, дрȕжбујēм несврш. заст. *в. друговати.* В. пр. уз гл. им. дружбовање.

дрȕжēван, -вна, -вно *који воли друштво, који је у друштву љубазан и сусретљив, друштвен.* — У себи је крила нешто повјерљиво, пријатељско и дружевно. *Бал.* Дружеван буди, ал' никада прост! *Панд.*

дрȕжēвно прил. *на дружеван начин, као друг, другарски.* — Од тога дана Видак као да поче блаже, некако дружевније поступати с Вучком. *Лаз. Л.*

дрȕжēвнōст, -ости ж *својство онога који је дружеван.* — Та се питомина [становништва Шумадије], дружевност и ред виде већ у првом устанку. *Цвиј.* Човјек је рођен за дружевност. *Баз.*

дрȕжēвскӣ и **дружèвскӣ,** -ā, -ō *в. другарски.* — А дружевске пушке попуцаше и у Рецу огањ сасипаше. *НП Вук.*

дружељȕбив, -а, -о **1.** *који воли друштво, који се радо и често налази у друштву.* — То ми је мана да сам дружељубив. *Срем.* **2.** *који воли људе, човекољубив.* — Говорио сам помирујући се у себи са својом основном дружељубивом идејом да људе треба вољети. *Крл.*

дружељу̀бивōст, -ости ж и **дружѐљу̀бље** с *својство онога који је дружељубив.* — Ви сте нас сами учили . . . да људским заједницама треба да влада онај наивни дух дружељубља. *Крл.* Иако на ногама цокуле звоне тешке, дружељубље имају [рудари] широко. *Ћон.*

дру̀жѐње с *гл. им. од дружити (се).*

дру̀жескӣ, -ā, -ō заст. *в. друштвен.* — Чуо сам да сте . . . један дружески човек. *Срем.*

дру̀жески прил. заст. *другарски, као друг.* — Мило му . . . да се може с њиме мало »дружескије« и пријатељскије разговарати. *Ћор.*

дру̀жина ж **1. а.** *другови, више другова.* **б.** *скуп пратилаца, пратња.* — Попут сјајне змије спуштала се гвоздена чета низбрдице, у њој краљица и њена дружина. *Шен.* **в.** *људи који су заједно на каквом послу, раду.* — Његове су бродице и мреже, а Кљако управља дружином. *Ћип.* Ето, драги мој Гргуре, овде је, као што видиш, образована једна лупешка дружина. *Ком.* **г.** *чета, одред; сватови.* — И он води кићене сватове, понајпрви иде пред дружином. *НП Вук.* Тај одред представља прилично шарену дружину. *Чол.* **д.** *весело друштво које се скупља ради забаве.* — Зар тако! Зар то? — загрми дружина лупајући по столовима. *Шен.* Ја се шетам, дружина са мноме, ми идемо Стражилову томе. *Радич.* **2.** *кућна чељад (чланови породице и служинчад или једно од двога).* — У нашој је кући много дружине, баш се може казати: велика кућа. *Ивак.* **3.** *в. друштво (4):* трговачка ~, занатлијска, ~ земљорадничка ~, ђачка ~. **4.** *казалишно, позоришно особље.* — И. Палмотићеве су се драме приказивале као и Гундулићеве, а изводиле су то три дружине. *Водн.* **5.** *скуп људи, без обзира на број, који су везани истим или сродним мишљењем.* — Релковић, Ланосовић и њихова дружина бијаху хвалевриједни домороци. *Јаг.* Вјеровници, каматници и остала дружина . . . повукоше се у варош до друге јематве. *Ћип.*

дружѝнāр, -а́ра м *члан дружине, сељачке задруге.* — [Купио је] сијено за дружинаре благајне. *Ћип.*

дру̀жиница ж *дем. од дружина.* — Око стола венац добре браће . . . дружиница вољна и повољна. *Ад.*

дру̀жѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на дружину.* — Најпре се посвршаваше неке дружинске ствари, па после један учитељ поче држати предавање. *Ранк.* Кад смо имали тежаке, ишао бих по вечери у дружинску собу. *Маж. Ф.*

дру̀жѝнски прил. *другарски, као другар.* — Простосрдачно, весело, искрено дружински је делила све с другарицама. *Петр. В.*

дру̀жѝнчāд ж *зб. им. од дружинче.*

дру̀жѝнче и дружи́нче, -ета с *члан дружине (2), послуге у кући, слуга.*— Опрости, ја сам држао да је то неко дружинче у кући. *Новак.* Она се сасвим влада као у својој кући. Хода по свим собама, заповиједа дружинчади. *Огр.*

дру̀жити, дрȕжӣм несврш. **1.** *чинити да ко или што буде заједно с (ким или чим) другим, здруживати, спајати, састављати.* — Села горњега Грбља просута су . . . косом планина које друже Ловћен с Коловиром. *Љуб.* Мах мамене наврнуше слуге тер на коноп и ликово уже два'ест три'ест мученика друже. *Март.* **2.** *в. дружити се.* — Као да никад ни дружили нијесу. *Љуб.*

~ **се** *бити коме или с ким другар(ица), друговати.* — Моја баба Манда дружила се само са булама. *Уск.* Не смије се она дружити с лакрдијашима. *Вел.* фиг. Радост . . . дружи се и с поносом. *Јаг.*

дру̀жић м *дем. од друг.* — А знаш ли ти, дружићу, како се оно припремало? *Дав.*

дру̀жица ж **1.** *дем. и хип. од дру̀га, другарица.* — Није то више било као у почетку рата, кад су их [војнике] поздрављале дружице у глупим бијелим одијелима. *Јонке.* фиг. Није то прва пјесма те врсте, но најведрија је од свих својих »дружица«. *Бен.* **2.** *супруга, жена.* — Са дружицом срца мога поћи ћу у тихи заселак. *Шен.* Налазила је најљепшу страну љубави управо у тој одлуци: бити вјерна, помагати као дружица живота мужу. *Нех.* **3.** *дeверуша.* — У име заручника свога позивљем твоје . . . родитеље и тебе у сватове. Ти ћеш ми, наравски, бити дружица. *Шен.*

дру̀жица ж *дем. од дру̀га.* — Жена с преслицом за појасом и с дружицом у руци. *Рј. А.*

Дружѝчало с етн. **а.** *други понедељак по Ускрсу, (побусани понедељак, када се побусавају гробови).* — Ја јој свагда о Дружичалу дадем побусати гроб. *Шапч.* **б.** *исти тај дан када се момци и девојке дружичају.*

дружѝчā̏ње с *гл. им. од дружичати се.*

дружѝчати се, -а̄м се несврш. уз. повр. *братимити се и сестримити на дан Дружичала. Вук Рј.*

дру̀жлица ж покр. *в. дру̀га.*

дру̀згати, -а̄м несврш. покр. *гњести, гњечити.* — [Козаци] нису . . . могли дати отпора хусарији која их је самом својом тежином друзгала, као што зид који се руши друзга људе под собом. *Кнеж. Л.*

дру̀ид, -и́да м *келтски свештеник.*

дрýидскй, -ā, -ō *који се односи на друиде*: ~ олтари.

дрýкати, -ām несврш. нем. варв. = друковати **1.** *штампати*. — Дај стотинарку! Као да ја код куће сваки дан друкам стотинарке. *Ћоп.* **2.** *бодрити, повлађивати играчима у спортским играма, навијати.*

дрýкер м варв. **1.** = дрикер. **2.** *навијач на спортским утакмицама.* **3.** *радник металац који савија металне делове. Кл. Рј.*

дрýковати, -кујēм несврш. варв. = друкати.

дрýкуд(а) прил. покр. *в. другуд(а).*

дрýкчē прил. *в. друкчије*. — И мислим да и не може друкче бити. *Шен.* Само батинама могу да реше међу собом спор. Само батинама! Никако друкче! *Каш.*

дрýкчӣ, -ā, -ē *в. друкчији*. — А Дада је била друкча жена! *Вукић.* И ту срце зар да устрепти и каже реч друкчу? *Мас.*

дрýкчије и **дрýкчијē** прил. = другачије. — И данас он друкчије гледа у свет. *Чипл.* Само да дође та блажена киша . . . Друкчије за неколико дана ни струка зелени. *Ћип.*

дрýкчијӣ, -ā, -ē = другачији. — Сваки земаљски крај има друкчије гласове за говор. *Нен. Љ.* О мајко слатка, ја ћу доћи к теби док бабо буде друкчији но сада! *Огр.*

дрýкшē прил. покр. *в. друкчије*. — Она је сад, иста Зона, никако друкше него као једна поништена таксена марка. *Срем.*

дрýкшӣ, -ā, -ē покр. *в. друкчији.*

дрýм, дрýма м (мн. дрýмови и песн. дрýми) грч. *главни пут, цеста*. — Кратки данци, а дуги конаци, магловити друми кроз планину. *НП Вук.* Изненада зачу се друмом топот коњског копита. *Шен.* фиг. Видаковић није никада био на великом друму светске књижевности. *Поп. П.* Мени је као да ме увис диже глас мој високо, где је сунчев друм. *Наз.*

Изр. остати на друму *бити остављен од свију и препуштен само себи*; што на уму, то на друму *отворено, без околишења, без увијања*. — Теби што на уму, то и на друму, а свет . . . неће то да трпи. *Срем.*

дрýмāр, -ápa м *цестар, путар*. — О знам ја добро да друмар Жване сваки мјесец донесе плаћу . . . из цесарове благајне. *Кум.*

друмáрина ж *оно што се плаћа за одржавање друмова; оно што се плаћа за пролазак друмом, цестарина, путарина.*

дрýмац, -мца м индив. *дем. од друм*. — А кад сниједе падне и друмци западну, ето њега код јатака. *Срем.*

друмòвāње с *гл. им. од друмовати*. — Просјаци, кљасти и богаљи . . . препланули од вечитог друмовања, заредили од софре до софре. *Рад. Д.*

друмòвати, дрýмујēм несврш. *бити често на друму, ходати много друмом*. В. пр. уз гл. им. друмовање.

дрýмōвнйк м индив. *путник*. — Путовања су увек будила у великом друмовнику Растку Петровићу . . . изненадна и неочекивана расположења. *Пол. 1958.*

дрýмовскй, -ā, -ō *в. друмски*. — Седми одбор треба [да је] друмовски који ће натјерати државу да нам гради друмове. *Вел.*

дрýмскй, -ā, -ō *који се односи на друмове*: ~ човек, ~ разбојник, ~ механа.

дрýскāње с *гл. им. од друскати (се).*

дрýскатн, -ām несврш. *дрмати, трести*. — Алат појури . . . пазећи . . . да не би Марка наглим кретањем својих сапи у седлу дрмао и друскао. *Станк.* Адил се одмакну и стаде друскати ногама да их утопли на оној студени. *О-А.*

~ **се** *трести се, дрмати се.*

дрýсто с покр. *в. друштво*. — Хајде са мном, јер без братског друста, верој, верој, земљица је пуста. *Радич.*

дрýћитн, -ӣм сврш. *љоснути, пасти*. — А и други се . . . пољуљали, па кад један дрући, а он повуче још двојицу јал тројицу. *Рад. Д.*

дрýц м нем. покр. = друцача *штап с више чворова на врху којим се гњечи грожђе у чабру, муљало.*

дрýцати, дрýцām несврш. покр. *гњечити, притискивати, тиштати, притиском гњечити*. — Ја се овдје нехотице сјетим онога пјесника који је опјевао: »Тугу грожђа друцанога«. *Кор.*

дрýцача ж покр. = *друц.*

дрýшкан м фам. *хип. од друг*. — Е срећан си колико си тежак, друшкане! *Вин.*

дрýшко м нар. *хип. од друг*. — Пријатељу, друшко, браћо — јављају се гласови од надошлих гостију. *Кос.*

дрýшковић м *друшкан, драговић*. — Стаде да скида с држалице пружену мотику. — Тупа, друшковићу, и посве излизана. *Ћос.*

друштвáнце, -а и -ета с *дем. од друштво*. — Скупило се лепо друштванце од момака и девојака. *Срем.* Сјећало је то друштванце на мало јато ластавица што их рана јесен зауставила. *Шимун.*

дрýштвен, -а, -о **1.** *који се односи на друштво (1); који припада друштву*: ~

покрет, ~ рад, ~ циљ, ~ задатак, ~ обавеза, друштвени интереси, ~ радник, друштвени органи управљања. **2.** *који воли друштво и живот у друштву, дружеван, дружељубив, другарски.* — Ондје пребивају друштвени грађански људи, а не фратри. *Шен.* Био је то човјек четрдесетих година . . . друштвен и срдачан. *Бар.*

Изр. друштвени радови *заједнички радови*; ~ исхрана, прехрана *исхрана, прехрана у заједничким мензама*; ~ комедија *комедија којој је предмет узет из друштвеног живота*; друштвене науке *хуманистичке науке*; ~ рачун *израчунавање целине из познатих делова* (*употребљава се код послова у којима суделују више лица*).

дрýштвено прил. *као друштво, за друштво.* — Кватерник пита куда смо друштвено доспјели. *Нех.* Добро је увијек оно што је друштвено потребно, друштвено корисно. *КН 1955.*

друштвено- *као први део сложених придева у значењу* друштвен (*1*): друштвено-економско уређење, друштвено-историјска реалност, друштвено-планско регулисање производње, друштвено-политички успех и сл.

дрýштвенōст, -ости ж **1.** *својство онога који је друштвен, способност за друштвени живот; дружевност, дружељубивост.* — Казали смо раније да је основ човекове моралности — друштвеност, тј. задовољство које човек налази заједничким животом у друштву. *Марк. Св.* **2.** *друштвени живот, друштвени односи, друштвене везе.* — Ђуро не помаже ништа да се у граду развије друштвеност. *Нех.*

друштвèњāк, -áка м *онај који воли друштво, који развија друштвеност.* — Вршњаци га се спомињу . . . као друштвењака и забављача. *ХР 1928.*

дрýштво с (ген. мн. дрýштāвā) **1.** *неограничена заједница људи, сједињена одређеним производним односима*: родовско ~, робовласничко ~, феудално ~, капиталистичко ~, социјалистичко ~, комунистичко ~, класно ~, бескласно ~. **2.** *ограничен слој људи који сачињавају ужу заједницу на основу сталешких, класних и сл. разлика.* — Кватерник болно осјећа господство . . . туђега језика у вишем друштву руском. *Нех.* **3.** *скуп људи који живи заједно или се често скупља ради заједничког посла, забаве, разоноде и сл.* — Где ли је . . . господин Мика: глуво друштво без њега! *Срем.* А друге суботе, после оне злосрећне даће, млади Ристић је пијан и напола ношен друштвом отишао Аники. *Андр. И.* **4.** *удружење или заједница људи који су себи поставили какав заједнички задатак или циљ, а везани су међу собом друштвеним правилима*: акционарско ~, деоничарско ~, спортско ~, стрељачко ~, добротворно ~, ватрогасно ~, Друштво књижевника Хрватске, Србије и сл. **5.** *рој пчела.* — Продајем пчеле, петнаест друштава. *Б 1958.*

Изр. цвет друштва *највише цењени појединци у једном друштву*; чинити, правити коме ~ *забављати кога*; ићи, припадати у чије ~ *често бити или боравити с ким, дружити се*; одлазити, залазити у друштва *живети друштвеним животом*; стубови друштва *најзаслужнији или најактивнији чланови једног друштва*; у друштву *заједно.* — Тај датум Српска академија наука, у друштву са Југославенском академијом знаности и умјетности, зажелела је нарочито да прослави. *Бел.* Овце не могу с курјаком у друштву стајати. *Прер.*; у друштву се и калуђер (фратар) жени *чинити за вољу друштва и оно што иначе не бисмо урадили.*

дрхат, -хта и **дрхат,** -а м **1.** *дрхтавица; дрхтање; дрхтај.* — Његово лице канда је од камена било, ни дрхтом не дрхтну. *Шен.* Кад тај [грч] попусти, с дрхатом очекује [Рифка] наредни. *Андр. И.* Сукрвица цури и изазива непријатан дрхат живаца. *Лал.* **2.** *подрхтавање, титрање, треперење* (*гласа, мирне површине воде, светлости*). — И мирне воде . . . у лаку дрхту своје површине носе шапат дрезги. *Коз. Ј.* Засењива . . . светлост играше према кретању лађе и у дрхату обасјаваше болницу као зубља којом човек маше. *Дов.*

дрхтав, -а, -о **а.** *који дрхће, подрхтава, који се тресе.* — Хоћеш моје усне . . . сањиве, дрхтаве, пуне сна и росе. *Бој.* Кад је мало одахнуо, он је дрхтавом руком . . . дохватио писмо. *Кол.* Савовић пође дрхтавим корацима. *Лал.* **б.** *који неуједначено звучи, испрекидан* (*о гласу, звуку*). — Напукло звоно баца у таму тужне . . . дрхтаве звуке. *Бил.* **в.** *који трепери, трепће, мига* (*о пламену, светлости и сл.*). — У кандилу горео је дрхтав жижак. *Рист.* У дремовну оку дрхтав трепти сјај. *Крањч. С.*

дрхтāван, -вна, -вно *в. дрхтав.* — Скупила је сву снагу своју те дрхтавим гласом рекла. *Берт.*

дрхтавац, -āвца м *онај који дрхће*; фиг. *плашљивац, страшљивац.* — Смрт . . . ствара од људи дрхтавце и кукавце. *Прод.*

дрхтàвило с *дрхтање, подрхтавање.* — У сумрачноме сивом дрхтавилу утонули су гробови малашни. *Гал.*

дрхтавица ж **1.** *трешња, грозница* (*од хладноће, слабости, старости, узбуђености*), *дрхтање.* — Све је то Лука оћутио по оној тихој дрхтавици, која само љубеће срце уздрмава на додир обожавана бића. *Коз. Ј.*

Нера већ устала . . . села на праг . . . јака роса обујмила све, те је нека лака дрхтавица подузима. *Вес.* **2.** фиг. *грозничавост, узбудљивост.* — Режија господина Веснића много је помогла да Вернерова драма добије праву дрхтавицу живота. *СКГ 1937.*

дрхтаво прил. **1.** *дршћући, подрхтавајући, тресући се.* — Ноћу је Лујо . . . лутао . . . дрхтаво ишчекујући у сјени големе камаре сијена . . . какву Розику, Јаницу или Маришку. *Кол.* **2.** *на дрхтав начин, дрхтавим гласом, испрекидано.* — Говори старац, говори дрхтаво и свечано. *Михољ.* Звони . . . звони . . . дрхтаво и тужно, однекуд из даљине. *Јак.*

дрхтāј м **1.** *кратко дрхтање, трзај, покрет тела кад задрхти.* — Лагани дрхтај прође лицем дјевојке. *Леск. Ј.* Мајка ме нетремице гледала и с времена на време тихо и с дрхтајима уздисала. *Јак.* **2.** *трепереље, трептај, титрај.* — Што ће ми сва открића . . . кад не бих могао . . . да сазнам откле Никшиницама онај дрхтај у гласу? *Војн.* Загледа се у дрхтај прашине у сунчаном сјају. *Тип.*

дрхталина ж *дрхталица* (*2*). — Потреса се као дрхталина. *Кал.*

дрхталица ж **1.** *в. дрхтавица.* **2.** (обично мн.) *хладетина, пихтије.* — Забола [је] жлицу у дрхталицу. *Торб.* фиг. У дрхталице готово се они растопише од страха. *Богд.*

дрхтāње с *гл. им. од дрхтати.*

дрхтати, дршћем и дрхтим (имп. дршћи и дрхти; прил. сад. дршћући и дрхтећи) несврш.; исп. дрхтјети **1. а.** *имати дрхтавицу, трести се; подрхтавати (нпр. од потреса, експлозија и сл.).* — Није се ни осврtала на дјевојчицу која је дрхтала поред њених ногу. *Андр. И.* Дрхтала му је доња усница као да га грозница тресе. *Том.* Не знамо да ли то гађају наши или њихови топови, тек земља је дрхтала. *Јак.* **б.** *трепетити, мигати, светлуцати (се), трептати (о светлости, ватри и сл.).* — У приземљу дршће под ниским сводом тесана луч. *Нех.* фиг. Тиха је вечер дрхтала над свијетом. *Крањч. С.* **в.** *звучати испрекидано, неједнако, неуједначено (о гласу, звуковима).* — Поче ме храбрити и глас јој стаде дрхтати. *Шапч.* Глас му је дрхтао као у клетви. *Божић.* **г.** *учестано ударати, куцати, трепетати (о срцу).* — Њему дрхти срце. *Макс.* Срце ми је дрхтало и цијепало се удвоје. *Ков. А.* **2. а.** фиг. *бојати се кога, бити застрашен, страховати (од чега или пред ким).* — Видите ли ви оног ђиду . . . тај ти је био хајдук, пет округа од њега дрхтало. *Чол.* Ти иза зида псујеш, а пред њим дрхтиш као јасика. *Јонкв.* **б.** *осећати стрепњу, бојазан, бојати се, бринути се (за кога или што).* — Ах, господине . . . ја дршћем за њега од вашега гњева. *Грол.* Зар има, због, већег богатства од радосна и мирна живота без брига, кад човјек не мора дрхтати за свој свагдашњи крух! *Ант. Л.*

Изр. ~ над сваким динаром *тврдичити, џицијашити;* дршће му душа на језику *тек што није издахнуо.*

дрхтеж м *в. дрхтавица* (*1*). — Мене је дрхтеж подилазио цијелим тијелом. *Бег.*

дрхтјети, -тӣм (ијек.) *в. дрхтати.*

дрхтнути, -нём сврш. **а.** *кратко задрхтати, бити захваћен кратким дрхтајем.* — Стипанчић проблиједи и дрхтне. *Новак.* **б.** *прелетети као дрхтај, одразити се дрхтајем.* — Преко мужевног му брка дрхтне смијешак. *Крл.*

дрхтуља ж *оно што дршће, дрхти.* — фиг. Њена ситна, скакутава сјена узнемири га . . . можда се часомице чак прометну и у дрхтуљу савјести. *Божић.*

дрхтӯљав, -а, -о *који дрхтуљи, подрхтава.* — Опет мекани сагови, слаба дрхтуљава расвјета, мукли мир. *Леск. Ј.*

дрхтуље ж мн. **1.** зоол. *породица морских риба које имају у своме телу електрицитета и задају електричне ударце другим морским животињама* Torpedinidae. *Финк.* **2.** бот. *род морске траве* Nostocaceae. *Терм. 3.*

дрхтӯљив, -а, -о *дрхтуљав.* — Ништа није могло да на себи устави и задржи старчев дрхтуљиви поглед. *Десн.*

дрхтӯљити, дрхтӯљӣм несврш. = дрхтурити *дем. према дрхтати.* — Жижак је слабо дрхтуљио пред једном . . . сликом на стијени. *Кум.* Она је дрхтуљила у радосној јези, чекајући вече и кревет. *Ћос. Д.*

дрхтӯр, -ӯра м *в. дрхтавица* (*1*). — Захваљује ноћи . . . што му нитко не може да примијети дрхтур тијела. *Јел.*

дрхтӯрав, -а, -о *дрхтуљав.* — Зајецала је дјевојчица . . . дрхтурава и босонога. *Сим.* И послије много година . . . доклатио се опет Ћукан . . . дрхтурав на треперавим ногама. *Божић.*

дрхтӯрење с *гл. им. од дрхтурити.*

дрхтӯрити, дрхтӯрӣм несврш. = дрхтуљити. — Уза зид стоје и дрхтуре осуђеници звецкајући оковима. *Лал.* На црном, далеком небу дрхтуриле ситне звијезде. *Кол.*

дрцāње с *гл. им. од дрцати.*

дрцати, -ām несврш. *дрмати, потресати, трзати, тући.* — Младост је раздрагана, свака ми жила дрца. *Наз.* Ланац му за леђима дрца и звеца. *Божић.*

дрцати, дрцām несврш. **1.** *грепсти noктима, шкрипати пером. Р-К Реч.* **2.** *чупати, чупкати. Р-К Реч.*

дрцимицē прил. покр. *овлаш, површно, на брзу руку, летимице.* — Што год он ради, или чита, или пише, или учи, све дрцимице ради. *Рј. А.*

дрцкуља ж агр. покр. *врста ране шиљиве врло мекане и водене. Рј. А.*

дрцнути, -нēм **1.** *свршн. прва дрцати.* **2.** *в. дрићнути. Р-К Реч.*

дрчад ж *зб. им. од дрче, дечурлија.*

дрчàчина м вулг. *дериште, деран, клипан.* — С њом [се] вукао цијели дан и цијелу ноћ као какав дрчачина. *Тур.*

дрче[1]**,** -ета с погрд. *дете, дериште. Деан. Рј.*

дрче[2]**,** дрчā ж мн. покр. *хладетина, пихтије. Р-К Реч.*

дршка ж (дат. -шци) **1.** = држак. — На сунцу мутно сину дршка од сабље. *Моск.* На развијену листу могуће је разликовати лисну основу, лисну дршку и лиску. *Станк. С.* **2.** *бадрљица (у пера од живине).*

дршкāње с *гл. им. од дршкати.*

дршкати, -ām несврш. *дражити, уцкати, пуждати (нпр. пса на свиње) вичући »држ!« Вук Рј.*

дршчић м *дем. од држак.*

дршчица ж *дем. од дршка.*

дȳ оном. (обично поновљено) *узвик за опонашање, подражавање звука пуцања из (мањега) ватреног оружја.* — Сад пали! Пали! Ду-ду-ду-ду-ду! *Кост. Л.*

дȳал, -а и **дȳал,** -ала м лат. грам. *двојина.*

дуалȉзам, -зма м **1.** фил. *идеалистички назор у филозофији који, насупрот монизму, као основу биća узима две супстанце: материју и дух.* **2.** пол. *систем уређења или владавине двема државама са заједничким владаром:* аустро-угарски ~.

дуàлист(а) м лат. *присталица дуализма у филозофији, у политици.*

дуалȉстичан, -чна, -чно и **дуалȉстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на дуализам.* — Посве у дуалистичном платонском духу држи тијело за терет. *Баз.* Богомилство . . . имало је дуалистички значај. *Шиш.*

дуалȉстички прил. *на дуалистички начин, по дуалистичком начелу.*

дуалȉтēт, -éта м *двојство, дуализам:* ~ духа и материје, ~ човечје нарави, природе.

дȳалнӣ и **дȳалнӣ,** -ā, -ō = дуалски *који се односи на дуал, двојински:* ~ облик.

дуáлнōст, -ости ж *својство или особина онога што је дуално.*

дȳалскӣ, -ā, -ō = дуални.

дȗб м (лок. дȗбу; мн. дȗбови, ген. дубóвā и дȗбōвā) бот. **1.** *листопадно дрво чији је плод жир или желуд, храст.* — Стољетне дубове бршљан све ови. *Домј.* фиг. Наћи ћете у њему [човеку равнице] изданак из нашег прадедовског дуба. *Петр. В.* **2.** покр. *стабло, дрво уопште.* — Побери јабука са лиснатог дуба. *Војн.*

дȗба ж заст. *врста лађе. Вук Рј.*

дȗбāјка ж покр. *в. дубак*[1]. *Вук Рј.*

дȗбак, дȗпка, дȗпко *удубен, угнут, конкаван.* — Кô дупки штитови сте од мједи. *Наз.*

дȗбак[1]**,** дȗпка м (ген. мн. дȗбāкā) *направа у којој мало дете стоји и учи да хода, сталак.* — Стајао сам . . . као дијете у дупку. *Лоп.*

Изр. у ~, из дупка *усправно, увис.* — Стојећи у дубак, с капом на глави . . . пробесједи. *Љуб.* Уперисмо увис, из дупка, чакље и куке, као бодље у јежа. *Богдан.*

дȗбак[2]**,** дȗпка м *удубина, удубљење у зиду, ниша.* — Било је видјети у зиду овелик дубак. *Шен.* У дупку од прозора . . . сам се сакрио за китњастим, ресастим застором. *Вел.*

дубáра ж тур. **1.** *подвала, варка.* — Је л' на срцу кâ на језику вама, али само дубару бацате? *Њег.* **2.** *двоструко два (израз у игри табле и домина). Шкаљ.*

дȗбац[1]**,** дȗпца м **1.** *дем. од дуб.* **2.** бот. **а.** *в. медунац. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. уснатица* Teucrium chamaedrys. *Сим. Реч.*

дȗбац[2]**,** дȗпца м **1.** *онај који дубе. Р-К Реч.* **2.** *оно чиме се дубе, оруђе за дубљење. Р-К Реч.*

дȗбац[3]**,** дȗпца м *в. дубак (1).*

Изр. у ~ *навише, увис.* — И мени нешто хладно око срца, а све ми коса у дубац. *Дом.*

дȗбāч, -áча м **а.** *оно чиме се дубе, длето.* — При лојаници дубе дубачем мишаје . . . и издјелава камише. *Божић.* **б.** *нарочит нож од челика издубене, конкавне оштрице за обележавање стабала у шуми. Мин. Лекс.*

дубàчац, -чца м бот. **а.** *дубац*[1] *(2б).* **б.** *петровац.* **в.** *јоргован. Сим. Реч.*

дȗбēм *през. од дупсти.*

дубènица ж покр. *кошница издубена у дрвету. Вук Рј.*

дȗбēње с *гл. им. од дупсти.*

дȗбилица ж техн. *строј, машина која дубљењем обрађује металне делове који нису потпуно довршени:* ~ за турбине.

дȗбило с **1.** *нарочито длето за израду резбарија или гравира у графичкој уметности. Мин. Лекс.* **2.** покр. *стублина на бунару, шупљи труп дрвета. Вук Рј.*

дубѝна ж (ак. дȕбину и дубȉну) **1.** *размак од површине, од врха чега до дна или до какве тачке према доле*; супр. висина: ~ мора, ~ бунара. **2.** (обично у мн.) *простор, пространство које се налази у великој удаљености од површине.* — Затутњи из дубина. *Вес.* Природна блага . . . крију морске дубине. *Мј. 1926.* **3.** *место или простор удаљен од почетка чега, у унутрашњости, у средини чега.* — Чиста је и мирна плава небеска дубина. *Ранк.* Град [је] у дубини залива. *Крањч. Стј.* У дубини тавних гора . . . он је срећан био с њоме. *Ил.* **4.** фиг. **а.** (у вези с именицама које значе време) *временска поодмаклост*: ~ прошлости, ~ старости. **б.** *основа, бит, суштина, језгро, срж*; *величина, садржајност, значајност.* — Сумњам да је живот у својој дубини тако сладак. *Мил. В.* То је био један од оних сјајних људи из народне дубине. *Чол.* Ја ћу осјетити дојам велике ријечи, дубину оног увјерења. *Крањч. Стј.*

Изр. из дубине душе, срца (осећати, мрзети, волети) *у највећој мери, врло, јако, живо* (*осећати, мрзети, волети*); у дубини душе, срца *у најдубљем унутрашњем доживљавању*.

дȕбина ж *аугм. од дуб.* — Бре не лажи, мој бумбуле на врх дубине! *НП Вук.*

дубинòмер, ијек. дубинòмјер, м пом. *справа за мерење дубине* (*обично мора*).

дубинòмјер, ек. дубинòмер.

дȕбинскӣ, -ā, -ō *који се односи на дубину*: ~ снимање, ~ роњење, ~ бушење, ~ риболов.

дȕбински прил. *у великој дубини.* — Бушења се врше дубински. *Пол. 1950.*

дубио́за с мн. лат. банк. *сумњива потраживања или дуговања.*

дȕбиōзан, -зна, -зно *сумњив, двојбен, неизвестан.*

дубио́зиōст, -ости ж *својство онога што је дубиозно, сумњивост, двојбеност, неизвесност.*

дȕбирōг м покр. *купаста колиба за затварање стоке преко зиме.* — Застадоше на простору гдје је . . . стајала . . . колиба опкољена торовима, сјењацима и дубирозима. *Лал.*

дȕбити[1], -ȉм (импф. дȕбљāх и дȕбāх) несврш. *стајати усправно, дупке.* — У то доба дјеца траже да дубе и да ходе. *Батут.* [Шћепан] сједне . . . главари око њега дубе. *Њег.*

Изр. ~ на глави а) *чинити све што се може*; *чинити и оно што је немогуће.* — Одмах отвори врата! Ми ћемо ту да преноћимо па макар ти дубила на глави. *Ћос. Д.*; б) *бити наопако, нелогично постављен.* — Коментатори из штампе . . . имају . . . мишљење које дуби на глави. *Пиј.*

дȕбити[2], дȕбӣм (импф. дȕбљāх; трп. прид. дȕбљен) несврш. *дупсти.* — Брат је штаком дубио рупу у земљи. *Сим.* фиг. У логору трговина дуби своје канале и каналиће. *Бон.*

~ **се** повр. *удубљивати се, зарањати.* — Све више и више дубила сам се у жалосне мисли. *Шен.* У дну њеног звонкога гласа дубила се једна пукотина туге и усамљености. *Уск.*

дȕбица ж бот. *храст. Сим. Реч.*

дȕбл м енгл. спорт. = дабл.

дȕблек м покр. *дулек, тиква, бундева, мисирача.* — Пекући на жари кукуруз и дублеке у сваке су шале ударили. *Торд.*

дȕблēт, -éта м и **дублѐта** ж фр. **а.** *оно што се налази у два или више примерака, дупликат.* **б.** грам. *двојаки лик једне исте речи.*

дȕблētнӣ и **дȕблетнӣ,** -ā, -ō *који се односи на дублете.*

дȕблијер, -ѐра и **дȕблӣр,** -и́ра м покр. *в. дуплир* (*а*). — Купи . . . два дублијера од процијеђена воска. *Љуб.*

дȕбље с *зб. им. од дуб.* — Нек' пада дубље словенске горе! *Кост. Л.* Чинила [се] тако љупка и млађана пред мрком црквом и у полутами густога дубља иза ње. *Шимун.*

дȕбљē и **дȕбље** прил. *комп. од дубоко.*

дȕбљēње с *гл. им. од дубити* (*се*).

дȕбљӣ, -ā, -ē *комп. од дубок.*

дубљѝна ж покр. *в. дубина.*

дȕбов, -а, -о *који припада дубу, храстов.*

дубòвалина ж покр. *в. дубодолина.* — Ни у најскровитијим дубовалинама нема ништа непоуздано. *Цар Е.*

дȕбовина ж **1.** *дубово дрво, храстовина*; *дубово грање и лишће.* **2.** *дубова шума.* — У ријеткој дубовини и густишу папратине биле су куће . . . некадашњих ковача. *Лоп.*

дубòдолина и **дубодòлина** ж *дубока долина између планинских гребена и страна, дубоки до(л), дубовалина.* — Два потока сњежна . . . у дубодолину сливају голему воду. *М-И.* Прођоше шумарак, избише у једну дубодолину. *Ћос. Б.*

дȕбок, -òка, -òко (комп. дȕбљӣ) **1.** **а.** *који има велику дубину*; супр. плитак: ~ бунар, ~ језеро. **б.** *који има већу дубину у поређењу с другим истоврсним предметима*: ~ таљир, ~ бразда. **в.** *који обухвата, заузима велик простор од крајева према унутрашњости*: ~ позорница, ~ двориште. **г.** *који нестаје у даљини, који нема*

видљива краја, бескрајан: ~ небо, ~ шума. **2. а.** *који се налази у великој дубини, далеко од површине*: ~ корен, ~ дно. **б.** *који долази, излази из дубине*: ~ уздисај, ~ дисање. **3. а.** *који се налази у дубини, у унутрашњости, далеко од вањског, спољашњег дела*: ~ позадина. **б.** *који је временски врло удаљен*: ~ старина. **4.** фиг. **а.** *који се одликује дубином, смислом, садржајем, темељан, темељит, мудар.* — Пјевају хрватске пјесме они исти мужеви којима далеко по свијету слови име са дубоке латинске учености. *Јаг.* Не разумјеше . . . ријечи дубоких. *Мат.* Био је дубок мислилац. *Лог. 2.* **б.** *знатан, значајан, изразит, јак*: дубоке промене, дубоке противуречности. — Друштво и јавни живот налази се у великој и дубокој кризи. *Марј. М.* **в.** *који је достигао до високог ступња напетости (о осећању, психичком стању).* — Бјеше на свијет дошла са клицом дубоке сјете. *Мат.* Проговори с дубоким ганућем. *Вел.* **г.** *који је далеко поодмакао у трајању.* — Покаја се и до дубоке старости живје. *Вук.* Иде у сусрет најдубљим јесенима. *Уј.*

Изр. ~ глас *пун, низак глас који долази из груди*; дубоке очи 1) *очи које се одликују изразитошћу, озбиљношћу погледа*; 2) *очи црне, тамне, с великим зеницама*; имати ~ цеп *имати много новаца*; оставити ~ траг *остати дуго у сећању*; пустити ~ корење *заузети чврст и сталан положај*; спавати дубоким сном *чврсто спавати*; учинити ~ поклон *поклонити се врло ниско.*

дубо̀ко прил. (комп. дȕбљē и дȕбље) *у дубину, у дубини*; супр. плитко. **а.** *у вертикалном правцу*: ~ ронити, ~ орати, фиг. ~ мислити, ~ спавати. **б.** *у хоризонталном правцу*: ~ у двориште, ~ у шуми. **в.** *у времену*: ~ у ноћ, ~ у прошлост.

Изр. дубље загледати у чашу *опити се*; дубоко (дубље) сегнути у цеп *издати много новаца.*

дубоко- *као први део сложенице значи да је оно што је исказано њеним другим делом садржано у великој мери*: дубокомислен, дубокомисленост, дубокоуман, дубокоумност и сл.

дубокољȕдскӣ, -ā, -ō *темељито, искрено људски.*

дубокòȕман, -мна, -мно *који је дубока ума, који је пун смисла*: ~ разговор, ~ питање, ~ садржај, ~ мисао.

дубокòȕмље с *в. дубокоумност.*

дубокòȕмнōст и **дубокоу́мнōст**, -ости ж *својство онога који је дубокоуман.*

дȕборēз м **1.** *уметничка обрада дрвета, камена, кости, метала и других материјала урезивањем, израда украса резањем (у дрвету, камену итд.).* **2.** *оно што је урезано на дрвету, камену или другом материјалу.* — Радознали људи . . . пипали дуборезе. *Франг.* фиг. Или је то било . . . свјесно дјечје пресликавање невидљивог мајчиног душевног дубореза. *Ж 1955.*

дубореза̀ц, -е́сца м (ген. мн. дубо̀рēзāцā̄) *онај који се бави дуборезом, резбар.* — На дрвеним дворовима викиншких старешина били су окупљени најбољи . . . дуборесци. *Пол. 1958.*

дубореза̀чкӣ, -ā, -ō *који се односи на дуборесце.*

дуборе́шчев, -а, -о *који припада дуборесцу.*

дȕботина ж *место где се дубе*; *удубина.* — А кад дођу до пред дуботину, зајаучу. *Прер.*

дȕботисак, -ска м неол. *врста штампарске технике при којој сви делови слике леже удубљени у плочи, бакротисак.* — Швицарска прописује . . . своје сталне серије у дуботиску. *ВЛ 1960.*

дȕбрава ж (ген. мн. дȕбрāвā) *шума од дубова (храстова), шума уопште, гај.* — Његов глас је јечао у дубрави. *Вес.* Кад је бака ово изрекла, страховито јекну цијела дубрава. *Брл.*

дȕбравица ж *дем. од дубрава.*

дȕбровачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Дубровник или на Дубровчане*: ~ архив, ~ брава.

Дȕбро̄вкиња ж *в. Дубровчанка.*

Дȕбро̄вчанин м *човек из Дубровника.*

Дȕбро̄вчанка ж *женска особа из Дубровника.*

дȕва ж = духа *дах, задах*; *мирис, воњ.* — Овако смирен старошћу, само осећа хладну дуву страха. *Петр. Б.*

дȕвак, -а и -вка, **дȕвāк**, -áка и **дȕвак**, -вка м тур. *копрена којом се невеста при свадби покрива преко лица, вео.* — Дигни дувак да ти лице видим. *Огр.* У једном углу стоји млада . . . прекривена дуваком. *Андр. И.* Мекано цвијеће као бијели дувци. *Матош.* Буле у дувацима . . . пустише да иду. *Јакш. Ђ.*

дȕвалачкӣ, -ā, -ō *дувачки.* — Грци су познавали . . . и дувалачке инструменте. *Пов. 1.*

дȕвалица ж = духалица *дуваљка.*

дȕвало с = духало **1.** (и м) *дуваљка.* **2.** *дувач.*

дȕвāлька ж = духаљка *справа за дување*; *ковачки мех.* — Приснодите дуваљку уз пламен ацетилена и дувајте у њу. *ОК.*

дȕвāн, -áна м тур. бот. = духан. **а.** *биљка из пор. помоћница у чијем лишћу има нико-*

тина Nicotiana tabacum. **б.** *исушено и танко изрезано, исецкано лишће исте биљке које се употребљава за пушење, жвакање или шмркање.*

Изр. **не вреди ни луле дувана** *не вреди ништа.*

дува́нити, дȕвāнӣм несврш. = духанити. **1.** *пушити дуван.* — Момир чкиљи . . . и слатко дувани. *Каш.* **2.** *снабдевати кога дуваном.* — Ако баш немаш . . . могу да те данас ја дуваним. *Дав.*

~ се = духанити се *снабдевати се дуваном.*

дува̀нӣште с = духаниште *место где је био посађен дуван.* — Путељком кроз дуваниште стигли [су] у попаљено село. *Лал.*

дува̀нкеса ж = духанкеса *кеса за дуван.*

дȕвāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на дуван.*

дува̀нчина ж *аугм. и пеј. од дуван.* — Окани се ти те толике дуванчине. *Ћоп.*

дува̀нџија м = духанџија **1.** *продавац дувана.* **2.** *страстан пушач дувана.* — Ти си бар дуванџија па знаш лепо каква је срамота и грехота оставити стара оца без ђаволске свеће. *Рад. Д.*

дува̀нџијка ж = духанџијка **1.** *продавачица дувана.* **2.** *жена дуванџије* (*1*).

дува̀нџика ж *в. дуванџијка.*

дува̀нџи̏ница ж = духанџиница *дућан, радња где се продаје дуван.*

дува̀њара ж = духањара *врећица или кутија за дуван.*

дȕва̏ње с *гл. им. од дувати.*

дува́ње̏ње с *гл. им. од дуванити.*

дȕвāњскӣ, -ā, -ō *који се односи на Дувно.*

дȕвāр, -а и **дȕвāр,** -ápa м (лок. дȕвāру и дува́ру) тур. покр. *зид.*

Изр. дотерати, догурати кога (цара) до дувара *довести некога у безизлазан положај*; ударити главом о **~** *силом хтети учинити оно што је немогуће, узалудно се напрезати.*

дува̀рина ж покр. *аугм. и пеј. од дувар.* — Само остаде у сјећању дуварина старе куће коју су Талијани запалили. *Лал.*

дȕвāрскӣ и **дȕвāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на дувар*: **~** сат.

дȕвати, дȕвāм несврш. = духати **1.** *доводити у кретање зрак, ваздух.* — Дувала је крај мора . . . љута бура. *Шен.* Кроз тунел дува промаја. *Дед. В.* фиг. Европом су почели да дувају други ветрови. *Милис.* **2. а.** *испуштајући из уста јаку струју зрака, свирати у какав инструмен(а)т и сл.* — Нотарош . . . му [гајдашу] залепи пола десетице на шешир, а Совра дува за ону другу полутину кô бесан. *Срем.* Поштар [је] дувао у рог. *Шкреб.* **б.** *помоћу какве справе чинити ветар.* **3.** фиг. (на кога) *љутити се.* — Онда се он на нас нешто изузе и стаде дувати. *Глиш.*

Изр. **~** коме у (за) врат(ом) *угрожавати кога*; **~** на нос *љутити се*; **~** у један (исти) дудук (рог, тикву) с ким *слагати се у мишљењу и поступцима с ким*; знам одакле ветар дува *познати су ми прави разлози*; који (какав) ветар дува? *какво је стање (расположење), каква је ситуација?*

дȕваћӣ, -ā, -ē *који служи за дување, у који се дува*: **~** инструмен(а)т.

дȕвāч, -áча м = духач **а.** *онај који израђује стаклене производе дувањем.* **б.** *свирач на инструменту за дување.* — Пљуцне преко опанака као дувач кад истреса трубу. *Рад. Д.*

дȕвāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на дуваче*: **~** оркестар.

дȕвна ж **1.** = думна *редовница, калуђерица, опатица, колудрица.* — Прашњавом цестом блиједе дувне иду. *Фран.* Снежне јеле . . . као беле дувне непомично стоје. *Рак.* **2.** зоол. *думна* (*2*). *Тод.*

Дȕвњāк, -áка м (мн. -áци) *човек из Дувна.*

дȕг м (лок. дȕгу; мн. дȕгови, ген. дугóвā и дȕгōвā) **1.** *обавеза дужника према веровнику или повериоцу, оно што је узето или дато на зајам (обично новац).* — фиг. Заповједи слугама да врате маркизи крвави дуг. *Матош.* **2.** *дужност, морална обавеза.* — Мајка би . . . намирила свој родитељски дуг. *Хорв.* Почињемо земљи да враћамо дуг. *Ћос. Д.*

Изр. бити до грла (ушију) у дугу *имати дугова на све стране*; грцати, пливати у дуговима *бити много дужан*; летећи **~** *привремено задуживање које се има исплатити у најкраћем року*; отписати **~** *избрисати, опростити дуг, раздужити*; пасти у **~** *задужити се*; последњи **~** учинити коме *опростити се с покојником*; утера(ва)ти дугове *присилно наплатити, наплаћивати дугове.*

дȕг, дȕга и дȕга, дȕго и дȕго (комп. дȕжӣ и дȕљӣ); супр. кратак = дугачак **1. а.** *који има размак од једнога краја до другога, који је велик по дужини; који је по дужини већи него што треба, него што је обично.* — Десни му је брк дуљи од лијевога. *Мат.* Тако не говоре . . . они што пуштају дугу косу. *Чипл.* **б.** разг. *висок растом.* — Имала је дуг стас. *Петр. В.* **2.** *који траје више него што треба, него што је обично.* — Њезине очи уловиле би онај дуги поглед. *Бег.* Након дуга оклијевања поче да прича. *Јонке.* Из дуга времена разговарамо. *Јак.*

Изр. бити дуга језика (имати дуг језик) *много и сувишно говорити, бити брбљав, брбљив*; бити дуга века *дуго живети*; дуга носа остати *остати покуњен, разочаран*; имати дуге прсте *бити крадљи-*

вац; (на)дуго и широко (причати) *врло опширно (причати)*; колико је дуг и широк (пасти, треснути) *по свој својој дужини, читавим телом (пасти, треснути)*; пароброд дуге пловидбе *пароброд који плови по океанима*; то је ~ песма *каже се за дуг, досадан посао.*

дȕга ж (дат. -ги и -зи; ген. мн. дȕгā) *савијена даска као саставни део бачве, бурета.* — Ево можеш прст провући између дуга! *Глиш.* [Краљевина] распаст ће се као дуге расушена бурета. *Кол.*

Изр. фали му једна ~ у глави, нису му све дуге на месту *луд је*; пијан као ~ *потпуно, до бесвести пијан*; пити као ~ *врло много пити.*

дȕга ж (дат. -ги) **1.** *атмосферска оптичка појава, лук спектралних боја који настаје због преламања сунчаних зрака у капима кише.* **2.** фиг. *оно што шаренилом боја изазива представу о дуги.* — Расута дуга женских шалова. *Моск.*

дугàљија и **дугáљија** м = дугоња *дуг, висок, а мршав човек.* — Уто је прошао покрај . . . друштва некаки дугаљија. *Кол.* Дугаљија [се] опружио код оца, па нити што учи, нити што зна. *Лоп.*

дȕгāљка ж индив. *дуга пушка.* — Ондје пушка мала, негдје борме спала и дугаљка. *Март.*

дугàнлија м *в. дугаљија.* — Ако буде неки дуганлија, ћукни га испод ужичице. *Лал.*

дугàчак и **дȕгачак,** -чка, -чко (комп. дȕжӣ и дȕљӣ) = дуг. — Имаћаше дугачак капут. *Нен. Љ.* Сијевну кадшто суза на црне дугачке трепавице. *Шен.* Мржња . . . је толикопут покварила дугачко вече јесенско. *Берт.* Преда Порти дугачку ноту. *Гавр.*

дȕгин, -а, -о *који припада дȕги*: дугине боје.

дȕгљати, -ā̀м несврш. покр. *дуљити.* — Али ја . . . да не дугљам како се ту клало и кликовало. *Миљ.*

дугљȉна ж покр. *дужина, дуљина.* — Отегла се Бањалука до сат и по дугљине. *Павл.*

дȕгмāд ж *зб. им. од дугме.*

дȕгмаст, -а, -о *који је налик на дугме.* — Дугмасти носуљак. *Матош.* Тражи да ухвати оно дугмасто испупчење [на грудима]. *Вас.*

дȕгме, -ета с (мн. дугмѐта) тур. **1.** *предмет (обично округао) од кости, метала и сл. који служи за закопчавање одеће и др., пуце.* — Свијетлила [су] велика округла дугмета као петокрунаши. *Бег.* У . . . окрпљеној торби теглио је . . . дугмад за кошуље. *Ћоп.* **2.** *направа слична дугмету на разним електричним апаратима и инсталацијама (на звонцету, аутоматима), на хармоници и сл.* — Притисну електрично дугме за послужитеља. *Уск.* **3.** *жижак у кандилу.* — Старали [су се] да увек има дугме и зејтина у кандилу. *Срем.*

дȕгмēн м покр. *кожух, ћурак.* — Наиће за крдом свиња по који свињар или каки шокац завијен у жути дугмен. *Матош.*

дȕгмēнце и **дугмéнце,** -éнца и -éнцета с *дем. од дугме.* — Откину дугменце на кошуљи. *Лаз. Л.*

дугмѐнџија м *онај који прави дугмене.*

дȕгметāр м *онај који прави дугмета.*

дугмѐтара ж *хармоника на дугмета.* — Хармонику бољу, дугметару купио бих. *Пол. 1944.*

дȕгмешце, -ешца и -ешцета с *дем. од дугме.*

дȕгмић, -а и **дȕгмӣћ,** -ића м **а.** *дем. од дугме.* **б.** мн. *врста дечје игре.* — Учитељ игра . . . са својим ученицима дугмића. *Дом.*

дȕгња, дȕгњача и **дȕгњица** ж зоол. покр. *врста морске рибе дугиних боја* Coris julis. *Рј. А.*

дȕго прил. (комп. дȕжē и дȕљē) **а.** *у дужину, далеко.* — Чудне кажу аскерске шишане, дуго носе куршум од олова. *НП Вук.* **б.** *обухватајући већи временски размак, много времена.* — [Ојкање] се трепераво отегне дуго, дуго. *Кал.* Под прозором је дуго дозивао. *Чипл.*

Изр. како дуго *колико времена*; нема ~ *недавно*; неће ~ *брзо ће умрети.*

дуго- *као први део сложенице значи* **1.** *који има дужину, који је дугачак*: дугобрад, дугокос. **2.** *који дуго траје*: дуговечан, дуготрајан.

дугòбојан, -ојна, -ојно *који има боје као дуга.* — Кроз дугобојне кристале прашина сипа се жута. *Крл.*

дȕгобрāд м *човек дуге браде.*

дугòбрад, -а, -о *који је дуге браде.* — Гргур читаше . . . а озго га . . . мирно гледаху дугобради деспот и хиландарски ктитори. *Шапч.* Дугобради патуљци сједе. *Гор.*

дугòбрк, -а, -о *који је дугих бркова.* — [Пушке] на раменима кршне дугобрке момчади. *Бал.* Ја посијах јечам дугобрки. *Ств. 1948.*

дугòвāње с *гл. им. од дуговати.*

дугòвати, дȕгујēм несврш. **1.** непрел. *бити дужан, имати дуг, дугове.* **2.** *бити обавезан према коме.* — Ви нам дугујете правичност. *Грол.* Поздрави грофа са свим поштовањем што се дугује такву великану. *Креш.*

дугòвек, -а, -о, ијек. дугòвјек *дуговечан.* — Жене нису тако лако могле да забораве старински понос и дуговјеку породичну тра-

дицију. *Новак.* Богме се по овим цокулама види да им држава баш неће бити дуговјека. *Ћоп.*

дугòветан, -тна, -тно *веома дуг (често као појачање уз »дуг«)*: дугӣ дуговетни дан. — Птица јутарња дуговетну сву пјева ноћ. *Богд.*

дугòвечан, -чна, -чно, ијек. дугòвјечан *који је дуга века, живота, који дуго траје или живи, дуготрајан.* — Тај дах [магазе] ствара сд румених шегрта . . . бледе. . . али веште . . . и дуговечне калфе. *Андр. И.* И опет један дуговјечни дан. *Бег.*

дугòвечнӧст, -ости, ијек. дугòвјечнӧст, ж *особина онога што је дугога века, дуготрајност.*

дугòвид, -а, -о и **дугòвидан,** -дна, -дно заст. *који надалеко види*; супр. кратковид. — Такве очи ми зовемо дуговиде. Њихов вид може се поправити . . . наочарима. *Батут.*

дугòвина ж *в. дȕг.* — Дуговина је велика. *Том.*

дугòвјек, -а, -о, ек. дугòвек.

дугòвјечан, -чна, -чно, ек. дугòвечан.

дугòвјечнӧст, -ости, ек. дугòвечнӧст.

дугòвлакнаст, -а, -о *који је дугих влакана, с дугим влакнима.* — Наша земља треба да купи у Судану 500 тона дуговлакнаста памука. *Пол. 1958.*

дугòвлас, -а, -о *који има дуге власи, који је дугих власи.* — Дуговласа нестаде сина староме краљу. *Наз.*

дугòврат, -а, -о *који је дуга врата, с дугим вратом.* — Она је већ приступала дуговратом . . . младићу . . . налик на штакастог ждрала. *Божић.* Стари . . . се загледа у два дуговрата црна орла. *Ћур.*

дугòвратке, -врāтākā и -враткӣ ж мн. зоол. *врста кукаца, инсеката којима је први прсни колутић врло дугачак и уздигнут* Rhaphidiineae. *Финк.*

дугòвремен, -а, -о *који траје дуго времена.* — Пук . . . се за дуговремене демократске владе био осилио. *Јов. С.*

дугòвременӧст, -ости ж *особина онога што је дуговремено.*

дугòглав, -а, -о антроп. *који је дуге, издужене главе.* — У краниолошком погледу приближавали су се дугоглавим расама. *Жуј.*

дугогòдишњӣ, -ā, -ē *који има много година; који дуго траје.* — Сузним очима гледаху како им пропада дугогодишњи труд. *Дом.* Она се осјетила као робијаш пуштен послије дугогодишњег тамновања. *Сим.*

дугòгрив, -а, -о *који има дугу гриву.* — А тад дугогриви лав се . . . створи. *М-И.*

дугòдлак, -а, -о *који има дуге длаке.* — Коњ је био . . . дугодлаки ријан. *Торб.*

дугòдневица и **дугòдневница** ж *време кад су дани најдужи, летњи солстиције.* — Његову смрт [бога Томуза] . . . оплакивали су људи и жене . . . сваке године за време дугодневице. *Ћурић.*

дугòдолина и **дугодòлина** ж *долина која се протеже у дужину, дуга долина.* — Маса високога горја . . . испресијецана дугодолинама. *Бен.*

дугòживци, -вāцā м мн. зоол. *разред чланконожаца* Tardigrada. *Финк.*

дугòкљун, -а, -о *који је дуга кљуна.* — Њезини су чувари . . . морски коњићи, бујооки и дугокљуни. *Наз.*

дугòкљунац, -ȗнца м *птица дуга кљуна.* — Соко . . . зграби једног дугокљунца [ждрала]. *Наз.*

дугоколȕтичан, -чна, -чно ков. *који има дуге колутиће.* — Кукаста или дугоколутична тракавица има на предњем крају једва видљиве главице. *Финк.*

дугòкос, -а, -о *који је дуге косе.* — У тишину кафане упаде дугокос ноћни сват. *Десн.*

дугòкоса ж *дугокоса женска особа. Вук Рј.*

дугòкосан, -сна, -сно *дугокос. Рј. А.*

дугòкрак, -а, -о *који је дугих кракова или ногу.* — Младић дуговрат, дугокрак, дугорук, а сух као млат. *Шен.* фиг. Опрезно унесе дугокраке чакшире у собу. *Лал.*

дугòкрил, -а, -о *који има дуга крила.* — И мрена пролети . . . као сјена дугокриле птице. *Стипч.*

дугòкрилац, -йлца м *птица или лептир дугих крила.* — Насртљиви лептир . . паде му на рукав. Николетина . . . разњежено погледа у примирена дугокрилца. *Ћоп.*

дугòкрӣлке, -кӣ и -илāкā ж мн. зоол. *птице дугих крила* Longipennes. *Терм. 4.*

дугòлēнда м покр. *в. дугајлија. Рј. А.*

дугòлетан, -тна, -тно, ијек. дугòљетан *дугогодишњи.* — Слутио је у . . . дугољетној судбеној пракси . . . да би могао од њега уловити какву згодну мисао. *Новак.* Нисам се могао одлучити да свог дугољетнога вјернога друга [пса] — предам крвнику. *Маж. Ф.*

дугòлетно, ијек. дугòљетно, прил. *на дуга лета, много година, дуго.* — Нека бог да да се дугољетно подржи [срез] под родољубивом управом његовом. *Глиш.*

дугòлик, -а, -о *који је дуга лика.* — Дуголике и витке Херцеговке, Црногорке. *Петр. В.*

дугòлист, -а, -о *који има дуге листове.* — При крају луке дуголиста маслина. *М-И.*

дугољàн, -áна м *дугајлија, дугоња.* — Код пекаре стражио стражу . . . дугоноси дугољан. *Шен.*

дугољаст, -а, -о = дугуљаст *одуг, доста дуг.* — Био је смијешан и жалостан: кус, подшишане косе на дугољастој . . . глави. *Божић.* фиг. На вратима питање. Било је дугољасто, неукусно. *Сим.*

дугољетан, -тна, -тно, ек. дугòлетан.

дугољетно, ек. дугòлетно.

дугòног, -а, -о *који има дуге ноге.* — И нема ноћи да не плане свађа . . . дугоног човек да се не свали. *Дав.* Пратио је дугоногог мајстора [паука] како се вјешто пење по својим нитима. *Мар.*

дугòнокат, -кта, -кто *који има дуге нокте.* — Доведи ми дугонокту другу да прокопа на вратилу трубу. *Вук Рј.*

дугòнос, -а, -о *који је дуга носа, носат.* — Његово сувоњаво, дугоносо лице изгледало је припросто. *Моск.*

дȕгоња и **дȕгоња** м = дугајлија. — Тетура се непознати дугоња пред . . . гостионицом и виче. *Ољ.* Прошао је Мркан јашући, онакав дугоња одрпани, на мршавом, неосамареном магарцу. *Кал.*

дугòњав, -а, -о *дугољаст, одуг.* — Моја дугоњава сјена све достиже. *Стипч.*

дугòпёрка ж зоол. *риба дугих пераја.* — Има у заливу једна златна дугоперка која се зове рибица св. Петра. *Наз.*

дугòпрст, -а, -о **а.** *који је дугих прстију.* — Укућани су седели и грејали се поред ватре, држали испружене и наслоњене на колена дугопрсте руке. *Ђур.* **б.** фиг. *који је склон крађи.* — Како су и друга села, дугопрсти погани нашом цестом ударили . . . морали [смо] промијенити карте. *Јел.*

дугопрстáши, -áшā м мн. зоол. *животиње дугих прстију* Macrodactyli.

дугòпрстић м фиг. *крадљивац, лупеж, тат, лопов.* — Кокошара и дугопрстића имамо! *Гор.*

дугòпрстица ж мед. *прекомерна дужина прстију* macrodactylia. *Бен. Рј.*

дугопрȕгāш, -áша м спорт. *тркач на дугој пруги, стази дугој више километара.*

дугòреп, -а, -о *који је дуга репа, с дугим репом.* — Увече се из сасушене траве . . . извуку и дугорепи кенгури. *Б 1957.*

дугòрепа ж зоол. *в. пастирица бела. Рј. А.*

дугòрепица ж *птица дуга репа.* — Преплива птица дугорепица . . . море, а крила не скваси. *Вук Рј.*

дугòрепци, -пāцā м мн. зоол. *дуготрби раци* Macrura. *Финк.*

дугòрёшкӣ, -ā, -ō *који потиче из места Дуге Ресе, који припада Дугој Реси.*

дугòрог, -а, -о *који има дуге рогове, који је дугих рогова.* — Гледао [бик] . . . на воле још дугороге. *Радич.*

дугòрочан, -чна, -чно *којему је дуг рок, који је с дугим роком:* ~ дуг, ~ казна, ~ меница, ~ планирање.

дугòрук, -а, -о *који има дуге руке, који је дугих руку.* — Погурен, дугорук и ведра лица указа [се ујак] на таванским вратима. *Пол. 1958.*

дугòрун, -а, -о *који има дуго руно.* — На травној обали . . . дугоруне овце. *Бож.*

дугосȉлазнӣ, -ā, -ō грам. *који је дуг по трајању и силазан по интонацији:* ~ акценат.

дуготȉцалци, -ālāцā м мн. зоол. *кукци, инсекти с дугим тицалима, пипцима. Финк.*

дȕготрājан и дугòтрājан, -јна, -јно *који дуго траје.* — Већ су почеле оне дуготрајне, досадне јесење кише. *Ранк.* Данашња фауна и флора резултат су дуготрајног развојног процеса. *НЕ.*

дуготрáјнōст, -ости ж *својство или особина онога што је дуготрајно.*

дугòтрб, -а, -о зоол. *који има дуг трбух:* дуготрби раци. *Финк.*

дугоȕзлазнӣ, -ā, -ō грам. *који је дуг по трајању, а узлазан по интонацији:* ~ акценат.

дугòух, -а, -о *који има дуге уши.* — Разумијеш ли, јадан не био, гдје се крије зец, зекоња тусти, дугоухи? *Сим.*

дугòушко м ков. *онај који има дуге уши (о зецу).* — Путници су посматрали трке између заплашеног дугоушка [зеца] и нашег воза. *НИН 1959.*

дугòхāљка ж ков. *женска особа с дугом хаљином.* — Уза њ . . . дугохаљка Хелена леже. *М-И.*

дугòчасан, -сна, -сно *који дуго траје, који је досадан због једноличности.* — Сад ми бар ова очајна . . . зима неће бити дугочасна. *Бег.* Па ипак се дугочасно чекање изменило. *Петр. Б.*

дугòчасица ж *досада, досадно време, чама.* — За њ је дугочасица страшан бог. *В 1885.* Од дугочасице стане читати новине. *Матош.*

дугòчасити, -им несврш. *досађивати, дотуживати коме, бити досадан.* — Опрости . . . ако сам те дугочасио тим пискарањем. *Коз. Ј.* [Тивадара] је очито и дугочасио . . . тај разговор. *Бал.*

~ **се** *осећати досаду, досађивати се, чамати, чамити.* — Мавру није било драго

да се добра госпођа Јела дугочаси. *Кум.* Незадовољна дугочаси се и иде из коморе у комору. *Бег.*

дугòчасно прил. с *досадом, досађујући се, досадно.* — Дугочасно сам пијьио на слике. *Јел.* Газили су сламу и дугочасно су загледали кроз прозоре. *Петр. Б.*

дугòчаснòст, -ости ж *досада, чама.*

дугòшија м *човек с дугом шијом.* — То су дугошије с Крајине. *Павл.*

дугӯљāк, -а́ка м покр. *дугоња.* — Ал' да видиш Мирка дугуљака, он нагони хата трбуљака. *Лал.*

дугӯљаст, -а, **-о** = дугуљаст. — [Ескимски номади] имају велику лобању, дугуљасту, са челом суженим навише. *Петр. М.* То су преображени листови који су се претворили у дугуљасте . . . израштаје. *НЕ.*

дугӯљити, дӯгӯљӣм несврш. *пружати, истезати, испружати.* — Он [је] отпорно дугуљио врат. *Рад. Д.*

дӯд, дӯда м (мн. дӯдови, ген. дӯдōвā) тур. бот. *листопадно дрво и његов плод, мурва* Morus: бели ~, црни ~, јапански ~.

Изр. **на дуд** *ни бриге, ништа.* — Је л' те? А хуманост на дуд? А брига о људима на дуд. *Пол. 1960.*

дӯда[1] ж нем. *сисаљка од гуме на коју дете дуда, дудла, сиса из боце, цуцла.*

дӯда[2] ж покр. *в. дуд.* — И док мушкадија на сокаку или око огњишта, оне [бабе] у соби или под дудама до Бераве. *Коз. Ј.*

дӯда ж **1.** *дечја свирала направљена од шупље трстике или од какве цеви, свирала, свирајка, дудалка.* **2.** *цев кроз коју се доводи вода.* — Кад дођоше до воде [подземне], ударе дуду. *Кор.*

дӯдаљка ж *в. дӯда (1). Р-К Реч.*

дӯдāње с *гл. им. од дӯдати.*

дӯдāње с *гл. им. од дӯдати.*

дӯдāр м = дудаш *онај који свира у дуде.* — Дудари сте и гуслари, ви Славени! *Прер.*

дӯдāр, -а́ра м *онај који гаји дудове. Вук Рј.*

дӯдара ж **1.** *в. дудињак.* — Остаде за њима . . . и гробље и дудара и ухватише се главнога пута. *Срем.* Дошла је до оног празног сокачића . . . у којем нема кућа, већ баште и општинска дудара. *Берт.* **2.** = дудовача *ракија од дудовог плода.*

дӯдаст, -а, -о *који је као дуд, који има одлике дуда.* — Дуд или мурва спада у фамилију дудастих биљака, јер има род дудињу. *Тод.*

дӯдати, -ā̄м несврш. **1.** = дудити *свирати у дуде.* — Можда је и мој отац дудао у свој весели бајс? *Ков. А.* **2.** *сисати, дудлати, цуцлати.* — Већ је одбијен од сисе . . . већ дуда из боце. *Јонке.*

дӯдати, дӯдām несврш. *полагано или споро ходити.* — Ко остраг дуда? *Вук Рј.*

дӯдāш, -а́ша м = дӯдāр. — А његов дудаш што би га на поноћки засвирао! *Новак.*

дӯде, дӯдā ж мн. *врста пучкога глазбала, народног инструмента, гајде, гадље.* — Ту преша цвили, ондје дуде свире. *Марк. Ф.* Малко ме сјећа . . . на црначке дуде. *Бал.*

дӯдика ж бот. *кукута. Деан. Рј.*

дӯдиња ж = дудињка *плод од дуда, мурве.* — Цело се село опи ракијом од дудиња. *Црњ.*

дӯдињāк и **дӯдињāр** м *место где су посађени дудови, дудов гај.* — Затим прошао испод дудињака, па се регби поздравио са сваким дудовим стаблом. *Коз. Ј.* Тек пред зору зауставили су нас у неким дудињарима. *Јак.*

дӯдињаст, -а, -о *који има облик дудиње. Р-К Реч.*

дӯдињӣ, -ā̄, -ē̄ *који је боје дудиња.* — Поглед [му] привуче један млад момак у ливреји дудиње боје. *Мил. В.*

дӯдӣњка ж = дудиња. — Кад сазру женске ресе . . . претворе се у сложену беличасту бобу: дудињу, дудињку, мурву или јагоду. *Тод.*

дӯдити, -ӣм несврш. = дӯдати (1) фиг. *свирајући причати.* — Тко год у двојнице дуне, тому крупна свирала дуди о Палунку. *Брл.*

дӯдић, -а и **дӯдӣћ,** -и́ћа м *дем. од дуд; млади дуд.* — Месец кроз дудиће вири. *Кош.*

дӯдица ж *дем. од дӯда*[1]. — Ако то потраје још неколико година, на фронти ће се моћи добити и гумене дудице. *Јонке.*

дӯдла ж **1.** *в. дӯда.* — Турио поново батину међу усне и сисао је . . . као мало дијете лажну дудлу од крпе. *Бег.* **2.** покр. *врста облог длета којим дрводеља дубе завоје. Рј. А.*

дӯдлити, -ӣм несврш. *сисати.* — Волио је да поред себе осјети крпеног меду . . . да га пипка . . . дудлећи при том кажипрст деснице. *Јел.* фиг. *пити.* — Отац и прије ноћне смјене већ је . . . дудлио боцу препеченице. *Јел.*

дӯдљēње с *гл. им. од дудлити.*

дӯднути, -нēм сврш. *лупити, ударити, бубнути.* — Ја сам је честито дуднуо по леђима. *Ков. А.*

дӯдов, -а, **-о** *који припада дуду; који је од дудова дрвета:* ~ лист, ~ дуга.

дӯдовац, -о̄вца м *врста мирисавог грожђа.* — Виногради с мирисом изабеле, племенке, дудовца и мушката. *Донч.*

дȕдовача ж = дудара (2). — Сигурно је пио сремску дудовачу. *Б 1958.*

дȕдовина ж *дудово дрво. Вук Рј.*

дȕдо̄вље с *зб. им. од дуд.*

дȕдовњāк м *дудињак.*

дȕдорēд м *ред, алеја дудова.* — Брзо је узео штап . . . и пошао испод дудореда. *Ћур.*

дȕдук м тур. **1.** *врста пастирске свирале.* — Поваздан дуваш у дудук по селу. *Срем.* **2.** *дудукање, свирање.* — Вјетрић би каткад домахнуо . . . отегнути дудук двојница. *Сим.*

Изр. глуп као ~ *врло је глуп*; спавати као ~ *спавати мирно, тврдо*; у један ~ дувати *исто, једнако мислити.*

дудȕкање с *гл. им. од дудукати.*

дудȕкати, дȕдȕчēм несврш. *свирати у дудук.* — Гледајте . . . у колике трубе свирају [коњаници], у колике фруле дудучу. *Вел.* Дудуче врбова труба. *Ћоп.*

дудȕкāш, -áша м *онај који свира у дудук.*

дȕел м лат. **1.** *двобој.* — Бејаше [се] овде слегла силна артилерија за артилеријски дуел са свега два брдска топа. *Лаз. М.* **2.** *натецање, такмичење; сукоб, судар.* — Сјекирица [покуша] изазвати пецкави дуел међу рођацима. *Божић.*

дуèлант м = дуелист(а) *онај који се бије у дуелу, двобоју.* — фиг. Тиранија и устанак су вечити дуеланти у историји. *Сек.*

дуелúрати, -èлúрām сврш. и несврш. *бити се, борити се с ким у двобоју.* — Лаца радо дуелира. *Ков. А.*

~ **се** уз. повр. *дуелирати.* — Дуелираће се у шуми за Дравом. *Каш.*

дуèлисати се, -ишēм се сврш. и несврш. заст. *в. дуелирати се.* — Кроз ту свилу не може прорезати сабљица којом се они дуелишу. *Лаз. Л.*

дуèлист(а) м = дуелант. — Официр прослиједи тако равнодушно као да су ти дуелисти шаховске фигуре. *Креш.*

дȕēт, -éта м тал. *музичко дело за два гласа или за два инструмента са самосталним партијама за сваки глас или за сваки инструмент; певање или свирање удвоје, двопев.* — фиг. Љубавни дует с темом о обичном човеку извођен је са симпатичном наивношћу. *Грол.*

дȕж ж (лок. дȕжи) **1.** *дужина.* — Објесили главе [варошани], протегнули лице у дуж. *Шен.* Ведрина пукла у шир и дуж неба. *Крањч. С.* **2.** *равна црта, правац.* — Улице [села] протежу [се] у дужима, које се у средини сукрштавају. *Шапч.* **3.** мат. *део праве црте ограничен двема тачкама.* — Површина коју добијемо спајајући дужима све најудаљеније тачке ослонца . . . зове се површина ослонца. *Физ. З.* **4.** *мера за дужину њива, две трећине јутра.* — Није преко голих стрњика прејездио ни две-три дужи њива, а већ је стигао до влашких кукуруза. *Јакш. Ђ.* Тко просјака угледа, у небо позорно погледа или га обиђе за дуж њива. *Бен.*

дуж 1. предл. с ген. *показује смер или правац по дужини, у дужину* **а.** *у простору.* — Кренуше [момци] дуж села пјевајући што их грло носи. *Коз. Ј.* Мачва је равница која се протеже . . . дуж реке Дрине. *Вес.* **б.** *у времену; у току.* — Знанци и пријатељи састају се и љубе [на сабору]. Далека им села — не виде се дуж целе године. *М 1867.* **2.** прил. *уздуж, по дужини. Деан. Рј.*

дȕжан, -жна, -жно (одр. дȕжнӣ) **1. а.** *који има дужност, обавезу.* — Војни свећеници су дужни да одмах предају људе надлежним областима ради даљег прогона. *Јонке.* Ја сам био дужан да ти то кажем. *Чипл.* **б.** *који је приморан, принуђен, обавезан.* — По тој теорији војник који се заклео на верност цару дужан је да стрељa свој народ и своју браћу. *Марк. Св.* Житни је закон одређивао да је држава сиромашним грађанима дужна . . . дати сваког мјесеца одређену количину жита. *Пов. 1.* **2.** *који има дуга, који је обавезан платити, вратити дуг.* — Ко је дужан, тај је тужан. *Н. посл. Вук.* **3.** *какав треба да буде.* — С вилама сам игрô се без дужна поштовања. *Крањч. С.* Они су [савети] изречени у лепој форми и са дужном обазривошћу. *Панд.*

Изр. ~ је косом на глави *има дуга колико има косе на глави*; ~ кесе не веже *нема шта изгубити*; не остати коме ~ *вратити му једнаком мером*; ни крив ни ~ *невин.*

дȕжати, -ām несврш. *постајати дужи.* — Љето је брзо пролазило . . . дани краћају, а ноћи дужају. *Сиј.*

дȕжд м (инстр. дȕждем и дȕждом) тал. ист. *титула поглавара Млетачке Републике до краја 18. столећа.*

дȕждев, -а, -о = дуждов *који припада дужду. Вук Рј.*

дуждèвāње с *гл. им. од дуждевати.*

дуждèвати, дȕждујēм несврш. *бити дужд, владати као дужд.* — Завлада . . . мир над краљицом мора којој дуждеваше Марино Гримани. *Шен.*

дȕждевић м *дуждев син. Вук Рј.*

дȕждевица ж *дуждева жена. Вук Рј.*

дȕждевњāк м зоол. покр. *в. даждевњак. Вук Рј.*

дȕждевскӣ, -ā, -ō *који се односи на дуждеве.*

дȕжē и дȕже прил. = дуље *комп. од дуго.*

дȕжēње с *гл. им. од дужити (се).*

дȕжӣ, -ā, -ē = дуљи *комп. од дуг.*

дужи̏на ж (ак. дȕжину и дужи̏ну; мн. дȕжине и дужи̏не, ген. дужи́нā) = дуљина **1. а.** *размак, удаљеност међу крајевима чега или између два места.* — Уз стравично кршење прострла [буква] своју дивовску дужину низ неравнине потока. *Рад. Д.* Одговори дјечак разваливши уста за цијелу дужину лица. *Креш.* **б.** геом. *део правца омеђен двема тачкама.* **2.** *количина, опсег, величина.* — Када је стао писати за хонорар, [плаћало] му се . . . по дужини. *Скерл.* **3.** грам. *трајање, квантитет(а)*: ~ и краткоћа слогова.

дужинȏмер, ијек. дужинȏмјер, м = дуљиномер *справа за мерење дужина, дуљина.*

дужинȏмјер, ек. дужинȏмер.

дȕжи̏нски, -ā, -ō *који се односи на дужине*: ~ димензија, ~ мерило.

дȕжити[1], дȕжӣм несврш. = дуљити **1.** *чинити да нешто буде дуго или дуже, продужавати* **а.** *у простору.* — Јарост јој плућа... шири и мишице дужи и скраћује. *Кош.* **б.** *у времену.* — Кад они дуже рад, хоћемо и ми наднице. Нећемо да нас нико гули. *Лоп.* **2.** *надугачко говорити, приповедати, причати, отезати, одуговлачити.* — Да с набрајањем свега не дужим, — становници . . . би му [то] . . . посвједочили. *Јурк.*

~ **се** = дуљити се *постајати дужи, протезати се у дужину.* — Видио јој је сјену како подрхтава и немирно се дужи. *Сим.*

дȕжити[2], дȕжӣм несврш. **1.** *сматрати кога за дужника.* — Дужи ме стотину гроша. *Вук Рј.* **2.** *кривити, окривљивати.* — Неће да дужи несрећу и луду памет, већ куне пролазника који му је најпрви долазио дома. *Љуб.*

~ **се** *правити дугове, задуживати се.* — Сељаку нестало хране, па гледајући и дужећи се . . . једва чека да га утјешн кап млијека. *Павл.* Почео се отац дужити . . . и одонда све се изврнуло наопако. *Чипл.*

дȕжица[1] ж *дем. од дȕга.* — Одоше [дјед и отац] по дужице за суђе. *Киш.*

дȕжица[2] ж анат. *обојена прстенаста опна око зенице у оку, шареница* iris. — Предњи дио судовњаче је дужица . . . која је различите боје. *Физ. 4.*

дȕжица ж покр. *дугуљаста смоква. Вук Рј.*

дȕжичаст, -а, -о *који је као дужица*[2]. — Из Америке су пренесли у Европу . . . дужичасту пастрву. *Финк.*

дȕжнӣк, -ӣка м **1.** *онај који је дужан, онај који се об(а)везао некоме да ће што извршити.* — Било јој је као дужнику који је исплатио већ своје дугове. *Вес.* Ако инсолвентни дужник неће да заклетвом открије свој иметак, ставит ће се у притвор. *Мј. 1926.* **2.** *човек којему је неко дужан.* — Двојица бијаху дужни једноме дужнику. *И-Б Рј.* **3.** *обвез(а)ник.* — Сви људи су дужници према своме народу. *Лог. 2.*

дȕжница ж *она која је дужна.* — Државе ће дужнице . . . подузети у Америци колективни демарш. *Обз. 1932.*

дȕжнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на дужнике*: ~ књига, ~ обавеза.

дȕжносни̏, -ā, -ō *који се даје по дужности, обавезни.*

Изр. ~ примерак *примерак штампане књиге који се мора давати библиотекама.*

дȕжнōст, -ости ж **1.** *оно што се мора, што је обавезно чинити.* — Радила [је] предано као да јој је то дужност. *Уск.* То вам намеће дужности које ваља извршити. *Крањч. Стј.* **2.** *обавезе које су у вези с каквим положајем или околностима; службени положај или место у каквој установи или предузећу и обавезе које су с тим повезане.* — Та је праведност у том да од порезне дужности не буде изузет нитко. *Рад. Стј.* Бохун је постао . . . потпуковник, али је вршио дужност пуковничку. *Кнеж. Л.* Говоркало се да ће ме уклонити с дужности комесара чете. *Хорв.*

Изр. ићи на ~ *ићи на своје радно место*; ставити себи у ~ *сматрати да треба нешто чинити*; ступити на ~ *почети вршити неку службу*; вршилац дужности *онај који врши све послове на неком месту руководиоца, али није на то место службено постављен.*

дȕзак м **1.** *тесарска секира.* **2.** спорт. *помоћно оружје за вежбање спортском сабљом. Мач.*

дȕзӣна ж тал. покр. *дванаест комада нвчега, туце(т). Бен. Рј.*

дȗз-тȁбан *в. дустабан.*

дȕја м (вок. дȕјо) = дујо *хип. од духовник.* — На њега се навикао као какав стари дуја на строгости типика. *Шапч.*

дȕјисати се, -ишēм се сврш. тур. *досетити се, сетити се.* — Но се дете јаду дујисало. *НП Вук.*

дȕјо, -а и -ē м (вок. дȕјо) = дуја. *Вук Рј.*

дȕка м (дат. -ки) тал. *војвода, поглавица, дужд.* — Носе [галије] харач цару стамболскому од . . . дуке млетачкога. *Вел.*

дȕкат м (ген. мн. дȕкāтā) тал. *млетачки новац из 13. столећа; златни новац различне вредности уопште*; исп. цекин, златник. — У средњем веку . . . златни је новац коваи у Млецима, и отуд води порекло данашњи дукат или цекин. *Панч.* Пазио на новчић као и на дукат. *Бег.*

Изр. седи на дукатима *врло је богат.*

дȕкатић м *дем. од дукат. Р-К Реч.*

дȕкатнӣ, -ā, -ō = дукатски *који се односи на дукате. Р-К Реч.*

дȕкатовац, -о̄вца м *онај који има дукате; онај који је похлепан на дукате.* — Дукатовци, готовани . . . камо паклу врела злата, тим да вас задави. *Змај.*

дȕкатовачкӣ и дȕкатӧвскӣ, -ā, -ō презр. *који је урађен, написан, испеван за дукате.* — Дукатовачки чланци који су излазили у Српским новинама противу либерала, приписивани су дуго времена искључиво њему [Ристићу]. *Јов. С.* Ако је [Ђура Јакшић] понекад и испевао песму за дукат, мрзео је из дна душе »дукатовску штампу« Србије. *НК 1946.*

дȕкатскӣ, -ā, -ō = дукатни: ~ злато.

дȕкин, -а, -о *који припада дуки.*

дȕксер м нар. *доње рубље од трикоа.* — Из магацина су му донели неке дуксере, поткошуље, чакшире. *Дав.*

дȕктор м лат. **1.** *направа којом се што доводи, довођач:* ~ струје. **2.** ист. *надзорник над једном групом ђака у интернату.*

дȕктус м лат. *потез при писању или цртању, начин писања или цртања.* — Већ по самом дуктусу, а и по изразитим мотивима цвјетова јасно се види њихов извор [украса на тиквицама] и њихово преношење. *Баб.*

дȕлак, -лка м *цигаретник, цигарлук, муштикла.* — Пуши из огромног ћилибарског дулка . . . цигарете. *Матош.*

дȕлāр, -ара м зоол. *птица из пор. шљука* Tringa variabilis. *Бен. Рј.*

дȕлац, дȕлца м *цевчица на коју дува гајдаш, писак.* — На њу [тршчану цевчицу] дува гајдаш и дулац се зове. *Чипл.*

дулвéдȕ тур. у изразу: ни у дулведу *кад ко не слуша што му се говори.* — Ја говорим, а он ни у дулведу! *Вук Рј.*

дȕлек м тур. бот. *бундева, тиква.* — Једу [волови] . . . исецкане дулеке. *Дом.*

дȕлекаст, -а, -о *који је као дулек.* — Желела [је синчића] различитог од ње. Здравог . . . дулекастог, набијеног као што су комшијска деца. *Вучо.*

дȕлечњāк м *пита од дулека, од бундева бундевара. Р-К Реч.*

дȕлиба ж (ген. мн. дȕлӣбā) *коритаста удубина или већа долина, драга, увала.* — Најлазимо је [земљу] по . . . пониквама, дулибама, камо ју је вода нанијела. *Туђ.*

дȕлибица ж *дем. од дулиба.* — У тој дулибици бег сјаше. *Павл.*

дȕло и **дȕло** с *рупа, ждрело у цеви.* — Цијев [прангија] . . . дебела као брвно, дуло њено као гротло какво. *Ств. 1948.*

дȕлум м тур. = дунум *мера за површину земљишта (10 ари).* — Уз то наниже до двадесетак дулума земље, и готово је. *Сим.* Нема ни десет дулума обрадиве земље. *Ољ.*

дулчинȅја ж шп. ир. *драгана, љубавница (по имену које је дон Кихот дао сељачкој девојци коју је изабрао за »даму свога срца«).* — А где ти је . . . она твоја дулчинеја? *Лаз. Л.*

дȕљ ж *дуљина, дужина. Вук Рј.*

дȕљāње с *гл. им. од дуљати.*

дȕљати, -ām несврш. *постајати дуљи, дужати;* супр. краћати.

дȕљē и **дȕље** прил. = дуже.

дȕљēње с *гл. им. од дуљити (се).*

дȕљӣ, -ā, -ē = дужи.

дȕљимицē прил. *по дуљини.* — Настојали [су] угурати бакалара у сандук, и то свакојако, најприје наглавце . . . па ширимице, па дуљимице. *Креш.*

дуљи̏на ж (ак. дȕљину; ген. мн. дуљи́нā) = дужина *удаљеност, размак између два краја чега (у простору и у времену).* — Три би копља у висину скакô [вранац], у дуљину за четири више. *Шант.* Видно већ дуљина ноћи пада. *Комб.*

дуљинȍмер, ијек. дуљинȍмјер, м = = дужиномер.

дуљинȍмјер, ек. дуљинȍмер.

дȕљити, дȕљīм несврш. = дужити. — Жеља да што прије дође онамо . . . скупља му снагу, дуљи кораке. *Цар Е.* фиг. Једни беду дуље, други живот крате. *Стан.* И што ћу дуљити . . . пођох с Коларом у Пешту. *Ђал.* И тако, да ти не дуљим, примакоше се они, те ти ја познадох једног. *Шуб.*

~ **се** = дужити се. — Приспије к своме брдашцу те остави коловоз што се дуљио под село. *Шимун.*

дȕм[1] м покр. *в. дон(а).*

дȕм[2] оном. *узвик за опонашање, подражавање праска пушке или топа.* — Потегнем из пушке: дум. Он се закопрца. *Ранк.*

дȕмāн, -а́на м тур. *дим, магла, прашина. Р-К Реч.*

дȕманскӣ, -ā, -ō *који се односи на думне, колудрички. Деан. Рј.*

дȕмача ж (ген. мн. дȕмāчā) *дубока долина, дубодолина.* — Думача дрвљем и шикаром овјенчана па не дала ни сунцу завирити у своја њедра. *Горд.* Оставио је . . . завичајну гору, непроходне думаче и стрме урвине. *Буд.*

думбàрāње с *гл. им. од думбарати.*

думбàрати, -ām несврш. оном. **1.** *грувати.* — Топови су думбарали на западној страни планине. *Ољ.* **2.** *бити, ударати.* — Срце думбара по грудима као маљ. *Јак.*

думдȕм м (обично у полусложеници: думдум-метак) *врста разорног пушчаног метка.* — Думдум-метак му разнео прсте. *Ћос. Д.*

дȕмен м тур. *кормило*. — Старији воденичар . . . је клечао на думену чамца. *Ћос. Д.*

думѐнисати, -ишēм несврш. *управљати лађом, корманити*. *Вук Рј.*

думѐнција м *кормилар, крмар*.

дȕмлек м покр. *врста диње*. *Вук Рј.*

дȕмна ж лат. **1.** = дувна (1). — Краљица удовица Маргарита одлучи поћи у думне. *Обз. 1932.* **2.** зоол. *смрекова преља*. *Терм. 4.*

дȕмница ж *дем. и хип. од думна*. — — Срамежљива је како думница. *Војн.*

Дȕнав и **Дȕнāв** м *велика европска река која једним делом протиче кроз нашу земљу*.

Дунáвац, -вца м **1.** *рукавац Дунава*. *Р-К Реч.* **2.** *онај који станује поред Дунава, Подунавац*. *Р-К Реч.* **3.** (дунавац) *војник дунавске дивизије*. *Р-К Реч.*

дȕнāвка ж *воденица, млин на Дунаву*. *Вук Рј.*

Дȕнаво с покр. *в. Дунав*.

дȕнāвскӣ и **дунàвскӣ,** -ā, -ō *који припада Дунаву*.

Дȕнај м покр. *в. Дунав*.

дȕнда (вок. дȕндо) и **дȕнда** ж нар. *гојазна, пуначка женска особа*. — Нећеш ти, дундо, ни ти, клепетушо . . . бити мојом женом. *Ков. А.* Миле се најзад поче вртети око . . . једне тупоуме дунде пиргавих образа. *Ћоп.*

дȕндар м тур. *гомила људи, чета војске*. — Даде јој се нешто погледати . . . кад се добар дундар [сватова] помолио. *НП Вук.* Хитар паша на Горицу сведе дунdарове. *Март.*

дȕндара ж *дунда*. *И-Б Рј.*

дȕндаст, -а, -о *гојазан, пуначак*. — [Синчић] весео . . . тапаше међу њима [родитељима] дундастим ножицама. *Кум.* У тамном куту стрме улице . . . висок бркат војник и дундаста девојка . . . ватрено се љубе. *Пол. 1958.*

дȕндача ж погрд. *дунда*. *Вук Рј.*

дȕндица ж *дем. и хип. од дунда*.

дȕндо и **дȕндо** м покр. *стриц, ујак*. — Јеси ли ми дунда погубио, погубио или ссужњио? *НПХ.* А што да вам речем, дундо Паско! *Војн.*

дȕндорити, -ӣм несврш. оном. покр. *неразговетно певушити*. — И нећу, јадушо, нећу [да се клоним са сунца], дундорио је сам са собом подешавајући се према поодмаклом сунцу. *Пол. 1958.*

дȕнђер и **дȕнђерин** м тур. заст. *дрводеља, тесар*. — Грађевински стручњак Касим, бивши дунђер, а касније градски палир! *Куш.* Наиђе човек који је купио кућу са дунђерима и мајсторима да нешто прерађују. *Мил. В.*

дȕнђеринов, -а, -о *који припада дунђерину*.

дунђѐрисāње с *гл. им. од дунђерисати*.

дунђѐрисати, -ишēм несврш. заст. *радити дунђерски посао*. *Вук Рј.*

дунђѐрлук м заст. *дунђерски посао, дрводељски занат*.

дȕнђеров, -а, -о *који припада дунђеру*.

дȕнђерскӣ, -ā, -ō *који се односи на дунђере*.

дȕне ж мн. = дине. — Овде има низова од дуна, великих бедема живога песка. *Цвиј.*

дȕнст м нем. варв. **1.** *пара у којој се укувава, пече месо*. **2.** *укувано воће, компот*. — Од једне јабуке две флаше дунста. *Сек.*

Изр. **немати дунста** *немати појма о чему*.

дȕнум м тур. покр. = дулум. — Биће [земље] једно двјеста дунума. *Шуб.*

дȕнути *в. духнути*.

дȕнути, -нēм сврш. *изненада отићи некуд или се појавити, банути*. — Симболиста дуне због дугова у Алжир. *Матош.* Ја дунух код ујака као да ме кошава пренела. *Сек.* фиг. Смијала се . . . лудој помисли која јој је онако изненада дунула у главу. *Ивак.* Ваља све оставити, све прежалити и дунути некуд у непознато. *Ћоп.*

дȕња[1] ж грч. бот. *дрво и род воћке из пор. јабука, гуња* Cydonia vulgaris.

дȕња[2] ж нем. *перина за покривање*. — Вечерати . . . па у легало под перану дуњу. *Петр. В.*

дуњáлук и **дуњàлук** м тур. **1. а.** *овај свет, људи на земаљској кугли*. — На ријечи је саздан сав овај божји дуњалук. *Андр. И.* **б.** *људи једнога места, краја*. — Дошла она швапска комедија, па се вас дуњалук сјатио кô на чудо. *Ћоп.* **2.** *дуња*[2].

дуњáлучкӣ, -ā, -ō *који се односи на дуњалук*.

дȕњарица ж бот. *биљка из пор. ружа, гуњица* Cotoneaster. *Сим. Реч.*

дȕњац, -њца м агр. *врста крупне дуње (воће)*. *Бак. Реч.*

дȕњӣк, -ӣка ж *место где су дуње посађене, воћњак од (младих) дуња; место на коме има доста младих дуња*.

дȕњица ж бот. **1.** *дем. од дуња*. **2.** *вија*. *Сим. Реч.* **3.** *јарчија трава*. *Сим. Реч.*

дȕњов, -а, -о *који је од дуње*[1].

дȕњовача ж *ракија од дуња*.

дȕњовина ж *дуњово дрво*. *Р-К Реч.*

дȕо, дȕа м тал. муз. *двопев, дует*.

дуов- нар. *в. духов-*.

дуоде́нум м лат. мед. *дванаесник, дванаестопалачно црево.*

дӯпац, дӯпца м покр. *ударац. Вук Рј.*

дӯпе, -ета с нар. *стражњи део људског тела на којем се седи, стражњица.*

дупе́нце, -ета с нар. *дем. од дупе.*

дупѐтара ж нар. *жена великога дупета. Р-К Реч.*

дупѐтина ж *аугм. од дупе.*

дӯпин, -а и **дӯпӣн,** -ина м зоол. = делфин.

дупӣна̄р, -а́ра м *направа за лов на дупине.*

дӯпинов и **дупи́нов,** -а, -о *који припада дупину:* ~ маст, ~ уље.

дӯпиоскӣ, -а̄, -о̄ *који припада Дупилу, племену у Црној Гори. Вук Рј.*

дӯпити, -ӣм сврш. покр. *ударити, бубнути. Вук Рј.*

ду́пка ж *рупа, јама; удубина, ниша.* — Јандра се завукао са својим пријатељем у дупку од прозора. *Киш.*

дӯпкӗ прил. *у стојећем положају, усправно.* — Поклонише се пред капетаном . . . па онда стадоше сви дупке чекајући да капетан почне разговор. *Јакш. Ђ.* Зечић . . . стао дупке и грискао тврду кору. *Бен.*

Изр. ~ пун *до врха пун.* — Дупке пуна [врећа жита] стајаше. *Шапч.* Трг је био дупке пун [људи]. *Моск.*

ду́пком прил. *дупке.* — Јаро се не придигну; пред њим [краљем] дупком стао. *Наз.*

Изр. ~ пун *до врха пун.* — Сви локали . . . били су дупком пуни свијета. *Обз. 1932.* Дута . . . одаја била је дупком пуна тежака. *Петр. В.*

дӯпла̄ш, -а́ша м покр. *чоп омален, чврст. Вук Рј.*

дӯплӣ, -а̄, -о̄ покр. *двострук.*

дӯплијер, -ѐра м покр. *в. дуплир.*

дӯплика ж лат. правн. *у судском поступку скуп приговора оптуженога или туженика на приговоре које је тужилац учинио на његов одговор на тужбу.* — У дуплици и реплици Кватерник се говорнички усавршава тако да говор добива бујност. *Нех.*

дуплӣка̄т, -а́та м лат. *други примерак чега, тачно израђен према оригиналу, препис:* ~ сведоџбе, ~ слике.

дӯплӣр, -и́ра м лат. **а.** *велика и дебела воштаница. Вук Рј.* **б.** *двоструки свећњак. Кл. Рј.*

дуплӣра̄ње с *гл. им. од дуплирати.*

дуплӣрати, дӯплӣра̄м сврш. и несврш. = дуплицирати *два пута исто (у)чинити, подвостручи(ва)ти.*

дӯплица ж **1.** *пушка од две цеви, двоцевка, дуплонка.* — Растегну . . . из своје дуплице, запуцаше и остали. *В 1885.* Ловачке дуплице, од којих су до јуче гинули зечеви. *Вуј.* **2.** покр. *двострука, велика чамова, чамова греда.*

дуплицӣра̄ти, -ӣцӣра̄м сврш. и несврш. = дуплирати.

дуплицӣтӗт, -е́та м лат. *двострукост, двојство, дублет; двосмисленост.*

дӯпло прил. *двоструко.*

дӯпловӑн, -а, -о покр. **а.** *двострук.* — Имам дупловану плату. *Вук Рј.* **б.** *богат.* — Он је дупли газда, има сваки дан дуплован ручак. *Вук Рј.*

дӯплӧнка ж заст. *в. двоцевка.* — Сваки узме пушку . . . једноцевку; дуплонке онда још није било. *Игњ.* Објесио дуплонку о рамена. *В 1885.*

ду́пља ж = дупље **а.** *рупа у дрвету.* — Живео је осамљен као сова у дупљи. *Ранк.* Птице које легу у дупљама обично имају бијела јаја. *НЧ.* **б.** *удубина, пећина.* — Кресну шибица и дрхтав . . . пламичак освијетли камениту дупљу. *Ћоп.* Дупља [је] удубљење у стијени с малим улазом. *З-Г.* **в.** анат. *шупљина:* трбушна ~, усна ~, носна ~, очна ~. **г.** фиг. *тесна просторија.* — У тој уској, смрадној дупљи [радионици] он је редовно проводио по цео дан. *Бар.*

дӯпљӑк, -а́ка м *боца од две литре, дволитра.* — Кече се печени брави, дупљаци вина и гране смреке. *Јел.*

дӯпљан м бот. *биљка из пор. главочика* Zinnia elegans. *Р-К Реч.*

дӯпљӑр, -а́ра м зоол. = дупљаш *шумски голуб* Colomba oenas. *Финк.*

дупља́ри м мн. зоол. *ред морских животиња које имају само једну дупљу, телесну и цревну (медузе)* Coelenterata. *Терм. 4.*

дӯпљӑш, -а́ша м = дупљар.

ду́пље с = дупља. — И нијемо звијере завуче се у своје дупље. *Шен.* Погледа у пећину. Дупље је било празно. *Андр. И.*

дупљи́на ж *велика дупља.* — Славуја само слатки поји звоне из зелених лиснатих дупљина. *Радич.* Хлапи мрак и трулеж дупљина [зденца]. *Визн.*

дӯпнути, -нӗм сврш. *лупнути, тупнути, ударити.* — Бан љутит ногом о под дупне. *Шен.*

дӯпскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на дубове.*

ду́псти и **дӯпсти,** ду́бӗм (аор. ду́бох, ду́бе; прил. сад. ду́бӯћи; р. прид. дӯбао, ду́бла; трп. прид. ду́бен, -а и дӯбен, -ѐна) несврш.; исп. дубити[2] **1.** *дубљењем правити отвор, удубину у чему.* — Учио сам плести рогожаре . . . и дупсти корита. *Шен.* Ду-

бао је камен . . . да се намести динамит и да се припали. *Ранк.* фиг. Ослушкивао [је] како му нешто лагано рује и дубе по лијевом образу и шири рану по још здравом дијелу лица. *Андр. И.* **2.** *урезивати ликове (слике) у дрвету. Бак. Реч.* **3.** фиг. *дубоко размишљајући рашчлањивати, вршити анализу.* — Није их [идеје] даље дубао, развијао. *Јов. С.* Није имао када да по својој навади дубе и мисли о томе. *Шимун.*

дȕпчаст, -а, -о *обао, округао, издубен, бокаст.* — Нађе једно дупчасто стакло с ракијом. *Вукић.*

дȕпчац, -а̀ца м *дем. од дȕбак*[1]. *Прав.*

дȕпчић м **1.** *дем. од дȕбак*[1]. **2.** *дем. од дуб.*

дȕр м лат. муз. *тонски род с великом терцом.*

дȕр и **дȕра** узв. тур. *стани (узвикује се обично коњу да буде миран). Вук Рј.*

дȕрāк м рус. *врста забавне игре карата.* — На столу су лежале карте, подијељене за дурак. *Л-К.*

дуралȕмӣнӣј и **дуралȕмӣнијум** м лат. хем. *легура алуминиј(ум)а с магнезијем, бакром, манганом и силицијем (употребљава се за израду авиона).*

дȕран, -рна, -рно *дурљив, напрасит, осоран.* — Гвире мутне, неповјерљиве очи дурног домаћина. *Матош.*

дурàнција ж лат. агр. *врста бресквe којој је месо срасло с коштицом. Бен. Рј.*

дȕрање с *гл. им. од дурати.*

дȕрати, -ām несврш. тал. покр. **1.** *трајати.* — Борба дура и до пола дана, а ниједна не уступа страна. *Март.* **2.** *постојано подносити, издржавати докраја (тешкоће, напоран рад и сл.), трпети.* — Што дурасмо, дурат не можемо од зулума седам Ђурђевића. *НП Вук.* Дурао [је] као прави књижевни надничар од јутра до мрака, и то за двадесет динара дневно. *Јов. С.* **3.** *живети уз мала животна средства, животарити.* — Док ми син није за главио . . . дало се дурати, слао је почешће. *Пав.*

дȕратӣван, -вна, -вно лат. грам. *коме радња непрекидно траје*: дуративни глаголи.

дȕрача ж покр. *стеар која дуго траје. Вук Рј.*

дȕрāшан, -шна, -шно **1.** *који је отпорне снаге, издржљив, чврст.* — Жилав, снажан и дурашан је он човек. *Бар.* Дурашна леђа навукла се свакаквог добра и пљачке. *Ћоп.* **2.** *који је трајне вредности.* — Пружи позорничкој француској сецесији дурашна, трајна дјела. *Матош.*

дȕрāшно прил. *на дурашан начин, истрајно, издржљиво.* — Старина је дурашно и весело корачао за младићима. *Пол. 1955.*

дȕрāшнōст, -ости ж *својство онога који је дурашан и онога што је дурашно.*

дȕрбӣн, -ина м тур. *справа за гледање, посматрање удаљених предмета који се простим оком виде слабо или никако, далекозор, доглед; телескоп.*

Изр. спустити дурбин *попустити у захтевима; постати много скромнији.* — Руси [су] наједанпут спустили дурбин у питању Аустрије. *КН 1956.*

дȕрдур м оном. *ћуранов глас, ћурлик.* И њихов [ћурана] . . . дурдур се огласи. *Марк. Ф.*

дȕрење с *гл. им. од дȕрити се.*

дȕрење и **дȕрење** с *гл. им. од дȕрити се* и *дȕрити се.*

дȕрити се, дȕрӣм се несврш. *осећати се уверен, примати, узимати што за уврeду.* — Хусеине драги, ти ми се не дури! *Вел.* Млади пјесник све слабије гуња и већ се види да попушта . . . али на ријечима се још увијек јогуни и дури. *Ћоп.*

дȕрити се и **дȕрити се,** -ӣм се несврш. *гадити се.* — Мелита му се почела дурити. Чинила му се као криви драгуљ и цвијет без мириса. *Том.* Мени се дури то име геније. *Ков. А.*

дȕрљив, -а, -о *који се брзо и често дури, дуран, дурновит, напрасит, осоран.* — Био је [Чумић] дурљив и особењак. *Јов. С.*

дȕрљивац, -ивца м = дурљивко *дурљив човек.*

дȕрљивица ж *дурљива женска особа. Р-К Реч.*

дурљȉвко м = дурљивац. *Р-К Реч.*

дȕрљиво прил. *на дурљив начин, дурећи се, срдито.* — Сељак дурљиво одби моју кутију. *Ћоп.*

дȕрљивōст, -ости ж *особина онога који је дурљив.*

дурнȍвит, -а, -о *дуран, дурљив, осоран.* — Изведу нас пред дурновита господина старосту. *Матош.* Вазда набусит, вазда дурновит . . . он се [кадија] само издирао на свакога. *Вес.* фиг. Ветар све више постаје дурновит. *Ђур.*

дурнȍвито прил. *на дурновит начин, дурно.* — Поче се [Вук] напрасито и дурновито бранити. *Куш.*

дурнȍвитōст, -ости ж *особина онога који је дурновит.*

дȕрнōст, -ости ж *особина онога који је дуран.*

дȕрнути, -нём сврш. *гурнути.* — Дурну Жида пришапнув му громовито у десно ухо: »Вичи живио!« *Шен.*

дȕрнути се, дȕрнēм се *свр. према дурити се.* — Тетка се, по обичају, дурну, стаде праскати и псовати некога по кујни. *Ранк.* Било јој [Симки] жао што се Лазар дурнуо. *Рад. Д.*

дȕрскӣ, -ā, -ō *који се односи на дȕр*: ~ тон, ~ мелодија.

дȕрȕнга ж мај. *мотка, батина.* — Млатну га [Вучка] једном дурунгом по глави. *Лаз. Л.*

дȕсāње с *гл. им. од дусати се.*

дȕсати се, -ām се несврш. *дурити се, срдити се, бурити се.* — На сокаку се и не познајете, дусате се један на другога. *Срем.*

дȕснути се, -нēм се *свр. према дусати се.* — Он се дусне, окрене главу на другу страну и мргодан оде. *Лаз. Л.*

дȕстабан м тур. *раван табан, равно стопало.* — Тако искварену ногу зовемо ми дустабан. *Батут.*

дустабȁнлија м *онај који има дустабан. Р-К Реч.*

дȕти, дȕјēм и дмēм (трп. прид. дȕвен, -ена и дȕт, дȕта) несврш. *духати.* — Вјетар долом дује, градом пољуљује. *Вук Рј.* ~ се **1.** *надимати се, надувавати се. Р-К Реч.* **2.** *љутити се.*

дȕтлити, -ӣм несврш. *в. дудлити.* — Дутлило је деце троје. *Кош.*

дȕћāн, -āна м тур. *место или просторија где се што продаје или израђује, трговачка или занатска радња.*

Изр. отворити ~ *почети трговати*; затворити ~ *престати трговати.*

дућāнāр, -āра м *в. дућанџија.* — Почеше ... испоређивати тробојни папир са славолука с оним из полица, стављајући дућанарима питања о купцима. *Гор.*

дућáнац, -нца м *мали дућан.* — Ништа нема осим оно мало дућанца празна. *Игњ.*

дућàнић м *дем. од дућан.* — И долазиле му најчудније мисли, видећи гомилање свакојаких радионица и дућанића. *Шимун.*

дȕћāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на дућан(е), који припада дућану или дућанима*: ~ момак, ~ роба.

дућáнче и **дућàнче,** -àнчета с *дем. од дућан.* — Немојте ви просуђивати народ из овог свога дућанчета. *Петр. В.*

дућàнчић м *дем. од дућан.*

дућàнџија м *трговац у дућану, господар дућана.* — Дућанџије зијевају. *Сим.*

дућàнџијин, -а, -о *који припада дућанџији.*

дућàнџијица м *дем. и пеј. од дућанџија.* — До пре двадесет година још био је дућанџијица на крају вароши. *Срем.*

дућàнџȉјка ж **а.** *трговкиња у дућану, господарица дућана.* **б.** *дућанџијина жена.*

дућàнџȉјскӣ, -ā, -ō *који се односи на дућанџије.*

дȕћкати, -ām несврш. *сисати, сркати из боце, флаше.* — А јеси видио ... како Гарин дућка, прави Курлан! *Божић.*

дȕх, дȕха м (вок. дȕше; мн. дȕси и дȕхови) **1. а.** *свест, моћ или способност мишљења, сазнања, психичке способности.* — Што нас занима код једнога песника, то је његова особеност, његов дух и његова осећајност. *Скерл.* Био је ... умјетник по нарави и оригиналан дух. *Адум.* **б.** *унутрашње, психичко стање и расположење у човека, морална снага човека и заједнице, храброст, одлучност, смелост.* — Судбином битке не одлучују одредбе ... него она неуловљива сила што се зове духом војске. *Крањч. Стј.* Општа парола времена, над којим још увек бди Доситејев дух, јесте народ и народност. *Милис.* **2. а.** *основни правац, темељно својство, језгра, смисао, суштина чега.* — То [се] право може тумачити по слову и духу закона. *Мј. 1936.* [Видаковићеви] романи ... били су у духу онога времена. *Бошк.* фиг. Озари ме миром трава, духом вода пуних свјетла. *Шег.* **б.** *начело, принцип који одређује начин мишљења, поступања.* — Дух касте показао се и у овој незнатној згодици. *Том.* Дух времена неумољиво лети напријед и никада не чека. *О-А.* **3.** рлг. *бесмртни, нематеријални, божански принцип у човеку, душа.* — Његов родитељ ... предаде дух свој Господу. *Јаг.* **4. а.** мит. и празн. *бестелесно, натприродно биће (добро или зло) које има способност (моћ) да делује у животу природе и човека.* — Загрлио се са злим дусима што почивају у морској дубини. *Нуш.* На вечеру није ни ишао ... да га не драже ... жетелице ... испиткујући напасно о шумским дусима. *Гор.* **б.** (обично у мн. духови) *сабласт, привиђења, страшила.* — Умјела је духове дозивати. *Јонке.* **5.** *мирис, задах*: ~ пролећа, ~ трулежи. **6.** *дах, дисање.* — Чим се у болеснику дух затаји ... они ... стану викати. *Маж. М.*

Изр. испустити ~ *умрети*; нечисти ~ *ђаво*; ни слуха ни духа (о ком) *никаквих вести*; пасти духом *постати снужден, очајан*; полетети (узлетети) духом *охрабрити се, осетити се јаким*; пренети се духом камо *пренети се у мислима камо*; сачувати присуство духа *остати хладнокрван*; Свети ~ *по хришћанском учењу једна особа између Свете тројице*; у духу (бити с ким) *у мислима (бити с ким)*; задахнути кога својим духом *учинити да једнако осећа и мисли*; зао ~ *враг, ђаво.*

дȕха ж (дат. -хи) = дува. — Духа је вријеска долазила од некуда као талас. *Наз.* Рањавају ме мириси и духе. *Уј.*

дȕхалачкӣ, -ā, -ō *духачки.*

дȕхалица ж = дувалица.

дȕхало с и м = дувало.

дȕхāлька ж = дувалька. — Стакларске духаљке могу растопљеном стаклу духањем дати одређени облик. *Кем.*

дȕхāн, -а́на м = дуван.

дȕха́нити, дȕхāнīм несврш. = дуванити. — Људи пију, духане, галаме. *Креш.* Хранит ћу га и духанити . . . све док се овај рат не сврши. *Куш.*

~ **се** = дуванити се.

дȕхàнȉште с = дуваниште.

дȕхàнкеса ж = дуванкеса. — У руци му дуги . . . чибук, о који је објесио духанкесу. *О-А.*

дȕхāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на духан.*

дȕхàнџија м тур. = дуванџија. — Морам свратити до духанџије. *Франг.*

дȕхàнџијка ж = дуванџијка.

дȕхàнџика ж *в. духанџијка.*

дȕхàнџȉница ж = дуванџиница.

дȕхàњара ж = дуванџара.

дȕха́ње с *гл. им. од духати.*

дȕха́њење с *гл. им. од духанити (се).*

дȕхат, -а, -о покр. **1.** *који једва дише, који је мало жив.* — Извукоше га [из мора] једва духата. *Цар Е.* **2.** *у коме је духа, живота.* — Говор . . . жив је и духат. *Баз.*

дȕхати, дȕшēм и дȕхāм (имп. дȕши и дȕхāј) несврш. = дувати. — А пољем мећава душе. *Ил.* Вјетар је већ почео да прилично духа баш с југа. *Бен.* Извади двојнице, духа у њих и њихов јасан писак тужно плива зраком. *Лаз. Л.* Ја сам морао у мијех дахати, а они би редом свирали. *Киш.* Зна и ковати и духати. *Н. посл. Вук.*

дȕхаћӣ, -ā, -ē *који служи за духање, у који се душе:* ~ инструмен(а)т.

дȕха́ч, -а́ча м = дувач. — Зајапурио си се врашки, па си налик на разбјешњела духача стакла. *Креш.*

дȕха́чкӣ, -ā, -ō *који се односи на духаче:* ~ оркестар.

дȕхнути, дȕхнēм **1.** *сврш. према духати.* — На махове би духнуо влажан лахор с ливаде. *Бен.* Духне на муве што у њему [бокалу] пливају. *Глиш.* **2.** прел. *наглим покретом узети.* — Духне ме на своје крило **и** стане шапорити. *Матош.* **3.** фиг. безл. *пасти на памет (коме).* — Духне му да дође раније. *Сим.*

дȕхња ж покр. *в. дуња*[2]. *Деан. Рј.*

дȕхњица ж *дем. од духња.*

дȕхòборац, -бр̄ца м *припадник религиозне секте која одбацује обреде и догме православне цркве.* — Сличан је духоборцима којима . . . спријечише да искажу шта им је на срцу. *Шим. С.*

дȕхо̀ван, -вна, -вно (одр. дȕхо̀внӣ и духо̀внӣ) **1.** *који се односи на дух;* супр. телесни. — И умјетник, дакле, мора да буде духовни вођа људи. *КХ 1936.* Народ је . . . заостао и несређан, али пун духовних богатстава. *Андр. И.* **2.** *верски, црквени;* супр. световни. — Духовни судови рјешавају брачне парнице. *Мј. 1926.* **3.** *побожан.* — Садржи [псалтир] . . . више духовних пјесама. *Водн.*

Изр. **духовни отац** *онај који младог човека уводи у неку науку, који се брине о духовном развитку нечијем;* **ступити у духовни ред** *ући међу редовнике, међу калуђере.*

дȕхо̀ва̄ње с *гл. им. од духовати.*

дȕхо̀вати, дȕхујēм несврш. **1.** *бити коме духовник, исповедати кога. Вук Рј.* **2.** *проводити душевни живот.* — Такав је апсурд човјек . . . који би туђом мишљу мислио и туђом душом духовао. *Матош.*

Дȕхови, Духо́ва̄ и Дȕхо̄ва̄ м мн. *хришћански верски покретни празник који се слави педесети дан по Ускрсу.*

дȕхо̀видац, -ица и **дȕховȉдац,** -йца м неол. *онај који духовним очима прониче у бит ствари, који је јако интуитиван.* — У расправи »Сање једнога духовица истумачене сањама метафизике« развија се проблем духа. *Баз.*

дȕхо̀вит, -а, -о **а.** *који је пун духа, домишљат, забаван.* — Добри [су] и његови духовити и углађени прикази млађе старчевићанске генерације у том спису. *Нех.* **б.** *који показује, испољава духовитост.* — Била је јака, румена госпођа . . . тамносивих духовитих очију. *Новак.* [Он је] духовит козер и публицист европскога гласа. *Крл.*

дȕхо̀вито прил. *на духовит начин, с пуно духа.*

дȕхо̀витȏст, -ости ж *особина онога који је духовит и онога што је духовито.*

дȕхо̄вњак и **дȕховњак** м *свештеник.* — Учитељем у нижим школама може бити свјетовњак или духовник. *Старч.*

дȕхо̄вница и **дȕховница** ж *опатица, калуђерица. И-Б Рј.*

дȕхо̄вничкӣ и **дȕховничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на духовнике:* ~ ред, ~ сталеж, ~ служба.

дȕхо̄внӣштво и **дȕховнӣштво** с **1.** *скуп духовника, свештенство.* — Бискупе

изабираху пук и духовништво. *Старч.* **2.** *духовничка служба. И-Б Рј.*

дȕхо̄вно прил. *у духовном смислу.* — Улазимо ли ми Хрвати у еру новинарства, значи да се духовно еманципујемо. *Матош.*

дȕхо̄вно̄ст, -ости ж *особина онога што је духовно.* — С каквом само духовношћу, без икакве усиљености гледате ове лијепе крајеве! *Јонке.*

дȕховскӣ, -ā, -ō *који се односи на духове.*

духо̀вскӣ, -ā, -ō *који се односи на Духове.*

духо̀лик, -а, -о *сличан духу.* — Слутити [се] могло да ту духолику сподобу боли желудац с необиља. *Шен.*

духопи́рити, -о̀пӣрӣм несврш. *јако пирити, пиркати, избијати, ширити се попут ветра.* — Силници неки играли су ту и бјесњели и лудовали. Проклетство је духопирило њиховим поигриштем. *Цес. А.*

духо̀рити, дȕхорӣм несврш. *помало духати, лахорити.* — И душе [вјетарац], духори, вихарне катkад врцњиво па опет душе широко. *Божић.*

дȕчити се, -ӣм се несврш. покр. *тешко живети, мучити се, злопатити се. Вук Рј.*

дȕш, дȕша м фр. *в. туш.*

дȕша ж (дат. дȕши и дȕши, ак. дȕшу, вок. дȕшо; мн. дȕше, ген. дȕшā) **1.** *свест и способност човека да мисли и осећа.* — У часовима туге и клонућа напајао сам . . . онемоглу душу свјежом јакошћу оних дивних чувства. *Дук.* фиг. У равници потече пролеће из душе саме земље. *Чипл.* **2. а.** *скуп карактерних, урођених својстава и црта, ћуд, нарав, природа неког човека, темперамент, смисао за стваралаштво; способност за брзо схватање, за разумевање другога.* — Није могао друго него душом тонути у прошле дане. *Бал.* Ни француски »дух«, ни руску »душу« није имао прилике да ближе позна. *Јов. С.* Хтио [бих] показати . . . дубоко његово познавање народне душе. *Рад. А.* **б.** *добар, осетљив човек*: племенита ~. **3.** теол. *бесмртан, нематеријалан принцип живота у човеку, који га веже с богом.* — Разболи се и испусти душу на мајчиним рукама. *Шант.* Добрило је добар као рајска душа. *Рад. Д.* **4.** *човек, особа, становник (обично кад је реч о количини или броју).* — Трпезарија може примити педесет душа. *Вес.* Патролирали су [жандари] пустим улицама у којима није живе душе. *Козарч.* **5.** фиг. *онај који даје правац и тон, централна личност, покретач, организатор.* — Неколико година . . . Туцовић је био душа радничког покрета. *Лапч.* **6.** фам. *особито мила и драга особа.* — Душо моја, Косара дјевојко! *НПХ.* Устај, душо, свануло је! *Нод.* **7.** *покретна сила у неком предмету.* — Сви . . . срцем знају чути челичну душу [авионског] мотора. *Цес. Д.* **8.** *шупљина топовске или пушчане цеви. Бак. Реч.*

Изр. бити без душе и срца *бити без осећања, без способности да се разумеју невоље другога, без саосећања, бити опак, окрутан;* бити на чијој души *бити на чијој бризи; бити на чијој моралној одговорности;* бити душом и телом (уз кога или што) *бити ватрен присталица кога или чега;* бог и душа *доиста, уистину;* богу душу *имати тешке физичке болове;* борити се (делити се) с душом, *умирати, бити на самрти;* дати богу душу, растати се с душом *умрети;* дати, продати, записати душу врагу, ђаволу нар. *кренути злим путем, постати опак;* дати душу (за кога) *чврсто јамчити (за кога);* дати се на што свом душом *прихватити се чега од свега срца, искрено и свом снагом;* док је у мени душе *док сам жив;* драге душе, драгом душом *драге воље, од срца радо;* ~ ме боли (због чега) *јако ми је жао, тешко ми је;* душа ми је (што радити) *волим, уживам у томе;* ~ ми се повратила *опоравио сам се, одморио сам се;* ~ му је у носу *тешко је болестан; веома је слаб;* ~ од човека *врло добар човек, човек суште племенитости;* ~ ваља *ваља рећи истину;* говорити из душе *говорити сасвим искрено;* имати кога на души *бити узрок нечије несреће, пропасти;* имати срца и душе *бити милосрдан;* испала му ~ *умро је;* фиг. *врло рђаво изгледа; претерано се заморио;* из све душе (хтети, волети, мрзети) *јако, неизрециво;* из све душе, свом душом (учинити коме што) *врло радо, искрено, од срца учинити;* једва носим у костима душу *посве сам изнемогао, на измаку сам снаге и живота;* мирне душе *без гриже савести;* не дати коме душом дахнути *без прекида га нагонити, приморавати на што;* немати душе *бити немилосрдан, окрутан;* није му стало до душе *зао је;* носи тешко бреме на души *гризе га савест;* огрешити душу о кога *речју или делом неправедно нанети коме штету;* он је песничка ~ *он је човек дубоких осећања;* остати голе душе *бити опљачкан, остати без ичега;* попети се коме на душу *досадити коме;* позна(ва)ти кога или што у душу *позна(ва)ти кога у танчине, интимно, свестрано;* рећи (казати, судити) што по души *рећи (казати, судити) праведно, искрено;* удахнути душу чему *оживити, препородити;* увући душу у се *престати бити отворен, притајити се, умирити се;* узети што на своју душу *примити на себе одговорност за нешто;*

за чију душу *зашто, за чију вољу*; за које бабе душу нар. *нема правога разлога*; завирити коме у душу *упознати чије интимне мисли или жеље*.

дȕшак, -шка м **1.** *време што прође између удисаја и издисаја*; *размак који се пређе у једном даху*. — Плућа могу да издрже све више душка под водом. *Новак*. Косио је без оклијевања, да не предахне, у маху, из једнога душка. *Лоп*. Након сваког душка премашене цесте . . . помаљају [се] редови витка јаблања. *Павл*. **2.** *дашак*. — Као уздах врућ је душак пролетио луговима. *Наз*. Покрај њега прође [звијерка] као душак мећаве. *Вуј*. **3.** *млаз*. — Машина избацивала снажно пару у пуним, густим и дебелим душцима. *Мил. В*.

Изр. **испити, искапити, попити на ~** *испити, искапити, попити без предаха, уједанпут*; **из душка, на ~** (урадити што) *без одмора, не прекидајући, брзо, журно* (*урадити што*).

дȕшан, -шна, -шно *који служи за душу*. *Р-К Реч*.

дȕшāнка ж *горњи део народног одела, обично од чохв или сукна, украшен златним ширитима*. — На њему . . . душанка, и прслук, и чакшире, све од бела танка штофа. *Срем*.

душебр- *в. душобр-*.

дȕшēван, -вна, -вно **а.** *који је у вези с унутрашњим психичким стањем*. — Из његова се гласа разабирала искрена туга и душевна бол. *Шимун*. Ако немаш одлучности и душевне снаге . . . како ћеш онда другом душом владати. *Чипл*. Налазио се у веома немирном душевном расположењу. *Крањч. Стј*. **б.** *добар* (*у моралном погледу*), *осетљив, који је увек спреман да помогне другоме, који се радо и брзо одазива на туђе потребе, молбе и сл., племенит*. — Добри смо пријатељи, душевни смо људи, дужност нам је да помогнемо Луку. *Вел*. Неке душевне жене саме су дониjеле млијеко нашим рањеницима. *Чол*. Иако је командир давао утисак душевнога човека, говорио је о смрти свога друга некако хладно. *Јак*. **в.** *духован, уман*. — Њихове [Хрвата] душевне вође сниваху о великом словинству или илирству. *Јаг*. Тај дом . . . достојно [је] средиште душевнога и народнога живота Лужичких Срба. *БК 1906*. **г.** *који се брине за спас душе, побожан*. — Истина да је слабо био [Хајдук Вељко] побожан и душеван. *Вук*.

Изр. **душевне болести** мед. *психичко растројство*.

дȕшēвно прил. **а.** *на душеван, поштен начин*; *са осећањем*. — Благо је добро . . . али га ваља стећи душевно. *Павл*. Исприча [му] своју причу искрено и душевно. *Андр*. *И*. **б.** *у души*: **~** потиштен, **~** клонуо, **~** болестан.

дȕшēвнōст и душе́внōст, -ости ж. *својство онога који је душеван, својство и стање душе, душевни живот*. — Због душевности и искрености стече много пријатеља. *Мат*. Критика проучава дјела некога писца да открије елементе и трзаје његове душевности. *Марј. М*.

душег- *в. душог-*.

дȕшек м (мн. -еци, ген. дȕшēкā) тур. **а.** *дебела, мека простирка за лежање, обично од чешљане вуне стављене у навлаку па прошивене, мадрац*; *сламњача*. — На подераном душеку лежи болесна жена у задњим часовима. *Ћор*. **б.** *прошивен колски јастук*. — И ти си сјела у душеке кочије. *Домј*.

душе́клук м тур. *орман у којем се дању држе душеци*. — И одмах отвори душеклук. *Јевт*.

душе́ма и душѐма ж тур. *простирка*; *дрвени лежај*. — У њима [баракама] није било кревета, већ једноставне душеме од голих дасака на два спрата. *Јак*.

дȕшēње с *гл. им. од душити* (*се*).

душепопѐчитељ м рус. заст. *онај који се брине за спас душе*. — Он [архијереј] је душепопечитељ. *Шапч*.

дȕшйк, -йка м хем. = азот *плин, гас без боје, укуса и мириса* (N). — Бјеланчевине су сложени угљикови спојеви, састављени од угљика, душика, водика и кисика. *Бот*.

души́ков, -а, -о *који припада душику*: **~** спој.

дȕшин, -а, -о *који припада души*.

дȕшина ж *аугм. и пеј. од душа*. — Душину си утопио . . . сад поради да барем спасиш то тјелесине. *Љуб*.

души́рати (се), дȕшйрām (се) несврш. фр. *в. туширати* (*се*).

дȕшити, дȕшīм несврш. **1.** *убијати насилно спречавајући некога да дише, давити, гушити*; *отежавати дисање*. — Души га бршљан, испија му сок, као да би хтио да му запријечи раст. *Ћип*. Био је кратковрат, а душила га задуха. *Креш*. **2.** фиг. *морити, притискивати* (*о мислима, осећањима и сл.*). — Неко посве другачије чувство . . . поче [му] душити без тога збркане мисли. *Шимун*. Тако је мукло; нешто живот души. *Поп. В*.

~ се *давити се, гушити се*.

Изр. **~ од смеха, у сузама** *много, јако, дуго се смејати или плакати у току чега је дисање отежано*.

дȕшица ж **1.** *дем. од душа*. — Што рекох, не порекох, па макар наше љепотице на ме искалиле своју душицу. *Шен*. Сиве малограђанске душице пловиле су океаном . . . јевтиних романа и илузија. *Поп. Ј*. **2.** *жижак*,

стијењ, стењак, фитиљ. — Титра у чаши с водом пламечак душице поврх танког слоја уља. *Пав.* **3.** *унутрашњи гумени уложак у спортске лопте.* — Лопта мора бити округла . . . састављена од спољњег омотача . . . од меке коже и душице од гуме. *Одб.*

Изр. мајчина ~ бот. *биљка из пор. уснатица* Thymus.

дȕшичнӣ, -ā, -ō *који се односи на душик, азот, азотни.* — Осим угљиководика има у нафти и других спојева, нарочито душичних, сумпорних, кисикових и фосфорних. *Туђ.*

Изр. ~ киселина хем. *азотна киселина.*

дȕшкање с *гл. им. од душкати.*

дȕшкати, -ām несврш. **1.** *дем. од духати.* — По њем [лишћу] је вјетрић играјући се душко. *Радич.* **2.** *мирно, лагано дисати.* — Одмарао се и душкао сличан одебљалом мачку. *Сим.*

дȕшко (вок. дȕшко) и **дȕшко** м покр. фам. *в. душа (б).* — Пошто си, ча-Тасо, купио ову дуванкесу? — Е, чичин душко, живота ме кошта. *Дом.*

дȕшљив, -а, -о *који спречава дисање, који души, загушљив.* — Куга . . . нечист зрака, душљива пара, то ти пропухне кроз сваку шкуљицу. *Шен.*

дȕшмӑн, -а́на (мн. -а́ни) и **дȕшманин**, -а (мн. -ани) м тур. *онај који је с киме у завади, у непријатељству, онај који ради да некога упропасти, велики непријатељ.* — Ил' је пао од јуначке руке, или га је душман заробио. *Вел.* Шијак се не зна дуго ни на свога најкрвнијега душманина срдити. *Кор.* Шта би . . . било од нас да ови душмани победе. *Чол.*

дȕшманинов, -а, -о *који припада душманину.*

дȕшманица и **дȕшмӑнка** ж *жена душман(ин).* — Зорице, моја душманице; зора дође, а драги ми оде. *НПХ.* И сама [ћу] себи бити душманка. *Богд.* Он се пред том љутом душманком [смрћу] свих створова само мало повио. *Прод.*

душмàнлук м **1.** *непријатељство. Вук Рј.* **2.** зб. *непријатељи. Бак. Реч.*

душмáнов, -а, -о *који припада душману.*

дȕшмӑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на душмане, непријатељски, злочиначки, зликовачки.* — Расцијепио село у два душманска табора. *Тур.*

дȕшмӑнски прил. *на душмански начин, као душманин, крвнички.* — Кад бије . . . бије душмански. *Чол.*

Дȕшнӣ дӑн м *дан успомене на мртве, дан мртвих у римокатоличкој цркви.* — Умро је . . . лицем на Душни дан. *Андр. И.*

дȕшнӣ дӑн м *дан у који се држе задушнице за покојнике, дају помен покојницима. Бен. Рј.*

дȕшӣк -и́ка м анат. *хрскавичаста цев од ждрела до плућних крила кроз коју се дише, душњак.* — Дисала је тешко, нешто је гушило и у грудима и у душнику. *Вес.* Гига се дигла . . . нервозна у прстима . . . а с грчем у душнику. *Бег.*

дȕшнице, дȕшнӣцā ж мн. анат. *огранци душника, бронхије.*

дȕшничкӣ, -ā, -ō *који се односи на душнице. Прав.*

дȕшнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на душнике. Прав.*

дȕшњāк, -а́ка м **1.** анат. *душник. И-Б Рј.* **2.** фиг. *димњак.* — Свакоме сукаше пара из ноздара налик дима из душњака. *Љуб.*

душњáци, -а́кā м мн. *цеви на које дишу кукци, инсекти. Терм. 4.*

душȍбоља ж *душевни бол, болесно стање које се очитује, огледа у потиштености, тужно расположење, сета.* — Сјети се колико је пута негда у оваквој душобољи . . . зурио у широм отворене прозоре дјевица. *Дражс.*

душȍбрижан, -жна, -жно *који се брине за спас душе.*

душȍбрижнӣк м рлг. *онај који се брине за спас душа, свештеник.* — Кардинал . . . схваћа своју улогу душобрижника у данашњем расклиманом . . . друштву веома савјесно. *Крл.* Да се људи не боје вечних мука, нико не би изручио своје мисли и примисли душобрижнику. *Дав.*

душȍбрижничкӣ, -ā, -ō *који се односи на душобрижнике.* — Учио је филозофију и теологију . . . и послије двогодишње душобрижничке службе . . . постао жупником. *Комб.*

душȍбрижнӣштво с **а.** *брига свештеника за спас душа.* **б.** *скуп душобрижника.*

душȍгубан, -бна, -бно *који губи душу, живот.* — Због дјевојке . . . стасмо се свађати свађом душогубном. *М-И.*

душȍгубац, -упца м (ген. мн. душȍгубāцā) *онај који из похлепе за неправедним стицањем блага губи душу; лихвар, зеленаш.* — Он нема милости за те гавранове и душогупце који су се бацили на . . . сељака, глобе га, терају у просјаке. *Скерл.*

Изр. новац — душогубац *похлепа за новцем упропашћује душу.*

душȍгупка ж (дат. -пци) неол. *просторија у којој се отровним плином, гасом убијају људи.* — Угушиће их у душогупкама. *Вучо.*

душȍмӧран, -рна, -рно неол. *који мори душу:* ~ мисао.

Ђ

ђ (Ђ) а. *предњонепчани звучни сугласник сливен од елемената д' и ж.* **б.** *слово се обележава тај сугласник.*

ђа[1] *узвик за терање коња*: *хајде, напред.* — Узех узде од слуге па викнух: Ђа, куле! *Шапч.* Сутра ћемо ми зором на кола, па ђа у Карловце. *Змај.*

ђа[2] (удвојено ђа . . . ђа) прил. тур. *час . . . час, сад . . . сад.* — Газда . . . једнако псује ђа Симу ђа кмета. *Глиш.* Ђа тамо, ђа овамо, то напред, то натраг, тек не стоји, но иде. *Ранк.*

ђа̏вао, ђа̏вла м (мн. ђа̏вли, ген. ђа̏вāлā) грч. = ђаво **1.** *по религиозном схватању зао дух који човека заводи и наводи на грех, враг, сотона, нечастиви*: црни ~, ~ с роговима. **2.** фиг. *жив, несташан момак.* — Павле, ђавле, не гледај ме, не смиј се на ме! *НП Вук.* **3.** (ђавла!) *узвик у чуђењу или узбуђењу.* — Е, ђавла? Шта . . . мислиш синко? *Ранк.*

ђавлéкање с *гл. им. од ђавлекати.* — Нахрупе . . . на вратнице иза којих је допирала нека дрека . . . богатање и ђавлекање. *Божић.*

ђавлéкати, ђа̀влēкām и ђа̀влēчēм несврш. *у говору често спомињати ђавола.* В. пр. уз гл. им. ђавлекање.

ђавлéтати, ђа̀влētām несврш. *владати се као ђаво, ђаволски, обесно, распуштено.* — Чобани ђавлетају и у мраку штипкају цуре чобанице. *Јел.*

ђа̀влина м и ж **1.** *аугм. од ђавао.* — [Св. Миховил] притиснуо страшна и грдна ђавлину. *Шимун.* **2.** погрд. *зао, опак човек.* — 'Ест, ђавлина, стари јарчина . . . праскао је тетак Љубан. *Јел.*

ђа̏влов, -а, -о *који припада ђаволу.*

ђа̏вљӣ, -ā, -ē *в. ђаволи.* — Ђавље је то, а не наше! *Кос.*

ђа̏вō, ђа̏вола м (вок. ђа̏воле; ген. мн. ђаволā и ђа̏вōлā) **1.** = ђавао. — Који ти је црни ђаво ту лаж пришапнуо? *Шен.* **2.** фиг. **а.** *опака, зла особа.* — Ђаво жена и два ока у глави завади. *Вес.* **б.** *обесна, несташна, жива, немирна особа.* — Сава је био живи ђаво — и весељак. *Глиш.* Страшно му је било кад му ко каже да је ђаво или обешењак. *Лаз. Л.* **в.** *храбар, смео, спретан, окретан, сналажљив, довитљив човек.* — Гледајте што раде ти зелени ђаволи! *Крл.* Совра окрете кола. Смешио се. Ђаво човек! *Ком.* **г.** *нешто неодређено, непознато, неко, нешто.* — Ђаво ће разумети све те људе! *Ћос. Б.* Неки ће се ђаво од овога излећи. *Ћоп.* **д.** (у вези с негацијом) *нико, ништа.* — Није ни прошао кроз шегртску школу, у коју није хтео ни ђаво да иде. *Игњ.* Ни ђаво није питао за њега. *Бат.* Нема ни ђавола. *Р-К Реч.* **ђ. зло, несрећа, невоља, опасност.** — Лако је нама платити . . . државни порез, али нас уби оних сто других ђавола. *Рад. Стј.* Сам си тражио ђавола! Трпи сад! *Ћос. Д.* **е.** *удес, зао случај.* — Који те је ђаво навратио да ти дођеш у моје сватове? *НП Вук.* Данас га први пут донесе ђаво, па већ се направио кô неки господар у мојој рођеној кући. *Коч.* **ж.** мн. *хирови, мушице.* — Неће ти ни . . . бог помоћи — док мени, знаш, моји ђаволи дођу. *Дом.* **3.** *узвик* **а.** *у чуђењу или у љутњи.* — Где ћете, ђавола, вечерати? *Грол.* Кога ђавола, и ви ту чекате? *Вуј.* **б.** *као клетва.* — Шта је то, до хиљаду ђавола? *О-А.* Та они, сто му ђавола, пуцају по нама! *Јонке.* **4.** *као поређење, поредба: у великој мери, јако, веома, изванредно.* — Дјевојка је црна као ђаво. *Мат.* Бистар кô ђаво. *Срем.* Пева ка' ђаво. *Вес.*

Изр. бежати од кога као ~ од крста (од тамјана) *избегавати с ким сваки додир или сусрет*; дати ђаволу *упропастити*; доћи ће ~ по своје а) *рђави поступци донеће заслужену казну*; б) *не може се смрти измаћи, умаћи*; ~ га знао *непознато је, не може се знати*; ђавола (при појачаном одрицању, одбијању) *никако, ни говора*; ђавола би на леду потковао *веома је вешт и довитљив*; ђавола на селамет истерати *упокорити и најокорелијег непријатеља*; ђаволу у торбу отићи *пропасти, нестати*; ~ не мирује (не спава), ~ нити ore нити копа *ваља бити на опрезу*;

несрећа се лако може догодити; ~ од тетке *опасно, пакосно чељаде*. — Ја бих додао да је бањске лекаре измислио ђаво од тетке. *Рад. Д.*; иди до (сто) ђавола *губи се, остави ме на миру*; један ~ *једно исто, свеједно*; који ти је ~ (у љутини) *шта ти је, шта се десило*; ко с ђаволом тикве сади о главу му се лупају *ко се удружи с рђавом особом, упада у невоље*; куда (откуда) га ~ донесе *каже се кад неко дође у незгодан час*; нека га (те, вас) ~ носи *нека буде по његову (по твоме, по вашему)*; није ~ него враг *в. један ђаво*; није ~ онако црн како га сликају *бољи је него што га глас бије, него што се мисли*; носи те ~ *в. иди до ђавола*; однео га ~ *пропао је*; с ђаволом дошло с ђаволом прошло *како дошло (стечено), тако прошло (нестало)*; тај зна где ђаво спава, зна сто ђавола *тај зна врло много*; тражити ђавола (свећом) *извргавати се, излагати се без потребе опасности*; ту је (у томе је) ~ *у томе је ствар*; ту је и ~ рекао лаку ноћ *запуштен, забитан крај*; ту је ~ умешао (умочио) своје прсте *ситуација се нагло и неочекивано погоршала*; убоги ~ *сиромах човек*; ушао ~ у њега а) *игра се без потребе својом судбином*; б) *постао је бескрајно дрзак, рђав*; за (на) ђавола *за (на) несрећу, по несрећи*.

ђаво́лак, -лка м **1.** *дем. од ђавао и ђаво*. — Осећа како у њему нешто игра, ври, као да се уселио у њега какав ђаволак који га све дражи. *Глиш.* Него онај ђаволак сумње и пријекора . . . свеудиљ шапће да је у пароне кћерка. *Дражс.* **2.** *несташко, обешењак, враголан*. — Ђаволак славуј . . . развео, па плете песму своју с ветрићем. *Ад.*

ђаво́лāн, -а́на м (вок. ђа́волāне) *ђаволак* (*2*). — У мог дике, у мог ђавола састале се шишке с обрвама. *Леск. М.* Само подмладак до пећи око округле синије бучан и врагометан, — ти мали ђаволани не знају за јад и бригу. *Горд.*

ђаво́ласт и **ђа́воласт,** -а, -о *који има нарав ђавола, који је као ђаво, несташан; немиран, заводљив*. — Лукрецијине ђаволасте очи . . . запалише вјештом глумом сумртви пепео старог луђака новчара. *Шен.* Она је . . . била ђаволаста као да је однекуд из богате равнице. *Кол.* Жена млада, лепа, ђаволаста, а он човек већ постарији. *Чол.*

ђаво́ласто и **ђа́воласто** прил. *заводнички, допадљиво, кокетно*. — Погледа га некако ђаволасто жмиркајући. *Ранк.* При овим речима ђаволасто [се] осмехну. *Јакш. Б.*

ђаво́лија ж **1.** *ђаволи посао, лукавство, лукавштина*. — Кад је била изњушкала да у њега има сила злата и сребра, досјети се ђаволији. *Шен.* **2.** *чудновата, необична ствар (као да ју је ђаво измислио)*. — Још те ђаволије [рукавице] нисам видио. *Маж. М.* Како ли се отвара та ђаволија [ковчег с необичном бравом]? *Ков. А.* **3.** *шеретлук, обешењаклук*. — Читаоци се ове угодне хисторије могу понадати да ће се од тога маха започети јуначка дјела и ђаволије Дон Кихота [Quijota]. *Вел.* Можда ће се само закикотати, мислећи да Машо изводи неке своје ђаволије. *Вуков.* **4.** *обест, заводљивост*. — Очи моје, пуне ђаволије, још вас нико пољубио није. *Леск. М.*

ђаволи̏јати, -ā̄м несврш. *шалити се, враговати*. *Рј. А.*

ђавȍлик, -а, -о покр. *в. ђаволски*. — Како ти се то писмо допада . . . Ђаволико веома, Шћепане, у ружан си поса' загазио. *Њег.*

ђавȍлисāње с *гл. им. од ђаволисати*.

ђавȍлисати, -ишēм сврш. и несврш. **1.** *радити, поступати ђаволасто, заводити, ђаволити*. — Знам да ти ниси црн као што кажу . . . и сам сам негда твој занат знао — ђаволисао. *Змај.* **2.** покр. *урадити наопако, као ђаво, покварити, упропастити*. *Стев.*

ђавȍлити, -ӣм несврш. **а.** *ђаволисати* (*1*). — Она ђаволи, сагиње се под бразду и мотику, пева. *Петр. Б.* Дика моли, а цура ђаволи, он облеће, а она га неће. *Леск. М.* **б.** *збијати шале, правити враголије*. — Никад мајмун није више скакао, више се кривио и ђаволио. *Грол.* Ви кад се напијете, хоћете да ђаволите. *БК 1906.*

ђавȍлић м *дем. од ђаво*.

ђавȍлица ж **1. а.** *ђаволаста женска особа, несташно, обесно младо женско чељаде*. — Већ је . . . и своја пријатеља завукао у танке мреже милокрвних ђаволица. *Шен.* Да знаш, мала ђаволице, шта те чека само кад заједно . . . валцер заиграмо. *Змај.* **б.** *опака жена*. — Имат ће она стара ђаволица опет посла са мном. *Шен.* **2.** песн. (у атрибутској служби, уз им. поскочица) *ђаволаста*. — Коло лети, коло ђаво, поскочица ђаволица. *Радич.* Нема кола . . . без поскочица, па поскочице ђаволице лете . . . крешу као варнице. *Ад.*

ђавȍличин, -а, -о *који припада ђаволици*.

ђавȍлнōст, -ости ж *ђаволска нарав, ђаволске склоности*. — Кад је човек у шуми у самоћи, осећа у свом срцу побожност; кад је међу људима, осећа ђаволност. *Нен. Љ.*

ђа́волов, -а, -о *који припада ђаволу*.

ђавȍлскӣ, -ā, -ō **1.** *који је као ђаво, који је као у ђавола, пакостан, злобан*. — Узјогунио се народ, постао ђаволски. *Моск.* По лицу му задрхта неки ђаволски дрхтај. *Шен.* То је ђаволско обмањивање. *Јонке.* »Штуке« звижде ђаволском писком. *Р 1946.* **2.** *проклет, паклен(ски)*. — Да није примио ђавол-

ску капару . . . не би се мајци Војин мучио. *Рад. Д.* Мрзак [ми је] попут ђаволских мука. *Богд.* **3.** *лукав, превејан.* — Овај ђаволски поп знао је све до ижице. *Мат.* **4.** *опасан.* — Свако ће вам рећи гдје је тај вир, тај ђаволски вир. *Пол. 1958.* **5.** *враголаст, ђаволаст.* — Вукосава беше иста Марта, мати јој, онако беше и ђаволска. *Вес.*

ђа̀волски прил. **1.** *на ђаволски начин, као ђаво, пакосно, злобно; обешењачки.* — Ђаволски састављена комисија, па сваки члан зазире од другога. *Ранк.* Погледава по Мари ђаволски па ужива. *Тур.* **2.** *дрско, оштро.* — Гледа га ђаволски, право у очи, па сече као љутим ножем. *Ранк.* **3.** *врло много, преко мере.* — Ђаволски леп и ђаволски вешто склопљен посао! *Ћос. Д.* Уосталом таквих [људи] има ђаволски мало. *Јонке.*

ђаво́лство с **1.** *ђаволска нарав, обешењаштво.* — Не слушај ти њу . . . Она говори тако од ђаволства. *Глиш.* **2.** *обешењачки, враголасти поступци.* — Нема оне веселости и ђаволства ка' што је пре било. *Вес.*

ђа̀волук м **1.** *ђаволи, зао поступак, пакост, злоћа.* — С већега ђаволука свога још се грешним спомињањем слади. *Март.* **2.** *обест, несташлук.* — Гледала је у [кондуктерово] лице, некад блиставо од здравља и ђаволука. *НК 1946.* **3.** *ђаволи посао, чаролије; смицалица, мајсторија, доскочица.* — Зна стотину ђаволука, па и ту бројницу против змија. *Сиј.*

ђа̀волчад ж *зб. им. од ђаволче.*

ђа̀волче и **ђаво́лче,** -ѐта с **1.** *дем. од ђаво, ђаволчић, ђаволак.* — Неко ђаволче — из облака — пред њу паде. *Маж. Ф.* **2.** *несташна особа, ђаволасто, немирно дете.* — Гле ти ђаволчета, и она цио дан амо гледа! *Коз. Ј.*

ђа̀волчић м **1.** *дем. од ђаво.* **2.** фиг. *ђаволак (2).* — То је од оног ђаволчића — насмија се он. *Л-К.*

ђаво́лштина ж *ђаволе дело, злобно подвалњивање.* — Од тога је сусрета почела ђаволштина. *Крањч. Стј.*

ђа̀вољак, -а́ка м (вок. ђа̀вољаче) *ђаволак (2).* — Ђаче ђаволјаче! *Вук Рј.*

ђа̀вољачити, ђа̀вољачӣм несврш. индив. *ђаволски се поигравати чиме.* — Мујсао браду, ђаволјачио њоме, узевши је у шаку и пуштајући низ длanове. *Јел.*

ђа̀вољев, -а, -о *в. ђаволји.* — Морао си бити . . . ђаволјев син, па да ти куршуми и ханџари . . . ништа неће. *Ћос. Д.*

ђа̀вољевица ж *женска особа која служи ђаволу.* — Шејтан јаши на ђаволјевици, па се клати по свијету бијелу. *Март.*

ђа̀вољење с *гл. им. од ђаволити.*

ђа̀вољӣ и **ђа̀вољӣ,** -ā, -ē **1.** *који припада ђаволу, који је као у ђавола.* — Њему се . . . укаже одједном цијела божја земља у својој ширини и по њој, као ватрене пјеге и ђаволји печати, посијани градови. *Андр. И.* Мајстор који је начинио тог свеца мора да је у ђаволјој кући. *Франг.* **2.** фиг. **а.** *рђав, злочест.* — Излази, ђаволја кћери! *Андр. И.* Ђаволји сине, улази да ти пребијем крста! *Јевт.* Ђаволје спавање на тим јеловим даскама. *Дав.* **б.** *неугодан; проклет.* — Какве су сад ђаволје школе? Док не пробије брада и не обркати, не пуштају га из скамија. *Шапч.* Дижи руке од те проклете парнице и од тог ђаволјег наслеђа. *Ком.* **в.** *тежак, мучан.* — Ђаволја посла, ови рачуни! *Ранк.* **г.** (само с акц. ђа̀вољӣ) *ниједан.* — У свој катунској нахији нема ни ђаволје лозе. *Нен. Љ.* Ђаволји један сан сву ноћ, него се обрћи и преврћи све до зоре. *Љуб.*

Изр. нагазити на ђаволју вечеру *кад се коме побрка у глави*; поћи ђаволјим трагом *поћи злим путем, поћи наопако*; развући се на ђаволје мекиње *помало нестајати.*

ђа̀вољи́кати, -о̀љӣкām и -о̀љӣчēм несврш. *често ђавола спомињати.* — Гре'ота је ђаволјикати . . . жуљеви држе свијет. *Бур.*

ђа̀врк м (мн. -врȃци) тур. покр. *велики комад хлеба, круха. Вук Рј.*

ђа̀вур(ин) м нар. *в. ђаур(ин).*

ђа̀ђа[1] м рус. заст. *онај који у војсци вежба регруте, новаке.* — Сјетио [сам се] како ми рече мој ђађа у војсци кад ми је на муштри први пут дао по губици. *Бен.*

ђа̀ђа[2] и **ђа̀ђаш** прил. заст. *в. каткад, кадшто. Вук Рј.*

ђа́из прил. тур. покр. *слободно, допуштено.* — Де ти мени кажи је ли ђаиз . . . јести то жито и воће што је сазорило из те крвне кише. *О-А.*

ђа̀к, ђа́ка м (вок. ђа̀че; мн. ђа́ци) *онај који полази какву школу, ученик, школарац:* ~ средње школе, свеучилишни ђаци.

Изр. црни ~ *клерик, ученик католичког семеништа.*

ђа̀кела и **ђа̀кеља** м и ж подр. *аугм. од ђак.* — Прави од тог несрећног ђакеле . . . мукташа. *Петр. В.* Знам ја све вас, ђакеље и мангупчине! *Маш.*

ђа́ков, -а, -о *који припада ђаку.* — Ђакова глава суну увис. *Шен.* Стаде да мотри на сваки покрет ђаков. *Ранк.*

ђакова̀ње и **ђа̀кова̀ње** с *гл. им. од ђаковати.*

Изр. ~ царевање *најлепши је ђачки живот.*

ђакова̀ти, ђа̀кујēм и **ђа̀ковати,** -кујēм несврш. *бити ђак, ићи у школу, учити школе.* — Док је ђаковао, бијаше му то нај-

милија забава. *Ђал.* Ви сте дакле заједно ђаковали са мојим братом? *Шапч.*

ђа̏ковац, -о̄вца м ист. *присталица Милоја Ђака.* — Кад сутрадан кнез Вучић удари на ђаковце, Ђак се у почетку одмах рани у ногу. *Вук.*

Ђа̏ковац, -о̄вца м = Ђаковчанин *човек из Ђакова или из Ђаковице.*

ђа̏ковчӣд ж зб. им. *в. ђачад.* — На слави му . . . триста лудијех ђаковчади. *НП Вук.*

Ђа̏ко̄вчанин м (мн. -а̄ни) = Ђаковац.

Ђа̏ко̄вчӣнка ж *женска особа из Ђакова или из Ђаковице.*

Ђако̀вштина ж *крај око Ђакова.*

ђа̏кон м грч. црквен. *онај који још није рукоположен за свештеника и помаже свештеницима при служби.* — У првим каруцама седео је владика са својим придворним ђаконом. *Чипл.* Оно »Зрцало« . . . је преписао ђакон Лука за попа Гргура у Врбнику. *Водн.*

ђако̀нӣт, -а́та м *чин, звање и достојанство ђакона; стан ђаконов.*

ђако̀нија ж **1.** (најчешће мн.) *одабрано јело, посластица.* — Угости га вином и ракијом и господском сваком ђаконијом. *НП Вук.* Ту ћеш код нас . . . малвазију пити, ђаконије јести. *Наз.* **2.** *ђаконова служба.*

ђа̏конӣк м црквен. *удубљење у зиду или засебна просторија на десној страни олтара у православној цркви, где се чувају свети сасуди. Вуј. Лекс.*

ђако̀ниса ж црквен. *жена која је некада служила у цркви; код протестаната: жена која се посвећује верској пропаганди и каритативном раду. Вуј. Лекс.*

ђако̀нисӣње с *гл. им. од ђаконисати.*

ђако̀нисати, -ишӣм несврш. **1.** *бити ђакон, вршити ђаконску службу.* **2.** *јести ђаконије, частити се, гостити се.* — Кад дођоше двору бијеломе, посједоше па ђаконисаше. *НП Вук.* **3.** фиг. *проводити весео живот. Бак. Реч.*

ђа̏конити, -ӣм несврш. *рукополагати, заређивати за ђакона.* — Спопашћу те за косу, као што чине владике кад попе и ђаконе. *Н. посл. Вук.* Прекосутра треба ићи да се ђакониш. *Ранк.*

ђа̏коница ж *в. ђаконовица.* — Становао је у истој кући с некаквом ђаконицом. *Шов.*

ђа̏конов, -а, -о *који припада ђакону.*

ђа̏коновица ж *жена ђаконова;* исп. ђаконица. — Ту ће млада бити доведена и живеће као ђаконовица, јер ће се Пера одмах после свадбе зађаконити. *Срем.*

ђа̏коновичин, -а, -о *који припада ђаконовици.*

ђа̏конскӣ, -ā, -ō *који се односи на ђаконе, који је као у ђакона.* — Пусто ђаконско срце. *Ранк.* Ђаконска плата је мала. *Петр. В.* Разви . . . хартију, дугачку као онај ђаконски »орар«. *Срем.*

ђа̏ко̄нство и ђа̏конство с **1.** *црквена установа ђаконова реда; ђаконски чин.* **2.** *ђаконење.* — Требала би читава књига да се опише . . . обред ђаконства. *Мат.*

ђа̏кончӣд ж *зб. им. од ђаконче.*

ђа̏ко̄нче, -ета с *дем. и хип. од ђакон; млад ђакон.* — Књигу штију триста ђакончади. *НПХ.*

ђа̏коњӗње с *гл. им. од ђаконити.*

ђа̏м м (мн. ђа̏мови) мац. покр. *дебела даска или полуга преко дна великих каца. Вук Рј.*

ђа̀морити и ђа̏морити, -ӣм несврш. покр. *в. жаморити.* — Сунце залази и његове зраке одбљескују се и ломе у мору што . . . око шкрапа ђамори. *Ћип.*

ђа̏ра (обично поновљено) оном. *узвик за опонашање, подражавање пуњаве митраљеза.* — Ма где се кретали, свуда је био [митраљез] за нама, свуда нас је пратило оно његово проклето »ђара-ђара-ђара«. *Пер.*

ђа̀рдӣн, -и́на м тал. покр. *врт, перивој.* — Ту је и скалица што слази доље у ђардин. *Војн.* Разговарајући . . . по градским »ђардинима« дубље се упознао и с другим обликом живота. *Десн.*

ђа́сити, ђа̑сӣм несврш. мац. покр. *носити црнину, жалити за покојником. Бен. Рј.*

ђа̀ур м (ген. мн. ђа̑ӯрā) ар. **1.** *име, назив који муслимани дају ономе који не припада муслиманској вери, неверник, хришћанин, крш-ћанин.* — Бери војску што год више можеш . . . јер се ђаур на оружје диже. *НП Вук.* **2.** (у атрибутској служби) *ђаурски.* — Због тих реформа звали су [Махмуда II] подругљивим именом ђаур-султан. *Том.*

ђа̀урин м (мн. ђа̀ури, ген. ђа̑ӯрā) *ђаур.* — Нек' се диже туђи ђаурина: ђаури нам тешко дојадише. *НП Вук.*

ђа̀урити, -ӣм несврш. *чинити ђауром.* — Царски искаше фермени да . . . нашу дјецу ђауримо. *Март.*

ђа̑ӯрка и ђа̀урка ж (дат. -ки) *женска особа немуслиманске вере (за муслимане), хришћанка, крш-ћанка.* — Ова ме ђаурка избезуми. *Јакш. Ђ.*

ђа̀урскӣ, -ā, -ō *који се односи на ђауре.* — Султан одмах са себе скинуо оне хаљине до којих се ђаурски принц дотакнуо. *Нен. Љ.* Ево вам јабука, ђаурски пси! *Горд.*

ђа̀урски прил. *на ђаурски начин, као ђаур(ин).*

ђа̀урчӑд ж *зб. им. од ђаур.*

ђа̀урче, -ета с *дем. од ђаур; млад ђаур(ин); ђаурско дете.*

ђа̑х прил. тур. покр. *в.* ђа[2]. — Ђах јој **мал**ко одахне, а ђах не море ни дихнути. *О-А.*

ђа̑хил м тур. покр. *незналица.* — Корисније [је] кад алим [учењак] спава, него кад се ђахил богу моли. *О-А.*

ђа̑чӑд ж *зб. им. од ђаче.*

ђа́че и **ђа̑че,** -ета с *дем. од ђак.* — Ја се понесох попут заљубљена ђачета. *Леск. Ј.* До јуче бедно ништавно ђаче, а сад државни чиновник. *Ранк.*

Изр. ~ недоуче *човек неозбиљан, који је почео нешто да учи па није довршио.*

ђа́чење с *гл. им. од ђачити (се).*

ђа̑чина м и ж *аугм. од ђак.* — Ђачина као **ба**чина. *Н. посл. Вук.*

ђа́чити, ђа̑чим несврш. *бити ђак, учити као ђак;* исп. ђаковати. — Смјести ме покојни отац у манастир да тамо ђачим. *Љуб.*

~ **се** *постајати ђак. Вук Рј.*

ђа̑чић м *дем. од ђак.* — Напуни се богме она школа ђачића. *Вес.* Био још негдје ђачић на почетку гимназије. *Л 1905.*

ђа̑чкӣ, -ā, -ō *који се односи на ђаке, који је намењен ђацима.* — Она ђачка љубав, то ти је истом којешта. *Крањч. Стј.* Тата из ложе поздрављa сина у ђачком партеру. *Каш.* Ушао у крило где је била **ђа**чка соба. *Чипл.*

ђа̑чки прил. *као ђак, попут ђака.* — Ђачки сам буљио у недјељне служавке. *Уј.* Он је захваљивао и јео ђачки. *Петр. В.*

ђа́штво с **1.** *зб. им. од ђак.* — Мојо Балтић Глињанин бјеше душа тога ђаштва. *Шиш.* **2.** *ђачко доба, ђаковање.* — Морао сам јој готово све згоде. . . из његова дјетињства и ђаштва приповиједати. *Ђал.*

ђӗ покр. *в. гдје.*

ђебѐрдисати, -ишēм сврш. и несврш. тур. покр. *липса(ва)ти, крепа(ва)ти.*

ђе̏бра ж тур. покр. *врећица од козје длаке или каквог другог грубог ткања којом се чисти коњ; комад ткања од кострети.* — У насиба [суђенога] ђебра на очима, тј. као да је ђебра на очима па не види мане у дјевојке. *Шкаљ.*

ђе̏брати, -ā̄м несврш. **1.** *чистити ђебром, четком.* **2.** фиг. *приговарати, корити, псовати.* — Доста је било! Неће више нико Јевту да ђебра. *Ђос. Д.* Видиш како ме већ и због естетике ђебра! *Дав.*

ђе̏вђӣр, -ира м тур. покр. *кухињска посуда за цеђење, цедило, цедиљка, цетка.* — Вода није дуго цурила низ ђевђире тушева. *Дав.*

ђӗвер *в. дјевер.*

ђевер- *в. дјевер-.*

ђевој- *в. дјевој-.*

ђеврѐгџија м *онај који прави или продаје ђевреке.*

ђе̏врек м (мн. -еци, ген. ђе̏врēкā) тур. **1.** *врста пекарског пецива у облику венчића.* — Пиљарице на пијаци вазда су рукама покривале пироге, ђевреке. *Шов.* **2.** *свитак од мараме или крпа која се ставља кад се на глави носи терет. Р-К Реч.*

ђӗд *в. дјед.*

ђед- *в. дјед-.*

ђе̏ђӗран, -рна, -рно мац. покр. **1.** *свеж, лаган, полетан, весео; леп, удешен.* — Гледам га онако ђеђерна момка, и срце у мени дршће. *Кос.* Лијепа је, мила је, ђеђерна је. *Киш.* **2.** фиг. *припит.* — Нервозан је, и ђеђеран. *Матош.*

ђе̏ђӗрно прил. *брзо, хитро, смело.* — Не бојте се, господине, — рече ђеђерно један већ накресани момак. Знамо ми да ту није механа. *Том.*

ђе̏ђӗрно̄ст, -ости ж *својство или особина онога ко је ђеђеран, онога што је ђеђерно.*

ђезѐплук м тур. бот. *биљка из пор. главочика* Crepis foetida. *Сим. Реч.*

ђе̏зва ж *в. џезва.* — У зиду оџак, на њему . . . ђезва и остали кафени прибор. *Глиш.* Везао мачки ђезву за реп, па се увесељава њеном трком. *Лаз. Л.*

ђе̏зија ж тур. покр. *врста свилене тканине.* — Сви га пажљиво слушаху, гледајући . . . у ону антерију од вишњеве ђезије. *Шапч.*

ђеѝсија ж тур. покр. *одећа, особито празничка, благданска, свечана.* — Ђеисија мушка плећа крије. *Фил.*

ђе̏л(а) узв. тур. *хајде, дођи.* — Ђел, Асане, да пијемо вино! *НП Вук.* Ђела, неве, ђела, секо моја! *НПХ.*

Изр. ђе̏ла машалах (поздрав муслимана) *здраво, добро дошао!*

ђелсѐмӣн, -ина м тал. бот. покр. *јасмин, чемин.* — Даруј мене цвјетак ђелсамина! *НП Вук.*

ђе̏м, ђѐма м (мн. ђѐмови) *гвоздена жвала која се ставља коњу у уста, а за коју је с оба краја причвршћена узда.* — А дората свога опремио . . . па заузда ђемом од челика. *НП Вук.* Ушима стриже, а ђем зуб'ма гризе. *НПХ.* фиг. Немачко-усташка власт одлучила је да сељацима попусти узде и ђемове . . . па да онда, у згодном тренутку,

ошине по ребрима. *Ољ.* Код Миће је ту дивљину кротио ђем воље. *Дав.*

Изр. скинути ~ са зуба *ослободити се, рећи слободно своје мишљење*; узети ~ на зуб *озбиљно се прихватити посла (попут коња који вуче, иако га узде стежу).*

ђѐмија ж тур. заст. *већи трговачки или ратни брод, лађа.* — Турске ђемије затвориле су Дарданеле. *Неим.*

ђѐмијица ж *дем. од ђемија.*

ђемѝџија м тур. покр. *бродар, лађар.* — Богом брате, ђемиџија Ђуро, превези ме преко воде хладне! *НП Вук.*

ђе̑нђа ж мад. покр. *в. ђинђа.* — Да имадем ђенђе око врата, обавила бих њима твоје срце. *Бен.*

ђѐнђер м тур. покр. *путо, сапон (што се ставља коњу на паши). Вук Рј.*

ђене-ђѐне прил. тур. *још-још, још и којекако, колико-толико, може се подњети.* — Да је дао бар за једну меничну отплату, па и да прими, ђене-ђене, а овако нема ни за листу и бланкет. *Дом.*

ђенера̀л *в. генерал.*

ђенерал- *в. генерал-.*

ђе̑р м *врста вапнене, кречњачке земље жуте боје*; исп. ђеруша. — Била земља тврди ђер, пак се Мрђен ознојио и уморио док ископа лакат дубине. *Љуб.*

ђѐрам, -рма м (мн. ђѐрмови) тур. **1.** *полуга за коју се веже кабао, канта за извлачење воде из бунара; бунар с таквом полугом.* **2. а.** *полуга на ваги, теразијама.* — Ђерам теразија обрће се око једне челичне оштрице. *Физ. 3.* **б.** *полуга код великих дизалица у лукама, пристаништима.* — [Луке] се попуњују . . . грдним магазинима и војском ђермова од дизалица. *Петр. В.* **3.** *брана, брклја, пречница преко цесте, друма пред улазом у град где се плаћа трошарина, рампа.* — Један старац . . . изби из друмске кућице и диже ђерам. *Мил. В.*

Изр. платити ~ *платити трошарину при улазу у град на градској митници, малти.*

ђѐрдан, -а́на м тур. *ланчић о врату, огрлица.* — Ђердан од дуката о врату му блиста. *Рак.* фиг. Овито [грло] невидљивим ђерданима нежности и милине. *Наз.* Кô вјетар лишће расух живот тај, ђердан од рујних ноћију и дана. *Кркл.*

ђердáнац, -а́нца м *дем. од ђердан*: девојкин ~.

ђердàнић и **ђердàнчић** м *дем. од ђердан.*

ђѐрдāн, -а́па м тур. *брзица, брзак.*

ђѐрдāнскӣ, -ā, -ō̄ *који припада ђердану или се на њега односи.*

ђѐрдек м тур. **1.** *ложница у којој спавају младенци прве брачне ноћи, брачна ложница уопште.* — Подиже се Љубовићу бего да он иде у ђердек дјевојци. *НП Вук.* Жао ти је, је ли, што није амо прибјегао, у твој ђердек! *Бег.* **2.** *прва брачна ноћ. Шкаљ.*

ђѐрђев и **ђѐрђеф** м тур. *оквир у коме се учвршћује затегнуто платно за везење; само то платно с оквиром заједно.* — Ја сам јутрос млада поранила те сам везак на ђерђеву везла. *НП Вук.* Седи мома на пенцеру, свилу везе на ђерђеву. *Коњов.* Везу л' на ђерђефу кадиву и свилу? *Наз.* фиг. На широком ђерђефу отаџбине везу зидари свих занимања. *ЛМС 1949.*

ђѐрђефић и ђѐрђефчић м *дем. од ђерђеф.*

ђе̑рз м (мн. ђе̑рзи, ген. ђе̑рзā) тур. покр. *момак, младић.* — Све би ђерзе за два ђерза дала. *Вук Рј.*

ђѐрзо̄нка ж *врста кошнице с покретним саћем (по имену њезина творца). Р-К Реч.*

ђерѝде, -дā ж мн. тур. покр. *в. цериде, новине, часопис. Шкаљ.*

ђѐриз, -а и **ђѐрӣз,** -и́за м тур. покр. = цериз *поточић који тече кроз дворишта и испира нужнике.* — Улица је још на обје стране опкољена каналима или, како их Дангубичани зову, ђеризима. *Ђор.* Ђериза није нико очистио. *Андр. И.*

ђе̑рити, -и̑м несврш. шатр. *гледати. Бен. Рј.*

ђе́рма ж **1.** *ђерам (1).* — Ђерма се на бунару некуд протегла у вис, чини ти се двапут виша већ по дану. *Ивак.* **2.** *ђерам (3).* — Ја бих опукнуо мога пајка и кулаша да би као зврк пројурили кроз жутоцрну ђерму. *Кор.*

ђермàрина ж *трошарина која се плаћа на митници, малти. Р-К Реч.*

ђе́рмац, -мца м *дем. од ђерам.* — Још на трулој соји танак ђермац стоји. *Змај.*

ђе́рмин, -а, -о *који припада ђерми.*

ђѐрнути, -нём *свршр. према ђерити.* — Ђернух оком у један воћњачић и опазим . . . леп трешњев расад. *Ранк.*

ђѐруша ж покр. *врста земље, ораница*; исп. ђер. — Пукла је бразда и грумење масне ђеруше поново се увалило у њу. *Ђур.*

ђѐрчек узв. тур. покр. *заиста, збиља, доиста (кад се ко сети чега што је у вези с оним о чему се говори). Вук Рј.*

ђе̑сти *в. дести.*

ђѐтић *в. детић.*

ђечѐрма ж тур. *јечерма, део старинске мушке и женске народне ношње, прслук, јелек.* — Лијепа ли старинскога руха, црвене ђечерме посуте . . . иликама. *Буд.*

ђечѐрмица ж *дем. од ђечерма.*

ђе́шо, -а и -ē м (вок. ђе̂шо) *хип. од девер. Вук Рј.*

ђи́ *узвик којим се терају коњи.* — Ђи, дорате, сад пружи корак! *Рад. Д.*

ђи́бра ж *в. џибра, комина од шљива.* — Нико боље не зна да покисели шљиву, да процени кад је ђибра преврела. *Андр. И.* У јесен [шире се мириси] шљива, ђибре и куханих кукуруза. *Куш.*

ђи́в-ђи́в оном. *в. џив-џив глас којим се оглашавају врапци, врапч(и)ји цвркут.* — Кроз сан слушам . . . ђив-ђив несташних врабаца. *Вас.*

ђи́да м (вок. ђи̂до) тур. = ђидо *хип. од ђидија; снажан и храбар млад човек.* — Ваљао је некад овај ђида. *Вас.* А мој се ђида исправи на ноге . . . као краљ. *Уј.*

ђѝди прид. непром. тур. *диван, красан, ваљан.* — Авах, рече, ђиди каурина, ђе је каур уста' на оружје. *НП Вук.*

ђѝдибаша м тур. *глава ђидијама.* — Сваки даша добар даша, а недаша ђидибаша. *Н. посл. Вук.*

ђѝдија м тур. **1.** *делија, јунак.* — Жешћег вука у каура нема од ђидије с Лопатице Вука. *НПХ.* И поздрави личког Мустајбега, како му је на састанку било са ђидијом Смиљанић Илијом. *НП Вук.* **2.** *мангуп. Бак. Реч.*

ђѝдић м *дем. и хип. од ђидо.* — Без ње тај мали ђидић не би дошао на свијет. *Вучо.*

ђи́до, -а и -ē м (вок. ђи̂до) = ђида. — Ја нијесам лица одгојила за удбинских младијех Турака, већ за ђида Јанковић Стојана. *НП Вук.* Био је један од оних »ђида« који чини неприлику селу. *Поп. Ј.*

ђѝзла, ђѝзлија и **ђи́злија** ж тур. *блудница.* — Испијали непрестано каве и слали по ђизле. *Сим.*

ђи̏јō узв. *ђи. Вук Рј.*

ђијо̀таљка и **ђѝјотка** ж оном. покр. *велики бич за коње када их је упрегнуто четири и више. Вук Рј.*

ђи̏к покр. **а.** *узвик за скок*; исп. ђип. **б.** оном. *глас којим се оглашавају неке птице.*

ђи̏кавац, -а̄вца м оном. покр. *птица која се јавља гласом »ђик«.* В. пр. уз ђикати (3).

ђи̏кан, -а и **ђи̏ка̄н,** -а́на м шаљ. **1.** *ракија од шпирита, шпиритуља. Р-К Реч.* **2.** погрд. *четник (у другом светском рату).*

ђи̏ка̄ње и **ђи́ка̄ње** с *гл. им. од ђикати.*

ђи̏кати, -а̄м и **ђи́кати,** ђи̏ка̄м несврш. **1.** *нагло расти увис.* — Међу крстовима [на гробљу] је ђикао голем коров. *Јакш. Ђ.* Без свијести сврхе буја и ђика природа као коров . . . испод завађених ограда. *Андр. И.* Ово дијете што се није дало уништити расло је и ђикало у њој. *Сим.* **2.** *бацати, одбацивати.* — Расходујем прошлост. Нова одора. Ђикам те, закрпо, закрпице. *Јел.* **3.** *јављати се гласом ђик.* — Ђикавци су непрестано ђикали ноћу. *Бур.* **4.** покр. *скакати*: ~ у море. *Деан. Рј.* **5.** фиг. *бекријати. Бак. Реч.*

ђѝкеља м *момчина, џигљо. Прав.*

ђѝкнути, -нē̄м *свр̄ш. према ђикати (1).* — Нечувене догодовштине кад змајевима мјесто једне одрубљене главе ђикну три. *Сим.*

ђѝла̄с м **1.** *тркач, скакач. Прав.* **2.** фиг. *распуштен, раскалашан човек. Бак. Реч.*

Изр. поп ~ *свештеник лишен чина, распоп.*

ђила̀са̄ње с *гл. им. од ђиласати.*

ђила̀сати, -а̄м несврш. покр. *трчати, скакати.* — Види како вук преко њива ђиласа. *Рј. А.*

ђила́снути, ђи̏ла̄снēм и **ђили́снути,** ђи̏лиснēм *свр̄ш. према ђиласати.* — Дрекнух, па што игда беше снаге ђиласнух у целац. *Ранк.*

ђѝлкош м мац. *обестан млад човек; нерадник, кавгаџија, разбијач.* — Вратио се Јаблан, ђилкош, паливетар, из бестрагије после седам година . . . лудовања по свету. *Рад. Д.* Распалио батом о подножје справе за мерење снаге фрајера и сеоских ђилкоша. *Дав.*

ђимбѐрика ж бот. *биљка из пор. крсташица* Lepidium campestre. *Сим. Реч.*

ђи̏ња ж мац. *накит*; исп. ђења. — Кад би свијет живио без којекаквих ђиња, постао би бољи. *Мих.*

ђи̏њав, -а, -о *пун украса, кићен.* — фиг. Послије ђињавог и звонког чаврљања . . . наступили су дани замишљености. *Сим.*

ђи̏њер м мац. **1.** *бисер.* — Ђињер була изгубила, калуђера потворила: »Ти ми, кале, ђињер нађе«. *Вук Рј.* **2.** бот. *биљка из пор. главочика* Notobasis syriaca. *Сим. Реч.*

ђињѐрак, -рка м *дем. од ђињер.* — На њој [круни] је вез: све бисерак до бисерка и све ђињер до ђињерка. *Наз.*

ђињерити, -ӣм несврш. *китити, украшавати, дотеривати.* — Калуђере ђињере, не ђињери браће: не дамо ти Маре ни у колу Саре. *Вук Рј.*

ђи̏њеров, -а, -о *који је начињен од ђињера.* — Ови двори паунови, а пенџери ђињерови. *Вук Рј.* И ухвати баш овна звонара, на кому је звоно ђињерово. *НПХ.*

ђи̏нђир м *в. ђинђер.* — Приспијевају . . . дјевојке с ђинђирима низ чело и плетама низ плетенице. *Павл.*

ђи̏нђув м и **ђи̏нђува** ж = ђинђуха *стаклени, вештачки, уметни бисер; наушница, минђуша, ушњак.* — Ниједну ријеч уз њу не дајемо, ниједан ђинђув, ниједну мараму. *Сиј.* Вадили су старци . . . дуванкесе шаране ђинђувама. *Ћоп.* фиг. Сутон . . . спрема . . . росице сјајне, ситну ђинђуву. *Јакш. Ђ.*

ђи̏нђу̏вак, -вка м бот. *в. врапчје семе. Рј. А.*

ђи̏нђувица ж *дем. од ђинђува.* — фиг. Све устрепта . . . и ђинђувице сићаног ђурђица. *Кош.* Стара госпођа . . . је и иначе у свима перковачким сплеткама на површини пливала, баш као она масна ђинђувица на дебелој говеђој чорби. *Јакш. Ђ.*

ђи̏нђувча̏д ж *зб. им. од ђинђувче.*

ђи̏нђувче, -ета с *дем. и хип. од ђинђув(а).* — фиг. Звезде . . . као она ситна ђинђувчад у безграничном прсну простору. *Јакш. Ђ.*

ђи̏нђуха ж (дат. -хи) = ђинђув(а). — [Ђердани] су од различнијех новаца, или од бисера, или од ђинђуха. *Вук Рј.* Боракс и фосфорна сол потребни су за прирећивање бисерки (ђинђуха). *Туђ.*

ђи̏нђушица ж *дем. од ђинђуха.* — Има . . . ђинђушица од плаветна стакла. *Шапч.*

ђи̏ō узв. *в. ђи.* — Жена у црној марами виче на биједно кљусе: »Ђио! Хајд!« *Донч.*

ђи̏п м **а.** бот. = ђиповина *биљка из пор. трава* Andropogon gryllus. *Вук Рј.* **б.** зоол. *врста кукца, инсекта поткорњака црне боје* Synaptus. *Бен. Рј.*

ђи̏п = ђипац *узвик за скок*; исп. ђик. — Само отпустим воћице, а вранци ђип, да их после једва задржим. *Ад.*

ђи̏палица ж покр. *она која ђипа.* — Ој ти, поносна ђипалице из плесне дворане! *Дражс.*

ђи̏пан м бот. **а.** *в. ђи̏п (а).* *Сим. Реч.* **б.** *штир. Вук Рј.*

ђи̏пање с *гл. им. од ђипати.*

ђипа̀рање с *гл. им. од ђипарати.*

ђипа̀рати, -а̄м несврш. *скакати, трчати.* — Нема волова . . . нема друге ноге да ђипара по ливадама и претражује котаре и падине. *Лал.*

ђи̏пати, ђи̏пам несврш. **1.** *несврш. према ђипнути, скакати.* **2.** *нагло расти.* — Види он како ја растем, ђипам као из воде. *Радул.*

ђи̏пац узв. = ђи̏п. — Не би ми друге, него из собе у собу, па онда с једнога прозора: ђипац! *Мат.*

ђи̏пел м мац. покр. *лева страна уз руду.* — Вози коњ с ђипела. *Вук Рј.*

ђи̏пимицē прил. *скоком, скочимице, у једном скоку.* — Из постеље ђипимице скаче. *Вук Рј.* Скочи ђипимице преко јарка. *Божић.*

ђи̏пити, -и̏м сврш. оном. = ђипнути **1. а.** *нагло скочити.* — Обадва ђиписмо. *Јурк.* Ђерзелез одмах ђипи на ноге. *Андр. И.* **б.** *закуцати, ударити (о срцу).* — Срце моје живо ђипи. *Шен.* **2.** фиг. *украсти. Деан. Рј.*

~ **се** *ђипити (1а).* — Па се ђипи од земље на ноге. *НП Вук.*

ђи̏пнути, -нē̏м сврш. = ђипити. — Војводе су на ноге ђипнуле. *НП Вук.* Као нечим убоден ђипну на ноге. *Цар Е.*

ђѝповина ж бот. = ђип. *Р-К Реч.*

ђѝпо̄вка ж *направа за избацивање воде, црпка.* — Није довољно замахнути крампом или ру̀ковати ђиповком, па да се душа преко ноћ ослободи свих празноверица. *Дав.*

ђи̏с м *врста игре, скока*; исп. ђисати. — Играли се . . . с мјеста скока и затрке ђиса. *Март.*

ђи̏сати, -а̄м *несврш. према ђисити.*

ђи̏сити, -и̏м и **ђи̏снути,** -нē̏м сврш. оном. *нагло скочити.* — Ага на дорина ђиси. *Март.* Коњи ђисише, а лајтман се нађе у граби. *В 1885.* Коњ зеленко под прозором врисну, а на стражу вјеран вижо [пас] ђисну. *Март.* Гле, нешт[о] се миче, суну, увис ђисну. *Шен.*

ђи̏ха узв. *в. ђи.* — Ђиха, ђиха, ми идемо на далеке путе. *Змај.*

ђо́га м (дат. -ги, вок. ђо̀го) = ђого *хип. од ђогат.* — Тодор мучи, ништа не беседи . . . те одшета коњма у ахаре и изведе ђогу бабајина. *НП Вук.*

ђо̀гат и ђо̀гат м тур. = ђо̀гӣн **1.** *коњ белац.* — Извио се јунак на ђогату, вас у суху заодјевен злату. *Март.* Пред колима два најгиздавија . . . ђогата. *Вучо.* **2.** фиг. *незналица, умно ограничен човек. Р-К Реч.*

ђо̀гатаст, -а, -о *који је длаке као у ђогата.* — За њима су по три коњаника . . . а под њима коњи ђогатасти. *НП Вук.*

ђо́гати се, ђо̀гā̄м се несврш. покр. *нећкати се, опирати се.* — А што се ђогаш кад знам да и ти желиш што и ми. *Нен. М.*

ђо̀гатов и ђо̀гатов, -а, -о *који припада ђогату.*

ђо́гин, -а, -о *који припада ђоги.*

ђо̀гӣн, -и́на м = ђогат. — Ту га брдске пушке дочекаше, убише му дебела ђогина. *НП Вук.*

ђо́го, -а и -ē̏ м (вок. ђо̀го) = ђога. — Ђого врисну, соко писну. *НП Вук.* Арслан главе

не обраћа, само ђога бакрачлијом лаћа. *Радич.*

ђо́гов, -а, -о *који припада ђогу.*

ђо̀гуша ж *ђогатаста кобила.* — Код толиких хатова остаде нам она матера ђогуша. *Јаки.* Ђ.

ђо̀гушин, -а, -о *који припада ђогуши.*

ђо̀злуци, ђо̀злу̏кā м мн. тур. *наочари, наочале.* — Фра Мијо је сијед . . . ђозлуке носи. *Сим.* Пустио си да ти . . . натакне ђозлуке на очи. *Ђор.*

ђо̀јā и **ђо̀ја** прил. тур. покр. *као да, тобоже.* — Он се мало одмаче у страну па кô ђоја заплака. *Коч.*

ђо̀кēј, -е́ја и -ѐја м *в. џокеј.* — Јаше као ђокеј. *Матош.*

ђо̂ла ж тур. покр. *кљусина.* — Увијек се само на туђим ђолама возим. *Кос.*

ђо̀н, ђо̀на м (мн. ђо̀нови) тур. *потплат(а) за ципеле.* — Ишао сам . . . узбрдицом и осјећао кроз ђонове оштро камење. *Чол.* Најбоље су ципеле с гуменим ђоном. *Тен.*

Изр. дебео му образ као ~ *нема стида, безобразан је, дебелокожац је.*

ђо̀нити, -и̏м и ђо̀ни̏м несврш. *прибијати ђон на обући.*

ђо̂нка ж *ракија.* — Војници . . . са диздаром Хасаном на челу, увек пјаним од ђаурске ђонке. *Шуб.*

ђо̀нџара ж *комад ђона, пенџета.* *Шкаљ.*

Изр. образ му је као ђонџара *нема стида, дебелокожац је.*

ђо̀р м тур. покр. **1.** *несвесно стање од алкохола.* — Ако је несвесно стање већ ту, онда је најбоље да напито чељаде свој ђор испава. *Батут.* **2.** *замена. Кл. Рј.*

ђо̀рати, -ā̀м несврш. *мењати, замењивати.* — Туга и жалост не воле себе, траже забаву и ђорају целе себе за сваки други садржај. *Дав.*

ђо̀рда ж тур. *в. ђорда, сабља.* — Сваки засукао рукаве и држи оштру ђорду у рукама. *Вес.* фиг. Кроз моју душу прошла су столећа, њих пет на броју, с топузом и ђордом. *Дис.*

ђо̀рђо̀рицē и **ђо̀рђо̀рӣцē** прил. тур. покр. *једва једвице, на једвите јаде, с великом муком.* *Вук Рј.*

ђо̀рнӯт, -а, -о **1.** *напит.* — Чим је мало ђорнут, а он хоће да пева. *Срем.* Наложи . . . да се одвезе кући ако је ђорнут. *Матош.* **2.** *умно ограничен, ћакнут.* *Р-К Реч.*

ђо̀рнути се, -нḕм се сврш. *напити се, наљоскати се.* *Вук Рј.*

ђо̀тлук м тур. покр. *стражња страна гаћа или чакшира, тур на гаћама, хлачама, димијама.* *Вук Рј.*

ђӯбар, ђӯбра м *ђубре, гнојиво.* — Пола сијена . . . покисло, па све сам ђубар. *Ђоп.*

ђӯбра ж *неуредна, прљава женска особа.* — Она млађа, нека жиљаива ђубра, масна, неочешљана . . . не знаш или је она јаднија, или оно пупаво детенце на рукама. *Шапч.*

ђӯбрав, -а, -о *који у себи има ђубрета, који служи као ђубре.* — Поред ђубравих материја мора се воћки дати и извесна количина воде за растварање тих материја. *Тод.*

ђӯбрāд ж *зб. им. од ђубре.*

ђубрà̀нӣк, -и́ка м **1.** *кабао, канта, кофа за ђубре.* **2.** *ђубриште, гнојиште;* исп. ђубреник, ђубрењак.

ђубрà̀ница ж покр. *хрпица ђубрета.* — Када се ђубар . . . из кола по њиви на малене хрпе истресе, сваку ту малу хрпу зову [у Лици] ђубраница. *Рј. А.*

ђӯбрара ж зоол. *мува која живи на ђубришту* Eristalis tenax. *Бен. Рј.*

ђӯбре, -ета с (мн. ђубрѐта, ген. ђубрéтā) тур. **1.** *устајали и нагомилани сточни измет, стајско гнојиво (за ђубрење земље).* — Зграда је заударала на коњско ђубре. *Ђоп.* **2.** *смеће, нечистоћа:* сандук за ~. **3.** *гној (из ране).* **4.** фиг. погрд. *нешто рђаво, слабо, мале или никакве вредности* **а.** *слаба храна.* — Ти ме храниш све некаквим ђубретом. *Глиш.* **б.** *олош људски или друштвени.* — Зашто нисте побили и ова ђубрета. *Јак.* Шта се обазиреш, ђубре једно! *Чол.*

ђубрѐвит, -а, -о *нагнојен, нађубрен.* — Камените и шљунковите земље не подноси, а тако исто ни веома снажне и много ђубревите. *Тод.*

ђубрѐнӣк, -и́ка м = ђубрењак *ђубриште, гнојиште.* — Кошару . . . износимо . . . на ђубреник. *Пав.*

ђубрѐница ж покр. *вода што се слива и скупља на ђубришту.* — На ђубришту иза стаје смрзнута је црна ђубреница. *Донч.*

ђубрѐњāк, -а́ка м = ђубреник. — На ђубрењаку головрат пијетао је неку крепалину. *Јел.*

ђӯбрēње с *гл. им. од ђубрити.*

ђубрѐтāр, -а́ра м **1.** *онај који скупља или вози ђубре.* **2.** фиг. *морално прљав човек.* — Писао је о једном свом љутом противнику: »Он ме назива . . . варалицом . . . ђубретаром, лицемером«. *Скерл.*

ђубрѐтара ж **1.** *прљава, неуредна женска особа.* — О лења је, о ђубретара је, о језична је, о анатема је било каква је! *Вес.* **2.** *покварена женска особа.* — Кажем ти, те су ђубретаре. *Л-К.*

ђубрѐтāрка ж *ђубретара (1).* — Оваква ђубретарка и лупача . . . неће никад видети . . . ко је она, а ко су Јањић. *Маш.*

ђубрѐтњāк, -áка м **1.** *ђубреник. Бен. Рј.* **2.** *кошара, сепет у коме се ђубре износи на њиву. Шкаљ.*

ђȕбрēшка ж покр. *в. ђубра. Рј. А.*

ђȕбрӣво с *средство за ђубрење, гнојиво.* — Задруге су . . . парцеле . . . добро нађубриле стајњаком и минералним ђубривима. *Б 1957.*

ђȕбрина ж *пођубрена земља.* — А по тору, по масној оној ђубрини, порастао коров као шума густ и голем. *Берт.*

ђȕбрити, -ӣм несврш. *додавати земљи ђубрета.* — Нека пажљиво саслуша говорника чији родитељи још и сад плуже, ђубре. *Гор.* фиг. Не ђубрите тај коров да не би јаче бујао. *Панд.*

ђȕбрӣш, -ӣша м *ђубре, гној. Вук Рј.*

ђȕбрӣште с *место на које се баца ђубре и смеће, буњиште, сметиште.* — Јуче, већ у рано јутро, изашла унука да луња по ђубриштима и пабирчи по баштама. *Андр. И.* Све што није ни за какву употребу иде на . . . ђубриште. *Тод.* фиг. Живот је велико једно ђубриште. *Донч.*

ђȕбровнӣк м *лопата или лопатица за ђубре, смеће, сметљара.* — У једном углу кибла, у другом лимени ђубровник и метла. *Чол.*

ђувѐгија м тур. **1.** *заручник, вереник; младожења.* — Чујем да имате ваљану кћер за удају, имам за њу ђувегију. *Игњ.* **2.** покр. *муж, супруг.* — Што ти не запиташ тога твога ђувегију: што он није рађô дијете. *Ђор.* **3.** *љубавник. Бак. Реч.*

ђувѐгијин, -а, -о *који припада ђувегији.*

ђувѐгијскӣ, -ā, -ō *који се односи на ђувегије.*

ђувѐгијски прил. *као ђувегија.* — Некад је, недјељом, знао закитити капу маслачком и упарадити ђувегијски. *Божић.*

ђувѐглија м *в. ђувегија.* — Могла си изабрати бољег ђувеглију, дјевојко, од тог дрљавца! *Бег.*

ђувѐглијин, -а, -о *који припада ђувеглији.*

ђȕвез прид. непром. тур. *румен, љубичаст, ружичаст.* — Сврх кошуље ђувез антерију. *НП Вук.*

ђувѐзлија ж *врста ружичасте свиле за женске хаљине.* — Увезла сам три дуката злата и четири свиле ђувезлије. *Вук Рј.*

ђувѐндија ж тур. *играчица, плесачица; раскалашна женска особа.* — Они [крџалије] . . . су водили са собом и младе робиње које су се звале ђувендије; оне су . . . на беспослици играле уз тамбуре. *Вук.*

ђувѐндијскӣ и **ђувѐндијскӣ**, -ā, -ō *који се односи на ђувендије.*

ђȕвеч м тур. **1.** *јело од меса с пиринчем, рижом и кромпиром.* — Зове те на неки ђувеч. *Срем.* Код њих се кркају и петком и светком ћевапи и масни ђувечи. *Рад. Д.* **2.** *тепсија (обично земљана) у којој се пече такво јело.*

ђȕвече, -ча и -чета с *ђувеч.* — Шегрти односили ђувече и печење. *Рад. Д.* Спремила сам ђувече, а сад мијесим гибаницу. *Уск.*

ђȕвеч-кàрдāш, -áша м тур. покр. *друг при јелу.* — Ивко јорганција и његови ђувеч-кардаши . . . живе доиста . . . трајнијим животом но што је онај који се завршава гробом. *Мил. Ж.*

ђувѐтāљка ж *в. ђијотаљка. Вук Рј.*

ђȕгум и ђȕгун м тур. *велики бакрени, медени суд за воду са пошироким грлићем.* — Дијете . . . испусти из руку ђугум и побјеже под миндерлук. *Андр. И.* Донеси ми ђугун воде! *НП Вук.*

ђȕда ж *врста капута, сурка.* — Онда бих теби [мајци] купио чохану ђуду, ону прошивену, па све са свиленим гајтаном. *Вес.* У тај пар духну ветар појаче, и с једног сухарка сроза се снег и паде на рукав њене ђуде. *Лаз. Л.*

ђȕђа м *недовољно сналажљив човек, обично сељак слабије интелигенције, простак.* — Овде навалили, па раде ли, раде против њега . . . а ја не знам ни гдје је та ђуђа да бих могла да му јавим. *Андр. И.*

ђȕзел прид. непром. тур. *леп, красан.* — Ђузел Ајка умивала лице. *НП Вук.* Кад ми дође . . . умрли данак, обући ми ђузел одијело. *НПХ.*

ђузлѐма ж и **ђузлѐме**, -ета с тур. покр. *врста домаће слатке пите.* — Ходи, Зејно, вечер вечерати . . . ђузлемета и на њем јањета. *НПХ.*

ђȕзли прид. непром. *в. ђузел.* — Хајде, слуге, на ђузли капију, учините телар у пазару. *НП Вук.*

ђȕкела *в. џукела.*

ђȕл[1] и **ђȕл** м (лок. ђȕлу; мн. ђȕлови, песн. ђȕли и ђȕли) тур. *ружа, ружица.* — Но у сребрн ибрик захитила воде, па по башти ђуле заливати оде. *Шант.* У бостану међу расцвалим црвеним и бијелим ђуловима . . . стоји Фата и Мехо. *Огр.* фиг. Два образа за два ђула румена. *НПХ.*

ђȕл[2] м тур. *в. ђуле.* — Сливеање у топе ђулове. *Вук Рј.*

ђȕла ж тур. *крупна јабука са зеленкастом кором и белим пегицама. Р-К Реч.*

ђулàбија и ђулàбија ж тур. *врста сочне и слатке јабуке дугуљастог облика, при врху сужене.* — Полошке јабуке су се у великим количинама извозиле у Цариград, њихове најбоље врсте зову се ђулабије. *Дед. Ј.*

ђу̏лāвка ж *в. ђулабија. Р-К Реч.*

ђу̏лāд ж *зб. им. од ђуле.*

ђу̀лаја ж *в. ђула. Р-К Реч.*

ђулàшик и **ђулàшин** м тур. *биљка лепог цвета, огњац* Lychnis chalcedonica. *Сим. Реч.*

ђулбаклàва ж тур. *баклава која је изрезана на »ђулове« (у средини тепсије изрезан је један круг са полумесецом).* — Ђулбаклаву у златној тепсији. *Вук Рј.*

ђулбàстија и **ђу̏лбастија** ж тур. *ђулбастија.* — Седоше крај зида у хладовину и почеше се отимати око једног великог парчета ђулбастије. *Лаз. Л.*

ђу̏л-бáшта и **ђу̏л-бáшча** ж тур. *врт, башта засађена ружама, ружичњак*; исп. ђулистан. — Она иде у зелену башчу у ђул-башчу под жуту наранчу. *НПХ.* Отиђи ћу . . . у ђул-башту. *Лаз. Л.*

ђу̏л-бѐхāр, -ápa м тур. *ружин цвет, ружица.* — Баш јој сад Мехо усађује бијели ђул-бехар у косу. *Огр.* Зелена ливада с краја на крај ђул-бехаром процвала. *Ћор.*

ђулбешѐћер и **ђу̏лбешећер** м *слатко од ружа.* — Преврнула кавонос пун ђулбешећера. *Нам.*

ђулвѐзија и **ђулвѐзлија** ж тур. *в. ђувезлија.* — Нестало ми је свиле тавлије, свиле тавлије и ђулвезије. *НП Вук.*

ђу̏л-дѐвōјка, ијек. ђу̏л-дијѐвōјка, ж *румена, лепа девојка.* — Ђул-дјевојка под ђулом заспала. *НП Вук.*

ђу̏л-дијѐвōјка, ек. ђу̏л-дѐвōјка.

ђу̏ле и **ђу́ле,** ђу̏лета и **ђу̏ле, -ета** с тур. **1.** *кугла, метак, топовско зрно.* — Рикну топ, а синџир-ђуле прокоси турске редове. *Вес.* Ђулета крцкају кору тополa поред пута. *Матош.* **2.** *утег, тег* **а.** *на ваги.* — Целу ноћ није спавао кад је први пут на кантар ставио шупље ђуле. *Ћос. Д.* **б.** *на зидном сату.* — Виси на њему сијасет неких ствари . . . све то обешено уз једно и уз друго ђуле. *Срем.* Место ђулади [на механском сату] висе о ланцима коњске плоче и некаки мертеци. *Глиш.* **3.** *груда.* — Овај дигнув се . . . заокупи тако бујно хитати се ђуладима снега да се . . . права битка заподене. *Шапч.*

ђу̏л-имбрѝшим м тур. бот. *в. ђул-имбришим. Рј. А.*

ђу̏л-имбрѝшим м тур. бот. *украсна биљка, кинеска акација* Aloizzia julibrissim. *Сим. Реч.*

ђу̏линић м зоол. *мочварна, барска птица, штијока* Ortygometra pusilla. *Бен. Рј.*

ђу̏листāн, -а и **ђулúстāн,** -áна м тур. *врт с ружама, ружичњак.* — Сред ђулистана млађахна дјевојчица. *Маж. Ф.* Евлија Челебија . . . хвали београдску чаршију, шедрване, бостане и ђулистане. *Петр. В.*

ђу̏лић м *дем. од ђул.* — За ухом јој стоји свјежи, румени ђулић. *Коч.*

ђулúштāк, -áка м бот. покр. *в. картоп. Сим. Реч.*

ђу̏лка ж *в. ђулабија. Р-К Реч.*

ђу̏лмати, -ām несврш. покр. *в. ђумати. Бак. Реч.*

ђу̏лов и **ђу̏лов,** -а, -о *ружин:* ~ водица.

ђу̏л-пи̏та ж тур. *в. ђулбаклава.*

ђу̏лс м тур. *ружина водица:* мисирски ~.

ђу̏лса ж *ђулс.* — Од руже ћу ђулсу извадити, па ћу своје лице умивати. *Рј. А.*

ђу̏лсија ж *ђулс.* — Везен јаглук . . . златом везен, у ђулсији бијељен. *НПХ.* Са ђулсијом окупано тело одмарају Ђурђијанке бајне. *Јакш. Ђ.*

ђу̏мā̏ње с *гл. им. од ђумати.*

ђу̏мати, -ām несврш. **1.** *халапљиво јести; гумати.* — Јеси ли видио како слатко ђума? *Рј. А.* **2.** фиг. *много зарађивати.*

ђу̏мбӣр, -úра м мац. бот. *в. исиот. Сим. Реч.*

ђу̏мбус *в. џумбус.*

ђу̏мӣш, -ӣша м тур. *сребро.* — Велике ћеш дворе угледати, покривене лимом и ђумишем. *НП Вук.*

ђумӣшли прид. непром. тур. *в. сребрн.* — Стаде праска ђумишли пиштоља. *НП Вук.*

ђумӣшлија ж **а.** *предмет од сребра.* **б.** (у атрибутској служби) непром. *сребрн.* — Копче ђумишлије. *Рј. А.*

ђумру̏џија м тур. *цариник, трошаринац.* — Ако си ђумруџија, познаћеш се с првим трговцима у чаршији и добијаш од њих поклоне. *Срем.*

ђумру̏џијин, -а, -о *који припада ђумруџији.*

ђумру̏џика ж *ђумруџијина жена.* — Имате дете са неком ђумруџиком удовицом. *Нуш.*

ђу̏мрук м (мн. -ци) тур. **1.** *царина, трошарина; такса, порез.* — Даде њему на мору ђемије . . . да узимље ђумрук на ђемије. *НПХ.* Ко сије дуван, мора платити на њега понешто ђумрука. *Вук.* **2.** *царинарница, ђумрукана.* — Још само стоје: џамија на Зереку . . . ђумрук на Сави. *Мил. Ж.* **3.** *царинска служба.* — Остави школу, побеже од матуре у ђумрук, из ђумрука у монопол. *Срем.*

ђумрукàна ж тур. *царинарница, трошаринска станица.* — У хану, код вишеградске ђумруканe, скупило се . . . доста путника. *Андр. И.*

ђумрȕкчија м *в. ђумругџија.* — Ђумрукчије, лађу примакните! *НП Вук.*

ђумрȕкчијскӣ, -ā, -ō *који се односи на ђумрукчије.*

ђȕмручина ж тур. *царина*; исп. ђумрук (1). — Због велике ђумручине готово [се] никад не декларира права вредност робе, него најмања. *О 1875.* фиг. Доказивао је да је цензура ђумручина на људске мисли. *Рј. А.*

ђȕмручкӣ, -ā, -ō *који се односи на ђумрук, који убира ђумрук, царину.* — Још [би] он пет стотина талира годишње држави дао, само да му даду ђумручко место, и то у оном ђумруку који он изабере. *Срем.*

ђȕнāх, -а́ха и **ђȕнах**, -а м тур. *грех, погрешка.* — У Ивана три златна ћитаба, у ћитабу до три су ђунаха. *НПХ.* Је ли ђунах по вашему закону да дјевојка ваше вјере гледа Турчина? *Андр. И.*

ђȕнӣ м = ђунђер мац. покр. *зрно бисера. Деан. Рј.*

ђȕнӣевица ж покр. *в. ђунђер.* — На шиљку [феса] пришито је округло пуце од сребра, нанизано парама и ђунићевицама. *Љуб.*

ђȕнӣер м = ђунђ.

ђȕнӣеров, -а, -о *бисеров.* — [На овну] је звоно од дуката, у звону је зрно ђунђерово. *НПХ.*

ђȕнӣибер м тур. бот. *в. рибиз(ла)* Ribes rubrum. — Јутрос му се разбољена љуба, заискала грожђа ђунђибера. *НПХ.*

ђȕнӣува ж покр. *ђинђува.* — Красе зубунките начичкане свакојаким ђунђувама. *Љуб.*

ђȕнија ж тур. *кутомер, угломер (који употребљавају зидари и дрводеље за прављење углова).* — Није зид под ђунију. *Бак. Реч.*

Изр. **доћи коме на ђунију** *доћи коме под руку*; **дотерати што на своју ђунију** *удесити што по својој вољи.*

ђȕрђāн, -а́на м бот. **а.** *коз(и)је корење. Сим. Реч.* **б.** *георгина. Сим. Реч.*

ђурђе́вак, -е́вка м бот. = ђурђиц(а) *биљка из пор. љиљана с белим звончастим мирисним цветовима* Convallaria majalis. — У собу долазио мирис на ђурђевак. *Уск.*

ђȕрђевац, -ёвца м **1.** = ђурђевштак *онај који слави Ђурђевдан.* — Обреде се последњи свечари, ђурђевци . . . па се онда калуђери сити набеспосличе чак до јесени. *Ранк.* **2.** бот. *ђурђевак. Рј. А.*

ђȕрђевача ж (у атрибутској служби) бот. *гљива из пор. листичарки која расте око Ђурђевдана* Tricholoma Georgii. — Рано с прољећа донесе дјед гљива ђурђевача. *Гор.*

Ђȕрђевдāн, Ђȕрђевдāна и **Ђȕрђев дȃн**, Ђȕрђева дāна и ~ днѐ м (лок. Ђȕрђевдāну, Ђȕрђеву дáну и ~ днѐ) *дан посвећен св. Ђурђу (који се слави 23. IV | 6. V), пролећни празник.* — Устав неће ући у живот пре Ђурђева дне. *Гавр.* Тај неће дочекати Ђурђевдана. *Р-К Реч.*

Ђȕрђевдȃнак и **Ђȕрђевдáнак**, -нка м *хип. од Ђурђевдан.* — Ђурђевданак хајдучки састанак. *Вук.*

ђȕрђевдāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ђурђевдан.* — Ђурђевданско јутро разбило је таму. *Ств. 1948.*

ђȕрђевка ж бот. **а.** *ђурђевача. Сим. Реч.* **б.** *в. потајница. Сим. Реч.*

Ђȕрђево с *Ђурђевдан.* — Никла Јула из румена ђула . . . узабро б' је Ђурђеву на подне. *Јакш. Б.*

ђȕрђевскӣ и **ђурђѐвскӣ**, -ā, -ō *в. ђурђевдански.* — Твоја брада, честити царе, ваља једне ђурђевске кише. *Срем.* До пре неколико година у Београду мало је ко знао за ђурђевски уранак. *Уск.*

ђурђѐвче, -ета с бот. *новчић. Сим. Реч.*

ђȕрђевштāк м = ђурђевац (1). — Гдјекоји ђурђевштаци прослављају Ђурђиц. *Вук Рј.*

ђурђијāнка ж шатр. *банкнота од 1000 д у бившој Југославији (по лику св. Ђурђа).* — Радим читав мјесец за ђурђијанку. *Сим.*

ђȕрђимицē прил. покр. *налетице, навалице.* — Он му рече, а он ђурђимице на њ. *Павл.*

ђȕрђӣн, -и́на м и **ђурђи́на** ж бот. *георгина.* — До шебоја ђурђин и каранфил мио. *Шант.*

ђȕрђити, -ӣм несврш. покр. *тресимице ићи, накривити се и чврсто ићи.* — Види како ђурђи. *Павл.*

Ђȕрђӣц, -и́ца м цркв. *јесењи празник св. Ђурђа, (који се слави 3/16.* XI), *Мало Ђурђево.*

ђȕрђӣц, -и́ца м, **ђȕрђица** и **ђурђи́ца** ж бот. = ђурђевак. — Ђурђиц скроман цвјетић, ситан, тих и фин. *Матош.* Све устрепта: и пресличица и ђинђувице сићаног ђурђица. *Кош.* Флорентински шешир са ђурђицама. *Петр. В.* Угазила је у саг свјеже траве осуте бијелим цвјетићима . . . ђурђице и напола процвале висибабе. *Наз.*

Ђȕрин пе́так м шаљ. *дан којега нема у календару (30. II).*

Изр. о Ђурину петку *никада.*

ђȕрковац чȁрак, -бвца -рка м *део пушке кремењаче који удара кремен, чекић, чарак.* — И чуо сам ђе причају људи да ти

имаш двије даницкиње . . . на њима су два чарка ђурковца. *НП Вук.*

ђу́ровача и **ђу̏ровача** ж *велика (дрвена) чаша. Вук Рј.*

ђу̑с м енгл. спорт. *изједначење; стање у спортским играма када поени стоје изједначено, а потребна су једној страни два узастопна поена за победу. Кл. Рј.*

ђу́сање с *гл. им. од ђусати.*

ђу́сати, ђу̑сам несврш. покр. *ићи журно, грабити.* — Запео старина и ђуса највећом брзином. *Креш.*

ђу́скање с *гл. им. од ђускати.*

ђу́скати, ђу̑скам несврш. **1.** *љуљати, трускати.* — Чинио нам се оронуо [деда], али и добродушан као негда када нас је ђускао на кољену. *Пол. 1957.* **2.** *бесно, лудо играти, плесати. Р-К Реч.* **3.** фиг. заст. *радити тежак посао. Р-К Реч.*

ђу̏стек м тур. *кожни јастучић. Прав.*

ђутӯра̄ш, -а́ша м = ђутуричар *онај који ради ђутуре, на акорд. Р-К Реч.*

ђу̏турē прил. тур. *све у целини, једно уз друго, све уједно, све скупа (без појединачног бројења или вагања).* — Хајдемо сви ђутуре одмах. *О-А.* Има нешто мало [кромпира] . . . а могу вам га дати баш и ђутуре. *Јакш. Ђ.*

Изр. све у ~ трг. *куповина или продаја робе без обзира на количину и врсту.*

ђу̏турица ж *рад ђутуре, на акорд. Р-К Реч.*

ђу̏турицē прил. *в. ђутуре.* — Раде ђутурице послове ове врсте. *Ђорђ.*

ђу̏туричā̏р м = ђутураш. — Многи Карловчани имају ђутуричаре који им у виноградима сједе и винограде ђутурице раде. *Вук Рј.*

ђу̏туричā̏рев, -а, -о = ђутуричаров *који припада ђутуричару.*

ђу̏туричā̏рка ж **1.** *она која ради ђутуре. Р-К Реч.* **2.** *ђутуричарева жена. Вук Рј.*

ђу̏туричā̏ркин, -а, -о *који припада ђутуричарки.*

ђу̏туричā̏ров, -а, -о = ђутуричарев.

ђутӯрум м тур. покр. **1.** прид. (обично непром.) *који је изнемогао, оронуо (због болести или старости), узет, непокретан; неспособан за рад.* — Ђутурум сам ја, па не могу ходати кô прије — одговори баба. *Ђор.* **2.** м *онај који је ђутурум.* — Стари ђутуруми не могу стићи ни утећи. *Лал.*

Е

е[1] (**Е**) **1. а.** *средњи самогласник предњег реда.* **б.** *слово којим се обележава тај самогласник.* **2.** муз. *трећи тон Це-дур скале, лествице »ми«.* **3.** (Е) *међународна скраћ. за исток.*

е[2] везн. заст. покр. **1.** *узрочни: јер; што; да.* — Што ти речем, немој рећи нећу, е друкчије бити ти не може. *НП Вук.* Ако ти чујем рђав глас, не јављај ми се на очи, е ће бити бруке! *Ћор.* **2.** *изрични: да.* — Тад би ми се управо чинило . . . е слетио Милош међу Србе. *Њег.* Огледавши се опазим е је већ дан. *Леск. Ј.* **3.** *саставни: те, па.* — Држи њега уз десно колено, е га држи како своју главу. *НП Вук.*

ê (понекад поновљено) узв. **1.** *за исказивање или појачавање неког осећања (сумње, чуђења, жаљења, одобравања, негодовања и сл.).* — Е бог зна зашто је и то добро! *Крањч. Стј.* Ће дођеш, ага, неки пут у Ниш . . .!? — Ее, махну сетно руком Ибиш-ага. *Срем.* Е, чуда! — прекиде јој чича-Тима реч. *Јакш. Ђ.* Е, мој брајко, добро је имат мјесечину. *Ивак.* **2.** *за изражавање питања са сумњом: зар? је л'?.* — Баш ми је мило, мајко, што си се придигла! . . . — Е? — упита Нера. *Вес.* **3. а.** *за дозивање;* исп. ej. — Повиче једна дјевојка с чардака: »Е, царевићу, одјаш' коња«. *И-Б Рј.* **б.** *као увод у оно што ће се рећи.* — Е, да се иде. *Ћор.* Е, а сад здраво. *Ћос. Д.*

ёбан м грч. бот. = ебен *в. абонос. Сим. Реч.*

ёбанов, -а, -о *који припада ебану, који је од ебана:* ~ дрво.

ёбановина ж *ебаново дрво.* — Узме штап од црне . . . ебановине. *Вел.*

ёбёјка ж тур. **а.** *бабица, примаља. Бен. Рј.* **б.** *помајка. Шкаљ.*

ёбен м бот. = ебан.

ёбенов, -а, -о *који припада ебену, који је од ебна.*

ёбеновина ж *ебеново дрво.*

ёблис м ар. **1.** *ђаво. Кл. Рј.* **2.** *пакао.* — Пак ћемо се састат у еблису негдје, да нас својом вером ђаво благосива. *Хар.*

ебо̀нӣт, -и́та м енгл. *очврсли, вулканизирани каучук црне боје, као материјал за изолацију и сл.* — Слушалица [телефона] је одвратно мирисала . . . на стари ебонит. *Ћос. Б.*

ебо̀нӣтнӣ, -ā, -ō *који је од ебонита.*

Е̏ва и Ёва ж **1.** *име прве жене (по Библији).* **2.** *симбол жене уопште.*
Изр. од Еве и Адама *в. уз Адам (изр.).*

ёвазӣван, -вна, -вно *који се тешко схвата, двосмислен, неодређен.* — Он јој нешто евазивно одговори, ал' она понови питање. *Наз.*

ёвазӣвно прил. *двосмислено, неодређено.* — Хоће ли да буде научник, хемичар? Биолог? . . . Мића је одговарао евазивно. *Дав.*

ёвāзија ж лат. *избегавање; двосмисленост, неодређеност.* — Није заборавио да се . . . саркастично осмехне . . . свету своје поетске евазије. *Пол. 1958.*

евакуа́ција ж лат. *организовано напуштање територије (обично у рату); уклањање са угроженог места пред неком опасношћу.*

евакуи́рање с *гл. им. од евакуирати (се).*

евакуи́рати, -у̏ирам сврш. и несврш. = евакуисати *(из)вршити евакуацију.* — Демантира вијести . . . да китајске чете без отпора евакуирају териториј Манџурије. *Обз. 1932.*

~ **се** = евакуисати се *склонити се, склањати се пред опасношћу.*

евакӯисање с *гл. им. од евакуисати (се).*

евакӯисати, -ишēм сврш. и несврш. = евакуирати. — Последњих дана стално смо им секли везу с гарнизоном, тако да су морали да евакуишу овај важан стратегијски чвор. *Дед. В.*

~ **се** = евакуирати се. — Обилазио је наше болнице, које су се уз велике напоре евакуисале из угрожених области. *Поп. Ј.*

ѐвалā(ј) узв. *в. ејвала.* — Евала ти, сине, на говор паметни! *Наз.*

евангѐлик м *припадник хришћанске вере која за основу узима Библију, протестант.*

евангѐликиња ж *жена евангелист (2), протестанткиња.*

евангѐлист(а) м **1.** *в. еванђелист(а).* **2.** *евангелик.*

евангѐлйстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на евангелисте:* ~ црква.

евангѐличкӣ, -ā, -ō *који се односи на евангелике:* ~ црква.

еванђелије с заст. *в. еванђеље.*

еванђѐлист(а) м црквн. = јеванђелист(а) *сваки од четири писца (канонских) еванђеља.* — фиг. [Духовна музика] кроз велика дела Палестрине, Баха, Хендла и Бетовена, — да споменемо само четири модерна еванђелиста — представља основу музичке уметности. *Коњов.*

еванђелйстāр, -ара м *књига у којој су еванђеља.*

еванђѐлскӣ, -ā, -ō = еванђеоски *који се односи на еванђеље, који се налази у еванђељу.*

еванђѐлски прил. = еванђеоски *као у еванђељу.*

еванђѐље с грч. црквн. = јеванђеље *прве четири књиге Библије (Новог завета), које говоре о животу и учењу Исуса Христа;* фиг. *оно у чему су скупљена основна знања нечега, дело које се сматра као основа нечега, закон.* — То није ништа друго до одломак из знаменитог романа Чернишевскога »Шта да се ради«, тог еванђеља »мислећих пролетера«. *Скерл.*

Изр. пето ~ *светиња.* — Одгојен у сјени Курелчевој, њему је петим еванђељем све што је онај мало настрани Ликота икада изустио. *Цар Е.*

еванђеòскӣ, -ā, -ō = еванђелски.

еванђеòски прил. = еванђелски. — Еванђеоски, као визија која је устала из гроба, дошао је до Маријане. *Крл.*

евапори́рати, -ори́рām и **евапòрисати,** -ишēм свршн. и несврш. лат. *испарити, испаравати.*

ѐвē речца покр. *в. ево.* — Има ли који ђак међу вама? — Еве . . . овај. *Ранк.*

ѐведра ж грч. покр. *ограда од трске или кукурузовине; заклон.* — Снива она . . . као нема више еведре између њихове и тетка-Макрине баште. *Срем.* Падох под једну еведру, где пастири зими од северних ветрова заклањају овце. *Јакш. Ђ.*

ѐвēнха ж тур. = евењка *кита сплетених гроздова или клипова кукуруза, обешених да се очувају или осуше.* — Црне птице бешумно налећу на прозор, играју по евенкама и зобљу . . . зрна грожђа. *Тос. Д.*

ѐвентуа́лан, -лна, -лно лат. *који би се могао десити, претпоставити; могућ(ан).* — Бојао се евентуалних последица. *Кол.*

евентуа́лац, -лца м индив. *онај који претпоставља, сматра што евентуалним, сумњало, сумњичавац.* — Ти евентуалци! Само да им је да компликују како се то евентуалски каже. *Дав.*

евентӯа́лије ж мн. лат. *могућ(н)и, непредвиђени случајеви, непредвиђене ствари.* — Треба уочити све евентуалије, драги мој! *Крл.* Под тачком »разно«, евентуалије. *Јел.*

ѐвентуа́лно прил. *можда, по могућности.* — Да није било исказа свједока, могла се евентуално извући. *Крл.*

евентуа́лнōст, -ости ж *могућ(ан) случај, могућност.* — И он је био спреман на сваку евентуалност и непријатност. *Срем.*

евентӯа́лски прил. индив. *в. евентуално.* В. пр. уз евентуалац.

ѐвењка ж = евенка. — У јесење доба вишаху под стрехом неколико евењака од грожђа и јабука. *Шапч.* О рамену му евењка с црним грожђем. *Наз.*

ѐвзōн, -она м грч. = еузон *лако наоружан грчки војник.*

ѐвзōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на евзоне.*

евидѐнтан, -тна, -тно *очигледан, очевидан, јасан.* — Ја сам изгубио читаву своју младост за овакве . . . бедастоће о неким евидентним . . . истинама. *Крл.*

евидентѝрати, -ѐнтӣрām свршн. и несврш. *запис(ив)ати, (за)бележити у књигу евиденције; имати преглед чега.* — Знатан део земљишта . . . није ни евидентиран као општенародна имовина. *Пол. 1958.*

евидѐнтичār м *онај који евидентира.*

евидѐнтно прил. *очигледно, јасно.*

евидѐнтнōст, -ости ж *оно што је евидентно, очигледност.*

евидѐнција ж лат. **1.** *попис; вођење пописа, прегледа.* — Наше политичке организације нису . . . установе за евиденцију. *Б 1957.* **2.** фил. *извесност, очигледност.*

Изр. водити евиденцију, држати у евиденцији *имати на уму, водити рачуна (о чему).*

Е́вин и Ѐвин, -а, -о *који припада Еви.*

Изр. ~ син *чов к.* — Поштујем тугу, што ти душу мори, о Евин сине! *Ил.*; ~ кћи *жена;* у Евином костиму *потпуно нага, гола (за женску особу).*

ѐвлāд, -ада м тур. покр. *пород, деца.* — Јер ја немам од срца евлада. *НП Вук.* Туђа

рука сврàб не чеше, а он у туђе руке да дâ свој евлад! *Ћор.*

èвнух м (вок. èвнуше; мн. èвнуси, ген. èвнӯхā) грч. = еунух *ушкопљен мушкарац, ушкопљеник (обично као чувар харема).* — Гоголь је стајао пред лепотом женском као какав евнух. *Прод.* фиг. Један келнер, јадни евнух ноћи, наслоњен о келнерај, дрема. *Петр. В.*

èвнухов, -а, -о *који припада евнуху.*

èвнушкӣ, -ā, -ō *који се односи на евнухе.*

ѐво речца **1.** *за указивање* **а.** *на оно што је близу или се приближава, појављује.* — Ево сунца и пред наша врата! *Јурк.* Ево оца мог где долази. *Панд.* **б.** *на оно што се даје или доноси.* — Он стаде, испружи руку јаче: — Ево шећер, нај! *Андр. И.* Ево ти оно што сам ти говорио. *Крањч. Стј.* **2. а.** *за живље представљање, приказивање нечега (у причању).* — Дошао, сео ето ту, . . . ево овако! *Моск.* Дакле, ево како је. *Јак.* А зашто онда служите? — Ево зашто. *Крањч. Стј.* **б.** *за указивање на дуже трајање нечега (неког догађаја).* — Ево седам дана пођи се из рана. *Змај.* У селу где је учитељ Максим већ ево четири године . . . беше освануо красан дан. *Срем.* **3.** *за истицање или скретање пажње.* — [Дело] је преведено на све европске језике и излази, ево, и у српском преводу. *Нед.* Ево, истину ћу казати. *Ивак.*

Изр. ево моје главе *заклињем се главом, моје ми главе;* ево (моје) руке *јамчим, тврдим, сигуран сам (кад се на нешто пристаје, кад се закључује неки споразум, погодба).*

евòкāтор м лат. *онај који изазива, оживљава успомену на кога или што.* — Онда бијаше тај писац евокатор мојег дјетињства. *Матош.*

евòкāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на евокаторе и евокацију.* — Он не осећа . . . ону сугестивну, евокаторску појединост у којој можда лежи сва уметност. *Скерл.*

евока́ција ж лат. **1.** *изазивање, оживљавање успомене; сећање, оживљавање.* — Одмахну руком: као да је хтео де спречи евокацију или одагна тугу. *КН 1955.* **2.** *призивање духова, мртвих. Вуј. Лекс.*

еволуи́рање с *гл. им. од еволуирати.*

еволуи́рати, -ӯйрām сврш. и несврш. *поступно се разви(ја)ти, променити, мењати.* — И модерна душа еволуира, модифицира се, мијења свој сензибилитет. *Матош.*

еволӯисање с *гл. им. од еволуисати.* — Шта је то цивилизација? Она се оснива на извесним елементима нашега духа који имају одлику еволуисања. *Ђаја.*

еволӯисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. еволуирати.* В. пр. уз гл. им. еволуисање.

ѐволутѝван, -вна, -вно *развојни.* — Упућени . . . прије свих нас у еволутивне истине, говоре о смрти. *Уј.*

еволу́ција ж лат. *поступни развитак, поступни прелаз из једног стања у друго, из једне развојне фазе у другу; постепена промена у природи и друштву;* супр. револуција. — Сви . . . организациони типови [живих бића] резултат су дуге и сложене еволуције живог света. *Станк. С.* Тиме се завршила једна епоха у културној еволуцији нашега народа. *Бел.*

Изр. теорија еволуције *в. еволуциона теорија.*

еволӯцӣјскӣ и ѐволуциòнӣ, -ā, -ō *који се односи на еволуцију.* — Грич је традиција . . . без представника хрватске народне хисторијске еволуцијске мисли. *Матош.*

Изр. ~ теорија *наука о сталном развоју, мењању у природи; у ужем смислу наука о развоју органског света.*

еволуционѝзам, -зма м **а.** *учење према коме се све што постоји налази у процесу еволуције.* **б.** фил. *учење које пориче потребу револуционарних промена у процесу развоја.*

еволуционѝрати, -ѝрām сврш. и несврш. *еволуирати.* — Тко би то мислио, иако се човјек лијепо развио и еволуционирао! *Кол.*

еволуциòнист(а) м *присталица еволуционизма.*

еволуционѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на еволуционисте.*

евоци́рање с *гл. им. од евоцирати.*

евоци́рати, евòцӣрām сврш. и несврш. **1.** *(у)чинити да се што појави, пробуди, оживити, оживљавати, изаз(и)вати (успомену и сл.).* — Текст . . . евоцира успомене које су се задржале о језеру. *Б 1957.* Можда је ова околина пуна хридина евоцирала у њему причу о светом Јеролиму. *Шег.* **2.** *приз(и)вати, доз(и)вати.* — Он је у тој атмосфери подземља евоцирао [њихове] сјене. *Уј.*

Евроàзија и **Евроа́зија** ж *заједнички назив за Европу и Азију.*

евроàзӣјскӣ и **евроа́зӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Евроазију.*

Евро́па ж *један од пет континената.*

европѐӣд, -ида м *припадник европске племенске групе, скупине.* — Европеиди имају свијетлу кожу. *НЕ.*

европѐӣдан, -дна, -дно *који има особине европеида.* — Већина данашњих учењака дијели савремено човјечанство на три

велике расе. То су европеидна, негроидна и монголоидна. *НЕ.*

европѐизам, -зма м **1.** *европски карактер, дух.* — Он ће завитлати против културе њене, која је имала спољашње знаке европеизма, свој протест. *Бел.* **2.** грам. *реч, израз уобичајен у већини европских језика.* — У нашем књижевном језику . . . има доста европеизама. *Лит. 1957.*

европеизáција ж *давање или примање европског карактера, обележја.* — Сремчеве антипатије израстају . . . из његовог конзервативног става према европеизацији друштвеног живота Срба. *Глиг.*

европеизи́рати, -и̏зӣрам сврш. и несврш. = европеизовати (*у*)*чинити европским, да(ва)ти чему европска обележја.* — Србија, знатно европеизирана али сировог културног стања, имала је . . . поменуте културне контакте. *Цвиј.*

~ се = европеизовати се *доби(ва)ти, примити, примати европска обележја.* — [Београд] се нагло европеизирао. *Ћос. Б.* Наша се поезија одалечила од свога извора, европеизирала се. *Наз.*

европѐизовати (се), -зујём (се) сврш. и несврш. = европеизирати (се). — [Он] похвали Јованче како се европеизовао. *Петр. В.*

Европе́јац, -јца м = Европљанин **а.** *човек из Европе.* **б.** *онај који је стекао европску културу, који је достигао европски ниво у нечему.* — Млади људи су се у међувремену дебалканизирали и . . . постали Европејци. *Дав.*

Евро̀пе̄јка ж = Европљанка *жена Европејац.*

евро̀пе̄јскӣ, -ā, -о̄ заст. *в. европски.* — Чини вам се да гледате на променаду ма које европејске вароши. *Нен. Љ.* [Принцеза] својим кокетним, модрим европејским очима демантира своју перуанску пернату круну. *Шен.*

европе́јство с и **европе́јштина** ж *европски дух, карактер, европејски начин живота;* исп. европеизам. — Показало би се и то да трњанског стања. . . имаде у Хрватству . . . много више од еспланад-хотелског европејства. *Крл.* Он позна неке најповршније цивилизаторне принципе европејштине! *Крл.*

Евро́пљанин м (мн. -ани) = Европејац. — Ипак зато он [Војислав Илић] је између свију наших песника деветнаестог века највише Европљанин. *Панд.*

Евро́пља̑нка ж = Европејка.

ѐвро̄пскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на Европу, који је уобичајен у Европи; културан.* — [Био је] духовит козер и публицист европског гласа. *Крл.* Својим звањем . . . и својим европским навикама, они су народу . . . уливали поверење и респект. *Андр. И.*

ѐвро̄пски прил. *на европски начин, као у Европи, културно.* — Доспјела [је] да буде . . . одгојена европски. *Сим.* Вратио [се] . . . као млад професор . . . европски образован. *Милис.*

е̏гав, -а, -о тур. *крив, искривљен (о ногама).* — »Пајацл«, који вам донијех, има . . . егаве ноге. *Матош.*

ѐгӑл прил. фр. *равно, једнако; свеједно.*

егализа́ција ж *изједначавање, изравнавање.*

ѐгализа̄циōнӣ, -ā, -о̄ *који изједначује, изравнава.*

Изр. **~ фонд** *фонд за уравнотежење буџета.*

егали̏зӣр, -и́ра м *узана трака, ушивена уздуж официрских панталона, хлача.*

егализи́рати, -и̏зӣрам **и ѐгализовати,** -зујём сврш. и несврш. *изједначи(ва)ти, изравна(ва)ти.*

егалитари̏зам, -зма м *изједначење.* — [Тежио је] само за сировим и безбојним егалитаризмом. *Цар М.*

ѐгбе, е́гбā ж мн. и **ѐгбета,** е̏гбēтā с мн. тур. *в. бисаге.* — Донесоше егбе са ђогата, пуне пусте жутијех дуката. *Вук Рј.* Па прихвати бистра џефердара и узимље двије егбе блага. *НПХ.* Па отвара бијелу ризницу . . и накупи егбета дуката. *И-Б Рј.*

егѐдати, -а̄м несврш. *свирати на егедама.* — Три свирача — егедаша егедају. *Кош.*

егѐда̄ш, -а́ша м (вок. е̏гедāшу) покр. = егедуш *свирач на егедама, виолинист(а).* — Троја кола по њу дошла, пуна сватова, и у једним колима Цигани егедаши. *Берт.*

ѐгеде, е̏гēдā ж мн. мац. покр. *виолина.* — У један мах цикнуше . . . ситне егеде и уз њих завриштa неколико тамбурица. *Ад.* Уз свирку циганских егеда, шапћући, наговара [га] да разбија чаше. *Коз. Ј.*

ѐгедӯш м покр. = егедаш. — Кад егедуш правду свира, гудило га по носу бије. *Вук Рј.*

ѐгē̄јскӣ, -ā, -о̄ = јегејски *који се односи на Егејско море.* — »Краљева цеста« почињала је . . . на егејској обали Мале Азије. *Пов. I.*

Изр. **~ култура** археол. *култура у подручју Егејског мора у III и II в. пре н. е.*

ѐгзактан, -тна, -тно лат. *тачан, потпун, одређен.*

Изр. **егзактне науке,** *знаности науке, знаности које своје проблеме решавају математичким и експерименталним путем (нпр. математика, физика, хемија, астрономија).*

ѐгзактно прил. *тачно, потпуно, одређено.*

ѐгзактнӧст, -ости ж *тачност, потпуност, одређеност.* — Педагогика не може постићи егзактност у смислу математике и математичких природних наука. *Пед.*

егзалта́ција ж лат. = егзалтираност **а.** *велико узбуђење, усхићење, занос.* — [Крамари] узвикују своју робу на улици, лицитирајући вриједност појединих предмета до егзалтације. *Крл.* **б.** *величање, слављење, уздизање.* — У првом, најузбудљивијем чину Дубровачке трилогије, јасно се показује колико песник није ишао до краја у егзалтацији идеје којој је осећао несразмере. *Грол.*

егза̀лтӣра̄но прил. *са претераним узбуђењем; са великим заносом, усхићено.* — Морбидни декадент . . . говори егзалтирано и патетично. *Мар.*

егза̀лтӣра̄нӧст, -ости ж = егзалтација. — Врло се често . . . сусрећу људи способни да у моменту развију велику енергију, али код којих ускоро после ове егзалтираности наступа клонулост. *Псих.*

егзалти́рати, -а̀лтӣра̄м сврш. и несврш. *јако узбудити, узбуђивати, усхитити, усхићивати.*

ѐгзалтовати, -тујѐм сврш. и несврш. *в. егзалтирати.*

егза́мен м лат. *испит, испитивање.*

егзами̏на̄тор м *онај који испитује, испитивач.*

егзамини́рати,-и̏ни̏ра̄м сврш. и несврш. *испит(ив)ати.*

егза̀нтӗм, -е́ма м грч. мед. *кожни осип.*

ѐгзарх м грч. **1.** (*у православној цркви*) *патријаршијски намесник, митрополит.* **2.** ист. *намесник византијских царева.*

егза̀рха̄т, -а́та м **1. а.** *област којом управља егзарх.* — Лангобарди [су] освојили Равенски егзархат. *Пов. 2.* **б.** *самостална национална црква (нпр. бугарска).* — Захваљујући Русима, добили [су Бугари] своју националну цркву, тзв. егзархат. *Јов. С.* **2.** *достојанство егзарха.*

егза̀рхија ж *в. егзархат (1).*

егза̀рхӣјскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на егзархију.*

егза̀рхист(а) м ист. *присталица бугарске егзархије у Македонији.* — Поред егзархиста . . . било [је] католичких, протестантских и унијатских присталица. *Дед. Ј.*

егзѐгеза ж грч. *тумачење текстова, нарочито Библије.*

егзѐгӗт, -ѐта и **егзегѐта** м *онај који се бави егзегезом.*

егзегѐтика ж *вештина тумачења текстова, нарочито Библије.*

егзеквӣра̄ти, -ѐквӣра̄м сврш. и несврш. *(из)вршити наплату дугова путем егзекуције (1а).* — Зар ти не видиш да нас скоро сваки дан егзеквирају. *Петр. В.*

егзекути́ва ж *извршна власт; државна управа.*

ѐгзекутӣван, -вна, -вно *извршни.*

егзекути́рати, -ӳтӣра̄м сврш. и несврш. *(из)вршити егзекуцију.*

егзѐкӯтор м *извршилац одлуке суда или управних органа; извршилац уопште.* — Пред кућом мјесто бега сједи порески егзекутор. *Сим.*

егзѐкӯторскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на егзекуторе.*

егзеку́ција ж лат. **1. а.** *принудно, присилно извршење судске пресуде.* — Приказао је . . . судске органе који једва чекају егзекуцију да би и њима . . . пало нешто у део. *Глиг.* **б.** *извршење смртне казне.* — Присуствовао сам егзекуцији једнога војника који је напустио фронт. *Јак.* Биле су то фотографије разних егзекуција, које су у Галицији и Србији извршиле аустријске војске. *Јонке.* фиг. Заиста необична клопка у коју је упао бели [играч у шаху]. Егзекуција одмах долази [потезом црнога]. *Шах 1.* **2.** зб. *егзекутори.* — Дође у Перину кућу егзекуција и плени му најбољег коња. *Игњ.*

ѐгзекуцио̀нӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на егзекуцију.*

ѐгзӗм, -е́ма м и **егзе́ма** ж грч. мед. = екцем *кожно обољење праћено црвенилом, осипом и сврабом.*

егзѐмпла̄р, -а́ра м лат. *примерак, узорак.* — [Изјаву] пошље у једне београдске новине с тим да му се пошље десетак егземплара од тога броја. *Срем.* Вољан ми је [накладник] за прво издање од двије тисуће егземплара дати хонорар. *Новак.* фиг. ир. и погрд. Узвратио је са изразом шеретске резигнације, овај убеђени циник, иначе не тако редак егземплар у поратној Немачкој. *Пол. 1958.*

ѐгземпла̄ран, -рна, -рно *који треба да служи за пример, за узор, примеран, узоран (обично о казни).* — Не смије се допустити контрареволуцији, него је треба егземпларним казнама угушити у зачетку. *Кол.* Све су те чињенице пробиле и у ову књигу . . . и учиниле је егземпларном. *Михиз.*

ѐгземпла̄рно прил. *примерно.* — Ироније анегдотичне хисторије Анакреона . . . егземпларно утјече комичним зрном грожђа које га је . . . удавило. *Уј.*

Изр. ~ казнити *строго казнити тако да казна служи за застрашивање других.*

егзѐрцӣр, -и́ра м лат.-нем. *војна вежба.*

егзерци́рати, -ѐрцӣрām сврш. и несврш. (*у*)*вежбати* (*кога*), (*из*)*вршити вежбе* (*нарочито војне*). — Ванредно је лепо представљао младог капетана . . . како егзерцира војску. *Срем.*

~ **се** *вежбати* (*се*). — Потом [се] опет врате на Кличевац да се егзерцирају. *Нен. М.*

егзерци́ри̏ште с *вежбалиште*. — Водили су ме испрва на егзерцириште. *Вин.*

ѐгзерци́рнӣ, -ā, -ō *који се односи на егзерцир*: егзерцирна правила.

егзерци́ције ж мн. лат. *духовне вежбе* (*у католичкој цркви*).

егзиби́ција ж лат. = ексхибиција **а.** *јавно излагање, показивање.* — Најчистије резонерство смењује се у . . . чиновима с неумесним љубавним егзибицијама. *Поз. 1948.* Крајолик служи као позадина болесним и досадним егзибицијама егоцентрика. *Уј.* **б.** спорт. *пропагандно натецање, такмичење без одлуке коме је циљ да се покаже лепота извесне спортске дисциплине; вештина, бравура.* — Југословени су почели игру егзибицијама. *Пол. 1958.*

ѐгзибицио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на егзибицију*. — Југословенски играчи играли су егзибициони меч . . . против немачке омладинске репрезентације. *Пол. 1957.*

ѐгзӣл, -йла м лат. *изгнанство, прогонство из земље; место прогонства.*

егзѝстентан и егзистѐнтан, -тна, -тно *који постоји, постојећи.*

егзистѐнција ж лат. *постојање, опстанак, животни услови, увјети.* — Она заборавља на своју ситну егзистенцију кћери сеоског свештеника. *Скерл.* Ми не дамо да нам упропастите наше егзистенције због те ваше слијепе политике! *Крл.* Стална борба у природи је нужан увјет сваке егзистенције. *Ант. 1.*

Изр. минимум егзистенције *најнужнија количина средстава потребних за живот*; пропала ~ разг. *пропао човек.*

ѐгзистенцијӣлан, -лна, -лно *који се односи на егзистенцију*.

Изр. ~ суд лог. *синтетичан суд.*

егзистенцијали̏зам, -зма м фр. *идеалистички филозофски и књижевни правац као савремени израз грађанске идејне збрке.*

егзистенцијӣлист(а) м *присталица егзистенцијализма.*

егзистенцијалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на егзистенцијалисте, својствен егзистенцијалистима*: ~ часопис.

егзистенцијӣлисткиња ж *женска особа егзистенцијалист(а).*

егзисти́рање с *гл. им. од егзистирати.*

егзисти́рати, -йстӣрām несврш. *бити, постојати, живети.* — Ја се уопће не сјећам, егзистира ли на свијету нешто чега се она није бојала! *Крл.* Песник као песник егзистира само у песми. *ЛМС 1957.*

ѐгзистовати, -тујēм несврш. *в. егзистирати.*

егзогѐмија ж грч. *склапање брака између припадника разних племена.*

егзо̀ген, -а, -о грч. *спољни, вањски*; супр. ендоген. — Све се то врши под утјецајем извањих или егзогених сила. *Туђ.*

ѐгзорта ж лат. = ексхорта *кратак говор за храбрење; проповед.*

егзо̀рцист(а) м грч. *верски фанатик.*

егзорцѝзам, -зма м *верски фанатизам.*

егзотѐрик м грч. *нестручњак, лаик.*

егзотѐричан, -чна, -чно **1.** *спољни, вањски. Вуј. Лекс.* **2.** *приказан на разумљив, популаран начин. Кл. Рј.*

егзотѐрмичан, -чна, -чно и **егзотѐрмичкӣ,** -ā, -ō грч. хем. *који развија, испушта топлоту.*

егзотѝзам, -зма м *в. егзотика.*

егзо̀тика ж грч. *особености далеких, првенствено тропских крајева; оно што потиче из тих крајева; оно што је егзотично, необично, чудно, ретко, необичност.* — Изгубила се некуда правилност црта . . . и утолико јаче истицала егзотика типа. *Сек.*

егзо̀тичан, -чна, -чно *који је из далеких, најчешће тропских крајева, необичан; туђ, стран.* — Иљуша је . . . негован као егзотични цветак у стакленој башти. *Глиш.* Стоје по јами разна егзотична божанства од бронченога Буде до дрвенога Христа. *Крл.*

Изр. ~ биљка *настран, необичан човек или појава.* — Сви су богаташи чудни, јер из богатства израстају егзотичне биљке. *Сек.*

егзо̀тично̀ст, -ости ж *особина онога што је егзотично; егзотична ствар.* — Алжир и Тунис, са свима својим егзотичностима . . . све то било је за њега ново. *Вас.*

егзу̀дāт, -áта м лат. мед. = ексудат *гнојна или крвава течност, текућина која настаје приликом запаљења плућне марамице.*

ѐгзул м лат. *прогнаник, изгнаник.*

ѐгида ж (ген. мн. ѐгӣдā) грч. **1.** *штит.* — Кронов ће син . . . егиду тамну сам потрести. *М-И.* **2.** фиг. *заштита, окриље.* — Политичка се борба водила под егидом Хрватства. *Хор. 1936.* Све своје битисање проводиће у ропству под егидом свете илузије да су они подложни законима вечите правде. *Петр. В.*

егидо̀ноша м ков. *штитоноша.* — Кронов син егидоноша. *М-И.*

ѐгиње, ѐгӣјā ж мн. тур. *ребра у лађе или чамца. Вук Рј.*

èгипатскӣ, -ā, -ō *који се односи на Египат, који припада Египту*: египатске пирамиде, ~ сфинга.

египтȍлог м *онај који се бави египтологијом.*

египтолȍгија ж *наука о старом Египту.*

египтȍлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на египтологе и египтологију.*

èглен м тур. покр. *разговор, беседа; забава, разонода.* — Сви они [су га] . . . жељно очекивали, јер без њега нема честита еглена. *Ћоп.* Ту је о свему еглена било. *Баш.*

еглèндисати, -ишēм несврш. покр. *в. егленисати.*

еглèнисање с *гл. им. од егленисати.*

еглèнисати, -ишēм несврш. покр. *разговарати (се), причати.* — Људи су га слушали . . . када егленише о хљебу и о небу. *Уј.* Док ти је покојна мајка жива била, ја сам свраћала сваки дан, па смо егленисале и пиле каву. *Ћор.*

еглèција м *говорник, забављач.*

егоȉзам, -зма м лат. *себичност, саможивост.*

егоȉст(а) м *себичњак, саможивац.*

егоȉстичан, -чна, -чно и **егоȉстичкӣ,** -ā, -ō *себичан, саможив.* — Била сам превећ млада, зато и егоистична, па нисам била много дирнута свим тим апелима. *Бег.* Почео је откривати у њему поједине егоистичке црте. *Десн.*

егоȉстички и **егоȉстично** прил. *као егоист(а), себично, саможиво.* — Он се тада егоистички тешио да је ваљда нашла неког другог. *Мил. В.*

егоȉсткиња ж *себична, саможива жена.* — Мелита бијаше егоисткиња . . . Љубила је себе. *Том.*

еготȉзам, -зма м лат. *преувеличано, претерано високо мишљење о себи, самољубље.* — Био сам увјерен да се без жене савршено може, као и без својега еготизма. *Уј.*

егȍтист(а) м *претерано самољубив човек.*

егȍтичан, -чна, -чно *који је претерано самољубив, у коме се испољава, очитује претерано самољубље.* — Пати од . . . несклада између . . . еготичног и алтруистичног принципа. *Матош.* »Дошљаци« [су] један еготичан роман у пуном смислу те речи. *Скерл.*

егоцентрȉзам, -зма м лат. = егоцентричност *особина онога који је егоцентричан.*

егоцèнтрик м *егоцентричан човек.*

егоцèнтричан, -чна, -чно *који себе сматра средиштем свега, који свуда истиче своје »ја«.*

егоцèнтричнȍст, -ости ж = егоцентризам.

егȕцало м и с *онај који полако и лено иде. Вук Рј.*

егȕцати, èгȕцām несврш. *полако, лено ићи. Вук Рј.*

еда заст. **1.** везн. *намерни*: *да.* — Ја ћу огледати еда ли би се могли наћи узроци. *Вук.* Карађорђе је очекивао у Србији руску помоћ еда би земљу лакше очистио. *Нов.* **2.** речца покр. **а.** *упитна*: *да ли; има ли.* — Еда ли се већ једном ови наш лапарави прото помири са његовом попадијом? *Јакш. Ђ.* Станко би вазда . . . питао мајку или Јелицу: еда каквог гласа од побратима? *Вес.* **б.** *за жељу*: *нека.* — А пук рече: »Еда буде бољи него му отац!« *Љуб.*

Изр. ~ би *да би, не би ли.* — Еда би бог дао, да се тим опаметимо! *Јурк.*

èдēм, -éма м грч. мед. *отеклина од нагомилане течности, текућине у ткиву или у органима.*

éден м хебр. *рај.* — Осјећаш ли . . . како дивним осјећајем тонемо у бескрајностима едена. *Новак.* Ал' кад ми будућност се јави, кô добра мајка, као еден прави, нечија силна рука здере маску. *Рак.*

éденскӣ, -ā, -ō *рајски.* — Праотац Адам . . . чежњиво [је] погледао рај, на једном за свагда за њим затворена еденска врата. *Срем.*

èдикт м (ген. мн. èдикāтā) лат. правн. *указ, закон, наредба, проглас.* — Јосип II издао је едикт о толеранцији нових вјера. *ОП 1.*

èдȉција ж *издање, наклада; збирка издања једне врсте.* — Поводом изласка ове значајне књиге, обратили смо се главном уреднику ове едиције. *Пол. 1958.*

едукáција ж лат. *васпитање, одгој.*

èзāн, -áна м тур. *муслимански позив на молитву.*

èзоповскӣ и **èзопскӣ,** -ā, -ō *који је у Езоповом духу, који је као код Езопа; који је својствен басни.*

езотèрик м грч. *онај који је упућен у суштину неког учења.*

езотèричан, -чна, -чно и **езотèричкӣ,** -ā, -ō грч. *унутарњи, тајни.*

êј узв. **1.** *за дозивање или одзивање.* — Ej, има ли тамо кога? *Моск.* Чико! рекох. — Ej . . . *Вес.* **2.** *за изражавање разних емоционалних стања: сете, жаљења, јадања, жеље, чуђења, прекора и др.* — Он седе на праг и уздахну: — Ej, кућо моја! *Вес.* Иду као руља! Зар је то војска? Ej, ej! *Ћос. Д.* Ej, лако је тако живјети! Запалит' цигар, па штапић у руке, а хајде само шпацирај. *Ивак.* **3.** (обично êj-хêj) *за истицање нечег великог.* — И

далеко тамо на истоку, ej-хej . . . диже се поносно од земље . . . Букуља. *Ранк.*

е́ја ж (вок. ềjo) зоол. *сова.* — На стару кулу враћају се еје. *Јакш. М.*

еја 1. везн. покр. *в. еда (1).* — Да главаре браће истурчене дозовемо на општему скупу . . . еја би се како обратили. *Њег.* **2.** узв. покр. *в. е(ј).* — Пиј, ако ћеш, мени се већ уста оприштише. — Еја! — смејаше се он опет. — Зар од две ракије да ти се оприште уста? *Лаз. Л.* **3.** *речца за потврђивање: да, дабоме.* — Јес' чула, друго, шта је данас било код крста? . . . Еја, јадна! Чула сам ја то оног часа. *Вел.*

ејàлāт, -а́та м тур. *покрајина.*

ѐјвалā тур. *узвик за похваљивање: честитам, браво; хвала.* — Харамбаша му прије и ухвати га за руку. — Ејвала, јуначе! рече и продрма му руку. *Вес.*

е́јкање с *гл. им. од ејкати.* — Ту нема сељачког ојкања и ејкања, нити пренемагања. *НПХ 1958.*

е́јкати, ềjkām несврш. оном. *узвикивати »ej«.* **В.** пр. уз гл. **им.** ејкање.

ѐјлук м тур. *добро дело, доброчинство, доброта, племенитост.*

ềјс *узвик за терање волова;* исп. ајс.

ек. скраћ. *екавски.*

е́кавац, -ā̀вца м *онај који говори екавштином.*

екавѝзам, -зма м *екавски облик речи.*

екавиза́ција ж лингв. **а.** *примање екавског говора:* ~ становништва. **б.** *давање (речима) екавског облика.*

екавизи́рање с *гл. им. од екавизирати (се),*

екавизи́рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. *(из)вршити екавизацију, поекавити, поекављивати.*

~ **се** *постати екавац, поекавити се.*

е́кавица ж *екавштина.*

е́кāвка ж *она која говори екавштином.*

е́кавскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на екавце и екавштину:* ~ говор.

е́кавски прил. *као екавци, као што говоре екавци; изговарајући »е« место некадашњег »ѣ« (јата).* — Мрдеша . . . наставља екавски да покаже да он може и тако. *Кал.*

е́кавштина и **ека́вштина** ж *говор, наречје у коме се говори »е« место некадашњег »ѣ« (јата); екавски говор.*

е́кāње с *гл. им. од екати.*

е́кати, ềkām и ềčēm несврш. **а.** *говорити »е«. Вук Рј.* **б.** шаљ. *говорити екавски.* — Он је Шумадинац, па чим је стао на свијет, одмах је екнуо и отада само и ече. *Вел.*

ѐквāтор м лат. геогр. *замишљена кружна линија која дели Земљу на две половине, северну и јужну, полутар, полутник.*

екватори̏јāл, -а́ла м *астрономска справа за посматрање кретања небеских тела.*

ѐкваторијāлан, -лна, -лно и **ѐквāторскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на екватор, који се налази у подручју екватора.* — Гледају неповерљиво голуждраве Индонежане и немилосрдно екваторско сунце. *Б 1958.*

еквивàлен(а)т м лат. *оно што има исту вредност, исто значење, замена за исту вредност.*

еквивалѐнтан, -тна, -тно *раван, једнак по вредности, значају.* — Ти резултати нису увек еквивалентни уложеној народној снази. *Цвиј.* Краљевић култивира само строфу, осјећајући јамачно немоћ за еквивалентан израз у прози. *Матош.*

еквивалѐнтнōст, -ости ж *иста вредност; једнакост.*

еквивалѐнција ж *еквивалентност.*

еквилибри́рати, -и̏бри̏рām сврш. и несврш. *(о)држ(ав)ати равнотежу.* — фиг. Његови радови живе од данас до сутра и он само еквилибрира на жици с много вештине. *КР 1924.*

еквили̏брист(а) м *вештак у држању равнотеже; играч на жици (у циркусу).* — Овако спутан . . . покушао је помоћу осмеха еквилибристе на затегнутој жици да избрише с лица израз напетог ишчекивања. *Вучо.* Она ће се изгубити у оном сценском трансценденталном стању, као еквилибристи у циркусу. *Крл.*

еквилибри̏стика ж лат. *акробатика, вештина одржавања равнотеже.*

еквилибри̏стичкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на еквилибристе и еквилибристику.*

еквили̏бристкиња ж *женска особа еквилибрист(а).*

еквинѝкцӣј и еквѝнōкцӣј, -ија м *в. еквиноцијум.*

еквинѝцӣј и еквѝнōцӣј, -ија м лат. = еквиноцијум *равнодневица.* — Ти ме ноћни нападаји спопадају понајчешће за вријеме еквиноција. *Наз.*

ѐквиноцијāлан, -лна, -лно, **еквинѝцӣјскӣ** и **еквѝнōцӣјскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на еквиноције.*

еквинѝцијум и еквѝнōцијум м = еквиноције.

екѝпа и ека́ипа ж фр. **а.** спорт. *група, скуп спортиста који учествују у неком такмичењу, момчад.* — Почетком пролећа добро је уклопити се у какву лакоатлетску екипу. *Вј. 1957.* **б.** *група, скуп људи на одређеном послу.* — Он . . . организује по четама наше културне екипе. *Чол.*

екѝпа̀ж, -а́жа м и **екипа́жа** ж фр. **1.** *раскошна кочија; кола с коњима и послугом.* **2.** *посада брода, авиона и сл.*

екипи́рати, -йпи̏рам свршн. и несвршн. *опремити, опремати, снабде(ва)ти (прибором, одећом за пут и сл.).* — Цијела посада »Антилопе« екипирана је огавно. *Крањч. Стј.*

ѐкипни̏ и ѐкйпни̏, -а̄, -о̄ *који се односи на екипу:* ~ победник, ~ првенство, ~ такмичење, натецање.

еклата̀нтан, -тна, -тно фр. *сјајан, одличан; очигледан, очит, јасан:* ~ пример, ~ доказ.

еклата̀нтно прил. *на еклатантан начин, очигледно, јасно, сјајно.* — Значајно је да се то уједињење међу једнокрвном браћом баш у овај мах тако еклатантно манифестова. *М 1867.*

еклектѝзам, -зма м = еклектицизам *одабирање елемената из различитих идејних, филозофских, уметничких и др. праваца и више разних научних, знанствених схватања.*

еклѐктик м = еклектичар *уметник, филозоф или научник, ученьак чији је правац, односно учење, скуп разних праваца или схватања.*

еклѐктика ж *еклектизам.*

еклектицѝзам, -зма м грч. = еклектизам.

еклѐктичан, -чна, -чно = еклектички *у коме се огледа еклектизам.* — Тако је и код њега еклектична црта изразита. *Баб.*

еклѐктича̀р м = еклектик.

еклѐктичкѝ, -а̄, -о̄ = еклектичан: ~ црта, ~ доба и сл.

еклѝпса ж грч. астр. *помрачење, помрчина (Сунца, Месеца).*

еклѝптика ж *Сунчева путања.*

еклѝптичан, -чно, -чно и **еклѝптичкѝ,** -а̄, -о̄ *који се односи на еклиптику, који је налик на еклиптику.*

ѐклога и еклóга ж грч. *песма о пастирском животу, слична идили.* — У Вергилијевим еклогама . . . пастири су патрицији римски. *Водн.*

ѐкмек м тур. варв. *хлеб, крух.*

екмѐ(к)чија м *в. екмеџија.* — Воде [дете] у хапс што је украло сомун од некаква екмечије. *Ђор.*

екмѐ(к)чѝница ж *в. екмеџиница.* — Чаршијом је сад ишао слободније, усуђујући се чак и да . . . застане пред богатим дућанима стамболских трговаца и пред екмечиницама. *Ђор.*

екмѐџија м тур. *пекар.* — У Сарајеву, сви екмеџије по реду носе таин у пашин двор. *Маж. М.*

екмѐџѝјскѝ, -а̄, -о̄ *пекарски.*

екмеџѝлук м тур. *пекарски занат.*

екмѐџѝница ж тур. *пекара, пекарница.*

екмѐџѝнскѝ, -а̄, -о̄ *в. екмеџијски.* — Таин је екмеџински хлебац од 1/2 оке. *Маж. М.*

екмѐшчија м *в. екмеџија.*

е́кнути, е̏кнēм *свршн. према екати.*

еколо̀гија ж грч. *наука о односима животиња и биљака према средини у којој живе и о њиховим међусобним односима.*

еко̀лошкѝ, -а̄, -о̄ *који се односи на екологију.*

еко̀ном м грч. **1.** *онај који води неко имање, домаћин.* — Поп Спира [је], као сваки паметан човек и економ, волео што јевтиније да проће. *Срем.* Бијаше . . . економ не познајући економских теорија. *Матош.* **2. а.** *управник већег газдинства, господарства.* — Па то је, забога, наш економ, . . . — он управља среским расадником. *Дом.* **б.** *службеник који се брине о набавци и чувању материјала у некој установи, предузећу, војној јединици и сл.* — Једног дана дође економ [болнице], донесе чича-Тимине хаљине. *Јакш. Б.* Ти си био економ нашег одреда. *Хорв.* **в.** *в. економист(а).* — Наши економи не схваћају шта то значи. *Кал.*

еконо̀мат, -а́та м **1.** *служба економа.* **2.** *одељење установе или предузећа које се брине о набавци и чувању материјала.* — Ловачки дворац . . . је прекупио од . . . бискупског економата. *Крл.*

економѝзам, -зма м ист. *опортунистичко схватање једне групе руских социјалдемократа о потрзби борбе радника искључиво за побољшање економског положаја.*

економизѝрати, -йзи̏рам несвршн. = економисати *бавити се рационалном привредом; разумно располагати нечим, штедети.*

еконо̀мија ж **1.** *управљање имањем, кућом.* — Послије рата свако је хтео да се бави неком економијом. *Обз. 1932.* Кад је тако провео опет неколико гсдина . . . и кад се отац уверио да није за економију, оженио га је. *Петр. В.* **2.** *пољопривредно добро, имање, газдинство, господарство.* — Данас су . . . произвођачи из задруга . . . и економија изабрали 3892 . . . одборника. *Вј. 1957.* Човек се спасао, а држава створила угледну економију. *Дом.* **3.** науч. *политичка економија.* — Шта ће ти школа? . . . — Да више знам. Економија ме занима. *Дав.* **4.** *штедња, штедљивост, економичност.* — То се чинило нешто из навике, нешто из економије. Обломовчани су до крајности тврдичили са сваком ствари. *Глиш.* И маратонски трк гаји се само као спорт; економија снаге и времена људског! *Наз.* **5.** фиг. *распоред, распоређивање средстава.* — Писац . . . је

у економију свога епа унео неке епизоде и нека лица која су махом плод његове фантазије. *Цар М.* Тек сада [је] научио што значи економија боје. *Бат.* **6.** *в. економика.* — Области . . . са различитом економијом . . . имају обичаје који се разликују међу собом. *Ђорђ.*

Изр. политичка ~ *наука о законима производње материјалних добара.*

економика ж **1.** *привреда, привредно стање, привредни односи у једној земљи.* — [Раднички савети] . . . играју главну улогу у економици ове земље. *Пол. 1957.* И један и други наглашавају утјецај економике на друштвени развитак. *Ант. 1.* **2.** *штедња*; исп. економија (4). — У њима је врло изразита економика материјала. *Глиг.*

економисање с *гл. им. од* економисати.

економисати, -ишем несврш. = економизирати. — Школу ниси хтео да учиш, економисати не знаш. Све ћеш сфурдисати! *Сек.* Шаховски часовник је . . . љути непријатељ ономе који не зна са временом да економише. *Шах 1.*

економист(а) м *стручњак за економику, привредни стручњак*; *онај који се бави политичком економијом.*

економистички, -ā, -ō *који се тиче економиста.* — И не слуте . . . како се економистичким погледима не може прозрети сва стваралачка личност. *Шим. А.*

економисткиња ж *жена* економист(а).

економичан, -чна, -чно *штедљив, умерен.* — Ми смо економични људи. *Војн.* Тражимо . . . што економичније прикупљање нових снага. *Весл.*

економичар м *в.* економист(а).

економички, -ā, -ō *в.* економичан. — То је . . . смисао свуда, где се логичност правила мишљења утврђује на чувству . . . вриједности економичног начела. *Баз.*

економички и **економично** прил. *на економичан начин, штедљиво, умерено.* — Треба да је [материјал] поредан економички, тј . . . што штедљивије изражен. *Баз.*

економичност, -ости ж *рационално, штедљиво пословање, штедња.* — Те су разлике још много повољније у варијанти повећања економичности пословања смањењем материјалних трошкова. *Вј. 1957.* Та јединственост драмске радње захтева од писца економичност у избору мотива. *Т. књ.*

економка ж (дат. и лок. -ки) *жена економ*; *економова жена.* — Госпа Нола, и као економка и као црквара, много је поштовала небо. *Сек.* Ти . . . не личиш на собарицу, пре на економку. *Моск.*

економкин, -а, -о *који припада економки.*

економни, -ā, -ō заст. *в. економски.* — Нека се баци само један поглед на економни развитак народа у Србији. *Марк. Св.*

економно прил. заст. *в. економично.*

економов, -а, -о *који припада економу.*

економски, -ā, -ō *који се односи на економику, на економију, привредни*: ~ систем, ~ односи, ~ проблем, ~ теорија, ~ политика, ~ блокада, ~ географија, ~ факултет, ~ криза, ~ преговори.

економски прил. *у економском погледу, привредно.* — Да се народ економски подигне . . . та брига канда им је испод части. *Новак.* Економски заостала . . . Црна Гора . . . није привлачила радозналост европских трговаца. *Бошк.*

експлозивтан, -тна, -тно фр. *који уништава, експлозиван, снажан.*

експлодирати, -ѝрām сврш. и несврш. *разорити, разарати, дићи, дизати у ваздух, зрак експлозитом, уништити, уништавати.* — Те журналисте треба контрамином експлодирати. *Крл.*

експлозит, -ита м *врста експлозива јаког разорног дејства, пикринска киселина.*

експлозитни, -ā, -ō *који се односи на експлозит.*

екран, -ана м фр. **а.** *разапето и затегнуто платно за приказивање филмова.* **б.** *плоча телевизијског пријемника на којој се приказују слике.* **в.** *филм, телевизија.* — И знате ли где ће да игра? На екрану! *Каш.* Папа лети, слуша радио и гледа екран. *Уј.*

екранизација ж *остварење на филму*; *филмска обрада (неког књижевног дела).* — »Авала-филм« откупио [је] право екранизације [Давичове »Песме«]. *Пол. 1958.*

екранизирати, -ѝзирām и **екранизовати,** -зујем сврш. и несврш. *(из)вршити екранизацију, филмски обрадити*; *остварити на филму.* — У исто вријеме екранизирају се два романа . . . француске списатељице. *Вј. 1957.*

ѐкс прил. обично у изразу: (ис)пити (на) ~ *(ис)пити наискап.* — Пије »екс« само из дволитре. *Матош.* На опште увеселење присутних, испија [чашу воде] на екс. *Лал.*

екс- лат. *као први део неких сложеница значи: бивши,* нпр. екскраљ, ексминистар, ексшампион и др.

екселенција ж лат. = ексцеленција *узвишеност, преузвишеност (титула неких грађанских и црквених достојанственика), врло високи господин.* — Молим Вашу Екселенцију да јаше мирно даље и да се не обзире на све ово. *Андр. И.*

ѐксер м (ген. мн. ѐксēрā) тур. *гвозден клин, чавао.* — У лијевој ципели један ек-

сер је продро у кожу за . . . неколико центиметара. *Уј.*

ексерàна ж *радионица за израду ексера.* — Ту спада и погон жичаре . . . затим ексерана. *НИН 1958.*

ексèрчић м *дем. од ексер.*

èксик прид. непром. тур. *непоштун, недовољан, нетачан.* — Него чујем да ти је ексик мера. *Јакш. Ђ.*

ексúклук м **1.** *непоштуност. Шкаљ.* **2.** *несрећа, коб. Шкаљ.*

ексúрати, èксӣрām сврш. и несврш. *испи(ја)ти екс.*

екскàвāтор м лат. *машина, строј за копање, вађење и преношење земље или руде.* — У то је вријеме екскаватор . . . ровао дубоку јаму. *Крањч. Стј.*

екскавáција ж *вађење чега помоћу екскаватора (нпр. рудаче).*

èкскламатȉван, -вна, -вно лат. **а.** грам. *обично у изразу:* ~ реченица *узвична реченица.* **б.** *пун узвика.* — Дијалог му је . . . готово увек . . . екскламативан, праскав . . . узаврео. *Михиз.*

ексклама́тивнōст, -ости ж *особина онога што је екскламативно, пуно узвика.* — Елементи [песничког заната] су познати: радост . . . варијантност општих тема; екскламативност; мекоћа . . . — опште заједничке болести тих година. *Михиз.*

ексклама́ција ж лат. *узвик, усклик, узвикивање.* — Једноставну реч описа, заменила [је] фраза, празна реч екскламације. *Пол. 1958.*

èксклузȉван, -вна, -вно лат. **1.** *искључив; који није доступан свима, који је затвореног типа:* ~ интервју. — Први је ексклузиван, други је толерантан. *Матош.* Он није ексклузиван, он обухваћа све у једно. *Крл.* **2.** грам. *обично у изразу:* ~ реченица *искључна реченица.*

ексклузивȉзам, -зма м = ексклузивност *искључивост, затвореност.*

ексклузȉвист(а) м *присталица ексклузивизма.*

ексклузивȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ексклузивисте.*

èксклузȉвно прил. *искључиво, једино, само.* — Подучавала [је] енглески језик ексклузивно у патрицијским кућама. *Бег.*

ексклузȉвнōст, -ости ж = ексклузивизам.

екскомуника́ција ж лат. *искључење, изопћење из црквене заједнице.*

екскомуници́рати, -йцӣрām сврш. и несврш. *искључи(ва)ти, изопћи(ва)ти из црквене заједнице.*

èкскрāљ м *бивши краљ, свргнути краљ.*

екскрèмент м лат. *измет (људски и животињски).* — Он [је] . . . констатирао да је то . . . коњски екскремент. *Кол.* Човеку ослушкују пулс . . . анализују мисао и екскременте. *Дав.*

екскре́ти м мн. лат. биол. *производ размене материја, твари који тело излучује природним путем.* — Бубрежни систем служи за одстрањивање екскрета. *Станк. С.*

екскȕрзија ж лат. **1.** *излет, путовање с научним или забавним циљем (обично заједничко).* **2.** фиг. *удаљавање од главног предмета (у разговору, писању, размишљању).* — Она мала екскурзија о памети и срцу зар није с тим начелом у савезу. *Новак.* Шетао је крупним корацима по канцеларији . . . правећи у мислима честе екскурзије у свој приватни живот. *Уск.*

екскȕрзист(а) м *учесник у екскурзији.*

екскȕрзисткиња ж *учесница у екскурзији.*

èкскурс м лат. *одступање, удаљавање од главног предмета;* исп. екскурзија (2). — У тим сентименталним дугим, врло дугим екскурсима писац подбацује. *Скерл.*

екскȕрсија ж *в. екскурзија.*

èксодус м грч. *иступање, излазак из какве заједнице, друштва, исељење.*

èкспанзȉван, -вна, -вно **1.** *који се шири; који тежи да се (про)шири, освајачки.* — Сумњало [се] у способност Србије за такву експанзивну политику. *Цвиј.* **2.** *који тежи да искаже своје мисли, осећања, жив, бујан.* — Као дијете и као дјечак није био експанзиван, ни разговорљив. *Л-К.*

èкспанзȉвно прил. *без уздржавања, живо, бујно.* — Мића говораше брзо и много, нервозно и експанзивно. *Л-К.*

експанзȉвнōст, -ости ж *особина онога који је експанзиван и онога што је експанзивно; бујност, живост.* — Сви гасови теже да се шире . . . Ова особина . . . зове се експанзивност. *Физ. 3.* Због тога била је и литература блиједа . . . без свјежине, без експанзивности. *Марј. М.*

експàнзија ж лат. *ширење; освајање; надирање.* — За данашњу привредну експанзију . . . на коњуктурна подручја Азије и Африке то је недовољно. *Пол. 1958.* То су путови германске експанзије на Исток. *ЕГ 2.*

èкспанзнōнӣ и експанзȉōнӣ, -ā, -ō *који се односи на експанзију.*

експанзионȉзам, -зма м *тежња за освајањем (политичким, економским).* — [Талијански империјализам] постоји . . . иако под нешто блажим именом експанзионизам. *ХР 1928.*

експанзионѝстичкӣ, -ā, -ō *који тежи за освајањем, освајачки.* — Експанзионистички ратови требали су им донијети официрске чинове. *ОП 2.*

експатријáција ж лат. *принудно, присилно исељавање из домовине; напуштање домовине и иступање из држављанства.*

експатри́рати, -àтрӣрām сврш. и несврш. (*из*)*вршити експатријацију*.

експеди́рати, -èдӣрām сврш. и несврш. = експедовати **1.** (*по*)*слати, упутити, упућивати, отпремити, отпремати*. **2.** пеј. (*о*)*терати, најурити* (*кога*). — Нећу да се мијешам у права домаћина, али ја мислим да бисте их већ могли . . . експедирати. *Кол.* Ја се не дам експедирати! *Крл.*

експèдӣт, -йта м *в. експедиција* (*2*).

èкспедитӣван, -вна, -вно *окретан, брз у свршавању послова.*

èкспедитӣвно прил. *брзо, лако.*

експедитӣвнӧст, -ости ж *особина онога који је експедитиван.*

експèдӣтор м *онај који отпрема* (*пошиљке, пошту*), *пошиљалац, отправљач, отпремалац*. — Направивши још два друга вица на рачун експедитора поште и начелника, излетео је брзо. *Срем.*

експеди́ција ж лат. **1.** *одашиљање, отпремање, слање*. — Вукадин је после тога пазио . . . кад је преписивао [акта], а нарочито кад су читали и упоређивали акта пре експедиције. *Срем.* **2.** *одељење за одашиљање* (*у пошти, администрацији новина и сл.*). — [У] њиховом стану . . . су били и уредништво, и администрација и експедиција нашег часописа. *Дед. В.* **3.** *путовање* (*обично изложено опасностима*) *више лица са одређеним циљем; група људи која предузима такво путовање*. — Да би се пронашли нови рудници злата, дијаманата . . . биле су организиране многе истраживачке експедиције. *НЕ.* **4.** *војни, ратни поход*. — Французи су из Конга послали војну експедицију, која је требала да осигура Француима Судан. *ОП.* фиг. На те експедиције у јеврејске махале ишло се . . . неколико пута преко године. *Андр. И.*

èкспедициӧнӣ, -ā, -ō *који се тиче експедиције*: ~ књига, ~ корпус.

èкспедовати, -дујēм сврш. и несврш. = експедирати. — Експедовао је гвожђе колима и коњима свога пасторка. *Поп. Ј.*

експèримен(а)т, -нта м лат. *оглед, опит, покус, покушај, проба*. — Уз предавања иду и експерименти. *Срем.* Али сатнија се . . . никада не упушта у овакве експерименте. *Крл.*

èкспериментӑлан, -лна, -лно *заснован на експерименту, огледни, покусни*: ~ метод(а), ~ станица, ~ наука, ~ физика, ~ хемија.

експериментáлац, -лца м = експериментатор *онај који врши експерименте*. — Ја као лијечник . . . припадам . . . к реалистима, а свакако к експерименталцима. *Ђал.*

èкспериментӑлно прил. *путем, помоћу експеримента.*

експеримèнтӑтор м = експерименталац.

експериментáција ж *вршење експеримената.*

експериментӣ́рање с *гл. им. од експериментирати.*

експериментӣ́рати, -èнтӣрām сврш. и несврш. = експериментисати *изводити, (из)вршити експерименте*. — Баш у тој загонетној сали стари вам је данас предавао и са жабама експериментирао. *Маж. Ф.*

експеримèнтисање с *гл. им. од експериментисати.*

експеримèнтисати, -ишēм сврш. и несврш. = експериментирати. — Упорнији људи . . . почињу да експериментишу у кухињи и стварају јела која нису још регистрована ни у једном кувару. *Пол. 1958.*

èксперт м лат. *стручњак, зналац; вештак*. — Он је већ познат као експерт у финансијским питањима. *Андр. И.*

експертӣза ж фр. **а.** *испитивање које врше експерти; вештачење*. — Извршене су затим нове експертизе које су потврдиле да је дело аутентично. *Пол. 1958.* Уза сав опрез и претходне »експертизе« [дошао је] сасвим пијан. *Куш.* **б.** *суд, оцена стручњака*. — На основу . . . изјава [сведока] експерти . . . [су] донели нову експертизу. *Ћос. Б.* Само не експертизе дерматолога. *Крл.*

èкспиратӧран, -риа, -рно *који је у вези са експирацијом.*

експирáција ж лат. физиол. *испуштање ваздуха, зрака, издисање, издисај.*

експлантáција ж лат. физиол. *култура ткива ван организма; пресађивање ткива.*

èкспликатӣван, -вна, -вно *који служи за објашњење, који објашњава, тумачи.*

èкспликатӧран, -рна, -рно *в. експликативан.*

експликáција ж лат. *објашњење, тумачење; приказивање, излагање.*

експлициӣрати, -йцӣрām сврш. и несврш. *објаснити, објашњавати, (про)тумачити, изложити, излагати.*

експлӣцитан, -тна, -тно лат. *јасан, изричит*. — Фрањо Мраз је најекспличитнији од свих излагача по разноврсности мо-

тива, по њиховој документарности. *Пол. 1959.*

експли̏цитно прил. *јасно, изричито.* — Не тражи се од писаца да се експлицитно изјасне о свим појавама које их окружују. *КН 1958.*

експли̏цитно̄ст, -ости ж *јасност, изричитост.* — Експлицитност [је] навела писца да напусти свој дискретан метод. *Михиз.*

експлоа̀та̄тор м лат. *онај који експлоатише некога, израбљивач.* — Борба нашег народа против окупатора, домаћих и страних експлсататора . . . има као крајњи циљ стварање . . . услова за бољи и љепши живот. *Комун. 1951.*

експлоа̀та̄то̄рка ж *жена експлоататор.*

експлоа̀та̄то̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на експлоататоре и експлоатацију, израбљивачки:* ~ држава, ~ класа.

експлоа̀та̄то̄рски прил. *на начин експлоататора, као експлоататори.*

експлоата̏ција ж лат. **1.** *експлоатисање, израбљивање, искоришћавање.* — Капиталистички развитак производње и повишење продуктивности рада били су праћени . . . експлоатацијом трудбеника. *Комун. 1951.* **2.** *коришћење природних богатстава и других средстава; коришћење уопште.* — [Старац је] излагао план о експлоатацији водених снага у околини наше вароши. *Андр. И.* Тако је између осталих мјешовитих друштава, постојало Друштво за експлоатацију и прераду нафте. *ЕГЗ.*

е̏кспло̄атацио̄нӣ и **експлоатацио̀нӣ,** -ā, -ō *који се односи на експлоатацију:* ~ подручје.

експлоати̏рање с *гл. им. од експлоатирати.*

експлоати̏рати, -а̀тӣрām несврш. = експлоатисати **1.** *искоришћавати, израбљивати (некога).* — Колонијалне силе . . . експлоатирају своје колоније. *ОП 1.* Ту се улази у чувени солни ров, који се већ неколико стотина година експлоатира. *Андр. И.* **2.** *искоришћавати природна богатства и друга средства; користити се нечим уопште.*

експлоа̀тисање с *гл. им. од експлоатисати.*

експлоа̀тисати, -ишēм несврш. = експлоатирати. — Земље [које] имају високо развијене производне снаге . . . имају . . . могућност да експлоатишу економски заостале . . . земље. *Комун. 1951.* Овај огромни шумски масив још није експлоатисан. *Чол.*

експлоди̏рати, -ò̀дӣрām сврш. и несврш. *распрснути се, распрскавати се уз прасак.* — фиг. Срца експлодирају кроз сваку њихову пору. *Пол. 1958.*

експло̀дӣрка ж *врста разорне бомбе.* – Ћетко избаци спремљену бомбу . . . баци експлодирку на десну страну. *Лал.*

е̏кспло̄зӣв м грам. *експлозивни, праскави сугласник.*

експло̀зӣв, -ӣва м *средство за распрскавање (употребљава се за рушење у земљи и камену и за пуњење мина, бомби и сл.).* — фиг. Расте . . . драматика догађаја . . . у стално напетој радњи која је пуна експлозива. *Глиг.*

е̏кспло̄зӣван, -вна, -вно **1. а.** *који има у себи експлозива, који (лако) експлодира:* ~ бомба, експлозивни метак, експлозивни материјал. **б.** грам. *праскав:* експлозивни сугласник. **2.** фиг. *жесток, нагао.* — У самом начину његовог мишљења било је нечега немирног и експлозивног. *Јов. С.*

Изр. експлозивни мотор *мотор с унутрашњим сагоревањем;* ~ пуњење *одређена количина експлозива (за бомбу и сл. или за неко рушење).*

експлози̏вац, -вца м ков. *онај који ради на експлозиву; радник у фабрици, творници муниције.* — Понудих му цигарету, а он одби. — Ја сам експлозивац . . . Знаш, ми не пушимо. *Б 1958.*

е̏кспло̄зӣвно прил. *као кад нешто експлодира, нагло.* — [Врапци] се узнемире . . . разлетјевши се у свим смјеровима експлозивно. *Крл.*

експлози̏вно̄ст, -ости ж **1.** *особина онога који је експлозиван и онога што је експлозивно.* **2.** *жестина, наглост.* — Експлозивност и брзина су темељ за сваког атлетичара. *Атл.*

е̏кспло̄зија ж лат. **1. а.** *распрскавање експлозивних материја, твари; прасак.* — Данас је извршена пета експлозија у садашњој серији пробних нуклеарних експлозија. *Пол. 1957.* При грађењу и употреби барута . . . може доћи до експлозије. *Бат.* **б.** *нагло избијање гасова, плинова праћено праском.* — Што је дебљи покров дијела Земљине коре, то ће вулканска експлозија бити јача. *ОГ.* **2.** фиг. *нагао, жесток излив (неког осећања).* — Дошла је 1941. година са свим чудовишним експлозијама шовинистичких страсти. *Чол.* Овај владин чин изазвао је праву експлозију револта народних маса. *Марј. Ј.*

експлора̏ција ж лат. *испитивање, истраживање; преглед (лекарски).*

експлори̏рати, -ò̀рӣрām и **експлòрисати,** -ишēм сврш. и несврш. *истражи(ва)ти, испит(ив)ати.*

експо̀зē, -èа и **експо̀зēј,** -èја м фр. *извештај, приказ, излагање о важним политичким, привредним и другим догађајима.*

експозиту́ра ж лат. *испостава, одељак, филијала*; фиг. пеј. *лице или организација која ради по налогу, за рачун другога, а против интереса своје средине.* — Области и срезови постале су обичне експозитуре централне власти. *Риб.*

експози́ција ж лат. **1. а.** *излагање, приказивање.* — Роман који великим делом започиње као критичка експозиција друштвене стварности . . . претвара се током радње и заплета у психолошку драму. *Глиг.* **б.** *увод, уводни део књижевног или музичког дела.* — Замислио сам више драма и за већину од њих написао сам и експозиције. *Шкреб.* Свака Андрићева приповетка има мирну експозицију у којој се наговештава драма. *Пол. 1959.* **2.** фот. *излагање светлости фотографске плоче или филма.* **3.** *изложба уопште.*

експо̀нāт, -áта м *изложени предмет (на изложби), изложак.*

експо̀нент м лат. **1.** *излагач, онај који излаже на изложби.* **2. а.** *онај који заступа нечије мишљење, који ради за некога или нешто, представник, повереник.* — Наполеон [је] био експонент буржоазије. *ОП 1.* Црногорска буржоазија . . . била [је] само експонент . . . идеала српске буржоазије. *Бил.* **б.** *спољашњи, ваљски израз.* — Језик осјећа да му за ознаку падежа треба некакав експонент. *Јаг.* **3.** мат. *изложитељ.*

ѐкспоненцијāлан, -лна, -лно мат. *који се односи на експонент (3)*: ~ једначина, једнаџба.

експони́рање с *гл. им. од експонирати (се).*

експони́рати, -о̀нӣрām сврш. и несврш. **1.** *изложити, излагати; показ(ив)ати.* — Љубавни парови [се] без стида састају на експонираним мјестима. *Бен.* Сачекују грађане на улици и тако удружени експонирају своје силеџијство. *КН 1958.* **2.** *развити, развијати (нпр. књижевно дело, драму).* — У прва два чина . . . поставио [је] недостижив узор како ваља драму експонирати. *Шкреб.* **3.** фот. *изложити, излагати фотографску плочу или филм утицају светлости.*

~ **се** *истаћи се, истицати се, изложити се, излагати се.* — Троцкоме изгледа да није рентабилно да се за такву трулу власт експонира. *Крл.* Не губећи из вида да се већ експонирао пред масама људи као посланички кандидат . . . он је млако агитирао. *Божић.*

ѐкспоновати (се), -нујēм (се) сврш. и несврш. *в. експонирати (се).*

ѐкспорт м *извоз (робе у иностранство).*

експо̀ртēр, -éра м *онај који извози (робу у иностранство).*

експортӣ́рати, -о̀ртӣрām сврш. и несврш. = експортовати *извести, извозити (робу у иностранство).*

ѐкспортнӣ, -ā, -ō *који је за експорт, извозни.*

Изр. ~ академија *висока школа за трговину и економију, економски факултет.*

ѐкспортовати, -тујēм сврш. и несврш. = експортирати.

ѐкспрес м лат. **1. а.** *нарочити брзи воз, влак који се заустављa само на великим станицама.* **б.** *други део полусложеница у називима неких возова, влакова*: Балкан-експрес, Југославија-експрес и др. **2.** *експрес-ресторан.* — Они се служе сами, по млечним експресима и у модерном ресторану. *Пол. 1960.* **3.** прид. непром. *в. експресни*: ~ писмо, ~ роба. **4.** прил. непром. *врло брзо.* — Замисли како све то иде експрес! Синоћ потписали указ . . . а већ јутрос сам разрешен. *Нуш.*

ѐкспресӣван, -вна, -вно *врло изразит, снажног израза.* — Змајеви, змије и остала чудовишта нордијске митологије . . . представљени су у једном експресивном стилу. *Пол. 1958.* Има код Сремца тако исто чудних, неочекиваних а врло експресивних компарација. *Поп. П.*

ѐкспресӣвно прил. *изразито.*

експресӣ́вно̄ст, -ости ж *особина онога што је експресивно, изразитост.*

експрѐсија ж лат. *израз; изражавање.* — Мој лист мора да буде . . . најчистија експресија наших националних аспирација. *Јос. Б.* Форма Мајерових пјесничких експресија није претрпјела неке нарочите измјене. *Ж 1955.*

експресионѝзам, -зма м *књижевни и уметнички правац с почетка XX века који тражи да уметник изражава своја субјективна расположења и осећања без обзира на стварност.*

експресионѝст(а) м *присталица експресионизма.*

експресионѝстичкӣ, -ā, -ō *који је у духу експресионизма.*

експресионѝсткиња ж *женска особа експресионист(а).*

ѐкспреснӣ, -ā, -ō *који се одликује нарочитом брзином; хитан*: ~ брод, ~ влак, ~ воз, ~ писмо, ~ пошиљка, ~ роба.

ѐкспресно прил. *брзо, хитно; као хитна пошиљка.* — Писмо је отишло . . . експресно. *Кол.*

ѐкспрес-рестòрāн, -áна м *ресторан са самопослуживањем.*

експропри̏ја̄тор м *онај који врши експропријацију.*

експропријáција ж лат. *озакоњено одузимање права својине уз накнаду (обично од стране државе у општем интересу).*

Изр. ~ експропријатора *одузимање власништва над средствима за производњу капиталистичкој и велепоседничкој класи.*

е̏кспропријацио̄нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на експропријацију.*

експропри̏ра̄ње с *гл. им. од експроприрати.*

експропри̏рати, -о̀прӣра̄м сврш. и несврш. = експроприсати *(из)вршити експропријацију.* — Тек пошто оборимо . . . и експроприрамо буржоазију у цијелом свијету . . . ратови ће постати немогући. *Ант. I.* Треба експроприрати стотине милијуна . . . акумулираних код богаташа. *Крл.*

експро̀приса̄ње с *гл. им. од експроприсати.*

експро̀присати, -ишē̄м сврш. и несврш. = експроприрати.

екста́за ж грч. *највиши ступањ одушевљења, заноса.* — Бол се у мени дигао до екстазе, дошао је свијетли час олакшања. *Андр. И.* Био је у таковој екстази, да није знао што ради. *Том.* У екстази молитве без ријечи . . . [папа] у орнату пуном блистав клечи. *Матош.*

Изр. пасти у екстазу *доспети до највишег ступња одушевљења, до самозаборава.*

екста̀тичан, -чна, -чно и **екста̀тичкӣ,** -а̄, -о̄ *који је у стању екстазе, усхићен.* — Иза завјесе . . . се чуо жамор искреног, готово екстатичног одушевљења и дивљења. *Крл.* Слуша екстатична и непомична, пуним очима гледајући у свећеника. *Бег.* Звоњење звона [је] један екстатички моменат живота. *Дуч.*

екста̀тички и **екста̀тично** прил. *као у екстази, усхићено.* — Екстатично га гледа. *Бег.*

екста̀тично̄ст, -ости ж *стање екстазе.* — Чикош . . . јасним и снажним распоређењем сјене и свјетла успијева произвести дојам екстатичности. *Баб.*

екстемпора́ција ж лат. *извођење нечега непредвиђеног (нарочито у глуми), вршење нечег без припреме, импровизација.* — Прелазили су понекад сценску карикатуру, нарочито онде где сам текст . . . даје маха комичним екстемпорацијама. *Ж 1955.*

екстемпори̏рати, -о̀рӣра̄м и **екстемпо̀рисати,** -ишē̄м сврш. и несврш. *(из)вршити екстемпорацију, импровизирати.* — Поготову је то било тако код комада који су се напола или посве екстемпорирали. *Шкреб.*

е̏кстензӣван, -вна, -вно *који се простире, који иде у ширину, раширен, широк;* супр. интензиван. — фиг. Осећање слободе на равници је . . . екстензивно, обухватно, кохезивно. *Петр. В.*

екстензи̏вно̄ст, -ости ж *особина онога што је екстензивно.*

екстѐнзија ж лат. **1.** *проширење, простирање, распрострањеност, ширење.* **2.** мед. *истезање (код прелома костију).* — Рањеник је лежао на високом наслону, окружен уређајем за екстензију. *Вучо.*

екстери̏је̄р, -е́ра м фр. **1.** *спољашност, вањштина, спољни, вањски изглед.* — Гига је изнијела неколико снимака од којих су неки били слични екстеријером и карактером. *Бег.* **2.** *сцена филма снимљена изван студија.*

е̏кстерњēрнӣ, -рнā̄, -рнō̄ *спољашњи, спољни, вањски.*

е̏кстериторијāлан, -лна, -лно лат. *који је изузет од закона државе у којој се налази (лице из дипломатије и сл.).*

екстериторија̀лно̄ст, -ости ж *положај онога што је екстериторијално; изузимање дипломатских представника од закона државе у којој се налазе; изузимање од закона уопште.* — [Страни капитал] је имао стварну екстериторијалност. *Комун. 1951.*

екстермина̀ција ж лат. *протеривање; истребљивање.*

екстермини̏рати, -ињӣра̄м и **екстерми̏нисати,** -ишē̄м сврш. и несврш. *протер(ив)ати; истребити, истребљивати.*

ѐкстēрнӣ, -а̄, -о̄ лат. *спољни, спољашњи, вањски; који не станује у интернату.* — Водила је и за екстерне ученице само прва три разреда. *Адум.*

екстѐрнист(а) м **а.** *ученик који не станује у интернату.* **б.** *болесник који не лежи у болници, а лечи се у њој.*

екстирпа̀ција ж лат. *искорењивање, истребљење, истребљивање.*

екстирпи̏рати, -ӣрпӣра̄м сврш. и несврш. *искоренити, искорењивати, истребити, истребљивати.*

е̏кстра лат. **1.** прид. непром. варв. *посебан, нарочит, изванредан.* — Увек је имала неки екстра укус и прохтеве. *Сек.* Сад су ту дома они нешто »екстра«. *Кол.* **2.** прил. *посебно, нарочито; изванредно.* — Од сина [је] измамио екстра форинту, а у рјеђим случајевима и петокруну. *Бег.* Балкон је . . . екстра дозидан. *Сек.* **3.** *први део неких сложеница:* екстрадобит, екстразарада, екстрапрофит.

екстравага̀нтан, -тна, -тно *врло необичан; настран.* — Био је то красан човјек: висок, црн, с бујним коврчастим косама,

екстравагантан и необуздано темпераментан. *Бег.*

екстравагàнтно прил. *на екстравагантан начин, врло необично, настрано.*

екстравагàнтнōст, -ости и **екстравагàнција** ж лат. *особина онога који је екстравагантан; екстравагантан поступак, одступање од уобичајеног.* — У кретњи има . . . екстраваганције. *Мар.* Петковић лако и течно пише стихове и — што је занимљиво — не прави екстраваганције у метрици. *Скерл.*

екстрадúрати, -ѐдӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити екстрадицију, изручити.*

екстрадúција ж лат. *предаја, изручење кривца од стране државе у којој се налази држави која га тражи.*

èкстракт м лат. **1. а.** *материја, твар извучена хемијским путем (растварањем) из биљног или животињског ткива.* **б.** *конденсоване намирнице, прехрамбени производи или фармацеутски препарати.* **2.** фиг. *срж, суштина, језгро нечега.* — Свака је његова слика . . . пуна сјаја, свиле . . . екстракт љепоте. *Бат.*

èкстрактӣван, -вна, -вно *који се односи на екстракцију, који је добивен екстракцијом:* ~ индустрија, ~ материја.

екстрàкција ж лат. **1.** *вађење, извлачење екстраката.* — Из биљака уљарица добива се маст истискивањем и екстракцијом из сјемена. *Бот.* Производиће [фабрика] лекове екстракцијом из лековитих трава. *Пол. 1959.* **2.** мед. *уклањање извора бола или сметњи из организма.*

èкстракциōнӣ и **екстракцùōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на екстракцију.* — [Клороформ] се употребљава у техници и лабораторију као екстракционо средство. *ОК.*

екстрапрòфӣт, -ита и **èкстра-прòфит** м *вишак изнад просечног профита.* — Извоз капитала у Индију доносио је огромне екстрапрофите. *ОП 2.*

екстрахúрати, -àхӣрām и **èкстраховати,** -хујēм сврш. и несврш. **1.** *(из)вадити, извући, извлачити; (на)правити извод из чега. Вуј. Лекс.* **2.** правн. *испословати (позив, наредбу).*

èкстрēм, -ема м лат. *претераност, крајност, крајња тачка, граница.* — Појам књижевне слободе и стваралачке индивидуалности дотјерао је до екстрема. *Барац.* Панонска равница [је] област знатних температурних екстрема. *Цвијић.*

èкстрēман, -мна, -мно *који је (у чему) отишао до крајњих граница, крајњи, претеран.* — Ухапшени су сви екстремни националисти у Пешавару. *Обз. 1932.* Истиче се . . . Тертулијан . . . страствен и екстреман у свему. *Баз.*

екстремúзам, -зма м = екстремност *особина онога који је екстреман и онога што је екстремно, крајност, претераност.*

екстрèмист(а) м *присталица екстремних схватања, захтева.* — На све бујне говоре својих другова екстремиста он одговара хладном шалом. *Андр. И.*

екстремúстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на екстремисте, екстреман.* — Његово име [се] особито након данашње ефемерне практичне победе екстремистичких идеја претворило у прост академски појам. *Цар М.*

екстремѝтēт, -éта м **1.** *екстрем.* **2.** мн. *крајњи делови тела (руке и ноге).* — Крв јој је . . . музирала кроз жиле . . . као немирно мрављe гнијездо на врховима раздражених екстремитета. *Бег.*

èкстрēмно прил. *на екстреман начин, крајње, претерано.*

екстрēмнōст, -ости ж = екстремизам. — У свемиру не постоје никакве претјеране разлике, никакве екстремности. *Ант. 1.*

ексȕдāт, -áта м лат. мед. = егзудат.

ексхѝбӣт, -úта м заст. *деловодни протокол, уруџбени записник; место где се предају писмене представке.* — За директора у ексхибит уноси, за регистратора регистар води. *Ђал.*

ексхибúција ж = егзибиција.

èксхибициōнӣ, -ā, -ō *који се односи на ексхибицију.* — Пријатељска, пропагандна и ексхибициона натјецања могу се одржавати само на основу ових Правила. *Рв.*

èксхōрта ж = егзорта. — Министарство војске увело [је] по гарнизонским заповједништвима исусовачке ексхорте за господу официре. *Јонке.*

ексхумáција ж лат. *ископавање (леша из гроба).* — Ексхумацијом леша, вештачењем . . . злочин је био утврђен. *Пол. 1959.* фиг. Ристићева надреалистичка ауто-афирмација правоверности . . . наводи [га] на ексхумацију старих текстова. *КН 1955.*

ексхумúрати, -ȕмӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити ексхумацију.*

ексцедúрати, -èдӣрām сврш. и несврш. *(у)чинити екцес.*

ексцелèнтан, -тна, -тно *изврстан, одличан, сјајан.*

ексцелèнција ж = екселенција. — Гдје би се онај капрал санитетски био усудио . . . да пред ексцеленцијом пије коњак. *Крл.*

ексцèнтрик м лат. *ексцентричан, несређен, неуравнотежен, настран човек.* — Је-

дан »нервозан ексцентрик« . . . као мјесечар луташе београдским улицама. *Матош.* Средњи син из тога брака Лео, ексцентрик и чудак, одбио се од свог оца и изгубио се у иноземству. *Крл.*

ексцентрицѝтēт, -ēта м *одстојање, удаљеност од средишта; одстојање кривуље од кружног облика.* — Положај кругова, међусобно подударање у правцу ексцентрицитета — све то даде се свести на једноставне механичке узроке. *Баз.*

ексцѐнтричан, -чна, -чно **1.** мат. *који је изван средишта, вансредишни; који одступа од кружног облика.* **2.** *несређен, неуравнотежен; настран, чудноват.* — Маркизица бијаше врло духовита, али и врло ексцентрична жена. *Том.* Његова игра била је савршена . . . пуна неодољиве комике, оне . . . ексцентричне комике. *Адум.*

Изр. ексцентрични кругови, ексцентричне кружнице геом. *кругови, кружнице са различитим средиштима.*

ексцѐнтрично прил. *на ексцентричан начин; несређено, неуравнотежено.*

ексцѐнтричнōст, -ости ж *особина онога који је ексцентричан, онога што је ексцентрично; несређеност; неуравнотеженост, настраност.* — Пјесникова ексцентричност обично произилази из механичких навика или ритуала које пјесник његује. *Лит. 1957.*

ексцѐпција ж лат. *изузимање, изузеће.*

ѐксцепционāлан, -лна, -лно *изузетан, изниман, необичан.*

ексцерпи́рати, -èрпӣрām сврш. и несврш. *(из)вадити, испис(ив)ати белешке, (на)правити изводе из књиге.* — Ја сам био ексцерпирао све повољне гласове њемачке критике. *Крл.*

ѐксцерпт м *оно што је ексцерпирано, испис, извод из књиге, кратак садржај.* — Кватерник [је] у својим ексцерптима хотимично искривљавао врела. *Нех.*

ексцерпти́рати, -èрптӣрām сврш. и несврш. *в. ексцерпирати.*

ѐксцес м (ген. мн. ѐксцēсā) лат. **а.** *испад, неуравнотежен поступак.* — Једна старија професорица упозорила је мајку на моје ексцесе. *Бег.* Ти знаш да сам престарио за ексцесе. *Лаз. Л.* **б.** *претераност, прекомерност.* — Била је до ексцеса суха. *Бал.*

ѐксцесӣван, -вна, -вно *претеран, необуздан.* — Он је био ексцесиван у свему; ексцесиван кад је певао љубав и отаџбину; ексцесиван кад се обарао на своју рођену судбину и на своје личне противнике. *Цар М.*

ѐксцитатӣван, -вна, -вно лат. *који надражује; који подстрекава, подстиче:* ~ средство.

екумéна ж грч. *насељени део Земље; цео свет, васељена.*

екȕмēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на екумену; општи, васељенски:* ~ сабор.

ѐкцēм, -ема м = егзем. — Иза једног уха животиње била је црвена мрља — вјеројатно екцем. *Торб.*

ѐл с непром. *назив за слово »л« у латиници.*

ел везн. покр. **а.** *узрочни: јер.* — Јаши ђога, бјежи из Косова, ел ћеш, бане, погинути лудо. *НП Вук.* **б.** *изрични: да, где.* — Кад то виде Комнен барјактаре, ел од друштва ништа вајде нема. *НП Вук.*

ѐла (мн. ѐламо, ѐлате) грч. покр. *узвик за подстицање: дед(ер), дела, хајде.* — Ела, Шћепо, наше десно крило, ела, Шћепо, и сретно ти било! *НП Вук.* »Ја те судим на смрт!« . . . »Па ела!« *Миљ.* Хајдмо! Гдје је чета? — Пала је на Пресјеку . . . Ти ћеш са мном. — Еламо! *Кост. Л.*

елаборāт, -áта м лат. *писмени рад који потанко обрађује неко питање.* — Елаборат у приједлогу декларације Савезне комисије рађен је . . . с прилично мало система. *Вј. 1957.* Чујем да радите на елаборату око организације задруга за извоз блитвинске рибе! *Крл.*

елаборáција ж *израђивање, обрађивање, обрада.*

ѐлāј узв. покр. *в. ела.* — Поврати ме сироту господару . . . елај, мати божја, за славу твога сина! *Љуб.*

елáмет м тур. *в. аламет.* — Газда, не загрија ти мене на оваквом еламету ни су три оке; а дај да мало пинем. *Шант.*

ѐлān, -āна м фр. *замах, полет, одушевљење.* — То је изазвало голем радни елан код широких народних маса. *ЕГ 2.* Сјајно напада непријатеља и презирући смрт бори се бравурозно, пуна борбеног елана. *Јонке.*

елàстик м *в. еластика.*

елàстика ж грч. **1.** *гума (тврда или растегљива).* — Имао [је] поплате од »еластике«. *Дражс.* Пред вратима је стајао висок, импозантан господин, с . . . црним ципелама на еластику. *Бег.* **2.** *в. еластичност.* — Има једна еластика духа. *Уј.*

еластицѝтēт, -ēта м *в. еластичност.* — Преглед [пословања] се има вршити са пуно еластицитета и обзира. *Арх. 1926.*

елàстичан, -чна, -чно **1. а.** *растегљив; савитљив.* — Да би се од сировог каучука добила отпорна и еластична маса — гума, додаје се сировом каучуку извјесна количина сумпора. *ОГ.* У свеже рибе су шкрге . . . румене . . . месо чврсто, једро, еластично. *Батут.* **б.** *гибак, покретљив, спретан, окретан.* — Он мора свој организам

извјежбати тако да буде снажан, еластичан, борбен. *Рв.* Трупе против Србије морале су . . . бити најбоље, најеластичније. *Јов. Ј.* **2.** *прилагодљив, сналажљив, широк у схватањима.* — Васпитач мора да буде душевно еластичан, да има способности . . . разумевања дечјег душевног живота. *Пед.*

еластично прил. *спретно, лако, окретно; прилагодљиво, с разумевањем.* — Скочио је еластично на кор. *Крл.* Сваку културну трибину треба . . . схватити не формално и круто, него еластично и динамички. *Мј. 1936.*

еластичност, -ости ж *особина онога који је еластичан и онога што је еластично.* — Њена кожа, због свсје мекости, јачине, еластичности и издржљивости има нарочиту вредност. *Петр. М.* У њеним боковима је подрхтавало нешто што је сјећало на еластичност мачака. *Наз.* У мога ујака бијаше још толико еластичности духа те се могаше прилагодити оним силно преображеним околностима. *Јурк.*

елбет и **елбете(нā)** тур. покр. **1.** *речца за могућност, претпоставку: можда.* — Ту ћемо учинити севте, па елбет буду батли Вучовчани. *Глиш.* **2.** (у именичкој служби) м *угодан, леп живот, уживање.* — Нема трговачке чести и елбета и, рећи, . . . уживанција такве нигде! *Срем.*

елвер м нем. спорт. *једанаестерац (најстрожи казнени ударац у фудбалу, ногомету).*

елда и **ёлда** ж *в. хељда.* — Огромне просторије засејане [су] елдом. *Цвиј.*

Елдорадо и **Елдорадо** м *земља богатства и обиља (према измишљеној области пуној баснословног богатства, негде у Јужној Америци).* — Више не могу да будем заморче, па макар се сјутра сав свијет претворио у социјалистички Елдорадо. *Вуј.*

еле 1. *речца за закључивање: дакле, било шта било, али тек.* — Еле, да вам испричам. *Дом.* Глава [му] не бјеше већа од добре крушке, а према глави тијело; . . . еле, шака јада. *Мат.* **2.** узв. (обично удвојено) *гле! види!* — Еле, еле, насмија се Иваниш грохотом. *Шен.*

елеватор м лат. *дизалица, уређај, направа за пренос и претовар (робе и др.); покретне степенице.* — Ознојени црнци утоварују и истоварују робу у сенци циновских силоса и елеватора. *Б 1959.* Купци ће на галерије долазити . . . елеваторима — степеницама које се саме покрећу. *Пол. 1959.*

елевација ж лат. **1.** *уздизање, пењање.* **2.** астр. *висина звезде над хоризонтом.* **3.** воји. *нагиб осовине топовске цеви према хоризонту.* — Тако је сељак Симо остварио принцип елевације цеви. *Дед. В.* **4.** фиг. *узвишеност; племенитост.* — Бадава бисмо у тим [Нањешковићевим] комадима тражили какву елевацију, осјећајну финоћу или топлину људских страсти. *Комб.*

елевациони, -ā, -ō *који се односи на елевацију.*

Изр. ~ угао, кут *нагибни угао, кут.*

елегантан, -тна, -тно *укусно одевен; отмен, леп, фин:* ~ одело. — Кад се овако обуче и узме нов шешир, сасвим је елегантан господин. *Поп. Ј.* Извјежбао тијело . . . да му ход буде елегантан. *Баз.*

елегантно прил. *на елегантан начин, укусно, отмено, фино.* — Једног вечера . . . дође један млад елегантно одевен човек. *Дом.* Лијеву руку . . . спушта он елегантно низ тијело. *Ков. А.*

елегантност, -ости и **елеганција** ж лат. *особина онога који је елегантан, онога што је елегантно, отмености, финоћа.* — Особито [се] истицаше . . . елегантношћу барун Георг. *Леск. Ј.* Носио је само мекане . . . »ирошке« шешире, подсјећајући на уличну елеганцију маловарошког бонвивана. *Матош.* Духовитост и елеганција ове фразе потпуно одговарају озбиљности саме примедбе. *Поп. П.*

елегија ж грч. *лирска песма у којој се изражава туга.* — фиг. Та пјесма вјетра је елегија изгубљеног прољећа и слободе. *Матош.*

елегијски, -ā, -ō *који се односи на елегију, који је као у елегији.* — Он море портретира . . . епски, без Видовићевог елегијског, вечерњег лиризма. *Матош.*

Изр. ~ стих, ~ дистих *китица од два стиха од којих је први хексаметар, а други пентаметар.*

елегијски прил. *као у елегији.* — Плакаше . . . елегијски виолончело. *Матош.*

елегичан, -чна, -чно *сетан, тужан, болан.* — Кроза све певање Војислављево веје исти елегични тон растуженог срца које је много препатило. *Нед.* Бијаше . . . тиха и елегична жена. *Јурк.*

елегичар м *песник елегија.*

елегично прил. *сетно, тужно.* — Измијенио сам се ја . . . дода елегично, као да гледа у своју прошлост. *Мар.*

елегичност, -ости ж *особина онога који је елегичан, онога што је елегично, сета, туга.*

електор м лат. *бирач.*

електрана ж *електрична централа.*

електризам, -зма м заст. *в. електрицитет.* — Прекаљена искушењем душа рани т'јело огњем електризма. *Њег.*

електризација ж *излагање утицају електрицитета, електризирање.*

електризи́рање с *гл. им. од електризирати (се).*

електризи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. = електризовати и електрисати **1.** *(на)пунити електрицитетом; зада(ва)ти електрични удар; изложити, излагати утицају електрицитета (ради лечења и сл.).* — Кушалицом додирнемо електризирану ковну куглу. *Физ. 2.* Био је сав занесен и као електризиран. *Новак.* **2.** фиг. **а.** *одушевити, одушевљавати, распалити, распаљивати, узбудити, узбуђивати.* — Зраком се разликује једно име, што је попут неке чудесне искре електризирало. *Цар Е.* Њега је та паника електризирала. *Кр̏л.* **б.** *севати (о очима).* — Дигне обје руке увис и умири својим електризирајућим оком викаче. *Новак.*

~ се *(на)пунити се електрицитетом; бити изложен утицају електрицитета.*

електризовање с *гл. им. од електризовати (се).*

електризовати (се), -зујем (се) сврш. и несврш. = електризирати (се). — Тргнуо сам се као електризован. *Чол.* Као [да је то] сан који увек наново, са истом, и све јачом снагом, електризује свест! *НК 1946.* Слатки гласови старе пјесме електризовали [су] стару Мару. *Новак.*

електрика ж разг. *електрично осветљење, светлост; електрична сијалица.* — Од лима направи нешто слично чашама за воду и електрика сину у Миљковцу. *Вуј.* Има и нека електрика, мало шкиљава додуше, али електрика. *Кол.* Промичу поред гостију кроз дим испод бљештавих електрика. *Уј.*

електри́на ж заст. *в. електрицитет.* — Опет му пројури нека електрина кроз главу. *Ранк.* С обје стране укрштавају се погледи набијени електрином. *Пав.*

електрисати (се), -ишем (се) сврш. и несврш. = електризирати (се). — Чича Тима, као електрисан, скочи и стаде на сав глас говорити. *Јакш. Ђ.* Болнички помоћник уђе . . . — Хтео сам — каже он Ђорђу — да вас електришем. *Лаз. Л.*

електрифика́ција ж грч.-лат. *изградња електричних постројења и увођење електричне енергије за осветљавање, индустрију и др.*

е̏лектрификацио̏нӣ, -ā, -ō *који се односи на електрификацију.*

електри̏фиковати (се), -кујем (се) и **електрифици́рати (се),** -и̏цӣрам (се) сврш. и несврш. *увести, уводити електрификацију.* — У Барићевој кући све је електрификовано. *Пол. 1959.* Држава је електрифицирала око 50 села. *Пол. 1950.* Није доста . . . да само индустријализирамо и електрифицирамо нашу земљу. *Ант. 1.*

електрици̏тӗт, -е́та м и **електрицитӗ́та** ж *физичка појава кретања електрона, позитрона и протона, електрична струја.* — фиг. Ноћима [су се] палила свјетла друга, . . . електрицитет погледа, магнетизам срдаца. *Уј.*

Изр. ваздух, зрак (атмосфера) је пун(а) електрицитета *ситуација је напета, опасна, пуна узбуђења.*

е̏лектричан, -чна, -чно **а.** *који се односи на електрицитет, који има у себи електрицитета, који се заснива на електрицитету, који ради или се креће помоћу електрицитета:* ~ енергија, ~ инсталација, ~ жица, ~ осветљење, ~ пражњење, ~ светлост, електрични воз, влак, електрични апарат и др. — Стакло, ебонит, печатни восак, сумпор и многе друге твари постају трењем електрични. *Физ. 2.* **б.** фиг. *који буди, узбуђује; живахан.* — Чамча својим електричним духом буди успаване живце Софриног живота. *Игњ. Ј.*

е̏лектричӑр м *стручни радник за послове на електричним инсталацијама.*

е̏лектричӑрев и **е̏лектричӑров,** -а, -о *који припада електричару.*

е̏лектричӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на електричаре:* ~ занат, ~ радник, ~ алат.

е̏лектричкӣ, -ā, -ō *в. електричан.*

е̏лектричио̏ст, -ости ж **1.** *наелектрисаност.* — По износу отклона у једнаким приликама можемо просудити и ступањ електричности тијела. *Физ. 2.* **2.** заст. *електрична енергија.*

електро- *као први део сложеница значи: електрични,* нпр.: електромагнет, електромотор, електроуређај, електроенергија итд.

електро́де ж мн. грч. *проводници, водичи кроз које се уводи или изводи електрична енергија.*

електродинӑ́мика ж физ. *наука о законима електрицитета у стању кретања.*

е̏лектро̏дӣ, -ā, -ō *који се односи на електроде.*

електроенергӗ́тичкӣ и **електроенӗ́ргетскӣ,** -ā, -ō *који се односи на електричну енергију.*

електроинсталӑ́тӗр, -е́ра м *стручњак за електричне инсталације.*

електроинсталӑ́тӗрскӣ, -ā, -ō *који се односи на електроинсталатере.*

електрокардиогра́м м грч. *крива линија којом електрокардиограф бележи рад срца.*

електрокардиогра̀ф м грч. мед. *апарат који бележи електрична струјања при раду срца.*

електрокардиогра̀фскӣ, -ā, -ō *који се односи на електрокардиограф.*

електрокѐмија ж = електрохемија *наука, знаност о претварању електричне енергије у хемијску и обратно.*

електрокѐмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на електрокемију.*

електролѝза ж грч. *хемијско разлагање, растварање помоћу електричне струје.*

електро̀лӣт, -и́та м грч. *супстанција чији водени раствор проводи електрицитет.*

електролѝтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на електролизу, који је добивен електролизом.* — 80-тих година успјело је добити алуминиј електролитичким путем. *ОП 2.* Такво електролитичко жељезо је нарочито погодно за израду електромагнета. *Кем.*

електромàгнēт, -е́та м грч. *уређај са јаким магнетним својствима добивеним од електричне струје која тече око језгра од гвожђа.*

електромагнетѝзам, -зма м **1.** *магнетизам произведен електричном струјом.* — У новије се доба за репродукцију звука узимају направе које се оснивају на електромагнетизму. *Физ. 1.* **2.** *наука о узајамном утицају електрицитета и магнетизма. Вуј. Лекс.*

електромàгнētнӣ и електромàгнēтскӣ, -ā, -ō *који се односи на електромагнет и електромагнетизам:* ~ таласи, ~ валови, ~ индикација, ~ теорија.

електрометалу̀ргија ж *добијање метала електролизом.*

ẽлектрометар и ẽлектромēтар, -тра м грч. *апарат, справа за мерење електричног напона.*

електромо̀нтēр, -е́ра м *стручњак за послове на електричним инсталацијама и уређајима.*

електромо̀тōр, -о́ра м *мотор који ради помоћу електричне струје.*

електромо̀тōрнӣ, -ā, -ō *који се односи на електромоторе.*

елѐктрōн, -о́на м грч. **1.** физ. *најситнији делић негативног електрицитета.* — Електрична струја састоји се из кретања негативно наелектрисаних честица — електрона. *НХ.* **2.** хем. *легура магнезиј(ум)а и алуминиј(ум)а.*

електро̀ника ж *наука о електронима и њиховој примени.*

електро̀ничāр м *стручњак за електронику.* — Научни рад др Анђуса изазвао је велико интересовање на југословенској конференцији електроничара. *Б 1958.*

елѐктрōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на електроне, који се заснива на својствима електрона:* ~ микроскоп, ~ мозак, ~ цев, ~ теорија.

електропрѝвреда ж *привредна грана која се бави производњом и искоришћавањем електричне енергије.*

електро̀скоп м грч. физ. *апарат који показује да ли је неко тело наелектрисано и којом врстом електрицитета.*

електростà̀тика ж грч. *наука о законима електрицитета у стању мировања.*

електростà̀тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на електростатику.*

електро̀статскӣ, -ā, -ō *в. електростатички.*

електротерà̀пија ж грч. мед. *лечење електричном струјом.*

електротерà̀пијскӣ, -ā, -ō *који се односи на електротерапију.*

електротѐхника ж грч. *наука о примени електрицитета у техничке сврхе; сама та примена.*

електротѐхничāр м *стручњак за електротехнику.*

електротѐхничā̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на електротехничаре:* ~ радови.

електротѐхничкӣ, -ā, -ō *који се односи на електротехнику, који се употребљава у електротехници:* ~ материјал, ~ факултет, ~ радња.

електроу̀ређај м ков. *електрични уређај.* — У Крању ради творница електроуређаја за кинопројекторе. *ЕГ 2.*

електрохѐмија ж = електрокемија.

електрохѐмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на електрохемију.*

електрочѐлик м ков. *челик који се употребљава у електротехници.* — Годишњи капацитет челичане је . . . око 57 хиљада тона електрочелика. *НИН 1959.*

елѐкција ж лат. *бирање, избор.*

ѐлем речца *в. еле (I).* — Елем, како 'о-ћеш, они су живели лепо. *Вес.* Ја баш хоћу о мачки да вам причам. Елем, та мачка лежи тако на огњишту. *Пец.*

елѐмен(а)т, -нта м лат. **1. а.** *саставни део нечега, састојак; основна материја, твар.* — Сваки глас има три елемента . . . јачину, висину и боју. *Стев.* Импресионисти су прогласили свјетло и боју као једине елементе . . . сликарског гледања природе. *ОП 2.* Као крв у жилама кључају прастари, атавистички елементи. *Баб.* **б.** (обично у мн.) *основна, битна знања; основ(а), полазна*

тачка: елементи математике, физике итд. — Промене астрономских елемената утичу на распоред Сунчеве топлоте на површини Земље. *Мил.* Температура, тлак зрака и падалине три су метеоролошка елемента. *ОГ.* **в.** (обично у мн.) *податак*. — Војници су сели на топовска места и узели последње елементе. *Јак.* **2.** *природна сила, стихија*. — То су часи гдје људства нестаје у бјеснилу несвладане срџбе елемената. *Војн.* Мићун се, посматрајући огњени елемент, није мицао. *Јевт.* **3.** хем. **а.** *материја, твар, која се не може растворити на састојке*. — Соли других елемената . . . дају спектре, карактеристичне за те елементе. *Физ. 1.* **б.** мн. *прибор за добивање електричне енергије хемијским путем*: галвански елементи, Волтини елементи. **4. а.** *људи, народ, становништво*. — Стаде . . . скупљати око себе све незадовољне елементе. *Срем.* Опази продирање туђинског елемента и пропадање нашег свијета. *Тур.* Одличан је то елемент. Крајишки муслимани су необично упорни и смели борци. *Дед. В.* **б.** *рђав, сумњив човек*. — Бојао се: смуцају се по граду којекакви елементи, немирњаци. *Бег.* А овоме овдје елементу што се подмукло церека у брк, шта ћу њему казати? *Донч.* **5.** *средина, живот*. — Замршени односи неуспелих или пострадалих људи били су њен прави елемент. *Андр. И.*

Изр. **бити, осећати се у свом елементу** *налазити се у средини која најбоље одговара личним склоностима и природи; бити у добром расположењу*.

ѐлементāран, -рна, -рно **1.** *битан, основни; почетни*. — [Линија] најелементарније пристојности . . . требала [би] да влада између . . . старијег и . . . млађег камерада! *Крл.* Човек мора прво да осигура себи основне, елементарне услове егзистенције. *Петр. В.* Обука у казненим заводима ограничавала се на елементарну обуку. *Мј. 1926.* **2.** *природни, стихијски, исконски*. — Нови начин планирања предвиђа . . . минимални круг који, сем у случају елементарних непогода, обезбеђује стварни материјални баланс. *Комун. 1951.* Нагомилана мржња против њемачких бирократа провали елементарном снагом. *С 1911.* Осјетила је сву снагу елементарне мржње. *Новак.* **3.** *који се односи на елементе*: ~ анализа.

ѐлементāрно прил. *стихијски, снажно*. — Вјетар расте елементарно. *Крл.* Писац . . . ствара тако рећи слепом снагом талента, елементарно, као што се јављају и сви облаци у природи. *Богдан.*

елементāрнōст, -ости ж *особина онога што је елементарно, природна, нагонска снага, стихијност*. — Романтичар се пренио у елементарности одушевљења. *Уј.* Његова мрка, натмурена . . . личност сенчи приповетку, даје њеној драматици и оштрину и сурову елементарност. *Глиг.* То је поезија стишане елементарности у којој је тешко пронаћи по коју еротичку искру. *Ж 1955.*

елѐфант м грч. *слон*. — Барнумов циркус . . . има сто двадесет дресираних елефаната! *Срем.*

елефантијāза ж мед. *болест одебљања коже и поткожног ткива*.

елѐфантскӣ, -ā, -ō *слоновски, као у слона*. — Намјерио се на Тонику . . . елефантских ногу с огромним стопалима. *Мар.*

елидѝрати, елйдӣрām несврш. грам. *изостављати, испуштати самогласнике у говору или у писању. Деан. Рј.*

елѝзēј, -е́ја и -еја м грч. мит. (*код античких песника*) *плодне пољане где љубимци богова проводе блажен живот; део подземног света у коме праведници проводе срећан посмртни живот*.

елѝзējскӣ, -ā, -ō *који се односи на елизеј, диван, бајан, чаробан*.

ѐлйзија ж лат. грам. *изостављање, испуштање самогласника (обично у стиховима)*. — [Мажураниħ] употребљава три пута . . . елизију. *Наз.* [Илиħ је] напустио све тзв. пјесничке слободе, елизије, насиља на облицима и синтакси. *Барац.*

ѐлйзијскӣ, -ā, -ō *који се односи на елизију*.

елѝзијскӣ, -ā, -ō *в. елизејски*. — Срца се њихова задовољаваху . . . пландовањем по елизијским пољанама платонскога свијета. *Ђал.*

елйксӣр, -йра м ар. **1.** *најфинији састојци извучени из биљних материја (употребљавају се у медицини, козметици и сл.), екстракт, есенција*. **2.** *лек у течном, текућем стању. Вуј. Лекс.* **3.** *в. еликсир живота (изр.)*. — Слично је и у кемији гдје се узалуд тражи . . . еликсир за добивање вјечне младости. *Баб.* фиг. Ти божански стихови крију у себи еликсир који тебе држи вјечито младим као и свакога који их чита. *Цар Е.* Заборав је еликсир душе. *Кнеж. Б.*

Изр. ~ **живота, животни** ~ *чудотворни напитак који су покушавали да произведу алхемичари да би продужили живот*.

елимина́ција ж лат. *избацивање, уклањање, искључивање, одстрањивање*. — Снага народне културе није у способности одбацивања, елиминације, већ у моћи примања. *Матош.*

ѐлиминациōнӣ и елиминацѝōнӣ, -ā, -ō *који се односи на елиминацију*.

елимини́рање с *гл. им. од елиминирати*.

елимини́рати, -йнӣрām сврш. и несврш. = елиминисати *избаци(ва)ти, уклонити,*

уклањати, одстранити, одстрањивати. — Што је болесно, организам елиминира. *Фелд.*

елимѝнисање с *гл. им. од елиминисати.*

елимѝнисати, -ишем сврш. и несврш. = елиминирати. — А осећања? Ако и њих елиминишеш, шта ће остати од човека? *Вучо.*

елѝпса и **èлипса** ж грч. **1.** геом. *затворена крива линија, кривуља јајастог, овалног облика.* **2.** грам. и стил. *изостављање једне или више речи у реченици (које се по смислу могу разумети).* — Напрегнутост радње или осећања исказује се елипсом. *Т. књ.*

èлипсаст, -а, -о *који је облика елипсе (1), елиптичан.* — У малој елипсастој надолтарској куполи . . . клечи понизна . . . жена. *Божић.*

елипсòйд, -ида м геом. *тело које се добија окретањем елипсе око њене осовине, оси.*

елипсòйдан, -дна, -дно *који је облика елипсоида.*

елѝптичан, -чна, -чно **1.** *који је облика елипсе (1), елипсаст.* — Планете описују око Сунца елиптичне путање. *Мил.* **2.** *сажет, скраћен.* — Народне пословице веома често [су] речене у елиптичном облику. *Т. књ.* Принуђен [је] био да прибегава елиптичним облицима и штурим умецима. *Цар М.*

елѝптично прил. *сажето, кратко, у елипсама (2).* — Изражава се елиптично. *Т. књ.*

елѝптичност, -ости ж *краткоћа, сажетост, сажет облик.*

елѝса ж (ген. мн. елѝса̄) фр. *вијак, пропелер (на броду, авиону и сл.).*

èлиснӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на елису, који је са елисом.*

елѝта ж фр. *најбољи, најодабранији слој људи (у друштву, војсци и др.).* — [»Хамлет« се] свиђа . . . интелектуалној и моралној елити исто као и непросвећеним масама. *Панд.* Такве стручне бесједе по ресторанима води само елита збора официрског. *Крл.*

èлитан, -тна, -тно *отмен, одабран, најбољи.* — Сједио [је] у познатој елитној загребачкој сластичарници. *Риб.* У Босни се налазе све елитне немачке дивизије. *Дед. В.*

èлитност, -ости ж *особина онога који је елитан, онога што је елитно.*

èлиф м *назив за прво слово арапског алфабета.*

Изр. покр. на ~ *у облику танке црте.* — Не навлачи на елиф обрве. *НПХ;* не знати даље од елифа *не знати ништа.* — Није то хаџијско пухало што не зна даље од елифа, но човјек зналац. *Сиј.*

елоквѐнтан, -тна, -тно *речит, вешт у говору.* — Мајорица, елоквентна, егзалтирана [је] до гротеске. *Фелд.*

елоквѐнтно прил. *речито.*

елоквѐнтност, -ости и **елоквѐнција** ж лат. *речитост, вештина у говору.*

èлћен м тур. *једро.* — Шатор му је од зелене свиле, а катарка од сувога злата, а елћени од сребра ковани. *НП Вук.*

èлчија м тур. *посланик на страни, амбасадор, изасланик.* — Русија ће . . . гледати преко свога елчије у Цариграду да би се њихова жеља испунила. *Вук.*

ѐљ а. с *назив за слово »љ« у латиници.* **б.** (Ељ) м индив. *персонифицирано.* — Гледну тамо, па ми се ражали, виде онде оног дивног Ења. *Радич.*

ѐљда и **ѐљда** ж бот. *в. хељда.*

ѐм с непром. *назив за слово »м« у латиници.*

ем тур. **1.** везн. (обично удвојено: ем . . . ем) *и . . . и опет; куд . . . ту и.* — Ем човека опљачкају, ем га оптуже. *Андр. И.* Пошла [је] за крмка Демка, ем рођака, ем сиромаха. *Сиј.* **2.** прил. покр. *в. још.* — Ја да ти ем боље 'аљине дам од ове твоје! *Срем.*

ема везн. покр. **1.** *в. али.* — Да нијеси у кућу дошао, знао бих ти одговорит' дивно; ема хоћу нешто свакојако. *Њег.* **2.** *бар.* — Ако л' остане — ема ће здрав остати. *Јурк.*

èмајл м фр. = емаљ (1) *стакласта непрозирна маса којом се превлаче метални, порцуланski и други предмети ради заштите и у декоративне сврхе;* исп. глеђ. — Византинци су још били мајстори у . . . радовима у емајлу. *Пов. 2.* У . . . апартманима . . . црвени салон с украсним предметима сд саског емајла. *Крл.*

èмајл-бòја ж *стакласта бела или обојена маса за превлачење метала, стакла, порцулана и сл.*

емајлѝрати, -àјлӣрām сврш. и несврш. *превући, превлачити што емајлом, глеђосати, (по)цаклити.* — По зидовима су дубоко дрвени рафови пуни емајлираног посуђа. *Андр. И.* Спусти на под . . . емајлирани лонац пун вруће варенике. *Божић.*

емајлѝрац, -рца м *радник који емајлира, стручњак за емајлирање.* — Конкурс за . . . пословођу погона емајлирнице . . . Услови . . . квалификовани емајлирац са одговарајућом праксом. *Пол. 1958.*

емàјлӣрница ж *одељење за емајлирање.* В. пр. уз емајлирац.

èмајл-лāк, -лака м *смеса за давање сјаја обојеним предметима.*

ѐмајлнӣ, -ā, -ō *који је превучен емајлом.*

ѐмаљ м **1.** = емајл. — Детету је донела на поклон . . . медаљон од злата, са цветовима од црног емаља. *Андр. И.* На запонцу му се љеска емаљ знакова »вјере, уфања и љубави«. *Драж.* фиг. *блистава, сјајна површина.* — Ветрић је реметио зелену травну свилу са сјајним емаљем. *Моск.* **2.** *зубна глеђ, зубна чаклина.* — [Кутњак јужног слона] има најдебље плоче са најширим слојем емаља. *Жуј.*

емаљи́рати, -а̀љӣра̄м сврш. и несврш. *превући, превлачити што емаљем.* — Ставит ћу други бројчаник, фини емаљирани. *Кал.*

емаљисати, -ишēм сврш. и несврш. заст. *в. емаљирати.* — Гвоздено посуђе обично је изнутра глеђејисано (емаљисано). *Батут.*

ѐмаљнӣ и **ѐмаљскӣ**, -ā, -ō *који је превучен емаљем.* — Еванђелист позна добро вриједност златних и емаљских умјетнина. *Нех.*

еманатѝзам, -зма м теол. *учење источњачких народа о проистицању свега из једног врховног прабића.* — Сасвим у духу индијскога еманатизма држи се гријех као удаљавање од бога. *Баз.*

емана́ција ж лат. **1.** *излив, израз, испољавање.* — На многим и многим лицима одразује се нека нарочита еманација. *Крл.* Свадбено весеље је . . . за њега најпунија еманација радости живота. *Глиг.* **2.** физ.-хем. *распадање радиоактивних материја, твари; гасовит, плиновит радиоактивни елемент који струји из радиоактивних материја.* **3.** фил. рлг. *идеалистичко учење да је свет постао издвајањем, потицањем мање савршених бића из најсавршенијег, из божанског.* — Мисао о стварању као еманацији (исијавању) из врховнога бића . . . била је од особите знатности. *Баз.* [Он учи] да су нам последњи узроци ствари непознати . . . и да је еманација »први створени узрок њихов«. *Петрон.*

емани́рати, -а̀нӣра̄м сврш. и несврш. *одвојити, одвајати; изразити, изражавати.* — Такве се жене од првог магновења увуку у човечју крв и снове, неодређено и несавладљиво, као да са њих стално еманирају атоми њихова бића. *Петр. В.* Сви они [људи у роману] заједно еманирају једну атмосферу — примитивну, пуну страхова . . . и сујеверја. *Михиз.*

~ **се** *испољити се, испољавати се, изразити се, изражавати се у виду (нечега); прели(ва)ти.се (у нешто).* — Њихова је лепота несебична, и податна, и она се еманира природно, као што цвет мирише. *Петр. В.* Тај став се еманира из ове тужне, густе прозе сивога, из тог малог острвског света. *Михиз.*

еманцѝпант м = еманципатор *борац за еманципацију, ослободилац.*

еманцѝпанткиња и еманципа̀нткиња ж = еманципаторка *она која се бори за еманципацију.*

еманцѝпа̄тор м = еманципант.

еманцѝпа̄то̄рка ж = еманципанткиња.

еманцѝпа̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на еманципаторе и на еманципацију.* — Целога свога живота Марковић је остао у тим еманципаторским идејама. *Скерл.*

еманципа́ција ж лат. *одбацивање подређеног положаја, назадних схватања; ослобођење од стања зависности, подложности, угњетавања; осамостаљење.* — Начело еманципације жена . . . је истакао покрет Светозара Марковића. *Глиг.* Представљали [су] еманципацију од униформног и преживјелог погледа на свијет. *Ант. 1.*

еманципи́рати, -ѝпӣра̄м сврш. и несврш. = еманциповати *(из)вршити еманципацију, ослободити, ослобађати (некога од нечега).*

~ **се** *ослободити се, ослобађати се зависности, поста(ја)ти самосталан, осамосталити се, осамостаљивати се.* — Многи европски владари на границама Њемачког и Византског царства, желећи да се од њих еманципирају, признали су се вазалима папе. *Пов. 2.*

емàнциповати (се), -пујēм (се) сврш. и несврш. = еманципирати (се). — Још [ће] дуго и дуго проћи док се еманципујемо од тих постова и свих других наслеђа. *Срем.* Ствара се . . . тип . . . добре матере и интелигентне жене која се еманципује. *Матош.*

ембà̀рго и ѐмбарго м шп. правн. *забрана извоза валуте или одређене робе у неку земљу или увоза одређене робе из ње; принудно, присилно задржавање страног брода или друге имовине као акт репресалија.* — Ради се првенствено о ублажавању ембарга и непротивљењу америчке владе да кинески представници заузму своје место у УН. *Б 1957.*

ѐмблēм, -е́ма м и **ембле́ма** ж *в. амблем.* — Кротко жртвујем и дух и духовне емблеме. *Уј.* На плавом облаку сване одједнoч емблема рада. *Крањч. С.*

ѐмбо̀лија и ембо̀лија ж грч. мед. *зачепљење крвног суда.* — Средства . . . која се примењују за спречавање . . . емболија . . . могу проузроковати крварење. *Пол. 1959.*

ѐмбрио, -ија м грч. биол. = ембрион *заметак људског, животињског или биљног плода, фетус; клица.* — фиг. Човјек би могао . . . откривати чак и . . . ембрио њихових хтјења. *Божић.*

ембриѝолог м грч. *онај који се бави ембриологијом.*

ембриолòгија ж *одсек, део биологије који изучава ембрионе.*

ембриòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на ембрионе и ембриологију.*

ẽмбрион м = ембрио.

ẽмбриона̀лан, -лна, -лно и **ембрѝонскӣ**, -ā, -ō *који се односи на ембрионе; који је у зачетку.*

ембриотòмија ж грч. мед. *комадање, вађење фетуса из мајчине утробе кад је немогућ нормалан порођај.*

ẽменталер и **емента̀лер** м *ементалски сир (назван тако по истоименој долини у Швајцарској).* — Гњавила је Филипа од јутра до вечери хоће ли . . . печеног ементалера. *Крл.*

ẽменталскӣ и **емèнтā̀лскӣ**, -ā, -ō у изразу: ~ сир *ементалер.*

ẽмер м тур. покр. *заповест, наредба; одредба.* — Бива ти не припознаје цара ни његова емера? *Мул.*

емернáма ж тур. покр. *писмена заповест.* — Ево емернаме из Тузле. *Мул.*

емѝгрант м фр. *онај који је напустио отаџбину, домовину, исељеник; избеглица.* — Швицарска је уточиште политичких емиграната. *Старч.*

емѝгранткиња и **емигрàнткиња** ж *женска особа емигрант.* — Мора да је руска емигранткиња. *Андр. И.*

емѝгрантскӣ и **емигрàнтскӣ**, -ā, -ō *који се односи на емигранте.*

емигра́нтштина ж пеј. зб. *емигранти.* — Пољски народ . . . се одавно и са презиром окренуо до реакционарне профашистичке »емигрантштине«. *Пол. 1944.*

емигра́ција ж лат. **1.** *исељење, исељавање из домовине; избеглиштво.* — Прибићевић [је] стално, од 1923. год. до своје смрти, живио у интернацији и емиграцији. *Риб.* Наши министри . . . спремили су кофере, и они ће у емиграцију. *Сек.* **2.** зб. *емигранти.* — Послије га је руска емиграција славила. *Крл.* У владу су ушла још три представника југословенске политичке емиграције. *Марј. Ј.*

емигри́рање с *гл. им. од емигрирати.*

емигри́рати, -ѝгрѝрām сврш. и несврш. *иселити се, исељавати се из домовине, (от)ићи у емиграцију; избећи из земље.*

èмил м тур. *задата реч; заклетва.* — Ми смо богу емил учинили да отмемо барјак и топове. *НП Вук.*

емѝнент прид. непром. лат. заст. *в. еминентан.* — Био [је] син сиромашног учитеља и вазда скроз »еминент«. *Петр. В.*

еминèнтан, -тна, -тно *који се јако истиче, врло значајан, изврстан, одличан, изузетан.* — Чини ми се неоправданим и то што су двојица међу најеминентнијим од излагача . . . приказани са по три дела. *КН 1956.*

еминèнтно прил. *на еминентан начин, изврсно, изванредно; изузетно.* — Увидело се да је устанак еминентно политичког карактера. *Гавр.* Био је еминентно критички дух. *Баз.*

еминèнција ж лат. **1.** *узоритост, узвишеност.* — Знам да код тих варошких фрајлица цвате сама еминенција. *Шен.* **2.** *висока титула, обично црквених достојанственика.* — За читаву главу доминирала је његова еминенција кардинал. *Крл.*

Изр. сива ~ *двома утицајна личност која привидном повученошћу скрива своју двлатност.* — Тумач је био у многоме . . . врста »сиве еминенције«. *Андр. И.*

ẽмӣр, -а и **èмӣр**, -ѝра м тур. *титула племенских старешина у неким арапским земљама.* — Родовске старјешине звале су се шеици, а племенске емири. *Пов. 2.*

емѝсār, -а́ра м лат. **1.** *поверљиви изасланик, опуномоћеник, који као такав преноси тајне поруке или води преговоре.* — Синоћ [је] код вас одржан пленарни састанак . . . у присутности једног емисара. *Крл.* Државни емисари путују по Србији. *Чол.* **2.** техн. *канал, обично подземни, за одвођење воде. Вуј. Лекс.*

емѝсија ж лат. **1.** *пуштање таласа, валова са радија или телевизије; оно што се тим путем објављује.* — Не знам да ли ју је [поруку] радио »Слободна Југославија« већ изнио у својим емисијама. *Наз.* Ухапсили су Немци домаћина и два његова госта . . . окривљавали су их да су слушали . . . неке тајне емисије. *Сек.* **2.** банк. *издавање и пуштање у оптицај новчаница, марака, папира од вредности и сл.* — Као надлежни министар зарадио [је] неколико двокатница . . . управо фантасгичним емисијама разноврсних серија марака. *Крл.* **3.** физ. *одашиљање, испуштање енергије (светлосне, електричне и сл.).* — Енергија се у титрајном кругу губи развијањем топлине и емисијом електромагнетских валова, па се стога титрају пригушују. *Физ. 2.* **4.** *извођење, начин извођења:* музичка ~, вокална ~.

емѝсијскӣ и **ẽмисиōнӣ**, -ā, -ō *који се односи на емисије.* — Енергија свјетлости, коју атом емитира у једном емисијском акту, имамо замишљати да је читава избачена на једну страну. *Физ. 2.* Аћимовић је . . . држао у полицијској згради тајну емисиону радио-станицу, у њемачкој служби. *Тито.*

емѝтент м **1.** *онај који шаље емисара, изасланика.* **2.** *онај који врши емисију (2).*

емити́рати, -ѝтӣрām и **èмитовати**, -тујēм сврш. и несврш. *(из)вршити, извести,*

изводити емисију (I—3). — Сваки елемент апсорбира оне спектралне боје које може сам емитирати. *Физ. 1.* Пред њим је пригушено подрхтавао фосфорни бројчаник ручног сата емитујући зелени жубор немогућих даљина. *Дав.*

ѐмотѝвăн, -вна, -вно = емоционалан *који потиче од емоције, који изазива емоцију.* — Недић је . . . претресао колико ко од наших песника има осећајности и маште, одвајао њихове интелектуалне особине од њихових емотивних. *Јов. С.* Иако Трзајн . . . немају емотивне снаге . . . врло су значајни. *Матош.*

ѐмотѝвно прил. = емоционално *на емотиван начин; осећајно, узбудљиво.* — Драматично емотивно описана је храбра интервенција жене да спасе мужа. *Глиг.*

емоти́вно̄ст, -ости ж = емоционалност *особина и стање онога који је склон емоцијама; узбудљивост.* — Та [је] емотивност извирала из њега од чудног потицаја. *Крл.* Роман [је] . . . у оној непосредној емотивности тона којим се такве ствари примају у самоме тренутку кад се догађају. *Богдан.*

ѐмо̄ција ж лат. *узбуђење, узбуђеност, осећање.* — Вечерас нисам имао баш никаквих емоција. *Матош.* Ја мислим да осећања и интелект раде истовремено . . . прецизна мисао и прецизна емоција заједно. *Сек.*

ѐмоционăлан, -лна, -лно = емотиван. — Прва је дефиниција уметничког дела да је емоционално. *Поп. Б.* Ја микроскопирам ту појаву до просјачке касте, уоквирујем је у своју емоционалну поставку. *Божић.*

ѐмоционăлно прил. = емотивно. — Он осећа и емоционално се везује за било митских представа. *КН 1956.*

емоционăлно̄ст, -ости ж = емотивност. — И механичке фотографије, без икакве појединости и емоционалности, могу бити »живе слике«, па ипак нису никаква умјетност у строгом смислу те ријечи. *Зог.* Емоционалност је основна одлика сваког уметничког дела. *Т. књ.*

ѐмоцио̄нӣ и **емоцӣо̄нӣ,** -ā, -ō *в. емотиван.* — Симбол је увек поетичнији од алегорије. . . јер има мање идејне, а више емоционе садржине. *Марј. М.*

емоционѝрати, -ѝрам и (ретко) **емоцио̀нисати,** -ишēм сврш. и несврш. *изаз(и)вати емоцију, узбудити, узбуђивати.*— Лирски акценат зрачи, греје, емоционира, троши. Он замара. *Богдан.*

~ **се** *повр.* — Забрањује глумцу да буде особан, да се емоционише. *Матош.*

емпѝрēј, -еја и -ēја м грч. рлг. *највиши део неба, стан богова (по грчком) или светитеља (по хришћанском веровању);* фиг. *врхунац, висина.*

емпѝрēјскӣ, -ā, -ō *који се односи на емпиреј, највиши.* — Али дух лети са тог језовитог прага у емпирејске висине. *Матош.*

емпѝризам, -зма м фил. *филозофски правац који сматра да је искуство једини извор сазнања, спознаје.*

емпѝрија ж грч. *искуство; спознаја заснована на искуству.* — Наука је индустрија која прерађује сировину чулних утисака, искуства и емпирије. *Кнеж. Б.*

емпѝрӣјскӣ, -ā, -ō = емпиричан и емпирички *који се заснива на емпирији, на искуству.* — Нама је идеја морања у сврху нужде изразито емпиријска. *Уј.* Ни разумова област није трансцендентална, него само емпиријска. *Баз.*

емпѝрик м = емпирист(а) и емпиричар **1.** фил. *присталица емпиризма.* **2.** *онај који ради на основу искуства, практичар.* — Врчевић . . . бележи . . . податке о народном лекарству и природним, нешколованим лекарима које зове емпиричима. *ЛМС 1951.*

емпириокрѝтик м = емпириокритичар фил. *присталица емпириокритицизма.*

емпириокритицѝзам, -зма м грч. фил. *субјективно-идеалистички правац у филозофији друге половине 19. века, који за реалност сматра само оно што је засновано на искуству, махизам.*

емпириокрѝтичăр м = емпириокритик.

емпириокрѝтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на емпириокритицизам, који је у духу емпириокритицизма.*

емпириомонѝзам, -зма м грч. фил. *емпириокритичка теорија А. Богданова, која физичко своди на психичко.*

емпириомо̀нист(а) м фил. *присталица емпириомонизма.*

емпириосимболѝзам, -зма м грч. фил. *вид, облик емпириокритицизма, по коме су представе и појмови само симболи наших осета, а не одраз реалних појава у нашој свести.*

емпириосимбо̀лист(а) м фил. *присталица емпириосимболизма.*

емпѝрист(а) м = емпирик. — Први су . . . мислиоци у спознајном погледу емпиристе. *Баз.*

емпирѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на емпиризам, који је у духу емпиризма.*

емпѝричан, -чна, -чно = емпиријски. — Наука [је] по методи свога испитивања емпирична и индуктивна. *Петрон.*

емпѝричăр м = емпирик. — Платон није био емпиричар да би признао како до појмова долазимо од вањског објекта. *Ант. I.* Сељак . . . је радије тражио емпиричара него ли дипломирана лијечника. *Мј. 1926.*

емпи̏ричкӣ, -ā, -ō = емпиријски. — У природним се наукама лучи емпирички дио од умственога. *Баз.*

емпи̏рично̄ст, -ости ж *својство онога што је емпирично.* — Филозофија ће насупрот емпиричности науке морати бити спекулативна. *Петрон.*

ѐмпо̄рӣј, -ија и **ѐмпо̄ријум** м грч. *велико светско тржиште, велика извозна лука, прометна раскрсница с великим складиштима и јаком трговином.*

ѐмулговати, -гујēм сврш. и несврш. = емулзирати (*из*)*вршити емулзију, разби*(*ја*)*ти нешто ултрцавањем течности, текућине.* — У млеку [налазе се] емулговане честице масти у води. *НХ.*

емӯлзија ж лат. хем. *течност у којој се налазе микроскопске нерастворљиве капљице друге текућине.* — Надуо се он и емоцијом, размекшао се сав, па је њему изгледало као у какву бомбону напуњеном емулзијом. *Бег.*

емулзионӣрати, -о̀нӣрām сврш. и несврш. *в. емулзирати.*

емулзи́рати, емӯлзӣрām сврш. и несврш. = емулговати.

емфа́за ж грч. *усхићење, занос, емоционално изражавање.* — У емфази богумрске страсти пред женом ће младом сви дршћући пасти. *Крл.* Он је падао . . . у мелодраму и емфазу. *Скерл.*

емфа̀тичан, -чна, -чно и **емфа̀тичкӣ**, -ā, -ō *пун емфазе, усхићен.* — Ђура Јакшић се с пушком у руци, а не само емфатичним патриотским стиховима борио против Мађара. *Поп. Ј.*

емфа̀тички и **емфа̀тично** прил. *са емфазом, усхићено.* — Мамин глас поче емфатично да звони. *Лаз. Л.*

емфӣзēм, -ема м грч. мед. *нагомилавање ваздуха, зрака у ткивима.*

Изр. ~ плућа, плућни ~ *проширење плућних мехурића.*

ѐмшернја *в. хемшерија.*

е́мшо *в. хемшо.*

ēн с непром. *назив за слово »н« у латиници.*

е́нга ж покр. *в. јенђа.* — Њега [кума] . . . моле у песми прелепе енге кумовске. *Чипл.*

е̂нга ж необ. *спрдња, шегачење.* — Ми све на спрдњу и енгу одбијамо — богме ћемо се кајати за то. *Лал.*

е̏нглēз, -е́за м *расно грло* (*коњ, свињче*) *пореклом из Енглеске.* — Ти коњи . . . нису имали оне . . . питомости коју би показао један арапин или енглез и онда кад би га ишибао бичем. *Лаз. Л.* Зар ја не знам . . . да си пре три недеље заклао два [свињчета] па кô енглези дебели. *Срем.*

енглѐзēр, -а и **енглѐзер**, -ера м **а.** *в. енглез.* — Енглезери [коњи] . . . су вукли затворене каруце. *Јел.* **б.** шаљ. *симпатизер Енглеза.* — Сељани . . . су . . . осетили потребу . . . да удаље од свега тога сеоске »енглезере«. *Поп. Ј.*

Енглѐзи м мн. (јд. Ѐнглēз, -е́за) *припадници англо-саксонског народа настањеног у Енглеској, на Британским острвима, отоцима.*

Изр. правити се ~ *правити се необавештен, неупућен; чинити се невешт.* — А кад престанете бити министарка, праве се сви Енглези. *Нуш.*

енглезӣрати, -ѐзӣрām сврш. и несврш. **1.** *дотер*(*ив*)*ати*, (*у*)*радити што на енглески начин.* — За кнезом . . . су јахали . . . дежурни штабни официр на енглезираном лијепом коњу и цивилни чиновник. *Краљч. Стј.* **2.** *издизати се и спуштати се у седлу при јахању. Кл. Рј.*

ѐнглēскӣ, -ā, -ō *који се односи на Енглезе и Енглеску, који припада Енглезима и Енглеској*: ~ језик.

Изр. ~ болест мед. *рахитис.*

ѐнглēски прил. *на енглески начин, као Енглези.*

енглѐштина ж *оно што је карактеристично за Енглезе и Енглеску; енглески језик.* — Говорио му је нешто енглески и мијешао ту своју енглештину јапанским изразима. *Крл.*

ендѐзе, -ета с тур. заст. *мера за дужину, нешто краћа од аршина* (*0,65 м*).

ѐндек *в. јендек.*

ендекасѝлаб м и **ендекасила́ба** ж грч. поет. *стих једанаестерац.* — И у доба застоја и назатка . . . талијански ендекасилаб не изгуби много од своје форме. *Наз.*

е̏нделе-бе̏нделе прил. само у изразу: ~ ићи *несигурно ићи* (*посрћући час на једну час на другу страну*). *Деан. Рј.*

ѐндēм, -е́ма м грч. *биљна или животињска врста која живи, успева само на једном уско ограниченом простору.*

ендѐмија ж грч. мед. *заразна болест која дуже времена влада у једном крају*; супр. епидемија.

ендѐмӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на ендемију*: ~ сифилис.

ендѐмичан, -чна, -чно и **ендѐмичкӣ**, -ā, -ō *који се односи на ендем и ендемију*; *који се појављује само на једном месту.* — Неке балканске ендемичне биљке су остаци старе терцијарне флоре. *Бот.* Можда би у Босни требало опомињати човека да се чува мржње, урођене, несвесне, ендемичне мржње. *Андр. И.* На Хавајским отоцима . . . има-

мо . . . 16 врста ендемичних копнених птица. *НЕ.*

ендѐмично прил. *на ендемичан начин, само на једноме месту, у једном облику.*

ѐндӣвија ж бот. *жуђаница. Сим. Реч.*

ендо- грч. *као први део сложенице значи: у, унутра, изнутра*: ендодерма, ендокардитис и сл.

ендогàмија ж грч. *склапање брака искључиво између припадника истог племена или сталежа*; супр. егзогамија. — Ендогамија ме ужасавала као облик инцеста. *Уј.*

ѐндогӗн и **ендо̀гӗн,** -а, -о грч. *унутрашњи*; супр. егзоген. — Силе које израђују облик рељефа могу се сврстати у двије групе: унутрашње или ендогене и ванске или егзогене силе. *ОГ.*

ѐндокрӣн, -а, -о *који припада унутрашњем лучењу.*

Изр. ендокрине жлезде анат. *жлезде са унутрашњим лучењем.*

ендокринòлог м *онај који се бави ендокринологијом.*

ендокринолòгија ж грч. *дво медицине који изучава жлезде са унутрашњим лучењем.*

ендо̀лӣмфа ж грч. анат. *течност, текућина која испуњава лавиринт средњег уха.*

е́нђа, ѐнђебула, ѐнђибаша, ѐнђибула и **ѐнђија** ж *в. јенђа.* — А за енђу уз невјесту . . . узми Јевру Јагошеву. *Лал.* Сватови потцикују, оне луде енђебуле највише. *Петр. В.* Па доведи дјевојака тридесет . . . и Анђушу Поповић Стојана . . . нека буде енђибаша Ајки. *НП Вук.* Секул пјева као горска вила, слушају га свати и енђије. *И.*

ѐнӗ 1. речца за показивање покр. *в. ено.* — Ене нечијих свиња у њиви. *Глиш.* **2.** узв. (понекад појачано са *де*: ене-де) *за изражавање чуђења: гле!* — Ене! Сад да се купа, ноћу. *Сиј.* Ене-де! Зар и ти дође? *Глиш.*

енервàнтан, -тна, -тно *који нервира, исцрпљује нерве; раздражљив.* — Кроз дим, кроз енервантни модрољасти, мекани дим кафански гледам живот. *Матош.*

енервàнтно прил. *раздражљиво.* — Тај плач дјелује тако енервантно на Валтера да је . . . стао и нађулио уши. *Крл.*

енервӣрати (се), енѐрвӣрām (се) сврш. и несврш. *в. нервирати (се).* — Чак се и администратор Душан енервирао. *Уск.*

енергѐтика ж грч. **1.** *део физике који изучава енергију.* — Кинетичка теорија . . . данас [је] постала (поред енергетике) готово владајућом у природној науци. *Петрон.* **2.** *одељак, део технике који изучава начине добијања и примене разних врста енергије; техника примене резултата тих изучавања.* — Тресет . . . у свјетској енергетици има малу улогу. *ЕГ 2.* Највећи размах је дат енергетици, индустрији горива. *Б 1958.* **3.** *в. енергија (б).* — Идеје које су владале једним наранатјем . . . Скерлић је дао са свом њиховом енергетиком и свим њиховим лиризмом. *Јов. С.*

енергѐтичкӣ и **енѐргетскӣ,** -ā, -ō *који се односи на енергетику.* — Подузећа се удаљују од сировине и енергетичких извора. *Р 1946.* Проширена је енергетска и сировинска база. *Вј. 1957.*

енѐргија ж грч. **1.** физ. *способност материје за вршење рада, снага*: атомска ~, електрична ~, кинетичка ~, потенцијална ~ итд. — Велика је енергија текућица, коју називају бијелим угљеном. *ОГ.* **2.** *стваралачка снага, животна способност, одлучност, истрајност.* — Добра пјесма је извор најсилнијих енергија. *Матош.* Од тешко задржаваних енергија цела жена трепти и игра као на жици. *Андр. И.*

енѐргӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на енергију.*

енѐргичан, -чна, -чно и **енѐргичкӣ,** -ā, -ō *који је пун енергије, одлучан, који се снажно очитује, који има снажан учинак.* — Из средине српске омладине чуо [се] први енергични протест што Србија нема ни унутарње ни спољне слободе. *Марк. Св.* Енергична протуријеч Матковићева . . . одврати је од тога наума. *Коз. И.* Енергички је иступ Хрвата био успјешан. *Шиш.*

енѐргички и **енѐргично** прил. *на енергички, енергичан начин, одлучно, са енергијом.* — Потребно је енергичније се борити против четничког утицаја. *Чол.*

енѐргично̄ст, -ости ж *особина онога који је енергичан и онога што је енергично; одлучност.* — Његова енергичност постала је од једнога тренутка прилепчива. *Јов. С.*

енерго- *као први део полусложенице казује да је оно што означава њен други део у вези са енергијом*: енерго-систем.

енӣгма и **ѐнигма** ж грч. *загонетка, загонетан говор.* — Немци се појављују као ваљда највећа савремена енигма. *Пол. 1958.*

енигмàтичан, -чна, -чно и **енӣгматскӣ,** -ā, -ō *који се односи на енигме, који се бави енигмама, загонетан, нејасан.* — Данашња поезија, енигматична по суштини и облику, не зна добро ни за чим тежи, ни чим се храни. *Цар М.* Енигматски листови изгубиће једног претплатника. *Пол. 1959.*

енкефалӣтис и **енкефалӣтис** м грч. мед. *в. енцефалитис.*

енклáва ж грч. *неки посед или област, подручје на територији друге државе.*

енклѝтика ж грч. грам. *реч која нема акцента него са непосредном претходном речју на коју се наслања чини акценатску целину.*

енклѝтичкӣ и енклѝтичнӣ, -ā, -ō *који се односи на енклитику.*

ѐно 1. *речца за показивање на некога или на нешто што је на оном месту.* — Ено ми тамо у даљини кћери. *Креш.* Из свих капија истрчавали су мушкарчићи . . . алакали и дозивали се: — Ено крста! Удри! *Андр. И.* **2.** узв. *гле.* — Ма бјежи, какав пут? — Ено га сад — . . . Хајде . . . па ћу ти показати. *Бог.*

ентеријѐр, -ера м фр. *унутрашњост неке просторије*; супр. екстеријер. — Сликају лијепе пејзаже . . . интимне ентеријере. *КХ 1936.*

ентеријѐрнӣ, -ā, -ō *који се односи на ентеријер.* — У »Славици« . . . неколико последњих ентеријерних сцена снимио сам сâм. *Б 1959.*

ѐнтӣ, -ā, -ō мат. *који се односи на било који редни број (већи од »други«).*

ентомо̀лог м *онај који се бави ентомологијом.*

ентомологија ж грч. *наука о инсектима, кукцима.*

ентомо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на ентомологију.*

ентузијàзам, -зма м грч. *претерано одушевљење, занос, страсна љубав према чему.* — Али сав тај народни борбени ентузијазам био је узалудан. *Тито.*

ентузијаст(а) м *човек пун одушевљења, онај који се лако одушевљава.*

ентузијàстичан, -чна, -чно **и ентузијàстичкӣ,** -ā, -ō *пун ентузијазма, одушевљен, усхићен.* — Колики је ентузијазам Брунов за бескрајну васиону показују најбоље његове ентузијастичне речи. *Петрон.*

ентузијàстично и **ентузијàстичкн** прил. *с ентузијазмом, одушевљено.*

ентузијасткиња ж *женска особа ентузијаст(а).* — Такође је слушала с љупким маром младу љепушкасту ентузијасткињу. *Бал.*

енцефалѝтис и енцефалѝтис м грч. мед. *запаљење мозга.*

енцефалогра̀ф м грч. мед. *апарат за испитивање рада мозга.*

ѐнцијān, -а и **енцѝјān,** -ána м бот. *горчац, линцура.* — Њезин је отац притискивао модре цвјетове енцијана. *Торб.*

енцѝклика ж грч. *посланица црквених поглавара, нарочито папе, окружница, распис.*

енциклопедѝзам, -зма м **а.** *вишестрана образованост, упућеност у разне области знања.* — [Ученик] не може да уђе у све појединости, нити је енциклопедизам идеал образовања. *Пед.* **б.** *енциклопедијски начин излагања.* — Од тада се енциклопедизмом зове сваки покушај и тежња да се једним прегледом обухвате све тековине људског ума и рада. *Кнеж. Б.* **в.** фил. *учење француских енциклопедиста 18. века.*

енциклопѐдија ж грч. *сажет систематски преглед свих области знања*; *такав преглед једне науке, знаности или њеног одељка*: општа ~, филозофска ~, ~ права, поморска ~.

Изр. жива ~ *онај који много зна.*

енциклопѐдијскӣ, -ā, -ō = енциклопедички *који се односи на енциклопедију, који је као енциклопедија*; *свестран.*

енциклопѐдијски прил. *као енциклопедија*; *свестрано.*

енциклопѐдист(а) м **1.** *свестрано образован човек.* — Демокрит . . . бавио се многим наукама и био веома учен човек, што свеједоче многи познији филозофи који га називају енциклопедистом античког света. *ПИФ.* **2.** ист. *припадник групе напредних француских мислилаца 18. века окупљених око »Енциклопедије«.* — Отац његов био је напредњак, енциклопедист, републиканац. *Бал.*

енциклопедѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на енциклопедизам и енциклопедисте.* — За један мој енциклопедистички реферат прикупио сам сву . . . литературу. *Мил.*

енциклопѐдичкӣ, -ā, -ō = енциклопедијски. — Тај умни, по нарави скромни, старински писац »размеће [се] енциклопедичким знањем«. *Шим. С.*

ѐнцӣм, -има м грч. хем. *микроскопски ситна гљивица која изазива врење*; исп. квасац, фермент. — Зрачење инактивира енциме, који подстичу клијање. *Пол. 1958.*

ѐњати, -ām несврш. *в. јењати, слабити, нестајати.* — И болна буква што по страни ења, ц жбун у цвету ведрога рȕмења. *Кош.*

еозо̀ик м грч. геол. *геолошка формација у којој се јављају први трагови живих бића.*

еозо̀јскӣ, -ā, -ō *који се односи на еозоик.*

еолѝт, -ита м грч. геол. *најстарија епоха каменог доба.*

еолѝтскӣ, -ā, -ō *који се односи на еолит.*

ѐōн, еона м грч. *веома дуг период времена.* — Ипак, годинама, вековима и еонима они ће стићи до врхунца. *Кнеж. Б.* И од онда кроз еоне: вјекови су звијезду снили. *Крањч. С.*

ѐоцѐн, -а и еоцѐн, -ена м грч. геол. *старија терцијарна формација.*

ѐп м (лок. ёпу; мн. ёпови) грч. поет. = епос *књижевно дело у коме је песнички*

описан неки опсежнији догађај: идилички ~, историјски ~, јуначки ~, народни ~, романтични ~ итд.

èпарх м грч. **а.** црквен. *в. епископ.* **б.** ист. *заповедник, старешина епархије.*

епàрхија ж грч. црквен. *црквеноадминистративна област којом управља епископ.*

èпархијàлан, -лна, -лно и **епàрхијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на епархију.*

епèнтеза и епентéза ж грч. грам. *уметање слова или слога у неку реч (понајвише због метричких потреба).*

епèнтетскӣ, -ā, -ō *који се односи на епентезу.*

епѝгōн, -óна м грч. *следбеник без стваралачке оригиналности, подражавалац.* — Они нису били епигони великог реформатора . . . него творачки сарадници његови. *Бел.*

епѝгōнка ж грч. *женска особа епигон.*

епѝгōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на епигоне.* — Триста година касније [ће] бити потребна борба против правила хладног епигонског класицизма. *Комб.*

епѝгōнски прил. *на епигонски начин, подражавалачки.* — Прва [песма] је јасно, епигонски конципована Јесењину. *Михиз.*

епигóнство с *стварање по угледу на некога, а без успеха.* — Цар не спада у литерарне пионире, али он се све више, и то с успјехом отима епигонству. *Л 1905.* Он је остао свој и изворан, не прилазећи никад ни близу . . . граници епигонства. *Михиз.*

епѝграм и **èпиграм** м грч. поет. *кратка сатирична песма са жаоком.* — Улазећи пак у зрелије године, стао је писати сатиричке пјесме и епиграме. *Барац.*

епиграмàтик м *в. епиграматичар.*

епиграмàтичан, -чна, -чно = епиграматички и епиграмски *који се односи на епиграме.* — Овде [се] нарочито истиче . . . особина духовитости, заоштрен, епиграматичан стил. *Поп. Б.*

епиграмàтичāр м = епиграмист(а) *писац епиграма.*

епиграмàтичкӣ, -ā, -ō = епиграматичан. — Први је међу дубровачким лиричима почео . . . његовати епиграматичку и пастирску лирику. *Водн.*

епиграмист(а) м = епиграматичар.

епѝграмскӣ, -ā, -ō = епиграматичан.

епѝграф и èпиграф м грч. поет. **1.** *натпис на надгробном или каквом другом споменику.* **2.** *кратак запис на почетку неког књижевног дела у коме је најсажетије изнета основна идеја.* — Ускоковић је својим романом хтео да развије ту тезу, то каже главни епиграф на челу романа. *Скерл.*

епиграфика ж грч. **а.** *наука, знаност о натписима на споменицима.* **б.** зб. *натписи на споменицима.* — Велики успјех прошлости био је епиграфика. *Уј.*

епѝграфскӣ и **èпиграфскӣ,** ā, -ō *који се односи на епиграфе.* — Нарочито је обогатио епиграфску и нумизматичку збирку Нишког музеја. *Пол. 1958.*

епидèмија ж грч. **1.** мед. *широко распрострањена заразна болест, редња, пошаст;* супр. ендемија. **2.** фиг. *нека друштвена појава која се све више шири.* — У оне последње две-три године јавила се у нас једна песничка епидемија. *Скерл.*

епидèмијскӣ, -ā, -ō = епидемичан *који се односи на епидемију.* — Читава је епидемијска болница поскакала из кревета и појурила. *Цес. А.*

епидемиòлог м грч. мед. *специјалист(а) за епидемиологију.*

епидемиолòгија ж *грана медицине која се бави епидемијама.*

епидемиолòшкӣ, -ā, -ō *који се односи на епидемиологију.*

епидèмичан, -чна, -чно = епидемијски.

епѝдерм м и **епидèрма** ж грч. анат. и бот. *површински слој човеч(иј)е и животињске коже или ћелија у неких биљака.* — Он . . . не може имати . . . дубљег смисла но што га има . . . каква кожна болест на његовој епидерми! *Крл.* Лишће и млади избоџци покривени су једнослојним кожним ткивом, епидермом. *Бот.*

епидијàскоп м грч. физ. *апарат који пројицира на платну увећану слику.* — Има пројекционих апарата, уређених за обје врсте пројицирања. То су епидијаскопи. *Физ. 1.*

епизóда ж грч. **а.** *мањи, узгредан, споредан догађај као део великог збивања.* — Нестало је четвртине становништва, било у добро познатим славним биткама, било због . . . глади и повлачења кроз Албанију, најтужније, дубоко трагичне епизоде великога рата. *Цвиј.* **б.** поет. *узгредан, споредан догађај који нема тешње везе са главном радњом књижевног дела.* — »Армида« приказује једну романтичну епизоду из . . . »Ослобођена Јерусалима«. *Водн.*

епѝзōдан и **èпизōдан,** -дна, -дно = епизодичан *узгредан, споредан.* — Особито је велика сличност у епизодним лицима. *Нех.*

епизóдист(а) м **а.** *онај који има епизодну улогу;* супр. протагонист. — Личности [романа]: неколико снажних протагониста и назначена позадина епизодиста. *Михиз.* **б.** *онај који у приповедање често умеће епизоде.* — Сремац је детаљист, епизодист првога реда. *Матош.*

епизо́дица ж *дем. од епизода.*

епизо́дичан, -чна, -чно = епизодан. — Нигде једне праве радње, све само епизодичне историје. *Поп. П.*

епизо́дичар м *в. епизодист (б).* — Сремац није несвесни епизодичар. Он је свесно, са нарочитом наклоношћу, неговао епизоду. *Ж 1955.*

епизо́дичарски, -а́, -о́ *који се односи на епизодичаре.* — Употребљавајући систематски тај епизодичарски начин, Сремац се на више места извињава. *Ж 1955.*

епизо́дично прил. *на епизодичан начин, узгредно, повремено.*

епизо́дичност, -ости ж *одлика онога што је епизодично.* — Ако је епизодичност одиста главна црта радње . . . онда је можда разлика која се ту показује у ствари напредак. *Мил. Ж.*

ѐпик м грч. поет. = епичар *епски песник.* — Док су једни чисти епици форме, други су лирици боје. *Баб.*

ѐпика ж грч. поет. *епско песништво.* — Народна се епика ни у вјековима борбе није задржавала само на ратним сукобима. *Барац.*

епикурејзам, -зма м = епикурејство с грч. фил. *учење старогрчког филозофа Епикура, по коме је смисао човековог живота ослобођење од душевних патњи и физичких болова; тражење смисла живота у телесним ужи-вањима.* — Поред епикуреизма . . . обновљен је и стоицизам. *Петрон.* Обично се држи епикуреизам смјером који циљем људскога тежења проглашује ужитак, и то баш тјелесно уживање и удобност. *Баз.*

епикурејац, -јца м **1.** *следбеник Епикурова учења.* **2.** *онај који је предан чулним уживањима.* — Игњатовићу је био врло занимљив жив модел епикурејца који има својство Санча Пансе (Sancha Panse). *Глиг.*

епикурејка ж *жена епикурејац.* — Жене . . . су рођене епикурејке . . . воле радост живота изнад свега у животу. *Дуч.*

епикурејски, -а́, -о́ = епикурски *који се односи на епикурејце, који је у духу епикуреизма.* — Веселили су његово епикурејско срце. *Бег.*

епикурејство с = епикуреизам.

епикурејштина ж *в. епикуреизам.* — Гдје је онај суверенитет. . . духа . . . управо меланж стоицизма и епикурејштине. *Кол.*

епикурејзам, -зма м *в. епикуреизам.* — А још је и у том погледу стоицизам више друштвен од епикуризма. *Баз.* Већина Змајевих винских песама испевана је под знамењем познатог . . . епикуризма наше прекосавске браће. *Поп. Б.*

ѐпикурски, -а́, -о́ = епикурејски. — У том смијешку лежи сва грација, финоћа и епикурска лакоћа. *Матош.*

епилѐпсија ж грч. мед. *падавица, велика болест, тешко хронично нервно, живчано обољење које се испољава, очитује у изненадним грчевима са несвестицом.*

епилѐптик м = епилептичар *онај који болује од епилепсије.*

епилѐптичан, -чна, -чно = епилептички *који се односи на епилепсију.*

епилѐптичар м = епилептик.

епилѐптички, -а́, -о́ = епилептичан. — фиг. Мора писац неки пут . . . побојати се да га не захвати хистерички или епилептички грч. *Уј.*

епи́лог м грч. **1.** поет. *завршно поглавље књижевног дела (обично драме), у коме се говори о ономе што проистиче из претходно изложеног у томе делу, поговор, завршна реч;* супр. пролог. — После свега ће, наравно, доћи који поговор и епилог. *Дом.* **2.** *непосредна последица неког догађаја или радње; крај, свршетак.* — Ствар ће имати свој епилог на котарском суду. *Бег.*

епилòгисати, -ишём сврш. и несврш. индив. *да(ва)ти епилог, извести, изводити закључак из раније излаганог.* — Луда епилогише. *Змај.*

епиплѐксија ж грч. мед. *узетост једне стране тела.*

епиплѐктичар м *онај који је болестан од епиплексије.*

ѐпископ м грч. **1.** црквени *црквени поглавар једне веће области;* исп. владика, бискуп. **2.** физ. *апарат за пројектовање непрозирних предмета и слика.*

епископа́т, -а́та м = епископство **1.** *скуп епископа у земљи.* — Краљ Томислав . . . пристајао је на тежње латинскога епископата. *Шиш.* **2.** *епископско достојанство, епископски чин.* — Ноћас, док краљ ми у власима лежи, измолићу реч да епископат да ти. *Бој.*

епископија ж црквени *област под влашћу једног епископа; административна установа те области.*

епископијски, -а́, -о́ *који се односи на епископију.*

ѐпископов, -а, -о *који припада епископу.*

ѐпископски, -а́, -о́ **1.** *који се односи на епископе (1).* — Владика Василије . . . утемељио [је] манастир Марчу код Чазме да буде епископска резиденција. *Шиш.* **2.** *који се односи на епископа (2):* ~ пројекција.

ѐпископство с = епископат. — Епископством то ће теби да се плати. *Бој.*

ѐпистола и епи̏стола ж грч. **а.** *писмо, посланица.* — То је дуга епистола . . . Ко ће све прочитати? *Тип.* Одговорио [је] епистолом, дугачком и громком. *Кол.* **б.** поет. *књижевни род у облику писма.*

ѐпистолā̀рнӣ, -ā̄, -ō̄ *који је у облику епистоле, писма; који је својствен писму.* — Епистоларне изјаве имају увек нешто намештеног, јер су увек срачунате на известан циљ. *Панд.* За потомство [Петрарка] остаје битно узор епистоларнога жанра. *Уј.*

ѐпистула и епи̏стула ж *в. епистола.*

епитàлам, -а и епитàлāмӣј, -ија м грч. *свадбена песма код старих Грка и Римљана у част младенаца.*

епи̏таф м грч. **1.** *надгробни натпис.* **2.** *књижевни састав написан поводом чије смрти.* — Боље је да после смрти добијете рђав епитаф него да они, док сте живи, рђаво мисле о вама. *Панд.*

епи̏тафскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на епитаф.*

епи̏тел и ѐпител м грч. анат. *нежно површинско ткиво слузокоже, покожица.*

ѐпителнӣ и ѐпителскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на епител:* ~ ткиво.

епи̏тēт, -ēта м грч. поет. *атрибут као песничко средство.*

епи̏тēтскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на епитет.*

епити̏мија ж грч. црквн. *казна у православној цркви којом се неко осуђује на дужи пост, на боравак у одређеном манастиру или месту.* — Отераћемо ми њега у епитимију, тамо где ни шева не пева. *Чипл.* Млади свештеник . . . одреди му епитимију због убиства, — да четрдесет ноћи престоји у цркви на молитви. *Бил.*

епитрàхиљ, -иља м грч. црквн. *део одеће православних свештеника у облику дуге широке траке која виси спреда о врату и која се ставља за време вршења обреда.*

епифи̏за ж грч. анат. **1.** *мала ендокрина жлезда на задњем делу мозга.* **2.** *хрскавичави крајеви дугих костију.*

епи̏фора ж грч. поет. *понављање једне речи на крају више узастопних стихова.*

ѐпицентар, -тра м грч. геол. *место које се налази вертикално изнад извора земљотреса, потреса;* фиг. *центар, средиште.* — Нови Сад остао [је] само један значајан епицентар с политичким и културним личностима, значајним за цео народ. *Поп. Ј.*

ѐпичā̀р м грч. поет. = епик. — Тако смо после епичара Лалића . . . добили лиричара Лалића. *Михиз.*

ѐпкало с *затварач, залистак на дулцу гајди. Вук Рј.*

епо̀ка и епо́ка ж грч. *в. епоха.* — Марулићева су латинска дјела важни уломак просвјетног рада једне епоке. *Водн.*

еполѐта и (ређе) **еполѐтушка** ж фр. *накарменица (сребрнаста, златножута или друге које боје), обично са знацима чина, на униформи.* — Он је видео само широка плећа с црвеним гајтаном и црвене еполете. *Божић.* Донесе Радекићу на поклон блузу официра артиљерца с еполетама и капетанским звјездицама. *Ћоп.* Излази један . . . официр. Снег му је покрио еполетушке па се не види ког је чина. *Вучо.*

епопе́ја ж грч. **1.** поет. *епски спев у коме се опева низ међусобно повезаних значајних догађаја;* исп. еп. — Еп »Османа« епопеја је кршћанске борбе за ослобођење од Османлија. *Водн.* **2.** *низ међусобно повезаних догађаја од општег значаја.* — Писана и усмена ријеч била је неисцрпно врело . . . велике ослободилачке епопеје. *Тито.*

ѐпос и е́пос м грч. поет. = еп. — Мало да не спјевах даворију или епос тога времена. *Маж. Ф.* Из тешких националних трагедија стварани су епоси. *Јак.*

епо̀ха и епо́ха ж (дат. -хи и -си) грч. **1.** *временски период који се од других одваја својим одређеним карактеристикама.* — То су биле лењинске директиве из хаоса и анархије последње империјалистичке епохе. *Крл.* Вишњићево дело представља целовиту слику епохе, достојну догађаја које обрађује. *Сур.* **2.** геол. *део геолошког периода.*

Изр. чинити (правити, значити) епоху *имати велики историјски значај; упадљиво се издвајати из низа догађаја.*

ѐпохā̀лан, -лна, -лно *који обележава епоху; који је од изузетног значаја.* — Његова [Стритарова] је важност за словенску књижевност била епохална. *Барац.* Цео свет се дивио онима који су то епохално дело извршили. *Бел.*

епрувѐта ж фр. *стаклена цев с отвором на једној страни за мање хемијске анализе.* — Око тог старог воденог коња ходају лијечници . . . кухају му воду у епруветама, миришу је. *Крл.*

ѐпскӣ, -ā̄, -ō̄ **1.** *који се односи на еп:* ~ песма, ~ поезија. **2.** *који је као у епу, јуначки, херојски:* ~ доба, епска времена. — Дознајем о епскоме замаху Срба низ Вардар. *Наз.* **3.** *претерано опширан; лаган и миран (о приповедању).* — С оном динарском, епском речитошћу . . . почео је да држи последњу здравицу. *Шуб.* Не бих могао одговорити епском опширношћу. *Уј.*

е̏пски прил. *као у епу; преопширно.*

е̏р с непром. *назив за слово »р« у латиници.*

ер везн. покр. и нар. песн. *в. јер.*

Е́ра м = Ero *Херцеговац; човек из ужичког краја.*

е́ра ж лат. **1. а.** *одређени дужи временски период са изразитим карактеристикама;* исп. епоха (1). — Настаће нова ера консолидације државе и конструктивног рада. *Јос. Б.* **б.** *време од којега почиње бројање година:* хришћанска ~, муслиманска ~ и сл. **2.** геол. *највећи временски размак у историји Земље:* палеозојска ~, кенозојска ~ и др.

е̏рав, -а, -о *врљав, разрок.* — То је прастари, еравн пољар Дане Терзија. *Ћоп.*

е̏раво прил. *врљаво, разроко.* — Очи му трепну ераво. *Божић.*

ѐрā̏р, -а́ра м лат. *државна благајна, државна имовина.* — Што је вас брига за ерарско добро. Као да ерар нисмо сви ми заједно. *Крл.*

ѐраријā̏лнӣ, ѐрā̏рнӣ и **ѐрā̏ркӣ,** -ā, -ō *који се односи на ерар.* — Консул . . . пише, испуњава неуморно табак за табаком жућкасте ераријалне хартије. *Андр. И.* Отпутовао [сам] на ерарски трошак. *Крл.*

е̏рац м карт. = ерц *в. херц*[2].

е̏рг м грч. физ. *јединица енергије или радње.*

ергѐла[1] ж тур. **1.** *велики број коња.* — По пашњацима пасијаше ергела коња и читави чопори говеда, оваца и свиња. *Вес.* **2.** *место за одгајивање коња (заједно са коњима).* — Овдје привлаче поглед велике зграде некадашње ергеле лотариншких војвода. *Шкреб.*

ергѐла[2] ж *в. наргила.* — Везир скадарски измаче ергелу из уста, и сви Турци луле оставише. *НП Вук.*

ергѐла̄ш, -а́ша м **1.** *коњ из ергеле*[1]. **2.** *чувар ергела (1), радник на ергели (2).* — Дотрчô ергелаш, из цркве нас креће. *Вел.*

ердѐлије, -ијā ж мн. нар. песн. *врста гаћа. Вук Рј.*

ере везн. покр. **1.** *в. јер.* — Ама бјежат' један не могаше ере га је гвожђе претргало. *НП Вук.* **2.** *да.* — Ја бих рекā ере су Татари. *Њег.*

е̏реб м грч. мит. *подземни свет; царство мрака, пакао.*

ерѐза ж тур. покр. *в. реза.* — Стојан је још боље затварао врата и чак и ерезу мењао на њих. *Ћор.*

ерѐми̏т, -и́та и **ерему́та** м грч. *пустињак, испосник; човек који се повукао из света.* — Он спљетскога моралисту и пјесника у »Рибању« заносно слави као еремиту и мудраца. *Водн.*

еремита́жа ж грч. *пустињаково пребивалиште, усамљена кућа.* — Тко те жели видјети, мора доћи у ову твоју еремитажу. *Том.* Провидност [нас] обдарила и пустињаком у еремитажи. *Наз.*

ерѐми̏тскӣ, -ā, -ō *који се односи на еремите.*

ерѐнде, -ета с тур. покр. *в. ренде.*

е̏репскӣ, -ā, -ō *који се односи на ереб.*

ѐрзац м нем. варв. *замена; оно што се употребљава место прáвв робе; најчешће као први део полусложенице с придевским значењем: тобожњи.* — Собни редари . . . одлазе ка кујни и доносе из ње »ерзац-кафу«. *Аз.*

ѐрист(а) м грч. *полемичар;* исп. еристика. — Своју су мудрост еристе у њих [софиста] учили. *Баз.*

ерѝстика ж *вештина полемисања; надмудривање, полемика којој није циљ истина већ само побијање противниковог мишљења.*

е̏рити (се), е̏рӣм (се) несврш. тур. *в. херити (се).* — Посматрао их [колутове дима] како се полако увис дижу, како се ере и један у други смотавају. *Ком.*

еритроци̏ти м мн. (јд. еритро̀цӣт, -и́та) грч. анат. *црвена крвна зрнца;* исп. леукоцити.

ѐркер м нем. варв. *истурени део зграде са прозорима, затворен балкон.* — Ушао је у . . . загријану собу с огромним еркером. *Крл.* Упутио се десно где је еркер, спроведен од мезанина до крова, истурио на улицу свој излишно отечени трбух. *Дав.*

е̏рл м енгл. *гроф.*

ѐрлав, -а, -о тур. *крив, искривљен.* — Пљуцкао [је] по ерлавим даскама мостића пред собом. *Коз. И.*

е́рлија м тур. *градски становник, грађанин.* — Али-паша . . . побуни спахије и ерлије [грађане] по Београду. *Вук.* Турци ерлије хоће да се селе. *Ком.*

Е́ро, -а и -ē м = Ера.

еродѝрати, ерòдӣрā̏м сврш. и несврш. геол. *(из)вршити ерозију, (из)локати.*

ѐрозӣван, -вна, -вно = ерозијски и ерозиони *који потиче од ерозије; који проузрокује ерозију.*

ѐрō̏зија ж лат. **1.** геол. *процес трошења, разарања Земљине коре деловањем воде, ветра и сл.:* речна ~, еолска ~ и др. **2.** мед. *површинско изједање слузокоже.* **3.** техн. *оштећивање површине техничких об-*

јеката дејловањем атмосферских појава или електрицитета.

ерòзијскӣ и ѐрозиòнӣ, -ā, -ō = еродиван.

ѐрос м *љубавна страст, љубав (по Еросу, богу љубави у грчкој митологији).* — Владимир Мажуранић не пјева о борби свога ероса. *ХР 1928.*

еротѝзам, -зма м *чулност, испољавање, очитовање чулне љубави.* — Многи лиричари, приписујући еротизму свој таленат, криво га вјешају на одређену жену. *Уј.* Ослобођење еротизма од жене, и проширење његово на природу, на васиону . . . све им то не изгледа ново. *Богдан.*

еротизѝрати, -йзѝрām и **ерòтизовати,** -зујēм свршн. и несвршн. *прожети, прожимати еротиком.* — Њихова педагошка акција . . . сударa [се] са супротно усмереним дејством све више еротизоване средине. *Пол. 1957.*

ерòтик м = еротичар **1.** *песник чулно љубавних песама.* **2.** *особа наклоњена еротици.*

ерòтика ж **1.** *чулна љубав, чулност.* — Опрезно је заобилазио око места која би говорила о еротици и сензуалности. *Глиг.* **2.** *љубавна поезија.* — Трубадурска еротика у свим крајевима кроз више стољећа . . . остала [је] готово једнака. *Водн.*

ерòтичан, -чна, -чно = еротички и еротски *који се односи на еротику, чулан.*

ерòтичāр м = еротик.

ерòтичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на еротику; чулан.* — Један од сигурних ефеката за њега је заголицати порнографску склоност нашега еротичарског света. *Скерл.*

ерòтичкӣ, -ā, -ō = еротичан. — По дуваровима било је пуно . . . еротичких слика. *Срем.*

ерòтичнōст, -ости ж *својство онога који је еротичан и онога што је еротично.*

ерòтман, -а и **еротòмāн,** -āна м *онај који пати од еротоманије.* — Постао је . . . још прије икаквог искуства еротман. *Бег.*

еротомàнија ж мед. *душевни поремећај на еротској основи, љубавно лудило.*

ѐротскӣ, -ā, -ō = еротичан. — Писао [је] и такве еротске стихове да се човјек при читању црвени од стида. *Десн.*

ѐротски прил. *на еротичан начин.* — Треба еротски опсовати, будите уверени да ће . . . тада извршити сваку наредбу. *Бос. Д.*

ѐрскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ере, који је својствен Ерама.* — Наша источна и равничарска раса није много ни осећала ни разумевала ту брђанску и ерску духовитост. *Скерл.*

ерȕдӣт, -йта и **ерудѝта** м *онај који се истиче ерудицијом, велики зналац.*

ерȕдӣтан, -тна, -тно *в. ерудитски.* — Стиҳови [Гвида Тартаље] под . . . утицајем . . . елемената ерудитне поезије . . . имају полета, свежине. *Михиз.*

ерȕдӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на ерудите, веома учен.* — Нарацтај није . . . ни . . . ерудитски. *Уј.*

ерудѝција ж лат. *велика учеността, дубоко познавање неке научне области.* — Она мисли да је . . . код данашњих људи ерудиција заменила духовитост. *Дуч.*

ѐруптӣван, -вна, -вно **а.** геол. *који настаје ерупцијом, који има одлике ерупције; вулкански:* ~ стена, ~ излив. **б.** фиг. *буjан, жесток, распаљив.* — Тај типни импресионист . . . био је . . . по својој нарави скроз наскроз еруптиван. *Баб.*

ѐруптӣвно прил. *као ерупција, вулкански; жестоко.* — Гипке покрете коња . . . не може боље ни камен измоделовати него еруптивно избачена маса . . . морске воде која јури неуморно. *Сек.*

еруптѝвнōст, -ости ж *особина онога што је еруптивно; снага, силина;* фиг. *буjност.* — Његова еруптивност била је јача од способности да замислима даде сталожен израз. *Барац.*

ерȕпција ж лат. **а.** геол. *избацивање вулканске лаве.* **б.** фиг. *јак, жесток излив осећања.* — Свети патриотски занос провалили жестоко као ватромет. Права ерупција заноса. *Донч.*

ѐрц м = ерац *в. херц*[2].

Ѐрцеговац *в. Херцеговац.*

Ѐрцеговина *в. Херцеговина.*

Ѐрцегōвка *в. Херцеговка.*

ерцепȕрāћ, -āћа м *човек из ужичког краја, Ера;* погрд. *прост човек, примитивац.* — Ови пречани . . . фини, углађени људи . . . А ми ерцепураћи 'вако. *Ранк.*

Ѐрцōв, -òва м пеј. и шаљ. *Ero.* — Све ми се чини да тај Ерцов нешто врда и да није светац и невинашце како изгледа. *Андр. И.*

ѐс с непром. *назив за слово »с« у латиници.*

ѐсāп *в. хесап.*

есáпити *в. хесапити.*

ѐсēј, есéја м фр. поет. *литерарно писана расправа о неком књижевном, научном и другом питању без навођења факата и научног апарата, оглед.*

есѐјист(а) м *писац есеја.*

есејѝстика ж *есеји као књижевни род; писање есеја.* — Есејистика Исидоре Секулић [је] којипут »сјајна филозофија нетачног«. *Михиз.*

есејѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на есејистику.* — Крај његова есејистичкога и критичкога дјеловања, Матошев новелистички рад има тек узгредније значење. *Барац.*

ѐсејскӣ, -ā, -ō *који се односи на есеје, који има особине есеја.* — У предратним новинама [је] било много ревијалног . . . есејског . . . чисто репортерског. *Петр. В.*

ѐсенц м и **есѐнца** ж *в. есенција.* — Покушао [је] сиво живјети у свом малом, сивом паклу с кремликерима, есенцима, етеричним уљима. *Сим.* Открио се дакле фактично настављачем илираца у најчистијој есенци. *КР 1924.*

есѐнција и **ѐсенција** ж лат. **1.** хем. *веома концентрисан битни састојак дрога; етерично уље извучено из какве биљке.* **2.** књиж. *оно што је најбитније, суштина.* — Систематизирао је програм странке, настојећи да његову есенцију предочи Вјекославу Зрнићу. *Божић.*

ѐсенцијалан, -лна, -лно = есенцијелан *који је као есенција, битан, суштински, основни.*

ѐсенцијално прил. = есенцијелно *битно, суштинско, основно.*

ѐсенцијѐлан, -лна, -лно = есенцијалан. — Кад се сама књига појавила, она је својом садржином постала најдубља, најесенцијелнија црта поменуте друштвене појаве. *Ђил.*

ѐсенцијѐлно прил. = есенцијално. — Код књижевног есеја, као и код сликарства првог нацрта, есенцијелно је то да су и једни и други . . . ствари уметничке природе. *Цар М.*

ѐсесовац, -овца м *припадник (најкрвавије) немачке војнофашистичке организације.* — Васић се скоро смрзнуо у свом црном гуменом мантилу давно скинутом с убијеног есесовца. *Дав.*

ѐсесовскӣ, -ā, -ō *који се односи на есесовце.*

ѐскāдра ж фр. војн. **а.** *одељење ратних бродова под једним заповедником.* — Руска ескадра . . . опловила је Африку. *ОП 2.* **б.** *више јединица ратне авијације.*

ескадрѝла ж фр. војн. **а.** *ваздухопловна, зракопловна јединица.* — Небо је изгледало прекривено ескадрилама авиона који су се појили са свих страна. *Андр. И.* **б.** *мањи одељење ратних бродова.*

ескàдрōн, -óна м и (ређе) **ескадрóна** ж фр. војн. *организационо-тактичка коњичка јединица.* — Погурени и смирени, кретоше у правцу возарских ескадрона. *Јак.* Пао је са читавим својим ескадроном у руске руке. *Крл.* Тутње већ и громови: сад ће их запљуснути црвени ескадрон. *Матош.*

ескàдрōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на ескадрон, који припада ескадрону.*

ескàлāтор м фр. варв. *покретне гумене траке на степеницама које се аутоматски крећу и служе за пењање и спуштање.* — Може се . . . куповати по робним кућама са ескалаторима. *Пол. 1958.*

ескапáда ж фр. *лакомислена шала, непромишљен поступак, несташлук.* — Све је то . . . била само једна дуга романтичарска ескапада. *Скерл.*

Ескúми м мн. (јд. Ѐскӣм, -úма) *народ који живи на северним обалама Северне Америке, на Аљасци и Гренланду.*

ѐскӣмскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ескиме.*

ѐсконт м банк. *плаћање дуга пре рока.*

есконтúрати, -òнтӣрām сврш. и несврш. банк. = есконтовати *(от)платити, отплаћивати пре рока.*

ѐсконтӣ, -ā, -ō банк. *који се односи на есконт.*

ѐсконтовати, -тујēм сврш. и несврш. банк. = есконтирати; фиг. *унапред потрошити.* — Она је есконтовала чак и смрт свога оца. *Јов. Ј.*

ѐскōрта ж фр. **а.** војн. *оружана пратња.* — Поручник, који је командирао том ескортом, приђе заробљеницима. *Гор.* **б.** војн. *скуп ратних бродова који прате и заштићују трговачке бродове.*

ескортúрати, -òртӣрām **и ѐскортовати,** -тујēм сврш. и несврш. *спровести, спроводити под оружаном пратњом, пратити.* — Коначно се некако извукао, да буде преко Трста ескортиран дома. *Крл.*

ѐснāф, -áфа м тур. **а.** *сталешка организација занатлија исте струке; занат;* исп. цех. — Још је било стараца које су аустријске власти преслушавале у појединим споровима еснафа и цехова. *Петр. В.* Распитивао сам има ли . . . да се поправи кахвени млин . . . Јер од тог сам еснафа. *Андр. И.* **б.** *еснафлија.* — Ја бих знала што бих изабрала, у Сарај'ву три еснафа млада. *НПХ.* Треба да се зна ко је оцаковић . . . а ко сиротиња и еснаф. *Јевт.*

еснàфлија м *члан еснафа, занатлија.* — Космајска је већ увелико била кварт побуржујених еснафлија. *Сек.*

еснàфлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на еснафлије.* — Ваљда је у питању неки касапски еснафлијски ритуал. *Пол. 1958.*

èснāфскӣ, -ā, -ō *који се односи на еснаф*: ~ писмо, ~ радник и сл. — Учитељи и ђаци, рипиде . . . еснафски барјаци, све, све ће изаћи преда њ. *Срем.*

еспáда ж шп. *шпада, мач.* — Крвавим ртом еспаде записује своју славу. *Крл.*

еспадрѝла ж фр. (обично у мн.) *лака ципела, обично од платна, са ђоном од канапа.* — Пролазници, у еспадрилама без чарапа . . . прибијају се уза зидове да их не закаче кола. *Лал.*

èспāп, -а́па м тур. покр. *предмети, роба за трговину.* — Напуни пуну мараму свога еспапа. *Торд.* Пред вратима се пресавијао нов еспап, нарочито добављен за пролетњу сезону. *Уск.*

еспер̀антист(а) м *присталица есперанта, онај који говори есперанто.*

еспер̀антѝстичкӣ, -ā, -ō = есперантски *који се односи на есперантисте и на есперанто.*

еспер̀антисткиња ж *жена есперантист(а).*

еспер̀анто м лат. *најраспрострањенији вештачки, уметни међународни језик израђен према најпознатијим светским језицима.* — Почеше многи осуђеници да уче есперанто. *Чол.*

еспѐрантскӣ, -ā, -ō = есперантистички.

еспланáда ж фр. *слободно заравњено место, трг испред великих зграда или тврђава.* — Они су први стигли до најљепших еспланада. *Уј.* Што не шетају по еспланади и алеји? *Петр. В.*

èстамп м и **естàмпа** ж фр. *отисак са гравире (бакрорез или дрворез).* — Вишаху »естампе«, слике Наполеона, Александра. *Мат.*

èстер м грч. хем. *спој киселине и алкохола.*

èстēт, -éта и **естéта** м грч. *онај који се руководи принципима естетике; човек са развијеним смислом за лепо.* — Вуловић је више моралист него естет. *Прод.* Пољак је естета и позна само међе Пољске. *Нех.*

естетѝзам, -зма м **а.** *развијено осећање за лепо, нарочит смисао за лепоту форме.* **б.** *придавање великог значаја форми уметничког дела.* — Само књижевни снобови и симуланти естетизма сневали су неку аристократску уметност. *Скерл.*

естетизѝрање с *гл. им. од естетизирати.* — Услед наклоности ка естетизирању био је помало колебљив према покрету, који је захтевао самопрегорну оданост. *Поп. Ј.*

естетизѝрати, -ѝзӣрām несврш. *бавити се питањима естетике; радити у духу естетизма; полагати много на естетску страну књижевног дела.* В. пр. уз гл. им. естетизирање.

естѐтика ж грч. **1.** *наука, знаност о лепом у природи и у уметности.* — Строга естетика зна само за добре песме. *Поп. Б.* Ова лирика нема никаквог практичног смисла у оквиру исусовачке естетике. *Крл.* **2.** *лепота, леп изглед.* — Сељаци раде грубе послове . . . естетиком се баве само у доколици. *Сек.* Добра кухарица, дакако, не за љубав естетике, него за вољу економије. *Уј.*

естетицѝзам, -зма м *в. естетизам.*

естѐтичан, -чна, -чно = естетички и естетски *који одговара законима естетике, леп; који се односи на естетику.* — Етичка емоција [ће му бити] дража од естетичне. *Матош.*

естѐтичāр м **1.** *онај који се бави естетиком као науком, знаношћу, теоретичар уметности.* — То је тајна . . . којом се наоружава критичар и естетичар. *Новак.* **2.** *присталица естетизма.* — Први наши критичари беху васпитани у школи филозофа идеалиста — критичари естетичари. *Марк. Св.*

естѐтичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на естетичаре и на естетику.* — А да ли су естетичарски закони о лепоте заиста вечити и непроменљиви? *Марк. Св.*

естѐтичкӣ, -ā, -ō = естетичан. — Естетичка им је [песмама] вредност врло сумњива. *Прод.* Тих дјела не створи толико естетичка . . . колико морална потреба. *Матош.*

естѐтички и естѐтично прил. = естетски *у духу естетике, лепо.* — То није угодно ни естетично. *Грол.*

естѐтичнōст, -ости ж *особина онога што је естетично; лепота.*

èстēтскӣ, -ā, -ō = естетичан. — За естетску страну књижевности он се не брине. *Нех.* Естетска анализа Његошеве поезије у ствари још није дата. *Бил.*

èстēтски прил. = естетички. — Сви ти облици . . . дјелују на господу сатнике естетски. *Крл.*

естѐтство с *в. естетичност.* — Вјечна супериорност хеленске културе је . . . у њеном естетству. *Матош.*

естрáда ж фр. *уздигнуто место, подијум, позорница.* — [Говорник] сиђе с естраде и помијеша се с публиком. *Бог.*

èстрāднӣ, -ā, -ō *који одговара естради, који се односи на естраду, уздигнут.*

èсцајг м нем. варв. *прибор за јело (кашика, жлица, нож, виљушка, вилица).* — Сав »есцајг« је био . . . добро очуван, али давнашњи. *Срем.*

етаблѝсмāн, -а́на м фр. *већа елегантна гостионица, локал.* — Тата је . . . залазио у ноћне етаблисмане. *Бег.*

ѐтāж, -а́жа м и **ета́жа** ж фр. варв. *спрат, кат.*

ѐтāжēр, -е́ра м и **етажѐра** ж фр. варв. *полица, сталак с полицама.* — Пада у очи орахов етажер напуњен књигама. *Уск.* Покрај дивана етажера са златно укориченим лексиконом. *Крл.*

ѐтāжѐрка ж *в. етажер.* — По уредима су се појавили . . . полице за посуђе, етажерке. *Крањч. Стј.*

ѐтāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на етаж(у):* ~ стан, ~ својина, ~ грејање.

ета́па и **ета́па** ж фр. **1.** *период у развоју нечега; развојни ступањ; период времена за које нешто траје.* — То је прва етапа у развитку односа између Русије и Србије. *Гавр.* А онда помаже само једно — радикална операција . . . у двије етапе. *Фелд.* Требало је прелаз извршити у неколико етапа, а не правити марш од скоро осамнаест сати. *Чол.* **2.** војн. *војна станица; позадинска војна установа.* — Скитао [се] по етапама као војни судац. *Крл.*

ѐтāпнӣ и **ѐтāпнӣ,** -ā, -ō *који се односи на етапу.* — Могућно [је] подизати . . . етапне станице за снабдевање и одмор путника. *Петр. М.*

ѐтāпно и **ѐтāпно** прил. *у етапама; поступно.* — Све се у животу рјешава етапно! Постепено! *Крл.*

ѐтар, ѐтра м грч. *в. етер.* — Силвија је отишла по лекара. Госпођице . . . он удише етар! *Јов. Ј.*

етатѝзам, -зма м фр. екон. *систем у коме је привреда у државним рукама или под јаким државним надзором.*

етатизáција ж екон. *спровођење етатизма.*

етатизѝрати, -ѝзӣрām и **етàтизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *подржавити, (у)чинити државним; потчинити, потчињавати државном надзору.*

етатѝстичкӣ, -ā, -ō *који је у вези с етатизмом.* — Последњих година југословенско друштво чини велике напоре . . . да са економских односа скине етатистичке стеге. *Комун. 1966.*

етацѝзам, -зма м грч. лингв. *читање слова »ета« као »е«* (*нпр. Атена-Атина, Крета-Крит*); исп. итацизам.

ѐтер и **ѐтер** м грч. **1.** *ваздушно, зрачно пространство; небески простор; ваздух, зрак.* — У блату пјевају о азурном етеру. *Матош.* Као муња прострујала је ова вијест у етеру. *Тито.* **2.** хем. **а.** *низ органских једињења, спојева, који се састоје од два радикала везана међусобно атомом кисеоника* ($C_4H_{10}O$). **б.** *испарљива течност, текућина која се употребљава у медицини за наркозу и у хемијској индустрији.* **3.** физ. *фина материја, тварчије треперење ствара светлост и електро-магнетне таласе, валове.* **4.** књиж. и песн. *флуид.*

ѐтераст и **ѐтераст,** -а, -о *који је налик на етер.* — Ја видим онда, кô звездана јата, сред етерастог, тамног океана, све мисли јасне својих мутних дана. *Марк. Д.*

етѐричан, -чна, -чно и **етѐричкӣ,** -ā, -ō *флуидан, фин, нежан; узвишен.* — Најбоље сам осећао античку грчку душу у овакве часе када цео овај предео постане етеричан и спиритуалан. *Дуч.* Ја сам звијер која је сита те твоје узвишене, етеричне љубави. *Крл.*

етѐрично прил. *флуидно, нежно; узвишено.* — За Вука Исаковича је она [жена] мање значајна као потреба и животни услов . . . али . . . зрачније и етеричније му вреди у животу. *Богдан.*

етѐричнōст, -ости ж *својство онога што је етерично, флуидност, нежност; узвишеност.* — Разумио сам колику ризницу етеричности сакривају у себи сиромашни духом. *Уј.*

ѐтернӣ и **ѐтернӣ,** -ā, -ō *в. етеричан.* — Дижемо се вишој етерној врсти. *Уј.* Немирни облаци и високе магле лелујају се као снови над развалинама и планинским . . . етерним врхунцима. *Матош.*

етѐрнӣт, -ѝта м лат. грађ. *смеса од цемента и азбеста за покривање крова; кров од таквог материјала.*

ѐтерскӣ и **ѐтерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на етер.* — Ја сам путник у етерске свјежине. *Уј.*

етѝвāжница ж фр. *постројење, уређај за етивирање.* — У Љубушком је почела градња модерне етиважнице, у којој ће се етивирати . . . сухе смокве. *Вј. 1960.*

етивѝрање с *гл. им. од етивирати.*

етивѝрати, етѝвӣрām сврш. и несврш. *(о)сушити (смокве, шљиве и др.).* В. пр. уз гл. им. етиважница.

етѝда ж фр. *скица, првобитни нацрт слике, књижевног огледа и сл.; мањи музички комад за вежбање.* — Из једне куће домињеваше угодна гласовирска етида. *Матош.*

ѐтика ж (дат. и лок. -ци) грч. *наука о моралу;* фиг. *морална схватања.* — Ми смо видели Вишњићеву етику и смисао његова живота. *Сур.*

етикѐта ж фр. **1.** *цедуља на појединим предметима с ознаком њихове садржине или*

каквом другом ознаком. — Све флаше биле [су] са етикетом . . . као у апотеци. *Срем.* Донијела је читаву хрпу романа . . . с етикетом посудбене књижнице. *Десн.* **2.** *в.* *етикеција.* — На тај начин, не вређајући дворску етикету, успео је да графица . . . заузме почасно место. *Јов. Ј.*

етикети́рати, -èтӣрām сврш. и несврш. *ставити, стављати етикету (1).* — Сви произвођачи конзерви треба да етикетирају малопродајне цене. *Пол. 1959.*

етӣкēтнӣ, -ā, -ō *који се односи на етикету (2); који се строго држи етикеције.* — Кадгођер у јесен стигне у Јалшево, почастит ће нас етикетним посјетом. *Шен.* Обазриви и етикетни принципал први [је] устао да иде. *Срем.*

етике́тнӧст, -ости ж *управљање по етикети.*

етӣкетовати, -тујēм сврш. и несврш. *в.* *етикетирати.* — Врло ретке и драгоцене сачуване ствари ту су по реду поређане и етикетоване. *С 1919.*

етике́ција ж *утврђени начин опхођења и држања у одређеним приликама (на двору, у дипломатији и сл.).* — Игњатовићеве илустрације ове средине . . . делују као хроника једног града који има своја специфична обележја . . . у етикецији, у манирима. *Глиг.*

èтӣл, -ила м грч. хем. *група C_2H_5 која улази у састав многих органских једињења, спојева.*

èтӣлнӣ, -ā, -ō *који се односи на етил:* ~ алкохол.

етимо̀лог м *језички стручњак који се бави етимологијом.*

етимолӧ̀гија ж грч. лингв. *грана лингвистике која изучава порекло речи; порекло неке речи.*

етимолӧ̀гист(а) м *в.* *етимолог.*

етимо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на етимологију, који је по етимологији:* ~ правопис, ~ тумачење.

èтимон, -а и **етӣмōн,** -она м грч. лингв. *порекло речи и њено основно значење.*

етиолӧ̀гија ж грч. **а.** фил. и књиж. *познавање узрока; истраживање узрока;* фиг. *узрок.* **б.** мед. *грана медицине која истражује узроке болести; узрок болести.*

етиӧлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на етиологију; узрочни.*

Етиӧпија ж *држава у североисточној Африци, између Црвеног мора на североистоку, Судана на северозападу и Кеније на југу.*

Етиӧпљани м (јд. Етиӧпљанин) *народ који живи у Етиопији.*

етиӧпљанскӣ, -ā, -ō *који се односи на Етиопљане.*

етӣопскӣ, -ā, -ō *који се односи на Етиопију.*

èтичан, -чна, -чно = етички *који се односи на етику; који је у духу етике, морала, честит.* — Својом етичном рефлексивношћу још [је] најсличнији Његошу. *Матош.*

èтичār м *онај који се бави питањима етике.* — Марулић је етичар без сколастичких танчина. *Водн.*

èтичкӣ, -ā, -ō = етичан. — Зашто не би песма смела имати и . . . етичке тенденције. *Нед.* Он је . . . свој чин проматрао с етичког гледишта. *Кол.*

èтички и **èтично** прил. *на етички, етични начин, морално.*

èтнѝк м грч. *назив становника неког насељеног места.*

èтничкӣ, -ā, -ō *који се односи на предмет етнологије, народносни.* — Бавила су се . . . оба споменута писца и омиљеним испитивањем етничкога карактера народа на Балкану. *Комб.*

етногѐнеза ж грч. *постанак и порекло етничке скупине, народа.*

етнӧ̀граф м *стручњак за етнографију.*

етнограѐафија ж грч. *наука, знаност која описује живот и обичаје народа.*

етнограѐафијскӣ и **етнӧграфскӣ,** -ā, -ō *који се односи на етнографе и на етнографију.*

етнӧ̀лог м *стручњак за етнологију.*

етнолӧ̀гија ж грч. *наука, знаност која изучава порекло народа и појединих народносних скупина, њихов живот, обичаје и карактерне особине.*

етнӧлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на етнологе и на етнологију.*

етнопсихӧлоӣшкӣ, -ā, -ō *који је карактеристичан за психологију појединих етничких група.* — И Његош и Гоголь . . . износе у најоштријим цртама темпераменат расе и важне етнопсихолошке особине. *Прод.*

ѐто речца **а.** *за показивање на некога или на нешто што је близу онога коме се говори; за указивање на нешто што је уочено било где.* — Ето попине куће! *Ад.* Сад на исток око даде, боже, боже, ето зора. *Радич.* Ето и мене тамо. *Ком.* **б.** *за истицање онога о чему се говори; баш, заиста.* — Али да ће ова уморна војска нас научити како се напада, ето то ми не иде у главу.

Поп. Ј. Откако ово дође [играчица], уби ме свеосве; посјече ме па ето! *Андр. И.* Управо та жеља . . . доведе мене ето на Урвину. *Крањч. С.*

ѐћим *в. хећим.*

еугенѐтика и еугѐника ж грч. *расна хигијена, наука која изналази методе за преношење позитивних физичких и психичких одлика на потомке и за спречавање наслеђивања негативних својстава.*

еуглѐна ж биол. *врста алге* Euglena viridis. *Станк. С.*

еудемонѝзам, -зма м грч. фил. *етички правац који срећу и угодност сматра животним циљем, сврхом свега.*

еудемо̀нист(а) м *присталица еудемонизма.*

еудемонѝстичан, -чна, -чно **и еудемонѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на еудемонизам, који је у духу еудемонизма.*

еўзо̀н, -о́на м грч. = евзон.

еўзо̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на еузоне.*

еукалѝптус м бот. *вишегодишња биљка из пор. мрче, од које се добија гума.*

ѐунух м (вок. ѐунухе; мн. ѐунуси, ген. ѐунӯхā) = евнух. — Тврдила је . . . да је прерушен у еунуха ухватио маглу. *Шов.* О еунуси! О смрти! Из ушкопљеног оца већ никад, никад син. *Кам.*

ѐунухов, -а, -о *који припада еунуху.*

ѐунушкӣ, -ā, -ō *који се односи на еунухе.*

еупатрѝди м мн. грч. *родовско племство, аристократија код старих Грка.*

еупа̀трӣдскӣ, -ā, -ō *који се односи на еупатриде, племићки, аристократски.*

еурѝтмија ж грч. **а.** *уједначеност, равномерност, складност.* — Јакшић . . . се непрестано грешио о ону божанствену еуритмију, која је главно обележје класичности. *Цар М.* **б.** мед. *правилност крвотока, била, пулса;* супр. аритмија.

еурѝтмӣјскӣ и **еурѝтмичкӣ,** -ā, -ō *равномеран, складан, уједначен.*

Еустàхијева тру́ба (**цѐв**) ж анат. *ушни канал који спаја унутрашње уво са носним делом ждрела.*

еуфемѝзам, -зма м грч. књиж. *ублажавање, употреба блажег израза или речи уместо опоре праве.*

еуфемѝстичкӣ, -ā, -ō *који ублажава, који улепшава, улепшавајући (у језику).*

еуфемѝстички прил. *ублажено, улепшано.*

еуфо̀нија ж грч. муз. *складност звукова, милозвучност, благозвучност.*

еуфо̀рија ж грч. мед. *пријатно расположење; субјективно добро осећање код болесника.* — Дај ми само врућe воде, хлеба и могућности да се опружим, — говорио је под утиском тренутне еуфорије. *Јак.*

еуфо̀ричан, -чна, -чно *блажен, пресрећан.* — Наша четничка пратња [нас је] . . . од раздрагане и еуфоричне гомиле морала да склони у цркву. *Ћос. Д.*

еухарѝстија ж грч. црквено *светиња, сакрамент причешћа.*

еухарѝстӣјскӣ и **еухарѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на еухаристију:* ~ конгрес, ~ песма.

еухолó̀гӣј, -ија и **еухолó̀гијум** м грч. црквено *обредна, ритуална књига у православној цркви, молитвеник.*

ѐф с непром. *назив за слово »ф« у латиници.*

ѐфек(а)т, -кта м лат. **1.** *позитиван резултат неког деловања; успех, утисак.* — Срачунати ефекат био је промашен. *Десн.* Пјевање и свирање прође без неког нарочитог ефекта. *Чол.* **2.** (обично у мн.) *јачина; успешност, оно што изазива допадање:* звучни ефекти, светлосни ефекти и др. **3.** физ. *рад извршен у једној секунди.* **4.** мн. банк. *вредносни папири, менице.*

ѐфектан, -тна, -тно *који чини ефекат; снажан, упадљив, убедљив, уверљив.* — Та му се ријеч чини ефектном. *Крл.* Јединствена је то целина са својим драматским уводом, епским размахом и поентованим, ефектним завршетком. *Сур.*

ѐфектӣван, -вна, -вно *који даје ефекат, добар резултат, прави, извршен, стварни.* — После сваких шест сати ефективног рада врши се тенкирање трактора. *ПИ 1950.* У ултиматуму је говора о блокади, овај пут ефективној, која ће почети истога дана. *Цар Е.*

ефекти́ве ж **и ефекти́ви** м мн. *оно што се има, стваран број оних који су на располагању, на лицу места.* — У Епиру снаге ЕДЕС-а . . . изгубиле су око половине својих ефектива. *Пол. 1944.*

ѐфектӣвно прил. *делујући са ефектом; стварно.* — Ретроспективно, Милош је сад осећао већу горчину због извесних руских поступака него кад су се они ефективно догодили. *Гавр.*

ѐфектно прил. *са ефектом, упечатљиво, убедљиво, уверљиво.* — Др Бауер . . . ефектно на концу суди о хрватској лирици. *Шим. С.*

ѐфемѐран, -рна, -рно грч. *краткотрајан, пролазан.* — Тргла се из заноса, свирепо пробудила; ефемерна свечаност, слава од

цигло једног минута, све је ишчезло. *Рад. Д.* Како је био књижевник од заната . . . морао је одвише много продуцирати те је оставио доста ефемерних ствари. *Матош.*

ѐфемѐрно прил. *краткотрајно, пролазно.* — Све изгледа сјајно, али ефемерно, противуречно, ташто. *Дуч.*

ефемѐрнōст, -ости ж *особина онога што је ефемерно; краткотрајност, пролазност.*

ефемѝнīра̄н и **ефемѝнисан,** -а, -о лат. *сличан женском, разнежен, слаб.* — У свом начину живота, рада и уживања, скучено . . . омекшало, ефеминисано биће, без храбрости за неуобичајену акцију, без маште и снова. *Петр. В.*

ефѐнди м непром. *в. ефендија.*

ефѐндија м тур. *господин, господар.*

ефѐндијин, -а, -о *који припада ефендији.*

ефѐндијскӣ, -ā, -ō *који се односи на ефендије, господски.* — И воља га да се жени влахињом и да ефендијску чисту крв мијеша с нечистом каурском. *С 1937.*

ефѐндијница ж *ефендијина жена.*

ефѐндум и **ефѐндум бѐнум** узв. тур. *узречица у значењу: господине мој.* — Нећемо ми, ефендум, водит њега, него тебе. *Ћор.* Ефендум бенум, дође он у један сокак, пак сретне двије прекрасне дјевојке. *Маж. М.*

ѐфикасан и **ефѝкасан,** -сна, -сно лат. *успешан, сигуран.* — Она [синдикална контрола] је нужна . . . као ефикасно средство у борби за правилан рад радничких органа управљања. *Комун. 1951.*

ѐфикасно и **ефѝкасно** прил. *успешно, сигурно.*

ѐфикаснōст и **ефѝкаснōст,** -ости ж *особина онога што је ефикасно, успех, успешност.* — Отворено [је] иступао за народни фронт с комунистима, сматрајући да се без њих ефикасност . . . не може ни замислити. *Риб.*

ѐх узв. *за појачавање и за изражавање различних расположења: драгости, вајкања, негодовања и сл.* — Ех, мој драгане, истина се може рећи и овако и онако. *Шен.* Па што не остаде тамо? — Ех, што! . . . узех још једну жену. И од тог дана све крену наопако. *Андр. И.* Ех, и ти си ми посркô велику мудрост у тим твојим школама! *Ћоп.* Ех, да су, пусто, млађе године и да је стари кухвет, ех! *Ћор.*

ѐхē(ј) узв. **1.** *за обраћање пажњв на оно што се говори.* — Ехе, лако је њему било! *Ћоп.* Ехеј, брате, шта ћеш црње но кад те сам сотона шчепа зубима за месо! *Ранк.* **2.** *в. еј (1).* — Ехе, Дашо, и овамо, и овамо! гракнуше остали гости, опазивши да се вино дослужује. *Глиш.*

ѐхе-хѐ *узвик за изражавање обичног доброг расположења.* — Ехе-хе! . . . Ехе-хе! . . . Е баш си ти ђаво, бакице! *Вес.*

ехинòкок и **ехинокòкус** м грч. зоол. *пантљичара, тракавица.*

ѐхкати, -ā̄м несврш. ном. *уздисати, стално се оглашавати са »ех«.* — »Ех!« некоме се отело. »Шта ти ехкаш? Мислиш тешко је, а?« *Донч.*

ѐхо м грч. *одјек, јека, одзив.* — Сви ти догађаји са фронтова допирали су до заробљеника као неки далеки ехо. *Јак.* Ми ћемо се наћи, као ноћ и дан, кô драган и драга, кô ехо и звук. *Панд.*

ѐшак, ѐшка м тур. *узбуђење, занос, усхићење.* — Стаде га обузимати дитирамписки ешак и лијепо би био скочио у собу. *Матош.*

ешàлōн, -óна м фр. војн. = ешелон *део војне формације, војне јединице (обично у покрету); људство и товар у композицији војног транспорта.* — Остатак дивизијске десне колоне разместио се беше по ешалонима поред друма. *Лаз. М.* Акције дивизије НОВ и ПОЈ биле су умногоме везане за кретање бројних ешалона рањеника. *Марј. Ј.*

ешалонѝрање с *гл. им. од ешалонирати.*

ешалонѝрати, -òнӣрā̄м сврш. и несврш. = ешелонирати *распоредити, распоређивати по ешалонима.* — Недалеко од њих . . . била су ешалонирана друга два пешадијска пука. *Лаз. М.*

ѐшаљка ж нем. покр. *војничка посуда за храну, порција.* — Побринуо се . . . за ешаљке. Позајмио их је каплар, надзорник кухињског посуђа. *Неим.*

ѐшарпа ж фр. **а.** *парадни официрски појас; опасач као знак службених функција у гарнизону.* — Капетан уђе. На њему свечана униформа, ешарпа. *Јакш. Ђ.* **б.** *трака, врпца, пантљика.* — [Растворио је] једну страницу, назначену ешарпом од тешке . . . свиле. *Крл.*

ешàфот м фр. *направа за вешање, вешала, губилиште.* — Већ се приближише губилишту . . . Он погледа на своје другове . . . После тога приђе ешафоту. *Глиш.*

ѐшек м тур. покр. *магарац.* — На ешека коња узјахао. *НПХ.*

ешѐклук м тур. *глупост, будалаштина, несташлук.* — Тако је мајстор Хамид лечио своја шегрта од кењчилука, утеривао му памет у главу и истеривао ешеклуке и беспослице. *Андр. И.*

ешѐлōн, -óна м = ешалон. — Сам је командирао ешелоном. *Крл.*

ешелонѝрати, -òнӣрā̄м сврш. и несврш. = ешалонирати. — Њена би акција била

ублажена отпором дела . . . дивизије који је остао ешелониран у страну. *Лаз. М.*

ешкена́зи, -а́зā м мн. (јд. ешкѐнāз, -а́за) = ашкенази *пољски или немачки Јевреји.* — Док су раније београдски Јевреји имали два храма, сада и сефарди и ешкенази имају само један. *Пол. 1944.*

ешкѐнāскӣ, -ā, -ō *који се односи на ешкеназе.* — Бог једини зна колико је сада сати код њих [Јевреја], колико по сефардском, а колико по ешкенаском рачунању. *Андр. И.*

ѐшкиja тур. **1.** м зб. *одметници, хајдуци, одметништво.* — Свети мој оче, ти чувај ову нашу свету ћабу, а ја одо' у ешкију. *Коч.* **2.** ж *крijумчарена роба (обично дуван).* — Судац је . . . осумњичен као крijумчар, јер да је . . . пушио ешкију. *Куш.*

ѐшкуна узв. тур. (*при наздрављању*) *уздравље, живели.* — Авдага пије ракију . . . и сваки час . . . се куца. — Ешкуна, ешкуна! *Андр. И.*

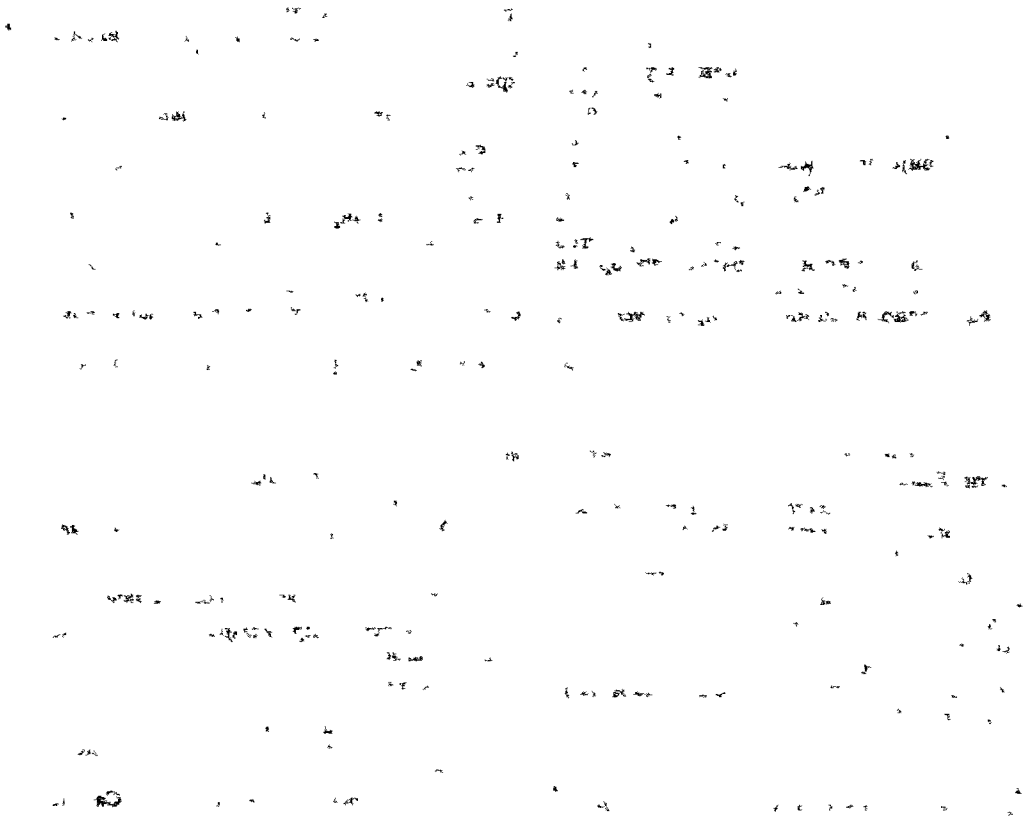
ѐшкут м мађ. покр. *поротник, сеоски судија.* — А пред парохијалном кућом застао трбушасти биров са два своја ешкута . . . па са пастором . . . нешто важно разговара. *Јакш. Ђ.*

ешкӯција ж покр. *в. егзекуција. Вук Рј.*

ешофи́рање с *гл. им. од* ешофирати (*се*).

ешофи́рати, -ȍфӣрām свршн. и несврш. фр. варв. *узбудити, узбуђивати, узнемири(ва)ти, узруја(ва)ти, (на)љутити, (раз)гневити.*

~ **се** *узнемири(ва)ти се; нервирати се; (на)љутити се.* — Молим, сједните! Не ешофирајте се! *Шен.* Милостива госпа [се] . . . јако ешофирала, па . . . ће да има посла и лекар и апотека. *Јакш. Ђ.*

На овој књизи сарађивао је као обрађивач и др Марijан Стојковић, члан Уређивачког одбора Матице хрватске

ДОДАТАК

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

Треба да стоји

ава̀рија *b хаварија*

аварѝрати *b хавариратѝ*

а́деш Дефиниција треба да гласи *човек исшюга имена, имењак*

а̏ероплā̄н

а̀јз(л)ибā̄н

а̀јкула *b морски иас (уз ајс изр)*

а̏кнути, -нём

акре́ба ж

акрѝбија грч

аксѝмӣт, -ита

алвеб́ла

алѝби и **а̀либи,** -ија

а̏мбра Брисати из дефиниције *ћилибар јантар*

америк̀а̄нка ж

амора́лнōст ж

а̀морфнōст и **амо̀рфнōст** ж

а̀мфӣбӣј, -ија

анархѝзам м

англо-америк̀а̄нскӣ и **англо-амѐричкӣ**

аристо̀кратица

а̀рӣште

а̀рхибискуп

аста̀лчина ж

атеѝзам , супр теизам

а̏у̀спӣшӣј, -ија

баја̀тлук м

бала̀ву̏рда ж и м

ба̏нути

барио м

барја̀ктā̄р **2.** *сшарешина барјака (3 и 4)*

Ба̀рјам м *b Бајрам*

ба̀скет-бо̀л

ба̏чва ж

бедрѐнӣк м

бежу̀нā̄р ијек бјежу̀нāр

безо̀блӣчје

бе̏зоружā̄н и **бѐзоружā̄н,** -а, -о

бѐлежица, ијек биљежица

бѐлежнӣков, ијек биљежнӣков

бенéтало м и с

Додати нову одредницу после *беодица*

Бео̀град м *главни град СФР Југославије и СР Србије*

бе̏спомо̄ћ, -оћи

бе̏спризо̄бран и **беспри́зоран**

бе̏спризо̄рнӣк и **беспри́зорнӣк**

бѐстраначкӣ, -ā, -ō

бзи́кати несврш

бирокра̀тисати, -ишем

биса́зи м мн

бӣстро̄ст, -ости

бӣтнӣк

бициклѝзам, -зма

бӣчијӣ -ā, -ē

благово̀лети

благоглаго̀љивōст ж

благо̀гласнōст ж

благо̀со̄внӣк

блѐдица ијек бљѐдица

бледо̀боља, ијек бљедо̀боља

блӣзан (мн блӣзни)

блӣзанаштво с

блӣзнāд ж

блӣјешњāк м (ијек)

бљу̀вати р прид бљу̏вао, -ала, -ло

бо̀дрити[2], -ӣм несврш

боѐмчина м и ж

болѐжљивōст . . ж

болѐћивōст . ж

болѐћица … *в. бо̄ље̄шица (2).*

босја́чēње

боста̀нција м

бохѐмчина м и ж

брѐнчāње

бријѐме … с

брдо̀шīрāн

брдо̀шīрāно

брута́лнōст … **1.** … *ірубōсī̄* (а не *глуйōсī̄*).

бӯдēм *през. од бити*[2].

будѝзам, -зма

ва̀лӯђе с

ва̄ркација … Ал' је Марко варкација стара… (уместо *варкáнција*).

вѐверичји, -ā, -ē

вѐнтилациōни

верифици́рање

верифици́рати

весељà̀чина м и ж

ветá̀рак, -рка

вѐто … с и м

вечѝтāш

визѝтати

вијѐтати … сврш. … *обећа̄ти.*

вōдољӯб

водо̀течина ж

вōзīво

војà̀чина ж *војачија.*

вōћарскӣ и **вōћарскӣ**

врагōљāнка

вртò̀главо … **1.** … Вртоглаво **високо**… (а не: Тврдоглаво ..)

вр́ћи и **врћи,** вр̄шēм

Ставити после *врхасī̄* нову одре́дницу:

вр́хац, вр̄хца м (дијал. вр̄ац, вр̄ца) у изразу: наврх врца *на самом врху* — (пример *Креш.* дат уз одредницу *врца,* коју треба избацити).

вӯнāрскӣ

вӯчина ж **1.** (и м)

гà̀дина ж

гла́сити … несврш.

глӯвонијем, -а, -о и **глувò̀ћијем,** -ѐма, -ѐмо

глӯвоња м = глухоња

глӯхнути … *йоспајаши глух.*

глӯхонијем, -а, -о и **глухò̀ћијем,** -ѐма, -ѐмо

говечáца с мн.

грандò̀ман, -а и **грандòмāн,** -áна

грѐшкōм

грӣјнӣ, -ā, -ō, ек. грȇјнӣ.

грò̀зовина

гугӯтāње и **гугӯтāње**

дâрје с

двâри ж мн.

двò̀јица ж

двò̀личије

двò̀лӯчан

двò̀стручити, -ӣм несврш

дѐбело и **дебѐло**

дебѐљчина м и ж

дèвојчāд … ж

дѐљēње … **1.** *гл. им. од делиши (се).* **2.** мат. *једна од четири рачунске радње, одређивање колико се йуша један број садржи у другом* супр. множење.

дервѝшина м и ж

дѐреж м

дечà̀чина м и ж

директò̀рисати, -ишēм

добрѝчина м и ж

добрò̀дӯшје

дò̀вијек(а)

дò̀говōр, -ора

допо́днēвнӣ, -ā, -ō

дò̀прести, -ѐдēм

дò̀раслица ж *женска особа … шūйарица.*

дорà̀тина м и ж

дò̀синоћнӣ, -ā, -ō и **дò̀синоћњӣ,** -ā, -ē

дò̀слухнути, -нēм

дотерѝвати, -ѐрујēм, ијек. дотјерѝвати.

дотӯжати, -āм

дрā̀гāхан … *хūй. од драī.*

дрā̀гāхно

дрā̀гāшан

драгуља́рство (само тај акценат)

дрā̀гӯшан

дрā̀гӯшно

дра̀жикуја ж и м

дремà̀ндеда м

дрени́рати, дрѐнӣрāм сврш. и несврш. *(из)вршūши дренажу.*

дренò̀вӣк, -и́ка м *дренов йањ.* Уместо постојећег примера унети пример: — Нисам већ у стању ни један обичан дреновик извадити. *Ђур.*

држāвнӣштво

др̄т, -а, -о

дрӯгдӑш

дрчӑ̀чина м и ж

дӯӑлӣ

дӯботӣсак

Дӯбро̄вчӑ̄нка

дӯвањскӣ

дугдо̀бо̄јан

дӯдовац 1. агр 2. зоол *врсӣа лейӣира чије іусенице уништӣавају дудов лисӣ и лишће другоі дрвећа* Hyphantria cunea

дуелӣрати, -елӣра̄м несврш

дуѐлисати (се), -ишӗм (се) несврш *ѣ дуелираши (се)*

дӯкатовац, -о̄вца м 1. 2. ист *ӣрисшалица реакционарне іруше иротиѣника свеӣоандрејскоі либералноі ӣокреӣа у Србији шездесеших іодина XIX сӣ (ӣрема знаку дукаӣа којим су би ли иоӣписивани њихови чланци у Сриским новинама)*

дӯкатовачкӣ *који се односи на дукашовце (2)*

дӯнавскӣ и **дунӑ̀вскӣ**

Дӯнӑ̄ј, Дунаја

дӯнда и **дӯнда**

дӯндица и **дӯндица**

дӯњӣк, -ика м

дуралӯмӣнӣј, -ија

дӯшман, -а (мн -ани) (Тај акценат треба да стоји и код изведеница сем код *душманлук* где остаје постојећи акценат)

душо̀брӣжан и **душо̀брӣжан** (Такав акценат треба да стоји и код изведеница)

ђ (Ђ) б. *слово којим се обележава*

евӑ̀нђеоскӣ, -ӑ̄, -о̄

евӑ̀нђеоски прил

ѣрац, ѣрца

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

Књига I

Друго фототипско издање

Уредник *Мирослав Ранков* * Тех нички уредник *Мирјана Јовановић* * Корице *Иван Болдижар* * Коректор *Душанка Видаковић* * Издавачко предузеће Матице срп ске, Нови Сад * За издавача *Драгољуб Гаварић* * Тираж 5000 примерака * Штампа Младинска књига, Љубљана, Титова 145

1990

ISBN 86 363-0187 4/ISBN 86-363 0188-2

CIP — Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

808 61/ 62—3
801 3

РЕЧНИК српскохрватскога књижевног језика / [уређивачки одбор Михаило Стевановић и др] — [2 фототипско изд] — Нови Сад Матица српска, 1990 — 6 књ , 25 cm

Суиздавач књиге 1, 2 и 3 је Матица хрватска

ISBN 86 363-0187-4
Књ 1 А—Е — 1990 — 871 стр
Предговор стр 8—14 — Извори и скраћенице извора стр 15—29
ISBN 86-363-0188-2
2095623

1 Стевановић, Михаило
а) Српскохрватски језик — Речник
2094599

ЧНИК СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ДРУГО ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ
1990

Ово издање *Речника* објављено је захваљујући
помоћи Вукове задужбине из Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

МАТИЦЕ СРПСКЕ

Уредници:

АКАДЕМИК ДР МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ, ДР СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ, СВЕТОЗАР МАТИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН

Помоћни уредници:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ, ДРАГИЊА ПОПС-ДРАГИЋ, МИЛАН ОДАВИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ

Обрађивачи:

ДР КРЕШИМИР ГЕОРГИЈЕВИЋ, КОСТА ДОШЕН, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, ДР НАДА ЂОРЂЕВИЋ, ЕМИЛИЈА КАЧАНИК

Секретар уредништва:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ

МАТИЦЕ ХРВАТСКЕ

Уредници:

АКАДЕМИК ДР ЉУДЕВИТ ЈОНКЕ, АКАДЕМИК ДР МАТЕ ХРАСТЕ, АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА

Помоћни уредници:

ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА, ДР ЗЛАТКО ВИНЦЕ, ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ

Обрађивачи:

АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ЈОСИП ЈЕДВАЈ, СТЈЕПАН ПАВИЧИЋ, ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ

Тајник уредништва:

МИЛАН ВИНЦЕНС

МАТИЦА СРПСКА * МАТИЦА ХРВАТСКА

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

КЊИГА ДРУГА

Ж—К

(косиште)

Нови Сад * Загреб
1967

САДРЖАЈ

Речник, II књига ..... 9—862

Ж 9

З 56

И 341

Ј 549

К (до речи косиште) 616

РЕЧНИК

Ж—К

(косиште)

Ж

ж (Ж) а. *звучни фрикативни предњонепчани сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **в.** грам. *ознака за женски род.*

жа̏ба ж зоол. **1. а.** *безрепи водоземац из истоимене породице, са дугачким задњим ногама прилагођеним за скакање*: барска ~, ~ губавица, зелена ~, ~ крастача и др. **б.** мн. *систематски назив за ову врсту водоземаца* Ranidae. *Терм. 4.* **2.** *врста морске рибе* Lophius piscatorius. **3.** пом. *дрвени или метални колут кроз који се провуче конопац за дизање или вучење терета.*

Изр. људи жабе *назив за подводне извиђаче.* — »Људи жабе« снабдевени су модерном роњилачком опремом. *Пол. 1958*; (про)гутати жабу *поднети, подносити непријатности.*

жа̏бар м **1.** *ловац жаба.* — Заједно са жабама ови жабари лове и ситан рибљи млађ. *Пол. 1958.* **2.** пеј. **а.** *назив за Талијана.* — Пођу ли одозго жабари с тенковима, смјестиће њима браћа ову једну глувару. *Ћоп.* Има од глади да липше, ако га прије тога не уцмекају жабари. *Лал.* **б.** шаљ. *речни бродар.* — Шта се ви жабари петљате у море, рекао је »мали«. *Б 1959.* **в.** *становник долине, равничар.* — И тако теку у уреду часи, ког често пуни свјетина сељачка: . . . у опанцима окретљиви »жабари«. *Марк. Ф.* **г.** *охол човек, ограничен човек*; *малограђанин.* — За оклопом, под гвозденим лонцем еле јунака, да се земља тресе од тих жабара и цифрака, ну вирне ли чалма иза грма, помози боже! *Шен.*

жабу̀рија ж зб. погрд. *малограђани*; *глупаци.* — Оному ко је самосвојан наше друштво не да до свјетлости. Жабарија? Малограђани? Пургери? *Уј.*

жа̏барица ж зоол. *белоушка. Финк.*

жа̏барски, -ā, -ō *који се односи на жабаре*; *ограничен*; *малограђански.* — Сватко у кога је духа и полета, а не кукавнога, ограниченога . . . жабарскога патриотизма . . . *Ков. А.*

жа́бац, жа́пца м (ген. мн. жа̏ба̄ца̄) *мужјак жабе.*

жабѐтина ж = жабурина *аугм. и пеј. од жаба.*

жа̀бећи, -ā, -ē *в. жабљи.*

жабо́ињак, -ињка м бот. **а.** *в. споменак, поточница. Сим. Реч.* **б.** *в. љутић. Сим. Реч.*

жа̏бић, -а и **жа̀бић,** -и́ћа м *младунче жабе, пуноглавац* larva ranae.

жа̏бица ж **1.** *дем. од жаба.* **2.** *врста ракете за ватромет која скачући (као жаба) праска.* — Кључа и крклља трг у ноћи . . . праште ракете и жабице. *Каш.* Наново као да запраскаше жабице по којима је нетко ходао. *Крањч. Стј.* **3. а.** *украс на горњем делу дршке пиштоља. Вук Рј.* **б.** *закачка, копча на кашу опанка.* — Затим су настала силна рвања . . . тако да се на опанцима кидала опута и жабица. *Сиј.* **в.** *гвожђе на коме се окреће осовина врата. Вук Рј.* **4.** мн. *бацање плосната каменчића по мирној површини воде да неколико пута одскочи.* — Око њих тупо су запраштали меци, престижући један други — као жабице које је давно у детињству правио на вечито мирној површини. . . језера. *Минд.* **5.** мн. анат. *крајници* glandulae cervicis. *Вук Рј.* **6.** зоол. *доња страна коњског копита. Терм. 4.* **7.** бот. **а.** *биљка из пор. кактуса* Opuntia ficus indica, O. himifusa. *Сим. Реч.* **б.** *јаштерица* Oospora albicans. *Сим. Реч.* **в.** *в. зевалица. Сим. Реч.*

жа̏бјак м бот. *в. жабљак.*

жа̏бји, -ā, -ē покр. *в. жабљи.* — Жабји кор се под небеса диже. *Кам.*

жа̏бљак м **1.** *место где има много жаба.* **2.** бот. **а.** *љутић. Сим. Реч.* **б.** мн. *назив за истоимену породицу. Терм. 3.*

жа̏бља тра́ва ж бот. *врста биљке из пор. главочика* Anthemis cotula. *Вук Рј.*

жа̏бљи, -ā, -ē а. *који се односи на жабе.* — Снуждио се стари патак . . . што не може на приредбу жабљу стићи. *Пол. 1958.* **б.** *који је као у жабе.* — Заробљени Није-

мац ... жабљих очију, био је рањен у ногу. *Чол.*

Изр. ~ перспектива а) фот. *снимање са ниског места, тј. укосо и одоздо*; б) фиг. *врло узак духовни хоризонт.*

жàбљив, -а, -о *који има жаба, у коме има жаба.* — Обишао [је] циглану са ... дубоком јамом над чију се жабљиву воду нагиње шума густих врба. *Петр. Б.*

жàбњак м **1.** *в. жабљак (1)*; фиг. *малограђанска, учмала, устајала средина, жабокречина.* — То је више-мање неуспјела демонстрација ... сензација, која је у нашем жабњаку изазвала малу узбуну. *Крл.* **2.** *жабља јаја. Вук Рј.*

жàбњача ж бот. *в. лутић. Бен. Рј.*

жàбӧ, -ӧа м фр. *чипкаст набор на горњем предњем делу женске одеће, некада и на грудима мушке кошуље.*

жабӧвласица и **жабӧвласка** ж бот. *име биљке* Callitriche. *Бен. Рј.*

жабӧкрек и **жàбокрӗк,** ијек. жабӧкријек и жàбокријек, м бот. *в. жабокречина (1).*

жабӧкречан, -чна, -чно **а.** *на коме има жабокречине.* — Осећа да му душа рђа, да тамни и да се претвара у неку нечисту жабокречну бару. *Ђур.* **б.** фиг. *бezживотан, безизразан, монотон.* — У нашој жабокречној књижевности траје црна књижевна ноћ. *С 1937.*

жабӧкречина ж **1.** бот. *врста зелене кончасте алге која густо расте по мртвим, устајалим водама* Conferva. **2.** фиг. *оно што је без живота и покрета; мртвило, устајалост.* — Он је ... подигао жабокречину која се била ухватила у нашој књижевности. *Скерл.* Пијем и очајавам ... Очајавам у овој проклетој жабокречини. *Мих.*

жабӧкречинаст, -а, -о *који личи на жабокречину; жабокречан.* — Требало би да се смирим, да упловим у жабокречинасту воду обичног живота. *Бар.*

жабӧкријек и жàбокријек, ек. жабӧкрек и жàбокрӗк.

жабӧлик, -а, -о *који личи на жабу.* — Волим Београд ... него све ове планине и њине жаболике славује. *Јакш. Ђ.*

жаболо́вац, -вца м *онај који лови жабе*; шаљ. *рода.* — Дугоног жаболовац почео је да бесни, да клопара кљуном. *НИН 1959.*

жабу̏рина ж = жабетина.

жàвка ж покр. *мех, чапра (нарочито она у којој се држи млад кајмак, младо врхње). Вук Рј.*

жàворњàк и **жàворњāк** м бот. *биљка из пор. жабљака* Delphinium consolida.

жа́га и **жàга** ж покр. *тестера, пила. Бен. Рј.*

жа́гāње и **жàгāње** с *гл. им. од жагати.*

жа́гати, жāгāм и **жàгати,** -āм несврш. покр. *пилити, тестерити.*

жàгāч, -а́ча м *тестераш, пилар. Р-К Реч.*

жàгор м *шум од многих гласова, неразговетан говор, разговор.* — Чула се тутњава возова, писак локомотиве и жагор људи. *Јак.* Допираше са ходника кључање ... коке по камену и златни жагор пилића. *Матош.* фиг. Жагор живота таласа се свуда. *Уј.*

жàгорав, -а, -о *в. жагорљив.* — А како је одјекнула [прича] ... у свој оној жагорављој деци што густо ћикају. *Петр. В.*

жàгоран, -рна, -рно *који је испуњен жагором.* — Улице пуне свијета жагорне, бучне. *Цар Е.*

жàгорēње с *гл. им. од жагорити.*

жàгорити, -ӣм несврш. *стварати жагор, говорити жагором, галамити, бучити, грајати.* — Хрпе свијета су жагориле на обали. *Уј.* Птице жагоре у високим гранама. *Ћос. Б.*

жагӧрић м *дем. и хип. од жагор.* — Они се уђуткавају све тише ... док год се не умири и онај последњи жагорић. *Шапч.*

жагӧрљив, -а, -о *који жагори.* — Гледаху преко жагорљивих глава. *Козарч.*

жагӧрљиво и **жàгорно** прил. *са жагором, жагорећи.* — Гости жагорљиво и лакомо навалише на сто. *Козарч.* Сви се услободе; постаде жагорно, пустопашно. *Гор.*

жàгрēње с *гл. им. од жагрити.*

жàгрити, -ӣм несврш. **1.** *сијати, блеђати (у нешто) сјајних очију; бити напуњен сјајем (о очима), гутати очима.* — Својим немирним очима жагрио је око себе. *Кос.* У шибљу врбову жагри сељачић сјајним очима у ... снашу. *Кик.* **2. а.** *пржити, пурити (кукуруз). Вук Рј.* **б.** *жарити, пржити.* — Коприве ме жагриле, госпође ме жалиле. *НПХ.*

~ **се** *жарити се; сијати се.* — Код сваке чаше шампањца њени су се образи жагрили као у огњици. *Цар М.* [Сунце] ... се жагри на висини. *Кош.*

жа́д м фр. *врста минерала од којег се израђују украсни предмети.*

жа̀жалица ж шаљ. *в. копље.*— Шиљком своје жажалице хоће да захвати неки свежањић што лежи на земљи. *Вел.*

жа̀к м покр. *в. џак, врећа.*

жакѐрија ж фр. *сељачка буна (по устанку сељака у Француској 1358. г.).* — У Великој

Кикинди . . . у крају у коме је Јакшић био рођен, покрет је добио вид неке жакерије. *Скерл.*

жàкēт, -éта м и (ређе) **жакéта** ж фр. **а.** *кратак (мушки и женски) капут.* **б.** *врста мушког свечаног капута.*

жакèтић и **жакèчић** м *дем. од жакет.*

жâл[1] м и ж *в. жалост (1а).* — Као да се она његова мисаоност ишчахурила у некакав непреболан жал за нечим што је прохујало. *Радул.* Док једна сјена повиједала, друга до ње тако сузе лила да од жали смучило се мени. *Прер.*

жâл[2] м (мн. жâли и жáлови) = жало *пешчана (морска) обала.* — Вал пљусне у жале. *Војн.* Он је плакао горко и неутешно на жаловима меланхоличног туђег мора. *Дуч.*

жâлан, -лна, -лно **а.** *који је пун жала, жалостив.* — Али је из тих очију провиривао . . . некако жалан поглед. *Сек.* Улови на Полдиним уснама, као грч, један жалан осмијех. *Десн.* **б.** *в. жалостан (1а).* — Ражањен је жалну тјешит стао. *Марк. Ф.* То је песма за младошћу која се . . . неће вратити, за коју ће жалан у гроб са отвореним очима да легне. *Скерл.* **в.** *прекоран, увредљив.* — Он ми није још никад рекао жалне ријечи. *Пав.* **г.** (одр.) *в. жалбени (1).* — Једног јесењег јутра на нашој капији (о)свануо је црн, жални барјак. *Пол. 1957.*

жâлāри м мн. (јд. жâлāр) зоол. *птице сродне шљукама* Tringa.

Изр. жалар **кривокљуни** Tringa subarcuata. *Бен. Рј.*

жâлāрка ж зоол. *женка жалара.*

жâлац, жâлца м **1. а.** *в. жаока.* — Комарци су пискутљиво зујали . . . осјетљиви тек убодом свога игличастог жалца. *Сим. фиг.* Знам, прихвати Младе, осјетив жалац тих ријечи. *Јурк.* **б.** (*змијски*) *језик.* — Из уста јој [жени] палаца језик као змијски жалац. *Вуков.* **в.** *бодља из житног класа, ос.* — Прву ноћ није могла да поднесе жалце, који су јој се из мршавог класја забадали у тијело. *Вуј.* **2.** *сечиво, нож.* — Само му повучеш жалац испод грла да нема кад ни да викне. *Лал.*

жалàцати, -ām несврш. *мицати језиком (о змији), палацати. Р-К Реч.*

жàлба ж (ген. мн. жáлбā и жàлбй) **1. а.** *изражавање незадовољства, негодовање.* — Ни од једног борца нисам чуо ријеч жалбе или роптања. *Чол.* **б.** правн. *писмена тражење од виших органа да пониште или преиначе неку одлуку нижих органа:* написати, поднети, усвојити, уважити жалбу. **2. а.** *в. жалост (1а).* — Зловоља и жалба за пропалом самоћом . . . сведочила је противно. *Уск.* Седећи често сама за гласовиром, свали се тако на њу жалба и чежња да се исповеди жицама. *Петр. В.* **б.** *јадиковање, цвиљење.* — Три се плача слијеваху у једну тиху жалбу. *Наз.* **в.** *љутња, нерасположење.* — Ја не носим у себи жалбе на те. *Бег.* **г.** покр. *посета ради изјаве саучешћа над мртвим.*

жàлбенй, -ā, -ō **1.** *који означава, који изражава жалост, кроту за неким.* — Ветар је носио у страну њен жалбени вео. *Ћос. Б.* Гледао је у те повијене људске црне фигуре које . . . носе у себи познату жалбену тужбаличку нарицаљку за оним кога нема. *КН 1959.* **2.** *који се односи на жалбе:* ~ књига.

жàлбōг и **жàлибōг** прил. *в. жалибоже.* — Све знам што се, жалбог, догодило. *Бог.* Она је била лијепа, али, жалибог, није она само мени лијепа била, него сваком мушкарцу. *Коз. Ј.*

жàлибоже прил. *на жалост.*

жàлијē и **жàлије** прил. *комп. од жао.*

жàлилац, -иоца м (ген. мн. жàлилāцā) = жалитељ **а.** *подносилац жалбе.* **б.** *онај који жали.*

жàлилица и **жàлйља** ж **а.** *она која се жали.* **б.** *она која жали.*

жàлиочев, -а, -о *који припада жалиоцу.*

жàлитељ м = жалилац.

жалитèљица, жàлитељица и **жàлитēљка** ж *жалилица.*

жâлити, -йм несврш. **1.** *бити у жалости, у тузи за ким или за чим, туговати.* — Први пут виде како је свет грозан. Она умрла, а он не сме да је жали. *Вес.* Још више жаљах што се по свој прилици растајем заувијек са старом Антицом. *Тип.* Жалила је за њим, јер јој је био добар, јер се није кињила ни мучила код њега. *Иван.* **2.** *сажаљевати (кога), саосећати (с ким).* — Тко је пак чуо . . . да јој је муж пијанац . . . тај ју је сваки жалио. *Коз. Ј.* Она је изгледала Јоки као светица, заволела је и жалила много и сматрала да је мученица. *Рист.* **3.** *штедети нешто.* — Не жали . . . паре . . . иди код свију лекара. *Вас.* Бендер није жалио боја. Сликао је . . . дивне даљине. *Крањч. Стј.*

Изр. жали боже *штета, узалуд је.* — Жали боже тол'ке паре што дадох за књиге и плајвазе. *Срем.*; жалим случај разг. *жао ми је*; не жалећи себе (радити) *свом снагом, с највећим пожртвовањем (радити).*

~ се 1. *изражавати жалост, незадовољство, јадати се; саопштавати (коме) да се осећа бол, нелагодност или сл.* — Иза ње је ишло више старијих жена: једна непрестано жалила се на дјецу. *Леск. Ј.* Жали се на зета, жали, каже, рђаво живи с Персом.

Дом. Бојани . . . [се] жалио на свој тежак положај. *Ћос. Д.* Уђе Никола и рече да се Слатинац . . . жали на промрзле ноге и да не може даље. *Ћос. Д.* **2.** *поднети жалбу, тужити некога.* — Нек се жали, и ствар ће бити испитана. Зна се пут сваке жалбе. *Андр. И.*

жа̀лица ж покр. *рит; луг. Вук Рј.*

жа̀лка ж индив. *жалопојка, запевка.* — Знао сам . . . да ће тетка одмах ударити у жалку, отпочети да набраја цијеле литаније мртвих. *Јел.*

жа̀лно прил. *са жалом, с пуно жали, жалобно.* — Ал' је слабост тако жално толико уздисати. *Хар.* Жално плаче, а тужно нариче. *Пер.* Титра у мени свака жица. Нешто ми жално дође, дирну ме нека милина. *Радул.*

жа̀лно̄ст, -ости ж индив. *в. жалост.* — Сколи га она тиха сућутна жалност. *Божић.*

жа̀ло с = жал². — Речи . . . су остајале у ваздуху треперећи, светлуцајући хладне као улов плаве рибе избачен на жало. *Дав.* фиг. Прича тихим валом жало запљускује. *Пар.*

жалòба ж *в. жалост.* — Кад мине жалоба за мајком, отворит ће ти се врата краљевског двора. *Шен.* Жалоба већ ме обузимати стала, не за тобом, не на те, несретнице, већ на дјецу. *Марк. М.*

жа̀лобан, -бна, -бно **а.** *који је пун жалобе, жалости, тужан, жалостив.* — Уживали су слушајући жалобне звуке нечије зурле. *Ћор.* Петровић све даље се задубљиваше, упадајући при том у неко жалобно расположење. *Леск. Ј.* **б.** (одр.) *жалбени (I).* — Та смије ли кројач питати за смртовницу покојног мужа кад какова госпођа наручи жалобну хаљину? *Шен.*

жалòбно прил. *жалобно.* — Увијек обара очи кротко и жалобиво. *Шен.*

жалòбит, -а, -о и **жалòбитан,** -тна -тно *жалобан (а).* — Шуми охладан, влажан вјетар жалобитим хујом. *Драж.* Умјела [је] да сложи и напише тако лијепо и жалобитно писмо да би се и камену срце расплакало. *Ћоп.*

жалòбит(н)о прил. *жалобно.* — Канаринац . . . се жалобито притиснуо уз зид, те . . . доскакутао на предњи крај крлетке. *Коз. Ј.* Нариче жалобитно, пискаво и танко. *Кош.*

жалòбљив, -а, -о *жалобан (а).* — Из бојних даљина домнијевао којипут ситни, жалобљиви . . . гласак кукаца. *Ћал.*

жа̀лобњак м *онај који је ожалошћен.* — Најскладнија глазба вријеђа ухо жалобника. *Шен.*

жа̀лобница ж *она која је ожалошћена.* — Промотрао је у чуду ту необичну прилику красне жалобнице. *Шен.*

жа̀лобно прил. *тужно, жалостиво.* — Ах! — уздахну прота жалобно и незадовољно. *Ранк.* Вани жалобно пјевуљи вјетар. *Цар Е.*

жа̀лобно̄ст, -ости ж *стање онога који је жалобан, жалост, туга.* — Нека тајна жалобност провиривала из те жарке зјенице. *Шен.*

жа̀ловање с *гл. им. од жаловати (се).*

жа̀ловати, -лујем несврш. *в. жалити.* — И Николу цара жаловаху, за годину сташе у жалости. *НП Вук.* Неће жаловати потрошена новца. *В 1885.*

~ се *в. жалити св.* — Рибари су долазили Лази у кућу да му се жалују и да се од њега опросте. *Вил.*

жалòвит, -а, -о **а.** *тужан, жалостив.* — Она ти је, Паво, јако жаловита. *Михољ.* И то све скупа ствара пјесму, мисаону и жаловиту. *Радул.* **б.** *в. жалбени (I).* — Видјеше [их] у тој жаловитој одјећи. *Вел.*

жалòвито прил. *тужно, жалостиво.* — Мила осети како је све то у њему заридало жаловито и страшно. *Петр. Б.*

жа̀лопојēв м (ијек.) *жалосна песма;* исп. жалопојка. — Жалопојев »de profundis« бруји. *Шен.*

жалòпō̄ј м *в. жалопојка.*

жалòпō̄јан, -јна, -јно необ. *тужан, жалостан.* — Данас . . . ме већ потреса жалопојна јесен. *Вучо.*

жалòпō̄јка ж **1.** *песма бола, тугованка, елегија; тужбалица.* — Очеву смрт опевао је у једној жалопојци. *Скерл.* По вас дуги дан кука наглас, и њена горка запевка, болна жалопојка . . . разлеже се преко суседних плотова. *Рад. Д.* **2.** *тужење, јадиковање.* — Дечак је страховао да град не убије виноград, и на жалопојке оца и деде желео је да сваке ноћи пада киша. *Ћос. Д.* Учестале [су] жалопојке заговорника »апсолутне приватне иницијативе« на »анархију«. *Вј. 1957.*

жа̀лоснйк м *несрећник, јадник.* — Баш те ноћи и умре ми жалосник! *Шапч.* Ама коме ти кажеш, жалосниче? Мени ли кажеш? — дрекну. *Ћор.*

жа̀лосница ж **а.** *несрећница, јадница.* — Однекуд и некако вратила се жалосница и ту умрла. *Ћур.* Голубице моја, — жалоснице стара! — тепао јој гануто. *Гор.* **б.** *она која је у жалости; која жали за нвким.* — Надвисује се утјешљиво над жалоснице. *Гор.* **в.** (у атрибутској служби) *која изражава жалост.* — Ал' ти тужна мајка, јадна, нећеш нигде и никада збрисат' сузе жалоснице.

Јакш. Ђ. Навриједе изненада Станку горке сузе жалоснице. *Шен.*

Изр. врба ~ бот. *в. жалосна врба, уз жалостан (изр.).*

жа̏лосно прил. *на жалостан начин, тужно; јадно.* — Видиш ли како жалосно изгледаш? *Игњ.*

Изр. ~ је *за осуду је.*

жа̏лост, -ости ж (лок. жалòсти и жа̏лости) **1. а.** *душевни бол, душевна патња, туга.* — Од тешке жалости она не може проговорити. *Вес.* Сваки дан . . . кано да је . . . дубље бразде жалости изорао на образима моје мајке. *Ков. А.* Али страховита жалост, Менелаје, мене ће снаћи. *М-И.* **б.** *сажаљење, саосећање.* — Сирота је, бјех се много сажалио на њу . . . — Разумијем, жалост је сестра милости. *Кост. Л.* **2.** *жаљење за покојником, корота.* — Код старих Грка и Римљана црнина . . . била је знак жалости. *СКГ 1937.* **3.** *јадиковање.* — Да је коме жалост послушати, чудно цмили госпођа Јелена. *НП Вук.* **4. а.** *оно што је безвредно, безначајно.* — Увијек је неку жалост око њих баратао, кресао нешто и поткресивао. *Коч.* **б.** *јад, беда.* — Немоћан језичар је у стању да напише ствари које су често издајство оригинала, и чиста жалост у матерњем језику. *Сек.* **5.** (у прилошкој служби) *в. жалосно.* — Та глобус [је] изгледао тако бедно да га је жалост било погледати. *Нуш.*

Изр. бабина ~ *нико и ништа.* — Нисам ни ја бабина жалост! — дрско се трже момче и оштро погледа пут гаја. *Боп.*; бити у жалости а) *жалити за недавно умрлим блиским сродником*; б) *носити црнину као знак жалости (обично о женским особама)*; ~ понети (имати и сл.) *наљутити се.* — Тада ме је мајка истукла до крви. На њу сам зато велику жалост понио. *Бон.*; ићи (доћи и сл.) на ~ *ићи на изјаву саучешћа у кућу у којој је неко умро.* — Мајка одлази код њих »на жалост« и враћа се скрхана као са сахране. *Андр. И.*; кућа жалости *кућа у којој је неко умро*; на ~, на моју (твоју итд.) ~ *модални израз за исказивање жаљења*; народна ~ *опште жаљење због смрти неког истакнутог државника, због неке велике несреће и сл.*

жа̏лостан, -сна, -сно **1. а.** *који осећа жалост, ожалошћен, тужан, испуњен жалошћу.* — Тетка Новка . . . се свакад нађе онде где је жалост да теши жалосне. *Глиш.* **б.** *који изазива тешко, суморно расположење.* — Сокаци су жалосни и празни. *Ков. В.* У прољетном блиставилу тужно одудара црна туробност жалосних дана. *Гор.* **в.** *који изазива жалост.* — Би јој . . . жао њега, само тако некако као кад се читају жалосне књиге. *Макс.* Мајор болно климну главом, као лекар кад му болесник новим нападом потврди жалосну дијагнозу. *Петр. В.* **г.** *који изражава жалост.* — Молио је неодлучним и жалосним гласом. *Крањч. Стј.* **д.** *који заслужује осуду.* — Турски посланик се извинио и дао обећање да се жалосни догађај неће поновити. *Уск.* **2. а.** *који је у бедном стању, бедан.* — Он се даде на посао: да мало уреди и дотера свој жалосни стан. *Ранк.* Ницали су слободарски блитвински листови, неписмени, муцави, жалосни, али ношени неким нарочитим идеалним отпором. *Крл.* **б.** *који је без вредности, јадан.* — Жалосна ми љепота, жалосно ми радовање, кад је немам чиме опремити. *Мат.* Ја мислим да су сељаци уз нас, јер да нису, жалостан би нам био устанак. *Поп. Ј.* **3.** *тежак, горак, болан* — Жалосним искуством утврђена [је] чињеница која уставност највише срамоти. *Рад. Стј.* Имамо жалосног искуства са прошлошћу. *БК 1906.* **4.** (у именичкој служби м и ж) *жалосник, жалосница.* — Ама, какви су и који су то? . . . Јао, жалосна! Ej, наопако нам звонило! *Срем.*

Изр. бити, налазити се у жалосном стању *изгледати јадно, бедно*; до жалосне мајке *до пропасти, до потпуног уништења, страшно, ужасно.* — Један другом гвожђем душу гули, па се крве до жалосне мајке. *Март.*; ~ врба бот. Salyx babilonica; ~ ми (ти и сл.) мајка (мати) *тешко мени (теби и сл.).*

жа̏лостив, -а, -о и **жа̏лости̏ван,** -вна, -вно **1.** *мека срца*; *пун саучешћа, сажаљив.* — Али ипак је Марко жалостивна срца. *Дом.* Целог дана се ређале сусетке, . . . жалостивније још с капије ређале запевке. *Рад. Д.* Мирко постао још ријечитији, тужи се, глас му је жалостив. *Кал.* **2. а.** *пун сете, тужан, меланхоличан.* — Пјесма обична, тек је некако жалостивом чини она жица суморности. *Цар Е.* Онда сам видео да су јој очи пуне израза, али тај израз беше жалостиван. *Јакш. Ђ.* **б.** *в. жалостан (2а).* — У тој . . . жалостивој спознаји да јој је упркос »младости срца« вријеме одмјерено . . . видје је и Миша. *Сим.* Виде своју госпоштину дивну, прегажену, мртву, жалостивну. *Фил.*

жа̏лости̏вно прил. = жалостиво *на жалостив(ан) начин, са жалошћу, тужно.* — И мој Ђура рањен — вели жалостивно Пејан Томић. *Вес.*

жалости̏вно̀ст, -ости ж *стање, особина онога који је жалостив(ан).* — Он је примио све обичне фазе од . . . дружељубивости до . . . жалостивности. *Мил. В.*

жа̏лостиво прил. = жалостивно. — И оно неколико кућа . . . канда га је гледало толи мило, толи жалостиво. *Шен.* Убледеле звезде жалостиво сјаје. *Панд.*

жалòстйнка ж заст. *в. жалопојка (I).* — То су гласи пјесме жалостинке. *Прер.*

жалòстити, жàлостӣм и жалòстӣм несврш. *чинити (кога) жалосним, наносити (коме) жалост.* — Том вечном сумњом што жалостиш мене! *Ант. 2.*

~ **се** *постајати жалостан, растужívати се.* — Немој се жалостити! . . . Наћи ће се и за нас когод! *Трифк.* Жалостила се до дна душе кад би видјела коју дјевојку с оружјем о рамену. *Наз.*

жалòшћење с *гл. им. од жалостити (се).*

жàлӯзије, жàлӯзијā и **жалузúне,** -ā ж мн. фр. *капци на прозорима.*

жáлфија ж бот. *лековито биље крупног мирисног цвета из пор. уснатица, кадуља* Salvia officinalis. *Вук Рј.*

жáлце, -а и -ета с (ген. мн. жáлцā и жàлāцā) = жаоце[1] *дем. од жалац и жаока.*

жàљење с *гл. им. од жалити (се).*

жâлька ж индив. *јадање; тужбалица.* — Паде по мртвој дјевојци те у жаљки каза да је Аницу убио Иван. *Тур.*

жâмор м оном. **а.** *жагор.* — Кад сам чуо њихов жамор, сакрио сам се. *Бег.* Најпре са жамором па са заглушном дреком почела [је] да се саставља гомила. *Андр. И.* **б.** *шум што га чини вода текући, жубор.* — Око њих је владао најдубљи мир, ремећен само благим жамором блиске Мораве. *Ћос. Б.*

жâморан, -рна, -рно *испуњен жамором. Р-К Реч.*

жâморење и **жàморење** с *гл. им. од жаморити.*

жâморити и **жàморити,** -ӣм несврш. *правити жамор, жуборити; жагорити.* — Море жаморило по пустој луци. *Швн.* Ослушкивала је гласове који сву ноћ нису престајали да жаморе око ватара. *Андр. И.*

жàндāр, -ара и **жàндар** м фр. = жандарм **1.** *припадник жандармерије.* **2.** карт. **а.** *једна слика у картама за игру, пуб.* **б.** (обично у изразу: играти жандара) *врста игре карата.* — После ручка игра с Миланом домина или жандара. *Дом.*

жандáрев и **жàндарев,** -а, -о = жандаров *који припада жандару.*

жандàрија ж *служба жандара; жандармерија.* — Чуо је да је тражио жандарију и да ће је добити. *Мил. В.*

жандàрина м = жандарчина *аугм. и пеј. од жандар.* — Усправила се њих двојица, жандарине пусте. *Берт.*

жандàрисати, -ишēм несврш. *вршити службу жандара;* фиг. *поступати као жандар.* — Она заповеда и жандарише тако природно као што живи и хода. *Андр. И.*

жандарúца ж и м *дем. и ир. од жандар(м).* — Сад је ево и беамтер баш из главна града; за њим јуре жандарице — читава парада. *Јакш. Ђ.*

жàндарица и **жàндāрка** ж *жандар(м)ова жена.* — Полудео је за жандарком. *Пол. 1957.*

жàндарм и **жàндарм** м = жандар. — За њим, са пушкама о рамену, ишла су друга два жандарма. *Чипл.*

жандармèрија ж *државна полиција, војнички организована.*

жандармèрījскӣ, -ā, -ō *који се односи на жандармерију:* ~ официр, ~ станица и сл.

жàндармскӣ и **жàндармскӣ,** -ā, -ō = жандарски *који се односи на жандарме;* фиг. *насилнички, груб, бездушан.*

жàндармски и **жàндармски** прил. = жандарски *на жандармски начин, насилнички.* — Сви су имали у себи нешто жандармски набусито. *Чол.*

жандáров и **жàндаров,** -а, -о = жандарев.

жàндāрскӣ и **жàндарскӣ,** -ā, -ō = жандармски.

жàндāрски и **жàндарски** прил. = жандармски.

жандáрство с **1. а.** *служба у жандармерији.* **б.** *жандармерија.* **2.** *особина жандар(м)а, суровост, бездушност.* — Опростио сам му ваљда све: почев од жандарства. *Јел.*

жандàруша ж погрд. *женска особа која се радо дружи са жандар(м)има.* — Он се сјети тршаве зарумењене жандаруше Милке. *Ћоп.*

жандàрчина м = жандарина. — Не верујем ја овој жандарчини. *Дав.*

жанúла и **жанèлија** ж *тканина са кратким, густим, усправним длачицама с лица, а глатка с наличја;* исп. баршун, сомот, плиш.

жàнӣлскӣ, -ā, -ō *који је од жаниле.* — Над столом, застрвеним жанилским застирачем, висио је тежак бронзани лустер. *Ћос. Б.*

жáнр м фр. **а.** *врста, род (у књижевности и другим уметностима).* — За потомство [Петрарка] остаје битно узор епистоларнога жанра. *Уј.* Поред новог жанра, масовне песме која је прилично форсирано негована . . . хорске обраде музичког фолклора врло су мало неговане. *Пол. 1950.* **б.** *начин уметничког стварања, стил.* — Но описи нису увек дати у истом жанру у причању Вука Дојчевића. *Глиг.*

жáнр-слúка ж *лик, слика која приказује догађаје из свагдашњег живота (породичног, сеоског итд.).*

жа̏њём = жњем *през. од жети.*

жа̏њи̏во с необ. *жњевење, жетва.* — Ако се љети жање . . . већ само то жањиво дјелује као музика. *Кос.*

жа̏о прил. (комп. жа̀лијё и жа̀лије) само у изразима: вратити ~ за срамоту *осветити се, вратити истом мером*; доћи (некоме) ~ *растужити се, ражалити се*; ~ ми (ти, му итд.) је, ~ ме (те, га итд.) *жалостан сам, тугујем (због нечега)*; *незадовољан сам (због нечега)*; *жалим, сажаљевам (некога, нешто).* — Ништа ми није жалије него што ми узеше шећер. *Јак.* До неба ми је жао'. . . што сам учинио. *Креш.*; (у)чинити (некоме) ~ *нанети, наносити неправду (некоме), увредити, вређати (некога).* — Док су нам заповедала наша господа — јесу и они многима жао учинили. *Ат.*

жа̀о̀ба ж дијал. *в. жалба.* — Закон додуше тај правни лијек назива жаобом. *Мј. 1926.*

жа̀о̀бина ж заст. *кауција. Прав.*

жа̀о̀бнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на жаобу, жалбени.*

жа̀о̀ка ж (дат. -ци) **1.** зоол. *орган у облику игличасте цевчице у женки опнокрилаца из којега се при убоду излива отровна течност, текућина.* **2.** фиг. **а.** *пакосна, заједљива реч, заједљивост.* — Пецкао је жену набацаним жаокама и двосмисленим речима, но она се чинила као да не разуме. *Петр. В.* Нека жаока крила се у његовим ријечима. *Леск. Ј.* **б.** поет. *поента, завршне речи епиграма.*

жа̀о̀це[1], -а и -ета с (ген. мн. жа̀ла̄ца̄) = жалце.

жа̀о̀це[2], -а и -ета с *дем. од жал*[2]. — На малом жаоцу навукоше жене прову на крај. *Вил.*

жа̀о̀чари м мн. зоол. *инсекти, кукци са жаоком* Aculeata. *Бен. Рј.*

жа̀о̀чнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на жаоку и жаоце*[1].

жа́па ж *стид, стидљивост, снебивање, устручавање. Р-К Реч.*

жа́па̄ње с *гл. им. од жапати се.*

жа́пати се, жа̏па̄м се несврш. *стидети се, снебивати се; устручавати се, колебати се.* — Ништа се не жапај, него лијепо једи. *Ков. А.* Послије Милтонова епа, овако величанствене композиције, није се Прерадовић ипак жапао пјевати »Прве људе«. *В 1885.*

жа̏пље с покр. *залив.* — Запали се брод насред жапља, спрва на два краја пак усред сриједе. *Љуб.*

жа̏шнути се, -нём се *сврш. према жапати се.*

жа̏пче, -ета с *младунче жабе.*

жа́пчев, -а, -о *који припада жапцу.*

жа̏р м (ретко ж) **1.** = жеравица *завршни облик сагоревања дрвета и угља кад престане пламен и дим.* — Али на жару џврчи месо и Риста не чује. *Рад. Д.* Под већама очи сјаје кô два жара из пепела. *Митр.* Један је другом за одмазду усуо чак и жари на сару од чизама. *Киш.* **2.** фиг. **а.** *одушевљење, усхићење, занос.* — Све ћемо учинити! — прихвати Мирко са жаром. *Кум.* Дуго ти причам, занесен, у жару, будућност нашу што се . . . крије. *Дис.* **б.** *узавреlост, жестина.* — Нисмо ми криви, већ време које мало-помало гаси жар младости. *БВ 1909.* А онда, када је жар свађе био највећи, одапне табанима о ледину и бјеж'! *Донч.* **3.** фиг. **а.** *врућина, жега.* — Клонуо од пута и жара, крај студенца се једног он одмара. *Јакш. М.* Све је мировало у подневном жару. *Шимун.* **б.** *врелина, ватрушгина, температура.* — Осјећао [је] на свом лицу топли пожудни дах са њезиних уста и ћутио жар њезине пути. *Том.* По улицама леже бонници . . . да им нема ко додати чашу воде што бога ради траже да угасе жар. *Љуб.* **4.** *сјај (обично о очима).* — Велике црне очи, пуне жара и силе, застирале су дуге трепавице. *Том.* Очи му синуше страшним жаром. *Дом.* **5.** *руменило, црвенило.* — На лицу јој играо чудноват жар, вјеће, од плача црвене, трептиле немирно. *Шен.* Још бакрено небо распаљено сија, сва река крвава од вечерњег жара. *Дуч.*

жа̏ра ж **1. а.** *земљана посуда, ћуп; врч.* — Има некаквих прича о закопаним жарама с дукатима у подрумима неких кућа. *Мар.* Донијет ће грожђе, диње и жаре пуне вина. *Шег.* **б.** *кутија с малим отвором на горњој страни за убацивање одговарајућих предмета (новаца, куглица и сл.).* — Сви сакупљају прилоге . . . звекећу жарама. *Крл.* За нове борбе треба нсвих људи, а њих ће једино изнијети нове гласачке жаре. *Цар Е.* **в.** *суд с пепелом покојника, урна.* — У подножју се налазила жара с царевим пепелом. *Пов. I.* **2.** *котарица, корпа, кошарица.* — А монаси кошарачи плели су бијеле жаре. *Уј.*

жа́ра ж бот. *коприва. Вук Рј.*

жа̀ра ж *в. жар.* — У соби су капци прислоњени, али ипак по поду трепери сунчева жара. *Ћип.* Усијана жара [је] . . . гутала сухо пруће. *Кос.*

жа̀ран, -а, -о *в. жарки.* — Излазила пред жарано сунце. *НПХ.* Другог дана при рођају жараног сунашца . . . испливаће Мрко Унуче Црнога Дједа. *Коч.*

жа́рати, жа̏ра̄м несврш. *в. жарити.* — [Миркино дурење] га дражи и жара кô коприва. *Божић.*

жа̀ра̄ч, -ача м *гвоздена шипка за разгртање и подстицање ватре.*

жàргōн, -óна м фр. **а.** *некњижевни, локални говор.* — Тај кавалир говори у славном загорском жаргону. *Крл.* **б.** *говор неке социјалне или професионалне групе, с великим бројем нарочитих речи и израза, арго.* — Судски жаргон неразумљив [је] обичним људима. *Панд.* Фраза . . . германске конструкције . . . реакција је против . . . сељачкога жаргона »народских« приповједача. *Матош.*

жàрдӣн, -и́на м фр. покр. *башта, врт.* — Л'јепо ти је у жардину цв'јеће. *НПХ.*

жардиниjе́ра ж фр. *посуда за цвеће.*

жа́рен, -а, -о *в. жарки.* — Да синеш ми кô сунце жарено. *Огр.*

жа́рӗње с *гл. им. од жарити (се).*

жàрило с **1.** *жарач.* — Свака за својим послом — док нисам узео жарило па једну, па другу! — окоси се старац. *Горд.* **2.** *руменило, црвенило*; исп. жар (5). — Некаквим тамним жарилом планули јој образи. *Цар Е.*

Изр. бити сваке пећке ~ *мешати се у свашта*; девете пећке ~ *далеко сродство.*

жа́рити, жа́рӣм несврш. **1. а.** *ложењем ватре и разгртањем жара јако загревати (пећ за хлеб, крух).* — Наће је где пећ жари и . . . ватру изгрће. *Н. прип. Вук.* **б.** *палити, распиривати (ватру).* — Ти си нешто губав, калуђере, те не желиш гасит' но жарити. *Њег.* фиг. Ја сам их [наде] безглаво жарио у себи, бранио сам их својом крвљу. *П 1939.* **2. а.** *јако грејати, пећи*; *палити (о грозници).* — Сунце је жарило у теме. *Јак.* Жарило ме у прсима, пламтјело у глави. *Ков. А.* По томе се видјело да у њему жари и пече грозна грозница. *Креш.* **б.** *загревати.* — Трља шаке, дува топло у длановe и жари ушеса. *Гор.* фиг. Прошлост враћа, душе крепи, срца жари. *Змај.* **в.** *жећи, задавати бол као додир жара.* — Трње боде, а коприве жаре. *Вук Рј.* Престаде јаукати иако га је тур немило жарио. *Кол.* **3. а.** *ширити румен сјај, обасјавати руменилом (о сунцу, ватри и сл.).* — Вечерња румен . . . над Београдом . . . дуже траје и јаче жари него над другим варошима. *Андр. И.* Румен одраз свјетла жарио је одозгор забринута . . . лица сусједа. *Франг.* **б.** *обузимати (руменилом).* — Чудно се преобразила, живо руменило жарило је то старо крупно лице. *Шен.* Стид ми образ жари. *Бој.* **в.** *в. жарити се (2).* — Све трепти и сијева, сјаје и блијеска, цакли и жари. *Љуб.* Велике тамне очи из дубине жариле чудно. *Шимун.* **4.** (погачу) *посипати је врућим пепелом. Вук Рј.*

Изр. ~ и палити *самовољно и безобзирно радити и управљати.*

~ **се 1.** *јако горети*; *сијати, светлети.* — До касно доба жарили су се прозори. *Бен.* Искриле се тисуће звијезда, жарио се мјесец. *Гор.* **2.** *бити обузет руменилом, руменети се.* — Ми стојимо . . . гледеħ' лице како јој се жари. *Змај.* Сунце бијаше запало, само небо се још жарило. *Леск. Ј.* [Ватра] се жарила и пламсала на широком огњишту. *Ђур.* **3.** *горети (од бола), болети, жећи, пећи.* — [Трагови] од . . . шиба . . . су се жарили у мојим длановима. *Ђон.*

жа́рӣћ, -и́ћа м индив. *дем. од жар.* — Мисао му изгорела у жарићу сузе што се одмах осушила у оку. *Ћос. Д.*

жа́рица[1] ж *дем. од жа́ра.*

жа́рица[2] ж бот. *в. коприва.*

жа́ричā́ри м мн. зоол. *род инсеката, кукаца* Pyrochroidae. *Бен. Рј.*

жа́рӣшнӣ и **жа́рӣшнӣ,** -ā, -ō *који се односи на жариште:* ~ даљина, ~ инфекција.

жа́рӣште и жа́рӣшта с **1. а.** физ. *тачка у којој се сједињују зраци после преламања кроз сочиво, леђу, жижа, фокус.* **б.** *највиша тачка, зенит.* — Наилазило и подне, доспело сунце у жариште. *Рад. Д.* **2.** фиг. **а.** *главно, централно место нечега, центар.* — Ту је жариште промета, особито сад у рату. *Перк.* Покушај да се жариште устанка у источној Босни уклони није успио. *Чол.* **б.** *извор распростирања нечега:* гнојно ~, ~ болести, културно ~ и сл.

жа́ркаст, -а, -о **а.** *који је (по боји) сличан жару*; *препланут.* — Устаде с клупе омален, дежмекаст човек . . . жаркастога као пламен брка. *Кнеж. Л.* Била [је] посве задовољна својим жаркастим од сунца и вјетра теном. *Том.* **б.** *светлуцав, сјајан.* — Она жаркастим очима штрцне по њему. *Божић.*

жа́ркӣ, -ā, -ō (комп. жа́рчӣ) **1. а.** *који је извор јаке топлоте*; *јако топао, врео*; *зажарен.* — Жарко га је огријало сунце. *Вук Рј.* Незнано куд су отпловиле барке . . . у . . . пределе леда ил' крајеве жарке. *Панд.* Била је већ половица жарког љета. *Краљч. Стј.* Зачу се воде мрзли клокот у жарку грлу. *Гор.* **б.** *који сија као жар*; *блистав*; *веома живих боја.* — Жарки кове и сребрни, да дивно ти сјаш! *НП Вук.* Ал' твоје жарке зјене црне, нек сакрије вјеђа сутон благ. *Домј.* У вршцима јабланова . . . је јесен изаткала свој жарки руј. *Јевт.* **в.** *који загрева, пали.* — Брже, браћо, чаше напунимо, напунимо оног вина жарког. *Радич.* **2.** *ватрен, страстан.* — Пуни жарког родољубља . . . бејаху у стању поднети све жртве. *Дом.* Жарки говори Демостенови последња су настојања грчког духа. *Баз.* Све жарчи шапат дршће. *Краљч. С.*

Изр. ~ појас геогр. *тропски предели Земље.*

жа́рко прил. (комп. жа́рчē и жа́рче) *ватрено, страсно.* — Своју рођену земљу ви жарко волите. *Андр. И.* Колико пута ме је

још жарче, још страственије преклињала. *Нех.*

жарко̀вит, -а, -о заст. песн. *в. жарки.* — Жарковито никада сунце лучама својим на њих не гледи. *М-И.* Жарковита, неукрошена чежњо . . . нутриње сваке измичеш се стези. *Марк. Ф.*

жарко̀вито прил. *в. жарко.* — Такову сам си жену ја одвајкада за себе утварао . . . која би ме љубила жарковито као сестра брата. *Коз. Ј.*

жа̑рко̄ст, -ости ж *особина онога што је жарко, врелина, топлина, страст.* — »Не знаш шта је жаркост пољубаца, чар љубави теби је незнана.« *Михиз.*

жа̑рнӣ, -а̄, -о̄ *који жари, који пеца*: жарне чахурице.

Изр. ~ нит *кратка жица од угљена, волфрама, у електричним сијалицама или радио-цевима.*

жа̀рњаче ж мн. зоол. *морски организми који имају жарне чахурице које се при додиру распукну и тако ожаре и омаме ситне рибе* Cnidaria. *Терм. 4.*

жардо̀вит, -а̀, -о *пун жара (2а), ватрен, темпераментан.* — Млади академик југословенски Павић, жаровит и духовит, устао [је] да поздрави. *Павл.*

жа̀рбо̀вље с необ. *зб. им. од жар.* — Гомиле жаровља тињају и разгарају се као распретане звијезде. *Зог.*

жарбо̀вница ж *варница, искра.* — У небо су шикљали млазеви црвених жаровница дијелећи се у сасвим правилна јата . . . Једна ракета разгоријевала се . . . сабласним сјајем. *Лал.*

жардо̀пек м покр. *врућина, припека.* — А ти збиља гдје си ходио по овоме жаропеку? *Љуб.* Жаропек! Над прашним сеоским путем дршће ваздух као лака паучина. *Матош.*

жа̑р-пти̑ца ж мит. *рајска птица; феникс.*

жа̀руља ж *крушкаста стаклена кугла која даје светлост од усијане нити у себи, електрична сијалица.*

жа̀руљица ж *дем. од жаруља.*

жарчи̑на ж *жаркост.* — И како ће мјерити након тога . . . жарчину њезиних цјелова. *Бег.*

жа́ца м (вок. жа̑цо) подр. = жацо *жандар(м).* — Младић зачу како се жаца пење за њим. *Божић.* Све су записали у тефтере, ништа се ти, жацо, не секирај. *Лал.*

жа̀цав, -а, -о **а.** *који жаца, боцкав, оштар*; фиг. *проницав.* — Стане се приближавати лагано, одмјерено, намјештајући једнако цвикер на жацавим сивим очима. *Матош.* **б.** *који се лако вређа, преосетљив.* — Данас си врло жацава, јер те свака најмања бодљика до крви вријеђа. *Шен.*

жа̀цаво прил. *жацајући, насртљиво.* — Дјечурлија су зујала око њих ројевито, дивље, жацаво. *Божић.*

жа̀цање с *гл. им. од жацати (се).*

жа̀цати, -а̄м несврш. *боцкати.* — Остави је небу и трњу што јој расте у срцу да жаца је и боде. *Богд.* фиг. Језе и слутње . . . га прате још од оног покоља на понору и сваке га ноћи жацају оштре као рез бритве. *Ћоп.*

~ **се** *прибојавати се, устручавати се.* — Жене се замислиле, али жацају се питати га. *Ћип.* Мушкарци слабијега талента и мале наобразбе жацају се близине наображених жена. *Новак.*

жа̀цкање с *гл. им. од жацкати.*

жа̀цкати, -а̄м несврш. и уч. *боцкати.* — Миомирис фришког профунта жацкао Микичин дуги нос. *Шен.* Мада га је сумња помало жацкала, опет је волео да чује како га жена воли. *Вес.*

жа̀цман м подр. *жандар(м).* — Гдје су ти сад они онолики жацмани? *Лал.*

жа̀цнути, -нӗм *свршн. према жацати.*

~ **се** *уплашити се, непријатно се изненадити, тргнути се.* — На то сам се ја мало жацнуо у срцу. *Маж. М.* Када . . . на првој страни спази своје име, Бајкић се жацну. *Ћос. Б.*

жа́цо, -а и -ӗ м (вок. жа̑цо) = жаца. — Шта ће он — уљез! Жацо. *Вуков.* Разбацивао сам три карте: ас, шанто и жацо. *Кик.*

жба̑н и жба̑њ м *мањи пљоснат дрвен суд за течност, текућину; мање буре.* — Завиривши једним оком у . . . жбан, он туробно настави: — Све су полокали. *Ћил.*

жба̑ња ж **а.** *овећи земљани суд, ћуп.* — О машинању смо нанели жбању. *Донч.* **б.** *када за купање.* — Отишао [је] у своју купаону, ту скочио у жбању студене горске воде. *Том.*

жба̑њи̑ц, -и́ца м покр. *дем. од жбањ. Вук Рј.*

жбӣжигӣн м покр. *сналажљив човек.* — Нађе он увијек, жбижигин ти је он! *Десн.*

жбӣр и жбӣр м тал. *ухода, шпијун; тајни агент, детектив.* — Пред становима многих од нас већ су мотрили жбири, а у нашим собама рили су по књигама и креветима. *Поп. Ј.* Касније су дошли и они, жбирови у село. *Кал.*

жбӣрскӣ и жбӣрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на жбире.*

жбӣрски и жбӣрски прил. *као жбир, као ухода, подмукло, потајно.* — Градови-

ма . . . лагано и жбирски вукла [се] сумњичавост и страх. *Михиз.*

жбѝца ж **1.** *један од штапова који везују осовину точка са наплацима, палац на точку.* — Хтједох уједати зид као бијесни керови што уједају жбице и осовину. *Матош.* Жбице точка који се брзо обрће не виде се. *Физ. 4.* **2.** анат. *кост подлактице* radius. **3.** *шипка (на кавезу).* — Држе у рукама крлетке са жбицама. *Богд.* **4.** покр. *треска.*

жбѝчица ж *дем. од жбица, трешчица.* — Суварци су и нешто жбичица догоријевали. *Тип.*.

жбѝчнӣ, -ā, -ō *који се односи на жбице.*

жбу̏гара ж покр. *рупица кроз коју се једва може гледати*; исп. жумба. *Вук Рј.*

жбу̏ка ж *смеса од креча, песка и воде за спајање цигала и облепљивање зграда*; *малтер, леп.* — Са фасада мирних ту се жбука труси. *Полић.* Око огњишта је длетом истругала жбуку до живог камена. *Дав.*

жбу̏кање с *гл. им. од жбукати.*

жбу̏кати, -ām несврш. *облепљивати жбуком, малтерисати.* — Проматрао је сиве жбукане зидове ове ваљске чекаонице. *Грг.*

жбу̑н м (лок. жбу̀ну; мн. жбу̏нови) = џбун *ниско, густо израсло шибље које се грана још при земљи*; син. грм (1). — При самом врху бријега шикара се завршавала ниским изједеним жбуновима. *Ћоп.* фиг. Видео воденицу на месечини и блистав жбун воде на витлу. *Ћос. Д.*

жбу̑наст, -а, -о *који је сличан жбуну.* — Читав . . . крај био је . . . зарастао у ниске жбунасте буквиће. *Ћоп.* фиг. Око . . . испод жбунасте обрве сева. *Богдан.*

жбу̑нати се, -ā се и **жбу̏нити се,** жбу̑нӣ се несврш. *расти у облику жбуна*; *имати изглед жбуна.* — Облаци . . . се жбунају по плавом небу као мали јагањци по зеленој пољани. *Вес.* У густом ластарку . . . јове се жбу̑не. *Кош.*

жбу̑нӣћ, -ића м *дем. од жбун.*

жбу̑нӣште и жбу̑нӣште с **а.** *жбуње, шибље, шипражје. Р-К Реч.* **б.** *предео обрастао жбуњем, шипражјем. Р-К Реч.*

жбу̑ње с *зб. им. од жбун.* — Искидани путељци утапају се у жбуње. *Ћон.* фиг. Даме са читавим жбуњем косе, цвећа и перја на глави. *Црњ.*

жва̑к м *залогај.* — Да нам буде млака љубав . . . стараца у уста трпају нам жвак. *Наз*; *Р-К Реч.*

жва́ка ж (дат. жва́ки) **1.** деч. *гума за жвакање.* **2.** нар. покр. *дуван за жвакање.*

жва́калица ж шаљ. **1.** *уста.* — Гладни су, од јуче ништа нијесу бацили у жвакалицу. *Лал.* **2.** *жвакање. Вук Рј.*

жвака́нац, -нца м *дуван за жвакање.*

жва́ка̄ње с *гл. им. од жвакати.*

жва́кати, жва̑чём и жва̑ћем несврш. = жватати **1.** *зубима ситнити и размекшавати храну.* — Мрзовољно [је] жвакао [макароне]. *Јак.* Дјеца се ваљала по поду жвачући смокве. *Шимун.* фиг. Жвакао је у себи тугу. *Бен.* **2.** *споро и нејасно говорити.* — А оно неколико бегова и ага који су жвакали речи и мерили изразе . . . пуштали су . . . хоцу да се истрчава и сукобљава с Караманлијом. *Андр. И.* Тај човек жваче лажи као папига године. *Крл.*

жва̀ка̑ч, -а́ча м *онај који жваче, жваће.* — Тешки посао баци жвакаче опет у сањарење. *Кал.*

жва́кнути, жва̑кнём сврш. *дем. према жвакати.*

жва̀котина ж *оно што је (са)жвакано.* — Њихове униформе . . . извучене из дезинфекционог апарата личе на зелене жвакотине. *Лал.*

жва̀ку̑т м *в. жвакање.* — Једосмо и диванисмо онако кроз жвакут. *М 1867.*

жва̏лав, -а, -о *који има жвале (2).* — Отвара и затвара велика жвалава уста као да зева. *Вас.* Жвалавом Блажу . . . зазубице искре на синовицу. *Божић.*

жва̏лавац, -āвца м = жвалавко *онај који је жвалав.*

жва̏лавица ж *она која је жвалава.*

жвала́вко м = жвалавац.

жва̏лавӧст, -ости ж *особина и стање онога који је жвалав.*

жва̏ле ж мн. (ретко у јд.; ген. мн. жва̑ла̄) **1.** *метални део узде који се ставља коњу у уста изнад језика, ђем.* — Вама требају жвале у зубима, руда међу вама, кочијаш за репом. *Коз. И.* **2. а.** *обољење слузокоже на угловима усана.* — Велика и танка уста, обједена на крајевима, са жвалама. *Андр. И.* **б.** *слуз, бале из уста.* — Жвале му теку из уста. *Божић.* Сада се само сети да су од тих симита свињама, док их једу, висиле из уста зеленкасте жвале. *Ћос. Д.* **3.** *в. жвало.* — Зар вуцима у жвале? *Бег.* фиг. Далматинци плове на сплавама по ријеци, што . . . гута све, чега се хвата жвалама вирова гладних. *Наз.*

Изр. **развалити ~** *галамити, дићи вику.* — Вежите оног ријеч што је највише разваливо жвале. *Андр. И.*

жва̏лӣце, -ета с покр. *дем. од жвало. (1). Вук Рј.*

жва̏лити, -ӣм несврш. **1. а.** *натицати коњу жвале (1), зауздавати, завиличавати.* — Када се пропне и лети као стријела небеска . . . може ли је жвалити човјечја рука? *Шен.* **б.** фиг. *савлађивати, обуздавати.*

— Уз триста мука жвалила [је] бијес младога господина. *Шен.* **2.** *обливати пљувачком, балавити.* — Отац му се у прикрајку подбочио жвалећи и превртући по устима камиш од луле. *Ков. А.* Пио [је] ракију и жвалио лулу. *Мил. В.*

жва̀лице, -йцā ж мн. *дем. од жвале.* — Љуто пиште дјеца по нахији, јер су турској сили у жвалице. *НП Вук.*

жва̀ло с **1.** *чељуст, уста, раље.* — Одсвуд се злотворна звјерска жвала расклопила да све прогутају. *Љуб.* А Балалко, див троглави, развалио троја жвала. *Наз.* **2.** покр. *кланац, ждрело. Вук Рј.*

Изр. на сва жвала (причати, грдити) *много и свуда (причати, грдити).*

жва̀лоња м *жвалавац, балавац.*

жва̀лце, -а и -ета с (мн. жва̀лца, ген. жва̀лāцā) *в. жваоце. Прав.*

жва̀ља ж *в. жвало.* — Згрчени у кабине, у котлу и жваљи спарине. *Павл.* Ако те удес баци у жваље ах! оркане! *Баш.*

жва̀љёње с *гл. им. од жвалити.*

жва̀оце, -а и -ета с (мн. жва̀оца, ген. жва̀лāцā) *дем. од жвало. Вук Рј.*

жвата̀кати, -ā̀м несврш. *дем. према жватати.* — Брзо ће му зубићи поизникнути, па да видиш како се жватака! *Гор.*

жва̀тāње с *гл. им. од жватати.*

жва̀тати, жва̄ћём несврш. = жвакати. — Ко много гута, мало жваће. *Нен. Љ.* Жватао [је] хладно, тврдо јело. *Петр. В.* Погнуте главе жватао је. *Уј.* фиг. Пар сумјештана Брежанових жватало је језик у боли. *Гор.*

жва̀тнути, -нём сврш. *дем. према жватати;* фиг. *ујести, пецнути.* — Да ниси мало срескога [начелника] жватнуо? . . . нашали се бакица. *Гор.*

жвḕглица ж нар. покр. *примитивна дрвена свирала различитог облика, обично украшена орнаментима.*

жва̀ждати, -дйм несврш. *в. звиждати.*

жва̀жнути, -нём сврш. *в. звизнути.*

жврго̀љити и **жврго̀лити,** -йм несврш. оном. *испуштати гласове »жвр-жвр«, цвркутати.* — Вранци и ласте све цвркућу, жвргоље. *Матош.* Озову се из кухиње неки ситни гласови, као да жвргоље врепци под стрехом. *Брл.*

жврк м **1.** *точкић на мамузи.* — На потпетицама му мамузе без жвркова. *Шапч.* фиг. Тада га мамузне негдје у нутрини жврк спутаности и полудачи за слободом. *Божић.* **2. а.** *дечја играчка у облику купе, чигра.* — Јеле . . . трхоли вртећи се попут жврка около себе. *Војн.* **б.** *шиљак (на опанцима).* — Укаже [се] на вратима . . . опанчић с оним жврком. *Петр. В.* **3.** *прамен, чупрак (косе) на средини главе.* — На прозору је . . . његов имењак, кога зна још као чобанчића, кога је увек хватао за жврк косе. *Петр. Б.*

жвр̀љав, -а, -о *в. кржљав.* — Изађе . . . нека постара жена, жврљава . . . малених очију, жилавə врата. *Шапч.* Коначно је било добро овој сипљивој благој лијенчини кога је ова жврљава и ружна Кршићка . . . покретала и оживљавала. *Сим.*

жвр̀љā̄ње с *гл. им. од жврљати.*

жвр̀љати, жвр̀љā̄м несврш. *невешто, ружно писати, шарати, шкрабати. Р-К Реч.*

жвр̀љика ж зоол. *грмуша. Финк.*

жвр̀љйнка ж зоол. *ципа (птица)* Anthus campestris. *Бен. Рј.*

жвр̀ћкати, -ā̄м несврш. оном. *правити шум налик на гласове »жврћ-жврћ«, шљапкати.* — Жврћкају у опанцима натопљени обојци. *Рад. Д.*

жга̀дија ж зб. **1.** *ситне животиње које изазивају гађење; гамад.* — Шта радиш ти то, море?! — »Ето, бијем жгадију!« вели он. — Какву жгадију? — »Пацове«! *Срем.* Ваши и сва остала жгадија су, изгледа, знак доброг здравља. *Богдан.* **2.** *они који изазивају презир, неваљалци, гадови.* — Немци с усташама и осталом издајничком жгадијом повлачили су се кроз Срем. *Поп. Ј.* Доћи ће он на крај . . . с том жгадијом антидржавном. *Донч.*

жга́нац, -нца м (обично мн. жга́нци, жга̂нāцā) *јело кувано од кукурузног (ређе којег другог) брашна, качамак, полента, пура.* — Је ли ти се задио жганац у грлу? *Шен.* Зими је са сјеника гледао звијезде — тако сличне жутим, распросутим мрвицама жганаца. *Гор.*

жга̀ница ж *препечена ракија, пренчевица.* — Не може вам свога имена потписати ако прије не испије чашу жганице. *Шен.* А послије, кад се жганица разлила жилама, ријечи су им све дубље и дубље сврдлале у животно градиво. *Крл.*

жга̄равица ж *осећај паљења у једњаку, горушица.* — Жгаравица га мало мучила. *Кол.* Нешто што не мучи душу као жгаравица, нешто ново. *Дав.*

жга̀рица ж покр. *језгра (ораха, лешника итд.). Вук Рј.*

жга̄ти, жгā̄м несврш. покр. *пећи.* — Слободно [бисте] жгали ракију. *Шен.*

жгḕба и **жгé̀ба** погрд. *кржљава, неразвијена особа.* — С једне стране сеђаше дебели крчмар, а с друге . . . она жгеба Пела. *Шапч.*

жгḕбав, -а, -о *који је као жгеба, кржљав, неразвијен.* — Оноличко жгебаво

женче, ка' чварак, а кадро да два човека табана по вољи! *Рад. Д.* Жгебави човјечуљак стаде пред Филипом. *Божић.*

жгéбац, жгéпца м и **жгѐбе,** -ета с *в. жгепче.* — Трећи пут кад је побацила, замало није умрла . . . и мрзила је те жгепце што јој прете животу. *Рист.* Поглед му паде на девојчицу . . . У очима му севну злоба: — Баците то жгебе под тенк. *Поп. Ј.*

жгѐмбав, -а, -о *в. жгебав.* — После смрти мужа, малог жгембавог човека . . . узела је узде у своје чврсте руке. *Поп. Ј.*

жгѐпчад с *зб. им. од жгепче.*

жгѐпче, -ета с пеј. *мало дете, дериште, дерле.* — Боље би му било да је онога удавио док је још жгепче био него што га онако обрука и оцрни. *Вес.* Нека ми се не носи пред очи, доста сам се нагледао жгепчади. *Сим.*

жгóља м (вок. жгóљо) = жгољо *жгољав мушкарац; жгољаво, кржљаво дете.* — Мали су, жгоље, ал' пуни мара, пуни добре воље. *Кош.* Видје како се жгоља сагнуо до уха Филипова. *Божић.*

жгóљав, -а, -о *мршав, слабачак, неразвијен.* — Ситна и жгољава Николина мајер још [се] више скупила. *Ћоп.* Два жгољава домобрана, поклопљени . . . шлемовима, одаше му почаст. *Кол.*

жгóљавац, -ávца м *жгоља.*

жгољáвити, жгóљāвīм несврш. *постајати жгољав, кржљавити. Р-К Реч.*

жгољáвко м *жгоља.* — Колико пута си ми ручак прекинуо: »Жгољавко, не мељи ваздан, овце те чекају.« *Ћос. Д.*

жгóљавōст, -ости ж *особина онога који је жгољав, кржљавост.*

жгóљица ж *дем. и пеј. од жгоља, жгољо.* — Нисам га ја зато хранила ни чувала да га жгољица кô ти улови и одвуче. *Рист.*

жгóљо, -а и -ē м (вок. жгóљо) = жгоља. — Што ми се ту неки жгоље долази да мијеша у моју службу? *Мар.*

жгргаљица ж покр. *маљица за добош, бубањ, батић.* — Уз чегртање барабанских жгргаљица . . . свадбена поворка гуримице се . . . уколоточила уским ходником. *Божић.*

жгўрав, -а, -о *гурав.* — Свеђ исти, а да знаш колико те спомињу . . . Слијеп, жгурав, обричен — ти си, ти си? *Војн.*

ждéра м и ж (вок. ждéро) = ждеро и ждероња *онај који много једе, прождрљивац.* — Ти уопште ниси толики ждера као ја. Сећаш се шта смо јели први пут? *Дав.*

ждѐрав, -а, -о *прождрљив. Р-К Реч.*

ждѐравац, -ávца и **ждерáвко** м *в. ждера.*

ждѐравōст, -ости ж *прождрљивост. Р-К Реч.*

ждѐралица м покр. *в. ждера. Вук Рј.*

ждѐрало с **1.** погрд. *уста; претерано велики апетит.* — Због ваших ждерала, ћаћа је набио око врата калуђеров тељик. *Јел.* **2.** покр. *отвор у тлу који гута воду у кршу. З-Г.*

ждѐрање с *гл. им. од ждерати.*

ждѐрати, ждѐрēм несврш. = ждрати **1.** пеј. *похлепно, халапљиво и много јести, уопште јести.* — Они тамо ждеру и лочу. *Чол.* Не ждере с вољом. *Гор.* **2.** *гутати, уништавати.* — Ватра је . . . окретала на запад, ждерући халапљиво зграде. *Моск.* Жућкасти, модри сниjег ждерала је похлепно вода и сунце. *Донч.* **3.** *јести, узрујавати, секирати.* — Ждере то Јаницу што Јага спава, али од свађања нема користи. *Кол.* Сама та помисао да је тај човек њен љубавник ужасно ме ждере. *Цар М.*

~ се повр. и уз. повр. = ждрати се **1.** *јести се, узрујавати се, секирати се.* — У ствари не умем да се љутим, али умем да се ждерем кад ми нешто не полази за руком. *Дав.* **2.** *свађати се, гложити се.* — Послуха нема никаква, и сви се ждеру међу собом, баш као пси. *Бен.*

ждѐрāч, -áча м *онај који ждере;* фиг. *онај који уништава, сатире.* — Били су ждерачи оптуженога. *Јонке.*

ждѐрйво с погрд. *јело.* — Не зграђава [се] над каквоћом онога што му се положи као ждериво. *Вин.*

ждерáкāш, -áша м индив. (у игри речи) *в. ждера.* — Зашто постоје на свету . . . ти политичари, ти великаши, наши ждеракаши. *Богдан.*

ждéрњаче ж мн. *ћелије, станице у организму које имају способност да ждеру, гутају страна тела, бактерије, фагоцити.*

ждéро, -а и -ē (вок. ждéро) и **ждéроња** м = ждера. — Није то засједа него банда ждероња. *Лал.* Тко је то? — запита рилоња. Отимач шпиља, ждероња плодова. *Наз.*

ждѝти, ждйм и ждйјēм несврш. покр. *палити.* — Четници . . . ждију наше куће и чине свакојаки зулум над нашим свијетом. *Чол.*

ждрāк м покр. *в. зрак.*

ждрāка ж покр. *в. зрака.*

ждрāкаст, -а, -о покр. *в. зракаст.* — Ждраката брда на десно причињаху се одатле као голема кокошија чампра. *Шимун.*

ждрāкати, -āм несврш. фам. *гледати (некога).* — Ништа ти не вреди да ждракаш оног тамо што се смије кô луд на брашно. *КН 1958.*

ждрâкнути, -нём **1.** *свр. према ждракати.* **2.** *гранути, синути (обично о сунцу).* — Сунце ждракну од истока. *Вук Рј.*

ждрâл м (мн. ждрâлови и ждрáлови) **1.** зоол. *птица из истоимене породице* Grus grus. *Терм. 4.* **2.** *коњ сиве длаке.* — Па поседла два добра коњица, себи ждрала, а бану гаврана. *НПХ.*

Изр. помели се (смели се) као ждралови *збунили се.*

ждрàлан м *хип. од ждрал (2).* — Па окрену до ждралана свога, хитра ждрала спреми на јаслама. *НПХ.*

ждрàлӣн, -ѝна м *ждрал (2).* — Змај Обилић на бесном ждралину у смрт рину са тугом у оку. *Фил.*

ждрàлињāк м бот. *в. здравац. Сим. Реч.*

ждрàлица ж бот. *здравац. Сим. Реч.*

ждрâлов, -а, -о *који припада ждралу.*

ждралдвито прил. *као ждрал.* — Отуђи звезданост ждраловито пламен. *КН 1959.*

ждрâловић и **ждрáловић** м *птић ждрала.*

ждрâљ м покр. *в. ждрал.*

ждрàљевина и **ждрàљика** ж бот. *врста лековите биљке* Galega officinalis. *Сим. Реч.*

ждрàљињӣ, -ā, -ē *в. ждралов.* — Ждраљиње крило . . . слично је доиста оштрим млазевима воде. *Сек.*

ждрáње с *гл. им. од ждрати (се).*

ждрàо, ждрâла м зоол. покр. *в. ждрал. Вук Рј.*

ждрâти, ждёрём несврш. = ждерати. — Ето ви'те шта је ждрао! *Рад. Д.* Тако је господин-Спасу мржња ждрала и трошила и загорчавала му живот. *Срем.*

~ **се** = ждерати се.

ждрёб, ијек. ждрèјеб, м (лок. ждрéбу; мн. ждрёбови) = жреб *извлачење једног предмета (обично цедуљице) између више истих ради неке одлуке; лутрија; коцка којом се доноси одлука о чему.* — Добије ли играч на ждријебу, нека у сваком случају изабере сервис. *Тен.*

ждрёбāд с (ек. и ијек.) *зб. им. од ждребе и ждријебе.*

ждрёбāк, -áка м *в. ждребац.* — Он пренесе сву своју пажњу на једног младог, тек пројаханог ждребака. *Ранк.*

ждрèбање с *гл. им. од ждребати.*

ждрèбаст, -а, -о *који има особине ждрепца, ждребета, који је сличан ждрепцу.* — Кумашине . . . душо моја, да си ми ждребаст и поскочљив! *Маш.*

ждрèбати, -ām несврш. (ек. и ијек.) = жребати *одлучивати што ждребом; извлачити ждреб, коцку.* — Капетани . . . ждребају . . . прије почетка игре. *Хок.*

ждрéбац, -éпца, ијек. ждријèбац, м (вок. ждрêпче; ген. мн. ждрёбāцā) *неушкопљен коњ;* фиг. *младић пун мушке снаге; похотљив мушкарац.* — На кога се такав ждребац уметнуо? *Моск.*

ждрёбе, ждрёбета, ијек. ждрèјебе, с *младунче коња.*

Изр. трчати, истрчавати се као ~ пред руду *бити брзоплет, не бити уздржљив.*

ждребéнце, -а и -ета с *дем. од ждребе и ждријебе.* — Оно несташно ждребенце . . . бије копитама. *Шапч.*

ждрёбетина и **ждребèтина** ж **а.** *аугм. и пеј. од ждребе и ждријебе.* **б.** *месо од ждребета, ждрепца.*

ждребèћāк, -áка м **1.** *зуб ждребета. Вук Рј.* **2.** вет. *заразна болест младих коња, нарочито ждребади.*

ждребèћӣ и **ждрèбећӣ,** -ā, -ē *који се односи на ждребе, који је као у ждребета:* ~ кожа.

ждрёбешце, -а и -ета с *ждребенце. Вук Рј.*

ждрèбина ж и м *аугм. од ждребе и ждријебе.*

ждрéбити, ждрёбӣ, ијек. ждријèбити, несврш. *доносити на свет ждребе.* — Кô да те није брђанка ждребила? — тапшао Остоја коњића. *Рад. Д.* Даћу теби суру бедевију . . . што ждријеби коње огњевите. *НП Вук.*

~ **се** *ждребити.* — Ждреби се Вила или се Белка мора стелити. *Петр. В.*

ждрèбица ж **а.** *млада кобила (женско ждребе).* — У близини је пасла комшијска ждребица. *Ћоп.* **б.** фиг. *здрава, јака (млада) женска особа.* — Откуд је он, онако туњав, за њу, онакву ждребицу! *Ћоп.*

ждрèбичāр м *онај који се брине о ждребадима.* — Још као деран [је] постављен за ждребичара . . . сад је промакнут за кочијаша. *Кол.*

ждрèбичин, -а, -о *који се односи на ждребицу; који припада ждребици.* — Још једном загледао се у мркоцрвене ждребичине сапи. *Ћоп.*

ждрèбичица ж *дем. и хип. од ждребица.*

ждрéбљење, ијек. ждријèбљење, с *гл. им. од ждребити (се).*

ждрèбна прид. (ек. и ијек.) *која носи ждребе, која ће се ождребити, бременита (о кобили).* — Јесте ждребна! . . . баш је са спахијским ајгиром остала ждребна. *Јакш. Ђ.*

ждрёбнӣ, -ā, -ō, ијек. ждрӣјебнӣ *који се односи на ждреб. Прав.*

ждрёбнōст, -ости ж *стање кобиле која ће се ождребити, бременитост кобиле.*

ждрёлнӣ, -ā, -ō, ијек. ждрӣјелнӣ *који се односи на ждрело.*

Изр. ждрелне жабице *в. крајници*; исп. жабица (5).

ждрёлњāк, ијек. ждрӣјелњāк, м анат. *в. ждрело (1). Бен. Рј.*

ждре́ло, ијек. ждријѐло, с **1. а.** анат. *простор изнад гркљана и једњака* pharynx. **б.** фиг. *шупљина, отвор.* — Што може црначко месо спрам топовских ждријела? *Крл.* Онда их нестаде брзо у тамном ждрелу ниске кућице. *Ћос. Д.* **2. а.** *кланац, теснац, улаз у кланац.* — Чујем удаљено хујање плаховите реке и видим ждрело кроз које жучна сила дере. *Јакш. Ђ.* **б.** фиг. *опасно место.* — Тко је јунак, на ждријело! *Маж. И.*

Изр. бацити у нечије ~ *предати на милост и немилост.* — Хтјели [су] комад по комад Хрватске бацити у туђинско ждријело. *Шен.*

ждре́лце, -а и -ета, ијек. ждријѐлце, с *дем. од ждрело. Прав.*

ждрепча̀нӣк, -ика м *попречна мотка на колима за коју се везују хамови.* — Место на јармац, ступи ногом на ждрепчаник. *Лаз. Л.* Коњи потегнуше с мјеста да зашкрипјеше ждрепчаници. *Бен.*

ждрѐпче, -ета с *дем. од ждребе и ждријебе.* — Шта си се ти преко мере, као ждрепче пред рудом, залетео? *Рад. Д.*

ждре́пчев, -а, -о, ијек. ждријѐпчев *који се односи на ждрепца.* — Ухвативши се за узенгију, чврсто се прильуби уз оснојен ждрепчев бок. *Моск.*

ждрѐпчина ж *аугм. и пеј. од ждребац и ждријебац.*

ждрѐпчић м *дем. од ждребац и ждријебац.* — Осјећао се лакши од свог ждрепчића, веселији од оне ласте. *Матош.*

ждре́ти и **ждрѐти**, ждрȅм, ијек. ждријѐти и ждрӣјети (имп. ждрӣ; прил. сад. ждру́ћи; р. прид. ждро̀, ждрла, ждрло; трп. прид. ждр̀т) несврш. покр. *ждерати.* — Не жалећи што су ждрли Турци но жалећи што су клали вуци. *Март.*

ждрѐцнути, -нēм сврш. *жацнути, боцнути.* — Додуше, говорио је тако . . . али га је ипак нешто ждрецнуло у желуцу. *Мар.*

ждрӣјеб, ек. ждрȅб.

ждријеб-, ек. ждреб-.

ждријѐлац, -лца м (ијек.) покр. *врло узан морски пролаз. ОГ*

ждрӣјелнӣ, -ā, -ō, ек. ждрȅлнӣ.

ждрӣјељāк, ек. ждрȅљāк.

ждријѐло, ек. ждре́ло.

ждријѐлце, -а и -ета, ек. ждре́лце.

ждријѐпчев, -а, -о, ек. ждре́пчев.

ждријѐти и **ждрӣјети**, ек. ждре́ти и ждрѐти.

ждр̏кљāј м вулг. *залогај.* — Гавран је таман био прогутао комад тврдог колача и сухи ждркљај застао му у грлу. *Божић.*

ждр̏кнути, -нēм сврш. вулг. *прождрети, прогутати.* — Ми морамо тек штогод ждркнути, а они се часте *Киш.*

ждр̏ло с покр. *в. ждрело. Вук Рј.*

ждрȍкнути, -нēм сврш. нар. **1.** *пробости.* — Погледајдер: овом куком само привучеш Турчина, па га онда шиљком ждрокнеш. *Ћоп.* **2.** покр. *одједном прогутати већу количину (нпр. воде).*

ждрȏнцāње с *гл. им. од ждронцати.*

ждрȏнцати, -ām несврш. погрд. покр. **1.** *дуго чекати, дреждати. Вук Рј.* **2.** *невешто свирати, лупати, дрњкати, дрндати.* — На њему [клавиру] је често фрајла Меланија ждронцала неке арије. *Срем.*

жӣпити, -ӣм сврш. покр. *в. здипити.* — Дај ти мени то месо, рече . . . пошто жӣпи торбу. *Љуб.*

жӣ̏брити се, -ӣм се сврш. *претворити се у ђубриво, гнојиво.* — Дјечак још марљивији належе на рогуље којима је кидао лесе жӣ̏брене сламе. *Ћоп.*

жȅбрāк м покр. = цебрак **1.** *просјак. Р-К Реч.* **2.** *тврдица, шкртац, џиција. Р-К Реч.*

жебрà̀клук м покр. *тврдичење, тврдичлук, шкртост.* — Швапски жебраклук и ништа друго. *Срем.*

жебра́чȅње с *гл. им. од жебрачити.* — Ради жебрачења . . . у кафани, у кући . . . назван [је] Спаса Стипса. *Срем.*

жебра́чити, жèбрāчӣм несврш. покр. = цебрати и цебрачити **а.** *просјачити. Р-К Реч.* **б.** *тврдичити, бити шкрт.* В. пр. уз гл. им. жебрачење.

жȅбрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на жебраке, просјачки.*

жевѐљати, -ām несврш. покр. *ићи клатећи се, њишући се, гавељати.* — Гонич . . . проматра окрупну домаћицу која жевеља плочником. *Кал.*

жȅвкалица ж и м погрд. *причалица, наклапало.* — Сук је био иначе мало сулуд, жевкалица, — измислио је причу како партизани провлаче језик испод вилице. *Вуј.*

жȅвкāње с *гл. им. од жевкати.*

жевка́рȅње с *гл. им. од жевкарити.*

жевка́рити, жèвкāрӣм и **жèвкати,** -ā̄м несврш. оном. *пуштати гласове као »жев-жев«, крештати, кевкати.* — За мојим паробродом вили се жевкајући галебови у велебном луку. *Кос.*

жѐг м покр. *губа, труд; буктиња (од сувога прућа).* — Упале жег да им луча засвијетли. *Љуб.*

жѐга ж (дат. жѐзи) *врелина од јаког сунца, јака врућина, припека, запара.* — Кад се наслонио леђима на камен, осети да је још топал од дневне жеге. *Андр. И.* Ту жеге и суше никада нема: увијек је хладовина, зеленило и влага. *Шимун.* фиг. Љубавна га жеже несхватљива жега. *Крл.*

жѐгавац, -āвца м зоол. *јасенов цврчак* Cicada orni. *Бен. Рј.*

жѐгара ж покр. *вулкан. Бен. Рј.*

жѐгнути, -нём сврш. *дотаћи нечим врелим, опећи.* — Са дна његове убијене душе као да га нешто жегну. *Куш.*

жéдан, -дна, -дно (одр. жѐднӣ, -ā̄, -ō̄) **1. а.** *који осећа жеђ.* — Да ниси жедна? — Јесам, дете моје, дај ми мало воде! *Вес.* **б.** *у коме се оскудева у води.* — Мало да ме не осуди на гладну и жедну тамницу. *Матош.* **в.** подр. *који воли да пије (алкохолна пића).* — Кад ја искупим неколико »жедних« у његовој качари, видећемо шта ће бити. *Вес.* **г.** *коме је потребна вода, који оскудева у води.* — Препукла земља жедна вапи. *Дуч.* [Храстићи] су јадно животарили на жедноме кршу. *Наз.* **2.** фиг. *који силно, страсно нешто жели.* — Гутала сам књиге не зато, ваљда, што сам била жедна њих. *Петр. В.* Што мање на пут стати човјеку жедну слободе. *Кашт.* Жено млечна тела, жедан сам те врло. *Бој.*

Изр. ~ крви *склон убиству, убилачки расположен*; жедна (човека) преко воде (преко девет вода) превести *преварити некога, подвалити некоме*; и гладан и жедан *велики сиромах.*

жèднети, -нӣм, ијек. жèдњети, несврш. **1.** *постајати, бити жедан, жеђати.* — Терају их [говеда] на реку да их напију јер су цео дан по стрништима и коченьинама пасла и жеднела. *Бур.* **2.** фиг. *жељно што очекивати, чезнути, жудети.* — Све што је душа волела, за чим је жеднела . . . све сутра иде. *Станк.* Другови дани, хеј другови дани, што вас је срце жуђело, жедњело! *Пар.* Дај ми пољупце за којима жедним. *Рак.*

жéднӣк м *онај који је жедан.* — И жудни пружи уздрхтале руке кô жедник к пуној чаши. *Кош.* Ево ти нових жедника са празним врчевима. *Кос.*

жéдница ж необ. **1.** *она која је жедна.* **2.** *она која је жедна крви, убица.* — Жедница клета, крвница љута, грамзећ за крвљу народа мог. *Јакш. Ђ.*

жéдно прил. *с великом жеђи; с великом жељом за пићем; жељно, жудно.* — Поче жедно да сипа ракију у суво грло. *Ћос. Д.* Хтједох да путујем с очима жедно отвореним. *Уј.* фиг. Сунце је већ . . . искапило жедно посљедње капље ноћне росе. *Ков. А.*

жéдњāк м **1.** бот. *бобовник. Терм. 3.* **2.** зоол. *врста паразита* Echinococcus. *Батут.*

жèдњети, -днӣм, ек. жèднети.

жѐђ (инстр. жѐђи и жѐђу, лок. жéђи) **и жѐђа** ж **1. а.** *жеља, потреба за пијењем, за пићем.* — Осетио је . . . врелу жеђ коју никакво пиће није могло да угаси. *Андр. И.* Погибох ти од жеђе. *Наз.* **б.** *недостатак влаге; потреба за водом; суша (о земљи).* — Испуца земља од жеђи. *Срем.* **2.** фиг. *жеља, жудња, чежња (за нечим).* — И гракће црна жеђ из срца. *Марк. Д.* Жеђ из крви њене, праисконска сељачка, упутила је све жеље њене у једном правцу: земља. *Шуб.*

Изр. угасити ~ *напити се.*

жѐђан, -а, -о песн. = жеђахан *дем. од жедан.* — Твоје срце жеђано љубави љубит' може, а да није гријех. *Ботић.* Накитио сам је [слику драге] жељом срца мога, пустом, тешком жељом срца жеђаног. *Кост. Л.*

жéђање и жèђање с *гл. им. од жеђати.*

жéђати, жéђāм и **жèђати,** -ā̄м несврш. *жеднети.* — Жеђам за игром, за игром крви. *Кос.* И сада поштењаковић јури и жеђа за осветом. *Б 1958.*

жèђахан, -хна, -хно песн. = жеђан. — Доста сте ме гладна нахранили, и жеђахна вином напојили. *НПХ.*

жèђāч, -а́ча м индив. песн. *онај који је жедан.* — А ја луди жеђач у махнитом ходу, убих злог просјака и сву воду пролих. *Уј.*

жеђèвање с *гл. им. од жеђевати.* — Драги брате! када бану Лука . . . у рођену тужну домовину, након дуга мајке чезновања . . . и душманске крви жеђевања. *Март.*

жеђèвати, жèђујēм несврш. индив. *в. жеднети.* В. пр. уз гл. им. жеђевање.

жéђца *в. жеђца.*

жéжак, жéшка, жéшко *који жеже, врео, топао.* — Топлина сунчева није данас више онако жешка каква је била. *Вел.* Рибу не ваља јести само на жешке дане. *Ком.*

жéжељ м *батина која се једним крајем везује псу за огрлак а другим за колац.* — Био [је] љутит као пас у жежељу. *Крш.*

жѐжен, -ена, -ено *трп. прид. од жећи.*

жежѐница ж *двапут печена ракија, препеченица.* — Неки [има] комад квасне јечменице, неки тикву пуну жеженице. *Март.*

жѐженōст, -ости с *особина и стање онога што је жежено.* — У томе и јест бол и жеженост сазнања. *Сим.*

жѐжѐње с *гл. им. од жећи.*

жѐжйво с неодом. *средство за жвжвњв. Р-К Реч.*

жѐжика ж бот. *коприва, жара. Р-К Реч.*

жѐзал и **жѐзао,** -зла м арх. *в. жезло.*

жѐзло с *палица као знак достојанства и власти (владара или високог црквеног достојанственика)*; исп. скиптар; фиг. *власт.* — Вриједна господарица Ката крепком руком држала [је] домаће жезло. *Шен.*

жезлòноша м ков. *онај који носи жезло, владар.* — Већа је част жезлоноши краљу запала. *М-И.*

желàтйн, -ина м и **желати́на** ж фр. **1.** *производ који се добија кувањем костију, хрскавице и других животињских беланчевина (употребљава се у техници, куварству, медицини), туткало.* **2.** *пиктије, хладетина. Кл. Рј.*

желàтинаст, -а, -о и **желатйнōзан,** -зна, -зно *који је као желатин, пиктијаст.* — Њене желатинозне беоњаче почеле су опет да добијају свој облик чврстине. *Дав.* У нади да му се путем неће истопити желатинозна смрзлина . . . сударн се са сељацима. *Божић.*

желàтйнскй, -ā, -ō *који се односи на желатин; који је као желатин, пиктијаст, мек.* — Шаке, које . . . му . . . стежу руке и рамена осећао је као желатинске додире. *Вучо.*

жѐлва ж зоол. покр. *врста морске корњаче. Бен. Рј.*

жѐлē, -ета с фр. **1.** *воћни сок укуван са шећером који се при хлађењу стегне.* **2.** *пиктије, хладетина. Кл. Рј.*

жѐлеза, ијек. жѐљеза, с мн. *гвожђе, кљуса, ступица (замка за хватање дивљачи). Р-К Реч.*

жѐлезан, -зна, -зно, ијек. жѐљезан **1. а.** *који је начињен од гвожђа, гвоздён*: железни плуг, ~ лопта, ~ конструкција. **б.** *у коме има гвожђа*: ~ руда, железни хлорид. **2.** фиг. **а.** *јак, чврст; снажан*: ~ воља, ~ здравље. — На овом свијету успијевају они који носе гвоздено срце у жељезним грудима. *Матош.* **б.** *тежак, неумољив.* — Чули су се ударци брадве . . . оштро, неумољиво, као жељезни, оштри кораци. *Шуб.* По жељезном закону индивидуалистичких акција . . . *Матк.*

желѐзара, ијек. жељѐзара, ж **1.** *топионица и ливница гвожђа, гвожђа.* — Ударени [су] темељи . . . жељезари висококвалитетних челика. *Б 1938.* **2.** *трговина железном робом, гвожђара, гвожђарница. Деан. Рј.*

жѐлезаст, -а, -о, ијек. жѐљезаст *који је као железо, сличан железу.*

жѐлезнйк, ијек. жѐљезнйк, м **а.** *слој земље у коме се налази руда гвожђа, железа. Бак. Реч.* **б.** *рудник гвожђа, железа. Р-К Реч.*

жѐлезница, ијек. жѐљезница, ж **1.** *саобраћајно средство састављено од више вагона које вуче локомотива по гвозденим шинама, трачницама, воз, влак.* **2.** *установа и служба која се стара о тој врсти саобраћаја.*

Изр. жичана ~ *в. уз жичан (изр.).*

жѐлезничāр, ијек. жѐљезничāр, м *службеник на железници.*

жѐлезничāрев, -а, -о, ијек. жѐљезничāрев = железничаров *који припада железничару.*

жѐлезничāрка, ијек. жѐљезничāрка, ж *женска особа железничар; железничарева жена.*

жѐлезничāркин, -а, -о, ијек. жѐљезничāркин *који припада железничарки.*

жѐлезничāров, -а, -о, ијек. жѐљезничāров = железничарев.

жѐлезничāрскй, -ā, -о, ијек. жѐљезничāрскй *који се односи на железничаре*: ~ униформа.

жѐлезничкй, -ā, -ō, ијек. жѐљезничкй *који се односи на железнице*: ~ вагон, ~ саобраћај, ~ станица, ~ пруга, ~ мрежа, ~ колосек.

жѐлезно, ијек. жѐљезно, прил. *као железо, гвоздено; чврсто, несаломљиво.* — Дунавски мост . . . мускулозно, жељезно, дрхти изнад . . . валова. *Бон.* Није [се] обмањивао, него се железно стегао, потиснуо слутњу као олово на дно. *Сим.*

жѐлезо, ијек. жѐљезо, с = гвожђе. — За њим су упловили сви заробљени бродови са војсковођама непријатељским, окованим у железо. *Дуч.* Земљо, хранитељко . . . ја сам твоја прса жељезом парао, а ти си мене хљебом хранила! *Шуб.*

Изр. старо ~ *в. старо гвожђе (уз гвожђе изр.).*

железòвит, -а, -о, ијек. жељезòвит *који садржи железо као елемената, гвожђевит*: ~ вода, ~ слој итд.

жѐлезōвка ж агр. *врста јабуке. Тод.*

жѐлети, -лӣм, ијек. жѐљети, несврш. **1. а.** *имати жељу; хтети; тежити остварењу, постизању нечега, жудети.* — Но не нађу ни у Зети ни око ње свештеника каквога желијаху. *Љуб.* Жељени сан никако да дође. *Срем.* А смрзле ноге желе одмор врући. *Уј.* Није постигао жељена циља. *Баб.* Прије или касније ствар [ће] поћи жељеном колотечином. *Бег.* **б.** *изражавати коме неку жељу (обично 1. лице јд.).* — Желим ти добар тек. *Јонке.* **2.** *осећати страст (према некоме).* — Знам да ме ти много волиш и да ме желиш. *Бар.*

Изр. желела те мајка! *не видела те мајка!*

жѐлӯд м покр. = жељуд *в. жир.* — Већ су неке [свиње] биле унишле у густо грмење по желуд. *Љуб.*

желӯдара ж бот. покр. *в. мразовац. Р-К Реч.*

жѐлудац, -уца м анат. **1.** *орган за варење, пробаву хране, смештен у горњем делу трбушне дупље, шупљине у човека и многих животиња.* — фиг. Симић [је] заокупљен . . . бригама за желудац куће. *Јел.* **2.** *у пчела део затка у коме се скупља мед.*

Изр. с празним желуцем *гладан.*

жѐлудачнӣ, -ā, -ō = желучани *који се односи на желудац:* ~ катар, ~ сок и сл.

жѐлудњача ж анат. *в. гуштерача. Р-К Реч.*

жѐлучанӣ, -ā, -ō = желудачни.

желӯчина м *аугм. и пеј. од желудац.* — Оштрио је своје вучје руке и дражио пусту желучину за вечеру. *Кос.*

жѐља ж **1. а.** *нагон, тежња за постизањем, за остварењем нечега, чежња, жудња.* — Давна је носио скровиту жељу . . . да му дете не остане као он, свачији слуга. *Андр. И.* Снађе ме жеља да . . . уским утрењиком одем до сусједа »канонике«. *Ков. А.* **б.** *потреба за нечим, прохтев.* — Јави му се жеља за топлом водом и мирисним сапуном. *Мар.* **2. а.** *захтев, тражење.* — Друже, викни још један овакав урнебес за мој рачун! Жеља му је испуњена. *Јак.* Радио је предано . . . и погађао жеље својих господара. *Андр. И.* **б.** *избор, опредељење.* — Ми смо закључили да ћете сутра бити расјечени или спаљени, према властитој жељи. *Јонке.* **3.** *љубавна страст; похота, пожуда.* — Видео сам му у очима погану жељу. *Јакш. Б.* Зар је он могао имати жељу на осамдесетогодишње бабе! *Кол.* **4.** (често појачано придевом »жива«, »драга« и сл.) *вољена, жељена особа; предмет љубави, пажње, наклоности.* — Ој, доћи Зуле, доћи, жељо жива, уживат ћеш са мном живи рај! *Хар.* Српски доли, пуни рајска чара, српске горе, жељо моја стара. *Змај.*

Изр. вуче ме ~ *желим;* горим од жеље *јако желим;* да ме ~ мине (прође) *да се задовољим;* долази ми (обузима, подилази ме) ~ *желим жарко, хоће ми се;* испунити (остварити) некоме жељу *задовољити некога, учинити некоме оно што жели;* оджелети жељу (за неким, нечим) покр. *престати желети (некога, нешто);* последња (потоња) ~ *оно што се изрекне пред смрт, у часу умирања; тестамен(а)т, опорука.*

жељàкање с *гл. им. од жељакати.*

жељàкати, -ām несврш. и уч. *в. жељковати. Бен. Рј.*

жѐљан и **жѐљан,** -љна, -љно **1.** *који осећа жељу, који жели.* — Подмићивали су . . . немачке војнике, жељне свега, а нарочито похлепне на америчке цигарете. *Јак.* Одатле стане проматрати . . . и вребати на сусједе жељан разговора. *Кал.* **2.** *који се жели, жељен.* — Боса, у бело обучена жена, иде за мишљу кô вечност дубоком, за жељним циљем својих младих дана. *Панд.*

жѐљаница ж *в. жељница.* — И не само то, жељанице моја . . . него човјек и свијета види. *Коз. И.*

жѐљва ж зоол. покр. *в. корњача. Бен. Рј.*

жѐљвин, -а, -о *који припада жељви, корњачин.*

жељез-, ек. желез-.

жељѐзāр, -ара м (ијек.) *трговац железном робом, гвожђар.* — Млади тај Адонис није додуше ништа у свијету био откад је иступио из трговине жељезара Р-а. *Бал.*

жељезàрија ж зб. (ијек.) = гвожђарија *предмети од железа.* — Из хрпе жељезарије Јоко изгули жељени колац за бодљикаву жицу. *Пол. 1959.*

жељѐзнāр, -ара м (ијек.) заст. *произвођач железа.* — Већ немачки жељезнари престају радити, јер је у Њемачку навалило француско и енглеско . . . жељезо. *Старч.*

жељѐзнара и **жељезнàрија** ж (ијек.) **1.** *продавница железне робе, гвожђара.* — Пође у . . . жељезнару и купи . . . револвер. *В 1885.* У тој кући налази се жељезнарија. *Јонке.* **2.** зб. *жељезарија.* — Изненади га ово двориште нагомилано по свим угловима различитом жељезнаријом . . . опекама, гредама. *Пол. 1959.*

жељѐзњача ж (ијек.) заст. *железница.* — Ово нити даје море, ни жељезњача, ни икакво средство опћења. *Старч.*

жѐљенӣк м *онај који се жели, за којим се чезне.* — Ни озеблу није милије . . . кô што је њој било око срца када је драги и жељеник њезин лати за руку. *Торд.*

жѐљеница ж *она која се жели, за којом се чезне.* — А како ћу, жељеницо моја, што стрина зна, све ће за твоју љубав казат и учинити. *Торд.*

жѐљење с *гл. им. од желети и жељети.*

жѐљети, жѐлӣм, ек. жѐлети.

жѐљешце, -а и -ета с (ијек.) *дем. од жељезо. Прав.*

жѐљив, -а, -о необ. *в. жељан (1).* — Црно му око још̑те огњевито и жељиво међана. *Торб.*

жѐљица ж *дем. и хип. од жеља.*

жѐљка ж зоол. покр. *в. корњача. Бен. Рј.*

жѐљкање с *гл. им. од жељкати.*

жѐљкати, -ӑм несврш. = жељковати *дем. према желети, прижељкивати.* — Она слути свој жељкани крајак. *Ботић.* И руке се широм шире, на бурне га жељка груди. *Митр.*

жѐљковање с *гл. им. од жељковати.*

жѐљковати, -кујём несврш. = жељкати. — У тој самоћи њено је биће за нечим жељковало. *Ћип.* Годи јој да је многи жељкују, па се држи још гиздавије и још замамљивије. *Ивак.*

жѐљнӣ и **жѐљнӣ,** -ā, -ō грам. *којим се изражава жеља.*

Изр. ~ начин *оптатив.*

жѐљњик м песн. *онај који (што) жели.* — Над овом двораном зимског весеља доступном свима жељницима, доранила [је] нова студен. *Ботић.*

жѐљно и **жѐљно** прил. *са осећањем жеље, нестрпљиво, чежњиво.* — Руке су ми дрхтале од узбуђености, но ипак га жељно погледам. *Шимун.* Опет је наврнуо чутурицу и дуго је држао жељно испијајући ракију. *Ћос. Д.* фиг. [Филтар-папир] жељно упија влагу. *ОК.*

жељо̀вање с **1.** *гл. им. од жељовати.* **2.** *в. жеља (3).* — Гдје си, Анђо, моје жељовање? *НП Вук.*

жељо̀вати, жељујём несврш. *в. жељковати.*

жѐљӯд м покр. = желуд. — Пуна је [чесвина] празних жељудових љускица. *Шег.*

жѐмба ж покр. *женидба. Прав.*

жѐмичка ж = земичка *хлепчић од бело пшеничног брашна.* — Фема помало умаче половину жемичке у вино. *Михољ.*

жѐмља ж *в. жемичка.* — Замирисале су жемље и чуло се . . . како пекар вуче своје папуче по асфалту. *Крл.*

жѐмљин, -а, -о *који се односи на жемљу, који је као у жемље.* — Долазиле би с косом жемљине боје. *Адум.*

жѐмљичка ж *жемичка.* — Разноси по сусједству свјеже кифле и жемљичке. *Бег.*

жѐна ж (вок. жѐно; ген. мн. жѐнā) **1. а.** *лице по полу супротно мушкарцу, женско.* — Тек Доситеј Обрадовић стао је тражити за жену школовање и образовање. *Скерл.* Страх свијешћу сину: Нека жена вришти! *Гор.* **б.** *одрасла особа женског пола.* — Једни писци воле живот као жену. *Матош.* **2. а.** *брачни друг женског пола, супруга.* — Јеси ли учитељева жена? . . . — Не! . . . Ја још нисам удата, ја сам дјевојка. *Вес.* Такав један господин узео је за жену нашу драгу Шарлоту. *Крл.* **б.** *она која је удата или она која је била удата.* — Она, узнемирена, повери се тада својој првој кони, жени већ у годинама. *Јевт.* Анка је издржала њихов говор против жена нероткиња. *Михољ.* **3.** фиг. пеј. (*о мушкарцу*) *онај који нема мушке одважности, плашљивац, кукавица, слабић.* — То мужеви? То су жене! *Кост. Л.* Жена био ко се не освети! *Радич.*

Изр. јавна ~ *проститутка*; лака ~ *жена лабавог морала у односу према мушкарцима*; муж, човек ~ *врло одлучна и истрајна жена*; (о)женити се на жену заст. *довести још једну закониту жену поред прве (код муслимана)*; узети за жену *оженити се.*

женàитан, -тна, -тно фр. *који изазива снебивање, због којег се снебива, нелагодан, непријатан.*

женàнтнӧст, -ости ж *нелагодност, снебивање, устручавање.* — Кад је ушла у цркву . . . ухвати је чудноват страх, нека постиђеност и женантност. *Бег.*

жѐнār, -ара м *в. женскар.* — Оно љубезно и кокетно понашање старога женара напрам младој дјевојци . . . био му је довољним доказом. *Том.*

женáрење с *гл. им. од женарити.* — Такав човјек може да буде врло добар муж . . . ако није одан пићу, картама или женарењу. *Новак.*

женáрити, жѐнāрӣм несврш. необ. *забављати се са женама, јурити за женама (о мушкарцу)*; исп. женскарити. В. пр. уз гл. им. женарење.

жѐнӗм покр. *през. од гнати.*

жѐнерӧзан, -зна, -зно фр. *племенит, узвишен, великодушан, дарежљив.*

женерозѝтēт, -éта м *особина онога који је женерозан, племенитост, узвишеност.*

женѐтина ж *аугм. и пеј. од жена.* — А и дјевојке би се распршиле пред њим као голубице: — Женетине! — мрмљао је с мржњом за њима. *Гор.* фиг. Види се да си изрод: и глас ти је женски. Цио си жена. Женетина! *Лал.*

жèнетрга ж бот. *в. водопија. Р-К Реч.*

жèнидба ж *ступање мушкарца у брак; склапање брака.* — У њега је син Павао, момак за женидбу. *Лаз. Л.* Два тједна иза тога славила се посве тиха женидба. *Ков. А.*

жèнидбēнӣ, -ā, -ō *који се односи на женидбу.* — Богословац . . . је . . . на добру парохију и на женидбени мираз мислио. *Јакш. Ђ.* По другим градовима имаде такозваних женидбених пословница. *Шен.*

жèнидбенопрâвнӣ, -ā, -ō ков. *који се односи на правна питања брака.* — Та су црквена и женидбеноправна питања завршена. *Крл.*

жèнијâлан, -лна, -лно заст. *в. генијалан.*

женијáлац, -лца м индив. заст. *генијалан човек.* — Држао је . . . себе за неку врст патника и презренога женијалца. *Коз. И.*

жèнијâлно прил. заст. *в. генијално.*

женијáлнōст, -ости ж заст. *в. генијалност.*

жèнӣк, -и́ка и **жèнӣк,** -а м арх. *онај који ступа у брак, младожења.* — Женици [се] увијек грабише око њих. *Мат.* Знали су јој и сами обзирно натукнути да се треба . . . обазрети за женником. *Сим.*

Изр. црни ~ песн. *смрт.* — У цркви ћеш се, оче, сакрити, црн женик да те нигде не види. *Јакш. Ђ.*

женúков и **жèнӣков,** -а, -о *који припада женику.*

жèнин, -а, -о *који припада жени.* — Не знам бити под женином папучом, не! *Франг.*

жèнӣнство с **1.** *имовина коју жена уноси у брак или касније наследи, мираз.* **2.** *женске одлике, женственост.* — Трстика нема уопће никаква женинства, а рода и превише. *Креш.*

женúрање с *гл. им. од женирати (се).*

женúрати, жèнӣрām несврш. фр. *изазивати неугодност (код неког), доводити у неприлику, сметати, мучити.* — Овај револвер нека вас ни најмање не женира. *Матош.*

~ **се** *устручавати се, снебивати се, устезати се, стидети се.* — Та, молим вас, не женирајте се, него извол'те сести као код своје куће. *Срем.*

жèнити, жèнӣм несврш. **1.** *уводити мушкарца у брачну заједницу са женом.* — Зар хоће мати да те жени, а ти спаваш до ово доба? *Дом.* **2.** сврш. и несврш. некњ. *узети, узимати за жену.* — Ја не могу да је женим, мамице! *Леск. Ј.*

Изр. ~ кога прутом, каишем и сл. *тући кога.*

~ **се** *ступати у брак (о мушкарцу).* — Жени се човек и два и три пута. *Вес.* Ова се хијерархија очитовала у реду којим су се женили и удавали у кући или из куће. *Мј. 1936.*

Изр. ђаволи се жене *говори се о великој непогоди, о врло ружном времену;* ~ око врбе, под врбом *невенчано ступати у брачну везу;* ~ на жену *в. уз жена (изр.).* — Да се жени мој Никола на ме, ја бих кулу огњем запалила. *НПХ;* у друштву се и калуђер жени *у друштву човек одступа од својих навика.*

жèнӣх, -и́ха и **жèнӣх,** -а м *в. женик.*

жèница ж *дем. и хип. од жена.*

жêнка ж (дат. -ки) **1.** зоол. *животиња женског пола;* супр. мужјак. **2.** *жена као представник свога пола.* — Она је мушкарце мрзела . . . јер ништа у њој друго нису гледали до женку за задовољство, за кревет и за ноћ. *Рист.* Није било значајне шутње и оних и сувише ужагрених очију, које су у њој онако моћно видјеле женку. *Сим.* **3.** *в. жена (2а).* — Музикаш »згубидан« сломио је лучац на леђима своје драге женке. *Ков. А.* **4.** бот. покр. *в. кадифица. Сим. Реч.*

жèнкāр, -а́ра м *в. женскар.* — Ај, ви женкари! Доста сте [се] . . . прикрадали . . . к женама! *Глиш.*

жêнкаст, -а, -о *в. женскаст.* — Испред Филипа опет [је] прошла једна слика: један акварел . . . готово сувише женкаст у преливима. *Крл.*

жêнкин, -а, -о *који припада женки.* — Зачују се кораци гипких и меснатих женкиних листова низа стубе. *Десн.*

жêнкица ж *дем. и хип. од женка (2).* — Пијем, спавам, картам се . . . гањам женкице. *Дав.*

женољýбац, -ýпца м *онај који је женољубив;* супр. женомрзац. — Упознао сам га. Тог прикасњелог женољупца. *Пол. 1959.*

женољýбив, -а, -о *који показује много наклоности према женама.* — Треба да знате, децо, да је цело наше племе женољубиво. Меки смо вам пред женама кô врапци. *Ранк.*

женомр̀зац, -мр̀сца м (вок. жèномр̀шче; ген. мн. женòмр̄зāцā) *онај који мрзи жене.* — Неумољиви женомрзац и човекомрзац излио је . . . сав цинизам своје . . . хаотичне . . . душе. *СКГ 1937.*

женòмушкӣ, -ā, -ō ков. *који има одлике и мушкарца и жене.* — Због тога има величанствени Лионардов свети Иван женомушки тајанствени лик. *Матош.*

женоубúца и **женоýбица** м ков. *онај који је убио жену.* — Изнесе хрпу злата варљивог, да њиме дражи машту неситу измету људском — женоубици. *Јакш. Ђ.*

жѐнскā ж (дат. жѐнскōј) **а.** *в. жена (1).* — Женске изашле пред врата да виде шта је. *Шен.* Власт . . . не зна шта ради! . . . Шаље женску за учитеља. *Вес.* **б.** пеј. *женска особа лаког морала.* — Знате како је, женске коштају. *Нуш.* Хајдемо негде где има женских. *Ћос. Б.*

Изр. јавна ~ *в. јавна жена, уз жена (изр.).*

жѐнскāд ж зб. покр. *в. женскадија.* — Ујутро, а особито подвечер долази овамо женскад по воду и да се мало продивани. *Том.*

женскàдија ж зб. *жене (1).* — Женскадија не сме ни једно ништа да прослови. *Лаз. Л.* На концу, од толике женскадије ако су оне три и окренуле к врагу, није опет тако велико зло. *Кол.*

жѐнскāр, -ара м *онај који јури за женама.* — Женскар и пијаница на гласу . . . кад је дошло до жалосне капитулације, није се помирио с тим. *Поп. Ј.* Женскар и пијаница, није вјеровао у бога. *Крл.*

жѐнскара ж **1.** *в. женка (1).* *Вук Рј.* **2.** *крупна или јака жена. Деан. Рј.*

женскáрење с *гл. им. од женскарити.*

женскáрити, жѐнскāрим несврш. *забављати се са женама, јурити за женама.* — Његов је отац био гостионичар у некаквој блатној и неутјешној славонској селендри гдје је много картао и женскарио. *Бег.*

женскáроња м индив. *в. женскар.* — Женскароњо . . . пјандуро, пушецијо . . . све се уз њега прилијепило. *Јел.*

женскáрлук м = женскарство *забављање са женама, јурење за женама, женскарење.* — Агамемнон беше човек повисок . . . лепа стаса, али се није клонио женскарлука. *КН 1958.*

жѐнскāрош м *женскар.* — Влајко, иначе велики женскарош . . . пристане уз кметове шале. *Ранк.* [Он је] фиђфирић и женскарош. *Матош.*

жѐнскāрошев, -а, -о *који припада женскарошу.* — Тамо су јунаци као дјевојке, а женскарошева пушка није одвајала. *Божић.*

жѐнскāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на женскаре.* — Побор и не слути да прометник сумња, чувши већ одавно за његову женскарску славу. *Мих.*

женскáрство с = женскарлук.

жѐнскаст, -а, -о *који личи на женско, који има женске одлике.* — Ја сам се зној̀ио, али нисам . . . пружао беспослену, женскасту руку, ни чашћавао. *Дав.*

жѐнскасто прил. *као жена, као у жене, слично женском.* — Украј незграпних сељачких стопала оцртавале се . . . женскасто заокружене пете. *Гор.*

жѐнскāћ, -áћа м *в. женско.* — Ако и овога пута буде женскаћ, ја . . . конопче па о греду. *Рад. Д.*

женскѐтина ж *аугм. и пеј. од женска.* — Тресу му се руке . . . зарадио у рату болест од женскетине. *Мар.*

жѐнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на жене, који припада женама; који има особине жена, женки, који је као у жена.* — Њезине кретње, лице, много женске проницљивости поразиле су га. *Кал.* Њу је необично изненадио тај глас . . . скоро женски. *Ћоп.* **2.** *в. женствен.* — Миошић био је на први поглед много женскији од Етелке. *Тур.* Она [Пољкиња] је најженскија од свих жена, и то је најјаче оружје којим иду у бој на мушкост. *Дуч.* **3.** бот. *који има само органе за заметање плода (о цвету).*

Изр. ~ глава *жена, женско;* ~ логика ир. *расуђивање, умовање основано на осећању;* ~ рука *жена као радник за женске послове;* ~ црква *део у цркви где стоје жене, паперта;* женске болести мед. *болести које су у вези с природом женског организма;* женске песме (народне) *Вуков назив за лирске народне песме;* женске приповетке (народне) *Вуков назив за бајке;* ~ Петко *мушкарац који се понаша као женско и бави се претежно женским пословима;* ~ покрет (~ питање) *покрет за равноправност жена с мушкарцима;* ~ род грам. *в. уз род (изр.);* ~ свет (пол) *жене, жене уопште, све жене;* ~ слик (рима) *двосложно подударање у слику;* ~ време нар. *менструација.*

жѐнски прил. **а.** *као жене, на женски начин.* — Молила те је . . . да ми мушки кажеш оно што ми је она толико пута женски рекла. *Вил.* Само су жене биле . . . против напасти са Мејдана и бориле се упорно, безобзирно, женски. *Андр. И.* **б.** фиг. *без борбе, без отпора.* — Кад ћемо везани женски мријети од њихових целата . . . боље је да мремо јуначки, као људи. *Вук.*

жѐнскија ж необ. *в. жена (1).* — Та десетогодишња женскија пјева, краснослови. *Павл.*

жѐнскӣљ, -и̏ља м неодом. *в. жена (3).* — За мном, момци, у кога је мушко срце и мушка снага, а тко је женскиљ и кукавица нека остаје. *В 1885.*

женскѝљити, жѐнскӣљӣм несврш. *понашати се као жена.* — Сједај Јуриша [на коња], сједај и женскиљи, кукавицо! *В 1885.*

жѐнскиња ж заст. *в. женска.* — Опет некакве сплетке с некаквом женскињом. *Ћал.*

жѐнскињe с зб. *жене, женски свет.* — Цијелим својим изгледом и држањем све више одудара од осталог женскиња у газда-Јевремовој кући. *Андр. И.* Имао [је] двије унуке и сву силу млада неудата женскиња у родбини. *Сим.*

жѐнскић, -ића м *дем. и хип. од женско, женско дете; девојче.* — Једно је од њих била женскић од пет-шест година, а друго мушко за годину млађе. *О-А.* Што ће свијет рећи? То ти је вјечна лозинка наших женскића. *Драж.*

жѐнскица ж *дем. и хип. од женска.* — Дјеца би се скупила око ње, мушкарчићи обијесно изваљени . . . а женскице збијене у јато око Маше. *Десн.*

жѐнско, жѐнскōга и жѐнска с (инстр. жѐнскӣм) *в. жена (1).* — Ја кад сам близу женска, не могу ријечи проговорити. *Ћор.* Женско брзо научи, па брзо и заборави. *Кол.*

Изр. (и) мушко и ~ *сви, сви одреда.*

женскȍлик, -а, -о *који је женског лика, који личи на жену.* — Женсколики бупмасти сакристан прокрчио је пут кроз зателебано мноштво. *Божић.*

жѐнскōст, -ости ж = женственост *битне особине жене; женска привлачност, осећајност, нежност.* — Чим би видео Зорку . . . њен витки стас . . . и танани струк, пун мекоте и женскости, губио је главу. *Уск.* Њена женскост била је тада повријеђена. *Донч.*

женскȕрина ж необ. *аугм. и пеј. од женска.* — Испочетка се нешто колебала и покушавала одрвати грубостима које су вршили према њој »извиканој женскурини«. *Божић.*

жѐнствен, -а, -о *који је са битним особинама жене, женски привлачан, осећајан, нежан.* — Главна лица драме јесу . . . полицијски писар, каприциозна, женствена и беспомоћна учитељица и . . . добродушни уча. *Глиг.* Међутим су му главом промицале оне вјечне женствене црте. *Шен.*

жѐнственōст, -ости ж = женскост. — Сва њена још неразвијена женственост била је стиснута у калуп домаћинства. *Поп. Ј.* Филип је своје склоности спрам жена и женствености свршавао у туђе комплексе. *Крл.*

жѐнство с **1.** *женскост, женственост.* — Она је постала женом убогара и заробљеника да му се преда са цијелом страшћу свога женства. *Нех.* Она њега воли, јер ју је без речи научио да не презире . . . већ да воли то своје женство. *Петр. В.* **2.** зб. *жене, женски свет.* — То мишљење о жени у кући проширио је за неко вријеме на женство уопће. *Коз. И.*

жѐнтура, женту̏рача и **женту̏рина** ж *аугм. и пеј. од жена;* исп. женетина. — А шта, он мене зграби за косу . . . пред оним жентурама. *Берт.* Напокон се жентурача исправи. *Божић.* Ко зна какве су оне београдске жентураче биле? *Ћос. Д.* Апотекар је . . . до грла сит тих гадних жентурина. *Донч.*

жéнура и **женȕрина** ж *в. жентура.* — Женура оде до некаква дугачког . . . стола. *Ков. А.* Јурај . . . [се] дружио у Бечу с неком женурином. *Новак.*

жѐнче, -ета с *двм. и хип. од жена.* — Оноличко жгебаво женче, кô чварак, а кадро да два човека табана по вољи. *Рад. Д.* Што вам је то било женче, људи! *Дав.*

жѐнчица ж *дем. и хип. од женка (2).* — Сањарио је о пахуљастим провидним женчицама. *Мих.*

жѐншчица ж *дем. и хип. од женска.* — Бијаше женшчица слабашна, али неуморна. *Леск. Ј.*

жењѐњāк, -ака м *онај који се жени, који хоће да се жени.* — Онда ви немате појма како би било најбоље започети кад се проси дјевојка? — прослиједи жењеник. *Креш.*

жѐњење с *гл. им. од женити (се).*

жѐп, жèпа м покр. *в. џеп.* — Требало је непрестано сезати руком у жеп и плаћати. *Том.* Имао сам у жепу легитимацију, диплому и љубавну новелу. *Уј.*

жѐпар м покр. *в. џепарош.* — Ви сте тај тат и жепар! *Кол.*

жѐпић, -а и **жѐпић,** -ића м *дем. од жеп.*

жѐпнӣ, -ā, -ō *в. џепни.* — Погледа на своју златну жепну уру. *Шен.*

жѐпница ж *поклопац на џепу.* — Дугачки зелени капут с клапастим жепницама. *Шен.*

жéра ж покр. *хип. од жеравица.* — Цакне као жером зацрвењен шпорет. *Божић.*

жѐрāв[1] м **1.** *в. ждрал (1).* — Љета јуре кано жерави кад се селе од сјевера на запад. *Ков. А.* **2. а.** *назив за јахаћег коња;* исп. ждралин. — Жерав је под њим летео, осетивши да му господар вољу не пречи. *Јакш. Ђ.* Одмах за њим јаше на жераву барјактар чете. *Том.* **б.** *велики во сивоња. Вук Рј.*

жѐрāв[2] ж покр. и **жѐрава** ж *жеравица.* — На сач нагрне жерави и супражице па полијегају. *Љуб.* На огњишту је остало још мало жераве. *Бег.* [Ватра] догорева, јер је од ње остала само још жерава. *Андр. И.*

Изр. окретати се (вртети се), седети као на жерави *в. уз жеравица (изр.);* с просуље на жераву *са зла на горе.*

жера́вак, -вка м *в. жеравица.* — Фра-Тетка . . . обилазио тријем, бојећи се да вјетар не понесе откле жеравак. *Мат.*

жера́виња́к м бот. *ждраљевина.* — Земља ниска, па по њој порасла сама нека коровина . . . жеравињак и . . . киселjак. *Берт.*

жѐравица ж = жар (1) *један већи или мањи комад жара.* — Кадшто [би] озебле руке надниjела над лонац, пун жеравице. *Шен.* фиг. *сjај, пламен, ватра.* — Жеравицу [сурове реалности] можемо осетити jедино у Вишњићевим стиховима. *Сур.* Очи му пламћаху . . . жеравицом. *Шен.*

Изр. бити, седети, стаjати, вртети се на жеравици, као на ~ *бити врло узнемирен*; жива ~ 1) *жив, хитар човек*; 2) *пргава, љута особа*; као (жива) ~ *веома вредан, ваљан.*

жѐравичнй, -а̄, -ō *који се односи на жеравицу; који је сличан жеравици.* — Пепељасти прхут свjетла запретава жеравични сjај звиjезда. *Божић.*

жѐра́вка ж **1. а.** *жар, комадић жара, жеравица.* — Салих [jе] донио наргилу на којоj jе у распаљеноj тумбећиjи тињала жеравка. *Андр. И.* Онде ће на димљивоj жеравци пећи испаљетковане клипове кукуруза. *Гор.* **б.** фиг. *ватра.* — Негда, негда, ове очи жеравке су живе биле. *Змај.* **2.** бот. *длачица на листу коприве која жари.* — На листовима [коприве] имаjу познате длаке жеравке у којима се налази мравља киселина. *Бот.*

жѐра́вњак м *посуда с рупицама за жар, мангал.* — Баце [они] штипке тамjана на жеравник с разгорjелим дрвеним угљеном и окаде зрак мирисом. *Креш.*

жѐра́вница ж *блатом покривена и запаљена купа дрва од које се прави угљен, ћумур.* — Угљенари посjедаjу ноћу око големих жеравница. *Креш.*

жѐра́н, -а́на м фр. *администратор, службеник који обавља текуће послове.* — Одобрено му jе одсуство од три месеца, али с тим да може одмах повести и породицу и оставити Давну као жерана Конзулата. *Андр. И.*

жѐраст, -а, -о *в. сивкаст.* — Нека ти Спиро стресе дуд, бели, црни, жераст. *Рад. Д.*

жера́так, -тка м *дем. од жера.* — Па кад духнеш у црвен жератак, тада огањ силовит запраска. *Кур.*

жѐрмёнка ж агр. *врста крушке.* — Између jабука и крушака највише се препоручуjу . . . крушке . . . госпоjинка . . . жерменка . . . зеленика. *Тод.*

жѐро́ња м *во сивоња. Р-К Реч.*

жѐро́њица м *дем. од жероња.* — Цвили, тужи жероњица, коледо! *И-Б Рj.*

жѐрсеj м фр. = церсеj *врста тканине (најчешће свилене или вунене).*

жѐртва ж рсл. *в. жртва.* — Просте наше жертве свеколике кад је наша тврда постојбина силе турске несита гробница. *Њег.*

жертвѐнйк, -и́ка и **жѐртвенйк** м рсл. *в. жртвеник.* — Најсветиjе небесне храмове . . . ja сам редом сваки полазио, насрка' се дима с жертвеницима. *Њег.*

жѐртвовати се и **жѐртвовати се,** -вуjём се свршн. и несврш. рсл. *в. жртвовати се.* — Готов се је свагда жертвовати за народну пользу и напредак. *Њег.*

жёсно прил. покр. *в. жестоко.* — А и ћато се, вала, жесно загледао у њу. *Ранк.*

жёст[1] **и жёст** м и ж **1.** бот. *в. жешља. Сим. Реч.* **2.** *непроходан терен, непроходан предео.* — Два прва километра овога друма . . . проведена [су] кроз најжешћи гвозд и гудуре, и кроз такову жест куда . . . људска нога није чепнула. *В 1885.*

жёст[2] ж **1.** *в. жеста*[1]. — Има ли мало жести да, видjевши пакао, види данас и славу небеску. *Jурк.* **2.** фиг. *жестина, jарост, гнев.* — А владалац уђе мрака . . . улови ми гуjном замком обезумну моjу жест. *Кост. Л.*

жёста[1] **и жѐста** ж *алкохол, шпирит(ус).* — Хлапе брзо као паре жесте. *Божић.*

Изр. ракиjска ~ *течност, текућина која се добиjа од љутих паприка покисељених у води и служи за појачавање ракиje.*

жёста[2] ж бот. *в. жешља. Вук Рj.*

жѐстаи, -сна, -сно покр. *жесток, силан.* — Ђаво . . . од жесна зора шчепа зуб'ма за ћатов џемадан. *Ранк.*

жѐстика ж бот. *в. жешља. Вук Рj.*

жѐстиков, -а, -о *који је од жестике. Вук Рj.*

жѐстиковина ж **1.** бот. *в. жешља. Р-К Реч.* **2.** *жестиково дрво. Вук Рj.*

жѐстила ж бот. *в. жешља. Сим. Реч.*

жѐстилов, -а, -о *који је од жестиле.*

жѐстиловина ж бот. *в. жешља.* — На широку вијугаву путу, међу овисоким грмљем жестиловине, први пут је попустила. *Коз. И.*

жестѝна ж *особина, стање онога који је жесток, хитар, љут; онога што је жестоко, jако, хитро, љуто; хитрина; љутина; силина.* — Грегориjанец говораше све већом жестином. *Шен.* Ко зна у жестини борбе . . . да није пала глава и неког ко се ту нашао? *Чол.*

жёстити, жёстӣм несврш. *љутити, гневити (кога).* — Но по пољу коња разиграва да га боље жести и помами. *НП Вук.* Жега

сунца као да га је жестила и давала му снагу. *Ћип.*

~ **се** *повр.* — Умири ми се, драги бабајко, не жести ми се, слушаћу те ја. *Кост. Л.* Хуље, хуље! — жестио се старац. *Цар Е.*

жѐстица ж покр. **1.** *чврст камен, стена.* — Зидови? Па и нису од саме жестице, има муљике и за врага. *Божић.* **2.** (у атрибутској служби) *љут, жесток.* — Ко то сад хоће Гару здраву здравцату као жестицу стијену? *Божић.*

жѐсток, -о̀ка, -о̀ко и **жѐсток,** -а, -о (комп. жѐшћӣ) *јак, силан; љут, оштар.* — Борбе су биле необично жестоке. *Дед. В.* Маркс и Енгелс [су га] подвргли жестокој критици. *ОП 2.* Оно ти је Вуче Мандушићу, жешће гује у каура нема. *НП Вук.*

жестòко и **жѐстоко** прил. *на жесток начин, јако.* — [Он] још жешће поче лупати штапом. *Ћор.*

жѐтва ж **1. а.** *кошење и скупљање жита.* — Изиђи на жетву. *Дом.* **б.** *време жетвених радова.* — Врућина је као у жетву. *Бен.* **2.** *оно што је пожњевено, род, летина, принос; оно што је прикупљено.* — Кола стигоше пред . . . кућу, где се устави капетан са својим вредним Ђуком и богатом жетвом. *Глиш.* **3.** фиг. *резултат некога рада.* — Зреле године [Назорове] с временом [ће] донијети обилнију жетву. *ХР 1928.*

жѐтвӑр, -а́ра м *в. жетелац.* — Обје војске налик на жетваре. *М-И.*

жѐтвенӣ, -ā, -ō *који се односи на жетву; који је у доба жетве.* — Киша жетвена, блага ратарска киша, златна руко плодности, здраво буди! *Пар.*

жѐтвēнка ж агр. *врста ране крушке.* — Ако је крушка, је ли мирисавка, жетвенка, или михољача? *Ков. А.*

жѐтелац и **жѐтелац,** -еоца м (ген. мн. жѐтелāцā и жѐтелāцā) *онај који жање, коси жито.* — На тој њиви жео Јоле . . . уз Ружу . . . они измакли били пред свима жетеоцима. *Ад.*

жѐтелачкӣ и **жѐтелачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на жетеоце.* — Чим одмакох, чух како запева жетелачку песму. *Вес.*

жѐтелица и **жѐтелица** ж **1.** *женска особа која жање.* — Једнога јутра уђе . . . једна од жетелица да узме ватре. *Андр. И.* Пјесме су нам свете, златокласе, чисте. Пјесме коловоза, пјесме жетелица. *Крл.* **2.** *машина, строј који жање.* — Под наслоном шупе стајала је зарђала жетелица. *Моск.*

жѐтеочев и **жѐтеочев,** -а, -о *који припада жетеоцу.*

жѐти, жањѐм и жњѐм (имп. жањи и жњӣ; аор. жѐх, жѐ и жњѐх, жњѐ; р. прид. жѐо, жѐла и жњѐо, жњѐла; трп. прид. жѐт и жњѐвен, -ена) несврш. **1.** *косити жито српом.* — Жела моба у Тодора млада. *НПХ.* **2.** фиг. **а.** *убијати, односити (о смрти).* — Аферим ти, бако . . . за ког жањеш кад је смрт већ жела? *Војн.* **б.** *убирати плодове рада, добијати као награду.* — Он зна сад што за главни гријех свој жање. *Комб.*

жѐти и **жéти,** жмѐм (имп. жмӣ; аор. жѐх, жѐ; р. прид. жѐо, жéла; трп. прид. жѐт) несврш. *сажимати, стискати, цедити. Вук Рј.*

жѐтōн, -о́на м фр. **1.** *метални кружић, округла плочица која замењује новац.* — Није било достатно ни жетона ни новчаница. *Сим.* **2.** *знак који у запучку, на рверу носе чланови неког друштва. Кл. Рј.* **3.** *штампарско равнало за мерење текста. Вуј. Лекс.*

жѐћи, жѐжем (3. л. мн. жѐгӯ; имп. жѐзи; импф. жѐзијāх; аор. жѐгох, жѐже; р. прид. жѐгао, жѐгла; прил. пр. жѐгāв(ши); трп. прид. жѐжен, -ена) несврш. **1.** *палити, врло јако грејати.* — Сунце све топлије жеже. *Нен. Љ.* фиг. Крв жеже. *Уј.* **2.** *сагоревати, пећи на ватри.* — Вапно се с лакоћом жеже. *ЕГ 1.* На списима твојим жива ћу те жећи. *Бој.* **3.** *изазивати бол на кожи, жарити.* — Жегу као кориве. *Прод.* Канција жеже. *Домј.* **4.** *пробадати (о болу), болети.* — Све се више скупљао у плећима као да га жегу крста. *Јевт.* **5.** фиг. **а.** *задавати душевни бол.* — То је огањ што му душу жеже. *Јакш. Ђ.* **б.** *сећи строгим погледом.* — Харан демон с очима што жегу. *Комб.*

Изр. жежен кашу хлади *ко има непријатна искуства постаје опрезан;* жежена ракија (шљивовица и сл.) *препеченица;* жежено злато *чисто злато.*

жéћца ж *дем. од жеђ.* — Тешка ме је оборила жећца. *НП Вук.*

жéшља ж бот. *врста јавора* Acer tataricum. *Сим. Реч.*

жѐшљика ж бот. *в. жешља. Сим. Реч.*

жѐшћē и **жѐшће** прил. *комп. од жестоко.*

жéшћēње с *гл. им. од жестити (се).*

жѐшћӣ, -ā, -ē *комп. од жесток.*

жӣв (обично удвојено) узв. оном. *глас који пуштају врапци.*

жӣв, жӣва, жӣво (одр. жӣвӣ, -ā, -ō; комп. жӣвљӣ) **1. а.** *који живи, који је у животу;* супр. мртав. — Нећу ли је живу здраву повести на свој град! *Шен.* Природа је многим . . . врстама живих бића ускратила сваку интелигенцију. *Јак.* **б.** *који чини део живог бића.* — Чинило јој се да јој је искинут комад жива меса. *Андр. И.* **2. а.** *пун живота, живости, живахан, немиран; активан.* — Жив дјечак, здрав здравцат. *Пав.* [Он је] узео жива учешћа у династичком преврату. *Скерл.* **б.** *пун покрета, прометан, бучан.* — Књижевност је

овдје била у вртлогу живог живота. *ХР 1928.* Увече је текла жива трговина. *Лал.* **3. а.** *прави, стваран; истински.* — Истина је жива да сам још необјективнији отпор знао скршити. *Ђал.* Сава је био живи ђаво. *Глиш.* **б.** *сам, потпун.* — [Ваздух се] заситио воњем сухе траве и цвунова што избијаху између жива стијења. *Ћип.* **4.** *који још постоји, развија се.* — Неки од старих песника [су] . . . постали нарочито живи у народноослободилачкој борби. *Поп. Ј.* **5. а.** *јасан, светао.* — Блистале су [очи] . . . јасним, живим сјајем. *Крањч. С.* Живим бојама бљеснуше локве по дворишту. *Лал.* **б.** *занимљив; бујан, буран.* — Пажљиво [је] слушао његово живо причање. *Нен. Љ.* Песник живе и плодне маште. *Скерл.* Дебата је била ванредно жива. *Адум.* **6.** *пресан, некуван, непечен.* — Гледам Јанкуља, како мљаска једући жив кукуруз. *Јак.* **7.** (у именичкој служби, само с. род) *стока, домаћа животиња; животиња уопште.* — У то озго из села чује се чељадетско дозивање и живо зарже. *Ћип.* Кад доврши кулу, начини велику појату — шталу за живо. *Вујач.*

Изр. бојати се (чувати се) као живе ватре *много се бојати чега*; да си ~ и здрав (*ономе који нешто не зна*) *веруј, истина је*; дирнути (такнути) у живо *дирнути у живац, где је неко најосетљивији, где га највише боли*; ~ био (~ била итд.) *благослов одраслих деци* (*нарочито кад деца љубе руку*); жив камен *камен који је чврсто усађен у земљу, станац камен*; жи(в) ми нар. *богами*; *богати*; жив(а) ми (ти) тај и тај (та и та) нар. *говори се у заклињању наводећи име најмилијег* (*обично детета*); ~ ме срам поједе *јако се стидим*; ~ сам заспао *јако сам сањив, поспан*; ~ сахрањен (закопан) *одвојен од живота, друштва*; ~ умрети (премрети) од страха *страшно се препасти*; ~ вага *тежина живе животиње*; ~ ватра (живи огањ) 1) *ватра добивена трљањем сувих дрва једно о друго*; 2) *врло храбар, окретан, вредан* (*о човеку*), *одличан, врло добар* (*на послу*); 3) *борба, мука, погибија*; *ватра из пушака*; ~ вода 1) *изворска, речна вода*; 2) празн. *чудотворна вода која оживљава*; ~ жеља 1) *велика жеља*; 2) (у вокативу) а) *драго ми је да те видим*; б) подр. *не марим много за тебе*; ~ жеравица (жар, угљен) *в. жива ватра*; ~ згода *згодна* (*изванредна*) *прилика*; ~ мука *велика невоља*; ~ ограда *ограда од густо засађеног жбуња*; ~ рана 1) *отворена рана, која није зарасла, која не зарашћује*; *тешка рана*; 2) фиг. *велики бол који увек пече, не пролази*; ~ реч 1) *наставникове, предавачеве речи* (*за разлику од књиге, од оног што се чита*); 2) *занимљив говор, способност говора*; ~ сила (снага) воји. *војска, људи* (*за разлику од технике*); ~ слика *сценски призор без речи и покрета*; ~ трава бот. *биљка која се употребљава у медицини за заустављање крварења материце* Erodium cicutarium и Geranium Robertianum; жив био па видео, живи били па видели *уверићеш се, уверићете се* (*у истинитост чега*); живи зид *густо поређана жива бића* (*најчешће људи*); живи инвентар *домаће животиње*; живи језик *језик којим се и данас говори и пише*; живи креч, живо вапно *негашен креч, негашено вапно*; живи песак *покретан песак*; ~ сребро покр. *живa* (*метал*); за жива заст. *за живота*; и ја сам ~ (човек) *и ја хоћу, и ја имам потребе као и други људи*; изнети живу главу *једва се спасти*; као да га жива деру (јауче и сл.) *из свег гласа* (*јауче*); нема жива мира *нема никад мира*; ни ~ ни мртав 1) *преплашен, скамењен*; 2) *в. ни за живу главу*; (ни) ~ се не чује 1) *не даје гласа од себе, не зна се ништа о њему*; 2) *одвећ миран*; ни живе душе (нема) *нигде никог*; ни за (под) живу главу *нипошто ни по коју цену, никако*; остати ~ 1) *спасти се од велике опасности*; 2) подр. *бубнути нешто, рећи велику глупост*; све живо *сви.*

жи̏ва ж *хемијски елемент, метал сребрнастог сјаја, врло покретљив и течан, живак* (Hg).

Изр. као ~ *немирно* (*дете*), *које је стално у покрету.*

жи̏ва̄д ж зб. *домаће, пернате животиње, живина.* — По врту и дворишту чепрка јато живади. *Пав.*

жи̏ваљ и **жи̏ваљ**, -вља м **1.** *становници, становништво једног краја, места.* — Уз хрватски живаљ преостао је још по далматинским градовима и романски. *Шиш.* **2.** заст. *елеменат, средина.* — Гледа силу хитријех рибица, гдје с' врцају у свом живљу чистом. *Прер.* **3.** заст. *суштина, бит.* — Узајамно поуздање темељем је и мождацем свакога, а . . . живљем онога . . . друштва које се државом зове. *Старч.*

жи̏ва̄но прил. *в. живахно.* — Сад живано, сад лагано у њедарцу трепти срце. *Шен.*

живàнчица ж бот. *дупљан. Р-К Реч.*

живáрē̏ње с *гл. им. од живарити.*

живáрити, живāрӣм несврш. *једва живети, животарити.* — Живарио је подоста сиромашки. *Шен.* Касније је пошао на гимназију у Загреб, живарећи као сиромашан ђак. *Марј. М.*

живàркати, -ām несврш. покр. дем. *животарити.*

жи̏ва̄хан и **жи̏вахан**, -хна, -хно *који је пун живота, покрета, врло жив, пун живости; весео, чио.* — Разговор бијаше жи-

ва́хан. *Јурк.* Аска је тога дана била нарочито ведра и живахна. *Андр. И.*

жи̏ва̄хно и **жи̏вахно** прил. *на живахан начин, врло живо; бодро; весело.* — »Истина је, истина!« пробесједи живахније пуковник. *Шен.* Записуј и мене! — живахно се јави Јоко из угла. *Вуков.*

жи̏ва̄хно̄ст и **жи̏вахно̄ст**, -ости ж *особина онога који је живахан, онога што је живахно; живост, добро расположење; веселост.* — [Моју кћер] сасвим . . . остави њена живахност, и она само тражаше осаму. *Нед.* Опис описаде Сигета . . . одликује се живахношћу. *Шиш.*

жива́хнути, жи̏ва̄хнём свршен. **1.** *постати живахан, жив, весео; узнапредовати.* — Ниш је невероватно живахнуо одмах после рата. *Поп. П.* **2.** *поћи набоље, опоравити се.* — [Ненад] полако поврати боју, живахну, поче боље да једе. *Ћос. Б.*

жи̏вац, -вца м **1. а.** *влакнасти орган у људском и животињском телу који преноси чулне осете, вољне и невољне, нехотичне покрете, нерв*: очни, видни ~, слушни ~, језични ~ и др. **б.** фиг. *осетљиво место, осетљива тачка.* — Југословенско питање је постало . . . политички живац целе Аустро-Угарске. *Цвиј.* **2.** фиг. **а.** *орган; снага.* — Финансије [су] главни државни живац. *Рад. Стј.* **б.** *срце, средина; срж.* — Сулејман-паша . . . продре у живац Црне Горе и ископа цркву и манастир на Цетињу. *Љуб.*

Изр. ~ камен *камен чврсто усађен у земљу*; живци су му попустили а) *постао је нервозан*; б) *изгубио је власт над собом*; изгубити живце *постати јако нервозан; оболети од нерава*; имати живце *не бити нервозан; владати собом*; ићи на живце (коме) *нервирати (кога)*; кидати, трошити живце *мучити (се)*; погодити, дирнути, такнути у ~ *погодити у најосетљивије место, изазвати, увредити.*

жи̏веж зб. **1.** м *намирнице.* — [Њему] се учини згодним да ондје проведу ноћ . . . док им буде потрајао живеж. *Вел.* **2.** ж *пернате животиње, живина, перад.* — Сама живеж [квочке, пилићи] већ види да се некаква чудевенија збивају. *Глиш.*

живе̏жа̄р, -а́ра м *набављач животних намирница, економ.* — Добро снабдјевени војни живежари аустријски . . . напунили [су] табор. *Крањч. Стј.*

жи̏вежи̏й, -ā, -ō у изразу: живежне намирнице *храна*; исп. животне намирнице, уз животан (изр.).

живѐркати, -а̄м несврш. оном. *цвркутати, живжикати.* — Врапчићи би живеркали и међусобно говорили. *Креш.*

жи̏вети, -вӣм, ијек. жи̏вјети, несврш. **1.** *бити жив, бити у животу; постојати.* **2. а.** *проводити живот; имати услове, увјете за живот.* — Рад [бих] да прођем свуда да видим како живе овдашњи људи. *Дом.* **б.** *имати овакве или онакве односе (с неким); слагати се.* — Живели су они врло лепо, као што . . . и приличи поповским кућама. *Срем.* **3.** (од чега, о чему) *одржавати се у животу, издржавати се, зависити од.* — Живио је . . . о милости краљевскога суца. *Шен.* Јелен живи од маховине и лишајева. *Петр. М.* **4.** *становати, боравити, пребивати.* — Дођоше питања где живим, јесам ли одатле родом. *Дом.* **5.** фиг. *одржавати с ким полне односе.* — Живио с њом на очи цијелом селу не марећи . . . за саблажњавање. *Бен.*

~ **се** покр. *слагати се, бити с ким у добрим односима.* — Наши се лепо живе. *Шапч.* Била тако два суседа. Живели се лепо, као браћа. *Вес.*

Изр. где ти живиш? *зар не знаш? зар ниси чуо?*; да (нека) живи! живео! *поздрав у одушевљењу неким или нечим и при здравицама*; ~ као бубрег у лоју *живети у изобиљу*; ~ као голубови *добро се слагати, живети у великој љубави*; ~ на великој нози *живети раскошно, расипно*; ~ на вересију а) *средства за живот стално узимати на вересију*; б) *стално бити у опасности*; ~ од данас до сутра *животарити*; ~ о свом хлебу, круху *сам себе издржавати*; ~ у нади *надати се.*

живжи̏кати, жи̏вжичём несврш. оном. *цвркутати (о врапцима), пуштати гласове »жив-жив«.* — Врапци по крову стали живжикати. *Матош.*

жи̏вӣк, -и́ка м *ниско, густо жбуње које служи као ограда, жива ограда, живица.* — Славићи у живику поје. *Павл.*

жи̏вин, -а, -о *који се односи на живу, који је са живом, који је од живе*: ~ маст, ~ белило, ~ стуб. — Они су . . . за то добили у залог . . . живине руднике. *Баб.*

живи̏на ж **1.** зб. *домаће пернате животиње, живад, перад.* — Живина полеће са седала. *Вес.* **2.** *марва, стока; животиња.* — Људи су гори него живине. *Шен.* **3.** заст. *рак (болест).* — Живина га расточила! *Вук Рј.* **4.** заст. *множина људи, гомила. Вук Рј.*

живи̏на̄р, -а́ра м **1.** *човек који продаје живину.* — У аутобусу сами пословни људи: живинари, јајчари, месари. *Донч.* **2.** *ветеринар.* — Пуно ме је занимао и . . . градски живинар. *Кор.*

живи̏на̄рка ж *женска особа која чисти заклану живину.* — Примила је на себе посао паракуварице и живинарке. *Моск.*

живи̏нарни̏к м *место (ограђен простор или кавез) за чување живине, кокошарник, кокошињац.* — Навадила се . . . лисица на наш живинарник. *Чол.*

живинáрство с *гајење живине као привредна грана.*

живи̏нати, -ā̄м несврш. необ. *понашати се као живина, као стока.* — Пило се, проливало . . . живинало. *Кос.*

живи̏ница ж *дем. од живина.*

жи̏вињка ж покр. *животиња.* — Та није [слон] међед — буни се митраљезац. — Живинка, брате, кô и остале. *Ћоп.*

жи̏винскӣ и **живи̏нскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на живину.* — Двориште конака пливало је у прасећој . . . и живинској крви. *Чипл.* **2.** *животињски.* — Лице му је имало разјарен, управо живински израз. *Десн.* **3.** (у именичкој служби, само с. род.) *животињско осећање, животињизам.* — Гледају [је] погледом . . . из кога избија живинско. *Сим.*

жи̏вински и **живи̏нски** прил. *као живина; на животињски, зверски начин.*

живи̏ство с *оно што је животињско.* — Идеје . . . су душевно подизале, оплемењивале и водиле до савршености човјечанство отимајући га живинству. *Новак.*

жи̏винчā̏д ж *зб. им. од живинче.*

живи̏нче, -ета с *животиња, марвинче.* — Баш је човек неки пут гори од живинчета. *Лаз. Л.*

жи̏вињчēње с *гл. им. од живинчити.* — Живот срђанских жена и дјеце . . . остаје увијек оно што је био и првог ратног дана, мукотрпност, живинчење. *Кик.*

жи̏вињчити, -им несврш. *теглити, живети тешко као животиња.* В. пр. уз гл. им. живинчење.

жи̏витељ м покр. *в. житељ.* — Та кад је још држава тукла свој народ, своје живитеље? *Ћоп.*

жи̏вити, -им несврш. некњиж. *в. живети.* — Знаш . . . да ћемо живити као голубови! *Вес.*

жи̏вић м *коренов изданак, младица која избија из корена.*

живи̏ца и **жи̏вица** ж **1.** *ограда од шибља, жбуња, жива ограда; жбун купине или трна.* — Мјесто ниске живице међ Ферketићевим и Иштваниħевим вртом висок дрвен плот. *Шен.* На Биковцу ижђикале ограде од живице. *Андр. И.* **2.** *ледина. Вук Рј.* **3.** *одбачени струкови кудеље, конопље. Вук Рј.* **4.** *руб, ивица на тканини. Деан. Рј.*

живи̏чав и **жи̏вичав,** -а, -о **1.** *који има много живица (1).* **2.** *који има много дрвенастих делова у струку (о кудељи, конопљи).*

живи̏чати, жи̏вичēм несврш. *живжикати, цвркутати (о врапцима).* — У скупу полијећу с дебла на дебло и живичу, циче, перушају се. *Коз. Ј.*

жи̏вичēње с *гл. им. од живичити.*

жи̏вичити, -им несврш. *подизати живу ограду. Вук Рј.*

жи̏вичнӣ, -ā, -ō *који припада живици, који је од живице:* ~ ограда.

живи̏чњāк, -а́ка и **жи̏вичњāк** м **1.** *живица, жива ограда. Р-К Реч.* **2.** *дрво израсло из живице.* — Иза живице, гдје је растао крошњаст храст живичњак, допре му до ушију некакво стењање. *Донч.*

жи́вјети, -вӣм, ек. жи́вети.

живкáрити, жи̏вкāрӣм несврш. *животарити.* — Имао је два плуга волова, седам-осам крава . . . те је могао врло лијепо живкарити. *Коч.*

жи̏вкати, жи̏вчēм и жи̏вкāм несврш. *живжикати, цвркутати (о врапцима).* — У крошњама живкају врапци. *Десн.*

Жи̏вко м *мушко име.*

Изр. на светог Живка, до светог Живка *никад.*

жи̏вљати, -ā̄м несврш. покр. *напредовати, опорављати се.* — Једино гљиваста уста и оштри језик живљају. *Божић.*

жи̏вље с песн. *живот, живовање.* — А ја блажен сред свог слатког живља благосивљам цијели свијет. *КХ 1936.*

жи́вљēње с *гл. им. од живети и живјети.*

жи́вљети, жи́вӣм несврш. покр. *в. живјети.*

жи̏внути, -нēм несврш. **1.** *постати живљи, живахнути.* — Живнуо шјор Фране и интимно гурнуо пријатеља у раме. *Мар.* **2.** *опоравити се.* — Пошто је претурио тешку зиму . . . Тахирбег је сада одједном био живнуо. *Андр. И.* **3.** *оживети, пробудити се.* — Тако, ето, [бог] у прашину пљуну, згради блато, па у њега дуну. Блато живну, ето ти човека. *Радич.* **4.** *учинити да нешто оживи, пробудити.* — А писма још'те нема, — . . . да росом живне душу. *Јакш. Ђ.*

жи̏во прил. **1.** *на жив начин, живахно, хитро; брзо.* — Нека се живо обуку и нек спреме коње. *Ранк.* **2.** *јако, веома.* — Мали Јанко Класнић живо се бојао да се велики рат не заврши. *Кол.* **3.** *јасно.* — Стоји ми још'те живо у памети. *Нен. М.* Никако није могао уснути, сјећајући се живо на свој вјенчани дан. *Кум.*

Изр. здраво ~! *како си? како сте?*

живòбара ж *мочварно земљиште;* фиг. *жабокречина, мртвило.* — Видео [је] у својој отаџбини само живобару и сагледао у људи једино похлепу за тековином и жудњу ка положајима. *Прод.*

живо̀ва̄ње с *гл. им. од живовати.*

живо̀вати, жи̏вујēм несврш. песн. *в. живети.* — А тога онда није било, па смо лако живовали. *Коз. Ј.* Тако се живовало годину дана. *Матош.* А каква је то вражја женидба кад вјенчања никаква немају, но живују ка' остала стока? *Њег.*

жи̏водājнӣ, -ā, -ō песн. *в. животодаван.* — Налазим да то није небо, већ модро, добро, живодајно око. *Матош.* Уходим како моје мисли бијесне теку у горке сузе живодајне. *Уј.*

живо̀дер м *човек који дере угинуле животиње, стрводер.* — Ја нисам живодер да гулим краву. *Бен.*

живо̀дерац, -ерца и **живоде́рац,** -рца м (у нар. причи) *онај који је жив одеран.* — Ја сам јарац живодерац, жив дрт неодрт. *Вук Рј.*

живо̀дёрница ж *место, зграда у којој се деру животиње, стрводерница.*

живо̀дерскӣ, -ā, -ō *који се односи на живодере. Р-К Реч.*

живоде́рство с *занимање, занат живодера. Р-К Реч.*

живо̀лазан, -зна, -зно *жив(ахан).* — Звонар је постао мали Војин, живолазан и послушан дјечак. *Бан.*

живо̀лазно̄ст, -ости ж *живахност.* — Мораш се зачудити његовој младалачкој живолазности. *Мат.*

жи̏вомо̀дар, -дра, -дро *светло модар.* — Био је то висок, лијеп господин . . . живомодрих очију. *Бег.*

живо̀мученӣк м *мученик за живота, велики мученик.* — Доста ја њему аргатовах, па не видјех ни хаира, и остао бих тако вјечити живомученик да не би тебе. *Ранк.* Ја бих плакао кад бих знао да ћеш и ти остати невољни сељак, живомученик, слепац код очију. *Дом.*

живо̀мученица ж *мученица за живота, велика мученица. Прав.*

живоначе́лнӣ, -ā, -ō заст. црквен. *који ствара, даје живот, од кога почиње живот.* — У име бога и свете тројице . . . живоначелне Богородице. *Вук Рј.*

живо̀док, -а, -о *који је живих, веселих очију.* — Деца у прљавим кошуљицама . . . чупава, балава, и живоска, мотала [су се] око ногу. *Петр. Б.*

жи̏вопӣс м заст. **1.** *сликарство.* — Као уметност данашње реалисте сматрају само живопис, музику и песништво. *Марк. Св.* У живопису и у музици уживао је. *Јакш. Ђ.* **2.** *сликарско дело; слике.* — Подигнуто је много цркава и манастира с богатим живописом. *Баб.* Светлост . . . беше додирнула понешто: завесе . . . и живопис на зиду. *Глиш.*

жи̏вопӣсан, -сна, -сно *сликовит; као насликан.* — Тамо се уздиже онај живописни гребен, на коме се беласа наш лепи Београд. *Ком.*

живопи́са̄ње с *гл. им. од живописати.*

живопи́сати, живо̀пӣшēм несврш. заст. *сликати.* — Увежбана, уметничка рука живописала је Јакшићев лик природне величине. *Мил. Ж.*

живопи́сац, -сца м заст. *сликар.* — [Сватко] био би видио лијеп и занимљив призор који је завриједио да се њим поигра шаљиви кист кога вјешта живописца. *Јурк.* Лепе слике великих живописаца чисто ме пренесу у други свет. *Шапч.*

живопи́сачкӣ, -ā, -ō *сликарски.* — Један од мојих добрих стричева беше свршио живописачку академију у Бечу. *Шапч.*

жи̏вопӣсно прил. *на живописан начин, сликовито.* — Стајао је . . . црнац у . . . живописно ишараној одјећи. *Десн.*

живопи́сно̄ст и **жи̏вопӣсно̄ст,** -ости ж *сликовитост, живо, јасно сликање, описивање.* — [Љ. Недићу] се допадала њихова [Јакшићева и Војислављева] романтичарска живописност. *Јов. С.*

живо̀ркатн, -а̄м несврш. покр. *дем. према живети.*

живо̀родац, -оца м зоол. *врста рибе* Zoarces viviparus. — Врло је занимљива риба живородац, јер је једна од ријетких коштуњача које рађају потпуно готове младе. *Финк.*

жи̏восно прил. заст. *на живостан начин, јако, одвеч.* — И тако гледајући у свог новог, али живосно уображеног обожаваоца, правила је нове комбинације о . . . будућности. *Јакш. Ђ.*

жи̏во̄ст, -ости ж **1.** *особина онога што је живо, пуно живота; веселост.* — Потребно је користити се разним играма и вјежбовним схемама, које ће унијети више живости. *Рук.* **2.** *хитрина, ужурбаност, брзо кретање.* — На овом одсеку фронта примећује се извесна већа живост код непријатеља. *Дед. В.* **3.** *сликовитост, јасност, изразитост.* — У њој [слици] не знамо чему више да се дивимо, да ли живости слике и колорита или богатству стила. *Нед.*

жи̏востан, -сна, -сно заст. *жив(ахан), пун живости.* — Исисале су . . . прсију мојих душу живосну. *Јакш. Ђ.*

жи̏вот, -о̀та м **1. а.** *стање живих бића од рођења до смрти.* — На пољани виде још тројицу који су непомични . . . Али један . . . одаје знаке живота. *Јак.* Живот је у мени био потпуно стао на једну секунду. *Мар.* **б.**

постојање; *опстанак*. — Хашекова их је књига надмашила и страховитом популарношћу и дугострајнијим животом у свјетским размјерима. *Јонке*. **2.** *телесна снага*; *свежина, здравље*. — Здрава, свежа, једра лепота, све брекће животом. *Лаз. Л.* У тим јунацима нема ни капље оног силног живота што кључа. *Матош*. **3.** *начин живљења, животни услови, увети, стандард*. — Он је био срастао с тим животом, о том није било сумње. *Петр. В.* Колико је један живот далматинских Загораца, не може се исказати! *Мат.* **4.** *живо биће, човек*; *становништво*. — Хрвати су, жртвовавши на хиљаде живота, г. 1848. помагали цесару. *Нех.* У младој боровој шуми . . . скупио се и ту застао остатак живота из неколико села. *Ћос. Д.* **5.** *тело, снага*; *струк*. — Удари му кроз живот бесна ватра, те не виде свет око себе. *Вукић*. Испод зубуна везала је невјеста узицом око живота опрегљачу. *Љуб.* **6.** *издржавање, опстанак*. — Ја сам им давала за живот. *Бег.* **7.** *активност човека или друштва, ток развитка*. — [Ранковић] је имао неку нежност према . . . слабим људима које је живот прегазио. *Скерл.* **8.** *грана, област човекове и друштвене делатности*: друштвени ~, јавни ~, културни ~, политички ~, породични, обитељски ~ итд. **9.** *опис живота, биографија*. — Живот [С. Марковића], рад и идеје. *Скерл.* **10.** *садржина живљења, оно што је најдраже човеку, животна срећа, уживање*. — [Дете] јој је свет и живот. *СКГ 1937*. Нема ту среће ни живота. *Лаз. Л.* То није живот! Вјечно . . . жећати жарко барем кап живота. *Кркл.* Тамо гдје живот се живи, а не без сврхе тек гине. *Домј.* **11.** *живост, изразитост*. — Очи његове добише за часак нешто живота. *Ћос. Б.*

Изр. без живота а) *млитав, мртав, непомичан*; б) *млитаво*; бијни ~ *флора, вегетација*; борба на ~ и смрт *веома жестока, огорчена борба*; борити се на ~ и смрт *водити одлучујућу битку за побједу или пропаст*; брачни ~ *брак*; вечни (други, загробни) ~ рлг. *живот човечје душе после смрти*; вратити у ~ *излечити, окрепити*; голи ~ *опстанак*; дати ~ *погинути*; дати некоме ~ *родити некога*; душевни ~ *душевне потребе и њихово задовољавање*; ~ му виси о концу, о нити *тешко је болестан, може лако погинути, умрети*; живота ми (мога)! тако ти (вам) живота! *у заклетвама*; између живота и смрти *у великој опасности за живот*; крв и ~ дати за кога *умрети за кога*; животе мој! (*у тепању*) *драга! драги мој!* линија живота *црта на длану која означава дужину живота*; лишити (кога) живота, растављити (кога) са животом *убити* (*кога*); на ~ и на здравље! *са срећом! срећно!*; нема му живота *неће остати жив, не може живети*; (од)узети (себи) ~ *извршити самоубиство*; питање живота и смрти *питање опстанка, врло важна питања, критична ситуација*; поклонити (опростити) ~ нар. песн. *не хтети убити*; раста(ја)ти се са животом *умирати, умрети*; сит живота *крајње незадовољан*; спровести у ~, увести у ~ (закон и сл.) *остварити, применити*; ставити, метнути ~ на коцку *изложити се опасности*; стајати, бити на прагу живота *почињати активан живот*; ступити у ~ 1) *ступити на снагу* (*о закону и сл.*); 2) *почети јавни, активан живот*; унутрашњи ~ *душевни и духовни садржаји*; ући у јавни ~ *отпочети каријеру*.

жи̏вотан, -тна, -тно (одр. жи̏вотнӣ, -ā, -ō̄) **1.** *који је пун живота*. — Прва је концепција мртва, блиједа, суха, друга животна. *Ант. I.* **2.** (одр.) *који се тиче живота*: ~ принцип, ~ пут, ~ борба, ~ снага, ~ искуство, ~ правило и сл. **3.** *битан, значајан, најглавнији*. — Човеку је то животна потреба да редовно ради. *Батут.* Од животне је важности за једну земљу њен излаз на море. *ЕГ.* **4.** *животворан, чудотворан*. — Морам још данас отићи да однесем оно мало животне водице што сам од неког апотекара добио. *Јаки.* *Ђ.* **5.** покр. *дебео, гојазан*. *Вук Рј.*

Изр. ~ линија (црта) 1) *в. линија живота*; 2) *доследност у животу, карактерна црта*; ~ снага, животни сокови *снага, моћ*; ~ школа *искуство добивено у животу*; животне намирнице *храна*; ~ еликсир *в. еликсир живота*; ~ интерес 1) *питање одржавања живота*; 2) пол. *најбитнији циљ*; ~ простор *простор неопходан за живот*; ~ пут *занимање као средство за живот*; ~ сапутник, друг 1) *брачни друг*; 2) *дугогодишњи пријатељ*; ~ стандард *просечна мера задовољавања економских потреба појединца или појединих друштвених слојева*; ~ дело 1) *најважнијв дело*; 2) *све што је неко створио у животу*; ~ питање *питање опстанка*; *најважније питање*.

живота̏рење с *гл. им. од животарити*.

живота̏рити, -о̀тāрӣм несврш. *живети бедно, скромно, таворити*; *проводити једноличан, скучен живот*. — Чаршија ради и ћути, досађује се и животари. *Андр. И.* Ја хоћу: или живјети или скапати, само не животарити. *Кос.*

живо̀твор, -а, -о песн. *в. животворан*. — Животвор сјај нам младом свијету свану. *Шен.*

жи̏вотво̀ран и живо̀тво̀ран, -рна, -рно *који даје живот, животну снагу, који окрепљује*; *чудотворан*. — И радоваше се добри старац животворној моћи своје води-

це. *Јаки*. Ђ. Ми Хрвати смо, надаље, изгубили сваки практични, животворни додир с нашом прошлошћу. *Матош*. Уморно крене [Мара] очима око себе, па кад их упре у попа, њему је као да га полијева неким животворним балсамом. *Лаз. Л.*

жи̏вотво̀рно и живо̀творно прил. *окрепљујући*. — [Уста] су животворно рекла. *Крањч. С.*

животво̀рно̄ст, -ости ж *животна снага*. — Снага његовог реалистичког духа . . . његов смех у коме има животворности нису допуштали да Глишић . . . утоне у мистицизам. *Глиг.*

живо̀тина ж покр. *в. животиња*. — Требају им за просте потребе ка' осталој исто животини. *Њег.*

живо̀тиња ж **1.** *сваки живи створ осим човека*: домаћа ~, дивља ~ и сл. **2.** погрд. *суров, груб човек, глуп човек*. — Ама пази, па ова животиња збиља мисли да је он душа и центар свега друштва! *Срем*. Дат ћу ја тебн птице! Животињо! *Фелд.*

животињи̏зам, -зма м неол. *зверско, животињско понашање, животињске особине код човека*. — И тај животињизам и тај изглед крда — све је то оно спољње, све то тако изгледа обичним нормалним људима. *НК 1946.*

живо̀тињица ж *дем. од животиња*.

живо̀тињка ж покр. *дем. од животиња*. — [Ђорђе] жели једну животињку која ће да му растури муку. *Ђос. Д.*

живо̀тињскӣ, -ā, -ō *који се односи на животиње, који је од животиње, који је као у животиње*. — То би [лек од скорбута] нпр. била једна врста лишаја . . . затим . . . што већа употреба животињске свеже хране. *Петр. М.* Лице [је] било хладно и службено са цртама животињске окрутности. *Јонке.*

Изр. ~ царство, ~ свет *фауна*.

живо̀тињски прил. *као животиња, сурово, очајно*. — Немци се животињски бране. *Дед. В.*

животи̏њство и живо̀тињство с **1.** зб. *животиње, животињски свет*. — Нашла [се] чудно испремијешана збирка животињства, билинства и рудства. *Леск. Ј.* **2.** *дивљаштво, суровост, грубост*. — [Крлежа] оживљава аустријску касарну у свој њеној суровој бесмислености и животињству. *С 1937.* Човек је одевена животиња, као што је цивилизација политура животињства. *Кнеж. Б.*

жи̏вотић и живо̀тић м *дем. од живот*.

жи̏вотно прил. **1.** *за живот, како живот тражи*. **2.** *силно, одвећ*. — Колико је . . . стара Југославија била животно јака . . . сви смо се уверили. *Пол. 1944.*

жи̏вотнӣ, -ōга с рус. заст. *жив створ*. — Свако животно, дакле и човек, осећа незадовољство кад не намири неки инстинкт. *Марк. Св.*

жи̏вотно̄ст, -ости ж *особина онога што је пуно живота, животне снаге; израз живота*. — Сви хрватски комедиографски текстови тога времена имају много више сценске животности него трагедије. *Матк.* Потпуна животност . . . је често од обичне . . . анегдоте начинила догађај. *Михиз.*

живо̀тогрӣје с *грђење, проклињање живота*. — Дуго су се бунили у животогрђу раслужени и огорчени раднички лавови! *Кос.*

жи̏вотодā̏ван, -вна, -вно = животодајан *онај који даје живот, животворан*. — Живот на овој планети, то је питање животодавнога сунца и интерпланетарних односа. *К 1950.*

жи̏вотодā̏вно прил. = животодајно *дајући живот, животворно*.

жи̏вотодā̏јан, -јна, -јно = животодаван. — Не тече му то по жилама крв, топла и животодајна, него нешто слано и хладно. *Цес. А.*

жи̏вотодā̏јно прил. = животодавно.

живо̀тоно̀сан, -сна, -сно *који (до)носи живот*. — Ту из тог мртвила пепела изваби кô феникс птицу ријеч животоносну, ријеч: хоћу! *Марк. Ф.*

живо̀топис и жи̏вотопис м *опис, историја живота, биографија*. — Премда Левина није занимао учењаков животопис, слушао је нехотице. *Крањч. Стј.* Његови животописи знаменитих људи постајали су узори за стварање великана. *Глиг.*

живото̀пи̏сац, -сца м заст. *писац биографије, биограф*.

живото̀писнӣ и жи̏вотописнӣ, -ā, -ō *биографски, који описује живот*. — Не може се од свакога животописног есеја захтијевати да достигне висину узора. *ХР 1928.*

жи̏вести, жи̏вēм несврш. заст. *в. живети*. — Јесмо ли вам добри . . . а ви нам дајте живсти. *Шен.* Живу ли још ови витезови или постадоше дебели »плацинспектори«? *Матош.*

живу̀кати, -ā̏м несврш. покр. *дем. према живети, животарити*. — [Црна Гора] у то доба мирно живукаше под црквеном управом доброга и побожнога старца владике Саве. *Љуб.*

живу̀љав, -а, -о *који се хитро покреће, живо покретан; живуљаст*. — У дугуљастим . . . очима, што наличе на живуљаве јегуљице, Ада открије снено и слијепо јутарце. *Божић.* Приљубио [би] прса на земљу,

нагнуо главу над живуљави одсјај ријеке. *Божић.*

жи̏вуљаст, -а, -о *жив(ахан).* — Свиђаше ми се само њен ситан и живуљаст стас. *Матош.* Маша је . . . имала највише муке са . . . женицом живуљастих очију. *Вуј.*

живу̀ца̄ње и **живу́ца̄ње** с *гл. им. од живуцати.*

живу̀цати, -а̄м и **живу́цати,** жи̏ву̀ца̄м несврш. *дем. према живети.* — Имао [је] у себи само жељу да мирно, сасвим тихо живуца. *Кал.*

живу̀цкати, -а̄м несврш. дем. и пеј. *живети, животарити.* — Неће примити к срцу ову изјаву, наставиће да живуцкају у ситницама. *КН 1960.*

жи̏вцат, -а, -о (често у изразу: жив живцат) *истински жив.* — Бијаху коњаници, нит духови нит врагови, већ живцати људи. *Шен.* »Стојим ту пред тобом жив живцат!« узбуни се Танасије. *Ћоп.*

живцӣјат, -а, -о *в. живцат.* — Мораш с њим у коло као да си жив живцијат. *Ћоп.*

жи̏вчанӣ, -а̄, -о̄ *који се тиче живаца, који је од живаца, нервни:* ~ систем, ~ сустав.

живчѐвит, -а, -о *који је пун живаца. Р-К Реч.*

жи̏вчӗвље с зб. *живци, живчани систем.* — Спужве још немају живчевље. *Финк.* Промјена стања у соматском живчаном систему дјелује и на рад вегетативног живчевља. *НЧ.*

жи̏г м (лок. жи́гу) **1.** *направа с рељефним натписом или каквим ликом који се отискује на папир, на какву робу или на што друго; сам тај отисак;* исп. печат. — [Он] подреза стари општински жиг и од њега направи печат команде мјеста. *Вуј.* Велики кожни ковчези . . . изударани [су] царинским жиговима. *Гор.* **2.** бот. *горњи део тучка.* **3.** (обично мн.) *севање, пробадање.* — Због жигова у крстима сву ноћ није ока склопио. *Рад. Д.* **4.** *метални шиљак на дугачком штапу за потпаљивање прангија.* — На сваком сабору [је] . . . ткао кроз народ са усијаним »жигом« за потпаљивање прангија. *Ћоп.* **5.** фиг. *отисак, траг.* — [Робијаши] цио свој живот носе на себи жиг ове куће [тамнице]. *Чол.* У срцу дубоко носе жиг времена. *Божић.*

Изр. водени ~ *водени знак;* ~ срама (срамоте), срамни ~ *срамота;* ударити ~ нечега *обележити нечим, дати неко обележје;* ударити ~ срамоте *осрамотити.*

жи̏гавац, -а̄вца м (често мн.) *севање, пробади, жигање.* — Још је по који слаб и риједак жигавац остао у десној слабини од жестока . . . ударца. *Пец.* Жигавци ми у врату све јачи, болнији. *И.*

жи̏гавица ж покр. *мали набој на табану. Вук Рј.*

жи̏га̄ње с *гл. им. од жигати.*

жи̏гати, жи̏га̄ безл. несврш. **1.** *пробадати, севати (о болу).* — Бол Матићеве руке није попуштао. Сваке ноћи га је жигао. *Петр. В.* Покаткад ме нешто [у лубању] . . . жига и пече. *Наз.* **2.** *жећи, палити.* — Сунце му стаде жигати тјеме као какво надражно палило. *Божић.*

жи̏герица ж покр. *в. џигерица.* — Наше ваде црне утробице, а кидају живе жигерице. *НП Вук.*

жи̏гица ж = жижица (2) **а.** *дрвце са фосфорном главицом за паљење, палидрвце, шибица.* **б.** мн. *кутија (палидрваца).*

жи̏гичнӣ, -а̄, -о̄ *који припада жигици.*

жи̏гнути, жи̏гнӗ и **жи̏гнути,** -нӗ безл. сврш. *севнути, пробости, опећи (о болу).* — Рељу нешто жигну кроз срце. *Коч.* Нешто [ме] синоћ жигну под лијевом плећком. *Чол.* Њу би тада жигнуло кад би он споменуо Рашида. *Мул.*

жигӧва̄ње с *гл. им. од жиговати.*

жигӧвати, жи̏гујём сврш. и несврш. заст. *в. жигосати. Деан. Рј.*

жигӧвина ж покр. *такса за ударање жига.* — Нећу му наплатити ни декларацију ни жиговину. *Срем.*

жи̏госа̄ње с *гл. им. од жигосати.*

жи̏госати, -ошӗм сврш. и несврш. **1.** *ударити, ударати жиг.* — Ова шипка скоро се охладила, не би могао њоме ни једно голо жапче жигосати! *Јакш. Б.* **2.** фиг. *обележити, обележавати, означити, означавати; (о)бедити, оптужити, оптуживати (за што срамотно).* — Жигосао ме као поткупљена издајицу. *Бал.* Нисте никада били жигосани као велеиздајник. *Лит. 1957.*

Жи̏д(а) м *в. Жидов.*

жи̏дак и **жи̏дак,** -тка, -тко **1.** *редак (о течности, текућини и кашастим материјама), разређене густине.* — [Патке] брбљају и брљају кљуном по житком јесењем блату. *Срем.* **2.** *танак, који се лако савија (о прућу, стаблу и сл.).* — Помоћу на њу [јелу] дарове да се свија оно неколико остављених грана на житкоме деблу. *Гор.* Љубићеш козје трагове њене [мајчине] и остатке житке дреновога прута. *Ћон.*

Жи̏дов, -а и **Жи̏дӧв,** -о̀ва м = Јеврејин *в. Жидови.*

Жи̏дови м мн. = Јевреји *народ семитског порекла који живи у Палестини (и у другим земљама).*

Жи̏дӧвка и **Жи̏дӧвка** ж *женска особа Жидов, Јевреја.*

жи̏довскӣ, -ā, -ō *који се односи на Жидове.*

жи̏довство с **а.** *својства и поступци Жидова.* — Конструирају опреку између жидовства и кршћанства. *Баз.* **б.** (Жидовство) зб. *Жидови.*

Жи̏довчад ж *зб. им. од Жидовче, Јеврејчад.*

Жи̏довче с и **Жи̏довчић** м *дем. од Жидов.*

жи̏ж и **жи̏жа**[1] *узвик којим се мало дете опомиње да се не испече, пец! Вук Рј.*

жи̏жа и **жи̏жа**[2] ж **1.** физ. *тачка у којој се скупљају одбијени или преломљени зраци.* **2.** *мала светиљка; кандило.* — Скочи на столац, пухне по жижи и у соби настаде мрак. *Ков. А.* **3.** *центар, средиште, жариште.* — Планете описују око Сунца елиптичне путање; у заједничкој жижи тих елипса налази се Сунце. *Мил.* фиг. Бачка и Банат сачињавају жижу цивилизације за балканску Србију. *Цвиј.*

жи̏жак, жи̏шка м (мн. жи̏шци) **1.** *најмањи извор светлости; свећица; мала лампа; фитиљ у кандилу.* — Он само мени рече да лежем, угаси жижак, па леже и сам. *Вес.* Жижак . . . [је] цијелу ноћ свјетлуцао у полумраку. *Леск. Ј.* **2.** *комадић жара; искра.* — Стадоше жишци скакутати и титрати око зденца. *Брл.* **3.** фиг. *светлост; искра.* — У сваком од ових манастира горео је жижак националне мисли. *Сур.* Арлета била је светао жижак који је . . . одржавао мој разривен живот. *Јак.* **4.** мн. зоол. *врста штетних инсеката, кукаца на житу, грашку и др.* Curculionidae. *Терм. 4.*

Изр. гледа (пиљи) као мače у ~ *нетремице гледа.*

жи̏жара ж ков. *рђава, слаба лампа.* — У кавани чкиљи нека жижара. *Сек.*

жи̏жин и **жи̏жин,** -а, -о *који припада жижи.* — Слаб пламен жижин осветли кућу. *Вес.*

жи̏жити, -ӣм несврш. **1.** *пећи, тиштати; мучити.* — Знам ја шта њега жижи. *Глиш.* Види се да га нешто жижи! *Кнеж. Л.* **2.** покр. *нетремице гледати, пиљити.* — Врпољи се и жижи у бјегунца сјајним веселим очицама. *Ћоп.*

жи̏жица ж **1.** *дем. од жижа.* **2.** = жигица. — Једна се »млађа« и тровала [због њега] главињима од жижица. *Срем.* Запалио је . . . мирисаву хавану жижицом. *Крл.*

жи̏жљив, -а, -о *који је пун жижака (4), поједен од жижака. Вук Рј.*

жи̏жљивити се, -ӣм се несврш. *постајати жижљив. Р-К Реч.*

жи̏жљивӧст, -ости ж *стање онога што је жижљиво. Прав.*

жи̏жнӣ и **жи̏жнӣ,** -ā, -ō *који се односи на жижу.*

Изр. ~ даљина физ. *растојање, удаљеност од жиже до сочива, леће.*

жи̏жнути, жи̏жнēм *свршт. према жижити (1).*

жи̏жоле ж мн. бот. покр. *врста ситног пасуља, граха* Phaseolus vulgaris. *Вук Рј.*

жи̏к м покр. *варак*[1]. — А сав му живот трептијаше . . . као жик у вијенцу. *Љуб.*

жи̏ла ж **1.** *огранак корена код биљке.* — Свом силом треснусмо о храпаве жиле што се опречиле по ускоме путу. *Шапч.* Посрћу преко жила и камења на шумској стази. *Чол.* **2.** *ткиво које спаја мишиће за кости, тетива*: вратна ~, петна ~. — Жиле му кости више не држе с месом. *М-И.* И он напне из свих жила, замахне рукама и прескочи зидину. *Наз.* **3.** *крвни суд; вена, артерија.* — А ти сам себи хтио жиле да прережеш. *Коз. Ј.* Срце јој залупа и крв заструја по жилама. *Вес.* **4.** *бич од животињског уда.* — Затим су се чули пуцњи његове жиле и јауци . . . плачни гласови свирача. *Станк.* **5.** *слој, жица руде, минерала или воде у земљи.* — Копали су док нису нашли широку и дубоку жилу камена. *Андр. И.* Даде ли нам срећа да напипамо жељену водену жилу видјет ћемо опет одушевљење! *Цар Е.*

Изр. говеђа ~ *в. жила (4);* ~ куцавица анат. 1) *главни крвни суд, аорта; артерија;* 2) фиг. *главна улица, саобраћајница;* из петних жила *свом снагом;* модра ~ *вена;* пустити жиле *ојачати; разгранати се; учврстити се.*

жи̏лав, -а, -о **1.** *пун жила, жилица; мршав, кончав, влакнаст, тврд*: ~ месо. — Милоје љубљаше . . . жилаве руке седе старице. *Вес.* Црвени капци [су] непрестано и ужасно брзо трептали на жилавим очима. *Петр. В.* Двије слабашне кравице извлаче с муком ноге из смеђег жилавог блата. *Донч.* **2.** *издржљив, упоран; јак.* — Широка му плећа и жилави врат казивали су необичну снагу. *Кнеж. Л.* То је наша домовина, а у њој наш народ здрав и жилав. *Шен.* Непријатељ је давао жилав отпор. *Наз.*

жи̏лавац, -авца м *мишићав, снажан човек. Деан. Рј.*

жи̏лавити, -ӣм и **жила̏вити,** жи̏ла̄вӣм несврш. *чинити жилавим, издржљивим.* — Павле није још доста жилав, и фрау Роза га жилави! *Сек.*

жи̏ла̄вка ж агр. **а.** *врста винове лозе.* **б.** *грожђе и вино од такве лозе.* — У Херцеговини даје добра вина долина Неретве (блатина и жилавка). *ЕГ 2.*

жи̏лаво прил. *истрајно, упорно.* — [Људи] тако жилаво . . . бране властито мњење. *Нех.*

жи̏лавōст, -ости ж *особина онога ко је жилав и онога што је жилаво, издржљивост, постојаност, упорност.* — Они немају ни снажнога рада, ни устрајности, жилавости, свијести у раду. *Рад. Стј.* Тринаеста дивизија показала је невероватну жилавост и упорност у борби. *Дед. В.*

жи̏ласт, -а, -о *који је пун жила.*

жѝлē, жилèа и **жѝлēт**[1], -éта м фр. *пршник, прслук.* — Пред вратима је стајао висок, импозантан господин . . . с бијелим жилеом. *Бег.* Жакет, жилет, златни ланац . . . све на своме мјесту. *Крл.*

жѝлет, -а и **жѝлēт**[2], -éта м фр. *ножић за бријање.* — Гађају [те] џепним ножићима и жилетима за бријање. *Мар.*

жилѐтина ж *аугм. и пеј. од жила.*

жи̏лити, -им несврш. *сапињати, везивати животињу за задњу ногу. Вук Рј.* ~ **се** *напрезати се.* — Пење се сад кракати Гавран мучно али жилећи се као стари жедни пас. *Божић.*

жи̏лица ж **1.** *дем. од жила.* — Пукнула ми мала жилица у грлу. *Фелд.* **2.** *живац.* — Ни жилица јој не затрепери. *Матош.* **3.** *крајњи, најситнији део корена.*

Изр. погодити праву жилицу *погодити у осетљиво место, у живац.*

жи̏личав и жи̏личаст, -а, -о *пун жилица, кончав.* — С одронка се тек откине комадићак жиличаве земље. *Коз. И.*

жи̏личица ж *дем. од жилица.*

жи̏лиште с цсл. арх. *место живљења, седиште; средиште.* — Ја султан Мустафа смир . . . господар . . . Багдата, жилишта благодејствија. *Њег.*

жи̏лница ж анат. *судовњача.* — Испод бјелочнице налази се друга опна очне јабучице — жилница. *НЧ.*

жи̏ло, -а и -ē м *мршавко; мршав коњ коме се виде жиле.* — Овакав [коњ] жило и цријевоња сасуо би у се све наше зобове и кошевине. *Гор.*

жилȍвит, -а, -о *в. жилав.*

жи̏ловлāк м бот. *биљка из пор. боквица са изразито жиластим лишћем* Plantago lanceolata. *Сим. Реч.*

жи̏љ м **1.** *пукотина на леду, стаклу, земљи. Вук Рј.* **2.** бот. тал. покр. *љиљан. Бен. Рј.*

жиљàјин, -а, -о *пун жила, жилав.* — Отпоче и она млађа, нека жиљајива ћубра, масна, неочешљана. *Шапч.*

жи̏љак, -љка м покр. *ожиљак; чворуга.* — Израсту му на лобањи чворуге и жиљци. *Каш.*

жи̏ље с зб. *жиле.* — [Ветар] понесе [грм] у облак као перце, а у жиљу му заплетен човек. *Глиш.* Љубомор отров мојим жиљем лије. *Ков. В.*

жи̏љење с *гл. им. од жилити (се).*

жи̏љер м мад. покр. *станар у туђој кући, кирајција. Вук Рј.*

жи̏ми, жи̏ми *речца за одобравање, допуштање и сокољење: жив ми био.* — Иди ти жими кући. — Не бој се ти жими ништа. *Вук Рј.*

жи̏ока ж покр. *узана грубо тесана даска за ограду, летва;* исп. баскија. — Гура жиоке у огради, као да проба да ли су добро прикован. *Андр. И.*

жи̏очење с *гл. им. од жиочити.*

жи̏очити, -им несврш. *прибијати жиоке. Вук Рј.*

жи̏очица ж *дем. од жиока.*

жи̏пōи, -она м фр. *доња сукња.* — Подсукња од виолетне свиле . . . стари некакав жипон. *Бег.*

жи̏пчење с *гл. им. од жипчити.*

жи̏пчити, -им несврш. *напорно пешачити, посустајати од ходања, шипчити.* — Ни коња не да — већ жипчим овако пешке. *Глиш.*

жи̏р м **1.** *плод храста, букве.* — Опао жир, још зелен, прскао је под копитама. *Андр. И.* **2.** *боја у картама, треф.* — Откуд ја да исисам из прста бундевску осмицу [у картама] . . . имао сам само велику зелену и жирове. *Вил.*

жира́да ж и **жира́до** м *мушки сламни шешир с равним ободом и равним теменом.* — Оријент-експрес [је] јурио својим уобичајеним путем пун . . . париских жирада и беретки. *Пол. 1958.*

жи̏ран, -рна, -рно **1.** *који се односи на жир.* **2.** *угојен.*

жирàндōл, -ола м фр. варв. *свећњак с неколико кракова.* — [Свјетло] је струјало из бројних пламена четирију свијећа, затакнутих у сребрни масивни свијећњак — жирандол. *Бал.*

жи̏рант м тал. *потписник на меници, јемац.*

жирàрди м *жирада.* — Сваки је час дизао с главе свој жирарди. *Бег.*

жи̏рāф, -áфа м зост. *в. жирафа.* — Један жираф пребио [је] ногу. *Нен. Љ.*

жира́фа и **жирàфа** ж зоол. *афричка животиња дугих ногу, врло дугог врата и шарене длаке* Giraffa camelopardalis. *Терм. 4.*

жи̏рење с *гл. им. од жирити (се).*

жѝрӣ, жирӣја м енгл. *група стручњака за оцењивање и награђивање (на изложбама, конкурсима, натечајима и сл.).* — Жири изабран на данашњем састанку расписаће

ужи анонимни конкурс за израду пројекта. *Пол. 1958.*

жири́рање с *гл. им. од жирирати.*

жири́рати, жи̏ри̏рам сврш. и несврш. тал. *бити жирант, јамчити, бити потписник на меници.* — Вагнер [је] жирирао Игњату . . . седамдесет хиљада! *Крл.*

жи̏рити, жи̏рӣм несврш. *гојити, хранити жиром; гојити уопште, добро хранити.* ~ **се** *гојити се, дебљати се.* — А што ће њему новац? Трутовима, калуђерима — да се жире? *Бил.*

жи̏рић, -а и **жи̏рӣћ,** -и́ћа м *дем. од жир.*

жи̏рка ж **1.** *в. жир.* — Свиње под бријестима хрускају жирке. *Марет.* **2.** анат. *ендокрина жлезда на задњем делу средње коморе мозга, епифиза.* — То је место у мозгу . . . у једном непарном органу његовом, мождано̄ј жирци. *Петрон.*

жи̏рӯ, -о̀а м тал. банк. *пренос менице или вредносних хартија, папира на друго лице*: ~ конто, ~ промет, ~ рачун.

жи̏рӯван, -вна, -вно **1. а.** *угојен.* — Данас не мереш видјети у свијета жировне и баковите сермије. *Коч.* **б.** *који се жири.* **2.** *родан жиром. Вук Рј.* **3.** (одр.) *који се односи на боју у картама, на жир, на треф.* — Ја нисам могао да разликујем ни жировнога кеца. *Вин.*

жирӯ̀вина ж *порез, такса која се плаћа за жирење свиња у шуми.* — Он је закупник пашарине, жировине . . . он тргује са кукурузом и са свињама. *Коз. Ј.*

жировѝна ж *в. жировина. Р-К Реч.*

жиро́вница ж *в. жировина.* — Спахија . . . узима . . . на свињче жировнице (кад роди жир) по 4 паре. *Вук.*

жирӯ̀вњāк, -а́ка м *свиња ухрањена жиром. Вук Рј.*

жи̏рӯвскӣ, -ā, -ӯ *в. жирован (3).* — Били [смо] као у неком бунилу, па ја нисам могао ни разабрати жировског аса. *Јонке.*

жирондѝнац, -нца и **жирӯ̀ндист(а)** м *присталица жиронде (умерене републиканске странке за време француске револуције).* — Жирондинци су сматрали револуцију завршеном. *ОП.* Надахњивала је и водила велику републиканску странку такозваних жирондиста. *Наз.*

жирӯ̀паља ж **1.** *време опадања зрелог жира.* — Ја сам се овде осамио, знаш, жиропаља је, па сам дотерӯ свиње у шуму. *Вес.* **2.** *место, предео са жиродо̄ним шумом.* — Жиропаља [је] била подељена . . . по жупама, јер се није налазила у селима него по шумама. *Нов.*

жирӯ̀родан, -дна, -дно *богат жиром.* — У његовој кнежини . . . земља [је] и жиродо̄на. *Нен. М.*

жи̏рчница ж *дем. од жирка.*

жи̏так[1], -тка м нар. **1.** *живот.* — Ој, сунашце мога житка, кад ћеш опет да ми синеш! *Радич.* Родила је с њим троје дјеце, али житка доброг није било. *Мих.* **2.** *животне намирнице.* — Људи . . . ношаху у торбама купљени житак. *Мат.* Имају се отворити магазини и узети за војску житак. *Новак.* **3.** покр. *имање.* — Паметан сиромашак тече леп житак. *Павл.* **4.** *стока, благо. Вук Рј.*

жи̏так[2] и **жи̏так,** -тка, -тко непр. *в. жидак.* — Испод широких разгажених опанака бљузгао је прљав житак снијег. *Бан.*

жи̏тан, -тна, -тно **1.** *житородан; богат житом, који има доста жита.* — Богме и житни су. Нико још не памти да су и оку жита купили. *Коч.* **2.** (само одр.) **а.** *који се односи на жито, који је од жита, за жито*: ~ хлеб, ~ слама, ~ поље. — Успјело ми је видјети совхоз. Величанствено. Житна творница. *Крањч. Стј.* **б.** *в. житарски.* — Житни купац и ђевојачки отац не могу срећни бити. *Вук Рј.* [То је] син житног трговца Јандре Лацковића. *Коз. Ј.*

Изр. ~ рђа бот. *пламењача, снет; паразитна гљива мрке, рђасте боје на житу* Puccinia graminis; **жи̏тни мо̀љац** *в. уз мољац (изр.).*

жи̏тār м **1.** *трговац житом.* — Да знате, ја сам вам врло добар житар. *Шен.* **2.** зоол. *житни инсек(а)т, кукац* Zabrus tenebrioides. *Терм. 4.*

жи̏тара ж *в. житарица (1). Вук Рј.*

жита́рац, -рца м зоол. *в. житар (2).*

жи̏тарица и **жита̀рица** ж **1.** *лађа, дереглија за превоз жита.* — Житарице лађе пловиле су . . . по Сави. *Том.* Својим кровом од греда, што беше скинут са једне велике житарице . . . надвисила је била [кућа] све стаје и оборе у околини. *Црњ.* **2.** (обичније с акцентом жита̀рица у мн.) *жито, једногодишње зрнасте биљке чији плод самлевен у брашно служи за исхрану, прехрану.*

жи̏тārница ж покр. *житарска радња, магацин за жито.* — Тако исто нерадо их дочекаше и у оној улици код житарнице. *Ћоп.*

жи̏тārскӣ, -ā, -ӯ *који се односи на житаре (1) или на трговину житом*: ~ трговац, ~ крај, ~ подручје.

жи̏тārство с **1.** *гајење жита.* — Колхозно и совхозно житарство испоручивало [је] 2,300 милијуна пуди тржног жита. *Бак.* **2.** *трговина житом.*

жи̏тељ и жи̏тељ м рус. заст. *становник.* — Долази Пејо Мађар, житељ скадарски, а родом из Подгорице. *Њег.* Житељи тога краја нису обично изазивали никаква одушевљења у танкоћутних госпођа. *Кол.*

жи̏тељство и жи̏тељство с *становништво, становници; грађанство.* — Он је опћини . . . саградио зидани мост . . . који је толи нуждан био житељству. *Том.*

жи̏ти, жи̑јēм несврш. заст. *живети.* — Још Ченгић ага жије и харач купи. *Наз.* Ти кад живиш — и ја онда жијем. *Крањч. Стј.*

жи̏тије и жи̏тије с цсл. заст. **1.** *живот, живљење.* — Госпођа Луjза, кад је чула Шамикино житије, . . . сажаљевала [га]. *Игњ.* Усред кикота окрене се Петровићка, па викне на сапутника свог житија. *Матош.* **2.** *биографија (свеца или средњовековног владара).* — Историјски споменици, као и житија владалаца српских помажу нам . . . да познамо разне називе те старе деобе. *Нов.*

жи̏тиште с покр. *њива засејана житом; земљиште где је било жито.*

жи̏тко и жи̏тко прил. **1.** *ретко;* супр. густо. **2.** *гипко, савитљиво.* — Гране стадоше пуцати од обиља . . . а потпорњи се житко свијали као лукови. *Гор.*

жи̏ткӧст и жи̏ткӧст, -ости ж **1.** *особина онога што је житко.* — [Цитоплазма] због своје житкости и еластичности нема особитог облика. *Бот.* **2.** *житка маса.* — [Вуче се] по растопљеној . . . замешеној и расплинулој житкости. *Ранк.*

жи̏ткӧћа ж *житкост.*

жи̏тница ж **1.** *зграда, магацин, спремиште за смештај жита, амбар.* — Житница је наша пуна била хране. *Ат.* И стаја и житница — све празно. *Мишк.* **2.** *област, крај богат житом, житородан крај.* — [Панонска равница је] . . . земљоградничка област и житница динарских планина. *Цвиј.*

жи̏тњāк м **1.** *в. житница (1).* — Баш ми треба даска за кров на моме житњаку. *Креш.* **2.** *њива.* — Травњаци без траве и житњаци без жита. *Пар.*

жи̏тњача ж агр. *врста крушке која сазрева у време жетве.*

жи̏то с **1.** *заједнички назив за биљке од чијег се плода меље брашно и прави хлеб, крух; плодови тих биљака, зрневље; назив за пшеницу.* — Земљорад [је] већ прилично био усавршен, јер се ни данас не гаји много више разних жита. *Жуј.* На пољу дозријева жито таласајући се на повјетарцу. *Леск. Ј.* **2.** *кувана пшеница која се једе на даћи или слави, кољиво.* — Свештеник излази да очита . . . над житом. Брзо ломи крснице, прелива жита вином. *Сек.* **3.** покр. *просо.* *Вук Рј.*

Изр. бела, стрмна жита *пшеница, јечам, раж и овас;* испод жита (радити) *кришом, потајно;* од тог жита нема брашна *од тога неће бити ништа, то неће успети.*

жи̏тоно̏сан, -сна, -сно *в. житородан.* — Силан вихор . . . ближио се од штајерских страна да се сори на . . . житоносне долине. *Ков. А.*

жи̏торо̏д, -ода и **жи̏тород** м ков. *род жита.* — Клар је крив да је слаб житород. *Гор.*

жи̏торо̏дан, -дна, -дно *у коме добро рађају жита, богат житом.* — Види се и Цер . . . а десно . . . губи се житородна српска равница, пространи Банат. *Шапч.* Из земље житородне рођен би. *М-И.* У већини житородних области жито се продаје према оперативном плану и без застоја. *Пол. 1950.*

жи̏ће с песн. заст. *живот.* — Сад се у гроб спремам, већ ми жића није. *Митр.* Јадно је и боно моје тужно жиће. *Наз.*

жи̏ц *узвик којим се подражава, опонаша звук који се чује при брзом покрету, удару шибом и сл.* — Канониџи . . . скупили своје дуге скутове па жиц као мачак за плот. *Шен.* Ја по ноћи жиц преко Саве у Топчидер. *Шен.*

жи̏ца ж **1.** *упредена нит, конац.* — Мајка преде танку жицу. *Радич.* Велики паук спуштао [се] по својој жици. *Ђор.* **2. а.** *истањен или као нит упреден метал.* — За тај прстен везана је дугачка, јака а савитљива челична жица (кабл). *Петр. М.* Није код мене купио . . . ни колут жице. *Гор.* **б.** *струна (од црева, метала) на музичком инструменту.* — Најприје ситно закуцаше жице бандуре. *Шов.* Тамбур, тамбур, ситна тамбурице, — удри побро, у сићане жице. *Радич.* **3.** геол. **а.** *танак слој руде у другој маси.* — Рудник је открио бакарну жицу. *Пол. 1959.* **б.** *вода која у мањим количинама тече кроз земљу; танак млаз.* — Пронађе водену жицу, па ископа и бунар. *Вес.* фиг. Живот Цимшира Туховца и кеса његова . . . брзо [се] своде на све тању жицу. *Сиј.* **4. а.** фиг. *црта, одлика, смисао, нота; дар.* — Либрето се одликује хумористичном жицом. *В 1885.* У њега је јака сањарска жица. *Нех.* Пјесма обична, тек је некако жалостивом чини она жица сумрности. *Цар Е.* Он је приповедачку жицу имао, несумњиво, и у високом степену. *Поп. П.* **б.** *наслеђеност, порекло.* — Будући син малена шљивара, био је понешто господске жице. *Шен.* Као сви Гранићи вукао [је] однекуд турску жицу. *Андр. И.* **5.** *телеграф; телефон.* — Катанић му на дан свадбе честита само жицом, и то беше све! *Лаз. Л.* **6.** (обично у мн.) фиг. *ограда од жица и њом ограђен*

простор; *логор*. — Једни се спремају да бјеже из жица. *Бон.* Провео сам био већ неколико месеци у жицама. *НК 1946.* Сада иста судба преко жице вреба. *Фран.* **7.** индив. *схватање, поглед на свет*; *ков, начин живота*. — Бијаше кротак, ал' правичан, старе жице. *Шен.* **8.** покр. *гранчица, витица*. — Знала би се успети и расплести танке грахове жице. *Војн.*

Изр. бодљикава ~ *жица с бодљама која се употребљава за ограде и утврђивање положаја у рату*; гласне жице анат. *кожни набори у грлу чијим се треперењем производи глас*; играчица на жици *циркуска играчица еквилибристкиња*; колико жица, толико годиница *каже се некоме кад има ново одело*; погодити (дирнути, ударити кога) у (праву) жицу *дирнути у осетљиво место*; погодити коме (праву) жицу *погодити некоме жељу, мисао*; пребирати жице *свирати, певати*; (у)бити, тући жицу шатр. *околишним путем нешто (из)молити, тражити, добити*; ударити у друге жице *окренути на друго, на други начин*; ударити у танке, тање жице *јадиковати да се изазове сажаљење*.

жи̏цање с *гл. им. од жицати*.

жи̏цар м шатр. *онај који живи на лак начин, који »бије жицу«, мангуп*. — Факин жицар зграби прилику и шмугне. *Бат.* Зар нема за тај посао . . . босанских чобана и загребачких жицара? *Кол.*

жи̏цара ж *в. жичара*. — Чему то мицање црних вагонета на жицарама? *Крл.*

жи̏царо̄ш м *в. жицар*.

жи̏цати, -а̄м несврш. **1.** *боцкати, бости*; *жигати (о болу и сл.)*. — Марка испод смирене ране жица бол. *Вуј.* **2.** *ударати прутом, шибом, бичем*. — Куд је [жену] куца, туда кожа пуца, а куд жица, онуд крвца врца. *НП Вук.* **3.** *стругати нарочитом жицом*. — Прије него што почнете . . . жицати паркете, смотајте тепих у трубу. *Б 1960.* **4.** шатр. *в. (у)бити жицу, уз жица (изр.)*.

жи̏цнути, -нём *свр. према жицати (1)*. — Некако [се] уједљиво, дрско насмијао. А то је Адила жицнуло. *О-А.*

жи̏чан, -а, -о и **жи̏чан,** -чна, -чно (одр. жи̏чанӣ, -а̄, -о̄ и жи̏чнӣ, -а̄, -о̄) *који је од жице*. — Много је другова изгинуло, нарочито приликом пробијања кроз жичане препреке. *Дед. В.* Прозвани су улазили кроз жичану капију и у тесно двориште. *Јак.*

Изр. ~ железница *железница која се креће на жичаним конопцима у ваздуху, зраку, успињача*; ~ стакло *врста стакла са мрежом од жица*.

жи̏чара ж **1.** *жичана железница (у планинама, рудницима, творницама)*. — Од превозних средстава, која сусрећемо у високим планинама, споменули бисмо успињаче и жичаре. *З-Г.* **2.** зоол. *гусеница клишњака*; исп. клишњаци.

жи̏чи̏на ж *житкост. Вук Рј.*

жи̏чица ж *дем. од жица; мала кратка жица*.

жи̏чкӣ и **жи̏чкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на Жичу (манастир)*.

жи̏шка ж (дат. и лок. жи̏шци; ген. мн. жи̏жа̄ка̄ и жи̏шкӣ) **1.** *честица која искаче из материје која је усијана или која гори, варница, искра*. — Крупне црвене жишке . . . искакале су и прљиле чарапе и ноге затворенника. *Лал.* Кроз густо, тамно лишће види се као златна жишка . . . која ситна звјездица. *Кос.* **2.** *комадић жара, жар*. — Напуни лулу, мејанџија му донесе жишку и он распали. *Вес.*

жи̏шчица ж *дем. од жишка*. — Повјетарац . . . распири неку неутуљену жишчицу. *Ранк.*

жлёб, ијек. жли̏јеб, м (лок. жлёбу; мн. жлёбови) **1.** *дубока уздужна бразда, удубљење на земљи или стени*; *теснац*; *клисура*. — У особитости Копаоника [спада] . . . и нека особита фела јаребице, која по каменитим жлебовима високог Копаоника станује. *Панч.* Вода што отиче низ планину издубиће на планини мале жлебове. *Дед. Ј.* **2.** *издубљена коритаста бразда у камену, дрвету*; *коритасто начињена бразда од лима*; *уређај за отицање воде или преношење сипког материјала*; *олук*. — Велика кап удари и разбије се о крај лимена жлијеба. *Крањч. Стј.* Сагнула се и излијевала воду у одводни жлијеб. *Донч.*

жлёбаст, -а, -о, ијек. жљёбаст *сличан жлебу, који има облик жлеба*. — Шуми вода низ стрме, жљебасте обронке. *Шимун.*

жлёбина, ијек. жљёбина, ж *ауг. од жлеб*.

жле́бити, жлёби̏м, ијек. жлијёбити, несврш. *правити, дупсти жлеб(ове)*. — Тако се прави све већа и већа шупљина за подземни водоток који стену исто тако жлеби, подрива и разноси. *Жуј.*

жлёби̏ћ, -а и **жлёби̏ћ,** -и̏ћа, ијек. жљёбић и жљёби̏ћ, м *дем. од жлеб*.

жле́бљење, ијек. жлијёбљење, с *гл. им. од жлебити*.

жлебо̀вит, -а, -о, ијек. жљебо̀вит *који има жлебове, који је са жлебовима*. — По дугим жљебовитим ноктима види се да су јој руке лијепе и згодне. *Вел.*

жле́зда, ијек. жлијёзда, ж *орган у човечјем или животињском телу који излучује*

сокове: знојна ~, лимфна ~, млечна ~, надбубрежна ~, пљувачна ~, сузна ~, штитаста ~.

жлѐздав, -а, -о, ијек. жљѐздав *в. жлездави.*

жлѐзданӣ, -ā, -ō, ијек. жљѐзданӣ *који се састоји од жлезда.* — Неких материја, сличних шећеру, има и . . . у жлезданом ткиву јетре. *Батут.*

жлѐздаст, -а, -о, ијек. жљѐздаст *сличан жлезди; који је са жлездама.* — Једино су листови посути жљездастим длачицама. *Бот.*

жлѐздица, ијек. жљѐздица, ж *дем. од жлезда.*

жлѐзднӣ, -ā, -ō, ијек. жлӣјезднӣ *који се односи на жлезде. Р-К Реч.*

жлездòбоља, ијек. жљездòбоља, ж мед. *болест жлезда.*

жлездòвит, -а, -о, ијек. жљездòвит *пун жлезда. Р-К Реч.*

жлѐпчић, -а и **жлѐпчӣћ,** -и́ћа, ијек. жљѐпчић и жљѐпчӣћ, м *дем. од жлеб.*

жлӣјеб, ек. жлѐб.

жлијѐбити, жлӣјебӣм, ек. жлѐбити.

жлијѐбљење, ек. жлѐбљење.

жлијѐзда, ек. жлѐзда.

жлӣјездӣ, -ā, -ō, ек. жлѐзднӣ.

жлӣца ж *оруђе за захватање и стављање у уста течне и житке хране, кашика.* — Полагано је потезао жлицу за жлицом, стружући снажно о здјелу. *Ков. А.* Захватила је полако жлицом поленту. *Мил. В.*

Изр. зидарска ~ *мистрија*; јести великом жлицом 1) *бити на високом, уносном положају, бити врло богат*; 2) *гостити се, бити на гозби*; покусати сву мудрост жлицом ир. *знати све, бити премудар*; утопио би га у жлици воде *јако га мрзи.*

жлӣчӑр м *човек који прави жлице, кашике.*

жлӣчара ж **а.** *у воденици коло са жлицама на које удара вода па га окреће. Бен. Рј.* **б.** зоол. *в. жличарка.*

жлӣчӑрка ж зоол. *врста патке с пљоснатим кљуном* Patula clypeata. *Бен. Рј.*

жлӣчаст, -а, -о *сличан жлици. Бен. Рј.*

жлӣчица ж **1.** *дем. од жлица.* **2.** *удубљење између грудне, прсне кости и трбуха*; исп. лажичица. — Прекратко оплеће јој се извукло иза привезане сукње те јој се види жличица и доњи дио грудију. *Киш.* Под жличицом . . . осјећао је онај познати бол. *Бан.*

жлӣчњӑк м **1.** *кухињска направа за жлице, кашике.* **2.** бот. *врста биљке, трава од пољачине* Cochlearia officinalis. *Бен. Рј.* **3.** мн. кув. *врста јела од теста (које се вади жлицом и ставља у врелу воду да се укува).*

жлӯндра ж нем. *жилав и кожаст комад меса, жила у месу. Деан. Рј.*

жљѐ прил. покр. *зло, рђаво, слабо.* — Да му се није што жље збило? *Маш.*

жљѐбаст, -а, -о, ек. жлѐбаст.

жљѐбина, ек. жлѐбина.

жљѐбић, -а и **жљѐбӣћ,** -и́ћа, ек. жлѐбић и жлѐбӣћ.

жљѐбњӑк м (ијек.) *олук.* — Кишница у жљебњацима непрестано жуборила. *Леск. Ј.*

жљебòвит, -а, -о, ек. жлебòвит.

жљѐздав, -а, -о, ек. жлѐздав.

жљѐзданӣ, -ā, -ō, ек. жлѐзданӣ.

жљѐздаст, -а, -о, ек. жлѐздаст.

жљѐздица, ек. жлѐздица.

жљездòвит, -а, -о, ек. жлездòвит.

жљѐпчић, -а и **жљѐпчӣћ,** -и́ћа, ек. жлѐпчић и жлѐпчӣћ.

жмӑр м *в. жмарак.* — Кад кога сретне, а њега удари жмар по образима. *Вукић.* Осетих жмар низ леђа. *Јак.*

жма́ра и **жмӑра** ж **1.** *чварак.* — [Мљаска] грумење пуре с подгријаним жмарама. *Божић.* **2.** *језа, дрхтавица.* — Боли ме глава, а и некаква ме жмара хвата. *Ком.*

жма́рак, -рка и **жма́рац,** -рца м *осећај боцкања испод коже*; исп. жмарци. — Слутња о неизмјерности срца тешко да је убола оне људе жмарком своје бодљике. *Уј.* Тада човјека опет пребоцка некакав погубни краљежни жмарац. *Божић.* Мене подиђе неки жмарац низ леђа, а очи као да ми се замутише. *Јак.*

жмӑ́рење и **жма́рење** с *гл. им. од жмарити.*

жмӑ́рити, -и́м и **жма́рити,** жмӑ́рӣм несврш. **1.** *изазивати жмарце, језу, дрхтавицу.* — Клавир и виолине попевају . . . звуци и ритам жмаре. *Сек.* **2.** покр. *пушити лулу жвалећи.* — Насупрот [њега] . . . је сједио Никола Мачак, жмарећи лулу. *Ћоп.* **3.** покр. *бријждати, бити видан у нечему, у неком другој материји (о течности).* — Црне накривљене чесме шикљале су студеним млазевима у сатрула корита око којих су жмариле баре. *Лал.* Газили су полако, гледали пред собом — под ногама жмарила им вода. *Сиј.*

жма́рци м мн. (ген. жмӑ́рāкā и жмӑ́рāцā) *боцкање испод коже, трнци; језа.* — У Милоја поче да се коса кострешi и ударише жмарци низ тело. *Вукић.* Као мисли злопат-

нице. . . струје хладни жмарци. *Уј.* Осјети жмарке среће по бедрима од уживања. *Мар.*

Изр. подилазе (кога) ~ *осећа јвзу.*

жмéрак, -рка м зоол. *корморан, вранац (птица).* — Пливао је и ронио по мору као жмерак. *Новак.*

жмúгав, -а, -о *који жмига, трепће.*

жмúгавац, -ávца м **1.** *онај који жмига.* **2.** *електрични сигнал на возилу који палећи се и гасећи показује правац скретања.* — Један београдски електро-механичар је израдио доста успео прототип жмигавца. *НИН 1958.*

жмúгање с *гл. им. од жмигати.*

жмúгавōст, -ости ж *особина онога који је жмигав и онога што је жмигаво.*

жмúгати, -ам несврш. *брзо кретати очним капцима, трептати.* — Жмигале тихо и полагано кротке, плаве очи. *Кос.* Његово лијево око, које је једва примјетно жмирило, жмигало је и смјешкало се. *Куш.*

жмúгнути, -нём *сврш. према жмигати.* — [Отац] усуне руке у своје рукаве и жмигну оком у комин. *Кум.* Уто жмигну и електрична лампица. *Кол.*

жмúјати, -ам несврш. нар. *пробадати, сватн.* — Овако под лажицом, баш овде ст' . . . Па кад почне да жмија, жмија. *Ранк.*

жмúкати, -ам и **жмúкати,** жмúкам и жмúчем несврш. *цедити, изажимати.* — [Она] приклијешти међу стиснутим колеима један крај предена, а други жмикаше у рукама. *Донч.* Жмикала је крпу од врећетине. *Божић.*

жмúра ж покр. *чварак.* — Сад ћемо у богатству пливати као жмира по уљу. *Љуб.*

жмúра ж = жмура и жмурка (најчешће у изразу: играти се жмире) *игра у којој један играч тражи друге жмирећи.* — Лијеп ће бити слијепи генерал . . . Да игра жмире. *Крањч. С.*

жмúрав, -а, -о **а.** *који стално жмирка, који је полуотворених очију.* — Ви'ш, вели опет и преврће оним жмиравим очима. *Вукић.* Тко је онај младић с плавом косом и жмиравим малим очима? *Креш.* **б.** фиг. *слаб (о светлости).* — Сијалице . . . су . . . сасвим слабе, жмираве као жижак. *Ман.*

жмúраво прил. *жмиркајући.*

жмúрак, -рка *треперење ваздуха, зрака на припеци.* — Сунце већ припекло, жмирци заиграше над пољем. *Матош.*

жмúрање с *гл. им. од жмирати.*

жмúрати, -ам несврш. **1.** *в. жмирити. Р-К Реч.* **2.** покр. *гађати, нишанити. Вук Рј.*

жмúрење с *гл. им. од жмирити.*

жмирéћкē и **жмирéћки** прил. = жмуреће *не гледајући, затворених очију.*

жмúрити, -им несврш. **1.** *гледати полуотворених очију.* — Жмирим и слушам и чујем како ми полако откуцава сопствено срце. *Петр. В.* **2.** *слабо светлети, шкиљити.* — Свјетло, жмирећ' кроз завјесе, играло је на његовој ћелавој глави. *Шен.* Тишина. Жижак пуцка, жмири. *Јакш. М.* **3.** *нетремице гледати, пиљити.* — Цвеја само жмири у њега као маче у жижак. *Ад.* Стварност ми је тада била да жмирим у медицинске расправе и извештаје. *Сек.* **4.** = жмурити (2) *држати затворене очи док се други не сакрију (у игри жмире).*

жмúркав, -а, -о **1.** *који жмирка, трепће очима.* — Очи [су] мале, тамне, жмиркаве. *Шен.* Ову . . . женицу са жмиркавим пепељавим очима . . . све су мрзеле. *Петр. В.* **2.** *који трепери, слабо светли, треперав, светломрцав.* — Ниједан се не јавља преко те жмиркаве црвене свјетиљке без важног разлога. *Крл.*

жмúркавице ж мн. индив. *очи које жмире, жмиркаве очи.* — Дигнувши жмиркавице на убожјаке, трговац осјети пуно самопоуздање. *Божић.*

жмúркаво прил. *жмирећи, трепћући очима.* — Он се смеши, жмиркаво га погледа. *Јевт.* Погледао [је] жмиркаво у даљину. *Јак.*

жмúркање с *гл. им. од жмиркати.*

жмúркати, -ам несврш. **1.** *дем. и уч. према жмирити, трептати очима.* — И стајао је жмиркајући очима, као да је из тмине изишао на жарко сунце. *Шимун.* Жена под косим сунчаним слапом жмирка очима. *Лал.* **2.** *светлуцати, светлдмрцати.* — Светлости су жмиркале. *Андр. И.* Петролејке жмиркају на самотне пролазнике. *Крл.*

жмúркē прил. *жмирећи, полуотворених очију.* — Жмирке их [очи] опет поотвори и опази госпођу. *Шен.* Гледам га [сунце] жмирке и с доста муке. *Уј.*

жмúрнути, -нём *сврш. према жмирити.*

жмирýцати и **жмирýцкати,** -ам несврш. дем. и уч. *час се отварати мало а час се затварати (о очима), жмиркати.* — Очи јој жмируцаху кано птици грабилици за плијеном. *Ков. А.* Лампице [су] уморно али устрајно жмируцкале. *Кол.*

жмúцнути, -нём сврш. индив. *намигнути.* — Жмицне левим оком. *Сек.*

жмр̀кнути, -нём сврш. покр. *жмирнути.* — Жмркне лукаво стара очима. *Ков. А.*

жмрѝћкати, -ā̄м несврш. оном. *газити по нечем жиитком и производити звук таквим гажењем; шљапкати.* — Она иде, жмрћка, пљиска. *Кош.* Жмрћкали му натопљени опанци. *Рад. Д.*

жмȕке *узвик којим се казује брзо кретање, шмуг;* исп. шмугнути. — То ми рече господин, а ја жмуке, натраг у наше село. *Шен.*

жмȕкљāр, -ара м покр. *онај који воли живети мукте, мукташ.* — Ономy жмукљару крапинскому треба већ једном показати што вриједи наша илирска мишица. *Ков. А.*

жмȕл м покр. *в. жмуо.* — Донеси жмул с водом. *Шег.*

жмȕлић м покр. *дем. од жмуо.* — Хоћеш ли жмулић ракије? *Војн.*

жмȕљ м покр. *в. жмуо. Вук Рј.*

жмȕо, жмȕла м покр. *чаша.* — Мајко! — а гдје је жмуо? *Војн.*

жмȕра м = жмира. — Ја предлажем да се играмо жмуре. *Трифк.*

жмȕрење с *гл. им. од жмурити.*

жмȕрети, -рӣм покр. *в. жмурити.*

жмурећкē и **жмурећки** прил. = жмиреће. — Зажели да склизне . . . до долетишта жмуреће. *Божић.* Ја онда . . . жмуреćки бежи што боље могу. *Ранк.* Међу свим женама бих те познао и жмуреćки. *Богдан.*

жмȕрити, -ӣм несврш. **1.** *држати затворене очи.* — Он гледа стога што иде, иначе би, чини ми се, радије жмурио. *Ранк.* Три човека . . . наизменице жмуре и једно друго варају да су заспали. *Сек.* **2.** = жмирити (4).

жмȕрка ж = жмира. — Некада [си] тако радо играла се жмурке са мном. *Крањч. Стј.*

жмȕркē прил. *затворених очију, жмуреће.* — С времена на време затвори очи и . . . неколико тренутака корача жмурке. *Ољ.*

жмȕрнути, -нēм *сврш. према жмурити.* — И ја жмурнух, — у свет насумце потеко'. *Јакш. М.*

жмȕрњача ж зоол. *трећи очни капак код птица или жаба* membrana nictitans. — Крупне очи жабе . . . заштићене су . . . са два очна капка и још једним трећим танким капком означеним као жмурњача. *Станк. С.*

жнӣранац, -āнца м покр. *кожна или платнена врпца за везивање ципела, шнираиац.* — Тамничар ми запсвиједи да извадим из ципеле жниранце. *Мишк.*

Изр. ципеле на жниранце *ципеле на шнирање, на везивање.*

жнóра ж нем. варв. *врпца.* — Његова појава, с моноклом на старомодној жнори, с розетом једног високог реда у запучку, све је то . . . уредно и педантно чисто. *Крл.*

жнóрица ж *дем. од жнора.*

Изр. по жнорици *под конац, по линији, строго одређено.*

жњā̏ц, жња̏ца м покр. *в. жетелац. Бен. Рј.*

жњѐвēње с *гл. им. од жети.*

жњēм = жањем.

жњѐтва ж покр. *в. жетва.* — Ова свадба до године дана . . . док приспије за жњетву пшеница. *НП Вук.* Младо жито, навијај класове, пређе рока дошла ти је жњетва. *Њег.*

жњѐтвāр м покр. *в. жетелац.* — Тко је што . . . жњетвару и погнуту орачу назначи доба? *Марет.*

жњетвȁрица ж покр. *в. жетелица. Вук Рј.*

жњѐтвāрскӣ, -ā̄, -ō̄ покр. *који се односи на жњетваре и на жњетву, жетелачки.*

жњēти, жњēм несврш. покр. *в. жети.* — Један ће брати, други сијати, трећи бранати, а жњети ћемо сви. *Шен.* Народ га је засијавао, жњео, косио, пластио. *Лаз. Л.*

жȍвијāлан, -лна, -лно фр. *весео, друштвен.* — Француз је жовијалан више него што је радостан. *Дуч.*

жȍвијāлно прил. *на жовијалан начин, весело.* — »Гле, наш Јанчи како је румен, види се да му добро иде«, смејао се жовијално деда. *Поп. Ј.*

жовијȁлнōст, -ости ж књиж. *особина онога који је жовијалан, веселост, срдачност.* — Код Енглеза је хумор, а код Француза жовијалност. *Дуч.*

жȍкēј, -éја и -èја м *в. џокеј.* — И жокеј постигне људску славу, па [је постигну] исти коњи и мајмуни. *Бал.*

жȍљав, -а, -о *ситан, слаб, жгољав.* — Живана је била . . . омалена, жољава. *Вес.* Бјеше мирњачина, те га је ситна и жољава Барица, жена му . . . могла карати до миле воље. *Мат.*

жȍнглēр, -éра м фр. **1.** *средњовековни путујући певач и глумац.* — У периоду одржавања већ створене епике . . . главну улогу имају певачи распрострањивачи . . . код Грка . . . рапсоди, код Француза жонглери. *Бур.* **2.** *циркуски артист(а) који разне предмете спретно баца увис и хвата их у руке; увесељивач.* **3.** фиг. *човек који се сналази у свакој ситуацији, који вештом игром речи обмањује друге.* — Жонглер и фразер — неопходан и потребан режиму. *Фелд.*

жȍнглēрскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на жонглере.* — На граници савршене жонглерске висине . . . поједине ријечи губе своју унутрашњу вриједност. *Крл.*

жòнглёрски прил. *као жонглер; врло вешто.*

жонглёрство с *жонглерске вештине.* — Овдје је свака независна кокетерија неопростиво пеливанство и жонглерство. *Уј.*

жонглúрање с *гл. им. од жонглирати.*

жонглúрати, жòнглúрām несврш. **1.** *изводити жонглерске вештине, бацати увис и вешто хватати предмете; ићи по разапетој жици (у циркусу); еквилибрирати.* — Пободена су два стуба, а ја на жици између њих високо морам да жонглирам, да идем од једног стуба ка другоме. *Рист.* **2.** фиг. *вешто а невешто искоришћавати околности; сналазити се у свакој ситуацији.* — У Југославији су њемачки и талијански фашисти на најневјероватнији начин жонглирали. *Тито.* Умије да жонглира парафима. *Шимун.*

жòржет м фр. *фина вунена или свилена тканина.*

жòхāр м зоол. *врста инсекта, кукуц, бубашваба* Blatta orientalis. — Врзао [се] по кухињи као престрашен жохар, избјегавајући да га не згњече. *Бег.* фиг. Кад ови жохари почињу своје сумњиво кретање . . . значи сигурно рикцуг. *Крл.*

жрāк м и **жрāка** ж покр. *в. зрак.* — Покрсти је и венча је за се, пак је грли од жрака до мрака. *НП Вук.*

жрвáн, -вна м *в. жрвањ.* — Поведосмо коло летимице. Он оста непомичан као доњи жрван. *Шапч.*

жрвáњ, -вња м **1.** *воденични, млински камен.* — Била је суша и радио је само један жрвањ, на пола воде. *Андр. И.* Мливо није више нитко доносио, нити су жрвњеви жрвњали. *Гор.* фиг. Трудим се да ме жрвањ живота не смрви. *Кркл.* **2.** мн. *ручни млин.* — Неке куће имају жрвње на којима самељу мало брашна. *Цвиј.*

Изр. *наћи се између два жрвња наћи се у тешком положају.*

жрвúјање с *гл. им. од жрвнати.*

жрвнати, -ām несврш. *в. жрвњати.* — Њено је камење жрвнало сав кукуруз из околног краја. *Донч.* Мрко и одвише мирно, жрвнајући вилицама, Чугаљ пусти карабин. *Ћоп.*

жрвњáње с *гл. им. од жрвњати.*

жрвњáти, -ām несврш. **1.** *млети (на) жрвњима.* — Нас неколико узели смо да у шаторском крилу жрвњамо кукуруз. *Чол.* **2.** *дробити, мрвити, ситнити, жвакати;* фиг. *говорити напразно.* — Он је зловољно гледао у своје босе ноге, напразно жрвњао јаким вилицама. *Ћоп.*

жрéб, ијек. жрйјеб, м = ждреб. — Нека ми жријеб досуди божицу. *Шен.* Жреб је одлучио да се [фудбалери] у истој групи боре са Боливијом. *Б 1958.*

жрèбāње с *гл. им. од жребати.*

жрèбати, -ām несврш. = ждребати.

жрéбије с цсл. заст. *в. ждреб.* — На нас је пало часно жребије да пред олтаром оне светиње . . . поотварамо вреле изворе. *Јакш. Ђ.*

жрéц, жрéца м рус. **1.** *незнабожачки свештеник.* — Намеравао [сам] да се обратим жрецима, врачарима . . . да ми помогну. *Уј.* Замишљам да су некад жреци њини док се тамњан пали божици бело цвеће жртвовали. *Јакш. М.* **2.** ир. *свештеник, онај који се нечем посветио.* — И на велики скандал жреца старе филологије, београдска зараза се шири и ван граница Србије. *Скерл.*

жрйјеб, ек. жрéб.

жрнáлица ж *млин за каву.* — С кафом је ишло мало потеже, јер су једва нашли жрналицу. *Срем.*

жрнáло с *ручни млин. Р-К Реч.*

жрнáти, -ām несврш. *в. жрвњати.* — Послуживао [је] муштерије, жрнао со, туцао бибер. *Срем.*

жрт ж покр. *мотка која се ставља на воз сена да се притисне.* — У прву собу ступи дуг човјек као жрт. *Ков. А.*

жртва и **жртва** ж **1.** рлг. *оно (особа, животиња или предмет) што се приноси неком божанству у знак захвалности или ради придобијања за себе.* — Питагора [је] по успешно постављеној познатој геометријској теореми принео боговима на жртву сто волова. *Псих.* Људождери . . . прије него свечано прождеру своје заробљенике . . . приносе прије тога жртве својим боговима. *Јонке.* **2.** *одрицање од нечега; несебично давање, вршење дела у корист некога или нечега; оно чега се одриче неко у корист другога.* — Било је једно снажно колено људи . . . Оно је схватило живот као жртву. *Вас.* Улудо [је] жртвовала своју младост не добивши ништа у замјену за толику жртву. *Ивак.* **3.** *живо биће или предмет коме предстоји смрт, уништење; оно што је већ мртво, уништено.* — Чује се да су куће доста оштећене, али да људских жртава нема. *Сек.* Павле, ено онде на обали заклана жена! Павле прије жртви и стаде ошинут језом. *Ћос. Д.* **4.** *онај који се свесно одриче нечега; онај који неправедно испашта.* — Ти добри синови и честита браћа, вечито су жртва породице. *Петр. В.* А знате ли ви да сам ја био жртва ваших сплетака и завјера? *Креш.*

жртвéнӣ, -ā, -ō *који се односи на жртву, који је одређен за жртву.* — Има часова кад горим мирно као жртвено свјетло тек уне-

сено у храм. *Андр. И.* Ова . . . чудновата питања стављах себи, идући поред њега као овца жртвена. *Шапч.*

жр̏твеник, -а и **жртвѐник,** -и́ка м *богослужбени сто или уопште место на коме се приносе дарови, жртве божанству.* — Упали четири свијеће великога жртвеника. *Шен.* Клечали су у клецалима тик жртвеника св. Катарине. *Том.* фиг. Мајке, што вам сузе бог узе кô уље на жртвеник слободе . . . завап'те клетвом преко мртве воде. *Мас.*

жр̏твено прил. *на начин жртве, као жртва, за жртву.* — Брут је у том моменту светачки честит и жртвено спреман. *Сек.* Жртвено предана и блиједа . . . спремно [је] чекала све што је још може снаћи. *Ћоп.*

жр̏твиште с *место где се приноси жртва.* — Од већих остатака неолитског доба очувани [су] гробови . . . и жртвишта. *Жуј.*

жр̏твовање с *гл. им. од жртвовати (се).*

жр̏твовати, -вујём свршн. и несврш. *принети, приносити, (у)чинити жртву; одрећи се, одрицати се нечег.* — Откад премишљам како ћу да окрпим тај прозор, па ето, сад сам морао да жртвујем једне новине. *Нуш.* На своју тоалету знао [је] да жртвује по пола сата времена. *Крл.*

~ се *повр.* — Неко треба да се жртвује за народ. *Ћип.*

жу̏бер м песн. *в. жубор.* — И умукне жубер птичји. *Љуб.* Стоји жубер цура белогрлки. *Кош.*

жу̏берити, -и̏м несврш. *в. жуборити.* — Постави руке на колена, а све нешто сам собом жубери. *Маж. М.*

жубѐркање с *гл. им. од жуберкати.*

жубѐркати, -а̄м несврш. *дем. према жуберити.* — Жуберкају птице по влажним баштама. *Куш.* Чујем гдје жуберка поток. *Наз.*

жу̏бор и жу̏бор м **1.** *шум који се чује кад вода тече у мањим количинама.* — Тама долом, тама гором, наоколо све почива, само вода са жубором са камена што се слива. *Радич.* Жубор врутка ме љуља и успављује. *Матош.* **2.** *нејасна смеша гласова, звукова песме, музике; жагор.* — Нестало [је] сваког људског жубора у селу. *Ад.* Чини [ти се] да чујеш над собом величанствени жубор црквене глазбе. *Коз. Ј.* Он је гледао негде кроз прозор, слушајући очигледно само жубор њеног чаврљања. *Андр. И.*

жу̏борав, -а, -о и **жу̏боран,** -рна, -рно *који жуборн.* — Застадох поред једног потока гледајући . . . у његове бистре воде и жубораве таласиће. *Б 1958.* Око њега [језерца] расту танане, жубораве среброкоре брезе. *Пол. 1957.* На десно град са милијун очију и жуборна Рона. *Матош.* И прођоше зиме и безбројна љета, та љета, те жуборне чесме. *Кркл.*

жу̏бор-во̀да ж песн. *вода која жуборн.*

жу̏бор-вре̏ло с песн. *врело које жуборн.*

жу̏борење и жубо̀рење с *гл. им. од жуборити.*

жубо̀рика ж бот. *јасика, трепетљика* Populus tremula. — Жубори му брада као жуборика. *Вук Рј.*

жу̏борити и жубо̀рити, -и̏м несврш. **1.** *производити жубор, производити лак шум.* — Воде жуборе, диме се огњишта. *Крл.* Бескрајне шуме жутих шумних и зрелих кукуруза жуборе на повјетарцу. *Чипл.* **2.** *неразговетно звучати, жагорити, жаморити.* — По ходницима универзитета су жуборили сви језици и сви дијалекти. *Дуч.* Дјеца су жуборила . . . а учитељ је застао у раду. *Кал.*

жу̏борište с *место где се чује жубор.* — Поточић у љесковини, весело мало вјечито жуборише. *Лал.*

жу̏боркање и жубо̀ркање с *гл. им. од жуборкати.*

жу̏боркати и жубо̀ркати, -а̄м несврш. *дем. према жуборити.* — Кроз башту . . . жуборка поточић. *Вес.* [Мале птичице] жуборкале у гају зеленом. *КХ 1936.*

жува́нце и жува̀нце, -а и -ета с **покр.** *в. жуманце. Вук Рј.*

жу̏гање с *гл. им. од жугати.*

жу̏гати, -а̄м несврш. покр. *лајати;* фиг. *оговарати.* — Четири тете с тестијама . . . ударише с Магдом у диван. Док су ове најбоље жугале, бијаше Марица већ дома. *Том.*

жу̏гнути, -нём свршн. покр. *пустити глас, писнути.* — Нијесмо, свеца ми, ни жугнули, ни једно друго у очи погледали. *Љуб.* Гледајући их, нико ни да жугне. *Матош.*

жу̏д ж песн. *в. жудња.* — Зар ниси плакô док си рибар био, за лепши живот, пун варљивих жуди? *Ил.* Бранио се од ње, а нагињао јој свом жуди своје младе потиштене и понижене душе. *Петр. В.*

жу̏дан, -дна, -дно *који јако жели, жељан; који се жуди.* — Нешто вели да је трудан и одмора врло жудан. *Радич.* Дизала се насмијаном плавилу небеса жудна пјесма о шљивику, стазама. *Коз. Ј.*

жу́дети, -дӣм, ијек. жу́дјети, несврш. *силно желети, чезнути за киме или чиме.* — Чудно ли човек жуди за оним чега нема! *Вес.* Жудјела је она ту његову ријеч као своје избављење. *Цар Е.* Жудио је да кроз густе гране расцветалог шљивика види оно за чим му срце куца. *Коч.*

Жу̀дија м заст. *в. Жидов, Јевреј*ин. — По носу видјело се да је Жудија. *Цар Е.*

жу̀дијскӣ, -ā, -ō̄ заст. *в. жидовски, јеврејски.* — Чељад различита соја, нарочито жудијскога. *Цар Е.*

Жу̀дио, Жу̀дјела м заст. **1.** *в. Жидов, Јевреј*ин. — Ништа ти то не ваља колико Жуђелу крст. *Љуб.* **2.** (жу̀дио) *грабљивац, гуликожа.* — Хтио је да јој опљачка њено жито . . . — Зар немате душе, жудио? *Франг.*

жу́дити *в. жудјети.*

жу́дјети, -дӣм, ек. жу́дети.

жу̀дно прил. *с јаком жељом, жељно, са чежњом.* — Оћути окрупњело тијело како му се жудно привија. *Сим.* Жудно је чекао час да пође. *Сек.*

жу́дња ж *силна, јака жеља, чежња.* — У исти мах подиже га злобна жудња за осветом. *Гор.* Нови положај појача у њему жудњу да стече себи угледа на овом пољу. *Прод.*

жу̀ђенӣк м песн. заст. *онај за којим се жуди, чезне, који се жели.* — Доброг старца ријечца . . . на дому ове им драге жуђенике . . . с небеса руку заштитну дозива. *Марк. Ф.*

жу̀ђеница ж заст. *женска особа за којом се жуди, која се жели.* — Мјесто милога лишца моје жуђенице на прозору старо мрко лице. *Шен.*

жу́ђење с *гл. им. од жудети и жудјети.*

жу̀ја и **жу́ја**[1] ж = жујка **1.** *назив за женку домаће животиње, жуте длаке (обично за овцу или кобилу).* — Ај, барна! хај жујо! Придржавајте, људи; преби нам стоку. *Лаз. Л.* **2.** *жена жуте косе.*

жу́ја[2] м = жујо *пас жуте длаке.* — Пас потегао био к њој . . . Кад жуја и њу отпратио . . . ето ти га и опет Цвејину кревецу. *Ад.*

жу́ја[3] ж зоол. *златна вуга* Oriolus galbula. *Деан. Рј.*

жу̀јān м **1.** *жуто говече. Бак. Реч.* **2.** зоол. *врста рибе, чиков* Misgurnus fossilis. — Из дубине . . . дође и по какав жујан. *Сим.* **3.** *човек жуте косе.* — Кад му један жујан зелених очију као у шали пође руком за пушку, он се оштро лецну. *Топ.*

жу́јац, -јца м зоол. *в. жујан (2).*

жу̀јица ж *доње место где стоје врата која не држе шарке ни багламе, стопица, петица. Вук Рј.*

жу̀јка ж = жу̀ја и жу́ја[1].

жу́јо, -а и -ē м = жу́ја[3].

жу́јце, -а и -ета с покр. *в. жуманце.* — Кокошје јаје има жујце. *Бат.*

жу̀к, -а, -о *горак.* — Стегнута грла, жуких уста . . . он је мицао уснама. *Франг.* Као да је прогутала нешто жуко, намрчила се у . . . лицу. *Михољ.*

жу̀ка и **жу̀ква** ж бот. *биљка из пор. лепирњача чија влакна служе за предење, брнистра* Spartium junceum. — У најновије доба упозната [је] као добра текстилна сировина брнистра или жука. *ЕГ.* Погледајући десно и лијево у очинске, жуквом заштене ливаде . . . подбадао [је] коња и журио се к својима. *Шимун.*

жу̀ков, -а, -о *који је од жуке, жукве. Р-К Реч.*

жу́лити, жу̀лӣм несврш. *в. гулити. Р-К Реч.*

жу̀љ м (мн. жу̀љеви) **1.** *отврдла и јако задебљала кожа на длановима, табанима или где другде.* — Он рукама својим зарађује свој насушни хлеб и руке су му пуне жуљева. *Срем.* Имао сам . . . на нози грдно велики жуљ. *Дом.* **2.** фиг. (само мн.) *тежак рад, тешко стечена зарада.* — Добра старица . . . одбијаше од својих жуљева динар по динар. *Шен.* За крваве своје жуљеве добијаш . . . само суху папирнату потврду. *Рад. Стј.*

Изр. стати (коме) на ~ *дирнути у осетљиво место; повредити; увредити.*

жу̀љав, -а, -о **1.** = жуљевит (1) *на коме има жуљева.* — Приступи му ближе, пруживши своју жуљаву тврду руку. *Бор.* [Сељак] својим жуљавим рукама све живо храни. *Мишк.* **2.** покр. *надувен (о очима). Вук Рј.*

жуљàјив, -а, -о *в. жуљав (2). Вук Рј.*

жу̀љан, -љна, -љно необ. *в. жуљав.* — Ако ли трагаш откуд љубав у ме за све под руком жуљном што сад ниче . . . *Кост. Д.*

жу̀љање с *гл. им. од жу̀љати.*

жу̀љање с *гл. им. од жу̀љати.*

жу́љати, жу̀љам несврш. = жуљити **1.** *јаким притиском, трењем изазивати телесни бол.* — Ципеле су ме жуљале. *Чол.* **2.** фиг. *изазивати душевни бол, тиштати, сметати.* — Исто оно пријашње жуља му савјест. *Кал.*

жу̀љати, жу̀љам несврш. **1.** *кресати, одсецати (траву мотиком и сл.).* **2.** *рибати.* — Све стоји пљусак воде, а људи жуљају главу . . . и вртају уши прстима. *Том.* фиг. *гулити.* — Ево жуљам корицу крува. *Топ.*

жуљèвит, -а, -о **1.** = жуљав (1). — [Рибар је] својим жуљевитим прстима грабуљао по песку. *Пол. 1958.* **2.** *чворноват, чвораст, квргав.* — Осјетише силу средњовјековне жуљевите дреновче. *Матош.*

жуљèвитōст, -ости ж *особина и стање онога који има жуљеве.*

жу́љёње с *гл. им. од жуљити.*

жу́љити, жу́љӣм несврш. = жу́љати. — Бич га бије, улар стеже, жуљи руда. *Рак.* Крајње је време да се једном почне говорити о ономе што жуљи народ. *Јов. С.*

жума́нац, -нца м, **жума́нце** и **жума̀нце,** -а и -ета с *жути део у јајету, резервна материја за исхрану заметка.*

жума̀нчевина ж *материја, супстанца жуманцета. Р-К Реч.*

жума́њак, -њка м *жуманце.*

жума̀њаст и **жума̀њкаст,** -а, -о *који је сличан жуманцету (обично по боји).* — Ово . . . жумањасто одразивање неба пало као нејасан страх. *Сим.* Пијукање . . . малих жумањкастих пилића. *И.*

жума́њце и **жума̀њце,** -а и -ета с покр. *в. жуманце.*

жу̀мба ж *в. жбугара. Вук Рј.*

жумѐница ж бот. *жуњаница (1). Бен. Рј.*

жу̀мор м *в. жамор.* — Споља не уђе никакав звук, нити жумор. *Вас.*

жумо̀рити, -ӣм несврш. *жуборити; жагорити.* — У пустој и мирној шумској тишини . . . поточић жумори тихо и вајно. *Гал.* »Ево га, иде!« жуморило се од једне хрпе до друге. *Том.*

жу́на ж зоол. = жуња *птица слична детлићу* Picus martius. — Жуна кљуном куца о кору. *Гор.*

жу́нин, -а, -о *који припада жуни.*

жу́ња ж = жуна. — На букви кликће дјетлић, а са ораха му се одзива жуња. *Лаз. Л.*

жуњàрица ж бот. *врста биљке из пор. крсташица* Erysimum. *Сим. Реч.*

жу́њин, -а, -о *који припада жуњи.*

жу́њић м *жунин птић. Бен. Рј.*

жу́па ж **1. а.** *предео између брда или планина, обично с благом климом.* — Нас чекају наше планине и гаји, потеси мирисни и питоме жупе. *Стан.* **б.** *предео, крај уопште.* — У планинским земљама свака жупа, сваки поточни слив чува расне, дијалектичне и фолклорне посебности. *Петр. В.* **2.** *област; покрајина;* ист. *племенска држава.* — За њу [Пелагонијску котлину] су везане . . . жупа Железник, и знатни делови Кичева и Пореча. *Дед. Ј.* Држава је узела у своје руке . . . организацију жупа. *ОП 1.* Неке [се] кнежине називају и жупама. *Ђорђ.* **3.** *најмања административна јединица католичке цркве, парохија.* — Колико је пута с њим јео . . . у манастиру и по жупама. *Мат.* Дон Ловро (мозак жупе) . . . удаврио по срамним измишљотинама непријатеља цркве. *Мар.*

жу̀па ж нем. вулг. *супа, јуха;* исп. жупар. — Он је служио даље да постане активан наредник за жупу. *Јонке.*

жу̀пан, -пна, -пно *који има благу климу, сунчан, присојан, питом.* — Бока . . . као приморје врло је жупна: у њој расту лимуни, наранче. *Вук.* Снег је . . . падао по висовима и по северним пределима, а киша по жупнијим местима. *Жуј.* Око ти весели лимун и најжупније биље што га носи жупна Италија. *Павл.*

жу̀пан[1], -а́на м **1.** ист. *старешина жупе, (по)главар племенске државе.* **2.** *сеоски (по)главар, кнез.* — Бијаше то жупан јасеновачки . . . имућан и поштен сељак. *Кум.*

Изр. велики ~ ист. *управитељ једне веће административне области.* — Прекјучер био у котару велики жупан. *Леск. Ј.* Био би данас велики жупан, или барем државни секретар. *Петр. В.*

жу̀пан[2], -а́на м *дуг капут.* — Лепи су жупани на свој војсци. *Глиш.* Носио [је] жупан од танке сребрне ламе. *Кнеж. Л.*

жупàнија ж ист. **1.** *област којом управља жупан.* — Немања [је] од малих жупанија силом стварао велику краљевину. *Нен. Љ.* Имао је два велика имања у жупанији вараждинској. *Том.* **2.** *надлештво, установа обласне управе са својим органима; зграда те управе.* — Касније је наступила инвазија мађарских чиновника и у суд и у жупанију. *Петр. В.* Људи су на жупанији били уважили моју ситуацију. *Крл.*

жупàнијскӣ, -ā, -ō *који се односи на жупанију:* ~ власт, ~ скупштина.

жу̀пāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на жупане.* — У Рашкој се већ крајем VIII ст. издвојила важна жупанска породица. *Пов. 2.*

жупáнство с *звање и дужност жупана.* — На тај је начин бивало да је жупанство постајало насљедно. *Шиш.*

жу̀пāр м нем. погрд. заст. = зупар и зупаш *подофицир који је у некадашњој аустроугарској војсци добровољно служио преко одређеног рока.* — С афектацијом жупара . . . заповједи »мирно«. *Крањч. Стј.*

жу́пљанин м **1.** *човек из жупе, становник жупе. Вук Рј.* **2.** *парохијанин.* — Ту [је] жупниковао за врло кратко вријеме не живући у слози са својим жупљанима. *Водн.*

жу́пљāнка ж **1.** *женска особа из жупе, становница жупе. Вук Рј.* **2.** *парохијанка.* **3.** *жупско вино или друго што из Жупе.* — Јован натегну флашу . . . и рече: — Добра-а! Права жупљанка. *Ћос. Д.*

жу́пљанскӣ, -ā, -ō *в. жупски.* — Оно [село] ни по чему није личило на питома жупљанска села покрај Лима. *Сиј.*

жу́пнӣ и **жу́шнӣ**, -ā, -ō *који се односи на жупу (3), парохијски.* — Изјутра слушала је мису у жупној цркви. *Тип.*

жу́пник и **жу́шник** м *католички свештеник који управља жупом.* — Много доприноси што су жупници [у Корушкој] сиромашни. *Цвиј.* Над толиком дрскошћу згрозио се . . . велечасни господин жупник. *Кол.*

жу́пников и **жу́пников**, -а, -о *који припада жупнику.*

жу́пниковати и **жу́пниковати**, -кујём несврш. *бити жупник, свештеник; вршити службу жупника.* — Постаде жупником цркве св. Марка . . . али је ту жупниковао за врло кратко време. *Водн.* Петар Бучар жупникује недалеко Карловца. *Ков. А.*

жу́пничкӣ и **жу́пничкӣ**, -ā, -ō *који се односи на жупнике.* — Каноник Микула . . . тамо врши службу жупничку. *Нех.* Насред котлине диже се хумак са столном црквом . . . те одмах уз цркву жупничким станом. *Шег.*

жу́пскӣ и **жу́пскӣ**, -ā, -ō *који се односи на Жупу, на жупе.* — Дошао [је] баш у онај крај где је црно жупско вино било мало скупље од воде. *Срем.* За заједничку обрану граде сви родови жупски град. *Пов. 2.* Одборници су листали жупске и опћинске књиге. *Гор.* С улице крену к жупској кући. *Тип.*

жу́р м (лок. жу́ру) фр. *приватна поподневна седељка, посело.* — То је неки дан отворено рекла . . . жена управника града на једном журу. *Андр. И.* Кћерке су им . . . приређивале журове. *Сим.*

жу́ра ж **1.** *мали, мршав и ситан човек.* — Књигу пише жура Вукашине. *НП Вук.* **2.** зоол. *врста птице* Merops apiaster. — Жаба ће је [пчелу] без опасности појести као и птица пчеларица (жура). *НЕ.* **3.** покр. *врста коњске болести, коњска вртоглавица. Вук Рј.*

жу́рав, -а, -о *мали и ситан, жгољав.* — У својој канцеларији седи сресни начелник, мали журав човечић. *Дом.* Чекао је . . . са својим секретаром, неким журавим и вижластим момчуљком. *Бег.*

жу́равӧст, -ости ж *особина онога који је журав, жгољавост, кржљавост.* — Не могући постати рибар по својој журавости, изучи књигу. *Дов.*

журàјив, -а, -о *нестрпљив, ужурбан, нервозан.* — [То је] необично за тако журајиву и малену особу. *Петр. Б.* Послије живота проведена у јагми стицања и у журајивом задовољавању пријеких путених прохтјева . . . одигравала [су се] . . . усамљеничка умирања. *Десн.*

журàјиво прил. *на журајив начин.* — Роман [је] рађен брзо, журајиво. *Михиз.*

журàјивӧст, -ости ж *особина оног ко је журајив.* — Ништа од оне намештеничке раздражљиве и свађалачке журајивости, или од оне радничке ћутљивости. *Петр. В.*

жу́ран, -рна, -рно **1.** *који се жури, брз, хитар.* — Кнез крену журним кораком к самостану. *Шен.* Касарне су празне . . . журним маршом пролазе пешаци. *Сек.* **2.** *хитан, неодложан.* — Уосталом, разговараћемо о томе касније, а сад опростите, јер ево имам журна посла. *Мат.*

жу́рац, -рца необ. *онај који стално и у свему жури.* — Има доста жураца, живчаних људи који на нос падају од рада. *Цвиј.*

жу́рба ж *хитња, журење.* — [Љубица се] одмах живо, с неком грозничавом журбом предаде послу. *Ранк.* Без журбе и оклијевања отвара врата. *Крањч. Стј.*

жу́рбати, -ām несврш. *в. журити.* — И ми као и све живо око нас журбали смо. *Петр. В.*

жу́рёње с *гл. им. од журити (се).*

жу́рити, жу́рӣм несврш. **1.** *хитати; брзо ићи, брзо радити.* — Уз стабла журе војске буба. *Дуч.* Вук је журио и брзао. *Дав.* **2.** *терати (кога) да брже ради, да иде и сл.* — Иди, иди, дошао је неко! — поче је журити мати. *Станк.* И он је са своје стране журио кењца. *Божић.*

~ **се** *журити (1).*

жу́рица ж песн. *птица гласоноша.* — Пуковник . . . пустио је јуче изјутра у град журицу с писамцем да не предају град. *Глиш.*

жу́рка ж зоол. *врста птице, зелена лиска* Gallinula chloropus. — Доста лијепа лова уловили, лијепа лова журку и кожурку. *НПХ.*

жу́ркати (се), -ām (се) несврш. *дем. према журити (се).* — Попијевајући сад тише, сад гласније, журкала њепотица преко ливаде. *Коз. Ј.* То су моји посли, а ти хајде, да се не осјете душмани, журкао воденичар дјевојку. *Торд.* [Чује се] шум жељезнице која се журка долином. *Леск. Ј.*

жу́рљив, -а, -о *који жури, журан.* — Тек гдекоје сретох, хитна, журљива, на бојиште што стиђи беше рад. *Кост. Л.*

жу́рнāл, -а́ла м фр. **1. а.** *дневник.* **б.** *илустровани часопис.* **в.** *модни лист.* — Оне машне више нису по журналу! *Дом.* **2.** *кратак филм о најновијим догађајима.* — Бирани филмски журнали сада су најљепша информативна штампа. *Уј.*

журнали̏зам, -зма м *в. журналистика.* — Прави журнализам је најбоља школа практичне и теоријске критике. *Матош.*

журна̀лист(а) м *новинар.* — Ви знате да се ја, као журналиста, увек држим јавнога мнења. *Трифк.* Јосо Барић је прије двадесет-тридесет година био знаменит загребачки журналист. *Бег.*

журнали̏стика ж *новинарство; лак новинарски стил.* — Десет година бавио [се] журналистиком. *Барац.*

журна̀листица ж = журналисткиња *женска особа журналист(а), новинарка.*

журнали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на журналистику; који се односи на журналисте.* — И он се . . . посвети тешком, али светом журналистичком позиву. *Срем.* Новиие [су] писале . . . о том журналистичком феномену. *Бег.*

журна̀листкиња ж = журналистица.

жу́рно прил. *брзо, хитно, у журби.* — Треба да журно путујете сву ноћ. *Том.* Примети како журно хита конаку његов друг. *Чипл.*

жу́рнōст, -ости ж *особина онога који се жури; журба.*

жу́рњава ж *в. журба.* — Око мене галама, гужва, журњава. *Матош.*

жу́р-фи́кс м фр. варв. *утврђени дан за примање гостију.* — Првог четвртка у мјесецу имали су жур-фикс. *Десн.*

жу́стар, -тра, -тро **1.** *брз, окретан; хитар.* — Имао сам жустро и срчано коњче, као ватра жива. *Вукић.* Помоли се госпођа капетаница, жустра, немирна. *Франг.* **2.** *оштар, жесток.* — Жустре ријечи летјеле су као варница. *Поп.* Жустро је вино са Козјега брега. *Рад. Д.*

жустри̏на ж *особина онога који је жустар.* — Све је узаврело и устрчало се око њега са неком ужурбаношћу и жустрином.

жу́стро прил. *на жустар начин, хитро, оштро.* — И гле ниткова, како ме посече! брецну се повређени и жустро ђипи са свога седишта. *Шапч.* Ушао је . . . и позвонио жустро притиснувши у једно коштано дугме. *Кик.*

жу́стрōст, -ости ж *в. жустрина.*

жу́т, жу́та, жу́то (одр. жу́тӣ, -ā, -ō; комп. жу́ӣ) **1.** *који је боје воска, лимуна, цвета маслачка, љутића, сумпора, злата.* — Дотури ми онај жути прашак за буве. *Бан.* **2.** (одр.) **а.** *као атрибут уз називе златног новца:* ~ дукат, ~ мецидија. **б.** (у именичкој служби) м *златник, дукат.*

Изр. ~ грозница мед. *тешка тропска (стомачна, желучана) болест;* ~ кућа заст. *лудница;* ~ мајица *победничка одећа у бициклистичким тркама;* жути мјед *месинг;* ~ мрља, ~ пега анат. *најосетљивије место у оку за примање видних утисака* macula lutea; ~ трака *насилно давана ознака Јеврејима под фашизмом;* ~ штампа *назадна, реакционарска штампа;* ~ тело анат. *жлезда с унутрашњим лучењем;* још си ~ око кљуна *сувише си млад, не знаш ништа;* кла̏ти се као жути мрави *гонити један другога као највећи непријатељи.*

жу́тага ж зоол. *врста рибе* Trygon pastinaca. *Бен. Рј.*

жу́та̄к, -а́ка м *златан новац, златник, дукат.* — Пружи на длану хрпицу златника према свјетлу: »Јесу, богами, прави млетачки жутаци«. *Шен.* Она [би] дошла кад би знала да у њега има више онакових жутака. *Цар Е.*

жу́та̄ль м *коњ жуте длаке.*

жута́њак, -њка м *жуманце. Деан. Рј.*

жу́та̄ња и жу́тарица ж зоол. покр. *в. жутоврља.* — Да ту капу натакнеш на колац . . . не би се бојао да ће ти врапци и жутарице усјев позобати. *Љуб.*

жута̀рица ж покр. *жута коза.*

жу́тац, жу́ца м **1.** *в. жуманце. Р-К Реч.* **2.** *златан новац, жутак.* **3.** *жуто небељево платно.* — Кошуља му од платна жуца раскаишена по средини леђа. *Бан.* **4.** зоол. *в. жутоврља. Бен. Рј.*

жу́тељ, -ељa м бот. **а.** *невен. Бен. Рј.* **б.** *маслачак. Сим. Реч.*

жутељи̏в, -а, -о *в. жуњкаст.* — У посељаченим цртама дуга жутељива лица не би био нитко наслутио кћер некоћ угледне стародавне обитељи. *Бал.* Бијаше висока, коштуњаста, жутељива Њемица. *Ков. А.*

жу́тети, -тӣм, ијек. жу́тјети, несврш. *постајати жут.* — Гледам како му листак црни, па онда жути. *Вес.* Сунце поче жутјети као лимун пред брање. *Неим.*

~ се *бити жут, видети се жут.* — Од велике суше и трава [се] жутела. *Јакш. Б.* Кад сједим овако, све ми се види како се преда мном руди кава и жути шљивовица. *Божић.*

жу́тика ж бот. *врста биљке* Berberis vulgaris. — Стрмим путељком пењали су се . . . кроз чичке и жутику. *Бег.* У тим танким пукотинама расте . . . патуљаста жутика или ситан дивљи каранфил. *Андр. И.*

жу́тилица ж бот. *врста биљке из пор. лепирњача* Genista tinctoria. — Ту расте још којекакво сниско шибље . . . црница, неке жутилице. *Панч.*

жу́тило с *жута боја.* — Ива, сва у свечаном, свадбеном руху . . . се расцвала у жутилу својих маца. *Леск. Ј.*

жу́тилова тра́ва и жу́тило́вка ж бот. *жутилица. Сим. Реч.* — Земља се кравила,

у степи је доцветавала позна мољава жутиловка. *Моск.*

жу̏тиља ж *женска особа која боји, бојадише у жуто. И-Б Рј.*

жутиљав, -а, -о *в. жућкаст.* — Иза ње је жутиљав чкаљом обрастао бајер. *Цес. А.*

жутѝна ж **1.** *жутило, жута боја.* — Сам јој веза о врат низу . . . да јој злато својом жутином покри цела прса. *Станк.* У шљивике [јесен] унесе лимунову жутину. *Кик.* **2.** покр. *врста крушке.*

жутѝњав, -а, -о *в. жућкаст.* — Сивкасто запјени око жутињавих уста. *Божић.*

жу̏тити, жу̏тӣм несврш. **1.** *бојити жутом бојом.* — Мутно је жутила кухињу обешена лампа. *Моск.* **2.** *в. жутети.*

жу̏тица ж **1.** мед. *обољење јетре при коме кожа и беоњаче, бјелочнице добију жуту боју* icterus. — [Заим] је блед, зеленкаст и црн у лицу, као да болује од жутице. *Андр. И.* Још [је] жући него прије, као да је изненада добио жутицу. *Бег.* **2.** *болест воћака.* — Кад воћка пати од жутице . . . суше [се] врхови грана. *Тод.* **3.** *врста жуте јабуке, крушке.* — [Дечко] стаде разгледати крушкову грану, нема ли још која зрела жутица. *Ранк.* **4.** *жута земља. Р-К Реч.* **5.** *небељено платно (обично лањено).* — На његову је кревету била добро набијена сламарица, плахте од жутице. *Мар.* **6.** *дукат. Вук Рј.* **7.** зоол. *в. жутовољка. Р-К Реч.*

жу̏тичав, -а, -о **1.** *болестан од жутице.* — Очи добиле жутичав мученички израз и боју. *Лал.* **2.** *који је жуте, жућкасте боје.* — Улична жутичава свјетлост . . . дужила је њену сјену преко . . . дворишта. *Божић.*

жу̏тичавӧст, -ости ж *особина онога који је жутичав и онога што је жутичаво.*

жу̏тјети (се), -тӣм (се), ек. жу̏тети (се).

жу̏тка ж **1.** *жута ракија.* — Де још пола литре жутке! — срдито наредио Сибин. *Рад. Д.* **2.** зоол. покр. *в. жутовољка. Бен. Рј.*

жу̏ткаст, -а, -о *жућкаст.* — Из жуткаста лица шиљи се дугачак танахан нос. *Шен.* Испод носа пробијало му нешто жуткаста брка. *Маж. Ф.*

жу̏тињк м *златан новац.* — Биљежник му показа неколико жутника, а он није ни тражио више. *Цар Е.*

жу̏тнути, -нӗм сврш. и несврш. *пост(ај)ати жут, увео.* — Жутнуло тополово лисје беше почело да шумори некакве заносне вечерње бајке. *Ком.* Стрњишта се зазоравају, и чека већ жутнули кукуруз. *Петр. В.*

жу̏тњӑк м бот. *врста биљке која се употребљава у лекарству и за бојење дрогеријских артикала* Curcuma longa. *Сим. Реч.*

жутњи̏кав, -а, -о *в. жућкаст.* — Нећу да од моје крви испадне нешто слабачко и жутњикаво. *Ћос. Д.*

жутњи̏каво прил. *на жутњикав начин.* — Кроз голо грање дуња жутњикаво пиљио је прозор. *Ћос. Д.*

жу̏то прил. *у жутој боји, нажуто.* — Мукле експлозије испуњавале су подрум у коме је жуто и мирно горела свећа, топећи се. *Ћос. Б.*

жуто- *као први део сложенице значи* **а.** *са жутом нијансом боје означене другим делом сложенице*: жутозелен, жутоплав. **б.** *са жутом бојом онога што је означено другим делом сложенице*: жутӧбрк, жутӧнога. **в.** *са акцентом жу̏то- и именичким значењем: онај у кога је жуто оно што значи именица у другом делу сложенице*: жу̏тобрк, жу̏тонога.

жутӧбрад, -а, -о *који има жуту браду.* — Ej, жутобради! Зна ли се ко га уби? *Вуков.*

жутӧбрк, -а, -о *који има жуте бркове.* — Све неки црвенперци, плавобради, жутобрки, пегави. *Петр. В.*

жутӧвати, жу̏тујем несврш. само у изразу: (док) жути жутују, црвени (румени) путују *људи нежног здравља често дуже живе од оних који изгледају здрави.*

жутӧвӧљка ж зоол. *врста птице певачице* Emberiza citrinella. *Вук Рј.*

жутӧглав, -а, -о *који има жуту главу.* — Подигоше округле зазрнеле главе жутоглави сунцокрети. *Моск.*

жутӧкљун, -а, -о **1.** *који има жут кљун.* — Сви [морнари] изабрали жутокљуне папагаје. *Дов.* **2. а.** фиг. *неискусан, млад.* — Ви сте још жутокљуни! осече се на њега војвода. *Кнеж. Л.* Да си тако луд да те једно жутокљуно дете за нос повлачи, то нисам веровао. *Јакш. Ђ.* **б.** (у именичкој служби) м *жутокљунац.* — Кажу да је међу старима настала велика потиштеност. Зар да жутокљуни победи. *Ћос. Д.*

жутокљу̏нац, -нца м **1.** *младо птиче жута кљуна.* — Треба само да он . . . шапне да је гладан, па да му као мати жутокљунцу тутне у уста залогај. *Каш.* Од пјесме жутокљунца одједном врт је препун сунца. *Цес. Д.* **2.** фиг. *млад неискусан човек.* — Донекле му се и свиде то што један жутокљунац жели да му извуче асуру. *Ћос. Б.*

жу̏токора ж бот. покр. *в. жутика. Вук Рј.*

жутòкос, -а, -о *који има жуту косу.* — Жутокоса дјеца . . . брзаију уз живицу као стријела. *Шен.* Похрли им у сусрет . . . човјек витка стаса, жутокос. *Кум.*

жутòкрил, -а, -о *који је жутих крила.* — Сједну на ружу жутокрил лептир. *Шен.*

жутòлик, -а, -о *који је жутог лица.* — Жутолики сиједи старчић понављао је другим ријечима оно исто. *Сим.* Није то више онај мршави, жутолики дјечак. *Ћор.*

жутòног, -а, -о *који је жутих ногу, са жутим ногама.* — Сваки је дућан пун . . . жутоногих, мекогрудих пилића. *Торб.*

жутòпёрка ж зоол. **а.** *в. жутовољка. Бен. Рј.* **б.** *врста слатководне рибе* Leuciscus rutilus; исп. бодорка, белоперка. *Р-К Реч.*

жутòтрба ж зоол. *врста гусеница* Bombyx, Gastropacha chysorrhoea. *Тод.*

жу̀точак, -чка м покр. *ован са жутим длакама на предњем делу главе. Вук Рј.*

жу̀туга ж *в. жутица (1). Деан. Рј.*

жу̀туља ж **1.** *жута земља, глина.* — Земља је жутуља или пескуља, мјесто жита расте . . . кржљави кукуруз. *Пав.* То је онај минерални материјал што га зовемо глином, иловачом, земљом жутуљом. *Туђ.* **2.** *жута крава.* **3. а.** зоол. *врста птице* Motacilla boarula. *Бен. Рј.* **б.** *жутага. Бен. Рј.* **4.** бот. **а.** *репица. Павл.; Сим. Реч.* **б.** *папрењак. Сим. Реч.* **в.** *воловско око. Сим. Реч.*

жу̀ња м = жуњо *пас жуте длаке.*

жу̀њак, -а́ка м **1.** *жутак (дукат).* — Три хиљаде жуњака и минцаћа . . . потрошио је . . . мој ћаћко на ме . . . док сам се школовао. *Срем.* Живко извади још десет жуњака. *Јакш. Ђ.* **2.** зоол. *врста лептира жуте боје* Gonepteryx rhamni. *Терм. 4.*

жу̀њаница и **жу̀њеница** ж **1.** бот. *врста дивље салате* Cichorium endivia. *Сим. Реч.* **2.** мед. *в. жутица (1). Вук Рј.*

жу̀ње̑ње с *гл. им. од жутети (се), жутјети (се) и жутити (се).*

жу̀њка ж **1.** *в. жутовољка. Бен. Рј.* **2.** *било која животиња жуте боје.*

жу̀њкараст, -а, -о *в. жуњкаст.* — Највише га буне оне мале, жуњкарасте . . . паметне господске очи. *Ранк.*

жу̀њкаст, -а, -о *помало жут, нажут.* — На помно обујалом жуњкастом лицу није било ни браде ни бркова. *Шен.* У сећању јој се јави месец језовит и жуњкаст. *Рист.*

жуњкасто- *као први део сложенице означава жуту нијансу боје која је означена другим делом:* жуњкастозелен, жуњкастосмеђ, жуњкастоцрвен.

жу̀њкати се, -а̄м се *в. жутети се.* — По столу у . . . чашама жуњка се ракија. *Ћос. Д.*

жу̀њко м *пас жуте длаке.*

жу̀ња, -а и -ē м = жуња.

жу̀њōв, -о̀ва м *в. жуњко.* — Сви [су] држали велике рундове, жуњове, гаће, и тако даље. *Срем.*

жу̀хак, -хка, -хко покр. *жук, горак.* — Жухко је млијеко за вријеме кисељења, док још није кисело како ваља. *Шим. С.* Ирена се својим киселим држањем, својим жухким опаскама трсила да помути радост. *Кум.*

жу́це, -а и -ета с покр. *в. жуманце.* — За њима [вареним јајима јео је] дивље роткве, да им жуце лакше пробави. *Љуб.*

жу̀ч, жу̀чи ж и покр. м **1.** *жутозелена течност, текућина горког укуса коју излучује јетра преко жучне кесице.* **2.** *жучни мехур.* — То му подражило жуч. *Цар Е.* Вришти од болова . . . Јамачно јој опет жуч прорадио. *Рад. Д.* Што не пијете? Нисте ваљда сви болесни од жуча? *Ћос. Д.* **3.** фиг. *заједљивост, пакост, злоба.* — Ако је ишта слатке крви — она је! Знаш ли шта је: нема жучи. *Вес.* **4.** *љутина; бес, јед.* — Кнез Горјански просипао је сад на лигаше сву своју жуч. *Шен.* Потукоше се међусобно, само да искале жуч. *Коз. Ј.* **5.** *горчина; трпљење.* — Нагни к устима купу жића, пуну жучи. *Домј.* Чашу меда још нико не попи што је чашом жучи не загрчи. *Њег.*

Изр. **излити, искалити, просути ~** *оборити се на некога тешким грдњама.*

жу̀чан, жу̀чна и жу̀чна, жу̀чно и жу̀чно (одр. жу̀чнӣ, -а̄, -о̄) **1.** (одр.) *који се односи на жуч:* ~ каменац, ~ канал, ~ мехур, ~ жлезда, ~ кесица. **2.** *жустар, оштар, спреман на свађу.* — У сали је владала суха и мртва топлота, која је само још више дражила и онако нервозне и у послу жучне људе. *Ћос. Б.* Педагози и психијатри воде већ дуго врло жучне дискусије о стању здравља школске омладине. *Вј. 1960.* **3.** *једак, љутит; пакостан.* — У његовим списима не осећа се ни ватрен и занесен апостол, ни жучан и огорчен критичар. *Прод.* Вељић је црн, жучан човјек . . . пун мржње на партизане. *Лал.* Хиљаде редовника држало је жучне проповиједи против Фридрика II. *Пов. 2.* **4.** *горак, тежак.* — Бијаше сладак само жучни крух емиграције. *Матош.*

жу̀чити, -ӣм и **жу́чити,** жу̀чӣм несврш. фиг. *уливати горчину (у шта), загорчавати; мучити кога.* — Нећу да те мучим и да своје срце дугом причом жучим. *Бој.*

жу̀чица ж бот. покр. **а.** *зановет. Вук Рј.* **б.** *шафраника. Бен. Рј.* **в.** *брнистра. Сим. Реч.*

жȕчљив, -а, -о *заједљив, једак; оштар.* — Онда су слиједиле . . . разне жучљиве сатиричне пјесме. *Марј. М.* Планула [је] жучљива свађа. *Пав.*

жȕчљиво прил. *заједљиво, љутито.* — Радекић поче жучљиво да гризе усне. *Ћоп.* Мислиш ли да су те твоје мисли доследне? — скоро жучљиво упита Сенка. *Бар.*

жȕчљивōст, -ости ж *особина онога који је жучљив, јеткост, љутина, заједљивост.*

жȕчница ж анат. *жучни мехур, жучна кесица. Р-К Реч.*

жȕчно прил. *на жучан начин, јетко, оштро, заједљиво.* — Наши их жучно оговарају. »Срамота, савезници па да тако поступају!« *Ћон.*

жȕчнōст, -ости ж *особина онога који је жучан и онога што је жучно.* — Поновно се ускомеша као некад у младомомачким жучностима. *Божић.*

жȕчовōд м анат. *жучни канал.* — Канали [гуштераче] спајају се у једну заједничку цијев која улази у дванаесник заједно са жучоводом. *НЧ.*

жȕчòводнȉк м *в. жучовод. Р-К Реч.*

З

з (З) а. фон. *звучни зубни струјни сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **в.** (З) скраћ. *Запад.*

за предл. са ген., ак. и инстр. **I.** *са речју у генитиву уз коју стоји одређује* **1.** *истовременост са трајањем онога што означава име у генитиву: за време, у доба, у току.* — Ако сам за живота окусила капљицу среће, он је тому крив. *Шен.* Друкчији је данас свијет него што је био за твоје младости. *Лаз. Л.* **2.** *намену ономе што реч у генитиву означава: ради, у имв.* — Онда, за срећна вићења — куцају се чашама, наздрављају. *Јак.* Можемо тамо за сретна пута испити једно пиво. *Крањч. Стј.* Узгред је полако приправљала све што ће требати газди за укопа. *Ћор.* Све се креће што је за оружја, све се носи што је за носива. *Март.* **II.** *са речју и изразом у акузативу означава* **1.** *намену нечега ономе што је обележено речју у акузативу.* — Разбијали су и преносили камен за зидање куће. *Нен. Љ.* Он . . . чешће залази у град, изналазећи увијек нешто за продају. *Кал.* **2.** *лице с којим женска особа ступа у брак или је већ у браку.* — Како се . . . могла одлучити да пође за тог незграпног човјека. *Крањч. Стј.* **3.** *као допуна глаголима: знати, мислити, говорити, осећати, бојати се и сл. означава на кога или на шта се односи оно што је глаголом исказано.* — Није знао ни за мрачну шуму ни за тамну стазу. *Дуч.* Брините се за моје дијете! *Фелд.* **4.** *циљ коме је усмерена радња исказана глаголом.* — Молимо за његову душу. *Шен.* Они су жртвовали себе, своју љубав . . . за мајорске еполете. *Уск.* **5.** *узрок од кога потиче оно што се казује глаголом или којом другом речју: због.* — Ријет ћу ти да ми је твој Иво драг за његово добро срце и за љубав што ти дава. *Војн.* Он је за Милетића једном и у затвору лежао. *Петр. В.* **6.** *оно за шта се даје, замена, накнада.* — Ја бих проје! . . . Да им дамо погачу за пројy. *Вес.* Пише оцу да ће . . . племенитом грофу вратити шило за огњило. *Матош.* **7. а.** *погодност, способност, дораслост за оно што је речју у акузативу исказано.* — Ниси ти за слугу, већ за господара. *Змај.* Кружи гласина . . . како сам . . . неубројив, у једну ријеч: потпуно зрео за лудницу. *Крл.* **б.** *расположење за оно што је исказано речју у акузативу.* — Јеси ли за ракију, господине? *Шуб.* **8.** *означава да се кретање завршава иза или поред онога што је исказано речју у акузативу.* — Језик за зубе, гурбети једни! *Матош.* **9.** *казује да је кретање усмерено у правцу онога што је означено речју у акузативу.* — Листови иду брзим влаком само онда ако су адресовани за Пешту или за Ријеку. *Рад. А.* Лук и кромпир . . . се са Бермуда у великим количинама извозе за Америку. *Петр. М.* **10.** *казује да се нешто хвата, да пријања или да се везује за оно што је означено речју у акузативу.* — Ђаци . . . се смејали и трзали за капуте и леђире. *Петр. В.* Осјетих како ме нешто уједе за срце. *Наз.* **11.** *означава време у току кога нешто траје или за које је везано.* — Сцена је за тренутак остала празна. *Фелд.* Жупник наброја госте које је за суботу увече позвао. *Андр. И.* **12.** *с обликом уз који стоји означава меру, количину, вредност нечега.* — Њих је више, нас мање, ал' за зидом ваља момак за два. *Шен.* Згазим погрешно, те склизнем за два степена. *Пвтр. Р.* **III. 1.** *уз глаголе који казују мировање или померање у границама онога што име у инструменталу значи показује* **а.** *да се неко (нешто) налази или се што дешава позади, иза, с друге стране онога што реч у инструменталу означава.* — За вратима је полиција. *Леск. Ј.* Кидне из куће и стоји за кућом док она не изиђе. *Вес.* **б.** *да је неко (нешто) уз оно, поред онога што име у инструменталу значи.* — Сви су седели по клупама за дугим храстовим столовима. *Кнвж. Л.* **2.** *уз глаголе који казују кретање значи* **а.** *кретање у простору иза, позади онога што реч у инструменталу означава.* — Лијепа си, лете за тобом. *Пец.* Неколико мушкараца се отисне за њим. *Гор.* **б.** *кретање у правцу циља, идеја, идеала означених речју у инструменталу.* — Сестре одоше за послом. *Ранк.* Иде баш за тим како ће

из тих јадних сељака да учини своје насељенике — тежаке. *Бал.* Нек она иде за својом срећом. *Глиш.* **3. а.** *казује да је нешто заденуто, смештено, увучено у оно или иза онога што реч у инструменталу означава.* — За појасом им ручне гранате. *Јонкв.* За гредама разне траве миришу снажно на припеци. *Макс.* **б.** *казује да се нешто налази на ономе или у ономе што реч у инструменталу означава.* — Она није видела . . . како је лонац за ватром престао варити. *Вес.* Провео сам толике године за ђачком клупом. *Дом.* **4.** *означава да неко или нешто по реду долази иза, после онога што је речју у инструменталу именовано.* — За разговором дође шала, за шалом игра. *Вес.* Први старјешина [је] . . . сердар, за сердарима иду војводе. *Вук Рј.* **5.** *казује да се нешто догађа истовремено с оним што је означено именом у инструменталу: у току, за време, приликом.* — За доручком испричао сам му како сам се провео у Трешњевици. *Чол.* **6.** *уз гласове који исказују осећања и расположења с речју у инструменталу означава узрок који их изазива.* — Чујете ли, она вапи за осветом. *Донч.* Ненад поче жалити за школом. *Бос. Б.* **7.** *у значењу предлога: при, уз.* — Неко . . . рекао ово, или оно, па сваки за своје запео и мож' отићи и руса глава, ал' оста за својим. *Вукић.* **8.** неодом. *у значењу предмета, објекта радње, уместо акузатива без предлога или акузатива с предлогом »на«.* — Сине, ми чекамо за твојом песмом. *Нед.*

Изр. за неким бити 1) *бити удата за некога.* — Толике учитељице удате . . . све су за учитељима. *Ранк.* 2) *волети кога.* — Кад су те отмене госпође толико за мојим кћерима, шта ће тек бити од отмене господе. *Нед.*

за- *као префикс у сложеним глаголима означава* **1. а.** *почетак радње или стања исказаног основним глаголом*: запевати, затреперити, зарудети се и сл. **б.** *да је нешто делимично захваћено радњом; да се у радњу, односно стање јако зашло*: засећи, зацепити, запричати се, задржати се, засести и сл. **в.** *сврштак радње*: записати, заштитити, зацрнити и сл. **г.** *радњу додавања мање количине нечега уз друго што*: зачинити, забиберити, забрашнити. **д.** *означава да се кретањем дошло или да је покретом нешто смештено позади, иза, с друге стране нечега*: запасти, заћи, забацити и сл. **ђ.** *да је нешто увучено, утиснуто, смештено унутра*: забости, завући, закопати и сл. **е.** *да је један предмет спојен с другим*: заковати, залепити, зашити и сл. **2.** *означава радњу којом је нешто прекрило што друго*: засути, зарасти, замазати и сл.

за̀а̄јкати и за̀ајкати, -ам̄ сврш. *в. захајкати. Вук Рј.*

заа̀мво̄на̄ ж црквн. *молитва која се чита за амвоном.* — Он је жесток у литургици: што је зна, махни се . . . И велики и мали »вход« шта значе, и заамвона, и свако парче одежде. *Ранк.*

заарлау́кати, -а̀у́чем̄ сврш. *почети арлаукати.*

заарлау́кнути, -а̀у́кнем̄ сврш. *в. заурликнути.* — Нека до краја заарлаукне у њему бол. *Вучо.*

заафекти́рати, -ѐкти́рам̄ сврш. *почети афектирати.*

за̀ашати, -а̄м сврш. *в. захашати.*

за̀ашиковати се, -кујем̄ се сврш. *почети ашиковати.*

заба̀брати, -а̄м сврш. *почети бабрати, залупкарати.* — Одједном забабраше сметени прсти око ноћног стола, као кад неко крадом, нечујно хоће да откључа браву. *Петр. В.*

за́бава и **за̑бава** ж **1.** *разонода, задовољство, пријатно провођење времена, провод.* — [Сабина] ју је била повукла у вртлог свакојаких забава главнога града. *Кум.* Обијесна и докона момчадија дала се иза обилате вечере на нељудску забаву. *Киш.* Марљиво сам плео крошњу (вршку) за риболов и спремао се за своју омиљену летњу забаву — у рибе. *Бог.* **2.** *предмет разоноде, оно с чиме се пријатно проводи време.* — Ана је наравно увек ту с радом или са забавом. *Лаз. Л.* Сједох мало читати и пискарати. О тој забави мине ми дан до подне. *Јурк.* **3.** *свечаност, јавна приредба; игранка; бал.* — На пучким забавама . . . пуца [се] из флобертице. *Крл.* Тада је отпочело у Српском дому . . . спремање за светосавску забаву. *Андр. И.* **4.** заст. **а.** *мана, замерка, приговор.* — Није му забаве. *Вук Рј.* **б.** *сметња, тешкоћа.* — Да не чине забаве њиховим трговцима. *И-Б Рј.*

за́бавац и **за́ба̑вац,** -вца, -вце *који забавља, који ствара пријатно расположење; који служи за разоноду, занимљив.* — У приватном животу Сремац је био најзабавнији друг. *Скерл.* Анегдота Стјепана Аркадијевића била је такође врло забавна. *Крањч. Стј.*

заба̀виља и **заба̀ви̑ља** ж *наставница забавишта.*

заба̀вист(а) м неол. *извођач забавног програма на приредбама.* — Одржана је приредба у којој је учествовало осам београдских »забависта«. *НИН 1959.*

за̀бавити, -и̑м сврш. **1.** (некога) **а.** *учинити да неко пријатно проведе време, разонодити, развеселити.* — Трудио се да забави и насмеје људе. *Бос. Д.* **б.** *привући, задржати нечију пажњу.* — Ваљало је и обдан забавити ову живину у мени. *Бег.* Најзад је посао тако забави да је престала

да мисли о томе. *Петр. В.* **2.** (коме) заст. *замерити, приговорити, наћи ману.* — Ових дана удајем унуку . . . па нијесмо ради да је глухо испратимо и да нам нови пријатељи забаве. *Мат.* Приопћујем дакле ствар онако какова је, а читатељ нека ми не забави. *Маж. Ф.* **3.** (некога) *задржати, зауставити; омести (у нечему).* — Забави ме он, те не дођох одмах. *Вук Рј.* И Крцо је забавио Турке, да је лашње војевати Мирку. *Март.* **4.** покр. (некога) *заборавити, занемарити.* — [Црква се посвети] светој Петки . . . да се старица не расрди кад чује да смо је забавили, ако је и женска глава. *Љуб.*

Изр. ~ око (очи, поглед) *задржати, зауставити поглед, обратити пажњу на некога или нешто.*

~ **се 1.** *пријатно провести време, провести се, провеселити се.* — Изврсно ћете се забавити [у посети]. *Ж 1955.* Момци и девојке дођоше на бдење у манастир да се разоноде и забаве. *Чипл.* **2. а.** *задржати се, издангубити; провести време.* — Лако може и господин запитати: где смо се толико забавили. *Јакш.* Ђ. Тамо сам се забавила све до сада. *Новак.* **б.** *запослити се нечим; посветити се нечему; узети у разматрање.* — Па ме посла да вас ја помутим, да се о злу своме забавите. *Њег.* Мора се забавити оним чиме је тако уско свезан. *Коз. Ј.* На конференцији у Јалти . . . велика тројица поново су се забавили питањем Југославије. *Марј. Ј.*

за́бавица ж *дем. од забава.* — Андрија је знао удесити . . . да се господину професору што боље заслади забавица с његовим сином. *Новак.*

за́бавишни и **за́бавишнӣ,** -ā, -ō *који се односи на забавиште.*

за́бавӣште с **1.** *васпитна, одгојна установа за децу предшколског узраста.* — Није живот дјечје забавиште! Нисмо ми дјеца. *Крл.* **2.** *локал за разоноду.* — Онда је почела бјесомучна јурњава по хотелима, ресторанима, кавanама, ноћним забавиштима. *Бег.*

за́бāвка ж *в. забава (1).* — Сердарује али не мирује, јере бојну милује забавку. *Март.*

за̀бављање с *гл. им. од забављати (се).*

за̀бављати, -ām *несврш. и уч. према забавити.*

~ **се 1.** *повр. и уз. повр. према забављати.* **2.** *водити љубав, занимати се.* — Сва се растапала од задовољства што се с њоме забавља млади судац. *Ивак.* Окрећу главе кад виде своје кћери како се забављају с површним и задуженим туђинцима. *Петр. В.*

забављáција ж вулг. *забављање, забава.* — Забављамо се, пане поручниче . . . Занимација и забављација све у шеснаест. *Вин.*

за̀бављāч, -áча м *онај који забавља.* — Обојици је досадно у друштву, јер нити су лепе спољашности, ни добри салонски забављачи. *Прод.*

забављàчица ж *она која забавља. Р-К Реч.*

за̀бављенӧст, -ости ж *стање онога који је забављен, заузетост.* — У тој забављености с овима другима, у тој хитњи и трци заборавио је на играће карте. *Сим.*

за̀бављив, -а, -о *забаван, занимљив. Р-К Реч.*

за́бāвнӣк и **за̀бавнӣк** м **1. а.** *лист забавног садржаја.* **б.** *забавни део алманаха, календара и сл. едиција.* **2.** индив. *в. забављач.* — Нуди се за перјаника: главом чувени . . . Сансон . . . вјечни забавник и весељак. *Вел.*

за́бавно и **за́бāвно** прил. *у забави, пријатно, занимљиво.* — Ферије су . . . пролазиле забавно и весело. *Кол.* Забавно [им је] певати уз ветар. *Дов.*

забàглати и **забàгљати,** -ām сврш. *завући, ставити унутра.* — Забаглао [је] чибучић чим је испао из пелена. *Глиш.* Ђаво је онде нокат забагљао. *Јакш. Ђ.*

забагљúвати, забàгљујēм *несврш. и уч. према забаглати и забагљати.*

забагу́шити, забàгӯшӣм сврш. *зачепити багушем, испунити багушем.* — Непрестано пљуцкање одаје да је навадан пушити лулу, и то с кратким забагушеним камишем. *Том.*

забадàвā и **забадáва** прил. *в. бадава.* — Није забадава носила свој кодак. *Бег.* Ти не даш хлеб забадава. *Ћос. Д.* Ако тако желиш, можеш га имати забадава. *Грг.*

забадàвāд прил. покр. *в. забадава.*

забáдало м и с *онај који заједљиво задиркује, пецкало.* — Бијаше највећи објешењак у мјесту, подругљивац . . . забадало и подвaљивач. *Донч.*

забàдаљка ж *заједљива шала, пецкање.* — Можете замислити . . . људе . . . који картају за кафицу, чашу соде — и море забадаљка! *Јел.*

за́бāдањ, -дња м *дрвени или железни клин на колима. Бен. Рј.*

забáдање с *гл. им. од забадати (се).*

забáдати, за̀бāдām *несврш. и уч. према забости.*

Изр. ~ нос (у нешто) *неоправдано се мешати;* ~ трн у здраву ногу а) *стварати без потребе тешкоћу;* б) *говорити о нечему где му нема места.*

~ **се** *несврш. према забости се.*

забàдāч, -áча м *забадача. Бен. Рј.*

забàдача ж *игла с главицом, чиода, прибадача.* — Црна копрена, прибодена вели-

ком златном забадачом, падала [је]... на рамена. *Шен.*

забàздети, -дӣм, ијек. забàздјети, сврш. *почети базdети.*

забàздјети, -дӣм, ек. забàздети.

забазúрати, -àзӣрām сврш. рус. *склонити, сместити у базу*; исп. база[1] (3). — Дуго је Пинки само маштао о томе да употреби своју још увек »забазирану« ратну технику. *Поп. Ј.*

зàбајати, -јēм сврш. *зачарати, опчарати, опчинити*; *опсенити, заварати.*

забàктати, зàбакнēм сврш. = забахтати *почети бактати.*

зàбалавити, -ӣм и **забалáвити,** забàлāвӣм сврш. *пустити бале*; *испрљати се балама.* — Трпа у онај бураг као у мјешину, сав забалавио, сваки час му се подригне. *Чол.*

забàлати, -āм тал. сврш. покр. *заиграти, заплесати.* — Госпођа Ане... тад ћемо забалат. *Војн.*

зàбалити, -ӣм сврш. *почети балити*; *упрљати балама.*

забамбадàвā прил. *в. бадава.*

забáнати, зàбāнām сврш. покр. *почети банати.*

забàндати се, -āм се сврш. нар. *заборавити се у каквој забави*; *запричати се.* — Седну у заладак и стану се опет бенавити... па се ту забандају и забораве... на цео свијет око њих. *Ранк.*

забáнити, зàбāнӣм сврш. **1.** *поставити некога за бана, дати некоме банско достојанство. Р-К Реч.* **2.** покр. *сести (као бан).* ~ **се** *постати бан. Бак. Реч.*

забанòвати, забàнујēм сврш. **1.** *почети бановати.* **2.** *загосподарити, овладати.* — То настојање није га већ пуштало; забановало у њему. *Коз. И.*

забàнтати, -āм сврш. *в. забасати. Вук Рј.*

забарикадúрати, -àдӣрām сврш. *направити барикаду*; *заклонити, утврдити.* — Жандарми су били забарикадирали прозор орманом. *Пер.*

~ **се** *повр.* — Читава омладинска група се забарикадирала у једној стаји, с оружјем на готовс. *Поп. Ј.* Онда... сам се забарикадирао у њеном стану и... пуцњава трајала цијелу ноћ. *Крл.*

зàбарити, -ӣм сврш. **1.** *направити бару.* **2.** *претворити се у бару.*

~ **се** *забарити (2)*; *начинити се као бара.* — Земља под бачвом се забарила од бензина. *Лал.*

забàрјачити, -ӣм сврш. *залепршати као барјак, појавити се у виду барјака.* — Минобацачка мина израњави земљу испод њих... изнад њих забарјачи бич дима и земља уздрхта. *Вуј.*

~ **се** фиг. *заузети прво место*; *испрсити се.*

забарóнити, -àрōнӣм сврш. *начинити бароном, дати коме титулу барона.* — Постаде женом барона... којега у доба царства забаронише. *Јов. Ј.*

забàсати, -āм (аор. 2. и 3. л. зàбасā; р. прид. зàбасао, -āла, -āло) сврш. **1.** *изгубити пут, залутати.* — Ударише на пометеничке биљеге... и Реља осјети да су забасали. *Коч.* Забасао сам — кажем ја њему — изгубио пут. *Шимун.* **2. а.** *отићи далеко, заћи увелико (у причање или што сл.).* — Али куд сам ја забасао, где ћу ја да испричам цео твој живот. *Нуш.* **б.** *прећи меру, претерати, прекардашити.* — Ја сам ти данас мало забасао... Потегô сам више него обично па ме... ухватило. *Шант.*

зáбат м *троугласти део зида изнад бочне стране куће, калкан (2), ластавица (3).* — Срушен је и сам забат црквице. *Нех.* Кроз тавански прозор... спусти се преко забата у двориште. *Чол.*

Изр. куће на ~ *куће подигнуте тако да су забати окренути на улицу.*

забатáлити, -àтāлӣм сврш. тур. *запустити, занемарити, напустити.* — Забаталио [је] писање. *Уј.* Учини му се као да му Мацко пребацује што га је... због пића забаталио. *Петр. В.*

~ **се** *запарложити се*; *престати радити.* — Она ми је говорила да ћу се у паланци забаталити. *Уск.*

забàтāљенōст, -ости ж *стање и особина онога који је забатаљен, онога што је забатаљено, запуштеност.*

забатаљúвање с *гл. им. од забатаљивати (се).*

забатаљúвати (се), -аљујēм (се) *несврш. и уч. према забаталити (се).*

зáбатнӣ, -ā, -ō *који се односи на забат.* — Тихо се пришуљала крај прозора и пошла уз забатни зид према уском пријелазу. *Бен.*

забатргáвати (се), -ргāвām (се) *несврш. и уч. према забатргати (се).*

забатр̀гати (се), -āм (се) сврш. *почети батргати (се).*

забатр̀љати се, -āм се сврш. *забавити се, занети се.* — [Они] се другим чим забатрљаше, само да се мене ријеше. *Ков. А.*

забаўкати, -àучēм и -àукām сврш. оном. *почети баукати.*

забàхтати, зàбашћēм сврш. = забактати.

забàхтети, -тӣм, ијек. забàхтјети, сврш. *почети јако ударати.* — Пење се уз бријег

лагано . . . да му под грлом не забахти. *Љуб.*

забàхтјети, -тӣм, ек. забàхтети.

забáцати, зàбāцāм несврш. *в. забацивати.* — Рукама млатара, шајкачу на потиљак забаца. *Рад. Д.*

забацúвање с *гл. им. од забацивати (се).*

забацúвати, -àцујēм *несврш. и уч. према забацити.*

~ се *искретати се, нехотично се окретати у страну.* — Цестом су јурила коњска кола таквом брзином да су се на окукама забацивала. *Чол.*

забáцити, зàбāцӣм сврш. **1. а.** *сместити, ставити, бацити иза нечега, хитнути иза нечега, заметнути.* — Забацио руке на леђа, капу набио на десно око и љутито хвата зубима брк. *Јак.* Смијао се биковљему муку, забацивши још дубље на раме обрамицу пастирског рога. *Гор.* **б.** *покренути, померити уназад, затурити.* — Час је [капу] намакне на очи, час забаци на потиљак. *Дом.* Божена забаци главу као да се нечега присјетила. *Сим.* **2. а.** *одгурнути, ринути.* — Ушао у своје двориште, мушки за собом забацио вратнице. *Рад. Д.* **б.** *одбацити, одбити, напустити.* — Мени је свеједно, да ли сва три приједлога забаците, или их сва три примите. *Старч.* Ја сам ту претпоставку убрзо забацио. *Цар М.* **3. а.** *загубити, затурити; заметнути.* — О Везуву [је] нешто зимус писао, али не може да нађе, забацило се негде. *Нен. Љ.* **б.** *далéко одбацити, удаљити, одвести или однети у забачен крај.* — Богзна куд човјека може пут нанијети и забацити. *Поп.* **в.** *завући, убацити.* — Намерно забаци хартију у џеп. *Ранк.*

~ се 1. *померити се, повући се уназад.* — Око врата бијели се кошуља . . . кићено понаxеро забацио црвени копоран. *Буд.* **2.** *затурити се, нестати.* — И љубав се се и оно лијепо поштење старинско забаци, изгуби. *Коч.* **3.** *завалити се, сести дубоко.* — Забаци се у наслоњачу. *Крањч. Стј.*

зàбāчен, -а, -о **1.** *трп. прид. од забацити.* **2.** *веома удаљен, дубоко завучен, издвојен.* — И по најзабаченијим улицама стално су обилазиле немачке патроле. *Поп. Ј.* Тај га је колник спајао с неколико забачених села. *Пав.* **3.** *заостао, занемарен, неразвијен.* — Прво ме је заносио сељак, онај у планини забачени сељак. *Сек.*

зàбāченóст, -ости ж *стање и особина онога што је забачено.* — Та мања њихова важност долази од теренских тешкоћа, од забачености према главној комуникационој линији. *Дед. Ј.*

забàшити[1], зàбашӣм сврш. покр *одрећи, порећи. Вук Рј.*

забàшити[2], -ӣм сврш. заст. *уплашити.* — Но високо пушке подигните, и велику фиску учините . . . да бисте их како забашили. *НП Вук.*

забàштати, -àм сврш. шатр. *ухапсити, затворити. Бен. Рј.*

зàбаштинити се, -ӣм се сврш. *узети што у баштину, утврдити се као власник имања.* — Зато се наређивало да се царска и црквена добра не могу давати под закуп . . . дуже од 29 година, да се не би људи на њима забаштинили. *Нов.*

забашурúвање с *гл. им. од забашуривати.*

забашурúвати, -ујēм *несврш. и уч. према забашурити.*

забашýрити, -àшӯрӣм сврш. **а.** *учинити да се преко нечега пређе као да га није било, заташкати, сакрити, прикрити.* — Павле је давао Љуби двадесет дуката, те да ту ствар забашури и не потрже, али Љуба ни да чује. *Дом.* Да забашуре ову смијешну згоду, стадоше пјевати. *Шимун.* **б.** *умањити непријатност, ублажити.* — Причај, бол ми забашури. *Стан.* **в.** *на превару узети, закинути, забушити, укаишарити.* — Каже, забашурио му Лека марјаш, кад су летос . . . играли карте. *Дом.*

забебелијáвати (се), -лӣјāвāм (се) *несврш. и уч. према забебелијати (се).*

забебелѝјати, -àм сврш. необ. *заварати; заслепити.* — Плеше на сваку свирку хармоникаша, да своје бјегуначко друштво развесели, весељем забебелија и удобровољи. *Шим. С.*

~ се *повр.* — И човјек не зна како да се забебелија у властитом стиду. *Шим. С.*

зàбегнути, -нēм, ијек. зàбјегнути, (аор. 2. и 3. л. зàбēже) сврш. = забећи *побећи; залутати.* — Али му је забјегнуло стадо, али му је заире нестало. *НПХ.* Млађак извири, па забегне очас за сури брег. *Кош.*

забéдити, зàбēдӣм, ијек. забијèдити, сврш. *в. обедити, набедити. Р-К Реч.*

забећúвати, -èћујēм, ијек. забјећúвати *несврш. и уч. према забедити.*

забèжати, -жӣм, ијек. забјèжати, сврш. *почети бежати.* — »Забежао од Добоја Мујо«. *Сур.*

забезéкнути, -èзēкнēм и **забèзекнути,** -èзекнēм сврш. *изазвати чуђење, запрепастити, запањити, пренеразити.* — Биће [му] и сласт и страст да својим хуком и хитрином забезекне и распрши коло вила у Мироч-планини. *Петр. В.*

~ се 1. *зачудити се, запрепастити се.* — У тој дјевојци има нешто што ће данас-сутра попут динамита праснути, да ћемо се ми сви од чуда забезекнути. *Коз. Ј.* **2.**

забленути се, загледати се. — Он се забезекнуо у ово страшило [колеру], па што [у кући] умре, он сахрањује, што болује, он надгледа. *Вес.*

забѐзēкнӯто и **забѐзекнӯто** прил. *запрепашћено, згрануто, запањено.* — А мој отац зија забезекнуто. *Ков. А.* Забезекнуто погледа у ме, као питајући: »Шта је ово?« *Ћор.*

забѐзēкнӯтōст и **забѐзекнӯтōст,** -ости ж и **забезекну́ће** с *стање и особина онога који је забезекнут, запрепашћење, пренераженост.* — Властитим забезекнућем настоје збунити и узбунити јавност. *Шим. С.*

забезекњи́ва̄ње с *гл. им. од* **забезекњивати** (*се*).

забезекњи́вати, -ѐкњујēм *несврш. и уч. према* **забезекнути.**

~ **се** *несврш. и уч. према* **забезекнути се.**

забе́кнути се, за̀бēкнēм се сврш. *в.* **забезекнути се.** — На тај глас Николетина се забекну и очи му стадоше као да га неко изненада омариса коцем. *Ћоп.*

забекрѝјати се, -а̄м се сврш. *одати се бекрењу. Р-К Реч.*

за́бел, ијек. за́бјел, м **1.** *гранични камен.* **2.** *забран обележен забељивањем стабала на границама. Свезн.*

забела̀сати (**се**), -а̄м (се), ијек. забјела̀сати (се), сврш. *појавити се белашћу, појавити се белашењем.* — Погледам ја у оном мраку, а оно забеласаше рукави — бришу сузе. *Глиш.* Иза једрих усана опет се забјеласао низ . . . зуби. *Дражс.* Забјеласа се понека кућа. *Радул.* фиг. *указати св.* — Давно се ствар забјеласа у њему јасно као растрто платно. *Сим.*

забележа́ва̄ње с *гл. им. од* **забележавати** (*се*).

забележа́вати, -лѐжа̄ва̄м, ијек. забиљежа́вати *несврш. и уч. према* **забележити.**

~ **се** *несврш. и уч. према* **забележити се.**

за̀бележба и **забѐлежба,** ијек. за̀биљежба и забѝљежба, ж *врста уписа у земљишне књиге. Свезн.*

забѐлежити, -ӣм, ијек. забѝљежити, сврш. **1.** *записати, уписати; прибележити.* — Што каже наш деда Јеротије, то и попа забележи. *Ад.* На путу сам забиљежио неке своје мисли. *Хорв.* **2.** *оценити, бити примљен.* — Добро забележен и код аустријске и код руске . . . владе . . . изгледао је најбољи могући избор. *Јов. С.*

Изр. ~ оком *спазити, уочити, одмерити, запамтити.* — Ја сам забележила оком . . . згодно место, одакле се неће [венац] ни помаћи. *Ад.*

~ **се** *уписати св.* — Ја сам се у нашој школи забиљежио. *Креш.*

забелѐсати се, -а̄м се сврш. *збунити се; забленути се.* — Пази да не заборавиш, па да се не забелесаш и пред милостивим нашим господином. *Ков. А.*

забе́лети (**се**), -лӣм (се), ијек. забијѐљети (се), сврш. **1.** *појавити се у белини, заблистати белином.* — И послије таквих дана све би планине наоколо забијелиле новим снијегом. *Шимун.* Једнога дана забелели су врхови Алпа, а ускоро је снег пао и на планинску греду испред логора. *Јак.* Пут . . . се забијелио међу два далека гаја. *Мих.* На брду . . . забијеље се марама и чу се женски глас. *Вуј.* **2.** *синути, засјати, сванути* (*о зори, дану*). — И дан забели . . . а он још не дође. *Лаз. Л.* Још часак, срце, — забијелит ће дан. *Крањч. С.*

Изр. забелети очима а) *разрогачено погледати, исколачити очи;* б) *онесвестити се;* зора је забелела *почело је свитати.*

за̀бележка, ијек. за̀биљешка, ж *в.* **белешка** (*1—3а*). — Ево шта о томе каже забележка о разговору са амбасадором. *Пиј.* О томе имам и забиљешке у своме дневнику. *Хорв.*

забе́лити, за̀бēлӣм, ијек. забијѐлити, сврш. **1.** *учинити белим, прекрити белином, обелити.* — Воће је цвало и први вјетрови забијелише дворишта и путове отпалим латицама. *Михољ.* фиг. *улепшати.* — Домаћа радост забијелила сваку стијену. *Војн.* **2.** *учинити видним, осветлити.* — Зора је већ забелила небо. *Ћос. Д.* Муња забијели мокар јесењи пејзаж. *Вуј.* **3.** *разблажити водом, разводнити* (*о вину*). — Попијем чашицу забијељена далматинског вина. *В 1885.* **4.** *обележити дрво ољуштивши му кору. Вук Рј.*

забелѝглавити се, -ӣм се и **забелоглáвити се,** -ѝглāвӣм се, ијек. забјелѝглавити се и забјелоглáвити се, сврш. покр. **1.** *повезати главу белом марамом; удати се.* — Удала се само да се забјелоглави. *Вук Рј.* **2.** *оседети.*

забелѝлучити, -ӣм, ијек. забјелѝлучити, сврш. *зачинити* (*јело*) *белим луком.* — Баба би скувала густ пасуљ и забелолучила месганик. *Рад. Д.*

забенѐтати, -ѐнећēм и -ѐта̄м сврш. **1.** *почети бенетати, заблебетати.* **2.** *учинити беном, заглупити* (*некога*). — Сељак је човјек бенаст, неук. — Па кад су нас господа забенетала! *Ћоп.*

забѐседити, -ӣм, ијек. забѐсједити, сврш. *почети беседити.*

забѐсједити, -ӣм, ек. забѐседити.

забестѝјати, -а̄м сврш. **1.** *почети бестијати, почети глупо говорити.* **2.** *учинити, направити глупост, глупо поступити.*

забетони́рати, -о̀нӣра̄м сврш. *обложити бетоном, утврдити нешто бетоном.* — А где је онај што уместо кромпира у праху на гипс набаса? . . . Сам своја црева, бре, да забетонираш! *Аз.*

за̀бећи, за̀бегнēм, ијек. за̀бјећи, сврш. = забегнути.

забе́чати и **забе́чити,** -чӣм сврш. *почети викати »бее«.* — Бе-е-е! забечи опет ужасно скучена чељад. *Шен.*

забе́чити се, за̀бе̏чӣм се сврш. *широко отворити, разгрогачити очи, загледати се нетремице у што.* — Поп се забечи: — Каквих хиљаду дуката, каква имања? *Лаз. Л.* Аћим се само забечио. Слуша. *Ћор.*

забиберава́ти, -ѐра̄вам *несврш. и уч. према забиберити.*

забѝберити, -ӣм сврш. **1.** *зачинити бибером.* — Вољела је јести јако . . . забиберена и замашћена јела. *Козарч.* **2.** фиг. **а.** *проткати причање одвећ слободним изразима.* — Матавуљ је по неки пут . . . своју шалу и преко мере забиберио. *Цар М.* **б.** *нанети (коме) непријатност; учинити зло некоме.* — Чекај, куме, забиберит ћемо ми вама . . . па ћете се чудити. *Куш.*

забѝглисати и **забѝгљисати,** -ишēм сврш. = забиљисати *почети биглисати, биглисати (о славују).*

забѝјање с *гл. им. од забијати (се).*

забѝјати, за̀бӣја̄м *несврш. и уч. према забити.*

Изр. ~ нос (у шта) *непозван се мешати у шта.*

~ се *несврш. прва забити се.*

забѝјач, -а́ча м ков. *оруђе којим се нешто забија, чекић, маљ. Р-К Реч.*

забѝјачка ж покр. *клање свиња, свиљска даћа.* — Сад га, ево, гледам у сватовима . . . на прелу, на забијачки. *НИН 1959.*

забијѐдити, за̀биједи̏м, ек. забе́дити.

забијѐлити, за̀бијели̏м, ек. забе́лити.

за̀бијелњак м бот. *врста биљке из пор. ружа* Comarum (Potentilla) palustris. *Сим. Реч.*

забијѐљети (се), за̀бијели̏м (се), ек. забе́лети (се).

забиљежа́ва̄ње с ек. забележа́вање.

забиљежа́вати, -ѐжа̄ва̄м, ек. **забележа́вати.**

~ се, ек. забележа́вати се.

за̀биљежба и **забѝљежба,** ек. за̀бележба и забѐлежба.

забѝљежити, -ӣм, ек. забѐлежити.

~ се, ек. забѐлежити се.

за̀биљешка, ек. за̀белешка.

забѝљисати, -ишēм сврш. = забиглисати. — У грудима забиљисаше стари младеначки славујн. *Матош.*

за̀био, за̀бјела м покр. *в. забел (2).* — Отворио [му] кућу кад је он отишао . . . по дрва у забио. *Љуб.*

забѝсерити се, -ӣм се сврш. *заблистати се, заискрити као бисер.* — Рано јутро, забисерила се трава. *Гор.*

за̀бискупити, -ӣм сврш. *учинити бискупом, рукоположити, произвести за бискупа. И-Б Рј.*

за̀бӣт, -а, -о **1.** *забитан.* — У њихово забито село стигло је око триста људи. *Чол.* **2.** *тврд, затуцан.* — Стипендиј добију већином који га не требају и који су онако забите главе. *Ков. А.*

за̀бӣт и **за́бит**[1] ж **а.** *усамљено, забачено место, удаљен крај.* — Тко зна би ли се у тој забити икада био зауставио да се није . . . намјерио на садашњу своју жену. *Јурк.* Место њега у оној . . . дивљини потпланинске забити уграђује бетон у оплате под водом. *Дав.* **б.** *кутак, угао.* — Говорим пуку по забитима мрачних кућа и рубовима стрмих улица. *Фран.* **в.** фиг. *усамљеност, повученост.* — То га напокон изагна из забити самостанске. *Јаг.*

за́бит[2] м тур. заст. *управник административне области за турске власти.* — Био је момак забита подгоричкога. *Миљ.*

за̀бӣтан и **за́битан,** -тна, -тно *забачен, усамљен, тешко приступачан.* — У томе забитном кутићу дижу се једино двије усамљене зграде. *Шимун.* Покуша да поразмисли о томе Сави и његову дјеловању у томе горе забитном крају. *Ћоп.*

забѝтāнцити се, -ӣм се сврш. *постати битангом, одати се неуредном животу.* — Сасвим се забитанцио. *Цар Е.* А он се . . . пропио, забитанцио. *Печ.*

за̀бити[1], за̀бијēм сврш. **1.** *забости (1а), укуцати; утерати.* — Мени је било . . . канда ми је тко клин забио у срце. *Шен.* Пред прозорима гвожђе . . . дубоко у зид забивено. *Сек.* **2. а.** *ставити, завући, увући, загњурити.* — Забио главу међу рамена и корача хитро и ситно. *Донч.* Забио главу у савијен душек и плакао. *Андр. И.* **б.** *склонити, сакрити.* — Боље и боље [ствари] забијмо у спиле и пећине, јер ће нам смаћи вериге с огња. *Љуб.* **3.** *в. забацити (1б).* — Забио шајкачу на потиљак . . . и важно клима главом. *Јак.*

Изр. ~ нож у леђа *мучки напасти;* ~ нокте у ледину *побећи;* ~ нос *загњурити се;* ~ у главу *увртети у главу, наумити, намислити.*

~ се 1. *увући се, сакрити се.* — Забио се у кућу . . . и не јавља се никако, као да и

није жив. *Мар.* Председник и секретари . . . у страху се забише под сто. *Дом.* **2.** *приковати се, упрети се (о очима, погледу).* — Очи му се забише ненадно у Јакова. *Сим.*

за̀бити[2], за̀будем свршс. заст. и покр. *в. заборавити.* — Не забуди на којој си! настави властелин. *Љуб.* Ал' тако зби се да Бруно ватрени свој опис мисе у уреду на столу своме заби. *Марк. Ф.*

забѝтљив, -а, -о *који предаје забораву, који чини да се (што) заборави.* — Забитљиво велебиље, лек потаји. *КН 1959.*

за́битица ж у изразу: вода ~ *вода која предаје забораву, која лечи заборавом.* — Твоје ријечи су вода забитница, с које ћеш заборавити све минуле јаде. *Шен.*

за̀битӣост и за́битност, за̀битӧст и **за́битӧст,** -ости ж **1.** *стање и особина онога што је забитно; забаченост, усамљеност, удаљеност. Бак. Реч.* **2.** *в. заборав.* — Срушит ће се жице моје у забитност и у прах! *Прер.*

за̀битски и **за́битскӣ,** -ā, -ō заст. *који се односи на забите;* исп. за́бит[2]. — И да сврну у питому Жупу; у њу кажу Крца капетана из забитске куће Петровића. *НП Вук.*

за̀бјегнути, -нём, ек. за̀бегнути.

забјеђѝвати, -ѐђујем, ек. забеђѝвати.

забјѐжати, -жӣм, ек. забѐжати.

за́бјел, ек. за́бел.

забјелàсати (се), -ā̀м (се), ек. забелàсати (се).

забјелòглавити се, -ӣм се и **забјелогла́вити се,** -òглāвӣм се, ек. забелòглавити се и забелогла́вити се.

забјелòлучити, -ӣм, ек. забелòлучити.

за̀бјећи, за̀бјегнем, ек. за̀бећи.

за̀бјешити се, -ӣм се свршс. (ијек.) покр. *забезекнути се, пренеразити се.* — Народ забјешен шапти . . . чудећи се. *Њег.*

заблагодарѝвати (се), -а̀рујем (се) *несврш. и уч. према заблагодарити (се).*

заблагода́рити (се), -òдāрӣм (се) свршс. *в. захвалити (се).* — Већина људи од укуса нема много да заблагодари својим наставницима за своје васпитање у том погледу. *Поп. Б.* Сузним очима заблагодари »за очиту милост«. *Матош.*

забла́жити, за̀блāжӣм свршс. *в. ублажити.* — Док Милошу ране заблажила. *Вук Рј.*

за̀блатити, -ӣм свршс. **а.** *блатом испрљати, запрскати, замазати, искаљати.* — То [су] . . . заблаћене чизме Андрије кочијаша. *Сим.* Праће му пелене, јер вр̀аја не може да заблати руке. *Мил. В.* **б.** фиг. *осрамотити, обрукати.* — Клевета залуд-залуд би да заблати! *Кост. Л.*

~ **се** *повр.* — Находали се по рупчагама и заблатили се до појаса. *Бен.*

за̀блатњети, -тнӣм свршс. (ијек.) *прекрити се блатом; постати блатно.* — Кољена . . . су изгледала као два заблатњела карфиола. *Бег.*

за̀блаћенӧст, -ости ж *стање онога што је заблаћено.*

заблебѐтати, -èбећем и -бѐтām свршс. *почети блебетати.*

заблéјати, -јӣм свршс. **1.** *почети блејати.* **2.** *неразумно или недолично што рећи.* — Хоћу ли сад и њега, а? заблеја он весело развлачећи усне. *Ћоп.*

~ **се** *забленути се, тупо се у шта загледати.* — Јапан заборави свој осматрачки посао и заблеја се одозго с букве у наоружане госте. *Ћоп.*

заблéјити се, -ӣм се свршс. *в. забленути се.* — Ја сам се заблејио час у говорника, час у добротвора. *Ков. А.*

заблéкнути, за̀блēкнем свршс. *огласити се блеком, испустити блек.* — Јелена је начинио . . . како се је . . . погођен зрном из пушке прекобацио, заблекнуо и ноге у зрак дигнуо. *Јурк.*

за̀бленути, -нём свршс. **1.** *тупо се загледати у што.* — Тек влашићи забленули сами кано свати у невјесту младу. *Март.* Оно забленуло. Не гледа у овце него у њега. *Сиј.* **2.** *јако зачудити, запањити, изненадити.* — Виђао је свакојаких ловаца, али женских још никад, па га је тај сусрет . . . толико забленуо да је одмах стао и загледао се у њих. *Шимун.* **3.** *засенити, занети.* — Сунчана зрака заблене ти очи. *Шен.* Све то не би ништа каснило . . . да је нису забленули и примамили дукати. *Ивак.*

~ **се 1.** *забленути (1).* — Понешто се заблену на те ријечи. *Шен.* Ej ти, мали, куд си се забленуо толико? *Марк. М.* **2.** *загледати се, заљубити се.* — Ја врло добро знам да сте се страховито забленули у [његову] кћер. *Шен.* Кад ја просим, мора цео свет да проси; где се ја забленем, мора цео свет да се заблене. *Трифк.*

за̀бленӯто прил. *тупо, безизразно, зачуђено.* — Забленуто гледаше на једно мјесто у таваници. *Ћор.* Не схваћа право шта је то, те забленуто и жалосно гледа. *Мих.*

за̀бленӯтӧст, -ости ж *стање онога који је забленут, запањеност, изгубљеност. Бак. Реч.*

заблеса́вити, заблѐсāвӣм и **за̀блесавити,** -ӣм свршс. *постати блесав; ошамутити се; претерано се занети.* — Био је . . . заблесавио од умора. *Дав.* Мислиш: Радојка

ме воли, заблесавила, а не знаш један да она уме да окрене лист. *Рад. Д.*

за̀блескати, -ā̄м и **забле́скати,** за̀блēскā̄м, ијек. за̀бљескати и заблијèскати, свр̄ш. *почети блескати, засветлуцати.*

за̀блеснути, -нēм, ијек. за̀бљеснути, свр̄ш. **1.** *почети јако блештати, заблистати, синути.* — Под облацима у магли и праху заблесну пожар. *Бој.* На жарком југу . . . лако ради љубави забљесну ножи. *Шимун.* **2. а.** *заслепити блеском, изненадном светлошћу.* — Не забљесни, боже, муњом и не удари стријелом! *Ков. А.* Гојка . . . забљесну ниско поцрвењело сунце. *Ћоп.* **б.** *обневидети (од светлости, од суза, напрезања и сл.).* — После ми заблеснуше очи, па падох ничице на крај њене хаљине. *Лаз. Л.* **3.** фиг. *задивити, засенити.* — Он мора на данашњој скупштини да забљесне својим говором, да освоји народ. *Кол.* Стане на мјесту као удивљен, тако га је забљеснуло што је . . . угледао пред собом. *Цар Е.*

заблѐушити се, -ӣм се свр̄ш. покр. *в. забленути се.* — То је било тако јасно и очито да су се сви заблеушили. *Божић.*

за̀блехнути, -нēм свр̄ш. *в. забленути (2).* — Стоји он . . . заблехнут . . . свечаним обредом, који се на брзину смуњава, без икаквог словоучења о браку. *Божић.*

забле́шити се, за̀блēшӣм се свр̄ш. покр. *в. забленути се. Вук Рј.*

заблешта́вати, -èштāвām, ијек. забљештáвати *несвр̄ш. и уч. према заблештати.*

забле́штати, -тӣм, ијек. заблијèштати и забљéштати, свр̄ш. **1.** *засијати, заблистати.* — На окнима светлим забљештаће боје. *Рак.* Снијег [је] непријатно заблијештао болно засјењујући очи. *Ћоп.* **2. а.** *заслепити јаком светлошћу.* — На улазу заблијештило га море свјетла. *Цар Е.* Чудна им свјетлост заблијешти очи. *Ћоп.* **б.** *обневидети, помутити вид (од јаке светлости, напрезања, суза и сл.).* — Око јој заблијешти као кад муња сијевне алемом. *Шен.* Нетремице гледа Госпођица у тај натпис, све док јој не заблеште очи. *Андр. И.* **3.** фиг. *засенити, задивити.* — Обузело [га је] управо фанатично настојање да заблијешти, да зачуди, да бриљира. *Бег.* Сви трепћу очима удивљени и заблештени. *Андр. И.*

~ **се** *в. заблештати (2б).* — Цар заклопи рукама лице да му се очи не заблијеште сјајношћу. *Креш.*

забле́штити, за̀блēштӣм, ијек. заблијèштити и забљéштити, свр̄ш. *почети блештити.*

заблештýцати, -ā̄м, ијек. забљештýцати, свр̄ш. *дем. према заблештати.* — Бикану неугодно забљештуца и чврсто стисне очи. *Божић.*

заблешћи́вати, заблèшћујēм, ијек. забљешћи́вати *несвр̄ш. и уч. према заблештати и заблештити.*

заблијèскати, за̀блијескā̄м, ек. забле́скати.

заблијèштати, -тӣм, ек. забле́штати.

заблијèштити, -ӣм, ек. забле́штити.

заблѝскати, -ā̄м свр̄ш. *в. заблескати.* — Снено око махом ми заблиска. *Хар.*

заблискúвати (се), -ѝскујēм (се) *несвр̄ш. и уч. према заблискати.* — Исукан јатаган заблискивао је у његовим рукама. *Јакш. Ђ.*

заблиста́вати (се), -ѝстāвām (се) *несвр̄ш. према заблистати (се).*

заблѝстати (се), -ā̄м (се) свр̄ш. **1.** *јако засветлети, засијати.* — И већ заблиста у руци му бајонет. *Ад.* Муње заблистале муњолико и стадоше цијепати небо. *Гор.* Сузе му се заблисташе у очима. *Дом.* Наједанпут се пред њим заблиста Петроград. *Шов.* **2.** *истаћи се, одликовати се.* — Први пут Гроздановић је заблистао . . . на конкурсу за избор омладинске репрезентације. *Б 1958.*

за̀блуда и за̀блуда ж *мишљење засновано на погрешном сазнању, погрешно схватање, погрешно уверење; обмана.* — Заблуда је мислим да интимни другови морају бити у свему једнаки. *Уск.* Он не мисли на свемир, јер су у њему све заблуде запечаћене. *Крл.* Брак је већ у почетку стао да се показује као . . . страховита заблуда. *Андр. И.*

Изр. бити у заблуди *имати погрешно уверење о нечем;* извести из заблуде *отворити очи (некоме), учинити да неко правилно схвати нешто;* пасти у заблуду *бити заведен, добити потпуно погрешну слику о чему.*

за̀блудан и за̀блудан, -дна, -дно **1.** *в. заблудео.* — Ја ћу ићи за гору на воду . . . гдје сједате па се огледате, тер заблудне мамите јунаке. *Март.* **2.** *в. блудан.* — Чух врисак жена на заблудном пиру. *Бој.*

забл(ý)делōст, -ости, ијек. забл(ý)дјелōст, ж *стање онога који је заблудео.* — Ошине светину . . . погледом сажаљења због њене заблуделости. *Мил. В.*

забл(ý)део, -ела, -ело, ијек. забл(ý)дио **1.** *који је заснован на заблуди, погрешан.* — Ослободите се заблуделих мишљења . . . размишљајте трезвено и расуђујте савесно. *Прод.* **2.** *који је залутао.* — Нигдје никога, осим каквог заблудјелог комарца. *Војн.* фиг. *који је пошао погрешним путем у животу, који је застранио.* — Сјећамо се да смо заблудјели синови једне мајке Славије. *Новак.* Са мном заједно . . . припадате оној најзаблуделијој . . . касти Срба. *Сек.*

Изр. ~ овца ир. *човек који је био на погрешном животном путу.*

забл̏у̀дети, -дӣм, ијек. забл̏у̀дјети (трп. прид. за̀бл̏ӯђен) свр̀ш. **1.** *поћи погрешним путем, залутати; погрешити.* — Овамо [је] случајно заблудио. *Шимун.* Избавља из бордеља једну заблуђену женску. *Шапч.* **2.** *потпуно се предати нечему, занети се нечим.* — Жене су у масама заблудјеле . . . па и себе и дјецу своју жртвују за партизанију. *НК 1946.* **3.** *изгубити (пут).* — Ја сам човјек путник, а заблудио сам пут. *Маж. М.* ~ **се** *изгубити се, залутати.* — Каткад заблуди јој се око даље у врт. *Шен.*

забл̏у̀дио, -дјела, -дјело, ек. забл̏у̀део.

забл̏у̀дити, -ӣм свр̀ш. **1.** (некога) *на превару придобити, учинити да неко заблуди, засенити, заслепити.* — Момир се тек сад . . . досећа како би Цајку заблудио и опет се домогао љубави и пара. *Каш.* **2.** *забезекнути.* — Биједна љуба стоји заблуђена, како хладна на раскршћу стијена. *Март.*

забл̏у̀дјелӧст, -ости, ек. забл̏у̀деловст.

забл̏у̀дјети, -дӣм, ек. забл̏у̀дети.

за̀блудно прил. *погрешно.* — Ја сам о теби заблудно мислио. *Ћос. Д.*

за̀блуднӧст и **за̀бл̏ӯђенӧст,** -ости ж *особина и стање онога који је заблудан, заблуђен и онога што је заблудно.* — Али ограниченост мога интелекта за себе још не чини његову заблудност. *Петрон.* У томе је слабост вјерске заблуђености. *Божић.*

забл̏у̀ђивати, -ӯђујем *несвр̀ш. и уч. према заблудети.*

за̀бљескати, -а̄м, ек. за̀блескати.

за̀бљеснути, -нӗм, ек. за̀блеснути.

забљешта́вати, -èштāвам, ек. заблешта́вати.

за́бљештан, -шна, -шно (ијек.) необ. = забљештив *који заблешћује.* — Тад ће ускрс твога величанства на њихову славити се гробу . . . не тамјаном из горуће свијеће, нити другом забљешном приправом. *Прер.*

забљеште́тати, -тӣм, ек. забле́штати.

забљѐштив, -а, -о (ијек.) = забљештан. — Са запада одразивало се кроз обрис кровова забљештиво руменило. *Драж.*

забљѐштиво прил. (ијек.) *јако блештећи, засењујући.* — Забљештиво, страховито, горјела је она ватра. *Наз.*

забљеште́тити, -ӣм, ек. забле́штити.

забљештӯцати, -а̄м, ек. заблештӯцати.

забљешћи́вати, -èшћујем, ек. заблешћи́вати.

забљӯвати, за̀бљујем свр̀ш. *испрљати бљувањем. Бак. Реч.*

за̀бљускати, -а̄м свр̀ш. оном. *стати бљускати, запљескати.* — И онда забљускају кораци по блату. *Ивак.*

забљу́штити, -ӣм свр̀ш. *смучити се.* — Забљушти му у срцу од њега. *Божић.*

забобо̀њати, -а̄м и **забобо̀њити,** -ӣм свр̀ш. оном. *почети бобоњати, бобоњити.*

забобо̀тати, забо̀боћем свр̀ш. оном. *почети боботати, зацвокотати (о зубима).* — Вук забобота од неке унутарње језе. *Куш.*

за̀бога узвична речца **а.** *за изражавање чуђења.* — Забога, па зар тако далеко бисте ишли? *Игњ.* Је л' већ издахнуо, забога?! *Шен.* **б.** *у молби, преклињању.* — Немојте, забога, постати одвише познати у Америци. *Креш.* Прибери се, забога, Гати! — смиривала је млађа сестра старију. *Андр. И.* **в.** *за истицање.* — Ја ћу вам, свакако, казати по штогод интересантно. Забога, људи су и иначе премало поверљиви. *Панд.*

забо̀гар, -а́ра и **за̀богар,** -а м *богаташ, просјак.* — Људи су људи, били богаташи или забогари. *Шен.*

забо̀гарка и **за̀богарка** ж *просјакиња.* — Јању љубиш, просјакињу, забогарку, голотињу. *Шен.*

забо̀гатити се, -ӣм се свр̀ш. *постати богат, обогатити се.*

забо̀гмати се, -а̄м се и **забо́гмати се,** за̀бо̀гмām се свр̀ш. **а.** *заклети се богом.* — Заплашени се сељак забогма. *Вел.* **б.** *почети се богмати.*

забогора́дати, -о̀рāдам и **забогора́дити,** -о̀рāдӣм свр̀ш. *стати богорадати, богорадити.*

забогохо́лити, -о̀хӯлӣм свр̀ш. *почети хулити на бога.*

за́бод м *в. убод.* — При сваком заводу игле било [ми је] као да ривам нож у срце заједничких непријатеља. *Шен.*

за̀бодак, -отка м покр. *бод, део шава начињен једним провлачењем игле с концем.*

за̀боднути, -нӗм свр̀ш. *в. забости.* — Тако је, потврди Јаков . . . заводнув кажипрст у стол. *Шен.*

забо̀јати се, -јӣм се свр̀ш. *побојати се, уплашити се.* — Ал' чим почне, неба се забоји и немирна се диже у зрак. *Мас.*

забо̀лети, -лӣ, ијек. забо̀љети (обично безл.) свр̀ш. **1.** *почети болети; појавити се (о болу у неком делу тела).* **2.** *наневти бол, увредити.* — Заболело га највише оно: о свему треба ја да водим рачуна. *Јак.* Његова хвала заболи љуто Аргејце. *М-И.* Та закашњела жаока пријекора није била довољна да заболи митраљесца. *Вуј.*

Изр. душа (срце, до срца) ме заболела (заболело) *јако сам се ожалостио;*

неће те ни глава ~ *ништа ти се неће десити.*

забо̀љети, -о̀лӣ, ек. забо̀лети.

забомбарди́рати, -а̀рдӣра̄м и **забо̀мбардовати,** -дујём сврш. **1.** *почети бомбардовати.* **2.** *засути бомбама.* — фиг. Шалице и чашице и пепељаре покорно су забомбардовале свеце, окована у рамове. *Јел.*

за̏боравӣ м (ређе ж) **1.** *губитак сећања на некога или нешто, ишчезавање, нестанак из сећања нечега.* — Векови су прошли и заборав пада, а још овај народ као некад грца. *Рак.* **2. а.** *уживање у коме се све остало заборави.* — Једно крај другога шеће у слатком забораву свега овога свијета. *Ђал.* Маште оживјеше и срећа га понесе у заборав. *Гор.* **б.** *занос, занесеност, потпуно предавање нечему уз занемаривање свега другог.* — Мислила је о своме Иви и тако се подала посве заборави. *Кум.* **в.** *повлачење из друштва, усамљеност, мир.* — Боришка буде отпремљена . . . у Татру . . . на заборав и опоравак. *Петр. В.* Дакле, заборави тражиш, заборави. *Кос.* **3.** *опроштај, заборављање кривице.* — Према томе би се амнестија могла дефинирати као државна заповијест којом се замјењује репресивна воља са вољом заборава. *Мј. 1926.*

Изр. бацити (дати) у ~, предати забораву, прекрити заборавом и сл. 1) *заборавити*; 2) *опростити, сматрати као да кривица није учињена*; отети (отргнути, спасти и сл.) од заборава, извући из заборава *оживети сећање на нешто, учинити да се нешто не заборави*; пасти (прећи, потонути и сл.) у ~ *бити заборављен*; у ~ (слушати, чекати итд.) *врло дуго* (*слушати, чекати итд.*). — Увече, када су застори на прозорима спуштени били, стајали би под њима у заборав и слушали како наш мали узор свира. *М 1867.*

забора́вак, -вка и **забо̀равак,** -а̏вка м **1.** *заборав.* — Зима се грози љетном заборавку. *Божић.* **2.** бот. *в. споменак, поточница.* — Капље као суза . . . бистра вилин-вода заборавка. *Матош.*

за̏боравӣан, -вна, -вно **1.** = заборављив (а) *који лако заборавља.* — Од радости сам постала заборавна. *Вес.* **2.** *који чини да се нешто заборави.* — Гласна лупа на његовим вратима трже њега из заборавна сна. *Креш.*

Изр. ~ вода *напитак од кога се све заборавља.*

забора̀вика и **забо̀равика** ж *в. заборавна вода, уз забораван* (*изр.*). — Да му је . . . напити [се] какове заборавике, па да о свему што је било ништа не зна. *Јурк.*

забо̀равити, -а̄м сврш. **1. а.** *невољно, нехотично изгубити из сећања*; *престати се сећати* (*кога или чега*). — Никад нећу заборавити оног очајничког израза на лицу. *Вес.* И отац зури у сина, заборавио је и Коперника и социјализам. *Леск. Ј.* **б.** *не сетити се у једном потребном тренутку, сметнути с ума*; *испустити из вида.* — Немој заборавити Илије, дај му колико хоће! *Ћип.* **2.** *престати се старати о некоме или нечему, занемарити.* — Има их који дадну животе за сами спомен међу људима: умре да би живео; заборави себе да га не забораве други. *Дуч.* **3.** *оставити, не узети нешто собом из непажње или занесености.* — Да ја не заборавих синоћ петрахиљ и требник код тебе? *Глиш.* фиг. Поглед си заборавио на столу. *Козарч.* **4.** *опростити.* — Реакционарна Скупштина не може да заборави Паризу што је прогласио Републику. *Скерл.*

Изр. и бог га је заборавио а) *задржао се сувише дуго негде*; б) *изгубио је сваку наду*; неће себе ~ *водиће рачуна о своме интересу*; нећу заборавити а) (кога) *водићу рачуна, учинићу услугу*; б) (коме што) *нећу опростити.*

~ **се 1.** уз. повр. *заборавити један другог.* — Да си друкчије поступио према њој, данас бисте се већ заборавили. *Чипл.* **2. а.** *изгубити контролу над својим поступцима*; *заузети неприлично држање, занети се, предати се осећањима.* — Ох сестрице моја, јецаше Јана заборавивши се посве. *Шен.* Људи су људи. Могу лако да се забораве, распојасе и »разуларе«. *Јак.* **б.** *морално посрнути.* — Жене наших морнара по више година самотују . . . али ванредна је ријеткост да би се која заборавила. *Кум.* **3.** *задржати се.* — А мени, старцу, осмех се заборавио на лицу и кад је јунак пао. *Дав.*

забо̀равка ж (у атрибутској служби) *која доноси заборав, од које се заборавља.* — Земљицу ће опрат киша црна, из ње невен поникнути цвијеће и травица пораст заборавка. *Март.* Од искона те љубим, тишино, самоћо, моја водо заборавко. *Матош.*

забора́вко м *онај који лако заборавља.* — Заборавко се сетио неке удовице . . . па је у сну додавао жалопојки нове строфе. *КН 1959.*

забо̀рављање и **забора́вљање** с *гл. им. од заборављати* (*се*).

забо̀рављати, -а̄м и **забора́вљати,** -о̀рављам *несврш. и уч. према заборавити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заборавити се.*

забо̀рављено прил. *у забораву*; *повучено.* — Сви су се касно женили, глуво и заборављено живјели и нечујно боловали и умирали. *Ћоп.*

забора̀вљив, -а, -о **а.** = забораван. — Та, јесмо ли заборављиви или нисмо? *КН 1959.* **б.** *који се може заборавити. Р-К Реч.*

забора̀вљивӧст, -ости ж *заборавност* (*1*). — Чим би разговор дошао на обреде,

испричавао се старошћу и заборављивошћу. *Пав.*

за̀боравно прил. *не сећајући се; као онај који заборавља, који је заборављан.*

заборáвност, -ости ж **1.** *стање и особина онога који је заборављан и који заборавља.* — С изражајем потпуне заборавности мотрио је њезино тешко, очајно дисање. *Новак.* Сунђером веселе заборавности бришаше она живо сваку сцену из свога живота и односа према Јанку. *Лаз. Л.* **2.** *в. заборав (1).* — Цио њихов витешки рад хоће да покрије мрак заборавности. *Миљ.*

забоскòтати, -ам сврш. индив. *почети боскотати, говорити страним језиком.* — Он је тешко изгледао да ће ђак Ивица »забоскотати«, али је овај муком мучао. *Ков. А.*

забòсти и **за̀бости,** забòдём сврш. **1. а.** *направити продор у нешто шиљатим или оштрим предметом; такав предмет забити у нешто.* — Он забоде секирицу у талпу па похита к мени. *Лаз. Л.* Бодеж у врат забоде ми слађе. *Гор.* **б.** *додирнути неки предмет оштрим врхом или упрети у њега.* — Војин ... забоде своме бијелцу остругу у трбух. *Лаз. Л.* **2. а.** *засадити.* — Причаће вам о бору који је израстао из гранчице што царица Милица на дан рођења свога сина Лазара у земљу забоде. *Панч.* **б.** фиг. *нетремице, продорно гледати, упрети (о очима).* — Госпођине су очи још забодене у Луку. *Киш.* Ракита је дуго шутјела у соби, са очима забоденим у таван. *Сиј.* **3.** *ставити, завући; загњурити.* — Забо руке у џепове, накривио капу. *Бон.* Ухватио се обим рукама за њезина рамена, забо главу у њезино раме. *Војн.* **4.** фиг. *окренути; јурнути.* — Пришанем [јој]: — Мој бата тебе воли! Онда забодем, па беж међу своје вршњаке. *Ад.*

Изр. ~ нож у срце рет. *причинити, нанети велики бол, велику увреду;* ~ нокте у ледину *побећи;* ~ нос *умешати се у што;* ~ нос(ом) у ледину (земљу) *пасти;* ~ нос свугде *завирити у свашта;* ~ нос (у књигу, новине) *занети се у читање;* ~ перо у ледину *престати писати, престати се бавити интелектуалним радом.*

~ се 1. *ући негде, у нешто и ту остати; забити се.* — фиг. Пламен његових очију забо се у празне зјенице неизрецивим погледом. *Војн.* **2.** *унети се (у нешто).* — Перо се хотимице забо у домаће послове. *Војн.*

за̀боцкати, -ам сврш. *почети боцкати.*

за̀брабоњчити, -им сврш. **1.** *загадити брабоњцима, прекрити брабоњцима.* **2.** *ставити у што брабоње.* **3.** фиг. *почети брабоњчити, почети говорити глупости и огавности.*

забрàвати, -ам сврш. *залутати, заћи где као брав. Вук Рј.*

за̀бравити, -им сврш. *затворити бравом, закључати.* — Пандур ... изиђе и забрави врата. *Ранк.* фиг. А Љубанац сужањ добацио је: Науживат ћете се и моје смрти ... — и забравио уста. *Јел.*

~ се *закључати врата за собом.* — Мало почине, а затим ... добро се забрави и ушути. *Шант.*

забрављивати (се), -àвљујем (се) *несврш. и уч. према забравити (се).*

забрàдатити, -им сврш. *зарасти у браду, пустити браду.* — На тамничком дворишту освану ... нов затвореник, измучен ... забрадатио. *Вуј.*

забрáдити, за̀брāдим сврш. *ставити мараму на главу и учврстити је испод браде.* — Сједи на троношцу ... руке положила на кољена, лице забрадила. *Сиј.* фиг. Већ зија подне, и забрађено сунце пало у маглу за реком. *Каш.*

~ се *повр.* — Чврсто се забрадила марамом. *Десн.*

забрађивање с *гл. им. од забрађивати (се).*

забрађивати, -àђујем *несврш. и уч. према забрадити.*

~ се *несврш. и уч. према забрадити се.*

забражђивати, -àжђујем *несврш. према забраздити.*

забрàздати, -ам сврш. *почети браздати, начинити неколике бразде; усећи се, пружити се као бразда.* — Искидани путељци наши ... забраздали големом планином. *Бон.*

забрáздити, за̀брāздим сврш. **1. а.** *почети правити бразде, почети орати.* — Забраздих и ја. До подне се зацрни читава њива. *Коч.* Неће да косом махну, ни плугом да забразде. *Гор.* **б.** фиг. *почети правити боре.* — Ране пјеге на лицу забраздише цртама туге и увехлости њезине усне. *Војн.* **2.** *заорати, заћи плугом у туђу земљу. Деан. Рј.* **3.** фиг. *претерати у нечему, застранити; далеко отићи; удаљити се од предмета говора.* — Говоре Срби ... како ће му бити добро као у својој кући ... — већ забраздише у хвалисању. *Глиш.* Није било више ни душе која би у такве мисли забраздила. *Бал.* Ни сама луда, непослушна и неваљала дјеца не би овако забраздила. *Цар Е.* Светозар је хтео да говори, али учитељ га опет предухитри. — Али, господо, ми смо забраздили. *Петр. В.*

забрáјати, за̀брājām *несврш. и уч. према забројити.*

~ се *несврш. и уч. према забројити се.*

за̀брамбен, -а, -о заст. *који забрањује, који се односи на забрану.* — Али кад му се предочила слика онога преображеног и

блиједога лица, и оне забрамбене кретње, одуставше . . . од накане. *В 1885.*

за́бран м (ређе ж) **а.** *шума, испаша или ловиште у које је забрањен приступ, брањевина.* — Ја сам онај забран одгајио . . . Сваки онај церић у њему, то је моја радост. *Вес.* Просјаков глас заводи као крик птице, у шумску забран. *Мих.* Ловили смо, а то је био забран рибарске задруге. *ЛМС 1957.* **б.** *врт.* — [Радио је] у свом забрану, сагнут над засађене гредице. *Гор.* фиг. Оканите се да тражите своју срећу по недопуштеним забранима страсти. *Уск.*

за́брана и **за̀брана** ж **1.** *наређење да се нешто не сме чинити.* — Поред свих забрана, дјевојчица се . . . дружила са циганском децом. *Андр. И.* Исто тако се морају поставити ознаке за гледаоце, право стајања, забрана стајања. *Аут.* **2.** адм. *административно или судско решење којим се ускраћује право располагања неком имовином до наплате одређеног дуга.* — Истражна комисија тражила је . . . забрану на његова примања. *Јов. С.* **3.** *в. забран (а).* — Преко пута прескочи у забрану млади зец. *Коз. Ј.* **4.** заст. *заштитни бедем, шанац.* — Направљена је једна мала забрана поради топова. *Маж. М.*

забра́нити, за̀брā̀нӣм сврш. **1. а.** *наредити, заповедити, огласити да се нешто не сме (у)чинити.* — Забраних ти да моја врата не обилазиш. *Богд.* **б.** *издати наредбу о престанку неке делатности; наредити повлачење нечега из оптицаја.* — Зашто забранише ваше новине Шумадинку? *Нен. Љ.* Написао [је] књигу »Повратак у родни крај«, која је одмах била забрањена. *Дед. В.* **2.** *објавити да је забрањен приступ у забран.* — Док још нико у селу није забранио ливаду, поче Ђорко да брани и своје и туђе. *Лал.* **3.** правн. *ставити забрану на што, објавити да је забрањено служити се нечим.* — Прије него ли је по тој молби обављен попис забрањене имовине, имаду предност пред заложним правом забране. *Мј. 1926.*

Изр. забрањено воће (забрањена јабука) *нешто што се воли, али је недопуштено.*

за́бранскӣ, -ā, -ō *који се односи на забран и забрану.* — Шећкао [је] неком плитком забранском увалом у малом багрењаку иза станице. *Вин.*

за́бранчић м *двм. од забран.* — Прођоше забранчић који се пружао иза вароши. *Ранк.*

забра̀њив, -а, -о *који може да буде забрањен, који се забрањује. Деан. Рј.*

забрањѝвање с *гл. им. од забрањивати.*

забрањѝвати, -ањујēм *несврш. и уч. према забранити.*

за̀братка ж *марама за забрађивање, везоглава.* — Тада притегну забратку. *Божић.*

за̀брашнити, -ӣм сврш. *посути, засути брашном.* — До њега . . . су допирали . . . гласови забрашњених радника. *Десн.*

~ се *пзвр.*

за̀брбати, -ā̄м сврш. оном. *в. забрботати.* — Испод ормана и опет забрба. *Матош.*

забр̀блати, -ā̄м сврш. *в. забрбљати. Вук Рј.*

забр̀бљати, -ā̄м сврш. *почети брбљати.*

~ се *распричати се, занети се у брбљање.* — Добранић се забрбља страствено са старом госпођом о политици и господарству. *Шен.* Ја се забрбљао, а тамо може што затребати. *Глиш.*

забрбо̀тати, забр̀боћēм сврш. *почети брботати.*

забрбу̀љати, -ā̄м сврш. *загњурити, потопити.* — Марија се прислони уз корито, забрбуља пређу у воду и почне клопати. *Донч.*

за̀брдац, за̀брца м *онај који живи, станује за брдом. И-Б Рј.*

за̀брдица ж *место иза брда, мала увала испод брда.* — На стрњишту испод села у једној забрдици скупио се Лујо сав под хаљиницу. *Коч.*

за̀брдњача ж покр. **1.** *гредица изнад статива на разбоју за ткање. Вук Рј.* **2.** *крајња жица у брду за ткање. И-Б Рј.*

за̀брдскӣ, -ā, -ō *који се односи на забрђе, који се налази у забрђу. Р-К Реч.*

за̀брђанин м *човек из забрђа. Деан. Рј.*

за̀брђанка ж *женска особа из забрђа.*

за̀брђе и **за́брђе** с *предео иза брда; брдовит предео.* — У забрђу од запада виногради. *Павл.*

забрѐбоњити, -ӣм сврш. *почети бребоњити.*

забрѐђати, -ā сврш. покр. *постати брежа, трудна, затруднети. Вук Рј.*

за̀брежје и **за́брежје** с **а.** *узвишица над речном обалом.* — Река је протицала, тамна, испод забрежја. *Црњ.* **б.** *брежуљкаст предео, крај иза брега.* — Мутне ријеке су текле у сива забрежја. *Ђон.*

забре́кнути, за̀брēкнēм сврш. = **забрећи** **а.** *набујати, набрекнути, набубрити; натопити се влагом, течношћу, текућином.* — С тешком муком му је скидала забрекле чизме. *Андр. И.* **б.** прел. *отклонити расушеност дрвених судова држањем воде у њима.* — Спремај бачве, очисти и забрекни кадуче. *Ђур.* **в.** *испунити се, напунити се, накрцати се.* — Забрекнуше те вечери магазе, а људи се скупише да прославе умирење Дрине и повратак Курибегов. *Марк.*

М. Кад трговци пођу лучити свиње, добро забрекне ћемер у Матије. *Лаз. Л.*

Изр. ~ од снаге *стећи велику снагу; осетити снагу, прилив снаге, прилив крви.* — Забрекао од снаге . . . Јандрија је био постао трубач. *Десн.*

забрекњáвати, -èкњāвāм и **забрекњúвати,** -èкњујēм *несврш. и уч. према забрекнути.*

забрèктати, зàбрекћēм сврш. *почети брекатати.*

зàбремзати, -āм сврш. варв. *бремзама успорити кретање; зауставити, укочити.* — фиг. Унапред знам да би ме мастиљаре оним њиховим ауторитетом у месту забремзали. *Дав.*

зàбрёнцати, -āм, **зàбрёнчати,** -āм и **забрéнчати,** -чӣм сврш. *почети бренцати, бренчати.* — Оно на крају репа још страшније забренчи. *Кол.*

забрéњити, зàбрёњӣ сврш. покр. *в. забрећати.* — Ти си називао његовим благословом сваку овцу што је на вријеме забрењила. *Бег.*

забрéћи и **зàбрёћи,** зàбрёкнēм сврш. = забрекнути.

зàбрецати, -āм сврш. *почети брецати.*

забрéчати, -чӣм сврш. *почети бречати.*

забрзàти, -āм сврш. *повећати брзину (хода или говора најчешће, али и било које радње).* — Мала притиште руком груди да јој се не тресу, уситни, забрза. *Андр. И.* Он . . . забрза дебелим ножицама даље од зида. *Кал.* Само једно, само једно! — забрза она. *Шимун.* Подобро напиши, — па се присјети и забрза: — Со ми остаде у торби, со је за краву, ну дајдер је. *Сиј.*

забри́дети, -дӣ, ијек. забри́дјети, сврш. *почети бридети.*

забри́дјети, -дӣ, ек. забри́дети.

зàбрижити, -ӣм сврш. прел. *в. забринути, учинити да брине когод.* — Е, баш ме је син материн забрижио. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *в. забринути се.* — Свијет [се] и забрижио. *Јакш. Ђ.*

зàбризгати, -āм сврш. *почети бризгати.*

забрѝјати, зàбријēм сврш. **1. а.** *отпочети бријање; обријати мало са стране, подбријати.* — Сви беху у антеријама . . . са јаче забријаним брковима. *Срем.* **б.** *избријати (наврх главе).* **2.** фиг. *почети дувати (о хладном ветру).* — Забрије грозна вјетруштина. *Креш.*

зàбринӯт, -а, -о *који има бригу, испуњен бригом.*

зàбринути, -нēм сврш. прел. *испунити бригом, задати (коме) бригу.* — Као сваку мајку, забрину је болест његова. *Вес.* Све, од травке до човјека, брижна јесен забрине. *Прер.*

~ **се** *пасти у бригу, постати забринут.* — Цела Баварска забрину се. *Нен. Љ.* А тежаку се лице забрине опскрбљено новим спознањем. *Кал.*

зàбринӯто прил. *с бригом, брижно.* — То је корак за цијели живот, додаде као забринуто. *Том.* Па добро, кад није друкчије — одговори Ђурица забринуто. *Ранк.*

зàбринӯтōст, -ости ж *стање и осећање онога који има бригa.* — Забринутост бјеше јој засјенила лице. *Кум.* Могла би још помислити да њезина радозналост није суђут, него забринутост како јој не би остала на терету. *Бег.*

забриња́вати, -њāвāм и -њујēм *несврш. и уч. према забринути.*

~ **се** *несврш. и уч. према забринути се.*

забрѝњујӯћӣ, -ā, -ē *који изазива бригу.* — Касније, кад су већ ојачали и нарасли у забрињујућу и озбиљну снагу, та ствар му је постала мрска. *Лал.*

забр́кати, зàбр̄кām сврш. *ставити што сипко у течност, текућину и измешати;* фиг. *направити збрку, побркати.*

~ **се** *збунити се, помести се.* — Али да је који знао сам своју кућу потрефити! Но се замало не забркаше људи! *Вукић.* Клети штапови! И они се већ мичу, гибају, клепећу. И сељаци се забркали. *Матош.*

забр̀кљачити, -ӣм сврш. шаљ. нар. *почети бркљачити.*

забркòтати, -р̀коћēм сврш. оном. *в. забректати.* — Вршалица заштекта, забркота. *Сим.*

забрљáвити, -р̑љāвӣм сврш. **1.** непрел. *изгубити тренутно способност мишљења, ошамутити се, заблесавити.* — Забрљависмо лепо, па ако нож тражиш, лулу ти пружа. *Вукић.* А наједном ти, девета рупа на свирали . . . забрљавиш. *Сим.* **2.** прел. *учинити да неко забрљави.* — Види се да те учитељ забрљавио. *Рад. Д.*

забр̑љати, зàбр̑љām сврш. **1.** *направити мрље на нечему, замрљати, испрљати.* — И она ми се придружи те ми све писмо забрља. *Јурк.* фиг. С једном ствари су се . . . тешко мирили: с тим да нема пљачке. И све би забрљали својим »снабдевањем«. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *погрешити, рђаво извршити какав задатак; учинити што нечасно.* — Вук се лецну као да је опет нешто забрљао. Не. Није овог пута погрешио. *Дав.* Забрља у најодлучнијем часу. *Сим.* Адвокат [је] нешто забрљао с продајом млина. *Сек.* **3.** *учинити да (неко) забрљави, довести некога у забуну.* — Увијек некакве изванредне фразе, само гледајте како да забрљате и замутите човјека. *Коз. Ј.*

забр̏љити, зàбр̄љӣм сврш. *загњурити, завући.* — Понеко [кључе] забрљи главу у трњак крај пута да . . . чупне још мало траве. *Дом.*

зàбрњичити, -ӣм сврш. *ставити брњицу.* — Благоје решен да не буде слабић . . . забрњичио га [теле] и шинуо конопцем. *Рад. Д.*

забр̀одити, зàбродӣм сврш. **1.** *почети бродити, запловити водом*; фиг. *кренути на дужи тежи пут или тежи посао.* **2.** *кренути, винути се.* — Мјесец изрони иза влажне, сумрачне шуме и заброди према висини. *Кос.*

забр̀ождити, зàброждӣм сврш. покр. *загазити, заглибити се.* — фиг. Не знате ни сами у чему сте заброждили. Оскрвнили једно свето име. *Љуб.*

забр̀ојати се, -јӣм се сврш. *забројити се.*

забр̀ојити, зàбројӣм сврш. *преварити некога бројењем*; *закинути, укаишарити.* — Како ти и Алексеј делите приходе? . . . — Да те не заброји? Он је вешт. *Бил.*

~ **се** *погрешити у бројењу, погрешити у рачунању.* — Трговци добили натраг новац за који се забројили. *Леск. Ј.* Ако хоћеш да бројимо понова, ал' знај да се у животу ни за пару нисам забројио. *Рад. Д.* фиг. Баш се и господин бог забројио кад је тебе стварао. *Ков. А.*

забр̏слати, -ӑм сврш. *почети брслати* (*почети брзо и неразговетно говорити*).

забр̏стити, -ӣм сврш. *почети брстити*; фиг. *почети брзо којешта говорити*; *сав се предати причању.* — Кад га Јованка понуди кафом, чича забрсти: — Друго моја, имаш више среће но памети. *НИН 1960.*

зàбртвити, -ӣм сврш. *затиснути, затворити, запушити.* — Рупу забртви комадом цигле. *Пав.* Било им је . . . као да су им уста забртвљена под притиском море. *Кос.*

~ **се** *запасти, заглибити се* (*у што*). — Кратке и ниске лопте забртве се у снијегу. *Ног.*

забртвљ̏вати (**се**), забр̀твљујēм (се) *несврш. и уч. према забртвити* (*се*).

забр̏ујати и **забр̏ујити,** -јӣм сврш. *почети брујати, брујити.*

забрунд̏ивати, -ӯндāвӑм *несврш. и уч. према забрундати.*

зàбр̄ундати, -ӑм сврш. *почети брундати.*

забр̏чити се, зàбр̄чӣм се сврш. *добити бркове*; *престати брijати бркове, пустити бркове.* — Одавна [се] хтио забрчити јер су му се многе подсмјехивале да не изгледа мужевно. *Божић.*

зàбрчњāк м (обично у мн.) *в. зализак.* — Коса му гарава, а забрчњаци брижно почешљани. *Креш.*

забӯ̏бати, зàбӯбӑм сврш. **1.** *почети бубати*; *забубњати, затрупарати, залупати.* — Ми забубасмо ногама по плочнику. *Неим.* **2.** *затворити.* — Ваљат ће да добро забубаш прозоре и врата. *Војн.* **3.** *загњурити, увући.*

забубѐтати, -ӑм сврш. *почети бубетати.*

зàбубнути, -нēм сврш. *залупити.* — Јеле улази хитро забубнувши за собом врата. *Војн.*

забӯ̏бњати, -ӑм сврш. *почвети бубњати.*

зàбугарити, -ӣм и **забуг̏арити,** -ӯгāрӣм сврш. *почети бугарити.*

забудалàсати, -ӑм сврш. *побудалити, преко мере се занети ким или чим, залудети.* — Помами се за младицом . . . забудаласа горе од икаква младића. *Сим.*

зàбуђати (**се**), -ӑм (се) сврш. **1.** *постати буђав, убуђати* (*се*). **2.** *запустити* (*св*). — Између тих ретких људских насеља, беспутна, забуђала поља, па влажне шуме и бескрајне . . . мочвари. *Петр. В.*

забӯ̏јати, -ӑм сврш. *стати бујати*; *постати бујан.*

забӯ̏ктати, зàбукћēм и **забӯ̏ктети,** -тӣм, ијек. забӯ̏ктјети, сврш. **1.** *почети буктати, буктети.* **2.** *запалити ватру*; *засијати, обасјати чим.* — фиг. Аугуст Цесарец и Мирослав Крлежа забукташе пламеном. *Шим. С.* **3.** фиг. *праснути, гневно подвикнути.* — У брз пламен на ме забуктио: »Жуљо једна, скадарско копиле!« *Ботић.*

забӯ̏ктјети, -тӣм, ек. забӯ̏ктети.

забӯ̀лати, -ӑм сврш. покр. *затворити* (*у коверат*); *запечатити булом*[2]. *И-Б Рј.*

зàбулити, -ӣм сврш. *учинити булом*[1]; *потурчити жену*; *ставити на се што од одела као була*[1]; *повезати главу марамом.* — Главу је забулила белом куповном шамијом. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *потурчити се* (*о жени*); *направити се була*; *повезати главу*; *умотати се.* — Забулила се белом марамом, па залева цвеће. *Јакш. Ђ.* Стаде једна жена, сва забуљена у избледелој фереџи. *Андр. И.*

зàбӯљено̄ст, -ости ж *изглед и стање онога што је забуљено.* — Не гледа . . . порцеланске тањире са насликаним . . . људима који се клизају држећи се за руке, грациозним људима упркос забуљености њихових широких одела. *Дав.*

забӯ̏љити се, зàбӯљӣм се сврш. *упрети поглед у нешто, загледати се.* — И онда се погњурио сам у себе, смркнуо и забуљио у земљу. *Ков. А.* Николетина се намрштено забуљи у ватру; а онда диже поглед навише. *Поп.*

забумба̀рати, -ам̄ сврш. *почети бумбарати, говорити или певати гласом сличним бумбареву; прогунђати.*

за́бун[1] м покр. *жагор, жубор. Вук Рј.*

за́бун[2] м *в. забуна.* — Учинићу забун у дворове. *НП Вук.*

за́буна и **за́буња** ж **а.** *збуњеност, узрујаност, пометња; недоумица.* — Да забашури забуну, почне се поигравати с дјецом. *Кал.* Све је то нагонило у још већи страх и забуну. *Андр. И.* **б.** *узрујаност; неред, хаос.* — Гром да је ударио у кућу Пуретића, не би направио толико забуне. *Вес.* **в.** *грешка, заблуда.* — Најславније је у животу исправљати забуне. *Крл.* **г.** *неприлика, незгода.* — Они су се већито налазили у новчаној забуни. *Јов. С.* Изр. унети (направити, довести у) забуну *направити пометњу, збунити.*

за̀бу̏ндати, -ам̄ сврш. **1.** *умотати, завити.* — Посматрао [сам] свет који је забундан журио, или се весело смејао. *Јак.* **2.** фиг. *спетљати, збунити.* — Најпоштенијег човјека они могу забундати и застрашити . . . па да не зна ни шта ради ни шта говори. *Ћор.*

~ **се** *повр.* — фиг. Већ знате госпа Нолине форме: све отворено, и увек као целом свету упркос! . . . Али се Јулица ипак забундала до преко носа. *Сек.*

забу́нити, за̀бу̏нӣм сврш. **1. а.** *збунити, довести у недоумицу, изазвати забуну, помести.* — Флегматички одговор унуке и бабе збунише га страховито. *Шен.* **б.** *ошамутити, изазвати несвестицу.* — Плесноћа и неки незгодни задах га сместа збуни, а било је тако мрачно као у гробу. *Ат.* **2.** *подићи на устанак, побунити, узбунити.* — Да цар суди, а Лука се труди каконо ће мировати раја . . . па да више не забуни царства. *Март.* Буна! — све се, кажу, забунило. Црногорци заузели Дрвар и Петровац. *Ћоп.* **3.** *омести, спречити.* — Што се тиче Моравске дивизије . . . она је за све то време била забуњена борбом на свом десном крилу. *Лаз. М.* Трећа ће ти ударити војска од бијела града Колашина . . . да забуни Ровца и Морачу . . . да не дођу тебе у индату. *НП Вук.*

~ **се 1.** *збунити се.* — На то се пред оцем забуни и сметено поникну очима. *Леск. Ј.* **2.** *залутати.* — То двоје-троје новине што се забуне на село почине каткад већи дар-мар него све . . . сплетке. *Ад.*

забункѐрисати се, -ишем̄ се сврш. **а.** *затворити се у бункер.* — Без наређења и дозволе назвао је забункерисаним Талијанима »добро јутро« са гроздом крагујевачких бомби. *Вуј.* **б.** фиг. *повући се у одбрану, затворити игру (у фудбалу).* — Вележ се, међутим, »забункерисао«. *Пол. 1959.*

забу̏нцати, -ам̄ сврш. *почети бунцати.*

за̀бу̏њеност, -ости ж *в. збуњеност.*

забуња́вати, -ујем̄ *несврш. и уч. према забунити.*

~ **се** *несврш. и уч. према забунити се.*

забургѝјати, -ам̄ сврш. *почети бургијати;* фиг. *покренути у ковитлац, усковитлати.* — Забургијала би [бура] . . . подижући нагао вихор прашине и односећи црепове с кровова. *Десн.*

за̀бурити, -ӣм и **забу́рити**[1], за̀бу̏рӣм сврш. *завући, загњурити.* — Девојке забориле носеве у рупце. *Ад.*

забу́рити[2], за̀бу̏рӣ сврш. *почети дувати (о бури).* — Те ноћи забури страшно и стаде хујати велики дажд. *Гор.*

забурли́кати, -у̏рлӣчем̄ сврш. *почети бурликати.*

забурма́вати, -у̏рмāвам̄ *несврш. према забурмати.*

забу̏рмати, -ам̄ сврш. *затворити бурмом, завити, зашарафити;* исп. бурма (2а). — Још му бјеше пуце забурмато, у њем носи чашу и ракију. *НП Вук.*

забу̏рмутити, -ӣм сврш. *испрљати бурмутом, оставити трагове бурмута на нечему.* — У основној школи подучавао га је . . . патер Бонавентура . . . јак човјек округле главе, забурмућеног носа. *Новак.*

забу́сати, за̀бу̏сам̄ сврш. *забости, забити.* — Сред авлије копље забусао. *НП Вук.*

забу̏сенити, -ӣм и **забу́сити,** за̀бу̏сӣм сврш. *покрити бусењем.* — Ко ће издржати . . . плач звјериње дјеце по забусењеним њивама. *Вуј.*

забу̏тати, -ам̄ сврш. покр. *завући, увући; завалити.* — Само да се господа наужива и да сто . . . заврзлама извољева, како би своје сало у свилу и фотеље забутала. *Рад. Д.*

за̀бу̏ћкати, -ам̄ сврш. **1.** *почети бућкати.* **2.** *мешајући бућкалицом умутити.*

забу́чати и **забу́чити,** -ӣм сврш. **1.** *почети бучати, бучити.* **2.** *испунити буком.* — А ипак је његов глас забучио уску уличицу. *Кал.*

забуша́вање с *гл. им. од забушавати.*

забуша́вати, -ујем̄ несврш. = забушивати[1] *несврш. и уч. према забушити.*

забу̏шант м *онај који избегава да изврши дужност, да испуни обавезу.* — Јавило се много . . . забушаната који би хтјели да се извуку из ватре. *Лал.* Све сами саботери, забушанти из команде подручја. *Хорв.*

забу̏шантскӣ и **забушàнтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на забушанте, који је као у забушанта.* — Патрола . . . лаганим забу-

шантским ходом пође према Колашину. *Лал.*

забу̏шантски и **забушàнтски** прил. *као забушант.* — Проживио рат у Канади готово забушантски. *ВЛ 1960.*

забу̏шантство и **забушàнтство** с *особина и поступак онога који забушава, подваљује; превара, подвала.* — Тој дванаесторици дебелих апостола забушантства рече капетан . . . *Јонке.*

забушàнција и **забушáција** ж фам. *забушавање.* — Све, све, али и на самом фронту има забушације. *Вин.*

забушѝвање с *гл. им. од забушивати.*

забушѝвати[1], -ȕшујем несврш. = забушавати. — Због тих тричавих пара да се поново враћа на посао. . . да се мучи . . . довија и забушује. *Маш.*

забушѝвати[2] **(се)**, -ȕшујем (се) *несврш. према забушити*[2] *(се).*

забу̏шити[1], -ѝм и **забу̏шити,**[1] забȕшим сврш. **1. а.** (нешто) *избећи извршење задатка, испуњење обавезе.* — Неки почеше да се праве болесни да би забушили сјутрашњи продужетак акције. *Лал.* **б.** (некога) *преварити некога, подвалити некоме.* — Нико му није могао измаћи и забушити га. *Срем.* **2. а.** *збунити, изненадити.* — Рашта тако . . . изненада нас забуши листом? *Њег.* Хермину забуши у први мах тај жар пријатељице . . . али брзо се осviјести од чуда. *Шен.* **б.** заст. *снаћи, задесити.* — Срце ми се залије чемером, забуше ме јади. *Буд.* **3.** *ударити; запахнути.* — Студен вјетар забуши је у лице. *Ћип.*

забу̏шити[2], -ѝм и **забу̏шити**[2], забȕшим сврш. **1.** *затиснути, запушити, испунити.* — Не можемо ове јазове забушити с празним крилатицама. *Уј.* **2.** *увући, загњурити, забити.* — Јела сва стрепи . . . забушивши главу у његова прса. *Кос.*

~ **се** *увући се, забити се, загњурити се.* — Улучи прилику и забуши се у гомилу. *Франг.*

зáва ж покр. *в. заова.* — Дотрчаше заве и јетрве. *НП Вук.*

завáбити, зàвāбīм сврш. *дозвати вабом, призвати, примамити (о стоци).* — Сам је јунак тора отворио и бијеле овце завабио, бјежи с њима преко Зете равне. *НП Вук.*

завагúвати (се), завагујем (се) несврш. *нагињати се, клатити се.* — Кобила . . . снажно затопота копитама да је лаки фаетон јурнуо као ветар низ улицу, тандрчући и пријатно завагујући. *Маш.* Фељбаба се диже . . . и покорно завагује низ пут, савјесно подржаван од унука. *Ћоп.* Ножни прсти били су у њега врло слабе петље, те се је завагивао унапријед као укочени какав сунцокрет на вјетрињу. *В 1885.*

завáгнути (се), зàвāгнēм (се) сврш. *нагнути (се), заклатити (се).* — И Јанко завагну за њим, али га придржа Јошко. *Тур.*

зáвада и **зâвада** ж *свађа, распра; међусобна љутња; међусобни спор.* — Је ли та завада гордијски чвор? *Шен.* Пострадао је он у некој завади с аристократима. *Ков. А.* Ту живи и његова невенчана жена Агата, кад није у завади с Ментом. *Андр. И.* Због телета у завади сам с њим. *Цес. Д.*

зáвадба ж *в. завада.* — Могло би доћи . . . до завадбе и неслагања. *Донч.*

зàвадити, -ѝм сврш. *створити, изазвати свађу између два или више лица, односно колектива, међусобно посвађати.* — А како би теби било да је ко тебе с покојним Иваном завадио? *Вес.*

Изр. **завадио би два ока у глави** *то је највећи сплеткаш.*

~ **се** *уз. повр.* — Зар сте се опет завадили? — упита мајку. *Леск. Ј.* Час се завадимо, после се опет помиримо. *Лаз. Л.*

зáвадница ж (у атрибутској служби) *она која завађа, сплеткашица.* — Мајка завадница [наслов песме]. *НПХ.*

завáдња и **зáвађа** ж заст. *в. завада.* — Ни сада не живе они у очитој завадњи. *Том.* То је и учинио . . . препјевавши стару хрватску пјесму о тој завађи. *В 1885.*

завáђање с *гл. им. од завáђати (се).*

зàвађање с *гл. им. од зàвађати (се).*

завáђати, зàвāђām *несврш. и уч. према завести*[1], *заводити.*

~ **се** *несврш. и уч. према завести се*[1].

зàвађати, -ām *несврш. и уч. према завадити.*

~ **се** уз. повр. *несврш. и уч. према завадити се.*

завàђāч, -áча м *онај који завађа; сплеткаш.* — Нападам на . . . завађаче народа. *Уј.*

завађѐнӣк, -ика м *онај који је с неким у завади.* — Кавгу је примило село као стару ствар, а завађеници, изгледало је, да се не мисле мирити. *Ћип.*

зàвађенӧст, -ости ж *однос завађених, стање које влада међу завађенима.* — Имала [је] да буде средство за рушење државе, за стварање зле крви и завађености између наших народа. *Пол. 1944.*

завађѝвање с *гл. им. од завађивати (се).*

завађивати (се), -àђујем (се) несврш. *в. зàвађати (се).*

зàвазда прил. *в. заувек.* — Он се реши да те сумње једном завазда **рашчисти.** *Мил. В.*

за̏вала и за̏вала[1] ж геогр. *пространо удубљење на Земљиној површини са благо нагнутим странама.*

за̏вала[2] ж покр. **1.** *гомила, хрпа несаденутог сена.* — Једни скупљају сено у завале, други навиљке превозе на воловима. *Лал.* **2.** *место на огњишту према прочељу, на које се ослањају дрва при стављању на ватру.* — Улазећи у кућу, Никола угледа снаху како је необично присела код завале испод прочеља . . . и преплашено гледа зликовца. *Ранк.*

зава́лити[1], за̀ва̄лӣм сврш. **1.** *оборити, повалити; спустити.* — Завалићу вас у снег. *Јак.* Наслони се на његово колено, а главу завали на његову руку. *Вукић.* **2.** *загњурити, увући.* — Завалила лице у јастуке на кревету, а обла јој се рамена само тресу од плача. *Ивак.* Он седе на столичицу до ватре завалив главу у руке. *Станк.* **3.** *забацити унатраг, затурити.* — Коста забаци капу на теме, завали главу, зажмири, а рукама се одупре о сто. *Јак.* **4.** *ставити препреку на нешто, затворити; затрпати; заглавити.* — Док уз брдо вода наревала, а скочило триста Граховљана да завале друме и потоке. *НП Вук.* фиг. Па и мене Мујо сразит шћаше, па завали негдје кланац Мујо. *Март.* **5.** непрел. *нагрнути, навалити, са жестином се кретати (о снегу, ветру и сл.).* — Али ти не знаш нашу Босну; овдје може да завали снијег и о Ђурђев-дану. *Чол.* Јужина једнако завалила преко поља и хучи око кућа и голих дрвета. *Тип.*

~ **се 1.** *опружити се, комотно лећи; заузети место, наместити се.* — Станко се завалио на ниску диванчићу. *Шимун.* Завалићу се немарно у непокошену траву. *Ђон.* фиг. Угојиће се он већ кад се завали у добру парохију. *Поп. Ј.* **2. а.** *пасти, упасти, заглибити се.* — Ноћас [је] све погубио кад му је коњ запливао кроз сметове и завалио се у снијег. *Чол.* Зашто се људи завале у дугове? *Киш.* Лети блато све у комаћу . . . а глиб да се точак . . . завали до оглавчина. *Ад.* **б.** покр. *потпуно малаксати, не моћи устати од слабости.* — Ждријебе се у зими завалило и погинуло. *Тип.*

зава́лити[2], за̀ва̄лӣм сврш. некњиж. и покр. *в. захвалити.*

зава́љати, за̀ва̄љам сврш. *учинити да се нешто почне ваљати, да се почне котрљати.*

~ **се** *отпочети се ваљати.*

за́ва̄ље с *нагнута страна, стрмина.* — Како је све штуро, како је јадно и гладно низ завоље крша. *Стипч.*

завальѐнӣк, -и́ка м покр. *онај који је завољен, онај који је без живости и окретности; слабић.* — То је његова мртваја, рукавац, у којем живи као клен завољеник. *Божић.* фиг. Срести ће нас двадесет тисућа . . . па не мрца и завољеника, но Бошњака али Арбанаса, од искона војничког народа. *Њег.*

за̀ва̄љенӧст, -ости ж *положај и стање онога који је завољен, који је неокретан, леђ.* — Он се наједном окрете од фотеље и њене похотљиве завољености. *Ћос. Б.*

завољи́вати, -а̀љујем *несврш. и уч. према завалити.*

~ **се** *несврш. и уч. према завалити се.*

зава́пити, за̀ва̄пӣм и **завапи́ти,** -пијем сврш. *почети вапити.*

завапнити, -и̏м сврш. *превући вапном, кречом, закречити, учврстити кречом; замалтерисати.* — Кад су изнад жене му завапнили плочу, Мате је клекнуо на руб гроба. *Кал.*

заварава́ње с *гл. им. од заваравати (се).*

заварава́ти, -а̀ра̄вам *несврш. и уч. према заварати.*

~ **се** *несврш. и уч. према заварати се.*

за̀вараво прил. необ. *варљиво.* — Завараво се оглашује шупље дрво. *Божић.*

за̀варати, -а̄м сврш. **1.** *одвратити нечију пажњу од чега скрећући је на другу страну.* — Гледа како да га завара, заговори. *Ранк.* **2.** *намерно погрешно обавестити, обманути, преварити.* — Вас су тешили билтени и варљиве вести, које су надлежни радо пуштали . . . да заварају и охрабре народ. *Нуш.* **3.** *завести, намамити.* — Пројурим . . . поред њега . . . он за мном . . . докле га нисам у кукурузе заварао. *Јакш. Ђ.* [Ново доба] ће народу уцијепити нова, здрава начела . . . да се не буде дао од тек каквога . . . човјека опсјенити и заварати. *Коз. Ј.*

Изр. ~ очи (коме) *искористити непажњу, вешто одстранити нечију пажњу од чега;* ~ траг *умаћи да се не зна куд; вешто избећи (потери и сл.).*

~ **се** *повр.* — Љутито изиђе из собе да тражи какав посао и тако се мало завара. *Макс.*

заварива́ње с *гл. им. од заваривати.*

заварива́ти[1], -а̀рујем *несврш. и уч. према заварити.*

заварива́ти[2] (се), -а̀рујем (се) *в. заваравати (се).* — Заложи је три пута медом из ожице, али не кад она зине, него је као заварује па јој изненада ожицу тури у уста. *Вук.*

заварѝва̄ч, -а́ча м *онај који завариује.*

заварѝва̄чкӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на завариваче и на заваривање:* ~ занат, ~ алат и сл.

зава́рити, за̀ва̄рӣм **1.** техн. *ковањем спојити усијане металне делове предмета.* — Имао је да завари лимену плочу . . . затва-

рача првог дела бране. *Дав.* **2.** *ставити месо у сирће, вино и сл. да постоји пре кувања. Вук Рј.*

заварка́ва̏ње с *гл. им. од* **заваркавати** (*се*).

заварка́вати (**се**), -а̀рка̄ва̄м (се) несврш. = заваркивати (се) *дем. и уч. према* **заваравати** (*се*).

за̀варкати, -а̄м сврш. *дем. према* **заварати.** — Заваркавши коња, скочио му [је] у седло. *Матош.*

заварки́ва̏ње с *гл. им. од* **заваркивати** (*се*).

заварки́вати (**се**), -а̀ркујем (се) несврш. = заваркавати (се).

завàрљив, -а, -о песн. *в.* **варљив.** — А ја седох да у песми створим лепши дан, младу жену уз колевку, заварљиви сан. *Змај.*

заварчи́вати, -а̀рчујем *несврш. према* **заварчити.**

за̀ва̄рчити, -ӣм сврш. покр. **а.** *спречити, омести; обуздати; сузбити, онемогућити.* — Већ неколико пута лемали су га људи као вола, па ништа . . . Ваљало би њега како друкчије заварчити. *Глиш.* Овај нам угурсуз увек поквари весеље. Њему је то давно и давно требало заварчити. *Ком.* **б.** *бајањем зауставити, излечити.* — Од оног вечера кад је Живана заварчила урок Лазару она ју је сматрала за најпаметнију жену. *Вес.*

зават- *в.* **захват-.**

за̀ватрити, -ӣм сврш. **1.** *дати ватру* (*пушци*), *почети пуцати, опалити.* — Онда цека заратио свога, заратио, па га заватрио. Добра пушка батру прихватила. *НП Вук.* **2.** *запалити. Р-К Реч.*

~ **се** *упалити се, планути.* — Прскавац бијаше врло влажан па је требало подоста времена док се упалио. Ӣпак се напокон заватрио. *Креш.*

заве́вати, за̀вē̄ва̄м, ијек. завијѐвати, покр. *в.* **завијати**[2]; исп. завити (6). — Завијева ме на срцу. *Вук Рј.*

заведе́ње с арх. **1.** *в.* **завод** (*I*). — Архијереј тестаментом може завештати 1/3 коме хоће, а друге 2/3 дужан је оставити на цркве, манастире . . . и сиротињска заведења. *Арх. 1926.* **2.** *навођење на разврат, завођењ; обљуба малолетне девојке. Мин. Лекс.*

завѐдљив, -а, -о *в.* **заводљив.** *Бен. Рј.*

завѐдрити, за̀ведрӣ безл. сврш. *окрвнути на ведрину* (*о времену*), *почети се ведрити, проведрити се.* — Киши је досадило да пада . . . заведрило је у висинама. *Пол. 1958.*

за̀вежањ, -жња м покр. *в.* **завежљај.** *И-Б Рј.*

за̀вежљā̄ј м = завезак (1) **1.** *оно што је заједно завезано или увијено, свежањ; замотуљак.* — Донеше пред њега три завежљаја различитих штапова. *Нен. Љ.* Отац већ замата потребне ствари у завежљај. *Пав.* фиг. [Влакови] вуку у завежљајима дима тежину угљеног доба. *Павл. Б.* **2.** *узао, чвор* (*нпр. на марамици као знак сећања на што*). *Вук Рј.* фиг. Завежљаји грчева ткали су им испод коже. *Лал.*

завежљà̄јић и **завежљà̄јчић** м *дем. од* **завежљај.**

за́вез м и **за́веза** ж *оно чиме је нешто завезано, веза, везица. Бак. Реч.*

Изр. трава од завеза нар. празн. *трава за коју се верује да има моћ да спречава зло силе.* — Бацит ће [у врело] . . . три крижића од глогова трна и клупко траве од завеза. *Тур.*

за̀везак, -еска м **1.** = завежљај. — Ђурица разви завезак и, видевши да је пун банкнота и дуката, завуче га у недра. *Ранк.* Жена се полако преви у пасу, обзину зубима завезак вреће, и поче полако да је диже. *Сиј.* **2.** фиг. *ситан, жгољав човек.* — Ама према човеку и уво! рече Латковић. Али ти, завешче један, куд си ти пристао? *Вес.*

за̀ве̄зан, -а, -о **1.** *трп. прид. од* **завезати.** **2.** фиг. *који се не уме снаћи, сплетен, неспретан.* — Он једини што је онако мало отресит, сви остали су некако завезани и глупи. *Нуш.*

Изр. завезана вреће *неспретан, везан човек, завезанко.* — Не велим да сам светац, још мање завезана вреће . . . али оно је мајстор. *Срем.*

завезáнко м *неспретан, неумешан, сплетен човек.* — Деси се по који завезанко и у старијим разредима. *Шапч.*

за̀ве̄зā̄нōст, -ости ж *стање и особина онога који је завезан, онога што је завезано.*

Изр. ~ црева мед. *заплетеност, сраслост црева* ileus.

заве́зати, за̀вē̄жēм сврш. **1. а.** *обавити, стегнути везом* (*узицом, ланцем и др.*) *и учврстити узлом, чвором; умотати, увезати у завежљај, у балу, дењак, сноп и сл.* — Празно јој је ужасно, као да стоји пред провалијом завезаних руку. *Каш.* фиг. Само се одупирала ногама, али он пребаци преко њих једну своју [ногу] да их завеже као сноп. *Бег.* **б.** *направити, сплести* (*чвор, узао*), *свезати.* — Завежем на длаци један узао. *Вук.* **в.** *причврстити везом* (*за нешто*), *привезати.* — Тамо ће лајати псето, али ти се не бој, завезано је. *Ђос. Б.* фиг. Завезала си човека за сукњу. *Ђос. Д.* **2.** фиг. *ушћедети, прикупити.* — И Мојсило завеза неку крајцару, оде у . . . паланку, отвори дућан. *Глиш.* **3.** фиг. (често као оштра, увредљива заповест) *престати говорити, умукнути,*

уђутати, ушутети. — Завежи! Ти си потпуно пијан. *Донч.*

Изр.~ језик, уста а) (коме) *приморати некога да не говори.* — Завезале су код куће мужевима језик. *Михољ.*; б) *не говорити, ћутати, шутети*; једва~ крај с крајем *тешко издржати материјално*; исп. саставити крај с крајем.

~ се 1. а. *свезати се, направити се (о чвору, узлу)*; *сплести се у чвор.* — фиг. Туд се чвор завезао. *Јурк.* Онда се живот и литература завежу у један чудан чвор. *Михиз.* **б.** мед. *сплести се, бити захваћен грчом (о цревима).* **в.** *причврстити св везом (за нешто), привезати се*; *прикачити се.* — За њих [ноге] се трн неки завезао, па га она све вуче за собом. *Сиј.* **2.** *заплести се, настати, развити се.* — Завезаће се крвава распра. *Бож.*

Изр. језик му се завезао (уста му се завезала) *не може реч да изусти.*

завезúвати (се), -èзујēм (се) *несврш. и уч. према завезати (се).*

зàвезице, -йцā ж мн. заст. *врста окова за руке.* — И на руке троје завезице. *Вук Рј.*

завејáвати, -èјāвāм, ијек. завијáвати *несврш. и уч. према завејати.*

зàвејати, -јēм, ијек. зàвијати, сврш. **1. а.** *почети вејати.* **б.** фиг. *запахнути, почети се ширити (у ваздуху, зраку или у духовној атмосфери).* — С посве друге стране завејао је свјеж вјетрић . . . оптимизма нове поезије. *Марј. М.* Све чисто, уредно . . . на вас заveје . . . дух уљудности. *Ранк.* **2. а.** прел. *покрити, затрпати, засути (обично о снегу).* — Сметови су завејали наш аеродром. *Б 1958.* Лутамо кроз башту, и све су стазе завијане цвијетом. *Кркл.* **б.** непрел. *нападати, нагомилати се вејући, направити сметове.* — Сув . . . снијег завијао је око »куће«. *Чол.* фиг. Сан завејао до крова. *Мас.*

зàвēк(а), ијек. зàвијек(а), прил. *заувек, занавек, довека.* — Срце за час престане, а душа завек утоне. *Дучић.* Жалила бих завијек ова сретна љета. *Јур.*

завèнчати, -āм, ијек. завјèнчати, сврш. *венчати (за себе).* — И Рустан-бег љубу развјенчао, а млађан је Салко завјенчао. *НПХ.*

зàвера и **зáвера,** ијек. зàвјера и зáвјера, ж; исп. урота **1. а.** *тајни договор против кога или чега.* — Од завере мрачне на слободу људи ти си, мој граде, мучки удар задобио први. *Панд.* Била је откривена необично разграната завјера против тјелесног интегритета царског принца. *Крл.* **б.** *учесници тајног договора или подухвата против кога или чега.* — Омладинци постадоше врста завере: мало-помало, па најпосле контакт са илегалнима. *Сек.* **2.** заст. *заклетва, завет.* — Тамо, у посветилишту испод . . . кипа . . . пред двадесет и шест годмна изрекао је брачну завјеру доброј . . . покојници својој. *Драж.*

завера́ва̄ње, ијек. завјера́ва̄ње, с *гл. им. од завераваши се.*

завера́вати се, -èрāвāм се, ијек. завјера́вати се *несврш. према заверити се.*

зàверак, -ēрка, ијек. зàвјерак, м, у изразу: сто (триста) му заверака *у изненађењу, као ублажена грдња: гле! видиш ти њега!* — А, сто му заверака његових! Пишу ми оданде да је први момак у Талијанској. *Срем.*

заверѐнйк, -йка, ијек. завјерѐнйк, м **а.** *онај који учествује у завери, уротник.* — Она [Милетина буна] је била проказана, али [су се] завереници већ кренули с војском на Крагујевац. *Прод.* Представник арагонске лозе . . . пао [је] сасјечен од . . . завјереника. *Крл.* **б.** *онај који се закуне, заветује нечему*; исп. заточник. — Жена, која је верски фанатик, то је најсвирепији завереник догме. *Дучић.*

заверенйков, -а, -о, ијек. завјеренйков *који припада заверенику.*

заверѐница, ијек. завјерѐница, ж *она која учествује у завери.*

заверѐнйчкй, -ā, -ō, ијек. завјерѐнйчкй *који се односи на завереникe.*

заверѐнйчки, ијек. завјерѐнйчки, прил. *на завереничкн начин, као завереник, потајно.* — Не смијемо ићи овако ћутке и завјереничкн. *Чол.*

завереништво, ијек. завјереништво, с *завереничко деловање, учешће у завери.* — Човек има утисак да је Чумићево завереништво било само кортешовање. *Јов. С.*

заверѐње, ијек. завјерѐње, с *в. завера.* — Па се кршно завјерење гради: мужи иђи кланце засједати. *Март.*

заверúвати се, -èрујēм се, ијек. завјерúвати се, несврш. *заверавати се.*

зàверити, -йм, ијек. зàвјерити, сврш. **1.** *удружити у заверу, учинити завереником.* — Изгледало је као да је судбина све завјерила против њих. *Лал.* **2.** *заклети, присећи.* — Не тражим од тебе да мијењаш своју вјеру, нити тога тражи наша турска вјера, већ само то да нас кадија завјери. *Том.* **3.** *обећати за жену.* — Објесио је кнеза . . . који ми [је] завјерио своју јединицу. *Шен.*

~ се 1. *направити заверу*; *удружити се против кога.* — Чинило му се [болеснику] да су се сви били заверили против њега. *Макс.* **2.** *дати веру, заклети се*; *дати реч*; *обећати се.* — Мицко је при поласку дао реч

владици и заверио се да ће поправити погрешку. *Срем.* Ваша [се] сестра . . . другому завјерила. *Јурк.* фиг. Ја се с тугом јесам завјерио. *Ботић.*

за́вернӣ, -ā, -ō, ијек. за́вјернӣ *који се односи на заверу; заверенички.* — Вечерас ће се написати писмо завјерно. *Нех.*

за́верница, ијек. за́вјерница, ж заст. *документ о свечаном обећању, текст заклетве (обично владареве).* — Саставља завјерницу на коју ће се у име краљево морати заклети поклисари. *Нех.* Да се завјеримо и да потпишемо завјерницу. *Шен.*

за́вес, ијек. за́вјес, м **1.** *завеса.* — Распадали се високи жути завјеси. *Наз.* **2.** *вео; зар.* — Ал' је Вема завес расклонила. *БВ 1867.* **3.** *прекривач, застирач уопште.* — Под завесима у дубоком и слатком сну почиваше мушко чедо. *Ат.*

за́веса и **за̑веса,** ијек. за́вјеса и за̑вјеса, ж *висећи заклон испред нечега, обично од тканине, застор (испред прозора, испред позорнице и др.).* — Два омања прозора . . . застиру се белом завесом. *Ад.* А сада мир! — ето завјеса се диже. *Цар Е.* фиг. Пред очима се истиква и лепрша сивкаста завјеса од пахуљица. *Лал.* Само би кадгод тамну завјесу ноћи пресјекла по која зелена ракета. *Хорв.*

Изр. гвоздена ~ фиг. *назив у земљама западног блока за границу земаља источног блока или за границу између социјалистичких и капиталистичких земаља;* димна ~ војн. *застор од дима као заштита од непријатељског осматрања;* дићи (уклонити, раздерати) завесу с чега *обелоданити тајну чега; разоткрити.*

за̀весити, -ӣм, ијек. за̀вјесити, сврш. **1.** *обесити, окачити.* — Уз бок висила [му] дуга и широка старинска сабља, завјешена о балчаку за прости конопац. *Ђал.* **2. а.** *спустити завесу (на прозору), заклонити завесом.* — Наједном се сложила са полумраком вазда завешене кухиње и тишином која је наступила. *Петр. Б.* Врата [су] завјешена тешким портијерама. *Бат.* **б.** *велом покрити девојку. Вук Рј.*

~ **се** *обесити се.* — Кад јој је Иван руку пољубио, она се завјесила о његово раме. *Ђал.*

за́весица и **за̑весица,** ијек. за́вјесица и за̑вјесица, ж *дем. од завеса.*

за̑веслāј м *замах, захват веслом при вожњи.* — Још неколико добрих завеслаја, па су у заливу. *Ћип.* фиг. Усмеравајући тим почетним завеслајем свој роман, он истовремено усмерава и читаоца. *НИН 1959.*

завѐслати, -ā̑м сврш. **1.** *почети веслати.* **2.** фиг. *развезати, распричати се.* — Завеслао надуго и нашироко у најтање танчине. *Креш.*

завѐсти[1] и **за̀вести,** -ѐдēм (аор. 2. и 3. л. за̑веде; р. прид. за̑вео, завѐла и за̑вела; трп. прид. завѐден, -ена) сврш. **1. а.** *одвести иза нечега.* — Милија изиђе. Заведем ја њу за кућу, па јој све лепо кажем. *Вес.* **б.** *одвести куд скренувши с пута, учинити да ко залута; одвести у страну, склонити.* — Сјахао сам, завео коња са стране пута и потрчао у правцу батерије. *Јак.* **в.** *повести куда.* — Одох јутрос и заведох косце, кад и овај човјек одонуда. *Мул.* **2. а.** *навести на рђав пут (преваром, лажном пропагандом и др.), обманути, преварити.* — Јединице Црвене армије често су морале водити жестоке борбе с разним заведеним побуњеницима. *Тито.* **б.** *навести на прекршај морала, на разврат, на грех; освојити, обрлатити, залудити.* — Подигао се човјек да заведе своју рођену шогорицу, он, један свештеник! *Ивак.* Она је попустила Ивовим молбама, заведена . . . сјајем његових очију. *Ћип.* **3. а.** *заиграти, повести завијајући (коло).* — Цупни, скочи . . . па заведи. *Радич.* **б.** *заметнути, развити (разговор).* — Њих двојица не говоре један другоме ништа . . . Да окушам ја завести разговор међу њима? *Ранк.* У лагању се кочији заведе живахан разговор. *Леск. Ј.* **4.** *увести, засновати, установити (какво ново стање, поредак и сл.).* — У својој [ћемо] жупанији завести хрватски језик у јавну службу. *Ђал.* А онда су завели потпуно самодржавље. *Пов. 2.* **5.** *унети, уписати у књиге.* — Молбу заведу у деловодни протокол. *Дом.*

~ **се 1.** *заметурати се, повести се;* исп. забатргати се. — Изненадним замахом . . . љосну [га] чекићем . . . те се . . . заведе и испусти пушку из руку. *Бож.* **2.** *поћи, повести се за ким.* — Заведе се за оним који га у јаму води. *Павл.* **3.** *утонути, занети се (у што).* — У сан се заведем. *Јурк.* Стари морнари . . . заведоше се у смех. *Дов.*

завѐсти[2] и **за̀вести,** -ѐзēм (аор. 2. и 3. л. за̑везе; р. прид. за̑везао, -ѐзла и за̑везла; трп. прид. завѐзен, -ена) сврш. **1.** *почети веслати; запловити, покренути брод.* — Ту ми лађе танке прихватише, завезоше блатом широкијем. *НП Вук.* Кретска . . . остави брда, те у море . . . завезох. *М-И.* **2.** фиг. **а.** *одмаћи, отпловити, упустити се, заћи (у што).* — Учинило му се да је време поодмакло, да је месец добро завезао према западним планинама. *Ђур.* Завезли добро у разговор. *Андр. И.* Завезе се у велике мисли. *Креш.* **б.** *распричати се, развезати.* — Али Преочанин завезао на дуго и видећи на лицима свечани занос од његове . . . пјесме, завезао без одушке. *Шимун.* **3.** покр. *употребити, покренути при вожњи (весла).* — Завезе танка вес'оца, па пође с драгом на дворе. *НП Вук.*

~ **се** **1.** *запловити, отиснути се, кренути водом, морем.* — Амид Бешировић, борац Првог батаљона . . . се био завезао одмах за Ђировићем, али му се сплав распао насред ријеке. *Зог.* Златна се шајка завезла Нилом. *Видр.* **2.** фиг. *занети се; упустити се, заћи.* — Иву би сјела на крило, а онда се завезла у маштаније. *Шимун.* Нас шестеро посједали око стола и завезли се у разговор готово до четврте поподне. *Коз. Ј.*

за́вет, ијек. за́вјет, м **1.** *свечано обећање, свечана обавеза на што; заклетва.* — Наш завјет на пјесничкову гробу преврнуо нам је посвема душу. *Шен.* У жару боја дадосмо завјет: »Никад с Титова пута!« *Ћоп.* **2.** *завештана жеља или молба.* — Не сијте ми изнад гроба цвеће . . . Пелен ће вам горке сузе мамит . . . што ми нисте завет испунили. *Ант. 2.* Југославенска академија . . . показала је да је разумела завет његов. *Бел.* **3. а.** *заветни дар на који се неко раније обавезао, поклон који верници прилажу црквама.* — Ту је католички манастир гдје . . . поморци своје завјете прилажу од памтивијека. *Љуб.* **б.** покр. *бројанице, круница.* — Св. Франи однијело с главе златну круну, а са груди му три низа драгоцјених завјета. *Мат.*

Изр. црквен. Стари ~ *први, старији део Библије заједнички за мојсијевце и хришћане;* Нови ~ *други део Библије, хришћански додатак ранијем старојеврејском тексту;* положити ~ *ступити у редовнике, калуђере.*

за̀ветāран, -рна, -рно, ијек. за̀вјетāран *заклоњен од ветра, миран, тих.* — Једна завјетарна увала . . . одведе их у брдо. *Лал.*

за̀ветāрје, ијек. за̀вјетāрје, с *в. заветрина.* — Сва је ријечка долина у завјетарју. *В 1885.*

за́ветина, ијек. за́вјетина, ж *дан у години који поједина села славе уз разне обреде, црквени год, црквена слава.* — Али кад би на саме Цвети, а тај дан држе Планинчани заветину, па се ту код записа скупило старо и младо. *Јакш. Ђ.* Српске славе, заветине, свадбе, села . . . зачињени су песмом и весељем. *Марк. Св.*

за́ветиште, ијек. за́вјетиште, с *место на које се иде ради полагања, давања или извршивања завета.* — Који помоћ иште . . . иде горе до самотне капеле и она је онда старо завјетиште. *Визн.*

за́ветнӣ, -ā, -ō, ијек. за́вјетнӣ *који се односи на завет:* ~ жртва, ~ дужност, ~ дан, ~ процесија, ~ мисао, ~ ходочашће.

за́ветнӣк, ијек. за́вјетнӣк, м *онај који се заветује, који положи завет.* — Завјетницима село опрашта. *Божић.*

за́ветнӣков, -а, -о, ијек. за́вјетнӣков *који припада заветнику.*

за́ветница, ијек. за́вјетница, ж *женска особа заветник. Бен. Рј.*

за́ветничин, -а, -о, ијек. за́вјетничин *који припада заветници.*

за́ветничкӣ, -ā, -ō, ијек. за́вјетничкӣ *који се односи на заветнике.* — Знам . . . да ће и кругу завјетничком, тајном јекнути одједнom пробуђене жице. *Кркл.*

за́ветовалац, -аоца, ијек. за́вјетовалац, м *заветник. Бен. Рј.*

заветова̀нӣк, -и́ка, ијек. завјетова̀нӣк, м *онај који је заветован, за кога је учињен завет. И-Б Рј.*

за́ветовање, ијек. за́вјетовање, с *гл. им. од заветовати (се).*

за́ветовати, -тујēм, ијек. за́вјетовати, свр. и несвр. **а.** *обавез(ив)ати заветом, заклетвом.* — Причају и да га је таст на самрти завјетовао да војује на Турке, докле не нађе замјене. *Кост. Л.* **б.** *свечано обећа(ва)ти, обрећи, обрицати.* — И заиста, већ трећи дан заветовасмо једно другом вечиту верност и љубав. *Шапч.*

~ **се** *обавезати се заветом, заклети се, заклињати се, обећа(ва)ти.* — Тако, док не сване, он не би проговорио за живу главу. Изгледа да се завјетовао. *Андр. И.* Нити је заборавио завјета којим се завјетовао. *Креш.*

завѐтӧвница, ијек. завјѐтӧвница, ж *заветница.* — А завјетовница породи на свијет прелијепе близанке. *Шен.*

за̀ветрен, -а, -о, ијек. за̀вјетрен *заветаран. Прав.*

за́ветрина, ијек. за́вјетрина, ж **а.** *место заклоњено од ветра.* — Спустисмо [се] у јаругу, и нађемо једну заветрину. *Вукић.* Цеста бијаше прашна, а у завјетринама зрак усијан, загушљив. *Цар Е.* **б.** фиг. *удобно, безбедно, сигурно место.* — Јакшић је дошао у Србију не на неко велико и добро плаћено место и у заветрину једне канцеларије, но у забачена влашка села у Црној Реци. *Скерл.* Стално [се] вучете по завјетрини око штаба. *Лал.* Узалуд је тражио неку тиху завјетрину у својим мислима. *Мар.*

за́ветрӣште, ијек. за́вјетрӣште, с *в. заветрина.* — Насред лађе у једном заветришту седео је сердар Андрија. *Нен. Љ.*

завѐтуша, ијек. завјѐтуша, ж *заветница.* — Доперјале и босе завјетуше. *Јел.*

за̀вечēрје с *вечерње доба.* — Истом у блиједом свјетлу завечерја смирује се она веселост . . . за столовима. *Коз. Ј.*

за̀вешати, -ā̄м, ијек. за̀вјешати *несврш. и уч. према завесити.*

завешта́вати, -ѐштāвām, ијек. завјешта́вати *несврш. и уч. према завештати.*

за̏вештāј, ијек. за̏вјештāј, м *завештање.* — Старац Јаков . . . је потекао у Египат . . . и изрекао у завјештају . . . највећу ријеч. *Л-К.* Према завјештају [ће] . . . уживати доходак. *Мат.*

завѐшталац, -аоца, ијек. завјѐшталац, м = завештатељ и завештач *онај који што завештава; онај који што оставља у завет.* — Тиме је Академија отпочела извршавати последњу вољу једнога од својих завешталаца. *БК 1906.*

завешта́ње, ијек. завјешта́ње, с **а.** *завештана жеља, завет (2), аманет.* — Препоручио му је да га поведе са собом у Цариград . . . Али то завештање није било лако извршити. *Андр. И.* **б.** *последња воља, опорука, тестаменат.* — Завјештање је сличило на памфлет. *Десн.* **в.** *опоруком остављена имовина (наследство, легат).* — Коморе ће се издржавати . . . из завештања и осталих . . . прихода. *Лапч.*

завѐштатељ, ијек. завјѐштатељ, м = завешталац.

завѐштатељка, ијек. завјѐштатељка, ж *женска особа завештатељ.*

завѐштати, -ā̄м, ијек. завјѐштати, сврш. **а.** *оставити у наследство опоруком, тестаментом.* — Нешто новаца [му је] завештала у тестаменту. *Срем.* **б.** *оставити као аманет, завет, ставити у дужност онима који остају.*

~ се *в. заветовати се.* — Завјештала се да их [мушке хаљине] носи док је жива. *Миљ.*

завѐштāч, -а́ча, ијек. завјѐштāч, м = завешталац. — Стари [су] завештачи остављали . . . своја добра за школовање деце и младића. *Петр. В.*

завеште́ње, ијек. завјеште́ње, с *завештање. Бен. Рј.*

завѐшчић м *дем. од завезак.* — Сваки [је] завешчић одрешен и прегледан. *Ком.*

за́видан, -дна, -дно **1.** = завидљив *који завиди другом, пун зависти.* — Ја сам мислила да си ти завидан што моја Пава иде у газдалук. *Вво.* И тако . . . одружи се од босанскога змаја завидни Тузла-капетан. *Том.* **2. а.** *који је такав да изазива завист; повољан, добар, угодан.* — Ситуација у којој се налазите није завидна. *Крл.* **б.** *количински знатан, велик, висок:* ~ висина, ~ ниво, ~ број, ~ брзина.

за́видети, -дӣм, ијек. за́видјети, несврш. *бити незадовољан због нечега што други има или постиже; пожељкивати оно што други има.* — Завидео Игњат Петру . . . што је онако стасит и одрастао. *Вес.* Ваља му заиста завидјети за овако красну смрт. *Јонке.* И док су му другови завидјели што их оставља, он се тужно спремао на . . . пут. *Ћоп.*

за́видјети, -дӣм, ек. за́видети.

завѝдљив, -а, -о = завидан (1). — Ја сам отишао од њега увјерен да је ово стварење злобно . . . и завидљиво. *Л-К.* И Бранко се од свога успеха мало занео . . . Наравно, видео је и понеки усиљени смешак, и чуо понеку завидљиву реч. *Сек.*

завѝдљивац, -вца м = завидник *завидљив човек.* — По селу букну глас да ће Пантелићи да се деле. Завидљивци се смејаше и веле: тешто, тешто, пуче тиква. *Вес.* Завидљивци, било шта да виде у лајање се одмах дају. *Цес. Д.*

завѝдљивица ж = завидница *завидљива женска особа.*

завѝдљиво прил. *завидећи, са завишћу.* — Пролазе сељани, пешаци и коњаници . . . и он завидљиво гледа ове безбрижнике . . . путнике. *Ранк.*

завѝдљивōст, -ости ж *особина онога што је завидљиво; завист.* — Знат ће добро колико је . . . утјецала ниска мржња и завидљивост. *Баз.*

за́видњик м = завидљивац. — Ту ваља да некакав злобник или завидник збија грешну шалу. *Шен.*

за́видница ж = завидљивица. — Свуда [је] видјела супарнице и завиднице. *Коз. Ј.*

за́видно прил. *на завидан начин, завидљиво; у завидној мери.* — Стевица га је гледао зачуђено и завидно. *Петр. В.*

за́виднōст, -ости ж *особина онога што је завидно; завист. Р-К Реч.*

за́видōст, -ости ж *в. завидљивост.* — И враг злоби примиче кресива, и завидост худобна плетива. *Март.*

зави́ђати, за̏вӣђām несврш. *в. завидети.* — Завиђао му са свом завишћу правог сиромаха. *Креш.*

завѝжлати, -ā̄м сврш. *почети вижљити, зверати погледом.* — Он се лецне, завижла око себе погледом. *Цес. А.*

завијáвати[1], -ӣjāвām, ек. завејáвати.

завијáвати[2], -ӣjāвām несврш. *в. завијати*[2]. — Ху-ху-хууу! — завијава . . . црни вјетар. *Војн.*

завѝјавица ж покр. *завијање, грчви у трбуху. Бен. Рј.*

завѝјāлка ж *завијање, вриска.* — У Мркановим јаслама не престаје дјечја завијалка. *Јел.*

зави́јање[1] с *гл. им. од завијати*[1] *(се).*

зави́јање[2] с *гл. им. од завијати*[2].

зави́јати[1], за̏вӣjām несврш. **1.** *несврш. и уч. према завити*[1]. **2.** *говорити заплетено,*

избегавајући јасно и одређено изјашњавање, околишити. — Нећу, нећу, госпар сам ја, завија ти она стара сотона. *Војн.* — Чекај, каква Управа града? . . . — Гадно је . . . Не питај ме, молим те, чућеш и онако. — Зашто Управа града, не завијај! *Ћос. Б.* ~ **се** *несврш. и уч. према завити се.*

завија́ти[1], зàвијām несврш. **1.** *отегнуто урлати, урликати (о вуку, псу и др.).* — Урличу, завијају читаву . . . ноћ вуци. *Гор.* Један пас поче да завија. *Мил. В.* **2.** фиг. **а.** *нарицати, јаукати.* — Жене . . . плачу, завијају. *Ћур.* **б.** *хујати, фијукати; пиштати.* — Вјетар завија, режи . . . шишти. *Куш.* Сирене су . . . завијале. *Ћос. Д.*

зàвијати[1], -јēм, ек. зàвејати.

зàвијати[2], -јēм сврш. *в. завити*[2]. — Пси опет залајаше и завијаше иза куће. *Глиш.*

завија́ч, -áча м **1.** *завој. Вук Рј.* **2.** *омотач од тканине који се обавија око феса. Р-К Реч.* **3.** *сукнена трака за обавијање око ногу (око гњата) у војничкој опреми, увијач.* — Неки [војници] заостали на оном камењару и обавијају завијаче. *Јак.* **4.** зан. *алатка, оруђе за завртање и одвртање завртњева.* — Држи . . . дјелић сата и чепрка ситним завијачем. *Кал.* **5.** мн. зоол. *мали вечерњи или ноћни лептири, чије гусенице наносе штету плодовима* Tortricidae. *Терм. 4.*

завија́ча ж **1.** *врста ваљкасто увијеног колача.* — Тăју брда од колача и катови завијача. *Кош.* **2.** *врста стакленог суда.* — Напуни ону завијачу. *Јакш. Ђ.* **3.** *вунена прегача или сукња.* — Најзад су [комедијаши] повикали . . . да иде велика вода, те се људи почну загртати, а жене задизати завијаче (сукње). *Ђорђ.* **4.** *подметач који жене употребљавају кад носе терет на глави. Вук Рј.*

завијèвати, зàвијевām, ек. завéвати.

зàвијек(а), ек. зàвēк(а).

завијен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од завити*[1]. **2.** фиг. *заобилазан, околишан, који се изражава у посредним наговештајима;* супр. отворен. — Критичка запажања [у књизи »Савременици о Његошу«] изнесена су у веома завијеној форми. *Ств. 1952.* Неколико пута [је] поновио завијену пријетњу. *Грг.*

завијèно прил. *на завијен начин, заобилазно;* супр. отворено. — Он ми је отворено казао оно што ми је госпођа . . . рекла завијено. *Јов. Ј.*

завијòглавити, -ӣм и **завијоглáвити,** -òглāвīм сврш. *осетити вртоглавицу.* — Суне му мозгом: нема сумње. Завијоглави и смрче му се. Тек што затетура, нешто промрља и стругну низа стубе. *Ћип.*

завијòрити, -ӣм сврш. *почети вијорити.* ~ **се** *почети се вијорити.*

завијýгати (**се**), -āм (се) сврш. *почети (се) вијугати.*

завијýтак, -тка м (мн. завијýци, ген. завијýтāкā) **1. а.** *место где заокреће пут или река, мања кривина, завој пута, реке, окука.* — На завијутку пута угледа погнута човјека. *Вуков.* Трже га изненада појава двију прилика на завијутку стазе. *Креш.* фиг. Изгубио [се] у . . . завијуцима свог крвавог искуства. *Крл.* **б.** *извијени део чега, завој (3б), вијуга.* — У завијутке ува мог сасу раствор губави, отровног дејства на човечју крв. *Панд.* фиг. Учитељи и попови тек завију на стотине завијутака оно њихово дугачко »многаја љета«. *Глиш.* **в.** *промена правца, извијање кретања:* правити завијутке. **2.** *омот, пакет, завежљај.* — Чича . . . оде с неким завијутком под пазухом. *Јов. Ј.*

завијýша ж *она која се извија, вијуга.* — С брежуљка могао си мотрити . . . ријеку Арно, сребрну змију завијушу. *Шен.*

завúкати, зàвīчēм сврш. *почети викати; викнути, повикати.*

завúкнути, зàвīкнēм сврш. *в. викнути.* — Пусти грдобо! завикну и притегну мужа к себи да га кући одвуче. *Ћип.* Он још дивље завикне: »Загушљиво ми је!« *Шов.*

завилáшити, -ӣлāшīм сврш. *увртети, усукати зашиљујући (бркове).* — А ти омасти брке, па их завилаши — да лакше бодеш! *Гор.*

завилúчати, -āм сврш. *в. завиличити.* — Да мало стегнемо и завиличамо ово омладине, за њено боље. *Лал.*

зàвиличити, -ӣм сврш. *везати вилице, зауздати или зауларити.* — Понеко [кључе] . . . завиличено уларом, онако узгред, чупне још мало траве. *Дом.* фиг. *обуздати, натерати на послушност, притегнути.* — Шта зна Томо? Тутнули га [четници], завиличили пријетњама, па се пропиње к мени. *Вуков.* А онај мој смоље . . . пустио, те га овај белај [жена] узјахао и завиличио, па с њим витла куд јој њена женска ћуд мигне. *Ком.*

завилúшити, -ӣлīшīм сврш. *завилашити. Вук Рј.*

завúнути, зàвīнēм сврш. **1.** *окретањем завртнути, заокренути, засукати.* — Та немирна ћуталица . . . може лако . . . да ми . . . руком завине врат. *Вуј.* Ти ћеш му завинут руке! *Ж 1955.* **2.** *повити, искривити, извити.* — Не би ни за три товара блага завинуо коњске плоче. *Буд.* Долина, при врху завинута, шири се, а затим нагло сужава у ружну јаругу. *Лал.* **3.** *замахнути, узмахнути крилима, узлетети. Бак. Реч.*

за̀вирак, -ирка м покр. *место у води где нема вртлога, где је вода мирна.* — Још неколико трзаја цијелим тијелом и осјети да је зашао у мирни завирак. Покуша да нађе дно под собом. *Вуков.*

за̀вирати[1], -рēм *несврш. и уч. према за̀вући; фиг. постепено улазити, ишчезавати.* — Људи . . . завиру полако у куће. *Божић.*

за̀вирати[2] **(се),** -рēм (се) *несврш. и уч. према за̀врēти (се).*

завӣра̄ч, -а́ча м **1.** *завор.* — А мати пошла иза воза [кола] да закрене завирачем у низбрдицу. *Гор.* Сва су врата . . . забијена тешким чавлима, завирачима, засунцима и ланцима и гвозденим пречкама против свих евентуалности. *Крл.* **2.** *електрични прекидач.* — Човјек код завирача: Што би било! Прекинута је струја! Кратки спој! *Крл.*

завири́ва̄ње с *гл. им. од завиривати.*

за̀вири́вати, -ирујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према завирити.* **2.** прел. *загле́дати, посматрати; разгледати.* — Младе сељанке наилазе туда, завирују разне цвјетове, огледала, кутије. *Ћор.* Неодлучан склања се с плочника, а средином улице . . . био још смушенији и све му изгледало да га шегрти завирују. *Рад. Д.* Ружно је завиривати што други пише. *Киш.*

завӣрити, -ӣм сврш. **1.** *погледати, бацити поглед унутра; погледати у што мало боље, обратити пажњу чему.* — У њезину малом кућерку све је успремљено, чисто . . . И она свуд доспе да завири. *Вес.* Завиривши кроз наочале у образ свакому . . . притисне за собом врата. *Ков. А.* фиг. И кад је сиво . . . свануће . . . завирило у колибу кроз прозорче . . . Вук је још лежао поребарке. *Ћос. Д.* **2.** *заћи некуд мимогред, успутно, на кратко време, навратити, свратити.* — Има месец дана како нисам код њих завирила. *Макс.* Никога ја не требам . . . рече он, кад му је овај приговорио што му никада не завири. *Бен.*

Изр. ~ у душу (у срце, у тајне) *упознати (некоме) тајне мисли, потпуно упознати;* ~ у карте *покартати се;* ~ у чашу *попити.* ~ **се** *повр.* — Овај се завири и тек сада примети да је био попрскан крвљу. *Пер.*

завирки́ва̄ње с *гл. им. од завиркивати.*

завирки́вати, -ујēм несврш. *дем. према завиривати.*

завӣрнути, за̀вӣрнēм сврш. *дем. према завирити.*

за́висан, -сна, -сно *који зависи од кога или чега, условљен, уветован нечим; подређен, несамосталан.* — Људи су сувише зависни од друштвене организације. *Прод.* Ослобођеник је добио име свога патрона, а био је и даље од њега зависан. *Пов. 1.*

за́висити, -ӣм несврш. **1.** *стајати до кога, бити у чијим рукама; бити у последичној вези, бити условљен, уветован.* — Тко да се опре човјеку од којега зависи милост и немилост цесарова. *Нех.* Од његове [харпунерове] вештине много зависи број морсева који ће се уловити. *Петр. М.* **2.** *бити ограничен, везан у својим поступцима, не бити самосталан, бити подређен, потчињен неком.* — Да оде у унутрашњост! Да зависи од окружног партијског одбора, од начелника букварца, или од капетана. *Срем.* Жена му је привржена и зависи од њега. *Креш.*

за́виснӣк м *в. завидљивац. Бен. Рј.*

за́висно прил. *на зависан начин, у зависном односу, зависећи.*

за́виснӧст, -ости ж *однос у коме стоји последица према своме узроку, зависан однос, зависна веза, условљеност, уветованост; положај онога који је зависан, несамосталност, подређеност.* — Ко је могао помишљати да су ствари у свету у таквој зависности једне од других. *Андр. И.* Не узима човјечанство као нешто изван зоологијских закона, него напротив види зависност његову од околине. *Крањч. Стј.*

за́вист ж *осећање нерасположења и непријатељства изазвано срећом, успехом другога.* — Завист и мржња закипи љуће у тих нечистих срдаца. *Шен.* Порекло зависти . . . ваља тражити у претерано развијеној себичности. *Псих.*

за́вистан, -сна, -сно *завидан, завидљив.* — Како ће нас зависна свјетина гледати и питати: Гле, гле! *Јурк.*

завӣтак, -тка м (мн. завӣци, ген. за̀вӣта̄ка̄) *оно што је завијено, увијено, замотуљак; омот.* — У завитку био је умотан путни лист Бранкина оца. *Шен.*

завӣтезити, -ӣм сврш. *произвести за витеза, учинити витезом (кога). Р-К Реч.*

за̀вити[1], за̀вијēм (аор. 2. и 3. л. за̀вӣ; р. прид. за̀вио, за̀вӣла; трп. прид. завӣјен, -ена) сврш. **1. а.** *увити завојем (рану), превити.* — Хоћете ли . . . ми опрати у поточићу руку и завити је? *Шимун.* Из торбе је извукао оба завоја, једним завио рану на руци, а другим обавио око трбуха из кога је зјапила огромна рана. *Пол. 1959.* **б.** *обавити, омотати око чега; увити каквим омотом, замотати:* ~ цигарету, ~ у хартију. — Осушио се као испосник, пустио браду, завио око главе мало бедне ахмедије. *Бож.* Завије му пешкиром чело. *Каш.* фиг. *прекрити, замаглити; прикрити, ублажити нечим.* — И то је управо и разлог што је ова област тако дуго остала завијена тајанстве-

ношћу. *Псих.* Ласкао [сам], мада то завих у шалу. *Леск. Ј.* **2.** *савити уназад; пресавивши, завргувши мало подићи, посувратити.* — Тада скочи љепота ђевојка, зави скуте, а зави рукавце, она купи по путу дарове. *НП Вук.* **3. а.** *увргнути, завргнути (заврташ и сл.). Деан. Рј.* **б.** *засукати, увртети.* — Војник зави руком . . . бркове и пусти кроза зубе неки глас. *Глиш.* **4.** *променити правац, окренути у страну, изгубити се, нестати за завијутком, скренути (лево или десно).* — Андрија се нагло одвоји од Бајкића и зави за угао у Скадарлију. *Ђос. Б.* Обиђе, зави у улицу лево. *Дав.* **5.** *завртети главом; слегнути раменима (у знак сумње и сл.).* — [Бјежиш ли] . . . од жандарма? Какав си с њима? — Као с браћом рођеном. Газда зави шијом — не вјерује му. *Сиј.* Ја бих ипак хтио говорити с господом, — завије лијевим раменом Салф, као да се физички упире о своју намјеру. *Бег.* **6.** *заболети, бити захваћен грчем.* — Молим те, извини, зави ме стомак. *Јак.* Знаш сам да је слаба стомака. Неки пут га одиста тако завије и заболи. *Ранк.*

Изр. ~ главу нар. *удати се*; ~ у црно *унесрећити.*

~ **се 1. а.** *увити се, умотати се, обавити се.* — Оде, у хаљину сјајну и блиставу зави се. *М-И.* фиг. Опет је остао сам са својим корацима. Завио се у себе и ишао. *Шег.* И опет се село завило тугом. *Гор.* Сокаче се већ сасвим завило у мрак. *Чипл.* **б.** *обавити се око чега.* — Одвила се златна жица од ведра неба . . . Завила се барјактару око барјака. *НП Вук.* **2.** *савити се уназад, посувратити се.* — У Мојсила се пови штап укосо и рука зави за ударац. *Вукић.* **3.** *променити правац пружања, скренути.* — Од Плитске завило се поље на сјевер. *Павл.*

Изр. ~ се у црно *ставити на себе црнину; пасти у велику жалост.*

зàвити², зàвијēм сврш. *урликнути.* — Зави Томо како горски вуче. *Вук Рј.* фиг. *зафијукати (о ветру).* — У дрàги завије нов бијес буре, трн се савије. *Новак.* Завије вјетар . . . не знаш с које стране. *Шимун.*

завитлáвање с *гл. им. од завитлавати (се).*

завитлáвати, -йтлāвāм несврш. **1.** *несврш. и уч. према завитлати.* **2.** фиг. разг. *извргавати подсмеху, шали, подругивати се с ким; намерно извргавати неугодностима.* — Шалим се. Ми одавно нисмо имали кога да »завитлавамо«, па смо и тога жељни. *Јак.* С тим [непримањем у општину] би га завитлавао по милој вољи. *Мич.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према завитлати се.* **2.** фиг. разг. *неозбиљно се држати, збијати шале, измотавати се.*

зàвитлāј м *оно што је завитлано, оно што се витла.* — Чуј крич из бијелог завитлаја дима! *Шен.*

зàвйтлати, -āм (аор. 2. и 3. л. зàвитлā и зàвйтла; р. прид. зàвитлао, -āла; трп. прид. зàвйтлāн) сврш. **1.** *почети витлати.* **2.** *захватити вртлогом, дићи у ковитлац.* — Вјетар дигне . . . дебелу прашину, завитла је у ваздух и с њом нагло пројури. *Мил.* фиг. Завитлала вас паника и страх, као ветар лишће. *Ђос. Д.* **3. а.** *покренути кроз ваздух, зрак, махнути, замахнути (чим).* — Каткад је [сабљу] . . . трзао, завитлао је зраком . . . и опет лагано у корице спуштао. *Јаки. Ђ.* **б.** *бацити снажно, са замахом, хитнути.* — Доктор Лаца завитла свом силом боцу од дебела стакла у његово чело. *Ков. А.* фиг. *отерати, одбацити.* — Још ћеш их [Турке] завитлати у Босну! *Вес.* Тај човјек . . . ме је . . . завитлао у тајанствене предјеле најсрамотнијег страха. *Крл.* **4.** фиг. разг. *преварити; насамарити.* — Пресрећан је кад му пође за руком да вас . . . ваљано завитла и натовари. *Богдан.*

~ **се 1.** *почети се витлати.* — фиг. Весео се смијех четом завитлао. *Вел.* **2.** *бацити се снажно.* — Тада сав задихан . . . један позорник завитла се усред оне гомиле и снажно шчепа Јуришића. *Вас.*

зàвитлити, -йм сврш. **1.** *в. завитлати. Вук Рј.* **2.** *појавити се, засветлети се (о сузама у очима);* исп. завртети се. — У очима су му завитлиле сузе. *Лал.*

зàвитљāј м *в. завитлај.* — Ђак бијаше ишчезнуо у завитљајима прашине. *Шен.*

завитљáрити, -йтљāрйм сврш. *в. завитлати.* — Па одмах . . . у два-три пута завитљари Фехимове књиге крај пећи. *О-А.*

завихòрити, -йм сврш. *почети вихорити.*

~ **се** *почети се вихорити.*

зàвица ж покр. *в. заовица. Вук Рј.*

зàвичāј м (лок. зàвичāју и завичáју) *крај, предео где се ко родио, постојбина; отаџбина.* — У мени има срца за овај завичај који ме роди. *Шен.*

завичáјац, -јца м *човек из истог краја; земљак.* — На то ми је други завичајац добацио злобно. *Јел.*

зàвичāјнй, -ā, -ō *који се односи на завичај:* ~ музеј, ~ општина, ~ лист.

зàвичāјнйк м *припадник места или општине у којој неко има завичајност. Бен. Рј.*

зàвичāјница ж канц. *уверење о припадности одређеној (завичајној) општини. Бен. Рј.*

зàвичāјно прил. *као завичај; страсно.* — Али треба добро познавати Војводину и

више треба је волети, не лудо, завичајно, али бар мало. *Михиз.*

завичајнӧст, -ости ж *припадност одређеном завичају; правна веза између појединца и његове општине, града и сл.* — Ми смо му признали завичајност. *Гор.*

завѝјенчати, -ам̄ ек. завѐнчати.

завјер-, ек. завер-.

за́вјес, ек. за́вес.

за́вјеса и **за̑вјеса,** ек. за́веса и за̑веса.

за̀вјесити, -им, ек. за̀весити.

за́вјесица и **за̑вјесица,** ек. за́весица и за̑весица.

за̑вјесје с (ијек.) индив. *в. завеса.* — Опрости божанске дуге да се као чудесни мост напну на завјесју неба. *Крл.*

завјет-, ек. завет-.

за̀вјетран, -а, -о (ијек.) покр. *в. заветран.* — Свако [село] нашло мјесто завјетрано, и ту траје — старо, мрко, убијено временом. *Сиј.*

за̀вјетрен, -а, -о, ек. за̀ветрен.

за́вјетрина, ек. за́ветрина.

за́вјетрӣште, ек. за́ветрӣште.

за́вјетрно с (ијек.) покр. *в. заветрина.* — Бура . . . ископа маслине које не леже у завјетрну. *Љуб.*

за̀вјешати, -ам̄, ек. за̀вешати.

завјешт-, ек. завешт-.

завлада́вати, -а̀да̄ва̄м *несврш. и уч. према завладати.*

завла́дати, за̀вла̄да̄м сврш. **1.** *ставити под своју власт, овладати; освојити; постати господар.* — У почетку 1807. године . . . Срби завладају Биоградом. *Вук.* Поткраљ ће завладати селом и прије̑ћи преко своја три моста напредујући. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. **а.** *обузети (кога).* — Завлада њиме некаква несломива чежња. *Ћип.* **б.** *настати.* — Завлада тренутна тишина. *Ћос. Д.* Завлада права зима. *Том.*

завла̀дичити, -им сврш. *посветити за владику, прогласити владиком.* — Па онда је Хрватска, па онда равни Сријем, гдје је наш господар ходио да га завладиче. *Мат.* ~ **се** *постати владика, бити посвећен, рукоположен за владику.* — Млади Његош тада пролази кроз Трст на путу за Русију, где треба да се завладичи. *Мил. Ж.*

завлађи́вати, -а̀ђујем *несврш. и уч. према завладати.*

за̀влажити, -им сврш. *овлажити се, постати влажан.* — Умијеш ли да пишеш? Умијем — одговара Тане, а очи му завлажише од милине. *Андр. И.*

завла́чење с *гл. им. од завлачити (се).*

завла́чити, за̀вла̄чӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према завући.* **2.** *одуговлачити, отезати.* — Вјенчај се . . . покори се попу . . . није ваја̑де даље завлачити. *Ћип.* Никаквим изговором завлачит већ немојте посао. *М-И.* **3.** *одвлачити, вући куда далеко.* — Стани па ме не завлачи у далеки свијет. *Шен.* **4.** заст. *влачити, дрљати.* — Малаксали коњи добри, грозном браном пути живе завлачећи равно поље. *Маж. И.*

Изр. ~ нос у што *показивати неумесну радозналост за што; мешати се где не треба.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према завући се.* **2.** пеј. *вући се, вуцарати се.* — Завлачећи се овако по хотелима . . . ја сам изгубио свако осећање за поштену жену. *Уск.* **3.** *одуговлачити се, отезати се, остајати без решења.* — Годину дана завлачило се рје̑шење у опћини. *Гор.*

ЗАВНО скраћ. *Земаљско антифашистичко веће народног ослобођења.*

за́вод м **1. а.** *школа или друга која васпитна, одгојна установа.* — Лексу су . . . силом . . . враћали из вароши, из завода. Хтела је што-пото да учи школу. *Сек.* Зашто сте, дакле, промијенили завод? — Јер нисам могао постати одликаш. *Крл.* **б.** *назив или део назива разних других установа:* казнени ~, Завод за социјално осигурање, Географски ~, Пастеров ~, Хигијенски ~. **в.** *предузеће; творница:* Накладни ~, Погребни ~, Заводи РР. **2.** *завођење, уношење у регистар, деловодни протокол. Р-К Реч.*

за́водан, -дна, -дно *в. заводљив.* — Стваралаше она [жена] у машти све чудније и заводније слике разврата. *Рад. Д.*

заводѐнити (се), -им (се) сврш. *в. заводнети.* — Човеку и против воље очи заводене. *Вас.* Заплакала Бара . . . а и другима се заводенише очи. *Кол.*

завѐдилац, -иоца и **завѐдитељ** м *в. заводник.* — Али с чиме је у стању борити се једно дете противу толико здружених непријатеља, у добу илузија . . . у коме нас заводиоци опседају? *Грол.*

завѐдити (се), за̀водим̄ (се) *несврш. и уч. према завести*[1] *(се).*

завѐдљив, -а, -о *који заводи својим особинама (нарочито лепотом), веома привлачан.* — Две грације, високе и заводљиве, нуде ме да уђем. *Б 1959.* Нешто мило, заводљиво лебдјело је . . . у тој тишини сунца и мора. *Војн.*

завѐдљиво прил. *на заводљив начин, заносно.* — Драгић тако дрско жмирка, заводљиво прича. *Дав.* Са стола заводљиво мирише нарезан лимун. *Драж.*

завѐдљивӧст, -ости ж *особина онога што је заводљиво.* — [Црта] заводљивост широкога свијета. *Водн.*

завòднети, -нӣм, ијек. завòдњети, сврш. *напунити се сузама, овлажити се, засузити (о очима).*

зáводнӣк м **1.** *онај који заводи; развратник.* — Ја . . . сам из ниске своје душе метнуо у њезино срце демона заводника. *Новак.* Сама понуда коју јој сеоски заводник чини вређа њен понос. *Глиг.* **2.** адм. *онај који заводи списе у деловодник. Деан. Рј.*

зáводнӣков, -а, -о *који припада заводнику.*

завòднити (се), -ӣм (се) сврш. *заводнети.* — Очи би јој заводниле сузама. *Ком.* Очи јој се развалиле, расвијетлиле, као заводниле. *Пец.* Малишине се очи заводнише и претворише у две крупне зеленкасте капи. *Ћос. Д.*

зáводница ж **1.** *женска особа која заводи, која се дотерује и прави привлачном ради завођења.* — Једино што ми се ривало из душе, била је ријеч — заводница. *Новак.* фиг. Манимо се чаше, те заводнице. *Марк. Ф.* **2.** бот. *назив за гљиве* Clitocybe olearia *и* Pleurotus olearius *из пор. печурки.* — А гљивар треба да знаде отровнице пупавке . . . заводнице. *Гор.*

зáводничкӣ, -ā, -ō *који се односи на заводнике и заводнице; заводљив.* — Он нема у себи заводничког, не улеће у љубав као у авантуру. *Глиг.*

зáводнички прил. *као заводник, као заводница, заводљиво.* — Лажно свјетло свијета заводнички свјетломрца. *Крањч. С.*

зáводништво с *заводничко поступање, завођење; навођење на разврат.* — То би било веће злочинство од заводништва и превара. *Петр. В.*

завòдњати, -ā̄м сврш. покр. *в. заводнети.* — Очи му заводњале. *Рад. Д.*

завòдњети, -днӣм, ек. завòднети.

завòдњити, -ӣм сврш. *в. заводнети.* — А Велимир . . . заводњио очима . . . натежући у подруму . . . онако ђачки. *Ранк.* Расијано сјеме само дједовима заводњи очи. *Божић.*

зáводскӣ, -ā, -ō *који се односи на завод.* — По савјету заводског тутора подијелио је дан на сатове. *Торб.*

завòђач, -áча м *в. заводник. Р-К Рвч.*

завòђачица ж *в. заводница.*

завòђачкӣ, -ā, -ō *в. заводнички.*

зàвођење с *гл. им. од заводити.*

завòзити (се), зàвозӣм (се) *несврш. и уч. прва завести*[2] *(се).*

зáвōј, -оја м **1.** *танка тканина за завијање рана; повез од тканине којим се што обавија, веже.* — Она је . . . одрешила завоје, опрала, па наново умотала рану. *Јакш. Ђ.* фиг. Дођох у ово мени . . . непознато друштво гдје ми скинуше с очију завој. *Шен.* **2.** *оно чим се нешто умотава, заштитни омот; коверат, омотница.* — Из џепа извади онај замотуљак . . . и зави га у завој. *Срем.* Онда мало отвори завој [писма]. *Јов. Ј.* **3. а.** *извијени део пута, реке и др., окука.* — Са завоја на седлу угледао Перушина под собом цио гра̄д. *Кал.* Такво једно проширење настаје . . . на месту где Дрина избија у наглом завоју из дубоког и уског теснаца. *Андр. И.* фиг. Једино сјета заостаје на огради минулог времена . . . на задњем завоју љета. *Павл. Б.* **б.** *извијени део чега; део (један од кругова) спирале или чега намотаног.* — Кућица тога пужа је глатка и има косе завоје. *НЕ.* **в.** *бора, набор.* — Био [је] то плашт од златна ткања . . . Плашт . . . смотан у мноштво завоја. *Креш.* **г.** *промена правца кретања*: правити завоје. фиг. *извијање, прелив у мелодији.* — Извијала је зурла и пирлитала непознате мелодије са неочекиваним завојима и прекидима. *Андр. И.*

зáвојак, -ōјка м **1.** *коврџа, увојак, витица.* — Помњиво си намјести завојак косе на чело. *Бал.* Те гледају у зелену траву како расте трава на завојке. *НП Вук.* **2. а.** *завијутак (1а).* — Зја пећина. . . . Завојци и љествe изнијеше [нас] до ње. *Павл.* Пет година за мном каскају кō дрољци . . . и путеви многи, и чудни завојци, и раскршћа пуста. *Ж 1955.* **б.** *завој (3б); завојица (1б).* — Танко црево потиче непосредно из желуца једним завојком у дужини од 12 палаца. *Батут.* Завртањ је стрма раван обавијена око ваљка . . . њена дужина је завојак завртња. *Физ. 3.*

зáвōјан, -јна, -јно **1.** *завојит.* — Пут бијаше завојан. *Јурк.* **2.** (одр.) *који служи за завијање*: завојни материјал.

зáвојаст, -а, -о *завојит.* — Онда по дугим, завојастим путима, међу селима, по гдјекоји мукли јек пушчаног хица. *Шимун.*

завојáчити, -òјāчӣм сврш. *завојничити.* — Ђуку завојачили и морао је отићи. *Коз. И.*

~ се *завојничити се.* — Околности ме присилише да оставим школу. Завојачих се. *Маж. Ф.*

завòјводити, -ӣм сврш. *учинити војводом.* — Црни Ђорђије . . . га је завојводио. *Вук.*

завојевáње с *освајачки потхват, освојење; освојена територија.* — [Позивају се] на некадашња завојевања. *Цвиј.*

завојèвати, -òјујēм сврш. **1.** *почети војевати.* **2.** *освојити (у рату).* — Нас је завојевала Србија, па ваља да се држимо и њених закона. *Бож.*

завојèвāч, -áча м *освајач; онај који води освајачки рат.* — Њен је програм био: ослободити Кину од иностраних завојевача. *Ђур.*

завојева́чев, -а, -о *који припада завојевачу.*

завојѐвачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на завојеваче, освајачки*: ~ рат.

завојѐвачки прил. *на завојевачки начин, немилосрдно.* — Морам завојевачки угњетавати моје читаоце. *Уј.*

за́војит, -а, -о *који је на завоје, пун завијутака, вијугав; спиралан.* — Из дубоких мирних вирова Дон се спушта на плићаке. Његов ток тамо је завојит. *Моск.* Сјутрадан се је кнез . . . успињао завојитим степеницама кроз ходник. *Нех.*

за́војитӧст, -ости ж *особина онога који је завојит. Р-К Реч.*

за́војица ж **1. а.** *завијутак* (*1*). — На једној завојици аутомобил мало занесе и мене подиђе нека језа. *Јак.* Окренуо је завојицом, улијево, сашао под бријег, а стао код воде. *Сиј.* **б.** *спирално испупчење и жлеб око завртња. Р-К Реч.* **в.** *вијугава линија.* — Испред њих прхнуше два-три тијела голуба, заокружише и на завојицу се успеше на кров. *Киш.* **2.** индив. *справа за мучење притезањем.* — Изређах мука читав знани ред, од завојица страшних палачких до трновог венца жеженог. *Кост. Л.*

за́војӣште с *в. превијалиште.* — По шумама има још рањеника . . . Ту је завојиште. *Јак.*

за́вӧјница ж **1.** *крива линија која чини низ једнаких завијутака око неке осн или низ све већих (или све мањих) завијутака око једне тачке у равни, спирала.* — Да би влакно заузимало мање места . . . оно је савијено у уску завојницу (спиралу) која има малу дужину. *Физ. 2.* **2.** *завојица* (*1б*). — Најпростији завртањ састоји се од главе и стабла на чијем је крају урезана завојница. *МЕП.*

завојни́чити, -о̀јнӣчӣм сврш. *узети у војску, учинити војником.*

~ **се** *постати војник, ступити у војску.* — Може и послије рата човек да се завојничи. *Лал.*

за́војскӣ, -а̄, -о̄ *који служи за завоје*: ~ материјал.

за́војчић м *дем. од завој.* — Познавали смо сваки и најмањи завојчић те толико пута препјешачене цесте. *Кик.*

завӧ́јштити, завӧ̀јштӣм сврш. *почети војштити, заратити.*

завӧ́лети, завӧ̀лӣм, ијек. завӧ́љети, сврш. *почети волети.*

~ **се** *почети се волети.*

завӧ́љети (се), завӧ̀лӣм (се), ек. завӧ́лети (се).

завӧ́њати, -а̄м сврш. *почети вољати.*

за́вор и **за́вӧрањ,** -рја м и **завӧ́рница** ж **а.** *спојни клин на плугу или колима.* — Колица одоше да све скаче гвоздени заворањ. *Матош.* **б.** *гредица или клин којим се осигуравају врата да се не отварају, засовница, засун, преворница.* — Тргла [је] завор на вратима. *Л-К.* Скочи до врата и извуче заворницу. *Бур.* **в.** *кочница* (*на колима*). — И ја повучем за завор. *Вел.* **г.** фиг. *препрека, сметња.* — Јесу власти о том настојале . . . јер је било и крупних заворања и окрутјеле, подивљале ћуди. *Буд.*

завӧ́рњак, -а́ка м *в. завор* (*а*). *Бен. Рј.*

завра́нити, завра̀нӣм сврш. покр. *учинити враним, зацрнити*; фиг. *осрамотити.* — Заврани ми образ. *Вук Рј.*

заврањи́вати[1], -а̀њујём *несврш. и уч. према завранити.*

заврањи́вати[2], -а̀њујём *несврш. и уч. према заврањити.*

завра́њити, завра̀њӣм сврш. *вратом затворити, зачепити*: ~ бачву. *Деан. Рј.*

за́врат м покр. *в. повратак.* — На путу ви добра срећа била, на завратy боље повраћење! *Вук Рј.* У завратy сусрео сам прије сдругy наше господје књегиње. *Бог.*

за̀врата ж бот. *биљка из пор. каћуна, главатац* Cephalanthera. *Сим. Реч.*

за̀врата ж покр. *завратка.*

за̀вратак, -тка м (мн. за̀враци, ген. за̀ратӑкā) *завргнути део рукава.* — Узвине завратке од рукава капута. *Креш.*

завра̀тати (се), -а̄м (се) сврш. *отровати се вратом, љуљом (опојном биљком); опити се.* — Од хљеба таковога жита [у коме има врата] заврата човјек, тј. опије се. *Вук Рј.*

завра́тити[1], за̀врӑтӣм сврш. **1.** *посувратити, завргнути; обнажити завргнувши одећу.* — Завратила руке до лаката, а бијела скута до кољена. *НПХ.* **2.** *забацити натраг.* — Анока размажено тресне ногом о земљу, испупчи прси, зачкиљи и заврати главу. *Лаз. Л.* **3.** *свратити, скренути.* — Из Иванъске стрмице низ брегове . . . завратисмо у шумовиту долу. *Павл.* **4.** *потерати назад; захватити и потерати куд*; исп. завргнути (4). — Црногорци завратише овце. *Вук Рј.* **5.** *замлатити* (*секиру пре оштрења*). *Вук Рј.*

~ **се 1.** *повратити се, доћи.* — Јуначки га отправише да се он већ није у Босну никад завратио. *Павл.* Весељаци се заврате у оштру смијеху, налик фијуку бичева. *Гор.* **2.** *посувратити се, завргнути се.* — Свакому коњику виси доња чељуст до земље, а горња му се преко главе завратила. *Маж. М.* **3.** *устурити се, завалити се.* — Заврати се мало на клупицу . . . и погледа у небо. *Лаз. Л.* Преломи тишину . . . смијех удовичин, од којега се завратила на јастуке. *Гор.*

завра́тити², за̀вра̄тӣм сврш. *в. завратати.* — Отац Максим заврати најпрви, пане главом у бљуду и издахне мирно. *Љуб.*

за̀вратка ж покр. *плитка капица у народној ношњи, са равним дном од црвене чохе и црним опшивом.* — На глави завратка са херцеговачким грбом. *Шант.*

за̀вратни̏к м *в. оковратник, овратник.* — Живан [је] растезао . . . завратник да лакше говори. *Шен.*

за̀вратница ж бот. *зељаста биљка из пор. оштролиста* Lycopsis arvensis. *Сим. Реч.*

за̀вратња̑к м *в. оковратник, овратник.* — Оружје сијева, завратњаци се румене, на клобуцима трепти зелено лишће. *Шен.*

за̀враћа̑ње с *гл. им. од завраћати (се).*

за̀враћати (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према завратити (се).*

за̀вра̄ћено̑ст, -ости ж покр. *настраност, поремећеност.* — [То је] лудост и завраћеност господина шумара. *Кос.*

завра́чати, за̀вра̄ча̄м и **завра́чити,** за̀вра̄чӣм сврш. *извршити врачање; зачарати, урећи.*

завр̀вети, -вӣм, ијек. завр̀вје̏ти, сврш. *почети врвети.*

завр̀вје̏ти, -вӣм, ек. завр̀вети.

завргáвати (се), -р̀га̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према завргнути (се), завр̀ћи (се).*

за̀вргнути, -нӗм сврш. = **завр̀ћи 1.** *забацити (себи на раме, на леђа), натоварити.* — Пијуке су тешке завргли на раме. *Митр.* **2. а.** *започети, заметнути.* — Ми хоћемо завр̀ћи бојеве. *Ђег.* На махове би завргла какав разговор. *Цар Е.* **б.** *запатити (стоку, живину и сл.). Вук Рј.* **3.** безл. *донети, учинити.* — Колико би користи завргло у кући да човјек не мора продати. *Тур.* **4.** *запоставити, занемарити; напустити.* — Да завргнемо свој родни крај што свак га љуби? *Шен.*

~ се 1. *натоварити се, ставити, подићи на раме.* — Завргао се дреновом батином. *НПХ.* фиг. Завргла се [омладина] тим тешким послом. *М 1867.* **2. а.** *настати, изродити се, отпочети.* — Сину зора иза горе јасна, а борба се завр̀же ужасна. *Март.* **б.** *запатити се, засновати се, појавити се у заметку, излећи се, зачети се.* — У том се намах од себе сама завргне црв. *Краљч. С.* фиг. Узбуђена [је] на помисао која јој се прије завргла у глави. *Креш.* **3.** *изгубити се, залутати, забасати.* — Ја ћу се бавити сад овом [овцом], која ми се била завргла и одвојила. *Љуб.* фиг. Гле ти, куда ми се памет завргла! *Гор.*

за̀врдати, -а̄м сврш. *почети врдати.*

завре́дети, -дӣм, ијек. завријѐдјети и завријѐдити, сврш. *постати вредан, достојан чега, заслужити.* — Завриједио сам укор. *Богд.* Ништа јој [књизи] није помогло што је завредела студију. *Михиз.*

завре́днити се, за̀врѐднӣм се, ијек. завријѐднити се, сврш. необ. *постати вредан, провредниши се.* — Милица се још више завриједнила, задомаћила, стала да се уводи у разгранате мужевљеве послове. *Ств. 1948.*

завређи́вати, -ѐђујѐм *несврш. и уч. према завредети и завриједити.*

завре́жити се, за̀врѐжӣм се, ијек. завријѐжити се, сврш. *уврежити се, укоренити се; учврстити се.* — Коријен [се] завријежи дубље. *Шен.* Завријежила се [напредност илирског покрета] првим кликом Гаја. *В 1885.*

за̀врелити, -ӣм сврш. *учинити врелим, топлим, угрејати.* — Кап [вина] заврели [му] срце. *Нех.*

за̀врелица ж покр. *ускисло вино (за време врења).* — Чисто наше вино не смије се мијешати са покисло̄м заврелицом. *Шен.*

за̀времен, -а, -о заст. *в. привремен.* — Наименовање . . . службеника . . . није само завремени . . . поступак. *Старч.*

завретѐнати, -а̄м сврш. *почети се окретати и зујати као вретено.* — Граната завретена изнад њих и парчад гвожђа опоменӯше их да устану. *Вуј.*

за̀врети, -рӣ (р. прид. за̀вре̄о, -ела) сврш. *почети врети.*

за̀врѐти, за̀врӗм, ијек. за̀вријети, (р. прид. за̀вро, -р̄ла) сврш. **1.** *упрети, напрегнути се.* — Сагну се и заврије да га [камен] и сад дигне, да види колико још има снаге. *Сиј.* фиг. Шта сте заврли у тврдоглавост? *Креш.* **2.** *закочити, зауставити кочницом.* — Сељак сиђе да завре коло. *Шен.* **3.** заст. *сакрити, завући.* — Једне стране дома нијесмо, а у гору друге завријесмо. *Вук Рј.* **4.** покр. *клонути, занемоћи.* — Тако скупљена и савита као у клупку, опет завре и обумре. *Љуб.*

~ се 1. *повр. према завр̀ети (3).* — Завр̀ем се у драгу на мекано травно лежиште. *Кос.* **2.** *поткрепити се.*— Пошто се код ватре смлачи, а хљебом и луком завре . . . стане казивати. *Љуб.*

завре́чати, -чӣм сврш. *почети вречати.*

завр̀ждати, -дӣм сврш. оном. покр. *в. зазвр̀јати.* — Рендген је завр̀ждао. *Рад. Д.*

завр̀зало м и с *завр̀зан.* — Какву сте нам снаху дали! Свекра зове завр̀залом. *Вук Рј.*

завр̀зан, -а и **завр̀за̑н,** -а́на м пеј. *неспретан човек, звекан, клипан.* — Што трпи [тај адвокат] да га овај незграпни завр̀зан ћушка? *Панд.* Размеће се у нас сијасет завр̀зана око језика. *Шим. С.*

завр̀за́нко м *в. завр̀зан. Р-К Реч.*

завр̀зи́вало м и с индив. *онај који завр̀зује, бенетало; завр̀зан.* — Неправо би било казати да само такав завр̀зивало . . . сматра да пише књижевност. *Шим. С.*

завр̀зи́ва̄ње с *гл. им. од завр̀зивати (се).*

завр̀зи́вати, -р̑зујём несвр̄ш. **1.** *несвр̄ш. и уч. према завр̀сти.* **2.** фиг. **а.** *причати којешта, бенетати; млатити се, петљати, оклевати.* — Не завр̀зуј, него хајде, кад ти кажем. *Андр. И.* Знадеш, о старче, па зашто завр̀зујеш и питаш мене? *М-И.* Поврвише низ цемат. Само су они најпијанији завр̀зивали и нису се дали покренути. *Ћоп.* **б.** *задржавати, досађивати причањем, замајавати.* — Хајд ти својим путом, а ја ћу својим. Не завр̀зуј свијет по џадама, — вели [Синану] жена. *Сиј.* **в.** *мешати се у што, упетљавати се, трпати се.* — Доброћудни би стилист пазио да не завр̀зује у посао у којему је ћорав. *Шим. А.*

~ **се** *несвр̄ш. и уч. према завр̀сти се.*

завр̀зла́ма и завр̀зла̀ма ж разг. **1. а.** *замршена, запетљана ствар.* — Правне књижурине пуне завр̀злама које велики адвокат мора да има у . . . канцеларији. *Вучо.* Ту ваздан има неких завр̀злама, неких исприка. *Донч.* **б.** *отезање; смицалица, доскочица, подвала.* — Исплата суботом у готовом новцу без икаквих завр̀злама — захтев је раднички. *Лапч.* За друге . . . спремили су весељаци теже шаљиве погрде и добро смишљене завр̀зламе због којих ће бити урнебес од смеха. *Рад. Д.* **в.** *збрка, забуна.* — Који год је држао испите, зна да је у његовој глави . . . била таква завр̀злама. *Марк. Св.* **2.** (у атрибутској служби) *ћудљив, особен, мушичав.* — Алихоџа је био усамљен, као особењак и завр̀злама-човек. *Андр. И.*

завр̀зла̀мија ж *в. завр̀злама.* — Знаде безброј . . . смицалица и шала и . . . да у њима ужива . . . без оне резерве и . . . смијешка са којим . . . старији прилазе дјечачким играма и завр̀зламијама. *Ћоп.*

за̀вр̀змати се, -а̄м се сврш. *почети св р̀змати.*

завр̀ијѐдити и **завр̀ијѐдјети,** -дӣм, ек. завр̀е́дети.

завр̀ијѐднити се, за̀вр̀иједнӣм се, ек. завр̀е́днити се.

завр̀ијѐжити се, за̀вр̀ијежӣм се, ек. завр̀е́жити се.

за̀вр̀ијети (се), за̀вр̄ём (се), ек. за̀вр̄ети (се).

завр̀и́скати, за̀вр̀и́скам сврш. *почети вр̀искати.*

завр̀и́снути, за̀вр̀и́снём (аор. 2 и 3. л. за̀вр̀и́снӯ) сврш. *вр̀иснути.* — фиг. Безумна радост завр̀исну у самој његовој крви од те помисли. *Вас.*

завр̀и́штати, -штӣм сврш. *почети вр̀иштати.*

завр̀и́штити се, завр̀и́штӣ се сврш. *зарасти вр̀иштином. Бен. Рј.*

завр̀љати, за̀вр̀љам сврш. **1.** *заћи, залутати.* — Може бити ово је њихово штене, па завр̀љало чак амо. *Глиш.* **2.** фиг. *прећи, заокружити.* — Завр̀ља очима по читавој ложници. *Ков. А.*

завр̀ља́чити, -р̀ља́чӣм сврш. *нагло бацити, завитлати.* — Узме овај наш [војник] пола хлеба и завр̀ља̄чи преко бедема. *Јак.*

завр̀љи́ва̄ње с *гл. им. од завр̀љивати.*

завр̀љи́вати, -р̀љујём несвр̄ш. покр. *загле́дати, завиривати (тражећи неки недостатак,ману).* — Мери га од главе до пете, па онда му узе завр̀љивати у пушку. *Ад.*

завр̀ндати, -а̄м сврш. необ. *бацити се, завитлати.* — фиг. Вели да је . . . завр̀ндао у прозоре . . . »каменом смутње«. *Ков. А.*

за̀вр̀нӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од завр̀нути (се).* **2.** фиг. *настран, смушен, луд.* — Није могао том завр̀нутом . . . директору рећи да не зна одрезати један кравски реп. *Кол.* **3.** *искривљен, завијен.* — И нос му је некако затубаст, па навише завр̀нут. *Јакш. Ђ.*

завр̀нути, за̀вр̀нём сврш. **1. а.** *окренути; окрећући затворити, прекинути, смањити, притегнути:* ~ кључ, ~ славину, ~ прекидач, ~ дугме на радију, ~ завртањ. **б.** *затворити; запречити.* — Били су душмани ради тога што поп завр̀ну сеоску благајну. *Ћип.* Јер су турски вардали улаци, да су Власи завр̀нули кланце. *Март.* **2.** *посувратити, подвр̀нути, пресавивши мало задићи, загрнути.* — Завр̀ни, сине Мр̑ђане, завр̀ни ми десну ногавицу. *Кул.* Пак завр̀ну од злата мараму, и угледа свога господара. *НП Вук.* **3. а.** *скренути у страну, завити.* — Затим су се осврtали једно за другим, нарочито на углу кад које требаше да завр̀не у другу улицу. *Срем.* **б.** фиг. *дотаћи се чега као узгред, мало заћи, завирнути.* — Успио је Пескаровић тек сасвим при концу да некако завр̀не у питање. *Мар.* **4.** *захватити, потерати, завратити*[1] *(4).* — Седам-осам глава окинули и велики плијен завр̀нуше. *НП Вук.* **5.** *одвратити, одговорити.* — Ја му завр̀нух: »Учинимо штогод«. *Кур.* **6.** *увртањем ушкопити.* — Мораћемо га уштројити! — Завр̀нућемо му, као бику. *Моск.*

Изр. ~ врат (вратом), ~ шију *удавити, убити, упропастити;* ~ мозак *залудети;* ~ на своју руку *стати радити по својој вољи, самостално.*

~ **се** *посувратити се.* — Ремен, који се завrнуо, сметао му је, али било је хладњикаво. *Дав.*

завр̀сти и **зàвр̄сти**, -рзём сврш. **1.** *завезати, запетљати, заплести кога или што тако да се не може ослободити.* — Хтео да изиђе из воде, али га изукрштано снопље завpзло, па по глибу као окован куковима шевељао. *Рад. Д.* Да седло с неба падне, управо би њега кускуни око врата завpзли. *Кор.* **2.** *в. завpзмати се.* — Сада ми је завpзао по памети сан ове ноћи. *Ков. А.*

~ **се 1.** *везати се, заплести се.* — Тако их свеже [руке] завpзавши се сприједа попут чвора. *Комб.* Згази на дењак од конопље, завpзе се — и сједе. *Сиј.* фиг. Али су се тада Аустријанци толико били завpзли с Наполеоном да ни овакву понуду нису хтели да приме. *Нов.* **2.** *в. завpгнути се* (*2а*). — Међу људима бјеше се завpзла жестока распра. *Мат.*

зáврт м = завртај *обртај, окрет. Бак. Реч.*

завртáвати, -рtāвāм несврш. покр. *в. завpћивати.* — Ковачи набијају чекићима и завртавају свpдловима. *Ков. А.*

зàвртāј м = завpт. — При сваком завртају просула зраком седам . . . звијезда. *Креш.*

завр̀тāљка ж *назив за разне направе којима се што завpће. Вук Рј.*

зàвр̄тањ, -тња м **1.** *клин са спиралним жлебом* (*завојицом*); исп. вијак (а). **2.** фиг. *пробади, жигање.* — Покуша да се осови на руке, али га болни завртањ жигне у глави. *Божић.*

зàвртање с *гл. им. од завртати* (*се*).

зàвртати, зàвpћēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према завpнути.* **2.** фиг. *говорити увијено, завијати, околишити.* — Не завpћи, слободан си, чко право кажеш. *НП Вук.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према завpнути се.* **2.** *вртети се, окретати се.* — Тријеске врцају, завpћу се у зраку и фијучу. *Кос.*

завр̀тач, -áча м *алатка, оруђе за завртање и одвртање завртњева; назив за разне друге направе којима се што завpће.* — Производе се . . . завртачи за регулисање отвора. *Б 1949.*

завр̀тети и **завр̀тети**, -тӣм, ијек. завр̀тјети и завр̀тјети, сврш. **1. а.** *почети вртети.* **б.** *направити који обртај, окренути.* — Завpти својом свјетиљком уокруг. *Војн.* **в.** (главом) *окренути* (*главу*) *који пут лево-десно; одмахнути* (*обично у знак чуђења или негодовања*). — И тај рече . . . другоме да су рефлекси сасвим исправни, на шта други завpтје главом. *Јонке.* **2.** *завpнути* (*1а*), *вртећи забити или притегнути*: ~ завртањ. *Деан. Рј.* **3.** (често безл.) *пасти на памет, наметнути се у свести.* — Смијешни су и ови падише: кад им нешто под капом завpти, они хоће . . . да им свијет буде пеливаном. *Њег.* Кадшто би јој завpтјело, а она — да бог очува! — бацала уоколо што би јој до руку долазило. *Цар Е.*

Изр. ~ мозак (мозгом), **памет**, главу (коме) *залудети, опчарати, опчинити* (*кога*).

~ **се** *почети се вртети.*

Изр. завpтеле му се сузе у очима *напуниле му се очи суза, засузиле*; завpтео се мозак некоме, завpтело се (у глави) некоме *добио је вртоглавицу.*

завр̀тјети (**се**) и **завр̀тјети** (**се**), -тӣм (се), ек. завр̀тети (се) и завpтети (се).

зàвртка ж **а.** *в. навртка. Р-К Реч.* **б.** *в. завртањ* (*1*).

зàвртница ж *окућница.* — Цар му је дао . . . зидану кућу и завртницу. *Шен.* Пред њиме кô проводич лајућ' лети, кроз двориште и врт до завртнице. *Марк. Ф.*

завртòглавити, -ӣм сврш. *добити вртоглавицу; почети лудовати, полудети.* — Још мање би . . . она [народност] могла бити крива кад бисмо ми по несрећи завртоглавили. *Павл.*

~ **се** безл. *замаглити се, завртети се у глави, добити вртоглавицу.* — И здравом човеку би се завртоглавило кад погледа доле [са моста Неретве], а камоли рањенику. *Дед. В.*

завртӯљак, -љка м *оно што је увpћено.* — Да не би заспао на чокоту коме се подмукло пружају бркови завртуљци . . . да му се завpте око ножица, . . . пева . . . попевку . . . славуј. *Богдан.*

завр̀туша ж покр. *завpнута, својеглава жена.* — Цијелу ноћ сама с младићем. Сви ће рећи: Нека, нека . . . својеглава завртуша! *Јип.*

завр̀ћи и **зàвр̄ћи**, -вр̄шēм сврш. *почети врћи.*

зàврћи (**се**), зàвpгнēм (се) сврш. = завpгнути (се).

завpћи́вати (**се**), -рћујēм (се) *несврш. и уч. према завpтети и завpтјети* (*се*).

завpх предл. покр. *иза врха, за врхом.* — Три [везира] пођоше у Бјелопавлића, а четврти Блатом широкијем, извезе се завpх Сутормана. *НП Вук.*

зàврха ж покр. *горњи део чега, врх.* — Завpха се окрунила зиданим градом. *Павл.*

зàврцати, -ām сврш. *почети врцати.*

зàврчнути, -чнēм сврш. индив. *забости, забити.* — Само немоћ година спречава [бјелогардијца] да поново завpчне иглу у зјеницу СССР-а. *Божић.*

завршáвање с *гл. им. од завршавати* (*се*).

завршáвати (**се**), завр̏шāвāм (се) = завршивати (се) *несврш. и уч. према завршити (се).*

зàвршак, -шка м *завршетак.* — Завршци кровова немају обично пластички украс. *Баб.*

завршéтак, -тка м (мн. -éци, ген. завр̏шēтāкā̄) **1. а.** *временска граница после које нешто престаје; престанак.* — Сматрам да [ствар] треба да узме даљи ток и нађе свој природан и логичан завршетак. *Андр. И.* **б.** *тачка, просторна граница иза које се нешто не простире.* — Друм је постајао мучан и без завршетка. *Јевт.* **2.** *оно чиме се нешто завршава; последњи, крајњи део нечега.* — Из те је трагичности никао . . . баладички завршетак пјесме. *Марј. М.* **3.** грам. *завршни део, завршни елемент речи или њене основе; наставак.*

завршúвање с *гл. им. од завршивати (се).*

завршúвати (**се**), завр̏шујēм (се) несврш. = завршавати (се).

завр̏шити, зàвр̏шīм сврш. **1.** *привести крају, довести до краја, окончати.* — [Требало је] да одем и завршим испите. *Ђос. Б.* Ви ме баш не охрабрујете да завршим што сам наумио да кажем. *Креш.* **2.** *бити готов, нестати, умрети.* — Беше ми потпуно и језиво јасно шта то значи: да је завршио, да је умро . . . један мој минут. *СКГ 1937.* **3.** *доспети до неког степена у животу, у напредовању.* — Воћа покрета завршит ће као аустријски човјек. *Матк.* **4.** *зашиљити, направити врх (стогу); покрити стог. Вук Рј.*

~ **се** *доспети до краја; прекинути се.* — Тиме се разговор завршио. *Шов.* Не помишља како се несретно може завршити таква вожња. *Јонке.*

зàвршкаст, -а, -о *благо зашиљен, затубаст.* — На њему [Осогову] . . . нема јако изнесених и оштрих врхова, већ се изнад гломазне масе дижу завршкасти голи врхови. *Дед. Ј.*

зáвршнӣ и **зàвршнӣ,** -ā, -ō *којим се нешто завршава, последњи; закључни:* ~ тачка, ~ слог, ~ говор, ~ рачун.

зáвршница и **зàвршница** ж спорт. *завршни део игре или такмичења, натецања, нпр. шаховске партије.* — Ако у средишњици не падне одлука, борба прелази у трећи део, у стадиј завршнице. *Шах 1.* фиг. Стаљинград је она завршница од које зависи опстанак Москве. *Јак.*

завр̏штати, -тӣм сврш. *почети вриштати.*

завӯћи и **зàвӯћи,** завӯчēм сврш. **1.** *довести што да буде у унутрашњости нечега или између нечега, увући.* — Завукао сам руке у џепове. *Хорв.* Онда [Груја] скуши очне капке и главу завуче у рамена. *Јак.* **2.** *одвући иза чега; вукући склонити куд.* **3.** *развући, отегнути.* — Руси [су] одвише завукли ствар. *Нех.*

Изр. ~ руку у џеп *решити се, одлучити се на трошак, потрошити; показати се дарежљивим;* ~ руку у тӯђ џеп *извршити крађу.*

~ **се 1.** *ући, склонити се (у какав затворен простор, шупљину и сл.), увући се.* — Круна се завукла у кућу, па се не показује ни жива. *Ад.* Они што осташе завукли су се у своје јазбине. *Цар Е.* **2.** *дуго, одвише потрајати, отегнути се.* — Сам [је] био крив што се толико завукла ова погубна кавга. *Шкреб.*

Изр. ~ у миш(и)ју рупу пеј. *сакрити се, не смети се показати;* ~ у себе *повући се, издвојити се од људи, постати неповерљив.*

завӯчен и **завӯчен,** -а, -о **1.** *трп. прид. од завући.* **2.** *заклоњен далеко у страну, удаљен, забачен.* — Тај кланац је најзавученије мјесто у читавом нашем крају. *Ђоп.* Јави му се у узаном завученом пролазу женски глас. *О-А.* **3.** необ. *повучен, који се не истиче.* — Показивао се пажљивим на све што му говори, а уз то се држао завученим, скромним, понизним. *О-А.*

зàгадити, -ӣм сврш. **а.** *испрљати, укаљати чим гадним.* — Римске слике . . . јако су пожутјеле од свјетла, прашине и дима, а и мухе су их прилично загадиле. *Шкреб.* **б.** *закужити (штетним микробима и др.); искварити штетним примесама.* — Сем тога страда чистоћа брашна и у приликама кад се из нехата . . . загади чисто зрно уродицом. *Батут.*

~ **се 1. а.** *упрљати се чим гадним.* **б.** *окужити се; искварити се примесама.* — Завиј тај прст, Миладине, загадиће се. **2.** безл. *згадити се, осетити одвратност.* — Једино се бојим да нам се овдје не загади. *Јонке.*

зàгађенӧст, -ости ж *особина и стање онога што је загађено.* — Упитали смо . . . шта је све предузето да се загађеност [воде у Сави] смањи. *Пол. 1958.*

загађéње с *резултат загађивања, настанак загађености; загађеност.* — И раније [је] до загађења долазило због тога што су хемијске индустрије . . . отпуштале у Саву отпадне воде. *Пол. 1958.*

загађúвати, -āђујēм *несврш. и уч. према загадити.*

~ **се** *несврш. и уч. према загадити се.*

зàгāжањ, -жња м и **зáгажња** ж *мрежа разапета на две мотке коју двојица вуку уз обалу газећи воду.* — Уваћка тебе Вуксан као штуку у загажањ. *Ђос. Д.* После хватања рибе загажњом та се њена одлука учврстила још више. *Моск.*

за̀газдити се, -и̏м се сврш. *постати газда, обогатити се.* — То је био млад човек . . . ту се доцније прижењио у једну добру кућу и брзо загаздио. *Андр. И.*

за̀газити, -и̏м сврш. **1. а.** *почети газити*; фиг. *почети, наступити.* — Зима загази неосјетно, без снијега. *Сиј.* **б.** *ступити (на што), закорачити.* — Дервиш загази на стубе. *Сиј.* **2.** *угазити, увалити ноге газећи*; *ући, продрети.* — У хладну [је] воду загазио. *КН 1956.* У Рудине мрке загазише. *НП Вук.* фиг. Кад је Талијан загазио у рат, потјерали су и мене. *Сим.* Бит ће да је загазио у педесету. *Креш.*

Изр. ~ у дугове *бити много дужан, увалити се у дугове*; ~ у крв *почети проливати крв, убијати.* — То је . . . значило да ће се загазити у крв. *Крл.*

загајда́шити, -а̀јда̄ши̏м сврш. *почети свирати у гајде.* — Већ ноћ. Над горјем месец млад. И неко . . . загајдашио хрaшћем. *НИН 1959.*

загáјити, за̀гā јӣм сврш. *засновати да се гаји, запатити*; *засадити.* — У то доба сије се и жир: колико се старе шуме посјекло, толико нове треба загајити. *Коз. Ј.* Преко воде пружила се равница, а иза ње наслагала се брда, загајена виновом лозом и маслиницима. *Мат.*

загáкати, за̀гā чӗм сврш. *почети гакати.*

загáкнути, за̀гā кнӗм сврш. *гакнути, загакати.* — Јој! Јој! Боже, боже! — загакне старица. *Шен.*

загала́мити, -а̀лā мӣм сврш. *стати галамити, почети галамити.*

заг̀алаћити, -и̏м сврш. покр. *здгалити.* — Ту одмах поред њих у шибљу врбову жагри сељачић у загалаћену снашу. *Кик.*

загáлити, за̀гā лӣм сврш. покр. *замрачити, застрети.* — Ноћ ми стазу загалила. *Шен.*

за̀галити, -и̏м сврш. **а.** *оголити, открити, разголитити. Деан. Рј.* **б.** *завргнути (2), загрнути (3).* — Дјеца загалила хлачице и рукаве. *Гор.*

~ се повр. *разголитити се. Бен. Рј.*

загали́цати, -а̀ли́чӗм сврш. покр. *в. заголицати.* — Већ давно и давно запечен зифт у њему [чибуку] загаличе ми уста. *Лаз. Л.*

заго́ана ж необ. *тешко питање, проблем, загонетка.* — Не оптеретио се и не замрсио каквим проблемима, заганама, како би се рекло нашки. *Шим. С.*

за̀гāнчити, -и̏м сврш. *ухватити, зграбити ганчем. Деан. Рј.*

загáњати се, за̀гāња̄м се несврш. *в. загонити се.* — За облаком се облак мрк загања, мрклина цијело небо већ заклања. *Марк. Ф.*

за̀гар м тур. *врста ловачког пса*; исп. огар. — Чувао ју је од хртова и загара бојећи се старога оца. *Наз.*

загара́вити, -а̀ра̄ви̏м сврш. **1.** *постати гарав, поцрнети.* — Више ништа није било чудно . . . ни те ватре од којих засузе очи, загарави лице и угреје се једна страна. *Црњ.* **2.** *учинити гаравим, зацрнити.* — Ова . . . таласања преносе се . . . до шилка . . . који их региструје на загарављеној хартији ваљка. *Псих.*

~ се **а.** *упрљати се, поцрнети од гара и дима.* **б.** *прекрити се чим тамним.* — Он је сад ушао у шеснаесту годину . . . горња усница му се загаравила. *Петр. В.*

загарантúрати, -а̀нтӣра̄м и **заг̀арантовати,** -тујӗм сврш. *в. гарантирати и гарантовати.* — Спремни [су] да, ако им се загарантује живот . . . прекину борбу. *Чол.*

за̀гарија ж покр. *врста простог, грубог сукна. Деан. Рј.*

за̀гарити, -и̏м сврш. *загаравити (2).* — Сунце почело да се загрће . . . маглом сјајући као кроз загарено стакло. *Бен.* **б.** фиг. *завести (у књигу и сл.), убележити, написати.* — Нек му он у молбеници загари оне три ријечи, па ће Швабо намах видјети како и ми закон знамо. *Коч.*

~ се *почети се црнети*; *почети се прекривати чим тамним.* — На горњим усницама загарила му се два пуна црна брчића. *О-А.* Усне му се тек загариле. *Јевт.*

за̀гасит, -а, -о *који је затворене, тамније боје, таман, мрк.* — Загасито лице сад одједаред веселије сјало. *Ивак.* фиг. Теку ли загасите ријечи . . . на вијугавој замрщеној врпци? *Уј.*

загáсити, за̀гāсӣм сврш. **а.** *учинити да нешто престане горети:* ~ ватру, ~ жар. **б.** *хемијски сједињити с водом (о кречу, вапну. и др. тварима које се кипећи спајају с водом).* — Још ми је загасио вапно у шкафу. *Бен.* фиг. Суха земља . . . тражи кишу да је утиша, загаси. *Тип.* **в.** фиг. *ублажити, утажити (жеђ, страст и др.).* — Дај, брате, да загасим жеђ. *Вес.*

~ се *престати горети.* — Слаби пламећак [се] загасио. *Пав.* фиг. Онај њезин гласић, слаб и загашен прометнуо се јасним кликтањем радости. *Јурк.*

загасито- *као први део сложених придева означава тамнији прелив боје*: загаситоплав, загаситосмеђ, загаситоцрвен итд.

за̀гаситōст, -ости ж *стање и особина онога што је загасито.*

за̀гаснути, -нӗм сврш. *в. загасити се.* — Ватра одавно загасла. *Вукић.*

за̀гат м и **за̀гата** ж **1.** *насип или брана која спречава изливање воденог тока, гат (1а).*

— Међутим смо већ били до обале, па почели правити загате. *Шапч.* Сад се страховало за скоро докрајчени, меки још загат на десној обали. *Дав.* **2.** *грађење гата, загаћивање. Бак. Реч.*

зàгатац, -аца м *гат на јазовима, устава. Бак. Реч.*

загáтити, зàгāтӣм сврш. **а.** *заградити гатом (воду), преградити браном, прегрaдним зидом, насипом, заjазити.* — Француски загатише реку, те се разли и поплави. *Црњ.* фиг. Не загатиш ли сад смионства струју, гдје разврата ће стат несмиљени ток? *Марк. Ф.* **б.** необ. *подићи као прегpаду, као брану.* — Ти би могао забити колце да се загати зид. *Бен.*

~ **се** *престати отицати, зауставити ток услед какве преграде, сметње, заjазити се; накупити се.* — Нечистоћа се у њима [олуцима] лако загати и прелије. *Батут.*

зàгатка ж *загатац. Бак. Реч.*

загаћúвање с *гл. им. од загаћивати (се).*

загаћúвати, -àћујēм *несврш. и уч. према загатити.*

~ **се** *несврш. и уч. према загатити се.*

загашúвати, -àшујēм *несврш. и уч. према загасити.*

загвúнтати, -āм сврш. нем. варв. *приковати, причврстити завртњима.* — фиг. Чим воз крену, Рсавац одшрафи осмех дотле загвинтан за прве кутњаке као џекет круна. *Дав.*

зàгвозда ж *железни клин за цепање великих комада дрвета. Бен. Рj.*

загвóздити, зàгвоздӣм сврш. *гвожђем затворити.* — фиг. Загвоздит чим ћеш лакомост гробова. *Крањч. С.*

загéгати, зàгēгāм сврш. *почети гегати.*

~ **се** *почети се гегати.*

зàгеџавити, -ӣм и **загеџáвити,** -èџāвӣм сврш. покр. *закржљати. Прав.*

зáгиб м *завој (За, в).* — Након пол уре дођоше на загиб ријеке. *Шен.* Саборита кратка сукњица мрке боје разлијевала се у складним загибима од танкога појаса. *Шен.*

загúбати, зàгӣбāм и зàгӣбљēм сврш. *почети гибати.*

~ **се** *почети се гибати.*

загипсáвати, -ӣпсāвāм *несврш. и уч. према загипсати.*

зàгипсати, -āм сврш. *затворити, испунити, прекрити, учврстити гипсом.*

загúцати се, -āм се сврш. покр. **а.** *почети се гицати.* **б.** фиг. *затрчати се, појурити. Вук Рj.*

заглáбати, зàглāбāм несврш. *састављати двлове чега, углабати, углављивати.* — Ако га наљутиш, он окрене главу . . . заглаба чибук и претура неке »планете« по глави. *Вес.*

~ **се** *углабати се; забадати се.* — Станко Циганин ушао у коло и кида прстом жице, али његов прст као да се заглабао играчима у кичму, у потиљак, као да им трза нерве. *Лаз. Л.*

зàглабати, -āм сврш. *почети глабати.*

зàглава ж архит. *завршни камен. Деан. Рj.*

зáглавак, -āвка м **1.** *клин којим се што заглављује (нпр. коса за држање); заглављени, углобљени део каквог сложеног предмета.* — Ти украси у дрву не познају људског ни животињског лика, осим у најређим случајевима (заглавци дрвених столица у Босни, гусле). *Баб.* **2.** *састављак, место где је нешто заглављено.* — И једна је црна локомотива . . . пројурила, те се још дуго чуло како шине на заглавцима прагова ударају у једноличном размаку. *Крл.* **3.** *в. зглавак.* — За један секунд Григорије . . . шчепа руку која је кидала пређицу на кубури. Застењавши он је стеже у заглавку. *Моск.* **4.** *јабука, облучје на седлу.* — Ослањајући се руком на заглавак седла, паша се окретао назад и говорио. *Андр. И.* **5.** *в. закључак.* — Сваки доумак састоји се дакле од два суда . . . из којих извире трећи заглавак (conclusio). *Баз.*

заглавáрити, -àвāрӣм сврш. *учинити главаром.*

~ **се** *постати главар, направити се главаром.* — Ух, брате, брзо ли се заглавари без школе! *Вујач.*

зàглавати, -āм сврш. *в. заглавињати.* — Закукурикали поносни [пијетли], а међу ногама им заглавали мали бијели турски пјетлићи. *Матош.*

заглавúњати, -āм сврш. **1.** *почети главињати.* **2.** покр. *одлутати, отумарати, поћи.* — Но свечаност је започињала једва у четири сата, те он заглавиња некуда улицом и управи к мору. *Цар Е.* **3.** прел. *збунити, помести.* — Та карневалска игрaрија с једним човјеком . . . морала га је једног дана јаче заглавињати у скрушеном држању. *Божић.*

заглáвити, зàглāвӣм сврш. **1. а.** *утврдити, учврстити чиме (клином и сл.) да не клима (секиру, мотику и др.).* **б.** *спојити углављујући, углабајући.* **в.** *учинити неупотребљивим, непокретним, онеспособити за рад, зачепити; испунити какав простор, пролаз и сл. и учинити га неупотребљивим.* — Заглави [им] топове и отме руске заробљенике. *Мат.* Толико се скупило људи да су заглавили собу. *Бен.* Истрчи на врата, заглави . . . врата големом својом тје-

лесином. *Донч.* **г.** *забити, угурати у што (нпр. у какав теснац или отвор) тако да се тешко може извући, уклештити.* — Другови су хтели да направе сплав шири од Дрине, да га на једној обали учврсте, а затим да га заглаве. *Дед. В.* А један црвенко грозно чачка нос само што не заглави прст. *Вас.* **2.** *настрадати, пропасти, погинути, изгубити главу.* — Док ми син није заглавио на раду у Америци, дало се дурати. *Пав.* Зар оволики труд и мука, па на првом кораку да заглавимо. *Јак.* **3. а.** *окончати, довршити.* — Славна та Клара заглавит ће своје дане невесело у собици под кровом. *Шен.* Хвала — заглави Иван и изађе хитрим кораком из дворца. *Ков. А.* **б.** *извести закључак, закључити*; исп. заглавак (*5*). — И мислећи на све те разлоге заглавише како у Чабруши није бољег женика. *Шимун.*

Изр. ~ хапс, затвор *доспети у затвор, бити затворен.*

~ **се а.** *запасти у што одакле је тешко изићи*; *зауставити се прикљештен (нпр. у неком тесном пролазу).* — Заглавио се један од везирових топова у блату. *Андр. И.* Кост му се у грлу заглавила. *Кол.* фиг. А сада Микцу жао што се заглавио у овај положај, па га страх отићи кући. *Кал.* **б.** *угурати се, увући се у што тесно, узано, углобити се.* — фиг. Заглави се онако дугачак у последњу скамију. *Срем.*

за́гла̀вље с **а.** *почетни, насловни део каквог текста, публикације и сл.*; *наслов, натпис.* — На плакатама је било крупно заглавље. *Јов. Ј.* **б.** *глава, одељак, поглавље.* — [Опис] је исцепкан на ситне одељке и заглавља као у каквој географији. *Поп. П.* Свитало је и већ са новим даном почињало је ново заглавље мучне повеснице. *Јак.*

заглављи́ва̏ње с *гл. им. од заглављивати (се).*

заглављи́вати (се), -а̀вљујем (се) *несврш. и уч. према заглавити (се).* ч

за́гла̀вни, -ā, -о̄ *који је за заглављивање*; *завршни.* — Она је одговарала већ подигнутом заокруженом своду као заглавни камен. *Шкреб.*

заглавни́чати се, -ā̀м се сврш. *добити главницу, снет.* — Сунца [треба], да дозре, да пожути клас, да се не заглавнича, не оснијети. *Сим.*

заглà̀вочити, -ӣм сврш. индив. *ударити по глави.* — То ме једном заглавочило и по лубањи тако жестоко да сам одмах видио све звијезде. *Дук.*

заглавља̏ти, -ā̀м сврш. покр. *залутати, забасати. Вук Рј.*

зà̀гладити, -ӣм сврш. **1. а.** *учинити што глатким.* **б.** *превући руком или каквим предметом преко чега, поравнати, поправити.* — Заглади прстима обрву. *Донч.* **2.** фиг. *поправити, исправити*; *забашурити.* — Стога репортер Препорода покуша да заглади утисак, говорећи . . . *Уск.* — Не срди се, само сам се шалио — говорио је смијешећи се сметено и желећи загладити своју кривњу. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. нар. *журно поћи, упутити се*: ~ у свет.

~ **се** *погладити, дотерати косу.*

заглà̀дњети, -дӣм, ијек. заглà̀дњети, сврш. *постати веома гладан.*

заглà̀дњети, -дӣм, ек. заглà̀днети.

заглађи́вати (се), -а̀ђујем (се) *несврш. и уч. према загладити (се).*

зà̀гламāн, -а, -о покр. *глуп, ограничен. Бен. Рј.*

заглà̀чати, -а̄м сврш. *загладити.* — Тада треба све што је непотребно уклонити, ране заглачати. *Тод.*

зà̀глēд м етн. *гледање девојке (ради упознавања) пре просидбе.* — Тегле просци из десетог села, као овце на солило — долазе на заглед. *Коч.* Мајка Мију на загледе слала: 'Ајде, Мијо, загледај дјевојку. *НПХ.*

загледа́вати (се), -ѐдāвāм (се) несврш. *в. заглéдати (се).*

заглéдā̏ње с *гл. им. од заглéдати (се).*

заглéдати (се), зà̀глēдām (се) *несврш. и уч. према зà̀гледати (се).*

зà̀гледати, -а̄м сврш. **1. а.** *бацити поглед*; *завирити.* — Узе торбицу . . . загледа шта је спремљено, па оде журно. *Глиш.* Загледајмо мало и у школску собу. *Јурк.* **б.** *упрети поглед, погледати.* — Ама кад загледа оком, као да ножем пресече. Сила! *Вукић.* **в.** *опазити, спазити, угледати.* — На цести мало подаље од његове куће уистину загледа некога. *Леск. Ј.* **2.** нар. *упознати и заволети (особу другог пола).* — Видио [ју је] једне недјеље у цркви и одмах загледао. *Андр. И.* Ја сам себи дику загледао. *НПХ.*

Изр. ~ у желудац (коме) *темељито испитати његово стање и његове поступке.* — Ипак се нађе нетко тко таквом одбору загледа у желудац. *Фелд.*

~ **се 1.** *упрети и задржати поглед.* — Ја се загледао у једна врата на кошници. Шта гледаш? . . . пита ме он. *Вес.* фиг. *управити мисао, пажњу у одређеном правцу.* — Попео сам се на копривнички бедем и загледао се патетички у далеку хисторију. *Крл.* **2.** *погледати се међусобно, згледати се.* — Он сиромах као зграњован улете у кућу. Сви се загледасмо шта му би сад. *Глиш.* **3. а.** *заљубити се, заволети.* — Душа ти је широка, срце црно, те тешко оној која се у тебе загледа. *О-А.* Говоре доље да се загледао у Штокићеву Манду. *Новак.* **б.** *уз. повр. према загледати (2).* — Дошао је

баш на брежуљак, гдје су се оно први пут загледали. *Мул.*

заглѐдач, -áча м етн. *онај који гледа девојку пре просидбе*; исп. заглед. — Ето то је цијела моја улога загледача и упросника. *Креш.*

загледа̀чина ж етн. *в. заглед.* — Момци и дјевојке дођоше на загледачину. *Тур.*

загледи́вати, -èдујēм несврш. *в. заглéдати.* — Синан га је загледивао са свију страна. *Ств. 1948.*

за̀гледнути, -нēм сврш. *за̀гледати* (*1а*). — Људи су свраћали да је [животињу] загледну. *Вуј.*

~ се *згледати се.* — На рукама напред! — чује се команда нашег командира. Војници се загледнуше унезверено. *Јак.*

заглѐђосати, -ошēм сврш. *обложити глеђом, емаљирати. Р-К Реч.*

за̀глибати, -ā̄м сврш. *в. за̀глабати.* — Објахао лафет и заглибао клип куваног кукуруза. *Јак.*

заглѝбити, за̀глѝбӣм сврш. **1.** *увалити у глиб.* — Они су мало даље заглибили у речици топ, па су се одлучили . . . да га помоћу волова извуку. *Моск.* **2.** *упасти, увалити се у глиб.* — Мотика му заглиби до изнад ушице. *Божић.* **3.** фиг. *запасти у какво зло, у тешкоће, застранити, ударити у што неподесно.* — И не знаш како си се отиснуо мимо закона. Нитко од мојих . . . није овако заглибио. *Куш.* [Режисер] је опет могао да заглиби у своје шаблоне. *Уј.*

~ се 1. *увалити се у блато, заглибити* (*2*). — Загази у једно велико блато и заглиби се. *Вук* 2. фиг. **а.** *занети се, утонути.* — Бјеше се заглибио у размишљање. *Шен.* Замислио [се] и заглибио некуда. *Ков. А.* **б.** *упетљати се, увалити се, запасти* (*у тешкоће, дуг и сл.*); *рђаво проћи, настрадати.* — Опоменуће се већ ње Момир кад се опет до грла заглиби у дуг. *Каш.* Дефицит у листу, трошкови, менице . . . Бојим се да се и ми са њим не заглибимо. *Ђос. Б.*

заглибљáвати се, -ѝбљāвām се несврш. *в. заглибљивати се.* — Коњи су се заглибљавали, људи падали од умора. *Моск.*

заглибљѝвање с *гл. им. од заглибљивати* (*се*).

заглибљѝвати (**се**), -ѝбљујēм (се) *несврш. и уч. према заглибити* (*се*).

заглу́вети, -вӣм, ијек. заглу́вјети, сврш. *постати глув или наглув*; *заглухнути* (*2*). — Слух оболи, заглуви, не чује више ритам. *Сек.*

заглу́вити, за̀глу́вӣм сврш. *в. заглухнути* (*1*).

заглу́вјети, -вӣм, ек. заглу́вети.

за̀глунути, -нēм сврш. *в. заглухнути.* — Овде влада она тишина која заглуне већма него грмљавина. *Дуч.* Наста лупа . . . Деца се почеше дерати . . . Да заглунем на то! *Вес.*

заглу́пети, -пӣм, ијек. заглу́пјети, сврш. *постати глуп.* — Тешко осуђује оне који фанатично заглупе, изгубе памет. *Глиг.*

заглу́пити, за̀глу́пӣм сврш. *начинити глупим* (*кога*). — Никаква просвјетитељска књига неће искоријенити религију из маса које је заглупила капиталистичка робија. *Ант. 1.*

заглу́пјети, -пӣм, ек. заглу́пети.

за̀глу̀пљено̄ст, -ости ж *стање онога који је постао глуп.*

заглупљѝвање с *гл. им. од заглупљивати* (*се*).

заглупљѝвати, -ујēм *несврш. и уч. према заглупити.*

~ се *повр.* — Човек [се] тиме само заглупљује. *Глиш.*

заглупљѝва̄ч, -áча м *онај који некога заглупљује.* — Човјечанство није требало да падне у сумњу да су његови лучоноше у исти мах и његови заглупљивачи. *Уј.*

заглу̀пљујӯћӣ, -ā̄, -ē̄ *који заглупљује.* — У београдској гимназији било је боље . . . али ипак . . . са истом заглупљујућом класичном схоластиком. *Скерл.*

за̀глӯх м необ. *заглушна бука.* — Хвала вама, браћо, на послуху! Опростите мене на заглуху. *Вук Рј.*

за̀глухну̀т, -а, -о **1.** *трп. прид. од заглухнути.* **2.** фиг. *ошамућен.* — Нијем, заглухнут, сатрвен тетурао је по пустој кући. *Драж.*

за̀глухнути, -нēм (аор. 2. и 3. л. за̀глухнӯ) сврш. **1.** прел. *учинити глувим или наглувим*; *изазвати привремено смањење јасности слуха* (*лупом, виком и сл.*). — Није да се дере, него да заглухне уши. *Срем.* Вест да је Рокса испрошена просто ме је заглухнула. *Ком.* **2.** непрел. *постати глув или наглув*; *привремено изгубити способност јасног слуха.* — Њу је гушило њено рођено срце. Уши су заглухнуле, исколачене очи обневиделе. *Андр. И.* Од . . . бректања заглухнуше [му] уши. *Вел.*

за̀глухнӯтост, -ости ж и **заглухну́ће** с *стање онога који је заглухнуо, који је заглухнут чим.* — Сем нешто мало телесног бола и заглухнутости, није осећала ништа нарочито. *Ђос. Б.*

заглушáвати (**се**), -ујāвām (се) = заглушивати (се) *несврш. према заглушити* (*се*).

за́глушан, -шна, -шно **1.** *који заглушује, пун буке, бучан.* — Заглушан тутањ. Светла

звезда улаза се замрачи. *Њос. Б.* Глуха ноћ послије заглушна дана. *Шен.* **2.** фиг. *пуст, глух, нем.* — Знаш ли, побро, како је оно било, у заглушна у времена стара, кад на свијету ништа било није. *Март.*

заглу́шати, за̀глӯша̄м несврш. *в. заглушивати.* — А нашу песму хоће да заглуша певачко друштво жаба крекетуша. *Змај.*

за̀глӯшено́ст, -ости ж *особина, стање онога који је заглушен, заглухнутост.*

заглуши́вати (се), -у̑шујём (се) несврш. = заглушавати (се).

заглу́шити, за̀глӯшӣм сврш. **а.** *привремено или трајније смањити способност јасног слуха.* — Заглушите ми уши тутњавом. *Хорв.* **б.** *пригушити, надјачати звуком, другим гласовима.* — Сељаци му заглушише глас својом лармом. *Дом.* фиг. *потиснути, угушити.* — Говориш на биједну старицу да заглушиш правицу суда својим језиком. *Шен.* И као да би хтели да заглуше савест своју, њихово лице се грчи, они убрзавају ход. *Јак.*

~ **се** *повр.* — Њена младост је силом хтела да се заглуши и да поверује у могућност љубави због ње саме. *Петр. В.*

за́глӯшје с **1.** *повучено и тихо место где се скоро ништа не чује.* — А у једном заглушју, у збијеном сокаку, механа покојног Алексе Шкоре. *Радул.* **2.** *заглушна бука од које се ништа друго не чује.* — Надвикивање, смијешано с одјецима, расло је до заглушја. *Лал.*

заглӯшљив, -а, -о *заглушан.* — Живкање и заглушљиви цвркут ширио се по цијелом селу. *Бен.*

за́глушно прил. *на заглушан начин, заглушујући.* — Жабе су заглушно крекетале у мочварама покрај насипа. *Донч.* Авлијом је заглушно бурљао поток. *Сиј.*

заглӯшујућӣ, -а̄, -е̄ *в. заглушан.* — Четири разорна зрна, са заглушујућом ломљавом прскоше у црквеној порти. *Вас.*

за̀гмизати, -ижем сврш. *почети гмизати.*

загна́јати, за̀гна̄ја̄м несврш. индив. *в. гнојити.* — Шљунак се у ране увукао . . . крвави набоји загнајају. *Лал.*

за̀гнати, -а̄м (за̀женем и за̀жденем) сврш. **1. а.** *забити; забости дубоко, зарити:* ~ иглу. — Хола [ће] орла са облака скинут загнав смртно зрно у крвничке груди! *Крањч. С.* **б.** *натерати кога или што да зађе у нешто; отерати куда даље.* — Ту је загнао дотјерану стоку. *Ћип.* Распрегне коња . . . и загна га пустопашице у шикарје. *Гор.* **в.** *отерати иза чега:* ~ говеда за брдо. *Вук Рј.* **2.** фиг. индив. *утонути.* — Мој ујак подбочи главу на руке и загна у мисли о запосленом и ужурбаном свијету. *Креш.*

~ **се** *залетети се.* — Гојковић Алија . . . загна се да посече Комнена. *НП Вук.* Умало што се не загна на Јефту. *Куш.* фиг. *занети се, упустити се.* — Он се, брате, загна у сан, пак му остаје још доста докле допре до краја. *Мат.*

загнојава́ти, -о̀јава̄м *несврш. према загнојити (2).*

за̀гнојено́ст, -ости ж *стање онога што је загнојено.*

загно̀јити, за̀гнојӣм сврш. **1.** *постати гнојан, напунити се гнојем.* **2.** *прихранити гнојем, нађубрити:* ~ лозу, ~ воћку. **3.** фиг. покр. *настрадати, умрети, погинути.* — Отишао је да нешто смота, па, какве [је] среће, још ће и загнојити. *Јел.*

~ **се** *загнојити (1).* — Зато се [дубоке ране] обично загноје. *НЧ.*

загња́вити, за̀гња̄вӣм сврш. *гушећи, стежући убити, задавити.* — Зар хоћете да ме овако немоћна загњавите? *Мат.* Ако он мене зграби . . . за гркљан . . . загуши, загњави . . . ? *Берт.* фиг. *досадити коме, измучити, изгњавити.* — Слушај, Шацо, молим те сједи и слушај! Знам да ћу те загњавити, али . . . *Кол.*

загње́лети, -ле̄м, ијек. загње́љети, сврш. *почети гњилети.*

загње́љети, -ле̄м, ек. загње́лети.

загњури́вати (се), -у̑рујем (се) *несврш. и уч. према загњурити (се).*

загну́рити, за̀гњӯрӣм сврш. **1.** прел. *спустити у воду или течност, текућину уопште, умочити, потопити; уронити, завући.* — Загњури главу у јастук и заједа. *Мил. В.* Загњурио је образ дубоко у длanове. *Крл.* фиг. Загњурите га у море обмана. *С-Ц.* **2.** непрел. *загњурити се.* — Тек је један карташки пар, тамо подаље за једним столићем, загњурио у своју игру. *Мар.*

~ **се а.** *ући, заћи у течност, текућину целим телом.* — Ја ћу се одмах загњурити у воду. *Вел.* **б.** фиг. *предати се каквом послу, потпуно, искључиво, унети се, задупсти се.* — Отпутовавши поново у Швајцарску загњурила се у теозофију. *Петр. В.* Ја сам се сав загњурио у понорне своје мисли. *Уј.*

заговара́ње с *гл. им. од заговарати (се).*

заговара́тељ м *в. заговорник.* — Смрт је покосила Алвијана, најодличнијег заговарателја тога савеза. *Нех.*

заговара́тељица и **заговара́тељица** ж *заговорница.* — Покаже се свеможна заговарателица. *Тур.*

заговара́ти, -о̀вара̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према заговорити.* **2.** *заступати, бранити, заузимати се за кога или што.* —

Заговара радикално рјешење да се ... бришу ... ратни дугови. *Обз. 1932.* Није ми да га заговарам — али паметан је он и добар је. *Леск. Ј.*

~ **се** *несврш. према заговорити се.*

заговàрāч, -áча м *заговорник.* — Овим је заступницима био на челу Фрањо Деак, заговорач либералних начела. *Шиш.*

заговѝјети, -вӣм (песн. -вēм), ијек. заговијети, свршн. заст. *угодити.* — И многи не зна друкче да тузи загове, већ болном с' душом хвата за њине трагове. *Змај.*

заговѝјети, -вӣм, ек. заговѝети.

зā̀говōр м (лок. заговòру и зā̀говору) **1.** *заузимање за некога, повољно мишљење изражено у чију корист, препорука.* — Није ми било нарочито угодно његово посредовање и заговор. *Козарч.* Само си по мојем заговору и заслузи остао официрски момак. *Јонке.* **2.** заст. *в. завет (1).* — Заговорила сам је реметској Мајци божјој. Па ћемо ја и она на заговор. *Шен.*

заговòрити, -òворӣм свршн. **1. а.** *разговором или другим чим задржати.* — Хтели сте да нас заварате и да нас овдје заговорите. *Петр. В.* **б.** *разговором одвратити пажњу од нечега; забашурити.* — Мисли он мене смотати и заговорити. А јок! *Куш.* Да би тај незгодан израз заговорио, он окрете: »А што сте се, децо, тако, накинђурили?« *Ранк.* **в.** *преварити, обманути.* — Пробај да га заговориш, да га заведеш. Свака реч ће ти се о његову отреситост разбити. *Јакш.* **Ђ.** Мисли он мене смотати и заговорити. *Куш.* **2.** *дати повољно мишљење о коме или чему, приказати кога или што у повољној светлости, препоручити.* — Хвалили су га и замолили ме да га заговорим код свога дједа. *Шкреб.* Нашем управитељу општине прала [сам] рубље по оној зими боса, да ме заговори да добијем потпору. *Мишк.* **3.** *в. заветовати.* В. пр. уз заговор (2).

~ **се** *задржати се у разговору или због чега другог; занети се у разговор.* — Ако се заговорим, подсјетите ме сами. *Л-К.* Ама заговоримсо се ... па сметнух с ума. *Глиш.*

заговòрнӣк, -ӣка м *онај који заговара, заступа кога или што, заступник; заштитник.* — Хисторијска је чињеница да се у редовима илираца као моћни заговорници и идеолози илиризма налазе и феудалци. *Матк.*

заговòрница ж *женска особа заговорник.* — Човјек на тај начин добива принципалку као заговорницу, која ће уложити добру ријеч ако наступи оно што је могуће. *Адум.*

зā́года ж заст. *погодба, нагодба.* — [Виноград] је био прешао залогом и загодом на њихову задругу. *Шен.*

зā́гође с и **зā̀гођица** ж покр. *прилика, згодна прилика. Вук Рј.*

Изр. из загође у *згодној прилици, згодном приликом.* — Па из загође ... дружите се и начињајте се као присна браћа. *Павл.*

зā́гојāт ж покр. *коров, нечистоћа, отпаци.*

загојáтити, -òјāтӣм свршн. покр. *упрљати, довести у неред; запремити чим кабастим, закрчити.* — Канцеларија му увек загојаћена, непроветрена, заудара на она акта. *Глиш.*

~ **се** *упрљати се; напунити се, запушити се.* — Морска вода ... оставља велики талог, и казан се брзо загојати. *Нен. Љ.*

загојаћивати (се), -ăћујēм (се) *несврш. према загојатити (се).*

заго̀лити, зā̀голӣм свршн. необ. *обнажити, открити.* — фиг. Заболио сам крвљу, заголио зору. *Кашт.*

заголи̏цати, -ā̄м свршн. **1.** *почети голицати.* **2.** фиг. *изазвати интересовање у кога.* — Хтедох обићи, али ме нешто заголица да чујем шта говоре. *Ранк.* Новинска вијест ... морала ју је врло заголицати. *Л-К.*

загомилáвати (се), -ӣлāвāм (се) несврш. *в. затрпавати (се).* — Загомилавао се новим пословима и бригама. *Крл.*

загоми̏лати (се), -ā̄м (се) свршн. **1.** *в. затрпати (се).* — Сједи у кавани, загомилан новинама. *Крл.* **2.** покр. *кренути (попут гомиле, лавине).* — У шалварама и под џубом, црн као гавран, Хаџија загомила уз разјужен снијег. Није гледао гдје и како стаје. *Сиј.*

зā́гон м **1.** *залет; напад, јуриш.* — А у Турке загон учинио, седам-осам посијече глава. *НП Вук.* Ако викнем: »загон«!, искочите голим ножевима. *Мат.* **2.** покр. *место где се стока затвара, обор.* — Даље испод тврђаве господарев је загон за стоку. *Тип.*

Изр. (из) загона (скакати, прескочити) *са залетом.* — Скакало се ... из загона. *Нен. Љ.* По три коња загона прескочи. *Њег.*

зā́гонац, -бнца м покр. *уска долина између брда. Бен. Рј.*

зā́гоначкē и зā́гоначки прил. *са залетом; трком, јурећи.* — Па га јури загоначке по пољима. *Матош.* Затутњила земља под тешким оклопницима, који се загоначке залетјеше на бојно поље. *Торд.*

загоне̏нути, -òнēнӣм свршн. *задати за решавање, поставити (загонетку).* — Онај што је загонеnуо [ту загонетку] није пружио довољно материјала за одгонетање. *Ранк.* То је пјесма која је тајним чудесним писменима загонеnута. *Баз.*

за̏гонетан, -тна, -тно *који има својство загонетке, тајанствен; необичан, чудан.* — Имао сам једног друга који ми је био и остао загонетан. *Андр. И.* То загонетно владање побуђивало је поштовање. *Кал.*

загонета̏ње с *гл. им. од загонетати (се).*

загонета̏ти, -о̀нēтам и -о̀нēћем **1.** *несврш. и уч. према загоненути.* **2.** фиг. *нагађати; мудровати.* — Што загонећете, њега је стигло божје покарање, а наше је шутјети. *Торд.* Загонетала је у себи: дође ли унаточ собаричиним ријечима, то значи да ме још љуби. *Крањч. Стј.*

~ **се** *задавати загонетке један другом. Вук Рј.*

за̏гонēтка и **заго̀нēтка** ж (дат. -ēци и -ēтки) **1.** *питање постављено у алегорији или двосмисленим речима које треба одгонетнути.* **2.** фиг. *нерешено питање, проблем.* — Ето погодне прилике да се реши загонетка једног важног периода у животу будућег писца. *Милис.*

загонēтљиво прил. *в. загонетно.* — Крчмар прихвати и загонетљиво наздрави. *Божић.*

за̏гонēтно прил. *на загонетан начин, нејасно; чудно, сумњиво.* — То им никако није ишло у главу и било им је загонетно. *Срем.* Само се Лапидус млађи загонетно насмијешио. *Крањч. Стј.*

за̏гонēтно̄ст, -ости ж *особина онога што је загонетно.* — То је кључ загонетности његовог значаја. *Матош.*

заго̀нити (**се**), за̀гонӣм (се) *несврш. прва загнати (се).*

за̏гонкē прил. *в. загончаче.* — Баци [се] кричком [каменом] загонке. *Љуб.*

за̀горац и **за̏горац,** -о̄рца м *становник краја иза горе, брда, загорја. Вук Рј.*

загорēва̏ње, ијек. загоријēва̏ње, с *гл. им. од загоревати.*

загорēва̀ти, -о̀рēвам, ијек. загоријēва̀ти *несврш. према загорети.*

за̏горēл, ијек. за̏горијел, ж покр. *в. загорелина.* — Заудара [ракија] мало на загоријел. *Коч.*

заго̀релина, ијек. заго̀рјелина, ж = загоретина **1.** *мирис и укус онога што загори; мирис паљевине.* — Није било у чинији зрнцета до кога она [загорела паприка] не би својом загорелином допрла. *Јакш. Ђ.* **2.** *загорело место на нечему што се пече, пржи.*

заго̀релица, ијек. заго̀рјелица, ж *загорела ракија.* — Дајде оне загорелице. *Вук Рј.*

заго̀релō̄ст, -ости, ијек. заго̀рјелōст, ж *стање онога што је загорело.*

заго̀рети, -рӣм, ијек. заго̀рјети, сврш. **1.** *поцрнети и добити непријатан укус и кору на додиру са судом због прејаке ватре (о јелу); препећи се.* — Људи, бојим се, да неће загорети [ракија]. *Коч.* Крчма и сад . . . мирише загореном џигерицом. *Божић.* **2. а.** *нагорети, поцрнети од ватре (о древним предметима, оружју).* — Окреће пуначко прасе на загорјелом ражњу. *Мил. В.* Борба је била јака, па су пушке прилично загореле. *Вес.* **б.** *поцрнети, испећи се на сунцу.* — Немирне очи . . . сијевале из пуног, руменог и загореног лица. *Кос.* **3.** фиг. **а.** *јако ожеднети, остати дуго без пића.* — Има ли вина? Ја сам загорио. *Јурк.* **б.** *промукнути од пића.* — Он отеже промуклим крупним гласом, за који се обично каже да је загорео. *Ранк.* **4.** фиг. *бити, дуго остати незадовољене жеље, прохтева и сл; успалити се.* — Стигла је . . . да загори и од чисте женске зависти и радозналости. *Маш.*

заго̀ретина, ијек. заго̀рјетина, ж = загорелина. — Одавде је [из кујне] стално навирао задах загоретине и помија. *ЛМС 1951.* Ваздух је . . . мирисао на загоретину. *Уск.*

загоријēва̏ње, ек. загорēва̏ње.

загоријēва̀ти, -о̀ријевам, ек. загорēва̀ти.

за̏горијел, ек. за̏горēл.

за̀горина ж покр. *в. загорелина.* — До раскршћа, брате, мирише загорином. *Павл.*

за̀го̄рје и **за́го̄рје** с *предео иза горе.*

заго̀рјелина, ек. заго̀релина.

заго̀рјелица, ек. заго̀релица.

заго̀рјелō̄ст, -ости, ек. заго̀релōст.

заго̀рјети, -рӣм, ек. заго̀рети.

заго̀рјетина, ек. заго̀ретина.

за̀го̄рка и **за́го̄рка** ж **1.** *становница краја иза горе, брда, загорја. Вук Рј.* **2.** *в. загоркиња.* — Загорка . . . видовитост посинку дарива. *Јакш. Ђ.*

за̀го̄ркиња и **за́го̄ркиња** ж нар. песн. *вила из планине (обично као епитет уз реч »вила« у народној књижевности).* — Овдје кажу гору виловиту, и у гори загоркињу вилу. *НП Вук.*

загору̀ћати, -а̄м сврш. дем. индив. *засветлуцати, севнути слабом светлошћу.* — фиг. Увијек у лажи загоруца мрва истине. *Цес. А.*

загорчава̀ти, -о̀рчавам = загорчивати *несврш. и уч. прва загорчати.*

заго̀рчати, -а̄м сврш. **1.** прел. = загорчити *учинити горким; учинити мучним, тешким.* — Загорчала [му је] његове старе . . . дане. *Срем.* **2.** непрел. *постати горак,*

напунити се горчине. — Лице му поцрњело, а уста загорчала. *Божић.*

загорчи́вати, -рчујём несврш. = загорчавати.

загóрчити, зàгōрчӣм сврш. = загорчати (1). — Последње радости . . . та му гадура хоће да загорчи. *Кол.* Она је често кадра . . . да загорчи живот човеку. *Марк. Св.*

загосподáрити, -ōдāрӣм сврш. *постати господарем, овладати.* — Њезине очи . . . продирале су у њ, ровале му по унутрашњости и хтјеле загосподарити. *Кал.*

загòсподити, -ӣм сврш. *в. загосподарити.* — Да стану на власт, загоспоће свијетом, тад истом рад бих заподјенуо борбу. *Марк. Ф.*

загосподòвати, загòсподујём сврш. **1.** *загосподарити.* — Она је брзо загосподовала цијелим Егејским морем. *Баз.* Од тога је часа она загосподовала мојом вољом. *Вел.* **2.** *почети живјети господски.* — А тамо у гавана Миће већ се загосподовало за покојнога Медовића. *Ков. А.*

зàграбити, -ӣм сврш. **1. а.** *брзо захватити неку количину одвајајући је од какве масе (руком, лопатом, судом и др.); ухватити руком.* — Лађе . . . црне заграбе воде. *М-И.* Морам сићи до обале да извор ископам . . . Ама сам сместа нашао извор, нисам трипут руком заграбио. *Вес.* И заграби из кошаре шаку шљива. *Бег.* фиг. Хајд да и ми такав комад дамо! У људски живот заграбите само! *С-Ц* **б.** *завеслати, захватити веслом.* — Није то вријеме да отиснеш брод од краја, да заграбиш веслом. *Шен.* **2.** *пожурити, похитати; почети се нагло ширити, захватати какав простор.* — Арап [коњ] само ниско пригне главу . . . и заграби равним ливадама. *Шимун.* Скупише се сви. Само Саћир Пулац заграби уз ону страну од џамије. *Коч.* Из почетка [бура] гуди дуго . . . онда удари у дрвеће . . . заграби затим по шевару крова . . . зазвижди и продре у кућу. *Кал.*

зàграбиц̄ē прил. *грабећи, заграбљајима.* — [Руке] би јаке биле веслом заграбице потискивати лађицу по правцу крмана. *Шен.*

зàграбљāј м *оно што се једанпут заграбе.* — С четвртим или петим заграбљајем избаци [гробар] лубању. *Јурк.* Музикаш Јожица . . . испираше густим заграбљајима хладне воде своју натеклу главу. *Ков. А.*

загрàбљив, -а, -о песн. *в. грабљив.* — Дај да Турцима . . . свјета понудимо да . . . не шаљу заграбљиве главе по селима да зулуме граде. *Март.*

зáград м *в. заграда (1).* — Од кошаре до суседовог заграда има читава пољана месечине. *КН 1959.*

зàграда и зāграда ж **1. а.** *оно што је нечим ограђено (њива, простор за стоку и сл.); ограђени део какве просторије, преграда.* — Гледа ћаћу како рано зором муле тера из заграде. *НК 1946.* Узми кључ од заграде у пивници, па носи на стол боце. *Новак.* **б.** *оно чиме је нешто ограђено, ограда.* — Противу зечева најбоље је средство ваљана заграда. *Тод.* **2.** *графички знак којим се издваја део текста, математичког израза и др.:* обла ~, угласта ~, велика ~, средња ~, мала ~.

загрáдити, зàгрāдӣм сврш. **1. а.** *окружити, опколити, одвојити оградом, оградити.* — Хоће да загради ливаду доле у реци. *Глиш.* Први ступи на заграђено бојиште церемонијар. *Вел.* **б.** *затворити преградом, препречити.* — Сва врата су заградили гредама и камењем. *Андр. И.* **2.** *ставити у заграду (2).*

~ **се** *повр. према заградити (1а).*

зàградскӣ, -ā, -ō *који се односи на заграђе, предграђе, оно што је иза, ван града.*

зàграђа ж покр. *заграда (1). Вук Рј.*

зáграђанин м (мн. -āни) *човек из заграђа.* — Стари заграђани не запамтише тако млада чудовишта. *Мат.*

зàграђе и зàграђе с покр. *в. предграђе.* — А Ријечанину по томе је разумљивије име заграђа ријечкога Пласе. *Кур.* Ћачићи, водарице, факини из заграђа. *Мат.*

заграђи́вање с *гл. им. од заграђивати (се).*

заграђи́вати, -āђујём *несврш. и уч. према заградити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заградити се.*

зáграјати, -јӣм и **зàграјати,** -јём сврш. *почети грајати.*

зáгракати, зàгрāчём сврш. *почети гракати.*

зàграктати, зàгракћём сврш. *почети грактати.*

зàгрàмзити, -ӣм сврш. *почети грамзити.*

зàгранак, -āнка м покр. *споредна грана, гранчица.* — Плодови падају са китица и загранака. *Ђон.*

зàгрàнати, -āм сврш. *почети гранати.* — фиг. *раширити се попут грана.* — Горе на мунари . . . бљесну бијела хоџина ахмедија, загранаше његове кошћуњаве руке. *Куш.*

зàгранац, -āнца м покр. *врста шаре.* — [Струка] извезена на загранце и зубарце. *Љуб.*

зàграничнӣ и зàгрàничнӣ, -ā, -ō рус. *који је иза границе, иностран, иноземни.* — Што је строжа цензура, тим већма умножава се загранична њихова литература. *Нен. Љ.*

Радило се о новцу што га је . . . примио од заграничне партијске централе. *Крл.*

зàграпцē прил. покр. *грабећи, журећи, брзо;* исп. заграбице. — Заграпце долети коњаник. *Шен.*

зàгргољити, -ӣм и **загргòљити,** -гр̀гољӣм сврш. *почети гргољити.*

зàгргорити, -ӣм и **загргòрити,** -гр̀горӣм сврш. *в. загргољити.* — Узме боцу с ракијом забодену у снијег, нагне је, загргори, стресе се. *Сиј.*

загргòтати, загр̀гоћӗм сврш. *почети грготати.*

загргýтати, -р̀гӯћӗм и **загргýтати,** -р̀гућӗм сврш. *почети гргутати.*

загр̑дети, -дӣм, ијек. загр̑дјети, сврш. **1.** *постати грдан, нагрђен. Прав.* **2.** (каткад безл.) = загрдити (1) *постати несносан, неподношљив, далеко прећи разумну, допуштену меру, сасвим претерати.* — И ето, ове године загрдјело још горе него лањске. *Пав.*

загр̑дити, зàгр̑дӣм сврш. **1.** = загрдети (*2*). — И по чаршији беше смешан, али у кући . . . ту је већ загрдио. *Срем.* Сви су млади часници радо гледали младе снаше и дјевојке, али овај [је] био загрдио. *В 1885.* **2.** *учинити рђавим, искварити, забрљати.* — Тај ти је [ступио у чету] међу првима! Труди се да поликe оно што је загрдио заједно с тобом. *Вуков.* **3.** необ. *почети грдити, прекоревати.* — Е, то ти, побро, неће ваљати — загрди мој ујак. *Креш.*

~ **се** *наружити се, нагрдити се.* — Пред очима бљеснуло им је море као голи рибљи трбух који се закрварио, и тако се загрдила љескава сјајност. *Михољ.*

загр̑дјети, -дӣм, ек. загр̑дети.

загрђи́вати (**се**), -р̀ђујӗм (се) *несврш. и уч. према загрдити (се).*

За́греб м *главни град СР Хрватске.*

За́гребац, -епца м покр. *в. Загрепчанин.* — Људи Загрепци у војсци рекоше [ми] да вас је снашла худа болест. *Шен.*

за́гребачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Загреб:* Загребачки велесајам.

загрèботина ж *в. огреботина. Бак. Реч.*

загрéвāње, ијек. загријèвāње, с *гл. им. од загревати (се).*

загрéвати (**се**), зàгрēвām (се), ијек. загријèвати (се) *несврш. према загрејати (се).*

зàгрēвнӣ, -ā, -ō, ијек. зàгријевнӣ *који се односи на загревање, који загрева.*

загрегèтати, -èгећӗм сврш. покр. *в. закрекетати.* — У општинском дворишту на дрвету радосно је загрегетала гаталинка. *Мих.*

зàгрезати, -ежӗм сврш. покр. *загазити, увалити се (у снег).* — Вуле се зачас загледа у промрзле звијезде, те загреза поред пртине у дубоки снијег. *Вуков.*

зàгрезнути, -нӗм (аор. зàгрезнух и зàгрезох; р. прид. зàгрезнуо, -ула и зàгрезао, -зла) сврш. *пропасти, заглибити се, увалити св.* — Данило путем није мислио ништа и само пазио да не загрезне у глиб. *Шимун.* Загрезнуше [тенкови и камиони] у протутенковским јамама. *Донч.* фиг. *упустити се, упасти (у што непожељно); доспети у какво стање, утонути.* — Има на стотине парница против опатица које су загрезле у највеће опачине. *Кум.* Сва смушена заборави на шалу и загрезне у срећу. *Мих.*

загрејáвати, -èјāвām, ијек. загријáвати *нсврш. и уч. према загрејати.*

~ **се** *несврш. и уч. према загрејати св.*

загрејàвāч, -áча, ијек. загријàвāч, м *загрејач. Прав.*

зàгрејāнōст, -ости, ијек. зàгријāнōст, ж *стање онога што је загрејано, својство онога који је загрејан.* — Али поради непопустљивости и загријаности за борбу није хтјела попустити. *Крањч. Стј.*

зàгрејати, -јēм, ијек. зàгријати, сврш. **1. а.** *почети грејати.* **б.** *учинити топлим, врелим.* — Загријемо ли ту смјесу, осјетит ћемо мирис по оцту. *Кем.* Ако ћеш да се не кајеш, загреј добро пећ, седи крај прозора, гледај снежне пахуљице. *Вес.* **2.** фиг. *изазвати занимање, пажњу, учешће у чему, заинтересовати; занети, одушевити.* — Он је знао тајну да људе загреје, убеди и поведе са собом. *Скерл.* Никад га не загрија. *Леск. Ј.*

~ **се 1.** *осетити топлину у телу, угрејати се, постати топао; попити мало више алкохола.* — Ходао сам по дворишту да се мало загријем. *Чол.* Превише се човјек загријао ракијом. *Фелд.* **2.** фиг. *постати привржeник (нечега), прихватити (што); одушевити се (чиме).* — За ову идеју био се загрејао. *Јов. С.* Свега тога не би било да се и опет нијесу за филозофију загријали и највиши кругови. *Баз.*

загрèјāч, -áча, ијек. загр̀ијāч, м *апарат за загревање.*

За́грепка и **За́грепкиња** ж заст. и покр. *в. Загрепчанка.*

загрèпсти и **зàгрепсти,** -èбӗм сврш. **1. а.** *почети грепсти.* **б.** *гребући закачити, запарати, огрепсти.* — Загребао [би] га ноктима. *Ков. А.* Цикнуо је најзад тако високим и оштрим гласом, као да је загребао ножем по стаклу. *Сек.* фиг. Чим би се мало загребло, наишло би се на геака или на ћифту. *Јов. С.* **в.** *угрепсти, гребући забележити, нацртати и сл.* — Потписао се

ту . . . Алија, загребао је на зиду знак. *Ћоп.* **2.** *в. заграбити (1а).* — А што се воде тиче, — требат ће загрепсти. *Цар Е.* **3.** фиг. *потрчати, побећи, стругнути.* — Он ти загребе што игда може кроз буквик. *Глиш.* Као срњак загребеш — само се пара пуши из тијела. *Донч.* **4.** *сахранити, усмртити, ископати коме гроб.* — Брата тко загребе, закопао себе. *Шен.*

~ **се 1.** *стећи огреботину, огрепсти се.* **2.** *закопати се, погрепсти се.* — Онда ће се укрцати с пијаним транспортом . . . и . . . загрепсти у блату галицијском за вјечност. *Крл.*

За́грепчанин м (мн. -ани) *човек из Загреба.*

За́грепчанка ж *женска особа из Загреба.*

загри́бити, загри́бим сврш. покр. *грибом захватити по води, потопити гриб у воду. Вук Рј.*

за̀грижен, -а, -о *који се са заносом, са страшћу предао чему; окорео, задрт, непомирљив.* — Булован је теретио Ђорђевића да је био најзагриженији комуниста. *Чол.* Његова сатира је једнострана, странчарска критика једног загриженог старолиберала. *Матош.*

за̀грижено прил. *на загрижен начин:* ~ **иступати.**

за̀гриженӧст, -ости ж *особина онога који је загрижен.*

загрӣжљив, -а, -о **1.** *који гризе, пече.* — Загрижљиви је дим испунио јаму. *Бен.* **2.** *заједљив, пакостан.* — Старци су загрижљиви. *Ћип.* Схватио [сам] смисао њихова загрижљивог . . . боцкања. *Кос.*

загрӣжљивац, -ивца м *загрижљив човек, заједљивац.*

загрӣжљивица ж *загрижљива женска особа, заједљивица.*

загрӣжљиво прил. **1.** *на загрижљив начин, заједљиво.* — Упозори је оштро и загрижљиво. *Грг.* фиг. Танко али загрижљиво и оштро пирио је сјевер. *Кол.* **2.** *упорно, загрижено.* — Партизани су вјешто тражили заклона иза живица . . . загрижљиво бранећи сваку стопу земље. *Донч.*

загрӣжљивӧст, -ости ж *особина онога који је загрижљив, заједљивост.*

за́гриз м **1. а.** *оно што се уједанпут одгризе, одгризак.* — Одвали подобар загриз сендвича и насмијеши се. *Креш.* **б.** *храна уопште, оброк хране.* — У дворишту је заревао магарац просећи напој и загриз. *Јел.* **2.** *захват, стисак зубима.* — Евин је загриз узрок свој невољи Адамовој и васцелог колена му. *М 1867.*

загриза́вати, -и̏за̄вам несврш. *в.* ***загризати.*** — Ког ћемо врага загризавати у Талијане и себи посла правити кад већ они у нас не дирају! *Ћоп.*

за̀гризак, -иска м **1. а.** *мали комад, залогај.* — Гледао је у загризак хлеба. *Ћос. Д.* **б.** *закуска.* — Поскочила и вјерна обичајима изнијела и каву и ракију и загризак. *Јел.* **2.** *траг зуба, траг угриза. Бак. Реч.*

загри́за̄ње с *гл. им. од* ***загризати.***

загри́зати, за̀грӣза̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према загристи.* **2.** фиг. *заједати; дирати.* — Ех, грехота! А зашто он мене на живу ватру ложи и пред мојим прагом загриза у Талијане? *Ћоп.*

загризи́ва̄ње с *гл. им. од* ***загризивати.***

загризи́вати, -и̏зујем несврш. *в.* ***загризати.*** — Тужилац и неслужбена глава села . . . упадао је у ступицу, загризивао меку коју је калуђер примамљивим мирисима и бојама закитио. *Јел.*

за̀гризнути, -нём сврш. *в.* ***загристи.*** — Драги колега, а би ли ви нешто загризнули могуће? *Крл.*

загриј-, ек. загреј-.

за̀гристи, -и́зем сврш. **1. а.** *захватити, стегнути зубима.* — Нашао је исцијеђену . . . половину лимуна . . . загризао и љутито бацио. *Чол.* фиг. Јаук, нечујан, али . . . болан загризао у обезумљену утробу. *Мих.* **б.** *нешто мало и на брзину појести, презалогајити.* — Ја не могу више, ако не загризем штогод. *Шимун.* **2.** фиг. *упустити се у што, почети, подухватити се чега.* — Ја сам сад, штоно се вели, загризао у ту ствар. *Шен.* Таман сте загризли једну тему, а Емерсон вам је истрже и даје вам другу. *Прод.*

Изр. ~ удицу (меку, мамац) *упасти у припремљену клопку;* ~ (у) киселу јабуку *упасти, упустити се у што непријатно, тешко.*

~ **се а.** *посвађати се.* — И ја сам чуо да су се загризли Кнез и Господар, па мудро говориш. *Љуб.* Дакле се љуто загризли? А да! Крви је доста! *Шен.* **б.** *закачити се о кога задиркујући га, пецнути.* — Марко . . . диже се па пође . . . у кухињу да донесе месо и да се загризе успут о стару службеницу. *Ћип.* **в.** *ући, увући се, укљештити се, чврсто се прикачити.* — Вражјим му се страхом загризао Гуша у кости. *Кос.* Али мјесто гдје се загризао није напуштао. *Донч.*

за̀грлити, -и̏м сврш. *обухватити рукама око врата или струка (обично као израз нежности, срдачности), стегнути у загрљај.* — И његови синци загрле рукама њега. *М-И.* Он је загрли, па тако загрљени скоче у Мораву. *Ђорђ.* фиг. Кад те њима [очима] погледа, душу ти загрли најљепши пролетни сан. *Шант.* С морске стране загрлиле ту драгу двије ртине. *Новак.*

~ се *уз. повр.* — Срце [ми] оте мах кад угледах како се . . . загрлише пред целим народом. *Ад.* фиг. Загрлиле се свуда по двије гране. *Наз.*

Изр. ~ сабљама *укрстити сабље у борби, изићи један другом на двобој.* — Затим су се сабљам' загрлили. *НПХ.*

зàгрљā) м *обухват рукама у миловању или поздрављању.* — Падоше једно другом у загрљај . . . једва се одлепише. *Јак.* Душа је тиша него тиха вода што капље у спиљи у мекоћи загрљаја ноћи. *Уј.*

зàгрљаст, -а, -о индив. *обао, пуначак, који се истиче облинама.* — Њезине загрљасте и сњежне голе руке биле су се задахнуле њежним блиједим руменилом. *Кум.*

загр̏љати (се), зàгр̏љām (се) несврш. *в. грлити (се).* — Што долеће соко тица мала . . . па загрља тицу пауницу. *НП Вук.* фиг. Виногради загрљају дубраве. *Павл.* Ступови хите храму на небиште, загрљају се горе. *Бег.*

зàгрљача ж покр. *врста водене тикве са грлићем. Вук Рј.*

загрљу́шити, -р̏љу́шīм сврш. покр. *обгрлити, обухватити.* — Притисне му десницјем кољеном димње, загрљуши га лијевом руком да му не дâ одушка. *Љуб.*

загр̏мети и **загр̏мети,** -мī̏м, ијек. загр̏мјети и загр̏мјети, сврш. *почети грмети; затутњити, проломити се (о грому или о другим јаким звуковима).* — Муња учестала — само тек шине као штрањка, а оно загрми. *Вес.* Али у то затрубише трубе, загрми бубањ. *Гор.* фиг. *гласно повикати; гласно, громко запевати.* — У воду! загрми часник. *Маж. Ф.* Дворана загрми царевку [царску химну]. *Неим.*

загр̏мјети и **загр̏мјети,** -мī̏м, ек. загр̏мети и загр̏мети.

зàгрмнути, -нē̏м сврш. *грмнути, загрмети.* — Осови се брзо . . . и загрмну: »Не, не и не!« *Шен.*

загр̏нути, зàгр̏нē̏м сврш. **1.** *огрнути, пригрнути, покрити (неким плаштом, платном или чим сл.).* — Загрнут је црном тамбарином. *НП Вук.* Весела . . . загрне топлу вунену мараму и изађе на сокак. *Ивак.* фиг. Шутњом се [чемпрес] загрнуо. *Наз.* **2. а.** *затрпати, засути земљом и др.:* ~ раку, ~ канал. — Домаћица би сваку вечер жераву главње загрнула пепелом. *Шимун.* **б.** *окопати пригрћући земљу уз биљку:* ~ виноград, ~ кукуруз. **3.** *завртнути, посувратити;* исп. засукати (1). — Иво . . . загрне ногавице све до кољена. *Ћип.* Седе после према капетану, загрну рукав од ћурчета. *Лаз. Л.*

~ се *повр.* — Погледале су се, притисле једна уз другу, а онда једном кабаницом загрнуле да се заштите од снијега и вјетра. *Шимун.*

загр̏њā̏ч, -а́ча м покр. *в. огртач.* — Дан је био јако студен . . . па смо у загрњачима ходале и по кући. *Шимун.*

зàгро̄бље с необ. *загробни свет.* — [У рељефу су уклесани] свештеници са ролнама папируса посвећених богу Озирису, господару подземља и загробља. *НИН 1959.*

зàгробнӣ, -ā, -ō *који се односи на оно што је иза гроба, после смрти:* ~ свет, ~ живот и др.

загр̀озити, зàгрозīм сврш. **1.** *запалашити претњом, припретити.* — Синови снажног Кердела и унуци загрозе њему. *М-И.* Отварај, ако ти је живот драг! — набусито би загрозио. *Радул.* **2.** *довести у опасност.* — Запаљење . . . може и животу загрозити. *Батут.*

~ се 1. *припретити, загрозити (I).* — Исо! Исо! опомену је Анђелија, загрозив јој се прстом. *Шен.* **2.** *испунити се грозом, уплашити се.* — И после ових мисли загрози се као да га је грозница спопала. *Ам.*

загр̀октати, зàгрокнē̏м сврш. *почети гроктати.*

загромā̀дати, -ā̏м сврш. индив. *затутњити, забубњати.* — На тавану зашуми као кад се просипа жито . . . загромада као бундева. *Сим.*

загромн̄ьати, -ā̏м сврш. *затутњити, забубњати.* — Бомбардери или не . . . Матић . . . затвара капке на прозорима тек кад загромиња. *Сек.*

зàгрофити се, -ӣм се сврш. *постати гроф.* — И умало се није загрофио. *Вел.*

загрохо̀тати, -о̀хоћē̏м сврш. *почети грохотати.*

загр̀охтати, зàгрохћē̏м сврш. *в. загрохотати.* — Јулио сврши, а клуб загрохта на ту досјетку. *Ков. А.*

зàгртало с необ. *в. огртач.* — Прије нег који слуга уђе, ухвати изненада шешир и загртало, па одлети из куће. *Шен.*

зàгртā̏ње с *гл. им. од загртати (се).*

зàгртати (се), -грћē̏м (се) *несврш. према загрнути (се).*

загр̀тā̏ч, -а́ча м *огртач; прекривач. Бен. Рј.*

загру́вати, зàгрȕвām сврш. *почети грувати.*

загру́стити се, зàгрȕстīм се сврш. (обично безл.) покр. *учинити се гадним, згадити се.* — Судио [је] о Регини да би јој се загрустило и млијеко. *Новак.*

загру́хати, зàгрȕхām сврш. *почети грухати.*

загрца́вати (се), -рца̑вам (се) *несврш. и уч. према загрцнути (се).*

за̀грцати, -ам сврш. *почети грцати.*

за̀грцнути, -нем сврш. *пресећи дах, моћ говора; загушити надраживши душник.* — Праву ријеч није нашла јер су је сузе загрцнуле. *Кол.* Дуван га загрцне; застане да се искашље. *Глиш.*

~ **се** *остати без даха, удахнути нешто што нагло загуши или надражи душник; заједати грчевито, почети плакати грцајући.* — Тешко уздахне и загрцну се залогајем круха. *Јонке.* Загрцнуо се гутљајем и умало се није удавио. *Десн.* Рече попа; али не мога даље, загрцну се старац. *Ад.* фиг. Душа [ће] задрхтати и загрцнути се сва од заноса. *Михољ.*

за̀грцнӯто прил. *грцајући, загрцнувши се.* — Убијена мајка лежала је на снегу . . . а боса деца су загрцнуто плакала и вукла је за руке. *Ћос. Д.*

загрцња́вати (се), -рцњујем (се) *несврш. и уч. према загрцнути (се).*

загрчи́вати, -рчујем несврш. *в. загрчавати. Вук Рј.*

загр́чити, за̀гр̄чим сврш. *в. загорчити.* — Чашу меда још нико не попи, што је чашом жучи не загрчи. *Њег.*

загу́бити, за̀губим сврш. *изгубити; оставити што да се тренутно не зна где је, затурити.* — Онај што је то загубио, има још пара. *Рад. Д.*

~ **се** *изгубити се, залутати.* — Али он ме и на српском замоли да га не напуштам, јер се боји да ће му се загубити. *Јак.*

за̀губљено прил. *изгубљено, изгубивши се, остајући изван пажње, заклоњен од погледа.* — Чудесно обрађена [плоча] . . . стајала је загубљено приклоњена уза зид. *Кул.*

загугу́кати, -у̑гу̑чем сврш. *почети гугукати.*

загу́дети, -дим, ијек. загу́дјети, сврш. *почети гудети.*

загу́дјети, -дим, ек. загу́дети.

загу́днути, за̀гу̑днем сврш. *дем. према загудети.* — Један [би] полетио у игру подмомачку, али не зајечи, не загудне, само се смјешка. *Божић.*

за̀гу̑жвати се, -ам се сврш. *заплести се, замрсити се.* — Па ти се загужвало и замрсило и пук се . . . смео. *Павл.* Али главно — провозању се . . . и бити далеко од гужве што ће се овде загужвати. *Дав.*

загу́кати, за̀гу̑чем сврш. *почети гукати.*

загу́лити, за̀гу̑лим сврш. **1.** *мало огулити, одвојити мало коре, коже или чега сл., заљуштити. Вук Рј.* **2.** *завртнути, посувратити.* — Киша пљуска, а он загулио широке ногавице. *Павл.*

за̀гу̑љен, -а, -о **1.** *трп. прид. од загулити.* **2.** вулг. *наопак, настран, завртнут, задрт.* — Загуљен је то посао, другови! Ту се хоће сто чуда. *Вуј.* Нисам загуљен у служби . . . зато и не напредујем. *Мар.*

загуље́нац, -нца и **загуље́нко** м вулг. *загуљен, наопак, настран човек; чудак.* — Није ни загуљенац, чини се, кад онако говори. *Бег.* Ама ти у бригадној канцеларији, све сам божји сметењак и загуљенко! *Вин.*

за̀гу̑љенӧст, -ости ж *особина или стање онога који је загуљен, онога што је загуљено.*

загуља́вати, -у̑љујем *несврш. и уч. према загулити.*

загу̑ндорити, -им сврш. *почети гундорити.*

загу̑њђати, -ам сврш. *почети гуњђати.*

загу́њити, за̀гу̑њим сврш. индив. *густо израсти, постати гуњаст.* — Лепа је . . . лепа и ливадаста као кад загуње отаве, меке и свеже. *Ђур.*

загу́рати, за̀гу̑рам сврш. *гурајући завући куда, угурати. Р-К Реч.*

загури́кати, -у̑ри̑чем сврш. *почети гурикати.*

загу̑слати, -ам сврш. *почети гуслати.*

за̀гуслити, -им сврш. *почети гуслити.*

загу́стети, -тим, ијек. загу́стјети сврш. *загустити.*

загу́стити, за̀гу̑стим и загу́стим сврш. **1.** (само за̀гу̑стим) прел. **а.** *учинити густим.* — Млеко ћемо загустити скробним брашном. *Пол. 1958.* **б.** *закрчити.* — Окупише се људи око нечега, згомилаше се и загустише друм, те се цео покрет заустави. *Нуш.* **2.** непрел. **а.** *постати густ; постати чест, учестати.* — А пахуљице уситниле, загустиле. *Гор.* Загустише плотуни и чуше се мрачни повици. *Лал.* **б.** *закрчити се, напунити се.* — Загустише друмови који . . . воде на Косово. *Нуш.* **в.** фиг. *ударити у свађу, у оштре речи; претерати.* — Док одједном они загустише, уљегоше у крупне ријечи. *Њег.* А што сам загустио, да ме вежете? — запита мукло старина. *Горд.* **г.** фиг. безл. *постати тежак, пун опасности (о стању, положају, ситуацији).* — Али што је загустило данас, мало, мало на пропаст свијета. *Ботић.* У неколико прилика тако је загустило да је рат изгледао неизбјежив. *Десн.*

загу́стјети, -тим, ек. загу́стети.

за̀гуцај м покр. *гутљај.* — Можда ће и њима и њему то бити и посљедњи загуцај. *Божић.*

за̀гуцати, -а̄м сврш. покр. *почети гуцати.* — Тргне се као дављеник. Загуца зрака. *Божић.*

загу́чити, -ӣм сврш. заст. *загукати.* — У соби Анка свеђ код швела чучи, тек ријетко тиху пјесмицу загучи. *Марк. Ф.*

за̀гӯш ж покр. **1.** *гушење, астма.* — Знајући да пати од загуши и стомака отпасаше му неколико каишева. *Црњ.* **2.** *оморина.* — Иде олујина која ће разбити тмору и разнети загуш. *Свк.*

загуша́ва̄ње с *гл. им. од загушавати (се).*

загуша́вати, загу̀ша̄ва̄м = загушивати *несврш. и уч. према загушити.*

~ **се** = загушивати се *несврш. и уч. према загушити се.*

за́гушан, -шна, -шно **1.** *који гуши, загушљив.* — Требало му је свјежине, загушна га спарина у соби притискивала. *О-А.* **2.** *загушен.* — Глас му је бивао све трагичнији и загушнији. *Петр. В.*

за̀гӯшёно прил. *пригушеним гласом, да се једва чује.* — Упита Андрија, готово загушено, шапатом. *Глиш.* Оне његове жустре речи, бујне као млаз, теку сад споро и загушено. *Каш.*

за̀гӯшено̄ст, -ости ж *стање или особина онога што је загушено.* — фиг. Избацим [га] . . . као свједока загушености и грча. *Уј.* Та баршунаста загушеност одузимала је човјеку дах. *Десн.*

загуше́ње с *гл. им. од загушити (се).*

загуши́ва̄ње с *гл. им. од загушивати (се).*

загуши́вати (се), -у̀шујём (се) несврш. и уч. = загушавати (се).

загу́шити, за̀гӯшӣм сврш. **1. а.** *усмртити кога онемогућивши му дисање, угушити, задавити.* — Намислила сам била . . . да га загушим, и то баш у продолу. *Кос.* **б.** *јако отежати (некоме) дисање због недовољног приступа свежег ваздуха, зрака.* — Смрад барута нас је загушио. *Дед. В.* фиг. Слутња се згусну у црно сазнање, загуши дах и крвоток. *Лал.* **в.** *сузбити, савладати.* — Видјело се како настоји загушити жесток плач. *Шимун.* Ослушнуо [је], али одмах затим загуши га сан. *Црњ.* **г.** *не дати нечему да се (поптуно) развије.* — Нарастао драч и загушио сјеме. *М-О.* **2.** *препунити, претрпати тако да настане тишина, гужва (о људима).* — [Жене] загушиле црквена врата, давећи једна другу. *Чипл.* Загушиле [војници] уске улице доњег града. *Црњ.* **3.** *умањити звук нечега, учинити да се нешто не чује.* — Експлозије бомби загушиле су за тренутак клокотање митраљеза. *Минд.* Рече Елвира нешто загушеним гласом. *Ков. А.* **4.** *зачепити, запушити.* — Киша . . . спере сав прах с лишћа што . . . поре загуши. *М 1867.*

Изр. **сузе (плач) су га загушиле** *не може да говори од суза (плача).*

~ **се** *повр.* — Није знао или би као луд да се загуши смијехом или да заплаче. *О-А.* Дуги час буде до представе . . . а већ се загуши на вратима грдне дворане занесени свет. *Каш.* Цеви . . . су се . . . биле сасвим од чађи загушиле. *Нен. Љ.*

загу̀шљив, -а, -о **1. а.** *у коме нема свежег ваздуха, зрака, који отежава дисање, који гуши.* — Преко дворишта улази право у загушљиву кухињу. *Петр. В.* И опет тишина, тешка, спарна, загушљива тишина. *Матош.* **б.** фиг. *тежак, скучен, узак, без видика, ситничарски.* — [Треба жигосати] загушљиву, ситничарску моралну атмосферу нашег јавног и приватног живота. *Матош.* [Јакшић је] загазио у брлог оговарања загушљивог маловарошког живота. *Скерл.* **в.** *који усмрћује онемогућавајући дисање*: загушљиви гасови, плинови; исп. загушљивци. **2.** *пригушен, тих (о гласу).* — Отпоче говорити . . . загушљивим гласом. *Дом.*

загу̀шљиво прил. **1.** *без свежег ваздуха, зрака, тешко за дисање.* **2.** *пригушено, пригушеним гласом.* — Ја . . . ја . . . поче загушљиво и преста . . . *Лаз. Л.* Намесник побледе као мртвац. — Не може бити! — понављаше све загушљивије. *Кнеж. Л.*

загу̀шљивӧст, -ости ж *стање онога што је загушљиво.* — Нашао [се] с дружином у соби пуној дима, загушљивости и вике. *О-А.* фиг. Све то ствара атмосферу тјесноће и загушљивости. *Нех.*

загу̀шљӣвци, -ива̄ца̄ м мн. хем. *загушљиви гасови, плинови (врста бојних отрова).*

загушћи́ва̄ње с *гл. им. од загушћивати.*

загушћи́вати, загу̀шћујём *несврш. и уч. према загустити, згушњавати се.* — Сјене су у њој загушћивале — већ се у њима полако губило покућство. *Цар Е.*

за̄д[1] м покр. *зид.* — Њу удрио камену од зада. *Вук Рј.* Он тако лутајући . . . нађе у зад нечесову шупљину, проз коју прође. *Миљ.*

за̄д[2] **1.** прил. *в. зада.* **2.** м *задњица, стражњица.* — На колицима се довезе глума, те мајмун, велик, без репа, са задом као од пусти. *Вел.*

за̄да прил. *страга, одостраг.* — Који су били уз планину зада, сад су први низ планину. *Март.*

за̄дава ж нар. *гушење, дављење.* — Те течности . . . могу . . . у нос доспети, па изазвати појаве задаве. *Батут.*

задава́ње с *гл. им. од задавати.*

задава́ти, за̀да̄јём *несврш. и уч. према задати.*

за̀давати, -ā̀м несврш. покр. *ширити око себе неугодан мирис, воњ*; исп. за̀дисати, **задајати.** — Кућа је задавала старежем и неугодним задахом. *Ћип.*

зада̀вача ж покр. *в. гредељ. Вук Рј.*

зада́вити, за̀да̄вӣм сврш. **1.** *усмртити кога дављењем.* — Преконоћ, дигну се домаћин и његова жена, задаве путника и узму му торбу. *Дуч.* фиг. Ноћас могао је још лећи на својој постељи и задавити своју тајну. *Војн.* **2.** *учинити да се нешто не чује у пуној мери; пригушити, загушити.* — Само чух неку лупу, стењање, рвање, задављен глас Станијин. *Лаз. Л.*

~ се *повр.* — фиг. Олга се увек неком мишљу задавила пре него што би који залогај прогутала. *Јанк.* Ето, читав бијес у њему је потонуо, задавио се сам у себи и нема снаге. *Шег.*

за̀давица ж *болест у грлу од које се може задавити, угушити; ангина. И-Б Рј.*

задављѐнӣк, -ика м *онај који је задављен.* — [Војници] стадоше повраћати и трљати задављеника. *Кнеж. Л.*

за̀да̄вљено прил. (*као*) *давећи се, загушивши гласом, пригушено.* — Вучко посред њих оде под воду. Искочи једанпут, и ми чусмо како задављено викну: »Чамац, бре!« *Лаз. Л.* Кроз телефон . . . зујало је, муцкаво и задављено, прво слово једне страшне речи. *Сек.*

задављи́вати (се), -а̀вљӯјем (се) *несврш. и уч. према задавити (се).*

задавдрити, -ӣм сврш. *почети дворити.* — [Јецао је] од заноса када би нећак задаворио на гласовиру. *Матош.*

зада̀ждети, -дӣ, ијек. зада̀ждјети, сврш. *почети даждети.* — Недостаје кише, па ако не задажди, оте нам се главна храна од уста. *Гор.*

зада̀ждјети, -дӣ, ек. зада̀ждети.

за̄да̄ј м и **за̄да̄ја** ж покр. *в. задах.* — Задај од рума и ракије куљао је из њега. *Јакш. Ђ.* Паде . . . занесено, пијана од задаје тешке. *Кош.*

зада̀јā̄ње с *гл. им. од задајати.*

за̀дајā̄ње с *гл. им. од за̀дајати.*

зада́јати, за̀да̄јēм *несврш. и уч. према задојити.*

за̀дајати, -јēм несврш. *имати задах, мирисати, воњати (на нешто).* — Задаје месо див[љ]ином. *Вук Рј.*

за́дак, за́тка м (мн. за́ци, ген. за̀да̄кā̄) **1.** *задња страна, задњи део нечега, позадина.* — Отворише се у затку браварнице мала врата. *Шен.* Дим и пламен лизну из цијеви на затку [тенка]. *Наз.* Између [чемпреса] . . . се види тамни задак маслинове шуме. *Војн.* **2.** *стражњица (обично у животиња).* — Тресну га песницом по затку, те је коњ одскочио и зарзао. *Бен.* Одмицао је врцкајући затком. *КН 1959.*

зада́љити, за̀да̄љӣм сврш. покр. *отићи далеко.* — Побјегао [је]. Само, није могао да задаљи. *Лал.*

зада́нити, за̀да̄нӣм сврш. **1.** *провести дан (на месту где се неко затекао), задржати се (негде) преко дана (обично о војсци у покрету).* — Ту је војска трудна починула, и бијели данак заданила. *НП Вук.* Сељак код кога је заданила чета радио је у илегалној организацији. *Ћос. Д.* **2.** *сванути, настати (о дану).* — Бдију ноћу . . . а кад задани, падају изнемогло на логове. *Гор.*

~ се *сванути*; фиг. *отпочети, завладати.* — У старије доба није [се] знало за демократизацију каква се . . . јавља у Србији откако се тамо заданила уставност. *Глиг.*

зада̀нути *в. задахнути.*

за̀да̄нчити, -ӣм сврш. покр. *покрити дно (житом и сл.).* — Нека им дневно ујам заданчи мерицу, па им више не треба. *Рад. Д.*

задањи́ва̄ње с *гл. им. од задањивати (се).*

задањи́вати (се), задања̀јēм (се) *несврш. према заданити (се).*

за̀дарити, -ӣм сврш. покр. *настати, заокупити.* — Била задарила дуга, оштра зима. *В 1885.*

зада́так, -тка м (мн. -а́ци, ген. за̀да̄та̄кā̄) = задаћа **а.** *оно што се коме даје да уради, изврши; оно што треба извршити, што је нечија дужност; циљ.* — Колона [је] . . . имала задатак да заузме Кратово. *Лаз. М.* Ви сте чули какав ме свет задатак чека. *Шен.* Одлазе партизани на нове задатке. *Донч.* **б.** шк. *оно што треба решити, научити, на што треба одговорити и сл.*: школски ~, домаћи ~, писмени ~, ~ из математике **и сл.**

за̀дати, -а̄м сврш. **1.** *учинити, нанети (коме што непожељно).* — Пруски краљ . . . опсједа га [Праг] 1757, те му зададе тешких рана. *В 1885.* По тој вашој млитавости задасте нашој влади много неприлика. *Шен.* Доста су и они нама . . . јада задали. *Коч.* **2. а.** *поставити (питање и сл.).* — У школи би задала дјетету питање. *Леск. Ј.* **б.** шк. *дати, одредити (градиво за учење и сл.).* — Професор му зададе [задатак] и Вукадин га написа. *Срем.* **в.** *дати, одредити да се што изврши.* — Жупник ти зада велику покору и још те изгрди. *Павл.*

Изр. ~ веру, реч *чврсто обећати, обавезати се на што.*

~ се 1. *предати се чему, занети се у што.* — У колима бејаше мртво ћутање, сваки се . . . задао . . . у дубоке мисли. *Ат.* Кадикад [би се] Ђука . . . задао у какав по-

сао. *Коз. И.* **2.** индив. *поћи, појурити.* — Утом се низ Песак зададе један поручник са неколико кршних војника. *Божс.*

за̀даћа ж (ген. мн. за̀ђāћā) = задатак. — Наша заједница, како ја схватам задаћу и циљеве њене, позвана је да прати развиће савремене књижевности. *Нед.* То је била њезина задаћа откако је почела својом главом мислити. *Коз. Ј.* Сву своју мудрост [ће] уложити у исправљање задаћа. *Нех.*

за̀даћница ж *свеска, тека за (школске) задатке, задаће.* — Дијете је пишући уснуло над књигом и задаћницом. *Крл.*

за̀дāх м **1.** *непријатан, неугодан мирис, воњ, смрад.* — Осећа се задах прашине, помешан са сточним изметом. *Ранк.* Не могох да се приближим, јер ми удари у нос онај смрад, оџај задах. *Мишк.* фиг. О, да л' осећаш да се у њој [песми] крије несносни задах устојалих рана? *Рак.* **2.** *запах, дах, мирис.* — Благ задах свежине често нам свима рашири груди. *Вес.* И он пође и понесе собом топли сјајни задах дана. *Ћип.* Задах прама женских коса шара ми живи облик цијеле жене. *Уј.*

за̀даха ж покр. *в. задах. Вук Рј.*

задàхнути, за̀дахнēм сврш. **1.** *захватити, испунити, прожети дахом, мирисом, запахнути.* — Онда топли дим претилине задахне мене. *М-И.* Задахну је влажна ноћ и дальина. *Рист.* **2.** *испунити, прожети неким расположењем, мишљу.* — Зато све што се . . . може у литератури спомињати, ограничено је на животописе . . . задахнуте духом набожним. *Јаг.* У Ћипика има . . . вечите чежње која је задахнула толика дела књижевна. *Скерл.*

~ **се** *прелити се, бити обузет.* — Наједном се то свијетло задахнуло сребрнастим сјајем. *Драж.* А уши и образи . . . задахнули се танким руменилом. *Цар Е.*

задахну̀ће с *гл. им. од задахнути (се).*

задахњѝва̄ње с *гл. им. од задахњивати (се).*

задахњѝвати (се), -а̀хњујēм (се) *несврш. и уч. према задахнути (се).*

задàхталōст, -ости ж *стање онога који се задахтао.* — Кад је . . . његово лице сасвим близу Светозаровом у задахталости рвања, онда га дах запахњује. *Поп. Ј.*

за̀дахтā̄но прил. *тешко, испрекидано дишући, задихано, задувано.* — Читаво [се] вријеме упорно и задахтано рву и носе. *Ћоп.*

за̀дахтā̄ност, -ости ж *задахталост, задиханост.* — У задахтаности хватала се болних груди па је морала застати. *Бен.* фиг. Све се доживљује у некој чудној дрхтавици, у душевној задахтаности. *СКГ 1937.*

задàхтати, за̀дашēм (имп. задàшти) сврш. **а.** *почети дахтати.* — фиг. Зацвилила [је] и задахтала снježна олуја. *Шимун.* Онда ће наново задахтати земља да окити . . . сваки грм. *Мих.* **б.** *задихано, дашћући проговорити.* — Тад се онај лијечник запухао . . . и окренувши се назочнима, задашће: Ова . . . *Бег.* Опростите, опростите! — задахта дона Агрипина. *Франг.*

~ **се** *задихати се, задувати се (од брзог хода или трчања).* — Изубијао се јадник, задахтао се и ознојио. *Вел.* А ти . . . не шибај тако коње, та видиш да су се задахтали уз брijег. *Шимун.* фиг. Сустиже, ево, аутомобил задахтани воз. *Каш.*

задебљáвање с *гл. им. од задебљавати.*

задебљáвати, -ѐбљāвām *несврш. према задебљати.*

за̀дебљālōст, -ости ж *стање онога што је задебљало.*

задебљáње с *место где неки људски, животињски или биљни део постане дебљи од осталог дела, кврга, израштај.*

задèбљати, -ām сврш. **а.** *постати дебљи.* — Зглобови њених прстију били су тамни, задебљани, као код људи који дижу терете и раде напорне послове. *Макс.* Срчани мишић може због тога задебљати, може се проширити, ослабити. *НЧ.* **б.** фиг. *отежати (о језику).* — Шљивовица [га] ухвати, ноге му се одсеку, језик задебља. *Б 1958.*

за́дева, ијек. за́дјева, ж покр. **а.** *сметња, запрека, препрека. Вук Рј.* **б.** покр. *суша.* — Ова несрећна задјева све [лозе] опржи. *Ств. 1948.*

задéвалица, ијек. задијèвалица, ж *веза речи или реченица којима се задева, задиркује. Прав.*

задéвало, ијек. задијèвало, м и с *онај који радо другог задева, задиркује; задиркивало, пецкало. Р-К Реч.*

задéвāње, ијек. задијèвāње, с *гл. им. од задевати (се).*

задéвати, за̀дēвām, ијек. задијèвати **1.** *несврш. и уч. према заденути.* **2.** *задиркивати, пецкати.* — Немој више мене да задеваш. *Вук Рј.* Светио се на њој због шала сеоских цура које су га задијевале. *Десн.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према заденути се.* **2.** уз. повр. *задиркивати, пецкати један другога.* — Ако се не свађају, а они се задевају или »товаре« узајамно. *Срем.*

задèвāч, -áча, ијек. задијèвāч, м *в. задевало. Прав.*

задевèрити се, -èверīм се, ијек. задјевèрити се, сврш. *постати девер.*

за́девица и **за̀девица,** ијек. за́дјевица и за̀дјевица, ж **1. а.** *свађа, распра, препирка.* — Велика дела народна не знају за људе, за њихове задевице, њихове суревњиве жеље и зависти. *Нов.* Ове задјевице значе само

губитак времена. *Торб.* **б.** *мања борба, чарка.* — Тако се скупштина образује и закључи да се на све стране започну задјевице противу некрста. *Љуб.* **2.** *изазов, повод за свађу.* — На све пргаве, злобне задјевице старичине држи се [Марија] покорно. *Донч.* Погледа . . . у очи Бохуну, али не нађе у њима задевице ни изазивање. *Кнеж. Л.*

за́девка, ијек. за́дјевка, ж *в. задевица.* — С брежуљка вјетар носио момака пјесму . . . досјетке и задјевке уз које су баш безбрижно свој посао обављали. *Хар.* Деца . . . воде са мном једну те исту задевку. *Ћос. Д.*

задевојчáвāње, ијек. задјевојчáвāње, с *гл. им. од задевојчавати (се).*

задевојчáвати (се), -о̀јчавāм (се), ијек. задјевојчáвати (се) и **задевојчúвати (се),** -о̀јчујēм (се), ијек. задјевојчúвати (се) *несврш. према задевојчити (се).*

задѐвōјчити, -ѝм, ијек. задјѐвōјчити, сврш. *учинити девојком, односити се као према девојци.* — И Велинка канда је дошла мало себи. Није више Пави онако жестока . . . Штавише: задевојчила је! Купила јој нов јелек. *Вес.*

~ **се** *постати девојком.* — Обадве у цвету, прави девојчурци; јесенас се задевојчише. *Шапч.* И тако није ни опазила да се потпуно задјевојчила. *Сим.*

заделѝлучити (се), -ѝм (се) сврш. тур. покр. *помахнитати.* — Јече у странама хармонике . . . да се нагло распојасавају и заделилуче. *Куш.*

заде́лити се, за̀дēлӣм се, ијек. задиjѐлити се, сврш. *погрешити делећи, забунити се у дељењу. И-Б Рј.*

задељáвати, -ѐљāвāм, ијек. задјељáвати *несврш. и уч. према задељати.*

за̀дељати, -љāм и -љēм, ијек. за̀дјељати, сврш. *дељањем начинити шиљак, заоштрити.* — Сваки извади из џепа . . . задјељан дрвен штапић. *Шов.*

задељúвати се, -дѐљујēм се, ијек. задјељúвати се *несврш. и уч. према заделити се.*

за̀денути, -нēм (ретко за̀дедēм), ијек. за̀дјенути, (р. прид. за̀денуо, -ула и за̀део, -дела; трп. прид. за̀денӯт, -ӯта, задѐвен, -ѐна и за̀дет, за̀дета; прил. пр. за̀денӯв(ши) и за̀дēв(ши)) сврш. = задести и задети **1.** *ставити, закачити (за што, о што), затаћи.* — У средини . . . ступао је доктор . . . са левом руком заденутом за ревер свога жакета. *Ћос. Б.* Задио фрулу за појас. *Матош.* фиг. А Купа је и даље текла мирно, слична тешкој зеленој коси, у коју је слап као бисерни чешаљ заџенут. *Гор.* **2.** *ставити у што, угурати, забости.* — И задену јатаган у грло. *Вес.* фиг. Некога нечим задиве и задену му жаоку зависти у срце. *Сек.* **3.** *заподенути, започети, заметнути (борбу, кавгу, разговор).* — Кепец овај пут није био тако полетан као испрва; али опет задену бој. *Нед.* Сједе . . . на камен па задједе због. *Креш.* **4. а.** *захватити што у лету, окрзнути; закачити.* — Прошло му тане кроз хаљине, али му меса није задјело. *Вук Рј.* Пушку пали војвода Вучуре, те задједе Петра Бошковића. *НП Вук.* **б.** *дирнути кога речима.* — Није се усудио . . . ни погледати камоли задјести Спасојеву кћер. *Љуб.* Ујео [си ме] р'јечју и њоме си задио мене. *М-И.* **в.** *задесити.* — Тако ме ненадано чудо не задјело! *Н. посл. Вук.*

Изр. ~ за појас ир. *надмашити, претећи у вредности;* могао би га за појас ~ *веома је снажан;* засвирати (посвирати) и за пас (појас) ~ *престати с нечим што већ дуго траје, а што је досадило.*

~ **се** = заденути се **1.** *повр. и уз. повр.* — Задјеше се очи Анетине, а за златне токе Иванове. *НП Вук.* Свађали су се . . . ради макар чега, само да се закваче и задјену једни о друге. *Бен.* **2.** *завадити се.* — Заћешће се за бијеле овце. *Вук Рј.* **3.** *појавити се, заметнути се.* — Прамен се је магле задјенуо преко мора од Сијења бијела. *НП Вук.*

задѐрати, за̀дерēм сврш. **а.** *мало подерати, зацепити.* — Виси [му] задеран рукав. *Сек.* **б.** *нагло повући да се подере, запарати.* — И фратар задере срдито пером у папир. *Нех.*

~ **се** *повикати, раздерати св.* — Темпераментни Кватерник гдјекад се задере. *Нех.* Шта би ти мени требала? задере се млади Рибар. *Креш.*

за̀десити и **задѐсити,** за̀десӣм сврш. **1.** *снаћи, погодити (обично о несрећи, злу и сл.).* — Да је не задеси какво зло! *Грг.* Задеси нас напаст и штета, па то ти је! *Андр. И.* **2.** *наћи, затећи, застати.* — Задесио сам га при раду. *Р-К Реч.*

~ **се** *бити, наћи се (где).* — Управо тих дана задесила се у Травнику двојица француских официра. *Андр. И.* И кад се у то вријеме не задеси код куће, чини му се као да је нешто велико изгубио. *Нам.*

за̀дести и **за̀дети,** -денēм и -дедēм, ијек. за̀дјести и за̀дјети, сврш. = заденути.

~ **се** *повр.* = заденути се.

задѐтињити, -ѝм, ијек. задјѐтињити, сврш. покр. **1.** *затруднети, занети.* — Обје задјетиње у исто доба, и већ биле ношњом затрудиле до седмога мјесеца. *Љуб.* **2.** *стати детињити, почети поступати као дете.*

задечáчити, -ѐчāчӣм, ијек. задјечáчити, сврш. *начинити дечаком. Р-К Реч.*

~ **се** *постати дечаком.*

задеша́вати, -е̏ша̄ва̄м *несврш. према задеси́ти.* — И тако ме једна пригода задешава за другом. *Јурк.*

задива́нити се, -и̏ва̄нӣм се сврш. покр. *запри́чати се.* — А зар тако ви пазите на кућу! Ви се задиванили. *Срем.*

зади́вити, за̀ди̏ва̄м сврш. *изазвати дивљење (код некога), зачудити.* — Она је хтела данас да га задиви и успела је. *Јанк.* фиг. Да мистичну круну сплетем, потребно је задивити свемир, све док вријеме тече. *Јур.*

~ **се** *осетити дивљење према чему. зачудити се.* — Каква је то била девојка да се толико задиви старица? *Ман.* Колико ли дивоте, тако што . . . још није видио, . . . баш ће се задивити! *Бен.*

задивља́ва̄ње с *гл. им. од задивља́вати*[1].

задивља́вати[1] **(се),** -и̏вља̄ва̄м (се) = задивљивати (се) *несврш. и уч. према задиви́ти (се).*

задивља́вати[2]**,** -и̏вља̄ва̄м *несврш. и уч. према задивља́ти. Р-К Реч.*

за̏дивља̄ло̀ст, -ости ж *особина или стање, оног што је задивљало.* — Не знадијах чему ћу се пре дивити: романтичној задивљалости . . . или Изабели. *М 1867.*

задивља́ти, -а̄м сврш. *доћи у дивље стање, постати диваљ, подивљати.* — Енглези . . . од свију народа први би задивљали. *Нен. Љ.* Задивљао сам, ван живота сам. *Сек.* Облаци надања . . . као лишће труну у задивљалој трави. *Стипч.*

за̀дӣвљено прил. *дивећи се, с дивљењем, зачуђено, изненађено.* — Гледам бабу задивљено. *Пав.* Птице задивљено гледају деду и његову пратњу. *Макс.*

за̀дӣвљено̀ст, -ости ж *стање онога који је задивљен.* — И старац мора да је опазио моју задивљеност. *Бал.*

задивља́вати (се), -и̏вљујём (се) несврш. и уч. = задивљавати[1] (се).

за̀дигнути, -нём сврш. = задићи *подићи нешто (обично делове одела) до извесне висине.* — Задигне крајеве од хабита и задене их за појас. *Андр. И.* Кћерка . . . задигну хаљу, као да се боји да ће је онечистити. *Франг.*

~ **се** = задићи се *подићи се, кренути.* — У дрва се задигне чета, као на војску. *Љуб.*

за̀дизање с *гл. им. од задизати.*

за̀дизати (се), -ижём (се) *несврш. и уч. према задигнути (се) и задићи (се).*

зади́јати се, за̀дӣја̄м се покр. *в. задихати се.*

задијѐвалица, ек. задéвалица.

задијѐвало, ек. задéвало.

задијѐва̄ње, ек. задéва̄ње.

задијѐвати (се), за̀дијева̄м (се), ек. **задéвати** (се).

задијѐлити се, за̀дијелӣм се, ек. задéлити се.

задима́нити, -и̏ма̄нӣм сврш. *почети дима́нити, запушити (дуван). Р-К Реч.*

за̀димити, -ӣм сврш. **1.** *почети димити.* **2.** *испунити димом.* — Људи задимили собу пушећи. *И-Б Рј.* **3.** фиг. *побећи*; исп. стругнути. — Пожурим сутрадан кроз ноћ на паробродску станицу и првом лађом задимим тамо. *Дом.* **4.** фиг. покр. *забелети.* — У брковима и по бради избише бијеле длаке. Изнад ушију му је задимила сједина. *Лал.* **5.** фиг. покр. *ударити.* — Нису хтјели испричати како га је Сурко онда задимио ногом у ребра. *Божић.*

~ **се 1.** *почети се димити.* **2.** *испунити се димом.* — Планина се чисто задимила, па осећаш како се буди. *Шапч.* Задими се соба, замириса барут. *Ранк.*

задимља́вати се, -и̏мља̄ва̄м се *несврш. и уч. према задимити се.*

за̀димљено прил. фиг. *замагљено, нејасно.* — Опрезно и задимљено стављају до знања да се може и друкчије радити. *Сим.*

за̀димљено̀ст, -ости ж *стање онога што је задимљено. Р-К Реч.*

за̀диплити, -ӣм сврш. *почети диплити, засвирати (у дипле, свиралу, фрулу).* — И дипле задиплише. *Ков. А.*

за̀дира̄ње с *гл. им. од задирати (се).*

за̀дирати, -рём *несврш. и уч. према задрети.*

~ **се** *забијати се, увлачити се.* — Као оне његових филозофа, оне су се [речи] немилосрдно задирале у његове груди. *Леск. Ј.*

зади́ректорити, -ӣм сврш. *учинити неког директором. Р-К Реч.*

~ **се** *постати директор.*

задира́ва̄ње с *гл. им. од задирива́ти.*

задира́вати, -и̏рујём несврш. *в. задирки́вати. Вук Рј.*

задирки́вало м и с *онај који другог радо задиркује, пецка*; исп. задевало, пецкало. — Нигра је био познат као непоправљиво задиркивало, никога није штедио. *Цар Е.*

задирки́ва̄ње с *гл. им. од задиркивати (се).*

задирки́вати, -и̏ркујём несврш. дем. *дирати, боцкати, пецкати речима.* — Због те његове слабости . . . браћа су га често пецкала и задиркивала. *Андр. И.* Имао је само једну особину, која је изазивала код његових другова непрестану жељу да га задиркују. *Л-К.* фиг. Тако тај неспретни кројач . . . задиркиваше у прописе црквене. *Јурк.*

~ **се** *уз. повр.* — Момци се задиркују с девојкама, гађају комушкама и ћеретају. *Дом.*

задиркѝвач, -áча м *онај који другог задиркује; задиркивало.* — Задржаше га да не лупи задиркивача. *Срем.*

задѝрљив, -а, -о *који је склон да задиркује.* — Задирљиви сусједи гледају сада мирније Мију. *Новак.* фиг. Сабор се мора једнако чувати . . . *неупућене и задирљиве сумњичавости. Рад. Стј.*

задѝрнути, задѝрнём свршс. *в. дирнути.* — фиг. Ви сте стрвни и обијесни . . . задирнете у чобане биједне, одагнате стоку са пасишта. *Март.*

задисáње с *гл. им. од задисати.*

задисáти, -ишём несврш. **1.** *пуштати из себе, ширити задах, воњ, смрад; заударати.* — Задише из ње као нека буђ. *Глиш.* Задисаше на ракију као да се бачва просула. *Лал.* **2.** *запахњивати, задахњивати мирисом.* — Задише га блага, смоласта боровина. *Ранк.* фиг. Душа трепти на криоцима ријечи, те предивном задишеш ме силом. *Прер.* Свој спев поделио је песник у десет певања, у којима је пуно лепих описа, који нас задишу свежином праве и чисте поезије. *Нед.*

задúсати, задѝшём свршс. *стати (брзо) дисати.* — Птиче [је] задисало у последњим трзајима. *Десн.*

~ **се** *задихати се, задувати се.* — Само сам се малко задисао и хватам зрака. *Бен.*

задићи, задигнём свршс. = задигнути. — Жене задигле скуте па пролазе ћутке. *Вес.* Разбарушена коса, облак сирове жуте свиле, падао јој је по лицу. Задиже је. *Ћос. Б.*

~ **се** *повр.* = задигнути се.

зáдих м необ. *задиханост.* — Двојица рудара у задиху су одговарала. *Цес. А.*

задихáвати се, -ѝхāвам се *несврш. и уч. према задихати се.*

задѝхано прил. *тешко, испрекидано;* исп. задахтано, задувано. — Носили су га негде задихано, журно. *Минд.* фиг. Наша књижевност [је] брзо, задихано . . . стизала одмакли свет. *Михиз.*

задѝхāност, -ости ж *стање онога који је задихан.* — Ситуацију је мало кварила задиханост од трчања. *Кол.* Кратке реченице . . . дају утисак задиханости, журбе. *Т. књ.*

задúхати се, задѝшём се свршс. *стати убрзано и гласно дисати, осетити тешкоћу у дисању (од брзог хода, трчања, узбуђења и сл.), задувати се.* — Болесник се задихао, гледао ју је и опет проговорио. *Шимун.* Покуша неколико пута да одбаци, задихао се од зора. *Ћип.* Задише се претјераним . . . одушевљењем. *Божић.*

задúчити, задѝчим свршс. *учинити дичним, признатим, изнети на дику, прославити.* — Писало [је] како је тај »збор задичио својим присуством. *Срем.* Чујте само . . . какав ће диван чланчић о вама задичити историју батаљона! *Вин.*

задишáти, -ām свршс. покр. *в. замирисати.* — А кумординар становитим особитим њухом задишав . . . уздигао би . . . главу *увис. Ков. А.*

зáдјева, ек. зáдева.

задјèвāч, -áча, ек. задèвāч.

задјевèрити се, -èверим се, ек. задевèрити се.

зáдјевица и **зàдјевица,** ек. зáдевица и зàдевица.

зáдјевка, ек. зáдевка.

задјевојчáвање, ек. задевојчáвање.

задјевојчáвати (се), -ујчāвам (се), ек. задевојчáвати (се).

задјевојчúвати (се), -ујчујем (се), ек. задевојчúвати (се).

задјèвōјчити (се), -ѝм (се), ек. задèвōјчити (се).

задјељáвати, -èљāвам, ек. задељáвати.

зàдјељати, -ām, ек. зàдељати.

задјељúвати се, -èљујем се, ек. задељúвати се.

зàдјенути, -нём, ек. зàденути.

зàдјести и **зàдјети,** -денем и -дедем, ек. зàдести и зàдети.

задјѐтињити, -ѝм, ек. задѐтињити.

задјечáчити (се), -èчāчим (се), ек. задечáчити (се).

зàдланица ж **1.** *горњи део шаке.* — [Дотицао] се једном руком бајне Рахелине задланице. *Креш.* **2.** *ударац шаком, шамар.* — Опали [Марку] неколико врелих задланица. *Бож.*

заднивāње с *гл. им. од задницати.*

заднивати, зàднивам *несврш. и уч. према задњити. Вук Рј.*

зàднити, -ѝм и зàднијем (трп. прид. зàдњивен, -ена) свршс. **а.** *ставити дно.* — Умео је да опаше и задни кацу и буре. *Пол. 1958.* **б.** фиг. *доспети, доћи у тежак положај.* — Чини се барем, запао је у јаз, заднио до дна и сад више — ни макац. *Коз. И.*

Изр. **заднивено дрéво** анат. нар. *слепо дрво.*

зáдно с *данце, дно на буретy. Вук Рј.*

зàдноги ж покр. *врста игре, кола.* — Поједини називи наших народних игара садрже наговештај о ономе што је у њима карактеристично . . . Заднога — да се ноге укрштају са задње стране. *Пол. 1958.*

зàдњōњен, -а, -о покр. *који је покривен чиме по дну.* — Од тога је звецкало фријесло

бакрена котлића задњоњеног водом. *Лал.* Соба је била задњоњена крвљу као црвеном простирком. *И.*

зâдњāк м **1.** *задњи део чега.* — Послужиоци на рукама занеше задњак топа и кара. *Јак.* Усадник је шупљи цилиндар . . . у њега [се] наврће задњак цијеви. *Стрељ.* **2.** *онај који се налази на задњем делу нечега*; супр. предњак. — Кад мало поодмакне [сплав], пушта [предњак] задњака да крмани. *Марк. М.*

зâдњац м заст. *в. задњак* (*I*). — Задњац од јечерме јест на њему, али су пуца отпарана. *В 1885.*

зâдњӣ, -ā, -ē **1.** *који је остраг, позади; стражњи.* — На предњем седишту [кола] седео је кочијаш, а на задњем једна млада женска. *Вес.* Ухати зеконља сио . . . на задње ножице. *Гор.* **2.** *који се налази на самом крају реда или низа, последњи.* — Задње му речи прогута страшна вика. *Петр. В.* О, ноћи задња, дозрео сам за те! *Уј.* **3.** *рђав, скривен (намера, мисао).* — Залазили [су] . . . у пријатељску препирку . . . без задњих мисли. *Андр. И.* Сумњали смо да ова делегација долази са задњим намерама. *Пиј.*

Изр. ~ ми откуцала *дошао ми је последњи час*; ~ пошта (скраћ. з. п.) *последња поштанска станица за нвко одредиште (где нема поште)*; ~ црево анат. *гузно црево* intestinum rectum. *Терм. 4.*; на (у) задњу покр. *напослетку*; пасти на задње гране *в. уз грана (изр.)*; у задње покр. *у последње време.*

зâдњица ж *део тела којим се седи, дебело месо код човека, стражњица.*

зâдњичār м *хомосексуалац.* — Окрабуљен морал, лажна култура, перверзна цивилизација, задњичари. *КХ 1936.*

зâдњӣчнӣ, -ā, -ō *који се односи на задњицу.* — [Мајмуни] који немају репа, личних кесица, ни задњичних жуљева. *НЕ.*

зâдњōм прил. покр. *задњи, последњи пут.* — Мила ми је на умору мајка, па да задњом видим своју мајку. *НПХ.*

задњонèпчанӣ, -ā, -ō грам. *који се односи на задње (меко) непце*: ~ сугласник.

зâдњōч прил. покр. *в. задњом.* — Задњоч [се] од свог дома дијели. *Март.*

задòбавити се, -ӣм се сврш. покр. *(за)добити.* — Нахладио се у лову и задобавио се упале плућа. *Том.*

задобӣвање с *гл. им. од задобивати (се).*

задобӣвати (се), -òбӣвām (се) = задобијати (се) *несврш. и уч. према задобити (се).*

задобӣјање с *гл. им. од задобијати (се).*

задобӣјати (се), -òбӣјām (се) несврш. и уч. = задобивати (се).

задобӣтак, -тка м (мн. -йци) *оно што је задобијено, освојено, стечено; тековина. Р-К Реч.*

задòбити, зàдобијēм сврш. **1.** *добити, освојити, стећи.* — У једном боју . . . задобио је дивну сабљу. *Вес.* Мало помало задобио сам опет потпуно слободу. *Шкреб.* **2.** песн. *победити.* — Јесу ли се војске огледале? Чија ли је војска задобила? *Војн.*

~ се *домоћи се, докопати се.* — Само нека Рељa појас . . . донесе, тако ћу ја Рељу погубити и појаса се задобити. *Брл.*

задобòвати, задòбујēм сврш. *почети добовати.*

зàдовēк, ијек. зàдовијек, прил. покр. *довека, увек, заувек.* — Благо теби задовијек, старче, чудно ли ћеш нешто доживјети. *Њег.* »Не лажите, јадни били, задовијек«, рече он. *Лал.*

зàдовијек, ек. зàдовēк.

задòвоља ж *в. задовољство. Бен. Рј.*

задовољáвајућӣ, -ā, -ē *који задовољава, довољан.* — Постоје техничке потешкоће у транспортирању овог материјала у задовољавајућим количинама. *Тито.*

задовољáвање с *гл. им. од задовољавати (се).*

задовољáвати, -òљāвām *несврш. и уч. према задовољити.*

~ се *несврш. и уч. према задовољити се.*

зâдовōљан, -љна, -љно **1.** *који има оно што жели, који је задовољан у својим жељама, који не тражи више и друкчије од оног што има.* — Одатле [се] најбоље види да онај који није с малим задовољан обично не добије ништа. *Јонке.* **2.** *који је добре воље, добро расположен; срећан.* — Сама је била задовољна са собом. *Крањч. Стј.* У животу твоме јеси ли имô задовољних дана? *Ил.*

задòвољенōст, -ости ж *стање онога који је задовољан.*

задовољéње с **1.** *гл. им. од задовољити (се).* **2.** *задовољство, радост.* — Сутрадан имао сам задовољење да видим своје кћери. *Нед.* **3.** *задовољштина, морална накнада, сатисфакција. Р-К Реч.*

задовòљив, -а, -о *који задовољава; који доноси задовољство.* — Задовољив закључак, до којега су коначно дошли, био је овај. *Креш.* Као да се сјајно, задовољиво пролеће у сетну јесен ведро осмехнуло. *Марк. Д.*

задовòљити и задòвољити, зàдовољīм сврш. **1.** *учинити кога задовољним, учинити коме по вољи.* — Говеда дам им за клање да и тиме задовоље срце. *М-И.* Задовољили вука и козу. *Цар Е.* **2.** *испунити неки услов, захтев, потребу и сл.* — И ја сам члан овог срећног народа па, ето, хоћу, не би

ли задовољио моду, да вам причам. *Дом.* Свакако ћете морати задовољити радозналост господе. *Креш.*

~ **се** повр. *учинити себи по вољи, постати, бити задовољан нечим.* — Ово ми је . . . последње весеље, па хоћу и ја да се задовољим. *Вес.* Изгледа да се непријатељ задовољио тиме што је овладао комуникацијама. *Чол.*

задовољњак, -ња̏ка м *задовољан човек.* — Шта ја ту могу?! — узригну се задовољник. *Гор.*

за̏довољно прил. **1.** *са задовољством.* — Непрестано [је] тихо и задовољно сам себи хукао. *Ков. А.* **2.** нар. *довољно, доста.* — Имам свега, богу хвала, задовољно. *Вес.*

задовољно̄ст, -ости ж *стање оног који је задовољан, задовољство.* — Душа заплива у неку разблудну, чисту задовољност. *Крањч. Стј.*

задовољство с **1.** *осећање онога који је задовољан, који је добре воље, добро расположење.* — Са свију образа сјало је благо задовољство. *Дук.* Стара госпа кимну главом у знак задовољства с тим свједочанством. *Креш.* **2.** *уживање, разонода.* — Ходање и путовање беше једина моја лекарија . . . то беше још једино моје задовољство. *Нен. Љ.* Осим свега имао је он и још једно задовољство. *Кол.*

задовољштина ж *задовољење* (*3*). — Мени је то нека узвишена задовољштина. *Шен.* Тражио је само ону задовољштину која је у таквим приликама уобичајена. *Јов. С.*

задоддати, -а̄м сврш. оном. индив. *задобовати.* — Однекуд зурла и добош задодода. *Стипч.*

задоја̏ва̄ње с *гл. им. од задојавати (се).*

задоја̏вати (се), -ја̀ва̄м (се) *несврш. и уч. према задојити (се).*

задојити, за̀дојӣм сврш. **1.** *надојити, нахранити млеком из дојке (дете).* — За жива бога не би га [дете] она задојила . . . пред укућанима. *Вес.* **2.** фиг. *надахнути нечим.* — Задојила си га тугом, кћери, горком као отров. *Гор.*

~ **се 1.** *повр.* **2.** фиг. *надахнути се, испунити се (нечим).* — Ако због своје лијености и немоћи бациш кривњу на људе, свршит ћеш тако да ћеш се задојити сотонском охолошћу. *Л-К.*

за̀докторити се, -и̏м се сврш. *постати доктор.* — Најпослије, пошто се задокторио, спанђа се с неком пјевачицом. *Мат.*

задолѝгати, -а̄м сврш. покр. *почети долигати (о чобанима).* — Лујо задолига. *Коч.*

задо̀лмити, за̀долмӣм сврш. *подићи долму, насип, загатити. Р-К Реч.*

задолмљава̄ти, -о̀лмљава̄м *несврш. и уч. према задолмити. Р-К Реч.*

задомаћити се, -о̀маћӣм се сврш. *постати домаћин, домаћица.* — Милица се још више завриједнила, задомаћила. *Ств. 1948.*

за̏до̄ран, -рна, -рно = задоричан *свадљив. Бвн. Рј.*

за̏дорица ж покр. *в. задевица.* — Завод' коња задорица твоја. *НПХ.*

за̏доричан, -чна, -чно = задоран. *Бен. Рј.*

за̀доста прил. *(по)доста, довољно.* — Кад задоста одмакоше, нађоше се готово у мраку. *Шимун.* Ништа стекао ни створио није, ни сува хљеба задоста да има. *Ћоп.*

Изр. ~ **учинити** покр. *задовољити, удовољити.*

задо̀стајати, -је̄ *несврш. и уч. према задостати;* исп. достајати. — Задостају седам осам рана, док Станиша пашу изгубио. *НП Вук.*

задо̀станути, -нӗ̄ сврш. *в. задостати. Р-К Реч.*

задо̀стати, -анӗ̄ сврш. *бити доста, довољно, достати.* — Задостаће нам вина. *И-Б Рј.*

задо̀цнелӣ, -а̄, -о̄, ијек. задо̀цњелӣ *који је задоцнио.* — Иза јабланова још ни сад не жути задоцнели месец. *Дуч.*

задо̀цнело, ијек. задо̀цњело, прил. *са задоцњењем, касно.* — Ти . . . мада задоцнело . . . ипак напредујеш. *Ћос. Д.*

задо̀цнелӧст, -ости, ијек. задо̀цњелӧст, ж *стање онога који је задоцнио и онога што је задоцнило.*

задо̀цнити, за̀доцнӣм сврш. **1.** *доћи доцкан, касно, закаснити.* — Како је то у нас све задоцнило! *Леск. Ј.* **2.** необ. *задржати.* — Шта да се ради? То ће нас задоцнити. *Ком.*

~ **се** *в. задоцнити. Вук Рј.*

задоцња̏ва̄ње с *гл. им. од задоцњавати.*

задоцња̏вати (се), -о̀цња̄вам (се) = задоцњивати (се) *несврш. и уч. пре̏ма задоцнити (се).*

задо̀цњелӣ, -а̄, -о̄, ек. задо̀цнелӣ.

задо̀цњело, ек. задо̀цнело.

задо̀цњелӧст, -ости, ек. задо̀цнелӧст.

задоцња̏ње с *гл. им. од задоцнити (се).*

задоцња̏вање с *гл. им. од задоцњивати.*

задоцња̏вати (се), -о̀цњујем (се) несврш. и уч. = задоцњавати (се).

за̀драгати, -а̄м сврш. покр. *замиловати, заволети.* — Ма су сужњи лијепе дјевојке и кадуне скоро задрагане. *Март.*

задрàжати се, -ӑм се сврш. уз. повр. покр. *заволети се, замиловати се.* — Ми смо се одавна задражали. *Шимун.*

зàдрамити се, -ӣм се сврш. покр. *утолити глад, заложити се.* — Приспело је воће, дозрела бела жита и свет се мало задрамио и умирио. *Андр. И.*

зàдрачити, -ӣм сврш. *оградити дрaчем.* — Простирала се ту широка задрачена ледина. *Пав.*

задрвènити се, задрвенӣм се сврш. *постати дрвен, претворити се у дрво.* — фиг. Лијепо се сјећам како ми се од чудноватог осјећања готово задрвенила ријеч у гуши. *Матош.*

задрѓлати, -ӑм сврш. оном. необ. *затандркати.* — А у дворишту задрглa штропот од колица. *Ћал.*

задрéгнути, зàдрēгнēм сврш. индив. *стегнути, завезати.* — »Летна раскош« њезина била је . . . у . . . црвеној торбици од грубог плетива, задрегнутој на врху узицом. *Донч.*

задрéкати, -éчӣм сврш. *в. задречати. Р-К Реч.*

задрéмати, зàдрēмӑм и зàдрēмљēм (имп. зàдрēмӑj и задрéмљи) ијек. задријèмати сврш. *почети дремати.*

зàдрēти, зàдрēм, ијек. зàдријети, сврш. **1.** *дерући, тргајући одвојити што (обично горњи, површински слој чега), зарити, запарати, засећи, захватити.* — »Да отворимо«, рече . . . па задре прстом око црвеног воска. *Шапч.* Далматинац јој задре свих својих пет прста у десну груд. *Бег.* **2.** *ући парајући, дубље ући, заћи.* — Цико се сагне да не задре главом у облак [дима]. *Кал.* фиг. Након Енгелса ниједан марксист није дубље задро у тај основни проблем. *Ант. 1.* **3.** фиг. *навалити, хтети нешто на силу:* куд си задро?

задрéчати, -чӣм сврш. *почети дречати, изговорити дречећим гласом. Р-К Реч.*

задрéчити, -ӣм сврш. покр. *в. задречати.* — Задречио задња слова госпара Лукше баш гласом као кад запјева. *Војн.*

~ **се** *загледати се, избечити се.* — [Магаре] . . . се задречило у земљу. *Матош.*

задржáвање с *гл. им. од задржавати (се).*

задржáвати, -дрȅжāвӑм *несврш. и уч. према задржати.*

~ **се** *несврш. и уч. према задржати се.*

задрȅжати, -жӣм (имп. зàдржи и задрȅжи) сврш. **1. а.** *спречити у кретању, зауставити; уздржати.* — Један батаљон . . . нашао се ту и задржао Немце. *Дед. В.* Бег не може више да задржи чуђење. *Шуб.* фиг. Не видјех ништа, јер је рукама . . . задржала ток времена. *Матош.* **б.** *довести до одлагања, до закашњења.* — Ви сте ме дуго задржали од посла. *Трифк.* Прво га задржа једна радња са играчкама, онда једна помодна трговина. *Ћос. Б.* **в.** *спречити у извршењу чега, не допустити.* — Некакво замршено чувство [га] задржа. *Крањч. Стј.* Та смелост идеје задржала је и писца у одлучности и доследности. *Грол.* **2. а.** *учинити да неко негде остане:* ~ госта на ручку, ~ некога у друштву и сл. **б.** *ухапсити.* — Задржане ваља одмах претрести. *Јонке.* **3.** *сачувати, оставити.* — Према удовицама је задржао и даље несаломљиву одбојност. *Креш.* Французи су у нашем Приморју задржали талијански језик у службеном саобраћају. *Мат.* **4.** *узети (за себе), не дати, не издати, не предати на време.* — Механџија [је] био задовољан са задржаним стварима . . . а глумце грди. *Срем.* Није платио већ недјељу дана, изговарајући се да су му задржали плаћу. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ дах *не дисати (од страха, изненађења и сл.);* ~ нечију пажњу *обратити пажњу на себе;* ~ од плате *обуставити дужан новац;* ~ очи, пажњу (на нечему) *мало дуже посматрати, пазити на нешто;* ~ у памети, у сећању, у успомени *сећати се.*

~ **се 1.** *проборавити, пробавити, остати.* — Бранимир се . . . задржао добре пол уре. *Том.* Брод се због тога задржао у водама северног Шпицберга. *Петр. М.* **2.** *зауставити се.* — Пробила се [бомба] до приземља, задржавши се на таваници. *Дед. В.* **3.** *савладати, сузбити (нешто у себи).* — Не може да се задржи од смијеха. *Љуб.* **4.** *говорити о нечем (обично опширније).* — Стога ћемо се . . . мало више на њима [експедицијама] задржати. *Петр. М.* **5.** *ухватити се, придржати се; одржати се.* — Јахали смо и ми један поред другога да би се задржали за суседа, ако би се који коњ саплео. *Јак.* Једва се задржа на ногама. *Ћос. Д.*

задрȅжач, -áча м техн. *оно чиме се што задржава, заустављач. Р-К Реч.*

задрȅжљив, -а, -о *који се може задржати. Р-К Реч.*

задрȅжљивōст, -ости ж *особина или стање онога што се може задржати. Р-К Реч.*

зàдрибāлда м **1.** *тврдоглав, задрт човек.* — Професор ми је причао, знаш, онај задрибалда с ким сам се картао. *Дав.* **2.** *в. задријака. Р-К Реч.*

зàдригао, -гла, -гло *који је пун и румен, добро ухрањен, који је пун здравља (обично о лицу и врату).* — Бјеше то повелика глава. Она почиваше на задриглу врату. *Мат.* На авлијским вратима појави [се] задригло

бубуљичаво солдачко лице. *Кик.* фиг. Завуците се око банка, за велику, задриглу пећ што брекће од кукурузних чокања. *Петр. В.*

зàдриглōст, -ости ж *особина онога који је задригао.*— Лице му није изгубило задриглост, а покрети брзину и јарост. *Дав.*

зàдригнути, -нём сврш. *постати пун и румен, претерано се угојити (обично о лицу и врату).* — Свакоме [фратру] једнако [је] задригла шија, сваком једнако пуцају образи. *Мат.*

зàдријака м *здрав, снажан, задригао човек. Вук Рј.*

задријèмати, зàдријемām и зàдријемљём, ек. задрéмати.

зàдријети, зàдрём, ек. зàдрēти.

задр̀ктати, зàдркћём *в. задрхтати.*

зàдрмати, -ām сврш. *почети дрмати, изазвати дрмање.*

~ **се** *почети дрмати се.*

задр̀мити, -ӣм сврш. покр. *натуштити се.* — Па као земља када задрми, ужасним гласом војвода грми. *Јаки. Ђ.*

задрмȕсати, -ām сврш. *почети дрмусати, изазвати дрмусање.*

задрмȕцати, -ām сврш. индив. *в. задрмусати.* — Кад ли га неко задрмуца. *Јел.*

зàдрндати, -ām сврш. оном. *почети дрндати, произвести дрндање, затандркати.* — За њим задрндају нека кола. *Киш.* Низ каменито грло понора задрнда нешто метално. *Ћоп.*

задрòбити, зàдробӣм сврш. *удробити (у шта); измешати.* — Навечер чекала га је врућа, жута кукуруза, задробљена у млијеко. *Сим.* Фиђа и ја [смо] . . . кусали . . . млијеко задробљено пројом. *Чол.*

задрòбуљити, -ӣм сврш. *почети дробуљити.* — фиг. Неки старији мушкарци све мени уз нос задробуљили посве смјело и одрешито. *Ков. А.*

задромбȕљати, -ām сврш. *почвети дромбуљати. И-Б Рј.*

зàдр̄т, -а, -о *тврдоглав, јогунаст, безразложно упоран; пуст.* — Много ћеш боље проћи ако не будеш толико задрто и својеглаво чељаде. *Бан.* Тако си задрт да те ни рат није могао промијенити. *Фелд.*

зàдр̄ти, зàдрём сврш. *в. задрети.*

зàдр̄то прил. *тврдоглаво, безразложно упорно.* — Јаблан . . . би громовито рикао, букао, копао ногама и задрто разносио земљу роговима. *Коч.*

зàдр̄тōст, -ости ж *особина онога који је задрт, упорност, тврдоглавост.* — Из читава његова изгледа извиривала је задртост и злоба. *Јонке.*

зâдруга и зáдруга ж (дат. -зи) **1.** ист. *породична заједница с већим бројем чланова повезаних блиским крвним сродством.* — Каква је то кућа, старинска задруга — читава војска! *Лаз. Л.* Бијаше врло радостан . . . што ће походити велику задругу Арсеније Ненадића. *Шимун.* **2.** *колективна организација, удружење за обављање или организовање разних привредних делатности:* земљорадничка ~, потрошачка ~, стамбена ~, занатска ~, сељачка радна ~, рибарска ~ и сл. **3.** *заједница, удружење, савез људи уопште.* — Старо бијаше то хрватско племе, многобројна некад задруга. *Шен.* Не живе сви тамо [у санаторијуму] као једна велика задруга. *Макс.* фиг. Срца наша сљубише се најнежнијим свезама и мисли нам ступише у најчвршћу задругу. *Шапч.*

зâдругār и зáдругār м *члан задруге.*

зâдругārев и зáдругārев, -а, -о = задругаров *који припада задругару.*

зâдругārка и зáдругārка ж **1.** *женска особа задругар.* **2.** бот. *врста гљиве* Tricholoma tumulosum. *Сим. Реч.*

зâдругārкин и зáдругārкин, -а, -о *који припада задругарки.*

зâдругāров и зáдругāров, -а, -о = задругарев.

зâдругārскӣ и зáдругārскӣ, -ā, -ō *који се односи на задругаре.*

зâдругārство и задругáрство с *постојање задруга, задружни покрет.* — За унапређење ратарства и сточарства велику важност има задругарство. *Старч.* Задругарство . . . има врло велики значај за образовање омладине и одраслих. *Пед.*

задрȕгāш, -āша м пеј. *члан задруге.* — Но има ту и других, они задругаши. *Цес. А.*

зâдругин и зáдругин, -а, -о *који припада задрузи.* — Нити се икад могло чути да је коме одавао тајне задругина пословања. *Цес. А.*

зâдружан и зáдружан, -жна, -жно **1.** *који припада бројној задрузи, породици, који је члан велике (бројне) задруге.* — Има у нас по селима кућа које су од старина задружне. *Вес.* Прени се и знај да си задружан међу људима. *Павл.* Брвнару саградио је Стево Шкундрић . . . задружан човјек, с много породице. *Ћоп.* **2.** фиг. ир. *дебео, ухрањен.* — [Они у чаршији] ка' бурад се заоблили, а жене им задружне и трбате. *Рад. Д.* **3.** (одр.) *који се односи на задругу, који припада задрузи.* — Идућег је тмурног јутра. . . био затворен жељезнички задружни дућан. *Крањч. Стј.*

зáдружбина ж покр. *в. задруга.* — Толикој задружбини ласно би било скупит подмиру. *Миљ.*

за̏друшкӣ и за́друшкӣ, -ā, -ō *в. задружан.* — Лијепи задрушки мир, ред и поредак владао је под кровом његова дома. *Коч.*

задрхта́вати, -рхтāвāм *несврш. и уч. према задрхтати.*

за̏дрхтāј м *дрхтај.* — На лицу јављала му се све већа и већа бол у љутим задрхтајима. *Шен.*

задр̀хтати, за̀дршћēм сврш. *почети дрхтати, прећи у дрхтање.*

задр̀хтјети, -тӣм (ијек.) сврш. *в. задрхтати.*

за̀дрхтнути, -нēм сврш. необ. *в. задрхтати.* — Каткад [глас] задрхтне од ганућа. *Бег.*

задрхту́рити, -дрхтӯрӣм сврш. *почети дрхтурити.* — Ја задрхтурим лако ал' страсно, као листак кад му вјетар не да мира. *Кос.*

за̀дршка ж *задржавање.* — У истом трену цело то задовољство претвори се, нагло и без прелаза, у страх, запрепашћеност, у вртоглаво падање без упоришта и задршке. *Андр. И.*

Изр. скок са задршком авиј. *скок падобраном при чему се падобран отвара на извесној висини и успорава пад.*

заду́бено̄ст, -ости ж = задубљеност *стање онога који је задубен, дубока преданост нечему, замишљеност.* — У очима Луцијиним сјухне се нека неприсебна задубеност. *Божић.*

задубија́нити, -ијāнӣм сврш. индив. ир. *задупсти се у што.* — Много сте задубијанили, другови. А . . . мени је све то врло просто. *Дав.*

заду́бити, за̀дӯбӣм сврш. = задупсти **1.** *ући дубље (у што), забости, задати (рану).* — Свака на њем гробница смртну теби рану задуби. *Прер.* **2.** фиг. *уперити, упрети (очи, поглед).* — До ње стајаше Ђуро Даничић, задубив своје очи у лице красне дјевојке. *Шен.*

~ **се** = задупсти се *предати се сав нечему, унети се у нешто.* — Задубила се у мисли. *Том.* Задубила [се] у посао па ради. *Срем.* И леже на диван, задубивши се злобољно у шару на плафону. *Матош.*

за̀дӯбљено прил. *с дубоком пажњом.* — Он је задубљено погледавао мене. *Ков. А.*

за̀дӯбљено̄ст, -ости ж = задубеност. — Архимед [је] постао жртва задубљености у своја геометријска испитивања. *Псих.*

задубљи́вање с *гл. им. од задубљивати (се).*

задубљи́вати (се), -ӯбљујēм (се) *несврш. и уч. према задубити (се).*

задува́вати се, задӯвāвāм се *несврш. и уч. према задувати (се).*

задува́нити, -ӯванӣм сврш. = задухати **1.** *почети дуванити, почети пушити, одати се пушењу.* **2.** *испунити дуванским мирисом или димом од дувана:* ~ собу.

за̀дӯвано прил. = задухано *тешко, испрекидано дишући;* исп. задахтано, задихано. — Бога ми јест! одговори он задувано. *Глиш.*

за̀дӯва̄но̄ст, -ости ж *стање онога који је задуван.* — Она је то опазила по ходу и задуваности њезиној. *Вес.*

заду́вати, за̀дӯвāм сврш. *почети дувати.* ~ **се** *задихати се.* — Све брже и брже певају и корачају док се не задуваше толико да су морали стати. *Сек.*

за̀дуго прил. *дуже времена, подуже, дуго.* — А он, отресајући се задуго, напокон приволи. *Јурк.* Ја сам се задуго мучио да схватим шта је писац мислио да каже. *Марк. Св.*

заду̏дати, -āм и **заду́дити**, -ӣм сврш. *почети дудати, дудити, засвирати (у дуде, гајде и сл.).* — Боље да си задудао у свој огуљени бајс. *Ков. А.* фиг. И старац проговори. Понајприје задуди ону своју: Рекао је . . . да се то не да избацити наједанпут. *Цар Е.*

заду̏дњати, -āм сврш. оном. *дати од себе глас ду-ду.* — Убрзо за њим задуднја и холандски митраљез. *Ћос. Д.*

заду̏дукати, -ӯдӯчēм сврш. *почети дудукати, почети свирати уз дудук.* — А свирац задудукао ситну двостранку и све се живо похватало у коло. *Рад. Д.*

за́дужбина и **за̀дужбина** ж **1. а.** ист. *грађевина (обично црква, манастир) подигнута за душу некоме од стране српских владара или феудалних поседника.* — Поносито [су се] дизале сјајне задужбине . . . краљева и царева. *Јаг.* **б.** *имовина (новац, зграде и др.) која се поклања или завештава у хумане или просветне сврхе, фонд.* **2.** фиг. *добро дело, доброчинство.* — Виша је задужбина једну сиротињску сузу утрти него цркву сазидати. *Ћор.*

за́дужбинā̄р и **за̀дужбинā̄р**, -ара м *оснивач задужбине. Р-К Реч.*

за́дужбӣнскӣ и **за̀дужбӣнскӣ**, -ā, -ō *који се односи на задужбине.*

за̀дӯжено̄ст, -ости ж *стање и положај онога који је задужен.* — Велика раскош и задуженост биле су свакодневне појаве. *Пов. 1.*

задуже́ње с **1.** *гл. им. од задужити (се).* **2.** *примљена обавеза за обављање неког посла или извршење неког задатка.* — На потки његове револуционарне војничке страсти постојала су разноврсна задужења и сектори рада. *Дав.*

задужи́ва̏ње с *гл. им. од задуживати (се).*

задужи́вати (се), -дȕжујēм (се) *несврш. према задужити (се).*

заду́жити, за̀дȕжӣм сврш. **1.** *оптеретити дугом.* — Најлепшу је ливаду заложио, незадужено имање је задужио. *Јаки. Ђ.* **2.** *учинити коме добро, услугу, обавезати кога чиме.* — Отаџбино, чиме си ме тако задужила да од мене захтеваш оволике . . . патње? *Вас.* Задужио си мене заувијек. *Богд.* **3.** *дати неку обавезу, задатак, ставити коме што у дужност.* — Задужен [сам] од мајке да мотрим на очеву униформу. *Јел.* Све је у одреду предвиђено сем — задуженог за шалу. *Ћос. Д.*

~ се 1. *начинити дуг, запасти у дуг; узети на дуг.* — То ми је познат човек; још пре три године задужио ми се сто дуката. *Глиш.* **2.** (коме) *задужити (2).* — Издањем »Јужнословјенских попијевака« задужио се Фр. Ш. Кухач . . . увелике своме народу. *С 1911.*

Изр. **~** до врата (преко главе, преко очију) *пасти у велике дугове.*

за́дужница и **за̀дужница** ж *писмена потврда, обавеза о дугу; обвезница.* — Гроф је падао из једнога дуга у други, број мјеница и задужница растао је без престанка. *Том.* Ако га ове задужнице у један мах притисну, он мора . . . пропасти. *Мил. В.*

заду́љив, -а, -о покр. *који болује од задухе, сипљив.* — Шта радиш то . . .? чух свој глас кратак и згуснут као код задуљивих. *Лал.*

за̀думити, -ӣм сврш. индив. *духнути, задувати.* — Кадгод би вјетар задумио. *Креш.*

за̀дȕмљен, -а, -о тур. фиг. *брижан, замишљен.* — А задумљена Миљацка плаче и као да нешто шашоља. *Куш.*

Задуна́вац, -вца м (ген. мн. Задȕна̄ва̄ца̄) *човек преко Дунава. Прав.*

Задȕна́вка ж (дат. -ки) *женска особа преко Дунава. Прав.*

Задȕна́вље с *крај, земљиште преко Дунава.*

за̀дунавскӣ, -а̄, -о̄ *који је иза, преко Дунава, прекодунавски:* **~** жупанија.

заду́ндерити, -ӣм сврш. покр. *запушити, задимити.* — Све димњаци куд год се човјек окрене. Таман као у подгоричком затвору кад задундере на све стране. *Лал.*

заду́нути, за̀дȕнēм сврш. *в. задухнути.*

заду́псти и **за̀дȕпсти,** -ȕбем сврш. = задубити.

~ се = задубити се. — Поче читати са некаквим непријатним предубјеђењем, али се после . . . сав задубе у читање. *Ранк.* Како би се знао задупсти у рачуне! *Нех.* Мрк и задубен у некакве тешке мисли, Тривун се диже. *Ћоп.*

за̀дути, за̀дмēм и за̀дујēм сврш. **1.** *в. задухнути.* — Ви вјетрови . . . окрен'те амо, ту задујте силно. *Марк. Ф.* **2.** *поднадути.* — Сивкасто свитање као дим штипа за закрвављене беоњаче и задуле капке. *НК 1946.*

заду́ћа́нити се, -ȕћа̄нӣм се сврш. *стећи дућан.* — Био [је] један од првих Рајкиних клијената у време кад се тек био заду-ћанио. *Андр. И.*

за̀дȕх м покр. **1.** *задах, воњ.* — Задух прољевена, нечистог рубља. *Крањч. Стј.* **2.** бот. *в. бедринац. Сим. Реч.*

за̀духа ж (дат. за̀дуси) мед. *астма; сипња.* — Сваких десет метара застаје, има задуху. *Божић.* Његова задуха и . . . наступи тешког кашља прекидају сваки час његов говор. *Андр. И.*

задуха́вати (се), -ȕха̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према задухати (се).*

задуха́нити, -ȕха̄нӣм сврш. = задуванити. — Обојица задуханили, па се упустили у разговор. *Ћор.* Изађем на гумно . . . па мало задуханим. *Павл.*

за̀дȕха̄но прил. = задувано. — Жене, жене! — рече . . . задухано. *Крањч. Стј.*

за̀дȕха̄но̄ст, -ости ж *стање онога који је задухан.*

заду́хати, за̀дȕха̄м и за̀дȕшēм сврш. *почети духати.* — Задухао оштар вјетар. *Бал.*

~ се *задихати се.* — Миха се задухао. *Гор.*

заду́хнути, за̀дȕхнēм и **за̀духнути,** -нēм сврш. **1.** *почети духати.* — Уто задухне мало вјетар. *Вел.* **2.** *пустити дах на нешто; запахнути.* — [Чаробни котури] какве видите на огледалу кад га задухнете. *Дов.* Срце . . . меко, као суснежица кад је пролећни дан задухне. *Ад.*

за́душан, -шна, -шно **1.** рлг. (одр.) *који се чини за душу, који се односи на подушје.* — Ови људи му не дају да пише како он жели. Они хоће да га кидају, као задушну погачу. *Петр. В.* **2.** *душеван.* — Он је и сам сирота, али толико добра чини колико би доста било и од каквог задушног богаташа. *Ат.*

Изр. **~** баба подр. *онај који радо чини (често и непотребно) доброчинства, добра дела;* **~** недеља, задушни дан црквени *одређени дан за задушнице.*

за̀дȕшено прил. *пригушеним гласом.* — Јеле (задушено): Он је! . . . Он је! *Војн.*

задуши́вати се, -ȕшујēм се *несврш. и уч. према задушити (се).*

задушити, зàдȕшīм свр̏ш. *загушити.* — Топал-паша курбан чини соколове да задуши. *Њег.* Пред очима тамни и нешто кано да ће ме онај хип задушити. *Ков. А.* Јелка [се] окренула к зиду и закрила рукама уста да задуши плач. *Шимун.*

~ **се** *загушити се.* — Отвори прозор, задушит ћемо се од дима и врућине. *Шимун.*

зàдушица ж мед. *гушобоља, дифтерија. Бен. Рј.*

зàдȕшје с **1.** црквен. *подушје, даћа.* — Чим је сахранио брата и подијелио задушје, почео се веселити. *Ђожић.* **2.** *в. задужбина. Р-К Реч.*

задȕшљив, -а, -о *загушљив.* — Пројурио би кроз тамни, задушљиви ходник и . . . прислонио би се на отворени прозор. *Ћип.* фиг. Тако је све угасло у њему као кандило без уља у тешком задушљивом вољу . . . тихе резигнације. *Крл.*

задȕшљивац, -ивца м *онај који болује од задухе, астматичар. Бен. Рј.*

задȕшљивка ж покр. *женска особа задушљивац, астматичарка. Бен. Рј.*

задȕшљивōст, -ости ж *стање онога што је задушљиво, загушљивост.* — Рјечица Арва са својим безбројним притоцима . . . испуњава зрак мокром задушљивошћу. *Андр. И.*

задушмáнити се, -ȕшмāнīм се свр̏ш. узв. повр. *постати један другом душманин.* — Све се задушмани и дође час да један другоме ни »добро јутро« не назове. *Ћор.*

зáдушнīк м покр. *онај коме се читају молитве за душу, покојник.* — Већ је слава наша погинула, кавурски смо сада задушници. *Њег.*

зàдушница ж црквен. *в. задушнице.* — Српски народ је . . . био солидаран око тога гроба, као на јуначкој задушници. *Матош.*

зáдушнице и **зàдушнице,** -йцā ж мн. црквен. *дан посвећен мртвима; служба, миса за покојника.* — Држи све посте и не пропушта ниједне задушнице. *Срем.* Мама је морала бити на задушницама. *Краљч. Стј.*

зáдушничкӣ и **зàдушничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на задушнице:* ~ дани.

зáдушнōст, -ости ж ир. *особина онога који је задушан.* — Узела је Задруга на себе да васкрсава мртве вредности . . . кога се све није сетила у тој својој задушности. *Пол. 1959.*

зàђавола прил. *на несрећу, на жалост.* — Књиге су оштетили . . . ђаци, зађавола, понајвише. *Пол. 1959.*

зàђаконити, -ӣм свр̏ш. *учинити (кога) ђаконом, дати чин и звање ђакона.* — Обећаше да ће . . . израдити код владике да ме зађакони. *Ат.*

~ **се** *постати ђакон, добити, примити чин ђакона.* — Дакле, до двије године . . . може се зађаконити. *Мат.*

зáђевица и **зàђевица** ж *в. задевица.*

зађилȉктати, -йликћēм свр̏ш. нар. песн. *закликтати.* — О соколе, мој соколе! Зађиликћи кол'ко можеш, пробуди ми младу моју. *Вук Рј.*

зàђубрити, -ӣм свр̏ш. *засути ђубретом.* — Рђа жута позлата на лишћу, а оно почиње тихо трунути да зађубри стари врбин пањ. *Мих.*

~ **се** *постати нечист, упрљати се, напунити се ђубретом.* — За то вријеме зађубри се нечишћена соба. *Лал.*

заерèзити, -èрезīм свр̏ш. покр. *ставити, спустити (е)резу на врата. Вук Рј.*

зàжāгорити, -ӣм свр̏ш. **1.** *почети жагорити, произвести жагор.* — Појављују [се] радознале женске главе које зажагоре разговором. *Козарч.* **2.** *зачути се (као жагор).* — Ха, ха, ха — зажагори смијех младе генерације. *Ков. А.*

зàжагрити (се), -ӣм (се) свр̏ш. **1.** *засијати (се) као у ватри (о очима), зажарити се.* — Станко је зажагрених очију . . . повуче за рукав. *Шимун.* Очи му зажагриле и лице сја. *Андр. И.* **2.** *пасти у ватру, распалити се (о људима).* — Уто дотрчи . . . Владо . . . и баци се међу зажагрене борце. *Гор.*

зàжалити, -ӣм свр̏ш. **1.** *стати жалити, осетити жалост због нечега.* — Зажали само што није школован. *Срем.* Зажали што урар још није у дућану. *Кол.* **2. а.** *пожалити (кога).* — Само им немој попустити и зажалити их. *Сим.* Севапније вам је не зажалити младића кад тужи за својом драгом. *Вес.* **б.** *бити жао, криво на кога.* — Да ти рекнем што за [удају], ко зна . . . можеш после зажалити на ме. *Глиш.*

~ **се** *пожалити се (на кога, на што).* — Кад се напи воде, уздахну чича Јордан и зажали се озбиљно. *Срем.*

зажàморити и **зàжāморити,** -ӣм свр̏ш. *почети жаморити, подићи жамор.* — Њега, њега! — несложно зажаморише борци. *Ћоп.*

зáжањ, -жња м *границе до које жетеоци одреде да покосе. Вук Рј.*

зàжара ж *пламено црвенило на небу при изласку и заласку сунца.* — На супротним се горама губили посљедњи одсјеви предсутонске зажаре. *Цар Е.*

зàжāрено прил. *усијано, врело, са жаром, страсно.* — Цвета осети да дрхти и да његова топлина струји кроз њу, зажарено га погледа. *Рист.* Стидно али зажарено обори очи. *Божић.*

за̀жа̄ренӧст, -ости ж *стање онога који је зажарен и онога што је зажарено; усијање, врелина.* — Такве љубавничке страсности и зажарености у овој песмици никада нема. *Леск. М.*

зажарӣвати (се), -а̀рујēм (се) *несврш. и уч. према зажарити (се).*

зажа́рити, за̀жа̄рӣм сврш. **а.** *усијати грејањем.* — Напољу, на мангалу, дјечак је зажарио два парчета гвожђа. *Лал.* фиг. Ријечи [књижевника] кидале [су се] с уста и преносиле у срца да ту зажаре сан о слободи. *КХ 1936.* **б.** *обасјати да изгледа као усијано.* — И док високо црн [кобац] крстари, крила му сунчев сјај зажари. *Мас.*

~ **се 1.** *усијати се.* **2. а.** *постати пламено црвен, зацрвенети се (од сунчаног светла и сл.).* — Море се на истоку зажарило. *Кум.* Као да душа тужан обред снује у зажарено тихо предвечерје. *Радул.* **б.** *зарумењети се, зајапурити се (о лицу); засијати се (о очима).* — Бришући ознојено и зажарено лице, приђе к прозору. *Ранк.* Бакоњи се лице зажари. *Мат.* фиг. Једино што се крв моја зажари. *Дис.*

зажва́кати, за̀жва̄чēм и за̀жва̄ћēм сврш. *почвати жвакати.*

зажва̀лати, -а̄м сврш. *зажвалити (I).* — Прохујала [су] путем . . . пакленска кола у која су били зажвалани ђаволи. *Гор.*

за̀жвалити, -ӣм сврш. **1.** *ставити (коњу) жвале (ђем).* — Унукић зажвали оседланог коња. *Матош.* **2.** вулг. *почети жвалити, ставити у жвале, у уста.* — Зажвали крупну лулу. *Ков. А.*

~ **се** уз. повр. *загристи се до жвала.* — Два се мрка зажвалила вука, два се горска скобила хајдука. *Март.*

зажваљӣвати (се), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према зажвалити (се).*

зажва́тати, за̀жва̄ћēм сврш. *почети жватати.*

зажвргӧљити, -ӧ̀љӣм сврш. *почети жвргољити.* — Птице зажвргољише . . . шума оживјела. *Кол.*

за̀жгати, -а̄м сврш. покр. *запалити.* — Замаконе присјенком зажганих лампи. *Тип.* У кући још тиња огањ што га моји прећи зажгаше. *Тад.*

зажда́кати, за̀ждā̄чēм сврш. индив. *заграктати, загакати.* — фиг. Грактаво јато осталих зажда̄че: — Моли за нас! *Божић.*

за̀ждити, -ӣм и -ијēм сврш.; исп. зажећи **1.** *запалити.* — Гога Рашов зажди кулу. *Њег.* Јаој, немој да нам заждијеш кућу. *Чол.* **2.** *опалити (пушку).* — Од образа зажди џевердана. *Вук Рј.* **3.** фиг. *побећи, загрепсти.* — Пас зажди главом без обзира. *Срем.* Вук . . . зажди уза страну, према шуми. *Куш.*

~ **се** *запалити се.* — Није пуха' много угарак док се кућа заждила. *Миљ.*

за́жег м покр. *паљење, запаљивање. Р-К Реч.* **2.** мед. *запаљење, упала. Деан. Рј.*

за̀жегнути, -нēм сврш. *в. зажећи.*

зажѐднети (се), -нӣм (се), ијек. зажѐдњети (се), сврш. *постати жедан, осетити жеђ.* — Ми ћемо се . . . сами послужити, када зажеднимо. *Шапч.* Мој зеленко, моје добро прво, . . . или си се зажеднио пива. *Март.*

зажѐдњети (се), -днӣм (се), ек. зажѐднети (се).

зажѐлети (се), -лӣм (се), ијек. зажѐљети (се), сврш. *осетити жељу (за ким или чим), пожелети, почети желети.* — Зажелио сам вас се. *Ад.* Зажељела се . . . дома, матере своје. *Цар Е.*

Изр. мајка те се зажелела *в. уз желети (изр.);* што ти душа зажели *што хоћеш, што ти се прохте.*

зажѐљети (се), -èлӣм (се), ек. зажѐлети (се).

за̀жѐти, за̀жмēм сврш. **1.** *стиснути, стегнути, затворити.* — Тада зажех очи обадвије. *Вук Рј.* Овако се даље живјети не може, — рече опет, прекрсти се и зажме очи. *Шимун.* **2.** *слегнути (раменима).* — Питај своје очи, месару! — рече клобучар Мато Шћука, зажев раменом. *Шен.*

за̀жети, за̀жањēм (и за̀жњēм) сврш. **1.** *почети жети.* **2.** *захватити (косом или српом) жањући;* исп. закосити. — Да не зажњеш српом у усјев ближњега својега. *И-Б Рј.*

зажѐћи и за̀жећи, зажѐжēм сврш. **1.** *учинити да што гори, запалити, упалити.* — Чувар . . . зажегао зубљу. *Павл.* фиг. *изазвати, подстаћи.* — Не смијемо ништа започети што би народ к витештву зажегло. *Њег.* Турци . . . зажегоше у њима жељу за борбом и славом. *Шимун.* **2.** *опалити (пушку); севнути (о муњи, грому).* — Ја зажегō из штуца, прас! *Коч.* **3.** фиг. *побећи, загрепсти;* исп. заждити (3). — У трен ока поскакали су из раке . . . и зажегли преко њива. *Бан.*

~ **се** *запалити се.* — Од приповести моје отрова . . . зажегло би се море дебело. *Кост. Л.*

зажи́вати, за̀жӣвām несврш. покр. *гристи, јести.* — Медвјед . . . се клео да ће крушке родити, јер их воли и зажива. *Љуб.* фиг. *приговарати.* — Он ти неће никад купити пртена руба, но заживати и гристи ручком и вечером да му мање потрошим. *Љуб.*

зажи́вети, -вӣм, ијек. зажи́вјети, сврш. **а.** *почети живети.* — Тада је Вукова реформа заживела својим правим и природним животом. *Бел.* **б.** *наставити живети, поживети.* — Нешто је дуже заживео само један брат. *БК 1906.*

зажи́вјети, -ӣм, ек. зажи́вети.

зажи̏вотнӣ, -а̄, -о̄ *који траје колико и нечији живот, који се дешава у нечијем животу.* — Од тога направим хиљаду и две стотине динара прихода заживотнога. *Јов. Ј.* Људи који су пуно више дали друштву . . . растварају се послије смрти . . . заједно са заживотним својим успјесима. *С 1911.*

за̀жигати, -а̄м сврш. *почети жигати.*

за̀жижати, -жӗм сврш. покр. *в. зажизати.* — Митар . . . поче зажижати оне свијеће. *Ћор.*

за̀жизӣње с *гл. им. од зажизати.*

за̀жизати, -ижӗм *несврш. према зажећи. Р-К Реч.*

за̀жилити, -ӣм сврш. *положити лозу у земљу да пусти жиле, корен. Р-К Реч.*

за̀жимӣње с *гл. им. од зажимати.*

за̀жимати, -а̄м и -мљӗм *несврш. према за̀жӗти.* — Бијелост сеоских кућа у сунцу зажима очи. *Гор.*

за̀жињӣње с *гл. им. од зажињати.*

за̀жињати, -њӗм *несврш. и уч. према за̀жети.* — И касније ће својим српом зажињати наш усјев. *НПХ.*

за̀жмигати, -а̄м сврш. *почети жмигати.*

зажми́рити, -ӣм сврш. **1.** *притворити, упола затворити очи.* — Живка . . . некако ђаволски зажмирила, па ме стрељa оним љубопитним и чудним погледом. *Ранк.* Прелијевала се бојама да је човјек морао зажмирити. *Бен.* **2.** *затворити очи;* исп. зажмурити (1). — Многи почетници стријелци код окидања и зажмире, па и ту . . . погрешку треба вјежбом одстранити. *Стр.* фиг. Какав је, не би он ни оцу зажмирио, увијек је о некаквом реду блебетао. *Сим.*

за̀жмиркати, -а̄м сврш. **1.** *почети жмиркати; намигнути.* — Он јој зажмирка у лице. *Пав.* **2.** *слабо засветлити, затреперити.* — Кроз прозорчић приземнице зажмирка жуто свјетлашце. *Божић.*

за̀жмирнути, -нӗм сврш. *в. жмирнути.* — Зажмирнем очима, прекрижим се и потјерам коња. *Шен.*

зажму́рити, -ӣм сврш. **1.** *затворити очи;* исп. зажмирити (2). — Зажмури Грга, па засуче брк. *Кум.* **2.** фиг. *начинити се као да се нешто не види* (*нечији поступак и сл.*), *прогледати кроз прсте.* — Има ствари пред којима, кад је човек отац . . . мора зажмурити. *Ком.* [Калиопини обожаваоци] умели су да зажмуре кад су послови њеног мужа то захтевали. *Вучо.* **3.** фиг. *смело се одлучити на нешто.* — Најпосле зажмурим, па хајд оном . . . Узловићу поганом. *Глиш.*

зажмӯркӗ прил. покр. *жмурке, жмуреће. Вук Рј.*

зажубо̀рити, -ӣм сврш. *почети жуборити, произвести жубор.*

зажубо̀ркати, -а̄м сврш. *дем. према зажуборити.*

зажу́дети, -дӣм, ијек. зажу́дјети, сврш. *постати жудан, жељан чега, пожелвти* (*што*). — Задовољан [је] у свем што му срце зажуди. *Павл.* Зажуди за слатким одмором и миром. *Рак.*

зажу́дјети, -дӣм, ек. зажу́дети.

зажу́тети (се), -тӣм (се), ијек. зажу́тјети (се), сврш. **1.** *почети жутети, постати жут.* — Кукурузи су већ зажутјели. *Вук Рј.* Ветрић неки шушкаше по већ зажутелом лишћу. *Вес.* Прокључала вода и зажутјела од цвјетића. *Гор.* **2.** *показати се, засијати жуто, издвојити се жутилом, жутом бојом.* — Мутна вода . . . зажутјела се кадшто на мјесечини. *Кум.* На рашљанском гробљу . . . зажутјеле су се нове хумке. *Сиј.*

зажу́тити, за̀жу́тӣм сврш. *учинити жутим.*

зажу́тјети (се), -тӣм (се), ек. зажу́тети (се).

за̀жутлӣ, -а̄, -о̄ покр. *који је нажуто, који је почео жутети.* — Само зажутло лишће шапуће. *Вес.* Пресипа се, стреса . . . на зажутлу маховину. *Кош.*

за̀жутнути, -нӗм сврш. *дем. према зажутети; постати жућкаст. Вук Рј.*

за̀жучити, -ӣм сврш. *учинити горким као жуч, загорчати.* — фиг. Дођу опет на ред унутрашњи послови и старешинске међусобице, минулом народном несрећом загорчане и зажучене. *Нов.*

за̀збиљ прил. *в. зазбиља.* — Зазбиљ у мојој близини борави ђаво. *Кос.* Клањаше се свима, но више у шали него зазбиљ. *Шимун.*

за̀збиља прил. *од збиље, озбиљно; заиста, уистину, стварно.* — Отац га караше, што у шали, што зазбиља с неваљалства. *Ћип.* Надао се да ће окутјети радост . . . кад зазбиља постане господар . . . куће. *Шимун.*

за̀збиљам прил. покр. *в. зазбиља.* — Ej, Имбра, Имбра, и ти се зазбиљам жениш? *Кол.*

за̀збиљан и **за̀збӣљан,** -љна, -љно *који одговара збиљи, стварности, озбиљан, стваран.* — Реализам . . . држи једнако зазбиљ-

ном твар као и дух. *Баз.* Сама је садашњост нешто зазбиљно. *Шимун.*

зàзбиљно прил. *озбиљно, стварно.* — Не каните зазбиљно тврдити. *Креш.* Имаду задаћу да прикажу зазбиљно . . . како јест. *Баз.*

зàзбиљност, -ости ж фил. *стварност, реалност.* — Космологија . . . је наука о свијету, те су јој главни проблеми простор . . . зазбиљност [реалност] свијета. *Баз.*

зàзвати, зàзовём сврш. *гласом или покретом дати неком знак да дође, дозвати, зовнути, позвати, (до)викнути.* — Ево, брате, зазвах те да дођеш. *Ботић.* Хтјела је да зазове неко име. *Андр. И.* Халимача оштро зазва. *Сиј.*

зазвекèтати, -èкећём сврш. *почети звекетати, произвести звекет.*

зазвéкнути, зàзвèкнём сврш. *в. звекнути.* — Зазвекнут ће оружје старо. *Крањч. Стј.*

зазвèктати, зàзвекћём сврш. *почети звектати, произвести звеку, зазвечати.*

зазвèнчати, -ām сврш. *зазвечати, забрујати.* — [Одузмите] оно мало крупнијега гласа, што уз мађарски рат зазвенчало. *Кур.* Сад је зазвенчао, замумљао тамбурашки због. *Цес. А.*

зàзверати се, -ām се, ијек. зàзвјерати се, сврш. *забленути се. Бен. Рј.*

зазвéрити се, зàзвèрим се, ијек. зазвијèрити се, сврш. **1.** *изгледати, бити као у звери, постати као звер, зверски.* — Није било човека . . . који не би . . . раздерао њихова [агената] зазверена лица. *Вучо.* **2.** покр. *зазверати се.*

зàзвецкати, -ām сврш. *почети звецкати, произвести звецкање.*

зàзвецнути, -нём сврш. *звецнути.* — Бука . . . зазвецну свежњем кључева. *Петр. В.*

зазвéчати и **зазвéчити,** -чим сврш. *почети звечати, произвести звеку.*

зазвúждати, -дим сврш. *почети звиждати, произвести звиждање.*

зазвиждýкати, -йждучём и -йждућём и **зазвиждúкати,** -йждўчем и -йждўћем сврш. *почети звиждукати, произвести звиждук.*

зàзвижнути, -нём сврш. *зазвиждати.* — Локомотива опет зазвижне. *Јурк.*

зазвијèрити се, зàзвијерим се, ек. зазвéрити се.

зазвијýкати, -ām и -йучём сврш. покр. *почети звијукати, произвести звијук.*

зàзвјерати се, -ām се, ек. зàзверати се.

зазвòнити, зàзвоним сврш. *почети звонити; произвести звонак звук.*

зàзвонкати, -ām сврш. *почети звонкати.* — А газда би свагда шкринуо зубима кад би оно [новац] нешто зазвонкало. *Дук.*

зàзвòцати, -ām сврш. *почети звоцати.* — Лице му се . . . згрчило, зуби зазвонцали. *Цес. А.*

зàзвоцати, -ām сврш. *стати звоцати.* — Мајмун му . . . принесе њушку к уху и зазвоца брзо зубима. *Вел.*

зазвр̀јати, -јим сврш. *почети звр̀јати.*

зазвр̀ктати, зàзвркћем сврш. *почети звр̀ктати.*

зазвр̀љити, зàзвр̀љим сврш. индив. *в. звр̀јати.* — Одмах му је оно »дечко« зазвр̀љило у ушима као несносна звечка. *Божић.*

зàзврндати, -ām сврш. *почети звр̀ндати.*

зàзврнчати, -чим сврш. *почети звр̀нчати.*

зазвр̀њати, -њим сврш. *в. звр̀јати.* — Зазвр̀њали су, зашумјели аутомобили. *Цес. А.*

зàзврцати, -ām сврш. *почети звр̀цати.*

зазвр̀чати, -чим сврш. *почети звр̀чати.*

зазвýчати, -чим сврш. **1.** *почети звучати; произвести звук.* **2.** *испољити се, очитовати се у звуку чега (гласа, речи и сл.).* — Задње ријечи истисне кроз зубе, у њима зазвуче мржња и роптање. *Пав.*

зазвýчити, -йм сврш. *в. звучати.*

зазеúтинити, -йм и **зазéјтинити,** -йм сврш. *зачинити, полити зејтином, заулити. Вук Рј.*

зазелèнети (се), -нйм (се), ијек. зазелèњети (се), сврш. **1.** *почети зеленети (се), постати зелен.* — Гледао [је] као море бескрајну планину тек зазеленелу. *Андр. И.* Разредник је дошепесао до катедре, однијо се и закашљао — а онда зазеленио. *Гор.* **2.** *добити зеленило; показати се, издвојити се својом зеленом бојом.* — Зазеленеше се богато вртови. *Нех.*

зазелèнити, -èленим сврш. *учинити зеленим, обојити зеленом бојом.* — Обојила је зидове . . . с друге стране врата — све је зазеленила. *Дав.*

~ **се** *в. зазеленети се.* — фиг. Ни мислила није да ће се њезин живот још једанпут зазеленити! *Берт.*

зазелèњети (се), -èнйм се, ек. зазелèнети (се).

зазéпсти и **зàзēпсти,** зазéбём сврш. (често безлично) **1.** *осетити хладноћу, озепсти.* — Зазебло младића, а глава му горјела. *Шен.* На махове уснице му подрхтаваху и све до у срце зазебло би га. *Тип.* Иди лези да ти рана не зазебе. *Вес.* **2.** фиг. *осетити зебњу, страх, неугодност.* — Зазебе ме у

грудима. *Матош.* Она зазебе пред опасностима кроз које је он, вјероватно, прошао. *Ћоп.*

зази́бати (се), зàзӣбām (се) сврш. *почети зибати (се).*

зази́в м *в. зазивање. Деан. Рј.*

зази́вање с *гл. им. од зазивати.*

зази́вати, зàзӣвām и зàзӣвљем *несврш. и уч. према зазвати, дозивати.*

зази́дати, зàзӣдām и зàзӣђем (имп. зàзӣдāј и зази́ђи) сврш. *заградити, затворити зидом.* — Капију из Макензијеве улице зазидаше. *Ћос. Б.* Да може . . . он би зазидао све оне прозоре са улице. *Вас.*

~ се *повр.* — [Ја] ћу се зазидати у камени зид. *Шов.* Кад се више разједе, мораћу се зазидати у ову кућу. *Сек.*

зазиђа́вати (се), -и̏ђāвām (се) несврш. покр. *в. зазиђивати (се).*

зазиђи́вање с *гл. им. од зазиђивати (се).*

зазиђи́вати, -и̏ђујем *несврш. и уч. према зазидати.*

~ се *несврш. и уч. према зазидати се.*

зазија́вати, -и̏јāвām несврш. *в. зазијавати.* — Нашао сам се опет на ивици шуме . . . укочен, зазијавајући у небеса. *Богдан.*

зази́мити, зàзӣмӣм сврш. **1. а.** безл. *настати, отпочети (о зими).* — Кад зазими, снег већати стане. *Јаки. М.* Још није потпуно зазимило. *Чипл.* **б.** *ући у зиму, бити затечен зимом.* — Видиш ли ти . . . да ми зазимисмо без крова? *Лал.* Барбуловић је зазимио с јако мало огрева. *НИН 1959.* **2.** прел. *заштитити од зиме (ружу, палму, кошницу и др.).*

~ се *в. зазимити (1а).* — Клаћемо прасца, јер се већ зазимило. *Ћоп.*

зазимљи́вати, -и̏мљујем *несврш. према зазимити.*

зàзинути, -нēм сврш. *в. зинути.* — Дјевојка зазину, махну рукама по зраку те клону к земљи. *Тур.* Онај разрогачио очи . . . Па зазину с неверицом: — Ама, газда Радоване! *Марк. М.*

зазињи́вати, -и̏њујем *несврш. и уч. према зазинути.* — Та шарена гомила, притиснута врелим прстом небеским, зазињује на магазу као гладна аждаја. *Кик.*

зàзипкати (се), -āм (се) сврш. *почети зипкати (се).*

зàзирāње с *гл. им. од зазирати.*

зази́ратељ м *онај који од нечег зазире.* — Зазиратељ од народних умотворина не докучује како у човјека . . . не мањкају способности за духовни рад. *Шим. С.*

зàзирати, -рēм несврш. *плашљиво гледати, пр̄езати, прибојавати се, устручавати се, снебивати се.* — Коњи се почеше трзати и зазирати. *Змај.* Тко је зазирао од магле, видио ју је црњу него је уистину била. *Коз. И.*

зàзирнути, -нēм сврш. **а.** *угледати, спазити.* — Гдје зазирне туђу невјесту, пуца му срце па га на жену искали. *Љуб.* **б.** *погледати.* — Радознало ме зазирнуше својим очима жутих вјеђа. *Креш.*

зази́рци, -ирāкā м мн. *наочњаци (за коње). Р-К Реч.*

зазја́вало м и с погрд. *онај који зазјава, блене.* — Било је ту умних глава и озбиљне чељади, а исто тако бена и зазјавала какве ћеш срести иза сваког плота. *Ћоп.*

зазја́вāње с *гл. им. од зазјавати (се).*

зазја́вати (се), зàзјāвām (се) несврш. *зијати, празно гледати.* — Хајд за послом! Срп у руке, шта зазјаваш! *Чипл.* И војници шетаху горе доле па су се и зазјавали на све стране. *Вин.*

зàзјати, -āм сврш. *почети зјати, забленути се. Вук Рј.*

зазлòбити, зàзлобӣм сврш. *омрзнути; узети на нишан (кога).* — Кад у поље, ал' и ту су Турци, а мене су зазлобили клети. *Март.*

зазмѝјати, -āм сврш. индив. *почети се кретати као змија, поћи вијугаво као змија.* — Гвозденом песницом пробила је Јантра себи токове, зазмијала, саградила мноштво природних утврда и полуострва. *КН 1958.*

зазмијȕгати, -āм сврш. *почети змијугати, учинити змијугав покрет.* — Неколико живих људских кривуља зазмијуга као одраз штапа у немирној води. *Цес. А.*

зàзнаменовати, -нујēм сврш. необ. *понети на себи знамење, упознати.* — Откако пођоше у школу, мајстор-Костина деца зазнаменоваше бригу и страх. *Сек.*

зàзнати, -āм сврш. *упознати (кога, шта); постати свестан чега, сазнати.* — Ненад браца ни зазнао није. *НП Вук.* Још нигда није зазнао за овакву врсту љубави. *Дов.* Ниједан не зазнаде за немаштину. *Вес.*

зазнòјити, зàзнојӣм сврш. *заморити некога тако да се зноји.* — Што си тако ђога зазнојио? *Вук Рј.* Узбрдо сам сигурно бржи од њих [агената], зазнојићу их и измаћи. *Лал.*

~ се *знојити се.* — Помало га и грозница хвата, зазнојио се по хрптини. *Гор.* Кијавица . . . Знаш, наша сељачка посла: посао, терет, зазноји се снага. *Рад. Д.*

зàзов м црквосл. *дозив, позив (у молитви).* — Зазови литанијски једва се чују . . . Чита их . . . дјевојче. *Коз. Ј.*

зазо́внути, зàзōвнēм сврш. *позвати, зовнути; зазвати.* — Зазовне ме на месне

покладе владика. *Љуб.* Направи знак крижа на прсима и зазовне свето име. *Креш.*

зазо̀клити, за̀зоклӣм свршн. покр. *зацаклити.* — Са најмањег перца зазоклило море росе. *Павл.*

за́зор м **1.** *оно од чега људи зазиру, срам, стид, срамота.* — Није зазор споминьати оно што је некоћ било. *Јурк.* Сети [се] да је субота и да би било зазор . . . ма какав посао радити. *Андр. И.* **2.** *стрепња; дивљење.* — На Ловћен гледах, у сну, с Цетиња, пун зазора, ка' негда, дјетиња. *Кост. Л.* Госпође је с удивљењем и племенитим зазором гледаху. *Ков. А.*

Изр. без зазора *без стида, без устручавања, слободно, без страха;* ~ и срамота нар. песн. *срамота;* ~ ми је *срамота ме је; устручавам се;* у ~ узимати *у зло, за зло узимати.*

за́зоран, -о̄рна, -о̄рно **а.** *који изазива зазор, који заслужује осуду, сраман, стидан.* — Ми смо у нашој кући доста оскудни, али се чувамо од свега зазорнога. *Шапч.* Шта је ту дакле неприродна, шта зазорна? *Шен.* фиг. песн. *стидљив.* — У зазорно ме чело пољуби. *Кост. Л.* **б.** *неповољан, непријатан, неугодан.* — Одредбе . . . могу бити зазорне Порти. *Гавр.* Њему је годило господовати, али велике бриге бијаху му зазорне. *Шен.*

зазо̀рити, за̀зорӣ свршн. *појавити се, заблистати, сванути (о зори).* — Већ само што није зазорило. *Дом.* И зора зазорила, а она је будно чекала. *О-А.*

за́зорљив, -а, -о *који зазире, плаши се, плашљив (обично о коњу).* — Мазга је била зазорљива. *Вел.* Одскочи у страну као зазорљив коњ. *Дов.*

за́зорљивац, -ивца м необ. *онај који је зазорљив.* — Американци наруче свима вино да буду несметани од зазорљиваца и досадника. *Гор.*

за́зорљиво прил. *са стрепњом, плашљиво, бојажљиво.* — Лисица . . . је зазорљиво звјерала као да се боји. *Куш.*

зазра́чити, за̀зрачӣм свршн. *почети зрачити, обасјати зракама.*

зазре́вати, за̀зрēвам, ијек. зазријѐвати *несврш. према зазрети.*

за̀зрēти, за̄зрēм и з`зрӣм свршн. **1.** покр. *спазити, угледати, уочити.* — Удара ти откуд се не надаш; крије ти се, зазрет га не можеш. *Њег.* Све се обазире да зазре Ружу, но залуду. *Љуб.* **2.** *погледати плашљиво, поплашити св, тргнути се од страха, заплашити се.* — Дешњак наједаред у страну. Зазре, па рну на руду. *Ад.* Како је свијет зазрео, чини му се кад би их поклонио да не би могао наћи муштерије. *Мул.* **3.** *замерити, приговорити.* — Човјек чист у умном **смислу,** коме се нема што зазрети. *Дан.*

зазријѐвати, за̀зријевам, ек. зазре́вати.

зазри́кати, за̀зричēм свршн. *почети зрикати, огласити се зрикањем.*

зазри́чати, -чӣм свршн. покр. *в. зазрикати.*

за̀зрнети, -нӣм, ијек. за̀зрњети, свршн. *развити се до зрна, добити зрна.* — Подигоше округле зазрнеле главе жутоглави сунцокрети. *Моск.*

за̀зрњети, -нӣм, ек. за̀зрнети.

за̀зрцалити се, -ӣм се свршн. *почети се зрцалити, показати се.* — фиг. Сине некакво свјетло наде и радости, која се зазрцали у посмијеху образа. *Ков. А.*

за̀зубан, -бна, -бно *мрзак, неподношљив.* — Што ти је толико зазубна, прије се је нијеси могла доста нахвалити? *Горд.*

за̀зубица ж (обично у мн.) **1.** *месо што нараста коњу око зуба.* — Наћи човека да повади зазубице ждрепцу. *Ранк.* **2.** мед. *набујало запаљено ткиво десни* gingivitis.

Изр. расту му (ми итд.) зазубице; добива зазубице подр. *има јаку жељу за нечим (нарочито гледајући кад други једе).*

за̀зубичаво прил. индив. подр. *имајући зазубице.* — Илегални лист . . . је полиција зазубичаво жељела да осјети међу прстима. *Кул.*

за́зубно прил. заст. *мрско, неподношљиво. Вук Рј.*

зазузу́кати, -ӯзӯчēм свршн. *почети зузукати.*

зазу́јати, -јӣм свршн. *почети зујати, произвести зујање.*

зазу́јити, -ӣм свршн. *зазујати.*

зазу́кати, за̀зӯчēм свршн. *почети зукати, произвести зуку.*

зазу̀пчати, -а̄м свршн. *почети зупч ти. Бен. Рј.*

зазу́рити (се), за̀зӯрӣм (се) свршн. *почети зурити, загледати се.* — Налегла се на банак и зазурила у огањ, у црвено пламење. *Коз. И.* Он се зазурио у мене издижући с напором вјеђу на слијепом оку. *Пав.*

зазу́чати, -чӣм свршн. *почети зучати, зазукати.*

за̀иглити се, -ӣм се свршн. индив. *накострешити се.* — Његову се другу заиглила коса. *Матош.*

заигра́вање с *гл. им. од заигравати (се).*

заигра́вати, -йгрāвам *несврш. и уч. према заиграти.*

~ **се** *несврш. и уч. према заиграти се.*

за̀играти, за̀игрāм свршн. **1.** *почети играти* (р. прид. за̀играо, -ā̄ла, -ā̄ло; трп. прид. за̀игран, -а, -о) **2.** *прокоцкати, изгу-*

бити (на картама, коцки, берзи); проиграти. — Отац Орфејев заиграо је на бурзи сав свој иметак. *Том.* Новац, који [си] добио у понедјељак, заиграо си. *Франг.*

~ **се 1.** *почети играти се.* **2.** *затрчати се; трчкарати тамо-амо.* — Заигра се преко горе чарне. *НП Вук.* Онда се заигра на пут, па се опет врати на плочник. *Мил. В.* **3.** *заиђети се, заборавити се у игри.* — Деца, па се заиграла [па волови ушли у туђу њиву]. *Вес.* Кад им се чини да сам се заиграо или задубио у почетницу, настављају. *Пав.*

заи̏гуманити, -ӣм сврш. *начинити некога игуманом, дати (коме)* чин *и* звање *игумана.* — Био [је], па га јопе' заигуманише. *Коч.*

~ **се** *постати игуман. Вук Рј.*

заи̏јўшкати, -ӑ̄м сврш. *почети ију(ју)шкати, завикати »ијујуу«.* — Свима одлакне, заијушкају [војници]. *Цвс. А.*

заи̏лажёње с *гл. им. од заилазити.*

заи̏лазити, -ӣм *несврш. и уч. према заиђи.*

заи̏мáвање с *гл. им. од заимавати.*

заи̏мáвати, -ӣмāвāм несврш. покр. *в. заимати. Вук Рј.*

за̀и̏мање с *гл. им. од заимати.*

за̀и̏мати, -ӑ̄м и -мљём **1.** *несврш. и уч. према заjмити, позаjмљивати.* — Обилазио крчме . . . »заимао« и из црквене благајне. *Шимун.* Зар ми нијеси заимао пара криомице, да отац не зна? *Ђор.* **2.** *захватати.* — Треба помало ломити круха, па онако с крухом из сахана заимати. *Маж. М.*

заи̏мати (се), -ӑ̄м (се) сврш. *стећи иметак, обогатити се.* — Живели су скромно . . . иако су с временом заимали и обогатили се. *Андр. И.* Био се толико заимао да је могао купити угодну кућу. *Ж 1955.*

заи̏мāч, -áча м *суд за захватање воде.* — Граби непрестано воду заимачем и полијева главе. *Том.*

заи̏мача ж покр. *кашика за сипање. Деан. Рј.*

заи̏мпоновати, -нујём сврш. *почети импоновати.* — Прво [им је] заимпоновало да се одену по господски. *КН 1956.*

заи̏нáдити се, -ӣнāдӣм се сврш. *в. заинатити се.* — [Мислио је] на оног што се заинади. *Комб.* А највише се заинадише онда кад Марко даде молбу. *Ђор.*

заи̏нáтити (се), -ӣнāтӣм (се) сврш. **1.** *почети радити упркос, за инат; испољити инат, бити тврдоглав, устврдоглавити се.* — Ишчупати би хтео пањ с кореном. Заинатио се. *Дав.* А шта ти је то краљ дао кад си се толико за њ заинатио? — ругао се даље. *Ђоп.* **2.** уз. повр. *посвађати се.* — Све се заинати једно са другим. Све се задушмани. *Ђор.*

заи̏нтачити, -ӣм сврш. тур. *почети чинити или говорити све једно те исто, заокупити, заопуцати.* — Кад дођемо из поља, а ми заинтачимо искати штогод да једемо. *Шапч.* Заинтачили сте једно те једно, па се никако не дате окрстити. *Ивак.*

~ **се** *заинатити се.* — Макла, не макла, — заинтачи се Тодор. *Ђоп.*

заинтерèсӣрāнōст, -ости ж *стање онога који је заинтересиран за нешто.*

заинтересӣрати, -èсӣрāм сврш. = заинтересовати *побудити интерес, занимање, пажњу код некога.* — Успио [је] заинтересирати за рад ученика. *Бат.*

~ **се** = заинтересовати се *осетити, показати интерес, занимање, радозналост за нешто.* — Кокоши . . . се нијесу нимало заинтересирале за велики догађај. *Шег.*

за̀интересовāнōст, -ости ж *стање онога који је заинтересован за нешто.*

за̀интересовати, -сујём сврш. = заинтересирати. — То ме заинтересује. *Вел.* Овај ме је текст . . . заинтересовао с два разлога. *Рад. Стј.*

~ **се** = заинтересирати се. — Она се не може заинтересовати ни за што. *Новак.*

за̀ира и **заи̏ра** ж тур. покр. *храна, намирница.* — Појео је сву заиру из торбе. *Пав.* Ставе у торбу алат и заиру. *Десн.*

заи̏рлија м тур. покр. *човек који води бригу о заири, храни.* — Кнез Пејо заирлија. *Сур.*

заи̏скати, за̀ишт̄ём и покр. за̀ишћём (имп. заиштй) сврш. **1.** *обратити се некоме са захтевом да нешто дâ, донесе и сл., затражити.* — Тада заискаше каву. *Јурк.* Заишти шта хоћеш од њега — даће ти. *Вес.* фиг. Он се отресе дремежа, душа заиска рада. *Глиш.* **2.** *запитати.* — Заисках да чујем ближе како су га то преварили. *Нед.*

~ **се** *затражити, замолити допуштење.* — Ја сам се заискао у оца, тј. заискао сам допуштење да могу нпр. отићи. *И-Б Рј.*

за̀искрити (се), -ӣм (се) сврш. *зас(и)јати, засветлити искрама, варницама (обично о очима, сузама).* — Заискрило ми се пред очима, те сам видио све звијезде. *Кум.* Долазе! Заиграше срца, заискрише очи. *Гор.* фиг. У жутим очима заискри му пркосан пламичак. *Ђоп.*

за̀иста и **за̀иста** прил. *доиста, одиста, уистину, збиља.* — Сетим [се] да ме заиста боли. *Нен. Љ.*

за̀истинскӣ, -ā, -ō̄ *који је уистину, који стварно постоји, стваран, збиљски.* — Сада се први пут појављивала пред њима заистинска »сила и ордија« једне царевине. *Андр. И.*

за̀истински и **за̀истину** прил. *заиста, уистину, доиста, збиља.* — Тражио [је] да му се тачно каже је ли то заистински било. *Андр. И.*

за̀исто и **за̑исто** прил. покр. *в. заиста.* — И заисто је [њега] . . . лако дочекат' и гостит'. *Миљ.*

за̀нтати *в. захитати.*

за̀нтити *в. захитити.*

заи́ћи и **за̀ићи,** за̀ићём свршс. **1.** *ићи, кренути се доспети иза чега, нестати, ишчезнути иза чега, заћи.* — Тек заиђе за кућу, а већ чујем двојнице. *Вес.* Заишло ти сунце, издајице! — шапну Илијица. *Торд.* **2.** *залутати.* — Заишла у наше село нека скитница из света. *Ад.* Заишли смо, рече један пратилац; уместо да обилазимо косом, а ми ударисмо на пречац. *Шапч.* **3.** *поћи редом, заређати.* — Ваљаде му . . . уочи дана кад је све код куће заиђи по селу. *Јурк.* Професори заиђоше на своје часове. *Петр. В.* **4.** *ући (у шта).* — Ана се . . . поче смејати кад смо дубље заишли у воду. *Нен. Љ.* фиг. Далеко [смо] умом заишли, ако што о сунчаном вијеку сањамо. *Кур.*

зајáвити, за̀јављм свршс. **1.** *(об)јавити.* — Уто зајави звоно на торњу св. Марка муклим гласом поноћ. *Шен.* **2.** *потерати, одвести (овце).* — Ја и Иван зајависмо овце, кроз горицу на хладну водицу. *НПХ.*

за̀јад прил. *криво, неправо. Прав.*

за̀јадати, -ам̑ свршс. *почети јадати.*

зајàдиковати, -кујем свршс. *почети јадиковати.*

за̀јадњӣ, -а̄, -ē покр. *в. јадни. Вук Рј.*

за̀јажа ж *јаз, брана. Р-К Реч.*

зајажáвање с *гл. им. од зајажавати.*

зајажáвати, -а̀жујем = зајаживати *несврш. и уч. према зајазити.*

зајажи́вање с *гл. им. од зајажживати.*

зајажи́вати, -а̀жујем несврш. и уч. = зајажавати.

зајази́вати, -а̀зујем несврш. *в. зајажживати.*

зајà̑жљив, -а, -о *који се може зајазити, заситити. Р-К Реч.*

зајáзити, за̀јāзīм свршс. **1.** *преградити (воду браном, насипом, бедемом); затрпати, загатити.* — Браном ће се моћи зајазити 130 милијарди кубних метара воде. *Б 1958.* Зајази се, а затим прелије преко тешких клада. *Лал.* [Снијег] зајазио је путеве, јаруге и ногоступе. *Ћип.* фиг. Љубав једина може зајазити јаз међу »господом« и »народом«. *Рад. А.* **2.** *заситити, задовољити.* — Да имаш капетан-Мишино благо, не би их зајазио. *Ранк.* Зајазит бездан желуца им трула? *Крањч. С.* Ни умјетност не може у мени зајазити ту незајажљиву страст. *Матош.*

~ **се** повр. *заситити се; задовољити се.* — Молим те, дај му . . . Нек се зајази! *Глиш.* Из мене је . . . зинула нека ала, никад сит нисам, зајазити се не могу. *Вин.*

зàјам, -јма м *оно што се даје неком или узима од неког уз обавезу да буде враћено (особито новац).* — Дошло време да се потражи зајам у чаршији. *Дом.* Друг од друга поче да тражи метак у зајам. *Лал.* Зајам вуче јарам. *Божић.*

Изр. државни ~ *зајам који расписује држава кад су јој потребна средства;* вратити коме ~ фиг. *осветити се, вратити истом мером;* дати коме на (у) ~ *посудити коме;* узети на (у) ~ *посудити од кога.*

зàјамачно прил. *јамачно.* — Зајамачно зна и он мене. *Ад.* И бог ће се са неба насмијешит, зајамачно први пут откад гледа. *Крањч. С.*

зàјамница ж *установа у којој се даје новац на зајам, посудионица; заложна банка. Р-К Реч.*

зајамчéње с *гл. им. од зајамчити.*

зајамчи́вати, -а̀мчујем *несврш. и уч. према зајамчити.*

зàјāмчити и **зàјамчити,** -ӣм свршс. = зајемчити *дати јемство, осигурати.* — Можда би неко за њега зајамчио? *Бен.* Тако је Карацић остварио докраја свој велики задатак . . . да том језику зајамчи јединство и једнакост. *Бел.*

зајаóкати, -а̀ōчēм свршс. *в. зајаукати.*

зàјаприти се, -ӣм се свршс. *в. зајапурити се.* — Јелена се сва зајаприла, али ради. *Вес.* Меника је зло! рече гвардијан, коме се лице бијеше зајаприло. *Мат.*

зајàпӯрено прил. *црвена, зажарена лица.* — [Они] су се клањали, смешили, објашњавали зајапурено и услужно. *Црњ.* Корачаху они размашито, зајапурено и брзо. *Божић.*

зајàпӯренӧст, -ости ж *стање оног коме је лице зајапурено. Р-К Реч.*

зајапӯрити, -а̀пӯрӣм свршс. *учинити да коме лице буде црвено, зажарено.* — Врућ ветар однекуда долази на махове, зајапури лице и скрати дисање. *Ђур.*

~ **се** *постати црвен, зажарен у лицу, зацрвенети се.* — Разредник је дошепесао до катедре, зајапурио се. *Гор.* Задувала [се] и зајапурила и тешко дисала. *Рист.*

зајáрити, за̀јāрӣм свршс. *потерати брзо.* — Обрстар зајари коња, па у Госпић. *В 1885.*

~ **се** *поцрвенети;* исп. зајапурити се. — Зајари се у лицу и тресне стиснутом шаком ругача у нос. *Гор.*

зајáрмити, зàјāрмīм сврш. индив. *подјармити.* — Помоћу жандарма и шпијуна зајарми цео народ. *Јак.*

зàјāрчити, -ӣм сврш. индив. *постати тврдоглав као јарац.* — Знадем ја и те како зајарчити, а кад зајарчим, онда не планем само као пушчани прах. *Божић.*

зајаўкати, -àўчēм и **зајаўкати,** -àучēм (имп. зајаўчи и зајаўчи) сврш. *почети јаукати.*

зајаўкнути, -àўкнēм и **зајаўкнути,** -аўкнēм сврш. *јаукнути.* — А он један тихо зајаукнуо. *Хар.* Не може више да трпи сам, да зајаукне. *Уск.*

зàјахати, -ашēм сврш. *сести на нешто (обично на коња) опкорачивши га ногама, узјахати.* — Исељеници и пратња зајахаше мазге. *Тип.* Човјечац зајаха грану. *Шен.* фиг. Коса му зајаха преко ушију и улепи се. *НИН ·1959.*

зајахивати, -àхујēм *несврш. и уч. према зајахати.*

зàјачковина и **зàјачковица** ж бот. *в. кошутица. Р-К Реч.*

зàјашити, -ӣм сврш. *в. зајахати.*

зајèдāвка ж зоол. *опасна муха це-це која преноси болест спавања* Glossina morsitans. *Финк.*

зајéдалица ж *заједљивица.*

зајéдало м и с *заједљивац.* — Ти си заједало! — викну Ружица. *Шапч.* Вуловић је убрзо напустио став . . . подсмевала и заједала. *Прод.*

зајéдāње с *гл. им. од заједати.*

зајéдати, зàјēдām несврш. **1.** *дирати, изазивати, подсмевати се, приговарати.* — Реч по реч — заједај један другог, док ти пуче шамар. *Глиш.* Дође отац Шима припит кући, па по Буки. Стао га заједати, пецкати, клети. *Коз. И.* **2.** *закидати (при исплати новца). Р-К Реч.*

~ се 1. *уз. повр.* — Сви који беху заједљивци, заједали су се с обе стране. *Глиш.* **2.** *загризати се, забадати се; увлачити се у нешто.* — Вода бије о ниске брегове, заједа се у земљу. *Шен.* Болна студен заједа ми се у тијело. *Новак.*

зајèдāч, -áча м необ. *заједљивац.* — За неке ругопјеве тога заједача и хулника мало их је хајало. *Шим. С.*

зā̀једӣн ж покр. *заједница, задруга. Вук Рј.*

зā̀једӣно прил. индив. *в. заједно.* — А гдје треба на ђаура поћи, сви ћемо ми поћи заједино. *Март.*

зā̀једӣнство с *в. јединство.* — Тражи се пут из запреке према зајединству. *Уј.*

зàједица ж индив. *заједљива реч.* — Прошло је вријеме кочоперења на овакве пишљиве заједице од увреде. *Божић.*

зајèдљив, -а, -о *који има обичај да заједа, који је склон зајеђању, у коме има зајеђања.* — Остављао је [сиротицу] на милост и немилост заједљивим аристократкињама. *Леск. Ј.* Са задовољством слушаше Младенове заједљиве примедбе. *Лаз. Л.*

зајèдљивац, -йвца м *заједљив човек.*

зајèдљивица ж *заједљива женска особа.*

зајèдљиво прил. *на заједљив начин, зајеђајући.* — Немој да се претргнеш, ћато! — рече момче заједљиво. *Глиш.* Материн глас заједљиво се подигне. *Михољ.*

зајèдљивōст, -ости ж *особина онога који је заједљив.* — Ни трага од најблажег хумора, а камоли љуте заједљивости. *Прод.*

зā̀једница ж **1. а.** *скуп јединки повезаних у неку целину.* — Из времена кад је моја породица живјела у великој заједници . . . остало ми је много успомена у сјећању. *Радул.* На челу хорде се налази вијеће старијих људи, које заступа интерес заједнице. *ОГ.* Грађани Београда имају обавезу да посебно воде рачуна о чињеници да је Београд главни град југословенске заједнице. *Комун. 1966.* **б.** *заједнички живот; заједничке идеје, осећања; исти интереси; јединство.* — С мужем својим није живјела у заједници. *Том.* Модерност је заједница у начину мишљења елитних европских класа. *Матош.* Између плутократије и пука нема никакве заједнице интереса. *Јов. С.* **2.** *заједничко поседовање чега, заједничко добро, оно што припада заједници.* — Трагови заједнице добара . . . такође [се] налазе у почетку нове религије. *Ант. I.*

Изр. **биљна ~** бот. *више биљних врста у истим климатским и земљишним условима, уметима;* **брачна ~** *брак;* **кућна ~** *породица у којој живи више ожењених сродника истога претка, задруга;* **~ дома и школе** *друштво или удружење ђачких родитеља и наставника једне школе ради јачања веза између куће и школе, између родитеља, наставника и ученика;* **првобитна ~** *најранији тип људских односа у производњи;* **месна, стамбена ~** *заједница становника једног дела неког насеља која се стара о питањима у вези са становима и домаћинствима својих припадника.*

зā̀једничан, -чна, -чно *в. дружеван. Вук Рј.*

зā̀једничāр м *онај који припада некој заједници; онај који има што заједно с другим.* — Заједничари . . . имају право да први купе добро које сопственик продаје. *Арх. 1926.* У једноставној заједници власности не постоји никаква обавеза заједничара

да штогод додају заједничкој имовини. *Мј. 1936.*

за̀једничарев и **за̀једничаров**, -а, -о *који припада заједничару.*

за̀једничарскӣ, -ā, -ō *који припада заједници и заједничарима.*

за̀једничкӣ, -ā, -ō *који се односи на заједницу; који припада заједници; општи; удружен.*

Изр. заједничке именице грам. *општи назив за именице са истим или сличним особинама;* ~ именилац (именитељ), ~ називник, ~ садржалац (садржатељ) *в. изр. уз те именице;* наћи ~ језик *в. уз језик (изр.).*

за̀једнички прил. *заједно, удружено.*

за̀једничко прил. заст. *в.* **за̀једнички.**

за̀једништво с *в. заједница.* — Природа је хуманитета да тежи за сугласношћу с другима, а његова је егзистенција у остварености заједништву свијести. *Ант. 1.*

за̀једно прил. **1.** *у заједници, у друштву; сложно.* — Ова мешавина [костиjу] долази . . . отуда што су те животиње . . . заједно живеле. *Жуј.* **2.** *једновремено; у исто време.* — Каже се да је прва критика постала заједно са првим уметничким делом. *Панд.*

за̀једнōст, -ости ж индив. *в. заједница (2).* — Све је било чврсто спојено, удружено не само истоветношћу материјалних интереса, но и заједношћу моралне одговорности. *Прод.*

зајѐдрати, -ām сврш. *постати једар. Вук Рј.*

зајѐдрити, зајѐдрӣм сврш. *почети једрити, пловити помоћу једара.*

зајѐздити, -ӣм сврш. *почети јездити, поћи, полетети; отиснути се, запловити.* — Навезе се у атеш-ћемије, па заједи у то море сиње. *НП Вук.* Заједишe у трку према граду дивова. *Наз.*

заје́кнути, зајѐкнēм сврш. *јекнути, зајечати.* — Каноник задрхта, а згурени му брат клону дубље, заједнув здвојно. *Шен.*

зајѐктати, зајѐкћēм сврш. *почети јектати.*

за̀јеман, -мна, -мно индив. *узајаман, међусобан.* — Од краља ријеч су уграбили, да се нико мијешати нема у заједмна наша патргања. *Март.*

зајѐмчавати, -ем̀чāвām *несврш. и уч. према зајѐмчити, јамчити.*

за̀јēмчити и **за̀јемчити**, -ӣм сврш. = заjамчити. — Зар му његови двоструки јемци неће заjемчити више од ове куповине за дужину и ширину једног уговора? *Панд.* Само кад би му неко заjемчио да ће погинути Гајић, а не он. *Каш.*

зајѐромо̀нашити, -ӣм сврш. *учинити јеромонахом, рукоположити за јеромонаха.* — Или је покојни Силвестер пио [ракиjу], или је . . . није пио, па га опет . . . заjеромонашише. *Коч.*

зајѐсенити, -ӣм сврш. **1.** *отпочети проводити негде јесен.* — Те године заjесенио је са стоком на планини. *Стев.* **2.** безл. *отпочети, настати (о јесени).* — Заjесенило изненада. *Гор.*

~ **се** безл. *в. заjесенити (2).* — Већ се заjесенило. Ситна јесења киша сипила је. *Вес.*

за̀јести, -едēм сврш. **1.** *једењем потрошити, појести.* — Поштен човjек могао [би] крај силне скупоће [у крчмама] саму душу заjести. *Ђал.* **2.** *не исплатити све што се неком дугује; не дати коме што му припада, криво измерити у своjу корист а на штету другога, закинути.* — Никоме нисам нажао учинио, ни зла помислио, толи неком закинуо или заjео. *Јакш. Ђ.* **3.** фиг. *заједљивим речима повредити нечиjу осетљивост, увредити речима.* — Вукове полемике jаче су и снажниje од противничких. Он има духа; уме да заjеде и да се подсмехне. *Прод.*

~ **се** **1.** *засећи се, урезати се.* — Љуб в jој се заjела у срце. *Шен.* **2.** *заситити се (нвкв хране); дојадити (о храни).* — Свако jело може се на више начина приправити, и мора се заjести ако се начин приправљања не мијења. *Старч.* **3.** фиг. *тешко се завадити, закавжити се.* — Заjели се они [људи], закавжили као гладни курjаци поред празна тора. *Рад. Д.*

за̀јецати, -ām сврш. *почети јецати, заплакати.*

заје́чати, -чӣм сврш. *почети јечати.*

заји- *в.* **заи-.**

за̀јко м покр. *звц. Р-К Реч.*

за́јмилац, -иоца м *онај који позаjмљуje.* — Његови . . . станари и заjмиоци или залагачи — говорили би о њему сви исто. *Сек.*

за́jмити, за̀jмӣм (аор. 2. и 3. л. за̀jмӣ; трп. прид. за̀jмљен) сврш. и несврш. **1. а.** *узети, узимати у заjам, позаjмити, позаjмљивати.* — Ако изгуби, обраћа се банкару, заjми новац, и наставља игру. *Јак.* Кад ми нестане соли, . . . доћи ћу да у вас заjмим. *Креш.* **б.** *дати, давати у заjам.* — Ако је њему нестало пара, нашло би се људи, па би му заjмили. *Ђор.* **в.** несврш. *помагати (коме) давањем на заjам, давати у заjам, позаjмљивати.* — Тога сваке године заjмим и парама и житом. *Јос. Д.* **2.** покр. *отети, одвести насилно; потерати.* — Кад родитељ неће да да̑ кому кћер у жену, овај је заjми с пута или с воде, пак је робињу преручи своjој мајци да му је чува. *Љуб.* Ја мишљах

ништа од Ибрахим ефендије, кад га онај зајми низ стрмину. *Куш.*

~ **се** уз. повр. *међусобно давати зајам (један другом).* — Ми у Трнави . . . сви смо поштени . . . Зајмимо се и помажемо у невољи. *Ћос. Д.*

за̀јмљеник м покр. *онај који се с ким узајамно помаже у послу, нарочито у пољским радовима.* — »Е, е«, слагала се баба, али се није знало с чим се слаже: да се зове зајмљеник, или да ће окишати. *КН 1959.*

за̀јмни, -ā, -ō заст. покр. *в. узајамни.* — Ко хоћу, ко нећу, као гдје је узданица опћа и зајмна ишчезла. *Љуб.*

за̀јмодā̀ван, -вна, -вно *који даје зајам, позајмни.* — Благајница Српског прегледа постала је зајмодавна каса за Недићеве пријатеље. *Јов. С.*

зајмода̀вац, -вца м (ген. мн. зајмòдāвāцā) *онај који даје зајам.* — Можда једини створ за кога је то време у касаби повољно, то је зајмодавац, зеленаш. *Андр. И.*

зајмода̀вство с *давање зајмова, обично под интерес.* — Зајмодавство биће сузбијено; зајмодавац неће имати право на интерес. *Јов. С.*

зајмопрѝмац, -мца м (ген. мн. зајмòпрȉмāцā) *онај који прима зајам, зајмљеник. Р-К Реч.*

зајмотра̀жилац, -иоца м *онај који тражи зајам.* — Кредит за угаљ подигло је 11.240 зајмотражилаца. *Поз. 1959.*

зајогу̀нити се, -òгȕнӣм се сврш. *постати јогунаст, узјогунити се.* — Вукао [сам] зајогуњену телад до штале. *Рад. Д.*

зајо́сати се, зàјōшēм се сврш. покр. *затрести се, заљуљати се; усталасати се.* — Море се је зајосало, упире се с бреговима. *Њег.*

зајујȕкати, -ȕјучēм и **зајујȕкати**, -ȕјȕчēм сврш. *почети викати »ју-ју«.* — Лацица од радости зајујуче. *Бал.* Раскопча сурку, нахери капу, зајујуче, поведе. *Бен.*

зајунáчити се, зајȕнāчӣм се сврш. *начинити се јунаком, охрабрити се.* — И зајуначила се српска деца, па и њима песма заклизи преко усана. *Ман.*

зајȕнити (се), зàјȕнӣм (се) сврш. *почети понашати се као јуне, узјогунити се; дврати се; трчати; блену̏ти као теле и сл.* — И зајунио као јогунасто дијете. *Бег.* Ђорђе и Петар мисле да сам подвалио, лагао, зајунио, да нећу да признам демократски централизам. *Дав.*

зајурȉшати, -ām сврш. *почети јуришати.*

зàјутāрје с *јутарње доба.* — О зајутарју стигоше . . . у шуму. *Гор.*

зàјутарковати, -кујēм несврш. *доручковати.* — Ујутро би лежао дуго, да не мора с њиме зајутарковати. *Леск. Ј.* Људи по пољима посједали уз лонце да зајутаркују. *Бен.*

зàјутрак, -тāрка м *доручак.* — Разноси по сусједству свјеже кифле . . . за зајутрак лијеним буржујима. *Бег.*

зàјутрити, -рӣ сврш. безл. *настати (о јутру). Р-К Реч.*

зајухȕкати, -ȕхȕчēм сврш. *почети јухукати.*

зàјушкати, -āм сврш. *почети викати »ју-ху«.* — Код опетовања свакога стиха зајушкао [је] неки млади рибар. *Новак.* Зна се разлог! Све ми знамо! Не треба се стидјети! Ето! Зајушкали бисте од радости. *Мих.*

зàјчек м дијал. *в. зец.* — А гдје је зајчек? *Матош.*

зàјчина ж бот. *в. кошутица (2). Сим. Реч.*

зàкāвжити (се), -ӣм (се) сврш. *заметнути кавгу, посвађати се.* — Нико није рад с њим закавжити. *Вес.* Зајели се они, закавжили као гладни курјаци поред празна тора. *Рад. Д.*

зака̀вити се, зàкāвӣм се сврш. *попити мало кафе.* — Жена нема код куће чим да се закави. *Тур.*

зàкāвцити (се), -ӣм (се) сврш. *в. закавжити се.*

закадȉјати се, -āм се сврш. *постати кадија. Р-К Реч.*

зака̀дити (се), зàкāдӣм (се) сврш. *мало (се) загрејати.* — И данас, ето, скупише сувади и чапурја да бабура се земљуша закади и вечера се спреми. *Куш.*

закађȉвати, -āђујēм *несврш. и уч. према закадити.*

зака̀зати, зàкāжēм сврш. **1.** *рећи, заповедити.* — Кад је ђак писмо превио, он му заказа да и друго напише. *Јакш. Ђ.* Иди да зовнеш људе . . . И заказаћеш им . . . да је од мене доста. *Вес.* **2.** *одредити и објавити када ће и где ће нешто бити, обавестити о утврђеном времену и месту (за нешто).* — Није био заказани дан да пође тамо. *Новак.* После обећања да ће поново доћи на заказано место, одоше. *Ћос. Д.* **3.** *дати име, назвати, именовати.* — Крстише га и знаменоваше, и лепо му име заказаше, лепо име Наход Симеоне. *НП Вук.* **4.** *одрећи послушност, отказати, изневерити.* — У овом случају, који се помало тицао и њега, заказало је његово знање и окретност. *Куш.* Кад су Немци били на десет метара од њега, машинка му је заказала. *Дед. В.*

заказѝвање с *гл. им. од заказивати.*

заказѝвати, -ѐзујēм *несврш. према заказати.*

закàјмачити, -ѝм сврш. *зачинити кајмаком, ставити кајмака у нешто, премазати кајмаком.* — Сваких пола часа . . . замиришу тањири са тек испеченом масном, добро закајмаченом . . . гибаницом. *Ранк.*

закàјтити, -ѝм сврш. тур. покр. *убележити, уписати, записати.* — Да закајтим педесет ока царевине? — пита десетар и вади десетински тефтер. *Коч.*

закакòтати, -àкоћēм и **закáкотати,** -оћēм сврш. *почети какотати.*

закàкрчити, -чѝм сврш. покр. *закржљати.* — Остави за собом жену удовицу и од ње цуру од шеснаест година, младну и наказну, закакрчену у невољи, да јој се сунце кроз уха прозираше. *Љуб.*

закàлати, -ām сврш. риб. покр. *запасати, обухватити мрежом.*

закáлити, закāлīм сврш. **1.** *расхладити усијано гвожђе, жељезо хладном водом да постане чврше.* **2.** фиг. *ојачати, учврстити.* — Њиховом невољом закаљено православље било је пуно огњене мржње и некога чуднога верскога поноса. *Бож.*

закалуђерúвање с *гл. им. од закалуђеривати.*

закалуђерúвати, -èрујēм *несврш. према закалуђерити.*

закàлуђерити, -ѝм сврш. *рукоположити некога за калуђера, дати некоме калуђерски чин.* — Закалуђерите најстаријег ђака. *Ранк.*

~ **се** *постати калуђер.*

закāлфити, -ѝм сврш. *учинити калфом, произвести за калфу.* — Поче вечерати размишљајући . . . колико још има да прође док га закалфе. *Срем.*

~ **се** *постати калфа.*

закáљати, закāљām сврш. *учинити кальавим, запрљати, упрљати.* — Мислим да си ме сву закаљао чађом. *Шов.*

закаљужати, -ām сврш. *в. закаљати.* — Град личи на измрцварено стеоно живинче, па му дах тром и млитав као закаљужен нечим незаперивим. *Кик.*

закàменити, -ѝм сврш. *учинити да се нешто претвори у камен.* — фиг. Навући ћу клетву на дом . . . закаменити сјеме у одиви. *Љуб.*

~ **се 1.** *постати камен, скаменити се, окаменити се, не клијати, не расти.* — И нека се сјеме закамени у земљи. *Лоп.* **2.** фиг. *постати као камен (у јаком узбуђењу); занемети; остати укочен, без покрета.* — Закамени се Милоје кад чу. Забленуо очима, као да му је који капке подупро . . . — И ти то рече? *Вукић.*

закамúкати, -àмйчēм сврш. *зајаукати промуклим гласом; заскичати.* — Један [пас] пискаво закамика, очито тешко рањен. *Ћос. Д.*

закамуфлúрати, -ўфлйрām сврш. *в. камуфлирати.* — Настојало се да се закамуфлира борба колонијалних народа за националну независност. *Пол. 1959.*

~ **се** повр. *в. камуфлирати се.*

зáканити, -ѝм сврш. покр. *оградити живом оградом, оградити трњем. Бак. Реч.*

зáканити се, закāнīм се сврш. *наканити се, решити се.* — Та дакле хисторија наставља свој . . . испредени, намотани конац, та прича како се жупник заканио да узме тјешити. *Вел.*

закàнтати, -ām сврш. тал. покр. **1.** *запевати, распевати се.* — Ти закантао као да си учио за попа. *Десн.* **2.** *уклети (певањем и читањем из светих књига), зачарати.*

закàнути, -нēм сврш. *канути, капнути, пустити једну кап.* — Како се дете роди, која бабичује треба да узме оно вино . . . и закане кап детету у уста. *Вес.*

закацàрисати, -ишēм и **закàпарити,** -ѝм сврш. *дати капару, капари(са)ти, ангажовати; испросити, заручити, верити (о девојци).* — А што из пића вреба демон зао, још онда га [дете] је закапарисао. *Змај.* Ту [је] и Барица, испрошена и закапарена! *Кол.* Тако се наиме десило . . . да се властелин са свим људима . . . што их је требао за сјечу . . . већ погодио и закапарио. *Бен.*

~ **се** *обећати се, продати се.* — Не био ја лаћман пете чете, ако се нисте данас врагу закапарили. *Шен.*

зáкапати, закāпām несврш. *закопавати.* — Шта ће нам користити . . . ако нас буду живе закапали. *М-О.* фиг. Оговарају нас, искапају наше мане и закапају добри глас наш. *Вел.*

закàпати, -ām сврш. **1.** *почети капати, потећи.* — [Из ока] закапаше вреле сузе. *Ранк.* **2.** *капљама покваситн, покапати.* — Отаре својим рупчићем сузе с његових очију, с писма које су оне закапале. *Краљч. Стј.*

закапетáнити, -èтāнīм сврш. *учинити капетаном.*

~ **се** *постати капетан. Вук Рј.*

закацúјати се, -ām се сврш. *затворити се вратима на капији, закључати се.* — Што си се закапијао? . . . Отвори врата! *Вес.*

зáкāцīвање с *гл. им. од закапчати (се).*

зáкāпчати, закāпчām несврш. *в. закопчавати.*

~ **се** повр. *в. закопчавати се.*

зака́рати, зàкāрāм свршн. *покарати, изгрдити.* — Мајка Јању шале закарала. *НПХ.*

закардáшити, -àрдāшīм свршн. *прекардашити, претерати.* — Нећу му ваљда рећи да сам закардашио и преспавао. *Сим.*

зàкарити, -ӣм свршн. покр. *забринути, бацити у бригу.* — Ко је тебе закарио, дајо, о своме се јаду забавио! *НП Вук.*

~ **се** *забринути се.* — Кад Турчину ситна књига дође, и виђео што му књига пише, одиста се Рамо закарио, а о јаду своме забавио. *НП Вук.*

зàкаричити, -ӣм свршн. *ставити у карике, повезати.* — Упознат ће у њем снажан дух, који је у чврсто закаричену цјелину повезао своје мисли. *Баз.*

зàкарпàтскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на предео иза Карпата.*

зàкāртати, -āм свршн. *упропастити картањем, прокартати, проћердати.* — Да је закартао, запио, на жене потрошио . . . све би му било лакше. *Кол.*

Изр. ћаћа те (вас) закартао вулг. *говори се као ублажена клетва, кад се коме што мало приговара.* — Ала уживате, ћаћа вас ваш закартô. *Чол.*

~ **се** *занети се у играње карата, у коцкање; заиграти се страсно карата.* — Неки Калањевчани и Шучани закартали се шлаге, па све у грошеве. *Ранк.*

зàкасати (се), -āм (се) свршн. *почети касати.* — Кључусе се мало закаса, а његове кочије а на једну а на другу страну. *Глиш.* Коњи закасаше брже. *Шимун.* фиг. *упустити се, залетети се.* — Не може још да дође. Закасао у трговину. *Станк.*

зàкаскати, -āм свршн. *дем. и уч. према закасати.* — [Коњи] би фркнули на нос, стресли гриве, закаскали неколико корака. *Уск.*

зàкаснелōст, -ости, ијек. зàкаснељōст, ж *закашњење, задоцњење.*

зàкаснити (се) и **зàкаснити (се),** зàкаснӣм (се) свршн. (аор. 2. и 3. л. зàкаснӣ) **1.** *доћи касно, стићи касно; са закашњењем почети што, задоцнити (се), одоцнити (се).* — Једног дана закаснила послије ручка. *Грг.* Да је [евакуација] закаснила два сата — 500 пегаваца настрадало би под немачким бомбама. *Дед. В.* **2.** *заостати, преостати.* — На [дрвећу] још овдје — ондје подрхтава од мајушнога . . . вјетрића по који закаснио лист. *Ивак.* С последњим се возом Вуја закаснио у сами мрак. *Ад.*

зàкаснелōст, -ости, ек. зàкаснелōст.

зàкатāнчити, -ӣм свршн. *затворити катанцем.* — Ја био управо закатанчио дућан; [кад] дође поштар и донесе од њега писмо. *Куш.*

зàкатранити, -ӣм свршн. *премазати, замазати катраном:* ~ чамац.

зàкачāљка ж **1. а.** *петља за вешање.* — Нема закачаљке на капуту. *Пол. 1958.* **б.** *штипаљка за рубље (при сушењу). Деан. Рј.* **2.** фиг. **а.** *повод свађи, закачка. Р-К Реч.* **б.** *личност која радо закачује, дира кога. Р-К Реч.*

зàкачивати, -àчујēм и **зàкачињати,** -њēм *несврш. и уч. према закачити.*

~ **се** *несврш. и уч. према закачити се.*

зàкачити, -ӣм свршн. (аор. 2. и 3. л. зàкачӣ) = закачити. **1.** *обесити;* прик(в)*ачити.* — Да ли га [коноп] синоћ закачисмо за греду? *Ранк.* **2.** *заденути.*— Поп закачио оба палца за вишњев појас. *Шапч.* **3.** *запети, наићи на сметњу.* — Кроз шуму можеш провући неколико пластова . . . да не закачиш о дрво. *Ранк.* **4.** *дохватити, захватити, погодити, окрзнути.* — Ланац [којим су биле везане бомбе] је закачио мост и веза преко Дрине била је прекинута. *Дед. В.* Забрањено је противнику палицу закачити. *Хок.* Шта је? Чујем да си рањен. — Ништа нарочито. Закачило мало леву руку. *Јос. Д.* фиг. Е како те Узловић закачио у своје канџе, не ишчупа га се ти шале! *Глиш.* **5.** фиг. *довести кога у незгодан положај, у тесnац, притеснити.* — Како да се од оваквих . . . неисправности ослободимо, запитаће понеко кога сам . . . овим својим напоменама закачио. *Бел.* **6.** *закопчати, прикопчати, привезати.* — Неком инстинктивном гестом закачио оба кажипрста један о други као копче. *Крл.* **7.** *одузети што од другога, закинути, оштетити.* — Све му мало, све граби туђе, све рад да закачи другог. *Глиш.* [Згоде у новелама] се углавном крећу око питања . . . како ће трговчић закачити невјешта купца. *Барац.* **8.** *дирнути, боцнути, пецнути.* — Умела је да насмеје и да закачи, али никад није вређала. *Рист.*

~ **се** = закачити се **1.** *запети, задржати се; ухватити се.* — Кошуљица у реци беше се закачила за неки камен. *Глиш.* фиг. Гдје год се истицао његов проблем ту се он закачио. *Бег.* **2.** *везати се; прилепити се.* — Либерална интелигенција није регрутовала војску у народу; она се просто закачила за већ готову обреновићевску странку. *Јов. С.* **3.** *дохватити се, споречкати се, свадити се.* — Још исте се вечери по испраћају новинара закачио са Жићом Громом око малог учинка његове смене. *Дав.* Његов се бурш закачио с неким војником. *Бег.* **4.** *дирнути, напасти.* — Кад Хорације хоће да се мало закачи за неко женско лице, он то чини са много . . . укуса. *Цар М.*

зàкачка ж = закачка **1.** *оно чиме се разне ствари спајају, везују, копча, веза, спајалица; оно на шта се нешто веша, кука, вешаљка.* — У кућама имају основне потребе,

све до последње закачке. *Бон.* Нашла је некакву закачку, привезала наочари за легитимацију. *Ман.* **2.** фиг. *зачкољица, незнатан повод за свађу или за избегавање обавезе.* — Готово би боље било за те да га [газду] оставиш. — Ама како ћу? . . . — Нађи како му драго закачку, па изиђи — ето како! *Глиш.*

зàкачкица ж *дем. од* закачка.

закашљáвати се, -àшљāвām се = закашљивати се *несврш. и уч. према* закашљати се.

зàкашљај м *накашљивање.* — Обичавао је у своје археологично предавање уплести становите ироничке закашљаје. *Шен.*

закàшљати се, зàкашљēм се сврш. *почети кашљати.* — Тада се старац закашље. *Новак.* Одједаред се узбудио, закашљао. *Сек.*

закашљúвати се, -àшљујēм се несврш. и уч. = закашљавати се.

закашљýцати се, -āм се сврш. *почети кашљуцати.*

закашњáвање с *гл. им. од* закашњавати (*се*).

закашњáвати (се), -àшњāвām (се) = закашњивати (се) *несврш. и уч. према* закаснити (*се*).

закàшњелōст, -ости ж *в.* закаснелост. — Одатле утисак закашњелости његових главних позорничких дјела. *Комб.*

закашњéње с *гл. им. од* закаснити (*се*).

закашњúвање с *гл. им. од* закашњивати (*се*).

закашњúвати (се), -àшњујēм (се) несврш. и уч. = закашњавати (се).

закашњúвач, -áча м *онај који (се) често или радо закашњује. Деан. Рј.*

заквáкати, зàквāчēм сврш. *почети квакати.*

зàквасити, -ӣм сврш. *покварити, учинити да постане квасно, полити водом или другом неком течношћу, текућином.* — Тада Ђуро узе купу вина . . . закваси им свијетло оружје. *НП Вук.*

зàквачити, -ӣм (аор. 2. и 3. л. зàквачӣ) сврш. = закачити. — Десни палац закачио за цеп у прслуку. *Ад.* Да јој је како закачити му гушу. *Цар Е.* Када те заквачи та несретна костобоља, ништа ти није право. *Кум.* Заустављај брата Ивана да приора не закачи са сјевера. *Шен.*

~ **се** = закачити се. — Гдје се он заквачи, ни враг га не истлачи. *Шен.* Ја нисам дошла . . . да ти се за душу закачим. *Леск. Ј.* Овоме Лабусу канда је било жао што се командант заквачио с капетаном. *Ћоп.*

зàквачка ж = закачка.

заквекèтати, -èкећēм сврш. *почети квекетати.*

заквéчати, -чӣм сврш. *почети квечати.*

заквúчати, -чӣм сврш. *почети квичати.*

зàквоцати, -āм и -очēм сврш. *почети квоцати.*

заквр̀кати, зàквр̄чēм сврш. *в. закврчати.* — Из трња их опазише кокошке и заврркаше као да су лисицу виделе. *Ћос. Д.*

заквр̀чати, -чӣм (аор. 2. и 3. л. зàквр̄чā) сврш. *почети кврчати.*

зàкевкати, -āм сврш. *почети кевкати. Р-К Реч.*

закèвтати, зàкевћēм сврш. *почети кевтати.* — По селу, ту и тамо — свјетло. Закевће какво псето. *Вуков.*

закèвћати, зàкевћēм сврш. *в. закевтати.* — Погдјекад би закевћала лисица у страни. *Куш.*

закéрало м и с *онај који стално закера, стално замера и на ситницама, стално приговара, прави примедбе.* — Такво закерало, да је права напаст! И ово није овако, и оно није онако. *Глиш.*

закéрање с *гл. им. од* закерати.

закéрати, зàкēрām сврш. *замерати за свашта, не бити задовољан ни с чим, налазити замерку свачем (обично и без разлога).* — Немој ми ту закерати, него дај ту живину и вуну — кад смо се већ и погодили. *Срем.* Код куће [је] закерао као пас и добре ријечи није прословио. *Бен.*

закерèбечити (се), -ӣм (се) сврш. *подићи главу високо. Р-К Реч.*

закèсерити, -ӣм сврш. *дигнути браду увис. Вук Рј.*

закèћати, -āм сврш. покр. *закржљати.* — Манде бјаше у невољи закећала. *Љуб.*

зàкивак, -ивка м = заковак и заковак *вксер, чавао, клинац или које друго средство за закивање.* — Све . . . су до посљедње опеке и закивка својим рукама подигли. *Ћоп.*

закúвање с *гл. им. од* закивати.

закúвати, зàкӣвām *несврш. и уч. према* заковати.

~ **се** *несврш. и уч. према* заковати се.

закúвач, -áча м техн. *цилиндрично тело с главићем за спајање лимова и сличних металних предмета. Свезн.*

зàкивка ж = закивак. *Р-К Реч.*

закúдање с *гл. им. од* закидати (*се*).

закúдати, зàкӣдām несврш. **1.** *при врху откидати; заламати.* — Говеда, коњи,

овце, и нарочито козе . . . врло радо закидају (брсте) младе воћке. *Тод.* Ишла је у долове да погледа око лоза, па умјесто да их закида, сједјела је тако и плакала. *Лоп.* **2.** *неправедно неком нешто узимати; задржавати од плате, награде; на мери прикраћивати.* — Богаташи свакога дана помало закидају надницe сиромашних радника. *Ант. 1.* Можда ће одсад боље контролисати кантар и мање закидати. *Свк.* фиг. *скраћивати.* — Сам закидаш свој живот, обуздаваш га и жвалиш као каково сирото коњче. *Коз. И.* **3.** *корити, пребацивати.* — А када је у подне мајка једнако закидала, њој се стужи и одговори јој, душећи се у сузама. *Ћип.*

~ **се** *викати кивно на кога; обрецавати се.* — Имамо ми своју власт: капетана Радекића, па сте ви њему лијепо скинули еполете! — кивно се закидао онај исти борац, десетар. *Ћоп.*

за̀кидати, -ā̄м сврш. покр. *затрпати, завејати.* — Снијег закидао кланце и путеве. *В 1885.*

закида́ва̄ње с *гл. им. од закидивати.* — Крај Станка се стадоше спуштати у долину млади и здрави момци уз обијесно закидивање и хихот. *Шимун.*

закида́вати, -ја̄дујēм несврш. покр. **1.** *в. зака́дати.* **2.** *задиркивати.* В. пример уз гл. им. закидиваље.

закија́метити, -ӣ сврш. безл. *ударити, отпочети (о кијамету).*

зака́јати, за̀кӣјā̄м сврш. = закихати *почети кијати.*

за̀кӣјати, -ā̄м сврш. покр. *нападати много (о снегу).* — Закијао ситан и сух снијег на хват високо. *Ков. А.*

закикота̀ти (се), -и̏коћēм (се) сврш. *почети се кикотати, засмејати се гласно.*

за̀кимати, -ā̄м сврш. *почети кимати.*

закињу́рити се, -и̏њӯрӣм се сврш. *накињурити се, наместити се, дотерати се; наресити се.* — Прија Маро, дај се накицоши и закињури под старе дане. *Кос.*

за̀кинути, -нēм (аор. за̀кинух и за̀кидох, 2. и 3. за̀кинӯ, за̀киде) **1.** *сврш. према закидати.* **2.** *дохватити, захватити.* — Проћи ме се, сине Миловане, не машај се присојкиње гује [сабље], љута јесте 'оће закинути. *НП Вук.* Под грлом ју закинуо зубом. *Наз.*

~ **се 1.** уз. повр. *боцнути се, пецнути се, зајести се.* — Кад би се нашли, само би се насмијешили, огрлили, закинули, па се и разишли одмах. *Шимун.* **2.** *обрецнути се.* — Не знаш ти, болан, мене! — кивно се закиде сељак. — Што год је зла и несретлука, све сам то ја сам себи на врат натоварио. *Ћоп.*

заки́пети, -пӣм, ијек. заки́пјети, сврш. **1.** *почети кипети.* **2.** фиг. *ускипети (од гнева, злобе, мржње), постати пренадражен.* — А он? Закипио, као да је поклопац одскочио од лонца. *Шен.*

заки́пјети, -пӣм, ек. заки́пети.

закѝптети, -тӣм, ијек. закѝптјети, сврш. *почети киптети, ускипети.*

закѝптјети, -тӣм, ек. закѝптети.

закиса́вати, -и̏сā̄вā несврш. и уч. = закисивати *прокишњавати, постајати мокар, пропуштати влагу.* — Сат рђаво усађен па му дроб закисава све до зерека. *Андр. И.*

за̀киселити, -ӣм (аор. 2. и 3. л. за̀киселӣ) сврш. *учинити да нешто постане кисело, укиселити; зачинити нечим киселим.* — Реакциона смјеса, закисељена оцтеном киселином. *ОК.* Војнички хлеб . . . меси се од прекрупе . . . а закисели се квасцем. *Батут.*

закисељи́вати, -ѐљујēм *несврш. и уч. према закиселити.*

закиси́вати, -и̏сујē несврш. и уч. = закисавати. — Ето хоће да удари киша, па ће нашим људима пушке закисивати. *Вук.*

за̀киснути, -нēм (аор. за̀кисох и за̀киснух, 2. и 3. л. за̀киснӯ, за̀кисе) сврш. *постати мокар (од кише), покиснути.* — Турци су близу, а ваше су пушке закисле, испразните их и очистите. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *прокиснути.* — Нешто праха . . . било се закисло и готово покварило. *Љуб.*

за̀китити, -ӣм (аор. 2. и 3. л. за̀китӣ) сврш. *украсити нечим (цвећем, врпцама или чим другим), окитити, уресити.* — Мајка му се једном сагнула да убере зумбул и закити сина. *Сек.*

~ **се** *повр.* — Ко се уз пут досад и није закитио, сад то није пропустио. *Ад.* И села и варош закитили се новим одијелима што се вјетрила и редила. *Шимун.*

Изр. **закити се** *похвали се нечим што није за похвалу.*

за́кићевка ж агр. *трешња која рано сазри.* — Има данас више стотина врста [трешања] . . . раница, закићевака, руштева, белица. *М 1867.*

заки́хати, за̀кӣшēм сврш. = заки́јати.

за̀кишати[1], -шā сврш. = закишити (обично безл. закишало је *завладало је кишно време*) *настати кишно време, окишити се.* — Већ почетком листопада пожутјела шума и папрат, закишало. *Донч.* У планини закиша одједанпут. *Лоп.*

за̀кишати[2], -ā̄м сврш. *намочити, наквасити, потопити рубље у воду. Р-К Реч.*

за̀кишити, -шӣ сврш. (обично безл. закишило је) = закишати[1].

за́клад м **1.** *лепо, скупоцено одело, оружје, драгоцености, украс.* — Видјели на светоме

Јовану онај лијепи заклад. *Љуб.* Много сам заклада вриједних из свих тих градова узео. *М-И.* **2.** *залог(а).* — Дајте, браћо, деснице ми ваше као заклад вашијех одлука. *Прер.* **3.** фиг. *аманет, завет.* — Дошао сам да ме исповиједиш . . . и да ти оставим два заклада на сахрани. *Љуб.*

зâклада и **зâклада** ж *задужбина (1б), завештање.* — Поднеће предлог скупштини да се кућа Маргетићкине закладе у Темишвару . . . прода. *БК 1906.* Он је оснивач добротворних и одгојних заклада. *Крл.*

заклàдатељ м = закладник *онај који је основао закладу, задужбину, завештач.*

зâкладнӣ и **зâкладнӣ,** -ā, -ō *који се односи на закладу, завештање.*

зâкладнӣк и **зâкладнӣк** м = закладатељ. — »Вијенчев« се »учесник скупштине« срди на Матичине чланове закладнике. *ХР 1928.*

зàкладница ж *акт о закладі, завештању.* — »Матица хрватска« расписује у смислу закладнице из закладе Душана Котура књижевну награду за год. 1885. *В 1885.*

закламѝтати, -àмӣћēм свршс. *в. заклиматати. Прав.*

зâкланō прил. *као заклан.* — Над дјецом је бдјела . . . а онда заклано заспала. *Божић.*

зàклањāње с *гл. им. од заклањати (се).*

зàклањати, -āм *несврш. и уч.. према заклонити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заклонити се.*

заклàњāч, -áча м *онај који заклања. Р-К Реч.*

заклáње с *гл. им. од заклати.*

заклáпање с *гл. им. од заклапати (се).*

заклапàрати, -āм свршс. *почети клапарати.*

заклáпати, зàклāпām *несврш. и уч. према заклопити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заклопити се.*

зàклапати, -āм свршс. *почети клапати, почети клапарати.*

зàклапнути, -ӣм свршс. *почети клапити, пѣнити.*

заклàсати, -āм свршс. *почети класати.*

зàклати, зàкољēм (имп. зàкољи; трп. прид. зàклāн) свршс. **1.** *пресећи гркљан, убити пресецањем гркљана.* **2.** фиг. *упропастити, уништити (материјално или морално).* — Лепо ме закланче — оглобише. *Глиш.*

Изр. ~ без ножа *упропастити;* заклаћу га као врапца, као пиле *убићу га;* заспати, спавати као заклан *заспати најчвршћим сном;* пушка га је заклала *убила га на месту.*

~ **се 1.** *повр.* — Сад нема милости, сам си се заклао. *Кост. Л.* **2.** уз. повр. *поклати се; искрвити се међусобно.* — Крв је потекла; заклат ћемо се као вукови. *Наз.*

заклáтити, зàклāтӣм свршс. *почети клатити, ставити у покрет клаћења.* — Истина! — чуди се Лепа и не верујући одречно заклати главом. *Рист.*

~ **се 1.** *почети се клатити.* **2.** *упутити се, отумарати.* — фиг. Заклатио сам се и ја у ливаде пјесама црногорских. *Кур.* **3.** *долутати, доклатити се.* — Исус и Марија! Како се тај у кућу заклатио. *Новак.*

зàклачити, -ӣм свршс. *попунити клаком, кречом помешаним с песком или неком врстом земље; облепити малтером.* — Зид манастирски није заклачен, те се види у њему четвртасто камење. *Мат.*

Изр. ~ рибу *отровати живим кречом, вапном воду у којој има рибе.*

зàкленути, -нēм свршс. покр. *затворити резом.*

зàклепак, -пка м покр. *пригушак, шамар. Вук Рј.*

заклѐпати, зàклепāм и зàклепљēм свршс. *почети клепати, ударати у клепало.* — Таман бисмо пред манастирским вратима а заклепа вечерња. *М 1867.*

заклепѐсати, -āм свршс. *зазвонити.* — У исти час заклепесају затегнуто али кратко звона св. Влаха. *Војн.*

заклепѐтати, -èпећēм свршс. *почети клепетати.*

зàклēт, -а, -о **1.** *трп. прид. од заклети (се).* **2.** *уклет, зачаран.* — Узела је Јанка описивати, дакако, у таквом лику да је више изгледао као . . . заклети кнежевић неголи као људско чељаде. *Бал.* **3.** *који је (нешто) у највећој мери; најватренији; непомирљив, огорчен.* — Није му пријала та јадранска клима, њему заклетом сјеверњаку. *Куш.* Живановић . . . је заклети чувар светиња Вукових и Даничићевих. *Скерл.* **4.** (*један*) *једини (чешће одрично).* — Узме хамут сена, запали га, урла по подруму, па после ни једног заклетог [пацова]. *Шапч.*

зáклет[1] м индив. *в. заклетва.* — Другари му се стари згледају . . . па, божанску погледајући клет, намигују: »Сад оде на заклет!« *Кост. Л.*

зáклет[2] м покр. *преграђен део, фиока.* — Паре сам примио, ето их у заклету од скриње у кожном тобоцу. *Љуб.*

зàклētан, -тна, -тно *в. зàклēт.* — Откуни се, заклетна дјевојко, удат ћеш се и покајат ћеш се. *НПХ.*

зáклетва и **зàклētва** ж *свечано обећање да ће се нешто извршити, да ће се говорити*

истина; *присега*. — А шта ме мој милостиви заштитник сјећа те заклетве? *Шен.*

Изр. ни од заклетве *ни један један*; од заклетве *бар један*; положити заклетву *заклети се*.

зàклēти, -кӯнēм свр̄ш. **1.** *молити уз заклињање*; *тражити од некога пристанак на што уз заклетву*. — Кад је Вељко био на самрти, заклео је Марка да Милоју буде уместо њега. *Вес.* Зашто га није заклела свим на свијету? *Мул.* Он је закле да га вазда чува. *Богд.* **2.** *учинити да неко положи заклетву*; *примити нечију заклетву*: ~ сведоке, ~ чиновника.

~ **се** *обећати уз заклетву*; *уствр̄дити нешто уз заклетву*; *заклетвом стати доказивати*; *присећи (се)*. — Заклех јој се, чујеш, на смрти јој се заклех на моју душу. *Шен.* Ова [жена] нема никога ни да се закуне. *Сиј.*

Изр. заклела се земља рају да се тајне све сазнају *ништа се не може сакрити*; не бих се заклео; не бих се смео ~ *не могу да тврдим*; ни да се закуне *ни један један*; све се заклело против нас *све је (сви су) против нас*.

зàклетӣњк м **1.** *онај који се заклиње*. — Надан неће злата штедети да нађе себи заклетника ког, нек шане дужду коју тајну реч! *Кост. Л.* **2.** *поротник*. *Р-К Реч.*

зàклецати, -ā̄м свр̄ш. *почети клецати*.

заклéштити, зàклēштӣм, ијек. заклијèштити, свр̄ш. **1.** *уклештити, ухватити чим као клештима*; *стегнути*. — Пароброд стаде; био је закљештен међу врбе које је разливена вода оплавила. *Нен. Љ.* **2.** *погледати укоченим очима*. — Када би му то дошло . . . очима би заклијештио, језик би му се укочио. *Јурк.* Чујем, чујем! — дрма капетан главом, а заклијештио очима као коза пред мрак. *Коч.*

~ **се** *загледати се, упрети очи, упрети поглед*. — Дивне њезине очи заклијештиле му се у лице — ронећи ведар бисер. *Креш.*

заклúзити, -ӣм свр̄ш. *почети клизити*.

заклúјати, -ā̄м свр̄ш. *почети клијати*.

заклијèштити, -ӣм, ек. заклéштити.

зàкликнути, -нēм свр̄ш. (аор. 2. и 3. л. зàкликнӯ) *кликнути*; фиг. *почети звати, зазвати*. — Бијела је вила закликнула с Велебита високе планине. *НП Вук.*

заклúктати, зàкликћēм (аор. 2. и 3. л. зàкликтā; р. прид. зàкликтао, -ā̄ла) свр̄ш. *почети кликтати*.

заклимàтати, -ā̄м свр̄ш. *почети климатати*.

зàклимати (се), -ā̄м (се) и **заклимпèтати,** -ā̄м свр̄ш. *почети климати (се)*. — Макнуо се за метлом па су заклимпетале широке ногавице око мршавих ѓњатова. *Михољ.*

зàклúнчити, -ӣм свр̄ш. *заковати клинцима*. *Вук Рј.*

Изр. ~ работу покр. *удвсити, довести до најгорег*; *упропастити ствар*. — Пролетос беше сасма уврк̀ьестио, беше му, вала, заклинчио враг работу. *Рад. Д.*

заклúњалица ж *речи којима се заклиње, заклетва*. — До недјеље ће и ђаче преписати заклињалицу. *Јурк.*

зàклињање с *гл. им. од заклињати (се)*.

зàклињати, -њēм (дијал. зàклињām) *несвр̄ш. и уч. према заклети*.

~ **се** *несвр̄ш. и уч. према заклети се*.

заклúњāч, -áча м *онај који заклиње некога*; *онај који се заклиње*. — Те уличице као да су још јучер врвиле грађанима, солдатима . . . заклињачима врагова. *Бат.*

зáклипа ж покр. *крачун, скакавица, реза*.

заклúпити, зàклūпӣм свр̄ш. *затворити клипом, засунути*. — Немојте врата заклипити док ја не дођем. *Вук Рј.* Заклипи за собом млин. *Горд.*

заклипсáвати, -ӣпсāвām несвр̄ш. покр. *исмевати, изругивати*. — Није Ћујан по глави ударен њускијом да се даде заклипсавати. *Ћоп.*

заклúпсати, зàклипшēм свр̄ш. *почети клипсати, тешко ићи*. — Коло потрчи к њему, а он нашкумбљен, уздигнута погледа, стиснутих вилица заклипса натраг стазицом. *Пол. 1959.*

заклипсúвати, -ӣпсујēм *несвр̄ш. и уч. према заклипсати*. — Само [је] трбоњасти крчмар Фунтек заклипсивао као шепав патак. *Шен.*

заклúсити, зàклūсӣм свр̄ш. **1.** *зачешљати уз главу, зализати*. — Косу заклисио као да ју је намазао маслацем. *Матош.* Гаравих [је] очију, чупавих сиједих власи, које вавијек заклиси, па кô да га нетко олизао. *Горд.* **2.** *засећи укосо*. — Најпре се [младари] заклисе према пупољку . . . па се затим на згодном месту расече кора . . . умести вијока и увеже. *Тод.*

зàклицати, -ичēм свр̄ш. *почети клицати*.

заклúцати, -ā̄м свр̄ш. *заметнути, пустити клицу*. — Да угледаш . . . гдје је некад при крају расцвјетао поносити љубдраг, залуду би мислио читав вијек како је ту заклицао. *Љуб.*

заклобýчати, -ā̄м свр̄ш. *почвти клобучати*.

заклобýчити, -ċбӯчӣм свр̄ш. *покрити клобуком*; *застрети*. — На столу је горила лампа заклобучена зеленим штитом. *Десн.*

заклокòтати, -кòкоћём и -кòтāм (аор. 2. и 3. л. зàклокотā) сврш. *почети клокотати.*

зàклон м **1.** *место где се може склонити (од опасности); склониште, уточиште, прибежиште.* — Саветовао им је [страх] да беже а подсецао им ноге, водио их у заклоне. *Андр. И.* Напустит ћу заклон задњих пустињака. *Уј.* **2.** *оно чиме се неко или нешто заклања (штит, застор, заслон и сл.).* — На главу . . . мједени заклон . . . метне. *М-И.* На столу лампа са заклоном од зелене свиле. *Ћос. Б.* Можда ја све људе и догађаје видим искривљено, уоквирено . . . као коњ који на очима носи кожне заклоне. *Кул.* **3.** фиск. *нагиб главе и горњег дела тела према назад.* — Бацање се не изводи само снагом замаха . . . већ и засуком и одсуком, заклоном и претклоном трупа. *Рук.* Један од таквих начина [дриблинга] јест отклон тијела удесно или лијево, затим нагли претклон или заклон [тијела]. *Ват.* **4.** фиг. *заштита.* — »Ја сам хтео оборит' незакони закон!« »А ја тражих јадној сиротињи заклон!« *Змај.* Та то му бијаше [народу] најсигурнији штит и заклон од ислама. *Јаг.*

зàклонак, -о̄нка м *заклоњено место.* — Ту и тамо у заклонку бијели се још по која хрпа снијега. *Леск. Ј.*

зàклонац, -о̄нца м *в. заклон (1).* — Не имаш варке, не познаш заклонца, обзор ти је отворен и велик. *Прер.*

зàклонит, -а, -о *заклоњен, безбедан, сигуран.* — Изабраше згодно место, мало заклонитије. *Срем.* У тој заклонитој тишини . . . пролазио је . . . готово без промјене дан за даном. *Новак.*

заклòнити, зàклоним сврш. **1.** *ставити што иза или испод чега другога; склонити на сигурно место.* — Нагодише се с главаром . . . да кућа и превраће остану мајци нека има гдје заклонити главу. *Ћип.* **2. а.** *застрети, сакрити.* — Персијске војске толико је да ће стреле њихове, кад полете, заклонити сунце! *Нен. Љ.* Заклони руком лице. *Кал.* **б.** *затворити, спустити.* — Пође одлучно према заклоњеним вратима оближње собе. *Војн.* **3.** *заштитити.* — Мене заклонише богови од њих. *М-И.* Матић је . . . био добро расположен према Марковићу, хтео је да га заклони и задовољио би се једном формалном изјавом. *Скерл.*

Изр. ~ главу *наћи склониште, стан.*

~ се *повр.* — Зидари подигоше зид, колико би се човјек могао заклонити. *Мат.* Заклони се са својим дјететом гдјегод у грмље. *Шимун.* Заклонио се иза ауторитета штаба и команде. Чудна ми јунаштва! *Ћоп.*

зàклонитōст, -ости ж *особина онога што је заклонито. Р-К Реч.*

зàклоница ж *заклон, склоњено место.* — Они крену до шуме, у заклоницу. *Гор.*

зàклонѝште с *место за склањање, склониште; прибежиште.* — Нигдје ти није глава сигурнија него у овом поштеном заклоништу. *Шен.* Ухвати коња, приви се уз њега, припи, као да ту тражи заклониште. *Сиј.*

зàклоњати, -ā̄м сврш. покр. *в. заклањати.* — А за капом паун-перо пало на раме, те му лице заклоњаше од жарка сунца. *Вук.*

зàклоњенōст, -ости ж *положај, стање онога што је заклоњено.*

зáклоп м **1.** *предмет којим се нешто затвара, заклопац.* — Нашла лопижа заклоп! *Љуб.* Од ковчега отвори заклоп. *М-И.* **2.** *реза, засовница. Р-К Реч.*

зáклопак, -пка м **1.** *в. заклопац.* **2.** *залистак; језичац. Р-К Реч.*

заклопàрати, -ā̄м сврш. *почети клопарати.*

зàклопац, -пца м *оно чиме се покрива лонац, сандук, кутија или што слично, поклопац.*

Изр. сваком лонцу бити ~ погрд. *трпати се свуда.* — Зар ти мораш сваком лонцу бити заклопац? *Горд.*

заклòпити, зàклопӣм (аор. 2. и 3. л. зàклопӣ) сврш. **1.** *ставити заклопац на нешто, поклопити, покрити поклопцем.* — Курир је заклопио цистерну. *Пол. 1958.* Угарак [је] избацио, лулу заклопио. *Берт.* **2.** *затворити (књигу, очи, уста, врата и сл.).* — Млада заклопи књигу, дигну се и стави је на полицу. *Шен.* Заклопи очи, нечујно кашљуцну и устаде. *Петр. В.* **3.** *покрити, ставити што преко чега другог.* — Сву Удбињу огријало сунце, а Сењане облак заклопио. *НП Вук.* И цар заклопи рукама лице да му се очи не заблијеште сјајношћу. *Креш.* **4.** покр. **а.** *склопити, обухватити.* — Дарова му кошуљу од злата, заклопи му руке око врата. *НП Вук.* **б.** фиг. *пасти, спустити се.* — Ноћ је била сасвим заклопила када су нас повезли пред некакву велику сељачку кућу. *Ћон.*

Изр. ~ очи 1) *умрети;* 2) *заспати;* ~ очи некоме *бити присутан кад неко умре.*

~ се *затворити се, склопити се.* — Један једини вал — и над тобом се заклопи понор смрти. *Маж. Ф.*

зáклопнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на заклоп, који служи за заклапање.* — Уре ударају силовито у заклопно стакло. *Шен.*

зàклопница ж **1.** *в. капак. Р-К Реч.* **2.** зоол. *врста пужа.* — По камењу врло често налазимо заклопнице (заклепнице), које имају витку вретенасту кућицу. *Финк.*

заклòпњача ж зоол. *врста корњаче.* — Заклопњаче . . . могу заклопити . . . руб трбушне коре, па се тако затворе у оклоп. *Финк.*

заклопòтати, -клòпоћём и -пòтāм сврш. *почети клопотати.*

зàклопчина ж *аугм. и пеј. од* **заклопац.**

зàклопчић м *дем. од* **заклопац.**

зàклоцати, -āм сврш. *почети клоцати, почети шкљоцати.* — Заклоца зубима. *Божић.*

зàкључити, -нём сврш. *ударити, ухватити кљуном.* — Колико је горе и планине, ил' зелена поља и ливаде . . . не би птица кљуном закључила, што од силе није притиснуто. *НП Вук.*

закључа́ва̄ње с *гл. им. од* **закључавати** (*се*).

закључа́вати, -ујем *несврш. и уч. према* **закључати.**

~ **се** *несврш. и уч. према* **закључати се.**

зàкључак, -чка м **1.** лог. *суд изведен из једног, два или више других судова; кратак извод из ширег излагања, резиме.* — Ми сада нећемо да вучемо никакве закључке из овог упоређивања. *Марк. Св.* То га размишљање доведе до неодољива закључка да је тај кукац сишао с памети. *Креш.* **2.** *одлука, решење.* — Комисија . . . донесе закључак да је нужно . . . изабрати три стручна лица. *Нуш.* Ми смо продали дрва на једногласан закључак цијеле земљишне заједнице! *Крл.* **3.** *свршетак, крај.* — У цијелом се заводу говорило мјесец дана прије закључка школске године. *Новак.* Пред сам закључак избора изби преда ме огромна људескара. *Јевт.* **4. а.** *уговор (о куповини или продаји, неком послу и сл.), закључница.* **б.** *закључење, стварање уговора.* — Оба су двора пристала да се примирје продужи до закључка мира. *Нов.*

зàкључан и **зáкључан,** -чна, -чно *који се односи на закључак; коначан, дефинитиван, последњи.* — Он им и не даје никаквог закључног књижевног облика. *Нех.*

закључа̀ти[1], -ā̀м (аор. 2. и 3. л. зàкључа̄; р. прид. зàкључао, -āла; трп. прид. зàкључа̄н) сврш. *затворити кључем.* — Ми смо цркву закључали, и одавде . . . нећемо. *Дом.*

~ **се** *повр.* — Баба се закључала. *Пав.*

закључа̀ти[2], -ā̀м сврш. *почети кључати, почети врети, прокључати.*

закључе́ње с **1.** *гл. им. од* **закључити. 2.** *в.* **закључак** (*1*). — Онда се такво закључивање назива непосредним закључком или закључењем. *Лог. 1.* **3.** *склапање (мира, уговора и сл.).* — Они су са Спартом повели преговоре о закључењу мира. *Пов. 1.* **4.** *одлука, решење, закључак* (*2*). — Кнежевска власт . . . није се оснивала само на народним закључењима него још . . . на султановим бератима. *Јов. С.*

закључи́ва̄ње с *гл. им. од* **закључивати.**

закључи́вати, -ујем *несврш. и уч. према* **закључити.**

закључи́ти, зàкључӣм сврш. **1.** *извести закључак; стећи уверење.* — Закључи жена да ми је нарав зла, јер ни са ким нисам разговарао. *Ћос. Д.* С правом закључујемо да се повећала Самова обитељ. *Креш.* **2.** *уговорити, утврдити, склопити, погодити (мир, споразум, зајам, трговачки посао и сл.).* — Он је имао само једну бригу, а то је да закључи частан мир. *Јов. С.* **3.** *одлучити, решити.* — Тако [је] закључио султански девлет и росијски цар. *Нен. М.* **4.** *завршити, свршити.* — Овијем закључујем кратки прегледак нашега језика од 12—15. вијека. *Јаг.*

зàкључница ж трг. *уговор између продавца и купца робе.*

зàкључно и **зáкључно** прил. *с крајњим роком, укључујући.* — Оферти се подносе до краја месеца септембра закључно. *Дом.*

зàкмезити, -им сврш. *почети кмезити. Бен. Рј.*

закме́кати, -ећим сврш. *почети кмекати.*

зàкметити, -им сврш. **1.** *учинити кметом, поставити за кмета, старешину села.* — У то били закметили газда-Алексу, па он . . . засео у судницу и стао записивати ко ће на границу. *Вукић.* **2.** *учинити кметом, спахијским робом.*

~ **се** *постати кмет.*

закмеће́вати, -ећујем *несврш. и уч. према* **закметити** (*2*). — Сад су пољски магнати почели . . . закмећивати слободне сељаке. *Пов. 2.*

закме́чати, -чим сврш. *почети кмечати, почети плакати.*

закне́жити, зàкнежим и **закне́зити,** зàкнезим сврш. *учинити кнезом.* — Од неко доба поче се по селу зуцкати да ће Јуру Пилиграпа закнежити. *Коч.*

~ **се** *постати кнез.*

зáковак, -бвка м = **заковак.** — Често наилазимо . . . да добре народне речи као: . . . заковање заковака, заковци. *Бел.*

зàковāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од* **заковати. 2.** фиг. *в.* **заклет** (*3*). — Закован Србин, у простоти својој, чујте га само ви! *Змај.* Све је Србе сматрао као заковане непријатеље Аустро-Угарске. *Јов. Ј.*

заковáница ж *штап чији је крај окован. Вук Рј.*

зако̀вати, зàкујēм (имп. зàкӯј; аор. 2. и 3. л. зàковā; р. прид. зàковао, -āла; трп. прид. зàкован) сврш. **1.** *чавлима, клинцима или каквим другим средством нешто утврдити, учврстити, приковати, прибити.* — Једни су предлагали . . . да се остане у соби, али да врата закују и не отварају. *Чол.* **2.** фиг. *чврсто привезати, учинити непомичним.* — Ја сам бар осећао горе на темену рупу, и доле за патос заковане ноге. *Лаз. Л.* Та ријеч све као да их закова. *Лоп.* **3.** *сапети у ланце, окивати.* — Све бацише у тамницу Турци, и у тешко гвожђе заковаше. *НП Вук.*

~ **се 1.** *приковати се.* — Као да се заковао за земљу, Петар понови: — Па зашто то? *Бил.* **2.** фиг. *настанити се стално (као прогнаник), неодвојиво се везати.* — А весело некоћ срце ти је било, . . . кад ускоку дједу туђинац досуди, у ове се пусте заковати стране. *В 1885.*

Изр. као закован *непомичан.*

заковитлáвати, -ѝтлāвām *несврш. и уч. према заковитлати.*

~ **се** *несврш. и уч. према заковитлати се.*

заковѝтлати, -āм сврш. **1.** *почети ковитлати, бацити да се креће ковитлајући се, окрећући се.* — Извади бомбу и у знак просвједа заковитла је на ресторатера у саму гомилу. *Цес. А.* **2.** *почети се кретати у ковитлацу.* — На средини реке вода заковитла.

~ **се** *в. заковитлати (2).* — Димови и мисли заковитлаше се по тешком зраку. *Кол.*

зáковица и зàковица ж *оно чиме се шта закива, закивак; метална спојка.* — На мангалу дјечак је зажарио два парчета гвожђа за заковице. *Лал.*

зàковичāр м *онај који израђује заковице.*

заковр̀љати, -āм сврш. *в. заковрнути.* — Оду момци здрави кô рушпа, а гојни кô рањеници, па заковрљај те умри. Зар то није богу плакати? *Коч.*

заковр̀нути, -òвр̄нēм (аор. 2. и 3. л. зàковр̄нӯ) **1.** *изокренути, превртнути (о очима).* — Клечи [светац] у ваздуху . . . а рашири руке и заковрнуо очима. *Мат.* **2.** *нагло се разболети, нагло занемоћи.* — Једног јутра чича заковрну зорли. *Вес.*

заковртáти, -рѣēм *несврш. и уч. према заковрнути.*

заковрчáвати, -р̀чāвām *несврш. и уч. према заковрчати. Р-К Реч.*

заковр̀чати, -āм сврш. = заковрцати *завити, увити у коврце, увојке; накудравити.* — С кудравом бијелом косом, заковрчаном у круте увојке, није никад била ни у моди ни изван ње. *Торб.*

заковр̀чити, -ѝм сврш. = заковрцити **1.** *окренути, завити у страну.* — Заковрчио вратом да не да кћери каурину. *О-А.* **2.** *в. заковрчати.* — Коса, црна као угаљ, уметно или природно заковрчена, падала је око чела у два широка прамена. *Цар М.* **3.** *в. заковрнути (2).* — [Писмо] сте ви сами писали и наређивали, кад је она била занијемљела и заковрчила. *Љуб.*

~ **се** повр. **1.** *учинити се коврчавим.* **2.** фиг. *изокренути се; заметнути се, настати.* — Сумња се међутим заковрчила тек прољетос. *Сим.*

заковр̀цáвати (се), -р̀цāвām (се) *несврш. и уч. према заковрцати (се).*

заковр̀цати, -āм сврш. = заковрчати. — фиг. К тому се прво лице није питало да ли оно говори увијек за себе, а да се не служи заковрцаним, свинутим језиком. *Уј.*

~ **се** *увити се у коврче.* — Обрве, просиједе, густе заковрцале се. *Радул.*

заковр̀цити, -ѝм сврш. = заковрчити.

заковчáвати, -òвчāвām *несврш. и уч. према заковчати.*

зàковчати, -āм сврш. *в. закопчати. Вук Рј.*

зàкозлић м бот. *в. козлац. Вук Рј.*

закокодáкати, -òдāчēм сврш. *почети кокодакати.*

закокòтати, -òкоћēм сврш. *почети кокотати.*

зако́лати, зàкōлām сврш. *почети колати, почети се кретати около, тећи, ићи наоколо.*

заколáчити, -òлāчӣм сврш. *исколачити, избуљити, јако отворити (о очима).* — Као да га тупим рогом кључку под ошит, младић болно удахне, очи му заколачише дјевојачки плахо. *Божић.*

заколѐбати (се), -āм (се) сврш. *стати се колебати, постати неодлучан.* — Храбра душа Цезарова само је у први мах могла заколебати пред страхотом призора. *Бал.* Ви сте четири стуба. Један нек се заколеба и кућа ће се срушити од потреса груба. *Богдан.*

заколѐтати се, -кòлећēм се, ијек. заколијѐтати се, сврш. покр. *заћухати се, заљуљати се.* — Гвардијан застаде, заколијета се и паде наузнак, као свијећа. *Мат.*

заколијѐтати се, -кòлијећēм се, ек. заколѐтати се.

заколи́кнути, -òлӣкнēм сврш. покр. *упитати колико има чега у погађању.*

зàколити, зàколӣм сврш. **1.** *обићи, заобићи.* — Три дана су пута заминули док су пусту воду заколили. *НП Вук.* **2.** покр. **а.** *подупрети колцима, притками винову*

лозу, ударити притку, притдћи. Р-К Реч. **6.** *оградити, окружити колем. Бен. Рј.*

заколобàрисати се, -ишēм се сврш. индив. *окренути се у круг.* — Око Јелице као да се заколобарише покућство. *Матош.*

заколýтати, -ām сврш. *почети колутати, почети се кретати у колутовима.* ~ **се** *почети се колутати.*

зáкољ м **1.** *клање.* — Узакоњено је у неким земљама да се и марва за заколь и њено месо морају стручно прегледати. *Батут.* **2.** *в. покољ. Вук Рј.* **3.** *пропаст.* — То је заколь и убиство. *Вук Рј.*

зàкољак, -ōлька м *место на коме се брав или жртва коље, преклано место; рана начињена клањем.* — Ужаснух се прво; у грчу страшну зграбих руком ниже. Закољак најох грозан. *Гор.*

закомèшати (се), -ām (се) сврш. *почети комешати (се), ускомешати (се).*

зáкон м **1.** *збирка прописа суверене државне власти којима се нешто одређује, наређује, допушта или забрањује*: грађански ~, кривични ~, финансијски ~, универзитетски ~ итд. **2. а.** *нужно стање које произлази из природе ствари.* — То какав модерни [човек] крсти именом снаге природе, законима природе, и не замишља то као какву божанску ствар. *Кнеж. Б.* У људским жилама дјелује мрачан закон крви. *Лит. 1957.* **б.** *правило, утврђена научна истина*: Архимедов ~, гласовни ~, ~ гравитације, ~ инерције. **3.** *обичај, ред; пропис.* — Учиниш изљев и молитву, како је закон. *М-И.* Старац . . . по свом закону молитве чита. *Бан.* **4.** *вера, религија.* — Нису нашег закона. Они су римпапини. *Петр. В.* Био [момак] из ближњега села грчкога закона. *Рад. А.* **5.** *извесне општепризнате моралне обавезе (части, пристојности и сл.).* **6.** *обред венчања, брак.* — Рада рашири руке да је загрли, али се девојче изви и истрже . . . Не ваља се пре закона. *Ад.* Кад су божји закон савршили, одведоше двоје младенаца. *НПХ.* **7.** фиг. *правне науке.* — А млади господин свршио је закон? *Ћип.*

Изр. доћи у сукоб са законом *огрешити се о неки законски пропис*; кројити законе *израђивати и доносити законе*; Нови (Стари) ~ рлг. *в. уз завет (изр.)*; нужда ~ мења *неопходно је, мора се*; ставити (из)ван закона *лишити некога заштите закона*; ударити ~ *утврдити задатак, правило, обавезати се.* — Ударите закон да ћете проучавати толико становитих сати на дан, па га се држите. *В 1885*; човек од закона *онај који познаје и примењује законе; правник.*

зàконаковати, -кујēм сврш. *в. законачити.* — Лучио је свиње у Љубовићи и законакује у кући Смиљанића. *Ком.*

зáконāр м ков. *в. законик.* — Гроб гдје генић сниje, вјековита је књига отворена, у којој људство прерођено штије законар свијета по њем посвећена. *Крањч. С.*

зàконāрскй, -ā, -ō заст. *који се тиче закона, законски.* — Не чекајући ни свршетка трогодишњој законарској периоди, оставио је и сабор и домовину. *Ћал.*

законáрство с заст. *в. законодавство.* — Само је за финанцијално законарство . . . и даље остао њемачки [језик у настави]. *С 1911.*

зàкòначити, -йм сврш. *задржати се на преноћишту, остати на конаку, заноћити.* — Замркосмо код попа Ђурђа и ту законачисмо. *Коч.*

закондрљати, -ām сврш. покр. *почети се котрљати, ваљати.* — Закондрља чаша по столу. *Божић.*

зáконй, -ā, -ō *в. законит.* — Народна скупштина . . . огласи Карађорђа и његово законо потомство за првог и врховног српског предводитеља. *Нов.*

зáконйк м арх. *закон; књига, кодекс закона, зборник закона.* — Милош . . . поставио је нарочиту комисију која ће израдити нацрт . . . једног грађанског кривичног законика. *Гавр.* фиг. Како се веровало у један вечити тип лепоте, створио је један систем књижевних догми и законик лепога. *Скерл.* Пред њим је стајао некакав законик. *Јонкв.*

зáконит, -а, -о **а.** *који се слаже са законом, који се оснива на закону.* — Плебејци су постигли да су се бракови између патрицијa и плебејаца признали као законити. *Пов. 1.* **б.** *признат законом (жена, муж, дете).* — Вредна домаћица . . . више [се] старала [о ћурану] него о свом законитом мужу. *Срем.* Живио сам у мирном и . . . једноличном брачном додиру са својом законитом женом. *Крл.*

зáконито прил. *у складу са законом, по закону; правилно.* — Пошто се само правилно и законито може разумети, то да би се нешто разумело, мора се издалека гледати. *Кнеж. Б.*

зáконити се, -йм се несврш. заст. *венчавати се.* — И води је [Ајкуну] у Крстову цркву, па се с њоме крсти и закони. *НПХ.*

зáконитōст, -ости ж *стање и особина онога што је законито, стање у коме се примењују и поштују закони.* — »Бијесни пси« су били заправо једини гаранти законитости, у вишем, моралном смислу. *Крл.*

зàконодāван, -вна, -вно *који ствара и издаје законе, који се односи на доношење*

закона. — Јехове на Синају такав је био глас: топао, свемоћан, благ и законодаван. *Марк. Д.* Намесништво је пристајало да се скупштини, која је дотле имала само саветодавни глас, призна пуна законодавна власт. *Јов. С.*

законода́вац, -вца м (ген. мн. законда̏ва̄ца̄) *онај који доноси законе.* — »Ми« [смо] овдје . . . против свог бољег увјерења преузели на себе дужност да будемо законодавци. *Крл.*

законода́вилац, -иоца м индив. ир. *онај који прописује, а у ствари дави, гази закон, правила.* — Тим пртљањем филолошких практиканата, законодавилаца језика, потре се подријетло ријечи. *Шим. С.*

законда̏вка ж *жена законодавац.* — Тај чудан роман једне циркуске играчице . . . завршује [се] с круном источне империје . . . мудре царице и законодавке. *Грол.*

законода́вство с *свеукупност закона:* радничко ~, трговачко ~. — У историји нашег законодавства Јован Хаџић јесте без сумње најистакнутија личност. *Јов. С.* [Држао је Радић] интерпелације . . . о демократизацији хрватске управе и хрватског законодавства. *Крл.*

законода́вчев, -а, -о *који припада законодавцу.*

законознáлац, -лца м *онај који познаје законе, познавалац закона.* — Кад посумњају сељаци, а он им вели да су се упознали и да је он адвокат и законозналац »Код топа«. *Срем.*

зáкономéран, -рна, -рно, ијек. **зáкономјéран,** рус. *в. законит (а).* — У људском друштву се одвијају закономерна збивања. *Јак.* Научавали су . . . да је свијест и идејни живот човјека само својство закономјерног кретања материје. *ОП 1.*

зáкономéрно, ијек. **зáкономјéрно** *в. законито.* — Све се . . . уређује некако брзо, закономерно, безболно у ствари. *Вучо.*

закономéрнōст, -ости, ијек. **закономјéрнōст,** ж *в. законитост.* — Плима и осека имају строгу закономерност. *Б 1958.*

зáкономјéран, -рна, -рно, ек. **зáкономéран.**

зáкономјéрно, ек. **зáкономéрно.**

закономјéрнōст, -ости, ек. **закономéрнōст.**

законопи́сац, -сца м *онај који пише законе, састављач законâ.* — Јован Хаџић је први модерни законописац кога смо имали. *Јов. С.*

законо̀дслōвље с заст. *в. законодавство.* — Краљевски рескрипт споменуо [је] потребу некакве промјене у домаћем законословљу. *Ђал.*

зако̀носнӣ, -ā, -ō̄ *који доноси законе.* — Колу по обичају божанствима биране јањце: Фебу, Церери затим законоснoj. *М-И.*

зáконōст, -ости ж заст. *в. законитост.* — Има свом помњом настојати да се својим поштењем и законошћу другим препоручи. *Старч.*

зáконотвōран, -рна, -рно заст. *в. законодаван.* — Краљевина Хрватска и њена санкција прагматичка сву законотворну власт дају само својему сабору и својему краљу. *Старч.*

законотво́рац, -рца м (ген. мн. законо̀твōрāцā̄) заст. *в. законодавац.* — Никаков законотворац никаковим законом не може предвидјети све околности, тешкоће које могу настати и настају у јавним службама. *Старч.*

законотво́рство с *в. законодавство.* — И ми желимо уставним путем с напретком јавне управе и законотворства корачати. *Старч.*

законочу̏ва̄р, -а́ра м ков. *чувар закона.* — Она [Скупштина] бира све органе власти, од којих [су] најважнији тзв. законочувари и већници. *Јов. С.*

зако̀ноша м **1.** *в. законодавац.* — Нови законоше сјетише се и школе. *Јурк.* **2.** *онај који познаје и примењује законе.* — Они »као законоше и први људи« морају . . . дочекати аустријског команданта. *Андр. И.*

зáконскӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који се односи на законе.* — Законски текстови који се односе на питање о којем је ријеч су врло кратки и мањкави. *Мј. 1936.* **2.** *законит.* — Фердинанд је једини законски краљ. *Нех.*

зáконски прил. *на законски начин, законито, по закону.* — Страшљивац је решен да ме законски тера. *Нед.*

законспи́рисати (се), -ишēм (се) сврш. *учинити (се) тајним, сакрити (се).* — Зар се може ко на партизанској територији »законспирисати« тако да партизани не знају где је? *Поп. Ј.* У суседном селу имам рођака, могао бих да се законспиришем док се ви не вратите. *Ћос. Д.*

зáкоп м покр. **1.** *покоп, погреб, сахрана.* — Ако не ископате калуђере и слијепце, нама властели, што смо вам тобож огранци, нема закопа у Боци. *Љуб.* **2.** *рупа, јама.* — Жито [је било] скривено у закопе које ни сами укућани нијесу знали. *Лал.* **3.** *један захват мотиком или ашовом у копању.* — Крумпир — нећу ти лагати — као тиква, а по десет их избациш једним закопом. *Пав.*

закопа́вање с *гл. им. од закопавати (се).*

закопа́вати, -о̀пāвām *несврш. и уч. према закопати.*

~ **се** *несврш. и уч. према закопати се.*

закопа̀нӣк, -и́ка м *тек прокопан пут.* — Знаш ли да ми душа оде у пете, док смо пролазили оним ђавољим закопаником. *Ранк.*

зако̀пати, -а̄м (аор. 2. и 3. л. за̀копā; р. прид. за̀копао, -ā̀ла; трп. прид. за̀копāн) свр̄ш. **1.** *почети копати; замахну̀ти у копању.* — Један приђе те закопа неколико пута, и доиста се указа некакав пањ. *Глиш.* **2.** *засновати, почети копати ради грађења, укопати.* — Јаков . . . закопа шанчеве у Лозници и на Јагодњи. *Вук.* Псује Травник и ко га је закопао на том месту. *Андр. И.* **3. а.** *покрити, огрнути земљом, затрпати.* — У рупу треба да метне: главу од предњег вратила на разбоју, ону сребрну пару . . . И онда да закопа рупу. *Вес.* **б.** *погрѐпсти, сахранити.* — Наравно, кад ко умре, њега закопају. *Ранк.* фиг. Закопао је спомене на најдубље дно себе. *Сим.* **в.** фиг. *затрти, уништити, упропастити.* — Палеолог позива Мурата да закопа Грке са Србима. *Њег.* Не вјерујте свакому на свијету, и пазите да вас Јелушић не закопа. *Шен.* Он је о њима све избрбљао и себе сама закопао. *Цес. А.* **4. а.** *ставити и сакрити укопавањем у земљу.* — Герас је то вино закопао [у подруму] кад му се првенац син родио. *Срем.* **б.** *ставити, метнути, завући (руке у џеп).* — Закопао руке у џепове. *Шен.* **в.** *загњурити, зарити.* — Вриснуо сам и закопао главу у јастуке. *Козарч.* **5.** *почети копати ногом, почети ударати ногом о земљу.* — Пуцњаве се пушака није плашио, већ само застриже ушима, зарже мало и закопа ногом, као да је био у боју. *Шимун.*

Изр. жив закопан *затворен, одвојен од света;* закопано благо 1) *благо сакривено у земљу;* 2) *непознате, неприступачне вредности;* ~ нокат у ледину *кренути хитро (некуда);* ~ таленат у земљу *не искористити своје способности;* не би ни ногом закопао *сместа би пао мртав.*

~ се повр. фиг. *повући се у самоћу, забити се.* — Ваљда је пао на теме да се закопа у овом нашем каљавом селу. *Срем.* Сердар се није нигдје кретао . . . Закопао се у кућу. *Лоп.*

за̀копина ж **1.** *земља коју је неко први почео да обрађује, нечије власништво од старине, дедовина.* — То је моја закопина. *Вук Рј.* фиг. Издизао се свуда мртви латинизам, градећи на туђој закопини. *Водн.* **2.** *јама, рупа.* — На самом Новом Брду виде се многа окна, поткопи и закопине. *Дед. Ј.* Стојећи, гледао је у дубину закопине. *Лал.*

закопи́стити се, -о̀пи́стӣм се свр̄ш. **1.** *чврсто остати где, укоренити се.* — Ако не будем имао деце (а то ће по свој прилици тако и бити јер немам намере да се овде закопистим), ја ћу вама оставити и све своје имање. *Јов. Ј.* **2.** фиг. *узјогунити се, заинтачити се.*

закопи́тати, -а̄м несвр̄ш. *почети ударати копитама.* — [Отровна прашина] покрила траву, па коњ, који је чупне . . . закопита, преврне се. *Гор.*

зако̀питити, -ӣм свр̄ш. прел. *стећи, засновати.* — Треба, богме, и рукама макнути, ако мислиш да закопитиш што. *Шапч.* Она друга наведе је дру̏га, тер напоред гнијезда крагујева она своје закопити легло. *Март.*

~ се *пустити корен; учврстити се, утврдити се.* — Закопитили се, па се не дижу, нити мисле дизати. *О-А.* Било је пројектовано да се под притиском надмоћнијих непријатељских снага . . . повуче (на линију Скопље—Штип) и на њој се до бољих прилика закопити. *Лаз. М.*

за̀копкати, -а̄м свр̄ш. *почети копкати.*

зако̀пренити, -ӣм свр̄ш. *покрити копреном; прекрити.* — Неколико лијепих жена са закопрењеним лицем и голубљим очима. *Уј.*

закопр̀цати се, -а̄м се свр̄ш. *почети копрцати се.*

закопча́ва̄ње с *гл. им. од закопчавати (се).*

закопча́вати, -о̀пча̄ва̄м *несвр̄ш. и уч. према закопчати.*

~ се *несвр̄ш. и уч. према закопчати се.*

за̀копча̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од закопчати.* **2.** *који мало говори, уздржан, (с)уздржљив, резервисан, затворен.* — Наглији је [кнез] од оца . . . али је закопчанији, неприступнији. *Нех.*

Изр. до грла ~ *претерано (с)уздржљив, претерано резервисан, ћутљив.*

за̀копча̄но прил. *(с)уздржљиво.* — Он строго и закопчано говори: Можеш ићи. *Сим.* Висока тајанствена личност држи се у тој ствари . . . прилично закопчано. *Цар Е.*

за̀копча̄но̀ст, -ости ж *особина онога који је закопчан, (с)уздржљивост, резервисаност.* — Дипломатска закопчаност постала је његова [Ристићева] друга природа, и ма с ким разговарао, мерио је речи као да пипе ноту. *Јов. С.*

зако̀пчати, -а̄м (аор. 2. и 3. л. за̀копчā; р. прид. за̀копчао, -ā̀ла; трп. прид. за̀копчāн) свр̄ш. **1.** *везати, причврстити копчама, дугметима или чим сличним.* — Испод [хаљине] се могло видјети разнолико рубље . . . накосо закопчано разнобојним дугметима. *Шег.* **2.** *саставити, запети (једно за друго).* — Са рукама закопчаним остраг, са раздрљеним вратом . . . продужи сам себи да говори. *Станк.*

~ се *повр.* — Да му се не опази бијели овратник, нагло се закопча. *Кум.*

закòпчити, -ӣм сврш. *в. закопчати.* — Не бегенишем за својим столом људе, који су толи чврсто закопчили дугмета своје униформе да им не видиш срцу до дна. *Шен.*

~ **се** *повр.* — Метнем кесу у њедра, пак се добро закопчим да гдјегод у води не испане. *Маж. М.*

зàкорак м *корачај.* — Сваки закорак, чак сваки помак вјења, зур у ноћ ваби плес жандарских звјездица. *Јел.*

закорàкнути, -òрāкнēм сврш. *в. закорачити.* — Пустио сам . . . да кнезови изборници и цар отпутују, а да зато нисам ни закорακнуо из своје собе. *Шкреб.*

закорàчати, -ām сврш. *почети корачати.*

закорачи́вати, -àчујēм *несврш. према закорачити.*

закора́чити, -òрāчӣм сврш. = закрочити **1. а.** *направити, учинити први корак, поћи.* — Дохватио сам ствари и закорачио у пространи вестибил зграде. *Јак.* **б.** *ступити, заузети део простора, учинити прве кораке.* — Тако је Рим . . . закорачио на Балкански полуоток. *Пов. I.* Овај хтједе поново да испружи руку, али је каноник већ закорачио кроз врата. *Франг.* **в.** фиг. *заћи.* — Дједови су добрано закорачили у године, а нису знали да им је домовина већа од пашника. *Гор.* **2.** прел. *прећи, прекорачити.* — Поможе му да закорачи једну греду која се била испречила на месту. *Лаз. Л.* Закорачити, ако је потребно, и границу, али само колико да се одбије арнаутски напад. *Лаз. М.*

закоре́нити се, закòрēнӣм се, ијек. закоријèнити се, сврш. *укоренити се, пустити корен, ухватити се дубоко жилама у земљи.* — Оне [резнице] се закопају у влажни пијесак, а кад се закоријене, пресаде се младе биљке у земљу. *Бот.* фиг. *прилагодити се, привикнути се, ући у обичај, у навику.*

закорењи́вати се, -èњујēм се, ијек. закорјењи́вати се *несврш. и уч. према закоренити се.*

закòрео, -ела, -ело, ијек. закòрио *који је отврднуо, окорео.* — Закорели себичњак и тврдица, зури и у сами просјачки цеп — може ли се што и отуда извући. *Ђон.*

закòрети се, зàкорӣ се и закòрӣ се, ијек. закòрјети се, сврш. *добити кору, покрити се, превући се кором.* — Срећа по нас да је бура похитила нашим вилењацима на сусрете, па се пут закорио. *Павл.* Снијег је био промрзао, закорен и чврст. *Лал.*

закоријèнити се, -òриjенӣм се, ек. закоре́нити се.

закòрио, -рјела, -рјело, ек. закорео.

закорјењи́вати се, -èњујēм се, ек. закорењи́вати се.

закòрјети се, зàкорӣ се и закòрӣ се, ек. закорети се.

закорла́тити, -òрлāтӣм сврш. *везати.* — Руља паса, све два по два, закорлаћена, нестрпљиво је поскакивала. *Бал.*

закòровити (се) и **зако́ровити** (се), -ӣм (се) сврш. *зарасти, обрасти у коров.* — Плуг . . . оста чекајући на тебе . . . баштина залединила, закоровила. *Ђон.* Земљица тврда, закоровљена, слаб природ. *Мишк.*

закòровљенōст и **зако́ровљенōст,** ости ж *стање онога што је закоровљено.*

закоровљи́вати се, -òвљујēм (се) *несврш. и уч. према закоровити се.*

закору́шити се, -òрӯшӣм се сврш. *добити кору, превући се кором, отврднути.* — Узе лупкати штапом по оланцима да одбије закорушен снег. *Дом.*

за́кос м **1.** *место где има траве, сена, где се може косити.* — Питом откријем закос и лежем на откос пјан. *КН 1959.* **2.** *нагиб. Р-К Реч.*

зако́сити, зàкōсӣм и **закòсити**[1], зàкосӣм сврш. *учинити косим, поставити косо.* — [Арнаути су] држали положаје испред Тенеждолског теснаца, управо према другу Подујево—Приштина закошену линију. *Лаз. М.*

закòсити[2], зàкосӣм сврш. **1.** *почети косити.* **2.** *захватити у кошњи од суседове њиве. Вук Рј.*

~ **се 1. а.** *отпочети косити и заћи у кошење, дати се на кошење.* — У суботу пред Петровдан . . . оде на ливаду и закоси се. *Лал.* **б.** фиг. *почети увелико таманити, уништавати.* — Смрт се тих дана била жестоко закосила. *Лал.* **2.** уз. повр. фиг. *крвно се завадити.* — Мени су обојица једнаки. Мислиш да је мени свеједно што су се оно закосили. *Ђос. Д.*

закòсматити, -ӣм сврш. *постати косматог, обрасти у косу.* — Запусти се некако страшно, сав закосмати. *Сиј.*

зàкосовскӣ, -ā, -ō *који је дошао послије Косова, послекосовски.* — Преносио се духом . . . у дане косовске и закосовске. *Матош.*

зàкосутра прил. покр. *на трећи дан од данас, наксутра.* — И тако је бивало прекосутра, закосутра, назакосутра, еле свакога божјег дана. *Мат.*

зàкотвити, -ӣм сврш. *утврдити бацањем котве, усидрити. Бак. Реч.*

закòтити, зàкотӣм сврш. *учинити да се што расплоди.*

~ **се** *расплодити се, почети котити се; намножити се.* — Све ме некако сврби да кажем како су се у њему закотиле стјенице.

Креш. Знаш ли ти да се од прашине закоте мољци? *Глиш.*

закотр̏љати, -ā̄м сврш. *почети котрљати, учинити да се што почне котрљати.* ~ **се** *почети котрљати се.*

закоту̏рати, -ā̄м сврш. *почети котурати, закотрљати, учинити да се што почне котурати.*

~ **се** *почети котурати се, котрљати се.*

закоца́ћити, -о̀цāћīм сврш. покр. *забацити, завргнути, затурити.* — Онда га узе за главу, па је закоцаћи натраг. *Вес.* Зину. Закоцаћи главу и стаде ме мерити. *Ком.*

~ **се** *забацити се, затурити се.* — Најгоре ми је било што ми се беше глава закоцаћила преко оног усијаног гвожђа. *Ком.*

закоце́нути се, -о̀цēнēм се сврш. *в. заценути се.* — Закоценула се слушкиња од смијеха. *Том.* Грцала [је] у сузама док се не би закоценула и обнемогла. *Марк. М.*

закоцењи́вати се, -ењујēм се *несврш. и уч. према закоценути се.*

за̀коцкати се, -ā̄м се сврш. *почети се коцкати, дати се у коцку; навелико ући у коцкање.* — Свратио успут негде, закоцкао се и до зоре изгубио све. *Ћос. Б.*

зако́чити, за̀ко̄чīм сврш. *кочницом уставити, задржати, укочити; спречити.* — Он истресе на сто шаржер, откочи, закочи, показа како се окида. *Ћос. Б.* Ни једног тренутка небо није било без немачких авиона. То је закочило кретање јединица и курира. *НИН 1958.* И људи већ корили међу собом . . . бега што је толико закочио. *Мул.*

~ **се** *зауставити се у своме кретању, у развитку, постати непокретљив, стати.* — Читав његов живот као да се од тога дана закочи и скрену с онога заравњена пута. *Ћоп.*

закоша́вати, -о̀шāвāм *несврш. и уч. према закосити.*

за̀кошак, -шка, **за̀кошāр,** -а и **закоша́рак,** -рка м *место иза кочијаша у колима где се обично меће пртљаг.* — Сада одмах испури [попари] ону празну петорку у подруму и натовари на кола у закошак. *Јурк.* У узвишеном закошару сеђаше Јерко. *Шапч.* У колима сеђаше Смиљана и Спасенија у »закошарку«. *Вес.*

за̀кошено̄ст и за̀ко̄шено̄ст, -ости ж *особина онога што је закошено, косо избачено;* исп. зако́сити. — Трећа армија, због опасне закошености граничне линије у захвату реке Ибра, могла [би] бити спокојна за свој десни бок. *Лаз. М.*

закрабу̏љити (се), -кра̀бу̏љīм (се) сврш. *ставити крабуљу (маску); умотати се.* — Тада се добро закрабуљише и под шатор легоше. *Маж. Ф.* Вук нареди вампиру да све то лепо намести на главу, онда се закрабуљи чаршавом. *Дав.* фиг. Накостријешила се . . . подвала закрабуљена законом и демократским фразама. *Матош.*

за̀крајак, -ā̄јка м *крај, окрајак.* — И уводи зелену планину. Кад погледа на закрајак доњи, али пасу три крда оваца. *НП Вук.*

за̀крајинити, -ī̄м сврш. *повести, почети рат, заратити.* — Још у време кад је Карађорђе закрајинио, побегну од турског зулума . . . из Босне две породице. *Вес.*

закраку̏нати, -ā̄м сврш. покр. *затворити кракуном, закрачунати.* — Марко затвори врата и закракуна. *Ћип.*

закраљи́вати, -а̀љујēм *несврш. и уч. према закраљити.*

~ **се** *несврш. и уч. према закраљити се.*

закра́љити, за̀крā̄љīм сврш. *прогласити некога за краља, учинити краљем.* — А био то краљ мали што га од игре и обијести себи поморкиње закраљиле. *Брл.*

~ **се** *постати краљ, прогласити се за краља.*

закра́сити, за̀крā̄сīм сврш. *украсити, окитити. Р-К Реч.*

за̀крати *в. закрхати.*

закра́тити, за̀крā̄тīм сврш. *забранити, не допустити; ускратити, не дати.* — Овим лугом гонит' кошуту закратио сам сваком човеку. *Јаки. Ђ.* [Учитељ] не само да јој даље говорити не закрати већ је на то још и ободри. *Јурк.*

за̀крā̄тко и **за̀кратко** прил. *за кратко време, убрзо.* — Одјури у шуму, затим на брвно преко потока и закратко ено га у Јагодовцу. *Бал.*

закраћи́вати, -а̀ћујēм *несврш. и уч. према закратити.*

закрачуна́вати (се), -у̀нāвāм (се) *несврш. и уч. према закрачунати (се).*

закрачу̀нати, -ā̄м (трп. прид. за̀крачунā̄н) и **закрачу́нити,** -а̀чу̏нīм (трп. прид. закра̀чу̏њен) сврш. *затворити крачуном, резом.* — Илија утрча без душе и закрачуна врата изнутра. *Мат.*

~ **се** *затворити се крачуном, ставити резу на врата куће или собе у којој се сам налази.* — Затекао сам их у хотелу, нису се ни закрачунали, будале! *Јонке.*

закрва́вити, -рвāвīм сврш. **1.** *крвљу залити; окрвавити.* — Нама је суђено тло закрвавит обојици исто. *М-И.* Кад закољу свињу, пажљиво су брисали закрвављене руке. *Ман.* фиг. *обојити црвено.* — На истоку . . . [ти, сунце] закрвавиш зору и замутиш небо. *Чипл.* **2.** *почети крвавити, почети кварити.* — И сузе кад дођу, ране закрваве — ја ни онда од тог ништа нећу знати. *Дуч.* **3.** фиг.

постати крвав, показати се крвавим; поцрвенети. — Шта ту ваздан! . . . Смеш — не смеш да се рвеш? викну Лазар, а беоњаче му од зала закрвавиле. *Вес.*

Изр. ~ очима *погледати закрвављеним очима; непријатељски погледати.* — Браћа плануше и закрвавише очима на њега. *Маш.*

~ **се** *покрити се, превући се, залити се крвљу, постати крвав.* — Очи му се закрвавиле, образи помодрили. *Ћор.*

закр̀вāвљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од закрвавити.* **2.** *острвљен.* — Од зоре до мркла мрака могла се . . . појавити мрка и закрвављена напаст — усташе. *Ћоп.*

закр̀вāвљено прил. *крваво, крвнички.* — [Гајић] у песницу стиште прсте и загледа се закрвављено у шћућурену кћер. *Каш.*

закр̀вāвљенӧст, -ости ж *стање онога који је закрвављен и онога што је закрвављено; велико непријатељство, закрвљеност.*

закрва́рити, -рва̄рӣм сврш. *почети крварити.*

~ **се** *залити се крвљу; постати крвав; добити крвав изглед.* — Пред очима блеснуло им је море као голи рибљи трбух који се закрварио. *Мих.*

закрва́чити се, -рва̄чӣм се сврш. покр. *в. закрвавити се.*

закр̀вити, закрвӣм сврш. *крвно завадити.* — Душмани рођену браћу закрвише. *Пер.* Капетановић закува и закрви, па оде, а сад ми ту остадосмо да смиримо. *Ћоп.*

~ **се** уз. повр. *крвно се завадити.* — Народи ће се закрвити и на земљу ће ударити голема сила. *Јак.*

закр̀дити, -ӣм и **закр́дити,** закр̄дӣм сврш. *заметнути крдо, стећи крдо, постати власник великог броја стоке.* — Добро [се] окући и закрди велики број оваца. *Вујач.*

~ **се** *јако се намножити.* — фиг. Зађубри се нечишћена соба, утрињи се изгажена слама, закрдише се вашке. *Лал.*

закрекѐтати, -èкеħӣм сврш. *почети крекетати.*

закр̀ēнӯт, -а, -о *тврдоглав, своје глав, на своју руку.* — Јапажани су у читавој Подгорини били познати као тврдоглави и закренути људи. *Ћоп.*

закре́нути, закрēнēм *сврш. према закретати.*

закрѐсати, закрешēм сврш. **1.** *почети кресати; засећи.* — Замлати по њем шаком, закреше ханџаром и одлети бијесан даље. *Шимун.* **2.** *подсећи, поткресати (гране).* — Прислони се леђима уз један стари, закресан . . . орах. *Ћор.* **3.** фиг. *разбеснети се.* — Море [се] узбуни, а бура у даљини низ Велебит закреше. *В 1885.*

закре́сити (се), закрēсӣм (се), ијек. закријѐсити (се), сврш. *засјати, заблистати (се).* — Учитељу се . . . на оне његове ријечи лице зажари а очи закријесе. *Јурк.* Затим се сунце помоли из магле . . . а на пољани се закријеси роса. *Новак.*

закр̀еснути, -нēм сврш. *кресну ти*; фиг. *изрећи оштро.* — Наши Јелењани су мекани на ријеч, а закреснеш ли језиком, упале се као губа. *Шен.*

за́крет м *завој, завијутак, заокрет.* — На закрету Јелисејских поља њена се кочија устави. *Цар М.*

за́кретāј м *за(о)кретање; за(о)крет, покрет.* — Знам сваки закретај ваш, ви багреми пропуцани и згрбљени. *Бен.*

за́кретање с *гл. им. од закретати (се).*

за́кретати, -ећēм несврш. **1.** *обртати, окретати у страну; завртати.* — Провозећи путем . . . дрва, муслимани су закретали главу од цркве. *Бан.* Прсти . . . хтели би да шчепају тај меки врат и да га закрећу. *Мил. В.* **2.** непрел. *скретати, полазити у страну, мењати правац.* — Та »баштина« закреће према дну тако да се опажа како долази даље пут . . . пјесковите обале. *Војн.*

~ **се** *повр.* — [Ова двојица] су пили само воду, закрећући се и при том у страну. *Андр. И.*

за́кретнӣ, -ā, -ō *који се односи на закрет, обртни.* — Ако преокренемо смјер струје у котви, а оставимо непромијењени смјер струје у електромагнетима, закретни моменат дјеловат ће у супротном смислу. *Физ. 2.*

закреча́вање с *гл. им. од закречавати (се).*

закреча́вати (се), -èчāвām (се) = закречивати (се) *несврш. и уч. према закречити (се).*

закре́чати, -чӣм сврш. *почети кречати.*

за̀кречено̀ст, -ости ж *стање онога што је закречено.*

закречи́вати (се), -èчујēм (се) несврш. = закречавати се.

за̀кречити и **закрѐчити,** закречӣм сврш. **1.** *в. окречити.* **2.** *кречом попунити рупе, облепити зид или што слично.*

~ **се** *превући се кречном материјом; испунити се кречом.* — У закреченим жилама ваљда му се више и не може напипати било. *Десн.*

закре́штати, -тӣм, ијек. закријѐштати, сврш. *почети крештати.*

закржља́вање с *гл. им. од закржљавати.*

закржља́вати, -ржљāвām = закржљивати *несврш. и уч. према закржљати.*

закржља́вити, -кр̀жљāвӣм и **за̀кржљавити,** -ӣм сврш. = закржљати *постати кржљав, застати у напредовању, у рашће-*

њу. — Одајући се мрнарству, Бокељи су запустили маслињаке, који су закржљавили. *Цвиј*. Јавни биљежници бијаху некакви чиновници без државне помоћи, а сталеж је закржљавио. *Мј. 1926*.

зàкржљàлōст и **зàкржљалōст**, -ости ж *стање и особина онога што је закржљало*. — Био [је] састављен од неједнаких делова тела од којих су једни одавали . . . урођену закржљалост. *Андр. И*.

зàкржљати, -ām (аор. 2. и 3. л. зàкржља̄) свршн. = закржљавити. — Што се човјек усправио, више је мишића главе и врата закржљало. *НЧ*. Стари добри сељачки назори . . . код овога су момка сасвим закржљали и одумрли. *Ћоп*.

закржљи́вати, -ржљујēм = закржљавати.

зàкржњāк м *закржљали остатак, рудимент*. *Р-К Реч*.

зàкржњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на закржњаке, рудиментаран, који је заостао, неразвијен*. *Р-К Реч*.

закри́вати, зàкрӣвām *несврш. и уч. према закрити*.

закри́вити, зàкрӣвӣм (трп. прид. зàкрӣвљен) свршн. **1.** *скривити, постати крив, учинити кривицу*. — Ако смо за грех прађедовски закривили да се измучимо, ма нијесмо да се истражимо. *Њег*. Зло је несретни Ир закривио, зло ће и имати. *М-И*. **2.** *искривити, учинити кривим*. — Фокуси се размичу, а хипербола је све мање закривљена. *Алг. 1*. По блиједом лицу Хусеинову бризну млаз крви, јунак закриви очима. *Том*.

зàкрӣвљенōст, -ости ж *својство онога што је закривљено; искривљеност*. — Да је Земља округла, закључује се из закривљености њене површине. *ОГ*.

закривљи́вати, -ивљујēм *несврш. и уч. према закривити*.

закривӯдати, -ām свршн. *почети кривудати*.

закријѐсити се, зàкријесӣм (се), ек. закре́сити (се).

закријѐштати, -тӣм, ек. закре́штати.

закри́кнути, зàкрӣкнēм свршн. *в. крикнути*. — То није могуће! закрикне Хамилкар. *Бал*.

закрила̀тати, -ām свршн. *почети крилатати, почети махати крилима*. — На врх сваке жбице набоду хруште, који закрилатају у муци. *Гор*.

закри́лити, зàкрӣлӣм свршн. **1. а.** *покрити, заклонити крилима, узети под крила; заклонити, сакрити*. — Бела вила . . . закрилила рањенике. *Змај*. Жупник је раширеном десницом закрилио помно обријане уснице. *Ков. А*. Кад би нас сасвим закрилио мрак, она би ме загрлила. *Црњ*. **б.** фиг. *узети у заштиту, заштитити*. — А ти, ако ли можеш, закрили својега сина. *М-И*. Заштитите ме и закрилите, ви моћне страже небеске! *Богд*. **2.** *винути се на крилима, полетети; запловити*. — Након обичних поздравних усклика брзо је закрилио у висине својих нада. *Бал*. **3.** *прекрилити, прекрити*. — Закрилила војска сву земљу. *Вук Рј*.

~ **се** *прекрити се; заклонити се; заштитити се*. — Саму послушност према заповиједи сматрао [је] само средством да се њом као плаштем закрили. *Баз*. Јорганом белог паперја закрилила се земља. *Чипл*.

зàкрӣлнӣк м заст. *онај који је узео некога под своје окриље, заштитник*. — Осим ових [портрета] израдио је мајсторски лик свога закрилника Меда Пуција. *В 1885*.

закрињáвати (**се**), -ињāвām (се) = закриљивати (се) *несврш. и уч. према закрилити се*.

закри́љати, зàкрӣљām несврш. заст. *в. закриљавати*. — Ти срце твоје питај: тко је јак, тко ваља довијек закриљати тебе? *Марк. Ф*.

зàкрӣље с *окриље, заштита*. — Митрополит Стратимировић послао је Александру I нацрт за оснивање словено-српског краљевства под закриљем Русије. *Гавр*. Бит ћеш под мојим закриљем, ја ћу те штитити. *Ков. А*.

закриљи́вати (**се**), -иљујēм (се) несврш. и уч. = закриљавати (се). — Скрило [се сеоце] на подножју брегова који га закриљују. *Цар М*.

зàкринкати (**се**), -ām (се) свршн. *покрити (се) кринком, маскирати* (се). — Сви смо ми маске и сви смо ми закринкани и сваки човјек осјећа потребу да се закринка. *Крл*.

зàкрити, зàкријēм свршн. *сакрити, покрити, прекрити; заклонити од погледа*. — Нека ћетић види постељу гдје си га закрила. *Ћоп*.

~ **се** повр. *покрити се; прикрити се; сакрити се, заклонити се*. — Остарјела срца закрише се пепелом, слично жеравици након пожара. *Шимун*.

зàкрӣч ж покр. *забрана*. — Па је закрич Сефер учинио. *Вук Рј*.

закри́чати, -чӣм свршн. *почети кричати*.

закр̀кљати, -ām свршн. **1.** *почети кркљати*. **2.** *увелико кркљати, врети, раскркљати се*. — Домаћица . . . рукује закркљалим лонцима на ватри. *Ћон*.

зàкркнути, -нём сврш. *затворити, зачепити се, запушити се, загушити се.* — Биће нешто закркло [у лули]! *Војн.* Глас јој је закркнуо. Престала је пјевати. *Торб.*

закр̀корити, -им сврш. *почети кркорити.*

закр̀ктати, -ам и зàкркћем сврш. **1.** *в. загракта̀ти. Вук Рј.* **2.** *почети кркта̀ти, закрцка̀ти.* — Закркташе кости. *Матош.*

закрлéпити (се), -рлéпим (се) сврш. покр. *залепити (се).* — Као да нас неки ветар занесе, те се закрлеписмо једно за друго. *Ранк.*

закрљéштити, -рљéштим сврш. *погледати љутитим погледом; заколутати очима (у срби, пијанству и сл.).* — Имамо ти . . . овде и бунтовника. — А где, а ко? — упита ћата и закрљешти очима. *Вес.* Вук . . . шкљоцну зубима, те закрљештивши очима . . . поче се . . . бранити. *Куш.*

зàкрмак, зàкр̄мка м покр. *отвор на палуби брода, на крми за улазак у његову унутрашњост. Бак. Реч.*

закр̀мачити, -им сврш. *начинити крмачу, упрљати мастилом. Р-К Реч.*

закрмељáвити, -èљáвим, **закрмèљати,** -ам и **закр̀мељити,** -им сврш. *добити крмељ у очима.* — фиг. Видиш ли онај фењер на ћошку како је закрмељавио. *Радул.*

закр̀мити, зàкр̄мим сврш. *навалити куд без памети (као крме).* — Куд сте закрмили, а? — зашишта Урош. — Зар не знате који је данас год? *Марк. М.* Куд си закрмио, несретниче? Зар га замијени? Брата свога! *Куш.*

закрочúвати, -òчујем *несврш. и уч. према закрочити, закорачивати.*

закрòчити, зàкрочим (аор. 2. и 3. л. зàкрочӣ) сврш. = закорачити. — Као да смо закрочили у једну периоду развитка која је повољнија за ратовање. *Цвиј.* **2.** прел. *узјахати (на коња), опкорачити, опкрочити.* — Лабуд несметан, вијао Сивку и у једном налету . . . закрочио је. *Рад. Д.*

зàкрпа и **зàкрпа** ж **а.** *парче, комад неке материје којом се нешто крпи.* — Крпиле су закрпама кроз које је игла . . . пропадала. *Сек.* фиг. У равници око Таре зацрњеле се широке закрпе копнине. *Лал.* **б.** фиг. погрд. *нитков.* — Хамлет: Та закрпа и дроња од краља! *Панд.*

Изр. нашла врећа закрпу *слични су једно другом; нашли су се једнаки;* не бити ни ~ *не бити ни близу;* свакој врећи бити ~ ир. *каже се за онога који се у све меша;* исп. бити у свакој чорби мирођија. — Ти си, тето, свакој врећи закрпа, — рече Мићка увређено. *Моск.*

зàкрпати, -ам и **зàкрпити,** -им сврш. *закрпама оправити, пришити закрпе (на одело).* — Столњак је ипак био груб, закрпан у средини. *Торб.* фиг. *поправити; уредити.* — Ако је господар Софра што несретно казао . . . Чамча је то закрпио. *Игњ.* Кад би ти уз њу [кћер] дао ону своју ливаду . . . зацело би се закрпили општински рачуни. *Јакш. Ђ.*

зàкрпица и **зáкрпица** ж *дем. од закрпа.*

закрпљúвати, -рпљујем *несврш. и уч. према закрпити.*

закр̀стити, зàкрстим (трп. прид. зàкрштен и зàкршћен) сврш. **1.** *ставити знак крста уместо потписа (кад је неко неписмен); ставити крст.* — Ћата Обрад начини писмено . . . и пружи му перо да закрсти. *Глиш.* **2.** *извршити обред крштења.* — Зашто га [дијете] не закрсти Лука? *М-О.* **3.** прел. *посветити, осветити (водицу).* — Владика дошао . . . замолиште га људи да закрсти водицу. *Ђур.*

закр̀тожити, -им сврш. *направити неред, запрљати.* — Ми жене, ка' жене: закртожиле свуд. Тако ти је код нас кад се ради. *Вес.*

закружúвати, -кружујем *несврш. и уч. према закружити.*

закру́жити, зàкрӯжим сврш. **1.** *направити круг.* — Закружио је лист у тиховт лету. *Мас.* Закружи уоколо руком. *Ћип.* **2.** *дати чему облик круга; заоблити.* — Лишће је јајасто, при основи закружено, на врху затубасто. *Тод.* **3.** *заокружити, опколити.* — Па се мисле кроз ноћи тамне кô би сјутра закружили Турке. *Март.* **4.** фиг. *поћи, чути се наоколо.* — Кру-у . . . кру-у . . . озбиљно закружи пијетлов глас. *Мих.*

закру́лити, зàкрӯлим сврш. покр. *почети крулити, заурлати.* — Један дебели гост баца се под диван и закрули. *Матош.*

закру́тити, зàкрӯтим сврш. *укрутити;* фиг. *забранити, запретити.* — Он ми покаже гдје да сједнем и закрути ми да одатле не идем. *Јурк.*

~ **се** *укрутити се, постати крут.* — То ново се много замахало, закрутило, одомаћило. *Ств. 1948.*

закру́шковити се, -им се сврш. индив. *добити облик крушке.* — Глас јој је био танак . . . а облик јој се закрушковио. *Божић.*

зàкрхати и **закр̀хати,** -ам сврш. **1.** прел. *забити; утерати.* — Куд би са благом, кад је мећава закрха и вријеме обвлада? *Ћип.* **2.** *развалити, оборити. Бак. Реч.* **3.** непрел. *почети крхати, почети јако кашљати. Р-К Реч.*

зàкрцати, -ам сврш. *почети крцати.*

зàкрцка ж покр. *отрижак штофа уметнут испод шавова, уметак. Вук Рј.*

за̀крцкати, -ам̄ сврш. дем. *почети крцкати.*

закрцки́вати, -рцкујем̄ *несврш. и уч. према закрцкати.*

за̀крцколити, -им̄ сврш. *в. закрцкати.* — У лугу . . . одједанпут нешто закрцколи као да нечија нога стаде на суво грање. *Бур.*

закр̏чати, -чим̄ сврш. *почети крчати.*

за̀кр̏чено̄ст, -ости ж *стање онога што је закрчено.*

закрчи́вати, -р̏чујем̄ *несврш. и уч. према закрчити.*

~ **се** *несврш. и уч. према закрчити се.*

закр̏читељ м *онај који закрчује (што).* — Благо ринув закрчитеља пута, покрочи напријед. *Бал.*

закр̏чити, за̀кр̏чим̄ (имп. закр̏чи, аор. 2. и 3. л. за̀кр̏чӣ) сврш. **1.** *учинити непролазним, неприступачним, препречити, затворити.* — Доминиканац закрчи бискупу пут. *Шен.* Велика маса сељака беше закрчила улаз. *Дом.* **2.** фиг. *зауставити; прекинути.* — Али, драги тато, закрчи му млада, поруменивши, ријеч. *Шен.* **3.** *претрпати, заузети, запремити неки простор многим стварима, мноштвом људи и сл.* — Пред среском кућом закрчио народ да се не може проћи. *Дом.*

~ **се** *заглавити се, збити се густо да се не може кретати (о већем броју јединки).* — Наше колоне се закрчиле на мосту преко Бистрице. *Дед. В.*

за̀крчкати, -ам̄ сврш. *почети крчкати.*

закр̏шати, за̀кр̏шам̄ *несврш. и уч. према закршити (2).*

за̀кршити, -им̄ сврш. **1.** *почети кршити, ломити.* — Стаде уз прозор, па закрши прстима. *Муј.* **2.** *кршењем откинути горњи део чега, заломити.*

закр̏шта̄ње с *гл. им. од закрштати (се).*

закр̏штати, за̀кр̏штам̄ *несврш. према закрстити.*

~ **се** *укрштати се.* — Мраморна плоча, а над њом . . . камен крст. Тамо где се закрштају два крака, чита се . . . почетак и крај натписа. *Сек.*

закр̏шћати, за̀кр̏шћам̄ несврш. *в. закрштати.*

за̀ксутра прил. покр. *прекосутра.* — Премишљаваше, како ће . . . с рисарима жети . . . заксутра на Јели. *Кос.*

закува́вати (се), -у̏ва̄вам̄ (се) *несврш. и уч. према закувати (се).*

за̀кувати, -ам̄ (аор. 2. и 3. л. за̀кува̄) сврш. = закухати **1.** *ставити да се кува, припремити, зготовити кувањем, варењем.* — Нана [је] закувала бакрач качамака. *Ћос. Д.* Ено кафа већ ври, одмах ћу је закувати. *Шапч.* **2.** *замесити:* ~ тесто. **3.** непрел. *почети врети, кључати, узврети.* **4.** фиг. *удесити што рђаво, спетљати, замрсити.* — Капетановић закува и закрви, па оде, а сад ми ту остадосмо да смирујемо. *Ћоп.*

~ **се** = закухати се *почети врети.* — фиг. Страшно се нешто закувало у његовој души. *Вес.*

закуде́цати, -у̏дēцам̄ сврш. индив. *затетурати, заклатити се.* — Обадвојица закудецају спрам епидемијске болнице. *Цес. А.*

за̀кудравити, -им̄ и **закудра́вити,** -у̏дра̄вим̄ сврш. **1.** *постати кудрав. Р-К Реч.* **2.** *направити кудравим. Бак. Реч.*

закужи́ва̄ње с *гл. им. од закуживати.*

закужи́вати, -у̏жујем̄ *несврш. и уч. према закужити.*

за̀кужити, -им̄ и **заку́жити,** за̀ку̏жим̄ сврш. *окужити, заразити; покварити, устајати (се).* — Свеће су се гасиле саме од закужена ваздуха. *Чипл.*

заку̏исати, -ишēм̄ сврш. тур. *почети куисати, позивати верника на молитву.* — А он хоћа, кад закуисао, грешну душу лажном свецу дао! *НПХ.*

за̀кука ж *в. окука. Вук Рј.*

закука́ва̄ње с *гл. им. од закукавати.* — Жене закукавањем . . . узалудно покушавају да задрже напуштене и љуте мушкарце. *Ћос. Д.*

закука́вати, -у̏ка̄вам̄ *несврш. према закукати.* В. пр. уз гл. им. закукавање.

за̀кукати, -ам̄ сврш. *почети кукати, заплакати.*

заку̏кӯљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од закукуљити.* **2.** *увијен, који је само у наговештајима; несхватљив.* — Подаци које смо ту наишли нису били тако »закукуљени« као што смо очекивали. *Пол. 1959.* Спремајући се . . . на онај притајени, закукуљени став, [Стана] припрема као најјаче оружје свој кукавичлук. *Шуб.*

заку̏кӯљено прил. *увијено, само у наговештајима.* — Зову га женико̄м и ђувегијом, али све увијено и закукуљено. *Сим.*

заку̏кӯљено̄ст, -ости ж *стање онога који је закукуљен, онога што је закукуљено.* — Туже се ето намјерници на његову . . . равнодушност и закукуљеност у се. *Сим.*

закукуљи́вати, -у̏љујем̄ *несврш. и уч. према закукуљити.*

~ **се** *несврш. и уч. према закукуљити се.*

закукýљити, -ȕкȗљӣм сврш. (трп. прид. закȗкȗљен) *покрити кукуљицом; учинити тајанственим, обавити тајанственошћу, умотати, увити.*

~ **се** *увити се, умотати се; прикрити се; обавити се тајанственошћу.* — Зимогрожљиви старац [се] од хладноће бијаше сав закукуљио у свој умашћен топли овчији кожух. *Ћоп.* Дјеца побјегоше за ограде ђубришта и ту се закукуљили. *Јел.*

закукурéкати, -ȕрȅчēм, ијек. закукуријèкати, сврш. = закукурикати *почети кукурекати.*

закукурéкнути, -ȕрȅкнēм, ијек. закукуријèкнути, сврш. *отпочети кукурекати, кукурикнути.* — Прошлу ноћ један је пијетао закукуријекнуо. *Неим.*

закукуријèкати, -ȕријечēм, ек. закукурéкати.

закукуријèкнути, -ȕријекнēм, ек. закукурéкнути.

закукурúкати, -ȕрȉчēм сврш. = закукурекати.

зàкулиснӣ, -ā, -ō *који је иза кулиса, који се врши кришом*; фиг. *потајан, тајан, подмукао.* — Закулисни рад старе дипломатске школе и империјалистички прохтеви нису . . . били сасвим одстрањени. *Цвијић.* Главни ми је задатак био да прикажем сав закулисни политикантски рад водства тих странака. *Риб.*

закýмити, зàкȗмӣм сврш. *замолити, затражити уз заклињање.* — Двије куме закумиле кума. *НПХ.* Тад господа закумише Марка: »Богом брате, Краљевићу Марко, пусти нама агу Бећир-агу«. *НП Вук.*

~ **се** *постати кум.*

закýњати, зàкȗњām сврш. *почети кукњати, задремати.*

зàкуњкати, -ām сврш. *дем. од закукњати.* — Зијевне и хотимице закуњка. *Божић.*

зáкуп м **1.** *привремена употреба, коришћење чега уз уговорену цену, привремено коришћење непокретног имања уз уговорену цену.* — У многим господарски неразвијеним земљама раширен је закуп као облик аграрног сустава. *ОГ.* Земљу сам давао под закуп. *Петр. В.* **2.** *цена закупа, закупнина. Бак. Реч.*

зáкупац, -пца м = закупник *онај који узима што у закуп.* — Отац му је био закупац мезулана на цариградском друму. *Уск.* У Индији, Кини, Јапану и у неким другим азијским земљама једну половицу земље обрађивали [су] закупци. *ОГ.*

зáкупачкӣ, -ā, -ō *који се односи на закупце*: ~ село.

закýпити, зàкȗпӣм сврш. **1.** *узети у закуп.* **2.** *откупити унапред.* — Борђе посла Милету у друго село да обиђе неке шљиваре, које је закупио на зелено. *Ранк.* Намјерава овдје код нас закупити пашњак за ту своју ергелу. *Донч.*

закупљúвати, -ȕпљујēм *несврш. и уч. према закупити.*

зáкупнӣ, -ā, -ō *који се односи на закуп*: ~ уговор, ~ земља.

зáкупнӣк м = закупац. — Мој је отац . . . додуше само закупник риболова. *Новак.*

зáкупнӣков, -a, -o *који припада закупнику.*

зáкупнина и закупнúна ж *новац који се даје за закуп, цена закупа.* — Коначно у ову групу спадају и неекономске закупнине за станове. *Пол. 1958.*

зáкупница ж *женска особа закупник.*

зáкупничин, -a, -o *који припада закупници.*

зáкупничкӣ, -ā, -ō *који се односи на закупнике.*

зáкупнӣштво с *закуп, закупнички однос, закупљивање.* — Отуда се рађа . . . вјера да се суставно ради о уведењу јавне кметије или о закупништву, и то по самовољи туђинаца. *Старч.*

закуподáвац, -вца м *онај који даје у закуп.* — Патрицијска власт присилно исељава закупце и најамнике против којих закуподавац докаже да је рок закупа минуо. *Мј. 1926.*

зáкупчев, -a, -o *који припада закупцу.*

зáкупштина ж **1.** *земља узета у закуп; оно што је закупљено.* — Затекне ли се који од паса изван села, на закупштини г. Клара . . . може га ловопазитељ смјеста устријелити. *Гор.* **2.** *в. закуп. Бак. Реч.*

зàкȗрвати, -ām сврш. вулг. *дати, потрошити на неморалне жене.* — Отац му је упропастио све добро, запио, закурвао. *Донч.*

закýрити, зàкȗрӣм сврш. *наложити; запалити.* — Близу столца била закурена пећ. *В 1885.*

закȗрњавити, -ӣм сврш. покр. *запалити лулу, цигару, запушити (дуван), задимањити.* — Братственици извадише луле с кратким камишићима те закурњавише. *Мат.*

зàкусак, -ска м **1.** *в. залогај.* — Борци грну као кад вуци срну . . . кад назрију хиљаду оваца, па јалова чини им се меса ни закусак запаст ником неће. *Март.* **2.** бот. *пискавац* Succisa pratensis. *Сим. Реч.*

закýсати, зàкȗсām сврш. *почети кусати.*

закуси́вати, -ȕсујēм *несврш. и уч. према закусити.*

зáкӯсити, зàкӯсӣм сврш. **1.** *појести нешто мало, заложити*; исп. чалабрцнути. — Дај да закусимо што. *Вук Рј.* **2.** прел. *ставити неком залогај у уста. Вук Рј.*

зáкуска ж *јело (обично хладно) које се узима изван редовних оброка, мања гозба.* — Приредио је чак и једну закуску намењену да је поједу његови најприснији пријатељи у трговини. *Срем.* Нутка га воћем или закуском. *Гор.*

зàкӯскунити, -ӣм и **зàкускýнити,** -ӯскӯнӣм сврш. *ставити (коњу) кускун.* — Што их ниси . . . закускунила? . . добацивала друга из друге њиве. *Рад. Д.*

зáкутак, -тка м (мн. зáкуци, ген. зáкутāкā) *кут, угао, ћошак, забачено мало и тихо место.* — Из свих закутака тога на гласу најлепшега краја Хрватске сакупљао се овдје најотмјенији свијет. *Леск. Ј.* Претресоше уоколо сваки ћошак и закутак. *Мил. В.*

зáкутан, -тна, -тно **а.** *завучен, скривен, забачен.* — Неколико ситнијих позоришних дружина радило [је] по закутнијим локалима. *Андр. И.* **б.** *који се крије по ћошковима, буцаклијски*; исп. потајан. — Ситно тијело незнатна уредника закутнога . . . листића мигољи . . . уз велику људескеру. *Ков. А.*

зàкућáвати, -ӯћāвāм и **зàкућúвати,** -ӯћујēм *несврш. и уч. према закућити.*

~ **се** *несврш. и уч. према закућити (се).*

зàкућити, -ӣм сврш. *стећи кућу и оно што је потребно за кућу, стећи имање, обогатити се.* — Ја бих првог овога Агбабу упалио, па онда редом све остале који закућише на нашој пропасти. *Ћоп.*

~ **се** *в. закућити.* — Докопати се своје земље, отети је од шуме, закућити се, и бити раван осталима. *Куш.*

зàкућнӣ, -ā, -ō *који је иза куће.* — Из винограда и закућних башта Великог шора поглед је падао на светлуцаве траке Тисе и Дунава. *Поп. Ј.*

зàкухáвати (се), -ӯхāвāм (се) *несврш. и уч. према закухати се.*

зàкухати, -āм сврш. = закувати. — Љута [ће] запалити бура, која ће . . . узбуркати наше море да ускипи и закуха, као вода у лонцима. *Кум.* фиг. Настала граја, рогобореље, дерњава, и било је већ да ће се закухати и нешто горе. *Цар Е.*

~ **се** = закувати се.

зàкуцáвати, -ӯцāвāм *несврш. и уч. према закуцати.*

зàкуцати, -āм сврш. **1.** прел. *укуцати, забити (клин, чавао и сл.), ударајући чекићем или чим другим.* — фиг. Види се, мушко су срце грешком у тебе закуцали, удри бар ти, жено, кад је Прерово без мужева. *Ћос. Д.* **2.** *почети куцати.* **3.** *дати коме знак куцањем.*

зàкуцкати, -āм сврш. *дем. од закуцати.*

зàкуцнути, -нēм сврш. *једанпут закуцати, куцнути.*

зàкучаст, -а, -о **1. а.** *пресавијен наниже, завrнут, кукаст.* — Стравична [је] ока и погледа, закучаста носа. *Љуб.* **б.** *пун кривина, окука, завојит.* — Наварић на све закучастијим мјестима предусреће. *Сим.* **2.** фиг. *нејасан, вишесмислен; тајанствен, увијен.* — Не треба нам свих тих закучастих закона. *Рад. А.* Из десетак разговора неодређених и закучастих напомена, савјета и сумњичења, најзад сазнао [је] углавном ово. *Ћоп.*

зàкучасто прил. *нејасно, тајанствено.* — Закучасто говориш. *Вел.*

зàкучастōст, -ости ж *особина онога који је закучаст, онога што је закучасто, нејасност.* — Докучује закучастост поезије тиме што се заквачи за кривопис, граматику. *Шим. С.*

закучúвање с *гл. им. од закучивати.*

закучúвати, -ӯчујēм *несврш. и уч. према закучити.*

зáкучити, зàкӯчӣм сврш. **1.** *дохватити куком, зак(в)ачити; запети; обесити о куку. Вук Рј.* **2.** *дохватити, ухватити.* **3.** фиг. *окривити за нешто.* — Није му мило што [Хатка] помиње таван, сада када је он на њему, да га какав ђаво не закучи. *Сиј.* **4.** *преварити, закинути. Вук Рј.*

зàкучица и **зàкучица** ж *повод за спор; замерка, зачкољица.* — Препоручи му да ми . . . не води духовника који зна дубоке књиге, да ми ту запреда и у божје име закучице находи. *Љуб.* Завеслао надуго и нашироко у најтање танчине о различитим споредним закучицама. *Креш.*

зàкушљавити, -ӣм и **зàкушљáвити,** -кӯшљāвӣм сврш. *в. закржљавити. Р-К Реч.*

зàкушљати и **зàкӯшљати,** -āм сврш. покр. **1.** *замрсити.* — Рашчешљавала њихову младу, немарно закушљану косу. *Глиш.* **2.** *в. закржљати. Р-К Реч.*

зàлагāј м *в. залогај. Вук Рј.*

залавòрити, -лàворӣм несврш. заст. покр. *в. залахорити.* — Лаган вјетрић с копна залавори. *Прер.*

залáгāње с *гл. им. од залагати (се).*

зàлàгаона и **залагаòна** ж *в. залагаоница.* — Биједа мисли на бриге, на улог залагаоне. *Крл.*

зàлàгаоница и **залагаòница** ж *радња где се стварн од вредности дају у залог да се узме новац на коришћење.* — Једаред смо били тако шворц . . . да сам морао тај сат да носим у залагаоницу. *Вин.*

зала̀гаоничӑр и залагаò̀ничӑр м *власник залагаонице.* — Драги мој познаник, залагаоничар — Том. *Креш.*

зала̀гаоничӑрскӣ и залагаò̀ничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на залагаоничаре.*

зала̀гаоничкӣ и залагаò̀ничкӣ, -ā, -ō *који се односи на залагаоницу.*

зала̀гати, зàлажēм сврш. *обманути, преварити.* — Залаже [га] да на Бадње вече са перјаницима пође у потеру за медведом. *Глиг.*

Изр. ~ глад *заварати глад, утишати мало глад појевши нешто мало.*

~ **се** *повр.*

зала́гати, зàлāжēм *несврш. и уч. према заложити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заложити се.*

зала̀гӑч, -а́ча м *онај који даје ствари у залог, зајам.* — Његови станари и зајмиоци или залагачи — говорили би о њему сви исто. *Сек.*

залага́ва̄ње с *гл. им. од залагивати (се).*

залага́вати, -àгујēм *несврш. и уч. према зала̀гати.* — Дрско га . . . залагује, јер мисли . . . ово је слаботиња — човек. *Андр. И.*

~ **се** повр. *несврш. и уч. према зала̀гати се.* — Боже, зашто је тако слатко залагивати се? *Лаз. Л.*

зала̀гуша ж покр. *она која залагује, обмањује.*

зала́дити *в. захладити.*

зàлажēње с *гл. им. од залазити.*

за́лаз м **1.** *в. залазак.* — Сва ограда бијаше обасјана благим жутказто зеленим свјетлом сунца на залазу. *Шимун.* **2.** покр. *странпутица. Вук Рј.*

зàлазак, -аска м **1.** *залажење сунца иза линије хоризонта; светлост, осветљење неба над хоризонтом при залажењу сунца.* — Станко, који би се вазда загледао у изласак и залазак сунчев . . . први пут то не погледа. *Вес.* **2.** *крај, свршетак.* — Ја знам једну песму као зима хладну, коју мирно слушам на прагу јесени, при заласку лета и снаге у мени. *Дис.* **3.** *странпутица;* исп. залаз (2). — Већ су били навијештени свакојаки заласци. *Уј.*

зàлазити, -ӣм *несврш. и уч. према заћи.*

зàлазнӣ, -ā, -ō *који се односи на залаз, који залази, заходни, који је на заходу.* — Вода се жарила од залазног свјетла. *Торб.*

зàлазница ж војн. *заштитница (2).* — Овамо [је] могла исто тако лако доћи руска залазница. *Краљч. Стј.*

зàлазничкӣ, -ā, -ō *који се односи на залазницу.*

зàлазно прил. *удаљено, по страни, забачено, снеруке. Р-К Реч.*

задајáвати, -àјāвām *несврш. према залајати.*

зàлајати, -јēм сврш. *почети лајати, огласити се лајањем.*

залајȕцкати, -ām сврш. *дем. од залајати.* — Гладни рундови, очекујући миг својих господара или њихов хуцкај . . . залајуцкају пробно. *Божић.*

зала́ктити, зàлāктӣм сврш. *подбочити лактом.* — Поврх замка месец синô — два витеза пију вино, залактили лица бледа, а преда се сваки гледа. *Митр.*

~ **се** *ослонити се лактом.* — Старац се лијевом руком залактио о сто. *Цар Е.*

зàлактица ж **1.** *лакат, део руке од шаке до зглоба у лакту.* — Свако парче шећера ваљало је одувавати и брисати залактицом. *Маш.* Мени су руке све више отицале, залактице ме бољеле, а прсти ми почели замирати. *Вуј.* **2.** *окука, завој, заокрет.* — Изишав из села, одмах пада у очи с леве стране . . . једна залактица Вардарева у правцу северозападноме. *О 1875.*

зала́мāње с *гл. им. од заламати (се).*

заламàтати, -ām сврш. *почети ламатати, махати.*

зала́мати, зàлāмām *несврш. према заломити.*

~ **се** *несврш. према заломити се.*

заламбàрати, -ām сврш. оном. *почети ламбарати, почети правити буку.* — Трећи митраљез се касно јави и узрасно заламбара. *Лал.*

зàланда̀рати, -ām сврш. *почети ландарати.*

зала̀нчати, -ām сврш. *увезати ланцем.* — Негде на доњем крају је гвоздена капија заланчана катанцем. *Јак.*

зàлапити и **зала́пити,** -ӣм сврш. покр. *в. захлапити.*

зала̀птати, -ām сврш. *почети (х)лаптати.* — Досиије само једном залаптати на суху, јер га жандар . . . гурну. *Божић.*

зàлāрмати, -ām сврш. *почети лармати.*

зàлатити, -ӣм сврш. покр. *в. захватити. Вук Рј.*

залаȕкати, -àȕчēм сврш. *почети алаукати.*

залахò̀рити, -лàхорӣм сврш. *почети лахорити.*

за́лац, -лца м (ген. мн. зāлāцā) **1.** *зао човек, злица.* — А, погански сине (бије га), зар такву жену напушташ па идеш у хајдуке, толико си затуцан залац? *Кост. Л.* **2.** мед. *црни пришт* anthrax.

зала̀штити (се), за̀лаштӣм (се) сврш. *почети лаштити (се), засјати (се).*

зала̀шћити, за̀лашћӣм сврш. покр. *в. залаштити.* — Од сунца језеро залашћило. *Павл.*

за̀лва ж покр. *в. заова.* — С милим деверима и младим залвама угађају свекру. *Ков. А.*

залѐбдети и залѐбдити, -дӣм, ијек. залѐбдјети, сврш. *почети лебдети.*

залѐбдјети, -дӣм, ек. залѐбдети.

залебѐтати, -а̄м и -ѐбећем сврш. *почети лебетати, почети тетурати се.*

залѐ̄ва̄ње с *гл. им. од залевати (се).*

залеваò̄нӣк, -и́ка, ијек. заљеваò̄нӣк, м *посуда којом се залива, канта за заливање.* — Видјех заљеваоник покрај грла бунарића. *Наз.*

залѐвати, за̀лѐвам, ијек. залијѐвати *несврш. и уч. према залити.*

~ **се** *несврш. и уч. према залити се.*

залѐвача, ијек. заљѐвача, ж = заливача *канта за заливање.*

залева́чити, -ѐва̄чӣм, ијек. заљева́чити, сврш. *узети да што ради левом руком; замахнути левом руком.*

залѐвачити, -ӣм, ијек. заљѐвачити, сврш. *спојити, привезати, заквачити, закачити. Р-К Реч.*

залѐгати, за̀лѐжем, ијек. залијѐгати *несврш. према залећи.*

за̀легнути и **залѐгнути,** за̀легнем сврш. = залећи **1.** *лећи (иза чега); прилећи.* — Четници су одмах залегли, и Бранко је ту групу држао приковану за земљу. *Чол.* Залегне иза зовова грма. *Божић.* **2.** фиг. *увелико отпочети, овладати.* — И настаде мир, залегне тишина. *Бал.* **3.** *достати (за нешто), покрити (дуг), бити довољан.* — Петар је задужен до грла, све имање не би му за дуг залегло. *Тип.* Не би заслужба цијелога твог живота залегла за моју главу. *Креш.* **4.** фиг. *заузети се за кога.* — Ја за свог залегох звонара. *Март.* Знам да ви морате да залегнете за царског човјека, говорио је он конзулу. *Андр. И.*

~ **се** *почети, стати дуго лежати (у болести); остати дуго у лежању.* — У најбољој снази газда Јово разболи се тешко, залеже се дуго. *Тип.*

заледѐнити, -ѐденӣм сврш. *в. заледити.* — А кад си изишао иза њих [громила], нешто би те из зрака не заледенило, већ као опекло. *Шимун.*

залѐдинити, -ӣм сврш. **1.** *претворити у ледину, учинити ледином.* — Доиста овај би . . . могао зањивити ледину, залединити њиву. *Старч.* **2.** *претворити се у ледину.* — Плуг . . . оста чекајући на тебе — . . . баштина залединила, закоровила. *Ћон.*

~ **се** *в. залединити (2).*

залѐдӣнчити се, -ӣнчӣ се сврш. *залединити се, претворити се у лединчину.*

залѐдити, за̀ледӣм сврш. прел. *претворити у лед, замрзнути, створити ледену кору на води.* — Видиш, кошава ће заледити Мораву. *Ћос. Д.* фиг. Нагонска разборитост у њеној крви заледи на часак доброхотни смијешак. *Франг.*

~ **се 1.** *прекрити се леденом кором.*— фиг. Вици заста дах. Смрзну јој се душа и заледи ријеч. *Вил.* **2.** фиг. *обуставити рад.* — У рат их тјерају индустрије које су се заледиле због хиперпродукције. *Фелд.*

Изр. **залеђени кредити** *кредити који се не могу трошити, који нису у оптицају.*

за́лѐђе и **за́леђе** с **1. а.** *оно што је неком или нечем за леђима; леђа.* — У залеђу му бијаше у полумраку неки антиквариjати. *Кол.* Сељаци се . . . окренуше у страну и опрезно, чувајући залеђе, одоше вичући подругљиво. *Бен.* **б.** фиг. *ослонац, осигурање.* — Доситеј је за свој рад имао добро залеђе. *Прод.* **2. а.** *оно што је иза нечега; позадина.* — Човјек . . . изненада угледа . . . ту стару курију . . . с оном шумом у залеђу. *Леск. Ј.* Буја и ћика природа као коров у влажним залеђима кућа, испод завалених ограда. *Андр. И.* фиг. Херцеговачки устанак . . . све је више обелодањивао своје политичко залеђе. *Јов. С.* Трст је добио положај слободне луке под талијанском управом, што омогућава промет са земљама у залеђу. *Старч.* **б.** *задњи део, задња страна, крај нечега.* — Не опазивши никога пред кућом, похитјеше за залеђе. *Гор.* Радња драме одиграва се у залеђу 1914. године, на почетку рата. *КХ 1936.*

за̀леђено прил. *ледено, хладно; као залеђен.* — фиг. А месец мирно, залеђено гледа на снежна поља и урвине леда. *Панд.*

залеђѐ̄ње с *гл. им. од заледити (се).*

залеђи́ва̄ње с *гл. им. од залеђивати (се).*

залеђи́вати (се), -ѐђујем (се) *несврш. и уч. према заледити (се).*

за̀леђицē прил. *с леђа.* — У тај пар скочи Њемац да залеђице проде Хрвата. *Шен.*

за̀лежа̄ј м покр. **1.** *необрађена, запуштена њива, ледина. Бак. Реч.* **2.** фиг. *парлог, запарложеност.* — Мој је живот био попут залежаја: никад није могô да ми зазелени. *Наз.*

залѐжати (се), -жӣм (се) сврш. *дуго остати у лежају.* — [Јестиво би] здраво тијело одмах исхитило, у желуцу слабом залежи. *Кур.* фиг. *дуго остати неактиван, улежати се.* — Ево има три године дана да

се јесмо пуно залежали. *НПХ*. Виноград се залежао. *Вук Рј*.

залелèјати (се), -ā̀м (се), ијек. залелѝјати (се), сврш. *в. залелујати (се)*. — А пред њима се опет залелија она чаробно саткана завјеса. *Леск. Ј.* фиг. Од часа до часа залелијала би свијетла радост по том лицу. *Ђал.*

залелèкати, -èлечём и **залелéкати,** -èлéчём сврш. *почети лелекати*.

залелѝјати (се), -ā̀м (се), ек. залелèјати (се).

залелу̀јати (се), -ā̀м (се) сврш. *почети лелујати (се)*.

зàлемити, -ѝм сврш. *залепити, причврстити лемом, заварити*. — Одмах се затим кутије добро залеме. *Батут*.

залемљáвање с *гл. им. од залемљавати*.

залемљáвати, -èмљавам *несврш. према залемити*.

залéнити се, зàлéнӣм се, ијек. залијèнити се, сврш. *постати лен*.

залењѝвати се, -èњујем се, ијек. зањењѝвати се *несврш. и уч. према заленити се*.

зáлепа, ијек. зàљепа, ж *в. лепак. Бак. Реч*.

залепèзати, -ā̀м сврш. индив. *почети се кретати као лепеза*. — По снегу залепезаше сенке стабала. *Ољ*.

залепèтати, -ā̀м и -èпећем сврш. *почети лепетати*.

залéпити, зàлéпӣм, ијек. залијèпити, сврш. **1.** *спојити, причврстити лепљењем*. — Нотарош . . . му залепи пола десетице на шешир. *Срем.* фиг. Грицкајући брчић, залијепио тупи поглед о под. *Матош*. **2.** *прекрити; затворити*. — Паде јунак у зелену траву . . . а вјечни му мрак очи залијепи. *Март*. **3.** нар. *опалити шамар, ошамарити; ошинути*. — Снажни Кушмељић залијепи шаком једнога и другога. *Мат.* фиг. Тетка га, не излазећи из кухиње, залепи масним погледом. *Ранк*.

Изр. пљуни па залепи *уради макар како, само да некако стоји*.

~ се *спојити се лепљењем; прирасти, прионути*. — Залепио ми се језик за непце. *Сек.* фиг. Поглед му се залепио за зид. *Рад. Д*. Очи тек . . . залијепише се горе, у огледало. *Матош*. Што се није залепио за другове као крља. *Дав*.

залепљѝвање, ијек. зањепљѝвање, с *гл. им. од залепљивати (се)*.

залепљѝвати (се), -èпљујем (се), ијек. зањепљивати (се) *несврш. и уч. према залепити (се)*.

залепр̀шати (се), -ā̀м (се) сврш. *почети лепршати (се)*.

зàлести, -езём, ијек. зàљести, сврш. *в. зањи. Р-К Реч*.

зáлет м **1.** *место куд се пчеле залећу, куд обично лете; правац летења. Вук Рј*. **2.** *брзо трчање ради замаха пред скок или пред бацање чега*. — Најприје треба учити . . . ударање лопте . . . а потом залет и скок без лопте. *Одб*. Неки већ бјеху почели да се бацају камена са залетом. *Лал*. **3.** фиг. *размах; нагао развитак*. — Стрепим од тежње . . . за једним новим залетом духа. *Кр̀кл*.

залетáвање с *гл. им. од залетавати (се)*.

залетáвати (се), -èтāвам (се) несврш. . *залетати (се)*.

залéтање с *гл. им. од залетати се*.

залéтати, залéћем, ијек. залијèтати *несврш. и уч. према залетети*.

~ се *несврш. и уч. према залетети се*.

залèтāч, -áча м необ. *онај који се залеће*. — Видећемо да нам недостаје . . . покретач стиха, смиони залетач у зону маћије. *КН 1959*.

зàлетвати, -ā̀м и **зàлетвити,** -ѝм сврш. *оградити летвама, ударити летве. Р-К Реч*.

залèтети, -тӣм, ијек. залèтјети, сврш. **1.** *одлетети за нешто, летећи зањи за нешто*. — Залетјеше голубови за кућу. *Вук Рј*. **2.** *летећи зањи куда, скренути, залутати*. — Говори голубу своме голубица: »Ти си залетео у то туђе јато, зато ја не гучем.« *НП Вук*. **3.** *натерати да почне летети, подстаћи да лети, да јури*. — Већ како је коња залећела . . . све сватове претекнула редом. *НП Вук*. Он залети хата и у трку сагне се и ограби чибук са земље. *Ъег*.

~ се **1.** *почети летети; отпочети брзо покрет, затрчати се, појурити, полетети*. — Кликну иза грма Милан и залети се према дјевојци. *Шен*. Писар, како се био залетео за Гојком, истрча у ходник. *Ранк*. **2. а.** *залутати у лету, у брзом покрету; зањи*. — Мало је наше село, али у њ се залете новости. *Вил*. **б.** фиг. *нагло упасти*. — А што рече свијет? — залети се нестрпљиво у ријеч бег Златаревић. *Том*. **3.** фиг. *превнаглити, непромишљено поступити*. — Ту се, дакле, Доситеј, рећи ћемо истину, залетио. *Јаг*. Било је јасно да се залетјела. *Кум*.

залетѝвање с *гл. им. од залетивати се*. — Залетивање донело би обадвоме грдне непријатности. *Шапч*.

залетѝвати се, -èтујем се несврш. некњиж. *в. залетати се*. В. пр. уз гл. им. залетивање.

зàлетити, -ѝм, ијек. зàљетити, сврш. **1.** *остати да (негде) проведе лето, отпочети проводити (негде) лето*. — Тако је заљетио у санџачким шумама и као откинут од покрета усамљени комит дочекао јесен. *Лал*. **2.** безл. = залетити се *увелико отпочети, настати (о лету), увелико освојити (о лету)*.

~ се безл. = **залетити** (2). — Кад се залети сасвим, ја сам удешавао те су се састајали. *Вес.*

за́летице прил. *са залетом.* — Низ стрмину слетјеше сањке . . . у сидљивом спусту, узлетјеше залетице благим . . . хумом. *Божић.*

за́летишни, -ā, -ō *који се односи на залетиште.* — Једва ушавши у залетишну луку, одмах [су сањке] вихорно струјиле низбрдицом. *Божић.*

за́летиште с спорт. *место или простор на коме се узима залет.* — Скакаоница се углавном дијели на залетиште, мост и доскочиште. *Скиј.*

залѐтјети, -тӣм, ек. залѐтети.
~ се, ек. залѐтети се.

за́летни, -ā, -ō *који се односи на залет, који служи за залетање.* — Скакаоница . . . још није имала залетну стазу. *Пол. 1959.*

залећи и **зàлећи**, -е́жēм сврш. *излећи, дати прилику да се излежe, закотити.* — Ако се често не чешљаш, залећи ћеш вашију у глави. *Вук Рј.*

~ се *излећи се, запатити се.* — Влага помаже да се залегу и гљиве свакојаке врсте. *Батут.* фиг. *појавити се, ухватити маха, ухватити корена, намножити се.* — Турци га [грмље] одмах запале, од страха да се не би хајдуци залегли. *Маж. М.*

зàлећи и **залећи**, зàлегнēм и зàлежēм сврш. = залегнути.
~ се = залегнути се.

залећи́вати се, -е́hујēм се несврш. *в. залетати се.* — Он се свакамо мишљу залећује. *Марет.*

зàлецнути (се), -нēм (се) сврш. *мало се лецнути, тргнути се.* — Брзина заноси ауто напријед, људи залецнуше натраг. *Божић.*

залечѐње, ијек. заљечѐње, с *гл. им. од залечити* (*се*).

залечи́вати, -е́чујēм, ијек. заљечи́вати *несврш. и уч. према залечити.*
~ се *несврш. и уч. према залечити се.*

залéчити, зàлēчӣм, ијек. залијèчити, сврш. *привремено излечити; излечити.* — фиг. Она треба да залечи ране јучерашњег пораза. *Ћос. Д.*
~ се *привремено се излечити; излечити се.* — Ако ли опази да је . . . црна длака израсла по њој [оспи], залијечила се оспа. *Дан.*

залешу́рати се, -а̄м се сврш. покр. *затетурати се, забатргати се* (*у пијаном стању*). — Чист ваздух жестоко је дјеловао, залешура се и прислони се уза зид. *Ћип.*

за́лив (ек. и ијек; ијек. и за́љев) м геогр. *део водене површине која залази у копно*; исп. затон: Бакарски **~**, Фински **~**, Бискајски **~**. — Попут црних немани пружаху се сред кристалног заљева Црес и Крк. *Шен.* фиг. Њихова тамна галија указа се у далеком заливу неба. *Макс.*

зали́вадити, -ӣм, сврш. *претворити у ливаду.* — Средина врта била је пуста, заливађена. *Л-К.*

зали́вати, зàлӣвām (ек. и ијек.; ијек. и залијèвати) *несврш. и уч. према залити.*
~ се *несврш. и уч. према залити се.*

зали́вача ж = залевача.

за́ливни, -ā, -ō *који се односи на заливање, наводњавање*: **~** систем, **~** поље.

залиги́вати (се), -и̏гујēм (се) несврш. покр. *умиљавати се, улагивати се.* — Залигује дијете око матере, и мати око дјетета. *Вук Рј.*

за́лиз и за́лиз м бот. *биљка из пор. љиљана, покосница* Polygonatum. *Сим. Реч.*

за́лизак и зàлизак[1], -иска м (обично у мн. за́лисци и зàлисци, ген. за́лизāкā и зàлизāкā) **1. а.** *део косе који се спушта иза слепих очију низ образе.* — Дивљака [су] лијепо обријали и ошишали, оставивши му само мале залиске око ушију. *Јурк.* **б.** *зализани, зачешљани увојак косе.* — На глави поносно стоје густи црни залисци. *Вас.* **2.** *необраслост или ћелавост која је с обе стране чела ушла у косу.* — Чело високо, бијело, као омјесечено, са четири једва . . . осјетна испупчења, два површ обрва и два испод зализака. *Ж 1955.* Имао је велику главу и велике залиске више чела. *Ћур.*

зàлизак[1], -иска м *комад соли који су говеда зализала. Вук Рј.*

зали́зан м покр. *човек који много глади косу. И-Б Рј.*

зàлӣзāнōст, -ости ж *стање, особина онога који је зализан.*

зали́зати, зàлӣжēм сврш. **1.** *почети лизати, лизнути, лазнути.* **2.** *учинити глатким лижући; глатко зачешљати* (*косу*). — Тада примијети да је зализала косу и лијепо спетљала у . . . црне плетенице. *Божић.* Сваку длачицу фризуре поставиле на право мјесто, наковрчале и зализале. *Донч.* **3.** покр. *настрадати, пропасти.* — Зализао ти је јадник: нема више ни осоља соли. *Павл.*
~ се 1. а. *глатко зачешљати себи косу.* **б.** *налицкати се; упадљиво се обући. Бак. Реч.* **2.** фиг. разг. *загладити* (*спор*). — Било је вике и пријетњи . . . али онда се све некако зализало, помирило. *Донч.*

зализи́вање с *гл. им. од зализивати* (*се*).

зализи́вати (се), -и̏зујēм (се) *несврш. и уч. првма зализати* (*се*).

за̀лизнути, -нём свр̏ш. **1.** *лизнути, лазнути*; фиг. *врло мало појести.* — Волим . . . да штогод загризем и зализнем у ашчиници. *О-А.* **2.** фиг. *додирнути, захватити.* — Сух и хладан вјетрић зализне нешто јаче над сивим камењем. *Шимун.*

залија̀вати, -и̏јāвāм несвр̏ш. покр. *в. заливати.* — Све [би ми] вода залијавала уста од милиња! *Ков. А.*

залѝјати, -ā̄м свр̏ш. покр. *в. залити.* — А то бијаху њене очи залијане сузама. *Леск. Ј.*

~ се *в. залити се.* — Лака румен залијала јој се у образе. *Лвск. Ј.*

за̀лијев м покр. *в. залив.* — Зову Боком онај чаробни залијев у који се спуштају . . . брда јужне Херцеговине и Црне Горе. *Љуб.*

залије-, ек. зале-.

залипљи́вати се, -и̏пљујēм се несвр̏ш. покр. *заљубљивати се.* — Мрси косу [вјетар] њој и Креши, па се залипљују од смијеха и радости. *Мих.*

залѝптати се, -ā̄м се и за̀липћēм се свр̏ш. покр. *задувати се.* — Што си се залиптао? Сигурно ти Илија каже: »Трчи, ако ти око испане, не сагињи се да га узмеш.« *Вуј.*

зали́ставац, -а̄вца м покр. *везен и накићен комад сукна или платна који жене и девојке привежу преко груди. Вук Рј.*

за̀листак и **за̀листак,** -ска м (мн. за̀лисци и за̀лисци, ген. за̀листā̄кā̄ и за̀листā̄кā̄) **1. а.** *оно што као лист поклапа неки отвор (у срцу, у грлу и сл.).* — Између сваке претклијетке налази се отвор са залиском окренутим према доље. *НЧ.* При гутању спусти се на отвор грла и затисне му улаз грлени залистак, тзв. лапак или језичац. *Батут.* **б.** *преклопац на нечему (нпр. на цепу).* **2.** *лист, заперак на биљкама (особито на лози).* — Залисци гроздове засјењују. *Гор.* Сазрели залисци кукуруза и једри и богато завађени клипови. *Рад. Д.* **3.** зоол. *врста морске рибе* Solea vulgaris. *Финк.*

зали́стати, -ā̄м свр̏ш. *почети листати.*

за̀лити, за̀лијēм свр̏ш. **1.** *прелити, полити неком течношћу, текућином, сипати течност у што.* — Зави му ране и зали уљем и вином. *Дан.* **2. а.** *дати коме да попије (обично болеснику или рањенику).* — Умива га студеном водицом, а зали га вином црвенијем. *НП Вук.* Сјећала [се] како га је залила водом. *Мил. В.* **б.** *узети што за пиће, попити (после једења).* — Почео је одмах послије вечере, коју је залио с неколико чаша . . . вина. *Козарч.* Тада заложе круха и сланине и залише . . . вином. *Божић.* **3.** *растопљеним металом слити; неодвојиво везати делове један за други.* — Кад интережцији оде душа на онај свет, растопе сребра па га заливају, а тело му никад не може иструнути у земљи. *Глиш.* Митар ћути, баш као да му Сузама зали уста. *Радул.* фиг. То зна само глува ноћ и несрећна женска судбина којој су уста заливена. *Андр. И.* **4.** *обложити (неким металом).* — Мирку даде двије пушке мале, обје су му у срму залите. *НП Вук.* Тешка беху врата, ко оловом заливена. *Радич.* Преко кошуље је црвена јечерма, напријед заливена златним и сребреним новцем. *Тур.* **5.** *прглити, преплавити, поплавити.* — Залише јој сузе очи. *Глиш.* фиг. Његово срце залила је радост. *Ков. А.* Изађе у двориште. Сунце је зали са свих страна. *Ћос. Б.*

Изр. **~ жалост, тугу** *угушити жалост, тугу пићем, пијанством*; **сузама залити** *много плакати, јако жалити (за нечим).* — Косово поље . . . сузама је заливено. *Јак.*; **ћутати, шутети као заливен, као оловом заливен** *не проговарати ни једне речи.*

~ се 1. *прелити се, напунити се чим течним, текућим; слити се.* — Лице му се зали сузама. *Мил. В.* Капетану се залиле очи крвљу. *Крл.* фиг. Мирко се залио руменилом до образу. *Михољ.* Сва крв јој се залила у лице. *Нам.* **2.** *добро се напити уз јело.* — Вина доста да се залијеш. *Ад.* Па кад се залију вином . . . она се прибије уза њ. *Каш.* **3.** фиг. *поплавити, преплавити.* — Силна залила се војска ко кад сиње заолују море. *Март.* **4.** фиг. *залепити се; смрзнути се, скаменити се.* — Грешнице, дабогда вам се уста залила. *Чипл.*

за̀лих заст. **1.** прил. **а.** *забадава, без посла.* — Воденица стоји залих. *Вук Рј.* **б.** *сувише, одвише.* — Имате ли још коју столицу залих? *Вук Рј.* **2.** прид. *в. залишан.* — И оно зламенује залихо пиће и једење. *Кур.*

за̀лиха ж (дат. за̀лихи) *оно што стоји као сувишно, што се још не троши, што стоји у резерви; резерва.* — Смањење залихе угља услед наглог пораста потрошње. *КН 1955.* фиг. Везирова залиха лепих речи . . . [била је] врло оскудна. *Андр. И.*

зали́чити, за̀ли́чим свр̏ш. индив. *закитити, украсити.* — Овде-онде заличио лимун, а у два велика чирака горе дебеле . . . свеће. *Шапч.*

за̀лишан, -шна, -шно *сувишан, непотребан.* — Забадао [је] своје рило у живо месо тражећи крв, не питајући је ли човјеку залишна или потребна. *Мишк.* Свет гладује . . . Залишним парама за бању помозите где је невоља. *Сек.*

за̀лишица ж *дем. од залиха.* — Мала стрелишта, гдје сужњи држе своје залишице угљена. *Креш.*

за̀лишно прил. *сувишно; излишно, узалудно.* — Залишно и озбиљних мужева недостојно је расправљати намјеру. *Старч.* Стајала је код њега сасвим залишно. *Л-К.*

за́лог м и **за́лога** ж **1. а.** *предмет од вредности, драгоценост или имање којим се неком јамчи испуњење примљене обавезе.* — Заложи другу половицу Самобору ... Амброзу Грегоријанцу, а по смрти Амброзовој спаде залог под власт његових синова. *Шен.* фиг. Имао сам друга ... који је на бојишту оставио као залогу живце. *Сек.* **б.** *јемство за извршење обавезе; јемство да ће бити нешто; подлога нечега.* — А у том је видио уједно најјачи залог њезине среће. *Новак.* Васкрс српскога државног живота ... најбоља [је] залога бољих дана. *СКГ 1937.* Братство и јединство наших народа ... залог [је] наше побједе. *Чол.* **2.** *хипотека, укњижба.* — [Француска] је узела стварну залогу над угљеницима ... и над главном електричном централом у Немачкој. *Јов. Ј.* Сувласник брода може свој дио ... оптеретити залогом [хипотеком]. *Мј. 1936.* **3.** *предмет који се стави у књигу кад се прекине читање.* — Младић намести црвену, масну вунену залогу на почетак животописа, затвори књигу. *Ранк.* **4.** *друштвена игра, фоте.* — Шетње, чај, играње и залоге кратиле су остатак дана. *Нед.*

за̀лога̄ј м *оно што се наједанпут заложи, стави у уста и прогута; мало хране, мало јела; храна (уопште), хлеб.* — Донеси овим путницима по залогај јела и мало вина. *Мат.* Нека пере и мете за онај кукавни залогај што га оставише затворени лопови. *Шен.* Да ли је човечно отимати залогај из уста и гонити их пре времена у гроб? *Лапч.*

Изр. броји му сваки ~, залогаје пази што поједе, *не даје довољно да једе; строго, са завишћу или жаљењем пази колико неко потроши;* запео му ~ у грлу *од узбуђења, страха и сл. не може да гута;* мастан ~ фиг. *обилан, богат део; ствар од вредности.*

залога́јак, -јка и **залога́јац,** -јца м (мн. -јци, ген. залòгā̄јāкā̄ и залòгā̄јāцā̄) *дем. од залогај.* — Тога дана ни залогајка не би узео. *Шапч.* Сластан господски залогајак. *Драж.* Сваки дан печенка и бијели крушац те масни залогајац. *Ков. А.*

залога̀јић и **залога̀јчић** м *дем. од залогај.* — У господску хрватску кућу нитко не дође а да не нађе који залогајић. *Бал.* Зар је могао ... другоме пропустити тако пристојан залогајчић. *Мил. Ж.*

залогода́вац, -вца м правн. *онај који даје неку ствар у залог.*

залогопри́мац, -мца м правн. *онај који прима што у залог.*

за̀лōгоровати, -рујем сврш. *почети логоровати; поставити логор.* — Чета залогорова у две издвојене куће у селу. *Вос. Д.*

залòжити[1], за̀ложӣм сврш. **1.** *дати у залог.* — Кући не могу се повратити, јер је отац заложио имање. *Шен.* И ја ћу теби, брате, дати робу и паре, а ти ћеш мени заложити кућу. *Вор.* **2.** *дати, учинити велике жртве, жртвовати (што најзначајније).* — Сви смо ми уз ово и сви ћемо главе заложити. *Вор.* **3. а.** *појести који залогај, појести мало.* — Таман да заложим нешто меса, пуче вика и треска по крчми. *Љуб.* Достојанствено гуцнуше, тихо и озбиљно заложише малко. *Бен.* **б.** (кога) *дати коме да једе, нахранити.* — Домаћица ... заложи госта бијелим хљебом и напоји га вином руменим. *Шен.* Њена ... жеља да јој Клариса ... не остане без икога ко ће је заложити, покрити и помиловати, ето, сад је испуњена. *Петр. В.*

Изр. ~ веру, реч *дати свечано обећање, тврдо обећати.* — Јамчим и ја ... логотово ако ми заложи витешку ријеч. *Вел.*

~ **се 1.** *заложити (за).* — Тамо се опет пред крчмом уставе ... те сједну да се заложе. *Јурк.* Изаћемо на његов дућан ... да се мало заложимо и почастимо. *Нен. Љ.* **2.** *заузети се (за нешто), учинити велике напоре.* — Она би се сва заложила за сваку кап крви њихове. *Глиш.* Почасни предсједник ... заложио се у свом говору за стварање ... међународне армије. *Вј. 1957.*

залòжити[2], за̀ложӣм сврш. *запалити (ватру).* — Спуштајући ствари крај места где ће се малочас заложити ватра, сваки је гласно узвикивао. *Нуш.*

залòжљив, -а, -о *што се може заложити, који може (по)служити као залога. Р-К Реч.*

за́ложни́, -а́, -о́ *који се односи на залог, који ради са залозима:* ~ банка, ~ завод, заложне књиге, ~ право, ~ цедуља.

за́ложница ж *исправа којом се потврђује да је залога примљена и да ће бити враћена кад се подмири тражбина; признаница, обвезница којом се нешто даје у залог.* — Тај се човјек ... бавио куповањем земљишта, те је било задужница, заложница. *Богд.* Требало [је] украдене заложнице само да прода и уновчи. *Пол. 1958.*

за́ложничкӣ, -а́, -о́ *који се односи на заложницу.* — Људи ... показују ... заложничке напутнице, закупничке ... листине. *В 1885.*

за̀локвити (се), -ӣм (се) сврш. *претворити се у локве, напунити се локвама, напразити локве.* — У почетку је то долазило од ријеке, преко залокваљених њива. *Лал.*

залòкотити, -ӣм сврш. *ставити локот на нешто, затворити локотом.* — Што би ти да ми нетко сапне и руке и ноге, да ми уста залокоти. *Гор.*

зало̀лати се, зàлōлăм се свр̏ш. *почети ев лолати, постати лола, почети се понашати као лола.* — Да тебе није било, ја бих се залолао с каквом дјевојком. *Цег. А.*

за̀лом м **1.** *место где је нешто заломљено*; *прелом. Р-К Реч.* **2.** песн. индив. *место где се нешто ломи (као оружје на бојишту), где је лом.* — Мало их је остало здравијех, ал' се боре по залому љуту. *Март.*

за̀ломак, -ōмка м (мн. -ōмци) **1.** *оно што остане унутра кад се нешто заломи. Вук Рј.* **2.** мн. *врхови лозе. Вук Рј.*

зало̀мити, зàломīм свр̏ш. **1.** *ломљењем одвојити део нечега, најчешће с горњег краја, закршити, сломити.* — Неки су одмах заломили хљеб и грицкајући чекали да зовну на казан. *Чол.* Пазећи да не заломе лед . . . ронили су и грцали под водом. *Лал.* **2. а.** *одсећи, орезати непотребне младице (о виновој лози). Вук Рј.* **б.** *откинути део кукурузног струка изнад клипа.* **3.** војн. *скренути с правца кретања, поћи у страну*; *заокренути*; исп. зако̀сити. — Десно крило прескаче неку врзину, те мало заломи. *Јак.* Заломи десно крило! — рикао је Малета. *Ћоп.* фиг. И зашто је њен живот . . . заломио овако безнадноме скончавању. *ЛМС 1958.* **4.** (с ак. и инстр.) *почети ломити, кршити (о рукама, о прстима).* — Придиже се мало на дивану, па само што заломи руке. *Вин.* Он очајно заломи рукама. *Донч.* **5.** индив. *проломити се.* — Наблизу заломч тутањ. *О-А.* **6.** *почети рђаво говорити (као да ломи језик).* — Заломи Американац у грозној својој француштини. *Матош.*

~ се 1. *сломити се при (врху), одломити се.* — Да ми се није заломила арбија, сад бих опалио. *Вес.* Сваки се трн заломи о наше ножне пете. *Кик.* фиг. *душевно се сломити.* — Павле увек малодушан, заломио се у вери о себи. *Сек.* У њему нешто проклија, па се заломи. *Куш.* **2.** безл. *пасти у дво (о судбини, срећи).* — У рату је како се коме заломи. *Бур.* Видећеш ти . . . како ће да ти се заломи. *Вин.*

зало̀патити, -ӣм свр̏ш. индив. *ударити, пљеснути некога (као лопатом).* — Гурне га и залопати шаком. *Божић.*

зало̀птити, -ӣм свр̏ш. *почети лоптити, почети липтати, потећи (о крви).* — Залопти крвца, пропишти до стропа. *Матош.*

за̀луд прил. = залуду *узалуд, узаман, забадава, без резултата*; *без успеха.* — Залуд вапим бога, који гасне. *Јур.* Залуд се Вуја вуче око Милкине тарабе! *Ад.* Доста, јадна жено, све је залуд! *Дуч.*

за̀лудан и за̀лу̏дан, -дна, -дно **1.** *узалудан, безуспешан*; *који је без резултата, некористан*; *празан.* — А сад је сва ваша работа залудна. *Нех.* Нису залудне моје сузе биле. *Јакш. М.* Залудни су твоји погледи увис. *Бен.* Вазда су теби, старче, по њуди залудне ријечи. *М-И.* **2.** *докон, беспослен.* — Немају никаква посла. Стоје залудни. *Нен. Љ.* У кући нема залудних руку. *Андр. И.*

залу̏дети (се), -ӣм (се), ијек. залу̏ђети (се), свр̏ш. **1.** *постати као луд, претерано се (ким или чим) занети*; *полудети.* — Немојте се ругат' ни везиру, е је био тако залудио. *НП Вук.* И шеница имаде кукоља и духовник може залудити. *Њег.* Залудио бијаше врло! *М-И.* Како се он залудио за мном . . . предуго би било да приповиједам. *Вел.* Залуди се читајући житија светих. *Ранк.* **2.** *в. залудити.* — Све је залудео, али ни једној се није предао. *Срем.*

залу̏дити, -дӣм свр̏ш. *учинити да ко буде као луд, навести кога да се претерано занесе (ким или чим).* — Ракија га је залудила. *Јакш. Ђ.* Заборави на обијесног Влаха што му је залудио кћер. *Шимун.*

за̀лудица ж = залудница (1) *залудна, бескорисна, испразна ствар*; *беспослица, беспосличење.* — Има их који . . . упорно наставе писање стихова и онда кад већ сви остали те залудице напусте. *Нуш.*

залу̏ђети (се), -дӣм се, ек. **залу̏дети** (се).

залу̏дљив, -а, -о **1.** *који се може залудити. Р-К Реч.* **2.** *који може залудити.* — фиг. Предахне пред залудљивим смирајем као пред вјечношћу. *Божић.*

залу̏дљивōст, -ости ж *могућност залуђивања. Р-К Реч.*

за̀лудњāк и **за̀лудњāк** м *онај који је залудан, докон*; *онај који време бескорисно проводи*; исп. беспосличар. — На овим дугим лепим данима окупљаше се . . . друштво сеоских залудника. *Ранк.* Има већ више тједана како залудник беспослен стојим. *Креш.*

за̀лудница и за̀лудница ж **1.** = залудица. — Други опет . . . веле да је позориште једна залудница, луксуз. *Срем.* Ово просто наглашавање врло простог и логичног принципа . . . не бијаше залудница. *Матош.* **2.** *залудна жена, беспосличарка.*

за̀лудничāр и **за̀лудничāр** м *в. залудник.* — Сликар залудничар гледа је цинички. *Матош.*

за̀лудничēње и **за̀лудничēње** с *гл. им. од залудничити.*

за̀лудничити и **за̀лудничити,** -ӣм несвр̏ш. *проводити време залудно, беспослено, беспосличити.* — Види се да нисте залудничили. *Кнеж. Л.* Он залудничи и пре се са школом. *Гор.*

за́лудно прил. *узалуд, непотребно.* — Журим кући, задржала сам се залудно. *Сек.* Залудно их је набрајати. *Петр. Б.*

за́лудно̄ст, -ости ж **1.** *доконост. Р-К Реч.* **2.** *узалудност. Р-К Реч.*

за́лудњāк и **за̀лудњāк** м покр. *в. залудник.* — Што си неће залудњаци да зборе. *Срем.*

за́лудњӣ и **за̀лудњӣ, -а̄, -е̄** *в. залудан.* — А Србијо, залудња делијо, попала вам сабље паучина. *НП Вук.* Обичај бијаше да му чине друге, веома залудње поште. *Дан.* Залудњом се дита надом. *Љуб.*

за́лудо и **за̀лӯдо** прил. *в. узалуд.* — Тко се мучи с предметом који није према њему . . . троши залудо вријеме. *Јаг.*

залу́ду и **за̀лӯду** прил. = залуд. — Залуду нада, залуд спас. *Крањч. С.* Залуду га је препоручивао знанцима. *Андр. И.* Но савјет мајмуну, као увијек, бје залуду. *Цес. Д.*

за̀лӯђено прил. *као у лудом заносу, претерано занесено, избезумљено.*

за̀лӯђено̄ст, -ости ж *претерана занесеност нечим; избезумљеност.* — А због своје залуђености и млитавог наступа из страха да је [дјевојку] не изгуби био би присиљен отићи. *Грг.*

залуђе́ње с *гл. им. од залудети, залудити и залудјети.*

залуђа́ва̄ње с *гл. им. од залуђивати.*

залуђа́вати, -ујем *несврш. према залудети и залудити.*

залужа́ва̄ње с *гл. им. од залуживати.*

залужа́вати, -ујем *несврш. према залужити.*

залу́жити, за̀лӯжӣм сврш. **а.** *учинити, ставити у луг, уштавити држањем у лугу (о кожи). Деан. Рј.* **б.** *измазати лугом (о било чему).*

за̀лукати, -а̄м и -учӗм сврш. (кајк.) покр. *завирити.* — У прозор ми тко залуче, без мен' главе не извуче. *Шен.*

за̀лумповати се, -пујем се сврш. *отпочети, стати лумповати; увелико заћи у лумповање.* — Кад се колеге залумпују, изгураш цео број. *Петр. В.*

залу́њати, за̀лӯњам сврш. *заћи, забасати, залутати.* — Лутао би около по брдима и равницама и сваки дан залуњао којекуда. *Бал.*

за̀лӯпан, -а, -о **1.** *прикован, забијен. Бен. Рј.* **2.** фиг. *духовно заостао, (при)глуп; јако занесен (нечим).* — А шта би ми, убоги, залупани сељани, знали шта би? *Ков. А.* Наш је свијет залупан! Као крава! *Крл.* Ти мушки тако су залупани да и не примете кад се когод интересује за њих. *Трифк.*

залупа́нац, -нца м (ген. мн. залу̀па̄на̄ца̄) *онај који је залупан (2); приглуп човек.* — Зар је мало . . . залупанаца у Рутки? *Бен.*

за̀лӯпа̄но̄ст, -ости ж *особина онога који је залупан.* — Веће отрцаности, застарјелости, залупаности . . . више нигдје на свијету нема. *Бен.*

залу́пати, за̀лӯпа̄м сврш. **1.** *почети лупати.* **2.** *закуцати (на прозор, на врата).* ~ **се** фиг. *претерано се занети, претерано се заљубити, заџопати се.*

залу́пача ж пеј. покр. *она која је залупана (2), приглупа женска особа.*

за̀лупити, -ӣм сврш. *нагло, с треском затворити, треснути.* — Устао сам и залупио за собом врата. *Крл.* Отац скочи да погледа у књигу, а Славко је залупи. *Сек.* ~ **се** *затворити се с лупом.*

залушка̀рати, -а̄м сврш. *почети лупкарати.*

за̀лушкати, -а̄м сврш. *почети лупкати.*

залупљи́ва̄ње с *гл. им. од залупљивати.*

залупљи́вати, -ујем *несврш. и уч. према залупити.*

за̀лушнути, -нӗм сврш. *залупити.*

залу́талō̄ст, -ости ж *стање онога који је залутао; застрањеност; несналажење.* — Напосе је био знак културне залуталости Стулијева друштвенога круга. *Комб.*

залу́тати, за̀лӯта̄м сврш. **1. а.** *сићи с пута, изгубити се идући, заблудети.* — Капетан . . . истом сада опази да је збиља залутао. *Коз. Ј.* Плашљиво се обазирао као сеоски пас кад залута у вароши. *Уск.* **б.** фиг. *поћи погрешним путем (у раду, у познавању, у политици и сл.).* — Лако се и присвојила, као сва залутала и несрећна деца. *Сек.* Свака уставна опрезност [је] преслаба кад залута народно представништво или влада. *Рад. Стј.* И талентовани писци [могу] залутати на беспутицу. *Прод.* **2.** *доћи на нервдован начин, случајно доћи.* Јеврејка [из Аустрије] некада [је] залутала . . . у крајеве српске Војводине. *Сек.* Побринула [се] и за књиге. Дневник . . . и један залутао свезак Дантеових дјела. *Торб.* фиг. Мисао често залута у далеки крај. *Кркл.*

Изр. залутала овчица ир. *особа која је пошла погрешним путем;* залутали метак (куршум, зрно) *метак који случајно погоди или може погодити оно чему није намењен;* ~ камење геол. *камени блокови донесени из северних европских крајева дилувијалним ледом у јужније крајеве.*

залучи́ва̄ње с *гл. им. од залучивати.*

залучи́вати, -ујем *несврш. и уч. према залу́чити.*

залу́чити, за̀лу̏чӣм сврш. *одлучити, одвојити нпр. јагњад од оваца.* — *Кад одвојите чопор . . .* крените и ове браве што је залучио Панта. *И-Б Рј.*

за̀лучити, -ӣм сврш. *зачинити луком, ставити лука у што.* — Гдјекоји још утуку бијелога лука те залуче. *Вук Рј.*

залу́чити (се), за̀лу̏чӣм (се) сврш. *повити (се) у лу̑к, добити изглед лу̑ка.* — Његове воденкасте очи . . . са залученим сиједим обрвама . . . учинише се . . . сумњиве. *Кос.*

за̏лф м тур. покр. *в. зарф. Вук Рј.*

зальа́штити, за̀ља̑штӣм сврш. покр. *учинити да (нешто) заблешти, да се засија. Р-К Реч.*

~ **се** *заблештати се. Р-К Реч.*

за́љев м (ијек.) *залив.*

за̏љева ж (ијек.) *оно што се дигне на врх (суда) кад се кисела сурутка налије невареним млеком. Вук Рј.*

зальеваднӣк, -и́ка м, ек. залеваднӣк.

за̀љевати, -а̄м несврш. (ијек.) покр. *в. заливати. Вук Рј.*

зальѐвача, ек. залѐвача.

зальева́чити, -ѐва̄чӣм, ек. залева́чити.

зальѐвачити, -ӣм, ек. залѐвачити.

зальењи́вати се, -ѐњујём се, ек. залењи́вати се.

за́љепа, ек. за́лепа.

зальепљи́вање, ек. залепљи́вање.

зальепљи́вати (се), -ѐпљујём (се), ек. залепљи́вати (се).

зальеска́ва̄ње с *гл. им. од зальескавати (се).*

зальеска́вати (се), -ѐскујём (се) и -ѐска̄ва̄м (се) = зальескивати (се) *несврш. и уч. према зальескати (се).*

за̀љескати (се), -а̄м (се) сврш. *заблистати се.* — У часу кад му је рука с бакљом прелетела над бунаром, он виде . . . како је доле зањескала. *Дав.* Замало се између дрвећа зањеска и поток. *Шов.*

зальески́вати (се), -ѐскујём (се) = зањескавати (се).

за̀љести, за̀љезём сврш. (ијек.) покр. *в. зањећи. Вук Рј.*

за̀љетити (се), -ӣм (се), ек. за̀летити (се).

за̀љећи, за̀љежём и за̀љегнём сврш. (ијек.) покр. **1.** *заћи, ући.* — Кад зањегла у десету годину, а десете преминула, мајко. *НПХ.* Но Суљо с псима и с тридесет Турака зањеже у гору. *Миљ.* **2.** *отпочети.* — Док зањеже десета година. *Вук Рј.*

зальечѐње, ек. залечѐње.

зальечи́вати, -ѐчујём, ек. залечи́вати.

зальо́скати, за̀љо̄скӣм сврш. нар. вулг. *нањоскати се. И-Б Рј.*

зальу́бити, за̀љу̏бӣм сврш. покр. *осетити љубав према коме, заволети.* — Он не зна још ни сада да га она љуби (заправо зањубила га истом послије његова одласка). *Леск. Ј.* Ти си, Зоро, опет зањубила до два брата, два витеза. *Наз.*

~ **се** (у кога) **1.** *осетити љубав према коме, почети волети, осетити љубав према особи другог пола.* — Упалим се, зањубим се управо људски. *Шен.* Манчу [су] све девојке гледале и све се зањубиле у њега. *Срем.* **2.** *уз. повр.* — С господом се врло зањубио, и искрену љубав отворио. *НП Вук.* На крају прве главе зањубило се двоје. *Нуш.*

Изр. ~ до ушију (преко ушију, преко главе), лудо, смртно ~ *много, претерано се зањубити.*

зальубљѐнӣк, -и́ка м *онај који је зањубљен; онај који воли.* — Млада девојка би уздахнула и с тужним осмехом говорила би очајном зањубљенику. *Јакш. Ђ.* Зањубљеници . . . не мисле озбиљно на циљ своје љубави. *Новак.* фиг. Он признаде . . . да је зањубљеник месечине. *Ћос. Б.*

зальубљѐнӣчкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на зањубљенике.* — Стекао сам већу славу зањубљеничку него итко. *Вел.* фиг. [Мора се осетити] онај чудни зањубљенички однос тла и небеског свода. *Петр. В.*

зальубље́нко м ир. *онај који је зањубљиве природе; зањубљив човек. Р-К Реч.*

за̀љу̏бљено прил. *с изразом велике љубави.* — Стајали би муж и жена још дуго крај дјетета и гледали у њ слатко и зањубљено. *Крањч. Стј.*

за̀љу̏бљенӧ̄ст, -ости ж *стање онога који је зањубљен.* — Говорило [се] по селу да је посве оглупавио од те зањубљености. *Бен.* фиг. Доводила [га је] до бијеса она њихова . . . зањубљеност и вјера у будућност. *Лал.*

зальу̏бљив, -а, -о *који се лако зањубљује.* — Упознаје се . . . са лакомисленим и зањубљивим опатом. *Панд.*

зальубљи́ва̄ње с *гл. им. од зањубљивати се.*

зальубљи́вати се, -у̏бљујём се *несврш. и уч. према зањубити се.*

зальубљи́вко м ир. *в. зањубљенко. Р-К Реч.*

зальу̏бљивӧ̄ст, -ости ж *особина, својство онога који је зањубљив.*

зальуљава́ти (се), -у̏ља̄вам (се) = зањуљивати (се) *несврш. и уч. према зањуљати (се).*

за̀љуљāј м *замах у почетку љуљања; један покрет у љуљању, њихању.* — Монотона

шкрипа иза сваког заљуљаја дражила је нерве. *Бег.*

заљу́љати, заљу̀љам сврш. *почети љуљати.*

~ **се** *почети се љуљати.*

заљуљи́вати (се), -у̀љујем (се) несврш. = заљуљавати (се).

заљуљу̀шкати (се), -ам (се) сврш. *почети љуљушкати (се).*

заљу́тити, заљу̀тим (трп. прид. заљу̀ћен) сврш. **1.** *зачинити нечим љутим.* — фиг. Опор је ваздух, нагорак светлости сок ко лага неправдом заљућена. *Мас.* **2.** фиг. *постати љут, оштар.* — Тама загустила, а студен заљутила. *Јурк.* Тако су јако стезали капке . . . да им већ заљути у очима. *Глиш.*

~ **се** *постати љуто, добити љут укус; ољутити се.*

заљу̀ћенӧст, -ости ж *својство онога што је заљућено.*

заљу̀штак, -тка̀ м **1.** *оно што је заљуштено.* **2.** покр. *в. додатак. И-Б Рј.*

заљу́штити, заљу̀штим сврш. *почети љуштити, љуштењем заћи у шта.*

за́мавица ж покр. *в. вртоглавица.* — Њима [боловима] се придружи . . . замавица и несвест. *Батут.*

замагӣјати, -ам сврш. = замађијати *обузети, опчинити магијом; бацити мађије (на кога).* — Зачарана, замагијана, фасцинирана — није осим њега ништа видјела. *Цар Е.*

замà̄глити, -ӣм и замаглӣм сврш. **1.** *покрити, прекрити маглом, учинити магловитим, замутити.* — Над гором магле замаглиле. *Фил.* Јоки замаглиле очи, хтела је да плаче. *Рист.* Сипила је киша и посвема замаглила вид. *Хорв.* **2. а.** *задимити, запушити.* — Извадим и ја лулу, нарежем дувана и замаглим. *Вес.* Воштанице се погасиле и гарав дим замаглио таваницу. *Рад. Д.* **б.** фиг. *побећи, одјурити, нестати као магла, одмаглити.* — И мјесец зашкиљи . . . и замагли опет у облаке. *Вел.*

~ **се 1.** *прекрити се маглом, постати магловит.* — Новљанско се поље замаглило. *Вук Рј.* Што се равни замаглио Травник? *НП Вук.* **2.** *замутити се; изгубити провидност; постати нејасним; не видети се јасно.* — Лијепе очи замагле јој се сузама. *Кум.* Застаде на прагу, заиграше му ноге, замаглише му се очи. *Нуш.* Гледам док се прозор не замагли, избришем, па опет наново. *Дом.* **3.** фиг. *помутити се.* — Мени се у глави замагли. *Цар Е.* Све представе и мисли разбежаше се иекуд, а свест се замагли. *Ћос. Д.*

за̀маглица ж *стање кад је свест замагљена; омаглица.* — Мозак му се вртио као од замаглице. *Шен.* Кад се тргох из те замаглице, из те несвјестице . . . стадоше ме разапињати горке слутње. *Ков. А.*

за̀магљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од замаглити (се).* **2.** фиг. *који је као маглом покривен, мутан, замућен (о очима, погледу, гласу).* — Уђе један сед старац, погрбљен, безуб, замагљених очију. *Ранк.* Гледао је око себе замагљеним али оштроумним погледом. *Торб.* Глас му је био замагљен и пун пребацивања. *Петр. В.* **3.** *поремећен (о души, разуму).* — Она страшна слика . . . само је још више могла помрачити му већ замагљену душу. *Нуш.* Расколачи очи у којима је играо неки неодређени страх . . . болно губљење замагљена разума. *Франг.*

за̀магљенӧст, -ости ж *стање онога што је замагљено; магловитост; замућеност; неодређеност.* — Кратковиде очи имају замагљеност која даје целом лицу патину меланхолије. *Поп. Ј.* У свему томе нема истине, све је срачунато на превару и замагљеност. *Бар.*

замагљи́ва̄ње с *гл. им. од замагљивати (се).*

замагљи́вати (се), -а̀гљујем (се) *несврш. и уч. према замаглити (се).*

замађијава̄ње с *гл. им. од замађијавати.*

замађијава̄ти, -ијава̄м *несврш. и уч. према замађијати.*

за̀мађијан, -а, -о *опчињен, зачаран.* — Као замађијани змај из гатке . . . збацује своју кошуљицу. *Прод.* Стане као замађијан да је гледа. *Цар Е.*

за̀мађијанӧст, -ости ж *стање онога који је замађијан.*

замађӣјати, -ам сврш. = замагијати. — Маркиза поезијом и причањем замађијам. *Њег.* Замађијала га је! — била је начисто попадија. *Лоп.*

замаза́нац, -нца м *онај који је замазан, прљавко, прљавац.* — Туче се . . . због неких одрпанаца и замазанаца. *Мих.*

замаза̀ница ж *прљава женска особа. Р-К Реч.*

замаза̀нка ж *в. замазаница.* — Што је замазанка? . . . Мислите ли се туђи? *Мих.*

замаза́нко м *замазанац.*

за̀мазанӧст, -ости ж *својство онога који је замазан или онога што је замазано.*

за̀мазати, -ажём сврш. **1.** *превући нечим житким, нечим чиме се маже, намазати.* — Ако је [шупљина] сасвим велика, претходно је ваља испунити ситним камењем, па затим замазати гипсом или цементом. *Тод.* **2.** *запрљати, упрљати. Вук Рј.* **3.** фиг.

сакрити, загладити, заташкати, забашурити; *подмазати* (*давањем новца*). — Одјутроҫ се на све стране лепе ове плакате, колико да замажемо мало ствар. *Нуш.* Замазати код господе новцима какову кривицу. *Вук Рј.*

Изр. ~ коме очи *заварати кога* (*да не види право стање ствари*).

~ се *повр.*

замазѝвање с *гл. им. од замазивати* (*се*).

замазѝвати (**се**), -àзујēм (се) *несврш. и уч. према замазати* (*се*).

замајáвање с *гл. им. од замајавати се.*

замајáвати се, -àјāвām се *несврш. и уч. према замајати се.*

замáјати, зàмājēм сврш. некњиж. *в. замахати.* — [Во] замаја репом, окрете се и оде у шталу. *Нуш.* Када би приметио да точак застаје, одскочио би и добро би га ударио да га замаје. *Богдан.*

зàмајати се, -јēм се несврш. *забавити се, занети се.* — Он се беше нешто замајао, али кад нас виде, остави посао. *БВ 1909.* Била би се замајала око дјеце. *Лал.*

зàмајац, -ājца м техн. = замашњак *масивни точак за одржавање и регулисање кретања машине, строја.* — На осовину је причвршћен точак замајац . . . који има велику снагу. *Физ. 3.*

замајѝвати, -àјујēм несврш. и уч. *в. замахивати.* — Руке му снажно замајиваху звоном. *Ранк.*

зàмājнӣ, -ā, -ō *који се односи на замах*(*ај*). — Замајна сила [љуљашке] је била толика да . . . девојка хтеде да пролети. *Уск.*

зàмајница ж индив. *в. замах.* — Одвело би га . . . укоченим замајницама сећања. *Дав.*

зāмак и зáмак, -мка м **а.** *утврђен феудални дворац.* — Музеј, библиотека и општина у древном је замку. *Матош.* **б.** *летњиковац, вила.* — Он има и мајуре, и села, и четири замка. *Глиш.*

зàмак м *место где се нешто губи, нестаје, крај чега.* — У замаку деривоја тик градскога зида . . . стајаше Анђелија. *Шен.*

замàказити, -ӣм сврш. индив. *почети сећи маказама, или као маказама.* — Штриц, штуц . . . и готово, — замакази Маркан прстима. *НИН 1960.*

замáкāње с *гл. им. од замакати* (*се*).

замáкати (**се**), зàмāчēм (се) *несврш. и уч. према замочити* (*се*).

замàкљати, -ām сврш. фам. покр. *стати макљати, журно поћи.* — Рекла тако и одмах даље замакљала, све да фрца сукња за њом. *Берт.*

замàкнути, зàмакнēм (аор. замàкнух, зàмакнӯ и замàкох, замàче и зàмаче; р. прид. замàкнуо, замàкла и зàмакао, зàмакла) сврш. = замаћи **1. а.** *заћи за нешто.* — Опазио [је] да отац замаче за гору. *Шапч.* Док Аница не замакну иза угла, похлепно напасе поглед на њеном разбујалом струку. *Мих.* **б.** фиг. *одмаћи, доста далеко отићи.* — Девојка замакла у године. *Нуш.* **2.** *изгубити се из вида, с погледа, нестати, побећи.* — А како Македонац замаче из авлије, собицом се разлеже смех. *Маш.* Рајковић би био рад замакнути куда. *Цар Е.* фиг. Већ је пола његова иметка замакло. *Мул.* **3. а.** *стегнути око чега* (*омчу, уже и сл.*). — И замаче синџир око врата. *Вук Рј.* **б.** покр. *задавити омчом*; *обесити* (*кога*). — Поповића замакоше Вука. *НП Вук.*

Изр. ~ за око *допасти се.*

~ се покр. *обесити се.* — Богме нећу, моја мила мајко, или ћу се замакнути сама. *НП Вук.*

зàмало прил. **1. а.** *убрзо, ускоро.* — Баба је принела још мало шепурине те замало . . . горела је . . . ватра. *Јакш. Ђ.* Затим изађе, па се замало опет врати с писмом у руци. *Леск. Ј.* **б.** *кратко, за кратко време.* — Замало вам било, да бог да! *Вес.* Ту се онда учини примирје, али замало. *Црњ.* [Чарда] стоји још замало, споро дише кô старица. *Чипл.* **2.** *умало, готово да.* — Замало нисам вриснуо. *Вас.* Кишица . . . претворила је цесту у кољужу . . . ја замало што нисам сломио врат. *Франг.*

замалтѐрисати, -ишēм сврш. *залепити малтером.* — Отвори се замалтеришу. *Б 1957.*

зāмама ж **1.** *оно чиме се примамљује, мамац. Деан. Рј.* **2.** *оно чиме се ко замами, опије, занесе, очара.* — Ако . . . каква удата баци око на комшију . . . хајд' ћир-Моши да јој да биља од замаме. *Срем.* [Говорило се] о свему . . . што ствара заману, разбујава машту и драж, потпирује и пали нагон. *Коз. И.*

зáмаман и **зāмāман,** -мна, -мно = замамљив *који замамљује, заноси, очарава.* — Спустила се ноћ, мека као паучина, страсна и замамна. *Мил. В.* Тамо су замамне снаше с округлим боковима и замамним цјеловима. *Бен.*

замáмити, зàмāмӣм сврш. **1.** *мамљењем привући, одмамити.* — Док нас хајдук у гору замами. *Вук Рј.* Замамите ми га само у шуму . . . викну Тарас. *Глиш.* **2.** *занети, очарати.* — Замамио [је] својом мушкарачком снагом. *Нех.* И њега [је] слагала, па да ме замами да је заволим. *Вес.*

зàмамљив, -а, -о = замаман. — Гледао ју је онако присталу и замамљиву, каква је у тај час била. *Иван.* Досећао се

сваке њене речи, сваког замамљивог покрета. *Петр. В.* фиг. *привлачан.* — Одби одлучно замамљив позив. *Том.*

замамљи́ва̄ње с *гл. им. од замамљивати.*

замамљи́вати, -а̀мљујем *несврш. и уч. према замамити.*

замà̄мљиво прил. = замамно *са замамом, привлачно;* исп. опојно. — Њезин убави, једри стас и дражесна кретња замамљиво се доимала гледалаца. *Том.* Добила је посебну собу, куда су, пригушено и тим замамљивије допирале свирке, игре, жагор. *Петр. В.*

замà̄мљивōст, -ости ж *својство онога што је замамљиво, што заноси, очарава.*— Фема је висока, црномањаста, очију пуних чара и замамљивости. *Коз. Ј.* [Драму] заодјени . . . рухом истине и замамљивости. *Војн.*

зà̄мамно и зà̄мā̄мно прил. = замамљиво. — Знала је бити и замамно кокетна. *Том.* фиг. Око будућности замамно се смије. *Уј.*

зà̄мамнōст и зà̄мā̄мнōст, -ости ж *в. замамљивост.* — Почела се очитовати сексуална замамност. *Грг.*

зà̄мāн, -а́на м *в. земан.* — Од замана како је остало, онако се и сада налази. *Њег.*

зà̄ман прил. *(у)залуд, забадава;* исп. узаман. — Од туге ли за јунаци, што их силан заман страти? *Маж. И.* Ја сам жудно хтео све за својим путем! Али заман муке. *Дуч.* И заман ћеш хтјети обновити радост. *Цес. А.*

замà̄ндалити, -и́м сврш. *мандалом, засовницом затворити врата, капију.* — Уђоше и замандалише високу капију. *Срем.* Замандали врата што је могао чвршће. *Шимун.*

~ **се** *повр.*

замандаљи́вати (се), -а̀љујем (се) *несврш. и уч. према замандалити (се).*

заманђи́јати, -ā̄м сврш. покр. *в. замаћијати.* — Ако појеш и једну длаку, онда ћеш остати заманђијан. *Ћор.*

зà̄маница ж ист. *помоћ у коњима или људима коју су лађари узимали за вучење лађа.* — Чинили смо заманицу; био сам на заманици. *Вук Рј.* Говорило се да ће јужним војводинама послати заманице. *Кнеж. Л.*

зà̄маницē прил. *в. заман. Вук Рј.*

зà̄маничкӣ, -ā̄, -ō̄ индив. *помоћни, допунски.* — Мање дисциплиновани стегови заманичке војске . . . одрекоше . . . послушност. *Кнеж. Л.*

замà̄нтрати се, -ā̄ се (само 3. л.) сврш. покр. *завртети се, бити захваћен несвестицом, омаглицом.* — Чудно! Чудно! — од висине ми се замантрала глава. *Војн.*

замà̄нути, замà̄нēм сврш. *в. замахнути.* — Дрекну Галоња и заману песницом. *Вес.* Замане руком. *М-О.*

замà̄нцē прил. *в. заман;* исп. заманице. — Нијесмо ли му говорили да не прима те погани у чету? — Јесмо заиста, но заманце. *Кост. Л.*

замà́рā̄ње с *гл. им. од замарати (се).*

замà́рати, замà̄рām *несврш. и уч. према заморити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заморити се.*

замарӣ̀јати се, -ā̄м се сврш. покр. *упутити се, отићи, заћи.* — Уђе нујан са врела Биоче, у љуте се замарија хриде. *Март.*

замаскӣ́рати, -а̀скӣрām сврш. *в. маскирати.* — Та активност се не може никако замаскирати ни сакрити. *Зог.* Диктатура [је изборима] хтела да замаскира своје право лице. *Пол. 1959.*

~ **се** *в. маскирати се.*

замà́стити, замà̄стӣм сврш. **1.** *зачинити машћу.* — Сва поцара [би се] подједнако раскошно и богато замастила. *Срем.* Вољела је јести јако замашћена јела. *Козарч.* **2.** *запрљати, упрљати машћу, нечим масним.* — У замашћеној кецељи дуби газда. *Јел.*

замà́тā̄ње с *гл. им. од замагати.*

замà́тати, замà̄тām *несврш. и уч. према замотати;* исп. замотавати.

замà̀торедӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. замà̀торјелӣ *који је зашао у старост, оматорели.* — И није, рекао бих, него тако, заматорјела старина. *Гор.*

зà̄маторити, -и́м сврш. *оматорити, заћи у старост, постати матор.*

замà̀торјелӣ, -ā̄, -ō̄, ек. замà̀торелӣ.

замà̄ћи и зà̄маћи, замà̄кнēм сврш. = замакнути.

~ **се** = замакнути се.

замаӯ́кати, -а̀ӯчēм и **замаӯкати,** -а̀ӯчēм сврш. *почети маукати.*

замаӯ́кнути, -а̀ӯкнēм и **замаӯкнути,** -а̀ӯкнēм сврш. *маукнути.* — Подреко их он погледа, па с' усправи, замаукну. *Радич.*

зà̄мах м **1. а.** *брз покрет; покрет за ударац, снажан покрет.* — На торњу се види звоно у замаху. *Пав.* Једним снажним замахом успије да за прву грану задјене свој кофер. *Кол.* Стој, мачу, буди страшнијег замаха! *Панд.* **б.** фиг. *потез; акција.* — Он је човјек од замаха. *Сим.* Ти људи . . . имају и великих замаха, великих покрета душе. *Нуш.* **в.** *удар, налет, брзо наступање.* — Само што би се кадикад јачи замах југа помијешао с капљицама. *Шимун.* Вара те

радост . . . на сваки замах ветра. *Мас.* фиг. Дознајем о епскоме замаху Срба низ Вардар. *Наз.* **2.** фиг. *јачина развитка; силина, снага; брз успон; полет.* — Српски омладински покрет дошао је до пуна замаха у шездесетим годинама. *Барац.* Значај и замах покрета у овим планинама . . . одлучи друкчије. *Ћос. Б.* Устанак у Славонији добио је све већи замах. *Дед. В.*

за̀махāј м покр. *в. замах* (*1а, в*). — Чују се замаҳаји веслача. *Ћип.* Мало јачи замахај вјетра и већ као да га никад није било. *Цар Е.*

замáхати, за̀мāшēм и за̀мāхām сврш. *почети махати.*

~ **се** *поћи некуд машући; поћи брзо:* куд си се замахао?

замахúвāње с *гл. им. од замахивати.*

замахúвати, -àхујēм *несврш. и уч. према замахнути.*

замахнúтати, -àхнītām и **замахнúтати,** -ām сврш. *разбеснети се, полудети, размахнитати се*; исп. помахнитати. — Тебе? — таку?! — ти си замахнитала. *Војн.*

замáхнути, за̀мāхнēм сврш. **1.** *учинити замах* (*I*), *брзо што покренути да се њим удари.* — Кирило на њега замахне дршком од мотике. *Ћип.* Кад га замолих да остави непознату женску у миру, он замахне према њој шамаром. *Матош.* **2.** фиг. *брзо наићи, налетети*; *брзо поћи, кренути, налетети* (*о ветру*). — Кад вјетар замахне изнад дворишта, обазрем се. *Вуј.* фиг. Прије његове смрти језикознанство [је] замахнуло сасвим новим правцем. *Јаг.*

за̀мацкати, -ām сврш. покр. *замазати, запрљати.*

~ **се** *повр.*

за̀машāј м *замах.* — Јак замашај заби [му] смртоносно копље у сами трбух. *Глиш.* Тај је [витез] једним замашајем преполовио два дивља, страховита дива. *Вел.* [Чакавштина] не може право да одоли силовитом замашају штокавштине. *Јаг.* фиг. Он је осјећао замашај те осуде. *Новак.*

за̀мāшан и **за̀машан,** -шна, -шно *крупан, велик, обиман*; *значајан.* — Сприједа Тимотија доста замашну удовицу испод руке ухватио. *Јурк.* Докопам један замашан суварак, па и ја нагох за њим да га се сит натучем. *Шапч.* Носи се већ годинама са планом једног замашног епоса о Александру Великом. *Андр. И.* Изведе замашну операцију на очима. *Шкреб.*

за̀машит, -а, -о *замашан.* — Бискуп носи селу замашит дар од велике користи. *Ћип.* Видио си потурицу млада . . . замашита и бока и струка. *Март.*

замáшити, за̀мāшīм и **за̀машити,** -īм сврш. *захватити, посегнути.* — Можебит [сам] превисоко замашио. *Шен.*

за̀машитōст, -ости ж *особина онога што је замашито.* — Наоко је безначајан, а био је од велике замашитости онда кад се одиграо. *Нам.* Караџић није испрва био ни сам потпуно начисту са замашитошћу својих реформа. *Барац.*

за̀māшно и **за̀машно** прил. *у знатној мери, знатно.* — Писац »Нечисте крви« . . . је један од наших приповедача који је најзамашније балкански. *Богдан.*

за̀māшнōст и **за̀машнōст,** -ости ж *особина онога што је замашно, што је значајно.* — У драми он губи од своје замашности, од дубине, од значаја. *Богдан.*

за̀машњāк м техн. = замајац. — Пароброди са замашњаком истискују жељезне бродове. *ОП 2.* Брзом кретњом поправља ремен на замашњаку. *Крањч. Стј.*

за̀машта̀ти, -ām сврш. *зачарати, опчинити, занети, забавити.* — То не може бит' истина, Драшко, него су ти очи замаштали. *Њег.* Но не сврши, тако је замашта његов сметен . . . поглед. *Матош.* Узми да ми замашташ оног десног стражара — натуцај нешто с њима. *Лал.*

~ **се** *предати се маштању.* — Ватра се гасила, на зими се замаштао, задремао. *Дав.*

замашћúвāње с *гл. им. од замашћивати.*

замашћúвати, -àшћујēм *несврш. и уч. према замастити.*

за̀мбак м тур. бот. *љиљан, бели крин.* — Испред куће . . . девојачка башта, пуна свакојаког цвећа: руже, каранфила, замбака. *Срем.*

замашўкати, -ām сврш. *дем. према замахати.* — Та забога, огрните се чиме! замашука старица главом. *Кум.*

замедúја ж тур. *в. захмедија.* — Иво плати гоге и мајсторе, и мајсторску замедију плати. *НП Вук.*

замèдити и **за̀медити,** за̀медīм сврш. *зачинити медом, засладити медом.* — Јање пеци . . . а замеди пренеке ракије. *НП Вук.*

замедљáвати, -èдљāвām *несврш. и уч. према замедљати.*

замèдљати, -ām сврш. *в. замедити.* — Пију врућу замедљану ракију и пуше дуван. *Дом.*

замèдљити и **за̀медљити,** за̀медљīм сврш. *в. замедљати.*

замéђак и **за̀међак,** -ећка м *оно што је за међом, поред међе.* — фиг. Рука ће ми смијех јагода у замеђцима да нађе. *Ћон.*

замеђа́шити, -ѐђа̄шӣм свршн. *ставити међу, ставити међаше, ограничити.*

за̀мезграти, -а̄м свршн. *почети мезграти, почети пуштати мезгру.*

замѐзетити, -ӣм свршн. *почети мезетити, мало појести као мезе.* — Скидоше запонце да замезете док дођу остали. *Андр. И.*

замѐзити, за̀мезӣм свршн. *в. замезетити.* — Да замезимо мало хладним бифтеком. *Креш.*

замѐкати, за̀мечӗм свршн. *почети мекати.*

замекѐтати, -ѐкеӣм свршн. *почети мекетати.*

замѐљати, за̀мељам свршн. *в. умељати. Р-К Реч.*

за̑мена и **за̄мена,** ијек. за̑мјена и за̄мјена, ж **1.** *давање (чега) за што друго, замењивање, размена.* — Неко иште његову главу у замену. *Ад.* Могло се некако замјеном доћи до духана. *Кал.* **2.** *онај који место другог што ради или куд иде, заменик, смена.* — Хорација сретнеш ли с Марцелом, замену ми на стражи — нек пожуре. *Панд.* **3.** *накнада.* — Жртвовала је своју младост не добивши ништа у замјену за толику жртву. *Ивак.*

Изр. **пасти, погинути без замене** песн. покр. *погинути а не убити ни једног непријатеља.*

за̑менӣк и **за̄менӣк,** ијек. за̑мјенӣк и за̄мјенӣк, м *онај који замењује неког другог.* — Као замјеник котарског предстојника заручио [се] с госпођицом Вандом. *Крл.* То је био . . . замјеник команданта одреда. *Чол.*

замѐнити, за̀мӗнӣм, ијек. замијѐнити, свршн. **1.** *извршити замену, променити, узети што место чега другог.* — Одаје школске и скамије прашне замених тада за пољане страшне. *Ил.* Окрене се мужу, замијенивши острвско нарјечје талијанским говором. *Вип.* **2.** *одменити кога, преузети место, улогу, дужност кога другог.* — Није ме могао нико заменити, морао сам отићи сам у курију. *Петр. В.* Онда би ме замијенио брат. *Пав.*

Изр. ~ **главу** *убити непријатеља пре своје погибије.* — Треба пуцати и заменити главу. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** уз. повр. *учинити међусобно замену, разменити се.* **2.** *убити некога од оних који ће убити њега.* — Павлуша је погинуо на Туларском вису, пошто се претходно добро заменио. *Пер.* Нијесу могли да се замијене, али се нијесу ни предали. *Лал.*

за̑меница и **за̄меница,** ијек. за̑мјеница и за̄мјеница, ж **1.** грам. *посебна врста речи која врши службу или именице или придева, упућивачка реч:* лична ~, присвојна ~. **2.** *особа која замењује (у чему) кога другог;* исп. замена (2), заменик. — Могао би дужде наћи среда своју замјеницу, не једну но триста, пак какве замјенице, да се земља тресе. *Љуб.* Она је осећала како лети онај срећни дан . . . када ће имати своју замјеницу, своју снајчицу, своју »десну руку«. *Вес.*

Изр. **ићи у заменице** *ићи у узајамне посете.* — Други се тек спремају куда на сијело, једни другима у замјенице. *О-А.*

за̑меничкӣ и **за̄меничкӣ, за̑меничнӣ** и **за̄меничнӣ,** -а̄, -о̄, ијек. за̑мјеничкӣ и за̄мјеничкӣ, за̑мјеничнӣ и за̄мјеничнӣ **1.** грам. *који се односи на заменице.* **2.** *који се односи на заменике.* — И све ће свршити тако да ће ме . . . смијенити са замјеничког положаја. *Сим.*

за̑менӣштво и **за̄менӣштво,** ијек. за̑мјенӣштво и за̄мјенӣштво, с *замењивање, заступање. Р-К Реч.*

замѐнљив, -а, -о, ијек. замјѐнљив = замењив *који се може заменити:* ~ стан.

замѐнљивӧ̄ст, -ости, ијек. замјѐнљивӧ̄ст, ж *особина онога што је заменљиво.*

замењѐнӣк, -и́ка, ијек. замјењѐнӣк, м *в. заменик.* — Место ће се попунити неким од замењеника. *Лапч.*

замѐњив, -а, -о, ијек. замјѐњив = заменљив.

замењи́вање, ијек. замјењи́вање, с *гл. им. од замењивати (се).*

замењи́вати (се), -ѐњујем (се), ијек. замјењи́вати (се) *несврш. и уч. према заменити (се).*

за̑мера, ијек. за̑мјера, ж = замерка (1) *оно на чему се може замерити;* исп. приговор, примедба. — Знам да ће бити замјере. *Шен.* Али — без замјере — ко да не познају [људи] стида. *Крањч. Стј.*

замера́вање, ијек. замјера́вање, с *гл. им. од замеравати (се).*

замера́вати, -ѐра̄вам, ијек. замјера́вати, несврш. и уч. *в. замерати.* — Штогод се замјеравало Франкопанима . . . *Нех.*

~ **се** *в. замерати се.*

замѐрало, ијек. замјѐрало, м и с пеј. *онај који лако замера другоме.* — [Он је био] цандрљив и поган на језику . . . Осим тога, он је вјечито замјерало. *Чол.*

за̑мера̄н, -рна, -рно, ијек. за̑мјера̄н *који се истиче, угледан, значајан, знатан, завидан; видан, приметан.* — Просвјета . . . никада не бијаше на тако замјерној висини. *Матош.* Занатски писац има замјерну лакоћу писања. *Уј.*

замѐра̄ње, ијек. замјѐра̄ње, с *гл. им. од замерати (се).*

замéрати, зàмēрāм, ијек. замјéрати *несврш. и уч. према* **замерити.**

~ **се** *несврш. и уч. према* **замерити се.**

замерáчити (се), -èрāчӣм (се) сврш. тур. *узети на нешто мерак, стећи вољу на што.* — Гледам ове сватове, па се замерачио, па би се и ја женио. *Ћор.*

зàмерити, -ӣм, ијек. зàмјерити, сврш. **1.** *не одобрити чији поступак; изразити неслагање с чијим поступком, приговорити, пребацити.* — Иван јој је тешко замерио што је децу завадила. *Вес.* Нећете вальда замјерити, — започне госпођа у зеленој хаљини. *Вел.* **2.** *запазити, уочити, видети; заволети.* — Замјерио га [пијетла] он пред кућом. *Радул.* Цвијету је замјерио Војканов син Радивој. *Ћип.* Јаков је замјерио дјевојку. *Кал.* **3.** *пребацити се мерећи.*

~ **се 1.** *изазвати чије неслагање, негодовање, незадовољство; изгубити нечију наклоност; увредити кога.* — Турска влада . . . замериће се руском цару. *Нен. Љ.* **2.** *преварити се мерећи, погрешити у мери. Р-К Реч.*

зáмēрка и **зáмерка,** ијек. зáмјēрка и зáмјерка, ж **1.** = замера. — Ако не нађе замјерке, поглед му се . . . задржи на стропу. *Пав.* Трећа замерка Вукова Милошевој управи тиче се економских односа. *Прод.* **2.** покр. *раздор, свађа.* — А зашто је таква замјерка између та два владара? *Вел.* Мати је шапатала: »Е, бит ће замјерке, велике замјерке!« *Михољ.*

Изр. **без замерке** *беспрекорно.*

замèрљив, -а, -о, ијек. замјèрљив **1.** *који радо чини замерке, који лако замера. Р-К Рвч.* **2.** *чему се може замерити. Р-К Рвч.*

зáмернӣк, ијек. зáмјернӣк, м индив. *онај који замера, приговара.* — Само што још нема замјерника, што уради безакоња пријека. *Март.*

зáмерно, ијек. зáмјерно, прил. *видљиво, видно, приметно.* — На зидовима . . . замјерно се истицаху ребренице на високим прозорима. *Ков. А.*

замесúвање с *гл. им. од* **замесивати.**

замесúвати, -èсујēм *несврш. и уч. према* **замесити.**

замéсити, зàмēсӣм, ијек. замијèсити, сврш. **1.** *начинити тесто (од воде и брашна и сл.), припремити за печење (тесто и сл.); измешати с течношћу.* — Најприје замијесите орехњачу. *Фелд.* На рану . . . привијте само земље, пошто је најпре замесите пљувачком на длану. *Глиш.* **2.** фиг. *удесити, направити велику неприлику, учинити што рђаво, изазвати какво зло.* — Не лудуј, враже, зар би опет хтео замијесити штогод? *Пав.* Ујка Васа? Дакле он је све то замесио? *Нуш.*

Изр. ~ **гибаницу, кашу** *подвалити, учинити пакост; учинити зло (коме);* ~ **кућу** *направити раздор у кући, међу члановима породице.*

~ **се** *направити се, створити се.* — Замеси се густа помрчина. *Рад. Д.*

замéсти, -éтēм сврш. *замешати, начинити од брашна какво житко јело; забркати.* — Замео као свињама (кад се што рђаво згotови). *Вук Рј.* Љуба им само једаред замете међу и оздравише. *Вес.*

замèсти и **зàмести,** -ètēм сврш. **1.** *затрпати; завејати.* — Мећава је . . . замела све путе. *Нех.* Зима је, снег замео све до кућних врата. *Андр. И.* **2.** *спречити (да се што учини), омести.* — Љуто би му замјерио тај болни уздисај, којим га је замео у његовим заносним размишљањима. *О-А.* **3. а.** *метењем, брисањем склонити у крај.* — Замести смеће у кут. *И-Б Рј.* **б.** фиг. *занети, однети.* — Згоде живота . . . су је замеле далеко — од свега. *Торб.* Није [се] могао смирити с мисли да му је море заувијек замело зета. *Цар Е.*

Изр. ~ **траг(ове)** *уништити, збрисати отиске трагова;* фиг. *уништити, сакрити нешто што може бити доказ кривице.*

~ **се** *нестати, изгубити се (о трагу људи и сл.).* — Врло брзо замео би му се сваки траг. *Сим.*

зàместити, -ӣм, ијек. зàмјестити, сврш. **1.** *измакнути:* ~ штап (у игри). *Вук Рј.* **2.** *наместити.* — Избави ме из мреже коју ми тајно замјестише. *Дан.*

зáмет[1] м тур. варв. *незгода, тегоба, дангуба; труд, напор.* — Уврати се к мени, ако ти није замет. *Вук Рј.* А још боље је никако и не кухати . . . Толики замет па бар да смо сити од њега. *Шапч.*

зáмет[2] м *навејан, нанесен снег на једном месту, намет.* — Лежали су . . . облаци као замети снијега. *Бен.*

зáмет[3] м *в. заметак.* — Ето, то бијаху први замети узгоја Белизарова. *Шен.* Унутарњи пулс . . . тражи, неоспорно, дубљи замет инспирације. *Коњов.*

заметáвати, -èтāвām *несврш. према* **замèсти, забацивати.** — Бијаху заметавана права Хрватске. *Старч.*

зáметак и **зàметак,** -тка м (мн. -еци) **1. а.** биол. *организам на почетном ступњу развитка, ембрион, клица.* — Под звоном немога сна клија заметак зрна. *Чипл.* **б.** фиг. *зачетак, почетак.* — Одваљена се бразда пушила иза орача и сјећала на заметак новога живота. *Тур.* Осјетила је у себи заметак љубави оне љетне вечери. *Ћип.* **2.** покр. *оно што се може заметнути на раме, нарамак.* — Прво хтела заметак [кукуруза] да отпразни, но јој се учинио лак, те га оберучке подигла са земље. *Рад. Д.*

замѐтаљка м и ж *онај који што замеће, започиње (игру, борбу и сл.).* — Гачани су заметаљке старе, увијек су игру заметали. *Март.*

за́метан[1], -тна, -тно *који чини замет*[1]; *напоран, тежак, тегобан, неугодан.* — Овај рад [је] заметан, нарочито у прилици кад се сади у великој количини. *Тод.* Анализа Назоровог дела [је] заметна у знатној мери. *Панд.*

за́метан[2] и **за̀метан,** -тна, -тно *који се односи на заметак, који је у зачетку, ембрионалан.* — Једна се станица сржи . . . преобразила у творевину коју зовемо заметна кеса (ембрионска кеса). *Бот.*

замѐтање с *гл. им. од заметати (се).*

замѐтати, зàмећем несврш. **1.** *зачињати, заподевати, започињати (шалу, причу, кавгу, свађу, бој, рат и сл.).* — Заметао сам преко цијелог дана шалу и маскару. *Коч.* Свладај се и не замећи кавге са мном! *Бен.* **2. а.** *затурати, забацивати, скривати.* — Крупно пише, ништа не замеће, но истину у очи говори. *Њег.* Говори . . . шта се десило! Шта замећеш и сакриваш! *Чипл.* фиг. (*о трагу*). — Јевта је сваки пут ишао другим правцем и вешто заметао траг. *Ћос. Д.* **б.** *запостављати, занемаривати.* — Чуло се да тебе. . . Хасан замеће, да по шатору држи робиње. *Огр.* **3.** *забацивати, стављати иза или преко нечега.* — Стојан . . . замеће мотику и журно излази. *Ранк.* Пред њима су кола, и муж већ замеће ногу на јармац. *Лаз. Л.* **4.** *правити замете, наносе, сметове (о ветру и снегу), завејавати.* — Снијег више не пада . . . само замеће, засипава и тако праши . . да се пут не разазнаје. *Бен.* Олуја вани бјесни и замеће тај свијет. *КХ 1936.* **5.** *стварати клицу, заметак; заснивати.* — Усјеви расту и замећу плод. *ЕГ.* фиг. Човјеку који хоће да замеће уљаник требају три улишта. *Љуб.* **6. а.** *правити котурове, омче, чворове.* — Прасе репом ваздан замеће, али нигде узла не завеже. *Вук Рј.* **б.** фиг. *забацивати, заплитати.* — А он ногом замеће, па прекреће, заплеће. *Кош.*

~ **се** *почети се стварати, настајати (о плоду, о клици).* — Ионако ми се не замећу краставци. *Шапч.* То ће се видети тек кад махуна почне да се замеће. *Андр. И.* фиг. Окани се сад књига и маштарија; није данас од тога вријеме и ништа се од тога не замеће. *Радул.*

замѐтикавга м *онај који замеће, почиње кавгу, свађалица. Деан. Рј.*

зàметѝште с *место где се нешто замеће. Р-К Реч.*

за́метков и зàметков, -а, -о *који припада заметку.* — Распоред и грађа крвних жила у прво вријеме заметкова развитка. *НЧ.*

замѐтљив и за́метљив, -а, -о *в. заметан*[1]. *Р-К Реч.*

замѐтљивōст и за́метљивōст, -ости ж *в. заметност. Р-К Реч.*

за́метно прил. *са заметом*[1], *тегобно, тешко.* — Одиста беше тешко и заметно управљати из Врховне команде. *Лаз. М.*

за́метнōст, -ости ж *својство онога што је заметно. Р-К Реч.*

зàметнути и замѐтнути, зàметнēм *сврш. према заметати.*

~ **се** *сврш. према заметати се.*

замѐћавити, -ӣ безл. сврш. *отпочети беснети (о мећави), бити испуњен мећавом (о времену).* — Из замећављене ноћи забрунда топ. *Вуј.*

замехўрати, -ām и **замехýрити,** -èхўрӣм, ијек. замјехўрати и замјехýрити, сврш. *добити мехур(ове); прекрити се мехуром или мехуровима.* — [Блато] расте, достиже већу или мању величину и не замехури. *Дав.*

замéцати, зàмēцām сврш. *в. умељати;* исп. замељати. *Р-К Реч.*

замéчати, -чӣм сврш. *почети мечати.*

замешàнција ж и **замешàтељство** с, ијек. замјешàнција и замјешàтељство, разг. *збрка, дармар; гужва, неред.* — Дворјани покушаше . . . да . . . растумаче . . . незгодан положај Виртемберга у целом том ратном замешатељству. *Црњ.*

замéшати, зàмēшām, ијек. замијèшати, сврш. **1.** *извршити радњу мешања, смешати, помешати.* — фиг. Ко их је замешао и ко ће из те мешавине изнети живу главу, то . . . не можеш да погодиш. *Нуш.* **2.** фиг. *замесити (2).* — Тај ти је замешао и оно с Талијанима. *Ћоп.*

замешúвање, ијек. замјешúвање, с *гл. им. од замешивати.*

замешúвати, -èшујēм, ијек. замјешúвати *несврш. и. уч. према замесити.*

зàмигати, -ām сврш. *почети мигати.*

замѝгољити (**се**) и **зàмигољити** (**се**), -ӣм (се) сврш. *почети (се) мигољити.*

замијаўкати, -јàучēм сврш. оном. *почети мијаукати.*

замијènити, зàмијенӣм, ек. замéнити.

зàмијенче с (ијек.) *оно што је замењено за друго што, замена.* — Зазорно би ми било од туђе вјере примити звоно, замијенче овога прастарог, српског. *Мат.*

замијèсити, зàмијесӣм, ек. замéсити.

замијèтити, зàмијетӣм сврш. (ијек.) **а.** *приметити, спазити, уочити.* — У њену лицу замијети нешто што није могао добро да схвати. *Леск. Ј.* По шушкању грана замијети чељаде посве близу себе. *Ћип.* **б.** *ставити примедбу, опаску.* — Ја ћу ти на ту

замијетити да сам досегао својих шездесет година. *Павл.*

замијѐшати, зàмијешām, ек. замéшати.

замијýкнути, -йýкнēм сврш. *мијукнути.* — Наједнoч замијукну негдје за грмом мачак. *Шен.*

замúлети, -лūм, ијек. замúљети, сврш. *почети милети.*

зàмилити се, -йм се сврш. уз. повр. *постати мило једно другоме, заволети се.* — Двоје су се замилили млади: Омер момче, Мерима девојка. *НП Вук.*

замилкúвати, -йлкујēм несврш. покр. *угађати, попуштати.* — Замилкује слугама. *Ћос. Д.*

зàмиловати, -лујēм сврш. **1.** *заволети (кога), жаљубити се (у кога).* — Ту сахрани оца и мајку, ту преко пута замилова дјевојку. *Лаз. Л.* Дође случајно онамо и страсно замилује жену свога шпана. *Матош.* **2.** *помиловати, погладити.* — фиг. Тако би Маде удивљено и захвално погледала обојицу, а и Станко би њу замиловао погледом. *Шимун.*

~ **се** уз. повр. *заволети се, жаљубити се једно у друго.* — Тако ти Јелица и Мићо све из дана у дан . . . док се не замиловаше. *Ранк.* фиг. Али да се сунце и месец замилују . . . не би им чедо онако сјајно било. *Јакш. Ђ.*

замúљети, -йлūм, ек. замúлети.

замињòвати, -йнујēм несврш. покр. (*за*)*обилазити.* — Боље је никад се не осветит', но рђавога за освету убит'! Стога је Веко заминовао друге, а тражио Перуту. *Миљ.*

замúнути, зàмūнēм сврш. **1.** *заћи (за шта), заклонити се; склонити се.* — Сунце [бијаше] заминуло за брежуљке. *Леск. Ј.* Помоли се које село које преће у висини и замине за брег. *Дуч.* Не огледну се, већ замину брже у кућу. *Буд.* **2.** *заобићи, проћи (поред кога, мимо кога или шта).* — Три дана су пута заминули, док су пусту воду заколили. *НП Вук.* Хтио је да их што прије замине, али како — оне стале па причају. *Сиј.* фиг. Многи ће бољу жену рад пријатеља заминут' а рђу узет'. *Миљ.* **3.** *проћи, протећи (о времену, звуку и сл.).* — Када више замину земана, док се јека била помолила. *НП Вук.* Стари . . . као да је сачекао да јека . . . гласа замине и у нашој свести. *НК 1946.* **4.** покр. *захватити, заокупити и потерати, добити.* — Пак се натраг војска повратила, и лијепи шићар заминула. *НП Вук.*

зàмиран, -рна, -рно индив. песн. *који замире, који се губи.* — Ја лутам онуд куд глас се губи и уснам' хватам замирне звуке. *Кам.*

зàмирāње с *гл. им. од замирати.*

зàмирати, -рēм *несврш. и уч. према замрети и замријети* **1.** *полагано умирати; постепено нестајати.* **2.** *премирати (од јаког узбуђења).* — Немачка је замирала од страха. *Јак.* Размахује се . . . над сагнутим главама људи у којима срце замире од страве и ужаса. *Мар.* Сида сва замире од блажености. *Сим.*

замирéње с *гл. им. од замирити (се).*

замирúвāње с *гл. им. од замиривати (се).*

замирúвати, -йрујēм *несврш. према замирити.*

~ **се** *несврш. према замирити се.*

замирѝсати, -йришēм сврш. *почети мирисати.*

Изр. замирисао на погачу (на тамјан) нар. *приближила му се смрт.*

замирѝтати, -āм сврш. тал. покр. *заслужити.* — Да ми даш . . . новца . . . колико замиритам. *Мат.*

замúрити[1], зàмūрīм сврш. **1.** *смирити, умирити, примирити;* исп. утишати. — Ћира иде те кавгу замири. *Вук Рј.* Све замири Милутине кнеже. *НП Вук.* **2.** покр. *накнадити, наплатити, намирити.* — Но тражим да ми . . . замири паром чељаде с моје земље заробљено. *Љуб.* **3.** = замирити се *поћи на боље; зарасти (о рани).* — Рана ће најбрже замирити ако јој се . . . рубови могу . . . приљубити. *Батут.* фиг. Ту је рану бискуп уочио и благом својом руком њу замирио. *Павл.*

~ **се** = замирити (3); исп. замладити се. — Замирила се рана, тј. зарасла. *Вук Рј.* Пошто се дупља [избијеног ока] замирила, дозивао неки Цеклињанин. *Вуј.*

замúрити[2], -йм сврш. хип. песн. *замирисати.* — На небесих звијезда бљедне, а на земљи цвијет замири. *Хар.* Цура цвеће у баштицу меће да замири кад лола завири. *Леск. М.*

зàмīсао, -сли ж (песн. и м) **1.** *оно што се зачне у мислима, што се смисли; намера.* — Казнио вас је више због јавних обзира него од зле замисли. *Богд.* Дријем се разби, ишчезоше маштања и замисли. *Лал.* Не знамо је ли то пренуће . . . пробудило је у њему цијело чудо нових замисли. *Креш.* **2.** *уметничка или научна основа, идеја; план.* — Ако се ја не варам, највећа је невоља у замисли. *Цар Е.* Треба признавати велику улогу сцене и глумаца у остваривању пишчеве драмске замисли. *Т. књ.*

замѝслив, -а, -о *замишљив.* — Послије пада Босне расла је снага . . . аустријског фактора као јединог, реално замисливог упоришта за . . . борбу с Исламом. *Крл.*

зàмислити, -йм сврш. **1.** *зачети, засновати нешто у мислима, у машти, смислити;*

усхтети. — К томе лукавство ово у уму замисли. *М-И.* Прво је Волоћа замислио оригиналан план. *Дед. В.* Да је само више муниције, па ћемо ми Власечицу узети кад замислиш. *Чол.* **2.** *представити нешто у мислима, у машти.* — Лице му није видео и никако није могао да га замисли. *Ћос. Д.* Замисли лајаву Терку и њеног Ивана. *Мих.*

~ **се** *предати се мислима, задубити се, утонути у мисли.* — Затим [се] у души и у срцу замисли. *М-И.* Вук се дубоко замисли и обори главу. *Куш.* Одједном застане над пуном кацом, замисли се па се онда брзо прекрсти. *Андр. И.*

замѝтати, замѝмљем несврш. покр. *в. заметати (5).* — Нови насељеници [почеше] долазити те села опет замитати. *Јурк.* С њима сложно вуче из чутуре, па замиње дебеле шале. *Ков. А.*

за́мити, замѝм сврш. покр. *натерати, (п)отерати*; исп. заjмити (2). — И он тјера за Усејином благо. Зами га бабу на дворове. *НП Вук.* На овако безочну мисао зами га невоља. *Љуб.*

замѝцање с *гл. им. од замицати.*

замѝцати, -ичем *несврш. и уч. према замаћи, замакнути.*

~ **се 1.** *нестајати, скривати се.* — Тамо се замичу иза црних одијела слабо сакрита рамена неке жене. *Кум.* **2.** *стезати себи омчу око врата*; *задављивати се.* — Догна обје руке до под грло, пак се поче замицати. *Љуб.*

Изр. замичу му (се) очи за девојком *запињу му очи за девојком, радо је гледа, види.*

замишља́вати се, -ѝшљāвāм се и -ѝшљујем се несврш. *в. замишљати се.* — Она је сада већ као каква мала женица, озбиљна, паметна, а често се и замишљава. *Цар Е.* Она би се често дубоко замишљавала. *Ков. А.*

замишља́вач, -а́ча м необ. *онај који нешто замишља.* — Такав замишљавач, као писац, говори о себи да »изражава живот«. *Шим. С.*

за́мишљај м *замисао.* — Пећине су вавек играле велику улогу како у ствари тако и у људској замишљају. *Жуј.* Како је то страшно с туђим срцем правити основе и замишљаје. *Бал.*

за́мишљājан, -јна, -јно необ. *који се односи на замишљај.* — Муче му машту замишљајним одиром. *Божић.*

замѝшљање с *гл. им. од замишљати (се).*

замѝшљати, замѝшљам *несврш. и уч. према замислити.*

~ **се** *несврш. и уч. према замислити се.*

за̀мишљен, -а, -о **а.** *утонуо у мисли.* **б.** *који постоји само у мислима*; супр. стваран. *Р-К Реч.*

за̀мишљено прил. *утонувши у мисли, замисливши се.* — Обоје се загледа замишљено у лијепи дан. *Новак.*

за̀мишљенōст, -ости ж *стање онога који је замишљен*; *утонулост у мисли.* — Фра Петар остаде дуго у мислима, а онда, као извињавајући се због своје замишљености, рече тихо. . . *Андр. И.* На лице им се навукао израз дубоке замишљености. *Кал.*

замѝшљив, -а, -о *који се може замислити.*

замѝшљивōст, -ости ж *стање онога што је замишљиво. Деан. Рј.*

замје-, ек. заме-.

замјѐтљив, -а, -о (ијек.) *који се може замијетити. Деан. Рј.*

замјѐтљивōст, -ōсти ж (ијек.) *особина онога што је замјетљиво. Деан. Рј.*

за̀мка ж (дат. за̀мци) **1. а.** *направа у облику омче или петље намештена за хватање дивљачи.* — Поларне лисице и зечеве Ескими лове замкама. *Петр. М.* У замку се једном уловила зеба. *Цес. Д.* фиг. То је било . . . све што је Драган ноћас ухватио у замке памћења. *Вучо.* **б.** *омча, петља уопште.* — Замка паде жени око врата. *Шен.* На дугачким конопцима биле су направљене замке, кроз које су људи провлачили руке. *Јак.* **2.** фиг. *клопка, смишљено припремљена ситуација за довођење непријатеља у угрожен положај*; *превара.*— Лацко бијаше човјек оштровид, вјешт свим малим замкама друштвеног живота. *Шен.* Зашто је Аника звала брата. . . Да ли је био случај? Или је спремала неку замку? *Андр. И.* Не плаше ме више нимало замке ни засједе живота. *Уј.*

Изр. пасти у нечију замку *бити преварен од некога*; *постати предмет чијих интрига*; плести (правити, постављати, намештати) замке *спремати превару*; свезати на замку *свезати тако да се одреши кад се повуче за крај.*

за̀мкнути, за̀мкнēм сврш. *в. замакнути. Р-К Реч.*

за́млад м мед. *кожица на рани која почиње да зарашћује, стварање новог ткива у рани, грануларија. Батут.*

замла́дити, за̀млāдīм сврш. *подмладити, обновити.* — Након тога . . . саће . . . у мали виноград који чека да буде замлађен. *Кал.*

~ **се** *залечити се, зарасти (о рани); обновити се.* — Да земља наша издесеткована сва се замлади. *Макс.*

за̀младњāк м мед. неол. *упаљено место око болесног зубног корена, гранулом. Бен. Рј.*

замлађи́ва̀ње с *гл. им. од замлађивати (св)*.

замлађи́ва̀ти (се), -а̏ђујем (се) *несврш. и уч. према замладити (се)*.

за́млаз м покр. *кисело млеко начињено од сурутке и у њу умузеног млека. Вук Рј.*

замла́зити, за̀мла̄зӣм сврш. *пустити што течно, текуће у млазу; нахранити музењем млека, подојити.* — Замлазити нпр. јагње, музући пуштати му млијека у уста кад не може да сиса. *И-Б Рј.*

за̀млата и **за̀млата** м нар. *онај који се радо замлаћује; будала.* — Шта ће му то [токе и јатагани] . . . Мањ' ако Србија опет не зарати с Турцима, па ако не мисли, каква је замлата, чету да купи. *Срем.* Нијесам баш таква шашава замлата као што је изгледало. *Лал.*

замлата̀рати, -а̄м сврш. *почети млатарати.*

~ **се** *заклатити се.* — Свака се свећа у песници замлатара. *Богдан.*

замла̀тати, -а̄м сврш. *почети млатати.*

замла́тити, за̀мла̄тӣм сврш. **1.** *почети, стати млатити.* **2. а.** *затући, претући, убити.* — Да га измамим из куће и замлатим као живинче. *Бег.* фиг. Замлатио га бог, па не повратио (кад хоће да се каже да је ко луд или сулудаст). *Вук Рј.* **б.** *затупити.* — Замлатио га као ковач сјекиру, па не повратио (као што ковач сјекиру исклепље пошто је замлати). *Вук Рј.*

за̀млат(и)ица ж покр. *в. ћушка, шамар.* — Падају ударци и замлатице, али и грдње и псовке. *Цар Е.* Гдје ми стиже, пашмагом ме бије, гдје достигне, замлатнице дава. *НПХ.*

за̀мла̄ћен, -а, -о **1.** *трп. прид. од замлатити.* **2.** фиг. *затупљан; будаласто занесен, загрејан.* — Напредног [ће] учитеља приказати . . . као замлаћену будалу. *Глиг.*

замлаћи́ва̀ње с *гл. им. од замлаћивати (се).*

замлаћи́ва̀ти, -а̏ђујем *несврш. и уч. према замлатити.*

~ **се** *будаласто, сулудо се заносити; неозбиљно се понашати.* — Не замлаћуј се ка' чукнут! — љутили се и чобани. *Рад. Д.* Никоме даље није стало да се замлаћује са којекаквим књигама и да их вуцара којекуда. *Вин.*

за̀млацкати, -а̄м сврш. покр. *згњечити.* — Фи! Ала је то [сир] замлацкано! *Ков. А.*

замлача́ва̀ти, -а̀чујем *несврш. и уч. према замлачити.*

~ **се** *несврш. и уч. према замлачити се.*

замла́чити, за̀мла̄чӣм сврш. *начинити млаким, загрејати до млаког. Р-К Реч.*

~ **се** *постати млак.*

замлечи́ва̀ње, ијек. замљечи́ва̀ње, с *гл. им. од замлечивати.*

замлечи́ва̀ти, -ѐчујем, ијек. замљечи́ва̀ти *несврш. и уч. према замлечити.*

замле́чити, за̀млечӣм, ијек. замлијѐчити, сврш. **1.** покр. *затровати рибе млечом (млечиком). Вук Рј.* **2.** *долити у шта млека*; фиг. **а.** *забелети.* — Над двојицом случајно помирених непријатеља замлијечи зора. *Вуј.* **б.** *добити мутан изглед очију.* — Фра Брне, држећи се за трбух, замлијечи очима. *Мат.*

замлијѐчити, за̀млијечӣм, ек. замле́чити.

замлијѐштити, за̀млијештӣм сврш. (ијек.) покр. *избуљити, заблењути, загледати се.* — Кад се он родио, све замлијештило у њ очи. *Нам.*

за̀млитати, -а̄м сврш. покр. *забасати.* — Чуј, народе, куд смо замлитали. *Њег.*

за̀мљаскати, -а̄м сврш. *почети мљаскати.*

за̀мљацкати, -а̄м сврш. *почети мљацкати.*

замљечи́ва̀ње, ек. замлечи́ва̀ње.

замљечи́ва̀ти, -ѐчујем, ек. замлечи́ва̀ти.

замнијѐва̀ти, за̀мнијѐва̄м (ијек.) несврш. **1.** *замирати, утишавати се (о звуку).* — Таласи крај њег замнијевају тајни муклијем шапутом. *Гал.* **2.** *допирати (о звуку), разлегати се, одјекивати.* — Звуци сељачке пошијевке замнијеваху негдје издалека. *Леск. Ј.* Са звоника посавских села редом замнијеваху звуци вечерњега поздрављења. *Ђал.*

за̀мњети, за̀мнијем и за̀мнӣм (ијек.) сврш. **1.** *замрети, утихнути (о звуку).* — Глас звона . . . је већ замнио и посвема пропао у тишини. *Бен.* **2.** *одјекнути, зазвучати, зазвонити.* — Замамно глазба двораном замни. *Домј.* И грозан смијех, церекање, грохот замније кô да грокћу мртваци. *Гор.*

замоби́ва̀ти, -о̀бӣва̄м несврш. индив. *позивати у мобу.* — Наимао је надничаре, замобивао комшије. *Коз. Ј.*

замо̀дрети (се), -рӣм (се) сврш. *постати модар; појавити се у модрини.* — Посљедња мека свјетлост расула се по мору, утијану и замодрелу маестралом. *Ћип.*

замо̀дрити, -ӣм сврш. *учинити, направити модрим.*

~ **се** *постати модар.* — Небо се красно замодрило. *Бен.*

замо̀зуљити се, -ӣм се сврш. покр. *добити мозуље, пликове.* — Нећу прословити за ту даћу ни зле ни добре, прије ми се језик замозуљио! *Љуб.*

зàмолан, -лна, -лно *који је пун молбе, молећив.* — Он ме наједном стисне за руку и предобрим ми замолнијем гласом загуче. *Буд.*

Изр. замолни пут правн. *начин којим се један суд обраћа другом да спроведе неку судску радњу (нпр. саслушање сведока, вештачење и сл.).*

зàмолба ж *молба.* — На замолбу господје Маје он их пусти у ходник. *Кол.*

замòлити, зàмолīм сврш. *затражити што с молбом; упутити коме молбу.* — Дошли смо . . . да вас . . . замолимо да не купујете овај мајур под шумом. *Бен.* Собарица оде да ме пријави, замоливши ме претходно да малко причекам. *Цар М.*

~ **се** (с дат.) *замолити; понизно замолити.* — Бирали су га и за кмета, али он се лепо замолио својим сељацима да њега оставе. *Вес.* Дјечак поново зајеца и опет се замоли просјакињи. *Креш.*

зàмōлница и **зáмолница** ж правн. *молба једног суда другом да саслуша неку особу с подручја тог суда.*

замомчáвање с *гл. им. од замомчавати (се).*

замомчáвати (се), -ȍмчāвām (се) *несврш. и уч. према замомчити (се).*

зàмōмчити, -ȋм и **замòмчити,** зàмомчīм сврш. *начинити неког момком, младићем, почети сматрати, огласити (кога) момком; обележити чим то оглашење.* — И Милоје већ израсте, треба га замомчити. *Вес.* То је онај што смо га летос замомчили. *Лаз. Л.*

~ **се** *постати момак.* — Кад сам се замомчио, чувао сам гуске. *Вел.* Замомчио се дјечак, оставља се дјетињства. *Ћоп.*

замонашéње с *гл. им. од замонашити (се).*

замòнашити, -ȋм и **замонáшити,** -ȍнāшīм сврш. *прогласити кога монахом, извршити обред монашења.*

~ **се** *примити монашки чин; ступити у монахе.* — Неки су се поткрај живота и сами замонашили. *Бар.*

зáмор м *изнемоглост, слабост организма као последица телесне или психичке исцрпености.* — Одговори жена задихана од замора. *Макс.*

заморáвати, -ȍрāвām несврш. *в. замарати.* — Немој га заморавати. *Јов. Ј.*

~ **се** *в. замарати се.* — Очи се заморавају. *Дов.*

зáморан, -рна, -рно *који доноси, проузрокује замор, јако тежак.* — У непрекидном, заморном раду тражила је утеху. *Ранк.* Премда су та путовања заморна, ја их очекујем с нестрпљењем. *Цар.*

зàморац, -ōрца м **1.** *човек из заморја, из преко мора, прекоморац. И-Б Рј.* **2.** зоол. *врста мајмуна:* ~ зелени Cercopithecus sabaeus. *Терм. 4.*

зàморенōст, -ости ж *стање онога који је заморен, стање онога који осећа замор;* исп. замор. — Код Енглеза почели су се . . . показивати знаци замрености. *Пов. 2.*

замòрити, зàморīм сврш. *учинити да когод осети замор, изазвати замор.* — Када ме замори равнодушно, бедно време . . . рађа ми се жеља . . . *Дуч.* Наједанпут . . . заморило га то чекање. *Кос.*

~ **се** *постати уморан, осетити замор.* — Почео је живо, но убрзо се заморио. *Риб.* Старци се брзо заморе. *Лал.*

зàмōрје с заст. *земља, крај за морем, прекоморје. И-Б Рј.*

зàмōрка и **зàмōркиња** ж заст. *женска особа из заморја, прекоморка.*

замòрљив, -а, -о *који се брзо замара.* — Нога [је] била осетљива и лако заморљива. *Сек.*

замòрљивōст, -ости ж *особина или стање онога који се брзо замара. Р-К Реч.*

зáморно прил. *са замором, замарајући.* — Интонација [је] равна и једнолика, што . . . делује заморно. *Т. књ.*

зáморнōст, -ости ж *особина онога што изазива замор. Прав.*

зàмōрскӣ, -ā, -ō *који је из заморја, прекоморски.* — Мени не треба заморског краља. *Шен.*

зàмōрци м мн. зоол. *усконоси мајмуни с кесама на предњем делу главе* Cercopithecidae. *Терм. 4.*

зàморчāд ж *зб. им. од заморче.*

зàмōрче, -ета с **1.** зоол. *морско прасе* Cavia cobaya. *Терм. 4.* **2.** *онај на коме се врше експерименти.* — фиг. Више не могу да будем заморче, па макар се сјутра сав свијет претворио у социјалистички Елдорадо. *Вуј.*

зàмōрчић м (чешће у мн.) *животиња на којој се врше медицински експерименти.*

зáмот м **1. а.** *оно у шта је нешто замотано, завијено; омот.* — Извади из платнена замота велику сребрну . . . купу. *Швн.* фиг. И куца и звони без смијеха, без бола то срце звоника у замоту мраза. *Поп.* **в. б.** *коверат, куверта.* — Скину . . . нестрпљиво замот . . . узе жељно читати. *Шен.* **2.** *пакет; завежљај.* — Сад уљезе трхоноша, држећи овелик замот. *Кум.*

замотáвање с *гл. им. од замотавати (се).*

замотáвати, -ȍтāвām несврш. **1.** *несврш. и уч. према замотати.* **2.** фиг. *извлачити се, врдати, увијати; заваравати.* — Дје-

чак замотавао, мрско му било да лаже. *Мул.* Што ту замотаваш, те ово, те оно! *Вуков.*

~ **се** *несврш. и уч. према замотати се.*

за́мотак, -тка м (мн. -оци) **1.** *замот (2), завежљај; пакет.* — Извукао је из скровишта тежак дуг замотак и опрезно га развио. *Ћоп.* **2.** *коверат, куверта; кесица.* — Он власторучно напише на замотак са сјеменкама. *Шов.*

замо̀тати, -а̄м сврш. **1.** *увити, обавити, завити, омотати (чим).* — Извади из џепа . . . мараму и њоме замота врат. *Нен. Љ.* фиг. Први вечерњи сутон замотао је крш у . . . маглицу. *Кал.* **2.** фиг. *заварати, завести на криви пут.* — Буду ли ми усташе сјутра опет избиле пред кућу, чиме ћу их сад замотати, а? *Ћоп.*

~ **се** *увити се, завити се.* — Око прута курикова замотао слак се јаче. *Наз.* фиг. Куће су се замотале у предзимску зебњу и немир. *Козарч.*

замо̀тач, -а́ча м ков. *омот, замот (1).* — Господин утом разви један замотач у торби. *Глиш.*

за̀мотљај м *замотак, завежљај.* — Разабраше се тек послије кад је Маре стала пред њих са замотљајем у руци. *Цар Е.*

за́мотнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на замот, који служи за замотавање, за увијање, омотни:* ~ папир.

за́мотница ж *коверат, куверта, замот (1б).* — Окрене се к столу и опази наслов на лисној замотници. *Ков. А.*

замо̀трити, за̀мотрӣм сврш. *угледати, опазити, спазити.* — Не би ли живо гдјегод замотрио Нестору сина. *М-И.* Никад више нећу твоје лице замотрити. *Богд.*

замоту́љак, -љка м (ген. мн. замо̀ту́љāкā) **1.** *завежљајчић; пакетић.* — Затим брзо направи замотуљак са топлом преобуком. *Ћос. Б.* У руци јој ситан замотуљак. *Донч.* **2.** *свитак, смотак.* — Ксенија је отворила свој замотуљак хартије, извади из њега документе. *Јакш. Ђ.* Извади стакленку мирисаве воде, зачепљену замотуљком крпе. *Франг.*

замоту́љати, -а̄м сврш. *дем. према замотати. Вук Рј.*

замо̀чити, за̀мочӣм сврш. *ставити (што) у течност, у текућину.* — Ама нека когод замочи перо, одмах ти ту потегне капетана. *Глиш.* И ти би хтио своју њушку да замочиш у корито. *Бен.* Замочио руку у најежену матицу. *Дав.*

~ **се** *заронити; пасти (у нешто).* — Његов дуги брк . . . замочио се био једном приликом у мастионицу. *Сек.*

за̀мочић м *дем. од замотак, замотуљак.* — Хитро извади из недара некакав замочић од папира. *Ков. А.*

за̀мразити, -ӣ безл. сврш. *настати; стегнути (о мразу), јако захладнети.* — Кад јаче замрази, да се чува зиме! *Дим.*

~ **се**[1] *замрзнути се.*

за̀мразити се[2], -ӣм се сврш. **1.** *омразити се, доћи с ким у омразу.* — Са Сигисмундом се . . . и с поданицима замразих рад тебе. *Марк. Ф.* Све је тражио око кола, с кола, с ким се кадгод замразио. *Берт.* **2.** *постати мрзак, постати одвратан.* — Још су му се више замразили људи који отимају своме . . . поштење. *Бал.* Поклé ми се замразила лула, од онда само: јој и јој. *Новак.*

замрачéње с *гл. им. од замрачити (се).*

замрачи́ва̄ње с *гл. им. од замрачивати (се).*

замрачи́вати, -а̀чујēм *несврш. према замрачити.*

~ **се** *несврш. према замрачити се.*

замра́чити, за̀мрā̀чӣм сврш. **1.** *начинити мрак; отклонити светлосне изворе; прекрити чим што не пропушта или слабо пропушта светлост.* — Замрачи прозор и затвори врата за собом. *Ћос. Д.* фиг. Ваљда су му на час његове властите мисли замрачиле вид. *Шег.* Страст ми хоће здрави суд замрачит. *Богд.* **2.** *смрknути се;* фиг. *натмурити се (о лицу).* — Лице Славкино замрачи. *Ком.*

~ **се** безл. *смрачити се, смрknути се.* — Од те магле и таме се замрачи море. *М-И.* Кад се замрачи, госпон Мића . . . жури код госпа-Саре. *Сек.* фиг. *натмурити се.* — И одједном, као велом, тугом се замрачи. *Каш.*

за̀мрдати, -а̄м сврш. *почети мрдати.*

за́мреж м мед. *мрена на оку* cataracta. *Бен. Рј.*

замрè̀жача ж покр. *торба од мреже.* — Новица узе . . . мању торбу замрежачу, развеза је. *Вујач.*

за̀мрежити, -ӣм сврш. *превући, покрити мрежом или чим сличним.* — Пауци би нам небо замрежили. *Радич.* фиг. Небо над пониквом замрежише јата птица. *Куш.*

Изр. ~ **рибу** *опколити рибу мрежом.*

за̀мренити се, -ӣ се сврш. *превући се мреном (о очима).* — Очи канда ми се замрениле. *Дук.*

за̀мрēти, за̀мрēм, ијек. за̀мријети, сврш. **1. а.** *изумрети, престати живети; престати давати знаке живота; нестати.* — Била је то велика задруга, али кад оно бише красте, замре. *Вес.* Има десетак година што је она [кајкавска ријеч] и под тим старим кро-

вом замрла. *Леск. Ј.* **б.** фиг. *утишати се (о звуку).* — Замро звук. *Андр. И.* **2.** *обамрети (од страха, јаког узбуђења и сл.).* — Замрло ми срце, скочим и гледам. *Новак.* Кад Вук застаде висећи над реком, четрдесет партизана замреше у дрхтању. *Ћос. Д.*

Изр. ствар је замрла *не говори се више о томе.*

замрзáвање с *гл. им. од замрзавати (се).*

замрзáвати, -рзáвам *несврш. и уч. према замрзнути.*

~ **се** *несврш. и уч. према замрзнути се.*

замр̏зети и **замр̏зити,** -зӣм, ијек. замр̏зити и замр̏зјети, сврш. *осетити мрзњу према коме, омрзнути.* — Замрзио је на сав свијет, на све људе. *Ћал.* Откад сам с њиме и у кући му, и на сунце сам замрзила. *Ћип.* Само човјеку [је] дано да може да замрзи на свој живот. *Андр. И.*

~ **се** *уз. повр.* — Заволе [се] због једне ситнице . . . или се замрзе исто тако. *Петр. В.*

зàмрзнути[1], -нӗм сврш. **1.** *учинити да се нешто претвори у лед, да заледи, да се превуче ледом.* — Овај ће вјетар замрзнути Дунаво. *Вук Рј.* Слушам како грањем замрзнутим у моја окна голи орах бије. *Шант.* фиг. Од тих ће речи да замрзне у мени . . . мисао. *М 1867.* **2.** *занемети, заћутати, зашутети.* — Што сте замрзле, што не зборите? — подвикну Матан на жене. *Лоп.*

~ **се а.** *претворити се у лед, смрзнути се, следити се.* — У нашим крајевима воде се зими замрзну и ослабе. *Вук Рј.* фиг. [Аници] се у жилама замрзла крв. *Шимун.* Вани по равни почне киша падати, а мени се срце замрзне. *Вил.* **б.** *ледом се чврсто привезати уз нешто.* — Замрзла ми се ципела уз под кола. *Р-К Реч.*

Изр. замрзли су (се) кредити банк. *обустављен је новчани оптицај; новчани заводи не исплаћују.*

зàмрзнути[2], -нӗм (аор. зàмрзнух и зàмрзох; р. прид. зàмрзнуо и зàмрзао) сврш. *в. замрзети.* — Замрзоше . . . они један на другог, па се погледају кô душмани. *Вес.* Она је морала замрзнути своје просто одело, тишину и самоћу. *Петр. В.*

~ **се** *уз. повр. према замрзнути*[2].

зàмријети, зàмрӗм, ек. зàмрӗти.

замркáвати, -ркáвам *несврш. и уч. према замрknути.*

зàмркнути, -нӗм (покр. зàмрчӗм) (аор. зàмркнух, зàмркнӯ и зàмркох, зàмрче и зàмрче; р. прид. зàмркнуо и зàмркао) сврш. = замрћи **1.** *смрачити се, смркнути се, пасти, спустити се (о ноћи).* — Доћи . . . док не замркне вече. *Вел.* фиг. Већ му је и самом замркнуло од хода и прича. *Каш.* **2.** *дочекати ноћ, мрак, наћи се, застати се (где) у ноћи, заноћити.* — Нико од гостију није смео замркнути у кући где је слава. *Нен. Љ.* Дану причај који што сте дошли, да идемо, да не замрчемо. *Њег.*

Изр. замркао, а не освануо *каже се о човеку који ноћу утече или нестане, који ноћу умре или га неко убије, или одведе. Вук Рј.*

зàмрлӣ, -ā, -ō **1.** *изумрли; нестали.* — Најобичније се усвајају сирочад из замрлих кућа. *Ђорђ.* То се грле два замрла света. *Бој.* **2.** *обамро, премро.* — Он се завукао у раките и замрлим срцем гледао. *Пец.*

зàмрлӧст, -ости ж *стање, особина онога што је замрло; обамрлост.* — Крв је почињала да струји, замрлост је пролазила. *Ђур.*

замр̏љāвка ж бот. *в. лӣсац (2). Сим. Реч.*

замр̏љати, зàмр̏љам сврш. *упрљати мрљама, замазати; укаљати.* — фиг. Слава коју он има широм читаве земаљске кугле и коју узалудно покушавају да замрљају — и то је слава потпуно разумљива. *Пиј.*

замр̀мљати, -ām сврш. *почети мрмљати.*

замрмòлити, -р̀молӣм и **замрмòљити,** -р̀мољӣм сврш. *почети мрмолити, мрмољити.*

замрмòрити, -р̀морӣм сврш. *почети мрморити.*

зàмрса ж и **зàмрсак,** -ска м *оно што је замршено, што је у нереду, збрка, замршај; замршеност.* — Није ту дакле у језику замрсе, него је метеж у нашој плиткој глави. *Павл.* Нагађа шта може да испане, на примјер, из замрсе. *Сим.* Унутрашњост . . . расула се као замрсак црева из бурага. *Петр. Б.* фиг. Неко је вријеме тај замрсак прикривала . . . моја бистра опрезност. *Вел.*

замр̏сити, зàмр̏сӣм (трп. прид. зàмр̏шен) сврш. **1.** *учинити да нешто буде у нереду (о нитима, концима, коси и сл.), заплести, запетљати.* — После замрси косе моје густе. *Станк.* Вјетар . . . шушкаво се петља да нешто замрси у оцвалом цвијећу. *Мих.* фиг. Бог би их . . . знао шта су били међу собом замрсили. *Ад.* **2.** фиг. **а.** *учинити нејасним, неразумљивим, сложеним.* — [»Учени« људи] често . . . и најјасније ствари замрсе. *Јаг.* И у својим најбоље конструисаним реченицама . . . потрудио [се] бар нешто да замрси. *Бел.* **б.** *довести у забуну, збунити.* — За час тињи Турке замрсише, сломише их низ тврдо стијење. *Радич.* **3.** *нејасно рећи, промрмљати;* исп. промрсити. — Он никад неће људски одговорити, него заплете, замрси, па тек окрене други разговор. *Глиш.* Какав свијет! — замрси Адил срдито. *О-А.*

Изр. ~ ствар *створити забуну, довести (нешто) у тежак положај.*

~ се 1. *заплести се, запетљати се.* — Придржите ми да смотам ово мало конца, ал' пазите да се не замрси! *Шапч.* фиг. Погледи се обадвојице замрсе разбарушено, стравично, сметено. *Цес. А.* **2.** фиг. **а.** *постати нејасним.* — Свилар . . . осети како . . . се у свести све поново замрсило. *Вас.* **б.** *бити доведен у забуну, збунити се.* — Опет [би се] пук помео и замрсио. *Павл.* **3.** фиг. *забунити се нечим, занети се у мислима.* — Свако гледа шта ће чут' од тебе, а ти си се нешто замрсио. *Њег.*

зàмрсица ж *замрса, замрсак.* — фиг. То је све сотона заплео . . . Сад ваља да се мотамо у тој замрсици. *Бег.* Нагон . . . заузлао [је] замрсицу њихових нејасних чежња. *Цес. А.*

замр̀твати, -ām сврш. покр. *постати као мртав, јако ослабити.* — Замртвало од глади! — рече у себи домаћин. *Вес.*

зàмрћи, зàмркнēм (покр. зàмрчēм) сврш. = замрknути.

зàмрцање с *гл. им. од замрцати.*

зàмрцати, -рчēм *несврш. и уч. према замрћи, замркнути.* — Бренђа је . . . замрцао и осветао у планини. *Лал.*

замр̏чати, зàмр̏чēм сврш. оном. *почети мрчати, зарежати (о псу).* — Све то бијаше тихо обављено, да је једва мало само замрчао стари кућни пас Везир. *Том.*

зàмрчити, -ӣм сврш. *замазати нечим црним, зацрнити нечим.* — Морадосмо замрчити комад хартије. *Старч.* Место на коме је било написано откуда је Вук родом беше нешто замрчено, те га ниси могао прочитати. *Јакш. Б.*

замршáвање с *гл. им. од замршавати (се).*

замршáвати, -ршāвām = замршивати *несврш. и уч. према замрсити.*

~ се = замршивати се *несврш. и уч. према замрсити се.*

зàмршāј м *оно што је замршено, заплетено.* — фиг. Разложио сам . . . несретне замршаје наше љубави. *Шен.* Тражећи [истину] . . . у замршају свесних и несвесних лажи, он је . . . био духовит. *Петр. В.*

зàмр̄шен, -а, -о **1.** *трп. прид. од замрсити (се).* **2.** *нејасан, неразумљив; сложен.* — Због својих тешких и замршених послова фратри су послали у Стамбол фра Тадију. *Андр. И.* Рад те нове установе био [је] врло замршен. *Краљч. Стј.*

зàмр̄шено прил. *заплетено, нејасно, збуњено.* — Пришао ми је замршено. *Црњ.*

зàмр̄шенōст, -ости ж *особина, стање оног што је замршено.* — Замршеност петроградског живота дјеловала је на њ. *Краљч. Стј.*

замршéње с *гл. им. од замрсити (се).* — Да се размршењу угну управо они који су замршење увели. *Старч.*

замршúвање с *гл. им. од замршивати (се).*

замршúвати, -ршујēм несврш. и уч. = замршавати.

~ се = замршавати се.

зàмћи, зàмкнēм сврш. заст. *в. замаћи.* — Далеко замкли у планину. *Вук Рј.*

замудр̀вати, -ујēм сврш. *стати мудровати.*

зàмȗж прил. кајк. само у изразу: пòћи ~ *удати се.* — Само су двије замуж пошле. *Шен.* Касно сам пошла замуж! *Бал.*

зàмузгати, -ām сврш. *начинити на чему музге, упрљати.* — Кућа му је стара чудно овештала, ветар је прољуљô, киша замузгала. *Змај.* Излупани прозори замузгани [су] и пуни паучине. *Сек.*

зàмузен, -а, -о **1.** *трп. прид. од замусти.* **2.** фиг. покр. *затупан.* — Они су замузени и држе много до тих ствари. *Бон.*

зáмука и **зâмука** ж **1.** *оно што се с муком стече, зарада.* — Дође ти лепо други па ужива твоју замуку. *Вес.* **2.** *оно што је мучно, криво.* — Шарац му стаде посртати . . . Марку је то замука. *М 1867.* **3.** *мука, труд.* — Привредник у њему [воћу] с мало замуке може имати . . . извор за своје богатство. *Тод.*

замȕкати, зàмȕчēм сврш. *стати мукати.*

замукúвање с *гл. им. од замукивати.*

замукúвати, -ȕкујēм *несврш. и уч. према замукнути.*

зàмукло прил. *ћутке, шутке.* — Излази на капију . . . старосједилац . . . и у неприлици, замукло гледа дошљаке. *Бон.*

замȕкнути, зàмȕкнēм и **зàмукнути,** -нēм сврш. **1.** непрел. *заћутати, зашутети; не чути се више, престати (о говору, песми и др.).* — Радост би и пјесма . . . замукла чим би их видјела. *Шимун.* Пуцњава наједном замукну. *Бос. Б.* **2.** прел. *ућуткати, ушутkати.* — У таквој пригоди тешко би се дао замукнути. *Шимун.*

~ се *в. замукнути.* — Мучи, вило, муком се замукла. *Вук Рј.*

замȕљати (се), зàмȕљām (се) сврш. *в. замуљити (се).* — Светла линија . . . као да је испливала из замуљаних вода баруштине. *Јевт.*

замуљúвање с *гл. им. од замуљивати (се).*

замуљúвати (се), -ȕљујēм (се) *несврш. и уч. према замуљити (се).*

замȕљити (се), зàмȕљīм (се) сврш. *напунити (се) муљем.* — Језеро се замуљило.

Маж. И. Канали се у ливадама замуљили. *Донч.*

замӯмлати и **замӯмљати,** -ам̄ сврш. *почети мумлати, мумљати.*

замумо̀љити, -ӯмољӣм свршц. *почети мумољити.* — Хм! замумоља . . . разочаран. *Наз.*

замумо̀њити, -ӯмоњӣм сврш. *почети мумоњити.*

замуму̀љити, -ӯмӯљӣм сврш. *замотати, завити.* — У трљицу сав терет сави и замумуљи, чврсто свеза. *Кош.*

замурдáрити се, -ӯрдāрӣм се сврш. *запустити се (у нечистоћи), занемарити своју спољашњост.* — У шајкачи и великим чизмама, са пуштеном брадом, помало замурдарен . . . он је добијао . . . и војничке погледе. *Јов. С.*

за̀мурити, -ӣм сврш. **1.** *замочити; загњурити.* — Најбоље ће бити да сиђем . . . и да замурим чело у вир. *Божић.* **2.** *замотати, увити (лице, главу).* — Онако замурена у мараму . . . она је била нелепа. *Петр. В.*

замуса̀нац, -нца м (ген. мн. замӯса̄нāца̄) *замусан, прљав мушкарац, прљавко.* — Све своје замусанце ископао из снијега. *Ков. А.* Зар . . . је мало . . . оних замусанаца? *Бен.*

замуса̀ница и **замӯса̀нка** ж *замусана, прљава женска особа.*

за̀муса̄нōст и **за̀мӯса̄нōст,** -ости ж *стање онога који је замусан.*

за̀мусати се, -а̄м се и **замӯсати се,** за̀мӯса̄м се сврш. *постати мусав, запрљати се (обично о лицу).* — А ја се већ замусао од плача. *Пец.*

за̀мусти, -ӯзӗм сврш. *пустити музући млаз млека; задојити.* — Кад не би могли . . . да уклоне труна, каква млада жена замузла би у око из својих прсију нешто млијека и замало трун би испливао наполье. *Шимун.* Шути Ибро као замузено дијете. *Куш.*

замӯтити, за̀мӯтӣм сврш. **1.** *учинити мутним.* — Девојке те претекоше, ведром воду замутише. *НП Вук.* И само уживање вина у стању је да замути најбистрије очи. *Уј.* фиг. Онда му је замутио радост. *Мар.* **2.** фиг. **а.** *створити тешкоће, изазвати немир, забуну.* — Све су ово замутили странци. *Ћоп.* **б.** *помутити односе, завадити, створити раздор.* — Аустрија [је] Угарију и Хрватску тако замутила. *Старч.*

Изр. ~ воду *изазвати немир, завадити; начинити штету;* ~ јаје *ставити јаје у јело, зачинити јајем;* ~ памет (некоме) а) *навести на луде мисли;* б) *збунити.*

~ **се 1.** *постати мутан.* — Небо се беше замутило. *Шапч.* И очи јој се замутиле и сва се зачас промијенила. *Ивак.* **2.** фиг. *постати заплетен, замршен.* — Послови српски замуте [се] и заплету још већма. *Вук.* Прилике се још већма замутише кад умре хрватски херцег Андрија. *Шиш.* **3.** безл. **а.** *осетити вртоглавицу, несвестицу.* — Човјеку се . . . замути у глави. *Јонкв.* **б.** *осетити муку, бол.* — Нека што остадох гладан, но ми се замути у дробу. *Мат.*

за̀мӯћено прил. *мутно;* фиг. *мутних очију.* — Још се мере [људи] замућено и питају се исколачено. *Каш.*

за̀мӯћенōст, -ости ж *особина онога што је замућено, мутно.*

за̀мући, -укнӗм и **за̀мӯћи,** -ӯкнӗм сврш. *в. замукнути.*

замућѝвање с *гл. им. од замућивати (се).*

замућѝвати, -мӯћујӗм *несврш. и уч. према замутити.*

~ **се** *несврш. и уч. према замутити се.*

замуцáвање с *гл. им. од замуцавати.*

замуцáвати, -ӯцāвам̄ = замуцивати *несврш. и уч. према замуцати.*

за̀муцак, -цка м индив. *муцање.* — Ненаметљиво и уз замуцак савјетује. *Јел.*

за̀муцати (се), -а̄м (се) сврш. *почети муцати; промуцати.*

замуцѝвати, -ӯцујӗм несврш. и уч. = замуцавати. — Замуцивао [сам] неколико пута. *Марк. Св.*

за̀муцкати, -а̄м сврш. *дем. према замуцати.* — Замуцка стари Кнежић збуњено. *Бур.*

замуцкѝвало м и с *онај који (у говору) замуцкује. Р-К Реч.*

замуцкѝвање с *гл. им. од замуцкивати.*

замуцкѝвати, -ӯцкујӗм *несврш. и уч. према замуцкати.*

за̀муцнути, -нӗм *сврш. према замуцати.* — Онда би . . . мало замуцнуо. *Ж 1955.*

замӯчање с *гл. им. од. замучати.*

замӯчати[1], за̀мӯчам̄ *несврш. према замучити (3).*

замӯчати[1], -чӣм сврш. **а.** *почети мучати, зањутати, зашутети.* **б.** *прећутати.* — Не бих хтјела ни пикњице замучати. *Шен.*

за̀мучити, -ӣм сврш. **1.** *почети мучити.* — Опет јој буде у души као да ју је замучио љубомор и бол. *Бал.* **2.** *изложити муци, напору, намучити.* — Праведник . . . Нит' кога замучио, нит' се невољан излежавао. *Рад. Д.* Баш низашто [сам вас] замучио на овај састанак. *Креш.* **3.** *с муком заслужити. Вук Рј.*

~ **се** **1.** *потрудити се, с муком поћи куда*; *намучити се.* — А што сам се стара замучила од мојега до твојега двора. *Вук Рј.* **2.** *добити порођајне болове* (*о породиљи*). — Још од заранка се Стојна замучила. *Рад. Д.*

зâмчица **1.** ж *дем. од замка.* **2.** м покр. *обешењак, окачењак. Р-К Реч.*

зàнавēк, ијек. зàнавијек, прил. *за вечита времена, заувек, коначно.* — Смрт . . . њуде . . . занавек растављa. *Жуј.* Ево ме к теби занавијек. *Матош.*

зàнавека и **зàнавеки** прил. (ек.) песн. *в. занавек.* — Збогом, крчмо, занавека. *Јакш. Ђ.* Да ли и њих клета смрти занавеки у гроб спрти? *Радичевић.*

зàнавијек, ек. зàнавēк.

зана́вљање с *гл. им. од занављати* (*се*).

зана́вљати, зàнāвљам *несврш. и уч. према зановити.*

~ **се** *несврш. и уч. према зановити се.*

занàвљач, -а́ча м *онај који нешто занавља, обнавља, који доноси нешто ново.* — [Народ] осећа потребу да буде . . . и револуционарни занављач и конзервативни традиционалист. *Петр. В.*

зана́глити (се), зàнāглим (се) сврш. *пренаглити* (*се*). — Каја се што је лудо занаглио. *Ћип.* [Муж] је дигао на њу руку — занаглио се. *Новак.*

зàнāго прил. покр. **а.** *заиста, доиста, уистину*; *дакле.* — Сад му се, занаго, чини . . . да је све то снијевао. *Мат.* **б.** *узалуд.* — Новац те је смео, благо, пусто благо, па зато нас вараш, — ал' ти је занаго. *Змај.*

зàнадити, -ӣм сврш. заст. *заварити* (*метал*), *таљењем, топљењем спојити делове метала.* — Донио сјекиру да јој се занаде распукле ушице. *Бан.*

занађи́вати, -ађујēм *несврш. према занадити.*

зàнāјвише прил. покр. *в. понајвише.* — Најучише земљу шумске звијери, занајвише вуци грабежљивци. *Јурк.*

зàнāт, -а́та м тур. **1.** *рад, посао као стално занимање научено појединца* (*мајстора*), *обрт*: зидарски ~, обућарски ~, столарски ~. **2.** *занимање, струка, звање, професија.* — Песништво у стиху и слику мало је чудан занат. *Поп. Б.* **3.** *вештина, умешност, знање, мајсторија.* — Бечић је од оне врсте мајстора који са великим занатом изазива на разрачунавање. *КР 1924.*

Изр. дати на ~ *дати на учење заната*; испећи (добро свој) ~ *знати* (*добро свој*) *посао*; мајстор од заната *добар, вешт мајстор*; од заната *извежбан, прави*; отићи на ~ *ступити на учење заната, отпочети посао своје струке*; по занату ир. *који је нешто претворио у занат, у занимање*: љубавник по занату, патриота по занату; терати (свој, стари) ~ *не одустајати од својих навика*; то му је ~ *то је његов посао.*

зана́так, -тка м (мн. зана́ци, ген. зàнāтāкā) *дем. од занат. Вук Рј.*

занàтлија м **1.** *онај који се бави неким занатом, обртник.* **2.** *човек од струке, звања, професије.* — [Техника] се исто тако одмах ту у првом читању у глави позоришних занатлија меша с утисцима драме. *Грол.*

занàтлӣјка ж *женска особа занатлија.*

занàтлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на занатлије.* — Доситеј . . . био је дијете занатлијске породице. *Бараћ.*

занàтлӣјство с *занатлијски сталеж.* — [Тражи] модерну организацију занатлијства. *Скерл.*

зàнāтнӣк м заст. *в. занатлија.* — Да сте здраво, моји занатници марни! *Крањч. С.*

зàнāтнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на занатнике.* — Сав начин како се код нас литерарна хисторија гојила, био је . . . некад занатнички, статистички. *Бараћ.*

зàнāтнōст, -ости ж индив. *занатска рутина, увежбаност.* — Крај све уобичајености и занатности уме да развуче [запева] некако искрено. *Петр. В.*

зàнāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на занат.* — Њена су подузећа мала, готово занатског типа. *ЕГ 2.* фиг. И занатске сузе забрађених жена све то тако грубо и сурово дира. *Рак.*

зàнāтски прил. *на занатски начин, као занат, као* (*што се ради*) *у занату.* — Они . . . проводе свој век ловећи јегуљу занатски. *Петр. М.*

зана́тство с *занати, занатска радиност.* — Занатство и пољопривреда су заостајали. *ОП 2.*

занàџија м покр. *в. занатлија.* — Несигурно [је било] стање како радничке класе у фабрикама тако и занаџија, трговчића и земљоделаца. *Марк. Св.*

занàџӣјскӣ, -ā, -ō покр. *в. занатлијски.*

зана́шати (се), зàнāшām се *в. заносити* (*се*).

занèбити се, зàнебӣм се сврш. индив. *дићи се на небу, одскочити високо.* — [Месец] занебио се стрмо, високо у уздуху. *Кос.*

зàнēбље с необ. *небо* (*као позадина неког предела*). — [Учка гора] се љубичином бојом одбија од пламеног занебља. *Шен.*

зàнедāрје, ијек. зàњедāрје, с *оно што је на недрима, уз недра* (*о одећи*). — Ако же-

ли да буде војну драга, нека носи зањедарје пуно драгољуба. *Водн.*

зàнемāр м заст. *в. немар.* — Па тим и оправдаше једном онај занемар што га показиваху досад у похађању »села«. *М 1867.*

занèмāреност, -ости ж *стање онога који је занемарен, онога што је занемарено.* — У драми је приказао занемареност сељачког свијета. *Барац.*

занемáрење с *гл. им. од занемарити (се).*

занемàрив, -а, -о = занемарљив *који се може занемарити.* — Он сматра студиј средина за занемарив. *Уј.*

занемарúвање с *гл. им. од занемаривати.*

занемарúвати (се), -ȁрујēм (се) *несврш. и уч. према занемарити (се).*

занемáрити, -èмāрīм сврш. *престати марити за што, престати водити бригу (о чему), запустити.* — Због кога да он занемари мајку? *Вес.* Неће га ни заборавити ни занемарити. *Грг.*

~ **се** *постати неуредан, аљкав према себи, запустити се.* — Ви сте се врло занемарили, једногодишњи добровољче! *Јонке.* Тај се човјек посве занемарио због ваше кавге. *Бен.*

занемàрљив, -а, -о = занемарив. — На краћим растојањима време путовања радиоталаса практично [је] занемарљиво. *Пол. 1959.*

занéмело, ијек. занијèмјело, прил. *изгубивши моћ говора, без речи, немо.* — Партизани су занемело гледали за њим. *Бос. Д.*

занéмелōст, -ости, ијек. занијèмјелōст, ж *стање онога који је занемео.* — Плач, смирење, псовка и занијемјелост рзали су једно уз друго, а често се и мијешали у свађу. *Цес. А.*

занéмети, -мīм, ијек. занијèмјети, сврш. 1. **а.** *постати нем, изгубити моћ говора.* — Занемела су уста његова. *БК 1906.* фиг. Дође [ће] време . . . кад ће чула моја редом да занеме. *Рак.* **б.** *престати говорити, изгубити тренутно моћ говора (од узбуђења и сл.).* — Није? — истисну Дора на смрт блиједа, јер је стара од препасти занијемјела била. *Шен.* Живи су занемели од ужаса. *Јак.* **2.** *заћутати, зашутети; не чути се више.* — Песма је замрла, приче занемеле. *Јак.* Нато су оне гласине за неко вријеме занијемјеле. *Цар Е.*

Изр. занемела су уста (нечија) рет. *умро је.*

занéмити, зàнēмīм, ијек. занијèмити, (трп. прид. зàнēмљен) сврш. *учинити кога немим. Прав.*

занемòћати, -āм сврш. *в. занемоћи.* — [Војници] »занемоћају« па улете у прво двориште. *Јак.*

занемòћи и занèмоћи, -èмогнēм сврш. *постати немоћан, разболети се.* — Сека почела да поболева; оздрави, поправи се, па опет занемогне. *Сек.* Јутрос уједанпут занемогао па је отишао у тамничку болницу. *Креш.*

занèмчати, -āм, ијек. зањèмчати, сврш. *почети немчати (говорити немачки). И-Б Рј.*

занеобрива́нити, -ивāнīм и **занеобријáнити,** -ијāнīм сврш. покр. *дуже времена занемарити бријање. Вук Рј.*

занерéдити, -нèрēдīм (трп. прид. занèрēђен) сврш. *учинити неуредним, нечистим, прљавим, запрљати;* исп. занечистити.

занерeђúвати, -нèђујēм *несврш. и уч. према занередити.*

занесвéстити се, -èсвēстīм се, ијек. занесвијèстити се, сврш. *онесвестити се.* — Медвједу се заврти мозак, занесвјести се и посрне. *Шант.* [Девојчица] се занесвестила. *Сек.*

занесвијèстити се, -èсвијестīм се, ек. занесвéстити се.

занèсен, -èна, -èно = занет **1.** *трп. прид. од занети (се).* **2.** *пун маште, фантастичан.* — [Гради] најзанесеније планове. *Јов. Ј.* Кад разлију се у тишину те пјесме луде, занесене, ја видим степу, мјесечину. *Цес. Д.*

занесéнко м *в. занесењак.* — Зашто би иначе . . . био такав занесенко? *Дав.*

занесèно прил. = зането *у заносу; у занесености; замишљено, неприбрано.* — Хусеин . . . је занесено слушао Марију. *Том.* Стојећи на школском прагу, занесено је гледала за децом. *Макс.*

занèсенōст, -ости ж = занетост *стање онога који је занесен, занос, одушевљење.* — Устрајао сам код тога с толико . . . мрачне занесености. *Шкреб.* Понекад се тргне из занесености и сети се јучерашњег дана. *Марк. М.*

занесењāк, -áка м (вок. зàнесењāче; мн. -áци) *онај који је занесен нечим, који се лако заноси;* исп. фанатик. — Био је од оних занесењака који су много хтјели, много подузели. *Крз. Ј.* Та оставите . . . занесењака. Воли да гладује . . . него да . . . гледа своја посла. *Донч.*

занесењāчкī, -ā, -ō *који се односи на занесењаке:* занесењачке мисли, ~ идеализам.

занесењāчки прил. *као занесењак.* — Њен муж, занесењачки изгубљен. *Рад. Д.*

занесењáштво с *особина или стање занесењака, занесених људи;* исп. фанатизам.

занѐсти и **зàнести**, -èсēм свршс. *в. занети.* — Вријеме те сутрашње никад преварит неће ни ноћ те преварљива ведра занести. *Марет.*

зàнēт, -а, -о, ијек. зàнијет = занесен.

зàнēти, -èсēм, ијек. зàнијети, (аор. 2. и 3. л. зàнесе и зàнē; р. прид. зàнео, -ēла; трп. прид. занèсен, -ена и зàнēт), свршс. **1. а.** *склонити, ставити у страну (иза нечега).* — Он завуче руке у џепове од капута, занесе оба лакта за леђа и тако стаде према нама. *Вукић.* **б.** *окренути задњи крај, заокренути.* — Када дођу на узвратиште, вешто занесу ралом. *Бур.* **2. а.** *однети, одвући, скренути неког с пута, правца.* — Дрина вода зла је брода: синоћ Марка занијела. *НПХ.* Ох, жено, жено! . . . Куда ме зане? Куд ли поведе? *Јакш. Ђ.* Враг би га знао који га вјетар занесе у Крагујевац. *Матош.* **б.** *повући, понети.* — Пределе [су] . . . тако лепи да путника занесу у неки пријатан сан. *Нен. Љ.* И зан'јела ме машта — пред хрпу чудне твари. *Краљч. С.* **3.** фиг. *обузети, одушевити, усхитити.* — Многе је борба понела и занела, заволели су је. *Цвијић.* То одушевљење било је толико занело твога тату, толико га опило да је потпуно заборавио . . . *Ђос. Б.* **4.** *остати у другом стању, затруднети.* — С ким сам занијела нећу вам рећи. *Цес. Д.* Прве двије године [Невена] не роди, и тек прољетос занесе. *Андр. И.* **5.** покр. *преварити у рачуну, закинути, украсти.* — Немој занијети најамника, сиромаха и потребитога . . . подај му најам његов. *Дан.*

Изр. занело га је вино *пијан је.* ~ **се 1.** *нагнути се на једну страну, заљуљати се.* — Мој отац као да се мало занесе, па се наслони лактом на раме материно. *Лаз. Л.* Цела се кућа . . . занела лево и десно. *Ђос. Б.* **2.** *задубити се, удубити се (у што).* — Гледалац с прозора бјеше се . . . за час занио у идиличне мисли. *Јурк.* Поп и Бошко занели се у разговор, па и не опазише куд се дену Вуја. *Глиш.* **3.** *бити ван себе, пасти у занос, изгубити се, изгубити свест (у болести).* — Занесе се [болесник] као у неко бунило. *Глиш.* Суморан поглед одавао тешку бол његову и она би се опет занијела. *Мул.* **4.** фиг. *препустити се неком осећању, одушевити се нечим.* — Није она за нашу кућу! — Није, и ја велим! Али он . . . занео се баш зорли. *Лаз. Л.* Занијети се било чим што није у грешном тијелу. *Крклл.*

Изр. ~ у сан *задремати*; занела му се глава *завртело му се у глави.*

зàнēто, ијек. зàнијето, прил. = занесено. — Јесенас [смо] зането корачали. *Макс.*

зàнēтōст, -ости, ијек. зàнијетōст, ж = занесеност. — У занетости [је] тражио своју обожавану Гркињу. *Јакш. Ђ.*

занéћати, зàнēћām свршс. = занећкати *навести, наговорити кога, утицати на кога да одрекне, одбије. Вук Рј.*

занећúвати, -ēћујēм *несврш. и уч. према занећати.*

зàнећкати, -ām свршс. = занећати.

занећкúвати, -ēћкујēм *несврш. и уч. према занећкати.*

занèчистити, -ūм свршс. *учинити нечистим, запрљати, замутити.* — Заведоше [га] иза прве бараке, у занечишћен простор. *Ђоп.* Чистећи језик, пречистунац му занечисти духовност, смисао. *Шим. С.*

занечишћúвати, -ūшћујēм *несврш. и уч. према занечистити.*

занèшен, -а, -о непр. *в. занесен.*

занèшенōст, -ости ж *в. занесеност.*

занешèњāк, -áка м *в. занесењак.*

занешèњāчки прил. *в. занесењачки.*

занúзати, зàнūжēм свршс. *започети низање.* — Храбре Перицу, присиљавају га да заниже новим здравицама. *Јел.*

занúјати (се), зàнūјām (се) свршс. *в. зањихати (се).* — На збор . . . ког колевка српска занија. *Митр.* Немачка колона се занија, ускомешa и покида. *Ђос. Д.*

занијèкати, зàнијечēм свршс. (ијек.) *пореći; одговорити одрично.* — Финанци нијесу могли ни мрве занијекати. *Кум.* [Командир] важно занијече главом. *Ђоп.*

занијèмити, зàнијемūм, ек. занéмити.

занијèмјело, ек. занéмело.

занијèмјелōст, -ости, ек. занéмелōст.

занијèмјети, -мūм, ек. занéмети.

зàнијет, -а, -о, ек. зàнēт.

зàнијети (се), занèсēм (се), ек. зàнēти (се).

занијèтити, зàнијетūм свршс. (ијек.) покр. *запалити, изазвати (пламен).* — Шибица на догару пала у . . . шкатуљу ормарића . . . и занијетила пламен. *Драж.* фиг. Та племенита обрана занијети у њезину срцу љубав. *Шен.*

зàнијето, ек. зàнēто.

зàнијетōст, -ости, ек. зàнēтōст.

зàникад(а) прил. *за појачање, уз прил. никад(а).* — Марушки никад неће отићи, никад и заникад! *Ђоп.* Знам да он то не би никад заникада преболио. *Креш.*

занúмāње с **1.** *гл. им. од занимати (се).* **2. а.** *оно чиме се неко бави, позив, струка, професија.* — Ти си правник по свом грађанском занимању. *Крл.* Она прва двојица нису имали сталног занимања. *Пер.* **б.** *привремено бављење нечим; посао; забава.* — Сада је он само у грозничавом стању од нестрпљења, па тражи само себи занимање. *Лаз.*

Л. Седим на јастуцима и гледам у мутне кровове. То ми је занимање. *Црњ.* **в.** *војна обука, вежбање.* — Одведите битницу [батерију] на занимање. *Фелд.* Иначе се јуче нису [војници] много претргли на занимању. *Пол. 1958.* **3.** *показивање, испољавање пажње, интересовање.* — Андрија . . . није знао да ли би се смио порадовати томе занимању професора за Тита. *Новак.* И ја сам се сам . . . са занимањем осврtао за њим. *Петр. В.*

заним̀ати, зàнӣмām несврш. **1.** *изазивати пажњу, интересовати.* — Но све то не занимаше Борковићеве кћерке. *Леск. Ј.* Занимаће вас извесно да чујете што о овом супружанском пару. *Срем.* **2.** *пружати забаву, задовољство, забављати.* — Зашто се не би књижевницима опростила та малограшна навика да својим делима не занимају читаоце. *Нуш.* **3.** *давати посла, запошљавати, заузимати радом, ангажовати.* — Свака ћурчијска радња занимала је 40—50 радника. *Дед. Ј.*

~ се 1. а. *предавати се каквој активности, бавити се.* — Мора бити да се тада и јаче занимао историјом. *Поп. П.* Занимао се савременим обретима [открићима]. *Баз.* **б.** *показивати пажњу, наклоност, придавати значај (коме), интересовати се (за кога).* — Господа . . . су се занимала за Веру прошле сезоне. *Нвх.* Он [се] не усуди да покаже да се није занимао за игумана. *Чипл.* **2.** *проводити време у пријатном расположењу, забављати се.* — Ти се радо занимаш с њиме? Нећу да тајим. *Трифк.* **3.** заст. *бити запослен, боравити.* — Под помоћним особљем . . . сматрају се сва она лица . . . која се стално занимају у радњама, било ради изучавања . . . или за награду. *Лапч.*

занимáција ж разг. *шала и забава.* — Забављамо се . . . Занимација и забављација све у шеснаест. *Вин.*

занӣмив, -а, -о *занимљив.* — Занимиве згодице у друштву. *Шен.* Данас си ми занимивија. *Бег.*

занӣмивӧст, -ости ж *занимљивост.* — У том бијаше занимивости. *Кос.*

занӣмљив, -а, -о *који побуђује, изазива занимање, пажњу, интересантан.* — [Описа] по коју тамну уличицу те занимљиве смјесе сељака и грађана. *Војн.* Фратри . . . нису више занимљиви. *Андр. И.*

занӣмљиво прил. *на занимљив начин, интересантно.* — О том [је] фрајла Лаура једанпут врло занимљиво и у четири ока причала. *Том.*

занӣмљивӧст, -ости ж **1. а.** *особина онога што је занимљиво.* **б.** *занимање (3), интересовање, радозналост.* — Привући позорност пролазника, те кочију и путнике у њој учинити предметима необичне занимљивости. *Креш.* **2.** *оно што изазива занимање, занимљива ствар, предмет.* — Стидљив јереј Василије . . . показао нам је . . . занимљивости манастира. *Рад. Д.*

занӣнати се, зàнӣнām се сврш. покр. *зањихати се, заљуљати се.* — Зацвилише гајде. . . склопише се руке и сави се вијенац па се занина, потреса и заигра. *Торд.*

занӣхати (се), зàнӣхām (се) и зàнӣшēм (се) сврш. *в. зањихати (се).* — Видим! — учини он и заниха главом. *Нуш.* Ни кроз сећање да ми се занишу какве гране. *Макс.*

занӣшанити, -ӣм сврш. *в. нанишанити.* — Да почем који балија иза грма на нас не занишани. *Павл.*

зàништити, -ӣм сврш. *уништити.* — Требало је заништити богатог сељака. *Шен.*

зàновēт, ијек. зàновијет, ж **1.** *неугодност, непријатност изазвана досадним приговарањем, приговор, сметња.* — Чим се сељак дотакне ствари која би ти могла донијети зановијети, направи се нејасан. *Мат.* Код отпремања [поштанских пошиљака] било много зановијети: посао ишао споро. *Цар Е.* **2.** бот. *биљка из пор. лепирњача* Cytisus, Genista, Laburnum, Petteria; исп. жутица. — По планини паштровској . . . гуши [те] мирис девесиља и зановети. *Љуб.* Усправила се под дрветом зановијети. *Торб.*

зановēталац, -аоца, ијек. зановијèталац, м *зановетало.* — Један између њих, познати зановијеталац, стаде се . . . препирати. *Дук.*

зановēталица, ијек. зановијèталица, ж *она која зановета, досађује.* — Коњска муха — зановијеталица час је нестајала . . . *Јел.*

зановēтало, ијек. зановијèтало, м и с *онај који зановета;* исп. зановеталац. — Није пусто зановетало из досаде. *Матош.* Хтела [би] да се отресе неког зановетала. *Цар М.*

зàновēтан, -тна, -тно, ијек. зàновијетан **1.** *који зановета, досађује; досадан.* — Годинама и њему отешчао живот и зановијетно му и тешко ово путовање у град. *Тип.* Упопречио се да нас можда осоколи и спроведе кроз ову зановетну пустош. *Павл.* **2.** (одр.) *који се односи на зановет (биљку).* — Са ниска ивичњака ускочи у зановијетни честар покрај пута. *Вуј.*

зановēтање, ијек. зановијèтање, с *гл. им. од зановетати.*

зановēтати, -òвēтām и -òвēћēм, ијек. зановијèтати, несврш. *приговарати, досађивати приговарањем, говорити неважне ствари, бесмислице.* — Што он више зановијета, тим се она више смеје. *Нен. Љ.* Као, — за-

новијета Јоза опет, — јеси ли заборавила што сам ти рекао. *Вел.*

зановѐтāч, -áча и **зановѐтāш,** -áша, ијек. зановјѐтāч и зановјѐтāш, м *зановетало.* — Нисам ја зановетач или свадљивац. *Шен.*

зā̀новётка, ијек. зā̀новијетка, ж *заповест (1).* — Не може с њим десет ријечи проговорити . . . да му не проспе живу жеравицу љутих зановјетака на главу. *Јурк.*

зановѐтљив, -а, -о, ијек. зановјѐтљив *који радо, често зановета.* — Трипче . . . помаже својим лопудским пријатељима да надмудре зановјетљивог и будаластог старца. *Комб.*

зановéтнути, -òвётнēм *сврш. према зановетати.* — И лати се посла спрам старачке моћи: овдје зановетнут', тамо и помоћи. *Вел.*

зā̀новијет, ек. зā̀новёт.

зановијет-, ек. зановет-.

занòвити, зā̀новīм сврш. *приновити, обновити.* — Наш друштвени живот [ће] . . . зановити живот мирисом народнога духа. *М 1867.* У пуној слободи [ће] зановити традицију дедова наших. *Петр. В.*

зановјѐтāч, -áча и **зановјѐтāш,** -áша, ек. зановѐтāч и зановѐтāш.

зановјѐтљив, -а, -о, ек. зановѐтљив.

зā̀нога ж покр. *крак, језичац земљишта, огранак.* — Обрнусмо од запада и од заноге пакрачке. *Павл.* Прешли поточић, попели се поред једне заноге. *Лал.*

зā̀ноктица ж (обично мн.) **1.** анат. *кожа око нокта, на корену нокта.* — Око му лутало с ноката око којих је копао заноктице. *Тур.* Зашто су му прсти били пуни заноктица? *Макс.* фиг. Да, ред и закон [говорио је валија] . . . Ја заноктице једне овде не трпим. *Андр. И.* **2.** мед. *гнојаво запаљење меса испод нокта* panaritium, onychia. — фиг. Док не такнем ту заноктицу, дотле и не боли. *Бен.*

занòрити, зā̀норīм сврш. покр. *в. заронити. Вук Рј.*

зā́нос м **1.** *болесно душевно и телесно стање у којем је поремећен рад чула и разума, несвесно буњање;* исп. бунило. — Чисто дијете дошло ван себе; некаква му ватра подишла обрашчиће, и кад што проговори, то је као у некаквом заносу. *Лаз. Л.* У заносу сјаји болесничко лице. *Полић.* **2.** *прéтерано одушевљење, усхићење, ентузијазам.* — Глатко фино лице час би се зажарило племенитим заносом. *Шен.* И он [је] учествовао у неким демонстрацијама, пун идеала и младићког заноса. *Дом.* **3.** *замишљеност, задубљеност, расејаност.* — На »мртву стражу?« . . . повтораваше у своме тужном заносу бача-Марко. *Јакш. Ђ.* Нека лупњава и неки крештави глас тргоше га из заноса. *Мат.* **4.** пом. *угао за који струја или ветар занесе брод са правца вожње, курса. Свезн.*

зā́носан, -сна, -сно **1.** *који је пун заноса (2).* — Нема више онога дуготрајног, заносног миловања. *Ранк.* Звук звона . . . разноси . . . слике најзаноснијих нада о слободи. *Крл.* **2.** *који заноси својом лепотом, чарима, узвишен.* — И леп је. — Веома. Најзаноснији је члан царскога дома. *Бој.* Она је и сама знала . . . да . . . није баш заносна. *Кол.*

занòсйлька ж индив. *она која заноси, очарава.* — Чудна јогуница, а опет сасвим умиљата заносилька. *Јакш. Ђ.*

зā́носнт, -а, -о *заносан.* — Јадна ли бијаше та борба жарке, заносите . . . душе. *Војн.* [Стере] даље своје свјетло на живе, заносите слике. *Шен.*

занòсити, зā̀носīм **1.** *несврш. према занети и занијети.* **2. а.** *говорити неки језик са страним нагласком, изговором.* — Глас му је био дубок, али је у говору заносио, рекао бих, на грчки. *Јакш. Ђ.* Пјевао [је] дрхтавим, несигурним гласом, заносећи на чешки. *Козарч.* **б.** фиг. *бити сличан, подсећати, прелазити (у тону, боји, мирису и сл.).* — Да, флаута . . . управо није флаута, али је јако налик . . . Онако као кларинет, а заноси на фаготу. *Лаз. Л.* Утегнут у дуги и црни салонски капут, који је . . . мало заносио на зеленкасту боју. *Куш.*

Изр. глава (ме) заноси, заноси ме у глави *осећам несвестицу.*

~ **се** *несврш. према занети се.*

зā́носито прил. *заносно.* — Како просто, ал' опет заносито говори о свом животу. *Шен.*

зā́носно прил. *са заносом, занесено, изванредно.* — Она [га] воли заносно, лудо. *Јанк.* Заносно миришу ружмарин и кадуља. *Мар.*

зā́носнōст, -ости ж *особина онога што је заносно, изванредност.*

зановā́вāње с *гл. им. од зановāвати.* — Тај залазак [сунца] подсећа на зановāвање у баруштинским пределима. *Сек.*

зановā́вати, -òвāвām = зановīвати *несврш. и уч. према зановīти.* В. пр. уз гл. им. зановāвање.

занòћати (**се**), -ā (се) безл. сврш. *пасти, настати, спустити се (о ноћи).* — Доћи ћемо кући кад зановћа. *Кум.* Кад се зановћало, отишли смо. *Чол.*

зановā́вати, -òвīвām несврш. и уч. = зановāвати.

занòћити, зā̀новīм сврш. **1.** *остати (негде) преко ноћи, затећи се (негде) кад настане ноћ и тамо је провести.* — За живу главу не смеју да зановће [крај мртваца]. *Глиш.*

Једне ноћи заноћили су код букава. *Ћос. Д.* **2.** безл. *пасти, настати (о ноћи)*; исп. заноћати (се). — Већ је заноћило било. *Шен.*

~ **се** *заноћити (2)*. — Кад се заноћи, . . . он изађе. *Сек.*

зàношёње и **занòшёње** с *гл. им. од заносити (се)*.

занòшљив, -а, -о **1.** *који се лако заноси, који је пун заноса.* — Он је, додуше, човек млад, али га нико не познаваше као сањалицу, као сувише заношљива осетљивца. *Шапч.* Она је увек била глупа и заношљива. *Маш.* **2.** *в. заносан (2).* — Рећати бих знао заношљиве лепоте њене све. *Кост. Л.*

занòшљиво прил. *са заносом, заносећи (се); заносно; изванредно.* — Па где је живот без ледене студи, коме се некад заношљиво спремô. *Ил.* И заори пјесма из свег гласа, снажно, заношљиво. *Ћип.* [Воћа] продире напред, заношљиво леп. *Кош.*

занòшљивòст, -ости ж *особина или стање онога који је заношљив, онога што је заношљиво.* — Он је својом вјечном заношљивошћу и насмијаним и ведрим расположењем остављао . . . дојам срећна човјека. *Цес. А.*

зàнудити, -ӣм сврш. *понудити.* — Зануди га да је [каву] попије. *Ћип.* И зануди га [дијете] својим млијеком. *Гор.*

занӯђати, зàнӯђām *несврш. и уч. према занудити.*

зàнуждити се, -ӣ се безл. сврш. *настати (о нужди).* — Ако се баш сасвим занужди и дође мука до ока . . . *Ћоп.*

зањáкати, зàњāчēм сврш. *почети њакати.*

зàњедāрје, ек. зàнедāрје.

зањекúвати, -èкујēм *несврш. и уч. према занијекати.* — Сада нешто одобрава, а онда опет зањекује. *Јурк.*

зањèмчати, -āм, ек. занèмчати.

зàњивити, -ӣм сврш. *начинити њивом.* — Доиста, овај би . . . могао зањивити ледину. *Старч.*

зањúјати (се), зàњӣјām (се) сврш. *в. зањихати (се).* — Срца младих људи уздрхташе се као листак . . . кад га ветрић тихо зањија. *Ат.*

зањúрити се, зàњӣрӣм се сврш. *упрети поглед, загледати се.* — Оне би се зањириле и очи упирале на десну и на лијеву. *Кур.* Остала [је] баш ту стојећи, зањирена очима у своје прсте. *Сиј.*

зањúскати, зàњӣскām сврш. *почети њискати.*

зàњӣхано прил. *њишући се, трепереħи.* — Сунце је сјало, благо и зањихано. *Козарч.*

зањúхати, зàњӣхām и зàњӣшēм сврш. *почети њихати.*

~ **се** *почети се њихати.*

зањúштати, -тӣм сврш. *почети њиштати.*

зањóрити, зàњōрӣм сврш. покр. *в. заронити.* — фиг. Није се макнула, али глас јој је зањорио у дубину. *Војн.*

зàњукати, -āм сврш. оном. покр. *почети њукати, мукати.* — Једно је јуне зањукало. *Ћур.*

зањýшити, зàњӯшӣм и **зàњушити**, -ӣм сврш. **1.** *осећати њухом, нањушити.* — Дршће пред њом као коњ кад зањуши вука. *Шен.* Зањушивши умах да ће бити сељак мој отац, све скакуташе око њега. *Ков. А.* **2.** *пољушити, пољушкати, забости нос*; фиг. *погледати, завирити.* — Проницави каноник . . . је умио зањушити у сваки . . . кутић. *Новак.*

зàњушкати, -āм сврш. *почети њушкати.*

зӣо, злā, злō (одр. злӣ; комп. гӧрӣ); супр. добар **1. а.** *који је склон злу, неваљалству, неваљао, опак, пакостан.* — Друмом зли коњици иду. *Уј.* У нужди куша друга злога. *Панд.* Наши изроди гори су чак и од Шваба. *Чол.* **б.** *који испољава, којим се испољава зло, неваљалство, злурад.* — На његовом лицу јављао [се] један чудноват, зао осмијех. *Уј.* **2.** *који није онакав какав треба бити, који је с неким недостацима, рђав, лош.* — Вукло оним злим путељцима преко брда и долина дарове. *Ков. А.* Јован отпоче да му се тужи на зле године. *Станк.*

Изр. ~ дух (нечега) *онај који изазива, проузрокује зло, унесрећитељ*; ~ удес, ~ срећа (судбина, коб, звезда) *несрећа*; зле воље (бити) *нерасположен (бити)*; зле очи *урокљиве очи, које могу урећи*; зле ћуди (човек) *рђав, злобан, пакостан (човек)*; зли језици (говоре) *људи који воле сплетке, оговарања (говоре)*; зло ми је *не осећам се добро*; знам га као злу пару *знам га само по злу*; имати ~ срце на кога *бити киван, љут, нерасположен према коме*; мрка капа, ~ прилика *тешко да ту може изићи на добро*; од зла оца а од горе мајке *збир, скуп рђавих људи, олош*; поћи по злу путу *почети живети рђавим животом, одати се злу*; стварати (уносити) злу крв *стварати кавгу, размирице, нерасположење*; у ~ час *у незгодно време*; у ~ доба *касно, доцкан.*

заобàдати се, -āм се сврш. *почети се обадати*; фиг. *помамити се.* — Шта он то у својој блентавој башуни [главурди] мисли... кад се овако заобадô, да решти и 'аџи. *Коч.*

заобиколити, -ӣколӣм сврш. необ. *в. заобићи.* — Дивизија . . . нас је већ заобиколила. *Вин.*

заоби̏лажёње с *гл. им. од заобилазити.*

заоби̏лазак, -аска м *заобилажење.*

заоби̏лазан и **за̏обилазан,** -зна, -зно *који заобилази, којим се заобилази (обично о путу).* — Брод није пловио . . . прописаним заобилазним, него краћим путем. *Пол. 1950.* Стављао [је] нека заобилазна, очито измишљена питања. *Л-К.*

заоби̏лазити, -им *несврш. и уч. према заобићи.*

заоби̏лазно и **за̏обилазно** прил. *заобилазећи, на заобилазан начин, заобилазним путем.* — Он сам је то вјешто крио и извршавао заобилазно, незапажљиво. *Бег.* Из шуме су излазили заобилазно. *Ћос. Б.*

заоби̏лазно̀ст и **за̏обилазност,** -ости ж *особина онога што је заобилазно.*

заоби̏ћи и **заоби̏ћи,** заоби̏ђём свршс. *проћи иза или око чега, проћи заобилазним, околишним путем.* — Заобиђоше село које још није спавало. *Кол.* фиг. Тако је успевала да . . . заобиђе многу строгост закона. *Андр. И.*

заоби̏шлица ж индив. *заобилазан, околишан пут, заобилазак, заобилажење.* — фиг. Пајзлова политика пуна је заобишлица и додворавања влади. *Цес. А.*

за̏облачан, -чна, -чно рус. *небески, неземаљски.* — Од палата својих зрачних, из предела заоблачних. *Ил.* Њихова заоблачна љубав види се тек онда кад им се срце сломи. *Прод.*

заоблити, за̏облим свршс. *начинити облим.* — Заоблите свако парче па притисните палцем. *Шапч.* Не бој се, брзо ћу ја оздравити, заоблит ћу ти кукове. *Бен.*

~ **се** *постати обао, пун.* — Дебељко се још више одебелио, заоблио. *Гор.* Заоблио се, подбуо — глава утопљеника. *Дав.* фиг. Знајући . . . да ће све . . . напокон хтјети да се заобли, конкретира, изрази, кушала је да томе свакако избјегне. *Бег.*

за̏облица ж покр. *свињче (прасе) или овца (јагње), припремљено за печеницу или испечено (обично на ражњу).* — Кућани око посла раде . . . ражње стружу, заоблице деру. *Март.* На ражњу . . . окреће претилу заоблицу. *Торд.*

заобли̏чити, за̏облѝчӣм свршс. *дати облик, уобличити.* — Са леве стране пута указује нам се правилно заобличена зараван. *Јак.*

заоблу̏чити се, -о̀блу̏чӣм се свршс. *савити се у лук.* — [Аорта] се најпре мало пење увис, па се онда заоблучи. *Батут.*

заобља̏вање с *гл. им. од заобљавати (се).*

заобља̏вати, -о̀бљāвām = заобљивати *несврш. и уч. према заобљити.*

~ **се** = заобљивати се *несврш. и уч. према заобљити се.*

за̏обљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од заобљити (се).* **2.** *који је облих црта, линија, обао.* — Старински, брижно очуван, заобљен намештај. *Петр. В.* Гледала је човјека . . . имао је заобљену главу. *Торб.* **3.** фиг. *заокружен, целовит.* — Ти су призори увијек заобљени, јединствени. *Марј. М.*

за̏обљено прил. *заокружено, без кривина, обло;* фиг. *целовито.* — Тартиф С. Петровића . . . дат је необично заобљено као изливен из једног комада. *НК 1946.*

за̏обљено̀ст, -ости ж *особина онога што је заобљено;* исп. заокруженост.

заобља̏вати, -о̀бљујēм несврш. и уч. = заобљавати.

~ **се** = заобљавати се.

заобрта̏ти, -брћēм несврш. *почети обртати, чинити да се што обрће.* — Виде како се чун . . . приближава, како га заобрћу веслима да би узео ток воде. *Црњ.*

заобру̏чати се, -ām се сврш. индив. фиг. *заковитлати се.* — Слушај . . . како се клобуча, навире, буја, док се заобручa сокова чежња у радосни плод. *Мас.*

за̏ова ж *мужева сестра.* — Дочекале су је јетрве и заове. *Андр. И.*

за̏овин, -а, -о *који припада заови.*

за̏овић м = заовичић *заовин син. Бен. Рј.*

за̏овица ж *дем. и хип. од заова.*

за̏овичин, -а, -о *који припада заовици.*

за̏овичина ж *заовина кћи. Бен. Рј.*

за̏овичић м = заовић.

за̏овична ж *заовина кћи.* — Враћала [се] из рода у дом, носећи колаче . . . унуцима, заовичнама и дјеверићима. *Љуб.*

заогла̏вити, -о̀глāвӣм сврш. **1.** *ставити (коњу) оглав.* **2.** фиг. *узети власт над неким.* — Кад кога ђаво заоглави, конопац му не гине, прије или послије. *Андр. И.*

заогњити, за̏огњӣм сврш. покр. *запалити.* — Знаш [ли] неко суво мјестанце . . . гдје се може ватрица заогњити. *Лал.*

заогрлити, -ӣм сврш. индив. *загрлити.* — Свијет са мора сад на копно хрли, своју земљу опет заогрли. *Прер.*

заогрнути, -о̀грнēм сврш. *бацити поврх покривајући (кога или што), огрнути, прекрити.* — Стражњом половином шињела заогрнуо је доброга коња. *Јакш. Ђ.* фиг. И највећи тирани теже да заогрну своју насилничку владавину плаштом легитимности. *ЛМС 1951.*

~ **се** *повр.* — Дохвати бунду . . . и заогрне се. *Гор.* фиг. Глупост се заогрнула достојанством. *Крл.*

заогрња́вати (**се**), -рњујем (се) несврш. и уч. *в. заогртати (се).* — Не треба Фаусту да се заогрњује у средовјечну учењачку кабаницу. *Ђал.*

заогрта́вати, -рта̀вам несврш. *в. заогртати.* — Нова чоҳана колија, мада је топло заогртавала и грејала је, ипак ју је стезала. *Станк.*

заогрта̀ње с *гл. им. од заогртати (се).*

заогрта̀ти, -рћем *несврш. и уч. према заогрнути.*

~ **се** *несврш. и уч. према заогрнути се.*

заогу̀мчити се, -им се сврш. индив. *постати жбуновит, покрити се жбуњем*; исп. огумак. — Полети узбрдитим путељком . . . што се заогумчио и наткрио купинама. *Божић.*

заоде́вати, -ђевам, ијек. заодијевати *несврш. и уч. према заоде(ну)ти.*

~ **се** *несврш. и уч. према заоденути се.*

заоденути, -нем, **заодѐсти,** -дедем и -денем и **заодѐти,** -енем, ијек. заодѐнути, заодѐсти и заодѐти, сврш. *навући (коме) одело, одећу, снабдети одећом, обући.* — Да ти заоденем и напојим сав Мељак за један пар твојих цркланица. *Срем.* фиг. Пролеће земљу је пробудило и вртове цвећем заодело. *Марк. Д.* Ал' не заодјеше бози милотом бесједе њему. *М-И.*

~ **се** *повр.* — фиг. Сви се [облаци] заодјену у таму. *Леск. Ј.* У тишини, у коју се заодио свијет, само . . . је клепетала рода. *Бен.*

заодијева̀ти (**се**), -ђијевам (се), ек. заоде́вати (се).

заодѐнути (**се**), -нем (се), **заодѐсти** (**се**), -дедем (се), -денем (се) и -дијем (се) и **заодѐти** (**се**), -енем (се), ек. заодѐнути (се), заодѐсти (се) и заодѐти (се).

заозби́льно прил. *од збиље, озбиљно.* — Тако се, заозбиљно, у свачијој глави поче утврђивати увјерење да је ово права чета. *Ђоп.*

заојка̀ти, -ам сврш. *почети ојкати.* — У пољу доље . . . заојкао чобан. *Бег.*

заоквири́вати, -ујем *несврш. и уч. према заоквирити.*

заоквирѝти, -оквирим сврш. *чинити оквир око чега; бити као оквир око чега, уоквирити.* — Тамне му очи бијаху заокружене густим и коврчастим обрвама. *Кум.* Њене густе, црне витице заокружиле њено дјевојачко лице. *Јакш. Ђ.*

зао́кнути, заокнем сврш. *отпочети какво узвикивање, запевати (уз гусле).* — Гуслар заокне другу [песму] ама Станку још непогоднију. *В 1885.*

заоко̀лити, -околим сврш. = заоколишати и заоколишити *заобићи око чега, опколити; доћи около обилазећи.* — Заоколе иза села у шеварик. *Гор.* Заоколи! Држи га! — одјекну са свих страна око шумарка. *Ђоп.* фиг. *не казати одмах праву ствар, говорити изокола.*

заоколиша́вати, -ишавам *несврш. и уч. према заоколишати.*

заоколѝшати, -ам сврш. = заоколити. — Волио [бих] . . . да му се не откријем изненада, него бих да заоколишамо. *Вел.*

заоколише́ње с *гл. им. од заоколишити.*

заоколиши́вати, -ишујем *несврш. и уч. према заоколишити.*

заоколи́шити, -олишим сврш. = заоколити. — Јовановић се диже, па избегавајући је [станицу], заоколиши у само место. *Петр. В.*

заокре́нути, -окренем сврш. **1.** *начинити заокрет, одједанпут поћи на другу страну, савити*; исп. скренути. — Кад заокренуше у Ријеку, цијела је десна страна била још у сјени. *Шимун.* Заокрену удесно иза бараке, према блиском бедему црне шуме. *Ђоп.* **2.** *завртети, окренути (нешто).* — Заокрете шију славини на бермету и наточи. *Шапч.* фиг. Опет . . . један недоук који је заокренуо путеве наше поезије. *Михиз.*

Изр. ~ врат(ом), ~ шију *убити.*

~ **се** *променити положај тела, окренути се.* — Ја се у тјескоби . . . малко заокренух пазећи да не дотакнем Мандића. *Вујач.*

за̀окрет м **1.** *место где што скреће, заокреће, окука, кривина, савијутак, завој (на путу, реци и сл.).* — Кораци и прашина на заокрету цесте. *Фран.* При заокрету друма у савски насип угледа своју девојку. *Јевт.* **2.** *промена правца, скретање.* — Улицама протутња колона камиона, удаљи се, заобиђе и послије заокрета стиже пред затворску капију. *Лал.* фиг. У своме духовном развитку прошао је Ђалски кроз различите заокрете. *Барац.* До заокрета у немачкој политици не може доћи. *Б 1957.*

заокрета̀ње с *гл. им. од заокретати (се).*

заокрета̀ти, -ећем и **заокре́тати,** -окрећем *несврш. и уч. према заокренути.*

~ **се** *несврш. и уч. према заокренути се.*

заокрета̀ч, -ача м индив. *онај који нешто заокреће.* — То су . . . покретачи, заокретачи. . . Путокази развитку [поезије]. *Михиз.*

заокрити, заокријем сврш. необ. *в. покрити, прекрити.* — Покој се спушташе на његову душу . . . да је заокрије отајством ноћи. *Вип.*

заокру́глити, -окрūглим сврш.; исп. заокружити **1.** *учинити што округлим.* — Он зину и задивљено заокругли уста. *Бан.* Даме су тражиле . . . да заокругли све углове. *Шов.* **2.** *попунити до једне округле,*

целе цифре. — Продао [је половину њиве] да би тим новцем могао заокруглити неку велику количину новаца. *Дом.* **3.** *дати потпун, складан, целовит облик, употпунити, убличити*. — Послије кратке станке, као хотећи да заокругли мисао . . . он рече . . . *Чол.*

~ **се** *постати округао; попунити се, угојити се*. — Било је збора и договора, али се сума није заокруглила. *Дом.* Струк се заокруглио, коса почела . . . опадати. *Глиш.*

заокрӯгљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од заокруглити (се).* **2.** *потпун, целовит, убличен.* — [Црногорци] имају израђен и заокругљен патријархални поглед на свет. *Цвиј.*

заокрӯгљено прил. *потпуно, целовито убличено.* — Милош доврши један акт . . . тачно по министарском распису, заокругљено, безбојно. *Уск.*

заокрӯгљеност, -ости ж *особина онога што је заокругљено.* — Сви ти људи говоре о Пушкиновој . . . уметничкој заокругљености. *Цар М.*

заокругљи́ва̄ње с *гл. им. од заокругљивати (се).*

заокругљи́вати, -ӯгљујём *несврш. и уч. према заокруглити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заокруглити се.*

заокружа́ва̄ње с *гл. им. од заокруживати (се).*

заокружа́вати (се), -ӯжа̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према заокружити (се).*

заокрӯжен, -а, -о **1.** *трп. прид. од заокружити.* **2.** *који је у облику круга.* — Разбацивао је жито, које је . . . заокруженим вртлогом падало на земљу. *Бен.* **3.** *заокругљен (2).* — Низ прозних страница које заједно не представљају заокружену цјелину. *Матк.* И наша . . . критика може да покаже заокружене физиономије и дела. *Михиз.*

заокрӯжено прил. *заокругљено.* — Недовољно систематски и заокружено говорио сам о овој књизи. *Михиз.*

заокрӯженӧст, -ости ж *особина онога што је заокружено, заокругљеност.* — [Цифру 94,50] . . . је госп. Клисић, љубећи у свему заокруженост, претворио у 100. *Кол.* Лик М. Н. Бенеше . . . представља . . . врхунац глумачке зрелости и заокружености уметничког поступка. *Пол. 1958.*

заокружѐње с *гл. им. од заокружити (се).*

заокружи́ва̄ње с *гл. им. од заокруживати (се).*

заокружи́вати, -ӯжујём *несврш. и уч. према заокружити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заокружити се.*

заокру́жити, -о̀крӯжӣм сврш. **1. а.** *начинити круг (око чега, по чему).* — Ево га! додаде и заокружи руком по цијеломе збору. *Мат.* Авион је заокружио над нама. *Чол.* **б.** *обухватити (погледом, очима), погледати у круг.* — Махнитим погледом заокружила сву празнину што је опкољује. *Војн.* Заокружио је очима око себе као звијер опкољена са свих страна. *Ћоп.* **в.** *обухватити у круг, опколити.* — Немци су . . . навалили на наш одред, у намери да га заокруже. *Поп. Ј.* фиг. Веселим се да је удову заокружила јаком мрежом. *Кум.* **2.** *заокруглити.* — Премесила је [тесто] . . . заокружила руком и оклагијом поравнала. *Чипл.* Учитељ Макса одавно заокружио и довршио своју наставу. *Шапч.* Заокружит ће банковни конто. *Сим.*

~ **се 1.** *начинити се у облику круга, добити облик круга.* — Над жижом се заокружи на греди светао круг. *Шапч.* Око очију јој се заокружили дубоки, мрачни колобари. *Ж 1955.* **2.** *заокруглити се.* — Очи му се заокружиле и као да су се повукле у главу. *Лаз. Л.* Ту му се и трбух заокружио. *Кол.*

заокӯјисати, -ишём сврш. тур. *почети окујисати.* — Кад заокујише, у џамију. *Мул.*

за̏окука ж *окука, кривина.* — На трећој заокуци сударих се готово са командантом одреда. *Јак.* Већ иза заокуке дрхте жуђене руке. *Макс.*

заокупити, -ӣм сврш. **1.** *стати терати, потерати, погнати (обично у гомили).* — Кад сад заокупимо четнике, неће се до Тузле зауставити. *Чол.* Потоварише чобани своје торбе, заокупише стадо и лагано . . . пођоше низ планину. *Јак.* **2.** *обратити се коме наметљиво, салетети, спопасти; напасти.* — Сви ме заокупише као осе и почеше честитати ми. *Шен.* У кафани ме одмах заокупише питањима. *Мат.* **3.** *обузети, испунити.* — Изненада га заокупи толика жалост као да је остављa заувијек. *Леск. Ј.* Сасвим су нас заокупиле ове болничке бриге. *Дед. В.* **4.** *заузети, освојити, придобити.* — Заокупе посебан стол. *Ков. А.* Ну пошто је Владимир погинуо, није јој срце нитко заокупио. *Шен.* **5.** *стати, почети.* — Он ти заокупи ћурке туђи, оне опет њега. *Глиш.* Заокупио једном неки . . . купач . . . да га запиткује. *Андр. И.*

~ **се** *заузети се око чега, забавити се чиме.* — Чак се и сам нешто горљиво заокупи, тамо око језичка на ваги. *Мар.* Он се блажено смијешио и заокупио се гледањем низа се, а напосе у ципеле. *Кал.*

заоку́пљати (**се**), -о̀кӯпљам (се) *несврш. и уч. према заокупити (се).*

заокупљенӧст, -ости ж *стање онога који је нечим заокупљен, заузетост.* — [Питање] ниче из неке њене све дотле неприметне зао-

купљености сплетом мисли и сећања. *Петр. Б.*

заокупљи́вати, -ӯпљујēм несврш. *в. заокупљати.* — Те су мисли заокупљивале Пуховца све то више. *Нозак.*

заоло̀вити се, -о̀ловīм се сврш. индив. *постати (тежак) као олово.* — Језик се заоловио и узалуд их [мисли] чека. *Лал.*

зао̀лујити, -о̀лујīм сврш. индив. *подићи се, наићи (о олују).* — Силна залила се војска, кô кад сиње заолују море. *Март.*

заомѝгнути, -о̀мīнēм сврш. **1.** *проћи покрај чега, минути.* — У тим разговорима заоминуше једно брдо, те се помоли варошица. *Мат.* **2.** нар. песн. *заменити.* — Хоћеш за ме ти на мегдан поћи, моју русу заоминут главу? *НПХ.*

заомѝтати, -āм *несврш. и уч. према заомигнути; заилазити, заобилазити.* — Хватала [га је] мала трускавица кад смо заомитали иза углова. *Креш.*

за̀онда прил. *за оно време, онда.* — Тога заонда и није требало. *Шен.* Свеједно што сам тако бунтовно и заонда протузаконито мислио. *Нам.*

заопу̀цати, -āм сврш. разг. **1.** *стати све једно те једно чинити, искати, говорити и сл.*; исп. заинтачити, заокупити. — Познаник заопуцао казивати, а све виче. *Глиш.* Затим одмах заопуца: — Ју, сирома наш Јоле! Какав фин човјек, каква грађа! *Маш.* **2.** *пожурити, похитати. Р-К Реч.*

заопу̀чити, -ӣм сврш. *в. заопуцати.* — И онда пођосмо, а он ти заопучи те причај, те причај. *Куш.* Чешкао се мало иза ува, свеце неке помињао, па заопучио за крдом. *Б 1957.*

заора́вање с *гл. им. од заоравати.*

заора́вати, -о̀рāвām *несврш. и уч. према заорати.*

заорати, за̀орēм сврш. **1.** *почети орати.* **2.** *орањем затрпати.* — Израсла је на стрњишту трава и треба је што пре заорати. *Стев.* **3.** *поорати, узорати.* — Овде-онде вијаше се и заоране земље, коју су орачи за кукурузе узорали. *Вес.* **4. а.** *зачи орањем (у туђу њиву).* — То је исто као и заорати у туђу њиву. *Вел.* Заорао му његов сусјед, неки Швабо, неколико бразда. *Чол.* **б.** фиг. *отићи сувише далеко, забраздити.* — Куд си, Вуче, заорао? Срећа твоја а те не чуше Млечићи, јер би те горе даровали. *Љуб.*

заоргу̀љати, -āм сврш. *почети оргуљати.* — фиг. Заоргуљали изобличени урлици. *Божић.*

за̀орија ж индив. *свирка, дување (у рог).* — Тад заори по сњежаној земљи мукла заорија. *Шен.*

за̀орити (се), за̀орӣ (се) сврш. *почети се орити, одјекнути.*

за̀орљати, -āм сврш. *почети орљати; почети ваљати, свалити, сурвати.* — Руке носе од рамена снагу, па стењицу заорљаше стијену. *Март.*

за̀о̀рци, за̀орāкā м мн. покр. *оно што остане да се накнадно попреко пооре.* — Стана [је] мерила погледом . . . да ли ће са заласком сунца моћи прећи заорке. *Ђур.*

за̀осјенити, -ӣм сврш. (ијек.) *покрити (се) сјеном.* — Него су ти овдје . . . травни долови дебелим хладом заосјењени. *Павл.*

за̀особ и **заосо̀пкē** прил. покр. *једно за другим, узастопце.* — Коњ . . . се пропе . . . пак се два-три пута заособ баци ногама. *Мат.* Удари трипут заосопке о кам. *Љуб.*

заоставѝна ж *в. заоставштина.* — Господину ће нашем припасти четвртина од сваке . . . заоставине. *Кост. Л.*

за̀остāвшӣ, -ā, -ē заст. *који је заостао, заостали.* — Многе раскопине, велике гомиле згура... трагови [су] зграда и заоставши делови вигњева. *Панч.* Из касе је повадио сва заоставша писмена, њих је умотао у хартију. *Јакш. Ђ.*

заоста́вштина ж *оно што неко остави после смрти, наследство, наслеђе.* — Људи који пописују заоставштину иза покојника . . . . имају неки нарочит изглед. *Андр. И.*

за̀остајање с *гл. им. од заостајати.*

за̀остајати, -јēм *несврш. и уч. према заостати.*

заостајкѝвати, -а̀јкујēм несврш. и **уч.** необ. *застајкујући заостајати.* — Сеиз је . . . . на овом јутарњем походу још више заостајкивао. *Радул.*

за̀осталица м и ж необ. *особа која заостаје (у раду и сл.).* — Ко је сувише скрупулозан, ризикује да се једног дана . . . нађе међу заосталицама . . . као што се то дешава сусталим војницима у преким маршевима. *Цар М.*

за̀остало̄ст, -ости ж *стање онога који је заостао, онога што је заостало (у просвети, култури и сл.).* — Данас . . . се чине толики напори да се беда, заосталост и некултурност истерају из наше земље. *ЛМС 1949.*

за̀останути, -нēм сврш. *в. заостати.* — Заклињемо се . . . заостанулом крвљу хранити слободе српске темељ камени. *Јакш. Ђ.*

за̀остао, -ла, -ло (комп. заоста̀лијӣ) **1.** *р. прид. од заостати.* **2.** *који је на нижем ступњу развитка (културног, привредног и др.), некултуран, примитиван, назадан, непросвећен.* — Он . . . није отпутовао . . . из ових прљавих и заосталих прилика. *Крл.* Ти си заостао, ти се облачиш као твој прадјед. *Пол. 1959.*

заоста́так, -тка м (мн. -а́ци, ген. заоста̄та̄кā) **1.** *оно што је (за)остало иза нечег.* —

Млађи брат покупи заостатке и стави их у торбу. *Ћип.* фиг. У каснијим Вучковићевим музичким дјелима има заостатака формализма и модернизма. *Зог.* **2.** *заостао посао; неисплаћено дуговање.* — Ишао [је] марљиво у уред, на његову столу није било никада заостатака. *Новак.* И код куће је у заостатку за којих осамнаест-двадесет хиљада од прошлог мјесеца. *Крл.*

заòстати, -анём сврш. **1. а.** *остати иза кога или чега у кретању.* — Станка нарочито заостаде од њих док не измакоше подоста. *Ранк.* Неколицина што заостасмо . . . пожуримо се за њима. *Ад.* **б.** *не бити раван с ким или чим (по вредности и сл.).* — Славни Дубровник не хтједе заостати за Сплитом. *Јаг.* Потегоше за сеоски кантарић који никад не заоста за чаршијским. *Мул.* **2.** *остати, задржати се.* — Тек у мјесту — гдје би га благдани стигли — знао би заостати неко вријеме. *Леск. Ј.* Једне ноћи био сам нешто заостао у вароши. *Мил. В.* **3.** *закаснити у напредовању.* — Без ње [кише] све [би] заостало. *Коз. Ј.*

Изр. ~ за временом *не бити у току збивања (друштвених, политичких и др.).*

заòћати се, -ā̄м се сврш. нар. покр. *в. прохтети се.* — Чусмо жагор војника. И они су пошли некуд . . . »Куда ћете?« »Заоћало нам се, па не знамо где . . . .« *Јак.*

заошéнути, -òшēнēм сврш. *занети, отиснути, гурнути што на страну;* исп. заошинути. — Заошени мало тај крај греде. *Вук Рј.*

заошијáвање с *гл. им. од заошијавати (се).*

заошијáвати (се), -ијāвāм (се) *несврш. и уч. према заошијати (се).*

заòшијаст, -а, -о необ. *повијен, савијен у луку.* — Извади из свога гуњца једно заошијасто гвожђе. *Ат.*

заошúјати, -ā̄м сврш. = заошинути (1) *заокренути на страну, занети, савити; за(ко)витлати.* — Плам се крши . . . а када га вихор заошија, по црној се пучини савија. *Јакш. Ђ.* Он се најприје зграну, заошија рукама. *Куш.* фиг. Тепсија [је] . . . играла пресудну улогу, јер је заошијала један судски процес. *Глиг.*

~ **се** *повр.* — Кад их домамише с брода, половина се чунова заошија и преврте. *Глиш.*

заошиљáвати, -ијљāвāм несврш. *в. заошијавати.* — Тијело му одскаче и ломи се, тржимице заошиљава као у сулудици дјечје игре-хватавице. *Божић.*

заòшиљаст, -а, -о *в. зашиљен.* — А о боку припасао заошиљаст мач. *Креш.*

заошúљити, -òшúљим сврш. *в. зашиљити. Деан. Рј.*

заошúнути, -òшúнēм сврш. **1.** = заошијати. — Брата ми беше начинио саонице, танке па заошинуте у шиљак. *Шапч.* Подигне руке као да копа, и заошине око себе попут косца. *Гор.* **2.** *ошинути бичем, канџијом. Р-К Реч.*

~ **се** *повр.* — Опет тишина. Само се покаткад заошине несташко ветрић. *Ад.*

заоштрáвање с *гл. им. од заоштравати (се).*

заоштрáвати, -òштрāвāм = заоштривати *несврш. и уч. према заоштрити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заоштрити се.*

зàоштрен, -а, -о **1.** *трп. прид. од заоштрити (се).* **2.** фиг. *који сваки час може изазвати сукоб, затегнут.* — Између њега и мене односи су и даље остали заоштрени. *Козарч.*

зàоштренòст, -ости ж *особина, својство онога што је заоштрено.* — Овакав спор . . . је . . . довео до опасне заоштрености између двију заинтересованих држава. *Петр. М.*

заоштр**úвати,** -ошт**р**ујēм несврш. и уч. = заоштравати. — Старац се машио сјекире и узео заоштривати коље. *Горд.* фиг. Ти заоштрујеш сваку моју појединy ријеч. *Крл.*

зàоштрити, зàоштрīм сврш. **1.** *начинити оштрим или оштријим.* — Одсекао колац од црног глога и заоштрио га не може боље бити. *Глиш.* фиг. Заоштри перо добро, како већ знаш, уједи млитавца безобзирце. *Шен.* **2.** фиг. *довести у затегнуто стање, погоршати.* — [То] још више заоштри односе међу њима. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *постати оштар.* — фиг. Поглед отврдну и заоштри се грчевитом масом на лицу. *Лал.* **2.** фиг. *појачати се, погоршати се, постати тежи.* — Тих дана борба се нарочито заоштрила јер је требало бирати повереника. *Јак.* Односи су се заоштрили и постали неподношљиви. *Л-К.*

заоштр̀**ља(с)т,** -а, -о *зашиљен. Р-К Реч.*

зàоштр̀**љено** прил. *оштро.* — Очи му . . . светле заоштрљено виркаве. *Сек.*

заоштр̀**љити,** -òшт**р**̀љīм сврш. *заоштрити, зашиљити.* — Планински орлови, огуљених голих вратова и дугих, заоштрљених кљунова, почеше се вијати небом. *Коч.* Заоштрљене само стрче стене. *Кош.*

~ **се** *нарогушити се, накострешити се.* — Јазавац се заоштрљио, накострјешцио, па трчи кроз судницу. *Коч.*

заоштр**ýљити се,** -òшт**р**ýљīм се сврш. индив. *в. заоштрљити се.* — Сама си кост и кожа: све ти се рамена заоштруљила. *Кал.*

за́пад[1] и **зàпāд**[1] (зàпад) м **1.** (покр. и ж) *страна света на којој сунце залази, на којој нестаје испод хоризонта.* — Запад сав горио у красном румену. *Том.* Запад све блеђи, већ се кроз први сумрак укрштају слепи мишеви. *Дом.* Спич је мјестанце врх мора . . . са за-

пади прво село турске Арбаније. *Љуб.* **2. а.** *залазак сунца.* — Гледајте како се на мору одбљескује и игра запад сунца. *Тип.* Због ом ведре просторије, гдје запади крвљу горе. *Бег.* **б.** фиг. *крај, свршетак.* — Хајдемо оба у редовнички сталиш да чинимо покору до запада живота свога. *Ков. А.* Сукобе [се] два књижевна правца: један који нагиње своме западу и други који се помаља на своме истоку. *Прод.* **3.** *западни ветар. Р-К Реч.* **4. а.** (Запад) *земље западне Европе (и Америке).* — Код Словена не постоји она разлика између појма државе и појма друштва, што се тако оштро примећује на Западу. *Марк. Св.* Запад [се] с Истоком бори о првенство. *Јаг.* **б.** *западни делови неке земље.* — Сем тога наш је запад претрпео огроман немачки утицај. *Ђорђ.*

Изр. Дивљи ~ *западни, слабо насељени делови Сједињених америчких држава*; од истока до запада *у читавом свету, по целој земљи.*

за́пад[2] и **за̏пād**[2] ж *место где не допире сунце*; исп. осоје. — Овај виноград лежи у запади. *Вук Рј.*

за̀падање с *гл. им. од западати.*

за̀падати, -ам̄ *несврш. и уч. према запасти.*

за́падни и **за̏пādни** (за̂падни), -ā, -ō *који се односи на запад*: ~ страна, ~ ветар, ~ народи, западне земље. — фиг. Та она броди већ у западне крајеве живота. *Том.*

Изр. ~ црква *римокатоличка црква*; западни Словени *Пољаци, Чеси, Словаци и Лужички Срби*; ~наречје *икавско наречје.*

за́падно и **за̏пādно** (за̂падно) прил. *на запад, према западу.* — Затим окрену западно према Маглају. *Том.*

западно- *као саставни део сложених придева значи: западни* нпр. западнобосански, западноамерички, западноевропски, западнонемачки.

за̀паднути, -нēм̄ сврш. *в. запасти.* — Сакупили двадесет-тридесет других, па у Дугу с четом западнули. *Њег.*

за́падњāк и **за̏пādњāк** (за̂падњāк) м **1.** *западни ветар.* — Хладни, свежи западњак стао да пропиркује. *Тип.* **2.** фиг. **а.** *човек са запада (из западне Европе).* — Л. Костић пише Самсон и Далила, као што пишу западњаци. *Нед.* **б.** *носилац, заступник духа и идеја Запада.* — У српској књижевности био је Ј. Дучић најистакнутији западњак. *Барац.*

за́падњакиња и **за̏пādњакиња** (за̂падњакиња) ж *жена са запада. Р-К Реч.*

за́падњачкӣ и **за̏пādњачкӣ** (за̂падњачкӣ), -ā, -ō *који се односи на западњаке (2)*: ~ одевање, ~ култура, ~ утицај. — Западњачка цивилизација у томе судару [ће] сигурно пропасти. *Крл.*

за́падњаштво и **за̏пādњаштво** (за̂падњаштво) с *скуп навика и особина које карактеришу западњаке*; *наклоност ка ономе што је западњачко.* — Његова [би] поезија била само одраз западњаштва. *Барац.* Поред свега свога западњаштва, либерали су били велики националисти. *Јов. С.*

за́падњӣ и **за̏пādњӣ** (за̂падњӣ), -ā, -ē заст. *в. западни.* — Млетачко јој је звоно сребрна звука над западњом ластовицом. *Љуб.*

за̏пажāј м *в. запажање (2).* — Вуловић постаје веома речит, богат . . . смелим уопштавањима, духовитим запажањима. *Прод.*

запа́жāње с **1.** *гл. им. од запажати.* **2.** *оно што је запажено, мисао.* — Кад би ово запажање чак и усвојили као тачно . . . могао [би му се] ставити . . . приговор. *Мил.Ж.*

запа́жати, за̏пāжām̄ *несврш. и уч. према запазити.*

запа́жачкӣ, -ā, -ō *који запажа, који има моћ запажања.* — Својом запажачком . . . обдареношћу . . . Аристотел је многе науке и основао. *КН 1958.*

за̀пажен, -а, -о **1.** *трп. прид. од запазити.* **2.** *који је од веће вредности, који ваљаношћу скреће пажњу на себе.* — Публиковао је више запажених научних радова. *Петр. М.* Наступи најбољих момчади донијели су нам запажене и лијепе побједе. *Весл.*

за̀пажљив, -а, -о **1.** *који се може запазити, видљив.* — Прелети [му] испод сљепочица једва запажљив посмијех. *Бег.* Можда би томе јако запажљивом недостатку код нас требало потражити узрок. *Цар М.* **2.** *који има способност запажања, који добро запажа.* — Хроника пажљивог и запажљивог очевица. *Михиз.*

запаза́рити се, -а̀за̄рīм се сврш. необ. *занети се у пазар, забунити се пазарећи.* — Запазарио се Јешна, па обневидио, а дјеца му краду шећерлеме из бисага. *Куш.*

за̀пазив, -а, -о *в. запажљив (1).* — Колико ситних . . . замисли, често једва запазивих . . . даје онај прави живот хисторијском филму. *Р 1946.*

за̀пазити, -ӣм сврш. **1. а.** *примити што чулом вида, уочити, видети, осетити.* — Ако запази штогод смешно, она се смејала. *Вес.* Доскора запазим да и Францика јако пријазно поздравља Маргу. *Пав.* Њих [извесне појединости] уметник запази боље од нас, одабере их, повеже их. *Јов. Ј.* **б.** *обратити пажњу на кога или што, повољно оценити; запамтити.* — Професор М. је запазио Бранка и заволео га. *Сек.* Добро сам га, мајко, запазио, кад сам њега по горици гонô. *НП Вук.* **2.** *заволети, замиловати.* — Ти су га људи веома запазили откако се вратио. *Глиш.* Ви сте морали опазити да вас је мој

отац запазио као свога сина. *Ком.* **3.** *напоменути, рећи.* — Па и ви их се бојите, — запази Корен и незгодно се насмије. *Цес. А.* **4.** *припазити.* — Нека запази да се штогод безредно не учини на свадби. *Божић.*

~ се уз. повр. *заволети се, замиловати се.* — Причао нам је једанпут како се запазио с њом. *Вес.* Рођена се браћа нигде онако запазили нису као што се ја и Вељa запазисмо. *Ком.*

запа́ја̏ње с *гл. им. од запајати (се).*

запа́јати, за̀па̄јам *несврш. и уч. прва запојити.*

~ се *несврш. и уч. према запојити се.*

запа́кати, за̀па̄чēм сврш. оном. *почети пуштати глас »пак-пак« (о паткама).* — Заквоцала би која кокош . . . или би запакале патке. *Бен.*

запакира́ти, -а̀кӣра̄м и **за̀паковати,** -кујēм сврш. *спремити, сложити нешто у пакет; сложити ствари у кофер и сл.; обложити омотом и причврстити чим.* — Тебе су запакирали као малу играчку. *Кол.* Ја сам запаковао, ја путујем. *Крл.* Поче да убацује намирнице у . . . торбак . . . а у ћошкове наби запакован дуван и шибице. *Лал.*

за̏пала ж *в. запаљење (2), упала.* — Да не добијем запалу цријева. *Матош.*

запала̀нгати, -а̄м сврш. *превући палангу, запорац (преко вра́тā);* исп. замандалити. — Ал' су врата од челика љута, затворена и запалангата. *Вук Рј.*

запа́лити, за̀па̄лӣм сврш. **1.** *створити, изазвати пламен, ватру, учинити да што почне горети, зажећи.* — Не могу, макар нам и кућу запалила. *Ранк.* фиг. Није то била она кратковјека сламната ватра коју . . . запали лак и јевтин говорник. *Ћоп.* **2.** фиг. **а.** *пробудити, изазвати код кога неко осећање; одушевити, покренути.* — Пјесма је Пана запалила црвена срца људска. *Крл.* Запалио [је] у њима веру у победу. *Ћос. Д.* **б.** *подићи, покренути, изазвати (рат, револуцију), побунити.* — Нова иредента [ће] запалити читаву серију нових европских ратова. *Крл.* Буктим од жеље да подигнем буру над Европом и запалим свет. *Каш.* **в.** *унети раздор, посвађати.* — Женски бес запалио кућу и хоће да је растури. *Скерл.* **3.** *учинити да цигарета гори, почети пушити, задимити.* — Скупи нагло карте и запали. Пушила је само у својој кући. *Сек.* **4.** *осветлити; учинити да нешто светли.* — Већ су запалили излоге. *Крл.* **5.** *опалити (из ватреног оружја).* — И запали свога цавердана на твојега мила господара. *НП Вук.* Она ни пет ни девет него запали из пиштоља те њега по средини. *Вук.* **6.** *угрејати; зажарити, изазвати руменило.* — Сухи уздах грло запали. *Краљч. С.* Пламови му образ запалише. *НП Вук.* **7.** фиг. **а.** *похитати, пожурити.* — Узме штап у шаке, па запали пјешице у царску столицу. *Н. прип. Вук.* Натаче зелене наочари и запали по послу. *Креш.* **б.** *наићи, ударити.* — Тад се знаде засигурно да ће љута запалити бура. *Кум.*

Изр. **~ ватру** (на огњишту) *основати кућу, дом;* **~** (коме) **свећу** *бити присутан чијем умирању.*

~ се 1. *почети горети; почети светлети, засијати, зажарити се.* — Чим заноћа и запале свјетла, оживљују пјанци. *Андр. И.* Небо се бијаше пропарало и запалило. *Божић.* фиг. Око јој оживе и запали се неком чудноватом ватром. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *пасти у занос, одушевити се (чиме).* — Леле беседе, громки стихови, куле у ваздуху су прекрасна ствар: занесеш се и запалиш. *Богдан.* Да се . . . Ингрида Барутанска није запалила тим Ларсеновим посмртним опусом . . . никада не би до те изложбе било дошло. *Крл.* **б.** *дићи се, побунити се, заратити.* — Србија и Црна Гора већ су се запалиле. А ево, у Банату је устанак . . . . сузбијен. *Поп. Ј.* Након неколико деценија мира запалио се Балкан у ослободилачком рату. *Матк.* **3. а.** *облити се руменилом.* — Образи јој се запалише. *Чипл.* **б.** *зажарити се (о рани); имати запаљење (2), упалу, грозницу.* — Бака се мало запалила. *Мат.* Плућни катар . . . му се запалио на врхцима. *Крл.*

запалу̀цати, -а̄м сврш. *почети палуцати.*

запа̀луцнути, -нēм сврш. *в. палуцнути.* — [Змија] запалуцне дугим рачвастим језиком и макну три пута главом. *Наз.*

за̀па̄лчи́ти, -ӣм сврш. *везати паоце ланцем (ради кочења кола на низбрдици). Бен. Рј.*

запаље́ње с **1.** *гл. им. од запалити (се).* **2.** мед. *болесно стање организма изазвано обично инфекцијом, праћено температуром, боловима и др.; чест назив болести са високом температуром, упала:* **~** мозга, **~** очију, **~** плућа, **~** слепог црева.

запа̀љив, -а, -о **а.** *који пали, који може запалити; који се може запалити.* — Већ се диже уздрхтала рука да тутне под кров запаљиву варницу. *Ад.* [Водоник] је лако запаљив. *НХ.* **б.** фиг. *који се лако запали, одушеви.* — Бакунин . . . имао је све да привуче запаљиву младеж. *Скерл.*

Изр. **~ бомба** *бомба за паљење разних циљева у рату.*

запаљи́ва̄ње с *гл. им. од запаљивати (се).*

запаљи́вати, -а̀љујēм *несврш. и уч. према запалити.*

~ се *несврш. и уч. према запалити се.*

запа̀љивӧст, -ости ж *особина онога што је запаљиво.*

за̀па̄мтити, -ӣм сврш. **1.** *задржати у памћењу, сећању; видети.* — Своја ба́бе запамтила нисам. *НПХ.* Вратио се утучен, каквог га жена никад није запамтила. *Сек.* От-

почињемо акцију која није запамћена у овом рату. *Дед. В.* **2.** фиг. *добити казну, бити кажњен (нарочито у претњи).* — Мало је требало да тко скриви и већ би запамтио своју кривњу. *Нам.* Збор држите! Чекајте, запамтићете ви мене! *Чипл.*

Изр. **неће од некога добро ~** *неће се лепо провести с неким*; **ово се није запамтило** *ово се никад није десило.*

запа̀мтљив, -а, -о *који се може запамтити, који се лако памти; који добро памти.* — Резултати . . . крећу се још око лако запамтљива четири минута. *НИН 1958.*

запамћѐње с **1.** *гл. им. од запамтити.* **2.** (мн.) *успомене, мемоари.* — Плесачице, глумице, пјевачи, војсковође, проналазачи . . . писали су своја запамћења. *Уј.*

запамћѝвање с *гл. им. од запамћивати.*

запамћѝвати, -а̀мћујем *несврш. и уч. према запамтити.*

за̀панути, -нём сврш. *запасти.* — Запаните гдегод на друм . . . па пресрећите народ, па тргујте 'аjдучки. *Срем.* Слугански злодух, кад му запане царство, злоставља и мрцвари језик. *Шим. С.*

за̀пањцити, -ӣм сврш. индив. *зграбити пањцама, шчепати.* — Она ће се удати, а муж ће јој запањцити тај новац, кô кању пиле. *Коз. И.*

за̀пањено прил. *изненађено, запрепашћено, скамењено.* — Јанко [је] само запањено све то гледао. *Кол.* Она га запањено погледа. *Вуков.*

за̀пањенӧст, -ости ж *стање онога који је запањен.* — Запањеност и чудноват посмијех на Силвијеву лицу опазе и Сабина и Виктор. *Кум.*

запањѐње с необ. *запањеност.* — Ишли су . . . кроз најдубље кругове запањења и очараности. *Бен.*

запањѝвање с *гл. им. од запањивати (се).*

запањѝвати, -а̀њујем *несврш. и уч. према запањити.*

~ **се** *несврш. и уч. према запањити се.*

запа́њити, за̀пањим сврш. *довести у велико чудо, веома зачудити, запрепастити.* — Читаву Европу запањио [је] дивотом народнога пјесништва. *Јаг.* У први мах запањи га поразна чињеница. *Вуков.*

~ **се** *јако се изненадити, запрепастити се.* — Она се запањи пред писаћим столом, укочена и окамењена. *Дов.* Госпођа Добраничка запањи се од страве и препасти. *Шен.*

запа̀њујӯћӣ, -а̄, -е̄ *који јако изненађује, који запањује.* — Била би то запањујућа бројка. *Пол. 1958.*

запа̀њујӯће прил. *на начин, у мери који запањују.* — Знају запањујуће тачно свој пут. *Л-К.* Дрска и запањујуће одважна дјевојка. *ЛМС 1951.*

за̀папак, -пка м (мн. -пци, ген. за̀пацāкā) *задњи нокат на нози животиња. Деан. Рј.*

запа̀пратити (се), -ӣм (се) сврш. необ. *обрасти у папрат.* — Њен рој се крије ту недалеко у заветрини зелене јаруге, у шупљој букви запапраћеног потока. *Петр. В.*

за̀папрен, -а, -о **1.** *трп. прид. од запаприти.* **2.** фиг. *претеран, превелик, одвећ скуп; непристојан.* — Начини се мало запрен рачун, и старац све то исплати без једне речи. *Шапч.* Смијаху [се] запрегним и масним шалама. *Кум.* За доба Вукова није се скомрачило са раскалашним и запрегним причама. *Прод.*

за̀паприти, -ӣм сврш. **1. а.** *зачинити паприком.* **б.** *зачинити папром, бибером.* **2.** фиг. *направити неку непријатност, наудити, нанети штету (ради освете).* — Онда још... коју пјесму! Требало би у њој запаприти противницима нашим. *Бал.* Тко је био тај јунак који им је овако запаприо? *Бел.*

Изр. ~ (коме) **чорбу** *учинити (комв) неку непријатност, осветити се.*

запа̀причити, -ӣм сврш. *зачинити паприком, запаприти.* — Место чорбе најрадије . . . [се] куса запапричена расоница. *Рад. Д.*

за́пара ж *претерано топао, прегрејан ваздух, зрак; спарина, оморина.* — У купеу ужасна запара. *Вас.* Наједном, тек што се одјутрило, притисну страшна запара. *Гор.*

Изр. **наћи се у запари** *бити у непријатном положају.*

запара́вање с *гл. им. од запаравати (се).*

запара́вати, -а̀рāвām *несврш. и уч. према запарити.*

~ **се** *несврш. и уч. према запарити се.*

за́паран, -рна, -рно *који је пун запаре, спаран.* — Она загушљива и запарна оморина [била је] све страшнија. *Вас.* Било је и таквих дана који нимало нису били овим слични. Без сунца . . . запарни, тешки. *Бен.*

запа́рати, за̀пāрām сврш. **1.** *почети парати.* **2.** *начинити огреботину, бразду на чему, загрепсти, задрети, засећи.* — Један нокат запара кожу. *Ћос. Б.*

запари́вање с *гл. им. од запаривати (се).*

запари́вати, -а̀рујем *несврш. и уч. према запарити.*

~ **се** *несврш. и уч. према запарити се.*

за̀парина ж *в. запара. Деан. Рј.*

запарӣпати се, -а̄м се сврш. шаљ. *потрчати, закасати као парип.* — У трку нас је достигла дугонога дјечачина . . . и трком се запарипала узбрдо. *Ћоп.*

за̀парити, -ӣм сврш. *залити, прелити врелом водом.* — Запарити буре, тј. налити у њ вруће воде па га затиснути, да вода из-

вуче . . . вољ. *Вук Рј.* Треба да се напијете запарене конопље. *Бен.*

~ се 1. *превући се паром.* — Напунила [сам] чашу, која . . . се одмах запарила од свјежине. *Бег.* **2.** *почети пуштати пару, задимити се паром.* — Тек што су се на столу запариле шоље с млеком . . . а Љубица дође. *Петр. В.* **3.** *испунити се загушљивим ваздухом, зраком.* — Проводи дане и слава у запареним собама. *Андр. И.* Запари се на пустари, крене самум врући. *Прер.*

запáрложеност, -ости ж *особина или стање онога који се запарложио, онога што се запарложило.* — фиг. Ситничарски рат ових двеју породица, које се гложе у запарложености села и сеоског живота, дао је Сремцу обиље материјала за хумор. *Глиг.*

запáрложити се, -ím се сврш. *запасти у парлог, остати у парлогу.* — Анђелија се трудила . . . да се имање не би нерадом запарложило. *Вес.* фиг. *морално се запустити, занемарити се.* — Њега гуши наш запарложени кукавни живот. *Матош.* Већ су се бројни логори . . . били улежали и запарложили. *Ћоп.*

зáпарно прил. *пуно запаре, оморине*; исп. спарно. — Било је запарно и досадно. *Дав.*

запàротина ж *оно што је запарано, траг, ожиљак, огреботина.*

зàпас м *оно што се (у лову рибе) заокружи (запаше) мрежом.* — Једним запасом мреже . . . улови [се] пуних 30—40 и више помањих лађа [пуних укљева]. *В 1885.*

зàпасати, -ашём сврш. **1.** *ставити нешто око струка, око појаса, опасати, припасати.* — Запаши ми сабљу, бако, да сад и ја у бој кренем! *Војн.* **2. а.** *заокружити, опколити.* — Зар су запасали мрежом? *Ћип.* Непријатељ промиче поврх Јеловца . . . па хоће да их запаше с леђа. *Мул.* **б.** *задобити, захватити, обузети.* — Док сам био здрав, и прибојавао се мало, али откако запасах болест, не ферма ме. *Ћор.* Лука . . . осјети као да га наједном запаса нека снага. *Радул.*

зàпасати, -ам сврш. покр. тал. *проћи.* — Дунавом . . . запасале лађе. *Павл.* Ушли [су] у шуму и запасали испод пропланка. *Лал.*

запасúвање с *гл. им. од запасивати.* — Наши рибари у лову на туне примениће метод улова запасивањем. *Пол. 1962.*

запасúвати, -сујем *несврш. према зàпасати.* — В. пр. уз гл. им. запасивање.

зàпасти, -аднем сврш. **1. а.** *пасти иза чега или за шта.* — За један врбик, пред њиме, била је запала стрвина. *Ћур.* **б.** *заћи, нестати (обично о Сунцу и Месецу).* — Сунце је сјајући запало. *Леск. Ј.* **2. а.** *(у)пасти (у шта), наћи се у какву положају, залутати.* — [Трунчица] западне у сат. *Нуш.* Мислио сам већ да си негдје запала у снијегу. *Бен.* Ходао сам свуда. Тад западнем у неке забране. *Вес.* **б.** *доћи, доспети (у неко непријатно стање).* — Прилично је и у дугове запао. *Јов. Ј.* Желио [бих] . . . дознати због чега је запао у невољу. *Вел.* фиг. Западоше у неугодну шутњу. *Сим.* **3.** *пасти, нападати (о падавини, оборини, природној појави).* — Ноћу бијаше иза југовине сјевер окренуо и подубок снијег запао. *Јурк.* Иако је била зима и запао дубок снег, на капији су . . . стражила два жандарма. *Андр. И.* **4.** *настати.* — Кад западне ноћца, момак за плот хвата. *Вел.* **5.** (кога или коме) *пасти коме у део, припасти.* — — Који пут би га запао неки залогај, остатак вечере. *Кол.* Оно је коњ, а не чапретина каква је мени запала. *Лал.* **6.** *поставити заседу, бусију, сакрити се, склонити се.* — По . . . кланцима . . . је лупежима лако запасти. *Кост. Л.* Сви западоше за врата. *Мул.* Западосмо по развалинама кућа . . . и не дадосмо никоме изван. *Мат.* **7.** *стати, коштати.* — Знало се да су наручене [оргуље] и да ће запасти силна новца. *Ћип.* Чаршинлије су . . . процјењивале колико ће која [кућа] запасти новаца. *Ћор.*

Изр. **~ за око** *бити запажен, бити опажен, обратити пажњу на себе, свидети се*; **~ у клопку** *наћи се у неугодном, тешком положају*; **~ у шаке (некоме)** *доћи под (нечију) власт.*

запáсти и **зàпāсти,** запáсём сврш. *почети пасти.* — Стећи ће мир далеког орача када му волови, уморни, запасу траву. *Ћон.*

~ се покр. *задржати се пасући стоку*; *остати дуже пасући.*

зáпат, -а и **зàпатак,** -тка м **1.** *животиња за приплод, расно грло.* — »Зобнатица« . . . је једина пунокрвна и полукрвна ергела у земљи. У њој се налазе и сви бољи запати. *Пол. 1959.* Запатио је племениту стоку, из царске ергеле је купио за запат касаче. *Моск.* **2.** *оно што је запаћено, одгајено, приплод.* — Задруга је створила економију. . . и сопствени запат од 200 крмача. *Пол. 1959*; *Деан. Рј.*

зàпатнти, -им сврш. **а.** *почети гајити, узгојити.* **б.** *одгајити, отхранити, подићи*; *стећи*; *добити као приплод.* — [Старац] живади запатио, врт засадио. *Јурк.* И кмет Филимон даће ми два млада бадема. Не знаш како сам рад да их запатим. *Шапч.* Па је драгом богу захвалио што је новог сина запатио. *НПХ.*

~ се *расплодити се, намножити се, накупити се.* — Тамо је испред доњих прозора растао коров и запатили се пацови и змије. *Јак.* фиг. Запатила се у мени нека гадост, — тихо . . . призна Петар. *Ћил.*

зàпаћати (се), -ам (се) *несврш. и уч. према запатити (се).*

запа̀учинати, -ām и **запа̀учинити,** -īм сврш. *прекрити паучином.* — Осутак лисног цвата ондје запаучинио грану, овдје је истачкао у небо. *Божић.*

~ **се** *превући се паучином.* — А како ти се њему запаучинало ждерало. *Јел.*

запау́чити се, -а̀учīм се и **за̀паучити се,** -īм се сврш. *дићи се у облику паучине; обавити се провидним велом.* — Синко, запаучила се црна дуга с неба у земљу. *КН 1958.* У њеној запаученој унутрашњости проводио је пријеподне. *Десн.*

за́пах и за̀пāх м и **за̀паха** ж *дах, задах, мирис.* — Из подрума . . . вјечно избија оштар, пљеснив запах. *Драж.* Ветар је био влажан, засићен запахом ранога клијања. *Поп. Ј.*

за̀пахати, -ām сврш. *в. запахнути. Вук Рј.*

запахи́вати, -а̀хујēм *несврш. према запахати.*

запа̀хнути, за̀пахнēм (аор. 2. и 3. л. за̀пахнӯ) сврш. *пустити из себе запах, мирис, замирисати; наићи таласом (о гасовитим, плиновитим телима); задахнути.* — У ашчиници их дочека и запахну различан мирис јела. *О-А.* Оштар воњ запахну му лице. *Гор.* фиг. Миладин беше наочито момче. Као благ ветрић на врућини, запахне те здравље и снага његова. *Вес.*

запахњи́вати, -а̀хњујēм *несврш. и уч. према запахнути.*

запаху́љити, -а̀хӯљīм сврш. *почети падати у пахуљама (о снегу, бехару, цвату и сл.); обавити пахуљама, прекрити пахуљама.* — Проучавао [је] запахуљени свијет вани. *Грг.*

за̀пацкати, -ām сврш. **1. а.** *запрљати; неуредно урадити нешто.* **б.** *утрти трагове.* — фиг. Послије трчкарања, послије брижљиво запацкане смрти . . . дођи, отићи прозван, призван, одазван. *КН 1959.*

запа̀чати, -ām сврш. покр. *заложити; везати, запречити, ометати.* — Стаде да плаче и да се под грлом замиче, гдје запача синовњу срећу једном хромицом. *Љуб.* То [земље] је моја старина и била, то ми није ни с чим запачано. *НП Вук.*

за̀пашāј м *оно чиме се опасује, појас.* — Раде потегне кубуру иза запашаја. *Ћип.*

запа́шити, за̀пāшӣ сврш. покр. *почети пашити, засмрдети.* — фиг. Сад се утрпаше . . . парабуђке Швабе само да дођу у . . . новине, па кад опет запаши која цркотина, да се нађу на реду. *Петр. В.*

за̀пашити и запа̀шити, з пашīм сврш. *учинити пашом, поставити за пашу.* — Ћах на Босну тебе запашити, а да купиш до раји хараче. *НП Вук.*

~ **се** *постати паша.*

запа́шњача ж покр. *кожни појас у који се задева оружје, пашњача, силај. Вук Рј.*

запа́штати, за̀пāштām и **запа́шњати,** за̀пāшњām *несврш. и уч. према запостити.*

за́пев, -а и **за̀певак,** -ēвка, ијек. за́пјев и за̀пјевак, м муз. *фраза или узвик на почетку текста који се пева.*

запе́ва̄ља, ијек. запијѐвача, ж *в. нарикача.* — Наћи ће му се већ и гробари и запијевање. *Шов.*

запе́ва̄ње, ијек. запијѐвање, с *гл. им. од запе́вати.*

запе́вати, за̀пēвām, ијек. запијѐвати, несврш. **1.** *кукати, нарицати; плакати.* — Мати стаде из гласа запевати и чупати себи косе. *Лаз. Л.* Она је запијевала, мољакала, сва скупљена далеко испруженом лијевом руком, у коју су од часа на час падали крајцари. *Пец.* **2.** *певати.* — Заједно са жупником . . . и с оргуљашем стадоше запијевати латинске пјесме. *Бен.*

за̀певати, -ām, ијек. за̀пјевати, сврш. *почети певати.*

за́певка и за̀пēвка, ијек. за́пјевка и за̀пијевка, ж *нарицаљка; нарицање.* — Нек пјевају, кад покров ми се крати, запијевке барем нујне. *Вел.* Плашиле су га и запевке жена над хумкама умрлих. *Б 1958.* Иза врата је неко тихо цвилио. Цвиљење се сваки час претварало у тиху запевку. *Бос. Б.*

запе́внути, за̀пēвнēм и **за̀певнути,** -нēм, ијек. запјевнути и за̀пјевнути, сврш. *за̀певати.* — Слијепац загуди, запјевне о Краљевићу Марку. *Шен.*

запевӯцкати, -ām, ијек. запјевӯцкати, сврш. дем. *почети певуцкати.*

запевӯшити, -ѐвӯшīм, ијек. запјевӯшити, сврш. *почети певушити.*

запе́вчити се, за̀пēвчīм се, ијек. запијѐвчити се, сврш. *постати певац, одрасти (о певцу).* — [Петлићи] се с пролећа . . . испилили, преко лета по корову расли, а с јесени се на буњиштима запевчили. *Рад. Д.*

за́пек м и **за́пека** ж *в. затвор (4). Деан. Рј.*

запекља̀нција ж *в. запетља̀нција.* — Да ли су све те њихове запекљанције тако важне да сад он судбоносно потеже својим решењем. *Рад. Д.*

запѐкљати, -ām сврш. покр. *в. запетљати.* — Говори ти, ајмано! Шта си то запекљао, црн ти дан не био? — расрдила се старица. *Рад. Д.*

~ **се** *в. запетљати се.* — Запекљало се [у Шпанији], узео људе бес, па подизали репове ка' разобадана говеда. *Рад. Д.*

за̀пелити, -īм сврш. заст. покр. *строго наредити, запретити.* — Угљеша му запелио да о том ником ни словца. *В 1885.* Још

војвода запелио Луци: »Чујеш ли ме, капетане драги, гору црну држи домовину.« *Март.*

запѐљати, -ā̄м сврш. покр. *увити, умотати.* — Извади . . . у марами запељан прстен. *Коз. Ј.*

за̀пенити, -ӣм, ијек. за̀пјенити, сврш. **1.** *учинити да изиђу пене, изазвати пене.* — Крупан жутоцрвен шаран подиже се на површину, запени воду. *Моск.* **2. а.** *пустити пене, запенушити.* — Онда к веслима сједну и бијелом запјене пјеном. *М-И.* Стадоше на то вали да шапућу, док изненада јаче запјенише уздигнув бук. *Бег.* **б.** фиг. *уморити се говорећи, изнемоћи од много говорења, разбеснети се у говору.* — Газда-Алекса већ запени: — Зар и ти питаш? *Вукић.* Ти мени тако! запјени она. *Шимун.*

~ **се** *запенити (2а).* — Рано прољетос наврла обилна сњежаница у набујалим потоцима и запјенила се у јурњави преко ливада и путова. *Гор.* Настављa тихо, дохватајући чашу запењеног вина. *Каш.*

за̀пентати и **запѐнтати,** -ā̄м сврш. *почети пентати.*

запентѐсати, -ā̄м сврш. *замуцати.* — Ја се ухватим за главу . . . те запентесам. *Ков. А.*

запенӯшати (се), -ā̄м (се), ијек. запјенӯшати (се), сврш. = запенушити (се) *пустити пену, прекрити се пеном, запенити (2а).* — Над брзом запенушаном Неретвом Иван се и растао . . . са својом првом бригадом. *Минд.* Све се запенушало, узвитлало, разиграло . . . као набујала река људских тела. *Бар.*

запѐпӯшено, ијек. запјѐнӯшено, прил. *са пеном на устима*; фиг. *страсно, живо.*

запенӯшити (се), -ѐнӯшӣм (се), ијек. запјенӯшити (се), сврш. = запенушати (се). — Французи су као и њихово шампањско вино, које брзо запенуши, а брзо преври и утиша се. *Нен. Љ.* Сав се јунак запенуши, ја одлетим — он се ћуши. *Змај.*

за̀пењенӧст, -ости, ијек. за̀пјењенӧст, ж *стање онога што је запењено.*

запепѐлити, -ӣм сврш. **1.** *пепелом посути.* **2.** *испунити пепелом*; *затрпати пепелом.* — Неколико једнаких повика . . . затрепетило је у запепељеном уздуху попут искара. *Цес. А.* фиг. Запепељене године, љетине неубране . . . ватре запретане. *Пар.*

за̀перак, -ерка м *побочни изданак*; *млад израштај (на лози).* — Орловски стрељa [Витомир] да проклетник [изгубљени конопац] не виси негде на заперцима кукуруза. *Рад. Д.* Кољенца [винове лозе] се надимају; дуги танки заперци зибају се на вјетру. *Наз.*

за̀перити се, -рӣм се сврш. необ. *рашчупати перa, пераја*; *заплести се перајима.* — Па шта? мислио је даље извлачећи штуку која се заперила на дну мреже. *Донч.*

запѐртлати, -ā̄м сврш. необ. *везати пертлом, везицом.* — Скочи, навуче одело и не запертла ципеле. *Ћос. Д.*

за̀пӗт, -а, -о **1.** *трп. прид. од запети.* **2.** фиг. *напет, пун напетости, затегнутости, опасан.* — Спомињали су . . . запето стање између Пруске и Француске. *Нен. Љ.* Писац . . . у врло живој и запетој комичној ситуацији изводи Дамјановића да објасни целу ствар. *Грол.*

за̀пета ж *в. зарез (4).* — Та наша господа политичари не могу да жртвују ни ријеч, ни једну запету у својим програмима. *Леск. Ј.* Изр. ни запету, ни за једну запету *ништа (нема да се промени).*

за̀петак, -тка м (мн. за̀пеци, ген. за̀петāкā) *стражњи део ципеле.*

запѐтāшкӣ, -ā̄, -ō̄ индив. *пун запета, са честом употребом запете.* — Динамички дух његовог језика . . . прозрачност и шарм населили се у трому, запеташку . . . . немачку реченицу. *Пол. 1959.*

за̀пӗти, за̀пнӗм (имп. за̀пни; аор. 2. и 3. л. за̀пē; р. прид. за̀пео, -ела; трп. прид. за̀пӗт) сврш. **1.** *потегнути обарач, ударач (на оружју)*; *затегнути.* — На рукама црне рукавице, у којима не би могао ни запети ни одапети пушку. *Вукић.* Уперио пушку, запео кокот. *Гор.* И борите се, врли јунаци . . . стријеле запните. *Богд.* **2. а.** *зак(в)ачити што (за што друго)*; *наместити да се задржи.* — Бубањ . . . му се беше набио чак до рамена и закачио га некако ружно испод врата оним парчетом још запете коже. *Глиш.* **б.** *разапети, удесити какво оруђе за хватање животиња.* — Ухватио [се] у замку, што му је запе неки ловац. *Креш.* Не надају се нападу, а терен је згодан, могли бисмо да им запнемо кљусу. *Лал.* Прегледају од синоћ запете вршке . . . па ако има лова, одмах да доноси угарак. *Ранк.* **3.** *застати у кретању, стати.* — Сидро тежином утоне у и дно запне. *Љуб.* Некоме је запео залогај у грлу. *Донч.* Коло је запело. Свет се збунио и ускомешао. *Андр. И.* фиг. Нијемцу запе мисао. *Цар Е.* **4.** *натакнути.* — Уврх носа запни [газда] тада наочале. *Крањч. Стј.* **5.** *ставити, задењути.* — Шокице . . . са . . . танким, везеним сукњама . . . запетим за пас, вазда су нашле нешто да питају. *Петр. В.* **6.** непрел. **а.** *наићи на какву препреку, на тешкоће, спотаћи се*; *закачити се.* — Како уђе у кућу, запе на праг. *Вукић.* [Кочија] пројури мимо њих, али при томе запе крило од сједала [на кочији] о кола сељачка и потрга се. *Том.* Ловци су рђави другови, чим неко запне, оставе га. *Бар.* Ето дотле смо дошли, и ту смо запели. *Ујј.* **б.** *заплести се у говору, замуцати*; *престати говорити.* — Запела је и

замуцала нешто, зовнула дјецу и отишла кући. *Бен.* Пст! — бака стаде, мења боју, запе у пола речи ... *Јакш. М.* Олга, — рекао је са изразом насмешене неверице, — нисам могао да замислим да ћеш ти ... Запео је, а она му је помогла. *Б 1957.* **7.** *закопчати.* — Ни једно од тих мајсторских пуцета није се могло запети. *Ков. А.* **8. а.** *напрегнути се, употребити сву снагу, распалити.* — Од дората се није могло прићи комотно Видаку, те стога неко запе и извуче плуг испод њега. *Лаз. Л.* Запео старина и ђуса највећом брзином. *Креш.* **б.** *навалити, пођи, упутити се.* — Стани, марво ... Заустави! — нареди капетан одсечно војнику на стражи. — Где сте запели? *Јак.* Запе у правцу који му је он показао. *Бан.* **в.** *тврдоглаво остати при свом мишљењу, заинтачити (се).* — Не дам је, запела ти онда, испод мајора! Млада је, може да поседи још, да продевује мало. *Срем.* Ехе, а ти ту запео: окупатор, па окупатор, фашиста. Откуд он може да буде окупатор? *Ћоп.*

Изр. запне реч у грлу *не може говорити (обично од узбуђења)*; запело *не иде*; запело је о главу *живот је у питању*. — Чак и бабе видљиво попустиле: причекаће драги бог, није баш о главу запело. *Ћоп.*; запело (о што, за што) (обично хипотетично) *зависи од чега, мора се нешто, потребно је.* — А можемо, баш ако је за то запело, и да се одродимо. *Срем.*; ~ за око *допасти се*; *привући пажњу*; ~ из петних жила *употребити сву снагу (да се нешто постигне)*; ~ у главу *увртети у главу, уобразити*; ни ~ *не умети*; *не моћи*; *не почети.*

зàпетити, -ѝм сврш. покр. *в. запазити.* — Инога признака каквог сјаја или господског обреда није запетило око. *Шен.*

запетљáвāње с *гл. им. од запетљавати (се).*

запетљáвати, -ѐтљāвām *несврш. према запетљати.*

~ **се** *несврш. према запетљати се.*

запетљàнција ж разг. *запетљана, замршена ситуација.*

запѐтљати, -ām сврш. **1.** *везати што да га је немогуће или бар тешко одвезати.* — Кад си био јутрос на походу, љуба ти је дугме запетљала, запетљала на танкој кошуљи, чини ми се да ћу да отпетљам. *НП Вук.* Покуша да запетља плетене капке на колским прозорима. *Уск.* **2.** *увући; увести у нешто одакле је тешко извући, замрсити, заплести.* — фиг. [Удовица га] запетља ... у своје мреже. *Креш.* Замути и запетља на концу као човјек који је угазио у балегу, а труди се да покаже при том задовољно и одушевљено лице. *Донч.*

~ **се 1.** *везати се, створити ситуацију из које је тешко изићи; довести се у неприлику; спанђати се.* — Све би пошло по обичном да се није запетљао са неком од тих белосветских. *Ћос. Д.* **2.** *уплести се, заплести се.* — Бугарска се запетљала у унутрашњу борбу. *СКГ 1937.* **3.** *збунити се; не умети се снаћи, помести се.* — У глави ми је било све тако јасно, а онда сам се запетљао. *Дав.*

зàпетница ж покр. *стражњи крај опанка. Вук Рј.*

зàпѐто прил. **1.** *у запетом стању, затегнуто.* — Полузатворене јој очи трепећу, али се каткада и запето привијесе. *Божић.* **2.** *са напетом пажљивошћу, са напрегнутом пажњом.* — Сваки запето чека шта ће строги попа проговорити. *Јакш. Ђ.* Мали није много схватао, али је запето пазио на сваку реч. *Петр. В.*

зàпѐтōст, -ости ж *запето стање, напетост; затегнути односи; напрегнута пажња.* — Попустила је запетост између нас, али то ми је баш улевало некакав мутан страх. *Петр. В.*

зàпећак и **зáпећак,** -ћка м **1.** *простор између пећи и зида.* — У неком запећку кашљуца по ... нека озебличина, заостала иза оних што су већ сви на гробљу. *Сек.* Стари је доскора легао у запећак и заспао. *Бен.* **2.** *издигнути задњи део зидане пећи.* — Свуд унаоколо по соби ... клупе; широка пећ са запећцима ... и банцима. *Глиш.* **3.** *мала пећина; заклон, склоњено место.* — Стигоше до камена и сједоше у запећак под њим. *Лал.* **4.** фиг. *неважно место, запостављен положај, позадина.* — Вријеме [га је] прегазило и бачен је новом струјом у запећак. *Нам.* Ми смо предалеко и предуго времена потискивали у запећак независну храброст замисли и прецизност ручне тврсвине. *Уј.*

запѐћи и **зàпећи,** запѐчēм сврш. **1.** *почети, стати пећи.* **2.** *спржити; опрљити.* — Једно двапут ме баш жестоко усука [вртлог у Дрини]: стајао сам као кукуруз кад га суша запече. *Вес.*

~ **се 1. а.** *осушити се, спећи се; закорети; од велике јаре отврднути, скорети се.* — Говоримо о суши, па ми се чисто запекло грло ... дед' да га оквасим малчице ... *Срем.* Земља натопљена водом запече се под топлим летњим сунцем. *Цвиј.* **б.** *застати у развитку.* — Тако неки чинили детету да га нестане ... И запече се дете, па поболевај и поболевај. *Ад.* **2.** *утиснути се, заћи у што палећи.* — Горућа се главица жара прилично дубоко запекла у живо месо на два-три мјеста. *Крл.* **3.** *добити затвор, тврду столицу.* — Да болесник, који се запекао, добије столицу ... треба га гдекада бризгалицом клистирати. *Батут.*

Изр. запекла се душа у њему *налази се у тешком стању, тешко живи. Р-К Реч.*

запе̏ћкār, -ара̀ м подр. *онај који седи у запећку, онај који није на истуреном месту.* — Какви [сте ви]? Запећкари, слабуњци . . . Куд вас тискају, тамо идете. *Коз. И.*

за̀пецати, -ā̄м сврш. риб. *загристи меку на удици (о риби).*

за̀пецкати, -ā̄м сврш. *почети пецкати.*

запе̏чатити, -ӣм сврш. **1. а.** *ставити печат као заштиту да се не отвара, печатом затворити.* — И једнога дана бане комисија. Запечати касу, прегледа је и нађе дефицит. *Срем.* Запечатила је [писамце] и предала слузи. *Краљч. Стј.* **б.** фиг. *онемогућити (коме) да каже, да говори, затворити.* — Њихов храм бива сравњен са земљом, уста запечаћена, перо сломљено. *КР 1924.* **2.** *ставити печат, жиг; потврдити жигом; печатом обележити;* фиг. *обележити уопште, означити; утврдити.* — Како да ти дадем рачун кад си ме стисну гвозденим мишицама и запечатио сјекиром. *Ков. А.* Нико не би рекао да је сваки [хајдук] своје хајдуковање запечатио бар по једним убиством. *Вес.* И двије пријатељице запечате младу тајну срдачним топлим загрљајем. *Ђал.*

Изр. ~ судбину (коме) *спречити, учинити да неко не постигне оно што је требало да постигне; стати на пут чијој срећи.*

~ **се** *затворити се.* — Запечатило се небо, испрепуцала земља. *Вес.*

запечаћа́вати, -а̀ћа̄ва̄м и **запечаћи́вати,** -а̀ћујēм *несврш. и уч. према запечатити.*

запе̏ченӧст, -ости ж *стање онога што је запечено.*

запешкӣрити, -ѐшкӣрӣм сврш. *обавити пешкиром.* — Бошњаци с фесовима или запешкирени. *Шимун.*

за̀пешћај м = запешће *део руке иза шаке.* — Подлактице се држи запешћај, састављен од осам запешћајних костију. *НЧ.*

за̀пешћајнӣ, -ā, -ӧ *који се односи на запешћај:* ~ кост.

за̀пе̄шће с = запешћај. — Скретање лопте . . . може се вршити скретањем руке или запешћа у смјеру у којем се жели пуцати. *Одб.*

за̀пиждренӧст и **за̀пӣждренӧст,** -ости ж *гледање јако отвореним очима, загледаност.* — Одмах му упаде у очи . . . запиждреност избуљених фиксирајућих . . . очију. *Божић.*

за̀пиждрити, -ӣм и **запӣ́ждрити,** за̀пӣждрӣм сврш. покр. *почети пиждрити.*

~ **се** *запиљити се, загледати се.*

запи́јати, за̀пӣјā̄м *несврш. и уч. према запити.* — Пио је . . . радо и сигурно половицу свога дохотка запијао. *Новак.*

~ **се** *несврш. и уч. према запити се.*

запијѐвāља, ек. запе́вāља.

запијѐвāње, ек. запе́вāње.

запијѐвати, за̀пијевā̄м, ек. запе́вати.

за̀пијевка, ек. за́пе̄вка.

запијѐвчити се, за̀пијевчӣм се, ек. запе́вчити се.

запијѐхати се, за̀пијехā̄м се сврш. (ијек.) покр. *в. задихати се.* — Огласи се изненада Маре Лучица . . . још сва запијехана од хода. *Војн.* Овај дотрчи одмах и упита сав запијехан. *Дук.*

запијӯкати, -ӣјучēм и **запијӯ́кати,** -ӣјӯчēм сврш. *почети пијукати.*

запи́лити, -ӣм сврш. *почети пилити, почети тестерити.* — Нађосмо у селу два чичице, те их једва натјерасмо да запиле у дрво. *Кол.*

Изр. ~ у главу *увртети у главу, наумити.* — То је што је у главу запилио: задаћа живота његова. *Јурк.*

запи́љити, за̀пӣљӣм сврш. *почети пиљити, почети нетремице гледати.*

~ **се** *упрети поглед у што, нетремице се загледати у што.* — Жарке јој се очи запиљише у младића. *Шен.* Кад је требало да малишан последњи пут гађа, он чучну тик до њега, запиљи му се у очи. *Петр. В.*

за̀пињā̄ње с *гл. им. од запињати (се).*

за̀пињати, -њēм *несврш. и уч. према запети.*

~ **се** *затезати се.* — А онда је подигао рамена и стисну песнице, а на њима су се запињале тетиве као конопци. *Кик.*

запӣ́њач, -а́ча м **1.** *предмет или део уређаја којим се зауставља кретање нечега, завор (на колима), кочница. Деан. Рј.* **2.** *рачваст штапић за кочење врапила на разбоју. Вук Рј.* **3.** *ороз (на пушци), окидач. Р-К Реч.*

запӣ́њача ж **1.** *запињач (1).* — На лијевој доњој страни сандука је запињача за убрзач. *Стр.* **2.** *запињач (2).* — Тракара разбој . . . повремено све престане да би ткаља извадила запињачу. *Рад. Д.* **3.** *опруга.* — Ножице (маказе) . . . треба да су јаке и од доброг челика, а запињача да је од вијуге, а не од челичних полужица. *Тод.*

запӣ́њачки прил. *запињући, трудећи се свом снагом.* — Мален је још број оних који запињачки раде због угледа. *Дав.*

запӣ́рање с *гл. им. од запӣ́рати.*

запӣ́рати, за̀пӣрā̄м *несврш. и уч. према запрати.*

~ **се** *несврш. и уч. према запрати се.*

за̀пирати, -рём *несврш. и уч. према запрети.*

запи̏рач, -а́ча м *предмет за затварање;* исп. заливач. — Заљише се, зашкрипи понеки висећи запирач на канатима. *Радул.*

запи́рити, за̀пирим и **за̀пиркати,** -а̄м *сврш. почети пирити, пиркати.*

запиркива́ти, -и̏ркујем *несврш. и уч. према запиркати.*

запи́рнути, за̀пирнем *сврш. захватити (расхладити) пиреће.* — Старији људи . . . растресају с груди знојаву кошуљу да их запирне и расхлади вечерњи повјетарац. *Дом.*

за́пис м **1.** *мањи састав негде записан, забелешка.* — С муком сриче кривудав запис: — Али . . . ја, Алија Ја . . . Џамбас. *Ћоп.* Главни запис, гдје се говори о кнезу Новаку, није овдје прештампан. *Водн.* **2.** *окултно дрво с урезаним крстом код кога се искупљају крстоноше.* — Крстоноше застају код записа, попа и Обрад отпевају што следује . . . и крећу даље. *Ранк.* **3.** *празне на хартији, папиру исписане речи или формуле којима примитиван свет приписује чудотворну моћ;* исп. хамајлија. — То [је] запис који дијете носи под пазухом да би се сачувало од дубоке воде и урокљива ока. *Бан.* Одмах се смирила кад ју је фра Анте два пута позвао к себи и дао неке записе. *Шимун.* **4.** правн. *заклада, легат, завештање.* — Остави знатан запис за свете мисе. *Шен.* Милодарима и записима ваших отаца задобила је црква . . . много златних ствари. *Дук.* **5.** мн. књиж. *мемоари.*

за̀писак, -ска м *запис (1), забелешка.* — Али има још један рукопис друге врсте, који стари записци вежу за хрватско земљиште. *Водн.* Његова су писма лажна, јер им у краљевским записцима нема трага. *Шен.*

запи́сати, за̀пишем *сврш.* **1. а.** *писањем забележити, написати.* — Боље, вала, не би ни ти записао да си, којом срећом, писмен. *Срем.* Зар стоји негдје записано да је жена приватно власништво човјека? *Крл.* **б.** *уписати, убележити; унети у списак.* — Ама, господине, је л' то право? . . . — Записа ли ти кога? — Записа ли ми дете? *Вукић.* фиг. У душу сам своју записао оне дивне ријечи бана Николе. *Кум.* **2.** *написати запис (3), хамајлију.* — Молим ти се да му запишеш, — вели баба. *Ћор.* **3.** *оставити некоме нешто у легат, наслеђе, писмено завештати.* — Што остане новаца то имате мени записати, ако вас ја преживим. *Том.* Изр. добро (рђаво) записан *који ужива добро (рђаво) мишљење других о себи;* ~ душу врагу *предати се ђаволу, одлучити се на рђава дела;* ~ за ухо *упамтити добро;* исп. урезати у памет. — То нека себи запишу за ухо сви, и новопечени републиканци и они који их својим ријечима подјарују. *Цар Е.;* ~ крвљу *великим жртвама потврдити, доказати;* ~ у памет *упамтити.*

~ **се 1.** *повр. према записати (1б).* — Мисли на прилику: зар се не би баба Ружа могла записати у братимке? *Вел.* **2.** *погрешити у писању. Р-К Реч.* **3.** *задржати се дуго у писању. Р-К Реч.* **4.** *урезати се, остати у памћењу.* — Њуће се записала солдачија у старчеву памет. *Новак.*

записи́вање с *гл. им. од записивати (се).*

записи́вати, -и̏сујем *несврш. и уч. према записати.*

~ **се** *несврш. и уч. према записати се.*

записи́вач, -а́ча м *онај који записује, онај који бележи.* — Нацрт закона . . . обрађује ауторско својство записивача и снимателја народних књижевних . . . творевина. *Пол. 1957.*

за́писка ж *забелешка, краћи писани састав.* — У својој записци К. К. Родофиникин је мислио да новим миром Србији треба дати њене старе границе. *Нов.*

запи́скати, за̀пискам *сврш. почети пискати, пиштати.*

записки́вање с *гл. им. од запискивати.*

записки́вати, -и̏скујем *несврш. и уч. према запискати.*

записку̀тати, -а̄м и -и̏скућем *сврш. почети пискутати, почети говорити пискутавим гласом.* — Наша се влада врло мало брине за позитивне знаности, запискута опет Ирена. *Кум.*

за́писник м **1.** *писана садржина говора, дискусија и сл. (на састанку, седници, скупштини).* — Деловођа води све записнике. *Лапч.* Молим да се ова чињеница унесе у записник. *Крањч. Стј.* **2.** *тачно записано саслушавање на суду или код другог ког органа.*

за́писница ж *индив. књижица за записивање, бележница, нотес.* — Капетан извади из недара своју малу записницу, прибележи у њу нешто. *Јакш. Ђ.*

за́писничар м *онај који води записник.* — Нека записничар и то запише у записник! *Фелд.*

за́писничарев, -а, -о = записничаров *који припада записничару.*

за́писничарка ж *женска особа записничар.* — Прије им записничарка и рече да уђу у судницу. *Б 1957.*

за́писничаркин, -а, -о *који припада записничарки.*

за́писничаров, -а, -о = записничарев.

за́писничӑрскӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на записничаре.*

за́писничкӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на записник.*

за́писнички прил. *записником, у записнику*: ~ утврдити.

запи́снути, зàпи́снēм свршн. *стати писмати; писнути.*

запи́тати, зàпи́тām (аор. 2. и 3. л. зàпи́тā) свршн. **1.** *ставити питање, упитати, речима тражити одговор.* — Дођи само у моју малу, па запитај: чији су волови најбољи, па ће ти сви казати: Симини. *Вес.* Била је веома радознала . . . али се није усудила да отворено запита. *Бен.* **2.** покр. *в. заискати, потражити речима.* — Што запита силни Ахмет-паша, то му царе с драге воље даје. *НП Вук.*

~ **се** *повр.* — Јесу ли се кадгод запитали да ли би тако у прози писали? *СКГ 1937.*

зàпити, зàпијēм свршн. *потрошити на пиће, пропити.* — Све је продао и запио. *Мишк.* Немам новаца — и онако све запијеш. *Нех.*

~ **се** *задржати се дуже пијући, упустити се у пијење.* — Јеша никад није лумповао без мене; чим се запије, а он шаље по мене да ме . . . доведу. *Срем.* Прво се Гушавац запио, и то запио темељито. *Сим.*

запити́вати (се), -йтујēм (се) = запитквати (се) *несврш. и уч. према запитати (се).*

запиткúвало м и с *онај који много запиткује. Р-К Реч.*

запиткúвање с *гл. им. од запиткивати.*

запиткúвати (се), -ȉткујēм (се) несврш. и уч. = запитивати (се).

запȉтљив, -а, -о *радознао, који често запиткује.* — Ев' овде ћеш, ев', овде, Максиме, запитљиву намирити жуд. *Кост. Л.*

запитȍвати, -йтујēм несврш. покр. *в. запитивати.* — Видећи владика пет Мартиновића, Вука Бориловића и три своје слуге све крваве, поче их запитовати. *Њег.*

зàпицати, -ичēм *несврш. и уч. према запећи.*

~ **се** *несврш. и уч. према запећи се.*

запишúвати, -йшȕвām вулг. *несврш. и уч. према запишати.*

запȉшати, -ām свршн. вулг. **1.** *мокраћом полити, помокрити. Вук Рј.* **2.** фиг. *с омаловажавањем се понети (према коме); понизити (кога).*

запи́штати, -тȉм свршн. *стати пиштати.*

запи́штити, -йм свршн. *в. запиштати.*

запје-, ек. запе-.

запла́ветн (се), -вȉм (се), ијек. запла́вљети (се), свршн. *постати плав, појавити се у плавилу.* — Киша намах престаде. Небо заплаве и сунце грану. *Јак.* Тад се комад неба заплави. *Визн.*

запла́вити, зàплāвȉм свршн. **1.** *учинити плавим, обојити плавом бојом.* **2.** *заплавети (се).* — Ев' је то заплавила зора, да ти кажем двије-три ријечи. *Ботић.*

~ **се** *заплавети се.*

зàплавити, -йм свршн. *в. преплавити.* — Турска се је отиснула војска . . . хоће нашу земљу заплавити. *Март.* Прочитао сам на овим страницама да нас је европски модернизам заплавио. *НИН 1959.*

запла́вљети (се), -вȉм (се), ек. запла́вети (се).

заплављúвати[1] **(се)**, -àвљујēм (се) *несврш. према заплавети (се) и заплављети (се).*

заплављúвати[2], -àвљујēм *несврш. и уч. према зàплавити.*

зàплакати, -ачēм свршн. **1.** *почети плакати.* **2.** прел. *учинити да ко заплаче; расплакати; уцвелити.* — Сад ће на ме напалити Турци . . . и многе ми Србе заплакати. *НП Вук.* Ја га нећу одвајати од Бранка мога. И нећу га заплакати, доста му је зле жалости. *Лал.*

~ **се** *заплакати (1), расплакати се.*

заплаки́вати (се), -àкујēм (се) *несврш. и уч. према заплакати (се).*

запламúњати, -ām свршн. дем. *почети пламњати.*

запла́мити, зàплāмȉм свршн. *упалити; обухватити пламеном, прелити пламеном;* фиг. *учинити нешто као да је пламеном обухваћено, зажарити.* — Грозничава ватра запламила би му, с часа на час, образе. *Уск.*

~ **се** *зажарити (се);* фиг. *заруменети се, зацрвенети се.* — Она се заплами у лицу. *Вес.* Пламен јој обасјаваше запламљене образе. *Ћор.*

зàпламсāј м *почетак пламсања.* — Дотјеравам још једанпут »Славенске легенде«, за које бих рекао да су сада, уз нов запламсај свеславенског осјећаја, постале актуелне. *Наз.*

зàпламсати (се), -ām (се) свршн. *јако се разбуктати; почети пламсати; засијати се.* — Ватра је опет весело запламсала. *Чол.* У оном вечерњем мраку опази је Иво како јој црно око радосно запламсало. *Кум.* А на ту мисао устрепта опет радост у њему и запламса љубав у потпуном жару. *Шимун.* Почео је пјесмама . . . те се дао на политику, а иза тога запламсав се још већим пламеном у роману . . . *Марј. М.*

зàпламтети (се), -тȉм (се), ијек. зàпламљети (се), свршн. *почвти пламтети.*

запла̀мтити (се), -ӣм (се) свршн. (ек. и ијек.) *в. запламтети се.*

запла̀мтјети (се), -тӣм (се), ек. запла̀мтети (се).

запла̀нӣнскӣ, -ā, -ō *који је за планином.* — Тужни запланински груваји, пригушени даљинама, одјекиваху кроз ноћ. *Гор.*

запланӣ́рати, -а̀нӣрām свршн. непр. *в. планирати.*

запла̀нути, за̀планēм свршн. *планути, опалити.* — Заплануо си божјим тријесом, ножу, мој осветниче! *Марк.* Ф.

~ **се** *зарумењети се, зацрвењети се.* — Жао ми је што не видите како сам се заплануо, јер стид је ипак цигло људско својство. *Крањч. Стј.*

запланр̀њати, -а̄м свршн. оном. *почети плапрњати.*

за̀платак, -тка м *наплатак*; исп. гобела. — Зачуо се на каменом путу звек колских шина прикованих на заплацима. *ЛМС 1957.*

запла́тити, за̀плāтӣм свршн. *платити, вратити коме учињено добро или зло; скупо платити, преплатити.* — А да би ме не родила мајка, ако ми га не заплатиш јунак! Вратит' ћу ти шалу за срамоту. *НПХ.* Шваба је платио и заплатио. *Јак.* Господа су чувала добро своју кожу, ал' како је који Лази . . . шака дошао, тај је заплатио. *В 1885.*

заплахӣ́рити, -а̀хӣрӣм свршн. необ. *постати плах (о води), разбеснети се.* — Кад с јесени Врбас заплахири, тад Сава . . . закорачи на обале. *Павл.*

заплашӣ́вати, -а̀шāвām несврш. *в. заплашивати.* — Њих [птице] треба само заплашавати било чегртаљкама . . . било страшилима или пуцањем из пушке. *Тод.*

за̀плашено прил. *у страху, преплашено.* — Задрхта сав и заплашено се огледа око себе. *Кол.*

за̀плашено̄ст, -ости ж *стање онога који је заплашен, страх.* — Лечио ју је млади доктор Мирко . . . Али је девојчици остало трзање усана, нека заплашеност у погледу. *Сек.*

заплашӣ́вати, -а̀шујēм *несврш. и уч. према заплашити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заплашити се.*

за̀плашити, -ӣм свршн. *изазвати страх (код некога), уплашити.*

~ **се** *престрашити се, осетити страх, уплашити се.*

заплӣ́ати, за̀плӣām, ијек. заплӣ́ати, свршн. *в. заплехати. Вук Рј.*

за̀плена, ијек. за̀пљена, ж **1.** *заплењивање, одузимање имовине; уклањање из промета, из промета.* — Главна база снабдевања и даље је остала заплена оружја од непријатеља. *Марј. Ј.* **2.** *оно што се одузме насилно у име наплаћивања неке обавезе.* — Тко би запамтио све оне кривице, запљене, штете и патње што их народ подноси. *Бен.* Тражио је од мене да јавно пазарним данима продајем сељачке заплене. *Бар.*

заплӣ́нити, за̀плēнӣм, ијек. заплијѐнити, свршн. **1.** *узети као плен, однети као плен.* — Наши су у борби . . . заплијенили око сто пушака . . . два бацача мина и два тешка митраљеза. *Чол.* **2. а.** *одузети од приватног лица предмете који служе као доказ неког кривичног дела (летке, забрањене књиге и сл.).* — Сви непродани егземплари тих новина били су смјеста заплијењени. *Бег.* Обавезује се [српска влада] . . . да унесе [у устав] одредбу по којој ће се моћи заплењити слични списи. *Јов. Ј.* **б.** *ставити под забрану због наплаћивања неке обавезе.* — Плаћа мужева била је већ недавно заплијењена. *Нех.* **в.** *забранити (законом).* — »Блитвинско питање« непрестано се јављало у новинама као заплијењена вијест. *Крл.*

Изр. ~ **душу** *освојити (некога) добротом или лепотом.*

заплӣ́њив, -а, -о, ијек. запљи́њив *који се може заплењити, који је за заплену.* — Та метафора, да је глава цвркутаво гнијездо запљењивих књига, изразита је. *Шим. С.*

заплењӣ́вати, -ѐњујēм, ијек. запљењӣ́вати *несврш. и уч. према заплењити.*

заплӣ́сати, за̀плēшēм свршн. *почети плесати.*

за̀плескати, -а̄м и -ѐшћēм свршн. *в. запљескати.* — Они ђаволи заплескаше својим црним длановима. *Вукић.*

за̀плеснивити (се) и **заплѐснивити** (се), -ӣм (се), ијек. за̀пљеснивити (се) и запљѐснивити (се), свршн. *постати плеснив, уплеснивити се, побуђати.*

заплѐсти и **за̀плести**, заплѐтēм (аор. 2. и 3. л. за̀плете) свршн. **1. а.** *оплести, испреплести, плетењем затворити.* — Гледао је прозоре — они затворени, заплетени прућем. *Сиј.* **б.** *више праменова, струкова или нити испребацивати једне преко других и тако начинити венац или плетеницу.* — Нема цура осамнаест љета, заплела је десет плетеница. *Вујач.* **2. а.** *изукрштати, искрижати стављањем једно кроз друго; запетљати, замрсити.* — А прсте унакрст заплела као у тихој молитви. *Војн.* Заплете руке у косе. *Божић.* **б.** фиг. *увући у неки замршен посао, уплести, упетљати.* — Заједно с кнезом и министрима, Черњајев је заплео и себе сама у своје вигове. *Јов. С.*

Зеус ме је Кронов син у заблуду заплео тешку. *М-И.* **в.** фиг. *створити ситуацију из које је немогуће изићи, направити збрку.* — У кратко вријеме упозна она све властелинство и сав околишни свијет и заплете љубавне мреже. *Ков. А.* Био је мајстор у томе да и најпростију ствар тако изокрене и заплете да је више нико жив не може разријешити и ухватити јој крај. *Ћоп.* **3.** *збунити, помести.* — Вишњић се није дао заплести збрком унутрашњег политичког збивања. *Сур.* **4.** *почети преплитати (ногама).* — Кад Мане заигра и заплете и залупа ногама [у колу], звече они пусти прапорци. *Срем.*

~ **се 1. а.** *наћи се негде одакле није лако изаћи; сакрити се.* — Мала дјеца . . . заплела се материма међу ноге. *Козарч.* **б.** фиг. *довести себе у положај из кога се није лако извући; упетљати се, умешати се.* — Заплео се у . . . неку врло компликовану криминалну аферу. *Крл.* Тај Милан Мировић се . . . заплео у студентске немире и нечијом грешком привирио у скојевску организацију. *Лал.* **2.** *створити се компликованим; постати замршен, нејасан, замрсити се.* — Послови српски замуте [се] и заплету још већма. *Вук.* Ирена [је] наслућивала да се заплео некакав важан догађај. *Кум.* **3.** фиг. *збунити се; побркати се, помести се.* — Људи овог психичког типа често имају сувише поуздања, и због тога се кашто заплету и изгубе. *Цвиј.* Стао . . . казивати чудне приче о вилама, јунацима и заљубљеним дјевојкама, док се напоком нијесам заплео и стао уздисати. *Шимун.* **4.** *спотаћи се, саплести се, запети (за нешто).* — Идући поред обале, заплете се и падне. *Нен. Љ.*

Изр. ~ у женске сукње *пасти под женски утицај, сувише се бавити женама.* —Тко је то видио, толико силно се заплести у женске сукње. *Бал.*; језик се заплете (неком) *замуца; преста да говори, изгуби моћ говора.* — То га још већма збуни и језик му се заплете те смрси нешто. *Цар Е.*

за́плет м **1.** *заплетено, замршено стање; замршеност; збрка.* — У три се часка успио сплести у такво клупко заплета и противурјечја. *Креш.* Ја [сам] и сувише мали да улазим у све оне недокучне и неразрешљиве заплете једне душевне личности која има свој посебни строј страсти. *Вас.* **2. а.** *тежак неспоразум; сукоб.* — Питање о њиховом припадништву могло [би] довести до међународних заплета. *Петр. М.* **б.** књиж. *сукобљавање тежњи, интереса личности (у драми или другом ком књижевном делу).* — Мане су јој [драми] што нема заплета ни јаче акције, него је готово сва у причању догађаја. *НК 1946.* Треба рећи неколико речи о самој басни, о заплету у роману. *Нед.* **3.** *врста народне игре (кола).* — Поједини називи наших народних игара садрже наговештај о ономе што је у њима карактеристично . . . Заплет — да се ноге заплићу. *Пол. 1958.*

заплѐтавица ж покр. *в. заплет (1).* — Хилфердинг упркос . . . заплетавицама око мећа . . . пише . . . *Павл.*

за̀плетāј м *в. заплет (1).* — Зато се ипак и он чувао љубавних заплетаја. *Бал.*

за̀плетā̏ње с *гл. им. од заплетати (се).*

за̀плетати, -ећём = заплитати *несврш. и уч. према заплести.*

~ **се** = заплитати се *несврш. и уч. према заплести се.*

заплѐтен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од заплести (се).* **2.** *замршен; неразумљив, нејасан; тајанствен.* — И тако се она тмурност . . . и она заплетена питања ломе. *Марј. М.* Ама шта је с тим Павлом? Мени је све заплетенији. Нешто има у њему туђе. *Сек.*

заплетѐнко м *онај који се лако збуњује, збуњивко;* исп. смушењак. *Р-К Реч.*

заплетѐно прил. *на заплетен начин, нејасно, збуњено.* — Живан ми је тако заплетено причао да му нисам могао људски ухватити крај. *Глиш.*

заплѐтено̄ст, -ости ж *својство онога што је заплетено, замршеност, запетљаност.* — Она, жена, морала је осјетити рано и сву заплетеност тих рођачких односа. *Нех.* Чекао [сам] пред благајном . . . да се оконча . . . цела административна заплетеност. *Рад. Д.*

за́плеће с **1.** *оно што је иза плећа, залеђе, позадина.* — Остали неки напријед да калаузе, а неки страга у заплеће, од шуме до шуме. *Љуб.* Ви остали остајте овдје, па нам чувајте заплеће. *Горд.* **2.** фиг. *помоћ, заштита, ослонац.* — Нека опрости ови ћетић, али ако је од веље куће, он је у Црној Гори прогнаник . . . без одбране и заплећа. *Мат.* Чини ми се да може бити и без тога народнога заплећа. *Павл.*

заплéхати, за̀плēхām, ијек. запљéхати, сврш. покр. *в. забити. Вук Рј.*

за̀пливати, -ām сврш. **1.** *почети пливати.* **2.** *запасти;* фиг. *упасти.* — Запливао сам у тешке воде. *Бак. Реч.*

заплијѐнити, за̀плијенӣм, ек. заплéнити.

заплúнути, за̀плӣнēм сврш. покр. *зарони у воду, утонути.* — Заплинуле ноге до кољена. *НПХ.*

за̀плитā̏ње с *гл. им. од заплитати (се).*

за̀плитати, -иħēм несврш. и уч. = заплетати. — И заплиће [крв] нас махнито у гријеху. *Уј.* Њему се причињавало да ти велики само бесмислено заплићу ствар.

Ћос. Б. Заим, вјечито полупијан, стао [би] да заплиће језиком. *Ћоп.*

~ **се** = заплетати се. — Бура јој се заплитала у црну сукњу. *Шен.* О, ти душо, у мрежи што се борећ' за слободу само још више заплићеш! Помоз'те, анђели добри! *Панд.* Ђерзелез их је слушао, смијао се па и сам покаткад причао, заплићући се и узалуд тражећи ријечи. *Андр. И.*

заплѝтач, -а́ча м *онај који заплиће, који ствара забуну.* — Господа заплитачи, тј. одвјетници, цијелу кашу по вражји [су] помијешали били. *Шен.*

зàплити, зàплијēм свршн. покр. *в. запливати; запловити.* — И дивљи умије бјежат од велике пучине морске која му се представља кад у њу заплије да неће испливат. *Миљ.* фиг. Око усана јој заплије лаки ... смијешак. *Кос.*

зàплòвити, зàпловӣм свршн. *почети пловити.*

Изр. ~ у дебело море *отиснути се далеко, предалеко отићи (било у чему).*

зàплòдити се, зàплодӣм се свршн. *зачети се, замепнути се.* — Том опасном пријатељевом заплодише се у духу Адисоновом »мемоари цилинга«. *Јурк.*

зàплотњāк м *онај који ради закулисно, сплеткар, смутљивац. Деан. Рј.*

зàплотњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на заплотњаке.*

зàплотњāчки прил. *као заплотњак, закулисно, потајно.* — Све ће се — а и требат ће — извршити мало притворно, мало заплотњачки. *Цар Е.*

зàплотњāштво и **заплотњáштво** с *заплотњачко деловање, сплеткарство.*

зàплужити, -ӣм свршн. *почети плужити, почети орати плугом, забраздити; направити бразду.* — фиг. Тек око усана заплужи скрб ... дубоке бразде. *Матош.* У Андрији заплуже ... гануће и жалност. *Божић.*

заплу̀тати, -ām свршн. *почети плутати.*

зàпљачкати, -ām свршн. **1.** *упљачкати, запленити. Вук Рј.* **2.** покр. *в. запљескати.* — А кад које од оно преобученьака изигра љепше несретну игру, старо и младо запљачка рукама. *Љуб.*

запљáштати, -тӣм свршн. *почети пљаштати.*

запљéати, зàпљēām, ек. заплéати.

зâпљена, ек. зâплена.

запљèњив, -а, -о, ек. заплѐњив.

запљењи́вати, -èњујēм, ек. заплењи́вати.

зàпљескати, -ām и -ешћēм и **запљéскати,** зàпљēскām свршн. *почети пљескати.*

запљескѝвање с *гл. им. од запљескивати (се); ласкање.* — Има да захвали томе своме кметовском запљескивању и пошалицама. *Јов. С.*

запљескѝвати (се), -èскујēм (се) несврш. *ласкати.* В. пр. уз гл. им. запљескивање.

зàпљеснивити (се) и **запљèснивити (се),** -ӣм (се), ек. зàплеснивити (се) и заплѐснивити (се).

запљéхати, зàпљēхām, ек. заплéхати.

запљувáвање с *гл. им. од запљувавати.*

запљувáвати, -ȕвāвām *несврш. и уч. према запљувати.*

запљýвати, зàпљȕвām несврш. **1.** *пљувати.* **2.** *односити се према коме (чему) презриво, попљувати, потцењивати. Бак. Реч.*

зàпљȕвати, зàпљујēм (аор. 2. и 3. л. зàпљувā; р. прид. зàпљувао, -āла; трп. прид. зàпљувāн) свршн. **1.** *пљувањем загадити што.* **2.** *почети пљувати.*

Изр. ~ у шаке *почети радити.*

зàпљуиути, -нēм свршн. *попљувати.*

зáпљус, -а и **зàпљусак,** -ска м *оно течности, текућине што једанпут запљусне; процес који се извршии запљуском.* — Потрес и катастрофални запљуси од 8. травња 1667. покопали су њену [Дубровачке републике] поморску и трговачку величину. *Мј. 1926.* Било је врло тихо и топло љетње предвечерје, море без најмањега набора и запљуска. *Новак.*

запљускáвати, -ȕскāвām = запљускивати *несврш. и уч. према запљускати.* — Чуло се из кухиње како мала Марица запљускава водом перући суђе. *Новак.*

зàпљускāј м индив. *запљус.* — Наслађујте се зраком хлађаним, видиком бајним, тихим вечером и запљускајем бистрог језера. *Кост. Л.*

зàпљускати, -ām свршн. *прелити течношћу, текућином пљускајући њом.* — фиг. Вал неизрециве доброте запљуска му срце. *Цар Е.* Десно и лево небеса су сура и запљускана тамнином. *Рад. Д.*

запљускѝвање с *гл. им. од запљускивати (се).*

запљускѝвати, -ȕскујēм = запљускавати.

~ **се** *повр.* — »Ха! Ха!« извикује од угодности запљускујући се водом по тијелу и глави. *Пав.*

зàпљуснути, -нēм свршн. **а.** *прелити, облити, засути запљуском, полити.* — Клону кад је све то чуо, кô да си га врелом водом запљуснуо. *Змај.* **б.** фиг. *дочекати, задахнути, запахнути.* — На колодвору га запљусну бура. *Нам.* Осјећај нанесене кривице

запљусну срце горчином. *Бен.* Опет тишина. Само се по каткад заошине . . . ветрић, па и опет запљусне у собу . . . славујеву песму. *Ад.*

запљуцка́ва̏ње с *гл. им. од* запљуцкавати.

запљуцка́вати, -ȕцкāвāм = запљуцкивати *несврш. и уч. према* запљуцкати.

за̏пљуцкати, -āм сврш. *пљуцкањем загадити.*

запљуцкѐтати, -ām сврш. дем. *почети пљуцкетати.*

запљуцки́вати, -ȕцкујēм = запљуцкавати.

за̏пљуцнути, -нēм сврш. *загадити што пљуцнувши на њ.* — Примакне се још ближе, нешто викне и запљуцне му у лице. *Шимун.*

запљу́штати, -тӣм сврш. *почети пљуштати.*

~ **се** *усталасати се.* — Из божје руке пехар испусти, од пехара се море запљушти. *Кост. Л.*

за̏повēд, ијек. за̏повијед, ж = заповест **а.** *оно што се (усмено или писмено) каже с циљем да се обавезно изврши, наредба, наређење.* — Од царице запов'јед примише . . . На дв'је стране с војском отидоше. *НП Вук.* Те жеље још јаче осјетила би кад би морала да пригне главу под туђу заповијед. *Јип.* Ево их, Горде, чекају твоје заповиједи. *Кост. Л.* **б.** *писмено саопштење команданта јединице о распореду рада, похвалама, казнама и сл. које се чита војницима.* — Пријавио се болесним, за сутра је наређено да буде у заповиједи искључен. *Крањч. Стј.*

Изр. десет заповеди црквен. *заповеди које је, по предању, дао Мојсије Јеврејима, декалог.*

за̏поведан, -дна, -дно, ијек. за̏повједан, (одр. за̏поведнӣ, -ā, -ō) *који има карактер заповедања, заповеднички; строг, одлучан.* — Изјави баруница љутим и заповједним гласом. *Бал.* По његовом црном оделу . . . његовом заповедном и поузданом изразу . . . могло се видети да је то начелник. *Грол.*

Изр. заповедни начин грам. *глаголски облик за изражавање заповести и жеље, императив.*

заповѐдање, ијек. заповијѐдање, с *гл. им. од* заповедати.

заповѐдати, -ȍвēдām, ијек. заповијѐдати, несврш. **1.** *несврш. према заповедити.* **2.** *управљати, руководити, командовати.* — Људевит XIV главом је заповиједао. *Павл.* Говорила је громко као да заповеда војском. *Макс.* Ти си га родила, па ти си преча и да заповиједаш с њиме. *Јор.* **3.** покр. *желети, изволевати.* — Жена га запита што заповиједа. *Леск. Ј.*

Изр. заповедајте, ако заповедате покр. *ако желите, изволите.* — Добро дошли! Хајде, заповедајте унутра. *БК 1906.* Видим да се једва држите од дријема! Ако заповиједате, хајдемо у камару! Постеља је готова! *Мат.*

заповѐдач, -а́ча, ијек. заповијѐдач, м *в. заповедник.* — Но ипак бива тирански заповједач када практичност иште. *Ков. А.*

за̏повѐдити, -ӣм, ијек. за̏повијѐдити, (аор. 2. и 3. л. за̏поведӣ), сврш. *казати да се обавезно учини оно што се каже, наредити.* — Рече тако заповеднички да се Пера само окрете, као војник кад му старешина заповеди. *Вес.* Господин сатник, заповједите ватру! *Фелд.*

заповѐдник, -и́ка, ијек. заповијѐдник, м *онај који заповеда; онај који управља, руководи чим.* — На једној страни заповедник, врховни вођ Карађорђе, с војводама. *Вес.* Бан, заповједник и начелник главнога града не здвојише. *Шен.*

заповедни́ков, -а, -о, ијек. заповједни́ков *који припада заповеднику.*

заповѐдница, ијек. заповијѐдница, ж *женска особа заповедник.* — Служавке захватају воду, док међутим заповеднице . . . шетају се горе-доле. *М 1867.* Своја сам господарица, заповједница оне мале војске. *Шен.*

заповѐднӣчкӣ, -ā, -ō, ијек. заповијѐднӣчкӣ *који се односи на заповедника; који има карактер заповести.*

Изр. ~ мост пом. *повишено место на пароброду одакле капетан управља паробродом.*

заповѐднӣчки, ијек. заповијѐднӣчки, прил. *на заповеднички начин, оштро, одлучно.* — Прежи волове у плуг . . .! рече тако заповеднички да се Пера само окрете, као војник кад му старешина заповеди. *Вес.* Он окрене лупати на врата и заповједнички викати својој кћери. *Шов.*

заповедни́штво, ијек. заповједни́штво, с **1.** *право заповедања; управљање, командовање.* — Њему би требало повјерити важно каково заповједништво. *Шен.* Заповједништво над војним снагама савезника било је повјерено Спарти. *Пов. 1.* **2.** *установа која издаје заповести; управа, команда.* — Рано ујутро промијенило је војно грађевно заповједништво свој план. *Јонке.*

за̏поведно, ијек. за̏повједно, прил. *на заповедан начин, заповеднички.* — Мрко, мукло и заповједно наговара дјецу. *Божић.*

за̏повēст, ијек. за̏повијест, ж (лок. запове́сти и за̏повēсти; ген. мн. запове́сти и

зâповёстӣ) = заповед. — Мој старији послао [ме је] народу српскоме у помоћ, а под твоју [Карађорђеву] заповијест. *Вук.* Сутрадан . . . поче биров викати по селу: — Чујте, људи, заповест од кмета: ударите роге на стоку, да не чини штете! *Глиш.* Зар ће лавови вршити твоје заповијести? *Креш.*

зâповијед, ек. зâповӣд.

заповијèдање, ек. заповӣдање.

заповијèдати, -òвиједâм, ек. заповӣдати.

зâповијест, ек. зâповӣст.

заповјед-, ек. заповед-.

запòвргнути, -нём (аор. 2. и 3. л. зâповргнӯ и зâповрже) сврш. = заповрћи *заподенути, отпочети, започети (говор, разговор).* — Идем заплесати с удовицом — заповрже странац. *Креш.* Он први то ипак није могао рећи док жена није заповргла разговор. *Мул.*

запòврзати, -вржём и -врзâм *несврш. и уч. према заповрћи.*

заповрљáчити, -врљâчӣм сврш. покр. *завитлати, бацити.* — Могу . . . сваког тренутка да је [књигу] заповрљачим у неки угао собе. *НИН 1959.*

заповрнути, -òврнём сврш. *вратити се на нешто исто, поновити.* *Вук Рј.*

запòврћи, -вргнём сврш. = заповргнути.

запòганити (се), -ӣм (се) сврш. *упрљати (се) нечим поганим;* фиг. *нешто погано, ружно казати или учинити.* — Да ти се већ никада није тако запоганила језичина! *Ков. А.*

заподéвати, -òдêвам, ијек. заподијèвати *несврш. и уч. према заподе(с)ти.*

запòденути, -нём, ијек. запòдјенути, (аор. 2. и 3. л. зâподенӯ), сврш. *започети, заметнути, завући.* — Желећи . . . да заподјене о нечему гдје би цијело друштво судјеловало, започе овако . . . *Креш.* Кад се добро разгрејаше и привикоше на собу, заподенуше шалу и игру са децом. *Ђос. Д.*

запòде(с)ти, -енём и -едём, ијек. запòдје(с)ти, сврш. *заподенути.* — Заподјесмо понајприје дипломатично послије и живље опћење. *Шен.* Обрад био добре воље па с њим заподео жив разговор. *Рад. Д.* Мрак и тмуша, помрчина густа заподједе нашом Тројединцом. *Ков. А.*

~ **се** *изродити се, настати; подићи се.* — Код Кореновске се заподео дуг и упоран бој. *Моск.* Свађа се поново заподједе. *Франг.* Друмом се заподео облак прашине. *Вес.*

заподијèвати, -òдијевâм, ек. заподéвати.

запòдирати, -рём *несврш. и уч. према заподрети и заподријети.* — Батали, кмете, бога ти! . . . Било па прошло! Што то заподиреш? *Глиш.*

запòдјенути, -нём, ек. запòденути.

запòдје(с)ти (се), -енём (се) и -едём (се), ек. запòде(с)ти (се).

запòдрёти, зâподрём, ијек. запòдријети сврш. *в. заподенути. Прав.*

запòдријети, зâподрём, ек. запòдрёти.

запожáрити, -òжâрӣм сврш. *в. запалити. Вук Рј.*

~ **се** *зажарити се, заруменети се.* — Она обори очи и запожари се. *Јурк.*

запòзнати, -âм сврш. заст. *в. познати, препознати.* — Свак хоће да запозна своје. *Павл.* На Раскршћу, страшном разбојишту, опет Мијо брата запознао. *Ботић.*

~ **се** *постати познат, јасан, указати се.* — Остани гдје си, док се запозна дан. *Креш.*

зáпōј, -оја м *в. напој, напитак. Вук Рј.*

запòјати, -јём (имп. зâпōј; аор. 2. и 3. л. зâпојā; р. прид. зâпојао, -āла) сврш. *в. запевати.* — Та кад наш попа запоје, мени одмах кике расту. *Шапч.* А кад запоју »Још хрватску« стару, све друштво у глас један пјеват хрупи. *Марк. Ф.*

запòјити, зâпојӣм (аор. 2. и 3. л. зâпојӣ) сврш. **1.** *дати коме да пије; залити.* — Врати се с пуним кутлом воде . . . Придиже болесника и запоји га. *Вес.* **2.** фиг. *надахнути.* — Ријетко је која књижевност, стављена у службу националне борбе, била поштеђена од ефемерности . . . и запојена опћечовјечанским елементима. *КХ 1936.*

~ **се** *надахнути се; инспирисати се.* — У животу га је држала . . . оданост ослободилачкој идеји којом је био запојен. *Нуш.*

зáпōјци, -јāкā м мн. покр. *весеље које се приређује после трипут оглашене веридбе, заруке.* — Мало су дуже заспали након јучерашњих запојака. *Бен.*

запомáгање с *гл. им. од запомагати.*

запомáгати, -òмâжем несврш. **1.** *звати у помоћ у невољи.* — Повио се грешни Бојко носећи их на леђима . . . посустао те као запомаже: »Помагајте, људи, не могу ја сам ове крстове понети!« *Нуш.* **2.** *јаукати, кукати, вриштати.* — [Жена и баба] су запомагале што је девојка отворила сандук са својом девојачком спремом и делила партизанима чараше и кошуље. *Ђос. Д.* фиг. Звона звоне, бренче, јече, запомажу. *Коз. И.*

запомàгљавина ж *в. запомагање.* — Мене и њу стане запомагљавина. *Матош.*

запòмоћи, -огнём сврш. *јаукнути.* — Каменски запомогне. *Матош.*

зáпон м **1.** *запињање, напор, запрека, сметња.* — Кад Миленко удвостручио запон...

измилела [гвоздена грдосија — аутомобил] и лено . . . пошла по друму. *Рад. Д.* **2.** *копча. Р-К Реч.* **3.** заст. *сујета, охолост. Вук Рј.*

за́пона ж пом. *конопац. Деан. Рј.*

за́понак, -о̄нка м *запонац* (*5*). — Како ће запонак на кошуљи . . . остати сух, а вас човек у зноју. *Сек.*

за́понац, -о̄нца м **1.** *спица, палац* (*у точка, котача*). *Вук Рј.* **2.** *засовница, засун, преворница, реза.* — Кад је дошао до Дашине дашчаре, макне запонац. *Новак.* Илија Комарица затвори иза себе врата на двориште, намјести жељезни запонац који је искочио. *Донч.* **3.** *предмет који се ставља да нешто задржава, запињач* (*1*). — Плетена се столица, кад се без суздржавања спустио у њу, протегнула, запонац је попустио, и она се склопила. *Перк.* **4.** *окидач, ороз.* — Дохвати пушци за запонац. *Матош.* **5.** *спона, копча; манжетна на кошуљи.* — Испод овратника кућне хаљине провиривало је чисто свилено рубље, танка холандска кошуља са златним запонцима. *Л-К.* Кожнате хлаче бјеху му стегнуте на листанцима запонцима од жуте мједи. *Шен.* Стави руке међу чаше, али не на лактове, да рукав исквари, него уздуж, да му блисну дугмад са запонаца. *Каш.* **6.** (обично мн.) *доњи део ноге којим се затвара отвор на трбуху јагњета које се пече, пречњак, запоњач.* — Шта је, море, са запонцима? шали се Гојко кад се вратише пециву. — Је л' пречњаци . . . пита посилни . . . Ту су. *Срем.* Доносио јој је из крчме још топле запонце јањета с ражња. *Десн.* **7.** *кука.* — Броди закуче лијес запонцима и довуку га с топом под Будву. *Љуб.*

за́по̄нка ж и **за́поњак,** -о̄њка м *запонац* (*5*). — Ту кошуљу није Мађар носио. То сам видео по плавичастим шарама на запонци, а и платно беше српско. *Јакш. Ђ.*

за́поњач, -о̄ња м покр. *в. запонац* (*6*). *Вук Рј.*

запо̀падање с *гл. им. од запопадати.*

запо̀падати, -о̀падам *несврш. према запопасти. Бак. Реч.*

запо̀пасти, -аднём сврш. *спопасти, заокупити* (*речима*). *Вук Рј.*

запо̀пити, запо̀пим сврш. *дати коме звање и чин попа.* — Вујадин се врати кући, и ту га оженише и запопише на очевој парохији. *Андр. И.*

~ **се** *постати поп, добити чин и звање попа.* — Он се запопи, и као каноник столне цркве у Дубровнику одрече се свјетовне поезије. *Водн.*

запопље́ње с *гл. им. од запопити* (*се*).

за́пор м **1.** *направа којом се што затвара, затварач.* — Отварањем објектива посебним запором пустит ћемо свјетлост на фотографску плочу. *Физ. 1.* Ево ти златнога запора на твоја уста. *Шен.* **2.** *в. запонац* (*2*). — Отрчим и повучем запор на уличним вратима. *Пав.* **3.** *уређај за кочење точкова, кочница.* — Моја се кочија смицајући од запора на задњим точковима спушта низбрдице. *Бал.* **4.** *устава, брана.* — Али добро је да се запор развали да се ријека излије. *Уј.* **5.** мед. **а.** *тешко мокрење. Деан. Рј.* **б.** *ретко или недовољно пражњење црева, тврда столица, затвор* (*4*). *Бак. Реч.*

за́порак, -о̄рка м *запонац* (*2*). — Потегне запорак и врата бијаху закрачунана. *Ков. А.*

за́по̄рањ, -рња м *металан или дрвен клин којим се затварају врата стављањем иза њих, запонац* (*2*). — [Года] изгребе прсте о скакавицу на вратима у очајној журби да запорањ избије. *Дов.* Поломит ће храстове запорње, развалити стародревна врата. *Брл.*

за́по̄ре̄до прил. *једно за другим, узастопно.* — Слободни и краљевски град П. заступан је био више година запоредо Ђуком Фишкалом. *Том.* Није могуће . . . истодобно ухватити слику свијета, него само запоредо. *Баз.*

за́по̄рина ж *вода која се накупила постављањем бране*; исп. запор (*4*). — Омјерисмо запорину што се прибрала од утока и створила злаћеним језером. *Павл.*

за́по̄рка ж грам. *в. заграда* (*у интерпункцији*). — Мимогредце, у запоркама, споменуо [је] . . . *Ђал.*

Изр. ~ **овршивости** правн. *клаузула извршности судске одлуке.* — Запорку овршивости ставља на обраничке пресуде територијално надлежни првостепени суд. *Мј.1926.*

за́по̄рни, -ā, -ō̄ *који затвара, заустављ, брани.*

Изр. ~ **мрежа** риб. *мрежа којом се читава вода или један део затвара*; ~ **рок** правн. *неодложиви рок до којега се мора нешто свршити.*

за́по̄рњак м шаљ. *уторак. И-Б Рј.*

за́по̄рница ж *запорањ.* — Читав средњи дио с бравом, запорницом и отвором прекрио је својим широким леђима. *Лал.*

запосе́да̄ње, ијек. запосје́да̄ње, с *гл. им. од запоседати.*

запосе́дати, -о̀се̄да̄м и **запо̀седати,** -а̄м, ијек. запосје́дати и запо̀сједати *несврш. према запосести.*

запо̀седнути, -нём и **запо̀сести,** -о̀седнём и -о̀седём, ијек. запо̀сједнути и запо̀сјести, сврш. *узети у посед, заузети, освојити.* — Немци су јуче очајнички покушавали да запоседну Вучево. *Дед. В.*

запосје́да̄ње и **запо̀сједа̄ње,** ек. запосе́да̄ње и запо̀седа̄ње.

запосје́дати, -о̀сје̄да̄м и **запо̀сједати,** -а̄м, ек. запосе́дати и запо̀седати.

запо̀сједнути и **запо̀сјести**, -еднём, ек. запо̀седнути и запо̀сести.

за̀послёд, ијек. за̀послијед, прил. покр. *на крају*. — Тек ти кажем жалост запослијед. *НП Вук*.

за̀послен, -а, -о = запошљен *који има посла, који није без посла*.

запослѐни̏к, -и́ка м *онај који је запослен*. — Сви трамвајски запосленици пошли у команде, а публика се пешке разишла кућама. *Сек*.

за̀послено прил. *уз запосленост; уз ангажованост нечим другим; марљиво*. — Јата врабаца запослено слијећу и узлијећу зврчећи крилима и чаврљајући узбуђено. *Кал*.

за̀послено̀ст, -ости ж = запошљеност *положај онога који је запослен, заузетост*. — Та твоја запосленост је управо намјештена. *Крл*.

запосле́ње с = запошљење *ангажованост на послу, посао*. — Радници поново добивају запослење. *ОП 2*.

запосли́вати, -о̀слујем несврш. и уч. некњиж. *в. запошљавати*. — Текстилна је индустрија прилично развијена и запослује око 70.000 радника. *ЕГ 2*.

за̀послијед, ек. за̀послёд.

запо̀слитель м *онај који неком даје посла; онај који прима на посао, послодавац*.

запо̀слитељица ж *она која даје посао, која упошљава кога, послодавка*. — Необична јој ријеч »већ« у говору запослитељице била као на одјећи красна шара. *Шимун*.

запо̀слити, за̀послим (трп. прид. за̀пошљен) сврш. *дати коме посла, рада, примити на посао*. — Пролетаризиране сељачке масе одлазиле су у Америку, јер их слабо развијена индустрија . . . није могла запослити. *ОП 2*.

~ **се** *ступити на посао, наћи посла*. — Власт их је [сељаке] гонила да се запосле уз најнижу надницу. *Пов. 2*.

за́пост м покр. *почетак поста*. *Вук Рј*.

запо̀ставити, -и̏м сврш. **1.** *не водити рачуна (о коме или чему), занемарити, запустити*. — У Спарти су се развијале само војничке способности, у средњем веку само религиозни интереси; остало је запостављено и сузбијано. *Пед*. **2.** *не дати или не признати (коме) оно што заслужује, ставити некога иза кога или чега*. — Његов отац, као и сви Срби официри у Аустрији, осећа се запостављен, превиђен. *Сек*. То није оспорило његов углед у цркви, али је . . . учинило да је запостављен Аугустину. *Баз*.

запо̀стављање с *гл. им. од запостављати*.

запо̀стављати, -а̄м *несврш. и уч. према запоставити*.

запо̀стављено̀ст, -ости ж *стање или положај онога који је запостављен*. — Да је та хрватска хомогена већина . . . осјећала своју . . . социјалну запостављеност, о томе нема сумње. *Пов. 2*.

за̀постā̀т м покр. *настојник пољског добра*. — Ево конта, господару, од запостата из Груде. *Војн*.

запо̀стити, за̀постӣм сврш. *почети постити*.

запоте́гнути, -о̀тегнём сврш. **1.** *покренути, почети*. — А ти ми запотегао неку дубоку политику. *Лал*. **2.** *навалити, упрегнути снаге*. — Умјесто да научи сељаке како се воли краљ и чува српска вјера, запотегао ми он па их у комунисте завео. *Лал*.

запо̀тити, за̀потӣм сврш. покр. *в. ознојити*. *Вук Рј*.

~ **се** *в. ознојити се*. — Запотио се Саво цио у причању. *Лоп*.

започе́так, -тка м *в. почетак*. *Вук Рј*.

запо̀чēти, за̀почнēм (аор. 2. и 3. л. за̀почē; р. прид. за̀почео, -ēла; трп. прид. за̀почē̄т) сврш. *учинити почетак, отпочети*. — Одред је започео дјелатност прикупљањем оружја. *Чол*. Само бих хтио да ми даднете пет фунта прије неголи започнем посао. *Креш*.

запо̀чимати, -а̄м и -мљем несврш. покр. *в. започињати*. — Долазиле [су] да . . . жању дозреле кукурузе и започимале с пјесмом на устима. *Шимун*.

запо̀чињање с *гл. им. од започињати (се)*.

запо̀чињати, -њем *несврш. и уч. према започети*.

~ **се** *настајати, почињати*. — Предања којима се повесница најстаријих народа започиње не казују нам ништа кад је и где је злато најпре нађено. *Панч*.

започѝњач, -а́ча м *онај који започиње*. — Пјеваче поставе уза њ, тужњаве започињаче. *М-И*.

запошљава́ње с *гл. им. од запошљавати*.

запошљава́ти (се), -о̀шљавам (се) *несврш. и уч. према запослити (се)*.

за̀пошљен, -а, -о = запослен.

за̀пошљено̀ст ж = запосленост.

запошља́ње с = запослење.

запоштòвати, -о̀штујем сврш. *почети поштовати*.

за̀прабога прил. *ни за шта, ни по коју цену*. — Он није лопов! — Али је хајдук! — Морао је! Није се дао везати запрабога! . . . Он није лопов! *Вес*.

за̀пра̄вдати, -а̄м сврш. покр. *в. оптужити*. — Одмах сјутрадан пође у град одвјетнику да заправда Војкана за двије кварте

кукуруза, које му је од зимус Војкан остао дужан. *Ћип.*

~ **се** *посвађати се.* — Кад се с ким заправдамо, правдамо се и . . . бијемо се. *Павл.*

зàпрāво и **зàправо** прил. *у ствари, управо, баш.* — Показало се да та кавана заправо и није ништа друго него извикана кућа. *Јонке.* Резултат нашег отпора заправо је супротан. *Пиј.*

запрàгнути, зàпрагнēм сврш. покр. *престати давати млеко; засушити.* — Једном му је, рече, крава запрагла — ни кап млијека да се помузе. *Лал.*

зàпражити, -ӣм сврш. покр. *в. запржити.* — Кад Круна . . . погледала по . . . полици, — једва нашла у чему да запражи. *Ад.*

запрàмати, -ам̄ сврш. покр. *брзо поћи.* — Унишао [је] водећи испод руке погнуту старицу . . . те запрамао к вратима посебне собе. *В 1885.*

зàпраскати, -ам̄ сврш. *почети праскати.*

зàпрати, зàперēм сврш. *опрати нечисти део тела.* — Дете проседе, па и пропузи . . . Изиђе напоље па се укаља кô прасе . . . Она га дигне, па или запере или пресвуче. *Вес.*

~ **се** *повр. према запрати.*

зàпратити, -ӣм сврш. *спратити, затворити.* — Одбијô се скором у хајдуке, па сад рају под барјаке свија и ево нас у град запратио. *Март.*

Изр. ~ једра пом. *окренути једра према ветру.*

запраћàкати (се), -ам̄ (се) сврш. *почети (се) праћакати.*

зàпраћати, -ам̄ *несврш. и уч. према запратити.*

запрàћи, зàпрагнēм сврш. покр. *в. запрагнути. Вук Рј.*

зàпрāшен, -а, -о **1.** *трп. прид. од запрашити (се).* **2.** *стар; застарео, заборављен.* — Теби није ни до кога осим до каквог запрашеног грчког филозофа. *Маж. Ф.* Таква дела морају да васкрсну из запрашених библиотека. *Цар М.*

запрашúвање с *гл. им. од запрашивати.*

запрашúвати (се), -àшујēм (се) *несврш. и уч. према запрашити (се).*

запрашúвач, -áча м *справа за запрашивање.*

запрáшити, зàпрāшīм сврш. **1.** *посути прашином; прекрити прашином, испунити прашином.* — Кад обори коју запрашену књигу, он сав застрепи. *Мил. В.* Кокоши запраше зрак лепетом крила о земљу. *Мих.* Небо [је] као запрашено злаћаним прашком. *Леск. Ј.* **2.** *дићи прашину.* — Кад . . . сокацима запраши [аутомобил] . . . за њим појури читав чопор . . . дечурлије. *Пол. 1963.* **3.** *посути прашком ради уништавања штетних инсеката, кукаца.* **4.** *отићи дижући прашину;* фиг. *одмаглити, отерјати.* — Пуковник . . . издаде наредбу ађутанту, и он запраши до првог ескадрона. *Моск.* Из шипрага запраши срна. *Гор.*

~ **се** *прекрити се прахом, постати запрашен, испунити се прашином.* — Прогнаше деца чопор говеда на пашњак . . . Запраши се сокак, прашина трепери на сунцу. *Ранк.*

зàпрашка ж покр. *в. запршка.* — Брашно се узима и у запрашци . . . а од тога се праве и разни домаћи колачи. *Батут.*

запрáштати, -тӣм сврш. *почети прштати.*

запрáштити се, -ӣм се сврш. *зајапурити се, зажарити се, заруменити се.* — Запрштили му се образи од принаглице. *Горд.* Запрштише [јој се] крвљу блиједи обрашчићи. *Матош.*

запрвáчити се, -рвāчӣм се сврш. *постати првак.* — Желим да се запрвачим тамо где нису потребни прваци већ срећници. *КН 1959.*

запр̏дети, -дӣм, ијек. запр̏дјети, сврш. вулг. **1.** *почети пуштати ветрове;* фиг. *почети говорити глупости.* **2.** *в. заденути. Вук Рј.*

запрдúвање с *гл. им. од запрдивати.*

запрдúвати, -рдујēм и -р̏дивāм несврш. вулг. шаљ. *омаловажавати (кога); изругивати се (коме).*

зàпрдица ж вулг. **1.** *неугодно, непријатно питање на које је незгодно дати одговор. Вук Рј.* **2.** ж и м фиг. *особа која поставља таква питања, гњаватор, безобразник.*

запр̏дјети, -дӣм, ек. запр̏дети.

зàпрднӯт, -а, -о вулг. *забораван. Вук Рј.*

запрèвезити, -ӣм сврш. *покрити превезом, велом.* — Изведе запревежену Јелицу [младу]. Уздигла превез, те се могло видети како јој оно једро лице полива руменило. *Вес.*

зáпрег м и **зâпрега** ж (дат. и лок. зâпрези) **1.** *прегача, кецеља.* — Отворила је... сандук . . . и отуд вадила све што је имала: кошуљу, гаће, свилен јелек, шарену запрегу. *Сиј.* **2.** *животиње запрегнуте у кола.* — На уском путу тешко је окретати топ са шесторном запрегом. *Јак.*

запрèгача ж *запрега (1), прегача.* — Прљаво слушче са масном запрегачом појави се на вратима. *Ранк.*

запрéгнути, зàпрēгнēм (аор. запрéгнух и запрéгох, 2. и 3. л. зàпрēгнӯ и зàпрēжe) сврш. = запрећи. **1.** *упрегнути у кола, плуг и сл.* — Запрегоше волове. Гојко узе порожје, а Раде плуг за руцеље. *Вес.* Шутке је запрегао

мршаве коње под расушена кола. *Коз. И.* **2.** *завртнути, посувратити.* — Запрегни скуте, рукаве; . . . измеси чисту погачу. *Срем.* **3.** *застрети, покрити.* — Кућерци су запрегнути дебелим сјенама. *Стипч.* **4.** *припасати (кецељу). Р-К Реч.* **5.** *забрекнути, затегнути се.* — Мишица је запрегла од снаге, срце игра од освете силне. *Бег.*

~ **се** = запрећи се фиг. *примити се тешког, непријатног посла, задатка, упрегнути се.* — Једном ријечју да се запрегнем . . . у нека већа кола. *Уј.*

за́преда ж шаљ. *среда. И-Б Рј.*

за̀пре̏дак, -етка м (мн. за̀преци, ген. за̀предāкā) *чахура свилене бубе, дудова свилца.*

запре́дати, за̀прēдām **1.** *несврш. и уч. према запрести.* **2.** *зановетати, изводити којешта.* — Препоручи му да ми . . . не води духовника који зна дубоке књиге, да ми ту запреда. *Љуб.* Имаду . . . свој дом, своју краљевину, своју државу; нитко им у њој не запреда. *Павл.*

~ **се** *несврш. и уч. према запрести се.*

запредња́чити, -ѐдњāчīм сврш. *почети предњачити, уврстити се међу прве.*

за̀прежнӣ и **за́прежнӣ,** -ā, -ō *који се односи на запрегу (2):* ~ стока, ~ возило, ~ вуча.

за́прежница ж *в. запрега.* — Живље, живље! У запрежнице! — чуо се глас потпоручника Александра. *Јак.*

запре́зање с *гл. им. од запрезати.*

запре́зати, за̀прēжēм *несврш. и уч. према запрегнути, запрећи.*

за́прека и **за́прека** ж **1.** *оно што запречава, омета кретање, сметња.* — Кад је требало . . . од нада и мисли прећи на дело . . . пред Михаилом су ницале запреке, непрелазне и само њему видљиве и знане. *Андр. И.* Испитали све запреке и погибељи. *Бег.* **2.** *препона, препрека.* — Трчање на 3000 м са запрекама врло је тешка атлетска дисциплина. *Атл.*

запрека̀нција ж нар. *в. запрека (1).* — Нека Мара размисли — рече ми Власта . . . нека каже . . . ако има каквих, што се вели, запреканција. *Сек.*

за́прековати, -кујēм сврш. покр. *забранити. Вук Рј.*

запре́мање с *гл. им. од запремати.*

запре́мати, за̀прēмām *несврш. и уч. према запремити.*

запремѐтати се, -ѐмећēм се сврш. *почети премештати се.*

за̀премина ж **1.** *простор у који се може сместити извесна количина ствари.* — Стави се концентриране сумпорне киселине или парафинског уља до преко половице запремине. *ОК.* Томе доприноси и пуцање леденог оклопа који затвара ваздушне запремине на броду. *Петр. М.* **2.** геом. *простор израчунат у кубним метрима, односно сантиметрима, волумен, обујам.* — Свако тело заузима ограничени део простора . . . Величина заузетог простора зове се запремина тела. *Физ. 3.* **3.** фиг. *расплинутост, ширина.* — Готово сви руски реалисти . . . пате од запремине, ако се смем тако изразити. *Прод.*

за̀премински, -ā, -ō *који се односи на запремину.*

запре́мити, за̀прēмīм сврш. *заузети известан простор, запосести, захватити.* — Старци запреме скрајња мјеста на скрајњој десници. *Ђал.* Поседало све и запремило неких пет столова. *Срем.* Ваља да Босну запреми јача снага, па да је реди. *Павл.* фиг. *обузети.* — Свега га запремило то питање. *Ђал.*

запрепа́стити, -ѐпāстīм сврш. *задати страх, пренеразити, запањити, јако изненадити.* — Ако он убије Лазара, убиће и њега. И онда, Јелица опет неће бити његова. То га запрепасти и готово поколеба. *Вес.* Овај налог за примирје . . . запрепастио је све. *Фелд.*

~ **се** *престрашити се, пренеразити се, јако се изненадити.* — Запрепастих се: лешеви се мичу. *Гор.*

запрепашта́вати, -а̀штāвām = запрепашћивати *несврш. и уч. према запрепастити.*

~ **се** *несврш. и уч. према запрепастити се.*

запрѐпа̄штено прил. = запрепашћено *с великим изненађењем, изненађено, пренеражено.* — Мали младунци [жабе] на локвањима чуче и запрепаштено гледају широки барски свет. *Чипл.* Крвопиће! — изустим запрепаштено, сметен до краја. *Пав.*

запрѐпа̄штенӧст, -ости ж = запрепашћеност *стање онога који је запрепашћен.* — Управо кад је . . . ухватио руком узицу звона, заустави га у томе опћи изражај запрепаштености. *Креш.*

запрепаште́ње с = запрепашћење *гл. им. од запрепастити (се).*

запрѐпа̄шћено прил. = запрепаштено. — Игуман . . . стаде гледати запрепашћено у гомилу која се лагано примицаше. *Ранк.* Запрепашћено, посве лаганим кретњама, крсти се широко, тешко. *Шег.*

запрѐпа̄шћенӧст, -ости ж = запрепаштеност. — У његовим . . . очима видио сам запрепашћеност. *Чол.* Осјећао, кроз мутнило оног пијанства, молећиве запрепашћености. *Сим.*

запрепашће́ње с = запрепаштење.

запрепашћи́вање с *гл. им. од запрепашћивати (се).*

запрепашћи́вати, -а̀шћујēм несврш. и уч. = запрепаштавати. — Изненађује и за-

препашћује Авлију својом маштом и довитљивошћу. *Андр. И.*

~ **се** *несврш. и уч. према запрепастити се.*

за̀прести, -е́дём свршено. **1.** *почети прести.* **2.** *засукати предењем.* — Црни су му запредени брци кô и свила у шикли-кутији. *НПХ.* **3.** фиг. *кренути (некуд), упутити се.* — Побјешњела Васова удовица . . . запрела би ка Колашину. *Лал.* **4.** фиг. *в. заподенути.* — Зато хитно запреде опет говор. *Ћал.*

~ **се** *обавити се оним што се преде, напрести око себе.* — Гусјеница се запреде, зачахури, преобрази. *Мишк.*

за́прет м *оно што је запретано; запретан жар, жар покривен пепелом; пепео којим се запреће жар.* — Под запретом франачког огњишта има душак вјетра разорника. *Кур.* Вјетар је разбацио запрет са огњишта прије него се ватра угасила. *Лал.*

запрета́вати (се), -ѐтāвāм (се) *несврш. и уч. према запретати (се).*

запрѐтати и за̀претати, запрећём и запрѐтām свршено. **1. а.** *пепелом прекрити ватру, жар.* — Пође најприје до огњишта, запрета ватру. *Бег.* **б.** фиг. *сакрити, притајити.* — Све ове Марине ријечи разгорјеше у њему неке запретане жеље. *Ств. 1948.* **2.** *жаром и топлим пепелом затрпати што.* — Јевта је имао неколико кромпира . . . и сада их запретао у пепео. *Ћос. Д.* У кујни пламти велика ватра. Ми смо се, деца, начетили око ње, запретали босе ноге у пепео. *Станк.*

~ **се 1.** *увући се у нешто.* — Подне већ превалило, петлови се запретали у прашину. *Рад. Д.* До преда дан ишла сам утреником, онда се хватим гуште, запретам у траву и преспавам . . . до захода сунчаног. *Буд.* **2.** *наћи се у чему врућем.* — Све готово и у ноћи стало, у живу се ватру запретало. *Март.*

за̀прēти, запрēм, ијек. за̀пријети, (аор. 2. и 3. л. за̀прē; р. прид. за̀про, за̀прлā; трп. прид. за̀прт) свршено. **1.** *закључати, затворити, ставити што иза врата да се не могу отворити.* — Запрта златна су врата дјетињства. *Наз.* Вратит ћу се опет у тешке неподносиве вечери када су запрта врата сваког сусједа. *П 1939.* **2.** *застати, не моћи даље; посустати.* — Има их [избеглица] што су запрли на путу и помријеће од глади ако им се не помогне. *Лал.* Мучио се старац те скрпљао, па кад запре, онда наставимо нашки. *Мат.* **3.** *напрегнути сву снагу, запети (8а).* — Коњ заприје из све снаге да се дигне, попе се на прве ноге, али се одмах поведе и опет паде. *Ћор.*

запре́тити, запрēтīм, ијек. запријѐтити, свршено. **1.** *рећи коме да му је штогод недопуштено, упутити претњу; предочити казну (због чега).* — Рођена језуитска душице! — запријети јој прстом Душан. *Бег.* Сестра . . . запрети деци да ће одбити прсте ономе који у ма што ујкино прихвати. *Лаз. Л.* **2.** *постати опасан, загрозити.* — У своме налету турска војска запрети Цариграду и мореузима, које су држале у рукама савезничке трупе. *Јов. Ј.* Кад му је запријетило хапшење, бјежи у прогонство. *Ант. 1.*

запреће́вати, -ѐћāвāм несврш. и уч. *в. запретавати.* — Онда се . . . примакну пећи да запређава јабуке у ватру. *О-А.*

запре́ћи и за̀прēћи, запрēгнēм свршено. = запрегнути.

~ **се** = запрегнути се.

запреће́вати, -ѐћујēм *несврш. и уч. према запретити и запријетити.*

запрече́ва̄ње с *гл. им. од запречавати.*

запрече́вати, -ѐчāвāм = запречивати *несврш. према запречити и запријечити.*

запре́чати[1], запрēчām, ијек. запријѐчати, свршено. *закрпити (опанке) одозго, преплести. Вук Рј.*

запре́чати[2], запрēчām, ијек. запријѐчати, несврш. *в. запречавати. Р-К Реч.*

запречи́вати, -ѐчујēм несврш и уч. = запречавати.

запре́чити, запрēчīм, ијек. запријѐчити, свршено. **1.** *начинити запреку; заградити.* — Улазна врата вагона запречио је један карабинијер. *Јак.* Колибе су биле запријечене колцем — да звјерке и вјетрови не улазе. *Лал.* **2.** *заштитити.* — Они су запречили отаџбину својим грудима и омеђили је мртвим телима својих другова. *Јак.* **3.** *не допустити да се (што) изврши, омести, спречити; зауставити.* — Замахну Стеван коцем и прије него су други могли запријечити, паде Проданић на земљу. *Тур.* Не позове лијечника на вријеме да запријечи ток болести. *Ћип.*

запрѐчљив, -а, -о *којим се прави препрека, који прави запреке.* — А по стази предсуђе опако, запречљиво навали камење. *Прер.*

за̀пречнӣ и **за́пречнӣ,** -ā, -ō *који се односи на запреку:* ~ ватра, ~ мина.

за̀прешити, -ӣм свршено. покр. *пожурити (се). Вук Рј.*

запржа́вати, -ржāвāм несврш. и уч. = запрживати *в. запржати.*

за́пржак, -ршка м = запршка *брашно укувано, запржено у масти или зејтину, уљу (обично с луком). Деан. Рј.*

запр́жати, запр̄жām *несврш. и уч. према запржити.*

запржи́вати, -ржујēм несврш. и уч. = запржавати. — Ових дана запржују за свако јело лук на масти. *Пав.*

за̀пржити, -ӣм свршено. **а.** *зачинити јело запршком.* — Готово сви доручкујемо стојећи, срчући запржену чорбу или кафу. *Чол.* **б.** *засладити на ватри добро укуваним медом*

или шећером. — Дела, женскадијо, с медом да се [ракија] добро запржи. *Рад. Д.*

Изр. ~ коме чорбу *приредити неком неку велику неугодност*; исп. смрсити конце. — Не гине тај лако! . . . Још ће он многом Турчину запржити чорбу! *Вес.*

запр̏знити, зàпр̄зним свршен. *испрљати, запрљати.* — Ја ћу окренути лице своје насупрот таком човјеку што запрзни светињу моју. *Дан.*

~ **се 1.** *испрљати се.* — На се пазио није нимало; овдје се запрзни, ондје покапај. *О-А.* **2.** *изазвати кавгу*; исп. прзница. *Вук Рј.*

зàпрзнути, -нём свршен. покр. *засути; обасјати, озарити.* — Луч Хаткин запрзну собу жутим пламеном. *Сиј.*

зàприга ж покр. *в. заприка.* — Мама прави за зелени »цушпајз« рељу запригу... Па и ја сад тако кувам. *Петр. В.*

зàпригати, -ам свршен. *в. запржити. Вук Рј.*

зàпријети, зàпрём, ек. зàпрёти.

запријѐтити, зàпријетим, ек. запрéтити.

запријѐчати, зàпријечам, ек. запрéчати.

запријѐчити, зàпријечим, ек. запрéчити.

запри́личити, -им свршен. **1.** *учинити се сличним.* **2.** безл. *учинити се.* — Запричило је да ће тако бити. *Вук Рј.*

запри́мити, зàприм̄им свршен. *добити, примити.* — Лијепо лице заприми и неки строги и опет жалобно-немоћни израз. *Бал.*

запридѐнути, -јонем свршен. *прионути, прилепити се.* — Уз гору су ишли трчећим кораком, тапкајући учестано да загрију ноге прије него им обућа заприоне за табане. *Лал.*

заприсе́гнути, -јсегнем свршен. = заприсећи *присегнути, заклети.* — Зар ћете ме уистину заприсегнути, славни суде? *Креш.* У четвртак . . . ће окружни инспектор . . . заприсећи и увести у дужност новога начелника. *Обз. 1932.*

запрѝсезати, -ежем = заприсизати *несврш. и уч. према заприсегнути и заприсећи.*

запрѝсе̏ћи и **заприсе́ћи,** -јсегнем несврш. = заприсегнути.

запрѝсизати, -ижем несврш. = заприсезати.

запрѝстајати, -јем *несврш. према запристати.*

запрѝстати, -анем свршен. *поћи, пристати (за ким).* — Запристали за њом са гладним, нечистим псетом. *Матош.* Урош и Радекић крену напријед . . . За њима, опрезно и поиздаље, запристадоше остали. *Ћоп.*

запри́чати (се), зàпри̏чам (се) свршен. *почети причати, занети се у причању.* — И увијек се запричам кад се сјетим покојног фра Филипа. *Андр. И.*

запркѐлати, -ам свршен. покр. *почети пркелати, почети говорити (обично страним језиком).* — Талијанчић запркела нешто на свом језику. Николетина само одмахну главом. *Ћоп.*

запркѐњати се, -ам се свршен. *полетети (на кога), загнати се (на кога). Вук Рј.*

запрљати, зàпрљам свршен. *учинити нечистим, упрљати.* — Макар да је која и најбјеља, неће јој опростити, него ће је блатом запрљати. *Бен.*

запрѝњати се и **запрњѐцати се,** -ам се свршен. *узјогунити се; разгоропадити се. Р-К Рѣч.*

запроигумàнисати, -ишем свршен. *дати чин и звање проигумана, посветити за проигумана.* — Па га јопе' заигуманише, па запроигуманише, док га чак и не зајеромонашише. *Коч.*

запрòсвједовати, -дујем свршен. *стати просвједовати, стати протестовати.* — А иза тога још три-четири подворника запросвједоваше. *Креш.*

запрòсити, зàпросим свршен. **1.** *затражити, заискати (девојку за себе или неког другог).* — Чуо сам да имаш јединицу кћер, вели: дивна је, па дођох да је у тебе запросим. *Јакш. Ђ.* **2.** *затражити милостињу; замолити.* — Од тада, дође ли тко да што запроси, не шаље га више к врагу. *Леск. Ј.*

запро́тити, зàпрōтим свршен. *дати (коме) чин проте, рукоположити за проту. Вук Рј.*

~ **се** *добити чин и звање проте, постати прота. Вук Рј.*

запрòтопопити, -им свршен. *в. запротити. Вук Рј.*

~ **се** *в. запротити се.*

зàпрпорити, -им свршен. *почети прпорити.*

запрскáвати (се), -рскавам (се) = запрскивати (се) *несврш. и уч. према запрскати (се).*

запр̏скати, зàпр̄скам свршен. **1.** *стати прскати.* **2.** *попрскати, засути прскањем; попрскати с једне стране.*

~ **се** *повр.*

запрскúвати (се), -рскујем (се) несврш. и уч. = запрскавати (се).

зàпрснути, -нем свршен. *попрскати, засути водом или каквом житком материјом.* — Сплав зашуми и запрсне и колесо поче се гобати. *Том.* фиг. Црни запрсну шмајсером плочник око бунара — нико не одговори. *Лал.*

зàпрта ж *упрта, уже или каиш којим се учвршћује торба преко рамена.* — Обесио о врат јанџик, упртио торбу, везао запрте на грудима. *Дом.*

зàпртак и **запр̏так,** -тка м шаљ. *назив за четвртак. И-Б Рј.*

зàпр̄ти, зàпрēм свршен. *в. запрети. Деан. Рј.*

за̀ртити, -ӣм сврш. *ставити на леђа или рамена, упртити.* — Сељак молио, али не помаже, капетаница неће да чује. Шта је знао друго већ да запрти прасе, па натраг. *Дом.*

~ **се** *ставити и везати што себи на леђа и рамена, упртити се.* — Запртио се врећом, сишао у долину и намјерио се на зле купце. *Божић.*

запрӯгати, -а̄м сврш. покр. *в. појурити.* — Коњаници и коњи натјечу се који ће брже запругати. *Павл.*

запрӯдити, за̀прӯдӣм сврш. *начинити пруд, насип, преградити, запречити.*

запрхӯтати, -а̄м сврш. *почети прхутати.*

запр̏цати, за̀пр̏ца̄м сврш. покр. *забити, забости.* — Јаз јажи, Бечићи бече, Режевићи реже, Луг лужи, а Брца га свијема запрца. *Љуб.*

запр̏чити, за̀пр̏чӣм и **за̀прчити,** -ӣм сврш. *подићи из нормалног положаја нагоре.* Изр. ~ нос *понети се, погордити се, узохолити се. Вук Рј.*

за̀пршка и **за̀пршка** ж = запржак. — На све стране мирисало је на запршку . . . на јела која се приправљају с луком. *Донч.* Седе крај штедњака . . . и стаде чистити црни лук за запршку. *Ћос. Б.*

запр̏штати, -тӣм сврш. *почети пиштати.*

запсӣвати, за̀псӣва̄м несврш. и уч. покр. *псовати, упућивати коме псовке, сраомотне речи.* — Неће да дође, него запсива матер и мени и капетану. *Јакш. Ђ.*

запсӣкати, за̀псӣчӗм сврш. *почети псикати, викати »пст!«*

запсо̀вати, за̀псујӗм сврш. *почети псовати; опсовати.* — Уплашио се сам од свога рођеног гласа, грло му се стегло, али је запсовао. *Петр. В.* Играчи запсоваше као да је наједном забубњао крупин шкропац. *Божић.*

за̀пт м тур. варв. *строго утврђен ред, стега, дисциплина.* — Та војска, ненавикнута на запт, могла се држати у запту само претераном строгошћу. *Јов. С.* Не могавши се право спријатељити са заптом војничког сталежа, одрече се службе. *Новак.*

за́птив и **за̀птӣв** м мед. *отежано дисање при тешким обољењима органа за дисање и срца, астма, задуха. Свезн.*

запти́ва̄ње с *гл. им. од заптивати (се).*

запти́вати, за̀птӣва̄м *несврш. и уч. према заптити.*

~ **се** *гушити се, тешко дисати.* — Дахћући и заптивајући се стари је викао тресући се. *Дав.*

запти̏ва̄ч, -а́ча м *запушач, чеп; вентил.*

запти̏вача ж *заптивач.*

запти̏вачица ж *в. заптивач. Бак. Рвч.*

запти̏вен, -ѐна, -ѐно **1.** *запушен, затворен.* — Не обзире се ни десно ни лево; уши су му заптивене. *Каш.* **2.** *пригушен, потмуо.* — Боловала [је] на прсима и имала глас танак и заптивен. *Бен.* Ал' стани, шта то јекне? Ко напрег од кашља, заптивен, сух. *Кост. Л.*

запти̏венӧст, -ости ж *особина и стање онога што је заптивено.*

за̀птија м тур. покр. *жандар, стражар.*

запти̏јанскӣ, -а̄, -ӧ *в. заптијски.*

за̀птијскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на заптије, жандарски.*

за̀птисати, -ишӗм сврш. *в. за̀птити.* — А ми ћемо њему ударити, под кулу му шанац закопати . . . и сваку му воду заптисати. *НП Вук.*

за̀птити, -ӣм несврш. *држати у запту, држати под стегом.* — Кад ја заптих све моје војводе . . . а ти не мо'ш кога си родио. *НП Вук.*

за̀птити, за̀птијӗм (трп. прид. запти̏вен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1.** *запушити, зачепити, не пустити да тече, да се пробије, затиснути.* — Те ноћи је нагло . . . надошао Рзав и, прљен од блата, заjазио и заптио Дрину на ушћу. *Андр. И.* Јамачно си врх пушчане цеви у трчању земљом заптио! *Рад. Д.* **2.** *стегнути, пригушити.* — Забога, и мене је заптило! *Бен.* Одлази! — дрекну он, а глас му се склупча, и запти га у грлу. *Лаз. Л.*

~ **се** *стегнути се, загушити се.* — Чудо нисмо заборавили говорити . . . Е тако је то кад се човеку заптију прса, а уста запуше. *Шапч.* Милисава кô да шчепа неко за гушу — тако му се глас запти. *Вес.*

за̀пћӗње с *гл. им. од за̀птити.*

за̀пћӗње с *гл. им. од за̀птити.*

запу́вати, за̀пӯва̄м сврш. покр. = запухати *почети пувати, дувати.*

~ **се** = запухати се *задувати се.*

за̀пузати, -ужӗм сврш. *почети пузати.*

запу́зити, -ӣм сврш. *почети пузити.*

за̀пукнути, -нӗм сврш. покр. *пући, опалити, осути (пальбом).* — Све остале пушке запукнуше, нека бије, а нека ранива, тек ни једна узалуд не пуца. *НП Вук.*

за̀пӯмпати, -а̄м сврш. *почети пумпати.*

за̀пунити, -ӣм сврш. *испунити, напунити.* — У дно јаме лијес шкрину . . . запуни јој сву дубину. *Крањч. С.*

~ **се** *испунити се, напунити се.* — Од свода до земље тунел се запунио димом. *Цес. А.*

запупа́вети, ијек. запупа́вјети и **запупа́вити** (ек. и ијек.) -ӯпа̄вӣм, сврш. *постати пупав.* — Кад их вода умори, они трче на

песак и затрпавају своје црнпурасте, од пасуља и проје запупавеле трбушчиће. *Ђос. Д.*

запупа́вјети, -ју̏па̄вӣм, ек. запупа́вети.

запу́пати, за̀пу̏па̄м сврш. *почети пуштати глас, почети певати (о пупавцу). Вук Рј.*

запу́пети, -пӣм, ијек. запу́пити и запу́пјети, сврш. **1.** *почети развијати пупољке.* — Грање врба . . . беше увелико запупело. *Црњ.* **2.** фиг. *набубрити, набрекнути.* — Осећам њене запупеле образе на мом челу. *Црњ.*

запу́пити и **запу́пјети,** -пӣм, ек. запу́пети.

за̀пупчен, -а, -о *који има облик пупка. Р-К Реч.*

за̀пу̏рен, -а, -о *в. зајапурен. Р-К Реч.*

запурења́чити (се), -ѐња̄чӣм (се) сврш. *постати пурењаком, развити се да се може пећи (о кукурузу).* — Па није ти, болан, још ни стигао овај кукуруз. Још се није ни запурењачио. *Ранк.*

запу́рити се, за̀пу̏рӣм се сврш. *в. зајапурити се, зацрвенети се јако.* — Беше изнела хлеб да метне у пећ, а сва се запурила од посла и ватре те дошла још руменија. *Глиш.* Запурио се у лицу, па све грми по соби његов крупни глас. *Ивак.*

запу̏рњати (се), -а̄м (се) сврш. *задимити (се), запрашити (се), испунити се прашином, димом.* — Сва околина запурња од прашине и дима. *Јак.*

запу́стети, -тӣ, ијек. запу́стјети, сврш. *остати пуст, празан, опустети.* — Под Турцима, услед емиграције, многа су села . . . или запустела или остала са врло проређеним становништвом. *Ђорђ.*

запу̏стити, за̀пустӣм сврш. *занемарити, не водити никакву бригу; не марити се (о коме или чему).* — Са брегова се враћô у свој стан, запустио шумско милено рочиште. *Шен.* Страховито се променила . . . Послове је доста запустила. *Сек.*

~ **се** *повр.* — Страшно се запустио. Постао је тешка пијаница. *Ђос. Д.* Неће да ради поштено, већ се запустио. *Ивак.*

запу́стјети, -тӣ, ек. запу́стети.

запу́тити (се), за̀пу̏тӣм (се) сврш. *поћи неким путем, кренути, упутити се.* — Једнога дана запуте обје [жене] у Оточац. *Новак.* Питали су га оштро куда се запутио и шта тражи овуда. *Андр. И.*

за̀путити, -ӣм сврш. *спутити, спутати, сапети; закопчати. Вук Рј.*

запућпури́кати, -у̏рӣчӗм сврш. *почети пућпурикати.*

за́пух м **1.** *слабији или јачи налет ветра.* — Маглица . . . вија му у лице на запухе, кад се нагло с њом окрене. *Кум.* **2.** *намет, нанос, снежна маса нанесена ветром.* — Вани је падао густ и крупан снијег с толиком вијавицом да је јамачно већ било тамо-амо непроходних запуха. *Јурк.*

запуха́вати, -у̏ха̄вам = запухивати *несврш. и уч. према запухати.*

~ **се** = запухивати се *несврш. и уч. према запухати се.*

за̀пухӑј м *запух (1).* — Вјетар је дувао лагано, на дуге запухаје. *Кум.* На гредици руже и каранфили као да болно јецају под силним запухајима вјетра. *Кос.*

запу́хати, за̀пу̏ха̄м и за̀пу̏шӗм сврш. = запувати *почети пухати, духати.*

~ **се** = запувати се. — Запухао се, отворио уста, те би се кадикад руком одупро о колено. *О-А.*

запу̏хача ж зоол. *краставица обична (врста жабе)* Bufo vulgaris. *Бен. Рј.*

запухи́вати, -у̏хујӗм несврш. и уч. = запухавати. — Зрак јој је запухивао у лице. *Торб.*

~ **се** = запухавати се.

за̀пухица ж *в. запух (2);* исп. запушица. — А што би било да се сам не измотах из запухице, да се смрзох. *Ков. А.*

запу́хнути, за̀пу̏хнӗм сврш. *обухватити, дочекати пухањем, дувањем (о ветру или било каквом струјању); запахнути.* — Запухне однекле ветрић, па опет ноћ, и месечина. *Марк. М.* Скочио [ђаво] и запухнуо га изблиза смрдљивим дахом. *Донч.*

запуца́вати[1], -у̏ца̄вам несврш. и уч. *закопчавати пуцета, дугмад.* — И све запуцава и отпуцава блузу, испод које вири црвено испрутана кошуља. *Шимун.*

запуца́вати[2], -у̏ца̄вам несврш. и уч. = запуцивати *несврш. и уч. према запуцати.*

за̀пуцати, -а̄м сврш. **1.** *почети пуцати.* **2.** фиг. *похитати; стати брзо шпо радити.* — Целог века чувао и неговао земљицу, и сад место да је остави свом потомству, а он запуцао па продаје ли, продаје. *Пол. 1957.* А мој син ноћас запуцао код шест лекара. *Б 1958.*

запуци́вати, -у̏цујӗм несврш. и уч. = запуцавати[2]. — Мало стаде, много не трајало, док почеше пушке запуцивать', браћо моја, пушке и лубарде. *НП Вук.*

запуцка̀рати, -а̄м сврш. *почети пуцкарати.*

за̀пуцкати, -а̄м сврш. *почети пуцкати.*

запуцкѐтати, -а̄м сврш. *почети пуцкетати.*

за̀пучак, -чка м *рупица (на оделу, хаљини, кошуљи) за закопчавање; рупица на реверу капута.* — При том измакне и пуце из запучка. *Леск. Ј.* У запучку носе било какав знак пјевачког друштва. *Гор.* Већина

има . . . у запучку капута металну значку Сокола или неког студентског удружења. *Андр. И.*

запу́чати, запу̏чам *несврш. и уч. према запучити.*

за̀пучити, -и̏м сврш. покр. *закопчати.* — Сам се није хтио обући, нити је знао онако згодно запучити тозлуке и дотјерати се. *Ћор.* А дугме запучити? *Наз.*

запуша́вати (се), -у̏шавам (се) = запушивати (се) *несврш. и уч. према запушити (се).*

запу̏шач, -а́ча м *предмет којим се што запушава; комад плуте или чега другог за запушавање флаша и сл., чеп.* — Донео је [кочијаш] . . . флашицу са сребрним запушачем који је служио као чашица. *Андр. И.*

запуши́вати (се), -у̏шујем (се) несврш. и уч. = запушавати (се).

за̀пушити[1], -и̏м сврш. *затиснути, зачепити; затворити.* — Још направи и чеп којим ће [издубени] пањ запушити. *Вес.* Натпоручник Лукаш запуши себи уши. *Јонке.*

Изр. ~ уста *онемогућити, не дати неком да говори, ућуткати кога.* — Рећи ћете: а зашто? Зато, госпођо, што би то најбоље запушило уста онима који би покушали да вас бране. *Нуш.* Моји кратки и крхки одговори запушише јој уста. *Јурк.*

~ **се** *затворити се, зачепити се*: запушила се канализациона цев.

за̀пушити[2], -и̏м сврш. **а.** *почети пушити, запалити цигарету или лулу с дуваном, задимити.* — Запушисмо, али он не може. Одвикао је, одбаци цигарету. *Лал.* **б.** *почети пушити се; напунити се димом, паром и сл.* — Ал' кад се желудац напуни, кава запуши и замириса дуван, цело друштво као да раскопча јаке и откукну. *Лаз. Л.* Магла управо загустила и запушила кано да стоји од неба до земље непрозирна стијена. *Ков. А.*

~ **се** *почети пушити се; напунити се димом, прашином; задимити се.* — Тек кад се запуши супа и зазвечаше лажице, друштво отпоче онај потмули нејасан говор. *Лаз. Л.* Запуши се и у први мах не видјесмо ништа, а кад послије, ал' бјеже дорати с покиданом ормом. *Горд.*

за̀пушица ж *магла; прашина.* — Гледа . . . у правцу вјетра, али не види но запушицу и недогледну пучину. *Ћип.*

запушта́вати, -у̏шtавам несврш. и уч. покр. *в. запуштати.* — [Ви] не бисте запуштавали народ ваш. *О-А.*

запу̏штање с *гл. им. од запуштати (се).*

запу̏штати, за̀пу̏штам *несврш. и уч. према запустити.*

~ **се** *несврш. и уч. према запустити се.*

за̀пуштен, -а, -о **1.** *трп. прид. од запустити.* **2.** *који не води бригу о себи; који није негован, занемарен, подивљао.* — Уложио је . . . много у запуштено имање. *Том.* Свуда по далеком југу један те исти, доброђудан, но запуштен народ. *Јаг.* Свако женско срце, било ма како тупо и запуштено, уздрхта. *Бојн.*

запуштѐњак, -и́ка м *онај који је запуштен.* — Ај, кô кад биједно запуштењак кој' свог оца гледа, гдје га пушта душа, и моје срце преломљено слуша, гдје ти ми гинеш, завичају мој! *Крањч. С.*

за̀пуштено прил. *занемарено, немарно.* — [Мајстор Коста и Срећко] изгледају као две утваре . . . Све више [су живели] чудачки, штедљиво, мало и запуштено. *Сек.*

за̀пуштено̄ст, -ости ж *стање онога који је запуштен и онога што је запуштено; занемареност.* — Данас Охрид великом брзином излази из чаме своје средњовековне запуштености и претвара се у модеран град. *Пол. 1950.*

запу̏штити, за̀пуштӣм сврш. покр. *в. запустити.*

запушћа́вати, -у̏шћавам несврш. и уч. покр. *в. запуштати.*

за̀пчија м *в. заптија.* — Војиновић је био . . . велики запчија у војсци. *Вук.* Терај! — гурне га запчија. *Божић.*

за̑р[1] **1.** *речца за сумњу: ваљда, можда.* — Зато дођох . . . да чујем зар . . . како ме моји рођени не признавају. *Крањч. С.* Неко се зар сјетио прољећа и дјетињства. *Ћоп.* **2.** *узвично-упитна речца (у формалним питањима која изражавају неверицу, чуђење или одбијање, порицање).* — Служити се крадом, заседом и мраком, — зар се тако ради са таквим јунаком?! *Змај.* Чим виде Пајкана, а он као из неба: — Зар да ме крадеш? *Вукић.* **3.** *допусни везн.: кад сам (могао), куд.* — Зар двоје деце покопао, те ћу сад за јунетом шмрковати! *Рад. Д.*

за̑р[2] и **за̑р** м тур. **1.** *марама, копрена којом су муслиманске жене покривале лице.* — Циганка . . . се . . . није крила и . . . он [јој је] . . . наредио да набави зар и да се покрије. *Андр. И.* Посматрао сам . . . тај необични скуп: Српкиње и муслиманке, сељачке мараме и зарови. *Чол.* **2.** *завеса, застор.* — Алага подиже зар на пенцеру и погледа низ авлију. *О-А.*

за̑р[3] м индив. *свитање, сјај, светлост.* — У зар дана и у плавет ноћи сним: ја ћу доћи, ја ћу доћи. *Уј.*

за̀рā̄бошка ж *урез, усек; црта.* — У последњој палеолитској епоси знали су [ловци] већ и оружје отровати . . . Том циљу служили су они олучићи и зарабошке

што се по многим коштаним стрелама и оствама виде изолучени. *Жуј.*

зара̏ван, -вни ж **1.** *узвисина са равном површином, висораван.* — Источни део горњег Повардарја сачињава зараван Овче поље. *Дво. Ј.* Други златом богати предео заузима средину великог азијског континента, а то је грдна зараван над којом се дижу Алтајске горе. *Панч.* **2.** *равно проширење.* — На заравни гдје су се стубе [степенице] преламале видјеше се у помрчини стаклена врата. *Мат.*

зарава́нак, -нка и **зара̏ванак,** -а̏нка м = зараванак *мала зараван.* — Мало затим почеше се са зараванка спуштати кола за колима у Топлице. *Леск. Ј.* Кад се добро испео . . . све између ограда, наиђе на мали зараванак, испод високе, обране крушке. *Андр. И.*

зара̏вањ, -вња м и -вњи ж *зараван.* — Горе у страни, на једном лепом заравњу, видела се једна лепа група кућа. *Ком.*

зарава́њак, -њка и **зара̏вањак,** -а̏њка м = зараванак. — Недалеко на заравањку кочио се велики двор. *Леск. Ј.* Пандур поче водити зној̏аве коње по зеленом заравањку. *Шапч.*

заравна́ва̄ње с *гл. им. од заравнавати.*

заравна́вати, -а̀внāвām *несврш. и уч. према заравнати.*

зара̀внати, -ā̏м (трп. прид. зā̏равнāн и зā̏равнāт) и **зара́внити,** зàрāвнӣм сврш. *учинити равним, поравнати.* — Војници су заравнили земљу иза једне огромне стене. *Јак.*

заравња́вати, -а̀вњāвām = заравњивати *несврш. и уч. према заравнати.*

зара̀вњати, -ā̏м сврш. *в. заравнати.* — Ми неретко и алат заборавимо . . . над ископаним јарковима, а да ископине нисмо ни заравњали. *Пол. 1959.*

зā̏равње с *в. зараван.* — Гледао сам оно херојско заравње, на коме је Зеко . . . са својим голим синовима — дочекао Турке. *Ком.*

зàрāвњенō̏ст, -ости ж **1.** *особина онога што је заравњено.* **2.** *заравњен предео.* — Заравњеност је испод источног дела Плачковице неколико километара широка. *Дед. Ј.*

заравња́вати, -а̀вњујēм несврш. и уч. = заравњавати.

зā̏рāд предл. с ген. = заради *ради.* — Па кад их видјеше у тој жаловитој одјећи, запиташе их зарад чега су овако кренули. *Вел.*

зā̏рада и **зā̏рада** ж **1.** *оно што се радом заслужи, што се за рад добије, награда.* — Па шта си него слуга. Као слуга тражиш своју зараду. *Вес.* Опет говорише о висини зараде? *Крањч. Стј.* **2.** екон. **а.** *разлика између куповне и продајне цене; оно што је добивено тргујући.* **б.** *оно што претекне иза трошкова на животне потребе.*

зā̏рāди предл. = зарад. — [Олтар] је био . . . више него обично окићен зарад сајма. *Ђал.*

зара́дити, зàрāдӣм сврш. **1. а.** *радом заслужити, добити као накнаду за рад.* — Зарадн подоста с прањем рубља. *Пав.* **б.** фиг. *својим поступцима заслужити.* — Бре, зарадио си да те удавим, распикућо једна, — брекну Стојан. *Ђор.* **2.** *добити, стећи.* — Зарадио сам новога друга, пекарева сина. *Лоп.*

Изр. ~ на штапу *добити просјачењем.*

~ **се** *добити посао, запослити се; отпочети нађени посао; унети се у посао.*

зā̏радица и **зā̏радица** ж *дем. од зарада.*

зара́дница ж *награда коју прима робијаш за свој рад.* — Робијаш нема права на зараду . . . Међутим . . . управник има право да робијашима да награду. Та се награда . . . зове зарадница. *Чол.*

зара́дња ж заст. *посао, рад, печалба; зарађивање.* — Син му бијаше у Загребу на зарадњи. *Леск. Ј.*

зà̄радовāно прил. *раздрагано, радосно.* — Јаблан се зарадовано кочоперио и редом поздрављао присутне. *Рад. Д.*

зà̄радовати, -дујēм сврш. *причинити радост, обрадовати, развеселити.* — Однео [ниску дуката] да њима зарадује бестидну жентурину. *Рад. Д.*

~ **се** *почети се радовати; обрадовати се, развеселити се.* — Не знаш како сам се зарадовала кад сам чула да је девојка учитељ. *Вес.*

зā̏рāдшта прил. *в. зашто.*

зара́ђати се, зàрāђām се *несврш. и уч. према зародити се.* — А у потоње доба зарађале су се чудне, себичне мисли у душама шкртих, похлепних оточана. *Кос.*

зарађи́вање с *гл. им. од зарађивати.*

зарађи́вати, -а̀ђујēм *несврш. и уч. према зарадити.*

зарађи́вач, -а́ча м *онај који зарађује. Р-К Реч.*

заража́вати, -а̀жāвām = заражавати *несврш. и уч. према заразити.*

~ **се** = заражавати се *несврш. и уч. према заразити се.*

зà̄раженō̏ст, -ости ж *стање онога који је заражен, онога што је заражено.*

заража́вати, -а̀ражујēм несврш. и. уч. = заражавати.

~ **се** = заражавати се.

зарàжљив, -а, -о **1.** *који заразно делује.* — А сада у захуку смјелости срне на њега заражљив осјећај, да он више нема ништа одлучивати. *Цес. А.* **2.** *који се може заразити, подложан зарази.*

зарàжљивōст, -ости ж *склоност к зарази.*

зàраза и **зàраза** ж *продирање заразних клица у организам и њихово ширење; инфекција; заразна болест, епидемија.* — Извор заразе најчешће је заражен човјек или животиња. *НЧ.* фиг. Бљештавило барока пречесто [је] погодовало зарази љепотне манире. *Бат.*

зáразан и **зàразан,** -зна, -зно *који заражава, који изазива заразу; који се лако и брзо преноси*: заразне болести. — Сви његови доглавници сљедовали су том заразном примјеру по мајмунском закону опонашања. *Лал.* Он пати од заразне баналности. *Матош.*

заразговáрати се, -ȍвāрām се сврш. *занети се у разговор; увелико заћи у разговор, распричати се.* — Она ми окренула леђа, па неће ништа да чује. Заразговарала се с Пајом Акцијом. *Срем.*

зарази́вати, -ȁзујēм несврш. и уч. *в. заражавати.* В. пр. уз заразница.

зарáзити, зàрāзīм сврш. **а.** *унети у чији организам клице заразне болести; пренети на кога заразу.* — Почела је да кружи гласина — како сам своју супругу сполно заразио. *Крл.* **б.** фиг. *извршити утицај својим примером, својим идејама или осећањима на кога.* — Деда Маша . . . засмеја се као труба. Зарази и Младена, па се и младић . . . узе смејати. *Сек.*

~ се 1. *добити заразу.* — Пази да се [у санаторијуму] не заразиш са тако ровитим плућима! *Макс.* **2.** фиг. *подлећи чему, усвојити што од другога.* — Није, дакле, никакво чудо што се и газда Симо заразио жељом за играњем. *Ћор.* Није се заразио хладном мишљу безвјерства. *Шов.*

зарàзиште с *место одакле се шири зараза. Бак. Реч.*

зáразнӣк и **зàразнӣк** м *микроорганизам, бактерија која изазива заразу. Бен. Рј.*

зáразница и **зàразница** ж необ. *оно што заражава, заразна клица.* — фиг. Многе су тврдње заразнице . . . те заразују духове. *Шим. С.*

зáразно и **зàразно** прил. *на заразан начин, као зараза; лако се преносећи.* — У оно што је радио или говорио био је уверен увек на такав начин да је то заразно деловало на људе. *Пер.*

зáразнōст и **зàразнōст,** -ости ж *способност заражавања. Р-К Реч.*

зàрајдовати се, -дујēм се сврш. покр. *в. зарадовати се. Вук Рј.*

зàрāјтати, -ām сврш. покр. *улудо потрошити, потратити, проћердати.* — Ух, ала је била бијесна кад је видјела да је зарајтō скоро све новце! *Ивак.*

заракӣјати се, -ām се сврш. *запити се ракије, остати дуго пијући ракију.* — Некад су се код њега, све до дубоко у ноћ, знали »заракијати« какви добро расположени гости. *Ћор.*

зарáколити, -ӣм сврш. *почети раколити.*

зарáмати *в. захрамати.*

зàрамити се, -ӣм се сврш. *ставити нешто на раме.* — Сви се однекуд зарамише пушкама, и сви навалише на себе фермене. *Сиј.*

зàрāмље с *оно што је иза рамена; део одеће иза рамена.* — Корет је на прсима и око руку извезен златном жицом, а крајима рукава до длана зарамље, и оно златном жицом извезено. *Љуб.*

зàран прил. покр. *в. зарана.* — Ако не отворимо заран очи и не угасимо пламен што се развио по Приморју и листом по Црној Гори, пропаде нам господарство. *Љуб.*

зàрана прил. *рано; на време.* — Некако зарана стигосмо у једно село. *Јак.* Вратио се зарана и прилично тријезан. *Вел.*

зàранак, -āнка м *в. заранци.* — С оточића у свјетилу заранка заплавиле јој прве љубичице. *Марк. Ф.* Тек кад заранак плане румен, руке се загрле у смирају. *Радул.*

зарáнити *в. захранити.*

зàранити, -ӣм сврш. **1.** *устати рано, поранити.* **2.** *стићи рано на неко место. Бак. Реч.*

зàрāнци, -анāкā м мн. *време пре заласка сунца.* — И враћали се тек кад би сунце нагло на заранке. *Креш.* И у заранке се кренуо кући. *Рад. Д.* фиг. [Вишњић] се сит живота спуштао ка својим заранцима. *Сур.*

зарàнчићи м мн. *дем. од заранци.* — Сунце већ бејаше сишло на заранчиће кад ја оно први пут стигох у Београд. *И-Б Рј.*

зарáњање с *гл. им. од зарањати.*

зарáњати, зàрāњām *несврш. и уч. према заронити.*

зàрāр, -ара м тур. *губитак, штета.* — Зарара је, али фајде није, да трошимо силновиту војску, е је бутум раја устанула. *НП Вук.*

зарарúвати, -àрујēм *несврш. и уч. према зарарити.*

зарáрити, зàрāрīм сврш. покр. *в. штетовати. Вук Рј.*

зàраслица и **зарàслотина** ж **1.** *нешто што је зарасло.* **2.** *траг од зарасле ране, ожиљак. Р-К Реч.*

зáраст ж *в. зараслица. Р-К Реч.*

зарáстање с *гл. им. од зарастати.*

зарáстати, зàрāстām = зарашћивати *несврш. и уч. према зарасти.*

зарáсти и **зàрāсти,** -áстēм сврш. **1.** *прекрити нечим што расте (длаком, травом и сл.), обрасти.* — Орангутан [је] сав зарастао брадом. *Јонке.* Био је већ скоро изгубио вид и сав зарастао у косу и браду. *Петр. М.* **2.** *преболети, зацелити се, излечити се (о рани).* — Рана не могаше зарасти. *Матош.* фиг. Не може, мајко, зарасти исечено срце. *Ранк.*

зàрастица ж *в. зараслица. Бен. Рј.*

зàратити, -йм сврш. **1.** *започети рат, почети ратовати, ступити у рат.* — Сарајевски атентат . . . био је изговор што је Аустро-Угарска 1914. заратила на Србију. *Јов. Ј.* **2.** фиг. *завадити се, престати говорити.* — Из те замене [тепсија] изроди се сукоб, у који зарате две породице. *Глиг.* **3.** покр. (пушку) *запети.* — А то Раде и слуша и гледа, па зарати пушку цевердара, и погоди Нукић-барјактара. *НП Вук.*

зарàтљив, -а, -о необ. *који је увек готов да зарати, који је готов да почне свађу, борбу.* — Заратљиви критик . . . може се замислити тек до прве прилике. *Шим. С.*

зàратовати, -тујēм сврш. *в. заратити.* — Даље је одмах њихов млин и она ораница због које је толико заратовао с братом Илијом. *Ћоп.*

зàраћен, -а, -о *који ратује, који се налази у ратном стању*: зараћене државе.

зàраћенōст, -ости ж *стање онога који је у ратном стању. Деан. Рј.*

зарачуúвāње с *гл. им. од зарачунавати (се).*

зарачунáвати (се), -ўнāвām (се) *несврш. и уч. према зарачунати (се).*

зарачўнати, -ām сврш. *ставити у рачун, урачунати; урачунати више него што треба.* — Могла би му зарачунати више него што може платити. *Грг.*

~ **се** *погрешити у рачунању.* — Бојећи се да их није изгубила ил' се негдје на сајму зарачунала, почела их је бројати. *Пец.*

зàрāшта прил. покр. *в. зашто.* — Ма зарашта, моје сунце јарко, ти показа на коси хајдуке. *Радич.*

зарашћéње с **1.** *гл. им. од зарасти.* **2.** *в. зараслица (2).*

зарашћúвāње с *гл. им. од зарашћивати (се).*

зарашћúвати (се), -àшћујēм (се) несврш. = зарастати (се). — Није марио за земљу, нити ју је орао, нити сијао, те се земљиште почело све већма зарашћивати. *Коз. Ј.*

зàрђалōст, -ости ж *стање онога што је зарђало.*

зàрђāн, -а, -о *в. зарђао.* — Под таваном од куће нађу један комадић зачађене и зарђане мале пушке, којом су . . . омицали да пукне. *Миљ.*

зàрђао, -āла, -āло *на коме се нахватала рђа.* — Сиђе у подрум, који је једва отворио зарђалим кључем. *Срем.* Дотрчао [је] онако како се затекао, на прву узбуну, са зарђалом кубуром. *Франг.*

зàрђати, -ām (аор. 2. и 3. л. зàрђā; р. прид. зàрђао, -āла) сврш. *прекрити се рђом, добити на себи рђу.* — Плуг зарђа кад дуго не оре. *Нен. Љ.* фиг. Ваш [би] красни таленат у нереду могао зарђати. *Новак.*

зарèвати, -вēм сврш. *почети ревати.*

зарегèтати, -ām и -ћēм сврш. *почети регетати, почети штектати.*

зàрēда прил. покр. *редом, изреда.* — Стадоше зареда пружати уздане деснице младому капетану. *Том.*

зарéдати, зàрēдām сврш. = зарећати **1.** *поћи редом; поћи у обилазак.* — Већ су и просци заредали по селу. *Ивак.* Зареда од дућана до дућана и од куће до куће. *Марк. М.* **2.** *почети нешто изреда (причати, певати, низати, радити); почети се редом низати.* — А старац ће Мехмед опет да зареда: »Лијепа ти је Николина Стана!« *Вел.* Отад заредаше Ђерзелезу поподневи у халвециници. *Андр. И.* Заредали разуздани, оргијски дани. *Цар Е.*

зарéдити, зàрēдīм сврш. **1.** *заредати (1).* — Узела . . . штрикерај у корпицу, па полетела и заредила по кућама и сокацима. *Срем.* Осим напоменутих расправа . . . заредише његова остала, већа и знаменита дјела. *Јаг.* **2.** *дати (коме) редовнички чин и звање, прогласити за редовника, свештеника.* — Сутра ће га заредити, данас га отац гвардијан исповиједа. *Мажс. Ф.*

~ **се** *постати редовник, свештеник.* — Мјесто да се зареди, похрли под банов барјак. *Ћал.*

зàредицē и **зàрēдом** прил. *изреда, по реду.* — Има заредице три ноћи што им се снива исти сан. *Шимун.* Не памти кад му се десило да тако заредом сања. *Дав.*

зарéћати, зàрēћām сврш. = заредати. — Зарећамо из куће у кућу: — толико пшенице, толико кукуруза. *Вес.* Читао [је] само пјесмарице. Попне се на кров од колибе и зареће: »Бију Срби, а бију и Турци«.

Сиј. Зарећаше по чаршији необични призори. *Андр. И.*

зарећѐње с *гл. им. од заредити* (*2*); *чин или акт којим се коме даје редовничко или свештеничко звање.*

зарећѝвање с *гл. им. од зарећивати* (*се*).

зарећѝвати (се), -ѐћујем (се) *несврш. и уч. према заредити* (*се*).

зарѐжањ, -жња м *зарез* (*1*).

зарѐжати, -жӣм сврш. *почети режати.*

зáрез м **1.** *оно што је зарезано, засечено ножем или другим којим оштрим оруђем, урез, посекотина.* — Говорио он мрко, правећи ножем дубоке зарезе на свом штапу. *Шимун.* Рана [је била] наизглед лака — крвав зарез под опрљеним праменом црне косе. *Лал.* фиг. Сваки цјелов за њу значи дубок зарез у душу. *Бег.* **2.** *ожиљак од ране настале засецањем, бразготина.* — Да, да, на њима [рукама] су зарези и жуљеви па се не даду опрати. *Мишк.* **3.** *бора, бразда на лицу* (*или другом делу тела*); *удубљење.* — Фини старински златни амулет . . . се вертикално овјесио и нестајао међу чипкама, гдје се у зарезу меса осјећа како бубре дјевојачке груди. *Крл.* Поред све његове огрубјелости, ожиљка и оштрог зареза око усана, она је из очију Личанина прочитала горку тугу. *Ћоп.* **4. а.** грам. *знак интерпункције* (,); исп. запета. **б.** мат. *знак за одвајање децималног разломка.* **5.** војн. *ушица на задњем нишану. Р-К Реч.* **6.** геол. *мања пукотина настала деловањем воде.*

Изр. по зарезу *редом, један за другим.*

зáрезак, -еска м **1.** *дем. од зарез, рецка.* — Могао си наћи траг неког укуса . . . и у фино извезеном душеку из чијих су зарезака вирили набори. *Војн.* **2.** фиг. *удаљавање од предмета, дигресија.* — Опростите, молим вас, лошем обичају тих мојих пречестих и предугих зарезака. *Војн.*

зàрезати, -ежӗм сврш. **1. а.** *начинити зарез; засецањем направити удубљење; урезивањем записати.* — А када и забележе и зарежу своје име у камење студенаца . . . они спомињу обично само једно пусто име. *Петр. В.* Зарезано кестење пуцкета. *Кркл.* **б.** *направити посекотину, посећи, усећи, урезати.* — фиг. У другој линији потичу они од хајдучког колена и носе дубоко зарезане у души приче о јуначким подвизима својих дедова. *Јак.* **2.** *зашиљити, заоштрити.* — Ја бих вам зарезао перце. *Глиш.* **3.** *просећи ради обележавања, обележити зарезом*; исп. ровашити. — Младо стабло које зарежу зацијели и под новом кором остане једва видљива бразготина. *Андр. И.* **4.** *пробити се великом брзином; запарати; ошинути, севнути* (*о муњи, очима*). — Звижди олуја. Зареже муња и расветли собицу. *Марк. М.* фиг. Уздуж растегнутих усана зареза га пакосни осмијех.

Божић. **5.** *обележити, оивичити.* — Швекову фигуру у том трену представљало је његово пуно, насмијано лице, зарезано великим ушима. *Јонке.*

Изр. зарезало (урезало) му се у душу, у памет *добро памти, не може да заборави*; зарезао му бог рамена (да му на њима кошуља стоји) *неспретан је, неумешан је*; ~ кога на свој роваш *настојати да му се осветиш*; чувај се онога кога је бог зарезао *чувај се онога који је нечим обележен* (*у телесном смислу*).

~ **се** *урезати се, усећи се.* — Оно уже једном се зарезало у здраво месо. *БВ 1909.* Ријека се дубоко у гору зарезала. *Маж. Ф.* фиг. Две дубоке боре се зарежу дубоко око усана. *Поп. Ј.*

зарезѝвање с *гл. им. од зарезивати* (*се*).

зарезѝвати, -èзујем **1.** *несврш. и уч. према зарезати.* **2.** (кога или шта) (обично одрично) *придавати коме или чему важност, ценити, марити.* — Нарочито учитеље музике није зарезивао ни у што. *Срем.* Није много зарезивао обичне критике. *Матош.*

~ **се** *несврш. и уч. према зарезати се.*

зáрезник м зоол. *в. инсекат, кукац.* — Лујо лагано растегне крило папагајево те . . . тражи зарезнике. *Мат.* Није нужно да спавам на куферу ни да тријебим зарезнике. *Уј.*

зарѐзотина ж **1.** *зарез* (*1*). — На . . . костима [пса] познају [се] зарезотине од камених ножева. *Жуј.* Свеједно га је зарезотина сјекла и сметала код сваког корака. *Крл.* фиг. Бројеви се утискивали у главу као зарезотине ратне. *Божић.* **2.** *урезано удубљење на крајевима обрамнице. И-Б Рј.*

зарѐћи и **зàрећи,** зарѐчӗм, зàречӗм и зàрекнӗм (аор. 2. и 3. л. зâрече; р. прид. зàрекао, -èкла) сврш. **1.** *заказати, утврдити време за нешто.* — Парастос је заречен за сутра. *Кост. Л.* Ви сте ме испросили и, ето, зарекли сте сватове прекосјутра. *Шант.* **2.** *обећати.* — Сваком добру привезао даћу, а голему зарекао плаћу на Миркову непокорну главу. *Март.*

~ **се 1. а.** *дати реч, веру, завет; заветовати се, дати свечано обећање.* — Зато се он зарекне да ће три дана сједити у свом чуну на морској пучини. *Брл.* **б.** уз. повр. *обрећи се један* (*једно*) *другоме; узети обавезу, изјавити да се узима обавеза.* — Оба цара се . . . зареку да ће . . . у свему осталом поштовати целину Турске. *Нов.* Зарецимо се овдје . . . да нећемо никад заборавити — прво Иљушу, а друго, један другога. *Л-К.* **2.** *погрешити нехотице у говору и тиме се одати, изрећи се.* — Одмах [се] досјети да се грубо зарекао. *Војн.* Мора бити опрезан да се у какву безазлену тренутку не зарекне. *Креш.*

за̀речити, -и̏м сврш. *узети реч, обећање (од кога)*; исп. зарећи се (1б). — Тога часа ја је заречим и договоримо се да одбегне за мене. *Ранк.*

зарешѐтати, -а̄м сврш. *почети решетати.*

зарза́вати, зарза̀ва̄м *несврш. и уч. према зарзати.*

за̀рзати, за̀ржем̄ сврш. *почети рзати; огласити се рзањем, зањискати.*

за̀рзнути, -нем̄ сврш. *в. зарзати.* — Али срнче зарзну над својом побједом и побјегне у шуму. *Наз.*

зари́бати, за̀ри̏ба̄м сврш. *почети рибати. Р-К Реч.*

за̀рибати, -а̄м сврш. *почети ри̏бати, ловити рибу. Деан. Рј.*

зарива́вати, -и̏ва̄ва̄м несврш. и уч. *в. заривати.* — Обухватио брацу око паса, а главу му заривава под ћемер. *Пец.*

зари́вати, за̀ри̏ва̄м *несврш. и уч. према зарити.*

~ **се** *несврш. и уч. према зарити се.*

за̀ридати, -а̄м сврш. *почети ридати, почети горко плакати.*

зари́кати, за̀ри̏чем̄ сврш. *почети рикати.*

зари́кнути, за̀ри̏кнем̄ сврш. *рикнути, огласити се једанпут риком.* — фиг. Кад Томо заврши, зарикну махнитим гласом. *Шен.* Доста је! — . . . зарикнуо је дивље гост. *Кол.*

зари́љати, за̀ри̏ља̄м сврш. *почети рињати.*

за̀ринути, -нем̄ сврш. *за̀рити (1), забити.* — Грчи нокте као да их жели заринути у нечије живо месо. *Цар Е.*

~ **се** *зарити се, забити се.* — Осјети како га нешто прекла испод самог паса, као да му се шиљата оштрица зарину у месо. *Лоп.*

за́рити, за̀ри̏м несврш. песн. **1.** *обасјавати, осветљавати.* — Својој свјетлост меку кандило баца и собу ми зари. *Шант.* **2.** *сијати, блистати, зрачити.* — Кућа . . . је некад зарила и блистала оним топлим изобиљем које не зависи толико од богатства. *Андр. И.* Мрежа сјена покидала се, пред очима му заре слијепа поља. *Божић.*

~ **се** *за́рити (2).* — Тамо далеко поприште се зари овом истом крвљу. *Бој.* Лица пијаница и дангуба облапорно се заре. *Бар.*

за̀рити, за̀ри̏јем̄ сврш. **1.** *забити; забости неки оштар и шиљат предмет у нешто.* — [Гавран] је ту пао с кликтањем . . . и зарио одмах свој кљун, оштар као челик. *Дуч.* Једна челична тријеска . . . зарила [се] управо у његову шију. *Кик.* **2.** *закопати; сакрити у нешто.* — Понекога . . . оборе и у снег те га зарију до грла. *Шапч.* Зарије главу у склопљене згрчене прсте. *Матош.*

~ **се 1.** *забости се, забити се.* — Ти, као бодеж што се бритки у срце ми зари плачно. *Јур.* Копље везано за руку ловца зарије се у животињу. *Петр. М.* **2.** *закопати се; сакрити се.* — Хтјела је да загрли и јаблан, и поток и камен на којем је починула, и да се зарије у влажну земљу. *Шимун.* **3.** фиг. *забити се, утонути.* — Зарио се у књиге и сам је радио. *Сек.*

зари́ца̑ње с *гл. им. од зарицати се.*

зари́цати се, за̀ри̏чем̄ се *несврш. и уч. према зарећи се.*

за̀ришкати, -а̄м сврш. покр. **1.** *почети ришкати.* **2.** *ришкајући покрити земљом или чим сличним, закопати.* — То је семе! Кад му дође време, заришкаш га у земљу. *Ћос. Д.*

зарка́ти, за̀рче̄м сврш. *в. захркати.*

за̀роб м заст. *заробљеник.* — То бијаху сужњи. Ови понекоји бијаху дворски: сужњи наравски и зароби. *Старч.*

зарѝбити, за̀робӣм сврш. **1. а.** *ухватити (противника) жива и одвести собом.* — Брђане ми изведите штоно сам их заробио робљем на Морачи, води хладној. *Маж. И.* **б.** *учинити робом; учинити бесправним; лишити слободе.* — Ја тебе нисам заробила, него довела у своју кућу. *Вес.* фиг. А мене заробио мрак . . . ослијепио сам. *Гор.* **2. а.** *освојити, одузети од противника.* — Кад бијелу заробите кулу, немојте је почем запалити. *НП Вук.* **б.** фиг. *опчинити, привезати пажњу, овладати ким потпуно.* — Било је тренутака да нас његово причање . . . зароби и привуче. *Петр. В.* **3.** *ухватити.* — Жене га заробише за руке и рамена, а он се, тобоже, отима. *Петр. В.* фиг. Као̀ млијеко и тамјан, и ја ћу заробити звијезду. *Уј.* У врту своме засадићу пролеће: све мирисе слатке заробићу. *Макс.*

~ **се** *постати роб; лишити се свега; презаузети се нечим тешким; одвећ се за што привезати не мислећи ни на шта друго.* — Он се и не мисли овде на селу заробити и оковати. *Срем.*

заробља́ва̑ње с *гл. им. од заробљавати (се).*

заробља́вати (се), -а̀бља̄ва̄м (се) = заробљивати (се) *несврш. и уч. према заробити (се).*

заробљѐник, -и́ка м *онај који је заробљен; онај који је лишен слободе.* — фиг. Ја сам вам . . . тешко болестан и стан ми се овај причиња крлетком, а ја заробљеником у њој. *Мих.*

заробљеничкӣ, -а̄, -о̄ *који припада заробљенику.*

заробљѐница ж *женска особа заробљеник.* — Заробљеница на двору епирскога краља Пира . . . она не може да се одлучи. *Панд.*

заробљѐничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на заробљенике.* — Лиферовати Антанти хрват-

ско месо . . . што се некако протукло . . . у руске заробљеничке логоре . . . то није била мала ствар. *Крл.*

заробљѐнӣчки прил. *попут заробљеника, као заробљеник.* — Октобарске боје . . . дрхте . . . под огољеним небом које заробљенички зебе. *Бон.*

заробљенӣштво с **1.** *положај и стање онога који је заробљеник; ропство.* — Једна група млађих официра . . . није хтјела да иде у заробљеништво. *Чол.* Читав штаб [је] . . . пао у заробљеништво. *Јонке.* **2.** зб. необ. *заробљеници.* — Људи који су дошли из Хармакија сматрају се за интернирце, а ми смо ратно заробљеништво, дакле ипак нешто виша класа. *Лал.*

заробљѝвање с *гл. им. од заробљивати се.*

заробљѝвати (**се**), -ȍбљујēм (се) несврш. и уч. = заробљавати (се). — Но заробљивати их . . . није се смјело. *Крањч. Стј.*

заровáшити, -ȍвāшӣм сврш. *начинити на чему рованш, обележити, означити.* — На јуту се белило Баново брдо, по чијим се њивама ширио целац, заровашен само трагом какве дивљачи. *Уск.*

зарȍвити, зàровӣм сврш. **1.** *зарити; забости; окрзнути, загристи.* — Пољуби је неколико пута, у грло јој заровио зубом. *Куш.* Чување је врло просто, треба их [виоке] забости (заровити) у земљу или песак. *Тод.* **2.** песн. *подрити, поткопати.* — Не могу заровити шанца нит из њега измамит бораца. *Март.*

зàрог м и **зàрога** ж *део луле који се држи у устима.* — Стави опет зарог у уста. *Божић.* Из другога [џепа] вири камиш с прогризеном зарогом. *Јурк.*

зарогобȍрити, -гȍборӣм сврш. *почети рогоборити.*

зáрод м песн. индив. *в. зародак.* — Тако и прва топла сунчана зрака пробуђује у животу . . . зарод љутице гује. *Крањч. С.*

зàродак, -отка м (мн. -оци, ген. -ākā) *оно из чега се нешто рађа, заметак, клица.* — [Валпурга] је упорно држала да је свима болестима зародак у прехлади. *Новак.*

зарȍдити, зàродӣм сврш. *створити.* — Убијало ме силним чувствима која је зародио страх из руку овог човјека. *Кос.*

~ **се** *настати, заметнути се.* — Тако се . . . зародила у њему узвишена мисао. *Јурк.*

зарођѝвати, -ȍђујēм *несврш. и уч. према зародити.*

~ **се** *несврш. и уч. према зародити се.*

зарȍжити, зàрожӣм сврш. **1.** *почети рожити, почети рогоборити; повикати.* — Зарожи начелник опет за њим. *Кос.* **2.** *пустити »рогове«, пустити жиле, закоренити се.* — Метнуо сам лозу у растило да зарожи, па ћу на пролеће почестити. *Вук Рј.*

зàрȍзан, -а, -о **1.** *трп. прид. од зарозати.* **2.** фиг. *сметен.* — Био [је] смртно блијед, смањен и спарушен, зарозан и најежен. *Лал.*

зарозáнко м покр. *сметењак.* — Тај »зарозанко« најгори у чети неће више никуд крочити даље. *Михиз.*

зарȍзати, зàрȍзāм сврш. *задићи или згужвати рукаве, односно ногавице или чарапе; пустити да се набора падајући неуредно.* — На себи [је] имао . . . суknене чакшире увијек зарозане. *Лал.* Зарозао би чакшире, како би се видјело да су нове. *Куш.*

~ **се** *засукати се, засукати себи рукаве или ногавице.*

зарȍдити се, зàројӣм се сврш. *почети ројити се; проврвети.* — фиг. [Дјечакова] машта била [је] заројена приказама. *Креш.*

зáрок м покр. *опклада.* — Видјех на сан Драшка Поповића; а мени се ка' у зарок стјеца, и река' бих, ето га низ поље. *Њег.*

Изр. у ~ *потпуно сигурно.* — Он је то у зарок погодио. *В 1885.*

зарȍктати, зàрокћēм сврш. *почети рокатн.*

зарóмињати, -āм сврш. *почети ромињати.*

зарóмонити, -ȍмонӣм сврш. оном. *почети ромонити.*

зарóморити, -ȍморӣм сврш. *почети роморити.*

зарȍнити, зàронӣм сврш. **1. а.** *почети ронити; загњурити се главом у воду; уронити.* — Сад није било друге помоћи него . . . заронити у море. *Новак.* **б.** фиг. *ући дубоко, удубити се (у што).* — И поглед мајчин зарони јој у душу. *Вес.* **2.** *затрпати; прекрити.* — Како је кршћански умро, онако га кршћански и зароните у раку, баш под гранатом трешњом. *Торд.* фиг. *залити.* — Спремила је до два гроба, сузама их зарониla. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *заћи (у што); упасти; задубити се; ући дубоко у што.* — Зарониla се . . . чак до кукова. *Јакш. Ђ.* фиг. У маглу се сунце заронило. *Митр.* Дубље и сигурније може се заронити у умотворине којега времена кад се литература тога времена оцијени. *В 1885.* **2.** *затрпати се, закопати се, зарити се дубоко у што.* — Неким делом зарони у влажну земљу. *Тод.* фиг. Писци Матичини . . . зарониli [су] се у архиве. *БВ 1909.*

зарoњáвање с *гл. им. од зарoњавати (се).*

зарoњáвати (**се**), -ȍњāвām (се) = зарoњивати (се) *несврш. и уч. према зарoнити (се).*

зарoњѝвање с *гл. им. од зарoњивати (се).*

зарóњи̏вати (се), -ȍњујēм (се) несврш. и уч. = зарóњавати (се).

зарóпӣтати, -ā̏м сврш. *почети ропотати.*

зарȍптати, зàропћēм сврш. *почети роптати.*

зарȍсити, зàросӣ сврш. *почети росити, појавити се (о роси).*

~ **се** *покрити се као росом од паре (о прозорима, наочарима и сл.).*

зарóсу̏љати, -ā̏м сврш. *почети росити, росуљати, ситно падати (о киши).*

зарóти́рати, -ȍтӣрām сврш. *почети ротирати.*

зарóча́вати (се), -ȍчāвām (се) *несврш. и уч. према зарочити (се).*

зарȍчити, зàрочӣм сврш. *утврдити веру, дати веру.* — А птићи се пренуше бојазни . . . вјеру вјери зарочише стојну. *Март.*

~ **се** *заверити се.* — Турци су се зарочили, Крцо, сјединит дио Острога мога. *Март.*

зáрочница ж покр. *в. заручница.* — У путу га књига сустигнула од пунице и од зарочнице. *НП Вук.*

зарóша́вати, -ȍшāвām *несврш. и уч. према зарасити.*

~ **се** *несврш. и уч. према зарасити се.*

зáруб м *поруб, пресавијен па ушивен крај од хаљине, ћилима, столњака, чаршава и сл.; порубљена ивица какве тканине. Бак. Реч.*

зáрубак, -упка м *крај, окрајак од чохе. Бак. Реч.*

зàрубаст, -а, -о *зарубљен; коме је одсечен врх. Вук Рј.*

зарȕбити, зàрȕбӣм сврш. **1.** *направити поруб, порубити, оивичити, обрубити.* — фиг. Онај вјетрић завијао је потихо кроз гране . . . зарубивши тамо доље пучину тврдом, оштром цртом. *Војн.* **2.** *засећи што оштро, шиљасто, начинити зарубастим:* зарубљена купа, зарубљена пирамида.

зàрȕбљено̄ст, -ости ж *стање или особина онога што је зарубљено.*

зарубљи́вање с *гл. им. од зарубљивати.*

зарубљи́вати, -ȕбљујēм *несврш. и уч. према зарубити.*

зарȕгати се, зàрȕгām се сврш. *почети се ругати.*

зàрудак, -утка м (мн. зàруци, ген. зàрудāкā̄) *оно што је зарудело, румењело, црвенило.* — Као сврабе пецкао га је Биканов зарудак очињи. *Божић.*

зарȕдети (се), -дӣ (се), ијек. зарȕдјети (се), сврш. *почети рудети (се) (о зори, води и сл.).*

зарȕдити[1], зàрȕдӣм сврш. *заковрчити косу. Деан. Рј.*

зарȕдити[2] **(се)**, -дӣ (се) сврш. *в. зарудети (се).* — Када би зарудило, он се скупи уза зид. *Гор.*

зарȕдјети (се), -дӣ (се), ек. зарȕдети (се).

заруђи́вање с *гл. им. од заруђивати (се).*

заруђи́вати (се), -ȕђујēм (се) *несврш. и уч. према зарудети и зарудјети (се).*

зарȕжити, зàрȕжӣм сврш. покр. **1.** *почети ружити, почети дизати буку, затандркати, заштропотати.* — Мост ланчани заружи. *Шен.* Уто заруже кола. *Горд.* **2.** *почети грдити, карати.* — Млади Рибар закипти од гњева и заружи своју Душу: »Зашто си ми рекла да ударим оно дијете?« *Креш.*

зарȕјити (се), -ӣм (се) сврш. *почети рујити (се), добити рујну боју.*

зарука́вак, -вка м и **зàрука́вље** с *одозго заврнут део рукава; део рукава од доњег краја до лакта.* — По десном зарукавку пале запаљене главње. *Р 1946.* Георгију су ударише сузе на очи и сакрио је лице у зарукавље мантије. *Чипл.*

зарȕкати, зàрȕчēм сврш. *почети рукати, зарикати.*

зáруке ж мн. *давање речи и договор за закључивање брака, веридба.* — Славио је прошлу ноћ заруке са дражесном госпођицом Лидијом. *Крл.*

зарȕкнути, зàрȕкнēм и **зàрукнути**, -нēм сврш. *одједном рукнути, рикнути, повикати у глас.* — Пијмо! — зарукну друштво. *Шен.*

зарȕлати се, зàрȕлām се сврш. *почети рулати се, закотрљати се.*

зарȕлити, зàрȕлӣм сврш. покр. *в. зарубити.* — Друга од жена бијаше можда и млађа од господарице Маргарите, али . . . тубаста заруљена носа. *Ков. А.*

зарумѐнети (се), -нӣм (се), ијек. зарумѐњети (се), сврш. *добити румен изглед, постати румен.* — А, господине . . . дакле? — зарумени јаче дјевојка. *Ков. А.* Зарумењо се Имбра преко уха. *Кол.* Бубњи и праска плехана печ. Сва се зарумењела. *Вуков.*

зарумѐнити, -ȕменӣм сврш. *начинити руменим.* — Безбројни млазеви црвених зрака зарумениле небо. *Вас.* Око ватре, која јој је зарумењела лице, осјећали су ријетку свечаност. *Кал.*

~ **се 1.** *повр.* **2.** покр. *в. зарумењети се.*

зарумѐњети (се), -ѐнӣм (се), ек. зарумѐнети (се).

зарумењи́вати, -ѐњујēм *несврш. и уч. према зарумењети.* — Сунце тоне у море . . . и зарумењује западна небеса. *Ков. А.*

~ **се** *несврш. и уч. према зарумењети се и зарумењети св.* — Стипанчићу се чинило да му се зарумењује лице. *Новак.*

зару́нити (**се**), зàрӯнӣм (се) свршс. **1.** *почети рунити, почети добивати руно*; фиг. *забрујати*. — Тада је старо црквено звоно весело зарунило својим звуцима. *Креш.* **2.** *почети се крунити, дробити*. *Вук Рј.*

заруња́вати, -ујъа̄вам несвршс. *почети постајати руњав, почети добијати длаке*. — Андрија . . . је заруњавао по брковима и по бради. *Божић.*

заруња́вети (**се**), -ујъа̄вӣм (се), ијек. заруњáвјети (се), и **заруња́вити** (**се**), -ујъа̄вӣм (се) (ек. и ијек.) свршс. *постати руњав, длакав*. — Махао је старац забринуто главом, указујући мајци на заруњавјеле бутине. *Гор.*

заруња́вјети (**се**), -ујъа̄вӣм (се), ек. заруњáвети (се).

зарута́вети, -ујта̄вӣм, ијек. зарутáвјети, и **зарута́вити,** -ујта̄вӣм (ек. и ијек.) свршс. *постати рутав, обрасти длакама или маљама*. — [Магарац] би се одједном појавио, тресући весело зарутавелом главурдом. *Петр. В.*

зарута́вјети, -ујта̄вӣм, ек. зарута́вети.

за̀руцати, -а̄м свршс. *почети руцати; зајецати*.

за́ручан, -чно, -чна **1.** *запремљен, заузет*; исп. заручити (1). — Заручне му руке кад држи што у рукама. *Вук Рј.* **2.** (одр.) *који се односи на заруке*. — Заручне прстене овит ћемо око прста. *Ков. А.* Одлучио [је] на брзу руку купити заручне дарове. *Шимун.*

зару́чати, зàрӯча̄м свршс. **а.** *забректати, зарикати, закликтати*. — Заруча вршалица, заштекта, забрбота. *Сим.* **б.** *зажуборити*. — Заруча [поток], весео, у крилу слободе. *Кош.*

заруче́ње с *гл. им. од заручити* (*се*).

заручи́вање с *гл. им. од заручивати* (*се*).

заручи́вати, -ујчујēм *несвршс. и уч. према заручити*.

~ **се** *несвршс. и уч. према заручити се*.

зару́чити, зàрӯчӣм свршс. **1.** *употребити, напунити, запремити, заузети* (*суд, врећу*). *Вук Рј.* **2.** *испросити, верити, дати знамење, прстен* (*девојци*) *као знак да је испрошена; обећати некоме девојку*. — Зане скида бурме позлаћене, и заручи љепоту дјевојку. *НП Вук.* Спасоје . . . по савету архимандрита пристаје да странац заручи његову кћер. *Глиг.*

~ **се** (за неког, с неким) *везати се датом речју* (*о момку или девојци*), *верити се*. — Благо оном који се с тобом заручио. *Леск. Ј.* Заручио сам се с једном девојком из истог села. *Дом.*

за̀ручник и **за́ручник** м *онај који је заручен, верен, вереник*. — Ето, он је заручник који свакако љуби своју вереницу. *Леск. Ј.* Он нити је више твој заручник, нити је наш заручник, нити је уопште заручник. *Нуш.*

за̀ручников и **за́ручников,** -а, -о *који припада заручнику*.

за̀ручница и **за́ручница** ж *девојка која је заручена, вереница*. — Јуриша Орловић отео [је] прије неколико дана заручницу секретара нашега генерала. *Шен.*

за̀ручничин и **за́ручничин,** -а, -о *који припада заручници*.

за̀ручничкӣ и **за́ручничкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на заручнике*. — После своје веридбе кнез Милош је дошао у блажено заручничко расположење. *Јов. С.*

за̀ручништво и **за́ручништво** с *стање у време кад је неко с неким заручен*. — Ни за вријеме заручништва с Иваном није [се] могло међу њима развити интимније друговање. *Бал.*

за́руџба ж заст. *в. заруке*. — Тек разгледавши добро, увиди да је то . . . вијест о Маријиној заруџби. *Тип.*

зарушава̏ње с *гл. им. од зарушавати се*.

зарушáвати се, -ујшā̀м се *несвршс. и уч. према зарушити се*.

за̀рушити се, -ӣм се свршс. *затрпати се рушењем чега, нестати у рушевинама*. — Код свих развађене, почађале зидине, разјапљене или зарушене просторије. *Петр. Б.*

за̀рф м ар. **1.** *украшена метална посудица или чашица у којој стоји филџан*. — Васка одмах усу кафу у филџане са зарфовима и унесе и послужи их. *Срем.* **2.** *корице, оклоп неког предмета. Шкаљ.*

за̀рштати, -тӣм свршс. оном. *почети рштати, затандркати, заштропотати*. — Заршта гласно тешки и пуни камион. *Петр. В.*

за́сад м **1.** *оно што је засађено* (*башта, парк, шума*). — Одобрени су зајмови у сврху подизања дугогодишњих засада. *Пол. 1958.* фиг. Прстима грабља невидљиви засад. *Божић.* **2.** *семе или младица за сађење, расад*.

за̀сад, за̀сада и **за са̀да** прил. *сада; док је овако, у овим приликама, за ово време*. — Онда . . . реци му да не можеш засад, па шта буде. *Ранк.* Ипак је засада успјела. *Ков. А.*

за̀сада ж чеш. фил. *основно начело, принцип*. — Та иста бирократија неће поштивати ни многе друге засаде марксизма. *Ант. 1.*

засàдашњӣ, -а̄, -ē *који се односи на ово време, садашњи*. — Каже да је то засад њему највећа награда . . . на част му сва слава од таковог писања и награда засадашња (а другој нека се не нада). *И-Б Рј.*

засáдити, зàсāдӣм сврш. **1.** *посадити, ставити засад у земљу, посејати.* — Снаша Каја . . . иђи [ће] на стан прегледати како стоји површе што га је пролетос засадила. *Иван.* Па се извали под вишњу коју је његов отац засадио. *Вес.* фиг. У врту своме засадићу пролеће. *Макс.* **2.** *забити, забости.* — Ти хоћеш себи првому да судим, и мач твој намах овдје да засадим? *Марк. Ф.* **3.** фиг. *усадити, улити, пренети што на некога.* — Засадио [ми је] клицу поштења, клицу љубави за опће добро. *Шен.*

~ **се** *усадити се, улити се, ући.* — Хилмо јој је био прва љубав, његово биће . . . засадило јој се у прси. *О-А.*

зàсадрити, -ӣм сврш. *замазати садром, гипсом, причврстити гипсом, гипсирати.*

засађѝвање с *гл. им. од засађивати.*

засађѝвати (се), -àђујēм (се) *несврш. и уч. према засадити (се).*

зàсалити, -ӣм сврш. *добити сала у телу, угојити се, опретилити, опретљати.* — Господари као дужде што сједи на меке душеке, гдје засали и у господству погине. *Љуб.*

засамáрити, -àмāрӣм сврш. *ставити самар, осамарити.* — Још прије зоре било је засамарено добро магаре. *Радул.*

засáњати се, зàсāњāм се сврш. *почети сањати, предати се сновима.* — Испружи крај поточића уморне удове и засања се у диван сан. *Креш.*

засапу̀нати, -āм сврш. *почети сапуњати.*

засапу́нити, -àпӯнӣм сврш. *растворити нешто сапуна (у течности, текућини);* исп. засапунати. — Клистир с употребом засапуњене воде и глицерина. *Јонке.*

зàсвагда и **зàсвакад(а)** прил. *заувек, за сва времена.* — Ако би се у селу и нашло издајника, село га ја само излучило из себе засвагда. *Поп. Ј.* Одох, браћо! Због мене сада, због, браћо, можда засвакада. *Радич.*

засвàнути се, зàсванē се безл. сврш. *почети свитати.* — Готово се било засванути, разбуди се Краљевићу Марко. *НПХ.*

зàсве везн. покр. *иако, мада, премда.* — [Учитељ] уђе у дућан и купи шешир, засве да му не бијаше сасвим пристао. *Јурк.* Засве што је година зло понијела, једнако осјећа се пољем живи тежачки рад. *Тип.*

засведочáвање, ијек. засвједочáвање, с *гл. им. од засведочавати.*

засведочáвати, -òчāвāм, ијек. засвједочáвати = засведочивати *несврш. и уч. према засведочити.*

засведочéње, ијек. засвједочéње, с *гл. им. од засведочити.*

засведочѝвати, -òчујēм, ијек. засвједочѝвати, несврш и уч. = засведочавати.

засведòчити, -èдочӣм, ијек. засвједòчити, сврш. *потврдити својим сведочењем, уверити својим тврђењем и доказима; посведочити, доказати.* — Нема никога који ће му засведочити и рећи: »Имаш разлога; јеси као најбољи Црногорац.« *Нен. Љ.* У том је списку . . . муж доказивао непобитним наводима да су Стипанчићи засвједочили стотину пута своју оданост аустријској царевини. *Новак.*

зàсвежити, -ӣ, ијек. зàсвјежити, безл. сврш. *постати свеже;* исп. захладнети. — Јако засвежило, као да је тамно *још*ље просуло свој ледени дах. *Рад. Д.*

зàсвестан, -сна, -сно, ијек. зàсвјестан *који је иза, испод свести, подсвестан.* — Заборавио је [просјак] на сусједе, не примјећује их више, осим што му је остао неки засвјесни осјећај опасности с њихове стране. *Кал.*

засвéтлети (се), -лӣм (се), ијек. засвијѐтљети (се), сврш. *почети светлети, почети давати светлост од себе, заблистати.* — Онда плану [звезда] и засветле толико да му очи засенуше. *Вес.* фиг. Зачас му на образима засвијетли весели, драги посмијех. *Ђал.*

засвéтлити (се), зàсвētлӣм (се), (трп. прид. зàсвētљēн) ијек. засвијѐтлити (се), сврш. *пустити светлост, учинити да буде светло, посветлити.* — Кућа се засвијетлила од муње. *Михољ.* Чистоћа и ред одмах засвијетле. *Кал.* Велики понос засвијетли се у свакој црти. *Војн.*

засветломр̀цати, -òмрцāм, ијек. засвјетломр̀цати, сврш. *почети светломрцати.* — фиг. Страх засвјетломрца у њему. *Гор.*

засветлу̀цати, -āм, ијек. засвјетлу̀цати, сврш. *почети светлуцати.*

зàсвијет прил. (ијек.) покр. *нипошто, ни по коју цену, никако.* — Засвијет га нико већ иначе зват не смије до Шћепане Мали. *Њег.*

засвијѐтити, -ӣм (ијек.) сврш. *засветлети, заблистати.* — фиг. И лице му засвијетли срећом. *Креш.*

засвијѐтљети (се), -тлӣм (се), ек. засвѐтлети (се).

засвúњити, зàсвӣњӣм сврш. **1.** вулг. *запрљати где као да су ту биле свиње; направити свињац.* — А тко је ово засвињио? . . . Половина ђубрета лежи на браздама! *Бен.* **2.** фиг. *учинити што недостојно; стати се понашати као свиња.* — Јоко, што си засвињио, Јоко. *Вујач.*

засвúрати, зàсвӣрāм сврш. *почети свирати.*

Изр. засвирати и за појас (пас) **заденути** *в. уз заденути (изр.).*

засви́рити, -рӣм сврш. заст. *в. засвирати.* — Павле стаде, окрене се, још једном засвири. *Ћип.*

засви́тети, -тӣм, ијек. засви́тјети, сврш. *почети свитети.* — Није још ни зора засвитела, а он је већ био на ногама. *Јакш. Ђ.*

засви́тјети, -тӣм, ек. засви́тети.

за̀свицкати, -а̄м сврш. покр. *засветлуцати.* — Оне [плоче] муњевито засвицкаше у изненадном немиру и нестадоше. *Лал.*

засвједочáвање, ек. засведочáвање.

засвједочáвати, -о̀чава̄м, ек. засведочáвати.

засвједочéње, ек. засведочéње.

засвједочи́вати, -о̀чујём, ек. засведочи́вати.

засвједо̀чити, -ѐдочӣм, ек. засведо̀чити.

за̀свјежити, -ӣм, ек. за̀свежити.

за̀свјестан, -сна, -сно, ек. за̀свестан.

засвјетломр̏цати, -о̀мр̏ца̄м, ек. засветломр̏цати.

засвјетлу̀цати, -а̄м, ек. засветлу̀цати.

за̀сводити, за̀сводӣм сврш. *начинити свод; прекрити одозго.* — Засвођени улаз био је осветљен фењером. *Ћос. Б.* фиг. Ноћ густа као да је засводила оне тесне уличице. *Нуш.*

засвођáвање с *гл. им. од засвођавати.*

засвођáвати, -о̀ђава̄м = засвођивати *несврш. и уч. према засводити.*

зáсвōђе с необ. песн. *свод.* — И црни облак на небо насрну, сурином плаву пругу заогрну, кō засвоће што сјаше у висини, и прогута је. *Кош.*

за̀свођенōст, -ости ж *стање онога што је засвођено.*

засвођи́вати, -о̀ђујём несврш. и уч. = засвођавати.

засвр̏бети и **засвр̀бети,** -бӣ, ијек. засвр̏бјети и засвр̀бјети, сврш. *почети сврбети.*

засвр̏бити и **засвр̀бити,** -ӣ сврш. *в. засврбети.*

засвр̏бјети и **засвр̀бјети,** -бӣ, ек. засвр̏бети.

засвр̀длати, -а̄м сврш. **1.** *почети, стати свдлати.* **2.** *свдлањем нешто учврстити.* ~ **се** *увући се, учврстити се.* — фиг. Питање шта да раде засврдлало се у њих и тиштало за одговором. *Цвс. А.*

зáсебан, -бна, -бно *који нешто представља сам за себе, посебан, одвојен.* — После се сви заједно зноје, обично у засебној соби. *Лаз. Л.* Везиру с породицом опредијели Хусеин засебан стан. *Том.*

зáсебит, -а, -о *в. засебан.* — Веома [су] наличили на засебите независне републике. *Глиш.*

зáсебито прил. *в. засебно.* — И заповеди Тарас својим слугама да раздреше један од возова који је стајао засебито. *Глиш.*

за̀себицē и **зáсебицē** прил. **1.** *посебно, одвојено.* — Претресоше уоколо сваки ћошак и закутак, сви заједно и засебице. *Мил. В.* **2.** *узастопно, једно за другим.* — Три дана засебице чињаше везир своју покору. *Том.*

зáсебно прил. *посебно, одвојено;* исп. засебице (1). — Свакоме од њих рекнем то засебно. *Вел.* Сваки сталеж вијећао је засебно. *Пов. 2.*

зáсебнōст, -ости ж *својство онога што је засебно, особеност, одвојеност.* — Бића [су] у разном ступњу реална, према разном богатству и неједнакој многоликости своје засебности. *Баз.*

засéвање, ијек. засијèвање, с *гл. им. од засевати.*

засéвати[1], за̀сēва̄м, ијек. засијèвати *несврш. и уч. према засејати.*

засéвати[2], за̀сēва̄м, ијек. засијèвати, сврш. *почети севати.*

засéвнути, за̀сēвнēм, ијек. засијèвнути, сврш. **1.** *севнути, синути.* — Тад би му засијевнуло око, поклопио би коња као младић. *Шен.* **2.** *дочекати, изненада обасјати јаком светлошћу.*

засéгнути, за̀сēгнēм сврш. *дохватити, захватити, дубље захватити.* — Носио је једном руком Марјету . . . брижљиво пазећи да је не засегне пламен. *Ћал.*

за̀седа и **за̀седа,** ијек. за̀сједа и за̀сједа, ж **1. а.** *скривено место из којег се неочекивано, изненадно напада;* исп. бусија. — Пред свитање треба да заузме заседу с обе стране друма. *Поп. Ј.* **б.** *скуп нападача који чека да неког нападне са скривеног места.* — [Непријатељ] нам је пријечио повратак и постављао бројне засједе. *Хорв.* У таквом рату револуционарне снаге нападају непријатеља . . . из засједе. *Комун. 1951.* **2.** *дно стола;* исп. застава (4а); супр. чело стола. — Војводе [у сватовима] свуда сједају у засједу, у дно трпезе. *Вук.*

заседáвање, ијек. засједáвање, с *гл. им. од заседавати.*

заседáвати, -ѐдава̄м, ијек. засједáвати, несврш. **1.** = заседати (1) *држати седницу (седнице), учествовати, суделовати у заседању.* — Земља је код нас . . . припадала малим сеоским газдама који су заседавали у Скупштини. *Јов. С.* Свакога је дана од осам сати изјутра до дванаест сати у подне клуб засједавао и вијећао. *Вел.* **2.** = заседати (4) *председавати.* — Добро је, Чича заседава, а тај не даје двојке из историје. *Ранк.*

заседа̀није, ијек. засједа̀није, с заст. *в. заседање.* — Међу прочим разговорима у заседанију ја опоменем . . . *Нен. М.*

засе́дање и **за̀седање,** ијек. засје́дање, и за̀сједање, с *гл. им. од заседати.*

засе́дати, за̀сēдам и **за̀седати,** -ам, ијек. засје́дати и за̀сједати, несврш. **1.** = заседавати (1). — У Загребу се тада налазио и ЦК КПЈ и он је скоро непрекидно заседао. *Марј. Ј.* Правописна се комисија састала у Београду . . . и заседала ондје до укључиво 1. липња. *Ј 1957.* **2.** *седати на скривено место да се одатле неко нападне, заузимати место у заседи, бусији.* — Па узима пушку џеврдара, а засједа на друма широка. *НП Вук.* Тко зна тко . . . гази мрачним стазама и засједа. *Кал.* **3.** *седати, заузимати места седајући.* — А они, како ко долази, заседали и, срчући медену ракију, богорадили. *Рад. Д.* **4.** = заседавати (2). — На челу дугог мраморног стола заседа стари и несвршени студент. *Дуч.* **5.** *застајати, западати* (*у грлу*). — Заседају јој залогаји јела од слутње да . . . она, Аница, код мужа можда нема ни хлеба. *Станк.*

засѐда̄ч, -а́ча, ијек. засјѐда̄ч, *м онај који заседа, који чека у заседи.* — Брже да оду засједачима јавит. *М-И.*

заседа́чев, -а, -о, ијек. засједа́чев *који припада заседачу.*

засѐда̄чкӣ, -а̄, -о̄, ијек. засјѐда̄чкӣ *који се односи на заседаче.* — Избави нас [бог] из руку непријатељских и засједачких на путу! *Дан.*

засѐдети (се), -дӣм (се), ијек. засјѐдјети се, сврш. **1.** *остати дуго седећи.* — Често би ми рекао: Што си се, човјече, засједио око тих књижурина. *Јурк.* **2.** *постати уседелицом.* — Она је заседела, па вала, девује и за себе и за тебе. *Срем.*

за̀седласт, -а, -о *који је сличан седлу, преседласт.* — Намакне великоокнасте наочари на мало заседласт нос . . . и чита. *Шапч.*

за̀седњӣк, ијек. за̀сједњӣк, *м песн. в. заседач.* — Неста пуцња тананих пушака, неста тутња на коњ'ма Турака . . . засједници одржаше кланце. *Март.*

за̀седница, ијек. за̀сједница, ж песн. *она која чека у заседи.* — Крај пута вребају . . . засједнице змије љуте. *Шен.*

за̀седнути, -нēм, ијек. за̀сједнути, сврш. *заседети* (*2*). — Лијепо је Марка дочекала, у господске столе засједнула. *НП Вук.*

засе́зати, за̀сēжēм *несврш. и уч. према засегнути.*

засејава̄ње, ијек. засијава̄ње, с *гл. им. од засејавати.*

засејава̄ти, -ѐјава̄м, ијек. засијава̄ти *несврш. и уч. према засејати.*

за̀сејати, -јēм, ијек. за̀сијати, сврш. *обавити сетву, бацити семе у земљу, посејати.* — Ево и мене да засејем босиљка. *Вес.* Куну се: да се ријетко кад та њива за један дан засијала. *Бур.* фиг. Овај [је] несрећни народ засејао [кланце] својим гробовима. *Нуш.*

за́сек, ијек. за́сјек, м *засечено место, засекотина, усеклина.* — Пред доста стрмим засјеком, међу два брда, стоји тик Саве самотан бријег. *Шен.* Сјећам се како су иза мотике остајали глатки засјеци жуте земље. *Лал.*

за̀сека и **за̂сека,** ијек. за̀сјека и за̂сјека, ж *препрека начињена од посечених, оборених стабала.* — Ондје начини шанац за 1.000 људи и осам топова, а унаоколо утврди се засјекама. *Вук.* Паша . . . начинио је засјеке и ријекопе. *Нех.*

за̀секлина, ијек. за̀сјеклина, ж *засек.* — Као мачка успиње се [уз дрво] . . . искоришћујући . . . сваку засјеклину. *Гор.*

засѐкотина, ијек. засјѐкотина, ж *засек.* — Зрачак [месеца се] засекао на неравним ивицама стакла, па из засекотина точио позлаћену крв. *Рад. Д.*

за̀секнути, -нēм, ијек. за̀сјекнути, сврш. *засећи.* — Тај стари софта . . . постаде особом која му се дубоко засјекну у срце и памет. *О-А.*

засекта́шити (се), -ѐкта̄шӣм (се) сврш. *постати секташем, оградити се од света као нека секта.* — Такве [би се] организације Комунистичке партије засекташиле и изоловале од средњих класа. *Пиј.*

за́селак, -е̄лка и -еока м (мн. -е̄лци и -еоци) *сеоце, омање село које припада другом, већем селу, огранак села.* — По ходницима се узбунио и гуркао свет, половина засеока. *Петр. В.*

за̀селчанин м *становник засеока.* — За нас заселчане . . . то вам је исто као кад ти се деси да некипут унијеш у одаје великога госе. *Шов.*

засеља́ва̄ње с *гл. им. од засељавати.*

засеља́вати, -ѐља̄вам несврш. *в. насељавати.* — Догађало се да су се села расељавала или сасвим изнова засељавала. *Нов.*

засеља́чити се, -ѐља̄чӣм се сврш. *постати сељаком, посељачити се.* — Ако је тај сточар Влах имао сам њива и ливада и засељачио се, и он је имао дужност да с осталим сељацима иде на косидбу. *Нов.*

за́сēље с *в. заселак.* — К њима се прибраја једно ваљда засеље катунско, које се у хрисовуљи просто зове Проиловци. *Нов.*

засѐменити, -ӣм, ијек. засјѐменити, свршн. *оплодити семеном; размножити се.* — Ту има читав шумарак жутог багрема, а засеменио однекуд и дивљи ладолеж. *Сек.* фиг. Земљу сам засеменио речима које не могу ни себи да протумачим. *КН 1959.*

за́сен, ијек. за́сјен, м *в. сенка, сена.* — С краја испод лонце дигоше се четири човјека, који су били мало у засјену. *О-А.* фиг. Крочим у засјен свога пада црна. *Уј.*

за̑сена и **за̑сена,** ијек. за̑сјена и за̑сјена, ж **1.** *оно што засењује, заклон, заслон, абажур, штит (на лампи, нпр.).* — Са стропа висјела је велика брончана свјетиљка обилно расвјетљујући испод засјене стол. *Новак.* **2.** *сена, сенка; хладовина, засенак.* — На овај начин [од дрвећа] пада мање засене на имања. *Тод.* **3.** *помућеност чула вида, изазвана сувише јаком свјетлошћу, засењеност. Бак. Реч.* **4.** *опсена, обмана. Вук Рј.*

за́сенак и **за̀сенак,** -ёнка, ијек. за́сјенак и за̀сјенак, м **1. а.** *место које је у сенци, засењен простор.* — Том приликом Јанко не виде оно двоје што стајаху у засенку. *Лаз. Л.* Устукну у засјенак стубишта. *Креш.* **б.** *хладовина.* — Мало подаље од стола у засенку једног гранатог дрвета седе неколико младог женскиња. *М 1867.* **2.** *оно чиме је нешто засењено; заклон од свјетлости, засена (1).* — Слуга скиде засјенак на свјетиљци да га погледа у лице. *Франг.*

Изр. бацати, бацити, ставити, стављати у ~ *потискивати, потиснути, уклањати, уклонити у страну, у позадину; далеко надмаши(ва)ти.* — Те вечери су два песника Босанца бацила у засенак све. *Андр. И.*

за̀сенац и **за́сенац,** -ёнца, ијек. за̀сјенац и за́сјенац, м покр. *засенак (1).* — Тражи Васо засјенца да се заклони. *Вук Рј.*

за̀сенити, -ӣм, ијек. за̀сјенити, свршн. **1.** *покрити сенком; оградити од извора свјетлости.* — Засјенивши свјетло . . . спустила се госпођа Валпурга. *Новак.* Засенивши руком очи, покуша да види шта се у кујни дешава. *Ћос. Б.* Старац . . . посла жену да тражи чобане за стоком по засјењеним потоцима. *Лал.* **2. а.** *бацити сенку (на што), помрачити.* — Забринутост бјеше јој засјенила лице. *Кум.* Из оштре боли пао је у неку биједну апатију . . . која му је засјенила сву душу. *Ђал.* **б.** *надмашити, претећи.* — Милош Обилић и Хајдук Вељко . . . засенили су Леониду и Сцебољу. *Прод.* Она је својом љепотом све засјенила. *Кум.* **3.** *за тренутак обневидети од јаке свјетлости, одузети способност да се види.* — Очи ми се засјенише од онога чара штоно се прелијева с крова цркве св. Марка. *Ков. А.* фиг. Е да ли јој засенише очи богати поклони којима је дарива [он]? *Јакш. Ђ.*

за̀сеница, ијек. за̀сјеница, ж *в. засенак.* — По пустој обали нагло су се смјењивале засјенице и обасјаност. *Десн.*

засѐњив, -а, -о, ијек. засјѐњив = засењив *који засењује;* исп. засенити (2). — Сунце при заходу засја . . . засењива му светлост играше према кретању лађе. *Дов.*

за̀сенути, -нём, ијек. за̀сјенути, свршн. *в. засенити (1).* — Стајаху тако подуже засјенути, док је љетња топла ноћ . . . одмицала. *Ћип.*

за̀сѐнчити, -ӣм, ијек. за̀сјѐнчити, свршн. **1.** *бацити сенку, покрити сенком.* — Замишљам себе с њом . . . на засенченој клупи, на коју ипак пада мало залазећег сунца. *Минд.* **2.** *обојити тамно, начинити тамнијим.* — Да коначно дам продужење, бело учиним сивљим, засенчим јасноћу ствари копреном наслућења. *Мас.*

засењи́ва̄ње, ијек. засјењи́ва̄ње, с *гл. им. од засењивати.*

засењи́вати, -èњи̑ва̄м, ијек. засјењи́вати = засењивати *несврш. и уч. према засенити.*

засе́њати, за̀сѐњам, ијек. засје́њати, несврш. и уч. заст. *в. засењивати.* — Распушта косу на тле, мјестанце засјења њом. *Прер.*

за̀сењенӧст, -ости, ијек. за̀сјењенӧст, ж *особина или стање онога што је засењено.*

засењѐње, ијек. засјењѐње, с **1.** *гл. им. од засенити.* **2.** *стање у коме се налази оно што је засењено, сена.* **3.** мед. *тамније место на рендгенској слици.*

засѐњив, -а, -о, ијек. засјѐњив = засењив. — Први зрак светла . . . растерао [је] са засењивим блеском онај мрак. *Мил. В.*

засењи́вати, -èњујēм, ијек. засјењи́вати, несврш. и уч. = засењивати.

засењи́ва̄ч, -а́ча, ијек. засјењи́ва̄ч, м *онај који засењује.*

за́сеок м *в. заселак.* — Брже-боље одјурио је у засеок да јави новост. *Ћоп.* Четничка војска од двије хиљаде пљачкаша изненада нападе овај засеок. *Лал.*

за̀сести, за̀сједнēм и за̀седēм, ијек. за̀сјести, свршн. **1. а.** *сести, посадити се.* — И заседоше свати за пуну софру. *Вес.* Обојица засјела за каву. *О-А.* **б.** *добити, заузети место (службу), сместити се.* — Засио је на свеучилишну катедру као изванредни професор. *Баз.* Поп-Михаилов син је засео на очеву парохију. *Андр. И.* **в.** *састати се у седницу; отпочети рад у седници.* — После пола часа заседе цео школски одбор. *Ранк.* Рано већ комисија је засјела у великом пространом »женском разреду« наше школе. *Кик.* **2.** прел. *посадити некога за сто.* — Попе свате дочекује дивно, засједе их за софре господске. *НП Вук.* **3.** *ухватити заседу.* —

И ми махом одосмо од Стоца и бусије уз друм засједосмо. *Ботић.* Треба засести иза букве и чекати их на цев. *Ћос. Д.* **4. а.** *сести негде да ту дуже остане, задржати се.* — Само Рок није нигдје дуже засјео, ишао је од куће до куће. *Бен.* Угојен и подадуо од пића, он се једва вуче, и гдје засједне, не диже се док га не изнесу. *Андр. И.* **б.** *напасти; пасти и задржати се.* — А стара . . . засједе на Јагну и удри псовати. *Бен.* Она бура страсти . . . већ је без трага била ишчезла, а на њено место, као нежељен гост, засела је туга. *Бар.* **в.** *ући, увући се (у кога, шта).* — У Ђуку засјело нешто окрутно и немилосрдно, пакосно и кивно. *Коз. И.* **5.** *застати, запасти у грлу (о залогају, кости и сл.).* — Раји заседе залогај. *Ад.* фиг. Сатирична прича »Комадић швајцарског сира« гадно је засела у грлу српске реакције. *Поп. Ј.* **6.** *заћи (о сунцу).* — Јо, Ненаде, моје жарко сунце! Рано ти ми беше измилило, па ми тако рано ти заседе! *НП Вук.* **7.** *заузети, запосести; настанити, населити.* — Они предјели опустјели [су], те у XVIII вијеку засјели их у претежнијем броју Арбанаси. *Јаг.* Ни касније, кад је засела Аустрија, није хтео да каже шта је знао. *Марк. М.*

Изр. ~ (коме) на грбачу (за врат) *постати (коме) велики терет.*

~ **се** *засести (4а).* — Пожури корак . . . засјела се код оргуљашевих. *Бен.* Пошто се налуња, дође на дућан, па се засједи — заборави кад је дошао. *Сиј.*

зàсећи, -éчēм, ијек. зàсјећи, свршн. **1.** *секући заћи мање или више у нешто; зарезати.* — Узме секиру и засече довратак. *Вес.* фиг. Засјекло ме је у срце. *Шен.* **2.** *усећи (се), урезати (се).* — Међу очима, посред повија, засекла је једна бразда. *Вукић.* фиг. Да није и у њене дане засекао рат, у пролеће 1941. године? *ЛМС 1951.* **3. а.** *посеченим дрвећем оградити.* — Људи засјекли збјег у планини. *Вук Рј.* **б.** фиг. *закрчити, препречити.* — И тај ће сад земљу превртнути да ми само засече путове, куда бих с мојим намерама могао проћи. *Ком.* **4.** *подсећи, поткресати.* — Засјекао брке као на трупици. *Н. посл. Вук.* фиг. Пепељавосиви облаци спустили се ниско и засекли врхове Карпата. *Јак.* **5.** *пресећи, прекинути (у говору).* — Видиш, и ти немаш новаца. Што год рекла, он ће те засјећ једном: а динари? *Војн.* **6.** *заћи, закорачити.* — Барнаба био засјекао тамо у седамдесету. *Кум.* **7.** *задрети, повредити.* — Учин иступ . . . засекао је по његовом самољубљу . . . и поносу. *Ћос. Д.* Заједничко тржиште ће врло брзо засећи у привреду сваке земље чланице. *Б 1957.*

~ **се 1.** *оградити се подсеченим дрвећем.* — Уз ратове људи се скупе у планини у велики збјег па се засијеку да би се могли бранити. *Вук Рј.* **2.** фиг. *усећи се, урезати се, произвести дубок и трајан утисак.* — Дубоко ми се засјекла у памет грозна слика. *Кум.* У њихов живот . . . засекле се ратне године. *Ћос. Д.*

зàсēћи и засéћи, зàсēгнēм свршн. *в. засегнути.* — У повијести српскога препорода . . . главно [су] засегли пастири горње Шумадије. *Павл.*

зàсецāј м индив. *засек; бора.* — На лицу му се види ироничан засецај. *Игњ.*

засéцāње, ијек. засијецāње, с *гл. им. од засецати (се).*

засéцати, зàсецāм, ијек. засијецати *несврш. и уч. према засећи.*

~ **се** *несврш. и уч. према засећи се.*

засúвети (се), -вīм (се), ијек. засúвјети (се), свршн. *постати сив; појавити се у сивој боји.* — Убрзо [се] ускомешало грање и поље засивело од широке прашине. *Рад. Д.* Чим су се само засивјели прозори, дигне се. *Бен.*

засúвити, -īм свршн. *учинити сивим, обојити у сиво.* — Предвече је засивило собу. *Поп. Ј.*

засúвјети (се), -вīм (се), ек. засúвети (се).

засúграти (се), -āм се покр. *в. заиграти (се).* — Навезле се до три шајке лађе: у првој се коњи засиграли. *НПХ.*

зàсигȕрно прил. *сигурно, ван сваке сумње, поуздано.* — Не знамо засигурно постоји ли што такво. *Баз.* Неко повика да тамо засигурно стоје и жена Саве Љусине и његов зет. *Ћоп.*

зàсидрати, -āм свршн. покр. *в. засидрити.* — Доли под Биоград аустријанска шајка засидрана по сву ноћ чека. *Маж. М.*

зàсидрити, -īм свршн. *пустити сидро, усидрити; укотвити.*

~ **се** *укотвити се, чврсто се везати за нешто.* — Метафора . . . засидрила се у литератури и у њој остала. *НИН 1959.*

засијáвāње, ек. засејáвāње.

засијáвати[1], -ијāвāм, ек. засејáвати.

засијáвати[2], -ијāвāм *несврш. и уч. према засијати.*

зàсијати, -јēм, ек. зàсејати.

зàсȉјати (се), -āм (се) свршн. = засјати (се) **1.** *почети сијати (I).* **2.** *усијати, ужарити.* — [Питање је] колико набоја засије цијев пушке тако да је морати стријељање обуставити. *Старч.*

засијèвāње, ек. засéвāње.

засијèвати[1], зàсијевāм, ек. засéвати[1].

засијèвати[2], зàсијевāм, ек. засéвати[2].

засијèвнути, зàсијевнēм, ек. засéвнути.

засијѐцāње, ек. засе́цāње.

засијѐцати, зàсијецāм, ек. засе́цати.

зā̀сијеч ж само у изразу: у засијеч (градити) *засецајући на посебан начин градити.* — Разасуле се кметске кућарице мале, а у засијеч грађене дрвењаре. *Горд.*

зася́кнути, зàсӣкнēм свршити *сикнути.* — Стави га у раму! — засикне. *Бег.*

зася̀ктати, зàсикћēм свршити *почети сиктати.*

зà̀силити, -ӣм свршити *постати силан, јак, ојачати.* — Рука ми је десна засилила, сабља бритка крви зажељела. *Вук Рј.*

зася́нути, зàсӣнēм свршити *синути, блеснути, засијати.* — А и небо ти дивотно данаске је посиротно, нема месец да засине. *Радич.* У близини таква мјеста засинула би гдјегдје . . . вода. *Шимун.*

зā́сип м **1.** *оно што се у воденици заспе у кош да се меље.* — Наш је засип, а његови зуби. *Вел.* **2.** *смет навејаног снега, намет.* — С путова, што су се губили у засипима, долутао плашљив глас звона. *Бен.* **3.** руд. *засипање окна материјалом из кога је извађена руда. Р-К Реч.* **4.** мед. *задуха, астма. Бен. Рј.*

засипа́вāње с *гл. им. од засипавати.*

засипа́вати, -ӣпāвām несврш. *в. засипати.*

зà̀сипāње с *гл. им. од засипати (се).*

зà̀сипати, -āм и -пљēм *несврш. и уч. према засути.*

∼ **се** *несврш. и уч. према засути се.*

зася́пач, -а́ча м заст. *посуда, мерица (од десет ока) којом се у воденици жито засипа у кош. Вук Рј.*

зася́пити, -ӣм сврш. *почети сипити.*

зā́сипнӣ, -ā, -ō техн. *који се односи на засипање.* — Из радионице се прешло на засипна кола на високим пећима. *Пол. 1959.*

зà̀сирити, -ӣм сврш. *ставити у млеко сириште, посирити. Вук Рј.*

∼ **се** *усирити се (о млеку, крви).* — Маховина сва црвеном засирена крвљу. *Март.*

зà̀сисати, -āм и -ишēм сврш. *претерати у сисању.* — Кад жена наново затрудни, а још дијете није одбила, онда се каже: засисало дијете. *Вук Рј.*

зā́ситан, -тна, -тно *који засићује, који може (лако) заситити. Бен. Рј.*

зà̀ситити, -ӣм сврш. **1.** *отклонити глад, учинити ситим.* — Кад су заситили прву глад, стадоше се разговарати. *Бен.* **2.** фиг. *задовољити жудњу за нечим.* — Кад засите врелу жуд, о Анином мужу зборе. *Кош.* **3.** фиг. *натопити, налити, напунити нечим.* — Киша је лила, па им се цеди низ лице и одело које је већ давно било засићено водом. *Јак.* Све је заударало по уском и неизраченом простору што је био засићен смрдљивим плином. *Крл.*

∼ **се** *постати сит чега.* — Ћир-Моша би се слатко заситио тим [ручком], задовољно протрљао руке и обрисао своју јарећу браду. *Срем.* фиг. Свега се засити једноћ чељаде, и љубави и сна. *М-И.* Детињско тело се лако замори и дечија машта брзо засити. *Андр. И.*

зася̀тљив, -а, -о *који се лако може заситити.*

зася̀тљивōст и **зā́ситнōст,** -ости ж *стање и особина онога који је заситљив.*

засићáвāње с *гл. им. од засићавати (се).*

засићáвати, -йћāвām = засићивати *несврш. и уч. према заситити (се).*

∼ **се** = засићивати се *несврш. и уч. према заситити се.*

зà̀сићен, -а, -о **1.** *трп. прид. од заситити (се).* **2.** *загасит, угасит (о боји).* — Засићено црвенило [корица] попрскано [је] . . . сивкастим светлацима. *Леск. М.*

зà̀сићено прил. *претерано, прекомерно.* — О младости, незаситно гладна! О старости, засићено јадна! *Прер.*

зà̀сићенōст, -ости ж *стање и особина онога што је засићено.* — Све се брзо претворило у . . . путену засићеност. *Крл.* Наступила је она мучна и тупа засићеност послије узбудљивих и тешких послова. *Ћоп.*

засићéње с *в. засићеност.*

засићúвāње с *гл. им. од засићивати (се).*

засићúвати, -йћујēм несврш. и уч. = засићавати.

∼ **се** = засићавати се.

зася́ћити, -ӣм сврш. *препунити се чим (обично течношћу, текућином).* — Проврели [су] мутни потоци, засићиле баре и болесно се раскаљали друмови. *Ћур.*

засја́јити се, -ӣм се сврш. *в. засијати (се).* — Кад се над њима спусте сјене, засјаје се сјетно омања приморска села. *Кум.*

зà̀сјактати (се), -тӣм (се) сврш. *в. засјати (се).*

зà̀сјактити, -ӣм сврш. *в. засјактати.* — Лице ће му засјактити од прасетине, од јаре и вина. *Десн.*

зà̀сјати (се), -āм (се) сврш. = засијати (се).

засје-, ек. засе-.

зā́сједан, -дна, -дно (ијек.) *који се односи на заседе, који је пун заседа.* — Да си проклет, засједни крвопијо! *Матош.* Одатле је оплођење . . . имало у себи нечег подмуклог, сличног засједној игри. *Десн.*

заскáкāње с *гл. им. од заскакати (се).*

заскáкати, зàскāчēм сврш. **1.** *почети скакати.* **2.** *заобилазити.*

заскакúвање с *гл. им. од заскакивати.*

заскакúвати, -àкујēм *несврш. и уч. према заскакати и заскочити.*

заскакýтати, -àкуђēм и -акýтāм сврш. *почети скакутати.*

заскандúрати, -àндйрāм сврш. *почети скандирати.*

засквúчати, -чйм сврш. *почети скичати.*

заскúчати, -чйм сврш. *почети скичати.*

заскòбити, зàскобйм сврш. *скобама причврстити, утврдити. Р-К Реч.*

зáскок м *скок са залетом; изненадни скок, напад.* — Теретни је то био влак . . . и прилике за прихват и заскок није било нигдје. *Цес. А.* На слободу испушташ ме да првим заскоком сплеткара смрвим, мог злотвора! *Марк. Ф.* Ту се слава, моћ и богатство стичу преваром, лупештвом, заскоком и подлошћу. *Бар.*

Изр. **из заскока** *скачући.* — Дјечак се затрчи, из заскока дохвати Лијеву и чврсто је загризе у месо. *Мар.*

заскомýкати, -òмўчēм и -òмўкāм сврш. *почети скомукати.*

заскорýпити (се), -òрўпйм (се) сврш. *покрити се скорупом или било каквом танком кором, скрамом, пенушавим таласима, валовима и сл.* — Изгледа да је јутарњи вјетар најежио заскорупљену површину мочваре. *Лал.*

зáскочан, -чна, -чно *који се односи на заскок.* — Што од заскочног запрепаштења, што од снажног одбачаја . . . жандар затетура натрашке. *Божић.*

заскòчити, зàскочйм сврш. **1.** *изненада опколити; заобилажењем претећи, обићи.* — У Копривницу упиру Турци очи, њу хоће да заскоче свом силом. *Шен.* Нашао их [говеда] човек на једном пропланку међу луговима, заскочио их и потерао кући. *Бур.* фиг. *изненадити.* — Нисам више мислио да би ме невријеме могло заскочити. *Наз.* **2.** *скочити, поскочити.* — Ногама напипљем тврдину, заскочим увис. *Ков. А.* Расрђен, он заскочи да се пребаци као некад преко бране. *Марк. М.*

Изр. ~ **коме (у) реч** *упасти коме у реч.*

зàскочица ж индив. *зачкољица (2); превара.* — Ништа то није чудно . . . него је то нека заскочица, нека »клопка«. *Божић.*

зàскочицē прил. *скоком.* — К њему јунак заскочице ђиса. *Март.*

зàскрамити (се), -йм (се) сврш. *превући се скрамом, танком кором.* — По земљи заскрамила жућкасто прљава мешавина снега и блата. *Рад. Д.*

заскрòбити, зàскробйм сврш. = зашкробити *натапањем у скробу учинити крутим (о платну);* исп. уштиркати. *Вук Рј.*

заслáвити, зàслāвйм сврш. **а.** *зазвонити, огласити славу.* — Заславила звона. Навијештају сутрашњи светак. *Цар Е.* **б.** фиг. *отпочети (што лепо).* — Процветаће шарно цвеће, заславиће премалеће. *Змај.*

зàслада и **зàслада** ж *оно чиме се што заслади; посластица.* — Ох, краљице душе моје, румена зоро љубави прве, засладо вења отровнога живота! *Јакш. Ђ.*

заслáдити, зàслāдйм сврш. **1. а.** *ставити шећер, мед или што сл., учинити слатким.* — Где би се, дакле, материно млеко морало заменити крављим . . . ваљало би га и (шећером) засладити. *Батут.* **б.** фиг. *учинити угодним, пријатним.* — Ми ћемо ти, момче, засладити овдашњи боравак. *Јонке.* **2.** *појести или попити на крају чега.* — Напричају ти тако, иските, навезу, па засладе чашом ракије и говеђим гулашем. *Ћоп.*

Изр. ~ **душу** *најести се доста каквог укусног јела; причинити пријатност.* — Подједнаком смо гозбом засладили душе. *М-И.*

~ **се** *појести што слатко.*

зàслāђено прил. *на заслађен начин, слатко, љубазно.* — Пред претпостављенима је стајао са плашљивим лицем . . . и говорио је заслађено. *Уск.*

зàслāђенōст, -ости ж *стање онога што је заслађено.*

заслађúвање с *гл. им. од заслађивати(се).*

заслађúвати, -àђујēм *несврш. и уч. према засладити.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према засладити се.* **2.** *уживати у чему пријатном.* — Осмјешкивали се једно другом и заслађивали радосним успоменама. *Шимун.*

заслáнити, зàслāнйм сврш. *осолити, додати со у што.*

зàслањање с *гл. им. од заслањати.*

зàслањати, -āм *несврш. и уч. према заслонити.*

заслањúвати, -àњујēм *несврш. и уч. према засланити.*

заслéпети, -пйм, ијек. заслијèпјети, сврш. **1.** *постати слеп, ослепети за тренутак, обневидети.* — Прстима протрља очи. Оне му од тога заслијепише, тако да пртина ишчезну пред њим. *Сиј.* **2.** *отпочети, учинити што непромишљено (као слеп); заљубити се.* — Катица је била »заслијепила« за неким Богданом. *Ћоп.*

заслéпити, зàслēпӣм› ијек. заслијèпити, сврш. *одузети моћ здравога суда, навести на криви пут, занети.* — Бојим [се] да то [богатство] не заслепи моју мајку и да ме не натера да пођем за њ. *Шапч.* Заслијепила ме срџба и учинио сам. *Вил.*

Изр. ~ очи (вид) коме *превратити кога.*

заслепљáвање, ијек. заслъепљáвање, с *гл. им. од заслепљавати.*

заслепљáвати, -èпљāвāм, ијек. заслъепљáвати = заслепљивати *несврш. и уч. према заслепети и заслепити.*

заслепљѐнӣк, -и́ка, ијек. заслъепљѐнӣк, м *заслепљен човек.* — фиг. Ми знамо да . . . тупи заслъепљеници обичавају свашта вадити из унгарскога законика. *Старч.*

зàслēпљенӧ̄ст, -ости, ијек. зàслијепљенӧ̄ст, ж *неразумна оданост, неразумна преданост (чему); непромишљена увереност у нешто, претерана занесеност у чему.* — Ето, јасно је, до какве ју је заслијепљености довело њезино господско лудило. *Новак.* Какво је то јогунство или заслепљеност . . . која нагони песнике да језик тако често кињe. *Поп. Б.*

заслѐпљив, -а, -о, ијек. заслъèпљив *који заслепљује.* — Сасвим се сувишном и увредљивом чинила заглушна бука глазбала и заслъепљив сјај жаруља с вртуљка. *Цес. А.* Цијело се село растопило и загрезло у бјелину, у тај заслъепљиви облак. *Бен.*

заслепљи́вање, ијек. заслъепљи́вање, с *гл. им. од заслепљивати.*

заслепљи́вати, -èпљујēм, ијек. заслъепљи́вати, несврш. и уч. = заслепљавати.

заслепљи́вач, -áча, ијек. заслъепљи́вач, м *онај који заслепљује.*

заслѐпљиво, ијек. заслъèпљиво, прил. *заслепљујући, тако да заслепљује.* — По степи заслепљиво, неодољиво сија ковиље. *Моск.*

заслијèпити, зàслијепӣм, ек. заслéпити.

заслијèпјети, -пӣм, ек. заслéпети.

зàслијепљенӧ̄ст, -ости, ек. зàслēпљенӧ̄ст.

заслина́вити, -и́нāвӣм и **зàслинити,** -ӣм сврш. **1.** *постати слинав, пустити слине, бале.* — Грађани подижу главе . . . широко растворених заслинављених уста. *Кик.* Ја бих га живог појео, онако гнусно запењеног као пуж кад забалави и заслини. *Дав.* Заслињен и црвен од суза . . . устаје. *Мар.* **2.** *почети плакати (о деци).* *Бак. Реч.*

зáслон м **1.** *део собног намештаја који заклања од јаке светлости или топлине.* — Испред два голема камина велики заслони. *Креш.* Седим испод заслона великог огњишта. *Богдан.* **2.** *штит на лампи, засена;* исп. абажур. — Са стола је нажмирена мала лампа испод свог зеленог заслона бацала на кревет дубоку сјену. *Цар Е.* **3.** *штит на капи.* — Црвен-капе наше немају заслона. *Прер.* Неки стријелци удешавају и капе посебно за гађање, особито штитник или заслон за очи. *Стрељ.* **4.** *кецеља, прегача.* — Сприједа од паса . . . покривао јој крило заслон од црне свиле. *Новак.* **5.** *попречна страна кревета.* — Она задрхта и примаче се кревету, те се прихвати руком за заслон. *Вес.*

зáслонац, -нца м *в. заслон (2).* — Кад би пала ноћ, враћао би се да уз малу свјетиљку са зеленим заслонцем поједе кукавни залогај меса. *В 1885.*

зàслòнити, зàслонӣм сврш. *начинити заслон, штит; заклонити.* — Заслонио лијевом руком уста, у ухо му пришапне: »Штета новаца«! *Јурк.*

зàслоњати, -āм несврш. *в. заслањати.*

зàслуга и **зáслуга** ж **1.** *дело или поступак који чему доприноси, који доноси општу корист, који заслужује признање и поштовање.* — Стече . . . великих заслуга познати по имену Ратковић. *Јаг.* Оно је орден за заслуге на просветном и културном пољу! *Дом.* **2.** *оно што се заслужи, што се заради, зарада.* — Плати ми моју заслугу. *Вес.* Он је хтио да дође котарској области, макар и уз мању заслугу. *Коз. Ј.* **3.** *оно што је преко и изнад дужности; услуга.* — С подручним себи народом чинио [је] велике заслуге двору аустријскому. *И-Б Рј.*

Изр. писати, уписивати у заслугу *сматрати као дело достојно признања;* по заслузи *одговарајући ономе што припада, онолико колико припада.*

зáслужан, -жна, -жно **1.** *који има заслуге (1) за што.* **2.** фиг. *достојан, вредан.* — Ја бих се вечно радовао и трудио бих се да будем заслужан тог вашег поверења. *Шапч.*

зáслужба ж *заслуга (2).* — Она ће ићи, молити и кумити свакога да му да каква посла, заслужбе. *Мул.* Заслужба је сигурна, плаћају по кубику. *Бен.*

зàслужбина ж заст. *в. заслужба.* — То су [дјеца] онога нијемога трхоноше коме сватко преплати заслужбину. *Драж.*

зàслӯжено прил. *по заслузи, са заслугом.* — Ово наше предузеће . . . заслужено се прославило пробијањем Созине. *Пол. 1959.*

заслужи́вање с *гл. им. од заслуживати.*

заслужи́вати, -ӯжујēм *несврш. и уч. према заслужити.*

заслӯжити, зàслӯжӣм сврш. **1.** *зарадити, добити награду или плату за оно што је учињено.* — Преносе за умерену цену

свакојаку робу, и тако заслуже новац. *Нен. Љ.* **2.** *добити право награде (за нешто); стећи, постати достојан (чега).* — Кобили је двадесет година . . . заслужила је свој бијели хљеб. *Бен.* Неку свјетлију коб смо заслужили. *Уј.* Ради тебе сам и довео хајдучку чету да, по цијену крви, заслужим твоју љубав. *Вујач.*

за́служњак м књиж. *заслужан човек.* — Нови људи, штићеници и заслужници новога стања имађаху предност. *Бал.*

за́служно̀ст, -ости ж *особина онога који има заслуге за нешто.*

заслу́тити, за̀слӯтӣм сврш. *почети слутити; наслутити, предосетити.* — Није чула да им је калуђер назвао бога, па је заслутила зло. *Вос. Д.*

заслу́хтити, -ӣм сврш. *почети слухтити, почети слушати.* — Загледаше се у све тамнији, влажни полумрак безбројних стабала, заслухтише и затрепташе очима. *Петр. В.*

за̀слушати, -а̄м сврш. *в. зачути.* — Ал' из горе говор заслушаше. *Вук Рј.*

засљеп-, ек. заслеп-.

засма́ка̄ње с *гл. им. од засмакати.*

засма́кати, за̀смā̄чēм *несврш. према засмочити.*

за̀смеђити, -ӣм сврш. необ. *начинити смеђим; обојити смеђе.* — Кад је Цико засмеђио правилну плочу, наслони се . . . на држак мотике. *Кал.*

засмејáвати, -èја̄вā̄м, ијек. засмијáвати = засмехивати *несврш. и уч. према засмејати.*

~ **се** = засмехивати се **1.** *несврш. и уч. према засмејати се.* **2.** уз. повр. *један другог изазивати, подстицати на смех.* — Шесторица се почеше гуркати и засмејавати без устручавања. *Петр. В.*

засмèјати, -јēм, ијек. засмȉјати, сврш. *изазвати код неког смех.* — Прођу људи поред њега, а он се само смеје. Свака га ситница засмеје. *Вес.* Увјерена је да је све ово . . . један покушај старога Милоја да је засмије. *Јел.*

~ **се** *стати се смејати, насмејати се.* — Зар одонда кад се оно грохотом засмејасте при мојој изјави љубави? *Нуш.* Само што му се засмије брк кад се други засмију јако. *Кал.*

за̀смēсти, -е́тēм сврш. покр. *омести, спречити.* — Такав развитак . . . био је засметен социјалним и некултурним неприликама. *Шим. С.*

засме́тати, за̀смē̄тā̄м сврш. *почети сметати; омести.*

за̀сметити, -ӣм сврш. *запрљати смећем, зађубрити.* — Кор ћу послије само измести, и тако ће га изнова засметити већ код јутарње мисе. *Пав.*

засмехи́вати, -èхујēм, ијек. засмијехи́вати, несврш. = засмејавати.

~ **се** = засмејавати се.

засме́шити се, за̀смēшӣм се, ијек. засмијèшити се, сврш. *почети се смешити.*

засмијáвати (се), -ијā̄вā̄м (се), ек. засмејáвати (се).

засмѝјати (се), -јēм (се), ек. засмѐјати (се).

засмијèшити се, за̀смијешӣм се, ек. засме́шити се.

засмјехи́вати (се), -èхујēм (се), ек. засмехи́вати (се).

засмо̀лити, за̀смолӣм сврш. *премазати, натопити смолом; затворити смолом.* — Ја ћу Јанку очи засмолити. *НПХ.* Начини [Ноје] себи брод од јакога дрвета и засмоли га изнутра и споља. *Дан.*

за̀смочак, -чка м **1.** *зачин. Р-К Реч.* **2.** *јело од меса исечвног на комаде у соку. Бак. Реч.*

засмо̀чити, за̀смочӣм сврш. *зачинити машћу, замастити.* — фиг. Било би и одвећ жалосно слушати када народни заступници не би превише знали чиме ће засмочити своје говоре. *Наз.*

засмра́дити, за̀смрā̄дӣм и **за̀смрадити,** -ӣм, сврш. *испунити смрадом, пустити смрад од себе, учинити смрдљивим;* исп. засмрдити. — С овим твојим лаком за нокте засмрадио си читаву собу. *Крл.*

за̀смрā̄ђено̀ст, -ости ж *стање онога што је засмрађено.*

засмрађи́вати, -а̄ђујēм *несврш. и уч. према засмрадити.*

засмр̀дети и **засмр̀дети,** -дӣм, ијек. засмр̀дјети и засмр̀дјети, сврш. **1.** *почети смрдети.* **2.** *дозлогрдити, дојадити.* — Засмрдјело старому што се мачак врти около комина. *Војн.* Одавле до Земуна нема радничког квартира гдје њега не знају и гдје ти тај није засмрдио. *Ћоп.*

засмр̀дити и **засмр̀дити,** -ӣм сврш. **1.** *учинити да што смрди.* **2.** покр. *засмрдети.*

засмр̀дјети и **засмр̀дјети,** -дӣм, ек. засмр̀дети и засмр̀дети.

засмрђи́вати, -ђујēм *несврш. и уч. према засмрдети, засмрдити и засмрдјети.*

засму́цати се, за̀смȕцā̄м се сврш. *досмуцати се, доспети где смуцајући се.* — Прозор [се] затвори и нечије хламуче засмуцаше се до врата. *Војн.*

заснè̀жити, -ӣ, ијек. заснијèжити, сврш. *почети снежити, почети падати (о снегу); окренути (о времену) на падање снега; покрити се снегом.* — Миха Рабар је чезнуо да

заснијежи. *Гор.* Пола века је . . . дунђерисао по заснеженим шумама. *Пол. 1959.*

заснѝвалац, -аоца м = заснивач *онај који нешто заснива, оснивач.* — Сем Бјелинског, засниваоца руске литерарне критике, Гогољеву књигу симпатично примише и чланови . . . Пушкинова круга. *Прод.*

заснѝвање с *гл. им. од заснивати (се).*

заснѝвати, зàснӣвам **1.** *несврш. и уч. према засновати.* — фиг. Каткад само душом плине успомена и маглине засноване моје среће. *Дис.* **2.** *сновати.* — фиг. Попустила је запетост између нас, али то мц је баш улевало некакав мутан страх. Чинило ми се да нешто смишља и заснива. *Петр. В.*

~ **се 1.** *имати као основу, темељити се.* — Државно уређење . . . би се заснивало на братству и равноправности. *Тито.* **2.** *озакоњивати се, утврђивати се.* — Чл. 1. прописује да се радни однос радника (намештеника) заснива уговором о раду. *Арх. 1954.*

заснѝвач, -áча м = заснивалац. — Основана је [дружина] под утицајем групе С. Марковића, који су заснивачи прве професионалне организације. *Лапч.*

заснѝјежити, -жӣ, ек. заснéжити.

зàснити, -ӣм сврш. песн. **1.** *заспати, уснути.* **2.** *почети сањати.* — Опет је сан заснио. *Креш.*

зáснов м *оно што се замишља радити, замисао, план.* — Једино што се удостојавао повјеравати својој невјести своје широке заснове. Он ће ово, он ће оно. *Мат.*

зàснованōст, -ости ж *својство онога што је засновано, што има (добру) основу.* — Тражи право . . . да . . . провери животну заснованост и друштвену оправданост извесних појава. *НК 1946.*

заснòватељ м *заснивалац.* — Захвалност и сва слава Гају, заснователју, прегаоцу младу. *В 1885.*

заснòвати, зàснујēм сврш. **1.** *положити, поставити основу, поставити темељ, основати.* — Хусрев-бег [је] засновао ту задужбину. *О-А.* **2.** фиг. *смислити.* — А сада ваља засновати што ћемо и како ћемо данас прије подне. *Јурк.*

заснòвач, -áча м необ. *в. заснивач.* — Балада бијаше свршена против интенције свога заснивача. *Ков. А.*

заснýбити, зàснӯбӣм сврш. покр. *заручити, верити.* — Него ријешити се предсуде проти јурату и заснубити га с драгом кћерком. *Шен.*

зàснути, зàснēм сврш. *в. заспати.* — Људи засну, а звијезде се буде. *Вел.*

зáсоб прил. покр. *в. засобице. Вук Рј.*

зáсобица[1] ж *ограбљена, отета девојка коју отмичар баци за се на коња.* — У бана је тешка засобица, врло му је ћогат малаксао. *НПХ.*

зáсобица[2] ж фил. *узастопност.* — Његов основ је у засобици појава. *Баз.*

зàсобицē прил. *једно за другим, узастопце.* — Коњиц може прелетети засобице и по два бедема. *Вук Рј.*

зàсовити, зàсовӣм сврш. *ставити, навући засовницу (иза врата).* — Поп дрекну . . . и засови врата. *Кош.*

зáсōвница ж *гредица која се ставља иза затворених врата да се споља не могу отворити, преворница, засун.* — Засовница на вратима јелова бјеше. *М-И.* Сјутрадан дође стрико-Луjо и . . . појача засовнице на вратима. *Лал.*

зàсолити, зàсолӣм сврш. **1.** *зачинити сољу; јаче посолити.* — Добро [се] слагало [вино] са смрзнутом сланином и засољеном кајганом. *ЛМС 1951.* **2.** фиг. *зачинити шалом.* — Била то живахна расправа, малне препирка, засољена шалом и доскочицама кнеза Орфеја. *Кум.* **3.** фиг. *наудити, нанети штету, осветити се, запаприти, забиберити.* — У души се закуне да ће он томе Качићу ма гдје и ма како засолити. *Бал.*

засољáвање с **1.** *гл. им. од засољавати.* **2.** геол. *процес претварања плодне земље у слатину.* — У нашој земљи слањаче [слатине] . . . настале су поплављивањем или изданским засољавањем. *ОГ.*

засољáвати, -ољāвам *несврш. и уч. према засолити.*

зàсољеност, -ости ж *својство и стање онога што је засољено, слановђа.* — Струјања има само у горњем слоју, јер је даље вода због веће засољености тежа, иако је топлија. *ЕГ 2.*

засољúвати, -ољујēм несврш. и уч. = засољавати.

засондúрати, -ондӣрам сврш. *почети бушити сондом, почети сондирати.* — Где год . . . засондира археолог, наилази . . . на преисторијско киклопско стење. *Петр. В.*

зàспити, -ӣм сврш. = заспати *учинити да св ко (што) задиха.*

~ **се** *задувати се, задихати се.* — Алекса [је] осећао како га нестаје . . . Ако пође, заспи се; ако што почне радити, умори се. *Вес.* Брања се заспила узбрдо. *Божић.*

зáспкē прил. покр. *узастопно, узастопце.* — Пошто попи четири чашице заспке, изиђе. *Мат.*

засопљáвати, -опљāвам = засопљивати *несврш. и уч. према засопити.*

~ **се** *несврш. и уч. према засопити се.*

за̀сопљено прил. *задихавајући се, задихано.* — Нудио [је] госте и неуморно, засопљено причао. *Ћоп.*

засопљи́вати, -о̀пљујēм несврш. и уч. = засопљавати.

~ се = засопљавати се.

засопта́вати (се), -о̀птāвāм (се) *несврш. и уч. према засоптати (се).*

засо̀птало прнл. *задихавајући се, задихано.* — Теглили [су] вреће засоптало кроз већ мрачне улице. *Поп. Ј.*

засо̀птати, за̀сопћēм сврш. = засопити. — Опет побрза, засоптан, погнут. *Вуков.* фиг. Земља засопта и засу га густим, црним покровом. *Кос.*

~ се = засопити се.

засо̀пцē прил. *узастопно, узастопце.* — И би глад за времена Давидова три године засопце. *Дан.*

за̀сочити, -ӣм сврш. *напунити се соком, потећи соком.* — Оживи . . . у пролеће кад му испод коре засочи живот и кад му се вршци зазелене. *Јевт.*

заспа́вати, за̀спāвāм сврш. *в. заспати.* — Очи им горе ватром свете маније као језера, на којима заспава глас звонова што пјевају литаније. *Визн.*

за̀спало прил. *поспано.* — Момак је увек заспало одговарао. *Ћос. Б.*

за̀спалōст, -ости ж *стање онога који је заспао; поспаност.* — Све је у тој соби високе таванице било испуњено миром и заспалошћу. *Ћос. Б.*

за̀спа̄нка ж бот. *в. саса. Сим. Реч.*

за̀спати, за̀спӣм сврш. *почети спавати, из будног стања прећи у сан.* — Ја сам заспао као јагње с мирном савешћу. *Дом.* фиг. *утишати се, умирити се.* — Ноћ се већ простре и жагор заспи. *Каш.* Вјетар љуља грање заспало. *Тад.*

Изр. ~ вечним (последњим) сном *умрети;* ~ као заклан (као мртав, мртвим сном, као клада, као топ) *чврсто, тврдо заспати;* ствар је заспала *посао је престао, акција је престала.*

за̀спēм *през. од засути.*

заспи́вати, за̀спӣвāм *несврш. и уч. према заспати.*

за̀спӣво с индив. *тренутак кад се заспива, почетак спавања.* — На путу кући и до самог вечера, па и до сама заспива, непрестано је размишљао о прошћењу. *Коз. И.*

засра́мити, за̀срāмӣм сврш. *учинити да неко осети срам, застидети. Вук Рј.*

~ се *осетити срам, застидети се.* — Кад погледа око себе у сакупљену дјецу и жене, чисто се засрами. *Ћип.*

за̀срāмљено̄ст, -ости ж *стање онога који је засрамљен, постиђен. Р-К Реч.*

засрамљи́вати (се), -а̀мљујēм (се) *несврш. и уч. према засрамити (се).*

за̀сребренити се и **засребрѐнити се,** -ӣм се сврш. *добити сребрну боју, појавити се у боји сребра, засијати.* — Кад се засребрени њезина сиједа коса . . . он се трза и стреса. *Мил. В.* На губици засребренила се пјена. *Гор.*

за̀сребрити и **засрѐбрити,** -ӣм сврш. *учинити сребрним, дати изглед сребра; посребрити.* — фиг. Засребри [сунце] свој смијех! *Вит.*

~ се *добити сребрну боју, сјај.* — Подигну [младић] тешко огледало и смрска га на њиховим главама. Цријеповље се засребри. *Цес. А.*

за̀сретати, -ећēм несврш. покр. *(пре)сретати.* — Како којег [сељака Мађари] засретали, тако га питали: Шта си? *Шуб.* Засретао је сељаке и откупљивао све што су имали. *Марк. М.*

засри́цати, за̀срӣчēм сврш. *почети срицати.*

засрка́ти, за̀срчēм сврш. *почети сркати.*

засркну́ти, за̀сркнēм сврш. покр. (кога) *дати коме да сркне. И-Б Рј.*

засрља́ти, за̀срљāм сврш. *почети срљати.*

за̀става и **за̀става**[1] ж **1.** *на мотки причвршћено платно одређених боја као обележје народа, државе, удружења, идејног покрета, војног одреда и др.*; исп. барјак (1). **2.** фиг. *симбол идеје, идеологије, која окупља групу људи, организацију и сл.* — Светозар Марковић . . . је социјалистичку заставу први понео. *Скерл.* Почели [су] да се боре против романтике . . . дигли су заставу натурализма. *Марј. М.* **3.** *војна јединица са својом заставом.* — Узаграпце провали у село застава банских хусара. *Шен.* **4. а.** *почасно место на дну стола супротно од прочеља, чела стола.* — У прочеље стари сват, с десне му стране кум . . . а у заставу војвода. *Матош.* **б.** покр. *сват који седи у застави, у прочељу.* — Дјевојка клекне на прострте струке, а два засједе (или заставе) узму јој вео с главе. *Вук Рј.* **5.** *западни део неба који се обоји од сунца кад зађе.* — Оде му жарко за заставу сунце. Сву ноћ јаше Корић на дорату. *НПХ.* **6.** *шипка на ђерму о којој виси кабао.* — Гледа [старац] огољену заставу нечијег ђерма. *Ћоп.*

Изр. бела ~ *знак предаје;* војник под заставом *војник у сталном кадру;* ~ на пола копља *знак жалости или коротe;* побости заставу *ставити заставу као знак победе, освајања;* сигналне заставе *заставе (појединачно или у комбинаци-*

јама) за давање вести; ступити под туђу заставу *служити (као војник и иначе) туђину, страницу*; чврсто држати заставу *издржати постојано на предводничком месту*.

за̀става² ж **1.** ист. *заседа која се бије с потером при отимању стоке.* — Ту заставу тврду оставише, на заставу Пековић Станишу. *НП Вук.* **2.** покр. *залога.* — За боље јемство нека ти је кућа у застави, док нам рибу не предаш. *Љуб.*

за̀ставе ж мн. покр. *вез на чарапама, као вођице. Вук Рј.*

за̀ставити, -и̏м сврш. **1.** (*за*)*уставити*; *задржати.* — Стани, брате, застави дората. *НПХ.* Наједанпут га нешто заставило као вјетар некакав. *Мул.* **2.** *приставити.* — И што куха, то по лончину застави. *Коз. И.* **3.** покр. *заложити. Вук Рј.*

~ **се** (*за*)*уставити се.* — На путу се заставиле овце, стоје, преживају. *Сиј.*

за̀ставица и **за̀ставица** ж *дем. од застава.*

Изр. прелазна ~ *знак победе који се у такмичењу преноси од једног победника на другог.*

за̀ставка ж *виљета. Р-К Реч.*

за̀стављање с *гл. им. од застављати (се).*

за̀стављати, -а̄м *несврш. и уч. према заставити.*

~ **се** *несврш. и уч. према заставити се.*

за̀ставни̏ и **за̀ставнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на заставу (1).*

Изр. ~ гала *низ заставица разапетих на ужетима од прамца брода преко врхова јарбола до крме у свечаним приликама, згодама*; ~ зуб анат. *в. заставњак.*

за̀ставни̏к и **за̀ставни̏к** м **1.** *онај који носи заставу*; исп. барјактар (1), стегоноша. — Пред четама стајаху заставници. *Шен.* Висок, млад заставник примио је из Фићиних руку заставу. *Чол.* **2.** фиг. *носилац идеје, идеолог.* — Још од почетка свога рада . . . он је [Змај] био у поезији заставник омладинскога либерализма. *Скерл.* **3.** *најнижи официрски чин у војсци.* — Прибавио [му је] чин заставника у једном пуку. *Нед.*

за̀ставница и **за̀ставница** ж **1.** *попречна даска у кревету (код главе и ногу).* — Онда пође, посрне, прихвати се за заставницу постеље да се не сроза. *Пец.* **2.** *ограда огњишта.* — Онај га повуче за ногу, и глава као мртва паде на заставницу огњишта. *Вујач.*

за̀ставни̏чкӣ и **за̀ставни̏чкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на заставнике.*

за̀ставњāк м анат. *умњак, крајњи кутњак (зуб).* — Крајњи кутњаци ничу обично тек после 16. године, и зову се заставњаци (заставни зуби). *Батут.*

заставо̀ноша м ков. *заставник (1).* — Ту је био рањен и заставоноша батаљона. *Дед. В.*

за̀стазити, -и̏м сврш. индив. *поћи стазом, упутити се.* — Знам ја — шумјећеш даље, граде, и кад застазим низ модро то Конавље. *Кост. Д.*

застајáвати, -а̀јāвāм несврш. и уч. = застајивати *в. застајати.* — Пођем, клецам, идем, застајавам, шеталицу сату задржавам. *Змај.*

за̀стајак, -а̄јка м индив. *застајање.* — Примицао се баштама, ослушкивао . . . пратио застајке и поласке. *Петр. Б.*

за̀стајāње с *гл. им. од застајати (се).*

за̀стајати, -је̏м *несврш. и уч. према застати.*

~ **се** *несврш. и уч. према застати се.*

застàјати (се), -тӣјӣм (се) сврш. *задржати се.* — Немој мене ради застајати на путу. *Дан.* Немој ми се много застајати. *Вук Рј.*

застајúвати, -а̀јујēм несврш. и уч. = застајавати. — Мајка је сваки час застајивала и за Евком се обасвртала. *Берт.*

застајкáвати, -а̀јкāвāм несврш. и уч. *в. застајкивати.* — Закрете из улице у улицу, сјећајући се мјеста гдје је застајкавао и ходао док је два мјесеца војником био. *Ћип.*

застајкúвало м и с *онај који често застајкује. Р-К Реч.*

застајкúвање с *гл. им. од застајкивати.*

застајкúвати, -а̀јкујēм несврш. и уч. **1.** *заустављати се с времена на време, повремено застајати.* — Силазећи споро низ степениште и застајкујући на свакој степеници, он је отварао књигу. *Андр. И.* фиг. Јесен је још застајкивала на оној равни расвијетљеној сунцем. *Наз.* **2.** прел. необ. *заустављати, задржавати с времена на време.* — Низбрдицом волови пођоше брже . . . док Тола шапатом застајкује волове. *Ћос. Д.*

застàклити, заста̀клīм сврш. **1.** *ставити стакла.* — Поразбијала нам је све прозоре, које смо и онако на једвите јаде застаклили. *Б 1958.* **2.** фиг. *засијати као стакло.* — Приликом већих свечаности када би свакоме очи застаклиле, и он би затрептао. *Петр. В.* Гледаше у њ застакљеним очима. *Шимун.*

~ **се** *постати као стакло, постати сјајно и непомично (о оку).* — Ноге му [коњу] почеше дрхтати од умора, очи се застаклише. *Нуш.*

застакљáвати (се), -а̀кљāвāм (се) = застакљивати (се) *несврш. и уч. према застаклити.*

застакљúвање с *гл. им. од застакљивати.*

застакљúвати (се), -а̀кљујēм (се) несврш. и уч. = застакљавати (се).

зàстāлно и застáлно прил. *сигурно, свакако.* — Тјешио се што се то догодило нехотице и што она за то застално и не може да знаде. *Ћип.* Застално си гладан. *Шимун.*

зàсталōст, -ости ж *стање онога што је застало, што се не креће.*

зàстанак, -āнка м **1.** *застајање, задржавање.* — При сваком застанку људи су се бацали око пута у блато и воду да се бар тренутак одморе. *Пер.* Два сата касније аутомобил је без застанка опет протутњао кроз варошицу. *Пол. 1959.* фиг. Тај . . . застанак и оклевање на половини пута за Стерију је важан и занимљив. *Мил. Ж.* **2.** *одмориште.* — Данас је пуно гостију у . . . коначишту, омиљеном путниковом застанку. *Божић.*

зàстанути, -нēм сврш. *в. застати.*

зàстара ж правн. *застаревање, губитак права на нешто после одређеног времена (због некоришћења, невршења итд.); застарелост.* — Ту си забиљежен и остат ћеш забиљежен док се књиге због застаре не одбаце на таван. *Мих.*

зàстарати, -āм сврш. покр. *остарети, постати стар, застарети.* — Застарале изнемоглице нападнуте вучцем, костобољом, сипњом . . . *Љуб.*

зàстарати се, -āм се сврш. *забринути се.* — Хазур свати, извед'те дјевојку, кратки данци, а дуги конаци, хоће нам се дома застарати. *НП Вук.*

застарéвање, ијек. застаријèвање, с *гл. им. од застаревати.*

застарéвати, -àрēвām, ијек. застаријèвати *несврш. и уч. према застарети и застарити.*

зàстарелōст, -ости, ијек. зàстарјелōст, ж *стање или особина онога што је застарело, што је престало важити.* — Боде очи навикле на таму застарјелости. *Шим. С.* Ова кратка застарелост чинила је министарску одговорност привидном. *Јов. С.*

зàстарети, -рӣм, ијек. зàстарјети, сврш. = застарити **1.** *изићи из употребе, не бити више у важности, не бити савремен.* — Застарео си . . . прегазило те време, као аутомобил кочијаша! *Рад. Д.* Застарјели метафизички начин мишљења и у науци и у филозофији уступа мјесто дијалектичком. *Лог. 2.* **2.** правн. *изгубити правну и судску моћ, важност.* — Кривица либералне владе . . . била је застарела. *Јов. С.* **3.** *прећи својв одређено доба, време, остарети.* — Наједном [су се сви] претворили у застарјела створења. *Торб.*

зàстàрив, -а, -о = застарљив *који може застарети, који подлеже застаревању.*

застарѝвати, -àрујēм *несврш. према застарити.*

зàстàривōст, -ости ж = застарљивост *особина онога који је застарив и онога што је застариво.*

застаријèвāње, ек. застарéвāње.

застаријèвати, -àријевāм, ек. застарéвати.

зàстарити, -ӣм (ек. и ијек.) сврш. = застарети.

зàстарјелōст, -ости, ек. зàстарелōст.

зàстарјети, -рӣм, ек. зàстарети.

зàстàрљив, -а, -о = застарив.

зàстàрљивōст, -ости ж = застаривост.

зáстарче, -ета с покр. *застарела мала особа.* — Узме старац другу жену, неко застарче од тридесет година. *Љуб.*

зàстати, -анēм, сврш. **1.** *долазећи откуда наћи (кога или што), затећи.* — Кад је ступио у дворану, ту је застао владику. *Јакш. Ђ.* Застао [ју] је једноћ гдје говори с једним момком. *Коз. И.* **2.** *зауставити се; задржати се; прекинути делатност; престати.* — После неколико корака застанем. *Вес.* Нагло застаде кад очу у близини мелодију, необичну и сјетну. *Шимун.* Рад на новом друму бијаше застао. *Мил. В.* Мићи сасвим заста дисање. *Л-К.*

Изр. застаде ми душа *препадох се, јако сѝ уплаших.* — У мени застаде душа, зашто знам шта ће бити, а ја главу под јастуке. *Срем.*; реч му застаде (запе) у грлу *није могао проговорити (од узбуђења и сл.).*

~ **се** *наћи се, задесити се.* — Овај исти бимбаша . . . застао се био . . . у Пожаревцу, где га мој стриц Јаков и Карађорђе опколе. *Нен. М.*

застѐњати, зàстењēм сврш. *почети стењати.*

зáстида ж покр. *стид, срамота.* — Па кад би завршила игру, онда ћук, ћук, не оно као што је обичај, него као што је срамота и застида. *Лоп.*

застѝдети, -дӣм, ијек. застѝдјети, сврш. *учинити да неко осети стид, засрамити.* — То њега и нањути и застиде, па му ударише сузе. *Вес.*

~ **се** *осетити стид, посрамити се, засрамити се.* — Рајна ће се застидети деветнаестога века. *Нен. Љ.* Млади је човјек погледа . . . као застиђено дјевојче. *Новак.*

застѝдити (се), зàстӣдӣм (се) сврш. *в. застидети (се).*

застѝдјети (се), -дӣм (се), ек. застѝдети (се).

зàстӣђенōст, -ости ж *стање онога који се застидео, осећање стида.*— Добра се душа

његова пренерази од бола и застиђености. *Ђал.*

застиђи́ва̀ње с *гл. им. од застиђивати (се).*

застиђи́вати (се), -и̏ђујēм (се) *несврш. и уч. према застидети (се) и застидјети (се).*

застијѐњити, зàстијењӣм (ијек.) сврш. *начинити стијењ, фитиљ, уфитиљити.* — Блиједо замусано лишће, чупава застијењена од нечистоће коса, мршаве . . . ручице. *Кал.*

зàстиљā̀ње с *гл. им. од застиљати.*

зàстиљати, -ā̀м и -љēм несврш. покр. *заклањати.* — У њега је срце милостиво, како квочка пилиће застиље. *Кур.*

зàстирак, -ӣрка м *в. застирач.* — фиг. Ноћ се хватала кровова села као застирак устајала дима. *Стипч.*

зàстирā̀ње с *гл. им. од застирати (се).*

зàстирати, -рēм *несврш. и уч. према застрети.*

~ **се** *несврш. и уч. према застрети се.*

застѝрāч, -а́ча м *оно чиме се нешто застире, покрива, чаршав, ћилим, тепих.* — На дувару обешена цела гардероба и покривена чистим застирачем. *Ранк.*

зàстӣрка ж *застирач, завеса.* — Између срчали прозора . . . стајаше вишњеви сточић, покривен пребелом застирком. *М 1867.* Завири кроз застирку на прозору у собу. *Ад.*

зàстићи, -игнēм сврш. индив. *в. стићи, задесити.* — Веселим се освети која ће застићи грофицу. *Шен.*

зā́стој м *привремени или дужи прекид кретања, делатности.* — Посао се одвија изнова, једнолико, без застоја. *Пав.* Она ни застоја, ни починка, ни сна, ни буђења нема. *Вуков.*

зā́стојнӣ, -ā, -ō индив. *који се односи на застој.* — Сапне га треномице некакви кошљиви, застојни осјећај. *Божић.*

застолòвати, -òлујēм сврш. *почети столовати, почети владати, управљати.* — Продужи лозу и застолује у свом Самарнику. *Јел.*

зā́стōље с *оно на столици на што се леђа наслањају, наслон столице.* — Онда оде иза застоља свога господара. *Креш.*

зàстопалнӣ, -ā, -ō *који се налази иза стопала:* ~ кост.

застòпа̄ље с анат. *стопаони корен* tarsus. *Терм. 4.*

зàстоп(и)цē и **застòпцē** прил. *у стопу (за неким).* — Они и нехотице кренуше за њим и застопце слиједаху га. *Ћип.* Помичући се споро и застопице према прозорчићу. . . **моли.** *Божић.*

зā́стор м *оно чиме се што застре* **1.** *платнена, свилена, плишана или каква друга завеса, заслон на прозору, између два дела собе, испред позорнице и сл.* — Застори од тамноцрвене свиле гутали сваки трачак и душили га тмином. *Ђал.* Када се застор дигне, на позорници нема никога. *Донч.* фиг. Желим, кад застор раскрије се шумно, у твоје очи да тонем безумно. *Бој.* **2.** *заслон, штит на лампи, абажур.* — Обична лампа . . . има стакло (цилиндар) са застором. *Батут.* **3.** *кецеља, прегача.* — На њој била нека врст народнога одијела: . . . зобунац . . . застор истога кроја и припроста кратка црна сукња. *В 1885.* **4.** *покривач, прекривач; стољњак.* — Кад ме коњи хитрц путу неизбежном понесоше друмом по застору снежном . . . Хладно ми је било. *Марк. Д.* Застор на столу свучен с једне стране скоро до половине. *Лаз. Л.* фиг. Мрак је застор; што гушћи мрак, то јачи застор. *Кнеж. Б.* Кад се . . . спустио и застор од прашине, било је опет све на свом мјесту. *Хорв.* **5.** *оно чиме се покрива друм, цеста, улица (калдрма, коцка, асфалт и сл.).* — Многе од њих [улица] још имају турску калдрму или су без икакве тврде подлоге и застора. *Пол. 1959.* **6.** воји. *јединица која служи као заштита од непријатеља.* — Довели су . . . неколико хиљада четника, који су им служили као застор. *Дед. В.* **7.** фот. *направа на фотографском апарату која повећава оштрину и дубину слике.*

зā́сторак, -ṓрка м **1.** *оно чиме се пуна вреча с врха застре да се може лакше завезати.* **2.** *платно на парионици, на које се метне пепео и сипа вода. И-Б Рј.* фиг. *вео.* — Да би подигао бар једно перо од засторка над будућношћу. *И-Б Рј.* **3.** *застор уопште.*

зā́стṑрница ж техн. *шипка за вешање застора (1), завесā.* — Металци из лошке долине израђују металне засторнице. *ВУС 1960.*

зā́стṑрчић м *дем. од застор.* — Иза кућице жмиркало је испод засторчића слабо свјетло у ноћ. *Новак.*

застра́вити, зàстрāвӣм сврш. *испунити стравом, страхом, престрашити.* — Ну и то ме не шћаше застравит, да ни кум и грђу не додаде. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *испунити се страхом, престрашити се.* — Ако би се унутра затекао неко од домаће чељади, онако застрављен и онијемио, Јовандека га је . . . храбрио. *Ћоп.*

зā́странак, -нка м индив. *странпутица.* — Била је заниједа као дијете које погнуте главе блуди . . . застранцима. *Божић.*

застра́нити, зàстрāнӣм сврш. **1.** *поћи странпутицом; поћи погрешним путем, погрешити.* — Заповиједи своме лиску нека

се побрине за овце ако би застраниле. *Кос.* Сви су знали политичку линију борбе и трудили се да не застране. *Пер.* Ил' можда душа је, ко звијезда што лута, застранила у овај кал са модрог пута. *Домј.* **2.** фиг. *удаљити се од главне теме разговора, приповедања, учења (доктрине) и сл.* — Пошто смо у интересу наше приповетке мало застранили . . . да се вратимо нашим младићима. *М 1867.* Ја сам застранио од свога правог предмета. *Креш.*

зàстранѝште с индив. *забачено место.* — На овим застраништима жене-сељанке подносе све изљеве љубавне тешко, без њежности. *Божић.*

застрањѝвати, -àњујēм *несврш. и уч. према застранчити.*

зàстрāнчити, -ѝм сврш. *в. застранити.* — Само »проводећему« од свих њих слободно је застранчити кад се већ почне славити права свадба. *Ков. А.*

зàстрāњеност, -ости ж *својство онога који застрањује, застрањивање.* — И први уредник . . . и садашњи . . . јасно су се изразили против свих застрањености рђаво схваћеног . . . »модернизма«. *Скерл.*

застрањѐње с *гл. им. од застранити.*

застрањѝвање с *гл. им. од застрањивати.*

застрањѝвати, -àњујēм *несврш. и уч. према застранити.*

застрањѝвач, -áча м *онај који застрањује.*

застрашáвање с *гл. им. од застрашавати се.*

застрашáвати (се), -àшāвām (се) = застрашивати (се) *несврш. и уч. према застрашити (се).*

зàстрашāј м *заплашивање.* — И било је пријетња, љутих застрашаја. *В 1885.*

зàстрашено прил. *са страхом, преплашено.* — Погледа га некуд застрашено. *Леск. Ј.* Лица са прозора застрашено су нестала. *Поп. Ј.*

зàстрашеност, -ости ж *стање онога који је застрашен.* — Због тога наступи право политичко мртвило и опћа застрашеност. *Шиш.*

застрашѝвање с *гл. им. од застрашивати (се).*

застрашѝвати (се), -àшујēм (се) несврш. и уч. = застрашавати (се).

зàстрашити, -ѝм сврш. *испунити страхом, изазвати страх, уплашити.* — У срцу се живот застрашеном таји, само вјетар хуји . . . То су уздисаји. *Јакш. Ђ.* Сва застрашена указа се господарица. *Леск. Ј.*

~ **се** *испунити се страхом, преплашити се.*

застрàшљив, -а, -о *који застрашује, који улива страх; који се лако застраши, плашљив.* — Лишће [је] трептало од блага повјетарца неким застрашљивим, тиханим шумом. *Вел.*

зàстрашнӣ, -ā, -ō *који застрашује, који улива страх.* — Шта је узрок . . . тој тарлабуци и застрашној лупи, која их је и запањивала и плашила сву ноћ. *Вел.* Ваш кабинет . . . сличан је циркуском кавезу усред кога ви . . . пуцкетате застрашним пиштољем. *Крл.*

застрàшујућӣ, -ā, -ē *који застрашује, застрашни.* — Љубав дјелотворна, у поређењу с љубављу уображеном, ствар [је] сурова и застрашујућа. *Л-К.*

застрéлити, зàстрēлīм, ијек. застријèлити, сврш. **1.** *убити стрелом или из ватреног оружја, устрелити.* — И хвалиш се цару на дивану да застрелиш орла крстатога. *НП Вук.* **2.** *пустити стрелу.* — Заповеди да се попне сваки [од синова] на кулу па да с куле застреле: где кога падне стрела, оданде ће му довести девојку. *Н. прип. Вук.* **3.** фиг. *пренеразити се, бити запрепашћен.* — И он је онде погинуо? — Јесте, погинуо, — рече просјак, — застрељен изгледом бача-Марковим. *Јакш. Ђ.*

застрељѝвати, -èљујēм *несврш. и уч. према застрелити и застријелити.*

застрéпети, -пѝм, ијек. застрéпјети, сврш. *почети стрепети.*

застрéпити, -ѝм сврш. *в. застрепети.*

застрéпјети, -пѝм, ек. застрéпети.

зàстрēти, зàстрēм, ијек. зàстријети (р. прид. зàстро, -рла; трп. прид. застрвен, -ена и зàстрт сврш. = застрти *покрити, прекрити (чим).* — Прође јесен. Застрла белина земљу, те је само шара суро цбуње. *Вукић.* Кад мрак застре сву собу. . . онда мој немир још више расте. *Ивак.*

~ **се** *покрити се, прекрити се.* — Небо се опет застрло облацима. *Лал.* фиг. *спустити се.* — На срце застре се нешто у исти час и блажено и болно. *Ђал.*

застријèлити, зàстријелīм, ек. застрéлити.

зàстријети, зàстрēм, ек. зàстрēти.

зàстрићи, -ѝжēм сврш. **1.** *почети стрићи.* **2.** *стрижењем засећи.*

зàстр̄ти, зàстрēм сврш. = застрети. — Небеса се застрше маглама. *Кам.*

зàстр̄тост, -ости ж *стање онога који је застрт и онога што је застрто, закопчаност, затвореност у себе.* — Шкрипе кола, коњи топоњу, а људи се боје говорити гласно; сједи сваки у својој застртости. *Кал.*

зàструг м, **зàструга** ж *дрвени чанак, здела, зделица, чинијица с поклопцем.* —

Чобани . . . једу из дрвеног заструга сир и хлеб, седећи око шарене торбе. *Дом.* Изједе комад погаче и марљиво постругa заструг са скорупом. *Ћоп.*; *Деан. Рј.*

застру́гати, за̀стрӯжēм сврш. **1.** *почети стругати.* **2.** фиг. *утећи, киднути, ухватити маглу. Бак. Реч.*

за̀стружак, -ушка м = застружић *дем. од заструг.*

за̀стружити, -ӣм сврш. *затворити стругу, врата од тора. Вук Рј.*

за̀стружић м = застружак. — Појели [су] читав застружић сира и још млаку пројy. *Рад. Д.*

застру́јати, -јӣм сврш. *почети струјати.*

за̀струшчић м *дем. и хип. од заструг.* — Старица устаде, извади из једног дрвеног заструшчића пушчано зрно. *Коч.*

застр́чати, -чӣм сврш. *почети стрчати.*

застр̏шити, -ӣм сврш. *почети стршити, појавити се стршећи.*

застудѐнети, -нӣ, ијек. застудѐњети, безл. сврш. = застудети и застуднети *постати студено, захладнети.*

застудѐњети, -ѐњӣ, ек. застудѐнети.

засту́дети, -ӣ, ијек. засту́дјети, безл. сврш. = застуденети. — Тога дана иза подне застуди и небо се наоблачи. *Мат.* И ево застудјет ће подвечер брзо. *М-И.*

засту́дити, -ӣ сврш. *в. застудети.* — Раскишило се и застудило. *Гор.*

засту́дјети, -дӣ, ек. засту́дети.

засту́днети, -нӣ, ијек. засту́дњети, сврш. = застуденети. — Тада хладна јесен пронесе и последњу маглу над селом . . . Застудни. *Лоп.*

засту́дњети, -дни, ек. засту́днети.

за̀стӯпа̄нōст, -ости ж *заступљеност.* — Заступаност сваке опћине у вијећу био је велик корак у демократизирању земље. *Пов. 1.*

засту́пање с *гл. им. од заступати.*

засту́пати, за̀стӯпām несврш. **1.** *несврш. према заступити (1).* — Уклони се с видјела, не заступај ми. *Вук Рј.* **2. а.** *бранити (пред судом кога).* — Догодило се чак да би у исто доба заступао и по двије међу собом завађене странке. *Цар Е.* **б.** *износити неко мишљење, идеју, начело и борити се за њих; говорити у име (кога или чега).* — То мишљење заступа цела једна група социјалиста у Енглеској. *Скерл.* Ја заступам начело, а не себе и своје личне интересе. *Крл.* **3. а.** *представљати, репрезентовати.* — Ови нам пјесници заступају живот књижевни и развој нашега језика у најјужнијој страни Далмације. *Јаг.* **б.** *бити дипломатски представник, старати се о интересима своје земље.* **в.** *замењивати у дужности; бити на месту кога или чега другог.* — Капетан отишао . . . на одсуство, а оставио Живана да га заступа, као најстарији писар. *Глиш.* Јаков је добио златну медаљу, тј. позлаћену, али заступа златну. *Кал.*

за̀ступати, -ām сврш. покр. *в. засукијати. Вук Рј.*

засту́пити, за̀стӯпӣм сврш. **1.** *стати коме или чему на пут, запречити; заклонити.* — Помрчина нада мном царује, мјесец ми је сунце заступио. *Њег.* Црквена глава заступи ми пут. *Кост. Л.* **2.** *настати, наступити, доћи.* — Ти си заборавио да ово није Турска и да је Аустрија заступила, ево четврта година. *Андр. И.* **3. а.** *имати свог представника; узети учешћа где.* — Много су боље на Копаонику заступљене грабљивице. *Панч.* Били су лепи сватови. Сав нобле̑с тога места био је заступљен. *Срем.* **б.** *замењивати, заузети где место у име другог; заузети неки положај.* — Командант . . . беше повукао . . . оне две чете . . . наложивши свом коњичком дивизиону да их на томе месту . . . помоћу патрола заступи. *Лаз. М.* Само се памти и казује да је иза њега заступио кнештво на Змијању кнез Грујица. *Коч.*

за̀стӯпљенōст, -ости ж *стање или положај онога који је заступљен.*

за́ступник м **1.** *онај који заступа нечије интересе, представник, посланик (у скупштини или где другде).* — Онамо долазе у госте каткад и новинари и саборски заступници. *Шен.* **2. а.** *бранилац (обично на суду).* — Тужилац . . . је дуго времена био и заступник своје општине. *Нен. Љ.* [Ухапшен је] на темељу тужбе неких . . . новчаних завода, које је доктор Б. заступао као правни заступник. *Крл.* **б.** *заштитник.* — Срби љубили су га као свога оца и поштовали као највећег од Турака заступника. *Нен. М.* Главни заступник идеје за чисту, стопостотну . . . тенденцу у нашем умјетничком стварању [био је] Милан Марјановић. *Крл.* **3. а.** *дипломатски представник неке државе, представник неке установе, друштвене класе и сл.* — Дотада . . . у Србији није било никаквих заступника страних држава. *Нов.* **б.** *онај који заступа у скупштини, сабору народ, који се брине о народним интересима, посланик.* **4.** *онај који врши неки посао место кога другог, заменик.* — Заступник председника владе изашао је из собе министарског савета. *Вас.* Заступник предсједника владе категоријски демантира вијести. *Обз. 1932.*

за́ступников, -а, -о *који припада заступнику.*

за́ступница ж *женска особа заступник.*

за́ступничкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на заступнике.*

за́ступни̏штво с **1.** = заступство *тело или установа који се баве заступањем, обављањем послова уместо некога и за његове интересе, представништво.* — Сад ради на томе да добије београдско заступништво америчанске фирме аутомобила. *Андр. И.* **2.** *дужност и звање заступника.* — Парламентарни Љубишин рад у прве три године заступништва . . . састојао се у томе. *Глиг.* **3.** *одбрана, заштита.* — Поглавито су се чак надали у заступништво Аустрије и Русије. *Гавр.*

за́ступство с = заступништво (1). — Постепено [су се] почела отварати појединa заступства творница аутомобила. *Аут.* Изјаловише [се] сва настојања Квартерникова да добије заступство. *Нех.* У четвртак бит ће скупштина градскога заступства. *Обз. 1932.*

засу́дити, зàсӯдӣм сврш. *почети судити.*

засужњи́вати, -ӯжњујēм *несврш. и уч. према засужњити.*

зàсужњи̏ти, -ӣм сврш. **1.** *учинити сужњем, робом.* — Зато сам их засужњио. *Шен.* **2.** *постати сужањ, допасти ропства.* — Ако ли бих засужњио, побре, гледај мене избавити, побре! *НПХ.*

зàсӯжњи̏чити, -ӣм сврш. индив. *в. засужњити (1).* — Наопако да опет засужњиче ослобођеног роба због моје брбљивости. *Чипл.*

зàсузити (се), -ӣм (се) сврш. *почети сȕзити; пустити сузе.* — Засузи му бистро око. *Хар.* Госпа Нола засузи. *Сек.* Лице [ми] подсјела крв, а очи се засузиле. *Коз. Ј.*

зàсук м фиск. *увијање, увртање (тела или удова) на једну или другу страну.* — Покрет руку прати засук трупа. *СТ.*

Изр. на ~ *увијајући се, завр̄ћући се.*

засу́кало с индив. *нешто што је засукано, завијено, замотуљак.* — Онда још извуче из замотака свакојаких четкалица и некаквих свјетлуцавих засукала. *Ков. А.*

зàсȕкān, -а, -о **1.** *трп. прид. од засукати.* **2.** фиг. *чудан, настран, уштогљен, крут, задрт; затуцан, духовно ограничен.* — Тај бијаше ексцентричан члан аристократскога тијела и засукане главе човјек. *Ков. А.* Један засукани слуга чисти испушене цигарете. *Петр. В.* Никола Бундева [је̏] галамција и засукан зјакота који не зна шта треба рећи а шта сакрити. *Ђоп.*

засука́нац, -нца и **засука̀нӣк**, -и́ка м *засукан, задрт човек.* — Али знај, пође онда тај кашљави засуканац, знај драги мој! *Дук.* Нисмо против разлозима и доказима, засуканци тврдоглави. *Старч.*

зàсȕкānōст, -ости ж *стање или особина онога што је засукано.*

засу́кати, зàсȕ̄чēм сврш. **1.** *задићи, посувратити, завр̄нути и завити око нечега.* — Засука мало десни рукав и диже сабљу више главе. *Лаз. Л.* Чича . . . засукао ногавице и гази блато. *Вел.* **2.** *увити, уфитиљити.* — Напокон дигну црвено лице, засука бијеле бркове. *Шен.* **3.** *закренути, завити, завр̄нути, увр̄нути.* — Лежао је у плиткој малој удољини, ружно искренут наузнак и некако засукана тијела. *Ђоп.* **4. а.** *усукати, упрести, умотати, увити.* — Једна једина машина у једној јединој ури више засуче него цијело то ваше . . . село у читавој години! *Крл.* **б.** фиг. *духовно укрутити; учинити чудним.* — Душевно ропство засукало му мисли, узмутило чувства, зауздало вољу. *Дук.*

Изр. ~ рукаве *прионути на посао, бацити се на посао.*

~ се 1. *засукати (1).* — Ката је у кухињи, запрегла се и засукала те куха и пече. *Јурк.* Срећко — засуче се, припаше материну кецељу. *Сек.* **2.** фиг. *савити се, заокренути.* — Коначно се аустријски фронт засука и сроза и помаче. *Андр. И.*

засуки́вање с *гл. им. од засукивати (се).*

засуки́вати, -ӯкујēм *несврш. и уч. према засукати.*

~ се *несврш. и уч. према засукати св.*

засукȁјати, -ā̄м сврш. заст. *сабити сукију (у пушку);* исп. сукија. *Вук Рј.*

засу́кљати, -ā̄м сврш. *почети сукљати.*

засу́кнути, зàсȕ̄кнēм сврш. *учинити један покрет засукивања; мало засукати.* — Дакле тако, . . . прихвати Јакобинац, засукнув бркове. *Шен.* И сами ћемо засукнути рукаве. *Ков. А.*

~ се *увити се.* — Само . . . утроба да се не засукне од боли и очајања. *Бал.*

зàсȕмпорити и засумпо̀рити, -ӣм сврш. *посути или запарити сумпором. Бик. Реч.*

за́сун м *засовница.* — Још прије подневне молитве спустио је дрвени засун на дућану. *Куш.* Он дршћући повуче засун дрвене браве скакавице и одшкрину врата. *Ђоп.*

за́сунак, -нка м *дем. од засун.*

зàсȕнка ж *засун.* — Само се још чуло како је са шкрипом повинута жељезна засунка. *Шов.* Изнутра су засунке биле. *М-И.*

зàсунути, -нēм сврш. *затворити (врата) засуном.* — Мирко [је] за собом засунуо врата. *Ков. А.*

зàсуња ж покр. *в. засовница. И-Б Рј.*

засу́пнути се, зàсȕ̄пнēм се сврш. *запањити се.* — Засупну [се од тога] као да је он погођен. *Креш.*

зàсӯпнӯто прил. *запањено.* — Говедина [би вас] исто тако јефтино дошла . . . засупнуто ће кобасичарка. *Креш.*

зàсӯти, зàспём (аор. 2. и 3. л. зàсӯ; р. прид. зàсуо, -ýла; трп. прид. зàсӯт) сврш. **1.** *прекрити посипањем; затрпати нечим сипким.* — Засуше раку, пободоше крстачу, и вратише се с гробља. *Глиш.* [Грозница] га је одмах напала кад му жену засуше земљом. *Шимун.* И Медовски залив засут је песком. *Цвиј.* **2. а.** *обасути, извршити живу паљбу.* — Кад дођоше браћа дететова, он их засу камењем и поразбија прозоре на некој кући. *Марк. М.* Непријатељски минобацачи засуше минама и косу и заселак. *Ћоп.* **б.** фиг. *почети говорити брзо и непрекидно, казати много речи, врло брзо изговорити.* — Она га је засула комплиментима. *Крл.* Баба . . . засула с питањима. *Нам.* **3. а.** *покрити, прекрити, потопити (о води).* — Цестом засу вода. *О-А.* Стражар уведе двојицу млађих сељака, засутих снегом. *Ћос. Д.* **б.** *посути.* — Сабља, златом и драгим камењем засута, лако је висила о танкоме појасу. *Јакш. Ђ.* Живко раздувава жеравицу да пухором заспе Тими раницу на глави. *Лаз. Л.* **4.** *сасути мељаву у воденици, пустити да се меље.* — Врати се опет унутра [у воденицу] . . . повади брашно из мучњака у врећу, па засу другу. *Глиш.* У млинчићу сједјела двојица сељака, један самлио, а други засуо. *Мул.*

~ **се** *повр.*

зàсучак, -чка м *оно што се засуче, увије, уврти (нпр. од теста).* *Вук Рј.*

засушѝвање с *гл. им. од засушивати (се).*

засушѝвати (**се**), -ȕшујēм (се) *несврш. и уч. према засушити (се).*

засу́шити, зàсӯшӣм сврш. **1.** *постати сух, осушити се, изгубити влажност.* — Једва је дисао, челом му избио зној, уста засушила. *Дом.* Прекидоше говорника неки којима је грло веома засушило у току беседе. *Ранк.* **2.** *учинити сухим, осушити.* — Танка огреботина, на којој је вјетар засушио ситне капљице крви. *Вуков.* **3.** *пресушити, пресахнути.* — Али ће доћи источни вјетар, и усахнуће му извор, и студенац ће му засушити. *Дан.* фиг. Тешки јад јој срце покосио и у оку сузе засушио. *Радич.* **4.** *престати давати млеко, изгубити млеко (о крави, овци).* — Краве и козе засушише. *Андр. И.* Мартина [је] крава засушила. *Десн.*

~ **се** *засушити (1,3).* — Ноге су ми клецале, а усне ми се засушише. *Дом.* Уча погледа у три засушена црвена млаза. *Ћос. Д.* Ријека ће пресахнути и засушити се. *Дан.*

затабàнати, -ām сврш. *почети табанати, почети корачати.*

зàтабати, -ām сврш. *почети табати, тапкати, почети ходати.*

зàтаванак, -áнка м заст. *мали раван и нешто уздигнут простор, зараванак.* — Хришћани [у Београду] имају само једну цркву (одмах како се попне од Саве горе на затаванак). *Вук.* Пролазила је затаванком мало више села. *Цар Е.*

зата́внети, -нӣм, ијек. зата́вњети, сврш. *в. затамнети.* — А угасну сунце јарко. Заљуља се и затавни. *Видр.*

зата́вњети, -внӣм, ек. затàвнети.

затàврити, -ӣм сврш. покр. *почети таврити, почети викати.* — Дође срдит из дрва и затаври бијесан на ме. *Буд.*

зàтада и **за тàда** прил. *за то време.* — Али се затада и опет сврши сасвим на миру. *Нов.*

зàтаја ж **1.** *оно што је тајно, тајност.* — Иначе је без прекида био мрк и погружен, пун некакве затаје, блијед. *Коз. Ј.* **2.** *самовољно прикривање туђе имовине, утаја. Р-К Реч.*

зата́јати, -јӣм сврш. *в. затајити.* — Тај свој страх је ипак затајао будућему зету. *Том.* Још мало . . . па ћеш оздравити — рече јој некако поуздано. А затајао је како ће оздравити. *Ћор.*

затајѝвати, -àјујēм *несврш. и уч. према затајити.*

~ **се** *несврш. и уч. према затајити се.*

зата́јити, -ӣм сврш. **1.** *сачувати у тајности, прећутати, прешутети, прикрити, утајити.* — Што би хтио затајити не би одао па да га на муке мећеш. *Мат.* **2.** *изневерити, подбацити.* — Неки [су] подвостручили силе, а неки су затајили у раду сасвим. *Цес. А.* **3.** *сакрити нађено, присвојити тајно туђу имовину, проневерити.* — Сумња да је дигао изгубљени новчаник са земље и затајио га и даље остаје. *Поп. П.* **4.** (кога, што) *одрећи се (кога, чега).* — И затајио бога и све свеце и постао Турчин. *Шен.* Много је одрода затајило такозване идеале и предало се властодршцима. *Крл.*

~ **се** *притајити се, прикрити (се).* — Чим се у болеснику дух затаји, онда они као поплашени стану један другом викати. *Маж. М.* Срамота се више не да затајити. *Вин.*

зáтак, зáтака м *оно чиме се нешто затакне;* исп. чеп, запушач. *И-Б Рј.*

затакàрати, -ām сврш. оном. индив. *почети такарати, затандркати.* — Затакарали су топови и каре које су војници на рукама гурали. *Јак.*

зата́кати, зàтāчēм несврш. *заливати.* — Јеси ли гледао . . . кардинале када се госте? Кад једу пламенчев мозак, а затачу мађарским вином? *Крл.*

затàкнути, зàтакнēм сврш. = затаћи **1.** *ставити у нешто или иза нечега, заденути; увући.* — Љут затакну мач у корице.

Шен. Гоњачи затакли своје бичеве за леђа. *Ћип.* **2.** *додирнути, захватити.* — Пресијече му на грлу синџира, а б'јела му не затаче меса. *Вук Рј.* **3.** покр. **а.** *изазвати.* — Су чим нас је Ђуро затакао. *Вук Рј.* **б.** *позвати на мегдан.* — Затака ме Лакетићу Јанко за његову сестру Комненију. *НП Вук.*

Изр. засвирати, посвирати и за појас (пас) ~ *в. уз заденути (изр.).*

~ **се** *завадити се, сукобити се.* — Да чекамо пашину ордију . . . јуче сам се с њима затакао. *НП Вук.*

заталамбàсати, -ам̄ сврш. *почети ударати у талам̏басе; залупати.* — [Жене] . . . заталамбасале моткама. *Гор.*

заталамбáсити се, -àмбāсӣм се сврш. погрд. индив. *неприлично се заљубити.* — Заталамбасио се у ту несретну баруницу, па никуд никако од ње. *Ћал.*

заталасáвање с *гл. им. од заталасавати (се).*

заталасáвати, -àсāвām *несврш. и уч. према заталасати.*

~ **се** *несврш. и уч. према заталасати се.*

зàталасāност, -ости ж *стање онога што је заталасано. Р-К Реч.*

заталàсати, -ам̄ сврш. **1.** *учинити да настану таласи, изазвати таласе;* фиг. *изазвати гибање, изазвати жив интерес; ставити у живу акцију.* — То је судбина свих политичких песама . . . заталасају целу земљу. *Скерл.* Оних дана је Врховни штаб донио још једну из низа својих хисторијских одлука — заталасати . . . устанак. *Ч-М.* **2. а.** *задрхтати.* — фиг. У гласу му заталаса господски повријеђени понос. *Цар Е.* **б.** *заблистати, затрепетати.* — Одједном као откривење све заталаса свјетлошћу. *Кркл.*

~ **се** *почети се таласати, доћи у стање таласања; почети се живо гибати; ставити се у живе покрете.* — И маглица, саткана од сањиве пређе, заталаса се пред његовим очима. *Леск. Ј.* Маса се заталаса у месту. *Петр. В.* фиг. Из градића се заталаса бакарно подне. *Матош.*

заталáсити се, -àлāсӣм се сврш. индив. *заталасати се.* — Из обилних што се власи . . . у расплетених бујних млази, заталаси . . . *Кост. Л.*

заталáснути, -àлāснēм сврш. *дем. према заталасати, наћи попут таласа.* — Срчу свибањски . . . зрак, који кадикад заталасне од мочвара и тресетишта. *Крл.*

~ **се** *дем. према заталасати св.* — Гомила се опет заталасне. *Крл.*

затáлити, зàтāлӣм сврш. *затворити нешто таљењем, причврстити таљењем.* — Загријемо ли јодоводик . . . у затаљеној цијеви . . . *Кем.*

затамáнити, -àмāнӣм сврш. *затрти, утаманити.*

~ **се** *затрти се, потпуно пропасти.* — Српско деспотство ондје (у Сријему) се потом и затамани. *Вук.*

затамбȕрати, -ам̄ сврш. *почети тамбурати.*

затáмнети, -нӣм, ијек. затáмњети, сврш. *постати таман.* — Кад затамње небо, Филип дође по њу. *Божић.* Кад год је погледа, затамне му зјенице. *Вуков.*

~ **се** *затамнети, појавити се таман.* — Са обесно насмејаног лица . . . јој се преслатко затамњела кутња једна крезубица. *Маш.*

затáмнити, зàтāмнӣм сврш. *учинити тамним.* — Потегнуо је кнез и гриље, затамнивши собу. *Нех.*

затамњéње с *гл. им. од затамнети (се), затамнити и затамњети.*

затáмњети, -мнӣм, ек. затáмнети.

затамњívати, -àмњујēм *несврш. и уч. према затамнети, затамнити и затамњети.* — Дизао [се] облак паре и затамњивао забринута лица. *Лал.*

затаидрκати, -àндрчēм сврш. оном. *почети тандркати.*

затáњити, зàтāњӣм сврш. *учинити танким или таљим, стањити. Р-К Реч.*

затáпање с *гл. им. од затапати (се).*

затáпати (се), зàтāпām (се) *несврш. и уч. према затопити (се).*

зàтапкати, -ам̄ сврш. **1.** *почети тапкати.* **2.** фиг. *премлатити, убити.* — Улетео је у кључу. Ухваћен. Нема куд. Биће затапкан. *Ћос. Д.*

затàпшати, зàтапшēм сврш. *почети тапшати (рукама), почети пљескати.*

затàрабити, -ӣм сврш. разг. *затворити, оградити тарабом.* — Дође човек пред апотеку, а врата затарабљена. *Пол. 1959.* фиг. Морало [га је] непријатно ошинути моје неочекивано враћање на нешто што је очигледно хтео да затараби у памћењу. *Вучо.*

~ **се** *повр.*

затарабљívање с *гл. им. од затарабљивати (се).*

затарабљívати, -àбљујēм *несврш. и уч. према затарабити.*

~ **се** *несврш. и уч. према затарабити се.*

затàћи и зàтаћи, зàтакнēм сврш. = затакнути.

заташкáвање с *гл. им. од заташкавати.*

заташкáвати, -àшкāвām *несврш. и уч. према заташкати.*

зàташкати, -ам̄ сврш. **1.** *онемогућити да се нешто сазна; прикрити, сакрити.* —

Нитко неће дознати, ја ћу све паметно заташкати. *Перк.* Павле, који је чуо његове последње речи, оштро га прекори, и да би заташкао ствар, приђе старцима. *Ћос. Д.* **2.** *потиснути, пригушити у свести, заборавити.* — Међутим, у неколико махова, једна мисао, коју би одмах заташкао, беше га стресла. *Ћос. Д.* **3.** *ућуткати, умирити, примирити.* — Она хитро поравна косу и оправу на себи, на брзу руку заташка и умири саму себе. *Маш.*

Изр. ~ ствар *сакрити нешто, прећи преко неке незгодне ствари ћутећи, шутећи, направити се невешт.*

затва́рање с *гл. им. од* затварати (*се*).

затва́рати, за̀тва̄рам *несврш. и уч. према* затворити.

~ **се** *несврш. и уч. према* затворити се.

затва̀рач, -а́ча м *оно чиме се нешто затвара (врата, прозор и др.); механизам за затварање цеви, за испаљивање метка и избацивање празне чахуре код ватреног оружја.* — Имао је да завари лимену плочу секторског затварача првог дела бране. *Дав.* Пуцам! — упери жандар пушку и шкрокне затварачем. *Гор.*

за́твор м **1. а.** *место, зграда где осуђеници издржавају казну; место где се затварају преступници.* — Трајан жа́мор по блитвинским затворима кад су кроз те жалосне собе пролазиле поворке родољуба. *Крл.* А знаш ли ти где је твоја мама? — У затвору. *Бан.* **б.** *казна одузимања слободе на одређено време.* — У овим узама извршавају се казни затвора који се разликује од робије. *Мј. 1926.* Ми тада нисмо могли судити злочинце на затвор. *Чол.* **в.** заст. *казна задржавања ученика у школи после наставе.* — Управитељ . . . нас је изружио и осудио на затвор. *Петр. В.* **2. а.** *затворено, заграђено место.* — Можемо ли с царем боја бити из затвора из бијеле цркве? *НП Вук.* **б.** *оно чиме се затвара какав отвор.* — Кад су се из пећина у лов кретали, морали су улазе затворити . . . Вероватно да је затвор био од брвана. *Жуј.* Из ашчинице се просипало свјетло кроз стаклене затворе на мрачну улицу. *О-А.* **3.** *забрана пролаза или прелаза.* — Затвор границе трајао је дуго. *Том.* **4.** мед. *отежано пражњење црева, тврда столица* obstipatio. — Један добио температуру, другог боли глава, онај се жали на затвор. *Јак.* Бслесник . . . губи тек, има прољеве или затворе. *НЧ.*

Изр. заглавити, погодити ~ *бити лишен слободе;* истражни ~ правн. *затвор за време истраге над окривљеним;* часни ~ *затвор са олакшицама (нпр. за политичке кривце).*

за̀творати, -а̄м несврш. заст. *в. затварати.* — Ја затворам очи, а дивно видим да је други свијет настао. *Лаз. Л.* Мирно сами врата затворасмо. *Ботић.*

затво̀ра̄ч, -а́ча м заст. *в. затварач.* — фиг. Тек што сам био отворио врата . . . а неки затворач, који осећам да је . . . у мени, хтеде их . . . залупити. *Лаз. Л.*

за̀творен, -а, -о **1.** *трп. прид. од затворити (се).* **2.** *ограђен са свих страна.* — Погодим затворена кола и кажем кочијашу да тера што брже. *Дом.* **3.** *у који нема свако приступа.* — Они су имали свој »тенисплац« за затворено друштво. *Петр. В.* **4.** *таман, загасит (о боји).* — Меланија је увек носила хаљине затворене боје. *Срем.* Сам и самцат путује под затвореном плавети. *Уј.* **5.** фиг. *који не открива своје мисли, своја осећања, повучен, ћутљив, шутљив.* — Шутљива, побожна и затворена у себе, она ју је [тајну] понијела са собом у гроб. *Козарч.* Ћутљив и тежак на ријечи, постао [је] још затвореији. *Ћоп.*

Изр. затворени самогласник грам. *самогласник при изговору којег је пролаз за ваздушну, зрачну струју у усној дупљи мањи од обичног;* затворених очију (радити) *не мислећи о опасности (радити);* ~ море геогр. *море које са целом својом обалом припада једној држави;* иза затворених врата *где је приступ допуштен само одређенима;* наићи на ~ врата *бити одбијен;* он је ~ књига, он је затворене природе *тешко га је прозрети, разумети.*

затворѐни̏к, -и́ка м *онај који издржава казну затвора.* — Ондје су лакши затвореници. *Јонке.* Радници су захтијевали . . . да се пусте политички затвореници. *ОП 2.*

затворени́ков, -а, -о *који припада затворенику.*

затворѐница ж *женска особа затвореник.* — Наредио [је] да му ту јогунасту затвореницу доведу. *Бан.*

затворѐничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на затворенике:* ~ живот.

затворено- *као први део сложених придева значи да боја изражена другим делом сложенице има тамнију нијансу:* затворено-плав, затвореносив и сл.

за̀творено̄ст, -ости ж *особина или стање онога што је затворено.* — Затвореност извесних културних установа . . . *Пол. 1957.* Степен . . . затворености боја зависи од таласне амплитуде етра. *Псих.* Опет се помаљала из своје природене затворености, у коју су је учамили. *Божић.*

за̀творити, за̀творӣм сврш.; супр. отворити **1. а.** *учинити да се кроз нешто не може проћи, да се из чега не може изаћи или у нешто ући, да нешто не буде отворено, раскривено:* ~ врата, ~ прозор, ~ славину. — фиг. Затвори мајци врата свога срца.

Креш. **б.** *склопити, заклопити оно што је било отворено, рашireno.* — Држах крепко отворену књигу коју . . . [Ана] покушавше да затвори. *Лаз. Л.* Спустише сунцобране и затворише их према вјетру. *Вип.* **2. а.** *зауставити кретање, ток чега:* ~ воду, ~ гас, плин. **б.** *забранити или препречити пролаз, преградити.* — Млетачки принцип затворио границу. *Мат.* Турске ћемије затвориле су Дарданеле. *Неим.* фиг. Могло би нас вријеме затворити, Јеле! *Војн.* **3. а.** *увести, сместити у ограђен простор или у просторију:* ~ овце у тор, ~ стоку у стају. **б.** *склонити на сигурно место, закључати.* — Учитељ . . . брже-боље затвори протокол у фиоку. *Глиш.* Ето ти десет драхми да ми купиш нов каиш. А кад га узмеш, да га затвориш. *Јак.* **в.** *одузети (коме) слободу, ставити у затвор, ухапсити.* — Тек кад сам био затворен, почех се прибирати. *Дом.* Ухватиле [су] кажњеника и затвориле га под добром стражом. *Мј. 1926.* **4.** *заклонити, закрилити.* — Облаци, што су о заходу сунца почели с југа кулjати, затворили све небо. *Тур.* Јаблан [је] својим разглашеним јунаштвом затворио цијело Змијање. *Коч.* **5. а.** *заградити, оградити.* — Све ово имање ја бих затворио у сам прштац. *Вес.* **б.** *забранити (коме) приступ.* — Дружила [се] са децом из добрих кућа . . . Сада су те куће за њу затворене. *Ћос. Б.* **6.** *обуставити, прекинути рад, пословање.* — Отворио је дућан . . . али га је затворио, јер је морао у војску. *Срем.* И то је . . . довољно да се увалите у пословницу која је затворена преко обједа? *Крањч. Стј.* **7.** *залечити, зацелити.* — Мала болничарка жури се да ми . . . затвори ране. *Вујач.* **8.** мед. *проузроковати отежано пражњење црева, тврду столицу.*

Изр. ~ врата за собом *прекинути везу с ким;* ~ игру 1) *(у картама) пресећи игру и узети је у своје руке;* 2) *(у спорту) повући већину играча у одбрану;* ~ наводнике, заграду *ставити други део наводника, заграде;* ~ некоме уста *не дати некоме да каже своје мишљење, уњуткати;* ~ обруч војн. *опколити;* ~ очи 1) *умрети;* 2) (пред нечим, за нешто) *правити се невешт, не хтети видети што;* ~ кућу мртвим коцем *напустити кућу и поћи у свет.*

~ **се 1.** *остати у соби, у стану закључавши врата; одвојити се чим (преградом, зидом, вратима) од других ради сигурности.* — Он се затвори у Дубровнику, очекујући нову војску. *Мат.* фиг. И ви други који сте се затворили међу четири уска зида своје себељубивости . . . упамтите . . . *Бег.* **2.** *склопити се; саставити се.* — Не вјерује . . . у фразе што их по дужности лаје пред затвореним редовима регрутског меса. *Крл.* **3.** фиг. *повући се у себе.* — Временом се потпуно затворила, одбила се . . . и од својих укућана. *Андр. И.*

затво̀рљив, -а, -о *који се може затворити.* — Кад га [горски венац] долине просецају, оне су уске, неприступачне, лако затворљиве. *Цвиј.*

за́творњ, -ā, -ō̄ *који се односи на затвор.*

Изр. ~ мрежа (тунара) риб. *мрежа којом се увала или драга затвара кад риба у њу уђе.*

за́творница ж техн. *направа која служи за затварање.* — Програм Литостроја обухвата следеће: хидромеханичку опрему за хидроцентрале, тј. различите затворнице и засуне за цевоводе и испусте. *НИН 1959.*

за́творскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на затвор:* ~ живот, ~ ред, ~ болница.

затвр̀дити, затвр̄дӣм свршн. *утврдити, причврстити.* — Постави брвна на мјесто и затврди клинце. *Шен.*

за̏тēг м *затегнутост.*

Изр. држати у затегу *затегнути, држати чврсто.* — Држи једек у затегу. *Вук Рј.*

за̏тега ж **1.** *оно чиме се нешто затеже, стеже.* — Утврдили [су топ] . . . са безброј гвоздених клампи, затега и полуга. *Ћоп.* **2.** пом. *уже којим се једро на ветру притеже и попушта, шкота. Деан. Рј.* **3.** риб. покр. *мрежа у којој се држи жива риба кад се не може продати.*

за̀тēгнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од затегнути.* **2.** фиг. **а.** *који је на опрезу, напрегнут.* — Због те вечито затегнуте пажње и грозничаве забринутости имао је он нарочито бледило. *Јов. С.* **б.** *заоштрен, непријатељски.* — Ситуација је била крајње незгодна и затегнута. *Јов. С.* Раздро је у крпе затегнути однос. *Божић.* **3.** *укручен, укочен.* — Он, увек свечан, затегнут и сујетан, пружа јој руку. *Скерл.* фиг. Бијаху та два човјека, судећи по узвинутим брковима и затегнутој латинштини, странци. *Шен.*

затéгнути, затēгнēм (р. прид. затéгнуо и затēгао, затéгла и затēгла) свршн. = затéћи **1.** *учинити да нешто буде напето, напрегнуто; повући један крај чега што је на другом крају учвршћено (жицу, уже), напети, натегнути.* — Дадоше му гусле . . . он махну гудалом, затеже струне. *Вес.* Човјек баца за њом мреже своје, а кад затегне, мрежа празна. *Маж. Ф.* фиг. Грозни јед . . . му затегао све живце и стиснуо црне обрве. *Војн.* **2. а.** *стати одуговлачити, померити, помакнути (рок чега), одложити.* — Ама, виде ли га како се понаша!? Изашла дјевојка на глас, а он сад затегô па се погађа. *Срем.* Очева је болест била . . . да је увијек волио затегнути с плаћањем. *Козарч.* **б.**

задржати, уздржати (*дах*); *отегнути* (*у говору, песми*). — Ја гледам те поплаве људске са затегнутим дахом. *Крл.* Корда још и данас . . . затегне ону старовинску, што нитко више не зна осим њега: »Ој, ладо ле . . .« *Берт.* **в.** *одужити, потрајати.* — Пољем влада омара и затегла суша, па . . . кукурузи тек што се држе. *Ћип.* Но како се рат затегнуо, морао је и он у војску. *Мишк.* **3.** *проћи*; *натегнути, повући*; *одапети.* — То љетно повјетарце није могло затегнути кроз »Вела врата«, па се прехитило . . . у Ријечки залив. *Кум.* Још кад су пробали [из бурета вино] . . . већ су прилично били затегли. *Срем.* Покојни Партенија . . . затеже из острагуше па у по поле чела прас! *Коч.* **4.** фиг. *притегнути, стегнути.* — Па баш сада кад су око нас затегли, хоће [Немци] народ да заплаше. *Ћос. Д.*

Изр. ~ личину нар. *завршити на вешалима, бити обешен.*

~ **се** = затећи се *постати напет, натегнут.* — Затегло му се ћурче преко широких леђа. *Лаз. Л.* Преко брижног чела затегоше се и исправише боре и он се насмеши. *Чипл.*

за̀тегнӯто прил. *уздржано, круто.* — Он се направио важан, па ће од неко доба мало затегнуто: — Ништа! *Коч.*

за̀тегнӯтост, -ости ж *стање и особина онога што је затегнуто, заоштрен непријатељски однос.* — Између нас и Турака настала је онаква затегнутост као уочи рата. *Јов. С.* Затегнутост нека дипломатска завладала. *Кол.*

за́тежљив, -а, -о *који се затеже* (*нпр. во који неће да вуче*). *Вук Рј.*

за́тезан и **за̀тезан,** -зна, -зно *само у изразу:* ~ *камата* фин. *која се зарачунава, задржава као казна за закашњење у извршивању неког посла.*

затéзање с *гл. им. од затезати* (*се*).

затéзати, за̀тежем *несврш. и уч. према затегнути.*

~ **се** *несврш. и уч. према затегнути се.*

за́тезит, -а, -о индив. *отегнут, развучен.* — Сасвим пригушена гласа . . . [пјевушио је] неки затезит сањарски напјев. *Креш.*

за̀телебáност, -ости ж фам. *стање онога који је зателебан, заљубљен преко мере.* — Но слободно је упоредити зателебаност Силвестрову . . . са »узрујанцијом« фине стакленасте душице шјор-Марка. *Божић.*

зателèбати се, -ам се сврш. **1.** фам. *заљубити се преко мере, заџопати се.* — Некакав практикант Аца . . . баш у то време зателебао се у његову ујну, собарицу Нину. *Маш.* Мора да је зателебан у шеснаест кад се сам себи тако осмехује. *Дав.* **2.** пеј. индив. *загледати се, забленути се.* — Често ми се догађа да се под мисом некуд »зателебам«. *Пав.*

затемèљити, -тèмељим сврш. *ударити темељ, засновати, утврдити.* — М. Горки верује у човека . . . Са том вером је помогао револуцију и затемељио другарство између људи. *Сек.*

затенòркати, -ам сврш. индив. *запевати у тенору.* — Коракне у ходник па затенорка према њима: Љу-у-бав, ах, љу-у-бав . . . *Божић.*

за̀тепати, -ам сврш. *почети тепати.*

затèпикрух м индив. *распикућа.* — Ти, ти заслужујеш грофовски иметак, а не овакве блуне и затепикрухи. *Ков. А.*

затèпсти и **за̀тепсти,** -èпēм сврш. покр. *потрошити, проћердати.* — Пијани старјешина покупио новце и затепао их са своја три друга. *Шен.*

~ **се** *затурити се, замести се.* — Камо се је затепао, упита се . . . писар, да знам да га нађем. *Шен.*

затерáвати, -èрāвам, ијек. затјерáвати = затеривати *несврш. и уч. према затерати.*

~ **се** = затеривати се *несврш. и уч. према затерати се.*

за̀терати, -ам, ијек. за̀тјерати, сврш. **1.** *учинити да што оштро уђе, продре дубоко у што, забити.* — Властитом [је] руком затјерао оштар бодеж у срце. *Шкреб.* Горчин затера палу у земљу. *Ђур.* **2. а.** *отерати* (*куд далеко*), *потерати, протерати.* — Заћераше Максима у дно Арбаније у Бушат. *НП Вук.* У то вријеме потјерали пси зеца, и мало да га у море не затјераше. *Мажс. Ф.* **б.** *утерати, угнати.* — Виче на Андрију што свиње нису затјеране у свињац. *Бен.* **3.** *отерати иза нечега.* — Затјерати овце за брдо. *Вук Рј.*

~ **се** *залетети се, навалити. Вук Рј.*

затерúвати, -èрӯјēм, ијек. затјерúвати, несврш. и уч. = затеравати.

~ **се** = затеравати се.

затèсати, за̀тешем сврш. *зарубити или заравнати тешући, отесати*; *тешући учинити тањим, ужим, заоштрити, зашиљити крај.* — [Налази се] камен бјелутак . . . глатко затесан са многих страна. *Вук Рј.* фиг. Одмах ће те Матеуш затесати . . . бит ће од тебе добра греда. *Бен.*

затесúвати, -èсујēм *несврш. и уч. према затесати.*

затестèрисати, -ишēм сврш. *почети тестерисати.* — фиг. Гласови су се полако утишали, хркања затестерисаше из соба. *Поп. Ј.*

затèстерити и затестèрити, -ӣм сврш. *почети тестерити.* — фиг. Уздахну тешко. Чисто му је затестерило у грудима. *Сек.*

затетýбати, -ām сврш. покр. *заклимати.* — Хвала, милостиви господине! — затетуба Јакоб главом и остави собу. *Ков. А.*

затетýрати (се), -ām (се) сврш. *почети (се) тетурати.*

затéћи и **зàтēћи,** зàтēгнēм сврш. = затегнути.

~ **се** = затегнути се.

затѐћи и **зàтећи,** затèчēм и зàтекнēм сврш. **1. а.** *наћи, застати (кога негде, нешто што је већ од раније постојало).* — Надали су се да ће их јутро затећи далеко иза Врања. *Бос. Б.* Затекнем оца и матер пред кућним прагом. *Пав.* Пуно затекли, пуно и оставили. *Вес.* А друга многа се копља ту затекоше. *М-И.* **б.** *изненадити, ухватити (на чему).* — Само њега једног затекосмо на делу! — рече попа. *Јакш. Ђ.* Лијепа је! — рече ми једном моја мајка затекав ме како проматрам Анијелу. *Коз. Ј.* **в.** *у другом браку наћи, наслвдити децу из првог брака.* — Није . . . затечено [дете] као и рођено. *Вукић.* **2.** *отећи, надути се.* — Руке су јој биле затекле и мало модрикасте као у праља. *Макс.* **3.** *дотаћи, додирнути.* — Прес'јече му на грлу синџира, а б'јела му не затече меса. *НП Вук.*

~ **се 1.** *наћи се; остати.* — Срби стану добро чувати оно што им се у рукама затекло. *Нов.* Кућа је била газдинска . . ., онаква каква се затекла од деде. *Сек.* **2.** *повр. према затећи (1б).* — Кадикад се . . . затекнем да хулим. *Јонке.* Затече се гдје клечи пред неким бусеном, дише тешко. *Донч.* **3.** *бацити се, дати се (на што), залетети се.* — Лазљувши мало и политике, затече се на учено поље. *Јурк.* Нитко [се] неће затећи на таково дјело. *М-И.* **4.** покр. *заређи се, обавезати се (коме).* — И старој се мајци затекао да се другом оженити нећу. *НП Вук.* Зарекох се, затекох се да не љубим млада војна. *НП Вук.*

затечѐно прил. *изненађено.* — Гледа пажљиво и мало затечено. *Бат.*

затѐштати и **затѐшчати,** -ām сврш. покр. *затруднети, остати у другом стању.* — Да није газдарица Анђа случајно затешчала? *Тор.*

зàтијем прил. (ијек.) заст. *в. затим.*

зàтӣк м *заптивач, затикач. И-Б Рј.*

затӣкāч, -áча м мех. *клин, чивија у матице завртња. Бак. Реч.*

затиктàкати, -ām сврш. *почети тиктакати.*

зàтилак, -иока м покр. *в. затиљак.* — Смеђе косе подигле се на затиоку. *Војн.*

зàтиљак, -йлка м *задњи део главе, потиљак.* — Забацио шешир на затиљак. *Дом.* Заоблио се Фрањи Шпољарићу затиљак као у гојна бичића. *Кол.*

затӣљача ж анат. *кост у задњем делу лубање, затиљна кост. Бак. Реч.*

зàтӣљнӣ, -ā, -ō *који се односи на затиљак:* ~ кост, ~ режањ.

зàтӣљчић м *дем. од затиљак.* — Рутави затиљчић и шапица којом је слободно махао [дјечачић] изгледали су озбиљно. *Кал.*

зàтӣм прил. **1.** *после тога, потом.* — Затим устаде и стаде се уз врљику . . . пети на дрво. *Ранк.* Затим су платили и отишли. *Донч.* **2.** *осим тога, још.* — Има петнаест насеобина од људи који су само камен умели обрађивати, затим других у којима су с каменим нађени и бакарни предмети. *Жуј.*

зàтинкати, -ām сврш. оном. *почети тинкати.* — Звонце над вратима капеле затинка сребрним звуком. *Кум.*

затӣњати, -ām сврш. *почети тињати.*

зàтињати, -њēм несврш. нар. *затискивати, запушавати пукотине (на чамцу), шуперити.* — Хитно извлаче [расушене чамце] на обалу и затињу кучином и вуном. *Јак.*

затиптàкати, -ām сврш. индив. *произвести звук »тип-так«.* — Хиљаде столица затиптакаше. *Божић.*

зàтирање с *гл. им. од затирати (се).*

зàтирати, -рēм *несврш. и уч. према затрети и затрти.*

~ **се** *несврш. и уч. према затрети се и затрти се.*

затирāч, -áча м *онај који нешто или некога затире, уништавалац.* — На сва висока мјеста по пустињи доћи ће затирачи. *Дан.* У младости предан борац за слободу, у зрелијим годинама затирач народне слободе. *П 1939.*

затирàчица ж *женска особа затирач.* — Та вам је госпа затирачица, није избирачица. *Вел.*

затирāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на затираче.*

зàтис м покр. *оток, отеклина (јетре). Р-К Реч.*

зàтисак, -ска м покр. *чеп, запушач.* — Бутиљу узми са затиском. *Лоп.*

затѝскати, зàтӣскām несврш. и уч. *затискивати.* — Он им каткад уста затискаше. *Вук Рј.*

зàтискати, -ām сврш. *в. затиснути.* — Види се да вам је Татарин затискао лепком уши. *Глиш.*

затискѝвање с *гл. им. од затискивати (се).*

затискúвати, -йскўјēм *несврш. и уч. према затиснути.*

~ **се** *несврш. и уч. према затиснути се.*

зàтиснути, -нēм (аор. зàтиснух и зàтисках, зăтиснӯ, зàтиште и зăтиште) сврш. **1. а.** *силом угурати у што, испунити какву шупљину, рупу, пукотину, зачепити, запушити.* — Сви зачављаше, тако да Брне затисну уши рукама. *Мат.* фиг. Пун месец затиснуо је прозор. *Ћос. Д.* **б.** *присписнути, затворити.* — У јакој врућини . . . затиснуо је . . . очи руком. *Крл.* У заборав тамну све врḡох, затиснух уста и шутим. *Тад.* **2.** *утиснути, забости, забити.* — Затисну зубе у доњу усну. *Шен.* Скочи и затисне своје нокте у живо тијело младога господина. *Ков. А.* **3.** *гурнути, потиснути; затурити.* — Вриједне смишљаш планове . . ., онда све затиснеш у задњу полицу без изгледа на што. *Кал.*

~ **се 1.** *испунити се (о каквој шупљини), зачепити се, запушити се.* **2.** *увући се, утиснути се.* — фиг. Спарна се ноћ . . . затисла у сваки кут. *Нам.*

зàтитрати (се), -ām (се) сврш. *почети титрати (се).*

зàтицāње с *гл. им. од затицати (се).*

зàтицати[1], -ичēм *несврш. и уч. према затаћи, затакнути.*

зàтицати[2], -ичēм (ек. и ијек.; ијек. и зàтјецати) *несврш. и уч. према затећи.*

~ **се** *несврш. и уч. према затећи се.*

зáтишје и зàтйшје с **а.** *стање кад престане делатност, прекид (обично привремени) неког немирног, бурног стања, мировање; одмор, пауза.* — Потера се сврши без успеха, а после ње настаде обично затишје у коме и власти и хајдуци мировраху. *Ранк.* Седео [је] дуго . . . као . . . преморен човек који се потпуно предаје тренуцима одмора и затишја. *Андр. И.* Затишје пред буру бит ће, дакле, врло кратко. *Вј. 1957.* **б.** *заклоњено место (од ветра, буке и др.).* — Чамац, заокренувши у луку, нашао се у затишју. *Ћип.* У том затишју гдје су сједјели било је страшно вруће. *Бен.*

зàтишкати, -ām сврш. **1.** *заташкати.* — Ствар се затишкала и легла. *Срем.* Морало се нешто наћи да се дефицит уклони и затишка. *Уск.* **2.** *ублажити.* — Загрли ме и затишкај ову рану коју је отворио наш растанак. *Уск.*

затишкúвати, -йшкујēм *несврш. и уч. према затишкати.*

затйштати, -тйм сврш. *почети тиштати.*

затјерáвати (се), -èрāвām (се), ек. затерáвати (се).

зàтјерати (се), -ām (се), ек. зàтерати (се).

затјерйвати (се), -èрујēм (се), ек. затерйвати (се).

зàтјецати (се), зàтјечēм (се), ек. и ијек. зàтицати (се).

зâтка ж заст. покр. *изазов (обично на мегдан).* — Учини се затка. *Вук Рј.* Јесте ли дошли пред цркву и преда ме [владику] да ми покажете како сте кадри газити заклетву и дати затку клетвама? *Мат.*

зàткати, -ām сврш. *прекрити ткањем.* — Паук је своју мрежу сплео управо над њим и некако се жури, баш кӧ да сунце заткати му кани. *Цес. Д.*

зàтљати, -ām сврш. покр. *задремати, закуњати. Р-К Реч.*

затмòрити, зàтморйм сврш. необ. *ожалостити.* — Ти оде, Дано, а јад дође и затмори душу моју. *Кош.*

зàтō прил. *из тог разлога, због тога.* — Водо, ниси никад човека удавила, зато рода немаш. *Н. прип. Вук.* Но, каже се, паметнији попушта, зато сам ја први спустио глас. *Мар.*

Изр. свако зашто има своје зато све има свој узрок.

затовр̀љати, -ām сврш. *зачавр љати.* — И чисто нам је мило кад затоврљамо у школи руски, а Швабе се само обзиру. *Лаз. Л.*

зàтōга прил. заст. *за то време.* — Затога стајао Губец нијем и блијед као камен. *Шен.*

зâтока ж (*мањи*) *залив у реци или у мору.* — Сутрадан нађоше леш у једној затоци, међу кладама. *Андр. И.*

затòлити, зàтолйм сврш. *утолити, утажити.* — [Желео је] да затоли и загаси . . . младићу жеђ. *Ћип.*

затòмити, зàтомйм сврш. **а.** *пригушити, угушити, потиснути (неку мисао, осећање и сл.).* — Она мораде затомити и најскромнију своју жељу. *Коз. Ј.* Дошла тута раставница па ме с тобом раставила, радост моју затомила. *Кош.* **б.** *присвојити, затајити, утајити (о новцу).* — Курве једне девет Југовића . . . и цареву хазну затомише. *НП Вук.* **в.** *уништити, упропастити.* — Велика [је] грехота, а од људи зазор и срамота, девојачку срећу на тај начин затомити. *М 1867.* Бојим [се] да ме не би која књижевна невјерија потворила да сам вољан наше часописе . . . затомити. *Ков. А.*

~ **се** *заситити се.* — Прождрли су му корен, изгризли су му цветове, нек се затоме још преосталим спареним листовима. *Петр. В.*

затомљáвање с *гл. им. од затомљавати (се).*

затомљáвати, -òмљāвāм и **затомљúвати,** -òмљујēм *несврш. и уч. према затомити.*

~ **се** *несврш. и уч. према затомити се.*

зáтон м *залив.* — То је та толико развикана Европа . . . с модрим топлим јужним затонима, гдје цвату наранче. *Крл.* Шуљао се обалом, залазио у затоне, претраживао врбаке. *Ћос. Д.*

зáтонић м *дем. од затон.*

зáтонскӣ, -ā, -ō *који се односи на затон.* — Затонски лук обилазим свисока. *Наз.*

затòњути, зàтонēм сврш. *потопити, загњурити.* — Сребрна кашика мрко потамни ако је затонемо у воду. *Батут.*

зáтоњ м мац. *рибњак. Вук Рј.*

зáтоп м покр. *машћу или лојем заливена попржена изнутрица*; исп. дроб (1в), каурма. *Вук Рј.*

затòпити, зàтопīм сврш. **1.** *потопити, наквасити, залити.* — Дроб се . . . саспе у чабрицу и одоздо се још затопи машћу. *Вук Рј.* Бритку сабљу ћу му затопити, затопити оном сланом крвљу. *НП Вук.* Анђелија би затопила мало круха у вину. *Божић.* **2.** *топљењем затворити, заварити.* — Стаклена цев на доњем крају . . . кугласта облика, а на горњем затопљена. *Батут.*

~ **се** *наквасити се, забрекнути.* — Ти јој реци . . . да се твоје расушило ведро, да с' чекала док се затопило. *НПХ.*

зàтопкати, -āм сврш. покр. *почети пуцкати (на лулу).* — Старац Дане изновице припалио лулу и затопкао. *Буд.*

затòплити, зàтоплӣ безл. сврш. *постати топло (о времену), отоплити.* — Било [је] већ добро затоплило. *Новак.*

затопòлити, -ӣ сврш. индив. *обрасти тополама.* — Поља млада да нам затополе — благим миром да смиримо боле! *Кост. Л.*

затопòтати, -āм сврш. *почети топотати.*

затòптати, зàтопћēм сврш. *почети топтати.*

зáтор м *пропаст, уништење, истребљење, затирање.* — Рат и није друго него затор људскога рода. *Уј.*

зáтōран, -рна, -рно *који доноси затор, пропаст.* — Офанзива организованих потиштених маса погибељна [је] и заторна. *КР 1924.*

зàторе ж мн. покр. *виме у крмаче. Вук Рј.*

зáтōрнӣк м *онај који нешто затире, уништавалац, упропаститељ.* — Ми и Гричани, заторници наше цркве, да смо једно? *Шен.* Зар она не би могла . . . мене заторником своје среће назвати? *Коз. Ј.*

зáтōрница ж *женска особа заторник.* — Ово је Драга Гончинка, злотворица, клеветница туђега поштења, заторница. *Шен.*

заторòкати, -āм сврш. *почети торокати.*

зáточ м покр. *в. опклада. Вук Рј.*

заточѐнӣк, -и́ка м (вок. зàточенӣче) *онај који је заточен, затвореник.* — Жали [кнез] свој удес, али га тјеши што је заточеник узвишене Сињорије. *Нех.* Ослободите, на мој захтев, овога младог официра, сада вашега заточеника. *Нед.*

заточенѝков, -а, -о *који припада заточенику.*

заточѐница ж *женска особа заточеник.* — [Немци] су вршили . . . стерилизације заточеница. *Дав.*

заточѐничин, -а, -о *који припада заточеници.*

заточѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на заточенике:* ~ живот.

заточенѝштво с *стање онога који је заточен, ропство.* — Преко Астрахана [се] враћа из татарског заточеништва. *Поп. П.*

заточѐње с **1.** *гл. им. од заточити.* **2.** *затвор, тамница, робија (обично за политичке кривце); прогонство на одређено место.* — Дознали су и за Перу писара да је осуђен на дугогодишње заточење. *Ранк.* Јанко је морао испричати све што је знао о Наполеону, о његову . . . заточењу на Елби. *Мат.*

затòчнти, зàточīм сврш. *лишити слободе стављајући у затвор или под строги надзор у одређеном месту.* — Силом околности заточен [је] у Глоговцу. *Леск. Ј.* Живећи заточен, у осами и немилости, везир се сетио живље свога порекла. *Андр. И.*

зáточје с заст. *заточеништво.* — Бачен је у Сибирију, где је провео у заточју пуних петнаест година. *Водн.*

зáточнӣк и **зàточнӣк** м заст. песн. **а.** *онај који се коме завери, обавеже да ће што учинити, нарочито изићи на мегдан.* — Јер ја немам у моме Лењану добра момка нити заточника, ко б' Арапа смио почекати. *НП Вук.* Дјецо моја, храбри заточници, вас је ова земља породила! *Маж. И.* **б.** *борац за нешто, поборник, бранилац, заштитник.*— Бијаше познат заточник илирске странке. *Шен.* Зар он [митрополит], вере нам први заточник! *Кост. Л.*

зáточница и **зàточница** ж *женска особа заточник.* — Чаробна заточница противне странке бану у то скромно коло. *Шен.* фиг. Док се Србија сад беше огласила заточницом утврђенога реда на полуострву, Бугарска се беше истакла као срећни борац. *СКГ 1937.*

за̀точничкӣ и за̀точничкӣ, -ā, -ō *који се односи на заточнике.*

за̀точнӣштво и за̀точнӣштво с *стање онога који је заточник.* — Како стоји ствар у погледу истинитости приче о заточништву ковачичких . . . младих напредних пољопривредника? *НИН 1958.*

за̀тр̄ава̄н, -вна, -вно заст. песн. *који неког затрављује, који може затравити.* — Ој љубави . . . ти затравним их здружи̏н вијенцем ружа. А крије̏ш трн. *Марк. Ф.*

затра́вити, за̀тр̄авӣм сврш. **1.** *опчарати, опчинити, омађијати.* — Ти ме својом љепотом затрави. *Хар.* Гојко је осјећао само то како га . . . затрављена држи на мјесту тај странчев поглед. *Ћоп.* **2.** *зарасти у траву, обрасти травом.* — Кукуруз је затравио, јер се не може окопати док киша не падне. *Андр. И.* Силазили су на затрављену равницу. *Лал.* **3.** *подврћи бајању помоћу струка траве (болесно живинче). Вук Рј.*

~ се *израсти, претворити се у траву.* — Зло семе брзо никне и одмах се затрави. *Богдан.*

затрављѐнӣк, -ика м *онај који је затрављен, опчињен.* — Само луд затрављеник може летјети за таковим фантомом. *Шен.*

за̀тр̄ављено прил. *као затрављен, опчињен.* — Одговори она затрављено. *Леск. Ј.* Моје се очи затрављено чуде. *Уј.*

затрављѝвање с *гл. им. од затрављивати (се).*

затрављѝвати (се), -а̀вљујем (се) *несврш. и уч. према затравити (се).*

затра́внити, за̀тр̄авнӣ сврш. *затравити (2).* — Вјетар цвилећи . . . носио на леђима набрекле и тешке облаке, за којима ће затрудњети њиве и затравнити ливаде. *Гор.*

затра̀гати, -а̄м сврш. *почети трагати, потражити.* — Смијешак му се помало расплине и он затрага, с пословним изразом, по соби. *Кал.*

затра́жити, за̀тр̄ажӣм сврш. **1.** *обратити се коме са захтевом или с молбом ради добивања чега или ради услуживања чиме, заискати, замолити.* — Пошто руча, он опет затражи воде. *Вес.* Затражио [је] помоћ. *Јонке.* **2.** *запросити (девојку).* — Хоћеш ли да се љутиш ако те на јесен затражим? *Ћос. Д.* **3.** заст. *почети тражити, потражити (траг).* — Докле Туре на језеро сиђе, па затражи око воде хладне, ничем трага не могаше наћи. *НП Вук.*

за̀тр̄ајати, -јēм несврш. покр. **1.** *задржати се, забавити се.* — Па облази кроз краљевства — красна главо, ема немој затрајати — млади књаже! *НП Вук.* Иди, кад је тако, само немој дуго затрајати! *Бог.* **2.** *упропастити, потрошити, спискати, проћердати.* — Он је једну краву затрајао, он нека другу добави. *Кол.*

~ се *затрајати (1).* — Отлеи чета уз планину пође, затраја се за девет година. *НП Вук.*

затрака̀рати, -а̄м сврш. оном. *почети тракарати.*

затраки́вати, -а̀кујēм несврш. и уч. покр. *узнемиравати, сметати, запиткивати.* — Непрестано је тражила каква-таква посла. Затракивала је Аницу сваки час, тако да се ова чисто чудила. *Лаз. Л.*

затра̀ндати, за̀трандām сврш. *почети трандати, залупати ходајући.* — Затранда низ улицу тешким поткованим кундурама. *Радул.*

за̀трапати, -а̄м сврш. *почети трапати.*

за̀трапити, -ӣм сврш. **1.** *ставити у трап (кромпир и др.).* — Ваљало је спасавати . . . слабо затрапљен кромпир од мраза. *Ћоп.* Петар је с много вјештине проналазио затрапљене намирнице. *Лал.* **2.** *покрити земљом; затрпати.* — Па се сташе закопават Турци . . . шарампове [шанце] затрапише тврде. *Март.*

за̀тргнути, -нēм сврш. *закинути, одузети.* — Где год само може, ту нам [директор] затргне. *Кол.*

затргова̀ти, -р̀гујēм сврш. необ. *почети трговати.* — У што затргујемо, тргујемо за се. *Павл.*

затр̀го̀вчити се, -ӣм се сврш. *постати трговац.* — Најстарији . . . отишао је још у раној младости у Београд; тамо је стекао, затрговчио се и оженио. *Андр. И.*

за̀требати, -а̄м (обичније безл.) сврш. **1.** *постати потребан, показати се потребним.* — Узми од мене једну љуску, па кад ти затребам, само је протри мало. *Н. прип. Вук.* Оправља каце, гради што год затреба од дрвенарије. *Глиш.* Ако затреба, да [народ] буде способан да оружје употреби у обрани домовине. *Стр.* **2.** *осетити потребу, нужду.* — Причекат ћемо још, можда затребају штогод — изусти мати. *Пав.*

за̀требовати, -бујēм сврш. заст. *затребати.* — Када души затребује тајна, расопа је ласно запопити. *Март.*

затремоли́рати, -о̀лӣрām сврш. *почети тремолирати, запевати у тремолу.* — Окарински затремолира сузни шлагер. *Божић.*

затрепѐрити, -ѐперӣм сврш. *почети треперити.*

затрепѐтати, -ѐпећēм и -пѐтām сврш. *почети трепетати, задрхтати.*

затрѐптати, за̀трепћēм сврш. *почети трептати.*

затрѐптети, -тӣм, ијек. затрѐпјети, сврш. *почети трептети, затреперити, задрхтати.*

затрѐптјети, -тӣм, ек. затрѐптети.

затрепу̏шати, -ā̄м сврш. индив. *затрептати.* — Закркља мали, искриви лице и затрепуша, намрштен, срдан. *Кош.*

затре́сати (се), за̀трēсām (се) *несврш и уч. према затрести (се).*

за̀трескати, -ā̄м сврш. *почети трескати.* ~ **се** фам. *заљубити се.* — Видимо, затрескао се тотално чим овако говори у суперлативима [о девојци]. *Б 1958.*

затре́сти, -сēм сврш. **1.** (нечим, нешто) *стати трести, учинити да се тресе, потрести.* — Гојко затресе плећима и изиђе из собе. *Ранк.* Јежња затресе дјевојачким тијелом. *Војн.* фиг. Једна мисао, изненадна и нова . . . затресе уморену главу младог човека. *Уск.* **2.** фиг. *заплесати, заиграти.* — Да чујете Загорце кад затресу уз гусле! *Вип.*

Изр. ~ мрежу *постићи погодак лоптом у мрежу (у фудбалу, ногомету, рукомету и сл.).*

~ **се** *стати трести се, задрмати се.* — Бацила се на јастуке и опет се сва затресла од плача. *Л-К.* Погдјекад дрмнуо би [вјетар] вратницама да би се кућа затресла. *Вор.*

за̀трēти, за̀трēм, ијек. за̀тријети, сврш. *в. затрти.*

затре́штати, -тӣм сврш. *почети трештати; загрмети, затутњати.*

затрза̀кати се, -ā̄м се сврш. индив. *дем. према затрзати се.* — Затрзака се она, замаха рукама, залупа ногама. *Сим.*

за̀трзати се, -ā̄м се сврш. *почети се трзати.*

за̀тријети, за̀трēм, ек. за̀трēти.

за̀трица ж мед. нар. *наступна грозница, маларија. Батут.*

за̀трка ж *брз трк (пре скока; бацања и сл.), затрчавање, залет.* — У пози затрке или борбе подсећао је на кипове древних грчких младића. *Сек.*

затр̏кати се, за̀тр̄кām се и за̀тр̄чēм се сврш. **1. а.** *затрчати се, залетети се; потрчати.* — Он се затрка, прескочи преко воде и приђе јој. *Коч.* Перо . . . се затрка и одбаци од обале далеко у реку. *Шуб.* **б.** *потрчати.* — Па се они за њим затркали. *НПХ.* **2.** безл. покр. *запасти у грлу, засести.* — Трећа . . . је видјела да Малвина за сваким јелом корицу круха гриска, учини то исто, ну при том јој се затркало те је . . . морала отићи за бријест док је кашаљ мине. *Коз. Ј.* Њој зађе дим у уста, па јој се мало затрче и у грло, и све кашље, кашље. *Ивак.*

затрки́ва̄ње с *гл. им. од затркивати се.*

затрки́вати се, -р̏кујēм се *несврш. и уч. према затркати се.*

затр̏кљати, -ā̄м сврш. *забости тркљу, притку у земљу.* — Иште грожђа . . . из царева винограда, што је царе скоро посадио и сребрном тркљом затркљао. *НП Вук.*

за̀трлица ж индив. *заторница.* — То су расплоднице туђинства, а затрлице куће и огњишта. *Кур.*

затр̏љати, за̀тр̄љām сврш. *почети тр̏љати.*

затр̏нити, за̀тр̄нӣм сврш. *покрити, оплести (тр̏њем).* — Да птице не би вадиле посејано семе, треба леје затрнити. *Тод.* Затрнили господари тр̏њем дебла досежних стабала да запријече потрлцима воћним прилаз до крошања. *Гор.*

~ **се** *обрасти тр̏њем.* — Тада он опет скрену с друма на траву, па полете право једној високо затр̏њеној обали. *Лаз. Л.* фиг. Лице му је било затр̏њено бодљикавим прамењем. *Лал.*

затр̏нулӧст, -ости ж *стање кад нешто затрне, угаси се, учмалост.* — Као ријеткост у доба гостовања страних дружина и затрнулости наше властите драмске производње вриједна је спомена његова комедија »Вјера изненада«. *Комб.*

затр̏нути, за̀тр̄нēм сврш. **а.** *изгубити гипкост, укочити се, утрнути (о делу тела).* — Руке су му на студеној огради затрнуле и он се усправи с уздахом. *Шимун.* Дед ме, сине, погреби мало по леђима. Сва сам ти нешто затрнула данас. *Маш.* фиг. Успоставише први затрнуто кршћанство. *Павл.* **б.** *остати непокретљив од каквог снажног осећања, запањити се, пренеразити се, претрнути (од страха и сл.).* — Данило од такова причања затрне, па и нехотице стаде тражити гдје би сјео. *Шимун.*

за̀трнути, -нēм сврш. *учинити да нешто престане горети, светлети, угасити (нпр. ватру, свећу).* — фиг. Св'јех научи и накарај . . . мога Сима и Богдана . . . е су куће затрнули, у дом куку! *Вук.*

затр̏њати, -ā̄м сврш. *обрасти тр̏њем.* — Живица око куће затрњала. *Сек.*

затрња́ва̄ње с *гл. им. од затрњивати.*

затрња́вати (се), -р̏њујēм (се) *несврш. и уч. према затрнити (се).*

за̀тровān, -а, -о **1.** *трп. прид. од затровати.* **2.** фиг. *жучан, загрижен, задрт, огорчен.* — Хвалећи »српску грађанску класу«, бранећи њене интересе, Игњатовић

се показао . . . и као затровани антисемит. *Глиг.*

за̀тровано̀ст, -ости ж *стање онога који је затрован и онога што је затровано; загињеност, мржња, нетрпељивост.* — Што се тиче затрованости атмосфере приликом експлозије . . . она [је] огромних размера. *Пол. 1957.* Средњовјековна тама, феудална назирања на свијет, вјерска затрованост далеко је то од синдикализма. *Сим.*

затро̀ва̏ње с *в. затрованост.* — То [експлозије] би проузроковало и незапамћено затровање извесних делова земље. *Пол. 1958.*

затро̀вати, за̀тружём свршс. *учинити што отровним.* — Ирци су затровали енглеске бунаре. *Неим.* фиг. *извршити рђав утицај, искварити; загорчати.* — Достојевски је многе своје читаоце затровао својим очајним песимизмом. *Прод.* Затровали су ми чак и дан вјенчања. *Франг.*

~ **се** *постати отрован.* — фиг. Она [демократија] се неће размекшати луксузом цивилизације . . . и неће се затровати мржњом класе. *Јов. С.*

затро̀ношити, -и̏м свршс. нар. заст. *освештати, осветити (цркву).* *Вук Рј.*

затропо̀тати, -а̄м свршс. оном. *почети тропотати; затандркати.* — Кочија затропота. *Креш.*

затрпа̀ва̄ње с *гл. им. од затрпавати (се).*

затрпа̀вати, -рпа̄вам *несврш. и уч. према затрпати.*

~ **се** *несврш. и уч. према затрпати се.*

за̀трпа̄но̀ст, -ости ж *стање онога што је затрпано; преоптерећеност.*

затр̀пати, -а̄м свршс. **1. а.** *прекрити или напунити што чим набацујући нешто (земљу и др.), засути.* — У околини вароши се одронила . . . земља и затрпала неколико кућа. *Сек.* фиг. Пожури да је затрпа бујицом својих ријечи. *Десн.* **б.** *заузети, испунити чим какав простор, закрчити, загушити.* — Сада [се товари] једва петина терета, јер је друм затрпан снегом. *Дед. В.* Пренапученост, затрпане улице . . . промет у грчу, а стамбена криза на врхунцу. *Р 1946.* **2.** *претерано запослити нечим, оптеретити.* — Затрпан извештајима . . . једва [би] дочекао по какав велики догађај. *Ћос. Б.* Знате да сам затрпан послом. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. *заташкати, забашурити, сакрити.* — Упадала би [мајка] у собу, прекидала у речи мужа, сина . . . само да затрпа истину, извесност. *Сек.*

~ **се** *повр.* — фиг. Ја сам се коначно повукао од својих парњака и затрпао се међу књиге. *Петр. В.*

затр̀пљати, -а̄м свршс. покр. *запетљати.* — Је ли ђаво још икада човјека у овакву бруку затрпљао? *Њег.*

затр̀тати, -а̄м свршс. **1.** *запливати увијајући се, кривудајући.* — Недалеко од мјеста гдје је сједио Подгорски затрта змија од жала по води, надносећи високо главу. *Ков. А.* **2.** *замуцати.* — Сумња . . . — затрта писар посве сметен — против мому поштењу. *В 1885.*

за̀трти, за̀трēм и за̀тарēм (аор. за̀трх и за̀трēх, 2. и 3. л. за̀тр и за̀трē; имп. за̀три и зата̀ри; р. прид. за̀тро, -р̄ла; трп. прид. за̀тр̄т и затр̀вен, -ѐна) свршс. *уништити, истребити.* — Поче морити колера, па . . . затре и ову кућу. *Вес.* Смишљала [сам] и умовала како да затарем плод у себи. *Кос.*

Изр. ~ (нечије) семе, траг, лозу *учинити да нестане, уништити чији род, породицу, истребити.*

~ **се** *нестати, изумрети.* — Фамилија се Карапанџића готово затрла. *Вук.* Страшан човјек, да му се затре кољено! *Вил.*

Изр. затрло се (нечије) семе, траг, лоза и сл. *изумрли су, нестали;* семе ти се затрло! (у клетви) *нека ти се искорени, истреби род, породица.*

затру̀бити, -и̏м свршс. *почети трубити, огласити се трубом.*

затру̀дити, за̀тр̄ӯдим свршс. **1.** *задати неком труда, утрудити некога.* — Ово је . . . онај који је крив што сам вас ја . . . од ваших кућа затрудио. *Вук.* **2.** заст. покр. *затруднети; ући у трудноћу.* — Обје задјетиње у исто доба, и већ биле ношњом затрудиле до седмога мјесеца. *Љуб.*

затру̀днети и затру̀днети, -ни̏м, ијек. затр̄ӯдњети и затру̀дњети, свршс. *постати трудна, бременита (о жени).* — Маре затрудњела. *Шен.* Напушта је [момак] и ако не може да затрудни. *Ђорђ.* фиг. Вјетар је . . . носио на леђима набрекле и тешке облаке, за којима ће затрудњети њиве. *Гор.*

затрудња̀ва̄ње с *гл. им. од затрудњавати.*

затрудња̀вати, -ӯдња̄вам *несврш. и уч. према затруднети и затрудњети.*

затр̀ӯдњети и **затру̀дњети,** -днӣм, ек. затр̄ӯднети и затру̀днети.

затруђи̏ва̄ње с *гл. им. од затруђивати.*

затруђи̏вати, -ӯђујēм *несврш. и уч. према затрудити.*

за̀трулити, -и̏м свршс. *почети трулити.*

затрумбѐтати, -а̄м свршс. *почети трумбетати, засвирати у трумбету.*

затрупа̀рати, -а̄м свршс. *почети трупарати.*

затру̀пати, за̀тр̄ӯпам свршс. *почети трупати, залупати.*

за̀трупити, -ӣм сврш. *затворити с треском, залупити.* — Пред носом [ми је] врата затрупила. *Шен.*

затрупка̀рати, -а̄м сврш. *почети трупкарати.*

за̀трупкати, -а̄м сврш. *почети трупкати.*

затру̏птати, за̀трупћем сврш. *затрупкати.* — На степеницама затрупташе, закикоташе се. *Ћил.*

за̀трускати, -а̄м сврш. *почети трускати.*

затрча́ва̄ње с *гл. им. од затрчавати се.*

затрча́вати се, -рча̄вам се *несврш. и уч. према затрчати се.*

затр̏чати, -чӣм сврш. необ. *почети трчати, потрчати.* — За њим цура трком затрчала, те Секула за пас ухватила. *НП Вук.*

~ **се 1.** *упутити се трчећи, залетети се у трку; потрчати.* — Теле поскочи добро натраг да се јаче затрчи на Хлапића. *Брл.* Крену натраг к онима који се на пуцњаву затрчаше пут њих. *Лоп.* **2.** фиг. *у говору се нехотице изрећи, отићи предалеко.* — Лука Шћапец, — затрчи се Лука пред Јандрин одговор. *Киш.* Опраштао [је] Милошу ако би се затрчао у критици његове педантерије. *Уск.*

за̀трчкати се, -а̄м се сврш. *дем. према затрчати се.* — фиг. И говор нам се затрчкао, те по туђој свирали . . . ступа и корача. *Кур.*

за̀тубаст, -а, -о = затупаст *који је без шиљка, који је при крају мало ужи, затупљен.* — На једва мало, мало затубасту носићу почиваше нешто својеглавости. *Леск. Ј.* Полако клизи стари затубасти чамац рибарски. *Чипл.*

за̀тубити, -ӣм и **за̀тувити,** -ӣм сврш. заст. *добро, сигурно запамтити, утувити.* — Да се увиде разлике између природних ствари, да се затубе облици тих ствари, то је просто посао памћења. *Панч.* Мо'ш ли знати да л' си затувио, кад велики савјет учинисмо. *НП Вук.*

зату́жити, за̀тӯжӣм сврш. **1.** *почети тужити, протужити.* **2.** индив. *оптужити (суду).* — Удри псовати и грдити и да ће нас затужити. *Шен.*

зату́лити[1], -ӣм сврш. *почети тулити, заурлати.*

зату́нити[2], за̀тӯлӣм сврш. **1.** *смањити, умањити (светлост, ватру), угасити, утрнути.* — Ишао сам ка затуљеним ватрама. *Дед. В.* **2.** *прикрити, сакрити.* — Пришао је неко да га упита како је овамо доспио . . . и гдје су га тако вјешто затулили. *Вуј.*

затуљи́ва̄ње с *гл. им. од затуљивати.*

затуљи́вати, -ӯљујем *несврш. и уч. према затулити и затуљити;* фиг. *пригушивати.* — Ријечи које су значиле уједно и једну скривену и затуљивану . . . мисао. *Сим.*

зату́љити, за̀тӯљӣм сврш. *метнути туљац на неку рупу (да се ухвати лисица или др.), затворити туљцем (рупу, јазбину). Вук Рј.*

затума̀рати, -а̄м сврш. *почети тумарати; отумарати, одлутати.* — Затумарао тамо где га нико не позна. *Ад.*

за̀тупаст, -а, -о = затубаст. — У ње [је нос] доста крађушан, а на врху мало затупаст. *Јакш. Ђ.* Моји су [прсти] кратки, затупасти. *Ћос. Д.*

зату́пети, -пӣм, ијек. зату́пјети, сврш. *постати туп, отупети.* — фиг. [Пук] беше сасвим затупео мозгом, у напору непрекидног хода. *Црњ.* Нема зла већега него кад ионако недотупавно још више затупи и полуди. *Берт.*

зату́пити, за̀тӯпӣм сврш. *учинити тупим.* — Тако ћете лако, с мало лукавства изабрати мач незатупљени. *Панд.*

~ **се** *постати туп.* — Копља сте поломили и сабље су вам се затупиле. *Лал.* фиг. У њему [народу] се затупила и тежња и способност да сам . . . ради на свом усавршавању. *Марк. Св.*

зату́пјети, -пӣм, ек. зату́пети.

за̀тупкати, -а̄м сврш. *почети тупкати.*

за̀тӯпљено̄ст, -ости ж *стање онога што је затупљено; тупост, мртвило, слабост, умор.* — Збиља је осећао неку малаксалост и затупљеност у свему телу. *Ранк.*

затупљи́ва̄ње с *гл. им. од затупљивати (се).*

затупљи́вати, -ӯпљујем *несврш. и уч. према затупити.*

~ **се** *несврш. и уч. према затупити се.*

зату́ра̄ње с *гл. им. од затурати (се).*

зату́рати, за̀тӯра̄м *несврш. и уч. према затурити;* исп. затуривати.

~ **се** *несврш. и уч. према затурити се.*

за̀турено прил. *повучено уназад, забачено.* — [Главу] . . . држи мало затурено. *Дав.*

затури́вати, -ӯрујем несврш. и уч. *затурати.*

~ **се** *затурати се.*

за̀турити, -ӣм сврш. **1. а.** *бацити, ставити нешто уназад (иза себе, иза чега), забацити, заметнути.* — Затурим пушку на раме . . . па изађем у поље. *Вес.* Затури капу на затиљак. *Маш.* Уморан лијеже под стабло и, затуривши руке под главу, гледа како звијезде ничу, плове и тону. *Цар Е.* **б.** *заденути, гурнути у што.* — Путаљчић

стао . . . И њему затурена о ункаш узда. *Ком.* Дотлић затури руке у џепове од хлача. *Киш.* **2. а.** *ставити, метнути што негде тако да га је тешко наћи, загубити.* — Где ли је то писмо? Захаре, Захаре! Опет га он некуд затурио! — говорио је Обломов. *Глиш.* фиг. Тако се људи гложе и прогоне око многе ствари па је послије забораве и затуре као дијете играчку. *Андр. И.* **б.** *одбацити, заборавити; погазити дату реч, обећање.* — [Шалом се] може скратити вријеме и затурити брига. *Лал.* Сви су краљи потегнули руке, од те шаке хајдука крваве, јер су тврду ријеч затурили. *Март.* **3.** *заподенути, заметнути (разговор).* — Затури одмах разговор. *Лаз. Л.* А понекад би затурили причу. *Сиј.*

Изр. ~ траг, конце *сакрити поступке, дела.*

~ се 1. *нагнути се уназад, забацити се, завалити се.* — Начелник се затури у наслону од столице. *Дом.* **2.** *загубити се.* — Упале у шушањ двије трешчице . . . Упале, затуриле се. *Вил.* **3.** *поћи; почети.* — На ти сабљу . . . кад се тамо друмом затуримо . . . да се с пута не макнеш грђему. *НП Вук.* Утом поп Перо с учитељима затури се да дивани. *Глиш.*

затуркѐсати и затýрчати, -ām сврш. *почети турски говорити*; исп. турчати. — Ђумишић затуркеса. *Коч.*

затуткàлисати, -ишēм **и зàтуткалити,** -ȋм сврш. *причврстити, залепити туткалом. Р-К Реч.*

затýтњати и затýтњити, -ȋм сврш. *почети тутњати, тутњити.*

затутýљити се, -ýтӯљӣм се сврш. *скрити се, шћућурити се, забити се.* — Па дабоме, кад си се ти затутуљио па не умеш да макнеш! *Нуш.*

зàтӯћи и затýћи, -ýћēм (трп. прид. затýчен, -ена и затӯчен, -ѐна) сврш. **1.** *ударајући (у што) дати знак, ударити, покуцати.* — Жељезно куцало на вратима . . . он згради дрхтавом руком и два пута затуче. *Војн.* **2. а.** *ударајући забити, сабити у што.* — Узврпољио се, копа ногама, као да би их хтио затући у земљу. *Цар Е.* **б.** *тукући затупити, сабити (нпр. шиљак који вири).* **3.** *убити ударцима, премлатити.* — Затуците тога шпијуна! Силом хтједоше да извуку пса . . . и да га затуку. *Бен.* **4.** фиг. *потрошити улудо.* — Није му жао од тако тешко заслужених новчића . . . добар дио затући. *Кос.* Хтио некако да затуче тај дан. *Леск. Ј.*

Изр. ~ себи у главу *остати упорно, тврдоглаво при своме*; исп. уз забити (изр.).

~ се 1. *забити се, завући се (незнано где).* — Отићи кући — затући се у какво мало мјесто и учити. *Нех.* **2.** фиг. *постати тупав, затупети.* — Сеоско дијете, дошав у град, препало се и затукло. *О-А.*

затуцáвати, -ȕцāвām *несврш. и уч. према затуцати.*

зàтӯцан, -а, -о **а.** *духовно заостао, ограничен.* — Нисам ја затуцана сељанка што пере шерпе — говори учена девојка. *Дом.* Вријеме њеног дјевојаштва на почетку стољећа било је . . . заправо харемски затуцано. *Крл.* **б.** *задрт, тврдоглав; упоран, непопустљив у своме уверењу, истрајан; фанатичан (нарочито у верском погледу).* — Код нас нема затуцане поповштине. *Марк. Св.* Он је затуцани луђак. *Вел.*

зàтӯцано прил. *на затуцан начин, као затуцан.* — [Религију] не прима затуцано, без поговора. *Глиг.*

зàтӯцанӧст, -ости ж *особина онога који је затуцан.* — Талијански писци су се већ у XIV ст. јетко ругали поповима, њиховој затуцаности. *Пов. 2.*

затуцáнство с индив. *в. затуцаност.* — Познајем . . . публику која је, по лакој обмањивости, понета за затуцанством. *Јакш. Ђ.*

затýцање с *гл. им. од затýцати.*

затýцати, зàтӯцām **1.** *несврш. и уч. према затући.* **2.** сврш. *учинити затуцаним, тупавим, заглупити.* — Преко Павелића затуцао је [Хитлер] Купрешане, фанатизовао их је. *Дед. В.*

зàтуцати, -ām сврш. *почети туцати.*

затуцкѐтати, -ām сврш. *затупкати.* — Затуцкета ногама по поду. *Јел.*

затýшити се, зàтӯшīм се сврш. покр. *загушити се, задушити се.* — Кад је сазнала за Ахмета, затушила се од плача. *Мул.*

затушкáвати, -ȕшкāвām *несврш. и уч. према затушкати.*

~ се *несврш. и уч. према затушкати се.*

зàтушкати, -ām сврш. *запушити, утушкати, ушушкати (због зиме, хладноће).* — Тако вам ми на селу . . . Затушкамо дере на роговима и крововима. *Ад.*

~ се *повр. према затушкати.*

зàтуштити се, -ȋм се сврш. покр. *натушити се, натмурити се.* — Затуштило се небо, море узрујало. *Љуб.*

заћакýлати, -ām сврш. покр. *почети ћакулати, попричати.*

заћарлѝјати, -ām сврш. *почети ћарлијати.*

заћерѐтати, -ām сврш. *почети ћеретати.*

зáћи, зāђēм сврш. **1. а.** *крећући се доћи, доспети иза чега; заобићи.* — Хвастовац нам заће за леђа. *Матош.* Неки заћоше за хан и изгубише се у њесковој шуми. *Андр.*

И. **б.** *изгубити се, нестати иза видика, хоризонта (о Сунцу, Месецу).* — Сунце се спушта да заће. *Нен. Љ.* Тако на радост заће Одисеју свјетлост сунчана. *М-И.* фиг. Жено, ти ћеш сјутра с мог зреника заћи. *Наз.* **в.** *изгубити се, нестати из вида.* — Испратио [нас је] и за нама гледао докле год нисмо зашли. *Нен. Љ.* Госпођа је . . . гледала за њим и видјела . . . како је мимоишао своју кућу и зашао. *Ћип.* **г.** *проћи, минути.* — О, тебе ја сам тражио у многи дан што зашо. *Домј.* **2. а.** *ући (у шта).* — Заћосмо у шуму. *Ранк.* Заће у собу, сједне за сто. *М-О.* **б.** *отпочети што (годину, раздобље и сл.); наступити.* — Мелити се чинило да јој се смијеши праскозорје новога живота, у који је наканила заћи. *Том.* Био је зашао у своју шездесету годину живота. *Петр. М.* И пета година зашла како Пајкан робује. *Вукић.* **3. а.** *поћи заобилазно, поиздаље,* — Црногорци . . . заћоше са чамцима па једном мрежом . . . заоколише оно место где се риба скупила. *Нен. Љ.* Ако заћу низ пут, па нас . . . олако похватају? *Ћоп.* **б.** фиг. *упустити се (у разговор).* — Воли старац Мехо заћи издалека. *Вел.* Послије вечере зашли би . . . у далеке разговоре и приповијести. *Берт.* **в.** *доћи, свратити.* — Треба ли вам утјеха, савјета, ви само заћите к мени. *Шен.* Добро [би] било у такав ријетки дан заћи у неку мирну кућу. *Лал.* **г.** *поћи редом, заређати.* — Директор је зашао од клупе до клупе и завиривао у то ћачко богатство. *Макс.* Кашаљ . . . заће по сакупљеној чељади. *Креш.* **4.** *погрешити пут, скренути, залутати.* — Тек што су мало ишли, опази да су зашли и да на том путу још никада не бијаху. *Брл.* Вози равно до краја, не можеш заћи. *Креш.* **5.** покр. *живети некако, моћи живети.* — Па како ти је сад? Зашло би се да није двају синоваца пасјега зуба. *Буд.*

Изр. ~ далеко *прећи сваку меру;* ~ у године *остарети;* ~ у ћорсокак *наћи се у безизлазном положају;* зашло ми за нокте *каже се кад руке напољу врло озебу па после у топлоти стану прсти јако болети. Вук Рј.*

заћивкати, -вчём сврш. *почети ћивкати, пуштати глас »ћив-ћив«.*

заћо́пати, заћо̀пам и **заћо́пити,** заћо̀пим сврш. *упрљати, умазати.* — Не оциједи му се још с уста онај слином заћопани . . . усни бљутак. *Божић.*

заћопати, -ам сврш. *почети ћопати, храмати.*

заћо̀ренӧст, -ости ж *стање или особина онога који (се) заћори.*

заћо́рити, заћо̀рим сврш. нар. **1. а.** *понашати се као ћорав, слеп; слепо поћи куда, за ким.* — Комарци заћорили од жеге. *Матош.* Сами смо криви што смо овамо заћорили. *Лал.* Мирашу, куд си заћорио с њима? *Вуков.* **б.** пеј. *заљубити се преко мере.* — Девојка замакла у године, а заћорила. *Нуш.* **2.** *залудити, опчинити.* — Натурила некакве чини па заћорила онога лудака. *Вес.*

~ **се** пеј. *в. заћорити (1б).* — Будало, још ћеш се заћорити у ту плаву бештију! *Петр. В.*

заћурли́кати, -ўрлӣчём и **заћурлы́кати,** -ўрличём сврш. *почети ћурликати.*

заћу́тати, -тӣм сврш. **1.** *престати говорити, ућутати, ушутети.* — Он је онда заћутао. *Бег.* фиг. Прохујало је . . . више од шездесет година откако је заћутао Војислав [Илић]. *ЛМС 1957.* **2.** фиг. *престати одавати звукове, шумове.* — У час кад завлада мир . . . и шума заћути, и занеми врело. *Рак.* Огласи се [звонце] и заћута. *Видр.*

Изр. ~ занавек (заувек) *умрети, погинути.*

~ **се а.** *престати говорити (дуже време).* — Милош се заћутао. *Вес.* Силвестар се нешто заћутао. *Дов.* **б.** фиг. *нв јављати се, не давати гласа од себе.* — Чим се Турци заћуте неколико дана, он одмах крене своје пандуре. *Вес.*

заћута́вати, -ўтујём индив. *несврш. и уч. према заћутати.* — Почне сасвим обичне разговоре о бањи, болестима, о вароши, па онда поново и подуже заћутиваше. *Лаз. Л.*

заћу́тјети, -тӣм (ијек.) сврш. *осетити, приметити.* — А јесу ли Турци што заћутјели? *Павл.*

заћу́ткати, -ам сврш. *приморати на ћутање, ућуткати, ушуткати.* — фиг. Запуцаше однекуд и пушке . . . А заћутка их све љут грмеж, високо горе. *Сек.*

заћутки́ва̄ње с *гл. им. од заћуткивати.*

заћутки́вати, -ўткујём *несврш. и уч. према заћутати.*

заћућури́кнути, -ўрӣкнём сврш. оном. *произвести ћурлик, ћућурикнути.* — Гледала је како се чета пурана враћа с поља . . . шепурећи се . . . да напокон у сав глас заћућурикну. *Коз. Ј.*

заћућу́рити се, -ўћўрӣм се сврш. *сав се скупити (од зиме, страха), шћућурити се.* — [Сунце] кô у спрдњу химбеној зими, од страха заћућуреној негдје за богаљским херцеговачким плочама. *Војн.*

заћушкати, -ам сврш. *увући тискајући, натискати, утуткати.* — Чаршав берберин заћушка око врата, и онда настане страховита процедура. *Дом.*

зӣувӑр прил. = зауха̀р *од користи, на корист (макар и малу).* — Ти си, ето, сама у кући па ти је заувар макар и мала помоћ и олакшица. *Глиш.*

зȁувáран, -рна, -рно = заухаран *користан.*

зȁувáрно прил. = заухарно *заувар. Вук Рј.*

зȁувēк, ијек. зàувијек, прил. *за сва времена, засвагда, за цео живот.* — Тако послије двије-три године школовања остадоше у Београду заувијек. *Шимун.* Нана је умрла . . . Изашла је из . . . куће заувек, продужила ноћ заувек. *Сек.*

зȁувијек, ек. зàувēк.

заувúнути, -ȕвīнēм сврш. покр. *завикнути, заурлати.* — Дабиша . . . је одрастао у гори, па док не заувине целом гласином — не иде. *Шапч.*

заȕдарāње с *гл. им. од заударати.*

заȕдарати, -ām несврш. (на што, по чему, чиме) *одавати задах, осећати се на што, воњати, смрдети.* — Била је сва зажарена и подбухла у лицу, а заударала је вином. *Том.* Зграда је заударала на коњско ђубре, мокраћу и трулу сламу. *Ћоп.* фиг. У брлогу бијаше мрачно и досадно, а уз то још страшно заудараше на прошлост. *Куш.*

заȕдарити, -ȉм сврш. *засмрдети, завоњати.* — Из њега заудари као из ракијске мешине. *Глиш.* Устајало сено заудари топлим задахом трулежи. *Моск.*

заузбúјати, заȕзбијām *несврш. и уч. према заузбити.*

заȕзбити, заȕзбијēм сврш. *сузбити, одбити, вратити.* — Ја ћу удрит' посриједи . . . не бисмо ли заузбили Турке. *Март.* Кзе што пасу заузбиј сад од ријеке. *Марет.*

зàузврāт прил. *у замену, као накнаду.* — Ја ти не могу ништа дати заузврат, јер ни сам ништа немам. *Козарч.* Заузврат, Антологија пружа јединствен материјал за расправу. *НИН 1959.*

зàузгрēд прил. покр. *узгред.* — Заузгред буди речено, обојица су . . . помало и крадуцкали. *Ћоп.*

зàузгрēдан, -дна, -дно покр. *узгредан.* — Скрушено је слушао Јозине упуте и заузгредне пријетње. *Ћоп.*

зауздáвāње с *гл. им. од зауздавати (се).*

зауздáвати, заȕздāвām *несврш. и уч. према зауздати.*

~ **се** *несврш. и уч. према зауздати се.*

зàуздāнōст, -ости ж необ. *особина онога што је зауздано, уздржаност, обузданост.* — Телеграфија подтекста и зауздано дескрипције [у збирци приповедака]. *Михиз.*

заȕздати, -ām сврш. **1.** *ставити узду (коњу).* — Слуга . . . не успе да заузда сва три коња. *Црњ.* [Десница] је тог узнемиреног пастуха зауздала једном кретњом. *Крл.* **2.** фиг. *обуздати, савладати, уздржати.* — Зауздајте свој злобни језик, рекао је Долгоруков. *Крањч. Стј.* У њему [је било] . . . толико зауздано очајања. *Дав.*

~ **се** *савладати се, обуздати се.*

зȁузēт, -а, -о **1.** *трп. прид. од заузети.* **2.** *пријатељски расположен, предан, наклоњен.* — [Војници] . . . мотрише на сваког оног за ког су знали да је заузет за Србе. *Ат.* [Он] је говорљив републиканац, заузет за слободу. *Берт.*

заȕзēти, заȕзмēм сврш. **1. а.** *силом, борбом узети (обично у рату), завладати нечим, освојити, задобити.* — Аустрија је у том рату заузела београдски пашалук по трећи пут. *Нов.* Да нисам заузео Блитванију на јуриш . . . била би ме господа . . . устријелила. *Крл.* **б.** *заокупити, обузети (мисли).* — Овда-онда, кад би . . . [Году] каква мисао јаче заузела, гризла би . . . усну белим горњим зубима. *Дов.* Срела је једног непознатог човјека који је . . . заузео њене мисли. *Мил. В.* **2. а.** *сместити се, запосести, настанити се.* — Ту су се Турци добро укопали, а батерије им заузеше дивне положаје. *Јакш. Ђ.* Французи настанит ће се у тој кући . . . генерал . . . заузет ће кабинет кнеза Андреја. *Крањч. Стј.* **б.** *примити, добити (положај, место у служби).* — Катедру заузе ускоро . . . Новаковић. *Поп. П.* Неки су већ заузели место у државној служби. *Андр. И.* **3.** *узети, послужити се, ангажовати; испунити, одузети (време).* — Не треба сваког ни примати, заузме нам пушку забадава. *Ћос. Д.* Лепота Неапољског залива заузме цело време што га путник има. *Нен. Љ.* [Уређивање је] заузело три, четири дана. *Мат.* **4.** *примити, узети, добити (облик, размере, израз и сл.).* — У једном санаторију . . . заузела је та пустоловина своју одређенију форму. *Крл.* Дȍсада, тај плод нерадозналости, заузме размјере тмурне бесмртности. *Јур.* Оно двадесетак лица . . . заузело је чудне изразе. *Бег.* **5.** *започети, заподенути.* — Изнесоше каву и ракију . . . о свачему јеглен заузеше. *НП Вук.* Увече заузме причу, па пређе о вилама, о парама у земљи. *Сиј.*

Изр. ~ место герм. *сести;* ~ став, позу *стати, примити одређено држање;* ~ став, становиште (према коме, чему) *изјаснити се, определити се.*

~ **се 1.** (обично трп. прид.) *забавити се, запослити се (чим), предати се (чему).* — Дању [је] заузета домаћим пословима. *Скерл.* Сједим ја . . . заузео се у рад, па ништа . . . не мислим. *Шуб.* У то вријеме [сам] био заузет на другим странама. *Креш.* **2.** (за кога, за што) *заложити се, порадити (за кога, за што) узети у одбрану, подржати (кога, што).* — Док дође нови школски надзорник — . . . онда се надам да ћете се ви заузети за мене. *Трифк.* Дуго је

сједјела. . . размишљајући о Матеушу, хоће ли се он, можда, за њу заузети и обранити је. *Бен.* **3.** *повезати се, здружити се (с ким).* — Сељаци, ал' се тако заузели са овим комшилуком што не ради у пољу, па и они се прогосподили. *Дом.*

зȁузētнōст, -ости ж *заузимљивост.* — Захвалим . . . од свега срца Аристотелу за толику заузетност. *Вел.*

зȁузētōст, -ости ж **1.** *стање онога који је заузет.* — Болест новозеландског министра и заузетост цејлонског премијера . . . примљене су са искреним жаљењем. *Пол. 1957.* **2.** *преданост, наклоњеност.* — Све зависи од тога колику ће ти млади учитељи . . . заузетост за морално усавршавање своје млађе браће из нове школе да изнесу. *Панч.*

заузе́ће с *гл. им. од заузети (1а), запоседнуће; запоседање, заузимање.* — У цијелом Јапану влада изванредно одушевљење због заузећа Чин Чао. *Обз. 1932.* Бугари [су], одмах по заузећу вароши, кренули даље. *Нуш.*

зȁȕзи м мн. покр. *покладе (обично у заклетви).* — А пеп Андровић, тако ми зауза, виши је душман Млечићу но ти. *Љуб.*

заȕзимā̏ње с *гл. им. од заузимати (се).*

заȕзимати, -мā̏м и -мљēм *несврш. и уч. према заузети.*

~ **се** *несврш. и уч. према заузети се.*

заузȉмљив, -а, -о **1.** *који се доста заузима, залаже, предан, вредан, спретан, предузимљив.* — Љуба је . . . одлучан и заузимљив. Он за наш град вреди много. *Дом.* Уз спретан и заузимљив одбор све бисмо то могли и ми у Загребу имати без великог труда и трошка. *Андр. Н.* **2.** *који се може заузети. Р-К Реч.*

заузȉмљиво прил. *заузимајући се, предано, вредно.* — Она се кретала око болеснице . . . присебно . . . али заузимљиво. *Андр. И.*

заузȉмљивōст, -ости ж *особина онога који се заузима за што, који је заузимљив; преданост.* — С толиком је то живошћу и заузимљивошћу радио да се Миша морао зачудити. *Цес. А.* Баш та сурова умјешност показивала [је] извјесну бригу и заузимљивост. *Божић.*

заузла́вати, заȕзлāвām *несврш. и уч. према заузлати.*

~ **се** *несврш. и уч. према заузлати се.*

заȕзлати, -ām сврш. *завезати у узао, чвор, учврстити узлом.* — Када је везала рубац на тјемену и хтјела да га заузла, отворила су се врата. *Крл.* фиг. Сијевање заузла небо и разголити вилицу брда. *Вуј.*

~ **се** *завезати се.* — фиг. Језик му се одмах заузла и никако да каже бар неколико правих ријечи. *Јел.*

заȕјати *в. захујати.*

заȕјести, заȕједēм сврш. песн. *завадити.* — Када паша згледа отповиједи, у другу је ударио варку, каконо би заујео рају. *Март.*

~ **се** (с ким или између себе) уз. повр. *завадити се. Вук Рј.*

заȕкати *в. захукати.*

заȕкнути *в. захукнути.*

заȕктати (се) *в. захуктати (се).*

зауларити, -ȕлāрīм сврш. **1.** *ставити улар (коњу), свезати уларом.* — Потражи кобилу . . . заулари је и поведе за собом. *Ћип.* **2.** фиг. *потчинити.* — Теби се осладила пара, заробила те и зауларила. *Андр. И.*

заȕљити, -īм сврш. *прелити, зачинити уљем, зазејтинити. И-Б Рј.*

~ **се** индив. *изгледати као преливен уљем.* — Скоро као да има неку опну на очима — зауље се . . . кад нам се погледи сударе. *Лал.*

заȕмити, -īм сврш. покр. *замислити, смислити.*

~ **се** *замислити се, занети се.* — Бона била, удовица млада, у што си се бона заумила, око шта ли руке саставила. *НП Вук.*

заунàпредак прил. *унапред. Прав.*

заȕпити, -ијēм и заȕпīм сврш. *в. завапити.* — Сад заупи један војник. *Новак.* Свима одлакне, сви [војници] заупе весело, пушке поново плану. *Цес. А.*

заупòкојен, -а, -о рус. црквен. *који је за покој душе умрлих (молитва и др.).* — У манастиру се служиле заупокојене мисе. *Пол. 1950.* Он [владика] као да није примећивао да је расположење на гозби као да је заупокојена. *Чипл.*

заупокојѐнȉчкӣ, -ā̏, -ō̏ рлг. индив. *заупокојен.* — У равници су настали оријашки заупокојенички храмови фараона Сета . . . Рамзеса II. *Пол. 1958.*

заурла́вати, заȕрлāвām *несврш. и уч. према заурлати.*

заурлàкати, -ām сврш. покр. *почети урлакати, заурликати.* — Мацари заурлакаше, онај целат удари . . . [Тодора] песницом по глави. *Шуб.*

заȕрлати, -ām сврш. *почети урлати.*

заурли́кати, заȕрлīчēм сврш. *почети урликати.*

заȕспȗт прил. *узгредно, мимогред, уз пут.* — На то се пјесништво, у којему се већ зауспут појављује по која загонетна алегорија, наслања и његово највеће дјело Пилигрин. *Комб.*

зàустава ж **1.** заст. *застанак, заустављање, задржавање.* — Ови [су] и без тога озлојеђени заустављем војске на Дрини. *Том.* Казивање те угодне и дивне доконице пре-

киде заустава кочија код свратишта Звоно. *Креш.* **2.** правн. *судска радња којом се наређује прекид парничног поступка. Свезн.*

заўставити, -ӣм сврш. **1. а.** *учинити да оно што је у покрету стане, прекинути покрет, ход чега*: ~ кола, ~ машину, ~ пролазника, ~ непријатеља. **б.** *спречити, прекинути (ток какве радње, делатност).* — Цотрону . . . није могао зауставити да не лијечи дјецу по селу од сугреба и урока. *Мат.* Сузе су јој зауставиле говор. *Торб.* **2.** *задржати, управити (поглед, пажњу, мисао и сл.).* — Матинић је . . . каткад зауставио поглед на пјевачу и пјевачици. *Кос.* Он . . . виде . . . да је зауставила очи на некоме из њега. *Чипл.*

Изр. ~ дах *прекинути дисање, утишати се у највећој мери.*

~ **се 1.** *прекинути покрет, ход, рад, стати, застати.* — Тамо се вријеме заустављало на улазу. *Коз. Ј.* [Часовници] још раде, док су се неки ненавијени већ зауставили. *Андр. И.* **2. а.** *задржати се на чему (погледом, пажњом, мишљу и сл.).* — Не знаш где пре да се зауставиш оком и погледом. *Срем.* Гадили су ми се његови . . . погледи, који су се знали строго . . . зауставити на мени. *Козарч.* **б.** *обратити пажњу на што, рећи нешто више о чему.* — С. Вуловић . . . заустављао се и на његовим прозним радовима. *Скерл.* Ту има толико вриједног . . . да је потребно зауставити се код те књиге. *Марј. М.*

Изр. не ~ни пред чим *бити спреман на све.*

заўставка ж индив. *препрека, забрана.* — Јавно мишљење, опће мишљење, увијек практицира неке суспензије, заустављке. *Уј.*

заўстављање с *гл. им. од заустављати (се).*

заўстављати, -ā̄м *несврш. и уч. према зауставити.*

~ **се** *несврш. и уч. према зауставити се.*

заустàвљач, -áча м *онај који заустављ. Бен. Рј.*

заўстављеност, -ости ж *стање онога што је заустављено.* — [Те мане] у књизи . . . увек значе обарање вредности и поломљену заустављеност у лету. *Михиз.*

заустављйвати се, -àвљујем се несврш. и уч. необ. *успоравати.* — Није прошао час, и влак се заустављивао, најпослије зауставио. *Цес. А.*

зā̀устāвиј, -ā, -ō *који нешто заустављ, спречава.* — Зауставни бод клизањем . . . је зауставни бод против напада на бок. *Мач.*

заустéгнути, заўстēгнēм сврш. *устегнути, суспрегнути, задржати у себи.* — Тад одједном излети јој у грудима заустегнути одихај. *Кум.*

заустéзати, заўстēжēм несврш. *устезати, суспрезати, задржавати. Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Ја седох близу Милана. Ох, колико сам га имала питати, а он се није заустезао одговарати. *М 1867.*

заўстити, зàўстӣм (трп. прид. зàўшћен) сврш. *отворити уста (да се што рече), покушати рећи, хтети или почети говорити (а не изрећи).* — Обоје покушаше неколико пута нешто да кажу, али би само заустили и опет шутке, пажљиво . . . гледаху чудно с осмијесима. *Л-К.* Фра Грго заусти нешто о свом позиву и о њеној души, али га Вели-паша прекиде и плану. *Андр. И.*

зàуфāно прил. покр. *поуздано, сигурно.* — Не могу овчас зауфано рећи. *Креш.*

зā̀ухāр прил. = зауар. — И гозба ти заухар била. *М-И.* Ваља извалити који пањ, искрчити који педаљ, знаш, све је заухар. *Куш.*

зā̀ухāран, -рна, -рно = зауваран.

зā̀ухāрно прил. = зауварно.

заўчати *в. захучати.*

заўчити, зàучӣм сврш. *почети певати с мунаре (о хоџи или мујезину).* — Таман хоџа . . . да на џамији заучи сабу . . . кад угледа где . . . улазе на капију. *Нен. М.* Зарудјела зора на истоку, и мујезин заучи с мунаре. *Ботић.*

зā̀ўш м *заокрет, окретање лађе (кад је водена струја заокрене).* — Отишла лађа на зауш. Ухватио зауш лађу. *Вук Рј.*

зàушак, -шка м **1.** *ушна жлезда. Р-К Реч.* **2.** *заушница, шамар. Вук Рј.*

зàушити, -ӣм сврш. *дати заушницу, ћушити, ошамарити.* — Ја вам не бих таким начином заушио ни онога који је од јучер настао. *В 1885.* Шта те је заушило? — упита Мркан пригушено. *Кал.*

зàушити се, -ӣ се сврш. *окренути се (о лађи кад пловећи уз воду оде на зауш, занесе је струја). Вук Рј.*

зàушке, -шāкā ж мн. мед. *запаљење заушних жлезда*; исп. заушници, заушњаци (2).

заўшљивити, -ӣм сврш. *пренети на некога уши, ваши.* — Ти се бојиш . . . да сам те заушљивио. *Кол.*

~ **се** *добити уши, ваши.*

зàушнӣ, -ā, -ō *који је иза ушију*: заушне жлезде.

зàушница ж **1.** *ударац руком, шаком по лицу (или иза ушију), ћушка, шамар.* — Прилијепио ми страшну, врућу заушницу! *Матош.* Пришио [би му] такву заушницу, без обзира на свечан скуп. *Чипл.* **2.** мн. мед. покр. *заушке.* — Станица је имала заушнице. *Лоп.*

зàушњӣци, -ӣкā м мн. мед. *заушке. Вук Рј.*

зàушњāци, -ā̄кā м мн. **1.** *место на врату иза ушију.* — Рајко и Станко . . . запушили ухо па певају да се црвене заушњаци. *Шапч.* Лице му се растезало као мрежа, и заушњаци му скакали, мљацкаше брзо. *Кос.* **2.** мед. *заушке.* — Нисам хтела да и моје дете добије заушњаке. *Петр. В.*

заýштити, -ӣм сврш. индив. *навалити, окренути.* — Шта пута заушти мећава! *Шапч.*

заушћńвати, заýшћујēм *несврш. и уч. према заустити.*

зафал- *в. захвал-.*

зафијýкати, -ӣјўчēм и **зафијўкати,** -ӣјучēм сврш. *почети фијукати, произвести фијук.*

зафијýкнути, -ӣјўкнēм и **зафијўкнути,** -ӣјукнēм сврш. *фијукнути.* — Издалека би ми таковом приликом зафијукнула као фуњкалица. *Шен.* Камен . . . зафијукну поред уха. *Пол. 1959.*

зафиљáшити, -ӣљāшӣм сврш. индив. *в. зафитиљити.* — Брк зафиљашио и очима укротио. *Берт.*

зафитńљити, -ӣтӣљӣм сврш. *увернути, зашиљити (бркове) као фитиљ.* — Један . . . има зафитиљени брк. *Крл.*

зафиђýкати, -ā̄м сврш. *почети фиђукати, произвести фиђук.*

зафńштати, -тӣм сврш. *почети фиштати.*

зàфрāтрити, -ӣм сврш. *начинити фратром, произвести, посветити за фратра.* — Сутрадан [му] у цркви рекоше да ће га тога јутра бискуп зафратрити. *Мат.*

~ **се** *постати фратар.* — Матавуљ је у Бакоњи, и када се овај зафратрио, видео човека из народа. *Глиг.*

зàфрӣг и зáфриг м тал. варв. *запршка.* — Мијешала [је] по њој окренутим држалом као да зафриг мијеша у лонцу. *Крл.*

зàфригати, -ā̄м сврш. варв. *запржити.*

зафркáвање с *гл. им. од зафркавати (се).*

зафркáвати, -рк̄āвā̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према зафркати.* **2.** фиг. вулг. *терати с неким шегу, шалити се подвалујући, збијати шале на чији рачун.* — Иако је капрал у цивилу тимарио волове, ипак је коначно схватио да га зафркавају. *Јонке.* Шта радите? — пита их [војнике] Станко. — »Зафркавамо« бугарске стрелце. *Јак.*

~ **се** *уз. повр.* вулг. *шалити се подвалујући један другом, шегачити се.*

зàфр̄кāнōст, -ости ж индив. *збрка, запетљаност.* — Милија ми је која припроста, народна, од цијеле филозофске зафрканости. *Маж. Ф.*

зафркàнција ж вулг. *зафркавање, подсмевање.* — Досадио му је већ тај објект зафрканције. *Божић.*

зафр̄кати[1], зàфр̄чēм сврш. покр. *увернути, зашиљити (бркове); завити (цигарету).* — Глас му је . . . подрхтавао скупа са дебелим, у кокетно трократни увојчић зафрканим брчићима. *Бал.* Осјећао [је] да нема толико снаге ни да зафрче цигарету. *Јонке.*

зафр̄кати[2], зàфр̄чēм сврш. оном. *почети фркати, произвести фркање.* — Баш [ми] мило кад који коњ . . . зафрче. *Ад.* фиг. Свакога момента зазиремо од куршума, што одбијени од земље, зафрчу изнад наших глава. *Јак.*

зафр̄кāч, -áча м вулг. *онај који радо зафркава, подвальује, подваљивач. Бен. Рј.*

зафр̄кнути, зàфр̄кнēм и **зàфркнути**[1], -нēм сврш. покр. *узвинути, савити.* — Зафркнут јој је нос увис. *Вел.* Брк био просијед, и то десни зафркнут и уфитиљен. *Кол.*

зàфркнути[2], -нēм сврш. вулг. *подвалити (некоме), намагарчити (кога).*

~ **се** вулг. *преварити се, погрешити на своју штету.*

зафр̄лати, зàфр̄љā̄м и **зафрљáчити,** -р̄љāчӣм сврш. тур. *одбацити нешто далеко од себе. Бен. Рј.*

зафр̄штати, -тӣм сврш. оном. *почети фрштати.* — Синан изађе из колибе, зафршта обућом по пијеску. *Сиј.*

зàфтија м тур. *в. заптија.* — Неки су предлагали да би требало тужити па да га зафтије одведу у затвор. *Ћор.*

зàфурити, -ӣм сврш. *запарити.*

~ **се** *запарити се;* фиг. *зајапурити се.* — Кад дође поглавити, повикне биљежник зафурен начелнику. *Кос.*

зàфуђкати, -ā̄м и **зафýђкати,** зàфўђкā̄м сврш. *почети фуђкати, произвести фуђкање.*

зàхајкати, -ā̄м сврш. *почети хајку, потерати у хајци.* — Све под барјак салетјели Турци што им може захајкат хајдука. *Март.*

захалàбучити, -ӣм сврш. *почети халабучити.*

захалàкати, -ā̄м и **захалáкати,** -àлā̄чēм сврш. *почети халакати.*

зā̀хара ж покр. *бела тврда бомбона умотана у папир.* — А кад ћеш нас послужити захарама? *Војн.*

зàхашати, -ā̄м сврш. *одрећи, занијекати; сакрити, прикрити.* — Истина је, мој честити царе, ништа тебе захашати неће. *НП Вук.*

зàхвала ж *захвалност.* — То би њему од Срба захвала за заслугу што је урадио. *НП Вук.* Сви моји ратници захвале су нашли у гробљишту влажном. *Бој.*

зàхвалан, -лна, -лно **1.** *који је пун захвалности, у коме се огледа захвалност.* — Час упираше дрзовите очи у Подгорскога, час захвалне у грофицу. *Ков. А.* Желећи да видим око себе само . . . захвална лица, ја сам заборављао на себе. *Козарч.* **2.** *који даје добре резултате, погодан, подесан, згодан.* — За ваш студиј . . . ви имате у нашем заводу захвалан објект. *Новак.* Захвалан предмет . . . истраживања . . . треба да буду проблеми словенске симбиозе са . . . Мађарима. *ЛМС 1949.* **3.** (одр.) *који се чини из захвалности.* — Приноси жртву захвалну. *Дан.*

Изр. у захвално име песн. *у знак захвалности.* — Избави се јунак из тамнице, па му Мујо у захвално име обећао сестру Анђелију. *Ботић.*

захвáлити (се), зàхвāлӣм (се) сврш. **1.** *одати, исказати, изразити захвалност.* — Захвалим господи на тој изјави. *Шен.* Старац се захвали доброме Хлапићу. *Брл.* Дјевојка би му понудила чашу млијека . . . он би се насмијао, попио и захвалио. *Тип.* **2.** *признати као узрок чега, одати признање.* — Ономе коцкару има да захвали ову посету. *Мил. В.* Увиђао [је] да мора само своме владању захвалити што се провлачи кроз школе. *Ивак.* **3.** *дати оставку, одрећи се* (*чега*). — На крају прве године . . . јавни бележник . . . морао [је] . . . да захвали на послу. *Сек.* Захвалио се 1945. на професури. *Ант. 1.* **4.** (само са *се*) **а.** *похвалити се.* — Захвали се жути лимун на мору: данас нема ништа љепше од мене. *НП Вук.* **б.** *зарећи се* (*на нешто*). — Док испаде турско момче младо, којено се захвалило било да ће узет Алексића главу. *НП Вук.*

зàхвāлница ж **1. а.** *речи захвалности.* — Најсвечанији час код стола била би Јурјева захвалница оцу и учитељима. *Новак.* **б.** *писмена изјава захвалности.* — Повереник који распрода 10.000 марака . . . добиће лепо израђену захвалницу. *БК 1906.* **2.** (у атрибутској служби) *захвалан, захвалнички.* — Осетила сам на челу две топле сузе захвалнице. *Цар М.* Жупник . . . изможи с народом молитве захвалнице. *Гор.*

зàхвāлничкӣ, -ā, -ō *који се односи на захвалнице; којим се исказује захвалност, захвалан* (*3*). — Јесте красан помен био, захвалничке, чисте сузе од слатке сам туге пио. *Ил.*

зàхвāлно прил. *са захвалношћу.* — Ја бих их [песничке слике], штавише, врло радо и захвално примио. *Нед.*

захвáлнōст, -ости ж *осећање признања за учињено добро.* — Сузе му ударише на очи, сузе захвалности кад виде снуждена дечија лица око себе. *Вес.* Да вам засвједочим своју захвалност на вашој вјерности. *Креш.*

захвáљати, зàхвāљāм несврш. покр. *в. захваљивати.* — Захваљам ти, поштена старино, за велико твоје усрдије. *Њег.*

захваљúвāње с *гл. им. од захваљивати* (*се*).

захваљúвати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према захвалити* (*се*).

зàхвāљујӯћи прил. *уз помоћ, посредством.* — Захваљујући иронији, човек може доћи до сазнања . . . да скоро ништа није за презирање. *СКГ 1937.* Данас, захваљујући усавршеној ратној техници, могу [се] непријатељи с успјехом раскомадати. *Јонке.*

зàхвāт м **1. а.** *покрет којим се нешто захвата, захватање.* — Осамдесетак кокошију отимље се за зрна кукуруза што их жена ситним захватима из лонца . . . баца међу њих. *Кал.* **б.** фиг. *улажење, задирање, проницање у неки проблем.* — Оно што се збива у тим догађајима импресионира . . . снажним захватима у психу учесника у драматици тих збивања. *Глиг.* Из поштовања према хисторији не би нипошто прескочила . . . његов захват у обитељску повијест. *Адум.* **2. а.** *простор који може нечим да се захвати:* ~ крила, ~ руку. **б.** *обим, опсег.* — [Крлежина књига] је дело опсежно и од широкога захвата. *Богдан.* Та богата етнографска грађа даје збиркама сестара Јанковић шири захват и већи значај. *Пол. 1950.* **3.** *домашај, досег, удар.* — То бјеше повод што су пиквиковци дошли под захват закона. *Креш.* **4.** *чин, дело, потхват, потез; операција.* — Жупанчић је активно помогао покољење млађих словенских интелектуалаца, које је . . . спремало револуционаран захват за ослобођење од Аустрије. *Бар.* Неизбјежан је кируршки захват. *Сим.* Немачка команда на Балкану . . . покушавала је . . . да крупним војним захватима разбије главнину партизанских снага. *Марј. Ј.*

зàхвата ж **1.** *земља коју сусед од суседа захвати* (*заоре*). *Вук Рј.* **2.** *ливада или њива настала на крчевини.* — Сваки . . . је крчио око своје куће колико му је било потребно за захвате за сено и за њиве. *Ђорђ.* **3.** *количина рибе која се мрежом уједанпут улови. Бак. Реч.*

зàхватање с *гл. им. од захватати* (*се*).

зàхватати, -āм = захваћати *несврш. и уч. према захватити.*

~ **се** = захваћати се *несврш. и уч. према захватити се.*

захва̀та̄ч, -а́ча м *оно чиме се захвата, квачило. Бен. Рј.*

за̀хватити, -ӣм сврш. **1. а.** *узети судом, кашиком, жлицом, руком неку количину чега (воде, јела и др.), загребити, захитити.* — На земљу ступисмо ту и захватимо тад воде. *М-И.* Никад не захвати двапут с истог врела. *Дуч.* фиг. *уђи, задрети у неки проблем, узети за предмет испитивања, проучавања, обрадити.* — Писац је енергично . . . захватио у »пуни живот« нашега народа. *БК 1906.* Да захватим у терминологију критичке филозофије. *Ант. 1.* **б.** *снажно или брзо стати вршити неку радњу (завеслати, појурити и сл.).* — Па се весла млађан латим, па полегнем, па захватим. *Радич.* Срдито му коњиц захватио — сви за њиме — коњи се слегоше. *Радич.* **в.** *отпити, прогутати (течност, текућину);* ухватити, *узети (даха).* — Прихвати плоску, потеже и добрано захвати. *Мул.* Нагло застане да захвати даха. *Бен.* **2.** *чврсто, снажно ухватити, згрpreбити, дочепати.* — Не дам! — врисне она бијесно, огледавајући се што да руком захвати. *Бен.* Наглим покретом руке . . . захвати лопту. *Ват.* фиг. Он се стара да захвати политичку власт над народом, организује војску и полицију. *Марк. Св.* **3. а.** *заузети, покрити, испунити (површину, простор);* раширити се по чему. — Легне на ћилим, који се простре и захвати половину собе. *Шапч.* Сељачки устанци нису захватили читаву земљу. *ОП 2.* **б.** *обузети, овладати.* — Тада га захватила силна жалост. *Леск. Ј.* Захватио је [смех] целу, па се вије и грца. *Рист.* **в.** *обухватити, опколити.* — Други се ено веру . . . кроз шуму . . . да захвате ове с леђа. *Мул.* **г.** *дохватити, повући.* — На улици га захвати људска бујица, њен покрет. *Ћос. Б.* **4.** *закачити, окрзнути.* — Обори [га] на земљу и прескочи преко њега, захвативши га по челу тврдим опанком. *Мил. В.* фиг. Пао је у јарост и напао бригадира страшним речима, а узгред је захватио и председника. *Чипл.* **5. а.** *добити, зарадити, ухватити.* — Ковач вреба не би ли што захватио. *Бен.* Колико захвати у мјесецу? Како када. *Вил.* **б.** *ухватити, добити (болест).* — Ако останеш вазда у дућану, убиће те мемла . . . па ћеш захватит сушицу. *Ћор.*

Изр. ~ оком *сагледати, догледати.*

~ **се 1.** уз. повр. *дохватити се, згрabити се међусобно.* — Скочише један на другога, спремни да се захвате. *Бен.* **2.** *дохватити се, стићи до.* — Мирис је . . . прошао испред куће, захватио се вршака траве. *Мих.*

захва̀тљив, -а, -о *који се може захватити.* — фиг. У разумијевању и интерпретацији потпуније [је] захватљив него у сваком освјешћивању и схваћању. *Ант. 1.*

за̀хваћање с *гл. им. од захваћати.*

за̀хваћати, -а̄м несврш. и уч. = захватати.

~ **се** = захватати се.

захеће́мити се, -ѐћи́мим се сврш. *постати хећим, лекар.* — На 11. јануара дође . . . да је фра Лука Дафинић, хећим (у зао час га се захећимио). *Андр. И.*

заха́љити, -ӣм сврш. покр. *зашкиљити.* — А Бикан сада, под брашњавим трепавицама, захиљио негдје у полупразне полице. *Божић.*

заха́рити, -ӣм сврш. покр. **1.** *закржљати.* — Јунчић вам је посве захирио. *Ков. А.* Племићу . . . није у трговини кукурузом захирила племићка свијест. *Новак.* **2.** *постати хировит, ћудљив, узјогунити се.* — Жена му Јока, за највеће гужве и посла, најрадије ће захирити и ударити у пркос. *Маш.*

за̀хитање с *гл. им. од захитати.*

за̀хитати, -а̄м *несврш. и уч. према захитити.*

захѝта̄ч, -а́ча м *в. исполац. Р-К Реч.*

за̀хитити, -ӣм сврш. **1.** *згрabити, захватити.* — Да ти више не смију дјевојке доходити до твојих потока да би воде с миром захитиле. *Ботић.* Захити шаком хладне водице. *Јакш. Ђ.* **2.** покр. *забацити, затурити.* — Капу захитио у затиљак и пјева. *Ивак.*

захихо̀тати (се), -ѝхоћем (се) сврш. *закикотати (се).* — Захихоташе сватови. *Кол.*

за̀хладак, -атка м *хлад, хладовина.* — Увелико превалило подне. И тек што се осетио први захладак, већ се помолише из авлије и момчад и цуре. *Шапч.* Кад стигоше до хајдучке чесме, а ту благодат. Оно неколико дрва начинило захладак. *Вукић.*

захла́дити, за̀хлā̀дӣм сврш. **1.** безл. *постати хладније, свежије.* — Пред ноћ . . . захлади. *Вук Рј.* Захладило мало, па коњи поигравају под нама. *Вес.* **2.** *учинити хладнијим, охладити, расхладити.* — Босна му под ногама да захлади вечеру. *Мул.* И захлади му чело својим крилима као каквом махалицом. *Креш.*

за̀хладица ж *хладовина, захладак.* — Три коњара из села Беглука чекали вечерњу захладицу да опет протрче ливадама. *Шимун.*

захла̀дњети, -дње̄м, ијек. захла̀ђњети, сврш. **1.** безл. *захладити.* — За време миолитско у Италији је . . . било захладнело. *Жуј.* Ојача вјетар и захладње. *Лал.* **2.** индив. *озепсти.* — Мало сам захладнео. Требао сам већ бити код куће. Ово је, брате, крај октобра. *Ком.*

захлáднити, зàхлāднīм сврш. *учинити хладним. Прав.*

захладњéње с *гл. им. од захладнети, захладнити и захладњети.*

захлàдњети, -днīм, ек. захлàднети.

захладњúвати, -àдњујēм *несврш. и уч. према захладнети, захладнити и захладњети.*

зàхлāђе и **зáхлаће** с **1.** *место где је хладовина).* — Замакне с Ибром у захлаће кано да је у бусију пао. *Ботић.* У захлаћу плàндовала је марва. *Тип.* **2.** *хладовина.* — И паде ноћ и донесе захлаће. *Кош.*

захлаћéње с *долазак, наступ хладнијег времена.*

захлаћúвāње с *гл. им. од захлаћивати.*

захлаћúвати, -àћујēм *несврш. и уч. према захладити.*

зàхлапити и **захлáпити,** -īм сврш. покр. **1.** *захватити, дохватити.* — Нијеси ти тада захлапио малога »каноника« него равно мене. *Ков. А.* **2.** *опколити па потврати.* — Пређе наше благо преко међе, а Турци захлапе да ће одагнати. *В 1885.*

зàхлебити, -īм, ијек. зàхљебити, сврш. покр. *снабдети храном, нахранити.* — Пропустио кроз крушачу торбицу кукурузних клипова да би живину захлебио. *Рад. Д.*

~ **се** *повр.* — Ред је, мајковићу, и сељак да се захлеби. *Рад. Д.*

зàхликнути се, -нēм се сврш. покр. *пригушити се, загушити се, загрцнути се.* — Ипак му се чинило да чује некакво шуштање . . . и захликнуто дисање онако као кад чељаде у воду ступа. *Ђал.*

захликтáвати се, -йктāвām се *несврш. и уч. према захликнути се.*

зàхлипци, -пāкā м мн. покр. *заушке, заушњаци.* — Већ неколико дјеце од страха добило [је] захлипке. *Јонке.*

зàхљебити, -īм, ек. зàхлебити.

захмеди́ја ж тур. покр. *награда за рад.* — Добро Трифку захмедију плати, подај њему мацарију жуту. *НП Херм.*

зàхмет м тур. покр. *труд, мука.*

Изр. ~ ти је *потруди се, молим те.* — Ефендија, ефендија, захмет ти је! — заустављала би га каква баба насред чаршије. *Ђор.*

зáход м **1. а.** *залазак; запад, западна страна.* — Сунце је било на заходу. *О-А.* Кад се наже сунце ниско над заходом, девојке покупише рубине. *Ранк.* **б.** фиг. *крај, свршетак.* — Тамнио је девет годин' дана. Кад девета на заходу била . . . *НПХ.* **2.** *нужник, клозет.* — Соба ћоравог слуге . . . стиснута је . . . између кухиње и захода. *Пав.* Као клисура мрачно двориште . . . се на дну завршавало оронулом зградом општег захода. *Ћос. Б.*

Изр. из захода *заобилазно;* то ми је на заходу покр. *то ми је изван пута, далеко ми је.*

зáходан, -дна, -дно **1.** *заобилазан.* — На овај заходан пут грофа Орурка највише [је] навратио хајдук Вељко. *Вук.* Не би згорег било да им се то јави . . . Истина, јавиће им се и званично, али је то врло заходан пут. *Ком.* **2.** (само одр.) *који заходи, залази, који је на заходу, западу, западни.* — Три јаблана . . . ту се висе, те сунца заходног руменилом сја вршак им се. *Марк. Ф.* Негдје шева пјева при заходном зраку. *Шант.*

зáходба ж нар. песн. *захођење.* — Заход' коња, нејаки Матија, да ја теби стојим на биљегу. — Није тако, Куно Хасан-аго, твој је мејдан, твоја и заходба. *НП Вук.*

зàходити, зàходīм несврш. **1. а.** *залазити, западати (о Сунцу, Месецу).* — Сунце сада поносито, тихо . . . за горицу злаћано заходи. *Радич.* Хоћа је приповиједао о Сунцу, како грије, исходи и заходи. *О-А.* **б.** *обилазити.* — Батаљон . . . је, за време док су други заходили великим луковима, ишао много спорије. *Лаз. М.* Да . . . о том прозборим . . . правим ли путем ходамо или можда странпутицом заходимо. *Кур.* **2.** нар. песн. *водити коња пре напада на противника у двобоју, на мегдану.* В. пр. уз заходба.

Изр. заходи ми се покр. *заобилазно ми је;* трудна заходити *затруднети. Вук Рј.*

зáходица ж индив. *странпутица.* — Он је, синко, путе опходио . . . мотао се заходицом сваком. *Кур.*

зáходно прил. *заобилазно; снеруке.* — Путем је много заходније. *В 1885.*

зáходскй, -ā, -ō *који се односи на заход* (*2*); ~ јама.

Изр. ~ телеграми вулг. *алармантне вести.*

зàхоћēње и **захòђēње** с *гл. им. од заходити.*

захòрити (**се**) *в. заорити* (*се*).

захохòтати (**се**), -òхоћēм (се) сврш. *почети* (*се*) *хохотати.*

захрáмати, зàхрāмљēм сврш. *почети храмати.*

захрáнити, зàхрāнīм сврш. *нахранити кога* (*да не умре од глади*). — Два голуба. Један са сломљеним крилом, клонуо; један здрав с пуном гушом, вољан да га захрани. *Лаз. Л.* Држави мора бити . . . Али немам! Треба ову сиротињу захранити! *Вес.*

~ се *прехранити се, спасти се од глади.* — Дај да је [пројој] раздамо народу нека се захрани сад у овој невољи. *Вук.* [Љубиша] је умро у сиротињи, не оставив за собом . . . ни онолико колико је требало да му се удовица и деца могу хлебом **захранити**. *БК 1906.*

захрањи́ва̏ње с *гл. им. од захрањивати (се).*

захрањи́вати, -а̀њујём *несврш. и уч. према захранити.*

~ се *несврш. и уч. према захранити се.*

захрепѐтати, -ѐпећём сврш. покр. *почети хрепетати.*

захри́пати, за̀хрӣпам и за̀хрӣпљем сврш. *почети хрипати.*

захри́пити, -ӣм и **захрӣпта̀ти,** за̀хрипћем сврш. *в. захрипати.*

захр́кати, за̀хр̄чем сврш. *почети хркати.*

захро̀пити, за̀хропӣм сврш. *почети хропити; проговорити дубоким промуклим гласом.*

за̀хроптати, за̀хропћем сврш. *почети хроптати.*

за̀хрскати, -а̄м сврш. *почети хрскати.*

за̀хрумити, -ӣм сврш. покр. *промрмљати.* — Само је нешто неразумљиво захрумила. *Ков. А.*

за̀хрупити, -ӣм сврш. *залупити.* — Портир Бошко захрупи и закључа им врата пред самим носом. *Маш.*

за́хтев, ијек. за́хтјев, м *оно што неко тражи, тражење, оно што се изискује; оно што нешто налаже, жеља у категоричком облику.* — Он је удављен по захтеву Милошеву. *Прод.* Био је то напросто захтјев (постулат) ћудоредне свијести. *Баз.*

за́хтеван, -вна, -вно, ијек. за́хтјеван *који захтева, који се односи на захтев.* — Очи јој заискре захтјевном молбеношћу. *Божић.*

захте́ва̏ње, ијек. захтијева̏ње, с *гл. им. од захтевати.*

захте́вати, за̀хтӗвам, ијек. захтијева̀ти *несврш. и уч. према захтети.*

за̀хтети, -ӗм и -еднӗм, ијек. за̀хтјети, сврш. *изразити жељу да буде онако како се хоће, затражити, заискати.* — Одлази од њега кад то захте његова срећа. *Уск.* Доцније човек је захтео да осваја, зажелео је да буде вољен. *Јанк.*

захтијева̏ње, ек. захте́ва̏ње.

захтијева̀ти, за̀хтијевам, ек. захте́вати.

за́хтјев, ек. за́хтев.

за́хтјеван, -вна, -вно, ек. за́хтеван.

за̀хтјети, -тијём и -тједнӗм, ек. за̀хтети.

заху́јати, -јӣм сврш. *почети хујати.*

за̀хук м *почетак хукања, први хук; замах, залет.* — Окрзне га срх неодлучности, а онда у захуку смјелости срне на њега заражљив осјећај да он више нема ништа одлучивати. *Цес. А.*

захука́ва̏ње с *гл. им. од захукавати (се).*

захука́вати, -у̑кавам *несврш. и уч. према захукати.*

~ се *несврш. и уч. према захукати се.*

заху́кати, за̀хӯчем сврш. **1.** *почети хукати.* **2.** *хучући паром из уста или чим другим замаглити што, захукнути.* — Плачем сам у својој соби, блиједо се смијешећи у мраку кроз маглом захукана прозорска стакла. *Козарч.*

~ се 1. *поћи са хуком; задихати се.* — Па се захукао гором, не знајући ни куд иде ни шта ради. *Вес.* **2.** фиг. *узети маха, захуктати се.* — Несрећа, кад се захука, не зна шта је доста. *Змај.* **3.** *заруменети се, прелити, прекрити (чим провидним).* — Захукана у образима слабом ружичастом бојом. *Леск. Ј.*

захука́ва̏ње с *гл. им. од захукивати (се).*

захука́вати (се), -у̑кујем (се) *несврш. и уч. према захукати се.*

заху́кнути, за̀хӯкнем сврш. **1.** *хукнути.* — Сухо лишће на земљи шушкало чудесно . . . дубље у шуми захукнула сова. *Кол.* **2.** *захукати (2).* — По захукнутим и орошеним прозорима осећало се да су све те просторије препуне загрејаног света. *Андр. И.*

~ се *превући се маглом или влагом, замаглити се; овлажити се.* — Одмах се прозори захукнуше. *Андр. И.*

захуктава̀ти се, -у̑ктавам се *несврш. и уч. према захуктати се.*

за̏хуктало прил. = захуктано *са хуком, са захукталошћу.*

за̏хуктало́ст и заху̏кталост, -ости ж = захуктаност *стање онога који се захуктао и онога што се захуктало, журба.* — Крлежа [се] у прози ослобађа младеначке захуктало сти површног публицизма и храпавости. *Матк.*

за̏хуктан, -а, -о *који је у пуном замаху, бујан.* — Наш рад, ма како интензиван и захуктан, не вреди ништа ако није сагласан с моралним добром. *Јов. С.*

за̏хуктано прил. = захуктало. — Композиција . . . захуктано улете у станицу. *Јак.*

за̏хуктано́ст, -ости ж = захукталост. — Са свом том захуктаношћу опет испада . . . више кукавно него страшно. *Десн.*

захукта́ње с *в. захукталост.* — Остављене саме себи, оне [страсти] немају

другог циља него да терају све даље и даље упропашћујући у том захуктању и саму нашу личност. *Јов. С.*

захȕктати, зàхукћём (аор. 2. и 3. л. зàхуктā; р. прид. зàхуктао, -ала) сврш. *почети хуктати.*

~ **се** *почети са хуктањем; нагло поћи, залетети се.* — Послови који се захукташе за живота Вучетина нису се гранали, али се нису ни зауставили. *Марк. М.*

захȕктити се, -ȉм се сврш. *в. захуктати се. Вук Рј.*

захȕлити, зàхȕлӣм сврш. *почети хулити.*

захȕпити, -ијём и -ȉм сврш. покр. *в. завапити.* — Захупит ће стари Турчин: — Јоване, ето бега из Петошеваца! *Павл.*

захȕчати, -чȉм сврш. *почети хучати.*

зàхушкати, -ā̀м сврш. *почети, стати хушкати.*

зацàклити, -ȉм сврш. **а.** *почети цаклити, почети сијати као стакло.* — С вечери северњача не зацакли стакласто и ледено, већ . . . блиста топлије и мирно. *Рад. Д.* **б.** *ужагрити (очима), добити сјај у очима.* — Зацаклио очима, те и он кресну »Живио!« *Павл.*

~ **се** *добити сјај стакла, засијати (се).* — Анки се од драгости зацаклиле очи. *Михољ.* Човјек . . . трепће очима, у њима се зацаклиле сузе. *Сиј.*

зацàктати, зàцакћём сврш. *почети цактати (о пушци и др.).*

зацангàрати, -ā̀м сврш. оном. *почети цангарати (одавати звук »цан-цан«).*

зàцапкати, зàцапћём сврш. *почети цапкати, поћи одајући звук »цап-цап«.* — Мајшући новинама . . . зацапкају старци плочником. *Крањч. Стј.*

зàцаревати, -ујём сврш. *в. зацарити.* — фиг. Упорно се борио и упињао да умјесто суза осмијех зацарује на мојим образима. *Јел.*

зацарȉвати, -àрујём *несврш. и уч. према зацарити.*

~ **се** *несврш. и уч. према зацарити се.*

зàцарити, -ȉм сврш. **1.** *прогласити (кога) за цара.* — Гдје враг црни зацари ђавола међу оном шаком зликоваца, те нам даде оволико посла. *Њег.* **2.** *завладати, узети врховну власт, загосподарити.* — фиг. Ватра опет зацмиље. Мрак зацари. *Божић.*

~ **се 1.** *прогласити се за цара, постати цар.* — Али је зато . . . баш у њиховој власти да се закраље и зацаре. *Вел.* **2.** *овладати, завладати.* — Не дај нам терета изнад наше снаге, да нам се не помрачи сјај твој и да се зло не зацари над нама. *Андр. И.*

зàцвасти, -àтēм сврш. *почети цвасти.*

зацвѐтати, -ā̀м, ијек. зацвијѐтати, сврш. *почети цветати. Бен. Рј.*

зацвȉлети, -лӣм, ијек. зацвȉљети, сврш. *почети цвилети.*

зацвȉлити, -ȉм (ек. и ијек.) сврш. *в. зацвилети и зацвиљети.*

зацвȉљети, -и́лӣм, ек. зацвȉлети.

зацвȉчати, -чȉм сврш. *почети цвичати.*

зацвијѐтати, -ā̀м, ек. зацвѐтати.

зацвокòтати, -òкоћём сврш. *почети цвокотати.*

зацвркȕтати, -ȑкућём сврш. *почети цвркутати.*

зацврȑљити, -ȉм сврш. *почети цврљити.*

зацврчати, -чȉм сврш. *почети цврчати.*

зацéдити, зàцēдӣм, ијек. зацијѐдити, сврш. *в. нацедити.*

зацеђȉвати, -èђујём, ијек. зацјеђȉвати *несврш. и уч. према зацедити.*

зацéлити, зàцēлӣм, ијек. зацијѐлити (трп. прид. зàцēљен) сврш. **1.** *излечити.* — Зацели, утоли ране што љуто пеку! *Мас.* Кога да женим, тко да ми рану зацијели? *Ков. А.* **2.** непрел. *зарасти (о рани).* — Ни једна од тих рана није сасвим зацијељена. *Шов.*

~ **се** *излечити се; зацелити.*

зацéло, ијек. зацијѐло, прил. *заиста, сигурно.* — Драга . . . Али зацело доћи! *Глиш.* Ви идете зацијело к њему. Ви сте од суда? *Шимун.*

зацељȉвање, ијек. зацјељȉвање, с *гл. им. од зацељивати (се).*

зацељȉвати, -èљујём, ијек. зацјељȉвати *несврш. и уч. према зацелити.*

~ **се** *несврш. и уч. према зацелити се.*

зацéнити, зàцēнӣм, ијек. зацијѐнити, сврш. *при продаји тражити, одредити (обично превисоку) цену.* — Одлучио да ће прасе зацијенити десет форинти. *Тур.* Ти си, Петре, тако заценио као да си ти сам у селу. *Срем.*

зацéнити се, зàцēнӣм се и **зацéнути се,** зàцēнēм се сврш. *изгубити дах, загушити се (од плача, од смеха, од кашља).* — Узе дете које се већ заценило од плача. *Дом.* Она се зацени од смијеха. *Вуков.* Старица би се заценула од смијеха. *Креш.*

зацењȉвати[1], -èњујём, ијек. зацјењȉвати *несврш. и уч. према заценити.*

зацењȉвати[2], -èњујём несврш. *изазивати кога да се зацени.* — Шала његова зацењиваше смехом сватове. *Вес.*

~ **се** *несврш. и уч. према заценити се.*

зацéпити, зàцēпӣм, ијек. зацијѐпити, сврш. **1.** *мало поцепати, подерати, почети одвајати један део од неке целине; расцепити.* — Неко зацепио панталоне, неко сукњу.

Сек. **2.** *секиром или којим сличним алатом направити расцеп*; *цепањем накалемити.* — За појас задене калеме племенитог воћа да уз пут зацепи дивљаку. *Петр. В.* **3.** *фиг. тражити премного, превисоку цену за нешто*; *нешто претерано изрећи*; исп. заценити.

зацепљи́ва̄ње, ијек. зацјепљи́ва̄ње, с *гл. им. од* зацепљивати.

зацепљи́вати, -ѐпљујем, ијек. зацјепљи́вати *несврш. и уч. према* зацепити.

зацѐптати и **зацѐптети,** -тӣм, ијек. зацѐптјети, сврш. *почети цептати, цептети, задрхтати, уздрхтати*: ~ као прут.

зацѐптјети, -тӣм, ек. зацѐптети.

зацерѐкати се, -а̄м се сврш. *почети се церекати*; *прснути у смех, закикотати се.*

зацига́нити, -и̏га̄нӣм и **зацѝга̄нчити,** -ӣм сврш. *почети понашати се као Циганин.* — Кад сам му прочитао, зациганчи: дај ми, дај ми; и ја му дадох. *Нен. Љ.*

зацијѐдити, зàциједи̏м, ек. зацѐдити.

зацијѐлити, зàцијелӣм, ек. зацѐлити.

зацијѐло, ек. зацѐло.

зацијѐнити, зàцијенӣм, ек. зацѐнити.

зацијѐпити, зàцијепӣм, ек. зацѐпити.

зацијӯкати, -и̏јӯчем и **зацијӯкати,** -и̏јучем сврш. *почети цијукати.*

зацијӯкнути, -и̏јӯкнем и **зацијӯкнути,** -и̏јукнем сврш. *зацијукати.*

зацѝкати, зàцӣчем и зàцӣка̄м сврш. *почети цикати.*

зацѝкнути, зàцӣкнем сврш. *цикнути.*

зацикѐтати, -и̏коћем сврш. *почети цикотати, кикотати.* — Наједаред закликташе и зацикоташе девојке . . . — Јоле! — Гле Јола! *Ад.*

зацѝктати, зàцикћем сврш. *почети цикатати.*

зацилѝгати, -а̄м сврш. оном. *почети цилигати, одавати звук »цили-цили«.*

зацили́кати, -и̏лӣчем сврш. оном. *почети циликати.*

зацили́кнути, -и̏лӣкнем сврш. *испустити један цилик.* — Уто зациликне звоно са дрвеног торња. *Ков. А.*

зацили́ктати, -а̄м и -и̏ликћем сврш. оном. *почети циликтати.*

зацилѝнкати, -а̄м сврш. оном. *почети цилинкати.* — Звонце је поновно зацилинкало у ходнику. *Мар.*

зàцимати, -а̄м сврш. *почети цимати.*

зàциндати и **зацѝндрати,** -а̄м сврш. оном. *почети цинд(р)ати.*

зàцинкати, -а̄м сврш. оном. *почети цинкати,* (*почети одавати звуке »цин-цин«*).

зацѝпити се, зàцӣпӣм се сврш. *запањити се, задивити се*; *занети се.* — И млади Рибар заципљен је гледо безлична лица, обнажене груди. *Ил.* Она ме није спазила, јер је заципљена гледала у прозор оног момка. *Шант.*

зацѝчати, -чӣм сврш. *почети цичати.*

зацјеђи́вати, -ѐђујем, ек. зацеђи́вати.

зацјељи́ва̄ње, ек. зацељи́ва̄ње.

зацјељи́вати, -ѐљујем, ек. зацељи́вати.

зацјењи́вати, -ѐњујем, ек. зацењи́вати.

зацјепљи́ва̄ње, ек. зацепљи́ва̄ње.

зацјепљи́вати, -ѐпљујем, ек. зацепљи́вати.

зàцмиздрити, -ӣм сврш. *почети цмиздрити.*

зацми́лети, -лӣм, ијек. зацми́љети, сврш. *почети цмилети.*

зацми́љети, -и̏лӣм, ек. зацми́лети.

зацмо́кати, зàцмо̄чем сврш. оном. *почети цмокати, одавати звук »цмок«.*

зàцмољити, -ӣм сврш. *почети цмољити, зацмиздрити.*

зàцмурити, -ӣм сврш. *почети цмурити, пиштати.* — Иво накупи суварака, па стаде да ложи огањ. Влажна шума зацмури; осјетио се оштар мирис кадуље. *Ћип.*

зацокѐтати, -о̀коћем сврш. *почети цокотати.*

зàцо̄па̄нӧст, -ости ж **1.** *стање онога који је зацопан.* **2.** *тупоглавост. Деан. Рј.*

зацо́пати се, зàцо̄па̄м се сврш. *претерано се жалубити.* — Зацопат ћеш се у њу младићки глупаво. *Сим.* Па каква је то девојка? . . . Зацопала се у разбојника! *Ранк.*

зацо̀прати, -а̄м сврш. покр. *в. зачарати.* — Стеван хоће некаквим биљем да дигне једно благо у Банској пећини које је тобож тамо зацопрано. *Прер.*

зацрвѐнети се, -нӣм се, ијек. зацрвѐњети се, сврш. *постати црвен*; *показати се црвен.* — Газда Лака сав се зацрвенео. Из очију му сева ватра. *Вес.* Али се ипак при том зацрвењела. *Трг.*

зацрвѐнити, -рвенӣм (аор. 2. и 3. л. зàцрвенӣ) сврш. *учинити што црвеним.*

зацрвѐњети се, -ѐнӣм се, ек. зацрвѐнети се.

зацр́вити се, зàцр̄вӣм се сврш. *накотити се као црви*; *залећи се, појавити се.*

зацр̀вōљчити, -ӣм сврш. покр. *запрљати. Вук Рј.*

зàцрепнути, -нӗм сврш. покр. *в. зацрпсти. Вук Рј.*

зацрљѐнити се, -рљенӣм се свршр. покр. *в. зацрвенити се.* — Зацрљенио се и усопио већ код седмог окретаја. *Коз. Ј.*

зацр́нети се, -нӣм се, ијек. зацр́њети се, свршр. *постати црн; показати се црним, појавити се у црнини.* — Наједном се на широком Дњепру зацрни чамац. *Шов.* Посагну се да главом не удари у страну, зацрње се на бистру снијегу. *Сиј.*

зацр́нити, зàцр̄нӣм свршр. *учинити црним*; фиг. *ојадити (увити у црно), учинити несрећним.* — Покадгод јато гавранова зацрни снијег. *Мил. В.* Ако зацрнише Србе, не забијелише Хрвата. *Павл.*

Изр. зацрнило (је) *постало је одвећ зло, ужасно, страшно.*

зацрње́ње с *гл. им. од зацрнети, зацрнити и зацрњети*; *црнило.* — Колоидно сребро у већој количини даје зацрњење. *Кем.*

зацр́њети се, -р́нӣм се, ек. зацр́нети се.

зацрња́вати, -р̀њујēм *несврш. и уч. према зацрнити.*

зацр́пити, -ӣм несврш. *в. зацрпсти.*

зацр́псти и **зàцр̄пстн,** зацр́пēм свршр. **1.** *почети црпсти.* **2.** *захватити чим какву течност, текућину.* — Онда зацрпи светим врчем из посуде вина. *Дук.*

зацрта́вање с *гл. им. од зацртавати.*

зацрта́вати, -р̀тāвāм *несврш. и уч. према зацртати.*

зàцртати, -ām свршр. *црталом обележити.* — фиг. То би омогућило и остваривање неких већ зацртаних планова о проширењу туристичких објеката. *ВЛ 1960.*

зàцртњāк м *заглавак у плуга којим се цртало одозго заглављује. Вук Рј.*

зàцукати, -ām свршр. покр. *в. закуцати. Вук Рј.*

зацу́љати, зàцȕљām свршр. покр. *в. зацуљати. Вук Рј.*

~ **се** *повр.*

зàцупкати, -ām свршр. *почети цупкати.*

зацу́рити, -ӣм свршр. *почети цурити.*

зàцурити, -ӣм свршр. *направити цуром, девојком.*

~ **се** *постати цура, девојка.* — Ћукерија је био већ ожењен кад се Ајка зацурила и удала за Пајицу. *Тур.*

зацȕцукати, -ām свршр. покр. *завртети се. Вук Рј.*

зàчāвлити, -ӣм свршр. *чавлима, ексерима, заковати.* — Дворове зачавле да им није приступишта. *Љуб.* Положе у њ [лијес] лешину и зачавле покров. *Гор.*

зачавр̀љати, -ām свршр. = зачеврљати *почети чаврљати.*

зачагр̀љати, -ām свршр. *почети чагрљати.*

зачађа́ва̄ње с *гл. им. од зачађавати.*

зачађа́вати, -àђāвāм = зачађивати *несврш. и уч. према зачађити.*

зачађа́вити, -àђāвӣм и **зàчађавити,** -ӣм свршр. *постати чађав.*

зàчађати, -ām свршр. = зачађити *зачађавити.* — Око зачађала стакла . . . облијеће жућкаста лептирица. *Андр. И.* фиг. Можда има још која искра у . . . зачађалу његову срцу. *Коз. Ј.*

зàчађено́ст, -ости ж *стање оног који је зачађен. Р-К Реч.*

зачађи́вати, -àђујēм несврш. = зачађавати.

зàчађити, -ӣм свршр. = зачађати. — Зачађени строп подупрт је с двије храстове греде. *Пав.*

зачакла́нити, -àклāнӣм свршр. *надати вику; загаламити.* — Шта је то, шта? Шта сте зачакланили тамо, кô у мејтефу? *Коч.*

зàчāлмити, -ӣм свршр. *увити чалмом главу.* — Лежаше одјевен зачалмљене главе. *Мат.*

зàчамати, -ām (аор. 2. и 3. л. зàчамā) и покр. **зача́мети** и **зача́мити,** -мӣм свршр. **1. а.** *дуго се задржати (негде).* — Господар бијаше подуго зачамао у Млецима. *Љуб.* Не могу зачамати [рибари], време брзо лети. *Дов.* Можда ће се . . . остати пола сата, можда зачамати читав дан, ко ће га знати. *Ћоп.* **б.** покр. *одоцнити, закаснити. Вук Рј.* **2.** фиг. *престати развијати се, застати, замрети.* — Рачунски [су] смерали [људи] да зачамела трговина крене. *Рад. Д.*

зачангр̀тати, -ām и -àнгрћēм свршр. *почети чангртати.*

зачандр̀љати, -ām свршр. *почети чандрљати.*

зàчапити, -ӣм свршр. покр. *зграбити, шчепати.* — Тај часак долети рода и зачапи жабу. *Маж. Ф.*

зачара́ва̄ње с *гл. им. од зачаравати.*

зачара́вати, -àрāвāм *несврш. према зачарати.*

зàчāра̄но́ст, -ости ж *стање онога који је зачаран, омађијаност; задивљеност.* — Што се тиче зачараности мојега господара, бог би знао шта је истина. *Вел.*

зача́ра̄ње с **1.** *гл. им. од зачарати.* **2.** *в. зачараност.* — Гајде су издизале и уљуљкивале читаву атмосферу песме у неко древно поетично, а ипак однекуд шаљиво-злобно зачарање. *Леск. М.*

зача́рати, зàчāрām свршр. **1.** *опчинити, омађијати, о(п)чарати.* — То ми се десило од зачараних бића, којима се не могу осве-

тити. *Вел.* **2.** *изазвати дивљење, задивити, одушевити.* — Мелита му се ванредно свиђала, она га је зачарала својим духом и својом љепотом. *Том.* Изложбе снимака . . . биле су препуне посетилаца изненађених и зачараних оним што су имали пред очима. *Петр. М.*

Изр. зачарани круг *клопка; положај без излаза; логички нерешив случај.*

зачарúвати, -àрујēм несврш. *в. зачарати.* — Вазда новим сјајем зачарује мушка срца! *Ков. А.*

зачáрити, -ӣм сврш. *в. зачарати.* — Оплијени ме и зачари богатство и изворна мудрост народних умотворина. *Љуб.*

зàчаркати, -ām сврш. *почети чаркати, заподенути чарку.* — Ћуте . . . Лако им је ћутати . . . Народ их храни . . . Зачаркају па побјегну. *Вук.*

зáчāрно прил. необ. *чаробно, очаравајући.* — Дјевојка бјеше по свем красна вида . . . но ипак се та љепота не доимаше никога зачарно. *Бал.*

зàчас прил. *врло брзо, одмах, тренутно.* — Али такви часови беху ретки, врло ретки. Зачас их замени бура и гром. *Вес.* Стао је зачас и гледао. *Торб.*

зàчаснӣ, -ā, -ō покр. *почасни.* — Тај . . . зачасни грађанин готово свих наших слободних градова и трговишта . . . стоји устрајно . . . на црти народне страже. *Крл.*

зачàтити, -ӣм сврш. заст. *почети чатити, читати; почети говорити молитву.* — Прије но што ће сјести да једу, зачатише сви једногрлице »оче наш«. *Мат.*

зачàтмити, зàчатмӣм сврш. *ударити чатму, ставити плетер. Вук Рј.*

зачаурáвати се *в. зачахуравати се.*

зачàуренōст *в. зачахуреност.*

зачаурúвати се *в. зачахуривати се.*

зачàурити се *в. зачахурити се.*

зачахурáвати се, -ўрāвām се = зачахуривати се *несврш. и уч. према зачахурити се.*

зачàхуренōст, -ости ж *стање онога који је зачахурен и онога што је зачахурено; затвореност у себе, одвојеност од свега осталог.* — Када смо говорили о извесној »зачахурености« комуниста, мислили смо на њихову пасивност када се ради о оваквим појавама. *Б 1958.*

зачахурúвати се, -ўрујēм се несврш. и уч. = зачахуравати се.

зачàхурити се, -ӣм се сврш. **1.** *омотати се чахуром.* — Та како не би познали златнокрилца што постаје из гусјенице кад се запреде, зачахури и у чахури преобрази. *Мишк.* **2.** фиг. *затворити се у себе сама; одвојити се од свега осталог.* — Само да не пореметимо свој мир, своју савест, своје калупе у које смо се зачахурили. *Ћос. Б.*

зàчвакнути, -нēм сврш. *чвакнути, ударити, кљуцнути.* — Пијевац [је] зачвакнуо кљун жућкасте пилице. *Јел.*

зачволúкати, -òлӣкām и -òлӣчēм сврш. оном. *почети чволикати (одавати звук »чво-чво«).*

зачворнáвити се, -òрнāвӣм се сврш. *добити чворове, постати чворновит.* — Затим се [лице] зачворнави и брзо осенчи од крајева очију према ушима. *Дав.*

зачевúљити, -èвӣљӣм сврш. **1.** *запети (пушку). Вук Рј.* **2.** *завиличити (коња жвалама). Вук Рј.*

зачевр̀љати, -ām сврш. = зачаврљати *почети чеврљати.*

зачегр̀тати, -ām сврш. *почети чегртати.*

зàчедак, -етка м (мн. -еци) *заметак, ембрио, зачетак (3).* — фиг. Београдски пашалук постане зачедак нове државе српске. *Нов.*

зàчедити се, -ӣм се сврш. *заметнути се, зачети се.* — фиг. Да се многа песма зачедила у овом аеду, сумњати не треба. *Сур.*

зàчекати, -ām сврш. покр. *в. сачекати.* — Ја сам га зачекао и љуто му прикричао да то више не чини. *Буд.*

зачекúвати, -èкујēм покр. *несврш. и уч. према зачекати.*

зàчекнути, -нēм сврш. покр. *в. закачити.* — Не ваљају у њему [селу] жене ни оволико, ево ти нах, — он зачекну ноктом за зубе и хитро руком изви устрану. *Сиј.*

зачèлēнчити, -ӣм сврш. *ставити челенку. Прав.*

зачèлити, зàчелӣм сврш. *ставити у чело нечега, наместити (кога) у зачеље стола; улицу или трг затворити грађевином.* — Домаћин је старим пријатељем стол зачелио. *Јурк.*

зàчēлнӣ, -ā, -ō *који је на зачељу.* — То није могло отклонити тешкоће зачелних јединица. *Пол. 1958.*

зáчело с *зачеље.* — Десна колона . . . прошла је село Думош. Моравски пољски артил. дивизион . . . је ишао на њеном зачелу. *Лаз. М.*

зачéло с *прапочетак; заметак.*

зачељáвати, -èљāвām = зачељивати **1.** *несврш. и уч. према зачелити.* **2.** *бити у зачељу.*

зáчēље и **зáчеље** с **1.** *почасно место за столом.* — Попу и учитеља метнули у зачеље. *Вес.* **2.** војн. *задњи део колоне.* — Сви се слажемо да нам се колона много одужила. Зачеље је чак на Млиништу, а први делови

су иза Дувна. *Дед. В.* Два отворена војничка камиона, један на челу, а други у зачељу. *Кол.*

зачељи́вати, -èљујēм несврш. и уч. = зачељавати.

зачељу́стити, -èљȕстӣм сврш. *зауздати, ставити ђем, жвале (коњу).* — Зачељусте вранце, стегну им узде . . . и јуре упропањ. *Гор.*

зачѐмерити, -ӣм сврш. *унети у шта чемер; учинити чемерним, загорчати.* — Грдан грех зачемерио живот. *Вукић.*

за́чеп м мед. *зачепљење, опстипација. Прав.*

зачепак, -пка м *запушач. Вук Рј.*

зачѐпити, зачепӣм (аор. 2. и 3. л. зачепӣ) сврш. *затворити чепом; запушити, затиснути.* — Он узе чеп и зачепи [издубену рупу у пању]. *Вес.* Вели да не ваља зачепити уши . . . него их затиснути. *Шим. С.*

Изр. ~ уста (коме) *приморати некога да престане говорити, ућуткати.* — Ти можеш ласно зачепити уста свијету. *Кум.*

~ се *запушити се, затворити се.*

зачепица ж покр. **1.** *в. задевица (1).* — С мале зачепице вељa бива. *Вук Рј.* **2.** *измишљотина.* — Ево трећа година да моташ братство зачепицама; није куд камо, но звоно на сриједу. *Љуб.*

зачепљáвати, -èпљāвām = зачепљивати *несврш. и уч. према зачепити.*

~ се *несврш. и уч. према зачепити се.*

зачепљенóст, -ости ж *стање онога који је зачепљен и онога што је зачепљено.* — [Код згрчености црijева] долази до зачепљености. *НЧ.*

зачепљéње с **1.** *гл. им. од зачепити (се).* **2.** *в. зачепљеност. Р-К Реч.*

зачепљи́вати (се), -èпљујēм (се) несврш. и уч. = зачепљавати (се).

зачепркáвати (се), -рк̀āвām (се) *несврш. и уч. према зачепркати (се).*

зачепр̀кати, -ām сврш. **1.** *почети чепркати; тек почети што радити.* **2.** фиг. *умешати се у што, унети се у што.* — Ако зачепркате у постављене односе, онда тачно можете да нађете разлог њиховом аутономизму и сепаратизму. *Ћос. Б.* **3.** *загрепсти.* — Мали би пришао к оним вратима, зачепркао на њима прстима лагашко, као да голуб струже кљуном. *Бег.* **4. а.** *чепркајући затрпати; покопати, погрепсти.* — Тада га [дрвиша] повуче крај друма у јаругу, и крв зачепрка у шушањ. *Маж. М.* До мрака да леже овде [побијени] . . . А после их зачепркајте где хоћете. *Пол. 1957.* **б.** *забашурити, прикрити. Р-К Реч.*

~ се *мало се укопати.* — Наши су се . . . утврдили. Али каква су то била утврђења? . . . Зачепркати се мало у земљу. *Јак.*

зачепр̀љати, -āм сврш. покр. *в. зачепркати (4а).* — Избодимо Мијату дробушину а гроб наспимо бобицом и сравнимо га според земље да се не зна где су га зачепрљали. *Љуб.*

зачепȕшати, -āм сврш. *почети чепушати, почети чупати; чупнути.* — Онда га је нешто гурало да потисне коња напријед мимо кола. . . па да јој зачепуша разбарушене косе. *Бег.*

зачѐстати, -āм и **зачéстити,** зачѐстӣм сврш. *врло често нешто чинити, учестати; врло често се дешавати.* — Звонце куца и погдјекад зачеста. *Ћип.* Од поноћи зачести грмљавина. *Павл.*

зачéтак, -тка м (мн. -éци) **1.** *настајање; почетак.* — У овој приповеци су . . . записивани зачетак, зрење и свршетак једног несрећног љубавног односа. *Глиг.* **2.** *извор, порекло.* — Ту наилазимо на посебни тип криминалне одговорности за туђи деликт, који имаде свој зачетак у француском закону. *Мј. 1926.* **3.** *заметак, ембрио.* — Из утробе живи зачеци се пеку. *Јур.*

зàчѐти, зàчнēм (аор. 2. и 3. л. зàчē; р. прид. зàчео, -ēла; трп. прид. зàчēт) сврш. **1. а.** *започети, отпочети.* — Дуга пушка крикну и зачe крвав бој. *Јакш. Ђ.* **б.** *створити, дати живот.* — Осећам све јаче велико било бола што ме зачe. *Мас.* **2.** *затруднети, заметнути плод.* — Нек јој се крв узбурља, и утроба њена нек зачне. *Наз.*

~ се **1.** *настати, започети.* — Једва, млађан, чека онај часак клети, када ће се борба крвава зачети. *Јакш. Ђ.* **2.** *заметнути се (у утроби).* — Ја знам толико да ми је мати одбегла за оца мога и да се зачело прво дете пре венчања. *Сек.*

зàчетнӣ и **зáчетнӣ,** -ā, -ō *почетни; ембрионални. Деан. Рј.*

зàчетнӣк и **зáчетнӣк** м **а.** *онај који је нешто први започео, покретач.* — Повољне прилике . . . учинише их зачетницима и уједно расадницима западне културе. *Баз.* [Вуловић] је и зачетник правог књижевног есеја. *Прод.* **б.** *виновник, проузроковач.* — Мисли . . . које се на сваком листу причају у књигама, зачетницима његове несреће, занесу га у једну од најнеобичнијих лудости. *Вел.*

зàчетница и **зáчетница** ж *она која је нешто прва започела.* — [Она] је такође једна од зачетница романа у енглеској књижевности. *Поп. П.* Преда мном стајаше она глатка, лијепа змија, зачетница моје срамоте. *Шен.*

зàчетничкӣ и **зáчетничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на зачетнике и зачетнице.*

зàчетнӣштво и **зáчетнӣштво** с *подстрек, потицај, покретање, први или по-*

четни корак у неком раду, иницијатива. Бен. Рј.

зачéће с *започињање развијања заметка у утроби; оплођење, заметање плода.* — Немојте је [кћер] пуштати да шета по сунцу. Зачеће је благослов, али не онако како би ваша кћи могла зачети. *Панд.* И проклињаху бога . . . и рода свог и свог зачећа сјеме. *Комб.*

Изр. **безгрешно ~** рлг. *зачеће без оплођавања.*

зачешљáвати, -èшљāвām *несврш. и уч. према зачешљати.*

~ се *повр.*

зáчешљāј м *један захват чешљем кроз косу.* — Излизаваше он даље задњи дио своје главе, мргодећи се . . . код сваког зачешљаја. *Ков. А.*

зачèшљати, -ām и зáчешљām (аор. 2. и 3. л. зáчешљā; р. прид. зáчешљао, -āла; трп. прид. зáчешљāн) сврш. *чешљем уредити косу (и сл.).* — Зачешљасмо дуге косе, само господин прота . . . не дирну своје гргураве седе власи. *Ранк.* Зачешљао косу. *Торб.*

~ се *повр.* — То је сеја још у први освитак устала, зачешљала се. *Вес.*

зàчиграти, -ām сврш. *почети се вртети као чигра, као зврк, брзо се завртети.* — Окице Биканове зачиграше са шуштавице у руци на шуштавицу на тезги. *Божић.*

зачикáвање с **1.** *гл. им. од зачикавати.* **2.** *изазивање.* — На неколико зачикавања у Раденику изјавио је . . . да он сматра да снагу треба трошити на борбе са противницима. *Скерл.*

зачикáвати, -йкāвām = зачикивати *несврш. и уч. према зачикати.*

зàчикати, -ām сврш. *затражити да (ко) уради ово или оно ако сме, ако је кадар; изазвати.* — Хајде сад, учо! зачикала га и Рајна. *Рад. Д.* Ако би га неко и зачикао на рвање, он никако не треба да се прими. *Сиј.*

зачикáвати, -йкујēм несврш. и уч. = зачикавати.

зачѝкмати, -ām сврш. покр. *затворити крпећи концем; попунити, запушити, зачепити (рупу).* Р-К Реч.

зàчикнути, -нēм сврш. *зачикати, боцнути, изазвати.* — Деде чик! — зачикну га једна. *Дом.*

зàчилити, -йм сврш. *в. засилити. Вук Рј.*

зàчимати, -ām и -мљēм несврш. покр. *в. зачињати.* — Зачимај одавле, одаиле, ударај у шалу, пуни чаше . . . све узалуд. *Том.*

~ се *в. почињати се.* — У предсобљу . . . сумрак се зачимао једва примјетљиво. *Шег.*

зàчимба ж *в. зачин.* — [Он] вам . . . носи сол, свагдању зачимбу. *Новак.* фиг. Ми знамо да је опсјена и нада зачимбом живота човјечјега. *Старч.*

зáчин м *оно што се додаје јелу ради побољшања његова укуса.* — Господин Вића се боље могао познати поред пића него поред јестива и зачина као што је со. *Срем.*

зáчина ж *в. зачин. Бен. Рј.*

зáчинак, -йнка м бот. *врста винове лозе. Бак. Реч.*

зачѝнити, зàчинīм (аор. 2. и 3. л. зáчиних) сврш. **1.** *ставити зачин (у јело).* — Баш си га [паприкаш] људски зачинила! *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *појачати чим привлачност и занимљивост; окитити, улепшати.* — Висином је коло надвисио, а љепотом коло зачинио. *НПХ.*

зáчйнка ж **1. а.** *ђаконија, посластица.* — За обичном јухом и прасетином долазиле најукусније зачинке и сластице. *Коз. Ј.* **б.** фиг. *напев, мелодија.* — Помладио се човјек, замахује својом трстиком, фићука зачинку из »Троватора«. *Дражк.* **2.** агр. *врста воћа: јабуке, грожђе.* — Између јабука и крушака највише се препоручују за ова места јабуке: . . . дуга, дуњица . . . зачинка, златара. *Тод.* Грожђе које се ту већином сади јесте скадарка, зачинка и сисача. *Панч.*

зачињáвање с *гл. им. од зачињавати.*

зачињáвати, -йњāвām *несврш. и уч. према зачинити.*

зачѝњавац, -āвца м *састављач духовних, набожних песама на народном језику у Хрв. приморју и Далмацији пре најстаријих познатих песника.* — Те легенде . . . представљају духовно пјеснишшво наших зачињаваца, које спомиње Марулић у Јудити. *Комб.*

зачѝњавачкй, -ā, -ō *који се односи на зачињавце.*

зачѝњање с *гл. им. од зачѝњати.*

зàчињање с *гл. им. од зàчињати (се).*

зачѝњати, зàчйњām *несврш. и уч. према зачинити.*

зàчињати, -њēм *несврш. и уч. према зачети.*

~ се *несврш. и уч. према зачети се.*

зачѝњāч, -áча м *онај који зачиње.* — Још једном хура! — завриска мали зачињач на балкону. *Креш.*

зачѝпати, зàчйпām несврш. *в. зачепљивати, затварати.* — Међу његовим ријечима било је и тако простачких да . . . је Марија . . . зачипала уши. *Шимун.*

зачирѝкати, -чйрйкām сврш. оном. *почети чирикати, цвркутати.* — Ми не дамо сестрице Златокосе! зачирикаше птице на гранама. *Наз.*

зачири́кнути, -и̏рӣкнēм свр̏ш. *зацвркутати.* — Шојка вијоглава . . . зачирикну гласно. *Наз.*

зачѝслити, -ӣм свр̏ш. рус. *увести у списак.* — Он нареди да се Кошевој зачисли на храну. *Моск.* Зачишћени ћете бити при штабу батаљона. *Вин.*

зàчистити, -ӣм свр̏ш. *делимично, мало почистити, брисањем склонити у крај.* — Вечерасмо, дигоше синију, зачистише мрве. *Вес.*

зачита́вати, -и̏тāвāм несвр̏ш. *на једном месту (у књизи, листу) читати о нечему, по негде помало читати (у књизи, новинама или где другде).* — Без мисли листао [новине] . . . гдје је тек пригодом зачитавао у допис из Хрватске. *Бал.*

зачѝтати се, -ā̏м се свр̏ш. *почети читати и удубити се у читање.*

зàчјор м хем. *врста отрова.* — Под [отровима] . . . разумемо понајпре сумпорну киселину (зачјор, витриол). *Батут.*

зàчкати, -ā̏м свр̏ш. *запушити, зачепити нешто памуком, вуном и сл. Вук Рј.*

зачкиљити, -ӣм свр̏ш. = зашкиљити *загледати полузатворених очију.* — Де реци! — зачкиљила му у очи и поглед јој био поуздан као у копца. *Рад. Д.*

зàчкољина и **за́чкољина** ж *удубљење у стеновитој обали избушено водом; склониште, скровиште.* — Море . . . ископало је . . . такве зачкољине и затоне да их се не можете нагледати. *Нен. Љ.*

зàчкољица ж **1.** *зачкољина.* — [Оставио је] пукотине, рупе, зимња склоништа, зачкољице своје. *Јакш. М.* **2.** *ситан безначајан разлог, изговор да би се (неком) нешто замерило, да би се што осујетило или учинило, задевица.* — И сви остали оставили омразе и зачкољице, бацили за данас, бар привидно, сваку нетрпељивост. *Рад. Д.* Сједи и чека зачкољице на које треба да одговара [жена]. *Куш.*

зачла́нити, зàчлāнӣм и **зàчланити,** -ӣм свр̏ш. *уписати неког за члана неког друштва, организације, учланити.*

~ **се** *уписати се за члана неког друштва, организације, учланити се.*

зачлањáвање с *гл. им. од* зачлањавати *(се).*

зачлањáвати, -а̀њāвāм = зачлањивати *несвр̏ш. и уч. према* зачланити.

~ **се** *повр.*

зачлањѝвање с *гл. им. од* зачлањивати *(се).*

зачлањѝвати, -а̀њујēм несвр̏ш. = зачлањавати.

~ **се** *повр.*

зàчмалōст, -ости ж *стање онога који је зачмао; учмалост, успаваност; обамрлост.* — Под намесништвом постигнуто [је] бар то да је у привредном животу прекинута дотадашња зачмалост. *Јов. С.* Класном борбом против окупатора . . . против зачмалости . . . неодлучности . . . пролетаријат мора обранити своју власт. *Ант. I.*

зачмà̏нути и **зàчмасти,** зàчманēм (р. прид. зачмà̏нуо, -ла и зàчмао, -ла) свр̏ш. *изгубити осетљивост, енергију, вољу, успавати се; запустити се духовно.* — Она [епоха] је само заоштрила, освежила и подстакла ка новом развитку оно што је било зачмало по различним центрима наше земље. *Бел.* Кад је последњи пут зачмао . . . *Креш.*

зàчовјēчје с (ијек.) индив. *место где нема људи, пуст предео.* — С тобом каним поћи . . . к зачовјечју у времена ноћи. *Прер.*

зачоро́кнути, -о̀рōкнēм свр̏ш. оном. *зашкрипати.* — Шљунчићи јаче зачорокнуше испод терасе. *Сек.*

за́чудан, -дна, -дно *који изазива чуђење, чудан, необичан, изванредан.* — Ревност тога света била је зачудна. *Андр. И.* Сатира Јуричићева . . . макар је опажањима обилата, без зачуднијих метафора и слика, монотона је. *Шим. С.*

зàчудити, -ӣм свр̏ш. *изазвати чуђење, дивљење; изненадити.* — Давао налоге који би свакога зачудили његовим необичним познавањем господарства. *Шов.* Прве ријечи зачудише слушаоце. *Лал.*

~ **се** *изненадити се; задивити се.*

зàчудно прил. *в. зачудо.* — Већ ми је зачудно . . . како и њу друге дома не упитају: откуда им онакве хаљине. *О-А.*

зàчуднōст, -ости ж *в. зачуђеност.* — Он је знао да се буди у свију и дивљење, зачудност, што он тако може. *Коз. Ј.*

зàчудо прил. *на чудан начин, чудно, необично; за чуђење, преко очекивања.* — Улице бијаху зачудо чисте као длан. *Шен.* Пругу и међународни друм смо зачудо прешли без сметње. *Поп. Ј.*

зачуђáвати (се), -у̏ђāвāм (се) = зачуђивати (се) *несвр̏ш. и уч. према* зачудити *(се).*

зàчуђено прил. *с чуђењем, чудећи се.* — Он ме зачуђено погледао. *Риб.*

зàчуђенōст, -ости ж *стање онога који је зачуђен, чуђење, изненађење.* — Непознати друг се смешкао са неким изразом тужне радости и зачуђености. *Поп. Ј.*

зачуђѝвати (се), -у̏ђујēм (се) несвр̏ш. и уч. = зачуђавати (се).

зачу̏ђујући, -ā, -ē *који зачуђује, који изазива чуђење.* — Међутим, зачуђујућа је чињеница да досад на угрожена подручја

није упућена ниједна екипа лекара из Врања. *Б 1957.*

зачупа́вити, -ӳпа̄вӣм и **за̀чупавити,** -ӣм сврш. *постати чупав.* — [Шимширу] је глава сва зачупавила. *Сиј.*

за̀чупкати, -а̄м сврш. дем. *почети чупкати.*

за̀чути, -ујём (аор. 2. и 3. л. за̀чу и за̀чӯ) сврш. *чути.* — Уто се почеше вргољити њихови бјесови, јер су зачули где им онај друг онолико завија. *Брл.* Ја баш месио хлебац у колиби, а зачујем да нешто зуји над колибом. *Вес.*

~ **се** *чути се, огласити се.* — После подне око три сата зачула се пальба сасвим близу. *Дед. В.*

зачу́чати, -чӣм сврш. *стати чучати.*

зацавѐљати, -а̄м сврш. *почети цавељати.*

зацáвети, за̀цӑвӣм сврш. *зацавељати.* — Јутрос деца у школи зацавела као врапци. *Рад. Д.*

зацáгати, за̀цӑга̄м сврш. оном. *почети цагати.*

за̀цакати, -а̄м сврш. оном. *почети цакати.*

зацараàкати, -а̄м сврш. **1.** *почети царакати.* **2.** *зашкрипати, почети одавати глас који се чује при трењу сувих ораха.* — Кости зацаракаше као скелети. *Бур.*

за̀цепак, -пка м *унутарњи џеп на капуту. Бен. Рј.*

зацивцáкати, -ӣвцӑка̄м и -ӣвцӑчём сврш. *почети цивцакати.*

зашабо̀њати, -а̄м сврш. *почети шабоњати, потмуло одзвањати.* — А затим удари [медвјед] шапом о шупље стабло до себе, које зашабоња као бадањ. *Куш.*

за̀шактица ж = зашачје *део рукв иза шаке.* — Није баш била без руке до рамена, него без прстију и длана све до зашактица. *Шимун.*

зашамýтити, -а̀мӯтӣм сврш. *в. ошамутити.* — Војина би могла . . . као петлића зашамутити само једном песницом. *Рад. Д.*

за̀шанчити, -ӣм сврш. *утврдити шанац, оградити шанцем.*

~ **се** *ушанчити се, утврдити се у шанцу;* фиг. *стати чврсто иза нечега.* — Француска . . . не смије се зашанчити за правничке текстове. *Обз. 1932.*

зашà̀порити, -ӣм сврш. *почети шапорити, зашушкати.*

зашà̀птати, за̀шапћём сврш. *почети шаптати.*

зашапу̀тати, -а̀пућём сврш. *почети шапутати.*

зашáрати, за̀шӑра̄м сврш. *почети шарати.*

зашарáфити, -шà̀рӑфӣм сврш. *утврдити шарафом, завртњем, ушрафити.*

зашарафљи́вати, -а̀фљујём *несврш. и уч. према зашарафити.*

зашарѐнити се, -ӣм се сврш. *постати шарен, појавити се у шаренилу; добити шарен изглед.* — Окице Биканове зачигриаше са шуштавице у руци на шуштавицу на тезги, све му зашарени од њих. *Божић.* Одједном се зацрни и зашарени необична гомила на малим вратницама. *Ранк.*

за̀шачити, -ӣм сврш. *ошамарити, ударити (кога) шаком. Вук Рј.*

за̀шӑчје с = зашактица. — Потребан је сложени и координирани рад . . . зашачја. *Весл.*

зашви́кати, за̀швӣчём сврш. покр. *почети швикати, зазвиждати.*

зашеврдати, -а̄м сврш. *почети шеврдати.*

зашѐпати, -а̄м сврш. *почети шепати.*

зашепѐсати, -а̄м сврш. *почети шепесати.*

зашепр̀тљати, -а̄м сврш. *почети шепртљати.*

зашестáрити, -ѐстӑрӣм сврш. *обележити шестаром.* — Вјештак [је] дно зашестарио за брод. *М-И.*

зашѐћеренӧст, -ости ж *стање онога што је зашећерено.*

зашѐћерити, -ӣм сврш. *шећером засладити, ставити шећер у што.*

за̀шибати, -а̄м сврш. *почети шибати.*

зашúвање с *гл. им. од зашивати.*

зашúвати, за̀шӣва̄м *несврш. и уч. према зашити.*

зашӣјати, -а̄м сврш. *завеслати у противном правцу.* — Младић зашија. Кајић заокружи, па се окрене. *Ћип.*

зашúкати, за̀шӣчём и за̀шӣка̄м сврш. *почети шикати.*

зашӣкљати, -а̄м сврш. *почети шикљати.*

зашӣктати, -а̄м и за̀шикћём сврш. *почети шиктати.*

зашиљáвати, -ӣљава̄м = зашиљивати *несврш. и уч. према зашиљити.*

~ **се** = зашиљивати се *несврш. и уч. према зашиљити се.*

за̀шиљаст, -а, -о *шиљаст, зашиљен.* — Пупољци су зашиљасти и доста раздалеко. *Тод.*

зашӣљач, -а́ча м ков. *оштрач за оловку. Деан. Рј.*

зашиљи́вати, -ӣљујём несврш. и уч. = зашиљавати.

~ **се** = зашиљавати се.

зашúљити, зàшúљим сврш. *направити шиљa(с)тим.* — Зашиљила је усне и сочно их прилепила о његов образ. *Поп. Ј.* фиг. Валент зашиљи поглед као жицу. *Донч.* ~ **се** *направити се шиљастим, постати шиљаст.*

зашúљчати, -ām сврш. *дати чему шиљаст или купаст облик.* — Вреча пуна жита, зашиљчана, завезана канафом. *Сиј.*

зàшúнути, -нēм сврш. *ошинути.* — Док ме млаз жестине ту не зашине. *Уј.*

зашúпити, зàшúпим сврш. *забити шип (у што), шипом затворити. Р-К Реч.*

зàшити, зàшијēм сврш. *концем причврстити једно за друго, шивењем саставити.*

зашúчати, -чūм сврш. *почети шичати.*

зашúштати, -штūм сврш. *почети шиштати.*

зашкàкољити, -ūм сврш. *почети шкакољити.*

зашкúктати, -ām сврш. *в. зашикати.* — Срна је уплашено зашкиктала. *НИН 1959.*

зашкúљити, зàшкúљим сврш. = зачкиљити. — Понекад [би] у канцеларији зашкиљио кроз прозор на суседски голубињак. *Петр. В.* Марко само зашкиљи преко наочара. *Бег.*

зашкúчати, -чūм сврш. *почети шкичати.*

зàшкљоцати, -ām сврш. *почети шкљоцати.*

зашкогрòтати, -ām сврш. *в. зашкргутати.* — Зашкогрташе затварачи на пушкама. Пали! *Ољ.*

зашкргýтати, -ргућēм сврш. *почети шкргутати.*

зашкребèтати, -èбећēм сврш. *почети шкребетати.*

зашкрúнути, зàшкрūнēм сврш. **а.** *зашкрипати окрећући.* — Чује се . . . у вратима кључ како је два пута зашкринуо. *Крл.* Чим би је само мало угледао, зашкринуо би зубима, засукао рукаве. *Мишк.* фиг. Изроде, зашкрину Стјепко манит. *Шен.* **б.** *окренути чим уз шкрипу, затворити (врата).* — Зашкрину ли врата, ето ти потреса. *Шен.*

зашкрúпати, зàшкрūпām и зàшкрūпљēм сврш. *почети шкрипати.*

зашкрúпети, -пūм, ијек. зашкрúпјети, сврш. *зашкрипати.*

зашкрúпити, -пūм (ек. и ијек.) сврш. *зашкрипати.*

зашкрúпјети, -пūм, ек. зашкрúпети.

зашкрúпнути, зàшкрūпнēм сврш. *шкрипнути.* — Час уздахне, час зашкрипне зуби. *Ботић.*

зашкрипýтати, -ūпућēм сврш. дем. *почети шкрипутати.*

зашкрòбити, зàшкробūм сврш. = заскробити. — На себи је имала чисту зашкробљену хаљину. *Торб.*

зашкýрити, зàшкўрūм сврш. тал. покр. *учинити шкурим, тамним, затамнити.* — Као да су му шкуре очи зашкуриле образе и цијелу кожу. *КН 1958.*

зàшлапкати, -ām сврш. *в. зашљапкати.* — Жена . . . пође, зашлапка опанком о босу пету. *Сиј.*

зàшлац, -àца м индив. *онај који је зашао, застранио, застрањивач, јеретик.* — Папа Иноценције III писа Емерику, угарско-хрватском краљу, да он тога свога зашлаца усвијести. *Павл.*

зàшљашкати, -ām сврш. **1.** *почети шљапкати.* **2.** *шљапкањем умазати.*

зашљèпати, зàшљēпām сврш. *почети шљепати, зашљапкати (1).*

зàшљепити, -ūм сврш. покр. *ударити; сасути.* — Сељака ти је лако преварити, час му зашљепиш прах у очи па пекљаш како ти се хоће. *Рад. Д.*

зашмр̀кати, зàшмр̄чēм сврш. *стати шмркати.*

зашнúрати, зàшнūрām и **зашњúрати,** зàшњūрām сврш. нем. варв. *везати врпцом.* — Скиде једну ципелу, која је увијек само допола била зашњирана. *Вуј.*

зашòбоњити и **зашобòњити,** -ūм сврш. *почети шобоњити.*

зашобòтати, -òбоћēм сврш. *почети шоботати.*

зàшрафити, -ūм сврш. *причврстити шрафом.*

зашрафљúвати, -àфљујēм *несврш. и уч. према зашрафити.*

зàшта прил. и везн. *зашто.* — Ако си у канцеларији, ти по ваздан седиш у предсобљу, питаш зашта је који дошао. *Срем.*

зàштакати, -ām сврш. *поћи штакама или као на штакама.* — Заштакао [је] крај њега својим дугачким ногама. *Цес. А.*

зàштеда ж *уштеда. Р-К Реч.*

заштéдети, -дūм, ијек. заштéдјети, сврш. **1.** *уштедети, разумно трошећи сачувати за касније.* **2.** *сачувати, заштитити од тешкоћа.*

заштéдјети, -дūм, ек. заштéдети.

заштéдња ж *в. уштеда.* — Имају ли они таленти ту рекламу, публицитет, те шта је најглавније, могућност духовне заштедње? *Уј.*

заштѐђевина ж *уштеда, уштеђевина, оно што је претекло иза трошкова.* — Агата

и ја хтеле смо нашу заштеђевину на сто разних начина да употребимо. *Јов. Ј.*

заштѐктати, зàштекнём сврш. *почети штектати.*

заштѝнути, зàштӣнём сврш. *стиснути, притиснути (прстима, канџама, штипаљком) кожу, штипнути, уштинути. Ђен. Рј.*

заштѝпати, зàштӣпам и зàштӣпљём сврш. *почети штипати.*

заштипи́вати, -йпујём несврш. *штипати, стискати (прстима, канџама или штипаљком).* — Па улеће у пећину вране, а ту нађе рањена јунака, па га почну заштипивàт' вране са дно нога таман до врх главе. *НП Вук.*

заштипкúвати, -йпкујём несврш. *штипкати.* — Они су је узимали у своју средину и шалили се с њом, заштипкујући је. *Мил. В.*

зàштита и **зàштита** ж **1.** *заклањање од непријатности, тешкоћа и опасности; чување; узимање у одбрану; одбрана.* — А мени, видиш, док сам жив, заштиту даје колектив. *Ћоп.* Нови путници појавили су се као и први под заштитом мрака. *Крањч. Стј.* **2.** *организација за одбрану.* — Дробац је . . . још године 1940 . . . био хапшен од Мачекове заштите. *Пол. 1944.* У Љубљани је била организована Народна заштита, масовна војничка организација. *Дед. В.*

зàштитак, -тка м *в. штит.* — На просједој . . . дугој коси сједјела је висока зелена капа са дубоким заштитком над челом. *Ђал.*

заштѝтилац, -иоца м *в. заштитник.* — Ох, хвала ти, заштитиоче мој! *Кост. Л.*

заштѝтити, зàштӣтӣм сврш. *заклонити од непријатности, од тешкоћа или од опасности, узети у заштиту, одбранити; сачувати.* — Он је настојао да је што боље заштити против упознавања свега. *Новак.* Једни листови хоће у том ставу . . . да виде израз жеље велике индустрије америчке да заштити своје крупне интересе. *СКГ 1937.*

~ **се** *повр.*

зàштитнӣ, -ā, -ō *који заштићује:* ~ знак, ~ одред, ~ боја, ~ средство, заштитне мере.

зàштитнӣк и **зàштитнӣк** м *онај који заштићује; чувар, бранилац.* — Санстефански уговор био је један акт који је Русија закључила с Портом као наш заштитник. *Јов. С.* Волим заштитнике хуманизма којима су једини доказ — вјешала. *Крл.*

зàштитница и **зàштитница** ж **1.** *женска особа заштитник.* — Стара заштитнице нашега племена, ево ме пред тобом сретне и блажене! *Шен.* **2.** војн. *део јединице који штити главнину војске у маршу од напада са зачеља.* — Сада се само заштитнице боре. *Јак.*

зàштитничкӣ и **зàштитничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на заштитнике и заштитнице.*

зàштитнички и **зàштитнички** прил. *на заштитнички начин, као заштитник.* — Мајке их [децу] уђуткују, грле их грубо, заштитнички. *Ћос. Д.*

зàштитнӣштво и **зàштитнӣштво** с *заштићивање, узимање у заштиту; протекторат, патронат. Р-К Реч.*

заштићàвати (**се**), -ићāвам (се) = заштићивати (се) *несврш. и уч. према заштитити (се).*

заштићѐнӣк, -ика м *онај који је под заштитом, кога штите, штићеник.* — Не могу трпети нити руску заштиту . . . нити рускога заштићеника као кнеза у Београду. *Нов.*

заштићѐница ж *женска особа под заштитом, штићеница.* — Стари хајдук је имао времена да сваку . . . цртицу на лицу своје заштићенице прегледа и упамти. *Јакш. Ђ.*

заштићѝвати (**се**), -йћујём (се) несврш. и уч. = заштићавати (се).

зàшто прил. и везн. **1.** *односно-упитни прилог: због чега, ради чега.* — Ти ћеш се запрепастити кад чујеш зашто сам ти дошао! *Вес.* Зашто да се журиш? не тјера те нитко. *Вел.* **2.** покр. *узрочни везник: јер.* — Немој мога изгубит Станишу, зашто немам до њега једнога. *НП Вук.* Звијезде [би се] истицале, а то бог не да, зашто би велика штета била. *Вел.* Ја само ћутим, зашто знам од чега је то. *Срем.*

Изр. (не знам) ни зашто ни крошто *без разлога;* пошто-зашто *будзашто, за било коју цену;* свако ~ има своје зато *сваки узрок има своју последицу.*

заштрѐпити, -ӣм сврш. покр. *в. застрепети.* — Заштрепих до дна срца како се је туча његова јара на мене свалила. *Шен.*

заштр̀кљати се, -ām се сврш. *почети штркљати се, обадати се.*

заштр̀љити, зàштр̀љӣм сврш. покр. *в. зашиљити.* — Копаше . . . дугачким и сухим прстом свој заштрљени нос. *Ков. А.*

заштр̀пити се, зàштропӣм се сврш. покр. *заглибити се.* — У меку зелену мочвар заштропио се митраљески коњ. *Лал.*

заштропо̀тати, -о̀поћēм сврш. *почети штропотати.*

заштрубѐнкати, -ām сврш. пеј. покр. *проговорити неразумљивим језиком.* — Један другом нешто »заштрубенкаше«. *Ков. А.*

зàштуцати, -ām сврш. *почети штуцати.*

зашубо̀њати, -а̄м сврш. *почети шубоњати.*

зашу́мити, -ӣм сврш. *почети шумити.*

зашу̀морити, -ӣм сврш. дем. *почети шуморити.*

зашу́тети, -тӣм, ијек. зашу́тјети, сврш. **1.** *почети шутети.* **2.** *престати говорити.* **3.** *прећутати, прешутети; затајити.* — Само згоду са Тивадаром зашути. *Бал.* Емпедокло не може да зашути у себи пјесника. *Баз.*

~ **се** *зашутети, ућутати.* — Мухаремага се зашути. *Мул.*

зашу́тјети (се), -тӣм (се), ек. зашу́тети (се).

за̀шуткати, -а̄м сврш. *приморати некога да не говори, ућуткати.* — Зато је силом зашуткала глас свога срца. *Том.*

зашутки́вати, -у̀ткујем **1.** *несврш. и уч. према зашуткати.* **2.** *ућуткивати се, престајати давати гласа од себе.* — Зашуткују гости и потежу јаче. *Вел.*

зашуђи́вати, -у̀ђујем *несврш. и уч. према зашутети и зашутјети.*

зашу́шити, за̀шӯшӣм сврш. покр. *в. засушити.* — Моли бога да мало зашуши. *Павл.*

зашушка́вати, -у̀шкāвāм = зашушкивати *несврш. и уч. према зашушкати.*

за̀шушкати, -а̄м сврш. **1.** *почети шушкати.* **2.** прел. *добро увити, умотати; затворити, сакрити чим шушкавим.* — А, Јурета, ноге ми покриј, Јурета, зашушкај ме добро иза леђа. *Мат.* Све ти је код њега под кључем ил' је негдје зашушкано, турнуто, сакривено. *Бог.*

зашушки́вати, -у̀шкујем несврш. и уч. = зашушкавати.

зашу̀шљати, -а̄м сврш. **1.** *почети шушљати.* **2.** *в. зашушкати (2).*

зашушља̀кати, -а̄м и -у̀шљечем сврш. *почети шушљекати, говорити пискавим гласом.*

за̀шушнути, -нӗм сврш. *в. шушнути.* — Прије но једро зашушну и весла залупкараше, чу се свирка. *Наз.*

зашу̀шњити, -ӣм сврш. покр. *зашушкати.* — Нешто зашушњи. Рајковић се лецне и нагло окрене. *Цар Е.*

зашу́штати, -тӣм сврш. *почети шушкати.*

зба̏ба̄н, -а, -о *који је као у бабе; који има изглед бабе, старачког изгледа, смежуран.* — Упрепашћен витез стаде гледајући укочено на збабано лице њено. *Ил.*

зба̏ба̄нӧст, -ости ж *стање онога који је збабан, набораност, смежураност. Р-К Реч.*

зба̏баст, -а, -о *в. збабан. Вук Рј.*

зба̏бати се, -а̄м се сврш. *добити изглед бабе, набрати се у лицу као баба; остарети.* — Страховито се [госпа Нола] променила, збабала се. *Сек.*

зба̏бна прид. покр. *носећа, трудна (о жени).* — А да је она збабна с тобом, било би другачије. *Божић.*

зба̏босāн, -а, -о *в. збабан. Р-К Реч.*

зба̏босāнӧст, -ости ж *в. збабаност. Р-К Реч.*

зба̏бура̄н, -а, -о *смежуран.*

зба̏бура̄нӧст, -ости ж *стање онога који је збабуран, набораност, смежураност.*

збабу̀рати се, -а̄м се сврш. *добити боре на лицу, набрати се, смежурати се.* — Одједанпут се некако необично постарао . . . збабурао се, пожутио, стао наличити на шкопца. *Л-К.* У мраку изгледаше Бикан подадуо . . . напудрани, збабурани рово, наровашен од врага. *Божић.*

зба̏вити, -ӣм сврш. покр. *сварити у стомаку, пробавити. Прав.*

зба̏вљати, -а̄м *несврш. према збавити.*

зба̀гљати, -а̄м сврш. *свезати у свежње;* исп. багља. *Вук Рј.*

зба̀ждати, -а̄м сврш. *смешати, набацати; слупати, склепати.* — Све то мајстор Медонић смеље и збажда скупа. *Ков. А.* Новим члановима редакције . . . била је . . . дужност: да читавом том материјалу што би га Шпартаљ слупао и збаждао придодаду мало учевнију и китњастију . . . форму. *Маш.*

зба̀кљати, -а̄м сврш. покр. *смотати, спетљати; смунђати, како му драго урадити.*

зба̀лач, збаоча м (ген. мн. збāлāчā̄) заст. *в. балчак.* — Донеси ми воде у ћугуму, и донеси воде у легену, опери ми сабљу до збаоча. *НП Вук.*

зба̀лда ж тал. *в. емаљ.* — Други ћердан збалде и камења . . . А који је збалде и камена, тога цура ниже попуштала. *НП Вук.*

зба̀ндачкē и **зба̀ндачки** прил. *у страну.* — Колико је коња помамио, све му коњиц на колане скаче у виталац небу у висине, а збандачке по три укопаја. *НП Вук.* Скаче вранчић зечки и збандачки. *НП Вук.*

зба̀цати, -а̄м заст. *несврш. и уч. према збацити.*

збаци́ва̄ње с *гл. им. од збацивати.*

збаци́вати, збā̀цујем *несврш. и уч. према збацити.*

збā́цити, збā̀цӣм и **зба̀цити,** -ӣм сврш. **1.** *бацити доле, одозго, с чега.* — Стресе се као да хоће невидљив терет да збаци са себе. *Коч.* **2. а.** *скинути (са себе).* — Збаци кожух, засуче рукаве. *Бен.* **б.** *уклонити, одстранити (с престола, с положаја).* —

Народ је увек сматрао да има право да збаци једнога књаза, те да постави другога. *Скерл.* Ако су желели учитеља оцрнити, општинског писара збацити . . . све су могли. *Јакш. Ђ.* **3.** *забацити* (*уназад*). — Устукну један корак и збаци главу уназад, да би повећао одстојање од руке потпоручника Александра. *Јак.*

Изр. ~ с ума *заборавити.*

збаче́ње с *в. збацивање.* — Тој министарској кризи брзо је следовало збачење султана. *Јов. С.*

збáчити, збáчим и **збáчити,** -ӣм сврш. покр. *в. збацити.* — Ал' је Марко стара варалица, збачи себе бугарску ћурдију. *НП Вук.*

збе́г, збе́га, ијек. збје́г, м **1.** *место или крај где се више њих склонило од какве опасности.* — Жена му давно у збегу умрла. *Лаз. Л.* Сељани мораху сваки час у шумске збјегове. *Матош.* **2.** *они који су у збегу, избегли народ.* — Ти скупови стараца . . . жена и нејаке деце звали су се збегови. *Вес.*

збе́гнути се, -нём се, ијек. збје́гнути се, сврш. *в. збећи се.*

збегòвӣште, ијек. збјегòвӣште, с *в. збег. Р-К Реч.*

збе́жати се, -жӣм се, ијек. збје́жати се, сврш. *склонити се бежећи; побегавши скупити се на једно место.* — Што утече испод сабље турске . . . то се збјежа у ове планине. *Њег.*

збе́жӣште, ијек. збје́жӣште, с *збег, уточиште.* — Морађемо бити врло опрезни . . . јер ће ме он сигурно надзирати у том збежишту. *Цар М.*

збенáвити се, збѐнáвӣм се сврш. *претерано се збунити.* — Дигли га од куће, рат под носом, а ови овдје се још сад збенавили и главу изгубили. *Ћоп.*

збе́сити се, збе̂сӣм се, ијек. збијѐсити се, сврш. *постати бесан, побеснети.* — Притрчаше људи те их развадише. Али он се збесио, па навалио као олуј. *Вес.*

збе́ћи се, збе́гнем се, ијек. збје́ћи се, сврш. **1.** *бежањем се скупити на једно место; склонити се у збег, збежати се.* — Још да не беше страна света што се збегло било, готово да . . . бежиш од своје куће у свет. *Ад.* К пећи су пришли станари шпиље што су се збјегли у град од зиме. *Уј.* **2.** *скупити се.* — Све те материје олошају (што се тиче одбране од зиме) . . . кад се олињају и збегну. *Батут.* Дијете расте, па му га [фес] не морате сваке године куповати. А фес ће се ионако мало скупити и збјећи. *Куш.*

збӣваковати се, -кујем се сврш. *сместити се у бивак.* — Остатак дивизије . . . збиваковао се беше у околини села Сушева. *Лаз. М.*

збӣвање с *гл. им. од збивати се.*

збӣвати се[1], збӣвā се несврш. *дешавати се, догађати се.* — За неколико минута сва је варош знала шта се сад збива у заседању. *Ранк.* Било је као неко стезање и мирење које се збивало само од себе. *Грг.*

збӣвати се[2], збӣвāм се несврш. *в. збијати се*[1]. — Онда би учестали на широком простору или се збивали у гомилу. *Јак.*

збӣвен, -ена, -ено *в. збијен.* — Пољане те личе на врло збивена села, само што су куће без димњака. *Панч.* Средину у којој се дешава радња романа нико боље није описао до сам Ћипико овим збивеним и пуним опажања речима. *Скерл.*

збӣвено̄ст, -ости ж *особина онога што је збивено; сажетост, концизност.* — Један недостатак ове . . . књиге, то је збивеност у излагању. *СКГ 1937.*

збӣјање с *гл. им. од збијати* (*се*).

збӣјати, збӣјāм несврш. **1.** *забијати, утеривати што ударањем.* — Пак сакова двадесет клинаца, збија Раду под двадес'т ноката. *НП Вук.* Спуштају пећанице и збијају жице. *Креш.* **2.** *бијући што сводити на мањи обим, сабијати; набијати, правити густим; скупљати уједно, прикупљати.* — Мецам [га] што снаге имам, као да збијам тврду иловачу. *Сиј.* Бије љута ветрова војска, гонећи и збијајући чађаве облаке. *Каш.* Од заради нису много харчили . . . него све збијали долар на долар. *Кос.*

Изр. ~ редове а) *збијати се, приближавати се физички један другоме* (*обично у каквој борби*); б) *организовати се; идејно постајати јединственијим;* ~ шалу, лакрдију и сл. *терати шалу, шалити се.* ~ **се**[1] *скупљати се, приближавати се све више једно другом; постајати све гушћим, све чешћим; постајати све тврђим.* — Мушкарци су се као и синоћ збијали у групе. *Михољ.* Људи погледају на небо да виде збијају ли се облаци. *Ђон.*

збӣјати се[2], збӣјāм се несврш. *в. збивати се*[1]. — Док су се збијали сви ови догађаји политичког карактера, на европском ратишту одигравале су се одлучне битке. *Марј. Ј.*

збӣјач, -а́ча м *онај који сабија; онај који збија, који сједињује; предмет којим се збија.* — Видим у нас више разбијача него збијача хрватског пласта. *Матош.*

збијáчица ж *она која сабија; она која збија, која сједињује. Прав.*

збӣјен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од збити* (*се*). **2. а.** *сабијен, набијен; тврд.* — И опет [су] каскали коњи тврдом, збијеном цестом. *Мил. В.* **б.** *јак, чврст.* — Као сад да

га видим: низак па збијен, кривих ногу. *Поп. Ј.* **3. а.** *у коме су делови непосредно један до другог, густ, чест.* — Збијена сеоска насеља су она чије су куће смјештене једна близу друге тако да се управо додирују. *ОГ.* **б.** фиг. *сажет, концизан.* — Код њега је краткоћа, тачна одмереност: Тацит није краћи, збијенији. *Кнеж. Б.*

Изр. збијени редови а) *густи редови*; б) *идејно јединствено и добро организоване заједнице.*

збијѐно прил. *сажето, концизно*; *кратко.* — Одвише збијено . . . речено. *Сек.*

збѝјеност, -ости ж **1.** *особина онога што је збијено.* — [То су] велика индустријска подузећа у којима се пролетаријат због своје збијености могао много лакше организирати. *ОП 2.* **2.** фиг. *сажетост, концизност.* — Бавити се ближе осталим лицима Бакоње фра-Брна . . . ја то овде не могу због унапред одмерене збијености свог написа. *Цар М.*

збијѐсити се, збѝјесӣм се, ек. збе́сити се.

збѝља[1] и **збѝља** ж *стварност, реалност*; *озбиљност.* — Шта се све појило . . . у тој казаској глави у којој су се иначе шала и збиља смењивале као плима и осека. *Андр. И.* У пол шале, а у пол збиље. *Креш.*

збѝља[2] прил. *заиста, уистину.* — Дакле помирили смо се. Ама да л' се ја варам, ил' се она збиља радује? *Лаз. Л.* Ваља се збиља чудити смионости Кватерниковој. *Нех.*

збѝљан, -љна, -љно *в. озбиљан.* — На то збиљни рекоше му други. *Март.* Ко долази? — Зар он! Па тако миран, замишљен, и опет збиљан, намргођен, мрк. *Кост. Л.*

збѝљимицӣ прил. *озбиљно.* — Зна на коју ће страну пук збиљимице окренути. *Павл.*

збѝљити се, збѝљӣм се несврш. *постајати озбиљан, уозбиљавати се.* — На његово питање када ћу да идем, одговарам му: — Сјутра. Мале вјеће се мрште, лице збиљи. *Бон.*

збѝљност, -ости ж **1.** *стварност.* — Је ли већ моја? питао се у себи и у часу гдје је сва збиљност тонула у нешто неизвјесно. *Новак.* **2.** *озбиљност.* — Вечерас се његово лице, на којем иначе виђаше нелијепу дјетињу збиљност, жарило надом, заносом и срећом. *Шимун.*

збѝљскӣ и **збѝљскӣ,** -ā, -ō **1.** *стваран, истински, прави.* — Чујте пријатељи! Овдје треба збиљска и брза помоћ. *Мат.* Закон ћудоредни једини је закон збиљскога свијета. *Баз.* **2.** *озбиљан.* — Памтите, децо, збиљске дане . . . једва дочекане! *Змај.*

збѝљски и збѝљски прил. *стварно*; *озбиљно.* — Хусеин се диже, за Мехмедом ходи. »Да ме збиљски бију, то, Мехо, не ради«! *Вел.* Мачак, гледајући преда се, додаде сасвим збиљски: — Узми, брате Иво, скрушено ту малу педипсу! *Мат.*

збѝр м (лок. збѝру) мат. = број *оно што се добије као резултат сабирања више бројева, или више ствари*; *скуп.* — Квадрат над хипотенузом једнак [је] збиру квадрата над осталим двјема страницама. *Ант. 1.*

збѝрање с *гл. им. од* збирати (*се*).

збѝрати, збѝрām несврш. **1.** *в. сабирати, збрајати. Р-К Реч.* **2.** *сакупљати.* — Истина, он се оријентише на народне изворе . . . збира народне пословице, изреке, легенде и анегдоте. *Глиг.* Књигом [владика] браћи љубав казиваше, часним крстом у слогу збираше. *Март.* **3.** *набирати, мрштити.* — Снуждио се стари краљу, забринуто чело збира. *Кост. Л.*

~ **се** *скупљати се.* — Ено, већ се лепе плакате по улицама и збира се свет у гомилама да чита. *Нуш.*

збѝрачкӣ, -ā, -ō *који скупља*; *сабирни.* — Можда ће и југословенство као збирачка, монументалистичка идеја учинити своје. *Петр. В.*

збѝрка ж (дат. -ци; ген. мн. збѝрākā, збѝрāкā и збѝркӣ) *скуп више ствари (обично од вредности) исте врсте*: ~ слика, нумизматичка ~ . — Вуче га срце . . . да умножи своју збирку [лептирова]. *Нен. Љ.* Најзанимљивији је Јурај Шижгорић . . . који је издао збирку пјесама. *Водн.*

збѝрљив, -а, -о *који може да се збира. Р-К Реч.*

збѝрљивōст, -ости ж *особина онога што је збирљиво. Р-К Реч.*

збѝрнӣ, -ā, -ō *који се односи на збир.*

Изр. ~ именица грам. *именица која обликом једнине означава скуп више бића или предмета*: јагњад, пилад, бурад, цвеће итд.

збѝрница ж *место где се нешто збира.* — Он односи броје у збирницу. *Јурк.*

збѝрō, -ра м покр. *в. жбир.* — Морао би бити . . . пропали одметник, туђи збиро да помисли, а би могао ту Хрватску учинити другом. *Бал.*

збѝрчица ж *дем. од збирка.*

збѝрштина ж *аугм. и пеј. од збир.*

збѝти, збѝјēм (трп. прид. збѝјен, -ена и збӣт) сврш. **1.** *сабити, набити, учинити чвршћим, гушћим.* — Начине . . . велику груду од снега, добро је збију. *Нен. Љ.* Миња . . . одврнуо рог с барутом, пажљиво сасуо набој и чврсто га збио. *Л-К.* **2.** *сатерати, сагнати (на невелик простор).* —

Кад их четничке потере збију на узан простор, они ископају ров, узму положај и туку се до последњег метка. *Дед. В.* **3.** *сажети, укратко изнети (написати или рећи).* — Да, на крају, цело своје казивање у мало речи збијемо. *Цар М.*

Изр. ~ редове а) *прибити се један уз другог; прикупити се;* б) *стати чврсто један уз другог, солидарисати се један с другим ради успешнијег вођења борбе, ради остварења идеје.*

~ **се** *сабити се, стиснути се.* — Свири, бре! — заповеда Циганима који су се збили уза зид. *Станк.* Збише се око њега . . . и стадоше га дозивати. *Кос.*

збѝтије с цсл. заст. *в. догађај.* — Увече тога дана знало је цело место и . . . приповедало се у свима кућама о том збитију. *Срем.* На огромној површини »Буне« све остале Вишњићеве песме су поглавља и појединачна збитија која употпуњују слику. *Сур.*

збѝти се, збу̏дѐ се сврш. *десити се, догодити се.* — Ни жива душа не би била у сну слутила што се прије мало времена ужасно збило. *Шен.* Једно сам мислио, а десето зби се. *Бој.* А ако се то збуде, њезина будућност [је] компромитирана. *Грг.*

збѝтост, -ости ж *збијеност, сажетост.* — По својим начелним погледима на књижевност био је присталица збитости и краткоће. *Барац.*

збѝће с заст. *оно што се збило, што се десило.* — Жеља, наравно, пуста; немогућна је измена збића мојега живота. *Шапч.*

збѝца ж покр. *в. жбица.* — Почне жмикати из луле и прокапати је збицом. *Кал.*

збје̏г, збје̏га, ек. збе̏г.

збје̏гнути се, -нѐм се, ек. збе̏гнути се.

збјегòвѝште, ек. збегòвѝште.

збјѐжати се, -жѝм се, ек. збѐжати се.

збјѐжѝште, ек. збѐжѝште.

збје̏ћи се, збје̏гнѐм се, ек. збе̏ћи се.

збла́жити, збла̄жѝм сврш. *учинити благим, ублажити.* — Ал' нећу силе, — љубави тражим, љубављу твојом срце да сблажим. *Јакш. Ђ.* И радост сблажи свело лице Христа. *Уј.*

збла́нути се, збла̑нѐм се сврш. *уплашити се, унезверити се, запрепастити се; охладити се.* — Заблебета и сблане се Бикан. *Божић.* Укочих се, крв се у мени сблану. *Андр. И.*

збла̑нӯто прил. *унезверено; запрепашћено, уплашено.* — То да ми ту потпишеш, у записник! — Какав записник? — упита као сблануто. — О саслушању! *Божић.* Овај најзад, сатјеран у шкрипац, сблануто . . . избаци: — Богами, друже команданте, ја ништа не знам! *Ћоп.*

збла̑нӯтост, -ости ж *стање онога који је сблануг, пренераженост.* — И Филип и Силвестрови у чуду и сблануто зинуше. *Божић.*

збла̑тити, -ѝм сврш. *заблатити.*

~ **се** *заблатити се.* — Невиност то је као папир овај што нема смисла кад се не сблати. *Кам.*

збле̑нӯт, -а, -о *забленут; сметен.* — Гледао је . . . Санта који се, сблену̏т, није ни мицао. *Франг.* А несретни фратрић . . . сблену̏т, стоји покрај ње. *Мар.*

збле̑нути се, -нѐм се сврш. *забленути се.*

збли̏жа̏ва̄ње с *гл. им. од сближавати.*

збли̏жа́вати, збли̏жа̄вам *несврш. и уч. према сближити.*

~ **се** *несврш. и уч. према сближити се.*

збли̏же́ње с *гл. им. од сближити (се).*

збли̏жилац, -иоца м *онај који сближава.* — Тиме чине услуге и писцима и читаоцима којима постају посредници и сближиоци. *Прод.*

збли̏жити, збли̏жѝм сврш. *учинити блиским, приближити.* — Ништа тако не може сближити људе као невоља. *Вес.*

~ **се 1.** уз. повр. *постати близак; спријатељити се.* — У крижарским ратовима су се феудалци разних области и земаља боље упознали и сближили. *Пов. 2.* **2.** *в. приближити се.* — Примамљен одбљеском њених очију, сближи се к њој и обгрли је. *Ћип.*

збли̏за прил. *из близине.* — Роба ће доћи сблиза и здалека. *Нех.*

збљȕзгати, -а̄м сврш. *сручити; излити нешто бљузгаво, гадно (на кога).* — Особиту је хулу збљузгао на Мркоглаву. *Божић.*

збљута́вити се, збљȕта̄вѝм се и **збљȕтавити се,** -ѝм се сврш. *постати бљутавим; згадити се (коме).* — Деди се збљутави цела ова церемонија, опрости се и пође у своју собу. *Шапч.*

збо̀г *предлог с генитивом којим се казује узрок.* — Никако не могу заправо логички оправдати зашто се . . . толико узрујавам због људске глупости. *Крл.* Због недостатка муниције пуцао [је] једнично. *Ћос. Д.*

збо̀гом *речца за поздрав при растанку.* — На то му пожеље збогом, оде својој кући. *Креш.*

Изр. ~ дико фам. *свршено је, готови смо;* последње ~ *последњи поздрав;* рећи коме ~ *опростити се.*

збо̀гу предл. покр. *в. због.* — Мудра ли је ова јарчина ркаћка због које сам добио трискy. *Мат.*

збо̑ј, збо̑ја м (лок. збо̀ју) **1.** *збијена количина нечега, гомила чврсто збијених предмета или бића.* — Кад је било око подне сунце, збиле су се у збојеве овце. *НПХ.* **2.** *састав, грађа тела, стас.* — Прво је женско створење малена одебљег збоја. *Божић.* **3.** *в. бој*[2] *(1), спрат, кат.* — Само је градио и градио своју нову кулу на три збоја под Орловим стијенама. *Шимун.* **4.** покр. *дршка од плуга. Вук Рј.*

збо̀јак, збо̑јка м *мален а јак во. Вук Рј.*

збо̀јит, -а, -о *јаке грађе, чврст.* — Није то била нека фукара ушљива, него збојит и крепак муж. *Божић.* Види га како ми је порастао, како је збојит и једар, прави дјед! *Ћоп.*

збо̑нцати се, -ā̀м се сврш. *постати мршав, ослабити. Вук Рј.*

збо̀р и збо̀р, збо̀ра м (лок. збо̀ру) **1.** *скуп, састанак већег броја особа на једном месту ради неког договора; скуп великог броја лица на коме се држе пропагандни говори; сабор.* — Он је захтевао да одлуку о томе донесе збор радне заједнице. *Б 1966.* Јуче је у Бихаћу био велики збор на коме је учествовало преко четири хиљаде људи. *Дед. В.* Ја сам вас познавао . . . као социјалистичког министра, као пучког трибуна, говорника на масовним зборовима . . . као марксиста. *Крл.* **2.** вој̀н. *узвик за командовање да се стуни у строј.* — Командири појуре сваки у своју чету и командују »збор«. *Вас.* **3. а.** *састав (од више особа), колегијум.* — Мужина је кажњен укором наставничког збора. *Гор.* **б.** *хор (певачки, тамбурашки и сл.), дружина.* — Нови управник . . . је наредио да организује тамбурашки и пјевачки збор. *Чол.* **4.** *композиција за певање (у хору).* — За ову дружину складао је Јенко и зборове »Хеј ројаки«, »Побратимија« и друге. *В 1885.* **5.** *зборење, говор.* — Сједе дакле на камен и задједе збор. *Креш.*

Изр. ~ зборити нар. песн. *говорити на збору*; збором и твором *речју и делом*; нема збора *моја се признати, цела је истина*; нема (није) збора (ни збора) о томе *нема од тога ништа*; свирати ~ вој̀н. *позивати војнике трубом да се скупе.*

збо̀рад предл. покр. *в. због.* — Дабоме да [земља] роди — брани се — али зборад чега роди? *Вел.*

збо̀ран, -рна, -рно *који пуно говори, говорљив, речит.* — Вама то и пристаје, јер сте мудри, учени и зборни, а ми од сабље и пушке никуд даље. *Шен.* Уста су нам зборна, срце разговорно. *Кур.*

збо̀рāн, -а, -о *наборан, пун бора.* — Станко му узе зборану руку и пољуби. *Вес.* Био је сав крмељав, навоштен од масних руку и зборан. *Божић.*

збо̀рāнӧст, -ости ж *особина онога који је зборан и онога што је зборано, набораност. Р-К Реч.*

збо̀рати, збо̀рāм сврш. *набрати, начинити на чему боре, испревијати на боре; згужвати.*

~ **се** *добити боре, набрати се, згужвати се.* — Чело му је намрштено, лице се зборало од те бриге. *Лал.* Како је чучнула крај оцака . . . зборaше јој се димије и сложиште око ње валовит круг. *Андр. И.*

збо̀рац, -рца м индив. *онај који збори, говорник.* — Сврнимо још . . . код Томиковица, зборца доиста зборна. *Кур.*

збо̀рāчкӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на збор, саборски.* — Пуше се ватре, вичу зборачке кафеције . . . свијетли се и прелијева накит на женскињу. *Коз. Ј.*

збо̀рбӣљ, -и́ља м покр. *камен у желуцу преживара. Вук Рј.*

збо̀рӗње с *гл. им. од зборити.*

збо̀рисāње с *гл. им. од зборисати.*

збо̀рисати, -ишēм несврш. = зборовати *држати збор; суделовати на збору, већати.* — Суђе су два дана зборисале и узгред се гостиле. *Мат.* Љотић и Хоџера доводили су у Крагујевац присталице са стране да ту с њима зборишу. *Ман.*

збо̀рист(а) м *певач у збору, хору. Бен. Рј.*

збо̀ристица и **збо̀ристкиња** ж *певачица у збору, хору. Бен. Рј.*

збо̀рит, -а, -о *који сӗ односи на зборење, на говорење, речит; красноречив.* — Примакнула ми . . . зборита уста. *Матош.*

збо̀рити, -ӣм несврш. *говорити.* — Вук [је] умио не само зборити већ и творити. *Јаг.* Кад ме позна, он ће друкчије о мени зборити. *Вес.*

Изр. збор ~ *в. уз збор (изр.)*; и збори и твори *уме и лепо да каже и да уради што треба*; нити збори нити ромори *в. нит ромори нит говори (уз говорити изр.).*

збо̀рӣшнӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на збориште. Бен. Рј.*

збо̀рӣште с *место на коме се држи збор, зборно место, место састанка, састајалиште.* — Ту је у то време било главно збориште вештих крijумчара свих народности. *Петр. М.* Журе слатком домјенку на раскрижје, у срце сеоско и збориште јаросне и јогуне младежи. *Горд.*

збо̀ркатн, -ā̀м несврш. (обично безл.) *помало, гдегде зборити.* — Зборкало се по селу да дању удовицама дијели »водицу« а ноћу самог себе. *Вуј.*

збо̑рнӣ, -ā, -ō *који се односи на збор*: ~ симбол; ~ место, ~ песма.

збо̑рнӣк м *књига (или рукописна збирка) више различних чланака, расправа углавном о сличном предмету.* — Издао је зборник закона »Правду«. *Пов. 2.* Можда нико . . . није саставио богатији зборник деминутива. *Вучо.*

збо̑рница и **збо̑рница** ж *место где се држе састанци; канцеларија, наставничка соба.* — Директор ју је сачекао на вратима школе, представио је у зборници осталима. *Пол. 1958.*

збо̑рнӣчкӣ[1], -ā, -ō *који се односи на зборнике.*

збо̑рничкӣ и **збо̑рничкӣ**[2], -ā, -ō *који се односи на зборнице.*

збо̑рно прил. *у скупу, заједнички.* — Судили би зборно . . . по градскоме старостављику. *Љуб.*

збо̀рдвање с *гл. им. од зборовати.*

збо̀рдвати, збо̀рујем несврш. **1.** = зборисати. — Зборујте с њоме, да вам нисам крив. *Кост. Л.* **2.** покр. *ићи на збор, сабор.* — Лањске је године почела зборовати, излазити на збор. *Коч.*

збо̑ровођа м *онај који води збор; који руководи зборе; хоровођа.* — Први зборовођа овог збора био је судски пристав. *Обз. 1932.*

збо̑рскӣ и **збо̑рскӣ**, -ā, -ō *који се односи на збор, зборни*: ~ одлука и сл.

збо̀рџија м покр. *онај који много збори, говорџија.* — Начне главар да се залуду опире разврстоме зборџији. *Љуб.*

збо̀сти, збо̀дем сврш. *избости, убости.* — Кад је Ада Илју ове вечери збо, зграбио му је цуру и одвукао је собом. *Кос.* Шути — ако ријеч кажеш и матери приповједиш — знај да ћу збости и тебе и Хилму. *О-А.*

Изр. збоде па (и) оде *рече нешто (увредљиво) не водећи рачуна о томе шта говори.*

збра́ја̑ње с *гл. им. од збрајати.*

збра́јати, збра̑јам несврш. *сабирати.* — Збрајао сам и не нашао рачуна. *Нех.*

збра̏ти, збе̏рем и збѐрем сврш. **а.** *сабрати, скупити.* — Кад откуд зберу коју парицу, прво одвоји порезу. *Вес.* Сали-аги је било на срцу . . . да зберу оно љетине. *Мул.* **б.** *набрати, наборати.* — Цар седа под круном што му чело збрала. *Бој.*

~ **се** *скупити се.* — И прије но што тамо пријеко сађу, већ их се овдје нова чета збрала. *Комб.*

збра̏тимити, -ӣм сврш. *учинити побратимом, пријатељити.* — Ми дођосмо да нас збратимиш, да нам очиташ молитву. *Вес.* Збратимити балканске народе — то значи ликвидирати моћ и уплив иностраних империјалиста. *Зог.*

~ **се** *уз. повр.* — Збратимио се са учитељем Јовом. *Глиг.*

збратимљава̏ти (се), -ӣмљавам (се) *несврш. и уч. према збратимити (се).*

збра̏тити, -ӣм сврш. *збратимити.* — Попа . . . рече: — Добро, децо моја! . . . Данас . . . ја ћу вам очитати молитву и збратити вас. *Вес.*

~ **се** *збратимити се.* — Деца се убрзо спријатељише и збратише. *Петр. В.*

збр̏да-здо̀ла прил. *без икаква реда.* — Пословице су додуше вриједне као кратке реченице, али ти их често навађујеш збрда-здола. *Вел.* Ако су те мисли набацане без икаква реда, збрда-здола . . . онда наше писање неће вредети много. *Т. књ.*

збре̏кнути, -нем сврш. *брекнути, викнути (коме) »бре!« грдећи га или претећи му, подвикнути, изгрдити, запретити.* — Свијет ни да те погледа. — Овдје би им га требало збрекнути! — каже Саво, љут и уморан. *Ђон.*

збр̏зати, -ам сврш. *одвећ брзо изрећи.* — Он је знао . . . да све полугласно и нејасно збрза као да му је баш стало до тога да га људи не схвате. *Бан.*

збр̏јати, -јем сврш. *обријати сасвим*; фиг. *одрубити; збрисати, уништити.* — Ох, ала ми расте кика . . . кад му главу псећу збријем. *Радич.* Ти су брегови прастаре формације . . . изложене при дну незнатним ерозијама, а по врховима збријане сјеверним вјетром. *Андр. Н.*

збр̏нути, -нем сврш. *скинути с бриге; обезбедити (кога) материјално, осигурати, снабдети.* — Сваки министар збрине најпре своју фамилију, па тек онда државу. *Нуш.* Ваљда си збринуо и кочију? *Креш.*

Изр. ~ бригу *уредити што.* — Јуче баш збринусмо бригу како и с чим ће Светислав на студијама. *Сек.*

~ **се** *осигурати се; обезбедити се.* — Ишколовасмо до краја . . . Босу, удасмо је . . . да већ боље не може бити, и баш обилато за старост се збринусмо. *Маш.*

збрињава̏ње с *гл. им. од збрињавати.*

збрињава̏ти, -њавам и -њујем *несврш. и уч. према збринути.*

збр̏сати, -шем сврш. **а.** *брисањем уклонити што однекле; уклонити уопште.* — А само једна хиљадица би збрисала све невоље! *Куш.* Наш неразбор збрисат ће нас са лица земље. *Шен.* **б.** *уништити.* — Вјечни смо ми овдје и нас не може ништа збрисати. *Нам.* Забележено је у оно време да је Порта и зато журила се да Србију оружјем збрише. *Нов.*

збр̏ка ж (дат. и лок. -ци) **а.** *мешавина разних ствари, бића, појмова; одсуство реда и јасноће у чему*; исп. гужва. — У збрци двају језика и бујици исплетених ријечи није [се] дало ништа разумјети. *Вуј.* Ej, знаде се за Јосу тамо вани, у оној збрци људској. *Кал.* **б.** *пометња, неред.* — У нестајању вјерског осјећаја гледао [је] један од главних разлога свеопће . . . збрке у главама и у увјерењима. *Крл.* Вишњић се није дао заплести збрком унутрашњег политичког збивања. *Сур.* **в.** *недостатак јасноће, конфузија.* — Немоћ и збрка ове концепције [социолога] се изражава у тражењу неког новог хуманизма. *Б 1958.*

збрка́вати, збр̏кāвāм *несврш. и уч. према збркати.*

~ **се** *несврш. и уч. према збркати се.*

збр̏кано прил. *пометено, конфузно; нејасно.* — Она ужурбано и збркано исприча неку бајку. *Бил.* Све то тече збркано и без реда. *Михољ.* Запали цигарету и поче да шета . . . збркано мислећи о Васићу. *Ћос. Д.*

збр̏кано̄ст, -ости ж *особина онога што је збркано, пометеност, конфузност. Р-К Реч.*

збр̏кати, збр̏кāм сврш. **а.** *направити збрку, помешати.* — Не умеш, ти неш да збркаш, морам и ја поћи с тобом да ти помогнем. *Нуш.* **б.** *помести, збунити.* — Која корист проучавати некога кога поучци збркају. *Шим. С.*

~ **се** *измешати се, побркати се; помести се; забунити се.* — Све се збрка очајно у глави Христићевој: и оне дужности и бриге. *Вас.* Ипак није могао да уђе у појединости. Збркао се, и губио је . . . равнотежу. *Петр. В.*

збр̏кљано прил. *без реда.* — Гласови се испремијешају збркљано. *Божић.*

збр̏кљати, -ām и **збр̏љати,** збр̏љāм сврш. *урадити (што) како не ваља; неуредно скувати. Р-К Реч.*

збр̀ој, збр̀оја м (лок. збр̀оју) мат. = збир. — Како је зброј коријена позитиван, позитиван коријен има већу апсолутну вриједност. *Алг. I.*

збр̀ојати, -јӣм сврш. *сабрати. Р-К Реч.*

збр̀ојидба ж *сабирање, збрајање.* — Случајно сврнуо очи с писаће плочице, на којој је смишљао неки . . . проблем из сложене збројидбе. *Креш.*

збр̀ојити, збр̀ојӣм сврш. *сабрати; избројати.* — [Конобар је] збројио рачун. *Торб.* Збројих тридесет и једну жртву; шездесет и два бода ножа. *Гор.*

збр̀ојо́вка ж чеш. воји. *врста пушкомитраљеза.* — Чета је имала три пушкомитраљеза, две »збројовке« и једну »шошу«. *Минд.*

збрчка́вати, збр̏чкāвāм *несврш. и уч. према збрчкати.*

~ **се** *несврш. и уч. према збрчкати се.*

збр̏чка̄ност, -ости ж *набораност, згужваност.*

збр̏чкати, -ām сврш. *наборати; згужвати, набрати.* — Сверушеће време збрчкало је лице кир-Герасово. *Срем.*

~ **се** *добити боре, испунити се борама, наборати се.*

збу́бати, збу́бām сврш. *склепати. Вук Рј.*

збубња́вати, збу́бњāвāм *несврш. и уч. према збубњати.*

збу́бњати, -ām сврш. *скупити бубњањем, ударањем у бубањ.* — Винтср, нови капетан, збубњао половицу сатније. *Тур.*

збу́дити се, збу́дӣм се сврш. *в. пробудити се.* — Душа, за љубав створена, свеђ жуди за оним што се мили, чим с ужитка за дјелатношћу нагон јој се збуди. *Комб.*

збу́кати се, збу́чӯ се сврш. *стрчати се с букањем (о говедима). Вук Рј.* фиг. *скупити се с буком.*

збу́нити, збу́нӣм сврш. *довести у забуну, помести.* — Турци ће онда јурнути напред. Ја и Јовица дочекаћемо их и збунити, а ви одостраг јуришите. *Вес.* То га још већма збуни и језик му се заплете. *Цар Е.*

~ **се** *доћи у забуну, помести се.* — Коло је запело. Свет се збунио и ускомешао. *Андр. И.*

збу́њљив, -а, -о *који се лако збуни.* — Мислили су људи на Цигана . . . утолико више што су били у питању они . . . необавештени и збуњљиви, као деца. *Петр. Б.*

збуњља́вко м *онај који се лако збуни. Р-К Реч.*

збу́њљиво прил. *збуњено; лако се збуњујући.*

збу́њљивō̄ст, -ости ж *особина онога који је збуњљив.*

збу́нџија м **а.** *који настоји да другог збуни.* — И један и други . . . су . . . литерарни збунџије, кликовни умјетници и научењаци. *Шим. С.* **б.** *збуњљивко.*

збу́њен, -а, -о **1.** *трп. прид. од збунити (се).* **2.** *смућен, сметен; убезекнут; конфузан.* — Млада жена је живела збуњена и устрашена, у друштву сеоских жена. *Андр. И.* Дјевојка [је] пролазила двораном, заплашена . . . с кротким и збуњеним изгледом сиромашне дјевојке. *Франг.*

збу́њенӣк, -а и **збуњѐнӣк,** -и́ка м *онај који је збуњен.* — Из Еве . . . кад види гдје ова мизерија од збуњеника не зна што би, букне вулкан. *Крл.*

збуњéнко м *збуњивко*. — Ви сте малограђански збуњенко! Сами појма немате што хоћете, а што нећете. *Крл.*

збýњено прил. *на збуњен начин, смешено*. — Гојко . . . приђе јој, гледајући преда се збуњено. *Ранк.*

збýњенōст, -ости ж *стање онога који је збуњен; забуна, изненађеност*. — Гвардијан једним брзим покретом прекиде општу збуњеност. *Андр. И.* Сва његова збуњеност настала је баш због тога што је много вјеровао. *Л-К.*

збуњивање с *гл. им. од збуњивати (се)*.

збуњивати, збýњујēм *несврш. и уч. према збунити*.

~ **се** *несврш. и уч. према збунити се*

збургњјати, -ām сврш. *спетљати, замрсити*. — Док оком тренеш, већ ти се ту нешто смесило, збургњјало, смотало. *Маш.*

збýрљати, -ām сврш. *којекако што учинити, спремити што за јело, смућкати*. — У задњи час хоћеш да збурљаш. *Сим.*

збýтати, -ām сврш. *стрпати, угурати, набити*. — Најзад дочекаше и тај тренутак када су их све [војнике] збутали у вагоне. *Вин.* Длаке је своје она, роспија, сагорела па му и у каву збутала. *Рад. Д.*

збýћкати, -ām сврш. *бућкањем (млека) избити масло (из њега)*. *Р-К Реч.*

збýчати се, збýчӣ се сврш. *трком се окупити на једно место, збукати се*. — Тек се њини пушташе крдови, збучаше се, кâ имање, на со, — многа им се стада утрије̄ше. *Њег.*

звâн, -а, -о **1.** *трп. прид. од звати*. **2.** *коме нешто приличи и одговара, позван*. — Роде, за лет виши звани! *Комб.*

Изр. звани и незвани *и ко треба и ко не треба, и они који имају право (на нешто) и који немају*.

звâнйк м покр. *в. званица*. *Вук Рј.*

звàница и **звâница** м и ж *позвани гост, позвана гошћа*. — Слава ми је, гости су . . . Званице су. *Јакш. Ђ.* На дан удаје своје сестре свадио се те опалио пушку на пирнога званицу. *Буд.*

звàничан, -чна, -чно **1.** (чешће одр.) син. службен **а.** *који је на служби у органима власти; који има правно овлашћење да заступа некога, да делује у нечије име*: званично лице, званични представник, званични орган. **б.** *који се спроводи у име државне или какве друге власти; који се обавља по утврђеном поступку, по одређеним правилима, прописима; послован*: званични акт, званични налог, званични разговори, званичан захтев. — Ја . . . немам са школом и Бранком икаквог званичног посла и опћења. *Шен.* **в.** *који служи за административно, канцеларијско пословање*: званичне просторије, званични формулар. — Извади . . . туце чисте званичне хартије. *Уск.* **г.** *признат, прихваћен, проглашен од стране најутицајнијих кругова; признат у јавности, у обичном јавном мишљењу*. — Носио [је] . . . обешењачку црту . . . сумње у званичне ауторитете. *Андр. И.* **2.** *лишен интимног, фамилијарног, срдачног, уздржан, крут*. — Он има . . . романтичарску мржњу . . . на све људе педантне, званичне, укочене и углађене. *Скерл.*

звàничнйк м **1.** *званично, службено лице, чиновник, службеник*. — [Говорио јој је] о брзој каријери овога и . . . одликовању онога високога званичника. *Коз. Ј.* **2.** *некадашње најниже чиновничко звање*. — Искупише се око мене сви званичници и службеници библиотеке. *Мил.*

звàнично прил. *на званичан начин, службено; по дужности*. — Макс прави рђаве досетке, на које се ми само званично смејемо. *Лаз. Л.*

звàничнōст, -ости ж *својство онога што је званично*. — Доктор Рожић се обрати Посиловићу, као и увијек строг и свечан, пун званичности. *Сим.*

звáње с **1.** *гл. им. од звати (се)*. **2.** *занимање, служба; положај, степен у служби и друштву*. — Филип Грабовац . . . по звању фрањевац . . . уочио је међу првима друштвене и просвјетне прилике у Далмацији. *Барац.* Имам част носити звање генерал-ађутанта његова величанства. *Крањч. Стј.* **3.** *позив, улога, мисија*. — Говорила [је] како би се хтјело преобразити друштво наше, па да жена већ буде сретна сама по себи и вршећи своје звање матере. *Тур.* **4.** *уред, надлештво*. — Господин Раја Болманац метнуо клобук на главу и изашао из звања. *Петр. В.*

звáњце с ир. *дем. од звање*. — А куда ће с овом масом Жидова, Шваба . . .? То већ сад рачуна да добије звањце. *Петр. В.*

звáти, зòвēм (имп. зòви; импф. звâх и зòвијāх; аор. 2. и 3. л. звâ; р. прид. звâо, звáла; трп. прид. звân и звât) несврш. **1. а.** *ословљавати кога именом или називом (обично јачим гласом) да би му се на нешто скренула пажња, дозивати*. — Плакале су, вриштале, звале матер крчљиво. *Гор.* **б.** *налагати или нудити коме да дође (гласом, поруком, каквим знаком), позивати*. — Кад те нису у сватове звали, зашто дође незван у сватове? *НП Вук.* Кажеш да сам расположен — рече Марко зовући очима дворитеља. *Кал.* **в.** фиг. *вући, мамити, упућивати (о каквом осећању, унутрашњем подстицању)*. — У завичај ме срце зове. *Кашт.* Оде куда га је . . . дужност звала. *Јакш. Ђ.* **г.** *наручивати, тражити*. — Че-

сто није ни чекао да га почасте, већ је сам звао и гутао чашу за чашом. *Цар Е.* **2.** *давати име, именовати, називати, ословљавати.* — Зове себе »будитељем народа«. *Дук.* Имадијаше војвода уза себе једно момче, зовијаху га Богданом. *Љуб.* **3.** песн. *узвикивати као поздрав, називати.* — Тудијер стражи божју помоћ зове: »Божја помоћ, цетињски стражару!« *Маж. И.*

~ **се 1.** *уз. повр.* — Они се никад нису звали именом, него Миладин је њу звао: дијете, а она . . . њега . . . ej ти! *Вес.* **2.** *имати, носити име, називати се.* — Ова девојка, која се звала Зорка, седела је са својом мајком. *Уск.*

Изр. то се зове . . . (нпр. помоћ, ударац) разг. *то је у правом смислу речи . . . (помоћ, ударац).*

зва̑ће с покр. *в. позив.* — Брате, дође ми синоћ зваће од суда. *Љуб.*

зва̑ч, зва́ча м индив. *онај који зове, дозива.* — Загледа се уморени звач . . . стане вапити . . . свакиданьи зив. *Прер.*

звѐжђе, ијек. звијежђе, с астр. *скупина звезда која има нарочито име, сазвежђе, констелација; одређени део звезданог неба око такве скупине звезда.*

зве́зда, ијек. звијѐзда, ж **1. а.** астр. *крупно небеско тело са властитом светлошћу и топлотом, по природи слично Сунцу*: беле звезде, жуте звезде, двојне звезде, промењиве звезде. **б.** нар. *ма које небеско тело које се на небу види као светла тачка.* **в.** нар. *Сунце.* — Кад овако звезда спрљи, никога нема да бар благу реч каже. *Рад. Д.* Звијезда припекла, па дјеца падају у незнан. *Андр. И.* **г.** фиг. *варница, искра или што друго што изгледа као светла тачка.* — Ударао је машицама . . . и ситне звијезде запламтјеше испод тавана. *Вуј.* Гори, блиста мноштво звијезда [вучјих очију] око Јоже. *Гор.* **2. а.** *зракасти предмет (знак, амблем, орден, украс и др).*: петокрака ~, официрска ~, Карађорђева ~. **б.** *бела пега, прамен беле длаке на челу животиње (обично коња), цвет*; исп. звездаст (2). **3.** фиг. **а.** *срећа која некога прати у животу, оно што штити од несреће; судбина.* — Веровао је у своју звезду. *Ћос. Б.* Њена [је] звијезда у двору зашла. *Цар Е.* **б.** *оно што некога води у животу; путоказ; идеал.* — Трудној твојој чежњи, те за звијездом спјеши, дат ћу благи сан. *Визн.* Осјетим у себи незадовољство и снагу да . . . кренем својим путем, да потражим своје, нове звијезде. *Марј. М.* **4.** фиг. *особа која се у нечему изузетно истиче*: филмска ~, казалишна ~, фудбалска, ногометна ~. **5.** нар. *чело; глава.* — Уклони де се, јер ћу те кутлачом по звезди. *Вес.* [Удари га] шаком у звијезду по свим правилима енглеског боксања. *Матош.*

Изр. бити, остати без звезде, немати звезде *бити, остати без оријентације, немати оријентације*; бројити звезде *бити склон сањарењу*; *бити расејан, бленути, зазјавати*; видео (побројио) је све звезде *каже се кад се ко веома болно удари те као да му севне у очима*; зашле су му све звезде *изгубио је сваку наду, пропале су му све наде*; ~ водиља *звезда (3б)*; ~ луталица (~ репатица) *комета*; ~ падалица *метеор*; ~ стајачица *звезда (1а)*; (и) да му (јој) је ~ (~ Даница) на челу *макар колике вредности или значаја био (била)*; ковати (дизати) у звезде *много хвалити, уздизати*; морске звезде зоол. *разред морских бескичмењака зракастог тела* Asteroidea; од звезде до звезде *од зоре до мрака*; родити се под срећном звездом *бити срећан у животу*; скидати звезде (с неба) 1) *много псовати, клети*; 2) *чинити и најтеже ствари, бити спреман и на немогуће за чију љубав, наклоност; много хвалити, уздизати.* — Ја сам ћутала, а он . . . стаде у моју хвалу звезде с неба скидати. *М 1867.*

звѐздан[1], -а, -о ијек. звијѐздан **1.** *сличан звездама, звездаст.* — Невидљив старчић небом сије искричав звјездан снијег. *Ћоп.* **2.** *на коме се јасно виде звезде, пун звезда*: ~ небо, ~ ноћ. **3.** (одр.) **а.** *који се односи на звезде*: ~ јато, ~ светлост. — Видим . . . бијеле звјездане стазе до поднева тихог свете хармоније. *Крл.* **б.** *као саставни део разних термина*: звездано време, звездани дан.

звѐздан[2], ијек. звјѐздан, м **1.** нар. **а.** *Сунце.* — Највиши звјездан упекао, управо у тјеме. *О-А.* **б.** хип. *у тепању мушкој особи.* — Ох, ходи, сине, ходи. Иване! Сунашце, ходи, ходи, звездане! *Јакш. Ђ.* **2.** бот. **а.** *назив за неке врсте украсног цвећа из пор. главочика* Aster. *Бот.* **б.** *назив за неке махунарке из рода* Lotus; исп. детелина. *Сим. Реч.*

звѐздā̄р, -а́ра, ијек. звјѐздāр, м (вок. звѐздāру и -āре) **1.** заст. *астроном.* — Штива и приче . . . о генијалноме звездару Копернику. *Петр. В.* Мора бити звјездар, да по звијездама зна колико је сати по ноћи. *Вел.* **2.** зоол. покр. *врста слатководне рибе* Acipenser stellatus. *Вук Рј.*

звѐздара, ијек. звјѐздара, ж = звездарница *осматрачница небеских тела и појава у васиони, свемиру, астрономска опсерваторија.*

звѐздā̄рка, ијек. звјѐздāрка, ж бот. *мишјакиња. Бен. Рј.*

звѐздāрна, ијек. звјѐздāрна, ж *в. звездара.* — [У Европи] дјелују безбројне звјездарне. *Крл.*

звѐздāрница, ијек. звјѐздāрница, ж = звездара.

звѐздāрскӣ, -ā, -ō, ијек. звјѐздāрскӣ *који се односи на звездаре.*

звездáрство, ијек. звјездáрство, с заст. *наука о звездама, астрономија.* — Не знам је ли он то докучио из астрологије или звјездарства. *Вел.*

звѐздаст, -а, -о, ијек. звјѐздаст **1.** *који је као звезда, сличан звезди.* — И јаглаци почеше растварати своје блиједожуте звјездасте цвјетове. *Креш.* **2.** *који има на челу звезду (2б).* — Имали смо тада једног звездастог риђана. *Моск.*

звѐздасто, ијек. звјѐздасто, прил. *у облику звезде, зракасто.* — Скоро све [удолине] конвергирају према Београду или се од њега звездасто разилазе. *Цвиј.* фиг. Јутра што су долазила с тим топлим покривачима снијега. . . дебело и звјездасто падају и покривају заборавом и Злату. *Сим.*

звѐздац, ијек. звјѐздац, м бот. *звездан*[2] *(2а). Сим. Реч.*

звѐздача, ијек. звјѐздача, ж зоол. *морска звезда* Asterias. *Деан. Рј.*

звѐздāш, -áша, ијек. звјѐздāш, м зоол. *врста морске звезде* Asterias glacialis. *Бен. Рј.*

звѐздица, ијек. звјѐздица, ж **1. а.** *дем. од звезда.* **б.** *зракасти знак као обележје чина у војсци.* — Донесе блузу . . . с епролетама и капетанским звјездицама. *Ћоп.* **в.** *графички знак, нпр. за указивање на напомену у подтексту.* **2.** *кристал смрзнуте воде; снежна пахуљица.* — Звјездице снијега су се спуштале на земљу. *Вит.* По парковима и дворедима кипти процвало иње густим звјездицама бијелим. *КХ 1936.* **3.** бот. *звездан*[2] *(2а). Сим. Реч.*

звѐздичāрка, ијек. звјѐздичāрка, ж бот. *врста маховине* Mnium. *Сим. Реч.*

звѐздиште, ијек. звјѐздиште, с песн. *звездани простор.* — Једном се дигох у звездиште плавно, дигао ме мисли одушевљен лет. *Змај.*

звѐздњӣ, -ā, -ō, ијек. звјѐздњӣ *в. звездан*[1] *(3а).* — У звјездно небо зирни. *Краљч. С.*

звѐздовина, ијек. звјѐздовина, ж песн. *звездани простор.* — А још увијек бјеше плитка бездна чаша звјездовине. *Краљч. С.*

звездòвит, -а, -о, ијек. звјездòвит *звездан*[1] *(2).* — Све ја то видим кроз ноћ, према звјездовитом небу. *Бег.*

звездòзналац, -áлца, ијек. звјездòзналац, м *в. звездознанац. Бак. Реч.*

звездознáнац, -нца, ијек. звјездознáнац, м (ген. мн. звездòзнāнāцā) *познавалац звезда, астроном; астролог.* — Сунце . . . — кажу некоји звјездознанци — креће се, са цијелим својим системом, око још већега сунца. *Маж. Ф.* Млади хан се силно расрдио на своје звездознанце . . . који су му били прорекли доцније наступање зиме. *Андр. И.*

звездознáнство, ијек. звјездознáнство, с *наука о звездама, астрономија.* — Садржава тај пучки компендиј и читав низ питања . . . из звјездознанства и другог знања о природи. *Комб.*

звездòлик, -а, -о, ијек. звјездòлик *који има облик звезде, сличан звезди, звездаст, зракаст.* — На уласку у њихове паркове, пуне округлих и звездоликих леја . . . писало је . . . да је псе забрањено пуштати. *Андр. И.* Рјеће су групације села са звјездоликим тлоцртом уоколо цркве. *Баб.*

звѐздомцē, ијек. звјѐздомцē, прил. песн. *брзо као метеор, стреловито.* — Усједнуо хитрога ђогата и звјездомце кући полетио. *Ботић.*

звездослóвац, -вца, ијек. звјездослóвац, м заст. *в. звездознанац.* — Био сам код звјездословаца. *Јурк.*

звездòчатац, -аца, ијек. звјездòчатац, м *онај који чита судбину из звезда. Бак. Реч.*

звѐк м (лок. звéку; мн. звѐкови) **1.** *звук који настане при удару о метални или други предмет који одзвања; звека.* — У соби [се] стишао звек суђа, лампа угасила. *Сиј.* Нетом удари први звек на Госпин поздрав. *Павл.* **2.** *в. звук.* — А ламатање колеса добива помало други звек. *Андр. И.* фиг. Морао сам се чувати свега што би било кадро да . . . даде старим пјесмама нов звек и нову кретњу. *Наз.* **3.** фиг. *бука, ларма.* — Требало би да нам кажу просто, без икаквог звека, оно што хоће да кажу. *Кнеж. Б.*

звѐка ж (дат. -ци и -ки) *продоран, резак (обично непријатан) звук метала, разбијеног стакла и др., звечање.* — Брава кракне, врата пукну, звека стоји вратеница. *Прер.* Окна [су] са стране ходника, уз звеку разбијеног стакла, падала у двориште. *Ћос. Б.*

звѐкан м погрд. *глупан, будала.* — Кад станеш потрзати оне твоје будалаштине, онда си . . . прави звекан. *Шапч.* Зар је у овој земљи народа, овако говорити са . . . витезовима, звекане? *Вел.*

звѐкановић м *в. звекан.* — Ајде, ајде дома, звекановићу! *Ков. А.*

звекáнство с необ. *будалаштина, глупост.* — То је . . . зановијетање и звекантво, шта ли! *Ков. А.*

звекàнчина и **звèканчина** м и ж *аугм. и пеј. од звекан.* — Огромна звеканчина . . . тај Мијан није смио уђи у собу. *Лал.*

звèкара ж *јама испод чијег је уског отвора проширена слепа пећина. Свезн.*

звèкаст, -а, -о *луд, будаласт.* — Неки хајдуци на ергелу грану . . . и репове трима коњима одсијеку; звекасти су коњи, мјесто да утеку! *Вел.*

звекàтања ж индив. *звека, звекет.* — Радосно [се] придружује свеопћој . . . жупатањи и звекатањи. *Божић.*

звèкац[1], -кца м бот. *кантарион. Сим. Реч.*

звèкац[2] *узвик којим се означава кратак звек.* — Удари [га] копљем у мишицу оштрим — и звекац! *М-И.*

звèкēт м *звека; ситно или испрекидано звечање.* — Ја ћу бити у вајату, дукате низати. Дукати ће звекетати, по звекету ми дођи! *Вес.* По пољу ишао шум, жамор и звекет. *Шен.*

звекèтав, -а, -о = звектав *који одаје звекет, који звекеће.* — О пасу јој звекетава пуна кеса пара. *Богдан.* Солдатеска . . . гања сељаке . . . повезане дугим звекетавим ланцима. *Крл.*

звекèтало с *оно што звекеће.* — фиг. Он је ту био девете пете звекетало. *Сим.*

звèкētан, -тна, -тно необ. *који одаје јасан звук, звучан.* — Гудну лучцем [гудалом] звекетнијем амо-тамо по коњскоме репу. *Маж. И.*

звекèтање с *гл. им. од звекетати.*

звекèтати, звèкећēм несврш. = звектати *одавати звекет.* — Од ране зоре до запада сунца звекетаху мотике и лопате по оним пољима. *Наз.* Звекећући тешким оковима одлазе. *Чол.*

звекèтљив, -а, -о *звекетав.* — Просуо се звекетљив прасак тањура и здјела по столу. *Гор.*

звекèтљиво прил. *одајући звекет, звекећући.* — И Милан се заборављао, причао весело, ударао руком . . . по сабљи која се звекетљиво тресла. *Мил. В.*

звèкетнути, -нēм сврш. *звекнути; звецнути.* — Звекетни сабљом, кресни оком, зафрчи брк, напиши пјесму, — пак је твоја. *Маж. Ф.*

звèкир, -ира м *комад метала којим се куца на улазним вратима, капији.* — Кућа му је била . . . у близини цркве. Капија велика . . . са огромним звеки[illegible] м. *Срем.* На вратима грдан звекир, алка — шта ли му је? *Матош.*

звèкнути, -нēм сврш. *ударити, млатнути, звизнути.* — Не чини му човјек ништа, а он би тако волио да га звекне оном боцом по глави. *Ћор.* Звекне јој шачетину по лопатици. *Божић.*

Изр. звекнуло му у главу *пало му на памет.*

звèкнути, звèкнēм сврш. *дати од себе звек, зазвечати; изазвати звек.* — Чаше звекнуше, грла далеко јекнуше. *Шен.* Метални поклопац се откотрља и звекну. *Лал.*

звèктав, -а, -о = звекетав. — Ријечи су . . . кликтавих свјетла звектава ловина. *Фран.*

звèктāње с *гл. им. од звектати.*

звèктати, звèкћēм несврш. = звекетати. — Тек ју је Амброзије звекћући кључевима присилио да изађе из . . . цркве. *Бен.*

звекýтати, звèкућēм несврш. *звецкати.* — Звекућу сабље. *Шен.*

звēр, ијек. звијер, ж и м (мн. звēри ж и звēрови м) **1. а.** *дивља, обично крупна, грабежљива, крволочна животиња.* **б.** мн. зоол. *ред сисара месождера јаких очњака и канџи, у који спадају разне дивље и неке припитомљене животиње (пас, мачка)* Carnivora. **2.** фиг. **а.** *дивљак, необуздан човек.* — Ја сам звер у пићу. *Срем.* **б.** *бездушан, свиреп, окрутан човек.* — Ти си крвожедна звијер. *Шен.* Можда би одговорио равним начином оном зверу. *Срем.* **3.** заст. *крзно. Вук Рј.*

Изр. велика (голема и сл.) ~ *в. зверка (2б);* пробудити у коме ~ *пробудити у коме грубе, ниске инстинкте.*

звēрав, -а, -о, ијек. звијерав *који гледа усплахирено или зверајући.* — Загледај, велим, звјеравим избуљеним очима у ове моје зјенице што се сјају као звијезде. *Вел.*

звēраво, ијек. звјēраво, прил. *уплашено, унезверено.* — Ту је страх, он скакуће звјераво по очима. *Сим.*

звēрāд, ијек. звјēрāд, ж *зб. им. од звере.*

звēрāње, ијек. звјēрāње, с *гл. им. од зверати.*

звēраст, -а, -о, ијек. звјēраст *сличан звери, дивљу; који је као у звери.* — Напустимо даље наше звјерасте дорате. *Павл.* Само су му . . . очи остале бистре, звјерасте и младе. *Лал.*

звēрасто, ијек. звјēрасто, прил. *као у звери, као звер, дивље.* — Носио је . . . очи своје матере . . . са погледом . . . зверасто младим и живим. *Сек.* Ћапнуо је оком, звјерасто, сад ревер, сад рукав . . . сметен. *КН 1959.*

звēрати, -āм, ијек. звјēрати, несврш. **а.** *бацати брзе, немирне погледе на разне стране, плашљиво се огледавати.* — Звјера немирним погледом око себе. *Донч.* **б.** пеј.

бленути, буљити, зјати. — Сипао [је] псовке на пролазнике: — Шта зверате, гадови једни! *Петр. В.*

зве́ре, звѐрета и **звѐре,** -ета, ијек. звијѐре и звијѐре, с *звер, зверка.* — Звијере сад се свако у дупље сакрива. *Крл.* Он скочи па у шуму као звијере. *Ћоп.* [Грабе] силовити људи . . . части као звјерад кост. *Шен.*

звѐрин, -а, -о, ијек. звијерин *који припада звери. Вук Рј.*

звѐринац, -йнца, ијек. звјѐринац, м мед. *туберкулозно запаљење, упала коже, лишај на кожи* lupus. *Батут.*

звѐрињак, ијек. звјѐрињак, м *ограђен простор у којему се чувају звери; зоолошки врт.* — фиг. Годинама живио сам у нашем смрдљивом звјерињаку готово глухонијем, притајен и повучен у себе. *Крл.* Излетео [је] из тог звериња, како је он у шали називао позориште. *Грол.*

звѐрињати, -ам, ијек. звјерињати, несврш. *в. зверати.* — Милан звериња на све стране. Он је осматрач. *Ољ.*

звѐрињe, ијек. звјѐрињe, с *зб. им. од звер.* — [Човек није] имао крила да може испред дивљега звериња утећи. *Нен. Љ.* Јунак за јунаком низ пољану скаче, тутањ по пољани, свем звјерињу страва. *Вел.*

звѐрињй, -ā, -ē, ијек. звјѐриньй *који припада зверима, који се односи на звери:* ~ крзно, ~ јазбина, ~ траг и др.

звѐрињскй, -ā, -ō, ијек. звјѐрињскй *зверски, зверињи.*

звѐрињски, ијек. звјѐрињски, прил. *као звер.* — Свако вече . . . звјерињски се скитам пропланком голим. *Ћон.*

зве́рити, -йм, ијек. звијѐрити, несврш. **1.** *в. зверати.* — Не може да нађе мира својим ногама и очима, него звијери на све стране, стреца, врпоља се. *Лал.* **2.** *понашати се зверски, свирепо, дивљати.* — Кад се . . . утврдио, горе је него прије звијерио: једва му се бијегом испод ножа измакла два највјернија кнеза. *Павл.*

~ **се** *постајати унезверен.* — Свуд се Турци звијере од јада. *Март.*

звѐрје, ијек. звйјерје, с *зб. им. од звер.* — Над јањетом се игра звијерје. *Крањч. С.*

звѐрка и **звѐрка,** ијек. звјѐрка и звјѐрка, ж **1.** *звер (1а); дивља животиња (сисар) уопште.* — Већином су и тада у пећинама живеле дивље зверке. *Жуј.* **2.** фиг. **а.** *звер (2).* — Људи [су] непријазне звјерке. *Крл.* Аћим је бездушник и зверка. *Ћос. Д.* **б.** разг. и ир. *особа на високом положају и од великог утицаја.* — Кад заробите опет неку »зверку«, тражите замену. *Јак.*

Изр. велика (крупна, голема и сл.) ~ *зверка (2б);* ситна (мала) ~ *безначајан човек, човек ниског положаја.*

звѐркаст, -а, -о, ијек. звјѐркаст *који је као у зверке.*

звѐркасто, ијек. звјѐркасто, прил. *као зверка, попут зверке, дивље.* — Тешко дисаху и звјеркасто се обазираху. *Кос.*

звѐркати, -ām, ијек. звјѐркати, несврш. *дем. према зверати.* — Звјеркао је уоколо у потрази за каменьем, увијек позорно пратећи . . . хице. *Пол. 1959.*

звѐрлав, -а, -о, ијек. звјѐрлав *в. зверав.* — Звјерлав момак . . . донесе шећер. *Сим.*

звѐрлати, -ām, ијек. звјѐрлати, несврш. *в. зверати.* — Избијали су . . . дјечаци и дјевојчице . . . прибијајући се уз мајку или брата, звјерлајући погледом. *Сим.*

звѐрнути, -нѐм, ијек. звјѐрнути, сврш. *погледати наоколо унезверено, уплашено; бацити брз поглед.* — Помоли се поша, зверну тамо-амо испред куће. *Глиш.* Сад звјерну оком нагонски. *Боэкић.*

звѐрокрадица, ијек. звјѐрокрадица, ж и м *онај који неовлашћено лови.* — Он је био звјерокрадица и једном га у лову ухвати лугар. *Чол.*

звѐрокрађа, ијек. звјѐрокрађа, ж *недопуштени, неовлашћени лов.* — У то време . . . сви смо се помало бавили зверокрађом. *НИН 1959.*

звѐрскй, -ā, -ō, ијек. звјѐрскй **1.** *који се односи на звери.* **2.** *окрутан, свиреп.* — Слуге и надничари су маса пролетаријата . . . њу треба ослободити данашње зверске експлоатације. *Лапч.* Живот постаје све звјерскији. *Јонке.*

звѐрски, ијек. звјѐрски, прил. *као звер; на зверски начин, дивљачки, окрутно, свирепо.* — Наједанпут [се] зверски згрчи. *Вас.* Ако . . . се звјерски туче и млати, он ће признати и оно што није никад ни сањао. *Кол.*

звѐрскōст, -ости, ијек. звјѐрскōст, ж *дивљачност, окрутност.* — Греше они који уображавају да је храброст тога човека била зверскост. *Кнеж. Б.*

звѐрство и **звѐрство,** ијек. звјѐрство и звјѐрство, с (ген. мн. звѐрстāвā) *свирепо, окрутно дело; дивљаштво, зверски нагон.* — Чинио је неописива зверства. *Дед. В.* Пронашла му звјерство у погледу! *Мих.*

зве́рче, -ета, ијек. звијѐрче, с *дем. од звер.*

звѐрчица и **звѐрчица,** ијек. звјѐрчица и звјѐрчица, ж *дем. од зверка.*

звѐцати, -ā̄м несврш. *звечати; звецкати.* — Звеца сабља на мејдану. *НП Вук.* Коњи алкарски . . . окићени су златним и сребрним накитом што звеца при ходу, а чудно шуми код трке. *Шимун.*

звѐцкав, -а, -о = звецкаст *који звецка.* — Он [би] пролазио с гиздаво опуштеном сабљом и звецкавим мамузама. *Петр. В.*

звѐцкāј м *звук звонца, звецкање.* — Она послуша: вјетар је односио звецкај звончића. *Бег.*

звѐцкāње с *гл. им. од звецкати.*

звѐцкаст, -а, -о = звецкав. — Ха, ха, то је твој глас, сребрна шкудо, такову ће те звецкасту избрајати у Сењу трговац за довезене дужице. *Перк.*

звѐцкати, -ā̄м несврш. *дем. према звечати.* — Откопчао си око врата стегнуту блузу, на којој су ситно звецкале колајне. *Гор.* Мамузицама звецка, куцка. *Јакш. М.*

Изр. ~ оружјем *показивати ратоборне намере, претити ратом.*

звѐцкац м индив. *звека, звецкање.* — фиг. Свјетлац драгуљни у очима јој сја и звецкац прпошни у смијешку. *Божић.*

звѐцнути, -нēм сврш. **1.** *дем. према звéкнути.* — Звецнуле десетице и никлени динари запљуштали као сребрна киша. *Рад. Д.* Звецнуо је оштрогама службоуљудно. *Крл.* **2.** *дем. према звéкнути.* — С уживањем звецну јаре прстом у чело. *Моск.*

Изр. ~ у главу (у глави) *доћи у памет.*

звѐчāј м *в. звека.* — И јечи звечај коњских прапораца. *Бег.*

звéчак, -чка м (мн. звéчци, ген. звѐчāкā) *клатно у звона.* — Са великог звона . . . отпао звечак. *Лаз. Л.*

звѐчак, -чка м бот. **а.** *пуцалина* Colutea arborescens. *Сим. Реч.* **б.** *шушкавац* Rhinanthus. *Сим. Реч.*

звéчан, -чна, -чно индив. *в. звучан.* — Рајковић није волио дјецу, али га мекани, безазлени тон Вјеричина звечног гласића почео већ да дира. *Цар Е.*

звéчање с *гл. им. од звечати.*

звѐчāрка с **1.** зоол. *змија отровница са рожним прстеновима на крају репа који звече при кретању, чегртуша* Crotalus horridus. *Терм. 4.* **2.** агр. *врста јабуке. Тод.*

звéчати, -чӣм несврш. **1.** *одавати звеку; изазивати звеку.* — Остругe звече, сабље звекећу. *Шен.* Чује се халка . . . Неко звечи. *Шант.* **2.** *звучати.* — Речена имена не звече лијепо у овим крајевима. *Њег.*

звѐчац, -чца м бот. *треслица. Сим. Реч.*

звѐчка ж (дат. -чки) **1. а.** *дечја играчка која звечи; прапорац.* — Неке козе, уплашене, са звечкама и цингарама, јурнуше из ћошка у ћошак. *Лал.* Убрзо вриснули коњи . . . и кроз свежу ноћ чуле су се звечке. *Рад. Д.* **б.** *метална плоча у коју се удара дрвеним батићем, гонг.* — У тај мах удари . . . ђак у гвоздену »звечку« што висаше о једном дрвеном стубу школског ходника. *Шапч.* **в.** *звéчак.* — Не оглашују се клепке нити звончад, јер су звечке и клатна . . . уклоњена. *Гор.* **2.** бот. *биљка из пор. лепирњача* Colutea orientalis. *Сим. Реч.*

звúжд м *в. звиждук.* — Париз још има право умишљавати . . . да ћемо ми попут крда блага на прости звижд цара срнути у месницу. *Старч.*

звúждав, -а, -о *који звижди, пискав.* — Често се гласе [мајмунчићи] кратким звиждавим гласом. *Финк.* Дуго још озвањаше фићукање звиждавих бичева. *Гор.*

звúждавац и **звúждавац,** -āвца м зоол. *птица певачица* Hypolais icterina.

звúждāвка и **звúждāвка** ж зоол. = звиждара и звиждарка *врста дивље патке* Anas penelope. *Бен. Рј.*

звúждāј м *звиждук, фијук.* — Чујеш само звиждај кад јатаган пане. *Вел.*

звúждак[1], **звúшка** м покр. *звиждаљка.* — Ти зазвижди у звиждак сребрни. *НПХ.*

звúждāк, -áка и **звúждак**[2], **звúшка** м зоол. *назив за неке птице певачице из родова* Phylloscopus и Hypolaïs. *Финк.*

звúждалица ж и **звúждало** с *в. звиждаљка.* — Поклонит ћу ти звиждалицу на плетеној врпци. *Гор.* Звиждало звизну. *Шен.*

звúждāљка ж *направа помоћу које се производи звиждук, пиштаљка.* — Одједаред се чу оштар писак пољареве звиждаљке. *Сек.* Јаким звиждуком своје звиждаљке алармирао је људе на своју присутност. *Крл.*

звúждāње с *гл. им. од звиждати.*

звúждара и **звúждāрка** ж зоол. = звиждавка. *Бен. Рј.*

звúждати, -дӣм несврш. оном. **а.** *производити звиждук(е); фијукати.* — Често се заборави па звижди сокаком. *Срем.* Вани је звиждао, урлао, хуктао вјетар. *Гор.* **б.** *звиждуцима изражавати незадовољство, презир, осуду нечега.* — Да звиждимо на све пријетње и да смијешком на уснама идемо у сусрет најкрућој смрти. *Цар Е.* **в.** прел. *звиждуцима изводити (неку мелодију).* — Отрчим звиждећи песму што сам је чуо од девојчица на белилу. *Шапч.*

звúждјети, -дӣм (ијек.) несврш. *в. звиждати. Деан. Рј.*

звúждȗк м *висок, пискав звук који настаје услед трења ваздуха о нешто (дувањем*

кроз усне или у какав инструмен(а)т, брзим покретањем чега кроз зрак и сл.). — Из даљине је одјекнуо други звиждук. *Ћор.* Подигли се облачићи дима и оштар звиждук куршума пропара зрак. *Донч.*

звижду́кање и **звижду̏кање** с *гл. им. од звиждукати.*

звижду́кати, звȉждȕчēм, -ȗњēм и -ȗкām и **звижду̏кати,** звȉждучēм, -ȕњēм и звижду̏кām несврш. *дем. према звиждати.* — Дечко . . . звиждуће и маше одељаном палицом. *Ранк.* Око мене [је] почео да звиждука вјетрић. *Крл.* Узе се хитро свлачити, звиждучући нешто, што је сматрао Дворжаковом Хумореском. *Лип. 1957.*

звижду́кнути, звȉждȕкнēм сврш. *произвести звиждук; произвести кратак или слаб звиждук. Бен. Рј.*

звȉждуша ж зоол. *звиждавка. Бен. Рј.*

звȉжђење с *гл. им. од звиждети.*

звȉжнути, звȉжнēм и **звȉжнути,** -нēм сврш. оном. = звȉзнути *произвести звиждук; фијукнути.* — Ти, харамбашо, изиђи на друм, а ја ћу под овим пањем чекати, кад звижнеш, ја ћу пуцати. *Петр. В.* Нешто звижну, нешто пљусну у лишће. *Шен.*

звȉз *узвик који означава јак, брз ударац.* — Он ти нешто погреши, а ја за шамар па звиз. *Ћоп.* Звиз једну краву по носу. *Кик.*

звȉзак, -зга м *звиждук.* — Чуо се звизак пиштаљке као позив на збор. *Јак.* Вјетрови су са . . . врхова [јела] у помамном бијесу и звизгу тргали и разносили огранке и иње на све стране. *Коч.*

звȉзак, -ска, -ско индив. *оштар, продоран, звизгав.* — Он га [јаблан] памти и воли . . . ради . . . његовог звиског шума под вјетром. *Мил. В.*

звȉзга ж (дат. -зги) *писка; звиждање, фијук.* — Стоји звизга сивога сокола. *НП Вук.* Звизга срдитих гласова . . . шибала је по Иванову мозгу. *Кал.* Чује звизгу шибе, звекет ланца. *Наз.*

звȉзгав, -а, -о *који фијуче, звижди.* — И коње љепогриве звизгавим бичем ошине. *М-И.*

звȉзгāј м *звизга, фијук.* — Док се плео звизгај јануарски, у нама младо рађало се лето. *Бој.*

звȉзгац узв. **1.** *в. звиз.* — Он њега звизгац по ушима. *Вук Рј.* **2.** (у именичкој служби) м *јак ударац.* — Кад је . . . стекао такав грдан звизгац, завиче он иза гласа. *Вел.*

звȉзгљив, -а, -о *звизгав, праћен фијуком. Р-К Реч.*

звȉзд м оном. *звизга; звиждук.* — [Бура] насрташе на гране раздајући у њима звизди реско ијукање. *Кос.* Рикну рик, звизну звизд. *Кош.*

звȉзнути, -нēм сврш. **1.** *јако ударити, ошинути; опалити (шамар).* — Јест, жао ми је што те нисам звизнуо по губици — осмјехну се он горко. *Л-К.* Звизну му изненада . . . шамар. *Ћоп.* **2.** *бацити, завитлати великом снагом.* — Лети оштар камен звизнут вичном руком. *Михиз.*

звȉзнути, звȉзнēм сврш. = звижнути.

звȉјежђе, ек. звēжђе.

звијèзда, ек. звéзда.

звȉјер, ек. звēр.

звијèрац, -рца м (ијек.) покр. *в. вук.* — Вук [је] доносилац смрти, а његова друга имена, коса ти се јежи: курјак, муцињак, звијерац, вучина. *Куш.* Момак истрешти на њу очи као звијерац. *Љуб.*

звијèре, звјèрета, ек. звéре.

звȉјерин, -а, -о, ек. звēрин.

звијèрити, -ȉм, ек. звéрити.

звȉјерје, ек. звēрје.

звијèрче, -ета, ек. звéрче.

звȉјȕк м *звиждук; фијук.* — [Чује се] вјетрова звијук. *Мар.*

звијȕ́кање и **звијȕ̏кање** с *гл. им. од звијукати.*

звијȕ́кати, звȉјȕчēм (звȉјȕкām) и **звијȕ̏кати,** звȉјучēм (звијȕкām) несврш. **а.** *звиждати; фијукати.* — И прије него се разабраше, звијукаху бубуљи око њих. *Мат.* **б.** *звиждукати.* — Мала Перса . . . стави језик иза горњих предњих зуба и ситно звијука попут препелице. *Бег.*

звијȕ́кнути, звȉјȕкнēм и **звијȕ̏кнути,** звȉјукнēм сврш. *звиждукнути; фијукнути.* — Свирке засвире, страже звијукну, а бубњи загрме. *Љуб.*

звȉјукоша ж пеј. покр. *љута, језична жена.* — Јави ми кад звијукоша дође. *Лоп.*

звȉрити, -ȉм несврш. покр. *вирити.* — Шта ми звири у авлију? *Вукић.*

звȉрка ж покр. *отвор кроз који се може гледати, звирити.* — Запињала Марија погледом кроз малену звирку, све је хтела да види. *Рад. Д.*

звȉркање с *гл. им. од звиркати.*

звȉркати, -ām несврш. *бацати брзе, кратке погледе; зверати.* — Само Косјенка радосно звиркаше амо-тамо, јер она никада не бијаше тужна. *Брл.* Он је сумњиво кретао главом и сваки час звиркао на мене, гледајући је ли у питању превара. *Лоп.*

звȉрлати, -ām несврш. *зверати; бацати погледе, кружити погледом.* — Силазила сам у приземље непрестано звирлајући на улицу кроз сваки прозор. *Бег.* Шта си . . . тако збуњен и тако изван себе, очи ти некуд чудно звирлају. *Кос.*

зви́рнути, звȉрнēм и **зви́ртнути,** -нēм сврш. *бацити кратак поглед, завирити.* — Особито сам волео бојажљиво звирнути кроз тешку . . . капију. *Петр. В.*

зви́рчица ж *дем. од звирка.* — Кроз звирчицу на вратима чинило јој се да види унутра светлост. *Рад. Д.*

звје̏дљив, -а, -о (ијек.) заст. *радознао, знатижељан.* — Једна . . . до скрајности звједљива . . . упита. *Кум.* Трговци нуде . . . цице замамљиве звједљивом мноштву. *Бег.*

звје̏дљивац, -йвца м (ијек.) заст. *знатижељан човек, радозналац.* — Лакоумни звједљивци . . . распиткиваху помно о пикантним потанкостима те новотарије. *Шен.*

звје̏дљиво прил. (ијек.) заст. *радознало, знатижељно.* — Дјевојка . . . поче звједљиво проматрати госте. *Шен.*

звје̏дљивōст, -ости ж (ијек.) заст. *радозналост, знатижеља.* — Та два господина силно узбудише моју звједљивост. *В 1885.*

звјезд-, ек. звезд-.

звјер-, ек. звер-.

звокȍтати, звȍкоћēм несврш. оном. *в. звекетати.* — А мач му звокоће о калдрму као туцањ о звоно. *Љуб.*

звȍкотнути, -нēм сврш. *в. звекетнути.* — Скину звоно са звоника, пошто му пасовима омотају туцањ да не звокотне. *Љуб.*

звȏн и **звȏн** ж **1.** *звук звона, звоњење; појединачни удар, звек звона.* — Једва се спушта и чује вечерње цркве звон. *Мас.* Одозго . . . падаху звонови овнујских чектара, утишани даљином. *Лал.* **2.** *звоно* (*1а*). — Са горе [је] хујила бура, заглушујући тужна јецања црквених звонова. *Шен.*

звȏнак, -нка, -нко *који јасно, звучно одјекује, звучан* (*о гласу*); *који одаје такав глас.* — Викнуо [поп] својим крупним, звонким басом. *Петр. В.* Кључају . . . у плочу звонких стакала. *Уј.*

звȏнār, -ара м (вок. звȏнāру и -ре, инстр. звонáрем и -ром) **1.** *онај који звони у звона* (*обично црквена*). **2.** *животиња на којој је звоно* (*обично ован предводник*). — А они вазда за мном као стока за звонаром. *Љуб.* **3.** *ливац звона. Вук Рј.*

звȍнара ж = звоник *торањ у којему су звона.* — Брују звонара од јеке звона. *Ранк.* [Звуци] се разлијеваху с малене сеоске звонаре. *Цар Е.*

звонáрев, -а, -о = звонаров *који припада звонару.*

звонȁрија ж *дужност звонара.* — Првог травња преузимам звонарију. *Пав.* У осамнаестој години своје »звонарије«, [звонар] Малета је . . . кренуо пут цркве. *Ћоп.*

звонȁрина ж *награда звонару; улог, накнада за одржавање звона и звоњење.* — Почне ружити којега од присутника да му је дужан звонарину. *Гор.* Путници [се] . . . овде задрже и . . . буду почашћени приходом од звонарине. *Вин.*

звонáрити, звȍнāрīм несврш. *обављати службу звонара.* — Звонарити није толико ни уносно колико је дивно дочекати мисника у својој кући. *Торб.*

звȍнарица ж *дем. од звонара.*

звонȁрица ж **1.** = звонарка *звонарева жена.* — На вратима се појави звонарица. *Цар Е.* **2.** *животиња која носи звоно. Вук Рј.*

звȍнāрка ж = звонȁрица (1).

звȍнāркин, -а, -о *који припада звонарки.*

звȍнāрница ж **1.** *в. звонара.* — Само . . . на црквеној кули и на школској звонарници . . . блесну последња црвен. *Шапч.* Стара романска звонарница стајала је у сјени каменолома. *Крл.* **2.** *радионица у којој се лију звона. Мин. Лекс.*

звонáров, -а, -о = звонарев.

звȍнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на звонаре.*

звȏнаст, -а, -о *који има облик звона, сличан звону.*

звȍнац, -óнца и **звȏнац,** -ȏнца м **1.** *дем. од звон* (*2*), *звонце; прапорац.* — На махове брецне мазгин звонац. *Ћип.* Зазвонио дуђански звонац. *Цес. А.* **2.** мн. муз. *инструмен(а)т са низом металних штапића. Мин. Лекс.* **3.** зоол. *врста птице, помракуша.* — Помрчина као тесто . . . Само где-што звонац зазвони крај реке или совица завије. *Глиш.* **4.** бот. *звȅчак* (*б*). *Бен. Рј.*

звȍнача ж агр. *врста крушке. Тод.*

звонáшце и **звонȁшце,** -а и -ета с *дем. и хип. од звоно и звонце.* — Звони танкогласно звонашце. *Шапч.*

звȍнӣк, -ика м = звонара. — У то се зачу звонце са звоника сеоске црквице. *Срем.* Звоник св. Марка извијао се попут дива из силесије . . . торњева. *Шен.*

звȍнило с индив. *в. звоно.* — Узе бијесно трзати уже звонила на зиду. *Шен.*

звȍнина ж *аугм. од звоно. Бен. Рј.*

звȍнити, -ӣм несврш. **1. а.** *одавати звонове, звоњаву* (*о звону*); *звечати.* — Звоно читав сат звони. *БВ 1902.* Метално звоне локомотиве. *Сим.* фиг. Стотину година наши најбољи . . . људи звоне ланцима. *Крл.* **б.** *јечати попут звона, одзвањати, одјекивати.* — Под ногама му земља звони. *Брл.* И поново [је] звонила соба од његова гласа. *Мил. В.* фиг. Тај растанак . . . звонит ће у срцу мом и твојем вјечно. *Кркл.* **в.** *в. звучати* (*2*). — Мада је шала, ипак . . .

страшно звони. *БВ 1909.* Таквог места нема данас у Србији, ни име му не звони нимало српски. *Поп. П.* **2. а.** *ударати у звона, покретати звоно или звонце да звони; звоном објављивати, давати какав знак, позивати звуком звона.* — Поп рече црквењаку да звони. *Вес.* Звоним нашој девојци, а она ми донесе. *Макс.* **б.** *бити објављиван, оглашавати се звонима.* — Баш . . . подне звонило на малој жупној цркви. *Војн.*

Изр. ~ на узбуну *објављивати звоном какву опасност*; фиг. *упозоравати на опасност, на потребу акције*; ~ наопако, ~ у једну страну *оглашавати звоњењем смрт*; ~ у (на) сва звона *в. уз звоно (изр.)*; ~ у ушима *снажно се чути, брујати*; *причињавати се слуху.*

звòнич, -а и **звòнић,** -и́ча м бот. покр. *врста струшника* Scrophularia canina. *Вук Рј.*

звòнићкӣ, -ā, -ō *који се односи на звоник.*

звòнӣште с *простор у звонику где су смештена звона.* — Спусти [поглед] мало ниже, до звоништа гдје чека звоно. *Цар Е.*

звòнкаст, -а, -о индив. *који одзвања, звонак.* — Лака . . . играва, звонкаста, крхка форма Давичових пјесама није на неким мјестима могла поднијети тешки и густи садржај. *Зог.*

звòнкатн, -ām несврш. *дем. према звонити.* — фиг. У грму . . . почну звонкати неке ситне птичице. *Кал.*

звòнко прил. *јасно, звучно.* — Комесаров глас је звучао звонко. *Ћос. Д.* То је изговорио звонко и јасно. *Фелд.*

звòнкōст, -ости ж *особина онога што је звонко, звучност.* — Они [сликови, риме] само у слатком заносу и звонкости певају и кликћу. *Леск. М.*

звòно с (мн. звòна, ген. звóнā) **1. а.** *направа за извођење звука ударањем клатна или каквог батића о метал (обично левкаста направа од бронзе или других метала са клатном које виси у средини).* — Наше душе слушају у својим дубинама плач звона краљевских Дечана. *Матош.* Па им закла овна испод звона. *НП Вук.* **б.** фиг. *небески свод.* — Небо високо, земља пространа, а ја под хладним модрим звоном пријатеља нигдје немам. *Вуј.* **2.** *назив за разне левкасте или ваљкасте предмете са отвором окренутим доле*: гњурачко, ронилачко ~, стаклено ~. **3.** (и мн.) фиг. *звоњење, звонови*; *знак дат звоњењем.* — Тугују сутонска звона. *Матош.* Побегли у женски разред . . . после звона. *Петр. В.*

Изр. вешати на (о) велико звоно, звонити, ударати у велика звона, на сва звона и сл. *чинити одвише јавним, претерано разглашавати*; није ~ него оно покр. *није важно шта се говори него шта јест у стварности.*

звонолúвница ж *ливница звона. Р-К Реч.*

звонòлик, -а, -о *који је налик на звоно, звонаст*; *који је као у звона.* — Носила је . . . хаљину са звоноликим рукавима. *Адум.* Звонолик звук разлијегао се свечано бајном двораном. *Шен.*

звôнцав, -а, -о *звецкав.* — фиг. Швабе су крстиле село некаквим својим именом, нешто . . . звонцаво и трепетљиво као црквени полилеј. *Ћоп.*

звôнцāд ж *зб. им. од звонце.*

звôнцāње с *гл. им. од звонцати.*

звôнцати, -ām несврш. **1.** *звекетати.* — Тањири су звонцали. *Црњ.* **2.** *в. звоцати (2).* — Шта звонцаш. Овако свега јутра зврнда. *М-О.*

звóнце, -а и -ета с (ген. мн. звóнцā, звôнāцā и звôнāцā) **1.** *дем. од звоно*; *мало звоно (нпр. електрично или на бициклу)*; *прапорац.* — С висине цркве . . . зајеца мало звонце. *Шен.* Једно јагње дотрча му, о врату му висаше звонце. *Вес.* Не оглашују се клепке нити звонцад. *Гор.* **2.** бот. **а.** *звончић (2а). Вук Рј.* **б.** *звéчак (б). Сим. Реч.* **3.** мн. зоол. *породица пражи вотиња из групе инфузорија звонастог облика* Vorticellidae. *Свезн.*

звôнцкати, -ām несврш. *дем. према звонити и звонцати (1).* — Ломили смо пера, забадали врхове у даске и звонцкали. *Петр. В.* Мљекари звонцкају кантама. *Сим.*

звôнчāд ж зб. *звонцад, прапорци.* — По ријетком снијегу стружу саоне и звончад цȉнкā. *Коз. Ј.*

звончàнице ж мн. бот. *звончићи* Campanulaceae. *Бен. Рј.*

звôнчаст, -а, -о *звонаст. Бен. Рј.*

звòнчац, -àца м бот. *кантарион. Сим. Реч.*

звòнчика ж бот. *звончић (2а). Сим. Реч.*

звòнчинковице ж мн. бот. *звончићи* Campanulaceae. *Бен. Рј.*

звóнчић и **звòнчић** м **1.** *дем. од звоно*; *звонце.* — Алпатић је на далеком путу уживао у звончићима и прапорцима. *Крањч. Стј.* **2.** бот. **а.** *назив за разне врсте биљака звонастог цвета из рода* Campanula. **б.** мн. *биљна породица у коју спадају те биљке* Campanulaceae. **в.** *звечак (б). Сим. Реч.*

звòњава ж *звукови звона, звоњење.* — Покопали су Турчића . . . уз бучну звоњаву свих звона. *Кол.* Рибар . . . је окренуо главу у правцу одакле се чула звоњава. *ЛМС 1957.*

звòњавина ж *звоњава*; *звека.* — Звоњавину звона . . . надмашивало [је] женино

кукање. *Мил. В.* Звоњавина стакла раздражи жешће свјетину. *Новак.*

звоњàкати, -ām несврш. *непријатно звонити, звечати.* — На све стране [трамваји] звоњакају. *Крл.*

звòњелица ж (ијек.) поет. заст. *в. сонет. Бен. Рј.*

звòњење с *гл. им. од звонити.*

зворнйкуша ж *врста лаких плитких лађа на весла које су некад пловиле Дрином.* — Пропуштао [је] зворникуше које су носиле џебану везировој војсци. *Ком.*

звòцāње с *гл. им. од звоцати.*

звòцати, -ām несврш. **1.** *звекетати; шкљоцати (нпр. зубима).* — Звоцам кључуном и вијем се. *Нен. Љ.* **2.** разг. пеј. *говорити којешта, брбљати; закерати, грдити.* — Море, шта ти мени ту звоцаш! набрецну се господин Петроније. *Срем.* Али Жика није могао да се обузда. Звоцао је, џафтао. *Дав.*

звòцнути, -нēм сврш. **а.** *звекетнути; звучно ударити о нешто (о чему ситном); звцнути, шкљоцнути.* — Кукурузно зрно . . . одскаче као свјетлица и са сухом циком звоцне у прозорчић. *Ћоп.* **б.** фиг. *подругнути се, боцнути.* — Видимо ми, Никола, да си ти четник: не подносиш ничију вјеру осим своје — звоцну . . . онај подругљиви немилосни глас. *Бан.*

звр̀ оном. *узвик за означавање зврјања, зврндања и сл.* — Притиснем дугме [звонца] . . . звр . . . улети жандарм. *Ранк.* Ми већ полегли . . . а кола зврр, па на велика врата. *Ад.*

звр̀ј м *зврјање, зврка.* — На камовским лединама зврј »крпаша« и младости. *Јел.*

звр̀јав, -а, -о *који зврји.* — Једна муха слети [му] на чело и зашкакља га несносно зврјавим крилашцима. *Донч.*

звр̀јāње с *гл. им. од звр̀јати.*

звр̀јати, -јӣм несврш. оном. **1.** *одавати или изазивати кратке звукове, шумове који се брзо и једнолично понављају; брујати; зујати, зузукати.* — У женином рукама зврји вретено. *Пец.* Зврјало [је] звонце. *Сим.* **2.** (обично са придевом »празан«) *бити празан, зјапити.* — Кафане су зврјале празне. *Уск.* Хотел је зврјао празнином. *Козарч.* Ено две преостале каце зврје у подрумима, и већ су се и расточиле. *Б 1958.*

звр̀к м (лок. звр̀ку; мн. звр̀кови) **1.** *зврјање, зврка.* — А у даљини . . . губи се зврк точкова. *Коз. И.* **2.** *дечја играчка која се удара бичем да би се обртала, чигра.* — Плесала је и окретала се као зврк. *Брл.* фиг. У тај час уђе биљежник Нери, мален, ћелав, округао, прави зврк. *Франг.* **3.** *оно што је усукано или спирално увијено; увојак, колут.* — А мала Дидо, с фризуром на звркове, скинула је звркове. *Бег.* **4.** *зврчак (2).* — У том невиђеном бијесу стигне он к Витезу од Огледала, који утискује у коња сав зврк од остругa. *Вел.* **5.** зоол. *врста пужа. Финк.*

звр̀ка ж (дат. -ци) *кратки шумови, звукови који се брзо и равномерно понављају, зврјање; зврчање, зврндање, клопарање.* — Ништа се не чујаше осим зврке вретена и пуцкарања ватре. *Вес.* Мој вам је ујак имао изврсно ухо за зврку кола. *Креш.*

звр̀ка[1] ж зан. покр. *машина за предење у народној радиности. Вук Рј.*

звр̀ка[2] м и ж (вок. звр̀ко) = зврко *хип. и ир. од звркан, звркаста особа.* — Радо, зврко, ко ти је рекао да човеку избацујеш ствари из куће? Пази је само! *Ћоп.*

звр̀кан м *зврндов.* — Изјела куга све те луцкасте звркане. *Богд.*

звр̀каст, -а, -о *шашав, ћакнут.* — Звркаста распуштеница, сва срећна, перја у . . . министарство. *Ћоп.*

звркéтнути, звр̀кётнēм сврш. *в. звр̀кнути. Вук Рј.*

звр̀кнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од звркнути.* **2.** *сулуд, будаласт, ћакнут.* — Овај механџија штуцаних бркова . . . чим зине хоће да га појаше као будаластог и звркнутог. *Божић.*

звр̀кнути, -нēм сврш. *звёкнути; звцнути.* — Погледа по дружини, као да је хтео да види да ли им је звркнуло у главу на кога његова здравица нишани. *Ком.*

звр̀кнути, звр̀кнēм сврш. *произвести краткотрајну звр̀ку, зазвр̀јати; звекетнути.* — Телефон [је] звркнуо. *Кик.* У том звркнуше некаква кола. Стадоше. *Ком.* У исти мах звркну стакло на прозору . . . Јанош се окрене да види шта је. *Ат.*

звр̀ко, -а и -ē м (вок. звр̀ко) = звр̀ка[2]. — Уједанпут стане и погледа зврко на цесту. *Том.*

звр̀коња м *зврндов.* — А ти, звркоњо, пусти ме на миру! *Ков. А.*

звр̀кта̄ње с *гл. им. од звр̀ктати.*

звр̀ктати, звр̀кћēм и звр̀ктӣм и **звр̀ктети,** -тӣм, ијек. звр̀ктјети, несврш. *звр̀јати (обично испрекидано); звр̀ндати, тандркати.* — А влак јури и хукти и звркће. *Цес. А.* Звркте кола и пуцају осовине, а одлијеђу наплаци и коњске плоче. *Лаз. Л.* Нема тишина владаше, и стара Вида поносито звр̀ктијаше вретеном. *Вес.*

звр̀ктјети, -тӣм, ек. звр̀ктети.

звр̀куља ж *зунзара.* — Пјесник има смолу за коју се ухвати звркуља па зврнда и замаже и језик и себе. *Шим. С.*

звр̀лати и **звр̀љати,** -ām несврш. *звр̀јати, брујати; звр̀ндати.* — Живот читаво

вријеме око ње [је] шумио и зврлао као страшни један строј. *Бег.* У зраку су зврљали аероплани. *Уј.*

зврљити, -ӣм несврш. необ. *зверати; зурити.* — Очи звјерки зврљаху по Лауриним собама. *Ков. А.* Дугачки нос није додуше био оседлан наочарима, али је он непрестано зврљио и шкиљио преко њега. *И.*

зврљо̀ок, -а, -о *разрок, зрикав.* — Ово нити је Рус, ни Србин! . . . Ено, гле: кривоврат, кривоног, зврљоок. *Јакш. Ђ.*

зврндав, -а, -о *који зврнда, зврчи.* — Циганима се покидале жице, стружу још само по лабавој, зврндавој »ге«. *Ђос. Д.*

зврндалица ж необ. *в. зврндало.* — Сада ми је већ свега доста! Станите већ једанпут с том вашом проклетом зврндалицом! *Крл.*

зврндало и **зврндало** с **а.** *предмет (играчка или друга направа) који зврнда.* — Сваки вас окреће по својој вољи и жељи, као што дијете окреће зврндало. *Шен.* Старо зврндало од уре . . . кад почне, без краја бије. *Јурк.* **б.** фиг. пеј. *наклапало, нагваждало.* — А гдје су тек празнови и пјесничка зврндала. *Матош.*

зврндање с *гл. им. од зврндати.*

зврндара ж *зунзара.* — Њему је било као оној лудој и безбрижној муви зврндари која се одједаред . . . нашла у густој паучини. *Маш.*

зврндати, -ам несврш. **1.** *зврјати (обично бучно или неравномерно, на махове), тандркати, клопарати, зузукати, брундати.* — Коловрат зврнда једнолично. *Донч.* Градом зврндају тешка кола. *Радул.* Неколико муха зврндало је око свјетиљке. *Кум.* **2.** фиг. пеј. *брбљати, наклапати; гунђати.* — Глупане. Остарјели сте, а зврндате глупости! *Мих.* Неће ваљда они зановијетати и зврндати кано ми прости створови. *Ков. А.*

зврндо̀в, -дова м *звекан, будала, глупак.* — Сви знају да си ти један зврндов, један уображени глупак, нерадник и чанколиз. *Андр. И.* Јесу ли они баш такви зврндови као што изгледају. *Божић.*

зврндо̀вчина ж и м *аугм. и пеј. од зврндов. Р-К Реч.*

зврнцати, -ам несврш. *зврндати.* — У рукама зврнцају црним или бијелим модроперластим круницама. *Божић.* фиг. Зврнцале су бројке по зраку као јато муха. *Бег.*

зврнчати, -чим несврш. *зврндати, зузукати.* — Мухе зврнче. *Божић.*

зврњало с *скитница, луњало.* — Ово зврњало страшно лоче. *Шен.*

зврст м и ж покр. *врста мека камена.* — Топ утонуо у пјешчину, пак хћаше рећи да није од гвожђа, већ од голе зврсти. *Љуб.*

зврц оном. *узвик којим се означава лак ударац (нпр. кажипрстом одапетим од палца) или кратко зврјање.* — Али ви Косту зврц по челу. *Змај.*

зврцање с *гл. им. од зврцати.*

зврцање с *гл. им. од зврцати.*

зврцати, -ам несврш. *ударати о нешто (о ситним предметима), зврцкати; зврјати.* — Партизанска зрна . . . зврцала [су] у стрме . . . кровове и без престанка пјевуцкала поврх људи. *Ђоп.* Блиједа парка врти, зврца вретеном. *Наз.*

зврцати, зврцам несврш. *тумарати, скитати (се).* — Боље би било да му је и отац пошао овим путем, но зврца по Америци и ради за америчке богаташе. *Ђур.*

зврцкало с и м *онај који радо зврцка, удара. Вук Рј.* фиг. *луд човек. Бак. Реч.*

зврцкање с *гл. им. од зврцкати.*

зврцкаст, -а, -о *будаласт, луцкаст.* — Весела, зврцкаста Мица претоваривала [је] вагонете. *Сим.*

зврцкати, -ам дем. *несврш. и уч. према зврцнути.*

зврцнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од зврцнути.* **2.** *будаласт, луцкаст. Р-К Реч.*

зврцнути, -нем сврш. дем. **1.** *кратко зазвонити, зазврјати.* — Опет зврцне звонце. *Сек.* **2.** *ударити лако или хитро, брзо; ударити одапевши прст запет о палац.* — Ако зврцне куршум или мазне сабља по глави . . . не обзирите се много на то. *Глиш.* Још ме зврцни четири пута у лице. *Вел.*

~ се *повр. према зврцнути (2).* — Распоповић се зврцну по челу. *Ђос. Б.*

зврчав, -а, -о *који зврчи. Р-К Реч.*

зврчаво прил. необ. *стружући, шкрипаво.* — У тишини наставио је црв зврчаво и досадно са својим разарањем у старој постељи. *Михољ.*

зврчак, -чка м (мн. -чци, ген. зврчака) **1.** *зврк (2). Р-К Реч.* **2.** *котурић на мамузи, оструги, којим се подбада коњ.* — Он пажљиво ослушну како за њим звецкају зврчкови никлених мамуза. *Вас.*

зврчалка ж *зврк (2). Бен. Рј.*

зврчање с *гл. им. од зврчати.*

зврчати, -чим несврш. **1.** *зврјати (обично непријатно или бучно).* — Електрично звоице једнако зврчи. *Сек.* Зврче авиони над крововима. *Михољ.* **2.** *цврчати, свирати (о попцу).* — У кавани [је] све мировало, само [је] попац несметано зврчао. *Рад. Д.*

зврчина м *в. звекан. Вук Рј.*

зврчка ж покр. *в. зврк (2). Вук Рј.*

зврчка ж (дат. -чки; ген. мн. зврчāкā и зврчкӣ) *ударац одапетим прстом.* — Дете неко кад му на улици скриви, он га кажњава зврчком. *Марк. М.* А сада би . . . нани . . . да зврцну двадесет и четири зврчке. *Вел.*

зврчōка ж покр. *чегртаљка, шкребеталка. Деан. Рј.*

звȗк м (мн. звȗци и звȕкови) **1. а.** физ. *оно што св прима чулом слуха (таласно, валовито кретање, трептаји, титраји одређене учестаности).* — Мало затим просу се . . . умиљати и сребрни звук звона. *Кум.* **б.** фиг. *ритам, ритмички израз.* — Ја јој [песми] хтедох да похватам звуке. *Митр.* **2.** грам. *в. глас.* — Сваки звук нашег језика добио [је] свој засебни знак. *Бел.*

звȕкōвље с индив. *зб. им. од звук.* — Звуковље сребрно и тешко плови уздухом. *Божић.*

звȕкōвнӣ, -ā, -ō *који се односи на звук.* — Та глаткоћа . . . смела је њихову пажњу и подржавала је на ваљштини, на звуковном утиску. *Гор.*

звȕкōвно прил. *звуком, у погледу звука.* — Песници се понекад служе у свом песничком језику том фигуром [ономатопејом] да би нам и звуковно дочарали слику неке природне појаве. *Т. књ.*

звȕкомēр, ијек. звȕкомијēр, м физ. *справа за мерење јачине звука, фонометар. Деан. Рј.*

звȕкомијēр, ек. звȕкомēр.

звȕчак, -чка м необ. *дем. од звук.* — Ја само твоје звучак сам милости. *Прер.*

звȕчан, -чна, -чно **1. а.** *који јако и јасно звучи, који одзвања, звонак; који јасно одјекује.* — Прочита звучним гласом. *Ђал.* Смех . . . је био тако звучан. *Глиш.* **б.** грам. *који се артикулише уз треперење гласних жица*; супр. безвучан: звучни гласови, звучни сугласници. **2.** фиг. **а.** *китњаст, многоречив, бомбастичан*: звучне речи, звучне фразе, ~ титула. **б.** *гласовит, познат, чувен.* — Скупиле се младе дјевојке првих и најзвучнијих имена. *Ђал.* **3.** (обично одр.) *који се односи на звук (често као део разних термина)*: звучни извор, звучни валови, звучна виљушка, звучни ефекти, звучни филм.

звȕчати, -чӣм несврш. **1.** *давати, производити звук, глас; чути се, одзвањати, одјекивати.* — Леву је руку опустила, а десна је лежала на инструменту с прстима утиснутим у дирке, из којих није звучао глас. *Петр. В.* **2.** фиг. *чинити утисак, изгледати.* — »Блитвинско питање« . . . звучало је као фанфара за порицање читавог низа насиља и неправди. *Крл.* Разговор звучи јако чудновато. *Торб.*

звȕчити, -ӣм несврш. *в. звучати.* — Њезин мекани, умиљати глас звучио му је у ушима. *Бег.*

звȕчнӣк м **а.** *радиотехнички уређај који електричне импулсе претвара у звук.* **б.** *направа у облику трубе која служи за појачавање гласа при споразумевању на веће удаљености.* **в.** фиг. *онај који гласно објављује и изражава нечије тежње, идеје и сл.; гласни одраз.* — Толстој је постао звучник велике хисторијске епохе. *Р 1946.*

звȕчно прил. *на звучан начин, гласно, јасно.*

звȕчнōст и звȕчнōст, -ости ж *особина онога што је звучно.* — Ја сам већ од нарави . . . склон . . . звучним ријечима, које ме опијаху својом . . . звучношћу. *Козарч.*

згȁд ж заст. *в. гад.* — Бабо, јеси ли ти видјела псоглаве? — Нијесам синко. Да те бог сахрани такве згади! *Кост. Л.* Иди, згади једна! *Вук Рј.*

згȁдити, -ӣм сврш. **а.** *учинити одвратним, гадним.* — Не згади ти псу стрвине! *Вук Рј.* **б.** *изазвати гађење, учинити да се ко згади*: ~ некога.

~ **се а.** (и безл.) *осетити одвратност, гађење; показати гађење.* — Изашао дугачки Стоја . . . из крчме . . . те тресну о земљу. — Их! — згади се Вуја. *Ад.* Њима би се згадило на нас. *Пав.* Само је правио згађено лице. *Десн.* **б.** *постати одвратан, гадан (коме).* — Био је тако престрашен да ми се просто згадио. *Чол.*

згȁдљив, -а, -о *в. гадљив.*

згȁдљивōст, -ости ж *в. гадљивост.* — И њега обузе стид над самим собом, а осјећај згадљивости испољи се у наглој кретњи руке. *Цар Е.*

згáђāње с *гл. им. од згађати (се).*

згáђати, згâђām несврш. **1.** *несврш. и уч. према згодити.* **2.** *нишанити, циљати, гађати.* — Камо згађам тамо и пуцам. *Шен.* фиг. Крупић је био дочуо камо око бријачево згађа. *И.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према згодити се.* **2.** *уз. повр.* — Немојте се згађати леђирима, ни брљати остале мастилом. *Глиш.* **3.** фиг. *слагати се, подударати се.* — С Мулом ми се памет мало згађа, али с тобом не може никако. *Њег.*

згȁђено прил. *гадљиво, гадећи се.* — Свуда је сретао само неповерење, свуда су људи узимали један згађено сажаљив тон. *Вос. Б.*

згâђенōст, -ости ж *осећање онога који се згади, гнушање, гађење.* — Том одбацивању себе од живота, у згађености над њим . . . ми смо живи сведоци. *Пол. 1959.*

згâђење и згађе́ње с *в. згађеност.* — То разбуди у ње још и веће згађење и жешћи отпор. *Цар Е.*

згâзити, -им сврш. *стати на што, притиснути, пригњечити ногом или ногама.* — Ја сам пазио да мрава не згазим. *Козарч.* Бора згази Косту на ногу, дајући му тиме знак да не говори. *Јак.* фиг. *уништити, сатр(е)ти; сломити, учинити покорним; понизити.* — Ти [си], ој дивна божице, згазила наде моје! *Гал.* Казни, то је твој посао . . . али ме згазити нећеш! *Чол.*

Изр. ~ веру (реч) *прекршити, погазити веру (реч).*

згáлити, згâлим сврш. индив. *ублажити, разгалити.* — Пошљи ми младу искушеницу да мало згалим невидљиви страх. *Костић. Л.*

згâмити се, -им се сврш. покр. *полакомити се;* исп. гаман. — Згами се домаћин на жут дукат. *Љуб.*

згáњати се, згâњам се несврш. покр. *прогонити се, свађати се.* — Турци отеше Београд . . . док се краљ згањао с Фридриком III. *Павл.*

згâр м песн. *згариште.* — Његове су куће у згар утонуле. *Пар.* И за један час наше је село било пустош и згар. *Шант.*

згâра прил. покр. *одозго.* — Воља [је] згара да други са мном дивљом стазом греде. *Комб.*

згâравица ж мед. *горушица. Деан. Рј.*

згáрати, згâрам несврш. **а.** прел. *спаљивати, сагоревати.* — А опет мало више Нијемац пепелар згара шуму. *Павл.* фиг. Пламеном жеђи срце моје гори, и прождире га и згара и мори жеђ врела. *Марк. Д.* **б.** непрел. *горети, буктати, изгарати.*

~ **се** *повр. према згарати (а).* — Ти [срце материно], фенић птица, што се у пепел згараш, и да својим жаром дјеци срећу ствараш! *Марк. Ф.*

згâрити, -им сврш. *сагорети, спалити.* — Понеко сеоце остало је на миру . . . није му огањ освете тршчане кровове у прах и пепео згарио. *Јакш. Ђ.*

згâрйшнй, -ā, -ō *који се односи на згариште.* — Савијају згаришне осаме под крила, ходају по праговима још врелим од огња . . . као да су домаћини. *Вујач.*

згâрйште с *место где је био пожар, остаци онога што је уништено пожаром.* — Дошло је на рушевине и згаришта. *Сим.* фиг. Само велики духови су у стању да се са згаришта својих личних снова . . . узвисе, преобразе. *Петр. В.*

згáсити, згâсим сврш. *угасити.* — Треба . . . згасити свјетла. *Уј.*

~ **се** *угасити се.* — фиг. Сви ми се згасе видици. *Комб.*

згâснути (се), -нēм (се) (р. прид. згâснуо, -ула и згâсао, -сла) сврш. *престати горети или светлети, угасити се.* — Тад напречац лампе згасну, и гомила заћути. *Каш.* Он пође оној звезди, а она згасну . . . плану . . . опет згасну и подиже се више. *Вес.* Како је вјетар дунуо . . . згасла се [шибица]. *Крл.*

згвōзденити се, -им се сврш. *постати тврд, крут као гвожђе.* — Окренули су мртвога. На леђима се згвозденише свезане, замрзле руке. *Вуј.*

згвр̄чити (се), -им (се) сврш. *в. згрчити (се).* — Спусти се и згврчен потрчи на прстима до кућице. *Цес. А.* Имао је мали прст згврчен. *Бен.*

згѐба и **згéба** м *в. жгеба.* — Он се туче само с којекаквим згебама, а не сме да удари на оваквог ђиду. *Лаз. Л.*

згѐбав и **згѐбаст,** -а, -о *в. жгебав.* — Није цура . . . згебава. *Кош.* Оборила јој чама к земљи гране . . . па пресипа се, стреса . . . на згебасто грање. *Кош.*

згѐпити, -им сврш. шатр. *украсти;* исп. смотати, здипити. — Деца у групама лутају улицама и сатима прате на растојању ове сеобе у нади да што згепе. *Ћос. Б.*

згѐргетити, -им сврш. покр. *свезати. Вук Рј.*

згѐцати се, -ām се сврш. покр. *постати гецав, закржљати. Вук Рј.*

згúб м *прегиб, улегнуће.* — Десном [руком] се вуче пушка у згиб десног рамена. *Стр.*

згúбати се, згúбам се несврш. *сагибати се, прегибати се.* — Руке свија, у таван се згиба, па Ивану пољубио руку. *НП Вук.*

згúнути, -нēм сврш. песн. *погинути; пропасти.* — Туда Ахејци далеко од Аргоса без славе згину. *М-И.* Може ли и небо вратити свежину дрвету што једном до корена згину? *Панд.*

зглâвак, зглâвка м (мн. зглâвци и зглâвкови) *зглоб (1).* — Шћепан му трља палцем влажни зглавак руке. *Вуков.* Готово [му се] истргоше руке из зглавака. *Креш.*

зглâван, -вна, -вно покр. *умешан, окретан, виспрен, промућуран. Р-К Реч.*

зглâвац, -вца м покр. *в. преклад. Вук Рј.*

згла́вē прил. *одозго. Прав.*

згла́вити, згла̂вӣм сврш. *саставити, скупити (новаца). Вук Рј.*

згла̀вкари и **згла̀вкари** м мн. зоол. *коло бескичмењака са чланковитим телом и хитинским оклопом* Arthropoda; син. чланконошци. *Терм. 4.*

згла̀дити, -ӣм сврш. *направити глатким, загладити; погладити.* — Згладио је косу, наместио јаку на капуту. *Јаки. Ђ.* Јелена згладн чело. *Петр. В.* фиг. *ублажити, изгладити; избрисати.* — Згладн лудост молитвом скромном. *Ил.* Ни хришћанство није одмах згладило етнографске разлике међу становништвом. *Нов.*

згла́сити, згла̂сӣм (трп. прид. згла̂шен) сврш. *учинити да се нешто догађа истовремено (нпр. слика и говор у тонфилму); временски ускладити, синхронизирати. Деан. Рј.*

згла́шивање с *гл. им. од* згла̀шивати.

згла́шивати, згла̀шујӗм *несврш. и уч. према* згласити.

згледа́вати се, згледа̀вам се *несврш. и уч. према* зглѐдати се.

згле́да̀ње с *гл. им. од* згледати (*се*).

зглѐдати, -ам сврш. необ. *сагледати, угледати, опазити.* — Згледах славље посред ноћи тамне. *Краљч. С.* фиг. Снови . . . се расплину прије него згледају бјелину папира. *Андр. И.*

~ **се** уз. повр. *погледати се међу собом.* — Деца се згледаше . . . заклонивши главу за леђа другарева. *Ранк.*

згле́дати, зглѐдам несврш. *гледати с очекивањем, погле́дати.* — Већ давно згледам, неће ли одакле наићи стаклар. *Јурк.*

~ **се** *несврш. и уч. према* зглѐдати се.

згле́дити (**се**), -ӣм (се) сврш. *в.* зглѐдати (*се*). — Тек се гласа насмијано — као да мајка чедо згледи голушаво гдје се трза. *Кам.* Војводе што су биле око њега зачуђено згледе се. *Нен. Љ.*

зглѐднути (**се**), -нӗм (се) сврш. *зглѐдати (се).* — Али поред пута тополицу једну, оборену олујом, ти згледну. *Радич.* Кад је жандарм пришао . . . људи се згледнуше. *Петр. В.* У пролазу згледну се Мркоглава са сестром. *Божић.*

згло̀б, згло̀ба м (мн. згло̀бови) **1.** син. зглавак **а.** анат. *покретни састављак, спој двеју или више костију.* — Витке ноге [коња] . . . оквргавише од убоја и натекоше у зглобовима од смрзавица. *Гор.* **б.** бот. *чланковито задебљање на стаблу биљке, колење; место рачвања.* — Ми смо . . . слични трави пиревини: на сваком пресеку прави нов зглоб и тера изданак. *Ђос. Д.* **в.** *место где се заглављују један за други делови каквог предмета.* — Поче да махнито љуби хладну . . . пушчану цијев, њене рубове, зглобове и саставе. *Лал.* Затварач се прелама у два зглоба. *Стр.* **г.** *спој, састављак уопште.* — Србија представља зглоб балканских и неких ванбалканских система и због тога и зглоб којим се везују западна и источна половина Полуострва. *Цвиј.* **д.** фиг. 1) *прелом, прекретница.* — Рат је у Павловом животу направио зглоб и поделио живот. *Ђос. Д.* 2) *члан, саставни део.* — Није постао нови зглоб нашег песништва. *Михиз.* **2.** *склоп, састав; сплет.* — Осим ових . . . предности и врлина које се зрцале . . . у вјешту зглобу драматске радње, има новија француска драма и других особина. *В 1885.* **3.** покр. *брачни пар. Вук Рј.*

згло̀ба ж анат. *в. зглоб (1а).* — Мени се чинило да су се све кости и све зглобе разишле и раставиле. *Маж. М.*

згло̀би, згло̀би ж мн. покр. *копче. Вук Рј.*

згло̀бити, згло̀бӣм сврш. **1.** *спојити, везати зглобом.* **2.** *склопити, саставити.* — Не помишљају енглески драматичари да зглобе јединствену радњу. *В 1885.*

~ **се** *спојити се, бити везан зглобом.* — Доњи њезин дио [бедрене кости] сплоштен је и зглобљен са гњатом. *НЧ.* фиг. Ове две главне области [Србија и Хрватска] зглобљене су на сремској плочи око Винковаца. *Цвиј.*

згло̀бљава̀ти (**се**), -о̀бљава̀м (се) *несврш. и уч. према* згло̀бити (*се*).

згло̀бни, -а̄, -о̄ *који се односи на зглоб:* ~ веза, ~ чаша, ~ јабучица, ~ мазиво.

згло̀бница ж **1.** анат. *зглобна чахура. Бак. Реч.* **2.** *шарка на вратима. Прав.*

згло̀бо̀бо̀ља ж мед. *болест зглобова* artritis. *Р-К Реч.*

згло̀бо̀вит, -а, -о *пун зглобова, чланковит.* — фиг. У причи . . . фабула приповетке [је] заокруженија . . . без оних чудних зглобовитих искока и дигресија. *КН 1959.*

згло̀бома̄з м ков. *зглобно мазиво, масна материја која омогућује лаку покретљивост зглобова. Бен. Рј.*

згло̀бо̀мазница ж анат. ков. *покосница, превлака на зглобовима. Р-К Реч.*

згломо̀тати се, -а̄м се сврш. *пасти са буком, стропоштати св.* — Он се онако пијан згломотао пред вратима. *Берт.*

згме́ждити, -е̑ждӣм сврш. *згњечити, смрвити.* — Каменина се једна скомитљала на њега [рудара] и згмеждила га. *Цес. А.*

згна̀ти, згна̀м сврш. *в. сагнати. Вук Рј.*

згну̏шати се, -а̄м се сврш. *осетити гнушање.* — Дође човеку да се згнуша на ту . . . нискост. *Поп. П.*

згња́вити, згњâвīм сврш. *в. згњечити.* — Скочи старац Ловро, дјед-Илију хвата: »Хоћеш да те згњавим? Истрест ћу ти душу!« *Вел.*

згњѐсти, згњѐтēм сврш. *в. згњечити.* — фиг. Тиха ноћ на свијету коб гњетућу згњете. *Прер.*

згњѐцати, -ām сврш. *в. згњечити.* — фиг. Некакав презир потмули према себи згњецат ће вечерас у гријеху. *Божић.*

згњѐцкати, -ām сврш. *дем. према згњецати.* — Згњецкало [је] опет можебит оне жлијезде чији сокови изазивају апетит. *Божић.*

згњéчити, згњéчīм сврш. *притискивањем смрвити, спљоштити, згужвати и сл.* — Згњечиће вас као муву. *Нен. Љ.* Тргање већ се довршивало, а селима се ширио опојан мирис згњечена грожђа. *Шимун.*

згњи́ти, згњи́јēм сврш. *в. сагњити. Бен. Рј.*

згњу́рити се, -ūрим се сврш. *погурити се, искривити се.* — Стајаше згњурена и ниска стара курија. *Ћал.*

згњу́шити се, -ūшим се сврш. *огадити се, изазвати гњушање.* — Ту ми се згњушио читав свијет и књиге и наук и људи. *Ков. А.*

згóбити се и **згôбити се,** згôбīм се сврш. покр. *погнути се, згрбити се*; исп. гоба.

згòда ж **1.** *оно што се згоди, деси, догађај, случај; доживљај.* — Згода сеоскога живота . . . имао је [Веселиновић] колико је хтео. *Скерл.* Стао би копати по давним згодама. *Шимун.* Писац распреда љубавне згоде Топлице и Зораиде. *Милис.* **2.** *повољна околност; прилика.* — Станојло опет чекаше згоду, па да за све плати своме куму Срећку. *Вес.* Стари није имао често згоде да види покој на ономе тамноме лицу. *Војн.* **3. а.** *удобност; оно што треба за удобан живот.* — Арифага стајаше у згоди боље од Нуман-бега. *Мул.* Научило кукавно марвинче на ону нашу босанску убокчију па је збунила ова згода и љепота. *Ћоп.* **б.** *направа, ствар за употребу; прибор.* — Донели су разног . . . прстења, игала . . . чиода и сваке згоде што кујунџије имају на продају. *Вес.* Плео [је] плетере и другу згоду. *Ил.* Донио згоду да гради ципеле — научио тамо у затвору. *Сиј.*

Изр. жива (права) ~ *изванредна прилика; одличне околности*; од згоде до згоде *повремено, понекад, згодном приликом.*

згòдан, -дна, -дно **1. а.** *који је добро прилагођен, који добро одговара приликама, потребама, неком циљу, намени, подесан, погодан, прикладан; повољан.* — Парашница је згодна за хајдуке као колевка за детенце. *Вес.* Бранитељ бог Аполон тад згодан им пошаље вјетар. *М-И.* **б.** *умешан, вешт.* — За згодно баратање мачем неће ти у крчми дати литру вина. *Вел.* **в.** *добро, занимљиво, духовито начињен.* — Данас сам чуо згодну . . . анегдоту. *Крањч. Стј.* **2.** *леп, наочит.* — Веле, згодан је као дјевојка. *Мат.* А удовица баш згодна; као за пазар. *Кал.* **3.** покр. *имућан, богат.* — Некад је он био најнаредњији и најзгоднији домаћин на цијелој Крајини. *Коч.*

згодáција ж разг. *згода, згодна прилика.* — После наступају ферије, уживанција и згодација за бање и такве ствари. *Срем.*

згòдимицē и **згòдимицē** прил. *у згодној прилици, покаткад.* — Згодимице се није устручавао да умним латинским пјесмама повећа радост у друштву. *Шкреб.* Овако, згодимице, на улици, могли би се поразговорити. *Бег.*

згòдимичан и **згòдимичан,** -чна, -чно *који се догађа згодимице, случајно. Бен. Рј.*

згодúтак, -тка м (мн. згодúци, ген. згòдītākā) **1.** *добитак на лутрији.* — Колекционар [му] јавља да је његова срећка извукла један од првих згодитака. *Крл.* фиг. Ми смо раније рекли да је са Љубомиром Видаковић мислио начинити »главни згодитак« у својој књижевној каријери. *Поп. П.* **2.** необ. *погодак.* — Хоћу ли добити згодитак у главу. *Михољ.*

згòдити, згòдīм сврш. **1.** *погодити (нечим некога или нешто).* — Капетан галије маши се осликаног лука и згоди једнога стријелом у грло. *Креш.* **2.** покр. *отићи, доспети.* — Мој Алија, куд ли си ти већ згодио, шта ли сад радиш? *Ћоп.*

~ **се 1.** *догодити се, десити се.* — Кад сам оно зрињски кастелан био у Лукавцу, згоди ми се велика неприлика. *Шен.* **2.** *наћи се, затећи се, сусрести се.* — И пјевам јунаке гдје се с људима згодим. *Вел.*

згòдица ж *дем. од згода.*

згòдно прил. **а.** *на згодан, подесан, пријатан начин; духовито.* — Убојно копље . . . у руци му стајаше згодно. *М-И.* Јови [је] јутарња свежина згодно хладила босе ноге. *Рад. Д.* Енглески писац . . . згодно је окарактерисао положај Србије пре балканског рата: »Србија представља опкољену земљу, а њено становништво ухапшен народ«. *Цвиј.* **б.** *у згодној прилици, у подесном тренутку.* — У њега истакнута [је] не само особа која говори но и цијела дружина унаокруг, лица која слушају и згодно упадају у ријеч. *БВ 1909.* **в.** *повољно, удобно, прикладно (о згодним приликама, околностима за неку радњу).* — Попрашио снег . . . згодно је за лов. *Вес.* А како је ругоба немила, не би никако згодно било рећи. *Вел.*

згòднōст, -ости ж *особина онога што је згодно, подесност, умесност.* — Сад хајдмо,

господо, да разгледамо згодност земљишта. *Богд.* Нећу да говорим о оштрини његова опажања, о згодности његове опаске. *Л 1905.*

згòдопи́с м заст. *историја, повест.* — Након витешког рвања с Турчином, изборне су борбе златна књига у домаћем згодопису. *В 1885.*

згодопи́сац, -сца м заст. *писац историје, историчар, повесничар.* — То свједоче . . . и згодописци. *Павл.*

згòђај м *згода (1).* — Петнаест се извило љета од оног у првом поглављу приповиједана згођаја. *Торд.* По том није му могао нити Мирко јавити о згођајима »баханалске дружбе«. *Ков. А.*

згòља и **згòља** прил. покр. *сасвим, потпуно. Вук Рј.*

згôљан, -љна, -љно покр. *прави, истински, потпун, чист.* — Сва момчад, сви часници и сви кухари на борбу згољни [су] Хрвати. *Андр. Н.* Истину ћу најзгољнију казати. *Вел.*

згомила́ват̀и (се), -ѝлāвāм (се) *несврш. и уч. према згомилати (се).*

згомѝлати, -āм сврш. *набацити на гомилу, скупити у гомилу, нагомилати; натрпати, накупити у већој количини.* — Скупим онда уже што сте спустили, смотам га и згомилам. *Вел.* У кућу . . . су нам очеви, дедови и прадедови гомилали и згомилали све што су скупљали. *Богдан.*

~ **се** *скупити се у гомилу, у збијени скуп, начетити се; претворити се у гомилу.* — Када се вратио, ушао је у собу и око њега су се згомилали заробљеници, питајући се шта се десило. *Јак.* Јахач је . . . пао у мек нанос гдје се сав згомилао на чудан начин. *Лал.* фиг. [На старицу] се згомилало толико пролазних годишњих времена. *Дов.*

згомѝтлати, -āм сврш. покр. *згужвати, згомилати.* — Он би нагло покупио све испред ње, згомитлао и једним замахом бацио у дно дуњана. *Куш.*

згôн, згòна м покр. **1. а.** *ужи појас земљишта (нпр. непреорана земља између две њиве, два имања); њива. Вук Рј.* — фиг. Босна, рецимо да је наш згон: па тко боље узоре. *Павл.* **б.** *место где се окреће плуг при орању, уврати, увратине. Бак. Реч.* **2.** *место где се сагоне овце, тор.* — А и вуци у згон ударили, али нигда све не клаше овце. *Март.*

згòнити, згòнӣм несврш.; исп. сагонити **1.** *гонећи уклањати, гонити с чега; гонити низбрдо, гонећи премештати на ниже место:* ~ **стоку** с њиве, ~ **стоку** у низине. **2.** *гонећи скупљати; угонити.* — Фронт замишљају и над њим цара — као оканџијана свињара који згони крмке у дуг једноред. *Кик.*

згòнчић м *дем. од згон. Вук Рј.*

згòцати се, -āм се сврш. пеј. покр. *измршавити, усушити се. Вук Рј.*

згôр(а) прил. покр. *одозго.* — Неке хрпе од повећег камења завршене [су] згор равном плочом. *Панч.* А господин Својтић спава, да је милота богу гледати га згора. *Том.*

згоре́вати, згòрēвāм, ијек. згоријèвати *несврш. и уч. према згорети.*

згôрēг(а) прил. само у изразима: није (не би било, неће бити) ~ *није (не би било и сл.) рђаво, сувишно, неодмет.* — Сматрао [је] да није згорег да са мном води дуге, живе дискусије. *Поп. Ј.* Неће зато згорега бити ако пођемо мало даље. *Вел.*

згòрети, -рӣм, ијек. згòрјети, сврш. **а.** непрел. *изгорети, испећи се.* — Да ли ће облак овако? . . . Згоре, брате, све! *Вес.* фиг. Згорјех сав у свјетлу пламном. *Наз.* **б.** прел. *спалити, сажећи.* — По Бивора града згорио сам. *НП Вук.*

~ **се** *згорети (а).* — Кад се та земља згори и упола испече, они је уситне. *Нен. Љ.*

згоријèвати, згòријевāм, ек. згоре́вати.

згòрјети (се), -рӣм (се), ек. згòрети (се).

згоропа́дити се, -òпāдӣм се сврш. *постати горопадан, помамити се. Вук Рј.*

згоропађи́вати се, -аѣујēм се необ. *несврш. и уч. према згоропадити се.* — Не згоропађује се над женама, не отреса се. *Гор.*

згòрчати, -āм сврш. *в. загорчати.* — Свака суза горка . . . згорчала му је један часак жића. *Јаки. Ђ.*

згота́вљати, згòтāвљāм несврш. *в. готовити.* — За болеснике лијекове [је] знао и зготављао. *Јурк.*

згòтовити, -ӣм сврш. **1.** *спремити, скувати за јело.* — Данас ћу вам зготовити баш господски ручак. *Јаки. Ђ.* **2.** *направити, начинити; бити узроком чега, изазвати.* — А ви се брините да ормар скоро зготовите. *Јурк.* Догоди ли се зло, ти си га зготовио. *Љуб.*

зготовља́вати, -òвљāвāм несврш. *в. готовити. Р-К Реч.*

згра́бити, -ӣм сврш. **1.** *снажно и хитро ухватити, шчепати.* — Зграбила је своју другарицу ватрено за руку. *Грг.* фиг. *изненадно, нагло обузети, спопасти.* — Павла поново зграбише привремено заборављене бриге. *Бос. Д.* **2.** *украсти, смотати.* — Ваљда је неки усташа, пљачкајући околна места, зграбио и ову књигу. *Дед. В.*

~ **се** *уз. повр.* — Зграбе се и скотрљају на земљу. *Кос.* Зграбише се укоштац и стадоше се носити по заравањку. *Ћоп.*

згра̀да ж **1. а.** *грађевина (обично већих размера) за становање, пословну делатност или за смештај нечега, кућа.* — Баш данас дошла је дозвола да се изгради магистарска зграда. *Новак.* фиг. На њој почива сва умна зграда филозофије европских народа. *Баз.* **б.** *колиба, брвнара.* — »Зграде« су којекако од кратких брвана, или боље од стабала слупане просторијице. *Рад. А.* **2.** покр. *њивиџа за споредније усеве, повртњак.* — Пут га нанесе у једну зграду купуса. *Миљ.*

згра̀детина ж = зградурина *аугм. и пеј. од зграда.*

згра̀дина и **згра̀дина** ж *в. зградетина. Бен. Рј.*

згра́дити, згра̑дӣм сврш. *саградити.* — Зградио ми је барку, купио ову кућицу. *Војн.* У срцу нашем сваки звук је . . . био бог мали који зна срећу да сруши и згради. *Макс.*

згра̀дица ж *дем. од зграда.*

згрàдурина ж = зградетина.

згражáвање с *гл. им. од згражавати (се).*

згражáвати (се), згрàжāвāм (се) = гражати (се) *несврш. и уч. према згрозити (се).*

згражáњe с *гл. им. од згражати (се).*

згражáти (се), згра̑жāм (се) несврш. = гражавати (се).

згра̀на ж и м *в. гранов.* — Та ја нисам морско чудо, нисам зграна, нит' сам црни лабуд, нит' сам бела врана. *Змај.*

згра̀нӧв, -ова м *сумануг, помаман човек.* — Не бјежи од тог згранова. *М-И.* Куку, да љута згранова! *Кост. Л.*

згра̀нӧван, -вна, -вно и **згранòвит,** -а, -о *помаман, сумануг, згранут.* — Он сиромах као грануван улете у кућу. *Глиш.* Погледасмо, а он оде некуд навише журно . . . Анатема га било, као згрануовит! — прошапуће мајка. *Дом.*

згрáнути, згра̑нӗм сврш. *јако изненадити, запрепастити, пренеразити.* — Многе [су ме] класичне драме згрануле. *Уј.* Укочени поглед . . . Елијасин као да је намах зграну. *Панд.*

~ **се 1.** *јако се изненадити, запрепастити се, пренеразити се.* — При крају фратри одлучно одбише и слаткише и јужно воће. Ана Марија се зграну. *Андр. И.* Ево ћеш се згранути, ма истина је! *Пав.* **2.** *почети се понашати као сумануг, помамити се, разбеснети се.* — Коњи се згрануше па све упропнице скачу. *Срем.* Понекад му је долазило да се чак и згране, окосне на старога дрзника. *Цар Е.* **3.** необ. *отићи, одјурити бесно, као сумануг.* — Не зна [се] шта је намјерио и камо ће се згранути као олујина. *Вел.*

згра̑нӯто прил. *запрепашћено, пренеражено.* — Жене се гледају згрануто, посечене оним што чују. *Ман.*

згра̑нӯтӧст, -ости ж *стање онога који је згранут, запрепашћеност.*

згра̀нчавити се, -й се сврш. покр. *ужећи се, покварити се. Деан. Рј.*

зграњáвати (се), -áњāвāм (се) и **зграњúвати (се),** -áњујēм (се) *несврш. и уч. према згранути (се).*

згр̏бавити, -ӣм, **згрбáвити,** згр̏бāвӣм и **згр̏бити,** -ӣм сврш. *повити, погнути.* — Наслонио се дактима на клупу, згрбио леђа. *Наз.* Не згрби тијела нити пригну шије. *Комб.*

~ **се** *погнути се, погурити се, згурити се; постати грбав.* — Старац мјесто наклона згрбив се упита са љубезним . . . смијешком. *Леск. Ј.* Ако желиш ући . . . згрбити се мораш. *Змај.* Висок, незграпан . . . згрбављених огромних леђа, издвоји се. *Вас.*

згрбљúвати (се), згр̏бљујēм (се) *несврш. и уч. према згрбити (се).*

згр̏горити, -ӣм сврш. индив. *појести похлепно, скрцкати.* — Паде у искушење . . . отвори сардине и халапљиво их згргори. *Вин.*

згргу̀кљати се, -āм се сврш. необ. *савити се, скупити се. Вук Рј.*

згрéвати (се), згрêвāм (се), ијек. згријèвати (се) *несврш. и уч. према згрејати (се).*

згрȅжбати, -āм сврш. покр. *направити боре, згужвати.*

~ **се** *набрати се, збрчкати се.* — Стару и згрежбану руку подигла [је] над очи. *Пец.*

згрȅјати, -јēм, ијек. згрȉјати, сврш. *учинити топлим, угрејати, загрејати.* — И наш кратки разговор, брз и покидан, згреја стисак руке пред вече прохладно. *Марк. Д.* Како би било лијепо згријати своје ручице. *Грг.* фиг. *развити, распалити.* — Наши народи не би имали кад згријати бој с непријатељем, осјетити своје снаге. *Зог.*

Изр. ~ место *остати дуже на једном месту;* ~ столицу *уложити напор у учење, умни рад.*

~ **се** *постати топао, угрејати се; престати трпети од хладноће.* — Ни ходањем нисам могао да се бар мало згријем. *Чол.* Рачунали су увалити се у сламу, па се како-тако згријати. *Кал.*

згрȅпсти, -ȅбēм сврш. *гребући скинути.* — Врхом опанка згребе опало лишће. *Лал.* Знај, крвниче, кад то бих вјеровала, љепоту би згребли ови нокти са лица мога. *Богд.*

згрешȅње с *грешан чин, грех, прекршај.*

згрéшити, згрȇшӣм, ијек. згријèшити, сврш. **1.** *учинити грех; учинити коме или*

чему криво. — Но људи тек су људи, најбољи кадикад згријеши. *Богд.* Сваки жив човек згреши. *Нуш.* О . . . српска науко, опрости, ако икада згреших имену твојему, опрости ми, јер нисам знао шта чиним! *Дом.* **2.** необ. *окривити, осудити.* — Може се он одвући и куда на сјеник, па га неће нитко згријешити. *Ков. А.*

~ **се** *в. згрешити* (*1*). — Некад се згријешим па псујем и на бога се љутим. *Шуб.*

згрѐштати, -ā̄м сврш. покр. *згњечити* (*грожђе у чабру*). *И-Б Рј.*

згри́зати, -и̏зā̄м *несврш. према згристи.*

згри́знути, -нēм сврш. *дем. према згристи.* — Згризне једно зрно и уз стакласто крцкање осјети земљав окус. *Божић.*

згри́јати (се), -јēм (се), ек. згрéјати (се).

згријѐвати (се), згри́јевā̄м (се), ек. згрéвати (се).

згријѐшити, згри́јешӣм, ек. згрéшити.

згри́скати, -ā̄м сврш. *дем. према згристи.* — Згрискао [би] неколико сухих крушака или тврдих ораха. *Креш.*

згри́сти, згри́зēм сврш. *сажвакати; смрвити, суитнити зубима.* — Згри и . . . прије него прогуцаш. *Павл.* Од страсти би згризла ми одјећу. *Прер.*

згр̏лити, -ӣм сврш. песн. *в. загрлити.* — Украј реке хладне две су црне раке, посестриме драге згрлише јунаке. *Јакш. Ђ.*

згр̏мјети, згр̏мӣм (ијек.) сврш. *в. загрмети.* — Згрмје пушка на четири стране, задимише магле ненадане. *Март.*

згр̏нути, згр̏нēм сврш. **1. а.** *прикупити што зрнасто, ситно или какву множину предмета на једно место, на гомилу* (*потискивањем по каквој површини или по тлу*). — Згрну новце лијеним покретом руке. *Мил. В.* **б.** фиг. 1) *накупити, сабрати у већој количини.* — Куповао [је] витешке књиге да их чита, и . . . згрнуо [их] у кућу колико их се домогао. *Вел.* 2) *стећи, зарадити у великом износу*: ~ новац, ~ паре, ~ милионе, милијуне. **2.** *згрепсти, скинути, гртањем уклонити с чега* (*што ситно или какву множину предмета*). — Згрни пљеву са жита. *Вук Рј.* И стење клето са пута му згрну. *Радич.*

~ **се** *хитро се скупити, сабрати, згомилати се.* — И сила се згрнуло Турака, сила раје и сила каура. *Ботић.* Народ се згрне и згусне код врата. *Андр. И.*

згрожа́ва̄ње с *гл. им. од згрожавати се.* — Опште згрожавање, грчеви, плач, пребацивања: — незахвалност црна! — и опет сузе. *Петр. В.*

згрожа́вати се, згрòжа̄вā̄м се несврш. *в. згражати се.* В. пр. уз гл. им. згрожавање.

згрòзити, згрòзӣм сврш. *испунити грозом, јако престрашити* (*кога*). — Зашто да живи, куда ће сутра да иде? Новаца нема. То је згрози и растрже. *Рист.*

~ **се** *испунити се грозом, ужаснути се; осетити гнушање, гађење.* — Фратар се згрози, али драгуни [га] ухватише. *Шен.* Не знам како је било другима, али ја се згрозих; коса ми пође увис. *Вес.*

згромѝлати, -ā̄м сврш. покр. *в. згомилати.* — Заоштрљене само стрче стене, згромилане. *Кош.*

згромѝњати се, -ā̄м се сврш. покр. *сурвати се, стропоштати се нагло, с буком.* — Одозго нешто затутња и зазвекета, згромиња се одозго нешто. *Ћоп.*

згрòмити и згрòмити, згрòмӣм сврш. **1.** *громом ударити, громом оборити.* — Свети Томо! Свети Луко! Згромите, светитељи! Он је! *КН 1959.* И бор понекад згромљен падне. *Лал.* **2.** фиг. *уништити, убити.* — Умукни . . . Згромићу те! *Дом.* Колико је тако пута гледао лепетаву птицу коју је згромио каменом. *Божић.*

згромòсати, згрòмошēм сврш. *згромити* (*2*). — Знаш ли ти . . . да ћу да те згромошем. *Јак.*

згромӯљати се, -ā̄м се и **згромӯљити се,** згрòмӯљӣм се сврш. *згрудвати се, скупити се у громуљице.* — Жишка тихо . . . зацврча и згасну згромуљена, задебљана врха. *Дав.* фиг. Сукнуло би из њених жила, секнуло срдито оно згромуљано што се годинама дешавало. *НИН 1958.*

згрòхтити, -ӣм сврш. необ. *загрохотати.* — Наједанпут су згрохтиле пушке доље на стражи. *Мул.*

згр̀стити се, згр̀стӣ се и **згр̀стити се,** згр̀стӣ се сврш. *смучити се, згадити се.* — И твом би се згрстило срдашцу. *Март.* Згрстило јој се. *Сим.*

згр̀тало с и м пеј. *онај који згрће* (*новац*). — Миха, тај коњски трговчић и згртало новаца . . . хоће да наткрили гавана. *Ков. А.*

згр̀та̄ње с *гл. им. од згртати* (*се*).

згр̀тати (**се**), згр̀ћēм (се) *несврш. и уч. према згрнути* (*се*).

згр̀та̄ч, -а́ча м *онај који згрће, радник коме је посао згртање.* — У другој соби . . . буче пријатељи Матијини . . . згртачи шљаке код високе пећи. *Сим.*

згр̀тација м индив. *в. згртало.* — Осети да их мрзи . . . те ту . . . пијанице, тезгаре, згртације. *Дав.*

згр̀тӣште с ков. *место где се што згрће, где се бацају непотребне ствари, ђубриште. Р-К Реч.*

згрýвати, згрýвām сврш. = згрухати **1.** *срушити уз тресак, грувајући.* — Мрачне клисуре тврде Перун ће громом згрувати. *Шант.* **2.** фиг. *урадити, обавити у хитњи, немарно, неуредно. Бак. Реч.*

~ **се** = згрухати се **1.** *сурвати се, срушити се грувајући, уз тресак.* — фиг. Руси нису били ни неосетљиви ни неактивни спрам несреће која се спремала да се 1813. згрува над Србијом. *Нов.* **2.** *згрнути се, нагомилати се, збити се.* — Свет јурну гомилом и све се згрува око једног стола. *Ранк.* фиг. Засеоци се пак сместише, згруваше, нагомилаше око кривудавих . . . уличица. *Шег.*

згрудáвати (се), згрýдāвāм (се) *несврш. и уч. према згрудати (се).* — фиг. Згрудавало се то њој дуго . . . Од лањске јесени . . . Онда је и доведена. *Пец.*

згрýдати, -ām сврш. = згрудвати *збити, претворити у груд(в)у, у груд(в)е.*

~ **се** = згрудвати се *згуснути се, збити се, претворити се у груд(в)у, у груд(в)е.* — — фиг. Само што у једног сјају [очи] живље, јасније, као да се у њима згрудала сва младост. *Пец.*

згрудвáвати (се), згрýдвāвāм (се) *несврш. и уч. према згрудвати (се).*

згрýдвати, -ām сврш. = згрудати. — фиг. Дати стихове, осећања, сокове: згрудвати целог себе у слогове . . . у протест. *Дав.*

~ **се** = згрудати се. — Зглобови ме боле, а мишићи су се згрудвали у отврдле чворове. *Лал.* фиг. Кашљао сам и гушио се од крви, суза и страха, који ми се згрудвао у грлу. *Козарч.*

згрýжен, -а, -о **1.** *згрушан, усирен.* — [Очистио] му . . . згружену крв по широким прсима. *Кум.* **2.** фиг. *погружен, потиштен, тужан.* — Образ му заокупио неки згружени, укочени изглед. *Драж.* Знадем за часе чамотне, јесени горке, згружене. *Дуч.*

згрумýљати се, -ām се сврш. *згромуљати се.* — [Лежао је] на танкој, тврдој струњачи од прашњаве, иструњене сламе, местимично згрумуљане у кврге. *Дав.*

згрýнути, -нēм сврш. необ. *набити, сабити, збити.* — Хтједе да излије све из себе . . . да згруне све по могућности у једну саму ријеч. *Десн.*

~ **се** *ударити се.* — А за кликом одмах и дружина бане, са Хусом се згруне и на њега пане. *Вел.*

згрýписати, -ишēм сврш. *в. згруписати.* — Згруписа имање у један комад. *Вес.*

згрýстити се, згрýстīм се сврш. *в. згрозити се.* — Ужасно! — рече мајор, згрустив се над бездушном окрутношћу. *Том.*

згрутáвати се, згрýтāвāм се несврш. покр. *в. згрудавати се.* — фиг. Некакова печал згртавала се у његову срцу. *Коз. И.*

згрýхати, згрýхāм сврш. = згрувати. — Брђанске уходи мећаше, мнећ' да ни гром неће да га згруха. *Март.*

~ **се** = згрувати се: ~ низа стене, ~ с тавана. *Вук Рј.*

згрушáвање с *гл. им. од згрушавати (се).*

згрушáвати (се), згрýшāвāм (се) *несврш. и уч. према згрушати (се).*

згрýшак, -шка м (мн. згрýшци, ген. згрýшāкā) мед. *грудвица згрушане крви, усирак, тромб. Бен. Рј.*

згрýшалина ж = згрушевина *оно што је згрушано, усирено; згрушана крв.* — Згрчивши лице опипа згрушалину улијепљену крвљу. *Божић.* фиг. Крв се на небеским рубовима угасила у жућкастој згрушалини. *Мих.*

згрýшанōст, -ости ж *згрушано стање, згуснутост неке течности, текућине.*

згрýшати, -ām сврш. *згуснути, учинити кашастим (што текуће или житко); згрудвати.* — Небо дошло седефасто, а врућина напала да крв згруша. *Вукић.* И мождину ми огањ згрушао. *Наз.*

~ **се 1.** *згуснути се, усирити се; претворити се у груд(в)асту масу, згруд(в)ати се, згромуљати се.* — Од силе му нагле згруша се и стисне сва нам житка здрава крв. *Богд.* Није могао да гледа згрушано млеко на уснама малог. *Дав.* **2.** фиг. *збити се, згрнути се; измешати се, збркати се.* — Оно мало здравих [бораца] згруша се у збијену групу. *Лал.* Досада, умор, нестрпљење . . . све се то тада згрушало у Мојсији. *Цес. А.* **3.** фиг. *натушити се, прекрити се облацима.* — Згрушало се небо над Преровом. *Ћос. Д.*

згрýшевина ж = згрушалина: крвна ~.

згрýшен, -а, -о необ. *в. скрушен.* — И опречни су се нагони смиривали у згрушеној покорности, помијешаној са бијесом и прегарањем. *Цес. А.*

згрýшив, -а, -о *в. згрушљив. Деан. Рј.*

згрýшити, згрýшīм сврш. покр. *стуцати.* — Згруши мало соли, тј. истуци макар и покрупно. *Вук Рј.*

згрýшљив, -а, -о *који се може згрушати, који се лако згрушава. Р-К Реч.*

згрýшљивōст, -ости ж *својство онога што је згрушљиво.*

згрушњáвати се, згрýшњāвāм се несврш. *в. згушњавати се.* — Испаривала се и опет згрушњавала. *Сим.* фиг. Брзо се [ноћ] згрушњавала и увијала простор. *Пер.*

згрцати се, згрцāм се сврш. *згрнути се.* — Згрца се ту цела чаршија. *Глиш.*

згрчѐница ж зоол. *врста морске рибе* Mullus surmuletus. *Бен. Рј.*

згр̏ченӧст, -ости ж *особина или стање онога што је згрчено. Р-К Реч.*

згр̏чити, -ӣм сврш. **а.** *скупити, стегнути, искривити као у грчу.* — Згрчио шаке и зашиљио на њу очи. *Кос.* Један нервозан осмех згрчи њене усне. *Уск.* **б.** *згужвати.* — Рука његова већ бјеше згрчила писмо. *Војн.*

~ **се а.** *бити захваћен грчем; скупити се чврсто, грчевито, укочено, искривити се, изнаказити се као у грчу.* — Зашто ти се лице згрчило у болу? *Донч.* Одједном се згрчи у кољенима и пови у пасу. *Андр. И.* фиг. *стиснути се, сажети се, свести се.* — Језик се овде згрчио на стотинак фраза. *Сек.* **б.** *згурити се, јако се сагнути, скупити се.* — Обичавала је згрчити се над послом. *Шимун.*

згр̏штити, -ӣм сврш. необ. *згрчити, намрштити.* — Жене што су дошле јавити Гаврану несрећу нису биле захуктане, само су лице згрштиле. *Божић.*

~ **се** безл. необ. *згадити се*; исп. згрстити се. — Згршти се гдјекоме кад једе што врло масно, или кад загризе каменчић у хљебу. *И-Б Рј.*

згӯбидан и **згубида̀новић** м кајк. погрд. *онај који бескорисно траћи, губи време, дангуба, беспосличар, залудник.* — Мора [га] тако назвати због онога згубидана. *Перк.* Ти си свему крив, згубидановићу. *Ков. А.*

згӯбида̀нскӣ, -а, -о *који се односи на згубидане.* — Имао [ти] у својој згубиданској глави и пакао и небо . . . ипак си ти телац. *Ков. А.*

згӯбити, згӯбӣм сврш. заст. *погубити, уништити.* — Какав тебе јад савлада? Да л' те дивљи злотвор згуби? *Радич.* Он згуби руског цара Мурата. *Војн.*

~ **се** заст. *нестати, изгубити се.* — Но и они [венчићи] с' већ згубише. *Радич.*

згӯгурити се, -ӣм се сврш. необ. *згрчити се, згурити се.* — Врећу носио сам на глави и под њом згугурен . . . цептао. *Ђон.* фиг. Црквица . . . се приљубила и згугурила. *Јел.*

згӯдалити се, -ӣм се и **згу́дити се,** згӯдӣм се сврш. необ. *савити се као гудало (народних гусала), згурити се.* — Тај грбоња што се пред нама згудалио нема никог него себе. *Радул.* Мара открака теготно, пригнута од бриге, згуђена од студени. *Кал.*

згӯжвати, -ӑм сврш. **1.** *изгужвати, наборати, учинити неуредним (стискањем, гњечењем, пресавијањем)*: ~ одело, ~ хаљину. **2.** *савити, сложити у гужву; стиснути, згњечити у гужву.* — Да седнемо мало по војнички на ове згужване пајване близу крме. *Јакш. Ђ.* Она их је примила и згужвала у руци. *Торб.* **3.** фиг. **а.** *оборити, смлавити, склупчати у рвању.* — Докопа Милисава, па како га је бог онако снажна дао, само га згужва као ти те новине. *Вес.* **б.** *учинити оронулим, исцрпсти, измождити, изнурити.* — Какав ли је рад згужвао овога старца? *Јов. Ј.*

~ **се 1. а.** *наборати се, престати бити гладак, постати нераван (услед гњечења, пресавијања и сл.); престати бити уредне, глатке одеће.* — Помљиво [су] поправљале сукње да се не згужвају. *Бен.* Згужвани и . . . на смрт изморени борци . . . извукоше се из обруча. *Ђоп.* **б.** *наборати се од старости, смежурати се.* — Кад осетих на образима . . . њене згужване старе усне . . . умало се не заплаках. *Богдан.* **2.** *сабити се, сплести се у гужву; згомилати се.* — Партијци се згужвали један преко другог, цвокоњу од зиме. *Ђос. Д.* фиг. У души [се] све нешто згужвало и испреметало. *Вас.*

згужвѐљати, -ӑм сврш. *в. згужвати. Р-К Реч.*

згӯжвотина ж *оно што је згужвано, изгужвано.* — Тада ми он додаде . . . једну прљаву згужвотину којом се он позива да остави сто динара на [означено] место. *Грол.*

згу́лити, згӯлӣм сврш. **1.** *одвалити од подлоге, скинути гулећи, слушшити (површински слој, кору, кожу, што прилепљено и сл.).* — Са главе згули фластер. *Вуј.* Кад их господар угледа и хтједе утјешити, скочише да му згуле браду. *Кос.* **2.** фиг. *опљачкати, отети.* — Згулили би и са њих и са нас све до голог пазуха. *Ђон.*

згуљи́вати, згӯљујӗм несврш. *в. гулити. Р-К Реч.*

згӯндати, -ӑм несврш. покр. *в. гунђати.* — Што згундате, запрашени филистри? *Ков. А.*

згӯнторити се, -ӣм се сврш. покр. *в. згучити се.* — Е, ти си се [стабљико] ту згунторила . . . нећемо тако, братићу, да ми ноћас жуљиш господина. *Ранк.*

згӯра ж технол. *отпадак или споредан производ при топљењу, таљењу металне руде, шљака, троска, дрозга.*

згура́вати се, згӯра̄вӑм се несврш. *в. гурити се.* — Кад улазимо у гроб, сви се ми згуравамо и стискујемо. *Бел.*

згӯрава̀ц, -авца м индив. *гуравко, грбавац.* — Ово је истинска игра, у којој добива »здраво око«, којег онај згуравац нема. *Божић.*

згу́рати, згӯра̄м сврш. **1.** *силом помаknути, потиснути или свалити с чега или низ нешто.* — Узме га за јаку, згура га са

председничке столице. *М 1867.* Вељко га згура са даске на земљу. *Вес.* **2. а.** *набити, угурати.* — Један од његових другова . . . згура му мало сламе под главу. *Франг.* **б.** *сместити збијеније једно до другога, збити. Р-К Реч.*

~ се *збити се, згрнути се у гомилу.* — Нашали се он, гледајући радосно оне што су се згурали око њега. *Л-К.*

згу̏рен, -а, -о *згрбљен, погурен.* — Чучи згурена у дашчари. *Шен.*

згу̏рено прил. *згрбљено, погурено, повијених леђа.* — Чиста је вода текла полагано стижући нам до изнад бокова, па смо се морали држати згурено. *Наз.*

згу̏рити, -ӣм сврш. **а.** *учинити погрбљеним, згрбити.* — Згурили га боли. *Змај.* **б.** *савити, погнути.* — Јарац . . . би згурио главу и залетио се на дјечака. *Наз.*

~ се 1. *погрбити се, повити леђа.* — Трпјела и радила [је] и прије реда остарјела, згурила се и погнула. *Мишк.* **2.** *скупити се, склупчати се, шћућурити се.* — Многи су поспали, па се од хладноће згурили. *Ранк.* фиг. Громови и муње пламте . . . Куће се у мртвој улици згуриле. *Ђон.*

Изр. згурио се као две паре у кеси *сав се скупио, шћућурио, постао неупадљив.*

згурка́вати се, згу̏ркāвām се несврш. покр. *подгуркивати се.* — Они су часак шутјели, погледавали се, згуркавали се лактовима. *Ивак.*

згу̏ро м погрд. покр. *жгоља, гуравко.* — Де ти, де, згуро један, тражи себи ђавола! *Ђоп.*

згу̏снӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од згуснути (се).* **2.** фиг. *сажет, збијен, концизан; интензиван, пун.* — Стил није згуснут. *Нех.* У лирици се [осећање] изражава у свом најзгуснутијем облику. *Т. књ.*

згу̏снути, -нēм сврш. **а.** *учинити густим, гушћим.* **б.** фиг. *сажети, сажето изразити; учинити садржајним, пуним садржаја.* — Интимне личне сломове и луцидна предсмртна погледавања једне генерације згуснуо је Крлежа у тој својој . . . драми. *Матк.* Успео [је] да згусне радњу. *Пол. 1959.*

~ се а. *постати густ, гушћи.* — Магле се нагло згуснуше. *Бен.* фиг. Мрак се приметно згуснуо. *Сек.* **б.** *прећи из гасовитог, плиновитог у текуће стање или из текућег у чврсто.* — Сô се по грудима згуснула њима. *М-И.* **в.** *збити се у гомилу; збити редове.* — Наша шака људи се згусну у мало клупко. *Шен.* Немци се средише, повукоше рањенике и мртве, згуснуше се, попунише стрељачки строј. *Ђос. Д.* фиг. Жалост за учом згусну се у камену кргу. *И.*

згу̏снӯтōст, -ости ж *особина или стање онога што је згуснуто.* — Значајка је Матавуљева причања: згуснутост, прецизност израза. *Барац.*

згуснӯ́ће с *прелазак у гушће стање; гушћи, згуснути део нечега.* — Атом сматрају само згуснућем етера. *КР 1924.* фиг. Постигао је згуснуће у изразу мисли. *Гор.*

згу̏стити, згу̏стӣм сврш. *згуснути.* — Полумрак . . . су облаци од дима из цигарета још више згустили. *Нуш.*

~ се *згуснути се.* — То је уље, само сипају једно на друго, па се згустило. *Сек.* Згустио се зрак у фину прозирну копрену. *Ђал.*

згу̏тати, -ām и **згу̏тити,** -ӣм сврш. *згужвати, стиснути у гуту, гужву, згучити.* — Не слути! — опет промрси онај старац и згута браду у шаци. *Куш.* На махове му [је] свирало у грудима као да је под гуњ пиленце згутио, и оно пригњечено пијуче. *Рад. Д.*

~ се *скупити се, стиснути се у гуту, згучити се.* — Опазим да се на клупи под гранатим кестеном нешто црни, као детенце да се згутило. *Рад. Д.*

згу̏цати, згу̏цām сврш. индив. шаљ. *попити и појести.* — Свати пили, пировали, свати јели, благовали, док све нису згуцали. *Кош.*

згу̏чити, -ӣм сврш. *савити у гуку, стиснути, склупчати.* — фиг. Знао је да би га она хтјела привити уз себе, згучити крај свога срца, као кад је био мали. *Вуков.*

~ се *савити се у гуку, стиснути се, склупчати се; шћућурити се.* — Она се згучила у један буџак на миндерлуку, па тако ћути. *Ком.* Довољно је да се људи само згуче у каквој било рупици по примеру зверова. *Дов.*

згу̏шити, згу̏шӣм сврш. *пригушити.* — После дужег ћутања изговори згушеним, уздрхталим, једва чујним гласом. *Дом.* Згушеним циком деру гласом грло. *Вел.*

~ се *збити се претерано, сабити се.* — Свуда свет, једно до другог, припивено, згушено, са свећом у руци. *Станк.*

згушња́ва̄ње с *гл. им. од згушњавати (се).*

згушња́вати (се), згу̏шњāвām (се) *несврш. и уч. према згуснути (се).*

згушта́вати се, згу̏штāвām се несврш. *згушњавати се.*

згу̏штан, -а, -о покр. *збијен, згрудван.* — Набацивала [је] сватове кругљама згуштаног сиријега. *Војн.*

згушћа́вати, згу̏шћāвām и **згушћи́вати,** згу̏шћујēм несврш. *згушњавати.*

~ се *згушњавати се.* — Водена се пара згушћава. *Панч.* Клупко се све више згушћује. *Бег.*

здáвити, здâвīм сврш. песн. *задавити.* — Хтједох да је мрзим, здавим у дивљини. *Бој.*

здâвна прил. песн. *одавно.* — Из вашега сам града, и већ здавна. *Комб.*

здалèка прил. покр. *издалека.* — Роба ће доћи зблиза и здалека. *Нех.*

здâљега прил. покр. *из даљине.* — Нитко није ни слушао што говори кнез — ни не чује се здаљега. *Нех.*

здâније с арх. *в. здање.* — Био [је] . . . главни настојатељ кад се какво зданије прави. *Нен. М.*

здâње с *зграда* (*обично већа*). — Жупнички двор [је] било огромно старо здање из осамнаестога вијека. *Коз. Ј.* Изнад угнутих, старих кровова и башта диже се велико, жуто здање, окружно начелство. *Станк.* фиг. Доксати и балкони под тамним здањима четинара. *Наз.*

здâти, здâм сврш. песн. *саздати, створити.* — Ту је људска рука здала један царски двор. *Баш.* Нас двоје на земљи заволесмо речи, од њих је била наша љубав здана. *Макс.*

здâти се, здâм се сврш. необ. *дати се, бацити се; предати се* (*неком послу*). — Други се здадоше у бијег. *Мул.* Сав се здао на посао. *Андр. И.* Сиротињско дијете . . . мирно и послушно, а здато за књигом. *Андр. И.*

здвáјање с *гл. им. од здвајати.*

здвáјати, здвâјām несврш. **1.** *бити у очајању, очајавати.* — [Спиро] изађе из куће, оставивши удову и Јелку да плачу и здвајају. *Кум.* Он не здваја, тјеши се. *Ћип.* **2.** *сумњати.* — Смјело покажи онда пут свакому циницу што здваја о твојој будућности. *Ков. А.*

здвôјан, -јна, -јно *очајан.* — Помоћ! Помоћ! Гори! Гори! — вапијаху извана здвојни гласови. *Шен.* Потрчи [мачак] за Милом, дозивајући га кроз пусте уличице здвојним мијаукањем. *Мар.*

здвòјити, здвòјīм сврш. *пасти у очајање.* — Мени је гдјекада да здвојим од досаде. *Новак.* Не здвој, ускочки мој граде! *Крањч. С.*

здвôјно прил. *очајно. Бен. Рј.*

здвóјнōст, -ости ж *очајање.* — У здвојности плачем кад ме нитко не види. *Мишк.* Аница . . . у нијемој здвојности . . . прође руком преко очију. *Војн.*

здвóра прил. *споља, извана. Дван. Рј.*

здèбљати се, -ām се сврш. *постати дебео, угојити се.* — Крупни и здебљани Саво пажљиво [је] слушао. *Ћоп.*

здéвати, здêвām, ијек. здијèвати *несврш. и уч. према зденути и здести.*

~ се *несврш. и уч. према зденути се и здести св.*

здèла, ијек. здјèла, ж **1.** *округао, повећи, плићи суд, у који се ставља јело за више особа, воће и др., чинија.* **2.** анат. *здјелица* (*2*). *Бен. Рј.*

здèлār, ијек. здјèлāр, м *човек који прави зделе.*

здèласт, -а, -о, ијек. здјèласт *који има облик зделе.* — Као снијег бијеле здјеласте свјетиљке на стропу. *Грг.*

здèлати, -ām, ијек. здјèлати, сврш. *израдити, начинити; здељати.* — Све зграде и приручна оруђа здјелана су му од најчистије храстовине. *Кос.*

здèлèтина, ијек. здјелèтина, ж *аугм. и пеј. од здела.* — Мани се тих лонаца и здјелетина. *Пав.*

здèлица, ијек. здјèлица, ж **1.** *дем. од здела; шољица.* — Висила је о зиду мједена здјелица за свету воду. *Шен.* Изненадише ме кавом . . . Попих двије здјелице. *Мат.* **2.** анат. *кости крста и кукова и дво трбуха обухваћен њима, карлица. Финк.*

здèличаст, -а, -о, ијек. здјèличаст *који има облик здјелице.* — Жарени прах метнемо у здјеличасто стакалце и полијемо водом. *Туђ.*

здèличица, ијек. здјèличица, ж *дем. од здјелица.*

здèличнӣ, -ā, -ō, ијек. здјèличнӣ *који се односи на здјелицу* (*2*): **~** отвор, здјеличне кости.

здèлòлиз, ијек. здјелòлиз, м погрд. *онај који се улагује и понижава за бедну награду, за милостињу, чанколиз, лижисахан.* — Здјелолиза камо ли водиш! *М-И.*

здèлòноша, ијек. здјелòноша, м погрд. *онај који носи зделе, слуга, лакеј; улизица, удворица.* — Па он је прави здјелоноша и тариздјела. *Богд.*

здèљати, -љēм и -љām, ијек. здјèљати, сврш.; исп. зделати. **1.** *начинити дељањем, издељати, отесати.* — Певац . . . гусле здеља па бугари. *Радич.* **2.** *стањити дељањем, стесати; слушшити, одстранити дељањем:* **~** дршку, **~** чвор с дебла. — Оштрим крајем дуга ножа здеље комад меса са . . . бута изнад огња. *НК 1947.*

здȅн, -а, -о покр. *студен, хладан.* — А добри народ сјетит ће се мене . . . благословит ће моје кости здене. *В 1885.* И нестаде у ноћни лахор зден — живота пустога верс заборављен. *Гал.*

здéнац, -нца м (ген. мн. здēнāцā) *студенац, бунар.* — Ђерма се над зденцем у дворишту сва растрескана свали. *Јурк.* Миришу реке на зденце. *Макс.*

здѐничӑр м *в. зденчар. Бак. Реч.*

здѐнути, -нём, ијек. здијѐнути, сврш. *саденути, сложити у стог, пласт и сл.*; исп. здести. — Сави снопље и здену своје жито у крстине. *Вукић.* Нашао [је] . . . празне снопове здјенуте у крстине. *Гор.*

здѐнчанӣ, -ā, -ō *који се односи на зденац, бунарски.* — Препиши јој зденчане водице да . . . опере леђа. *Шен.*

зденчàница ж *вода из зденца. Бен. Рј.*

здѐнчӑр, -ара м *занатлија који копа зденце, бунаре, бунарџија. Бен. Рј.*

здѐнчац, -àца м (ген. мн. -áцā) *дем. од зденац.*

здѐнчина ж **1.** *аугм. од зденац.* **2.** бот. *врста маховине, поточара* Fontinalis. *Бен. Рј.*

здѐњак, здѐњка м необ. *више уједно повезаних ствари, свежањ, дањак.* — Трећа носи позамашан здењак кутлача и варјача. *Шапч.*

здепáвко м = здепанко *мален и здепаст човек. Р-К Реч.*

здѐпало м и с необ. погрд. *трапавко.* — Истргне незлобник и здепало понеку реченицу из текста па показује свијету вичући. *Шим. С.*

здепáнко м = здепавко. *Р-К Реч.*

здѐпаст, -а, -о *онизак а подебео, дежмекаст (о човеку); који није витких, лаких облика, незграпан.* — Дотрчала је из кујне незграпна и здепаста слушкиња. *Мил. В.* [Отвара] неким чудноватим оруђем здепаста врата. *Ков. А.*

здѐпати, здѐпām сврш. покр. *невешто и грубо начинити, склепати, слупати.* — Надрикњига је као и надристолар кад отеше какву клупицу или здепа какву столицу. *Шапч.*

~ **се** покр. *удебљати се; постати здепаст.* — Пред њим је стајао дежмекаст, здепан дјечко, са великом главом. *Ћор.*

здѐпнаст, -а, -о *в. здепаст.* — Говорио је . . . непрестано се љуљајући . . . својим кратким здепнастим тијелом. *О-А.*

здепњáковић м дем. и ир. *здепаст човек.* — Мали здепњаковић . . . мицаше се с цесте. *Леск. Ј.*

здерáвати, здѐрāвām необ. *несврш. и уч. према здерати.*

здѐрати, здѐрēм сврш. *тргајући, откидајући одвојити, скинути, згулити, слушшити, отргнути с подлоге (обично горњи слој чега).* — Прије него што ће мене итко острићи, здерат ћу ја кожу и ишчупати браду свакоме. *Вел.* Смаче и здера све завоје с рана својих. *Глиш.* Од земље, скинуте и здеране с огољених поља, [Уна] прави оточиће. *Мил. В.*

здѐротина ж *задерано, огуљено место на телу.* — Барлеша маже маслиновим уљем дебеле натеклине и здеротине. *Божић.*

здѐсна прил. **а.** *с десне стране; на десној страни.* — Здесна [је] сједјела примаља. *Новак.* **б.** пол. *са деснице, са стране десничара.* — Буржоазија има два политичка непријатеља: здесна феудалце . . . а слева револуционарни пролетеријат. *ПИФ.*

здѐсти, здѐнēм и здѐдēм, ијек. здијѐсти *зденути.* ~ сено. *Вук Рј.*

~ **се** *дести се, двнути се.* — Ми смо гледали . . . куд се здеде онај обешењак с нашим стварима. *Нен. Љ.* Ако би што и пропало, камо би се здело? *Богдан.*

здѐтна, ијек. здјѐтна, прид. *бремените, трудна.* — Здјетна од Марта . . . роди двојке. *Марет.*

здѐтнōст, -ости, ијек. здјѐтнōст, ж *бремењитост, трудноћа. Бен. Рј.*

здивљати се, -ām се и **здивљáчити се,** здивљāчīм се сврш. *подивљати, задивљати, постати дивљ.* — Јазавчија дјеца . . . вире из бујне здивљане травуљине поред потока. *Ћоп.* Одавна здивљачена банатска трава . . . лијеже по гробу. *Ћоп.*

здијѐвати (се), здијевāм (се), ек. здѐвати (се).

здѝмити, -ӣм сврш. **1.** разг. *побећи.* — Кад је Милун саслушао ово решење, здимио је као опарен кући. *Глиш.* Велики број логораша је побјегао. На крају и сам мајор је здимио уз брдо. *Ћон.* **2. а.** *треснути, ударити; хитнути (што на кога).* — Замахне каменом и здими лугара у леђа. *Ћип.* Мори га врашка жеља како би своме госту здимио у главу чајник. *Креш.* **б.** *опалити из пушке. Вук Рј.*

здѝпити, -ӣм сврш. нар. и разг. *зграбити, украсти*; исп. смотати. — Мачак [му је] дрско и вешто здипио читав јагњећи бут. *Срем.* Нема више новаца. То што је здипио сасвим је доста. *Мих.*

здѝрати, -рēм *несврш. и уч. према здерати.*

здјел-, ек. здел-.

здјѐљати, -љēм и -љāм, ек. здѐљати.

здјѐнути, -нēм, ек. здѐнути.

здјѐсти (се), здјѐнēм (се) и здјѐдēм (се), ек. здѐсти (се).

здјѐтна, ек. здѐтна.

здјѐтнōст, -ости, ек. здѐтнōст.

здòбра прил. *добрим, лепим начином, мирним путем.* — Неће ли графица здобра, [каже] да ће ударити песницом. *Ков. А.*

здоговáрати се, здогòвāрām се несврш. *в. договарати се.* — Здоговарали су се како би га у почетку могли збунити и утући. *Јоп.* Ето ти . . . пајташа па се здоговарајте. *Шуб.*

здóговōр м *в. договор.* — Ту више нема здоговора. *Март.* Заказасмо здоговор за сјутра послије службе. *Марк. М.*

здоговòрити се, здогòворим се свршс. *в. договорити се.* — Већ смо се сасвим били здоговорили. *Вин.*

здóговōрно прил. *в. договорно.* — Замахнуше као здоговорно оба главом. *О-А.*

здóла прил. *одоздо.* — Споменик је здола нешто ужи. *Шен.*

Изр. збрда ~ *без реда, несређено.*

здóња ж *дубоко поткопано окно; поткоп. Р-К Реч.*

здрáв, -а, -о (одр. здрáвӣ, ређе здрáвӣ, -ā, -ō) **1. а.** *који нема обољења или телесних и душевних недостатака, мана, који је нормалних животних функција*; супр. болестан. **б.** *који је својствен таквом организму, у коме се огледа здравље.* — Мозак [је] радио само . . . послије тврдог и здравог сна. *Донч.* Живо лице са здравом бојом. *Андр. И.* **в.** *који користи здрављу, који окрепљује; који није опасан по здравље.* — Ови лепи и здрави предели . . . привлаче странце у свако доба године. *Нен. Љ.* Струји свјеж, хладан, здрав вјетар. *Мат.* **2. а.** *читав, цео, неповређен, неоштећен.* — На њему [пакету] пет печата. Сви су здрави. *Ком.* фиг. Како из гужве . . . изићи здраве коже ван? *Донч.* **б.** *који има сталну вредност, сигуран; јак, срећен, ваљан; позитиван*: ~ валута, здраве прилике, ~ ситуација. — Потез је здрав и не стоји ништа црнога [играча у шаху]. *Шах 2.* [Открио је] тај здрави елеменат у поезији природе. *Матош.* **в.** *неукварен (без трулежи и сл.).* — Мислиш ли ти нешто подузети у ствари набаве здравога брашна за болницу? *Фелд.* **3.** *нормалан, правилан, трезвен, разборит*: ~ логика, ~ памет, ~ разум. — Дужност је . . . државе: да непосредним и посредним путевима шири здрав појам о воћарству. *Тод.* **4.** нар. *јак, жесток.* — После здравога боја, особито из топова, тако све претера преко Вере [реке]. *Вук.*

Изр. ~ здравцат, ~ здравцит, ~ као дрен, као риба, ~ као од брега одваљен и сл. *сасвим здрав, потпуно здрав,* ~ и читав *сасвим здрав; неповређен, без икакве озледе*; прав ~ *потпуно невин, без икакве кривице*; ~ Марија *в. Здравомарија.*

Здравамàрија ж *в. Здравомарија. Бен. Рј.*

здрáвац, здрáвца м бот. *род једногодишњих зељастих биљака* Geranium, *посебан назив за врсту* G. macrorrhizum. *Сим. Реч.*

здрáвац и здрàвац, -áвца м *тврд, здрав камен; станац.* — Резана [пјесма] шиљбоком — пером у камен здравац. *Фран.*

здравӣна ж **а.** *здрав, за здравље погодан крај.* — У тој здравини животне силе дођу до напона и траже одушке. *Мат.* **б.** *особина оног што је повољно за здравље.* — Поред свога лепога изгледа, здравине и воде . . . ужива он [Солун] још и извесне заштите Турака. *О 1875.*

здрàвињāк м бот. *назив за неке врсте биљног рода здравац* Geranium phaeum, G. sanguineum. *Сим. Реч.*

здрàвити, -ӣм несврш. **1. а.** *наздрављати, наздравити; поздрављати здравицом.* — Тамо златно момче Сварожић златном купом госте здрави. *Брл.* **б.** *поздрављати, поздравити уопште.* — Слушај пјесму којом росу младу здрави шапат лишћа са дрвета. *Крањч. С.* И осенчени пламеном славе . . . кланце и мора здраве. *Бој.* **2.** *оздрављати.* — Њему су ране зарастале и здравиле без икаквога видања. *Миљ.* Што је више стала да здрави, то бистрије почела је да схваћа живот. *Леск. Ј.*

~ **се** *уз. повр. према здравити (I).* — Полицајац је . . . прецоњао . . . сву ноћ, пио је с њима, здравио се. *Јакш. Ђ.* Са сваким се здравио и показивао своје . . . доброћудне очи. *Куш.*

здрàвић м бот. **а.** *биљка из пор. маслиница* Daphne thymelaea. *Бен. Рј.* **б.** *камилица. Сим. Реч.*

здрàвица ж **1.** *краћи говор или формула од неколико речи уз чашу која се испија за нечије здравље, у част или за успех нечега; чаша и пиће које се при том испија*: одржати здравицу, напити здравицу, пити здравице, подићи здравицу и сл. **2.** етн. **а.** *чутура или други какав суд пића којим се позивају гости (у сватове, на крсно име).* — Сву господу зове на светога, са књигама и са здравицама. *Вук Рј.* **б.** *пиће које се износи пред сватове на путу којим пролазе.* — Сватовима изнијели здравицу. *Вук Рј.*

здрàвица ж **1.** геол. *земља која се налази испод горњег новог или прекопаваног слоја, здрава земља, цвлица.* **2.** мед. *младалачка бубуљица* аспа juvenilis. — По лицу му се осуле здравице. *Вес.*

здрàвичāр м *онај који држи здравицу (у одређеној прилици или често, радо).* — Онда се [свечар] рукује са здравичаром. *Вел.* Добар певач на позорници . . . па духовит здравичар, и домишљан, набијен причама и досеткама. *Грол.*

здрàвичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на здравичаре.* — Ту се Шћепан подбочи, у гласу му забруја она свечана здравичарска нота. *Вуков.*

здра̀вичӑрство с необ. и ир. *причање у стилу здравица.* — У исто време сатирично пародира накићено, празноречиво здравичарство. *Глиг.*

здра̀вӣци, -йша м бот. *камилица. Бен. Рј.*

здра̀вљāк, -а́ка м *угоститељска радња с млечним производима.*

здра̀вљати, -а̄м несврш. необ. **а.** *наздрављати.* — А добри гости . . . куцали су се чашама, здрављали су младенцима и певали. *Јакш. Ђ.* **б.** *поздрављати.* — Кô пријани што се здраве, здрављам многа мила места. *М 1867.*

здра̀вље с **а.** *стање организма при којем правилно, нормално раде сви његови органи и у којем се не осећају никакви болови.* — фиг. Хрватска природа, наше ладање даје здравља нашој књизи. *Матош.* **б.** *поздрав, са израженом жељом за нечије здравље.* — Добар му је данак називала, а он јој га здрављем одвраћао. *НПХ.*

Изр. боже здравља! дај, боже, здравља! *треба причекати, видећв се, биће времена за то;* за чије бабе здравље? ир. *за кога? зашто? има ли разлога за то?* на здравље теби (њему итд.) етн. *при довођењу у везу (у говору) некога са неким покојником или настрадалим: не дослутило се теби (њему итд.), не задесила тв иста несрећа;* у здравље, са здрављем и сл. *уобичајене речи при поздрављању и наздрављању.*

здра̀вљёње с *гл. им. од здравити (се).*

здрављи́це и **здра̀вљице** с *дем. и хип. од здравље.* — Даље снива: већ је види у здрављицу. *Радич.* Чувала му млађахно здрављице. *Ков. А.*

здра̀во прил. **1. а.** *у здравом стању.* — Јесу л' у лађама сви се Ахејци вратили здраво? *М-И.* Је ли све здраво у селу? *Ђор.* **б.** *у узвичној служби, као поздрав при сусрету или растанку.* **2.** *на здрав начин, као здрав човек;* ваљано, умешно. — А он му одговори здраво: »Зар си ослепио . . .?« *Вук.* Гледајмо здраво и ведро. *Уј.* Нисам те чуо здраво резонирати. *Божић.* **3.** покр. *јако, врло.* — Гуле ли вас господа здраво? *Вел.* То је било здраво давно. *Петр. В.*

Изр. ~ освануо; ~ био; тако био ~ и сл. *пригодне формуле (поздрави, благослови и др.);* на ~ (заболело нешто, појавило се неко гнојење и сл.) *без видљива узрока болести, без спољне, ваљске повреде;* примити ~ за готово *примити на веру, готово, не гледајући, не проверавајући тачност.*

Здравомàрија ж кат. *молитва Мајци божјој, Богородици; звоњење црквеног звона којим се верници позивају на ту молитву.*

здра̀вственӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на здравље, одржавање здравља, лечење и сл.:* ~ стање, ~ књижица, ~ установа, ~ делатност.

здра̀вственӣк м *службеник здравствене установе, здравствени радник; болничар. Бен. Рј.*

здра̀вствено прил. *у погледу здравља.* — После сваке шетње осећао је, кад се опипа по врату, колико је здравствено напредовао. *Срем.*

здра̀вственӧст, -ости ж ков. неодом. *стање здравља у неком крају. Бак. Реч.*

здра̀вство с неол. *делатност на одржавању здравља и лечењу болести и систем установа које се тим баве.*

здра̀вцāт и **здра̀вцат, здра̀вцӣт** и **здра̀вцит,** -а, -о *за појачање значења речи »здрав«, обично у изразу:* здрав ~. — Ристосија, здравцата и буцмаста, умрла за софром! *Рад. Д.* Није могао док је био здрав здравцат. *Вел.* Ко то сад хоће Гару здраву здравциту? *Божић.*

здра̀ка ж покр. *в. зрака. Бен. Рј.*

здра̀кнути, -нём сврш. покр. (*блеснути, заблиснути. Бен. Рј.*

здрвѐнити се, здрвенӣм се сврш. *постати дрвенаст, постати тврд као дрво.* — Старе жиле здрвене се сасвим. *Тод.* фиг. *укрутити се, укочити се; запањити се.* — Сад се изненађен косац још више здрвени, не одговарајући на узвик. *Ћоп.*

здр̏гнути се, -нём се сврш. необ. *укочити се, здрвенити се.* — Још је стигао да се наруга овој двојици што су се толико здргли и обесхрабили. *Маш.*

здрӗо, -ѐла, -ѐло покр. *в. зрео. Деан. Рј.*

здрѐти, здрӣм несврш. покр. *в. зрети. Деан. Рј.*

здр̏жанӧст, -ости ж *уздржљивост, уздржаност.* — Његовој умјетности треба још много васпитања и здржаности. *Л 1905.*

здр̏жати, -жӣм сврш. **1.** *задржати.* — Зато идем, ништа ме не здржа. *Кур.* **2.** *уздржати, сачувати.* — И дотле здржи ове куће сљеме — одврати старац. *Марк. Ф.*

здр̏љити, здр̏љӣм сврш. необ. *смаћи с чега грубо, нагло скинути.* — Духовито [је] што је здрљио ноћну капу с . . . чела. *Креш.*

здр̏мати, -а̄м сврш. *протрести, продрмати; задрмати.* — Објеручке здрма павлинову мршаву десницу. *Кум.* Удари свом шаком [у врата] и здрма с њима. *Ћип.*

~ **се** *задрмати се.* — Кад груне тај топ . . . земља се четири пута здрма. *Шов.*

здр̏нути се, здр̏нӣм се сврш. *згранути се.* — Свијет се здрнуо . . . како може је-

дан предстојник тако поступати с једним побожњаком. *О-А.*

здро̀бити, здро̀бӣм сврш. *смрвити, разбити, изломити на ситне комаде.* — Све је то ситно здробљено и никад се не може скупити. *Михољ.* Ја сам желео да ти здробим ту твоју слабачку руку. *Петр. В.* фиг. *смождити, уништити.* — Твој отац, млад као ти сад што си, друкчији је био кад Бугаре здроби. *Бој.*

~ се *смрвити се, разбити се, сломити се на ситне комаде.* — Кад месец залази, учини вам се да о његове [Ловћенове] стене удари, и ту се здроби и угаси. *Нен. Љ.*

здробља̀вати, здро̀бљāвам несврш. *в. дробити.* — Здробљавају [жрвњи] зрна кукуруза. *Цвиј.*

здро̀згати, здро̀згām сврш. = здрузгати *смрвити, смрскати, здробити; уништити.* — Она говори погледајући са страхом кад ће се песница спустити да је здрозга. *Бој.* фиг. Пољубац смртни чулност сву ми здрозга. *И.*

~ се = здрузгати се *смрвити се, смрскати се.*

здро̀здати се, здро̀здām се сврш. *згрушати се.* — Беланце . . . се у великој топлоти здрозда или згруша. *Батут.*

здрпити, -ӣм сврш. фам. и нар. **1.** *зграбити, нагло, грубо ухватити.* — Тада мога оца здрпи једна ужасна грозница. *Лаз. Л.* **2.** *крадом однети, украсти.* — Однекуд наишли и курјаци . . . Мени ноћас две овце здрпили. *Глиш.* Зар ниси ништа здрпио? *Јел.*

~ се *посвађати се, закачити се, дохватити се.* — Око тога ти се, богме, ми здрпимо ваљано. *Глиш.* Није одлазила у друштво, због чега се често и здрпила с оцем. *Петр. В.*

здру̏г м *већи здружени одред (од разних родова војске) у квислиншкој усташкој војсци у доба II светског рата.*

здру̏жати, здру̏жām несврш. песн. заст. *в. здруживати.* — Кô што дуга здружа све небеске боје, тако у твојем тијелу све љепоте стоје. *Враз.* Ој љубави . . . ти затравним их здружаш вијенцем ружа. *Марк. Ф.*

здруже́ње с *спој, уједињење.* — Нема . . . ни четири [заступника] који желе . . . то здружење. *Љуб.*

здружи́ва̄ње с *гл. им. од здруживати (се).*

здружи́вати (се), здру̏жујēм (се) *несврш. и уч. према здружити (се).*

здру̏жити, здру̏жӣм сврш. *спојити, повезати у целину, у заједницу; зближити, спријатељити.* — Вашу је љубав разорила, а здружила двоје хладних срдаца. *Том.* Бол нас здружи, умре сва мржња и злоба. *Стан.*

~ се *уз. повр.* — Здружио се Турчин с Црногорцем. *Њег.* Ти би хтио поћи да се здружиш са Ричмондом. *Богд.*

здру̏жно прил. необ. *у друштву, заједнички.* — Загрејасмо се здружно. *Богдан.*

здру̏згати, здру̏згām сврш. = здрозгати. — Кости своје здрузга о албанско стење. *Петр. В.* Песницом здрузга кутију шибица испред себе. *Бан.*

~ се = здрозгати се. — Ако је што тешко, још може Флоријан да падне и да се здрузга. *Петр. В.*

здру̏скати (се), здру̏скām (се), **здру̏цкати (се),** здру̏цкām (се) и **здру̏цкати (се),** -ām (се) сврш. покр. *в. здрузгати (се).* — Једна кола просто здрускана. *Јак.* Међу лонце штапом наже да их здруцка, да их смаже. *Радич.*

здрхта̀вати се, здрхта̀вām се несврш. необ. *стресати се, дрхтати.* — Јутарња хладовина све више стеже, и он поче да се здрхтава. *Ранк.*

здрхтјети се, -тӣм се (ијек.) и **здрхтну̏ти се,** -нēм се сврш. необ. *стрести се, задрхтати.* — Здрхтио се, не осјетивши дрхтај. *Цес. А.* И још се једанпут Миша здрхтне. *И.*

здува̀ч *в. здухач.*

здува̀ти, здува̀м сврш. = здухати *дувањем скинути, збацити, одувати.* — Један заостали козак слете с коња, као да га ветар здува. *Моск.*

здува̀ти, здува̀м сврш. *начинити нешто да изгледа здепасто, набијено, без шупљика (обично о тесту).*

~ се *добити изглед нечег здепастог, набијеног, здепати се.* — Напред големи Личанин, наредник. А за њим малени и здудани жандар — редов Сремац. *Петр. В.*

здува̀ти, здува̀м сврш. необ. *учинити што дугим, дужим, издужити, одужити.* — Трошке од злата . . . кадшто [су] на прилику притака или гранатих стабалаца здуљене. *Панч.*

здупти, -ӣм сврш. покр. *зграбити, дограбити.* — Пред кућом налети на шепавог кувара Тополића, здупи га око паса и одиже од земље. *Ћоп.*

здȕр м (мн. здȕри и здȕрови) ист. покр. *гласник, телал, објављивач; пандур (у дубровачкој републици).* — У исти трен у вијеће пану здури. *В 1885.* Здур се попео на овај стари споменик слободе с кога је прочитао проглас о отварању љетњих игара. *Пол. 1958.*

здȕха ж (дат. -хи) **а.** *дах.* — Под истим кровом има зими мјеста и за стоку, која их огријева својом топлом здухом. *Кос.* **б.** *мирис, задах, воњ.* — Тамо сам кроз дим . . . осјетио да злочинац има посебну здуху као дивље животиње. *Матош.*

здȕхати, здȕшēм и здȕхām сврш. = здувати.

здȕхāч, -а́ча м **1.** празн. *замишљено биће које доноси или сузбија невреме и гра̏д; човек којему се приписује таква моћ, вједогоња.* — Вјеровао је да добри јунаци и за живота бивају здухачи, који се бију са здухачима других народа. *Мат.* Вукодлаци, здухачи и вједогоње по њему [нашем паклу] иду гонећ мале лупеже. *Наз.* **2.** *немиран во. Вук Рј.*

здȕшан, -шна, -шно *савестан, ревностан; усрдан, свесрдан.* — Од срца [сам] вршила своју дужност здушне учитељице. *Ков. А.* И здушни вјетри у ту жеравицу пушу. *Уј.*

здȕшēвно прил. заст. *из душе, искрено.* — Можемо . . . здушевно исповједити да људи који ову смутњу . . . снују . . . нису Унгарци. *Старч.*

здȕшити се, здȕшīм се сврш. необ. *збити се, згуснути се.* — Васељена се нада мном здушила и мрвила ме. *Матош.*

здȕшно прил. *савесно, ревносно.* — Да ли слуша искуцавање оног великог сата који сам здушно и поштено поправио? *Андр. И.* Жабе су по адама здушно крекетале. *Кик.*

здȕшнōст, -ости ж *савесност, ревност.* — Гдје има здушности, гдје љубави за опће добро, гдје? *Шен.* Весели се да новога газду запањи марљивошћу, здушношћу и брзином. *Кол.*

зе̏ба и **зе́ба** ж зоол. **а.** *птица певачица* Fringilla coelebs. **б.** мн. *општи назив за породицу птица певачица са дебелим кљуном* Fringillidae. *Терм. 4.*

зе̏бљив, -а, -о **1.** *који лако озебе, неотпоран на хладноћу, зимљив.* **2.** *који одражава зебњу, пун зебње, захваћен зебњом; који изазива зебњу.* — Ријеч пролеће изазива . . . неки зебљиви израз на лицу. *Десн.* У њему је све више расла мржња . . . бришући малопређашњи страх и зебљиво осјећање несигурности. *Ћоп.*

зе̏бљикав и **зе̏бљичав,** -а, -о необ. *дем. према зебљив.* — Седи прав, хладан и тврд, међу овим зебљикавим и подругљивим странцима. *Андр. И.* Хладно свјетлуцање оружја . . . и ријетка пуцњава од вароши будили су у души некакву зебљичаву трему. *Ћоп.*

зе̏бнути, зе̏бнēм сврш. необ. *зазепсти, бити захваћен зебњом.* — Милета само осети како му листови зебнуше од страха. *Петр. В.* Срце је зебнуло. *Божић.*

зе̏бња ж **1.** *осећај, осет хладноће, дрхтавица од студени, језа.* — Тај зној и та зебња годили су. *Коз. Ј.* **2.** фиг. *забринутост, слутња, страх, страховање (за кога).* — Гледајте! — завиче неко у вагону са зебњом у гласу. *Цес. А.* Ја сам се бојао да ме не одбије. Али ме убрзо прође зебња. *Нед.*

зе̏бњица ж *дем. од зебња.* — Несвјесна зебњица . . . држала ју је потајно још од вечера. *Десн.*

зе̏бо̏вке ж мн. зоол. *в. зеба (б). Бен. Рј.*

зе̏бра ж **1.** зоол. *пругаста дивља животиња слична коњу* Equus zebra. **2.** фиг. *испругано место на улици које означава пешачки прелаз.*

зе̏браст, -а, -о *пругаст као зебра.* — Није ни приметио зебрасте прелазе од белих и црних линија. *Пол. 1960.*

зе̏брасто прил. *пругасто као зебра.* — Пролећно јутро [је] улазило кроз спуштене жалузије, зебрасто шарајући под. *НИН 1959.*

зебри́рати, зѐбрӣрām сврш. индив. *учинити зебрастим, ишарати пругама.* — На уској стази, зебрираној сенкама . . . његова се месечина . . . дробила у дукате. *Вучо.*

зе̏бровина ж *кожа од зебре.* — Господа . . . увезиваху своје непрочитане књиге у скупоцјену вепровину, јеленовину, корњачевину, зебровину. *Крл.*

зе̏бу, зе̏буа м зоол. *врста говечета са грбом од масног ткива* Bos indicus. *Р-К Реч.*

зе̏в, ијек. зӣјев, м (лок. зе́ву; мн. зе̏вови) **1.** *рефлексни грч виличних мишића праћен широким отварањем уста (због дремљивости и др.); зевање.* — Дај . . . кваса! . . . — рече између зевова. *Глиш.* Страх крену градом као зијев по чељадма и изби у њихов сокак. *Куш.* **2. а.** *отварање уста уопште; положај и облик уста кад су отворена.* — Јово је остао пресјечене ријечи, у зијеву. *Кал.* **б.** грам. *положај уста при непосредном прелазу са изговора једног самогласника на изговор другог, хијат.* **3.** фиг. **а.** *отвор нечега што се отвара и затвара.* — [Гледа] како зијев врата постаје све мањи и све ужи. *Сиј.* **б.** *отвор кроз основу (на разбоју) кроз који пролеће чунак с потком.* — Тка Марија . . . ужурбано трескају набрдила, и чунак . . . пролеће кроз зев памучне основе. *Рад. Д.*

зе̏вак, зе̏вка м тур. *погодне прилике, мир, уживање, благостање.* — Што ми зевка ни узура нема у Стамболу моме Цариграду. *НП Вук.* Памтио је Адемага и боља времена, зевкове, беговске и агинске. *Куш.*

зе́валица, ијек. зијѐвалица, ж **1.** бот. *род зељастих биљака са цветом који подсећа на разјапљену чељуст и са чахурастим плодом* Antirrhinum. **2.** *зевање.* — Онда те, буразеру, не хвата зијевалица! *Јел.* **3.** пом. *дрвени или гвоздени жлеб на огради брода кроз који се провлаче конопци. Свезн.*

зе́вало, ијек. зијѐвало, м и с **1.** *онај који много зева. Деан. Рј.* **2.** бот. *в. зевалица (1). Р-К Реч.*

зе́ва̄лка, ијек. **зијѐва̄лка, ж бот.** *в. зевалица (1). Бен. Рј.*

зе́ва̄ње, ијек. зијѐва̄ње, с *гл. им. од зевати.*

зе́вати, зѐва̄м, ијек. зијѐвати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према зевнути.* **2.** *несврш. и уч. према зинути*; фиг. *узалудно жудети, мучити се без нечега.* — Донде . . . може јадник коњушар зијевати за својом плаћом. *Вел.* **3. а.** *падати у очи великим отвором, зјапити.* — Из оног закутка Јелка није могла никуда утећи, јер је на једној страни зијевао понор. *Кум.* У . . . сенкама [шајки] је зевао по један топ. *Дрљ.* **б.** *зјати, зазијевати*; *бленути.* — Неће она смјети да гледа у небо нѝти да зијева сокацима. *Сиј.* **4.** *раздвајати се, правити отвор, зев* (*3б*) (*о редовима жица основе при ткању*). — Равномерно тракара разбој, шкрипе подношке, послушно зевају жице. *Рад. Д.*

зѐва̄ч, -а́ча, ијек. зјѐва̄ч, м *онај који често зева.*

зѐва̄чкӣ, -а̄, -о̄, ијек. зјѐва̄чкӣ, шаљ. *који се односи на зеваче.* — Па то је господине капетане, зевачки батаљон. *Вин.*

зѐвзек м (вок. -ече; ген. мн. зѐвзе̄ка̄) тур. *глуп, туп човек, глупак, звекан.* — Е, што сам зевзек, тако сам забрљавио да бих сам себи звизнуо шамар! *Вин.*

зѐвзекаст, -а, -о *ограничен, тупав, ћакнут.*

зевзѐкати, -а̄м несврш. *изводити којекакве будалаштине.*

зѐвзечѐње с *гл. им. од зевзечити се.*

зѐвзечина м *аугм. и пеј. од зевзек.* — Цикну . . . »сељачка марво« и »зевзечино« . . . и шта ми не рече! *Рад. Д.*

зѐвзечити се, -и́м се несврш. *натезати се* (*с ким, чим*); *правити глупости, понашати се као зевзек.* — Да ми њу [велику кладу] лепо оставимо овде . . . ко ће се с њом акати и зевзечити! *Вин.*

зе́вка, ијек. зи́јевка, ж бот. *в. зевалица* (*1*). *Р-К Реч.*

зевка́рити, зѐвка̄рӣм несврш. *живети у зевку, уживати, доколичити, проводити се*; исп. зевак. *Вук Рј.*

зѐвкати, -а̄м, ијек. зјѐвкати, несврш. *дем. и уч. према зевати.* — Дижу се домари и на ноге стају, разваљују очи, шуте и зјевкају. *Вел.*

зе́внӣ, -а̄, -о̄, ијек. зи́јевнӣ *који се односи на зев*: ~ грч. *Бак. Реч.*

зе́внути, зѐвнӣм, ијек. зијѐвнути, сврш. **1.** *бити захваћен зевом* (*1*), *отворити уста* (*и затворити их*) *услед грча виличних мишића* (*од поспаности и др.*); *грчевито отворити и затворити уста хватајући дах* (*на издисају, у хропцу*). — Зијевне поспано, али се ипак не миче. *Пав.* Љуља се она и кашљуца, мислиш сад ће зевнути последњи пут. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *показати отвор, пасти у очи отвором.* — Кроз сјену и ледене ресе . . . блиснуше и зијевнуше велики прозори. *Матош.*

зевӯцка̄ње, ијек. зјевӯцка̄ње, с *гл. им. од зевуцкати.* — Тром и подбухао од зјевуцкања и дријемежа. *Мих.*

зевӯцкати, -а̄м, ијек. зјевӯцкати, несврш. *дем. према зевати.* В. пр. уз гл. им. зевуцкање.

зе́вче, -ета, ијек. зи́јевче, с бот. *в. зевалица* (*1*). *Сим. Реч.*

зѐзало с и м **1.** вулг. *онај који се радо шегачи с неким.* **2.** зоол. *цврчак* Scyllarus arctus. *Деан. Рј.*

зѐзати, -а̄м несврш. вулг. *завитлавати, изврдавати шегачењу.*

~ **се** *шегачити се, завитлавати се.*

зѐзнути, -нӣм сврш. вулг. *намагарчити, преварити, подвалити.* — Сад довршавамо загат. Сутра централу . . . — А ако нас она већ ноћас зезне . . .? Бљуне, рецимо, киша. *Дав.*

~ **се** *преварити се, претрпети неуспех.*

зент- *в. зејт-.*

зе́ја, -ӗ и **зе́јо,** -а и -ӗ м (вок. зѐјо) *хип. од зец.*

зе́јтин м ар. *мастан сок исцеђен из зрелих маслина или плодова индустријског биља* (*сунцокрета, лана итд.*), *ређе животињског порекла, уље*: маслинов ~, ланени ~, рибљи ~.

Изр. очи му играју као на зејтину *немирне су му очи, баца поглед сад овамо сад онамо.*

зе́јтинаст, -а, -о = зејтињав *сличан зејтину, уљу* (*по боји, сјају, густини и др.*). — Површина воде . . . поче се прелијевати у зејтинасту боју. *Ћор.* Стао Ризо покрај врата . . . с поткресаним брковима и лукавим лисичијим лицем с два зејтинаста, играва ока. *Сим.*

зе́јтинасто прил. *као зејтин, као уље, слично зејтину*; *сладуњаво, љигаво.* — Јаков растресене хвата разговоре . . . свога брата Мише, солидно грађеног, зејтинасто уљудног. *Сим.*

зе́јтинити, -и́м несврш. *зачињати, преливати зејтином, уљем.* — Кад зејтиниш салату, кап по кап пушташ у тањир. *Бан.*

зе́јтиница ж *посуда у којој се држи зејтин, уљаница.* — Само би гдјекоји пут звекнула у ког сабља кривуља . . . или зејтиница, која је висила о кајаси. *Мул.*

зе́јтињав, -а, -о = зејтинаст. — Врат се руменио у чистој . . . крагни, из које [је] излазила . . . краватна зејтињаве боје. *Уск.* Пас би . . . шкргутао зубима и шареним зејтињавим очима погледао у Николу. *Ћос. Д.*

зејтѝњача м нар. *лампа на зејтин.* — Од старих конзерви направљене су лампе зејтињаче. *Јак.*

зејтýнли прид. непром. ар. *в. маслинаст.* — Бијаше јој неизрециво смијешан . . с уфитиљеним зејтунли брковима. *Матош.*

зѐка ж зоол. *сива чапља* Ardea cinerea. *Бен. Рј.*

зéка 1. м (вок. зѐко) = зеко **а.** *хип. од зец.* **б.** *хип. од зеленко, зекан и др.* **2.** ж хип. *мала зелена пушка.* — За припашајем се испријечиле двије зеке и 'анџар. *Коч.*

зѐкāљ м *зекан (1).* — А из таме јунак испануо . . . на зекаљу како горској вили. *НП Вук.*

зѐкан м **1.** *зеленко (1); хип. од зеленко (1).* — Симеуну опреми мог хата, мени зекана. *Коч.* **2.** *хип. од зец.* — Појављују се брадоње патуљци и . . . зекан. *Гор.*

зекàнчић м *дем. од зекан (2).* — Зеканчићи плахи брусе добре пете. *Вел.*

зѐкаст, -а, -о *који је зечје боје, зеленкаст, зеленкастосив.* — Груди . . . су се надимале и спуштале, подижући прљав капут од зекасте памучне тканине. *Ољ.*

зѐкац, -кца м *дем. и хип. од зец.* — Кукуруз по шест стотињака . . . А они зекца могу за уши па се госте. *Тур.*

зѐкачки прил. покр. *зечки, као зец.* — То изрече ошину Ђогина, па прелеће преко поља равна . . . Пољем трчки, а гором зекачки. *НП Вук.*

зéко, -а и -ē м (вок. зѐко) = зека (1). — Да оставим зека на почину, неће ли ми добити кочију. *НП Вук.* Би рекао и би се заклео да се зеко земље не дод'јева. *Вук Рј.*

зéкоња м **1.** *зекаст во. Вук Рј.* **2.** *хип. од зец.* — Ухати зекоња сио на задње ножице. *Гор.*

зѐксер м варв. заст. *метални новац од десет филира, сексер (у бившој Аустро-Угарској).* — Напипа пар зексера у свом џепу. *Бег.*

зѐкӯљ, -ӯља м *в. зекан (1). Бен. Рј.*

зѐкуља ж *зекаста крава.* — Ти си се управ . . . онога истога дана породио кад се је наша зекуља отелила. *Ков. А.*

зѐкӯн м *в. зекан (1). Р-К Реч.*

зелѐмбāћ, -áћа м **1.** зоол. *врста гуштера зелене боје* Lacerta viridis. **2.** фиг. подр. *човек у зеленој униформи, финанс.* — Још сам био у ријечи кад ти се она три зелембаћа окомише на мене. *Пав.*

зелембáћев, -а, -о *који припада зелембаћу.*

зѐлēн ж (лок. зелéни и зѐлēни, инстр. зѐлēни и зѐлēњу) **1. а.** *зеленило, зелено растиње и лишће.* — Рашта није [нова година] с почетком пролећа . . . кад се земља обуче зелењу? *Њег.* Дуго жуђена зелен никну по дрвећу загребачкога горја. *Шен.* **б.** *зеленилом обрасло место (пољана, травњак и сл.).* — На једној зелени, крај чесме, сједјело је десетак оружаних Турака. *Андр. И.* **2.** *поврће (нарочито мрква, першун, паштрнак и сл.).* — Стане живети . . . као башчован, носећи зелен у град. *Н. прип. Вук.*

зѐлен, -ена, -ено (одр. зѐленӣ, -ā, -ō) **1. а.** *који има боју лишћа, траве (једна од основних боја спектра); обрастао растињем такве боје.* — Насеље треба да има . . . зелене површине. *Пол. 1958.* фиг. Овај рани тренутак зеленога јутра срећу је родио на грани. *Цес. Д.* **б.** *који је у зеленој униформи, дресу итд.* — Зелени батаљони [Талијани] су . . . разарали наше кровове. *Ђон.* **в.** (одр.) *као саставни део неких термина:* ~ галица, ~ детлић, ~ кадар и др. **2. а.** *који није сазрео (о плодовима, усевима и сл.).* — Гдје је пошао по зрелу дињу, обрао је зелен бостан. *Вел.* **б.** фиг. *млад, неискусан због младости.* — Много је више зелених него зрелих људи. *Кнеж. Б.* Мјесто да остах у свом стаклу, изађох на свијет млад и зелен. *Уј.* **3.** *као саставни део песничких полусложеница:* зелен-лишће, зелен-грана, зелен-гора и др.

Изр. појести на зелено *потрошити нешто (новац и сл.) што треба тек зарадити;* прода(ва)ти, купити, куповати на зелено (нпр. пшеницу) *прода(ва)ти, купити, куповати док још није зрела.*

зелéнак, -нка м зоол. *врста речнв рибе* Phoxinus phoxinus. *Финк.*

зелѐнāр, -ара м *продавац зелени, поврћа и воћа, пиљар.*

зѐленаст, -а, -о необ. *зеленкаст; озелењен.* — Мјестимице је [брдо] седласто и драгасто . . . од половице све ниже равније лозом зеленасто. *В 1885.*

зелéнац, -нца м покр. **1.** *дубоко место у води, вир зеленкасте боје.* — Не дај ти, драги боже, да се ја нешто оклизнем па стрмекнем доле у онај зеленац. *Ђоп.* Струје мисли као вир зеленца. *Уј.* **2.** *зелен камен. Р-К Реч.* **3.** *в. зеленко (1). Бен. Рј.*

зелѐнāш, -áша м **1.** пеј. *онај који даје новац уз велику камату, каматник, лихвар.* — Доцније се као зеленаш и берзанска хијена дочепао блага и бароније. *Матош.* **2.** ист. **а.** *припадник зеленог кадра (тј. аустро-угарских војних бегунаца за време I светског рата који су се наоружани скривали у својим селима или око њих).* — Бојао се: смуцају се по граду и околишу којекакви елементи, немирњаци, зеленаши. *Бег.* **б.** пол. *припадник покрета који се противио уједињењу Црне Горе са Србијом после I светског рата.*

зеленáшење с *гл. им. од зеленашити.*

зелена́шити, -ѐнāшӣм несврш. *радити као зеленаш, бавити се зеленашким послом, лихварити.* — Зеленашио [је], гулио сељаке. *Сим.*

зелена́шица ж погрд. *женска особа зеленаш. Р-К Реч.*

зелѐнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на зеленаше, лихварски; претерано висок (о камати, интересу).* — Француска буржуазија . . . се много бавила зеленашким пословима. *Пов. 2.* Намамљен зеленашким интересом, капитал се улагао поглавито у државне зајмове. *Јов. С.*

зелѐнāшки прил. *на зеленашки начин, као зеленаш; уз зеленашку камату.* — [Сељаци] су се већ отпочели били зеленашки задуживати. *Лапч.*

зелена́шлук м *в. зеленаштво.* — Каишарлуци и зеленашлук почеше се нагло по народу ширити. *О 1875.*

зелена́штво с *зеленашки послови, зеленашење, лихварство.* — У овом граду [су] . . . наизменице владале две помађарене породице, обогаћене зеленаштвом. *Петр. В.*

зелѐнгаћа ж бот. *калопер* Tanacetum balsamita. *Сим. Реч.*

зелѐнгора ж бот. *бршљан. Сим. Реч.*

зелѐндӯр, -у́ра м зоол. *зелентарка. Финк.*

зелѐнети, -нӣм, ијек. зелѐњети, несврш. *постајати зелен.* — Нећу више смети ни у пролеће кад трава зелени . . . доћи ти сутоном. *Макс.* фиг. *бити пун једа, једити се завидећи.* — Зелене му због клијентеле другови и адвокати. *Каш.*

~ **се** *бити зелен, истицати се зеленом бојом.* — Ходник се зеленѣаше у модром виновом лишћу од лозе. *Шапч.* Небо се зеленело као травна ливада. *Гор.* фиг. *бити пун једа, једити се.* — Зеленио би се од . . . зависти. *Бал.*

зелѐнӣк, -и́ка м бот. *врста биљке* Evonymus japonica. *Сим. Реч.*

зелѐника ж **а.** *назив за разне биљке зелена плода (обично јабуке) и за саме плодове; врста грожђа и вина.* — О јабуко зеленико, што с' толики род родила? *Вук Рј.* Моје ноге . . . се не држе равно, као да сам се добро напио вина зеленике. *Уј.* **б.** бот. *назив за разне зимзелене биљке (шимшир, вепринац, млечика и др.).*

зелѐнило с **1.** *зелена боја.* — Најлепши и највеселији булевар то је Сена, са зеленилом њене воде. *Дуч.* **2.** *зелено растиње (трава, дрвеће).* — И нађемо се на сунцу, на отоку мира, у зеленилу лаком на ливади Раковице. *Кркл.*

Изр. биљно ~ бот. *хлорофил*; париско ~ хем. *прашак за тровање ларви комараца.*

зелѐнӣна ж *в. зеленило (1). И-Б Рј.*

зелѐнити, зѐленӣм несврш. *чинити зеленим, бојити у зелено.* — Сад олујина . . . лије кô из кабла, мочи и зелени запрашена стакла. *Уј.*

зелѐнити се, -ӣм се *в. зеленети се.* — Још ће нам се гране зеленити. *Шен.*

зелѐнӣћ, -и́ћа м *младо зелено дрво. Деан. Рј.*

зелѐница ж (у атрибутској служби) *зелена.* — Примили се гори зеленици. *НПХ.*

зелѐничав, -а, -о *зеленкаст, недозрео.* — Споро [је] и пажљиво притискивао зеленичав дуван сађеник. *Ћоп.*

зелѐничица ж бот. *биљка из пор. ружа* Prunus laurocerasus. *Сим. Реч.*

зелѐнӣш, -и́ша м **1.** *зеленило (2).* — Лугови мирисали на дивљину, пооране њиве на зелениш који међама иштркљао. *Рад. Д.* **2.** *поврће, зелен.* — Што се јела тиче, сме да једе само и искључиво зелениш. *Вин.* **3.** пеј. *незрели плодови (воће и др.)*; фиг. *незрео, неискусан младић.* — Овакав један зелениш балави . . . он ће њему да пркоси. *Крл.*

зѐлēнка ж **1.** зоол. *зелентарка. Бен. Рј.* **2.** *назив за разне животиње зеленкасте боје.* **3.** (Зеленка) *зеленко (2).* — А пуцају бојнице лубарде. Крња туче, далеко преврже, а Зеленка граду не доврже. *НП Вук.* **4.** *врста смокве (стабло и плод).*

зеленка́да ж бот. *врста нарциса, суноврата* Narcissus pseudonarcissus. *Сим. Реч.*

зѐленкаст и **зелѐнкаст,** -а, -о *у малој мери зелен, који се прелива у зелено.* — Очи су му изразите, иако су мало зеленкасте. *Глиш.* Киша је шибала у мала зеленкаста стакла на прозорчићима. *Л-К.*

зѐленкасто и **зелѐнкасто** прил. *преливајући се у зелено, са зеленкастим одсјајем.* — Зеленкасто се пресијава маст на студену челику. *Вуков.*

зѐлēнко и **зеле́нко** м **1.** *зеленкастосив коњ.* — Два лијепа зеленка закасаше. *Шимун.* **2.** (Зеленко) *назив за топ у народној песми.* — Запалићу тридесет топова, па запалит' Крња и Зеленка. *НП Вук.*

зелѐно прил. **1.** *у зеленој боји, као зелен*: обојити ~, просијавати се ~, изгледати ~. — фиг. Кад би га [његов поетски израз] . . . бојом требало протумачити, он би изгледао зелено. *Богдан.* **2.** фиг. *незрело, неискусно.* — Ја сам невриједник, без срца! — узе он блиједо, жуто и зелено бнетати. *Матош.*

зеленокадѐрāш, -а́ша м ист. *зеленаш (2а).* — Он [је] . . . устриједио . . . она четири . . . ребела, зеленокадераша. *Крл.* Подвизи . . . су се . . . приписивали »зеленокадерашима« из деветстоосамнаесте. *Ћон.*

зеленокàдрāш, -а́ша м ист. *припадник зеленог кадра (нарочите квислиншке формације*

у доба II светског рата састављене од босанских муслимана). — Ми овамо тучемо . . . све ове легије усташке и њемачке пукове, а већ домобрани и милицајци зеленокадраши предају се и без пушке. *Лал.*

зеленòок, -а, -о *који има зелене очи. Деан. Рј.*

зелèнтāрка ж зоол. *врста птице певачице жутозелене боје* Chloris chloris; исп. зелендур. *Финк.*

зелèнчица ж зоол. *врста птице певачице, чиж* Chrysomitris spinus. *Финк.*

зелéњак, -њка и **зелèњāк**[1], -áка м *зелен клип кукуруза који се може кувати и пећи.* — Над огњиштем вишаху вериге, и на њима котао пун зеленьака. *Вес.* Због тога се осјећао свој на пашњацима по каменьару . . . у крађи трешања или кукуруза зеленьака. *Јел.*

зелèњāк[2], -áка м *зелен, незрео младић.* — Ниједан од нас два млада зеленьака није [се] смио похвалити већим успјехом. *Шен.*

зелèњатн се, -ām се несврш. покр. *в. зеленети се.* — Пред кућом још има смокава. Јесењке се зеленьају. *Ђон.*

зелèњети (се), -èњим (се), ек. зелѐнети (се).

зèлēње с **1.** *зеленило* (*2*); *зелене гранчице.* — Оде он у поље, у зеленье. *Радул.* Плетемо гриву китећи је тратинчицама и врбовим зеленьем. *Пав.* **2.** *поврће, зѐлēн.* — Освједочио сам се да је то најздравија храна: крух, сочиво и зеленье. *Новак.*

зèлōт, -óта м грч. *фанатичан поборник, присталица чега, фанатик* (*нарочито у верским питањима*). *Деан. Рј.*

зелотѝзам, -зма м *претерана ревност, фанатизам. Р-К Реч.*

зéља[1] м (вок. зѐљо) = зељо **а.** *хип. од зељов, зељуг и сл.* — [Мали] је поносито затурио хајкачу и виче: »Ајс, зељо, ајс, брато!« *Вес.* **б.** фиг. *зелен, недозрео дуван.* — Воли добар дуван, ама пуши и мог зеље. *Вес.*

зéља[2] и **зѐља** ж *крава зеленкасте длаке.* — Зеља нам се отелила. *Ад.*

зељàнӣ и **зѐљанӣ,** -ā, -ō *начињен, приређен од зеља*: ~ пита.

зељàнӣк, -и́ка м покр. *зељаница.* — Виче . . . да јој је старац појео зељаник. *Сиј.*

зељàница ж *пита од зеља.* — Ђуте празне чабрице и чиније земьанице, после пите зельанице, маснице. *Кош.*

зѐљāнка ж бот. *келераба. Сим. Реч.*

зѐљāр, -ára м *човек који продаје зеље, поврће; пиљар. Р-К Реч.*

зељàрица ж *продавачица зеља. Р-К Реч.*

зѐљаст, -а, -о бот. *који има увек зелену стабљику која не одрвењује*; супр. дрвенаст: зељасте биљке.

зѐљаст, -а, -о *зеленкаст или зеленкастосив* (*попут зеца*). *Р-К Реч.*

зéље с **1.** зб. *поврће уопште, зелен, зељасте биљке* (*гајене и самоникле*) *које се употребљавају као поврће.* — Онда сам с Божом ишао . . . по ливадама где девојке беру зеље. *Дом.* Од знања зеља глава не боли. *Н. посл. Вук.* **2.** бот. *назив или део назива многобројних зељастих биљака* (*купус, блитва, штавељ, лобода итд., како у којем крају*), *чије се лишће често употребљава за јело. Сим. Реч.*

Изр. тога зеља има доста (напретек) *има тога у изобиљу, не влада у томе оскудица.*

зéљо, -а и -ē м (вок. зѐљо) = зеља[1].

зѐљōв, -òва м *пас зекасте длаке.*

зѐљош, -òша м *зеленко* (*2*). — А све зельош зельоша дозива. *Вук Рј.*

зѐљȳг м покр. *вепар, крмак зекасте длаке. Вук Рј.*

зѐљуга ж покр. *крмача зекасте длаке. Вук Рј.*

зѐљужица ж *дем. од зељуга.* — Све си продô, пропио . . . И крмачу зељужицу, и кравицу рогуљу. *Кош.*

земàљскӣ, -ā, -ō **1. а.** *који се односи на Земљу, Земљин*: ~ кугла. **б.** рлг. и песн. *који се односи на овај свет, овоземаљски*; супр. **небески.** — Или волиш царству небеском, **или волиш** царству земаљском. *Вук Рј.* Кајите се, јер земаљског стана тијек измиче. *Маж. И.* **в.** књиж. *својствен реалном животу и свету, стваран, природан, људски.* — Те врлине [су] истините, живе . . . и, срећом, земаљске. *Панд.* **2.** *који се односи на земљу* (*државу, покрајину*): земаљски прописи, ~ управа, ~ влада, ~ антифашистичко веће.

земàљски прил. *као на Земљи, реално. Бен. Рј.*

земàљскōст, -ости ж необ. *својство онога што је земаљско.* — Ритам његова развоја овисан је о растојању да постигне равнотежу између земаљскости и апсолутна. *Р 1946.*

зèмāн, -áна м тур. заст. **1. а.** *време.* — Ту је знао биват од старих земана омиљени диван младих Крушичана. *Вел.* Већ ту [је] земан, и нови дани и боља времена. *Дис.* **б.** *век, године.* — Јеси ли се игда препануо, игда, синко, у земану твоме? *НП Вук.* **2.** индив. *боравиште.* — [Чрт] гради сваке године зимски земан, тј. кулу, с које влада земљом. *Наз.*

земáнле и **земáном** прил. тур. заст. *некада.* — Овако на шпириту . . . само потпалим, па очас кафа, као земанле код Седам

тамбурица. *Уск.* То је земаном бивало мјесто гдје се народ купио на збор. *Љуб.*

зѐмбӣл, -ила м заст. *в. зембиљ. Вук Рј.*

зѐмбӣљ, -и̏ља м тур. *торба или мрежа за ношење мање количине намирница*; исп. џегер. — Узе зембиљ . . . и упути се у чаршију. *Куш.* Један је носио . . . свежањ књига, а други зембиљ са јелом. *Андр. И.*

зѐмичка ж нем. = жемичка. — Попије он лепо изјутра своју белу кафу са земичком. *Дом.*

зѐмичкӑр м заст. *пекар који пече земичке.*

зѐмичкара ж *женска особа која прави или продаје земичке.* — Позна одмах . . . Јању земичкару. *Лаз. Л.*

зѐмља ж (ак. зѐмљу, вок. зѐмљо; мн. зѐмље, ген. земàљā) **1. а.** (Земља) *планета на којој живимо.* **б.** *место, простор живота и људске делатности, свет.* — Сва земља дрхти од неког умора тешког. *Нам.* Оно што нас тишти и боли то је наш живот, овај овде, на земљи. *Чипл.* **2. а.** *површина Земље непокривена водом, копно, сухо*: на води и на земљи. — Сад се истом видио читав језик земље што се пружио с источне планине у море. *Наз.* **б.** *површина тла, граница Земљине коре и ваздуха, зрака*: над земљом и под земљом. — Кашљи још годину двије и онда под земљу. *Пав.* **в.** *тло, земљиште, подлога на којој живимо*; *земљиште као подлога пољопривредне делатности.* — Хлапић и Бундаш легоше један до другога на голу земљу. *Брл.* Вероватно је да [неолићани] земљу нису радили. *Жуј.* **г.** (понекад у мн.) *територија, простор за обраду, искоришћавање, земљиште као имовина, власништво*: приватна ~, задружна ~, општинска ~. — Ваше земље, ваше куће купују дошљаци. *Јаки. Ђ.* **д.** *сипка, трошна материја по Земљиној кори*: песковита ~, порцуланска ~, расквашена ~. — Дјеца стану бацати . . . дебело камење у грабу, засипати [га] прхлицом земљом. *Гор.* **3.** *држава или већа географска или административна област.* — У свој Европи нема земље где је међу простим људима толика учтивост. *Нен. Љ.* Несрећа је њезина почела онога дана кад су Швабе провалили преко међа наше земље. *Донч.*

Изр. ничија ~ *простор између две зараћене војске, који не припада ни једној страни*; обећана (обетована) ~ *према Библији*: *Палестина*; фиг. *срећна, богата земља или место*; света ~ рлг. *Палестина са Јерусалимом и гробом Христовим*; црна ~ (у експресивнијем говору) *земља (2б, в, д) (нпр. кад је реч о сахрањивању или паду)*; гори му ~ под ногама *у стисци је, у несигурном или опасном положају*; збрисати с лица земље *уништити, истребити*; ~га још држи *још је жив*; земљо, отвори се (зини, пропадни, прогутај и сл.) *узвик запрепашћења, згражања над чијим поступком, или кад је реч о јаком стиду*; иза тридесет земаља (нпр. бити, налазити се) нар. *врло далеко*; испод земље (нпр. радити против неког) *потајно, подмукло*; лака му (црна) ~ *пригодна формула кад је реч о покојнику или опроштај с њим*; као да га је ~ прогутала, као да је у земљу пропао *изгубио се без трага, ништа се о њему не зна*; као из земље (појавише се и сл.) *ненадано, неочекивано*; као небо и земља *кад се хоће да истакне велика разлика између кога или чега, сасвим различито*; ни ~ га не дочека жива нар. песн. *погибе тренутном смрћу*; ни на небу ни на земљи, између неба и земље *у несталном, несигурном положају*; пијан као ~ *сасвим пијан*; саставити кога са (црном) земљом *оборити га на земљу (оружјем или иначе)*; сравнити са земљом *срушити до темеља*; (хтео је) да у земљу пропадне од стида (срама) *јако се застидео.*

зѐмљав и **зѐмљав**, -а, -о *упрљан, умазан земљом.* — Мокрим и земљавим рукама претура неко увело поврће. *Андр. И.* Ускопаше Стрмендушу и земљавим рукама засадише крумпире. *Божић.*

зѐмљāк, -а́ка м (вок. зѐмљā́че; мн. -а́ци) *човек који је из исте земље или из истог краја*; исп. сународник. — Босански је бискуп ваш земљак. *Шен.* Остали Црногорци су негодовали противу свог земљака. *Јак.*

земљàкиња ж *женска особа земљак.* — Хе, земљакиња моја . . . гледај ти ње! *Андр. И.*

зѐмљан и **зѐмљан**, -а, -о (одр. зѐмљанӣ и земљàнӣ, -ā, -ō) **1.** *начињен од земље*: земљани лонац, земљани насип, земљани под. **2.** *који се односи на земљу, на рад са земљом*: земљани радови. — Скупити сва села, све сељаке па и оне . . . неквалификоване земљане раднике. *Дав.* **3.** *који личи или подсећа на земљу*; *земљаст.* — Човек . . . био је одвратан, мршав . . . земљаног увелог лица, претерано чист. *Ћос. Б.* **4.** необ. *земаљски.* — Оно није никаква земљана сила, него нешто с оне стране. *Ћоп.* За који часак нас земљаних мученика . . . неће бити. *Ћос. Д.*

земљàница ж необ. (у атрибутској служби) *земљана, начињена од земље.* — Ћуте празне чабрице и чиније земљанице. *Кош.*

земљàрина ж *порез на земљу.* — Кад сам платио десетину, заискаше и земљарину. *Ћор.* Приповиједаху морнари о мору, риби . . . главарини и земљарини. *Новак.*

земљàрӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на земљарину.* — Странац долази у Славонију ради земље . . . плаћа трећину свеукупнога земљаринског пореза. *Бен.*

зе̏мљаст и **зѐмљаст**, -а, -о **а.** *сличан земљи по саставу и физичким особинама; помешан са земљом.* — При том се одвајају земљасте примјесе. *Кем.* Окупљају [се] у . . . земљасте, брашнасте накупине. *Туђ.* **б.** *сличан земљи по боји и др., таман, бежживотан.* — Угледао [је] . . . мршаво, изболовано и земљасто лице. *Вес.* Смрт . . . [је] надвила свој вео над његово земљасто лице. *Франг.*

зѐмљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на земљаке.*

зе̏мљен и **зѐмљен**, -а, -о покр. *в. земљан.* — Ничу за потоком високе земљене ограде. *Шен.* До врата [се] трбушила земљена пећ. *О-А.*

земљѐтина ж *аугм. и пеј. од земља.* — Дава брату старе земљетине, он узимље нове подорине. *НПХ.* Да ми да [бог] снаге да ону земљетину . . . шчепам . . . и начиним од ње брда и планине! *Сек.*

зѐмљив, -а, -о *земљав (I).* — Ложимо ватру од влажних земљивих лозинака и пушимо дуван. *Станк.* Трудан човјек послије дневна рада — обрисав длаком земљив зној са лица — љубљаше жену. *Поп. В.*

Зѐмљин, -а, -о *који припада Земљи, који се односи на Земљу*: ~ кора; ~ кугла; ~ оса; ~ тежа. — Према њему [климату] се мењала и биљна одећа Земљина. *Жуј.*

зѐмљица ж *дем. и хип. од земља.*

зѐмљичка ж *в. земичка.*

зе̏мљишнӣ и **зѐмљишнӣ**, -ā, -ō *који се односи на земљиште, на земљу као посед*: ~ заједница, земљишне књиге, ~ рента, ~ фонд.

зе̏мљишнӣк и **зѐмљишнӣк** м покр. *књига у којој су унесени подаци о земљиштима и њиховим власницима, земљишна књига.* — Ако је његова [земља], биће у »земљишнику« уписана на покојног му оца. *Ћип.*

зе̏мљиште и **зѐмљиште** с **1.** *земља као простор, тло, површина (географска и пољопривредна); земља као имовински појам*: брежуљкасто ~, неплодно ~, обрађено ~, заједничко ~. — Ту је каптолско земљиште. *Шен.* **2.** фиг. *услови, прилике, подлога.* — Био [је] на . . . неблагодарном земљишту за ширење социјалистичких идеја. *Скерл.* **3.** необ. *место збивања.* — Све те његове приче, по добу, земљишту, личностима, познате [су] мојој мајци. *Лаз. Л.*

зе̏мљовӣд м ков. *географска карта.* — На стијени висе два огромна и посве пожутјела земљовида. *Бал.*

зе̏мљовӣднӣ, -ā, -ō *који се односи на земљовид; географски.* — Важно се нагињао на раширену земљовидну карту. *Сим.*

земљо̀вит, -а, -о *који обилује земљом*; супр. кршевит, каменит. — Тада је било . . . некако више њих у кршној Хрватској неголи у земљовитој Славонији. *Шиш.*

земљо̀власни̏к м *земљопосједник.* — Сељачки покрети, обично, завршују се извлашћивањем великих земљовласника. *Јов. С.* Закон је био ту, који је говорио: једна трећина прихода земљовласнику. *Нам.*

земљо̀власница ж *женска особа земљовласник.*

земљо̀власни̏чкӣ, -ā, -ō *земљопосједнички.* — Једна господарска класа, војничка и земљовласничка, почела се стварати. *Јов. С.*

земљоде̏лац, -лца, ијек. земљодје̏лац, м (ген. мн. земљòдēлāцā) *земљорадник.* — Срби, који су прије били искључиво земљоделци, почињу да се баве занатима. *Марк. Св.* Како су Срби добри земљодјелци, било им је на селима добро. *Маж. Ф.*

земљòдēлка, ијек. земљòдјēлка, ж *женска особа земљоделац. И-Б Рј.*

земљòдēлскӣ, -ā, -ō, ијек. земљòдјēлскӣ *земљоградянички, пољопривредни*: ~ школа, ~ производ.

земљоде̏лство, ијек. земљодје̏лство, с *земљорадња, ратарство.* — [Новине] да нам пишу о занатима, о општинама, о земљоделству. *Јакш. Ђ.*

земљоде̏лчев, -а, -о, ијек. земљодје̏лчев *који припада земљоделцу.*

земљодје̏лац, -лца, ек. земљоде̏лац.

земљòдјēлка, ек. земљòдēлка.

земљòдјēлскӣ, -ā, -ō, ек. земљòдēлскӣ.

земљодје̏лство, ек. земљоде̏лство.

земљодје̏лчев, -а, -о, ек. земљоде̏лчев.

земљодр̏жац, -ржца м *онај који држи земљу; земљопосједник. Р-К Реч.*

земљò̀зор м песн. индив. *онај који гледа, осматра и чува земљу.* — И Господин анђела погледа земљозора, миле земље наше чуваоца. *Прер.*

земљò̀лежа ж ков. *она која само лежи на земљи.* — Нека кō и друге свиње земљолеже једу и они. *М-И.*

зе̏мљомēр и **земљо̀мер**, ијек. зе̏мљомјēр и земљо̀мјер, м *стручњак који се бави премеравањем земљишта, геометар.*

зе̏мљомēрскӣ и **земљо̀мерскӣ**, -ā, -ō, ијек. зе̏мљомјēрскӣ и земљо̀мјерскӣ *који се односи на земљомере и мерење земље, геодетски.*

земљоме̏рство, ијек. земљомје̏рство, с *наука која се бави премеравањем земљишта, геодезија.*

зе̏мљомјēр и **земљо̀мјер**, ек. зе̏мљомēр и земљо̀мер.

зе̏мљомје̏рскӣ и земљо̀мјерскӣ, -ā, -ō, ек. зе̏мљомёрскӣ и земљо̀мерскӣ.

земљомје́рство, ек. земљомéрство.

зе̏мљопӣс м шк. *наука која се бави описивањем Земље и појава на њој, географија; школски предмет и уџбеник који то садржи.* — Стезао [сам] под пазухом нове читанке, рачунице и земљописе. *Петр. В.*

земљопи́сац, -сца м (ген. мн. земљо̀пӣса̄ца̄) *стручњак који се бави земљописом, географ.* — Колумбо није пошао откривати Америку ни као поморац ни као земљописац. *Нех.*

зе̏мљопӣсн|ӣ, -ā, -ō *који се односи на земљопис, географски*: ~ карта, ~ положај.

земљопо̀сед и земљопо́сед, ијек. земљопо̀сјед и земљопо́сјед, м *земљишни посед, земљиште као имовина.* — Сељак је свој земљопосјед проширио. *Крл.*

земљопо̀седн|ӣк и земљопо́седн|ӣк, ијек. земљопо̀сједнӣк и земљопо́сједнӣк, м *онај који поседује земљу, власник земље.* — У феудалном друштвеном поретку владајућу класу чине световни и црквени земљопоседници. *ПИФ.*

земљопо̀седница и земљопо́седница, ијек. земљопо̀сједница и земљопо́сједница, ж *женска особа земљопоседник.*

земљопо̀седнӣчкӣ и земљопо́седнӣчкӣ, -ā, -ō, ијек. земљопо̀сједнӣчкӣ и земљопо́сједнӣчкӣ *који се односи на земљопоседнике*: ~ класа, ~ аристократија.

земљопо̀сјед и земљопо́сјед, ек. земљопо̀сед и земљопо́сед.

земљопо̀сједн|ӣк и земљопо́сједн|ӣк, ек. земљопо̀седнӣк и земљопо́седнӣк.

земљопо̀сједница и земљопо́сједница, ек. земљопо̀седница и земљопо́седница.

земљопо̀сједнӣчкӣ и земљопо́сједнӣчкӣ, -ā, -ō, ек. земљопо̀седнӣчкӣ и земљопо́седнӣчкӣ.

зе̏мљорā̄д м заст. *в. земљорадња.* — Земљорад [је] већ прилично био усавршен. *Жуј.*

земљо̀рā̄дин м покр. *в. земљорадник.* — Свитак усред поноћи ... искрице светле тамом просипље, предсказујући земљорадину да му је зноја сазрео плод. *Јаки. Ђ.*

земљо̀рā̄днӣк м *човек, сељак који се бави обрађивањем земље као главним занимањем, ратар, тежак.*

земљо̀рā̄дница ж *женска особа земљорадник.*

земљо̀рā̄дничкӣ, -ā, -ō *који се односи на земљораднике*: ~ задруга, ~ посао.

земљо̀рā̄днӣштво с зб. *земљорадници.* — Сврха аграрној реформи мора бити стварање господарски способнога земљорадништва. *Мј. 1926.*

земљора́дња ж *обрађивање земље, ратарство, грана пољопривреде која се бави обрађивањем земље и гајењем корисних биљака.*

зе̏мљосати се, -ошēм се сврш. необ. **а.** *постати као земља, добити боју земље, претворити се у земљу.* — Под непатосан, гола земља, те нови ћилими од дугог невретења ... готово земљосани. *Станк.* **б.** фиг. *опити се потпуно*; исп. пијан као земља. — Тапшао Рако по рамену Стојана, но он, земљосан пићем, само колутао белим трепавицама. *Рад. Д.*

зе̏мљоскок м индив. *избацивање земље увис, произведено експлозијом гранате.* — Црни земљоскоци дизали се од граната лијево и десно. *Крл.*

земљо̀тежа м необ. *в. земљорадник.* — Козари и најпримитивнији земљотеже не могу да се пробију до користоносног приморја. *Крл.*

зе̏мљотрēс м **1.** *изненадно јаче или слабије потресање, дрхтање Земљине коре, изазвано узроцима тектонске или вулканске природе, потрес, трус.* **2.** песн. *земљотресац.* — Вољу, земљотресе, моју погодио си у грудма! *Марет.*

земљотре́сац, -сца м песн. мит. *онај који тресе Земљом, бог Нептун, Посејдон.* — Започне тада Посидон земљотресац ријеч. *М-И.*

зе̏мљотрēсн|ӣ, -ā, -ō *који се односи на земљотрес*: земљотресне линије, ~ зона.

зе̏мљоӯз и земљо̀уз м геогр. *место где је копно веома сужено између два мора, уже копно између две веће копнене површине, превлака.* — У Грчкој путовао [сам] преко коринтског земљоуза. *Нен. Љ.*

земљо̀узина ж *земљоуз.* — фиг. Новим проширењем Србије нестало је оне политичке земљоузине која је растављала Србију од Црне Горе. *Цвиј.*

земљу̀рина ж *аугм. и пеј. од земља.* — Шта је овде бог наваљао пусте земљурине! *Сек.*

зе̏мљуша ж (у атрибутској служби) *земљана.* — Дохвати своју лулу земљушу. *Ков. А.* И данас, ето, скупише сувади и чапурја да бабура се земљуша закади. *Кош.*

зе̏мн|ӣ, -ā, -ō **а.** *земаљски, Земљин.* — Земни односи и земне мјере њега нису више окивали. *Десн.* [Злато је] као мање или веће комаће неправилно по површини земној растурено. *Панч.* **б.** *који се налази у земљи или потиче из земље, који је у вези са подземним слојевима земље, подземни (понекад као део термина)*: ~ плод, ~ орах, ~ плин.

в. *земљани.* — Када се једнога дана преселим у црве и у земне груде . . . *Цес. Д.*

зе̏мнӣк м **1.** песн. *становник Земље, смртник, човек.* — Земнику тужном памет се мути, ум се запањује. *Прер.* Човек треба да остане у првом реду син земље, земник. *Марј. М.* **2.** ков. *подземни свод, тунел. Р-К Реч.*

зе̏мскӣ, -ā, -ō *в. земаљски.* — [У очима] је титрао посљедњи остатак земског живота. *Новак.*

зе̏мство с рус. *орган племићко-грађанског самоуправљања у дореволуционарној Русији.*

зему̏ница ж *примитивна просторија за становање или пребивање, укопана у земљу; војнички заклон у земљи.* — Људи су живели . . . и по пећинама и по плитким земуницама. *Жуј.* Наши су ровали у њему [брегу] путеве и земунице. *Андр. И.*

зему̏ничӑр м *онај који живи у земуници.* — Партизански земуничари у Васојевићима организовали [су] свој батаљон. *Лал.*

зе̏на, ијек. зје̏на, ж песн. *зеница.* — Мирно и хладно гледају ти зјене. *Наз.* Заљубљени, руке сплетене не расплићите, не растављајте једне зене. *Макс.*

зѐнгија и **зѐњија** ж *в. узенгија.* — Скочи јунак шари у зенгије. *НП Вук.*

зѐњпл, -а, -о (и непром.) тур. *богат.* — [Удовицу] салетели просиоци, па све неки зенђил људи. *Глиш.* Не доличи бегу зенђиломе да он узме фукару дјевојку. *НПХ.*

зенђи̏лук м тур. *богатство. Вук Рј.*

зѐнӣт, -и́та м **а.** *највиша тачка небеског свода, над главом посматрача.* — Сунце је . . . спуштајући се са зенита, обасјавало . . . романтичну панораму. *Уск.* **б.** фиг. *врхунац, највиша тачка.* — Кад је таква мржња дошла до зенита, онда сам им од јада и немоћи показивао језик. *Киш.*

зѐнӣтнӣ и **зѐнӣтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на зенит.* — Кишовито вријеме наступа одмах послије пролаза Сунца кроз зенит (»зенитне кише«). *ОГ.* Њу [женку орла] само дражи, неодољиво подстрекава зенитски сноп. *Рад. Д.*

зе̏ница, ијек. зје̏ница, ж **1.** анат. *отвор на дужици кроз који светлост продире у унутрашњост ока* pupilla. — Као да хтеде своје жељне зенице занавек његовим чаром напојити. *Јакш. Ђ.* Прољеће . . . у врту шета и љуби росну зјеницу цвијета. *Вит.* **2.** фиг. *нешто најдрагоцјеније, што се најбрижљивије чува.* — А моја Јула, шта ће моја кћи, јединица ми, моја зеница? *Кост. Л.*

Изр. чувати (пазити и сл.) као зеницу ока *чувати као нешто најмилије, најдраже.*

Зени̏чӑк, -а́ка (мн. -а́ци) и **Зе̏ничанин** (мн. -ани) м *становник Зенице.*

Зе̏ничанка и **Зе̏ничкиња** ж *женска особа из Зенице.*

зе̏ничнӣ, -ā, -ō, ијек. зје̏ничнӣ *који се односи на зеницу.*

зе́нути[1], зе̑нём и **зѐнути,** зе̑нём сврш. и несврш. *заоденути се, заодевати се лишћем и цветом (у пролеће), (о)листати, (про)цветати, цвасти; (про)клијати, нићи, ницати (о биљкама).* — Нека знадеш да сам привенула, ето прије нег' сам и зенула! *НПХ.* Ја не газим сјеме што га вјетар носи у мој усјев; ја га пуштам нека зене. *Наз.*

зе́нути[2], зе̑нём сврш. *в. зевнути.* — Заклонивши уста руком, зену. *Вес.* Аждаја под његовим копљем зену. *Лаз. Л.*

зе̏па ж *в. папуча. Бен. Рј.*

зе́псти, зе́бём (импф. зе́бијāх и зе́бāх; аор. зе́бсх, зе́бе; р. прид. зе̑бао, зе́бла) несврш. **1. а.** *осећати, трпети студен, хладноћу, зиму.* — Како је дугачак [капут]! Неће ти колена зепсти. *Макс.* фиг. Згурена на снегу сеоска капела зебе усред гробља. *Дуч.* **б.** прел. необ. *смрзавати, изазивати осећај хладноће, захватати хладноћом.* — Љута вјетрина . . . и мене зебе. *Креш.* Ако те чежња жеже, хлад ноћи срце зебе, и патња месо реже, савиј се главом под ћебе. *Уј.* **2.** фиг. *осећати, трпети страх, страховати, бојати се, бити узнемирен.* — Крупно нешто учиш у памети . . . А ја зебем од много мишљења. *Њег.* Немај страха! Умири се драга! Од утваре то ти срце зебе. *Цес. Д.*

Изр. зебе га страх *мучи га страх.* — Свакога зебе страх у тој ружној ноћи. *Нов.*

зе̏р м зоол. *врста јастреба, жутоглави брадаш* Gypaëtus barbatus. *Финк.*

зѐра ж ар. покр. (у прилошкој служби) *сасвим мало, трунчица, мрв(иц)а.* — Та дјевојка га ни зере не воли. *Ћал.*

зе̏рдāв м зоол. тур. *врста куне златице, хермелин, самур; крзно те животиње. Вук Рј.*

зе̏рде, -ета с тур. *гушће варени пиринач, заслађен шећером и зачињен шафраном.* — Жуто зерде у сребрну сану. *Вук Рј.*

зе̏рделија и **зердѐлија** ж тур. **а.** *кајсија* Prunus armeniaca. *Сим. Реч.* **б.** *врста ране шљиве* Prunus pseudoarmeniaca. *Шкаљ.*

зерзѐва̄т, -а́та м тур. покр. **1.** *поврће, зе̑лен.* **2.** *ђаконија, фина ствар.* — [Мјесто] са свим отмјеним шункосаламскосирским зерзеватима. *Сим.* Разни зерзевати за предјело . . . *Ћоп.*

Изр. знати сто зерзевата *све умети. Р-К Реч.*

зѐрӣн, -и́на м, **зери́на** и **зеринка́да** ж тур. бот. *нарцис, зеленкада.* — Румен ружа . . . вео раскида, а зерини црне очи дрече. *Баш.* Зеринкадо, позлаћена грано! *Огр.*

зе́рити, -и́м несврш. покр. *зурити, пиљити.* — Његово младићко оштро око зерило је да му не измакне ни једна ситница. *Вес.*

зѐрица ж *дем. од зера.* — Земља постаје плитка. Без икаквог ужитка, без зерице изненађења. *Павл.* Баш би се ваљало зерицу згријати. *Ћоп.*

зери́чак, -чка м *дем. од зера, зерица.* — Де, де, — нутка га дјед, а Сава се на то само зеричак погне напријед. *Ћоп.*

зѐричица ж *дем. и хип. од зерица.* — Зеричицо моја мала! *И-Б Рј.*

зе̏т м *ожењен човек у односу на женине родитеље, браћу и друге чланове њене породице, кћерин или сестрин муж.*

Зе̏та ж геогр. **1. а.** ист. *старији назив за област која се приближно поклапа са данашњом Црном Гором.* **б.** *равница око доњег тока реке Мораче.* **2.** *река у Црној Гори, притока Мораче.*

зе̏тић м *хип. и ир. од зет.* — Да би спасао кандидатуру драгог татице, врли зетић осјетио се херојом. *Мих.*

зе̏тњӣ, -ā, -ē *в. зетовски.* — Зетња вреча није нигда пуна. *И-Б Рј.*

зе̏тов, -а, -о *који припада зету, који се односи на зета.* — Удао [је] кћер у Далмацију и чувао зетов виноград. *Сек.* Бијесан је он на беспосличење и нехај зетов. *Вел.*

зе̏товина ж *зетова постојбина.* — Нисам ни ја далеко од дуждеве зетовине. *Кост. Л.*

зетȍвљев, -а, -о и **зетȍвљӣ,** -ā, -ē *зетов.* — Кад сам био пред зетовљом кућом, састанем га где пође краве на бунару. *Шапч; Р-К Реч.*

зе̏товскӣ, -ā, -ō *који припада зету, зетовима; који се односи на зета.* — Што год буде зетовскога, да ми дара нитко не дијели. *НП Вук.*

зетȍвштина ж покр. *зетова кућа, зетов род.* — Из те добросретње зетовштине није још нико водио испрошено чељаде. *Љуб.*

зе̏тство с *однос зета према тазбини; стварање таквог односа.* — Онај да ће поћи, а овај чудан све до краја ћути, па притече: А шта би од зетства, вјере ти? *Буд.*

Зе̑ћанин м (мн. -ани) *човек из Зете (1).*

Зе̑ћанка ж *женска особа из Зете (1).*

зе̑ћāт, -а́та м тур. *милостиња коју је сваки имућнији муслиман обавезан давати сваке године. Бен. Рј.*

зе̑ћир и **зе̑ћир** м **а.** нар. песн. *прстен с каменом.* — Зећир прстен вас од сува злата. *Вук Рј.* **б.** *четврти прст на руци на који се обично метне прстен. Бак. Реч.*

зе̑фӣр, -и́ра м грч. **1.** песн. *поветарац.* — И она у сенку оде где лишће мирише свеже, и зефир пријатно пирка. *Митр.* И зефир му се заплео у коврчаву косу. *Крл.* **2.** *врста танке тканине. Бак. Рј.*

зефи̏рић м *дем. од зефир.* — Пирка помало, пирка! — и додаде: — Зефирићи, тихи зефирићи! *Срем.*

зефи́ров, -а, -о *који се односи на зефир.*

зе̑х м тур. *гајтан, ширит, врпца (од усукане свиле).* — Затуривши зех од наочара за уши . . . тетка Василија говори. *Сим.*

зе̑хер м перс. *врста отрова.* — Она иде у нову чаршију, па купује отрова зехера. *НПХ.*

зе̑хра ж тур. *в. зера.* — Никад . . . не бијаше ма и зехру једну тужан. *Мул.*

зе̑ц м (вок. зе̑че, инстр. зе̑цом; мн. зе̑чеви, ређе зе̑цови) **1.** зоол. *плашљива дивља животиња из реда глодара, с дугим задњим ногама и дугим ушима* Lepus: дивљи ~, обични ~. **2.** фиг. *плашљивац, кукавица.* — И није мушко него зец. *Каш.*

Изр. питоми ~ зоол. *куниһ*; још је ~ у шуми *прерано је за радост*; плашљив као ~ *врло плашљив*; стари је он ~ *искусан је он, има памети*; тражиће ~ матер *биће велике невоље (нпр. мраза)*; у том грму лежи ~ *у томе је ствар, у томе је проблем.*

зе̑чāд ж *зб. им. од зече.*

зечȁдија ж зб. шаљ. *зечеви.* — Кренуо је већ сада да што раније стигне, па да начини русвај међу том зечадијом. *Вел.*

зе́чак, -чка м **1.** *дем. од зец.* **2.** бот. **а.** *дивљи грашак* Pisum arvense. **б.** *грашак* Pisum sativum. *Сим. Реч.*

зе̑чāр, -а́ра м (вок. зе̑чāру и -āре) **1.** *ловачки пас за лов на зечеве.* **2.** необ. *ловац зечева.* — Чувени зечар га мргодно саслуша. *Лал.*

зе̑чара ж бот. *врста траве, пауља. Сим. Реч.*

зе̑чāрка ж бот. *гљива из пор. рупичара* Polyporus frondosus. *Сим. Реч.*

зе̑чāрнӣк м *кавез за зечеве, стаја за зечеве.*

зе̑част, -а, -о ков. *сличан зецу.* — Зечасти клокан је по своме бићу и боји врло сличан нашем зецу. *Финк.*

зе́чац, -чца м бот. *зечак (2б). Сим. Реч.*

зе̑че, -ета с *дем. и хип. од зец; зечије младунче.* — Маторка лежи на легалу, уз њу два мала зечета. *Дом.* Због ом медо, лијо, и ти зече мило! *Наз.*

зе̑чев, -а, -о *који припада зецу, својствен зецу.* — Ономе лаву жалосноме који носи . . . ћуд лисичју а зечево срце. *Њег.*

зѐчевина ж *зечје месо.* — Судија . . . воли да једе . . . зечевине. *Јевт.* У бризи [је] да овај страни . . . пас не омасти брк зечевином. *Кал.*

зѐчетина ж *зечја кожа.* — Лагано се окрену и угледа командирову капу од зечетине. *Лал.*

зѐчијāк м *зрно сачмв за зечеве.* — Згодили ме из ловачке пушке, имам најмање двадесет зечијака у туру. *Ћоп.*

зѐчијй и **зе́чијй,** -ā, -ē = зечји **а.** *који се односи на зечеве, који припада зечевима, својствен зецу.* — Заспао [би], очију напола отворених — сном зечијим. *Сиј.* **б.** *као први део разних народних ботаничких назива:* ~ стопа, ~ жито, ~ уво и др.

зѐчина ж **1.** *аугм. од зец.* — Јесте ли видјели зечине! — хвали се. *Вел.* **2.** *зечја кожа, зечје крзно, зечетина. Р-К Реч.* **3.** бот. *различак. Бен. Рј.*

зѐчињāк м *зечарник.* — Изгорио је зечињак са шест куниħа. *Вј. 1960.*

зѐчић, -а и **зѐчйħ,** -йħа м *дем. од зец; зечје младунче.* — Он је мимо њих стругнуо као зечић. *Киш.*

зѐчица ж *женка зеца.*

зѐчјй и **зе́чјй,** -ā, -ē = зечији: ~ брк, ~ кисељак, ~ детелина, ~ лобода, ~ трава итд. — Дат ћу ти зечје масти да намажеш маснице и охрабриш своје зечје срце. *Ков. А.*

зе̑чкаст, -а, -о *зекаст.* — Јахаше зечкасту бедевију. *Лал.*

зе̑чки прил. *на зечји начин, као зец;* фиг. *плашљиво, бојажљиво.* — Коњ му зечки поиграва. *Лаз. Л.* У Ибрахима поговора нема — и он зечки скочи. *О-А.*

зй̑б м спорт. *савијање, прегиб.* — Ударац се врши претходним зибом у кољенима и . . . замахом руке унатраг. *Одб.*

зй́балица ж покр. *колевка.* — Јожина се зибалица непрестано њише. *Гор.*

зй́бāљка ж индив. *направа на колевци да се може љуљати.* — Успављивала га у великим ноћвама, пошто стара колијевка није имала зибаљке. *Бен.*

зй́бање и **зй́бање** с *гл. им. од зибати (се).*

зй́бати, зйбā̑м и зйбљём и **зй́бати,** -ā̑м и -бљём несврш. *доводити у ритмичко кретање с једне стране на другу или горе-доле, љуљати, њихати.* — Конобарице су га зибале у крилу. *Козарч.* фиг. Тамо ме талас етерни зиба. *Крањч. С.*

~ **се** *љуљати се, њихати се; клатити се, посртати од једне стране према другој (од старости, слабости и сл.).* — Дизао је главу високо, бацао је руке нехајно, а зибао се као да коло игра. *Шен.* фиг. Крв се зибала као мјесечево злато у таласима. *Бег.*

зй́бача ж покр. *в. зипка.*

зибѐлйн, -йна м тал. зоол. *зердав. Деан. Рј.*

зй́бетке ж мн. зоол. *мале крволочне звер-ке сличне мачкама* Viverridae; исп. цибетке. *Бен. Рј.*

зй́бнути, -нём сврш. *љуљнути, зањихати.* — И гранчица ју је [грлицу] два-трипут зибнула. *Киш.*

~ **се** *љуљнути се, зањихати се.* — Зибну се зовки грана. *Кош.*

зй́брити, зйбрй̑ несврш. *чинити да се кожа јежи од хладноће:* зима зибри. *Деан. Рј.*

зибу̀љати се, -ā̑м се несврш. *дем. према зибати се.* — Шетао се према двору старац. Лагано се зибуљао. *Шен.*

зй́в м покр. *зов.* — Уто из даљине једва чујно разабире се први зив јације, глас мујезинов. *Огр.*

зй́вати, зйвљём несврш. индив. *в. звати.* — Што л' озебло у обору ранче, из повоја мајку зивље гладно! *Март.*

зй́вкāње с *гл. им. од зивкати.*

зй́вкати, -ā̑м несврш. и уч. *понављати дозивање, често, сваки час звати.* — Тебе много нешто гледа и зивка Ката удовица. *Срем.* Обадвије богораде и зивкају га. *Јел.*

зй́внути, -нём и **зй́внути,** зйвнём сврш. *зовнути.* — Кад војводи ситна књига дође . . . прво српске поглавице зивну. *НП Вук.* Кô славуј жељно тебе зивнух. *Крањч. С.*

зй́д м (лок. зи́ду; мн. зй́дови, ген. зидо́вā и зйдо́вā) **1. а.** *усправни, окомити део зграде на коме лежи кров зграде и који преграђује њен унутрашњи простор.* — О зидовима висе раскошне тапете. *Креш.* **б.** *ограда (обично од камена или цигле, опеке).* — Мало ће остат трагова негдашње злоће, која нагони људе . . . граде зидовима опасиват. *Марет.* **в.** фиг. *преграда, препрека.* — Чета је неодољиво јурнула кроз ватрени зид метака и бомби. *Поп. Ј.* **2.** *страна суда, посуде, цеви и сл.* — Из устајале воде . . . издвајају се из раствора гасови у облику мехурића и хватају по зидовима суда. *НХ.*

Изр. бити затворен (из)међу, (у) четири (кућна, собна) зида *не излазити из куће, међу свет;* блед као ~ *потпуно блед;* исп. блед као крпа; бобом (боб) о ~ *в. уз боб (изр.);* дотерати, догурати,

притерати до зида, притиснути уза зид *притеснити, победити (кога) разлозима тако да се не може бранити, да не може одрицати нешто*; држ' се, куме, зида шаљ. *каже се пијану човеку*; живи ~ низ, *ред људи као препрека или сметња да се прође или да што прође*; и зидови имају уши *треба бити опрезан да ко не прислушкује кад се говори штогод тајно*; кинески ~ а) *веома висок и снажно утврђен зид који је у давна времена подигнут око кинеског царства као заштита од упада непријатеља*; б) фиг. *непремостива преграда, препрека (између две личности или два света)*; оградити се кинеским зидом *прекинути везу са спољним, ваљским светом, оградити се од спољњег утицаја*; прислонити кога уза ~ *извести на стрељање*; *стрељати*; слепи ~ (на кући) *зид без прозора*; ћутати, шутети као ~ *не говорити ништа*; ударати (лупати) главом о ~ *в. уз глава (изр.)*; шпански ~ *заслон од тканине, параван*.

зи̏даница ж *зидана кућа (од цигле или камена)*. — Богато село, красне зиданице. *Пав.* Зауставили су нас коначари пред једном зиданицом на спрат. *Чол.*

зи̏дање с *гл. им. од зидати*.

Изр. киклопско ~ *начин грађења при коме се наваљују велики камени блокови један на други*.

зи̏дар, -ара м *онај који зида, онај чији је занат зидање*. — фиг. На широком ђерђефу отаџбине везу зидари свих занимања. *ЛМС 1949*.

Изр. слободни ~ *припадник слободног зидарства, масон*.

зида́рев, -а, -о = зидаров *који припада зидару*. — То сам чула од Анице зидареве. *Новак*.

зида̀рија ж *зидарство, зидарски занат*. — Чим сврши школу, одмах ће на занат, учити зидарију. *Пав*.

зида̀рица[1] ж **1.** зоол. **а.** *врста осе* Chalicodoma muraria. *Финк*. **б.** *врста птице из пор. пузавица* Tichodroma muraria. **2.** бот. *вијошница*. *Сим. Реч*.

зида̀рица[2] ж необ. *жена слободног зидара, масона*. — Тим даром увјерит ћете о недужности свога срца ону коју изаберете себи за достојну зидарицу. *Крањч. Стј*.

зи̏дарка ж зоол. **а.** *врста дрозда* Turdus musicus. *Финк*. **б.** *зидарица*[1] (*1а*). *Бен. Рј*.

зида́ров, -а, -о = зидарев.

зи̏дарски, -ā, -ō *који се односи на зидаре*: ~ алат, ~ мајстор, ~ занимање.

зида̀рство с *зидарски занат*.

Изр. слободно ~ *тајна међународна организација утицајних појединаца аристократије и крупне буржоазије (која се номинално бори за правду, слободу и једнакост, а у ствари штити интересе својих класа), масонство*.

зида̀рчац, -чца м зоол. *в. зидарица*[1] (*1б*). *Финк*.

зи̏дати, зи̏дам и зи̏ђем несврш. **1.** *подизати, градити (помоћу цигле, опеке, камена, бетона и сл. зграду или друго што)*. — фиг. Сунце зида градове по небу, тврђаве по облацима. *Дуч*. Како мисли и ријечи и кретње зидају здања. *Уј*. **2.** фиг. *стварати, састављати, писати*. — Штросмајер је зидао своју докторску тезу у Ђакову о јединству цркава. *Баб*.

Изр. ~ куле у ваздуху *живети у илузијама, сањарити, планирати што неостварљиво*; ~ на песку *стварати нешто на несигурној основи*.

зи̏дина ж **1.** *аугм. и пеј. од зид*. — Да ли ће . . . умрети од глади међу каквим зидинама? *Ранк*. **2.** (обично у мн.) *рушевине, остаци неког града, тврђаве и сл*. — На самој води има стара зидина за коју се приповиједа да је била кула Лима харамбаше. *Вук*. Сретно стигосмо у старе зидине. *Шен*. Наоколо се познају још зидине [манастира], уравњене већ са земљом. *Глиш*.

зи̏дић м *дем. од зид*.

зи̏днӣ, -ā, -ō *који се односи на зид*: ~ карта, ~ огледало, ~ сат, часовник, ~ новине.

зи̏довље и **зи̏ђе** с зб. *зидови*. — [Гај] се распростро изван зидовља. *Креш*. Извиривало [је] старо зиђе неког порушеног утврђења. *Шег*.

зи̏зола и **зи̏зула** ж бот. *в. чичимак*. *Сим. Реч*.

зи̏јавац, -āвца м необ. *зијало, зазјавало*. — Гурају радозналце зијавце. *Богдан*.

Изр. ~ чичавац зоол. *врста птице из пор. тркачица* Glareola pratincola. *Финк*.

зи̏јавица ж необ. *зевање*. — Колико год се пута поведе ријеч о шијачком трговачком таленту . . . увијек ме спопадне некаква зијавица. *Кор*.

зи̏јакс ж мн. *в. уз зјака (изр.)*. — Млади згубидан . . . продаје зијаке у нашим брдинама. *Ков. А*.

зи̏јало м и с *онај који ништа не ради већ зија унаоколо, зазјавало*. — Пази . . . ти, старо зијало! *Шов*.

зијáмет м тур. ист. *велико имање, спахилук*. — Осјећи ћу беговима зијамете. *Вук Рј*.

зијамѐтлија м тур. *онај који поседује зијамет*. — Зијаметлије имали су зијамете. *Шиш*.

зи̏јан м *в. зијало.* — Јеси ли чуо, зијане? *Ков. А.*

зи̏ја̄н, -а́на м тур. *штета.* — Велик ћу ти зијан учинити. *НПХ.* Чини нам [брав] зијан. *Глиш.*

зијáнити, зи̏ја̄ни̏м несврш. *бити на губитку, губити, штетовати.* — Стојану за љубав узећу [коже], макар и зијанио на њима. *Ћор.*

зијáнћер м тур. *штвточина.* — Голем је зијанћер . . . па му ваља подобру ударити. *Глиш.*

зијáнћерскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на зијанћере.* — Ама ти душу зијанћерску, зар мој труд и муку да упропашћујеш! *Андр. И.*

зи̏јање с *гл. им. од зијати.*

зи̏јати, -а̄м несврш. = зјати **1.** *тупо, безизразно гледати, бленути; зазјавати.* — Та швапска господа су зијала у тога јуначкога попа! *Шен.* Ти канда не знаш ништа друго него зијати около. *Пав.* **2.** *имати велики отвор, зјапити.* — Уместо прозора, на другом спрату је зијао један велики отвор. *Ћос. Б.* Крвава, љута зијала рана на јаким прсима. *Наз.* фиг. Непрестано сте у борби из које зија пропаст. *Тур.* **3.** *викати, дерати се углас.* — Мало му је што виче по соби, него још изађе у двориште па зија као махнит. *Шапч.*

зијáфет ж тур. *гозба, част.* — Ту зијафет велик учинио. *НПХ.* Какав је то зијафет? *Срем.*

зи̏ја̄ч, -а́ча м *зијало, зазјавало.* — Зијачи и гизделини . . . се супротнуше жупнику. *Ков. А.*

зи̏ја̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на зијача.* — Намамише у кафану силу радозналог и зијачког . . . свијета. *Матош.*

зи̏јев, ек. зе̑в.

зијев-, ек. зев-.

зијѐхавица ж (ијек.) *зевање.* — Па ће вас спопасти . . . дангуба и . . . зијехавица. *Кор.*

зијѐхати, зи̏јехам несврш. *в. зијевати.*

зи̏к м оном. *звук, писак.* — Задршће каки танки ситни зик из драча. *Ћал.*

зи̏ле, зи̏лā ж мн. тур. *пар металних округлих плочица које звече ударањем једне о другу а употребљавају се као музички инструмен(а)т.* — Удариште зиле и борије. *НП Вук.* Звекећи около чим и у зиле . . . лупај. *Марет.*

зи̏лџија м *занатлија који израђује зиле и друге предмете од бронзе. Шкаљ.*

зи̏љав, -а, -о покр. *зрикав. Р-К Реч.*

зи̏љавац, -а̄вца и **зиљáвко** м погрд. покр. *зиљав, зрикав човек. Р-К Реч.*

зи̏љавōст, -ости ж *особина онога који је зиљав, зрикавост.*

зи́ма ж (дат. зи́ми и зи̏ми, акуз. зи́му; ном. мн. зи̏ме) **1. а.** *најхладније од четири годишња доба, између јесени и пролећа.* — Сјећају нас да смо усред тврде зиме. *Ћал.* **б.** фиг. *старост.* — Ево, стигох у зиму својих днева. *Креш.* **2.** *хладноћа, студен.* — Поче да ме хвата зима, те ти се привучем ближе уз амбар. *Ћос. Б.* фиг. Зима мојега осмеха сузе ће ти следити неверне. *Јакш.* **Ђ. 3.** *језа, зебња.* — Кад је узе, дрхтат стаде, кроз срце му прође зима. *Радич.* Тако је тужно мамио глас из оног дрвета да је свима зима пролазила кроз кости. *Бен.*

Изр. ~ ми је око срца *страх ме је*; нема зиме (за некога) разг. *добро му је, не треба бринути за њега*; цича ~ *љута, јака хладноћа, велика студен.*

зи̏маја ж агр. *зимњача, зимска јабука, крушка. Р-К Реч.*

зи̏мара ж биол. *спој који квашчеве гљивице стварају и излучују при врењу. ОК.*

зи̏мача ж агр. *зимњача, зимска јабука.* — Маријина комора, с мирисом устајалих дуња и јабука зимача, отвара се некуд у дубину. *Донч.*

зимбу̏љати се, -а̄м се несврш. дем. *љуљушкати се.* — Ја се зибам зимбуљам свако лето на Јурјев дан. *Михољ.*

зи̏мзелēн м и ж бот. **а.** *биљка пузавица с овалним зеленим лишћем и плавим цветовима* Vinca major, V. minor. **б.** *назив за различне биљке са лишћем које се увек зелени (бршљан, зеленика, калина). Сим. Реч.* — Чудо још да расте зимзелен и трава. *Уј.* Обала је била зарасла ситном храстовом шумом и неком зимзелени. *Вуј.*

зи̏мзелен, -а, -о *који је зими зелен.* — Зимзелено дрвеће има тврдо кожнато лишће. *Бот.* С десне [стране] видиш зимзелене брежуљке. *Љуб.*

зи̏ми прил. *у зиму, за времв зиме.* — Лети се наимала под надницу на лакше радове, зими гребенала, прела, ткала. *Ранк.*

Изр. зими и лети *у свако доба године, непрестано, увек.*

зи̏мин, -а, -о *који припада зими.* — Лето [је] побеђивало (раздирало зимину одећу). *Ђурић.*

зимѝна ж *в. зимница.* — Храни свиње за зимину. *Вук Рј.* Што се тиче зимине и кувања, ту се није дала ниједној. *Нед.* Љетину треба чувати за зимину. *Мишк.*

зи̏мити, зи̏мӣм несврш. *зимовати.* — Немој уҙет' Новаковић-Грујa да те љети по планини вуче, а да зими на јатаку зими. *НП Вук.*

зи̏мица ж покр. **1.** *зимовање, зимовник* (*1*). — [Јаничари и спахије] обузму Сријем и ту се стане на зимици. *Љуб.* **2.** *грозница, језа.* — Два мјесеца [ме] возали . . . све у зимици и врућици. *В 1885.* **3.** агр. *зимњача, зимска јабука.* — У планини голобрдској имаде . . . лијепих срчика, слатких зимица. *Кор.*

зи̏мица ж *дем. и хип. од зима.* — Није зиме ни зимице до которске Трипуњице. *Вук Рј.*

зи̏миште с **1.** *зимовник* (*1*). *Р-К Реч.* **2.** *зимски пашњак. Р-К Рвч.*

зи̏мка ж **1.** зоол. а. *врста пастрмке која се лови зими.* — Према времену у коме се лови . . . пастрва је добила разна имена, као летница, зимка. *Дед. Ј.* б. *в. зимовка. Бен. Рј.* **2.** агр. *зимњача, зимска јабука. Р-К Реч.*

зи̏мкуља ж нар. *крава која се музе преко зиме.* — Колико ћеш имати зимкуља? *Вес.*

зи̏мљење с *гл. им. од зимити.*

зи̏мљив, -а, -о **1.** *осетљив на зиму, хладноћу.* — Изиђе у вјетровиту тмину младић, погурен и зимљив. *Вуков.* **2.** *хладан, студен.* — У таково зимљиво раздање младе су слушкиње чучећи дувале. *Десн.*

зимљи̏вко м ир. *онај који је зимљив. Р-К Реч.*

зи̏мљиво прил. *осећајући зиму, зиморно.* — Дјечак [се] зимљиво скупљао под кожухом. *Ћоп.*

зи̏мљивӧст, -ости ж *осетљивост на зиму.*

зи̏мнӣ, -ā, -ō = зимњи **1.** *зимски.* — Кад су зимне ноћи у нас, сједи се задуго. *Шант.* Пред њиме се изненада опет створиле дуготрајне зимне вечери. *Леск. Ј.* **2.** песн. *хладан, студен.* — По руци дрхат зимни сад, сад врући. *Марк. Ф.*

зимни̏на ж необ. *зимовање.* — Иште [Лука] . . . пећину . . . за поставу и зимнину стојну. *Март.*

зи̏мница и зи̏мница ж **1.** *храна спремљена за зиму.* — Изгледао је жалостан ради пропале зимнице. *Михољ.* Дотрајале су и најбоље зимнице, пресахле позајмице. *Андр. И.* **2.** *зимовање; зимовник.* — Узмакоше куд који на зимницу, да се у прољеће . . . опет на рочишту нађу. *В 1885.* Ласте долећу са зимница својих. *Ил.* **3.** покр. *грозница.* — Људи добише зимницу од незрела воћа. *Шен.* Ћутио [је] како га зимница тресе. *Кос.* **4.** зоол. *врста птице певачице. НЕ.*

зи̏мниште с заст. *зимовник* (*1*). — Крећe се уз . . . попевку млађега света у жупније зимниште. *Панч.* Хтело се да лађа оде на своје зимниште. *О 1875.*

зи̏мно прил. *хладно, студено.* — Вани сн'јежи. Тамно . . . зимно . . . *Крањч. С.*

зи̏мњаја ж *в. зимњача. Прав.*

зи̏мњача ж агр. *зимска јабука, крушка.* — Сокови миришу црвених зимњача. *Крл.*

зи̏мњӣ, -ā, -ē = зимни. — Поглед њен беше влажан, хладан као прва зимња киша. *Лаз. Л.* А из кухиње допираху мириси зимњих јела. *Шимун.*

зимӧвали̏ште с *зимовник* (*1*). — Онда их пренесу у . . . зимски рибњак или зимовалиште. *Финк.*

зимӧва̏ње с *гл. им. од зимовати.*

зимӧвати, зи̏мујēм несврш. **1.** *проводити зиму.* — Мислите ли да ћу . . . овдје зимовати? *Шен.* Бачка земља и њен човек не зимују подједнако. *Петр. В.* **2.** необ. прел. *остављати преко зиме.* — Немој мене зимоват у мајке. *НП Вук.*

зимӧвит, -а, -о *који је пун зиме, у коме је велика хладноћа.* — Траје дане мутне, јадом обасуте, зимовите. *Кош.*

зимӧви̏ште с *зимовник* (*1*). — Стотињак корака од вароша . . . налази се нови књажев дворац за зимовиште. *В 1885.* Помиње се . . . некакав забран . . . као зимовиште стоци два села. *Нов.*

зи̏мӧвка ж зоол. *врста птице певачице из пор. зеба* Pyrrhula pyrrhula europaea. — Сјенице . . . и зимовке дизаху се уз цвркут и грају. *Куш.*

зимӧвни̏к, -и́ка и **зи̏мӧвник** м **1.** *место у којем се зимује, зимско склониште; зимовање.* — Знам да ви идете на зимовник у Фрушку гору. *Чол.* На западу је била обала . . . а иза ње . . . гора од катарака и димњака пароброда скупљених у зимовник. *Уск.* **2.** *зимница* (*1*). — Твоја је стока упропастила моју башту, а онде је . . . цео мој зимовник. *Јаки. Ђ.*

зимо́вница ж заст. **1.** *зимовник* (*1*). — [Снег] засипаше прозоре и таване у којима више врапчијих породица бејаше подигло своје зимовнице. *Шапч.* **2.** *зимница* (*1*). — По њој [земљи] клије трње и коровље, па му по њој гладни воци ричу, што им на њој зимовнице нема. *Март.*

зимӧвња̏к, -а́ка м *зимовник* (*1*). — Онда их пренесу у зимовњак, зимски рибњак или зимовалиште. *Финк.*

зимогрӣжљив, -а, -о *в. зимогрожљив.* — Два . . . зимогрижљива старчића . . . забленула [се] у дјевојку што сједи крај благајне. *Цар Е.* Зимогрижљивије [сељанке] се поређале у кујни поред огњишта. *Рад. Д.*

зимогрӧжљив, -а, -о *осетљив на зиму, зимљив, зимоморан.* — Оронуо и полуслијеп,

увијек помало зимогрожљив, стари Лазар . . . излази на лединy. *Ћоп.*

зимогрòжљиво прил. *осећајући зиму, зимљиво.* — Стресе [се] зимогрожљиво. *Јакш. Ђ.*

зимогрòжљивòст, -ости ж *осетљивост на зиму.*

зȉмогрȏз м песн. ков. *језа, зима.* — У коленима му чисто зимогроз. *Кост. Л.*

зȉмогрȏзан и **зимògрȏзан,** -зна, -зно **1.** *зимогрожљив.* — Често [је био] зимогрозан, никада румен. *Сек.* Испод тога одела [се] наслућивало слабо, зимогрозно тело. *Андр. И.* **2.** песн. *који прети зимом.* — Са њезином косом свиленом и лепом, зимогрозни ветар играо је мило. *Ил.*

зимогрòзив, -а, -о *зимогрожљив.* — Све је постало умљецкано, прљаво и зимогрозиво. *Пол. 1958.*

зимогрòзиво прил. *зимогрожљиво.* — Публика . . . поче да зимогрозиво удара ногама, звижди, ларма. *Дав.*

зимогрòзица ж, **зȉмогрȏзје** с и **зимогрòзница** ж *језа, зима, зимљивост.* — Гадљива зимогрозица, повраћа му се. *Ћос. Д.* Сасвим се препусти зимогрозју нових пролетних вјетрина. *Божић.* [Осети] лаку зимогрозницу и главу покри великим кожухом. *Ћос. Д.*

зȉмогрȏзно и **зимògрȏзно** прил. *зимогрожљиво.* — Згрева прса зимогрозно стара. *Јакш. Ђ.*

зȉмозебан, -бна, -бно *зимогрожљив.* — Она постала зимозебна па се и не мицаше никуд из запећка. *Вес.*

зȉмозелȅн м песн. *в. зимзелен.* — У коси ти је јагода и пелен, за појасом ти вири зимозелен. *Марк. Ф.*

зȉмолȉст м бот. *калина. Сим. Реч.*

зимòмора ж *грозница; зимогрожљивост, језа.* — Одлежао је у постељи цијелу једну недјељу . . . тресући се од зимоморе по цијеле дане. *Сиј.*

зȉмомȏран и **зимòмȏран,** -рна, -рно *осетљив на зиму, зимљив.* — Мачак је зиморан као љубавник или учењак. *Матош.* Коза се најежи од хладноће и кихну — била је стара и зиморна. *Лал.*

зȉмомȏрје и **зимòмȏрје** с *зимомора. Бен. Рј.*

зимомȏрница ж и м *особа осетљива на зиму, смрзла. Вук Рј.*

зȉмомȏрно и **зимòмȏрно** прил. *од зиме, зимљиво.* — Жена продрхта, зиморно протрне и окоми се на мужа. *Креш.* Стишћемо се једно уз друго, тијесно, зиморно обгрљени. *Ћон.*

зимомȏрнȏст и **зимòмȏрнȏст,** -ости ж *осетљивост на зиму, зимогрожљивост, језа.*

зȉморад м и **зимòрада** ж бот. покр. *рузмарин.* — Осјетио се оштар мирис кадуље, пелина и зимораде. *Ћип.*

зȉмород м бот. покр. *невен. Сим. Реч.*

зимòсечина, ијек. зимòсјечина, ж *дрво свечено зими. Прав.*

зȉмосјеч ж (ијек.) покр. *зимско клање (свиња, оваца).* — Ако и јест што зимосјечи . . . нешто се остави за год и за тежака. *В 1885.*

зимòсјечина, ек. зимòсечина.

зȉмскӣ, -ā, -ō *који се односи на зиму:* ~ одело, ~ рубље, ~ спорт, ~ дан, ~ крзно и сл.

Изр. ~ врт, ~ башта *стаклена башта;* ~ ружа бот. *хризантема;* ~ сан 1) *спавање неких животиња преко зиме;* 2) фиг. *мртвило.*

зȉмӯс прил. **а.** *ове зиме (која долази), идуће зиме.* — Зимус, чим се Дон смрзне, наши ће их опет притеснити. *Моск.* **б.** *прошле зиме.* — Зимус [је] говорио како му је увек милије и најтоплије лето. *Лаз. Л.* Зимус [нас је] протјерао са земље. *М-О.*

зȉмӯске прил. нар. *в. зимус. Вук Рј.*

зȉмушњӣ, -ā, -ē *који се односи на протеклу зиму или на протекли део зиме.* — Чобани се скупили па се разговарају о зимушњим претрпљеним мукама. *Коч.* Кораци нечијих зимушњих ходања нестајали су као да их тко брише. *Перк.*

зȉндān, -а́на м тур. заст. *тамница.* — И пре ћу моје кости сложити у влажан зиндан града каменог . . . него што падне глава Бошкова! *Јакш. Ђ.* Свак с љубави у њега гледаше, а данас га ево у зиндану. *Баш.*

зȉнзӧв, -о́ва м погрд. *јако израстао (али незрео) момак, клипан. Вук Рј.*

зинзȍвчина ж *аугм. и пвј. од зинзов.*

зȉнӯт, -а, -о *зачуђен, изненађен.* — Зинутим очима гледи [краљевић]. *Краљч. С.* Замумља пас у сну и Казо застане зинут. *Кал.*

зȉнути, -нӗм сврш. **1.** *отворити уста.* — Кад му . . . нареди да зине и кад болесник осјети капи . . . једва се уздржа да не поврати. *Лал.* Сеоски одборници зинули и глупо блејали у каруце. *Том.* **2. а.** *заустити, проговорити.* — Ама, човече божји, ваљда и ја имам права да зинем, не могу тек целог века ћутати. *Нуш.* **б.** *повикати, гракнути.* — Снаха на мене зине да сам дошла да уходим. *Бен.* Све се то припремило да га . . . напсује пред смрт, све зинуло на њега. *Лал.* **3.** фиг. *појавити се (о отвору, рупи), отворити се.* — Ту бездан страхотан зинуо. *Радич.* Жена одмакну бадањ, а под њим зину у земљи дубока рупа. *Шен.* **4.** (на нешто) фиг. *јако пожелети што, успламтети од жудње за нечим.* — За-

пело му око за његов виноград. Узловић опет зинуо на ливаду. *Глиш.*

Изр. зини да ти кажем вулг. *не мислим (нећу) да ти кажем*; зинула нека ала из мене (њега) *не могу (може) се заситити*; зинуло му срце *жељан је у највећој мери*; ~ од чуда (у чуду) *јако се изненадити, запањити се.*

зи̏нӯто прил. *зачуђено, изненађено, забезекнуто.* — Вукеља [ју је] гледао зинуто и мрко. *Шимун.*

зи̏п м енгл. *направа за затварање двеју ивица на одећи.* — Нема школька дугмета која би откопчавала, нема зип који би затезала. *КН 1958.*

зипа̀рало м и с подр. *онај који зипара, виче.* — Шта је теби? чуди му се Милоје. — Нема те већег зипарала, а сад си ми стао отезати. *Вукић.*

зипа̀ра̄ње с *гл. им. од зипарати.*

зипа̀рати, -ам несврш. погрд. *викати (без великог разлога), праскати.* — Уста је развалила скоро до ушију и ... стаде на сав глас зипарати. *Јакш.* Ђ. О, лијепе параде! — стаде зипарати. *Матош.*

зи̏пка ж *колевка, креветић за одојче, дојенче који се може зибати, љуљати.* — Међу зипком и међ раком жиња стаза протеже се сваком. *Прер.* Садашњост љуљушка, ко дјецу, у мекој зипци снова празних. *Шант.*

зи̏пкати, -ам несврш. *љуљушкати.* — Лахор је цупка, зипка. *Кош.*

зи̏пчица ж *дем. од зипка.*

зи́ра м *в. зиравко. Р-К Реч.*

зи̏рав, -а, -о погрд. *разрок, зрикав.* — Он гледаше својим малим зиравим очима оштро попи у зеницу. *Јакш.* Ђ.

зи̏ра̄вка ж *разрока, зрикава женска особа. Р-К Реч.*

зира́вко м *разрок, зрикав човек. Р-К Реч.*

зи̏раво прил. *на зирав начин, разроко, зрикаво.*

зи̏рапо̄ст, -ости ж *разрокост, зрикавост.*

зи̏ра̄т, -а и **зи̏ра̄т,** -а́та м тур. *обрадива земља.* — Могли би се отимати да је зират рђаво ограђен. *Мул.* Равнице [су] прво крчене и под зират стављене. *Лапч.*

зи̏ра̄тан, -тна, -тно *обрадив (о земљи).* — Катастар зиратног земљишта неопходно је потребан Србији. *БК 1906.* Плодна зиратна земља. *Донч.*

зи̏рати, -ам несврш. **1.** *упорно гледати, зверати.* — Очи ни да трену, зирају по мраку. *Вел.* Дуго зира кроз ... маглу у његове ... руке. *Божић.* **2.** *зрикаво, разроко гледати. Р-К Реч.*

зи̏ратити, -и̏м и зира́тити, зи̏ра̄тӣм несврш. тур. *обрађивати (земљу).* — Панта остане ... да зирати оно мало земље. *Вес.*

зи̏ра̄тно̄ст, -ости ж *особина онога што је зиратно.*

зи̏ркати, -ам несврш. *дем. према зирати (I), гледуцкати, погледати.* — Заостајући за њима, Јовица је, са стране, љубоморно зиркао у њих. *Ћоп.* И очице им зиркају доста живахно у тај бијели свијет. *Цар Е.* фиг. Гдјегдје су иза дрвета зиркала слаба свјетлашца. *Бен.*

зи̏рнути, -нём *сврш. према зирати.*

зи̏фт м тур. *црна наслага од дувана која се нахвата у чибуку или лули.* — Коса прљава, улепљена и црна као зифт. *Ђур.*

зи̏херица ж нем. варв. *двокрака игла којом се нешто прикопчава, игла осигурача*; исп. спонка.

зи̏ц, зи̏ца м нем. варв. *седиште, седало у колима*; исп. сиц. — Још га и сада видим бокца у оном зицу! *Крл.*

зи̏цер м нем. варв. *ситуација из које се може извести сигуран погодак (у билијару, стоном тенису и др.).* *СТ.*

зи̏цнути, -нём сврш. необ. *в. жицнути.* — Посљедња њена ријеч [га је] зицнула. *Ћип.*

зја̏ка ж и м *зјакаста особа.*

Изр. продавати (хватати) зјаке *зјакати.* — Осам хиљада легионара ... луњају градом од јутра до мрака продајући зјаке. *Цар Е.*

зја̏кало м и с погрд. *онај који зјака, зазјава.* — Од таквих је међу Мрачајцима предњачио тупавац зјакало Кркан. *Ћоп.*

зја̏каст, -а, *-о који зјака, зазјава.*

зја̏кати, -ам несврш. *улудо проводити време, зазјавати, бленути, зијати.* — »Плебс« стоји и зјака вани иза редарственога солдачкога кордона. *Крл.*

зја̏кнути, -нём *сврш. према зјакати*; фиг. *млатнути.* — Немој да те ја зјакнем, па да ме упамтиш док си жив. *Мар.*

зја̏кота м погрд. *зјакало.* — Никола Бундева [је] галамција и засукан зјакота који не зна шта треба рећи, а шта сакрити. *Ћоп.*

зја̏лити, -и̏м несврш. покр. *дерати се углас, викати.* — Зјалио [си] на чаршији да се војска скупља и креће на народ. *Бан.*

зја̏ло с *отвор, ждрело, рупа.* — Одасвуда зијева црно зјало смртоноснога топа. *Шен.* Све се слило у један трајан хук ... као да је хиљадама бесних зверова опружило вратове и разјапило зјала. *Дов.*

Изр. продавати зјала *в. уз зјака (изр.).*

зја̏лце с *дем. од зјало.*

зја̏нути, -нём сврш. и несврш. *зијати, зинути, бленути.* — Неки дечко ... у све

то зјане. *Поп. В.* Лице јој се згрчи и очи у очају зјану за Перушином. *Кал.*

зја̏п м *оно што зјапи, отвор, зјало.* — Самсонова зар то глава? Тих вилица грдни зјап? *Кост. Л.* У срцу зјапи грдан зјап. *Кош.*

зја̏пити, -ӣм несврш. **1.** *бити широм отворен, зијати (2).* — Врата између соба су зјапила отворена. *Ћос. Б.* Хладне очи растворене зјапе. *Фран.* **2.** фиг. *избијати из нечег.* — Исколачила очи на ме. Сама је страва из ње зјапила. *Ком.* По каванама . . . је зјапила поподневна чама и поспаност. *Уј.*

зја̏пнути, -нӣм *свр̏ш. према зјапити.* — Иза њих зјапну сокак, празан, још сивљи... од сивог зимског неба. *Петр. Б.*

зја̏ти, зја̑м несврш. = зијати. — Цијела родбина . . . покорно у њега зјала пратећи сваку његову ријеч. *Коз. Ј.* На мјестима окомито под њим зјају стравичне урвине. *Мат.* Зја из њихових уста глад. *Перк.* Не зјај толико да те чује! *Каш.*

зје̏вач, -ача, ек. зје̏вач.

зје̏вкати, -ам, ек. зје̏вкати.

зје̏ло прил. цсл. шаљ. и ир. *врло много, веома.* — Ако књигу изучи, зјело похвалан биће. *Срем.* Наљути се зјело. *Богдан.*

зје̏на, ек. зје̏на.

зје̏ница, ек. зје̏ница.

зје̏ничнӣ, -ā, -ō, ек. зје̏ничнӣ.

зла̑ ж поименичени прид. покр. *туберкулоза. Вук Рј.*

зламен- *в. знамен-.*

зла̏рад(н) прил. покр. **1.** *на несрећу.* — Добре су ти лозе! — Само су мало избачиле. — Наше су зларад доста, али их ова несрећна задјева све опржи. *Ств. 1948.* **2. а.** *намерно.* **б.** *без икаква разлога.*

зла̏радицē и **зла̏радичкē** прил. *с рђавом намером.* — Ја нијесам дошa' зларадице. *Вук Рј.* Једна од њих тако га [звонце] зларадичке у руке узме те звонце зазвони. *Н. прип. Вук.*

зла̑т, -а, -о песн. *златан.* — Кад злато сунце јаче припали, ето чуда невиђена. *Шен.* Мој лептиру, злат ли јеси! *Краљч. С.*

злата̀(ј)ли прид. непром. *златан; позлаћен.* — Па с' опаса свиленом каницом, а по њему златајли свилајом. *НП Вук.* Онда обукô кабаницу и сапе' златали пуца. *Коч.*

злата̀јлија ж тур. *златан накит. Деан. Рј.*

зла̑тан, -тна, -тно (одр. зла̑тнӣ, -ā, -ō) **1. а.** *који је начињен од злата, који је покривен или извезен златом:* ~ ланац, ~ прстен, ~ зуб и сл. **б.** *који има у себи злата:* ~ песак, ~ жила. **в.** (одр.) *који се рачуна према вредности или званичном курсу злата:* ~ динар, ~ рубља. **г.** *који потиче од злата.* — Од њих [пара] се чу онај тупи ситан златни звек. *Станк.* **2. а.** *који је као злато, боје злата.* — Коса јој је била бујна, златна. *Уск.* Свуд је процвјетало биље, с којега вјетар златан пелуд носи. *Наз.* **б.** *блистав, сјајан.* — Блиста огромни небески брojчаник и помиче се по њему златна сунчева казаљка над пољима и шумама. *Гор.* **3.** фиг. **а.** *прекрасан, диван.* — Машта му поче ткати златне снове. *Мат.* Сванула златна слобода! *Домј.* **б.** *врло користан, ваљан.* — Занат је златан, носим га дома, нисам сирома'! *Змај.* Има, поврх тога, златно животно искуство. *Мил. В.* **в.** *који је на највећем успону; срећан, благословен.* — То је било златно доба римске књижевности. *Нен. Љ.* Дат [ћу] је . . . поправити да јој буде успомена на златне младе дане. *Киш.* **4.** *мио, драг, добар.* — Како јој само мило и топло говори тај њезин лијепи, златни дечко! *Том.* Пилета, златни Пилета, да ли би хтео нешто да ми учиниш? *Петр. В.* **5.** (одр.) *саставни део ботаничких, зоолошких и других назива:* ~ парменка (врста јабуке), ~ мара (врста бубе), ~ рибица итд.

Изр. ~ була, ~ мара, ~ младеж, ~ пир, ~ свадба, ~ средина и др. в. уз те именице; као ~ јабука нар. (*обично о деци*) *диван, леп*; имати златне руке *бити врло вешт и умешан у свом послу*; обећавати златна брда (и долине), златне куле *много, све најлепше обећавати*; уписати златним словима, писменима *унети у историју као вредно помена и хвале.*

зла̀тан м **1.** хип. *име, назив од милоште који се даје људима и животињама.* — Што велиш, златане, за ону Мићину? — Мрем кад је видим. *Вукић.* Златане, голубане, соколе, доро мој! *Ћор.* **2.** бот. *врста биљке из пор. љиљана са тамноцрвеним цветовима* Lilium martagon. *Сим. Реч.* **3.** зоол. **а.** *врста речне рибе* Phoxinus phoxinus. *Бен. Рј.* **б.** *врста ципла* Mugil auratus. *Бен. Рј.*

зла̀тар, -ара м **1.** *занатлија који израђује предмете од злата и сребра или позлаћује оне који су од другог метала.* — Златари ће доћи, прстен саковати, бурму позлатити. *Вук Рј.* Сједјели смо . . . Кушец златар и ја. *Шен.* Златар тај радио је са свачим што је од злата. *Сек.* **2.** *продавац златнина, јувелир.* **3.** зоол. **а.** *врста птице* Alcedo ispida. *Бен. Рј.* **б.** *инсект дугог тела и снажних ногу, златнозелене сјајне боје* Carabus auratus. *Бен. Рј.*

зла̀тара ж агр. *врста јабуке. Тод.*

Изр. мува ~ зоол. *врста муве која се прелива златнозелено или модро* Lucilia caesar. *Деан. Рј.*

злата́рев, -а, -о = златаров *који припада златару.*

зла̀тарица ж *врста вина.* — Донеси једну бутељу златарице. *Сим.*

зла̀тӑрка ж *златарева жена. Р-К Реч.* Изр. мува ~ зоол. *в. уз златара (изр.).*

зла̀тӑрница ж *златарска радња.* — У Женеви не можеш побјећи од бижутерија и златарница. *Андр. Н.*

злата́ров, -а, -о = златарев.

злата́ровица ж *златарева жена или кћи.* — Златаровица га је одбила па се киви на њу. *Шен.*

зла̀тӑрскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на златаре*: ~ занат, ~ обрт.

злата́рство с *златарски занат.* — У Салони је цвало златарство и текстилни обрт. *Пов. 1.*

зла̀таст, -а, -о *који је по боји сличан злату, који је као злато.* — Вршци и шуме . . . постали су златасти. *Крањч. Стј.* Златасти натписи извезени на црвеном сомоту љескали су се у светлости свећа. *Чипл.*

зла̀тача ж **1.** бот. *врста гљиве* Boletus chrysenteron. — Руке . . . су одисале вргањима . . . златачама. *Гор.* **2.** агр. *врста јабуке. Тод.*

зла̀тӑш, -а́ша м зоол. **а.** *врста караша. Финк.* **б.** *врста орла* Aquila chrysaëtus. *Бвн. Рј.*

зла̀тва ж зоол. *врста морске рибе, комарча* Chrysophrys aurata. *Финк.*

зла̀тӣво с необ. *златна боја.* — фиг. Да одену се [њиве] једрим ткивом, па пуни, китни, да влат превуку рујавим злативом. *Кош.*

зла́тити, зла̀тӣм несврш. **1. а.** *чинити златним, премазивати златом или златном бојом, позлаћивати.* — Купола на торњу саборне цркве, скоро злаћена, блесну јарко. *Ћос. Б.* **б.** *чинити да нешто изгледа као златно (нпр. сунце својим сјајем).* — Сунце . . . почело да злати падине. *Јевт.* **2.** фиг. *улепшавати.* — Њега . . . мучи . . . губитак нечега што је златило његово дјетињство. *Марј. М.*

~ **се** *сијати златном бојом, имати боју злата, пресијавати се као злато, појављивати се у златном сјају.* — Брда у присоју злате се и умиру у ћутању. *Ћур.* Да видиш како ће се црнити твоја земљица у прољеће, а златити с јесени! *Гор.* фиг. *бити у изгледу с великом коришћу.* — Златили се на видицима неки крупни нови послови. *Сим.*

зла̀тица ж **1.** *златан новац, златник, дукат.* — Колико су ти дали златица? *Кост. Л.* И златице сјаје . . . Нанизала Мина дванаест сеферина. *Кош.* **2.** зоол. *врста муве.* — Ту су ројеви мува, а прозуји и покоја златица. *Дом.* **3.** бот. *врста биљке из пор. жабљака* Ranunculus ficaria. *Сим. Реч.*

Изр. кромпирова ~ зоол. *биљна штеточина, врста тврдокрилца који се храни кромпировим лишћем* Leptinotursa decemlineata; куна ~ зоол. *врста куне* Mustela martes. *Финк.*

зла̀тка ж *златна или позлаћена мала пушка.* — За појасом двије златке мале. *НП Вук.*

Изр. куна ~ зоол. *в. куна златица, уз златица (изр.).*

зла̀ткаст, -а, -о *златаст.* — По странама златкастог тијела има округлу црну мрљу. *Финк.*

зла̀тнӣк, -а и **зла̀тнӣк,** -и́ка (зла̀тнӣк) м *златан новац; дукат.* — Павиша . . . узе златник међу два своја прста. *Шен.*

златни́на ж зб. *предмети од злата, златан накит.* — Његови драгуљи и златнина имају бајослован глас. *Нех.* Продала [је] цијелу ташку златнине. *Крл.*

зла́тнити, зла̀тнӣм несврш. *златити.* — Ја бих тебе л'јепо даровао . . . златнио бих крила до рамена. *НПХ.*

~ **се** (през. зла́тнӣм се) *златити се.* — Ви сте као голубица којој су крила посребрена, а перје јој се златни. *Дан.* Друге [пчеле] сјевуцају, златне се. *Марет.*

зла́тница ж зоол. **1.** *врста муве* Musca cadaverina; исп. уз златара (изр.). **2.** *назив за врсте инсеката штеточина (купусни бухач, кромпирова златица и др.). Финк.* **3.** бот. *врста биљке из пор. главочика* Solidago virga-aurea. *Сим. Реч.*

злато- **1.** *као први дво сложених придева значи боју која се прелива у златно*: златножут, златнозелен, златноплав, златнорић и др. **2.** *в. злато-*: златнозуб, златнокор, златнокос, златнолист, златнорог итд.

зла́тно̄ст, -ости ж песн. *особина онога што је златно, златан сјај.* — Трчи на раскршћа у златности сунца. *Тад.*

зла̀то с **1.** *хемијски елеменат, скупоцен, племенити метал сјајножуте боје који се лако кује и растеже (употребљава се као мерило вредности)*: жежено ~, суво ~, чисто ~. **2.** *предмети начињени од таквог метала.* **а.** *украси, накит; позлаћени или златом извезени предмети.* — Аге и бегови . . . обучени у срму и злато. *Ћор.* Бијесни гатачки јунаци сијевају у чистоме злату. *Баш.* **б.** *новац, златници.* — У бечким банкама прикупљало се звечеће злато. *Јов. Ј.* **в.** *златне нити, конац којим се везе нека скупоцена тканина.* — [Турске су] хаљине јако скупе . . . што су извезене златом. *Маж. М.* **3.** фиг. *особа ванредних моралних особина, изузетно марљива особа.* — Та твоја женица је сухо злато! *Крл.* **4.** фиг. *назив од милоште, у мажењу (момка девојци, родитеља детету и сл.).* — Хајде, Фато, хајде, моје злато! *НПХ.* У малој ниској кућици расло материно злато. *Шант.* Хајде, злато моје, реци што желиш. *Чипл.* **5.** фиг. *сјај*

боје злата, сунчани сјај. — На југу [се] лелујаху златом обрубљени облаци. *Матош.* У злату вечерњег сунца сваки је рудио клас. *Шант.* **6.** фиг. *зрели усеви, нарочито пшеница.* — Тужна је то песма злата зрнастог. *Чипл.*

Изр. горско ~ мин. *злато које се налази у стенама. Туђ.*; мацино ~ мин. *врста минерала, биотит*; црно ~ *угаљ*; за злато рђа не прија; *чиста се злата рђа не хвата вальан човек неће погрешити*; *честит човек не може се покварити*; злата вредан *од велике вредности*; *врло вешт, умешан (нпр. руке)*; ~ од човека *диван, изванредан човек*; злату ће се кујунција наћи 1) *оно што је од вредности добиће лако своје место, признаће му се вредност*; 2) *добра, скромна и лепа девојка добро ће се удати*; није ни он ~ ир. *има и он мана*; платити (измерити) (сувим) златом *скупо, много платити*; у злату *у златном новцу, у златној валути (платити)*; чист као ~ (о човеку) *нема на њему никакве љаге (нарочито у моралном погледу).*

злато- *као први део сложеница значи да је оно што се именује другим делом сложенице као злато или боје злата*: златовлас, златоглав, златогрив, златозуб, златоклас, златорук и др.

злàтоблист, -а, -о индив. *који блиста као злато.* — С неба вратив се [пара] кô златоблисто бисерје росно земљом се изниже. *Марк. Ф.*

злàтовēз м **1.** *повез књиге с отиснутим насловом у злату.* — Поред њих, у златовезу, једна књига. *Мил. В.* **2.** *оно што је златом извезено.* — фиг. Земља [је] модрозелена лопта по којој сунце боде иглама у златовезу зрелом. *Крл.*

злàтовид, -а, -о *који сија као злато, златолик.* — Опет су блистали пред њим златовиди путови. *Божић.*

злàтовječан, -чна, -чно (ијек.) индив. *који се односи на »златни век«.* — Тако на земљи Сатурно златовјечни живљаше некад. *Марет.*

злàтовлас, -а, -о *који има власи, косу боје злата.* — Цјелују им ноге златовласе блуднице. *Крл.*

злàтоврана ж зоол. *птица шареног перја, смрдиврана* Coracias garrula. *Терм. 4.*

злàтоглав, -а, -о *који је главе златне боје.* — Онако раширених руку . . . сличила [је] бијелу, златоглаву лептиру. *Шимун.*

злàтоглав м и **златòглāвка** ж бот. биљка из пор. *љиљана* Asphodeline lutea. *Сим. Реч.*

златòгласан, -сна, -сно ков. *који звони као злато.* — Напустила . . . дахире са прапорцима златогласним. *Матош.*

златòгривац, -йвца м *коњ златне гриве.* — Били су ту кулаши, дуплаши, чилаши, златогривци. *Хорв.*

златòзуб, -а, -о *који има златне зубе.* — Тај угојени грађански златозуби пух. *Гор.*

злàтоје м хип. *име, назив од милоште*; исп. злàтан (1). *Вук Рј.*

златокóвац, -вца м необ. *онај који кује злато, златар.* — Да видимо те . . . златоковце. *Марк. Ф.*

златòкōвнӣ, -ā, -ō *који је искован од злата.* — Слика пуна . . . златоковног ордења . . . у гломазном оквиру. *Божић.*

златòкос, -а, -о *који има косу боје злата.* — А она млада, златокоса, смије се. *Сим.*

златòкрил, -а, -о *који има златна крила, коме су крила златне боје.* — У језеру утва златокрила. *Вук Рј.* Кријеснице путем лутају ноћним, биједе, златокриле. *Гал.*

златòкрйлан, -лна, -лно *в. златокрил.* — А језеро у горској самоћи уљуљкује утву златокрилну. *Фил.* Моје жеље, птице златокрилне. *Хорв.*

златòкрилац, -йлца и **златокрйлац,** -лца м *буба златних крила.* — Како не би познали златокрилца што постаје из гусјенице! *Мишк.*

златокрйлāш, -а́ша м *лептир златних крила.* — Зујећ' пчеле лијећу и златокрилаши метуљи по цвијећу. *Враз.*

златòкрйлка ж *она која је златних крила (о пчели).* — Утекла пчела златокрилка. *Брл.*

злàтокрӯг м *златан круг око главе (на сликама светаца).* — Арханђелов златокруг знаменује вјеру, љубав и надање. *Љуб.*

златòлик, -а, -о *који је сличан злату, који је као злато.* — Златолик сунца трак се дизô. *Краљч. С.* Јаја [глоговца] су златолика, по дужини нешто браздаста. *Тод.*

златòљубац и **златољýбац,** -пца м необ. *онај који љуби (воли) злато.* — Покажи ми . . . мраве златољупце. *Матош.*

златòнос, -а, -о песн. необ. *златоносан.* — фиг. Видје да ће кваровати, златоносу штедећ коњску главу. *Март.*

златòносан, -сна, -сно *који садржи, који носи у себи злато.* — Главна [се] количина злата и добива из златоносна пијеска. *Туђ.* Нечега од бујности и хаоса златоносне земље Елдорада било је у животу . . . те престонице. *Андр. И.*

златòноснòст, -ости ж *својство онога што је златоносно.*

златòноша ж и м *онај који је златоносан.* — [Река] Пактолус у Лидији . . . је од старих Грка много слављена . . . као златоноша. *Панч.*

зла́тоња м покр. *име волу златасте длаке. И-Б Рј.*

златòок, -а, -о *који има очи сјајне попут злата.* — фиг. Рој је златооких варница шикнуо. *Торб.*

златòпер, -а, -о *који има перје или пераје боје злата.* — Ту вас неће забољети глава, пиплићи златоперi! *Шен.* Лаки таласићи . . . утркују се са златоперим рибицама. *Вес.*

златòперац, -ерца м зоол. *врста рибе* Mugil auratus. *Бен. Рј.*

златòпёрка ж зоол. *врста вуге (птице). Финк.*

златòпёрић, -ā, -ō песн. **1.** *који има златна пера (о буздовану). Вук Рј.* **2.** *в. златопер.* — Ухватише рибу златоперну. *НП Вук.*

златòпōјка ж *врста птице* Alcedo ispida. *Бен. Рј.*

златòпрстић м необ. *домали прст, прстењак (на коме се најчешће носи прстење).* — Ни слова се више није могло чути ни о палчевићу, ни о кажипутићу, ни о златопрстићу. *Шкреб.*

зла́торēз м штамп. *златом утиснута или урезана слова, украси (на књизи и сл.).* — Дебела књига у црвеној кожи везана са златорезом. *Бал.* Од успомена је највеличанственија била златорезом уоквирена позивница. *Крл.*

зла́торōг м зоол. *врста дивокозе. Финк.*

златòрог, -а, -о *који има златне рогове.*

златòрун, -а, -о *који има златно руно.* — фиг. Планула је златоруна зора са истока. *В 1885.*

зла́тост, -ости ж *особина онога што је златно.* — фиг. Драг осмијех лица, сву златост сунца са трепавица . . . све сам то дао на дар слободи. *Вит.*

зла́тотйсак, -ска м штамп. *оно што је златом отиснуто у нечем.* — Лежале [су] црвене министарске лиснице, у које су златотиском отиснути тулипани. *Креш.*

златòткāн, -а, -о *који је ткан златном жицом или је њом проткан, златом извезен.* — У тој светлој златотканој одећи . . . замишљао је дечко да су смештене све особине светитеља. *Ранк.*

златòтканица ж *златоткана тканина или одећа.* — Види читав низ покољења у златотканицама, кадиви и чипкама. *Глиш.* Да ли злата желиш ил' бисерја, ил' драгуља или златотканице? *Цес. Д.*

златòтопка ж хем. *азотна, душична киселина са соном киселином, која отапа злато и платину, царска вода* (в. уз вода изр.). *Туђ.*

златòуст, -а, -о *који је златних уста*; фиг. *који говори златне речи, који дивно говори.* — Да дође и златоусти какав светац, и он би се бадава мучио. *Шен.* Ако нијесам златоуст, нијесам ни ружно рекао. *Ћор.*

златòутва ж *златна утва (птица из бајке).* — Златоутва то је наша сека. *НП Вук.*

зла̀туља ж *име крави златасте боје. И-Б Рј.*

Изр. алпска ~ зоол. *врста слатководне рибе* Salmo alpinus. *Терм. 4.*

злату́љити, злàтӯљӣм несврш. песн. *дем. према златити.* — Небо руји, румени га и златуљи. *Кош.*

~ **се** *дем. према златити се.* — И златуљи се [тело] и у пламу руја. *Кош.*

златӯњав, -а, -о *златаст.* — [Уна се] обавија . . . око брежуљака, засијаних златуњавим јечмом. *Мил. В.*

зла̑ћан и зла̑ћан, -а, -о песн. хип. *златан.* — Не носила већ ланац злаћани. *С-Ц.* Злаћана боја хватала се небосклона. *Гор.*

зла̑ћен, -а, -о *в. златан.* — Међу се се хоће да поморе, злаћенима да пободу ножи. *НП Вук.* Кад не би Црногорка била, злаћен би му прстен повратила. *Март.* фиг. Напајаше медом рој злаћених пчела. *Марк. Д.*

зла̑ћење с *гл. им. од златити (се).*

злёд, ијек. злиједа, ж (лок. злёди, инстр. злёди и злёђу) *озледа.* — Је ли вам се од нас згодила и мајушна злијед или вријед? *Шен.* Заборави им зледи нанете. *Јакш. Ђ.*

злёднути, злёдӣм, ијек. злијèдити, несврш. *наносити злед, озлеђивати; вређати, повређивати.* — Та јесен увек ране моје зледи. *Панд.* Нити смијете толико моје ухо злиједити. *Богд.*

злèхӯд, -а, -о **а.** *одвећ слаб, јадан, бедан, никакав.* — Ради за оно злехудо парче хлеба. *Ранк.* Све је ту . . . да ти исциједи злехуду надницу. *Сим.* **б.** *зао.* — Црним те мраком ништавила обавијам, злехуди вампиру! *Цес. А.*

злèхӯдан, -дна, -дно *злехуд.* — Ено, видите зидове црквене како нас жалосно гледају. Да, злехудне богомоље! *Шапч.*

злèхӯдњак м *злехуд, рђав човек.* — То, кћери, . . . говоре сви из реда злехудници или нерадници. *Нед.*

злèхӯд(н)о прил. *јадно, бедно, мало.* — [Уметник] се злехудо потуцао по свету. *Глиг.* Најпре су жита све мања, па онда све јаловија, најпосле једва нешто злехудно рода донесу. *М 1867.*

злèхӯд(н)ост, -ости ж *особина и стање онога који је злехуд(ан) и онога што је злехуд(н)о; јад, беда. Р-К Реч.*

злӣјед, ек. злёд.

злијèдити, злӣједӣм, ек. злéдити.

злӣко, -а и -ē м покр. *зликовац. Вук Рј.*

зли́ковати, -кујём несврш. покр. *чинити зло, вршити насиље.* — Сваки кнез [је] на своју зликовао . . . како је боље могао. *Павл.*

зли́ковац, -бвца м *онај који чини зло, који врши велика насиља, разбојник.* — Нитко не зна је ли жив или мртав онај човјек, а зликовци су побјегли колима. *Брл.* Очистио [је] касабе и друмове од зликоваца. *Андр. И.*

зли́ковачкӣ, -ā, -ō *који се односи на зликовце, који је својствен зликовцима.* — То је био зликовачки поглед. *Ком.*

зли́ковачки прил. *као зликовац, на зликовачки начин.* — И он би сада убио, желео дивље и зликовачки да . . . убије. *Ђур.*

зли́ковица ж (у атрибутској служби) *зла.* — Нанијела [га] на ме . . . моја стара несрећа . . . [и] оне зликовице виле. *Јурк.*

зли́ковӣк м индив. *зликовац.* — Отац Борков. Знам га добро, тајног зликовника. *Јакш. Ђ.*

зли́ковчев, -а, -о *који припада зликовцу.* — Љубиша . . . испали пушку . . . Глава зликовчева клону. *Ранк.*

зли̏на ж *злоћа. Р-К Реч.*

зли̏ћ, зли́ћа м **1.** *зликовац.* — Ти злићу, а не брате. *Ков. А.* **2.** мед. *црни пришт. Батут.*

зли́ће с покр. *зло, зло дело.* — И домеће се још штошта што га — ма и по злићу — чини далеко вишим од других људи. *Коз. И.*

зли́ца м и ж *зла особа; зликовац.* — Ти остајеш вазда она стара злица и душманин мој. *Ков. А.* Хеј, гробару, злицо стара, зар већ гроб? *Митр.*

зли́чина м *аугм. и пеј. од злица (обично о деци).* — Зличино неваљала! *Вук Рј.* Реци ми радије гдје си се потезо̀, зличино, да те нијесам данас видјела? *Војн.*

зли́ша м и ж (вок. зли́шо) *у тепању распуштеној деци; злица.* — Иди ти — ти, злишо мала! *Швн.*

зло̀ с (ген. мн. зáлā) **1.** *рђав, ружан чин, ружно дело, рђава дела;* супр. добро. — Ако умрем, немој ме по злу помињати! *Лаз. Л.* Душа га беспрекидно наводила на зло. *Креш.* **2.** *невоља, несрећа.* — Па ме [везир] посла да вас ја помутим, да се о злу своме забавите. *Њег.* Не остављај ме у злу што ме бије. *Комб.* **3. а.** *мука, мучнина; болесно стање, болест.* — Та . . . осјећајност налик је . . . осјећајности какве госпође којој је зло кад види заклано теле. *Крањч. Стј.* Митрополиту већ више дана зло на очима. *Црњ.* **б.** *рђаво осећање, расположење; злоћа; бес.* — Смеш — не смеш [да се рвеш]? викну Лазар, а беоњаче му од зала закрвавиле. *Вес.* Нисам осетио никада толико зла и љутине у себи, те . . . потегох пиштољ из силава. *Вукић.*

Изр. анђео (бог) зла *ђаво;* дати се на зло (о рани) *почети се гнојити, упалити се;* делити добро и ~ с неким *бити веран, одан коме;* доскочити злу *наћи лека, отклонити или спречити нешто;* ~ злим вратити, враћати *(о)светити се;* ~ се од њега одбија *тако је рђав да ни зло на њега неће;* зло не требало *нека се ту нађе (нешто), може затребати;* (ићи) са зла на горе *падати све ниже; стално се погоршавати;* на ~ (нешто урадити) *на своју несрећу;* на ~ брз *зао, прек;* на ~ ти свануло! *клетва;* немојте примити, узети за ~, уписати у ~ *немојте се наљутити, не рачунајте као грех, преступ;* нужно ~ *оно што се не да, не може избећи;* по злу познат (чувен) *познат као рђав;* пошло све по злу *пошло све како не ваља, не треба; пропало;* радити (коме) о злу *спремати (коме) неку непријатност;* стати злу на пут *спречити, онемогућити нечије рђаве поступке;* то слути на ~ *то се може рђаво свршити, то наговештава неку непријатност, несрећу.*

зло̀ прил. (комп. гӧрē) **а.** *како не треба, како не ваља, рђаво, лоше; слабо.* — Ноћас сам зло снила. *Јакш. Ђ.* Зло би прошао код родбине. *Коз. Ј.* Срби̏ли [су] Сентомаш оставили на мало војске која је зло оружана била. *Ат.* Чаврљају врло зло талијански. *Кум.* **б.** *тешко, јако (у негативном смислу).* — Наша [је] војска зло страдала. *Ат.* [Отац] дохвати штап . . . па ме стаде зло бити. *Срем.* **в.** *с негодовањем, с нерасположењем, љутито.* — Милош . . . писао је Д. Давидовићу . . . како је зло руски посланик примио српски устав. *Гавр.* Осмехну се зло, дохвати са пода свој шешир и журно изиђе из собе. *Ћос. Б.*

Изр. ~ и наопако *не може бити горе;* ~ нам се пише *чекају нас неприлике;* ~ си сео (и вино попио) *у зао час, у зло време, кад не треба.*

зло̀ба ж **1.** *жеља или хтење да се неком догоди зло, злурадост, осећање непријатељства из зависти; пакост, мржња.* — Собарица . . . није могла да обузда своје злобе напрам старој госпођи. *Том.* Поглед му паде на девојчицу . . . У очима му севну лудачка злоба: — Баците то жгебе под тенк. *Поп. Ј.* **2.** *пакосна примедба.* — Падале су злобе и досјетке са свих страна. *Бег.*

зло̀бан, -бна, -бно *који је испуњен злобом, пун злобе, који испољава, изражава злобу; злурад, пакостан.* — Увеле усне набрале се у злобан изражај. *Леск. Ј.* Постао сам био злобан на све што сам очима гледао. *Дом.* фиг. Дођи ћу ти праћен вихоровом песмом и мећавом злобном. *Ант. 2.*

зло̀бив, -а, -о = злобљив *в. злобан.* — Накеси се једном злобивом гримасом, ко-

јом је открио сву жучност своје лисичје губице. *Божић.*

злòбивōст, -ости ж *злоба, злобност.* — Онда га спопадне напасна јетка злобивост. *Божић.*

злòбити, -им несврш. **1.** (обично с дат.) *бити злобан према коме, зло мислити, зло хтети неком; пакостити.* — Прозлио се народ, злоби један другом. *Стан.* Није [у Истри] било издајица који потичу туђинца да нам злоби и да нам прави штете свакојаке. *Наз.* Да потратимо тих неколико земаљских дана злобећи себе и ближњега свога. *Шен.* **2.** *изазивати злобу, пакост.* — Баш је та собарица бивше удове Бабић задивљавала и злобила градић. *Сим.*

~ **се 1.** уз. повр. *осећати злобу, пакост једно према другом.* — Да се двоје не завађа мило, да су мили, не би се злобили. *Март.* **2.** покр. *љутити се.* — Све се више злобила. *Божић.*

злобљѐнйк, -йка м необ. *онај који злоби другом.* — Поклаше [се] кано злобљеници. *Март.*

злòбљење с *гл. им. од злобити (се).*

злòбљив, -а, -о = злобив. — Постајао је злобљив и ломио врат другоме. *Марк. С.*

злòбнйк м *злобан човек; пакосник.* — Неки туђинци злобници зову то брдо . . . магарећим брдом. *Кор.* Злобник на своје савете ставља маску пријатељства. *Нуш.*

злòбница ж *злобна женска особа; пакосница.* — О, ти мала злобнице! — пријетила јој опет тетка. *Кум.*

злòбнйчкй, -ā, -ō *који припада злобницима, који је својствен злобницима.* — У свом злобничком настојању изградио је у себи [Зрињевс] осрамоћивање. *Божић.*

злòбно прил. *са злобом; пакосно.* — Церио се злобно и ружно грдни слуга. *Ков. А.* Он је добио своје, ено га, лежи у долини! — злобно је рекао . . . гарави усташица. *Ћоп.*

злòбнōст, -ости ж *особина онога који је злобан, злоба, пакост.* — Љутио се . . . на ту сељачку злобност. *Шег.* Са њима се у злобности према нама [заробљеницима] успешно такмиче стражари. *Аз.*

злòвāјан, -јна, -јно необ. *бедан, жалостан.* — Поведем моју зловајну пустошницу у пустињу. *Матош.*

злòвāран, -рна, -рно покр. *опак, зао.* — Сад ми реците да сам зловаран. *Љуб.* Ја сам, вајмех, рода сужањскога, рода зловарнога, рода хорјатскога. *Матош.*

злòвāрник м покр. *опак, зао човек.* — Шути стари злослутниче и зловарниче! *Љуб.*

злòвāрнōст, -ости ж *својство онога који је зловаран, злоћа.* — Нећеш ли опет од свију окусит прва несретну твоју зловарност? *М-И.*

злòвера ж (ек.) необ. *незнабоштво, паганство.* — Људи . . . су веровали у све то, живели у том ужасном, неразмрсивом сплету од злообожавања и зловере. *Кнеж. Б.*

злòвидјелица ж (ијек.) индив. *она која зло предвиђа, кроз коју се зло види.* — Потрча хладним ходницима кућним, охладњела и стуштена одједном зловидјелицом-маглицом. *Божић.*

злòвидовац, -овца м индив. *онај који у свему види зло.* — Па ми ти приговарај да су старци гринтавци и зловидовци! *Павл.*

злòвоља ж *зло, рђаво расположење, нерасположење; незадовољство, љутња.* — Пристар човјек . . . са сталном мрком зловољом на омршавјелом лицу. *Новак.* Зловоља нека овлада њим, па би чупао своје рођене косе. *Вес.* Наста зловоља међу радницима и у народу мрмљање да од моста неће бити ништа. *Андр. И.*

злòвōљан, -љна, -љно *који је зле воље, рђаво расположен, туробан, натмурен; незадовољан, љут.* — Мајстор Мркоња . . . је псовао . . . Хлапића кад год је био зловољан. *Брл.* И гунђа кô да неког кара: зловољан старац стражу чува. *Јакш. М.* Узбуни се зловољни свијет, поче мрмљати, буркати се. *Шен.*

злòвōљити се, -им се несврш. необ. *љутити се.* — Немојте се зловољити, господо, што сам оволико застранио! *Вел.*

злòвољица ж подр. *дем. од зловоља.* — Ја . . . не хајем за свачију зловољицу. *Шен.*

злòвōљнйк м *незадовољник.* — И њег' чајно унихало пиво, штоно чински пију зловољници, и остале очајане душе. *Март.*

злòвōљно прил. *нерасположено, са зловољом, незадовољно.* — Кад тако желите сви, нека вам буде! рече понешто зловољно Хусеин. *Том.* Деда Мијат већ почео гунђати зловољно што прекидају песме. *Дом.*

зловóљнōст, -ости ж *зловоља.* — На лицу си му видео зловољност и забринутост. *Јакш. Ђ.*

злòвременица ж зоол. *птица из пор. шљука за коју се верује да предсказује, предвиђа ружно време* Numenius arquatus. *Бен. Рј.*

злòглав, -а, -о покр. **а.** *тврдоглав, јогунаст.* — Злоглав ђого шаха мисирскога, кад полети, уставит се неће. *НПХ.* У послу [су] и на трошку тешку, рад злоглаве на крајини раје. *Март.* **б.** *који је луде главе, луд.* — Само остаде [на гробљу] злоглава Каласура. *Коч.*

злòгласан, -сна, -сно *који је на злу гласу, по злу чувен.* — Чете бјеху . . . напуниле и његову злогласну крчму. *Шен.* Конак, не-

кад лепа зграда . . . има изглед злогласне куће. *Андр. И.* Злогласни казнени завод [у Лепоглави] је пао у наше руке. *Дед. В.*

злогла́сити, злòгла̄сӣм несврш. покр. *проносити зао, рђав глас о неком.* — Што лажеш . . . и злогласиш мртва друга [повикаше дјевери жени]? *Љуб.*

злòгласнӣк м *онај који доноси зле гласове. Р-К Реч.*

злòгласница ж *она која доноси зле гласове.* — Јесу вране птице злогласнице. *НП Вук.* Ја сам, сине, говорио са оном злогласницом. *Шапч.*

злòгласнӧст, -ости ж *особина или стање онога који је злогласан или онога што је злогласно.*

злòгледан, -дна, -дно индив. *који зло гледа.* — [Очи] су . . . мрзјеле све прагове зато што су туђи, па су и сада дрске, подсмјешљиве и злогледне. *Вуков.*

злòгледа̄ње с *гл. им. од злогледати.* — Већ јој [дјевојци] подне и вас данак мину у бајању и у злогледању. *Март.*

злòгледати, -а̄м несврш. ков. *зло предсказивати, прорицати зло.* В. пр. уз гл. им. злогледање.

злóгло м (вок. злóгло) погрд. покр. *злоглав човек, глупан.* — Шути . . . бленто, злогло! — дере се кнез. *Коч.*

злòговӧр м покр. **1.** *онај који говори зло, зле ствари, непријатан човек.* — За разлику од мрког злоговора Грабовца . . . Качић је ведар и простодушан. *Комб.* **2.** *оговарање.* — Ако ја . . . будем назочан . . . неће бити нигда послије облагивања и злоговора против ње. *Креш.*

злòгода и **злòгодина** ж *невреме, непогода. Бен. Рј.*

злòгодница ж *злогодница.* — Гракну птица злогодица, кобно јекну грак. *Кош.*

злòгодница ж **1.** *чавка* (*која по народном веровању предсказује, предвиђа злу годину*). *Вук Рј.* **2.** *злогода. Бен. Рј.*

злòгодња̄ци м (јд. злòгодњак) мн. *дани кад је злогода. Бен. Рј.*

злòгуб, -а, -о *рђав, лош, зао.* — Сваки пут кад је види, догоди се нешто злогубо. *Божић.*

злòгук, -а, -о *који зло слути, злослутан.* — Злогука птица кука на крову. *Кркл.* фиг. Чула се злогука писка локомотива са станице. *Андр. И.*

злòгӯк м **1.** *онај који зло слути, злослутник.* — Ни речи више, стари злогуче, ни речи више, не верујем ја! *Кост. Л.* **2.** *зла слутња.* — Одједноч [се] расу онај злогук који ју је све до овог часа ломио и морио. *Торд.*

злòгуко прил. *слутећи зло, злослутно.* — Стриц . . . [је] злогуко пророковао: — Видим ја да се ти нећеш наносити своје главе. *Ћоп.*

злогу́калица и **злòгутка** ж *она која зло слути, злослутница.* — Одавна те вребам, злогукалице никаква! — викну фамулус и са избаченом шишаном полете за њом [ноћном птицом]. *Шапч.* Те . . . жене зло слуте и очекују. Вештице . . . злогутке! *Ђур.*

злòдело, ијек. злòдјело, с *зло, рђаво дело, недело, злочин.* — Признао је . . . да је он лично починитељ овога злодјела. *Крл.* Омладина се стравично, и као да је ухваћена на великом злоделу, распршала без трага. *Марк. М.*

злòдјело, ек. злòдело.

злòдоб, -а, -о индив. *који се догађа у зло доба, у зло време.* — Упоређивао и сабирао махнитања злодоба, запретана огњишта. *Јел.*

злодòшао, -шла, -шло необ. *неповољан, рђав.* — Бледило и убрзано дисање наговештавали . . . несрећу, која би, поред осталих недаћа . . . била очајно злодошла. *Рад. Д.*

злòдошлица ж покр. *онај који је на зло дошао, који је дошао са злом намером, који доноси зло.* — Пук скочи да каменује злодошлице. *Љуб.*

злòдух м **1.** *зао дух, демон.* — У свему што је . . . неповољно, виде рад злога духа: злодух сакриви поводњу и сушу, и болест и пошаст. *Маж. Ф.* Кô да ми злодух шапће да се више видјети нећемо. *Ков. А.* Мрак се проби између борова и као злодух отиште у село. *Макс.* **2.** *рђав, опак, зао човек.* — Злодух онај стари Горјански . . . стајаше тада крају до кољена. *Шен.*

злòдушан, -шна, -шно *који има злу душу, рђав.* — Људи су злодушни. *КН 1960.*

злòжељан, -льна, -льно индив. *који зло жели, злурад.* — У самоћи . . . су интензивно горјеле оне његове зложељне и себичне ватрице. *Божић.*

злóја, -ē и **злóјо,** -а и -ē м *хип. од злотвор.* — Док је још момак био, највећи је био злоја у селу. *Кос.*

злòкӧб ж песн. *зла коб, зао удес, зла судбина, несрећа.* — Тек злокоб слутећ, црна она јата по нашој сада гракћу развалини. *Крањч. С.* Свако своје огњиште брани . . . сву злокоб, несрећу одгања далеко од свога дома. *Рад. Д.*

злòкӧбан и **злòкобан,** -бна, -бно **а.** *који доноси зло, несрећу.* — Оне злокобне ноћи изгубише оца и мајку у пламену. *Шен.* Била би [то] штета чије би злокобне последице сами на себи кроз кратко време искусили. *Јов. С.* **б.** *који слути, наговештава зло, злослутан.* — Тренутно је овладала злокобна

тишина. *Јак.* Разлијегало се злокобно завијање паса. *Франг.*

злокòбити, злòкобӣм несврш. *јављати, слутити зло, несрећу. Р-К Реч.*

злòкòбнӣк и **злòкобнӣк** м *онај који слути зло, онај који доноси несрећу.* — Обје се претварају . . . црнијем гавраном злокобником да слуте погибију. *Љуб.* У истарска [је] села провалила под царском заставом чета злокобника Јурише. *Шен.*

злòкòбница и **злòкобница** ж *она која слути, која предсказује, предвиђа зло, несрећу (обично птица).* — Буљина својим крештећим гласом . . . виче: Уху! Уху! Уху! — На твоју главу, црна злокобнице! *Јакш. Ђ.* Бјежи с крова, црна злокобнице [врано], да не тратим лагане стрелице. *Брл.*

злòкòбно и **злòкобно** прил. *слутећи зло, несрећу.* — Узмем пушку у руке . . . а све на пушци изгледаше ми злокобно, пуно слутње. *Дом.* Још један гавран пролети више њих шутке, само што су му крила злокобно шумила. *Шимун.*

злòковӑр и **злòковāр** ж необ. *зло, недело.* — Злобне . . . душе . . . тајне муте злоковари. *Март.*

злòковӑран и **злòковāран,** -рна, -рно заст. *који спрема, снује зло.* — Још увијек се врзмамо у паучини злоковарних злица! *Цес. А.*

злоковáрити, -òвāрӣм несврш. заст. *наводити на зло; спремати, снивати зло.* — Вас љута химба злоковари. *Март.* Што шурујеш, што злокавариш толико с тим директором Рашулом? *Цес. А.*

злòлист, -а, -о покр. *који има лоше, слабо лишће.* — Гледам по међацима јасење, па и оно некако злолисто за лисник. *Рад. Д.*

злòљесина ж (ијек.) бот. покр. *лијандер.* — Толика горчина да је крај ње сладак пелин и течна злољесина. *Вел.*

злòмӣсаон, -а, -о покр. *који има рђаве мисли, који што зло предвиђа.* — Једва у први мрак, сјетан и зломисаон, приспије дома. *Љуб.*

злòмислен, -а, -о = **злòмишљен** *који смишља, снује зло; злонамеран.* — Налазили су се зломислени и доконi Турци и оптуживали што је залазио у турске куће. *Андр. И.* Види само онај нож свјетлости што расијеца ноћ пред зломисленим људским оком. *Вуков.*

злòмислено прил. *злорадо, злурадо, са злим мислима.* — Зрнић . . . зломислено рече. *Божић.*

злòмишљен, -а, -о = зломислен. — Сметају [ме] зломишљени људи. *М-И.*

злòмишљенӣк, -а и **злòмишљènӣк, -и́ка** м *онај који смишља, снује зло, злонамеран човек, пакосник.* — Ја се сјећам како су га свјетовали неки . . . по мојем суду зломишљеници. *Вел.* Кнез . . . [се тужио] на неке »зломишљенике«, аустријске поданике. *Гавр.*

злонàклон, -а, -о *који нагиње злу, који је наклоњен злу.* — Ријечи су те продрле до у сами живац злонаклона Станкова срца. *В 1885.*

злонáмера, ијек. злонáмјера, ж ков. *зла, рђава намера.* — Узео [је] два њена огледа са јасном намером (злонамером) да покаже да Исидора Секулић пише неистините . . . текстове. *Михиз.*

злонáмеран, -рна, -рно, ијек. злонáмјеран *који има зле, рђаве намере.* — Онда . . . се баци на широко поље . . . злонамјерног измишљања. *Маш.* Та господа моралисти... шире злонамјерне и разорне верзије. *Крл.*

злонáмернӣк, ијек. злонáмјернӣк, м *злонамеран човек.* — С појединим ненаоружаним злонамерником свршује сам стражар. *Јакш. Ђ.* Сједио [је] у сјени заједно с другим злонамјерницима. *Франг.*

злонáмерно, ијек. злонáмјерно, прил. *са злом, рђавом намером.* — Злонамјерно [ме је] изазвао својом злобном примједбом. *Крл.* Неки ... поступци, често злонамерно тумачени, нису још објашњени. *Поп. Ј.*

злонáмернӧст, -ости, ијек. злонáмјернӧст, ж *особина онога који је злонамеран и онога што је злонамерно.* — Види му у . . . очима . . . подлу злонамерност. *Бег.*

злонáмјера, ек. злонáмера.

злонáмјеран, -рна, -рно, ек. злонáмеран.

злонáмјернӣк, ек. злонáмернӣк.

злонáмјерно, ек. злонáмерно.

злонáмјернӧст, -ости, ек. злонáмернӧст.

злонѐвољан, -љна, -љно индив. *в. злехуд.* — Три овчице чупкају оно мало злоневољне траве. *Дом.*

злòочнӣк м *онај који има зле, урокљиве очи.* — Зна стара . . . како ваља отјерати онога злоочника што те урекао. *Гор.* Испрвице напето зури, испитује злоочника. *Божић.*

злòочница ж *она која има зле, урокљиве очи.*

злòпāк, -а, -о *зао и опак, рђав.* — Његов злопаки дух у служби је велике господе. *Шен.* С тешком неизвјесношћу и злопаком слутњом ишчекиваху под тополом. *Кос.*

злòпāмтан, -тна, -тно ков. *злопамтив.* — По води га бози гањаху много срдбе Јунонине злопамтне ради. *Марет.*

злопàмтив, -а, -о = злопамтљив *који памти учињено му зло и жели да се освети.*

— Удеси све како би учинио по вољи својој пакосној и злопамтивој души. *Богдан.*

злòпāмтило м и с *онај који памти учињено зло и жели да се освети; осветољубив човек.* — Напрасит, свађалица, злопамтило . . . није хтео никога да остави на миру. *Јов. Ј.* фиг. То доказује . . . да је хисторија, која овакве ствари чува . . . право злопамтило. *Цар Е.*

злòпāмтити, -ӣм несврш. *памтити учињено зло и желети освету. Р-К Реч.* В. и пр. уз гл. им. злопамћење.

злòпāмтљив, -а, -о = злопамтив.

злòпāмћēње с *гл. им. од злопамтити.* — С временом [се] туга изврглa у шаљиво . . . а нешто злобно злопамћење. *Дов.*

злòпата ж *злопаћење, беда, невоља. Вук Рј.*

злòпатан, -тна, -тно **1.** *мучан, тежак.* — Из злопатна сањања се прену. *Март.* **2.** *који се пати, мучи, који тешко живи.* — Ето је глас до мене, Одисеја злопатног, допрô. *М-И.* У њему душе Творца моле са злопатних да терет сними. *Кош.*

злòпатити (се), -ӣм (се) несврш. *трпети зло, мучити св, тешко живети.* — Тако мораде и он да иде старим утрeником . . . злопатећи као враг. *Вел.* Шта има ту смешно кад твој ближњи гладује и злопати се? *Срем.*

злòпатник м *онај који се злопати, паћеник.* — Кадар беше . . . страдалнике и злопатнике утешити. *Ат.* Не чините ми се, злопатниче, одвише сит. *Матош.*

злòпатница ж *она која се злопати, паћеница.* — Какво рухо тајку дере злопатница. *Љуб.* фиг. Као мисли злопатнице . . . струје хладни жмарци. *Уј.*

злòпатничкӣ, -ā, -ô *који се односи на злопатнике.* — Дојадише Христу злопатничке сузе. *Кош.*

злòпатнички прил. *као злопатник, мучећи се, тешко живећи.* — Злопатнички гутам знања узалудна. *Уј.*

злòпатња ж *невоља, патња, злопаћење.* — Заборавио је тога дана своје домаће бриге и злопатње свога народа. *Нен. Љ.*

злòпаћēње с *гл. им. од злопатити (се).*

злòпитан, -тна, -тно *који слабо једе, који пробира у јелу; који пробира уопште.* — Ја баш мњавах да не можеш без понуде, јер се зна да сте злопитни. *Мат.*

злопòгледан, -дна, -дно *који је злог, мрког погледа.* — Пјевао је мрк, злопогледан, натмурен особењак. *Радул.* Све очи хладне су, ипак одају на махове својом злопогледном непомичношћу паука [човјека]. *Цес. А.*

злопòглеђа м *онај који има зао, мрк поглед.* — Онај мали — злопоглеђа! *Матош.*

злопòзнат, -а, -о ков. *злогласан.* — Ови скромни станови злопознатих Ужичана . . . махом су двоспратни. *Уск.*

злòпораба ж *злоупотреба.* — [Депутација] се притужила на злопорабе чиновника. *Нех.*

злòпрēља ж *зла, рђава преља.* — Злопреља се јаду досјетила. *Вук Рј.* фиг. *она која слути, предвиђа зло.* — Мисао му постаде опет злопреља. *Божић.*

злòраба ж *злоупотреба. Бен. Рј.*

злорáбити, злòрāбим несврш. *злоупотребљавати.* — Зао је међу њима само један, и то онај који злоради њихово незнање и празну вјеру. *Дук.*

злорáбљēње с *гл. им. од злорабити.*

злòрад, -а, -о = злурад **1.** *који жели туђе зло, који се радује туђем злу.* — То ти имаш, господине, на писму пред очима, но што ме само злорад искушаваш. *Љуб.* — Тко зна? — измрмља господар кроз злораду шалу. *Шен.* **2.** *који је зле воље, зловољан.* — Нато се узврпољише сва господа, нешто злорадом љубежљивошћу посижући у своје кесе. *Ков. А.*

злòрадица ж = злурадица **1.** *злорадост, злурадост.* **2.** *злорада женска особа.* — Машењку, твоју заовицу, љубим. Заовице — злорадице! *Крањч. Стј.*

злòрадицē прил. = злурадице *са злом намером, са злорадошћу, злурадошћу.* — Нисам дошао злорадице, већ смирено са ова два друга. *Бог.*

злòрадник м = злурадник *злорад, злурад човек.* — Чујеш ли ругалицу злорадника? *Крањч. С.*

злòрадо прил. = злурадо *радујући се туђем злу, са злорадошћу, злурадошћу.* — Злорадо смијешећи се шапнуо [је]. *Шен.* Погледа Марту, пак се насмијеши злорадо. *Шимун.*

злòрадōст, -ости ж = злурадост *радост коју у некоме изазива туђе зло, несрећа.* — На том се лицу могао појавити само осмијех поруге, јадљивости или злорадости. *Новак.*

злòрек, -а, -о *који је брз на злу реч.* — Да би се имало све оно што има она . . . није ни издалека потребно бити толико . . . осоран и злорек. *Андр. И.*

злòрепӣ, -пōга м индив. фиг. *ђаво, враг.* — Злорепи, мниш ли да до ваше чете амо бих стигô . . . ван ако . . . добра коб то хтједе? *Комб.*

злòрушан, -шна, -шно индив. *који има на себи рђаво рухо, слабо, лоше одевен.* — Размишља како су ти рибари убоги и злорушни. *Водн.*

злосáвестан, -сна, -сно, ијек. злосáвјестан, ков. *који је зле савести.* — Његова се

сјена вуче за њим као злосавјесна сабласт. *Крл.*

злоса́вјестан, -сна, -сно, ек. злоса́вестан.

зло̏сӣн м ков. *неваљалац, зликовац.* — Вребас сам ја већ трећу ноћ на те злосине. *Шен.*

зло̏слӯт м *в. злослутник. Вук Рј.*

зло̀слут, -а, -о = злослутан *који (на) зло слути.* — На раме ми тице слећу и злослутим гракћу гласом. *Јаки. Ђ.*

зло̀слута м и ж *злослутник.* — Познато је... да су страшљивци и »злослуте« понајчешће изложени . . . обманама. *Псих.*

зло̀слутан, -тна, -тно = злослут. — Никада, злослутни врачу, нијеси ми рекао добра. *М-И.* Одвела ме туга и мисли злослутне у поље далеко. *Дуч.*

зло̀слутица ж **1.** *в. злослутница.* — Птице злослутице мотљају се испред облака. *Ћор.* **2.** необ. *случење зла.* — У неком нејасном страху, у болној злослутици, предосећао [је] и трећу смрт. *Рад. Д.*

зло̀слутнӣк м *онај који зло слути.* — У народу се још једнако вјерује да има злослутника, па што они прореку, да онако мора бити. *Ћор.* Да сам злослутник попут других људи, твоја би кукавштина и мене малко ушчудила. *Вел.*

зло̀слутница ж *она која зло слути.* — Час страховито кобно хуји кô јата црних злослутница. *Рак.* Ви сте жене злослутнице. Шта плачеш? *Јак.*

зло̀слутнӣчкӣ, -ā, -ō *злослут(ак).* — Једно вече зовне ме отац насамо. Мрштине на челу прорекоше ми злослутничке гласе. *Шапч.*

зло̀слутно прил. *слутећи, наговештавајући зло.* — Кад је Петар . . . злослутно ушао . . . у полутами блистала су два пламена жишка. *Гор.* Сутрадан се Милош убрзо вратио. Ушао је злослутно хукћући. *Поп. Ј.*

зло̀слутно̄ст, -ости ж *особина онога који је злослутан; случење зла.* — Њој је писац дао и у самом њеном личном животу клицу злослутности. *Глиг.*

зло̀слу̏тња ж *зла, рђава слутња.* — Задише се, обузета лањском злослутњом. *Божић.* Унаточ жениној молби и злослутњи, није лијегао. *Јел.*

зло̀слуто прил. *злослутно.* — Рајна . . . злосуто веровала да неће добро бити чим је полиција своје руке умешала. *Рад. Д.*

зло̀срдан, -дна, -дно *срдит, љутит.* — Остаде сиромах у шакама немиле и злосрдне стрине. *В 1885.*

зло̀срдно̄ст, -ости ж *особина онога који је злосрдан, срдитост, љутитост.* — Срдачност није дала осјетити да постоји злосрдност. *Шим. С.*

зло̀срднӯти се, -нӗм се сврш. *наљутити се, љутнути се.* — Ви ћете, канда, и са самим богом да разговарате! — злосрдну се тобож барба Фран. *Драж.*

зло̀сретан, -тна, -тно = злосрећан *који је зле среће, несрећан.* — Већ до горе допријеше Турци, ма се бране злосретни хајдуци. *Радич.* Дође . . . и онај злосретни испит зрелости. *Коз. Ј.*

зло̀сретнӣк м = злосрећник *злосрећан човек; несрећник.* — Што ти је, злосретниче, што си подивљао? *Шапч.* Кад је онај злосретник спјевао пјесму, био је далеко од Марцеле. *Вел.*

зло̀сретница ж = злосрећница *злосрећна женска особа, несрећница.* — Глухо јецање продираше из рањених прсију злосретнице. *Шен.*

зло̀сретно прил. = злосрећно *са злом срећом.* — Ако л' ћеш се прије удавати, удај се, злосретно ти било! *НП Вук.*

зло̀сретњӣ, -ā, -ē покр. *в. злосрећан.* — Злосретњега лумбарда бије! *Љуб.*

зло̀сретњӣк м покр. *в. злосретник.* — Јесам баш ја они злосретњик — одговори Радо. *Љуб.*

зло̀сретњица ж покр. *в. злосретница.*

зло̀сретњо прил. покр. *в. злосретно.* — Нека, селе, злосретњо ти било! *НП Вук.*

зло̀срећа ж **1.** *зла срећа, несрећа.* — Није добро нит' ће добра бити, мени срце на злосрећу слути! *Ботић.* Срећо моја — злосрећо! *Кош.* **2.** *злосрећник.* — Иди, злосрећо једна! *Вук Рј.*

зло̀срећан, -ћна, -ћно = злосретан. — Злогуке његове строфе можда нису друго но слутња властите злосрећне коби. *Матош.* Креће да прода та злосрећна крвава дрва. *Мил. Ж.*

зло̀срећнӣк м = злосретник. — Злосрећник отрчи у најближу ракијашницу. *Матош.* Куд срљаш, злосрећниче? *Вуков.*

зло̀срећница ж = злосретница.

зло̀срећно прил. = злосретно.

зло̀ст, зло̀сти ж песн. *злоћа, пакост.* — Ми имамо доста сламе, бит ће ватре зачас дости да погори гамад злости. *Прер.* Два лава, у пуној злости свађају [се] око бачене кости. *Богдан.*

зло̀става м *рђаво поступање с неким, злостављање.* — Ко би поднô светске шибе, руге, неправде силних и злоставе гордих? *Панд.*

зло̀ставити, -ӣм сврш. и несврш. **1.** *зло, рђаво поступити, поступати с киме.* — Наметнули [су нам] господу од туђег рода, који нас гуле и злоставе. *Ат.* Само

ако нас народ не злостави. *М-И.* **2.** *силовати. Вук Рј.*

злòстављање с *гл. им. од злостављати.*

злòстављати, -ам несврш. *зло, рђаво поступати с ким, мучити, малтретирати.* — Тај прпошни дјечак злоставља цијелу кућу. *Шен.* Тужи [га] да је бије и злоставља. *Лаз. Л.*

злостàвљач, -ача м *онај који злоставља.*

злòт м пољ. *јединица пољског новца.*

злòтвор м *онај који неком чини зло, (највећи) непријатељ; крвник, зликовац, душманин.* — Убио . . . злотвора бега па морао бјежати. *Буд.* Не знам да ли је било на свету два већа злотвора од њих двојице у нашем селу. *Ад.* Нећу да причам како ме на вјери ухвати злотвор и уби, јер људи већ све то знаду. *Комб.*

злòтвòран, -рна, -рно *који чини зло, који се односи на чињење зла.* — Злотворна рука сиже амо и тамо, а не знаш се бранити. *Шен.* Тако [је] куси умешао своје злотворне канџе. *Рад. Д.*

злотвòрити, -ӣм несврш. *чинити зло, поступати као злотвор.* — Која вам је невоља те кобите и злотворите један другом? *Ад.*

злòтворица ж *в. злотворка.* — Ово је Драга Гончинка, злотворица. *Шен.*

злòтвòрка ж *женска особа злотвор.* — Миона . . . решила да око куће залупа и да одагна с огњишта . . . злотворку која људима пије мозгове. *Рад. Д.*

злòтворнӣк м *в. злотвор.* — Гусари и злотворници имају се за два дана сами ставити пред суд. *Шен.*

злòтворница ж *в. злотворка.* — Дјевојку је Стану злотворница нека опчинила. *Вел.* фиг. Црна рука злотворница је још непозната. *Дук.*

злòтворскӣ, -ā, -ō *који се односи на злотворе, који припада злотворима, непријатељски.* — Не верујем да и сами знају откуда су им куће постале злотворске. *Ад.*

злòтворски прил. *као злотвор, на злотворски начин, крвнички.* — Мрзимо се злотворски . . . завидимо један другом. *Каш.* Злотворски [је] покошена цима од крумпира. *Михољ.*

злòткāља ж *зла, рђава ткаља.* — Злоткаља се јаду домишљаше; стражње скуте спријед обрташе. *Вук Рј.*

злóћа м и ж (вок. злôће) = злоћо *зла, рђава особа.* — Дјечаци . . . су горе злоће од злодуха. *Вел.* Жгадија једна, све би ми упропастила, злоће су то. *Поп. Ј.*

злóћа ж **а.** *зла нарав, љутина, опакост; пакост.* — Газда Алекса чисто се тресе од неке обести . . . те му доња усна поиграва од злоће. *Вукић.* Жалио се на злоћу и мржњу домаћих Турака. *Андр. И.* **б.** *зло, рђаво дело.* — Бјежао сам од свакога и био готов на злоћу. *Наз.*

злóћан м *хип. од злоћа, злоћо.* — Злоћане, са свог ћеш срца пострадат. *М-И.*

злóћин, -а, -о *који припада злоћи.*

злóћко м *хип. од злоћа, злоћо. Бен. Рј.*

злóћо, -а и -ē м (вок. злôће) = злоћа. — Кад их се дочепа, мање злоћо на оба жрвна. *Павл.*

злóћов, -а, -о *који припада злоћу.*

злòћӯд ж *зла, рђава ћуд.* — Безосећајно подноси злоћуд женице. *Рад. Д.*

злòћуд, -а, -о **и злòћудан,** -дна, -дно *који је зле ћуди, који испољава злу ћуд.* — Жене . . . се муче око злоћудих коња. *Вес.* Окренуо се као пред злоћудним псом. *Бен.* Ја још увијек осјећам на себи злоћудне очи. *Цар Е.*

злòћудӣк м *злоћудан човек.*

злòћудница ж *злоћудна женска особа.* — Стао додијавати задругарима своје милоснице, снаше злоћуднице. *Павл.*

злòћуднòст, -ости ж *особина онога који је злоћуд(ан); зла ћуд.* — Пунци по вољи божјој злоћудност одбаце сваку. *Марет.*

злòћудо прил. *испољавајући злу ћуд, са злом ћуди, нерасположено.* — Ђурица се злоћудо намршти и увуче пуне груди ваздуха. *Ранк.* фиг. [Ветар] злоћудо цвили у огољелу воћару. *Ћоп.*

злоӯдесан, -сна, -сно *који доноси зао удес, злокобан, злосрећан.* — Злоудесно је, гдје сад стојиш, мјесто. *Марк. Ф.* Скршит ћете судбу злоудесну. *Крањч. С.*

злòумнӣк м ков. *онај који има нешто зло на уму, који некоме што зло мисли, злонамерник.* — Око куће није било на стреломет ни грма ни трна гдје би тајан злоумник могао засједу наћи. *Шен.*

злòупотреба ж *неисправна, противзаконита употреба чега (положаја, права, власти и др.); проневера, утаја.* — Кнез покрива својим ауторитетом министарске злоупотребе власти. *Јов. С.* Главна средства била су . . . порези и злоупотребе код њихова сакупљања. *Грг.*

злоупотрéбити, -отрéбӣм, ијек. злоупотријèбити, свршр. *учинити злоупотребу, рђаво употребити; проневерити, утајити.* — Он . . . добра срца и поверљив према сваком, а друштво рђаво, те злоупотреби те његове добре стране. *Дом.* И најразборитији принципи се могу злоупотребити. *Цвиј.*

злоупотребљàвање с *гл. им. од злоупотребљавати.*

злоупотребља́вати, -èбљāвāм = злоупотребљивати *несврш. и уч. према злоупотребити.*

злоупотрèбљив, -а, -о *који се злоупотребљава.*

злоупотребља́ва̄ње с *гл. им. од злоупотребљивати.*

злоупотребља́вати, -èбљујēм несврш. и уч. = злоупотребљавати. — Ви . . . доброту моју злоупотребљујете. *Панд.*

злоупотрèбљивōст, -ости ж *стање онога што се злоупотребљава.*

злоупотрија̀бити, -òтријебим, ек. злоупотре́бити.

злòуст, -а, -о само у изразу: злоуста пастрмка зоол. *врста пастрмке. НИН 1960.*

злòхотан, -тна, -тно заст. *злонамеран, злурад.* — Да није какав разбојник? Или је можда каква злохотна особа? *Креш.*

злòхотнӣк м заст. *злонамерник, непријатељ, злобник.* — Жупанија ријечка одбив плетиво злохотника својих . . . који тврду наду у . . . испуњење повеље. *Старч.*

злòхотно прил. заст. *злонамерно, злурадо, са злом вољом.* — Одлуке Вашега величанства . . . злохотно [су] тумачене. *Старч.*

злòхотнōст, -ости ж заст. *особина онога који је злохотан, злонамерност, злурадост.* — По њиховој не злохотности, него шали, то се и даље прочује. *Јурк.*

злòхран, -а, -о *злопитан.* — Либраст [је] као злохрана свиња. *Божић.*

злòхраница ж мед. *недовољна, слаба исхрањеност. Бен. Рј.*

злòхӯд, -а, -о *в. злехуд.* — Мој несретни пријатељ приповиједао [ми је] хисторију своје злохуде судбине. *Вел.*

злòчēст ж необ. *рђавштина, неваљалство, злоћа.* — Не ради се о крупном питању . . . већ више о једној злочести Сатане. *Божић.*

злòчест, -а, -о **1.** *рђав, неваљао (у моралном смислу); несташан, непослушан.* — О боже, ја сам невaљао, злочест човек. *Ат.* А како се злочеста цурица понашала док мене није било? *Грг.* **2.** *лош, слаб.* — Баш се јесам грдно утрудио . . . јер су ови злочести путови. *Њег.* Исто ћу се мучити и с порезом и с тежацима и злочестим житним цијенама. *Ћал.*

злòчесто прил. *пакосно; рђаво, слабо, лоше.* — Странац . . . се загледа у Зирoја некако злочесто. *Јевт.* Од страха је заборавио и оно мало њемачког што је у Прагу злочесто научио. *Лал.*

злочестòћа ж индив. *злоћа, рђавштина.* — Злочестоће јако наликују снијету, и кô смеће свако времена су сплав. *Прер.*

злòчӣн и **злòчин** м = злочинство *врло тежак преступ, најтеже кривично дело (убиство, разбојништво, издаја и сл.).* — Ако је, доиста, овај био убица, онда је његов злочин био један хладан злочин, злочин из рачуна. *Јов. С.* [Полицијски пас] одмах све нањуши и наведе на траг злочина. *Јонке.*

злочи́нац, -нца (вок. злòчӣнче; ген. мн. злòчӣнāцā) и **злòчинац,** -инца (ген. мн. злòчинāцā) м *онај који је учинио или чини злочин(е).* — Злочинци су били војници, али се поуздано није знало да ли смо имали у рукама праве кривце. *Јевт.* Она чека њега, разврatника и злочинца проклетог. *Донч.*

злòчиначкӣ и **злòчиначкӣ,** -ā, -ō = злочински *који се односи на злочинце.* — Рад његов учини му се рад злочиначки. *Јов. Ј.* Под вашом личном командом, Блитва је крваво безакоње у низу злочиначких насиља. *Крл.*

злòчиначки и **злòчиначки** прил. *као злочинац, на злочиначки начин.* — Војковић је злочиначки напустио Скрадин. *Нех.*

злòчинӣ, -ā, -ō **1.** *злочиначки.* — Кад твој злочини живот угасим . . . у самом паклу [ћу] добити згодније место. *Ком.* Државни тужилац истиче злочини карактер таквога писања. *Скерл.* **2.** *који чини зло.* — А је ли дома паша Сулејман, злочине раје отац милостив? *Јакш. Ђ.*

злочи́нити, злòчӣнӣм и **злòчинити,** -ӣм несврш. *чинити злочине, зло радити.* — фиг. Ветар је у канијама па ни он не злочини. *Ћос. Д.*

злòчӣнка ж *женска особа злочинац.*

злòчӣнскӣ и **злòчӣнскӣ,** -ā, -ō = злочиначки. — Ова апокалипса . . . прикрила је у себи злочинску тајну о кобном свршетку илустрисимуса. *Ков. А.*

злочи́нство с (ген. мн. злòчӣнстāвā) = злочин. — За трећега [каже] да је био на робији за злочинство. *Прод.* фиг. Лишавати језик таквих могућности значило би најмање чинити злочинство на поезији. *Ј 1957.*

злòчӣнчев и **злочи́ичев,** -а, -о *који припада злочинцу.* — Небо хладно и мрачно као чело злочинчево. *Нуш.*

злӯрад, -а, -о = злорад. — Да ти је било видети она злурада лица и сажаљива смешкања! *Ћос. Б.* Хладно зазирање од њих прометну се у злураду мрзост, осветљивост. *Гор.*

злӯрадица ж = злорадица. — Често, гонеħ' стада преко тучних поља, злурадица тајна подузме га крадом. *Ил.* Сваку злурадицу сврни на правдицу. *Божић.*

злу̏радицē прил. = злорадице. — Други . . . држе да су њихове будаласте мисли истините и корисне, и зато хоће не злурадице да и друге тим окуже. *Мил. Ж.*

злу̏радијк м = злорадник. — Бочи [се] са . . . злурадницима и ко зна чијим најамницима. *Маш.* Одратовали јунаци своје па се кући вратили! — говорили су напити злурадници. *Пол. 1959.*

злу̏радо прил. = злорадо. — Никанор се стаде злурадо смејати. *Чипл.* Пече га тај бамбус! — злурадо напомене мати. *Пав.*

злу̏радовати се, -дујēм се несврш. ков. *радовати се туђем злу.* — Ћути! . . . Зар не видиш да нам се већ и гости смеју и злурадују. *Маш.*

злу̏радо̄ст, -ости ж = злорадост. — Свој унутарњи живот [очитују] припростим изразима радости и туге, љубави или злурадости. *Комб.* Јака злоба прелази у злурадост. *Псих.*

змâj, змâја м **1.** празн. *крилата неман, чудовиште вретенаста тела*; исп. аждаја. — У пећинама је машта људска одвајкада замишљала . . . да бораве . . . виле и змајеви, аждаје и вампири. *Жуј.* **2.** фиг. **а.** *храбар, срчан човек, јунак* (*често уз речи: огњени, огњевити*). — Обилићу, змају огњевити, ко те гледа, блијеште му очи. *Њег.* И погибе Змају Милутине. Змај је био кâ змај је и пао. *Радич.* Ја сам иза његових леђа био змај огњени, а пред њиме кротак и добар као јагње. *Коз. Ј.* **б.** *енергичан, ватрен човек, особито радин, вредан.* — Човек ти је та Мара . . . и не само човек, него змај, ватра; обара посао као снопље. *Сек.* Па зар нису ти Буковичани змајеви? *Мат.* **в.** *луда, бесна особа.* — Капетан је погнуо главу . . . помирен с тим да мора да живи са огњеним змајем. *Андр. И.* **3.** *дечја играчка од папира с репом, која лети на ветру.* — фиг. О! Облаци су дјечји папирнати змајеви! *Уј.* **4.** фиг. *симбол турске царевине.* — Немој мислити да се гријешим, запуштав отаџбину без главе, данас кад је у шкрипцу међу лавом [Млецима] и змајем. *Љуб.* **5.** (Змај) астр. *име сазвежђа.*

Изр. крилати (летећи) ~ зоол. *врста крилатог гуштера* Draco volans. *Финк.*

змâјев, -а, -о *који припада змају.*

Изр. ~ дрво бот. *в. змајевац.*

змâјевање с *гл. им. од змајевати.* — фиг. Доста беше змајевања, сатире и шале! *Змај.*

змâјевати, змâјујēм несврш. *понашати се као змај; радити што и змај.* В. пр. уз гл. им. змајевање.

змâјевац, -ēвца м бот. *врста големог дрвета* Dracaena draco. *Сим. Реч.*

змајèвит, -а, -о *који је као у змаја, силан, снажан.* — Робови љубавних мрежа подаваху се . . . њезиним силним змајевитим загрљајима. *Ков. А.* Огњен јунак, змајевита снага. *Фил.*

змâјевица ж *женски змај, змајева жена.* — Тер што била Кадмовица љуба, то шаруља змајевица гује. *Март.*

змâјевскӣ, -ā, -ō = змајски **1.** *који се односи на змајеве.* — Има овамо један змајевски цар. *Н. прип. Вук.* Вино је њихово отров змајевски. *Дан.* **2.** *који је као у Јована Јовановића Змаја.* — Ако његове [Вуловићеве] идеје нису ни приближно његошевске дубине, а оне су зацело змајевске јачине. *Прод.*

змâјилов, -а, -о необ *змајев.* — Узда му је зуба змајилова, грива му је шиком проплетена. *НПХ.*

змâјић м *дем. од змај, млад змај.* — Он узимље три мала змајића. *НПХ.* фиг. Да, онда бијах и ја крилат змајић! *Шен.*

змајо̀гњенӣ прид. само у изразу: Змајогњени Вук *име деспота Вука Бранковића. Вук Рј.*

змајо̀лик, -а, -о *који је сличан змају; који има облик змаја.* — Киша . . . би стигла до уста оних . . . змајоликих олука. *Торб.*

змâјскӣ, -ā, -ō = змајевски. — Смрскана [је на чесми] она змајска глава из које је вода текла. *Андр. И.*

змâјски прил. *као змај.* — Поред тога блага живи Госпођица. Мирна је, али на опрезу, змајски будна. *Андр. И.*

змâнтати, -ām сврш. *помутити свест, смутити, збунити, ошамутити.* — Зазујило ми је нешто чудновато у глави. Звецкало, струјило, змантало ме, обесмислило. *Бег.*

змешàрија ж дијал. *неред, метеж.* — Наредник . . . стога га и шаље да извиђа туче и сличне змешарије. *Сим.*

змӣја ж (вок. змӣјо; мн. змӣје, ген. змӣјā) **1.** зоол. *врста гмизавца без ногу који се креће пузећи, често отровних зуба* Ophidia, Serpentes; исп. гуја (1): ~ љутица; ~ белоушка; ~ отровница; ~ присојкиња. **2.** фиг. *зла, опака, подмукла, лукава особа.* — Вала је змија она попадија. *Сек.* Господин Јурица бијаше страх и трепет момчади, оно што се зове »змија«. *Кол.* **3.** фиг. *нешто дуго, уско а вијугаво* (*трака, поворка људи, пут и сл.*). — Виде завитлан точак, црну змију трансмисионог каиша. *Ћос. Б.* Петковић врти се с уколутаном змијом узника око кестена. *Цес. А.*

Железнички насип блешти бео, на њему две челичне змије. *Поп. Ј.* **4.** фиг. **а.** (нар. песн.) *потајно оружје (обично нож).* — Трже Марко змију од појаса. *НП Вук.* **б.** *непријатељско осећање.* — [То] му . . . пробуди змију мржње. *Гор.* Оживјеше . . . хладне змије сумње. *Лал.*

Изр. вије се, савија се као ~ *у великој је муци, невољи*; згазити змији главу, стати змији на врат, ударити змију по глави *радикално отклонити опасност, учинити одлучан ударац да се зло уништи*; ~ те ујела! *клетва*; змију одгајити (отхранити) у недрима; змију у недрима носити *каже се за онога који добро враћа злим*; ићи змији у грло, на рупу *срљати у очиту опасност*; крити (што) као змија ноге *држати што у највећој тајности*; пиштати као ~ у процепу *оглашавати изузетно тежак положај*; свијати се као ~ на трну *бити у врло тешком положају*; сиктати као ~ *говорити одвећ љутите речи, увреде*; стати змији на реп *наићи на зло, настрадати, награисати.*

змӣјав, -а, -о необ. *змијаст, змијолик.* — Боје су вијугале и преламале се у траке, конце, змијаве ковитлаце. *Сим.*

змӣјавӧст, -ости ж *особина онога што је змијаво.* — Има нечега од Десе, . . . од њене змијавости и страсног предавања. *Сим.*

змӣјāк, -а́ка м бот. *врста биљке из пор. главочика која се сади због јестива корена, руска шпаргла* Scorzonera hispanica. *Терм. 3.*

змӣјār, -а́ра м **1.** *човек који лови змије.* **2.** зоол. *врста орла који лови змије. Финк.*

змӣјаст, -а, -о *који је сличан змији, змијолик.* — Загледах се у блистави, змијасти водоток реке. *Вас.* Танак прамен паре излазио је из змијастог кљуна. *Торб.*

змӣјасто прил. *као змија, попут змије.* — Она се змијасто уви. *Сим.*

змӣјастӧст, -ости ж *особина онога што је змијасто. Р-К Реч.*

змӣјати (се), -ā̄м (се) несврш. *вијугати се као змија.* — Кичма је змијала испод беле коже. *Ћос. Б.* По њему се на вечерњем вјетру змијају валови. *Матош.*

змӣјаче ж мн. зоол. *морске звезде са крацима као змије* Ophiuroidea. *Бен. Рј.*

змијѐтина ж *аугм. од змија.* — Владић [је] убио змијетину већу од конопа. *Маж. Ф.*

змӣјећӣ, -ā̄, -ē̄ *змијски, змијаст.* — Оштар кас [хатова] скратио . . . оне змијеће савијутке. *Буд.*

змӣјећки прил. *попут змије, змијолико.* — Сваку влат траве, по којој је огањ змијећки пузио, све је то требало сажећи. *Петр. Б.*

змӣјин, -а, -о **1.** *који припада змији*: ~ реп, ~ глава. **2.** *као састављни део ботаничких назива*: ~ језик, ~ чешаљ, ~ трава, змијине очи, ~ млеко и др.

змӣјинац, -йнца м **1.** бот. *козлац. Сим. Реч.* **2.** мин. *врста стене, серпентин. Туђ.*

змӣјинскӣ, -ā̄, -ō̄ *в. змијски. Бен. Рј.*

змӣјињāк м *место где је више змија заједно, змијско легло, гнездо. Деан. Рј.*

змӣјињӣ, -ā̄, -ē̄ *који се односи на змије, који припада змијама, змијски.* — Мој је отац змијињи цар. *Н. прип. Вук.* Мамио [ме је дан] из куће у пусте савске врбике . . . пуне . . . змијињих гнијезда. *Козарч.*

змӣјити, -йм несврш. индив. *в. змијати.* — Чини му се да око њих змији и продире унутра нека маглица. *Божић.*

змӣјић м *млада змија, змијица.* — Допливаше, долуташе змије шаролике и ситни змијићи. *Брл.*

змӣјица ж **1.** *дем. од змија.* — По оном се влажном пијеску вијуга танковита, сребролика змијица. *Маж. Ф.* **2.** фиг. *папирна трака на забавама.* — Баш је штета што нам нису послали конфете и змијице. *Јонке.*

змијо̀вит, -а, -о *који је сличан змији, змијолик.* — У њемеи мрак змијовит пламен стрши. *Бег.* Тресе ветар змијовите брке. *Фил.*

змијо̀глав[1], -а, -о *који има главу као змија.* — фиг. Подмукла душа . . . змијоглава. *Вуков.* Друго су брдски змијоглави комшилуци. *Божић.*

змијо̀глав[2] м индив. *човек са змијском главом.* — То је чула змијска царица па је послала цару војску змијоглава. *Кост. Л.*

змијо̀глāвка ж бот. *в. козлац. Бен. Рј.*

змијо̀кос, -а, -о ков. *који има змије уместо косе на глави.* — Прве сање [ми] змијокос враг све под срп косит стао. *Крањч. С.*

змијо̀лик, -а, -о *који је сличан змији*; исп. змијаст. — Црно [је] око под змијоликим обрвама. *Шен.* Његов поглед . . . виде само вијугаве змијолике линије жене. *Вас.*

Изр. змијолики гуштери зоол. *врста гуштера* Sauropterygia. *Терм. 4.*

змијо̀лико прил. *слично змијама, попут змија.* — [По железничким шинама] змијолико крећу дугачке композиције. *Јак.* Муње заблистале змијолико и стадоше цијепати небо. *Гор.*

змијолӧвац, -вца м *онај који лови змије.* — Овог змијоловца [мунгоса] добио сам на поклон. *НИН 1959.*

змијо̀плет, -а, -о ков. *који има змије сплетене око главе.* — Змијоплету си дирнула ми главу. *Марк. Ф.*

змӣјохо̀д м ков. *змијаст, вијугав ход.* — Прашњави жути друм змијоходом се предавао бескрају, отимао погледу. *НИН 1960.*

змијо̀чица ж бот. *врста уродице у житу* Lathyrus aphaca. — Изашли петићи по живоу, црни као зрно змијочице. *Љуб.*

змӣјскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на змије, који је од змије, змијине коже, који је као у змије.* — Женске носе . . . змијске ципеле и шарене пете. *Крл.* фиг. Лазар уловио тај змијски поглед. *Рад. Д.* **2.** *као саставни део ботаничких назива:* ~ лук, ~ глава, ~ грожђе и др.

змӣјски прил. *као змија, слично змији, подмукло.* — Насмија се трговац змијски. *Шен.* Змијски се [пренемаже] пред старим официрима. *Црњ.*

змӣјскӣ ца̏р м зоол. *врста огромне неотровне змије* Boa constrictor. *Терм. 4.*

змијӯгав, -а, -о *вијугав као змија, змијолик.* — [Пловке су] змијугава врâта. *Кош.*

змијӯгати, -ā̏м несврш. *провлачити се, кретати се вијугаво (попут змије).* — Црви лудила . . . завукли се у људска тјелеса па се колутају, змијугају. *Цес. А.* фиг. Осјећај . . . је змијугао нејасно кроз њега. *Сим.*

змӣјуљаст, -а, -о дем. *змијаст.* — Зурио [је] у то змијуљасто мицање пламена. *Крл.*

змӣјуљасто прил. *попут змије.* — Тихо, нечујно, управо змијуљасто провезла су се . . . два стражара. *Крл.*

змијӯљати, -ā̏м несврш. *вијугати се као змија.* — Низ леђа су јој змијуљале плетенице. *НИН 1960.*

змијӯљина ж *змијурина.* — У кључу му се вије бесомучно водена змијуљина. *Чипл.*

змијӯљити, змӣјӯљӣм несврш. *змијугати.* — На . . . дну [провалије] змијуљи и јечи зелена Морача. *Пол. 1959.* фиг. Стазица . . . брзо пред његовим очима змијуљи од ријеке до главнога градског пута. *Кос.*

змијӯљица ж **1.** *дем. од змија.* — фиг. Окретао [је рањеник] главу да не види црвену змијуљицу која му је вијугала низ обнажену руку. *Вуков.* **2.** зоол. **а.** *морска паклара. Финк.* **б.** *врста речне рибе* Petromyzon fluviatilis. *Финк.*

змијӯрина ж *аугм. и пеј. од змија.* — фиг. Непомично [су] бленули за гвозденом змијурином [возом]. *Петр. В.*

змӣјушка ж индив. *дем. од змија.* — фиг. Лако би он . . . за ону бјелоглаву змијушку . . . Ивандића. *Божић.*

змӣјчӣд ж *зб. им. од змијче.*

змӣјче, -ета с *млада змија, змијица, змијић.* — Тако, ваљда, змије у камену змијчадима загонетке плету. *Јакш. Ђ.* фиг. Па то је права гуја ово . . . змијче овде. *Грол.*

змо̀рац, -рца м дијал. *ветар који дува с мора према копну.* — Млечићи клети коноп дријеше. — Зморац шири њима њедра. *Наз.*

знâвор м покр. *зналац.* — Тко зна талијански, ето знавора! *Павл.*

знàдбудӗм заст. *будем знао.*

знàжӯдан, -дна, -дно индив. *жудан, жељан знања; радознао.* — Многи се обраћају Корену обасипајући га знажудним, свакојаким питањима. *Цес. А.*

знâк м (лок. знáку; мн. знâци и знâкови) **1.** *оно по чему се неко или нешто распознаје или по чему се разликује од другог; оно што показује нечији положај, чин.* — Предведени је омањег, чврстог стаса . . . без нарочитог знака. *Јонке.* Спреман си за сабор . . . јер пун знак краљевства одећу ти кити. *Бој.* Он је седео . . . без палетушка и осталих официрских знакова. *Вас.* **2.** *покрет руком, главом, чиме се показује оно што се жели или мисли; миг, сигнал.* — Покушавала је сада и она говорити . . . више знаковима и као да тешко покреће језик. *Крањч. Стј.* Трубач је свирао знак за устајање. *Јак.* Једва дочеках знак звонцета. *Наз.* **3.** *црта, ознака, одлика, карактеристика; доказ.* — Главни знак у његовом карактеру било је родољубље. *Ат.* Карикатура је као друштвена критика једини знак више културе. *Матош.* Смех је знак здравља. *Дуч.* **4. а.** *догађај, збивање, предосећање по коме се може претпоставити да би нешто могло бити или се догодити, природна појава, предзнак, знамење, симптом.* — И заиста мнсги знаци показују да би коцка имала доскора пасти. *Цар Е.* Ту су биле записане поплаве, неродице, ратови . . . чудесни небески знаци и прилике. *Андр. И.* **б.** *оно по чему би се могло наслутити да нешто постоји, да је присутно, траг.* — Од каквог брода или чамца никад ни најмањег знака. *Петр. М.* Изађоше на бријег. Нигдје знака живота. *Вуј.* **5.** *значка (друштва, предузећа), марка.* — У запучку носе било какав знак . . . добротворног друштва. *Гор.* Као заштитни знак [на коси] детелина са четири листа. *Андр. И.* **6.** (*надгробни*) *споменик, белег.* — Ту ће му знак се гробни начинити. *М-И.* **7.** *било какав предмет који служи за обележавање чега.* — Наједном

путник одложи књигу, уложи знак, заклопи је. *Крањч. Стј.*

Изр. водени ~ *слово или фигура на неким врстама папира, видљиви само према светлости*; добар или рђав (лош) ~ *разлог за весеље или за жалост*; заштитни ~ трг. *фабрички, творнички жиг на роби или производима*; ~ жалости *црнина*; ~ ~ једнакости мат. *нарочити знак (=) који означује да су два израза потпуно једнака или равна*; ~ крста рлг. *симбол хришћанства*; ~ питања *упитник*; ~ чуђења *узвичник*; знаци интерпункције *знаци који се употребљавају при писању ради јаснијег казивања онога што се хоће казати (зарез, тачка, црта, цртица итд.)*; знаци распознавања војн. *одзив и лозинка*; наводни знаци *наводници*; не давати знака од себе *бити мртав или у несвести*; претворио се у ~ питања *јако је радознао*; прометни знакови *разни сигнали и фигуре који служе за регулисање саобраћаја*; телеграфски знаци *знаци Морзеове азбуке, абецеде*; у ~ чега 1) *као доказ, сведочанство чега*; 2) *као миг, сигнал*; у знаку чега *у правцу, у смислу*; *као сећање на*; *посвећено коме или чему*; хемијски знаци хем. *скраћена ознака (обично само почетно латинско слово или два слова) појединих елемената.*

знàковнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на знакове.* — Спознати можемо . . . само у царству зазбиљности, законити ред приказан у облику знаковнога сустава наших осјетних утисака. *Баз.* **2.** *који се састоји од знакова, симболичан.* — Знаковно сликарство малих формата. *КН 1960.*

знàлац, знàлца, знàлца (и знàоца) м (ген. мн. знàлāцā) *онај који добро познаје неку ствар или предмет*; *познавалац.* — Свирао је вешто, с привидном равнодушношћу зналца коме то није ништа. *Поп. Ј.* Уз такве латинске и друге крњатке сматрат ће те барем знаоцем језика. *Вел.*

знàлачкӣ, -ā, -ō *који се односи на зналце, који је својствен зналцима.* — Цијелу процедуру проматрао [је] са зналачким изразом. *Шов.* Најчешће је непријатељ савесне и зналачке критике пристрасност. *Прод.*

знàлачки прил. *као зналац, са истинским познавањем.* — Око му је зналачки прегледало она сеновита места где је наумио бусије поставити. *Вес.* Све сам ја то зналачки испрео. *Сим.*

знàлаштво с *особина, својство зналца.*

знàлицē прил. заст. *знајући, свесно.* — Исповиједамо да хотице и зналице нитко не ради о злу. *Старч.*

знàличан, -чна, -чно покр. *в. радознао.* — Поносито дизаше мој сужањ главу, гледајући преко зналичних глава људства. *Шен.*

знàличнӣк м покр. *радознао човек, радозналац.* — Било је зналичника да виде нове куће у Јурјевској улици. *Ђал.*

знàлично прил. *в. радознало.* — Камо сте наканили? — упита знално Марга. *Том.*

знàличнōст, -ости ж покр. *в. радозналост.* — На његову мирном и дискретном лицу није [се] могла читати никаква зналичност. *Адум.*

знàмēн м **1.** *знамење (1—2).* — Зидана кућа у грађанина . . . бијаше очит знамен богатства. *Шен.* Увек су сузе први знамен олакшања после . . . страдања. *Јевт.* Тумачио је [то] као добар знамен за њену будућност. *Десн.* **2.** *значај, значење, важност.* — Као да је сав тај хисторијски сјај за њу имао веома мало знамена. *Ђал.* **3.** *споменик. Р-К Реч.*

знàменати се, -ām се сврш. и несврш. *(пре)крстити се.* — Знамена се, пушка ватру даде. *НПХ.*

знàмēније с цсл. *в. знамењ.* — Бојати се да ово није неко страшно знамениje за ону дјецу. *Мат.*

знàменит, -а, -о **1.** *који се истиче или се истакао чиме, чувен, угледан*; *познат.* — [Зоркина соба] је . . . без књига и портрета знаменитих људи . . . давала утисак да ту живи жена. *Уск.* Јасно се сјетио знаменитог лика револуционарнога поручника. *Крањч. Стј.* Ово братство је знаменито по непрекидном низу свештеничког позива. *Вујач.* **2.** *који је од вредности, значајан.* — Нису још ништа учинили знаменитог за светску историју. *Нен. Љ.* Државне су шуме знаменито врело јавних прихода. *Рад. Стј.* **3. а.** *важан.* — Дођох по веома знаменитом послу к теби. *Ков. А.* **б.** *знатан, замашан, велик.* — Добивши знамениту своту новаца од султана за подузету војну, врати се Мустафа-паша кући. *Том.*

знàменито прил. **1.** *знатно, врло много.* — Вук [је] у слиједећем одсјеку неуморне своје књижевне радње . . . знаменито напредније. *Јаг.* **2.** *значајно, важно.* — Очима знаменито намигне Дорици. *Ђал.*

знàменитōст, -ости ж **1.** *особина онога што је знаменито, важно.* **2.** *оно што је знаменито, знаменит, значајан предмет, ствар.* — Изволите да вам покажем њене знаменитости и старине [цркве св. Мартина]. *Нен. Љ.* **3.** *значај, важност.* — Дорица није томе давала никакве знаменитости. *Ђал.*

знàмēнка и **знàмĕнка** ж **1.** мат. *бројка, цифра.* — Зброј знаменака дјељив [је] са три. *Лог.* **2.** *пега, младеж, белега.*

знáменōван, -вна, -вно заст. *значајан, важан.* — С њиме је највише говорила, знаменовне погледе измјењивала и куцала се. *Том.*

знáменовање с **1.** *гл. им. од знаменовати.* **2.** *значај, важност, значење.* — Још два имена . . . су временом добила посебно географско знаменовање. *Шиш.* Изгубивши касније политичко знаменовање, постала је школа Питагорина знанствено сијело. *Баз.*

знáменовати, -нујēм сврш. и несврш. **1.** *значити.* — Арханђелов златокруг знаменује вјеру, љубав и надање. *Љуб.* Што знаменује тај благослов? *Шов.* **2.** *(по)кропити посвећеном, благословљеном водом.* — Крстише га и знаменоваше. *НП Вук.*

знáменōвно прил. *са значајем, значајно, важно.* — Метну прст на уста и знаменовно показа собарици да шути. *Том.*

знáмēнскӣ, -ā, -ō индив. *в. значајан.* — И он сам закључује предговор са знаменском реченицом. *Уј.*

знáмēнчица ж *дем. од знаменка* (*2*). — Њему [се] свиђа она дражесна знаменчица. *Киш.*

знáмēње и **знáмēње** с **1. а.** *знак, ознака; белега.* — Наш син Павао на десној руци имао [је] наравно знамење, овелику мрљу. *Ков. А.* Није слободно ни црвену мараму око врата носити; и то је знамење револуције. *Нен. Љ.* Морао би као нови витез носити свијетло оружје, без знамења на штиту. *Вел.* **б.** *обележје, карактеристика, карактер.* — Ни Турска није могла да нас даље држи на стари начин, . . . [зато] је свирепост и безобзирност постала главно њено знамење. *Бил.* Никада му правога лица и знамења ухватити не можеш. *Берт.* **2.** *предзнак, предсказање.* — Виђесте ли чудо и знамење, кâ се двије муње прекрстише? *Њег.* Вјерујте . . . у знамења, у амулете — они никада не издају! *Цар Е.* **3.** црквн. *посвећена благословљена вода и привремено име детету које свештеник даје пре крштења.* — Требало би неко да оде попиној кући . . . У јетрве ми се . . . нашло мало, па треба знамење. *Вес.*

знáн и **знāн,** -а, -о *познат.* — Неке лепоте његове поезије . . . нису свима биле знане. *Нед.* У двору је с љубом медном витез седи, јунак знан. *Митр.*

Изр. знани и незнани *многобројни, сви.* — Сви: и пријатељи и непријатељи, и знани и незнани, па и сама дјеца — сви су видјели њезине сузе. *Цар Е.*

знáнац, -нца и знáнца м *познаник.* — Имам доста знанаца у војсци. *Шен.* Он и Голобочанин били су давнашњи знанци. *Јов. С.*

знáнити, -ӣм несврш. необ. *чинити познатим.* — Та промјена све промјене знани што ће к нама из запада доћи. *Прер.*

знáница ж *познаница.* — Видио сам да разговараш с неком госпођицом, мишљах знаницом. *Шен.*

знáнка ж песн. *познаница, она што је добро позната.* — Туга ће твоја проћи — шапће му стара циганка и гледа га као стара знанка и пријатељица. *Шимун.*

знáнōст, -ости ж *наука, збир систематизованих истина до којих се долази откривањем чинилаца и појава у појединим гранама развитка природе и друштва и утврђивањем законитости у њима.* — Тек у новије доба баца правна знаност више свјетла на тај појам. *Мј. 1936.*

знáнствен, -а, -о *који се односи на знаност, научан, који одговара захтевима науке.* — У разговору знало би се открити да Загон изврсно позна . . . знанствену теорију. *Нех.* То ће бити мој први знанствени рад. *Фелд.*

знáнственӣк м *научник, научењак, учењак.*

знáнственӣков, -а, -о *који припада знанственику.* — Умјетникова умјетност или знанственикова знаност може бити разумијевање. *Шим. С.*

знáнствено прил. *у знанственом, научном погледу, знанственим, научним путем, научно.* — Има . . . још подоста тога против чега се буне споменути новатори, међу којима има и знанствено спремних људи. *Ј 1957.*

знáнственōст, -ости ж *особина онога што је знанствено, што је научно, научност.* — У посебној науци о природи има пак само толико знанствености колико има у њој математике. *Баз.*

знáнственӣк м *в. знанственик. Бен. Рј.*

знáнство с **1.** *оно што се зна; познанство.* — Кад се ко на вечни пут испраћа, не пита се ни за знанство ни за познанство. *Ком.* **2.** *познаници.* — Мати је без реда гонила дјецу . . . по знанству и родбинству. *Михољ.*

знáње с **1.** *познавање једне научне, знанствене области, познавање чињеница и материје, упућеност у што, обавештеност (у чему).* — Знање је светлост, знање је моћ, учите, децо, дан и ноћ! *Змај.* У првом реду долази у обзир писац . . . штампар и растурач, уколико има знања о садржају тискописа. *Мј. 1926.* **2.** *умење, вештина.* — Игра се два тамо и два овамо — то је цело знање. *Чипл.* Човјек улаже максимум знања и средстава да би добио што већи принос. *ОГ.* **3.** *наука, знаност.* — Сада се ту

размећеш некаквим »разумним господарством«, као да си позобао све знање овога свијета. *Дук.*

Изр. дати, ставити до знања (на знање) *упознати некога (с нечим), опоменути (кога), скренути пажњу*; примити к знању (на ~), узети к знању (на ~) *упознати се са обавештењем.*

знâт, -а, -о *знан, познат.* — Без ријечи гледах она лица зната. *Комб.*

знâтан, -тна, -тно **а.** *који је од значаја, знаменит, значајан; познат, чувен.* — И друго нешто бог ми још знатније у душу метну. *Марет.* Истиче се изнад осталих старешина само Јаков, у тај мах једини подједнако знатан с Карађорђем. *Нов.* **б.** *велик; приличан.* — Осим тога, знатне се количине магнезијева клорида употребљавају за израду тзв. ксилолита. *Кем.*

знâти, знâм и знáдēм (импф. знâх, знàдијāх и знâђāх; аор. знâх и знáдох; имп. знâј и знáди; прил. сад. знàјући и знáдући; трп. прид. знân и знâт) несврш. **1.** *бити упознат са нечим; имати особито познавање неког предмета; бити упућен у нешто; познавати.* — У свој Лици ваљда не било шпиље ни јаруге којој он не би знао и улаз и излаз. *Тур.* Биће вријеме па ће свако дијете књигу учити и писмо знати. *Андр. И.* Ескими не знају за друштво. *Петр. М.* Једна кауркиња, која вели да је добро знадеш, заклиње те да изађеш на двор. *Том.* **2.** *бити вешт у нечем, умети.* — Ја сам играо [игру дама] како сам најбоље знао. *Лаз. Л.* А она му ништа не знаде одговорити, него се откраде к ватри. *Креш.* **3.** *имати на уму, бити свестан; имати појам, схватати, разумети.* — Понекад . . . готово изван себе, не знајући шта ради, појури прозорима . . . и почне да их цима. *Станк.* Имају свој поглед на свијет и углавном знају шта хоће својим писањем да учине и да постигну. *КХ 1936.* **4.** *имати обичај, обичавати.* — Не очајавај, оче! — знала би га тјешити Зејна. *Том.* Ујка је знао доћи с боцом у џепу. *Бар.* **5.** *бити у стању; моћи; хтети.* — Чиста литература зна врло често и најбогатије духове . . . одвратити од живота око нас. *Матош.* Да немам дућан, и ја бих с вама у шетњу . . . Али шта знам, кад сам као човек трговац за дућан просто поваздан прикован. *Срем.* Нека се стрпе само недјељу дана, па послије нека раде шта знају! *Мат.* **6.** *морати; требати.* — Вала, ја му не преноћих [у воденици] . . . па макар знао туцати жито у ступи. *Глиш.* **7.** *осећати.* — Знаду наша леђа и много ми је пута већ крв закипјела. *Шен.* **8.** *(у)памтити (у претњи).* — Све ћу ја вас! Знаћете ко сам ја! *Вес.* **9.** *признавати, сматрати као.* — Код свекрве невјести је лијепо, гдје свекрва за кћер снаху знаде. *Март.* **10.** (знаш, знате, знај и др.) *у обраћању за скретање пажње, а без значења.* — Знаш, већ ми је додијало! *Змај.* А прве врсте је; знате, ја купујем само најбољи квалитет и директно. *Петр. В.*

Изр. ако бога знаш, знате *в. уз бог (изр.);* ђаво би га знао *в. уз ђаво (изр.);* знам те ја (мој соколе)! *добро су ми познати твоји поступци;* ~ за себе 1) *памтити.* — Нисам се толико натруцкао од како за се знам. *Шапч.*; 2) (обично одрично) *не бити при свести, бити у буниlу, бити тешко болестан;* ~ као воду, као »Оченаш«, као рђаву (злу) пару и сл. *знати сасвим добро;* ~ колико је сати *знати да је нешто рђаво;* ~ у главу, у душу, у прсте *знати сасвим добро, потпуно, темељно;* ~ у ком је грму (у ком грму лежи) зец *знати о чему је реч;* и шта (ти га) ја све знам *много има тога, не може се све изрећати;* како знаш, како год знаш (знате), ради шта знаш *ја ти не могу помоћи, нећу да ти помогнем;* ко зна, ко би знао, ко то може знати *то је неизвесно;* не зна где му је глава *збуњен је, изгубљен је, претрпан је пословима;* не знам шта ћу *у неприлици сам, не умем да се снађем;* не зна се ни ко пије ни ко плаћа *страшан је неред, хаос;* не ~ за меру (границе) *бити неумерен;* не ~ за одмор, за празник *увек радити, бити одвећ вредан;* не ~ ни две, ни четири унакрст *не знати ништа;* не ~ ни како ми (му) је име и сл. *не знати баш ништа;* не ~ шта је жена; не ~ шта је мушко *још не бити у полним односима;* нећу, да бих знао и на козији орати *нећу никако;* нећу да знам за њега *не марим га, не тиче ме се, нећу да имам посла или везе с њим;* ни броја се не зна *врло много;* није не знам шта, није бог зна шта (какав) *није нешто нарочито;* нико неће да зна за нас *сви су нас напустили;* то зна и моја баба (стрина), то знају и врапци на крову *то је свима добро познато;* то се зна *разуме се, наравски, дабоме.* — Ти се документи не налазе у службеној повијести, то се зна, па их је требало тек пронаћи. *КХ 1936.*; шта знам *у недоумици сам.*

~ **се 1.** уз. повр. *познавати се међусобно.* — Шта ме се тичу, не знам се ја с њима! *Петр. В.* **2.** необ. *осећати се.* — Како мора да је красно знати се заљубљеним. *Бал.*

знâтижеља ж **1.** *жеља да се сазна, радозналост.* — Кумови [Цигани] се примицаху, а у радницима расла знатижеља. *Кос.* **2.** *знатижељна, радознала особа.* — У кућу Воје Живковића долазе људи као у библиотеку: ђаци и студенти . . . знатижеље кад хоће нешто да сазнају. *Б 1958.*

знàтижѐљан, -љна, -љно *који жели да нешто дозна, радознао.* — На питања знатижељних одговарао [је]: »Да, било је свакојаких чудеса.« *Шов.*

знàтижѐљник м *онај који је знатижељан, радознао човек.* — Сва сила знатижељника кроз тарабе је гледала у госпоштијско двориште. *Шов.*

знàтижѐљно прил. *желећи да зна, радознало.* — И очима ожима знатижељно. *Кал.*

знатижѐљнōст, -ости ж *особина онога који је знатижељан, радозналост.* — Анка и Винко слушали су побожном знатижељношћу Лешићево разлагање. *Коз. Ј.*

знàтно прил. *значајно, важно; у великој мери, много.* — Знатно је што се овако о мајсторима говори. *Нов.* У рату ојачала је знатно краљевска власт. *Пов. 2.*

знàтнōст, -ости ж *значајност, значај, важност, вредност.* — Ја мислим да би таква знатност доста била да прослави читаву варош, а толи неће једну кућу. *Јакш. Ђ.* У том лежи хисторијска знатност брахманизма. *Баз.*

знàчāј м **1.** *вредност, велика улога (у чему), значење.* — Настојао је . . . да самој ствари не даде више тако важан значај. *Шег.* Зна [се] да су ове [поларне области] од пресудног значаја за климатске појаве у Европи. *Петр. М.* **2.** *карактер; карактерност.* — Тешко је наћи изразитих типова, јер нема отворених значајева. *Марј. М.* Завист . . . поквари свачији значај. *Креш.*

Изр. придавати значај (нечему) *ценити једну ствар као значајну.*

знàчājан, -јна, -јно **1.** *који је од значаја, који има (у чему) велику улогу, важан, вредан, знаменит.* — Па ко су били ти људи који су смело и одважно узели на себе тај значајан задатак? *Бел.* Осим тога је значајну улогу у развоју радничког покрета одиграла и многобројна ситна буржоазија. *ОП 2.* **2.** *који је са посебним особинама, карактеристичан.* — Добаци матери дуг, значајан поглед. *Пав.* Сваки крај има своје значајне животињске и биљне представнике. *НЕ.*

знàчājка ж *особина, својство, одлика, карактеристика.* — Уз то је била још једна особита значајка у тога мрачног човјека. *Кос.* Ту душевну значајку . . . опази и ћути сваки човјек прије и лакше него ма које тјелесно својство. *Коз. Ј.*

знàчājник м *значајан човек.* — Значајник је он . . . знам га још из школе! *Гор.*

знàчājно прил. *на значајан начин, важно; карактеристично.* — Изиђоше обојица, погледајући се значајно. *Ранк.* Та гле само . . . како му се податно и веома значајно осмјехује. *Сим.*

значājнōст и знàчājнōст, -ости ж **1.** *значај, особита вредност, знаменитост.* — Тај поглед поприма неку нарочиту значајност. *Кик.* Пред свако гласање расла је значајност његове омиљене личности. *Поп. Ј.* **2.** *карактерност, доследност.* — [Он] сматра . . . политичку значајност гријехом и лудоријом. *П 1939.*

знáчак, -чка м *дем. од знак.* — Дај љубави ми само значак мали! *Хар.*

знàчāр, -ара м војн. заст. *онај који даје знакове, сигналист(а), трубач.* — А на егзерцириште . . . он одлази у јаругу код значара и тамо . . . лупа у добош да одмени значаре. *Вас.*

знáчење с **1.** *оно што нешто значи, оно што се нечим исказује; смисао.* — Међу свим овим значењима једне речи имамо такозвано основно значење те речи (кућа — зграда за становање) и пренесена значења те речи. *Т. књ.* А збиља им се значења често поклапају. *Креш.* **2.** *значај (1).* — Говорити о хисторијском значењу човека чија лична хисторија још није довршена не може да буде лако. *КР 1924.* **3.** *знак, знамење, наговештај.* — Има значења . . . да је К. К. Родофиникина поставио главни командант. *Нов.*

знáчити, знâчӣм несврш. **1.** *имати значење, означавати, казивати.* — Турска реч зејтин значи маслиново уље. *Бак. Реч.* **2. а.** *имати одређени смисао; представљати.* — Зашто пређице нису у реду? . . . Шта то значи? Јеси ли ти козак, или си сељачки опанак? *Моск.* Њихове појаве значе датум у нашој ликовној уметности. *КР 1924.* **б.** (у 3. л. јд. през.) *закључна речца: то јест, то ће рећи, према томе.* — Доноси само триста хиљада. А то је мало. — Значи, чича, жениш сина за паре — рече човек с краја клупе. *Б 1937.* **3.** *вредети, представљати.* — Једини који још нешто значи од те банде то је Керинис! *Крл.* Савезници . . . су се сада својим очима . . . уверили колико ми много значимо у борби против Хитлера. *Дед. В.* **4.** *давати знак, давати на знање, показивати.* — Стеван метне прст на уста и значи јој да не виче. *Прер.*

знàчић м *дем. од знак.*

знáчка ж *знак, амблем (обично метални) као обележје припадности неком друштву, удружењу, организацији и сл.:* ~ Црвеног крста, ударничка ~ и сл. — То је висок младић, има плаву . . . косу . . . на прсима две смучарске значке. *Дед. В.*

знôј, знòја м (лок. знòју) **1.** *водена течност, текућина коју луче знојне жлезде а која избија кроз кожне поре.* — Осталима избио зној на челу. *Гор.* Војници су били у голом знојy. *Лоп.* **2.** *труд, напоран рад.* — Што си знојем стекô могу ти узети. *Змај.*

Изр. девет знојева 1) *претерано много зноја*; 2) *велики труд*; дерати се до седмога зноја *дерати се, викати до изнемоглости*; знојем заливати *с трудом и муком обрађивати*; истерати на зној *избацити из себе знојењем*; крв и ~ *труд и мука*; крвави ~ *велики труд*; купати се у (властитом) зноју 1) *много се знојити*; 2) *бити на муци, у великој неприлици, у тешком положају*; напити се чијег зноја *живети од чијег рада*; пробио га зној *ознојио се*; у зноју лица свог јести хлеб, крух *с трудом зарађивати за живот*; хранити се својим знојем *сам за себе зарађивати*.

знòјав, -а, -о *ознојен, коме је избио зној на кожи.* — Вјетар . . . хлади знојава ковача. *Лаз. Л.* Изуо је ципеле са знојавих ногу. *Киш.*

знòјāван, -вна, -вно *в. знојав.* — Пандур поче водити знојавне коње по зеленом заравњаку. *Шапч.*

знòјавōст, -ости ж *стање онога који је знојав, ознојеност.*

знòјак, знójка и **знòјак,** знôјка м *хип. од зној.* — По удима гризак потече знојак. *Марет.*

знòјан и **знôјан,** -јна, -јно (одр. знôјнӣ, -ā, -ō) **1.** *знојав, обливен знојем.* — Чупав и знојан сељак сједио је на тезги. *Ћоп.* Платон неће смоћи . . . одговори сељак вадећи класове из знојних њедара. *Крањч. Стј.* **2. а.** *орошен капљицама сличним зноју.* — Бљесак кроз знојна стакла срећних кавана. *Уј.* **б.** фиг. *који је знојем стечен.* — Радник нема доста знојног круха. *Лог. 2.*

Изр. знојне жлезде анат. *жлезде које луче зној.*

знòјење с *гл. им. од знојити се.*

знòјилиште с *топло купатило за парење и презнојавање. Р-К Реч.*

знòјило с *средство за знојење. Р-К Реч.*

знòјити се, -ӣм се несврш. **1.** *испуштати зној.* — То није начин да официр дангуби, а момчад се зноји. *Крл.* **2.** фиг. *издржавати тешке физичке напоре, трудити се; осећати тешкоће; бринути, страховати.* — Већ се унапред знојио и бринуо кад би чуо да ће бити теоретски састанак. *Ћоп.* **3.** *замагљивати се воденом паром; постајати мокар; испуштати водене капи сличне знојним капима.* — Сунце топло гријe окомиту планинску страну, снијег се на површини растапа и зноји прозирним искричавим капима. *Лал.*

знôјница и **знójница** ж **1.** анат. *знојна жлезда.* — Сувишак воде . . . убрзо се излучи кроз бубреге и знојнице. *НЧ.* **2.** *подметач испод пазуха на хаљини ради чувања тканине од зноја.* — Има . . . и женске знојнице. *Крањч. Стј.*

знôјничнӣ и **знójничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на знојнице.*

знôјничнӣк и **знójничнӣк** м *оток, отеклина знојних жлезда. Р-К Реч.*

зо̑б, зо̀би ж (лок. зо̀би) бот. *врста стрног жита (најчешће као храна за коње),* овас Avena sativa. — Тумарају по густом житу или зобовима. *Ад.*

зо̀бан, -а, -о **1.** *узобљен, зобљу угојен, добро нахрањен зобљу.* — [Ти ћеш] гледати како дебели и зобни хатови бијесно грабе. *Јурк.* **2.** (само одр.) *зобен*: ~ крма, ~ слама и др.

зобà̀ница ж = зобеница (1) *хлеб, крух од зоби, овсеница.* — Мезимци . . . божје и краљевске милости за које се пећи мора пшенична погача, док је нама осталим Хрватима жвакати просту зобаницу. *Шен.*

зо̀бā̀ње с *гл. им. од зобати.*

зо̀батн, зо̀бљēм (прил. сад. зо̀бљӯћи) несврш. **1. а.** *кљуном узимати зрнасту храну или мрвице.* — Кокоши су заиста искористиле Весин разговор, пришле и стале да зобљу разастрто тесто са чаршафа. *Андр. И.* **б.** *јести бобице воћа (грожђе, трешње и др.), јести зрно по зрно; гутати.* — Маргерита је једнако зобала грожђе. *Цар М.* Зобао [је] трешње дивљаке на пољима. *Гор.* фиг. Гледајте само како је зобље очима. *Том.* **2.** фиг. *уништавати једно по једно.* — Њих ми зобљу крвави ратови. *Кур.*

зо̀бен, -ѐна, -ѐно (одр. зобѐнӣ, -ā, -ō) *који се односи на зоб; који је од зоби*: ~ каша, ~ крух, ~ поље.

зобѐница ж **1.** = зобаница. — Вучјим зубима загризао је тврду . . . зобеницу, пуну . . . оштрих бадрљака. *Кул.* **2.** *в. зобница (1).* — Наспе јој [ждребици] у зобеницу оброк. *Бен.* **3.** *ракија од зоби.* — Искапили су . . . пет-шест чашица . . . зобенице, препеченке блитвињске, што је палила грло као сам ђаво. *Крл.*

зо̀бити, -ӣм несврш. *хранити зобљу или другим неким житом*; фиг. *добро хранити.* — Кукуруз је крзав . . . оваквим доњи Курлани зобе своје коње. *Божић.*

зо̀бица ж *зобаница, овсеница. Бен. Рј.*

зо̀бӣште с *њива на којој је била засејана зоб.* — Да потражим [јагњад] још горе у зобишту. *Ранк.*

зо̀бљавина ж покр. *зобање, једење зрнастог воћа.* — Зар нису смрт Агњића, пишманлук Гаврана, магареће зобљавина винограда . . . били јасни знаци и докази злосретне коби? *Божић.*

зо̀бљāк, -а̀ка м бот. *биљка из пор. главочика чији се корен једе* Tragopogon porrifolius. *Свезн.*

зо̀бљење с *гл. им. од зобити.*

зо̀бница и **зо̀бница** ж **1.** *торба у којој се носи и из које се даје коњу зоб.* — Наш кочијаш . . . беше натакао коњима зобнице. *Нен. Љ.* Скидај коњима зобнице с главе! *Пав.* **2.** *врста бобице.* — У низу наметника, које ми познајемо под именом бобица (громуљица, зобница, икре), за нас су најважније две: свињска и говеђа бобица. *Батут.*

зо̀бничар и **зо̀бничар** м *човек који израђује зобнице.* — [При попису становника] је било свега: . . . дрндара 20 . . . зобничара 200. *Лапч.*

зо̀бничица и **зо̀бничица** ж *дем. од зобница.*

зо̀бов, -а, -о *који је од зоби*: ~ брашно.

зо̀бовина ж покр. *в. зовина. И-Б Рј.*

зо̀бӯн, -у́на м тур. = зубун *врста капута, део мушке и женске горње одеће од сукна разне дужине, с кратким рукавима или без рукава.* — Школник имао је на себи дуг зобун од модра сукна кордованског. *Шен.* На [сандуку] је . . . пртљаг: . . . шарен мушки појас, бијел зобун Ракитин, једна стара капа. *Сиј.*

зо̀бунац, -у́нца и **зобу́нац,** -нца м *в. зобун.* — Један носач пролази . . . у зеленом зобунцу. *Крл.*

зобу́нић м, **зобу́нче,** -ета с и **зобу́нчић** м *дем. од зобун.*

зо̀в, зо̀ва м *дозивање; позив, поклич, апел.* — Наталија! Наталија!, ваздух затрепери од зова. *Поп. Ј.* Али не дође она на његов зов. *Креш.*

зо́ва ж бот. *врста дрвенасте биљке* Sambucus nigra. — Још гради понекад пуцаљке од зове. *Глиш.*

зо̀вём *през. од звати.*

зо̀вика ж бот. *в. зова.* — Крену се кратак, хладан вјетар и донесе мирис зовике која цвате у комшилуку. *Андр. И.*

зо́вин, -а, -о *који је од зове*: ~ чај.

зо́вина и **зо̀вина** ж *дрво од зове; базговина; густиш, гуштик од зове.* — Ждралин стрпа пушку у џеп и сакри се у зовину. *Ћор.*

зо̀вица ж нар. *в. заовица.* — А да су ми зле зовице, зовице бих разудала. *НПХ.*

зо́вица ж *дем. од зова.*

зо̀вка и **зо̀вљика** ж покр. *зова.* — Не бих се с вама никад умирио док ми не би проникле зовке на пријекладу. *Љуб.*

зо́внути, зо̀внēм и **зо̀внути,** -нēм свршено *позвати.* — Мене само зовнули да потпишем уговор. *Сим.* Неко [ме] стиште за лакат и зовну ми име: Васо, пази, молим те! *Петр. В.*

зо̀граф м грч. *сликар икона, иконописац.* — Стари зографи бише па и преминуше. *БК 1906.*

зо̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на зографе.*

Зо̀дијак м грч. астр. *небеска зона која обухвата дванаест сазвежђа кроз које Сунце пролази у свом кружном ходу за годину дана.* — Пут Сунца . . . раздијелили су . . . на дванаест звијежђа, тзв. Зодијак. *Пов. 1.*

зо̀дијачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Зодијак.*

зо̀лота ж заст. *новац од 30 пара. Вук Рј.*

зо̀луфи, зо̀лӯфā м мн. тур. = зулуфи *залисци косе, пружени низ лице покрај ува*; исп. солуфи. — Бркове ушиљио, косу остраг разделио, а золуфе пустио чак до јагодица. *Лаз. Л.* На прагу застаде висок мршајлија . . . са руменкастим золуфима. *Матош.*

зо̀љ м и **зо́ља** ж зоол. *оса, осица.* — Он спокојно лешка и гледа у зољеве, који зује око стрехе. *Шапч.* Када је пјесник излазио, јурне као зоља преда њ. *Матош.*

зољȁрица ж зоол. у изразу: ~ муха *врста мухе* Holopogon. *Бен. Рј.*

зо́љин, -а, -о *који припада зољи.*

Изр. зољино гнездо 1) *осињак*; 2) фиг. *немиран, опасан колектив.*

зо́љинац, -йнца м *гнездо зоља, осињак.* — Не бих умео рећи, господа ми, како у овај зољинац западе. *Богдан.*

зо́на ж грч. **1.** *ограничен део неке површине, простора или тела*; *појас*: тропска ~, ~ земљотреса, потреса, ~ радијације, гранична ~, ~ Земљине гравитације, окупациона ~ итд. **2.** *област; подручје.* — фиг. Пожуда има три зоне: умерену, ледену и жарку. *Рад. Д.* **3.** *наслага, слој.* — Крљушти су врло ситне и неправилне; свака је од њих састављена из неколико зона што опкољавају једна другу. *Петр. М.*

зо̀нālнӣ, -ā, -ō *који се односи на зону*: ~ граница и др.

зо́нац, -нца м ков. спорт. *играч који учествује, суделује у зонским турнирима.*

зо̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на зону*: ~ турнир, ~ првенство.

зоо- грч. *префикс у разним терминима који значе нешто у вези са животињским светом*: зоологија, зооморфан, зоофил и др.

зоогеогра̀фија ж грч. *географија распрострањености животиња.*

зоо̀граф м *в. зограф.* — Пребегне као дете . . . у Вршац, где настави да учи сликање уз једног нашег зографа. *Петр. В.*

зооксантȅла ж грч. бот. *алга која живи у симбиози са животињама.* — Поред тога

има каткад у њој маленх жутих алга, зооксантела. *Финк.*

зоо̀лог м *онај који се бави зоологијом.*

зоолò̀гија ж грч. *наука о животињама.*

зоолò̀гијскӣ и **зоолò̀гичкӣ**, -ā, -ō *зоолошки.*

зоо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на зоологе и зоологију*: ~ закони, ~ врт.

зоомò̀рфан, -фна, -фно грч. *који има облик животиње.*

зооспо́ра ж грч. биол. *бесполна ћелија, станица која врши размножавање многих алга и гљива.*

зооспорàнгија ж биол. *орган у коме постају споре.* — Огранци мицелија пробијају кроз пучи на површину листа те на крају стварају тзв. зооспорангије. *Бот.*

зоотѐхничӑр м *стручњак за селекцију стоке.*

зо̑пкати, -ā̄м несврш. *дем. и уч. према зобати.* — Зопкали би црвене гроздиће. *Гор.*

зо́нца ж *дем. и хип. од зоб.* — Ну отиди те коње обиди, јесу л' коњи зопцу позобали. *НП Вук.* Хајде, коњу, јадно ти уза ме . . . немам секе да ти зопце даде! *Ботић.*

зо̑р[1], зо́ра м (мн. зо́рови) тур. **1.** *сила, снага, моћ; гордост.* — Није могуће да толика разиграност, толики зор напречац клоне! *Десн.* **2.** *бес, насиље.* — Те на хата у рају полеће, самовољно, без никаква зора. *Њег.* **3.** *брзина, журба.* — Од силнога зора стрпали се у једно клупко и пјешаци и коњаници. *Горд.* **4.** *мука, невоља; тегоба, тешкоћа.* — Не брини, харамбашо! . . . Ако вам до зорова дође, хајте к Церу. *Вес.* **5.** (у атрибутској служби) *силан, кршан; диван*: ~ јунак, ~ девојка.

Изр. на ~ покр. (у атрибутској служби) *поносан, горд; силан.* — Било је у Спичу седам брата у једној истој кући, сви на зор као лави. *Љуб.*

зо̑р[2], зо̑ра м псих. *оно што се види, изглед; опажај; очигледност.* — Осјетност ствара зорове, разум појмове . . . појмови без зора су празни . . . а опет зорови без појма су слијепи. *Баз.*

зо̀ра ж (ак. зо̀ру) **а.** *појава дана, прва јутарња светлост при појављивању дана*; фиг. *почетак.* — Ах, овде, на овој зори живота мога, жељан сам умрети. *Јакш. Ђ.* Неће ли нове зоре појести опћа тама? *Уј.* **б.** *вечерња светлост после заласка сунца.* — Заравнали раку, а вечерња зора пала му је на гроб. *З 1885.*

Изр. од (ране) зоре до (мркла) мрака *целог дана*; у цик зоре *у првој појави зоре.*

зо̑ран, -рна, -рно **1.** *силан, силовит, жесток; угледан.* — Па се загна један јунак зоран . . . да Ђулеку посијече главу. *НП Вук.* Зорни капетан на први јуриш освоји . . . тврђаву. *Драж.* Три пута је [победу] са зорним јуришем повратио од мрских Авара. *Јакш. Ђ.* **2.** *који је лепа изгледа, леп, наочит.* — У хаљине зорне црногорске одјевен је од траве до главе. *Ств. 1948.* Румен као јабука бијаше га дика погледати зорна и прикладна. *Љуб.* **3.** *који се види, очигледан.* — Зато ви мени нисте потребни ту, као зорна обука! *Крл.* Имају задатак да обрађено градиво на зоран начин учине приступачнијим ученицима. *ОК.* **4.** *интуитиван.* — Над овом зорном (интуитивном) спознајом . . . уздиже се нека виша радња спознајна. *Баз.*

зо́рац, -рца м шаљ. *зора*; исп. зорњак. *Вук Рј.*

зо̑рен, -а, -о нар. песн. *в. зрео. Вук Рј.*

зо̀рин, -а, -о *који припада зори.*

зо̀рит, -а, -о *в. зоран (2).* — А била је то зорита дјевојка. *Новак.*

зо̀рити, -ӣм несврш. **1.** *свитати, свањивати.* — Гле, с истока зора зори! *Змај.* **2.** *постајати зрео, зрети.* — На родном брijегу зори виноград. *Крка.* Жита на оним њивама што бијаху засијане већ су зорила. *Шимун.* фиг. У њој севдах полако зори. *Сек.*

зо́рити се, зо̀рӣм се несврш. покр. *поносити се; разметати се.* — Има их који се зо̀рē с пушкама по селу. А ја је без велике невоље не узимам у шаке. *Вуков.*

зо̀рица ж *дем. од зора.*

Зорjà̀ница ж покр. *в. Зорњача.*

зо́рли тур. **1.** прид. непром. *в. зоран (2).* — Зорли момче! Чистунац је и ситан као дјевојка. *Матош.* Причали су . . . какав је зорли и наочит нови аустријски конзул. *Андр. И.* **2.** прил. *в. зорно (1).* — Баш зорли удариште, таман у чело! *Куш.* Зорли је учеван. *Коч.*

зо̀рнек м бот. *в. зрнеш. Сим. Реч.*

зо̀рнӣ, -ā, -ō *који се односи на зору.* — Гле, како се и травица покуњи, упијајући зорну росу. *Павл.*

зо̑рнӣк м *в. дурбин, далекозор.* — Не могох не погледати Анђелине. Привукох је зорником на три корака. *В 1885.* Својим зорником обишао [је] све планине и врхунце. *Том.*

зо́рница ж **1.** *јутарња црквена служба, миса која се служи у зору у предбожићно време.* — У шест сати почиње жупникова миса — зорница. *Пав.* Већ је друга половина новембра, за који ће дан зорнице започети. *Киш.* **2.** (Зорница) *в. Зорњача.* — Нити ће јој на уранак доћи преходница звијезда Зорница. *Март.*

зо́рничкӣ, -ā, -ō *који се односи на зорницу.* — Запјевао зорничке пјесме. *Јонке.*

зо̏рно прил. **1.** *силно, јако, снажно.* — Но не дају млади Црногорци, на Французе зорно ударише. *НП Вук.* Кучи . . . уздајући се у своје јунаштво, ходили су напријед зорно, као да им никога на путу није. *Миљ.* **2.** *очигледно, да се види, видно.* — Помоћу њега [глобуса] зорно се може приказати облик Земље. *ОГ.* По зидовима [су] висили некакви шарени графикони који су зорно . . . приказивали резултате жетве житарица. *Кол.*

зо̏рно̄ст, -ости ж *очигледност; јасноћа.* — [Геометријско мишљење] се пак од свих врста математичког мишљења највише помаже зорношћу. *Шах 2.* Генетичка се дефиниција одликује зорношћу. *Лог. 2.*

зо̏рњāк м *в. зорац. Вук Рј.*

Зо̏рњача ж астр. *јутарња звезда, Даница.* — Зорњача је одавно изишла. *Лал.*

зо̏рњāш, -а̏ша м *онај који се пише или узима у зору (о запису).* — Онај смо спалили, што је писо̄ око јација, онај сам други глувњаш исјекō и попио у води, а то је трећи — зорњаш, што га држиш. *Коч.*

зорȍлик, -а, -о *који има лик зоре, сличан зори, који је као у зоре.* — Ал' гле, заостаје — и одвраћа се од нас зоролико јој лице. *Марк. Ф.* Млада лица обасјавала је њежна зоролика румен. *Шен.*

зо̏рō̄м прил. *у зору, врло рано.* — Сутра зором креће Кулин сву силу на тебе. *Вес.*

зо̏рт м тур. *страх, зебња.* — Ја с друге стране . . . с извесним, оправданим зортом, погледујем на њега, на вас и — мило ми је. *Петр. В.* Она се сва одрвенила од зорта. *Матош.*

зо̏ртāћ, -а́ћа м *в. плашљивац. Р-К Реч.*

зо̏ртити се, -и̏м се несврш. покр. *в. плашити се.* — Зортио се као нико његов. *Рад. Д.*

зо̏ртљāш, -а́ша м *в. плашљивац. Р-К Реч.*

зортљȁшица ж *в. плашљивица. Р-К Реч.*

зо̏фа ж *в. софа. Р-К Реч.*

зра̏к[1] м = ваздух. — Сједнем на врата . . . да ухватим мало зрака прије обједа. *Мар.* Они би заједнички дисали тај чисти зрак. *Ћип.* Јато вивака прхну у зрак. *Поп. Ј.* Ту уздисање, плач и јаук боли са свију страна зрак без звијезда пара. *Комб.*

Изр. бацити, дићи у ~; висити, лебдети у зраку, градити, зидати куле у зраку; живети од зрака; живети у зраку; изићи, ићи на ~ *в. уз ваздух (изр.).*

зра̏к[2] м и **зра̏ка** ж **1.** *трак или траци светлости који долазе из једног светлосног извора.* — Из дубоког јаза мирни дремеж чили, а уморним летом зрак месеца шета. *Бој.* Свака зрака бијеле свијетлости распаст ће се у спектар. *Физ. 1.* Црвени зраци из пећи удараху у моју постељу. *Лаз. Л.* фиг. *искра, светлост, пламен.* — Под зраком њених умиљатих погледа топи се душа у теби. *Јакш. Ђ.* Негдје на дну свјетлуцала је зрака суђути. *Сим.* **2.** мн. физ. **а.** *електромагнетски таласи, валови који луче зажарена тела*: светлосни зраци, светлосне зраке; ултраљубичасте зраке; ултраљубичасти зраци, инфрацрвени (топлотни) зраци, инфрацрвене (топлотне) зраке. **б.** *назив за разне видове енергије коју отпуштају атоми (као сићушне честице или електромагнетске таласе, валове)*: радијумски зраци, радијумске зраке; алфа-зраци, алфа-зраке; бета-зраци, бета-зраке, гама-зраци, гама-зраке. **в.** геом. *једна од линија повучена из средишта према периферији.* **3.** мн. геом. *више правих линија које из једне тачке иду у разним правцима.*

Изр. рендгенски, рендгенови зраци физ. *невидљиви електромагнетски зраци који настају при удару врло брзих електрона о површину некога тела и који се примењују у медицини и техници.*

зра̏кав, -а, -о *жмиркав.* — Кад би погледала кога, чинило се као да је [око] зракаво и донекле разроко. *Ков. А.*

зра̏кавица и **зра̏кавичница** ж мед. *нарочита гљивица која изазива обољење* actinomycosis. *Бен. Рј.*

зра̏каст, -а, -о *који има облик зрака*[2]*, који се из једног места пружа у разним правцима, попут зрака*[2]. — Сијају станичне свјетиљке као сабласне очи, обрасле зракастим, густим трепавицама. *Цес. А.*

зра̏касто прил. *у облику зрака; као зраци, као зраке, у разним правцима.* — Његове улице се зракасто крећу од центра. *НИН 1959.* Ријеке Совјетског Савеза теку зракасто и разилазе се у сва пограничка мора или велика језера. *ЕГ 2.*

зра̏кати, -а̄м несврш. *погледивати.* — Дјеца престрашено зракају мене и моје штаке. *Јел.*

зракȁши м мн. (јд. **зрàкāш,** -а́ша) зоол. *морске праживотиње зракастог тела* Radiolaria. *Финк.*

зракȍвит, -а, -о *в. зракаст.*

зракȍвито прил. *в. зракасто.* — Високи и витки стас зраковито јој [Јелки] се црта на сињем небу. *Кум.*

зрàкȏвнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на зрак.* — Има ли сунце друге драгане, до њеног ока, њене зенице, што, примајући зраковни му љуб, враћа му семе плодом стоструким. *Кост. Л.*

зра̏коплō̄в м авиј. *апарат за летење ваздухом, аероплан, авион.*

зракоплȏвац, -вца м *ваздухопловац, онај који лети на зракоплову, који управља зракопловом, авијатичар.*

зра̏копло̄вка и зракòпло̄вка ж у изразу: белорепа ~ зоол. *врста птице* Phaëton aethereus. *Финк.*

зра̏копло̄внӣ, -ā, -ō *који се односи на зракоплове и зракопловство*: ~ пилот, ~ служба и др.

зракопло́вство с *ваздухопловство, ваздушна флота, авијација.*

зра̏копра̄зан, -зна, -зно *који нема зрака, ваздуха, безваздушан*: ~ простор.

зра́чак, -чка м *дем. и хип. од зрак.* — Она заплаче нежно као кошута коју је пробудио зрачак месеца у шуми. *Дуч.* фиг. У њеним очима видео сам и зрачак среће. *Јак.*

зра̑чан и **зра́чан,** -чна, -чно (одр. зра̑чнӣ, -ā, -ō) **1.** *обасјан зрацима, осветљен, светао, блистав, сјајан, видан.* — Зато светли зрачно чело небеснога твога сина. *Ил.* фиг. Зрачна поетска фигура [Смиљанина] још више је истакнута у полутами сеоске куће. *Скерл.* **2.** *који се односи на зрак (2), ваздушни; ваздушаст.* — Зрачна струја чисто је млака и мекана као млијеко, да све њежи. *Леск. Ј.* Прозирна сам, лагашка сам, зрачна сам. *Бег.*

зра́че̄ње с *гл. им. од зрачити (се).*

зра́чити, зра̑чӣм несврш. **1.** непрел. *пуштати зраке, пуштати светлост (од себе), светлити, сијати.* — Месече пуни, још нам отуд зрачиш! *Дим.* Дању очи мраче. Но у мраку зраче. *Уј.* фиг. Он је зрачио, он је из оног села организовао и будио људе. *Ћос. Б.* **2.** прел. *обасјавати, осветљавати.* — Сребрна мјесечина пратила је . . . јунака и зрачила му далеке путе. *Шант.* Пролећу зраци поврх мене, засипају јесењске таме и зраче ми зимске ноћи. *НК 1946.* **3.** *излагати рендгенским или каквим другим зрацима појединв делове тела (ради лечења).* **4. а.** прел. *одавати из себе.* — Лице јој зрачило тугу, очи готово и нису никога виделе. *Рист.* **б.** непрел. *ширити се, простирати се из нечега.* — Свладала ју је нека врста полусна, нека ведрина, која је зрачила из свих ствари. *Франг.* **5.** *излагати свежем зраку, ваздуху, проветравати.* — На веранду су изнијели постељину да се зрачи. *Донч.*

~ се 1. *сијати (се), светлети (се).* — Јечмена жута поља зрела, речни се плићак зрачи. *Дуч.* **2.** *ширити се попут зрака.* — А грч јој . . . хватао крста и одатле се шакасто зрачио и заривао низ кости. *Рад. Д.* **3.** *подвргавати се рендгенским или другим неким зрацима.* — Саветовао му је [лекар] да се претходно подвргне операцији . . . а да се потом зрачи. *Пол. 1958.*

зра̑чић, -а и **зра̑чӣћ,** -и́ћа м *дем. од зрак.*

зра̑чица ж *дем. од зрака.*

зра̑чӣште с заст. *зрак; атмосфера.* — Високо горе у нејасном маглушастом зрачишту . . . јато врана вијаше се тихо и безгласно. *Леск. Ј.* А иза њега лебдио мјесец у зрачишту медене боје. *Креш.*

зра̑чнӣ, -ā, -ō *који се односи на зрак*[1]*, ваздушни*: ~ линија, ~ простор.

зра̑чнӣк м *цев за проветравање на палуби. Деан. Рј.*

зра̑чница ж *гумени балон у кожној лопти.* — Гумена зрачница мора бити непорозна. *Ног.*

зра̑чно прил. *у виду зракова, као зрак; зрачећи, блиставо, сјајно.* — Као зора небом зрачно се таласа [љубав]. *Дис.* [Жена] му је више и лепше постављена, зрачније и етеричније му вреди у животу. *Богдан.*

зра́чно̄ст и **зра̑чно̄ст,** -ости ж *особина онога који је зрачан и онога што је зрачно; ведрина; свежина.* — Растореним својим порама халапљиво је гутала благу топлоту и реску зрачност. *Маш.* Доносио је увек собом атмосферу живахности, зрачности, оптимизма. *Глиг.*

зра̑чња̄к м *светларник, простор за светлост у облику малог дворишта у великим кућама или између кућа.*

зрачу́љак, -ька м *дем. и пеј. од зрак.* — Даница . . . не може да одржи борбу са виделом дана који постаје далеко јаснији од њезиних нејаких зрачуљака. *Шапч.*

зр̏ва ж зоол. *врста змије* Coelopeltis lacertina. — Око Средоземног мора налазимо много већу зрву. *Финк.*

зр̏дāв м зоол. *в. зердав. Деан. Рј.*

зр̏далија ж покр. *в. зерделија.*

зре́ва̄ње, ијек. зријева̄ње, с *гл. им. од зревати.*

зре́вати, зрѐва̄м, ијек. зријѐвати, несврш. *в. зрети*[1]. — Око ми . . . бачено у густиште лоза, — постаје зрно црно што зријева на чоку — рано грожђе. *Ћон.*

зрелӣна ж = зрелост (1) *стање онога што је зрело.* — Плод се осуо као китина, а зрелина истом избила. *Куш.* Миришу мјехови вина на зрелину сувице. *Ћон.* фиг. Отуда свим мојим одлукама биљег тежине и тријезне зрелине. *Козарч.*

зрѐлити, -ӣм несврш. *в. зрети.* — Ми зрелимо брзо, и брзо венемо. *Скерл.*

зрѐло прил. фиг. *разумно, смишљено.* — Несретна дјеца знаду зрело мислити. *Бал.*

зрѐло̄ст, -ости ж **1.** = зрелина. — Мирис ружа суморних и зрелост воћа свуда допире. *Кркл.* **2. а.** *стање организма који се потпуно развио.* — У љубав је жена улила сву страст своје прве зрелости. *Нех.* **б.** фиг. *висок ступањ интелектуалног развоја; разборитост; способност.* — Својом . . . зрелошћу духа много [је] више одговарала . . . песнику. *ЛМС 1957.* Манифестовала [се] висока

политичка зрелост радничке класе Југославије. *Пол. 1957.*

Изр. испит зрелости *завршни испит у средњој школи, матура.*

зрѐнйк, -ика м *видик, обзор, обзорје, хоризонт.* — Из магле Сунце се диже на плави зреник. *Ил.* Сунце је већ било високо поскочило на зренику. *Ков. А.*

зрѐнути, -нём несврш. *в. зрети.* — Жито се жути као да зрене. *Тад.* Осјетио је да је и та жеља зренула у њему. *Лоп.*

зре́ње[1] с *гл. им. од зрети*[1].

зре́ње[2] с *гл. им. од зрети*[2].

зрѐо, зрѐла, -ло **1.** *р. прид. од зрети.* **2. а.** *који је потпуно развио све своје сокове; који је готов за брање, бербу (о плодовима).* — Живинче стало под зрео дуд, па ни да крене. *Вукић.* **б.** мед. *који је доспео у последњи ступањ развоја, који је стигао за проваљивање:* ~ чир. **3.** *који је доспео до потпуног развитка физичког и умног.* — Панта већ зрео човек, бирали га чак и за одборника у општини. *Вес.* **4.** фиг. **а.** *смишљен, паметан, разборит.* — Сада [му се] тек јавља [оно што је доживио] у потпуној и разумној расвјети . . . зрелог гледања. *Крл.* **б.** *поодмакао (о годинама).* — Кад су саградили кућу . . . били су већ зрели за гроб. *Козарч.* **в.** *који је приспео за решавање, који је готов за нешто; који је заслужио нешто.* — Колико је зрелих прилика у игри упропаштено! *Ват.*

Изр. ~ за вешала *заслужио је вешала;* ~ за лудницу *ненормалан човек;* ствар је ~ *потребно је ствар решавати.*

зрѐти[1], зрѐм (мн. зре́мо, зре́те, зрӯ) и зрӣм (мн. зри́мо, зри́те, зрѐ; импф. зрӑх; аор. зрѐх, зрѐ; имп. зрӣ; прил. сад. зру́ћи; р. прид. зрѐо, ијек. зрео и зрӣо, зрѐла) несврш. *постајати зрео, сазревати.* — Грожђе зре. *Рист.* Зру плодови на гранама. *Наз.* фиг. Као грозд у јесени зри у мени тамни звук. *Кркл.*

зрѐти[2], зрѐм и зрӣм (покр. и зрӣјём) сврш. и несврш. *гледати, мотрити.* — Не може право памет да досегне кад га око не може да зрије. *Баз.* Бијелим рукам' очи покриј ми, Милена, да не зрим пријекора тврдих од времена! *Враз.* И бог ми тада ули... ума снагу да све то зрим и познам. *Митр.*

зрӣ узв. *глас којим се оглашава зрикавац.* — Тек од времена на вријеме бојажљива и тужна свирка зрикаваца зри . . . зри. *Мар.*

зри́јавац, -ávца м покр. *в. зрикавац. Вук Рј.*

зрӣјати, -ӑм несврш. покр. *в. зрети*[1]; фиг. *овлађивати, освајати (о дану).* — И што је више зријао дан, све слађе и страсније било је срце и око. *Кос.*

зријѐвање, ек. зрéвање.

зријѐвати, зрӣјевӑм, ек. зрéвати.

зрӣјети, зрӣјём сврш. и несврш. покр. (ијек.) *видети.* — Још ноћас морам моје мило јање, још ноћас морам Зулејку зријет. *Хар.*

зрӣк м и **зрӣка** ж *глас у зрикању (попца); оглашавање зрикаваца, попаца, зрикање.* — Чуо је . . . ван шуме безбројни зрик попаца. *Црњ.* Да л' ће нам се јавит њена уста блага у тишине крику, у зрикавца зрику? *Фран.* Тек сад разумем како се раја врутак, како почиње у трави вечерња зрика. *Макс.*

зри́ка м (вок. зрӣко) = зрико *зрикав човек. Р-К Реч.*

зрӣкав, -а, -о *који очима не гледа у правцу у ком су управљене, разрок.* — Зрикав сељачић мерка огромне црне баканце. *Сим.* Ни бога ми називали нису као човеку! — Шта ћемо, веле, скидати шешир оном зрикавом! *Каш.*

зри́кавац и **зрӣкавац,** -ávца м зоол. **а.** *врста инсекта, кукца правокрилца, попац* Gryllus. — Нујно и једнозвучно ори се песма и цврчање малих попаца и зрикаваца. *Ад.* Из локава су жабе . . . крекетале. Зрикавци [су] зрикали. *Сим.* Из дувара се чуо кућни зрикавац. *Ђос. Д.* **б.** мн. *породица правокрилаца у коју спада зрикавац (а)* Gryllidae. *Терм. 4.*

зрӣкаво прил. *као онај или као у онога који је зрикав, разроко.* — Очи му се зрикаво крижале. *Шен.* Само ретко и издалека зрикаво провири, у страху да Мица кројачица . . . дође на станицу. *Каш.*

зрӣкавӧст, -ости ж *особина онога који је зрикав, разрокост.*

зрӣка́ње с *гл. им. од зрӣкати.*

зри́ка́ње с *гл. им. од зри́кати.*

зрӣкати, -ӑм несврш. *разроко гледати.* — Спушта се покорно у фотељу и зрика у старог. *Каш.* А плаве му очице малко блесаво зрикаху у свијет. *Кол.*

зри́кати, зрӣчём несврш. *пуштати гласове (о зрикавцу); подражавати, опонашати гласом зрикавца.* — Зрикавци тужно зричу. *Макс.* Тако он замишља и уздише, док зричци зричу. *Кол.*

зри́кнути, зрӣкнём *сврш. прва зри́кати.*

зри́ко, -а и -ӗ м (вок. зрӣко) = зрика. *Р-К Реч.*

зри́коња м *в. зри́ка. Р-К Рвч.*

зрӣлӣште с индив. *место са кога се нешто гледа, посматралиште.* — Гледај, вило, са зрилишта свога. *Март.*

зрѐо, зрѐла, зрѐло *в. зрео.* — Сада бијаше зрио муж. *Шен.*

зри́цати, зрӣчём несврш. *в. зрикати.* — Тисуће и тисуће . . . зрицале своју испрекидану пјесму. *Бег.*

зри́чак, -чка м зоол. *в. зрикавац.* — Свуд трсјем зричак зричку се озива. *Марк. Ф.* Зричци . . . певају своју монотону песму: »зри-и, зри-и«. *Дом.*

зр̏нāд ж зб. необ. *зрње, зрна.* — У следећим су слојевима . . . нагорела зрнад и разни обоци. *Жуј.*

зр̏нак, -нка м *в. зрнце.* — У тој кући нема ни зрнка проса. *Војн.*

зр̏нāње с *гл. им. од зрнати (се).*

зр̏наст, -а, -о *који има облик зрна; који је у зрнима.* — Златна зрнаста киша навија вреће и складишта. *Сим.* Капље хладног зноја, зрнасте као пиринач, избијале су му по челу. *Ћос. Д.* Жирондинци су пристали на закон о максимирању цена на зрнасту храну. *ОП 1.*

зр̏нат, -а, -о **1.** *зрнаст.* — Насукао тих гајтана и тих ситних зрнатих пуцета по себи попут циганског кнеза. *Ков. А.* **2.** *који је крупних зрна.* — Безобзирце поче дивља чељад бројити снопове . . . најљепше, најзрнатије. *Шен.*

зр̏нати (се), -ām (се) несврш. *зрнити, добијати зрна.* — Вране . . . падају на кукурузе који су се истом почели зрнати. *Коч.* Зрнајте брадоњице [кукурузи]! *Гор.*

зр̏нашце, -а и -ета с *зрнце.* — Зрнашце свако хоће да се прометне у сјеме. *Наз.* Наслаган је (скроб) у разним биљним деловима у облику малих зрнашаца различног изгледа. *Тод.*

зр̏нēвље с *зб. им. од зрно.* — Од чије ли ћу шешане погинути? . . . њено зрневље ћути. *Јакш. Ђ.* Други пут сијали су кукуруз, јер први пут бачено зрневље изједоше мношине глодаваца. *Гор.*

зр̏неш м бот. *биљка из чијег се плода вади средство за бојење у црвено* Peganum harmala. *Сим. Реч.*

зр̏нити, -ӣм несврш. **1.** техн. *растопљени метал или стакло сипати у воду да се добију зрнца, гранулирати. Мин. Лекс.* **2.** *зрнити се.*

~ **се** *добијати зрна, зрнати се; појављивати се у облику зрна.* — фиг. У угловима осамљеникових очију зрниле су се и расле оловне сузе. *Ћоп.*

зр̏нкаст, -а, -о *в. зрнаст. Р-К Реч.*

зр̏нкати, -āм несврш. *узимати зрно по зрно.*

~ **се 1.** *добивати изглед површине покривене зрнима.* — На гољеници зрнкала се свежа рана. *Божић.* **2.** *губити зрна једно за другим, осипати се (о зрнима).*

зр̏но с (ген. мн. зр̏нā) **1. а.** *ситан плод или семенка (у биљака), бобица:* ~ зоби, ~ пшенице, ~ бибера, ~ мака, ~ грожђа и др. — Попнем се на трешњу и станем биркати најзрелија зрна. *Ранк.* **б.** *јвзгра.* — Себи узе зрно, а свакому од правдаша остави пол празне љуске. *Шен.* **2.** *мален, често сасвим ситан предмет округлог или овалног облика; делић материје:* ~ бисера, ~ песка, ~ соли, ~ барута, ~ у бројаницама. фиг. *трунка, мрвица.* — Сад се у њој опет стало извлачити из свога мождано скровишта оно зрно разбора. *Бег.* **3.** *метак, тане, куршум.* — Обрати му пажњу на пушчана зрна, која су непрестано фијукала, пјевала и зујала око њих. *Крањч. Стј.* Мирно [је] сипао зрна из митраљеза. *Поп. Ј.*

Изр. бити, правити се мањи од маковог зрна *бити сасвим понизан; бити неприметан;* не вредети зрна боба *ништа не вредети;* ни зрна *ништа, нимало.*

зрнȍбојина ж *траг, убој од зрна (пушчаног, града и сл.).* — Пажљиво је погледавши, спазим на њој [капи] двије зрнобојине. *Вуј.* Дрвеће без иједне зрнобојине. *Вуј.*

зрнȍвит, -а, -о *богат зрнима, зрнат; пун зрна.* — Закласа раж и јечам, а кукуруз, особито куд полије вода, — зрновит у вис потече. *Буд.*

зр̏нȏвље с *в. зрневље.* — Ишао погнут и заокретао разбацујући у полукругу некакво зрновље. *Бен.*

зрнȍждери и **зрнȍждēрци** м мн. (јд. зрнȍждер и зрнȍждерац) зоол. *в. зрнојеци.*

зрнȍјеци м мн. (јд. зрнȍједац) зоол. *животиње које се хране зрневљем. Терм. 4.*

зр̏нохвāт м ков. *насип на стрелишту.* — Зато је добро да се одабире такав терен који ће имати у позадини висок насип или брежуљак (зрнохват). *Стр.*

зр̏нце и **зр̏нце,** -а и -ета с *дем. од зрно.* — фиг. Долазио је до увјерења . . . да ће га . . . заповједништво лишити и посљедњег зрнца памети. *Јонке.*

Изр. крвна зрнца биол. *ћелије, станице које са крвном плазмом чине крв:* бела крвна зрнца (леукоцити), црвена крвна зрнца (еритроцити).

зр̏нчан, -а, -о *који је са зрнима; који има облик зрна.* — Једни су везови крстаци . . . а други су овијанац, зрнчани бод, ланчанац. *Баб.*

зр̏ње с зб. *зрневље.* — Скоро ће жетва . . . Једро зрње зрије. *Шант.* Усред зрња јурнула је наша прова [прамац лађе]. *Крањч. С.*

зр̏њēвље с *в. зрневље.* — Забректа мотор . . . зашуми слама, зашушоња зрњевље. *Сим.*

зр̏њēње с *гл. им. од зрнити (се).*

зр̏њкāње с *гл. им. од зрњкати.*

зр̏њкати, -āм несврш. *зрнкати, зобати. Вук Рј.*

зрȍк м покр. *в. узрок. Вук Рј.*

зр̏цāлан, -лна, -лно **а.** *који се односи на зрцало, на огледало, који је као зрцало, као огледало, гладак, сјајан.* — Видимо бријег ријеке, а под њим се простире зрцална дубина воде. *В 1885.* **б.** фиг. *стакласт, укочен.* — Смућивао [је] кнеза Андреја . . . хладни, зрцални поглед Сперанскога. *Крањч. Стј.*

зр̏цаласт, -а, -о *сличан зрцалу. Бен. Рј.*

зр̏цалити се, -и̏м се несврш. *сјати се попут светлосних зракова који се одбијају од зрцала, од огледала; огледати се.* — Ипак се уза све то зрцалила на њену лицу толика свјетлост, толика вјера у будућност. *Л-К.* [У ријеци] се зрцалило свјетло небеско плавило. *Креш.*

зр̏цалица ж бот. *род биљака чија је цветна круница у средини бела, а по ободу љубичаста* Specularia. *Сим. Реч.*

зр̏цало с *стакло превучено металом или углачан метал који правилно одбија светлосне зраке тако да одражавају ликове, огледало*; фиг. *глатка површина воде.* — Зрцало језера шкропе бисери росе. *Кркл.*

зр̏цāлце, -а и -ета с *дем. од зрцало.*

зр̏цаљē̏ње с *гл. им. од зрцалити се.*

зр̏цаонӣ, -ā̏, -ō̏ *в. зрцалан.*

зр̏цати (се), -ā̏м (се) несврш. *в. зрцалити се.* — Љубичасте горе, гранитне, до свода, зрцале су у дну мора. *Дуч.* фиг. Природа се увијек прима нашег срца, у њем зрца јасност своју и свој мрак. *Прер.* У том немиру природе и неба и немир се моје душе јасно зрца. *Панд.*

зȳ̏ав, -а́ва м ист. *војник у саставу пешачких војних јединица Француске, регрутован међу становништвом северне Африке (у бившим француским колонијама).*

зȳ̏авскӣ, -ā̏, -ō̏ *који се односи на зуаве.*

зȳ̏б[1] м (лок. зȳ́бу) **1.** анат. *једна од белих, коштаних глеђосаних плочица, усађених у вилице, које служе за кидање и дробљење хране у устима.* — фиг. Није она [Венеција] само једанпут осјетила њихов [Франкопана] зуб. *Нех.* Ни пјесничка дјела не одолијевају неумитноме зубу времена. *Уј.* **2. а.** *оштрији изрезак или зарезак на разним предметима (тестери, пили, чешљу и сл.), зубац.* — Дешавале [су се] ствари које је госпа Нола још теже разумевала него прописне колаче и вињушке са четири или три зуба. *Сек.* **б.** *избочина у стени, у зиду или на другом чему, у облику зуба.* — Зуб — избочина, честа у гребену. Често се повезује заједно по неколико зубаца. *З-Г.* Огромни зид . . . још данас са својих деветнаест зубова опасује Малу страну. *В 1885.* **3.** *истакнути део на окидачу и на разним механизмима.* — Окидач (обарача) . . . на горњем дијелу има »зуб«, који запиње у »зарез« ударача. *Стр.*

Изр. брусити, оштрити зубе (на коме) *говорити много и неповољно о коме*; до зуба (наоружан) *веома много (наоружан)*; држао би га у зубима *неупоредиво је већи и снажнији*; ~ мудрости *в. уз мудрост (изр.)*; зуби водене (за нечим) *каже се кад се осећа велика жеља за нечим.* — Софтама су већ унапријед воденили зуби [за печеним кромпирима]. *О-А.*; зубима и ноктима *свом снагом, свим средствима (бранити се, прихватити се).* — Ријека ће се бранити зубима и ноктима. *Цар Е.* Прионути уз књигу зубима и ноктима. *Крањч. С.*; иза, између, преко зуба, кроз зубе *неразговетно или једва чујно (говорити)*; има зубе (о жени) *језичава је*; имати зуб на кога, имати кога на зубу *бити стално против кога*; *имати намеру учинити некоме некакво зло*; језик за зубе! *не говори!* ћути!; лављи ~ бот. *род биљака назубљеног лисног обода* Leontodon. *Сим. Реч.*; метнути зубе на полицу *трпети велику оскудицу, гладовати*; не (о)белити (ни) зуба *не проговорити, не проговарати*; не дати коме зуба помолити *не дати коме да дође до речи*; није ни на један ~ *сувише је мало*; носио би га (човек) у зубима *одвећ је мали и слаб*; око за око, зуб за зуб *равна мера у одмазди, треба се осветити*; пасјега је зуба *рђав је, зао је*; пасји ~ бот. 1) *рдобрадица. Сим. Реч.*; 2) *кошутац. Сим. Реч.*; показати зубе (коме) *одупрети се, показати своју оштрину, своју борбеност*; поломиће (сломиће) зубе на нечему, на некоме *неће моћи нешто, односно некога савладати*; процедити, промрсити кроз зубе *силом или једва, полако проговорити*; пушка је на зубу *пушка је запета (за некога)*; рећи кроз(а) зубе *одвећ нечујно, одвећ тихо рећи*; сатерати (сабити) зубе у грло *премлатити, пребити, изубијати (нарочито по лицу)*; стегнути, стиснути зубе а) *(о)трпети и (о)ћутати*; б) *не давати гласа од себе у тузи*; сушити зубе *бити жељан јела и пића гледајући их*; трбух до зуба *јако приметна бременитост*; трећи зуби му никли *веома је стар*; туђим зубима јести *живети од зараде другога, на рачун другога*; тупити зубе *узалуд говорити*; узети ђем на зуб *отети се из руку, не дати се савладати, никог не слушати*; узети (кога) на зуб *прогонити (кога)*; узети (метнути) у зубе *прихватити се, презалогајити, појести*; шкрипнути (шкрипутнути) зубима *разбеснети се.*

зȳ̏б[2] ж покр. *стока, марва, благо.* — Павле и Јосо, зајашивши сваки на свог парипа, гоњаху пред собом крупну зуб на пашу. *Тип.*

зу́ба ж (вок. зу́бо) **1. а.** покр. *дрљача*. **2.** подр. *зубата жена*. — Његова партнерица у салонским комадима била је она висока, суха глумица, нека зуба, без прсију. *Бег*.

зу́бак, зу́пка м *дем. и хип. од зуб*. — Лијепу Кату зубак заболио. *НПХ*.

зу́бало с **1. а.** *зуби, прибор за жвакање хране*. — За прехрану је сисаваца врло добро удешено зубало. *Финк*. Полуган, човјек ћелав, лошега зубала, у старом и одрпаном капуту. *Крл*. **б.** *вештачки зуби, зубна протеза*. **2.** фиг. *млински каменови*. — Недалеко се чује како [млинови] мељу уједначено тешким зубалом. *Гор*.

зу́бан м **1.** погрд. *човек великих зуба*. **2.** агр. *врста кукуруза крупног зрна*.

зуба́ни м мн. зоол. у изразу: ~ китови *врста китова* Odontoceti. *МЕП*.

зу́бање с *гл. им. од зубати (се)*.

зу́бар, зу́бра и **зу́бар**[1], -а́ра м зоол. *в. бизон*. — Од говеда ваља поменути: тура или праговече . . . зубра или бизона. *Жуј*. Европски бизон (зубар . . .) не живи више у природи, него га нешто гаје по зоолошким вртовима. *Финк*.

зу́бар[2], -а́ра м *зубни лекар; зубни техничар*.

зуба́рев, -а, -о = зубаров *који припада зубару*.

зуба́рица и **зу́ба́рка** ж *женска особа зубар*.

зуба́ров, -а, -о = зубарев.

зу́ба́рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на зубаре*.

зуба́рство с *зубна медицина, стоматологија; зубарски занат и зубарски послови*. — У зубарству се употребљава [берилиј] као додатак зубарском цементу. *Кем*.

зу́баст, -а, -о *који има облик зуба*. — Посматрали [су] далеке, зубасте . . . гребене Сијера Неваде. *НИН 1959*.

зу́бат, -а, -о **1. а.** *који има зубе; који има велике зубе (о човеку, животињи)*. — Псето своје, зубатога режоњу, о ланац он веже гвоздени. *Цес. Д*. **б.** *в. зупчаст*. — Они су иза својих тврдих кула и зубатих зидина стољећима одолијевали хордама. *Бат*. **2. а.** *који је оштар на језику, заједљив, пакостан*. — Хе, али им он није дао ни опепелити, зубат беше, па одмах за очи. *Ранк*. Те мирне али зубате ријечи покуњише Тому, али придигоше Марка. *Коз. Ј*. **б.** *хладан, оштар, праћен мразом*. — Зубато сунце улудо плаши вјетрину и студен. *Јел*. Напољу их дочека хладна тама пуна зубатог вјетра. *Лал*.

зуба́так, -тка м зоол. *врста пастрмке*. — У Неретви и Морачи живи и пастрмка позната под именом зубатак. *НИН 1960*. Прегледао си и ону плехану рибицу . . . на коју ти намамљујеш похлепне и прождрљиве зубатке. *Радул*.

зу́батац, зу́баца м зоол. *врста морске рибе јако развијених и оштрих зуба* Dentex vulgaris. — Обноћ ловим рибу . . . ричком сапе, удицом зубаце, укљате, вукове и канце. *Љуб*. Кад су били баш врх Кабла, уловише великог зубаца. *Водн*.

зу́бати, -а̄м несврш. **1.** *хватати, гристи зубима; жвакати*. *Вук Рј*. **2.** покр. *дрљати, влачити*. *Вук Рј*. **3.** *задирати (у што) чим шиљатим или оштрим*.

~ **се** *гристи се; свађати се*. — Он се зуба с њим. *Вук Рј*.

зу́батица ж покр. **1.** *в. дрљача*. *Р-К Реч*. **2.** *зупчаст клесарски чекић*. *Бак. Реч*.

зу́батка ж *онолико сена колико коњ одједном узме у уста, коњски залогај сена*. — Нема сијена ни зубатке. *Вук Рј*.

зу́бато прил. *оштро, пркосно*. — Коме је жао, нека каје, а на мене нек не лаје! — одвраћао им је зубато. *Берт*.

зу́батост, -ости ж *особина онога који је зубат (2), јеткост; оштрина, хладноћа*. *Р-К Реч*.

зу́бац, зу́пца и **зу́бац,** зу́пца м **1. а.** *изрезак или зарезак у облику зуба (на разним предметима)*: ~ на чешљу, ~ на тестери, пили и сл. — Вријеме [му је] пролазило у тесању зубаца за грабуље. *Лал*. Води слободан пут, дуж стијена што се вије, кô кад се зидом тик уз зупце ходи. *Комб*. **б.** индив. *дирка у клавира или оргуља*. — Поче куцати прстом по зупцима клавира и пажљиво слушати гласове. *Бат*. **2.** покр. *палац, спица у точка*. *Вук Рј*. **3.** покр. *корчуланског камен који се ставља око прозора*. *Вук Рј*.

зу́бача ж **1.** *зубата жена, жена великих зуба*. *Р-К Реч*. **2.** *в. дрљача*. — Оштра зубача у угар, голем пожар у крв . . . *КН 1959*. **3.** мн. *грабље, грабуље*. — [Хорват] знао је опалити чим било, што му се нашло у руци: колац, зубача, улар. *Донч*. **4.** бот. *врста корова, троскот* Cynodon dactylon. — Упарложен — сав је обрастао у корову, зубача и шевар не да му прогледати. *Шапч*.

зу́бачић м *дем. од зубатац*.

зуба́чица ж бот. *пустикара* Digitalis ferruginea. *Сим. Реч*.

зу́бачњак м риб. *повраз на који се лове зубаци*.

зубе́кања ж *аугм. и пеј. од зуб*. — Коњски зуб . . . и то још колики! Таква велика зубекања какву ја . . . свога века нисам видео! *Срем*.

зубе́рац, -рца м покр. *врста веза*. — Огрнула се млада црном струком при ужим окрајцима ресатом, а при ширим извезена на загранце и зуберце. *Љуб*.

зубѐрина и зȕбина ж *аугм. и пеј. од зуб.* — Покуњи се ропски старица . . . зашклоцавши крезубим зуберинама. *Ков. А.*

зȕбити, зȕбīм несврш. **1.** *правити зупце (на тестери, пили). Р-К Реч.* **2.** *оштрити зупце на тестери. Вук Рј.* **3.** *в. дрљати. Вук Рј.*

зȕбић, -и́ћа **и зȕбић** м *дем. и хип. од зуб.*

зȕбīшњī, -ā, -ō *који се односи на зубиште.*

зȕбȉште с анат. *десни. Деан. Рј.*

зȕбља ж **а.** *комад суве боровине или каквог другог сувог дрвета који, запаљен, служи за примитивно осветљење.* — Ускоро се на вратима куће појави старица с лучевом зубљом у руци. *Лал.* **б.** *буктиња, бакља.* — Нас шесторица држасмо у рукама буктаве зубље. *Петр. В.* фиг. Ми носимо зубље уздања и рите. *Стан.* Носио бих зубљу устанка. *Уј.*

зȕбљати, -ām несврш. покр. *в. грабуљати.* — На ливадама људи сијено пластили . . . жене зубљале. *Леск. Ј.*

зȕбљење с *гл. им. од зубити.*

зȕбљица ж *дем. од зубља.*

зубљо̀ноша м и ж *особа која носи зубљу.* — Говорећи о зубљоноши заносио се пјесник. *Цар Е.*

зȕбнī, -ā, -ō *који се односи на зубе:* ~ каменац, ~ живац, ~ лекар и др.

Изр. ~ **болест** *в. уз болест (изр.).*

зубнȉна ж *зубна глеђ.* — Зубна је шупљина обложена тврдом зубнином. *НЧ.*

зȕбобо̀лан и зубо̀бо̀лан, -лна, -лно *који пати од зубобоље, кога боле зуби.* — А не бисте ли могли идеалистички објаснити случај зубоболног сиромаха . . . кога боле зуби скоро доживотно. *Крл.*

зȕбобо̀лно и зубо̀бо̀лно прил. *као у зубобољи.* — Док је с говорнице слушао пискав Лекин глас, Јовандека се зубоболно мрштио и отресао главом као да се брани од мува. *Ћоп.*

зубо̀боља ж *напад зубних болова, болест зуба.* — Сада трпи газдарица од зубобоље. *Дук.*

зȕбобо̀љан и зубо̀бо̀љан, -љна, -љно у изразу: ~ **трава** ж бот. *зубовац. Сим. Реч.*

зȕбовац, -бвца м бот. *биљка из пор. главочика која се употребљава као лек од зубобоље* Anacyclus pyrethrum. *Бен. Рј.*

зȕбовина ж *зубна кост. Р-К Реч.*

зубо̀лик, -а, -о *који има облик зуба. Р-К Реч.*

зуботѐхнича̄р м *онај који ради на лечењу и оправци зуба; онај који то учи; онај који врши техничке послове око оправке зуба.* — Дом народног здравља . . . расписује конкурс за . . . зубара . . . зуботехничара. *Пол. 1959.*

зуботѐхнича̄рскī, -ā, -ō *који се односи на технику оправљања зуба и на зуботехничаре.*

зȕбӯн, -у́на **и зȕбун** м тур. = зобун. — Сврх корета носи невјеста од сукна бијели зубун без рукава. *Љуб.* У белим гаћама и кошуљи, са црним зубуном од сукна . . . отац му се учини још крупнијим. *Ћос. Д.*

зȕбунић, зубȕнић м **и зубȕнче** с *дем. од зубун.*

зубȕнчина ж *аугм. и пеј. од зубун.*

зубȕнчић м *дем. од зубун.*

зȕђур прид. непром. тур. *који нема новаца, сиромашан, бедан.* — Сад ми кажи и одговори: или си туткун собом (који не зна) или зуђур с ћесом (немалац). *Вук.*

зȕзȕк м оном. *зука, зујање, глас који инсекти, кукци изводе крилима, или сличан звук.* — Ето, и пчелица је изменила свој пословни зузук и умешала се у разговор. *Петр. В.* Чак није било ни мухе која би . . . уз . . . зузук пореметила оквире шутње. *Јвл.*

зузȕкав, -а, -о *који је пун зузука, који зузучв.* — Над грмљем и ровом трепте зузукави ројеви комараца. *Матош.*

зузȕка̄ње и зузȕка̄ње с *гл. им. од зузукати.*

зузȕкати, зȕзучēм и зȕзукām **и зузȕкати,** зȕзȕчēм и зȕзȕkām несврш. оном. *производити зузук, зујати, зучати неједнако, час спуштајући час нагло дижући глас.* — Сунце је било већ на смирају. Око његове главе зузукаху комарци. *Вес.* Зузукају бумбари. *Божић.*

зузȕцкати, -ām несврш. *дем. према зузукати.* — фиг. Понавља [речи] кухајући ручак и зузуцка по кухињи као муха. *Мар.*

зȕј м (лок. зȕју) *зујање, зук.* — Потиште разабирао се зуј сваковрсних лептира и мушица. *Вип.* Гдје је вретена зуј . . . *Гор.* фиг. Слушам величанствени зуј акорда. *Новак.*

зȕја ж **1.** *в. зуј.* **2.** фиг. *тешкоћа.* — Одржава душу и држи главу док ова зуја не одзује у недођин. *Дав.*

зȕјав, -а, -о *који зује.* — Одгонили су зелене зујаве мухе. *Десн.*

зȕјāк и зȕјак, -јка м зоол. покр. *в. балегар. Вук Рј.*

зȕјала ж зоол. *в. зујара.* — По соби почне зврндати муха зујала. *Кал.*

зȕјалица и зȕјалица ж **1.** *врста чигра која зује кад се врти; апарат који производи*

зујање. — Шта вреди што разне зујалице раде на таласним дужинама београдских радио-станица? *Пол. 1950.* **2.** *в. зујара, зунзара.* — Тек би чуо муху зујалицу у најближој трави. *Ков. А.*

зу̏јан, -јна, -јно *в. зујав.* — Пустикаре се пригле под тежином шарених меденица што их зујне пчеле чешће облазе. *Креш.*

зу̏јање с *гл. им. од зујати.*

зу̏јара ж зоол. у изразу: мува ~ *врста великх мувв која у лету гласно зује* Calliphora erythrocephala. *Терм. 4.*

зу̏јати, -јӣм несврш. оном. **а.** *одавати, испуштати звукове зу-зу-зу или сливене у један такав звук; зучати; зврјати.* — Комарци зујаху око ушију. *Вес.* Штампарије зује и дању и ноћу. *Уј.* Куршуми турски фијукали су и зујали. *Јов. С.* фиг. Крањчевић је најосетљивији наш нерв . . . струна, жица што зује. *Матош.* **б.** *брујати, преносити се препричавањем.* — Може ли предати она оно писмо кад цијелим селом зује да је тај сељак настрадао. *Лоп.* Било [је] извјесно . . . да ће Лајкотовица о томе зујати посвуда. *Мар.* **в.** *чинити се (коме) да чује.* — И сад јој још зује у ушима они гласови и немирни жамор сватова. *Ивак.*

зу̏јач, -а́ча м зоол. *врста инсекта, кукца.* — Ту крилати зујачи . . . цврче и гуде у гроздовима гложја. *Божић.*

зу̏јача ж *в. зујара.* *Вук Рј.*

зу̏јење с *гл. им. од зујити.*

зујӣкати, -а̄м несврш. *дем. према зујати.* — Около чаврљају птице . . . мири пољско цвијеће, зујикају кукци. *Коз. Ј.*

зу̏јити, -ӣм несврш. *в. зујати.* — Зрна [су] зујила за нама. *Шен.*

зу̏јкање с *гл. им. од зујкати.*

зу̏јкати, -а̄м несврш. *дем. према зујати.* — Пчелице — једва да се угибљу једна другој — непрестано зујкајући. *Леск. Ј.*

зу̏јно прил. *зујећи, шумно.* — У глави тихо, зујно, врти се земља. *Божић.*

зу́јнути, зу̏јнӗм сврш. *зазујати; одлетети зујећи.* — Тако ми је чудно топло кад зујну жице. *Пец.* Одједаред се са неког цвијетка дигне бубица, па зујне. *Матош.*

зу̏к м и **зу̏ка**[1] ж **1.** *јако, продорно зујање, зуј.* — Каква је то хука по мом конаку? Где се и мува зуком страшљивим тек једва чује. *Јакш. Ђ.* Трубља јекну . . . опет силан топот и зука накита и оружја. *Шимун.* **2.** *хука, брујање; тресак.* — Наста велика зука и бука топова и пушака. *Креш.* **3.** фиг. *немир, узнемиреност.* — Уљегла је зука у народе. *Његош.*

у̏ка[2] ж бот. *вежљика.* *Сим. Реч.*

зу̏кање с *гл. им. од зукати.*

зу̏кара ж зоол. *зунзара.* — Кухиње пуне . . . зујања зукара и цијука младих мишића. *Сим.*

зу̏касто прил. *са зуком (1), јако зујећи.* — Осе и стршљенови зује зукасто и крупно. *Сим.*

зу́кати, зу̏чӗм несврш. *стварати зуку, јако и продорно зујати.* — Шеталица је ходала, куцао је сат, један пијани бумбар је зукао у прозору. *Петр. В.* Длановн [су] . . . ударали о сито, које се живље кретало и паче зукало. *Наз.*

зу̏кач, -а́ча м бот. *зуква (1).* *Бен. Рј.*

зу̏кача ж зоол. *зунзара.* — Пера цвиле као мухе зукаче и враћају се натраг у тинтарницу. *Куш.*

зу̏ква ж **1.** бот. *зука*[2]. *Сим. Реч.* **2.** агр. *врста киселе јабуке.* — Доносили [смо] киселе зукве и ложили ватре да се испече кестење. *Лал.*

зу̏квајa ж агр. покр. *врста слаткв јабуке.* *Вук Рј.*

зу̏кван м погрд. *звекан, празноглавац, глупан.* — Ти си најгора хуља . . . ти си празна тиква и зукван. *Вел.*

зу̏квара ж агр. *зуква (2).* *Вук Рј.*

зу̏квача ж агр. *зукваја.* — Јабука је зуквача најкрупнија воћка. *Кор.*

зу́кнути, зу̏кнӗм сврш. **1.** *произвести, дати од себе зук, зазујати; фијукнути.* — Смири се жагор у сали . . . чуло би се да мува зукне. *Лал.* Цептали [су] од страха и на сваки куршум који би зукнуо око главе уривали лице у снег. *Јос. Д.* **2.** фиг. *шапнути.* — Кад вјетар горњим одајама крене и шикне басамацима, дотетура до њега и зукне му у ухо. *Кум.* **3.** *хитро отићи; одлетети.* — У тај пар плану из собе пушка; зрно скиде Тими шајкачу и зукну пут тавана. *Лаз. Л.*

зу̏ктати, -тӣм несврш. *в. зујати; зврјати.* — А машина, чудовиште: точкови, каиши . . . А зукти и зује око нас. *Свк.*

зу̏лови, -о̄вā м мн. покр. *в. золуфи.* — Он [Ристић] је направио себи једну дипломатску главу, са зуловима и увоштеним брковима. *Јов. С.*

зу̏лум м тур. *насиље; безакоње; неправда.* — Нијемац ушао у нашу земљу, поробио је, чини по њој сваки зулум, пљачка, убија, гони у логоре. *Чол.* Народ [је] крепавао вјековима под . . . царским зулумом. *Крл.*

зулу́мац, -мца м покр. *в. зулумћар.* — Неко је мислио да то ћехајини људи хватају зулумце, неко да Турци гоне ћехајина заптију. *Андр. И.*

зулу̏мћа̄р, -а́ра м *онај који чини зулум, насилник.* — А, вала, ја знам . . . да се гусала боје само зулумћари, издајице и тир-

јани. *Срем.* Док сте се ви овдје додворавали . . . дотле сам ја служио зулумћарима, крвопијама. *Бег.*

зулумћа́рење с *гл. им. од зулумћарити.*

зулумћа́рити, -у̀мћа̄рӣм несврш. *чинити зулум, насиље, тиранисати.* — Пребирају куће, избе, појате . . . хараче и зулумћаре по селу. *Ђур.*

зулу̀мћа̄рлук м *в. зулумћарство.* — Треба да се плати ћумрук на зулумћарлук. *Лал.* Турчин је господарио, пустахије и јаничари зулумћарили по овој земљи. *Сим.*

зулу̀мћа̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на зулумћаре.*

зулумћа́рство с *чињење зулума, насиље, тиранство, тлачење, угњетавање.*

зулу̀мџија м *в. зулумћар.* — Зулум чини зулумџија Марко. *НП Вук.*

зу̀луфи, зу̀лӯфā м мн. = золуфи. — Умешао се други сељак, кошчат, проседих зулуфа. *Рад. Д.*

зу̀мба и **зу̀мба** ж тур. **1. а.** *справа за поништавање марака; метална справа за бушење рупица у кожи. Вук Рј.* **б.** *справа којом се удара сухи жиг.* — фиг. На све мораш . . . ударити зумбу своје ограничености. *Мар.* **2.** *реч без значења у певању.* — Други за њим само нагађали, пјевали једну једину ријеч: зумба, зумба. Те његове пјесме тако и прозваше: зумбарице. *Сиј.*

зу̀мбарица ж *песма у којој се понавља реч »зумба«.* В. пр. уз зумба (2).

зу̀мбати, -а̄м несврш. *бушити зумбом или чим другим.* — Па се чинио као агине овце, којима се у прољеће зумба комадић уха. *Нам.*

зу̀мбул м тур. бот. *врста украсне биљке из пор. љиљана* Hyacinthus orientalis. *Терм. 3.*

зу̀мбулнӣ, -ā, -ō *који се односи на зумбул.*

зундара́ти, -а̄м несврш. *јако зујати, зучати, звријати.* — Авион зундара, али не дижемо главу. *Дед. В.*

зундара́ча и **зу̀ндуља** ж зоол. *зунзара.* — Лампа . . . је окићена . . . мухама. Међу овима се може примијетити и по која зундуља. *Ђор.*

зу̀нза̄к, -а́ка м зоол. покр. *в. балегар. Бен. Рј.*

зу̀нза̄р м зоол. *в. зунзара.* — Пега се мицала . . . била је колико зунзар. *Ђур.*

зу̀нзара ж зоол. у изразу: мува ~ *зујара.* — Једна мува зунзара налетала [је] на прозорска окна. *Јак.*

зунзара́ње с *гл. им. од зунзарати.*

зунзара́ти, -а̄м несврш. *зузукати, зучати.* — Ухваћена у паучини, мува на таваници тихо зунзарала. *Рад. Д.*

зу́нути, зу̀нӗм сврш. *зазујати, зујнути.* — Нигдје никаква шума, ни мува да зуне. *Вујач.*

зу̀па̄р и **зу̀па̄ш** м = жупар *подофицир који је у некадашњој аустроугарској војсци добровољно служио преко одређеног рока.* — Више то није био полупијани тамничар, бивши зупар и грубијан, већ академски образован човјек. *Чол.* Неки зупар, неки забушант, неки топник из Иличке војарне. *Донч.* Командант војног округа . . . стари изслужени потпуковник, без школе, зупаш, фронташ. *Чипл.*

зу̀пчан, -а, -о *који је са зупцима, који је на зупце:* ~ железница.

зупча̀нӣк, -ика м *точак са зупцима.* — Ваљак се полако окреће помоћу зупчаника. *Кем.* Лигностон је сем тога нарочито подесан за израду зупчаника, лежаја и разних делова машина. *Пол. 1950.*

зупча̀ница ж *направа на зупцв и са зупчастим точковима (нпр. железница). Бак. Реч.*

зу̀пчање с *гл. им. од зупчати.*

зу̀пчаст, -а, -о **а.** *који је на зупцв; назубљен.* — Публика је у орману могла да запази једино безброј жица и зупчастих точкића. *Шах 1.* **б.** *зубаст.* — Гледала је . . . неправилне зупчасте кровове. *Торб.*

зу̀пчати, -а̄м несврш. **а.** *правити зупце. Р-К Реч.* **б.** *правити рупице, рупичати.* **в.** *поништавати марке зумбом.*

зу̀пчић м *дем. од зуб.*

зу̀р м покр. *поглед, гледање;* исп. зурити. — Ја те видим . . . гдје управљаш кријес кабела и према најдаљем сунцу вртиш зур телескопа. *Уј.* Сваки закорак, чак сваки помак вјеђа, зур у ноћ, ваби плес жандарских звијездица. *Јел.*

зу́рење с *гл. им. од зурити.*

зу̀рило с покр. *в. доглед.* — Уздахну, гледајући на зурило те сељаке. *Тур.*

зу́рити, -ӣм несврш. *гледати несвесно у што, бленути; упорно, нетремице гледати у што.* — Тито је веслао . . . зурећи упорно очима пред собом у море. *Новак.* Уча је зурио у мапу . . . правећи по њој оловком овлашне линије. *Ћос. Д.*

зу̀рка ж **1.** *рупа кроз коју се зури.* — Путовање је, у неку руку, зурка, кроз коју наша душа најрадије гледа дивоте овога белог света. *Ком.* **2.** *трунка, мрвица.* — Та ми смо с њиме младовали, били чобани . . . па никад »зурке« туђе тај човек не узе. *Вес.*

зу̀рла[1] м и ж *особа која зури; сметењак. Вук Рј.*

зу̏рла¹ и **зу̏рла** ж тур. (обично у мн.) = зурна *врста народног дувачког инструмента с јаким звуком.* — Ту је било и свирача с ћеманима, тамбурама . . . и зурлама. *Вес.* Разне зурле, гајде и свирале мијешају се са звуцима војних музика. *Матош.*

зу̏рлати¹, -ā̏м несврш. *свирати у зурлу.* — Бубњају бубњеви, лупају даирета, зурлају зурле, циче ћеманета. *Глиш.*

зу̏рлати², -ā̏м несврш. покр. *зурити, пиљити.* — Гле овога малога како дивље зурла у вас. *Ков. А.*

зу̏рлаџија м *в. зурлаш.*

зу̏рлāш, -а̏ша м *онај који свира у зурлу, зурлаџија.* — Исуканом сабљом даје знак зурлашима да престану са свирком. *Срем.*

зу̏рљати, -ā̏м несврш. *в. зурлати*². — Онако испод ока зурља како се то господари на његовом брду. *Ков. А.*

зу̏рма ж покр. *в. доглед.* — Узео зурму пред очи да види тко је та добра душа те њега не заборавља. *Ћал.*

зу̏рна и **зу̏рна** ж тур. = зу̏рла². — И поваздан се чула шала, смијех, пљесак, глас дефа и шаргије или зурне. *Андр. И.*

зу̏рнек м бот. *в. зрнеш. Сим. Реч.*

зу̏рнути, зу̏рнēм сврш. *зирнути, погледати, провирити.* — Протре очи, протегну се зијевајући и зурну на прозор. *О-А.*

зу̏ц оном. **1.** *узвик за подражавање, опонашање гласа опнокрилаца.* **2.** м *пи̏ск, једва чујан звук, глас. Р-К Реч.*

зу̏цати, -ā̏м несврш. = зуцкати (1) *говорити, шапутати међу собом, причати.* — А почеше о њој по селу што му драго зуцати. *Ћип.* Већ се зуцало и у друштву и чинила се наслућивања на његов рачун. *Петр. В.*

зу̏цкати, -ā̏м несврш. дем. **1.** = зуцати. — У селу поче да се зуцка и говорка да ће за неколико дана бити смак света. *Пол. 1960.* Чича Срећко опет поче зуцкати помало против Станојла, називајући га: самовољом. *Вес.* **2.** *дем. према зујати.* — Зуцкало је то око ње већ дуље времена. *Цес. А.* Муве се батргају, зуцкају, малаксавају, и опет зуцкају док се не уморе. *Ћос. Д.*

зу̏цнути, -нēм **1.** *сврш. према зуцати.* **2.** *проговорити, рећи, писнути.* — Ником није ни ријечи зуцнула о свом послу. *Божић.* Ако иком зуцнеш за ово ноћас, пропали смо. *Ћоп.*

зу̏чати, -чӣм несврш. оном. *јаким гласом зујати.* — Унаоколо све је било мирно, само се чуле пчеле како зуче око цветова. *Вас.*

И

и[1] **(И) а.** *самогласник предњег реда и високог места изговора.* **б.** *слово којим се обележава тај самогласник.*

и[2] **I.** *саставни везник* **1. а.** *везује речи у набрајању и стоји или пред сваком речи или само пред последњом у набрајању.* — Све ради сам: и копа, и сади, и сије, и полијева и плијеви. *Вел.* **б.** *везује две речи које изричу јединствен појам*: слика и прилика, стид и срам, старо и младо, овамо и онамо. **в.** *везује речи које се понављају и на тај начин постају изражајније и јаче истичу трајање радње*: постајати бољи и бољи, све више и више; причао је и причао. **2.** *везује реченице које су сродне по садржини или следе једна иза друге.* — На команди зашкрипала су врата **и** ушла је подофицирска патрола. *Јак.* Клону мишићи и онда видиш сву физичку немоћ. *Крањч. С.* Издржала је четири операције, и нису много помогле. *Рист.*

II. *речца за појачавање* **1.** *истиче реч пред којом се налази*: *управо, баш, већ, још, штавише, чак, и те како.* — Није лијепо лагати, али некад се и мора. *КН 1955.* И паде мрак, а Станко још не стиже. *Вес.* Чучим као будала. Шта ја и чекам. *Поп. Ј.* Све је то можда тачно што говорите, допуштам и да је истина. *Сим.* »Богме ћеш ти, малишане, и јаукнути кад Рудоња исуче Јаблану цријева« — застрашава га пољар. *Коч.* **2.** *као префикс даје односној заменици, придеву или прилогу неодређено значење*: ико, икоји, икакав, ишта, игде.

ӣ̀ *узвик којим се изриче ревање, њакање (о магарцу).*

иако *допусни везник који изриче нешто супротно ономе што се очекује*: *премда, макар, ако и.* — Живот [ме] није много мазио иако сам се родио у газдинској кући. *Чол.*

и̏берџӣ(гер) и **и̏берцӣр** м нем. варв. *дугачак горњи капут за пролеће и јесен.*

и̏бис и **и́бис** м грч. зоол. *врста чапље (у старом Египту света птица)* Ibis religiosa. *Терм. 4.*

и̏брет м тур. покр. **1.** *чудовиште, чудо.* — Какав се ово ибрет ради са мном и мојом кућом? *Бож.* **2.** *морална и физичка ругоба, наказа, особа за поругу.* — Гледајте шта ради онај ибрет! *Миљ.* **3.** *пример за поругу.* — Срамотна их ура стигла да од њих ибрет узима цијела Црна Гора. *Ђур.*

Изр. узимати ~ (с ким) *чудити се (коме); бити презрен и служити за поругу.*

и̏бретан, -тна, -тно *ружан; наказан, чудовишан.*

и̏бретити се, -им се несврш. **а.** *чудити се.* **б.** *угледати се на кога.* **в.** *изругивати се (с ким).*

и̏бређење с *гл. им. од ибретити се.*

и̏брӣк, -и́ка м тур. *бакрен суд попут врча, с уским грлом и поклопцем, за воду и каву.* — Свако јутро морало му се полити из ибрика. *Радул.* Носи ибрик с кавом, маслац и крух. *Донч.*

и̏брӣчић м *дем. од ибрик.*

и̏бри̏шим м тур. *свилен конац.* — Коса јој је кита ибришима. *НП Вук.* Отпасао му се појас од ибришима. *Андр. И.*

и̏бри̏шӣмка ж и **и̏бри̏шим-карӣнфил** м бот. *врста каранфила* Dianthus superbus. *Р-К Реч.*

и̏ва и и́ва ж бот. **1.** *врста врбе* Salix caprea. *Вук Рј.* **2.** *в. ивица*[2] *(1). Сим. Реч.*

и̏вӣк, -и́ка м *ивова шума. Р-К Реч.*

и̏вандӣнче, -ета с бот. **а.** *иванско цвеће. Сим. Реч.* **б.** *мече уво. Сим. Реч.*

ивӣнђе̏ље с покр. *в. еванђеље. Вук Рј.*

и̏вановo цвӣ̏ће, ијек. и̏вановo цвӣ̏јеће, с бот. *в. иванданче. Сим. Реч.*

и̏вановo цвӣ̏јеће, ек. и̏вановo цвӣ̏ће.

и̏вӣнчица ж **1.** бот. *врста цвета* Leucanthemum vulgare. — Шаптаји тргају питања као листиће пољских иванчица. *Мих.* **2.** *јабука која сазрева о Ивању, Ивањдану.*

и̏вањача ж *иванчица (2). Вук Рј.*

Ѝваньдāн м *празник у част св. Ивана, Јована Крститеља 24. VI (7. VII).* — Еле, некако о Ивању-дне . . . састаше се случајно три учитеља у Сопоту код среске куће. *Глиш.*

ѝваньдāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ивањдан.* — Покушан је на њега [краља Милана] атентат (ивањдански). *Риб.*

Ѝвање и **Ѝвање** с *Ивањдан.* — Баш је подне уочи Ивања. *Торд.*

ѝвањскā ру́жа ж бот. *врста биљке из пор. главочика* Tanacetum corymbosum. *Сим. Реч.*

ѝвањскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ивање*: ~ крес, ~ кресница.

ѝвањскӣ крӗсови м мн. мед. покр. *осип по лицу.*

ѝвањскō зе̏ље с бот. **а.** *бушина (2).* **б.** *оман.* **в.** *мечје ухо. Сим. Реч.*

ѝ̄вањскō цвӗће, ијек. ѝвањскō цвијӗће, с *биљка из пор. бројева* Galium verum. *Терм. 3.*

ѝвањскō цвијӗће, ек. ѝвањскō цвӗће.

ѝвēр, ѝвера м **1.** *треска која отпадне кад се дрво теше.* **2.** покр. *мала помична кост у колену испред чашице. Рј. А.*

Изр. ~ не пада далеко од кладе; куд ће ~ од кладе *деца нису много другачија од родитеља, деца су као родитељи.*

ивӗрак, -рка м **1.** *дем. од ивер.* — Пас лану и зачени се, па загризе плот, те искида зубима читав иверак. *Ад.* Погдјекоји иверак погоди га у лице. *Цар Е.* **2.** фиг. **а.** *мален, ситан дво чега.* — То су тако иверци кратких разговора. *Сек.* **б.** *потомак.* — Ето — и тај барун некакав је вајни иверак старе хабсбуршке шундране баркаче. *Цар Е.* **3.** зоол. *врста морске рибе из пор. листова која плови порвбарке и има оба ока на једној страни* Pleuronectes flesus. *Терм. 4.*

ивӗрање с *гл. им. од иверати.*

ѝвераст, -а, -о *који је направљен од танких дашчица или фурнира, слепљених унакрст под хидрауличким притиском.* — Одобрени су инвестициони програми за изградњу . . . фабрика иверастих плоча у Пријепољу. *Пол. 1958.*

ивӗрати, -ām несврш. *правити иверасте плоче; облагати дрво таквим плочама.*

ивӗрац, -рца м *дем. од ивер (1).* — фиг. Прочитај српску историју . . . па да видиш зашто смо распарчани у иверце. *Сек.*

ивӗрић м *дем. од ивер.* — Ивериће по дворишту што је разбацано скупиће. *Дом.*

ѝверица ж **1.** *ивер, отпадак од отесаног дрвета.* **2.** *плоча начињена од иверастих плоча.* — То ће бити фабрика плоча иверица, фабрика шпер-плоча. *Пол. 1958.*

ѝвēрје с *зб. им. од ивер.* — Навраћао се да . . . баци прегршт иверја. *Рад. Д.* Тресне сјекиром о сто. Даске се скрше, и прхне иверје простором. *Гор.*

ѝвēрка ж *мален ивер.* — Јело су кували на пећницама . . . што су их ложили . . . иверкама украденим са дрвљаника. *Јак.*

ивӗрчић м *дем. од ивер. Вук Рј.*

ѝвēрчица ж *дем. од иверка.* — Негда [јој је] поклонио парченце земље ограђено иверчицама. *Лаз. Л.*

ѝвӣк, -йка м *ивак. Вук Рј.*

ѝвић м *дем. од ива; млада ива.*

ѝвица[1] ж **1.** *крајња линија једне површине (тесаног камена, стола и сл.); брид.* **2.** *руб, крај чега (уопште).* — На самој ивици шумарка, прикривен, сједи наш осматрач. *Чол.* Удишу мирис соли и озона чемпреси млади гробљу на ивици. *Наз.* фиг. Захватило је нешто као туга, па је већ била на ивици стрпљења, бојећи се да не плане. *Бар.* Већ је на ивици лудила. *Уј.* **3.** *поруб, опшив. Деан. Рј.*

ѝвица[2] ж бот. *биљка из пор. уснатица* Ajuga reptans. *Терм. 3.*

ѝвичаст, -а, -о **1.** *који је налик на ивицу.* **2.** *који има ивице.*

ѝвичӗње с *гл. им. од ивичити.*

ѝвичити, -ѝм несврш. *чинити ивицу, руб, крај чега, граничити, оивичавати.* — Одјури према врбама које су ивичиле обалу. *Моск.* Ветар . . . је . . . жалостиво јецао у дрвећу које је пут ивичило. *Мил. В.*

ѝвичица ж *дем. од ивица*[2].

ѝвичнӣ, -ā, -ō *који је на ивици чега.* — Сви . . . ивични делови [панонскога басена] . . . насељени су народима који су с планина силазили. *Цвиј.*

ѝвичњāк м *ивични камен.* — Бојао се низбрдице . . . трзао [је] кола уз ивичњак. *Сек.*

ѝвљāк, -а́ка м *ивак. Р-К Рвч.*

ѝвов и **ѝвов**, -а, -о *који се односи на иву.*

ѝновача ж агр. *врста крушке.*

ѝновина ж *ивово дрво. Вук Рј.*

ѝвуља ж бот. *биљка из пор. уснатица* Dracocephalum. *Бен. Рј.*

ивчати, -ām несврш. *спајати два двла тканине тако да нит прелази преко рубова споља и ствара поруб.*

ѝгало с грч. *морска обала, жало.* — Бијело село мало на морско игало као галеб пало. *Наз.*

ѝгда прил. **1.** *било када; икад.* — Ја не могу овамо више да се игда вратим, не могу. *Лвск. Ј.* А Зора лепа, лепша но игда и блеђа но икада. *Срем.* **2.** *икако, највише.* — Пот-

пуковник дрекне што је игда могао. *Сек.* Скупи новаца колико игда можеш. *Богд.*

и̏гда ж тур. бот. *в. дафина. Сим. Реч.*

и̏где, ијек. йгдје, прил. *на било којем месту, ма где, било где*; (*уз негацију*) *нигде.* — Оженио се . . . пуком сиротицом без игде ичега и игде икога свога. *Глиш.*

и̏гдје, ек. йгде.

и̏гла ж (ак. йглу; ген. мн. игáлā) **1.** *танка металнa шипчица с оштрим врхом и ушицама на супротној страни за удевање нити, конца.* — фиг. »Шта је теби, Јоланка? Оставио те швалер?« Боцкају шаљиве игле. *Поп. Ј.* **2.** *метална или коштана шипчица с оштрим врхом различна облика и за различне сврхе.* плетаћа ~, грамофонска ~, магнетска ~, ~ за косу, ~ за убризгавање, ~ за кравату (као накит). **3.** (обично мн.) **а.** *лишће црногoричног дрвета, четинара*: борове игле. **б.** *трн, бодља у неких биљака.* — Игле меснатих плавушастих агава. *Бен.* И нема нигдје никога до игле драча. *Уј.* **4.** (обично мн.) **а.** *бодље на телу неких животиња.* **б.** *танки оштри кристали. Р-К Реч.* Е. *оно што је слично игли, што има оштар врх попут игле.* — Игла од јечмена хљеба запала јој иза зуба. *Вуј.*

Изр. бити, седети, стајати као на иглама *бити узрујан, узбуђен, нервозан због чега.* — Дошли сватови . . . У соби све као на иглама. *Ранк.*; морска ~ зоол. *морска риба слична јегуљи* Syngnathus acus. *Терм. 4.*; отанчати као ~ *постати врло мршав*; правити од игле виле *много увеличавати.*

и̏глāр, -ара м *онај који прави или продаје игле*; исп. игличар. — Међу свјетином у крчми десише [се] четири сукнара . . . три иглара. *Вел.*

и̏глара ж = игларица **1.** *јастучац, јастуче или било шта у што се забадају или у чвму се држе игле.* **2.** *мрежа којом се хватају или ловe игле* (*рибе*).

игла́рев, -а, -о = игларов *који припада иглару.*

игла̀рица ж = иглара.

игла́ров, -а, -о = игларев.

и̏гласт и **и̏глат,** -а, -о **а.** *који има облик игле*: ~ лист, ~ зуб. **б.** *који је покривен иглама*: ~ борова грана.

иглѐнӣ, -ā, -ō *који се односи на игле.* — Тако су близу једна другој и тако им је тијесно као да стоје на истом игленом врху. *Лал.*

Изр. (про)тер(ив)ати кога кроз иглене уши *злостављати, мучити, исцрпљивати кога до крајних граница.* — Гоне мене ове моје старјешине, кроз иглене уши ме протјерују, а ја се и браним и отимам. *Андр. И.*; провући се кроз иглене уши *бити врло вешт и сналажљив.*

иглѐница ж *иглара* (*1*). — У одрешеним торбама видео се костур потковица . . . игленица с две игле и концима. *Моск.*

и̏глин, -а, -о *који се односи на иглу.* — И то је тачка једног иглиног убода. *Ком.*

и̏глић м подр. покр. *крojач.* — Бит ће рата, има право тај иглић. *Донч.* Распарат ће му иглић лице као вањкуш. *Цес. А.*

и̏глица ж **1.** *дем. од игла*; фиг. *оно што боде као иглица.* — Спушта се . . . мрак пун ситних иглица зиме. *Новак.* **2.** *лист црногoричног дрвећа, четинара.* **3.** бот. *в. здравац. Сим. Реч.*

и̏гличав, -а, -о = игличаст. — Изнад бора на челу избијају [му] ситне игличаве капљице леденог зноја. *Крл.* фиг. Уочивши оне игличаве жарке трептаје у њима [зеницама], жељно и похлепно је обасу пољупцима. *Бар.*

и̏гличā̀р м *онај који прави или продаје иглице*; исп. иглар.

и̏гличā̀ри м мн. зоол. *голубићи кад се покрију, заодену игластим перјем. Терм. 4.*

и̏гличаст, -а, -о = игличав **а.** *који има облик иглице*: ~ жалац, ~ лист, ~ снег, ~ иње. **б.** *на чему има иглица.* — Јеж . . . закачињући се игличастим лећима о суве стабљике . . . *Моск.* **в.** фиг. *који боде, пробада.* — Биљежникове грахорасте очи титраху игличастим погледима. *Кос.* [Домановић је] игличастом иронијом и трновитим сарказмима стављао противнике на нечувене моралне муке. *Прод.*

игли̏чати се, -ām се несврш. *претварати се у иглице* (*о леду*). — У тој густој као тијесто магли игличале су се студене капи. *Кик.*

игли̏че, -ета с *иглица. Р-К Реч.*

и̏гличица ж *дем. од иглица.*

и̏глӣчје с зб. *лишће црногoричног дрвећа.* — Лежим на дебелом слоју сувог игличја као на меком ћилиму. *Чол.*

иглòкошци м мн. (јд. иглòкожац, -ошца; ген. мн. -жāцā) зоол. *род животиња које имају на кожи игличасте бодљике, бодљари, бодљикаши. Бен. Рј.*

и̏глӯн, -у́на м зоол. *риба с продуженим горњим делом чељусти попут игле* Xiphias gladius. *Бен. Рј.*

игнòрант м **1.** *незналица, глупан.* — Онакав клипан . . . апсолутни игнорант, па министар! *Кол.* **2.** *онај који све презире, потцењује.*

игнòрантки̏ња ж *жена игнорант.*

игнòрантскӣ, -ā, -ō *који се односи на игноранте.*

игнорàнција ж лат. **1.** *незнање, неукост, непознавање чега.* **2.** *презирање, потцењивање некога или нечега.*

игнори́рање с *гл. им. од игнорирати.*

игнори́рати, -ри́рām свршен. и несвршен. = игнорисати *не знати, не хтети знати за што, с презирањем прећи, прелазити преко чега као да и не постоји, потцењивати, потцењивати.*

игнòрисање с *гл. им. од игнорисати.*

игнòрисати, -ишēм свршен. и несвршен. = игнорирати.

и́го и **и́го** с заст. **1. а.** *јарам.* **б.** фиг. *груба сила која угњетава; ропство.* — Пружамо шије за будућа ига. *Уј.* Ја бих само тражио од браће Хрвата да нам пруже руку за ослобођење од аустријског ига. *Петр. В.* Ми смо дали све што смо могли да бисмо придонијели ... ослобођењу ... од фашистичког окупаторског ига. *Тито.* **2.** фиг. *бреме, терет, тежина.* — Са душе нам се иго стресло. *Шен.* И сва у власти њена ига [бриге], њено сам ремек-дело. *Марк. Д.*

ѝгра ж (ак. и́гру; ген. мн. игāрā) **1. а.** *провођење времена, занимање које има као циљ разоноду, забаву.* — Беху ниска врата пред којима су седела два стражара и играла некакву игру, а та им игра беше да један другог удара с два прста по длану. *Глиш.* **б.** *дечје забављање.* — Кад смо се обичне игре наужили, почели смо бацати лопту на кров наше куће. *Маж. Ф.* **2. а.** *занимање, бављење ради разонода неком врстом спорта према одређеним правилима тога спорта*: спортске игре. **б.** *извођење неких радња и комбинација према одређеним правилима.* — Затвори игру окренувши карту адута. *Хорв.* **3. а.** *извођење музичког дела.* — То је прелудиј, а сада стрпљиво слушај игру. *Ков. А.* **б.** *извођење улоге на позорници.* — Представа је дивно испала. Публика се славно одазвала ... Игра је текла живо. *Срем.* **в.** *казалишни, позоришни комад.* — Изгледа да овај призор представља заплет игре. *Панд.* **4.** *ред, низ ритмичких покрета одређеног облика и темпа, који се изводе према нарочитој музици; музика која одговара тим покретима.* — Играли су окретне игре у неком дворишту поплочаном циглама. *Уск.* Компоновао је једну нову игру »Апотекарско коло«. *Срем.* **5.** фиг. *поигравање, подрхтавање, титрање.* — Накострешила се сјајна длака под напетом игром леђних мишића. *Гор.* **6.** фиг. *низ унапред смишљених радња које имају одређену сврху; сплетке, интриге, тајни планови.* — Умела је поучити Ану да Драгутина што више за се предобије. Цела та игра њу није ништа стајала. *Дом.* Увлачење Наполеоново није настало по нечијој основи ... него је настало од најзамршеније игре сплетака. *Крањч. Стј.* А и то нешто значи у овој ратној игри пуној непознатих и невидљивих ствари, варки и блефова. *Лал.* **7. а.** *брза и изразита смена чега.* — Морао бих вам говорити ... о чаробној игри боја које се небом и земљом прелијевају о заходу сунца. *Јурк.* Цела та страшна слика претвори се Ненаду ... у вртоглаву игру светлости и боја. *Тос. Б.* **б.** *мисли које се нагло мењају и измењују.* — Извраћајући смисао ... мудрују и тјерају безвриједну игру. *Баз.* Нема јеврејске логике без игре духовитости. *Сек.* Њихове [парнасоваца] песме игре су духа у једној цивилизацији која умире. *СКГ 1937.*

Изр. хазардне игре карт. *игре на велике своте новаца*; игра на берзи *спекулације с вредносним папирима и валутом на берзи*; ~ природе *необичан, редак догађај или појава у природи*; ~ речи *духовита досетка, основана на употреби једне речи место друге или на замени значења речи које звуче једнако, а имају различито значење, каламбур*; ~ скривача, жмур(к)е *дечја игра у којој се једном детету повезују очи те оно тако има да препознаје играча кога ухвати*; ~ случаја (судбине) *непредвиђена случајност, неочекивани преокрет у животу*; играти опасну игру *бавити се послом који је скопчан с опасним, тешким последицама*; крвава ~ фиг. *рат*; олимпијске игре *међународна спортска натјецања, такмичења која се изводе сваке четврте године (назване према старим грчким свечаностима које су се углавном састојале од гимнастичких натјецања, такмичења)*; открити чију игру *открити чије тајне намере или планове.*

ѝграв, -а, -о *који игра, поиграва, жив, покретљив.* — Стао Ризо покрај врата ... с поткресаним брковима и лукавим лисичјим лицем с два зејтинаста играва ока. *Сим.* фиг. Лака, виртуозна, играва, звонкаста, крхка форма Давичових пјесама није на неким мјестима могла поднијети тешки густи садржај. *Зог.*

ѝгралица ж **1.** *играчка.* — Јандрија свако поподне дође ... однесе му какву игралицу. *Десн.* **2.** *играчица. Вук Рј.*

ѝгралишнӣ, -ā, -ō *који се односи на игралиште.*

ѝгралѝште с *место где се игра* **а.** *спортски терен за одржавање утакмица, стадион*: ногометно ~, фудбалско ~. **б.** индив. *плесна дворана.* — Тумарао сам по тамним дворедима, позирући од часа до часа у сјајно игралиште, у онај дражесни вртлог бијелих и ружичастих оправа. *Крл.*

ѝграло с заст. *играчка. Вук Рј.*

игрàнија ж зб. *играчи и свирка, играње.* — Стао пред чергаре, па гледа како им вита гудала лете преко жица. Не тицаше га се цела игранија. *Шапч.*

ѝгрāнка ж (дат. и лок. -нци) *плес, бал, плесна забава, балска игра, приредба.* — Почиње да се кити, да се спрема на господску

игранку. *Војн.* фиг. Оставши сама у игранци свјетлости, она као обично, несвјесна тога, заокружи погледом над грабровачким кућама. *Мих.*

ѝграње с *гл. им. од играти (се).*

игра̀оница ж **1.** *дворана за игру, плес.* — Играчи и госпођице . . . најоше се у играоници. *Шапч.* **2.** *карташница, коцкарница.* — Ово није играоница! *Гор.*

игра̀рија ж **а.** *игра, поигравање, шала.* — Путовање било је испрва тако лако кас дјечја игрàрија. *Брл.* Утеха те игрàрије са свим светима била би узалудна. *Дав.* **б.** фиг. *оно што је слично игри, лака ствар.* — Ако пристанете на то да их напишете [двије пјесме], а за вас је то игрàрија. *Шкреб.*

ѝграти, ѝграм несврш. **1. а.** *проводити време у забави ради разоноде, забављати се.* — Два [су] стражара играла некакву игру, а та им игра беше да један другога удара с два прста по длану. *Глиш.* **б.** *проводити време изводећи какву спортску или друштвену игру:* ~ тенис, ~ карте, ~ шах. **в.** *правити потез неким предметом у игри вршећи неку радњу или операцију:* ~ краљицу, ~ деветку, ~ сет и сл. **2. а.** *покретати се, мицати се брзо, у разним правцима, вртети се (као играчка).* — Игра сито у рукама [жене]. *Пец.* У одбљеску сунца играју у увалици таласи. *Ћип.* **б.** *поскакивати (налазећи се у узбуђеном стању).* — Око му игра од радости. *Шен.* Неша . . . све игра од радости. *Глиш.* Већ [ми] играју ноге како бих на пут. *Вел.* **3.** прел. *чинити да се ко брзо покреће у разним правцима, да поскакује.* — Уто ага коња добра пред чадорје амо-тамо игра. *Маж. И.* **4.** *покретати се по музичком ритму, плесати.* — Уз циликање свирача [свјетина је] играла на измјену. *Новак.* Играла сам с тобом [коло]; ето и других девојака па играј с њима. *Вес.* **5. а.** *светлуцати се, треперити, блистати се одбијајући се од чега (о светлости, зракама и сл.).* — Дан се смирује. По ћилиму игра клонуо сунчев зрак. *Станк.* Припече сунце . . . све игра пред очима. *Чол.* **б.** *налазити се у кретању, јављати се и ишчезавати.* — Грозничава румен играше на лицу болеснице. *Шен.* Клемзи игра на уснама плах смијешак. *Пав.* **6. а.** *живо куцати, бити (о срцу).* — Срце јој игра од радости, куца жестоко. *Ивак.* **б.** *подрхтавати.* — Глас му играше у грлу као да га тресе грозница. *Кум.* Јецала је. Рамена су јој играла и глава се тресла. *Вуј.* **7.** фиг. *кипети, кључати.* — Осећа како у њему нешто игра, ври, као да се уселио у њега какав ђаволак. *Глиш.* Нека нестрпљивост играла је у његовим нервима. *Бег.* **8. а.** *изводити свирање на музичком инструменту, свирати.* — Тачно и доста сигурно игра на гуслама. *Ков. А.* **б.** *изводити на сцени, позорници, глумити.* — Већ годинама важи као примљен [»Народни посланик«], али се никако не игра. *Нуш.* Било да игра пијанице, било луде, било убице . . . увек га прати урнебесан пљесак. *Каш.* **в.** фиг. *правити се, приказивати се оним што није.* — Ти у оваквим ситуацијама увијек играш наивку. *Крл.* Ако ћеш ти мени ту играти мученицу, ја бежим од тебе. *Петр. В.*

Изр. игра глава, играју главе *велика је опасност, у питању су главе, животи;* играћеш ми ситну пипиревку *осетићеш моју моћ, власт.* — Чекај ти, рибице, играћеш ти мени ситну пипиревку! Ја ти велим. *Божић;* ~ дволичну улогу *бити неискрен, претварати се (пред ким);* ~ коме по глави *бити несносан;* ~ комедију *претварати се, измотавати се;* ~ на берзи *бавити се шпекулацијама на берзи;* ~ на чијим живцима (нервима) *раздраживати кога, нервирати;* ~ на једну карту *ослањати се само на једно;* ~ на лутрији *кушати срећу;* ~ како други свира *радити како други жели;* ~ на последњу карту *чинити последњи покушај, ставити све на коцку последњи пут;* ~ на ужету а) *ићи, ходати по ужету (у циркусу);* б) фиг. *радити, изводити врло опасан посао;* ~ очима *бацати живе, изражајне погледе, намигивати, кокетирати;* ~ отвореним картама *радити отворено, јавно, поштено, без икаквих задњих мисли;* ~ прву виолину фиг. *бити најважнији, најутицајнији у какву послу;* ~ другу виолину *бити од другоразредног значаја;* ~ у чијем колу *управљати се у раду и поступцима према чијим жељама;* ~ важну улогу *бити важан чинилац, фактор у чему.*

~ **се 1.** уз. повр. *играти (1а, б).* — Дјеца се играху на буће и на плохе. *Ћип.* Идемо се играти »вјеверице«. *Гор.* У сенци . . . дрвета на шеталишту десетина наоружаних сељака игра се карата. *Грол.* **2.** *изводити, вршити брзе, различите покрете, бити несташан* (о *животињама*). — Играли [се] пси на . . . пољу њиме. *М-И.* **3.** *занимати се, бавити се каквим радом, послом као забавом, понашати се неозбиљно.* — И ви се тако играте са истином, на рачун једне часне жене? *Грол.* Један од оних људи који се никад не смире и не уозбиље, него се целог живота играју са самим собом и са целим светом. *Андр. И.* Немој да се играмо рата. Немци нам иду по трагу. *Ћос. Д.* **4.** *претварати се, правити се чим.* — Није упутно . . . да се играте добротвора! *Фелд.* Наше село није за друго него да буде везано на рудо, а не да се игра кочијаша. *Крл.*

Изр. ~ главом, животом, ватром *излагати се великој опасности;* ~ с киме *радити, поступати с ким по својој вољи и према својим интересима;* ~ скривача, жмур(к)е *радити неискрено, скривати што.*

и̏граћӣ, -ā, -ē *који се односи на игре*: ~ сто, играће карте.

и̏гра̄ч, -а́ча м (вок. и̏гра̄чу) **1. а.** *онај који игра, плеше; онај који уме играти, плесати.* — Него кад поче играти, ја сам се запрепастио. Кад он научи играти? — Море ... стари је он играч. *Вес.* **б.** *онај који се занима, бави игром или плесом као занимањем, професионални плесач.* — Онда су ушли играчи и играчице с тамбурама, китарама, цимбалама. *Огр.* **2.** *онај који суделује у каквој игри; онај који воли, познаје какву игру.* — Ту погибе и Славонац, најбољи играч шаха у бригади. *Пер.* Играчи помешаше карте. *Лаз. Л.* **3.** *онај који свира на каквом музичком инструменту, свирач.* — Играчи и играчице с тамбурама, китарама, цимбалима ... завршe свирку дошавши на мјесто. *Огр.* **4.** покр. *нарочит појас који пашу девојке кад полазе у коло.* — Милкине другарице ... ухватиле се једна другој за играч што га пашу још код куће кад полазе у коло. *Ад.*

Изр. ~ на трапезу, на жици *онај који изводи вратоломне гимнастичке вежбе у циркусу, варијетеу; акробат(а), пеливан;* ногометни ~ *ногометаш, фудбалер.*

игра́чев, -а, -о *који припада играчу.*

игра̀чица ж *она која игра било коју игру, она која уме играти.*

и̏грачка и **и̏гра̄чка** ж (дат. и лок. -чки; ген. мн. и̏грачā̄кā̄) **1.** *ствар, предмет који деци служи за игру.* — Прије малом сточићу на коме је мало пре понамештала своје мале играчке. *Ранк.* Нема дјетета да му играчку донесе. *Мих.* **2.** фиг. **а.** *онај који служи као послушно оруђе туђе воље, оно чиме се располаже како се хоће.* — Било [му] жао што су [људи] тако јефтине и биједне играчке у туђим рукама. *Крл.* Вјерујте ми, Урошу, Тривун је ту само играчка, а главни махер је онај капетан. *Ћоп.* Играчке вјетра ми смо. *Крклец.* **б.** *лако изведива ствар, маленкост, ситница.* — На први [је] поглед права играчка разликовати некретну имовину од покретне. *Рад. Стј.* Њему су понос и достојанство народа играчка. *Бур.*

и̏гра̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на играче и на игру.* — Сједе усред дворане на под, изморен и искрхан толиким играчким послом. *Вел.* Посебне играчке песме налазимо већ у варварству. *Ђурић.*

и̏гра̄чница ж *картаоница, коцкарница.* — Звекећу излизане плочице ... на зеленом сукну блитвинске играчнице. *Крл.*

и̏гримицӗ прил. *као у игри, играјући се.* — Добра се сјећа ... како је ... игримице напунио мали незнани гроб. *Божић.*

и̏гричав, -а, -о необ. *који је попут игре;* фиг. *неозбиљан.* — Похвали [ми се] својим игричавим девојачким љубавима. *Дав.*

и̏гри̏ште с *в. игралиште.* — Неки од ... стећака служили су као ... стожери за збориште и игришта. *Жуј.*

игрмӑлук м тур. покр. *врста турског дуката.* — Путем бацао дјеци све игрмилуке и међедије, а просјацима бешлуке. *Ћор.*

и̏грокā̄з м **а.** *драма.* — Дао се Миклоушић на тискање хрватских кајкавских игроказа. *Комб.* **б.** *представа.* — Гледаоци смо трагикомична игроказа. *Шим. С.*

и̏гуман, -ана (покр. -мна) и **и̏гума̄н,** -а м грч. *старешина православног манастира. Вук Рј.*

Изр. путуј игумане, не брини за манастир *можеш ићи, и без тебе ћемо се снаћи.*

игума̀нија ж *настојатељица, старешина православног женског манастира.*

игума̀нијин, -а, -о *који припада игуманији.*

игума̀нисати, -ишӗм несврш. *бити игуман. Рј. А.*

и̏гума̄нка ж *игуманија.* — Игуманка из клостера свлачи се. *Поп. Ј.*

и̏гуманов и **и̏гума̄нов,** -а, **-о** *који припада игуману.*

и̏гумаинскӣ и **и̏гума̄нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на игумане.*

и̏гумаинство и **и̏гума̄нство** с *игуманска служба, част.*

и̏гумнов, -а, -о покр. *в. игуманов.* — Сухоњавом руком о врата лупа, у игумнову ћелију ступа. *Кост. Л.*

и д. скраћ. *и даље* (*при набрајању*).

идӗа̄л, -а́ла м грч. **1.** *највиши циљ* (*у племенитом и рђавом смислу*) *према коме се тежи и оно што даје правац раду и деловању у животу.* — У слободним часовима читао им је Чернишевскога ... загревао их је за нове идеале. *Скерл.* Идеалом таквог сељачине постане жути пертл са три наредничке звијезде. *Крл.* Ми ћемо ... остварити идеал хуманости. *Божић.* **2.** *оно што служи за углед, узор, савршени узорак; образац чега.* — Био је то као умјетнички издјелан идеал младе женске главе. *Новак.* Био је идеал правог доброг мачка, јер кад се он капризира да ухвати миша ... у стању је да заборави и на јело и на пиће. *Срем.* Увијек тих и покоран, са сваким си сладак, идеал доброг грађанина. *Козарч.*

и̏деа̄лан, -лна, -лно **1.** *који одговара појму идеала каквоме се стално тежи.* — Идеалан разум био би онај који би могао везати сву будућност за сву прошлост. *Књеж. Б.* **2.** *изврстан, одличан*: ~ радник, ~ пројект, идеални увјети, услови.

Изр. ~ део (чега) правн. *део (нпр. куће) који се не може делити, недељив*; супр. физички, дељиви део.

идеали̏зам, -зма м **1.** *ненаучни правац у филозофији, књижевности и уметности (супротан материјализму) који сматра да је основа свега што постоји дух, идеја.* — Најрадије су се препирали о идеализму и реализму; велика већина их је била . . . за реализам и у науци и у животу. *Срем.* **2.** *идеално схватање живота, склоност да се у животу види само добро, племенито.* — Тежња за истином, тежња за правдом . . . то је идеализам најчистије врсте. *Цвиј.*

идеали̏за̀тор м *онај који идеализира.*

идеали̏за̀торство с *идеализација, идеализирање.* — У овој приповеци највише се осећа . . . његово идеализаторство патријархалне заједнице. *Глиг.*

идеализа̀ција ж *радња, поступак којима се нешто идеализира, идеализирање.* — Пуста бајословност, идеализација стварности без зрна . . . жара маштања. *Вучо.*

идеализи̏рање с *гл. им. од идеализирати.*

идеализи̏рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. = идеализовати *приказати, приказивати нешто лепшим, узвишенијим и савршенијим него што је уистину.* — Изнад свих се поносно издиже . . . идеализирани лик Тараса Бульбе. *Шов.*

идеа̀лизовање с *гл. им. од идеализовати.*

идеа̀лизовати, -зујем сврш. и несврш. = идеализирати. — Јунаци епова . . . су обично идеализоване личности са узвишеним карактером. *Т. књ.*

идеа̀лисање с *гл. им. од идеалисати.*

идеа̀лисати, -ишем сврш. и несврш. *тежити за неким идеалом, занети се, заносити се идеалима.*

идеа̀лист(а) м **1.** *онај који тежи чему идеалном, савршеном.* — Он је идеалист чије срце не може да подноси неправде које се чине човеку. *Глиг.* **2.** *сањар, занесењак, онај који се у животу не сналази.* — Ми обични људи прије размишљамо, ви идеалисте одмах одбрусите. *Маж. Ф.* **3.** *присташа, следбеник, представник идеализма као правца у филозофији или уметности.* — Материјалистичка естетика побија ту тврдњу идеалиста и доказује да је уметничка слика . . . увек несавршенија од стварног живота. *Т. књ.* Платон је био филозоф идеалист. *Пов. 1.*

идеа̀листица ж = идеалисткиња *женска особа идеалист(а).* — Ти си идеалистица! *Шен.*

идеали̏стичан, -чна, -чно и **идеали̏стичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на идеалисте и на идеализам.* — Промјена идеалистичне теорије спознаје у идеалистичну метафизику долази овдје до свога завршетка. *Баз.*

идеали̏стички прил. *на идеалистички начин; као идеалисти.* — О кретању је . . . Аристотел мислио и сасвим идеалистички. *Пов. 1.*

идеа̀листкиња ж = идеалистица. — Олга је сентиментална идеалисткиња. *Јанк.*

идеали̏тӗт, -е́та м *идеално савршенство; оно што постоји као проста идеја или представа*; супр. реалитет.

и̏деа̀лно прил. *на идеалан начин.* — Љубав . . . живи и идеално се вјеша за племените гране. *Уј.*

идеа́лнӧст, -ости ж *особина онога што је идеално.*

иде́ја ж грч. **1.** *предоџба, представа једне ствари у мислима.* — Спојем видних, мишићних и опипних осјета настају идеје објекта. *Баз.* **2.** *основни принцип назора, гледања на свет.* — Идеја марксизма је нашла најплодније тло у индустријским градовима. *ОГ.* Када је Марковић почео радити на томе листу, овај је сасвим био у идејама Интернационале. *Скерл.* **3.** *основна, главна мисао; намера, план.* — Нанзен је . . . потпуно остварио своју идеју. *Петр. М.* И коначно пао [је] у врло опасно стање човјека очајна, коме су испред носа одњијели изврсну идеју. *Мар.* **4.** *у идеалистичкој филозофији пралик, праслика једне врсте ствари, појам неког савршенства које се у искуству не налази.* — Идеалисте сматрају . . . да је свет створен по идејама . . . које су прије постојале независно од материје. *Марк. Св.*

Изр. фиксна ~ *идеја, мисао која некога трајно прогони; манија.*

иде́јица ж *дем. од идеја.* — Сваки има неку своју идејицу да протури. *Ћос. Б.*

и̏дӗјнӣ, -ā, -ō *који се односи на идеје.*

и̏дӗјно прил. *на идејни начин, с обзиром на идеју.*

иде́јнӧст, -ости ж *особина онога што је идејно, идеја (2).* — Иван . . . је . . . хтео све то да обоји неком идејношћу, неким »вишим« смислом. *Шуб.*

и̏дӗм и **и̏дӗм** *през. од ићи.*

идемни̏тӗт, -е́та м лат. *накнадно давање одобреља парламента влади за примитке, приходе и издатке, расходе.* — [Влада је] дужна да од парламента тражи идемнитет за оне издатке и примитке које је вршила без одобреног буџета. *Мј. 1936.*

идентӣтӗт, -е́та м *потпуно подударање, потпуна истоветност; скуп знакова који једну особу или предмет уопште карактe-*

ризирају и по којима се разликује од осталих особа или предмета, једнакост. — Све је за [њега] било спремно: и легитимација... и полицијска карта о идентитету. *Крл.* Изр. утврдити, установити нечији ~ *установити да је неко доиста онај о коме је реч, о коме се говори.*

идентификáција ж *утврђивање истоветности, поистовећивање, идентификирање, идентификовање.* — Посланство НР Албаније исто тако је одбило да... учествује у идентификацији леша. *Пол. 1958.*

идèнтификовање и **идентȉфиковање** с *гл. им. од идентификовати (се).*

идèнтификовати и **идентȉфиковати,** -кујēм сврш. и несврш. = идентификирати *утврдити, утврђивати истоветност, поистоветити, поистовећивати.*

~ **се** = идентификирати се *у свему се сложити, изједначити се с ким.* — То још нé значи да је Друштво [српске словесности] било увек уз Вука и да се са њим идентификовало. *Бел.*

идентификúрање с *гл. им. од идентификирати (се).*

идентификúрати, -йцȉрām сврш. и несврш. = идентификовати.

~ **се** = идентификовати се. — Али ја усвајам мисли и осјећаје тога заљубљеног фантасте ... идентификирам се с њим. *Том.*

идèнтичан, -чна, -чно *који има исто значење, исти, истоветан, потпуно једнак.* — До краја XV века развитак је дубровачког језика идентичан са херцеговачким. *Бел.* Обје једнаџбе имају оба коријена заједничка, оне су идентичне. *Алг. 1.*

идèнтичнōст, -ости ж *особина онога што је идентично.*

йдȅње с *гл. им. од ићи.*

идеогрàм м грч. *слика као писмени знак у сликовном писму.*

идеографија ж грч. *писмо у коме се место слова употребљавају слике (идеограми), сликовно или појмовно писмо.*

идеолог м грч. *покретач и представник неког смера, покрета (у политици, уметности и сл.), тумач и бранилац неке идеологије.* — Идеолог Љењин стоји чист... пред хисторијом. *Крл.*

идеолȍгија ж **1.** фил. *наука о идејама као основним принципима и погледима на свет.* **2.** *изграђени скуп уверења и идеала неке друштвене класе, странке, покрета или читаве епохе.* — Рачки је имао и ону нарочиту националистичку идеологију која је свакој народности признавала право на уједињење. *Јов. С.*

идеолошкӣ, -ā, -ō *који се односи на идеологе и идеологију, који се оснива на идејама.* — Глишићу је... недостајала ... у књижевном стварању ... идеолошка изграђеност. *Бошк.*

идеолошки прил. *на начин идеолога, са стајалишта, становишта идеологије.* — Грађани... не могу још идеолошки да образложе ту борбу. *Пов. 2.*

йдиди узв. нар. *бежи.* — Ту треба, господине мој, сести, удубити се, мислити, подвлачити, бележити. А видите, то данашњи наш свет не може. Он хоће да прелети ствари, па идиди! *Петр. В.*

йдила и **идȉла** ж грч. **1.** поет. *мањи лирско-епски поетски састав у којем се описује идеализиран, миран живот сељачки или пастирски у природи.* **2.** фиг. **а.** *миран, безбрижан, срећан, ничим непомућен живот, односно крађи такав временски период.* — Намеснички министри трудили су се да не покваре ову идилу између владе и Скупштине. *Јов. С.* Људи се међусобно кољу, мржња се увукла у идилу тихог обитељског живота, сви су грађани раздражени. *Крл.* **б.** *нежна и безазлена љубав.* — Идила се свршава наглим поласком [његова] брода. *Мат.* **в.** *слике или појава нежног садржаја.* — Кампосанто... је ... мјесто гдје ће велемоћни... мајстори... створити у фрескама идиле. *Бат.* Сјајило сунце топло и жарко, као да се смије тој прекрасној идили. *Кос.*

идилизáција ж *идилисање, идилизирање.* — Маркс... истиче... да идилизација нашег живота у песмама млађих не представља идеалистички став према том животу. *К 1950.*

идилизúрање с *гл. им. од идилизирати.*

идилизúрати, -йзȉрām несврш. = идилисати *сликати или описивати природу на идиличан начин, као идилу.* — Па ћемо опростити младим душама које су управо Швицарску држале правим мјестом да идилизирају своју свјежу младеначку природу. *Шкреб.*

идȉлисање с *гл. им. од идилисати.* — Он је први сликар који је испод колористичних и театерских идилисања... покушао да ликовно изрази сурову и биједну образину човјека и друштва. *КХ 1936.*

идȉлисати, -ишēм несврш. = идилизирати. В. пр. уз гл. им. идилисање.

идȉличан, -чна, -чно = идȉличкӣ и йдȉлскӣ *који пружа слику идиле, који има карактер мирнога и задовољнога живота, природан, једноставан, миран.* — Овај идиличан мир прекинуло је завијање сирене за узбуну. *Јак.* Стари је Тресић такó себи

замишљао своју идиличну старост међу кокошима и гускама, кравама и свињама. *Мар.*

идѝлича̄р м *писац идила.* — Јанко [Веселиновић] је ... песник идиличар, романтик и буколичар, као да у његовим сељацима живе библијски пастири. *Глиг.*

идѝлички, -ā, -ō = идиличан. — Гледалац с прозора бјеше се зачас занио у идиличке мисли. *Јурк.*

идѝлички и идѝлично прил. = ѝдилски *на идиличан начин.* — У целој Србији на истоку ... [Марковић] идилички описује доба задруге. *Скерл.*

идѝлично̄ст, -ости ж *стање и особина онога што је идилично.*

ѝдилски, -ā, -ō = идиличан: ~ слика, ~ еп, ~ живот.

ѝдилски прил. = идѝлички. — А и не могу никако да гледам тако идилски наивно на производе српске мисли. *Марк. Св.*

идио- *као први део у сложеницама значи: сам, свој, властит:* идиограф, идиолатрија итд.

идѝо̄м, -óма м грч. **а.** *устаљена, окамењена фраза, својствена неком језику, која се не може превести на други језик.* — фиг. Моја си највиша лепота [машта], сна мојег идиом. *Марк. Д.* **б.** *говор, наречје, дијалекат, карактеристичан говор каквог мјеста или сталежа.* — Не трпим да ми Мађар свом силом намеће свој идиом. *Ђал.*

идиомѝатика ж **1.** *учење о идиомима.* **2.** *идиоми неког језика.* — Буквалним преношењем фразеологије и идиоматике лоши су преводиоци ... реметили цигле у згради свога властитога језика. *Ј 1957.*

идиомѝатски, -ā, -ō *који се односи на идиоме.* — Обичан говор његов има неке сурове племенитости, идиоматске, изразне, искрене. *Кнеж. Б.*

идиосинкрѝазија ж грч. *урођена преосетљивост, одвратност према нечему (нпр. према неким јелима, лековима, мирисима).* — Ја субјективно осјећам дубоку идиосинкразију спрам сваке новоградње! *Крл.*

идѝот м грч. **1.** мед. *онај који пати од идиотије, кретенизма.* — А кад год би ишла, угледала би за прозором нацерено лице лудог Алије, жута и крезуба идиота. *Андр. И.* **2.** погрд. *блесан, глупан, незналица.* — Тамо у редакцији сједе идиоти, кретени, хуље, ниткови, параноици! *Крл.* Достојанства поделише идиоти. *Дис.*

идиотѝзам, -зма м **1.** *идиотија.* **2.** *особитост језика или наречја неког краја или сталежа, идиом.*

идиѝотија ж грч. мед. *слабоумност у најтежем ступњу као последица недовољне функције штитне жлезде, блесавост, кретенизам.*

идѝоткиња ж *женска особа идиот.* — На ломачи спалити ... ову идиоткињу што је сама убила своје властито дијете? *Божић.*

идѝотски, -ā, -ō **1.** *који се односи на идиоте, који је својствен идиотима.* — Рекавши то груну у идиотски смех. *Кнеж. Л.* **2.** *који нема смисла, бесмислен, глуп, немогућ.* — И она кретенска идиотска ... дисциплина, која као отров какви тече по жилама хабсбуршких грађана. *Крл.*

идѝотски прил. *на идиотски начин, као идиот.* — Церио се потпуно идиотски. *Ћос. Б.*

идиѝотство с *идиотизам.* — Тај човјек ... прави од себе идиота да би својим идиотством прекрио своје нитковлуке. *Јонке.*

ѝдол, -ола и **ѝдо̄л**, -óла м грч. **1.** *лик божанства израђен од дрвета, камена или метала коме се указује верско поштовање.* — Охоло идол стоји. А пред њим небу плавом жртвени дим се диже. *Митр.* **2.** фиг. **а.** *особа слепог обожавања.* — Десетак година иза смрти постао је [Радичевић] идолом млађега, романтичарскога покољења. *Барац.* Идолу моје душе, небеској и најдивотнијој Офелији. *Панд.* **б.** *лажна или привидна вредност, предрасуда, предмет лажног обожавања.* — Да би природу верно интерпретирао, људски се дух мора ослободити свих идола. *Петр. Б.*

идолѝатрија ж грч. *обожавање идола, идолопоклонство;* фиг. *претерана љубав према коме или чему.* — Мјесто братства ... појави се себичје, идолатрија личних користи. *Крањч. С.* Аргументима ... он успева да поруши Јанкову идолатрију вертеризма. *Глиг.*

идолопѝоклонѝик, -а и **идолопоклѝонѝик**, -ѝка м *обожавалац идола, сујеверник.* — Нисам ни ја идолопоклоник, али народ мора имати неку вјеру. *Маж. Ф.* Кост остаје кост, а онај који у њу вјерује само је обичан идолопоклоник. *Богд.*

идолопѝоклонѝичкӣ и идолопоклѝонѝичкӣ, -ā, -ō *који се односи на идолопоклонике и идолопоклонство.*

идолопоклониѝштво и **идолопоклѝонство** с *обожавање идола, идолатрија.* — Идолопоклоништво, обожавање мртвих идола као божанства, јесте ствар које они не могу да се отресу. *Кнеж. Б.* Идолопоклонство чињеницама ... смијешна је и празновјерна заблуда. *Шим. С.*

ѝдолски и **ѝдо̄лски**, -ā, -ō *који се односи на идоле.*

ѝдолчић и **ѝдо̄лчић** м *дем. од идол.*

и др. скраћ. *и други, и друго.*

ѝдӯћӣ, -ā, -ē *који је други на реду, који се јавља одмах за ким, за чим, који је најближи иза кога или чега, који следи.* — Шумовите планине... ћутале су замишљено и слутиле идуће борбе. *Поп. Ј.* Идућег пролећа донијет ћу ти два красна драгуља. *Креш.* Учите за идући час! *Петр. В.*

ѝђирот м тур. бот. *љековита биљка ароматичног листа из пор. козлаца* Acorus calamus. *Вук Рј.*

ѝђит м тур. покр. *онај који измиче борби, кукавица.* — Да ми је онако ударити на каквог иђита! *Вес.*

ѝжалити, -ӣм сврш. *доста пожалити, прежалити.* — Али жалим, што ижалит' нећу, што веровах Задранин-Тодору. *НП Вук.*

ижари́вати, ижа̀рујēм *несврш. и уч. према ижарити.*

ижа́рити, ѝжа̄рӣм сврш. *сасвим, докраја ужарити.* — Из тупине се цемент добива ако се лапор у пећи ижари. *Кем.*

ижва́кати, ѝжва̄чēм и ѝжва̄ћēм сврш. *сасвим сажвакати.* — И остали [су] трбати трговци, цвет чаршије... гужвали мириш-љаве ражњиће, па ижвакане разговоре и масне залогаје заливали вином. *Рад. Д.*

ижва́тати, ѝжва̄ћēм сврш. *ижвакати.* — Ови [су] халапљиво ижватали крух. *Гор.*

ѝжденути, -нēм сврш. покр. *в. изагнати. Вук Рј.*

иждѐрати, ѝждерēм сврш. *пождерати докраја.*

ѝждирати, -рēм *несврш. и уч. према ижде-рати.* — Те и такве мисли ижди-рале му мозак, али се не макне с мјеста. *Цар Е.*

~ **се** *уз. повр.* — У ствари се иждиру и гризу анимално. *Крл.*

иждр**а́чити**, ѝждра̄чӣм сврш. покр. *избечити, избуљити.* — Ослонили се [људи] о перваз од брода па гледају у њих ижд-раченим очима. *Дов.*

иждр**ѐбати**, -ā̄м сврш. *ждребом изабрати.* — Онда јунаке по избор иждребају. *Марет.*

иждр**е́бити**, ѝждрēбӣм, ијек. ижд**р**и**јѐ**бити, сврш. *донети на свет ждребад.*

иждр**ијѐбити**, ѝждријебӣм, ек. ижд**р**е́бити.

ижђи́кати, ѝжђӣкā̄м и **ѝжђикати**, -ā̄м сврш. *снажно и брзо израсти, израсти врло високо.* — Хотел је остао пуст. Кроз камене плоче је ижђикала трава. *Јак.* Сад треба и кукуруз да се окопава, већ је ижђикао и стоје стабљике као младићи. *Рист.*

ижђу́скати се, ѝжђӯскā̄м се сврш. *искакати се у плесу, наплесати се, наиграти се.*

ѝже с *назив слова »и« у црквној ћирилици.* — Слово иже, али сирца ниже. *Н. прип. Вук.* Само још нису могли... да се одвикну од дебелога и танкога јера и слитни над »иже«. *Срем.*

ижѐднети, -днӣм, ијек. ижѐдњети, сврш. *сасвим ожеднети, постати жедан.* — Ја сам врло пића ижеднио. *НПХ.*

ижѐднити, ѝжеднӣм сврш. *учинити жедним, измучити жеђу.*

ижѐдњети, -днӣм, ек. ижѐднети.

ижѐнити, ѝженӣм сврш. *пожанити (нпр. синовв).* — Вере ми, да их [синове] не иженимо ове јесени — би руљали као волови! *Вес.* Ова... задруга здравих и ижењених мушкараца могла је сваком сељачком послу да дохака. *Сур.*

~ **се** *ожанити се један по један (сви).* — Једнога дана нареди Смајо да сазове све момке који су се ове јесени иженили. *Коч.*

ѝжѐти, ѝжмēм сврш. *истиснути из чега све житко, исцедити, истиштити.* — фиг. Омаштен је соком, ижетим из дјевојачких мртвих срдаца. *Богд.*

ижѐћи и ѝжећи, ижѐжēм и ѝжегнēм (аор. 2. и 3. л. ѝжеже; р. прид. ѝжегао, ижѐгла и ѝжегла, -гло) сврш. *сажећи, спалити.* — Хаџија устаде... и дође некако као стар цвијет, сух и рашчупан, ижежен на сунцу, исплакан кишама. *Сиј.*

ижи́вати, ѝжӣвā̄м несврш. покр. *в. ижимати. Вук Рј.*

ижи́велōст, -ости, ијек. ижи́вјелōст, ж *стање онога што се иживи.* — А ипак се на њему [на лицу] разабиру неке танке нити бора и неки пахуљав насјен иживјелости. *Цес. А.*

ижи́вети, -вӣм, ијек. ижи́вјети, сврш. **1.** *дати одушка чему што се преживљава, подноси.* — Софка није личност патријархалне девојке... која ове [родитељске] жеље и заповести иживи у сузама. *Глиг.* **2.** *искористити докраја, превазићи у животу, развоју.* — Било је то... прелазно време наше поезије кад је нешто већ доведено докраја и иживело све своје живе облике, а ново се тек почело наслућивати. *Михиз.* **3.** *проживети.* — У њеном гласу промуклом од дугог тужења... осјећа се нешто као сласт од иживљеног и реченог. *Лал.*

~ **се** *застарети, бити превазиђен.* — Међутим, она [еснафска уредба] је изгубила сваки значај... још и стога... што се еснафски дух иживео. *Лапч.*

ижи́вјелōст, -ости, ек. ижи́велōст.

ижи́вјети, -вӣм, ек. ижи́вети.

ижѝвљава́ти, ижѝвљава̄м и **ижѝвљи́вати**, ижѝвљујēм *несврш. према ижѝвети.*

~ **се** *несврш. и уч. према ижѝвети се.*

ижи́кати, ѝжйкām сврш. покр. *ишарати.* — По начину обрадбе су то: од мједи вилице, накит ижикане коже с коситром. *Баб.*

ѝжимā̀ње с *гл. им. од ижимати.*

ѝжимати, ѝжимāм и ѝжимљēм *несврш. према ижети.*

ижѝњати, -āм сврш. покр. *намислити, смислити.* — Гони Крајишника! — Налиде ми једну, Мићане! — Тако сам ја то ижињô и уредио. *Коч.* Куд је сад ижињало да се одозго баца! — чудио се Јовандека Бабић. *Ћоп.*

ѝжица ж *име последњега слова у црквеној ћирилици* (ѵ, Ѵ); фиг. *крај, конац.* — Убрзо затим пројури поред нас један коњаник... И ви сте, јел'те, на његовом изнуреном лицу приметили да је на ижици своје снаге. *Мил.*

Изр. од аз до ижице *од почетка до краја.* — И признаде јој све, ама све од аз до ижице. *Срем.*

ижицā́рити, ижйцāрйм сврш. *измамити, преваром или упорним тражењем добити.* — Уз ижицарену цигарету, која је најслађа [желио је спавати]. *Божић.*

ѝжицати, -āм сврш. **1.** *жицом закрпити, повезати, испреплести.* — Однесе даље безобличне ижицане опанке... пазећи да му лабава оплетина не запне за што. *Кал.* **2.** *гуњевама жице остругати, изглачати:* ~ паркет.

ѝжлебина, ијек. ѝжљебина, ж *од воде издубено место као жлеб, поток. Рј. А.*

ижлѐбити, ѝжлēбйм, ијек. ижлијѐбити, сврш. *издупсти као жлеб, снабдети жлебом (дубући).* — Сребрн млаз слијевао се низ ижлијебљено дрво. *Коч.*

ѝжлēбљенōст, -ости, ијек. ѝжлијебљенōст, ж *својство онога што је ижлебљено.*

ижлебљи́вати, -лѐбљујēм, ијек. ижљебљи́вати *несврш. и уч. према ижлебити.*

ижлијѐбити, ѝжлијебйм, ек. ижлѐбити.

ѝжлијебљенōст, -ости, ек. ѝжлēбљенōст.

ѝжљебина, ек. ѝжлебина.

ижљебљи́вати, -ѐбљујēм, ек. ижлебљи́вати.

ѝжљећи, ѝжљегнēм сврш. покр. *в. изићи.* — Два дана како сам дошао, па не могу да ижљегнем преда те! *Нен. Љ.*

ижљу́бити, ѝжљȕбйм сврш. покр. *в. изљубити.* — Она би их [децу] све одједном изгрлила и ижљубила. *Ранк.*

~ **се** *уз. повр.* — Он се диже са свога места, рукова се и ижљуби са њиме. *Јаки. Ђ.*

ижми́кати, ѝжмйчēм и ѝжмйкām сврш. *в. ижети.* — Оголити треба душу његову [народа], ижмикати све оне криве мисли, ове глупости, у које се поуздаје. *Тур.* Спустио [је] праћу на корпу још пуну мокрог, ижмиканог рубља. *Дав.*

ижмикѝвати, ижмйкујēм *несврш. и уч. прва ижмикати.* — [Мати] кваси комад по комад рубља, измахује и удара њим о дно корита, ижмикује. *Пав.*

ижрвњати, -āм сврш. *жрвњем самлети.*

ижу́тети, -тйм, ијек. ижу́тјети, сврш. *сасвим пожутети.* — Наће се у прилично малој просторији са... небрижно уоквиреним ижутјелим фотографијама по зидовима. *Десн.*

ижу́тјети, -тйм, ек. ижу́тети.

ижцѝгљати и **ижцѝкљати,** -āм сврш. *в. ижћикати.* — [Дјеца] су за годину дана нарасла и ижцигљала у висину. *Лал.* На сурим урвинама букве [су] у небеса ижцигљале. *Рад. Д.* Лајање преревских паса... сетило га на кућу која остаје на Адаму, ижцикљалом, мршавом дечачићу. *Ћос. Д.*

из предл. с ген. *показује* **1. а.** *место одакле се што извлачи, удаљује, излази.* — Из кратких рукава излазиле јој руке облих лаката. *Наз.* Је ли, друже Павле, је л' истина да ћемо ми да идемо из Јастрепца? *Ћос. Д.* **б.** *одвајање, одстрањивање од чега, напуштање.* — Жао ми је што баш сад испадох из строја кад је потребан сваки човјек. *Чол.* Дани кад сам упознао Толстојева дјела никада ми се неће избрисати из памети. *Р 1946.* **2.** *извор из кога се што црпе.* — Кад зашкрипи ћерам — воду неко захвата, вади је из дна. *Чипл.* **3.** *порекло; припадање каквој средини, групи; однос према чему.* — У вашој земљи још само људи из народа знају за крвну освету. *Грол.* Долети... професор из хрватског језика. *Гор.* **4.** *време.* — Из прва почетка... водио је чету. *Буд.* Мене то питање и онако мучи још из малоће. *Вел.* **5.** *начин.* — Мало место где се сви из виђења познају. *Јак.* Волим их тако — из навике. *Фелд.* **6.** *од чега је што направљено, од чега је што постало.* — Из литица тешу се ступи големи. *Марет.* Један пасус је био из масних слова. *Ћос. Б.* **7.** *узрок, повод, сврху чега.* — Нисам им смео отићи из бојазни да не чујем прекоре њихове. *Јов. Ј.* Он хоће да задржи влак. Зашто? Из мржње на људе. *Цес. А.* **8.** *у вези с предлогом* »у«, *при понављању исте именице, означава непрекидност, трајност радње.* — Из дана у дан, за оним столом, Ненад је вијао... нагнуту Јаснину главу. *Ћос. Б.* Наш батаљон иде из побједе у побједу. *Јонке.*

из(а)- (пред безвучним сугласником ис-) *као предмјетак употребљава се при творби глагола и означује* **а.** *правац радње*

(*најчешће напуштање ограниченог простора*): изићи, излетети, испасти, иступити, истећи, извадити, изнети и др. **б.** *изузимање, одвајање*: из(а)гнати, избацити, искључити, из(а)брати и др. **в.** *кретање према врху*: испузати, испети се и др. **г.** *распрострањеност радње на цео предмет, у свима правцима*: избраздати, израните, изрезати, исећи и др. **д.** *промену положаја*: изврнути, извратити, извалати и др. **ђ.** *добивање, стицање*: изборити, измолити, измамити, избогоградити и др. **е.** *довођење радње до крајње границе, завршеност, престанак радње*: исписати, испећи, испржити, изјести, истрошити, ишчистити, изгорети, измучити, изгрдити, измлатити и др. **ж.** *радњу или стање које иде редом и обухвата цело мноштво оних који раде или на које се радња, стање односи*: избудити, испоразболевати се, изварати, изумрети, изгинути, испогибати и др.

иза предл. с ген.; супр. испред *показује да се што налази или догађа*: **1. а.** *с друге стране, с леђа, страга, позади.* — Нестаде иза неких врата. *Петр. В.* Ти иза зида псујеш, а пред њим дрхтиш као јасика. *Јонке.* Извуче нож иза паса. *Андр. И.* **б.** *на неком растојању, размаку за неким, одмах, непосредно за чим.* — Уз радника, свога друга, оде сељак иза плуга. *Вол.* фиг. Иза сваке мисли његове провирује Мефисто. *Марј. М.* **2.** *по реду, по важности, по својствима одмах за ким.* — [Ајас] лицем и узрастом бјеше иза... Ахилеја Данајац први. *М-И.* И у селу се данас зна ко је други иза кнеза. *Коч.* **3. а.** *по свршетку чега, након, после.* — Не плаћа на време. Прође иза рока по читава три месеца. *Глиш.* Мати одмах иза ручка приставила на ватру велики лонац. *Пав.* **б.** *у вези с истом именицом која се понавља истиче се непрекидност радње.* — Негдје у даљини отискује се гром иза грома. *Коч.* **в.** *по одласку, после одласка.* — Они су дизали галаму ... бојећи се да не остану иза воза. *Мил. В.* **г.** *после смрти.* — Био је гост код његове матере, удовице иза пуштанског савјетника. *Перк.* [Двојица] фратара састављају инвентар ствари које су остале иза фра Петра. *Андр. И.*

ѝзабати се, -ам̄ се свршн. покр. *в. исхабати се.* — Али се с временом све изрушило, изабало, јасле се пораспадале. *Берт.*

изабѐла ж агр. *мрисаво црно грожђе с тврдом љуском.*

изаби́рање и **иза̀бирање** с *гл. им. од изабирати.*

изаби́рати, -а̀би̏рам и **иза̀бирати,** -рём *несврш. према изабрати.*

ѝзабра̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од изабрати.* **2.** *који је по својим својствима одличнији, бољи, лепши од других.* — Звук умилан изабраних речи што толико срце очарава. *Јаки. Ђ.* Изабране душе ... у сјајној пјесми. *Матош.* **3.** (у именичкој служби) ж *изабраница.* — Господин Нестор ... опростив се с пријатељем и изабраном својом, сједе на... кола. *Том.* Ово носим мојој изабраној да пробира некакве женске беспослице. *Ђор.*

изабра̀нӣк, -и́ка м (вок. ѝзабранӣче) = избраник **а.** *онај који је изабран гласањем за што, народни заступник, посланик.* — Где да пуцаш у закон који су народни изабраници изгласали! *Б 1958.* **б.** *онај који је изабран за мужа, за драгога.* — А ко је тај изабраник срца твога? *М 1867.* **в.** *љубимац, миљеник.* — Киша златника просула се данас... на неке изабранике Фортуне. *Крл.*

изабра̀ница ж = избраница *она која је изабрана за што; она која је изабрана за жену.* — Ја сам славио срећу своју што ми је бог дао такву изабраницу. *Вел.* фиг. Капелан... рече да је црква једина изабраница срца његова. *Нед.*

изà̀брати, -берём и -абѐрём (аор. ѝзабрā и изà̀бра) свршн. = избрати **а.** *дати коме или чему првенство, одабрати према каквој особини.* — Неранца је тако изненада постала важна личност. »Зашто ли је њу баш тетка изабрала да ради?« *Макс.* То испашта онај кога је такав човјек изабрао као оруђе своје освете. *Јонке.* **б.** *одабрати гласањем.* — Изабрали [сте] кандидатом просту варалицу. *Том.* Јест, оно бира народ, тако по уставу; али обично буде изабран онај кога полиција хоће. *Дом.* **в.** *одабрати по срцу, из љубави.* — Све се грабе око њега. Али он је изабрао. *Мат.*

изà̀врети, -врӣ свршн. = извртети *кључем избити, покуљати. Вук Рј.*

ѝзагла̄са прил. *пуним гласом, врло гласно.* — Смиља је обилазила по кући... и кукала изагласа. *Глиш.*

изагна̀нӣк, -и́ка м *изгнаник.* — Пошто бијаше изагнаник, Кватерник је у Русији назирао своју заштитницу. *Нех.*

изагна̀ница ж *изгнаница.* — Једва се отпути љепљивим дрхтећим кораком као изагнаница. *Божић.*

изагна́нство с *изгнанство.* — И ја сам воде пребродио што су вриштале кад крст изагнанства добих. *Бој.*

изà̀гнати, -а̄м и -а̀женём покр. -а̀ждењём свршн. = изгнати **а.** *силом удаљити откуда, истерати, изјурити.* — Господа [великаши] туђицу изаждену да они царују. *Љуб.* Крмачу и нераста пресретне и на пут их изагна. *Ком.* [Власт је] уредника изагнала у његов завичај. *Неим.* **б.** *уклонити, одстранити.* — Све ме ... масирају да изаг-

нају ваљда онај страх што се у мени накупио. *Куш.*

~ **се** покр. *окомити се (на кога).* — Изагна се Машо бајрактаре... на велика бега Мушовића, па ухвати бега за вилицу. *НП Вук.*

изàгњити, -ијēм и йзагњијēм сврш. *изгњити.* — Коноп бијаше већ изагњио. *Шимун.* Сељани су прије обичавали да... одијело... по сахрани покојника баце у трње... да изагњије изван куће. *Бан.*

изàгробнӣ, -ā, -ō *што је после смрти.* — Упознао [се] с литературом о психоанализи с обзиром на изагробне, послијесмртне проблеме. *Крл.*

изàденути, -нēм, **изàдести** и **изàдети,** -дедēм, ијек. изàдјенути, изàдјести и изàдјети, сврш. *в. издевнути.*

изàдирати, -рēм несврш. *в. издирати.*

изàдјенути, -нēм, **изàдјести** и **изàдјети,** -дједēм, ек. изàденути, изàдести и изàдети.

изàдрēти, йзадрēм (аор. изàдрēх, 2. и 3. л. йзадрē), ијек. изàдријети, сврш. **1.** *деруħи извадити, извуħи, ишчупати. И-Б Рј.* **2.** фиг. *побеħи без обзира, стругнути.* — Једва је изадро. *Вук Рј.*

~ **се** *повикати из свега гласа на кога.* — Њој је вријеме да не може боље! — дочека он, па се онда изадре на Шабана. *Мул.* Онај [се] тако изадре на њега као на последњег човека. *Петр. В.*

изàдријети, йзадрēм, ек. изàдрēти.

изадутúрати се, -ӯтӣрām се сврш. карт. *избацити све адуте, немати више ниједнога адута. Р-К Реч.*

изàжгати, -ām сврш. *ижећи.* — Дјеца [су им] ватром већ и утробу изажгала. *Јурк.*

изàжēти, йзажмēм (аор. 2. и 3. л. йзажē) сврш. *сажимањем учинити да што изиħе напоље, да исцури, истиснути.* — фиг. Његов стил тако је сочан и изажет, као први млазови уља испод жрвња. *Марј. М.* Сав смисао свог лутања, изаживши у неколико ријечи, он изрекне: Из Русије се враħам, друже! *Цес. А.*

изàжети, йзажњēм и изàжањēм сврш. *извршити жетву. Рј. А.*

изàжимање с *гл. им. од изажимати.*

изàжимати, -ām и -мљēм *несврш. према изажети.*

йзазāда прил. заст. *одостраг, страга.* — Ти, мој зете, удри изазада, ударите ласни на уморне. *НПХ.*

изàзвати, -зòвēм (аор. 2. и 3. л. йзазвā) сврш. **1. а.** *позвати кога, дати коме знак да изаħе, да дође камо.* — Повратише се к стану, изазову матер. *Тур.* И онако он једва чека... да је ноħу изазове уговореним знаком. *Ђур.* **б.** *повицима, пљескањем у знак одобравања тражити да аутор, уметник изиħе на сцену.* — Била [је] изазвана и отпевала је... и четврту песму. *Срем.* **2.** *својим поступком учинити да ко узврати истом мером, да св одазове.* — Заметне чарку, изазове их [Турке], намами преко Дрине, па бије. *Вес.* **3. а.** *бити узрок чему, проузроковати што; побудити, подстаknути.* — Велика хладноħа изазвала је опасне болести. *Петр. М.* Једногодишњи добровољац Марек изазвао је у кухињи скандал. *Јонке.* **б.** *учинити да што избије, да се појави.* — Дете ту изазва у својој глави живу слику тога догађаја. *Ђур.*

йзазӣв м *в. изазов.* — На уснама јој лебдио непрестани смијешак, поругљив, нехајан, пун неког изазива. *Кум.*

йзазӣван, -вна, -вно *изазован.* — Дјевојка... га изазивним погледима... сплела. *Јурк.*

изазúвање с *гл. им. од изазивати.*

изазúвати, -àзӣвām и -àзӣвљēм *несврш. и уч. према изазвати.*

изазúвāч, -áча м **1.** *онај који изазива.* — Ја сам човјек раденик и грађанин... Тако ме зови, изазивачу и продана душо! *Срем.* **2.** фот. *фемијски спојеви у воденој отопини који чине видљивом слику на фотографским плочама, развијач. Мин. Лекс.*

изазúвāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на изазиваче; који изазива.* — Одмеравао их је изазивачким погледима. *Поп. Ј.*

изазúвāчки прил. *на начин изазивача, као изазивач.* — Одједаред... обојица скочише са столица и погледаше се скоро изазивачки. *Сек.*

йзазӣвно прил. *изазивајући, изазовно.* — Осмјехнула му се изазивно. *Кум.*

изазнáвати, -àзнāвām несврш. *сазнавати.* — Знајући то знање старије, лакше изазнавају и обликују ново. *Шимун.*

йзазōв, -ова м *изазивање.* — Иза тога удри у изазов с онима на кандидатској трибини. *Креш.* Осећао сам се приморан да очувам част... униформе, и зато сам... примио изазов. *Мил. В.*

йзазōван, -вна, -вно *изазивачки.* — Пецкају га цуре, добацују... поглед врагољаст, изазован. *Кол.* Пролеће... напало је ове једне сужње свим својим заводничким и изазовним љепотама одједанпут. *Лал.*

йзазōвно прил. *на изазован начин, изазивајући, изазивачки.* — Што ли се само скрива у погледима оних жена што га онако изазовно погледавају! *Крл.* Из баште...

чу се птичји цвркут изазовно жив и лијеп. *Лал.*

изàкати се и **ȉзакати се,** -ȃм се сврш. *свршити акање, извикати се.* — Нека се изакају, па ће се смирити. *Јак.*

изàклати, -кољём сврш. *в. исклати.* — [Војска] је љуте наоштрила зубе док Крајину изаклала љуту. *Март.*

~ **се** уз. повр. *исклати један другога.* — Не остала низ Дунај паланка, на којој се нисте изаклали. *Март.*

изàлазити, -ȉм несврш. *в. изилазити.* — Једва човјек данас изалази на крај с господом и са светом, а како ћу ја слаба жена! *Ад.*

ȉзам, ȉзма м само у изразу: **преко изма** *без мере, преко мере.* — Био поштен преко изма. *Вес.* И што аге преко изма траже. *Март.*

изàмлети, -мељём, ијек. изàмљети, сврш. *в. измлети.* — Већ је био млин изамлио. Туба покупи брашно. *Коч.*

изàмљети, -мељём, ек. изàмлети.

изàмрēти, ȉзамрēм, ијек. изàмријети, сврш. *в. изумрети. Р-К Реч.*

изàмријети, ȉзамрēм, ек. изàмрēти.

изанализи́рати, -ȉзи̯рām сврш. *свршити анализу.* — Мишић [је] ... изанализирао и опевао ... поезију Васке Попе. *Михиз.*

ȉзанђалōст и **изàнђалōст,** -ости ж *особина онога што је изанђало.*

изàнђати (се), -ȃм (се) сврш. *од дуге употребе постати излизан, отрцан, стар.* — Намрштен ... бацио се у своје изанђало салонско одијело. *Матош.* У неизветреној соби старински, изанђали намештај ширио је буђ. *Вас.* фиг. Наш женски свет ... удара у клавир и дречи којекакве изанђале песметине. *Дом.* Изанђала се [кожа], много је служила. *Богдан.*

ȉзапēти се, ȉзапнēм се сврш. *в. испети се.* — Изапео се у самштину изнад села. *Лал.*

изапи́рати, -àпи̯рām и **изàпирати,** -рēм *несврш. и уч. првма изапрати.*

изàпрати, -перēм и -пèрēм (аор. изàпрах, 2. и 3. л. ȉзапрā и изàпра) сврш. *в. испрати.* — Марта, пошто изапра и разастре рубине по сушилу, оде у кућу. *Вес.* У кратком изапраном и искрпаном капутићу ... мицао се он лагано. *Коз. Ј.*

~ **се** *в. испрати се.* — фиг. Мисли се испрекрштају као жице на шареници, изаперу се, исплачу. *Лаз. Л.*

изàсебицē прил. *узастопце, једно за другим.* — Ма право веле у селу да с вама није могуће изасебице два Божића учинити. *Ћип.* Адил се уско привезао уз Хасибу. Није могао поднијети да је два дана изасебице не види. *О-А.*

изàсећи, -сéчēм, ијек. изàсијећи, сврш. *в. исећи.* — Из потаје сабљу повадио, све Сењане редом изасијече. *НП Вук.* Цар Костадин рвао се ... док га Турци ... на комаде изасијеку. *Љуб.*

изàсипати, -ȃм и -пљём *несврш. и уч. према изасути.*

~ **се** *несврш. и уч. према изасути се.*

изàсјати, -ȃм сврш. индив. *обасјати.* — Кад потамне и побледе зраци надом изасјани ... тад се увек тебе сетим. *Кост. Л.*

изàсјећи, -ијèчēм, ек. изàсећи.

изасла̀нȉк, -ȉка и **изàсла̄ȉик** м *онај који је изаслан да заступа чије интересе, службена особа која заступа интересе власти.* — Окружни инспектор ће као изасланик бана заприсећи и увести у дужност новога начелника. *Обз. 1932.* фиг. [Мост] је као залутао, осамљен изасланик неког ... свјетлијег свијета. *Андр. И.*

изасла̀ница и **изàсла̄ница** ж *женска особа изасланик.*

изасла́нство с *скуп изасланика који заступају или представљају какав колектив, установу, власт и сл.* — Дан уочи Михоља имало је посебно градско изасланство да уреди нека питања са сусједном опћином. *Новак.*

изàслати, -àшаљем и ȉзашљем сврш. *упутити с каквим циљем или задатком, послати.* — Кроз говоре ... провлачи се једна мисао, а то је ... да се на лице самога места ... изашље једна комисија. *Ћуш.* Позва цар хрватски сабор да изашље своје заступнике. *Шиш.*

изасмѐјати се, -јēм се, ијек. изасмȉјати се, сврш. покр. **1.** *исмејати се досита.* — Преко тога отац Максим сипље по пуку неке лудорије и сањарије, да би се човјек ситан изасмијао. *Љуб.* Ја бих пошао да ту бруку вију ... барем да се добро изасмијем. *НП Вук.* **2.** *наругати се (коме).* — Кнез се њим изруга и изасмије. *Љуб.*

изасмȉјати се, -јēм се, ек. **изасмѐјати** се.

изàсобицē и **изасо̀пцē** прил. *узастопце.* — Једном ми бје суђена срећа неколико година изасопце провести живећи с њим у истом граду. *Јурк.*

изàспати се, ȉзаспȉм се, сврш. покр. *испавати се.* — Но ћу сјутра, ако се изаспим, све редом [казивати]. *Љуб.*

изàстрēти се, ȉзастрēм се, ијек. изàстријети се, сврш. *стеруши се раширити, распрострети се.* — Нетом се плодно Посавље од Самобора изастрло с обје стране ријеке.

Павл. Дебели сњежани покривач изастро се земљом. *Креш.*

изàстријети се, ѝзастрём се, ек. изàстрёти се.

изàсўти, ѝзаспём сврш. = исути **а.** *излити, пролити.* — Он пружи голе ноге, те му изасу на њих све оно хладне воде што преостаде у крчагу. *Дом.* **б.** *сипајући истрести, уклонити што.* — Сељак . . . приступи к њима те изасу на сто нешто ситна, бијела новца. *Шимун.* **в.** *испразнити.* — Дошао да [нам] амбаре изаспе. *Кул.* **г.** фиг. *исказати, очитовати што у великој количини.* — Кршне сердар . . . изасу ријечи. *Март.*

~ **се** *избити, изићи, појавити се у великом броју по телу.* — По кожи се изаспу мехури. *Батут.* По опеклинама се изасуле неке гнојне бубуљице. *Чол.*

изàткати, -ā̀м, ѝзаткём и ѝзачём (аор. изàтках, 2. и 3. л. ѝзаткā̀ и из тка) сврш. = истка̀ти *свршити ткање, ткајући начинити што.* — А прекрасне чипке које су висиле на рубовима прекрасне простирке, изаткаше вјеверке . . . и сјенице. *Гор.* фиг. Организам [у драми] је изаткан из самих нерава. *Грол.*

изатки́вати, -а̀ткӣва̄м и -ујём *несврш. и уч. према изаткати.*

ѝзатркē и **ѝзāтркē** прил. *трком, трчећи.* — Харамбаша показа један висок пањ. »Деде!« — рече. »Из места« — пита Станко. »Јок, изатрке«. *Вес.* Двә-три пута се накратко затрче, исто се толико пута заустави, док напокон скочи изатрке. *Креш.*

изáћи и **ѝзāћи,** ѝзāђем (аор. 2. и 3. л. изáђе и ѝзāђе; р. прид. изàшао и ѝзашао) сврш. = изићи **1.** *напустити, оставити неко затворено или ограђено место, простор; отићи, удаљити се.* — Узме карабин и изађе у ноћ. *Хорв.* Он већ давно жели из куће да изађе. *Чипл.* **2. а.** *иступити испред других; иступити пред какав скуп с изјавом, саопштењем и сл.* — Постројио нас и наложио да изађе из реда сваки десети човјек. *Јонке.* **б.** *напустити што, прекинути суделовање, учешће у чему.* — Готов [си] изаћи из манастира ако ти је дам за жену. *Мат.* Нареди . . . играчу да изађе из игре. *Ват.* **3.** *попети се, испети се.* — Ти изађи на високу кулу. *НПХ.* **4.** *доћи, појавити се, показати се негде, избити на површину, помолити се.* — Добро млада на прозор изађе, Иво љуту стријелу приправио. *НПХ.* Пробудио сам се кад је сунце већ било изашло. *Чол.* **5.** (из чега) *променити (психичко) стање, прећи у неко друго стање.* — Антина снага се размахала, изашла је из штедње. *Кал.* Изаћи ће село из вјере, подивљаће. *Сиј.* **6.** *појавити се, бити издан, објављен у штампи.* — Ћирилицом изашло је . . . седам књига. *Водн.* У новинама . . . изађе вест да је Јован рањен. *Ћос. Б.* **7.** *дати, учинити (предлог, сугестију и сл.).* — Настаде одмор, а после песма, док Микица не изађе с предлогом да одиграју коју друштвену игру. *Срем.* **8.** *постати.* — Ту се . . . млијеко разбија да изађе масло. *Наз.* Пера изашао паметан као какав маторац. *Вес.* **9.** *догодити се, десити се, збити се (као резултат чега); испасти.* — Из те засад дипломатске . . . борбе може рат изаћи. *Нен. Љ.* Изаћи ће то некако на добро, удесит ће се. *Бен.* Није баш написао ту реч, али изаћи ће на то. *Дав.* **10.** *настати, потећи од кога, родити се.* — У том његовом скоку на левицу још се предубоко осећају трагови генерације из које је изашао. *КР 1924.* Желим да се вратим селу и народу из кога сам изашао. *Ћос. Б.* **11.** *доћи на крај, истећи, истрошити се, потрошити се.* — Новац му је био сасвим изашао. *В 1885.* **12.** *проћи, минути.* — Изашло је девет годин' дана. *НПХ.*

Изр. ~ из дугова *ослободити се дугова, раздужити се;* ~ из себе *заборавити, се;* ~ на дебело *доћи, доспети до озбиљне, неугодне ситуације;* ~ на глас *прочути се, разгласити се;* ~ на грло *дојадити;* ~ на јаву, на јавност *сазнати се;* ~ на једно *бити једно исто;* ~ на моје *бити, постати онако како ја мислим;* ~ на нос *пресести;* ~ на (пред) очи *доћи пред кога, појавити се пред ким;* ~ насусрет, усусрет *помоћи, подупрети;* ~ на сунце *доћи на слободу;* ~ на светло *бити штампан, одштампан;* ~ на видик, на видело *сазнати се, прочути се, дознати се;* ~ наврх главе, наврх носа *дозлогрдити;* ~ од руке, за руком *успети.*

изацвàсти, -а̀тēм сврш. *развити цветове.* — Пјесник се боји да ће му цвјетови бити магањасти, неће лијепо изацвасти. *Водн.*

изàшао и **ѝзашао,** -шла, -шло *р. прид. од изаћи.*

изàшашће и **изашáшће** с необ. *излазак.* — Било је то њено свакодневно изашашће. *Божић.*

изàшивање с *гл. им. од изашивати.*

изàшивати, -ујем *несврш. према изаслати.*

ѝзашто прил. *било за што, макар за што. Прав.*

ѝзба ж **1.** *мања соба, одаја.* — Жандарски посао . . . јест сумњати у свакога . . . вршити преметачине по сиротињским избама. *Дунч.* У првој колиби . . . припремали су све за ампутацију, гуркајући се у тесној изби. *Поп. Ј.* **2.** *клет, комора, стаја.* — Била под кућом кô мала изба, па у изби остављали дрва и друге некакве ствари. *Ћор.* Кратки неугодни гласови као . . . од

гласа гусака из дубоке избе. *Шимун.* Мукло су се отворила врата избе, трапаво је изашла крава. *Лал.*

ѝзбавак, -ávка м *избављење.* — Ја каква је силна била стража ... без избавка сваког бијела дана. *Март.*

избàвилац, -иоца м = избавитељ *онај који избавља, који је избавио, спасилац, ослободилац.* — Она се својем избавиоцу захваљиваше више погледима но речима. *Нед.* Био је Мојсије ... избавилац народа. *Сек.*

избàвилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на избавиоце.*

избàвитељ м = избавилац. — Скупштина је дала кнезу Милошу назив »избавитеља и оца Србије«. *Гавр.* Јуранов пријатељ и избавитељ из заробљеништва носи име Јанка кнеза Драшковића. *Матк.*

избавитѐљица и **избàвитељка** ж *женска особа избавитељ.*

избàвитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на избавитеље.* — Пун одушевљења избавитељског приближим се. *Шапч.*

ѝзбавити, -ӣм сврш. *ослободити, спасти из каква зла, сачувати од какве опасности, од чега непријатног.* — Избави [их] из сиротиње и беде. *Станк.* Та га понуда избави из велике неприлике. *Креш.*

~ **се** *повр.* — Упадоше једном у дубок сњежани намет и избавише се из њега бијели као млинари. *Креш.* Прикраде му се ... нада да ће се сви из логора избавити. *Пол. 1955.*

ѝзбављање с *гл. им. од избављати (се).*

ѝзбављати, -ām *несврш. према избавити.*

~ **се** *несврш. према избавити се.*

избàвљач, -áча м *избавилац.* — С Летом се сукоби бог избављач Хермија. *М-И.*

избављѐник, -и́ка м *онај који је избављен.* — Исправи чело и као избављеник са слатким дахом погледа у зрак. *Божс.*

избављѐње с *гл. им. од избавити.*

ѝзбàвница ж индив. *избавитељица.* — По тихом двору пјесма се лелија, хрватска пјесма из илирског доба, та избавница туђинскога роба. *Марк. Ф.*

избáдати, ѝзбāдām *несврш. и уч. према избости.*

избàздети, -дӣм, ијек. избàздјети, сврш. покр. *баздећи избацити из себе гасове, плинове. Вук Рј.*

избàздјети, -дӣм, ек. избàздети.

ѝзбајати, -јēм сврш. *приказати што бајним, као у бајци.* — О дивна слико давнине, избајане прошлости! *Крањч. С.*

ѝзбалавити, -ӣм и **избалáвити,** -àлāвӣм сврш. *избалити. Р-К Реч.*

избалансѝрати, -àнсӣрāм сврш. *извршити, постићи баланс, равнотежу с чим.* — Хотели пружају ... избалансиран комфор. *Бат.*

~ **се** *вешто прећи, пребацити се из једнога положаја, стања у други.* — Из каоса она се у трен избалансирала у снобизам. *Крл.*

избалѐгати (се), -āм (се) сврш. *пустити из себе балегу.* — Удри, комшија, то кравче, видиш да ће ми се на орање избалегати. *Рад. Д.*

ѝзбалити, -ӣм сврш. *умрљати, упрљати балама.* — Силвестар је згађеног лица очекивао да се она [Билоглавчева глава] сваки час рипне и избали га. *Божић.* фиг. Проклете бабетине, избале све што им под гупчетину дође. *Јвл.*

избарабáрити, -àбāрӣм сврш. *наћи једнаким, равним, изједначити.* — [Крчмарица је] још младолика, готово да је избарабарим са кћерју, којој је тек шеснаеста. *Мат.*

избàрбарити се, -ӣм се сврш. *постати као барбар(ин).* — Хоћу да будем паор, да се избарбарим. *Матош.*

избàсати, -ām сврш. *басајући изаћи.* — Како да избаса из ћорсокака у који је запао? *Оль.* Они избасали равно насред села. *Хорв.*

избатѝнати, -ām сврш. *истући батином.* — Вратили га, страховито избатинали и посадили за књигу. *Шов.* Нека ми он доноси јело. Другога ми немој слати јер ћу га избатинати! *Чипл.*

избаўљати, -ām сврш. *изићи бауљајући.* — Мара, тек што беше проходала, избауља иза врљика. *Ранк.* Избауљавши на другу обалу, он је седео ћутећи и чекао. *Поп. Б.*

ѝзбацāј м *оно што се избаци, што настане на површини коже, коре или чега сличнога.* — На површини налазе се и црвени мркожути избацаји. *Тод.*

избáцати, ѝзбāцām *несврш. према избацити.*

избацѝвање с *гл. им. од избациватн.*

избацѝвати, -àцујēм *несврш. и уч. према избацити.*

избáцити, ѝзбāцӣм сврш. **1. а.** *бацати ван, напоље, одстранити, ослободити се чега непотребног, незгодног.* — Пиљарице у својим инвективама ... прогутају све што су избациле, па ... опет буду једно срце и једна душа. *Цар Е.* фиг. Мати је наставила даље ... жучно, болно и оптужујући да избаци из себе све што ју је мучило. *Козарч.* **б.** *носећи, вукући са собом донети, изнети (о валовима, ветру).* — Вода избаци овај пањ. *Вес.* Бродолом је избацио на то острво само њих двоје. *Дуч.* **в.** *нагло бацити ван, напоље,*

испустити. — Избацио [је] колуте дима. *О-А.* **г.** *искључити, уклонити, удаљити из састава чега (школе, строја, организације и сл.).* — Неколико ученика из старијих разреда би избачено. *Ћос. Д.* Прекршитељ се мора избацити из игре. *Ват.* **2.** *истаћи, истурити.* — Фелдмаршал је, укрућен, избацивши прса и увукавши трбух, чекао мој одговор. *Мар.* фиг. Избацивши ту једну малу окуку, пут скреће у лијевак око планинског потока. *Лал.* **3.** *послати напред.* — Павле нареди да се патроле избаце далеко у шуму. *Ћос. Д.* **4. а.** *бацити напред.* — Копље на Ајаса избаци сјајно. *М-И.* **б.** *опалити (из ватреног оружја).* — Сукан је стреловито избацио десницом три хица. *Божић.* Онда навали раја на зулумћаре да им не дамо... ни пушке избацити. *Лал.* **5. а.** *пустити клицу, пупове, изданак, младицу.* — У чаршији и по селима капарисавају његови људи... шљиве које још ни пупове избациле нису. *Андр. И.* **б.** фиг. *донети плод, корист.* — Знала је тачно колико која њива може да избаци неродне и родне године. *Ств. 1946.* **6.** *брзо, нагло изрећи, изговорити.* — Ево, сад ће банути писмоноша... и избацити црну вијест. *Цар Е.* На ове огорчене, халапљиво избачене речи... убезекнуто се згледнусмо. *Петр. В.* **7.** фиг. *изнети на површину, учинити познатим.* — Револуционарна епоха... избацила је у многим правцима нова начела. *Бел.* Не могу да умјетнички достојно обликују... материјал који је избачен на површину октобарске револуције. *ХР 1928.*

Изр. ~ из главе (из памети, из срца, из вида) *заборавити;* ~ из колосека, концепта, равнотеже (кога) *довести у забуну, смести, збунити;* ~ из седла *истиснути с положаја; лишити снаге и способности у борби.* — Дошли избори, и доктор га избацио из седла. *Мар.;* ~ из употребе *престати употребљавати;* ~ на улицу а) *иселити из стана не дајући други стан;* б) *лишити средстава за живот, зараде;* ~ ногу испред кога *надмашити кога.* — Он је троструко радио само да увећа своје имање и да испред другобратственика избаци ногу. *Ђур.;* ~ из такта *в. уз извести (изр.).*

~ **се 1.** *преместити се на друго место, пребацити се.* — Одред се из села Ђинђуше избаци на гола брда. *Пер.* **2.** *искочити.* — У даљини је бучао брзац, а каткад би се избацила риба. *Сим.* **3.** *избити на лицу, телу (осип, красте).*

ѝзбачāј м *избацивањ.* — Код додавања лопте суиграчу треба смањити оштрину избачаја. *Рук.*

ѝзбàштинити и **ѝзбаштинити,** -им свршн. *лишити баштине, права наследства.* — Да једном избаштине хрватски народ... из његова завичаја. *Павл.* У том насељу... богаташ... купи две-три породице, избаштини их, отера их у варош у пролетеријат. *Сек.*

ѝзбег, ијек. ѝзбјег, м *бежање, бег.* — О-о-о, куме Саво... О предај се, мо-о-ре, опкољен си и избјега ти нема никакво-о-га. *Лал.* И у тој неприлици тражи избјега. *Шим. С.*

ѝзбегáвāње, ијек. избјегáвāње, с *гл. им. од избегавати (се).*

ѝзбегáвати, -èгāвāм, ијек. избјегáвати *несврш. према избећи.*

~ **се** *избегавати један другога.* — Потпуковник и мајор су се помало избегавали. *Сек.*

ѝзбегàвāч, -áча, ијек. избјегàвāч, м *онај који избегава кога или што.* — За таквога избјегавача памет не одговара. *Шим. С.*

ѝзбеглица, ијек. ѝзбјеглица, м и ж *онај који је избегао из своје домовине или из сталног пребивалишта.* — Мостом преко Унца пролазе дуге поворке избјеглица. *Наз.* Пешаци или избеглице... по четири испод руке... прелазили преко моста. *Вас.*

ѝзбегличин, -а, -о, ијек. ѝзбјегличин *који припада избеглици.*

ѝзбегличкӣ, -ā, -ō, ијек. ѝзбјегличкӣ *који се односи на избеглице.* — Све избегличке владе које се налазе у Лондону у сукобу су са вођама отпора у земљи. *Дед. В.*

ѝзбеглѝштво, ијек. ѝзбјеглѝштво, с **а.** *стање избеглица; избеглиште.* — Волели [би] да... видите крајеве где сте били у избеглиштву као дете. *Ћос. Б.* **б.** фиг. *осамљеност, усамљеност.* — Прилагодио се сасвим свому духовном избеглиштву. *Шим. С.*

ѝзбеглѝште, ијек. ѝзбјеглѝште, с *место где бораве избеглице.* — Сад сте у избеглишту. Морамо се о вама бринути. *Јел.*

ѝзбегнути, -егнēм, ијек. ѝзбјегнути, свршн. = избећи **1.** *побећи, утећи склањајући се од чега неугодног, нежељеног.* — Већина становника избегла је у шуму чим је борба започела. *Ћос. Д.* фиг. Судбини није избјегнути лако. *Вел.* **2.** *склонити се, уклонити се кому или чему.* — Они не желе свађу и морају је избјећи. *Лал.* Није осјећала снаге да га гледа... па је, како би избјегла кушњи, прешла тихо за ступ. *Крањч. Стј.*

избѐжати, -жӣм, ијек. избјèжати, свршн. *бежећи изићи, побећи.* — Бога ми се препануо Иво, из одаје Иво избјежао. *НП Вук.*

избѐжив, -а, -о, ијек. избјèжив = избежљив *који се може избећи.* — Први конгрес... позива пролетаријат... да уклања све избеживе принципијелне и тактичке разлике. *Пол. 1959.*

избѐживо̄ст, -ости, ијек. избјѐживо̄ст, ж = избежљивост *стање онога што је избеживо.*

избѐжљив, -а, -о, ијек. избјѐжљив = избежив.

избѐжљиво̄ст, -ости, ијек. избјѐжљиво̄ст, ж = избеживост.

ѝзбежно̄ст, -ости, ијек. ѝзбјежно̄ст, ж *избеживо̄ст. Р-К Реч.*

избезо̀бразити се, -им се сврш. *постати безобразан.* — Цар Виљем ... слаже се са Фрањом Фердинандом ... јер су се Словени јако »избезобразили«. *Јов. Ј.*

избѐзумити, -им и **избезу́мити,** -ѐзӯмӣм сврш. **1.** *довести до лудила, одузети памет.* — Ова ме ђаурка избезумила, њена лепота исиса ми речи. *Јакш. Ђ.* Ненадана вијест да је [Грушењка] овдје избезумила га је у трен ока. *Л-К.* Трчаху [дјеца] за њом као избезумљена. *Шег.* **2.** покр. *заваравањем довести у смешан, глуп положај, намагарчити.* — Вјеран бјеше јунак мимо људе, па га оно пашче Ђоровића избезуми некако на братску. *Њег.*

~ **се а.** *изгубити способност расуђивања, сићи с ума.* — И тада га спопадну муке или бес да цепа ... гризе ... Просто се избезумио. *Вес.* Један војник ... држи дете, а двојица изводе жену која се избезумила. *Андр. И.* **б.** *изгубити хладнокрвност, способност управљања собом.* — Италијани су се избезумили, војска је изашла на улицу и терала људе кући. *Дед. В.*

избезумљѐњак, -ика и **избѐзӯмљењак** м *онај који је избезумљен.* — Али Рако ... поново се искежено осмехну, па као кад избезумљеник мрцвари своју жртву, прозбори. *Божс.*

избѐзумљено и **избѐзӯмљено** прил. *без памети, лудо, сумануто, безумно, луђачки.* — Сруши се на земљу и почне грчевито, посве избезумљено шапутати и узвикивати. *Шег.*

избѐзумљено̄ст и **избѐзӯмљено̄ст,** -ости ж *особина и стање онога који је избезумљен.*

избезумљи́вати, -ӯмљујем *несврш. и уч. према избезумити.*

~ **се** *несврш. и уч. према избезумити се.*

избеке́љити, -ѐкѐљим сврш. *искривити, искревељити; испружити, исплазити (језик).* — Одмах му упаде у очи ... лик тог ... избекељеног тијела. *Божић.* Насред пута онај нечастиви ... избекељио језичину ко рука. *Ранк.*

~ **се** *повр.* — На те ... речи се онај избекељи у праву неземаљску наказу, савршено ужасну. *Мил. В.*

избе́лети, -лӣм, ијек. ѝзбијѐљети, сврш. *постати бео.* — Црни капут толико је био смешан над тим избелелим хлачама. *Црњ.*

Изр. избелеше ми очи *обневидео сам (нпр. од дугог читања).* — Ко ће да броји даље, избелеше им очи бројећи. *Срем.*

избе́лити, ѝзбѐлӣм, ијек. избијѐлити, сврш. *учинити да што буде бело.* — Избелила сам косу сузама. *Кост. Л.* Видио [је] у врту ... дрвеће избијељено од кише. *Торб.*

Изр. ~ очи *изненадити се, зинути од чуда.* — Кад му споменула »посао« избијели барба Фран на њу очи. *Драж.*; ~ зубе *показати зубе, искезити зубе.* — Грк избијели зубе на прокуратора. *Шен.*

избељи́вати, -ељујем, ијек. избјељи́вати *несврш. и уч. према избелити.*

избе́лити, ѝзбѐлӣм сврш. *избечити.* — Кнез ... избељи на њега своје једино око. *Шов.*

избѐрив, -а, -о *који се може изабрати. Дван. Рј.*

избѐрив̄ост, -ости ж *особина онога који је изберив.*

избѐснети се, -снӣм се, ијек. избјѐснети се, сврш. *престати беснети, искалити бес.* — Кад престану пролетње кише и вејавице, кад се избесне ветрови ... *Андр. И.* Олуја се избјеснила, само се опажа од времена на вријеме врло слаб бљесак. *Мар.*

избетони́рати, -ѝнӣрам сврш. *поставити бетон, свршити бетонирање.* — Досад је избетонирано преко 2500 квадратних метара коловоза. *Пол. 1959.*

ѝзбећи, -егнӗм, ијек. ѝзбјећи, сврш. = избегнути.

избе́чити, ѝзбѐчӣм сврш. **1.** *широко отворити (очи), избуљити, извалити, разрогачити (очи).* — Смаил избечио у ме огромне црне очи. *Јевт.* Дјеца из кута избечила очи. *Кал.* **2.** *искривити (лице).* — Бол [је] избечила лица. *Михољ.* фиг. Као блатњаво лишће шушти шапат служавки шћућурених уз избечен зид. *Каш.*

~ **се** (на кога) **1.** *погледати широко отворених очију.* — Опростите! — избечи се на мене госпођа у зеленој хаљини. *Вел.* Деловођина жена ... појави се на вратима и избечи се на Ђурђа. *Јос. Д.* фиг. Избечили се часовници с високих звоника. *Каш.* **2.** *добити уморан, изморен изглед лица, ослабети у лицу.* — Младић [се] просто избечио од јурњаве дању и седничења ноћу. *Дав.*

избѝвање с *гл. им. од избивати.*

избѝвати, ѝзбӣвам несврш. **1.** *не бити на каквом месту, бити одсутан.* — Старац је избивао из ћелије свега око двадесет и пет минута. *Л-К.* **2.** *стално се задржати негде.* — Не избива из села. *Вук.*

избија̀ње с *гл. им. од избијати.*

избија̀ти[1], ѝзбијām *несврш. према избити.*

избија̀ти[2], ѝзбијām несврш. *избивати (2).* — Сима не избија из ваше куће. *Нуш.*

избија̀ч, -а́ча м *оно чиме се што избија.*

избијѐлити, ѝзбијелӣм, ек. избе́лити.

избијѐљети, -èлӣм, ек. избе́лети.

ѝзбир м *избор, бирање.* — Упозорили смо већ ... на онај начин избира што га је наш композитор умео да учини ... у пробирању простонародне лирике. *Коњов.*

ѝзбирак, -ирка м *оно што остане кад се боље већ изабере. Вук Рј.*

избѝрало м и с **1.** *избирач. Рј. А.* **2.** *право избирања.* — Наше је издирало, а господско избирало. *Вел.*

избѝрати, ѝзбирām и **ѝзбирати,** -рēм *несврш. према избрати.*

избѝрач, -а́ча м *онај који бира, пробирач.* — Избирач ће утирач добити! *Кост. Л.* Господ нађе избирача гдје још вири у дно свијета. *Крањч. С.* У јелу [је] мањи избирач. *Петр. В.*

избира̀чица ж *она која бира, пробирачица.* — Прва љепотица мјеста, млада намигуша, избирачица, угради му срце. *В 1885.* Сада је ... она сама постала толико избирачица и нервозна, те не зна више ни сама шта жели. *Петр. В.*

избѝрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на избираче.*

избирѝкати се, -ām се сврш. покр. *извештити се, довити се чему.* — За моје грдно добро ... види га гдје се избирика хљеба ми отимати. *Маш.*

избѝрљив, -а, -о *који радо бира, пробира.* — Нарочито су гласне и избирљиве постарије сељакиње које траже наочаре. *Андр. И.* И младе и старе, и згодне и незгодне, јер он много избирљив није био. *Кол.*

избѝрљивац, -ивца м *избирач.*

избѝрљивица ж *избирачица.*

избѝрљивōст, -ости ж *особина онога који је избирљив.*

избѝрљача ж бот. *бела конопља, белојка* Cannabis sativa. *Р-К Реч.*

избѝскати, ѝзбӣштēм сврш. *довршити бискање, ишчистити од ушију, вашију.* — Нема вашака ту, избискао сам. *Лал.*

избистра̀вати, -ѝстрāвām = избистривати *несврш. и уч. према избистрити.*

~ **се** *несврш. према избистрити се.*

избистрѝвати, -ѝструјēм несврш. = избистравати.

избѝстрити, ѝзбистрӣм и **ѝзбистрити,** -ӣм сврш. *учинити да што буде бистро.* — Хајдук је колутао великим сивим очима, које је избистрио живот на ваздуху. *Андр. И.* фиг. Њено [мајчино] смијешење избистри тмурну собу. *Гор.*

~ **се** *постати бистар.* — Избистривши се сасвим, учини ми се као да је јато гусака кућу опсјело. *Јурк.* Мутно је ... данас вријеме ... ама ће се, каже, брзо избистрити. *Коч.*

ѝзбити, ѝзбијēм (трп. прид. избӣјен, -èна, -èно и ѝзбӣт) сврш. **1.** прел. **а.** *ударцем, снажним покретом одстранити, учинити да што испадне из чега, да што искочи ван, напоље.* — Други ми ударцем изби нож из руке. *Лал.* Из камена можеш избити само искру. *Пав.* фиг. [Из Ибрахим-паше] је тешко избити добру реч или људски осећај. *Андр. И.* **б.** *ударцем извести звук, одбити.* — Часовник невидљив негде изби мирно. *Дуч.* Градске уморне уре ненадано избише три након поноћи. *Тад.* **в.** *ударцима задати бол, истући, измлатити.* — У таквом једном нападу дочепао је сестру ... а затим избио душмански. *Сек.* фиг. Избит од глади мрцварим папир. *Кам.* **2.** фиг. *радом постићи, заслужити, извући корист; створити нешто.* — Да ћаћа штогод на надницу не избије, од глади бисмо умрли. *Шимун.* Нисмо ми антимилитаристе рат измислили да из тога избијемо некакве новеле и политичке пароле! *Крл.* **3.** непрел. **а.** *пробити се ван, напоље, нагло се појавити (о биљци, ватри, води и сл.).* — Само по ораницама избило трње. *Шимун.* Ватра у кући је већ била избила напоље. *Моск.* Одаднише једно затворено буре, а из њега изби супаран воњ. *Гор.* фиг. Живи тако туга сакрита у шутњи, а некада бучно избије у љутњи. *Фран.* **б.** *исклизнути, испасти ван, напоље, показати се.* — Прам ... је избио испод плетенице. *Крањч. Стј.* Земља [је] већ избила испод ... угаженог снијега. *Бен.* **4.** непрел. **а.** *изићи откуда на какав простор, видно место.* — Избивши на цесту, старица рече ... *Хорв.* Око подне смо избили на планински гребен. *Чол.* **б.** *настати, показати се.* — Жесток сукоб између двеју породица избио [је] из ситних повода. *Глиг.* Тешкоће обично избију код погодбе о наплати за рад. *Пав.* Али избио је рат. *Јак.*

Изр. ~ из главе а) *заборавити*; б) (коме што) *уразумити (кога)*; ~ из седла *в. уз избацити (изр.)*; ~ на јаву (на површину, на среду, на видело) *изићи на јавност, прочути се, показати се*; ~ на нос *пресести*; ~ пару *заслужити новаца*; клин клином ~ *вратити истом мером*; ~ млеко, масло, јаја *измутити, избуђкати.*

ѝзбица ж *дем. од изба.*

избичѐвати, -ичујēм сврш. *истући бичем.* — Сваке су године дјечаке једном до крви избичевали. *Пов. I.*

избичка́вати, -и̏чкāвāм несврш. покр. *истраживати.* — Кад се врати ... нађе више од по лонца ракије. Стаде избичкавати и дознаде да су од зове ... начиниле натегу па вадиле. *Вес.*

избјег-, ек. избег-.

избјѐжати, -жи̏м, ек. избѐжати.

избјѐжив, -а, -о, ек. избѐжив.

избјѐживо̄ст, -ости, ек. избѐживо̄ст.

избјѐжљив, -а, -о, ек. избѐжљив.

избјѐжљиво̄ст, -ости, ек. избѐжљиво̄ст.

и̏збјежно̄ст, -ости, ек. и̏збежно̄ст.

избјѐљи́вати, -ѐљујēм, ек. избеље́вати.

избјѐсњети се, -сни̏м се, ек. избѐснети се.

и̏збјећи, -ѐгнēм, ек. и̏збећи.

избла̀њати, -а̄м сврш. *блањајући истањити, истесати.* — Лице јој је ... нездраво, а прса танка као избланьана. *Цар Е.* Лице [му] дође још кошчатије, као од изблањаних дасака. *Дав.*

и̏зблатити, -и̏м сврш. *укаљати, умрљати блатом.*

изблѐтати, -ѐбећēм сврш. *блебећући рећи, избрбљати.* — Јеси ли чуо шта ... онај свашта изблебета? *Рј. А.*

~ **се** *повр.* — Казаћу ти једну тајну ... Али пази ... немој да се играш ватром, да се не изблебећеш! *Вуков.*

избле́дети, -ди̏м, ијек. изблиједјети, сврш. **1.** *постати блед.* — Мара је омршавила, избледела. *Петр. В.* **2.** *изгубити првобитну природну боју.* — Исправљао је своје изблиједјеле гаће. *Кал.* фиг. У њему [Кочићеву језику] има да се освежава и богати онај избледели ... језик којим се данас пише. *Скерл.*

избле́ђи́вати, -ѐђујēм, ијек. избље́ђи́вати *несврш. и уч. према избледети.*

избле́јати, -ји̏м сврш. погрд. *избрбљати.* — Постављала јој је тако вешто ... унакрсна питања да је ова све казала и не знајући шта је све изблејала. *Срем.*

~ **се** *повр.* — Не питај га, амана ти, за такве ствари, док се није што изблеја. *Њег.*

избле́ски́вати, -ѐскујēм, ијек. избље́ски́вати, несврш. и уч. *давати, чинити одблеске.* — фиг. Пламен мојих бубрега избљескује. *Уј.*

изблѐушāн, -а, -о индив. *духовно заостао, блесав, туп.* — Тим је именом звао не само све планинце већ избleушане незналице. *Божић.*

и̏збли̏же и **и̏збли̏жē** прил. *изблиза.* — Ето ту га први пут видјех онако изближе. *Крањч. С.* Тужно је мислити о погинулим друговима, а нарочито о онима које је човјек изближе знао. *Чол.*

и̏збли̏жēга прил. *в. изближе.* — Они се попну да изближега промотре кип. *Креш.*

и̏зблӣза и **избли́за** прил. **а.** *из непосредне близине*; супр. издалека. — Кнез Крсто ... није још никада изблиза видио краљице. *Нех.* **б.** *добро, у појединостима, детаљно.* — Људи знатни из разних нација ... бјеху им изблиза познати. *Мат.* Повијест није још̀те изблиза испитала оне појаве. *Рад. А.* **в.** (најчешће у вези са »ни«) *приближно.* — Млад је, али ми старији ни изблиза нисмо му равни. *Дом.* Ни изблиза се није могло претпоставити колико је то [бомбардовање] била страшна катастрофа. *Јак.*

Изр. **изблиза и издалека** *са свих страна.*

и̏зблӣзу и **избли́зу** прил. *в. изблиза.* — Свак се пење, жури се и труди да изблизу чуду се начуди. *Радич.*

избли̏јѐдјети, -ди̏м, ек. избле́дети.

избљѐђи́вати, -ѐђујēм, ек. изблѐђи́вати.

избљѐски́вати, -ѐскујēм, ек. изблѐски́вати.

избљува́вати, -у̀вāвāм *несврш. и уч. према избљувати.*

~ **се** *несврш. и уч. према избљувати се.*

и̏збљувак, -у̀вка м (ген. мн. и̏збљувāкā) **1.** *оно што се у један мах избљује.* — Немајући при руци комад вате, Саша обриса избљувак крајем своје болесничке рекле. *Дав.* **2.** фиг. разг. *гадна, ружна реч. Бак. Реч.*

избљу̀вати, и̏збљујēм сврш. **1.** *избацити из желуца кроз уста непробављену храну.* — Почнем повраћати, црева да избљујем. *Моск.* фиг. Да ви не стигосте, избљувао би он свој добитак. *Вел.* **2.** фиг. **а.** *рећи, изговорити (ружне речи, псовке, клетве и сл.).* — Кад јој се син вратио из шуме, стара је на њега избљувала толико отрова. *Лал.* Много тога је измислио, избљувао и насјекао против нас. *Ков. А.* **б.** *избацити из себе у већој количини.* — Крчме се поотвараше и избљуваше потоке зелених униформи. *Лал.*

~ **се** *упрљати се, умрљати се бљувањем.*

избогора́дити, -о̀рāдим сврш. *испросити упорним молбама, испросјачити, искамчити.* — Хтели [су] да избогораде живот уверавањем о својој лојалности и понизношћу. *Поп. Ј.*

и̏збој м заст. *в. избојак (1). Рј. А.*

и̏збојак, -о̄јка м **1.** *младица у биљке.* — Лишће и млади избојци покривени су једнослојним кожним ткивом епидермом. *Бот.* **2.** *избочени део (нпр. у прозора).* — Свијећа [је] ... весело горјела ... на избојку прозора на стубама. *Креш.*

избо̀јати, -ји̏м сврш. *обојити, измалати.* — Исте ноћи буде избојан крештаво сресни затвор. *Гор.*

ѝзбоксовати, -сујём сврш. *изударати боксујући; боксањем избацити, истерати кога.* — Одмах скочим да их избоксујем откуда су и дошли. *Вел.*

ѝзбо̀лети, -о̀лӣм, ијек. избо̀љети, сврш. **1.** *преболети, опоравити се, оздравити.* — Пошто је несретни Мијат нешто изболио и животом објачао, пошаљу га ... у Млетке. *Љуб.* **2.** *изоловати.* — Ја сам с неком тугом и плашњом гледао изболела лица и њихове изразе. *Лаз. Л.*

ѝзболо̀вати, -о̀лујём сврш. *од болести ослабити, смршавити, омршавити.* — Она је причала ... како су негдје измрзнули, изгладњели, изболовали. *Сиј.* Угледао је оно мршаво, изболовано и земљасто лице. *Вас.*

~ **се** *повр.* — Што се бар не изболова ... те мајка да ми те изнегује, надгледа, понуди. *Станк.*

ѝзбо̀љети, -о̀лӣм, ек. избо̀лети.

ѝзбо̀мбардовати, -дујём сврш. *обасути, засути бомбама.* — Талијански авиони избомбардоваше још неколико села. *Ћоп.*

ѝзбор м **1.** *одабирање и резултат одабирања.* — Природна наклоност човека к човеку ... добија [се] ... просто природним избором у борби за опстанак. *Марк. Св.* То би свакако био тежак избор. *Јонке.* **2.** *оно из чега се може бирати.* — У нашој домовини има велик избор племенитих ... пића. *Крањч. Стј.* **3.** *оно што је изабрано из какве множине.* — Ја сам спремио за тебе један избор пјесама из мог десетгодишњег рада на дјечјој поезији. *Ћоп.* Стара је госпођа почела излагати избор из својих успомена. *Торб.* **4.** *бирање гласањем (органа власти и сл.).* — Одмах после расписаше и изборе народних посланика. *Дом.*

Изр. по ~ *најбољи у свакој врсти;* по своме избору *по своме нахођењу, по својој вољи.*

ѝзбо̀ран, -рна, -рно (одр. ѝзбо̀рнӣ, -ā, -о̄) **1.** (само одр.) *који је у вези с изборима:* ~ систем, ~ котар, срез, ~ агитација, ~ парола и сл. — Догодило се то да у већини изборних јединица ни један од кандидата неће имати довољан број гласова. *Б 1958.* **2.** *који се бира.* — И династије и војводе ослобођене Србије биле су ... махом изборне. *Цвиј.* **3.** *одабран, истакнут.* — Окупља се на славу и на част све што је изборнијега у народу. *Павл.*

Изр. изборни суд правн. *суд састављен од судија које бирају они који се парниче.*

ѝзбо̀рān, -а, -о *који је пун бора.* — И лик изборани и збрисаних црта и њен посустали ход ... били су изразито слични младом човеку. *Чипл.* Гледамо његову [месечеву] изборану и разривену површину. *Јак.*

избо́рати, ѝзбо́рām сврш. *испунити борама.* — Врат му је био раздрљен, ситно изборан и црвен. *Петр. В.*

изборбо̀тати се, -ām се сврш. необ. *избрбљати се, изблебетати се.* — Али они се још не искокодакаше и не изборботаше доста. *Ков. А.*

ѝзборит, -а, -о *изабран, одабран, пробран.* — На чудан је начин сабрао врло изборит књижницу. *Шим. С.*

избо̀рити, ѝзборӣм сврш. *постићи борбом, истрајним радом.* — Вриједност поезије свакако је нешто што у наше доба треба тек поновно изборити. *КХ 1936.* Зашто се тада није борио и изборио своје мишљење? *Ћос. Д.*

~ **се** *повр.* — Ми хоћемо да се изборимо за правду. *Б 1958.* Људи који немају снагу да се изборе за боље — чему да живе. *Вуј.*

ѝзбо́рнӣк м *онај који има право да бира гласањем, бирач.* — Било је у Хрватској ... од педесет хиљада изборника више од тридесет хиљада чиновника. *Крл.*

ѝзбо́рница ж бот. *белојка. Рј. А.*

ѝзбо́рничкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на изборнике.* — Изборничка свијест ... сутрађана била [је] на ... ниском ступњу. *Крл.*

ѝзбо́рништво с *бирачи. Р-К Реч.*

избо́рност, -ости ж *право избора, бирања.* — Основни принцип ... управљања је изборност коју врши народ. *Пол. 1958.*

избо̀сти и **ѝзбости,** -бо̀дём сврш. **1.** *пробости чим оштрим; убости више пута, на више места.* — Вечери једне ... Арбанас ти је ножем избо очи. *Рак.* Глава му је клонула, тијело израњено, избодено. *Цар Е.* **2.** *свршити бодење.*

~ **се 1.** уз. повр. *задати један другоме ране (ножем или чим другим).* — Ударила је на тетку Тонку, ради које су се једном на прелу момци изболи. *Сим.* Стари скочи ... да види ... да се не изводу говеда. *Ћоп.* **2.** фиг. *окосити се, отрести се на кога, одбруситн коме.* — Од тебе враг већ ушур узео! — изводе се друга као шило. *Торд.* Они се згледаше, док се један из гомиле са држалицом у руци не изводе: »Чујеш ти ... није ово твоја Малесија.« *Божс.*

ѝзбоцкати, -ām сврш. *дем. према избости.* — Бит ћеш искрвцан и избоцкан, а иштипан да све јечиш. *Вел.* Неиспавано тело дршће, очи избоцкане. *Поп. Ј.*

избоча́вати, -о̀ча̄вām *несврш. и уч. према избочити.* — Свлачећи горњи капутић ... она се ... вртела, јетко трзала и избочавала груди. *Петр. В.*

ѝзбочено и **ѝзбо̀чено** прил. фиг. *значајно, изразито.* — Лукша му пружа лист

гледајући га пожудно, избочено, строго. *Војн.*

ѝзбоченост и **ѝзбо̀ченост,** -ости ж **1.** *стање онога што је избочено.* **2.** *избочина.*

избочење с *избочина.* — На браницу [аутомобила] су избочења разних облика. *Б 1959.*

ѝзбочина ж *избочено место.* — Сметала му је малена избочина под лежајем. *Лал.* Чамац заокрене да обиђе једну избочину на обали. *Шов.*

избо̀чити, ѝзбочӣм и **избо́чити,** ѝзбочӣм сврш. *дати чему испупчен облик, учинити да што стрши из равне површине, испупчити.* — Илија избочи груди. *Мат.* Крчмар ... избочио трбух на вратима ... и фрче брк. *Кал.* Имао је да заобиђе ватру и избочена Вучићева леђа. *Лал.*

~ **се** *повр.* — Пред нама се избочио неки још већи вис. *Јак.* Искочиле му жиле на надланици, избочиле се кости. *Гор.*

ѝзбочнӣк м неол. спорт. *избочено лежиште за весло на боку чамца. Весл.*

ѝзбраздā̀ност, -ости ж *стање онога што је избраздано.*

избра̀здати, -ā̄м сврш. *покрити што браздама, борама и сл., начинити на чему бразде, боре и сл.* — Избраздаше бријег путељцима. *Андр. И.* фиг. Никад још образ не избразда страхом ... сутрашњих дана. *Кркл.*

~ **се** *добити бразде, боре и сл.* — Сва избраздана и погнута ходала је по одајама. *Сим.* Океан је најпре био миран, а онда се избраздао таласима. *Б 1957.*

избра́здити, ѝзбрāздӣм (трп. прид. ѝзбрā̄жњен) сврш. *начинити (бразду).* — Сад ћу избраздити најљепшу бразду. *Наз.*

избра́јати, ѝзбрājām *несврш. према избројати, избројити.*

ѝзбранӣк, -а и **избра̀нӣк,** -ика м = изабраник. — У управљању фондова имаће удела и радници преко својих избраника. *Лапч.* Знала [је] да никада неће бити жена свога избраника. *Станк.* Хомер ... Данте ... Пушкин бројаће се увек међу избранике литерарне уметности. *Цар М.*

ѝзбраница ж = изабраница. — То су његови љубавни сонети у којима се непосредно обраћа ... избраници свога срца. *Прод.*

ѝзбранӣчкӣ и **избра̀нӣчкӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на избранике.* — Осети у себи ... онај широки избранички вид којим се све ствари ... посматрају са гледишта вечности? *Цар М.*

ѝзбрā̄ност, -ости ж *особина онога што је избрано.* — Треба да људи поново претпоставе избраност обилаштини. *Цар М.*

ѝзбрати, ѝзберēм и избѐрēм сврш. = изабрати. — Пођем лагано кроз село да изберем згодну кућицу. *Вас.* Мара је ситна и мршава. Такову је он спрам себе избрао. *Михољ.* Сад сам дошао господину министру да га молим да ме ... изабере народ за народног посланика. *Дом.*

Изр. **избрани суд** правн. *в. уз ѝзбран (изр.).*

избрашњава̄ње с *гл. им. од избрашњавати.* — Новим постројењима постићи ће се око 2 одсто више избрашњавања. *Пол. 1958.*

избрашњáвати, -ā̀шњāвām несврш. *код мељаве постизавати више брашна.* В. пр. уз гл. им. избрашњавање.

избрбљати и **ѝзбрбљати,** -ā̄м сврш. **а.** *брбљајући рећи, казати.* — Гризла се за усне да не би избрбљала своје мишљење. *Франг.* Вазда ми избрбља којечега. *Ранк.* **б.** *као строј, машина изговорити не мислећи:* ~ лекцију. *Бак. Реч.*

~ **се а.** *много се изговорити, напричати.* **б.** *рећи оно што се сматрало као тајна, изрећи се.* — Синоћ сам се сигурно опет избрбљао пред Ураниловићем ... јер ме просто изазива. *Сек.* Раздражио сам болесна човјека ситницама, и он се избрбљао. *Л-К.*

ѝзбрежак, -ешка м *брежуљак, брвчић, обрежак.* — Сјећам се како се у суморно поподне указала иза једног избрешка испод села вијугава колона. *Чол.* С једне и друге стране ... урвине жуте земље ... које према врху избрешка постају ниже. *Божић.*

ѝзбрежина ж *узвишење, узвишица.* — Кроз врт ... води путељак до врха избрежине. *Бен.* Радом вјетра настале су лесне избрежине. *ЕГ 3.*

избрецúвати се, -èцујēм се *несврш. и уч. према избрецнути се.*

ѝзбрецнути се, -нēм се сврш. *оштро одговорити, рећи што коме, осећи се на кога.* — Власта ... љут нешто у кући ... тек се избрецну и шину ме као ватром. *Сек.* »Сад почиње кукњава!« — избрецну се он. »Немам ни часа мира вечерас.« *Франг.*

избријáвање с *гл. им. од избријавати.*

избријáвати, -ијāвām *несврш. према избријати.*

избрѝјати и **ѝзбријати,** ѝзбријēм сврш. *обријати уз длаку (да лице буде сасвим глатко).* — Увијек елегантан ... избријан. *Крл.*

~ **се** *повр.*

ѝзбринути, -нēм сврш. *побринути се, осигурати, обезбедити.* — Бог ће све избринути. *Вел.*

~ **се** *повр.*

ѝзбрисати, -ишēм сврш. **1.** *бришући учинити што чистим, сухим, обрисати.* —

Буни га све ... и оно живо брисање и намештање добро избрисане трпезе. *Ранк.* **2. а.** *одстранити, уклонити брисањем, стругањем (прљавштину, мрље и сл.); прецртати оно што је било написано, наштампано.* — Поп ... поче говорити да ће он сваког избрисати из протокола крштених који одсад не буде петком радио. *Лаз. Л.* Погледа у Цветину таблу, виси црна и чиста; избрисала је болничарка. *Рист.* фиг. Тиме би опет све било у реду. Љага би била избрисана. *Адум.* **б.** *учинити да што нестане, ишчезне; уништити.* — Граница у ствари није ни постојала, јер су је били избрисали грчки и албански партизани. *Дед. В.* фиг. Хармоника која се јавила из оближњег дворишта избрисала им је мисао. *Шег.*

Изр. ~ из главе (памети, памћења, сећања, свести, срца) *заборавити.*

~ **се 1.** *постати чист, сух.* — Дода му пешкир и чаршав да се избрише. *Глиш.* **2.** *нестати, ишчезнути.* — Нестат ће ... дворца и жице, избрисат ће се међаши. *Гор.* Није се знало за дан и ноћ ... избрисало се вријеме. *Сим.*

избр̀љати, ѝзбр̀љам свршен. *брљајући укаљати, умрљати, замазати.* — Оно су ноћас изметинама избрљали, окаљали. *Ћип.*

избро̀дити, ѝзбродим свршен. *бродом испловити.* — Кад избродим с рта уклетог, нитко неће да ми у свиралу душе. *Стипч.* фиг. Да, то је зора када ноћ изброди. *Кркл.*

изброја̀вати, -о̀јāвам *несврш. и уч. према избројати.*

изброја̀ти, -јӣм и ѝзбројӣм свршен. = избројити **1.** *свршити бројање.* **2.** *по реду све побројати, навести (у списку и сл.).* — Ево тих села по реду како их је хрисовуља избројала. *Нов.* **3.** *исплатити.*—Комшије смо, марвинче ми је познато, и ја ћу ти за њу одмах сутра избројати четири »стоје«. *Ћоп.*

Изр. моји су дани избројани *скоро ћу умрети;* може се на (у) прсте избројати *има сасвим мало; неколико;* могу му се ребра избројати *врло је мршав.*

избро̀јив, -а, -о *који се може избројити.*

избро̀јивōст, -ости ж *особина онога што је избројиво.*

избро̀јити, ѝзбројӣм свршен. = избројати. — Не бих вам све избројила ја, исказала не бих. *М-И.* Људи ... казују живот свој ... у онолико говорних варијација колико нико избројити не може. *Сек.* Тако ти они њему избројише, па пишу пријаву о сељаковој ... работи. *Пав.*

ѝзбројне ж мн. *остатак од броја којим се већ једанпут бојадисало. Прав.*

избр̀стити, -ӣм свршен. *брстећи редом уништити.* — фиг. Тако је избрстио и изгризао славну хрватску повијест. *Ков. А.*

ѝзбрусак, -ска м мин. *танка избрушена плочица минерала или стене који се микроскопски истражују. Туђ.*

избру̀сити, ѝзбрӯсӣм свршен. **1.** *свршити брушење.* **2.** *брусећи учинити оштрим, наоштрити.* — Ону стару [сјекиру] мало очеличи, добро је избруси па хајд с њом на вашар. *Ивак.* Зрака сунца ... се окрзне о избрушену косу или мотику. *Ад.* **3.** фиг. *учинити чистим, јасним, изразитим.* — Мелодиозно изграђене, избрушене ријечи у узвишеној су међусобној слаткој хармонији. *Цар Е.* **4.** фиг. *изгрдити, испсовати, изружити.* — Јавно мнење га тако грозно избруси и изгрди да човек ... није цео дан излазио у кафану. *Дом.* А, избрусиђу ја њега добро! — рече начелник. *Глиш.*

~ **се** фиг. **а.** *постати бољим, зрелијим, добити, стећи умешност, вештину у чему, обогатити знање, искуство.* — Баш аграрна реформа била је у Русији онај камен кушње на коме се избрусила сва дубока социјална дијалектика руске публицистике. *КР 1924.* Ето, тако се омладина Лике избруси, као камен о камен. *Дед. В.* **б.** *постати проницљив, изоштрити се.* — Када човјек одушевљено служи својој домовини, избруси му се не само ум него и вид. *Кум.*

ѝзбручити, -ӣм свршен. *осрамотити, изружити, изгрдити, испсовати.* — Он избручи стражаре који су их тако довели и нареди да се људима попусте руке. *Лал.*

ѝзбрчити се, -ӣм се свршен. *истурити се.* — Очи се издубле, пропале у шупљину лубање испод које се већ избрчила мртвачка окосница. *Војн.* Стас јој крепак, рекао би саливен, а прси се избрчиле и надизале опору кошуљу. *Шимун.*

избу̀бати, ѝзбӯбām свршен. **1.** *изударати, истући, избити.* — Избуба [га] шакама у име наплате за возарину. *Креш.* **2.** фиг. *механички, папагајски научити напамет, набубати.* — Већина је из грдног страха пред професором старала се да математику избуба просто напамет. *Марк. Св.*

избубѐтати, -ām свршен. *истући, измлатити.* — Стрпали су га у затвор ... Ту су га прописно избубетали. *Ољ.*

избу̀дити, ѝзбӯдӣм свршен. *редом· пробудити.* — То да буде знак да домаћини избуде робље. *Нуш.* Све нас избуди зора рана. *Вит.*

~ **се** *пробудити се један за другим.* — Све се цуре редом избудиле. *НПХ.* Другови су се избудили, настао је у соби жагор и смијех. *Чол.*

избу̀јати, -ām свршен. *бујајући раширити се, нагло, снажно израсти.* — На његову хумку ... избија ружа. *Гор.* фиг. Казује ... трагичну основу над којом је никла и избујала сва ова необуздана лирика. *Богдан.*

избу̏ктети, -тӣм, ијек. избу̏ктјети, сврш. *буктећи изгорети*; фиг. *умирити се.* — Ту [затворен у соби] виче и псује неко вријеме, а уто избукти у њем сав горопадни бијес. *Том.*

~ **се** *букнути, планути, успламтети.* — фиг. То питање... ријешит ће се не како је кому по вољи, него како бити мора — избукти се мој пријатељ сав зажарен. *Јурк.*

избу̏ктјети, -тӣм, ек. избу̏ктети.

ӣзбу̏љено прил. *буљећи, тупо*; *не схватајући.* — Гледала је некако избуљено као да јој се чини неизмјерно далеко и невјеројатно што сада слуша. *Цар Е.* Он се избуљено загледа у зид. *Вас.*

избуљи́вати, -у̏љујӗм *несврш. и уч. према избуљити.*

избу̏љити, ӣзбу̏љӣм сврш. *широко отворити, исколачити, избељити (о очима).* — Знам да су ту хиљаде избуљиле сада очи на мене. *Јурк.* Шта си избуљио очи као бик, мислиш да те се неко плаши? *Чол.* фиг. Збијене куће с избуљеним прозорима нагомилаше се одједном испред њих. *Лал.*

~ **се** *исколачити очи, гледати широко отворивши очи.* — Он врати очи на Даду, па се готово избуљио како је гледао. *Вукић.*

избу̏нцати, -ӑм сврш. *буњајући рећи, изговорити нешто што се не жели.* — Што ли сам ја лудо и незграпно избунцао у оној срећи? *Ков. А.*

избу̏ћити, ӣзбу̏ћӣм сврш. *исколачити, избечити, избуљити (очи).* — Мачак... избућио очетине. *Вук.*

ӣзбућнути, -нӗм сврш. *шумно испасти из чега.* — Уто један вареник избућне из здјеле. *Шов.*

избу̏цати, ӣзбу̏цӑм сврш. *буцајући, кидајући раскинути, издерати.* — Не мари ништа што је Вукосав избуцао принципово писмо на бабово благо. *Кост. Л.* Стао навлачити издеране рукавице па... је кроз избуцане вршке протурао прсте. *Креш.*

избу̏шити, ӣзбу̏шӣм сврш. **1.** *свршити бушење.* **2.** *начинити много рупа на чему, пробушити на више места.* — Све што је имало какав зид било је избушено пушчаним хицима као решето. *Јонке.* Сви су искочили из аутобуса, нико није рањен, али је килер избушен на три места. *Дед. В.*

изва́бити, ӣзвӑбӣм сврш. *вабећи учинити да ко или што изиђе*; *изазвати, измамити.* — Запјевам као што никад нисам не би л' тебе извабио. *Огр.* Имају некакву свирајку, па умеју њоме да их [пацове] извабе из свију кућа и амбарова. *Срем.* фиг. Много суза сам извабио јој казујући јаде и невоље што у младости ме задесише. *Богд.*

изва́гати, ӣзвӑжӗм и ӣзвӑгӑм сврш. *измерити на вази.* — Грожђе треба извагати. *Пол. 1958.*

изва́гнути, ӣзвӑгнӗм сврш. *обавити посао вагања*; *довршити вагање.* — Извагните тиквицу с чепом. *ОК.*

ӣзвадак, -атка (мн. ӣзваци, ген. ӣзвадӑкā) *извод, одломак.* — Знао је и безброј валцера и куплеа, па и оперских извадака на клавиру. *Петр. В.* Изваци из његова говора шире [се] по свим новинама. *Коз. Ј.*

ӣзвадити, -ӣм сврш. **1. а.** *изнети откуд на видело, извући из унутрашњости чега*: ~ рубље из ормара. **б.** *извести.* — Па извади Турке из тамнице. *НП Вук.* **в.** *извући, ишчупати што је утврђено, учвршћено*: ~ зуб. — Тешко јој као да си јој цигерице извадио. *О-А.* **2.** фиг. *отети, ослободити.* — Данас нема старога Филипа крижара да слатку Анђелију извади из мојих ноката. *Шен.* **3.** *добити као накнаду.* — Ђорђе... продаде све! Извадише неких стотињак дуката и дођоше... у Београд. *Лаз. Л.* Па, ето, шта је изникло! Та није ни лукац, већ арпаџик. Нећу ни семена извадити. *Змај.* **4.** *прибавити, добити на лични захтев од какве службене, званичне установе*: ~ уверење, ~ потврду, ~ путну исправу.

Изр. баш сте ми из уста извадили! *баш сам хтео рећи*; ~ (коме) душу, живот *убити (кога)*; ~ кога из школе *прекинути чије школовање*; ~ из ветра *измислити.* — Што знам, нисам из вјетра извадио нити измислио. *Бен.*; ~ крваву сабљу *завадити се*; ~ мрљу *уклонити, очистити*; ~ новац (нпр. из штедионице) *подићи, узети новац*; ~ очи а) *ослепити кога*; б) *оштро изгрдити, испсовати кога.* — Онај [газда] ће ми очи извадити. *Мат.*; ~ реч **из** грла *проговорити, проговорити, изустити.* — Куме!... једва из грча грла извадио Здравко реч. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *повр.* — Сама му се сабља извадила. *НП Вук.* **2.** необ. *добити неко звање, постати нешто.* — Оженио се кад се извадио за мајстора. *Шапч.*

изва́ђати, ӣзвӑђӑм несврш. *в. изводити.* — Меланија извађа свој монограм на салветама. *Срем.* Пијемонт... подметнуо се мисли талијанској да је извађа. *Павл.*

изва̀ђа̄ч, -а́ча м *в. извођач.* — У малом простору била су имена извађача. *Торб.*

изва́жати, ӣзвӑжӑм несврш. *в. извозити.*

изва́јати, ӣзвӑјӑм сврш. *израдити уметнички (као вајар) месећи од глине, гипса и сл., режући из дрвета, клешући из камена.* — Тај је човјек извајао од воска [70—80] скулптура. *Крл.* фиг. Мржња... извајала је у нашем блату његов лик у чу-

дне големе димензије. *Баб.* На сваком лицу беше извајан страх. *Вес.*

ѝзвала ж **1.** *дрво извальво из земље. Рј. А.* **2.** мед. *испадање унутарњих органа (материце, задњег црева) због слабости везивног и мишићног ткива* prolapsus. *Бен. Рј.*

извáлити, ѝзвāлīм сврш. **1.** *ишчупати, истргнути из тла или др. и преврнути, претурити на страну.* — На једном узвишеном мјесту . . . стоје два-три изваљена камена. *Нен. Љ.* По који пут је ветар тако снажан да воћку извали из корена. *Тод.* фиг. Сваки извали уздах као гром. *Кал.* **2. а.** *истурити, управити куд.* — На пенцер је главу извалио и очима црним забијелио. *Ботић.* Дијете љуто, па истом извали ноге испод себе, преврће, лупа што спопане. *Мул.* **б.** *избуљити, избечити, разрогачити (очи); отворити, разјапити.* — Извали Пепић очи као кухан рак. *Матош.* Перушина је извалио усне па зја сад у Американца сад у оца. *Кал.* **3. а.** вулг. *рећи што непромишљено, неспретно (нпр. какву глупост), бубнути; изговорити уопште.* — Али се одмах утризе за усне почутјевши да је извалио немалену будалаштину. *Цар Е.* Група сељака је ћутала као да не може ниједан да извали иједну ријеч. *Поп. Ј.* **б.** *ударити, одаламити.* — Он извали на првоме до себе такву мерабу [ћушку] да се овај само зањуља. *Срем.* **4.** непрел. *изићи одакле у великој маси.* — Пошто Лука на утрину равну [стигне], дотле чета из села извали. *Март.* **5.** фиг. *излећи.* — Она [Славонка] има већу цијену која више порода извали. *Тур.*

~ **се 1. а.** *лећи, опружити се.* — Младен . . . насмеја се и послушно се извали на кревет. *Лаз. Л.* Паја изишао пред кућу, запалио своју симсију па се извалио колико је дуг. *Глиш.* **б.** фиг. *умрети.* — Могу живјети још дуго, а могу се изненада извалити. *Новак.* **2. а.** *извалити (3); извући се, изаћи с муком или лагано.* — Извалили се они из каменьара одрпани и надимљени. *Кал.* **б.** фиг. *појавити се, помолити се.* — Из оне бијеле и румене магле извали [се] сунце. *Маж. Ф.* Из тутњаве се извале вучје очи, а сјајан, кратак влак излети са замахом у постају. *Крањч. Стј.* **3.** *излећи се.* — Баш као јаје, туриш га под кокош, а не знаш што ће се извалити. *Куш.* фиг. Оба се извалисмо из тврде мужачке зипке. *Ков. А.*

изва̀љати, ѝзвāљām сврш. **1.** *изгурати ваљајући.* — Пред кућом изваља она буре и доваља га до врата. *Мил. В.* **2.** *сасвим, докраја поваљати.* — фиг. Не бих волио да опет буду неке ваљаонице те да нам сасвим изваљају и утуку памет. *Вел.*

~ **се** *изаћи ваљајући се, истетурати се, искотрљати се.* — Иза поноћи . . . пијанци би се изваљали на улицу и кретали према касарни. *Поп.* Само се из једне бријачнице изваљао округао берберин ћелаве главе. *Бан.*

изваљѝвање с *гл. им. од изваљивати (се).*

изваљѝвати, изва̀љујēм *несврш. и уч. према извалити.*

~ **се** *несврш. и уч. према извалити се.*

изван предл. с ген. **1.** *показује да нешто није у границама онога што означује именица уз коју стоји* **а.** *у просторном значењу.* — Изван куће био је поносит а у кући нежан. *Срем.* Живећи изван Загреба, бијаше изван свих наших котерија. *Матош.* **б.** *у временском значењу.* — Он је ноћас пио у подруму изван редарственог сата. *Полић.* Она је одевена изван свих времена и мода. *Андр. И.* **2.** *показујв да се што изузима: изузев, осим; поред.* — Изван његова доста мучна рада био је [дечко] њихово љубимче. *Дов.* Изван боли што је осјећаше у прсима . . . нека друга бол кидаше га. *Тип.*

изван- *као први део сложених придева означава да је нешто изван онога што значи именица у основи другог двла сложенице;* исп. ван: изванбрачни, изванстраначки, изваншколски и сл.

ѝзвана и **изва̀на** прил. *с ваньске стране, споља.* — Ти никад не позна тај пут вијугави, пут којим извана доводи унутра. *Дуч.* Извана само он се таки каже, ал' унутри је ко гусала струна: неисказано ето добар! *Огр.*

изва̀нац, -нца м *човек са стране, туђин, странац.* — Они [Црногорци] могу не само да покуде него кадшто и да похвале изванце. *Нен. Љ.*

изва̀нбрāчнӣ, -ā, -ō *који је рођен изван брака, ванбрачни.* — Овај остави посао старијему, изванбрачному сину. *Драж.*

ѝзваньвōљни, -ā, -ō *независан од вољв. Бак. Реч.*

изванѐвропскӣ, -ā, -ō *који није у Европи, ваневропски.* — Бакар, олово и коситар мора да увози из изваневропских земаља. *ЕГ 3.*

ѝзвāнка и **ѝзванька** прил. покр. *в. извана.*

изванлòгичан, -чна, -чно *који прелази границе логике, нелогичан.* — Оне изванлогичне нити . . . обвијају душу. *Матош.*

изва̀нредан и **ѝзванрēдан,** -дна, -дно **1.** (одр.) *који је изван уобичајеног реда, састава, програма и сл.*; супр. редовни, редовит: ~ седница, изванредни посланик, ~ представник, ~ члан и сл. **2. а.** *изузетан, необичан, особит:* ~ догађај, ~ појава. **б.** *који је изузетних размера; одличан, изврстан.* — Она осети неку изванредну снагу и самопоуз-

дање у себи. *Вес.* Љепота народног одијела и наших људи изванредна је. *Војн.*

изва̀нредно и **ѝзванрѐдно** прил. *на изванредан начин, изузетно; одлично, изврсно.* — Учитељ њихов из повијести ... упитао их је би ли они хтјели да им изванредно предаје и о свјетској књижевности. *О-А.* Наша радио-веза изванредно ради. *Дед. В.*

изва̀редно̄ст, -ости ж *својство онога што је изванредно.*

ѝзвансветскѝ, -ā, -ō, ијек. ѝзвансвјетскѝ *који је изван света, вансветски.* — Извансвјетски бог дуализма води нужно к теизму. *Баз.*

ѝзвансвјетскѝ, -ā, -ō, ек. ѝзвансветскѝ.

ѝзванскѝ, -ā, -ō *в. извањски.*

изванслу̀жбен, -а, -о *који је изван службе, неслужбен.* — За катастрални уред копира изванслужбене тлорисе. *Ков. А.*

ѝзванстраначкѝ, -ā, -ō *који је изван странака, који не припада ниједној странци, ванстраначки.* — Ја сам изванстраначки монархист. *Крањч. Стј.*

ѝзваншколскѝ, -ā, -ō *који је изван школе, ваншколски.* — Но ја сад живим по нарави, чисто у неком изваншколском стању. *Кос.*

изва́њац, -њца м *непозван гост, туђ човек, изванац.* — Тако са постојаним гостима. Ако бане изваљац ... њега просто назове: »Шјор Бено«. *Мат.*

ѝзвањѝ, -ā, -ē и **ѝзвањскѝ,** -ā, -ō *спољашњи, вањски.* — Умјесто стаклене плоче има стаклену чашу, обложену на изваљој и унутарњој страни листовима станиола. *Физ. 2.* Абдуселам је био само изваљски ђак. *О-А.*

изва́њштина ж *ваљски, спољни изглед, спољашњост, ваљштина.* — Опет се те отмене госпође не чињаху да под сјајном изваљштином која их окружаваше иду за трагом блудне жене која ту становаше. *Цар М.*

ѝзварак, -а̄рка м **1.** *талог који остаје при варењу течности.* **2.** *лек добивен варењем трава.* **3.** техн. *троска, згура. Бак. Реч.*

ѝзварати, -а̄м сврш. **а.** *много пута превáрити.* — Доста сте ми стрица изварали и његова потрошили блага. *НП Вук.* **б.** *извући, измамити преваром.* — Пази, учитељу! ... Ако могу ја овај конопац добити или изварати, зашто сам и дошао ... А ако не узмогу, а ти конопац добро упамти. *Јакш. Ђ.*

изватѝрати, -а̀тӣра̄м сврш. *добро, сасвим поставити, обложити ватом или чим меким и топлим.* — Кола [су] тако изватирана бундама да према тим колима ... салонски купе није ништа. *Игњ.*

ѝзведба ж **1.** *остваривање, извођење каквог уметничког програма.* — Занос у дворани све више расте, свака изведба [музичка] врело је нових ужитака. *Цар Е.* **2.** *израда, производња.* — Нови захтјеви, изведбе материјала као и његове обрадбе узрокују и њезин нестанак. *Баб.*

ѝзведбенѝ, -ā, -ō *који се односи на изведбу.*

изведѐница ж *изведена реч.* — [Нисам] сматрао да нам ријеч пук и њезине изведенице нису потребне. *Ј 1957.*

извѐдив и извѐдљив, -а, -о = изводив и изводљив *који се може извести, извршити, остварљив.* — Данас постоји технички изведива могућност да се Дунав ... повеже ... с Јадраном. *ЕГ 2.*

ѝзведренӧст, -ости ж *стање онога што је изведрено. Бак. Реч.*

извѐдрити, ѝзведрӣм сврш. *учинити ведрим; изазвати ведро време.* — Овај ће вјетар ноћас изведрити. *Вук Рј.*

~ **се** *постати ведар; наступити (о ведрини, ведром времену).* — Дође вече, оно [небо] се изведри. *Вес.* фиг. Два дана после тога стиже једно ... писмо, и Маргарета се поново изведри у лицу. *Цар М.*

извежба́ва̄ње, ијек. ѝзвјежба́ва̄ње, с *гл. им. од извежбавати (се).*

извежба́вати (се), извѐжбава̄м (се), ијек. извјежба́вати (се) *несврш. и уч. према извежбати (се).*

ѝзвежбā̀нӧст, -ости, ијек. ѝзвјежбā̀нӧст, ж *својство онога који је извежбан.* — То [прикупљање и сређивање материјала] је ствар извежбаности и навике. *Т. књ.*

ѝзвежбати, -а̄м, ијек. ѝзвјежбати, сврш. *вежбањем кога научити.* — Ова немачка дивизија ... била је специјално извежбана за борбу против партизана. *Дед. В.*

~ **се** *стећи вештину, искуство у чему.* — Милан ... исприча откриће Америке. У причању те »историјске ствари« он се особито извежбао. *Дом.* Сада се Јужни Словени боље извјежбаше у ратној вјештини. *Шиш.*

изве́зати, ѝзвēжēм сврш. **1.** *сасвим везати, све повезати.* **2.** индив. *разговетно, сувисло изрећи.* — Идиот који не може ни речи да извеже. *Бож.*

извеја́вати, -ѐјāвā̄м, ијек. извијáвати *несврш. и уч. према извејати.*

ѝзвејати, -јēм, ијек. ѝзвијати, сврш. *свршити, довршити вејање жита, све овејати.* — Једна [је] хрпа радника истом у десет сати обноћ извијала жито. *Коз. Ј.*

извекòвати, -ѐкујēм, ијек. извјекòвати, сврш. *провести век (живот).* — Ја сам већ извјековао. *Вук Рј.*

извѐрати се, ѝзверём се свршн. *попети се веруѓи се.* — [Дјечаци] што би длаком о длан, изверу се на врх брда. *Кум.*

ѝзверити се, -ѝм се, ијек. ѝзвјерити се, свршн. *унезверити се, подивљати од беса, љутње.* — Јеси ли ти господар у 'вој кући, или је прото мрачајски?! — диже помамно главу и извјери се. *Коч.*

изверу̀гати, -ѐм свршн. *учинити да се што посве савије* [*као веруга*]. *Вук Рј.*

~ **се** *пружити се, протегнути се вијугаво, кривудајући.* — Стаде бацати поглед на кривудав ред врба изверуган уздуж тијесне долине под бујним кукурузом. *Ћоп.*

ѝзвесити, -ѝм, ијек. ѝзвјесити, свршн. *обесити на видном месту.* — Она није била прва која их је [црне заставе] извјесила. *Андр. И.* Читаве би сате гледао огромну карту Пацифика извјешену низа стијену иза старог писаћег стола. *Цар Е.*

извѐслати, -ѐм свршн. *веслајући некамо се извести.* — Брже-боље извеслах у дубину. *Пол. 1958.*

ѝзвесно и **ѝзвесно,** ијек. ѝзвјесно и ѝзвјесно, прил. **1. а.** *са сигурношћу, без двоумљења, поуздано.* — Само откад извјесно знам да је жив, сва сам блажена. *Шен.* **б.** *сигурно, јасно, очигледно.* — Да ће бити слободан и наш [Београд], то нам је било извесније но ишта. *Поп. Ј.* **2.** *свакако, зацело.* — Такав диван и редак егземплар, нема га, извесно, ни бечки хербаријум. *Срем.*

ѝзвеснӧст и **ѝзвеснӧст,** -ости, ијек. ѝзвјеснӧст и ѝзвјеснӧст, ж *особина онога што је извесно, чврсто уверење у истинитост чега; сигурност, поузданост.* — Да знаш како сам понекад жедна извесности. *Уск.* Није пред извесношћу смрти слаботињски плакао и јадиковао. *Прод.*

ѝзвестан и ѝзвестан, -сна, -сно, ијек. ѝзвјестан и ѝзвјестан **1. а.** *у којему нема нвдоумице, јасан, одређен.* — Он је у себи чисто плашљиво обилазио око извесног и поузданог пута и начина да се човек доведе у ред. *Лаз. Л.* **б.** *познат, знан.* — Извјесна је њеном величанству ваша храброст од памтивијека. *Њег.* **в.** *сигуран, неминован.* — Отац Тихомир ... се зато и трудио да своју општину од извесне пропасти спасе. *Јакш. Б.* **2.** *неки, један, неодређен.* — Кажу ми да ви сад од извесног времена уздишете за Радојком Тићином. *Срем.* Неиспаван — јер га извјесна мисао већ дуже времена држи као у клијештима. *Цар Е.*

извѐсти[1] и **ѝзвести**[1], извѐдём (р. прид. ѝзвео, извѐла и ѝзвела, -ло; трп. прид. извѐден, -ена, -ено) свршн. **1. а.** *водећи кога учинити да изађе однекле, водећи одстранити из чега.* — Јелица га изведе из воћњачића што је био крај сеоског пута. *Ранк.* Не нађе се нитко да је изведе из родитељске куће. *Ђал.* **б.** *водећи преместити, померити, упутити на одређено место, до одређеног положаја или смера.* — Био је уверен да ће га та путања извести на пут. *Вес.* Окупатор згази земљу и хиљаде изведе на губилиште. *Јак.* **в.** *учинити да избија однекле, спровести* (*о води и сл.*). — Чело главе воду изведите. *Наз.* Усред гувна вода изведена. *НП Вук.* **2. а.** *створити на темељу, основу нечега*: ~ суд, ~ формулу. — Те две чињенице биле су довољне да се изведе закључак да фашистички блок мора неминовно пропасти. *Јак.* **б.** грам. *створити додајући наставак на какву основу.* — Када се употребљава услов, сасвим је природно извести глагол условити. *Бел.* **3. а.** *извршити, остварити; учинити.* — Он једини може сретно извести велику основу. *Кум.* Спретно изведена ствар, а то је главно. *Ћос. Б.* Он изведе да луде за њим одједном по две [девојке]. *Каш.* **б.** *створити, начинити, саставити својом вештином* (*пишући, сликајући, певајући, клешући, цртајући и сл.*). — И гледао [је] закучаста, лијепо изведена арапска слова. *О-А.* **в.** *отпевати, одсвирати*: ~ песму. **г.** *приказати, описати у књижевном делу.* **4.** *довести на свет из јаја, излећи*: квочка је извела дванаест пилића.

Изр. ~ **из стрпљења** *довести у раздражено, узбуђено стање*; ~ **из такта** *учинити да ко изгуби присебност или моћ владања самим собом*; ~ **из забуне, заблуде** *ослободити од забуне, заблуде*; ~ **начистац начисто, на чистину** *рашчистити, објаснити*; ~ **на пут, на прави пут** *помоћи коме да заузме у животу право место, спремити за живот, упутити кога.*

~ **се** *излећи се* (*о птићима, пилићима и др.*). — Ове сам пловке сама насађивала. Кад су се извеле, мишљах у себи: да ли ће их јести и моје дете. *Шапч.*

извѐсти[2] и **ѝзвести**[2], извѐзём (р. прид. ѝзвезао, извѐзла и ѝзвезла; трп. прид. извѐзен, -ена, -ено) свршн. **а.** *возећи одстранити из чега, из каквог простора*: ~ дрва из шуме, ~ отпатке из града, из дворишта. **б.** *отпремити у иноземство, иностранство ради продаје, продати изван земље*: ~ жито, ~ индустријске производе. **в.** *возећи допремити до каквог места.* — С мртвим Марком сједе на галију, извезе га под Вилиндар цркву. *НП Вук.* [Жена је] извезена на пола Дунава и бачена у воду. *Ђорђ.*

~ **се 1. а.** *изићи из чега у превозном средству*: ~ из града, ~ из луке. **б.** *доспети до каквог места возећи се.* — Па никад ... да се у ауту с њим извезе до мора. *Каш.* **2.** *изићи на пучину, испловити.* — Бура, дједо, не би се извезао него да је милост божја с тобом. *Новак.*

изве́сти и **ӣзвёсти,** изве́зём (р. прид. ӣзвёзао, изве́зла, -ло и ӣзвёзла, -ло; трп. прид. изве́зен, -а, -о) сврш. **1.** *украсити везом, везењем.* — Њихове [турске] су хаљине . . . извезене златом. *Маж. М.* Леп ћилим, по коме су шаре пролећним цвећем извезене. *Нен. Љ.* фиг. Да јој испод окна . . . дотури писмо извезено црвеном оловком. *Каш.* **2.** *израдити везуљи:* ~ украс, ~ шару. — фиг. Заогртала би се тужном мантијом извезеном од мрака. *Матош.* **3.** фиг. *отпевати с преливима.* — Ех, он [пастир] је знао свакој птици свиралом пјесму да извезе. *Вит.*

извѐстије, ијек. извјѐстије, с рус. заст. *в. извештај.* — О Шћепану сам извјестија чиста сабрао из рапората . . . провидура которског. *Њег.*

извѐстилац, -иоца, ијек. извјѐстилац, м **а.** *човек који шаље вести, који извештује, обавештава о чем.* — Као млад [био је] извештилац париских новина. *Андр. И.* **б.** *подносилац службеног извештаја, референт.*

извѐстионица, ијек. извјѐстионица, ж *уред, канцеларија која даје какве извештаје.* — Вратио се . . . с љепушном црномањастом дјевојком која му је у једној извјестионици за гувернанте препоручена била. *Том.*

извѐститељ, ијек. извјѐститељ, м *известилац.* — Школски извјеститељ погледа дјевојку кроз очале поближе. *Шен.* У скупштини се подиже таква бура да либерални извјеститељ . . . мораде да измакне из Скупштине. *Марк. Св.*

извѐститељица и **известѝтељица,** ијек. извјѐститељица и извјеститѐљица, ж *она која о чему извештује, обавештава.* — фиг. Пошта је извјестителица, учитељица и тјешитељица у исти мах. *Рад. Стј.*

извѐститѐљка, ијек. ӣзвјѐститѐљка, ж *известитељица.*

изве́стити, ӣзвёстӣм, ијек. извијѐстити (трп. прид. ӣзвёштен) сврш. **а.** *упознати с догађајима, обавестити.* **б.** *поднети извештај, јавити.* — Воћ патроле је извијестио да су Њемци доиста прошли оним путем. *Чол.* ~ **се** *доћи до обавештења, обавестити се.* — Не могући се ни сам наћи у том хаосу . . . противречности . . . решио [се] да се сам, где треба, извести. *Срем.* Војвода је синоћ послао момка да се извести о мом здрављу. *Цар М.*

изветра́вати (се), -ѐтрāвāм (се), ијек. извјетра́вати (се) = изветривати (се) *несврш. и уч. према изветрити (се).*

изветри́вати (се), -ѐтрујēм (се), ијек. извјетри́вати (се), несврш. и уч. = изветравати (се).

ӣзветрити, -ӣм, ијек. ӣзвјетрити, сврш. **1. а.** *освежити, очистити пуштајући унутра свежи зрак, ваздух, проветрити, прозрачити.* — Трпезарију добро изветрите. *Сек.* **б.** *освежити износећи што на свежи зрак, ваздух:* ~ одело, ~ постељину. **2. а.** *исхлапити, испарити се; ишчезнути, изгубити се (због утицаја свежег зрака, ваздуха, због истрежњавања и сл.).* — После двадесет и четири сата тешка опијеност од хлороформа изветрила је из мозга. *Моск.* **б.** фиг. *исхлапити (о човеку и његовој памети), ослабити памећу.* — [Он] је већ извјетрио, а да би могао судити о умјетности. *Новак.* Ради тога не чудите се ничему што радим, а памет ми није још извјетрила! *Шимуњ.* **3.** *пасти у заборав, ишчезнути из сећања.*

~ **се 1.** *в. изветрити (2а).* — Ви отварајте прозоре да се смрад извјетри. *Пав.* **2.** *освежити се или прочистити на свежем зраку, ваздуху, изложити се његовом утицају.* — Шофира на Авалу да се изветри од разговора. *Каш.*

изве́ћати, -ā̄м сврш. *померити памећу.* — Готово извећао од туге, више се није ни обраћао људима. *Вес.*

ӣзвецбати (се), -ā̄м (се), ијек. ӣзвјецбати (се), сврш. покр. *в. извежбати (се).* — Дугом практиком на томболама извецбао се. *Срем.*

изве́шавати, -ѐшāвāм, ијек. изви́јешавати *несврш. и уч. према извешати.*

ӣзвешати, -ā̄м, ијек. ӣзвјешати, сврш. *повешати, обесити једно по једно, све редом.* — Соба спаваћа . . . зеленим сукном покривена и по њем извјешано оружје сваке руке. *Јурк.* Осим верижњаче беше још неколико мотака и о њима извешани велики комади сланине. *Вес.*

изве́шивати, -ѐшујēм, ијек. изви́јешивати *несврш. и уч. према извесити.*

изве́штавати, -ѐштāвāм, ијек. изви́јештавати *несврш. и уч. према известити.*

ӣзвештāј, ијек. ӣзвјештāј, м *подаци који се комв подносе као саопштење, порука или документ; обавест, вест.* — И извјештаји са ратишта били су све поразнији. *Јак.* Изрече озбиљно као да подноси службени извјештај. *Пав.*

ӣзвештājнӣ, -ā, -ō, ијек. ӣзвјештājнӣ *в. обавештајни.* — [Иностранi лакај] . . . сигурно ради за некакву извјештајну канцеларију у иноземству. *Крл.*

ӣзвештāлōст и **извѐшталōст,** -ости ж *својство онога што је извештало.*

ӣзвештао, -āла, -āло и **извѐштао,** -ала, -ало *стар, истрошен, похабан.* — На вратима се појави повисок . . .човек, у извештaлом оделу. *Дом.*

извѐштати, -ā̄м сврш. *остарети, престарети, истрошити се, похабати се; изменити се, изгубити сјај од старости.* — А баба је имала оба [ока] смеђа . . . али им се не може одредити боја јер су оба извештала. *Вес.*

извèштāч, -а́ча, ијек. извјèштāч, м *онај који шаље или даје какве извештаје, обавести.* — Извјештач претпоставља да је неки шпијун приметио јутрос на бостаништу нас. *Чол.*

извèштāчен, -а, -о, ијек. извјèштāчен *намештен, неприродан.* — Оно што је код других извештачено и намештено, код њега [Ј. Илића] је природно и неусиљено. *Нед.* Све оно ... стилизирано пренагомилавањем мотива и извештачених тема ... у овоме кипу још није било ни програм. *Крл.*

извèштāчено, ијек. извјèштāчено, прил. *неприродно, намештено.* — Нешто због света, а нешто због дединог става према нама њих двоје су ... извештачено испољавали љубав према нама. *Бар.*

извèштāченōст, -ости, ијек. извјèштāченōст, ж *својство онога што је извештачено.* — Волим Мухамеда што је потпуно слободан од извештачености. *Књеж. Б.* Оборио се на плиткост, извјештаченост и лажност српске романтичарске поезије. *Барац.*

ȉзвештити, -ȉм, ијек. ȉзвјештити (трп. прид. ȉзвештен, покр. ȉзвештит), свршн. покр. **1.** *учинити вештим.* — Извјештили смо, ојачали глежње. *Уј.* **2.** *в. извештити се.*

~ се *постати вешт.* — А како се он то само извјештио! *Новак.* Начин је исти, помагала иста као у извјештите велеграђанке. *Горд.*

ȉзвēшће, ијек. ȉзвjēшће, с *извештај.* — Поподне желим о том имати извјешће. *Шен.* Капетан ... узе одмах да саставља извешће начелнику. *Ранк.*

извешћи́ва̄ње, ијек. извјешћи́ва̄ње, с *гл. им. од извешћивати.*

извешћи́вати, -ешћујēм, ијек. извјешћи́вати, несврш. и уч. *извештавати.* — Он је марљиво извјешћивао и Гаја и Бабукића. *Бал.*

извèшчати, -ā̄м сврш. покр. *в. извештати.*

ȉзвȉд м *упознавање са чим, испитивање чега ради прикупљања одређених података, поступак који се изводи у ту сврху.* — Посланик ми тумачио да још треба неке извиде. *Кум.* Што се пак тиче поправка цркве ... да ће се по могућству провидити, након редовитих службених извида. *Ћип.*

извȉдати, ȉзвȉдāм сврш. *излечити.* — Извидаће њене траве сваку бољетицу! *Вес.* Ја ћу ти извидати ране. *Наз.* фиг. Јесам ли ја узрок невоља и зала које нам је судбина дала, а ја се трудим да их извидам? *Богдан.*

ȉзвидети, -дȉм, ијек. ȉзвидјети, сврш. **1.** *истражити, испитати, проучити.* — Комисија ... је из Београда послата да извиди многа насиља што је ... починио начелник. *Јакш. Ђ.* А Салко је хтио да пође к Марти да извиди што мисли. *Шимун.* **2.** воји. *истражити, разгледати прикупљајући податке, утврђујући распоред и активност непријатеља.*

ȉзвидјети, -дȉм, ек. ȉзвидети.

ȉзвȉдљив, -а, -о заст. *в. извидљив.* — Шутите, красна жено извидљива! *Јурк.*

ȉзвȉдљивōст, -ости ж *радозналост.* — Народ је гледао у пар радознало ... из уобичајене извидљивости. *Кал.*

ȉзвидчȉ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на извиђање, који извиђа.* — Извидне патроле учестале, и њихови кораци одјекују у свако доба ноћи. *Радул.*

ȉзвидчȉк м **а.** = извиђач *војник или војно возило (авион, чамац и др.) којему је задатак да извиђа терен и непријатеља, да (п)осматрањем прикупља податке; онај што извиђа уопште.* — Малом пастирском извидчику указа се сунце. *Гор.* **б.** *у омладинској организацији припадник секције која организује излете у природу, упознавање природних лепота и сл.* — Сретну се случајно с групама младих извидника и феријалаца. *Пол. 1958.*

ȉзвидница ж воји. **1.** *војна јединица или патрола (ређе појединачни војник) која иде да извиди положај и намере непријатеља.* **2.** *задатак који извршава таква патрола или јединица, извиђање.* — Сретен је ... био у некој регрутској чети у Санџаку ... и у извидници долазио од Романије. *Ђур.* Чини ми се ... да је државни паробродкрстарица кренула у извидницу. *Дов.*

ȉзвидничā̄р м *човек који извиђа, извиђач.* — Ти бескрајни батаљони ловаца и домобрана, извидничара и ухода ... ходају и пјешаче по Европи. *Крл.*

ȉзвидничкȉ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на извидницу.* — Ми смо, другови, извидничка патрола. *Јонке.*

ȉзвиднички прил. *као извидница.* — Птичице зацвркућу плашљиво, извиднички. *Кал.*

ȉзвиђā̄ј м **а.** *извиђање, извид.* — Ова пак одлука равнала се по извиђајима доктора Лаце о намјерама Подгорског. *Ков. А.* **б.** правн. *сакупљање доказног материјала ради спровођења казненог поступка.* — Узе онај [писар] кроз плач молити да га [Марко] пусти, а обећава да неће чинити кривични извиђај. *Дом.*

извȉђање с *гл. им. од извиђати.*

извȉђати, ȉзвȉђām *несврш. према извидети.*

~ се необ. *видети се, срести се више пута.* — фиг. Капитале, здраво да се извиђамо! Твоје је доста и премного било! *Ћос. Д.*

извиђа̀ч, -а́ча м = извидник (а). — Послали смо извиђача у село и чекали у једној ... котлини. *Чол.* Прелетео их извиђач увече. *Дед. В.*

извиђа̀чица ж *она која извиђа.*

извиђа̀чкӣ, -ā, -ō *који се односи на извиђаче, који служи за извиђање.* — Партизани имају топове, моторна возила, оклопна извиђачка кола, па чак и тенкове. *Јак.*

извиждáвати, -ӣждāвām *несврш. и уч. према извиждати.*

извúждати, -дӣм сврш. *звиждањем показати негодовање према коме, звиждањем осудити.* — Ужурбано стају [људи] у ред ... да га сложно извижде насред трга. *Каш.* Прави творац модерне француске поезије доживео је чудну судбину да буде извиждан од романтичара. *Панд.*

ӣзвискра ж књиж. *искра, заметак из којега се нешто развија, шири.* — Његош ... сагоревао је у чувању извиискре слободарске. *Сур.*

извијáвати, -ӣјāвām, ек. извејáвати.

извијáвати се, -ӣјāвām се несврш. необ. *в. извијати*[1] *се.* — [Старица] се извијавала на високом столцу да се упише у књигу гостију. *Сим.*

извúјање с *гл. им. од извијати (се).*

ӣзвијати, -јēм, ек. ӣзвејати.

извúјати[1], ӣзвӣјām *несврш. према извити.* ~ **се** *несврш. према извити се.*

извúјати[2], ӣзвӣјām сврш. *истерати, изагнати.* — Кад то баба опазила, жарилом га извијала. *НП Вук.*

~ **се** *узлетети, уздићи се.* — Извијао се орао под облаке. *Вук Рј.*

извијáтити, -ӣјāтӣм сврш. *изићи, излетети, изјурити.* — Брзо ... извијати из моје собе. *Јевт.*

извúјач, -а́ча м **1.** *онај који нешто измишља, снује.* — Ал' када се дрзну ... Уликс, злоће извијач, Паладин усудни кип из храма истргнут светог. *Марет.* **2.** техн. *оруђе којим се што извија, вади из чега*; исп. извојац.

извијéно прил. *савијајући се.* — Иде Цајка! Иде ситно и извијено, лака као веверица. *Каш.*

ӣзвијест ж (ијек.) заст. *в. извештај.* — Извађено из школске извијести гимназије ријечке. *Кур.* Затим долазаше извијест какав су утисак учинила његова три писма. *Мат.*

извијести-, ек. извести-.

извијýгати, -ām сврш. *исавијати, искривудати.* — Равницу је парала модра и извијугана Сава. *Козарч.*

~ **се** *пружити се вијугаво, савити се на више места.*

извијýтак, -тка м (мн. извијýци, ген. извӣјӯтākā) *промена тона у гласу, прелив, модулација.* — И највише пословна ће реч у свом гласовном удару или извијутку ... одати свога човека у датоме тренутку. *Петр. В.*

ӣзвӣкānӧст, -ости ж *својство онога што је извикано, оглашеност, озлоглашеност.*

извúкати, ӣзвӣчēм сврш. **1.** *вичући изрећи.* — Праве се да нијесу чули ни оно што је он баш гласно и разговијетно извикао. *Бан.* **2.** *добити вичући.* — Толико си викао, па нијеси ништа извикао. *Вук Рј.* **3.** *изнети на глас, озлогласити.* — Већ као дјевојка од петнаест година бијаше извикана. *Нам.* Извикани родољуби ... брину се за интересе »голубињег народа«! *Ћип.* **4.** *прогласити.* — Село ... извиче једног за кмета, дâ му штап, и овај после кметује. *Вес.* Заптије су давно извикале трњење огњишта. *Сим.* **5.** *искарати, испсовати, изгрдити.* — Она сакри рукама лице као дијете што се боји да га не извичу. *Војн.*

~ **се 1.** *викати довоље, досита, навикати св до изнемоглости*; *утолити гнев вичући.* — Пошто се тако мало извиче и издува, онда је опет лепо. *Вес.* **2.** (на кога) *изгрдити кога.*

ӣзвӣкāч, -а́ча м *в. извикивач.* — Трувери, трубадури ... глумци, пеливани, извикачи, гуслари ... певали су, причали по скуповима. *Петр. В.*

извикúвање с *гл. им. од извикивати.*

извикúвати (**се**), -ӣкујēм (се) *несврш. и уч. према извикати (се).*

ӣзвӣкивāч, -а́ча м *онај који што извикује.* — Све више вичу извикивачи у дипломатским фраковима. *Крл.* Одједном [је] ... чуо себе како прича, и то гласом извикивача пред циркуским шатром. *Дав.*

извúкнути, ӣзвӣкнēм сврш. *викнути, викнувши изрећи.* — Тек вани ће извикнути стихове ... као да пјевају ругалицу. *Пав.*

~ **се** *викнути на кога, обрецнути се.* — И он се извикну на мене. *Шен.*

ӣзвиличити, -ӣм сврш. *разбити коме вилицу, изглавити, ишчашити ударцем (вилицу).* — Откако је оном жандару пре две године извиличио вилицу ... не пије ништа. *Срем.*

ӣзвина ж књиж. *извињење, исприка.* — Пре но што сам и могао нешто као извину рећи ... он настави истим гласом. *Петр. В.*

извúнити, ӣзвӣнӣм сврш. рус. **а.** *опростити, не замерити (коме), испричати, оправдати.* — Знате шта, моја децо: ви ћете нас извинити. *Јак.* Извините ме што се нисам

приказао напосе свима. *Крл.* **б.** *оправдати пред ким, замолити у чије име кога да не замери.*

~ **се** *замолити за опроштење, оправдати се.* — Ја бих се врло лако извинио. *Нуш.*

изви́нути, ѝзвӣнēм свршс. **1.** *ишчашити, уганути.* — Куку извинусте ми руку! *Срем.* **2.** *савити, извргнути према горе.* — Аха — јеси ли, јеси! — извину Махмуд обрвама. *О-А.* Фини, при крају нешто извинути носић показивао је велику одважност. *Шен.* **3.** *измакнути.* — Још једном покусила господа не би ли могла ту немилу правду извинути краљевском суду и пренијети пред своје властито судиште. *Шен.*

~ **се 1.** *повр. према извинути (3).* — Варалица . . . се је с муком извинуо на конопцу. *Шен.* **2.** *дићи се, изаћи.* — Несретнице! извину се мукло из Сабининих груди. *Кум.* Пун неодољиве жеље да се дигне, истакне, да се извине из мрака. *Цар Е.*

извињáвање с *гл. им. од извињавати (се).*

извињáвати, -ѝњāвām *несврш. и уч. према извинити.*

~ **се** *несврш. и уч. према извинити се.*

извӣњāвно прил. необ. *као извињавајући се.* — Вели малчице извињавно: »Јесте, ја сам«. *Петр. Б.*

извињéње с *гл. им. од извинити (се).*

ѝзвир м *в. извор.* — Извир вода извирала, б'јелу пјену изметала. *НП Вук.*

ѝзвирање с *гл. им. од извирати.*

ѝзвирати, -рēм несврш. **а.** *истицати, избијати из унутрашњости на површину (о текућини, течности).* — Из његове црвенкасте коже извирао је зној. *Поп. Ј.* Крвав млаз извирао је из чела . . . и увирао у недра. *Ђос. Д.* **б.** *имати извор, настајати, почињати (о текућим водама).* — фиг. Четвероношке, плазећи, ваљајући се, извирали су њихови другови [рудари бјежећи пред лавом]. *Цес. А.* Учини му се да му сузе извиру из дубине срца. *Мат.*

изви́рање с *гл. им. од извиривати.*

изви́ривати, -ѝрујēм несврш. **1.** непрел. *несврш. и уч. према извирити.* — фиг. А блед месец невесело поврх стена извирује. *Митр.* **2.** прел. заст. *изгледати кога, вирити, мотрити ишчекујући кога.* — Жене су . . . препоручивале својим кћерима да га [Стојана] чешће извирују и да га какогод домаме на своја врата. *Ђор.* Ко би га [господара Софру] видео пред дућаном како . . . извирује муштерије, не би рекао да је у њему тако јака душа. *Игњ.*

изви́рити, -ѝм сврш. **1.** *опрезно погледати откуд показујући се што мање, провирити.* — Илија се усходао и мало, мало — а он тек извири на капију. *Вес.* **2.** *помолити се, мало се показати.* — Један [сељак] . . . са подераним опанцима на ногама, из којих му извириле и пете и сви прсти . . . *Ђор.* Сва четири писара извирили главама изнад дрвеног заклона. *Креш.*

изви́ркивање с *гл. им. од извиркивати.*

изви́ркивати, -ѝркујēм несврш. и уч. *дем. према извиривати.* — После неколико тренутака дете стаде извиркивати из свог заклона. *Ранк.* Кошуља му извиркује. *Вел.*

изви́сивати, -ѝсујēм **1.** *несврш. према извисити.* **2.** *надвисивати, надвишавати.* — У колу, јаче но остали момци . . . извисивао је дјевојке. *Јел.*

~ **се** *несврш. према извисити се.*

изви́сити, ѝзвӣсӣм (трп. прид. ѝзвӣшен) сврш. *уздигнути, дигнути у висину.* — Кад ашов извиси гомилу земље више попадије, махну поп руком. *Лаз. Л.* фиг. Краљ, да би оно од чега се грофица тако застидила извисио на особито поштовање, подигне подвезицу увис. *Нен. Љ.*

~ **се** *уздигнути се, дигнути се у висину.* — На мрамору . . . извисила се жена дивна. *Кош.*

изви́сока прил. *свисока; охоло.* — Извисока пружише руке Петровићу. *Леск. Ј.*

ѝзвӣт м покр. *лажни повод, изговор, излика, исприка.* — Она губа . . . измислила којешта, само да нађе извит како ће се проскитати. *Мат.*

ѝзвити, ѝзвијēм сврш. **1.** *савити, искривити, савијајући померити из нормалног положаја, издигнути, подићи.* — Он изви руку тако здраво како би отприлике изгледао коњ са сломљеним вратом. *Лаз. Л.* Официр изви обрву. *Ђос. Б.* фиг. Песимизам је у духу . . . ни смеха ни суза; само једна сива извијена линија двосмислице. *Грол.* **2.** *отети коме из руке савијајући му је, извадити, извући.* — И он се маши руком за револвер . . . У томе тренутку скочи Марко . . . изви му из руке оружје. *Јакш. Ђ.* **3.** *извући из корица и дићи увис, исукати.* — Паре! одједном дрекну кнез и у час изви нож из каније. *Јевт.* Изви нож у висину и удари њиме Николу по глави. *Ранк.* **4.** фиг. *измамити, изазвати.* — Седом дужду из очију старих извио сам сузу сажаљења. *Јакш. Ђ.* [Комунистичка партија] је и извила искру устанка. *НК 1946.*

Изр. ~ **песму** *запевати.*

~ **се 1.** *променити облик савијајући се, савити се, искривити се.* — Очи су му се некако искосиле, а уста извила, да је личио на нацртани месец са карикатура. *Јак.* **2.** *извући се гипким покретом.* — Она се изви из загрљаја и заглади замршену косу. *Ђор.* фиг. Временом су и они сами осетили да су

се извили родитељској дисциплини. *Петр. В.* **3. а.** *уздигнути се, ѝзбити у висину.* — Истресе лулу па је онда напуни ... Дим се изви изнад његове главе. *Вес.* фиг. Снежни врх ... извио се поносно. *Јак.* Извио сам се над ропство тијела и власт судбине. *Андр. И.* **б.** *изаћи, избити из чега; помолити се, појавити се.* — Сад се изви из праха неколико коњаника. *Шен.* Дубок уздах изви му се из прсију. *Кум.* Велика му се суза изви на око. *Шен.* **в.** *развити се, настати, догодити се.* — И тим свршисмо згсде што су се извиле прије двадесет година. *Ков. А.*

извитоперáвање с *гл. им. од извитоперавати (се).*

извитоперáвати (се), -èрāвām (се) = извитоперивати (се) *несврш. и уч. према извитоперити (се).*

извитòпереност, -ости ж *својство онога што је извитоперено.* — [Лесковчев стил] на самој је оној граници одакле се право иде у извитопереност. *Михиз.*

извитоперúвати (се), -èрујēм (се) несврш. и уч. = извитоперавати (се). — фиг. Први пут после Маркса и Енгелса унесен је у програм једне од партија радничког покрета низ ставова који не извитоперују човекољубљиву мисао марксизма. *Пол. 1958.*

извитòперити, -ѝм сврш. *извити, искривити.* — Задрхтао се, не осјетивши дрхтај, грчевито извитоперио око себе прсте. *Цес. А.* фиг. Извитоперене цивилизације могу учинити више зла него добра. *Цвиј.* ~ **се** *извити се, искривити се.* — Ова се даска извитоперила, па се клацка. *Ранк.*

ѝзвишē и **ѝзвише 1.** прил. *поврх, више, сувише; поред тога, штавише.* — За сваку лојаницу изнише да ће платити угарску форинту глобе. *Шен.* [Фране] редовито похађа рану мису ... Изнише прати сваки погреб. *Драж.* **2.** предл. с ген. *поврх, изнад.* — То је пијетао лупнуо крилом и прелетио кроз прозор, изнише кревета. *Лоп.*

ѝзвишúвати, -ѝшујēм несврш. *изнсивати.* — Сунце стаде полако из низине на обзорју извишивати своје лице, веће од штита. *Вел.*

ѝзвjèдљив, -а, -о (ијек.) заст. *радознао;* исп. извидљив. — Пред вратима стајаше хрпа извједљивих људи. *Шен.* Брбља у сузама извједљива ујна Марија. *Матош.*

ѝзвjèдљивац, -ивца м (ијек.) заст. *радознао човек.* — Сарадници Магазина бацаху извједљивцима тек мрвице презирног смијеха. *Матош.*

ѝзвjèдљиво прил. (ијек.) заст. *радознало.* — Све је извједљиво чекало како ће и што ће с Котроманићем. *Бал.* Жељније и извједљивије него сама Милка ишчекивала је Барица Ловрића. *Новак.*

ѝзвjèдљивост, -ости ж (ијек.) заст. *својство онога који је извједљив.* — Та читав град гори од извједљивости. *Драж.*

ѝзвjежбáвање, ек. извежбáвање.

ѝзвjежбáвати (се), -èжбāвām (се), ек. извежбáвати (се).

ѝзвjежбáност, -ости, ек. ѝзвежбáност.

ѝзвjежбати (се), -ām (се), ек. ѝзвежбати (се).

ѝзвjекòвати, -èкујēм, ек. извекòвати.

ѝзвjерити се, -ѝм се, ек. ѝзверити се.

ѝзвjесити, -ѝм, ек. ѝзвесити.

ѝзвjесно и **ѝзвjесно,** ек. ѝзвесно и ѝзвесно.

ѝзвjеснóст и **ѝзвjеснóст,** -ости, ек. ѝзвеснóст и ѝзвеснóст.

ѝзвjестан и **ѝзвjестан,** -сна, -сно, ек. ѝзвестан и ѝзвестан.

извjести-, ек. извести-.

ѝзвjет м (ијек.) заст. *изговор, исприка.* — То је честопут пуки извјет којим се служи љенива чељад. *Павл.*

извjетрáвати (се), -èтрāвām (се), ек. изветрáвати (се).

извjетрúвати (се), -èтрујēм (се), ек. изветрúвати (се).

ѝзвjетрити (се), -ѝм (се), ек. ѝзветрити (се).

ѝзвjецбати (се), -ām (се), ек. ѝзвецбати (се).

извjеш-, ек. извеш-.

ѝзвлазба ж правн. заст. *извлашћивање, извлаштење.* — То би била врста извлазбе за опћенито добро. *Старч.*

ѝзвлазбенй, -ā, -ō заст. *који се тиче извлазбе.* — Случајно [је] ... залутао у регистратуру кано свједок у становитој извлазбеној парници са жељезницом. *Ков. А.*

извлàкāч, -áча м *део затварача на ватреном оружју који извлачи чахуру или невиспаљени метак из лежишта метка.* — Пушка коју је купио нема сигуран извлакач, заглављују се меци. *Вуков.*

извлáстити, ѝзвлāстӣм (трп. прид. ѝзвлāшћен и ѝзвлāштен) сврш. *лишити власништва, власничког права.* — По овом закону извлашћени су одмах наши Срби земљовласници. *Риб.*

извлáчење с *гл. им. од извлачити (се).*

извлáчити, ѝзвлāчӣм *несврш. према извући.*

~ **се** *несврш. према извући се.*

извлаштéње и **извлашћéње** с *одузимање власништва.*

извлашћи́ва̄ње с *гл. им. од извлашћивати.*

извлашћи́вати, -а̀шћујем *несврш. и уч. према извластити.*

и̏звод м **1.** *извадак из какве књиге или писменог састава; сажета верзија неког текста:* ~ из књиге рођених, ~ из матичне књиге. — Један му је допис био и штампан цео, а други у изводу. *Срем.* **2.** *суд до којега се дође разматрањем чега, закључак.* — Кад би тко тако умовао, онда би се тај извод логиком звао. *Кор.* Ми се на његовим изводима нећемо задржавати. *Бак.*

и̏звода ж покр. *главица купуса или другог неког поврћа која се остави за семе. Вук Рј.*

изво́дати, и̏звōдām сврш. *провести, прошетати (коња да се одмори).* — Добре коње Турци изводаше, па им онда зопцу устакоше. *НП Вук.*

изво̀див, -а, -о = изведив.

изво̀дилац, -иоца м (ген. мн. -ила̄ца̄) *онај који изводи, извршује што.* — Спојке ... нападају изводиоце корнера у заједници са својим помагачем. *Хок.* Посланички клуб није био информиран од изводиоца покушаног атентата у Скупштини. *Риб.*

изво̀дитељ м *изводилац.*

изво̀дити, и̏зводīм *несврш. према извести.*

изво̀дљив, -а, -о = изведив. — Марковићеве идеје о социјалној реформи на селу биле су примамљиве, али не и изводљиве. *Скерл.*

изво̀дљивōст, -ости ж *својство онога што је изводљиво.*

изво̀днети, -днӣм, ијек. изво̀дњети, сврш. *постати водан, водњикав, разводнити се;* фиг. *исхлапити, постати слабе памети.*

и̏зводни, -а̄, -ō **1.** *којим се што изводи, излазни.* — Уз изводни канал за јаја борави на женки 4—20 тих патуљастих мужјака који оплођују јаја. *Финк.* **2.** шах. *на којему се изводи нова фигура.* — Неки пут је потребно тачно рачунати да ли пешак може да стигне до изводног поља, а да га не сустигне противнички краљ. *Шах 1.* **3.** *који припада изводу, из којега се изводи.* — Поставља најпре по неколико дефиниција и аксиома, па на основу њиховом изводи ... посебне ставове, на које се надовезују такозвани изводни ставови. *Петрон.*

изво̀днити, -ӣм сврш. *в. изводнети.* — Јехија-ефендија био је последњи изданик једне старе лозе која се иживила, исцрпила, крв јој изводнила. *Радул.*

и̏зводница ж мат. *линија која изводи неку површину (нпр. омотач конуса, купе) крећући се на утврђен начин.*

и̏зводња ж црквен. и етн. *последња литургија која се служи мртвоме за душу; даћа или ручак који се тада поповима даје. Вук Рј.*

изво̀дњети, -днӣм, ек. изво̀днети.

изво̀дњити, -ӣм сврш. покр. *изводнети.* Изр. ~ из памети *полудети, избезумити се.* — Гомила да изводњи из памети. *Каш.*

изво̀ђач, -а́ча м *онај који што изводи.* — Нацрт новог закона ... регулише питања ... и ауторске заштите уметника извођача. *Пол. 1957.* Извођачи се постављају раштркано у пољу. *Ват.*

изво̀ђачица ж *женска особа извођач.*

изво̀ђачкӣ, -а̄, -ō *који се односи на извођаче.* — Мокрањац је знао да му је ... потребно створити ... извођачки корпус. *Коњов.* Унутрашњост оскудева у пројектантским и извођачким кадровима. *Пол. 1958.*

и̏звође̏ње и **изво̀ђе̏ње** с *гл. им. од изводити.*

и̏звоже̏ње и **изво̀же̏ње** с *гл. им. од извозити (се).*

и̏звоз м **1.** *слање робе у другу земљу ради трговине, продаје.* — Аустро-Угарска [је] стављала забране српском извозу, на првоме месту извозу стоке и живине. *Цвијић.* **2.** заст. *излажење вожњом.* — Турци поставе двије велике галије да бране лађама Иван-беговима извоз низ језеро. *Љуб.*

Изр. има тога за извоз *има тога напретек.*

изво́зати се, и̏звōзām се несврш. и уч. *возати се досита, навозати се.*

изво̀зити, и̏звозīм *несврш. према извести*[2]. ~ **се** *несврш. према извести се.*

и̏звознӣ, -а̄, -ō *који је у вези с извозом:* ~ трговина, ~ роба.

и̏звознӣк м *онај који се бави извозом робе у друге земље.* — Опште лудило које је ... од Хусе кокошара начинило Хусеин-агу извозника. *Андр. И.* Илија извозник зида велику магазу и леденицу. *Рад. Д.*

и̏звознина и **изво̀зни̏на** ж *царина за извозну трговину. Рј. А.*

и̏звозница ж *исправа, дозвола за извоз.* — Грађанин је ... могао да за два-три цекина купи ... путницу или извозницу. *Крл.*

и̏звозничӑр м *в. извозник.*

и̏звозничӑрскӣ, -а̄, -ō *који се односи на извозничаре, извознички.* — Интервенције, перценти, извозничарско искуство ... богата заручница ... елементи од којих је ... доктор саградио своју каријеру. *Крл.*

и̏звозничкӣ, -а̄, -ō *који се односи на извознике.* — У извозничком [је] Бечу ... стекао веза. *Крл.*

ѝзвојац, -ōјца м *вадичеп, извијач. Рј. А.*

извојѐвати, -ȍјујēм сврш. **1.** *војевањем, борбом добити, постићи, освојити.* — Требало [се] борити те крв пролијевајући храброшћу ... извојевати сваку стопу земље. *Јаг.* Тако је извојевана једна од наших великих победа. *Дед. В.* фиг. Уједно је својим пјесмама Радичевић српскоме пјеснику извојевао право да пише о ономе што осјећа. *Барац.* **2.** *решити у своју корист (битку, рат и сл.).* — Многе ратове извојеваше, много мегдана поделише. *Јакш. Ђ.*

извóјштити, ѝзвōјштӣм сврш. *в. извојевати (1).* — Он [кнез] ће да ѝзвојшти ... своје право! *Нех.* Сами, без ичије помоћи ... извојштит ћемо себи слободу. *Наз.*

изволéвање, ијек. изволијéвање, с *гл. им. од изволевати.*

изволéвати, -ȍлēвām, ијек. изволијèвати **1.** *несврш. према изволети.* **2.** *изабирати, хтети, тражити што најбоље или најугодније.* — Пуши тако и само изволева. *Срем.*

изводлети, ѝзволӣм, ијек. изводљети (р. прид. изводлео, изводлела) сврш. *удостојити се, милостиво пристати, усхтети.*

Изр. изволи! изво̀л(и)те! *израз учтивости кад се коме што нуди или при одазивању.*

изволијèвање, ек. изволéвање.

изволијèвати, -ȍлијевām, ек. изволéвати.

извољáвати, -ȍљāвām несврш. *в. изволевати.* — Ако милост твоја извољава да му кажеш твоја страховања. *Њег.*

изводљети, ѝзволӣм, ек. изводлети.

ѝзвор м **1.** *место где подземна вода или друга каква текућина, течност избија на површину земље, место откуд што извире, истиче, врело.* — Воде закулисну борбу за освајање извора нафте. *ОГ.* фиг. Изворе суза [су] изворима крви замјењивали. *Миљ.* **2. а.** *место откуда се што добавља, откуда се ко снабдева чим.* — Буржоазија ... [је] завладала и изворима сировина. *ПИФ.* Ми [смо] нашли извор и човека који ће нам добављати џебану. *Нен. М.* **б.** *место где што настаје, започиње; средина, појаве, околности из којих што потиче или се развија.* — Кренуо се к самом извору, тако рећи позорници догађаја, да својим очима види. *Срем.* Народну песму ми највише волимо на извору њеном, како је сам народ испева. *Нед.* Има два извора ... из којих потиче наше сазнање. *Лог. I.* **в.** *разлог, узрок, повод; оно што пружа могућности за нешто.* — »Слијепа воља живота« извор је страшне и бездушне борбе за живот. *Марј. М.* Њој би мило што нађе извора да прикрије прави узрок сузама. *Вес.* **3.** *писани документ на основу кога се врши научно испитивање или истраживање.* — Показала [се] потреба да се издаде преглед хрватске повијести ... на основи извора. *Шиш.* У његовој [Сремчевој] библиотеци било је и доста књига из историје ... сви српски историци као и извори за домаћу историју. *Поп. П.* **4.** *оригинал списа, исправе, књиге.* — По обвезници, чији извор ево у својим рукама имам, дугујете ви Тополковићу знамениту своту. *Шен.* Сваки спис ... имате ми ... у извору или у пријепису доставити. *Новак.*

ѝзворак, -ōрка и **изво́рак,** -рка м *дем. од извор.* — Кад љети пресахну [убли], ред је ходити надалеко, до ... изворка. *Мат.*

ѝзвōран и **ѝзвōран,** -рна, -рно (одр. ѝзвōрнӣ и ѝзвōрнӣ, -ā, -ō) **1.** (одр.) *који припада извору, изворски.* — Скрените ка изворном дијелу Неретве. *Дед. В.* **2.** *оригиналан, првобитни.* — Град [је] био и извана и изнутра посве добро сачуван у свом изворном лику. *Шен.* [Наш народни језик] остао је један од најизворнијих ... словенских језика. *Бел.*

ѝзворац, -ōрца м *дем. од извор.* — Испод једне букве близу извире изворац, бистар као суза. *Глиш.*

ѝзворѝшнӣ, -ā, -ō *који се односи на извориште, који припада изворишту.* — Метохијом се зове северни дио тектонске котлине, изворишна челенка Белог Дрима. *Дед. Ј.*

ѝзворѝште с *место, околина извора код текућих вода.* — У горњем току, око изворишта, ерозија је најјача. *Туђ.* фиг. Ђорђе је пажљиво мотрио из косине извориште митраљеских рафала. *Чипл.*

изводрљив, -а, -о песн. *који има много извора.* — Ал' отац људи и богова сјећаше тада баш на врхунцима Иде, изворљивог сног брда. *М-И.*

ѝзвōрнӣк и **ѝзвōрнӣк** м **1.** *оно откуд је што преписано или преведено, оригинал.* — Упро је под старост у њемачки да би могао штитити Нибура (Niebuhra) у изворнику. *Павл.* **2.** *онај од кога је што потекло, зачетник.* — За осваде и клевете обрачунат ћу с изворником њиховим од кога потекоше. *Ков. А.* **3.** индив. *извор, врело.* — Још да има воде с изворника. *Март.*

ѝзвōрно и **ѝзвōрно** прил. *на изворан начин, оригинално.* — Пјевала [је] пјесме посве изворно. *Ков. А.* Глишић је желео да што изворније изложи живот села и сељака. *Глиг.*

изво́рнōст, -ости ж *особина онога што је изворно, оригиналност.* — Рађање великих уметничких дела ... као да претпоставља неку свежину и изворност инспирације. *Цар М.*

ѝзворскӣ, -ā, -ō *који се односи на извор, који потиче из извора.* — То су карсна поља . . . честа безводност или оскудица и текуће и изворске воде. *Цвијић.*

изворскӯчац, -чца м ков. *извор из кога вода скаче увис, гејзир.* — Жеље су избијале из метежа душа као страствени изворскочци. *Цес. А.*

ѝзворчић и **извӯрчић** м *дем. од извор.* — Учитељ Милан и поп-Марко . . . разузурили се код изворчића. *Глиш.*

извӯштити, ѝзвоштӣм свршс. **1.** *навоштити, намазати воском.* **2.** разг. *избити, истући.* — фиг. Кажу, неко га, не знам, тамо у неким новинама, сакраментски извоштио. *Срем.*

ѝзврата ж заст. *извраћање.* — Нама су заштеђене све изврате и сви они горки покушаји. *Павл.*

извра́тити, ѝзврāтӣм свршс. **1.** *в. извртати.* — У другој соби . . . стајала су два сељака . . . са извраћеним дугим кожусима. *Мил. В.* Покаже своје крезубе чељусти, извративши оба ока у небо. *Ков. А.* **2.** *повратити, вратити (новац или какву вредност).* — Онда ће јој брат морат извратити што је њено по божјој и људској правди. *Горд.*

~ **се 1.** *в. извртати се.* — Бакоњу спопаде такав смијех да се изврати наузнак. *Мат.* Шта ћеш, извратише се времена као кожух кад почне киша. *Поп.* **2.** фиг. покр. *наљутити се.* — А судац, весео и смијешан, у нека се доба насуморен изврати. *Павл.*

ѝзвраћање с *гл. им. од извраћати.*

ѝзвраћати, -ām *несврш. према извратити.*

ѝзвраћеӣост, -ости ж *својство онога што је извраћено.*

извра́чати, ѝзврāчām свршс. *добити, дослутити врачањем, изгатати. Вук Рј.*

извр̏вети и **извр̀вети,** -вӣм, ијек. **изв̏рвјети** и **извр̀вјети,** свршс. *изићи врвећи, нагрнути.* — Људи, који су панично изврвели на улицу . . . гледали су га застрашено. *Поп. Ј.*

извр̀вити, -ӣм свршс. покр. *в. извртати.* — На авлинска врата изврвила женскадија. *Шант.*

изв̏рвјети и **извр̀вјети,** -вӣм, ек. изв̏рвети и извр̀вети.

извргáвање с *гл. им. од изврагавати (се).*

извргáвати (се), -р̀гāвām (се) и **извргӣвати (се),** -р̀гујēм (се) *несврш. и уч. према извргнути (се) и извр̀ћи (се).*

ѝзвргнути, ѝзвргнēм (аор. 2. и 3. л. ѝзврже, ѝзврже и ѝзвргнӯ; трп. прид. ѝзвржен и ѝзвргнӯт) свршс. = извр̀ћи **1.** *одстранити из себе, избацити, изметнути.* — У теби Творац читав створи свет . . . не мога свет у теби живу мрет: ко терет срца изврже га сиђ. *Кост. Л.* **2.** *испалити, опалити.* — По двије само извргоше мале. *Март.* **3.** *извадити, ослободити.* — Онда ти је Милош помогао и из турског ига извргао. *НП Вук.* **4.** *довести на удар чега неповољног, изложити.* — Ти нећеш изврћи руглу моје име. *Кум.*

~ **се 1.** *повр. према изврнути (4), изврћи.* — Ујединити се с њима на основу равноправности као 1918. године значи извргнути се опасности да опет доживимо 1941. годину. *Чол.* **2. а.** *претворити се у што горе, изродити се, изопачити се.* — Његова ће се страст изврћи на несрећу. *Шен.* Они су се бојали да се Савет . . . не извргне у једну олигархију. *Јов. С.* **б.** *окренути на што неповољно, довести до чега нежељеног.* — Кад помислим у што се извргла наша љубав . . . *Грг.* **3.** *излећи се, настати, никнути.* — Бојати се да се отуда не извргне каква буна. *Кнеж. Л.*

извргӯдати се, -ām се свршс. *добити облик кривудосте, змијолике црте, извити се.* — Измигољио се [конопчић] . . . и као змијурина се извргудао на свежем бусену. *Рад. Д.*

изврда́вање с *гл. им. од изврдавати.*

изврда́вати, -р̀дāвām *несврш. и уч. према изврдати.*

ѝзврдати, -ām свршс. **а.** *извући се лукавством из неповољног положаја; избећи лукавством што неповољно, измакнути.* — Синоћ сам подслушкивао и, да не могнеш опет да изврдаш, ево, ухватио сам стенографске белешке. *Сек.* **б.** *лукаво избећи спровођење, примену чега, изиграти.* — Да ли је Пашић закључио женевски споразум да би га послије изврдао. *Риб.*

изврéђати, ѝзврēђām, ијек. извријēђати, свршс. *много пута увредити.* — Извријеђали сте некаквог свог бившег принципала, директора, што ли. *Крл.* Враћале се [жене] с пијаце, уморне, раздражене и изврећане од дрских пијарица. *Петр. В.*

изврéжити се, ѝзврēжӣм се, ијек. извријēжити се, свршс. *израсти у вреже.* — Жиле . . . су се . . . пружиле и ђаволски изврежиле испод земље. *Бур.*

извретѐнати, -ām свршс. *развити вретенасте стабљике.* — Извретенао лук. *Вук Рј.*

~ **се** *израсти попут вретена.* — По лицу му се извретенала као вучја длачетина. *Божић.*

ѝзврети, -рӣм свршс. = изаврети. — фиг. У очима дубоким и живим младост је и љубав у срећу изврела. *Бон.* Кроз живот нашег народа . . . теку два тока поезије, изврела из два далека извора. *Михиз.*

изврéћи и **ѝзврēћи,** изврѝшēм, ијек. извријèћи и ѝзвријећи, сврш. = изврћи *сасвим овр̄ли.*

ѝзвржба ж индив. *извршење.* — Дотле је морао чекати извржбу у затвору за кметове. *Бал.*

ѝзврзāн, -а, -о *изношен, истрошен; испреплетен.* — Он је тога дана изишао из својих изврзаних отешчалих опанака. *Кал.*

извријèћати, ѝзвријеђāм, ек. изврéћати.

извријèжити се, ѝзвријежѝм се, ек. изврéжити се.

извријèћи и **ѝзвријећи,** изврѝшēм, ек. изврћи и ѝзврēћи.

изврљити, ѝзврљѝм сврш. *истурити; избуљити.* — Пилићи се само прибише иза њих [квочака] па изврљивши своје још голуждраве главице само тек учинише: »цррр!« *Глиш.* Изврљио око па виче. *Вес.*

изврнути, ѝзврнēм сврш. **1. а.** *унутрашњу страну окренути напоље.* — И постава од рукава не ваља! — рече и изврну рукав. *Срем.* **б.** *окренути с једне стране на другу; превртнути, претурити.* — Кристина... брзо изврне неколико страница. *Војн.* Темпо и Стево с поносом су гледали изврнуте локомотиве, сурване вагоне. *Дед. В.* **2.** *извинути, искренути.* — Како су могли извртнути гвожђе? *Мат.* **3.** *окренути према горе.* — Изврнуо широко очи, из којих потекоше вреле сузице. *Ков. А.* **4.** фиг. *изопачити, искварити, изменити.* — Те приче [биле су] често пута изврнуте, преувеличане и само дјелимично истините. *Јов.* Шта му је, те је овако изврнуо руку. Не можеш да му познаш рукопис. *Ком.*

Изр. ~ коме памет, мозак *обезумити, залудити кога;* ~ очи *умрети;* ~ чашу *испити до дна, искапити;* ~ у (на) шалу, на лакрдију *нашалити се.*

~ **се 1. а.** *пасти, извалити се.* — Нађе брата мртва Радована, ту се бјеше мртав изврнуо. *НП Вук.* фиг. *умрети.* — Свако дана гледам кад... ће се [Салих-бег] извртнути. *Андр. И.* **б.** *окренути се, превртнути се.* — Као да се нешто у њему стубоком изврнуло. *Донч.* **2.** фиг. *променити се, постати друкчији.* — Сваки се промијенио и изврнуо за ново вријеме, као старомодни шешири за нову сезону. *Бег.* Почео се отац дужит и одонда све се изврнуло наопако. *Тип.*

Изр. ~ се од смеха *јако се смејати.*

ѝзврнўтōст, -ости ж *својство онога што је изврнуто, окретање.* — Њему се објаснило да је мучење... око трафике било исто таква инфернална извртнутост у патњу као што је ово данас у некакво имагинарно »уживање«. *Крл.*

ѝзврпати се, -ām се сврш. покр. *извући се, избити, одвојити се.* — И син полетио, па ће на кола, ал' у тај пар изврпа се из хрпе мајка. *Горд.*

ѝзврсно прил. *одлично, изванредно.* — Јаше изврсно, као најбољи коњик. *Том.* Жена вам изврсно весла. *Петр. Р.*

ѝзврснōст, -ости ж *својство онога што је изврсно.*

ѝзврстан, -сна, -сно *одличан, изванредан.* — Ја знам гдје се точи изврсна капљица. *Дук.* Наша народна војска представљала је изврстан материјал. *Јов. С.* Та се мисао чинила... изврсном. *Леск. Ј.*

изврсти (**се**) и **ѝзврсти** (**се**), -врзēм (се) сврш. *напасти, почети викати на кога. Вук Рј.*

ѝзвртањ, -тња м покр. **а.** *врелце, мали извор. Рј. А.* **б.** *в. вир (2). Рј. А.*

ѝзвртање с *гл. им. од извртати.*

ѝзвртати[1], ѝзвртēм *несврш. према извртнути.*

ѝзвртати[2], -ām сврш. покр. *извртети, издупсти, вртећи начинити.* — Тко ће им ... сковати жељезни клин, извртати нови шараф? *Пав.*

ѝзвртети и **изврћети,** -тӣм (трп. прид. ѝзвртен, ѝзвр̄ћен и изврћен) ијек. ѝзвртјети и изврћтјети сврш. **1.** *издупсти вртећи, избушити.* — Онај Турчин ... извртео је у кундаку рупу. *Нен. Љ.* Вода ... извртела је уске капиларне тунеле кроз дебели зид десног загата и уцурила унутра. *Дав.* **2.** покр. *испословати, измолити.*

Изр. ~ коме памет *смутити, збунити кога.*

ѝзвртјети и **ѝзврћтјети,** -ӣм, ек. ѝзвр̄тети и ѝзврћтети.

ѝзвр̄ћати, -ћēм несврш. покр. *в. извртати.* — Изврћати, изопачавати, уништавати природни осјећај ... постало је књижевничким послом. *Шим. С.*

изврћи и **ѝзвр̄ћи,** изврѝшēм сврш. = изврећи; фиг. *избатинати, издеветати.* — Но ме и данас кости поболијевају од слома, као да ме је ко шибицама изврхао. *Љуб.*

ѝзврћи (**се**), ѝзвргнēм (се) сврш. = изврнути (се).

изврх предл. с ген. *из врха, из горњег дела; саврх.* — Тече вода изврх брда. *Вук Рј.* Гледала га дјевојчица извр' двора мајкинога. *НПХ.*

ѝзврцати, -ām сврш. *истештити, извући врцаљком из саћа мед.* — Восак од пчела добива се топљењем пчелињег саћа након што је из њега изврцан мед. *ОК.* фиг. Три саћа тешка, силовита, што их утроба моја изврца. *Кул.*

изврша́ва̄ње с *гл. им. од извршавати.*

изврша́вати, -вр̏ша̄ва̄м = извршивати *несврш. и уч. према извршити.*

и̏звршан, -шна, -шно правн. **1.** (одр.) *који извршује, спроводи законе, прописе на којима почива устројство државе или какве организације; управни.* — Кнез је имао да врши извршну власт, а Савет законодавну. *Гавр.* Сматрао [је] да је услов политичке слободе подјела власти на судску, законодавну и извршну власт. *Ант. Л.* **2.** *који треба да се изврши, који је прошао све правне фазе, сву процедуру предвиђену пре извршења (о пресуди, казни).* — Пресуда је постала извршна. *Андр. И.*

изврше́ње с *гл. им. од извршити.*

изврше́так, -тка м *извршење, испуњење. Рј. А.*

изврши́в, -а, -о *који се може извршити.*

изврши́ва̄ње с *гл. им. од извршивати.*

изврши́вати, -р̏шујём несврш. и уч. = извршавати. — Овај паклени . . . план дахије стану извршивати последње недеље 1804. *Нов.*

изврши́вост, -сти ж *својство онога што је извршиво.*

изврши́лац, -иоца м (ген. мн. изврши́ла̄ца̄) *онај који што извршује, онај који спроводи, извршава какав поступак, какву одлуку надлежног органа, извршитељ.* — Није он какав худи извршилац туђе готове мисли. *Глиш.* А гдје си ти био синоћ приликом напада на пореске извршиоце? *Гор.*

изврши́тељ м *извршилац.* — Дошли су да пописују намјештај . . . Судски извршитељ ушао је у моју собу под шеширом. *Цар Е.* Истиче мисао да је Зеус . . . врховни извршитељ правде. *Баз.*

изврши́тељица, изврши́тељица и **изврши́тељка** ж *женска особа извршитељ.*

изврши́тељскӣ, -ā, -ō *који се односи на извршитеље.*

изврши́ти, и̏звр̏шӣм сврш. **1.** *учинити, урадити, свршити, обавити.* — Један је од другова извршио самоубиство. *Дед. В.* Може несметано извршити ударац на врата. *Ват.* **2.** *испунити, остварити.* — Ђаурко бедна, јеси ли спремна извршит жељу везира? *Јакш. Ђ.* Зеус . . . изврши Тетиди вољу. *М-И.* **3.** покр. *навршити, пробавити, провести.* — Стари је Анте у пржуну [затвору] имао извршити шест мјесеци. *Бип.*

~ **се 1.** *испунити се, остварити се.* — А у срцу друге је мисли превртô, које се све извршиле редом. *М-И.* **2.** *догодити се, збити се.* — Мрска [се] извршити удаја има. *М-И.*

изврши́ти, -ā̄м сврш. *разгазити, рашчупати, разбацати, довести у неред.* — Пасуљиште . . . је јутрос зађавола . . . много извршљао, не водећи рачуна што за сваким његовим инаџијским кораком полежу ките боранije по влажној земљи. *Рад. Д.* Косе јој извршљане, а лице грчем унакажено. *Рад. Д.*

и̏звршӣк м *извршилац, извршитељ.* — Нити се томе хтеде покорити главни извршник, румелијски валија Ибрахим-паша Бушатлија, нити градске београдске старешине. *Нов.* Диван се ми ти извршник. *Креш.*

и̏звршӣчкӣ, -ā, -ō *који припада извршнику или извршницима. Рј. А.*

и̏звршно̄ст, -ости ж *својство онога што је извршно.*

и̏звршти́на ж заст. *изврсност.* — Сваку су извршти́ну . . . богови узели мени. *М-И.*

извуки́вати, -у̏кујём несврш. и уч. *в. извлачити.* — Велико сунце данима се ваљало у огњу, једва извукујући усјев. *Лоп.*

извӯ́ћи и **и̏звӯ́ћӣ,** -у́чём (аор. 2. и 3. л. и̏звӯ́че; р. прид. и̏звӯ́као, извӯ́кла и и̏звӯ́кла) сврш. **1.** *извести вукући из чега или откуда.* — На земљу прије свега извуците лађу. *М-И.* Наши болничари извукли [су га] испод непријатељске ватре. *Хорв.* **2.** *довести вукући одоздо навише.* — Селим је сам извукао један топ на врх некакве позиције. *Нуш.* [Коњи] извукоше [кола] на највишу тачку. *Андр. И.* **3. а.** *извадити, добити.* — Сваког прољећа и јесени преоравају [блато] да би из њега извукли шаку двије зрна. *Крл.* Старица . . . гарала је у огњишту да из мокрих дрва извуче пламен. *Лоп.* **б.** *постићи, стећи у каквом послу:* ~ корист, ~ зараду. **в.** *доћи до чега на основу одређених појава, података, извести:* ~ поуку, ~ закључак. **г.** *измамити; изнудити:* ~ новац од кога, ~ признање, ~ реч. **д.** *добити на лутрији или сличној игри на срећу:* ~ премију, ~ улог. **4.** *нацртати, оцртати.* — Један друг ми је извукао мастилом скице распореда наших и непријатељских трупа у петој офанзиви. *Дед. В.* фиг. Сталожено, сигурном линијом извукао је најпре крупне контуре века. *Михиз.* **5.** *произвести, добити одређен (врло висок или врло дубок) тон на музичком инструменту.* — Фагот ми је покварен и не могу да извучем »ее«. *Б 1958.* **6. а.** *претрпети, поднети:* ~ батине, ~ шамар, ~ грдњу. **б.** (без допуне) *бити кажњен, изгрђен, истучен:* извући ће он за то.

Изр. ~ из шкрипца *спасти из неприлике;* ~ из уста коме *претећи кога у речи;* ~ краћи (тањи, дебљи) крај *в. уз крај (изр.);* ~ пете (стопе, реп) *измакнути казни, дужности;* ~ за језик кога *навести кога да што рекне.*

~ **се 1. а.** *изаћи вукући се.* — Он једну ноћ прокопа град од Саве . . . пак се полако извуче с неколико момака и утече. *Вук.* **б.** *изаћи полако или с муком.* — Извуче се полако и плашљиво из колибе Гиле . . . кривац и јунак овога дана. *Срем.* Милунка се тромо извуче из собе . . . хукћући. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *избећи, спасти се из чега, извртати, уклонити се.* — Сва несрећа управо лежи у томе што се ту треба некако вешто извући, па свакоме да буде право. *Нуш.* То је живчан и жучан тип . . . Неће се извући. *Крањч. Стј.* **3.** *издужити се, продужити се.* — Нос јој се извукао и отанчао. *Станк.*

Изр. ~ се на светлост дана *показати се, појавити се.*

ѝзгазити, -и̏м сврш. **1.** *газећи изгњечити, изгужвати, изломити.* — Баци капу . . . и сву је изгази. *Вес.* Под столом бијаху двије . . . изгажене сервијете. *Кол.* **2. а.** *изићи газећи из чега течног, житког.* — А из крви мало изгазише. *НП Вук.* **б.** *више пута угазити у блато, у воду. И-Б Рј.* **3.** *утабати, утапкати.* — Идем и ја изгаженим путем. *Мажс. Ф.* **4.** разг. *честим ношењем, ходањем учинити ширим, удобнијим.* — Лутала је по малом дворишту . . . вукући изгажене папуче од филца. *Ћоп.*

~ **се** *стати један другом на ногу.* — Наже свет да бега, изгураше се и изгазише се добро. *Срем.*

изгала́мити, -а̀ла̄мӣм сврш. необ. *изаћи галамећи.* — Пре четврт сата, једва, изгаламили су тетурајући последњи ноћници. *Дав.*

~ **се** *извикати се.* — Сви као да су се журили . . . да се изгаламе за ово кратко вријеме. *Чол.*

изгали̏јати, -а̄м сврш. индив. *тешко радећи заслужити, стећи.* — Све љето сам . . . просједила за оном сретном машином, **не** би ли штогод изгалијала и саставила да купим што. *Ћоп.*

изга̀мбати и **изгамбу̏љати,** -а̄м сврш. *изићи гамбуљајући, нагињући се на једну и на другу страну, извући се.* — Он ти онда држи рукама за жиље, те једва изгамбуља на обалу. *Глиш.*

изга̀мизати, -ижӗм сврш. *гамижући изићи, изгмизати, измилети. Вук Рј.*

изга́њати, ѝзга̄ња̄м *несврш. према изгнати.*

ѝзгаравити се, -и̏м се и **изгара́вити се,** -а̀ра̄вӣм се сврш. *постати гарав, умазати се, упрљати се гаром.* — Лице изгарављено и одавно неумивено. *Бож.*

изга́ра̄ње с *гл. им. од изгарати.*

изга́рати, ѝзга̄рам *несврш. према изгорети и изгорјети.*

изга̀ргати и изгаргà̄шати, -а̄м сврш. покр. *ишчешљати, изгребенати (о вуни). Вук Рј.*

изга́сити, ѝзга̄сӣм сврш. **а.** *угасити редом једно по једно, погасити.* **б.** *ућркнути, угасити.* — Изгасим лампу и легнем у постељу. *Уск.*

~ **се** *угасити се.* — К њему [огњу се] прилаже по џепаница сваким даном, како се никад не би изгасио. *Брл.*

изга́тати, ѝзга̄та̄м сврш. **1.** *гатајући заслужити, стећи.* **2.** *гатајући сазнати.* — А како ће то изгледати, морала је она . . . да изгата и испророкује. *Бег.*

ѝзгибати, -а̄м *несврш. према изгинути.*

изги́бати се, ѝзги̏ба̄м се несврш. необ. *вршити разне кретње, гибајући се измицати.* — Изгибају се не мичући крили, на завојима беласну им груди. *Кош.*

ѝзгинути, -нӗм (аор. ѝзгинух и ѝзгибох) сврш. **1.** *бити уништен, пропасти (у каквој катастрофи, несрећи и сл.).* — Много га [народа] је изгинуло и од зла времена. *Нов.* Кад гину наша деца [у рату] — нека и ми гинемо. *Вес.* **2.** *погинути, умрети.* — Шта ће крсти вуҕ' ми се по двору?! Нек' изгину редом! *Огр.* **3.** *нестати, ишчезнути.* — Лутала је Минка сабирући . . . успомене на Ивана што је изгинуо преко пучине. *Кос.* Већ дуго изгинули су задњи траци сунца са супротних брежуљака. *Леск. Ј.* **4.** разг. *пропасти од напора, измучити се, намучити се.* — Чини ми се . . . да сам . . . роб. Роб имања. Изгибох због оних њиветина. *Сек.* Изгибосмо пијући по овој Бачкој. *Вас.*

изгину́ће с заст. *погибија, пропаст.* — [Народност] нитко не може од изгинућа обранити. *Старч.*

ѝзглабати, -а̄м сврш. *изглодати.*

~ **се** *изглодати се, изјести се. Вук Рј.*

изгла́вити, ѝзгла̄вӣм сврш. покр. *истегнути, извући нешто што се негде заглавило, задржало, испречило.* — [Морио] себе пријекором: у што се нађе да промоли брађи помоћ коју изглавит не може. *Миљ.* фиг. *извући се.* — Чекао да горе једном ватра стане и џада се отвори . . . и да најзад изглаве из зла села. *Сиј.*

~ **се** *помаћи се из свога положаја, исправити се.* — Помисли да се небо изглавило. *Вел.*

изглављи́вати, -а̀вљујӗм *несврш. и уч. према изглавити.*

изглавичати се, -а̄м се сврш. *оболети од главнице, снети (о житу).* — Жито се готово свакад изглавнича. *Глиш.*

изглагòлати, -а̄м сврш. заст. *изговорити, изрећи.* — Него . . . ти сада сигурно размишљаш . . . чему ли дође Вицко да изглагола своје весеље и одушевљење. *Драж.*

ѝзгладити, -ѝм сврш. **1.** *учинити глатким, равним, изравнати; глачајући учинити глатким и сјајним.* — Из нечега лију ... нешто жуто што може изгладити мору боре. *Наз.* Она сто ... постави пред њих лијеп, изглађен красно. *М-И.* фиг. Ове опште невоље као да су изгладиле све супротности наших нарави. *Јак.* **2.** *поправљајући понегде учинити добрим, исправним.* — Молер га мала ... први дан га довршио, а други дан изгладио. *Срем.* Тога језика ти никад изгладити нећеш. *Шен.*

Изр. ~ ствар *уредити, решити спор.* ~ **се 1.** *постати гладак, изгубити боре, наборе.* — Усне су јој се изгладиле. *Горб.* Од ноћашњег неспавања није на њима било ни трага, него су им се чак лица ... сад некако изгладила и освежила. *ЛМС 1951.* **2.** фиг. *попустити у својој оштрини, смирити се.* — Њој се роне сузе низ образ, Марко се не отима, гледа да се изгладио и изравнис. *Бег.*

изглàднелōст, -ости, ијек. изглàдњелōст, ж *стање онога који је изгладнео.*

изглàднети, -днѝм, ијек. изглàдњети, сврш. *осетити глад; изнемоћи, малаксати од глади.* — Из Сребренице дошао је пјешице у Горажде, мршав, изгладнио. *Чол.* Ех, јесте ми изгладњели и посушили се? *Пав.*

изглàднити, ѝзгладнѝм сврш. *учинити кога гладним.*

изгладњáвање с *гл. им. од изгладњавати.*

изгладњáвати, -àдњāвām = изгладњивати *несврш. и уч. према изгладнити.*

изглàдњелōст, ек. изглàднелōст.

изглàдњети, -днѝм, ек. изглàднети.

изгладњѝвање с *гл. им. од изгладњивати.*

изгладњѝвати, -àдњујēм несврш. и уч. = изгладњавати.

изгладњѝвач, -áча м *онај који изгладњава кога.* — А најмање би је икад искао у отимача, изгладњивача свога рода. *Божић.*

изгладòвати, -àдујēм сврш. *гладом се измучити.* — Зар нас толико бојали бисмо се тих изгладованих неколико лопова? *Игњ.*

изглађѝвати, -àђујēм *несврш. и уч. према изгладити.*

ѝзглāнцати и изглàнцати, -ām сврш. *гланцајући, глачајући учинити што светлим, блиставим.* — Да је купио и још двије киле кудеље, ипак је [пушку] не би изгланцао. *Јонке.*

ѝзглāса прил. *пуним гласом.* — Свом снагом га свлачи доле вриштећи изгласа. *Каш.* Тако су жене изгласа кукале и бугариле. *Ћоп.*

изгласáвање с *гл. им. од изгласавати.*

изгласáвати, -àвāвām *несврш. и уч. према изгласати.*

изглàсати, -ām сврш. *гласајући одобрити, примити, решити што, изабрати кога.* — Изгласасмо буџет. *Митр.* Кога сте изабрали за председника? — Па, знаш ... изгласасмо Панту! *Дом.*

изглàчати, -āм сврш. **а.** *исправити, изгладити, поравнати уклањајући неравнине, боре, наборе и сл.* — Кожа се тако осуши да ју је лако ухватити у боре, које се врло лако изглачају. *Батут.* фиг. Моралне и физичке снаге биле ... су ... успеле да све племенске, покрајинске ... и дијалектолошке разлике и супротности изглачају. *Петр. В.* **б.** *учинити глатким глачалицом, утијом, пеглом.* — Брижљиво [је] одјевен, изглачан. *Крл.*

~ **се** *постати гладак, без неравнина.* — Свуда су се ... изглачале висоравни, брежуљци и котлине. *Цес. А.*

ѝзглēд м **1. а.** *оно што се види споља, вањштина, спољашњост.* — Приближив се једној двокатној кући доста занемарена изгледа, она стане. *Ћал.* Никад свет различитијег изгледа ни порекла није био окупљен у тој дворани. *Макс.* **б.** *вањштина, спољашњост као одраз унутрашњег стања човека или његова карактера:* озбиљан ~, строг ~, благ ~. — Онда [се] још више усправи и узе цезарски изглед. *Бож.* Шала је завршила, и он покуша узети послован изглед. *Мар.* **2.** *оно што се открива погледу, оно што се види у даљини, слика природе, пејзаж.* — Одавде пуче изглед преко језера. *Матош.* Уђе ... у једну собу, видну, с изгледом на врбе. *Јевт.* **3.** (често мн.) *намере, планови, надања; могућности чије у будућности.* — Отпочињало је мирно љето са добрим изгледима. *Андр. И.* Вуче ме и боља зарада, управо ванредни изгледи да стечем и живим независно. *Сек.* [Уживао је] у претресању изгледа за будућност. *Креш.* **4.** *онај који служи као очигледан пример, углед, образац.* — [У пјесмама] му је, нарочито у епиграмима, изгледом раскалашени Марцијал. *Водн.*

Изр. бити без изгледа *бити без наде;* бити у изгледу *имати наде;* на ~, по изгледу *по вањштини, по спољашњости;* ставити (коме што) у ~ *дати му наде да ће се нешто испунити.*

изгледáвати, -èдāвām несврш. и уч. = изгледивати *изглéдати (2, 3).* — Сјео је у кут и одатле изгледавао жмиркавим очима. *Лит. 1957.*

ѝзглēдан, -дна, -дно **1.** *који има добар, леп изглед.* — Наставник је изгледан мушкарац, витак, плав. *Вј. 1960.* Било је у чети, касније, изгледнијих, угледнијих и храбријих школараца, али нико није умио тако слатко и занесено да прича. *Ћоп.* У мирној изгледној

улици стајала пред њима стара кућа. *Креш.* **2.** *у који се може понадати, поуздати да ће се добро свршити.* — Ако у некој позицији има више изгледних и могућих планова, онда ваља изабрати онај којега је изводљивост изгледнија. *Шах 2.*

изгле́да̏ње с *гл. им. од изгледати.*

изгле́дати, ѝзглѐдām несврш. **1. а.** *имати какав лик, облик, ваљштину.* — По пустој равници беле се стрњике, а трава ти изгледа опрљена, жута, увела. *Јакш. Ђ.* Онако бос, разбарушен, отрцан, подеран изгледа врло јадно. *Цар Е.* **б.** (безл.) *чини се.* — Лепо се здрави са свима, али је, изгледа, мало замишљен. *Срем.* Изгледа ми као да збиља није хтио доћи. *Цес. А.* **2.** *гледати откуда, проматрати.* — Ко си ти, безимени брате, . . . што зуриш . . . и изгледаш даљине са свог спруда. *НК 1946.* Разговара сам са собом и даље претражује небо, изгледа облаке. *Куш.* **3.** *пажљиво гледати онамо одакле се ко чему нада, очекује, ишчекује кога, што.* — Путници . . . као очајници стоје на . . . обали, одакле . . . узалуд изгледају скелу. *Андр. И.* По свој га прилици одатле дуго изгледала, јер чим га опази, брзо му је замахнула једном руком. *Шимун.*

ѝзгледати, -ām сврш. *довршити гледање, гледајући стећи, добити. Вук Рј.*

изгледи́вати, -ѐдујēм несврш. и уч. = изгледавати. — Она петорица стану изгледивати где је она стотина осталих. *О-А.* Наврх сокака стоји му жена и унезвјерено изгледује га. *Радул.*

ѝзглѐдно прил. **1.** *на добром, згодном месту, прикладно.* — Начинио [је] леп кревет и наместио онде где је мислио да му је најизгледније. *Вес.* **2.** *надајући се успјеху.* — На [потез црног] . . . могао би бели изгледно да настави. *Шах 1.*

ѝзгледнути, -нēм сврш. *бацити поглед, погледати.* — Нетко бјеше напоље изгледнуо. *Јурк.*

изглеђи́вати, -ѐђујēм несврш. и уч. покр. *в. изгледивати.* — Лепо је било видети господара Софру пред дућаном како изглеђује муштерије. *Игњ.*

изгли́бити се, ѝзглѝбӣм се сврш. покр. *укаљати се глибом.* — Збиља, кажи ми, Вуче, чему се изглиби по образу онај дан? *Љуб.*

изглòбити се, ѝзглобӣм се сврш. *избацити се из зглоба;* фиг. *издвојити се.* — Да ли треба . . . Тагору сматрати да се изглобио из координата друштвене ангажованости? *КН 1958.*

изглòдати, ѝзглођēм сврш. **1.** *глођући скинути, очупати (месо с костију)* — По столу исполивано вино, изглодане кости. *Станк.* **2.** фиг. **а.** *дуготрајном употребом, ношењем, трењем довести у рђаво стање, истрти, излизати, изгристи.* — На нечистим, вјетром, кишом и временом изглоданим балконима стајале су старе канте. *Козарч.* Под њим су јецали и шкрипали уски басамаци, изглодани од многих посета. *Андр. И.* **б.** *појести, страћити, уништити.* — Увести у кућу одрњу да изглоље моје старе труде. *Војн.* Тога натписа више нема јер га је изглодао зуб времена. *Креш.*

~ **се** *изјести се, изгристи се, излизати се.*

изглòђати,-ођēм сврш. покр. *в. изглодати.* — Па нас бацило у жвале лавима који су нас до кости изглоћали. *Павл.* Руке му је зубима изглоћала и његова крв бијаше пошкропила упрепашћено лице дјевојке. *Шант.*

ѝзглоцкати, -ām сврш. *дем. према изглодати.* — Он лагано изглоцка папир и залиј га пљувачком и запали. *Лал.*

изглу́мити, ѝзглӯмӣм сврш. *глумом, претварањем постићи, стећи, добити.* — И они су дошли до ауторитета тиме што су знали да . . . изглуме обичан престиж. *Петр. В.*

ѝзгмизати, -ижēм сврш. *изићи гмижући, измилети.* — Из сивих јој очију изгмизало нешто слузно, мамно, обијесно. *Божић.*

изгми́лети, -и́лӣм, ијек. изгми́љети, сврш. *в. измилети.* — Људи . . . су изгмиљели на та мјеста. *Креш.*

изгми́љети, -и́лӣм, ек. езгми́лети.

изгна̀нӣк, -и́ка **и ѝзгна̀нӣк** м *онај који је изгнан (обично из домовине или сталног пребивалишта).* — Обећао је да ће сав свој живот провести као изгнаник ван Србије. *Гавр.* Изгнаник старац на дјецу и на унуке мисли. *Цес. А.* Решење саветско остаде у важности, а изгнаници [из гимназије] добише грдних батина од разјарених родитеља. *Срем.*

изгна̀ница и ѝзгна̀ница ж *женска особа изгнаник.* — Отиђи да тамо животариш бедно као нека изгнаница, то не разумем. *Јанк.*

изгна̀нӣчкӣ и ѝзгна̀нӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на изгнанике.* — Светозар Марковић је тек у својој двадесет и шестој години отишао да једе горак хлеб изгнанички. *Скерл.*

изгна́нство с *стање у којем се налази изгнаник.* — Она у ропству осећала се кривом пред њим у изгнанству. *Јанк.* Да вас на горак живот опомене, на хлеб изгнанства ваше худе браће. *Јакш. Ђ.*

изгна́ње с *гл. им. од изгнати.*

ѝзгнати, -ām (аор. 2. и 3. л. ѝзгна и ѝзгнā) сврш. = изагнати. — Њему се чинило да је изгнан у туђину. *Уск.* Изгнао овце, на пашу их пусти. *Комб.*

изгнéздити, ѝзгнēздӣм, ијек. изгнијèздити, сврш. *избацити, истерати из гнезда. Деан. Рј.*

изгнијèздити, ѝзгнијездӣм, ек. изгнéздити.

изгнýсити, ѝзгнӯсӣм сврш. *учинити да нешто постане гнусно, нечисто, упрљано.* — Викаћу докле будем жив да је Иво Дубовић ништа, и то . . . зато што је изгнусио часно либро помораца. *Војн.*

изгњáвити, ѝзгњāвӣм сврш. **1.** *притискујући, гњавећи изменити облик чега, изгњечити.* — Лака пара дизала се са земље, носећи мирис изгњављене траве. *Јак.* **2.** фиг. *измучити досађујући чим.*

~ **се** фиг. *измучити се досађујући се.* — Изгњавила се прилично код досадног и педантног испитивања пригодом састављања записника. *Крл.*

изгњèсти и **ѝзгњести,** -èтēм сврш. *изгњечити.* — Брацика се једног јутра нађе у болници, изгњетен, изударан, расклиматан. *Поп. Ј.*

изгњéчити, ѝзгњечӣм сврш. **1. а.** *гњечећи учинити меким, изломљеним и сл., изломити, изгужвати.* — Осећао је отужан мирис изгњечене папрати. *Јак.* Њене малене, мишје уши . . . чинило се као да су изгњечене. *Бил.* **б.** *изударати (обично ногама и рукама).* — Јесу ли то момци? . . . Дати се онако изгњечити за права бога! *Ад.* **2.** *гњечећи, исцедити, истиснути сок.* — Изгњечено [се] грожђе са широм заједно зове кључ. *Вук.*

изгњѝлив, -а, -о *који може изгњити. Бак. Реч.*

изгњѝливòст, -ости ж *стање или особина онога што је изгњиливо. Бак. Реч.*

изгњѝлити, -ӣм сврш. = изгњити *постати гњио, распасти се због гњиљења, иструнути. Деан. Рј.*

ѝзгњити, ѝзгњијēм сврш. = изгњилити. — Ако сам коров, нека тај коров изгњије на месту гдје је и никао. *Сек.*

изгњурáвати, -ӯрāвām *несврш. и уч. према изгњурати.*

изгњýрати, ѝзгњӯрām сврш. *изићи на површину воде, изронити.* — фиг. Упркос све већој жестини, теревенке никако да изгњурају из своје језиве изолованости. *Вучо.*

изгобèљати се, -āм се сврш. *в. искобељати се.* — Пашће опет у неимаштину из које се једва изгобељао. *И-Б Рј.*

изговáрање с *гл. им. од изговарати (се).*

изговáрати, -òвāрām *несврш. према изговорити.*

~ **се** *несврш. према изговорити се.*

ѝзговōр м **1.** *начин на који ко изговара поједине гласове или речи.* — Јединство књижевног језика тражи и јединство књижевног изговора. *Бел.* Његов савршени енглески изговор, његов студиј . . . све је то говорило за високу каријеру. *Крл.* **2.** *измишљени или нестварни разлог да се чему избегне.* — Има их доста који се извлаче из борбе . . . под изговором да склоне своје у удаљенија села. *Чол.* Ево стигох у Лондон уз изговор да водим Емилију у походе. *Креш.*

изговòритељ м *онај који изговори нешто.* — Изговоритељ . . . први пут изговорене ријечи био [је] пјесник у часу кад ју је изговорио. *Шим. С.*

изговòрити, -òворӣм сврш. **1.** *саопштити што гласом, рећи, казати.* — Сместа идем . . . Морају ме примити. Изговорићу им све. *Макс.* Вјежбај се да сваки глас, сваку ријеч добро и тачно изговориш. *Пав.* **2.** *навести какав разлог као оправдање; оправдати, испричати.* — Молим те, изговори ме. *И-Б Рј.*

~ **се 1.** *изрећи све до краја.* — Он је морао да се изговори. *Л-К.* **2.** *навести какав разлог с намером да се што избегне, оправдати се.* — Ханки је то ласкало, али се изговорила болешћу. *Бен.* Касније се сваки лако изговори да је то било ноћу и да се није видио црвени крижк. *Јонке.*

изговòрљив, -а, -о *који се може изговорити.* — Ова . . . девојка са тешко изговорљивим индијанским именом . . . била је . . . безопасна. *НИН 1959.*

изговòрљивòст, -ости ж *особина или стање онога што је изговорљиво.*

ѝзгомет м и ж погрд. *измет (о човеку).* — Два изгомета . . . састаше се да буду заједно на ругло народа. *Мат.*

ѝзгон м *протеривање из места пребивалишта; изгнање.* — Био је . . . крадљивац који је имао изгон из Прага. *Јонке.* Вели каплар службено: затвор или изгон из села, па изаберите. *Сиј.*

изгòнāш, -áша м *онај који је изгнан, протеран. Деан. Рј.*

изгонàшица ж *женска особа изгонаш.* — Ту су обично тек за неколико дана затворене блудница, изгонашице. *Цес. А.*

изгòнитељ м *онај који изгони, истерује:* ~ духова. *Деан. Рј.*

изгòнити, ѝзгонӣм **1.** *несврш. према изгнати.* **2.** *избацивати, избијати.* — Из бојна га седла изгонио. *НП Вук.* Клин се клином изгони. *Вес.* **3.** *на силу тражити, захтевати, искати што од кога, истеривати што од кога.* — Тако Турци заћу по народу и стану опет истраживати и изгонити рухо и оружје. *Вук.* **4.** *истеривати добит, зараду,*

зарађивати. — Имао је још и ту особину ... да изгони од једне паре три. *Глиш.* **5.** *изграђивати, дотеривати.* — Сваки носи до два дес'т пушака, све на један арзлак изгоњене, а на један чакмак догоњене. *НП Вук.* **6.** *избацивати што у говору, изговарати.* — Жупник с дебељаковићем приставом изгонио једну шалу за другом. *Ћал.*

изгòњāч, -áча м *онај који изгони. Р-К Реч.*

изгòњёње и **ѝзгоњёње** с *гл. им. од изгонити.*

ѝзгорак, -ōрка м *комадић свеће који остане кад свећа догори.* — Но ипак га је примила ... у свом собичку гдје је све смрдјело на изгорак свијеће. *Франг.*

изгорéвати, -ōрēвāм, ијек. изгоријèвати *несврш. према изгорети.* — Цело њено младо тело изгорева сломљено у наручју уображеног љубавника. *Дуч.*

ѝзгорēл, ијек. ѝзгоријел, ж покр. = изгорељ *рана и ожиљак од опеклине.*

изгòрелина, ијек. изгòрјелина, ж = изгоретина *оно што је изгорело, оно што је оштећено до ватре; опеклина, опекотина.* — Чело [је било] црна изгорелина. *Лал.*

изгòрелица, ијек. изгòрјелица, ж *погорелица. Вук Рј.*

изгòрелōст, -ости, ијек. изгòрјелōст, ж *стање онога што је изгорело.*

ѝзгорēљ, ијек. ѝзгоријељ, ж покр. = изгорел. — Слушао сам да се изгоријељ лијечи ватром, а зло злом. *Лал.*

изгòрети, -рӣм, ијек. изгòрјети, свршр. **1. а.** *бити уништен огњем, ватром.* — О кући није више мислио; могла је ватром изгорети. *Вес.* **б.** *уништити огњем, ватром.* — Читаву шуму изгори. *М-И.* **в.** *потрошити за ложење, горење, осветљење:* ~ много дрва. — Те су књиге тако занимљиве да ... нећу изгорим по целу ... свећу док се наканим да је оставим. *Шапч.* **г.** фиг. *убити, уништити; бити уништен, пропасти.* — Немој да ме изгориш, Милоше, побогу брате! *Ћос. Д.* Дајте амо те карте, изгорјели сте сви! *Јонке.* **2. а.** *сасушити се, увенути од жеге, припеке.* — Гледала [је] изгорјелу суху тратину. *Торб.* Сељаку не можеш угодити: ако је жега, не ваља, изгоре све. *Макс.* **б.** разг. *испећи се на сунцу, изменити боју коже, поцрнети, препланути.* — Изгорели од сунца ... били су стасити и лепи. *Јанк.* **3.** *сагњити, иструнути, иструлити (од дугог лежања у гнојu и влази).* — Изгорјет ће јој [крави] бутови у том ђубрету, сагњит ће. *Бен.* **4.** фиг. **а.** *изгубити сјај или снагу.* — И суза час кане, час усахне у изгорелом оку. *Чипл.* **б.** *пропасти, страдати због претераног залагања, напрезања.* — Петар [је] ... од оних који изгарају и изгоре у ватри пожртвовања. *Фелд.* **в.** *умрети.* — Напокон, изгорио је Јуре око четврте уре ... нагло, у бијелој ватри у којој се мјесецима мучио — већ га нема. *Божић.* **5.** *осетити у највећој мери какву емоцију, осећање.* — Готово да изгори од стида. *Бен.* Горим [од љубави ... и изгорјет ће ми и тијело и душа. *Нам.* Чуо сам за тебе ... па ми срце изгоре од жеље да те упознам. *Бар.*

Изр. **изгореше ми табани** *нестрпљив сам у највећој мери;* ~ **по глави** *полудети.* — Но, кад би он то? Мањ ако није ... по глави изгорио. *Рад. Д.*; **куме, изгоре ти кеса!** *ословљавање кума у сватовској поворци да баци онима који то вичу што више новаца.*

изгòретина, ијек. изгòрјетина, ж = изгорелина. — Изгоретине и опари постају дејством пламена. *Батут.* Заударало је воњем труле плијесни, мирисом креча и фирниса ... мирисом коштаних изгорјетина. *Божић.*

изгоријèвати, -òријевāм, ек. изгорéвати.

ѝзгоријел и **ѝзгоријељ,** ек. ѝзгорēл и ѝзгорēљ.

изгорјел-, ек. изгорел-.

изгòрјети, -рӣм, ек. изгòрети.

изгòрјетина, ек. изгòретина.

ѝзграбити, -ӣм свршр. *грабећи извадити, исцрпсти.* — Док је њему ћесар намирио, шест је каса својих изграбио. *НПХ.*

ѝзграда ж необ. *оно што је изграђено, грађевина;* фиг. *организација.* — Народноослободилачки одбори ... образују једну вертикалну изграду, једну уставноправну пирамиду. *Пол. 1944.*

изгрàдилац, -иоца и **изгрàдитељ** м *онај који је што изградио. Р-К Реч.*

изгрáдити, ѝзгрāдӣм свршр. **1.** *подићи, начинити (зграду).* — Требало би изградити у селу дом културе. *Дед. В.* **2.** *створити, остварити.* — Једна [се] држава не сме означити као социјалистичка тек онда када већ докраја изгради социјализам. *Пиј.* **3.** *саставити, одабирајући по утврђеном начину материјал (научни, уметнички, језични).* — Систем метричких правила био је изграђен још у античким књижевностима. *Т. књ.* Ми морамо себи изградити своје мишљење. *Марј. М.* **4.** *створити у мислима, засновати, замислити.* — Донио [је] ... свој ... изграђени пројект. *Крл.*

~ **се** *развити до пуне мере особине у одређеном правцу.* — Она се за годину дана борбе изградила. *Поп. Ј.* Требаш се изградити политичко-идеолошки. *Сим.*

изгрáдња и **ѝзгрāдња** ж **1.** *изграђивање.* — Њена би дужност била да сама поради на

лијечењу тога зла, на изградњи моста преко те провалије. *Кол.* Социјалистичка изградња села нераздвојно је повезана са развитком целокупне наше привреде. *ПИ 1950.* **2.** *оно што је изграђено, грађевина.* — Љети они мажу сеоске изградње блатом. *Кос.*

ѝзгрāђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од изградити.* **2.** фиг. *који је добио, постигао одређен, завршан облик у своме развитку, зрео.* — Имао [је] изграђене појмове о части. *Кол.* Питање би могло бити само шта је у изграђеном таленту од наслеђа, а шта од васпитања. *Пед.*

ѝзгрāђенōст, -ости ж *стање онога који је изграђен и онога што је изграђено.* — Нисмо схватили њен огромни значај због своје недовољне теоретске изграђености. *Пов. 2.*

изграђѝвање с *гл. им. од изграђивати.*

изграђѝвати, -ā̀ујем *несврш. и уч. према изградити.*

изграђѝвач, -а́ча м *онај који изграђује.* — И . . . један од изграђивача идеје школе рада заступа рационализам. *Пед.*

изгрàнути, ѝзгранēм сврш. *показати се, појавити се* (*о сунцу*). — Кад је жарко изгрануло сунце, сунце кара сирота дјевојка. *НПХ.* Сунце бијаше изгрануло и пролило се преко брегова обраслих старом буковом шумом. *Ћоп.*

ѝзгрбавити, -ѝм и **изгрбáвити,** изгр̀бāвīм сврш. *учинити грбавим, искривити. Деан. Рј.*

~ **се** *постати грбав, искривити се.*

изгргòтати, -гр̀гоћем сврш. *гргољући испрати уста.* — Уста ваља редовно и често водом . . . испрати и изгрготати. *Батут.*

изгр̀дити, ѝзгр̀дīм сврш. **1.** *обасути погрдама, искарати, испсовати, изружити, осудити оштрим речима.* — Изгрдише га у неким страним новинама на пасја кола. *Срем.* Само да их он малко изгрди, онако из срца и без горчине. *Наз.* **2.** *учинити грдним, наказним, нагрдити, унаказити, причинити велику штету, квар.* — Ма утече од Скадра везире, и још с њиме нешто мало војске, израњено и све изгрђено. *НП Вук.* Мач ти изгрди рђа. *Наз.*

~ **се** уз. повр. *обасути погрдама један другога, искарати се.* — Они се на пасја кола изгрдише и умало не побише. *Маш.*

изгрèбати, -бем сврш. *в. изгрепсти.* — Глава му увијена ватом . . . лице изгребано. *Дом.* Глава му је била сасвим празна . . . ноге изгребане. *Сиј.*

изгребѐнати, -ām сврш. *гребенима ишчешљати* (*о вуни*). — фиг. Хисторија наставља свој изгребенани, испредени, намотани конац. *Вел.*

изгрéвање, ијек. изгријèвање, с *гл. им. од изгревати.*

изгрéвати, ѝзгрēвām, ијек. изгријèвати *несврш. и уч. према изгрејати.*

ѝзгрēд и ѝзгред м **1.** *повреда јавног реда и општепознатих друштвених норми, испад, непристојан, неприличан, разуздан поступак.* — Два пута у кратко вријеме допаде тамнице због изгреда. *Комб.* Зар вечито затрпавати изгреде тога пропалице? *Петр. В.* **2.** *јавно исказивање негодовања политичке природе.* — Учестале су вести о хапшењу студената, о изгредима на универзитету. *Сек.* [Свијет] је био миран и шутљив тако да није дошло ни до каквих изгреда и манифестација. *Обз. 1932.*

ѝзгреднѝк м *онај који чини изгред.* — Стражар на улици лично хапси изгредника. *Крл.* Власници ресторана . . . прибегли су драстичним мерама да би пијане изгреднике одстранили. *Пол. 1958.*

ѝзгредничкӣ, -ā, -ō *који се односи на изгрдника.*

изгрејáвање, ијек. изгријáвање, с *гл. им. од изгрејавати.*

изгрејáвати, -èјāвām, ијек. изгријáвати *несврш. и уч. према изгрејати.*

ѝзгрејати, -јēм, ијек. ѝзгријати, сврш. **1.** *појавити се грејући, почети грејати.* — А после нагло изгреја сунце иза облака. *Макс.* **2.** *попети се над хоризонтом, засветлети* (*о Сунцу, Месецу*). — Изгријао је над планинама голем крвав уштап. *Козарч.* Лампа . . . није била ни потребна, јер беше изгрејала јака, чиста месечина. *Станк.*

~ **се** *повр. према изгрејати* (*I*). — Има још доста времена да се изгрије на сунцу успаван једноличним бренчањем овчарских звона. *Лал.*

изгрèпсти и ѝзгрепсти, -èбēм сврш. **1.** *гребући чим оштрим* (*нпр. ноктима*) *нанети повреде, ране.* — Голе ноге и руке изгребене су јој до крви. *Пав.* У црно завијене жене изгрепшће сува лица. *Вуков.* **2.** *гребући извући, ишчупати, ишчепркати.* — Људи су све изгребли, претражили, отрцали у гладној потрази. *Кал.*

~ **се** *повр. према изгрепсти* (*I*). — Скотрља се Радош низ неку јаругу, сав се изубија и изгребе, па бежи што је жив. *Глиш.*

изгризáвати, -ѝзāвām несврш. *изгризати.*

изгрѝзати, ѝзгрѝзām *несврш. и уч. према изгристи.*

~ **се** *несврш. и уч. према изгристи се.*

изгрѝзотина ж *изгризено место, оно што је изгризено.* — На овом дијелу . . . била је стара . . . лоза, али која је — по магарчевим изгризотинама — повађена. *Божић.*

изгријáвање, ек. изгрејáвање.

изгријáвати, -ѝјāвām, ек. изгрејáвати.

ѝзгријати, -јēм, ек. ѝзгрејати.

изгријѐвање, ек. изгрéвање.

изгријѐвати, ѝзгријевам, ек. изгрéвати.

ѝзгриња̄вити, -ѝм сврш. *истрти се, нагристи се (од мољаца). Деан. Рј.*

ѝзгрискати, -а̄м сврш. = изгрицкати *дем. према изгристи.* — Лимуна ћу испијати, а наранчу мирисати, а јабуку изгрискати. *НП Вук.*

ѝзгристи, -и̏зēм (аор. 2. и 3. л. ѝзгрѝзе; трп. прид. ѝгризен, -ена и изгрѝзен, -ѐна) сврш. **1. а.** *иситнити зубима (обично храну), гризући оштетити површину чега, направити рупе, разгристи, расточити.* — Седео сам на великом канабету чију су чоху изгризли мољци. *Дед. В.* Они око свога мравињака изгризу траву. *Нен. Љ.* **б.** *изазвати бол или оштећење на површини делова тела.* — Зној и прашина и немилосрдно сунце изгризло им је очи и уста. *Вој́н.* **2.** фиг. **а.** *измучити, изнурити физички.* — Намах се сети и сушичавог учитеља . . . изгриженог у лицу бригом и болешћу. *Бар.* По сву ноћ седи на постељи, изгрижен и блед. *Каш.* **б.** *рђавим поступком присилити да се одстрани, изгурати.* — Тако говори угланом из злобе да је престраши и да је тим лакше изгризе из куће. *Бен.*

~ се уз. повр. *уједати, угристи један другога.* — Ваљада се нећете изгристи код диобе као пси. *Бен.*

ѝзгрицкати, -а̄м сврш. = изгрискати — Давно је већ како је [Дунав] изгрицкао ону тарабу. *Мил.*

ѝзгрлити, -ѝм сврш. *загрлити све редом.* — Обузе је милина гледајући ову нејаку децу . . . она би их све одједном изгрлила. *Ранк.*

~ се уз. повр. *загрлити један другога.* — Изљубише се, изгрлише као да су на једном срцу лежали. *Вес.*

изгрмети се, -мѝм се, ијек. изгрмјети се, сврш. *престати грмети, истутњити се.* — Истом брзином мину олуја. Изгрмило се. *Гор.*

изгрмјети се, -мѝм се, ек. изгрмети се.

изгрнути, ѝзгрнēм сврш. **а.** *згрћући извадити и уклонити на страну (што растресито).* — Гледао на вране што су слетјеле на сниjег, изгрнут из трапа. *Бен.* Пространу плочу, која је оцаку подлога и на коју је марно изгрнут . . . жар, укусно је издубао. *Бож.* **б.** *окопати (виноград). Вук Рј.*

изгрохо̀тати се, -а̄м се сврш. *свршити грохотање, грохотом се исмејати.* — Два се грла изгрохоташе у погани смијех. *Дук.*

ѝзгр̄т м *земља која се изгрће у винограду. Рј. А.*

ѝзгртā̏ње с *гл. им. од изгртати.*

ѝзгртати, -рћēм *несврш. према изгрнути.*

изгрýвати, ѝзгрȳвам сврш. = изгрухати *ударцима проузроковати бол, избити, истући.* — Маса радознала света . . . јурне тако журно и бесомучно да старе и слабије изгазе и изгрувају. *Дом.* Оборише [га], немилосрдно изранише и изгруваше. *Маш.*

~ се = изгрухати се *задобити ударце у неком делу тела (при паду и сл.), изударати се, угрувати се.*

ѝзгрудати и **ѝзгрудвати,** -а̄м сврш. *обасути кога груд(в)ама снега, истући груд(в)ама.* — Кад је прошла, изгрудали су је мокрим грудама. *Пав.*

~ се 1. уз. повр. *обасути један другога груд(в)ама снега.* **2.** индив. *постати као груд(в)а, заоблити се.* — Прелази рукама преко првих жена изгрудалих у облине. *Дав.*

изгрýхати, ѝзгрȳхам сврш. = изгрувати. — Да ко тебе и те васељенске патријаре . . . мало изгруха, одрицали бисте се и бога и мајчина млијека. *Љуб.* Ја бих га, бако, изгрухао, смлавио. *Гор.*

~ се = изгрувати се. — А он им испричовједи да се само изгрухао, јер је силно тресну о земљу. *Вел.*

ѝзгрушāн, -а, -о *који има много неравнина, који није гладак, који је као стучен.* — Знао је вјешто прикрити и засјенити мане изгрушана образа . . . да је на око изгледао посве пристао. *Коз. Ј.*

ѝзгрȳшен, -а, -о покр. *који је у груд(в)ама, изгруд(в)ан.* — Рало се са новом снагом заби, кидало је бразду и остављало изгрушену и преорану земљу. *Бур.*

ѝзгрушкати, -а̄м сврш. покр. *опрати што (нпр. рубље) ударајући њим о што или лупајући га пратљачом. Вук Рј.*

ѝзгрцати, -а̄м сврш. *грцајући, јецајући изговорити, избацити.* — Не требам ни видјети Велебит — изгрца мати — доста ми је да видим и чујем ова два његова курјака. *Пав.* фиг. Требало би . . . да они мало прочешљају ова горња села, да притегну: изгрцали би они Баука на сриједу. *Поп.*

ѝзгуб м покр. *в. губитак.* — Ох, да ми је очима видјети, Црна Гора изгуб да намири! *Њег.* Нијесмо много добили трговином, али ни изгуба имали. *Љуб.*

ѝзгубати се, -а̄м се сврш. *постати губав, огубати се. Р-К Реч.*

изгуби̏так, -тка м заст. *в. губитак.* — Сва права самосвојности [државе] тако [су] међу се везана да изгубитком њих и једнога сва остала трпе. *Старч.*

изгу̀бити, ѝзгубѝм сврш. **1. а.** *остати без чега, престати имати као својину заборавивши или оставивши где због непажње:* ~ кишобран, ~ књиге, ~ торбу. **б.** *остати без чега, немати више могућности служити се чиме (у физичком или моралном смислу):* ~

око, ~ руку, ~ много крви, ~ здравље, ~ сан, ~ наду, ~ поуздање, ~ углед. **в.** *бити растављен, одвојен од кога његовом смрћу*: ~ дете, ~ брата, ~ друга, ~ родитеље. **2.** *остати без једнога дела чега, смањити, умањити шта.* — [Кит је] од гладовања изгубио дебљину. *Петр. М.* Игра не смије изгубити на љепоти и брзини. *Ват.* **3.** *претрпети квар, штету, неуспех, губитак (у игри, натјецању, такмичењу, у борби, у парници и сл.); проиграти, прокоцкати.* — Само право мери... Боље и да изгубим коју пару него душу. *Срем.* Добар шахист, који изгуби партију, искрено је увјерен да ју је изгубио због своје погрешке. *Крањч. Стј.* Сасвим ми се карта окренула... знаш да сам све изгубио. *Ад.* **4.** *погрешити, залутати; забунити се.* — Ишли смо и... изгубили пут. *Бон.* А он је корачао погурено ... и сваки час мењао ногу, као што чине војници кад у маршу изгубе такт. *Вас.* **5.** *потрошити, потратити узалуд, пропустити.* — Изгубио двије године, научио се пити. *Нех.* Не смијемо ни трена изгубити. *Крш.* Радио [сам] до три сахата по поноћи да бих надокнадио оно што сам изгубио. *Лаз. Л.* **6.** нар. песн. *одсвећи; уништити, упропастити.* — Хоћу Јакши изгубити главу. *НП Вук.* Чим сам лијепе свате погубио, својој сестри срећу изгубио. *НП Вук.*

Изр. ~ апетит *не моћи јести*; ~ битку (игру, партију) *бити побеђен, доживети неуспех*; ~ дах *не моћи дисати*; ~ дар говора *не моћи говорити*; ~ главу, живот 1) *погинути*; 2) *не знати шта чинити, јако се збунити*; ~ на изборима *не бити изабран*; ~ ноге (ходајући, јурећи) *много се уморити, измучити (ходајући, јурећи)*; ~ памет *полудети*; ~ (сваки) образ *постати безобразан, бестидан*; ~ тло под ногама *престати се осећати сигурним*; ~ (све) у чијим очима *немати никакве важности, вредности за кога*; ~ живце *престати владати собом и својим поступцима.*

~ се **1. а.** *нестати, ишчезнути.* — Прескочио је преко нечијих ограда и изгубио се у маслиницима. *Шег.* Удовица навуче мараму на очи и изгуби се у гомили. *Чипл.* **б.** *постати неприметљив, незаметљив ушима.* — Остало се изгубило у буци што се на то проломила. *Цар Е.* У комешању се изгубила реч. *Рад. Д.* **2.** фиг. *смести се, збунити се, не знати за себе, престати нормално расуђивати.* — Сад се сам себи чудио с чега се био мало прије онако изгубио и устравио. *Бог.* Хасанагиница сва је као изгубљена: дршће, хода амо-тамо. *Огр.* **3.** *залутати*: ~ у шуми.

и̏згубљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од изгубити.* **2.** *који је без наде, беспомоћан.* — Ћутао је и гледао стражара изгубљеним и безизразним погледом. *Чол.* Он сада изгубљен лута по свијету у тешкој депресији. *Козарч.* **3.** *који нема одређеног правца, дезоријентисан.* — Ја сам луч запаљен који... осветљавам путе залуталом и изгубљеном човјечанству. *Срем.*

Изр. изгубљени син, ~ овца (овчица) *онај који је напустио своје друштво, своју заједницу, своју породицу и скренуо с правог пута.*

изгубљѐњак, -ња̀ка м *онај који је смућен, сметен, клонуо; онај који је скренуо с правога пута у животу.* — Мислила сам да ћу наћи сина, а нашла сам болесника и изгубљеника за кога нема наде да ће икада оздравити. *Мишк.* Под таласом поноћи... ми, изгубљеници овога града, чекамо тугу. *Бон.*

изгубљѐница ж *жена изгубљеник.* — Ја сам безбрижница и изгубљеница, нијесам имала под небом ништа до овога голога живота. *Љуб.*

и̏згубљено прил. **1.** *нестајући, ишчезавајући.* — Пијукао нада мном звук високо, изгубљено. *Гор.* [Гласови] су се распршили изгубљено, беспомоћно. *Шег.* **2.** *у духовној одсутности, празно, пусто, глухо, беспомоћно.* — Дуго и изгубљено гледа у гусле. *Бос. Д.* Жена га некако изгубљено погледа. *Хорв.*

и̏згубљѐнӧст, -ости ж **1.** *стање или особина онога који је изгубљен; несигурност, збуњеност, сметеност, беспомоћност.* — Неки дјетињски осјећај ужасног страха и изгубљености... осјетио сам једном на ходнику неке тамнице у ноћи. *Андр. И.* Све оно осјећање биједе, изгубљености, страха... прекренуло се сада у буктећи пламен спознања неправде. *Шег.* **2.** *одсутност разума, заборавност.* — Насеље се увелико спремало... да распе обилате прегрштн... највеселије изгубљености покладне. *Божић.*

изгу̀бљив, -а, -о *који се може изгубити, који нестаје, ишчезава.* — И њен је лик неодређен, изгубљив послије неколико дана невиђења. *Божић.*

изгу̀бљивӧст, -ости ж *особина или стање онога који је изгубљив, који се изгубио.* — Нагризоше га осјећаји нејакости и осјећаји изгубљивости. *Божић.*

и̏згугати, -а̄м сврш. фам. *изнети на глас.* — Новине и свијет: га-гу... док изгугаше нешто. *Мул.*

изгу́дити, и̏згӯдӣм сврш. ир. *изрећи, исказати.* — Жао ми је што немам написано то што си сада изгудио — рече Велимир. *Божић.*

изгу̀жвати, -а̄м сврш. **1.** *учинити да што изгуби свој раван облик, своју глаткоћу, глаткост (немарним поступком, стискањем и сл.).* — Униформа му је изгужвана, види се да је скоро парена. *Дед. В.* Изгужва слику и баци јој пред ноге. *Нуш.* Под столом

бијаху двије изгужване . . . сервијете. *Кол.* фиг. Сва јој је душа била изгужвана од тог пустог мијешања и копрцања. *Бег.* **2.** фиг. *изударати.*

~ се *изгубити свој раван облик, своју глаткоћу.* — Његово изгужвано лице без успјеха се скривало у кучинасту браду. *Бил.*

изгу́лити, ијзгу̏лӣм свршс. **1.** *одерати горњи, површински слој с чега, скинути кожу с кога.* — Она честица . . . беше сва обрштена, они лепи грмићи . . . беху изгуљени. *Вес.* фиг. Један, одеран и гладан, грдно га изгулило то ново вријеме. *Бал.* **2.** *очистити од коре, љуске и сл., огулити, ољуштити. Деан. Рј.* **3.** *истерати.* — фиг. Удри ти, господине, кô што теби Првул каже: онако ћеш ти понајпре изгулити. *Лаз. Л.*

изгуљи́вати, -у̏љујем *несврш. и уч. према изгулити.*

изгу̏њати и **ӣзгу̏њати,** -ам свршс. *гунђајући рећи, прогунђати.* — Сестра га сумњиво омјери, нешто изгуња, закључа порту и оде. *Киш.*

изгура́вати, -у̏рāвам = изгуривати *несврш. и уч. према изгурати.*

изгу́рати, ијзгу̏рам свршс. **1.** *тискањем, гурањем приморати кога да се удаљи.* — Ако чујеш какву галаму у канцеларији и звонце, знаш да треба некога изгурати напоље. *Срем.* **2.** *доћи на чије место, заменити кога истиснувши га.* — Али нас Талијани изгураше, и то доста немилосрдно. *Дед. В.* **3.** фиг. *с муком, с напором, полако доћи до каквог места, постићи што, извршити што.* — Под пуном струјом изгурао је [трамвај] узбрдицу. *Вучо.* У Барама, откад постоје, није ни мушкарац изгурао даље од матуре. *Сим.* Чак ни десет заповиједи божјих нису знали. Годинић је изгурао бар четири, али Имбра ни запети. *Кол.*

~ се уз. повр. *гурањем истиснути један другога.* — Наже свет да бега, изгураше се и изгазише се добро. *Срем.*

изгура́вати, -у̏рујем несврш. = изгуравати.

изгуркӣвати, -у̏ркујем дем. *несврш. и уч. према изгурати.* — Навикала се, — објасни Уљана, изгуркивајући га из собе. *Бил.*

ӣзгуслити, -ӣм свршс. *добити, зарадити свирајући у гусле, гуслајући.* — Ходали су пуна три мјесеца, напросили мала готовога, није шале, изгуслио Тале. *НПХ.*

изгусти́рати, -у̏стӣрам свршс. варв. *изгубити вољу на што, престати волети.* — Прилично је изгустирала немачки језик који госпођа Перса још једнако брани. *Срем.* Жиња Гром ће је одвести кући за домаћицу бар на два-три месеца, па ће је изгустирати. *Дав.*

изгу̏тати, -ӑм свршс. *искусити, доживети што непријатно.* — Стари Сестрић још се није повратио од плача и стида који је данас морао да изгута. *Чол.* Сви су се нудили да уместо девојчице изгутају прву ватру, како дечацима и доликује. *Пол. 1959.*

изгу́шити, ијзгу̏шӣм свршс. *издушити(2), гру(х)нути.* — Изгушила је пушка кратко, језовито, пресјекла воду и тишину. *Сиј.*

издава̀лац, -аоца м *в. издавач.* — Издаваоци и критици различито су мислили о времену и постању тога закона. *Нов.*

издава̀лачкӣ, -ā, -ō *који се односи на издаваоце.*

издава̀ње с *гл. им. од издавати.*

издава̀тељ м *в. издавач.* — Михајло Петровић Погодин је у оно доба . . . издаватељ »Московићанина«. *Нех.*

издава̀ти, ијздāјēм *несврш. према издати.*

издава̀ч, -áча м (вок. ијздавāчу) *онај који издаје књигу или што друго штампано, накладник.*

издава̀чев, -а, -о *који припада издавачу.*

издава̀чкӣ, -ā, -ō *који се односи на издаваче:* **~** завод.

издавӣјати се, -ӣм се свршс. покр. *свршити парничење.* — Пошто се бише издавијали, измире се. *Миљ.*

ӣздавна и **ӣздавна** прил. *одавно, одавна.* — Он је издавна наш пријатељ. *Нед.*

издава̀ждети се, -дӣ се, ијек. издаждјети се, свршс. заст. *сасвим се испадати (о дажду, киши). Вук Рј.*

издава̀ждјети се, -дӣ се, ек. издаждети се.

ӣздаја ж *гажење задане речи, вероломство, вероломнички поступак.* — Злопаког дјела више учинити нећеш, нити издаје ковати и снивати. *Шен.* [Они] сада полако клизе у издају. *Чол.*

ӣздājан, -јна, -јно *који је склон издаји, који се оснива на издаји.* — Да не чују издајни Пипери, е ће на нас јутрос ударити. *НП Вук.* Није по том ни чудо да пламен издајне буне лиже из Далмације и овамо у Славонију. *Шен.*

ӣздајица м = издајник **1.** *онај који издаје, који је издао (кога).* — Шта би ти, мајко? Да издам другове, да се издајицом назовем, је ли? *Вуков.* фиг. И једини издајица је траг. *Гор.* **2.** (у атрибутској служби) ж *издајничка.* — Оно поносито дрво слоге и љубави . . . твојом издајицом руком у тријеске [си] растресао. *Кур.*

ӣздајичин, -а, -о *који припада издајици, који потиче од издајице.*

и̏здā̄јнӣк м = издајица. — То је доиста значило бити доушник, кривоклетник и издајник правог . . . народног осјећаја. *Крл.* фиг. Тај нос своме газди складност црта квари . . . тај издајник стари. *Дим.*

и̏здā̄јница ж **1.** *жена издајица.* **2.** (у атрибутској служби) *издајничка.* — Сузе издајнице потекоше јој некако саме од себе у врелим низовима. *Бен.*

и̏здā̄јничин, -а, -о *који припада издајници, који потиче од издајнице.*

и̏здā̄јничкӣ, -ā, -ō *који се односи на издајнике или на издајнице.* — Јесам ли ја седео у нечасној и издајничкој служби? *Сек.* Тај бестидни лист . . . тоне . . . у то издајничко блато. *Креш.*

и̏здā̄јнички прил. **1.** *као издајник, на начин издајника.* — Тај ће је човек издајнички оставити и узети какву лутку? *Јов. Ј.* **2.** *издајом, на превару.* — Био је издајнички убијен. *Пов. 1.*

и̏здā̄јнӣштво с *особина издајника; издаја, издајство.* — [Он] ти је остао да прича о срамоти издајништва. *Зог.*

и̏здā̄јно прил. *издајнички.* — Јужни се вјетар издајно чешкао о њега. *Божић.*

издáјство с *издаја.* — Ти си по издајству дошао до наше тајне. *Шен.* Храброст, искреност, верност сматрају се вазда као врлине, а страшљивост, лагање, издајство као пороци. *Марк. Св.*

издалéка прил. **а.** *из дубине, с велике удаљености.* — То је био читав двор . . . који је изгледао издалека као чуперак на жутој стрмини. *Андр. И.* **б.** *из далеког краја, из далеке земље.* — Тај је био издалека: горе од хрватске међе. *Огр.* **в.** фиг. *не долазећи у непосредни додир.* — Чешку је народност сматрао неком тајном организацијом, којој је боље уклањати се издалека. *Јонке.* Издалека [је] симпатисао партизане. *Вос. Д.*

Изр. **ни** ~ *никако, ни на који начин;* **почети** ~ *не прећи одмах на суштину ствари, говорити заобилазно.*

и̏здалекӣ, -ā, -ō песн. *који је из дубине.* — Сад ка' чује корак неки, шум и шапут издалеки. *Јакш. Ђ.*

и̏здаљē и **и̏здаље** прил. *издалека.* — Имао [је] увек двоје наочари, једне кад је хтео да што гледа изближе, а друге кад је хтео издаље да види. *Срем.* Почеци овога покрета, као и свих других, воде се издаље. *Поп. Б.*

и̏здаљēга прил. *в. издаље.* — Старије бабе и жене чак су устајале испред њега чим би га угледале издаљега. *Ђор.* Завеслао надуго и нашироко с различитим споредним закучицама које су тек издаљега повезане са згодом. *Креш.*

издáљити се, и̏здāљӣм се свршн. покр. *удаљити се.* — С тијем се издаље [Арбанаси] од мушке озбиљности. *Миљ.*

и̏здан и **и̏здāн** м **а.** *место где вода из земље избија. Вук Рј.* **б.** покр. *извор. Вук Рј.*

и̏зданак, -āнка м **1.** *младица која израста из корена на дну стабла или из посечена дрвета.* — Живић, изданак од млада дрвета. *Вук Рј.* **2.** фиг. *потомак рода, племена.* — Али ће изаћи шибљика из стабла Јесејева, и изданак из коријена његова изникнуће. *Дан.* **3.** мин. *део слоја или рудне жице који избија на површину земље.*

издàнгубити, -ӣм свршн. *дангубећи провести време.* — Издангубих дане и године. *НП Вук.*

издàнути *в. издахнути.*

издáње с **1.** *гл. им. од издати.* **2.** *оно што је издано или што ће се издати у штампи; скуп примерака какве књиге, новина, дела неког аутора, који се одједном одштампају и повежу; књиге једног издавачког предузећа, наклада:* ~ Матице хрватске, ~ Матице српске; прво ~ дела А. Шеноа.

издáтак, -тка м **а.** *оно што се у новцу изда, потроши.* **б.** књиг. *стубац или рубрика у које се записује све што се исплати или потроши.*

и̏здати, -āм и -áдēм свршн. **1.** *дати из какве залихе, оставе, готовине или уопште из места где се што чува, где је похрањено; предати на чије располагање.* — Што год је новаца иза покојног Марка остало, она је издала за наднице. *Шант.* Стари шкртари и гули људе, али не жали издати за њега. *Бен.* Данас смо морали да издамо храну из болничких магазина. *Дед. В.* **2.** *дати у најам, у аренду, под закуп.* — Прети јој да ће издати башту под закуп. *Срем.* Зашто сте издали стан кад сте знали да је предмет у поступку? *Вј. 1957.* **3.** *учинити познатим, открити оно што би требало остати скривено, одати.* — Тај смели поглед као да је хтео да изда тајне једне душе бедне. *Ант. 2.* Већ је више од пет мјесеци . . . како шушњем надими кућу да је не би свјетло издало. *Божић.* **4. а.** *наштампати, пустити у јавност, обелоданити књигу.* — Ово је кратак извод опширније монографије Копаоника . . . коју ћу . . . касније издати. *Панч.* Већ се одавна показала потреба да се издаде преглед хрватске повијести. *Шиш.* **б.** *објавити, обнародовати (закон, исправу, наредбу и сл.), ставити на снагу.* — Велика скупштина би . . . издала нови устав. *Јов. С.* На брзу руку изда неке наредбе. *Цар Е.* **5. а.** *погазити дату реч, верност према коме, изневерити, прећи на страну непријатеља.* — Ја сам издан, на вјери издан! *Том.* Наше народне пјесме . . . певају како је љуба свога мужа издала. *Вес.* **б.** фиг.

престати деловати, служити, вршити своју функцију. — Већ су ме посве издале очи. *Крањч. С.* Човек је одједном задрхтао. Издао га глас. *Андр. И.* Издао је мотор. *Сим.* **в.** *не испунити очекивања, подбацити.* — Љетина издала као никада у вијеку. *Лал.* **г.** покр. *умрети.* — Станица је дијете, а ти ћеш прије издат него те она одмијени. *Лоп.*

~ **се 1.** *нехотице, против воље открити се, очитовати се.* — Деца полажу ... Чим кога испитна комисија прозове, а мајка му се одмах изда. *Срем.* Хтио сам све то преузети на себе, али се овај глупан овако издао. *Јонке.* **2.** *назвати се, показати се другим него што јест.* — Оде ти он у цркву, те се изда за прогоњеног свеца. *Креш.* **3.** уз. повр. *изневерити, проказати један другога.* — Задали [су] један другом веру да се не издаду. *Вук.* Дадне мито у Куче да се међу собом издаду. *Миљ.*

Изр. ~ себе *поступати против свога уверења, својих навика, својих принципа.*

издàтљивица ж бот. *кантарион. Сим. Реч.*

йздатнйк м *онај који издаје какву исправу.* — Доказивалац прикаже непотпуну исправу потписану по издатнику. *Мј. 1926.*

йздāх и **йздах** м **1.** *испуштање зрака, ваздуха*; супр. удах. — Сваки такав носни издах и удах узнемиривао је сакрестана. *Шег.* **2.** *издахнуће.* — Такав беше кроз цео живот, такав оста до издаха. *Змај.* **3.** фиг. *свршетак.* — На издаху сваког вијека ... дође једна сјен застрта из простора незнанијех. *Крањч. С.* Све оне ... фреске посљедњи су звучни издах готике. *Бат.*

издàхнути, йздахнём сврш. **1.** *испустити зрак, ваздух из плућа.* — Човјек издахне на дан око 400 литара угљичног диоксида. *НЧ.* Изненада му се чинило као да га неко шчепао за грло, па није могао да издахне. *Рад. Д.* **2.** *испустити последњи дах из себе, умрети.* — Сваки члан породице, ма где био, жури да дође кући пре но што домаћин издахне. *Ђорђ.* Под мојим ћеш копљем издахнути. *М-И.* фиг. Глас пукне попут стаклене шипке и издахне у немоћном шапту. *Доич.* Само лампин пламен ... мало јаче плану, па и он издахну. *Чипл.*

издахнýће с *самртни час.* — Тако ми мога издахнућа! *Вук Рј.*

издàхтати се, йздашћём се сврш. *задихати се, осетити сметње, гушење при брзом ходу, пењању и сл. Р-К Реч.*

йздāшан, -шна, -шно **а.** *који радо даје, дарежљив.* — Издашан и чазбен био је за чудо. *Вук.* **б.** *који много даје, обилан, обилат*: ~ берба, ~ жетва, ~ јело.

йздāшнōст, -ости ж *особина онога који је издашан или онога што је издашно.*

издвáјање с *гл. им. од издвајати (се).*

издвáјати, йздвājām *несврш. према издвојити.*

~ **се** *несврш. према издвојити се.* — Павле се на први поглед издвајао нечим туђинским у изгледу и понашању. *Сек.*

йздвојенōст, -ости ж *особина или стање онога што је издвојено.*

издвòјити, йздвојīм сврш. **1.** *одделити, одвојити од целине, од заједнице; изабрати, одабрати између других.* — Њега су издвојили на супротну страну. *Јак.* Дјеца су га проматрала док је покушавао издвојити комад од шест пенса. *Торб.* Ене де! ... узвикну кмет одједном, издвојивши из оне гомиле [пешкира] један велики фитиљаш. *Ранк.* **2.** *одстранити, удаљити, ослободити (из организма, из каква састава и сл.).* — Ти [су] елементи издвојени. *Кем.* То зависи ... од постотка влаге који је издвојен. *Bj. 1957.*

~ **се 1. а.** *одделити се из целине, из заједнице.* — Србија је прва држава која се ... издвојила из европске Турске. *Цвиј.* **б.** *одделити се од других добивши у својину део заједничке имовине.* — Сељак земљу није могао ни продати ... нити се могао из опћине издвојити. *ОП 2.* **в.** *осамити се, усамити се.* — И баш у том упињању да се од свих издвоје, изгледа да су налазили сву драж свог живота. *Станк.* **2.** *истаћи се између других каквом особином, одвојити се.* — Из те ... зелене густине издвојио се поносно у висину понеки брест. *Ранк.*

йздвојйто прил. покр. *одвојено, друкчије него остали.* — Издвојито и бистро гледа у Спасојеву прилику. *Тип.*

издвòрити, йздворīм и **издвóрити,** -īм сврш. *дворећи постићи, заслужити, стећи.* — Дворио га је за девет година ... не издвори паре ни динара. *НП Вук.* Кад је љубав издворио, његова срећа не познаје међа ни препона. *Водн.*

издебатúрати се, -àтирām се сврш. *издовољити се дебатирањем.* — Муж и жена нису никад дискретан пар, нити их овамо доводи жеља да се ... издебатирају. *Бег.*

издéвање, ијек. издијèвање, с *гл. им. од издевати (се).*

издéвати, йздēвām, ијек. издијèвати **1.** *несврш. према изденути.* **2.** *називати кога чим.* — Издевали га за будалу. *Каш.*

~ **се** *ругати се коме надевајући му ружне надимке.* — Никад се не издева над Гајићем. *Каш.*

издевèтати, -ām сврш. *избити, истући, измлатити, излупати.* — Ако се они слегну и тебе издеветају батинама и све ти кости изломе? *Вел.* Одмах би их [робијаше] вратили у »кућу«, издеветали, а коловоље оковали. *Чол.*

~ се уз. повр. *избити, истући један другога, измлатити се.* — Потукла се рођена браћа, поразбијали главе, изранили удове, напросто издеветали се. *Мих.*

издéјствовати, -вујём сврш. *испословати, постићи, израдити.* — После дугих преговора друштво издејствова код Косте бакалина да добије петролеума на вересију. *Дом.*

издекламúрати, -àмӣрām и **издèкламовати,** -мујём сврш. *изговорити декламирајући, декламујући.* — Моја је Невенка дирљиво издекламирала једну пјесмицу. *Кол.* Једанпут ... он синовцу нареди да издекламује циркулар. *Мат.*

издела́вати, -èлāвāм, ијек. издјела́вати *несврш. и уч. према изделати.*

ӣзделати, -ām, ијек. ӣздјелати, сврш. **1.** *израдити, начинити, направити.* — Био је то као умјетнички издјелан идеал младе женске главе. *Новак.* Продао је на пазару пола вреће издјеланих кашика. *Божић.* **2.** фиг. *створити на основу искуства, као резултат изучавања, размишљања, вежбања, изградити.* — Могао је да устали и издјела свој стил и своје схватање. *Марј. М.* Он је то образлагао издјеланом пјесничком формом »Јудите«. *Р 1946.*

издéлити, ӣздēлӣм, ијек. издијèлити, сврш. **1.** *извршити дељење, поделу чега, поделити.* — Напуштајући зграду изделио је војницима крстове. *Јак.* **2.** *оставити кога без дела, не узети кога у дељење.* — Дај ти сада први повуци ... да те опет не издијелимо. *Ков. А.* **3.** *одвојити кога из заједнице давши му у власништво део заједничке имовине.*

~ се *одвојити се добивши у власништво део заједничке имовине.* — Ваљда се из поштовања према деди Мијату нису изделили, јер одмах по његовој смрти задруга се распрсну у неколико кућа. *Дом.*

издељáвати, -èљāвāм, ијек. издјељáвати *несврш. и уч. према издељати.*

ӣздељати, -ām и -ем, ијек. ӣздјељати, сврш. *израдити резањем, резбарењем (од дрвета или на дрвету).* — Издеља ножем подужи танак шиљак. *Ћос. Д.* Кад се је најео, издјеља од дрвета свиралу. *Шов.*

издељúвати, -èљујём, ијек. издјељúвати *несврш. и уч. према изделити.*

ӣзденути, -енём и -едём, ијек. ӣздјенути, сврш. = издести и издети **1.** *наденути имè, надимак.* — Ни једне јетрве није оставила да јој не изде име. *Лаз. Л.* **2.** *извадити што откуда.* — Најпослије смисли се, издјене иза паса двогрле и прихвати да свира. *Ћип.*

~ се *извући се из чега, испасти ван, напоље:* изденуо се конац из игле. — Камен дохвати Андрију поребарке, на голо месо, гдје му се кошуља у трчању издјенула. *Божић.*

ӣздер м само у изразу: за **~** *неиздерив, врло трајан.* — Хлаче за издер. *В 1885.*

издèрати, ӣздерём сврш. **1.** *довести у стање истрошености, раскинути на више места дугом употребом, тешким радом и сл., поцепати, подерати, похабати.* — Изгледа бедно у издераној одећи. *Дед. Ј.* Данас ми морамо посртати по издераним путовима. *Пав.* фиг. Над њим је јесен махнула цуњама издеране магле. *Михољ.* **2.** *довести у стање промуклости (о гласу).* — Сва очајна издерала грло вичући. *Крл.* **3.** *истући, избатинати, измлатити.* — Рече ми да му захвалим што ме није дао повалити и издерати. *Ат.* **4.** фиг. *јурнути.* — А ја ти ... на моме вранцу издерем из шарампова. *Вук.*

~ се 1. *доћи у стање истрошености, раскинути се на више места, поцепати се, подерати се; промукнути.* — Пусти промукао и издеран глас. *Радул.* Ноге су ми збиља ослабиле, грло се издерало. *Бан.* **2.** фиг. *сурово викнути.* — Јесте ли разумјели? — издере се [командант] на завршетку. *Чол.* Издерао се на мене ... као да пред њим стоји углављени крадљивац. *Крл.*

издèрилёска, ијек. издèрилијеска, **м** *чврст, издржљив човек (на којем се може издерати леска, а да њему ништа не буде). Вук Рј.*

издèрилијеска, ек. издèрилёска.

ӣздерина ж *јарак који је издерала вода, вододерина.* — Буду изаслани људи ... да га проведу преко издерина. *Крањч. Стј.*

издèротина ж *место где је што издерано.* — Изеле га [лишће] ... соли, и вода је по њему изрезала дубоке издеротине и јаружаста кориташца. *Крл.* Најпрљавије ... крпетине пришили су на своје издеротине. *Божић.*

издесèтати, -ām и **издèсетковати,** -кујём сврш. *убити сваког десетога; смањити (број чега) убијањем сваког десетог, уништити, убити у великом броју.* — Наше лијево крило прво навалило ... чили и здрави се залијечу, а издесетани се враћају. *Торд.* Да земља наша издесеткована сва се замлади. *Макс.*

ӣздесна прил. *са десне стране.*

ӣздести и **ӣздети,** -енём и -едём, ијек. ӣздјести и ӣздјети, сврш. = изденути.

издива́нити, -ивāнӣм сврш. *изрећи, изговорити.* — Ако смијем, шјор, ја ћу нешта друго издиванити на памет. *Мат.*

~ се *диванећи изговорити се.* — Нашло се, додуше, још увијек ... оптимиста ... који су кризи успркос знали ... громко запјевати и опширно се издиванити. *Кол.*

ӣздиг м покр. *простор у планини на који се издижу, изгоне овце преко лета;* исп. бачија (а). — У Томовој кући било је читаве године сланине ... и смока сваке руке што

су га доносили пуни торови и издиг у Синьајевину. *Ств. 1948.* Имао је огромну ливаду више издига. *Вујач.*

ѝздигнути, -гнём свр̏ш. = издићи **1.** *мало дићи, подићи, уздићи.* — На плочнику је лед издигао склиске кврге. *Торб.* Дежурни ађутант укочи се на поздрав издигнувши сабљу. *Јевт.* **2.** *повисити (глас).* — Има три стотине пуних година . . . издигох ја мало више гласом него обично. *Коч.* **3.** фиг. *учинити вишим, дати (коме, чему) веће значење, вредност, цену, узвисити.* — У првој половини 19. века Леополд Ранке издигао је политичку историју на највишу висину. *Арх. 1926.* Мерили [су себе] . . . према оним легендарним јунацима што их је наша борба издигла. *Поп. Ј.* **4.** покр. *идући преместити се куда навише, попети се у издиг.* — Не даду ми издићи у планину. *НП Вук.* Издигао [сам] у планину . . . гдје не стижу гласови и испарења. *Лал.*

~ **се 1.** *уздићи се, подићи се.* — Кад стиже бег на обалу, прво се издиже на коњу. *Шуб.* Капетаница се издиже на вршке прстију. *Франг.* **2.** фиг. *нагло се појавити.* — Умјесто одговора издиже се одједном мисао пуна грозе и бојазни. *Цар Е.*

ѝздизање с *гл. им. од издизати (се).*

ѝздизати, -ижём *несврш. према издићи.* ~ **се** *несврш. према издићи се.*

издѝзач, -а́ча м *направа која издиже што.* — Сандук . . . сличан је кутији, а у њему се налази издизач метка. *Стр.*

издијѐвање, ек. издéвање.

издијѐвати, ѝздијевам, ек. издéвати.

издијѐлити, ѝздијелим, ек. издéлити.

издиктѝрати, -ѝктирам свр̏ш. **1.** *изговорити гласно да онај који слуша може записати.* — И издиктирао је мирним гласом . . . слиједеће писмо. *Чол.* Издиктирај . . . у машину неколико редака. *Бег.* **2.** *свршити диктирање.*

ѝздимити, -ѝм свр̏ш. **1.** *испушити докраја (лулу, цигару).* — По четири луле издимисмо . . . да ријечи једне не пискосмо. *Њег.* Не би се ти ље овако разваганио . . . те неколико лула до грла издимио, да нам ње није у кући. *Ков. А.* **2.** вулг. *напустити место присилно и журно.* — Ја тражим да одмах издимиш одавде. Ово је кафана. *Дав.*

~ **се** *нестати (као дим), издимити (2).* — Све што ви зовете недостојном интелектуалном тартиферијом издимило би се као пеливанска глупост. *Лит. 1957.*

издимљѝвати (**се**), -ѝмљујем (се) *несврш. и уч. према издимити (се).*

ѝздирак, -ѝрка м *оно што је подврано, издерано.* — фиг. Срце се моје цијепа на издирке. *Наз.*

ѝздиралā узв. *бежи, склањај се.* — Кад он то чу, а он онда издирала. *Вук Рј.*

ѝздирало м и с *онај који се издирући мучи, труди. Вук Рј.*

издѝрало с *труд, мука (онога који издире).* — Наше је издирало, а господско избирало. *Вел.*

ѝздирање с *гл. им. од издирати (се).*

ѝздирати (се), -рём (се) *несврш. према издрети (се), издерати (се).*

издѝрйнчити и издѝрйнцити, -ѝм свр̏ш. *тешким трудом зарадити. Прав.*

ѝздѝрша м *в. ѝздирало. Вук Рј.*

ѝздисāј м **1.** *оно што човек дишући издахне одједном.* — Послије издисаја настаје мали одмор, док се поново мишићи и ошит не контрахирају. *НЧ.* **2.** *умирање, свршетак, смрт.* — Закон налаже да деца буду при издисају очеву. *Јов. Ј.* Свачији је живот књига. Почетак јој је уздисај . . . свршетак јој је покров и издисај. *Јакш. Ђ.*

Изр. на издисају *на самрти.*

ѝздисање с *гл. им. од издисати.*

ѝздисати, -ишём *несврш. према издахнути.*

ѝздићи, -игнём свр̏ш. = издигнути. ~ **се** *издигнути се.*

индиферѐнцйрāнōст, -ости ж *особина онога што је индиферентирано.*

индиференцѝрати, -ѐнцйрам свр̏ш. *извршити диференцирање.* — Мемедага и старац Фочо остају два оштро издиференцирана лика у нашој књижевности. *Сур.*

издихáвати се, -ѝхавам се *несврш. и уч. према издихати се.*

издѝхати се, ѝздйшем се заст. свр̏ш. *престати убрзано тешко дисати (при ходу, раду и сл.), издухати се.*

ѝздишнӣ, -ā, -ō *који се односи на издисање.*

издјелáвати, -ѐлāвам, ек. изделáвати.

ѝздјелати, -ām, ек. ѝзделати.

издељáвати, -ѐљāвам, ек. издељáвати.

ѝздјељати, -ām и -ēм, ек. ѝздељати.

издељѝвати, -ѐљујем, ек. издељѝвати.

ѝздјенути, -нём, ек. ѝзденути.

ѝздјести, -дјенем и -едем, ек. ѝздести.

ѝздјети, -дјенем и -дједем, ек. ѝздети.

ѝздно предл. *из дна, са дна.* — Издно мора. *И-Б Рј.*

ѝздобовати, -бујем свр̏ш. **1.** *добошем прогласити.* **2.** фиг. *изблебетати, избрбљати.* — Па ако је тако — рече удовица мало дурљиво. Ако је тако, ја то ником нећу издобовати. *Ат.*

издòбрити, ѝздобрим свр̏ш. *изићи на добро.* — У селу узело било на сва уста

говорити ... како нам брак неће издобрити. *Буд.* А ја вам кажем да не ваља што дирају у ћуприју; и неће издобрити ово поправљање. *Андр. И.*

издовољáвати (се), -òљāвām (се) *несврш. и уч. према издовољити (се).*

издовòљити и издòвољити, -òвољим свршс. *задовољити.* — Као да је плачем јучерашњим срце своје досита издовољила. *Берт.*

~ **се** *повр.* — Пустио сам га нека се издовољи трчећи улицама. *Креш.* Он и Срдар особито се издовољиште морском рибом. *Мат.*

издòјити, издојим свршс. *сасвим подојити; сасвим помусти. Р-К Реч.*

издòлазити, -им свршс. *придоћи један за другим.* — Кад се смркло, његови другари ... издолазиште један по један. *Јакш. Б.* Дотле су издолазили сељаци из најудаљенијих села. *Мул.*

издомўњати се, -ām се свршс. *потајно се договорити.* — Одвезао на два камиона ракију у Беч и тамо се издомуњали с неким радницима. *Дав.*

ѝздравити, -им свршс. **1.** *оздравити, постати здрав.* — Кад газда издрави, лијечник му нареди да остане подуже у кући. *Ћип.* **2.** *излечити, учинити кога здравим.* — Илија неће да зовне лекара, стрепи: могао би га издравити. *Чипл.*

ѝздрāмчити, -им свршс. *тешко измолити.* — Ово сам једва издрамчио. *НИН 1960.*

издра́пати, ѝздрīпām свршс. *раскинути, поцепати на више места, у комаде.*

~ **се** *повр.*

ѝздрати се, -дерēм се свршс. *издерати се.* — Иди ти до белаја, па другог завитлавај ... издра ти се он на мене. *Рад. Д.*

издра́чити се, ѝздрāчим се свршс. *издерати се на кога.* — Он се издрачи на њу: — Јеси ли ти гладна, или ти је чега мало? *Лаз. Л.*

издре́кнути се, ѝздрēкнēм се свршс. *грубо, сурово викнути, издерати се.* — У бухару с њим — издрекне се. *Јурк.*

издре́љити, ѝздрēљим свршс. *избечити, избељити (о очима).* — А шта си издрељио те очурине у мене? *Мат.* Издрељи Маркан очи, тобоже као да се чуди. *Пав.*

~ **се 1.** *избечити се.* — Шта је, што си се издрељио у ме? *Ћоп.* **2.** *издерати се.* — Ама откуд сад ти? — набусито се издрељи Николетина. *Ћоп.* Издрељио се на њ дебели официјалчина. *Пав.*

издресѝрати, -èсирām свршс. *дресирајући извежбати.* — Он [ум] издресират дух ће ваш. *С-Ц.* На Мићином лицу се смешио издресирани млади пас. *Дав.*

ѝздрēти, ѝздрēм, (р. прид. ѝздро, -дрла; трп. прид. ѝздрт), ијек. ѝздријети, свршс. *издерати.* — [Жарач] му је на више места ... издро кожу. *Лаз. Л.* На дну писма слова бијаху развучена, издрта. *Нех.*

~ **се 1.** *намучити се.* — Дало се ... на половицу, па су се тежаци издрли а да нијесу имали никакве користи. *Ћип.* **2.** *издерати се на кога.* — И одмах се издре: »Ти си, Мујо, бака!« *Вел.* Он се онда издре на ме и рече ми да гледам свој посао! *Вес.* **3.** покр. *побећи.* — Јаши, па иди! Ја ћу пјешке издријет. *Нен. Љ.*

издре́чати се, -чим се свршс. *издерати се.* — А што сте стали викати, бог вас видио — издреча се мали пиcарчић. *Ков. А.*

издречáвати, -èчујēм *несврш. и уч. према издречити.*

~ **се** *несврш. и уч. према издречити се.*

издре́чити, ѝздрēчим свршс. *избечити.* — Па бујрум, мајчин сине, ти се брецнеш и издречиш очи. *Радул.* Видје једно узбуђено лице, издречено на њ. *Бег.*

~ **се 1.** *избечити се.* — Што си се избечио у ме! издере се Тодорина. *Тур.* фиг. Блуза се издречила овдје на свјетлу својом јефтином кретонском простотом. *Михољ.* **2.** *издерати се.*

издре́шити, ѝздрēшим, ијек. издријèшити, свршс. *одрешити, ослободити кога.* — Хтијаше [Турчин] да Вукову [главу] веже, ал' и Вука вјера издријешила, јер сељани за његову стали. *Март.*

издржáвање с **1.** *гл. им. од издржавати (се).* **2.** *оно чиме се ко одржава у животу, од чега живи (обично новац).* — Израдио је код више власти ... да му се ... да ... пристојно издржавање. *Андр. И.*

издржáвати, -држāвām **1.** *несврш. према издржати.* **2.** *исхрањивати.* — Ви ако хоћете да ме издржавате људски, па алал вам и моја кућа и моје имање. *Ранк.*

~ **се** *несврш. према издржати се.*

ѝздржāј м *време колико неко може издржати што.* — Он одуљи из дубоког лијеног даха, на издржај, мукло носно ојкање без ријечи. *Кал.*

издржáње и издржáње с **1.** *гл. им. од издржати (се).* **2.** *оно чим ко себе у животу одржава.* — Невиђене траве ... умео [је човек] да избере, као најбоље средство за издржање своје. *Панч.* Његов син прима издржање из инвалидског фонда и — проси. *Лаз. Л.*

издржати, -жим свршс. **1.** *постојано, упорно поднети, устрајати, истрајати.* — Други батаљон је овде издржао најжешће борбе. *Дед. В.* Издржао је операцију камена на мјехуру. *Матош.* Окренуо сам се у страну јер нисам могао издржати његзин поглед. *Козарч.* **2.** *задовољити одређеним*

захтевима (при проверавању, оцењивању чега). — Он има свест о дужности да прими само оно што издржи пуну критику његова разума. *Скерл.*

Изр. ~ казну *провести прекудом одређено време у казненом заводу*; ~ на својим плећима *поднети главни терет око испуњавања чега.*

~ се *исхранити се, прехранити се.* — Што зарадиш као надничар, биће, ако се како треба стегнемо, довољно да се сви издржимо и да имамо свега. *Нед.*

издр̀жљив, -а, -о *који може да издржи што напорно, тешко, отпоран, истрајан, чврст, солидан.* — Суров одгој учинио је од Спартанаца храбре и издржљиве војнике. *Пов. Ј.* То није угодно ни естетично, чак и за наше врло издржљиве нерве. *Грол.*

издр̀жљиво прил. *на издржљив начин, са издржљивошћу.* — Свакога који би јој се приближавао издржљиво би гледала и пратила. *Станк.*

издр̀жљивост, -ости ж *особина онога који је издржљив или онога што је издржљиво.*

ѝздриблати, -ам̄ сврш. спорт. *дриблајући преварити лоптом кога.* — Противника ... треба заварати, издриблати. *Ног.*

ѝздрнјети, ѝздрём, ек. ѝздрёти.

ѝздријѐшити, ѝздријешӣм, ек. издрёшити.

ѝздриловати, -лујём сврш. *дрилом извежбати.* — Та издрилована дисциплина има да нестане. *Дав.*

издр̀љ̄анчити, -ӣм сврш. погрд. *измолити, искамчити, испросјачити. Вук Рј.*

издр̀љати, ѝздр̀љам̄ сврш. **1.** *изравнати дрљачом.* — После дуже употребе треба овако уређене [тркачке] стазе... добро издрљати и ... посути песком. *Јах.* **2.** фиг. *рђаво, невешто или небрижљиво написати.* — Двадесетак потписа међу којима половица издрљаних. *Матош.* Послао је нервозно, издрљано писмо. *Гор.*

издр̀љити, ѝздр̀љӣм сврш. **а.** *раздрљити (груди).* — Ш...т-та? — промуца Горчин и прљавом руком несвесно протрља руњава и издрљена прса. *Ђур.* **б.** *широко отворити (очи), избечити.* — Саво пази своја посла, жваћући халапљиво и прескачући издрљеним очима из једне здјеле у другу. *Ђон.*

ѝздрмати, -ам̄ сврш. *дрмајући избацити што из своје основе.* — Та ево га, мила нено, гдје дрма на вратима, издрмао, мила нено, пола кључанице. *Вук Рј.*

издрмȕсати, -ам̄ сврш. *дрмусајући истрести, избацити. Р-К Реч.*

ѝздр̄ндати, -ам̄ сврш. **1.** *прочешљати (вуну). Вук Рј.* **2.** фиг. погрд. *посвирати, подрнкати мало на клавиру. Р-К Реч.* **3.** фиг. *избрбљати. Бак. Реч.*

~ се **1.** *издрмати се, надрмати се возећи се у колима.* — Издрндали смо се на том чачковитом путу дозлабога. *Пав.* **2.** *избрбљати се. Бак. Реч.*

издр̀обити, ѝздробӣм сврш. *учинити што ситним, уситнити, измрвити.* — фиг. Учитељка га је благо запиткивала, а он јој је, у издробљеним реченицама, испричао свој ... кратки животопис. *Шапч.*

ѝздр̄бнцати се, -ам̄ се сврш. *издрндати се (1).* — Метнут ћу му све четири перине и онако ће се издронцати на колима. *Коз. Ј.*

издрпа́ница м и ж *онај (она) који је издрпан, подеран. Р-К Реч.*

издрпа́нко м *онај који је у издераном, подераном оделу. Р-К Реч.*

издр̀пати, ѝздр̀пам̄ сврш. **1.** *издерати, подерати, поцепати, издрапати.* — Кућа је сва у нереду ... дјеца кањава, неумивена, издрпана. *О-А.* Од силне кише ... изгледају куће издрпане као ред просјака пред црквом. *Срем.* **2.** *испипати, извршити дрпање у великој мери, ишчупати.* — У игрању сву ју је издрпао и изгњео. *Пав.*

ѝздрузгати (се) и **ѝздруцкати (се),** -ам̄ (се) сврш. *изгњечити (се), изгужвати (се).* — Она висока, суха глумица ... с намрешканим вратом попут оне издруцкане сукње на њој. *Бег.*

ѝздубак, -упка м *удубина, удубљење.* — Као год у Кијевским пећинама, тако су се и ту видели издупци у зидовима. *Глиш.* [У ходнику] су биле намјештене у издупцима ријетке љепоте ... билине и цвијеће. *Том.* По издупцима са сваке стране стајаху велики вински крчази. *Креш.*

издȕбати, ѝздȕбам̄ сврш. *в. издупсти.* — Морача као горска вучица протукује се кроз издубано стијење. *Ђон.*

издȕбен, -а, -о *трп. прид. од издупсти.*

издȕбенӧст, -ости ж *стање онога што је издубено.*

ѝздубина ж *удубина.* — У једном је зиду била издубина. *Новак.* Згури [се] у малој издубини у зиду. *Креш.*

издȕбити, ѝздȕбӣм (трп. прид. ѝздȕбљен) сврш. *издупсти.* — Људи су се почели ... помицати с мјеста на којем су већ били издубили удубину за стајање. *Михољ.* Узмем лепо овај пањ па га ... издубим да се може и у њему сађе правити. *Вес.* фиг. Разум је мала снага и зло гдје дође, оно издуби све испод њега. *Лал.*

ѝздȕбљенӧст, -ости ж *стање онога што је издубљено.*

издубљёње с **1.** *гл. им. од издубити.* **2.** *издубено место. Р-К Реч.*

издубљи́вати, -ўбљујём *несврш. и уч. према издубити.*

издубо̀ка прил. *из дубине, из темеља.* — Добро се оно издубока гради, велим ја вама! *Ћоп.*

издýботина ж *шупљина начињена дубењем. Р-К Реч.*

издувáвање с *гл. им. од издувавати (се).*

издувáвати, -ўвāвāм *несврш. и уч. према издувати.*

~ **се** *несврш. и уч. према издувати се.*

издýвати, йздўвāм сврш. = издухати. **1.** *дувањем очистити, прочистити што:* ~ славину, ~ цигарлук. — У прсима кô да јој лежаше нешто што би требала да издува. *Вес.* **2. а.** *дувањем направити, обликовати што:* ~ стакло. **б.** *дувањем изазвати (пламен), разгорети.* — Принесе фитиљу главњу, издува пламен и упали је. *Вуј.* **3.** *струјом зрака, ваздуха избацити.* — Код крупних китова ступ водене паре, издуване у облику водоскока достиже висину од 10—15 метара. *Петр. М.* И грунула је . . . хаубица и издувала гранату. *Б 1958.* **4.** *издушити (зб).* — Вратар . . . отворивши капију промрмља замуцкујући . . . И одједном са звиждуком издува: Д-до-ш-шли . . . *Ћил.*

~ **се** = издухати се **1.** *престати дувати.* **2.** *престати убрзано, тешко дисати (после трчања, брзих и наглих покрета и сл.), успоставити нормално дисање.* — Пошто су се коњи добро издували, ми се кренемо. *Ком.* Тетка Ика управо је растеретила леђа, па се издувала. *Јел.* **3.** *искалити се.* — Не видећи . . . на коме би могао искалити свој јед, уђе у кафану да се издува над рачунском књигом. *Мат.* **4.** фиг. *весело се провести, пробанчити.* — Позвали [су га] на веселу вечеру да се »издувају«, како су они то знали. *Грг.* **5.** безл. *наживети се.* — Шта ћеш — каже мајка — године . . . Издувало се, па се нема куда више. *Радул.*

издужи́вати, -ўжујём *несврш. и уч. према издужити.*

~ **се** *несврш. и уч. према издужити се.*

издýжити[1], йздўжйм сврш. = издуљити **1.** *учинити дужим, дуљим, испружити, извући, развући.* — Митраљезац издужи шију као барска птица. *Вуј.* Птица мочварица која хоће спријечити да јој тијело тоне у воду чини напоре да би истегнула и издужила своје ноге. *НЕ.* **2.** *пружити, протегнути у неком правцу, смеру.* **3.** *продужити рок чему.* — Они му издужили меницу на три месеца. *Ћос. Б.*

~ **се** = издуљити се **1.** *постати дужи, дуљи.* — Према мјесецу је опазио како му се сјенка издужила као турски нишан. *Вуј.* Немачка колона се издужила као огромна змијурина. *Јак.* **2.** *лећи испруживши се.* — Никола се издужи између њега и војника. *Ћос. Д.*

издýжити[2], йздўжйм сврш. *исплатити за кога дуг, ослободити кога дуга. Р-К Реч.*

~ **се** шатр. *ставити потпис, потписати се.* — Не би човек веровао ко се све издужио потписом на меницама и облигацијама. *Срем.*

издуљи́вати, -ўљујём *несврш. и уч. према издуљити.*

~ **се** *несврш. и уч. према издуљити се.*

издýљити, йздўљйм сврш. = издужити[1]. — Госпођа Ванда издуљи врат. *Десн.* Затим издуљи поглед по свратишном ходнику. *Креш.*

~ **се** = издужити[1] се. — У тужиоца и истражитеља лица се готово издуљише. *Л-К.*

издýнути, йздўнēм сврш. покр. *в. издухнути.* — Убио си! понови Вековић, гледајући у левак дима који Мића издуну. *Дав.*

издýпсти и **йздýпсти,** издýбēм (трп. прид. издýбен и издўбен) сврш. **а.** *дубећи, копајући начинити рупу или шупљину.* — Раку [су му] издубли таман ондје гдје га је зрно стигло. *Вујач.* **б.** *направити, изрезати помоћу урезивања, бушења, дубљења.* — Пространу плочу . . . укусно је издубао и уоквирио дебарски каменорезац. *Бож.* фиг. Било би можда прошло као ноћна тлапња која чак не издубе за себе мјеста у сјећању. *Михољ.*

~ **се** *постати дубок, урасти дубоко у што.* — Очи се издубле, пропале у шупљину лубање. *Војн.*

издурáвање с *гл. им. од издуравати.*

издурáвати, -ўрāвāм *несврш. према издурати.*

издýрати, -ăм сврш. *истрајати, издржати.* — И тим би новцем подигао и покрпио оно кућерка што ће тешко још коју годину да издура. *Мил. В.* Ову зиму не би ми више унучад тамо издурала од глада. *Пав.*

йздути се, -дмем се сврш. *надути се у ширину.* — Лабуд се нешто издуо и брекће од подне. *Рад. Д.*

йздуха ж геогр. *мања, често неприметна пукотина у крашком речном кориту која упија речну воду. Свезн.*

издýхати, йздўшēм и йздўхăм сврш. = издувати.

~ **се** = издувати се. — Заустави да се коњи издухају. *Мат.* фиг. А — помислио сам — задојио се слободом духа, треба да се издуше. *Л-К.*

изду́хнути, ѝздӯхнēм сврш. *истиснути дубоким дахом што из какве шупљине.* — Стари Ћемаловић ... лагано издухну сав дим и без поздрава крену даље. *Ћоп.*

ѝздушак, -шка м *одушак, предах, прекид.* — Праште клете [пушке], издушка им нема. *Март.* Живци су му треперили изазивајући ... ону нелагодну, раздражљиву преосетљивост без издушка. *Дав.*

издушѝвати (се), -ӯшујēм (се) *несврш. и уч. према издушити (се).*

изду́шити, ѝздӯшīм сврш. **1.** *истиснути, избацити зрак, ваздух (обично из плућа).* — Надме образе, па издуши накупљени зрак. *Десн.* Подвриснула локомотива, издушила у свом звиждуку сав јад Крајишника, који се откидају од своје земље. *Ћоп.* **2.** *избацити ватру, метак.* — Теке двије пушке издушише, докле двије друге запуцаше. *НП Вук.* **3.** фиг. **а.** *изгубити снагу, моћ, способност, ослабити.* — Мато се одрекао своје живе жеље да ће моћи склонити Јелицу ... да бјеже ... у који крај и ондје се притаје док издуши бура. *Горд.* Бљузне пљусак, бљузне па издуши, сунце гране, малишу осуши. *Кош.* **б.** *одједанпут, нагло изговорити.* — Јовица је, на концу, једва могао да издуши: — Ево ти, кажем ли ја, пропаде држава! *Ћоп.* **в.** *нагло изићи, нестати.* — Он издуши на велика врата, па преко авлије. *О-А.*

~ **се** *утишати се, умирити се.* — Талас се сам измори, и вјетар се сам издуши. *Наз.*

изду́шкē прил. *издушујући, снажно дишући.* — Сркућите господски, а не тако издушке као да сте загореле казанске луле. *Рад. Д.*

изђ- *в. ижђ-.*

ѝзебрāн, -а, -о индив. *који је пун пруга као зебра.* — У огледалу ... гледао је ... мишићаво тело ... кожу изебрану црвеним, укрштеним пругама од фротирања. *Дав.*

ѝзēд, ијек. ѝзијед, ж у изразу: трава од изеди бот. *в. љутић. Сим. Реч.*

изедипо́гача, ијек. изедипо́гача, м и ж необ. *изјелица, прождрљивац.* — Испичутуро, изједипогачо, празна мјешино! *Ков. А.*

ѝзелица (ек.) *в. изјелица.*

ѝзеличкӣ, -ā, -ō (ек.) *в. изјелички.*

ѝзēм *в. изједем.*

изе́рити (се) *в. исхерити се.*

ѝзести, ѝзедēм и ѝзēм (ек.) *в. изјести.*

ѝзēти, ѝзмēм сврш. заст. *в. извадити. Деан. Рј.*

ѝзеша и **ѝзеша** (ек.) *в. изјеша.*

ѝзешан и **ѝзешан,** -шна, -шно (ек.) *в. изјешан.*

ѝзешно́ст и **ѝзешно́ст,** -ости (ек.) *в. изјешност.*

изигра́ва̄ње с *гл. им. од изигравати (се).*

изигра́вати, -ѝгра̄вам **1.** *несврш. према изиграти.* **2.** *узимати какав лик с намером да се ко доведе у заблуду, приказивати, правити себе неким другим.* — Оливија је не може бити вештије изигравала кокету. *Нед.* На шетњи се шали, смије или изиграва доктора. *Чол.*

~ **се 1.** *несврш. према изиграти се.* **2.** уз. повр. *варати, обмањивати један другога.* — Потајно су се изигравали, знајући један за другога. *Бен.*

изѝграти, ѝзиграм сврш. **1. а.** *играјући (у каквој игри, глумећи у каквом казалишном, позоришном комаду) довести игру до краја.* — Он ми сада долази редовно ... те изигра две партије шаха. *Нен. Љ.* фиг. Цар Наполеон изиграо је све улоге што је знао. *Нен. Љ.* **б.** *у игри извршити какву комбинацију, одиграти.* — Ја имам још један адут ... ја ћу га изиграти. *Крл.* Изигран [је] посљедњи потез. *Креш.* **2.** *играјући изгубити, проиграти, прокоцкати, растећи.* — Има гладинаца који би се хтјели помоћи туђом муком и надокнадити што изиграју и растеку. *Павл.* **3.** *поступати несавесно и нечасно према коме, преварити, обманути; наћи могућност да се избегне обавези или обећању, заобићи.* — Не да овдје лајеш годинама како те је изиграо човјек за кога работаш! *Крл.* Најбољи његов друг и земљак поткопава га ... и ради да га изигра и да он добије ливерације. *Андр. И.* Сељаку [је] у крви да изигра свако наређење власти. *Бос. Д.*

Изр. ~ **најтежу, последњу, задњу карту** *употребити последње средство против кога.*

~ **се 1.** *много, довоље се наиграти.* — Ала се изиграсмо ... Нисам се изиграо 'нако ни кад сам мог Милована женио. *Вес.* **2.** *изгубити свој добар глас, преварити се.* — Изгледало је да ће се дневници код народа изиграти. *Дом.*

изи́дати, ѝзӣдām и ѝзӣђēм сврш. **1.** *свршити зидање, завршити, довршити грађевину, зграду, саградити.* — Капела ... је изидана озго, у висини до више појаса. *Нен. Љ.* **2. а.** *испунити грађевинама, изградити.* — Сада је све изидано, пуно вила уз обалу. *Бен.* **б.** *подупрети, заштитити зидом.* — Ту спустише ленгер уза саму изидану обалу. *Дав.*

изӣђи́вати, -ӣђујēм *несврш. и уч. према изидати.*

ѝзијед, ек. ѝзēд.

изѝлажēње с *гл. им. од изилазити.*

изѝлазити, -ӣм несврш. *излазити.*

изим предл. заст. *в. осим.* — Изим господара живио је у тој соби још један живи створ, стара зелена папига. *Шен.* Изим

неколико срдачних ријечи и ... љубазног осмијеха ништа друго међу њима није било. *Тип.*

изи́мити, ѝзймӣм сврш. **1.** *прехранити преко зиме.* — Захватих погледом сњежне и пусте висове бјеласичке гдје се у продолима муче чобани да четином изиме овце. *Лал.* Раде сиротани да их мали ујам изими, исхрани. *Кош.* **2.** *прегурати зиму, презимити.* — Не учинисмо ни ми то од бијеса ... него ... знаш ... докле изимимо. *Мат.*

изинáдити се, -ѝнāдӣм се сврш. *довоље се наиграти.*

изѝскати, ѝзиштӣм сврш. **1.** *предложити да се што учини, изврши, затражити.* — Зато стане молити посланике да би га изискали к себи као толмача и секретара. *Вук.* Добро ће учинити тај ... писац ... да од нашег Хорватовића изиште веран опис Черкеза. *Јаки. Б.* **2.** *иштући постићи, добити, измолити.* — Шамика је од Јуце изискао од њене вране косе и начинити дао прстен. *Игњ.* **3.** *иштући, изнаћи, истражити. Вук Рј.*

~ **се** *постићи, добити допуштење за што. Вук Рј.*

изискúвање с *гл. им. од изискивати.*

изискúвати, -ѝскујēм **1.** *несврш. и уч. прва изискати.* **2.** *тражити, захтевати.* — Све је то изискивало времена. *Л-К.* Велике напоре ... устанак изискује. *Чол.*

изúсти и **ѝзѝсти,** ѝзиђēм сврш. покр. *в. изићи.* — Тад ће изист дјело на видјело. *Њег.* А сутра ће изист у Созину. *НП Вук.*

ѝзистинē прил. *доиста, заиста, уистину.* — Па, изистине, боље је тако, вјерујте ми. *Петр. В.* Изистине велим. *Сиј.*

изѝстйнскӣ и **ѝзистйнскӣ,** -ā, -ō **а.** *који одговара истини, истинит.* — Док не добијемо шта за јело, могли бисте ми испричати какав изистински догађај. *Вин.* **б.** *прави, стваран.* — Ја мислим да нико на свету није писао ... као он ... изистинске стихове. *Сек.* Парна машина ... је бар права. Баш изистинска. Ту нема варанције. *Петр. В.*

изѝстйнски и **ѝзистйнски** прил. *на изистински, истинити начин, истинито, стварно.* — Па сиграмо се, онако ... Није то изистински. *Петр. В.*

изúћи и **ѝзӣћи,** ѝзӣђēм (аор. 2. и 3. л. изйђе и ѝзӣђе; р. прид. изйшао и ѝзишао) сврш. = изаћи. — Изишао Шимун поребарке из клупе. *Гор.* Нико ни пре ни после њега није изишао пред српски народ са тако широким и потпуним програмом. *Скерл.* За њима журе се два младића из засеока, који истом изиђоше из војништва. *Тип.* Она се сада окретала к женама које су изишле на прозоре. *Шег.* Кад сам пролазио главном улицом Оточца, изиђе ми слика војвођанских села. *Дед. В.* Они су давно изишли из дечачког доба. *Јак.* Скоро је о томе и читава приповијест изишла. *Берт.* Свак се боји ... да ће одатле изићи велики источни рат. *Нен. Љ.* Из моје крви изишла је њезина прилика. *Војн.* Изишла је година дана. *НПХ.*

ѝзјāв м поет. *в. изјава.* — Твој је дрхтај тада слут пророка, изјав тајне. *Крањч. С.*

ѝзјава ж **1.** *усмено или писмено изношење, очитовање:* ~ саучешћа, ~ љубави, свечана ~, дати изјаву. **2.** *саопштење.* — Гледајући смрти у очи, одбио је било какову изјаву о стању и снази наше војске. *Јонке.*

Изр. ~ гвоздене руде руд. *изданак рудног слоја на површини. Р-К Реч.*; прекутна ~ правн. *изјава која није исказана, него се изводи из радње, чина.*

ѝзјāван, -вна, -вно *којим се нешто изјављује, исказује.*

Изр. изјавна реченица грам. *изрична, декларативна реченица.*

изјáвилац и **изјàвилац,** -иоца м *онај који даје какву изјаву, који се изјашњава, који се изјављује, очитује у чему.* — Очитовало се да су осамдесет постотака дотичних изјавилаца присталице »интимне лирике«. *Шим. С.*

изјáвити, ѝзјāвӣм (трп. прид. ѝзјāвљен) сврш. **1.** *дати изјаву, изрећи (нешто) јавно.* — У норвешком парламенту изјављени су енергични протести. *Петр. М.* За мене није нитко изјавио да бих био некоме нешто украо. *Крл.* **2.** *известити стоку (на пашу).* — И изјавих стадо на планину. *НП Вук.* Јутрос чобанин изјавио овце. *Глиш.* Изјави, секо Зоро, румене краве своје на поља амаранта! *Наз.*

~ **се** *в. изјаснити се (1).* — Синоћ сам морао да се изјавим о духу који влада код дивизије. *Црњ.* Изјавио се, а ја сам му се обраћала. *Новак.*

изјáвљати, ѝзјāвљāм несврш. *в. изјављивати.*

изјављúвање с *гл. им. од изјављивати(се).*

изјављúвати, -àвљујēм *несврш. и уч. према изјавити.*

~ **се** *несврш. и уч. према изјавити се.*

ѝзјагњити, -ӣм сврш. = изјањити **1.** *донети на свет јагњад, ојагњити.* — Ова је овца изјагњила све те овце. *Вук Рј.* **2.** *отхранити јагње до овце.* — Јеси ли ти своје овце изјагњио? *Вук Рј.*

~ **се** *ојагњити се, појагњити се (о овцама).* — Краве ти се истелиле ... овце ти се изјагњиле! *НП Вук.*

изјадáвати, -àдāвāм *несврш. и уч. према изјадати.*

~ **се** *несврш. и уч. према изјадати се.*

ѝзјадāн, -а, -о индив. *оплакан.* — Цијело гробље осуло се цвијећем ... само гроб твој, друже изјадани, запуштен је остао. *Хар.*

ѝзјадати, -āм сврш. *казати докраја, исказати, изрећи свој јад.* — Три је јада над њим изјадала. *НПХ.* Све је своје бриге изјадао. *Нех.*

~ **се 1.** *олакшати јад казујући га, исплакати се пред неким, истужити се коме.* — Њима се изјадала, и оне су је жалиле. *Вес.* Могли су се један другоме потужити, изјадати ... и било им је лакше. *Мишк.* **2.** (на кога) *потужити се.* — Изјада се на Живана. *Глиш.*

ѝзјàдиковати се, -кујēм се сврш. *изјадати се, нажалити се.* — Могао је пред ким да се изјадикује. *Бен.*

ѝзјадити (се), -ѝм (се) и **изјáдити (се),** ѝзјāдӣм (се) сврш. *в. изјадати (се).* — Све му Грујо јаде изјадио. *НП Вук.*

ѝзјазбити се, -ѝм се сврш. заст. (на кога) *имати јазбу, озлобити се, наљутити се, озлоједити се на кога.* — Госпођа ... се изјазбила на ме, као да сам могао другачије радити. *В 1885.* Дочека ме отац, изјазби се на ме. *Буд.*

ѝзјаловити, -ѝм (трп. прид. ѝзјаловљен) сврш. **1.** *учинити да животиња побаци плод.* — Тјерат ће без реда ... изјаловит ће кобилу. *Донч.* **2.** *не донети плода, рода.* — Омлитавила земља ... изјаловила род и не била јуначица да голо сјеме избаци. *Лоп.*

~ **се 1.** *побацити плод.* — Видео је бреме које је у себи носила ... Колико би га лудо заболело да се ... изјаловила. *Вучо.* **2.** *изродити се, остати без потомства, без рода, без плода, немати порода.* — Племе Микачево било се изјаловило. *Шен.* То је земља која се неће никада изјаловити и потпуно подбацити, макар какво сушно и мањаво лето било. *Бур.* фиг. Стражари су били ислужени трећепозивци, изјаловљени и жељни тишине. *Лал.* Музе је и музе као гладну краву, па није ни чудо што се [земља] изјаловила. *Бвн.* **3.** фиг. *не остварити се, остати неиспуњен (о нади, намери, жељи, плану и сл.).* — Кунем ти се ... да ће ти се изјаловити на глави круна. *Шен.* Остаде изјаловљена првобитна жеља команданта дивизије. *Лаз. М.*

изјалòвљив, -а, -о *који се лако може изјаловити, не испунити се, пропасти; несигуран.* — Изјаловљива је нада да ће се појединац поправити критиком, напросто стога што је свака глава, што више гријеши, тврђа. *Шим. С.*

ѝзјалōвче, -ета с *изјаловљено, побачено живинче, изметак.* — Бечи се као крава на изјаловче. *Н. посл. Вук.*

ѝзјањити, -ӣм несврш. = изјагњити.

~ **се** = изјагњити се. — А овце ми све се изјањиле. *НП Вук.*

ѝзјарити се, -ӣм се сврш. *донети младунце на свет (о козама). Р-К Реч.*

изјáрмити, ѝзјāрмӣм сврш. *скинути јарам, испрегнути:* ~ волове. *Вук Рј.*

изјарȕгати, -āм сврш. *испресецати јаругама.* — Транспорти су очајно дозивали преко изјаруганих брежуљака. *Лал.*

изјарȕжати, -āм и **изјàружити,** -ӣм сврш. *ископати јаруге да се одводни земљиште. Деан. Рј.*

изјàснити, ѝзјаснӣм и **изјáснити,** ѝзјāснӣм сврш. **1.** *учинити јасним, објаснити, истумачити, растумачити.* — Марине, хоћу да ти изјасним. *Цар Е.* **2.** *изјавити, очитовати.* — У другој игранци он јој изјасни своју љубав. *Ат.*

~ **се 1.** (за што) *исказати своје мишљење, своју одлуку, свој пристанак, очитовати се за што.* — Више се делегација изјаснило за обуставу експеримената нуклеарним оружјем. *Ј 1957.* Словенски народ се ... изјаснио да неће дозволити обнављање старог државног система. *Ч-М.* **2.** *објаснити се.* — [Пацијент је] хтео да се изјасни, а шеф га пријатељски обгрли. *Макс.*

изјаȕкати, -àучēм и **изјаúкати,** -àȕчēм (имп. изјаȕчи и изјаúчи) сврш. *јаукањем, кукањем нешто постићи, стећи, изјадиковати. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *престати јаукати.* **2.** *изјадати се.* — Цео дан радим као стока ... пред вече ... изјаучем се у себи овако слаб и грозничав. *Свк.*

ѝзјахати, -ашēм сврш. **1.** непрел. *изићи јашући одакле.* — Прије него што смо изјахали на отворену пољану ... извели [смо] двије чете из шуме. *Чол.* **2.** прел. **а.** *привикнути, извежбати коња јахању. Вук Рј.* **б.** *изморити коња јахањем.* — Када сташе коње дијелити, мени даше старо изјахано. *Вук Рј.*

~ **се** *најахати се.* — Јеси ли се већ сит изјахао? *Рј. А.*

изјахѝвање с *гл. им. од изјахивати.*

изјахѝвати, -àхујēм *несврш. и уч. према изјахати.*

изјашњáвање с *гл. им. од изјашњавати (се).*

изјашњáвати, -àшњāвām = изјашњивати *несврш. и уч. према изјаснити.* — Није било кад да се изјашњава кому се има јавити часник страже. *Нех.*

~ **се** = изјашњивати се *несврш. и уч. према изјаснити се.*

изјашњѐње с **1.** *објашњење.* **2.** *оправдање, извињење. Р-К Реч.*

изјашњѝвање с *гл. им. од изјашњивати.*

изјашњи́вати, -а̀шњујēм несврш. = изјашњавати. — Нијесам писмен да потанко ту жељу срца ... изјашњујем. *Миљ.*

~ **се** = изјашњавати се.

ӣзјед ж *в. изед.*

изје́да̄ње с *гл. им. од изједати (се).*

изје́дати, ӣзјēдām **1.** *несврш. и уч. према изјести.* **2.** *јести део по део.* — Он тек храни птице, изједа дневне оброке и читка. *Дрлж.* Пас изједа ловину. *Кал.* **3.** *нагризати, трошити мало-помало.* — Море ... гризе и изједа подножје тим врлетима. *Кум.* Сјећао те [лишај] на сврaб, на губу, на болести које организме изједају. *Шимун.* **4.** фиг. *гристи, нагризати, мучити, кињити.* — Бриге изједају сироту жену. *Нех.* Изједан амбицијом, блиједио је и жив се јео, осјећајући се неправедно запостављен. *Ћоп.*

~ **се** *једити се, гристи се; мучити се.* — Нећу се ја због тебе овдје дуго изједати. *Том.* Не може се ни стајати, нити се у празним мукама изједати. *ЛМС 1951.*

Изр. изједајућа средства 1) *средства која изједају, нагризају, разарају болесна ткива (нпр. лапис);* 2) *средства која изједају, разарају здрава ткива (нпр. оцтена, сирћетна киселина).*

изјѐден, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од изјести.* **2.** *истрошен, излизан, отрцан, похабан од употребе; нагризен.* — Нога [му се] поклизује по сасвим изједеним плочама ... калдрме. *Бат.* Намештај стар, поцепан, труо, изједен. *Јов. Ј.*

ӣзједина ж **а.** *место које је изједено; нагризено.* **б.** мед. *рана, настала паљењем, гнојењем и сл.* vulnus corrosum. *Бак. Реч.*

изједи́нити, -ѐдӣнӣм сврш. **1.** *ставити две или више ствари, два или више лица у исти ред вредности, изједначити. Бак. Реч.* **2.** *ујединити.* — Не изједини, Алаху, крста! *Н. посл. Вук.*

изједипо̀дгача, ек. изедипо̀дгача.

изје́дити, ӣзјēдӣм сврш. покр. *најести, јако наљутити, расрдити. Рј. А.*

~ **се 1.** *престати јести се.* **2.** *најести се, много се разљутити. Рј. А*

ӣзједна прил. *једнако, непрестано.* — Ја сам чуо да се горе у Шумадији изједна туку са Швабама. *Пер.*

изједнача́ва̄ње с *гл. им. од изједначавати (се).*

изједнача́вати, -а̀чāвām = изједначивати *несврш. и уч. према изједначити.*

~ **се** = изједначивати се *несврш. и уч. према изједначити се.*

изјѐднāчеи̯о̄ст, -ости ж *својство или особина онога што је изједначено, једнакост.*

изједначе́ње с *гл. им. од изједначити (се).*

Изр. ~ закона правн. *увођење једнаких закона за све делове једне државе.*

изједначи́ва̄ње с *гл. им. од изједначивати (се).*

изједначи́вати, -а̀чујēм несврш. = изједначавати.

~ **се** = изједначавати се.

изједна̀чилац, -иоца м *онај који изједначује.* — Ислам је ... потпун изједначилац људи. *Књеж. Б.*

изједначитѐљица ж *жена изједначилац.* — Дубина, било сан било рађање, мајка је изједначитељица, у њој је све једнако свему. *КН 1960.*

изједна́чити, -ѐднāчӣм сврш. *поставити више ствари или лица у исти ред вредности, учинити једнаким што је било неједнако.* — Рако изједначи палице и предаде их мегданџијама. *Мат.* Десно крило црвених ... успева да ... у трећој минути другога полувремена изједначи. *Ћос. Б.*

~ **се 1.** *постати једнак.* — Доби указ ... да се изједначи са својим друговима који су мање чекали, а више аванзовали. *Срем.* Касније су се главни римски богови потпуно изједначили с грчкима. *Пов. 1.* **2.** *постати једно, ујединити се.* — Већ се брда изједначише с тамом, и варош умукну. *Андр. И.* **3.** грам. *стопити се у једно, асимилирати се.*

изјѐдрити, ӣзједрӣм сврш. *отловити лађом на једра;* фиг. *измакнути. Бак. Реч.*

изјѐжљиво прил. необ. *знатижељно, љубопитно, радознало.* — Жене с кућних врата изјежљиво зуре у пролазнике. *Кал.*

изјѐздити, -ӣм сврш. *изићи јездећи, отићи јашући.* — Изјездише панови ... окружени небројеним слугама. *Глиш.* Једнога јутра изјезди ... на шетњу по обали. *Вел.*

ӣзјелица м и ж (ек. и ијек.; ек. и ијелица) = изјеша **1.** *онај који много једе, који се тешко може заситити, прождрљивац.* — У својој пуковнији бијаше на гласу као најјача изјелица. *Том.* Госпођица је одмах уклонила великог мачка Гагана, тешку изелицу и дангубу. *Андр. И.* **2.** фиг. *израбљивач, лупеж.* — Опрости [се] силно љут на стару изјелицу својих кметова. *Бал.* Служио [сам] три године дана изелицу, па ми заједе оно мало моје муке и зараде. *Срем.*

ӣзјеличкӣ, -ā, -ō (ек. и ијек.; ек. и ӣзеличкӣ) *који се односи на изјелице, израбљивачки;* исп. изјелица. — Ратови се воде од памтивека и неће се укинути докле год на свету буде изјеличке власти. *Моск.*

изје́рити, ӣзјēрӣм сврш. покр. *в. исхерити.* — Чапкунски изјерио фес са плавом кићанком. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *в. исхерити се.* — Раме ми се десно изјерило. *Михољ.*

ӣзјести, ӣзједēм (некњиж. ек. ӣзести, ӣзēм и ӣзедēм, ијек. ӣзијēм) сврш. **1.** *до-*

краја појести: ~ парче круха, хлеба. — У сласт изједе комад погаче. *Ћоп.* **2.** *једући пробушити, изгристи, прогристи.* — Другому изјели плућа. *Леск. Ј.* Буве и комарци . . . изедоше [ме]. *Вес.* **3.** *изгристи наједањем, разгристи, расточити.* — Медаље је с временом изјела рђа. *Пав.* На вратима њихова стана дочека је мати . . . руку црвених, изједених од цеђа. *Ћос. Б.* **4.** *истрти, искварити; похабати (дугом употребом или временом).* — Преко доње усне објесио се дуг изједен зуб. *Гор.* Под раоником зазвонило је тупо: преломљен мач аварски изеден земљом. *Чипл.* **5.** фиг. **а.** *нагристи, измучити.* — Онда Жарка изједе срамота . . . и јаросно удари на Турке. *НП Вук.* Ту је живело девојче што ми срце изеде. *Јакш. Ђ.* **б.** *одузети, отети силом или преваром.* — Село ми изједе орањега вола у глобу. *Љуб.* **в.** *убити, уништити.* — Што нам нема од Коњица Јанка? Да л' га није невјера изјела? *НП Вук.* **г.** *у клетви.* — Изјест ће те јад! *Крањч. С.* Изјели га виногради, који увијек обећавају, а никад не дају! *Вил.*

Изр. изјео вук магаре (магарца) *ником ништа; остало је двло некажњено;* ~ кога грлећи *страст(ве)но целивати;* ~ (коме) јетру, цигерицу (век) *измучити, намучити, досађивати до несношљивости;* ~ много батина (шамара) *добити много батина (шамара);* ~ опуту *доживети неугодности;* ~ (што) погледима *похлепно гледати;* ~ ватру *претрпети велику муку; бити много изгрђен;* ~ велико богатство *потрошити, проћердати, спискати, страћити велико богатство;* мука га изјела *пропао је;* нећеш ~ другог Божића *нећеш доживети другог Божића;* врага изио! враг те изио! *пропао!* (*клетва*); жив га срам изједе *много се постидео.*

~ **се** фиг. **1.** *истрошити се, сатрти се, измучити се, изнурити се.* — Сам се од срама и једа изјео. *Куш.* **2.** *бити чим заклоњен, помрачити се (о Сунцу, Месецу).* — Изјело се Сунце. *Вук Рј.*

ѝзјеткати, -ā̄м сврш. *на вишв места нагристи киселином (или чим другим) какву површину.* — Брзо сам изјеткао плочу, па сам дао направити покусне отиске. *Шкреб.*

ѝзјецати, ѝзјецā̄м сврш. *испрекидано кроз сузе и плач рећи, јецајући изговорити.* — Овијена му око врата једва изјеца да би отишла. *Тур.*

~ **се** *свршити јецање; довољно се наједати.* — Да је изљуби, да јој се исплаче над зеницама и изјеца под грлом. *Б 1958.*

ѝзјéчатн се, -чӣм се сврш. **1.** *снажно викнути да глас одјекне, да се чује јека, извршити јечање; јечати до изнемоглости, јечањем се заситити.* — Спустили су [га] у бунар на конопце . . . и он се доље на дубоком кругу жуте земље прво искашља и изјеча. *Сиј.* **2.** *јечањем изрећи, исказати сав свој јад и бол. Рј. А.*

ѝзјеша и **ѝзјеша** м и ж (ек. и ијек.; ек. и йзеша, йзеша) = изјелица. — [Уортачио се] су три четири изјеше, јаме бездање, које би варком свијет прождрле. *Љуб.* Онај којега зовемо »гурманом« врло често није никакав избирач . . . него прождрљивац, изјеша. *Уј.*

ѝзјешан и **ѝзјешан,** -шна, -шно (ек. и ијек.; ек. и йзешан, йзешан) *прождрљив.*

ѝзјешнōст и **ѝзјешнōст,** -ости ж (ек. и ијек.; ек. и йзешнōст, йзешнōст) *својство или особина онога који је изјешан.*

изјурúвати, -ўрујēм *несврш. и уч. према изјурити.*

изјýрити, йзјўрӣм сврш. **1.** непрел. *брзо, нагло изићи.* — Крај самих врата . . . окрете леђа и изјури из разреда. *Ћос. Б.* **2.** прел. *истерати, изагнати.* — Потукао се са Имром и изјурио га из свог дућана. *Дом.* Изјурит ћу њему душу из њедара. *Вел.*

изјýрнути, йзјўрнēм сврш. *нагло, одједном излетети, искочити, искрснути.* — Сваки би час из дубине . . . изјурнуло питање. *Цар Е.*

ѝзјутра прил. *у доба јутра, ујутро.* — Изјутра је кроз голо планинско камење свирао ветар. *Јакш. Ђ.* Устаје рано изјутра. *Вел.*

изла́гање с *гл. им. од излагати (се).*

изла́гати, йзлāжēм *несврш. и уч. према изложити.*

~ **се** *несврш. и уч. према изложити се.*

изла̀гати, йзлажēм сврш. *добити, постићи, измамити лагањем.* — Желе да се ови наш Сабор распусти не би л' како они излагали у пуку већину. *Павл.*

~ **се** *избавити се, извући се из неугодне ситуације помоћу лажи.* — Око Пореча ухвате га Рецепови Турци . . . те се једва излаже и од смрти избави. *Вук.*

изла̀гач, -а́ча м **1.** *онај који излаже.* — Излагачима из иностранства управа Велесајма ставиће на располагање максимум изложбеног простора. *Пол. 1958.* **2.** *онај који нешто исказује, тумачи.* — [Милош Савковић је] час даровит . . . есејиста . . . час опет популаран излагач књижевно-историјских концепција. *Михиз.* **3.** мат. *изложилац (2), експонент.*

изла̀гачица ж *женска особа излагач.*

изла́дити (се) *в. исхладити (се).*

ѝзлажēње с *гл. им. од излазити.*

ѝзлаз м (ген. мн. йзлāзā) **1.** *место где се може изаћи, проћи, пролаз, отвор.* — Она [јегуља] се узнемири и почне тражити излазе из слатке воде у којој је била. *Петр. М.*

Бригаде су се изгубиле, нису могле да нађу излаза из Грмеча. *Дед. В.* **2. а.** *излажење, идење ван.* — Хтио бих ... видјети царев излаз из Успенске столне цркве. *Крањч. Стј.* **б.** *појава на позорници глумца у својој улози.* — Ако им [глумцима] први излаз на позорницу пође успешно за руком, обезбеђен [је] успех целе вечери. *Поз. 1948.* **3.** фиг. *могућност решења (каквог проблема).* — Излаза су само два: или поклекнути или — борити се. *Цар Е.* Из тога скептицизма нашао је Кант излаз. *Баз.* Тој кризи нитко жив не зна излаза. *Крл.*

Изр. ~ сунца *рађање, рођај сунца*; имати ~ (обично војн.) *имати одобрење за излажење ван круга касарне; не морати радити, бити ослобођен редовног посла*; одело за излаз *одело које се носи на улици (за разлику од оног које се носи у кући)*; ствар без излаза *ствар тешка, за коју нема решења.*

ѝзлазак, -аска м (мн. -асци) **1.** *излаз (1).* — Крене у ту спиљу да види има ли какав излазак на другом крају. *Вел.* Бојана при изласку свом у море сваки час мења своје корито. *Нен. Љ.* **2. а.** *излажење.* — Био је то у Европи први излазак маса на улицу, решених да одлучно демонстрирају против другог империјалистичког рата. *Дед. В.* **б.** *појављивање (књиге).* — [Књига] је ... за свога изласка читалачку и савремену критику одушевила. *Цар М.* **3.** фиг. *излаз (3).* — Српски народ нема другог изласка до револуције на Балканском полуострву. *Скерл.* **4.** *крај, завршетак.* — На изласку шест недеља не беше више ни говора о грофу. *Цар М.*

ѝзлазан, -зна, зно *који се односи на излаз*; *полазан.* — У свету владају партије, то је моја излазна тачка. *Марк. Св.*

ѝзлазити, -ѝм (импф. ѝзлажӣах) **1.** *несврш. према изаћи, изићи.* **2.** *дизати се изнад чега, појављивати се, помаљати се.* — Иза липа почне излазити пун мјесец. *Крањч. Стј.* фиг. Читав низ великих, талентованих приповедача излази на књижевно поље. *Прод.* **3.** *истицати, избијати, изливати се.* — Унац ... излази из једне пећине. *Цвиј.* **4.** *свршавати се.* — Спушта се [улица] ... према обали и излази из лучке капетаније. *Мар.*

Изр. излази *значи, следи, према томе, једнако је, дакле.* — Ако је а = 2, х = 2, излази да је а = х.

ѝзлазиште с *полазиште*; *полазна тачка.* — Надовезује се [све] на оно основно излазиште. *Ант. 1.*

ѝзлазник м *онај који излази, који има излаз, који сме излазити.* — Није ни војник-недељник, излазник, који смрди шталом и нафталином. *Божић.*

ѝзлазнина и **излазни̏на** ж *царина на извоз, при извозу.*

ѝзлајати, -јѐм сврш. **1.** непрел. вулг. *изговорити, изрећи, исказати оно што не треба рећи, што је тајна.* — Вјерне слуге бијаху вјерније од паса. Своје тајне не би нити мјесецу излајали били. *Ков. А.* **2.** пеј. *постићи, стећи нешто дрским говорењем.* — Једва сам ја то излајао. *Вук Рј.*

~ се **1. а.** *свршити лајање, у довољној мери лајати, налајати се.* — Од те ваше службе једини [је] профит тај што се по селу пси излају. *Бен.* **б.** фиг. вулг. *престати са говором и викањем.* **2.** *изговорити, избрбљати и оно што би требало да остане тајно, сдати.* — Препоруче [му] сто пута да се што не излаје. *Љуб.* Што се сад не излајеш кому си понијела ону цедуљу? *Бан.* **3.** (на кога) *извикати се на кога, испсовати, изгрдити кога.* — Хтео [сам] да се бар добро излајем на вас да не речете да сам, смекшан страхом, ћутао. *Лал.*

излакѝрати, -àкӣрӑм сврш. **1.** *свршити лакирање.* **2.** фиг. *дати ваљски, спољашњи сјај, дотерати, удесити.* — Живот те глембајевске обитељске организације био [је] већ у толикој мјери излакиран да се ... много пазило и давало на ... репрезентативни глембајевски моменат. *Крл.*

изла̀ндати, -ӑм сврш. **а.** *добити, стећи што ландањем (говорењем).* — Ако језиком не изланда, главом не исклима. *Н. посл. Вук.* **б.** *избрбљати.* — Што језик изланда, то кроз једно ухо улази, а кроз друго излази. *Киш.*

~ се **1.** *натумарати се, нашетати се. Вук Рј.* **2.** *набрбљати се. Вук Рј.*

изла̀нути, ѝзланӗм сврш. *нехотице рећи, избрбљати.* — Кад једном већ изланух, нећу затајити. *М-И.* Сигурно је који ... излануо и наша имена. *Сим.*

~ се *изланути.* — Пази да се што не изланеш. *Јакш. Б.* Није [се] могао због нечег да свлада те се излануо. *Л-К.*

изланà̀рати, -ӑм сврш. *избрбљати.* — Једва свеже језик да не излапара. *Вес.*

изла̀пелӧст *в. исхлапелост.*

изла̀пети *в. исхлапети.*

изла̀пити *в. исхлапити.*

изла̀нтати, -ӑм сврш. покр. *искидати на лапте, комаде, раскомадати.* — Једна је то земља, ако и јест којекуд окрњена и излаптана. *Павл.*

ѝзлӑрмати се, -ӑм се сврш. *навикати се.* — Држимо говоре на зборовима. Испричамо се, излармамо. *Дом.*

изла̀фити, ѝзлафӣм сврш. тур. *слагати, обмануги речима.* — А шта сам ти излафио, драга? Ако сам те једноћ пољубио, нису уста на лицу остала. *НПХ.*

изла̀штити, ѝзлāштӣм сврш. *изгладити, изгланцати.* — Дворски мештар ... ударио

је палицом три пута о блистав, излаштен под. *Нех.*

изле́ва̀ње, ијек. излијèвāње, с *гл. им. од излевати (се).*

изле́вати, ѝзлēвāм, ијек. излијèвати *изливати.*

~ **се** *изливати се.*

излѐвēнтати, -āм и **излѐвēнтовати,** -тујēм сврш. *провести време као левента.* — Колико си времена проћердао, пропио, излевентао или утрошио на излишности! *Дав.*

изле́гати се, ѝзлēжēм се, ијек. излијèгати се *несврш. и уч. према излећи се.* — Ко ће слабе извест Талијанце на литице ваше непрегледне . . . на којим се излежу орлови. *Њег.* Боље је да не рађа него да се излегу несоји и Циганчад. *Лоп.*

изле́гнути се, ѝзлēгнēм се сврш. *в. излећи се.* — И пакао се цијели излегну. *Наз.*

излежа́ва̄ње с *гл. им. од излежавати се.*

излежа́вати се, -èжāвāм се *несврш. и уч. према излежати се.*

излѐжати се, -жӣм се сврш. **1.** *одморити се од рада (о обрадивом земљишту).* — Увијек је добро пустити баштину да се под ливаду седам или осам година излежи. *Бур.* **2.** *провести дуже времена лежећи, ништа не радећи, проленчарити. Бак. Реч.*

изле́мати, ѝзлēмāм (ек. и ијек.) сврш. *добро истући, избатинати.* — Многа је женска била спевана са Шацом у песми, па после излемана код куће. *Срем.* Излемали га на мртво име. *Бар.*

излемѐзати, -āм сврш. нар. *в. излемати:* добро (поштено) кога излемезати. *Р-К Реч.*

изленѝрати, -èнӣрāм сврш. *в. излинирати.* — Његове писанке су биле . . . изленоване. *Петр. В.*

изле́нити се, ѝзлēнӣм се, ијек. излијèнити се, сврш. *постати веома лен.*

излепѐтати, -āм сврш. *замахнути, почети лепетати, почети махати.* — Тек је излепетао [умируħи] танким ручицама попут рањене птичице када умируħи крилима излепрша. *Ков. А.*

изле́пити, ѝзлēпӣм, ијек. излијèпити, (трп. прид. ѝзлēпљен) сврш. **1.** *премазати, превући, облепити:* ~ зид жбуком, малтером. **2.** *покрити какву површину лепећи што на њу.* — [Школа] је жалосно изгледала: прозори хартијом излепљени. *Јакш. Ђ.* [Зидови] су . . . посвуда излијепљени писмима. *Нех.* **3.** *слепити, улепити:* ~ листове у књизи.

излепљѝва̄ње, ијек. изљепљѝва̄ње, с *гл. им. од излепљивати.*

излепљѝвати, -èпљујēм, ијек. изљепљѝвати *несврш. и уч. према излепити.*

ѝзлести, ѝзлезēм (аор. ѝзлезох, 2. и 3. л. ѝзлезе и ѝзлезе; р. прид. ѝзлезао, -зла) ијек. ѝзљести, сврш. покр. *в. изићи;* исп. изљећи. — Не мили ми се из ове мрачне клијети на улицу изљести, да на поган [странца] не натрапам. *Јакш. Ђ.* Угледа га Иван капетане гдје изљезе Ружи из одаје. *НП Вук.*

ѝзлēт и **ѝзлет** м **1.** *краће путовање (обично у природу), дужа или краћа шетња у друштву изван места становања ради одмора и забаве.* — Она се веселила излетима кочијом и приређивањем пикника. *Крл.* Да направимо један . . . излет у Кошутњак. *Срем.* фиг. Научник прави излет у област трансценденталних питања. *Прод.* **2. а.** *излетање, лет. Бвн. Рј.* **б.** спорт. *залетање.* — Играти . . . опрезно с ријетким излетима на мрежу. *Тен.*

изле́тā̄ње, ијек. излијèтāње, с *гл. им. од излетати.*

изле́тати, ѝзлēћēм, ијек. излијèтати *несврш. и уч. према излетети.*

изле́тети, -тӣм, ијек. излѐтјети, сврш. **1.** *изићи одакле летећи.* — Из двора ти утва излетјела, у моје је дворе долетјела. *НПХ.* **2.** фиг. **а.** *изићи трком, брзо истрчати.* — Два бундаша излетјела из курије. *Матош.* **б.** *ненадано и нагло испасти из чега, бити избачен.* — Кад топ буде испаљен . . . инструмент излети из њега. *Петр. М.* Јахач је при оштром заокрету излетио из седла. *Лал.* **в.** *бити искључен, удаљен одакле, из чега.* — И код нас је почело чишћење . . . многи су излетјели. *Крањч. Стј.* Излетеће зато као куфер [из партије]. *Дав.* **г.** *нагло избити, јурнути, провалити.* — Онда из његова грла излети вулканска грмљавина. *Крањч. Стј.* **д.** *нагло изићи, утећи, измакнути се, отети се.* — Псовка му из срца излети. *Јак.* Осјети да му саме ријечи излетјеше. *Лоп.* **ђ.** *нагло напустити, оставити кога.* — Излетела би матери из крила, па под венац стала. *Кош.* Душа из удова излети. *М-И.* **е.** *нагло се појавити, изићи.* — Наједанпут ми излети њена слика пред очи. *Лаз. Л.*

Изр. **из коже** ~ *бити врло нестрпљив очекујући да се догоди нешто важно, судбоносно;* **излетело ми из памети** *заборавио сам;* ~ **као из пушке, као дивљ** *брзо, нагло изићи (одакле).*

~ **се** *пренаглити, затрчати се, непромишљено рећи.* — Ако га не знаш — те се излетиш и рекнеш штогод — онда си страдао. *Вес.*

ѝзлетѝште с *место у које се иде на излет.* — Ми смо често заједно излазили и посјећивали излетишта. *Шкреб.* Ада Циганлија [је] омиљено београдско излетиште. *Пол. 1957.*

излѐтјети, -тӣм, ек. излѐтети.

ӣзлетнӣк м *онај који иде на излете, учесник у излету.* — Узима у своје руке целокупну организацију . . . воза излетника. *Мил. Ж.*

ӣзлетница ж *она која иде на излет, учесница у излету. Бак. Реч.*

ӣзлетничкӣ, -ā, -ō *који се односи на излетнике; који служи за излете.* — Преко лета га [острво] посећују . . . чак и излетнички бродови из Европе. *Петр. М.*

изле́ћи и **ӣзлећи,** -е́жēм (аор. изле́гох, 2. и 3. л. ӣзлѐже; р. прид. ӣзлēгао, изле́гла и ӣзлēгла; трп. прид. изле́жен) свршн. **1.** *седећи на јајима извести младе.* — [Дечака су] обузимале смешне дечје мисли . . . зашто кокошка одмах не излеже пиле. *Макс.* **2.** фиг. *створити, изазвати, родити, бити узрок чега.* — Нови вјетар пуше тамо . . . само се бојим да не излеже олују. *Сим.*

~ **се а.** *изаћи из јаја.* — Знају колико се . . . сваке године излеже пилића. *Нен. Љ.* **б.** *родити се, настати.* — Баш се излегао јунак, наочит као и његово име. *Пав.* Ко издао те јунаке — нека се од њега излегу губавци! *Зог.* фиг. Могла би се излећи из свега тога ружна саблазан. *Кум.* Неки ће се ђаво од овога излећи. *Ћоп.*

излече́ње, ијек. изљече́ње, с *гл. им. од излечити (се).*

излѐчив, -а, -о, ијек. изљѐчив = излечљив *који се може излечити.* — Многе страшне болести . . . сада су постале готово безопасне и лако излечиве. *КН 1955.* Тај степен болести је изљечив. *НЧ.*

излечи́вати, -èчујēм, ијек. изљечи́вати *несврш. и уч. према излечити.*

излѐчивӧст, -ости, ијек. изљѐчивӧст, ж = излечљивост *својство или особина онога што је излечиво.*

излѐчитељ, ијек. изљѐчитељ, м *онај који лечи, исцељује.* — Увијек ће бити тобожњих изљечитеља, врачева, хомеопата. *Крањч. Стј.*

излѐчити, ӣзлѐчӣм, ијек. излијѐчити, сврш. *ослободити кога болести, вратити коме здравље, исцелити.* — Вјерујем да ће време све излечити. *Вас.* Пјеват ћу ти . . . докле срце не излијечим твоје. *Огр.*

~ **се** *оздравити.* — Очистила се отрова и излечила од туге. *Каш.*

излѐчљив, -а, -о, ијек. изљѐчљив = излечив.

излѐчљивӧст, -ости, ијек. изљѐчљивӧст, ж = излечивост.

излешка́вати се, -èшкāвāм се несврш. = излешкивати се *дем. од излежавати се, предавати се често лежању.* — Бујно тијело све се лијено излешкава. *Крањч. Стј.*

излешка́рити се, -èшкāрӣм се сврш. *до миле воље се належати, налешкарити се.* — Сутрадан се излешкарио читајући у топлом кревету . . . детективске романе. *Божић.*

излешки́вати се, -èшкујēм се несврш. = излешкавати се.

изли́бити се, ӣзлӣбӣм се сврш. покр. *извући се, искрасти се.* — Ако ме пак навечер нема, онда дођи око девет сати између наше куће и цркве. Можебит да ми успије излибити се ван. *Бег.*

ӣзлив м (ген. мн. ӣзлӣвā) (ек. и ијек.; ијек. и ӣзљев) **1.** *место где се што излива.* — Врат . . . је непотпуно опрао у каквом изливу у предграђу. *Торб.* **2. а.** *излажење воде из тока, из свога корита, плављење, поплава.* — Изговор је био ванредан излив Дунава. *Нов.* **б.** *нагло изливање (кише из облака, крви из неког органа и сл.).* — Планински поточићи постају чуда после излива времена. *Вес.* **в.** *нагло избијање (чега).* — Магма . . . провали кроз стјеновиту кору на површину земље, гдје долази до њена излива или ефузије. *Туђ.* **3.** фиг. **а.** *отворено изражавање, очитовање осећања, расположења, мисли.* — Свака [је] њена мисао излив слободног срца. *Коз. Ј.* Не беше више физичке могућности да се наставе ови чудни изливи душевна бола. *Ранк.* **б.** *одушак, олакшање.* — Потлачена младост нађе излива само у природи. *Војн.* **4.** *оно што је одједанпут одливено, саливено, одлив, салив.* — Његова је [храброст] била као здрава јабука . . . од једног излива, без превоја и слојева. *Дав.*

ӣзливак, -ӣвка м *оно што се излива или што је изливено. Бак. Реч.*

Изр. ~ **крви** мед. *модрица од задржане крви, изливка.*

ӣзлӣван, -вна, -вно *који се нагло излива, очитује.* — Опасност . . . да осећања постану изливна и несташна, потпуно неконтролисана. *КН 1959.*

изли́вање с *гл. им. од изливати (се).*

изли́вати, ӣзлӣвām несврш. (ек. и ијек.; ек. и излѐвати) *несврш. и уч. према излити.*

~ **се** *несврш. и уч. према излити се.*

ӣзлӣвка ж мед. *крв која се излила из крвног суда и задржала се у телу* extravasatum. *Бен. Рј.*

ӣзлӣвник м *цев, одвод за изливање нечисте воде, сливник.* — Осјећао се задах у изливнику. *Торб.*

излиза́вати, -ӣзāвāм = излизивати *несврш. и уч. прва излизати.*

ӣзлизак, -иска м (ген. мн. ӣзлизāкā) **1.** *оно што је излизано.* **2.** фиг. *безвредно чељаде.* — Ко ми је он? Удовичко дијете, излизак! *Вуков.*

ѝзлӣзāн, -а, -о **1. а.** *истрошен трењем или употребом; олињао, извештао, отрцан.* — Јусуф је ... изгледао јадно, пола обучен у своје народно одело, а пола у неку излизану униформу. *Андр. И.* Живимо ... ограђени општим местима, излизаним речима и појмовима. *Ћос. Б.* **б.** *истрт, углађен, углачан од трења или од употребе.* — Напокон је изашао Мјесец ... сјајан као излизан новац. *Торб.* **в.** *исцрпен.* — Хладна, сурова и излизана лица била су као ликови у дуго употребљаваних новаца. *Јов. Ј.* **2.** *лицкањем дотеран, нагиздан, удешен.* — Увидио срдити ... кумординар да сва његова излизана и намазана велеградска гизда ваља да преда првенство томе »коњскоме трговчићу«. *Ков. А.*

излиза́ница м покр. *излизан новац.*

ѝзлӣзāнӧст, -ости ж *својство и стање онога што је излизано, истрошено.*

изли́зати, ѝзлӣжēм сврш. **1.** *свршити лизање:* ~ тањир. **2. а.** *истрошити трењем или употребом.* — Модре му хлаче бијаху већ нешто излизане на дну ногавица. *Кум.* Све се на свијету излиже кад се често таре. *Ћор.* **б.** фиг. *нестати.* — Донијела је из свог родног краја многе особине које никако нијесу могле да се излижу: нагласак, планинску ведрину, начин одијевања. *Ств. 1948.* И принцип [се] каузалитета излизао. *Уј.*

~ **се** фиг. *изгубити се, једва преболети.* — Ал' се дијете некако »излизало« из болести и остало здраво. *Том.*

излизи́вати, -ѝзујēм несврш. = излизавати.

изли́јати, -ām и ѝзлијāм сврш. **1.** *измамити на лукав начин.* — Лија је излијала из гавранова кљуна парче сира. *Матош.* **2.** *насамарити, обманути, преварити.* — И лија излија [вука]. *Наз.*

излијѐвање, ек. излéвање.

излијѐвати (се), ѝзлијевām (се), ек. излéвати (се).

излијѐмати покр. *в. излемати.*

излијѐнити се, ѝзлијенӣм се, ек. излéнити се.

излијѐпити, ѝзлијепӣм, ек. излéпити.

излијѐтање, ек. излéтање.

излијѐтати, ѝзлијећēм, ек. излéтати.

излијеч-, ек. излеч-.

ѝзлика ж (дат. -ци) **1.** *позивање на нешто измишљено или споредно да се чему избегне или да се што одбије, изговор.* — Што сад само хоће с том изликом о ригорозима и о испитима? *Нех.* Једног се дана решим да ја одем к њему. Излику за то не беше мучно наћи. *Цар М.* **2.** *изглед, маска.* — Градске госпојице ... то су гљиве отровнице под изликом румен-руже. *Баш.*

Изр. на излику *привидно, наоко.* — Алапић нека једно вријеме на излику банује. *Шен.*

излинѝјати, -ām и **излинѝрати,** -ињрāм сврш. *повући линије; повући равне црте у одређеним размацима.* — На храпавом столу обрете се некаква пожутјела свеска ... била је већ излинијана. *Вуков.* Биљежница му је увијек била чиста, сва излинирана. *Шов.*

излѝњао, -ала, -ало *истрошен дугом употребом, издеран, огуљен.* — Стари пас ... с излињалом длаком на боковима, трчао је око шаруље. *Бен.* Пројаха калуђер са излињалом камилавком на глави. *Мил. В.*

излѝњати (се), ѝзлињām (се) и **излѝњати (се),** -ām (се) сврш. **1. а.** *опасти, изгубити се (о длаци), олињати се.* — Длака [коњу] ... мјестимице посве излињала. *Гор.* **б.** *постатиињав, истрошити се.* — Излињао на њему дугачак капут. *Десн.* **2.** фиг. *ослабити, изгубити се.* — С временом је излињала успомена на његове жртве. *Кол.* **3.** *ишчезнути, нестати, умрети.* — Излињати са свијета у сну, безболно и непримјетно. *Лал.*

излѝњати, -ām сврш. *избатинати, изударати.* — Требало је ... да га излиња својим трешњавим камишем што га је имао ваздан у руци. *Том.*

излѝпсати, ѝзлипшēм сврш. **а.** *липсати, изгинути, угинути, крепати.* — Мучиш [се] по службама ... теглећи док не излипшеш под чијим илотом. *Ков. А.* **б.** *полипсати, поцркати.* — Сва [је] стока излипсала. *Лал.*

излѝстати, -ām сврш. *пустити, потерати лишће, постати лиснат, олистати.* — Гране су бојажљиво пупале, но нису се усуђивале излистати. *Козарч.*

изли́тати се, ѝзлӣтām се сврш. вулг. **1.** *свршити литање, испразнити се, прочистити се.* **2.** фиг. *избрбљати се, наблебетати се, избалити се. Деан. Рј.*

ѝзлити, ѝзлијēм (аор. 2. и 3. л. ѝзлӣ; имп. ѝзлӣј; трп. прид. излѝвен, -ѐна) сврш. **1. а.** *нагињући или преврћући суд учинити да што истече из њега.* — На небо гледећ излије вино [из кондира]. *М-И.* Изли ... неколико крављача воловима у дугачко, испуцано корито. *Мил. В.* **б.** *лијући покваситн, полити.* — Насред дворишта изливеног плеснивом сапуњавицом дрежди [рода] на једној нози. *Петр. В.* **в.** (у што) *лијући из чега улити.* — Ухватили су рачун колико Рајна ... свакога часа излије своје воде у море. *Нен. Љ.* фиг. Милост своју у душе наше излиј! *М-О.* **2.** фиг. **а.** *отворено и јасно исказати, изразити, искалити, очитовати своје осећаје, расположење према коме.* — Сва задоцнела, неизливена материнска љубав и накупљена жуч ... излила се на затечену дечицу. *Моск.* **б.** *одбацити.* — У

Ћипиковом дјелу има много чега што треба **излити**. *Зог.* **3. а.** *зготовити, начинити ливењем (од метала, воска и сл.) дајући облик, одлити.* — Морат ћемо ... излити други кип. *Креш.* Национална гарда посједовала је топове, изливене средствима грађана. *Ђур.* **б.** фиг. *дати у савршеном облику.* — Стихови нису прављени него изливени из респективног осећања. *Панд.* Хусарски ментени и драгонерска гала ... све је то изгледало као изливено од воска. *Крл.*

~ се 1. а. *изаћи из корита, преко обала, прелити се, разлити се.* — Руси не могу због Дунава, који се био излио рано, пријећи у Бугарску. *Вук.* **б.** *пролити се у млазевима, пљуснути (о киши).* — Час затим се изли на земљу силан пљусак. *Цар Е.* **2.** *изаћи у великом броју, хрпимице.* — Стаде уз прозор, чекајући да се излије свијет. *Десн.*

излицитирати, -ѝтӣрām сврш. *добити, купити на лицитацији, јавној дражби. Бак. Реч.*

ѝзлишан, -шна, -шно рус. *непотребан, сувишан.* — Страх је био излишан. *Хорв.* Ви ... гоните људе да раде излишан посао. *Дав.*

изли́шити, ѝзлӣшӣм сврш. **1.** покр. *дотећи, бити довољно.* — Из овога комада чохе не могу чакшире излишити, тј. изићи. *Вук Рј.* **2.** *ставити на страну, спремити (за другога), додати.* — фиг. [Осјетио је] да треба да му излиши, за попудбину, нешто од свог животног искуства. *Десн.*

ѝзлишица ж *оно што је непотребно, сувишно.* — Имајући све што им је за живот требало на дому, ретко су кад одлазили у град или варошицу да траже излишицу. *Нед.*

ѝзлишно прил. *непотребно, сувишно.* — Наводити примера било би излишно. *Скерл.* Није ипак излишно овом приликом напоменути. *Л 1905.*

ѝзлишнӧст, -ости ж *непотребност, сувишност, сувишни послови.* — И у науци и у књижевности треба се данас чувати нагомилаености и излишности. *Прод.*

ѝзлиштво с заст. *в. излишност.* — Морлаци ... су тако очврсли да им здрављу не могу да нахуде ни ... највеће неумерености и излиштва. *О 1875.*

изло̀вити, ѝзловӣм сврш. *похватати, ухватити у лову; побити у лову.* — Изловљено је у тој области око 200.000 правих китова. *Петр. М.*

изловљáвати, -ò̀вљāвām *несврш. и уч. према изловити.*

ѝзлог м (мн. -зи, ген. ѝзлӧгā) **1.** *стаклом ограђен део трговачких или обртничких, занатских радња у којима су поређани или изложени предмети који се могу купити, витрина.* — Застајала је пред златарским излозима. *Ранк.* Излози су пуни нових књига. *Пол. 1958.* фиг. Је ли у очима била дуга, спектар, излог драгуља? *Уј.* **2.** заст. *изложба.* — Наша [је] дружина за пољску привреду приредила први излог земаљских производа. *Панч.*

ѝзложак, -шка м (мн. -шци, ген. ѝзложāкā) *изложен предмет.*

ѝзложба ж **1.** *разни производи постављени на место у које је свакоме слободан приступ да их гледа или купи:* ~ индустријско-пољопривредних производа, ~ слика, општа ~. **2.** *цела инсталација у којој се налазе изложене ствари.*

ѝзложбен, -а, -о *који се односи на изложбу и на изложбе:* изложбени простор, чланови изложбеног одбора, изложбени примерци.

ѝзложбено прил. *као на изложби.* — Иза ограде ... свињски народ ... понаша се најпристојније, да не кажемо свесно изложбено, службено и свечано. *Петр. В.*

ѝзложенӧст, -ости ж *својство, стање онога што је изложено.*

изло̀жив, -а, -о *који се може изложити.*

изло̀жилац, -иоца м (ген. мн. изло̀жилāцā) **1.** *в. излагач.* **2.** мат. = изложитељ *број који означује колико се пута неки други број (основа) мора помножити сам са собом, експонент.*

изло̀житељ м мат. = изложилац.

изло̀жити[1], ѝзложӣм сврш. **1.** *ставити што на видно место где га свако може гледати:* ~ слике, ~ робу на продају, ~ листе гласача. **2. а.** *поставити на одређено место изван заклона.* — Монголи одржавају млеко свеже ... тиме што га најпре скувају, па онда изложе да се смрзне. *Батут.* Она ми је мањеха ... Док сам још био сасвим мален, изложила ме и напустила. *Јонке.* **б.** *поставити у нарочите прилике (најчешће опасне).* — И српске земље ... биле су изложене различитим променама. *Бел.* Намјерава ... да изложи своју особу ратним случајностима. *Крањч. Стј.* **3.** *окренути према чему.* — Бродица је ... изложила цијело једро бурици. *Нех.* **4.** *изнети, протумачити, објаснити, разјаснити.* — Није ... изложио јасну своју замисао револуције. *Бэжић.* [У књизи је] прикупљен и врло прегледно изложен сав материјал. *СКГ 1937.*

Изр. ~ живот *ставити живот у највећу опасност.*

изло̀жити[2], ѝзложӣм сврш. **1.** *ложењем потрошити. Р-К Реч.* **2.** *наложити ватру у свим пећима. Р-К Реч.*

ѝзлӧжӣште с *место где је што изложено. Бен. Рј.*

ѝзложнӣ, -ā, -ō *који се односи на излоге.* — Ходао је тик до кућа, ударајући палицом по изложним избочинама. *Крањч. Стј.*

изло̀кавати, -о̀кавам *несврш. и уч. према изложити.*

и̏злокан и **и̏злокан,** -а, -о *испран, издеран, издубен.* — Жалио сам му се како је стрм и излокан пут од Травника до Доца. *Андр. И.* У дну под излоканом високом обалом текао је Дунав. *Чипл.*

и̏злокано̀ст и **и̏злокано̀ст,** -ости ж *својство или стање онога што је излокано.*

изло̀мати, изломим и **изло̀мати,** изломим сврш. **1.** *издерати током, издупсти.* — У пећинама које је плаха ријека излокала ... седе рањеници. *Дед. В.* Киша излокале малтер и земљу. *Рад. Д.* **2.** *лочући испити (обично о животињама). Бак. Реч.* **3.** покр. *лочући извадити и добити нешто што је било на дну воде.*

и̏зломатан и **изло̀матан,** -а, -о *изломљен од напора, дрндања, пруцкања у колима, измучен.* — Легне онако изломатан и трудан да спава. *Јурк.*

изло̀мити, изломим сврш. **1.** *извршити ломљење сасвим или на много места, раскомадати.* — Погачу родитељи са кумом изломе над дјетињом главом. *Ђорђ.* фиг. Вода заклобуча, изломи се на њој стакло мјесечине. *Сиј.* **2.** *порушити.* — Кад бијелу изломише кулу, тада Турци јуриш учинише. *НП Вук.* **3.** фиг. **а.** *измучити, изнурити.* — Изломисмо момчад. *Ботић.* Тешко сам се, мајко, изломио. *НПХ.* **б.** *уништити.* — Многе сам му силе изломио. *НП Вук.*

ѝзломљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од изломити.* **2. а.** *испрекидан.* — Звоно неправилним, изломљеним ритмом туче по оцацима. *Ђос. Д.* Тукли су [Нијемци] густом ватром по ретком и изломљеном партизанском строју. *Ђоп.* **б.** *оштро испресавијан.* — Дуже електричне варнице описују као и муња изломљену црту. *БК 1906.* **3.** фиг. *лош, рђав.* — Она изломљеним њемачким језиком говори. *Бен.*

ѝзломљено прил. *прекидајући се, испрекидано.* — Поче причати ... некако изломљено, као да се о нешто спотиче. *Куш.* Симка изломљено уздахну, ћутке припреми вечеру и тихо га понуди. *Ђос. Д.*

ѝзломљено̀ст, -ости ж *својство или стање онога што је изломљено.*

изло̀патати, -ам сврш. **1.** *лопатом избацити.* — Цврчао је ужарен угљен што су га излопатали из локомотиве на блатан снијег. *Крл.* **2.** *изударати лопатом.*

изло̀паћен, -а, -о *измучен, испаћен.* — Црта лица излопаћених од глада сједи господин Алфред. *Креш.*

излу̀бурен, -а, -о *који је искривљен као лубура.* — И данас стоје у Космајској врло старе приземљуше излубурених зидова ... рушевне. *Сек.*

излу̏дело, ијек. излу̏дјело, прил. *попут луде, лудо, лудачки.* — Четници су се ... разбеснели и излудело клали. *Ђос. Д.*

излу̏дети, -дим, ијек. излу̏дјети, сврш. *постати посве луд, помахнитати.* — Да ти знаш шта је мени свашта у памети, чудио би се како нисам излудјела. *Шуб.* Боји се ... да она напречац не излуди и да не скочи кроз прозор. *Каш.*

излуди̏рати се, -ўдирам се сврш. *в. излудовати се. Р-К Реч.*

излу̏дити, излудим сврш. **а.** *учинити кога лудим.* **б.** фиг. *залудити, преварити.* — Излуди ме, уједе ме гуја. *НП Вук.*

излу̏дјело, ек. излу̏дело.

излу̏дјети, -дим, ек. излу̏дети.

излудо̀вати се, -ўдујем се сврш. *налудовати се.* — Ми ћемо ... видјети како ће се излудовати тај витез и тај коњушар. *Вел.*

излуђи̏вање с *гл. им. од излуђивати.*

излуђивати, -ўђујем *несврш. и уч. према излудити.*

излужи̏вање с *гл. им. од излуживати.*

излужи̏вати, -ужујем *несврш. и уч. према излужити.*

излу̏жити, излужим сврш. **1. а.** *ставити рубље у луг да се испере.* **б.** *испрати, исцедити.* — Ако се месо пристави с хладном водом, вода га исплаче, излужи. *Батут.* **2.** *ставити кожу у штав, штавити. Р-К Реч.*

излу̏кавити, -ўкавим и **излука̀вити,** -ўка̀вим сврш. *лукавством добити од кога што, лукавством измамити што коме; насадити кога, насамарити, преварити. Р-К Реч.*

~ **се** *постати лукав. Р-К Реч.*

ѝзлумпан, -а, -о нем. *који се набанчио, храпав, промукао од пића (обично о гласу).* — Излумпани бас просу му се у таму. *Кос.*

излу̏њати, излуњам сврш. *изићи луњајући, тумарајући (без циља).* — Ћушнуо кују госп. мајора која је управо била из једне приземне кухиње излуњала. *Тур.*

излу̀пати, излупам сврш. **1.** *извршити лупање, куцање докраја.* **2.** *истући, избатинати, измлатити, ишчибукати кога.* — Ти ћеш бити излупан ко нико твој. *Вес.* Ако те нисам сад излупао на мртво име, нисам то учинио једино зато ... што хоћу да те изведем на суд. *Л-К.* **3.** *ударајући по чему истрести прашину, испрашити:* ~ одело, ћилиме. **4.** *разбити, поломити у комаде.*

~ **се** *повр.* — Клекне ... да се помоли, али није само шапутао да што прије сврши, да се што више науздише и у прса излупа. *Бен.*

излу̏пити се, излупим се сврш. *излупштити се, изаћи из чега као из лупине.* — Сунца

још није било, само се осјећало да ће се за који час *излупити из* тог руменила. *Бен.*

излуфти́рати, -ўфтӣрām сврш. нем. варв. *проветрити, прозрачити.* — Излуфтирај апотеку! *Поп. Ј.*

ӣзлучак, -чка м (мн. -чци, ген. -ākā) **1.** *оно што је излучено. Бен. Рј.* **2.** физиол. *измет*[1]*(I). Терм. 4.*

ӣзлучан, -чна, -чно **1.** спорт. *који треба да што излучи, елиминише.* — Ако се расписују излучна натјецања, онда треба ... одредити што ужи број кандидата. *Кугл.* **2.** физиол. *који излучује, чисти*: излучни органи.

Изр. ~ **тужба** правн. *захтев тужиоца да му се изда ствар о којој друга лица воде спор стога што му ствар припада или што има прече право од оних који се око ствари споре.*

излуче́ње с *гл. им. од* **излучити** (*се*).

излучи́вање с *гл. им. од* **излучивати** (*се*).

излучи́вати, -ўчујēм *несврш. и уч. према* **излучити.**

~ **се** *несврш. и уч. према* **излучити се.**

ӣзлучина ж **1.** *оно што се излучује.* — Има их [пражи вотиња] у излучинама слузница здравих животиња. *Финк.* **2.** *оно што се ставља одвојено. Бак. Реч.*

излу́чити, ӣзлўчӣм сврш. **1.** *одделити, одвојити, издвојити, искључити.* — Критика времена излучила је из мноштва његових [Стеријиних] дела оно што је вредно. *Поп. Ј.* Ријека ... није била још излучена из територија краљевства хрватскога. *Шиш.* **2.** *избацити*: ~ изметине. *Бак. Реч.* **3.** мат. *извадити*: ~ заједнички фактор.

~ **се** *повр.* — Човјеку дође жеља да се излучи из свијета. *Креш.*

ӣзлуцба ж заст. *в. излучење. Бен. Рј.*

ӣзлуцбе́нӣ, -ā, -ō *који се односи на излуцбу. Деан. Рј.*

ӣзљев (ијек.) м = излив. — Еруптивне стијене су постале изљевом магме из унутрашњости земље. *ОГ.* Спознати се не као посебно биће него као дио врховнога бића, као изљев Брахме. *Баз.* Завршн изљеве својих радосних чувстава. *Креш.*

ӣзљевати, -ām (ијек.) несврш. *в. изливати.* — А за појас двије златке младе, ни ковате ни чекићовате, но у златан калуп изљевате. *НП Вук.*

ӣзљегнути, ӣзљегнēм (ијек.) сврш. покр. = изљећи *в. изићи.* — Изљегоше из Стамбола града. *НП Вук.* фиг. *постати.* — Ранко је јунак изљегао. *Миљ.*

изљепљи́вање, ек. излепљи́ва|ње.

изљепљи́вати, -ѐпљујēм, ек. излепљи́вати.

ӣзљести, ӣзљезēм, ек. ӣзлести.

ӣзљећи, ӣзљегнēм (ијек.) сврш. покр. = изљегнути.

изљеч-, ек. излеч-.

изљу́бити, ӣзљўбӣм сврш. **1. а.** *пољубити много пута и на разним местима.* — Кад га [дијете] унесе у вајатић, ту му је изљубила цело тело. *Вес.* Усне ћу твоје до крви изљубити. *Бег.* **б.** *пољубити редом све.* — А невјесте изљубио. *НП Вук.* Изљубим синове своје. *Дан.* **2.** *обљубити.* — Сада је у слаткој узбудљивој недоумици тек изљубљене невјесте, која не зна још да ли је заниједела. *Радул.*

изљу́љати, ӣзљўљām сврш. **1.** *свршити љуљање.* **2.** *љуљањем ишчупати.* — Изљуљала грану глога, пошпата се, оде кући. *Змај.* Вихор се спустио, настаде ... треска изљуљаних стабала. *Тип.*

ӣзљускати, -ām сврш. *растворити љуску да зрно само испадне.* — Видеше кад му нож испаде из обамрлих прстију као изљускано зрно из кошуљице. *Кнеж. Л.*

изљу́тити се, ӣзљўтӣм се сврш. **1.** уз. повр. *наљутити се (више лица) једно на друго.* **2.** *искалити љутњу.* — Пошто се добро изљутио — искарао је чељад, избио жену ... Халимача се примирио. *Сиј.* **3.** *престати се љутити. Бак. Реч.*

изљу́штити, ӣзљўштӣм сврш. *извадити из љуске; скинути љуску.* — Изљуште их [зрна] од меснатог дела плода. *Батут.* фиг. Није га прогутала ... али га је изљуштила изнутра, испразнила га и оставила само танку фасаду ... остатак од човека. *Андр. И.* Чисти критеријум недостаје тим појединостима да би биографију могли изљуштити из легенде. *Уј.*

ӣзмāгао прил. *као магла, ситно, као из магле.* — Иде киша измагао. *Вук Рј.*

изма́гати, ӣзмāжēм *несврш. и уч. према измоћи.*

измагӣјати, -ām сврш. = измаћијати. — [Пјесник] је ту измагијао чудо непознато. *Матош.*

ӣзмаглити се, ӣзмаглӣ се сврш. *разведрити се ишчезавањем магле, разићи се.* — Све ће се изветрити, измаглити. *Нен. Љ.* фиг. Кад је занос с винском јаром измаглио из главе, извади паре. *Петр. В.*

ӣзмаглица ж **1.** *врло ситна киша која пада из магле.* — У први мах га није ни познао кроз кишу и измаглицу. *Куш.* Из натмурена неба цио дан сипи права јесенска измаглица. *Чол.* фиг. И он је недеље и месеце живео заглушен шумом рада, вртео се ... и наједном падао у дубоку измаглицу нејасних мисли. *Бил.* **2.** *треперење ужарена зрака,*

ваздуха лети. — Трава се осушила, па из ње бије и трепери она врела измаглица што се виђа обично усред лета. *Ранк.*

измађи̏јати, -ā̄м сврш. = измагијати *чарањем изазвати нешто, ишчарати, дочарати. Р-К Реч.*

и̏змазати, -ажём сврш. **1.** *превући, покрити каквом бојом, машћу и сл., премазати.* — У Капитолу још се види на зиду један Јупитеров орао, нису га измазали. *Нен. Љ.* **2.** *учинити прљавим, испрљати, упрљати.* — На ... капутићу, масном и измазаном од мастила, један џеп напола одеран. *Мил. В.* **3.** фиг. *јако, жестоко истући, избити, изударати.* — Области [су] непокорнике и непослушнике честито измазале и испрашиле љесковом масти. *Ков. А.*

~ се 1. *повр.:* ~ мирисним мастима. *Р К Реч.* **2.** *искаљати се, испрљати се.*

измазѝвати, -а̀зујём *несврш. и уч. према измазати.*

измáзити, ѝзмāзӣм сврш. *искварити сувишном, непотребном нежношћу и обиљем, размазити. Деан. Рј.*

измајстòрисати, -ишём сврш. *на лукав и вешт начин израдити, постићи што.* — [Кнезу] је све изгледало да је Ристић измајсторисао већину за рат. *Јов. С.* Измајсторисао је рођаку да ... положи »ратни докторат«. *Вин.*

ѝзмā̀јсторити, -ӣм сврш. *израдити као мајстор, вешто.* — Весео је грабио празне лименке ... па чавлићима сита измајсторио. *Јел.*

ѝзмак м (мн. -аци, ген. ѝзмāкā) **1. а.** *час кад нешто престаје, кад је на крају, крај, свршетак.* — Зима је била на измаку. *Мул.* Снага је на измаку. *Ћос. Д.* Све те мисли бијаху узалудне на измаку живота без смисла. *Шимун.* **б.** *место где нешто престаје*: стићи на ~ шуме. *Бак. Реч.* **2.** *начин, могућност да се чему измакне, избегне.* — Очи блуђаху десно и лијево, као да траже измака. *Шен.* Ако измака нема, онда пуцамо ... предавања нема. *Лал.*

Изр. доћи на ~ *исцрпсти се, бити на крају својих снага.*

измàкљати, -ā̄м сврш. нар. *истући, избатинати, издеветати, излемати, излупати. Р-К Реч.*

измàкнути, ѝзмакнём (аор. измàкнух и измàкох, ѝзмакнӯ, измàче и ѝзмаче; прил. пр. измàкнӯв(ши) и измàкāв(ши); р. прид. измàкнуо и ѝзмакао, измàкла и ѝзмакла) = измаћи сврш. **1. а.** *ставити даље од неке тачке, помаћи, одмаћи.* — Амброзије ... тољагу мало измакне за леђа и приближи се крмку постранце. *Бен.* Измакне ногом штапове на које се просјак био наслонио. *Кал.* Једва измаче главу да не прими шамар. *Чипл.* **б.** *извући кришом, украсти.* — На превару измаче карабин и отперја кроза шуму. *Ћоп.* **в.** *измамити.* — Обећа још веће вјеровање ... како би им могао измакнути писане признанице за стари дуг. *Ћоп.* **2. а.** *умаћи, изгубити се кришом, побећи, ухватити маглу, загргнсти, нестати.* — Но измакла два Арапа црна. *НП Вук.* Кад се је једном хтио приближити Алаги, овај се окрену од њега, назвав га каурином, и измаче. *О-А.* фиг. Твој ми лик из памћења измаче. *Комб.* **б.** *отићи напред, удаљити се од каквога места.* — Пожурио сам са селидбом да измакнем док је још добра пута било. *Коз. Ј.* Журили смо се ... да измакнемо из града прије полицијског часа. *Чол.* **в.** фиг. *бити напреднији у културном погледу, испредњачити.* — Људи што су учили школу некако [су] измакли од нас у свему. *Ранк.* **3.** *избећи, уклонити се.* — Каже тако само да измакне послу. *Бен.* **4.** *исклизнути, испасти.* — Узде нам измакоше из руке. *Шен.* **5.** *потећи.* — Измакло је из оног терена из кога су никле многобројне пошалице, подругачице и досетке. *Глиг.*

~ се 1. а. *преместити се, помаћи се на неку удаљеност од кога или чега, померити се, удаљити се.* — Остави хлеб и сир на један пањ, па се измаче. *Срем.* Мјесец се измаче иза облака. *Ков. А.* **б.** *умаћи, побећи.* — И жена се клела ... да су га видјели ... а само, вели, чека згоде да се измакне. *Мул.* **2.** *испасти, исклизнути се (из непажње или неопрезности).* — Он се некако уозбиљи и пази да му се што не измакне. *Вес.* Глоговача му се путем ... измакла из руке. *Дук.* **3.** *поклизнути се, склизнути се, омакнути се.* — Турчину се ноге измакоше, притисне га Комнен-бајрактару. *НП Вук.* **4. а.** *понестати, потрошити се.* — Још није ново уништло у амбар, а старо се измакло. *Мул.* **б.** *изгубити се, ишчезнути.* — Година 1941. измаче се у далеку, тамну прошлост. *Лал.*

Изр. измакла ми се прилика *нисам искористио прилику*; измакла ми се реч *омакла ми се реч, рекао сам нешто што нисам желео*; измакло ми се оку *нисам опазио.*

измакну̏ће с *гл. им. од измакнути (се), измаћи (се).*

и̏змала прил. = измалена *из детињства.* — Два се друга измала гледала. *НПХ.*

измáлати[1], ѝзмāлām несврш. *в. измољавати. Р-К Реч.*

измáлати[2], ѝзмāлām несврш. *помало показивати што иза чега, помаљати. Вук Рј.*

~ се *помало се показивати иза чега, помаљати се.* — Измала се иза брда. *Вук Рј.* Нестаје тијела његова на очиглед, и измалају се кости његове које се прије нијесу видјеле. *Вук.*

измáлати³, ѝзмāлāм сврш. нем. варв. *обојити, осликати, измоловати.* — Плафон је осамдесетих година измалан старомодним мотивима. *Кол.*

ѝзмалена прил. = измала.

измáљати¹, ѝзмāљām *несврш. и уч. према измолити*². *Р-К Реч.*

измáљати², ѝзмāљām несврш. *измалати*². — Не измаљај иза јеле главе. *НПХ.*

~ **се** *помаљати се, појављивати се.* — Из гроба два чедоморац да види измаљати се четир мале пести машуће за њим куд се годијер крене. *Марк. Ф.*

измáљати³, ѝзмāљām сврш. *измалати*³. — Јошко још и кућу своју измаљао, па му је сада још десет пута милија. *Берт.*

измáмити, ѝзмāмīм сврш. **1.** *постићи, добити што ласкањем, лукавошћу, преваром, лажју.* — [Успио је] измамити и штогод пара. *Глиш.* **2.** *мамећи, позивајући изазвати ван, наполе, извабити; привући својом лепотом, занимљивошћу или корисношћу.* — Бијаше красна јесенска ноћ, која је цијело друштво измамила на тријем. *Том.* **3.** *изнудити, извући.* — Измамио му је једва неколико безначајних речи. *Бак. Реч.*

Изр. ~ сузу из ока *учинити да ко заплаче.*

измамљѝвање с *гл. им. од измамљивати.*

измамљѝвати, -àмљујēм *несврш. и уч. према измамити.*

измандрљати, -ām сврш. вулг. *изговорити брзо, неразговетно, како било одверглати. Р-К Реч.*

изманеврѝрати, -èврӣрām и **изманèврисати,** -ишēм сврш. **1.** *извршити маневрирање, саставити и разврстати (обично вагоне на станичним трачницама).* — Ако се брзо не изманеврише један воз, маневристе се ... кажњавају. *Лапч.* **2.** фиг. *вештим поступањем спречити, осујетити чије деловање.* — Наши официри ... умели су да противника заобиђу и изманевришу. *Јов. С.*

изманèвровати, -рујēм сврш. *в. изманеврирати.* — Маневриста који је у току 24 сата изманевровао преко 40 возова ... упућује се ... да замени кочничара. *Лапч.* Шумадијска дивизија првог позива требала је да изманеврује непријатељски положај. *Лаз. М.*

изманикѝрати, -ѝкӣрām сврш. *извршити маникирање, дотерати нокте на рукама.* — Човјек и на смртној постељи мора бити обријан, изманикиран. *Крл.*

измáнути *в. измахнути.*

измàњкати, -ām сврш. *понестати.* — Измањкало му новаца. *Мажс. Ф.*

измáрати, ѝзмāрām *несврш. и уч. према изморити.*

измаршѝрати, -àршӣрām сврш. *изићи, отићи војничким кораком, марширајући.* — Он је постројио дивизион и наредио да измаршира из града. *Дед. В.*

измасакрѝрати, -àкрӣрām сврш. *извршити масакрирање, искасапити, сасећи.* — Нисам се бранио и зачудо ме не измасакрираше. *Матош.*

измасѝрати, -àсӣрām сврш. *извршити масирање, добро истрљати тело.* — Прије самог натјецања добро је да се атлетичар лагано измасира. *Атл.*

измáстити, ѝзмāстīм (трп. прид. ѝзмāштен и ѝзмāшћен) сврш. *учинити масним, омастити; упрљати машћу или другом каквом масноћом.* — Огрнути измаштеним ћебетима ... они би поваздан зевали или се протезали по својим прљавим лежиштима. *Маш.* Сунцем и ветром ишибано лице под већ измашћеном, али увек накривљеном титовком. *Минд.*

измáтати, ѝзмāтām сврш. покр. *измамити, намамити.* — Биоградски заповједник Грк изматао на вјеру [сријемског бана] посред Саве на договор, те га из потаје ножем пробô. *Павл.*

измáтати (се), ѝзмāтām (се) *несврш. и уч. према измотати (се).*

измàћи и **ѝзмаћи,** ѝзмакнēм сврш. = измакнути.

ѝзмах м *последњи ступањ замаха.* — Извлачење замаха до краја зове се измах и саставни је дио замаха. *Тен.*

измахѝвање с *гл. им. од измахивати.*

измахѝвати, -àхујēм *несврш. и уч. према измахнути (се).*

измахнѝтати, -àхнӣтām сврш. *истутњити, искалити, излити, истерати бес.*

~ **се** *истутњити се, искалити се, протерати своје. Р-К Реч.*

измáхнути, ѝзмāхнēм сврш. *извући замахом, учинити један замах држећи што у руци с намером да се зада ударац.* — Вучко ... не измахну секиром. *Лаз. Л.*

~ **се 1.** *измахнути.* — Измахне се десном руком што је могао шире. *Мар.* **2.** *излетети, испасти из руке. Бак. Реч.*

измáцити, ѝзмāцӣ сврш. *искотити младе (о мачки);* исп. омацити. *Вук Рј.*

~ **се** *омацити се (о више мачака кад окоте мачад).*

измáцкати се, ѝзмāцкām се сврш. покр. *измрљати се. Рј. А.*

измàшив, -а, -о *што се лако измаши; чиме се лако замахне, који снажно удара:* ~ сабља. *Р-К Реч.*

ѝзмашит, -а, -о *измашив. Бен. Рј.*

ѝзмашити, -ѝм и **изма́шити,** ѝзмāшѝм свр̀ш. **1.** *избацити.* — Те се маши у струне зобнице, те измаши седам мртвих глава. *НП Вук.* Видје Дедо са алата свога, ал' далече шију измашио. *Март.* **2.** *узмахнути.* — Он измаши тако рукама као да уистину нешто разбија. *Сиј.* **3.** *брзо одмакнути напред, измаћи.* — Кад на разбој измашио Лука, врну очи. *Март.* Гле, гдје сам оно запао? — Како Мато измаши први! *Горд.*

~ **се** *избацити, истрошити што, остати без чега.* — Ако се човјек, што у вино што у игру, измаши ситнога новца што својим трудом добије, он неће праве сласти имати у свом животу. *Павл.*

ѝзмашичкē прил. покр. *замахнувши, са замахом*: ~ бацити камен. *Вук Рј.*

изма̀штати, -ā̄м свр̀ш. *створити у машти, измислити.* — Одмах измашта чудесно здање. *Божић.* Измаштали су нове називе. *Лал.*

измед и **измеђ** предл. покр. *в. између.* — Између те бучне чељади истицала се људина, црн и мршав. *Шен.* Између прозора миндер са ... застирком. *Нуш.* Дјечица ... са ручицама и главицама између играчки. *КХ 1936.* Чајир му је ... између сеоских њива. *Глиш.* Један између њих био је чувен лекар. *Нен. Љ.* Пецкали се између себе. *Бен.*

између предл. с ген. *изриче* **1. а.** (на питање где?) *да се ко или што налази у простору који је тачно одређен везом именице и предлога.* — Има ствари између неба и земље о којима треба размишљати. *Јонке.* **б.** *да се ко или што налази у друштву онога што значи веза именице и предлога.* — Срби нису хтели да између себе пусте мухасила. *Нов.* Уклонио се између људи од пусте срамоте. *Мул.* **2.** (на питање када?) *да се што збило у времену изражено везом предлога и именице.* — Састајале се сваког сумрака између оброка. *Сим.* **3.** *да се однос о којем се говори тиче особа (с)поменутих везом предлога и именице.* — Стоји између њега и ње као јака непремостива ограда. *Пец.* Она ... јадиковаше како је она несретни повод отуђења између оца и сина. *Креш.* **4.** *да се поређење тиче онога што значи веза именице и предлога.* — Управо пред њим возила се чудна кола с једним коњем ... која су била нешто средње између талига, кабриолета и кочије. *Крањч. Стј.*

измекѐтати, -ѐкећēм свр̀ш. подр. *изговорити својим гласом, испричати.* — Ето, и ја сам тако козарски измекетао ту дрску књигу о »познатим правним и политичким« Сабундаловићима. *Мар.*

измелѐмати, -ā̄м свр̀ш. индив. *мелемом ублажити.* — Љубав је мени многи измелемала јад. *Змај.*

измељáвити, -ѐљāвѝм свр̀ш. **1.** покр. *мељањем измрвити. Рј. А.* **2.** *в. измељати (2).* — Сквасио [је] рукав крпендаве кошуље ... што ју је лежећи измељавио. *Божић.*

измéљати, ѝзмéљām свр̀ш. **1.** *измесити, изгњечити, добро измрвити. Рј. А.* **2.** *искаљати, упрљати. Вук Рј.*

~ **се** *искаљати се, упрљати се.*

ѝзмена, ијек. ѝзмјена, ж **1.** *промена; добивање једног облика или стања место другог.* — Човек [се] може морално развијати само са изменом околине која утиче на његов развитак. *Марк. Св.* Смрт [је] ... само нужна измјена материјалне форме. *Крл.* **2. а.** *смењивање, смена, замена једнога другим.* — Главна измјена страже била је у подне. *Неим.* Почетници [у шаху] гријеше можда најчешће код измјене фигура. *Шах 2.* **б.** *онај који смењује, замењује, смена, замена.* — Можда свекрва не нашла себи измјене у размазаној невјестици. *Павл.* Јавно покаже свој гњев на кнеза Симу ... зашто им не посла измену на Равањ. *Вук.* **3.** *мењање једне ствари у замену за другу, размена.* — Поменута два појаса динарске земље ... упућени су на узајамну измену привредних и сточарских продуката. *Цвиј.* **4.** *преиначивање, преинача, прерада.* — Рукопис »Живога леша« за дванаест година лежања на столу Толстојевом претрпео [је] прилично допуна, измена и препрaвака. *Грол.*

Изр. ~ ратификација, ратификационих инструмената дипл. *узајамно предавање важних дипломатских докумената;* ~ твари физиол. *сви хемијски процеси у организму који одржавају живот;* мала, кратка ~ мисли, речи *мали, кратки разговор;* на измену радити, певати *наизменце радити, певати.*

измéнити, ѝзмѐнѝм, ијек. измијѐнити, свр̀ш. **1.** *учинити друкчијим, променити, преиначити.* — И њега је љубав изменила. *Јакш. Ђ.* То ... што се поотвориле нове земље, што се живот измијенио из темеља, све се то овога живота овдје није тицало ништа. *Крл.* **2.** *уклонити старо и покварено и поставити ново и исправно*: ~ делове машине. **3.** *добити, дати што наместо чега другога.* — Измењено је још неколико команди. *Јак.* **4. а.** *дати једно и примити у замену друго, замењивати; погрешно или намерно узети туђу ствар уместо своје*: ~ шешире. — Ратификациони инструменти биће измењени у Паризу. *Пол. 1944.* То се име не да, ко каква хаљина, по вољи измијенити. *Павл.* **б.** фиг. *одговорити на какву радњу или какав поступак једнаком или сличном радњом или поступком*: ~ погледе, ~ поклоне, ~ дарове.

Изр. ~ мисли о чему *изложити један другоме своје мишљење;* ~ писма *послати*

писма један другоме; ~ речи *поразговорити се.*

~ **се 1.** *постати друкчији.* **2.** *доћи, ступити, стати наместо другога.* — Измијенила се три паса људи откад Иван проби границу. *Љуб.*

ӣзменица, ијек. ӣзмјеница, ж *она која замењује, смењује.* — Јеси л', сине, цуру испросио . . . старој мајци брзу измјеницу? *НП Вук.*

ӣзменицӗ, ијек. ӣзмјеницӗ, прич. *измвнце.* — Пак два и два с њим [звоном] на раме, измјенице кад им бреме дотужи. *Љуб.* Градом заповиједаху измјенице војводе. *Шен.*

ӣзменицӧм, ијек. ӣзмјеницӧм, прил. покр. *в. измвнице.* — И ту га храњасмо и измјеницом полажасмо да му затвор не дотужи. *Љуб.*

ӣзменичан, -чна, -чно, ијек. ӣзмјеничан **1.** *који се измењује, који се враћа или понавља у одређеним размацима времена.* — Држао је он да постоји измјенично [периодично] стварање и растварање свијета. *Баз.* **2.** *који се мења, променљив.* — Рат се водио с измјеничном срећом. *ОП 1.* **3.** *узајаман, међусобан.* — Затим прође доста времена у измјеничном испитивању, приповиједању. *Леск. Ј.*

Изр. ~ склопка ел. *направа која омогућује упаљивање и гашење електричне сијалице са више места*; ~ струја ел. *струја која се мења валовито, таласасто*; измјенични кутови, углови геом. *једнаки кутови, углови на супротним странама трансверзале, наизменични кутови, углови.*

ӣзменично, ијек. ӣзмјенично, прил. *изменце, наизменично.* — Давали смо један другом прилике да измјенично дођемо до изражаја. *Шкреб.*

измѐњив, -а, -о, ијек. измјѐњив = измењив *који има способност да се мења.* — Он је исто тако тежак и тешко измењив. *Бел.*

измѐњивӧст, -ости, ијек. измјѐњивӧст, ж *својство или особина онога што је измењиво.* — Процес . . . пјенушав . . . мислити у сликама и опајати се многоликом измјењивошћу слика. *Крл.*

измѐнцӗ, ијек. измјѐнцӗ, прил. *редом један за другим, наизменце.* — У обичном говору имао је три пословице којима је говор измјенце преплитао. *Јурк.*

измѐњати, ӣзмѐњам, ијек. измијѐњати, свршити и несврш. **1.** свршити *изменити.* — Зар не би ту [у задатку] могло само да измењаш знаке? *Макс.* Пошто су измењали узајамно псовке, наставили смо пут даље. *Јак.* Најзад брзијем полукругом измијењаше [у игри] мјеста. *Мат.* Људи међусобно измењаше погледе. *Јос. Д.* **2.** несврш. *вршити замену, стављати једно место другога.* — Лупаш фењере, кућаш на прозорима, измењаш људима фирме. *Срем.*

измѐњив, -а, -о, ијек. измјѐњив = измењив.

измењѝвање, ијек. измјењѝвање, с *гл. им. од измењивати (се).*

измењѝвати, -ѐњујем, ијек. измјењѝвати *несврш. и уч. према изменити.*

~ **се** *несврш. и уч. према изменити се.*

измењѝвач, -а́ча, ијек. измјењѝвач, м *направа којом се мења смер или јакост енергије.* — У црном диму угљена и кокса . . . трепере живци завртања и спирала, гибљу се равномјерно измјењивачи и вјешто тијело погона. *Сим.*

ӣзмера, ијек. ӣзмјера, ж *оно што се добива кад се што мери, сдмерава, мерење, одмеравање.* — Лешићева измјера доказивала је да ће бити достатно јарак Бељан прочистити. *Коз. Ј.* Потребна је прописно изграђена тркалишна стаза са добро прорачунаном измјером завоја. *Аут.*

ӣзмѐран, -рна, -рно, ијек. ӣзмјѐран *в. измерљив. Деан. Рј.*

измѐрив, -а, -о, ијек. измјѐрив *в. измерљив. Десн. Рј.*

измѐривӧст, -ости, ијек. измјѐривӧст, ж *в. измерљивост.*

ӣзмерити, -ӣм, ијек. ӣзмјерити, свршити **1.** *одредити каквом мером величину или тежину чега.* — Измери поље. *Радич.* Крунослава . . . моли Корвеског на откупе да га измјери златом. *Водн.* **2.** фиг. *утврдити, упознати величину, обујам, обим, значење чега, проценити.* — Не може се ничија памет измерити по годинама. *Марк. Св.* Све су оправе оцијењене, свака кретња измјерена, свака ријеч одвагнута. *Коз. Ј.*

Изр. ~ кога погледом, ~ кога од главе до пете *охоло, надувено, презриво погледати кога*; ~ коме леђа *измлатити, истући кога.*

измѐрљив, -а, -о, ијек. измјѐрљив *који се може измерити.*

измѐрљивӧст, -ости, ијек. измјѐрљивӧст, ж *својство или особина онога што је измерљиво.*

измесáрити, -ѐсāрӣм свршити *сасећи, искасапити. Бен. Рј.*

измѐсити, ӣзмѐсӣм (трп. прид. ӣзмѐшен) ијек. измијѐсити свршити **1.** *брижљиво гњечећи размекшати оно што је густо и лепљиво, спремити, зготовити тесто, глину, кит и сл.* — Измеси, Вело . . . измеси чисту погачу! *Срем.* Мештровић је измијесио тоне блата. *Крл.* **2.** фиг. *јако истући.* — Славу јој женску . . . измесићу је ка' Вла' питу. *Рад. Д.*

ѝзместа, ијек. ѝзмјеста, прил. *с места, без затрке.* — Коњ скакач . . . скаче у свим врстама кретања . . . а ако је потребно, чак и изместа. *Јах.*

измѐсти и **ѝзмести,** измѐтём сврш. *метлом добро очистити, метући одстранити, избацити из унутрашњости чега.* — Узела ми она метлу из руке па је измела радиницу. *Брл.* Отац . . . заповједио да се измете слама, а бадњаци исцијепају. *Шимун.* фиг. Измести треба те туђе вуцибатине. *Шен.*

измéсти[1] и **ѝзмēсти,** измéтём сврш. *измутити.*

Изр. ~ масло *мућкајући млеко у стану излучити, издвојити масло.*

измéсти[2], -éтём сврш. *довести у пометњу, збунити, побркати, помести.* — Не бојте се, моји соколови, јер је турска изметена војска, јутрос ћемо добити јунаштво. *НП Вук.*

ѝзместити, -ѝм, ијек. ѝзмјестити, сврш. *преместити из једног места на друго.* — Хоће Обрад да је [судницу] измести у зграду коју је . . . на брзу руку сазидао. *Рад. Д.* Командир је сматрао да је много боље ако измести батерију изван села. *Јак.*

ѝзмет[1] м **1. а.** *балега, поган.* — Осећа се задах прашине помешан са сточним изметом. *Ранк.* Жестоко заудара по измету. *Донч.* **б.** *ђубре, смеће. Р-К Реч.* **2.** *дете или живинче изметнуто или побачено;* исп. измеће. — На буништу без повоја наго чедо цвијели . . . па се јеже на измет скрнави. *Март.* **3.** фиг. *изрод, олош, најгора врста.* — Овамо залазили . . . коњокрадице, беспослице и други измет људски. *Шен.* Такви . . . имају бити робље, измет човечанства. *Нед.* Овде живи . . . јејина . . . Овај страшни измет ноћи савио је гнездо своје. *Ил.*

ѝзмет[2] м тур. *служба, послуживање.* — Не могу ти измета чинити . . . у бијелој кули. *НП Вук.*

ѝзметак, -тка м (мн. ѝзмеци, ген. ѝзметāкā) *в. измет (1а, 2 и 3).* — Највише наилазе [инсекти] на воћке које пате од лисних ваши, јер се хране њиховим измецима. *Тод.* Црна земља муком застење носећи . . . људства гадан изметак. *Јакш. Ђ.*

измѐтāљка ж заст. покр. *девојачка игра, плес, налик на котиљон.* — Играју се [дјевојке] изметаљке. *Вук Рј.*

измѐтāње с *гл. им. од изметати (се).*

измéтати, ѝзмēћēм и ѝзмēтāм *несврш. и уч. према измести.*

измѐтати, ѝзмећēм *несврш. према изметнути.*

~ **се** *несврш. према изметнути се.*

ѝзметина ж (обично мн.) **1.** *материја природним путем избачена из тела;* исп. измет (1). — Оно [таблу] су ноћас изметинама избрљали, окаљали. *Нол.* Сакупља пасје изметине. *Јонке.* **2.** фиг. *прљава и одурна ствар. Бак. Реч.*

ѝзметнӣ, -ā, -ō *који се односи на измет.* — Код големе већине [животиња] одијељени су изметни и мокраћно-сполни отвор. *Финк.*

измѐтнути и **ѝзметнути,** ѝзметнēм (аор. измѐтнух, измѐтох и ѝзметох, 2. и 3. л. ѝзметнӯ, измѐте, ѝзмете и ѝзмете) сврш. **1.** *избацити ван, напоље, даље од себе.* — Сјајно копље из руке Патрокло изметне први. *М-И.* **2.** *ставити на одређено место да се види, изложити.* — Медењари . . . под шаторима изметнули на огледе медењаке. *Горд.* фиг. [Њима] није ништа слаће но честита и бољег од себе човека . . . јавно напасти, изметнути га ругли светине. *Маш.* **3.** *одбацити, оставити на забаченом месту, изложити некога негде не водећи даље бригу о њему.* — Да се није [дијете] изгубило, или га немајка изметнула. *Горд.* Рим је основан од Ромула и Рема . . . које је краљ Амулије, одмах чим су се родили, изметнути дао. *М 1887.* **4.** *испалити, окинути, пукнути из пушке.* — Покајах се што изметнух пушку. *Коч.* **5.** *пре времена ослободити се детета, побацити. Бак. Реч.*

~ **се 1. а.** *искварити се у својој природи, изгубивши добра својства својих предака или своје врсте.* — Откуд се изметну кад му нико није онакав у целој породици. *Вес.* **б.** *претворити се у нешто супротно или неповољно, изгубивши првобитни изглед или карактер.* — И тако се њихова веза изметнула у брачни чвор. *Божић.* И књижевност може у извесном тренутку да се изметне, да удари рђавим правцем. *Поп. Б.* **2.** (на кога) *бацити се на кога, бити му сличан.* — Ако се на оца не изметнеш, ти ћеш имати памети. *Нос. Д.* Имали су се на кога изметнути. *Јакш. Ђ.*

изметну́ће с *гл. им. од изметнути; побачај. Деан. Рј.*

измећāр, -ара м (вок. ѝзмећāру и -ре) тур. **а.** *слуга, помоћник.* — Отишао . . . Симеун по робу, кућу саму на млади и измећарима оставио. *Сим.* **б.** пеј. *подлац, улизица.* — Његови доушници . . . не спавају, а најмање они аутономистички измећари са својим вођом на челу. *Цар Е.* Замишљао сам се у положају полтрона . . . чанколиза, реакционарног измећара, бирократског трута. *Уск.*

измећāрēње с *гл. им. од измећарити.*

измећāрити, -ēћāрīм несврш. *служити коме, код кога; бити коме слуга.* — За свог [им је] дјетињства измећарила. *Павл.* Измећарих шеснаест година у Сульаге. *Андр. И.* Никад ми поштени људи постати нећемо, нама је суђено да читавог живота измећаримо и крадемо. *Нол.*

измећàрица ж = измећарка *служавка, слушкиња.* — Једна старица, измећарица смежураних руку, кумала је ситним пијеском авлинска врата. *Андр. И.*

измѐћāрка ж = измећарица. — Показа на измећарку Дену. *Срем.*

измећáрство с *служба, посао измећара.* — Момче . . . тужи над данашњим просјаштвом и измећарством. *Скерл.*

измѐћати, ѝзмећём несврш. покр. *в. изметати.* — Земља ће вам кости измећати. *Павл.*

ѝзмеће, -ета с *одбачено, напуштено дете*; исп. измет (2). — А што ће нам то? Одакле ти то туђе измеће? *Торд.*

ѝзмецкати, -ām сврш. *изгњецати.* — У случају непослуха . . . мали ће преступник, све уз шалу и смијех, бити измецкан колењима. *Ћоп.*

ѝзмече, -ета с **1.** *дем. од измет(ак).* **2.** *јагње неразвијено, ојагњено пре времена. Р-К Реч.*

ѝзмѐшāно, ијек. ѝзмијешāно, прил. *испретурано, испреметано, без реда, због-здола. Р-К Реч.*

ѝзмѐшāнōст, -ости, ијек. ѝзмијешāнōст, ж *својство или стање онога што је измешано.*

измéшати, ѝзмéшām, ијек. измијèшати, сврш. **1.** *мешајући саставити уједно нешто што је разноврсно, смешати, помешати.* — Пјесник се те основне ритамске мелодије . . . није држао . . . измијешавши кајкавски нагласак са штокавским. *Матош.* Покрет . . . је поново измешао наш исток и југ са севером и западом — створио је необичне прилике у нашој земљи. *Бел.* **2.** *нарушити, испретурати, покварити ред, размештај чега.* — Возари измешали хамуте, ономе нестало ћебе. *Јак.* фиг. Сад би хтео све да кажем, па зато — испретурао и измешао као плеву. *Чипл.* **3. а.** *мичући и преврћући чиме (нпр. жлицом, кашиком) учинити да се помешају неке текућине, течности или ствари.* **б.** *мичући и преврћући чиме (нпр. варјачом) неко јело на ватри учинити да се свуда једнако скува и да нигде не загори. Бак. Реч.*

~ се 1. *бити састављен, помешан с ким (чим).* — Старац и снаха окренули очи к себи: њихов поглед измијешао се с чежњама. *Кал.* **2.** *ући међу друге људе.* — Наши играју наше, они њихове игре, после се измешаше, па сви играју то наше . . . сремачко коло. *Шапч.* Измешајмо се с њима! И хајдуци се измешаше с устаницима. *Вес.*

ѝзмѐшāто, ијек. ѝзмијешāто, прил. покр. *в. измешано.* — Народ у цркви стоји измешато, нити се зна који је старији ко ли је млађи. *Нен. М.*

измешетáрити, -èтāрīм сврш. *постићи мешетарењем, ценкањем, лукавошћу.* — Што бисмо дакле нас двојица могли да измешеташимо? *Крл.*

ѝзмешкољити се, -ѝм се сврш. *мешкољењем, мигољењем извући се, измигољити се.* — Тјелашце је настојало да се измешкољи из кожице и да се разгиба. *Божић.*

измúвāње с *гл. им. од измивати (се).*

измúвати, ѝзмúвām *несврш. према измити.* **~ се** *несврш. према измити се.*

измúголити и **ѝзмигоголити,** -ѝм сврш. покр. *в. измигољити.* — На то испане . . . слуга са фењером и за њим измиголи нека ситна погурена госпођа. *Мат.*

измúгољити и **ѝзмигољити,** -ѝм сврш. **1.** *изићи откуда мигољући, полагано се вукући, извући се.* — Пузали су се пешаци као гуштери . . . Неколицина измигољи и за трен ока ускочише у непријатељски ров. *Јак.* фиг. Бол је опет измигољио кроз унутрашње поре забрана. *Дав.* **2.** *ослободити се силом, отети се, отргнути се.* — Мигољим се [у сну] под њиховим рукама и измигољим, и паднем са стола. *Куш.*

~ се *измигољити.* — Јегуља . . . се измигољи из мреже. *Петр. М.* С великом муком измигољио сам се и . . . сишао . . . у кафану. *Вас.* фиг. Ако почне да чува — и тад му се мало-помало измигољи пара. *Глиш.*

измијеи-, ек. измен-.

измијèњати, ѝзмијењāм, ек. измéњати.

измијèсити, ѝзмијесѝм, ек. измéсити.

измијеш-, ек. измеш-.

измúлāње с *гл. им. од измилати (се).*

измúлати (се), ѝзмѝлām (се) несврш. покр. *в. помаљати (се). Вук Рј.*

измúлети, -ѝлѝм, ијек. измúљети, сврш. **1.** *милећи, пузећи, гмижући изаћи.* — Из камена гуја измилела. *НП Вук.* Кад му која кап воде измили из мокре косе испод шајкаче, он је отре шаком. *Пер.* **2.** *изаћи ван, напоље, појавити се.* — Путници измиљеше на палубу. *Наз.* Све живо је измилело и у кафане се преселило. *Каш.* фиг. Откуд сад измилеше толики дугови. *Поп. Ј.* На улице свуда блуд измили тада. *Јур.*

ѝзмиловати, -лујēм сврш. *обасути миловањем; изгрлити, изљубити.* — Ноћас је била измилована. *Сиј.* фиг. Друга [болесница] је најприје измиловала стакло [на »чудотворној« слици] прстима, да их затим превуче преко својих загнојених очију, уздајући се у чудотворну моћ додира. *Пав.*

измúљати, ѝзмúљām несврш. *показивати се, појављивати се.* — Из тамних ждријела Капеле стао помало измиљати мрак и дахтати росом кроз ваздух. *Перк.*

измиљети, -и̏лӣм, ек. измѝлети.

измиљити, -ӣм сврш. *в. измилети.* — Сад један, сад други [хајдук] измиљио из спиље у мрку ноћ. *Тур.* Из Антине куће измиљише Антина браћа и сестре. *Михољ.* Језици се разиграли [од вина] . . . а опреке, притајене, измиљиле и грубо плануле. *Мих.*

измѝнути, измѝнӗм сврш. *проћи (о времену).* — Већ су скоро уредовни сати изминули. *Ков. А.* А кад ти концесијама измине рок, нека стечено твоје власништво опет преда у управу приватном друштву. *Рад. Стј.*

изминýће с *гл. им. од изминути; свршетак, крај.* — Послије изминућа примирја започе краљ Стјепан рат наново. *Шиш.*

изминьѝвати, -ињујӗм *несврш. и уч. према изминути.* — А нама девето већ изминьује . . . љето. *М-И.*

ѝзмир м *в. измирба, измирење.* — Ну ево наде измиру. *В 1885.* »Рибање« је рибарска идила . . . [у којој се црта] измир пјесника патриција с пучанима рибарима иза тешке и крпаве заборављене борбе. *Водн.*

ѝзмира ж *в. измирење. Р К Реч.*

измирáвање с *гл. им. од измиравати (се).*

измирáвати, -ирáвам = измиривати *несврш. и уч. према измирити.*

~ се = измиривати се *несврш. и уч. према измирити се.*

ѝзмиран, -рна, -рно *помирљив, складан.* — Да, дакле, подаде својој пјесничкој слици измиран завршетак, замислио је Прерадовић Адамову визију. *В 1885.*

ѝзмирба ж *измирење, помирење.* — Код свете задарске и трогирске измирбе није [га] особита срећа пратила. *Шен.* Онда је слиједио срдачан и њежан призор измирбе. *Новак.*

измирѐње с *гл. им. од измирити (се).*

измирѝвање с *гл. им. од измиривати (се).*

измирѝвати, -ирујӗм несврш. = измиравати.

~ се = измиравати се.

измирѝвач, -а́ча м *онај који измирује, онај који посредује при измирењу.* — Младен је био . . . способан да разуме сукобе и дилеме као посматрач, а нарочито као измиривач. *Сек.*

измѝритељ м *онај који измирује, који посредује за измирење.*

измѝрити, измѝрӣм сврш. **1.** *успоставити, обновити мир међу онима који су у свађи или непријатељству, отклонити несугласице, помирити.* — Обично се старао да лепим речима и саветима измири парничаре. *Глиш.* Одмах иди да измириш децу. *Вес.* **2.** *довести у склад, сложити, ускладити.* — Љубав домовинска измирила је прву хрватску романтику са друштвом (народом) и са природом (Хрватском). *Матош.* Пуних петнаест година трудила се енглеска влада да измири те две тежње [о правима и Арапа и Јевреја]. *СКГ 1937.* **3.** *исплатити, намирити.* — Чекао сам те годину и по док ниси измирио мањак. *Ранк.*

~ се 1. *прекинути свађу, непријатељство, успоставити нарушене односе, помирити се.* — Што да радим? Треба да се измирим с кумом — али како? *Вес.* Морао се измирити и са папом. *Пов. 2.* **2. а.** (с чим) *стрпљиво се односити према чему, привикнути се на што.* — Упишите га у какав спортски клуб и будите измирени с тим да ове године падне на испиту. *Нуш.* С временом он се био измирио са том могућношћу. *Андр. И.* **б.** (с чим) *задовољити се чим, сложити се, сагласити се, пристати на што.* — Душа његова измирила се са срамотом његове кћери. *Коз. Ј.* Био је вредан студент, и отац се као измирио био са одлуком синовљом. *Сек.*

Изр. наши су рачуни измирени *међу нама је све уређено и изравнано.*

измѝрљив, -а, -о *који се може измирити, помирљив.* — Само таква филозофија је измирљива са природном науком. *КР 1924.*

ѝзмирна ж грч. *мирисљава смола која се добива од коре неких врста тропског дрвећа, а употребљава се за кађење при верским обредима, смирна, тамјан.* — Он је осећао у својој души неку светињу, нешто налик на мирис запаљене измирне. *Вес.* Не помаже ни цилиције ни измирна. *Божић.*

ѝзмислити, -ӣм (трп. прид. ѝзмишљен) сврш. **1.** *мислећи доћи до неког проналаска, пронаћи.* — Клео је . . . оног који је измислио пушку и барут. *Вес.* Измислили су сада неки радар, па виде и кроз облаке, а и ноћу. *Јак.* **2.** *створити машћу нешто чега није било или чега нема.* — Све што фантазија може измислити чудноватих и апсурдних билина, све си ту налазио у највећем складу. *Војн.* Сад ћемо . . . морати измислити какву заверу. *Дом.*

~ се *в. измислити (2).* — Он [паша] се измисли или га потврди на прилику да је носио какове еспапе. *Маж. М.*

ѝзмитати, -ићӗм и -а̏м несврш. покр. *измѐтати.* — Друге се [жене] опет запрегле те двориште и испред куће измињу. *Јурк.*

ѝзмити, ѝзмијӗм сврш. *умивањем, прањем учинити чистим, умити.* — Суботом увече сви укућани . . . измивени и очешљани. *Сек.* Уочи недеље нема више да се измије калдрма испред куће. *Марк. М.* фиг. Сркните . . . гутљај свете водице . . . измијте срце. *Гор.*

Изр. ~ коме главу *строго прекорити, изгрдити.*

измѝцав, -а, -о *који се измиче, уклања.* — Некакво болесно сугласје . . . није произ-

лазило из међусобног познавања, него из измицавог околишања једнога пред другим. *Коз. Ј.*

ѝзмицање с *гл. им. од измицати (се).*

ѝзмицати, -ичём *несврш. и уч. према измакнути.*

~ се *несврш. и уч. према измакнути се.*

измишљáвање с *гл. им. од измишљавати.*

измишљáвати, -ѝшљавам *в. измишљати.* — Људи измишљавају неке писаће машине. *Срем.* Никаково чудо што је о Јелки измишљавала свакојаке страхоте. *Кум.*

ѝзмишљај м *оно што је измишљено, измишљотина.* — Ја лудо волим измишљаје маште. *Креш.* Довољно је зрнце измишљаја, па да се скотрља низ брдо глупарија као громада лажи. *Божић.*

измúшљало с и м *измишљач.*

измúшљање с *гл. им. од измишљати.*

измúшљати, ѝзмӣшљам *несврш. и уч. према измислити.*

измúшљач, -а́ча м *онај који измишља оно чега нема.* — Легенда нема изворника, а машта анонимног измишљача. *Божић.*

ѝзмишљеност, -ости ж *својство или особина онога што је измишљено; измишљање, измишљотина.*

измишљòтина и **измúшљотина** ж *оно што је измишљено, оно што није истинито, бајка, прича.* — И сијасет других измишљотина набраја он и приповеда где год стигне и стане. *Вас.* Што би он могао да каже на ову вражју измишљотину? *Крл.*

измјен-, ек. измен-.

измјењ-, ек. измењ-.

измјер-, ек. измер-.

ѝзмјеста, ек. ѝзместа.

ѝзмјестити, -ӣм, ек. ѝзместити.

ѝзмлавити, -ӣм сврш. *немилосрдно избити.* — Навале на [њега] ... исцакају га и измлаве, па га оставе онако измлављена на земљи. *Вел.* Не љути се јер ћу те измлавити. *Кос.*

измлáтити, ѝзмлāтӣм сврш. **1. а.** *завршити млаћење, омлатити, овршити (о житу).* — А када бих све лепо измлатио, и духнуо несташни поветарац ... ја бих сипао жута и бела зрна из саћуре у саћуру. *Шапч.* Измлаћени су снопови јечма и ражи. *Гор.* **б.** фиг. *претрести, расправити.* — Да понављам оно што сте ви већ измлатили ... тога не могу. *Јурк.* **2.** *јако, жестоко истући, излемати.* — Ја бих га за ово измлатио, поштено измлатио, да запамти. *Ћос. Б.* Чим се диже, измлати ме на мртво име ... колцем. *Дук.* **3.** *ударајући оштетити површину чега, изломити.* — Била је налик на врбу јадиковку којој је вјетар измлатио гране. *Наз.*

~ се уз. повр. *истући, излемати један другога.* — Кад се једанпут људски измлатимо, знат ће се и без краља чије је право јаче. *Шен.*

измлаћúвати, -а̀ћујēм *несврш. и уч. према измлатити.*

ѝзмлети, -мељēм, ијек. ѝзмљети, сврш. **1.** *самлети, претворити у брашно, прах или сл.:* ~ пшеницу, ~ каву. **2.** фиг. *изговорити којешта, напричати.* — Колико само они глупости измељу, просто човјек да поврати. *Сим.* **3.** фиг. *сатрти, измрцварити.* — Дању ме ухвате послови, па мало заборавим, али ноћ ми је проклета, сву ме измеље. *Ћос. Д.*

ѝзмљаскати, -а̄м сврш. индив. *мљаскајући изговорити.* — Ја бих га »смљавио« — измљаска Јосо кроз пуна уста. *Пав.*

ѝзмљети, -мељēм, ек. ѝзмлети.

измоделúрати, -ѐлӣрам и **измòделовати,** -лујēм сврш. *дати жељени облик чему према узорку, извајати.* — Поставивши ... папир на лијево кољено, измоделирао га је опрезно руком по избочини јабучице да се не исклизне. *Крл.* Можда ... гипке покрете коња доиста не може ни камен боље измоделовати него еруптивно бачена маса ... морске воде. *Сек.*

измòдрити, ѝзмодрӣм сврш. *учинити модрим;* фиг. *учинити да коме изиђу модрице (од удараца).* — Избили га, измодрили му шакама лице и леђа. *Новак.*

измодулúрати, -ѝлӣрам сврш. необ. *извршити, увежбати модулирање, прелазак с једне врсте тона на другу.* — Данас ће још дефинитивно измодулирати пасаже леве руке клавирске партије ове токате у Ха-молу. *Дав.*

ѝзмождени, -а, -о *исцрпен, истрошен, изнурен.* — Ви живите кукавички без снова и циљева, старији и измождењи од земље неплодниче. *Матош.* Тане кујунџија ... са безбојним увек раширеним очима у измождењом лицу, био је један од ... најревноснијих посетилаца. *Андр. И.*

ѝзмождењост, -ости ж *исцрпеност, истрошеност.* — Ни трага измождености му није било на лицу. *Шов.*

измòждити, ѝзмождӣм сврш. *довести до крајњега умора, до потпуне исцрпености снаге.* — Глава клону, лице потамнело ... рука ломна, тело измождено. *Радич.* Само је [вјетар] својим сухим дахом измождио и онако измождену земљу. *Донч.*

ѝзмозгати и **измòзгати,** ѝзмозгӣм сврш. *размишљајући изнаћи, пронаћи.* — Таква држава оставља утисак сувише сложене и сувише измозгане творевине. *Јов. С.* На

концу, старац је у својој глави измозгао да ће му политика ... бити нешто као што је ова Станкова дрвена нога. *Јоп.*

измо̀крити, йзмокрӣм сврш. *в. измочити; помокрити.*

~ **се** *помокрити се. Р-К Реч.*

измо̀лити[1]**,** йзмолӣм сврш. **1.** *постићи, доћи до чега молећи, прошњама.* — Кад Вукадин чу за паре, он ... удари у јужно наречје које је употребљавао кад год треба што измолити. *Срем.* Он не треба Горшу ... да га упути ... како ће измолити опрост од биљеговине. *Гор.* **2.** *прочитати, изговорити молитву докраја.* — После гимнастике ... стиже још да до доручка измоли 30 пута круницу. *Дав.*

~ **се** *молбама постићи допуштење за излазак, одсуство.* — Другога дана допутује владар. Неколико се слугу Ростовљевих измоли да оду видјети цара. *Краљч. Стј.*

измо̀лити[2]**,** йзмолӣм сврш. *помолити, истурити, издићи.* — Висок шљахтић који је измолио из гомиле своју главу ... хватао је [колаче] дугим рукама први. *Глиш.*

ѝзмоловати, -лујём сврш. нем. **1.** *завршити моловање, насликати.* — Сликар ... је измоловао затегнуте, свеле образе ... девојчице. *Петр. В.* **2.** *обојити, оличити.* — На загасито измолованоме зиду висила је слика св. Петке. *Јакш. Ђ.*

измољáвати, -ољāвāм **1.** *несврш. и уч. према измолити*[1]. **2.** (себи) варв. *изјављивати се против чега, ограђивати се од чега, улагати протест против чега.* — Нисам те ништа питао. Ја себи то измољавам. *Крл.*

измољáвати се, -ољāвāм се *несврш. и уч. према измолити*[2]. — Угледала [је] где се нешто из њега [језера] измољава. *Рј. А.*

измољàкати, -āм и **измољáкати,** -ољāкāм сврш. *молјакањем постићи, добити.* — Измољакао од Брацике да сме на Цезару изјахати на детелину. *Поп. Ј.* Можда [ћу] ипак ... измољакати макар мален предујам. *Шов.*

измо̀љчати се, -āм се сврш. *постати, бити изједен од мољаца.* — У другим [пергаментима] су стиховима измољчана слова. *Вел.*

ѝзмор м *крајњи умор, измореност, исцрпеност, сусталост.* — Одатле [од претјераног рада] непорађање дјеце [код жена], измор и преране смрти. *Павл.*

ѝзморено̀ст, -ости ж *стање онога који је уморан, изморен, исцрпеност, сусталост.* — Радован донесе у касабу погрбљен лик, тешку измореност и неку безмерну зачуђеност у очима. *Марк. М.*

измо̀рити, йзморӣм сврш. *довести кога до потпуног умора, исцрпсти његове снаге.* — Пут који ћемо дању ... превалити за неколико сати, узеће нам ноћу двапут више ... а борце ћемо ... изморити без потребе. *Чол.*

~ **се** *постати потпуно уморан, исцрпен.* — Кад бисмо се који пут изморили послом до немоћи, он би штогод рекао. *Новак.*

измота́ва̄ње с *гл. им. од измотавати (се).*

измота́вати, -о̀тāвāм *несврш. и уч. према измотати.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према измотати се.* **2.** *извлачити се из неугодна положаја, заобилазити истину.* — Измотавао се колико је могао, лагао, али напокон рече истину. *Бен.*

измота̀ција ж вулг. = измотација **1.** *измотавање, извлачење, подваљивање.* — И тако је Мркоглава био најурен због своје лукаве измотанције. *Божић.* **2.** фиг. *онај који се измотава, подваљује.*

измо̀тати, -āм сврш. **1.** *одмотати оно што је било умотано, смотано, сплетено, развити, одвити, расплести; одвијајући извући.* — Из хартије измота онаку исту бурму као што је на Младенову прсту била. *Ат.* **2.** *извршити мотање, водање амо-тамо докраја.* — Тако их измотам око града тамо и амо. *Љуб.* **3.** фиг. **а.** *уклонити, скинути или извући с тешком муком.* — Дотле мушкарац измота двије тешке плоче и стаде вући из јаме ковчег за ковчегом. *Ков. А.* **б.** *извући од кога што, измолити.* — Пожешка господа знојила се ... надајући се да ће сада добра прилика бити измотати какву милост или повласт за родни град. *Шен.* **в.** *с тешком муком изговорити, промуцати.* — Једва дишући, измота јадник из уста: »Немој — задавит ћеш ме!« *Шен.*

~ **се 1.** *размотати се сасвим (оно што је било намотано), одмотати се.* — Ево се ово клупко измота. *Рј. А.* **2.** *посве, сасвим намотати, смотати. Рј. А.* **3.** фиг. **а.** *сплести се, замрсити се; измешати се.* — Међутим протурили и ону буру, ону промјену влада, све се то измотало, а напосљетку се опет нашли кмет и ага. *Мул.* **б.** *извући се, изићи одакле један за другим.* — Из велике кочије измотају се четири господина. *Кум.* Сада напокон разреда госпођа Вуковић парове који се измоташе из собе један за другим. *Коз. Ј.* **в.** *извући се из тешког положаја, из неприлике с муком, с напором.* — Ја макни и макни лијево, па десно, док се ... не измотах из утробе сњежнога запуха. *Ков. А.* Питао ме [отац] гдје сам била. Измотала сам се некако и није ништа примијетио. *Бег.*

измота́ција ж вулг. = измотанција. — Смешни би јој били и зазорни меки душеци ... варошка пренемагања, лекари, бабице и друге измотације. *Рад. Д.* Језик за зубе! ... Докле ћеш клепетати, прапорачка измотацијо? *Матош.*

измо̀ћи и **ѝзмоћи,** ѝзмогнём свршд. **1.** *успети, смоћи.* — И ово смо једва измогли, дала сам, и сам знаш, све. *Ћоп.* **2.** *бити доста, довољно, дотећи, домашити.* — Он се је сав задубио у рачуне, комбинујући на све начине хоће ли му свота коју још у џепу има измоћи на данашњој забави. *Коз. Ј.* Глас [му] застао, неусиљеност му није измогла. *Куш.*

измо̀чити, ѝзмочӣм свршд. *свршити мочење; потпуно поквасити.*

ѝзмрвити, -ӣм свршд. **1.** *иситнити, издробити на ситне делове.* — Кад деца измрве при јелу, она пажљиво покупи мрвице. *Дом.* фиг. Шта хоће стари, слепи мудрац? Да ли да трује душе, измрви срца и онеспособи за борбу? *Прод.* **2.** фиг. *сатрти, смрвити.* — Ову тројицу лопова . . . рукама бих их све измрвио. *Игњ.*

~ **се** *претворити се у мрве, раздробити се, распасти се у мрве.* — Како сам га лако о земљу спустио, мислио сам да су му се измрвиле све кошчице. *Ат.*

ѝзмрежати, -ӑм свршд. *испреплетати унакрст попут мреже.* — Лоза знадне обронцима измрежати прелијепе мавезе. *Буд.* Споља је продирала нека бледа, водњикава светлост, која је на мрачноме зиду пројектовала рупу прозорску, измрежану танким линијама харемских мушебака. *Нуш.*

ѝзмрешкати, -ӑм свршд. *ситно набрати, наборати.* — Ваљају се тихо измрешкани вали. *Вел.* А даље — матица Дона чија се угасито измрешкана површина буркала на ветру. *Моск.*

измржњава̀ње с *гл. им. од измржњавати.* — Обноћ шалу шуме и воњаци усевима и свима биљкама топлији ваздух, те их тако чувају од измржњавања. *Тод.*

измржњава̀ти, -р̑жњавӑм *несврш. и уч. према измрзнути.* В. пр. уз гл. им. измржњавање.

ѝзмрзнути, -нём свршд. *јако прозепсти, промрзнути, страдати од студени, укочити се од мраза, скочањити се.* — Она је причала . . . како су негдје измрзнули, изгладњели. *Сиј.* По искричаву измрзнуту цијелцу плитак траг водио је у правцу Мрачаја. *Ћоп.*

измр̀љати, ѝзмрљӑм свршд. *учинити мрљавим, умрљати, испрљати, укаљати. Р-К Реч.*

~ **се** *повр.*

измр̀мљати, -ӑм свршд. *рећи, изговорити мрмљајући, тихо, нејасно и неразговетно, прогунђати.* — Сретан пут! . . . измрмља мати за њом. *Пав.* А на концу, рђо, остат ћу ваљда ја сам служити — измрмља пуковник. *Мишк.*

измр̀мољити и **ѝзмрмољити,** -ӣм свршд. **1.** *измрвити.* — Да видим када те овај лав шчепа у своје канџе, па те свега измрмољи као крумпир. *Мат.* **2.** *измрљати.*

измрси́вати, измр̑сујем *несврш. и уч. према измрсити.*

измр̀сити[1], ѝзмрсӣм свршд. **1.** *неуредно завезати, заплести.* — Многобројне жиле . . . су се . . . ширили преко његова лица, бескрајно измршене. *Лоп.* **2.** *развезати, расплести, размотати што је било сплетено, свезано.* **3.** фиг. **а.** *извући, ослободити.* — Нога [му] запела за уже на самару и никако није могао да је измрси. *Вел.* **б.** *учинити јасним, разумљивим, ући у суштину чега.* **в.** *учинити нејасним, мучним за разумевање, замрсити, заплести, запетљати*: ~ послове.

измр̀сити[2], ѝзмрсӣм свршд. *окаљати, учинити нечистим мрсном храном какву посуду да се у њој не може кувати посна храна. Вук Рј.*

измр̀скати, ѝзмрскӑм свршд. *разбити, сатрти на комаде, на парчад. Р-К Реч.*

измрцва̀рити, -мр̑цвӑрӣм свршд. **1. а.** *нанети много рана, ударцима осакатити, убогаљити кога.* — Уморан си, изнемогао, како су те измрцварили људи господина бискупа. *Шен.* И баш ту, према мосту, Јуришић, изгажен, изгужван, измрцварен успе да се измигољи. *Вас.* **б.** *расећи на много делова, раскинути, рашчеречити на комаде.* — То је маса људског меса на дохвату убојитим зрнима убијена, раскомадана, измрцварена. *Пол. 1958.* **2.** *мучењем довести до потпуне немоћи, исцрпености, измучити, исцрпсти.* — Али уто се пробуди! Узбуђен, измрцварен, са сузама у очима. *Шов.* Непријатељу је баш циљ да нас овде . . . измрцвари, па да нас после уништи глађу. *Дед. В.* фиг. Дошло је време . . . да даровити синови нашега народа . . . даду све што могу, а не чим порасту да . . . измрцваре теме, да учмају и јалово сврше. *Петр. В.*

~ **се** *намучити се, напатити се.* — А онда када им је тешко, кад се измрцваре, онда зову у помоћ. *Мишк.*

ѝзмрчеиица ж покр. *она која је измрчена, нагорена, упрљана радећи много у кухињи*; исп. пепељуша. *И-Б Рј.*

ѝзмрчити, -ӣм свршд. **1.** *измазати, испрљати по лицу чађу, гаром.* — На једној страни вила, на другој Плакир кога виле измрче. *Комб.* **2.** фиг. *покрити тмином, тамом, замрачити, помрачити.* — Црна, немила ноћ притиска земљу . . . измрчила цијелу природу густом, чађавом мрљом. *Војн.* **3.** фиг. *исписати којекако.* — Мрчи тамо и мрчи амо, док измрче највишу руковет хартије. *Љуб.* Памет [му] мути сила измрчене хартије, разштркане по големом столу. *Ћоп.*

ѝзмршавелӧст, -ости, ијек. ѝзмршавјелӧст, ж *стање онога који је мршав.*

ѝзмршавети, -вѝм, ијек. ѝзмршавјети, сврш. *измршавити.* — Сав се усукао, измршавео сасвим. *Вин.*

ѝзмршавити, -ѝм (ек. и ијек.) сврш. *постати врло мршав.* — У блиједим измршавјелим образима видјела се горчина. *Бег.*

ѝзмршавјелӧст, -ости, ек. ѝзмршавелӧст.

ѝзмршавјети, -вѝм, ек. ѝзмршавети.

ѝзмршати, -ā̀м сврш. *измршавити.* — Робље, пуштено из тамнице, онако полуголо, измршало и осакаћено, пљачкало је, ломило и палило. *Андр. И.*

ѝзмувати, -ā̀м сврш. вулг. *изударати.* — А тад, да смиримо узбуђење, Гамбију добро измувасмо ребра. *Богдан.*

измудријáшити, -ѝјāшѝм сврш. *в. измудрити.*

измýдрити, ѝзмýдрѝм сврш. **1.** *изнаћи, измислити, смислити.* — Ху, та само једну да видим која је што измудрила, ил' изумела! *Змај.* Баш је био ваљан човјек који је измудрио ове шпире [ракију]. *Ђал.* **2.** *створити маштом, измислити оно што не постоји.* — Фабуле су му вјечне, премда их већину не измудри, него тек препјева. *Матош.* **3.** *досетити се, довинути се чему.* — Коначно измудри да их је премало да га изнесу на чистине. *Франг.* **4.** *постати мудар.* — Дошљак је окретан, измудрио у сиромаштву. *В 1885.* **5.** *надмашити у мудрости, надмудрити.* — Немој да ... сваштa блебећеш и да те таборник измудри. *Бан.*

измýдричити, -ѝм сврш. *в. измудрити.*

измудрòвати, -ýдрујēм сврш. *в. измудрити* (*1—3*). — Пази школриче! Какву ће ти болест измудровати твој пријан, шапну Павиша. *Шен.* Стриц је некако измудровао и ономад твојој поштованој матери протумачио да сте ви с породицом светог оца у Риму ... род. *М 1867.* Тко ће да за своје измудрује прође јуначније име. *Вел.*

ѝзмужа ж само у изразу: дати краву на измужу *дати краву некоме да је храни и за свој рачун музе.*

измýзати, ѝзмýзāм **1.** *несврш. и уч. према измусти.* **2.** фиг. **а.** *извлачити.* — Мајка измуза танку нит кудјеље чиста власа. *Ств. 1948.* **б.** *намигивати, жмиркати* (*очима*). — Сваки по нешто избаци. А послије дуго трљају браде, измузају очима задовољно, мисле: богме смо му добро припинули. *Сиј.*

измýљати, -ā̀м сврш. **1.** *гњечећи исцедити сок из чега, смуљати.* — Набере грожђа, измуља и однесе цару слатка вина. *Н. прип. Вук.* **2.** *уништити.* — Пази, јер би ти иначе могли њени магарци и јарци измуљати читаво село, као што су ти онда ... измуљали ... виноград. *Божић.* **3.** *напунити муљем.* — На води је управо пловио стари, измуљан дуб. *Цес. А.*

измýљити, ѝзмýљѝм сврш. *изљуштити, извадити из љуске.* — Послије све уједно скупља из мохуље зрно да измуљи. *Кур.* ~ **се** *измакнути се, испасти.* — Жена секиром удара коња по сапима ... два војника јурнуше на жену, она стаде ... гледа их ... секира јој се измуљи из руке. *Ћос. Д.*

измýмлати и **измýмљати,** -ā̀м сврш. *мрзовољно, мргодно, гунђајући рећи, проговорити.* — Једва ухвати даха да измумља: »Карте скрити!« *Лал.*

ѝзмўнтати, -ā̀м сврш. **1.** *продати све на мунти, лицитацији.* **2.** шатр. *измусти; искористити на вешт и лукав начин.* — Пан оберлајтнант Шеба ... је тога дана хтео некога да измунта за ручак. *Вин.*

ѝзмусти, измýзēм сврш. **1.** *музењем или дојењем извући млеко из вимена животиње. Вук Рј.* — фиг. Зелена громада је привлачила облаке као магнет и измузла из њих дуге бујне кише. *Лал.* **2.** фиг. **а.** *лукаво, вешто измамити што* (*тајну, новац*) *коме.* — Но ипак све измузосмо из њега. *Креш.* Измузао мало-помало готово све новце. *Глиш.* **б.** *с муком добити што од кога.* — Та хоћу ли већ једном да измузем из вас ту проклету пријаву? *Крл.* **в.** *тихо, силећи се рећи, изговорити.* — Хатка је шутјела, па из шутње, гласом танким и тихим, измузе мудро и отегнуто: да невјести не ваља да збори. *Сиј.*

измýтити, ѝзмўтѝм сврш. **1.** *направити, учинити мутним, помутити, замутити.* **2.** *избуљкати, промуљкати. Р-К Реч.* **3.** фиг. *замрсити.* — Ал' јој русе косе измутио. *НП Вук.*

ѝзмуљкати, -ā̀м сврш. *извршити муљкање докраја, промуљкати.*

ѝзмуцати, -ā̀м сврш. **1.** *изговорити, изрећи муцајући, запињући у говору.* **2.** фиг. *преко воље и једва нешто рећи.* — Хм! измуца школник стиснув очи, мој драги Талијане! *Шен.* И из свега тога испадне неколико јадних фраза које човјек измуца некако. *Чол.*

ѝзмуцкати, -ā̀м сврш. *дем. према измуцати.*

измуцкúвати, -ýцкујēм *несврш. и уч. према измуцкати.*

измýчање с *гл. им. од измучати.*

измýчати, ѝзмўчāм несврш. *тешко, мучно зарађивати.* — Слала га је у војску мајка удовица, измучајући му на мотици школовање. *Пер.*

ȉзмученӧст, -ости ж *малаксалост од тешкога рада, од болести и сл.* — У цртама њезина лица могла се видјети бол и душевна измученост. *Том.*

ȉзмучити, -ӣм сврш. **1. а.** (кога) *мучењем довести до потпуне изнемоглости.* — Пошто га страшно измуче, посијеку га [хаџи-Рувима]. *Вук.* Па шта је он? Душманин кога треба најпре измучити најнечувенијим мукама, који треба да осети свој злочин. *Вес.* **б.** (што) *напорним радом довести у стање умора.* — Измучише ... главу његови [Вукови] несљедбеници ... *Јаг.* **2.** *натерати, присилити кога да пати, да се мучи.* — Тај ме је човјек измучио до смрти. *Крл.* **3.** *тешко, мучно зарадити, мучећи се зарадити.* — Он ће [отићи] код фамилије да би ... други посао сиромашни урадио, и жени и дјеци хљеба измучио. *Миљ.* Знојила се дању, ноћу ... док крвавим није знојем три товара измучила. *Змај.*

~ **се** *доћи до стања малаксалости, исцрпсти се, истрошити се напорним, тешким радом, бригом, болешћу.* — И она се, сирота, измучила. Саватије лежао читаву годину. Потрошило се и црно иза нокта. *Ком.* Измучи се до врхунца планине, па се обазри наоколо и видјет ћеш. *Наз.*

ȉзмуштрати, -ӑм сврш. варв. *научити помоћу муштрања, извежбати, навикнути кога на што строгом дисциплином.* — Јунаци ... нападоше чилни, измуштрани. *Март.* У те се дане измуштрао у стрпљивости и покорности као Јоб. *Перк.*

изнабáдати, -абáдам сврш. *на много места, више пута убости.* — фиг. Цио крај био је изнабадан лавежима, кроз које су се чули усамљени пуцњи. *Лал.*

изнабȉјати, -àбӣјам сврш. *све набити (о обручима и о бачвама).* *Рј. А.*

изнагрдити се, -àгрдӣм се сврш. необ. *докраја нагрдити се, изобличити се.* — Дани, зимо, кано пјесник изнагрђен од пркоса! *Кам.*

изнад предл. с ген.; супр. испод **1. а.** *указује да нешто што је у хоризонталном смислу на истом или блиском месту надмашује висином појам одређен предлогом.* — Ал' кад изнад средине пуногласне скупштине дође [два орла], они заокружише круг и учестају махати крилма. *М-И.* Она осионача, газдарица стоји изнад мене и праска. *Маш.* **б.** *указује на положај који је на већој надморској висини од појма одређеног предлогом.* — Пјешаке остави изнад Видинскога поља у брдима. *Вук.* **в.** *указује на положај ближи горњем крају нечега него појам одређен предлогом.* — Засукао је рукаве од кошуље до изнад лаката. *Франг.* **2. а.** *указује да нешто по вредности, важности, снази и др. надмашује појам одређен генитивом.* — Чинило му се ... да је Сократ неправедно осуђен и да је, морално, стајао изнад својих судија. *Јов. С.* Изнад свих гласова чуо се глас Данилов. *Крањч. Стј.* **б.** *истиче прекорачење какве мере, норме, стања: преко, више од.* — Лидија ... је изнад свега волела путовати на коњу. *Грол.* Остало је и сећање на њега као на човека који је потегао изнад своје снаге. *Андр. И.*

ȉзнадити, -ӣм сврш. *превући, ојачати, слојем нáда (челика), учинити чврстим, јаким као нáдо, очеличити.* *Р-К Реч.*

ȉзнадничити, -ӣм сврш. *радећи на надницу заслужити, зарадити на надници.* — А ову пилад сам код новог кмета изнадничила, зноjем зарадила. *Рад. Д.*

изнадовȍљити се, -òвољӣм се сврш. необ. *потпуно се издовољити, задовољити.* — На њезин врисак и запомагање скочише њезини мушки укућани као рисови, пресрећни што ће сад и они да се изнадоволе на неком. *Маш.*

изнадодáвати, -òдājём сврш. необ. *додати на много места или у много махова.* — Да је било за паре или за нешто друго, никад ја не бих научио све оне изувијане и изнадодаване ријечи сличне једне другој. *Лал.*

изнадȕвати се, -àдȕвām се сврш. необ. *надути се сви један по један.* — У једном шипрагу побијени товарни коњи, изнадували се и ноге им само стрче. *Јак.*

изнàимати, -ӑм *несврш. према изнајмити.*

ȉзнājбољē прил. покр. *у највећој мери, колико се год може.* — Треба свашта радит што се може, али треба пазит изнајбоље и на оно што се догађало. *Њег.*

изнáјмити, ȉзнājмӣм сврш. **1.** *узети што под најам.* — Једног дана изнајмио [Костица] дућан и почео самосталан рад. *Сек.* Но тамо у селу у изнајмљеном брлогу дневно кука остављена жена са шестеро голе, гладне сирочади. *Мих.* **2.** *дати, издати под најам:* ~ собу, ~ кућу, ~ лађу.

изнàјмљив, -а, -о *који се може дати, издати под најам:* ~ стан, ~ соба.

изнајмљȉвāње с *гл. им. од изнајмљивати.*

изнајмљȉвати, -ȉјмљујем *несврш. и уч. према изнајмити.*

изнајмљȉвāч, -áча м **1.** *онај који што даје или издаје под најам.* — Газдинства--изнајмљивачи и закупци. *Б 1957.* **2.** *онај који узима какву некретнину под најам.*

изнајмљивàчица ж *она која изнајмљује.* — Прихватили су их [те гласове] сви ... изнајмљивачице соба и продаваčице цвећа. *ЛМС 1951.*

ѝзнājпрē, ијек. ѝзнājприје, прил. *пре свега, с почетка, у почетку*; супр. после, потом, најпосле. — Васка се изнајпре ишчуђавала, снебивала и отимала. *Срем.* Тако су, ево, и они морали изнајприје да напусте своју стару кућарицу. *Цар Е.*

ѝзнājприје, ек. ѝзнājпрē.

изнакажа́ва̄ње с *гл. им. од изнакажавати.*

изнакажа́вати, -а̀жа̄ва̄м = изнаказивати *несврш. и уч. према изнаказити.*

изнàка̄жено̄ст, -ости ж *својство онога што је изнакажено.*

изнакажéње с *гл. им. од изнаказити.*

изнакажи́ва̄ње с *гл. им. од изнакажавати.* — Наша земља је . . . поставила себи . . . задатак да уништи све услове изнакаживања људи од дјетињства. *НК 1946.*

изнакажи́вати, -а̀жујēм несврш. *в. изнаказивати.* В. пр. уз гл. им. изнакаживање.

изнакази́ва̄ње с *гл. им. од изнаказивати.*

изнакази́вати, -а̀зујēм несврш. = изнакажавати.

изнака́зити, -а̀ка̄зīм сврш. *учинити наказним, унаказити.* — Они су изнаказили идеју пролетерског интернационализма. *Пиј.* Читаву ноћ Вера није стисла ока . . . с бољу се спомињући изнакажених, измучених црта Андријашевићева лица. *Нех.*

изнакара́дити, -а̀ра̄дīм сврш. *учинити накарадним, нагрдити.* — Он вас је изнаказио, изгрдио, изнакарадио, осрамадио, огадио. *Бег.*

изнàлажēње с *гл. им. од изналазити.*

изнàлазак, -аска м (мн. -асци, ген. изнàлазāка̄) **1.** *смишљање, налажење, домишљање нечему.* — Све нас . . . подстиче на рад својим духовитим изналасцима тема. *Дом.* **2.** *изналажење, откриће чега дотад непознатог; изнађени предмет, проналазак, изум.* —То је доба примене паре и електрицитета, изналаска железница и пароброда. *Скерл.* Моћи [ћете] да судите шта је . . . од важних изналазака науке и вештине за народ потребно и корисно. *Панч.*

изнàлāзач, -а́ча м *онај који је што изнашао, открио, изумитељ, проналазач.* — Највише, наравно, стоје они који су и изналазачи и у исто време савршени извршиоци и довршиоци свога изналаска. *Поп. Б.*

изнàлāзачкӣ, -ā, -ō *који се односи на изналазаче:* ~ таленат.

изнàлāзилац, -иоца м *изналазач.* — Али је та тајна [изналаска камена мудрости] . . . сваки пут са својим изналазиоцем изумирала. *Панч.*

изнàлāзити, -ӣм *несврш. према изнаћи.*

изнамèтати, -а̀мећēм сврш. *све редом, једно за другим наметнути. Вук Рј.*

изнаòдити *в. изнаходити.*

изнаопа́чити се, -о̀па́чӣм се сврш. необ. *постати наопак, извртнути се, изопачити се.* — Све се изнаопачило. *Вук Рј.*

изнапи́јати се, -а̀пијāм се сврш. *напити се, сви редом се напити, изопијати се. Рј. А.*

ѝзнапољa прил. покр. необ. *изван, споља.* — Но то је било само изнапоља, за људске очи, јер је изнутра било сасвим друкчије. *Бен.*

изнапредњáчити, -èдњāчӣм сврш. необ. *в. испредњачити.* — Вековима је изнапредњачио св. Сава. *Петр. В.*

изнàрамицē прил. *иза рамена, свом снагом.* — Зграби сјекиру и изнарамице стане ударати медвједа у чело. *Шант.*

изнàставити, -ӣм сврш. необ. *настављајући једно на друго начинити, саставити.* — Волео бих сад да знам да ли сам слуга, или коњаник, или чувар лова, или трговац са житом. Изгледа као да сам изнастављен од свакога од њих. *Мил. В.*

изнатéзати, -а̀тēжēм сврш. *натегнути све редом.* — Спремала се на велики корак: напасти адвокатску аждају која је . . . изнатезала све параграфе колико се само дало. *Мар.*

изнаӯжити се, -а̀ужијēм се сврш. *наслађивати се докраја, наужи̇вати се.* — Истодобно му је [гледајући гробље] душа прелетјела кроз дане . . . прве младости који су се ту изиграли, иживјели и изнаужили. *Бег.*

изнáћи и ѝзнаћи, ѝзнађēм (аор. изнáђох; р. прид. изнàшао и ѝзнашао; трп. прид. ѝзнађен) сврш. **1.** *траженьем доћи до чега за што се није знало где је, наћи.* — Вријеме би било да се српски капи-ћехаја потруди не би ли изнашао пријеписе од берата. *Вук Рј.* И да се не пролази док се кривци не изнађу. *Мул.* **2. а.** *истражујући наћи, домислити се, пронаћи, открити, утврдити.* — Јаков се хвата њега грозничаво, не би ли пронашао . . . оправдање поступка, изнашао разлог. *Кал.* **б.** *докучити, открити, створити што ново, пре непознато, изумети.* — Што земља ма где роди, што вештина изнађе или наука измисли, то можеш за најкраће време да добавиш. *Панч.* Кад је изнађена штампа, и у Срба су се стале оснивати штампарије. *Бар.* **3.** *створити машшом, измислити, смислити.* — Да је све посијано, опет би ти изнашао неки послић и разлог да ме задржиш. *Лал.*

изнаходити, -а̀ходīм несврш. покр. *изналазити;* исп. изнаћи. — Изнаходе му давне и скоре грехове и како је приписао на свом штиту неко словце. *Љуб.*

изна́шање с *гл. им. од изнашати.*

изна́шати, ијзнāшāм несврш. *в. износити.* — Један спис у том омоту изнашао је пуних пет арака. *Новак.*

изнашáшће с заст. *изналазак (2).* — Ту се разиграла покладна машта ... да је и сам апотекар додавао своја духовита изнашашћа. *Мар.* Немојте мислити да имам од изумитеља какове постотке за јавно уздизање и хваљење његова изнашашћа. *Андр. Н.*

изнèбити, ијзнебијēм сврш. покр. *родити мртво дете, побацити. Вук Рј.*

изнèблушити и **изнèбљушити,** -ӣм сврш. *в. изнебушити.* — Извањски су нас догађаји изнеблушили. *Павл.* Јуначио се ... блијед и изнебљушен часник. *Р 1946.*

изнèбуха прил. *изненада, ненадано, неочекивано.* — Да су три звијезде с неба изнебуха преда ме пале, не бих се тако запањио. *Јурк.* Да се барем човек ... нада [госту на ручак], па хајде-де, него тек бахне ти ... неко изнебуха! *Глиш.*

изнèбушено прил. *изненађено, зачуђено.* — Филип је изнебушено ... погледа. *Божић.*

изнèбушити, -ӣм сврш. *изненадити.* — Ха, јесам ли те изнебушио? *Матош.*

~ **се** *изненадити се; помести се, збунити се.* — Младић је говорио чисто љутито. Жупник се изнебуши и застаде: *Тип.* Али сви остали замукоше нагло, па ушутим и ја, гледајући изнебушен око себе. *Шимун.*

изнèбушицē прил. *в. изнебуха.* — Иза угла цркве бијаше се изнебушице појавио Стари. *Дук.*

изнèбушкē прил. *в. изнебуха.* — Изнебушке се прене, ђипи. *Шен.* Изнебушке осови се стара Мартинићка. *Кос.*

изнèбушцē прил. *в. изнебуха.* — Јелице — зовнут ће изнебушце Хајдуковић. *Торд.*

изнèвера, ијек. изнèвјера, ж *невера, вероломан поступак.*

изневерáвање, ијек. изневјерáвање, с *гл. им. од изневеравати (се).*

изневерáвати (се), -èрāвāм (се), ијек. изневјерáвати (се) = изневеривати (се) *несврш. и уч. према изневерити (се).*

изневерúвати (се), -èрујēм (се), ијек. изневјерúвати (се) несврш. = изневеравати (се). — Сликар Чартков у похлепи за новцем ... изневјерује се своме таленту. *Шов.*

изневèритељ, ијек. изневјèритељ, м *онај који је изневерио.* — [Сматрао је] борбу против оваквих изневјерителља народне ствари једном од својих главних задаћа. *П 1939.*

изнèверити, -ӣм, ијек. изнèвјерити, сврш. **1.** (кога) *прекршити веру, дану реч, обавезу, издати, преварити.* — Многи ... млади људи прекршили [су] задану ријеч и изневјерили као штребери и крухоборци ујака Пинтеровића. *Матош.* Народ се састао у шуми да суди жену која је изневерила мужа. *Дуч.* **2.** (што) *не држати се нечега, напустити, оставити, издати.* — Никада неће изневјерити слободне хрватске мисли и мисли слободне Хрватске. *Матош.* Све воће радикалне демократије ... изневерили [су] своја начела. *Скерл.* **3.** *не испунити оно што се очекивало, не оправдати очекивања.* — Нас две, његове кћери, изневеримо обадве. *Сек.* Али Швејк је изневјерио њихове наде. *Јонке.* **4.** *престати имати повољан ток; лоше се показати у одређеном тренутку, престати добро служити:* изневерило време, изневерила срећа. — Вицка изневјери блажена стрпљивост. *Драж.* Станко је нешто чачкао око пушке и жалио се како га је јучер изневјерила. *Вуј.*

Изр. ~ самог себе *поступити супротно својим навикама и карактеру.*

~ **се** *в. изневјерити (1).* — Никад ми се нисе изневјерила, ни ја теби. *Шен.* Он је члан Комунистичке партије од 1919. године и није јој се изневјерио. *Чол.*

Изр. ~ самом себи *в. изневерити самог себе.*

ӣзневēст прил. (само ек.) покр. *в. изненада. Вук Рј.*

изнèвјера, ек. изнèвера.

изневјерáвање, ек. изневерáвање.

изневјерáвати (се), -èрāвāм (се), ек. изневерáвати (се).

изневјерúвати (се), -èрујēм (се), ек. изневерúвати (се).

изневјèритељ, ек. изневèритељ.

изнèвјерити, -ӣм, ек. изнèверити.

ӣзнеговати, -гујēм, ијек. ӣзњеговати, сврш. **1.** *негујући подићи, отхранити.* — Авлије београдске су изнеговале не једног човека. *Сек.* фиг. Критика ... баци сјеменке и изњегује заметке до рађања нових дјела. *Марј. М.* **2.** *неговати доста, дуго.* — Што се бар не изболова ... те мајка да ми те изњегује. *Станк.*

изнèдājбога прил. покр. *изнебуха, изненада (истичући да је зло оно што се изненада догађа), изненадном несрећом. Вук Рј.*

ӣзнедрити, -ӣм, ијек. ӣзњедрити, сврш. *извести, измислити, створити.* — Народ **који је такав језик изнедрио** ... није стално **мислио на рат.** *Петр. В.*

изнемáгати, -èмāжēм и -èмāгām *несврш. према изнемоћи.*

изнèмогао, -гла и изнемòгла, -гло и изнемòгло 1. *који је изгубио снагу, исцрпен, клонуо, малаксао, изнурен.* — Ал' је прешло **време преко твоје главе [вранче], изнемогло**

тело, малаксале моћи! *Рак.* Сасвим је био клонуо. Пружио је изнемогле ноге колико је могао. *Кол.* фиг. Али то лишће све је попарено, изнемогло, клонуло. *Леск. Ј.* **2.** фиг. *стар, оронуо, истрошен од старости или дуге употребе.* — Недалеко од мога дома био стар — да тако рекнем — изнемогао двор. *Ћал.* Два велика, гиздава леандера ... раскошно закитили стару, изнемоглу стреху. *Ћор.*

изнѐмоглица м и ж *изнемогла особа.* — Кљасти, хроми, сакати, слијепи и многоврсне изнемоглице запућале су дугу пругу која се протезала. *Љуб.*

изнѐмогло прил. *на крају снаге, клонуло, малаксало.* — Ми гладни и сувотни, преврћући изнемогло тешке бразде, работујемо за сите и богате. *Коч.* [Крава је] изнемогло мукала за празним јаслама. *Гор.*

изнѐмоглōст, -ости ж *стање онога који је изнемогао, клонулост, малаксалост.* — Поодавно [га је] обузела ... изнемоглост, те не може никуд макнути из куће. *Коч.* Изр. до изнемоглости *у највећој мери, до максимума.* — А на тратини четири ... чуда архитектуре ... до изнемоглости репродуцирана на разгледницама. *Бат.*

изнемо̀рити се, -èморим се свршн. покр. *в. изнемоћи. Вук Рј.*

изнемо̀ћао, -ала, -ало *в. изнемогао.* — Леш који је са собом носио слабе, изнемоћале јецаје, допуза к мени до пред сама колена и застаде. *Вујач.*

изнемо̀ћати, -ām свршн. *в. изнемоћи.*

изнемо̀ћи и изнѐмоћи, -èмогнēм свршн. *изгубити моћ, снагу, клонути, малаксати.* — Као Хермес стари и с њим Афродита, стопи се у мени страшћу твојом целом да сав изнемогнем под витким ти телом. *Рак.* Плакале смо ... плакале ... све смо изнемогле од плача. *Ивак.*

ӣзненāд м индив. *ненадан догађај.* — Претрнула од страшног изненада, занемела у болу што раздире јој душу патну, старица стоји. *Кош.*

ӣзненāда прил. *неочекивано, непредвиђено.* — А било је то изненада, баш као из ведра неба гром. *Срем.* Дошао, брате, изненада, као благајници контрола. *Неим.*

ӣзненāдан, -дна, -дно *који се догађа изненада.* — Рикне зажаривши се од изненадног напада срџбе. *Пав.* Треба ... изнуравати непријатеља изненадним нападима. *Чол.*

изненā̀дити, -èнāдīм свршн. *изненада се појавити, зачудити, затећи неприпремљеним.* — Изненадила ме та смрт као елементарна несрећа. *Матош.* Тенковска колона изненадила је неке јединице Хрватског корпуса. *Дед. В.*

~ **се** *примити, дочекати што са чуђењем, изненађењем, зачудити се.*

ӣзненāднӣк м *онај који се изненада, неочекивано појави, ненадан гост.* — Руке забављa неким плетивом због бојазни од каквог изненадника. *Божић.*

ӣзненāдно прил. *изненада, неочекивано.* — Избије изненадно преда њ Луцифер. *Крањч. Стј.* Од Црног смо чули да су Немци ушли изненадно у Колашин. *Дед. В.*

ӣзненāднōст, -ости ж *својство или особина онога што је изненадно.* — И ова комедија [се] сасвим наслања на прву, не одликујући се ... изненадностима радњи. *Комб.*

изнѐнāђен, -а, -о *који одражава изненађење, изазван изненадним догађајем.* — [Луција] је гледала занесеним изненађеним погледом у Тита. *Новак.* У плавим очима као да севнуше неке анђелске милине што издаваху изненађену радост. *Шапч.*

изнѐнāђено прил. *с изненађењем, чудећи се.* — Сваки [је] ... забленуто, изненађено и с неком тихом чежњом погледа. *Срем.*

изнѐнāђенōст, -ости ж *стање онога који је изненађен.* — Али што више долажаше себи од изненађености, беше му све теже. *Вес.*

изненађе́ње с **1.** *осећај духовне неприпремљености, чуђења или извесне забуне изазван чим непредвиђеним или неочекиваним.* — Тек после неколико година удала се, на опште изненађење, за једног Турчина. *Андр. И.* Вијест је изазвала пријатно изненађење. *Пав.* **2.** *оно што изазива такав осећај.* — Имам за вас једно изненађење. Првокласно изненађење. *Бег.*

изненађи́вање с *гл. им. од изненађивати (се).*

изненађи́вати (се), -āђујēм (се) *несврш. и уч. према изненадити (се).*

ӣзненāткē прил. *в. изненада.* — Већ је и прије он ... ме копљем погнао, кад изненатке на говеда навали наша. *М-И.*

изнервира́ти, -èрвīрām сврш. *учинити докраја нервозним, довести у стање узбуђености.* — Ово пројахивање треба да загреје и умири коња, а не да га умори и изнервира. *Јах.*

~ **се** *претрпети нешто што јако нервира, имати доста нервозе.*

изнере́дити, -èрēдīм сврш. *довести у неред.* — А онда се, изнередивши то мукотрпно кретање, полако и она уврстила у његово ... снено и дуготрајно одвијање. *Божић.*

ӣзнесак, -ска м *износак (2):* ~ дуга.

изнесве́стити, -èсвēстīм, ијек. изнесвијèстити, сврш. покр. *учинити несвесним,*

лишити свести, разборитости. — Хоћете да Хрвате у Далмацији изнесвијестите. *Павл.* ~ **се** *изгубити свест, онесвестити се. Рј. А.*

изнесвијѐстити (се), -ѐсвијестӣм (се), ек. изнесвéстити (се).

изнѐсти и **ӣзнести** *в. изнети.*

ӣзнēти, -нѐсēм, ијек. ӣзнијети (аор. изнѐсох и ӣзнēх, 2. и 3. л. ӣзнесе и ређе ӣзнē; р. прид. ӣзнео, ӣзнēла, покр. ӣзнесао, изнѐсла; трп. прид. изнѐсен, -ѐна и ӣзнēт) сврш. **1. а.** *носећи одстранити из чега, преместити из чега ван, наполе.* — Показали су где је живео Лутер и изнели су неке његове ствари и посуђе. *Нен. Љ.* Смртне остатке покојникове ... изнијели су на рукама родбина и пријатељи. *Крањч. Стј.* фиг. Ту су били сви ... који нису изнели из школе ни једног слова. *Глиш.* **б.** *носећи учинити да оно што је доле дође горе, на место које је повише.* — Ми једва себе извлачимо, а тек како они изнеше топове на овај крш. *Јак.* Ствар хрватске слободе и независности упропашћивали су ... они људи које је народ ... изнио и поставио на своје чело. *П 1939.* **2.** *послужити кога чим, поставити пред кога као послужење, част, поклон.* — Закоље брава, и кад га изнесу за вечеру, оставе од њега главу чобану. *Вук.* На вијећников стол изнијели шампањац. *Цар Е.* **3. а.** *испричати, саопштити.* — Дружина шутјела и чекала да Алијага изнесе тај доживљај. *Муј.* Одмах јој је она језгровито изнијела сва лукавства. *Божић.* **б.** *зло о коме рећи, обедити, оклеветати, потворити кога.* — Брани се да није ... изнео тај глас за девојку. *Срем.* Ама, изнесу често на човека и што није. *Андр. И.* **4.** *достићи износ, вредност, суму.* — То би могло да изнесе књигу од читавих десет штампаних табака. *Нуш.* Ванредни кредити су за четири године намесничке владе изнели неколико милиона. *Јов. С.* **5.** покр. *поднети докраја, истрајати, издржати.* — Шта је Грчка према Русији, па ни она не могаше изнијети с царем без туђе помоћи. *Муј.* Како можеш изнијети међу том чељади? *Рј. А.*

Изр. ~ на тапет *давати прилику да се о чему јавно говори или расправља;* ~ на велико звоно (на велика звона) *говорити о чему јавно, на сва уста;* ~ на даске *приказати на позорници;* ~ на јавни ступ сраморте *јавно жигосати;* ~ пред очи *живо описати;* ~ своје погледе (о чему) *судити (о чему);* ~ високо стег *борити се, залагати се за што;* ~ на глас *учинити познатим, учинити да се о коме или чему много говори;* ~ на јаву (видик, видело, **на** светло дана, на пазар, пред свет, пред јавност) *обелоданити, обзнанити;* ~ на површину *учинити познатим.* — Било је много таквих које је рат изнео на површину. *Андр. И.;* ~ на својим плећима, ~ главни терет чега *издржати највећи тешкоће спроводећи што;* ~ гаће на решето *изврћи се опасностима;* ~ коме чикарму *изнети за кога што лоше, поругљиво;* ~ (читаву, живу) главу, (читаву) кожу, кости *изићи жив из какве опасности, остати жив;* ~ ногу пред другима покр. *бити први, бити бољи од других;* ~ предлог *предложити.*

~ **се** *престати носити јаја (о кокошки).*

изниже предл. с ген. *испод.*

изни̏зати, ӣзнӣжēм сврш. *метнути у низ, све нанизати.*

~ **се** *сврстати се у низ.* — Бисерје росно земљом се изниже. *Марк. Ф.* Дјевојке се изнизале уз море, па неке пјевају. *Кум.*

изнијàнсӣ̀рāнōст, -ости ж *својство онога што је изнијансирано.*

изнијансӣ̀рати, -àнсӣрām сврш. *известу тананим и постепеним прелазима.* — Испод развикане еволуције људске културе духа он ... графичком иглом биљежи једну невјеројатну изнијансирану скалу моралне биједе. *КХ 1936.* Гојкићев [Срећковић] је био више доживљен, из себе донесен, више изнијансиран у тону и гесту. *Ств. 1948.*

ӣзнијети, -ѐсēм, ек. ӣзнēти.

ӣзнӣкао, ӣзнӣкли ж *оно што је изникло. Вук Рј.*

ӣзникнути, ӣзникнēм сврш. = изницати **1.** *ничући изићи из семена, израсти из земље.* — Како пало, семе изникнуло. *Радич.* Кржљаво дрвеће ... је гдјегдје између гребења изникло. *Цар Е.* **2.** фиг. **а.** *израсти уопште, развити се.* — Изникло дете као златна јабука, једро и здраво. *Глиш.* Југословенска народна армија изникла је у ослободилачкој борби југословенских народа као једна сасвим нова армија у Европи. *Марј. Ј.* **б.** *нагло се појавити, одједном настати.* — Али у тај мах изникоше однекле њих петорица. *Јурк.* **3.** заст. *нестати, ишчезнути.* — Худа се спусти по стубама [у подземље] те изникну у земљу. *Ков. А.* Све ђачко као да је од њега отпрхнуло, изникло. *Бал.*

ӣзним м индив. *в. изнимка.* — А како смо и ми сами тог дана били за распру орни и врло ратоборни, песнице су нас сврбеле сваког без изнима. *Богдан.*

ӣзнимак, -ймка м *в. изнимка. Р-К Реч.*

ӣзнӣман, -мна, -мно *који се изузима, који представља изнимку, изузетан.* — Богомилско племство ... пријелазом на ислам придржало је ... свој изнимни друштвени положај. *Шиш.* [Романтици] су свратили оком на фантастично ... изнимно. *Рад. А.*

изни́мати, ѝзнӣмām и ѝзнӣмљēм несврш. заст. *в. изузимати.*

изни́мити, ѝзнӣмӣм сврш. заст. *в. изузети.* — Исти Кара-Фејсија, млади вођа крџалија ... може се вратити у домовину, само сте вас двојица изнимљена. *Том.*

ѝзнимицē прил. = изнимно *као изнимка, изузетак, изузетно.* — То су учинили млади павлини, а само изнимице синови ближњих загорских племића. *Водн.* Разговор се изнимице није вртио око политике. *Ђал.*

ѝзнӣмка ж *оно што се изузима од неког правила, изузетак.* — Има по два-три човјека који се натрусе, али то су ријетке изнимке. *Кум.* Није ни тог дана правила изнимку. *Адум.*

ѝзнӣмно прил. = изнимице. — И Мато изнимно натакнуо тулац на главу. *Кум.* Пред њим [је] ишао глас какав се шири око изнимно страшних појава. *Лал.*

ѝзнӣмнōст и **изни́мнōст,** -ости ж *особина или својство онога што је изнимно.*

ѝзнитити, -ӣм сврш. *начинити, створити (што ново), извести, измислити.* — Интелектуалци кажу: ковати реч, а народ каже за нечију лепу и срећену реч: лепо изнитио. *Сек.* Још се изнити читава прича како кућу држи чисто и господски. *Мат.*

ѝзникнӣ, ѝзникнēм сврш. = изникнути.

ѝзницā̄ње с *гл. им. од изницати.*

ѝзницати, -ичēм *несврш. према изнићи, изникнути.*

ѝзништавити, -ӣм и **ѝзништа́вити,** -ѝштāвӣм сврш. = изништати *постепено се смањити, изгубити, нестати. Вук Рј.*

изнӣштати, -ām и **изни́штати,** ѝзнӣштām = изништавити. — Јадни ти млетачки огњеви според ове горуће пучине! Изништају као звијезде кад сунце гране. *Љуб.*

ѝзништити, ѝзништӣм сврш. *уништити. Р-К Реч.*

ѝзнова прил. **1.** *наново, испочетка.* — Свагдје се осјећа да овдје послују људи који граде све изнова. *Чол.* **2.** *опет, поново, по други пут.* — Кад их је Цинцарин изнова кавом и ракијом послужио, они се згледаше значајно. *Јаки. Ђ.* Вратила се изнова на своју двадесету годину. *Сим.*

ѝзновицē прил. *изнова (2).* — [Јасноћа стила нас] свеудиљ мами да ... изновице читамо. *Шим. С.*

ѝзновичан, -чна, -чно *који се изнова догађа, поновљен.* — Откако је добила мировину, појавила се у њој жеља за изновичном борбом и новим животом. *Коз. Ј.*

изнојā̄вање с *гл. им. од изнојавати (се).*

изнојáвати (се), -ōјāвām (се) *несврш. и уч. према изнојити (се).*

изнòјити, ѝзнојӣм сврш. *учинити да се ко много зноји, јако изнојити.* — [Воћа је коња] узео трљати својом хаљином да га изнојн. *Грол.*

~ **се** *излучити доста зноја, много се изнојити.* — Попиј, па се одмах покриј и изној. *Шапч.* Кад се [болесник] изнојн, поступа се онако као што је означено. *Батут.*

ѝзнос м (ген. мн. ѝзнōсā) **1.** *количина (новца), новчана вредност, свота, сума.* — И одбројила себи остатак, по износу много већи од гроша. *Пав.* Нема те радње која на моје име неће са задовољством послати куповину, у сваком износу. *Андр. И.* **2.** *ношење напоље, изношење.* — Млечићи забранили износ сваке ратне справе. *Љуб.* **3.** *дерање, издер (одела, тканине и сл.):* сукно добро за ~.

ѝзносак, -ска м (мн. -сци, ген. ѝзносāкā) **1.** *последње јаје које кокош снесе. Вук Рј.* **2.** *износ, сума. Рј. А.*

изнòсāч, -ача м *онај који што износи.* — Али вероватно да није исто униформа надзорника паркова ... и униформа чистача улица или износача ђубрета. *Пол. 1950.*

изнòсит, -а, -о *који се истиче, уздиже изнад других, уздигнут, истакнут.* — Скочих ти ја ... на један износити камен и слимих капу да ме прије радознанци послушају. *Љуб.*

изнòсити, ѝзносӣм *несврш. према изнети.* ~ **се 1.** несврш. (из чега) *уздизати се.* — Две горице ... се износе из мора и чине као неки оквир панорами овога питомога гнезда. *Нуш.* **2.** сврш. *изићи из употребе због дугог ношења, бити похабан, подеран.* — Њихове хаљине од скупоцене чохе већ се беху износиле и висиле су на њима као стари дрољци. *Глиш.* Слатко је имати ... само једно одело и кад га износиш, онда тек друго. *Макс.*

изнòћити, ѝзноћӣм сврш. *дочекати зору, преживети ноћ.* — Дете му ... још с вечери заковрнуло и једва изноћило: смлати га као граном нека немоћ. *Рад. Д.*

ѝзношен, -а, -о *дотрајао од употребе, похабан.* — Нико од осуђеника није волио ... тражити да му се промијени неки комад изношеног одијела. *Чол.* Нос, прилично омашан ... није нимало кварио ... лика који се у изношеном жакету ... кретао. *Кол.*

ѝзнуда ж правн. *кажњиво дело када се употребом силе или претње неко присили да што учини или пропусти на штету своје или туђе имовине.*

ѝзнудити, -ӣм сврш. *извући, постићи силом, под притиском.* — Неки покушавају

од пијаног газде да изнуде зајам. *Јос. Д.* Потписује признање које му је изнуђено мучењем. *Фелд.*

ѝзнудица ж *ситуација у шаховској партији кад играч мора да вуче слаб потез јер нема другог излаза. Шах 1.*

ѝзнудница ж *изнудица.* — Због дужности вучења мора црни краљ одмакнути и тад слиједи мат. То је најједноставнији примјер изнудунице. *Шах 2.*

изнуђа́ва̄ње с *гл. им. од изнуђавати.*

изнуђа́вати, -ӯђа̄вам = изнуђивати *несврш. и уч. према изнудити.*

изнуђи́ва̄ње с *гл. им. од изнуђивати.*

изнуђи́вати, -ӯјем несврш. = изнуђавати.

изнуђи́вач, -а́ча м *онај који што изнуђује од кога.* — Сва та лица око њега [су] . . . ласкави изнуђивачи, трећеразредна пискарала, уцјењивачи. *Кол.*

изнуђи́вачкӣ, -ā, -ō *који се односи на изнуђиваче:* ~ поступак, ~ покушај.

ѝзнукати, -а̄м сврш. *нукањем постићи, изазвати.* — Чини ми се да јој моје ријечи изнукаше неко поштовање према мојој особи. *Шен.* Његова воља била је упућена само у једном правцу: да изнука одговор на своју вику. *Кал.*

изнура́ва̄ње с *гл. им. од изнуравати.*

изнура́вати, -ӯра̄вам = изнуривати *несврш. и уч. према изнурити.*

ѝзнурен и **ѝзнӯрен,** -а, -о *исцрпен, изморен, изможден, истрошен, уморан у највећој мери.* — Завјесе . . . бијаху спуштене, и зато није било чудо да је изнурен гроф још тврдо спавао. *Том.* Ми млади старци најновијег доба падамо, рано изнурена раса. *Рак.*

ѝзнуренӧст и **ѝзнӯренӧст,** -ости ж *стање онога који је изнурен.*

изнури́ва̄ње с *гл. им. од изнуривати.*

изнури́вати, -ӯрујем несврш. = изнуравати.

ѝзнурити, -ӣм и **изнӯрити,** ѝзнӯрӣм сврш. *исцрпсти, изморити, измождити.* — Месец дана рада на сушењу шљива толико радника изнури да се тешко враћа на стару меру. *Лапч.* Те ноћи . . . били смо крајње изнурени. *Чол.*

изнӯтра и **ѝзнӯтра** прил.; супр. извана, споља **1.** *са унутрашње стране, делујући унутар нечега; обухватајући унутрашњу површину.* — Национално ослобођење споља стоји тесно везано са политичким и социјалним ослобођењем изнутра. *Скерл.* Али она га није видјела извана, него изнутра. *Крањч. Стј.* **2.** *из нечега, из унутрашњости нечега.* — Отворише влажно подрумче. Изнутра удари задах . . . влаге. *Вес.* Тко је? — упита он срдито изнутра. *Бег.*

ѝзнутрашњӣ, -ā, -ē *који потиче изнутра, који се јавља изнутра.* — У кавани је примећио и младога Папрага који му је и сувише својим изнутрашњим задахом ударао на црквени тамјан. *Јакш. Ђ.*

ѝзнутрица ж **1. а.** *унутрашњи органи човека или животиње, утроба.* — Присутност дјетета, јаче но ударци кундака, пеку и сриче и цијелу изнутрицу Љубанца Симића. *Јел.* **б.** *унутрашњи део неког плода, предмета и др.* — Видјели су крв на снијегу, руменом као изнутрица зреле лубенице. *Лал.* **2.** *унутрашња болест.* — Уста да изгоре од неке грозничаве изнутрице. *Матош.* Ово момче једе нека велика изнутрица. Није само тело, и његова је душа болна. *Ком.* **3.** *храна, први пут сажвакана, коју животиње преживају. Рј. А.*

ѝзњеговати, ѝзњегујем, ек. ѝзнеговати.

ѝзњедрити, -ӣм, ек. ѝзнедрити.

изњи́јати, ѝзњӣјам сврш. *в. изњихати.*

изњи́хати, ѝзњӣшем и ѝзњӣха̄м сврш. *подићи, отхранити.* — фиг. Љето и зима годину изњиха. *Н. посл. Вук.*

~ **се** *изићи из колевке, израсти, појавити се.* — Нек се овај вијек горди над свијема вјековима . . . у њ се осам близанаца у један мах изњихаше из кол' јевке Белонине и на земљи показаше. *Њег.* Касно ће се овакви геније [као Његош] из славенске колијевке изњихати. *Љуб.*

ѝзњушити, -ӣм и **изњу́шити,** ѝзњӯшӣм сврш. *њушењем наћи, сазнати, испипати, нањушити.* — Морали су некако изњушити да залазим на вашу страну. *Шен.*

ѝзњушкати, -а̄м сврш. *мало-помало изњушити.* — Кад је била изњушкала да у њега има сила злата и сребра, досјети се ђаволији. *Шен.*

изо- грч. *као први део у сложеницама означује једнакост или сличност по облику или намени:* изобаре, изофоне, изоглосе, изохипсе, изоклине, изолиније и сл.

изоба́рати, -ӧба̄рам сврш. *оборити све једно по једно, пообарати.* — Ето књига, Родић генерале, брже да си к Суторини војску, хоћу да ми изобараш зиде. *Март.* Изобараће крстине стока. *Моск.*

изоба́ре ж мн. грч. мет. *црте које на метеоролошкој карти спајају места једнаког атмосферског притиска.*

изӧбати, ѝзобљем сврш. *свршити зобање, све позобати.* — А грожђе сам с тобом изобала. *НП Вук.*

изобе́стити се, -о̀бе̄стӣм се, ијек. **изобијѐстити се,** свр. *постати врло или сасвим обестан. Рј. А.*

изо̀бӣјан, -а, -о *са свију страна избијен, стучен, оштећен, изубијан.* — На ... молбу тетица би ... одмах стала намештати велику, испрљану и изобијану лутку. *Ранк.*

изобијѐстити се, -о̀бијестӣм се, ек. **изобе́стити се.**

и̏зобӣла прил. = изобилно и **изобиља** *обилно, врло много, преко мере.* — Сваки крај у Србији, свако најмање место има изобила ствари које су непознате. *Панч.* Бијаше свега изобила. *Јурк.*

и̏зобӣлан, -лна, -лно *који обилује нечим, богат.* — Те је Бачка житом изобилна ... те је Фрушка вином изобилна. *НП Вук.* Ти Црногорци се ... расули по разним мањим местима Србије ... где их је дочекала изобилна и јефтина земља. *Сек.*

и̏зобӣлно прил. = изобила. — Поделите милост свуколику што вам земља изобилно даје. *Јакш. Ђ.* У Станковића се не просипљу изобилно глатке стилистичке фразе. *Прод.*

изоби́лнӧст, -ости ж *особина и стање онога што је изобилно.*

изо̀бӣловати, -лујём несврш. *имати чега изобила, бити богат чим, обиловати.* — Грађани ... време је да се једном престану ценити празне речи, којима ми изобилујемо. *Дом.* Поларна област изобилује у крупним китовима. *Петр. М.*

изоби́лство с заст. *в. изобиље.* — Ја нећу да заборавим да мој отац ... гладује ... мој отац који се научио сваком изобилству на овоме свету. *Ат.*

и̏зобӣљ прил. *в. изобила.* — Дујо има изобиљ прилика и бољих. *Буд.*

и̏зобӣља прил. = изобила. — Највише баштине, највише стоке у њега је, и сваког другог мала и иметка изобиља. *Глиш.* Некад сам тако волио кише ... и дуго их мирисао кад изобиља падну по првим ... листовима. *Вуј.*

изо̀бӣље и **и̏зобӣље** с *велика, довољна количина ствари потребних за живот, богатство; велика, довољна количина уопште.* — Растао је тако мали Станко ... у богатој кући, пуној изобиља. *Дом.* Ракије имаш у изобиљу. *Кос.*

Изр. рог изобиља *рог пун воћа и цвећа као симбол обиља.* — Анђео мира лебдио јој изнад главе, сипајући из рога изобиља воће. *Наз.*

изоби́льство с *в. изобиље.* — У С. Томашу није било великих топова, није било ни другог оружја у изобиљству. *Ат.*

изобича́вати се, -и̏чāвām се *несврш. и уч. према изобичајити се.*

изобича́јити, -и̏чājӣм сврш. *потиснути, одстранити из обичаја, употребе, примене.* — Све што му се чинило да је турско, гледао је да изобичаји. *Нен. Љ.*

~ **се 1.** *изаћи из обичаја, из употребе, не бити даље у обичају.* — Оно што се једном изобичаји тешко се икад враћа у истом облику. *СКГ 1937.* Утрке се помало изобичајиле. *Куш.* **2.** *ући у обичај, уобичајити се.* — Ја не бих знао управо доказати да ли се ова игра у народу изобичајила из шале и подсмијеха. *Рј. А.*

изобла́чити, -о̀блāчӣм сврш. *обући, оденути више њих редом.*

~ **се**[1] *обући се свечано.* — После обеда одемо на сабор ... Свет се изоблачио — милина ти га погледати. *М 1867.* И ђаци, и учитељ, и учитељка сви се изоблачили као о благу дну. *Шапч.*

изобла́чити се[2], -о̀блāчӣм се сврш. *покрити се, застрти се облацима, наоблачити се, натушити се.*

изобличава́ње с *гл. им. од изобличавати.*

изобличава́ти (се), -и̏чāвām (се) = изобличивати (се) *несврш. и уч. према изобличити (се).*

изо̀бли̏ченӧст, -ости ж *стање онога који је изобличен.*

изобличи́вати (се), -и̏чујём (се) несврш. = изобличавати (се).

изобли́чити, -о̀блӣчӣм сврш. **1.** *променити обличје, изнаказити, нагрдити; изопачити, искривити.* — Први удари живота изобличили су у нама наше првашње назоре живота. *Цар Е.* Погледа је ... својим разроким десним оком. Тај поглед учини јој се да је Марково лице изобличио грђе но игда. *Ћип.* **2.** *разобличити, раскринкати, разоткрити.* — Ако је ко учинио што рђаво, а он га у цркви пред цијелим народом изобличи и позове на кајање. *Лаз. Л.* Као бивши руководиоци немачког логора смрти изобличени су и ухапшени. *Поз. 1948.*

~ **се** *добити ружан, ненормалан изглед, изнаказити се; изгубити правилан облик.* — Мати се изобличила и као да је преплашена. *Пав.* Смањио сам се од мраза, искривио и изобличио. *Вујач.*

изобража́ва́ње с *гл. им. од изображавати (се).*

изобража́вати (се), -а̀жāвām (се) *несврш. према изобразити (се).*

изо̀браженӧст и **изо̀бра̏женӧст,** -ости ж **1.** *изграђеност, оформљеност.* — Главна је одлика [прве периоде новије филозофије] ... изображеност главних праваца филозофских, рационализма и емпиризма. *Петр. В.* **2.** *просветљеност, образованост.* — Далмација ... предњачи изображеношћу цијелому истоку. *Јаг.*

изображе́ње с *гл. им. од изобразити (се).*

и̏зобразба и изо̀бразба ж *развијање умних и др. способности, овладавање знањем, школовање, одгој, образовање.* — Морали су новаке слати на изобразбу у празне хусарске војарне. *Мишк.*

изо̀бразити, -и̏м и **изобра́зити,** изо̀бра̄зим (трп. прид. изо̀бражен и изобра̄жен) сврш. **1.** (што) *уобличити, оформити; израдити.* — Оста теме глатко, као оно мртвачка глава од слонове кости изображена. *Јаки. Ђ.* **2.** *просветлити, образовати, васпитати; уздићи, усавршити.* — Ми овдје канимо да и свој народ придигнемо, да му језик изобразимо. *Бал.* Тежина ове сатиричне критике пала [је] на господичиће који путују да себе изобразе. *НК 1946.*

~ **се 1.** *изградити се, формирати се, створити се.* — У Аустрији . . . изобразила се једна управна бирократија. *НК 1946.* **2.** *образовати се, стећи потребна знања.* — Свака добро уређена [држава] . . . дужна [је] давати свакоме прилике да се изобрази. *Панч.* **3.** *изгубити нормалан облик, изнаказити се, изобличити се.* — За кратко вријеме . . . било се лице тога јунака посве изобразило од тешке болести. *Шен.*

изо̀бушицӣ прил. заст. *в. изнебуха.* — Напредак прави не нађе се изобушице. *Павл.*

и̏зоглāв ж заст. *безглавост, разулареност, невоузданост.* — Али не да војвода Лука да се мрска смутња не огради . . . на срамоту и грехоту велу, на изоглав наштају цијелу. *Март.*

изогла́вити, -о̀глāвӣм сврш. *скинути оглав (коњу, магарцу и сл.), изуларити. Рј. А.*

~ **се** фиг. *разуларити се, распалити се, раздражити се.* — Бјеше пошла Срдарова »једра Јелица« . . . а за њом . . . друга Јелка са некојим дјевојкама. Бакоњи се тек сад машта изоглави. *Мат.* Његове страсти . . . су се већ биле изоглавиле из оглави разума. *Креш.*

изогло́се ж мн. грч. лингв. *црте које на карти обележавају докле се простире нека дијалекатска особина.*

изого́не ж мн. грч. мет. *црте које на карти спајају тачке једнаке магнетске деклинације.*

изограђи́вати, -а̀ђујēм сврш. *оградити све редом оградом.* — Око њих [павиљона] је било све изограђивано густим сплетовима жица. *Лал.*

изо̀грејати, -о̀грејēм, ијек. изо̀гријати, сврш. *добро, посве огрејати, изгрејати.* — Да извадим кости Јованове, да их мало изогрије сунце. *НП Вук.*

изогри́зати, -о̀грӣзāм сврш. *огристи што на много места, изгристи.* — Ступи преда њу војничком одијелу доста омашит човјек . . . сведених густих обрва, малена изогризана брка. *Буд.*

изо̀гријати, -о̀гријēм, ек. **изо̀грејати.**

и̏зод *в. исход.*

изод- *в. исход-.*

изо̀да̄вна и **изо̀да̄вно** прил. заст. *давно, одавна.* — Ви знате моје пријатељство, знали сте га изодавна. *Нед.* Радојка све то већ изодавно и не слуша и не гледа. *Лаз. Л.*

изодби́јати, -о̀дбӣјāм сврш. *одбити све редом једно по једно.* — На оној кућерини изодбијало све браве и куке. *Рј. А.*

изодва́јати, -о̀двāјāм сврш. *одвојити (све или у више махова).*

~ **се** *одвојити се (сви или у више махова).*

изодво̀јити (се), -о̀двојӣм (се) *в. изодвајати (се).* — Браћа су се изодвојила. *Бак. Реч.*

изодгри́зати, -о̀дгрӣзāм сврш. *одгристи све редом једно по једно. Рј. А.*

изо̀денути, -нēм и **изо̀де(с)ти,** -едēм и -дијēм, ијек. изо̀дјенути и изо̀дје(с)ти, сврш. *одести, одењути, обући потпуно или све редом.*

~ **се** *потпуно се одести, одењути; покрити се, заодењути се.* — фиг. Него ћеш ме мало причекати до весела данка Ђурђевога кад се гора изодије листом. *НП Вук.*

изо̀дјенути, -нēм, ек. изо̀денути.

изо̀дје(с)ти, -о̀дједēм и **-дијēм,** ек. изо̀де(с)ти.

изодла́мати, -о̀длāмāм сврш. *одломити све једно по једно.*

изодсе́цати, -о̀дсēцāм, ијек. изодсијēцати, сврш. *одсећи све једно по једно.* — Миленко . . . удари на њих [дахије] те их побије и главе им изодсијеца. *Вук.*

изодсијēцати, -о̀дсијецāм, ек. **изодсе́цати.**

изоквири́ти се, изо̀квирӣм се сврш. *изићи из оквира.* — Откуд њој светици небеској смелост да се изоквири из поретка . . . светиња? *Рад. Д.*

изокли́не ж мн. грч. мет. *црте које на карти спајају места једнаке магнетске инклинације.*

и̏зокола прил. **1.** *с околних места или страна; око нечега, наоколо.* — Уз ватре се њевапи пеку, а гладне желучине изокола на њих зијевају. *Јурк.* Са грожђа зује сијасет кукаца . . . што су се изокола окупили. *Ђип.* **2.** фиг. *околишећи, издалека.* — И почеше, онако изокола, наговештавати Илији жеље своје. *Вес.* Ми се све боцкамо некуд изокола, дај мало да погледамо на сриједу! *Лал.*

и̏зоко̄лан, -лна, -лно *који је изоколо, унаоколо.* — А он нам црта . . . идилу морскога рибарења и чари изоколног оточја. *Водн.*

ȉзоколо прил. *у кругу око себе, наоколо.* — Сада су опрезније мотрили изоколо. На путу није било никог. *Чипл.*

изокре́нути, -о̀крёнём сврш. *сасвим окренути, обрнути, изврнути.* — А велике индустријске рибарске мреже ... јаке подморске струје у тим дубинама лако изокрену. *Петр. М.* Рајко се протегну. Онда изокрену главу и у том ставу ... остаде, гледајући фотографију. *Јак.*

~ **се 1.** *сасвим се окренути, превртути се, извртути се.* — Станко, колико је дуг, сручи се на људе пред собом, изокрену се и љусне на буре. *Ћоп.* **2.** фиг. *сасвим се изменити (у рђавом смислу).* — А онда, одједном, изокрене се и изопачи цела та игра; наступе времена кад свет стане да се руга разуму. *Андр. И.* Све што се извртуло, посувратило, изокренуло, што је испало из лежишта народне етике ... насликао је [Сремац] у својим сатирама. *Глиг.*

изо̀кретати, -о̀крећём *несврш. према изокренути.*

изо̀крпити, -ӣм сврш. *све окрпити. Рј. А.*

изо̀латор м **1.** физ. *тело које не спроводи електричну струју, које изолира електричне водове; оно што спречава ширење какве физичке појаве или стања.* — Свила ... је непроводник или изолатор. *Физ. 2.* фиг. Народ вам је и превише добар спроводник струје, али без икаквог изолатора. *Дав.* **2.** мед. *у болницама, у касарнама, у дечјим домовима и сл. одвојена просторија за привремено смештање болесника.*

изо̀латорскӣ, -ā, -ō *који се односи на изолаторе:* ~ чашица, ~ подлога.

изола́ција ж тал. **1. а.** *одвајање и спречавање сваког додира с околином, одвојеност, одељеност од других, усамљеност, осамљеност.* — Тај стари господин живио је у савршеној изолацији. *Крл.* **б.** мед. *одвајање болесних од здравих.* — Правилник за изолацију заразних болесника. *Дед. В.* **2.** физ. **а.** *одвајање електричне струје помоћу изолатора од околних предмета; спречавање деловања, дејства или продирања нечега помоћу облоге, преграде и сл.:* електрична ~, топлотна ~, ~ од влаге. **б.** *оно што служи да се спречи деловање или продирање нечега:* пробити изолацију, скинути изолацију.

изолацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на изолацију:* ~ слој, ~ болница.

изолацио̀нӣзам, -зма м *политичка струја којој је циљ ограничавање политичке акције на националне оквире, уздржавање од међународне активности (у САД).* — Неки, малобројни, тврде да је океанска главобоља настала отуда што је Америка прекинула са изолационизмом. *Б 1958.*

изолацио̀нист(а) м *присталица изолационизма:* амерички изолационисти.

изолацио̀нӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на изолационисте:* изолационистичке тежње.

изо̀ли́рано прил. = изоловано *одвојено, посебно, засебно.* — У оним револуцијама ... се радничка класа борила изолирано. *Р 1946.* Проблем кривње као основ кривичне одговорности не може се разматрати изолирано. *Арх. 1947.*

изо̀ли́раност, -ости ж = изолованост *својство или стање онога који је изолиран.* — То [је] уродило ... бјежањем писца од стварности и друштвених обавеза у потпуну изолираност од средине. *Барац.*

изоли́рање с *гл. им. од изолирати (се).*

изоли́рати, -о̀ли́рам сврш. и несврш. нем. = изоловати **1. а.** *издвојити, издвајати, одделити, одељивати од утицаја средине, осамити, осамљивати.* **б.** *сместити, смештати одвојено, не допуштајући додира или односа с другима:* ~ болесника. **2.** физ. *(за)штитити, обложити, облагати изолатором.* — Изолирам обмотавањем свиленим или памучним концем све врсте жица. *Пол. 1944.*

~ **се** *повр. изолирати (1а).* — Они су се тиме све више и више изолирали од широких маса. *Тито.*

ȉзоловано прил. = изолирано: живети ~.

ȉзолованост, -ости ж = изолираност.

ȉзоловање с *гл. им. од изоловати (се).*

ȉзоловати, -лӯјём сврш. и несврш. = изолирати. — Друштвено су изоловани, не значе социјално ништа. *Матош.* Клевете и лажи, распиривање шовинистичке мржње, то су била њихова средства да политички изолују наш покрет на Мајевици. *Чол.*

~ **се** *повр.* = изолирати се.

изо̀лученост и **изо̀лу́ченост,** -ости ж *спирална ижлебљеност (нпр. у пушчаној, топовској цеви).*

изо̀лучити, -ӣм и **изолу́чити,** -о̀лу́чӣм сврш. **1.** *спирално ижлебити.* — Нашла се и понека подмазана карабинка, сјајна и нова ... са изолученом цијеви. *Вуј.* **2.** фиг. *изборати, избраздати.* — Лице му је јасно изолучено и обрасло мањавим црним длакама. *Јак.*

ȉзоп м бот. *врста биљке, сипан, милодух* Hyssopus officinalis. *Деан. Рј.*

ȉзопа̄ка прил. покр. *с друге, обрнуте стране.*

ȉзопака ж *в. искварености, изопачености.* — Данас је потребна ... критика против изопака да би се језик препородио. *Шим. С.*

изопача́вање с *гл. им. од изопачавати (се).*

изопача́вати (се), -а̀ча̄вам (се) = изопачивати (се) *несврш. према изопачити (се).*

зопачѐнӣк, -и́ка м *изопачен човек, покварењак.* — И тако тај ... изопаченик даје само злочест примјер другим Циганима. *Кос.*

изопачѐнӧст, -ости ж *својство онога који је изопачен, поквареност.* — Црња слика моралне изопачености не би се могла нити представити! *Јаг.* Сократа је сметала и изопаченост његова времена. *Пов. I.*

изопачѐње с *гл. им. од изопачити (се).*

изопачи́вање с *гл. им. од изопачивати (се).*

изопачи́вати (се), -ачујём (се) несврш. = изопачавати (се).

изопа́чити, -опа́чӣм сврш. **1.** *учинити да што буде наопако, дати чему рђав облик, нагрдити, унаказити, искривити, извртати што.* — Котарски управитељ починио нечувено насиље, изборне листине изопачене, опозиционални бирачи силом искључени. *Коз. J.* То позориште је »огледало живота«, једно од оних шаљивих, испупчених или угнутих огледала ... која изопаче црте лица. *Грол.* **2.** *учинити да ко буде опак, рђав, искварити, покварити.* — Људи су је изопачили. *М-О.* Рат је изопачио народ, не верује више, не покорава се више. *Поп. J.*

~ се 1. *искривити се, изобличити се.* — Његово иначе правилно лице као да се изопачило од гнева и унутарњег напона. *Јак.* А онда, одједном, изокрене се и изопачи цела игра. *Андр. И.* **2.** *постати опак, рђав, искварити се.* — Изопачио се и овај свет. Нико ти ту не поштује ни чиновника ни старијега. *Глиш.* Изопачи се сва наједном у пустој грамжљивости за дјечјим жамором. *Михољ.*

изопија́вати се, -и̏јāвām се несврш. и уч. *често се опијати.* — Па зар смо дотле спали да гледамо како се они изопијавају. *О-А.*

изопи́јати, -опи̏јām сврш. *све редом опити.* — У подруму млађима даје пити ... па кад их изопија, то му је мило. *Игњ.* Спавали су мртви, изопијани [сватови]. *Донч.*

~ се *повр.* — Жене се изопијаше брзо, а побратими се једва држе на столицама. *Ранк.*

изопи́рати, -опи̏рām и **изо̀пирати,** -рēм сврш. *опрати једно по једно, све редом испрати, опрати. Рј. А.*

изо̀пити, ӣзопијēм сврш. *опити, напити.* — Мијешала вино и ракију док је пашу добро изопила. *НП Вук.*

~ се *повр.* — Али си се мамом помамила, али синоћ вином изопила. *НПХ.*

изо̀плетати, -о̀плећēм и -о̀плетām сврш. *све оплести једно по једно или мало-помало. Рј. А.*

изо̀прављати се, -āм се сврш. *сасвим се уредити, дотерати (о већем броју особа).* — У недељу су се сестре изоправљале и ... заузеле су положаје на трима фотељама. *Петр. В.*

изопћа́вати, -о̀пћāвām = изопћивати, изопштавати и изопштивати *несврш. према изопћити.*

изопћѐнӣк, -и́ка м = изопштеник *изопћен човек.* — У цијелом се животу [Назор] осјећао као луталица, изопћеник, усамљеник. *Барац.* Свега имамо неколико песама овог трагичног песника који је био ... изопћеник друштвени. *КН 1958.*

изопћѐница ж = изопштеница *она која је изопћена.*

изопће́ње с *гл. им. од изопћити.*

изопћи́вање с *гл. им. од изопћивати.*

изопћи́вати, -о̀пћујēм несврш. = изопћавати.

изо̀пћити, ӣзопћӣм сврш. = изопштити *лишити чланства, искључити из друштва, заједнице (најчешће црквене).* — Због својих назора био је Хус изопћен. *Баб.*

изопшта́вати, -о̀пштāвām несврш. = изопћавати.

изопштѐнӣк, -и́ка м = изопћеник. — Кошут је морао доживети пораз, постати бескућник, још горе: изопштеник. *Петр. В.*

изопштѐница ж = изопћеница.

изопште́ње с *гл. им. од изопштити.*

изопшти́вање с *гл. им. од изопштивати.*

изопшти́вати, -о̀пштујēм несврш. = изопћавати.

изо̀пштити, ӣзопштӣм сврш. = изопћити. — Иако изопштен и сам, био је свим животним нитима повезан са оним што се у селу збивало. *Вуков.*

ӣзор м *награда (у житу или новцу) која се даје на име најма теглеће стоке за орање, најам.* — Брзо је прешао у памети неколико озбиљних, главних тачака о давању земље под закуп и на изор. *Глиш.* Он је замијенио оца у свему: узимље волове на изор. *Гор.*

изора́вање с *гл. им. од изоравати.*

изора́вати, -о̀рāвām *несврш. према изорати.*

изо̀рати, ӣзорēм (аор. изо̀рах, 2. и 3. л. ӣзорā и изо̀ра) сврш. **1. а.** *свршити орање, поорати све што је требало орати.* — Да ми даш једног дана Гојка — пошто изоремо — да претресем ограду на авлији. *Вес.* Сви већ изораше и посијаше, само је његово пусто. *Мишк.* фиг. Далматинци скачу на супротни бријег ... Изорали су Дрину [сплавима], ту крваву њиву. *Наз.* **б.** фиг. *изборати, наборати (чело).* — Сиво небо не притисну оловном нијемом тежином тек кровове ... него и брижна, изорана чела.

Матош. **2. а.** *оруђи извадити из земље на површину.* — Преломљен мач аварски изеден земљом изорао је плуг из вечног сна. *Чипл.* **б.** *оруђи добити, зарадити.* — Многи властеличић не може у овој земљи изорати колико просјак напроси. *Кнеж. Л.*

изосе́цати, -о̀сēцām, ијек. изосијéцати, свршн. *осећи све једно по једно, поодсецати.* — Који у боју изосијецају главе побијених непријатеља, они су и надвладали. *Вук.*

изосијèцати, -о̀сијецām, ек. изосéцати.

изòставити, -ȋм свршн. *учинити да ко или што изостане, испустити, пропустити.* — Овакве песме ... је ... и сам песник у новом издању својих песама изоставио. *Нед.*

изòстављање с *гл. им. од изостављати.*

изòстављати, -ā̀м *несврш. према изоставити.*

изòстајање с *гл. им. од изостајати.*

изòстајати, -јēм *несврш. према изостати.*

изòстанак, -а̄нка м **1.** *случај кад ко изостане, кад се не нађе на месту где би требало да буде, недолазак.* — Добио је од професорског савета опомену због 30 неоправданих изостанака. *Скерл.* **2.** *немање, недостајање.* — Тај изостанак сопственог израза у форми и нијансе у песничкој садржини главни су недостаци Черкезове поезије. *Михиз.*

изòстанути, -нēм свршн. *в. изостати.*

изоста́так, -тка м (мн. изоста́ци, ген. изòстāтāкā) **1.** *в. изостанак.* — Моћи ће накнадно ... молити оправдање нескривљеног изостатка, ако докажу да су без своје кривице морала изостати од почишта. *Мј. 1926.* Видите — и показа прстом учитељу — у ову сте рубрику погрешно унијели изостатак. *Тип.* **2.** *новац чија исплата заостане, део зараде који се накнадно исплати, заостатак:* примити изостатке.

изòстати, -о̀станēм (аор. изòстах, изòстадох и изòстанух) свршн. **1.** *не доћи куда би требало доћи, не бити, нѐ појавити се тамо где треба бити; престати долазити негде.* — Непрестано сам с њим. Како изостанем једно пре или послеподне, ето ти Вукала или Бука к мени. *Нен. Љ.* Слиједећег је дана изашао из куће први пут откад је изостао из уреда. *Бег.* Али један по један престадоше сви гости да долазе. Неко вријеме је вињала још само Матана Боштора, па онда и он изостаде. *Андр. И.* **2. а.** *остати иза других, заостати.* — Али Марта изостаде иза хрпе Беглушкиња. *Шимун.* Мењала је корак кад год би јој син изостао или пошао брже. *Чипл.* **б.** фиг. *бити, постати гори у чему од другога.* — [Наш свет] је, на жалост, изостао иза Швајцараца и Американаца. *Срем.* Мерима сазнаје за ту огромну жртву [Омерову смрт]; у њену тугу меша се жеља да не изостане иза драгана у жртвовању. *Прод* **3.** *остати изван чега, не бити ту, недостајати.* — До тога је био бијели штапић који некоћ није тако лако смио изостати код законских и судских чина. *Шкреб.* Изостане ли овај [вољни] напор у потребном моменту, воља неће бити остварена. *Псих.*

изостра́га и **изòстрāга** прил. покр. *на стражњој страни, са стражње стране.* — Кошуљу ... вјешто пребаци жупнику на рамена, па ... скупив изострага кошуљу у наборе ... додаде манипул. *Торд.*

изòтварати, -ā̀м свршн. *отворити све једно по једно, поотварати.* — Капци се у четирију пушака изотвараше. *Мул.*

изотѐрме ж мн. грч. геогр. *црте које на географској карти спајају тачке иств температуре.*

изотѐрмичан, -чна, -чно *који има једнаку или постојану температуру.*

изòтēти, йзотмēм свршн. *истргнути, отети.* — Извршн [чаробњак] онако худу преобразбу ... само да ми изотме из руку побједничку славу. *Вел.*

изòтимати, -ā̀м и -мљēм свршн. *отети редом све једно по једно.* — Дође [лугар], па нам изотима свима сјекире. *Рј. А.*

изоткúдати се, -о̀ткȗдām се свршн. *откинути се све један по један.* — Турци се ... смету, а коњи им се још изоткидају па ударе преко логора. *Вук.*

изото́пи м мн. грч. физ. *исти елементи с различитим атомским тежинама:* радиоактивни изотопи.

изòтпадати, -ā̀м свршн. *отпасти све једно по једно.* — Изотпадаше коњима копита од тјерања. *Дан.*

изотрéсати, -о̀трēсām свршн. *отрести све једно по једно. Рј. А.*

изоту́цати, -о̀тȗцām свршн. *отући на целој површини чега или на више места.* — Покушавали [су] да се ослободи окова, изотуцали ноге један другом, а ништа учинили. *Лал.* Одерао је длanове, изотуцао кољена и нокте. *Вуков.*

изофо́не ж мн. грч. лингв. *црте које на географској карти спајају места где се јављају исте гласовне појаве (у проучавању језика).*

изохѝпсе ж мн. грч. геогр. *црте које на географској карти спајају места једнаке висине.*

изоштра́вање с *гл. им. од изоштравати (се).*

изоштра́вати (се), -о̀штрāвām (се) = изоштривати (се) *несврш. и уч. према изоштрити (се).*

изòштренòст, -ости ж *својство или особина онога који је изоштрен.*

изоштри́вати (се), -о̀штрујēм (се) несврш. = изоштравати (се).

изо̀штрити, ѝзоштрīм сврш. **1.** *учинити оштријим.* — Језике изоштре као ножеве на тоцилу. *Божић.* **2.** фиг. *учинити оштријим, финијим, осетљивијим, истанчанијим (будност, чуло, ум, живце и сл.).* — Борбе с Турцима изоштриле су његова чула. *Глиг.* Илегалан живот у старој Југославији изоштрио је њихову будност. *Јак.*

~ се *постати оштрији, проницљивији, финији.* — Специјалности интелигенције, духа и рада тиме ће се само изоштрити и истанчати. *Уј.* Треба рећи . . . да се посљедњих година проширио видокруг наше литературе . . . да се изоштрио поглед. *Марј. М.*

изра́бити, ѝзрāбīм сврш. **1.** *истрошити употребом.* — Није се . . . свадбовало, а да нијесу потцикивале меланколичне струне. *Ков. А.* **2.** *искористити.* — Повријеђен што је удавача нестала са странцем, стари израбио тренутак сметње. *Мих.*

израбљи́вање с *гл. им. од израбљивати.*

израбљи́вати, -а̀бљујēм *несврш. према израбити.*

израбљи́вач, -а́ча м *онај који израбљује, искоришћује кога.* — Власт . . . је угњетавала народ у интересу израбљивача. *Пиј.* Нема . . . израбљивача или експлоататора. *ОГ.*

израбљива̀чица ж *женска особа која израбљује.*

израбљи́вачкӣ, -ā, -ō *који се односи на израбљиваче.* — Тако је Платон хтио овјековјечити израбљивачки поредак. *Пов. 1.*

израбо̀тати, -ām сврш. *добити, заслужити работом, зарадити.* — Утоплио сам се ја . . . Натрпао сам на себе, брајко, све што ми је жена изработала за десет година. *Вуков.*

ѝзра̀ван, -вна, -вно *непосредан, директан; отворен, јасан.* — Хрватски је сабор год. 1865. узалуд тражио изравне преговоре с краљем. *Нех.* Она зашути и порумени јер се није надала такову изравном одговору. *Коз. Ј.*

изравна́вати (се), -а̀внāвām (се) *несврш. према изравнати (се).*

изравна́ње с *гл. им. од изравнати (се).*

изра̀внати, -ām (трп. прид. ѝзравнāн и ѝзравнāт) сврш. = изравнити **1.** *учинити равним; изједначити у погледу висине, дубине пружања и сл.* — Мајстор узе маказе, па је [косу] одсецаше, све прамен по прамен, да сву лепо изравна. *Јакш. Ђ.* Разјарена дјевојка замахнула на њега жлицом тако снажно и широко да би му засигурно била изравнала нос с осталим лицем. *Мар.* **2.** *изједначити уопште; довести у равнотежу (приходе и расходе), намирити.* — Једни тврде . . . да је порезима задаћа изравнати постепено имовинске разлике међу држављанима. *Рад. Стј.* Нека се побрине да изравна дефицит прије доласка комисије. *Мил. В.* **3.** фиг. *изгладити, измирити, нагодити.* — Доћи ће већ други који ће све то изравнати. *Цар Е.*

~ се **1.** *постати раван, изједначити се у погледу висине, нивоа и сл.* — Снег, као помаман, заваја стазе и друмове; дубоки јендеци и поточићи изравнаше се са стрмим обалама. *Јакш. Ђ.* **2.** *изједначити се уопште, постати једнак.* — Да се женске раднице изравнају с мушким. *Лапч.* Већ се изравнао с празнином око себе. *Кал.* **3.** *нагодити се, измирити се, смирити се.* — Господар Софра се изравнао, али с њима више не говори. *Игњ.*

изра́внити, ѝзрāвнīм сврш. = изравнати. — Лепо намести мој креветић и изравни длаком по чаршаву. *Вукић.* Затрпа земљу, изравни је. *Бег.*

~ се *изравнати се (1 и 3).* — Корито му се [потоку] беше готово изравнило са ливадама. *Ранк.* Марко се не отима, изгледа да се изгладио и изравнио. *Бег.*

ѝзра̀вно прил. *на изравнан начин, непосредно, директно; отворено, јасно.* — Треба стати очи у очи и рећи изравно што је човјеку на срцу. *Бен.* Мени је прилично свеједно, вучемо ли своју лозу из блата изравно или неизравно. *Цар Е.*

изра̀вњати (се), -āм (се) сврш. покр. *в. изравнати (се), изравнити (се).* — Парничари . . . су . . . презриво одбијали људе који [су] се ту нашли да у последњем часу завађене изравњају. *Рад. Д.*

ѝзрада ж **1.** *процес рада, потребан да се што изради, израђивање.* — Организовали су израду двају великих чамаца. *Чол.* Техника израде земљовида је врло сложена. *ОГ.* **2.** *начин, каквоћа рада на израђеном предмету.* — Разгледао је . . . сребрњаке и јатаган . . . и дивио се изради. *Вес.* Са те стране, а и по својој солидној изради уопште, и тај речник може корисно послужити. *Бел.* **3.** покр. *оно што се добије радом, зарада.*

ѝзрадак, -атка, м (мн. ѝзраци, ген. ѝзрадāкā) *израђевина.* — Утапљало би се [зављање савјести] у дјетињској радости што види своје изратке тискане. *Бал.*

ѝзрадба ж *израда.* — Подузеће неке послове . . . предаје на дјеломичну или потпуну израдбу другим лицима. *Мј. 1936.* Уза њ стоје два ормара неједнаке величине и израдбе. *Пав.*

изради́рати, -а̀дӣрām сврш. *избрисати ножићем или чим оштрим (оно што је било написано).* — Мало . . . је искрмачио, али се то даје израдирати. *Јакш. Ђ.*

изра́дити, ѝзрāдӣм сврш. **1. а.** *начинити, направити што ручним или механичким радом.* — Начинио једну клупу дуж зида, па сто, па три столице. Све је то израдио мајсторски. *Вес.* Фотографу је одбио снимање дворца, јер ће га умјетник израдити у уљу. *Гор.* **б.** *разрадити, обрадити.* — Живот градски, малограђански и сеоски израђен је детаљном тачношћу. *Матош.* За савлађивање тих препрека ... било је потребно постићи две ствари: стварати организацију и израдити тактику. *Панд.* **в.** *увежбати радом, дотерати, усавршити.* — Он је у Србију дошао са израђеним идејама и утврђеним планом рада. *Скерл.* Није израђен, али диван глас, треба га израдити. *Крањч. Стј.* **2. а.** *створити, остварити.* — Ето, то је све шта чините, а шта израдите? — Ништа! *Трифк.* Језиком нећете ништа израдити! *Бен.* **б.** *направити, изазвати, проузроковати.* — Жао ми Паве, жао ми Велинке, а жао ми и Пере ... Све то луда Велинчина памет изради. *Вес.* **3.** *свршити какав посао, постићи што за себе или другога, испословати.* — Помену ми да треба од њеног оца да ми изради место у Београду. *Уск.* Лако би Мишко израдио код директора њој и бољи стан. *Кол.* фиг. Моја расправа ... израдила ми је помоћ из закладе. *ХР 1928.* **4.** *радом добити, стећи, зарадити, привредити.* — Кад је Туба стала на снагу, ишла је по селу по надницама да изради који грош за шаку соли. *Коч.* **5.** (кога) вулг. *подвалити (коме), преварити.* — Ej црни мој Војо ... Вараш се ... ако мислиш мене да израдиш. *Вучо.* Иза станице хонведски хусари зафркавали су два пољска Јеврејина: најпре их жестоко израдили за читаву корпу ракије. *Вин.*

~ **се** *постати бољи, савршенији у раду, изградити се, усавршити се.* — У нашем друштву ... где се људи тако тешко и споро израђују, мало их је који су се тако потпуно израдили. *Скерл.*

изра̀дљивост, -ости ж *особина или својство онога што је израдљиво.*

ѝзрадовати се, -дујēм се сврш. *науживати се радујући се, нарадовати се.* — Сачекала [је] да се срећни отац израдује. *Рад. Д.*

израду̀кати, -ā̄м сврш. *дем. према израдити, зарадити, заслужити. Рј. А.*

изра́ђа̄ње с *гл. им. од израђати (се).* — Гледао је често ... сажално на израђање домаћих племенитих обитељи. *Новак.*

изра́ђати, ѝзрāђāм *несврш. према изродити.* ~ **се** *несврш. према изродити се.*

изра̀ђевина и **израђѐвина** ж *оно што је израђено, производ рада, рукотворина.* — У врло многим селима била је по једна или по неколико кућа настањених Цигана ... који су подмиривали ... потребу у ковачким израђевинама. *Ђорђ.* Кад воћка изда, кад престане рађати ... добра је за гориво и разне израђевине. *Тод.*

ѝзра̄ђен, -а, -о *радом измучен, исцрпен.* — Миле је био пекарски син ... са лицем сувише израђеним за његове године. *Андр. И.* Крупне, израђене шаке чијају њежну паучину. *Михољ.*

ѝзра̄ђенӧст, -ости ж *својство или особина онога што је израђено, изграђеност, умешност, вештина.* — Сажетошћу израза, израђеношћу форме ... [Матош] је у развитку хрватске поезије значио њезино ослобођење од вербализма и патоса. *Барац.*

израђи́ва̄ње с *гл. им. од израђивати.*

израђи́вати, -а̄ђујēм *несврш. према израдити.*

израђи́ва̄ч, -а́ча м *онај који је нешто израдио или израђује.* — Одредио је мјесто Станку Вразу у културној повијести, означивши Враза творитељем и израђивачем славенске културе. *С 1911.*

израђива̀чица ж *женска особа која што израђује.*

Ѝзраел м *земља на Блиском истоку у којој живе претежно Жидови, Јевреји;* фиг. *Жидови, Јевреји.* — Велика радост бијаше у женском Израелу! *В 1885.*

Израе́лац, -лца м (ген. мн. Израѐлāцā) *човек из Израела; Јеврејин, Жидов.*

израѐли̑т, -и́та м тал. *в. израелићанин.*

израѐли̑тскӣ, -ā, -ō *који се односи на израелите.*

израели́ћанин м *припадник јеврејске, мојсијевске вероисповести:* ортодоксни ~.

израели́ћанка ж *она која припада јеврејској, мојсијевској вероисповести.*

израели́ћанскӣ, -ā, -ō *који се односи на израелићане.*

Израѐлка ж *женска особа из Израела; Јеврејка, Жидовка.*

ѝзраелскӣ и **израѐлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Израел и на Израелце:* израелска племена.

изражава̀лац, -аоца м *онај који што изражава.*

изражава̀ње с *гл. им. од изражавати (се).*

изража́вати (се), -а̀жāвāм (се) *несврш. према изразити (се).*

ѝзражај м *израз.* — Потражимо народне изражаје за боје. *Баб.* Његове се усне сабирају у злобан, подругљив изражај. *Леск. Ј.* И код тог најпримитивнијег света наилази се ... на изражај нечега што се не своди баш само на животињске потребе. *Петр. М.*

[Био је] усавршитељ новога инструменталног изражаја у музици. *ОП 2.*

ӣзражајан, -јна, -јно (одр. ӣзражајнӣ) **1.** *који јасно нешто испољава, богат изразом, изразит; који се истиче својим обликом, који удара у очи, уочљив, истакнут.* — [Црна раса] има дебеле изражајне усне. *ОГ.* **2.** (одр.) *који се односи на изражај или изражавање, који служи изражавању.* — То је не само речнић народног језика већ ... и целокупност речничког блага, реченичких изражајних могућности једнога краја. *СКГ 1937.* Јеђупка је љубавна пјесма ... али ослобођена стереотипних изражајних реквизита првих дубровачких пјесника. *Барац.*

ӣзражајно прил. *на изражајан начин, са доста израза, садржаја.* — Боб ... изражајно погледа свога пријатеља. *Креш.* Овај нови помодни филмски стар ... донекле делује изражајно док ћути. *Пол. 1950.*

изражајнӧст, -ости ж *својство или особина онога што је изражајно.*

ӣзражѐнӧст, -ости ж *својство или особина онога што је изражено.*

изрàжљив, -а, -о = изразив (1). — Кад је на женско које пао тај поглед, он постаде одмах мек, изражљив, љубаван. *Ат.* Предоџбе и визије ... изражљиве су ријечју, али нису филмском сликом. *Шим. С.*

изрàжљивӧст, -ости ж *својство или особина онога што је изражљиво.*

ӣзрāз и **ӣзраз** м **1.** *реч, фраза, скуп речи којима се што изриче.* — Музикалношћу лапидарног израза он [Крањчевић] је прва наша савремена снага. *Матош.* Никола је читао Гримове бајке преводећи с њемачкога. Понекад није могао одмах да нађе одговарајући израз. *Чол.* **2.** *ваљски, спољни изглед чега (очију, лица и сл.), кретње, мимика којима се очитује, показује унутрашње стање.* — На његову се лицу појави болни израз. *Мат.* А Милки мисли укрутиле лице; иза сваког смијешка нагло се навлачи тврд израз. *Кал.* **3;** *ваљски, спољни знак, одражај, манифестација унутрашњег процеса, радње, стања; начин одражавања нечега.* — Књига је израз појединца. *Матош.* [Данашња влада] није израз народних жеља и народних потреба. *Нуш.* **4.** *уметнички поступак и стил, начин изражавања.*

Изр. доћи (долазити) до (пуног, правог, најпотпунијег) израза *изразити се, очитовати се до краја, потпуно*; примите ~ поштовања (дивљења, захвалности и сл.) *у учтивом саобраћају као уобичајена завршна формула у писму.*

ӣзрāзан и **ӣзразан,** -зна, -зно (одр. ӣзрāзнӣ и ӣзразнӣ) **1.** *в. изразит.* — Лице му благо, поглед изразан. *Дом.* **2.** (одр.) *који се односи на израз.* — У пјесми ... јасно избијају нека његова [Гундулићева] значајна изразна својства. *Комб.*

изразбӣјати, -àзбӣјām сврш. *све, потпуно разбити (многе ствари, у много комада или на много места).* — Дијете запусти своје играчке кад их изразбија. *Павл.* Попадија из Мартиновца варјачом [му је] сав нос изразбијала. *Јакш. Ђ.*

изразговàрати се, -òвāрāм се сврш. *довршити дуги разговор, разговарати довоље, довољно.* — Кад се изразговарала с Ханком, примакне болесници јагоде. *Бен.* Била сам жељна да се с тобом слатко изразговарам. *Ћос. Д.*

изразговòрити се, -òворӣм се сврш. **1.** *докраја се изговорити у разговору.* — Нека се изразговори, можда ће изаћи на јаву због чега је дошао. *Бен.* **2.** *в. изразговарати се.* — Муж и жена нису никад дискретан пар, нити их овамо доводи жеља да се изразговоре. *Бег.*

израздвàјати, -àздвājām сврш. *сасвим одвојити, раздвојити једно од другог.* — Пламен је обузео ... опатију и њени ... готски прозори гледали су сурово кроз израздвајане млазеве пламена. *Глиш.*

изрàзив, -а, -о **1.** = изражљив *који се може изразити.* — И ове ријечи ... имају ... алузија на тешко изразива стања. *Уј.* **2.** необ. *изразит, изражајан.* — Описи су ванредно живи и изразиви, пишчев начин приказивања има чудну моћ. *Мат.*

изразѝвати (се), -àзујēм (се) несврш. *в. изражавати (се).* — Све љубезности којима је изразивала своју радост биле су намијењене Виктору. *Кум.* У сваком кораку изразивала се ... нека неизмјерна топла доброта којом је сву околицу око себе напуњала. *Коз. Ј.*

ӣзразит, -а, -о; исп. изразан **1.** *који снажно или јасно нешто одражава, пун израза; изражајан.* — Говори [чича Милан] тихо ... без иједног изразитијег геста. *Чол.* **2. а.** *који јасно пада у очи, јасан, недвосмислен.* — Сва дружина двора клечи око постеље грофичине којој је на лицу већ био утиснут изразит биљег смрти. *Том.* **б.** *који је нешто у великој мери, који недвојбено спада у неку категорију, истакнут.* — Партијске директиве садржавале су и ... убијање »изразитијих« петоколонаша. *Вуј.*

изрàзитељ м заст. *онај који што изражава (говором, радом и сл.).* — Буна против старих политичких ... форми нашла је своје изразитеље у младоме нараштају интелигенције. *Јов. Ј.*

изрàзити, ӣзрāзӣм (трп. прид. ӣзрāжен) сврш. **1.** *изнети речима, изрећи, исказати; показати држањем, каквим гестом и сл., испољити, открити, исказати.* — Прије смрти је изразио као посљедњу жељу да му

донесу леда и шампањца. *Матош.* То [мржњу према окупаторима] је необично јасно изразио [Назор] јучер кад су га омладинци поздравили. *Дед. В.* **2.** *приказати помоћу чега, представити*; мат. *исказати у одређеним величинама, јединицама, формулама и сл.* — CS и S_1C изразит ћемо помоћу ових величина. *Физ. I.* Изразити у помоћу х. *Алг. 2.*

~ се а. *послужити се каквим изразом, рећи, исказати што; открити, исказати своје унутрашње стање, испољити своју суштину.* — То су обично они, да се најблаже изразимо, наивни сељаци ... који се због чим уђу у град. *Срем.* фиг. Бојом и мирисом каранфил се савршено изразио. *Марј. М.* **б.** *имати, добити видљиве знакове, манифестације.* — Други од манастирских ђака, Бранко ... нешто старији од Милана са јасно израженим мушким цртама у лику и држању. *Чипл.*

и̏разито прил. **а.** *са доста израза, садржаја, изражајно*: ~ говорити, ~ изгледати, ~ цевати. **б.** *у изразитој мери, јасно, наглашено, упадљиво.* — Пред њима стоји стасит момак, племенита лица и блага погледа из кога ипак изразито сијеваше мужевни понос. *Том.* У приповеци »Света освета« још изразитије су избила Матавуљева приповедачка својства у сликању карактера. *Глиг.*

и̏разитӧст, -ости ж *својство или особина онога што је изражито.*

и̏ра̄зно и **и̏разно** прил. *в. изразито.* — Његови »Сонети« изразно ће сведочити у каквим је дубоким водама он газио и пливао, борећи се за свој живот. *Кнеж. Б.* У овој трећој слици типови су насликани доста изразно. *Грол.*

Израи̏љ, -иља м арх. **1.** *в. Израелац.* — Само, молим вас, полако ћемо [причати] да не чује Израиљ у антерији што продаје слане бадеме. *Глиш.* **2.** *в. Израел.*

Израи̏љац, -и̏љца м арх. *в. Израелац.*

изра̀и̏љскӣ, -ā, -ӧ арх. *в. израелски.*

изра́јати се, изра̄јам се несврш. *појављивати се у роју.* — Звезде се тихо израјају, пале. *Кош.*

изра́кнути *в. исхракнути.*

и̏зрана и **ѝзрана** прил. *на почетку каквог временског тока, рано* **а.** *на почетку дана, изјутра, зором*: устати ~. — Храпав ... бас ... извикивао је већ израна ... гостионичара који ће око подне продавати печену прасетину. *Божић.* **б.** *пре или на почетку времена које би се очекивало, које је уобичајено*: вратити се с посла ~, вечерати ~. — Легоше израна. *Цар Е.* **в.** *пре него је нешто поодмакло, у првом стадију каквог развоја, тока; већ у младости или детињству.* — Израна још вукла га је жеља да се одликује као војник. *Нед.* Постарали [су се] да младу јелинску душу још израна напуне јелинизмом. *Срем.*

изра̀нијӗ прил. *из ранијег доба, отпрв.* — Знам [га] још израније ... још из доба окупације. *Ћос. Б.*

изра́нити *в. исхранити.*

и̏ранити[1], -и̏м сврш. = израњавити *задати коме много рана, ранити на много места.* — У великој главној авлији био је везан [Хафиз] ... раздрљен и израњен. *Андр. И.* А та је прича још и данас урезана на израњеној кори ораха у дворишту. *Михољ.* фиг. Хорације се загледа у обзорје, крвavo од вечерњег сунца, израњено оштрим зубима торњева. *Матош.* Она ми је срце изранила. *НПХ.*

~ се = израњавити се *добити много рана, ранити се на много места.*

и̏ранити[2], -и̏м сврш. *израна, рано устати, поранити. Р-К Реч.*

и̏рањавити, -и̏м и **израњáвити,** -а̏њавӣм сврш. = изранити[1]. — Наликује [мачак] на глинена пијетла којем су несташни дјечаци прашкама израњавили најљепше дијелове тијела. *Јел.* фиг. Разговарали смо о будућности, гледајући у тешко израњављени, али издалека још увек лепи град. *Поп. Ј.*

~ се = изранити се. — У устима јој камил-тај да испира стално, јер би се иначе израњавила. *Рист.*

изра́њати[1] **(се),** и̏зрања̄м (се) сврш. *в. изранити (се), израњавити (се).* — фиг. Њену младост тешку, жуљевима израњану ... свијетом ћу пронијети. *Ћон.*

изра́њати[2], и̏зрања̄м *несврш. према изронити.*

израњи̏вати *в. исхрањивати.*

израпортѝрати, -о̀ртӣра̄м сврш. *в. рапортирати.* — Прва ће ми бити да се јавим капетану на рапорт, па да му израпортирам. *Неим.*

и̏раслина ж = израштај *оно што на чему израсте (на људском или животињском телу, на дрвету).* — Кад говори [Арслан] — под грлом му се кретала мјешинаста израслина гуше. *Лал.* Ту је нађено да је израслина у ствари рак, и то тешког облика. *Пол. 1958.* фиг. То наше посебно што се изградило, то су болесне израслине. *Тур.*

и̏раслица и **и̏раслица** ж *израслина, израштај.*

изра̀спадати се, -а̄м се сврш. *сасвим се распасти.* — Седи Георгије у дубокој ... већ натрулој фотељи у којој је израспадана превлака. *Чипл.*

и̏зра̄ст м и ж и **ѝзрастак,** -аска м *израслина, израштај.* — Поносим се што ми

бог ту израст [велики нос] даде! *Дим.* Женке и мужјаци разликују се код неких гмазова по величини ... и израстима на кожи. *Финк.* Погледао је пажљиво у просјаково црвено лице, оштре чекињаве просједе израске браде. *Кал.* фиг. Ово није проста гнојавица, ово је читав израст на нашем друштвеном телу. *Ком.*

ӣзрāстан, -сна, -сно = ӣзрāстао *који високо израсте, велик, висок.* — Онако израстан ... изгледао је импозантан. *Срем.* Готово да се једва што промијенила од онога каква је прије била ... Нешто израсније само. *О-А.*

изра́стāње с *гл. им. од израстати.*

ӣзрāстао, -сли ж *израслина, израштај.* — Од напора јој се и месната израстао испод зелене шамије затресла. *Рад. Д.*

ӣзрāстао, -сла, -сло = израстан. — На једном параброду ... налазио се један млад човек који је имао лице бледо као самртник, стас израстао и витак као дух. *Ат.*

изра́стати, ӣзрāстāм *несврш. према израсти.*

изра́сти и **ӣзрāсти,** -а́стēм (аор. 2. и 3. л. ӣзрāсте; р. прид. ӣзрāстао, изра́сла и ӣзрāсла) свршс. **1.** *изићи, избити из чега растући, постати растом већи, нарасти, порасти.* — По дворишту израсло трње и коров. *Ранк.* У дугим годинама синови израстоше као борићи. *Михољ.* **2.** фиг. **а.** *поникнути, настати; појавити се, искрснути, створити се.* — Некакви нови коњаници израстоше на степи као из земље. *Кнеж. Л.* Између њега и мађухе израстао је зид. *Козарч.* **б.** *доћи до пуног развитка, развити се, достићи виши ступањ у развоју.* — Израсли [су] под васпитним утицајем Партије и кроз револуционарну праксу. *Поп. Ј.* Прије или касније морао би израз у самој ликовној умјетности израсти логично до узора, до идеалне слике једног народа. *Баб.* **3.** (из чега) *растући прерасти, превазићи, премашити што:* ~ из хаљина. — фиг. Ми смо данас израсли из бесциљних, празних и беспосличарских филолошких зановетања. *Скерл.*

~ **се** *израсти (2б).* — Онда се Ратковић израстао у кадета који је у паради ходао по ... каванама. *Крл.*

изра́сходовати, -дујēм свршс. *ставити изван употребе, избацити из употребе.* — Прва армија би посигурно морала ... израсходовати знатан део своје снаге. *Лаз. М.*

ӣзратовати, -тујēм свршс. *постићи што ратујући, изборити се за што.* — ир. Лепо смо изратовали! Код куће од наших отимају храну, а овде морамо ратовати ни сами не знамо зашто. *Моск.*

ӣзрачвати се, -āм се свршс. *израсти у облику рачве, рашље.* — Руковасмо се ... прсти се израчвали сасред длана — ухвати ме језа од њих. *Лал.*

изра́чити, ӣзрāчӣм свршс. *пустити чист зрак, ваздух у какву просторију, проветрити:* ~ собу.

~ **се** *провести неко време на чисту зраку, ваздуху.* — Изашао је стари до касарне да се на минуту-двије израчи. *Крл.*

израчуна́вати, -ӯнāвāм *несврш. према израчунати.*

израчуна̀вāч, -а́ча м *онај који израчунава.* — Уз њега ради и израчунавач просјечних брзина који даје уједно резултате ... извјештајној служби на терену. *Аут.*

израчӯнати, -āм свршс. **1.** *свршити рачун, наћи колико је чега или доћи до одређеног резултата рачуном.* — Кад прода волове и свиње, он ти онако, просто, напамет све израчуна. *Вес.* Он је настојао доказати да је Земља округла, и прилично је тачно израчунао њезину величину. *Пов. 1.* **2.** *рачунањем, мишљењем закључити, пронаћи.* — На своју радост израчуна он да ће вечерас некако испливати. *Коз. Ј.* Има још два-три сата времена, па добро израчунај. *Ћос. Д.*

израчу́нити, -а̀чӯнӣм свршс. покр. *в. израчунати.*

израчӯнљив, -а, -о *који се може израчунати.*

израчӯнљивōст, -ости ж *својство или особина онога што је израчунљиво.*

ӣзраштāј м = израслина. — Постоји једна врста омањих китова који имају на леђима троугласте ... израштаје. *Петр. М.*

израшћи́вати, -а̀шћујēм несврш. *в. израстати. Бен. Рј.*

изрӣђао, -ала, -ало *изједен рђом.* — Под сваком сликом бијаше извезено изрђалим златним перлама име и дан кад је угледао свијет сваки умотвор. *Војн.*

изрӣђати, -āм свршс. *постати сасвим зарђао, изједен рђом.* — Свежи мени руке наопако ... и дај мени изрђану ћорду. *НПХ.*

ӣзребāр и **ӣзребра** прил. *с ребара, с бока, са стране.* — Ребрани пенцер, тј. са стране, изребра. *Вук Рј.*

изрѐбрити се, ӣзребрӣм се свршс. *истурити ребра напред; испрсити се, подбочити се.* — На самој средини стаје наложила велику ватру, па се изребрила према ватри на великој гомили сена. *Ранк.* Пред пекаром се изребрио космати Јанаћко. *Рад. Д.*

изрѐвати се, -вēм се свршс. *свршити ревање (пошто се дуго ревало). Рј. А.*

ӣзрēда прил. *без прескакања, без изузетка, редом, редомице.* — Они ти изреда бегенају Талијанима што су папи отели Рим. *Павл.*

Да нисам ја тако отпоран ... пропадали би и ми и наше фамилије изреда. *Ђур.*

ӣзрёдан, -дна, -дно рус. *в. изванредан.* — Благодарим, — клања се г. Пера — изредна чорба. *Срем.* То је пример суве и хладне ироније, мали комадић, али изредан. *Поп. П.*

изре́дати, ӣзрёдам сврш. **1.** *поређати.* — На раскршћу ... изненади нас мноштво изредана пука. *Павл.* **2.** *изређати (1).* — Они се пољубише и, пошто изредаше обична питања, заћуташе обоје. *Мил. В.*

~ **се** *изређати се.* — Наслиједит ће га цијело туце тад, и тако сав изредат ће се град. *С-Ц.*

изре́дити, ӣзрёдим сврш. **1.** *ставити у редове, разместити по реду, поредати.* **2.** *изређати (2).* — Све Солинке редом изредио. *НПХ.* Изреди целу махалу и опет се врати кући, опет седа до огњишта. *Станк.* **3.** *довести у ред, очистити, уредити.* — Када се испеваше, домаћин да знак да се деца удаље, а мати то све изреди. *Игњ.* Плодовитих је писаца мало и који се труде па насађено сноплье овршу, овршено вију и отријебе сламу, изреде чисто зрње. *Шим. А.*

~ **се** *изредати се.* — Званице [су се] већ окупиле и првом чашом ракије изредиле. *Љуб.* Кад се поздрави изредише, опет наше бедевије ... одмакоше од силне пратње ... кочија. *Павл.*

ӣзрёдом прил. *в. изреда.* — Онда паша ... дарује изредом сватове. *НП Вук.*

изре́ћати, ӣзрёћам сврш. **1.** *редом изговорити, набројити.* — Његови виногради и чифлуци многобројни су и ко би их могао изређати! *Срем.* Јожа све [пашкаре] изређа. *Гор.* **2.** *редом, по реду обухватити каквом радњом (свршити, учинити, испробати и сл.).* — У животу је изређао разна занимања и обишао целу Југославију. *Поп. Ј.* **3.** *поређати, сложити, поставити у ред, у низ:* ~ флашице.

~ **се 1.** *изменити се, доћи редом један после другога.* — Са црквеног торња једанаест се равномерних удара изређало. *Рад. Д.* Пошто су се изређали пријатељи благородног господина Хорација ... ступи напријед неки ... румен човуљак. *Креш.* **2.** *стати у ред, поредати се.*

изрежи́рати, -èжӣрам сврш. *извршити режију, извршити послове режисера.* — Представу су други изрежирали. *Крл.* Ама требало би једаред да изрежирамо конференцију на Антарктику! *К 1950.*

ӣзрёз и **ӣзрез** м *место где је што изрезано; на одећи: проширење отвора кроз који пролази врат.* — Какву хаљину да обуче Цајка вечерас? ... Са дубоким изрезом или с малим? *Каш.* Увуче му два прста у изрез блузе и тако га привуче к себи. *Мар.*

ӣзрезак, -еска м (мн. -есци, ген. ӣзрезāкā) **1.** *оно што се изреже из чега или од чега.* — Јоска је тихо пјевуцкала и сјецкала од шарена папира оне необичне изреске. *Бен.* фиг. Тако је било мрачно да су се једва у отворима пенџера разазнавали изресци неба. *Бег.* **2.** *изрез.* — Седео је са младом лепотицом на прозору и покушавао да је пољуби у изрезак на леђима. *Чипл.*

ӣзрезати, -ежём сврш. **1.** *режући раздвојити на више комада.* — Закољу [жртву] ... онда изрежу комаде и претилином обвију. *М-И.* Мора за сваки дан изрезати и исцепати дрва. *Петр. В.* **2.** *режући одвојити, извадити из чега.* — К лаћи црној мене одведи и стријелу из бедара ми изрежи. *М-И.* **3.** *начинити изрез (у чему или на чему).* — Обуо би бијеле бјечве мјесто бојадисаних, а то ти је, брате, смртан гријех кад обујеш изрезане ципеле. *Маж. Ф.* На вратима се појави госпођа Зора ... у ружичастој вечерњој хаљини с изрезаним рукавима. *Срем.* **4.** *израдити режући из дрвета, камена, метала и сл. или урезујући у дрвету, камену и сл.* — На првом топу владика је изрезао ове стихове. *Нен. Љ.* Мотрим изрезани саркофаг Солина. *Уј.*

изрезба́рити, -èзбāрӣм сврш. *украсити или израдити резбарењем.* — Кроз отворена врата, сва изрезбарена, чује се глазба. *Нех.* фиг. Кад желимо да што лепше и боље изрезбаримо своје слободне часове, ми »лек« за вечерњу разоноду тражимо у свежој башти »Извидника«. *КН 1958.* Што је то што му даје тако миран, тако изрезбарен изглед? *Горб.*

изрезива́ње с *гл. им. од изрезивати.*

изрезива́ти, -èзујём *несврш. према изрезати.*

изрези́лити, -èзӣлӣм сврш. тур. *жестоко изгрдити, испсовати.* — Потрошио толике паре, завадио се с толиким људима, изгрдили га и изрезилили преко новина ... ето ти! *Нуш.* Командант се нађе у неприлици. Да је требало неког изрезилити због какве погрешке ... то би њему ишло од руке, али ово ... *Ћоп.*

изрѐзотина ж **1.** *место на којем је што изрезано:* ~ на лицу. **2.** *оно што се изреже, изрезак:* ~ од папира.

изрезу́цкати, -ā̄м сврш. *изрецкати, изрескати.* — Непрестано је проналазио крупне брдске јагоде вјешто укривене под изрезуцканом зеленом капом. *Ћоп.* Мајој је из града донио шарених папира, а она од њих изрезуцкала зупчасте точкице. *Бен.*

ӣзрека ж (дат. -ци) **1.** *реченица или скуп речи којима се што изриче, јавља, саопштава.* — Марко ... приповиједи испрекиданим изрекама ... вечерашњи догађај. *Бег.* На

вјеки вјеков! — понављао је често у себи ту завршну погребну брачну изреку. *Ћоп.* **2.** *сажета реченица која садржи какву мисао или моралну поуку, мудра реченица, сентенција.* — И један и други сипао је све саме пословице и опћените изреке. *О-А.* Изреке о моралу имају само онда вредности ако произлазе из личног искуства. *Пед.* **3.** правн. = изријек (2) *главни део пресуде којом суд одлучује о кривици оптуженог или о тужбеном захтеву тужитеља (диспозитив).*

изрèкнути, ѝзрекнём свршено. *в. изрећи.*

ѝзрёком, ијек. ѝзријеком, прил. *изричито, изрично.* — Марулић као присташа црквене ренесансе изријеком означује своју хрватску поезију као реакцију против поезије леуташа. *Водн.* Дакле, да обмањује, лаже, како Вук изреком вели. *Бел.*

изрèндисати, -ишём свршено тур. *свршити рендисање, изблањати.* — фиг. Зар не видите да је цела ситуација тако храпава да се не може ни изрендисати, а камоли изгладити. *Нуш.*

изрèпити се, ѝзрёпим се свршено необ. *опружити реп.* — По двориштима се изрепила мртва стока и живина. *Матош.*

ѝзрёсан, -а, -о *који је са ресама, отрцан, изрођтан.* — Хлаче изресаних ногавица, а горе дроњак на дроњку. *Јурк.*

ѝзрескати, -ам свршено = изрецкати *дем. према изрезати.* — С њим [мачем] му и корице даде, и ремен изрескан красно. *М-И.*

ѝзрётка, ијек. ѝзријетка, прил. **1.** *не густо, не збијено (у просторном смислу), овде-онде.* — Наоколо куда погледаш... пјешчани наноси, изријетка обрасли боровином. *Бен.* У свему је унутри неколико гости, изријетка посијаних. *Цар Е.* **2.** *не често (у временском смислу), кадикад, по који пут, овда-онда.* — У соби је тишина. Само што изретка пламичак у лампи почне једва чујно пуцкати. *Дом.* Покаткад плачно, као ријека из које се изријетка огласио који таласић. *Цес. А.*

изрèћи, изрèчём и **ѝзрећи,** ѝзречём свршено **1.** *речима исказати, изговорити.* — Побратиме! ... Реци ми ко те уби? ... Тек он то изрече, а потавне лице Бранково. *Вес.* Посљедњу је ријеч изрекао неким тајанствено свечаним гласом. *Јонке.* **2.** *прогласити, донети, одредити:* ~ казну. — Исте вечери је НОО изрекао смртну осуду. *Дед. В.* Чинило јој се као да ће јој доктор Зорић сад изрећи пресуду: да ли ће ослепити или не? *Рист.*

~ се 1. *нехотице рећи што се није хтело или мислило рећи, изговорити што неопрезно.* — Неки који су били простодушнији изрекли су се у чуду. *О-А.* Пред Чедом не смем да те споменем. Још је неразуман па ће да се изрекне у комшилуку и код деце. *Ћос. Д.* **2.** необ. *изјаснити се, донети одлуку.* — Успјех гласовања дознао сам истом сада под саму ноћ: људи су се изрекли за гробље. *Дук.*

изрèцив, -а, -о *који се може изрећи.*

изрèцитовати, -тујём свршено *изговорити рецитујући.* — Лирску песму ... морамо целу изрецитовати. *Т. књ.*

ѝзрецкати, -ам свршено = изрескати. — Тамо је на хартији и један ситно изрецкани круг. *Ћон.* фиг. Ускомешан ветром, Дон је бацао на обале чисте изрецкане таласе. *Моск.*

ѝзречан, -чна, -чно *в. изричан (I), изричит.* — Ја сам постављен за стараоца деци покојног Љубише. То је било по изречној жељи његовој. *Ком.*

изречѐније с цсл. *оно што је изречено, изрека.* — Завршује се [писмо] сасвим жалостиво, чисто плачевно, поповско-калуђерским пророчанским изреченијем. *Јаки. Ђ.*

ѝзречица ж *дем. од изрека.* — [У Илирији] народ има питоме пјесме и мудре изречице. *Нех.*

ѝзречно прил. *в. изрично, изричито.* — У Корану се доиста врло мало говори о сластима у рају, оне су пре наглашене него што се о њима изречно говори. *Кнеж. Б.*

изрешѐтати, -ам свршено *испробијати, избушити на више места.* — Изрешетани кукурузи [од туче] ... снуждили се жалосно. *Гор.* Изрешеташе ме Турци сачмом ко зеца. *Ћоп.* фиг. Небо ... је било изрешетано звездама. *Петр. В.*

изри́бати, ѝзрйбам свршено **1.** *рибањем истрти, очистити.* — Ту ... тепсије и синије ... Свакога дана имају доста посла дјевојке док све то изрибају, па се сија. *Срем.* После изрибаше собе и тек онда уђоше. *Дед. В.* **2.** *изрезати, исецати рибежом:* ~ купус. **3.** фиг. *изгрдити, испсовати.* — Имао сам силну жељу да изиђем и да га прописно изрибам. *КН 1958.*

ѝзрибати, ѝзрибам свршено *извадити рибајући (рибу или друго што из мора, из воде).* — Полакоми се вук ... пак стаде да учи и да се мучи како би хљеб из оне дубине [морске] изрибао. *Љуб.*

изри́вање с *гл. им. од изривати.*

изри́вати, ѝзрйвам *несврш. према изрити.*

изрига́вати, -йгавам *несврш. и уч. према изригати.*

ѝзригати, -ам свршено вулг. **1.** *ригајући избацити, избљувати, повратити.* — Све је те дивове смутио и завео горостас кога је море изригало. *Наз.* фиг. [Земља] ће да изрига побуну из својих црева. *Дав.* **2.** фиг. *дати себи одушка, искалити гнев над ким, излити срце над ким.* — Испраска се и изрига

из себе све што се у њему накупило. *Чол.* Ишчекивала [би га] на степеницама пред судом да изрига на њега све погрде. *Франг.*

изриг|ивати, -ујем несврш. = изригавати.

ȉзригнути,-нём сврш. *ригајући избацити.*

ȉзридати се, -ам се сврш. *много ридати, исплакати се.*

ȉзријати, ȉзријем сврш. покр. *в. изрити. Рј. А.*

ȉзријек м (ијек.) **1.** *оно што је изречено.* — Живот је свет: у сваком свом изријеку. *Бег.* **2.** правн. = изрека (3).

ȉзријеком, ек. ȉзрёком.

ȉзријети, ȉзречём сврш. покр. *в. изрећи. Рј. А.*

ȉзријетка, ек. ȉзрётка.

изри́кати се, ȉзрȉчём се сврш. *досита рикати, нарикати се. Рј. А.*

изри́кнути, ȉзрȉкнём сврш. индив. *рикнувши избацити из себе што у један мах.* — И он је сад из све снаге изрикнуо сав бол из себе. *Дав.*

изри́љати, ȉзрȉљам сврш. *дубоко изроватн, изрити, прекопати тло (лопатом или плугом).* — Виноград би могао да изриљам. *Рад. Д.* Потребно је да се земља пре сађења воћака што боље изриља. *Тод.*

ȉзринути, -нём сврш. *ринути ван, напоље, избацити, истиснути*: ~ из седла, ~ кога из службе.

изрину́ће с *гл. им. од изринути.*

изрита́вати се, -ȉтāвам се *несврш. и уч. према изритати се.* — Са столице га [пијанога] скидосмо ... Туд се је мало изритавао и бранио ... али му у час мртви сан тијело обломи. *Јурк.*

изри́тати се, ȉзрȉтам се сврш. *ритати се досита, наритати се*; фиг. *избеснети се, истутњити се, протерати своје.*

ȉзрити, ȉзријем (аор. 2. и 3. л. ȉзрȉ; трп. прид. изрȉвен, -ена и ȉзрȉт) сврш. **1.** *ријући ископати, изровати, издупсти.* — Усијана ђулад ... забише се далеко у земљу, изривши и избацивши високо у ваздух црну земљу. *Глиш.* Под земљу пчеле се завуђ у рупу изриту знаду. *Марет.* Страх је изрио по твојој души као гундељ по крмпиру. *Бос. Д.* **2.** *уситнити, растрести земљу (ради сејања).* **3.** *ријући добити, постићи. Р-К Реч.*

изри́тити, ȉзрȉтȉм сврш. покр. *извитоперити.* — Да пуцају у оне трошне кровове којим је сунчана жега изритила даске. *Мул.*

изри́цање с *гл. им. од изрицати.*

изри́цати, ȉзрȉчем *несврш. према изрећи.*

ȉзричāј м **1.** *оно што је изречено, скуп речи, фраза*; исп. израз (1). — Тим прологом почео је старац тумачити снагу и љепоту изричаја. *Неим.* Ако се смијемо послужити тим изричајем. *Креш.* **2.** *в. израз (3).* — »Робиња« најпотпунији је умјетнички изричај Луцићеве петраркистичке еротике и његова аристократизма. *Водн.*

ȉзричак, -чка м *дем. од изричај.* — Матерински језик заправо требало би да буде рјечит и рјечљивост ... сваки изричај и изричак. *Шим. С.*

ȉзричан, -чна, -чно **1.** = изричит *који је изражен јасно, одређено, речима.* — На тај је сабор ... послао и хрватски [сабор] своје посланике с изричном упутом да настоје око остварења пређашњих жеља хрватских. *Шиш.* Нађем ... изричан налог, накићен са много разлога на безбедност Данске и Енглеске. *Панд.* **2.** грам. *исказни, изјавни*: ~ реченица.

ȉзричит, -а, -о = изричан (1). — Рекао ми је ... да је изричита жеља ... да се не уважи ни једна олакотна околност. *Крл.* Бележићете ... све оне походе који би обратили пуну и изричиту пажњу на знамениту борбеност ... нашега батаљона. *Вин.*

ȉзричито и **ȉзрично** прил. *на изричит начин, дословно, одређеним речима.* — Суд доноси одлуке за случајеве који нису изричито споменути. *Лог. 2.* Фра Брне бјеше потпуно задовољан са синовцем, иако фратар то није никад изрично потврдио. *Мат.*

изр́кнути (се), ȉзрȉкнём (се) сврш. *в. исхркнути (се). Вук Рј.*

изробȉјати, -ам сврш. *провести на робији, као робијаш.* — Сутра ћу у Лепоглаву. Преда мном је петнаест година робије које ваља изробијати у »тамници кући оплаканој«. *Чол.*

ȉзровāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од изровати.* **2.** *избраздан, храпав.* — Тај сељак ... оштра, жива лица, изрована раним борама мицао је брковима. *Шуб.* фиг. Венцел Отокар Драпал само је клокотао од ... смијања сухим својим изрованим гласом. *Коз. Ј.*

изрова́рити, -ȍвāрȉм сврш. = изровашити *изровати, ископати, раскопати.* — Она је била још држећа ... а он клецав, изроварен и уморан. *Вучо.*

~ **се** = изровашити се *постати избраздан, изрован, наборан.*

изрȍвати, ȉзрујем сврш. *ријући ископати, раскопати.* — Свиња не може кроз њих проћи нити поља изровати. *Бен.* Када изађоше на пут који су летни радови посве изровали, обојица се зачудише. *Петр. В.*

изрова́шити, -ȍвāшȉм сврш. = изроварити. — Висока гора, висока и сва изровашена, као да су је оријаши изгребли. *Бен.* фиг.

Ако Николу осуде и на десет година, ја ћу га чекати . . . Само ме једно мучи. Да ли ће он мене хтети овако изровашену. *Пол. 1957.*

~ **се** = изроварити се. — Причај! — рече истражник . . . — Али што? Ја немам појма . . . — Сад се изроваши читава истражникова брада, као да му је нетко из ње јетко истиснуо крв. *Ж 1955.*

изрога́чити, -о̀га̄чӣм сврш. *избечити, избуљити (очи).* — Скоро истовремено зачује какотање. Изрогачи очи. *Божић.* Дели се рањеницима чај. Поп изрогачио очи, а један партизан, Далматинац, насу у порцију чаја. *Дед. В.*

~ **се** (на кога) *испречити се, обрецнути се на кога.* — На то се они на мене изрогаче: »Та ми хоћемо да осветимо нашег кнеза«! *Нен. М.*

ӣзрогљати, -а̄м сврш. покр. *извадити рогљама (кромпире). Рј. А.*

изрогу̀љати, -а̄м сврш. покр. *на вршају рогуљама дигнути сламу да семе испадне на тло.*

ӣзрод м **1.** *оно што се изроди, што постане физички или морално горе од онога од кога се роди или из чега никне, искварен припадник какве људске групе, заједнице и сл.* — Ослободи нас сваког страха . . . а највише опаких изрода из наших властитих редова. *Мишк.* **2.** покр. *коров, уродица.* — Љуљ, у пшеници некакав изрод налик на штур јечам. *Вук Рј.*

изро̀дити, ӣзродӣм сврш. *родити много (деце), народити.* — Окућио се и оженио у Сарајеву гдје је и дјецу изродио. *О-А.* Она би вјеројатно могла изродити читаво племе оријаша. *Донч.* фиг. Тишина, угодно мјесто . . . помажу јако да се најнеплодније музе оплоде и изроде пород. *Вел.*

~ **се 1.** *свршити с рађањем, не рађати више или не моћи родити. Рј. А.* **2.** *постати гори од својих предака, изметнути се, искварити се.* — Од поносних својих отаца . . . бијаху се изродили у скутоноше обласника. *Новак.* фиг. О, срце моје, ти се не изроди, нека у моје затворене груди никад Неронов не провали дух! *Панд.* **3. а.** *изменити природу, претворити се у што друго, у што горе.* — Жамор, спочетка тих . . . гдјегдје се изродио у свађу. *Бен.* Питање је како избећи . . . опасност да се почетна улога државе . . . не изроди у кастинско-бирократски систем. *Комун. 1951.* **б.** *настати, појавити се (о чему неповољном).* — Није се смела никоме потужити . . . бојећи се да се што горе не изроди. *Вес.* Знајте . . . да ће се вама на грбачу свалити све зло и невоља што се изроди из наше кавге. *Вел.*

ӣзродица ж **1.** бот. *гла̀вница (2)* Clavíceps purpúrea. *Сим. Реч.* **2.** *в. изрод (1).* — На то [иде] бјесноћа нашијех изродица! *Павл.*

изрођа́вање с *гл. им. од изрођавати се.*

изрођа́вати се, -о̀ђа̄ва̄м се = изрођивати се *несврш. према изродити се.*

ӣзрођај м *изрођавање, дегенерација. Бак. Реч.*

изрођѐнӣк, -ӣка м *изрод (1).* — Наш се некултурни изрођеник кити туђим, и то журналистичким перима. *Шим. С.*

ӣзрођено̄ст, -ости ж *особина или својство онога што је изрођено, дегенерација.*

изрођи́вање с *гл. им. од изрођивати се.*

изрођи́вати се, -ро̀ђујем се несврш. = изрођавати се.

изрӣ̀јити се, ӣзројӣм се сврш. **1.** *излећи се, излетети (у)ројевима.* — Савремени кроничари помињу да су се изројили скакавци у нечувеној множини. *Кнеж. Б.* фиг. А Марији . . . узаврело у грудима и чађавом таваницом заблештали светлаци, изројили се уз вериге као да је неко најјароснију ватру разџарао. *Рад. Д.* **2.** *свршити ројење, изделити се дајући нове ројеве (о пчелама).* — Трмке ти се изројиле, све ројаци ка' облаци! *Вук.* **3.** фиг. *изговорити свашта (срдећи се на кога). Рј. А.*

ӣзрӣ̀јтати, -а̄м сврш. *учинити да се направе ројте, претворити у ројте, крпе.* — Соба с прашном, изројтаном поњавом, с два истрошена . . . кревета. *Сим.* Она је човјек у коме природа лепрша попут барјака; вјетар ће га изројтати без боја. *Божић.*

изро́лати, ӣзрӣ̄ла̄м и **изро́љати,** ӣзрӣ̄ља̄м сврш. нем. **1.** *ваљајући учинити равним, глатким, изравнати:* ~ рубље. **2. а.** *одмотати што до краја:* ~ ћилим. **б.** *замотати што до краја:* ~ географску карту.

изрӣ̀нити[1], ӣзронӣм сврш. **1.** *изићи испод воде на површину.* — Чим је изронио, младић . . . стаде да плива ка другој обали. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *изићи на видик, појавити се одједном, помолити се, искрснути, показати се.* — Наједном изрони из грма танка кошута. *Кос.* Из мрака [је] нагло изронио кочијашев лик. *Пав.* **б.** *настати, постати.* — На двориште је дотле из влажне и хладне магле . . . изронио ведар, свијетао, рани пролетни дан. *Кол.* О Мандићевој шкртости изронила је прича . . . *Михољ.* **3.** (што) *извадити роњењем:* ~ прстен из дубине.

изрӣ̀нити[2], ӣзронӣм сврш. **1.** *поткопати, разлокати, разнети, спрати (вода земљу).* **2.** *пролити, просути:* ~ сузе.

~ **се** *измучити се много, натрудити се.* — Мати се стане тужити . . . како јој, ако сина није код куће, нема ко ни дрва исцијепати, те се изронише, јер оно њих не преможе толико домаћег посла. *Буд.*

изроњава́ње с *гл. им. од изроњавати.*

изроња́вати, -ња̑ва̄м и **изроњи́вати,** -ња̑ујем *несврш. према изронити*[1].

изрдсити, ѝзросим свршс. *наквасити (влагом, течношћу), сквасити, облити.*

ѝзрубати, -а̄м свршс. *окрњити на много места, изровати по крајевима, ивицама.* — По који облак . . . сједи му [брду] на раменима или се једва примјетно пуже уз саму изрубану, суновратну ивицу пирамиде. *Бон.*

изру́бити, ѝзрӯбӣм свршс. *све или сасвим порубити, опшити. Рј. А.*

изругáвање с *гл. им. од изругавати се.*

изругáвати (се), -ӯга̑ва̄м (се) = изругивати (се) *несврш. према изругати (се).*

изру́гати (се), ѝзрӯга̄м (се) свршс. *много се наругати коме, изврћи ругли, смеху, исмејати кога.* — Кнез се њим изруга и изасмије. *Љуб.* Одлучи [Андријашевић] да се свему томе изруга. *Нех.*

изругúвање с *гл. им. од изругивати (се).*

изругúвати (се), -ӯгујем (се) несврш. = изругавати (се).

изру́жити, ѝзрӯжӣм свршс. *обасути погрдама, испсовати, искарати, изгрдити.* — О, како ме најзад изружише ти епски дивови наше Илијаде! *Крањч. С.* Плане за ситницу . . . изружи га да га ни Ибар не може опрати. *Божс.*

изруко̀вати се, -ӯкујем се и **ѝзруковати се,** -кујем се свршс. *завршити руковање; руковати се са више особа.* — Изруковавши се с њиме узе без околишања износити што му је мало прије саопћио мршави господин. *Цар Е.* Пошто је оставила обрамице, она се слободно и мушки изрукова са свима. *Лал.*

изруковѐдати, -а̄м свршс. покр. *сакупити у руковети (жито).* — Све смо жито изруковедали, али нијесмо повезали. *Вук Рј.*

изру́нити се, ѝзрӯнӣм се свршс. *рашчинити се у мрве, измрвити се, искрунити се, раздробити се.*

ѝзрупчати, -а̄м свршс. *начинити на чему много рупица, избушити на много места.* — Најприво му пођу очи по олтарима које покривају бијели олтарњаци с изрупчаним чипкама. *Коз. И.*

изрутинúрати се, -ӣнӣра̄м се свршс. *постати рутиниран, извежбати се.* — Кад се увјежба, изрутинира, истренира, онда ће у Загреб. *Бег.*

изру́чати, ѝзрӯча̄м несврш. *в. изручивати.* — Ја те изручам божјој милости. *Новак.* Теби, драги мој нећаче, . . . изручам властеоство своје и старинско по закону право. *Бог.*

изручѐње с *гл. им. од изручити.*

изручúвање с *гл. им. од изручивати.*

изручúвати, -ӯчӯјем *несврш. према изручити.*

изрӯчилац, -иоца и **изрӯчитељ** м *онај који изручује (кога или што).*

изру́чити, ѝзрӯчӣм свршс. **1.** *испразнити, изасути, просути.* — Мати Стојанова изручи пуру у чанак и спусти пред њих. *Ћор.* Преко хиљаду авиона прелетело је . . . а заробљеници са устрепталом радошћу ишчекују када ће изручити свој смртоносни товар. *Јак.* фиг. Спуштајући ствари Јордан изручи гадну псовку на рачун Немаца. *Јак.* **2.** *предати коме.* — Валпурга му је [Стипанчићу] изручила Јурјево писмо. *Новак.* А кући тијело моје поврати да би ме огњу мртва изручити могли Тројанци. *М-И.* **3.** *испоручити, јавити.* — Изручите од мене генералу . . . да су његове вијести неистините. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ поздрав *поздравити;* ~ захвалност *захвалити.*

ѝзручкē прил. покр. *бацајући из руке, врзимице, хитимице.* — Ударио га батином изручке. *Вук Рј.*

ѝзручнӣк м *онај који што изручује, предаје. Рј. А.*

ѝзручница ж *признаница или потврда којом се потврђује да је што изручено или предано.* — Баја-Ђуро се одмара да заборави свакојаке предатнице и изручнице из уреда. *Киш.*

ѝзруцба ж заст. *в. изручење.* — По њој [основи] се неће смјети тражити изруцба њихова припадника, већ само прихватити ако буде понуђена. *Мј. 1926.*

ѝзрушити, -ӣм свршс. *порушити све; порушити на много места.*

~ **се** *порушити се, срушити се до темеља или на много места.* — Али се временом све изрушило. *Берт.*

изуба́дати, -ӯба̑да̄м свршс. **1.** *убости на више места.* — фиг. Пролазе поред брдашца као у журби изубаданог каменим крстовима. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *прострелити (више пута) очима, погледом, оштро погледати.* — Један другом изубадаше очи шиљастим густим погледима. *Ћос. Д.*

изӯбаха прил. покр. *изненада.* — Но ако удари изубаха, а нас нађе спавежљиве, ископаће нас до трага. *Љуб.*

изӯбашити се, -ӣм се свршс. покр. *згранути се, изненадити се.* — Нађе сина у оне муке какве је везир умио измислити, како ће се мајчино срце изубашити и од жалости раслабити да испуни жељу везирову. *Миљ.*

изуби́јати, изӯбӣјам свршс. *озледити на много места ударцима, избити, премлатити.* — Нетко је стајао изубијан и крвав. *Михољ.* фиг. Жива свјежа пруга Уне . . . губи се у кланце кроз које се провлачи стијешњена и изубијана између стрмих . . . литица.

Мил. В. Момчад је изубијана од напора и ноћи и страха клонула, утрнула зубље и позаспала. *Крл.*

изу́бити, йзӯбӣм сврш. *учинити зупчастим, изупчати. Р-К Реч.*

изу̀бити, йзубијēм сврш. *в. изубијати.* — Изубијена, смалаксала извукла би се ван, сјела пред кућу на камен. *Пец.*

изу́ва̄ње с *гл. им. од изувати (се).*

изу́вати, йзӯва̄м *несврш. према изути.* ~ **се** *несврш. према изути се.*

изу̀ва̄ч, -а́ча м *направа за изување обуће.* — Бјеше то ... облачионица у којој су главни ... предмети били ... огледало, па назувник и изувач. *Креш.*

изу̀видјети, изу̀видӣм (ијек.) сврш. заст. *испитати, истражити.* — Ваља изувидјети који између њих на то је пристао, а који није. *Павл.*

изувија́ти, -у̀вијā̄м сврш. **1.** *учинити вијугавим, кривудавим, искривити на много места.* — Украј пруге изврнути и спаљени вагони ... и изувијани носачи од мостова као да су од жице. *Јак.* **2.** фиг. *увијено, компликовано казати.* — Да је било за паре ... никад ја не бих научио све оне изувијане и изнадодаване ријечи сличне једна другој ... ал' за Партију све то научио. *Лал.*

~ **се** *постати вијугав, искривудан; поређати се у вијугавој линији.* — Видели су се ... изувијани редови врба куда је текла речица. *Пер.*

изу̀вити (се), йзувијēм (се) сврш. *в. изувијати (се).* — Данас је његова [Зорана Мишића] фраза зрела ... мисао и кад је изувијана и кад је једноставна, увек прецизна. *Михиз.*

изугри́зати, -у̀грӣзā̄м сврш. = изуједати *угристи, ујести на више места.*

изудава́ти, -у̀дā̄јēм сврш. = изудати *поудати све (кћери) или више њих.* — Изумрле и расуле се старе породице или се поженило и изудавало. *Петр. В.*

изу̀дарати, -ā̄м сврш. **1.** *избити, истући, измлатити.* — Такву је осјетио вољу да је ... ногама изудара. *Бен.* Оборише га, изудараше кундацима и отјераше у самицу. *Чол.* фиг. Можда је од дјетињства и сувише био пригњетаван и изударан од живота, те је већ огуглао. *Петр. В.* **2.** *ударити на више места по чему.* — Велики кожни ковчези ... изударани [су] царинским жиговима. *Гор.*

Изр. ~ на мртво (на мртво име) *жестоко, јако избити, испребијати кога.*

изу̀дати, -ā̄м сврш. = изудавати. — Неколико је дјевојака тако изудала. *Ћал.*

изу̀дити, -ӣм сврш. **1.** *раскомадати, искасапити (тело); исећи на подуже комаде погодне за сушење (месо, заклано живинче).* — Он ... се избави несреће ... да преда крштене некрштеним зликовцима, који би их изудили очас на тисућу делова. *Бож.* [Казивали ми] како се пастрма изуди на вјешалице. *Павл.* **2.** *раставити на делове, рашчланити.* — Периода у којој живимо успела је само у једном ... да све рашчлани, да рашчеречи и изуди. *СКГ 1937.*

изу̀зам прил. заст. *в. изузев(ши).* — Кнез Брнардин Франкопан преживио је сву своју дјецу изузам можда једину Веронику. *В 1885.*

изу̀зев 1. прил. *за изузимање: узимајући као изузетак, осим, сем.* — Лица [су приповетке], изузев главну јунакињу, и данас још жива. *Цар М.* **2.** *у служби предлога (с ген.).* — [Тај крај] нема жељезничких пруга, изузев индустријске пруге Угљевик — Босанска Рача. *Чол.*

изузе́так, -тка м (мн. изузе́ци, ген. изу̀зе̄та̄ка̄) *оно што се изузима, издваја од правила, изнимка.* — Радници су се тад борили сами. Ретко који средовечни сељак. Изузеци само. *Дав.* Драма Вучјак је изузетак. *Матк.*

йзузе̄тан, -тна, -тно *који чини изузетак, који одудара, који се одваја од правила.* — Наскоро је стигао одговор да се сви бунтовни елементи издвоје у нарочити логор и према њима предузму изузетне мере. *Јак.* Позвавши се на изузетне прилике, отпио ... *Кол.*

изу̀зе̄ти, йзузмēм (аор. 2. и 3. л. йзузē; р. прид. йзузео, йзузēла; трп. прид. йзузē̄т) сврш. **1.** *издвојити напосе између више лица или ствари, не убрајати међу остале, искључити између осталих.* — Уредник оне »Антологије« није никад у свом животу — ако изузме доба своје ране младости — имао »савремен укус«. *Поп. Б.* Ови нижи разреди немају никаквога права да буду изузети од пореза. *Рад. Стј.* **2. а.** *узети унапред, предујмити.* — Господин је изузео себи утржак продаје од посљедња три дана. *Сим.* **б.** *узети из чега, извадити.* — Отац Сава потражио је и добио дозволу да изузме из Управе фондова десет хиљада динара манастирског новца ради ... поточара. *Ранк.* Одем у музејску књижницу и тамо са другаром изузмем такву једну књижицу. *Вин.*

~ **се** *наљутити се на кога, постати му непријатељ.* — Још откако се терасмо оно лане око синова — одонда се он на нас нешто изузе и стаде дувати. *Глиш.* Ја помислим: зашто се је он изузео на ме. *Кик.*

йзузе̄тно прил. *на изузетан начин, посебно, нарочито.* — Данас [сте] тако изузетно мили и искрени. *Јанк.* Ја сасвим изузетно осјећам потребу да све то рашчистим. *Кол.*

йзузе̄тно̄ст, -ости ж *својство или особина онога што је изузетно.*

изузе́ће с **1.** *гл. им. од изузети.* **2.** правн. *у грађанском и кривичном поступку тражење да судија не суди у одређеном случају због постојања околности које изазивају сумњу у његову пристрасност, искључење.* — А за слиједеће суђење тражит ћу [његово] изузеће. *Крл.* О искључењу и изузећу [појединих судија] решава судско веће. *Пол. 1944.*

изу̀зимање с *гл. им. од изузимати.*

изу̀зимати, изу̀зимам и изу̀зимљем *несврш. према изузети.*

изу̀знати, изу̀знам (изузна́дем) сврш. заст. *посве сазнати испитујући, истражујући што.* — Чудим се откуд Марко сваку пасју пару изузна. *Павл.*

изујéдати, изу̀јēдам сврш. = изугристи. — Пустио сам их [комарце] да ме добро изуједају. *Петр. М.* фиг. Плаче над свим у свом животу, младом, а ипак изуједаном непрекидним очајем. *Мих.*

ȉзука ж заст. *оно што се изучило, наука.* — То јединство земље, нарóда . . . изуке . . . извело је једну свијест, свијест талијанску. *Павл.* И стекли изуку бољу него их имају писци данас. *Шим. С.*

изукр̏стити, -у̀крстīм сврш. *в. изукрштати.* — Нека [наука] испитује изукрштену мрежу која везује међу собом разноврсне појаве спољног света. *Прод.* Ова су имена изукрштена и испреплетена жудно као и судбине оних који су их оставили. *Вуј.*

изу̀кр̏штāнōст, -ости ж *својство или особина онога што је изукрштано.* — [Развитак језика] нам даје изванредно лепу и пластичну слику оних односа узајамности и изукрштаности коју видимо и свугде другде на целом простору пружања нашега језика. *Бел.*

изукр̏штати, изу̀кр̏штām сврш. *ставити, распоредити једно преко другога а у разним смеровима, унакрст.* — Долина Спрече пуна је врбака . . . изукрштана је сказама и путевима. *Чол.* Он [језик] је углавном сграђен од попречнопругастих мишића који су изукрштани. *НЧ.* фиг. У оној мутној води изукрштаних и испреплетених сплетака . . . могло се много шта постићи. *Крањч. Стј.*

~ се *бити, наћи се у унакрсном положају, преплести се у разним смеровима.* — А пушке, силне пушке, изукрштале се изнад глава војничких. *БК 1906.* Омекнуо восак, па се свећице понагињале, изукрштале. *Сек.*

изула́рити, изу̀лāрīм сврш. *скинути улар:* ~ коња.

~ се фиг. *постати сувише слободан, необуздан, разуздати се, разуларити се.*

ȉзӯм и **ȉзум**[1] м **1.** *оно што је изумљено, резултат изумиочева рада, проналазак:* ~ радиофоније. — Одлучио је свој изум дотјерати. *Павл.* **2.** *домишљање, довитљивост.* — Ето ти види, молим ја тебе, сад те њихове памети и изума: наручили из вароши Туре да подучава наше дјечаке. *Ћоп.*

ȉзум[2] м *в. изун.* — Ај, бора вам, куми и дјевери! Је ли изум цури говорити? *НПХ.* Сеиз осјети прави тренутак па снисходљиво поче: — Изум, ага, да те нешто питам? — Бујрум . . . *Радул.*

изума́кати, изȕмāчēм несврш. *све појести умачући у што. Вук Рј.*

изуме́ва̄ње, ијек. изумијѐва̄ње, с *гл. им. од изумевати.*

изуме́вати, -ȕмēвām, ијек. изумијѐвати *несврш. и уч. према изумети.*

изумѐва̄ч, -а́ча, ијек. изумјѐва̄ч, м *изумитељ.* — Зато и све напред наведене речи имају . . . живе, продуктивне наставке: показалац . . . изумевач. *Бел.*

изȕмелац, изȕмеоца, ијек. изȕмјелац, м *изумитељ.*

изуме́так, -тка, ијек. изумје́так, м *оно што је изумљено, ȉзӯм, проналазак.* — Негда је предилац радио само на једном вретену . . . После учињених изуметака је један предилац прео на 11-16 вретена. *Лапч.*

изȕмети, изȕмēм, ијек. изȕмјети, сврш. **1.** *наћи истраживањем нешто што се пре није знало, изнаћи.* — Колико година је прошло како је Гутенберг изумео слово, а тек јучер су »укинуте батине«. *Лаз. Л.* Ту су ти . . . бочице с мирисном водицом, па посебне с неким наново изумљеним балунчићима. *Драж.* **2.** *смислити нешто што не постоји и навести то као истину, измислити.* — . . . И ти би какову ријеч, о старче, изумио брзо да тко струку ти даде и кошуљу. *М-И.*

изȕметић, ијек. изȕмјетнӣк, м *в. изумитељ.* — Све игра игру . . . најбешњу . . . која се по својим снажним изуметницима назвала: козачић. *Глиш.*

изуми́вати, изȕмӣвām сврш. *довршити умивање свих, умити све редом.* — Децу по кући сву изумивам. *Вес.*

изумијев-, ек. изумев-.

изȕмилац, -иоца м *изумитељ.*

изуминьа́вати, -ињāвām *несврш. и уч. према изуминьати.* — Можда ће те [господа] изуминьавати, можда ће потајице пазити на те. *Новак.*

изумӣьати, -āм сврш. тал. покр. *испитати (код суда), преслушати, саслушати. Рј. А.*

изȕмирање с *гл. им. од изумирати.*

изȕмирати, -рēм *несврш. према изумрети.*

изȕмйсао, -сли ж покр. *измишљотина.* — Срдар се љутио на »изумисли дичурлије«, а највише на Фра Брну. *Мат.*

изȕмислити, -йм сврш. покр. *измислити.* — Па кад се то . . . повјеровало о највећем

мудрознанцу 19. вијека, што се неће рећи и изумислити на вас? *Павл.*

изу̀митељ м *онај који је што изумео, који је изнашао што је пре било непознато, проналазач*; исп. изумилац, изумелац. — Њихов је изумитељ, судим ја, у паклу награђен за свој сотонски изум. *Вел.* Изумитељ овог еликсира у историји човечанства заузима прво место иза Пастера. *Б 1958.*

изумитѐљица и **изу̀митељица** ж *жена која је што изумела, проналазачица.*

ӣзумити, -ӣм сврш. *избезумити, обезумити. Рј. А.*

~ **се** *остати без памети, полудети.* — Боме изумио се човјек, па ето ти! *Десн.*

изумӣшљати, изу̀мӣшљам *несврш. према изумислити.*

изу̀мјелац, -миоца, ек. изу̀мелац.

изумјет-, ек. изумет-.

изумљава̀ти, изу̀мљавам несврш. *в. изумевати.* — Четврти дан сам добивао главне згодитке, изумљавао сам најбоље патент-аероплане. *Матош.*

изу̀мљив, -а, -о необ. *који има способност да изуме.* — Хајдемо дакле у Шијачку — у ту земљу обртничку — и то управо у Голобрдо, то гнијездо изумљивих соколова. *Кор.*

изумљӣвати, изу̀мљујем несврш. *в. изумевати.* — Изумљује [Дорчић] дапаче нове начине рибарења. *Новак.*

изу̀мрēти, ӣзумрēм, ијек. изу̀мријети, (аор. изу̀мрēх, 2. и 3. л. ӣзумре; р. прид. ӣзумро, -рла, -рло) сврш. **1.** *умрети, нестати не оставивши никаква потомства*; исп. угасити се. — Данас нема животиње која би личила на некадање динотеријуме; они су дакле изумрли без потомства. *Жуј.* Тада је изумрла блитвинска шведска линија на хунском краљевском пријестољу. *Крл.* **2.** *умрети сви један за другим, поумирати.* — У Градишкој и Бродској пуковнији узимају се под своје деца, обично женска »кад им изумру родитељи«. *Борђ.* И кћери им убрзо једна за другом изумрле. *Рад. Д.* **3.** фиг. *замрети, ишчезнути, изгубити се, нестати.* — Давно су јој изумрла осећања, мисли и жеље што би се само ње лично тицале. *Дом.* Бакоња се прену . . . али не скочи као некад, но лешка докле не изумре посљедње зујање звона. *Мат.* **4.** фиг. *постати празан, пуст, опустети.* — Руски ров на брегу . . . био је изумро. *Црњ.* Данас је цеста изумрла. *Донч.*

изу̀мријети, ӣзумрēм, ек. изу̀мрēти.

изумр̀ће с *гл. им. од изумрети.* — Кратко вријеме послије изумрћа Карловића у Њемачкој натјерао је саски војвода Хенрик остале војводе да га признаду за краља. *Пов. 2.*

ӣзун м тур. *допуштење, одобрење, привола, пристанак*; исп. изум[2]. — Ушао је Швабо у Босну, а ни Султан ни Ћесар не упита нас: је ли изун, бегови и турска господо? *Андр. И.* Јово узео изун од мајстора, па се нешто усповрзо, сад уз чаршију сад низ чаршију. *Шант.*

ӣзун-тѐскера ж тур. *писмено допуштење, одобрење.* — Па стане молити Ћаја-пашу да му даде изун-тескеру да може продати у Немачку неколико стотина волова. *Вук.*

изупотрѐбљāван, -а, -о *који је толико употребљаван да више не вреди, избачен из употребе.* — Таквих реченица има у тој књизи . . . али и сам он признаје да су то већ све старе и изупотребљаване. *Нуш.* Шта ради . . . онај жути штајерваген? Старински, изупотребљаван. *Сек.*

ӣзупчāнӧст, -ости ж *својство или особина онога што је изупчано.*

изу̀пчати, -ām сврш. *начинити зупце на чему, изрецкати. Бен. Рј.*

изу̀рвати, -ām сврш. *ископати, издробити, раскопати, раздробити. Рј. А.*

ӣзуст *в. наизуст.*

изу̀стити, ӣзу̀стӣм (трп. прид. ӣзу̀шћен) сврш. *испустити из уста, једва изговорити, изјавити, изрећи.* — Мислила је: то неће смети никад изустити, а ето изусти. *Вес.* Мама Сидина долазила и одлазила те ни ријечце да би изустила. *Киш.*

~ **се** заст. *изјаснити се за што.* — Ми бисмо се за њихово сједињење изустили кад би то срећа наших народа питала. *Старч.*

изутēзати, изу̀тēжем сврш. *стегнути, везати на више места.* — Зими, истина, носили смо на ногама старе искрпане и шпагом изутезане ципеле, нађене на градском буњишту. *Кик.*

ӣзути, ӣзујēм (аор. 2. и 3. л. ӣзу̀ и ӣзу; р. прид. ӣзуо, ӣзула; трп. прид. ӣзу̀т и изу̀вен, изувѐна) сврш. *свући, снимити, скинути с ногу (обућу)*; *ослободити се обуће.* — Радојка дође те ме изу и опра ми ноге. *Вес.* И ципеле је изуо да покаже како се послује. *Кал.*

~ **се** *скинути са својих ногу обућу.* — Кад пада киша, изујемо се, те трчимо боси по трави. *Дом.*

изучава̀лац и **изучава̀лац,** -аоца м *онај који изучава.* — Против те концепције чули су се и у иностранству гласови низа напредних изучавалаца језика. *Ств. 1948.*

изучава̄ње с *гл. им. од изучавати.*

изучава̀тељ и **изучава̀тель** м *изучавалац.* — Шопенхауер је, по мишљењу њемачких изучавателја стила, »умјетник у смјештању интерпункције«. *Шим. С.*

изучáвати, изȕчāвām *несврш. према изучити.*

ȉзучено прил. *на изучен начин, вешто.* — Мркоглава јој изучено поглади [косу]. *Божић.*

ȉзученȏст, -ости ж *својство или особина онога који је изучен.*

изȕчити, ȉзучӣм сврш. **1.** *постићи учењем темељна знања у чему, докраја учити.* — Која срећа да ниједам никада ни изучила веза, — од њега сва моја несрећа. *Шимун.* Јасно се види да је занат изучио код предсједника. *Бар.* **2.** *дати, предати коме какво знање, умеће, научити, обучити (кога).* — То је њу изучила она Крунија, стрина њезина, што зна и што ђаво вечера! *Вес.*

~ се *учењем стећи какво знање или вештину.* — Каните се свађе, већ гледајте да се то дијете сачува, да се што изучи. *Мул.* Он је створио читаву школу песника без талента који су се у њега изучили вештини писати песме.. *Нед.*

Изр. **~ дову, ~ молитву** *очитати молитву, помолити се.* — А он му је дову изучио. *НП Вук.* И да им [мртвим душама] Хација не изучи молитву, ја данас не бих довде стигао. *Сиј.*

изушȉвати, изȕшивāм сврш. *на више места и више пута ушити, сашити.* — Оне [књиге] су често излепљене . . . изушиване. *Андр. И.*

изушћȉвати, изȕшћујēм *несврш. и уч. према изустити.*

ȉјед м (ијек.) покр. **1.** *в. јед.* — Оћути у себи некакав пркос и бијес, да је завикнула кроз плач од иједа и љутине. *Шимун.* **2.** *в. отров.* — Дане губим ијед гутајући. *Кор.*

ијȅдак и **ȉједак,** -етка, -етко (ијек.) покр. *в. једак.* — Пун је ијетких нападаја на свеучилишну филозофију. *Баз.* Што је теби... да си вазда . . . невесела и ијетка? *Лоп.*

ијȅдан и **ȉједан,** -дна, -дно *неодр. допусна придевска заменица за лица и ствари: икакав, макар који, икоји.* — Те песме [су] могле стати у ред најбољих сличних творевина које је иједан народ створио. *Бел.* Реците им да ми треба, да сам без иједне паре. *Јонке.*

ијȅдањȗт прил. = иједном *и у каквој прилици, икад, икада.*

ијȅдити (се), ȉједӣм (се) несврш. *в. једити (се).* — Ја узео [шићар], за мене је било, па се немој на ме иједити. *НП Вук.*

ијȅднȏм прил. = иједанпут. — Учини јој се необичнији него иједном досад. *Радул.*

ијек. скраћ. *ијекавски.*

ијȅкавац и **ијȅкавац,** -āвца м *онај који говори оним штокавским говором у којем је негдашње »јат« у другим слоговима прешло у ије, а у кратким у је.* — По школи и по књижевности сам ијекавац. *Вел.*

ијекавȉзам, -зма м *реч у ијекавском облику у икавском и екавском говорима; ијекавштина.*

ијéкавица и **ијèкавица** ж *в. ијекавштина.*

ијéкавка и **ијèкāвка** ж *жена ијекавац.*

ијéкавскӣ и **ијèкавскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ијекавце и на ијекавштину.* — У та три дијалекта постоје и три говора . . . икавски, екавски и ијекавски. *Бараћ.*

ијéкавски и **ијèкавски** прил. *на ијекавски начин.*

ијéкавштина и **ијекáвштина** ж *јужни штокавски говор, говор ијекаваца.* — Са кршћанима говораше икавштином, а са хришћанима ијекавштином. *Тип.*

ȉјēм покр. *I. лице през. од јести.*

ȉјетко прил. покр. *в. јетко.* — Цар кад види да на трпези нема ожице . . . рече ијетко: »Шта је ово?« *Вук.*

ȉјȗ и **ȉјȗ** *узвик којим се изражава чуђење због чега неочекиваног, непредвиђеног, страшног.* — Ију, господин Спиро, шта вам то сада пада на памет! *Срем.* Из друге собе слушао [сам] очајне врискове: ију! ију! ију! *Нуш.*

ијујȗ(ју) *узвик којим се изражава занос, раздраганост (обично у колу, поскочицама и сл.).* — »Ситно, брате, ијујују!« момци чили подвикују. *Радич.* Шаца [се] распомами па удари у поскочице и подвриskује: ијују! *Срем.*

ијујȕкати, ијујȕчēм = ијукати *несврш. и уч. према ијујукнути.*

ијујȕкнути, ијујȕкнēм сврш. *узвикнути »ијују«.* — Кад је то рекао, ијујукне. *Вел.*

ȉјȗк м **а.** *глас који се чује кад ко ијујукне, поцикивање, врискање.* — Виногради се . . . озивљу од пјесме и ијука. *Нех.* **б.** покр. *фијук.* — Чује се ијук вјетра. *Војн.*

ијȕкати, ȉјȕчēм несврш. = ијујукати. — Нетко ијучући, нетко пјевајући, а нетко и плачући извезу се трком из Хорватова двора. *Донч.*

ик. скраћ. *икавски.*

и́кавац, -āвца м (ген. мн. -āцā) *онај који говори говором у којем је од негдашњега »јат« настало »и«.* — Икавац сам по срцу и души и ја сâм. *Вел.*

икавȉзам, -зма м *реч у икавском облику у ијекавским или екавским говорима; икавштина.* — Писао је лијепом ијекавштином, натрпаном подоста икавизмима. *Водн.*

и́кавица ж *в. икавштина.*

и́кāвка[1] ж *она која говори икавски.*

и́кāвка[2] ж *в. штуцање, подриг. Вук Рј.*

и́кавскӣ, -ā, -ō *који се односи на говор икаваца, на икавштину.*

и́кавштина ж *западни штокавски говор, говор икаваца.* — У Златаријеву књижевном раду . . . икавштина се већ губи у ијекавштини. *Водн.*

и́кад(а) *неодр. допусни прил. за време* **1.** *било када, ма када.* — Потреба за политичку акцију осећала се више но икада. *Скерл.* **2.** покр. *никад.* — Сад помози, али већ икада. *НП Вук.* **3.** покр. *колико год, највише.* — Грго се превијао и бусао у груди што је икад могао. *Мат.*

Изр. **боље ~ него никад(а)** *боље и касније него никада.*

и́кадāр(е) прил. покр. *в. икад(а).* — Што не дођеш ноћас у Котаре, али ноћас, али икадаре. *НП Вук.*

и́какав, -ква, -кво *неодр. допусна придевска заменица за каквоћу или за лица и ствари: макар какав, било какав; иједан.* — Без икаква напрезања одскочи белегу за читаву стопу. *Вес.* Кршнији сам него икакав калфа! — рече Стојан. *Ђор.*

и́какӣ, -ā, -ō покр. *в. икакав.* — Ко год опази у томе икаку сметњу, нека слободно каже. *Вук.*

и́кāко *неодр. допусни прил. за начин: на ма који начин, било како.* — Ако икако може, нека дође. *Јакш. Ђ.*

и́камо прил. *макар камо, икуд(а).*

икѝндија ж тур. = ићиндија **а.** *трећа муслиманска молитва која се клања између поднева и залаза Сунца.* — Алибег клања икиндију. *НПХ.* **б.** *време кад се та молитва врши.*

и́ко, и́кога = итко *неодр. допусна именичка заменица за лица: било ко, макар ко.* — То је пуки сиротан без икога свога. *Дом.* Не сјећаше се да га је ико волио. *Мил. В.*

и́козаēдар, -дра м грч. геом. = икосаедар *тело ограничено са двадесет истостраних трокута, троуглова.*

и́којāко прил. покр. *в. икако. Вук Рј.*

и́којӣ, -ā, -ē *неодр. допусна придевска заменица за лица и ствари: макар који, иједан, икакав.* — Није [ми] познато да је икоји учитељ тако лепих књига написао као Станко. *Трифк.*

и́колик, -а, -о *неодр. допусна придевска заменица за величину и количину: макар колик.*

и́колико *неодр. допусни прил. за количину: макар колико, ишта; иоле, макар мало.* — Ако се овој приповијести може иколико приговорити . . . *Вел.* Обрађивали су земљиште, иколико заштићено од буре. *Нех.*

и́колицко прил. *макар и најмање.* — И зашто да јој вјерујеш иколицко. *Вел.*

и́кона ж грч. *светачка слика у византијско-православној уметности.* — На зиду је висила једна стара дрвена икона светога Саве. *Лаз. Л.* На олтару бијаше икона св. Миховила. *Шим. С.*

и́коница ж *дем. од икона.* — Љубили су . . . сребрну иконицу с ликом Богородице. *Вучо.*

иконоб̀о́рац, -рца м (вок. и́коноб̀о́рче; ген. мн. -о̀б̀о́рāцā) ист. црквн. *противник поштовања икона*; исп. иконокласт. — Отуда потиче им тај тон и дух, достојан иконобораца у првим вековима хришћанске цркве. *КН 1958.*

иконоб̀о́рство с ист. црквн. *борба против поштовања икона, хришћанска хереза, јерес која није допуштала ликовно представљање светаца, анђела и др.* — Први озбиљнији сукоб [између источне и западне цркве] избио је у вријеме иконоборства. *Пов. 2.*

иконо̀граф м *иконописац.*

иконо̀класт м грч. *иконоборац.*

иконола̀трија ж грч. *поштовање, обожавање икона.*

иконопи́сац, -сца м *сликар икона.* — Неки иконописац — скитница још давно дао му [је] надимак »Петрарка«. *Ђоп.*

иконо̀писнӣ, -ā, -ō *који се слика на иконама.* — С тим очевидно дослиханим иконописним ореолом . . . он има врло живу и изразну физиономију. *Грол.*

иконопо̀клонӣк м *обожавалац икона. Деан. Рј.*

ико̀нос м *даска или што друго што служи као подлога икони.* — У старом орахову иконосу златила се богата икона. *Ђор.*

иконо̀стас м *преграда између олтара и осталог дела цркве, украшена иконама.* — Гледа у пламичак кандила што трепери пред распећем на врху иконостаса. *Ранк.*

и́конскӣ, -ā, -ō *који се односи на иконе, који је налик на иконе.* — Нерадо гледа твоје иконско лице. *Иван.*

и́кос м бот. *плава тубероза. Р-К Реч.*

и́косаēдар, -дра м = икозаедар.

и́кра ж *рибља јаја, мрест.* — Од јаја (икре, мрести) разних риба праве ајвар. *Батут.*

Изр. **бацати икру** *полагати јаја, мрест (о рибама).*

и́краст, -а, -о *у којему је икра, пун икре.*

и́крāш, -а́ша м и **икрā̀шица** ж *риба (женка) у којој има икре.* — Ја изберем још два робра икраша (шарана) из корита. *Лаз. Л.* Међу рибама било је и јегуља икрашица и млечњака, очевидно полно зрелих за мрешћење. *Петр. М.*

йкрити се, -и̏м се несврш. *имати изглед икре, зрнаца.* — Њихова маст [домаћих свиња] блешти и икри се као бели шећер. *Петр. В.*

йкрица ж зоол. *личинка, ларва тракавице* Cysticercus. *Финк.*

йкричав, -а, -о *у коме има икрица, пун икрица.* — Од икричавог ... свињског меса можемо добити кукасту или свињску тракавицу. *НЧ.*

йкричавӧст, -ости ж *стање онога што је икричаво; болест свиња и говеда коју изазивају икрице.*

йкрйште с *место мрешћења.*

йкс м **1.** *име слову »х« латинске абецеде.* **2.** мат. *тражена непозната величина у математици, непознаница.* **3.** *непознат број уопште.* — Као да нема икс других који о томе одлучују без мене! *Цес. А.*

Изр. икс-ноге *искривљене ноге у облику слова х (разведене од колена наниже).*

йксӑн, -а́на м тур. *в. инсан.* — Знаш како је ... иксан је, штоно се каже божји створ. *Андр. И.*

йкс-йпсилон м *ознака за непознату или било коју особу, чије име није важно.* — Загрепчанин Икс Ипсилон зажелио је телефонирати из Загреба у Лондон. *ВУС 1960.*

йктерус м грч. мед. *жутица.*

йктус м лат. *наглас у песничкој стопи или у музици; споредни нагласак у речи.* — На сваку стопу падао је ритмички удар, такозвани иктус. *Т. књ.*

йкуд(ӑ) *неодр. допусни прил. за правац: било куда.*

йлач, -а́ча и **йлӑц,** -а́ца м тур. *лек.* — Дошла сам да тражим илац за домаћина. *Ћор.*

йлегӑлан, -лна, -лно **а.** *који није законом признат, незаконит, противзаконит.* **б.** *који се скрива од власти, тајни.* — Прије рата Партија је ... издавала ... безброј ... илегалних, полулегалних и легалних листова. *Комун. 1951.* Комесар [се] са Алијом састајао два пута, дајући му упутства за илегалан рад. *Ољ.*

илегӑлац, -лца м лат. *онај који се крије од власти, потајни борац против власти.* — Као илегалцу било [ми је] тешко кретати се београдским улицама. *Чол.* Три партизанске групе, вођене илегалцима, пођоше у акције на четничке штабове. *Бос. Д.*

илѐгӑлка ж *жена илегалац.* — Иако се прерушила, ова илегалка је била позната многима. *Поп. Ј.*

йлегӑлио прил. **а.** *незаконито, кршећи закон.* **б.** *тајно, криомице.* — Из Сарајева је илегално путовао у Мостар. *Дед. В.* Знао сам да он у Крагујевцу живи илегално. *Чол.*

илегӑлнӧст, -ости ж *особина онога што је илегално.* — Отпор радничке класе, организиране већином у Комунистичкој партији, скршен је формално њезином забраном [1919], и она је пошла у илегалност. *Барац.* Раде даље у дубокој илегалности наше партијске организације. *Чол.*

илегӑлство с *илегалност.* — Већ за првих дана илегалства ... читао [је] ... немачки и руски. *Чипл.*

йлегитймац, -мца, -мцо *в. илегалан (а).*

йле-мйле прил. *умиљавајући се;* исп. миле-лале. — Хоћеш овамо да поправиш човека, а ти му ... иле-миле као да је на сиси. *Ад.*

или везн. раставни *употребљава се* **1.** *кад је реч о двема могућностима која једна другу искључују, о избору између две могућности.* — Или [ће побити] они нас или ми њих. Трећега не сме бити. *Моск.* Свеједно му је хоће ли га или неће ко чути. *Кал.* **2.** *између делова говора који на друкчији начин приказују исто.* — Стан значи кућу или оно мјесто гдје ко живи или стоји. *Вук.* **3.** *кад се указује на последице до којих ће доћи ако изостане оно што се захтева или претпоставља: иначе, друкчије, у противном случају.* — Чекајте ме [сватови] у беломе двору ... да ја тражим по мору девојку, ил' ћ' у мени живо срце пући. *НП Вук.* **4.** *кад се указује на закључак који се намеће ако се не верује у претходно речено.* — Или, ваљда, не мислиш да смо разбојници? *Јевт.*

Изр. или-или *нека се одлучи, нека буде успех или неуспех.* — Пристајеш ли да играмо и посљедњи пут, па или-или. *БВ 1909.*

Йлијино с *в. Илиндан.*

йлијинскӣ, -ā, -ō = илински *који се односи на Илијино, на Илиндан.*

йлӣјскӣ, -ā, -ō *в. илијински:* илијске врућине.

йлик м и **йлика** ж тур. **а.** *сребрно или коситрено, калајно дугме.* — [Бркови] му се спустили до свијетлих тока и илика. *Горд.* Поглади се по сребрним иликама на прслуку. *Ћоп.* **б.** *рупица или петља за закопчавање.*

Йлиндӑн, -а и **Йлӣн дӑн,** Йлӣна дâна (днѐ) м *Илијино, дан у години посвећен хришћанском свецу Илији.* — Препукла земља жедна вапи, од Илиндана огањ пржи. *Дуч.*

йлиндӑнскӣ и **йлӣндӑнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Илиндан.* — Отада па до илинданског вашара она је потпуно развила барјак. *Андр. И.*

йлӣнскӣ, -ā, -ō = илијински: ~ оморина, илинске врућине.

йлӣнштӑк м **1.** покр. *месец српањ, јул.* — Има и данас и других назива месеца у нашем народу (нпр. илинштак — јул). *Бел.* **2.** *онај који слави Илиндан. Вук Рј.*

ӣлӣњача ж бот. *јабука и крушка која доспева о Илиндану.* — Између јабука и крушака највише се препоручују за ова места: . . . илињача. *Тод.*

Ӣлӣњдӑн м *в. Илиндан.* — Јој, Мрђане — Митровдане, јој, Млађене — Илињдане. *Кул.*

Ӣлӣње с *Илиндан.* — Кише је жедно свето Илиње. *Кул.*

ӣлӣњскӣ, -ӑ, -ӧ *илински, илијински.* — У ужарене илињске дане ослушкује . . . пијукање разбојника јастреба. *Ћоп.*

илӣ́рац, -рца м (вок. ӣлӣ́рче; ген. мн. ӣлӣ́рӑцӑ) ист. *припадник илирског покрета, илиризма.* — Хрватски су илирци хтјели . . . за све Југославене увести једно народно име — илирско. *Барац.*

Илӣ́ри, -и́рӑ м мн. (јд. Ӣлӣ́р, -и́ра) *стари изумрли народ који је живео у нашим крајевима пре досељења југословенских народа.*

илирӣ́зам, -зма м ист. *илирски покрет, национални покрет Хрвата тридесетих и четрдесетих година 19. столећа.* — Представници илиризма били су све млади људи. *Барац.* Илиризам је извршио и графичку и ортографску реформу. *Бел.*

ӣлирички̏, -ӑ, -ӧ *илирски (2).* — Онда је све што је год било »илирички« било опће заједничко, наше. *Бен.*

ӣлӣ́рка ж *жена присталица илирског покрета.* — Познавао сам Загрепкињу која је од мађаронке постала илирком. *Шен.*

ӣлӣ́рскӣ, -ӑ, -ӧ **1.** *који се односи на Илире.* **2.** *који се односи на илирце и на илиризам:* ~ покрет, ~ препород. — Запјевајмо ту илирску будницу. *Матош.*

илӣ́рство с *илиризам.* — Организирају своје привржснике у странку . . . да побија илирство. *Шиш.*

илӣ́ршшина ж *в. илиризам.* — Насташе силне свађе међу оцем и сином све ради илиршшине. *Ћал.*

ӣлити везн. заст. *в. или.*

илӣ̏ца и **ӣлица** ж тур. *топлице, бања; купатило.* — Зар онде нема других илица, већ мораш у мору [се купати]. *Игњ.*

илӣ̏цӑр, -ӑра и **ӣлицӑр** м **1.** *власник илице; намештеник у илици.* — Мојсило илицар цеди лимун . . . у басен. *Лаз. Л.* **2.** *учитељ пливања. Р-К Реч.*

илицӑ́рев, ӣлицӑрев и **илицӑ́ров, ӣлицӑров,** -а, -о *који припада илицару.*

ӣло с *иловача.* — Почеше носити лапор и ило, градити куће. *Наз.* Мочвара је исушена, а само на дну остале су непомичне кладе у илу и талогу. *Лал.*

ӣлов, -а, -о *који је начињен од ила, глинен.* — Грабио је жганце из илове здјеле. *Шен.* Сједим на илову поду. *Нам.*

ӣловаст, -а, -о **1.** *начињен од иловаче, глинен.* — Надула се иловаста пећ. *Новак.* **2.** *у којему има иловаче, глиновит.* — Пут [је] мекан, иловаст, а стрм. *Кол.*

ӣловача ж *неочишћена жута глина; глина уопште;* исп. ило. — Минерални материјал . . . зовемо глином, иловачсм, земљом жутуљом. *Туђ.* Преплетоше [коље] прућем и набише иловачом. *Андр. И.*

ӣловачан, -чна, -чно и **ӣловачаст,** -а, -о *у којему има иловаче, глиновит.* — Кад се оваква стена растроши, а оно не изађе земља ни чисто пешчана, ни чисто иловачна. *М 1867.* Поља испрскана иловачастим талогом још од последње поплаве. *Уск.*

ӣлојӑлан, -лна, -лно фр. *неисправан, неискрен, нелојалан. Бак. Реч.*

илојӑ́лнӧст, -ости ж *својство онога који је илојалан.*

ӣлӯзија ж лат. *обмана чула или мисли по којој се оно што се причиња узима за реалност, тако да предмет изгледа друкчији него што је у стварности.* — Путовати, и то је губити илузије. *Матош.* У самоћи се стварају слике и илузије. *Јанк.*

илузионӣ́зам, -зма м **а.** фил. *субјективно-идеалистички правац у грађанској филозофији, по коме је материјални свет само илузија, обмана.* **б.** *стварање илузија реалног простора у казалишту, позоришту; стварање илузија, обмањивање уопште.* — Позорница . . . се мора третирати . . . као простор за игру без икаква илузионизма. *Поз. 1948.*

илузионӣ́ст(а) м **1.** *присталица илузионизма.* **2.** *вештак у изазивању илузија код других, опсенар.* — Љубав може да прави чудеса . . . кад с њом манипулира добар илузиониста. *Бег.*

илузионӣ́стичкӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на илузионисте и на илузионизам.* — Јавља [се на позорници] . . . илузионистичка трансформација облика помоћу светлосних ефеката. *Поз. 1948.*

ӣлузӧ́ран, -рна, -рно *који постоји само у машти, варљив; осуђен на неуспех, нереалан, неостварљив, неизведљив.* — Безуспјешан би био мој поступак, као што је илузоран био мој наум. *Божић.*

ӣлузӧ́рно прил. *неостварљиво, нереално.*

илузӧ́рнӧст, -ости ж *особина онога што је илузорно.*

илуминӑ́ција ж лат. *свечана расвета, осветљење.* — Пале села . . . производећи на тај начин језовиту илуминацију. *Лаз. М.*

илуминӣ́рање с *гл. им. од илуминирати.*

илуминӣ́рати, -ӣнӣ́рам сврш. и несврш. лат. = илуминисати *обасја(ва)ти, осветлити, осветљавати, расветлити, расветљавати.* —

Илуминирана је и костурница палих бораца. *Пол. 1958.*

илумѝнисање с *гл. им. од илуминисати.*

илумѝнисати, -ишēм сврш. и несврш. = илуминирати. — фиг. Он је имао нечега од илуминисаних људи, од великих вођа људских гомила. *Скерл.*

ѝлустратѝван, -вна, -вно *који објашњава сликовито, очигледно потврђује, који служи као илустрација.* — То је сухо теоретско набрајање без илустративних примјера. *Лит. 1957.*

ѝлустратѝвно прил. *на илустративан начин, као илустратор.* — Карел Зеленко [је] илустративно расположен [сликар], жељан да што више каже. *Пол. 1958.*

илустрати́внōст, -ости ж *особина онога што је илустративно.*

илу̀стра̄тор м *онај који илустрира, сликар, цртач илустрација.* — Чувени француски илустратор није могао да се задржи у границама које беше себи поставио. *Цар М.*

илустра́ција ж лат. **1.** *слика или цртеж уз текст којима се прати излагање или објашњава садржај.* — Ја се бејах нагнуо над књигу и гледах илустрације. *Лаз. Л.* Опрема књиге и илустрације имају своју посебну вредност. *Пол. 1958.* **2.** *часопис са сликама.* — Читали су у кавани дневно новине, каткад превртали и илустрације. *Бег.* **3.** фиг. *живо, сликовито, очигледно тумачење, приказивање нечега у тексту или говору.* — Реалистичке илустрације друштвених средина, . . . реалистички портрети . . . превазилазили [су] често његове [Ј. Игњатовића] конзервативне назоре. *Глиг.* Паде ми нешто на памет што ће можда служити као илустрација докторовим речима. *Петр. В.*

илустри́рање с *гл. им. од илустрирати.*

илустри́рати, илу̀стрӣрām сврш. и несврш. = илустровати **1.** *снабде(ва)ти илустрацијама (неки текст).* — Било му је наложено да илустрира Горски вијенац. *Баб.* **2.** *(по)служити као илустрација, разјаснити, разјашњавати, осветлити, осветљавати.* — [Ови примјери] треба да илустрирају једном дате поставке. *Ант. 1.*

ѝлустровање с *гл. им. од илустровати.*

ѝлустровати, -рујēм сврш. и несврш. = илустрирати. — Своје основне идеје . . . он илуструје сада целом књигом. *Бел.*

иљад- *в. хиљад-.*

им- преф. *в. ин-.*

има́валац, -аоца м покр. *в. имућник.* — Нису их [највеће ствари] учинили имаваоци него сиромашци. *Павл.*

има́вати, ѝмāвām покр. *несврш. и уч. према имати.* — Да нијесам имава' дружине. *Вук Рј.* Сваки момак досад дику је имаво. *Вел.*

ѝмагинāран, -рна, -рно *који постоји само у машти, нестваран, замишљен.* — Привидни . . . парламентаризам представљао је имагинарне везе између власти и народа. *Глиг.* Раштркане . . . колибе . . . у незашореним селима . . . допуњавале су мој имагинарни пејзаж. *Вучо.*

ѝмагинāрно прил. *на имагинаран начин.*

ѝмагинатѝван, -вна, -вно *који има способност замишљања, уображавања:* ~ ум, ~ активност.

имагина́ција ж лат. *способност замишљања, уображења, машта, фантазија.* — Сремац . . . није имао инвентивну имагинацију да сам измисли предмет [за приповетку]. *Поп. II.*

ѝмалац, -аоца м (ген. мн. ѝмалāцā) *онај који има, поседник.* — Село [је] могао имати један, а заселак други ималац. *Нов.* Државно се земљиште имало тадашњим имаоцима одузети. *Пов. I.*

ѝмām, -а́ма м тур. **1.** *муслимански свештеник.* — Ганибег је собом довео имама да дјетету име надије. *Мул.* **2.** *горњи део чибука који се држи у устима кад се пуши. Вук Рј.*

има́мов, -а, -о *који припада имаму.*

ѝмāн, -а́на м тур. *вера, закон.* — Не иди, бабо, тако ти имана, док једине кћери не опремиш. *НПХ.* Ја, каква је пуста! Тако ми имана, стид је не би било да је код султана. *Шант.*

иманѐнтан, -тна, -тно лат. *који се стално налази у бити неке појаве, унутрашњи.* — Предикат је логички иманентан субјекту, тј. садржава се у њему. *Лог. I.* Социјалистичко друштво има свој, иманентни морал који се награђује и казни на овом свијету. *Арх. 1953.*

иманѐнтно прил. *на иманентан начин; у иманентном стању.*

иманѐнтнōст, -ости ж *појам и стање онога што је иманентно.*

има́ње с *пољопривредно добро, посед; имовина уопште, власништво.* — Надзирао је тежаке, како је видио на имањима у Славонији. *Кал.* У породичној задрузи влада дакле најпотпунији комунизам у имању, раду и уживању. *Марк. Св.*

ѝмāње с *гл. им. од имати.*

имањи́ће и **имањи́це** с *в. имање.* — Отац му се настанио . . . на свом обитељском имањићу од неколико јутара. *Бал.* Остало му је иза мајке нешто имањица и онај кућерак накрај села. *Вес.*

ѝмāњство с покр. заст. *имовина, имање.* — Проучи нам што у плећу каже, колико је у влаха имањство? *Март.*

има̏ње, -а и -ета с *дем. од имање, мали посед.* — Имања њихових породица стајаху од давнине једно до другога. *Шен.* Његов отац има ... од имања само две њиве. *Ранк.*

и̏маовина ж *в. имовина.* — Краду [калуђери] божје дане и манастирску имаовину. *Скерл.*

и̏матан, -тно, -тно покр. заст. = имашан *в. имућан. Вук Рј.*

и̏материјȁлан, -лна, -лно лат. *бестелесан, нематеријалан, нестваран, духован.* — У човеку исто тако мало постоји иматеријална душа као и у животиње. *Петрон.*

иматеријȁлнōст, -ости ж *особина онога што је иматеријално, нестварност.*

и̏мати, -ā̄м и има̏дēм (мн. има̏мо, и̏мāмо и има̏дēмо, -те; през. у служби футура II и̏маднēм; имп. и̏мāј и и̏мадни; аор. 2. и 3. л. и̏мā и и̏ма) несврш. **1. а.** *располагати чим као својом имовином, бити власник, поседовати:* ~ кућу, ~ новаца, ~ хране. **б.** (без допуне) *бити имућан, богат.* — Боље је умјети него имати. *Н. посл. Вук.* **2.** *за истицање постојања чега што је у некој вези са субјектом (са допуном од које зависи ближе значење)* **а.** *поседовати неку особину, одликовати се чим:* ~ плаве очи, ~ памети, ~ углед, ~ искуство. — Он је хвали да има укуса. *Макс.* Имао је нагао карактер. *Крањч. Стј.* **б.** *бити у каквом стању, расположењу, бити обузет чим:* ~ наду, ~ жељу, ~ вољу, ~ намеру, ~ осећај, ~ главобољу, ~ несаницу. **в.** *бити пред чим што следи, што треба да се збуде или уради:* ~ обавезу, ~ задатак, ~ састанак. **г.** *бити у каквом односу с ким:* ~ брата, ~ жену, ~ суседа, ~ непријатеља, ~ сарадника, ~ купца. **3.** *носити на себи (што од одеће).* — У аутомобилу има капу, на броду носи шал. *Каш.* **4. а.** *садржавати, мерити, обухватати:* ~ два метра висине. — Ока има четири литре. *Вук Рј.* **б.** *навршавати одређено време постојања, живота, бити одређене старости:* ~ сто година. — Нема пуно осамнаест љета. *Њег.* **5.** (обично безл.) **а.** *трајати, не бити утрошен, исцрпен:* узимајте док има! има ли воде? **б.** *живети, проводити век; постојати, налазити се на свету.* — Вичем откада ме има. *Вел.* Имају нека два Стојана ... један ће бити сигурно тај што га тражиш. *Макс.* **в.** *навршити се, протећи.* — То је давно било ... Има пуних тридесет година. *Мат.* **6. а.** *желети, намеравати, бити готов, вољан.* — Имам нешто да вас упитам. *Уск.* Шта ми имате рећи, питам вас. *Креш.* **б.** *требати, морати, бити обавезан.* — Ујутру имаш рано устати, наложити ватру ... и донијети воде. *Бор.* Насталу штету имамо покрити нашом кауцијом. *Сим.* **7.** *ступати с ким у сексуалне односе.* — Је ли пристојно да јавно живиш с девојком коју је цео свет имао? *Цар М.* **8.** покр. *у вези с инфинитивом кад се истиче да је мало недостајало да се догоди што неповољно.* — Имао сам ову ноћ пијехнути. *Вук Рј.* Имах мртав панут од смијеха. *Њег.*

Изр. ~ право *бити у праву;* ~ радо кога *волети кога.* — Влатко је поштен човјек, и жене су га радо имале. *Шен.;* ~ у глави алкохола *бити припит.*

~ **се 1.** заст. *односити се.* — Закон ... и народ у државном животу имају се како у човјеку душа и тијело. *Старч.* **2.** заст. *бити, живети, пролазити (добро или зло); бити имућан.* — Добро се он има. *Вук Рј.* **3.** покр. *родити се.* — Кад ... Морава однесе кључ, а њему се син имао. *Рад. Д.*

и̏матњȉк и **и̏матњȋк** м покр. *имућан човек, имућник.* — Осилио се, разгоропадио се наш иматник. *Гор.* Један од њих [био је] сточник и иматњик. *Љуб.*

иматрикула̏ција ж лат. *уписивање у матичну књигу, у главну пописну књигу; упис уопште. Бак. Реч.*

иматрикули̏рати, -ӯли̏рām сврш. и несврш. *завести, заводити у списак, упис(ив)ати.* — Тискари су иматрикулирани на свеучилишту. *Водн.*

има̏ње с покр. *имање, имовина.* — Теби је поврх чојства бог дао и имања, те можеш и дијелити. *Мат.*

и̏маћњȉк м *в. имућник.* — Саси су на тим крчевинама насељавали људе ... као и властела и остали имаћници. *Нов.*

и̏машан и **и̏мā̄шан**, -шна, -шно покр. и заст. = иматан. *Вук Рј.*

и̏мбецил м лат. *онај који је имбецилан.* — Код имбецила се знаци умне заосталости даље проширују. *Псих.*

и̏мбецȉлан, -лна, -лно *душевно слаб, духовно заостао, блесав, слабоуман.*

имбецȉлнōст, -ости ж *стање онога који је имбецилан.*

и̏мбрете, и̏мбрēтā ж мн. тур. *копче на кошуљи под грлом, чампраге. Вук Рј.*

и̏мбрȉк, -и̏ка м *в. ибрик.* — Излио је [кафу] из имбрика. *Војн.*

и̏ме, -ена с (мн. -ѐна, ген. -е́нā) **1. а.** *лични назив човеков, који се даје одмах по рођењу и који заједно с презименом служи као лична ознака.* — Сваки је ... изговарао своје име и презиме. *Јак.* **б.** *такав назив заједно с презименом или само презиме:* породично ~, уписивати имена. **в.** *потпис.* — Има се саставити спис који ћемо ми сви својим именом поткријепити. *Ков. А.* **2.** фиг. **а.** *глас (добар или лош), репутација лична или породична.* — Била је погријешила, била је име свога мужа окаљала. *Шен.* И још сад га [сина] спомињу са рђава имена. *Чипл.* **б.** *углед, слава:* стећи

име, створити име. — Ђура Јакшић оставио је за собом име ... можда и највећег чистог лирика српског. *Скерл.* **в.** *чувена, позната личност*: постати ~, велика имена. **3. а.** *посебан назив животиње, каквог географског и др. објекта и сл.; натпис, наслов каквог текста, слике и др.*; имена улица, установа, планина. — Размишљао је ... каково ће име надјенути телчићу. *Гор.* У имену књиге не стоји кад се почела писати. *Вук.* **б.** *лични придевак, надимак.* — Ниједне јетрве није оставила да јој не издене име. *Лаз. Л.* **в.** *ужи назив за опште појмове из неке шире категорије*: имена месеци, имена особина, имена оруђа, алатки, имена биљака. **г.** *реч којом се што назива, назив уопште.* — Мајка је слатко име. *Павл.* Име панаћур је примљено од Грка. *Лапч.* **4.** грам. *именица; било која реч која се деклинира, мења по падежима.* — Не знаду склањати имена. *Вук.*

Изр. бити нешто само именом, по имену *бити нешто само по изгледу, само формално.* — Они су [хоће] само именом оно што кажу да јесу. *О-А*; именом *који се зове, коме је име.* — Једног јединог сина, именом Николу, имаше. *М 1867*; избити (излемати, измлатити, изударати, испребијати, пребити и сл.) на мртво ~, на пасје ~ *избити јако, жестоко*; крсно ~ етн. *в. слава.* — На Митровдан славио је своје крсно име. *Петр. В.*; на ~ чега 1) *на рачун чега.* — Мађарска је на име репарација била дужна исплатити ... деведесет милиона долара. *Марј. Ј.*; 2) *за што.* — Калуђери ... су на име ... манастира напросили себи новаца. *Вук*; на ~ кога *за кога*; на нечије ~ (радити) *под нечијом фирмом а за себе, за свој рачун*; не знати крсно ~, крсна имена чему *не моћи се снаћи, не разумети нешто.* — Дође [ми] понешто па му не знам крсна имена. *Дом.*; у ~ некога *место некога.* — Тко вас је овластио да говорите у њихово име? *Козарч.*; у ~ закона *законска формула којом орган власти позива некога да поступи по његову наређењу.* — [Вакмајстор] скиде пушку и каже: »У име закона, одмах да си ишао!« *Шуб.*; у то ~ *за то, због тога.* — Дај онда у то име по једну чашу пива! *Дом.*; за ~ бога, за ~ света *узвик при чуђењу, вајкању, грдњи.*

и̏мела и **имѐла** ж бот. *полунаметна зимзелена биљка, полупаразитски грм који расте на разним врстама дрвећа* Viscum album.

имѐлаш, -а̏ша м зоол. *врста коса који се храни имелиним бобицама* Turdus viscivorus. *Вук Рј.*

и̏мелин и **имѐлин,** -а, -о *који припада имели.*

и̏мелица и **имѐлица** ж *дем. од имела.*

и̏мендан м *дан у који се слави светац чије име ко носи, годовно.* — Ђурке и пилиће, намењене за имендане и друге свечанике, кључали су орасима. *Глиш.* Његов је [старчев] имендан. *Леск. Ј.*

и̏мендански, -а̄, -о̄ *који се односи на имендан.*

и̏менӣ, -а̄, -о̄ заст. *в. именски. Бак. Реч.*

и̏менӣк м *попис, списак имена.* — Има у порезном именику више од двије тисуће занимања за која се прописују посебни порези. *Рад. Стј.* Јиречек је нашао ... именике дубровачке властеле. *Поп. П.*

имѐнилац, -иоца м мат. = именитељ *број у разломку који означава који се делови целог узимају, делитељ у разломку, називник.*

Изр. заједнички ~ мат. *број у којем се сви сведени бројеви налазе без остатка.*

и̏менит, -а, -о заст. *који је чувена имена, гласит.* — Кључ ... је отварао врата и до многих других именитих учењака онога времена. *Јаг.*

имѐнитељ м мат. = именилац.

Изр. заједнички ~ *в. уз именилац (изр.).* — фиг. И циклус о Француској ... показује ... заједнички именитељ на који се могу свести доживљаји једне савремености. *КН 1956.*

и̏менито прил. заст. *особито, нарочито.* — Прогањају [га] душмани народни, именито Луцић. *Бал.* Именито избија несклад између уредаба о заштити земљорадника и фактичких прилика. *Мј. 1936.*

и̏меница ж грам. *самостална реч којом се именује биће, ствар, радња, стање и својство.*

и̏меничкӣ и **и̏меничнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на имениче*: ~ промена.

и̏меновāнӣ, -а̄, -о̄ *трп. прид. обично у именичкој служби: раније споменута особа.* — Да се ... именовани због насртања на мирне грађане кази ... *Глиш.*

и̏меновање с *гл. им. од именовати (се).*

и̏меновати, -нујём сврш. и несврш. **1.** *каз(ив)ати име, навести, наводити по имену.* — Снегови [су] и сметови сву околину преобразили, нипошто не би могао појединa места именовати! *Јакш. Ђ.* Анте Старчевић пишући ове ријечи именовао је Кватерника. *Нех.* **2.** *поставити, постављати кога за што.* — Друштво може [старешину] свргнути и другога именовати. *Борђ.* Ја те именујем надстојником транспорта. *Јонке.*

~ **се 1.** *наз(и)вати се.* — Шћепан Мали ... знамениту је епоху у Црној Гори и у околини учинио именујући се руским царем. *Њег.* **2.** *казати своје име, представити се.* — Умијешам се у занимљиви разговор и када се именујем ... гласно се насмије. *Матош.*

имендва̀ч, -а́ча м необ. *онај који надева имена.* — У старим космогонијама се истиче да божанства надевају имена стварима. Наши народни језичари ... били су од лозе тих божанских именовача. *Сек.*

и̏менски, -ā, -ō *који се односи на име (4).* — Више пута ниже се исти глаголски или именски облик у по десет стихова. *Водн.*

и̏ментовање с *гл. им. од именовати.*

и̏ментовати, -тујём сврш. и несврш. покр. *в. именовати. Вук Рј.*

и̏мењак м *човек који је с неким другим истога имена.* — Сјећаш ли се, Ловро, што се догодило светому Павлу, мојему имењаку? *Јурк.* Твој отац, мој покојни имењак, лепо се са сваким слагаше. *Јакш. Ђ.*

имѐњака и имењàкиња ж *жена која је с неком другом истог имена.* — Ја ћу наћи цурицу, имењакињу твоју. *Шимун.*

и̏мењаков, -а, -о *који припада имењаку.*

и̏мењача ж *имењака, имењакиња.*

имењà̀чина м *пеј. од имењак.*

име́так, -тка м (ген. мн. и̏мēтāкā) = имутак *целокупност онога што ко има, поседује, имовина.* — Умро је ... оставивши сав покретни и непокретни иметак ... сину. *Водн.* Преноси свој иметак: ћилим, јоргане и сандучић. *Нуш.*

имигра́ција ж лат. *усељавање, досељавање.*

и̏митатйван, -вна, -вно *који се односи на имитацију.* — У основи ове песме лежи имитативна мађија ... пастир и земљорадник обављају разне радње да изазову или зауставе кишу. *Ђурић.*

имѝта̀тор м *онај који имитира, опонаша другога, подражавалац.* — Тражили [су] угледе ... у Хорацију и у његовим њемачким имитаторима. *Барац.*

имѝта̀торскй, -ā, -ō *који се односи на имитаторе:* ~ култура.

имита́ција ж лат. **1. а.** *оно што је начињено према неком узору.* — У другу врсту љубавних песама долазе његове [Илићеве] имитације народној љубавној лирици. *Прод.* **б.** *лажна замена за нешто; кривотворина, фалсификат.* — Уместо скупоценог накита од правог драгог камена данас све више продире јевтин накит и имитација дијаманата. *Пол. 1958.* **2.** *угледање, опонашање.* — Он не иде путем имитације Вагнера. *ОП 2.*

имити́рање с *гл. им. од имитирати.*

имити́рати, имѝтйрām несврш. *чинити што као други што чине, опонашати, подражавати.* — Учествовао је као глумац у многим скечевима и верно имитирао типове из логора. *Јак.*

и̏митовање с *гл. им. од имитовати.*

и̏митовати, -тујём несврш. *в. имитирати.* — Певушио је кроз зубе и носом имитовао гусле. *Срем.* Нема у прошлости примера који би се могао потпуно имитовати. *Петр. В.* Уз хор који пева о медведу ... имитујући његове покрете, појавили су се и глумци у посебним сценама. *Ђурић.*

и̏мобӣлан, -лна, -лно лат. *који се не може покренути, непокретан.*

имо̀бӣлије ж мн. лат. *непокретна добра, непокретна имања, непокретнине.*

имоби́лнōст, -ости ж *својство онога што је имобилно, непокретност.*

и̏мовина ж *вредности које поседује неко физичко или правно лице.* — Имадијаше осим остале лијепе имовине пушку шарку. *Јурк.* На скели бише пребачени батерије, штабови и војна имовина. *Моск.*

и̏мовинскй и **и̏мовйнскй,** -ā, -ō = имовни *који се односи на имовину.* — Аграрном реформом ... из темеља су промијењени имовински односи. *ОГ.* Појавила се имовинска неједнакост кад су настали богати и сиромаси. *Ђурић.*

имо̀вит, -а, -о заст. *в. имућан.* — Имовити јесу и богати, ... из добра је лако војевати. *НП Вук.*

и̏мо̀вни, -ā, -ō = имовински. — Имаду право [на додатак] претешки инвалиди без обзира на имовно стање. *Мј. 1926.* [Кнежева] је очевидна дужност да одмах предузме мере за утврђивање личне и имовне безбедности. *Гавр.*

и̏мо̀вник м *књига у којој је записана имовина, инвентар.* — Дигни трговцу имовник трговински, смео си му главу. *Павл.*

и̏мо̀вно прил. *с обзиром на имовину, што се тиче имовине.* — Глишићева је породица имовно пострадала. *Глиг.*

имора̀лнōст, -ости ж лат. *неморал, неморалност.*

имортали̏тēт, -е́та м лат. *бесмртност, неумрлост.*

и̏мператйв м лат. **1.** *оно што се мора учинити, прека потреба, захтев, задатак.* — Извести дивизију што пре из шуме, док још има снаге да гази снег, био је императив који се наметнуо. *Дед. В.* Он [Вук] је доиста у пуној мери извршивао императив времена и друштва. *Богдан.* **2.** *нагон, снажна побуда.* — Код њега је стваралачки императив разбијао окове, и људске су страсти јаче у његову дјелу од свих ограда. *Комб.* **3.** грам. *глаголски облик којим се изриче заповест, савет или молба, заповедни начин.*

Изр. категорички ~ фил. *у Кантовој идеалистичкој филозофији безусловна, безусло-*

вна морална заповест која је тобоже од искона својствена разуму и која је темељ морала.

ӣмператӣван, -вна, -вно *који има особину императива, који св мора послушати, обавезан.* — Та мати је морала бити једна од оних јаких и императивних жена какве се изузетно ... јављају у нашем народу. *Скерл.* Не може бити [држава] подвргнута једном императивном правилу. *Мј. 1936.*

ӣмператӣвно прил. *на императиван начин.*

импѐра̄тор м лат. ист. *цар, монарх; у старом Риму врховни војни и цивилни заповедник.*

импѐра̄торица и импѐра̄торка ж *жена императорова, царица.*

импѐра̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на императоре.*

ӣмпӗрӣј, -ија м и **ӣмпӗрија** ж лат. = империјум **1.** *власт императора.* — фиг. Угодно љето ... је тек преузело империј од пролећа. *Ивак.* **2.** *царство, царевина; држава која држи под влашћу друге земље.* — Многобројни робови били су стална опасност за мир и сигурност римског империја. *Ант. 1.* Руско-јапански рат покренуо је револуционарне снаге народа руске империје. *Крл.*

империја̀л, -ала м **1.** *велики формат финог папира.* **2.** штамп. *врста типографских слова високих преко 5 см.* **3.** *врста сира.* **4.** *врста новца, некадашњи руски дукат.* — За свако прочитано писмо примићете од мене по један империјал. *Јакш. Ђ.*

империјалӣзам, -зма м *тежња за господством, господарењем над другим народима, освајање других земаља.* — Лењин ... дефинира империјализам као монополистички стадиј капитализма. *Крл.*

империјалист(а) м *присталица империјализма, завојевач, освајач.*

империјалӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на империјалисте и на империјализам, освајачки, завојевачки.* — Ратови се дијеле на империјалистичке и обрамбене. *Лог. 2.*

ӣмперијалнӣ, -ā, -ō *који се односи на империју (нарочито енглеску).* — Планови за организацију система империјалне одбране ... биће размотрени на конференцији председника влада земаља Комонвелта. *Пол. 1957.*

ӣмпӗрӣјскӣ, -ā, -ō = империјумски *који се односи на империј(у).*

ӣмпӗријум м лат. = империј и империја.

ӣмпӗрнјумскӣ, -ā, -ō = империјски.

ӣмперсонӑлан, -лна, -лно лат. *безличан, невезан за одређено лице.*

импертинѐнтан, -тна, -тно *непристојан, дрзак, безобразан.* — Био би [у друштву] ... импертинентан. *Бал.*

импертинѐнтно прил. *на импертинентан начин, дрско.*

импертинѐнтнӧст, -ости ж *својство онога који је импертинентан.*

импертинѐнција ж лат. *непристојност, дрскост, безобразлук.* — Ово је безобразлук! Ово је импертиненција! ... — викала је. *Јакш. Ђ.*

ӣмперфек(а)т, -фекта м (ген. мн. -кā̄т) лат. грам. *време прећашње несвршено које се употребљава за догађаје који су св у прошлости вршили или су се понављали.*

ӣмперфектан, -тна, -тно и **ӣмперфектӣван,** -вна, -вно *несвршен:* ~ глагол.

ӣмперфектӣвно прил. *на имперфективан начин; у имперфективном смислу.*

имперфектӣвнӧст, -ости ж *особина онога што је имперфективно.*

имплика̀ција ж *оно што је имплицирано у нечему.* — Бави [се] васпитним импликацијама модерне поезије. *КН 1955.*

имплицӣрати, -ӣцӣрām сврш. и несврш. лат. *садржавати у себи, обухватити, обухватати.* — Поезија социјалне револуције није увек имплицирала естетску револуцију саме поезије. *ЛМС 1957.*

импозàптан, -тна, -тно фр. *који производи јак, снажан дојам, утисак, који импонира, велик, величанствен:* ~ зграда, ~ маса људи. — Израдио је његов портрет у импозантној фигури јахача. *Бат.*

импозàнтно прил. *на импозантан начин:* ~ изгледати.

импозàнтнӧст, -ости ж *особина онога који је импозантан, онога што је импозантно.*

импоӊӣрање с *гл. им. од импонирати.*

импоӊӣрати, -ōнӣрām сврш. и несврш. лат. = импоновати *ули(ва)ти поштовање, дивљење, изаз(и)вати јак дојам, јак утисак.* — Мени управо импонира твоје мужевно држање. *Фелд.*

ӣмпоновање с *гл. им. од импоновати.*

ӣмпоновати, -нујēм сврш. и несврш. = импонирати. — Њена реч и воља ... импоновали су паланци. *Сек.*

ӣмпорт м лат. *увоз, увозна трговина; увезена роба.*

импортӣрање с *гл. им. од импортирати.*

импортӣрати, -ōртӣрām сврш. и несврш. = импортовати *донети, доносити, увести, увозити из страних земаља.* — Одлучно [је] био противан ... оним политичким слободама што су у земљу импортирали са стране. *Глиг.*

ӣмпортовање с *гл. им. од импортовати.*

ӣмпортовати, -тујём сврш. и несврш. = импортирати.

импотѐнтан, -тна, -тно **1.** *немоћан уопште.* — Колико је радничка класа морално импотентнија ... утолико и сам капиталистички развитак једне земље ... осећа већи застој. *Лапч.* **2.** *немоћан у полном погледу.*

импотѐнтнӧст, -ости ж *особина онога који је импотентан, импотенција.*

импотѐнција ж лат. **1.** *немоћ, клонулост телесна и душевна.* **2.** мед. *полна немоћ.*

импрегна́ција ж лат. *натапање неког предмета хемикалијама да се повећа трајност, отпорност и др.:* ~ дрвета.

импрегни́рање с *гл. им. од импрегнирати.*

импрегни́рати, -ѐгнӣрам сврш. и несврш. *подврћи, подвргавати импрегнацији:* ~ железничке прагове, ~ платно, ~ папир.

ӣмпрегновати, -нујём сврш. и несврш. заст. *в. импрегнирати.*

импреса́рио и импрѐса́рио, -ија м тал. *онај који организује уметничке приредбе и руководи њима.*

ӣмпресӣван, -вна, -вно *који импресионира, који изазива или може изазвати снажну импресију.* — Његов језик ... је ... импресиван у истинитости и снази. *ЛМС 1949.*

ӣмпресӣвно прил. *на импресиван начин.*

импрѐсија ж лат. *дојам, утисак, мисао.* — Ја никако нисам могла да се отмем импресији да ти много претјерујеш. *Крл.*

импресионӣзам, -зма м ум. *уметнички правац на крају 19. и на почетку 20. столећа, који је тражио од уметника приказивање непосредних, тренутних субјективних утисака и расположења.* — [Фрање Марковића] је заслуга што је хрватску критику ослободио површног импресионизма и упутио у потрагу за опћом законитошћу умјетничког и књижевног развитка. *Барац.*

импресиони́рање с *гл. им. од импресионирати.*

импресиони́рати, -ӣра́м сврш. и несврш. *изаз(и)вати јак утисак, дојам; ганути, дирнути, дирати, потрес(а)ти.* — Највише их је импресионирала велика морална вредност Србије, јуначка дела њеног народа. *Цвијић.* Чланови делегације били су импресионирани резултатима југословенских народа у обнови. *Вј. 1957.*

импресиони́ст(а) м ум. и књиж. *присталица импресионизма у уметности.* — За импресионисте критика је само уметност којом се служимо да уживамо. *Скерл.*

импресионӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на импресионисте и на импресионизам.*

импресиони́стичкиња ж *жена импресиониста(а).*

импровиза́тор м лат. *онај који импровизира, који ствара или изводи што без припреме, без претходног плана.* — Марин Држић био је већ познат као угодан импровизатор шала. *Водн.*

импровиза́ција ж лат. *оно што је створено или се чини без припреме, без претходног плана; сценска, књижевна или музичка творевина за тренутне потребе.* — Мислио је у току говора, и имао дубоких изрека, које су у ствари биле импровизације. *Јов. С.*

импровизи́рање с *гл. им. од импровизирати.*

импровизи́рати, -ӣзӣра́м сврш. и несврш. = импровизовати *створити, стварати, извести, изводити што без припреме, без претходног плана.* — Народни пјевач пјесму не памти, него је увијек изнова импровизира. *Барац.* Био [је] спреман да импровизира смјеста неку причу. *Чол.*

импрӧвизовање с *гл. им. од импровизовати.*

импрӧвизовати, -зујём сврш. и несврш. = импровизирати. — Три пута недељно ... Нушић треба да буде толико весео и расположен да на једном ступцу новина импровизује шалу. *Скерл.*

ӣмпулзӣван, -вна, -вно *који је нагле и непромишљене нарави; који се врши без размишљања, нагонски, инстинктиван.* — [Људи динарско-планинског типа] махом врло импулзивни ... одмах и често без дужег размишљања раде. *Цвијић.* Импулзивни покрети настају без икаквог спољњег повода. *Псих.*

ӣмпулзӣвно прил. *на импулзиван начин.* — Омладина је ... импулзивно реагирала на притисак. *Крл.*

импулзӣвнӧст, -ости ж *својство онога што је импулзивно.* — Општа импулзивност тога доба [пубертета] све способности покреће на акцију. *Пед.*

ӣмпулс м лат. **1.** *потицај, подстицај, нагон, покретна сила.* — Друштвени инстинкти биће опет главни импулси радњи за опште добро. *Марк. Св.* **2.** физ. *производ силе и времена у којему је та сила деловала.*

импулс- *в. импулз-.*

импути́рање с *гл. им. од импутирати.*

импути́рати, -ӯтӣра́м сврш. и несврш. лат. *подметнути, подметати неоправдано окривљујући, приписи(ва)ти у кривицу.* — Импутиране су нам ствари које код нас нису биле ни изречене ни написане. *Тито.*

ӣмӯн и ӣмун, -а, -о лат. **1.** мед. *отпоран против неке заразне болести.* — Дијете ће ... послије пребољених оспица редовито остати имуно. *НЧ.* **2.** фиг. *неосетљив, којега св што не доима, непријемљив за нешто.* — Гледаш у мене, обичног примитивца, имуног за лепоте туђег света. *Пол. 1958.*

имунизáција ж *имунизирање.*

имунизúрање с *гл. им. од имунизирати.*

имунизúрати, -йзйрām сврш. и несврш. *(у)чинити имуним.*

имýнизовање с *гл. им. од имунизовати.*

имýнизовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. имунизирати.* — Два америчка истраживача ... успели су да имунизују против туберкулозе два добровољца. *Пол. 1959.*

имунúтēт, -éта м **1.** *природна или стечена отпорност организма према заразним болестима.* — Није стекао ... никакав имунитет против упале покоснице. *Крл.* **2.** *посебна права која имају народни посланици, страни дипломати и др. у односу на судске и друге власти, изузетост из надлежности тих власти:* дипломатски ~ . — Политичари коалиције, пошто их је штитио посланички имунитет ... нису били позатварани. *Риб.*

ймýнōст и имýнōст, -ости ж *својство онога који је имун.*

имýтак, -тка м (ген. мн. ймýтāкā) = иметак. — Синови су стекли имутак и беспрестанце радили. *Сим.*

ймýћ, -ýћа, -ýће покр. заст. *в. имућан.*

ймýћан, -ћна, -ћно *који има довољно свог имања, довољно богат.* — Великаш сам могућан и имућан. *Швн.* То је био човек доста имућан: ни богат ни сиромах. *Вес.*

имýће с покр. *в. имовина.* — [Бисаге] ... нестадоше са свим ... имућем. *Вел.* Све моје имуће ... остављам својој вјерној супрузи. *Ћор.*

ймýћник м *имућан човек, богаташ.* — Проклињали су свој теготни живот ... у ропству имућника. *Кос.* Од независног књижевног господара и имућника постао је филолошки подложник и клеветник. *Прод.*

ймýћнōст и **имýћнōст,** -ости ж *стање онога који је имућан, имућство.* — Уживао је ... углед који прибављају имућност и умјешност заједно. *Десн.*

имýћственй, -ā, -ō *који се односи на имућство, имовни.* — Обавештавала се ... о приликама његовим личним и имућственим. *Маш.*

имýћство с *имање, имовина, имутак, иметак.* — Преда ... радњу и имућство у његове руке да ... управља. *Шант.*

ин- (испред уснених сугласника им-) преф. лат. **1.** *са значењем негирања, одрицања:* индефинитан, индеклинабилан, имперсоналан и сл. **2.** *са значењем уношења, увођења и сл.:* инфилтрат, инкорпорирати, импорт и сл.

йнāд, -áда м *в. инат.* — Сјетио се јада да су негдје браћа у инаду. *Март.* Два чардака нова начинили ... све уз инад цару и везиру. *НП Вук.* За инад неће да плаћа у реду. *Ћор.*

инáдити се, йнāдйм се несврш. *в. инатити св.* — Све нешто неразговијетно говори, као да неког ружи или се с неким инади. *Радул.* Опрости, као да се никад инадили нијесмо. *Ћор.*

инàдљив, -а, -о *в. инатљив.* — Не подијеле међу собом других ријечи, већ гдјекоју инадљиву. *О-А.*

инáђење с *гл. им. од инадити се.*

йнāко прил. покр. *иначе, друкчије.* — Само, само да још мрсти није! Ал' већ нека кад инако није. *Радич.*

йнāт, -áта м тур. *намерно, изазивачко поступање против чије воље, пркос; свађа, завада.* — Отуда незадовољство са собом и буна против старијих која се изражава пркосом и инатом. *Пвд.*

Изр. од ината нема горега заната посл. *ништа није горе него радити што из пркоса, пркосећи;* терати ~ *инатити се (I);* за ~, у ~, уз ~ *упркос, из пркоса, инатећи се.*

инáтити се, йнāтйм се (импф. йнāћāх се) несврш. **1.** *спроводити инат, пркосити, каприцирати се.* **2.** уз. повр. *свађати се, препирати се.* — Што се гложите и инатите око плијена што га од мене ограбисте? *Богд.*

инàтљив, -а, -о *склон инату, пркосан.*

инáћење с *гл. им. од инатити се.*

инаугýратор м *онај који нешто инаугурира.* — Тако је човечанство достојно наградило руиноца вековних заблуда и инаугуратора нове рационалне науке. *Петрон.*

инаугурáција ж лат. *свечано увођење у звање, достојанство или дужност.*

инаугурúрање с *гл. им. од инаугурирати.*

инаугурúрати, -ýрйрām сврш. и несврш. = инаугурисати *увести, уводити кога у дужност; увести, уводити у живот, објавити, објављивати, навестити, навиштавати (нпр. нови политички правац).* — [Револуцијом] је инаугурирана нова форма уставне владавине. *Баз.*

инаугýрисање с *гл. им. од инаугурисати.*

инаугýрисати, -ишēм сврш. и несврш. = инаугурирати. — Он је први код нас инаугурисао посебан стил. *Пол. 1958.*

йнāче прил. **1.** *на други начин, друкчије.* — Сусједи његови тумачили су необични тај појав иначе. *Том.* Ја развео ту од Кулина бана ... Али баш нисам знао иначе. *Ад.* **2.** (најчешће с везн. »и«) **а.** *осим тога, поред тога.* — Све је то ... заударало и чинило ... загушљивим и иначе врели јулски ваздух. *Чол.* **б.** *по другим особинама, с другог гледишта.* — Захтев ... се ни иначе није слагао с турским

појмовима. *Јов. С.* **в.** *уосталом.* — Ево вам домаћице па се с њом погодите; то је и иначе њезино. *Чол.* **3.** *у супротном случају.* — Кажем ти да будеш учтив ... иначе се вуци напоље! *Дом.*

ина̀чији, -ā, -ē заст. *в. друкчији.* — Постаде иначија и у души: много склонија шали и смијеху него прије. *Шимун.*

ина̀чица ж неодом. *мало друкчији облик или садржај чега, варијанта.* — Које [пучко пјесништво] ... живи од невелика броја темељних људских мотива и тонова, понављаних у безброј иначица. *Комб.*

ина̀ција и ина́ција м *човек који се воли инатити, свађивац, кавгација.* — Ти и јеси инација ... Ти би се увијек крвио. *Ћор.* Овим инацијама најразличитије ситнице служиле су као повод за распру и препирку. *Ћоп.*

ина̀ција и ина́ција ж *она која је инација.*

ина̀цијскӣ и ина́цијскӣ, -ā, -ō *који се односи на инације.* — Код неких се тек тада ишчахуравало национално осећање, надахнуто поносом, а уз то и инацијским пркосом. *Јак.*

ӣнвāзија ж лат. *непријатељски упад у неку земљу, улажење странаца у земљу, навала, провала.* — Страна инвазија која је ишла за тим да наш народ ... разједини — духовно га је приближила. *Бел.*

инвàзијскӣ и ӣнвазиōнӣ, -ā, -ō *који се односи на инвазију.* — Огромна инвазиона флота већ [је] пловила према ... полуострву. *Пол. 1958.*

инвàлӣд, -ида м лат. *онај који је у рату или иначе настрадао те постао неспособан или ограничено способан за рад; немоћан човек, богаљ:* ратни ~.

инвали́да ж *в. инвалиднина.* — Неки резервни капетан ... је у Београд дошао да регулише своју инвалиду. *Ћос. Б.*

инвалидӣтēт, -éта м = инвалидност *стање онога који је инвалид.* — Због ... инвалидитета повучени [су] са бојишта. *Пол. 1944.*

инвалиднӣна ж *новчана помоћ коју инвалид прима од државе.* — Радна књижица служи ... и за доказивање ... права на пензију и инвалиднину. *Пол. 1958.*

инвали́днōст, -ости ж = инвалидитет. — Имају права на ортопедска колица ... инвалиди ... чија се инвалидност састоји у оштећењу ногу. *Пол. 1959.*

инвали́дов, -а, -о *који припада инвалиду.*

инвàлӣдскӣ, -ā, -ō *који се односи на инвалиде:* ~ пензија.

инвàлӣткиња ж *жена инвалид.*

инвекти́ва ж лат. *прекор, грдња.* — Први је [облик сатиричара] ... непосредно нападање, прекорним или жестоким речима, које ... носе у себи сатиричну жаоку; то су инвективе. *Поп. Б.*

ӣнвēнтāр, -ара м лат. **1.** *попис имовине, особито покретне.* **2.** *сама имовина.* — Унео је у задругу сву своју земљу и инвентар. *Пол. 1950.* фиг. Брацика је спадао у инвентар домаћинства. *Поп. Ј.*

Изр. живи ~ *стока;* мртви ~ *ствари.*

инвентаризáција ж **1.** *састављање пописа имовине, стварӣ; преглед, контрола инвентара.* **2.** *уписивање у инвентар.*

инвентаризи́рање с *гл. им. од инвентаризирати.*

инвентаризи́рати, -и̏зӣрām сврш. и несврш. = инвентарисати *саставити, састављати инвентар, (на)правити попис имовине.*

инвентàрисање с *гл. им. од инвентарисати.*

инвентàрисати, -ишēм сврш. и несврш. лат. = инвентаризирати.

ӣнвентӣван, -вна, -вно *који се одликује инвенцијом, живим и довитљивим духом, духовит, досетљив.* — Сремац ... није имао инвентивну имагинацију да сам измисли предмет. *Поп. П.*

инвенти́внōст, -ости ж *особина онога који је инвентиван и онога што је инвентивно.*

инвенти́рати, -ēнтӣрām сврш. и несврш. *инвентарисати, инвентаризирати.*

инвентýра ж *инвентаризација.*

инвēнција ж лат. *способност, дар проналажења; духовитост, досетљивост.* — Разиграна инвенција композитора овде ће да заблиста у пуном сјају. *Коњов.*

ӣнвенциōзан, -зна, -зно *в. инвентиван.*

инвенциознōст, -ости ж *својство онога који је инвенциозан.*

ӣнверзӣван, -вна, -вно *обрнут, прометнут.*

инвēрзија ж лат. **1.** *преметање, обртање редоследа.* **2.** грам. *преокренут ред главне и зависне реченице, поремећеност реда речи или реченица.*

ӣнвертован, -а, -о *обрнут.* — Емоционалност песничког језика огледа се углавном у инвертованом реду речи и реченица. *Т. књ.*

инвести́рање с *гл. им. од инвестирати.*

инвести́рати, -ēстӣрām сврш. и несврш. *уложити, улагати капитал у неки посао или предузеће.*

инвēстӣтор м *онај који инвестира.* — Британија ... је у прошлости била главни инвеститор у земљама Комонвелта. *Пол. 1957.*

инвеститу́ра ж лат. **1.** *увођење кога у посед у феудално доба.* **2.** *свечано постављање некога на какав високи положај.* **3.** *одобрење парламента новој влади да може вршити државне послове.* — Француска скупштина је после изгласавања инвеститyре ... упућена на одмор. *Пол. 1958.*

инвести́ција ж (обично мн.) лат. **1.** *улагање капитала у неки посао или предузеће.* — За капиталну изградњу по селима ове године предвиђене су велике инвестиције. *Пол. 1950.* Треба спровести одлуке о смањивању инвестиција и оријентацију на модернизацију привреде. *Тито.* **2.** *капитал уложен у неки посао или предузеће.*

инвести́ци̏јскӣ и **и̏нвестицио́нӣ,** -а́, -о́ *који се односи на инвестиције*: ~ фонд.

и̏нгениозан, -зна, -зно лат. *оштроуман, духовит, генијалан.* — Човек је ... после ... напорних и ингениозних радова ... одгонетнуо састав природних производа. *КН 1956.*

и̏нгениозно прил. *на ингениозан начин.*

ингенио́зно̄ст, -ости ж *особина онога који је ингениозан, проницљивост.*

ингерѐнција ж лат. *утицај; посредовање; суделовање.* — О страном друштву постоје специфични прописи у нашем закону, који дају надзорној власти много веће ингеренције него код домаћих. *Арх. 1926.*

ингрѐсија ж лат. *продирање, продор, улажење.*

и̏нгресӣван, -вна, -вно грам. *који значи почетак какве радње*: ~ глагол.

и̏нгресор м *навалник, провалник, освајач.*

и̏ндā̄т, -а́та м тур. заст. *помоћне чете; помоћ уопште, нарочито ратна.* — Отишао му у индат. *Вук Рј.* Да би појачао радикалну левицу, он јој је послао у индат либерале. *Јов. С.*

и̏ндеклинабӣлан, -лна, -лно лат. грам. *који се не декларира, непроменљив.*

и̏ндекс м лат. **1.** *попис, казало, садржај.* — [На крају књиге] дат је индекс имена лица и географских термина који се налазе у књизи. *КН 1956.* **2.** екон. *број који у постоцима показује узастопне промене неке економске појаве, показатељ.* — Од 1952. до сада општи индекс откупних цена порастао је за 58 одсто. *Пол. 1958.* **3.** мат. (физ. хем. и др.) *број који се ставља уз доњи руб слова десно да назначи неку величину, нпр.* a_1, a_2, a_3. **4.** *попис забрањених књига које су по мишљењу црквене или државне власти штетне за верске односно државне припаднике.* — Дело Коперниково стављено је на индекс забрањених књига. *Петрон.* **5.** *књижица у коју се уписују предавања на високим школама и полазак предавања.*—Нашао сам индекс Београдског универзитета са сликом Вилка Фалконија. *Дед. В.*

Изр. бити на индексу *бити забрањен*; ставити на индекс *забранити, жигосати као опасно.*

индетерминӣзам, -зма м *идеалистички правац у филозофији који поричe узрочну повезаност појава и проглашава постојање апсолутно слободне воље, неусловљене никаквим ванским, спољним ни унутрашњим узроцима.* — Слободне воље у смислу апсолутног индетерминизма ... нема. *Петрон.*

индетерми̏нист(а) м лат. *присталица индетерминизма.*

индетерминӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на индетерминизам и на индетерминисте*: ~ схватање.

и̏ндефинӣтан, -тна, -тно лат. *неодређен.*

инди везн. тур. покр. *дакле.* — Инди ја сам велики лудов!? *Ивак.*

индиви́ду̏а и **инди̏ви̏дуа** ж лат. = индивидуум **1.** *појединo биће, јединка.* — Свака је индивидуа нула кад се роди; цифру вредности своје добија она доцније. *Кнеж. Б.* **2.** *особа, личност, појединац.* — Везао је уза се слабе и снатриве, мушке и женске индивидуе. *Бег.* **3.** погрд. *сумњива, безначајна особа.* — Спавам у некаквом подруму с још шесторицом сумњивих индивидуа. *Новак.* То ти је ... лакомислена, бесавесна индивидуа, муктација. *Петр. В.*

и̏ндивидуа̄лан, -лна, -лно *који припада или је својствен само појединцу, личан, особан*; супр. општи: ~ рад, ~ успех, ~ стил, ~ разлика. — Залагао се за државу у којој би били осигурани индивидуална слобода и права разума. *Ант. I.*

индивидуали̏зам, -зма м *начело, правило о самосталности појединца и о његову праву да ставља своје личне интересе изнад интереса колектива, себичност; тежња за издвајањем појединца из друштва.* — Ја знам да ће индивидуализам одвојити човјека од човјека, срце од срца. *Уј.*

индивидуализа́ција ж *издвајање појединачног лика, појединачно разматрање, одвајање особина својствених одређеној индивидуи*: ~ ликова у роману.

индивидуализи́рање с *гл. им. од индивидуализирати.*

индивидуализи́рати, -и̏зи̏рā̄м сврш. и несврш. = индивидуализовати (*из*)*вршити индивидуализацију,* (*у*)*чинити индивидуалним.* — Необичност неких Лазаревићевих фигура ... може се протумачити само намером Лазаревића да индивидуализира свој стил и националним обележјима. *Глиг.*

индивидуа̀лизова̏ње с *гл. им. од индивидуализовати.*

индивидуа̀лизовати, -зујēм сврш. и несврш. = индивидуализирати. — У соци-

јалном роману пролетер је слабо индивидуализован. *Ж 1955.*

индивидуа̀лисање с *гл. им. од индивидуалисати.*

индивидуа̀лисати, -ишем̄ сврш. и несврш. *индивидуализирати, индивидуализовати.* — Главне личности романа . . . попови Ћира и Спира нису индивидуалисани, него типизовани. *Ж 1955.*

индивидуа̀лист(а) м **1.** *присталица индивидуализма.* — Убеђен индивидуалист, Станојевић је истакао супротност која постоји између слободе уопште . . . и централистичког, етатистичког социјализма. *Скерл.* **2.** *онај којему су властити интереси пречи од интереса заједнице, себичњак.* — Толико сам био саможиви индивидуалиста . . . да ми се чинило да . . . само ја страдам. *Чол.*

индивидуалѝстичан, -чна, -чно и **индивидуалѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на индивидуалисте и на индивидуализам.* — Данашњи је човјек индивидуалистичан и фанатичан. *Шим. С.* Дефиниције доброг и рђавог које Спиноза износи чисто [су] субјективног и индивидуалистичког карактера. *Петрон.*

индивидуа̀листкиња ж *жена индивидуалист.*

индивидуалѝтēт, -éта м **1.** *значајна, изразита личност.* — Руски роман је захватио . . . све важније типове, па чак и значајне а изузетне индивидуалитете. *Прод.* **2.** *скуп карактеристичних особина појединца.* **3.** *индивидуалност, оригиналност.* — [Поезија] се не може силом . . . направити ни динамичном ни статичном, јер у томе моменту губи свој индивидуалитет. *Панд.*

ѝндивидуа̀лно прил. *на индивидуалан начин.*

индивидуа́лнōст, -ости ж *особина онога што је индивидуално, индивидуалитет.* — Индивидуалност у литератури је оригиналност. *Матош.*

индивѝдуум и **индѝвидуум** м = индивидуа. — Социјална доктрина захтева нивелизацију, престанак и уток индивидуума у целину. *Петрон.*

индигна́ција ж лат. *негодовање, зловоља, срџба, осећање одвратности.* — Одбијам све инсинуације с индигнацијом! *Дав.*

индигни́рање с *гл. им. од индигнирати.*

индигни́рати, -ѝгнӣрам сврш. и несврш. *изаз(и)вати индигнацију, зловољу, негодовање; (на)љутити.* — Све га је то индигнирало, вријеђало, разочарало. *Бег.*

ѝндиго м шп. **1.** *модра или плава боја која се добива од истоимене биљке.* — Чар индиго-боје . . . надмашила би дивна боја што је с траве и цвијећа у том долу сјела. *Комб.* **2.** *бот. чивит* Indigofera tinctoria. **3.** *папир за умножавање или копирање отисака премазан плавом бојом.*

ѝндӣј, -ија м = индијум *хемијски елемент* (In).

индӣ̀јанскӣ, -ā, -ō *који се односи на Индијанце:* ~ племе, ~ плес.

Индијáнци, -ијáнāцā м мн. (јд. Индијáнац) *општи назив за народе и племена врло старога порекла, који су живели у Америци пре досељења Европљана и који су се у неким крајевима сачували до данас.*

ѝндијев, -а, -о *који припада индију.*

индӣ̀јот м покр. *пуран, ћуран;* исп. интуљ. *Вук Рј.*

индӣ̀јота ж покр. *пура, ћурка;* исп. интуша. *Вук Рј.*

ѝндӣјскӣ, -а, -ō *који се односи на Индијце и на Индију.* — У индоевропске језике спадају . . . индијски језици. *Пов. I.*

ѝндијум м хем. = индиј.

Индӣ́јци и **Ѝндӣјци,** Индӣ́јāцā м мн. (јд. Индӣ́јац и Ѝндијац) *становници Индије (без обзира на националну и верску припадност).*

ѝндикатӣв м лат. грам. *глаголски облици са значењем времена, хронолошког односа неке радње према тренутку говора;* исп. конјунктив, оптатив.

ѝндикатӣван, -вна, -вно *који се односи на индикатив, који има карактер индикатива.*

индѝкāтор м лат. **1.** *показатељ.* — Привредни индикатори наговештавају да је почео покрет ка побољшању. *Пол. 1958.* **2.** *назив за разне справе и средства за показивање промена одређених величина, тока реакција и др.:* ~ притиска, ~ хемијских реакција.

индика́ција ж лат. *ознака, знак, симптом, околност:* ~ болести. — Има још једна важна индикација која нас упућује управо на лик двовидан. *Ј 1957.*

ѝндиректан, -тна, -тно лат. *посредан, заобилазан;* супр. директан: ~ доказ. — Требало се . . . борити против апсолутизма индиректним путем. *Ант. I.*

ѝндиректно прил. *на индиректан начин, посредно.*

ѝндискрēтан и **ѝндискретан,** -тна, -тно *који не зна чувати тајну, брбљав; сувише радознао.* — Тај његов осмех је разоружавао сва индискретна питања. *Мил. В.*

ѝндискрēтно и **ѝндискретно** прил. *на индискретан начин.*

индискре́тнӧст и ӣндискретнӧст, -ости ж *својство онога што је индискретнӣ, индискреција.*

индискре́ција и индискрѐција ж лат. *нечување тајне, брбљавост; сувишна радозналост, гажење поверења.* — Опростите за индискрецију, али ... ваш интимни живот сада је постао и наша заједничка ... ствар. *Петр. В.*

индиспозӣција ж лат. *нерасположење, нелагодно осећање.* — Не, није то било срце [болесно], то су били живци, једна тренутачна индиспозиција. *Донч.*

индиспо̀нӣран, -а, -о *који се нелагодно, непријатно осећа, зловољан, нерасположен.* — Телефонски отказује представу кад је индиспонирана. *Десн.*

индиферѐнтан и ӣндиферентан, -тна, -тно лат. **1.** *који не мари, који не суделује, равнодушан.* — Био [је] сасвим индиферентан у вјерским стварима. *Пов. 2.* **2.** *неважан.* — Разговарао је о стварима скроз индиферентнима. *Новак.*

индиферѐнтӣзам, -зма м *немар, равнодушност према некоме или нечему.* — Кад је хуманизам ... дошао до вјерског индиферентизма ... покренута је против њега црквена ренесанса. *Водн.*

индиферѐнтно и ӣндиферентно прил. *на индиферентан начин, равнодушно.*

индиферѐнтнӧст и ӣндиферентнӧст, -ости ж *својство онога који је индиферентан, равнодушност.* — Еда што осећаш боље? — рече Јоца гласом који је требао да показује индиферентност и поуздање. *Лаз. Л.*

ӣндӣцӣј, -ија м и **ӣндӣција** ж лат. *знак, околност по којој се закључује и суди о чему.* — У праву не постоје само докази него и индиције. *Крл.* Жика је на основу ситних безначајних индиција долазио до закључка. *Дав.*

ӣндје прил. заст. *другде. Вук Рј.*

Индоевро́пљани м мн. (јд. Индоевро́пљанин) *назив за већину народа од Индије до Европе чији су се језици развили из заједничког прајезика.*

индоѐвро̄пски, -ā, -ō *који се односи на Индоевропљане*: индоевропски језици.

индолѐнтан, -тна, -тно *равнодушан, немаран, лен.* — Ама ви сте индолентна раса ... не може то код вас. *Срем.*

индолѐнтнӧст, -ости ж *особина онога који је индолентан.*

индолѐнција ж лат. *равнодушност, немарност, леност.* — Ја не могу да схватим ту индоленцију. *Крл.*

индоса̀мент м тал. банк. *изјава написана на меници или чеку којом онај који има право да их наплаћује преноси то своје право на другога.*

индо̀сант м *онај који врши индосамент.*

ӣндуковање с *гл. им. од индуковати.*

ӣндуковати, -кујēм сврш. и несврш. = индуцирати **1.** лог. *закључи(ва)ти од појединачног према општем.* **2.** ел. *изаз(и)вати електричну струју помоћу магнета.*

ӣндуктӣван, -вно, -вно лог. *који се закључује или је закључен путем индукције*; супр. дедуктиван. — Индуктивна је метода ... пут од посебнога ка општему. *Лог. 1.*

ӣндуктӣвно прил. *на индуктиван начин, индуктивним путем.*

ӣндуктор м ел. *електрична справа у којој се истомерна струја ниског напона претвара у испрекидану струју високог напона.*

индӯкција ж лат. **1.** лог. *закључивање од појединачног према општем; спознаја из искуства*; супр. дедукција. **2.** ел. *изазивање електричне струје помоћу магнета.*

индӯкцӣјски и ӣндукцӣōнӣ, -ā, -ō *који се односи на индукцију.*

индӯстрија ж лат. **а.** *грана привреде која обухвата предузећа за прераду сировина, израду средстава за производњу и потрошњу и искоришћавање природних богатстава*: дрвна ~, лака ~, тешка ~. **б.** некњиж. *индустријско предузеће.*

ӣндустријалан, -лна, -лно *индӯстрӣјски.*

индустријалац, -лца м *власник индустријског предузећа.* — Нападали су ... богате трговце и индустријалце. *Риб.*

индустријализа́ција ж *ширење и умножавање индустрије, индустријски развој*; *увођење стројне, машинске технике у привреду.* — Брза индустријализација ... промијенила је структуру становништва. *ОП 2.*

индустријализӣрање с *гл. им. од индустријализирати (се).*

индустријализӣрати, -ӣзӣрām сврш. и несврш. = индустријализовати *увести, уводити индустријски начин обраде сировина, провести, проводити индустријализацију.* — Наша земља [је] данас већ индустријализирана. *Тито.*

~ се = индустријализовати се *развӣ(ја)ти индустрију.*

индустријàлизовање с *гл. им. од индустријализовати (се).*

индустријàлизовати (се), -зујēм (се) сврш. и несврш. = индустријализирати (се).

индустрӣјалка ж *жена индустријалац.* — Говораше се ... о некој Бечлики индустријалки. *Мил. В.*

индȕстрӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на индустрију*: ~ предузеће, ~ производња.

индуци́рање с *гл. им. од* **индуцирати**.

индуци́рати, -у̏цӣра̄м сврш. и несврш. = индуковати.

инерва́ција ж лат. *утицај живаца на рад органа.* — Стомак све више завија, осећа велику необичну глад, и ваљада услед такве инервације поче живље мислити. *Ранк.*

и̏нертан и **инѐртан**, -тна, -тно *непокретан, тром, млитав, лен.* — Државни апарат, разједен разорним радом пете колоне... [био је] инертан у спровођењу нових мјера. *Комун. 1951.*

и̏нертно̄ст и **инѐртно̄ст**, -ости ж *својство онога који је инертан и онога што је инертно.*

инѐрција ж лат. **1.** *сила којом се неко тело опире промени свога стања или положаја.* — Свако тело има инерцију, тј. особину да тежи да задржи стање мира или једнаког праволинијског кретања. *Физ. 3.* **2.** *недостатак физичке и интелектуалне енергије.* — Гаји... дебелу инерцију из старих времена угодног живота. *Сек.*

Изр. по инерцији, по закону инерције *по навици, несвесно као строј, машина, махинално.*

инжѐњер, -е́ра м (вок. и̏нжењёру) фр. = инжињер *технички стручњак са високом факултетском спремом*: грађевински ~, машински ~, рударски ~, саобраћајни ~, шумарски ~.

инжењера́ц, -рца м војн. = инжињерац *војник који служи у инжењерији.* — Испред перона постројена чета инжењераца. *Јак.*

инжењѐрија ж = инжињерија *род војске који се бави техничким и грађевинским пословима.*

инжењѐрӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инжењерију.*

инжѐњёрка ж = инжињерка *жена инжењер.*

инжѐњёрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инжењере.*

инжињѐр, -е́ра м (вок. и̏нжињёру) фр. = инжењер *технички стручњак са високом факултетском спремом*: грађевински ~, машински ~, рударски ~, саобраћајни ~, шумарски ~.

инжињера́ц, -рца м војн. = инжењерац *војник који служи у инжењерији.* — Испред перона постројена чета инжињераца. *Јак.*

инжињѐрија ж = инжењерија *род војске који се бави техничким и грађевинским пословима.*

инжињѐрӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инжењерију.*

инжѝњёрка ж = инжењерка.

инжѝњёрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инжињере.*

инзистѝра̄ње с *гл. им. од* **инзистирати**.

инзистѝрати, -и̏стӣра̄м несврш. лат. = инсистирати *упорно настојати, постојано тражити, навaљивати.* — Упорно је инзистирао да се ... правно одијели од брата. *Божић.*

и̏нзула̄ран, -рна, -рно лат. *оточки, острвски.* — Само инзуларне државе могу бити... чисте у националном погледу. *Цвиј.*

инзу̏лӣн, -и́на м мед. = инсулин *лек против шећерне болести, добивен из екстракта гуштераче.*

инзу̏лӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инзулин.*

и̏нзулт м лат. = инсулт. **1.** *увреда.* **2.** *напад(aj).* — Кочијаш ... га брани од инзулта... неваспитане дечурлије. *Петр. В.*

и̏нӣ, -а̄, -о̄ заст. *други.* — Лопови су све признали, а ино нису ни могли, јер је сведока било доста. *Игњ.* Да не спомињем иних неприлика. *Матош.*

иницӣја̄л, -а́ла м лат. *велико почетно слово имена; украшено велико слово којим почињу главе или одломци у књизи.* — Саставише од окречена камена иницијале царева имена. *Андр. И.*

иницијати́ва ж лат. *потицај, подстицај, наговор; почетни корак у неком раду.* — Бацио је бомбу из властите иницијативе. *Крл.* Иницијативу за овакав штимунг давао је сам управник. *Вучо.*

и̏нициjатӣван, -вна, -вно *који даје иницијативу, који из властите побуде почиње нешто*: иницијативни одбор.

иницӣја̄тор м *онај који даје први подстицај за неко дело, зачетник, покретач.*

иницӣја̄торка ж *жена иницијатор.*

иницијáција ж лат. *упућивање у тајне, у принципе или у технику рада.*

инjѐкција ж лат. мед. *доза текућег лека која се убризгава у тело.*

и̏њекцио̄нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инјекције*: ~ апарат.

и̏нjункти̏в м лат. грам. *стари индоевропски претерitални облик без аугмента.*

И̏нка м *припадник једног од некадашњих јужноамеричких индијанских племена; касније припадник владајуће касте у Јужној Америци пре доласка Европљана.*

инкарна́ција ж лат. *утеловљење, оличење.* — Вујо је инкарнација лукавости, подлости... и нечовечности. *Глиг.*

инкарни́рати, -а̀рнӣра̄м сврш. и несврш. *утеловити, утеловљавати, оличити, оличавати, оваплотити, оваплоћивати.* — Учинило јој се... да је у томе дежмека-

стоме дембелу инкарниран узрок њене несреће. *Матош.*

инка̀сант м тал. = инкасатор *онај који убире новац; благајник.* — Отац јој је био ... неког осигуравајућег друштва ... инкасант. *Андр. И.*

инка̀сантки̏ња ж = инкасаторка *жена инкасант, инкасатор.*

инка̀са̑тор м = инкасант.

инка̀са̑торка ж = инкасантки̏ња.

инкаси̏рање с *гл. им. од* инкасирати.

инкаси̏рати, -а̀сӣрām сврш. и несврш. *прикупити, прикупљати новце у коју сврху, примити, примати новац за нешто.* — Пребројале су ситан новац инкасиран преко дана. *Десн.*

инка̀со, -са м тал. **1.** *наплата у готову.* **2.** *убирање новаца на темељу менице или каквог другог документа по налогу веровника.* — Овлашћење да може вршити наплату (инкасо) за уговорену продају. *Пол. 1958.*

инквѝзӣтор м **1.** ист. *члан суда инквизиције.* **2.** фиг. *окрутан човек, мучитељ, прострог судац.*

инквѝзӣторскӣ, -ā, -ō *који се односи на инквизиторе и на инквизицију.*

инквѝзӣторски прил. *на инквизиторски начин.*

инквизи̏ција ж лат. ист. **1.** *полицијско-судска организација у католичкој цркви, основана у 13. ст. за борбу против јеретика, која се истицала окрутношћу.* — Денунцира [га] као јеретика код инквизиције те буде ... затворен. *Петрон.* **2.** фиг. *мучење, окрутност, прострог поступак.* — Како ће дуго трајати ова инквизиција? Тих сатрапских манира мени је већ доста. *Крл.*

ӣнквизициṑнӣ, -ā, -ō *који се односи на инквизицију*: ~ суд.

инклина̀ција ж лат. **1.** *склоност, нагињање к чему.* — Занимљива је ... инклинација појединих српских писаца реалиста Оријенту. *Глиг.* **2.** физ. *отклон магнетске игле од правца север-југ.*

ӣнклинациṑнӣ, -ā, -ō физ. *који се односи на инклинацију.* — Магнетска игла која може да се окреће око хоризонталне осовине ... у равни магнетног меридијана зове се инклинациона игла. *Физ. 4.*

инклини̏рање с *гл. им. од* инклинирати.

инклини̏рати, -ӣнӣрām несврш. *имати склоност, бити склон, нагињати к чему.* — Нешто [је] задухан као да инклинира на астму. *Бег.*

ӣнклиновати, -нујēм несврш. заст. *в.* инклинирати.

инкògнито[1], -та м лат. *затајивање свога имена и положаја.* — Наскоро опет у инкогниту дође [надвојвода] у лов. *Јов. Ј.*

инкògнито[2] прил. *не откривајући се, прикривено, под туђим именом.* — Поједини мађарски руководиоци тих година долазили су инкогнито на одмор код нас. *Пиј.*

инкомода̀ција ж лат. *прављење сметња, неугодности, узнемиравање.*

инкомоди̏рати, -òдӣрām сврш. и несврш. *смести, сметати некоме, (на)правити непријатности, досадити, досађивати.* — Немам намјере да вас инкомодирам било у чему. *Крл.*

ӣнкомпатибӣ̀лан, -лна, -лно лат. *који се не слаже или не иде с чим другим, неспојив, несложив.*

инкомпатибӣ̀лнōст, -ости ж *особина онога што је инкомпатибилно.*

инконзеквѐнтан, -тна, -тно лат. = инконсеквентан *недоследан.*

инконзеквѐнтнōст, -ости ж = инконсеквентност *недоследност.*

инкоңсеквѐнтан, -тна, -тно лат. = инконзеквентан.

инконсеквѐнтнōст, -ости ж = инконзеквентност.

инкорпора̀ција ж лат. *укључење у свој састав, сједињење, припајање.* — Под инкорпорацијом [се] подразумева збирање у један зборник ... већ постојећих законодавних аката. *Арх. 1954.*

инкорпори̏рати, -òрӣрām **и инкорпòрисати,** -ишēм сврш. и несврш. *укључи(ва)ти у свој састав, сјединити, сједињавати што с чиме.* — Двор [у Бечу] Хрватској ... враћа (инкорпорира) Приморје. *Шиш.*

инкримина̀ција ж лат. *окривљивање, оптужба.*

инкримини̏рање с *гл. им. од* инкриминирати.

инкримини̏рати, -ӣнӣрām сврш. и несврш. = инкриминисати *оптужи(ва)ти, окривити, окривљивати.*

инкримӣнисā̀ње с *гл. им. од* инкриминисати.

инкримӣнисати, -ишēм сврш. и несврш. = инкриминирати. — Наведеном Уредбом инкриминисана је и сама употреба неисправног моторног возила. *Пол. 1959.*

инкруста̀ција ж лат. *украс од седефа или метала утиснут у дрво.* — Сели смо ... око ... стола претрпаног кутијицама са инкрустацијама од седефа. *Вучо.*

инкрусти̏рати, -ӯстӣрām сврш. и несврш. *утиснути, утискивати инкрустације.* — Појасеви од беле коже инкрустирани

[су] воћем од керамике: трешњама, лимуновима или јагодама. *Пол. 1958.*

инкȕбāтор м лат. **1.** *апарат у коме се помоћу грејања легу из јаја пилићи.* **2.** мед. *нарочито удешена комора у којој се негују слаба и прерано рођена новорођенчад.*

инкȕбāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на инкубаторе.* — У земљи [Холандији] постоје... инкубаторске станице које производе пилиће. *Пол. 1959.*

инкубáција ж лат. **1.** *вештачко лежење, извођење пилића у инкубатору.* **2.** мед. *временски размак од заразе до појаве првих симптома болести.*

ӣнкубацијōнӣ, -ā, -ō *који се односи на инкубацију*: ~ период.

инкунáбула ж лат. *књига штампана у прво доба развитка штампе (у XV столећу).*

ӣно прил. *друго, друкчије и у изр.*: не моћи на ино *не моћи друкчије.* — Има их [песника] који певају што не могу на ино но да певају. *Нед.*

инȍверан и **ӣновēран**, -ēрна, -ēрно, ијек. инȍвјеран и ӣновјēран *који је друге вере.* — За њу [народну ствар] радимо и жртвујемо још више него остала иновјерна нам браћа. *О-А.* Није [му се] свиђала њушка те иноверне индивидуе. *Чипл.*

иновéрац, -рца и **инȍверац**, -ēрца, ијек. иновјéрац и инȍвјерац, м = иноверник *онај који је друге вере.* — Кажу [му] како то није ни најмање лепо, како то иноверци никад не би учинили према своме патеру или пастору. *Срем.* Раткај је... искључив католик, противник иновјераца у земљи. *Комб.*

инȍвēрка, ијек. инȍвјēрка, ж = иноверница *она која је другв вере.* — Иновјерку... они приме свесрдније но својевјерку. *Мат.*

инȍвēрнӣк, ијек. инȍвјēрнӣк, м = иноверац.

инȍвēрница, ијек. инȍвјēрница, ж = инсверка.

инȍверскӣ, -ā, -ō, ијек. инȍвјерскӣ *који се односи на иновернике и на иноверство.*

иновéрство и **инȍвēрство**, ијек. иновјéрство и инȍвјēрство, с *друга, туђа вера.*

иновéрчев и **инȍвēрчев**, -а, -о, ијек. иновјéрчев и инȍвјēрчев *који припада иноверцу.*

иновјер-, ек. иновер-.

инȍврстан, -сна, -сно *који је друге врсте.*

ӣнозēман и **инȍземан**, -мна, -мно *који је из других земаља, који се односи на иносземство, иностран*: ~ тржиште.

иноземац, -мца и **инȍземац**, -ēмца м рус. *онај који је из друге земље, иностранац. Бен. Рј.*

инȍзēмка ж *она која је из друге земље, странкиња.*

инȍзēмскӣ, -ā, -ō *који се односи на иноземце и на иноземство.* — Чудно је изгледао у иноземском оделу. *Кнеж. Л.*

иноземство и инȍзēмство с *туђина, туђе земље, иностранство.* — Напустила је [наша књижевност] лутање по иноземству и усталила се на домаћем тлу. *Прод.* Отпутовао је у иноземство. *Шов.*

инојèзичан, -чна, -чно *који говори другим, туђим језиком.* — Како се то... владају напрама четвртини инојезичног становништва? *Павл.* Све се то чини зато да би се могла одржати утакмица с... туђом, инојезичном и иноверском околином. *Петр. В.*

ӣнок м *монах, калуђер.* — Смерни инок остаје [у мукама и болестима] сталан, као и праведни Јов. *Ранк.*

ӣнокиња ж *монахиња, калуђерица.*

инȍкосан, -сна, -сно **1.** *који нема у домаћинству довољно помоћи, довољно радне снаге; сȃм, осамљен.* — Осврнем се и видим се инокосна. *Јурк.* Живио је у планини инокосан. Имао је само женску дјецу па поудавао. *Андр. И.* **2.** *који се не налази у задрузи или колективу, самосталан.* — Рад педесет тако организованих радника, с таквим средствима вреди више но рад стотине инокосних радника. *Марк. Св.*

инȍкоснӣк м *онај који је инокосан, самац.* — Два тако многобројна катуна... састоје [се] по попису из самих инокосника. *Нов.* Обично би попут свих инокосника и самотника брзо заволио своју собицу. *Матош.*

инȍкосно прил. *на инокосан начин.*

инȍкоснōст, -ости ж = инокоштина *стање онога који је инокосан.* — Инокосност на селу готова пропаст, готова сиромаштина! *Ком.*

инȍкошњāк м *в. инокосник.* — Други инокошњак... јегленисао је са Шкељом. *Мат.*

инȍкоштина ж = инокосност. — Ту се сад сети и себе и инокоштине своје; осети се сам. *Срем.* У нас увек, поред задруге, било је и инокоштине. *Ђорђ.*

инȍкрājнӣ, -ā, -ō покр. заст. *који је из друге земље, иностран. Вук Рј.*

инȍплеменӣк м *човек из другога племена.* — С њима [си] племе једно напрама другому иноплеменику. *Павл.* Према странцу и иноплеменику [Црногорци] су поносни. *Цвиј.*

ӣнорӑг, -ога м *онај који има један рог.* — Носио је ћата три недеље од истог прстена чворугу на челу, па изгледао с њом на челу као инорог. *Срем.*

инӧрог, -а, -о *који има један рог.* — Појео бих сада вола инорога. *Наз.*

инӧродан, -дна, -дно *који је другога народа, туђински.* — Ушао је у састав хрватске државе . . . и инородни романски елемент. *Комб.* Инородни досељеници исто тако [су се] брзо преображавали. *Петр. В.*

инӧродац, -оца м (ген. мн. -ӑца̄) *припадник другога рода, народа, туђинац. Бен. Рј.*

инӧротка ж *туђинка, странкиња.*

инӧстран, -а, -о **1.** *који је из друге, туђе земље, иноземан.* — Иностраним дрвећем и цвијећем засађени перивој ширио се за кућом. *Шен.* **2.** *који се односи на ванјску, спољну политику*: министарство, секретаријат иностраних послова.

иностра́нац, -нца м (вок. ӣнострӑнче; ген. мн. инӧстрӑна̄ц) *човек из друге земље, странац, туђинац.* — Међу иностранцима шире наш језик. *Бел.* Тај је тип по свој прилици иностранац. *Крл.*

инӧстрӑнка ж *жена иностранац.*

инӧстранскӣ, -а̄, -ō *који се односи на иностранце и на иностранство.* — У иностранске се руке издајете. *Павл.*

иностра́нство с *туђе земље, иноземство.* — Изиђе на лађу која долази из иностранства. *Уск.*

ӣноча и **ӣночица** ж *друга жена (кад муж уз једну жену узме и другу).* — Удавала се за хаци-Омера . . . и то као иноча. *Андр. И.*

ӣночкӣ[1], -а̄, -ō *који се односи на иноке.* — Показа . . . битне особине иночког, калуђерског живота. *Ранк.*

ӣночкӣ[2], -а̄, -ō *који припада иночама.*

ӣнош м мађ. покр. *слуга, лакеј.* — Господарство је повјерио сасвим свому иношу. *Ђал.*

ӣнсӑн, -а́на м тур. *човек, чељаде, људски створ.* — Додијала ова суша и хајвану и инсану, па се живјети не може. *Ђор.* Инсан је поган, појео би од мржње сама себе. *Сим.*

инсӗктӑрӣј, -ија и **инсӗктӑријум** м *збирка инсеката, кукаца.* — Ученици . . . хватају разне бубе и лептире за инсектаријум. *НИН 1958.*

ӣнсекти, -ка̄тӑ м мн. (јд. ӣнсект и ӣнсекат, -кта) зоол. *разред врло распрострањених ситнијих животиња из кола чланконожаца (зглавкара), кукци* Insecta.

инсектӣцӣд, -и́да м *хемијско средство за уништавање инсеката, кукаца.*

инсектӧједи, -ӗда̄ м мн. (јд. инсектӧјед) зоол. *животиње које се хране инсектима, кукцима.*

инсӗрӑт, -а́та м лат. *оглас, бележка у новинама.*

инсӣгније ж мн. лат. *знакови, обележја*: ~ власти.

инсинуа́ција ж лат. *наговештај којим се коме подмеће што негативно, подметање, злобна и лукава измишљотина.* — Опет се нађути на себе због подле инсинуације. *Дав.*

инсинуи́рање с *гл. им. од инсинуирати.*

инсинуи́рати, -ӣ̄рам сврш. и несврш. *(на)правити инсинуацију, подметнути, подметати, подвалити, подваљивати коме што.* — Мислим да ниједном речи нисам инсинуирао да је Мића субјективно помагао полицији. *Дав.*

инсисти́рање с *гл. им. од инсистирати.*

инсисти́рати, -ӣстӣрам несврш. лат. = инзистирати. — Тако је сасвим пропао покушај за заснивање кооперативног покрета, па се више на њему није ни инсистирало. *Лапч.*

инсолвӗнтан, -тна, -тно трг. *који нема средстава да плаћа своје обавезе*: ~ дужник.

инсолвӗнтнӧст, -ости ж *стање онога који је инсолвентан.*

инсолвӗнција ж лат. *неспособност плаћања, обустављање плаћања обавеза.* — Дужник је квоту повисио јер је своју инсолвенцију прикривао. *Обз. 1932.*

ӣнспектор м *онај који врши инспекцију, надзорник*: финансијски ~, санитарни ~.

инспектӧрат, -а́та м *инспекторски уред, надзорништво, служба, функција инспектора.*

ӣнспекторица и **ӣнспектӧрка** ж *она која врши инспекцију, надзорница.*

ӣнспекторов, -а, -о *који припада инспектору.*

ӣнспекторскӣ, -а̄, -ō *који се односи на инспекторе и на инспекторат.*

инспӗкција ж лат. *надзор, смотра, преглед*: тржишна ~, санитарна ~. — Дошао директор на инспекцију у разред. *Неим.*

инспӗкцӣјскӣ и **ӣнспекциӧнӣ,** -а̄, -ō *који се односи на инспекцију.* — Средиште из кога ће [генерал] вршити своја инспекциона путовања биће Вишеград. *Андр. И.*

инспӣра́тор м *онај који надахњује, подстиче на што; зачетник неке идеје.* — Милетић . . . је био општенародни мислилац и борац . . . инспиратор наше народне целокупности. *Петр. В.* Комунистичка партија Југославије била је инспиратор, организа-

тор и руководилац народноослободилачке борбе. *Вј. 1957.*

инспира́ција ж лат. *надахнуће (особито уметничко), стање кад је уметник нарочито способан за стварање; замисао некога дела и подстицај да се оно оствари.* — Бол никад није био извор инспирације ни елемената лепоте грчког уметника. *Дуч.* Књижевност треба да црпе језик, садржај и инспирацију из народа. *Шов.*

ӣнспирацио́нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инспирацију.* — Језички покрет и »рат« у интелигенцији нашој Вукова и Бранкова доба били су велика инспирациона снага за поезију онога доба. *Сек.*

инспири́рање с *гл. им. од инспирирати (се).*

инспири́рати, -и̏рӣра̄м свр̏ш. и несвр̏ш. = инспирисати *подстаћи, подстицати, одушевити, одушевљавати, надахнути, надахњивати кога на што, наговорити, наговарати, утицати на кога да нешто учини.* — Дух слободе инспирирао их је и потицао на борбу и жртве. *Вј. 1957.*

~ **се** *наћи надахнуће, подстицај за (уметничко) стварање.*

инспи́риса́ност, -ости ж *стање онога који је инспирисан.* — Преокупације из лектире видљиве и опипљиве подупире срећом даровитост и младост и код сваког посебна инспирисаност. *Михиз.*

инспи́рисање с *гл. им. од инспирисати (се).*

инспи́рисати, -ишем свр̏ш. и несвр̏ш. = инспирирати. — Борбу Африканаца инспиришу идеали слободе. *Пол. 1958.*

~ **се** = инспирирати се. — И самим народним животом могу се уметници инспирисати. *Бел.*

инспици́рање с *гл. им. од инспицирати.*

инспици́рати, -и̏цӣра̄м свр̏ш. и несвр̏ш. *(из)вршити инспекцију.*

инстала́тер, -е́ра м *онај који врши послове око инсталације уређаја:* ~ водовода.

инстала́терскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на инсталатере:* ~ радња.

инста̀ла̄тор м *онај који уводи у дужност каквог достојанственика.*

инсталáција ж лат. **1.** *урђај, направа у неком погону или постројењу:* електрична ~, водоводна ~. **2.** *постављање таквих и сличних уређаја.* **3.** *свечано увођење у дужност каквог достојанственика, устоличење.* — Представе биле су ... и код инсталације бана. *Водн.*

инсталáцӣјскӣ и **ӣнсталацио́нӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на инсталације:* ~ материјал.

инсталѝра̄ње с *гл. им. од инсталирати (се).*

инсталѝрати, -а̀лӣра̄м свр̏ш. и несвр̏ш. **1.** *поставити, постављати какав уређај или постројење.* — Радио-апарат био је потајно инсталиран. *Дед. В.* **2.** *увести, уводити свечано у дужност.* — [Краљ] бана није никако дао свечано на сабору инсталирати. *Шиш.*

~ **се** *наместити се, наћи своје звање.* — Ја сам се инсталирао у трговини и у стручној журналистици. *Сек.*

инста̀лисати (се), -ишем (се) свр̏ш. и несвр̏ш. *в. инсталирати (се).*

инста̀нца и **инста̀нција** ж лат. *судска или административна установа одређеног ранга; надлежна власт.* — Касациони суд решава у задњој инстанци ... жалбе против решења и пресуда првостепених и апелационих судова. *Мј. 1926.* Уложиште призив на вишу инстанцију. *Јевт.*

ӣнстинкт м (ген. мн. ӣнстинка̄та̄) лат. *природни, несвесни унутарњи нагон или побуда да се што чини; наслеђена или другим радом стечена навика.* — Инстинкт самоодржање — љубав према себи самом — један је од најјачих покретача за радњу и код човека и код животиња. *Марк. Св.* [Сремац] је био реалист по инстинкту. *Бараћ.*

ӣнстинктӣван, -вна, -вно *који има природу инстинкта, нагонски; несвестан, нехотичан.* — Гајио [је] неку инстинктивну мржњу према туђинцима. *Глиш.*

ӣнстинктӣвно прил. *на инстинктиван начин, нагонски.* — Она би га инстинктивно јаче стегла за руку. *Јанк.*

инстѝтӯт, -ӯта м **1.** *научна установа, установа за научна истраживања (често као део имена појединих установа):* картографски ~, старословенски ~, пољопривредни институти, етнографски ~. **2.** *назив за неке одгојне, васпитне установе.* — Унука се васпитала у немачком институту за отмене девојке. *Каш.* **3.** правн. *установа, институција.* — Надзор политичке власти над а. д. мора имати свој циљ као и сваки други правни институт. *Арх. 1926.* У вези са смртном казном ... је задржан [у пројекту закона] институт замене смртне казне. *Пол. 1959.*

инстѝтӯтка и **инстѝтӯткиња** ж *девојка која се налази у каквом одгојном институту.* — Код Круне [хотела] ми препречи пут једна група институтки. *Уск.*

инстѝтӯтскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на институте.*

институ́ција ж лат. *установа, завод; удружење.*

инструи́рање с *гл. им. од инструирати.*

инструи́рати, -ýйрām сврш. и несврш. = инструисати *поучити, поучавати; упутити, упућивати.* — Инструира, служи као одгојитељ. *Шов.*

инстрýисање с *гл. им. од инструисати.*

инстрýисати, -ишēм сврш. и несврш. = инструирати. — Баш њему поверили [су] да инструише њихове кћери. *ЛМС 1951.*

ѝнструктѝван, -вна, -вно *поучан.* — За испитивање Сремчевог приповедачког метода веома је инструктиван случај са једном анегдотом о попису становништва коју је Сремац претварао у приповетку. *Глиг.*

ѝнструктѝвно прил. *поучно.*

ѝнструктор м *онај који поучава, поучавателъ, учителъ.* — Да сигурније напредује [у школи], узео му отац инструктора. *Новак.*

ѝнструкторица и **ѝнструкто́рка** ж *жена инструктор.*

ѝнструкторскѝ, -ā, -ō *који се односи на инструкторе:* ~ служба.

инстрýкција ж лат. **1.** *поучавање, поука.* — Ја сам давао инструкције [ђацима]. *Фелд.* **2.** *упута, упутство; налог.* — Требало је ... дати инструкције Пеки ... да истакне цедуљу. *Вучо.*

инстрýмен(а)т, -ента м (ген. мн. -нāтā) **1.** *оруђе, помагало, алатка.* — Доктори су собом понели инструменте и санитетски материјал. *Дед. В.* **2.** *музичка справа:* гудачки ~, дувачки ~. **3.** правн. *документат, исправа; пропис.* — На ... пленарној седници потписани су инструменти овог заседања. *Б 1958.* [Треба] да нађемо такав систем инструмената који ће утврдити обавезе предузећа према заједници. *Пол. 1957.*

ѝнструмента̀л, -а и **инструмѐнта̀л,** -а́ла м лат. грам. *падеж који одговара на питање:* (*с*) *ким или* (*с*) *чим?* (*са основним значењем оруђа, средства или друштва*).

инструмента̀лист(а) м *свирач на каквом инструменту.*

ѝнструмента̀лнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на инструмен(а)т:* ~ музика. **2.** *који се односи на инструментал.*

инструмѐнта̄р, -а́ра м *онај који се брине око инструмената.*

инструмѐнта̄рӣј, -ија и **инструмѐнта̄ријум** м **а.** *збирка разних инструмената који служе истој сврси:* лечнички, лекарски ~. **б.** *в. инструментација.* — Велика црквена и ораторијумска дела ... у своме инструментаријуму предвиђају оргуље. *Пол. 1958.*

инструмѐнта̄рка ж *медицинска сестра која води бригу о стерилности хируршких инструмената при операцијама.* — Наредио [је] ... да се спреми операциона сала, инструменти, болничарка-асистенткиња и инструментарка. *Чипл.*

инструмента́ција ж лат. муз. *удешавање једног музичког дела за извођење на већем броју инструмената.*

инструмента́рати, -èнтӣрām сврш. *удесити једно музичко дело за извођење на више музичких инструмената.* — »Словенско потпури« ... инструментирао [је] за гудачки квинтет. *Коњов.*

инсу̀лӣн, -и́на м = инзулин.

инсу̀лӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на инсулин.*

ѝнсулт м = инзулт. — На све те инсулте он [пас] је филозофски подавијао реп. *Лаз. Л.*

инсурѐкција ж лат. *побуна, устанак.*

инсцѐна̄тор м *онај који инсценира.* — Веристички ефекти на позорници ... дјелују обратно од онога што је инсценатор од њих очекивао. *Поз. 1948.*

инсцѐна̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на инсценаторе и на инсценацију.* — У комаду који се ... догађа у затвореним просторима ... инсценаторски проблем ... није нимало комплициран. *Поз. 1948.*

инсцена́ција ж лат. *кулисе и опрема сценских комада.* — Поводом једне представе поведена [је] реч о томе уколико је Миљковићева инсценација очувала карактер Сремчевог дела. *Грол.*

инсцени́рање с *гл. им. од инсценирати.*

инсцени́рати, -èнӣрām сврш. и несврш. **1.** (*на*)*чинити, подесити, подешавати инсценацију; приредити, приређивати сценски комад за приказивање на позорници.* — Његов [Гогољев] »Ревизор« ... више је низ посебних комичних призора него добро инсценирано дело. *Прод.* **2.** фиг. *лицемерно удесити што са сврхом да се неко заведе у заблуду:* ~ свађу, ~ напад(ај), ~ процес.

интабула́ција ж лат. *уписивање права власништва на чију имовину у службене књиге; заплена чије имовине због дуга.* — Оберучке [је] прихватио понуду, јер му је вишак дозвољавао да скине интабулацију с кућице. *Вучо.*

интабули́рање с *гл. им. од интабулирати (се).*

интабули́рати, -ýлӣрām сврш. и несврш. = интабулисати *провести, проводити интабулацију,* (*у*)*књижити.*

~ **се** = интабулисати се *укњижити се, провести под својим именом.* — Он је добио парницу и интабулирао се [на кућу и на виноград]. *Мар.*

интабу̀лисање с *гл. им. од интабулисати (се).*

интабу̀лисати, -ишем сврш. и несврш. = интабулирати.

~ **се** = интабулирати се.

и̏нтактан, -тна, -тно лат. *нетакнут, неоштећен, сав, цео.*

и̏нтактност, -ости ж *стање кад је што интактно.*

интàрзија ж лат. ум. *украшавање предмета од дрвета умецима различите боје.* — Једна стара комода са интарзијама блиста. *НИН 1959.*

и̏нтачити (се), -и̏м (се) несврш. тур. *упорно и стално говорити исто, инатити се.* — Интачи [мати] по своју, све наврће говор на оно своје смишљено. *Михољ.*

интѐгрāл, -ала м мат. *коначна, променљива величина.*

и̏нтегрāлан, -лна, -лно **1.** *сав, потпун, целокупан; чврсто повезан.* — Међу рукописима пок. Драгише Станојевића . . . нашао се и интегралан превод Дантеове »Божанствене комедије«. *Цар М.* **2.** мат. *који се односи на интеграле:* интегрални рачун.

интегра̀лност, -ости ж *особина онога што је интегрално.*

интегра̀ција ж лат. *спајање делова у целину, уједињење, уједињавање.* — Никакве »светле традиције« нису могле спречити економску интеграцију америчке федерације. *Пол. 1958.*

интегрѝрати (се), -и̏рām (се) и **интѐгрисати (се),** -ишем (се) сврш. и несврш. *(из)вршити интеграцију.*

интегрѝтѐт, -е́та м **1.** *целокупност, јединство.* **2.** *неповредивост.* — Интегритет Турске . . . узимао [се] у заштиту тим савезима. *Нов.*

интѐлект, -кта м лат. *ум, разум, мисаона способност.*

и̏нтелектуа̀лан, -лна, -лно *који се односи на интелект; уман, мисаон, духован:* интелектуални радник, ~ рад.

интелектуа̀лац, -лца м (ген. мн. -у̀ālāцā) *уман и теоријски образован човек; умни радник.*

интелекту̀а̄лка ж *умна радница.*

и̏нтелектуа̀лно прил. *на интелектуалан начин, умно, духовно.* — То дело обухвата . . . све што је Дубровник интелектуално створио у току векова. *Поп. П.*

интели̏ген(а)т, -ента м (ген. мн. -на̄та̄) *в. интелектуалац.* — Они ће без тешкоћа елиминисати оних неколико малограђанских интелигената. *Чол.*

интелигѐнтан, -тна, -тно *разуман, уман, бистар.* — Њена ушчешљана фризура допушта светлости да падне на њено интелигентно чело. *Уск.*

интелигѐнтно прил. *на интелигентан начин.*

интелигѐнтност, -ости ж *особина онога који је интелигентан, интелигенција.*

интелигѐнција ж лат. **1.** *способност правилног разумевања појава и ствари у животу и свету, бистрина ума.* — Познавање безбројних чињеница, брзина расуђивања . . . биле су главне ознаке младићеве интелигенције. *Андр. И.* **2.** *умни радници, интелектуалци.* — Крену се у ону кафану где је сва интелигенција тога места долазила ујутру на кафу. *Срем.*

интѐндант м фр. (ген. мн. -на̄та̄) **1.** *онај који се брине за снабдевање војске или које друге организације.* — На Банији има хране доста, чете уопште немају интенданта. *Дед. В.* **2.** *управитељ казалишта, позоришта.*

интѐндантов, -а, -о *који припада интенданту.*

интѐндантскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на интенданта:* ~ официр.

интендантӯра ж *установа која се брине за снабдевање војске или које друге организације, предузећа и сл.*

и̏нтензӣван, -вна, -вно **1.** *који има карактер јаке активности, појачан, јак, жив, упоран:* ~ рад, ~ поглед, ~ пажња. — Тај је лов раније био врло интензиван и рентабилан. *Петр. М.* Посматрао сам ово дрвеће по улици, интензивну боју његовог лишћа. *Уск.* **2.** агр. *који тежи да постигне што веће приносе са мањих површина:* ~ пољопривреда, ~ обрађивање земље.

и̏нтензӣвно прил. *на интензиван начин.*

интензи̏вност, -ости ж *својство онога који је интензиван и онога што је интензивно, интензитет.* — Осећање, поред лепоте, треба да је достигло и известан виши степен интензивности. *Поп. Б.*

интензѝтѐт, -е́та м лат. *јакост, јачина, снага; величина снаге, напетости; напетост, интензивност.* — Фигуре . . . имају за циљ . . . да покажу интензитет осећања. *Т. књ.*

интѐнција ж лат. *намера, накана, намисао, жеља.* — Према интенцији чинитеља постају [дјела] добра и зла. *Баз.* Неке интенције закона односно школске реформе јасније су изражене у редигованом законском предлогу. *Пол. 1958.*

интѐрвāл, -ала м лат. **1.** *удаљеност, размак временски и месни; међувреме и међупростор; станка, пауза.* — У кратким интервалима чула се отегнута и необична јека [звона]. *Андр. И.* **2.** муз. *однос двају тонова с обзиром на висину.* — Интервал између првог и осмог тона зовемо октавом. *Физ. I.* **3.** мат.

све тачке на бројном правцу које се налазе између две задане тачке.

интервенѝрање с *гл. им. од интервенирати.*

интервенѝрати, -ѐнѝрām сврш. и несврш. = интервенисати **1.** *(у)мешати се у што, (из)вршити интервенцију, посредсвати.* — Интервенирао сам да му сина пусте из затвора. *Божић.* **2.** *утицати на кога.*

интерв̀енисање с *гл. им. од интервенисати.*

интерв̀енисати, -ишēм сврш. и несврш. = интервенирати. — Он је спреман да . . . интервенише у Бечу да се продужи рок. *Јов. Ј.*

интервѐнција ж лат. **1.** *радња, акција којој је циљ да се измени ток или стање чега (уплитање, посредовање, пружање помоћи и сл.):* ~ власти, адвокатска ~, медицинска ~. — Био [је] приморан да потражи лекарску интервенцију. *Мил. В.* Увек нечије интервенције. То је лоша навика за живот. *Пол. 1966.* **2.** *уплитање, мешање једне државе у послове друге државе:* оружана ~.

интервенциони̏ст(а) м *припадник снага (војних и др.) које интервенишу у другој држави.* — Падали [су] борећи се против контрареволуције и иностраних интервенциониста. *Пол. 1959.*

интервенциони̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на интервенционисте.* — Интервенционистичке војске . . . биле су тешко притиснуле младу Совјетску Републику. *Тито.*

интѐрвјӯ, -ӯа м енгл. *разговор новинара, репортера и сл. с којом истакнутом личношћу, намењен јавности.* — Новинари [ће] сутра пре зоре да нас појуре за интервјуе. *Ћос. Б.*

интервјуѝрање с *гл. им. од интервјуирати.*

интервјуѝрати, -ӯйрām сврш. и несврш. = интервјуисати *поставити, постављати питања и доби(ва)ти на њих одговоре, разговарати с којом истакнутом личношћу ради добивања података за јавност.*

интервјӯисање с *гл. им. од интервјуисати.*

интервјӯисати, -ишēм сврш. и несврш. = интервјуирати. — »Препород« је у једној нотици позивао писца да га интервјуише. *Уск.*

интѐрдикт м (ген. им. -кāтā) лат. ист. *папинска казнена забрана вршења црквених обреда неком лицу, особи или на неком подручју католичке цркве.*

интерѐгнум м лат. *време за које држава нема сталног владара или власти, безвлашће.*

интерѐжција м *човек којему је на уму само интерес, корист; лихвар, зеленаш.* — Интережције . . . не презају ни од каквих подвала и смицалица. *Цвиј.*

йнтерес м лат. **1.** *пажња, занимање; склоност према коме или чему.* **2.** *корист, пробитак.* **3.** *камата.* — Давао је новац под интерес. *Дом.*

йнтересан, -сна, -сно заст. *в. интересантан.* — Интересни су ти почеци рада на географским школским књигама. *Цвиј.*

интересѐнтан, -тна, -тно *који побуђује интерес(овање), занимљив.*

интересѐнтно прил. *на интересантан начин, занимљиво.*

интересѐнтнӧст, -ости ж *особина онога што је интересантно.*

интерѐсент, -нта м (ген. мн. -нāтā) *онај који се за што интересује, занима или га се нешто тиче.*

интересѝрање с *гл. им. од интересирати (се).*

интересѝрати, -ѐсйрām несврш. = интересовати **1.** *занимати, тицати се, изазивати чију наклоност.* — Нас . . . даље та ствар не интересира. *Петр. Б.* **2.** необ. *давати новац под интерес.* — Почео је давати новце под интерес, и та му се шпекулација тако осладила да је наумио . . . само интересирати и од интереса живети. *Глиш.*

~ се (и сврш.) = интересовати **се** *занимати се; (за)тражити обавести, упуте.*

йнтересӣ, -ā, -ō *који се односи на интерес, који је у интересу чијем:* ~ сфера, ~ подручје.

йнтересовање с *гл. им. од интересовати (се).*

йнтересовати, -сујēм несврш. = интересирати. — У другом [писму] ћу ти писати о чему другом, што ће те свакојако интересовати, кад те већ ја интересујем. *Вас.*

~ се = интересирати се. — Имам једну лондонско-бечку групу која се интересује вашом фабриком. *Ћос. Б.*

интерӣјēр, -ēра м фр. *унутрашњост неке просторије.* — фиг. Игњатовић је откривао интеријере живота малограђанских породица. *Глиг.*

йнтеријēрнӣ, -ā, -ō *који се односи на интеријер.*

интерјѐкција ж лат. грам. *узвик, усклик.*

интермѐцо м тал. **1.** *уметак; међуигра која се изводи између чинова главне игре.* **2.** *неочекивани догађај, упадица.*

интѐрнāт, -а́та м лат. *дом за смештај ученика какве школе; одгојни, васпитни завод у којем питомци станују и хране се.* — Предлагало се . . . укидање богословског интерната. *Јов. С.*

интѐрнāткиња ж *ученица која станује у интернату.*

интѐрнāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на интернат*: ~ просторија, ~ живот.

интернáција ж лат. *заточење (обично у какав логор), ограничење слободе кретања; прогонство.* — Четири минуле године светског рата провели [су] у аустријској интернацији. *Андр. И.*

интернационáла ж лат. **1.** *међународна организација радничких (комунистичких или социјалистичких) партија*: Трећа ~, социјалистичка ~. **2.** (Интернационала) *међународна револуционарна химна пролетаријата.*

ӣнтернационāлан, -лна, -лно *који се односи на све или на многе народе и државе, општи за све народе, међународни.*

интернационáлац, -лца м = интернационалист(а) *присталица интернационализма.*

интернационалӣзам, -зма м *покрет за међународну солидарност и равноправност и борба против шовинизма било које врсте.* — Партија, ватрени поборник интернационализма, показала је највећу националну свест. *Марј. Ј.*

интернационализáција ж *придавање интернационалног карактера чему*: ~ лука, ~ покрета, ~ сукоба.

интернационализúрāње с *гл. им. од интернационализирати (се).*

интернационализúрати, -ӣзӣрām сврш. и несврш. = интернационализовати(у)чинити интернационалним, да(ва)ти чему међународни карактер.

~ **се** *поста(ја)ти интернационалан, добија(ва)ти интернационални карактер.*

интернационāлизовāње с *гл. им. од интернационализовати (се).*

интернационāлизовати (се), -зујēм (се) сврш. и несврш. = интернационализирати (се). — Павловић је сав на плану интернационализованог књижевног језика појмова. *Михиз.*

интернационāлист(а) м = интернационалац.

интернационалӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на интернационализам.* — Наша партија схвата своје интернационалистичке обавезе. *Комун. 1951.*

интернационāлисткиња ж *жена интернационалист(а).* — Саша Терзић није била малограђанска патриоткиња већ интернационалисткиња. *Дав.*

ӣнтēрнӣ, -ā, -ō **а.** *унутрашњи; домаћи, приватан*: ~ споразум, ~ сукоб, ~ ствар. — Нема права да се мијеша у његове интерне послове. *Риб.* **б.** мед. *који се односи на унутрашње органе, на њихове болести и лечење*: ~ медицина, ~ болест, ~ клиника.

интернúрāње с *гл. им. од интернирати.*

интернúрати, -ѐрнӣрām сврш. и несврш. *ограничити, ограничавати коме слободу кретања, прогнати на одређено место, заточити.* — Старог фабриканта су . . . Аустријанци привремено интернирали. *Андр. И.*

интернúрац, -рца м *онај који је интерниран, заточеник.* — Оптужен [је] да је свирепо мучио многе интернирце. *Пол. 1958.*

интѐрнист(а) м **1.** мед. *лекар специјалист за унутрашње болести.* **2.** *ђак који живи у интернату.*

интернѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на интернисте (1)*: ~ клиника.

интѐрнисткиња ж *лекарка специјалисткиња за унутрашње болести.*

ӣнтерогатӣван, -вна, -вно лат. *упитни.*

интерпѐлант м *онај који подноси интерпелацију.*

интерпѐлантскиња ж *жена интерпелант.*

интерпелáција ж лат. *питање којим посланик у парламенту тражи од владе разјашњење о некој политичкој ствари или догађају.*

интерпелúрāње с *гл. им. од интерпелирати.*

интерпелúрати, -ѐлӣрām сврш. и несврш. = интерпелисати *поднети, подносити интерпелацију.*

интерпѐлисāње с *гл. им. сд интерпелисати.*

интерпѐлисати, -ишēм сврш. и несврш. = интерпелирати. — Моја је улога да интерпелишем владу што се државне паре троше улудо. *Дом.*

интерпланетāрнӣ и **ӣнтерпланетāрнӣ**, -ā, -ō грч.-лат. *који је међу планетама; који се пружа до других планета*: ~ путања, ~ лет, ~ простор, ~ брод. — Интерпланетарни промет се мора остварити. *Лог. 2.*

интерполáција ж фр. *уметак, додатак међу деловима чега.*

интерполúрāње с *гл. им. од интерполирати.*

интерполúрати, -ѐлӣрām сврш. и несврш. = интерполисати *уметнути, уметати, дода(ва)ти међу делове чега.* — У тексту . . . интерполирани су курзивом штампани фрагменти. *КН 1958.*

интерпѝлисāње с *гл. им. од интерполисати.*

интерпѝлисати, -ишēм сврш. и несврш. = интерполирати.

интѐрпрēт, -éта м лат. = интерпретатор *онај који што интерпретира.* — Многи

лаици . . . истицали су се као одлични интерпрети духовне музичке материје. *Коњов.*

ӣнтерпретатӣван, -вна, -вно *који се односи на интерпретацију.* — Цанкарева . . . комедија »За добро народа« . . . остала је до наших дана, и поред . . . озбиљних интерпретативних покушаја, нерешен проблем. *Пол. 1959.*

интерпрѐтатор м = интерпрет. — Није хтео бити ништа друго до интерпретатор Аристотелов. *Петрон.*

интерпрѐтаторка ж = интерпреткиња *жена интерпретатор.*

интерпретáција ж **1.** *тумачење, објашњавање смисла нечему.* **2.** *сценско приказивање, представљање, глумљење.* — Драмска дела доживљују све новије режијске и глумачке интерпретације. *Поз. 1948.*

ӣнтерпретацӣони, -ā, -ō *који се односи на интерпретацију, извођачки.*

интерпретúрање с *гл. им. од интерпретирати.*

интерпретúрати, -èтӣрām свршен. и несврш. *тумачити, објашњавати, изложити, излагати; приказ(ив)ати; представљати.* — Да би природу верно интерпретирао, људски се дух мора ослободити . . . лажних представа. *Петрон.*

интѐрпрēткиња ж = интерпретаторка.

интѐрпретовање с *гл. им. од интерпретовати.*

интѐрпретовати, -тујēм несврш. *в. интерпретирати.* — Олга Јанчић [скулптор] интерпретује форме на свој начин. *Пол. 1959.*

интерпýнкција ж лат. *помоћни знакови којима се у писму раздвајају реченице и њихови делови, реченични знаци.* — Од свих правописних правила . . . најважније је питање правилног стављања интерпункције. *Псих.*

ӣнтерурбāн м лат. *међуградски телефон.* — Назвао вас је интерурбан. Хитно су вас тражили. *Сим.*

ӣнтима и **интúма** ж лат. *интимна, приватна ствар, ствар личне природе.* — Књижевна историја . . . откривала [је] његове [песникове] интиме из личнога живота. *Пол. 1959.*

ӣнтӣман, -мна, -мно **1.** *који је у дубини душе, (у)нутарњи, лични:* ~ осећање, ~ тежња, ~ жеља. — Стил се . . . не може потпуно схватити без интимнијег познавања писца. *Матош.* **2.** *који се не показује јавно, приватни.* — На жалост, ваш интимни живот сада је постао и наша заједничка, службена ствар. *Петр. Б.* **3.** *који је у вези с љубавним односима:* ~ веза, ~ доживљај. **4.** *близак, поверљив, пријатељски, срдачан:* ~ разговор, ~ пријатељ. — С колегама још нисам . . . интиман. *Нех.* **5.** *који се односи само на ужи круг узваника, звања:* ~ ручак, ~ свечаност у чију част.

интимѝтēт, -éта м *интиман живот, интимност.* — Станковић је с великом љубављу . . . улазио у интимитет, у унутрашњи живот патријархалног човека. *Глиг.*

ӣнтӣмно прил. *на интиман начин.* — Хтио [сам] подијелити с неким интимно радост. *Сим.*

интӣмнōст, -ости ж *особина онога што је интимно.* — Отпрхнула је из њиховога брачнога живота искреност и права интимност. *Ивак.*

ӣнтимус м *присан, интиман пријатељ.* — Он [жупник] је интимус главара, учествује и сам у пљачкању села. *Глиг.*

ӣнтōв *в. хинтов.*

интоксикáција ж лат. мед. *тровање.*

интолерàнтан, -тна, -тно *неподношљив, нетрпељив.*

интолерàнција ж лат. *одсуство толеранције, нетрпељивост, непријатељство према онима који другчије мисле или верују.* — Гледао је он класичан примјер вјерске интолеранције. *Крл.*

ӣнтонатӣвно прил. *интонационо.* — [Хор] аматера савладао [је] . . . интонативно тешку . . . хорску партију. *Пол. 1959.*

интонáција ж лат. **1.** *повисивање и снижавање гласа.* — Ирониja се у говору означава нарочитим реченичким нагласком, интонацијом. *Т. књ.* **2.** муз. **а.** *звучање гласа или инструмента.* — Звонка, страсна боја њеног гласа, његова необична интонација натераше гомилу да се утиша. *Моск.* **б.** *почетни тон, започињање певања или свирања.* **3.** *акценат, тонске карактеристике акцента.* — Код једносложних ријечи треба преносити акцент на проклитику . . . где се ради о силазним интонацијама. *Ј 1957.*

ӣнтонациони, -ā, -ō *који се односи на интонацију.* — Свака од ових реченица има своје интонационо таласање . . . што даје интонациону разноврсност . . . тексту. *Т. књ.*

ӣнтонациōно прил. *у погледу интонације* (*2*). — Тежиште мисли се тек очекује у потврдној реченици, која интонационо јако пада. *Т. књ.*

интонúрање с *гл. им. од интонирати.*

интонúрати, -òнӣрām свршен. и несврш. **1.** (*од*)*свирати,* (*от*)*певати.* — Војна музика . . . интонирала [је] химну. *Јонке.* **2.** *да(ва)ти интонацију,* (*за*)*певати, отпочети, отпочињати песму.* — Нетко је од рибара интонирао несигурним гласом пјесму. *Новак.* **3.** фиг. (*о*)*бојити, прожети, прожимати.* — Редови ове књиге интонирани су изразито хуманистичком мисли. *КН 1958.*

ѝнтоновање с *гл. им. од* интоновати.

ѝнтоновати, -нујём сврш. и несврш. необ. *в.* интонирати. — [Дум Иван] није интоновао речи обично, него је готово скандирао. *Поп. П.*

интравѐнозан, -зна, -зно лат. мед. *који се убризгава у вене*: ~ инјекција.

интра́да ж тал. муз. *предигра.* — Концерт је био отворен популарном свечаном интрадом енглеског композитора. *Пол. 1958.*

ѝнтрамускулáран, -рна, -рно лат. мед. *који се убризгава у мишиће.*

интранзигѐнтан, -тна, -тно лат. = интрансигентан *непопустљив, непомирљив; упоран, постојан.*

ѝнтранзитѝван, -вна, -вно лат. *непрелазан*: интранзитивни глаголи.

интрансигѐнтан, -тна, -тно лат. = интранзигентан. — У боју с маглама и фиксијама . . . ја [сам] тврд и интрансигентан. *Крл.*

ѝнтрига и **интри́га** ж (дат. -ги; ген. мн. ѝнтрӣгā и интри́гā) фр. **1.** *потајно или лукаво деловање с намером да се што постигне, сплетка, подвала.* — Нагомилана незадовољства, мржње, свађе, интриге, плану као барут. *Нен. Љ.* Као жртва једне опасне интриге паде [везир] изненада у немилост. *Андр. И.* **2.** *заплет радње у књижевном делу.* — Понекад је аутор убацио неку личност ради заплета интриге . . . ради контраста. *Поз. 1948.*

интрѝгāн, -ána м *в.* интригант.

интрѝгант м *сплеткар, смутљивац.* — [Он] је препредени аморални интригант с маском наивна и безопасна човека. *НК 1946.*

интрѝгантица, интрѝгантка и **интрѝганткиња** ж *жена интригант.* — Како је могла да се поведе за овом . . . интриганткињом. *Андр. И.*

интрѝгантскӣ, -ā, -ō *који се односи на интриганте.*

интрѝгантски прил. *на начин интриганта, као интригант.*

интрѝгантство с *особина интриганта; интригирање.* — Обзнана је постала извор свих зала . . . подлога интригантства. *Риб.*

интригѝрање с *гл. им. од* интригирати.

интригѝрати, -ѝгӣрām несврш. **1.** *правити интриге, сплеткарити.* — Писао је љубазно оном одвратном Савићу који интригира против њега. *Мил. В.* **2.** *побуђивати интересовање.* — Највише је интригирао све [на броду] млади јапански брачни пар на меденом путовању. *Пол. 1959.*

ѝнтриговање с *гл. им. од* интриговати.

ѝнтриговати, -гујём несврш. *в.* интригирати. — Људи проводе свој век интригујући само да се дочепају »вишег места«. *Марк. Св.*

интродȕкција ж лат. **а.** *уводни део музичког дела.* — Шамика слуша [гласове гитаре], чује акорде и неке интродукције. *Игњ.* **б.** *предговор у књизи.*

ѝнтроспектѝван, -вна, -вно *који посматра себе.* — Интелектуалци . . . уколико су врло интроспективни, ипак откривају своје немоћи и слабости. *Пол. 1959.*

интроспѐкција ж лат. псих. *непосредно посматрање својих душевних доживљаја, самопосматрање, размишљање о својим делима и поступцима.* — Основна психолошка метода мора бити самопосматрање или интроспекција. *Псих.*

ѝнтуитѝван, -вна, -вно *који непосредно схвата, који спознаје без помоћи искуства или разумног закључивања.* — Да ли ће [књижевник] до њега [израза] доћи интуитивним путем, или аналитичким или синтетичким, то је друго. *Бел.*

ѝнтуитѝвно прил. *на интуитиван начин.*

интуи́ција ж лат. *непосредна спознаја чега, домишљај, осећај; предосећај.* — До . . . откривања истине уметник долази својом интуицијом, тј. својом способношћу . . . да проникне дубоко у људе и живот. *Т. књ.*

ѝнтȗљ, -ȗља м заст. покр. *пуран, ћуран, тукац*; исп. индијот. *Вук Рј.*

ѝнтуша ж заст. покр. *пура, ћурка, тука*; исп. индијота. *Вук Рј.*

ѝнтушац, -шца м заст. покр. *ћуре, туче. И-Б Рј.*

ѝнћār, -ára м тур. покр. **1.** *порицање, одрицање.* **2.** *онај који инћари.* — Како па то збориш! . . . Зашто ѝнћариш, инћару ниједан! *Срем.*

Изр. ударити у ~ *порицати, одрицати.* — Удариће у стари инћар. Казаће да га [допис] није он писао. *Срем.*

инћа́рење с *гл. им. од* инћарити.

инћа́рити, ѝнћāрӣм несврш. покр. *одрицати, порицати.* В. пр. уз инћар.

ѝнћȗн, -ȗна м тал. зоол. *бргљун (врста сарделе). Деан. Рј.*

ѝнфāман, -мна, -мно лат. *који је на злу гласу, сраман, низак, прљав у поступцима.* — Пјевао је инфамне еротичке пјесме. *Бег.* [Имали су] инфамно задовољство да су бољи од других зато што су богати. *Сек.*

инфа̀мија и **ѝнфāмија** ж *ружан глас, нечасност, срамота, нискост.* — Кањате себе инфамијом која вас обешчашћује и понизује. *Цар Е.*

ѝнфāмно прил. *на инфаман начин*: говорити ~, понашати се ~.

ѝнфант м лат. **1.** *шпански престолонаследник.* — Иза наших трупа инфант од Шпаније поставио чете. *Поп. П.* **2.** *краљевић, принц.*

инфантѐрија ж фр. војн. *пешадија.* — Постаде натпоручник инфантерије. *Наз.* Командир је проматрао вод инфантерије како се појављује и губи у магли. *Вуј.*

инфантѐријскӣ, -ā, -ō *пешачки, пешадијски.* — Станко је био у униформи инфантеријског официра. *Вујач.*

инфантѐрист(а) м *пешак (војник).* — Млади инфантерист треће ... регименте ... лежи. *ЛМС 1951.*

инфàнтӣл, -йла м лат. *онај који је инфантилан.* — Умно развијање инфантила тече у почетку скоро нормално. *Псих.*

ѝнфантӣлан, -лна, -лно *дечји, детињаст, умно неразвијен.* — Живи тако са мајком по потреби свога инфантилног ... егоизма. *Андр. И.*

инфантӣлност, -ости ж *особина онога што је инфантилно.*

ѝнфаркт м лат. мед. *ограничена замрлост на неком делу органа због зачепљености артерије која доводи крв у тај део.*

ѝнфектӣван, -вна, -вно **а.** *заразан, кужан*: инфективне болести. **б.** (одр.) *који се бави заразним болестима*: ~ клиника, ~ медицина.

инфѐкција ж лат. мед. *зараза.*

инфѐкцӣјскӣ, -ā, -ō, **ѝнфекциōзан,** -зна, -зно и **ѝнфекциōнӣ,** -ā, -ō *заразан, кужан.* — Прописао је цијепљење против ... инфекциозних болести. *Мар.*

ѝнферибран, -рна, -рно лат. *нижи, мање вредан, подређен.* — Да ли је жена равноправна према мушкарцу или је инфериорна. *Кол.*

инферибрнōст, -ости ж *особина онога који је инфериоран.* — Пуцао [је] да би се ослободио осећања инфериорности. *Бос. Б.*

ѝнфернāлан, -лна, -лно *паклени, ђаволски.* — Са свим тим својим убијањем ... Рихтер управо доказује инферналну свемоћ живота. *КН 1958.*

инфѐрно м тал. *пакао.* — [У кући] владао је пакао, један од оних породичних инферна у којима двоје супружника ... вуку исто уже свако на своју страну. *Андр. И.*

ѝнфикс м лат. грам. *глас или скуп гласова који се умеће у средину речи.*

инфѝлтрāт, -áта м мед. *прожимање текућином, течношћу и бубрење ткива при запаљењу*: туберкулозни ~.

инфилтрáција ж лат. *уношење, убацивање, продирање у што, увлачење (нпр. у какву организацију)*: тајна ~, ~ агената.

инфилтри́рање с *гл. им. од инфилтрирати (се).*

инфилтри́рати, -фѝлтрӣрām сврш. и несврш. лат. = инфилтровати *провести, проводити инфилтрацију, унети, уносити, увести, уводити.* — Тврди се да су се ухапшени агенти били инфилтрирали у апарат Аденауерове странке. *Пол. 1959.*

~ **се** = инфилтровати се *продрети, продирати у што, увући се, увлачити се.*

ѝнфилтровање с *гл. им. од инфилтровати (се).*

ѝнфилтровати, -трујēм сврш. и несврш. = инфилтрирати.

~ **се** = инфилтрирати се.

ѝнфинӣтан, -тна, -тно лат. *бескрајан, бесконачан; трајан.*

ѝнфинитезимāлан, -лна, -лно лат. *бескрајно мален.*

Изр. **инфинитезимални рачун мат.** *рачунање с бескрајно малим количинама, заједнички назив за диференцијални и интегрални рачун.*

ѝнфинитӣв м лат. *неодређен глаголски облик који казује само радњу, бивање или стање, не вежући их за одређено време, лице или број.*

ѝнфинитӣвнӣ, -ā, -ō *који се односи на инфинитив*: ~ наставак, ~ облик.

инфици́рање с *гл. им. од инфицирати (се).*

инфици́рати, -йцӣрām сврш. и несврш. лат. *заразити, заражавати, окужити.*

~ **се** *повр.*

инфлáција и **ѝнфлāција** ж лат. екон. *пад вредности папирног новца, пуштање у оптицај средстава за плаћање у количинама које надмашују економско стање земље.*

инфлуѐнца и **инфлуѐнција** ж лат. мед. *заразна болест с повишеном температуром и телесном клонулошћу, грип(а).*

ѝнформатӣван, -вна, -вно **а.** *који садржи доста обавештења, пун информација*: ~ чланак, ~ реферат. **б.** (одр.) *информациони.*

инфòрмāтор м лат. **1.** *онај који обавештава кога о чему.* **2.** покр. заст. *приватни, домаћи учитељ.*

инфòрмāторка ж *жена информатор.*

информáција ж лат. *обавест, извештај.* — Новинске агенције западних земаља пренеле су информације о отварању Конгреса радничких савета у Београду. *Пол. 1957.*

ӣнформацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на информације, који обавештава*: ~ билтен, ~ уред.

информбӣро̀, -òа м фр. скраћ. *информациони биро*; пол. *међупартијски центар већег броја комунистичких партија од 1947. до 1956. године.*

информи́рање с *гл. им. од информирати (се).*

информи́рати, -ӣрмӣрām сврш. и несврш. = информисати *известити, извештавати, обавестити, обавештавати.* — Добро је што сте баш мене нашли, добро информираног човека. *Поп. Ј.*

~ **се** = информисати се *обавестити се.* — Није се прије информирао за возни ред. *Бег.*

инфо̀рмисање с *гл. им. од информисати (се).*

инфо̀рмисати, -ишēм сврш. и несврш. = информирати.

~ **се** = информирати се. — Гости могу да се код ње информишу о нечем и преко телефона. *Пол. 1958.*

инфрацрвени̋, -ā, -ō у изразу: ~ зраке, зраци *невидљиви зраци који су у спектру испод црвених, топлотни зраци.*

ӣнфӯзија ж лат. мед. *уливање текућине, течности у тело болесниково.*

инфӯзо̀рӣј, -ија м и **инфӯзо̀рија** ж лат. зоол. *микроскопски ситна животињица.* — Шта је кадар да види онај мајушни црвић из царства инфузорија? *Ком.*

инфузо̀рӣјски, -ā, -ō *који се односи на инфузорије.*

инхала̀тор м *справа за лечење инхалацијом.*

инхала́ција ж лат. мед. *удисање лековитих пара.*

инхали́рање с *гл. им. од инхалирати.*

инхали́рати, -àлӣрām сврш. и несврш. *удахнути, удисати лековите паре.*

ӣнцест м лат. правн. *родоскрнуће, родоскрњење.*

инцӣдент м лат. *неочекиван, незгодан догађај, случај који нарушава уобичајени ред; сукоб (нпр. на граници).*

ӣнч м енгл. *мера за дужину (2,54 см).* — Дај данас инч, сутра ћеш изгубити миљу. *НИН 1958.*

ӣнцијел, -èла и **ӣнцӣл,** -и́ла м тур. *света књига у муслимана, Коран.* — У бекству губе инцијеле старе. *Макс.*

инцӣни̋р, -и́ра м покр. *земљомер, геометар. Вук Рј.*

инцӣ̀рица ж покр. *врста крушке. Вук Рј.*

иншт- *в. инст-.*

ӣње с **а.** *смрзнуте водене честице које се нахватају по предметима, смрзла магла.* — Једва се назире пун иња велики храст у дворишту. *Дом.* Није му се хватало рутавих прса. *Гор.* **б.** фиг. *седа коса.* — Зар никад више нећемо срести тога милог човека са лицем пуним свежине и косом пуном иња? *БК 1906.*

ӣоле и **ӣоле** прил. *иколико, ишта, макар мало, имало.* — Бујице подгризају иоле рахлије тло. *Нех.* Људи који иоле политички мисле никад тако тешку грешку не могу да учине. *Ћос. Д.*

ӣо̀н, -о́на м грч. ел. = јон *електрично набијена честица која настаје када атом или група атома прими или изгуби један, два или више електрона.*

ионà̀ко и **и онà̀кō** прил. *без обзира на све друге.* — Нама су ионако одузели све осим живота. *Чол.* Ја сам пуковнику предложио дванаесту [компанију], јер је она ионако на издисају. *Јонке.*

ионизà́ција ж ел. = јонизација *претварање у ионе (неутралних честица); стварање, појава иона (у некој средини).*

ионизà́ци̏јскӣ и **ӣонизацио̀нӣ,** -ā, -ō *који се односи на јонизацију.*

иониза́ти, -ӣзӣрām и **ио̀низовати,** -зујēм сврш. и несврш. ел. *претворити, претварати у ионе; прожети (прекрити, испунити и сл.), прожимати јонима; изаз(и)вати јонизацију, јонизирати*: ~ отопину, раствор, ~ атоме, ~ површину неког тела.

ионосфе́ра ж = јоносфера *горњи део атмосфере у коме има у великој мери иона и слободних електрона.*

ӣо̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на ионе*: ~ веза, ~ цев.

ӣотклē прил. *било откле, с које год стране, иоткуд.*

ӣотклӗн прил. покр. *в. иоткле.* — Хоће ли, кумим те богом, иотклен засвијетлити? *Радул.*

ӣоткуд(а̄) прил. *макар откуда, било с које стране.* — Не знаш ни куд ћеш, ни шта ћеш, нити иоткуда имаш кога свога да ти се нађе у невољи. *Сиј.*

ӣпак (често у корелацији с везницима: иако, премда) *реч са значењем допуштања (у реченицама којима се износи нешто што се не би очекивало првма онсме што је претходно речено).* — Вријеме је муке Јаковљеве, ипак ће се избавити из ње. *Дан.* Па и после толиког ћутања ипак немам ништа о чему бих ти могао писати. *Лаз. Л.* Неколико Њемаца ипак је побјегло према Лајковцу. *Чол.*

ипѐрӣт, -ита м хем. *врста бојног отрова.*

ӣпсилон и **ӣпсилӧн** м **1.** *име слова у латинском алфабету које се пише »у«.* **2.** мат. *ознака и назив за непознату величину, обично другу невознаницу у вези иск-ипсилон.*

ӣра и **ӣра** *в. ирха. Вук Рј.*

и́рӑд м тур. покр. *непокретно имање, доходак од имања.* — Човјек се снашао, намакао ирад. *Мул.* Нигдје ништа немам од ирада. *НПХ.*

ирадијáција ж лат. **1.** *бацање зрака на нешто, зрачење, обасјавање чега.* — Да ли би . . . био у стању да ирадијацијом изазове промене наслеђених особина код људи. *КН 1959.* **2.** мед. *ширење осета болова преко граница непосредно оболелог органа. ЕЛЗ.* **3.** физ. *привидно позењање светлог предмета на тамној подлози. Мин. Лекс.*

ирадúрати, -ӑдӣрӑм несврш. *вршити ирадијацију, ширити се попут ирадијације.* — Шири се [атмосфера времена] . . . ирадира из опћег поретка. *Марј. М.*

ӣрам м и **ӣрама** ж тур. покр. *врста ћилима.* — Простријеше по трави загасит ирам и на њега положише болесницу. *Андр. И.* Миндерлук . . . са једном олињалом ирамом. *Лаз. Л.*

ирационáлан, -лна, -лно лат. **1.** фил. *који се не оснива на логичкој законитости и према томе је несхватљив разумом, који се логички не може објаснити ни изразити.* — Марко Ристић . . . као . . . заговорник ирационалног стваралачког метода . . . пружа одабране кристале једнога интегралног погледа на свет. *КН 1959.* **2.** мат. *који представља коначну вредност, али се не може тачно изразити ни целим бројем ни разломком целога броја:* ~ број.

ирационалӣзам, -зма м фил. *правац идеалистичке филозофије који не признаје законе логике и према коме се живот и свет не могу разумом схватити.*

ирационалӣстичкӣ, -ā, -ō фил. *који се тиче ирационализма.* — Код симболиста је јако наглашен њихов ирационалистички и антиреалистички став у уметничком стварању. *Т. кљ.*

ирационáлнӧст, -ости ж *својство онога што је ирационално.*

ӣрвӑс м зоол. *врста јелена, соб* Rangifer tarandus.

ирéалан, -лна, -лно лат. *који не постоји у збиљи, стварности, нестваран, незбиљски, невреалан.* — [Фантастичност] је забрујала кроз ирealне женске идеале у стиховима пред седамдесет година. *Крл.*

Изр. ~ реченица грам. *погодбена реченица у којој се не врши ни погодба ни последица.*

ирéалнӧст, -ости ж *својство онога што је ирealно, нестварност.*

ӣрегулӑран, -рна, -рно лат. *који се не подвргава општим правилима, нередовит, неправилан:* ~ пулс, ирегуларне трупе, ирегуларни глаголи.

ирегулáрнӧст, -ости ж *особина онога што је ирегуларно.*

иредѐнта ж тал. *в. иредентизам.*

иредентӣзам, -зма м *тежња, покрет да се националне мањине и крајеви у којима живе у другој земљи сједине с матицом земљом, иредента.*

иредѐнтист(а) м *присталица иредентизма.* — Задар . . . је био склониште и гнијездо . . . талијанских иредентиста. *Наз.*

иредентӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на иредентисте и на иредентизам.* — Код нас није било никаквог револуционарног ни иредентистичког гибања. *Крл.*

иредѐнтисткиња ж *жена иредентист.*

ирелевàнтан, -тна, -тно лат. *који је без важности, безначајан, споредан.* — Мени је савршено ирелевантно што енглески двор мисли . . . о сликарству. *Крл.*

ирӣгатор м лат. *посуда с гуменом цеви за испирање унутарњих органа тела.*

ирига́ција ж лат. **1.** агр. *наводњавање недовољно влажне земље ради веће плодности.* **2.** мед. *испирање телесних шупљина и рана.*

ирига́цӣјскӣ, ӣригацӣо́нӣ и **ирига-цӣо́нӣ,** -ā, -ō *који се односи на иригацију.*

ириги́рати, -ӣгӣрӑм несврш. **1.** *наводњавати, натапати.* **2.** *испирати шупљине у телу иригатором.*

ирѝдента ж *в. иредента.* — Не могу да разумем откуда су у управи »Просвјете« сви шефови српске ириденте. *Јов. Ј.*

ӣрӣдӣј, -ија и **ӣрӣдијум** м лат. хем. *племенит метал сродан платини, врло отпоран према хемијским утицајима* (Ir).

ириси́рати, -ӣзӣрӑм несврш. грч. *преливати се у дугиним бојама.* — Очи су јој . . . иризирале. *Бег.*

ӣрис м грч. **1.** бот. *перуника.* — Ово поље . . . некад славно са својих ружа и . . . ириса постало је најзад гробницом грчке слободе. *Дуч.* **2.** анат. *шареница, дужица у оку.*

ирита́ција ж лат. *раздраженост, распаљивање.* — У . . . стадију високе иритације . . . показује дивљу снагу карактера. *Крл.*

ирити́рати, -ӣтӣрӑм сврш. и несврш. *раздражи(ва)ти, узнемири(ва)ти, узбудити, узбуђивати.* — Иако је иритиран, настоји да пребаци сукоб на други терен. *Мар.* Мирис тамјана га је иритирао. *Дав.*

ироними́рање с *гл. им. од иронизирати.*

ироними́рати, -ѝзирам несврш. *односити се према некоме с иронијом, на фин и духовит начин исмејавати некога, подругивати се коме.* — Пауни са туђим перјем — иронизирала је стара мајка. *Вил.* Почиње самога себе иронизирати. *Мар.*

ирѝнизовање с *гл. им. од иронизовати.* — Једва се мало савладао, нашавши забаву у том да с неким иронизовањем самога себе броји ударце. *Нех.*

ирѝнизовати, -зујем несврш. *в. иронизирати.* В. пр. уз гл. им. иронизовање.

ирѝнија и **и́рѝнија** ж грч. *фино, прикривено исмејавање, изругивање.* — Аничино се лице просу иронијом. *Коз. Ј.* Вршњаци би га често дочекивали с папреном иронијом. *Сек.* фиг. Смирени пејзажи иронију крију. *Фран.*

Изр. ~ судбине *необичан обрат, обрт догађаја који оштро одудара од очекиваног тока.* — Иронија је судбине да је сама Аустрија у неку руку нагнала Хашека да напише Швејка. *Јонке.*

ирѝнијскӣ, -ā, -ō *в. ироничан и иронички.* — Финији дуси повлаче [се] у иронијски саркастични закутак. *Матош.*

ирѝнијски прил. *в. иронично.* — Уштину је за образ и рече, токорсе, иронијски. *Матош.*

ирѝнисати, -ишем сврш. и несврш. *в. иронизирати.* — Извините, мислићете да иронишем. *Дав.*

ирѝничан, -чна, -чно = иронички *који садржи у себи иронију, подругљив, заједљив.* — Отада поста он ироничан, бодљив и уједљив. *Ков. А.* Паланка је такво решење примила ... уз ироничан смех. *Сек.*

ирѝничӑр м *онај који воли иронизирати.* — Кипео је од хумора и вица ... тај ироничар. *Вин.*

ирѝничкӣ, -ā, -ō = ироничан. — На уснама му титра иронички смијешак. *Кол.*

ирѝнички и **ирѝнично** прил. *с иронијом, подругљиво, заједљиво.* — [Бег] се иронички смеши кроз своју белу браду. *Шуб.* Ваши [су] родољубни поклици ... морали дјеловати ... више иронично него озбиљно. *Јонке.*

ирѝничнӧст, -ости ж *особина онога што је иронично.* — Био је неугодан својом ироничношћу. *Крањч. Стј.*

и́рош м мац. покр. *кицош, гизделин; фиѓфирић.* — Ако је ирош, баш се ирошки и владао. *Срем.*

и́рошити се, -ӣм се несврш. *понашати се као ирош, истицати се, охолити се.* — Ироше се [у колу], све хоће да надигра један другога. *Берт.* Ироши се ко момак о сеоској слави. *Михиз.*

и́рошкӣ, -ā, -ō *који се односи на ироше, који је као у ироша.* — Носио је само мекане, »ирошке« шешире. *Матош.*

и́рошки прил. *као ирош, кицошки.* — Метне на главу [шешир] нахеро, онако ирошки. *Ивак.*

и́рха и **и́рха** ж мац. *учињена, уштављена овчја кожа.* — У постолама од ирхе сједио је у наслоњачу. *Крањч. Стј.*

и́с(а) *узвик којим се гоне овце. Вук Рј.*

исабӧрисати, -ишем сврш. *на сабору, скупу саборишући закључити, испословати. И-Б Рј.*

иса̀катити, -ӣм (трп. прид. иса̀каћен) сврш. *осакатити, извршити сакаћење на више предмета, на више места истог предмета или уопште захватајући у већој мери предмет, учинити кога сакатим, богаљем, обогаљити.* — Ти ... као да си опет исакатио моју младу шуму. *Шапч.* И руке би исакатио. *Шов.* фиг. Морам ... да је слушам ... А она мора да исакати ... Ја јој зато ни десету не вјерујем. *Срем.*

~ се *уз. повр.* — Докле ће се људи међу собом исакатити или поубијати. *Вук.*

ѝсӑн, -а́на м ар. *в. инсан.* — Доста се и мучио, мимо другог исана. *Бур.*

иса́њати, и̏сањам сврш. књиж. *створити у сновима, извући из снова.* — Нијесам пјесник да бих могао читаве романе исањати. *Ков. А.* Дан [венчања] је прошао као исањана комета кроз њихова девојачка чула. *Вучо.*

и̏сањкати се, -ам се сврш. *задовољити се сањкањем, насањкати се.*

и̏свађати се, -ам се сврш. *свађати се с ким довоље.* — Обично би се исвађали између себе, не престајући ... да се воле. *Дав.* Пође ... да му исприча шта је наумио и да се исваћа са својим братом. *Сиј.*

исвѐтлати, -ам, ијек. исвијѐтлати, сврш. **1.** *свршити светлање.* **2.** *учинити да што буде светло.* — Обручићи дводинарки, исвјетлани сидолом, сјали су се дановитим сјајем лажног новца. *Божић.*

исвѝлати, -ам сврш. *пустити свилу, добити браду, расцвасти се (о кукурузу). Вук Рј.*

исвѝрати, и̏свирам сврш. **1.** *свршити свирање.* **2.** *свирањем истрошити се.* — Култура и цивилизација, моде-журнали ... исвирани клавири ... све је то стизало из Земуна. *Сек.*

исвјѐтлати, -ам, ек. исвѐтлати.

и́се, и̏сета с тур. заст. *в. хисе.* — Дахије ... сав биоградски пашалук раздијеле између себе на четири исета. *Вук.*

исе́ва̀ње, ијек. исијѐва̀ње, с *гл. им. од исевати.* — Мисао о стварању као еманацији (исијевању) из врховнога бића . . . била је од особите знатности. *Баз.*

исе́вати, ѝсёвам, ијек. исијѐвати, несврш. *исејавати*[2]. В. пр. уз гл. им. исевање.

ѝсёвци, ѝсевāкā и ѝсёвāкā, ијек. ѝсијевци, м мн. **1.** *брашно што се по други пут исејава (на реће сито) из мекиња. Вук Рј.* **2.** покр. *осевине, мекиње. Вук Рј.*

исејáвање, ијек. исијáвāње, с *гл. им. од исејавати.*

исејáвати[1], -èјāвāм, ијек. исијáвати *несврш. према исејати.*

исејáвати[2], -èјāвāм, ијек. исијáвати, несврш. *емитовати, испуштати из себе у околни простор; зрачити:* ~ зраке, ~ нуклеарне честице. — Он шћаше . . . молити се . . . пред сликом богиње, са које исијава најљепши зрак мора. *Шант.* Из велике пећи исијавала је ватра. *Јонке.*

ѝсејати, -јēм, ијек. ѝсијати, сврш. **1.** *посејати потпуно, засејати (све семе, сву њиву).* **2.** *просејати докраја. Деан. Рј.*

ѝсек, ијек. ѝсјек, м **1.** *исвчак уопште, изрез.* — Посматраху [бабу] кроз исек на вратима. *Дов.* **2.** кув. *в. исвчак (3). Вук Рј.*

исѐкати, -ām сврш. тал. пом. покр. *испаљати, избацити воду (из чамца, лађе). Деан. Рј.*

исѐкāч, -áча, ијек. исјѐкāч, м (у атрибутској служби уз именицу »нож«) *којим се свче, исеца.* — Неопазице пусти држак ножа исјекача. *Креш.*

исе́кнути се, ѝсёкнēм се сврш. *очистити нос од бала, слине, усекнути се. Бен. Рј.*

исѐлидба ж заст. *в. исељење.* — Иселидбом старосједилаца . . . навалило с Турцима арапских обичаја. *Павл.*

исѐлити, ѝселѝм сврш. **а.** прел. *преместити из места становања, навести или приморати на напуштање пребивалишта.* — Из тих колиба су четници присилно иселили породице. *Лал.* **б.** непрел. *напустити место свога становања.* — Кад би се ова драга њему досудила . . . цијело село требало би да исели. *Тип.*

~ **се** *исвлити (б).* — Ова кућа беше проклета, и из ње се требало иселити. *Вес.*

исељáвāње с *гл. им. од исељавати (се).*

исељáвати (се), исèљāвāм (се) = исељивати (се) *несврш. и уч. према иселити (св).*

исељѐнӣк, -и́ка м *онај који се иселио или кога су преселили на друго место, у другу земљу.* — Поред исељеника истичу се у Хрватској новога вијека и неки досељеници. *Шиш.*

исељѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на исељенике и на исељење.* — У једном јаком исељеничком налету и њени родитељи иселили у Турску. *Нам.*

исељени́штво с **а.** *стање онога који се иселио или кога су преселили.* — Ћипико је описао и оне друштвене снаге које су све употребиле да сељака . . . отерају у исељеништво. *Глиг.* **б.** зб. *исељеници.*

исеље́ње с *гл. им. од иселити (се).*

исељи́вāње с *гл. им. од исељивати (св).*

исељи́вати (се), исèљујēм (се) несврш. = исељавати (се).

ѝсећи, ис᷄ечēм, ијек. ѝсјећи, сврш. **1. а.** *секући, расецајући изделити на делове или израздвајати на поједине елементе.* — Кад је стијеж био подигнут, видио је своје папире исјечене. *Торб.* Доље је као на пладњу лежао непознат град. Био је попут торте уредно исјечен. *Крањч. Стј.* **б.** *побити (сабљама, мачевима и сл.).* — Дахијски људи исеку по пашалуку још гомилу поглавитих људи. *Нов.* Неки покушаше да изађу кроз прозор, али их немачки рафали исекоше. *Јос. Д.* **в.** *пообарати секирама, пилама, тестерама и др.* — Шта, забран продао? — Није! . . . Али готово као да га продао, кад ће га исећи. *Вес.* Наоколо исечена шума. *Фелд.* **2.** *резањем начинити отвор, изрез(ак) на каквој читавој површини (хаљини и сл.).* — Где је тај јелек био мало исечен . . . јасно [су] одскакала . . . обла, једра плећа. *Станк.* Хаљина . . . исечена око врата врло је неповољна за њену . . . здепасту фигуру. *Андр. И.* **3.** *начинити, израдити што резањем, сечењем, издупсти, изрезати.* — Познају се још велики степени, исечени у камену, по којима је она ходала. *Нен. Љ.* фиг. То је . . . свет који постоји . . . а који је Дончевић исекао из живота. *Михиз.* **4.** *одвојити, раставити једно од другога чим оштрим (нпр. неразрезане листове у књизи).* — Узмите [књигу] . . . са свога стола, исеците је, читајте тако да вам очи измиле из дупљи. *БК 1906.*

Изр. ~ погледом кога *мрко, презирно погледати кога од пете до главе.* — Пословоћа . . . само исече муштерију погледом и баци качкаваљ на старо место. *Пол. 1959.*

~ **се** *уз. повр. према исвћи (1б).* — Ту се војске љуто исјекоше. *НПХ.*

исе́цање, ијек. исијѐцање, с *гл. им. од исе́цати.*

исе́цати, ѝсёцāм, ијек. исијѐцати *несврш. према исећи.*

ѝсецати, -ām, ијек. ѝсјецати, сврш. *дем. према исећи.* — Кухан и ситно исјецан дроб од каква живинчета . . . се попржи. *Вук.*

ѝсецкāнӧст, -ости, ијек. ѝсјецкāнӧст, ж *својство онога што је исецкано.* — [Граница]

се због ... исецканости земљишта не може поправити. *Цвиј.*

ѝсецкати, -ā̀м, ијек. ѝсјецкати, сврш. *дем. према исецати.* — Срљају у борбу, у којој ће их исјецкати на резанце. *Јонке.* фиг. Осјети исјецкани кас оног ужасног смртног јежурца низ кичму. *Божић.* Смејао се ... исецканим својим смехом. *Свк.*

ѝсечак, -чка, ијек. ѝсјечак, м (мн. -чци, ген. -ā̀кā) **1. а.** *оно што је у чему исечено, изрезано, исечени део и место где је исечено.* — По смрти су лубање трапановане ... да би се исечак као амајлија носио. *Жуј.* **б.** *део текста који је исечен, изрезан из какве публикације.* — Павле ... покаже исечак из једне париске ревије у којој је штампана његова критика. *Сек.* Баш тих дана протурен је у једном пакету у земљу и мали исечак из новина. *Јак.* **в.** *део, уломак какве целине.* — Један исјечак живота обасја се смислом и подсјећа на далеке дане. *Лал.* Исјечак свјетла пада преко умиваоника. *Торб.* **2.** мат. **а.** *део круга између два полумера, полупречника и одговарајућег лука.* **б.** *део кугле, лопте омеђен коничном површином којој је врх у средишту кугле.* **3.** кув. *месо исечено између бутова и ребара пачена брава.* — Тај се храни исјечцима. *Вук Рј.*

исијáвање, ек. исејáвање.

исијáвати, -ијā̀вам, ек. исејáвати.

ѝсијати, ѝсијēм, ек. ѝсејати.

исијèвање, ек. исéвање.

исијèвати, ѝсијевам, ек. исéвати.

ѝсијевци, ѝсјевāкā и ѝсјēвāкā, ек. ѝсēвци.

исијец-, ек. исец-.

ѝснот м тур. бот. *назив за неке тропске биљке из пор.* Zingiberaceae (Curcuma zedoaria i Zingiber officinale) *и за зачин који се добива из тих биљака. Сим. Реч.*

исипáвање с *гл. им. од исипавати.*

исипáвати, -ипā̀вам *несврш. и уч. према исипати.*

ѝсипати[1], -ā̀м и -пљēм сврш. необ. *в. изасути.* — Пуница исипа мало бабушки из великог котла у здјелу. *Шов.*

ѝсипати[2], -ā̀м и -пљēм *несврш. према исути.*

исисáвање с *гл. им. од исисавати.*

исисáвати, -ѝсāвам *несврш. и уч. према исисати.*

исисàвач, -áча м *направа којом се што (вода, ваздух, прашина) исисава.*

ѝсисати, -ā̀м и -ишēм (имп. ѝсисāј и ѝсиши) сврш. **1.** *сисањем извући из чега (текуће састојке, дим и сл.).* — Нека метну на срце најљућу гују да им она отров исиса. *Змај.* Узе да исиса цигарету до задњег дима. *Вуков.* фиг. Сунчев ће ти [води] цјелов душу исисати. *Наз.* **2.** фиг. *постепено извући, исцедити (добитак, новац).* — Држе [странци] хрватска имања док могу читаве тисуће исисати готова добитка. *Ков. А.* Он је исисао последње наше материјалне остатке, без милости. *Вас.* **3.** фиг. *исцрпсти, изнурити, лишити снаге и здравља.* — Бијаше слаб и исисан болешћу. *Кос.* Овај новинарски позив ме је исисао. *Уск.*

Изр. ~ крв, ~ задњу кап *потпуно материјално уништити.* — Увјераваше их ... да ће пасти у шаке лихвара који ће им и крв исисати. *Кум.* Исисат ће та стара крвопија на сусједу још задњу кап. *Шен.*; ~ из (малога) прста *рећи, тврдити што без икаква основа, измислити.*

исѝтнити и **ѝситнити,** ѝситнīм сврш. **1.** *измрвити, раздробити; исецкати на ситне делове.* — При сваком његовом покрету пада на мене иситњена слама. *Минд.* Треба мотичицом иситнити и уклонити сву земљу што је између жила. *Тод.* **2.** *изменити, разменити у ситан новац.*

ѝсјек, ек. ѝсек.

исјèкāч, -áча, ек. исèкāч.

ѝсјећи, исијèчēм, ек. ѝсећи.

исјец-, ек. исец-.

ѝсјечак, -чкэ, ек. ѝсечак.

ѝска ж покр. *вриска, бука.* — Чине [млади Црногорци] иску и весеље. *НП Вук.* Стаде иска и треска, поклич и урнашање. *Љуб.*

искáдити, ѝскāдīм сврш. **1.** *прочистити димом, окадити.* — Још нам ваљаде, прије него што легнемо, искадити оманом собу. *Јурк.* **2.** фиг. *приморати на одлазак, на напуштање ранијег места.* — Наслућују што им се од нас спрема, да их чаиме искадимо из Сења. *Шен.*

ѝсказ м **1.** *писмена или усмена изјава, саопштење на саслушању, пред службеном особом.* — Да није било исказа свједока, могла се је евентуално извући. *Крл.* Наредник сједи за столом и записује своје исказе. *Чол.* **2.** *документ, службени извештај о количинама.* — Близиран бечки бурзијанац ... који није могао дочекати бурзовнога исказа. *Шен.* Пред њим некакви списи, искази, и све му је то ... сада глупо и бесмислено. *Кол.* **3. а.** *оно што се о нечему изрече, реченица (развијена или неразвијена).* **б.** *изражавање, исказивање (писмено или усмено).* — Субјективна песникова осећања [се] ... у њој [лирској поезији] изражавају у облику непосредног песникова исказа. *Т. књ.* **в.** *ваљски, спољни одраз унутрашњих осећања и расположења; израз; знак, гест(а).* — Пјесникова пратња дочекана [је] исказима топле срдачности. *Цар Е.* Испочетка је с непоуздањем гледала на исказе пажње. *Грг.*

искáзати, ѝскāжēм сврш. **1. а.** *изразити речима, (из)рећи, изговорити, испричати, саопштити, исприповедити.* — Не зна тај ниједну реч да искаже. *Петр. В.* Оцу и мајци ... искаже сан. *М-И.* Охрабривши се искаже му све своје бриге. *Бен.* **б.** *дати изјаву, изјавити (писмено или усмено) на саслушању.* — Он је тражио од жене да понови све што је исказала на првом саслушању. *Андр. И.* **2.** *изразити држањем, поступцима, учинити да се види, да се зна, показати, испољити (какво осећање, расположење, својство и сл.).* — Ако се будемо ... међусобно вређали, исказаћемо тиме једно непоштовање према оном дому. *Нуш.* Зар ми крвопролићем наплаћујеш доброту што сам ти је исказао? *Креш.*

~ **се 1.** *истакнути се, показати се, поступити како се сматра да треба.* — Три дана су трајале грозничаве припреме за тај један [свадбени] дан, јер се отац хтио у сваком погледу исказати. *Козарч.* Оставила им је [рођакиња] много, па морају да се искажу погребом. *Бен.* **2.** *показати своје исправе, легитимисати се.* — Кад не имадох чим да се искажем [пред стражом], навалише да ме воде пред заповједника. *Јурк.*

исказúвање с *гл. им. од исказивати (се).*

исказúвати (**се**), -àзујēм (се) *несврш. и уч. према исказати (се).*

ѝсказница ж **1.** *особна, лична карта, легитимација.* — На ... чланској исказници прилепљена је фотографија. *Б 1959.* **2.** *службени документ којим се што потврђује. Бак. Реч.*

искаишáрити, -ѝшāрīм сврш. *стећи каишарењем, преваром, заваравањем измамити (нпр. новце). Р-К Реч.*

искáишати, -ā̀м сврш. **1.** *исећи на каише, на траке, раскомадати, распарати, поцепати.* — Хамови му искаишани. *Р 1946.* Искаишали Марковићеву доламицу, раставили га с камилавком. *Лал.* **2.** *изударати каишем.* — Ако ... Крђо оваквог затекне, искаишат ће га ко брава. *Божић.*

искајáвање с *гл. им. од искајавати (се).*

искајáвати (**се**), -àјāвām (се) *несврш. и уч. према искајати (се).*

ѝскајати, -јēм сврш. *престати оплакивати, жалити кога (након уобичајена рока), ожалити.* — Причекај ме за седам недјеља, док искајем [мртва] Игровић Ивана. *НПХ.* Једва што смо искајале матер, стао к нама долазити под пенџер Бариша. *Ивак.*

~ **се** *кајањем стећи опроштење.* — Затвори ме у бијелу цркву, док се млада искајем гријехова. *НП Вук.* Ој, дођи брзо да се искајем пред тобом. *Шен.*

искáкање с *гл. им. од искакати.*

искáкати, ѝскāчēм *несврш. и уч. према искочити.*

искакúвање с *гл. им. од искакивати.*

искакúвати, -àкујēм *несврш. и уч. према искочити.*

искакýтати, -àкућēм и -ýтām сврш. *изаћи скакућући.* — Љубомир таман потерао стоку на пашу, а Милка искакута пред њега. *Ранк.*

искàламити, -ѝм сврш. = искалемити *извршити каламљење.*

искáлати, ѝскāлām сврш. покр. *калањем, цепањем начинити, изрезати, исећи.* — [Од чистих вапненаца] се дају искалати велике ромбоедарске колотине. *Туђ.*

искàлемити, -ѝм сврш. = искаламити.

искáлити, ѝскāлīм сврш. **1.** *кањењем учинити што тврдим:* ~ гвожђе. **2.** фиг. **а.** *охладити, издовољити, смирити, стишати:* ~ бес, ~ гнев, мржњу и сл. — Никакве прилике није било гдје би могао искалити ту своју жељу. *Шимун.* Да би искалио жуч, окрете се [комесар] официрима. *Црњ.* **б.** *растеретити, ослободити суздржане напрегнутости:* ~ душу, ~ срце.

~ **се** *дати одушка својој унутрашњој напетости, ослободити се уздржаног нерасположења нападајући некога.* — Искалила би се на свима у кући кад бијаше љута. *Мат.* Не би се смирио док се на коме не би искалио. *Нам.*

искáљати, ѝскāљām сврш. *калом испрљати, упрљати, замрљати.* — Не би му очистила одијела па макар било бог зна како ... искљано. *Бег.*

~ **се** *повр.* — Ала си се искаљао! *Вес.*

искаљúвање с *гл. им. од искаљивати (се).*

искаљúвати (**се**), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према искалити (се).*

ѝскāмкати, -ā̀м сврш. *в. искамчити.* — Сачувај те, боже, камкала, јер искамка. *Н. посл. Вук.*

ѝскāмчити, -ѝм сврш. *постићи наметљивим, насртљивим молбама.* — Силом хоће да искамчи ренту. *Матош.* Он мора молбама и претњама да искамчи од сеоских власти материјална средства нужна за рад у школи. *Глиг.*

искамџúјати *в. исканџијати.*

ѝскāмџити, -ѝм сврш. *в. искамчити.* — Хтела је мирно мужа да искамџи. *Маш.*

искàнтати[1], -ā̀м сврш. покр. *исковати, исукати. Вук Рј.*

искàнтати[2], -ā̀м сврш. лат. покр. *испевати;* фиг. *избрбљати. Рј. А.*

исканџúјати, -ā̀м сврш. *канџијом, бичем изударати, избичевати.* — Исканџија на њене очи учитеља. *Глиг.*

и́скање с *гл. им. од и́скати.*

ѝскање с *гл. им. од ѝскати.*

искапа̏ње с *гл. им. од искапати.*

искáпати, и̏скāпам несврш. *в. ископавати.* — Искапала је крумпир. *Ивч.* фиг. *износити на видело.* — Оговарају нас, искапају наше мане. *Вел.*

и̏скапати, -пљēм сврш. **1.** непрел. **а.** *истећи капљући кап по кап.* — Сигурно је пио сремску дудовачу, ону што је тек искапала из казана. *Б 1958.* **б.** (*о очима*) *исцурити, пролити се* (*у клетви*). — Очи ми искапале ако лажем. *Мих.* **2.** прел. *исцедити лијући сузе, излити у сузама* (*о очима*). — Плакала, плакала — мишљах очи ће искапати. *Глиш.* **3.** прел. *умрљати капљама.* — Главну је ријеч водио ковач ... у црном капуту искапаном воском. *Бен.*

Изр. искапао је очи, очи ће му искапати и сл.) 1) *намучио се* (*намучиће се и сл.*) *радом при којем се напреже вид.* — Мора да је мајстор очи искапао док га [јелек] је начинио. *Вукић.* Моје [су] очи искапале све плетући од злата кошуљу. *Шимун.*; 2) (за ким, чим) *измучити се узалудном жудњом, прижељкивањем, завидљивим гледањем нечега што би се желело добити.* — Сви ће брбљавци очи за њом искапати. *Божић.*

искáпити, и̏скāпīм сврш. *испити до дна, до капи.* — Искапи филџан ракије, па отхукну оштро. *Андр. И.* фиг. Сунце је већ било високо поскочило ... и искапило жедно посљедње капље ноћне росе. *Ков. А.*

Изр. искапити на бело *испити све до дна.* — Искапе на бијело купице. *Торд.*

~ се *нестати до последње капи, ишчезнути, расплинути се.* — Неко јако залупа ... у исти трен из лица му се искапи све оно руменило од препечености. *Вуков.*

искапљи́вање с *гл. им. од искапљивати* (*се*).

искапљи́вати (се), -а̀пљујēм (се) *несврш. и уч. према искапити* (*се*).

искáпчати, и̏скāпчām *несврш. и уч. према ископчати.*

искáрање с *гл. им. од искарати.*

искáрати, и̏скāрām сврш. *оштро покарати, испсовати, изгрдити.* — Она ће искарати га својски. *Богд.* Ушао у кућу да искара жену. *Сиј.*

искарика́рати, -и̏кāрām сврш. *приказати, насликати у облику карикатуре.* — Исмеју и искарикирају сваког живог ко му падне шака. *Петр. В.*

искарио́т м погрд. *онај који је спреман на издају, да почини што ружно* (*према имену библијског Јуде Искариота*). — Фаризеј — искариот ... иде мене тужити! *Ћал.*

искарио́тски, -ā, -ō *који се односи на искариоте, издајнички.* — Искариотско искање је то! *Кост. Л.*

и̏скартати, -ām сврш. **1.** *добити картањем.* — Двјеста рубаља што су их искартали ... некуд је брзо нестало. *Л-К.* **2.** *изгубити картајући се, прокартати. Рј. А.*

искàсапити, -ӣм сврш. **1.** *исећи небрижљиво, немарно, како било, исећи као месар* (*касапин*) *месо; изранити, израњавити, изнаказити чим оштрим, поубијати, уништити.* — Ћути ... док те не искасапим овим мојим зубима. *Матош.* Батаљон ... остао је смрвљен и искасапљен, непокопан, на снијегу пуном крви. *Лал.* фиг. Излеђу [му] на уста гневом искасапљене реченице. *Сек.* Из искасапљених кућа ... провирују нагарене главе. *Р 1946.* **2.** фиг. *подврћи оштрој критици, непоштедно изгрдити.* — [Лист] »Фигаро« искасапи [књигу пјесама] »Цвијеће зла«. *Уј.*

и̏скасати, -ām сврш. *изићи касајући брзо, живо.* — фиг. Двије године једва искасале, а треба још претурити једну. *Тур.*

и́скати, и̏штēм несврш. покр. *в. бискати. Вук Рј.*

ѝскати, и̏штēм (покр. и̏скām и и̏шћēм; имп. и̏шти) несврш. **1.** *тражити, настојати наћи, настојати открити оно што је сакривено, изгубљено, за што се не зна где је, има ли га.* — Свуд њену тајну иште. *Брл.* Кроз мјесечну ноћ и љетну посвуда те, душо, иштем. *Бег.* **2. а.** *настојати* (*молити, захтевати*) *да се нешто добије; поручивати:* ~ помоћ, ~ зајам. — Пошао к њој да иште новаца. *Мул.* Поћи [ће] да иште данак. *Богд.* Седне сам за један сто, па иште вина. *Игњ.* **б.** *тражити за жену, просити:* ~ девојку. **в.** *захтевати као цену, као противвредност.* — Ни дрва не уме продати док му год код куће не кажу колико да иште. *Лаз. Л.* **г.** *настојати, захтевати да се уради, испуни, инсистирати; очекивати, желети.* — Ако батаљон иште, мора на јуриш ноћу. *Ћоп.* Та нисам ја искао да ми цитирате ... лирику. *Петр. В.* Иштеш ли штогод, Ане? *Војн.* **3. а.** *имати као правило које треба испуњавати, изискивати.* — Учине све што је искао ... ред. *Нов.* **б.** *чинити потребним, нужним.* — Чаша жучи иште чашу меда, смијешане најлакше се пију. *Њег.* Његово здравствено стање иште окрепу и одмор. *Цар Е.* **в.** безл. *бити потребан, требати.* — За извршиоца државне власти ... искао се пре свега веран члан своје партије. *Марк. Св.* Шта толико пијете? Да то не чините, учинио бих вас солицитатором. Ту се иште знање и поверење. *Петр. В.*

Изр. душа ми иште, срце ми иште *вруће, жарко желим;* ~ чију руку *просити девојку;* ~ очима *настојати видети, спазити;* ~ за бога нар. *просити милостињу, просјачити.*

~ **се** покр. *тражити допуштење, молити излазак, одсуство.* — Мој нећак Стева иште се у војску, не дам му. *Срем.* Једне вечери замаука мачак на вратима. Искао се напоље. *Срем.*

искàурити се, -ӣм се сврш. *постати каурин, редом се покаурити (прећи у хришћанство).* — А баш да се сви искауримо. *НП Вук.*

ӣскачкати, -ām сврш. покр. *изгњечити, иситнити оно што је удробљено.*

~ **се** *газећи по блату испрљати се, окаљати се.*

искáшāње с *гл. им. од искашати.*

искáшати, ӣскāшām *несврш. према искосити.*

искашљáвāње с *гл. им. од искашљавати (се).*

искашљáвати (се), -àшљāвām (се) = искашљивати (се) *несврш. и уч. према искашљати (се).*

ӣскашљāј м *оно што ко искашље, харкотина.*

искàшљати, ӣскашљēм сврш. *кашљући избацити из грла и душника.* — Неколико је пута искашљао читаве млазеве крви. *Јакш. Ђ.*

~ **се а.** *кашљући прочистити грло и душник.* — Софте се искашљаше. *О-А.* Дуван га загрцне, устане да се искашље. *Глиш.* **б.** *лако закашљати чистећи грло пре него се почне говорити или да се што прикрије.* — Све живо погледа у Маринка. Он се искашља, па поче. *Вес.* Мирко с врата лане, као да ће проговорити, па се онда искашље предомисливши се. *Кал.*

искашљúвање с *гл. им. од искашљивати (се).*

искашљúвати (се), -àшљујēм (се) несврш. = искашљавати (се).

исквадри́рати, -àдрӣрām сврш. **1.** мат. *дићи на квадрат, помножити истом вредношћу.* — Ако једначбу исквадрирамо . . . добит ћемо једначбу другог степена. *Анал.* **2.** индив. *ишарати тракама, шарама у облику квадрата.* — Ухвати га у сну сунце и кроз оне решетке дрвене исквадрира му тијело својим зрацима. *Божић.*

ӣскварéница и **искварѐница** ж *она која је морално покварена.* — фиг. Јед искваренице змије проницат ће све жиле, сву крв, и када је сву проникне, загушио се црв савјести. *Ков. А.*

ӣскварено прил. *на искварен начин.*

ӣскварено̄ст, -ости ж *особина онога који је искварен.*

искварити, ӣскварӣм сврш. **1.** *довести у неисправно, лоше стање; учинити неугодним, непријатним.* — У дан највећег посла стави на себе празничко одело, и исквари га. *Сек.* Већ је сасвим искварио очи [од читања]. *Мар.* **2.** *учинити неморалним, непоштеним, научити неморалу, неваљалству.* — О пусти је да живи — ја ћу је искварити, нагрдит јој љепоту. *Богд.*

~ **се 1.** *доћи у неисправно, лоше стање.* — У запећку неколико нових кошарица у приправности, кад се . . . свакидашње искваре. *Ад.* **2.** *постати гори, лошији, склон неморалу и неваљалству, стећи лоше склоности.* — Бабе на Врачару најозбиљније мисле да се сав свет од рата искварио. *Петр. В.*

ӣсквасити, -ӣм сврш. *посве, сасвим сквасити.* — Мене бйла мати што сам исквасила кошуљицу. *Шапч.*

ӣсквачити, -ӣм сврш. *раздвојити оно што квачи једно друго, прекинути квачење, отквачити, ископчати;* супр. уквачити: ~ мотор, ~ зупчаник.

ӣсквржити, -ӣм сврш. *покрити квргама.* — Е, што би баба, онако трапава, исквржена назебима скочила од радости! *Рад. Д.*

ӣскврцати, -ām сврш. *изударати.* — И не петљај се ти да испитујеш потешкоће овога посла, бит ћеш искврцан и избоцкан . . . да све јечиш. *Вел.*

исквр́чити, ӣсквр̄чӣм сврш. индив. *згурити се, скврчити се.* — [Бријест] је ту и тамо искврчио. *Бег.*

ӣскēжено прил. *кезећи се.* — Рако некако увуче главу у рамена, поново се искежено осмехну. *Бож.*

искéзити, ӣскēзӣм (трп. прид. ӣскēжен) сврш. = искесити *исцерити, показати (зубе).* — Једно магаре подигло главу, искезило зубе. *Ћип.* фиг. Пред зиму . . . искези на њих глад своје оштре зубе. *Мил. В.*

~ **се** = искесити се **1.** *открити, показати зубе; искривити се, исцерити (се) (I).* — Дао бих главу да јест — одговори рйђи човек, искезивши се од ува до ува. *Мил. В.* **2.** *исцерити се (2).* — А он се искези: »Пре тебе ћу бити готов! Шта ти мене учиш, жутокљунче?« *Моск.* фиг. Поред пиштоља искезила се стара нека ханџарина. *Јакш. Ђ.*

искéљити, ӣскēљӣм сврш. покр. *в. искезити.* — Само двије секунде — одговори Салф искељивши лице у широк смијех. *Бег.*

~ **се** *в. искесити се.* — Перка му се и нехотице искељи. *Божић.*

искéсити, ӣскēсӣм (трп. прид. ӣскēшен) сврш. = искезити — Нећу! — искеси Јова зубе. *Кос.* фиг. Нека Божић [благдан] искеси бијеле зубе, љепши је. *Ћип.*

~ **се** = искезити се. — Два се лица искесише у цигански посмијех. *Дук.* Шути ти! . . . искесио би се стари Савета на своју већ на пола обамрлу супругу. *Коз. Ј.* Какви лопови! искеси се нетко из гомиле. *Франг.*

фиг. Пред њим се злобно искесила сумња. *Мих.*

искѐфати и **и̏скефати,** -ā̄м сврш. **1.** *кефом очистити, ишчеткати.* — Одјеча бијаше искефана и савита. *В 1895.* **2.** фиг. покр. *изгрдити, испсовати, очитати буквицу.*

искéчити, и̏скéчӣм сврш. покр. *в. искезити. Рј. А.*

искúвање с *гл. им. од искивати.*

искúвати, и̏скӣвā̄м *несврш. и уч. према исковати.*

искúвити се, и̏скӣвӣм се сврш. необ. *постати киван, љут на кога.* — Гричани [су се] искивили на тебе, тужић ће те. *Шен.*

и̏скидā̄но прил. *на прекиде, с прекидима.* — Ноћ сам искидано преспавао. *Бон.* Однекуд искидано допиру звуци хармонике. *Пол. 1950.*

и̏скидā̄ност, -ости ж *особина онога што је искидано.*

и̏скидати, -ā̄м сврш. **1. а.** *наглим покретима разделити у комаде, поцепати, растргати, растргнути.* — Ваљда ради сагласности са њиховим искиданим, поцепаним рухом ... пустио [је] да његове реченице буду искидане. *Прод.* Извади неколико ... залогаја круха, искида их у мрвице. *Бен.* **б.** фиг. *измучити, изнурити (о болести, напорном раду, старости).* — Премда је била сва искидана, она је ... стављала ... ручник на ... груди свога старца. *Кол.* Ми смо искидани, уморни и свели, најлепше године у рату провели. *Стан.* **2.** *прекинути на више места (какву врпцу, жицу и сл.); нарушити на више места редован ток, повезаност нечега (разговор, прометне, саобраћајне везе).* — Каиши су били искидани. *Макс.* Треба и нама киша ... да искида путове. *Нам.* Иза плота чујем ... искидан разговор. *Пав.* **3.** *кидајући у комаде одстранити, уклонити ђубре, очистити (шталу).* — Да узмеш лопату и часком искидаш оно мало ђубрета. *Кос.* И оно око штале искидај. *Пец.*

Изр. ~ нерве, живце *довести у стање нервозне напетости; јако изнервирати.*

~ **се** *растргнути се, растргати се на комаде.* — фиг. Срце да ти се искида. *Станк.* Изједа се и искида од љубомора. *Цар Е.*

Изр. ~ од смеха *много се смејати;* ~ жив 1) *много се мучити радећи;* 2) *имати много брига.*

искијáвати (се), -и̏јāвā̄м (се) *несврш. и уч. према искијати (се).*

искúјати, и̏скӣјā̄м сврш. = искихати *кијајући избацити из грла и ноздрва.* — фиг. Плаше ме ове лепоте јануарске јер се бојим да их у априлу и мају не искијамо. *Вес.* Сад ће му за све искијати ево ова овдје ... ова наоко смирена светица. *Бон.*

Изр. он ће то ~ *он ће то платити, он ће за то одговарати, он ће се због тога кајати.*

~ **се** *кијајући ослободити се неугодног надражаја у носу.*

искилáвити, -и̏лāвӣм сврш. *учинити килавим, иштетити.* — Искилавише те [коња] ђаволи! *Гор.*

~ **се** *добити килу, постати килав;* фиг. *сатрти се од умора, искидати се.* — Ми у послу да се искилавимо, а ви само што ометате и међу ноге се плетете. *Куш.* Да пукну, да се искилаве ... што ће нам прочитати шифру! *Вин.*

искúнути *в. искихнути.*

и̏скинути, -нēм (аор. и̏скинух и и̏скидох, 2. и 3. л. и̏скинӯ, и̏скиде и и̏скиде) сврш. **1.** *наглим покретом одстранити, извући што или део чега што се чврсто држи, истргнути, ишчупати; изрезати, исећи (из чега).* — Загризе [пас] шлот те искиде зубима читав иверак. *Ад.* Чинило јој се да јој је искинут комад жива меса. *Андр. И.* фиг. И баш се мора у хајдуке, искинути из себе негдашњи миран и једноличан живот. *Бон.* **2.** *наглим покретом одузети, уграбити, отети.* — фиг. Хтела бих ... да се борим, да ђаволу комад из уста искинем. *Сек.*

~ **се 1.** *откинути се, отргнути се.* — На њему [дјевојчету] само издерана рубина, а раме помодрило од студени јер јој се рукав искинуо. *Брл.* [Зграбио је] волан који се био искинуо из [његових] руку. *Грг.* **2.** фиг. *измучити се, изморити се од напорног рада.* — Павле се кида и искинуо се. *Крл.*

искúњити, и̏скӣњӣм сврш. *јако, веома измучити много злостављајући, кињећи кога.*

искúпети, -пӣм, ијек. искúпјети, сврш. **1.** *кипећи, кључајући излити се, прелити се; испарити.* — фиг. Како младост кипи ... просто ће да искипи из модле. *Петр. В.* **2.** фиг. **а.** *предати се сав, потпуно чему, замрети.* — Деша, пружила се сва према западу, искипјела је у гледању. *Војн.* **б.** *изгубити свежину, снагу, животну радост.* — Не видите ли да је у њему све искипјело: и душа и срце. *Цар Е.*

Изр. ~ од здравља *бити веома здрав.*

искúпјети, -пӣм, ек. искúпети.

искирѝјати, -ā̄м сврш. покр. **1.** *добити на киријању, заслужити као кириција. И-Б Рј.* **2.** *завршити киријање.*

и̏скиселити, -ӣм сврш. **1.** *намочивши размекшати, расквасити. Р-К Реч.* **2.** *изазвати у чему кисело врење, укиселити, ставити у туршију (краставце). Р-К Реч.*

~ **се 1.** *расквасити се, размекшати се (у води).* **2.** *постати кисео, ускиснути.*

и̏скиснути, -нēм сврш. **1.** *постати сас-*

вим мокар, влажан од кише, прокиснути. — Провалила се на крову велика рупа, па ће ми то жито сасвим искиснути. *Креш.* Цио дан су [радници] сједјели на сунцу, сушећи своја искисла руха. *Сиј.* **2.** покр. *ускиснути. И-Б Рј.*

искúтати се, йскйтāм се и йскйћём се сврш. *много, довоље наскитати се.*

йскитити, -йм сврш. **1. а.** *дати леп изглед, украсити, уресити.* — Све су куће свечано искићене. *М-О.* фиг. С те стране планина је искићена арнаутским селима. *Петр. В.* Димови шрапнела искитише пољану. *Јак.* **б.** фиг. *учинити лепшим, богатијим, пуниjим по унутрашњем садржају, у моралном смислу.* — Моја хвала разбудила [је] у њему жељу да види дјевојку, искићену толиким врлинама. *Вел.* **2. а.** *снабдети изразитим, живописним, китњастим додацима, стилским украсима.* — Како си ти то све... пјеснички искитио. *Јурк.* Наприча-ју ти тако, иските, навезу, па засладе чашом ракије. *Ћоп.* **б.** ир. *живо оцртати, приказати у негативном смислу.* — Бијели фратри искитили су те пред њим као посинка — живога сотоне. *Шен.*

~ **се 1.** *приказати се лепшим, бољим.* — ир. Наравно, најприје да чујем твоја оправдања, уљепшавања, да се искитиш мученишТвом. *Бег.* **2.** само у нар. песми у изразу: ~ вина (вином) *добро се напити.* — Хладнијем се вином искитише. *НП Вук.*

искићúвати, -йћујём несврш. *в. китити.* — Људи... све искићују и претјерују. *Ћал.*

искихáвати (**се**), -йхāвāм (се) *несврш. и уч. према искихати* (*се*).

искúхати, йскйхāм и йскйшём сврш. = искијати.

искúхнути, йскйхнём сврш. *искихати.*

искйшати се, -āм се сврш. покр. *в. искиселити се* (*I*). *Вук Рј.*

искласáвање с *гл. им. од искласавати.*

искласáвати, -àсāвāм *несврш. и уч. према искласати.*

исклàсати, -āм сврш. *пустити класове, извлатати.* — Зимски усјев није много страдао, искласао је, лијепо порастао. *Бен.* Густи дим... таласа попут густо искласале озимице. *Р 1946.*

исклатáрити се, -àтāрйм се сврш. покр. *искитати св. Рј. А.*

йсклати, йскољём сврш. **1.** *поклати, заклати, убити многе, све* (*чим оштрим*); *навести на крваве сваће, покоље.* — Зар хоћемо рата заметати и исклати сву нашу крајину? *НП Вук.* **2.** покр. *изуједати, изгристи.* — Љуби, јуначе, колико ти драго, ал' ме немој по лицу исклати. *НП Вук.* Исклали је пси. *Вук Рј.*

~ **се** *уз. повр.* — У малу се длаку не искласмо. *Њег.* И ти се људи тако страсно задубе у... шах да се око њих могу сви исклати, а они не би приметили. *Срем.*

исклáтити, йсклāтйм сврш. покр. *избити, истући.* — Ражести се крчмар јако и запријети му: ако не буде платио да ће исклатити он њега својски. *Вел.*

~ **се** *издовољити се, задовољити се клањења, наљубити се.* — Заспу [дјеца], јер су се бели исклатила [на самару]. *Сиј.*

исклéпати, йсклēпāм сврш. погрд. *немарно, небрижљиво учинити, склепати, спетљати, збубати, смандрљати*: ~ стихове. *Р-К Реч.*

исклèпати, -āм и йсклепљём (имп. **исклèпāj** и **исклèпљи**) сврш. **1.** *наоштрити ковањем, наоштрити ударајући чекићем.* — Затупи ли плуг, ковачу га носи да га исклепље. *Ков. А.* И јуче си нам носио лемеш ковачу да га исклепа. *Десн.* **2.** фиг. нар. *отесати, угладити, дотерати* (*некога*). *Деан. Рј.*

~ **се** покр. *с муком се избавити из неприлике, искобељати се. Рј. А.*

исклèсати, йсклешём сврш. *клесањем израдити из камена.* — Над високим вратима исклесан је грб. *Мат.* Сфинга је исклесана у живој стијени. *Пов. I.* фиг. Млада лица, на којима је дуга борба исклесала неку тврдоћу и одлучност. *Поп. Ј.* Говор [им је] тврд и исклесан. *Донч.*

исклéштити, йсклēштйм, ијек. исклијèштити, сврш. *клештима извући*; фиг. *тешком муком што добити. Рј. А.*

исклúбити, йсклйбйм сврш. *исцерити.* — Све [џуре] исклибише уста. *Ад.*

~ **се** *исцерити се.* — Није важно, рече и презирно се исклиби. *Кал.* Вала си ми и ти велику мудрост научио... — исклибио се џуретак. *Ћоп.*

исклизáвање с *гл. им. од исклизавати.*

исклизáвати, -йзāвāм = исклизивати *несврш. и уч. према исклизати и исклизити.*

исклúзати, йсклйжём сврш, *в. исклизити.*

~ **се** *наклизати се довоље, докраја.*

исклизúвати, -йзујём несврш. и уч. = исклизавати.

исклúзити, -йм сврш. **1.** *клизећи испасти, измакнути се.* — Данашње су младожење ко чикови: таман га упецаш... а он исклизи. *Срем.* **2.** фиг. *изићи, измакнути неопажено.* — Како да је [срећу] држиш да ти не исклизи. *Вел.*

исклúзнути, йсклйзнём и **йсклизнути,** -нём сврш. **а.** *исклизити брзо, изненада;*

клизнувши (се) испасти. — Исклизне голема књига из руку Тошићевих. *Каш.* фиг. Жена му исклизнула као риба. *Неим.* **б.** фиг. *оклизнувши се скренути с нечега, упасти у нешто.* — Сваки час, у иначе лепој песми, они [песници]... исклизну — у прозу. *Поп. Ј.*

~ се *исклизнути (а).* — Калина... га опет хвата и чврсто држи док јој се опет не исклизне рука из његове. *Срем.*

исклизи́ње с *гл. им. од исклизнути (се).*

искли̏јати, -а̄м сврш. *пустити клицу, изданак.* — Ветар јој доноси семе од различнога биља које се... ухвати, исклија, израсте. *М 1867.* Тек што је исклијао [грах]. *Бен.* фиг. Опране звијезде исклијале небом. *Нам.*

исклијѐштити, ѝсклијештӣм, ек. исклéштити.

и̏скликнути, -нӗм сврш. индив. *в. ускликнути.* — Не идем!... искликнуо нагло Мојсије. *Цес. А.*

и̏склимати, -а̄м сврш. *климањем нешто добити, постићи.* — Ако језик не излаја, глава не исклима. *Н. посл. Вук.*

и̏склицати, -ичӗм и -а̄м сврш. **1.** *клицањем, акламацијом изабрати.* — Једнодушно исклица [сабор] Крсту Франкопана »скрбником и бранитељем краљевства«. *Шиш.* **2.** *на јавној продаји, дражби извикати коначну цену.* — Тако се искличе и продаде сва роба. *Горд.*

исклѝцати, -а̄м сврш. *пустити клице, проклијати, исклијати.*

и̏скличнӣ, -а̄, -о̄ само у изразу: **~ цена** *цена која је објављена као почетна на авној дражби.* — [Цијена] је већ била нарасла на четвероструку од искличне. *Шов.*

искљу̏ва̀вати, -у̏ва̄вам *несврш. и уч. према искљу̏вати.*

искљу̏вати и **и̏скљувати,** ѝскљујем сврш. = искључати (1) *кљујући извући, истргнути.* — Нека вам вране искљују очи. *Јонке.* Разбацали су [дијелове тијела] по једној ледини да их искљују орлушине и гаврани. *Чол.*

искљу́вити се, ѝскљувӣм се сврш. покр. *излећи се.* — Искљували се на обали Нила... па оставили легло. *Кош.*

и̏скљукати, -а̄м сврш. **1.** *кљукајући угојити, утовити. Р-К Реч.* **2.** покр. *изгњечити, исцедити, измуљати. Рј. А.*

и̏скљукнути, -нӗм сврш. индив. *избити, извући, једним ударом кљуна.* — Искљукни један сафир из његова лежишта. *Креш.*

и̏скљуцати, -а̄м сврш. **1.** = искљувати. — Ластан искљуца велики рубин из краљевићева мача. *Креш.* **2.** *кљуцајући разбити.* — И сам полог... искљуцала и попила [кокош]. *Рад. Д.*

и̏скључан, -чна, -чно **1.** техн. *који служи за искључивање неког уређаја:* **~** полуга, **~** ручица. **2.** грам. (одр.) *којим се нешто искључује или изузима:* **~** реченица. **3.** заст. *в. искључив.* — Хрваштини смо у школи... извојштили... право искључнога употребљаја. *В 1885.* У јужној голој и кршној зони су они [кречњак и карсни облици] скоро искључни облици. *Цвиј.*

искљу̏чати, -а̄м сврш. *кључајући избити, изићи на површину.* — Она лажна унутарња... снага [пијанице] понекад букне и искључа на површину, али се брзо и гаси. *Ољ.*

искључе́ње с *гл. им. од искључити (се).*

искљу̏чив, -а, -о **1.** *који показује искључење од општих правила, прописа, необичан, посебан, изузетан, редак.* — Навика на робовање може у неким искључивим приликама да добије инструктивни карактер. *Марк. Св.* Посљедак... био је тај... да је [Аристотелова наука] стекла искључиви углед. *Баз.* **2.** *који припада само једном власнику, кориснику и сл., који се не дели с другима, неподељен.* — Венеција осваја искључиво господство на Јадранском мору. *Шен.* Бајкић доби времена да се прихвати правог посла, остављајући маказе и лепак у искључиво наследство Андрији. *Ћос. Б.* **3.** *који искључује све друго, који не попушта, непопустљив, својеглав.* — Друга група, искључива и одлучна, наваљивала је да се касарна заузме. *Ћоп.*

искључи́ва̄ње с *гл. им. од искључивати (се).*

искључи́вати (се), -у̏чујем (се) *несврш. и уч. према искључити (се).*

искљу̏чиво прил. **1.** *на искључив начин, само, једино.* — Престао сам глумити самаританца... који је заокупљен искључиво туђим бригама. *Крл.* **2.** *искључујући све друго, непомирљиво, својеглаво.* — Многе [оцене]... дате су једностране, искључиво, нетачно и без разумевања ствари. *Поп. П.*

искљу̏чивӧст, -ости ж *особина онога који је искључив и онога што је искључиво.*

искљу́чити, ѝскљу̏чӣм сврш. **1. а.** *удаљити, одстранити из састава, чланства, лишити права суделовања у нечему.* — Сједи и знаде да га свакога часа могу искључити из чланства управе. *Крањч. Стј.* [Био је] искључен из свих... средњих школа. *Крл.* **б.** *уклонити из употребе, примене, функционисања.* — Лакше је морске лађе... док се здравствено посматрају, искључити из саобраћаја. *Батут.* **в.** *изузети, издвојити, узети као изузетак.* — Зато ћу је искључити из овога осврта да... не квари целину ове књиге. *Михиз.* **2.** (обично трп. прид.)

не допустити могућност извршења чега, не узети у обзир (као могуће). — Сасвим је искључена могућност да је могао остати жив. *Мар.* **3.** *прекинути рад или протицање чега, зауставити, ископчати*: ~ мотор, ~ струју, ~ воду (у водоводу).

~ **се 1.** *повући се, издвојити се*: ~ из збивања, ~ из догађаја. **2.** *престати протицати или функционисати, зауставити се (нпр. о струји или мотору).*

ѝскључно прил. *в. искључиво (1).* — У исто време искрсавају многобројни хајдуци, и то искључно од неких досељеничких породица. *Цвиј.* Аустријски се генерал старао да српске воће задобије искључно за Аустрију. *Нов.*

искобѐљати се, -ā̄м се сврш. *спретним, вештим окретом, покретом ослободити се чега, изаћи, извући се; извући се из тешког положаја.* — Хоџа се искобеља из оних ствари које су му се са рафова сручиле на главу. *Андр. И.* Требало је лукаво поступати ако је човјек хтио да се искобеља из тих канџа. *Франг.* фиг. При свршетку се та истина испод хрпе ријечи искобеља мало другачија. *Шим. С.* Утом се и месец поново искобеља из пипака облака. *Чипл.*

искобе́чити (се), -о̀бе̄чӣм (се) сврш. покр. *в. избечити (се). Рј. А.*

искòбити, ѝскобӣм сврш. покр. *навући несрећу на кога, унесрећити, уништити, упропастити.* — Бојим се ... да ми [мађеха] не искоби сестрића. *Љуб.* То ће кућу ... да искоби и осрамоти. *Лал.*

~ **се** *ловр.* — Ја наточим двије купице [ракије], он уздахне и обје осуши, а ја њему друге двије, да се не искобим. *Љуб.*

искòвати, ѝскујēм сврш. **1.** *направити, израдити ковањем.* — Ријетко ... би отишао из којег села не исковавши ниједан ножић. *Пав.* Влада је овлашћена да искује један милион дводинараца. *Јов. С.* фиг. Љубав је исковала мач. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *постојаним, упорним радом израдити, начинити, створити нешто чврсто и трајно.* — Он и његов живот су исковали тај поглед на свијет. *Каш.* Свак носи своју судбину! ... Ја сам своју исковао. *Франг.* Народ срцем проговори и армију своју створи, искова је чврсту, једну. *Ћоп.*

исковр́нути, -о̀вр̄нēм сврш. *превртнути, извртнути (најчешће о очима).* — Он ... исковрну крваве очи и накочопери се. *Рад. Д.*

искòврчити, -ӣм сврш. **1.** *свршити коврчење чега.* **2.** *исковрнути (очи).* — Одједаред га пусти, исковрчи очи, крикне, заплаче. *Матош.*

искòзити, ѝскозӣ (трп. прид. ѝскожен) сврш. *окозити, ојарити известан број козлића, јаради.* — Ова је коза искозила све ове козе. *Вук Рј.*

~ **се** *ојарити се (о већем броју коза). Вук Рј.*

ѝскок м спорт. *скок на месту из воде увис.* — Потребно је начинити мањи или већи искок из воде. *Ват.*

искóкати, ѝскōкāм сврш. *испржити кукурузна зрна да испуцају и избаце ван, напуље, језгру.* — Неће моћи шаку зрна искокати дјеци. *Божић.*

~ **се** *испржити се, испуцати (о кукурузном зрну или о земљи кад испуца од велике суше). Вук Рј.*

искокóтити, -о̀кōтӣм и **искòкотити,** -ӣм сврш. *в. исколачити.* — Они само искокотили очи па гледе и чуде се књизи и попу. *Глиш.* Искокотила у ме своје велике црне очи. *Павл.*

искòлā̄чено прил. *исколачивши очи, разрогачено, избуљено.* — Његове очи гледају стаклено, укочено, исколачено. *Дав.*

исколáчити, -о̀лā̄чӣм сврш. *широко, усплахирено отворити очи (од страха, чуда, мука), избечити, избуљити, разрогачити очи.* — Скаменио се од муке и страве, исколачио очи па ни дахнути. *Торд.* Тисуће глава с исколаченим очима и отвореним устима пратиле га у трку. *Шимун.* Исколачи очи, напрегне се и из уста му покуља млаз црне крви. *Јак.*

~ **се** *широко се отворити (о очима), разрогачити се.* — Тај је страшан изгледао: очи би му се исколачиле, вратне жиле надуле. *Радул.*

исколѐтати, -о̀леће̄м сврш. покр. *извући расклимавши, олабавивши клинове.* — Омота својијем пасом звону туцањ, а рукама исколеће клин из жовница. *Љуб.* фиг. Причајте ви што хоћете, само одавде нас нећете ни ћускијама исколетати. *Ћон.*

искòлити, ѝсколӣм сврш. покр. *испољити, употребити.* — Јарили се [синови] одмјерено, штедећи ... снагу и мржњу, што треба исколити у задњем часу. *Божић.*

~ **се** *испунити се.* — Клетва се очева до мало времена исколила. *Павл.*

ѝскōлчити, -ӣм сврш. *позабадати ко(л)чиће у земљу.*

искомàдати, -ā̄м сврш. *исећи, искидати, разделити на комаде, раскомадати.* — Земкова је земља сва искомадана: њивица ту, ливада онамо. *Сиј.* фиг. Звоњава допире до ушију, искомадана и ношена на махове. *Перк.*

искòмā̄рдити, -ӣм сврш. покр. *в. испребијати. Вук Рј.*

искомбини́рати, -ӣнӣрā̄м и **искòмбиновати,** -нујēм сврш. *направити план о чему, смислити што.* — Поручник Дуб

већ пре тога искомбинирао је целу ствар овако. *Вин.* Људи одмах штогод искомбинирају. *Нех.* Према рефератима ... двојице рецензената могу искомбиновати колико и како одлази од првобитне редакције. *БК 1906.*

искомѐшати, -ам сврш. *изазвати комешање чега, ускомешати, усталасати.* — Његов господујући глас ... је продирао ... кроз искомешани задах прашине. *Петр. В.*

искомпромити́рати се, -ѝтӣрам се и **искомпро́митовати се,** -тујем се сврш. *осрамотити се.* — А шта је љубавник — искомпромитујете се мало, па готова ствар. *Нуш.*

и̏скон[1] м и ж цсл.; исп. одискона **а.** *прапочетак, почетак.* — Геби искона нигдје ни конца. *Прер.* Сама она прапрамагличаста материја ... морала је у искони својој бити у заједници каквог другог још већег небеског исполина. *Ком.* **б.** необ. *порекло.* — Да ... избрише свој плебејски искон ... узе обилно трошити. *Крл.*

и̏скон[2], -а, -о необ. *некадашњи, старински.* — Луле пале ти искони људи, луле пале ништа не хвале осим својих исконијех дана. *Март.*

и̏скони прил. цсл. *давно, у почетку.* — Рекло би се да су велики пјесници били на почетку, искони, а савремени бивају све неразумљивији. *Уј.*

и̏сконски и **и̏скӧнски,** -ā, -ӧ *који је од искона, од самога почетка до данас, који је наслеђен из далеке прошлости, урођен, природен.* — Пролазе пећинама гдје исконски сједе мраци. *Наз.* Волео је земљу исконском, анималном привржености. *Поп. Ј.*

исконструи̏раност, -ости ж = исконструисаност *својство онога што је исконструисано.* — [У дјелима Ђалског] удара у очи исконструираност фабуле. *Барац.*

исконструи́рати, -у̏рам лат. сврш. = исконструисати *конструирати, конструисати; вештачки, натегнуто направити.*

исконструи̏саност, -ости ж = исконструираност.

исконструи̏сати, -ишем сврш. лат. = исконструирати. — Та лица нису жива; она су исконструисана од једнобојног лошег сценаријског папира. *Пол. 1950.*

исконцепти́рати, -ѐптӣрам сврш. лат. *направити у концепту, као концепт, саставити.* — Директор [је] изговорио слово које је исконцептирао још пре осамнаест година. *Срем.*

искӧнчати, -ам сврш. *извести концем:* ~ чарапе. *Вук Рј.*

и̏скоп м **1.** *ископавање; радилиште где се што ископава.* — Градилиште није добило на време грталицу за подморски ископ, па се није радило све до краја фебруара. *Пол. 1950.* **2.** фиг. *пропаст, уништење.* — Болештина ... опустоши многа мјеста, а у многим протањи људство до ископа. *Љуб.* Ахејске [су се] лађе у Аулиду скупљале ... ископ Тројанцима и Пријаму носећ. *М-И.*

ископа́ва̄ње с *гл. им. од ископавати (се).*

ископа́вати (**се**), -о̀па̄вам (се) *несврш. према ископати (се).*

искӧпа̄јник м покр. *в. ископник.* — Јадни слијепци тако радећ ишли су на руку свому ископајнику, Турчину. *Павл.*

ископа̀ч(ић) м покр. *в. ископник.* — Ти нијеси човјек, чим аргатујеш ископанику своме. *Поп.*

ископа̀ница и **ископа́ница** ж *в. ископница.* — Та ти је [баба] крвница и ископаница. *Љуб.*

искӧпати, -ам сврш. **1.** *издупсти копајући; издупсти уопште.* — [Јаму] је ископала граната великог калибра. *Јонке.* Ја ћу ... догодине бунар да ископам. *НК 1946.* фиг. Бурна времена ... ископају ... јаз између два нараштаја. *Андр. И.* **2.** *копајући извадити (из земље, испод снега и сл.); истргнути.* — Ваљало би га [извор] ... из блата, у коме лежи, ископати. *Панч.* Испричао [је] друговима шта му се све догодило ... до дана кад је био ископан из свога снежног гроба. *Петр. М.* фиг. Треба из тога ископати његово срце! *Крл.* **3. а.** *извући одакле, пронаћи.* — Хита на састанак ... где се узда ископати посао који ће му изручити сто хиљада динара. *Каш.* Из дна ормара ... ископа стари псалтир. *Марј. М.* Нисам примијетио одакле је ископала бочицу ракије и неколико цигарета. *Јел.* **б.** *извући, ослободити тешког, нељудског положаја.* — Само да те ископам, јер те свакако ископати морам. *Шен.* **4.** фиг. *материјално, физички уништити, упропастити, затрти.* — Дај писару, дај адвокату! ... Па ме ископаше, до дна ме ископаше. *Ад.* Зеленаши ископаше један дом. *Матош.* Ископа олуја воћке у цвету. *НК 1946.*

Изр. ~ гроб коме покр. *уништити, затрти кога;* ~ очи коме *изгрдити кога у највећој мери; унесрећити.*

~ **се 1.** *повр.* — фиг. А кад се једноћ увалиш у ... биједу, нећеш се ископати док си жив. *Пав.* Више [се] никад нећеш ископати из дуга. *Нех.* **2.** *појавити се, настати (о борама), урезати се.* — Смањио се ... оседео, око очију му се ископале дубоке боре. *Сек.* **3.** покр. *затрти се, сасвим пропасти, искоренити се.* — Ископала се кућа попа Богдана. *Лоп.* Кад би сви ... били као ти — ископао би се траг томе занату. *Вујач.*

ископѐљати се, -ам се сврш. *в. искобељати се.* — Она [се] ископељала из пласта. *Сим.*

ископе́чити, -о̀пе̏чӣм сврш. покр. *в. изобличити.* — У сто ријечи помијешају коју нашку, изопачену и ископечену да ти уха оглуше. *Љуб.*

и̏скопина ж **1.** *место где се врши ископавање; ископана јама, удубљење.* — Земља ... се дизала у ... црним хрпама на равном рубу ископине. *Кос.* И алат заборавимо ... над ископаним јарком, а да ископине нисмо ни заравнали. *Пол. 1959.* **2.** археол. *предмет нађен ископавањем.* — Гледа [кућу] ... с пажњом с каквом археолог испитује какву ископину из старих времена. *Јов. Ј.* Нађене су многобројне ископине у Европи. *Пов. 1.*

ископи́рати, -о̀пӣра̄м сврш. *умножити, направити у више копија; написати с копијом.* — Ископира у своме блоку ... да поручник Дуб има сместа доћи. *Вин.*

искӑ̀пнети, -пнӣм, ијек. искӑ̀пњети, сврш. **1.** *ишчезнути под утицајем топлине (о снегу), окопнети.* **2.** фиг. **а.** *постепено ишчезнути, нестати.* — Брзо ли наде ископне. *Пан̑д.* **б.** *постепено се истрошити или сасушити, ослабети, оронути.* — Под теретом година она је већ била оронула, некако ископнела. *Бар.* Све му се у њој [у очинској кући] учини смањено, ископњело. *Ћоп.* Леже мокри на блатњавој земљи, усахнули, ископнели. *Јак.*

и̏скопњак м *онај који некога ископа, унесрећи, упропасти, заторник.*

и̏скопница ж *жена ископник.*

и̏скопњак м покр. *в. ископник.* — Глобо, ископњаче! *Кост. Л.*

искӑ̀пњети, -пнӣм, ек. искӑ̀пнети.

ископрца́ва̄ње с *гл. им. од ископрцавати (се).*

ископрца́вати (се), -пр̀ца̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према ископрцати (се).*

ископр̀цати, -а̄м сврш. *с муком извући, извадити.* — Жена успе да ископрца руку и стаде да га одмах удара по глави. *Дав.*

~ **се 1.** *повр.* — Јосо се ископрца из гомиле старих врећа. *Кал.* **2.** фиг. *с муком се извући, ослободити из тешког и неугодног положаја.* — Био [је] у стању и другом да помогне ... да се ископрца испод зеленашког дуга. *Радул.*

ископча́ва̄ње с *гл. им. од ископчавати.*

ископча́вати, -о̀пча̄ва̄м *несврш. и уч. према ископчати.*

искӑ̀пчати, -а̄м сврш. *прекинути, пресећи, зауставити деловање чега (нпр. каквог механизма):* ~ батерију. — Аутомобил ... не троши бензина јер шофер ископча мотор. *Јонке.*

и̏скора̄к м спорт. *корак напред или у страну.* — Зато се препоручује бацање лопте о земљу приликом првог искорака лијеве ноге. *Рук.*

искора́кнути, -о̀ра̄кнӗм сврш. **1.** *искорачити.* — Алекса искоракну ка Мојсилу и дође левим раменом према њему. *Вукић.* **2.** спорт. *заузети став у којем је једна нога напред, а тежина тела је на стражњој нози.* — Код пуцања треба лијевом ногом искоракнути. *Хок.*

искорачи́ва̄ње с *гл. им. од искорачивати.*

искорачи́вати, -а̀чӯјӗм *несврш. и уч. према искорачити.*

искора́чити, -о̀ра̄чӣм сврш. *начинити корак, иступити једном ногом напред; начинивши корак изићи.* — Јанко искорачи десном ногом напред. *Лаз. Л.* Таман она искорачила из куће, а Пера се врати с гумна. *Вес.* фиг. Он је из Јовановићевог тврђења искорачио у аподиктичност. *Мил.*

~ **се** *в. искорачити.* — Беше [се] искорачио да објави своје титуле, када га странац спречи. *Мил. В.*

искорѐнитељ, ијек. искорјѐнитељ, м = искорењивач *онај који искорењује.*

искоре́нити, -о̀рӗнӣм, ијек. искоријѐнити, сврш. *сасвим уништити, затрти, истребити.* — Да словенска литургија није била у Хрватској искоријењена, доказује један закључак Сплитског црквеног синода. *Водн.* Зар ми заиста не можемо ... искоренити из задаћа наших ученика тих ... погрешака?! *Ј 1957.*

искорѐњив, -а, -о, ијек. искорјѐњив = искорењив *који се може искоренити.*

искорења́ва̄ње, ијек. искорјѐњава̄ње, с *гл. им. од искоревати.*

искорења́вати, -ѐња̄ва̄м, ијек. искорјѐњава̄ти = искорењивати *несврш. и уч. према искоренити.*

искорѐњив, -а, -о, ијек. искорјѐњив = искоренљив.

искорења́ва̄ње, ијек. искорјѐњива̄ње, с *гл. им. од искорењивати.*

искорења́вати, -ѐњӯјӗм, ијек. искорјѐњива̄ти, несврш. = искоревати.

искорења́ва̄ч, -а́ча, ијек. искорјѐњива̄ч, м = искоренитель.

искоре́пити, -о̀рӗпӣм, ијек. искоријѐпити. сврш. *в. искоренити. И-Б Рј.*

искорје-, ек. искоре-.

искори̏стив, -а, -о = искористљив *који се може искористити.* — [Преглед] искористивих водних снага Хрватске. *Вј. 1960.*

искори̏ститель м *онај који искоришћује, искоришћивач, корисник.* — Он ће остати користитељ њене дарежљивости. *Бег.*

искӑ̀ристити, -ӣм и **искори̏стити,** -о̀рӣстӣм (трп. прид. искӑ̀ристен и искӑ̀рӣштен, искӑ̀ришћен и искӑ̀рӣшћен) сврш. **1. а.**

извући какву вредност или зараду из чега, употребити извлачећи какву корист: ~ земљиште, ~ рудна богатства. **б.** *употребити уопште; послужити се могућностима које пружа нека ситуација*: ~ алатку, ~ гужву. — Искористи мрак и уђе у колибу. *Вујач.* Настави устрајно не би ли искористио своју предност. *Креш.* **2.** *силом или преваром извући корист на штету другога, злоупотребити у своју корист.* — Искористити људе треба, и варати, и лагати, за себе грабити земаљско благо. *Каш.*

искòристљив, -а, -о = користив. — Понуди . . . још увек . . . искористљиво . . . оружје у борби против остатака реакционарне мисли. *Рист.*

искòристљивост, -ости ж *особина, својство онога што је искористљиво.*

искòрити, искорӣм свршс. *оштро покарати, искарати.* — Све три [кћерке] добро искори. *Сиј.*

ѝскорити, -ӣм свршс. неодом. *извадити (из корица), исукати.* — Мој га [мач] ујак у једном скоку згради у руку, искори га, витешки с њим махну. *Креш.*

искòричити се, -òричӣм се свршс. *испасти из корица.* — Видео је [дечак] . . . да се од пада [књига] потпуно искоричила. *Андр. И.*

искоришта́ва̏ње с *гл. им. од искоришћавати.*

искоришта́вати, -ӣшта̄ва̄м несврш. = искоришћавати и искоришћивати *несврш. и уч. према искористити.*

искоришта̀ва̄ч, -а́ча м = искоришћавач и искоришћивач *онај који искоришћава, искоришћава.*

искориште́ње с = искоришћење *гл. им. од искористити.*

искоришћа́ва̏ње с *гл. им. од искоришћавати.*

искоришћа́вати, -ӣшћа̄ва̄м = искоришћавати.

искоришћа̀ва̄ч, -а́ча м = искоришћавач.

искоришће́ње с = искоришћење.

искоришћи́ва̏ње с *гл. им. од искоришћивати.*

искоришћи́вати, -ӣшћујӗм несврш. = искоришћавати.

искоришћи́ва̄ч, -а́ча м = искоришћавач.

искорје-, ек. искоре-.

ѝскос м *право кошње траве на туђој ливади или комаду ливаде (уз накнаду у новцу или у натури).* — Узети ливаду на искос. *Рј. А.*

ѝскоса и **ѝскӧса** прил. *од неке тачке (места и сл.) у косом правцу, укосо; попреко.* — Искоса [је] падало [свјетло] с висине првог ката. *Сим.* Погнутих глава гледали су искоса један на другога. *Пер.* То су били соло продори до пред гол и оштар шут искоса у стативу. *Пол. 1958.*

искòсити[1], ѝскосӣм свршс. **1.** *косом сву покосити, покосити докраја.* **2.** фиг. *побити косећи аутоматским оружјем; побити секући.* — Је л' ти оно баба испред вароши искосила митраљезом читав камион црнокљунаша? *Ћоп.*

~ **се** уз. повр. *побити се један с другим, једни с другима секући се.* — Могуће да се то поље пре видовданске битке друкчије звало; и тек после, кад су се две силне војске искосиле, прозвали су га Срби Косовом. *Нен. Љ.*

искòсити[2], -ӣскосӣм свршс. *искидати на комаде; подерати на много места.* — Мишеви савили гнијездо и искосили хартију. *Павл.*

~ **се 1.** *искидати се, подерати се, исцепати се.* — Насмејао [сам се] видећи се још у . . . старим хаљинама где су се ивице биле искосиле. *Уск.* [Кошуљи] су се од дуга прања искосили . . . превраћи. *Креш.* **2.** фиг. *испречити се, успротивити се, одупрети се, оштро, љутито реагирати, обрецнути се.* — Пусти, бога ти! — искоси се шјор Кеко. — К врагу, зар ћемо увијек о њему говорити. *Ћип.* Закопчавајући . . . дугмета Мирон . . . се искоси на кћер. *Моск.*

искòсити[3], ѝскосӣм **и искóсити,** ѝскӧсӣм свршс. *учинити косим, поставити косо, нагнути; усмерити у страну, укосо.* — Ову даску . . . треба да је искосимо на зид — да се пењемо уз њу. *Лал.* Мало искосих главу и угледах Талијана. *Вујач.* Искосивши очи, Аксиња рече одлучно. *Моск.*

~ **се** *постати косим, нагнути се.* — Обрве јој се још више искосиле на великом челу. *Ћос. Д.* [Киша] се сада сасвим искосила — густа, јака. *Сиј.*

ѝскосицӗ прил. *искоса.* — Управник је искосице гледао овог драматурга. *БВ 1909.* Стражар га је искосице омјерио. *Цес. А.*

искостре́шити се, -острёшӣм се, ијек. искостријѐшити се, свршс. *нарогушити се, најежити се, накострешити се.*

искостријѐшити се, -òстријешӣм се, ек. искостре́шити се.

искòтити, ѝскотӣм свршс. *котећи донети на свет младунчад, окотити.*

искотрљати, -а̄м свршс. *котрљајући, ваљајући изгурати, избацити.* — Искотрљаше у двориште буре медовине. *Шов.*

~ **се** *котрљајући се изићи, извалити се.* — Испод њега се искотрља некакав сламни шешир. *Ранк.* Опази крчмара Раду како се искотрљао, обао . . . па се усталио у предврађу. *Кал.*

искоту́рати, -ȍтӯрām и **искотӯрати,** -ām сврш. *искотрљати.*

ӣскоцкāн, -а, -о *који има на себи коцкасте шаре.* — У шареним искоцканим хлачама ... допану он амо. *Драж.* У бојној опреми, искоцканој у коцке модре ... *Вел.*

искȍчити, ӣскочӣм сврш. **1. а.** *скочити напоље, ван из чега, одакле.* — Ђура и Карл искочили су на обалу. *Нен. Љ.* Искочи ... из својих кола. *Кал.* Један грађанин ... искочи [из аутобуса] као чеп из боце. *Донч.* фиг. Расклопи се ... прозор ... Искочи светлост на црн плочник. *Каш.* **б.** разг. *брзо, журно изићи, истрчати.* — Енглескиња ... уђе. Фармацајт ... искочи пред тезгу и поклони се. *Сек.* **в.** необ. *учинити на месту мали скок увис, поскочити.* — Кочије труцнуше ... путници искочише за читаву педаљ с оно мало кровине на којој сеђаху. *Глиш.* **г.** *удаљити се, излетети, побећи.* — Кад опази ... да вика све више остаје иза њих ... пођи да су искочили из ланца и ... побегли од опасности. *Ранк.* **2. а.** *појавити се нагло, неочекивано, створити се, избити, искрснути.* — Два камена ... таре један о други. Искочила ватра. *Сек.* Пред очима искочила му цијела породица. *Ћип.* **б.** *појавити се, избити на телу, на кожи.* — Искочиле му жиле на надланици. *Гор.* Удари [га] палицом по глави да му је одмах искочила кврга. *Јонке.* **3. а.** *појавити се изнад хоризонта, попети се* (*о Сунцу*). — Било је искочило сунце с једнога копља. *Вес.* Чим сунце искочи ... отиђите сутра до ње. *Л-К.* **б.** *постићи, досећи неку висину, нарасти.* — Које моје, које пријатељево, искочиће на тријес' 'ектара. *Рад. Д.* **4.** *издићи се изнад какве површине, стрмити.* — Насред лица ... искочио нос. *Горд.* На једном месту ... искочила гола стена. *Јак.* **5.** *понићи, настати.* — Живи без икакве везе са ... целим редом људи из кога је искочио. *Андр. И.* **6.** *одбећи, одметнути се.* — Цар [турски] може ли се довијек трпјети? Ко не може, он је искочио. *НП Вук.* **7.** *избити на какав положај, на истакнуто место, постићи какав положај, звање.* — У том опћем успону друштва искочили [су] ... сви неуспјели и повријеђени. *Крањч. Стј.* Преко ноћи искочише на положаје људи дотле скоро непознати. *Ћоп.*

Изр. да искочи из коже (од нестрпљења, беса) *врло је нестрпљив, бесан у највећој мери, не може се свладати*; да очи искоче (од врућине, од муке, од страха) *неподношљиво је вруће, мучно, страшно*; очи су му искочиле, очи су му хтеле искочити *гледа, гледао је и сл. с највећим интересом, с највећом радозналошћу*; ~ ђав(о)лу из торбе *бити врло препреден, снаћи се у свакој ситуацији.*

искȍшкати, -ām сврш. нар. *испрегнути* (*волове или коње*). — Искошка [газда] сивоњу и његовог друга. *Дом.* [Из] сељачких кола ... су искошкани волови. *Ћос. Д.*

ӣскра ж (ген. мн. ӣскāрā) **1.** *честица горуће или ужарене материје, варница*[1] (*I*). — Удар нађе искру у камену, без њега би у кам очајала. *Њег.* Пршти [у ковачници] и врца мећава искара. *Сек.* фиг. Просу из очију на изненађеног учитеља обиље зеленкастих искара. *Мих.* **2.** *мала, ситна честица чега што се сија, блиста, светлуца.* — Снежне залеђене искре су одбијале месечеву светлост. *Јанк.* Звијезде се кријесиле, као искре драгуља на баршунастом сагу. *Војн.* **3.** фиг. **а.** *почетак, заметак, клица чега.* — Сада ће да се распири искра устанка који је скоро годину дана биo гушен. *Поп. Ј.* **б.** *ситан, неразвијен делић, малена примеса чега* (*каквог осећања, дара и сл.*); *траг.* — [Обилна киша] просу ... по срцу тежака искре радости у очекивању добре љетине. *Наз.* Његово гледање на свијет ... имало је у себи искру видовитости. *Радул.*

Изр. бацити искру у барут (у лагум), принети искру к слами *лакомислено или неопрезно изазвати тешке последице*; од мале искре велики огањ *незнатан повод великој свађи*; потпирити запретану искру *поново разбуктати оно што се смирило.*

ӣскрав, -а, -о *искричав.* — Искраве очи блистају. *Креш.* Како ће смијех твој [сунце], искрав, заблистати у леденој јези ћелије! *Вит.*

искра́вити се, ӣскрāвӣм се сврш. *отопити се, раскравити се.*

искра́дати се, ӣскрāдāм се *несврш. и уч. према искрасти се.*

ӣскрāј, -аја м покр. *крај, свршетак.* — Било је већ на искрају зиме. *Вес.* Распоредили смо батаљоне на искрају шуме дуж стазе. *Чол.*

искрај предл. с ген. покр. **1.** *с краја.* — Вика стража искрај поља. *НП Вук.* **2.** *са места, из простора у близини кога или чега.* — Фра-Брне не пушташе искрај себе Бакоњу. *Мат.* Цигански момци израстају искрај котлова. *Вујач.*

искра́кати, ӣскрāчēм сврш. *изаћи ходајући великим корацима; искорачати упоште.* — Онога дана је ураров мршави лик ... искракао на сунчану сеоску цесту. *Кал.*

искра́сити, ӣскрāсӣм сврш. *искитити.* — Сјајне токе од четири оке, жеженијем искрашене златом. *НП Вук.*

~ **се** фиг. *накитити се вином, напити се.* — И дивно се [господа] искрасише с вином. *НП Вук.*

ӣскрастати се, -ām се сврш. *покрити се крастама* (*по телу*). — И нема мјеста гдје огребен није тај живот ... искрастан многим ранама. *Кркл.*

ӣскрасти, -а́дӗм свр̏ш. необ. *в. украсти.* — Искрали испод мене мојега сивца. *Вел.*

~ **се** *крадом, кришом изићи, извући се.* — Прије одласка искрала се из вагона. *Пав.* фиг. Тек ту, на стрмој пртини, Урошу се искрадоше двије-три сузе. *Вуков.*

ӣскрати, -а̄м несвр̏ш. необ. *в. искрити.* — Млаз младог сока искра и пенуши. *Бој.*

искрва́вити, -кр̏ва̄вӣм свр̏ш. **1. а.** *умазати, умрљати крвљу.* **б.** *озледити, изранавити изазивајући крварење.* — Он га [коња] остругама свега искрвавио. *Лаз. Л.* фиг. Моја искрвављена душа није могла друкчије. *Ћос. Б.* **2.** *искрварити (1).* — Русија ће ... искрвавити у рату с Нијемцима. *Чол.*

~ **се а.** *повр. према искрвавити (1а).* **б.** *искрвити се.*

искр̏ва̄вљенӧст, -ости ж *стање онога који је искрвављен.*

искрва́рити, -р̏ва̄рӣм свр̏ш. **1.** непрел. *изгубити много крви; због губитка крви умрети.* — Народ треба да искрвари за интересе њему сасвим туђе. *Јонке.* Умро је, искрварио, после подне. *Бил.* **2.** прел. *в. искрвавити (1).* — И кад бисте ме свега искрварили, клицао бих ... *Киш.*

~ **се** *искрварити (1); пролити много крви, претрпети велике губитке у рату, борбама.* — У борбама су се обје стране искрвариле. *Пов. 2.*

искр̏вити, ӣскрвӣм свр̏ш. *искрварити (1).* — [Офанзива] ће се дотле продужавати док мала Србија не искрви са последњим борцем. *Сек.*

~ **се** *ударити у крваве обрачуне, побити се, потући се тако да се крв пролије.* — То су бедници [побуњена раја], позаваћени између себе, који ће се сами искрвити и пасти нама пред ноге. *Андр. И.* Искрве [се] ко ће први. *Кик.*

искревӗљити, -ѐвӗљӣм свр̏ш. *искривити, згрчити, унаказити гримасом (лице или његове делове); искренути, извртнути.* — Лица [су им] попримила искревељен израз. *Јонке.* Писар искревељи шију и заклопи спискове. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *направити гримасу, искривити лице.* — Писар се искревељи, али је даље читао. *Бен.* **2.** *добити искривљење, изнакажене црте лица, неприродан израз лица, искривити се, згрчити се.* — Уста њеногa оца искревеље се у бесу. *Поп. Ј.*

ӣскрен, -а, -о **1.** *који изражава оно што мисли и осећа, у кога нема претварања, отворен.* — Модерна [је] ученост изобличила и замрачила првобитно, искрено значење текстова. *Уј.* **2.** (у именичкој служби) ж *истината реч.* — Како се радујем ... да си ми дала прилику да с тобом коју искрену прозборим. *М 1867.*

ӣскрено прил. *на искрен начин, отворено.* — Боље се, искреније, истинитије и с више љубави ... није могло говорити. *Прод.* Рекох ти поштено и искрено да кћи ми није за те. *Богд.*

ӣскренӧст, -ости ж *својство онога који је искрен.*

искре́нути, ӣскрӗнӗм (аор. искре́нух и ӣскретох, 2. и 3. л. ӣскренӯ, ӣскрете и ӣскрете) свр̏ш. **1. а.** *окренути доњу, супротну страну, дно чега горе, увис, превртнути, преокренути; извртнути, нагнути.* — Она попође преко ограде и искрене ... овећу кошару. *Ћип.* Искренута су небеса отицала заједн ос ријеком. *Сим.* **б.** разг. *нагнути, нагло испити (посуду).* — Кухар ... ми тури шутке шалицу каве у шаку, а ја је искренем до дна. *Гор.* **2.** *довести, ставити у неприродан, необичан положај, обрнути, искривити (нпр. главу, тело).* — Попне се ... на коња, стисне петице искренутих ногу коњском трбуху и полети. *Краљч. Стј.* Голуб ... искренуо врат, па трза главом. *Донч.* Гледао је некако преко рамена, ружно искренут. *Ћоп.* **3.** фиг. **а.** *учинити друкчијим, потпуно изменити.* — Другови [му] искренуше тајну ... у ругање. *Ков. А.* [Боштво] не може искренути тока догађаја. *Нех.* **б.** *настати нешто друго, друкчије од оног што је раније било.* — Снијег уситнио, ал' не пада, већ искренуо сјевер. *Мул.*

~ **се** *променити правац, изменити се, обрнути се.* — На Порти се осећало да ... се [покрет] веома брзо искренуо против турске владавине. *Нов.* Никад човек овде не зна у што се ствар може искренути. *Андр. И.*

ӣскрӗње с *гл. им. од искрити (се).*

искреса́вати (се), -ѐса̄вам (се) = искресивати (се) *несвр̏ш. и уч. према искресати (се).*

искрѐсати, ӣскрешӗм свр̏ш. **1.** *произвести, извући крешући кресивом, огњилом (ватру, искре).* — Искреса ватре и опет задими. *Глиш.* Ватру не смијеш наложити ... жеравицом ... него је искресати из кремена и ухватити на губу. *Пав.* фиг. Лепа Гркиња ... волела би и искру ватре из свога обожаванога Спартанца искресати, али све бадава. *Јакш. Ђ.* Ове ... ситнице искресах за купања у Новом и послах их у »Вијенац«. *Мажс. Ф.* **2.** необ. *искомадати, исећи.* — Њих двојица сједоше за велики букови сто ... на ком бјеху искресана пецива. *Мат.* **3.** *рећи без увијања, отворено, у лице, у брк (обично оштрим тоном).* — Не може учитељ да трпи, него једва чека попа да му све искрешe. *Глиш.*

~ **се** *испсовати се или истући се.* — Пусти их нека се искрешу. *Бак. Реч.*

искреси́вати (се), -ѐсујӗм (се) несвр̏ш. = искресавати (се).

и̏скретати (се), -е̑ћӣм (се) и **искре́тати** (се), и̏скрӗћӣм (се) *несврш. и уч. према* ***искренути*** *(се).*

искре́чити, и̏скрӗчӣм сврш. *неспретно размаћи, растворити у страну, раскречити.* ~ **се** *раскречити се, раскорачити се.*

искрѐчити и **и̏скречити,** и̏скречӣм сврш. *окречити све, докраја, обелити кречом.*

искре́штити, и̏скрӗштӣм сврш. *избечити, разрогачити (очи).* — Близу њега сељак искрештио очи. *Лоп.*

и̏скрзати, -а̄м сврш. **а.** *дугим ношењем или дугом употребом оштетити (нарочито на крајевима, ивицама), износити, похабати.* — Искрзане [су] жиле памучне. *Вел.* Гледаше у своју болничку хаљину искрзану око врата и рукава. *Рист.* **б.** *оштетити (изровати, изломити и сл.) на много места.* — Орао . . . потресе јака крила, чија су пера при врху искрзана. *Вуков.* Око нас улице разривене, излокане, искрзане. *Ђон.* ~ **се 1.** *оштетити се, похабати се од дугог ношења или дуге употребе.* — Ено онај . . . капут . . . искрзали се рукави. *Срем.* **2.** фиг. *претрпети озледе, измучити се, изнурити се.* — Искрзала јој се душа. *Божић.*

искри́вити, и̏скрӣвӣм сврш. **1.** *учинити кривим, косим, саевијеним, накривити.* — У један мах му се учини као да је Сима малчице искривио браду. *Сек.* Помоћник нишанџије искривио главу и . . . блене у ноћ. *Јак.* **2.** *дати неприродан, изнакажен израз (лицу, устима и сл.) као знак незадовољства, гадљивости и сл., згрчити, изобличити.* — Искриви уста и не одговори ништа. *Вел.* Плач му искриви лице. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. *изопачити, покварити; искренути, завести с правог пута.* — Повијест искривише. *Ђал.* Рођакиње су пјевале . . . искривљене мађарске пјесме. *Козарч.* [Ђока] је . . . многе судбине искривио. *Лал.*

Изр. ~ **врат** (све ишчекујући кога) *предуго (обично жељно) ишчекивати.* — Вратове искривише извирујући на тебе. *Бож.* Врат искривих уз поље гледећи. *Њег.*

~ **се 1. а.** *постати крив, савијен.* — Излокани путеви . . . и да је права осовина, искривиће се. *Сек.* Хоћу да ми се мало проврти̏ш, искривиш. *Сим.* **б.** *погрбити се, погурити се.* — Стари, хроми, искривљени свијет, подбочен батинама и штакама. *Бег.* **2.** *добити неприродан, унакажен израз (о лицу, устима), згрчити се.* — Лице јој се искривило, пребледело. *Ранк.*

Изр. ~ **од смеха** *много се смејати, заценути се од смеха.*

искривља́ва̄ње с *гл. им. од* ***искривљавати*** *(се).*

искривља́вати (се), -и̏вљава̄м (се) = **искривљивати** (се) *несврш. и уч. према* ***искривити*** *(се).*

и̏скрӣвљено прил. *неприродно, изнакажено.* — Сликар га је гледао искривљено и накешено. *Сим.*

и̏скрӣвљено̑ст, -ости ж *особина онога који је искривљен и онога што је искривљено.*

искривља́ва̄ње с *гл. им. од* ***искривљивати*** *(се).*

искривљи́вати (се), -кри̏вљујӗм (се) несврш. = искривљавати (се).

и̏скривудано̑ст, -ости ж *особина онога што је искривудано.*

искривуда́ти, -а̄м сврш. *учинити кривудавим, вијугавим.* — Пут преко Тресибабе . . . јако је искривудан. *Јакш. Ђ.* фиг. Ток живота [је] искривудан, замршен. *Јакш. Ђ.*

искри́жати, и̏скрӣжа̄м сврш. **1.** *изрезати на кришке:* ~ јабуку, ~ лубеницу. *Вук Рј.* **2.** *превући цртама, прецртати.* — Једну страну допола је искрижао. *Јурк.* Искрижа слабе . . . стихове. *Ств. 1952.* фиг. То [је] . . . лице искрижано цртама туге. *Шен.*

и̏скрити, -и̏м несврш. **1.** *испуштати из себе искре, варничити.* **2.** = искрити се **а.** *бити у светлости која се прелива, трепери, светлуцати, сјати (се), блистати (се) попут искре.* — Сав је [Београд] треперио и искрио у једноличној светлости подневног сунца. *Ђос. Б.* Умукну растачући вино што злаћано искри пијући сунчани трак. *Мих.* **б.** *одражавати каква осећања, страсти и сл., зрачити њима; избијати попут искре, треперити (о животној снази, о јаком осећању).* — Све је искрило и врело у њој. *Шимун.* Добар друг . . . из кога искри жеља да ми буде сличан. *Дав.* **в.** *палити, штипати попут искре.* — Брдски ваздух . . . по лицу је гребао, искрио. *Ђон.* Јежурава зора искри на кожи. *Божић.*

~ **се** = искрити (2). — У даљини се Сава . . . благо искрила. *Ђос. Б.* Некад се тако бијесно искриле [очи] да је човјека пролазила језа. *Чол.* У очима се искрила нежност. *Сим.* Старина . . . се искрио од . . . весеља. *Креш.*

и̏скрица ж **1.** *дем. од* ***искра.*** **2.** *духовит обрт, мудрост, афоризам. Р-К Реч.* **3.** бот. покр. **а.** *в. красуљак. Сим. Реч.* **б.** *в. љутић. Сим. Реч.*

и̏скричав, -а, -о **1.** *који се искри, који светлуца; блистав, сјајан.* — Над њима искричаво банатско небо без дубине. *Ђоп.* Све се слијева у вал растаљеног сребра, искричаву росу мокрих плочника. *Сим.* фиг. Ми невини, топли, искричаве крви чекасмо несвесно вал векова. *Бој.* Поћи ћу комад искричавог срца очистит негдје у свјежини гора. *Фран.* **2.** фиг. *пун духовитих успелих обрта, места:* ~ разговор, ~ дијалог.

и̏скричавац, -а̄вца м индив. *сјај, светлуцање (очију).* — Очи им коначно проврвјеше пожудним искричавцима. *Божић.*

и̏скричаво прил. *светлећи попут искрица, испуштајући из себе искре.* — Његове добре, верне очи и надаље су јој искричаво светлеле сивим зеницама. *Бар.* Безбројне »жабице« искричаво пуцкетају. *Б 1958.*

и̏скричавӧст, -ости ж *својство онога што је искричаво.* — Драмски »корак« Милоша Црњанског рађен је... чак и упадљивом мером дијалошке искричавости. *НИН 1959.*

и̏скричӗње с *гл. им. од искричити.* — Точи и диви се искричењу у чашама. *Мих.*

и̏скричити, -и̏м несврш. *в. искрити.* В. пр. уз гл. им. искричење.

и̏скри̏ште с *место у електричном (струјном) колу где прескаче искра.* — Крајеви секундарне узвојнице спојени су с искриштем. *Физ. 2.* фиг. Ти си их упутио свим искриштима нашег живота. *НИН 1960.*

искрљӗштити, -кр̀љӗштӣм сврш. *в. исколачити.* — Дрекнуо је и искрљештио очи на Јована. *Јак.*

~ **се** *избечити се.* — Грозно се искрљешти на мене. *Вас.* Е, да знаш да ћемо гледати! искрљешти се Јовандека. *Ћоп.*

искр̏мачити, -и̏м сврш. погрд. *измрљати, испрљати, унаказити мрљама.* — Искрмачи [пијан] сваки акт који му до руке дође. *Глиш.*

искр̏мити[1], и̏скр̄мӣм сврш. *исхранити (домаће животиње). Рј. А.*

искр̏мити[2], и̏скр̄мӣм сврш. *окренути у правцу ветра (лађу, брод). Рј. А.*

и̏скрњӣ и **и̏скрњӣ,** -а̄, -ē арх. (само у именичкој служби) м *ближњи.* — Помоћ коју смо вазда готови дати искрњему својему. *Љуб.* Откад је жив, није паре жртвовао... за пријатеља, за искрњега. *Кум.*

и̏скројак, -о̄јка м *оно што је искројено.* — Он је кројио, звиждао и хитао искројке. *Сек.*

искро̀јити, и̏скројӣм сврш. **1.** *изрезати из каквог материјала (тканине, коже и сл.) у делове одређеног облика (ради прављења одела, обуће), скројити.* — фиг. Стихови сами по себи могу некада не бити друго до проза искројена и сврстана у редове. *Сек.* Главна [је] ствар [за историчара] да се најпре искроји план наших победа. *Вин.* **2.** *изрезати, искидати на много места.* — Тако искројену кору треба сад одлубити. *Тод.* Један [пас] упада... искројена уха и израњаване њушке. *Вуј.*

и̏скрпати, -а̄м и **и̏скрпити,** -и̏м сврш. **1.** *поправити крпањем тако да се може употребити, окрпити, закрпити.* — [Био је] гологлав... у кратком посве изапраном и искрпаном капутићу. *Коз. Ј.* Морате прво ципеле поправљати и капуте искрпити. *Макс.* Остала је [кошуља] искрпљена и ишарана од буха. *Кал.* **2.** *искарати, изгрдити кога. Вук Рј.*

искрса́вати, -кр̀са̄вам *несврш. и уч. према искрснути.*

и̏скрснути, -нӗм (аор. и̏скрснух и и̏скрсох, 2. и 3. л. и̏скрснӯ, и̏скрсе и и̏скрсе) сврш. *изненада, нагло се појавити, показати се.* — Покадшто сам медвед изненада искрсне пред ловцем. *Петр. М.* Наједном, при тој помисли, искрсне у његовој машти цио низ успомена. *Краљч. Стј.*

искр̀стити, и̏скрстӣм сврш. **1.** *извршити над многима обред крштења, покрстити (све или много њих).* — Убију диздара и Алај-Беговића, и жене им и дјецу искрсте. *Вук.* **2.** *поставити унакрст, изукрштати.* — фиг. Мисли су мутне, искрштене. *Ботић.*

~ **се** *примити крштење, покрстити се (о већем броју лица).*

искру́нити, и̏скрӯнӣм сврш. *одвојити зрна од окомка, окрунити докраја (зрна из клипа кукуруза). Р-К Реч.*

и̏скрха̄нӧст, -ости ж *особина онога што је искрхано.*

искр̀хати, -а̄м сврш. оном. *искашљати (о коњу, мачки).* — Кад мачка зачести крха. ти, ваља рећи: Своју главу искрхала! *И-Б Рј*

и̏скрхати, -а̄м сврш. *изломити, изразбијати; оштетити или озледити на много места.* — Он има... искрхане руке. *Црњ.* И дуђан је био стар, са искрханим трулим ћепенцима. *Ћор.*

~ **се** *разбити се, изломити се.* — Испусти из руке свијећу, те се искрхала на комаде. *Бен.*

искрца́ва̄ње с *гл. им. од искрцавати.*

искрца́вати, -кр̀ца̄вам *несврш. и уч. према искрцати.*

и̏скрца̄ј м *искрцавање.* — Искрцај на оточић... сретно [је] успио. *Цар Е.* [Бродови] тамо долазе због искрцаја и укрцаја терета. *Пол. 1958.*

искрца́ли̏ште с *место где се врши искрцавање. Р-К Реч.*

и̏скрцати, -а̄м = искрцкати *зубима или каквим предметом издробити (што крхко):* ~ орахе, ~ лешнике.

искр̀цати, -а̄м сврш. *изнети, извући терет из лађе, вагона и сл., истоварити.* — Зар неће Руси у случају да нас Бугари нападну, искрцати... војску на Варни? *Нуш.*

~ **се** *изаћи из возила (обично с теретом који се превози).* — Батаљон... се био... искрцао на ову станицу. *Дед. В.* фиг. А ја,

ево, искрцао сам се из себе као из предобро познате лађе. *Кал.*

ѝскрцкати, -ā̀м сврш. = ѝскрцати.

ѝскрцнӣ, -ā̀, -ṑ у изразима: ~станица, ~ место *станица, место где се врши искрцавање.*

искрчи́вати, -кр̀чујēм несврш. *в. крчити.* — Сваки простак зна да је онде земља боља, те ту искрчује и настањује се. *М 1867.*

искр̀чити, ѝскр̀чӣм сврш. *извући, ишчупати с кореном; повадивши дрвеће и прекопавши претворити у обрадиво земљиште.* — Огради и гробље и искрчи трње по њему. *Вес.* То [је] некада била шума . . . па је искрчили. *Рад. А.* фиг. Сигурније би се био искрчио онај драч што смета истински ваљаним . . . људима. *Марј. М.*

ѝскрчмити и искр̀чмити, ѝскрчмӣм сврш. *раздати, продати, распродати на мало (пиће и јело).* — Искрчми читаву бременицу воде нашој чети. *Чол.* фиг. Онда је све искрчмио дан. Однио сјеверњак. *Јел.*

искршáвати *в. искрсавати.*

искр̀шити, ѝскршӣм сврш. *изломити на комаде, искрхати.* — Све лежи као да је покошено . . . кукуруз искршен, огуљен, пшеница искидана. *Ђур.* Искрши . . . бичало на кољену. *Гор.*

ѝскршњáвати *в. искрсавати.*

искувáвање с *гл. им. од искуавати.*

искувáвати, -ўвāвāм *несврш. и уч. према искувати.*

ѝскувати, -ā̀м сврш. = искухати. **1.** *подврћи дужем кувању, скувати после дужег кувања.* — Пасуљ се прво искува, па тек онда припреми запршка. *Јак.* фиг. Упалих недара . . . изломљене, готово искуване снаге . . . *Станк.* Зној искувао образе и од оних образа . . . направио баш праве шкембиће. *Вас.* **2.** *кувањем очистити.*

ѝскужити, -ӣм и **искýжити,** ѝскўжӣм сврш. *свршити кужење чега, посве, сасвим раскужити, дезинфиковати. Бен. Рј.*

ѝскукати, -ā̀м сврш. **1.** *кукањем ожалити, оплакати.* — Ти наричеш јадна брата свога... и још њега искукала ниси. *Март.* **2.** *кукањем (јадиковањем, жалбама) добити, испословати.* — Угоститељи се жале да зими рђаво пролазе. Кукали су и искукали дозволу. *Пол. 1959.*

~ **се** *изјадати се, исплакати се, накукати се.* — А кад . . . се довољно искукасмо, спазих да . . . нема Махи-Едина. *М 1867.*

искýкљати, -ā̀м сврш. *в. искуљати. Вук Рј.*

искукуљи́вати се, -ўљујēм се *несврш. према искукуљити се.* — Из ломне жене искукуљује се све више и више енергичан руководилац. *Вј. 1957.*

искукýљити се, -ўкўљӣм се сврш. *изаћи из кукуљице, чахуре, ишчахурити се;* фиг. *развити се.*

искýлити, ѝскўлӣм сврш. необ. *издићи, подићи попут куле.* — Надиже капу и искули је да дође виша. *Сиј.*

искýљати, -ā̀м сврш. *снажно у великој количини избити, истећи (о диму, води и др.).* — Све те гомилице које су искуљале из уличице . . . сливају се затим у кафане. *Нуш.*

искýндачити, -ӣм сврш. *кундаком изударати, избити, истући.* — Паде сумња на . . . сеоске надриобртнике, које жандари искундачише. *Гор.* Рећи . . . да су неког искундачили жандари није довољно. *Чол.*

ѝскўп и **ѝскуп**[1] м *искупљење; накнада, награда, новац којим се што искупљује.* — Весео рад искупа душе . . . дохвати писмо да га прочита. *Јурк.* Сузе . . . су за мене биле као неки искуп од свих некадашњих грехова. *Цар М.*

ѝскуп[2] м *скуп, збор, састанак.* — Но потрчи селу Загарачу . . . ту ћеш браћу на искупу наћи, те доведи стотину јунака. *НП Вук.* Када се саберу већ [человоље] и на искупу када се нађу, онда се дигне Ахилеј. *М-И.*

искýпати, ѝскўпā̀м сврш. *добро, довоље окупати.*

~ **се** *повр.* — Потрпа нас у кола и одвуче на Саву, где смо се поштено искупали. *Лаз. Л.*

искýпитель м *онај који искупљује или је искупио чији грех, кривицу, откупитељ, спаситељ.*

искýпитељскӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на искупитеље, на искупљење.* — Он придаје жени . . . готово искупитељски значај у друштву. *Скерл.*

искýпити, ѝскўпӣм сврш. **1. а.** *откупом повратити (оно што је било заложено или је како друкчије дошло у власништво другога).* — Продао [сам] свој сребрни ланац . . . али сада ћу ја то опет све искупити. *Креш.* **б.** *откупом ослободити (нпр. ропства).* — Иди, Марко, те искупи бега. *НП Вук.* фиг. Ако се ћаће већа сума, лакше би било и Антека искупити из криминала. *Бен.* **2. а.** *накнадити, надоместити, заменити, учинити да се какав недостатак не опази, не осети.* — Инвенција, јачина израза . . . разуме се да су драгоцене . . . особине, али не могу да искупе слабости . . . језика. *Поп. Б.* **б.** *накнадити, наплатити осветом, осветити, одмаздити.* — Хоће . . . да се свети и искупи крв своје деце. *Пол. 1944.* **3.** *заслужити чим опроштење за што, окајати:* ~ грехе, ~ кривицу. — Бока је имао мана ...

њих је искупио јунаштвом у рату. *Поп. Ј.* Ја сам учинио такву глупост да је могу искупити само пред лицем непријатеља. *Јонке.*

Изр. ~ дуг *вратити, исплатити дуг*; ~ обећање, (задану) реч *испунити, извршити обећање, (задану) реч.*

~ **се 1.** *повр. према искупити (1б).* — Молили су људи да их пусте, па и да се искупе ... али они горе неће ни да чују. *Андр. И.* Ја сам му дао осам стотина цекина да се искупе из турског сужањства. *Шов.* **2.** *надоместити неким делом или постигнућем ранији пропуст или грех.* — У 28. минути Веселиновић се искупио за малопре пропуштену шансу. *Пол. 1950.*

и̏скупити, -и̏м свршн. *довести, донети или дотерати на једно место, сабрати, скупити.* — Кад дођу овако прела, искупим ја моје другарице. *Вес.* Онда их можемо и ми испод шуме искупити и протјерати. *Бен.* Мораћемо што пре искупити рањенике. *Дед. В.*

~ **се** *састати се на једном месту, сабрати се, скупити се.* — Изишао пред општину гдје се искупио народ. *Гор.* Сав се манастир искупи над њим. *Андр. И.*

искӯпљати, и̏скӯпљам *несврш. и уч. према и̏скупити.*

искупљѐнӣк, -и̏ка м *онај који је искупљен, ослобођен, откупљеник. И-Б Рј.*

искупљѐница ж *она која је искупљена, ослобођена. Р-К Реч.*

искӯпљив, -а, -о *који се може искупити. Р-К Реч.*

искупљи̏ва̄ње с *гл. им. од искупљи̏вати.*

искупљи̏вати, -ӯпљујём *несврш. и уч. према искупити.*

искӯпљивӧст, -ости ж *особина или својство онога што је искупљиво. Р-К Реч.*

и̏скупница ж *писмен документ којим се што искупљује.* — Пошаље Јоба .... с пуномоћи да би доносиоцу изручио искупницу. *Креш.*

и̏скупничкӣ, -ā, -ō *који је намењен за искуп, искупљење.* — Њом [шетњом у себе] је свима дана искупничка свота. *Уј.*

искупо̀вати, -ӯпујём свршн. *много купити, накуповати.* — Искуповали су толико ствари да већ скоро нису имали ни где да помећу све то у кола. *Срем.*

искӯпсти и **и̏скӯпсти,** искӯбём свршн. *ишчупати, истргнути, извући.* — Треба коријен искупсти. *Кур.* Силимице [јој] искубе опток и уза њ ишчупа бич власи. *Љуб.*

искӯрити, и̏скӯрӣм свршн. рус. покр. **а.** *испушити, попушити.* — Искури једну [лулу], на потеже кесу из кожната торбака да напуни другу. *В 1885.* **б.** *потрошити ложећи:* ~ хват дрва.

и̏скусан и **и̏скусан,** -сна, -сно **1.** *који има доста искуства, праксом стеченог знања, вештине, познавања ствари; који одражава животно искуство.* — На овом терену било је мало војнички и политички искусног руководећег кадра. *Чол.* Долази бригада искусних, прекаљених бораца. *Дед. В.* **2.** *који је пун животног искуства.* — Млада генерација није ... разумјела искусне разговоре стараца. *Ков. А.*

искӯсати, и̏скӯсам свршн. покр. *појести оно што је на жлици, кашици.* — Чим бака пуха, дјед све искуса. *Дан.*

и̏скусити, -и̏м и **искӯсити**[1], и̏скӯсӣм свршн. *упознати властитим искуством, осетити на себи; доживети, преживети, претрпети.* — Да сви пунолетни буду пред општином, јер ако дође до неке несреће, нека је сви искусе. *Вос. Д.* Све сам искусио на властитим леђима. *Сим.*

искӯсити[2], и̏скӯсӣм свршн. покр. **1.** *исећи, изломити на комаде:* ~ хлеб. *Вук Рј.* **2.** *искусати. Вук Рј.*

и̏скуснӣк м индив. *онај који у чему има искуства.* — Искусник у филму ... прозрео је његове могућности. *Шим. С.*

и̏скуснӧст и **искӯснӧст,** -ости ж *особина онога који је искусан.*

и̏скуствен и **искӯствен,** -а, -о *који се оснива на искуству, на експерименту, емпиријски.* — Искуствене ... идеје и идеје рефлексије чине темељ свега нашег знања. *Ант. 1.* Пленум је анализирао... утврђивање ... добро постављених искуствених норми. *Пол. 1958.*

искуствѐњāк, -а̏ка м индив. *онај који све оснива на искуству, емпиричар.* — [Као филозоф] је искуственјак, те све спознавање изводи из искуства. *Баз.*

и̏скуство и **искӯство** с (ген. мн. и̏скустāвā и и̏скӯстāвā) **1.** *оно што је неко сам доживео, скуп знања, навика, вештина стечених у животној пракси.* — Укус је резултат личних искустава. *Поп. Б.* Она га је проматрала, оцјењивала, употпуњавала искуство о њему. *Кал.* **2.** заст. *извођење какве појаве или посматрање нове појаве ради научног испитивања, експеримент.* — Друго искуство које је направљено у заводу ... почива на идеји да се из тога завода искључе краткотрајне казне слободе. *Мј. 1926.*

Изр. горко ~ *знање, резултат до кога се дошло после тешких неприлика.*

искусӯрати, -ā̄м и **искусӯрити,** -ӯсӯрӣм свршн. *вратити кусур, намирити, изравнати.* — Он ће ти већ казати ако устреба још штогод, па ћемо и то искусурати. *Глиш.*

~ **се** *уз. повр.* — Време [је] ... да се искусурају са гадним ћир-Маштом. *Срем.*

Таман згода да се ја и он искусуримо. *Срем.*

искухáвање с *гл. им. од искухавати.*

искухаваòна и **искухàваона** ж *в. искухаваоница.*

искухаваòница и **искухàваоница** ж ков. *народна кухиња у којој се добивају обична и јефтина јела без нарочитог прибора.* — Пун [је] још арнаутских искухаваоница. *Крл.*

искухáвати, -ýхāвāм *несврш. према искухати.*

ѝскухати, -ām сврш. = искувати. — Искухала стару коку, а сивову патку замотала у папире. *Мишк.* Моје је ножеве искухала моја баба Мага. *Лаз. Л.*

искуцáвање с *гл. им. од искуцавати.*

искуцáвати, -ýцāвāм *несврш. и уч. према искуцати.*

ѝскуцати, -ām сврш. **1.** *ударањем о што произвести звук, избити, откуцати докраја (о сату).* — У тај час искуца њихов сат седам. *Мул.* **2.** *куцањем учинити да што изиђе напоље:* ~ чеп, врањ на бурету. **3.** *с муком стећи, прибавити. Рј. А.* **4.** *исписати машином, истипкати.*

ѝскуцкати, -ām сврш. *дем. према искуцати.* — [Браћа] броје.... искуцкану плаћу. *Крањч. С.*

искýчити, ѝскȳчѝм сврш. *извући (лукавством, вештином и др.), измамити.* — А да ли кадгод што искучиш од рођака фратра? *Мат.* Замишља [старица]: какву ли тајну крије у себи [снаха] и на какву куку да је из ње искучи. *Сиј.*

искушáвање с *гл. им. од искушавати.*

искушáвати, -ýшāвāм *несврш. и уч. према искушати.*

ѝскушај м песн. *кушање, проба.* — Она [је] мука сва ... тек побратимства мога искушај. *Кост. Л.*

ѝскушати, -ām сврш. **1. а.** *кушајући дознати, извући какву тајну, признање и сл.* **б.** *проверити, испитати, испробати.* — Свака шкољоца не ваља, мораш јој искушати оштрицу зубом и ноктом. *Пав.* Послужио сам се тиме само да је искушам. *Грол.* Пођу ... да искушају новога коња. *Крањч. Стј.* **2.** нар. *ставити, навести у искушење.* — Пази, лоло, кад од мене пођеш, да те каква шуша не искуша. *Леск. М.*

искушѐнйк, -йка м (вок. ѝскушенйче) **1.** *онај који послужује у манастиру и спрема се да постане монах, калуђер.* — Обуче он редовничке хаљине и постане искушеник. *Водн.* Искушеник који послужује око стола скочи са тањирима и посуђем. *Петр. Б.* **2.** индив. *онај који је прошао разна искушења, који је искусан, вешт чему.* — Знају Кићо и Спасоје што раде. — Искушеници! *Сим.*

искушѐница ж *жена искушеник.* — Ја ти не бих гарантовао да су сасвим чисти посли били између Исаија и искушенице Јефимије. *Вуј.*

искушѐнйчкй, -ā, -ō *који се односи на искушенике.* — Морам будућег јунака свог романа представити ... у искушеничкој мантији. *Л-К.*

искушенѝштво с *положај, стање искушеника; време које проводи искушеник док се не замонаши. Р-К Реч.*

искушѐње с **1.** *оно што привлачи, заводи; страст, жеља за нечим замамљивим, заводничким, напаст.* — Хоћу ли моћи издржати ово тешко искушење у које нас ставља наша љубав? *Уск.* Па како онда да не дођеш у искушење ... да не стресеш коју крушку? *Сим.* **2.** *искуство.* — Нисам учила [живот] само из прича ... него и из часова горког искушења. *Кос.*

ѝслабелōст, -ости, ијек. ѝслабјелōст, ж *особина онога који је ислабљен.*

ѝслабети, -бйм, ијек. ѝслабјети, сврш. = ислабити *постати слаб, немоћан.*

ѝслабити, -йм сврш. = ислабети. — Старац, иако ослабио, ипак сталним кораком пријеђе улицу. *Лаз. Л.* Тијело му је постом ислабљено. *Михољ.*

ѝслабјелōст, -ости, ек. ѝслабелōст.

ѝслабјети, -бйм, ек. ѝслабети.

ѝслāм, -áма м ар. *вера у коју је у 7. ст. у Арабији основао проповедник Мухамед, муслиманска вера, мухамеданство.*

ислáмац, -мца м необ. *припадник исламске, муслиманске странке.* — Тежиште ситуације прелази на земаљску странку и опозицију, аграрце, исламце и католике. *Бос. Б.*

исламизѝрати, -ѝзйрāм сврш. *привести исламској вери, учинити муслиманом.* — Север [Судана] је јако арабизиран и исламизиран. *Пол. 1959.*

ислàмица ж необ. *арапско писмо.* — Да примимо муслиманицу или исламицу мјесто ћирилице и латинице? *Бен.*

ѝслāмскй, -ā, -ō *који се односи на ислам, муслимански, мухамедански.* — Отворено није се нико никад овде огрешио о прописе и добре обичаје исламског света. *Андр. И.*

ислéдити, ѝслēдйм, ијек. ислијèдити, сврш. рус. *подврћи свестраном испитивању, истрази, истражити.* — Полиција учини увиђаје на лицу места, детаљно изледи кривце. *Дом.* [Треба пазити] да се расправа не закључи док ствар није потпуно ислијеђена. *Мј. 1926.*

ѝследнӣ, -ā, -ō, ијек. ѝсљеднӣ *који се односи на ислеђење, који проводи ислеђење, истрагу*: ~ поступак. — Испит свједока . . . има исљедни судац извршити у року од осам дана. *Мј. 1926.* Иследна комисија саслушавала је све редом, од команданта па до стражара на кулама. *Јак.*

ѝследнӣк, ијек. ѝсљеднӣк, м *онај који проводи истрагу.* — Дошао је и иследник да изврши увиђај. *Јак.*

ѝследничкӣ, -ā, -ō, ијек. ѝсљедничкӣ *који се односи на иследнике.* — Између њих није више иследнички сто. *Ћос. Б.*

ѝследовање, ијек. ѝсљедовање, с *гл. им. од иследовати.* — Старац је са нацаком у руци предузео исљедовање. *Јакш. Ђ.*

ѝследовати, -дујēм, ијек. ѝсљедовати, несврш. *в. ислеђивати.* В. пр. уз гл. им. иследовање.

ислеђе́ње, ијек. исљеђе́ње, с *испитивање, истрага.* — Поведоше га . . . на прво ислеђење. *Вујач.*

ислеђи́вање, ијек. исљеђи́вање, с *гл. им. од ислеђивати.*

ислеђи́вати, -èђујēм, ијек. исљеђи́вати *несврш. према иследити.*

ислије-, ек. исле-.

исликава́ње с *гл. им. од исликавати.*

исликава́ти, -йкāвāм *несврш. и уч. према исликати.*

ѝсликати, -āм сврш. *представити сликом, насликати; прекрити, украсити сликама.* — Слепи зид, по коме је некад била исликана нека шума, неке воде. *Ћос. Б.* Прозори су често исликани те пропуштају врло мало свјетлости. *Баб.*

ѝслинавити, -йм и **ислина́вити,** -йнāвйм сврш. *слинама упрљати, избалити.*

ислòвити, ѝсловйм сврш. индив. *изговорити, избројити.* — Тко би чаре твоје исловио! *Прер.*

ѝслӯжен, -а, -о *који је довршио служење, који је у пензији, умировљен; дотрајао.* — Миђо [је] . . . превртао . . . стару изслужену самарину. *Ћоп.*

ислужење с *гл. им. од ислужити.*

ислу́жити, ѝслӯжйм сврш. **1.** *провести у каквој служби, одслужити.* — Ислужио је [војник] љета дуга. *Крањч. Стј.* **2.** *служећи стећи, добити.* — Служио сам као роб, јер сам мислио да ћу ислужити ту дјевојку. *Кнеж. Л.* Све што би ислужио било би премало. *Креш.*

ислушки́вати, -ушкујēм несврш. *прислушкивати.* — Ноћу не ислушкују пазитељи. *Гор.*

исље-, ек. исле-.

исмéвање, ијек. исмијèвање, с *гл. им. од исмевати (се).*

исмéвати, ѝсмēвāм, ијек. исмијèвати = исмејавати, исмехавати и исмехивати *несврш. и уч. према исмејати.*

~ **се** = исмејавати се *понашати се невољно, изврагавајући кога или што подсмеху, ругати се.* — И онај се свет поче с њиме исмевати, а он га зато готово омрзну. *Вес.*

исмèвач, -áча, ијек. исмјèвāч, м *онај који радо или често исмева кога.* — Тек постепено схватао је саговорник да има посла са . . . исмевачем. *СКГ 1937.*

исмевàчица, ијек. исмјевàчица, ж *жена исмевач.*

исмèвачкӣ, -ā, -ō, ијек. исмјèвāчкӣ *који се односи на исмеваче и исмевање.* — Нечег више исмевачког имао је када је шалама обасуо рат попова и попадија. *Глиг.*

исмèвачки, ијек. исмјèвāчки, прил. *с подсмехом, подругујући се.* — Покушао [је] грубо и исмевачки да се шали са мном. *Ћос. Д.*

исмејáвање, ијек. исмијáвање, с *гл. им. од исмејавати (се).*

исмејáвати, -èјāвāм, ијек. исмијáвати = исмевати.

~ **се,** ијек. исмијáвати се = исмевати се. — Стајала [сам] међу вама више мртва него жива кад сте се исмијавали мом страху. *Пав.*

исмѐјати и **ѝсмејати,** -јēм, ијек. исмѝјати и ѝсмијати, сврш. *изврћи подсмеху, приказати у смешном облику.* — Хоће сав свет да исмеје. *Дим.* Гримасама жели исмијати и обрукати његову особу. *Креш.*

~ **се 1.** *довоље, сит се насмејати.* — Све је сложно, весело и љупко, и свако гледа том приликом да се добро ишали и исмеје. *Лаз. Л.* **2.** *изврнути кога или што подсмеху, изругати се коме.*

исмехáвати, -èхāвāм и **исмехи́вати,** -èхујēм и -èхйвāм, ијек. исмјехáвати и исмјехи́вати, несврш. = исмевати. — Чинило му се и она да се смије, сви да га исмејехавају. *Леск. Ј.* И она види сад све њих како о њој говоре, како је исмехивају. *Мил. В.* Са мном [се] сви исмјехују. *Л-К.*

исми-, ек. исме-.

исмије-, ек. исме-.

исмје-, ек. исме-.

исп. скраћ. *испореди.*

испáвати се, ѝспāвāм се сврш. *провести довољно времена у спављању, довољно се окрепити сном, наспавати се.* — Она нити би се најела, нити испавала, нити се одморила. *Бен.* Сад они први што су се испавали уступају место другој трећини. *Вин.*

испавки́вати, -а̀вкујēм несврш. и уч. индив. *сном или дремљивим стањем одстрањивати, потискивати из свести.* — Покој се спушташе на његову душу, испавкујући му сваку тешку мисао. *Ћип.*

испавља́вати се, -а̀вљујēм се *несврш. и уч. према испавати се.*

и̏спад и **и̏спа̄д** м (ген. мн. и̏спа̄дā) **1. а.** *неочекиван, жучан напад(aj) (усмени или писмени), иступ против кога.* — Био [је] започео говор противу владе, али му маса заглуши грајом тај детињасти испад. *Дом.* Увелике су забринути због твојих пречестих испада против Енглеза. *Цар Е.* **б.** воји. *изненадан напад(aj) на непријатеља из каквог утврђеног или заштићеног положаја.* — Одбијено је и неколико испада из Даниловграда. *Дед. В.* Он је пао код првог аустријског . . . луђачког испада на Лублин. *Крл.* **2. а.** *изгред, прекршај.* — Ђоркан се загледао у девојку . . . и због ње починио толико . . . испада да је био затворен и батинан. *Андр. И.* Људи . . . чине од твојег испада . . . политичко питање. *Дав.* **б.** мед. *нервни напад(aj), наступ душевне неуравнотежености, који се очитује у облику бацања на земљу, грчева, наглих прелаза из смеха у плач и сл.* — То је код њега био испад живаца. *Крл.* **3.** спорт. *покрет ногом напред или у страну тако да тежина тела падне на истурену ногу.* — Код рада ногу долазе у обзир . . . основне кретње . . . испад напријед, испад натраг. *Мач.*

и̏спадање с *гл. им. од испадати.*

и̏спадати, -а̄м *несврш. према испасти.*

и̏спаднути, -нēм сврш. *в. испасти.*

испака́вати, -а̀кујēм *несврш. и уч. према испаковати.*

и̏спаковати, -кујēм сврш. **1.** *извадити из замота, распаковати.* **2.** *све спаковати, запаковати, упаковати. Р-К Реч.*

испа́лити, и̏спа̄лӣм сврш. **1.** *избацити из ватреног оружја (палећи барутно пуњење); произвести пуцањ (ватреног оружја), пуцати, опалити:* ~ гранату, ~ метак, ~ рафал, ~ пушку. — Пинторовић тргао кубуру и испалио три хица у зрак. *Огр.* У земуници су војници припремали зрна . . . послуга истрчава и с највећом брзином испали, па се исто тако брзо враћа. *Јак.* **2.** *утиснути ужареним гвожђем какав знак у кожу.* — Ако је роб био лијен . . . испалили [су му] на челу и рукама жиг. *Пов. 1.* **3.** *опалити, опрљити, изжећи пламеном са свих страна (нпр. чистећи, дезинфикујући што).* — Пар сумњештана . . . жвата̄ло је језик у боли, вадећи испаљеним ножем сачму испод коже. *Гор.* фиг. Нека овај . . . бол сажеже све моје у мени, нека испали огњено ја као рану и нека ме исцијели. *Андр. И.* **4. а.** *исушити, лишити влаге, учинити да испуца нпр. земља (од ватре, од сунчане врућине, деловања ветра и сл.).* — Око кућице видје испаљену земљу. *Коз. Ј.* **б.** фиг. *оштетити, озледити или уништити чим јетким, што нагриза, жежеж.* — А сузе, слане седмероструко, испалиле ми вид у очима. *Богд.*

Изр. ~ све свеће, ~ све метке *учинити све што је било могуће.*

испали́чати, -а̄м сврш. покр. *истући, изударати (палицом, штапом).*

испа̀личити, -ӣм сврш. покр. *извући палице из јарма и испрегнути волове. Рј. А.*

испа̀љати, -а̄м сврш. пом. = испаљити *избацити воду из чамца, лађе, исцрпсти. Деан. Рј.*

испаља́вати, -а̀љујēм *несврш. и уч. према испалити.*

и̏спаљити, -ӣм сврш. пом. = испаљати.

испаме́тити се, -а̀мēтӣм се сврш. *изгубити способност нормалног и мирног расуђивања, изгубити памет.* — Тебе једног имамо, па смо се и ја и стара већ испаметили и обезумили од жалости и од бриге. *Ћоп.* фиг. Све оне очи биле су испамећене од страха. *Лал.*

и̏спанути, -нēм сврш. *в. испасти.* — Трчи, ако ти око испане, не сагињи се да га узмеш. *Вуј.* А из магле јунак испануо. *НПХ.*

и̏спара ж заст. *загушљив зрак, ваздух, спарина; оно што се испарује, испарење.* — Па каква испара! Чисто те души. *Шен.* На прољеће опет плиме и осеке, па напокон испаре и грознице. *Павл.*

испара́ва̄ње с *гл. им. од испаравати.*

испара́вати, -а̀рāвām = испаривати *несврш. према испарити.*

испаракла̀исати, -ӣшēм и **испаракли́сати,** -а̀клӣсām несврш. *исцепати, поцепати, издерати, раздерати.* — Шав је на торби мојој . . . испараклисан. *Јакш. Ђ.*

испа́рати, и̏спа̄рām сврш. **1.** *парајући раздвојити по шавовима; исцепати, издерати.* — Брзо испара платно. *Мул.* Испарали на својим кабаницама подставу и од тога им сашили одијело. *Мишк.* **2.** *дубоко изгрепсти или расећи, разрезати.* — Моје груди помоћ ишту, испаране на бојишту. *Јакш. Ђ.* Треба . . . за то удешеним ножем . . . испарати кору по целој дужини оних делова. *Тод.* **3.** *искидати, разнети на комаде.* — Токе му је испарао од куршума трес. *Јакш. Ђ.* Немири хрптењаче однијели су . . . испарали све сање о »српству«. *Јел.*

испа̀рбити, -ӣм сврш. *добити парбу, парницу, исправдати. Бен. Рј.*

испаре́ње с *оно што настаје из текућине, течности која се испарује, производ испа-*

ривања. — Спопадала га мучнина . . . од тих ракијских испарења. *Сим.* А та кисела испарења нису прелила само ову собицу. *Дав.*

испари́ва̀ње с *гл. им. од испаривати.*

испари́вати, -а̀рујём несврш. = испаравати.

испарѝва̄ч, -а́ча м *апарат помоћу којега се што испарује.*

и̏спарина ж *оно што се из нечега испари, пара, испарење.* — То не бијаше дим лађин, но испарине што се дизаху с мора огријаног сунцем. *Наз.* У колиби је заударало на испарину мокрих одела. *Ћос. Д.*

и̏спарити, -и̏м сврш. **1.** прел. *претворити у пару, у пливовито, гасовито стање.* — Морало [се] чекати . . . сунце да испари сувишну воду и влагу. *Кнеж. Л.* **2.** непрел. **а.** *претворити се у пару, изветрити.* — Пред зору је била киша . . . још нису испариле кишне капљице. *Лаз. Л.* **б.** фиг. *постепено нестати, ишчезнути, изгубити се.* — Маштање у хипу испари. *Јел.* Ускоро је нестао угаљ, па онда вода. С њом је испарио и оптимизам. *Пол. 1958.* **в.** фиг. шаљ. *нестати, ишчезнути кришом, неприметно.* — Кухари су . . . страховали кад га примете у кухињи. Знали су да ће нешто »испарити« из њихових ормана. *НИН 1959.* **3.** *облити, опрати прокључалом водом, ошурити.* — Заставио био велики котао с водом и њом врело испарио и изапрао расушену бурад. *Коз. И.* Нека изнесу корито из шупе . . . требат ће га . . . испарити. *Бен.* фиг. Онда је потребно да имају кревет гдје ће . . . претрести и испарити своје идеје. *Уј.* **4.** *угрејати, згрејати уз непосредну близину ватре.* — Скидоше [ми] чизме, те ти ја и Станко покрај добре ватре . . . испаримо табане. *Шант.* ~ **се** *испарити (2а); изгубити облик текућине, течности претварајући се у пару и чврсте састојке.* — Изгледало је да је и сунце хтело да се скруни у прашину и море да се испари у прашину. *Јанк.*

испа̀рљив, -а, -о *који може испарити.* — Зрак је засићен југовином . . . осмућен часовито брзо испарљивим мирисом боровине. *Божић.* Етилни је етер . . . лако испарљива текућина. *ОК.*

испа̀рљивӧст, -ости ж *својство онога што је испарљиво.*

испа̀рчати, -а̄м сврш. *разделити, разрезати на комаде, искомадати, раскомадати.* — А ћату . . . жалије њега [џемадана] но меса што му [је] све искаишано и испарчано. *Ранк.* Брзо пређе преко разјапљених гротла . . . са растуреним и испарчаним гребовима. *Вас.*

и̏спасѝште с *место где стока пасе, пашњак, испаша. Рј. А.*

и̏спасјити се, -и̏м се сврш. покр. *постати зао (као пас), покварити се.* — Овај се свет испасјио . . . вара брат брата, краде пријатељ пријатеља. *Бур.*

и̏спасти, -аднём и -анём сврш. **1.** *пасти из чега; престати бити усађен, углављен, смештен у нечему (из неког случајног разлога или спонтано, без вољног деловања).* — И њој испане апарат из руке. *Бег.* Погрбила се, пропала у лицу . . . коса . . . потамнела и доста испала. *Сек.* **2. а.** *престати суделовати у чему, доспети ван састава чега, престати бити обухваћен чим.* — Ја сам тако испао из састава своје команде. *Јак.* Све до краја [такмичења] није се знало ко ће испасти из лиге. *Пол. 1957.* **б.** фиг. *престати налазити се у каквој стању, у каквој ситуацији.* — Отпао од куће, испао оцу из љубави. *Сиј.* **3. а.** *нагло, ненадано, неочекивано се појавити, искочити, изјурити.* — На . . . улазу у шуму испадоше пред нас један жандар и један сељак. *Чол.* И једва што је њега нестало, испао је кроз иста врата тамничар. *Цес. А.* **б.** разг. *одједном, нагло изговорити.* — А, бога ти, господине, зар те то занима да слушаш? — испаде наједном сељак, коме толика пажња Иванова дође некако чудна. *Шуб.* **4. а.** *постати нешто (наизглед или стварно, као последица одређеног развоја догађаја), показати се каквим.* — Он испаде крив за све. *Куш.* Испао си недруг и подлац. *Бар.* Ни пред оцем не смијем такав испасти. *Адум.* **б.** *изићи, показати се, постати, појавити се у стварности као резултат какве радње; проистећи, произићи.* — Обе фотографије су испале врло добро. *Уск.* Знао сам ја да из онакове работе и не може другачије испасти. *Креш.* **в.** *десити се, догодити се, збити се.* — И не једном испадне да једна фракција има више везе са супарничком партијом него са сопственом. *Ћос. Б.* Све [је] испало овако да не може бити боље. *Сим.*

Изр. испаде му душа *једва се држи, физички је врло слаб;* испало да испало нар. *било шта било;* ~ из комбинације *бити заборављен при каквом плану, каквој замисли;* ~ из чијих руку *престати бити у чијој контроли, власти.* — Први пут после толико година ситуација би испала из његових руку. *Ћос. Б.;* ~ из форме а) *попустити, не бити у стању потпуно располагати својим способностима;* б) *поступити на начин који није у складу с признатим правилима владања;* ~ из главе (памети, сећања) *бити заборављено;* ~ из исте вреће, из исте утробе (из истога легла) *бити истога рода, исте врсте;* ~ из себе *изгубити стрпљење;* ~ из улоге а) *изгубити се глумећи на сцени.* — Глумац . . . испао . . . из своје улоге и не зна како да се спасе. *Крл.;* б) *в. испасти из форме (б).* —

Цело друштво испаде из улоге и прсну у смех. *Петр. В.*; ~ из употребе *престати се употребљавати, бити расходован*; ~ на глас *постати гласовит, познат*; као да му је из ока испао *врло му је сличан*. — Био је налик на сајдију... ама као да му је из ока испао. *Вин.*; да му је из ока испао *макар му био најближи, најрођенији*. — Сељак ће те убити за стотину дуката, па да си му из ока испао. *Ранк.*; ~ за руком *поћи за руком, успешно се извршити*.

испа́сти и **и̏спасти,** испа́сём сврш. *посве, сасвим попасти*: ~ ливаду.

и̏спа̄т, -а́та м тур. покр. *доказ; сведок*. — Ови су људи моји испати... и они ће потегнути на своју душу да је [смоква] моја. *Ћор.*

и̏спатити, -ӣм сврш. *изврћи патњама, намучити*. — Онај пупоња тамничарски! ... Колико ли нас је тај испатио. *Коз. И.*

~ **се** *искусити, преживети много патњи, напора, намучити се, напатити се*. — Промијенио се кад се, испаћен и порушена здравља, вратио из рата. *Чол.* Мозак се испатио, коса побијељела. *Донч.*

и̏спаћено̄ст, -ости ж *стање онога који је испаћен*.

и̏спаша и **и̏спаша** ж **1.** *паша; напасање*. — Виноград... смо посадили тамо гдје не може да роди ни трава за испашу. *Франг.* Велика стада селе на сезонску испашу у степу. *ЕГ 2.* фиг. Вољели смо заћи у њихове стране на испашу пакосне ћуди. *Стипч.* **2.** *место где стока пасе, пасиште, пашњак*. — [Шикара] је служила као заједничка испаша за овце и козе. *Ћоп.*

Изр. право испаше *право изгона стоке на туђе земљиште*.

и̏спашар и **и̏спашар** м *чувар стада, пастир на летњој испаши. З-Г.*

испа́штање с *гл. им. од испаштати (се)*.

испа́штати, испа̄штам несврш. **1.** *искупљивати какво зло дело казном, покором, трпети, патити због почињене кривице, греха или зла дела, окајавати*; исп. испаштити, испостити (2). — Починили су злочин и бачени су овдје [у тамницу] да... за то испаштају. *Чол.* Зажмирио као човјек који је свјестан своје кривње и вољан је да је испашта. *Донч.* **2.** покр. *чистити од масти, од мрсних састојака*. — Обично се тај дан сви мрсни судови испаштају; све се пере и чисти. *Рј. А.*

~ **се** покр. *живети у посту, постити*. *Вук Рј.*

испа̀штити, -ӣм сврш. *искупити какво зло дело казном, покором, окајати*. — Душмани остају у тмици да испаште своје гријехове. *Ћип.*

испа́шћати, испа̄шћам несврш. *в. испаштати*. *Вук Рј.*

испева́вати, -ѐва̄вам, ијек. испјева́вати *несврш. према испевати*.

и̏спева̄н, -а, -о, ијек. и̏спјева̄н **1.** *трп. прид. од испевати*. **2.** *који је од многог певања изгубио глас*. — Твој крти, испевани, промукли глас ме прати. *Марк. Д.*

и̏спевати, -а̄м, ијек. и̏спјевати, сврш. **1.** *гласом (по одређеним музичким нормама) извести, отпевати*. — Имао [је] да испјева високи »г«. *Леск. Ј.* Гуслари [су] неколико пјесама уз гусле испјевали. *Вујач.* **2.** *створити, саставити, написати у складу с поетским нормама, као песник, спевати*. — Хтедох да запевам млад дитирамб среће, а ја најтужнију испевах поему. *Дуч.* Какова је то била пропаганда, видјет ће се из ове химне у прози што ју је испјевао народу. *Рад. А.* **3.** *опевати у песми*. — [Веселиновић] се оженио једном лепом и младом сељанком са којом су га девојке на прелима испевале. *Скерл.*

~ **се 1.** *провести довољно певајући, напевати се*. — Прошалимо се ту, испевамо и наразговарамо, па хајд' кући. *Ад.* Кад се канаринци испјевају до миле воље... отварају се прозори. *Козарч.* **2.** *остати без ранијег песничког или певачког дара, уметничке снаге, свежине, исцрпсти се певајући*. — Пошто се [умјетници] испјевају и исвирају [у опери], бацају их у пензију. *С 1937.* На његовим се [Змајевим] најновијим песмама опажа нечега старачкога; он се испевао. *Нед.*

и̏спегати се, -а̄м се, ијек. и̏спјегати се, сврш. *покрити се пегама*. — И она је била испјегана ромбусима трептавог свјетла. *Торб.*

испе́глати и **и̏спе̄глати,** испе̄глам сврш. **1.** *врућом пеглом изгладити, изглачати*. — Разлупао [је] лактом прозор... поцепавши испеглан рукав. *Каш.* Пластрони за црна одијела били су увијек уредно наштиркани и испеглани. *Крл.* **2.** *учинити равним, глатким, поваљати*. — Туцаник да се поспе [на пут] и ваљком испегла. *Ћос. Д.*

испѐдепсати и **испедѐпсати,** -пѐдепшем сврш. грч. *причинити, задати бол (за казну)*. — Дај ми, о Ноћи, да бих био дубок ... да ме кострије испедепса у бок. *Уј.*

и̏спек м *накнада (део ракије или новац) за употребу котла при печењу ракије што се даје власнику, казанија*. — На казан се даје испек. *Вук Рј.*

испѐкотина ж *рана на кожи изазвана топлином или чиме што изједа, разједа, опекотина*. — Нагризли (испекотине) од љутина. *Батут.*

испèксинити, -ӣм сврш. тур. покр. *испрљати, загадити.* — Оставi то... искаљаћеш и испексинити те хаљине на теби. *Ћор.*

испељáвати, -èљāвāм *несврш. према испèљати.*

испèљати, йспēљāм сврш. покр. *испецати, изуједати.* — Па оне [пчеле] те добро испељале. *Рад. Д.*

испèљати, -āм сврш. покр. *извèсти*[1].

йспенити се, -ӣм се, ијек. йспјенити се, сврш. *пустити пену. Бен. Рј.*

испèнтати, -āм сврш. покр. *муцајући изговорити.* — Не спада у наше друштво! — испента Мато. *Ков. А.* Испента [дјед] жаловито. *Пав.*

испèнтрати се, -āм се сврш. *пентрајући, хватајући се рукама за што попети се, узверати се.* — Кад се тамо [на таван] испентрао [лопов], спазио да зидари оправљају нешто. *Вин.* Путници се испентраше уз мокру обалу. *Ћоп.*

испèњати се, йспењēм се сврш. *в. испети се.*

йсперак, -ēрка м *мали струк који поред главнога струка нарасте, заперак (у кукуруза и сл.).*

испердáшити, -èрдāшӣм сврш. **1.** *истегнути, растегнути, развући (нпр. при прерађивању коже). Вук Рј.* **2.** *ослободити се кога, отпремити, отправити. Р-К Реч.*

испèрити, йсперӣм сврш. покр. *попети, поставити на високо, истакнуто место:* ~ мету, ~ мећаш.

~ **се 1.** *испети се високо; пружити се у висину стрчећи;* исп. испети се (1б). — Пред нама се... исперила и избочила стијена, низ коју се рушио бук. *ХР 1928.* **2.** *в. извитоперити се. Вук Рј.*

исперýтати се, -āм се сврш. **1.** *добити перути, осути се перути.* — На лицу белом и исперутаном од ветра ... избиле црвене пеге. *Андр. И.* **2.** *бити рашчупана перја.* — Орлушина ту седи ... исперутана бојем скорашњим. *Кост. Л.*

исперýшати, -āм сврш. **1.** *лишити перја.* **2.** фиг. разг. *испсовати, изгрдити кога.*

йспēти, йспнēм и йспењēм сврш. *преместити (кога, што) навише, помаћи на више место.* — Једна се шестопрежна батерија напела из све снаге да испне топ на постав. *Крл.* Хоћете ли да [ковчег] испнем у вашу собу? *Грол.*

~ **се 1. а.** *преместити се на више место, попети се, успети се.* — Испеше се на сјеник. *Сим.* Нареди нашем куриру ... да се испне на пирамиду. *Чол.* **б.** *заузети простор на вишем, узвишењем месту, на висини.* — Хајдемо на тај брежуљак што се испео. *Вел.* [Бишево] се највише испело уз планину. *Сиј.* **в.** *постати виши, досећи већу висину, уздићи се.* — Најгорњи преградак тако је висок да га не могу докучити ни кад се испнем на прсте. *Пав.* **г.** *подићи се, попети се изнад хоризонта.* — Сунце се већ испело. *Шуб.* **д.** фиг. *достићи виши ниво, постати важнији, значајнији.* — [Јагић] је много учинио да се наша наука испне на високи ниво. *Бел.* Уколико се човек више испео ... утолико је безобзирнији. *Маш.* **2.** *појавити се, избити на каквој површини.* — По лицу пјеге се испеше. *Марет.* [Изгоретине] јављају се ... као мехури који се испну. *Батут.* **3.** *заузети стојећи положај, управити се, устати.* — Не знам што ни како, тек се добар човјек испео одједнōм на ноге. *Крањч. Стј.* **4.** *израсти (о дрвећу).* — Гдје се испело нешто јасења, купиле се вране. *Коз. И.* **5.** фиг. *испрсити се, испречити се у говору.* — Но вама је баш до њега стало! — дрско се испне ... осјећајући се ... послије свађе слободним. *Цес. А.*

испетљáвати (се), -èтљāвāм (се) *несврш. према испèтљати (се).*

испèтљати, -āм сврш. **1.** *ослободити петљи, веза и сл.*; фиг. *избавити, извући кога из тешке, замршене ситуације.* — По његовом мишљењу само је женидба могла испетљати кнеза из новчаних тешкоћа. *Јов. С.* **2.** *замрсити, замутити, утајити.* — Све је ... укњижено, ништа се не може испетљати. *Мих.*

~ **се** *повр.* — Испетљао се из чаршава у који се био [у сну] заплео. *Андр. И.* Сваки [истраженик] има своју причу којом жели да се испетља ... и спасе робије. *Чол.*

йспēтōст, -ости ж *оно што се испело, избочина. ОГ.*

испèћи и **йспећи,** испèчēм сврш. **1. а.** *припремити за јело излажући ватри без додавања воде, зготовити пекући, пржећи на ватри, жару:* ~ месо, ~ рибу. — фиг. Али онај други колач што си га испекао Живки преко новина, то ти не ваља. *Нуш.* **б.** *хемијски изменити жарењем, утицајем ватре:* ~ цигле, ~ креч, вапно. **в.** *уништити, усмртити пекући на ватри.* — Треба да нас испечете ако одемо опет у четнике! *Ћос. Д.* **2.** *учинити сухим, грубим, храпавим или изједеним, лишити влаге, исушити (топлином, хемијским деловањем и сл.).* — Жеђ и умор испекли усне, осушили грло. *Вукић.* Висок, испечена лица ... не изгледа нимало као мирни ... победник. *Јевт.* **3.** *добро упознати, научити, проучити, сигурно овладати чим.* — Све је у животу од потребе. А то је баш овде људски испекао. *Маш.* Ако се лопови труде да испеку свој занат, ми [милиција] се трудимо да испечемо свој. *Бан.*

Изр. испеци па реци посл. *размисли, затим реци*; ~ каву *скувати каву*; ~ ракију *произвести ракију из кома, пулпе и сл. деловањем ватре.*

~ **се 1.** *бити печен, готов за јело.* **2.** *добити опекотине на телу од сунца, изгорети (2б).*

Изр. жив се ~ *бити у сталној неприлици, у сто мука.* — Ако ... на свом мјесту остане, тако мора да се жив испече. *Маж. М.*

ѝспецати, -ам̄ сврш. *избости жалцем, рилцем, изуједати, изгристи (о мувама, комарцима и сл.).* — Бранила се од пчела да је не испецају. *Сиј.*

испе́чити се, ѝспе̏чӣм се сврш. *надути се, набрекнути.* — Његов широки трбух код сваког »ха« снажно се испечио и потресао. *Пав.*

ѝспизмити се, -ӣм се сврш. *постати пизмен, осветољубив, злобан, пакостан према коме.* — Хамзага испизмио се у последње време на манастир и тражи сваку прилику да му напакости. *Андр. И.* Шта је сад ово, људи? Нешто се власт на нас испизмила. *Ћоп.*

испи́јање с *гл. им. од испијати.*

испи́јати, ѝспијām *несврш. према испити.* Изр. ~ кога очима, погледима *непрестано, нетремице гледати кога, пратити погледима.* — Зграбио мајку ... испијајући јој лице погледима. *Војн.* Жут, гладан ... испија га очима. *Крл.*

испи̏јач, -а́ча м *онај који испија.* — Гура испијача немилосрдним миром инквизитора. *Мих.*

испи̏јен, -ѐна, -ѐно **1.** *трп. прид. од испити.* **2.** фиг. *потпуно исцрпен, изнурен, истрошен.* — Како бих ја могла, овако испијена, да сађем у млиницу. *Бег.* Испијени, жути другови подлегали су пегавцу. *Дед. В.*

испи̏јенӧст, -ости ж *стање онога који је испијен.*

испијѐхнути, ѝспијехнēм сврш. (ијек.) покр. *издахнути, умрети.* — Од велике радости и жалости њему на руке испијехну. *Н. прип. Вук.* Ово је трећа [јама] у коју мене жива збијају, а ... она ... ме чека кад испијехнем. *Љуб.*

испи̏лати, -ам̄ и **испи́лити**[1], ѝспӣлӣм сврш. *разрезати, изрезати.* — Столар прави сто од испиланих дасака. *Шим. С.*

испи́лити[2], ѝспӣлӣм сврш. **1.** *излећи, извести из јаја (пилиће).* — Већ четири недеље лежала је на јајима, али никако да их испили. *Богдан.* **2.** *испилити се.* — фиг. Из јаја маште испилиће живи пилићи. *Дав.*

~ **се 1.** *изићи из јајета, излећи се; потећи, (на)родити се.* — Мешала се снажна кукурекања одраслих маторака ... с песмом младића који се с пролећа на слами испилили. *Рад. Д.* И такав је и он откако се испилио. *Андр. И.* Наш је прадјед дошао из Куча ... Од њега смо се ми испилили, ми биочки Кучи. *Сиј.* **2.** *постати, настати, развити се.* — Од незграпна, дивљачна кожунлије нагло се испилио ... окретан и постојано храбар борац. *Ћоп.* Увијек се испили осјећај тог живог сна. *Божић.* **3.** *појавити се, показати се.* — Тражи одијело ... и коначно се испили ... у војничком шињелу. *Ћоп.*

испиљу̏гати, -ам̄ сврш. покр. *изнаћи, успети, сазнати, искучити, докучити:* ~ неку новост. *Бак. Реч.*

ѝспињање с *гл. им. од испињати (се).*

ѝспињати, -њēм *несврш. према испети.* ~ **се** *несврш. према испети се.*

испи̏павати, -ѝпāвām *несврш. и уч. према испипати.*

ѝспипати, -ам̄ сврш. **1.** *додирнути, дотаћи руком са свих страна, опипати.* — Ти знаш ... ја сам је прегледао ... — Шта прегледао ... испипао! *Јак.* **2.** фиг. **а.** *открити, изнаћи испитујући, трагајући.* — Да испипаш је ли све то правцата истина што свијет говори. *Шен.* Радецки ... је био и упознат са тим крајевима, па је већ испипао ... где им је [Талијанима] слаба страна. *Вин.* **б.** *опрезно, лукаво измамити, сазнати од кога, докучити, искушати.* — Испипао сам од њега [пазикуће] да је у кућу залазио неки доктор. *Новак.* Сигурно су дошли да нешто ... од мене испипају. *Ћоп.*

испи̏пкавати, -ѝпкāвām *несврш. и уч. према испипкати.*

ѝспипкати, -ам̄ сврш. *дем. према испипати.* — Радознали Федот испипкао је још масу појединости из туђег живота. *Моск.*

испи́ралиште с *место где се што испира.*

испи́рање и **ѝспирање** с *гл. им. од испирати.*

испи́рати, ѝспӣрām и **ѝспирати,** -рēм *несврш. према испрати.*

испи̏рач, -а́ча м **1.** *направа за прање рубља, за испирање суђа и сл.* **2.** *онај који се бави прањем, испирањем чега. Р-К Реч.*

испи̏рача ж *крпа за испирање суђа, судопера.*

испира̀чица ж *жена испирач (2).*

испи́рити, ѝспӣрӣм сврш. **1.** *дувајући истерати, издувати.* — Љекар испири дугачак млаз дима. *Мат.* **2.** фиг. разг. *избацити, отерати.* — Краљ ... их [министре] испирио с њихових положаја. *Креш.*

испи̏рлати, -ā̏м сврш. *в. испирити (2). Вук Рј.*

испирли̏тати, -ā̏м сврш. *изаткати украшавајући уметничким шарама, украсима.* — Она [се] зграда, сва испирлитана и нашарана, при мјесечини некако чудно доимље. *Цар Е.*

и̏спис м (ген. мн. йспи̏сā) **1.** *оно што је исписано из чега написаногa или наштампанога.* — За ову своју студију Новаковић се служио ... нашим исписима из париских архива. *Гавр.* **2.** нар. *крај, смак света*; исп. исписати се (4). — Све натрашке наше окрене се, пак реч' ваља да је испис близу. *Март.* **3.** *прописно спроведен престанак чланства у каквој организацији или похађања какве школе; брисање из евиденције.*

и̏спи̏сан, -а, -о **1.** *трп. прид. од исписати.* **2. а.** *који се усавршио у писању (као књижевник).* — Сазрео је [Божић], постао сигуран у свакој материји, исписан, вештини додао рутину, рутини критеријум. *Михиз.* **б.** *на којему се огледа дуга практична употреба (у писању)*: ~ рукопис.

испи̏сатељ м *онај који прави исписе, који што исписује.* — Катанчић ... бијаше ... неуморан исписатель старина. *Јаг.*

испи̏сати, йспи̏шēм сврш. **1. а.** *преписати из документације, исправе и сл.* — Ја сам био срећан да ту књигу имам у рукама ... те сам из ње исписао главније податке. *Мат.* **б.** *начинити попис, списак чега.* — Прихватио [сам се] првога посла, да испишем већа и мања пјесничка дјела својих дванаест књига и да их средим по годинама. *Шкреб.* **2.** *уклонити, избрисати из састава, из пописа, списка чега, искључити (из школе, чланства).* — Чим видим да које дете слабо учи, ја њега испиши из школе. *Глиш.* фиг. Моли ... судбину ... да га што прије испише из списка живих. *Вуј.* **3.** *написати (као писар или писац); створити као писац, саставити.* — Златним везом исписана слова преко покривача казивала су ... завете болесника. *Чипл.* фиг. На лицу јој исписан велики ужас. *Ранк.* **4.** *испунити писменим знацима, писањем (арке, табаке).* — А кад их [табаке] испишем, неће ништа вредети. *Нен. Љ.* **5. а.** *ишарати, прекрити шарама.* — Кожа му је сва исписана, пуна трагова несмиљене батине. *Дук.* **б.** *насликати.* — Над вратима ... исписане су лепе копије икона. *Ат.* На њој [дипломи] су исписана два ловачка пса. *Јаки. Б.*

~ **се 1.** *повр. према исписати (2).* — Мислио сам да се испишем [из болнице], али ме нешто синоћ жигну под лијевом плећком. *Чол.* **2.** *бити јасно, видљиво обележен, означен.* — Лијево од пута ишле су долине ... у оним најнижим ... исписале се танке рјечице, потоци. *Сиј.* **3.** *изгубити способност за ново и оригинално књижевно стварање.* — Ви десет година повторавате исте мисли, исте фразе, већ су једне и друге постале доказ ... да сте се исписали. *Марк. Св.* Како се брзо, како се страшно брзо [Црњански] исписао? *Михиз.* **4.** нар. *пропасти, уништити се, нестати, затрети се*; исп. испис (2). — Да кољено наше не ишчезне, да се наше име не испише. *НП Вук.*

испи̏сивати (се), -йсујēм (се) *несврш. и уч. према исписати (се).*

и̏спи̏сна ж заст. *новац који се плаћа ономе који испише дуг или порез кад се намири.* — Чибука се плаћа по двије паре на козу и на овцу, и на буљук (од куће) по једну пару исписне. *Вук.*

и̏спи̏сни, -ā, -ō *који се односи на испис, исписивање. Р-К Реч.*

и̏спи̏сни̏к м *друг из војске истог годишта, вршњак.* — Ми смо исписници; служили смо све ратове у једној чети. *Вас.* Налазе се стари знанци, пријатељи, исписници из војске. *Рад. Д.*

и̏спи̏сница ж *потврда о испису, иступница.* — Кад играч жели изаћи из једног клуба, треба да добије испи̏сницу. *Вј. 1960.*

и̏спи̏сничкī, -ā̏, -ō̏ *који се односи на исписнике и исписнице.*

и̏спит м (ген. мн. йспи̏тā) **1. а.** *испитивање.* — Старци се с пароxом склонише у врт гдје га узеше на испит, онако, сељачком лукавошћу. *Мат.* **б.** *саслушање кривца, сведока на суду или пред органима јавне сигурности, безбедности.* — За испит свједока у другом окружју обраћа се ... суду онога окружја који тада свједока испитује. *Мј. 1926.* За све време лежања у затвору не узима се никако на испит. *Скерл.* **2. а.** *проверавање знања из наставних, школских предмета; проверавање знања после кога се стичу одређена службена, званична права*: дипломски ~, стручни ~, судачки, судијски ~, професорски ~. **б.** *уопште провера својства, способности у животу и животној борби.* — Сремци [су] прешли у Босну. За ово пола године они су сјајно положили испит. *Чол.* То је ... испит свих особина које сваки добар стријелац мора посједовати. *Стр.* **в.** фиг. *тешкоће, незгоде у животу, проба, кушња.* — Тај назор о свету пропао [је] у неумитном испиту живота. *Богдан.* **3.** рлг. *обред пред склапање црквеног брака при којем се младенци прстенују и оглашују вереницима, веридба, прстеновање пред свештеником.* — И прошевина је, и испит је, и опет неће за њега поћи! *Вес.*

и̏спи̏тан, -а, -о **1.** *трп. прид. од испитати.* **2.** *који је проверен у својој струци, опробан, поуздан, сигуран.* — Није потребан већи број испитаних кронометриста. *Аут.*

испитàник, -ика м *онај који је на испиту, који полаже испит; онај који је био на саслушању.* — Комисије су у положају да испитаницима не признају оспособљење и да их обарају на испитима. *Лапч.* [Придружи] к хашеницима сумњиве испитанике. *Гор.*

испитàнички, -ā, -ō *који припада испитаницима или испитанику; који служи за испитивање:* ~ клупа.

испи́татељ м заст. *испитивач, истражи-вач.* — Од позваника били су сви Јурјеви испитатељи. *Новак.*

испи́тати, йспйтāм свршс. **1. а.** *питањима навести или подстаћи на давање каквих обавештења, на откривање чега; искушати.* — Баш бих желео знати да ли је Лазар милује ... — Казаћу Маринку да га он испита. *Вес.* **б.** *службено узети од кога податке или изјаве, подврћи саслушању, саслушати.* — Испитани су сведоци Милунови [у парници], испитан Милан. *Глиш.* **2. а.** *дознати питањима, распитати се; утврдити.* — Ишао је ... да испита у које се зграде могу да сместе рањеници. *Дед. В.* **б.** *размотрити, разгледати, проверити; утврдити својства чега, испробати (огледом, покусом и сл.).* — Сабор ... има право и дужност у потанкостима испитати сваку ставку прорачуна. *Рад. Стј.* Требало је ... тај материјал испитати. *Чол.* **в.** *ставити на кушњу, пробу, испробати.* — Он [бог] кажњава оне који су најврши у вјери да би још једном испитао њихово стрпљење. *Јевт.* **3.** *подврћи научном посматрању, истражити, проучити.* — Даничић је [народном језику] испитао законе и утврдио правила. *Нед.* Захтијевао је да се на основу знања свестрано испитају поједини етички појмови. *Ант. 1.* **4.** *подврћи испиту (2), провери знања, способности за што.* — Врховни судац ... предлаже свога замјеника који ... мора бити испитани судац. *Тен.* **5.** *подврћи испиту (3), прстеновати, верити.* — Поп Мика нас »по свим правилима свете православне цркве« испита. *Бос. Б.*

~ **се** уз. повр. *сазнати што постављајући узајамна питања.*

йспитати, -āм свршс. покр. *напитати, нахранити. Рј. А.*

испи́тач, -а́ча м = испитивач **1.** *онај који испитује, поставља питања на испиту.* — Гледао је изобличену слику својих испитача [професора]. *Новак.* **2.** *онај који научно испитује, истражује што, који се бави проучавањем чега.* — Испитача преисторије ... има у садашњим културним центрима, одакле су своје околине испитали. *Жуј.* Свеколики напори испитача да истакну лице које се прво почело бавити [воћарством] ... остали су безуспешни. *Тод.*

йспити, йспијēм (трп. прид. испи́јен, -ена, -ено и йспйт, -а -о) свршс. **1. а.** *примити у себе увлачећи кроз уста, грло и једњак (што текуће), попити:* ~ до дна, ~ на душак, ~ наискап, ~ (на) екс, ~ у кап. — фиг. Свако ... испије купу оних ужитака што их буде сматрао за себе најслађим. *Цар Е.* **б.** *примити, упити у себе, у своју свест.* — Паве ухитила му главу обадвјема рукама па се у њ загледала као да би га хтјела испити. *Војн.* **2.** фиг. **а.** *испарити, учинити да ишчезне (што текуће).* — [Сунце] испи воду кањужа. *Наз.* **б.** *постепено истрошити, поткопати, уништити.* — Она нема снаге да се гура, снагу јој бол испио. *Нуш.* **в.** *лишити сокова, влажних састојака, једрине.* — До касне је зиме стршио ... испијен ... црни грозд. *Михољ.* **г.** *лишити снаге, свежине, здравља, исцрпсти.* — Гледа га равно ... у очи, мутне, испијене од болести. *Мар.* **3.** нар. *испушити, попушити.* — Док би лулу испио духана освојише допола мегдана. *Март.* Испи, први дим из чибука. *Вукић.*

Изр. ~(своју, горку) чашу *проживети тешке часове;* ~ коме крв *измучити честим лошим поступцима;* ~ коме самртну нар. *проузроковати коме смрт.* — Он је твоме сину »самртну« испио ... испиј и ти њему. *Вес.*; вране су му мозак испиле нар. *глуп је, без памети.*

~ **се** *физички пропасти, исцрпсти се.* — Крај тебе сам се жива испила ... тебе служећи скинула се моја младост са мене. *Бег.*

испити́валац, -аоца м (ген. мн. -алāцā) *испитивач.* — Сваки се испитивалац књижевних дела служи данас историјском критиком при свом испитивању. *Поп. П.*

испити́валачки прил. *испитивачки.* — Гадили су ми се његови погледи, који су се знали строго и испитивалачки зауставити на мени. *Козарч.*

испити́вање с *гл. им. од испитивати.*

испити́вати, -йтујēм *несврш. према испитати.*

испити́вач, -а́ча м = испитач. — Овда-онда стаде постављати питања, па мало-помало ... од момка смјерна ... поста ... вјешт испитивач. *Мат.* То су признали иностранн испитивачи тог предмета. *Водн.*

испити́вачкй, -ā, -ō *својствен испитивачу и испитивачима, који одражава жељу да се нешто сазна, прозре.* — Погледа га испитивачким погледом. *Вес.* Бушила су је танка испитивачка рилца радозналости. *Сим.*

испити́вачки прил. *желећи дознати што, упознати, прозрети кога.* — Сељаци су нас радознало и испитивачки гледали ...

постављали су нам закучаста питања. *Поп. Ј.* Испитивачки Момира мери, спремна да га наружи. *Каш.*

испитки́ва̏ње с *гл. им. од испитквати.*

испитки́вати, -и̏ткујēм несврш. и уч. *дем. према испитивати.* — На вечеру није ни ишао ... да га не драже косци ... испиткујући ... о шумским дусима. *Гор.*

испи̏тљив, -а, -о **а.** *који жели, тежи све сазнати, радознао.* — Шта ћу ако нови стражар буде мало више испитљив од овог што долази? *Лал.* **б.** *в. испитивачки.* — Њихови се погледи састану, а она, видећи његов испитљиви поглед, рекне ... *Ивак.*

испи̏тљиво прил. *на испитљив начин, испитивачки, радознало.* — Морао сам изгледати врло узбуђен, јер ме погледа испитљиво. *Цар М.* Изасланик је ... испитљиво стиснуо своје танке вјеђе. *Божић.*

испи̏тљивōст, -ости ж *љубопитљивост, радозналост.* — Мирећи глад, Јанко би радо намирио и своју испитљивост. *Мат.*

и̏спитнӣ, -ā, -ō *који се односи на испит, који је одређен за испит, који служи за испит:* ~ комисија, ~ градиво, ~ задатак.

испитни̏на ж заст. *такса за испит. Рј. А.*

испи́хати се, ѝспӣхām се сврш. индив. *осетити гушење у дисању због недостатка зрака, ваздуха, задувати се.* — Јако се испихао ... срце му скочило. *Стипч.*

и̏спичаша и **и̏спичутура** м *онај који може испити много алкохолног пића, који је склон пићу.* — Он не треба Горшу испичашу да му састави молбу. *Гор.* А ја сам уживао и у пићу и у испичашама. *Богдан.* Под лошом кабаницом обично је добар испичутура. *Вел.* Краљ испичутура попио је те вечери 20 литара пива. *Пол. 1958.*

испи̏шати, -ām сврш. вулг. **1.** *излучити с водом из тела, мокраћног мехура:* ~ крв. **2.** *покваситн мокрећи.*

~ **се** *испразнити воду из мехура, помокрити се.*

испјева́вати, -èвāвām, ек. испева́вати.

и̏спјевāн, -а, -о, ек. ѝспевāн.

и̏спјевати, -ām, ек. ѝспевати.

и̏спјегати се, -āм се, ек. ѝспегати се.

и̏спјенити се, -ѝм се, ек. ѝспенити се.

испла́вети, -вӣм, ијек. испла́вјети, сврш. *постати плав, постати блед, истрошен.* — Висила је по гдјекоја фотографија неких госпођа, у огромним кринолинама, исплављеним од много и много година. *Војн.* фиг. Плану, рекао бих: оборит ће свијет, а онда све то исплави, као да није ништа ни било. *О-А.*

испла́вити, -ӣм сврш. *в. исплавети.* — Све вам исплавило: погледај на конаку ону заставу. *Радул.*

и̏сплавити, -ӣм сврш. *плавећи избацити.* — Да се уклоне трошице од прашине ... између капака и једра, луче се сузе које их исплаве. *Батут.* Богом сестре, по Врбасу врбе! Исплав'те ми моје миловање [утопљено момче]! *НПХ.*

испла́вјети, -вӣм, ек. испла́вети.

исплазѝвати, -а̀зујēм несврш. *плазећи, пузећи излазити.* — Исплазује Хусо тужан из жабњака. *Вел.*

и̏сплазити, -ӣм (трп. прид. ѝсплажен) сврш. **1.** непрел. *плазећи, пузећи изићи, испузити.* — Исплазила кроз прозор [утвара] попут змије. *Ков. А.* Из глиба са дна долине исплазе змајеви. *Креш.* **2.** прел. *истурити ван из уста (језик), показати.* — Нигде ... ветрића ... пси полегали под стреје ... исплазили језике. *Вес.* Мало исплазивши језик, стављали би редом своја имена. *Гор.* фиг. Црвен, ватрен језик до неба исплази [пожар]. *Змај.*

Изр. ~ језик а) *умрети обешен.* — Сутра ће десет [талаца] исплазити своје језике на вјешалима. *Бур.*; б) *учинити простачки и увредљив гест.* — За један суд нема већег понижења но кад му какав зликовац исплази језик. *Ком.*

испла́кати, ѝсплāчēм сврш. и несврш. **1.** *лишити боје, делова површинског слоја, подлокати, изрити, размрвити, избледити деловањем воде, валова, капи, опла́кати.* — [Капљице] се слију у локвице на јако исплаканој земљи. *Шимун.* Зидови, исплакани многим кишама, ружно су одударали од бјелине снијега. *Чол.* **2. а.** *исп(и)рати, проп(и)рати, (иш)чистити изнутра чим текућим.* — [Болеснику] треба иригатором црева исплакати. *Батут.* фиг. Реч у говору бива компромитована, поготово ако су њиме исплакали уста они који нису знали шта говоре. *КН 1958.* **б.** *одстранити, одстрањивати из чега чим текућим.* — Ђубрење ... треба извршити што раније, док има влаге, како би се храниве материје исплакале и односиле у земљу. *Тод.*

~ **се** *испрати се, очистити се.* — фиг. Мисли се испрекрштају као жице на шареници, изаперу се, исплачу. *Лаз. Л.*

и̏сплакати, -ачēм сврш. **1. а.** *излити у сузама (жалост, тугу, бол и сл.), ублажити плачући, одстранити из свести.* — Цуриле ми [сузе] низ лице као да сам сву бол исплакати

хтио. *Кос.* И исплако сам све жеље и наде на хладни . . . камен тај. *Панд.* **б.** (*очи*) *прелити у сузе; изморити, надражити плачем.* — Изгубила је мужа готово је очи исплакала. *Крањч. Стј.* **в.** (*сузе*) *истрошити, пролити плачући.* — Од јутра до сада дјевојка је исплакала све сузе. *Ћоп.* **2.** разг. *измолити, испросити сузама.* — Хоће да исплаче милост да је не истјерају из куће. *Бен.* Био [је] свагда среће да никад нема ни нове књиге ни одела, већ да то исплаче мајсторица од господе. *БК 1906.*

~ **се** *плакати довоље, до спонтаног смирења, наплакати се.* — Никога нема . . . пред ким би могао да се исплаче. *Вес.* Одлазила је да се исплаче код рођака. *Франг.*

исплаки́вати (**се**), -а̀кујём (се) *несврш. и уч. према исплакати (се).*

испла́кнути, ѝспла̀кнём сврш. = исплахнути *овлаш или брзо испрати, пропрати.* — Дај ми једно винце . . . да исплакнем мало уста. *Срем.* Исплакне их [чаше] у машгелу. *Божић.*

испла̀мтети, -тӣм, ијек. испла̀мтјети. сврш. *пламтећи изгорети, изгубити сјај, снагу.* — фиг. Има у њему [младићу] ватре. Само треба припазити да не испламти убрзо. *Петр. В.* У његовим блесастим очима давно је испламтела и последња искрица. *Јакш. Ђ.*

испла̀мтјети, -тӣм, ек. испла̀мтети.

исплани́рати, -а̀нӣрām сврш. **1. а.** *планом предвидети, утврдити.* — Да ли је тачно да годишњи одмор није могао боље да се испланира? *Пол. 1950.* **б.** *свршити планирање.* **2.** нар. *измислити, удесити.* — То су ти, брате, ова господа испланирала некакву уш да једе шљиве. *Сим.*

ѝсплата ж *давање новца ради подмиривања неког рачуна или обавезе.* — Одбијали су исплату рачуна. *Јов. С.* Поједини члан бродовласничког друштва не може да тражи исплату [улога]. *Мј. 1936.*

испла̀тив, -а, -о *који се може исплатити; који ће се исплатити.* — Обећа . . . провизију, исплативу послије вјенчања. *Шен.*

испла̀тилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који исплаћује.* — Исплатиоци новогодишњих награда . . . дужни су обрачунати . . . *Вј. 1960.*

испла́тити, ѝсплā̀тӣм сврш. **1. а.** *намирити платом, наградом за што, наградити, издати као награду или накнаду.* — Босилка га исплати и он оде. *Вес.* Ми смо вама поштено исплатили хиљаду и двије стотине на руку. *Крл.* **б.** *накнадити новцем или чим другим, изравнати, подмирити, платити дуг.* — Кад буде штагаљ и штала, онда ће скупљати да теби или дјеци твојој исплате. *Мих.* фиг. Чекао их је као комуниста да би своје дуговање Револуцији исплатио смрћу и раним гробом. *Вуј.* **2.** *покрити раније учињене издатке, трошкове.* — Двоја кола исплатише све платно, трећа кола профит. *Игњ.*

~ **се а.** сврш. *подмирити трошкове за уложени рад и сл., дати корист, добитак.* — Слабо ће вам се исплатити ваш труд ако будете прекапали ово мрско буниште. *Креш.* **б.** несврш. (обично безл.) *бити од користи, имати смисла, целисходности.* — Баш се није ни исплатило свраћати у ово мјесто. *Нам.* Чекали су сатима, а онда се све одједном исплати. *Лал.*

ѝсплатнӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на исплату:* ~ благајна, ~ налог и сл.

исплаћѝва̄ње с *гл. им. од исплаћивати.*

исплаћѝвати, -а̀ћујем *несврш. и уч. према исплатити.*

испла́хнути, ѝсплā̀хнём сврш. = исплакнути. *Деан. Рј.*

исплахњѝвати, -а̀хњујём *несврш. и уч. према исплахнути.*

ѝсплашити, -ӣм сврш. *плашећи истерати.* — Младу Дуку оженила мајка с једном цуром . . . пуно охолитом, пред којом је мајку потиснуо, из бијела двора исплашио. *НПХ.*

испле́вити, -ӣм, ијек. исплијѐвити, сврш. **1.** *плевећи одстранити, ишчупати коров (из усева и сл.).* — Исплијевио је коров у зараслом вртићу. *Гор.* Ил' није мени допуштено зар . . . исплевити чемерику и трн? *Кост. Л.* **2.** *плевећи очистити, ослободити корова:* ~ њиву, ~ усев.

испле́сати, ѝсплēшēм сврш. *плешући довршити, отплесати.*

~ **се** *наплесати се, издовољити се плешући.*

ѝсплеснивити и **ѝсплѐснивнти,** -ӣм, ијек. ѝспљеснивити и ѝспљѐснивнти, сврш. *постати плеснив.* — Сутра треба да провјетриш орнате, посве ће испљеснивити. *Бен.*

исплѐсти и **ѝсплести,** исплѐтēм (аор. 2. и 3. л. ѝсплете; р. прид. ѝсплео, исплѐла и ѝсплела, исплѐло и ѝсплело) сврш. **1. а.** *израдити плетењем.* — Исплети ми седам метара црне чипке за моју мараму. *Грол.* фиг. Лида сједи и сањари окружена прећом свога сна исплетеног од мјесечевих нити. *Сим.* Тако су му довољна четири елемента да исплете композицију. *Коњов.* **б.** *плетењем учврстити, испреплетати; преплићући се, чинећи сплет испунити.* — [Доктор] загледа у крвне судове што су . . . крвавим мрежама исплели дно дупље. *Рист.* **2.** фиг. *измислити, маштом створити.* — А деца и религија исплели су заједнички дивну бајку о бескрајности света. *Нуш.* Ђаво никад не спава

и бог зна шта ти све људи могу исплести од једног јединог питања. *Ћоп.*

~ се 1. *ослободити се чега што веже, спутава, извући се из чега заплетеног, неугодног, испетљати се.* — Само да се исплетем што пре из тих кривудавих сокачића. *ЛМС 1957.* Кад једном баце око на вас и сплету вас у своје нити, како ћеш се исплести. *Креш.* **2.** *догодити се, изићи (као крајњи резултат нечег заплетеног).* — Још су остали неко вријеме тако маштајући што ли би се из тога могло све да исплете. *Цар Е.* **3.** *замрсити се, испреплетати се.* — У збрци двају језика и бујици исплетених ријечи није [се] дало ништа разумјети. *Вуј.* **4.** *збунити се, сплести, побркати се.* — Дете се исплело ... спусти главу и ухвати дрхтавим прстима крај од кецељца. *Петр. В.*

ѝсплетати, -е̑ћем = исплитати *несврш. и уч. према исплести.*

испли̏вати, -ѝвāвам *несврш. и уч. према испливати.*

ѝспливати, -ām сврш. **1.** *изићи, дићи се на површину воде.* — Испливам, па потонем, па опет испливам. *Сек.* фиг. Читава једна тешка прошлост испливала је на површину. *Крл.* **2.** *пливајући избити куд или изићи из чега:* ~ на обалу, ~ из теснаца, ~ на отворено море и сл. — Сам је запливао, сам је морао и да исплива до краја. *Срем.* **3.** фиг. *појавити се, показати се, искрснути.* — Испод касних, сањивих звијезда указаше се брда и жбуње исплива из мрака. *Вуј.* А нешто на дну душе бори се и хоће да исплива. *Нам.* **4.** фиг. *изићи из тешког положаја, извући се из непримике, ослободити се:* ~ из дугова, ~ из опасности. — Испливавши ... из хаоса ... пао је жртвом фиксне идеје. *Крл.*

испли̏јевити, -ѝм, ек. испле̏вити.

испли̏нути, ѝсплѝнēм сврш. *испарити (се), изгубити се, изветрити (се).* — Јандрији исплину из главе тачна представа синовљег расположења. *Десн.*

ѝсплитати, -иѝēм несврш. = исплетати. — Изгледа да се у ваздуху исплиће јесен са мирисом хладних ветрова. *Ж 1955.* Исплиће се читава легенда. *Сим.*

ѝсплићати, -ћēм несврш. покр. *в. исплетати.* — Па му станем гриву исплићати све бисером и драги̏м камењем. *Ботић.*

испли̏ћати, -ām сврш. *постати плитак.* — Свет је постао мален, мора су исплићала. *Дуч.*

испли̏чити се, ѝсплѝчӣм се сврш. *добити пликове, водене пришиеве. Р-К Реч.*

испло̀вити, ѝсповӣм сврш. **1.** *пловећи изићи (о броду, лађи, или ономе ко се вози на њима).* — фиг. Он би опет испловио из стварности. *Десн.* **2.** *изићи откуда не журећи се.* — Приводила их врло озбиљно маленој старици ... која је испловила из друге собе. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. *појавити се, показати се, искрснути.* — Из тмастих облака испловио [је] тужан мјесечев срп. *Огр.* Тврдо утабаним летњим путем, који час залази у њиве, час исплови из њих, иду два човека. *Чипл.*

испло̀вљење с *гл. им. од испловити.*

испло̀дити, ѝсплодӣм сврш. *донети плод, родити. Бен. Рј.*

ѝсплужити, -ӣм сврш. *плугом изорати.* — Сваки [ће потапшати] свога Дилбера и Звездана по сапима ... пошто су ваљано исплужили њиву. *Петр. В.*

исплута̀вати, -ӯтāвам *несврш. и уч. према испутати.*

испло̀ути, -ām сврш. *в. испливати (1 и 3).* — У часовима затишја исплута на површину глас лименог кухињског будилника. *Десн.* Све оне претподневне Мутавчеве накане ... сад су исплутале опет. *Цес. А.*

ѝспљескати, -ām и **ѝспљѐскати,** ѝспљѐскām сврш. = испљускати[1] *избити, истући пљескама, ишамарати.*

ѝспљеснивити и ѝспљѐснивити, -ӣм, ек. ѝсплеснивити и исплѐснивити.

испљу̀вати, -ӯвāвам = испљу̏вати *несврш. и уч. према испљувати.*

ѝспљувак, -ӯвка м *оно што се испљуне из уста, пљувачка, хракотина.* — Једног јутра уплашено угледа [болесник] у испљувку крв. *Макс.* Његов испљувак садржи на тисуће клица. *НЧ.*

испљу̏вати, ѝспљӯвāм = испљувавати *несврш. и уч. према испљувати.*

испљу̏вати и **ѝспљувати,** ѝспљујēм сврш. **1.** *засути пљувањем, пљунути (на кога или што) више пута.* **2.** *испрљати, упрљати изметинама (о мухама.)* — Муве га [сат] толико испљували да се ни бројеви нису познавали. *Јакш. Ђ.* **3.** *избацити из уста, испљунути.*

~ се *испљувати (3).* — Главар се поштено ... испљува. *Дук.*

ѝспљунӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од испљунути.* **2.** *посве сличан некоме.* — Онај један сасвим је налик на Ивића, испљунути Ивић. *Пав.*

ѝспљунути, -нēм сврш. *избацити из уста.* — Цркох кашљући, па баш ништа не могу да испљунем. *Вес.* фиг. Испљуну разговор у Рожићевој канцеларији у пљувачницу на ходнику. *Сим.* Као да вас је испљунуо из своје пажње. *Мар.*

~ се *в. испљунути.* — Закашље се срески начелник бучно, испљунувши се обилато. *Маш.*

ѝспљускати[1], -а̄м сврш. = испљескати. — Петар испљуска Јакова и протјера га из своје... куће. *Кум.*

ѝспљускати[2], -а̄м сврш. **1.** *исцрпсти пљускајући* (*воду из чега*). — Целу кофу [воде] испљуска по лицу и по глави. *Лаз. Л.* **2.** *сквасити; опрати пљускајући водом.* — Иди, сине, доле у поточић, па мало испљускај очи и образе. *Шапч.*

~ **се** *повр. према испљускати* (*2*). — Он се испљуска хладном водом. *Мил. В.*

испљускѝвати (се), -ујскујём (се) *несврш. и уч. према испљускати* (*се*). — Андрија је испљускивао воду из пароброда. *Нен. Љ.*

ѝспљуснути, -нём сврш. *уједанпут избацити воду из чега.*

~ **се** *излити се пљуснувши.* — фиг. Као да му се сва снага испљуснула у шамар, смалакса и загледа се преда се. *Ћос. Д.*

ѝспљуцати се, -а̄м се сврш. *избацити из уста сву пљувачку.* — Застане и снажно се искашља, испљуца. *Божић.*

испљуцкава̀ти, -ујцкава̄м = испљуцкивати *несврш. и уч. према испљуцкати.*

ѝспљуцкати, -а̄м сврш. *дем. према испљувати.* — Испљуцкана пут је сад човјеча била. *Кам.*

испљуцкѝвати, -ујцкујём несврш. = испљуцкавати. — Сваки час испљуцкује мрвице духана преко стола. *Куш.*

испобада̀ти, -о̀ба̄дам сврш. *све редом побости.* — Па онда место барјака које су били испобадали око српског шанца ударе полако шумнате гране. *Вук.*

испобе́кнути, -о̀бе̏кнём сврш. покр. *изрећи.*

ѝсповӗд, ијек. ѝсповијед, ж (лок. испове́ди и ѝсповӗди; ген. мн. испове́дӣ и ѝсповӗдӣ) = исповест **а.** *отворено, искрено признање чега.* — Тек увечер, кад бих свршио своју редовиту исповијед, скинуо би шибу с ормара. *Хорв.* **б.** црквено. *обред верског признавања и опраштања греха.* — Болеснику је дана нијема исповијед и причест. *Крањч. Стј.* **в.** *вероисповест, вера.* — У Босни има највише кршћанске вјере источне исповиједи. *Маж. М.*

испове́далац, -аоца, ијек. исповијѐдалац, м (ген. мн. испове́далāцā) *онај који се исповеда.* — У њој [исповиједаоници] сједи свећеник, а пред њим клечи исповиједалац. *Кос.*

испове́дање, ијек. исповијѐдање, с *гл. им. од исповедати.*

исповѐдаоница и **исповедаѝница**, ијек. исповјѐдаоница и исповједаѝница, ж *у католичким црквама покривено седиште за свештеника, које има са сваке стране решеткасти прозорчић на који свештеник слуша онога који се исповеда.* — Подаље од сваког олтара стајала је у куту стара дрвена исповједаоница. *Шен.* Код сваког тог стуба има исповедаоница. *Нен. Љ.*

исповѐдаоничкӣ и **исповедаѝничкӣ**, -ā, -о̄, ијек. исповјѐдаоничкӣ и исповједаѝничкӣ *који припада исповедаоници.* — Уз ограду са свих страна кућало је свакојако драчиње... као дувне код исповједаоничке решетке. *Киш.*

испове́дати, -о̀ве̄да̄м, ијек. исповијѐдати *несврш. према исповедити.*

испо̀ведити, -ӣм, ијек. испо̀вједити, сврш. **1.** црквено. *саслушати чију исповед.* — Дође исповедник из удаљеног манастира те исповеди и причести оца Саву. *Ранк.* **2.** *искрено изнети оно што је дотад била тајна.* — Дођох да ти исповједим да сам — мајка. *Шен.* Они су мало пре своју љубав једно другом исповедили. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** црквено. *подврћи се исповеди* (*б*). — Да ли ће ти дати без исповести [да се причестиш]? Знаш код нас попа не да ником док се не исповеди. *Ранк.* Да сам се исповједила, сигурно би ме услишао. *Ивак.* **2.** *искрено испричати све о себи.*

ѝсповедӣ и **испо̀ведӣ**, -ā, -о̄, ијек. ѝсповједӣ и испо̀вједӣ **1.** *који се односи на исповед.* — Господине, ја желим исповедног духовника. *Ат.* И голицао ме неким деликатним исповједним тајнама. *Мар.* **2.** *који је као исповед.* — Догађало се да сам већ одавно завршио свој исповједни реферат, а он свеудиљ шути и чита. *Хорв.*

Изр. **на исповедну** (**рећи, казати**) *као на исповеди.*

исповѐдӣк, -и́ка и **испо̀ведӣк** (вок. ѝсповедӣче и испо̀ведӣче), ијек. исповјѐдӣк и испо̀вједӣк, м **1.** *свештеник, духовник који исповеда.* — Дође исповедник из удаљеног манастира, те исповеди оца Саву. *Ранк.* Навалио је исповједник силну покору на леђа старога Крањчеца. *Крл.* **2.** *онај који се исповеда или који се исповедио. Вук Рј.*

исповѐдница и **испо̀ведница**, ијек. исповјѐдница и испо̀вједница, ж **1.** *исповедаоница.* — Они [фратри] који су исповиједали промолише главе из исповједница. *Мат.* **2.** *она која се исповеда или која се исповедила.* — Под тријемом педесет поређаних исповједница. *Павл.*

исповѐдничкӣ и **испо̀ведничкӣ**, -ā, -о̄, ијек. исповјѐдничкӣ и испо̀вједничкӣ *који се односи на исповеднике.*

исповеђѝвати, -е̏ђујём, ијек. исповје̏ђивати, несврш. покр. *в. исповедати.*

~ **се** *в. исповедати се.* — Ми смо се исповјеђивали један другоме даном и ноћом, оволико земана године. *Миљ.*

испове́зати, -вѐжем свр̏ш. *све редом повезати.* — Тако су се и коци неког плетеног плота, испове̏заног шибљикама, ре̏ђали све даље. *Црњ.*

и̏сповест, ијек. и̏сповијест, ж (лок. испове́сти и и̏сповѐсти; ген. мн. испове́стӣ и и̏сповѐстӣ) = исповед. — Али он осјети да је исповијест злочинца истинита. *Војн.* Због тебе прошле ноћи замало што цео вод не оде богу на исповест у залеђену Мораву. *Ћос. Д.*

испови́јати се, -ва̀ви̏јам се свр̏ш. *исавијати се. Вук Рј.*

и̏сповијед, ек. и̏спове̏д.

испо̀вијед-, ек. исповед-.

и̏сповијест, ек. и̏сповѐст.

испо̀вијед-, ек. исповед-.

испова́тити, -ва̀ра̄тӣм свр̏ш. *више пута повратити, избљувати.* — Те ноћи ... Лакета Никчевић, што се вели, и душу је исповатио. *Маш.*

испо̀враћати, -а̄м свр̏ш. *све редом (по)вратити:* ~ дугове.

~ **се 1.** *повратити се у великом броју.* — Кад су стигли у школу, куда су се већ многа деца исповрађала, затекли су господина секретара у четвртом женском разреду. *Јакш. Ђ.* **2.** *в. исповатити.*

испо̀вртати, -а̄м свр̏ш. *прихватити, дограбити*; исп. исповрте̏ти. — Врло често исповрта̏о је креду и разбијао о главу детета. *Марк. Св.*

испо̀вр̏тети, -тӣм, ијек. испо̀вр̏тјети, свр̏ш. *ископати, извући*; исп. исповрта̏ти. — Шта је ово, господине Симо, у новинама? а он њима: Ништа, изволите прочитати ово! па исповрти твоје писмо. *Нуш.* Мадлена исповрти̏јела однекале бритву. *Матош.*

испо̀вр̏тјети, -тӣм, ек. испо̀вр̏тети.

испо̀врћи́вати, -ва̀рћујем *несвр̏ш. и уч. према исповрте̏ти.*

испо̀ганити, -ӣм свр̏ш. **а.** *учинити поганим, изгнусити, загадити.* — Провалила ми двојица синоћ у мљечар, пождерали кајмак и сланину, а остало што нису могли испоганили и просули. *Чол.* **б.** фиг. *морално покварити.* — Е моја децо, истровао је Швабо свијет, испоганио и превјерио. *Коч.*

~ **се** *повр.* — Многи су јој мушкарци ... одлазили, и много се младеж ту испоганила. *Андр. И.*

испоги́бати, -о̀гӣба̄мо свр̏ш. *сви редом изгинути.* — Кад смо испогибали на Кандији ... свак се барем по трипут замијенио. *Љуб.* Испогибало се толико да ће нарикаче прије исцрпсти своје импровизоване жице него што се опоје свака глава. *КН 1959.*

испо̀гинути, -нӗмо свр̏ш. *испогибати.* — Нека други Турци што испогибоше, но двије буљубаше који се од цара нијесу бојали! *Миљ.*

испод предл. с ген. *означује* **1.** *да је нешто на доњој страни чега.* — Испод једне букве близу извире изворац. *Глиш.* А други [извор] испод прага дворишта тече. *М-И.* **2.** *да је нешто у непосредној близини чега што је више, узвишеније.* — Па побјеже пољем испод града. *НП Вук.* **3.** *да је нешто с доње стране чега.* — Ајдемо! — одврати Мадлена и пође с Иваном испод руке. *Ћал.* Он се помами, скочи, докопа Митру испод пазува па избаци на снег босу. *Вес.* **4.** *стање, положај у којем се ко или што налази.* — Испод судбине нема куда. *Бож.* Некако му је пошло за руком да се извуче испод суђења. *Мар.* **5.** *мање од чега, за мање од чега (по мери, вредности и сл.).* — Била је још лепа и држећа жена још испод четрдесет година. *Срем.* Једна пуна бутеља [лозове ракије] ... не може се покаткад купити испод талира. *Нен. Љ.*

испода предл. с ак. *в. испод.* — Испода њ образ указа се блед. *Кост. Л.* Један остане у среди и треба да угрaби папучу, који остали додају једно другоме испода се. *Нед. Љ.*

и̏сподаље̄ и **и̏сподаље** прил. *мало издаље.* — Појахао је коња ... обишао је исподаље Аникину авлију. *Андр. И.*

испо̀дба́чати, -о̀дба̄ча̄м свр̏ш. *на много места подбочити, подупрети.* — фиг. Биографија ... не представља ни научну ни уметничку истину, ма колико била испо̀дбачана тзв. »научном апаратуром«. *КН 1960.*

испо̀двла́чити, -о̀двла̄чӣм свр̏ш. *све редом подвући.* — Али му одмах падоше у очи силна места, готово на свакој страни, испо̀двлачена писаљком. *Лаз. Л.*

испо̀дводан, -дна, -дно *који је испод воде* — Лаком пушком испо̀дводном ловићемо спретно, смело. *Пол. 1958.*

испо̀дзема̀љски, -а̄, -о̄ необ. *који долази испод земље.* — Гласом испо̀дземаљским ушима нежним приче крваве из давнопрошлог доба причају. *Јакш. Ђ.*

испо̀дизати, -ижем свр̏ш. *подићи све редом.* — Ја испо̀дизах књиге којих се хартија на корицама беше потклобучила од воде. *Лаз. Л.*

испо̀дмукла и **и̏спо̀дмӯкла** прил. *подмукло, лукаво; кришом, тајом, мучки.* — Онда опет [глухонијеми] стане режати на њих [дјецу] испо̀дмукла. *Цар Е.* Савкин зет ... само је испо̀дмукла сијевао својим зеленим очима. *Ћоп.*

испо̀дочкē прил. *испод ока, испод очију.* — Шетао је тужан оном ширином својих

рала и гледао исподочке ону остроШку земљу. *Ств. 1948.*

исподсунчàнйк, -и́ка м покр. *ветар испод сунца (од истока). Вук Рј.*

исподу̀пирати, -рём сврш. *све редом подупрети.* — [Цркве су] исподупиране са свих страна. *И-Б Рј.*

испозајмљи́вати, -àјмљујём сврш. *позајмити многима.* — Испоклањао је знатне суме удруженьима и испозајмљивао многима новац да му не врате. *Лал.*

испòздрављати се, -ăм се сврш. *поздравити се са свима редом.* — Кад се . . . испоздрављасмо, опет к Сави на обалу. *Павл.*

испòјати, -јём сврш. *испевати.* — Нашинац . . . ће химну испојати свакој каноничкој туки и патки! *Ков. А.* Без муке се пјесма не испоја. *Њег.*

испòклањати, -ăм сврш. *поклонити све, многима поклонити.* — Остале [пиштоље] испоклања [Хајдук Велько] знатнијим момцима. *Вук.* Колико ли он не испоклања [новца], не претплаћује . . . *Ков. А.*

испòкōј и **испòкој,** -оја м *вечни мир, покој.* — Пјева им народном душом испокој свети и стари. *Крањч. Стј.* И ту му паде на памет . . . како је . . . и Милија сам себи напио за испокој душе. *Вес.*

испòкупити, -ӣм сврш. *све покупити, скупити.* — Не дирај га [гуслара] сад! Док чилих мисли број испокупи под мудро чело. *Кост. Л.*

испола́гати, -òлāжēм сврш. *све редом положити.* — Мјесецима и годинама тврдоглаво је учио и бубао све док није исполагао потребне испите. *Ћоп.*

йсполак, -ōлка м индив. *наполичар.* — Косио је у гори ноћу и дању да прекрми јунце — а исполци му даваху лошији дио, лишћем и стељом измијешан. *Гор.*

йсполац, -ōлца м *направа у облику издубене лопатице којом се пљуска вода из чамца, пуљарка, шешула.* — Половина се чунова . . . преврте . . . затим су сву ноћ исполцима и капама испљускивали воду. *Глиш.*

исполе́вати, -òлēвăм, ијек. исполијèвати, сврш. = исполивати *све редом полити; полити на много места.*

исполи́вати, -òлйвăм (ек. и ијек.) сврш. = исполевати. — Па и мене си исполивô сву, скупоцена је ово хаљина — то треба прати! *Кост. Л.*

~ **се** *повр.* — И кад се увече седе за вечеру, она их учи како ће да једу да се не би исполивали. *Вес.*

исполијèвати, -òлијевăм, ек. исполе́вати.

испòлйн, -и́на м цсл. *див, џин, оријаш.* — Ко труп огроман мрачног исполина ког су ломили громови и буре. *Јакш. М.* Отуд приче о исполинима, којима су нешто у потврду ишле и кости свакојаких великих сисаваца што су изумрли. *Панч.*

испòлина ж *исполин.* — Исполине планинâ се истакоше оштрије на блиједом небу. *Андр. И.*

испòлйнскй, -ā, -ō *који припада диву или дивовима, који је као див, дивовски, голем, огроман.* — Над њим [Скадром] се наслагала једно за другим голема брда, као какве исполинске љестве. *Мат.* Нек' ме дави исполински мрак и богомрак. *Матош.*

исполитизи́рати, -йзйрăм сврш. *бавећи се политиком што постићи.* — Он је политизирао више од тридесет година, а никада није исполитизирао ништа. *Крл.*

исполити́рати, -йтйрăм сврш. *дати ваљски, спољашњи сјај, изглачати.* — Чамчина жена метну га [умрлог Чамчу] доиста у . . . сандук, али га да најпре код столара исполитирати. *Игњ.*

испољáвање с *гл. им. од испољавати.*

испољáвати, -òљăвăм = испољивати *несврш. према испољити.*

испољи́вати, -òљујēм несврш. = испољавати.

испòљити, йспољйм сврш. *показати, очитовати (какву особину, својство).* — Испољавао је [шеретлуке] . . . само онолико и онакве какве је сходно свом шегртском положају смео испољити. *Срем.*

~ **се 1.** *истакнути се између осталога.* — Мутне очи дубоко му упале у главу, а крупне јабучице испод њих испољиле се, прекривене танком, болесничком румени. *Ћор.* **2.** *очитовати се, показати се (о каквој особини, својству).* — Осјећај стидљивости испољи се у наглој кретњи руке. *Цар Е.* Ту су могле да се испоље његове одлике. *Десн.*

испомáгати (се), -òмāжēм (се) и -òмāгăм (се) *несврш. према испомоћи (се).*

испомàгāч, -áча м *помагач.* — Мора да их је [наочари] сматрао још привременим и краткотрајним испомагачем, те их није дао поправљати. *Петр. В.*

испомáмити, -òмāмйм сврш. *учинити помамним, разбеснити.* — Глад је потпуно испомамила и иначе узбуњену звер. *Јевт.*

испòмицати, -ичēм сврш. *све редом (по)маћи, (по)макнути.* — Врнут ће он токове живљења у планини опет по старом, макар да су их горњи Курлани хтјели испомицати и свратити на своју страну. *Божић.*

йспомōћ, -оћи ж (лок. испомòћи и йспомоћи) *помоћ, помагање (обично у какву*

послу). — Стари добри сељачки назори о комшијској солидарности, заједничкој испомоћи и »гајрету«... код овога су момка сасвим закржљали и одумрли. *Поп.*

испомо̀ћи и **испо̀моћи,** -о̀могнём сврш. *пружити помоћ* (*обично у какву послу*). — Звао [би га] да му испомогне у млину. *Креш.*

~ **се** *повр.* — Најпре је она њему издала најлепшу своју собу под кирију, тек да се испомогне. *Маш.*

и̏спон м *узвисина, испупчење.* — Површина му [Мјесецу] се одликује удубинама и високим испонима. *ОГ.*

испопо̀вати, -о̀пујём сврш. *прекорити као поп.* — Можда има право господин Јоксим, испопова ми неки дан добро: Госпођо Лазарић, ви имате фикс-идеју. *Сек.*

испопре́чити се, -о̀прёчим се, ијек. испопријèчити се, сврш. *стати попреко, испречити се.* — Није се више љутио на старога Обрада који му се испопречио на путу. *Јел.* фиг. Чим изађоше из војарне, испопријечи се зид ноћи. *Р 1946.*

испопријèчити се, -о̀пријечим се, ек. испопре́чити се.

испопри́мати, -о̀примам сврш. *све редом примити.* — Пре но што су их заробили, испопримали су по три плате унапред. *Јак.*

испопрода́вати, -о̀дајём сврш. *продати све редом.*

испо̀равити, -и̏м сврш. покр. *исправити, поправити.* — Зло те снашло. — Манда ће набоље испоравити. *Торд.* Увече леђима, подбочивши се још одстрага и објема рукама као да их је хтјела испоравити. *О-А.*

испоразби́јати, -а̀збијам сврш. *разбити све редом.*

испоразболе́вати се, -о̀лёвамо се, ијек. испоразболијèвати се, сврш. *редом се разболети, поразболевати се. Вук Рј.*

испоразболијèвати се, -о̀лијевамо се, ек. испоразболе́вати се.

испоре́дати, -о̀рёдам сврш. = испоређати *ставити све у ред.* — Пред очима су вама испоредани. *Павл.*

и̏споредба ж *поређење, поредба, успоредба.* — Испоредба обију мјеста [у те двије књиге] доста је да се углави напријед речено. *ХР 1928.*

испо̀редбен, -а, -о *који је у вези с испоредбом.* — Управо је могуће гледати како се у души Платоновој рађа мисао о испоредбеној снази духа. *Баз.*

испорèдив, -а, -о = испоредљив *који се може испоредити.*

испорèдивост, -ости ж = испоредљивост *својство или особина онога што је испоредиво.*

испо̀редити, -и̏м и **испоре́дити,** -о̀рёдим сврш. *ставити две или више особа или ствари једну поред друге да би се показала њихова сличност или разлика, поредити, успоредити, упоредити.* — Испореди пажљиво његову прозу с прозом његових савременика и претходника. *Поп. П.* Оригинал сам ти зато послао да би пријевод ... с њиме могао испоредити. *Вук.*

испорèдљив, -а, -о = испоредив.

испорèдљивост, -ости ж = испоредивост.

и̏споредно прил. *у једном реду.* — А Илија је ту у њима, и не трчи нити пред возом нити испоредно с њиме. *Цес. А.*

испоре́ђати, -о̀рёђам сврш. = испоредати.

испо̀ређење и **испоређе́ње** с *гл. им. од испоредити.*

испоређи́вање с *гл. им. од испоређивати.*

испоређи́вати, -èђујём *несврш. и уч. према испоредити.*

испо̀рити, и̏спорим сврш. *распоривши извадити.* — Узев брже-боље нож испори њим из кабанице новац. *Јурк.*

и̏спорука ж **1.** *предаја чега* (*купљене робе и сл.*). — Ту су се склапали крупни трговачки послови о испоруци робе. *Пов. 2.* **2.** правн. *наредба наследницима да одређеним лицима предаду неку имовинску вредност или корист, легат. Свезн.*

испоручи́вање с *гл. им. од испоручивати.*

испоручи́вати, -у̀чујем *несврш. и уч. према испоручити.*

испору́чити, -о̀ру̀чим сврш. *саопштити што* (*поруку и сл.*); *предати што, послати* (*купљену робу и сл.*). — Испоручи Хасанагиници ... нек ме млада не чека на двору. *Огр.* Тако су наједанпут испоручене велике количине маслаца, сира, саламе. *Пол. 1950.*

испо̀ручити, -и̏м сврш. *бити порук, јемац за што. Вук Рј.*

испо̀сати, и̏спосём сврш. покр. *исисати.* — Ако се народ исвијести и погледа бистријем очима какве лажи из прста испосах ... не мари ме врћи под гомилом. *Њег.*

испосе́цати, -о̀сёцам, ијек. испосијèцати, сврш. *посећи све редом.*

испосијèцати, -о̀сијецам, ек. испосе́цати.

испо̀слати, и̏спошљём и испо̀шаљём сврш. *послати, отпремити* (*поштом, железницом, по коме и сл.*). — Остави потпоруч-

ника да чека везу и испошље телеграм. *Нуш.* [Удна] је у невољи својој слала поуздане бабе к њему да јој што испошаље од »оних« пара. *Маш.*

испослòвати, -òслујēм сврш. *постићи настојећи, бринући се око чега, израдити, измолити.* — С моје стране неће бити бадава ако ми то испослујеш. *Новак.*

ѝспосни̏к м *онај који, обично из религиозних разлога, живи на усамљеном месту прекинувши сваки додир с људима, пустињак, редовник.* — Надвојвода ... је више налик на фратра испосника него на кнеза владара. *Нех.* Ко је још са женскима могао изићи на крај, а камоли он, испосник, смирени калуђер. *Дом.*

ѝспосница ж **1.** *жена испосник. Р-К Реч.* **2.** *ћелија испосникова.* — Тешко му је у самоћи хладне избе испоснице. *Јакш. Ђ.*

ѝспосничкӣ, -ā, -ō *који се односи на испознике, који припада испосницима:* ~ лице, ~ хаљина, ~ мучење.

испосред предл. с ген. *из средине чега.* — Човјек испосред мисли наједном опази да му је ура у соби стала. *Дражс.*

ѝспостава ж *мањи уред, мање надлештво као филијала главног уреда, експозитура.* — Комисија испоставе унутрашњих послова ... је дошла на лице места ради увиђаја. *Пол. 1958.*

испòставити, -ѝм сврш. банк. *издати.* — Мјеницу ће испоставити трговци. *Нех.* ~ **се** *показати се, открити се, објаснити се, утврдити се.* — Ипак се испоставило да је одликовање мени намењено. *Мил.* Но онда се испоставило да је његов хотел фактично на сјенику. *Кол.*

испòстављати, -ā̄м *несврш. и уч. према испоставити.*

испòстити, ѝспостӣм (трп. прид. ѝспошћен) сврш. **1.** *извршити пост.* — Ми [буле] ћемо се саме покрстити, часнијем се вином напојити, а четверо поста испостити. *НП Вук.* **2.** фиг. *постом искупити, окајати.* — Треба да се кајем и много да праштам да испостим грехе нашег господара. *Бој.*

~ **се 1.** *доста постити, омршавити од поста.* — Та ако се ти, куме, ниси испостио ... онда вала није ни твој свети Спиридон. *Срем.* **2.** *исцрпсти се, истрошити се.* — Сем тога и воћке као и шуме помажу знатно да се земља не испости. *Тод.*

испосу̀дити, -òсӯдӣм и **испосуђѝвати,** -ӯђујēм сврш. *све редом посудити.* — Сав важнији сатнички персонал ... све је то он испосуђивао од других сатнија и чета. *Крл.*

ѝспотājан, -јна, -јно *потајан, тајан.* — Ил' да му кажем нечувену реч и заклетве свечане окове на испотајном сужњу обијем? *Кост. Л.*

ѝспотајē прил. *потајно, крадомице, кришом.* — Имаће се они када гледати — дочекује друга и испотаје намигује на друге. *Ђор.* Ми сви знамо колико вриједи сваки борац Прве пролетерске и што је дошао тако испотаје, не у бици, него на маршу читав. *Чол.*

испотēзати, -òтēжēм сврш. *све редом потегнути, извући ван.* — Окупи сеоску мобу, изриба и на крај испотеже крваве лешине. *Љуб.*

ѝспотекā̏р(а) прил. покр. *из почетка, од почетка.* — Исприча му трговац испотекар све што је знао и видео. *Ранк.* Попуни рафове празним кутијама, опљуни руке па ... почни испотекара. *Уск.*

испòтити се, ѝспотӣм се сврш. *покрити се потом, знојем, јако се знојити.*

ѝспотиха прил. *потихо, потајно.* — Испотиха и кришом по селима се повукао глас да је »мајор« још увијек жив. *Ђоп.*

ѝспотишка прил. покр. *в. испотиха.* — Кад имам престаде да једе, он му као испотишка спусти на колено три златне лире. *Бож.*

испотписи̏вати, -ѝсујēм сврш. *сви редом или све редом потписати.* — Најзад испотписују неку изјаву. *НК 1946.*

испочита̀вати, -ѝтāвāм несврш. заст. *приговарати, замерати.* — Ту су владу немило чешљали ... испочитавали јој самовољу и неспособност у управи. *Старч.*

испоши̏вати, -òшӣвāм сврш. *све редом пошити, сашити.* — Његове писанке су биле састављене, испшиване и изленирале од обичног папира. *Петр. В.*

испòшиљати, -òшиљēм сврш. *све редом послати. Прав.*

ѝсправа ж *писмени документ ради утврђивања какве чињенице, посла, радње, који могу имати правних последица.* — Он исправу хоће да од краља стече, па по туђем добру без бриге да шеће. *Змај.* Провиђени тим и таквим лажним исправама, ускоци крећу на пут. *Цар Е.*

ѝсправак, -āвка м = исправка *оно што је исправљено, измена, допуна чега, поправак, поправка.* — Својим затезањем ускраћује исправак кривицама. *Вел.* Неки пјесници одмах напишу дјела која ... готово и не требају исправка. *Лит. 1957.*

ѝспрāван, -вна, -вно **1.** *који нема мане, недостатка, који је у свему добар, ваљан, згодан за употребу.* — Сви се сложише у томе да је соба доиста са свима побројаним својствима исправна. *Срем.* **2.** *који се оснива на правилима, који одговара правилима:*

~ изговор. **3.** *који одговара стварности, тачности, тачан, истинит*: ~ закључак, ~ просуђивање.

ѝспрāвдати, -ām сврш. *добити правду распром (на суду)*. — Ти си рекао да се може исправдати та половица. *Ков. А.*

ѝсправити, -ѝм сврш. **1. а.** *учинити усправним оно што је сагнуто, искривљено*. — Осјетио [би] потребу да малко исправи тијело. *О-А.* Младић ... иђаше кицошки ... исправљене главе, а погнутих леђа унапред. *Ранк.* **б.** *учинити равним, глатким*. — Има средстава да јој исправи пут којим она иде. *Нам.* **2.** фиг. *ослободити се мана, недостатака, грешака; унети исправке у рукопис*. — Исправио му је погрешке које се тичу правилности и чистоте језика у преводу. *Нед.*

Изр. ~ криву Дрину *учинити немогуће*.

~ **се** *заузети усправан положај*. — На то се исправи иза стола мала шиљата женчица. *Ков. А.* И ја се онда полако повучем кроз ону рупу и исправим се унутра. *Срем.*

ѝспрāвка ж = исправак. — Исправку му је написао баш онај исти адвокат буцаклија који је и непријатељу његовом написао напад на њега! *Срем.* Италија није била спремна на исправку граница Југославије до реке Соче. *Марј. Ј.*

ѝсправљāње с *гл. им. од исправљати*.

ѝсправљати, -ām *несврш. према исправити*.

испрàвљāч, -áча м *онај који исправља*. — У основном је тексту: »То међутим није учињено«, исправљач пише: »То, међутим, није чињено.« *Бел.*

Изр. ~ струје ел. *справа којом се из водова изменичне струје добива једносмерна, усмеривач*.

испрàвљив, -а, -о *који се може исправити; који исправља*. — Гласом је желио да буде другарски укорљив, упозорљив, исправљив. *Божић.*

ѝспрāвнӣк м ист. *управитељ котарске, среске полиције*. — Идемо к исправнику јер и њега је требало којешта замолити и позвати на ручак. *Л-К.*

ѝспрāвно прил. *на исправан начин; како треба*. — Држао се исправно и јуначки на коњу. *Шен.*

испрáвнӧст, -ости ж *особина онога што је исправно*. — Питање исправности тога поступка подијелило је француске социјалисте у два табора. *ОП 2.*

испражњáвати, -àжњāвām = испражњивати *несврш. и уч. према испразнити*.

ѝспрāжњенӧст, -ости ж *стање онога што је испражњено*. — Згариште Горње махале још су више појачавала тај утисак пустоши, тишине и некакве тешке испражњености. *Ћоп.*

испражњѝвāње с *гл. им. од испражњивати*.

испражњѝвати, -àжњујēм несврш. = испражњавати.

испражњѝвāч, -áча м физ. *направа на електричном кондензатору (нпр. на лајденској боци кроз коју се испражњује електрицитет)*. *Физ. 4.*

ѝспрāзан, -зна, -зно *слабо вредан, без икакве вредности, непотребан, празан, ташт, сујетан*. — Свака алузија у томе погледу, мислимо, потпуно је испразна. *Петр. В.* Они се губе у маглама најиспразнијих комбинација. *Крл.* Испразне ријечи које су кадре узнемирити нерве, пореметити пробаву. *Кол.*

ѝспрāзнӣк м *онај који је испразан, ташт. Бен. Рј.*

испрáзнити, ѝспрāзнӣм сврш. **1.** *извадивши садржај учинити да што буде празно*. — Испразнидер торбу овога поштованога кума! *Ков. А.* Турци су близу, а ваше су пушке ноћас закисле; испразните их и очистите. *Јакш. Ђ.* фиг. Зато би препуно срце испразнио, пишући му писма. *Ђал.* **2.** *напустити што, отићи из чега*. — Најхитније морамо испразнити целу Прозорску котлину. *Дед. В.*

Изр. ~ коме џеп, кесу *лишити кога новаца, измамити сав новац*.

ѝспрāзница ж *испразна, ташта женска особа*. — Пристаје ли ми [марама]? — питала испразница. *Торд.*

ѝспрāзнӧст, -ости ж *својство онога што је испразно*. — Лудорије ... може да замисли женска испразност. *Новак.* фиг. Сву ону ... испразност ... данашње цивилизације Валент је распоредио по соби ... савршеном уредношћу. *Крл.*

испраксѝрати се, -àксӣрām се, **испрàктиковати се,** -кујēм се и **испрактицѝрати се,** -ицӣрām се сврш. *стећи праксу, извежбати се*. — Сиромашак послужитељ забављао се испраксиран ... својом службицом да им ... показује врата. *Божић.* [Преводиоци] пишу и преводе служећи се не само богатим језиком ... него и књижевно испрактикованим језицима кроз много столећа. *Сек.* Само ако ме питате за савет, боље вам је узети некога који је већ испрактициран. *Нуш.*

испрангѝјати, -ām сврш. *испуцати као прангија*. — [Земљотрес] се спремао да испрангија и шикне из кратера, из срца, из смисла, из радовања неугасивог јутра. *Дав.*

испра́сити, ѝспрāсӣ свршн. *опрасити више прасади. Вук Рј.*

~ **се** *опрасити се (о више крмача). Вук Рј.*

ѝспраскати, -ā̀м свршн. *истрести, сасути с праском, с виком.* — Он је, да испраска љутину, често прелазио у Гуњу. *Јевт.*

~ **се** *извикати се.* — Он не би могао живети а да се свако јутро с неким не посвађа. Испраска се и изрига из себе све што се у њему накупило. *Чол.*

ѝспрати, -перēм и -пѐрēм свршн. **1.** *опрати унутрашњост чега.* — У само вече затражи воде те испра уста, која му беху од силног дувана огорчала. *Вес.* **2.** *опрати обливајући.* — Киша је испрала све гране. *Уј.* фиг. Четворицу је горко опекао, али су му и сузе испрале бели свет из очију. *Змај.*

Изр. ~ коме главу *строго укорити кога.*

~ **се** *повр.* — Прво су [тежаци] пошли својој кући да остане оруђе и исперу се. *Ћип.* фиг. Небо се рашчистило, гора испрала и подмладила. *М 1867.*

ѝспратити, -ѝм свршн. **1.** *пратећи довести кога до каквога места, обично при растанку, опроштају с неким.* — Испрати капетана до на двориште. *Том.* фиг. У тој истој наслоњачи крај прозора зоре и нове дане ... би ... увече опет испратио и поново дочекао. *Чипл.* **2. а.** *отправити, отпремити, решити се (кога).* — Хоћу што пре да је испратим из куће! *Глиш.* **б.** *отпремити, послати (нешто).* — Ова запечаћена писма иди предај Вавики да их још јутрошњом поштом испрати. *Јакш. Ђ.* **в.** *бити на чијем спроводу.* — Ја не знам је ли се десило да је когод издахнуо за његово доба а да га он није испратио. *Шапч.* **3.** фиг. *изразити на какав начин свој однос према ономе који одлази.* — Пљусак смеха га испрати. *Петр. В.* **4.** фиг. (погледом, очима) *гледати за ким или за чим што се удаљује.* — Ја испратих погледом њезину ... лијепу појаву. *Кос.* Младић га испрати очима док тамо при зору не замаче између мрких маслина. *Ћип.*

ѝспратња и **испра̀тња** ж **1.** *испраћај.* — Снаше и девојке служе сватовима ракију. Жене, које су дошле на испратњу Анђелији, разговарају о силном Пантићевом богатству. *Вес.* **2.** *погребни испраћај, спровод, пратња.* — Шест људи ношаху покојника на носилима; за овима сељаци који су дошли на испратњу. *Вес.*

ѝспраћāј м *праћење кога на одласку.* — Једва је дочекао да свane ... да види који је то враг да му је дочек слабији него испраћај. *Срем.*

ѝспраћājан, -ја, -јно *који је у вези с испраћајем.* — Има ту да дође испраћајна миса, пошто је тако било и са прошлом маршкомпанијом [пред полазак на фронт]. *Вин.*

ѝспраћање с *гл. им. од испраћати.*

ѝспраћати, -ā̀м и **испраћи́вати,** -ā̀ћујēм *несврш. и уч. према испратити.*

испра̀шāч, -а́ча м *в. испрашивач.*

испрашѝвати, -ā̀шујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према испрашити.* **2.** (метке) *пуцати из пушке.* — Крвнички метке испрашује и од среће неке прижмурио. *Сиј.*

испрашѝвāч, -а́ча м *направа којом се што испрашује (нпр. ћилими, одело и сл.).*

испра́шити, ѝспрāшӣм свршн. **1.** *очистити од прашине, отрести прах.* — Неки скине капу, млати се њоме да што боље испраши одијело. *Чол.* **2.** фиг. **а.** *истући, измлатити.* — Та не би му ништа шкодило да му мало испрашите леђа. *Том.* **б.** *избацити, истерати напоље. Деан. Рј.* **3.** *здробити у прах.* — Противу њих препоручује се посипање испрашеног негашеног креча около воћака. *Тод.*

ѝспрва прил. *из почетка, у почетку, пре, најпре.* — Испрва уљуља га сила руменог вина. *Шен.* Испрва тама и ропство, а затим светлост и слобода? *Јакш. Ђ.*

ѝспрвē прил. = испрвице *испрва.* — Ти можеш сам себе подупирати у обарању тестамента — не бој се, сада га и испрве оборити нећеш. *Ћос. Б.*

испрвѝнē прил. *испрва.* — Начелник слушао ме испрвине као што човјек слуша луђака. *Шен.*

ѝспрвицē прил. = **испрве.** — Нитко му није тога замјерио, само његова жена, која се испрвице стидјела, а касније гризла и љутила. *Коз. Ј.*

ѝспрвичан, -чна, -чно *који је претходио свему другоме, почетни, први.* — Тај испрвичан, јасан и једноставан поглед везивао је догађаје. *Гор.*

ѝспрвично прил. *испрва.* — Брзо [је] нестало Барици сумњивога погледа којим је испрвично дочекала дојиљу. *Новак.*

ѝспрдак, -ртка м вулг. *оно што се испрдне.* — Колишно је дијете као испрдак. *Вук Рј.* фиг. Муле! Муле! Вражји испрдак! Грдоба те је родила! *Пав.*

испрдељу́скати, -ељу́скām свршн. покр. *избити, истући прдељускама, испљускати, ишћушкати.* — Па како ју је његов отац ... испрдељускао! *Војн.*

испр̀дети, -дӣм, ијек. испр̀дјети, свршн. вулг. *избити:* ~ зубе, ~ око. *Рј. А.*

~ **се** *пустити ветрове из себе. Вук Рј.*

испр̀дјети, -дӣм, ек. испр̀дети.

и̏спрднути, -нём сврш. *прднувши избацити* (*што из себе*). — [Лисица] од страха прдне и испрдне тефтер. *Н. прип. Вук.*

и̏спрē, ијек. и̏сприје, прил. *отпре.* — Исприје често појединци замјењују појединце. *Павл.*

испребà̄цати, -а̄м сврш. *бацити све једно преко другога.* — Ујутро земља већ избила испод испребацаног и угаженог снијега. *Бен.*

испребаци́вати, -а̀цујем сврш. *пребацивати све редом.* — [Звониле су] Трнскога испребациване ријечи с дивним римама. *Бен.*

испребија́ти, -èбӣја̄м сврш. **1.** *јако истући, избити, излемати.* — А Цајки ... [испоручује] и претњу: да ће је испребијати као мачку ако чује што рђаво о њој. *Срем.* И у тај час сјети се оне жене коју је мало прије испребијао њезин муж. *Бег.* **2.** *пребити, сломити* (*ноге, руке и сл.*) *на више места или у више људи.* — [Гоњени] ударе изнад некакве урвине ... те се тако земља отисне и ... многи испребијају ноге и руке. *Вук.* Он падне на оне који су га дигнули, те испребија и себе и њих. *Шим. С.*

Изр. ~ на мртво име *жестоко избити кога.* — Колцима га испребијај на мртво име. *Шен.*

~ **се** *савлађујући разне препреке измучити се.* — Још ми бриде и глава и леђа колико се испребијах. *Ранк.* Пошто се кроз те хладовине добар сахат испребијасмо ... стало се наглије стрмоглавати. *Павл.*

испребу́шити, -èбӯшӣм сврш. *пробушити на много места.* — Зелени му је кафтан вас испребушен од убојитих зрна. *Том.*

испреваљи́вати, -а̀љујем сврш. *све редом превалити.* — По њему разбацане карте, испреваљиване шоље, пуно трина и пепела од дувана. *Лаз. Л.*

испре́ва̄ркē, ијек. испријèва̄ркē, прил. *на превару.* — И њега он хоће натраг у варош, овако испријеварке. *Ћоп.*

испреве́зати, -èвēжēм сврш. *сасвим превезати.* — Глава јој је испревезана шареном свиленом марамом. *Ков. А.*

испревези́вати, -èзујем сврш. *све редом превезати.* — Имао је ћубу нарогушене косе на глави и нешто дроњака испревезиваних једно за друго. *Лал.*

испрове́сти, -е́зēм сврш. *све редом прове́сти.* — Ил' у крило да ти стресу све алеме небеске, да звездама испревезу твоје жеље, твоје сне? *Кост. Л.*

испреви́јати, -èвӣја̄м сврш. *све редом превити.*

испревла́чити, -èвла̄чӣм сврш. *све редом превући, испрецртати.* — Писмо [је било] ... са много испревлачених и брижљиво замазаних редова. *Мил. В.*

испрèвргнути, -гнēм сврш. = испревр̄ћи *испретурати.* — Испревргнутим столцима мало да га не утукоше. *Ков. А.*

испрèвртати, -рћēм сврш. *све редом превртнути, претурити.* — Она приђе бунару. Корита полупана и испревртана, ведро скинуто. *Вес.* Тражили су шкаре ... испревртали му ладице. *Гор.*

~ **се** *повр.* — Угарци поскакаше ... од њих се људи испреврташе ... тресући огањ са себе и својих хаљина. *Миљ.*

испрèвр̄ћи, -ргнēм сврш. = испревргнути.

испре́гнути, и̏спрēгнēм (аор. испре́гнух и испре́гох, и̏спрēгнӯ, испре́гну, испре́же и и̏спрēже; р. прид. испре́гнуо, -ула, и̏спрēгао, испре́гла и и̏спрēгла) сврш. = испрећи *одрешити, ослободити из запреге коње, волове и сл.* — Чича Стеван нареди Сави да испрегне коње и одведе у ар. *Вес.* Дошао на мељаву још неки чича ... па још није ни коње испрегнуо. *Вел.* На тој се фотографији видјело како су варошани и неколико тежака испрегли коње. *Шимун.*

испрегра̄ђи́вати, -а̀ђујем сврш. *преградити на делове.* — [Земљиште вртача и увала] је сухозидинама испрегра̄ђивано у многе, сасвим мале њиве. *Цвиј.*

испрегри́зати, -èгрӣзам сврш. *на више места или све редом прегристи. Вук Рј.*

испред I. предл. с ген. *означује* **1.** *да је нешто с предње стране чега* (*обично на неком растојању*). — Неколико коњаника [од сватова] поче се утркивати. Зет Марко измаче испред свију. *Вес.* Узврдао се као ђаво испред грома. *Вук.* Кад наиђе мушко ... дижу се на ноге испред њега. *Нам.* **2.** *у име кога, место кога.* — Па ни то сам није могао нити имао када обавити: нашао је другога да испред њега продаје. *О-А.* Мене су, свијетли паша, послали испред цијеле чаршије. *Андр. И.* **3.** *да што непосредно претходи чему*: *пре.* — Али уто неког дана, а баш испред сама мрака, ето к њој ... убогог ђака. *Хар.* Испред јесени погибе му и ћерка. *Лал.* **II.** прил. *напред.* — Кад смо ишли овамо, па јашим ја овако испред, а ти позади мене, јеси ли који год пут помислио ... да ме убијеш? *Вес.*

Изр. ~ свега *више од свега.*

испреда предл. нар. песн. *в. испред.* — Често гледа испреда механе кад ће доћи Фатима дјевојка. *НП Вук.*

испреда́вати, -èдājēм сврш. **1.** *свршити предавање свега што је предвиђено*: ~ грађу. **2.** *извршити предају многих или свих.* — Но око Цвијети удари Сулејман-паша Скопљак с војском, те Србе узбије натраг и запали Студеницу, и народ онај испредаје. *Вук.*

~ **се** *предати се сви редом.* — Пошто се већ народ по Србији испредаје, велики се везир врати натраг. *Вук.* Испредавали су се и неки за које је мислио да никад неће. *Лал.*

и̏спредак, -етка м (мн. и̏спреци, ген. и̏спредāкā) *гусеничко гнездо. Терм. 4.*

испре́дā̏ње с *гл. им. од испредати.*

испре́дати, и̏спрēдām *несврш. према испрести.*

Изр. није му мати језик испредала *уме, зна добро говорити.*

испредва́јати, -ѐдвāјām сврш. *разделити надвоје, удвостручити.* — У својој сложености и испредвајаној унутрашњости и он је носио негде дубоку и невидљиву, али јаку обешењачку црту. *Андр. И.*

испредња́чити, -ѐдњāчӣм сврш. *отићи, избити напред.* — Мисао је тананија од језика и она увек испредњачи пред својим изразом. *Бел.* Посљедњих неколико корака он испредњачи и истрча на дрвену платформу моста. *Лал.*

испре́жити, -ӣм сврш. покр. *увребати, наћи.* — И чим испрежи да ви нијесте код куће, увуче се [вјештица] ту и преде. *Лал.*

испре́зā̏ње с *гл. им. од испрезати.*

испре́зати, и̏спрēжēм *несврш. према испрећи, испрегнути.*

испрезе́ти, -е̏бēм сврш. *сасвим прозепсти.* — Одвише је испрезебао и уморан да би се наканио ићи даље. *Сим.*

и̏спрēка, ијек. и̏спријека, прил. **а.** *с оне друге стране реке Саве (из Срема, из Војводине).* — Он је испрека родом, па је тамо служио у војсци. *Лаз. Л.* Отац ју је довео однекуд испрека кад је ишао у Пешту. *Мил. В.* **б.** *с незадовољством, попреко.* — Но још мало, и почесмо се умарати те испријека гледати Цигане. *Шимун.* **в.** *са стране, с бока, изребар.* — Гласница, рупица на корабљама испријека. *И-Б Рј.*

испрекӣвати, -ѐкӣвām сврш. *све редом прековати. Вук Рј.*

испрѐкӣдā̏но прил. *с прекидима, с прекидањем.* — После опроштаја Лазар се завали у постељу и ћуташе дишући испрекидано. *Вес.* Тад Рашица брзо и испрекидано проговори као да се задихао. *Шимун.*

испрѐкӣдā̏ност, -ости ж *својство онога што је испрекидано.*

испрекӣдати, -ѐкӣдām сврш. *прекинути све редом, прекинути на више места.* — Испрекидаћемо жице које нас вежу са старином. *Љуб.* [Риба] је промишљеним снажним и ненаданим трзајима хтјела да испрекида нит. *Новак.*

~ **се** *прекинути се на више места, прекинути се редом.* — фиг. Лете, лете, мењају се као у калејдоскопу нејасне, испрекидане мисли. *Ранк.* Гледајући више у мене, рече испрекиданим гласом. *Хорв.*

испрѐкинӯто прил. *испрекидано.* — Испрекинуто уздише и јеца мајка обилазећи сада кола, сада кућицу нашу. *Ков. А.*

испрѐкитити, -ӣм сврш. *на много места окитити преко другог накита.* — Бјеласају [се] у њежном свјетлу јесенског сунца лијепе зграде Загреба, високи торњеви ... а све то испрекићено жутозеленим лишћем крошњата стабаља. *Бал.*

и̏спрēко, ијек. и̏спријеко, прил. *в. испрека.*

испреко предл. с ген. *из оне стране, с оне стране.* — Кад се војске српске ... врате испреко Дрине, Бошњаци одмах се стану прикупљати к Дрини. *Вук.* Кад бијаше помељаца и поковалаца испреко воде, Букар се нешто пометао. *Мат.*

испрекӯпати, -ā̏м сврш. *сасвим прекопати.* — Ако садим врт, а то ми свиње сусједове сав врт испрерују и испрекопају. *Крл.*

испрекра́јати, -ѐкрāјām сврш. *све прекројити једно по једно или мало-помало. Рј. А.*

испрекри́жати, -ѐкрӣжām сврш. **1.** = испрекрштати *унакрст, укриж сложити што, укрстити.* — Тешко је покидати ланце који нас одавно испрекрижаше. *Павл.* Руке у муфу, грчевито испрекрижане. *Божић.* **2.** *искрижати, прецртати (са свих страна), испрецртати:* ~ рукопис.

испрѐкрпати, -ā̏м сврш. *сасвим (и поново) искрпати.* — Погнула се жена, крпа стару, давно већ испрекрпану сукњу. *Дражс.*

испрекр̄штати, -ѐкр̄штām сврш. = испрекрижати (1). — Муње су као неке ватрене змије испрекрштале небо. *Јакш. Б.*

~ **се** *бити испреплетен, укрстити се.* — Сад се могла јасно разликовати жута као лимун кожа и многе бразде, испрекрштане тамо и амо по њој. *Ранк.*

испрѐлазити, -ӣм свшр. *сви редом, мало-помало прећи.* — Тако и Кара-Влаха има на десној страни Дунава који су у различнијем догађајима амо испрелазили. *Вук.*

испрела́мати, -ѐлāмām сврш. *преломити све редом, изломити.* — Вјетар [је] испреламао неколико гранчица. *Леск. Ј.*

испрелѐвати, -ѐлēвām, ијек. испрелијѐвати, сврш. = испреливати *прелити све мало-помало. Рј. А.*

испрели́вати, -ѐлӣвām (ек. и ијек.) сврш. = испрелевати и испрелијевати.

испрелијѐвати, -ѐлијēвām, ек. испрелѐвати.

испрема предл. с ген. покр. *према кому или чему. Рј. А.*

испре́мати, ѝспрёмām *несврш. према испремити.*

испреме́нити, -èмēнīм, ијек. испремијènити, сврш. *изменити.* — У коњугацији знаменито је како се испремијенише особни дочеци. *Јаг.*

испрèмерити, -ѝм, ијек. испрèмјерити, сврш. *све редом премерити.*

ѝспреметāнōст и **испрèметāнōст,** -ости ж *стање онога што је испреметано.*

испремèтати, -èмећēм сврш. *преметнути све редом.* — После му [рањенику], онако крвавом, испремета џепове. *Јакш. Ђ.* Скриње бијаху обијене и испреметане. *Мат.*

испрèметнути, -нēм и **испремèтнути,** -èметнēм сврш. *испреметати.* — Све испреметнуше да нађу новац. *Кум.*

испрèмēшāнōст, -ости, ијек. испрèмијешāнōст, ж *својство онога што је измешано.* — Нарочито је велика испремијешаност код европеида. *НЕ.*

испреме́шати, -èмēшām, ијек. испремијèшати, сврш. *сасвим измешати.* — Часом ћуте, ослушкују испод кабанице свој испремијешани топли дах. *Ћип.*

~ **се** *испреплести се, измешати се.* — Њезини се прсти испремијешаше с меканим чипкама у њедрима. *Леск. Ј.* Сватко тко се ваљано испремијешао с тим нашим бабама ... тај је ... могао научити само једно. *Крл.*

испреме́штати, -èмēштām и **испрèмештати,** -ām, ијек. испремјéштати и испрèмјештати, сврш. *све редом преместити.* — У нашем се суду учинише грдне измене ... све судије ... испремешташе. *Ком.*

испремијènити, -èмијенīм, ек. испреме́нити.

испрèмијешāнōст, -ости, ек. испрèмēшāнōст.

испремијèшати, -èмијешām, ек. испреме́шати.

испре́мити, ѝспрēмīм сврш. *испразнити, повадити.* — Је ли из колибе све испремљено? *Јурк.*

испремјéштати, -èмјēштām и **испрèмјештати,** -ām, ек. испреме́штати и испрèмештати.

испремла́тити, -èмлāтīм сврш. *све редом премлатити, измлатити.* — Остала дјеца страховала су да ... не оде у квар које његово говедо јер би их иначе све испремлатио. *Гор.*

испремлаћи́вати, -āћујēм *несврш. према испремлатити.*

испрени́зати, -èнијжēм сврш. *све редом или на многим местима пренизати, изнизати.* — Препреден човјек дође ... златни носећи ђердан испренизан електром многим. *М-И.*

испрèпадати, -ām сврш. *све редом препасти, уплашити.* — Што си их тако испрепадала — каже пријекорно тетки. *Сим.*

~ **се** *много пута се препасти.* — Па што да вам даље причам. Испрепада се човјек. *Куш.*

испреписи́вати, -ѝсујēм сврш. *све редом преписати, преписати много пута.* — Кад спахије изваде и донесу од цара ферман ... Србљи га испреписују и свуд по Србији разашљу. *Вук.*

испреплашѝвати, -āшујēм сврш. *све редом преплашити, сасвим преплашити.* — Најзад кад је овај несрећни човек испреплашиван и скрушен ... [она] се поврати. *Мил. В.*

испреплèсти и **испрèплести,** -èтēм сврш. = испреплетати и испреплитати *све редом преплести, сасвим преплести.* — Испреплела је руке и покушала се издигнути. *Козарч.* Гледала је ... неправилне зупчасте кровове испреплетене жицама. *Торб.* фиг. Везивао је нити које су спојиле људе и догађаје, испреплео чврсту потку Револуције. *Мих.*

~ **се** = испреплетати се и испреплитати се *преплести се међусобно или око чега.* — Шаша и некаква сагњила трава ... испреплела му се између ногу и руку. *Ћип.* фиг. Мрак се ухватио и испреплео. *О-А.*

испреплета́вати се, -èтāвām се *несврш. и уч. према испреплести се.* — [Ворци су] се мијешали, испреплетавали ... срасли са брадом. *Мил. В.*

испрèплетāње с *гл. им. од испреплетати (се).*

испрèплетати, -èћēм сврш. = испреплести. — Не губимо ни време ни снагу у узалудним напрезањима да размршавамо што си ти тако склупчао и испреплетао. *Прод.*

~ **се** = испреплести се. — Свуд се испреплетале као мреже реке од млека. *Глиш.* Језици различни ту се испреплећу. *М-И.*

испреплèтенōст, -ости ж *својство онога што је испреплетено.* — Нити што везују људе безбројне су, а танке, снажне својим мноштвом, испреплетеношћу. *Мих.* Таква испреплетеност мотива ... опћа је појава код писаца. *Матк.*

испрèплитāње с *гл. им. од испреплитати (се).*

испрèплитати, -иħēм сврш. = испреплести. — Сада дуге виђаге испреплићу надграђени плетер. *Пав.* Разграната мрежа

ријека испреплиће све крајеве Југославије. *ЕГ 2.*

~ се = испреплести се. — На леђима [дубета] су две гране које се напоредо разграњавају и шире тако да се гранчице њихове испреплићу. *БК 1906.* фиг. С тиме се испреплићу лица другарица, разговор, пољупци и посмијеси. *Леск. Ј.* Тонула је у мутне снове у којима су се испреплитале прошлост и садашњост. *Поп. Ј.*

испрèпрести, -рéдēм свршс. *сасвим препрести.* — Сунце . . . сјало [је] на модром небу, које као да је било испрепредено танким прозрачним маглама. *Бен.*

испрепрода́вати, -òдājēм свршс. *све редом продати.* — Јер је робље било испрепродавано и разведено по свему царству турскоме. *Вук.*

испрèпуцати, -ā̄м свршс. *на све стране попуцати.* — Запечатило се небо, испрепуцала земља. *Вес.*

испрерòвати, -èрујēм свршс. *сасвим проровати.* — Ако садим врт, а то ми свиње сусједове сав врт испрерују и испрекопају. *Крл.*

испресавија́ти, -àвијāм свршс. *пресавити више пута.*

~ се *пресавити се више пута.* — Далеко ће се разбацати космате главе с испресавијаним . . . перчинима. *Глиш.* А жива свјежа пруга Уне испресавијала се као сјајна змија преко поља. *Мил. В.*

испрèсећи, -сéчēм, ијек. испрèсјећи, свршс. *пресећи све редом, пресећи неколико пута.* — Испресјекоше змију, само још главу држао је Иван у руци. *Ков. А.* Илица је на више мјеста испресјечена сунчаном свјетлошћу. *Кум.*

испрèсēцā̄но, ијек. испрèсијецā̄но, прил. *искидано, изрезано.* — Све је те ријечи она изговорила некако растргано и испресецано. *Цар М.*

испресе́цати, -èсēцāм, ијек. испресијèцати, свршс. *пресећи све редом, пресећи на све стране.* — Коњушари, који су испресецали узде, стајали су изобличени од блата. *Мил. В.* фиг. Одмах нас све орловим оком испресеца. *Марк. Св.*

испрèсијецā̄но, ек. испрèсēцā̄но.

испресијèцати, -èсијецāм, ек. испресе́цати.

испрèсјећи, -сијèчēм, ек. испрèсећи.

испрескáкати, -èскāчēм свршс. **1.** *прескочити више пута.* — фиг. А пуковник . . . испрескакао је финале свога говора необичном брзином . . . џокеја. *Крл.* **2.** фиг. *одговорити коме, победити кога побијајући га оштрим речима.* — Вук се ту решио да добро одговори нападачу, га да испрескаче. *Поп. П.*

испрèслушати, -ā̄м свршс. *сасвим прослушати.* — Кад ли ће се тај господин појавити да га испреслуша? *Пец.*

и̏спрести, -е́дēм свршс. **а.** *израдити, добити нити предењем, зготовити предењем.* — Ти им испреди малу кошуљу. *Вук.* **б.** фиг. *створити маштом.* — То је доста да сам из себе, као оно паук, испреде читав један сладак, иако паучинаст, хоризонт. *Лаз. Л.*

~ се фиг. *настати, излећи се, створити се.* — Кажу варошани да се из прела свашта може испрести. *Бал.* Преко измрцварених тела својих људи око имена вође испреде се мит и ствара ореол славе. *Јак.*

испрèтати и и̏спретати, испрећēм свршс. *извадити из жеравице, из пепела.* — Шта је човјеку наједанпут? — мишљаше . . . жена, држећи дете на руци, а другом детету пружајући кришку прохе што је била испретала. *Шапч.* Удовица и дјевојка почеше доносити јело, најприје тек испретану погачу. *Мат.*

испрèткати, -ā̄м свршс. *редом, сасвим претkати.* — фиг. Испреткали сјајни зраци шумске сенке. *Кош.* И сам живот сељака испреткан је шареном разноликошћу. *Леск. Ј.*

испретки́вати, -èткȉвāм *несврш. и уч. према испретkати.*

испрèтргати, -ā̄м свршс. *на више места претргнути, истргати.* — И из испретрганог причања једног и исправљања другог ухвате смисао. *Цес. А.* Испретргани сеоски пут однио те био у пропаст. *Бон.*

~ се *измучити се много.* — Чиновници [се] испретргаше од посла. *Сим.*

испрèтрзати, -ā̄м свршс. *истрзати на све стране.* — Он их [мисли] осјећаше испретрзане, натегнуте. *Мил. В.*

испретурáвати, -ȕрāвāм *несврш. и уч. према испретурати.*

испрèтȕрā̄нōст, -ости ж *својство онога што је испретурано.* — У њихову животу измешани су . . . неколики векови балканских испретураности. *Мухиз.*

испретȕрати, -èтȕрāм свршс. = испретурити **1.** *све редом претурити.* — [Жандарми] провалише у Шпартаљеву штампарију и све тамо испретураше и поништише. *Маш.* **2.** фиг. *све редом изменити, учинити друкчијим него што је било.* — Млад, бујан [Вук], с великим идејама и још силнијом снагом да своје замисли и оствари и све око себе испретура. *Сур.* Песник је испретурао ред речи у реченици. *Т. књ.*

испрèтурити, -ȉм свршс. = испретурати. — Читаво је ратиште тако страшно испретурио мачак. *Јонке.*

испретȕћи, -ȕ́чēм свршс. *све редом претући.* — А сада ћемо их поготово тако испретући да неће изнијети живе главе. *Шов.*

ѝспрећати, -ā̄м сврш. покр. *в. испретати.* — Ја ћу самоседми Сплићанин . . . вадити на правој граници испређано гвожђе из пуна котла воде кад буји у најжешћи кључ. *Љуб.*

испре́ћи и **ѝспрећи,** ѝспрēгнēм сврш. = испрегнути.

испреце́дити, -èцēдīм, ијек. испрецијèдити, сврш. *смешати честице, прожети.* — Простором се ширио неки чудновати воњ . . . испрецијеђен још задахом дима. *Ђал.*

испрецијèдити, -èциједīм, ек. испреце́дити.

испрецрта́вати, -цр̀тāвāм *несврш. и уч. према испрецртати.*

испрèцртати, -ā̄м сврш. *сасвим прецртати, ишарати.* — Испрецртао је неколико картона за нацрт бакрореза. *Крл.* То је био висок, коштуњав човек, са лицем као од печене цигле, испрецртаним борама. *Мил. В.* фиг. Свијет је испрецртан мрежом његових продаваоница. *Сим.*

испрека́ва̄ње с *гл. им. од испречавати се.*

испрека́вати се, -èчāвāм се = испречивати се *несврш. и уч. према испречити се и испријечити се.*

испре́чати, ѝспрēчā̄м, ијек. испријèчати, сврш. **а.** *положити неколико ствари једну преко друге, ставити, положити попреко.* — Народ много сам себи шкоди тим што села [немају] њива ни ливада, нити испуст . . . већ испречали су . . . просторе. *Ђорђ.* Пут од села Јаруга до њихове куће био је сав испријечан жилама дрвећа. *Ћоп.*

испрека́ти се, -èчујēм се, несврш. = испречавати се.

испре́чити, ѝспрēчīм, ијек. испријèчити, сврш. **а.** прел. *ставити попреко, испречати.* — А што си испречио ту секиру? *Глиш.* Старци испријечили чибуке, задимили каву. *Мул.* **б.** непрел. *стати попреко.* — Ето тај чика Аврам сад испречио пред црквену општину . . . и дрекнуо је. *Сек.*

Изр. ~ очи (очима) *попреко погледати.*

~ **се 1.** *стати попреко чега, препречити пут, затворити пролаз.* — Ал' се на прагу испријечи пред нама кршна Словенка конобарица. *Шен.* фиг. Па још и сада кад се и љубав испречи, то би било само залуд трошити речи. *Змај.* **2.** фиг. *успротивити се, опрети се.* — Иако шврћа, он се толико пута испречио пред мајком. *Бур.* **3.** *викнути осорно, издрети се, издерати се.* — Не трпи никаква запиткивања, одмах се испречи: »Гледај свога посла!« *Лаз. Л.*

ѝспрешати, -ā̄м сврш. *прешом истиснути, изажети;* фиг. *измамити, извући лукавошћу.* — Ја вам знам и задњу крајцару испрешати из бабље кесице. *Шен.* Судац га [је] држао у затвору само да из њега што више испреша. *Цес. А.*

испреше́тати се, -èшēтāм се и -èшēћēм се сврш. *прошетати се тамо-амо.* — Бит ће барем минус десет Цељзија! . . . Треба да се човјек испрешеће малко. *Крл.*

испреши́вати, -èшѝвāм сврш. *прешити све једно по једно или мало-помало, сасвим прешити. Вук Рј.*

ѝспржити, -ѝм сврш. *спремити (јело) пржећи, пекући, испећи.* — Главни интендант, бивши кафеција, испржио за себе и своје помоћнике педесет прганица. *Дед. В.*

~ **се** *добити опекотине, опећи се; добити мрку боју коже (од сунца).* — Брзи воз . . . улетио је . . . с масом женског грађанског свијета, свјеже, горштачки испрженог на алпинском сунцу. *Крл.*

ѝспригати, -ā̄м сврш. покр. *сасвим попригати, исфригати, испржити.* — Него се смилуј и испригај ми које јаје, ако су и пости. *Љуб.*

ѝсприје, ек. ѝспрē.

испријèва̄ркē, ек. испре́ва̄ркē.

ѝспријека, ек. ѝспрēка.

ѝспријеко, ек. ѝспрēко.

испријèчати, ѝспријечā̄м, ек. испре́чати.

испријèчити (се), ѝспријечīм (се), ек. испре́чити (се).

ѝсприка ж (дат. и лок. -ици) **1.** *разлог за оправдање, изговор, испричавање.* — То им бијаше нека утјеха, нека исприка пред својом савјести. *Кум.* Али ту ваздан има . . . неких исприка, излаза или шта ти ја знам чега све нема. *Донч.* **2.** *молба за опраштање.* — Тражи од мене писмену исприку у облику новинске изјаве. *Крл.*

исприки́вати, -ѝкивāм сврш. *приковати све једно по једно.* — [Чули су] да се царски фермани чате и да су гдјешто исприкивани по збјеговима. *Вук.*

испри́мати, ѝспримāм сврш. *све редом примити.* — Ја одлазим. Ал' дај исприми прије оставштину ми. *Марк. Ф.* Не могу ти круха накувати нити могу коња испримати. *НПХ.*

исприпове́дати, -òвēдāм, ијек. исприповијèдати, сврш. = исприповедити *усмено изложити докраја, све.* — Капетан . . . саслуша Јелку, која му плачући исприповеда све. *Срем.* Овај је господин мој господар, главом . . . исприповиједани и описани! *Вел.*

~ **се** *приповедати до миле воље, досита.* — Вала си се и ти синоћ и ноћас сит исприповиједа и наприповиједа. *Рј. А.*

исприпо̀ведити, -ѝм, ијек. исприпо̀виједити, сврш. = исприповедати. — Сада

испри̏повједи Борковићевој ћерци све своје мисли, све своје муке. *Леск. Ј.*

испри̏повијѐдати, -о̀вијѐдам, ек. испри̏повѐдати.

испри̏по̀ведити, -и̏м, ек. испри̏по̀ведити.

испри̏про̀стити се, -и̏простӣм се сврш. *ослободити се, решити се чега.* — Он се након двије године испри̏простио свих тих петљања. *Павл.* Он се испри̏простио стварности. *Десн.*

испри̏ча̏ва̀ње с *гл. им. од испри̏чавати (се).*

испри̏ча̏вати, -и̏чава̀м *несврш. и уч. према испри̏чати.*

~ **се** *несврш. и уч. према испри̏чати се.*

испри̏чати, испри̏чам сврш. **1.** *свршити причање, испри̏повједати, усмено изложити, приопштити што.* — То ће ми бити најмилија прича што је до данас испричах. *Вес.* Била би грехота испричати сухо и кратко садржај Гаврана. *Матош.* **2.** *оправдати, ослободити кога од какве одговорности, обавезе и сл., извинити.* — Затим је испричала оца пред гостима. *Козарч.* Но како се ради о журну послу, бит ћу тиме испричан. *Крш.*

~ **се 1.** *изговорити се докраја.* — Праве књиге [су] само оне у којима се један писац сам испричао, причајући о наравима својих савременика. *Богдан.* **2.** *оправдати се, извинити се.* — Испричао сам се да имам много посла. *Хорв.*

испри̏чив, -а, -о *који се може испричати, оправдати.* — Неприлика је дакле посве испричива. *Шен.*

и̏спричница ж *потврда родитеља или старатеља којом оправдава школској власти изостанак ученика из школе.* — Код ... нас ... испричнице ... не вриједе. Ми смо ... у ... војсци ... а не ... у ... школи. *Јонке.*

испри̏шива̀ти, -и̏шива̀м сврш. *пришити све једно по једно.* — Чороје је имао хаљину чупаву по којој су били испри̏шивани којекакви репови. *Вук.*

испр̀косити, -и̏м сврш. *добити пркошењем.* — Што ће они испркосити, будале? *Гор.*

испр̀лети, испр̀лӣм, ијек. испр̀љети, сврш. заст. *в. испрлити.* — Немилице ватром испрљесмо, нити оста створа ни коријена. *Кур.*

испр̀лити, испр̀лӣм сврш. *посве опалити, опрљити, ожећи.* — фиг. Тек с једним мозгом што се дуго грли и у њ'га тражи пјесника и брата да својим стихом осуде испрли. *Кам.*

испр̀љати, испр̀љам сврш. **а.** *учинити прљавим, запрљати, замазати.* — Собу ћете ми сву испрљати. *Бен.* **б.** фиг. *лишити моралне чистоће.* — Други су умели прикупити скуте да их живот не испрља, и укопали се на чврстој подлози. *Прод.*

~ **се** *повр.* — Када сам оно малочас рекао да се Деспотовић испрљао због партије, ја сам био исувише уопштио ствар. *Ћос. Б.*

испр̀љети, -љӣм, ек. испр̀лети.

испрљу̀гати, -а̀м сврш. *разровати, раскопати.* — Ћупурдијина ударна десетина ... налети усред ноћи ... на непријатељску засједу и остаде прикована за испрљугану земљу. *Ћоп.*

испроба̀ва̀ње с *гл. им. од испроба̀вати.*

испроба̀вати, -о̀ба̀вам *несврш. и уч. према испробати.*

испроба́дати, -о̀ба̄дам сврш. *све или на много места пробости.* — Испробадали су ме бајонетом. *Лал.* фиг. Небо је висјело тамно, само ријетко гдје испробадано звијездама. *Бен.*

испро̀бати, испро̀бӣм сврш. нем. *искушати, прокушати.* — Није то била никаква већа шетња, само онако, како је говорила, да испроба ноге. *Бег.* Чланство КПЈ ... тада је било састављено од људи ... испробаних револуционара. *Марј. Ј.*

испробија̀ти, -о̀бӣја̄м сврш. *све или на много места пробити.* — Вратих се, танетима испробијан кано решето. *Јурк.*

испробуђи̏вати се, -у̀ђујем се сврш. *пробудити се редом, једно по једно.* — Чељад се испробуђивала, поустајала. *Лаз. Л.*

испроваљи̏вати, -а̀љујем сврш. *на много места провалити.* — Око манастира да погради бусије и да испроваљују пушкарнице, па ондје да их [Турке] чекају. *Вук.* Кад га [пут] Турци оправе, наши људи га од прве кише или снега испроваљују и раскопају. *Андр. И.*

испровла̀чити, -о̀вла̀чӣм сврш. *провући све једно по једно. Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Једва се испровлачисмо кроз шибље. *Ранк.*

испровоци́рати, -о̀ци̏ра̄м сврш. *изазвати са злонамерном сврхом.* — Неће ме испровоцирати да прекршим утврђене форме. *Дав.*

испроврта̀вати се, -р̀та̀вам се несврш. *редом се проврта̄ти.* — фиг. И испрекидани редослијед мисли ... непрекидно се испроврта̀ва. *Шимун.*

испроврћи̏вати, -р̀ћујем сврш. *проврте̄ти све једно по једно, на много места, редом пробушити.* — Да неће нас смјестити у санаторијум зато што смо им пушкама коже испроврћивали. *Вујач.*

испрогоре́вати, -о̀ре̄ва̄м, ијек. испрогоријѐвати, сврш. *на више места прогорети.* — [Жарач] му је на више места које испрогоревао које издро кожу. *Лаз. Л.* Ускоро

колона стиже до јаруге, испрогоријеване чергашким огњиштима. *Лал.*

испрогоријѐвати, -òриjевāм, ек. испрогорéвати.

испрогри́зати, -ògрȉзāм свршн. *прогристи на више места.*

испрода́вати, -òдājēм свршн. *све редом продати.* — Све су кметове били испродавали. *Андр. И.*

испрòдати, -āм свршн. *сасвим, све редом продати.* — Мал ћемо продават' док не испродамо. *Јакш. Б.*

испрозеба́вати, -èбāвāм *несврш. и уч. према испрозебати, испрозепсти.* — Пропадају од зиме, испрозебавају, поболијевају од реуматизма и запаљења. *Лапч.*

испрозе́бати, -òзēбāм свршн. = испрозепсти *сви редом прозепсти.* — Слушао сам мало прије како многи борци у сну кашљу — испрозебали су ноћас газећи Спречу. *Чол.*

испрозе́псти и **испрòзēпсти,** -éбēм свршн. = испрозебати. — [Око казана] се врзу умотани, чађави, испрозебли људи. *Андр. И.*

испроле́вати, -òлēвāм, ијек. испролијèвати, свршн. *све редом пролити.* — Док [су] се звуци уморних тамбурашица слевали ... с киселином испролеваног алкохола ... Црнић се грлио са својим друговима. *Марк. М.*

испроли́вати, -òлȉвāм (ек. и ијек.) свршн. = испролевати и испролијевати. — Столови су испроливани. *Божић.*

испролијѐвати, -òлиjевāм, ек. испролéвати.

испрòлити, йспролијēм свршн. *све редом пролити, скроз пролити; пролевајући упрљати.* — Бијели столњак био је испроливен вином. *Новак.*

испрòпадати, -āм свршн. *пропасти једно по једно.* — Али су све те задруге ... испропадале. *Лапч.* [Скоро] сви су ови [чланови експедиције] у путу испропадали. *Петр. М.*

испрорези́вати, -èзујēм свршн. *све редом прорезати. Вук Рј.*

испрорешѐтати, -āм свршн. *сасвим, на много места прорешетати.* — На другом и на трећем олтару свете ... бијаху безбожници испорешетали. *Мат.* фиг. Испорешетају те очима и утопе у жубору ријечи и смијеха. *Ћоп.*

испро́роковати, -кујēм свршн. *све редом прорећи.* — А како ће то изгледати, морала је она ... да изгата и испророкује. *Бег.*

йспрос м (ген. мн. йспрòсā) *прошење (девојке), просидба.* — Нећемо пити ракије ... док не потврдимо дјевојчин испрос. *Љуб.* Три дана послије испроса опрости се Али Видаић. *Том.*

испросе́цати, -òсēцāм, ијек. испросијèцати, свршн. *просећи на много места, све једно по једно или мало-помало.* — Планине испросецане клисурастим ... дубоким долинама ... *Цвиј.*

испросијѐцати, -òсиjецāм, ек. испросе́цати.

испрòсипати, -āм свршн. *сва редом просути.* — Погледам ја, а оно на писаћем столу све полупано, пообаљивано, испросипано мастило, хартије на све стране! *Срем.* А по љекарници испросипали смрдљивих љекарија да убију мирис духана. *Креш.*

испрòсити, йспросȉм свршн. **а.** *добити прошењем, упорним молбама, измолити.* — Хаџи-Муста-пашин син испросио [је] код цара да свога оца на дахијама покаје. *Нен. М.* **б.** *добити прошењем као просјак.* — Од чадора иде до чадора, проси Раде, мало испросио. *НП Вук.* Старица ... испросила је граха. *Леск. Ј.* фиг. Очи јој испросиле комадић ведрог неба. *Божић.* **в.** *добити прошењем* [*девојку*], *добити пристанак* [*девојке*] *за удају.* — Да, кликну Перо, да знаш, брате, испросио сам Добру. *Шен.* Не бој се — испросићемо ми теби девојку. *Лаз. Л.*

испросја́чити, -òсjāчȉм свршн. *добити просјачењем.* — Одонда сву обућу, а и одјећу, испросјачи од својих другова. *Киш.* Вукадин ... је и у школи гледао да испросјачи оцене, а такав је просјак и у трговини. *Глиг.*

йспросӣ, -ā, -ō *који се односи на испрос, који је испрошен, измољен.* — Слаботиња душевна. Испросни часак слабости. *Божић.*

испрòткати, -āм свршн. *сасвим или на много места проткати.* — Био то плашт од златна ткања, чудновато испроткан звијездама. *Креш.*

йспрошеница и **испрошѐница** ж *испрошена девојка.* — А камо наша испрошеница? *Глиш.*

испроши́вати, -òшȉвāм свршн. **1.** *све редом или мало-помало прошити.* — Узми иглу и конца па испрошивај само да се не растави. *Рј. А.* **2.** фиг. **а.** *прострељати на много места.* — Испрошивали смо га мецима. *Вујач.* **б.** *прошарати.* — Снијег ће се отопити, кањуни ће испрошивати ливаде и пасишта. *Вуј.*

испрса́вање с *гл. им. од испрсавати* (*се*).

испрса́вати (се), -рсāвāм (се) = испрсивати (се) *несврш. и уч. према испрсити* (*се*).

испрси́вање с *гл. им. од испрсивати* (*се*).

испрси́вати (се), -пр̀сујēм (се) и -пр̀сȉвāм (се) несврш. = испрсавати (се).

испрси́вачкӣ, -ā, -ō *који је као у оних који се испрсују, размеђу.* — Нестало некада-

шње кочоперне мушкости и испрсивачког држања. *Сим.*

ѝспрсити, -и̏м свр̏ш. *напред истурити, изравнати, усправити.* — Сад ће он пред овим младићем испрсити свој погурени лик. *Михољ.* фиг. [Бећарац је] још уза све некако одвише кафеперски елегантан и испршен двостих. *Леск. М.*

~ **се 1.** *напред истурити прса.* — Зеко се испрси на ту помисао. *Андр. И.* фиг. На небу испрсише се облаци. *Гор.* **2.** *заузети енергичан став, направити се важан.* — Староме је на хипове изгледало да би добро било испрсити се, питати за рачуне, дигнути руку, пак пукло куд пукло! *Крл.*

испо́скати, ѝспр̏скам свр̏ш. *сасвим попрскати, све редом попрскати. Р-К Реч.*

ѝспрскати, -а̏м свр̏ш. *сасвим или на много места прснути, испуцати.* — И ту се ти надај повољном успеху у раду! — мишљаше она стојећи пред прљавом испрскалом школском таблом. *Ранк.*

ѝспрснути, -нѐм свр̏ш. *прснувши изићи, истећи.* — И брисала је рукавом сузе што су јој без плача испрсле на очи. *Бег.*

ѝспртити, -и̏м свр̏ш. *распртити, отеретити.*

~ **се** *истоварити се, испртљати се.* — Испрти се из носиљке исто онако хитро како се био спртио. *Креш.*

испр̀тљати, -а̏м свр̏ш. *иселити.* — Ну сада нема Сале, она је испртљала из оне друге куће коју је Алага продао. *О-А.*

~ **се** *истоварити се.* — Да се испртља из кола, морао му сељак да помогне. *Ђал.*

испр̀ћити, ѝспр̀ћим свр̏ш. *истурити, избочити (усне као знак незадовољства).* — Испрћи доњу усницу. *Наз.*

испру́гати, ѝспрӯгам свр̏ш. *ишарати пругама.* — По њему и по белини кревета лежала је испругана сенка као покривач. *Андр. И.* Небо над њим имало је боју бијеле плаво испругане кошуље. *Сим.*

ѝспружан, -жна, -жно *који има задатак да испружа; пружан.* — Вјештим кварт-ударцем расјекао му Бранимир испружне мишице на десној подлактици да није могао већ сабљом владати. *Том.*

испру́жа̏ње с *гл. им. од испружати.*

испру́жати, ѝспрӯжам *несвр̏ш. и уч. према испружити.*

испрӯ́жа̏ч, -а́ча м само у изразу: мишићи испружачи анат. *мишићи који савијене делове тела враћају у првотни, пређашњи положај.*

ѝспружити, -и̏м свр̏ш. *истежући протегнути у какву правцу (ноге, руке, главу).* — У собу испружи главу млад сељак носећи под пазухом пурана. *Ков. А.* А Илија још лежаше завађен на миндерлуку с испруженом ногом и још испруженијим очима. *Лаз. Л.* фиг. Где год је турска кућа испружила мало стреје ... полегали би војници. *Нуш.*

Изр. ~ језик пеј. *пуно говорити без потребе;* ~ папке вулг. *цркнути, угинути, крепати;* ~ све четири *пружити се, лећи свом дужином.*

~ **се 1.** *истежући се или растући увећати се у дужину, растегнути се, учинити се дужим.* — Испружила се лоза, на њој се шара гроздово зрње. *Ћип.* **2. а.** *испружити ноге у трку, издужити се (о животињи).* — Вранац се испружио, па се чинило да се и не тиче земље. *Шимун.* **б.** *поставити се у водораван положај, лећи.* — Потегнувши неколико димова, он се полако испружи на оборену стаблу. *Чол.* фиг. Пред нама се испружила Јахорина. *Дед. В.*

Изр. не могу се ја толико ~ *не могу ја толико потрошити.*

испру́тати, ѝспрӯтам и **ѝспрутати,** -а̏м свр̏ш. *испругати.* — И све напуцава и отпуцава блузу испод које вири црвено испрутана кошуља. *Шимун.*

ѝспружити, -и̏м свр̏ш. *испружити.* — Ех! испружи длан, па онда поглади браду. *О-А.*

~ **се** *повр.* — До јеле он се довуче и испружи се испод пласта на улежаној слами. *Кош.*

испр̀хати, ѝспр̏шем и **испр̀хнути,** ѝспр̏хнем, свр̏ш. **а.** *излетети пршући.* — Летјесмо са свога брда попут птичица, испрхавши из гнијезда. *Ков. А.* И она испрхне из кочије као птичица. *Шов.* **б.** фиг. *нагло, брзо искочити.* — Кад ја ... притерах чамац на оно степениште у обали, испрхну [девојчица] из њега. *Пол. 1958.*

ѝспрхнути, -нѐм свр̏ш. покр. *иструнути, иструлити.* — По кутовима лежале [су] хрпе жуте врбовине и ликовине са старим испрхлим кољем. *Ђал.*

ѝспрцати, -а̏м свр̏ш. покр. *прорасти, извретенати.* — Испрцао лук. *Вук Рј.*

ѝспрчити, -и̏м свр̏ш. вулг. *истурити, избочити.* — Пепица је ... отишла са стражњицом испрченом као да има под сукњом корпу. *Дончић.*

испршава̏ти се, -ршава̏м се несвр̏ш. покр. *в. испрсавати се.* — А он као да осјећа да га она гледа, испршава се. *Пец.*

ѝспршено прил. *испрсивши се.* — Испршено корачајући, предводник [поворке] не звераше ни лево ни десно. *Божић.*

ѝспршено̀ст, -ости ж *својство онога који је испршен.* — А она ... самозвана је правила

ред на рибарници са кочоперном испршеношћу својственом особама ниска раста. *Десн.*

ѝспршина ж *оно што је испршено, избочено, избочина.* — Пребаци се хитро ногама преко ... зидића на испршину гребенску. *Божић.*

ѝспрштити, -ѝм сврш. *стлачити, згњечити.* — Па окрену тихо, повјерљиво, пипкајући прсте лијеве руке, које јој је каплар испрштио. *Сиј.*

испсѝкати, ѝспсѝчём сврш. *псикањем наружити, изгрдити.* — Зеус [је] ... када је већ јако оматорио ... од жена испсикан рад неуспјеха. *Вел.*

испсо̀вати, ѝспсујём сврш. *обасути погрдама, изгрдити.* — Но Ћурчија га испсује. *Вук.* Микача је на пасја кола испсовала и жене и дјецу. *Ћоп.*

~ **се а.** *олакшати себи, издовољити се, псујући.* — Газда Јордан ознојио се и до миле воље испсовао се док је све обиграо а саставио да Дражу приме у школу. *Маш.* **б.** уз. повр. *обасути грдњама један другога.* — Ту затече Симу, испсова се опет с њиме због оне потре. *Глиш.*

испува̀вати (се), -ўвāвāм (се) несврш. = испухавати (се) и испуховати (се) *несврш. и уч. према испувати (се).*

испу́вати, ѝспўвāм сврш. = испувнути, испухати и испухнути *дувањем одстранити, избацити, очистити што од чега.*

~ **се** = испувати се *престати пувати.*

испу́внути, ѝспўвнём сврш. = испувати.

испу́дити, ѝспўдим сврш. покр. *истерати, изагнати.* — Дршће као Адам када га испудило из раја. *Матош.*

ѝспужати се, -āм се сврш. покр. *в. испузати се.* — Кад се испужа толико да је могао обухватити ону попречну греду-осовину ... он се подиже на снажним мишицама па је опкорачи. *Вас.*

ѝспузати, ѝспужём и ѝспузāм и **испу́зити,** -ѝм сврш. *пузећи изићи, извући се; пузећи попети се.* — Лагано испуза из дубине стога. *Лал.* Испузи паук лагано на свјетло. *Новак.* С невјероватном лакоћом испузио на зид. *Лал.*

~ **се** *испузати.* — Кад се испужете из мемљива подземља, засене вас једноставно београдско сунце. *Петр. В.*

ѝспузнути, -нём сврш. *испузити, испасти, исклизнути се.* — Ал' са боцом испузну му из џепа и писмо. *Шен.* Сада је имамо, па не дам да нам испузне из руке. *Цар Е.*

испу́кнути, ѝспўкнём сврш. покр. *в. ишчупати, извадити.* — Некоч је знао вадити зубе, те испукне сретном лакоћом зуб. *Ћал.*

ѝспукнути, -нём сврш. = испући **1.** *испуцати (1).* — Ово је стари Херцег-Нови, којему је брштан облачио испукле зидове. *Љуб.* **2.** *опалити, пукнути.* — Топ испуче као да је прогрмело. *Бак. Реч.* **3.** фиг. **а.** *избацити.* — Ко ти јамчи да тај исти луди Срета не испукне одједаред кеца — адут? *Маш.* **б.** *нагло изговорити, изрећи.* — Не знам чему — испукне ... иронички. *Цар Е.*

~ **се** *изненада се показати, створити се.* — Али утом се иза ограде бјеше испукнуо други дјечак. *Јурк.*

ѝспулати, -ām сврш. *накитити, украсити пулама или пулијама.* — Чакшире су попут димлија ... под кољеном сапутане кожнатим кољеницама, преко ових четири реда све у двије ситно испулана коситра. *Буд.*

испу̀љати, -āм сврш. покр. *испаљати.* — Он брзо чун испуља. *Марк. Ф.*

испуљи́вати се, -ўљујём се *несврш. и уч. према испуљити се.*

испу́љити се, ѝспўљим се сврш. *показати се, помолити се, појавити се.* — Испуљио се пред њом сав Дорчић у својој рођеној нарави. *Новак.*

ѝспўмпати, -āм сврш. нем. *исцрпсти.* — Послије тога испумпана је вода из унутрашњости брода. *Пол. 1959.*

ѝспуна ж необ. *испуњење;* исп. испуњај. — У злобне груди смело зарију праведних жеља скору испуну. *Јакш. Ђ.*

ѝспунити, -ѝм сврш. **1.** *учинити пуним.* — А он је [птицу] испуни, намести у соби па уведе ђаке. *Глиш.* фиг. Задуго, чим би Бакоња отворио очи јутром, милина би му испунила груди. *Мат.* **2.** *унети, уписати све потребне податке, обавештења.* — Старац се страшно знојио док му је испунио индекс. *Петр. В.* **3.** *изазвати (неко осећање).* — Тај призор ... га је испунио највећим гнушањем. *Том.* Мисао о своме греху ... сву [је] испуни неописивом тугом. *Станк.* **4.** *остварити, привести у дело или живот, извршити потпуно што намишљено, замишљено, наређено, наручено.* — Води мајку да испуни завјет. *Војн.* Кажи шта желиш: нема те жеље коју ти нећу испунити. *Вес.* Није ... сваку људску дужност испунио. *Баз.*

~ **се 1.** *постати пун, заузет чиме у целини или до неке границе.* — Сунце је клонуло заласку, долине се испуниле сјенком. *Лал.* **2.** *истећи, протећи (о времену).* — Кад се испуни година и нешто мало више ... Ана му роди сина. *Дом.*

испу̀њив, -а, -о = испуњив *који се може испунити, остварити.* — Сигурно су га и испуњивим држали. *Баз.*

испу̏њивōст, -ости ж *својство онога што је испуњиво.*

испуњáвање с *гл. им. од испуњавати.*

испуњáвати, -ўњāвāм = испуњивати *несврш. према испунити.*

испуњáвач, -áча м = испуњивач *онај који испуњује, извршује, остварује што. Прав.*

йспуњāј м *испуњење*; исп. испуна. — Позив госпође Липовскове ... био му је врло мио, од њега је ишчекивао испуњај нечега што је као ванредно велико живјело у њему. *Новак.*

испу́њати, йспўњāм несврш. *в. испуњавати.*

йспуњенōст, -ости ж *својство онога што је испуњено.* — Испуњеност простора тумачи се динамички. *Баз.*

испуњéње с *гл. им. од испунити.*

испу̏њив, -а, -о = испуњив.

испуњúвање с *гл. им. од испуњивати.*

испуњúвати, -ўњујēм несврш. = испуњавати.

испуњúвач, -áча м = испуњавач. *Прав.*

йспупак, -пка м *оно што је испупчено, испупчење, испупчина.* — Па га у десно раме у испупак оклопа згодив ... рани. *М-И.*

испу́пити, -йм сврш. *добити пупољке. Р-К Реч.*

йспупчаст, -а, -о *испупчен.* — Спомињао га се као млада, снажна човјека румених образа, испупчастих прса. *Бал.*

йспупченōст, -ости ж *својство онога што је испупчено.*

испупчéње с *гл. им. од испупчити (се).*

йспупчина ж *оно што је испупчено, испупчење, испупчено место.* — А преко костију затегнута кожа ... прављаше испупчине. *Шапч.*

йспупчити, -йм сврш. *истурити, избочити.* — Уздигнуо главу и испупчио прси. *Лаз. Л.* Испупчи према соби леђа. *Ков. А.* Леп младић! Протегљаст ... плавих очију ... умерених, мало испупчених уста. *Вес.*

~ **се** *истурити се, избочити се.*

йспурити, -йм сврш. а. *опрати врелом водом, испарити.* — Сада одмах испури ону празну петорку [буре петакињу] у подруму. *Јурк.* б. *испећи поред ватре.* — Дај да ово [пуреньаке] лепо испуримо. *Ранк.*

йспуска ж (најчешће у мн.) *ивица одела опшивена сукном друге боје (обично на униформи).* — Обуче ... вунасте панталоне са црвеним »испускама«. *Срем.* [Центлмен] у црвеном капуту с тамноплавим испускама. *Мил. В.*

йспуст м **1. а.** *место камо се пушта стока на испасиште, пашњак, ледина.* — [Говедар Раја] обдан на лединама или на испусту скоро ништа ... не ради. *Ад.* Становао је у једној од најудаљенијих улица, чисто већ на испусту. *Бал.* б. *земљиште, обично ограђено, обрасло травом, у близини стаја за стоку или у вези с њима, служи за пуштање ради укрштања домаћих животиња. Свезн.* **2.** *избочина на грађевини, мосту, прозору.* — На средњем стубу [моста] ... озидани су са обе стране испусти. *Андр. И.* На испусту широм отвореног прозора беживотно су се руменили цветни листићи процветале вишње у воћњаку. *Моск.* **3.** *отвор, рупа, јарак куда отиче вода.* — Што год кише падне ... све се ту стече ... до год се испуст за воду не нађе. *М 1867.* И шумно се сливала вода из кухињских испуста. *Десн.* **4.** *испуска.* — И гледам ... у црвене испусте на плавим испегланим рајтхознама. *Кик.*

йспустан, -сна, -сно (одр. йспусни) **1.** (одр.) *који служи за испуст или испуштање (нпр. воде).* — Још овог мјесеца биће затворени сви испусни тунели и почеће пуњење језера. *Пол. 1958.* **2.** *који је слободан од посла, беспослен, докон.* — Нашавши говеда и кобилу, сагна их Раде ближе колибе и, испустан, лута планином. *Тип.*

испу́сти, -ўзēм сврш. *пузећи изаћи, измакнути се, испузнути.* — По ноћи му је испузла из цепа новчарка. *Новак.* фиг. Домаћин куће ... је старчић којему је мужевност одавна испузла из тијела. *Пол. 1959.*

испу̏стити, йспустйм сврш. **1. а.** *престати држати у рукама.* — Испустила је клупче од материна плетива. *Нуш.* б. *учинити да што изиђе, истече.* — »Аах« испусти кроз зубе. *Јак.* И у болном уздаху испусти зрак из плућа. *Донч.* в. *спустити.* — Она несвесно испусти руке и чисто обамре. *Нуш.* **2. а.** *дати могућност или допустити коме да оде, да се удаљи одакле, отпустити.* — А сутрадан ујутро по уговору преда сељацима оног везаног човјека, а они њега испусте, те отиде кући. *Вук.* б. *препустити.* — Не био који сам ако испустим Јању другоме. *Срем.* в. *изагнати (стоку на пашу).* — Не могу да је [стоку] испусте. *Андр. И.* **3.** *искључити, изоставити, уклонити (из књиге, из каква усменог или писменог састава):* ~ стих. **4.** фиг. *пропустити, пустити да измакне, прође.* — Ако сад малакшемо, испустићемо победу. *Нуш.* Нећу ја за твоју љубав да испустим овако лепу прилику. *И.*

Изр. ~ душу *умрети*; ~ из памети *заборавити*; ~ из руку *пропустити*; ~ из вида, из очију *не опазити, престати гледати у што*; *занемарити.*

~ **се 1.** *престати играти, плесати у колу и не држати се више за руке, изаћи из*

кдла. — Хоће [Стојан] силом да коло расквари . . . Женскиње се усцикаше, па се испустише. *Ад.* **2.** покр. *запустити се (услед лености, нерада).* — Како да га натерамо да ради? . . . Мени се чини да се он испустио овако зато што си се ти на њега наљутила. *Вес.*

испу́тити се, йспӯтӣм се свр̏ш. *упутити се.* — Када се ја гдјегод испутим . . . све пребацим преко главе. *Павл.*

йспуӣи, -укнём свр̏ш. = испукнути.

испу́ћити, йспӯћӣм свр̏ш. *истурити.* — Кир-Никола . . . држао се за испућени трбух, па се тресао од силнога смеја. *Јакш. Б.*

йспух м *свако појединo избацивање звука, мелодије, арије из плућа или из трубе.* — Неутјешни јецаји . . . забринуто једнолични и пословни испуси корачнице . . . излазе из строја као из некакве рачуњаке. *Кал.*

испуха́вати, -ӯхāвāм несвр̏ш. = испуваватн.

~ се = испуваватн се. — Изједе по обичају мало црна круха и суха сира, те испухујӣ се . . . легне под онај свој отрцани покровац. *Јурк.*

испу́хати, йспӯшём и йспӯхāм (имп. йспӯхāј и испу́ши) свр̏ш. = испувати. — Мотрио сам у морској пучини гдје хоботница испуха пјешчину на бјелавини и начини себи дворе. *Љуб.*

~ се = испувати се. — Испухао се вјетар. *И-Б Рј.*

испуха́вати (се), -ӯхујём (се) несвр̏ш. = испуваватн (се).

испу́хнути, йспӯхнём свр̏ш. = испувати. — Па су . . . испухнули то проклетство. *М-О.* Марко сједне немоћно на троножац, испухне из себе умор и прихвати се ручка. *Кал.*

испуца́вати, -ӯцāвāм *несвр̏ш. и уч. према испуцати.*

йспуцати, -āм свр̏ш. **1.** непрел. *добити пукотине, покрити се пукотинама.* — Испуца земља од жеђи [тј. суше]. *Срем.* Он је ћутао пунећи поново испуцалим црним прстима лулу. *Чол.* **2. а.** *испалити, избацити (из ватреног оружја).* — Пушке престале, задње су на њега испуцале. *Мул.* Коста је испуцао скоро хиљаду граната из хаубица на Нови. *Дед. В.* **б.** *потрошити, истрошити.* — Много су, много барута испуцале у своме вијеку. *Шов.* фиг. Туристи су брзо испуцали своје филмове. *Пол. 1958.* **3.** *опалити, учинити мрким.* — Успињао [се] на предњи дио пароброда да га зрак морски испуца и вјетар издува. *Радул.*

~ се 1. а. *потпуно се исцрпсти, истрошити се.* — Овако, испуцали смо се пре времена — и када је руско-турски рат дошао, били смо неспособни. *Јов. С.* **б.** фиг. *отрцати се.* — Данас је за њу постојала опет само она стара, испуцана романса. *Божић.* **2.** *изреһи докраја оно што је коме на срцу.* — Али требало се ослободити, истрести, испуцати. *Уј.*

йспучити, -йм свр̏ш. *ољуштити, окомити.* — Ћутећи Наза промијеша руком по казану испучене шљиве. *Бан.*

испуша́вати, -ӯшāвāм *несвр̏ш. и уч. према испушити.*

йспушак, -шка м *остатак испушеног цигарете или цигаре.* — Био [је] блажен кад је сачекао да са снега подигне бачен испушак и халапљиво истрза преостале димове. *Рад. Д.*

йспушан, -шна, -шно *кроз који се пушта дим.* — Димензије испушних цијеви . . . слободне су. *Аут.*

йспушити, -йм свр̏ш. *сасвим, докраја попушити, потрошити пушећи.* — Гле, већ је скоро испушио, а она [цигара] све једнако држи свој пепео. *Ат.* Узе једну [цигару], испуши је, а затим другу. *О-А.*

~ се фиг. *изветрити, исхлапити, нестати, ишчезнути.* — Романтика ми се испушила преко ноћи. *Шен.* Треба опет неко вријеме проживјети на селу док се све то испуши из главе. *Леск. Ј.*

испу́штање с *гл. им. од испуштати.*

испу́штати, йспӯштāм *несвр̏ш. и уч. према испустити.*

испӯштāч, -ача м *направа којом се што испушта.* — Отвори испуштач, па је строј пустио струју сива дима. *Краљч. Стј.*

исред предл. с ген. *из средине.* — Ја сам родом исред Сења града. *НП Вук.* Ко да је исред села изникао. *Вил.*

исрка́ти, йсрчём свр̏ш. **1.** *све посркати, исисати.* — Испочетка се . . . чудио што га [рибље око] није он или нетко од деветоро његове чељади исркао. *Божић.* **2.** фиг. *исцрпсти.* — Бријед, исркан стајао је [Браца] . . . њишући се. *Пец.*

истабана́ти, -āм свр̏ш. *истући, избити по табанима.* — Ја још нисам видео да је неко кога су добро истабанали то заборавио. *Андр. И.*

йстабати, -āм свр̏ш. *сасвим потабати, потапкати.*

йставити, -йм свр̏ш. **1.** *поставити на видно место да се покаже.* — Хоће Славјан да свијету бијелом своје свеце на видик истави. *Прер.* **2.** *извадити, извући из чега, избити.* — Како ју је лако ударио, два јој здрава зуба иставио. *НПХ.* Најзад опет скочи, изађе, узе секиру, истави колац, отвори врата и оде. *Лаз. Л.* фиг. Али он никад не беше у стању да истави такву мисао јасно

и да помисли дубље о њој. *Ранк.* **3. а.** *помаћи, одмаћи, смаћи.* — Примјећују једна другој . . . срчући врућу каву, таман уклоњену с усијане жеравице. *Пец.* **б.** *ишчашити.* — Није ли му господар уставио руку или ногу? *Вел.* **4.** *удаљити, одстранити од себе, напустити.* — Наћох мушко чедо у шуми уклоњено од некога. *Прер.*

~ **се 1.** *испољити се, испоставити се, показати се.* — Нешто озбиљно уставило се на њима [на њеним састанцима]. *Леск. Ј.* **2.** *(по)ставити се.* — Човек се не мора повести за сваком заводљивом представом: његов разум се може овој уставити насупрот и не дати да се свака тежња оствари. *Псих.*

ѝстављање с *гл. им. од стављати (се).*

ѝстављати, -ам *несврш. и уч. према уставити.*

~ **се** *несврш. и уч. према уставити се.*

ѝставорити, -им сврш. *провести тешко живећи, животарећи.* — Уставориће опет неколико година. *Куш.* Тешко је шутљивошћу уставорити дан. *Божић.*

ѝстāја прил. *потајно, кришом.* — Волео бих да ви онако истаја видите како изгледа у изборном срезу господина Деспотовића. *Ђос. Б.*

истáкање с *гл. им. од истакати.*

истáкати, ѝстāчēм *несврш. према источити.*

ѝстакати, -ам сврш. покр. *одзвалити и упола испрећи (коња).* — Ђукан истака коња, скине с предњег стуба завежљај сијена и простре га пред рудо. *Божић.*

истàкнути, ѝстакнēм (аор. истàкнух, ѝстакну, истàкох, истáче и ѝстаче; р. прид. истàкнуо, -ула и ѝстакао, истàкла и ѝстакла) сврш. = истаћи **1. а.** *поставити, померити што напред, истурити.* — За часак истакну доњу испод горње уснице. *Шен.* **б.** *поставити што на видно место.* — Улица добила нарочит свечан изглед, на кућама истакнуте беле заставе са народним грбом у средини. *Дом.* **2.** фиг. **а.** *нарочито нагласити скрећући пажњу на што.* — Али је зато ипак волела да снажнија места истакне и понавља. *Лаз. Л.* Пред полазак одржао сам борцима говор у коме сам истакнуо три ствари. *Чол.* **б.** *похвалом или сл. одвојити кога између других, предложити.* — Нареди се дан избора. Попа истаче Лазара за кмета. *Вес.*

~ **се 1.** *издвојити се између других.* — Онда истаче се из гомиле један младић. *Нен. Љ.* **2.** *учинити покрет према горе, усправити се.* — Све се племство трзну, сто глава истакну се увис. *Шен.* **3.** фиг. *одвојити се из броја других чим (храброшћу, способношћу и сл.).* — У кратком априлском рату опет се истаче мимо све као ваљан војник. *Лал.*

ѝстакнȕтōст, -ости ж *својство онога што је истакнуто.* — Не хтеде узимати учешћа у нападу, наводећи за разлог истакнутост своју у односу према осталим батаљонима свога пука. *Лаз. М.*

истáлити, ѝстāлīм сврш. *истопити, растопити. Прав.*

истáложити, -ӣм сврш. *издвојити таложењем.* — Вода . . . се замути, а касније исталожи неки мрки талог. *Батут.*

~ **се** *издвојити се таложењем.* — Клорови јони ће се са сребрним јонима исталожити у облику нетопљива талога сребрна клорида. *Кем.*

ѝстам, -тма м грч. геогр. *уска копнена превлака.*

истандȍкати се, -àндрчēм се и **истандр̀кати се,** -àндрчēм се сврш. вулг. *докраја се извикати, изгаламити се.* — Пусти ја њега тако да се истандрче, па му станем претит' судом и 'двокатима. *Рад. Д.*

истандрљати, -ам сврш. вулг. *изговорити;* исп. истандркати се. — Та ругобна поворка [просјака] . . . истандрља неколико отрцаних просјачких бројаница. *Бож.*

ѝстанова и **ѝстановицē** прил. заст. *изнова, изновице.* — Кад је истанова рат започео, опет војвода . . . пређе сам. *Павл.* Четврто, истановице прегледано и попуњено издање. *И.*

истанчáватн (се), -àнчāвām (се) *несврш. и уч. према истанчати (се).*

ѝстанчāнōст, -ости ж *својство онога што је истанчано.* — То је жена која у љубав уноси сву истанчаност неке блазиране фантазије. *Дуч.* Овај човјек . . . је окушао сваку раскош и истанчаност. *Бег.*

истàнчати, -ам сврш. **1. а.** *истањити, учинити тањим.* — Истанчалим гласом одазове се судбени секвестратор. *Ђип.* **б.** *учинити финијим, префињенијим.* — Додуше, овај савршено одгојени младић истанчао је своје пориве. *Бег.* **2.** *много измршавити, постати мршав.* **3.** *бити при крају са залихама, са резервом.*

~ **се а.** *постати тањи.* — Нос танахан, шиљаст, носнице истанчане дижу се похлепно и напорно као шкрге у рибе. *Леск. Ј.* **б.** *постати осетљивији, финији.* — Слух се изоштрио, истанчао и дах заустављио. *Ђур.* Модерни [се] интелект истанчао, постао осјетљив. *Шим. С.*

истàнчити, -ӣм сврш. **1.** *истанчати (1б).* — То је значило . . . истанчити опажања. *Дуч.* **2.** *истегнути, на танко развући.* — И ја бих ти могао настругати и истанчити такове поезије. *Ков. А.*

истањивање с *гл. им. од истањивати (се).*

истањи́вати, -ањујём *несврш. и уч. према истањити.*

~ **се** *несврш. и уч. према истањити се.*

истáњити, ѝстāњим сврш. *учинити што сасвим танко.* — Нитко не зна тако ваљано ... истањити оштрицу бритви као он [дјед]. *Пав.*

~ **се 1.** *постати танко.* — Истањи се и поцепа једно место на неким папучама или неком комаду рубља. *Андр. И.* Било би ко кад мрак дубина у плавичаст истањи се прам. *Маш.* фиг. Мјесечина се истањила. Кроз њу сипи свјетлост дана који још није настао. *Лал.* **2.** *постати јако мршав.* — Влајко [је] дочекао пролеће ... истањен као сенка, кашљући и хватајући се за срце. *Поп. Ј.* **3.** фиг. *истрошити се, смањити се.* — Истањио му се хамбар, пшеница дотрајала. *Јевт.*

ѝстапати, -ām сврш. *тапајући изаћи.* — Уздрхтала се бака, па се подупре о дјевојку и истапа из кухиње у двориште. *Торд.*

истáпати се, ѝстāпām се *несврш. према истопити се.*

ѝстапкати, -ām сврш. покр. *тапкајући што пригњечити на што, честим ударцима учинити да се што смекша, да постане растегљиво.* — Настружи доста рена, побибери и овлажи, на крпу као тесто истапкај па дуж целе ртењаче преви. *Рад. Д.*

ѝстарети, -рӣм, ијек. ѝстарјети, сврш. *сасвим остарети.* — Јело јој давали као псу што је истарио и не може да пази на кућу. *Мил. В.*

ѝстарскӣ, -ā, -ō *који припада Истри.*

истàсати, -ām сврш. *сасвим стасати, израсти.* — Истасале су [траве] преко дана. *Сим.*

истàћи и **ѝстаћи,** ѝстакнēм сврш. = истакнути.

истàцкӣ, -ā, -ō обично у изразу: **исти** ~ *баш исти, сасвим исти*; исп. истија(ци)ти. — Гледах стару познату слику, исту истацку као јуче. *Матош.*

ѝстачкати[1], -ām сврш. *посути, ишарати тачкама или као тачкама.* — Ах, тако би било добро наћи се поново у оним подножјима, истачканим селима. *Ђон.*

ѝстачкати[2], -ām сврш. *израсти попут притке.* — Осутак лисног цвета ондје запаучинио грану, овдје је истачкао у небо. *Божић.*

ѝсташтити, -ӣм сврш. *изгладнети. Вук Рј.*

ѝстеглити, -ӣм сврш. *истегнути, испружити, развући.* — Истегли добро руке и леђа ... па онда дуго и задовољно зеваше. *Лаз. Л.* Истеглио ми браду и моли за опроштење. *Л-К.* Мали мршав ... око врата му стално истегљен вунени шалић. *Сек.*

истѐгљив, -а, -о *који се може истеглити.*

истѐгљивōст, -ости ж *својство онога што је истегљиво.* — фиг. [Поезија] не сме да злоупотреби своју заводљиву истегљивост. *КН 1956.*

истéгнути, ѝстēгнēм сврш. = истéћи **1.** *натежући учинити дужим; протегнути у какву правцу.* — Коњи су истегли вратове. *Павл.* И он је истегнуте шије кашљуцао пред вратима учионице. *Ћос. Б.* фиг. Проматрам са клупе ... дуга стабла, истегнута у висине. *Уј.* **2.** *повлачећи извући одакле.* — Не надасмо се да ће нас коњи истегнути. *Павл.* Часимице мач је истегнуо. *НПХ.*

Изр. ~ душу, ~ жиле *измучити се неугодним, мучним, тешким послом.*

~ **се 1.** *постати дужим, растегнути се.* — Младен Грабовац се истегао као гума. *Сек.* **2.** *усправити се, испружити се, пружити се.* — Нигдје нема ни једне једине могућности ни отвора да би човјек могао да се истегне, да све то поруши, да се дигне, да ускрсне. *Крл.* На кревету се истегао на леђима Аћим. *Рад. Д.*

ѝстēгнӯтōст, -ости ж *својство или стање онога што је истегнуто.* — Капут ми је сприједа ... страховито истегнут ... И да бих ту истегнутост учинио колико толико логичном, набих се шакама у џепове. *Ж 1955.*

истéзало с *справа којом се лађа истеже на крај. Рј. А.*

истéзање с *гл. им. од истезати.*

истéзати, ѝстēжēм *несврш. према истéћи, истегнути.*

~ **се** *несврш. према истéћи се, истегнути се.*

ѝстек м *време кад што истече, прође.* — По истеку тога рока биће принуђен повести против ње брачну парницу. *Срем.* Али они ... не сачекаше истек последњег дана, него у потаји ... ноћу утекоше. *Пол. 1957.*

ѝстекāр прил. *наново, изнова.* — На истекар пушке подасуше. *НП Вук.* Е, да ми се откуда истекар родити! *Јакш. Ђ.*

истелáлити, -èлāлӣм сврш. *огласити, објавити што преко телала, викача, гласника, уопште разгласити.* — Рецеп пред подне доглавиња на пијацу да истелали нешто о зимској помоћи. *Бан.*

истѐлити, ѝстелӣ сврш. *донети телад на свет, отелити више телади.*

~ **се** *довршити тељење, отелити се све (о кравама).* — Краве ти се истелиле, све волове витороге! *НП Вук.*

истемпѝрати, -èмпӣрām сврш. *удесити топовски метак или бомбу тако да експло-*

дира у одређено време. — На сваки топ су истемпирана по четири зрна, »на картеч«. *Јак.*

и̏степати, -а̄м сврш. *изговорити тепајући.* — То изрече оним милињем којим дијете први пут у животу истепа на мајчину крилу слатко име »мамо«. *Маж. Ф.*

истѐпсти и **и̏степсти,** -ѐпēм (аор. истѐпох, 2. и 3. л. и̏степе; р. прид. и̏степао, истѐпла и и̏степла) сврш. *истрести, избити.* — Он је . . . мужевима загребачким истепао неколико тисућа форинти из џепа. *Шен.*

истера́ва̄ње, ијек. истјера́ва̄ње, с *гл. им. од истеравати.*

истера́вати, -ѐра̄ва̄м, ијек. истјера́вати, несврш. *в. истеривати.*

и̏стерати, -а̄м, ијек. и̏стјерати, сврш. **1.** *гонећи одстранити, уклонити кога или што из чега, приморати кога да изађе, терајући изагнати.* — Нека се зна и за ту бруку: како је отац тужио суду сина зато што га је истерао из његове рођене куће! *Вес.* Жега [их је] као сваки дан истјерала на двор. *Војн.* **2. а.** *пустити клицу, изданак, никнути.* — И јечам им је већ истјерао, а раван је као да је сијачицом посијан. *Бен.* Део подлоге . . . остави се нарочито да се за њ друге године привеже младар који ће истерати из окца. *Тод.* **б.** *учинити силом да што истече, изиђе, избије из чега.* — Кад удариш оцило о кремен, лако ти је варницу истерати. *Ад.* **3.** *постићи, произвести одређену количину чега.* — Кад је . . . истјерао двадесетак танких неједнаких откоса, леже у хлад . . . да се одмори. *Ћоп.*

Изр. ~ бубице (мушице) коме из главе *учинити да неко почне трезвено мислити и поступати, уразумити кога;* ~ ђав(о)ла (врага) из кога *учинити да неко буде умерен, да не претерује ни у чему, укротити;* ~ на чистац *размрсити неку ствар, расчистити, уредити што је било нејасно, замршено;* ~ новац из чега *зарадити;* ~ реч на језик *натерати кога да говори;* ~ ствар до краја *успешно завршити што;* ~ сузе *учинити да неко заплаче;* ~ светлац(е) на очи *ударити снажно по глави;* неће дуго ~ *неће дуго поживети;* терати лисицу, а ~ вука *в. уз лисица (изр.).*

~ **се** *уз. повр.* — По равну се пољу пођераше, на чарку се збиља истјераше. *НП Вук.*

истѐретити се, -и̏м се сврш. **а.** *истоварити се.* **б.** фиг. *оборити се на кога, напасти.* — Ти ћеш бити жртва, тко изгубио да изгубио, на тебе ће се истеретити. *Јел.*

истерѝвалац, -аоца, ијек. истјерѝвалац, м = истеривач *онај који што истерује.*

истерѝва̄ње, ијек. истјерѝва̄ње, с *гл. им. од истеривати.*

истерѝвати, -ѐрујēм, ијек. истјерѝвати *несврш. и уч. према истерати.* — фиг. Кроз грло промиче све гласнији кас смијеха који му зачас истјерује сузице на очи. *Божић.*

Изр. ~ правду *парничити се; борити се за исправљање било какве неправде;* клин се клином истерује *треба деловати против кога или чега истим средствима.*

истерѝвач, -а́ча, ијек. истјерѝвач, м = истеривалац.

и̏стесāно̀ст, -ости ж *својство онога што је истесано.*

истѐсати, и̏стешēм сврш. **1.** *тесањем израдити, начинити што, издељати.* — То је једна од најчувенијих и најславнијих статуа што је икада из мермера истесана. *Нен. Љ.* **2.** фиг. **а.** *дати чему коначни облик, изградити.* — Истеши поему, па макар се храпавилом натјецала са храстовом кором. *Ков. А.* **б.** *привикнути кога културним навикама, уљудном владању, понашању.* — Ова [жена] га је мало истесала и, што наши кажу, отворила му очи. *Срем.* Та и њега је живот и свијет истесао. *Бег.*

истесѝвати, -ѐсујēм *несврш. и уч. према истесати.*

истестѐрисати, -и̏шēм и **истѐстерити,** -и̏м сврш. = испилити. — Дебло оставише да га сутра истестере за прошпе. *Вес.* Сваки тестераш ради код приватника који плаћа по истестерисаном метру. *Чол.*

истетовѝрати, -ова̀ра̄м сврш. *тетовирањем уцртати слику у човечју кожу.* — Ратнички истетовирана лица, пун јела и вина, тешко је дисао у врећи. *Мар.*

истетӯрати, -а̄м сврш. *тетурајући изићи.* — Окрену се на пети и истетура из крчме. *Шен.* Истетурао [би] на улицу да се поигра са осталом децом. *Петр. В.*

истѐћи и **и̏стећи,** и̏стēгнēм сврш. = истегнути.

истѐћи и **и̏стећи,** истѐчēм и и̏стекнēм (аор. 2. и 3. л. и̏стече; р. прид. и̏стекао, истѐкла и и̏стекла) сврш. **1.** *изићи текући, излити се, исцурити (о текућини, течности).* — Онда је сва вода кроз те пукотине истекла. *Нен. Љ.* фиг. На извору у тихо вече са водом једна ријеч истече. *Цес. Д.* Двије-три руковети врезине димњаху да очи истеку. *Мат.* **2.** *доћи крају, проћи, свршити се, завршити се (о времену).* — Десет дана [је] истекло од оне кобне ноћи. *Јурк.* А година докле истече, дивну ћеш родити дјецу. *М-И.* **3.** фиг. *изићи, произићи, доћи од.* — Има две-три песме [међу народним песмама] које су из гушчијег пера истекле.

Змај. **4.** *појавити се (о Месецу, Сунцу, звездама).*

и̏стецӣште, ијек. ѝстјецӣште, с **1.** *место где вода истиче.* **2.** *одводни канал. Деан. Рј.*

исте́штити, ѝстёштӣм, ијек. истијѐштити, свршн. *тештењем исцедити.* — фиг. Усудни хисторијски час открива тајне пјеге и скровите распуклине исцијеђених карактера и истијештених душа. *Војн.*

и̏стӣ, -ā, -ō **1.** *који није други ни друкчији.* — А кроз прсте му заструја и испуни га свега тај исти занос. *Андр. И.* **2.** *једнак.* — Сва стабла била [су] једнака: истог лика, исте боје, па и истог шумора. *Наз.* Мисли [Цвета] на дете његово и њено, тепа му, умиљава се; зна га, исти је Брале, само мали, сасвим мали. *Рист.* Нећете ваљда мене стављати у исти ранг с вама? *Мар.* **3.** *сам лично, а не други.* — Именом не зове никога нити хоће да каже коме »господине«, па да би јој исти цар дошао. *Мат.* И ти исти, и ја, и сваки . . . *Мул.* **4.** *прави.* — Да смо дошли до њега да се разговарамо као исти пријатељи. *Уск.* Па како покојни Рајић и Хусановић некад ко иста браћа. *Мул.* **5.** нем. варв. адм. *он, онај (који је пре споменут).* — Али је поп Ћира био несретан са својим мачком. Јер исти, иако је био од ране младости код њега . . . ипак се он изметнуо у нешто сасвим друго. *Срем.* У нашем срезу појавио се хајдук. Исти обија дућане по селима. *Бан.*

Изр. (говорити) једно те исто *увек, у свим приликама једнако*; иста песма *исто*; из истих стопа *одмах, сместа*; излази на исто *исто је, једнако је*; у исти мах *уједно*; један и (те) ~, тај ~ *исти (појачано).*

и̏стија *в. истиха.*

истѝјатӣ и **и̏стијацитӣ,** -ā, -ō обично у изразу: исти истија(ци)ти *исти истоветни, сасвим исти*; исп. истацки. — Добиће једног малог и лепог синчића, биће исти истијати Брале. *Рист.*

истијѐштити, ѝстијештӣм, ек. исте́штити.

истима́рити, -ѝмāрӣм сврш. **1.** *очистити чешагијом (коња).* — Ја . . . јутрос заборавио мало коње да истимарим. *Сек.* [У саонице] су била упрегнута два дивна доратаста коња сјајно истимарене длаке. *Ћос. Б.* **2.** фиг. ир. *изгрдити.* — Истимари мене комесар прописно због тебе! — лагао је Јевта. *Ћос. Д.*

и̏стина ж **1.** *оно што одговара стварности, што је у складу са збиљом, стварно стање ствари; тврђење, саопштење у којем се неки догађај или нека ствар износе онакви какви су*; супр. лаж. — Ал' је истина напокон пробила пут. *Марј. М.* Клеветнички изврћу истину. *Пиј.* **2.** *морални идеал, правда, правичност*: веровати у истину. **3.** фил. *поуздано знање које правилно одражава стварност у свести и сазнању човека*: објективна ~.

Изр. куповати под готову истину *нешто лажно примати као истинито*; околишати око истине *не хтети рећи како је било*; отићи, поћи богу на истину *умрети*; погледати истини у очи *трезно оценити ситуацију, помирити се с правим стањем ствари*; у хатар истине, за вољу истине *уобичајена формула да се нагласи истинитост онога што се тврди*; што је истина, истина *тако је, стварно је тако.*

и̏стина, и̏стинабог и **истинàбӧг** речца *у ствари, у самој ствари, доиста, заиста.* — Он, истина, више и на осталу чељад по кући, али се ни на кога не осеца онако као на њу [кћер]. *Глиш.* Он, истина, није знао да су побуне већ плануле. *Тур.* Жене се, истинабог, покариле, али ни мужеви по касарнама и шпиталима нису бољи. *Крл.* Истинабог, у тебе је рука сигурнија. *Андр. И.*

и̏стинӣ, -ā, -ō (комп. истѝнијӣ) заст. *в. истинит.* — Нећу да шутим; нек' ме слуша свако, а бит ће добро за тог да се сјети што истини ми откри дух овако. *Ком.* Кунем ти се богом истинијем да ти ништа учинити нећу. *НП Вук.*

и̏стинит, -а, -о **1.** *који одговара истини, који садржава у себи истину.* — Ваша би претпоставка врло ласкава била по мене, само кад би била истинита. *Трифк.* А ја? — упита млада жена искрено заинтересована . . . да чује истиниту и лепу реч. *Јанк.* **2.** *истински, који није други, прави.* — И једна је и друга страна превиђала истинито добро отаџбине. *Нов.* Ја их тако видим . . . истините неимаре града. *Уј.* **3.** *који говори истину, истинољубив.* — А причао ми је истинит човјек да се код вас и плата добија према неваљалству. *Лал.*

и̏стинито прил. *што је по истини, збиљско.* — Постојала је склоност да се трезвено и истинито гледа на . . . национално питање. *Цвиј.*

и̏стинитӧст, -ости ж *својство онога који је истинит и онога што је истинито*; истина. — Одговор [му се] тако допаде да већ поче и сам веровати у истинитост његову. *Ранк.* Постојало је дубоко негдје у докторовој личности закопано осјећање истинитости. *Крл.*

и̏стиница и **и̏стиничица** ж *дем. од истина.* — Истину ћеш ти тек морати наћи, у себи, пабирчећи . . . по ето оваквим истиницама као што су ове овде. *ЛМС 1951.*

А пуни зброј свих тих истина и истиничица даје још увијек сасвим незнатан разломак оне Истине. *Лит. 1957.*

истинољу́бац, -у́пца м (ген. мн. истинољу́бāцā) *човек који љуби, воли истину.* — Организовани истинољупци као једини законодавци својих властитих истина и своје властите истинољубивости, то су велике рибе у мору лажи. *Лит. 1957.*

истинољу́бив, -а, -о *који љуби, воли истину.* — Он [је] био један од најређих људи које сам познао, праведан и истинољубив до савршенства. *Цвиј.*

истинољу́бивōст, -ости ж и **истинòљу́бље** с *љубав према истини.* — С инсинуацијама није још никада нитко ништа постигао! Само с директним вршењем дужности и истинољубивошћу! *Крл.* Суровост ... је чешћа последица природног отпора већине према даровитим људима неголи израз истинољубља. *Дав.*

и̏стйнскй и **и̏стйнскй,** -ā, -ō **1.** *који стварно постоји, збиљски, реалан.* — Младић очути опет задах истинског живота. *Тип.* **2.** *прави; садржајан.* — Истински песник не може никада бити тако низак; јер где је год геније, ту је и поноса. *Нед.* Јеси ли ти мени истински пријатељ? *Вел.* Видела сам твој пријатељски, истински поглед. *Петр. В.*

и̏стйнски и **и̏стйнски** прил. *уистину, доиста, збиља.* — Ширио је зенице да боље види: је ли истински њена крв. *Вес.* А Смајо је истински желио да свак буде весео и задовољан. *Коч.*

и̏стипати, -ām покр. *несврш. према истепсти.* — Говораше жупник истипајући пепео из луле. *Ков. А.*

истѝрати, и̏стйрām и **и̏стирати,** -рēм *несврш. према истрти.* — Али то се постепено истире, љушти, постаје свакодневно. *Уск.* Хоћу — одговори Паниковски, истирући троме старачке сузе. *Крањч. Стј.*

и̏стисак и **и̏стисак,** -ска м *примерак чега отиснутог, штампаног, отисак.* — Вашој екселенцији послао [сам] први истисак мојега памфлета. *О 1875.*

истѝскати, и̏стйскām несврш. *истискивати.* — Шаптала је, истискала, циједила своје ријечи. *Шег.*

и̏стискати, -ām и и̏стишћēм сврш. *тискањем што истиснути, изгурати.* — Из нахије ужичке још из почетка Карађорђије [је] Јакова био истискао с помоћу Милоша Обреновића. *Вук.*

истискѝвање с *гл. им. од истискивати (се).*

истискѝвати, -и̏скујēм *несврш. и уч. према истиснути.*

~ се *уз. повр.* — Људи настају и престају, истискују се и смењују по својим знањима. *Нов.*

истисни̏на ж пом. *количина воде коју брод истисне својом тежином, газ, депласман.*

и̏стиснути, -нēм (аор. и̏стиснух и и̏стискох, 2. и 3. л. и̏стиснӯ, и̏стиште и и̏стиште; р. прид. и̏стиснуо, -ула и и̏стискао, -сла) сврш. **1.** *гурајући, тискајући одстранити, удаљити, приморати да изиђе, да оде.* — Али су ме истисли из гнезда мога. *Вес.* Задавит ћу те, истиснут ћу ти душу на грло, као пилету. *Донч.* фиг. На тужну харфу истиснем коју искрену сузу. *Крањч. С.* Али ја из своје савести не могу да истиснем слику оног маларичног болесника. *Јак.* **2.** фиг. **а.** *заузети чије место изгуравши, одстранивши кога.* — Иако је већ као мајор истиснут из активне службе, био је јаче дисциплинован. *Сек.* **б.** *изговорити полако, испрекидано, с напрезањем.* — Ви сте једна ординарна хуља! — истисну кроз зубе. *Бег.* Ја не могох да истиснем ријечи. *Поп. В.*

истиснӯће с *гл. им. од истиснути.*

ѝстицање с *гл. им. од истицати (се).*

ѝстицати[1], -ичēм *несврш. према истаћи, истакнути.*

~ се *несврш. према истаћи се, истакнути се.*

ѝстицати[2], -ичēм = ѝстјецати (ијек.) *несврш. према истећи, ѝстећи.*

истѝфān, -а́на м тур. *женски накит на глави.* — Па се свлачи тер се преоблачи: једна глава, а два истифана. *НП Вук.*

и̏стиха прил. **а.** *потихо, не производећи шума, да се једва чује.* — Рече му нешто истиха. *Шен.* Зазвучи тај час истиха нека жалобна жица. *Леск. Ј.* Почну истиха певати. *Петр. В.* **б.** *неприметно, полако, полагано, поступно.* — Ноћ крадом и истиха као лак вео ... застре поља и ливаде. *Лаз. Л.* Једна је освајала од првога маха, друга тек истиха. *Нед.*

и̏стихана прил. *истиха, потихо.* — Ко смрт се сјени споља влаче, све гушће, гушће, истихана. *Крањч. С.* А срце јој канда обумире и куца само истихана и несигурно. *Том.*

истѝштати се, -тӣм се сврш. *допећи се, полако се испећи.* — Нек' се само добро истишти! [пиле што се пече на ражњу]. *Глиш.* Хоћеш ли да ти донесем парченце гибанице, сад сам је извадила? Дивно се истиштала. *Рад. Д.*

ѝстјерати, -ām, ек. ѝстерати.

истјерѝвалац, -аоца, ек. истерѝвалац.

истјерѝвање, ек. истерѝвање.

истјерѝвати, -èрујēм, ек. истерѝвати.

истјерѝвач, -ача, ек. истерѝвач.

ѝстјецање (ијек.) с *гл. им. од истјецати.*

ѝстјецати, -ечём (ијек.) = истицати².

ѝстјецѝште, ек. ѝстецѝште.

ѝсткати, -ам сврш. = изаткати. — фиг. Лежао је и мотрио то истом озарено небо са бијелим стрикама истканим кроз плавило зрака. *Коз. И.* Његова уобразиља је без тешкоћа исткала читаву теорију. *Лал.*

исткѝвати, ѝсткѝвам *несврш. и уч. према исткати.* — Њу [историјску истину] исткивају и пошивају брижни... истраживачи. *Петр. В.*

ѝстлачити, -ѝм сврш. *завршити тлачење, потлачити докраја.* — Што ће теби истлачено срце кад на њему туге почивају? *Ботић.* Гдје се он заквачи, ни враг га не истлачи. *Шен.*

ѝстӧ и **ѝсто** прил. **1.** *управо тако, баш, управо; на исти начин.* — Све су наше главе изабране, момци дивни исто као звијезде. *Њег.* Отац је исто тих дана ходио у поље, увече би се враћао уморан. *Ћип.* **2.** *једнако, исто толико.* — Ја га волим још увек исто, али више никад мира и среће не могу да нађем у њему и у мислима на њега. *Јанк.* **3.** *заиста, доиста, уистину.* — Хоћу удрит на Колашин Горњи, да знам исто главу изгубити. *НП Вук.* А хоћеш ли исто по мору пловити? *Ћип.*

Изр. једно ~ *потпуно једнако.*

истѳ̀бо̄јан, -јна, -јно *који је исте, једнаке боје.* — Јоха расте често уз воду и има с обје стране истобојне листове. *Бот.*

истѳ̀бро̄јан, -јна, -јно *који има исти број чега.* — Овога пута министри су се поделили на две истобројне групе. *Јов. С.*

ѝстовар м *истоваривање, искрцавање:* ~ брода.

истовара́ва̄ње с *гл. им. од истоваравати.*

истовара́вати, -а́ра̄вам несврш. = истоваривати *несврш. и уч. према истоварити.*

истова́рати, -ова́ра̄м несврш. *истоваривати, скидати, скидати товар са каквога возила.* — Прво истоварамо једна кола сена. *Аз.* Почео је сам да истовара... окрену кола и врати се на њиву. *Петр. В.*

истовѳ̀ра̄ч, -а́ча м *онај који истоварује.*

истовари́ва̄ње с *гл. им. од истоваривати.*

истовари́вати, -а̀рујем несврш. = истоваравати.

истовари́ва̄ч, -а́ча м *онај који истоварује.*

истѳ̀варити, -ѝм сврш. *скинути, снимити, извући товар (из кола, вагона, брода и сл.).* — Кад су руке пуне, ти их истовари. *Уј.*

~ **се а.** *скинути се, искрцати се с товаром.* **б.** вулг. *учинити велику нужду.* — Мокрио је у оне сандуке, па се и истоварио у њих. *Јонке.* Ако још једном викне, наш друг... ће се истоварити у гаће. *Кик.*

истѳ̀варѝште с *место где се истоварује. Р-К Реч.*

ѝстовӑрнӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на истовар. Р-К Реч.*

ѝстовѐран и **истѳ̀вераи,** -рна, -рно, ијек. ѝстовјѐран и истѳ̀вјераи *који јв исте вере с ким другим.*

истовѐрац, -рца и **истѳ̀верац,** -ѐрца, ијек. истовјѐрац и истѳ̀вјерац, м *онај који је исте вере с ким другим.* — Премишљавао је како то може бити да управо једини његови истовјерци могу бити таки, док се други слажу. *О-А.*

истѳ̀вѐрка, ијек. истѳ̀вјѐрка, ж *она која је исте вере с ким другим.*

истѳ̀вѐрнӣк, ијек. истѳ̀вјѐрнӣк, м *истоверац.* — Сваки је потпуно везан са судбином не само својих сродника и укућана него својих комшија, истоверника и сутрађана. *Андр. И.*

истѳ̀вѐрница, ијек. истѳ̀вјѐрница, ж *истоверка.*

истѳ̀ветан, -тна, -тно *који је сасвим исти, једнак по особинама с ким или с чим другим.* — Шамика гледа на Мимику: истоветна мати. *Игњ.* Погледи Рачкога и Кватерника... нису ни могли бити истоветни. *Нех.*

истѳ̀ветити, -ѝм несврш. *чинити кога или што истоветним.* — Разгледајмо шта их [пјеснике] спаја, приближава, истовети у њиховом авангардном подухвату. *Михиз.*

истѳ̀ветно прил. *на истоветан начин, сасвим исто.*

истѳ̀ветно̄ст, -ости ж *особина онога што је истоветно, једнакост по особинама.* — Њега је само бољело што није могао ту истоветност доказати цијелом свијету. *Коз. Ј.*

истовѐтњӑк, -а́ка и **истѳ̀ветњӑк** м *онај који је истоветан с ким.* — У браманском тројству је Вишну бог вјечног препорођаја, индијски истоветњак Исукрстов. *Матош.* Душан... је мој идејни истоветњак. *Кик.*

истѳ̀ветовати, -тујем несврш. *чинити истоветним.* — Њом је владала недужна љубав за се, које не ваља истоветовати са себичношћу. *Баз.*

истѳ̀вит, -а, -о (обично у изразу: исти истовит) *који је сасвим исти с ким или с чим.* — Никада језик писаца, језик књига и књижевности није био истовит с народним или пучким говорима на које се осла-

њао. *Ј 1957.* Завуче руку у џеп и извуче исто оно истовито писмо што му га је описао стари џентлмен. *Креш.*

йстовјёран и **истòвјеран,** ек. йстовёран и истòверан.

истовјёрац, -рца и **истòвјерац,** -ёрца, ек. истовёрац и истòверац.

истòвјёрка, ек. истòвёрка.

истòвјёрнйк, ек. истòвёрнйк.

истòвјёрница, ек. истòвёрница.

истòвјетан *в. истоветан.*

истòврёдан, -дна, -дно, ијек. истòвриједан *који је исте вредности с ким или с чим другим.*

истòврёднòст, -ости, ијек. истòвриједнòст, ж *својство онога што је исте вредности с ким или с чим другим.* — Истовредност моралне личности и личности појединаца не да се доказати. *Јов. С.*

истòвремен, -а, -о *који је из истог времена с ким или с чим другим, који се врши у исто време с чим другим.* — Напад треба да буде истовремен. *Чол.*

истòвремено прил. *у исто време.* — Изабраше га истовремено за председника удружења великих поседника. *Сек.* Соба ... служи као кухиња и благоваоница истовремено. *Донч.*

истòвременòст, -ости ж *особина онога што је истовремено, подударање у времену.* — Та истовременост долази и отуда што су извођачи цијелога овог рада већином странци. *Баб.*

истòврйједан, -дна, -дно, ек. истòврёдан.

истòврйједнòст, -ости, ек. истòврёднòст.

истоврљати, -ам свршн. пеј. *којекако испричати.* — Све то једно за другим истоврља ова дежмекаста чегртаљка. *Ком.*

истòврсно прил. *на истоврстан начин, истоветно.* — Две куће, два попа, две попадије, две кћери, све супростављено само у једном случају, на избору зета ... а иначе често истоврсно усмерено. *Ж 1955.*

истòврснòст, -ости ж *особина онога што је истоврсно, истоветност.*

истòврстан, -сна, -сно *који је исте врсте с чим другим, истоветан.* — Ако су истоврсне сорте [воћа] у редовима ... најбоље је обележити их дашчицама. *Тод.* Истоврсни магнетски полови се одбијају, а различити се привлаче. *ОГ.*

истòгласан, -сна, -сно *који је истога, једнакога гласа, једнолик.* — Чуло се само тјескобно дисање Јулије и истогласно стењање матере која је спавала у другој соби. *В 1885.*

истòгласно прил. *на истогласан, једноличан начин.* — Дизачи код ужета подвикивали су истогласно. *Гор.*

истòдобан, -бна, -бно *који се односи на исто доба, исто време, који је у исто доба на више места, једновремен.* — Сви су ови гласови истодобни. *Крл.* Свугде си присутна, свему истодобна. *Дуч.*

истòдобнйк м *човек који живи у исто доба с ким другим.* — А Видали, истодобник Никин [Наљешковићев], пјева. *Јаг.*

истòдобно прил. *у исто доба, у исто време, у исти мах.* — Смијешила се Јелена и истодобно дражесно се силила да намршти своје чело. *Кум.* Проучавајући истодобно економски и финансијски положај земље, писци се залажу за увођење политичких реформа. *ЛМС 1959.*

истòдобнòст, -ости ж *особина онога што је истодобно, једновременост, истовременост.* — То су одношаји сукцесије и истодобности. *Баз.*

истòдопцё прил. *истодобно, у исто време.* — Штедња времена налаже да се и два посла раде, ако се истодопце радити могу. *Јурк.*

истòзвўчан, -чна, -чно *који је истога звука с чим другим.*

истòзвўчница ж ков. *хомоним. Прав.*

истòзначан, -чна, -чно *што има исто значење с чим другим.* — Ријеч и искуство су му истозначни. *Шим. С.*

истòзначница ж ков. *синоним. Прав.*

истòзначнòст, -ости ж *особина онога што је истозначно.*

истòимен, -а, -о *који је истога имена.* — Од отока истичу се ... Раб с истоименим градом. *Шиш.*

Изр. истоимени разломци мат. *разломци који имају исте називнике, имениоце.*

истòименòст, -ости ж *особина онога што је истоимено.*

истојèзичан, -чна, -чно *који је истога језика, који говори исти језик.* — Наша истокрвна и истојезична браћа, Буњевци и Шокци, нису могли да имају ... удео у националном животу. *Петр. В.*

йсток и **йсток** м **1.** *једна од четири стране света, насупрот западу; део хоризонта где излази Сунце.* — Проширит [ће] наше дивно царство од истока до запада сунца. *Њег.* Дан је освитао леп. Исток се румењо кад се опрости с Крушком. *Вес.* **2.** (Исток) пол. *народи који живе у источним деловима земље (насупрот западним).* — Запад с Истоком бори се о првенство. *Јаг.* На Истоку резо-

нују: ко није видео фајде од очију неће ни од трепавица. *Срем.* **3.** *источњак (2).* **4.** *истицање, точење.* — Он ми дао вина на исток. *Рј. А.*

Изр. Блиски ~ *предња Азија*; Далеки ~ *источноазијске земље*; Средњи ~ *средња Азија*.

и̏стока ж *извор, исходиште.* — Имала је то бити програмска партија ... са паролама као што су: ... Народ је утока и истока власти. *Бос. Д.*

истòкрак, -а, -о и **истòкрачан,** -чна, чно *који је истих кракова. Деан. Рј.*

истòкр̏ван, -вна, -вно *који је исте крви с ким другим.* — Ријечи Гајевих писама, којима га је потицао на љубав и слогу с истокрвном браћом, усјекле му се у памет дубоко. *Бал.*

истòкр̏вњак м *онај који је исте крви с ким.* — Још мање треба причати ... непријатељства богова и хероја против рођака и истокрвника својих. *Баз.*

истòлик, -а, -о *који је истога лика с ким; који је врло сличан коме. Р-К Реч.*

истòлико̑ст, -ости ж *особина онога који је истолик.*

и̏столковање с *гл. им. од истолковати.*

и̏столковати, -кујем сврш. рус.-слов. арх. *протумачити; истумачити.* — Кад ми је ... све то истолковао, опет сам хтео ... да сазнам ваше мишљење. *Вин.*

истолма́чити, -о̀лма̑чим сврш. рус.-слов. *в. истумачити.*

истољàгати, -а̄м сврш. *истући тољагом, излупати.* — Ако се не буде владо како ваља, ја ћу фи-ју (показа руком како ће га истољагати). *Мат.*

и̏стом 1. прил. *тек, једва (истичући непосредни почетак нове радње или новог стања).* — Сјутрадан устаде рано. Истом зора почела бијељети. *Коч.* Дјечак је нешто мислио, па истом послије дуга мучања упита сестру. *Шим. С.* **2.** везн. за време (обично у свези: истом што) *значи да се радња главне реченице врши одмах и непосредно после радње зависне временске реченице: тек што, једва што, само што.*

истома́чити, -о̀ма̑чим сврш. покр. *в. истумачити.*

и̏стомѐран и **истòмјѐран,** -рна, -рно, ијек. и̏стомјѐран и истòмјѐран *који је исте мере с ким или с чим.*

истòмити, и̏стомим сврш. *затомити, пригушити.* — Здраво данио! — јавио се [Рака] Витомиру. Осмејак му на кошчастом лицу истомљен. *Рад. Д.*

истòмишљењак м *онај који је истога мишљења с ким.* — У њега су биле упрте очи његових страначких истомишљеника. *Мар.* Нађе још три млада учитеља истомишљеника. *Лал.*

и̏стомјѐран и **истòмјѐран,** -рна, -рно, ек. и̏стомѐран и истòмѐран.

истона́родни̑, -а̄, -о̄ *који припада истом народу.* — [Ти су народи могли основати] своје националне државе или се ујединити са већ постојећим истонародним или сроднонародним слободним језграма. *ХР 1928.*

и̏стоно̑ћје с индив. *равнодневница, еквиноције(ум).* — Сунце си [жено] у равнотежи тихог истоноћја. *Крл.*

истòпити, и̏стопим сврш. *сасвим, докраја растопити.* — Бар да ми одвоји репић [шарана] с којом кашиком истопљеног лука и пилава. *Ранк.*

~ **се 1.** *претворити се у текућину, течност.* **2.** фиг. *нестати.* — Једна звезда прелете преко мрачног неба, остављајући за собом траг, па се и он истопи. *Јак.*

истòплеменик м *онај који припада истом племену с ким другим, једноплеменик. Р-К Реч.*

истòплеменски̑, -а̄, -о̄ *који се односи на исто племе.* — Истоплеменске земље, па колик контраст! *Матош.*

истòпрвицē и **истопр̀вцē** прил. *из почетка, опет, изнова, изновице. Р-К Реч.*

и̏стор прил. заст. *утo, тек*; исп. истом. — У сваке су шале ударили, истор пропишти, процвили, а онда залаја као штене у гробљу. *Горд.* Истор крену ведро у облаку. *Март.*

истòредан, -дна, -дно *који припада истоме реду, поретку. Бак. Реч.*

истòреднō̑ст, -ости ж *својство или особина онога што је исторедно. Бак. Реч.*

историја̑зам, -зма м *методолошки принцип који тражи посматрање и испитивање свих ствари у историјском развоју.*

и̏стōрија ж = **хисторија 1.** *наука која истражује и проучава прошлост; наука о развоју људског друштва, повест; уџбеник из те науке.* **2. а.** *развој чега, прошлост.* — Бригада ... имала је своју нарочиту историју. *Минд.* **б.** *догађај, прича.* — Почињем да пишем кратку историју једног дугог и великог страха. *Андр. И.*

Изр. правити историју, улазити (ући) у историју *бити од великог значаја, (тако да остане записан у историји)*; точак историје *неумитност историјског збивања, историјског развоја*; хтети вратити, окренути натраг точак историје *хтети зауставити историјски развој.*

историја̑т, -а́та м *ток догађаја, повест.* — Ви бисте ... сада хтели да знате да ли су то били они аутентични документи које сам употребио за историјат Земљиног рођења. *Мил.*

ѝстōријица ж *дем. од историја.* — По изложеној историјици наше катедре види се да су ову држали махом . . . испитивачи језика. *Поп. П.*

истòријскӣ, -ā, -ō *који се односи на историју; значајан, познат у историји; значај уопште.* — Историјска улога [Београда] . . . одређена [је] његовим географским положајем према панонском басену. *Цвиј.*

Изр. ~ право *одавно стечено право;* ~ материјализам *в. уз материјализам (изр.).*

истòријски прил. *на начин историје.* — Ако [Ђура Јакшић] није успео да дâ историјски типичне, психолошки уверљиве карактере, он је ипак проговорио снажно са позорнице. *Поп. Ј.*

истòрик м *историчар.*

историògраф м *онај који се бави историографијом.*

историографија ж *проучавање историјских извора и литературе.*

историògрaфскӣ, -ā, -ō *који се односи на историографе и на историографију.* — Тај карловачки дух, који је струјао из богатих књижница и архива, оваплотио је модерни и историографски критицизам Илариона Руварца. *Петр. В.*

историопи́сац, -сца м *историчар.* — У овом мом приповедању не тражите савршенство историописца. *Нен. М.* Делиградски догађај није потпуно објашњен од наших историописаца. *Јов. С.*

историцѝзам, -зма м *проучавање чега претежно са историјске стране; давање много места историји у проучавању књижевности или чега сродног.* — Тематика Родољубаца је пуна историцизама. *ЛМС 1951.*

истòричан, -чна, -чно *в. историјски.* — Једном готово несхватљив амалгам конкретног, скоро историчног и заједничког садржитеља свих епоха и свих људских средина. *Михиз.*

истòричар м *онај који проучава историју.* — На историчарима је да реше да ли је било у Банату аутохтоних Румуна или не. *Цвиј.*

истòричарка ж *она која проучава историју.* — Главни уредник и овог броја још је позната историчарка . . . А. М. Панкратова. *Пол. 1957.*

истòричарскӣ, -ā, -ō *који се односи на историчаре.*

истòричарски прил. *као историчари.*

истòричарство с *особина историчара.* — У »Злату и сребру Задра« Крлежа открива блиставу дијалектику свог историчарства. *Пол. 1958.*

истòричкӣ, -ā, -ō *историјски.* — Не тражите у овом мом приповедању историчке свезе. *Нен. М.*

истòричнōст, -ости ж *особина онога што је исторично.* — Историчност све више бива иманентна нашем погледу на свет, нашем доживљају света. *Пол. 1959.*

истòродан, -дна, -дно *који је од истога рода, од исте врсте.* — Једна је савршеност за сва историодна жива бића. *Баз.* Свака мисао није истог значења: нека је шира . . . друга је ужа и обухвата у ствари само две-три историодне мисли. *Т. књ.*

истòроднōст, -ости ж *особина онога што је историодно.*

историòкати, -òрочēм сврш. *испричати, изговорити свега и свачега, избрбљати.*

~ се *довоље се изговорити, избрбљати.*

ѝстоскати, -ām сврш. *изгурати кола натрашке, вичући коњима »тош« или »тоз«.* *Вук Рј.*

ѝстосмēран и **истòсмēран,** -рна, -рно, ијек. ѝстосмјēран и истòсмјēран *који је истога смера.* — Гогољев и Сремчев [поступак] је готово истосмеран, истоветан по фиксирању психолошких и социјалних ознака. *Ж 1955.*

Изр. ~ струја ел. *струја која делује увек у истоме смеру.*

истòсмислен, -а, -о *в. истосмеран:* ~ струја. *Р-К Реч.*

ѝстосмјēран и **истòсмјēран,** -рна, -рно, ек. ѝстосмēран и истòсмēран.

истòстран, -а, -о и **истострàничан,** -чна, -чно *који има исте странице, равностран.* *Деан. Рј.*

истòстранōст, -ости ж *својство или особина онога што је истострано, равностраност.*

истоцѝљати се, -ām се сврш. *довоље се наклизати, натоциљати.* *Р-К Реч.*

ѝстōч ж заст. *в. исток (1), исход (1б).* — Заруменило се море од источи. *Брл.* Свитало је из источи. *Крањч. С.*

ѝсточāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на исток, источњачки.* — Песме Ј. Илића праве су источанске песме са источанским колоритом, источанским обичајима и источанским осећањем. *Нед.*

истòчити, ѝсточӣм сврш. **1. а.** *учинити да што докраја истече.* — Увијек частио . . . увијек точио, а никад источио. *Вук.* **б.** *излити, пролити (о сузама).* — Колико је суза већ источила, колико ноћи пробдјела мислећи на њега. *Мишк.* фиг. Исцедио сам зенице плачући, источио сам душу јадајући над људским боловима. *Нуш.* **2.** *продати пиће точећи га (у радњи).* *Бак. Реч.* **3.** *изоштрити нож, секиру или што слично на тоцилу.* *Бак. Реч.* **4.** *израдити што на токарској клупи, тезги, углачати.* — Ћела беше

округла, чиста и тако се лаштила као да је источена од слонове кости. *Глиш.* **5.** *истрести из каква суда што зрнасто или ситно.* — Кад тамо има шта видјети. Нетко му источио кош жита. *Мул.* Кад се курузно зрње источи из коша . . . сељак и кȕрир покупише брашно у торбе. *Бан.* **6.** фиг. *ослабити, учинити мршавим.* — Источила [га] болест. *Креш.* **7.** *избушити гризењем.* — Ушао . . . у собицу . . . осврнуо се . . . на црвима источену клупчицу. *Коз. И.* Кад се и они [гаврани] тамо на поље свале, тад зашушкају као црви на источеној лешини. *Војн.*

~ **се** *точећи се исцурити.* — Учини јој се да то више и није она, већ неживи људски створ коме се сва крв источила кроз невидљиве ране. *Бар.* фиг. Источио се из њега гнев, испарила мржња. *Рад. Д.*

и̏сточкати, -ā̄м, сврш. *в.* ***истачкати***[1].

и̏сточнӣ и **и̏сточнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на исток.* — Увуче се лагано у двориште па одмах зађе под прозоре са источне стране. *Ранк.* Искочи сунце из источног мора. *Вел.*

Изр. ~ блок пол. *државе источне Европе на челу са СССР*; ~ грех рлг. 1) *грех који је починио Адам једући јабуку са дрва (с)познања*; 2) фиг. *грех који вуче порекло из давнине*; ~ питање ист. *питање опстанка турске државне власти на Балкану и на Леванту и с тим у вези питање њена наслеђства.*

и̏сточнӣк и **и̏сточнӣк** м **1.** *место одакле што истиче, извор.* — Да би се могао овај лековити источник [извор] употребити, ваљало би га . . . из блата у коме лежи ископати. *Панч.* [Напио] се иза ручка свјеже воде са полуразрушеног источника. *Матош.* фиг. И тако Вукадин стиже после толиких напора и препона источнику науке и нађе се у школи. *Срем.* **2.** *оно из чега што настаје, почетак, зачетак, узрок.* — Слушао је што говоре сељаци, како проклињу источника свега зла. *Шен.* Не даље! . . . Заборавићу крви источник! Заборавићу млеко мајчино! *Јакш. Б.* **3.** *онај који истиче од кога, потомак.* — То бјеше источник краљевске крви, ал' бијаше само бан. *Шен.* **4.** *источњак* (*2*). — Свјеж источник зашуми лишћем крошања. *Гор.* **5.** *цев којом што отиче.* — Оне [жлезде] обично имају једну или више спроводних цеви, источника, којима лучена течност отиче. *Батут.*

и̏сточница и **и̏сточница** ж *она која је извор чега.* — Благослови дивну дјеву, источницу мојој срећи и мом овом новȍм пјеву. *Хар.*

источно- *као први део сложеница значи: који се налази на источном делу онога што је означено другим делом сложенице*: источноафрички, источнобосански, источноевропски, источнословенски и сл.

Изр. **источноправославна црква** *православна црква за разлику од западне, католичке*; Источноримско Царство ист. *Византија, Византија.*

и̏сточњāк и **и̏сточњāк** м **1.** *човек који потиче с Истока, који је из источних земаља.* — Стари Грци, иако духом овејани западњаци, били су у навикама ипак мало источњаци. *Цар М.* **2.** *ветар који долази с истока*; исп. источник (4). — Кад лађа у Вериге, скочи источњак да све понесе. *Љуб.* Од јутрос су се наизменично захуктавали источњак, смешкали северац и млаки скоро топли поветарчић. *Дав.*

и̏сточњāчкӣ и **и̏сточњāчкӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на источњаке и на Исток.* — Колико су лепе ове источњачке песме Ј. Илића, оне имају и једнуману, а то је што је у њима пуно источњачких речи. *Нед.* Тиме се и опет посвједочује старинска веза између старе глагољске литературе хрватске и књига источњачких. *Водн.*

и̏сточњāштво и **и̏сточњāштво** с *особина источњака.* — Неко извјесно источњаштво од краја рата одродило се. *Уј.*

истра̏вити, истра̏вӣм сврш. *страхом, страхом испунити кога, престрашити, поплашити.* — Циганка . . . задихано говори: »Ах, жено . . . што ме препаде и истрави. Смрт ме пређе, па ето.« *Андр. И.*

и̏страга ж **1.** *истражни, истедни поступак с намером да се открије кривица.* — Проживљавао сам све оно што сам доживио за пет мјесеци истраге. *Чол.* Може доћи и до истрага, прегледавања старих рачуна. *Кол.* **2.** *уништење, пропаст.* — Унутрашњег непријатеља био је решен гонити до коначне истраге. *Јов. С.* И нека се гложе у свађи до истраге. *Нех.*

истра̀гати, -ā̄м сврш. *истрагом пронаћи.* — Генезу песама је врло тешко уходити, врло тешко истрагати. *Сек.*

истра̏дати, истра̏дӣм сврш. *докрајa страдати, свршити страдање.* — Не прекида се ланац хероја . . . јер људи страдања своја истрадали још нису. *Сек.*

истражѐнӣк, -и́ка м *онај који је под истрагом.* — Цио сам дан . . . у смрдљивој соби убијајући . . . стјенице, једине наше домаће животиње, како их зову истраженици. *Чол.*

истражи̏валац, -аоца м = истраживач *онај који што истражује, испитује, испитивач, проучавалац.*

истражи̏валачкӣ, -ā̄, -ō̄ = истраживачки *који се односи на истраживаче и на истраживање.* — Удубио је свој истраживалачки поглед. *Бег.*

истражи̏вање с *гл. им. од истраживати.*

истражи́вати, -а̀жујём **1.** *несврш. и уч. према истражити.* **2.** *проучавати.*

истражѝва̄ч, -а́ча м = истраживалац. — Утицај мистика оплеменио је уметност баш зато што су мистици највећи истраживачи унутрашњих вредности. *Дуч.*

истражива̀чица ж *жена истраживач.*

истражѝва̄чкӣ, -ā, -ō = истраживалачки. — Под проналазачким, истраживачким методама подразумевају се путеви или начини како се долази до сазнања истина, како се истина истражује. *Лог. 1.*

истра̀жилац, -иоца м *онај који што истражује, истраживач.* — Излет један из Заječара са доктором . . . који је сам истражилац, показа нам да се . . . здесна од пута налази трахит. *О 1875.*

истра̀житељ м **1.** правн. *службеник који врши судску истрагу; истражни судац, судија.* — Треба припремити просторије за судије истражитеље и среске судије који ће обављати истражне радње. *Арх. 1953.* Још исте ноћи до у рано јутро прегледао је судац истражитељ . . . све акте у послу . . . банке. *Бег.* **2.** *в. истражилац. Деан. Рј.*

истра́жити, истра̄жӣм сврш. **1.** *испитати брижљивим, марљивим трагењем.* — Дао је истражити гдје треба да се подигну нове жупе. *Шиш.* Иван је . . . дошао . . . овде да истражи и испита неке грађанске жртве у циљу издавања помоћи. *Шуб.* **2.** правн. *извршити судску истрагу, ислеђење, истражити.* **3.** покр. *уништити, истребити да не остане ни трага (породици, племену), ископати (4).* — Зар није доста што су ова села попаљена прошле јесени, него хоћете и ове године да нас смудну четници. То би значило да сте ви прегли да — истражите овај народ. *Лал.*

~ **се** покр. **а.** уз. повр. *уништити један другог.* — Јер ако се листом истражимо, ко ће ти се за гријех кајати који паде на српско кољено? *Њег.* **б.** *истражити (3).* — Слутећи да ће му се кућа брзо истражити, стари медик . . . изучи својој вјешгини свога слугу. *Мат.*

йстражнӣ и **йстра̄жнӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на истрагу и судски поступак у истрази:* ~ судац, судија. — Споро протичу дани у истражном затвору. *Чол.* Истражне списе . . . ласније је одстранити. *Нех.* **2.** *који врши истраживања, који припада истраживачу и који је у вези с његовим радом, истраживачки.* — Код . . . предузећа . . . колектив се већ образује код истражних радова да би се још више проширио у периоду изградње. *Пол. 1957.*

йстражнӣк м **1.** *истражитељ (1).* — [Кривца село] познаје боље него што би га могао познати и највештији истражник. *Нов.* Пристиже и други жандар истражник. *Божић.* **2.** *истраженик.* — То пјева он, Милан истражник, који већ дуго чами у истражном затвору. *Коч.* **3.** покр. *онај којему се кућа истражила, који је последњи од свога рода.* — Помамио си се око звона и задужбина као да си самохран и истражник, а не на крду дјеце и у дугу до ушију. *Љуб.*

йстражнӣков, -а, -о *који припада истражнику.*

йстра̄јан, -јна, -јно *који у чему истраје, издржљив; упоран.* — Самоук . . . али даровит, енергичан, борбен, истрајан . . . он [Вук] је на бојно поприште излетао сам самцит. *Прод.*

йстрајӣн, -а, -о *који је трајао дуже времена; дотрајао, изношен.* — На [старици] . . . беху искрпљене, истрајане хаљине. *Дов.*

йстрајао, -ала, -ало *који је прешао своје време, дотрајао.* — Овај нови апарат власти . . . одбацује истрајале и превазиђене установе окружних и среских начелстава, пореских управа. *Пол. 1950.*

йстрајати, -јём сврш. **1.** *одолети, издржати у тешким условима, не попустити чијем притиску, устрајати, одбранити у борби своје положаје.* — Био је решен да истраје док у њему тиња искра живота. *Мил. В.* Могла је проклетница да до краја истраје у борби с њиме. *Гор.* **2.** *утаман изгубити, пропустити (о времену).* — Камо моји љетни данци што ја истрајах. *Вук Рј.*

истра̀јисати, -ишём сврш. необ. *трајати у току каква времена; достати, бити доста.* — Са колико си пара пошао у рат? — Са један динар. — Па да ли ће моћи да ти истрајише до краја рата? *Јак.*

йстра̄јно прил. *на истрајан начин; стално и доследно.* — Помиње се истрајно да се теорија историје не може делити од теорије језика. *Сек.*

истра́јнӧст, -ости ж *особина онога што је истрајно, издржљивост.* — Стаљинград . . . примјер је истрајности. *Тито.* Вук се бацио на реформу језика и правописа с изванредном смелошћу и показао је у том послу необичну истрајност. *Прод.*

Йстранин м *човек из Истре.*

Йстра̄нка ж *женска особа из Истре.*

йстранскӣ, -ā, -ō *в. истарски.* — Из записа наиме о међама господе истранске црпимо вијести о нашим глаголским листинама. *Јаг.*

истранци́рати, -а̀нцӣра̄м сврш. покр. *трапцирајући расећи на комаде;* фиг. *сасвим утући, убити.* — Та није да сте га [у поле-

мици] посекли, него сте га истранџирали — вели Клицин. *Срем.*

ѝстраћити, -ѝм сврш. *потрошити, расути трошењем*: ~ имање. *Р-К Реч.*

истра́чити се, ѝстра́чӣм се сврш. покр. *уништити се, изумрети (о породици, кући, племену кад умре не оставивши порода).* — Прилучи се ... да се истрачи један богати Зеђанин, ујак Златијин, који, не имавши од срца порода, остави све његово сухо и сирово Златији. *Љуб.*

ѝстраџбина ж покр. *оно што су новонасељени, удомаћени плаћали месној цркви за права која су у њој стицали.* — Платите цркви истраџбину, а селу натраџбину, или га већ нећете ... међу нама пирити. *Љуб.*

истр̀бушити, -ӣм сврш. *истурити трбух.* ~ **се** *истурити се трбушасто, бити истурен у облику трбуха.* — фиг. Високо изнад улица на бедему земље истрбушиле се погдегде кућице. *Рист.*

ѝстргати, -ā̀м сврш. *тргањем повадити, сасвим потргати, на комаде раскидати.* — — Волим да ме вуци истргају него да ме се његова рука дотакне. *Коч.* фиг. Истргана душа не налази опреке више онако тешкима и неподносивим, као што ... их је у први крај представљала. *Коз. Ј.*

ѝстргнути, -нӗм (аор. 2. и 3 л. ѝстргнӯ, ѝстрже и ѝстрже) сврш. **1.** *наглим покретом извући што из чега, силом ишчупати.* — Она у тренутку истрже Микин нож иза припашаја. *Коч.* фиг. Било ми је пусто и досадно, и као да ми је нетко све мисли истргнуо. *Ков. А.* **2.** фиг. *добити што од кога, дочепати се чега силом, изнудити.* — Није хтјела да тјера мак на конац ... знајући да има времена да је шчепа, да јој истргне ону тајну из срца. *Кум.*

Изр. ~(кога, што) **из срца** *заборавити (на кога, на што)*; ~ с кореном *потпуно, сасвим, радикално уклонити.*

~ **се 1.** *ослободити се силом, отети се, ишчупати се из чега, од кога.* — Рада рашири руке да је загрли, али се девојче изви и истрже. *Ад.* Једва се истргнем из његова загрљаја. *Хорв.* фиг. Није било никако могуће да се истргнем из те невоље. *Бал.* **2.** *нагло се појавити, избити; нехотично се испољити (о задржаваним чувствима, речима и сл.); отети се (коме).* — У исти час истрже му се дубок уздах. *Мул.*

истргиу́ће с *гл. им. од истргнути (се).*

ѝстреба ж *истрага(2), истребљење, уништење*: рат до истребе. *Р-К Реч.*

истрѐбитељ м = истребљивач *онај који истребљује, уништава.* — Револуционар, терорист, истребитељројалиста, он је, поред свега тога, имао у себи нечега ширег. *Јов. С.*

истре́бити, ѝстрёбӣм, ијек. истрӣјѐбити, сврш. **1.** *требећи очистити.* — Две ... најстарије ... ишле ... Миони ... да их ... од ваши истреби. *Рад. Д.* **2.** *уништити, искоренити.* — Оне рогате ђаволе некако истријебисмо. *Јурк.* Не можемо се ... ни тада надати да ћемо истребити све болести редом. *Батут.*

~ **се** уз. повр. *уништити се међу собом; нестати, ишчезнути.* — Једну једину идеју његују у својим главама како би се што прије и што окрутније узајамно истријебили. *Крл.* Хајдучке дружине нестају онда кад више не ваљају и саме се истребе. *Сек.*

истребља́ва̄ње с *гл. им. од истребљавати.*

истребља́вати, -ѐбља̄вам = истребљивати *несврш. и уч. према истребити и истријебити.*

истребље́ње с *гл. им. од истребити и истријебити.*

истрѐбљив, -а, -о *који се може истребити. Р-К Реч.*

истребљи́ва̄ње с *гл. им. од истребљивати.*

истребљи́вати, -ѐбљујем несврш. = истребљавати.

истребљи́ва̄ч, -а́ча м = истребитељ.

истребљи́ва̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на истребљиваче и на истребљивање.* — Српски народ био је поробљен заједно са осталима, и истребљивачки бес окупатора највише се на њега окомио. *Пиј.*

истрежње́ње с *гл. им. од истрезнити (се) и истријезнити (се). Прав.*

истре́знити, ѝстрёзнӣм, ијек. истријѐзнити, сврш. **а.** *довести кога у трезно стање, растрезнити.* **б.** фиг. *повратити коме способност да трезно расуђује, да се ослободи од каквих предрасуда.* — Што даље да напразно тандрче, да трачи речи, кад су оне немоћне да Спиру од обамрлости истрезне? *Рад. Д.*

~ **се** *доћи к себи, постати трезан, осетити се трезан, растрезнити се.* — Ускоро се ... пропио, и како се први пут опио, није се никако више све до смрти ни истрезнио. *Срем.* фиг. Истријезни се зачас од љутине кад видје сина онаква. *Мил. В.*

истрени́рати се, -ѐнӣра̄м се сврш. *тренирањем извежбати се.* — Одговорио сам му ... да сам се ја за оваква ноћивања добро истренирао. *Чол.* Кад се увјежба, изрутинира, истренира, онда ће у Загреб. *Бег.*

истреса́вати, -ѐса̄вам несврш. *в. истресати.*

ѝстресак, -ска м **1.** *оно што остане кад се што истресе.* — Пијане приче су у ствари ... душевни истресак, исповест.

Рад. Д. **2.** фам. и вулг. *последње дете које се у родитеља роди. Р-К Реч.*

истре́са̏ње с *гл. им. од истресати.*

истре́сати, и̏стрёсām = истресивати *несврш. и уч. према истрести.*

истреси́вати, -ѐсујēм несврш. = истресати.

и̏стресине ж мн. **1.** *оно што се као последње истресе.* — Жене се бацише на вреће па стале сабирати шећерне и брашнене истресине на папир. *Гор.* **2.** *последњи пролетњи снег. Вук Рј.*

истре́скати, и̏стрёскām, ијек. истријѐскати, сврш. *изломити у треске.* — Зар он да ми нешто пребацује. Њему ћу ја вретено преко носа истријескати. *Вуков.*

истре́сти и и̏стрёсти, истре́сēм сврш. **1. а***: тресући избацити, просути што докраја.* — Ма имам и ја кесицу, али што метнем, опет истресем. *Сек.* Испао је ... на улицу као да га је тко истресао из тамне вреће. *Перк.* **б.** *тресући очистити од прашине:* ~ ћилим. **2.** фиг. **а.** *испити надушак.* — Пошто истресе полић, као да му очи мало оживеше. *Лаз. Л.* Прво у крчму сврати и попи по једну с ногу. А затим истресе многе. *Ил.* **б.** *нагло, брзо изговорити све што се има рећи.* — Таки си, веле, и таки био, и истресу му све што некад нису смели рећи. *Чол.* Ту ... бијаше му прва »штација« да истресе и претресе новости које је похватао. *Кол.*

Изр. ~ душу *измучити се од трешње, дрмања (возећи се по рђаву путу);* ~ џеп (чији) *измамити коме сав новац.*

~ **се 1.** фиг. *испразнити се, излити своје срце, олакшати срцу, издадати се. Р-К Реч.* **2.** (на кога) *изгрдити, испсовати (кога).*

истре́штити[1], -ӣм сврш. *избуљити, избелити очи, погледати одвећ раширених очију.* — Истреште очи на мене као да ће ме прождријети. *Љуб.* Тако ће негде да истреште очи. *Дом.*

истре́штити[2], и̏стрёштӣм, ијек. истријѐштити, сврш. *притискујући исцедити.* — Ако налијемо истрештену, исцеђену комину још једанпут раствором од шећера па ... пустимо да преври, онда добијемо другенац или комињак. *Батут.*

и̏стрешчā̏д ж *зб. им. од истрешче. Прав.*

и̏стрешче, -ета с *истресак (2). Р-К Реч.*

истрза́вати, -тр̀зāвām *несврш. и уч. према истрзати.*

и̏стрзāн, -а, -о *истрган, испрекидан.* — Стално је била главобољна и тужила се на истрзан сан. *Сек.* Подиже главу и спази где се истрзана и као хармоника развучена колона клатари уз брдо. *Марк. М.*

истриза́ница ж покр. *остријак, одрезак истријежене вуне.* — Спредњи крајн зубуна, од појаса до дна, нарешени су истризаницама од свите различне боје. *Љуб.*

и̏стрзāно прил. *на истрзан начин, испрекидано.* — Цело је време истрзано мислио и премишљао за кога да се определи. *Ћос. Д.*

и̏стрзāно̄ст, -ости ж *особина онога што је истрзано, испрекиданост.* — Својим склоностима за мирно реалистичко приповедање додао је нешто експресионистичких истрзаности и рескости у тексту. *Михиз.*

и̏стрзати, -ā̄м сврш. *тргајући раскидати, искидати.* — Ако сада ја из кола викнем, Турци ће те ножима истрзати. *НП Вук.*

истријѐбити, и̏стријебӣм, ек. истре́бити.

истријѐзнити (се), и̏стријезнӣм (се), ек. истре́знити (се).

истријѐскати, и̏стријескāм, ек. истре́скати.

истријѐштити, и̏стријештӣм, ек. истре́штити.

и̏стринити, -ӣм сврш. *претворити у трине, уситнити.* — Леђа су га ... болела ... раздражена лежањем на танкој, тврдој струњачи од прашњаве, истрињене сламе. *Дав.*

и̏стрићи, -и̏жēм сврш. **1.** *свршити стрижење на више објеката.* **2.** *изрезати, исећи на много делова; стрижењем исећи.*

и̏стрицкати, -ā̄м сврш. *на ситно истрићи.* — Уздуж латица опрегљаче пришите су двије уставе изашаране истрицканом свитом. *Љуб.*

истр̀кати, и̏стр̀чēм сврш. **1.** *истрчати (I).* — Мати жалосна, плачна истркала преда њ. *Мул.* Све је село истркало да види сватове. *Берт.* **2.** *пустити коња да се довољно натрчи. Вук Рј.*

~ **се** *довољно се истрчати.*

и̏стркē прил. *изатрке, трчећи.* — Накашља се мало и проговори као истрке: треба да се изврши наредба министрова. *Ранк.*

истрки́вати, -тр̀кујēм *несврш. и уч. према истркати.*

истр̀кнути, и̏стр̀кнēм сврш. *истркати, истрчати.*

истр̀љати, и̏стр̀љāм и **истр̀љати,** -ā̄м сврш. **1.** *очистити трљањем.* — Узмем обућу ... истрљам је, каише намажем па оставим на место. *Вес.* Чинило ми се као да су сви истрљани јеленском кожом. *Торб.* **2.** *проћи више пута по чему длаком, ручником и сл.; истрти, измасирати.* — Оди де, Паула ... истрљај ме добро где стигнеш. *Сек.*

~ **се** *очистити се трљањем.*

и̏стрнути, -нēм сврш. *угасити, утрнути. Вук Рј.*

истр̀овати, ѝструјём сврш. **а.** *многе потровати, отровати све редом.* **б.** фиг. *извршити штетан или убитачан утицај на кога, искварити.* — Е, моја дјецо, истровô је Швабо свијет, опоганио и превјерио ... Нико ником не вјерује. *Коч.*

~ **се** *искварити се.* — Браћо моја, што која година, све слабије. Опогани се свијет, истрова се. *Коч.*

истро́пати, ѝстрōпāм сврш. *исећи на крупније комаде, на парчад. Р-К Реч.*

ѝстрошен, -а, -о **1.** *који је трошењем, употребом доведен докраја, дотрајао.* — Куће су им споља старе, истрошене, готово посивјеле од кише и трајања. *Бон.* Кола су стара, истрошена. *Наз.* **2.** *телесно ослабљен, исцрпљен, изморен.* — Чинила му се нешто напаћена, уморна али нимало остарјела или истрошена. *Бег.* Моје тело, истрошено и сагорело од маларичних напада, жудило је за домаћим миром. *Јак.*

ѝстрошенōст, -ости ж *стање онога који је истрошен и онога што је истрошено.* — Наће [лекар] да је стање озбиљно, претерана анемија, истрошеност целог организма. *Ћос. Б.*

истр̀ошити, ѝстрошīм сврш. **1.** *много потрошити у (на) што, дати свв што се има за што.* — Истроше људи и црно испод нокта док дођу до неког свог права. *Глиш.* **2.** покр. *измрвити што на трохе, мрве, ситнити, истуцати, издробити, уситнити.* — Кад се окори горњи слој леје, ваља кору полако истрошити. *Торд.*

~ **се 1.** *врло много издати, потрошити.* — И ми смо се, верујте, истрошили много. *Дом.* Било је несреће, а ја се посве истрошио. *Шен.* **2.** фиг. *изгубити снагу, постати физички слаб, ослабити.*

истрпáвати, -тр̀пāвāм *несврш. према истрпати.*

истр̀пати, -āм сврш. *избацити што је било утрпано; ископати.* — Мили мртви ту нам почивали док им Турчин кости не истрпа. *Ботић.*

истр̀пети, -пīм, ијек. истр̀пјети, сврш. *поднети, издржати, упорно докраја (бол, патњу и сл.), одржати се, претрпети.* — Притијешњен реским болом не могах да истрпим, већ викнух на сав глас. *Вуј.* Урмово ... дрво у оним пустињама ... истрпи највећу жегу и сушу и не пропадне. *М 1867.*

истр̀пјети, -пīм, ек. истр̀пети.

ѝстрти, ѝстрēм и ѝстарēм сврш. **1.** *довршити трење.* **2.** *честом употребом, трењем учинити дотрајалим, излизаним, похабаним.* — [На каменој плочи] иза ч, што значи тисућу, има на истртом месту још простора за два слова. *Водн.* Како су стара, истрвена и изанђала ова кола! *ЛМС 1957.* **3.** *бришући осушити, очистити, изгласати, ишчистити; избрисати. Р-К Реч.* **4.** *истрљати, измасирати.*

~ **се 1.** *излизати се; избрисати се; уништити се.* **2.** *истрљати се.*

истр̀тљати, -āм сврш. *избрбљати, изблебетати. Р-К Реч.*

ѝстрћи, -ргнēм сврш. *в. истргнути.*

истру́бити, -ӣм сврш. *свршити трубљење;* фиг. *разгласити на све стране.*

истругáвати, -ўгāвāм *несврш. и уч. према истругати.*

истру́гати, ѝстрӯжēм сврш. **1.** *свршити стругање, истругати што изнутра, очистити од блата.* — Да доспијемо ... волове гдје у потоку овако чесалима истругати. *Ков. А.* **2.** *стругањем изгласати, изгладити, дати потребан облик.* — Викни момцима да брже истружу корито. *Бен.*

истру́дити, ѝстрӯдӣм сврш. заст. покр. *трудом заслужити, зарадити.* — Трапари (траписти) што бољега иструде, то је за госте. *Павл.*

истру́днети, -днӣм, ијек. истру́дњети, сврш. покр. *постати уморан, преморити се.* — Ја сам ионако изнемогла и иструдњела. *Бег.*

истру́дњети, -днӣм, ек. истру́днети.

ѝструлити, -ӣм сврш. = иструнути *постати труо, распасти се због трулења.* — Чарапе ми иструлиле од зноја. *Моск.* Ваљда им је коријен иструлио. *Пав.*

истру́нити, ѝстрӯнӣм сврш. *чешљем ишчистити, избацити (уши, ваши из косе). Вук Рј.*

~ **се** *издробити се мрвљењем.* — фиг. Ја и не сумњам да су се многа Дојчевићева причања иструнила у толико дуго вријеме. *Љуб.*

ѝструнути, -нēм сврш. = иструлити. — Дуб изнутра сасвиме иструно. *Радич.*

истру́сити, ѝстрӯсӣм сврш. *трусећи, тресући испразнити, испити до дна, искапити.* — Пијуцкајући и чаврљајући иструсили [су] три чашице. *Кол.* Иструсише неколико чаша заједно. *Ћип.*

ѝструскати, -āм сврш. *иструцкати.*

~ **се** *иструцкати се.* — Врло сте се иструскали ... да вам не би нашкодило. *Бен.*

истру́снути, ѝстрӯснēм сврш. *иструсити.* — При тим ријечима иструсну Иванић чашицу, па настави. *Шен.*

истру́ћати, ѝстрӯћāм сврш. нем. *изрећи, бубнути.* — Имао [је] неки ... богодани дар да иструђа какву глупост, којом га ни најдуховитији човек не би могао оклеветати. *Срем.* Али сам опет и ја њој иструђао једну бесмислицу. *Ком.*

ѝструхнути, -нём сврш. *в. истручути.* — Не дам свога ... па макар зато иструхнуо у криминалу, али не дам! *Бен.* По прозорима мјестимично ... запрашене, иструхле дрвене решетке. *Радул.*

ѝструцкати (се), -ām (се) сврш. дем. *труцкајући продрмати (се), трешњом, дрмањем измучити (се)* (*нпр. на колима по рђаву путу*).

истр̀фљати, -ām сврш. *в. избрбљати. Р-К Реч.*

истр̀цати, истр̀цām сврш. *ношењем похабати и искрзати, отрцати, излизати на појединим деловима.* — За пећи ... стајаше неки стари шарен ковчег са сасвим истрцаним словима. *Лаз. Л.* Има на себи чакшире, шарене од мрља и истрцане на рубовима. *Кос.*

~ **се** *повр.* — На њему [кожуху] се истрцала свила па се везови покварили. *Торд.*

истрчáвāње с *гл. им. од истрчавати.*

истрчáвати, -тр̀чāвām *несврш. и уч. према истрчати.*

истр̀чао, -ала, -ало *који стрши далеко испред чега, истурен.* — Довољно га је било видети онако ... грудатог и трапавог истрчалог грудног коша, масивних рамена. *Дав.* У разговор се умијеша ... крупан младић са шиљатим носом истрчалим далеко испред лица. *Лал.*

истр̀чати, -чӣм сврш. **1.** *изићи трчећи, трчећи појавити се где.* — Чобани су истрчали пред нас. *Чол.* **2.** фиг. *пре других или неумесно уплести се* (*нпр. у разговор*), *умешати се у што унапред.* — Одговарам му да је то лаж и клевета, и за то ћу га тужити суду ... Зар истина? истрча неко с питањем. *Ранк.* **3.** *истркати* (*2*). — Тражио је ... да му паша дозволи да потрчи коња, а пошто га истрчи, вратише се. *Сиј.*

~ **се 1.** фиг. *истрчати* (*2*). — Било му је глупо што се тако истрчао са смијехом. *Шег.* **2.** *натрчати се у довољној мери.* — Истрчало се дијете, па се уморило. *Шуб.*

истр̀чити, истр̀чӣм сврш. само у изразу: ~ **очи** *избуљити, избечити.* — Исплазило блашче језик, истрчило очи. *Новак.*

истр̀шати, -шӣм сврш. *истурити нешто тако да стрши.* — Под једним столом дријемао је ... пас Муњко ... истршалих кукова и ребара. *Десн.*

истȕбока прил. *из основа, из темеља. Бен. Рј.*

истȕжити се, истȕжӣм се сврш. *исказати своју тугу.* — Истом Мара сестри се истужи ... око јој се нехотице отме, те спази сретнога Адила. *Ботић.* Чисто јој је лакше кад куће с вида изгуби и насаму се сама себи истужи. *Ћип.*

истумàчитељ м заст. *онај који што истумачи.* — [Хрватски језик] његоваху прости попови глагољаши онако како им га [је] повјерио ... први истумачитељ »хрватске књиге«. *Јаг.*

истумáчити, -ȕмāчӣм сврш. *сасвим протумачити, докраја протумачити, све објаснити.* — Дедер ми сан истумачи. *М-И.* Мит о вавилонској кули још није доста истумачен. *Сек.*

ѝступ м (ген. мн. ѝступā) **1.** *реч, изјава, представка и сл. којима ко иступа пред другима.* — Штросмајеров је мужевни и патриотички иступ у Бечу придигао крила народној свијести. *С 1911.* **2.** *испад, нетактичан поступак, преступ.* — Све мане и слабости ових личности, сви њихови иступи и погрешке, све је то обележје целокупног друштвеног стања. *Прод.* Због његових политичких иступа Сремца су противници држали реакционарцем. *Бараћ.*

истȕпāње с *гл. им. од иступати.*

истȕпати, ѝступām *несврш. и уч. према иступити.*[1]

истȕпети, -ȕпӣм, ијек. истȕпјети, сврш. *постати туп.*

истȕпити[1], ѝступӣм сврш. **а.** *изићи из реда и стати изван њега, обично напред.* — Ко од вас изјављује да нема снаге да остане у одреду, нека иступи. *Чол.* Онда је старица иступила, пришла к мени. *Хорв.* **б.** *изићи, исписати се* (*из друштва, завода и сл.*). — Сваки члан има право на крају године да иступи из друштва. *Лапч.* Давала је утисак ... девојке која је недавно иступила из конзервативног васпитног интерната. *Петр. В.* **в.** *изићи пред јавност, пред слушаоце с каквом изјавом, говором за или против кога, за шта или против чега.* — Нећеш да иступиш отворено. *М-О.* Може јавно да иступи: то би било опасно. *Ћос. Д.* **г.** *начинити иступ* (*2*), *испад.* — Што је теби дало права да без ичег конкретног у руци иступиш онако инфамно? *Крл.* Прво његово јасно осећање било је осећање кривице што је онако иступио пред одредом. *Ћос. Д.*

истȕпити[2], ѝступӣм сврш. *начинити што тупим.* — Оловку ћете иступити бележећи све ситне и крупне цифре. *Пол. 1958.*

Изр. ~ **зубе на чему, о што** *тешко се на чему промучити узалуд.*

~ **се** *постати туп; изгубити осећај за нешто, отупети.* — фиг. Иступи се пусти понос који овдје више ничем није служио. *Лал.*

истȕпјети, -пӣм, ек. истȕпети.

иступљѐње с *гл. им. од иступити (се).*

и̏ступни̑, -ā, -ō *који се односи на иступ. Р-К Реч.*

и̏ступни̑к м *онај који чини иступе.* — Пишем о алкохолу добричина и сањара, а не о алкохолу иступника и преступника. *Уј.*

истура́вати, -ȳрāвāм несврш. *в. истȕрати.*

истȕрање с *гл. им. од истурати.*

истȕрати, ѝстȕрām *несврш. и уч. према истурити.*

и̏стурен, -а, -о *истакнут, избачен; испружен напред.* — Падоше у очи њен кукаст нос и танка, шиљаста, напред истурена брадица. *Ранк.* Сметен кренем напријед истурене главе. *Пав.* Дезертирати са истуреног положаја . . . то би заиста била издаја. *Бар.*

и̏стуренȍст, -ости ж *особина и положај онога што је истурено.*

истурѝвати, -ȳрујēм несврш. *в. истурати.*

и̏стурити, -ѝм сврш. **1. а.** *ставити на видљиво место, истаћи.* — Он истури заставу на улицу, ветар је дохвати и поче лепршати њом. *Бос. Д.* Истурио је страже са обе стране реке. *Андр. И.* **б.** *учинити покрет напред или према горе каквим делом тела (ногом, руком).* — Мара истури прва главу пригнута. *Кал.* **2.** *избацити.* — Туђа земља истуриће странца. *Јакш. Б.*

Изр. ~ пушку *опалити.* — Турци истурише још неколико пушака према тој страни. *Андр. И.*; ~ реч *проговорити, изрећи, изустити.* — Оштру ријеч никад не истури, сем кад нетко опсује крај гумна. *Сиј.*

~ **се а.** *премештити се на видљиво место, показати се.* — У по тога крвавога јада истури се делија незнана, сва у сухо злато закована. *Март.* **б.** *помакнути се, учинити покрет.* — Он се истури мало натраг, зажмири . . . и заједљивим тоном изговори. *Дом.*

истурпи̏јати, -ām сврш. **1.** *турпијом истругати.* — Нема ноћи кад се не истурпијају решетке на нечијим прозорима. *Бан.* **2.** *турпијом зарадити. Бак. Реч.*

и̏стȕрчити и **и̏стурчити,** -ѝм сврш. *сва лица редом учинити Турцима.* — Ма би наша станишта пожгали . . . и дјетиће истурчили луде. *Март.*

~ **се** *постати Турчин.* — Зато треба нашим калуђерима благодарити . . . те се нисмо истурчили. *Нвк. М.* Проносио [се] глас да му се дједови истурчили. *Горд.*

истутњáвати се, -ȳтњāвām се *несврш. и уч. према истутњати се.*

истȕтњати се, -ām се сврш. = истутњити се *тутњати до миле воље, избеснети се, тутњавом, виком искалити свој бес.* — Али се старац био страшно наљутио: удари једанпут жену . . . па пошто се истутња, излете у двориште. *Моск.* Кад се тај чандрк, та лупа и шкрипа истутњаше, чу се онај глас мрака. *Сим.*

истȕтњити се, -ѝм се сврш. = истутњати се. — Али тај је бијес био под поклопцем од сламе и некако се истутњио јадно и неопасно. *Мар.* Имало је ту нешто што мора да се истутњи у псовкама и шкргуту до изнемоглости. *Лал.*

истȕћи и **и̏стȕћи,** истȕчēм сврш. **1.** *избити, испребијати, излупати, измлатити, побити.* — Ал' утече од Босне везире, и још с њиме нешто мало војске, истучено и све израњено. *НП Вук.* Тијело му као олово, глава као истучена. *Цар Е.* **2.** *ударцима уситнити, тукући измрвити, истуцати.* — У застругу теслом [осушену змијину главу] истукао, на пепелу овлаш загрејао и дечку на прсима у пределу срца превио. *Рад. Д.*

~ **се** уз. повр. *испребијати се, измлатити се међусобно.* — Сад ми кажите . . . ако се и истучемо, хоћемо ли с тим пресудити чија је лудост највећа? *Вук.*

и̏стуцати, -ām сврш. *туцајући уситнити, измрвити.* — У торби [вам је] једна крпа с истуцаним угљеном — рече Вујо. *Ранк.*

~ **се** *туцањем измрвити се.* — Звијезде би се истуцале, а то бог не да, зашто би велика штета била. *Вел.*

и̏стуцкати, -ām сврш. *дем. стући у сасвим ситне мрвице. Р-К Реч.*

истушѝрати, -ȳшīрām сврш. *окупати и истрљати кога под тушем.*

~ **се** *повр.* — Устао је у шест сати, обријао се, а затим се чврсто истуширао. *Кол.*

исука́вати, -ȳкāвām = исуквати *несврш. и уч. према исукати.*

ису́кати, йсȕчēм сврш. *сучући извући; извадити.* — Поручник исука сабљу. *Лаз. Л.* фиг. Од те замишљене шале исука се читав роман у машти Бакоњиној. *Мат.* Настоји исукати из гласа сву топлину. *Мих.*

~ **се** *одмотати се, растегнути се (о ономе што је било савијено).* — фиг. На сеоском пашњаку . . . цеста се исукала . . . у развијен лук. *Павл.*

исукѝвати, -ȕкујēм несврш. = исукавати.

и̏сусовац, -о̄вца м *члан реда католичке цркве Дружбе Исусове.*

и̏сусовачкӣ, -ā, -ō *који се односи на исусовце.*

и̏сути, йспēм сврш. = изасути. — фиг. Исусо је из очију мили дјевојачки лик, па су остале празне, мутне. *Мих.*

и̏сӯшенӧст, -ости ж *особина и стање онога што је исушено.*

исуши́вање с *гл. им. од* **исушивати.**

исуши́вати, -у̏шујем *несврш. и уч. према* **исушити.**

ису́шити, и̏сӯшӣм сврш. **1.** *учинити сувим, уклонити из чега воду или влагу.* — Мисли Шваба да нам разапне и исуши коже као зечевима. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *довести до крајње исцрпљености.* — Опрости ми, крив сам . . . Наташа, ја сам мозак свој исушио. *Вас.*

~ **се 1.** *постати сув, пресушити, остати без воде.* — [Београдски водоводи] који су некада . . . Београд обилато водом напајали . . . с временом ће се сасвим исушити. *Панч.* **2.** *осушити се, измршавити.* — Јадница је у посљедње вријеме сасвим пропала, исушила се и укочила као даска од чамовине. *Донч.*

исфа̀брикovати, -кујем сврш. **1.** *израдити на фабрички, творнички начин, у великој количини, индустријски произвести.* — фиг. Онда . . . ћемо да исфабрикујемо наше законе за нашу потребу. *Лал.* **2.** разг. ир. **а.** *произвести нешто у великој мери ради продаје, публицирања и сл.* — Исписивао је стихограditељ . . . исфабриковао стихове. *Сек.* **б.** (коме) *злонамерно оптужити кога за нешто што није учинио, подметнути.* — Већ јуче је на силу хтео да му исфабрикује вештачки прекршај демократског централизма. *Дав.*

исфантази́рати, -а̀зӣрам сврш. *створити у машти, измислити.* — Настојао [је] да исфантазирам линију његова личног живота. *Десн.*

исфорси́рати, -о̀рсӣрам сврш. *нагло, форсирано истаћи на видан, значајан положај; форсирано, вештачким мерама створити.* — Шта је Партија нашла у њему и толико га исфорсирала? *Лал.* Овај пут . . . мислим говорити . . . о једном аспекту једне исфорсиране аутономије. *Пол. 1957.*

и̏сфригати, -ам сврш. покр. *извршити фригање, испржити. И-Б Рј.*

исфризи́рати, -ӣзӣрам сврш. *уредити фризуру, потпуно, сасвим извршити фризирање;* фиг. *приказати што лепшим него јесте.* — Све мораш обрадити и исфризирати по свом укусу. *Мар.*

~ **се** *повр.* — фиг. Најприје да чујем твоја . . . уљепшавања, да се искитиш мученишtвом и исфризираш што згодније. *Бег.*

и̏сфркнути, -нём сврш. покр. *излетети.*

и̏сфуговӑн, -а, -о *који је пун фуга, састављака, пукотина.* — Коса му је дим што нечујно пуже по исфугованој цокли хапсане. *Ћос. Д.*

и̏сфурити, -ӣм сврш. *опржити, ожећи.*

и̏сфуњкати, -ам и **исфу́њкати,** и̏сфӯњкам сврш. нар. *извиждати.* — Исти тај народ исфуњкат ће пијана човјека. *Шов.*

исфу́цати се, и̏сфӯцам се сврш. нар. *доћи у бедно, слабо стање дугом употребом, похабати се, офуцати се; олињати се.* — Мале, витке . . . деветке отпјевале су своје . . . исфуцале се. *Сим.*

и̏схабӑн, -а, -о *који је од дуге употребе истрошен, олињао.* — Одело исхабано, кошуља прљава. *Петр. В.*

и̏схабати се, -ам се сврш. *дугом се употребом истрошити, олињати, излизати (о одећи и сл.).*

исха́ђати, и̏схӑђам несврш. покр. *в. исходити.* — Њима исхађаше [Сунце] . . . крвљу надојено. *Јурк.*

и̏схарати, -ам и **исха́рати,** и̏схӑрам сврш. *опљачкати, опустошити докраја.* — Истрошена, исхарана, она тек сада осјети у читаву животу сијевање и муку. *Радул.*

и̏схарчити, -ӣм сврш. *извршити харчење докраја, сасвим истрошити. Бен. Рј.*

исхà̀снити, ӣм сврш. *извући хасну, сасвим искористити. Бен. Рј.*

и̏схекловати, -лујем сврш. нем. варв. *хекловањем, кукичањем исплести, извести.* — По . . . фотељама исхекловани јастучићи. *Срем.*

исхе́рити, и̏схӗрӣм сврш. *поставити нахеро, накосо, искосити, искривити. Бен. Рј.*

~ **се** *стати нахеро, косо, искривити се.* — Малени прозори погрбили се и исхерили према страни којој је цела зграда посрнула. *Шапч.*

исхи́нити, и̏схӣнӣм сврш. заст. *преваром измамити.* — Ал' шта ћете рећи . . . кад први судац у држави исхини удовици уговор, па га раздере. *Шен.*

и̏схитити, -ӣм сврш. *избацити.* — Здраво тијело [би јело] одмах исхитило. *Куш.*

~ **се** *изметнути се, исперити се, извитоперити се (нпр. даска кад постане неравна). И-Б Рј.*

и̏схитрен, -а, -о *умешан, лукав.* — Морална и материјална беда . . . добрим је делом резултат ових исхитрених доктрина. *Д 1934.* Његова исхитрена музикашка глава умах упозна ситуацију. *Ков. А.*

и̏схитренӧст, -ости ж *својство онога што је исхитрено.*

исхитри́вати, -и̏трујем *несврш. и уч. према* **исхитрити.**

исхѝтрилац, -иоца и **исхѝтритељ** м заст. *онај који је нешто исхитрио, измишљач.*

ѝсхитрити, -ѝм свршн. заст. *створити маштом, измислити.* — Чини [се] да им је [драмама] пјесник сам исхитрио садржај. *Водн.* Сад видиш и сам да моја јутрошња натуцања нису била исхитрена. *Цар Е.*

исхла̏дити (**се**), ѝсхлāдӣм (се) свршн. *постати хладним или хладнијим.* — Тада се она сјети да ће кава исхладити. *Тип.* [Вальканска пећ] се одмах и исхлади чим се ватра угаси. *Батут.*

исхла̏пелӧст, -ости, ијек. исхла̏пељӧст, ж *својство онога што је исхлапело или исхлапило.*

исхла̏пео, -ела, -ело, ијек. исхла̏пио; фиг. *слаб духом, слабоуман.* — Ево нове буржоаске класе која замјењује исхлапјелу феудалну аристократију. *КН 1936.* У друштву исхлапелог каквог старчића . . . особито му је било задовољство по читаве сате . . . брбљати. *Маш.*

исхла̏пети (**се**), -пӣм (се), ијек. исхла̏пјети (се), свршн. = исхлапити (се). — Или сте тамо сви полудјели или сам ја исхлапио. *Крањч. Стј.* А сва она мала злоћудност исхлапје у обилну млазу тихих суза. *Креш.*

ѝсхлапина ж *оно (пара, мирис) што се из чега исхлапи, испарење.* — Зрак мекан и топао љупко се гибље . . . одишући лаганим исхлапинама оморике и бора. *Леск. Ј.*

исхла̏пио, -ила, -ило, ек. исхла̏пео.

исхла̏пити (**се**), -ӣм (се) свршн. = исхлапети (се). **1. а.** *испарити се, изветрити.* — [Суза] је пузала низ овлажене зјенице полако низ лице, пак би исхлапила на врућој пути. *Војн.* **б.** *изгубити мирис, јачину, укус.* — Оно што још има у флашама [коњака и рума] исхлапило је. *Петр. В.* Стајало је на столу сијасет лончића с омазаним поклопцима да се не би исхлапио који сласни производ старинске . . . кухиње. *Шов.* **2.** фиг. *мало-помало, неприметно, постепено ишчезнути.* — [Пјесници] ишчезавају и исхлапе исто тако брзо како су се појавили. *Уј.* Све оне љаге . . . сасвим су већ биле исхлапиле. *Нам.* **3.** *изгубити памет, подетињити.* — Недрета је исхлапила. *Нам.*

исхла̏пјелӧст, -ости, ек. исхла̏пелӧст.

исхла̏пјети (**се**), -пӣм (се), ек. исхла̏пети (се).

исхлапље̏ње с *гл. им. од исхлапити, исхлапети и исхлапјети.*

исхла̀љив, -а, -о *који може исхлапити.*

исхлапљѝвати, -а̀пљујēм *несврш. и уч. према исхлапети и исхлапити.* — Вода из оцеана исхлапљује па у облику кише и осталих оборина натапа копно. *Бот.*

ѝсход м **1. а.** *излаз(ак) Сунца, Месеца над хоризонт.* — Склопи очи сетне, у исход уштапа, једне ноћи летње. *Дуч.* Ноћ прође мирно, но по исходу Сунца море се узбурка. *Маж. Ф.* **б.** заст. *страна где излази Сунце, исток.* — Уминуо облак на исход. *Шен.* **2.** *начин, средство којим се решава каква тешкоћа, излазак из тешке ситуације.* — А сад не види никакав исход, а опет нешто очекује. *Кал.* **3. а.** *свршетак, крај, завршетак.* — Једну сам душу тражио у свету . . . и нашао опет на исходу мету: ћутање своје. *Мас.* **б.** *резултат чега.* — Он . . . се . . . радовао баш таквом исходу ствари. *Божић.* Твоја је ствар праведна, те у исход парнице не треба сумњати. *Рад. Д.*

исхо̀дати се, ѝсхо̄дām се свршн. *много ходати, находати се, нашетати се.* — Уморан сам јер сам се данас доста исходао. *О-А.* Поподне шетали и баш се исходали. *Радул.*

исхо̀дити[1], ѝсходӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према изићи и изаћи.* **2.** фиг. (из чега) *произлазити, осниват се, темељити се на чему.* — У прози . . . долазе до израза сукоби који исходе из противречности у друштву. *Глиг.* Ситуација [у трагедији] исходи логично једна из друге. *НК 1946.*

исхо̀дити[2], ѝсходӣм свршн. покр. *молећи, настојећи, заузимајући се око чега постићи, доћи до чега, испословати.* — Тешком муком бјеше исходила мати . . . да је мајор пустио сина у прве латинске школе. *Шен.* Ономадне је на рачун општине исходио допуштење за градњу жељезнице. *Цар Е.*

~ **се** заст. *ослободити се, избавити се.* — Сви народи [бијаху] . . . приправни здружити се макар с киме за исходити се данашње невоље. *Старч.* Шума ће се хлада исходити, срце моје јада за никада. *НПХ.*

ѝсходишнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на исходиште, полазни, почетни.* — То је посљедак на који Платона води исходишна мисао о априорном знању. *Баз.*

ѝсходѝште с *тачка, место, ситуација одакле се исходи, полази, почетак.* — Основица или исходиште тога чуда [језика] лежи у говорној моћи људској. *Сек.* Његови погледи . . . постали су млађем српском нараштају исходиштем за рад. *Барац.* Сваки потрес има своје исходиште у унутрашњости Земље. *ОГ.*

ѝсходнӣ, -а̄, о̄ *који припада исходу, који излази, почетни.* — Исходни се Мјесец јављо̄ издалека. *Шант.* Стала је поново ту на исходној тачки гдје се нашла прије толико мјесеци. *Бег.*

исхо̀ђе̏ње и **ѝсхође̏ње** с *гл. им. од исходити (се).*

исхра̏кати, ѝсхрāкām и ѝсхрā̏чēм свршн. *храчући избацивати из грла, из уста.* — Клас од пахуље дјетету одлети одмах даље у уста и једва га исхраче натраг. *И-Б Рј.*

~ **се** *хрчући очистити грло од слузи.* — Мало се исхраче и испљује, па тек уђе у предсобље. *Дом.*

исхракúвање с *гл. им. од исхракивати (се).*

исхракúвати (се), -àкујēм (се) и -àкúвām (се) *несврш. и уч. према исхракати (се).*

исхрáкнути, йсхрāкнēм сврш. *хракнувши избацити из грла.* — фиг. Кило меке! исхракну Срећко поруџбину. *Дав.*

~ **се** *хракнувши одстранити слуз из грла, прочистити грло.* — Уђута [поп] и исхракну се па једва чујно настави. *Лаз. Л.*

исхракњúвање с *гл. им. од исхракњивати (се).*

исхракњúвати (се), -àкњујēм (се) *несврш. и уч. према исхракнути (се).*

йсхрана ж *храњење, прехрањивање; начин храњења.* — Почела су ратарска племена све више тражити стоку ради . . . исхране. *Пов. 1.* Таква исхрана назива се оптималном јер даје тијелу оптималну тежину. *Ног.*

Изр. друштвена ~ *храњење становништва у мензама, задружним гостионицама и сл.*

исхрáнити, йсхрāнīм сврш. *снабдјети храном кроз дуже време, осигурати храном; нахранити.* — Много нас је . . . па не могу све да исхраним. *Ранк.* Дошла је буна, ко ће децу исхранити. *Бос. Д.*

~ **се** *повр.* — Хране једва да се исхранимо. *Јакш. Ђ.* У родној години Кушмељ се могаше исхранити својим житом до Божића. *Мат.*

йсхрāњенōст, -ости ж *својство или стање онога који је исхрањен.*

исхрањúвање с *гл. им. од исхрањивати (се).*

исхрањúвати (се), -àњујēм (се) *несврш. према исхранити (се).*

исхрéкати се, йсхрēкāм се сврш. *в. исхракати се.* — Главар се поштено исхрека. *Дук.*

исхрúкнути (се), йсхрūкнēм (се) сврш. *в. исхракнути (се).* — Учитељ [се] од силне жестине накашља, исхркну и као вјетар оде. *Јакш. Ђ.*

йсхрскати, -āм сврш. *хрскајући смрвити, ископнити. И-Б Рј.*

исхýјати се, -јйм се сврш. **1.** *пролетети, пројурити (о ветру, времену и сл.).* **2.** фиг. *минути, проћи. Бак. Реч.*

исхýктати се, йсхукнēм се сврш. *извикати се, испутњити се.* — Сељак . . . се исхуктао и изломио у узалудном бунту, па притиснут и потиштен ућуткује. *НИН 1959.*

исцàкати, -āм сврш. **1.** *ударајући ногом избацити, истерати.* — Властитом ногом исцакала га из радње. *Маш.* **2.** *изударати, истући.* — Навале на [њега] . . . исцакају га и измлаве. *Вел.*

исцвàсти и **йсцвасти,** исцвàтēм сврш. *посве, сасвим процвасти, исцветати.*

~ **се** *исцвасти.* — Исцвало се бајамово цвијеће. *Прер.*

исцветáвање, ијек. исцвјетáвање, с *гл. им. од исцветавати.*

исцветáвати, -èтāвām, ијек. исцвјетáвати *несврш. и уч. према исцветати.*

исцвèтати, -āм, ијек. исцвјèтати, сврш. *свршити цветање; избити, развити се (о цвету), процветати.* — фиг. Даровити синови . . . сељака . . . исцветају на неком огранку које се много удаљило од стабла. *Сек.*

исцвјетáвање, ек. исцветáвање.

исцвјетáвати, -èтāвām, ек. исцветáвати.

исцвјèтати, -āм, ек. исцвèтати.

йсцедак, -етка, ијек. йсцједак, м и **йсцедина,** ијек. йсцједина, ж *оно што се исцедило из чега, исцијеђени сок, екстракт. Деан. Рј.*

исцéдити, йсцēдīм, ијек. исцијèдити, сврш. **1. а.** *цеђењем, стиштањем извући (текуће састојке), истиснути, изажети.* — Да га на мртву воштину цедиш, не би капатке масти исцедио. *Вес.* Нашао је исцеђену . . . половину лимуна. *Макс.* фиг. Све је ту зато да ти испразни кесу, да ти исциједи злехуду надницу. *Сим.* **б.** *испустити, одати из себе (текућину), течност), пролити.* — Колико ли пред њом исцијеђих суза рад љубави наше! *Шен.* Оно море суза . . . исциједи̇ше ове очи. *Војн.* **в.** *с муком, напором извући, постићи (какав резултат, признање и сл.).* — За два-три мјесеца исциједит ћу то из њега, не била која сам. *Сим.* Ако што има, исцедићу, па макар морали и ја и он земљу да гриземо. *Чипл.* **2.** (обично трп. прид.) фиг. *исцрпсти, истрошити, ослабити, измршавити (од болести, напорног рада, глади, старости и сл.).* — У . . . убогом кућерку превила се суха, исцеђена муком и неимаштином стара домаћица. *Ранк.* А њих двојица сједе у том сивом свитању . . . исцијеђени и уморни од разговора. *Донч.* **3.** разг. *испити посве, до последње капи, искапити.* — Чутуру на одушке исциједи. *Марк. Ф.* Кад је сву [боцу] исцедио, тада је бесно удари о сто. *БК 1906.* фиг. *рећи полако, нерадо, преко воље, процедити.* — Марта, дохвати ми! — исциједи он кроз бркове. *Пав.* Јесте ли пресудом задовољни? — исцеди предсједник гледајући на Османа. *Бож.*

~ **се 1.** *постепено посве истећи, искапати.* — Сокови животни кано да су се исциједили. *Марј. М.* **2.** *изгубити сву текућину, течност.* — Целу боговетну ноћ то-

чила јадница крв ... па се исцедила до сржи. *Рад. Д.*

исцеђи́ва̄ње, ијек. исцеђи́вање, с *гл. им. од* **исцеђивати.**

исцеђи́вати, -е̏ђујем, ијек. исцеђи́вати *несврш. и уч. према* **исцедити.**

исцéлети, -лӣм, ијек. исцијѐљети, сврш. *излечити се, постати здрав.* — Исцијељеле су сада ране љуте што грађански је рат их задао. *Богд.*

исцели́вати, -е̏лӣвам и -е̏лујем, ијек. исцели́вати, сврш. *целивати све редом, једног за другим, изљубити.* — Како ли му усрдно полетиште [дјеца] у загрљај те га живо исцеливаше. *Драж.*

~ **се** уз. повр. *дати један другоме целове, пољупце, изљубити се.*

исцѐлитељ, ијек. исцѐлитељ, м *онај који исцељује, лечник, лекар.* — После предавања [о туберкулози] пола дворане хтело је да говори са славним лекарем, исцелитељем. *Макс.* Морални исцелитељ је жена, мати, добар дух породице. *Глиг.*

исцѐлитељка, ијек. исцѐлитељка, ж **1.** *жена исцелитељ.* **2.** (у атрибутској служби, уз именице: молитва, песма) *која исцељује.* — Песма исцелитељка и чудотворка постала је већ у најстарије доба. *Ђурић.*

исцéлити, ијсцӣлӣм, ијек. исцијѐлити, сврш. **а.** *лечењем учинити здравим, излечити.* — Исцијелит ћу ране, агинице! *Огр.* [Доктор] спусти руку на његову главу као да хоће да је... исцели додиром. *Рист.* **б.** фиг. *ослободити бола, бриге.* — Од размишљања пршти вам чело ... неће вас исцелити моје речи. *КН 1958.*

~ **се** *излечити се, оздравити.*

исцељéње, ијек. исцељéње, с *гл. им. од* **исцелити** *и* **исцелети.**

исцѐљив, -а, -о, ијек. исцѐљив *који се може исцелити, излеч(љ)ив.*

исцељи́ва̄ње, ијек. исцељи́вање, с *гл. им. од* **исцељивати.**

исцељи́вати, -е̏љујем, ек. исцељи́вати *несврш. и уч. према* **исцелити.**

исцѐљивōст, -ости, ијек. исцѐљивōст, ж *својство онога што је исцељиво.*

исцѐљитељ, ијек. исцѐљитељ, м *в.* **исцелитељ.** — Бог ... је наш исцељитељ, најамит ће вама лијека што ће вас излијечити. *Вел.*

исцéнити, ијсцӣнӣм, ијек. исцијѐнити, сврш. *платити према цени, исплатити.* — Доброга мужа ниједне аспре исцијенити не могу. *Н. посл. Вук.*

ѝсценкати, -ām, ијек. ѝсцјенкати, сврш. *ценкањем добити.* — Ништа више нећеш исцјенкати. *Мих.*

исцéпати, ијсцӣпам, ијек. исцијѐпати, сврш. **1.** *ударајући чим оштрим разделити на више делова, расцепати.* — Обòри грм ... Исцепаћеш га као треницу. *Вес.* **2.** *раскинути на комаде, раздерати на много места, поцепати, издерати.* — Узе онај табак и исцепа у парампарче. *Вес.* фиг. Својим дебелим, каткада исцијепаним гласом попијевао је. *О-А.* Вечерњу тишину исцепаше отегнута нарицања удовица. *Ћос. Д.*

~ **се** *подерати своје одело.* — Дете пише: исцепало се, обосило, а зима. *Ранк.*

ѝсцепкати, -ām, ијек. ѝсцјепкати, сврш. *дем. према* **исцепати.**

~ **се** *разделити се на више малих делова.* — Када се он [штаб] исцепка на седам или осам штабова, да ли ће то бити добро? *Пол. 1950.*

ѝсцерити, -ӣм сврш. *показати, обнажити (зубе) развукавши усне; развући у гримасу, згрчити (усне, лице) показујући зубе.* — Каткад би зарежао [пас] и исцерио своје оштре зубе. *Бег.*

~ **се 1.** *развући и уздићи усне тако да се виде зуби.* — Лица им се страшно исцерила. *Шимун.* Исцери се [демон] најгрозније. *Крањч. С.* фиг. Све што ми се иначе чинило часним сад ми се указивало у исцереној слици. *Шкреб.* [Ниски џбунови] маскирају исцерене отворе бункера. *Дав.* **2.** *грубо, љутито рећи, обрецнути се, окосити се на кога.* — Шта наглабаш упразно! исцери се Станко. *Вујач.*

исциган̀ити, -ӣган̀ӣм, **ѝсцигāǹчити и исцѝгāǹчити,** -ӣм сврш. *мољакањем измамити.* — Грошић исцигани из туђега џепа. *Шен.* Пође у посадну чету да узајмљује људство. Тамо је ... једва исциганчио два вода. *Лал.*

исцијe-, ек. исце-.

исцикȕљити се, -ӣкȕљӣм се сврш. покр. *оштро избочити леђа, изгрбити се (о мачки).* — Једна мачка исцикуљила се у пепелу док је газдина кћерка милује. *Ћон.*

исцикцȁкати, -ām индив. *учинити изломљеним, искривуданим на цик-цак.* — фиг. Мајка их [прича] је толико навезла да му је можда какав његин луђачки вез исцикцакао мозак. *Божић.*

исцити́рати, -ӣтӣрām сврш. *извршити цитирање докраја, цитирати све редом.* — Онај плави му исцитира [стихове]. *Срем.* Прошле је [писце] исцитирао. *Уј.*

ѝсцифрати, -ām сврш. *искитити, нагиздати.* — Знам да ћеш ти свога прељубљеног ... исцифрати. *Шен.* Господар Софра ... имао је чакшире гајтаном исцифране. *Игњ.*

~ **се** *повр.* — Пожали што се тако исцифрао. *Бал.*

исцје-, ек. исце-.

исцмáкати, ѝсцмāчēм сврш. фам. *изљубити гласним пољупцима.* — Загрлила своје дијете, исцмакала га и изљубила. *Кол.*

~ **се** *уз. повр.* — Пошто се исцмачу и прекрсте једно друго, разиђу се. *Глиш.*

исцрвотòчити, -òточим сврш. *црвоточењем уништити, изгристи.* — Господа су ... сједала на крхке, исцрвоточене предмете. *Гор.* Поред ... избе дижу се старе, исцрвоточене степенице. *Ћор.* фиг. Сужањство [им је] исцрвоточило и оно мало срца што су још имали. *Војн.* Бол је ... исцрвоточио оно што сте ви сматрали својим плановима. *Мил. В.*

ѝсцрпак, -пка м (ген. мн. -пāкā) *оно што је исцрпено, извучено из чега.*

ѝсцрпан, -пна, -пно *који обухвата многе појединости, свестран, потпун.* — Све ово одмах [ћете] тачно извршити и о свему поднети исцрпан извештај. *Дом.* Послије таковог исцрпног одговора козак је сматрао да има право да шути цијелим путем. *Шов.*

исцр̀пеност, -ости ж *особина и стање онога који је исцрпен.* — Цео народ чинио је жртве у крви до потпуне малаксалости и исцрпености. *Цвиј.*

исцрпе́ње с *гл. им. од исцрпсти.*

исцр̀пив, -а, -о *исцрпан.* — Ово дјело ... надилази ... исцрпивом опширношћу сва досадашња дјела. *Шиш.*

исцр̀пиво прил. *исцрпно.* — Ењин је исцрпиво објаснио Толстојеву величину. *Р 1940.*

ѝсцрпина ж фарм. *исцедина, екстракт. Деан. Рј.*

исцр̀пити, ѝсцр̄пим (трп. прид. ѝсцр̄пљен) сврш. = исцрпсти **1. а.** *црпући извући све докраја; сасвим истрошити, потрошити снагу:* ~ воду из бунара. — Исцрпљена докраја, једног сам дана клонула. *Хорв.* Неко лови лубеницу ... да се исцрпљен жегом у подне сочно освежи. *Чипл.* **б.** *извући све докраја, потпуно искористити.* — Увјеривши се да је овдје исцрпио све информације, Тресић плати и остави зачуђена инвалида. *Мар.* **2.** *довести, расправити све докраја.* — Скупштина ... остаје дотле докле свој дневни ред не исцрпи. *Марк. Св.*

~ **се** *повр.* = исцрпсти се *доћи докраја, истрошити се.*

ѝсцр̀пљеност, -ости ж *својство или стање онога који је исцрпљен.* — На прагу потпуне исцрпљености, људи су спавали у ходу. *Донч.*

исцрпље́ње с *гл. им. од исцрпити.*

исцр̀пљив, -а, -о *в. исцрпан.*

исцрпљи́вати, -цр̀пљујēм *несврш. и уч. према исцрпити и исцрпсти.*

исцр̀пљиво прил. *в. исцрпно.* — Учинило ми се: ако ту шљиву посијечем, па о свему исцрпљиво извијестим надлежне, ликвидират ће се ствар. *Кол.*

исцр̀пљивост, -ости ж *особина и стање онога који је исцрпљив.*

ѝсцрпно прил. *на исцрпан начин, свестрано.* — Од вредности су и многи савесно и исцрпно израђени реферати. *Цвиј.*

ѝсцрпнòст, -ости ж *особина онога што је исцрпно.* — Допала ми се нарочито свестраност и исцрпност њене анализе. *Бил.*

исцр̀псти и **ѝсцр̄псти,** исцр̀пēм (аор. 2. и 3. л. ѝсцр̄пе; р. прид. ѝсцр̄пао, исцр̀пла и ѝсцр̄пла, исцр̀пло и ѝсцр̄пло; трп. прид. исцр̀пен) сврш. = исцрпити. — Болест га је јако исцрпла. *Чол.* Исцрпен клону на узглавље. *Креш.* Кад су исцрпли све бапске лекове ... одвели су је у амбуланту. *Рист.* Непомук најпослије исцрпе предмет о којем је говорио, па зашути и он. *Донч.*

~ **се** = исцрпити се. — Док стигоше до државне шуме, исцрпе се разговор. *Моск.* Дотрајале су и најбоље зимнице ... исцрпле се резервне снаге. *Андр. И.*

исцртáвати, -цр̀тāвām *несврш. и уч. према исцртати.*

ѝсцртати, -āм сврш. **а.** *шарати, прекрити цртама, линијама.* — Играли су се [дјеца] неке игре по плочнику исцртаном кредом. *Торб.* фиг. Дрхти ... модро тијело ... исјечено крвавим канџијама, исцртано готским бодежима. *Бон.* **б.** *прекрити, попунити цртежима.* — Његова [сликарева] ће се пажња везати за друге зидове платна и хартије које ваше да се исцртају и исликају. *Пол. 1958.* **в.** *представити цртежом, сликом, нацртати.* — Молим вас, исцртајте ... то лице. *Ков. А.* **г.** фиг. *приказати, описати речима, оцртати.* — У шаљивом духу ... у лакој карикатури исцрта лик сеоског попа. *Глиг.*

ѝсцрткати, -āм сврш. *дем. према исцртати.*

исцу́рити, -ӣм сврш. **а.** *излити се кап по кап или у млазу, цурећи истећи.* — Пограби двојицу ... и о земљу удари њима ... те мозак исцури. *М-И.* Један су казан пробушили, па је сва чорба исцурила. *Дед. В.* **б.** фиг. *изгубити се, нестати, ишчезнути с какве површине.* — Марко, ђаво један, стао до Луце ... па је Маријану ... ради тога исцурило нагло руменило с образа. *Мих.*

Италѝјāн, -ána и **Италијáнац,** -нца м = Талијан и Талијанац *човек из Италије.*

италијàнāш, -áша м ист. = талијанаш *присталица талијанске власти над нашим*

крајевима (Далмацијом, отоцима и Истром); онај који се определи за Италију.

италијанизам, -зма м *талијански језични елеменат у другом којем језику.* — Наше су драме писане прозом, и то не прозом дубровачких комедија, пуном италијанизама, већ чистом књижевном прозом. *Комб.*

италијанизи́рати, -и̏зи̏рам свршн. и несврш. *(у)чинити Италијаном или италијанским.*

Италија́нка ж = Талијанка **1.** *женска особа из Италије.* **2.** (италија́нка) *врста талијанске пшенице која се гаји и код нас.*

италија́нски, -ā, -ō *који се односи на Италију и на Италијан(ц)е.*

италија́нски прил. *на начин Талијана, као Талијан.*

италија̀нштина ж *особина Италијана.* — Дакле и ви сте једна више жртва италијанштине. *Шапч.*

итацизам, -зма м грч. лингв. *новогрчко читање слова »ета« као »и«* (*Атина — Атена, Крит — Крета*); исп. етацизам.

итд. скраћ. *и тако даље.*

и̏тератив м лат. грам. *учестали глагол.*

и̏тератива̀ти, -вна, -вно *који означује радњу која се понавља*: итеративни глаголи.

итера́ција ж лат. *понављање.*

и̏ти, и̏дēм несврш. заст. *в. ићи.* — Вјечно ћу навише ити. *Наз.*

итинѐра̄р, -а́ра и **итинѐра̄рӣ̄ј,** -ија м лат. **1.** *опис неког пута с подацима о крајевима кроз које се путује.* **2.** *возни ред туристичких превозних средстава.*

и̏тко зам. (ген. и̏кога, дат. и лок. и̏ком, инстр. и̏ким) = ико — Они [Арбанаси] лакоме добријема и лијепијема женама као итко. *Миљ.* Мој је перјаник чист као итко. *Вел.*

и́ће с покр. *јело (обично у вези с им. »пиће«).* — Стала [се] својски крijепити ићем и пићем. *Матош.*

и̏ћи и **и́ћи,** и̏дēм и и̏дēм (импф. и̏ђа̄х; р. прид. и̏шао, и̏шао, и̏шла, и̏шло) несврш. **1. а.** *кретати се, помицати се с једног места на друго правећи кораке, ходати.* — Није се касало, већ смо данима ишли ходом. *Јак.* О штапу је ишао . . . отрцан као просјак. *Бег.* **б.** *кретати се у одређеном правцу неким возилом, саобраћајним средством, путовати*: ~ влаком, возом, ~ паробродом, ~ авионом. **2. а.** *одмицати се, удаљавати се, одлазити.* — Иди сада с милим богом и жури се да утечеш из ове шуме! *Брл.* Што ме не пустите да идем. У свет да идем. *Станк.* **б.** *упућивати се куда, с каквом намером, циљем.* — Сад се тек сетих да је требало ићи у школу. *Лаз. Л.* Ишао си у шумску штету када те празан желудац натјерао. *Гор.* **3. а.** *налазити се у стању кретања деловањем какве силе (о превозним средствима).* — Честом . . . иду сељачка кола. *Шен.* Возови су ишли у великом одстојању један од другога. *Јак.* **б.** *радити (о механизму), функционисати*: иде сат, иде мотор. **в.** *тећи.* — На дну увале . . . иде један танак поточић. *Дуч.* По испупченим црним жилама ишла је крв лагано. *Моск.* **г.** *ширити се, распростирати се.* — Иђаше [лозинка] шаптом од уста до уста. *Том.* Начела уставне слободе и републике иду као колера. *Нен. Љ.* **д.** *лити, левати (о киши), падати.* — Напољу киша иде као никад. *Вукић.* **4. а.** *долазити, наступати, примицати се, приближавати се.* — Свему иде крај. *Јакш. Ђ.* Снијег се топи, иде прољеће. *ВУС 1960.* **б.** *пролазити, мењати се.* — Вријеме иде, иде и свијет. *Шен.* **5.** *протезати се, пружати се.* — Између реченијех двију кућица иде мала уличица. *Војн.* Одмах иза моста иде жељезничка пруга. *Чол.* **6.** (с ким) *дружити се.* — Какав изгледа ефенди-Мита, како је обучен . . . с ким иде, било му је [гласнику] забрањено да се распитује. *Станк.* **7.** (коме, кога) *бити намењен коме, тицати се кога.* — Нисмо могли право разабрати, иде ли овај аплауз мађарске композиторе или мађарски народ. *Андр. Н.* Зна [поп Вране] да изречене здравице у његову славу не иду њега као човјека, него као сина заједничке нам домовине. *Тип.* **8. а.** (на што) *односити се на што, одговарати чему.* — На тежак злочин иде тежак закон. *Сиј.* **б.** (на што, за чим) *настојати око чега, желети.* — Ти си ми душманин; ти идеш на то да ме сатреш. *Вес.* Људи иду одзаманде за тим [да живе у добру]. *Коз. И.* **в.** (кога, кому) *припадати, доликовати.* — Разуман је и чисто прозире што је чије и коме што иде. *Њег.* Добар је бог! Дат ће он теби што те иде! *Крл.* **г.** (у што) *убрајати се, припадати.* —Тај човек иде у коло људи који љубавне односе . . . сматрају као просту разоноду. *Цар М.* Дан [тај] иде у ред оних дана у којима је Швејк проживио највише задовољства. *Јонке.* **9. а.** *развијати се, тећи; водити се (о разговору).* — Сав овај призор иде великом брзином. *Војн.* Разговор између Србе и Настаса ишао је с почетка збрда-здола док не изађоше на тему. *Сек.* **б.** *напредовати.* — Опорављање је ишло споро. Тек кад је пролеће грануло, и Тома се придиже. *Вес.* Посао . . . је ишао да боље не може. *Куш.* **10.** (за ким, чим) *поводити се, угледати се.* — Тешко томе ко за туђом памети иде. *Јаг.* Дучић . . . иде за симболистима. *Скерл.* **11.** *бивати, догађати се, дешавати се.* — А они негдје попусти, негдје се одупри . . . и тако то иде и дан-данас. *Мул.* Очајан и

немоћан . . . он остави све да иде како иде. *Ћос. Б.*

Изр. ~ чијим стопама, чијим трагом *следити кога*; ~ далеко (предалеко) *бити претеран у својим поступцима*; ~ докраја *не попуштати, терати мак на конац*; ~ (коме) на лепак *дати се завести лепим речима (од кога)*; ~ (коме) на ноге *понижавати се пред неким*; ~ (коме) на руку *помагати, подупирати кога у његову настојању*; ~ (коме) уз нос *пркосити (коме)*; ~ на живце *постајати досадан, несносан*; ~ линијом најмањег отпора *избегавати у своме раду и поступцима тешкоће*; ~ набоље *оправљати се, поправљати се*; ~ нагоре *погоршавати се (обично о болести)*; ~ на кога, против кога *нападати на кога*; ~ напоље а) *излазити ван*; б) *вршити нужду (физиолошку потребу)*; ~ на срећу *ослањати се на срећу, предузимати што наслепо*; ~ на страну *в. ићи напоље* (б); ~ на танак лед *прихватати се несигурна, опасна посла*; ~ натрашке *назадовати*; ~ на трло *мрестити се, бацати икру (о рибама)*; ~ низбрдо а) *спуштати се стрмим тереном*; б) *назадовати, пропадати*; ~ од руке до руке *прелазити од једнога до другога*; ~ од себе нар. *в. ићи напоље* (*б*); ~ по моди, ~ у корак с модом *придржавати се моде*; ~ с духом времена *бити савремених погледа на живот*; ~ (с ким) у корак *не заостајати ни у чему*; ~ својим путем *гледати свој посао*; ~ трбухом за крухом *тражити посла, зараде*; ~ у раскорак с ким *разилазити се у схватању и поступцима*; ~ у сласт, у тек *пријати (о јелу)*; ~ за руком *успевати*; ~ за својим очима, ~ за својом главом *бити самосталан у својим одлукама*; ~ за својим послом *радити свој посао, не гледати на оно што се другога тиче*; иде добро (коме) *живи у повољним приликама, успева у животу*; иде глас(ина) о коме, о чему *говори се, прича се*; иде карта (коме) *прати га срећа у картању*; иде (коме) педесета, шездесета итд. *приближава се педесетој, шездесетој години*; иде сан на очи (коме) *поспан је*; иде у корист, у прилог, у рачун (коме) *у складу је с интересом (чијим)*; иде све као по лоју (као подмазано) *све се врши глатко, без потешкоћа*; иде све до ђавола, без трага *пропада све*; иде у ред у) *све је добро*; б) *слажем се*; иди без трага! *в. иди ми с очију*; иди ми, дођи ми а) *без правога реда, неорганизовано, безглаво*. — Дозволио си да се у кући живи безглаво, подмазано, некако циле-миле, иди ми, дођи ми. *Вучо*; б) *бог те пита што, много штошта*. — А све ти је о сељаку: и кулук, и војска, и трошарина и иди ми, дођи ми. *Рад. Д.*; иди ми с очију! *склони се да те не видим*; не иде ми то из главе *непрестано о томе мислим*; не иде му у рачун *није му од користи, немам од тога никакве користи*; не иде ми у главу *не могу да схватим*; та, иди (идите) а) *није тако*; б) *није могуће да је тако*; што не иде, не иде *то се не слаже с убичајеним редом, понашањем, што се не сме, не сме се.*

ићѝндија ж тур. = икиндија. — Око ићиндије олуја мало [се] стиша. *Мул.*

ићитӯглија м тур. ист. *паша са два туга (одликовања)*. *Вук Рј.*

их енкл. *ак. мн. од он.*

ӣх узв. (каткада поновљено или отегнуто: их-их-их) **а.** *за изражавање јаких, снажних осећања (чуђења, дивљења, усхићења, нестрпљења, жалости, бола и сл.)*. — У трену му живот поста ништа. Само рикну: — Их! И потеже нож . . . да га сјури себи у груди. *Вес.* Ишла је [циркуска играчица] по жици . . . Сукњица кратка, довде . . . а ноге, их . . . *Сек.* **б.** *за исказивање ненадано надошле мисли.* — Их! рече, одоше ми овце! . . . Ја се овде заговорила. *Вес.*

ӣхā узв. (каткада отегнуто: ихааа) **1.** *ӣх (појачано)*. — Пред пандуром [ишао је] покуњен . . . Пупавац. За њим пристала деца варошка, а граја се дигла: »иха! 25 [батина], 25«. *Глиш.* Она ће њега за руку, па брзо, брзо у најближу сеоску појату иха, буђ у сламу. *Ћоп.* И мени каже: ја те волим. И још једном тако зборила, колико ја знам, а колико не знам — ихаа! *Сиј.* **2.** (отегнуто: ихааа) *за изражавање наглог и снажног смеха.* — Ихааа! засмеја се тетка-Дока. *Срем.*

ӣхāј узв. *ӣх (појачано)*. — Видео сам ја и лепших! Ихај! *Дав.* Зачу се женски врисак и пискав глас . . . »Ихај, живјела браћа Руси!« *Ћоп.*

ӣхāхā *узвик за изрицање смеха и подврискивања у игри и весељу.* — Ихаха! засмеја се Зона и зовну Васку . . . па одоше смејући се. *Срем.*

ӣхнути, ӣхнӗм сврш. *викнути »ӣх«* (*у усхићењу, дивљењу*). — И Станко тако икну да је одскочио с троношца. Их, у Руса ти има тридесет милијуна . . . што сабљом сијече. *Ћоп.*

ӣхрām, -а́ма м тур. *бели огртач муслиманских хаџија.* — Старица је изведе уз стрме басамаке, и нађоше се на пространој диванани, застртој ихрамима. *Андр. И.*

ихти- грч. *као први део у сложеницама са значењем: рибљи, који је у вези с рибом*: ихтиолог(ија), ихтиосаури и сл.

ихтӣјāр, -а́ра м тур. покр. *старац.* — Почеше пристизати мусафири. Све сами

ихтијари, убијена погледа. *Куш.* Стари људи, ихтијари, па су на ноге устајали кад би се он помолио на своме зекану. *Ћор.*

ихтѝ̄ол, -ола м грч. мед. *мрка, житка маса катранског мириса као лек против кожних болести.*

ихтиоли́ти м мн. грч. пал. *окамењени остаци риба који се налазе у стенама.*

ихтиòлог м *онај који се бави ихтиологијом.*

ихтиолòгија ж *наука о рибама.*

ихтиолòгӣјскӣ, -ā, -ō = ихтиолошки (1) *који се односи на ихтиологију.*

ихтиòлошкӣ, -ā, -ō **1.** = ихтиологијски. **2.** *који се односи на ихтиологе.*

ихтиосàури м мн. грч. зоол. *изумрли риболики гуштери, рептили.*

и́хӯ и **ихӯхӯ** *узвик за изражавање снажних осећања, емоција*; исп. ӣх. — Иху! ... Полетићу! *Глиш.* Нису то само тек кола, већ и певанка на колима ... Те неко иза свег грла дрекну: ихуху. *Ад.*

ихухӯ́кати, ихӯхӯ́чēм несврш. *узвикивати иху, ихуху.*

ӣца ж мађ. покр. *бочица, стаклена, полић, холба.* — Ицу или оку, колико ћете вина? *Змај.*

ӣцāње с *гл. им. од ицати се.*

ӣцати се (обично у 3. л. јд.), ӣцā и ӣчē ми се несврш. *штуцати се, подригивати се. Вук Рј.*

ӣч прил. тур. покр. *ништа.* — Има још и других ствари ... које му ич не ваљају. *Срем.* За муницију се ич не брините. *Ком.*

ӣчага м тур. ист. *високи службеник на турском двору, дворски маршал. Вук Рј.*

ӣчега *ген. јд. од ишта.*

ӣчијӣ, -ā, -ē зам. *ма чији, било чији.* — Нисам пошао на харање, ни на напаст добра ичијега. *Март.* Без ичијег знања ... напустио [је] војнике, и батерију и фронт. *Вас.*

ичòглāн м тур. *дворанин, паж.* — На челу су јахали везирови изасланици, двојица од најугледнијих ичоглана, са шест коњаника. *Андр. И.*

ӣш *узвик којим се гони, тера живад и друге птице.* — Он поче ... гонити кокошки ... Иш ... Иш, ти крекавче! *Вес.* Дада грди све ... Ако петао ушао у кућу: Иш, крепао! *Ад.*

Изр. иш, не праши *ћути, не лажи; не хвали се.*

ӣшā узв. *в. иш.* — Иша, врани, грдно обиљежје! ... Што падате на наше сараје? *НП Вук.*

ишàкати и **ишакѐтати,** -ām сврш. *шаком изударати.* — Он је хтио појурити, ишакати све око њих. *Божс.* Кнез ишакета руком обојицу. *И-Б Рј.*

ӣшалити се, -ӣм се сврш. *досита се шалити.* — Свако гледа том приликом да се добро ишали и исмеје. *Лаз. Л.*

ишамàрати, -ām сврш. *истући, изударати шамарима.* — Ето, ишамарао стражар ... неки дан једног молера. *Чол.*

ишамàрисати, -ишēм сврш. *в. ишамарати.* — Е, ово посљедње га је највише заболело, више него да га је ишамарисао цео левачки срез. *Срем.*

ӣшāнтати, -ām сврш. *шантајући изићи.* — Ишантала је из своје собе стара госпођа. *Поп. Ј.*

ишапӯтати, -ām сврш. *шапутајући изрећи, исказати.* — Тада када ме је ... ноћу увео у купу [стог кукурузовине], нешто је ишапутао. *Ћос. Б.*

ишáрати, ӣшāрām сврш. **1.** *свршити шарање, попунити, прекрити шарама.* **2.** *украсити, улепшати шарама.* — На њој дуга, бела кошуља, ишарана око врата и дуж рукава црвеним и плавим памуком. *Вес.* **3.** *покрити мноштвом пега, мрља.* — Само кошуљу није успио дотјерати: остала је искрпљена и ишарана од буха. *Кал.* **4.** *покрити написано (текст) мноштвом различних бележака, знакова и сл., нечитљиво исписати.* — Он је смјеста приправан сва своја нечитљиво ишарана дјела дати на преписивање. *Ков. А.*

ишáрет м тур. *миг, слутња.* — Казао му ишаретом, тј. намигнуо на њега. *Вук Рј.* Како га угледах, тако ми дође неки ишарет. *Андр. И.*

ишатӣ́рати, -àтӣрām сврш. нем. варв. *довршити шатирање, сенчење.*

ишепѐсати, -ām сврш. *шепесајући изићи.* — Сељак је дошао у дућан ... изјутра и одмах ишепесао из њега. *Козарч.*

ишéтати (се), ӣшēтām (се) и ӣшēћēм (се) сврш. *шетајући изићи.* — Винограду на домаку ишетали пред нас пудар и пударица. *Јурк.* Друштво ишета да види варош и околину. *Мил. В.* Куд ће се ишетат? *Мул.*

ӣшибати, -ām сврш. *изударати шибом, истући, избити.* — Мрзео сам је силно ... мржњом роба ишибаног и привезаног за плот. *Уск. фиг.* То старо, суво чељаде ... ишибала бура, те су јој упале очи све сузиле. *Новак.*

ӣшијас м грч. мед. *упала живца који иде од крижа, крста задњом страном ноге ка стопалу, кукобоља* ischias.

ѝшијасни̏, -ā, -ō *који се односи на ишијас.*

ишѝкљати, -ām сврш. *шикљајући провалити, нагло истећи млазом.* — фиг. Застарелост је одувек настојала, притиснута тежином нових догађаја, да ишикља из својих зачамелих дубина и да се озари топлином живота. *Сур.*

ишѝкнути, ѝшӣкнēм сврш. заст. *шикнути, излетети, полетети.* — Лађа сјекне тихано пред дворе, тисне уз крај, конопац ишикне. *Прер.*

ишѝпити, ѝшӣпӣм сврш. покр. *изглавити, извући из жлеба.* — фиг. Тијело ми путовањем доста измучено, а напосе глава . . . снутра ишипљена. *Кор.*

ѝшити, ѝшијēм сврш. *опшити што чиме.* — Свећеник је код жртвеника под златом ишивеним плаштом држао пред собом отајство и чекао. *Новак.* Обукао нову бијелу сурку ишивену на свим шавовима црним гајтанима. *Бен.*

ишѝшати, ѝшӣшām сврш. покр. *ошишати све одреда.* — Нос'те амо, дјецо, сви главе да вас свију ишишам. *Рј. А.*

ишкàкљати, -ām сврш. *свршити на коме шкакљање, прошкакљати; изголицати кога.* — На мртво ће те ишкакљати и одвући у ријеку. *Шов.*

ѝшкати, -ām несврш. **а.** *узвикивати »иш« терајући кокоши или другу живад.* **б.** фиг. индив. *одгонити (кога).* — Он и даље нада мном ишка светога Николаја и пријети батином. *Јел.*

ѝшкē покр. *узвик којим се терају свиње и друге домаће животиње.* — Куд вас тискају, тамо идете. А тако и марва, куд јој »ишке« викнеш. *Коз. И.*

ѝшколати, -ām и **ѝшколовати,** -лујēм сврш. *омогућити коме да сврши школе, збринути кога док сврши школу, старати се о коме док заврши школу.* — Свога јединца . . . је свакако хтио ишколати. *Бег.* Пола винограда ћаћа ми је продô док ме ишколô. *Бан.*

~ **се** *свршити школе.* — Па ће данас-сутра, кад се ишкола, кад постане човјек, познавати сељачки **жи**вот. *Мишк.* Ех, да ова сирота чобаница зна што то значи ишколати се. *Ћоп.*

ишкòпити, ѝшкопӣм сврш. *све одреда ушкопити.*

ишкра́бати, ѝшкрāбām сврш. *шкрабањем исписати, ишарати.* — Замислим себе у дугој зеленој скамији, изнутра изрецканој и ишкрабаној именима мојих претходника. *Петр. В.*

ѝшкрбати, -ām **и ишкр́бити,** ѝшкр̄бӣм сврш. *учинити да што буде шкрбаво. Вук Рј.* — Одмах до те . . . капе . . . једно ишкрбљено . . . стакло за кандило. *Рад. Д.*

ѝшлӣнгати, -ām сврш. нем. варв. покр. *свршити шлингање. Рј. А.*

ишмр́кати, ѝшмр̄чēм и ѝшмр̄кām сврш. **а.** *исцрпсти шмрком; све пошмркати.* **б.** *шмрчући очистити нос од слузи. Деан. Рј.*

~ **се** *усекнути се.* — Вујка се . . . обриса од суза, ишмрка се, па онда . . . проговори. *Лаз. Л.*

ишмркúвати се, -р̄кујēм се *несврш. и уч. према ишмркати се.*

ѝшмугати се, -ām се сврш. нем. варв. *криомице, кришом изићи, изгубити се, прокрасти се.*

ѝшно прил. покр. *нешто мало.* — Пошто му се поврати ишно духа . . . поче да се куне. *Љуб.*

ѝшнути, -нēм *сврш. према ишкати.* — Момак ишне на Луку као да кокош одгони. *Киш.*

ишòкчити, ѝшокчӣм сврш. *учинити Шокцима, пошокчити све одреда. Вук Рј.*

~ **се** *пошокчити се. Вук Рј.*

ѝшпан, -а́на м мац. заст. покр. *надгледник, надстојник на властелинском или спахијском имању;* исп. шпан. — Нити нам ваља . . . спахија са његовим немачким и мађарским ишпанима и пандурима. *Јакш. Ђ.* Ја сам био само ишпан код старе ексцеленције. *Матош.*

ишпа́ница и ѝшпа̄нка ж = ишпановица *жена ишпанова.* — Шаљу [слуге] да виде јесу ли онде . . . надшумарица и ишпаница. *Игњ.*

ишпа́нов, -а, -о *који припада ишпану.*

ишпа́новица ж = ишпаница. *Вук Рј.*

ишпàртати и ѝшпа̄ртати, -ām сврш. нем. варв. *извући шпарте, линије, исцртати.* — Кроз њиве зреле пшенице, као ишпартане црте, видели су се трагови стрељачких стројева. *Пеђ.* Била се много променила мама. Посна зализана коса, ишпартана белим власима. *Вучо.*

ѝшпиља ж заст. *дрвен шиљак којим се прибоду два краја (нпр. на шатри или у ћебету кад се у њ што завије);* исп. прибадача. *Вук Рј.*

ѝшпотати, -ām сврш. нем. варв. покр. *изгрдити, изружити.*

ѝшта = ишто *зам. за ствари* (ген. ѝчега, заст. ѝчеса, дат. ѝчему, инстр. ѝчим, лок. ѝчем) **1.** *макар што, макар нешто.* — Не дам да ми ишта пропадне. *Дом.* Нема

изгледа за путнике да ће ишта постићи. *Андр. И.* **2.** прил. *макар мало, иколико, иоле.* — Ишта ли је мекше ћуди, касније му дотужи. *Буд.* Кад сам сит ишта, нијесам гладан ништа. *Н. посл. Вук.*

ѝштāл, -а́ла м тур. заст. *тек, апетит.* — Ово отвора иштал. *Вук Рј.*

ѝштāмпати, -ā̄м сврш. *завршити штампање. Р-К Реч.*

ишт̀ектати, ѝштекћēм сврш. покр. *штекћући истерати какву ловину. Рј. А.*

ѝштēм *1. лице през. од искати.*

ишт̀енити, ѝштенѝм сврш. *донети на свет, окотити штене или штенад, оштенити. Вук Рј.*

~ **се** *окотити сву штенад, оштенити се. Вук Рј.*

ишт̀енути, -нēм сврш. покр. *у малој мери иштетити, угануги, ишчашити.* — Ја сам десну иштенуо руку. *НПХ.*

ѝштетити, -ѝм сврш. **1.** *причинити штету, квар на чему, довести што у неисправно стање.* — Величанствена црквена лађа ... са својим крутим стубовима које су векови у подножју иштетили. *Дов.* Дуварови иштећени вјетром ... само што пиште и стењу. *Куш.* **2. а.** *учинити рђавим, срамотним, осрамотити; покварити, повредити.* — Ти си бабу образ иштетила, ашикујући с Облачића Радом. *НП Вук.* Па јесте, могли би — каже онај други, више да му не иштети вољу него што би и сам тако нешто мислио. *Лал.* **б.** *морално покварити.* — Иштетила га туђа земља. *Ж 1955.* **3.** *претрпети квар, штету, изгубити вредност.* — Ту Тадија љуто иштетио, испред брата ријеч уграбио. *НП Вук.* **4.** покр. *изранити.* — Нити се на њ не маши — осим крвнога му брата, али га по срећи не иштети. *Љуб.* Овога брата нашега Стијепа Хркова ... грдно су пушке иштетиле. *Мат.*

~ **се 1.** *оштетити се, постати слабији, гори, попустити, ослабити.* — Очи су им се иштетиле, па не знаш куд гледају и виде ли ишта. *Лал.* Без ... пијавица не би на своје ноге могао ни стати јер се крв у њима брзо штетила, а иштетила би се сасвим кад их овако не би лијечио. *Сиј.* **2.** *стећи рђаве склоности, искварити се* (*морално*). — Гледај, крмско село! ... Лијепо на око, а иштетило се, не ваљају у њему жене ни оволико. *Сиј.* **3.** *добити килу, окилавити. Р-К Реч.*

ишт̀ећење с *гл. им. од иштетити.*

ишт̀ећивати, -èњујēм *несврш. и уч. према иштетити.*

ишт̀ипати, ѝштѝпāм сврш. *свршити штипање, уштинути много пута; уштинути једнога за другим све одреда.* — Бит ћеш ... иштипан да све јечиш. *Вел.* Иво са стране посматра његово мрко и заруњавило лице, позолицом иштипано. *Ћип.*

ѝшто = ишта. — Немој се шалити да ишто почнеш с њим говорити. *Вук.* Тако ми ... свих ... учењака, ако сам од те апокалипсе ишто схватио. *Ков. А.* Јесу л' Турци ишто узмакнули? *НП Вук.* Видите ли тај зној како цури с њих, па их питајте да ли им ишто шкоди. *Коз. Ј.*

ѝштрицкати, -ā̄м сврш. *на ситне комаде изрезати, исећи. Р-К Реч.*

ишт̀ркљати, -ā̄м (аор. 2. и 3 л. ѝштркљā; р. прид. ѝштркљао, -āла, -āло) сврш. *високо изићи, израсти.* — Пооране њиве [мирисале] на зелениш који је међама иштркљао. *Рад. Д.*

~ **се** покр. *разбећи се, разбежати се* (*о говедима*). *Рј. А.*

ѝштрцáвање с *гл. им. од иштрцавати.*

ѝштрцáвати, -ѝцāвām *несврш. и уч. према иштрцати.*

ишт̀рцати, ѝштр̀цāм и **ѝштрцати,** -ā̄м сврш. **а.** *штрцањем избацити неку течност из чега.* **б.** *штрцајући пошкропити, попрскати. Рј. А.*

ишт̀рцнути, ѝштр̀цнēм и **ѝштрцнути,** -нēм сврш. *штрцнути из чега.*

ишт̀увати, -ā̄м сврш. покр. *утрнути, угасити*: ~ свећу. *Вук Рј.*

ишћакȕлати се, -ā̄м се сврш. тал. покр. *в. ишћаскати се.*

ишћáскати се, ѝшћāскām се и **ѝшћаскати се,** -ā̄м се сврш. *наразговарати се ћаскајући; ишчаврљати се, ишћеретати се.*

ѝшћерати, -ā̄м сврш. покр. *в. истерати.*

ишћерѐтати, -ā̄м сврш. *ћеретајући испричати што, избрбљати, напричати.* — Напалила се са мном господарица те ишћеретала којешта. *Ков. А.*

~ **се** *досита, доволье набрбљати се. Р-К Реч.*

ишћѐсмати, -ā̄м сврш. *начинити ћесме, шупљике, рупице као украс на платну* (*да се извезе неки нарочити вез*). *Вук Рј.*

ишћòшити се, ѝшћōшīм се и **ишћóшити се,** ѝшћōшīм се сврш. *накренути се, накривити се; пасти у очи ћошкастим изгледом.* — А и кула била с' ишћошила. *НПХ.*

ишћýкати, ѝшћȳкāм сврш. покр. *ћукајући сабрати кокоши и пилиће. Рј. А.*

ишћýћати, -ћѝм сврш. покр. *в. известити* (*2а*). *Вук Рј.*

ишћушкáвање с *гл. им. од ишћушкавати.*

ишћушкáвати, -ȕшкāвām *несврш. и уч. према ишћушкати.*

ѝшћушкати, -ā̄м сврш. **1.** *ћушкама изударати, ишамарати, испљускати.* — Ирена бијаше тога дана живо ишћушкала малога Силвија. *Кум.* А њена мамица ... одведе ти је лепо у ходник и тамо је, своје Нанче, добро ишћушкала. *Вин.* **2.** *ћушкајући ногом избацити, изгурати.*

~ **се** уз. повр. *изударати се међусобно ћушкама, ишамарати се.*

ишу́љати се, ѝшӯљām се и **ишу́њати се,** ѝшӯњāм се сврш. *полако, крадом, кришом изићи.* — Идем, добро, идем, — измуца ... ишуља се из собе. *Кум.* Ишуњао се из склоништа и као прогоњен кренуо друмом. *Рад. Д.* Са митраљезима у рукама успели смо да се ишуњамо из логора. *Б 1958.*

ишупљи́вати, -ӯпљујēм *несврш. и уч. према ишупљити.*

ишупљѝкати, -ā̄м сврш. *украсити какву материју већим бројем шупљика, начинити шупљике у чему.*

ишу́пљити, ѝшӯпљӣм сврш. *на много места прошупљити, начинити шупљине у чему. Рј. А.*

ѝшчāвлити, -ӣм сврш. *скинути, извући чавле, отковати оно што је било заковано чавлима.* — Бјегунци [су] ... ишчавлили поднице с тајних скровишта житка. *Гор.*

ишчавр̀љати, -ā̄м сврш. *чаврљајући рећи, избрбљати, изблебетати.* — Ја бих и своју слику жалила да мора овдје висјети — ишчаврља Нела. *Коз. Ј.*

~ **се** *избрбљати се, изблебетати се.* — Ишчаврљав се тако оде стара госпођа. *Коз. Ј.*

ишча́мити, ѝшчāмӣм сврш. *од дуге чаме, досаде ослабити, скончати.* — Шта ће бити од ње. Изјешће се жива, ишчамиће. *Ћип.*

ѝшчāмкати, -ā̄м сврш. *истегнути, извући. Бак. Реч.*

ѝшчāнгити, -ӣм сврш. *извући из чашице, ишчашити, уганути, ишчевиљити (руку). Р-К Реч.*

ишча́рати, ѝшчāрāм сврш. *чарањем постићи, добити.* — Ти људи су измислили краву чудотворку која је кадра да ишчара најслађе ђаконије. *Ћурић.*

ѝшчаркати, -ā̄м сврш. **1.** *изгрепсти, ишчепркати жар из пећи.* **2.** фиг. *упорним тражењем постићи, стећи, добити. Р-К Реч.*

ишчѝстити, ѝшчастӣм сврш. *почастити све као што треба.*

~ **се** *почастити се довоље.*

ишчѝтати, -ā̄м и **ишчѝтити,** -ӣм сврш. цсл. *докраја очатати, очатити, свршити чатање, ишчитати.* — Свештеник помаза умирућој светим уљем ноге, руке и чело, ишчита молитву, па прекрсти је и остави у миру. *Цар М.* Он стаде и устави војску па страшнијем гласом ишчати тропар св. Франу. *Мат.*

ишчѝурити *в. ишчахурити.*

ишчахура́ва̄ње с *гл. им. од ишчахуравати се.*

ишчахура́вати се, -ӯрāвām се = ишчахуривати се *несврш. и уч. према ишчахурити се.*

ишчахури́ва̄ње с *гл. им. од ишчахуривати се.*

ишчахури́вати се, -ӯрујēм се несврш. = ишчахуривати се.

ишчѝхурити, -ӣм сврш. необ. *извадити што из чахуре, одмотати чахуру или што слично.* — Извади из њедара некакав замотак крпа из којега након дужег одматања ишчахури малену бочицу. *Кал.*

~ **се 1.** *одмотати се из чахуре (о свиленим бубама), изићи из чахуре.* — фиг. Из тме мојих груди ко лептир лијеп се ишчахури сан. *Наз.* **2.** фиг. *развити се, испољити се, постати од чега.* — Ја у теби нисам љубила човека који је преда мном стајао, већ оног другог који је требао да се из тебе ишчахури. *Цар М.*

ѝшчачкати, -ā̄м сврш. **1.** *чачкајући уклонити, извадити, очистити што између зуба.* — Ишли су четомице у планину те секли чачкалице да ишчачкају зубе. *Глиш.* **2.** *чачкајући или чепркајући по чему пронаћи, брижљивим тражењем пронаћи, открити што.* — У дупљи труле букве ... тражио куне па ишчачкао пушку. *Петр. В.* фиг. Прилепио се за црну земљу да га ни митраљез не може ишчачкати. *Јак.*

ѝшчашеи̋ост, -ости ж *особина онога што је ишчашено.*

ишчаше́ње с *гл. им. од ишчашити, стање које настане кад се зглоб ишчаши.*

ишчаши́ва̄ње с *гл. им. од ишчашивати.*

ишчаши́вати, -ѐшујēм *несврш. и уч. према ишчашити.*

ѝшчашити, -ӣм сврш. **1.** *избацити, помакнути из чашице, из зглоба, пазуха, склопа.* — Доктор је констатирао да је десна нога у глежњу ишчашена. *Кол.* Ухвати клип објема рукама, ишчаши га прво из пазуха стабљике, преломи весело и хитне га. *Ств. 1948.* **2.** фиг. **а.** *искривити.* — Домаћин се уплаши да се тај тешко започети разговор не ишчаши. *Лал.* **б.** *избацити из складнога живота.* — Склон претеривањима свих врста, ишчашен, очајан, он хита местима свог детињства. *Михиз.*

ишчевиљити, -èвӣљӣм сврш. *ишчашити. Р-К Реч.*

ишчегр̀тати, -ā̄м сврш. *изговорити брзо као чегрталка.* — Старао се да запамти

гомилу речи за два сахата, па их ишчегртао као воденица. *Марк. Св.*

ишчезáвање с *гл. им. од ишчезавати.*

ишчезáвати, -èзāвāм *несврш. и уч. према ишчезнути.*

ѝшчезнути, -нём (аор. 2. и 3. л. ѝшчезнȕ, ѝшчезе и ѝшчезе; прил. пр. ѝшчезāв(ши); р. прид. ѝшчезао, -зла) сврш. *изгубити се с (из) очију, нестати.* — Хладно [се] препоручила и ишчезла за кућним вратима. *Ивак.* Ишчезло је лето, прошла јесен и зашло се у зиму. *Јак.*

ишчезнȕће с *гл. им. од ишчезнути.*

ишчекáвање с *гл. им. од ишчекавати (се).*

ишчекáвати (се), -èкāвāм (се) = ишчекивати (се) *несврш. према ишчекати (се).*

ѝшчекати, -ām сврш. *чекати до одређеног времена, пробавити, провести док се не појави онај (оно) који (што) се очекује или док не наступи оно што се очекује, дочекати.* — Она дакле није могла да ишчека сутрашњи дан, дошла је прије. *Леск. Ј.* Рибари једва ишчекаше да се сна науживају. *Тип.*

~ **се** уз. повр. *дочекати се међусобно.* — Изађосмо и одосмо у механу да се ишчекамо, јер још нису сви дошли. *Вес.*

ишчекúвање с *гл. им. од ишчекивати (се).*

ишчекúвати (се), -èкујēм (се) несврш. = ишчекавати (се).

ишчéпати, ѝшчēпāм и ѝшчēпљēм сврш. *чепајући изгазити.* — Никому се не свиђа то сељачко гробље, ослаби нестабилна ограда, а онда краве дођу па га ишчепају и по њему опасу траву. *Вуј.*

ишчепркáвати, -рkāвāм *несврш. и уч. према ишчепркати.*

ишчепркати, -āм сврш. **1.** *чепркајући наћи, избацити из чега.* — Ишчепрка [из дупље] одиста стару, прастару књигу. *Глиш.* Пронашао ме је, ишчепркао тако рећи из прашине као изгубљени чавао. *Донч.* **2.** фиг. *распитујући сазнати о чему што се држи у тајности, открити што раније непознато.* — Откуда само ишчепркаше и оно што се у винограду десило? *Рад. Д.* **3.** *чепркајући покварити што. Вук Рј.*

~ **се** *тешко се извући, испетљати се, искобељати се.* — Ишчепркао сам се из постеље као из брлога, јер сам се ... био завукао у сламњачу. *Чол.*

ишчепрљати, -ām сврш. покр. *чепрљајући, чепркајући наћи, извадити. Рј. А.*

ишчепȕкати, -ām сврш. *чепукајући проћи.* — Тако би фра Брне ишчепукао дужину тријема тридесет и шест пута дневно. *Мат.*

ишчепȕњати, -ām сврш. *изгазити, истлачити, измлатити, очерупати.* — Власи му бијаху ... начепурене ко сламната стреха када је људски ишчепуња вихар и вијавица. *Ков. А.*

ишчепȕшати, -āм сврш. покр. *истрљати, натрљати.* — Ако те уватим, живо ћу ти уши натрти и ишчепушати. *Рј. А.*

ишчерèкати, -ām, **ишчéречити** и **ишчèречити,** -ѝм сврш. *исећи на череке, четврти, комаде.* — Тај ће брже вола убити, одријети и ишчерекати неголи ти јање одријети. *Рј. А.* фиг. Периода у којој живимо успела је само у једном ... да све рашчлани, да ишчеречи и изуди. *СКГ 1937.*

ишчерȕпати, -ām сврш. *сасвим, начисто очерупати, оперушати. Вук Рј.*

ишчèсати, ѝшчешēм сврш. *в. ишчешати. И-Б Рј.*

ишчестúтати, -èстѝтāм сврш. *свршити редом честитање, свима честитати.* — Тако чича Фирдуција ишчестита свима. *Вел.*

ѝшчеткати, -ām сврш. *четком ишчистити.* — Умивен, ишчеткан и очешљан крене се путник. *Срем.*

~ **се** *четком се очистити.*

ишчèшати, ѝшчешēм сврш. **1.** *свршити чешање, докраја очешати.* **2.** *чешући главу извадити уш, ваш. Вук Рј.* **3.** *чешагијом очистити коња. Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Док се наши ишчешу по главама ... проћи ће и мјесеци. *Бен.*

ишчешљáвање с *гл. им. од ишчешљавати.*

ишчешљáвати, -èшљāвāм *несврш. и уч. према ишчешљати.*

ишчèшљати, -ām сврш. **1.** *свршити чешљање, уредити чешљањем.* — Све су друге на водицу пошле и русе су ишчешљале косе. *НПХ.* Црна коса била му је дуга ... тек ишчешљана. *Ћал.* **2.** *прочешљати, раздвајајући на нити вуну на влакну или конопљу.* — Згази на дењак од конопље, заврзе се — и сједе баш ту, потону у меку ишчешљану конопљу. *Сиј.* фиг. Тамо су се прво ишчешљале магле, па **ниски** облаци тјерани вјетром. *Сиј.*

~ **се** *уредити чешљањем косу.* — Ишчешљај се, близу је Лопуд. *И-Б Рј.*

ишчибȕкати, -ām сврш. *излупати, изударати.* — Они се срдачно загрлише, и Павлушка од саме драгости добро ишчибука мршава леђа Петрушкина. *Сек.* Ајде куд који, док вас нисам ишчибукао! *Куш.*

ишчѝјати, -ām сврш. **1.** *довршити, докрајчити чијање, очистити, очишћистити перје, вуну или што слично.* — На столу лежала је гомила гушчијег перја, коју сам морао

ишчијати. *Чол.* **2.** *исцрпити.* — Најлепша беше чувена цинцарска пита с пилећим ишчијаним на танка влакна месом. *Срем.*

ишчика́вати, -и̏кавам несврш. *зачикавати, изазивати.* — На врху бреста . . . огромна врана . . . загакала као да злосутном песмом ишчикава. *Рад. Д.*

ишчи́кати, и̏шчӣкам несврш. покр. *в. ишчекивати.* — Ево сам дуго изгледао и ишчикао срећу. *Шен.*

ишчи́лети, -и́лӣм, ијек. ишчи́љети, свр ш. **1.** *изгубити се, нестати, ишчезнути.* — Једва ишчиљели осмијех одаваше неку сатрвену доброту. *Божић.* Њен лик је ишчилео, као привиђење неповратно ишчилео. *Минд.* **2.** *изгубити снагу, ослабити.* — Очи нам ишчилеше чекајући да то видимо. *Бак. Реч.*

ишчи́љети, -и́лӣм, ек. ишчи́лети.

и̏шчимкати, -а̄м сврш. *докрајчити чимкање, ишчупкати, чупањем повадити конце. Р-К Реч.*

ишчи́нити, -ӣм сврш. заст. *сасвим, посве начинити, начинити што на више места.* — Чесме кроз камења ишчињене. *Павл.*

и̏шчинкати, -а̄м сврш. *в. ишчимкати.*

ишчи́њати, и̏шчӣњам *несврш. и уч. према ишчинити.*

и̏шчистити, -ӣм сврш. **1.** *свршити чишћење, све, докраја очистити.* — Шта . . . ваздан лицка и чисти, ишчистиће, боже опрости, неког ђавола. *Макс.* **2.** *чистећи извадити, избацити, уклонити (што).*

~ **се** фиг. *одстранити се, уклонити се, отићи.* — Хоћеш ли већ једнoч ишчистити из собе. *Пав.*

ишчита́вати, -и̏та̄вам *несврш. и уч. према ишчитати.*

ишчи̏тати, -а̄м сврш. **1.** *свршити читање, докраја прочитати.* — У малој собици скупио се приличан број калфи па читају ишчитане књижевне листове. *Коч.* **2.** фиг. *изговорити, очитати буквицу.* — Лијепу ми ишчита предику. *Њег.*

и̏шчичкати, -а̄м сврш. *начичкати, натрпати, прекомерно уресити, искитити.* — Пјевала је пјесме посве изворно, а приповијести ишчичкала . . . цитатима из сухопарног дубровачког пјесничарења. *Ков. А.* Чараре би навукла оне бијеле, ишчичкане. *Берт.*

~ **се** *натрпати се, начичкати се.* — То све посукљало чаршијом, па свијет се ишчичкао по дућанима, па гледа. *О-А.*

ишчишћа́вати, -и̏шћа̄вам и **ишчишћи́вати,** -и̏шћујем *несврш. и уч. према ишчистити.*

ишчорòтати, -òта̄м сврш. покр. *изгристи.* — Само ми он једе живот . . . Он је мој црв што ће ме ишчоротати. *Ћор.*

и̏шчудити се, -ӣм се сврш. *начудити се.* — Старац се не могао ишчудити како мали свакој биљци и сваком кукцу по три имена зна. *Јурк.* Кад се већ довољно ишчудише, рећи ће кмет достојанствено, строго . . . *Дом.*

ишчуђа́ва̄ње с *гл. им. од ишчуђавати се.*

ишчуђа́вати се, -у̏ђа̄вам се *несврш. и уч. према ишчудити се.*

и̏шчукати, -а̄м сврш. *ударањем или чукањем избити, извадити, истерати наполе:* ~ ексере. *Р-К Реч.*

ишчупа́вати, -у̏па̄вам *несврш. и уч. према ишчупати.*

ишчу̏пати, -а̄м сврш. **1.** *чупајући истргнути, наглим покретом извући, с великим напором нагло извадити.* — Лице све крваво, косе разбарушене, почупане, висе читави бичеви ишчупани из корена. *Ранк.* фиг. Одговори као да су му ријечи клијештима ишчупали из грла. *Донч.* **2.** *рашчупати, разбарушити. Вук Рј.*

~ **се** *истргнути се, ослободити се силом, великим напрезањем.* — Ја се наново извијем, ишчупам му се из руку и нагнем где ме очи воде! *Нуш.* фиг. Не може се човјек посвема ишчупати из тла гдје је никао. *С 1937.* Има . . . дубоко укорењених неправди и злоупотреба које само бујице мржње и гнева могу да ишчупају и отплаве. *Андр. И.*

и̏шчупкати, -а̄м сврш. *дем. мало-помало очупати, чупкањем извући.*

ишчу́рити, -ӣм сврш. покр. *попушити.* — Уз разговор би цело пакло [дувана] ишчурили. *Рад. Д.*

J

ј (**Ј**) **1. а.** *предњонепчани звучни сугласник, сонант, близак по изговору самогласнику.* **б.** *слово којим се обележава тај глас.* **2.** (Ј) скраћ. *у географији југ, у хемији јод и у физици џаул.*

ја *лична заменица за 1. л. јд.* (ген. мене и мене, ме; дат. мени и мени, ми; ак. мене и мене, ме; лок. мени и мени; инстр. мном, мноме; облике за множину в. код ми) **1.** *реч којом говорно лице означава само себе.* **2.** (у служби именице, само ном.) *скуп свих својстава неке особе, личност, индивидуалност.* — Лично ја има да се претопи у ту [породичну] колективну моралну целину. *Скерл.* Никада [пјесник] не смије традицију поштовати више од свог интуитивног ја. *Лит. 1957.* **3.** (краћи облик дат. ми) **а.** *употребљава говорно лице као знак интересовања за онога с ким или о коме говори (етички датив).* — Влашићима то нажао било па ми својој говорише мајци. *НПХ.* Претрну [Смиљана] па га пита: »Шта ми ти је сине?« *Ад.* **б.** *у заклетви.* — А тако ми бога истинога. *НП Вук.* **в.** *замењује присвојну заменицу мој.* — У власти ми је пак да раскинем са животом. *Уск.* Ено ми тамо у даљини кћери. *Креш.*

Изр. по мени (може, слободно је) *што се мене тиче, колико од мене зависи (може, слободно је).*

ја́ **1.** покр. *речца за потврђивање (у одговору изриче слагање, сагласност, пристанак на што) јест, да.* — »Власи били запалили кућу, је ли? »Ја!« — потврди он. *Мул.* Трује се народ, изокрећу се стари адети. Ја, ја! *Ћоп.* **2.** *раставни везник: или . . . или.* — Куд год пођем, ја ли ће ме срести, ја стићи. *Глиш.* **3.** *узвик у чуђењу или дивљењу.* — Ја, да видиш перна буздована! *Вел.* Ја, каква је пуста! . . . Стид је не би било да је код султана. *Шант.*

јабàна ж тур. **1.** *туђа земља, туђи крај, туђина.* — Нек она [Смиља] иде за својом срећом. Хвала богу, неће отићи на јабану! *Глиш* Из села све сама сиротиња, а ни с јабане нису долазили бољи. *Берт.* **2.** ж и м **а.** *туђинац, странац.* — Је л' јабана или Црногорац? *НП Вук.* **б.** (зб.) *туђи људи, туђи свет.* — Гдје ми лежи бабо и мајка, и ја ћу лежати, а не овдје, међу јабаном. *Ћор.*

Изр. говорити на јабану *говорити свашта без смисла.* — Бунца Ристо, говори на јабану. *Шант.*

јабáнац, -нца м тур. *странац, туђинац.* — Тамо лежи некакав јабанац, ништа не одговара, и бог би га знао пита ће ту. *Глиш.*

јабàнлија м = јабанција *в. јабанац. Вук Рј.*

јàбáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на јабану и јабанце, туђински.*

јабàнција м = јабанлија. — Ал' се Турци помамише: откуд јабанција на турске спахилуке. *Павл.*

јáбер м бот. *в. чубар. Сим. Реч.*

јáблāн м бот. **1. а.** *дрво из пор. врба* Populus pyramidalis. **б.** фиг. *млад, здрав момак, јунак.* — Мој се јаблан вити сад пушком бори, слобода га кити. *Вит.* Децо моја, јаблани моји, што тако изгибосте! *Ман.* **2.** *зељаста планинска биљка из пор. жабљака са жутим цветом* Trollius europaeus. *Сим. Реч.* **3.** агр. *врста зимске јабуке. Р-К· Реч.*

јаблáнак, -нка м *дем. и хип. од јаблан.*

јаблàнāр, -ára м зоол. *врста тврдокрилца који живи под кором јаблана* Rhynchites. *Бен. Рј.*

јáбланӣк, -а и **јаблàнӣк,** -ика м *место где расту јаблани, јабланова шума. И-Б Рј.*

јáбланић м *дем. од јаблан.*

јàблáнка ж агр. *врста зимске јабуке.*

јáблāнов, -а, -о *који припада јаблану:* ~ дрво, ~ стабло.

јáблановина ж *јабланово дрво.*

јáбланскӣ, -ā, -ō *који се односи на јаблане.*

јáблāње с *зб. им. од јаблан.* — Чесма окружена високим јаблањем. *Бег.*

јабòгме и **јабóме** прил. покр. *в. дабогме.*

јáбука ж **1.** бот. *врста воћке из пор. ружа са много подврста; њезин плод* Pirus malus, Malus pumila: ~ дивљака, ~ колачара, ~ петровача, ~ ранка, ~ слаткача, ~ зеленика итд. **2.** *оно што је по своме облику слично плоду јабуке (кугла на торњу, топовско тане, округла дршка штапа, кубуре, округли део балчака, дојка у жене и сл.).* — За пасом бљеште јатагани и јабуке од пиштоља. *Дом.* Зацвркуташе око торањске јабуке ласте. *Гор.* Тахи ће посјести град, па нека дође госпођа Уршула ако су јој гвоздене јабуке слатке. *Шен.* **3.** *предње облучје на седлу.* — Сјахао [поп] с коња, затурио ... узду на јабуку од седла. *Вујач.* **4.** *дар, поклон, награда (као знак захвалности или накнада за нешто).* — Да знадеш, ако ли помогнеш, јабука те ... чека. *Ботић.* Јуче је имао сукоб са женом јер је примила прасе као јабуку од једног сељака. *Петр. В.* **5.** етн. *просидба; прстеновање, веридба.* — Спремите све што треба за јабуку и свадбу. *Шапч.* **6.** фиг. *мила и драга особа.* — Аој лане, јабуко са гране! Брала бих те, ал' не смем од нане. *Леск. М.* Ницо, јабуко моја, јеси ли ми жив? *Ћоп.* **7.** анат. **а.** *јабучица (2а).* — Док је говорио, јабука на грлу му је играла. *Петр. В.* **б.** *јабучица (2г).*— Један куршум прострућа ми целу јабуку левог ока. *Сек.* **в.** *јабучица (2д).* — Горњи крај рамењаче ... зове се јабука раменица. *Батут.*

Изр. биће када јавор јабукама роди *неће бити никада*; дати јабуку за јабуку *дати дар за дар*; *вратити ударац ударцем*; ~ не пада далеко од стабла *какви родитељи, таква деца*; ~ раздора *оно што изазива свађу, раздор (према јабуци у старогрчком миту, коју је богиња свађе Ирида бацила међу друге богиње)*; ~ спознаје, сазнања *врло важна, судбоносна спознаја чега*; још није ~ зрела *још није девојка за удају*; као ~ (црвена, румена, златна) *леп, здрав и јак (дете, девојка, момак)*; пала ми је златна ~ у крило *оженио сам се лепом и ваљаном девојком*; примити, узети јабуку (на прстеновању) *примивши дар пристати на удају*; убрати крваве јабуке (у борби) *бити поражен*; забрањена ~ *ствар у коју се не сме дирати*; загристи у киселу јабуку *дати се на тешко изведив потхват, на посао за који недостаје снаге*: зелена ~ *недорастао момак, недорасла девојка.*

јáбуков, -а, -о **1. а.** *који припада јабуци*: ~ цвет, ~ дрво. **б.** *који је начињен од јабука*: ~ сирће. **2.** *као саставни део назива неких инсеката*: ~ пипа, ~ смотавац, ~ штампар.

јáбуковац, -бовца м *јабуков штап. Вук Рј.*

јáбуковача ж **1.** *јабучни сок као пиће, јабучница; ракија од јабука.* — Крчмари крчме вино, ракију и јабуковачу. *И-Б Рј.* Моћи ћемо добити на послугу његово цедило за јабуковачу и казане. *Нед.* **2.** = јабучњача *пита с јабукама, савијача надевена исецканим јабукама.* — Купи за пет новчаница јабуковаче и почне јести. *Кос.*

јáбуковаче ж мн. бот. = јабучнице *пор. јабука* Pomoideae.

јáбуковйк м *јабуковача (1). Вук Рј.*

јáбуковина ж *јабуково дрво. Вук Рј.*

јáбучар м **1. а.** *онај који продаје јабуке; онај који радо једе јабуке. Вук Рј.* **б.** *воћњак засађен јабукама.* — Нема само житних и кукурузних њива него и нешто баште, јабучара и шљивика. *Петр. Б.* **2.** етн. *један од оних који иду да прстенују девојку, прстенџија*; исп. јабука (5). — На уговорени дан дођу јабучари или прстенџије ... кад пођу кући, онда дјевојкине другарице прате јабучаре. *Вук.* **3.** зоол. *кукац, инсект који буши цветне пупољке јабуке* Anthonomus pomorum. *Терм. З.* **4.** *плод неког поврћа (нпр. рајчице, парадајза) у облику јабуке.*

јáбучара и **јабýчара** ж *јабучар (1б).* — Прескочише два три дубока јендека, оставише за собом још више воћа и стару јабучару, и ево их под големом трешњом. *Шапч.*

јáбучāрев, -а, -о = јабучаров *који припада јабучару.*

јáбучарица, јабучàрица и **јáбучāрка** ж *она која продаје јабуке; она која воли јабуке. Р-К Реч.*

јáбучāров, -а, -о = јабучарев.

јáбучаст, -а, -о *који има облик јабуке, који је као јабука*: ~ плод, ~ воће. — Панта накриви своју јабучасту главицу и загледа се у мене. *Петр. В.* Паковање јабучастог воћа врши се најобичније у ... котарицама. *Тод.*

јабучѐтина ж *аугм. и пеј. од јабука.*

јáбучйк м *јабучар (1б).*

јáбучина ж **1.** *аугм. и пеј. од јабука.* **2.** бот. *в. мандрагора. Сим. Реч.*

јáбучић м *младо јабуково дрво. Вук Рј.*

јáбучица ж **1.** *дем. од јабука.* **2. а.** анат. *избочена хрскавица у грлу над улазом у душник код мушкарца*; исп. јабука (7а). — Он пропљува крв ... нос му се ушиљио, јабучица испод грла искочила. *Вес.* Имаш толику јабучицу на грлу као кврга. *Пав.* **б.** (обично мн.) *в. јагодица (2б).* — Чеданце притисну пуне румене јабучице своје к лицу [мајчину]. *Шен.* Осмех ... заигра на јабучици лепог образа. *Јакш. Ђ.* **в.** *заобљени део прста с унутрашње стране, насупрот нокту, вршак прста.* — Поновно затвори очи. Притиште их јабучицама прстију. *Божић.* **г.** *очна кугла коју творе бјелоочница и рожњача.* — Извртао је [бијесан коњ] крвљу наливену очну јабучицу. *Моск.* Очна јабучица је покретљива.

НЧ. **д.** *одебљали део на крају кости, који се у зглобовима углаба у другу кост.* — Она [коштана твар] на јабучицама прелази у спужвасту коштану творевину. *НЧ.* **3.** *држак старинског оружја с крајем налик на малу јабуку.* — За појасом стара нека пиштољчина са зарђалом јабучицом. *Јакш. Ђ.* Два нова рапира, без сјаја и без оштрице, с јабучицама. *Вел.* **4.** агр. покр. *рајчица, парадајз.* — Брала јабучице и зелену паприку мећући све то у корпу. *Ивак.*

Изр. Адамова ~ анат. *јабучица (2а).*

ја̏бучице ж мн. анат. *отеклине као јабучице на зглобовима, улози. Деан. Рј.*

ја̏бучји, -ā, -ē *који се односи на јабуке.*

ја̏бучнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на јабуке (дрво и плод); који је начињен од јабука:* ~ сок. **2.** *саставни део назива неких инсеката који живе на јабуци или у њену плоду:* ~ пипа, ~ лептирић, ~ мољац, ~ смотавац, завијач.

Изр. ~ киселина хем. *органски спој, једињење које се нарочито налази у незрелим плодовима јабука (употребљава се у прехрамбеној индустрији);* ~ кост анат. *једна од парних костију која се налази у костуру лица испод ока, јагодична кост* os zygomaticum.

ја̏бучница ж *пиће од јабука, јабуковача.* — Мирис и јачина шљивовице, јабучнице, вина, пива ... *НЧ.*

ја̏бучнице ж мн. бот. = јабуковаче. — Цветови [дуње] су као у свих јабучница хермафродитни. *Тод.*

ја̏бучњāк м **а.** *јабучар (1б).* — Господарице нарицаху иза гласа у шљивицима и јабучњацима. *Гор.* **б.** *јабучница.* — Преша јабуке из које се прави јабучњак. *Бег.*

ја̏бучњача ж = јабуковача (2). — Најрадије је јео меденјаке и резанце с орасима. И јабучњачу ... *Коз. Ј.*

ја̏в м *оно чиме се ко показује или јавља, глас, зов.* — Хасанагиница се још пре тргнула — на први јав свата старешине. *Огр.* Нигде гласа, нигде јава! *Ил.*

Изр. (не) дати, (не) пустити јава од себе *(не) јавити се, (не) огласити се;* нема ни страва ни јава *нема ни трага ни гласа;* потражити стрв или ~ *потражити мртва или жива;* ступити на ~ *појавити се, показати се.*

ја̏ва ж **1.** *стање будности;* супр. сан. — И на јави и на тиху санку само тебе гледам. *Огр.* Уснио сам га као на јави. *Андр. И.* **2.** *стварност, реалност.* — После овог дошла је опет несрећна јава. *Вес.* Да ли је јаве талас што ме пљуска? *Кркл.*

Изр. изићи, избити на јаву *појавити се, постати јавним;* изнети, дати на јаву *објавити, учинити јавним.*

ја̏ван, -вна, -вно **1.** *нескривен, познат;* супр. тајан. — Шушни овај, шушни онај и постала [је] она [прича] јавном тајном. *Том.* **2.** *који је доступан свакоме, коме може присуствовати свако; који је намењен свима:* ~ скуп, ~ распродаја, ~ предавање, ~ сигурност, ~ поредак, јавна добра. **3.** *који се тиче друштвено-политичког живота, општи, општенародни:* ~ рад, јавни интереси. **4.** индив. *стваран, реалан;* исп. јава (2). — Комунист млад или стар не може да постоји као револуционар ако не уме да сања будућност тако живо да му је она јава јавнија од јаве. *Дав.*

Изр. ~ жен(ск)а *женска особа лаког морала, проститутка;* ~ бележник заст. *орган кога поставља државна власт и који је овлашћен да саставља исправе у правним пословима и односима, нотар;* ~ гласање *гласање које се обично врши дизањем руку;* ~ мишљење *мишљење јавности (2).*

ја̏ваш и **ја̏ваш** прил. тур. *полако, лакше, без журбе; немарно.* — Јаваш, Недељко, наш је ваkат дошо! *Андр. И.*

јавàшати, -ām и **јавáшити,** јàвāшīм сврш. *попустити, ослабити.* — Добри ати сад су јавашали. *Рј. А.* Али пуста снага јавашила ... Он ме тресну о земљу кâ бундеву. *Вес.*

јавàшлија м *онај који ради јаваш, лен, немаран човек.* — Опет ћемо ми по старом, јавашлије моје! *Рад. Д.*

јавàшлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на јавашлије.*

јавàшлӣјски прил. *као јавашлија, леђо, немарно.* — Овде се ради полако, готово јавашлијски. *Пол. 1957.*

јавàшлук м тур. *леђост, немар, неуредност (у послу).*

јавáшнути, јàвāшнēм сврш. *постати лењ, немаран.* — А ... доцније ... јавашнуо. *Лал.*

ја̏ви прил. заст. *баш тако.* — Задрхта као поплашена кошута и стаде јави као укопан. *Шапч.*

ја̏вити[1], јàвīм сврш. **1.** *усмено или писмено приопћити, саопштити што коме, обавестити кога.* — Потрчао [је] у село да јави долазак пророка. *Дуч.* Писмено ти јављам конац мога сна. *Уј.* **2.** *пријавити, најавити (долазак).* — Молим вас, јавите ме господину — рекох [момку]. *Дом.* Јаве га, а паша га одмах пусти к себи. *Срем.* **3.** *објавити, огласити.* — Јавише трубе да ... стижу поклисари. *Дуч.* **4.** *поднети тужбу против кога, тужити.* — Онда ћемо обесити тога попа; сутра ћеш га јавити. *Нед. Љ.* **5.** покр. *отпевати, одсвирати.* — Деде, Спасо, деде, Ико, — јавите једну ... Певајте, певајте, и уча воли да слуша наше сељачке песме. *Вес.*

~ се 1. *дати вести о себи, огласити се.* — Тако је — јави се истиха Марија. *Ћип.* Покоја се рода негдје јави клепетом. *Бен.* Изненада [се] јави пушкомитраљез. *Ћоп.* **2. а.** *одазвати се.* — У том тренутку зачује над собом људски глас и позивање да се јави. *Петр. М.* **б.** *поздравити један другога при сусрету; одговорити на чији поздрав.* — Ни видео нисам тада ваше лице — само вам се због мене јавих нехотице. *Дис.* **3.** *доћи, пријавити се.* — Догодине ћу имати право да се јавим на практични испит. *Ранк.* Прва ће ми бити да се јавим капетану на рапорт. *Неим.* **4.** *учинити се видљивим, показати се пред чијим очима; искрснути, указати се; настати.* — Да се госпоја-Цајки јавио сâм покојни њен ... не би је тако изненадио. *Срем.* Изненада се јави сумња. *Козарч.* **5.** *почети деловати (писати, певати).* — Док се Милан Ракић није јавио, Митровић је ... важио као најбољи млађи песник српски. *Скерл.*

Изр. **~ за девојку** покр. *запросити девојку.* — Једног дана јави се он за моју сестру од тетке. *Лаз. Л.*; **~ за реч** *затражити допуштење да се говори.*

ја̏вити[2], јâвīм несврш. *скупљати овце и водити их са паше.* — Јавит крдо чујеш глас пастијера. *Маж. И.* Памтиш ... како си их [овце] јавио низ долове?! *Ћоп.*

ја̏вка ж рус. **1.** војн. *уговорена тајна реч (или реченица) која се употребљава у стражарској служби у војсци, или у конспиративном раду, лозинка.* — Ја сам војник, јавку не смем да кажем, господине! *Ћос. Д.* Ушао је човек и јавио му се са исправном јавком. *Пол. 1959.* **2.** *особа која повезује илегалце.* — Дошао [је] до једног трговца који је био наша јавка. *Дед. В.*

ја̏вкати се, -ā̄м се несврш. и уч. *чешће се јављати.* — Тâј се, лијо жута, испод пута, не јавкај се! *Сиј.*

ја̏вљање с *гл. им. од јављати (се).*

ја̏вљати[1] **(се),** јâвљām (се) *несврш. према јавити*[1] *(се).*

ја̏вљати[2], јâвљām *несврш. према јавити*[2].

ја̀вљач, -а́ча м *онај који јавља. Деан. Рј.*

ја̏вље с заст. *јава.* — Је ли јавље од сна смућеније? *Њег.*

ја̏вно прил. **1.** *отворено, нескривено;* супр. тајно. — И у варошима и у срезовима гласало се јавно. *Јов. С.* **2.** *пред скупом људи, пред свима.* — Тужила га због увреде части јер је то рекао њој ... на некој плесној забави потпуно јавно. *Јонке.*

ја̏вноправни, -ā̄, -ō̄ правн. *који се односи на јавно право.* — Један [устав је] основа јавноправном, а други [грађански законик] приватноправном поретку. *Јов. С.*

ја̏вност, -ости ж **1.** *својство или стање онога што је јавно, отвореност, нескривеност;* супр. тајност. — Може се рећи да се у политички живот уносе ове вишe јавности (слобода штампе, јавност скупштинских седница). *Јов. С.* **2.** *друштвено-политичке организације које стварају и представљају опште мишљење, јавно мњење; друштвена заједница.* — Јавношћу називамо штампу, и дневну и периодичну, и такозвано јавно мнење. *Пол. 1959.* Ја сам као новинар о српским културним појавама нашу јавност упућивао. *Матош.* О томе мало зна шира јавност. *Чол.*

Изр. **избити на ~, у ~, изаћи на ~** *постати јавним, свима познат;* **изнети на ~** *писати у новинама, издати спис, књигу;* **ступити пред ~** *јавно изводити (нпр. уметничко дело);* **ступити у ~** *почети државну или политичку делатност;* **школа с правом јавности** ист. *приватна школа која има једнака права као и државна школа.*

ја̀внōцветке, ијек. јавнōцвјетке, ж мн. бот. *биљке цветњаче* Anthophyta. *Бен. Рј.*

ја̀внōцвјетке, ек. јавнōцветке.

ја̏внути[1] **(се),** -нēм (се) *јавити*[1] *(се).* — Послаћемо човека одавде па нека им јавне да се код суднице нађу. *Ком.* Најбоље би било ... да им се јавнеш. *Срем.* Де, мали, јавни се! Антун узе пушку и с врата је испали. *Мат.* Јоб ... јавну се први пут. *Креш.* Што си заћутао?! ... Јавни се ... Твоје се ствари овде радо читају. *Срем.*

ја̏внути[2], -нēм *врш. према јавити*[2]. — Јавну цура преводника свога, па с њим стадо спрати у загради. *Март.*

ја̏вōр, јâвора м **1.** бот. *шумско белогорично дрво из истоимене породице, с много подврста* Acer pseudoplatanus: бели **~**, шумски **~**. **2.** фиг. *јаворове гусле, народна песма уз гусле.* — Стољетни плач јавора претвара се у сијевање ханџара. *Матош.*

јавṑрац, -рца м бот. *подврста јавора* Acer obtusatum. *Свезн.*

јавṑрӣк, -и́ка и **ја̏ворӣк** м *јаворова шума. Р-К Реч.*

јавṑрика ж **1.** бот. покр. *в. ловор. Деан. Рј.* **2.** фиг. индив. *в. јавор (2).* — Зелено дрво штака нам је та [Вукова], јаворика из њега проклија. *Кост. Л.*

ја̏ворина и **јавṑрина** ж *аугм. од јавор.* — Стар је војно трула јаворина. *М 1867.*

јавṑрић, -а и **јавṑрӣћ,** -и́ћа м *дем. од јавор.* — Не сагибај се, јаворићу! *Шов.*

ја̀вōрје с *зб. им. од јавор.* — Вода носи борје и јаворје. *НП Вук.*

јавṑрњаче ж мн. бот. *јавори* Aceraceae. *Деан. Рј.*

јâворов, -а, -о *који припада јавору; који је од јаворова дрвета.* — Дај овамо гусле јаворове! *Митр.*

јâворовина ж *дрво од јавора.*

јáга ж *хип. од јагње.* — Дотрча неколико јагањаца пред нас. Он им одмах стаде тепати: Моје јаге! . . . Моје лепе јаге! *Вес.*

јâгањаст, -а, -о *који је као јагањац, кротак.* — Свака сећа реч [у јеванђељу] на онога јунака јагањастог [Исуса]. *Кост. Л.*

јâгањац, -ањца м (обично мн. јâгāњци) = јањац **1.** зоол. *ја(г)ње.* **2.** фиг. *кротка, мирна особа.* — Од најокрутнијег наредника за мјесец дана створио [је] правог јагањца. *Јонке.*

јâгāњце, -а с *дем. од јагње.* — Има и које јагањце. *Уск.*

јâгāњчāр м *пастир који чува јагањце, овчар.* — Бијеле овце отјераше, поклаше ми младе јагањчаре. *НП Вук.*

јâгāњчев, -а, -о *који припада јагањцу.*

јагàњчић м *дем. од јагањац.*

јáгла и **јâгла** ж *искокано кукурузно зрно, кокица (2). Р-К Реч.*

јàглара ж покр. *мрежа за хватање јаглица. Бен. Рј.*

јàглац, -аца м -àца м бот. *рана пролећна биљка жута цвета с дугом дршком* Primula columnae. *Терм. 3.*

јàглике ж мн. бот. *род биљака које се јављају рано у пролеће* Primulaceae. *Терм. 3.*

јàглина ж мед. *врста кожне болести, пљускавица* herpes. *Р-К Реч.*

јàглинаст, -а, -о *који је пун јаглине, пљускавичаст.*

јàглук м тур. *рубац, марама.* — На једној се води умивали, о један се јаглук отирали. *НП Вук.* Обје [сестре] повезане црним јаглуком. *Шант.*

јàглӯн, -ýна м зоол. покр. *в. иглун. Деан. Рј.*

јàглучић м *дем. од јаглук.*

јàгма ж тур. *живо настојање око чега, тежња да се до чега дође први или међу првима, отимање, грабљење око чега.* — Затим су дошла деца и јагма да се што више заради. *Бар.* Двоје-троје их полети одмах као на јагму, тко ће купити софтину вечеру. *О-А.* фиг. Он је подлегао јагми за непосредним успјехом, пишући за пљесак. *Крл.*

Изр. продати на јагму *продати све набрзо.*

јàгмити и **јâгмити,** -им несврш. **1.** *отимати, грабити.* — Затим је [Горчин], као да јагми од некога, почео брзо да кида танке влатове. *Бур.* Јагми [владалац] земљу и тако проширује своју власт и ојачава силу. *Цвиј.* **2.** *журити се, хрлити.* — Јагми цркви чим звоно удари. *Шапч.* Млад пар почео да живи, и ради, и јагми да откупи малу њивицу. *Сек.*

~ се (око чега, за чим) *отимати се да се што ограби или постигне, настојати око чега.* — Показало се да умије ловити у мутном, али се свијет уза све то јагми да у њега тражи савјета. *Цар Е.* Ја се за другим [свијетом] не јагмим, јер ми тамо неће бит ни вина ни ракије. *Ћор.*

јàгмљење и **јâгмљење** с *гл. им. од јагмити (се).*

јâгњāд ж *зб. им. од јагње.*

јâгње, -ета с (мн. јâгањци, јâгњићи) = јање **1.** зоол. *младунче од овце.* **2.** фиг. *кротка, мирна особа.* — Претвара [се] из вука у јагње и из јагњета у вука. *Дуч.*

Изр. умиљато јагње две овце сиса *умешан, вешт човек својим опхођењем извлачи корист с више страна.*

јâгњēд, -а, **јàгњēд,** -еда и **јàгњеда** ж бот. **1.** *црна топола* Populus nigra. **2.** *јасика. Вук Рј.*

јàгњедовина ж **1.** *дрво од јагњеда и јагњеде.* **2.** *в. јагњед(а). Бен. Рј.*

јâгњēнце и **јагњéнце** с *дем. од јагње.* — Саже главу ко јагњенце, па потписа. *Ранк.*

јâгњēње с **а.** *гл. им. од јагњити (се).* **б.** *време кад се овце јагње.* — Имали су они још дијелова на које су годину дијелили, осим вађење крумпира и јагњења оваца. *Шимун.*

јàгњетина ж = јањетина **1.** *јагњеће месо; јагњеће печење. Р-К Реч.* **2.** *јагњећа кожа.* — Гуњ велики, постављен јагњетином. *Вук Рј.*

јагњèћāк, -áка и **јàгњећāк** м *кожа од јагњета.* — Шубара од сивог јагњећака била му је забачена на потиљак. *Моск.*

јàгњећӣ, -ā, -ē **1.** *који се односи на јагње; који је од јагњета:* **~** чорба, **~** печење, **~** месо, **~** кожа, **~** шубара. **2.** *који је као у јагњета, нежан, кротак.* — Његове су се округле очи још више раширile, постале мекше, још јагњећије. *Дав.*

јàгњећина ж *в. јагњетина.* — Иако је по . . . четири банке кило . . . јагњећине, сви је од реда купују. *Рад. Д.*

јâгњешце и **јагњéшце** с *дем. од јагње.*

јâгњӣво с = јањиво *ја(г)њеће. Вук Рј.*

јâгњила ж бот. *в. јагњед. Сим. Реч.*

јâгњилӣште и **јâгњило** с *место где се овце често јагње.* — Кад се овце јагње, он готово не спава. Стално је око јагњилишта. *Пол. 1950.* Са зимнице у пролеће пратио [би] овце на јагњило. *Коч.*

јâгњити, -им несврш. = јањити **1.** *доносити на свет младунче (о овци).* — Ова

овца јагњи сваке године по двоје јагањаца. *Вук Рј.* **2.** *чувати овце док су сјајне, надгледати јагњење оваца; помагати овци да се ојагњи.* — Трећу шаље да му јагњи овце. *НП Вук.* Ево и њеног травњака! Ту је она са мајком овце »јагњила«. *Вес.*

~ **се** *јагњити (1).*

јàгњић м покр. *мушко јагње. Вук Рј.*

јàгњица ж = јањица *женско јагње.* — Да се рађају јарице и бијеле јагњице! *Вук Рј.*

јàгода ж **1.** бот. *ниска зељаста биљка из пор. ружа с округластим меснатим плодом црвене боје* Fragaria vulgaris; *плод те биљке*: шумска ~, вртна ~. **2.** бот. *биљни плод налик на плод јагоде, боба, бобица, зрно*: ~ на грозду, ~ на купини, ~ на дуду, ~ на бршљану. — Прождро би га у јагоди грожђа. *И-Б Рј.* **3.** анат. *в. јагодица (2б).* — До јагода солуфе спустила. *НП Вук.* **4.** фиг. *особа мила и драга.* — Зар да ти, јагодо моја, таквог младожењу нађем? *Моск.* Лоло моја, јагодо из росе! *Леск. М.*

Изр. ићи као грлом у јагоде *ићи сасвим неспремно.*

јàгодār м *онај који бере или продаје јагоде. Р-К Реч.*

јагòдара ж *в. дудињак. Р-К Реч.*

јагодáрити, -òдāрīм несврш. *брати јагоде; продавати јагоде. Р-К Реч.*

јàгодāрка ж **1.** *она која бере или продаје јагоде.* **2.** агр. **а.** *в. јагодњача (1). Р-К Реч.* **б.** *врста грожђа црних јагода. Р-К Реч.*

јàгодаст, -а, -о *који има облик јагоде, који је сличан плоду јагоде.*

јàгодин, -а, -о *који припада јагоди, који се прави од јагода*: ~ сок.

јàгодина ж бот. *в. љоскавац. Сим. Реч.*

јàгодица ж **1.** *дем. од јагода.* **2.** анат. **а.** *вршак прста, јабучица.* — Осјећа она невидљиви пламен што јој пали јагодице на прстима. *Нам.* Ријетко би прошао дан да ми [учитељица] шибом не жари прсте и јагодице. *Пав.* **б.** (обично мн.) *испупчени део лица испод очију, јабучица.* — Око сљепочица и личних јагодица заструји ледена језа. *Кал.* Јагодице искочиле као два чвора из лица. *Рист.*

јàгодичаст, -а, -о *који је налик на јагодицу, јагодаст.*

јàгодичнī, -ā, -ō *који се односи на јагодице*: јагодичне кости [на лицу].

јàгодичница ж *јагодична кост на лицу.* — Све јој лице беше тамно ... широке јагодичнице искочиле јако над ... образима. *Глиш.*

јàгодњāк м **1.** *место где расту јагоде. Вук Рј.* **2.** *врежа од јагоде. Р-К Реч.*

јàгодњача ж **1.** агр. *врста ране крушке. Вук Рј.* **2.** анат. *јагодична кост. Р-К Реч.*

јàгодњī, -ā, -ē *који се односи на јагоде*: ~ леја, ~ сок.

јагòрчац, -чца м бот. *в. јагорчевина. Бен. Рј.*

јагóрчевина ж бот. *пролећна биљка слична јаглацу, жутих цветова са кратким дршкама* Primula acaulis. *Терм. 3.*

јагòрчика ж бот. *в. јагорчевина.* — По ... младој трави жути се јагорчика. *Мил. В.*

јàгрз м тур. *коњ светлосмеђе боје.* — Под Бакалом јагрз посрнуо. *НП Вук.*

јàгрзаст, -а, -о *који је боје као јагрз. Вук Рј.*

јагрзли прил. непром. *в. јагрзаст.* — Па јагрзли усједе гаврана. *НП Вук.*

јàгуār м зоол. *крупна крвожедна звер из пор. мачака* Felis onza. *Терм. 4.*

јàгуāрскī, -ā, -ō *који се односи на јагуаре.*

јагу̀рида ж **1.** бот. *дивља лоза* Vitis silvestris. *Сим. Реч.* **2.** *себичан и безвредан човек.* — Исак, скувај кафу! ... — Нема више, господин поручник. — Пази га, види га! ... Јаој, јагуридо! *Јак.*

јāд м покр. *јед, гнев, срдба.* — Нешто си љутита па хоћеш да нада мном искалиш свој јад. *Кум.* Јео [га] јад кад помисли на дукате изгубљене узалуд. *Глиш.*

јāд м **1.** *осећање жалости и бриге, душевног бола, патње.* — Ја не могу с тешка јада редом све казати како бјеше, јер ми ријеч запиње у грлу од плача. *Бог.* Ти би дошла к мени без суза у оку ... скривајући јаде и тугу дубоку. *Рак.* **2.** *невоља, беда, несрећа.* — Опште је познато ... колико сте ви ... радили од почетка светскога рата да олакшате беду и јад нашега народа. *Цвиј.* Обашао сам све куће [у селу]. Јад и невоље. *Наз.* **3.** *јадан човек, јадник.* — То мало јада што је остало [после косовскога боја], та раја, то смо ми. *БВ 1909.* Видиш, јаде, гледај, сиротињо краткорука, избуљи очи! *Гор.* **4.** *маленкост, штогод убого, неугледно, нешто безначајно.* — Чмањак је неког јада порастао. *Мат.* У планини сједиш и неке јаде пишеш. *Нен.*

Изр. биће триста јада *бит ће зло и наопако*; јади га (црни) знали *ко би га знао*; јади те јадили (знали, убили)! спопали те јади! *невоља те снашла (клетва)*; на једвите (једвине) јаде *једва једвице, с тешком муком*; ни по јада *ни по бриге.* — Ни по јада ако је само то. *Чипл.*; шака јада *нешто мало и слабо.* — То ће [о нама] сада велики одлучити, мали смо ми ту, шака јада. *Пер.*; учинити

од кога или чега триста јада *тешко га казнити, уништити га.*

ја̑да ж (само вок.) *јадница.* — Па што ћемо сад, јадо? . . . Продаћемо кућу и баштину. *Кост. Л.* Јадо једна . . . шта ти коме можеш. *Сиј.*

ја̑дан, -дна, -дно заст. *који је пун јада, гнева, гневан, љутит, срдит. Бен. Рј.*

ја̏дан, -дна, -дно **1.** *који је у тешком стању, бедан, несрећан.* — О младости незаситно гладна, о старости засићено јадна! *Прер.* Колико је један живот далматинских Загораца, не може се исказати! *Мат.* **2. а.** *који нема никаква значења, никакве вредности, безначајан; који изазива презир својим поступцима.* — Због удовице главу да изгубиш? Један си ти партизан! *Ћос. Д.* Осим безбројних људи у [економској] кризи има и једна шачица пјесника. *Уј.* **б.** *који се налази у врло слабом стању, бедан, кукаван.* — Бјеше одјевен [Одисеј] у једно рухо. *М-И.* Шћућурен, згурен, збијен уз дрво . . . [изгледао је] још једнији, крњљавији са својим преплашеним очима. *Мил. В.* Пошта, брзојав и телефон врше . . . своју службу у једним приликама. *Рад. Стј.*

Изр. ~ не био *не снашла те несрећа.* — Видиш ли ти, један не био, да ми зазимисмо без крова. *Лал.*; једна ми (му итд.) мајка *тешко мени (њему итд.)*; пасти на једне гране *осиромашити.*

ја̏дање с *гл. им. од јадати (се).*

ја̏дати, -ам несврш. (обично у изразу: ~ једе) *исказивати јад, невољу, несрећу, туговати, кукати, јадиковати.* — Једа [Илић] своје једе љубавне. *Нед.* Отац, мајка, браћа, снахе . . . све једа и нариче. *Вес.* фиг. У рукама слијепаца . . . једале су [гусле] једе. *Крањч. С.*

~ **се а.** *јадати.* — Мени је све горе, једа се Цвета, не могу више овако да издржим. *Рист.* фиг. Мир је. Само негдје у висини вода пригушеним плачем на пијеску се једа. *Наз.* **б.** *тужити се, жалити се (на кога, на што).* — Било је тренутака кад се свекрва и сама једала на сина. *Цар Е.* Једа се [сељак] своме куму на многе свеце које мора да прослављ̀а. *Мил. Ж.*

ја̏дац, ја̑ца и **ја̏дац,** ја́ца м *рачваста кост у птица под гушом, настала од обе кључне кости које су срасле у једну.*

Изр. ломити ~ *в. јадачити се*; спољa гладац, изнутра ~ *споља уредно и чисто, изнутра неуредно и прљаво*; ударити коме ~ *преварити кога*; знам за ~ *нећеш ме преварити!*

ја̑дац, ја̑ца м *в. јадник. Р-К Реч.*

ја̏дачити се, -им се покр. *кладити се ломећи јадац. Р-К Реч.*

ја̏даш м *в. јадник. Р-К Реч.*

ја̏дера ж покр. *одвећ бедна вечера; вечера кога ојађеног.* — Ушао [је] у кућу да замете мало скроба — то му је једера и вечера била. *Лал.*

ја̀дика ж бот. *в. жалосна врба (уз врба изр.). Сим. Реч.*

ја̀диков, -а, -о **1.** *који припада јадици.* — Скупио је [бог] сузе од вјекова, плод са нашег дрва јадикова. *Крањч. С.* **2.** фиг. *пун тегоба и јада.* — Пребрдио јадиков кланац. *Павл.*

ја̀дикован, -вна, -вно *један, јадиков (2).* — Оста кућа пуста јадиковна. *Март.*

ја̀диковањка ж *јадиковка, тужаљка.*

ја̀диковање с *гл. им. од јадиковати.*

ја̀диковати, -ујем несврш. **1.** *јадати.* — Кроз сузе им јадиковаше тугу своју. *Јакш. Ђ.* Почне јадиковати и сједне на стубе пред кућом. *Брл.* фиг. Јадикујући [сјеверњак] кроз маслинове гране пузао је цестом. *Војн.* **2.** *тужити се, жалити се.* — Никада није јадиковала на своју судбину. *Бен.*

~ **се** уз. повр. *јадиковати (2).* — Оне се [Савета и Милица] јадиковаху како су несрећне у љубави. *Трифк.*

ја̀диковац, -о̄вца м (у атрибутској служби) *јадиков (2).* — Заковаше нас у ланце јадиковце. *Печ. 1939.* Немир подгриза ко путника на стази непознатој, у кланцу јадиковцу. *Фран.*

ја̀диковина ж *јадиково дрво.* — Гусле јаворове и гудало од јадиковине. *Вук Рј.*

ја̀диковка ж **1.** *исказивање туге, жалости, бола; нарицање, кукњава*; исп. јадованка. — И ту гдје бјеше . . . јадиковка роба, сад пасе бијело и недужно јање. *Крклн.* Прикри се иза лесковог жбуна посматрајући и слушајући њихове [избјеглица] јадиковке. *Ћос. Д.* **2.** *тужба, жалба пуна јадиковања.* — Из Загреба од гричких грађана опет [сам] добио тужбе јадиковке . . . да их бискуп Иван изнова затира и убија. *Шен.* При слабој светлости лојанице китио [је поп] своје хришћанске јадиковке духовном суду. *Јевт.* **3.** бот. *јадика.* — Била је налик на врбу јадиковку којој је вјетар измлатио гране. *Наз.*

ја̀диковно прил. *на јадикован начин, тужно.* — Знао сам кад ће . . . пресјећи тужбалице и јадиковно се насмијешити. *Јел.*

ја̀дньй, -ā, -ē *в. јадан.* — Вино није Сењанине Иво . . . На јадиње гувно Десанчића. *НП Вук.*

ја̏дити, -им несврш. *јадати.* — Стоји као осуђена; тужи, једи . . . сузицама обливена. *Радич.* Једио старац и — проплакао. *Мул.*

Изр. јади те јадили *в. уз јад (изр.).*

~ **се** *јадати се.* — Он се само јадио и лио... сад гласно, сад тихо свој бол. *Наз.*

ја́дити, јађи́м несврш. **1.** *једити, љутити кога.* — То је мога оца јадило више него све на свијету. *Шен.* **2.** *задавати јаде, наносити невоље (коме), мучити (кога).* — Домановић је био расипан према »Одјеку« ... раздрагавао његове привржснике, јадио противнике. *Прод.*

~ **се** *осећати јад, љутњу, љутити се; жалити се.* — Сваки би се јадио да га је запао крив дио. *Љуб.*

ја̀дич м бот. *в. једић. Деан. Рј.*

ја̀дичац, -чца м бот. *в. мразовац* Colchicum antumnale. *Сим. Реч.*

ја̀дѝште с *место јада, несреће.* — Неће од нас [раздвојене браће] бити никад ништа до јадишта и пепељишта. *Љуб.*

ја̀дљив, -а, -о **1.** *који је пун јада, јадан, тужан.* — Бијела коса падаше низ гаравo јадљиво лице. *Шен.* **2.** *који се лако, брзо јади, љути, срди.* — Тај [је] свијет стално... раздражен, јадљив и срдит. *Донч.*

ја̀дљиво прил. *на јадљив начин, срдито, гневно.* — Никако нећеш! — истисну јадљиво госпођа. *Шен.*

ја̀дљивбст, -ости ж *особина онога који је јадљив.*

ја̀днӣк, -а и **ја̀днӣк,** -ика м **1.** *онај који изазива сажаљење, невољник, патник.* — Пеко их је [пегавце] грдио, говорио како брукају нашу војску, а они јадници се покуњили. *Дед. В.* Од прве плаће посла својим јадницима стотину динара. *Донч.* **2.** презр. *морално слаб човек, слабић, бедник.* — Ви јадници, што изгубисте образ и поштење удварајући се силнима. *Ранк.*

ја̀дница и **ја̀дница** ж *она која је јадна, несрећница, она која изазива самилост.* — Да протерам одмах Турадију, да избавим јадницу Србију. *Радич.* Онда ме загрлила и заплакала јецајући само једну ријеч: »Јадница!«. *Војн.*

ја̀дничӣд, -и ж *зб. им. од јадниче.*

ја̀днӣче, -ета с *јадно дете.* — Само понеко дете заплаче. Једно јадниче стално дрхти и цвокоће од зиме. *Дед. В.* И не окреће се на њега и његову јадничад. *Кик.*

ја̀дничин и **ја̀дничин,** -а, -о *који припада јадници.*

ја̀дничић м *дем. од јадник.*

ја̀дничкӣ и **ја̀днӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на јаднике.*

ја̀днӣчки прил. *као јадник.* — [Просјак] јаднички приђе к столу. *Божс.*

ја̀дно прил. *на један начин, бедно, сиромашно, тешко, мучно.* — Проматрао [сам] храстиће што су јадно животарили на жедноме кршу. *Наз.*

ја̀днбст, -ости и **ја̀днбћа** ж *стање онога који је јадан, бедан, који изазива сажаљење, беда.* — Смрвила [га] јадноћа. *Бег.* Видио је он сву јадност и голотињу и своју и свога народа. *Коз. Ј.*

ја́до м (вок. ја̀до) *хип. од јадник.* — Некакав ситан сплашен јадо, сив као миш, нађе се на зачељу [колоне]. *Ћоп.*

ја̀дов, -а и **ја̀дбв,** -ова м **1.** *јадник, несрећник.* — Збори, јадна, нашки, ако мислиш да нешто искамчиш за оне јадове што су у шанцу. *Вуј.* **2.** *онај који није ни за шта, беда;* исп. јадан (2). — Кад се састане шака празноглаваца и јадова који просто као мајмуни подражавају другима... то већ није налик ни на што. *Маш.*

ја̀дов, -а, -о *који је пун јада, пун тегоба.* — И сјатни се намамише сини уз јадику и јадове кланце. *Март.*

ја̀дбван, -вна, -вно **1.** *јадан (1).* — Прекину се сва веза између... јадовнога, голога, скрбнога и бољу прожетога Гајише. *Тур.* Дођосмо на Дрину. Превезосмо се у ову нашу јадовну земљу. *Шапч.* **2.** *који задаје јаде, тешке бриге.* — Падне у тешке јадовне мисли. *Бал.*

ја̀дбвāнка ж **1.** *јадиковка.* — Позорно саслуша његову јадованку. *Креш.* **2.** *песма тужног садржаја, тужаљка, нарицаљка.* — Пјесме су им сјетне јадованке. *В 1885.* Мајка запевала крваву јадованку. *Рад. Д.*

ја̀довāње с *гл. им. од јадовати.*

ја̀довати, -ујем несврш. *туговати, јадиковати, јадати.* — Шта је с њим, јадује мати, да ли живи или је мртав? *Мишк.* Исцедио сам зенице плачући, источио сам душу јадујући над људским боловима. *Нуш.*

~ **се** *тужити се, јадати се, жалити се на кога.* — Нити се што брине нити ради — јадовала се ханума на тавану. *О-А.*

ја̀довина ж индив. *беда од човека, јадов (2).* — Тресао се гледајући с мржњом ову људску јадовину. *Дав.*

ја̀дбвит, -а, -о **1.** *који је пун јада, беса, срдит, гневан.* — Ја не знам ништа, мрмљаше врачарица јадовитим гласом. *Шен.* **2.** *који је пун тешкоћа, који задаје напор, муку.* — Надчовечна снага... не заустављa [трк планинке] ни преко јадовитих неравнина пуних шипражја. *Рад. Д.* **3.** *језив, страшан.* — Али јадовиту смрт од њега не одврати нитко. *М-И.* Пред нашим очима [одиграће се] једна... врло јадовита љубавна трагедија. *Цар М.*

ја̀дбвито прил. *на јадовит начин, страшно, ужасно.* — Застењем јадовито и љуто. *Ков. А.*

ја̏довић и ја́довић м *јадник*. — Требало је само мали напор [па] не би данас пред самим собом изгледао такав јадовић. *Вуј.*

ја̏до̄вно прил. *на јадован начин*. — Тужног му оца јадовно прогања злоба. *Крањч. С.*

јадо̀лик, -а, -о заст. *јадан, бедан; тужан, жалостан*. — У том је тренутку тако јадолика била, тако очајнички изгледала да сам је морала сажаљевати. *М 1867.* Проматрајући оца откривала би на његовом јадоликом лицу тај тешки изражај. *Новак.*

јадо̀лико прил. *тужно, жалосно*. — Јадолико на гранама смрзнутим гачу [гаврани]. *Наз.*

јадо̀носан, -сна, -сно неол. *који доноси јад, раздор, погибао*. — Јадоносној Ериди бјеше гледати весеље [борбу богова]. *М-И.*

ја́доња м *в. јадник*. — Зар ти... јадоњо, ову земљу да учиш како да извршује своје обавезе? *Дав.*

ја̏до̄ст, -ости ж *в. јад (1)*. — То није посмијех самилости, туге... јадости или бриге. *Матош.*

Ја̏дра̄н, -а и **Ја̀дра̄н,** -а́на м *део Средоземног мора између северног и средњег дела Балканског и Апенинског полуотока.*

ја̏дра̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Ја̏дра̄н.*

ја̀дра̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Ја̀дра̄н и Ја́дар (крај у зап. Србији).*

јадрења̏к, -а́ка м дијал. *в. једрењак*. — Од трговачке флоте једва да је остало којих 50 јадрењака мале обалне пловидбе. *Мј. 1926.*

ја̏дро с дијал. *в. једро. Р-К Реч.*

ја̀душа ж покр. *она која је пуна јада, бедница*. — Што у кућу не улазиш, сотоно, но ћуриш ту као ћук? — Мило ми сунце, јадушо, одвали јој преко брка. *Пол. 1958.*

ја̏ђан, -а, -о покр. *еуф. од јадан*. — Ја знам, јађан Марко, да се ти не надаш пардону, па зато тако говориш. *В 1885.* Ја угуших гласе сред срца јађана. *Змај.*

ја̏ђењк м еуф. *в. јадник*. — Откуд ми пара и ашлука кад сам ти, јађењк, од такве куће! *Срем.* Процвијелио момче јађениче. *Март.*

ја̏ђе̄ње с *гл. им. од ја̏дити.*

ја́ђе̄ње с *гл. им. од ја́дити.*

ја̏жа ж *јаз (1, 2)*. — [Послови Букареви су] да гази воду... ако је уставу вода понијела или се јажа затрпала. *Мат.*

ја́же̄ње с *гл. им. од јазити.*

ја̏жорā̏ст м бот. *барски шевар, јежак (2)* Sparganium ramosum. *Р-К Реч.*

ја̏з м (лок. ја́зу) **1. а.** *жлеб, канал за довођење или одвођење воде*. — Вода потоком појури узаним јазом што је направљен да одводи воду у кречану. *Вес.* Чула је воду како брбља дуж јаза и испод напуштене воденице. *Вуј.* **б.** *удубина, јама*. — [Барушгина] је била врло опасна, јер су посвуда били дубоки јазови. *Креш.* **2.** *провалија, бездан*. — Само се... чује како грголље изврви и пада Мошћаница кроз јазове. *Андр. И.* фиг. Све је дубљи јаз падања без савести и јадања. *Дис.* У јаз сићи бола ћу. *Наз.* **3.** *дубока и мирна вода заустављена браном (ради ловљења рибе)*. — Пут води уз дуги јаз. *Стипч.* **4.** фиг. *разлика, неслагање*. — Бурна времена... ископају... јаз између два нараштаја и створе од њих... два света. *Андр. И.* **5.** зоол. *речна риба, слична клену* Leuciscus idus. *Р-К Реч.*

ја̏завац, -авца м **1.** зоол. *грабљивац из пор. куна, оштре њушке, неспретна тела и дуге чекињасте длаке* Meles meles. *Терм. 4.* **2.** фиг. *онај који граби туђе, израбљивач*. — Зар син тако великог народа да буде роб [туђинским] јазавцима! *Јакш. Б.*

ја̏завачкӣ, -а̄, -о̄ *који је од јазаваца*. — Јављао [је] да је... јазавачка... суха кожа знатно поскупила. *Ћор.*

ја̏завичā̏р м зоол. **1.** = јазавчар *врста ловачког пса кратких, кривих ногу, клемпавих ушију (за лов на јазавце и лисице). МЕП.* **2.** *врста сисара тоболчара у Аустралији* Peragale lagotis. *Финк.* **3.** фиг. *човек који има неко својство јазавичара*. — Глупи јазавичар... је стално глупо поцављао: Немам среће у картама. *Дав.*

ја̏завичā̏рка ж = јазавчарка. — Из шуме искочи жута куја, јазавичарка. *Бар.*

ја̏завичаст, -а, -о *који је као јазавац. Р-К Реч.*

ја̏зā̏вчār м зоол. = јазавичар (1). *Терм. 4.*

ја̏зā̏вчārев и ја̏зā̏вчārов, -а, -о *који припада јазавчару.*

ја̏зā̏вчārка ж = јазавичарка *куја јазавчар.*

ја̏зā̏вчārскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на јазавчаре.*

ја̏зā̏вчев, -а, -о *који припада јазавцу.*

ја̏зā̏вчевина ж **а.** *јазавчево месо*. **б.** *јазавчева кожа.*

ја̏зā̏вчијӣ, -а̄, -е̄ = јазавчји *који се односи на јазавце, који је од јазаваца.*

ја̏зā̏вчина ж *аугм. од јазавац*. — фиг. Тешко вама неваљале крадљиве јазавчине, богме ће ноћас бити трке! *Пол. 1959.*

ја̏зā̏вчӣ, -а̄, -е̄ = јазавчији.

ја̏збина ж **1.** *рупа у земљи у којој живи нека животиња.* — Од њега се [ловца] не може сакрити ни зечја лога ни јазавчева јазбина. *Глиш.* Кад гране пролеће, усамљеник [медвед] напушта јазбину. *Пол. 1958.* **2.** *тесна, тамна просторија.* — Сусјед Мате изађе из своје јазбине, подземљуше. *Кал.* Одмарамо [се] у тој великој јазбини [соби], без довољно ваздуха и сунца. *Чол.* **3.** *место, просторија где се скупљају преступници, криминалци.* — Варате ме и ласкате, и домамљујете у јазбину да ме претучете. *Каш.* Вереник је повероваo да се налази усред бандитске јазбине. *Пол. 1958.*

ја̏збинити, -и̏м несврш. индив. *боравити у јазбини.* — Неухумкане кости . . . јазбинити су престале на грлу колевке мрака. *КН 1960.*

ја̏збити, -и̏м несврш. *в. јазити. Р-К Реч.*

ја̀зија ж тур. покр. *писмо, оно што је написано на нечем.* — Лист хартије књиге без јазије. *НП Вук.*

ја́зити, јàзӣм несврш. **а.** *наврађати воду. Вук Рј.* **б.** *затрпавати, пунити (јаз, јаму).* — Па је по брду стрпано грање да јази локве. *Павл.*

ја̀зић, -а и **ја̀зӣћ,** -и́ћа м *дем. од јаз.* — фиг. Све мора тећи по старим издубеним јазићима. *Ранк.*

јазѝција м тур. покр. *в. писар.* — Он призивље к себи јазицију, па дохвати један табак књиге. *НП Вук.*

ЈАЗУ скраћ. *Југославенска академија знаности и умјетности.*

ја̀зук м тур. **1.** *штета, шкода.* — Па је јазук вјеру погазити. *НП Вук.* **2.** (у служби узвика) *на срамоту, на штету.* — Јазук тебе и господству твоме, што с' Јерини, Ђурђе, допустио те погуби толике војводе. *НП Вук.*

ја̀ња м тур. *пешак. Вук Рј.*

јајáнце, -ета с *в. јајашце.* — Снијела је [кокош] јајанце. *Сиј.*

ја̀јар, -а́ра м **1.** = јајчар *трговац јајима.* — Мати те родила с вороњешким јајаром. *Моск.* **2.** *онај који воли јаја. Р-К Реч.*

ја̀јара[1] м погрд. *човек који краде јаја; лопов, лупеж.* — Избите једном из главе крађу и пљачку . . . пилићари, јајаре геачке! *Лал.* Тамо [у иностранству] ми живи син . . . Пошао са јајарама у последњем часу. Залудише га. *Пол. 1959.*

ја̀јара[2] ж **1.** *тава, тигањ за пржење јаја. Р-К Реч.* **2.** агр. *јајача. Вук Рј.*

јајàрица ж **1.** *женска особа јајар.* **2.** етн. *колач који се пече о Ускрсу са целим, обично обојеним јајетом у средини. Бак. Рј.*

ја̀јаст, -а, -о *који има облик јајета, јајолик, овалан:* ~ лист, ~ брдо.

ја̀јат, -а, -о *у кога су велика јаја, мудат. Р-К Реч.*

ја̀јача ж агр. *врста крупне шљиве налик на јаје;* исп. јајара (2).

ја̀јачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на град Јајце у Босни.*

јајáшце и **ја̀јӣшце,** -а и -ета с *дем. од јаје.*

ја́је, -ја и јàјета с **1.** биол. *расплодна (највећа) станица, ћелија у птица, корњача и неких других животиња, омотана омотачем или у љусци, овалног облика (употребљава се као животна намирница):* кувано ~, пржено ~. **2.** *део мушког полног органа у којем се ствара семе.* — Добио је туберкулозу па су му морали извадити обадва јајета. *Јонке.* **3.** *помична утега на једнокраког ваги, кантару, која показује меру тежине.* — Помиче пажљиво кантарско јаје у правцу противном од теже терета. *Андр. И.*

Изр. бити сличан коме као ~ јајету *бити му веома сличан;* боље данас ~ него сутра кокош *боље данас оно што је сигурно па било и мање него сутра више и несигурно;* боље своје ~ него туђа кокош *боље своје мање и сигурно него туђе велико и несигурно;* која кокош много кокоће, мало јаја носи *ко много говори о свом раду, мало ради;* Колумбово ~ *говори се кад се наоко нешто неизведиво лако изведе на духовит начин;* нашао би длаку у јајету *јако је ситничав;* подметнути у туђе гнездо кукавичје ~ *свој терет натоварити на туђа леђа;* тражити длаку у јајету *залазити у најмање ситнице.*

ја̀јӣњак, -а и **јајӣњак,** -а́ка м *в. јајник. Прав.*

ја̀јӣњӣ, -а̄, -е̄ и **ја̂јнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на јаја:* ~ љуска.

ја̂јнӣк и **ја̂јӣњак** м анат. *расплодни орган код жене који ствара јајне станице, ћелије, јајињак* ovarium.

ја̂јничнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на јајнике.*

ја̀јовӧд м анат. *део женског полног органа у облику танке цеви између јајника и матер(н)ице* oviductus.

јајòводнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на јајовод.*

јајòлик, -а, -о *који има облик јајета, јајаст, овалан:* ~ лист, ~ брег.

јајòшија м и ж *онај (она) који испија јаја.* — Љути се [старац] на сврaку јајопију. *Ћоп.*

ја̂јскӣ, -а̄, -о̄ *в. јајињи.* — Ушла у јајску љуску. *Вук Рј.*

јàјуша ж покр. *врста пите од кукурузног брашна, сира, масти и јаја. И-Б Рј.*

јáјце, -ца и -ета **а.** *дем. од јаје.* **б.** *јаје.* — Сретноме човеку и петлови носе јајца! *Срем.*

Јáјце с *град у југозападној Босни на ушћу Пливе у Врбас.*

Јáјчанин м (ном. мн. -ани) *човек из Јајца.* — Кулу гради беже Јајчанине. *Вук Рј.*

Јáјчанка ж *жена из Јајца.*

јàјчāр, -ара м *јајар (I).* — Јаја ... продала сам јајчару за сол. *Гор.*

јајчàрица и **јàјчāрка** ж *она која купује и продаје јаја.* — Ако се сукобиш с каквом јајчарицом или мљечарицом ... *Кур.*

јāк, јáка, јáко (одр. јāкӣ, -ā, -ō; комп. јāчӣ); супр. слаб. **1.** *који се истиче великом физичком снагом, снажан; који је лепо развијен.* — Сремац је јак и здрав као кремен. *Матош.* По кухињи се неуморно вртјела ... женица јаких препланулих листова. *Јоп.* **2. а.** *који је добро утврђен, наоружан; кога је тешко сломити, раскинути, разбити, издржљив, отпоран:* ~ армија, ~ тврђава. — Прозори [су] тих ћелија самица од специјалног стакла, јаког као гвожђе. *Матош.* Сазидао је капију јаку као град. *Станк.* **б.** *духовно снажан, чврст, непоколебљив.* — Луција није јака затајити ни радости ни жалости. *Шен.* Продирала је и у најудаљеније крајеве ове земље неодређена али јака жеља за знањем и бољим животом. *Андр. И.* **3. а.** *који има велику моћ, власт, велики ауторитет, који је моћан (по свом положају, утицају, економски, по броју и сл.).* — После Норвежана предузеле су исти посао [вађење угља] доста јаке компаније. *Петр. М.* **б.** *имућан, богат.* — Дошао у Загреб без крајцаре у џепу, а сада, веле људи, да је јак газда. *Кум.* **4. а.** *који има велику снагу, јачину:* ~ мотор, ~ телескоп, јаке наочари. **б.** *који садржи велики проценат чега, снажан по свом деловању:* ~ отров, ~ лек, ~ пиће. — То су јаке минералне воде. *Нен. Љ.* Справи нам двије кафе, али јаке. *Војн.* **в.** *знатан, значајан по свом утицају:* ~ доказ, ~ чланак. **г.** *оштар, продоран (о мирису):* ~ мирис. **5. а.** *снажан, знатан по своме испољавању, по интензитету.* — Разболи се Чемер-дека, грозница га тресе јака. *Змај.* Јака киша стаде лијевати као из кабла. *Том.* Биће јака зима. *Чипл.* **б.** *који снажно звучи (о гласу).* — Јунаци, браћо! викнуо млади ага јаким грлом. *Том.* Његов глас био је тако јак и крупан. *Брл.* **6.** (у чему) *који је добро упућен, извежбан (у неком послу, у некој вештини, у неком питању):* ~ шахист. — Да те огледамо колико си јак у свирању и пјевању уз оргуље. *Јурк.* Био је јак у латинском. *Андр. И.*

Изр. имати јаке лактове *в. уз лакат (изр.);* јача половина *муж, брачни друг;* јаки (јачи) пол *мушкарци;* јаче друштво ир. *сумњиво друштво;* јака дисциплина (рука) *строгост;* ~ као земља *врло јак;* ~ на зубу *брбљав, лајав, зубат.*

јāк м зоол. *врста крупног говечета које живи у високим, планинским областима средње Азије, тибетско говедо* Poëphagus grunniens. *Терм. 4.*

јāка[1] ж покр. у изразу: нас је ~ *много нас је. Вук Рј.*

јāка[2] ж нем. варв. *део одела око врата, оковратник.* — Поврнуте јаке на прокислу шињелу ... маршира тромо неки одред трећепозиваца. *Нуш.*

Изр. ухватити, зграбити за јаку а) *строго позвати на одговорност;* б) *ухапсити.*

јàкако и **јакàко** прил. *дакако, свакако, дабоме.* — Јакако да је боље! *Дом.*

јāкāње с *гл. им. од јакати се.*

јàкарēње с *гл. им. од јакарити се.*

јàкарити се, -ӣм се и **јāкати се,** -ām се несврш. *играти се натежући једно другом, рвући се једно с другим.* — Ту се натјеравала и јакарила дјеца, мала и велика. *Кол.* А он ... дохвати је [чобаницу] за руке и стаде се јакати с њом. *Ранк.*

јàкача ж *јака жена. Р-К Реч.*

јàкета ж тал. покр. **а.** *кратак мушки капут.* **б.** *кратак женски капут тесно припијен уз тело (у црногорској ношњи). Свезн.*

јàкиja ж тур. *мелем од сапуна, ракије и јаја за лечење рана на леђима коња. Вук Рј.*

јàкинт м грч. *драги камен црвене боје, рубин.* — Зидови од суха злата, круништа од алема, врата од јакинта. *Вел.*

јàкиц м грч. покр. *в. јакинт.* — Натакла невјеста на прсте јакице и свакојако прстење. *Љуб.*

јāклен, -а, -о покр. *јак, чврст.* — Ја сам ти почврст човјек, али сјевер када преломи јаклен дуб, преломио га је. *Ков. А.* фиг. Одају и својим неувењивим јакленим језиком из којега су времена. *Шим. С.*

јàклика ж *в. јакача. Р-К Реч.*

јàкна ж нем. варв. *кратак женски капут.* — Милка обуче »јакну« што јој купише у граду. *Петр. В.*

јāко прил. (комп. јāче и јāчē) **1.** *снажно, врло; много.* — Знам да би га то јаче узнемирило. *Мат.* Али се тамо јако разочарао. *Кол.* Јаче од седам година био нам је ... вођом. *Буд.* **2.** *јасно, гласно.* — Круте јаке ... чиниле [су] да им се [сељацима] јаче виде њихове оштре главе. *Станк.*

Пољуби Никанора у руку цмокнувши јако, желећи да се чује. *Чипл.*

јàко прил. покр. *сада.* — Сви ви... позаспасте, а ја јако излазим. *Андр. И.* До малочас сви желели кишу, а јако: да се склонимо! *Вес.*

јакобѝнац, -нца м (ген. мн. јакòбѝнāцā) *револуционарни демократ(а) у доба француске грађанске револуције поткрај 18. ст., члан јакобинског клуба (према самостану, манастиру св. Јакоба у Паризу).*

јакобѝнизам, -зма м пол. *покрет и идеологија јакобинаца.* — Француска револуција је дело јакобинизма. *Дуч.* Ни рестаурација није успјела да ликвидира јакобинизам. *Крл.*

јакòбѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на јакобинце*: ~ идеја, ~ власт.

јàкōван, -вна, -вно *јакошњи.* — Као жедан човјек коме се испред уста отргне саплак јаковне воде. *Дов.* фиг. Језик свакога народа испрвице бијаше... некварен, јакован, природан. *Шим. С.*

јакōвљица ж индив. *врста морнарских лестава.* — Изнесоше дугу јаковљицу, тешко оптерећену оловницама. *Креш.*

јàкōм прил. покр. *јако.* — Јаком иду твоје муке и невоље, а помоћи ти се не може. *Ранк.* Ово је увод што сада пишем, а јаком долази оно што је главно. *Дом.*

јáкōст, -ости ж *јачина.* — Ти мајстори су... сукали конопце необичне јакости и дебљине. *Андр. И.*

јàкостан, -сна, -сно *јак, снажан.* — Отима се, заман јој муке, у јунака јакосније руке. *Радич.* Човјек средовјечан, али темељан и јакостан. *Цар Е.*

јáкота м и ж *јак, снажан човек или жена.* — Милиновић бијаше као да га неки јакота ошинуо. *Матош.* О јакоти жени хоћу да ти причам. *Буд.*

јакòта ж *јачина, снага.* — Он је јачи јакотом. *М-И.* Нестало је јакоте свијести народне, преотело је маха туђинство. *Водн.*

јàкошњӣ, -ā, -ē *скорашњи, садашњи; свеж.* — Просу устајану воду и насу јакошњу. *Мат.*

јàкреп м тур. нар. *акреп (I).* — У њој [тамници] има сваке гадалине, змије кољу, а јакрепи штипљу. *НПХ.*

јáкӯт м тур. покр. *в. јакинт.* — Зацаклила би му се [закланом овну] зјеница као јакут. *Нам.*

јáл[1] м (лок. јáлу) покр. *завист, злоба;* исп. јалност. — Зеленио би се од јала и зависти. *Бал.*

јáл[2] м тур. *невоља, несрећа.* — Проӣ' се, мајко, јала и белаја, није ово књига посланица, него ферман цар-Отмановића. *НП Вук.*

јàлак, -ака и -лка м тур. покр. *в. јарак.* — Прејурисмо чистину, прескочисмо јалак на врзину. *Ранк.* Чинило ми се да... ме вија нека незнана сила сакривена у туробним јалацима и шипразима. *Уск.*

јалàкати, -ām и јàлачēм несврш. *викати јала(х).* — На ноге се, ето Турци иду, јалакају, честе пушке међу. *Радич.*

јалáкнути, јàлāкнēм *сврш. према јалакати.* — Зацикташе пушке, јалакнуше Турци. *Торд.*

јáлан, -лна, -лно (одр. јâлнӣ) покр. *завидан, злобан.* — Никоме ми нисмо јални, да се зна. *Донч.*

јàлапа ж бот. **а.** *биљка из пор. слакова* Ipomoea jalapa. *Деан. Рј.* **б.** *в. ноћурак. Сим. Реч.*

јалà(х) узв. покр. *дед(ер), хајде. Деан. Рј.*

јâли везн. покр. *в. или.* — Не знаш шта ћеш пре: јали вратити стоку, јали притврдити ограду, јали оплести, јали окопати. *Глиш.* [Неимар] поће у Стамбол... ама да се једном обазрије јал' на нас јал' на ћуприју. *Андр. И.*

јàлија ж тур. покр. *обала; празан простор, ледина.* — Доклен мору на јалију сиђе. *НП Вук.* То господско дете... дружило се... са мушкарцима... учествујући у њиховим играма и скитњама по јалији. *Андр. И.*

јàлијāш м тур. покр. *беспосличар, скитница; неодгојен дечак;* исп. јалија. — Нестане јалијашима пара, а они газди Стевану. *Марк. М.* Већ сам помислио да сам жртва неког мостарског јалијаша. *Пол. 1959.*

јàлман м тур. заст. *кундак на пушци.* — [Пушка] је обљевена златом од јалмана до горњег нишана. *НП Вук.*

јáлнōст, -ости ж покр. *јал*[1]. — Пре ће бити да је то глас... нечије пакосничке јалности. *КН 1959.*

јâлов, -а, -о **1. а.** *који не доноси плода, неплодан.* — Под јаловим дудом играло [је] коло. *Срем.* **б.** *који не може имати порода, који не може створити потомство.* — Маргарита је лијепа и румена... али јалова. *Ков. А.* Да је она права и поштена женска... не би се обадала овако ко јалова јуница. *Ћоп.* **2.** *узалудан, некористан.* — Он се сав уносио у тај јалови посао. *Андр. И.* Чама легла на стари јалови живот. *Донч.*

јалòвāк, -áка м **а.** *јалов човек.* — Бог зна да ти је муж јаловак. *Ћос. Д.* **б.** *јалова биљка (најчешће кукуруз).* — Њих двоје су пошли да хране говеда. Изнели по бреме јаловака

и мувара. *Ђос. Д.* **в.** *једногодишња лоза која је избила из притајеног окца. Свезн.*

јало̀ван, -вна, -вно покр. *в. јалов. Деан. Рј.*

јалóвац, -вца м **а.** *јалово мушко живинче;* исп. јаловица (а). — Коња старога грофа, жућкаста јаловца ... водио је грофов коњушар. *Крањч. Стј.* **б.** *јалово дрво. Бак. Реч.*

јалòвāч, -áча м *јаловак* (*а*). — Ту се налази ... горњи или »бувин« Самарник, прозван по јаловачу Симеуну. *Јел.*

јàловина ж руд. **1.** *јалова земља; земља у којој нема (довољно) руде, минерала; материјал из којега је таљењем, топљењем одвојена руда;* исп. шљака, згура. — Најпримитивнија метода ... да се ... руком одвоји јаловина од минерала. *Кем.* Редуковано гвожђе у течном стању скупља се на дну пећи ... а изнад њега се налази стопљена јаловина. *НХ.* **2.** фиг. *јалово стварање, невредна дела.* — Умјетност [је] у томе да се из грдних тона њихове [илузија] јаловине извуче бар једно енергетско зрно оне будућности. *Ж 1955.*

јалòвиња ж и **јалòвињe** с зб. *све што је јалово, јаловци и јаловице.* — Да су паметни ... све би продали и ишли у Турску, кад се с ове земље дигао род и настала само јаловиња — ни двије жене у селу не носе трбух. *Сиј.* Јаловиње бјежи под Подвиње. *НПХ.*

јàловити, -ӣм несврш. *чинити јаловим, одстранити полне жлезде у човека или животиње, шкопити, штројити, кастрирати.*

~ **се 1.** *постајати, бити јалов; побацивати плод.* — Неки куне на издаху мајку што се није јаловила њиме, па се не би носио ни с киме. *Март.* фиг. Откад ме остави, све се већ јалови. *Наз.* Луда нада увијек се ... топи и јалови. *Лал.* **2.** нар. *истресати се, празнити се (о облацима).* — [Настану] честе кише, особито у Котору, гдје се облаци ... сукобе и јалове у онај тјеснац као у корито. *Љуб.* Над њом се [градином] јаловили облаци. *Горд.*

јàловица ж **а.** *крава или овца која се не тели или не ја(г)њи;* исп. јаловац. — Доведе ми краву јаловицу. *НП Вук.* Испекоше овцу јаловицу. *Ђоп.* **б.** *жена нероткиња.* — Још си пустила да те јаловицом прогласе. *Божић.* **в.** *неплодна земља.* — Савојац ћути и грбачи на својој каменитој јаловици. *Матош.*

јàлōвка ж *в. јаловица* (*а*). *Р-К Реч.*

јàловљēње с *гл. им. од јаловити* (*се*).

јàлово прил. *неплодно, бескорисно, узалудно.* — Овдје су сви моји покушаји јалово испали. *Лаз. Л.* Пепео праши по цести коју је јалово мести. *Уј.*

јàловōст, -ости ж *особина онога што је јалово, неплодност, стерилност; бескорисност.* — фиг. Најкрупније жеље ... су обично пород сите доконости и животне јаловости. *Сек.*

јàломак, -мка м хебр. *капица какву носе ортодоксни Жидови.* — Дуги коврчави пејсици његови вијорили су испод јеврејског јаломка. *Глиш.*

јàлша ж бот. покр. *в. јоха, јова. Бен. Рј.*

јàлшевина ж покр. *в. јоховина, јововина.*

јāма ж (ген. мн. јāмā) **1. а.** *рупа ископана у земљи.* — Копа јаме укопнице у гробљу. *Креш.* фиг. Косово постаде непрегледна јама, костурница страшна и поразом славна. *Рак.* **б.** *удубљено место, удубина, удубљење уопште.* — Говорила сам ти да су саме кврге и јаме [у постељи]. *Крањч. Стј.* Њега у очну јаму под обрву згоди. *М-И.* **2.** *рудничко окно.* — И на грлима подземних јама рано ... сунце њима [рударима] је залаз. *Ђон.* **3.** *дубоко, вертикално удубљење у земљи, понор, провалија.* — Омера сте ви убили и бацили у јаму. *Чол.* Јаме су вертикалне удубине ... с отвором. *ОГ.* **4. а.** *тесна, мрачна просторија.* — Живео [сам] у ћор-сокаку, у оној јами и штенари. *Куш.* **б.** *јазбина* (*3*). — Овде [су] углађени злочинци у ... разбојничкој јами. *Скерл.*

Изр. копати коме јаму *припремати коме пропаст.*

јàмак, -ака м тур. ист. **1.** *барјактарев заменик.* — Зелен га је барјак оклопио, а јамака кита од барјака. *НП Вук.* **2.** *регрут у јаничара.* — Зато се могло десити да један одред јамака војничког олоша ... збаци таквог султана са престола. *Андр. И.* **3.** *помоћник мајстора, калфа. Шкаљ.*

јāмāр, -а и **јàмāр,** -ара м **1.** зоол. *голуб дупљаш који живи у јамама* Columba migratoria. *Рј. А.* **2.** *врста ловачког пса.* — Са собом су повели псе јамаре. *Б 1958.* **3.** *онај који копа јаме вадећи руду, рудар.* — Низ узане лествице силазио је пре неки дан у отвор јаме јамар за јамаром. *Б 1958.* **4.** необ. *онај који је за другог светског рата бацао људе у дубоке јаме.* — И нисмо се растужили над крвљу паликуће и јамара. *Фран.*

јамáрити, јàмāрӣм несврш. *ловити у јамама лисице и друге звери.* — У априлу и мају ловци су ... јамарили помоћу паса јамара. *Пол. 1957.*

јāмарица ж **1.** зоол. **а.** *врста мале рибе из пор. шарана која живи у нашим крашким водама, гаовица* Paraphaxinus. *Финк.* **б.** *угор, јегуља. Рј. А.* **2.** бот. *биљка из пор. јаглика* Cortusa Matthioli. *Сим. Реч.*

јāмаст, -а, -о *пун јама, издубен, изривен.* — И он се жури да је [војску] стигне те се спотаче у јамастој пртини. *Вуј.*

Изр. ~ пећ *индустријска пећ за добијање сирова гвожђа, вапненца, кречњака и др. Мин. Лекс.*

јàматва ж покр. *в. јематва.* — Љетошња јаматва била је још слабија од свих посљедњих година. *Тип.*

јàмац и **јáмац,** -мца м = јемац *онај који јамчи за другога.* — Мелита била је ... добар јамац уз свога супруга. *Том.*

јàмачан, -чна, -чно *за што се може јамчити, поуздан, сигуран:* ~ смрт.

јàмачно прил. *поуздано, сигурно, заједно, заиста.*

јàмачнōст, -ости ж *поузданост, сигурност.* — Сумње... би морале постати јамачностима кад би свијет био готов. *Баз.*

јàмб м грч. поет. *метричка двосложна стопа с кратким и дугим слогом, односно с нагласком на другом слогу* (∪ -).

јамбòграф м ир. *писац стихова у јамбима.* — Многи наши »јамбографи« заостају у том за Бенешићем. *С 1911.*

јàмбор м покр. *в. јарбол. Дван. Рј.*

јамѐтина ж *аугм. и пеј. од јама.*

јàмин, -а, -о *који припада јами.* — Поточна вода пјенећи се грми; јамино жвало гута је и пије. *Наз.*

јàмина ж *аугм. и пеј. од јама.* — Па утече опет у јамину. *НП Вук.*

јàмити[1], -ӣм свршн. покр. **1.** *узети, ухватити, зграбити.* — Онда јами седефли тамбуру. *Огр.* Иза треће ријечи јами му Мартин боцун из руке. *Кос.* **2.** *оставити, проћи се, оканити се.* — О том бих ти ја, мој Јерко, могао силу казивати — ал' јамимо! *Јурк.* Јами, чико!... У капетаницу не дирај! *Јакш. Б.*

~ **се** *уклонити се, отићи.* — Сијевај, ти дјечаче, одовуд се јами! *Вел.*

јàмити[2], -ӣм несврш. *копати јамиће за сађење лозе. Вук Рј.*

јàмић, -а и **јàмӣћ,** -ића м *јамица ископана за сађење лозе.* — Онда се поред сваке значке забоде кочић и на томе месту ископа јамић. *Тод.*

јàмица ж **а.** *дем. од јама.* **б.** *мало удубљење на бради или на образу (при осмеху).*

јàмичав, -а, -о = јамичаст *који има јамице, који је пун јамица.* — Коштица је јајаста и јамичава. *Тод.*

јàмичавица ж само у изразу: бела ~ зоол. *врста морског мекушца* Liothyrina vitrea. *Финк.*

јамѝчак, -чка м покр. *будак, трнокоп. Вук Рј.*

јàмичāрке ж мн. зоол. *род змија отровница које имају дубоку јамицу између носних отвора и очију* Crotalinae. *Терм. 4.*

јàмичаст, -а, -о = јамичав. — Земљом никада не скакутаху згодније ножице ... јамичастије лице и финији лик него што бјеше у Маријe. *Креш.*

јàмичѐње с *гл. им. од јамичити.*

јàмичити, -ӣм несврш. *правити јамице (нпр. у винограду). Бен. Рј.*

јàмичица ж *дем. од јамица.*

јàмљати, -ām *несврш. према јамити*[1]. — Јамља Луку Новица за руку. *Март.*

јàмнӣ, -ā, -ō *в. јамски.*

Изр. ~ глиста зоол. *рударска глиста, глиста која живи у јамама, рудницима* Ancylostoma duodenale. *Финк.*

јамòвит, -а, -о *јамаст. Р-К Реч.*

јамомéрац, -рца, ијек. јамомјéрац, м руд. *стручњак који мери рударске јаме.* — Рудник магнезита ... расписује конкурс за ... јамомерца. *Пол. 1959.*

јамомјéрац, -рца, ек. јамомéрац.

јàмпскӣ, -ā, -ō *који се односи на јамбе:* ~ стопа.

јàмрати, -ām несврш. нем. покр. *тужити се, јадиковати.* — Ако је тко лумповао па јамра, то онда шеф увијек точно зна. *Крл.*

јàмскӣ и **јâмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на јаме, који потиче из јаме.*

Изр. ~ радник *рудар.*

јàмство и **јáмство** с = јемство **1. а.** *примање обавезе, одговорности за кога или за што.* — Уз моје јамство платит ће вам одмах. *Том.* **б.** *осигурање, обезбеђење, гаранција.* — Служило је [богатство] ... као јамство за немирне и оскудне године. *Андр. И.* фиг. Чему спутавати двије особе [у браку] гдјено нема, засада, никаква јамства да би младеначка свеза била ... јака. *Коз. Ј.* **2.** правн. *новчани износ којим се јамчи за извршење чега, кауција.* — Код понављања парнице може [се] оврха суспендирати ... ако тужитель положи јамство. *Мј. 1926.*

Изр. друштво с ограниченим јамством трг. *друштво чији чланови јамче само до висине својих улога.*

јàмужа и **јâмужа** ж покр. *в. јомужа.* — А посрка ли ти оно јамуже у ћелији? *Љуб.* Мијат [је] устави и затражи да му да јамуже. *Лоп.*

јамȕрина ж *аугм. и пеј. од јама. Вук Рј.*

јàмчење и **јâмчење** с *гл. им. од јамчити.*

јàмчевина ж = јемчевина *новчани износ или каква вредна ствар као осигурање да ће обавеза бити извршена;* исп: кауција. — А знало се опет да Марко има новаца и да их посуђује уз добру јамчевину. *Новак.*

јâмчёвнӣ, -ā, -ō *који се односи на јамчевину. Деан. Рј.*

јâмчити и **јâмчити,** -ӣм несврш. = јемчити **а.** *примати на себе одговорност за кога или за што; бити јамац; тврдити да ће што бити.* — Јамчио је за њега кад је отворио апотеку. *Лаз. Л.* За своја ... увјерења човјек јамчи својим потписом као за своје мјенице. *Крл.* **б.** *служити као јамство, као доказ, сигурност.* — А зар им не јамчи моја прошлост? *Кор.* Ништа нам не јамчи ... да се [човјек] неће развити у сасвим нову врсту. *Ћос. Б.*

~ **се** *узв. повр.* — То бива ... кад се људи јамче да се унапредак што зло неће учинити. *Нов.*

јàндал и **јàндан** прил. тур. **а.** *на страни, по страни, са стране, одвојено.* — Што је момак јандал од сватова? *НП Вук.* **б.** *на страну.* — Те Максима јандал оћушнуше. *НП Вук.*

јàниja ж тур. покр. *врста јела од меса с различном зелени.* — Пробао [је] печења и јаније, зготовљене од добрих јаловица. *Ранк.*

јàничâр м *в. јањичар.*

јâнка ж *мрежица у облику врећице, причвршћена на дрвени или гвоздени обруч, којом се вади уловљена риба из мреже;* исп. мередов. *Рј. А.*

јàнкеса ж тур. *кожна торба која се носи са стране, преко рамена и груди. Вук Рј.*

јàнкесецијa м тур. *џепокрадица, џепарош, крадљивац, лопов. Шкаљ.*

јансенȉзам, -зма м *реформистичка религиозна струја у католичкој цркви 17—18 в. (названа по имену белгијског бискупа Јансена).*

јансènист(а) м *присталица јансенизма.*

јансенȉстичкӣ, -ā, -ō *који припада јансенистима, који је као у јансениста.*

јântâр м рус. мин. *кристализирана смола црногоричног дрвећа жућкасте боје (употребљава се за прављење ситних предмета и накита), ћилибар.*

јântârнӣ, -ā, -ō = јантарски **1.** *који је начињен од јантара.* — Женске носе јантарне огрлице. *Крл.* **2.** *који је као у јантара.* — На постољу од мрамора јантарних одсјева кочила се Минерва. *Десн.* Она се не може отргнути јантарној чаролији. *Сим.*

јântârно прил. индив. *као јантар, попут јантара.* — Сигурно је [мјесец] често овако јантарно сјао. *Сим.*

јântârњâк м зоол. *врста пужа чије се кућице жуте попут јантара* Succinea. *Финк.*

јântârскӣ, -ā, -ō = јантарни.

јâнуâр м лат. *први месец у години, сијечањ.*

јâнуâрскӣ, -ā, -ō *који припада јануару, који се односи на јануар, који се збива у јануару.*

јàнцик м тур. *кожна торба која виси о рамену.* — А преко груди о рамену виси стари јанцик. *Дом.*

јâњ и **јâњ** м **1.** бот. **а.** *јасен. Сим. Реч.* **б.** *јагњеда, црна топола. Сим. Реч.* **2.** необ. *јарбол на једрењаку.* — Он је једном четири Енглеза запељао на највиши јањ па им наложио нека дижу једра на одлазак. *В 1885.*

јâња ж *в. јагњеда. Р-К Реч.*

јâњāд ж *зб. им. од јање.*

јâњара ж *тор за ја(га)њце. Р-К Реч.*

јáњац, -њца и **јâњац,** јâњца м (обично у мн. јањци) = јагањац. — Куни вука, вука ћуд ће вући: своју мутњу јањцу помећући. *Март.* Тамо јањци играју се бели. *Митр.* Ти моји Хрвати час су лавови, час јањци. *Шен.* Разни зерзевати за предјело, па мало пржене рибице ... а тек онда главна тачка дневног реда, јањац на ражњу. *Ћоп.*

Изр. три јањца (нејака) удавише курјака посл. *више слабих савлада једног јакога.*

јâње, -ета с (супл. мн. јâњци) = јагње. — фиг. Не може он ништа, јање! *Бег.*

Изр. ићи као јање на заклање *ићи без отпора, без протеста, кротко.*

јâњёње с *гл. им. од јањити (се).*

јањетина ж = јагњетина. — Носи се на копљима печена овновина и јањетина. *Шен.* Кад се малко прихватио јањетине ... нешто му се језик одријешио. *Буд.*

јањèтина ж *аугм. и пеј. од јање.*

јâњећӣ, -ā, -ē *који се односи на јање:* ~ кожа.

јâњећина ж *в. јањетина.*

јâњēшце и **јањéшце,** -а и -ета с *дем. од јање.*

јâњӣво с = јагњиво. *Вук Рј.*

јâњило с *јагњилиште.* — У чаршију није никад силазио, осим у прољеће кад би се овце спуштале са Змијања на јањило. *Коч.*

јâњити (се), -ӣм (се) несврш. = јагњити (се). *Вук Рј.*

јâњица ж = јагњица. *Прав.*

јàњичâр м ист. *војник регуларне турске пешадије, састављене од заробљеника и потурчених хришћана.*

јàњичâрев и **јàњичâров,** -а, -о *који припада јањичару.*

јàњичâрскӣ, -ā, -ō *који се односи на јањичаре.*

јàњчâр, -ára м покр. *онај који чува, пасе ја(га)њце. Деан. Рј.*

јàњчàрица ж покр. *пастирица која пасе ја(га)њце. Р-К Реч.*

ја̏ньчевина и ја̏ньчевина ж *в. ја(г)њетина. Вук Рј.*

ја̀ньчић м *дем. од јањац.* — Као млад јањчић ... клону Андрија главом. *Глиш.*

ја̏о и **ја̏ој** (често поновљено) = јаох *узвик за изрицање бола, туге, несреће, жаљења због чега.* — Јао, мамо, удави је [птицу] ... јао ... јао! *Радич.* Јаој ... јаој! — викао је болно. *Јак.*

ја̏о̄к м заст. *в. јаук. Р-К Реч.*

јаóкати, ја̏о̄чēм несврш. *в. јаукати. Р-К Реч.*

јаò̀кнути, ја̀окнēм *свршс. према јаокати.* — Ахилеј јаокне страшно. *М-И.*

ја̏ох узв. = јао. — Јаох, рече, делијо незнана, лакше мало, окаменио се! *НП Вук.*

ја̏па м фам. покр. *отац*; исп. папа, тата. — Јапа — тако она називаше оца — буду већ све урадили. *Ков. А.*

ја̀пага ж покр. *стрма, дубока јама, понор, провалија.* — У свој Лици ваљда не било спиље ни јапаге којој он не би знао и улаз и излаз. *Тур.*

ја̏пād ж *место где сунце не допире, осој(е)*; супр. присој(е). *Вук Рј.*

ја̏пāдан, -дна, -дно *осојан, сеновит. Бен. Рј.*

ја̏пāдно прил. *осојно. Вук Рј.*

ја̏пāран, -рна, -рно покр. *јак, способан за сваки посао.* — Ал' њему [оцу Шими] још црвену и јапарну не усхтје нитко тога учинити. *Коз. И.*

ја̀пија ж тур. покр. *грађевинско дрво, дрвена грађа.* — Толика се јапија слегла на обе стране Дрине. *Андр. И.* Шумар са жандарима и кнезом оборише започету зграду, а јапију продадоше. *Каш.*

ја̏пити, -ӣм несврш. покр. *в. зјапити.* — И ране јапе, врела крвца лопи. *Радич.* фиг. Јаз међу интелигенцијом и народом јапи и овако. *БВ 1906.*

ја̏пица м *дем. и хип. од јапа.* — Само вири капица где већ спава Барица и јапица. *Матош.*

ја̏пичā̏р м покр. *човек који означује дрвеће погодно за грађевински материјал*; исп. јапија. — Маса радника је стално ангажована у ... шумарству (дрвосече, јапичари, тесачи итд.). *Лапч.*

ја̀пиница ж покр. *в. вапеница, кречана. Вук Рј.*

ја̏пно с покр. *в. вапно. Вук Рј.*

ја̏пом прил. покр. *широм.* — Врата [су] остала јапом отворена. *Марк. М.*

ја̀прак м тур. покр. **а.** *лист*; *лист од винове лозе. Шкаљ.* **б.** *врста јела (млевено месо у листу винове лозе).* — Вели ми Мара: »Червиш ваља« ... и јапрак! *Јор.*

ја̏прити, -ӣм несврш. тур. *чинити што црвеним, црвенити.* — фиг. Младост што јапри га [облак] златна. *Крањч. С.*

ја̀пу̏нце, -ета с тур. покр. *врста кабанице, огртач.* — Носи сиво јапунце са цигерастом јаком. *Јакш. Ђ.*

Изр. послије кише ~ (не треба) *касно је после свршеног чина предузимати мере да се оно што се догодило спречи.*

ја̀пу̏рити, ја̀пӯрӣм несврш. *узбуђивати, узнемиривати.* — Та је предстража онда јапурила виком и звиждуком људе. *Божић.*

~ **се** *узбуђивати се.* — Да се човјек при читању црвени од стида и јапури од чулности! *Десн.*

ја̏р[1] м (лок. ја́ру) **1.** *жар, топлина, јара.* — Витка бјелина бреза на рубовима, јасно се извијајући у том јару, још јаче истиче дивљину буктања. *Мих.* Три сам ноћи у трави лежала, хладила се од великог јара. *Кош.* **2.** *јарост, срдба, бес.* — Лаже! — рикну Живан, црвен од јара. *Шен.* А они у јару због неуспјелог свог бијега ... буктјели су и хулили махнито. *Цес. А.*

ја̏р[2] м и ж само у изразу: **сејати жито на јар** *сејати с пролећа тако да донесе род у јесен. Вук Рј.*

ја̏р[3] м тур. заст. *в. ахар.* — Одведе коња у јарове. *Н. прип. Вук.*

ја̏ра ж **1. а.** *велика врућина, јака топлота зрака, ваздуха загрејаног сунцем, летња припека.* — Пустило јару мартовско сунце кô ужарена пећ. *Јакш. М.* **б.** *велика топлота усијаног метала.* — И утихнула је рујна жива јара усијаног жељеза. *Чипл.* **в.** *повишена температура тела од болести или узбуђења.* — Срце ми је почело необично да лупа, а некаква јара да ме просто гуши. *Ком.* **2.** *запах, задах.* — Толика је јара ударала из њега. *Бен.* Куљала [је] из њега винска и ракијска јара као из старих, натопљених буради. *Петр. В.*

ја̏ра ж покр. *крух, хлеб од јечмена брашна. Бен. Рј.*

ја̏рāд ж *зб. им. од јāре.*

ја̏радā̏р м *пастир који чува јарад. Р-К Реч.*

ја̏рак, -рка м **1.** *дугачак прокоп, ров, ископан у земљи, за одвођење воде.* —[Кишница] се сакупљала у јарке крај цесте. *Бег.* Заударају касапнице, јарци и канали. *Андр. И.* **2.** воји. *ров у првој борбеној линији за заштиту војницима при пуцању на непријатеља.* — Доста је замјеника било остало по јарцима. *Дед. В.*

ја̀рак, -ака м тур. покр. *оружје.* — Стаде звека тока и јарака. *Март.*

ја́рам, -рма м **1.** *дрвена направа у коју се прежу волови кад што вуку.* **2.** (само јд.) фиг. **а.** *бреме, терет, тежина.* — Да јарам тешки предрасуде свргнем. *Марк. Д.* **б.** *угњетавање, тлачење, ропство.* — Када се Славонија опростила јарма турскога, појави се и ондје ... живот књижевни. *Јаг.* Као да чујем очајно стењање моје браће под јармом туђинским. *Дом.* **3.** зоол. *морска риба која има главу са сваке стране, попут јарма, продужену* Zygaena malleus. *Терм. 4.*

Изр. двоструки ~ спорт. *нарочити захват при рвању*; ~ волова *пар волова.*

јарàмаз м тур. заст. *зликовац, неваљалац.* — Кад је неко ... јарамаз и поганштина, онда му и моје пијавице сметају. *Бан.*

јарамàзлук м тур. *злочинство.*

јàрāн, -а́на м тур. **1.** *друг, пријатељ.* — То су, свакако, твоји красни јарани [разбили прозор]. *Андр. И.* **2.** *драган.* — Тај њезин јаран долазио је свако вече да се улицом прошеће. *Киш.* Можда је напустила дијете ... да би отишла на састанак с јараном. *Десн.*

јàрāнӣ, -ā, -ō *јарки, румен и ужарен од врућине.* — Зоро моја прије сунца јаранога! *Кос.*

јарàнӣк, -и́ка м *в. јаран (I). Вук Рј.*

јарàника ж *в. јараница. Вук Рј.*

јарáнити, јàрāнӣм несврш. покр. *пријатељевати, друговати, дружити се; миловати се, волети се.* — Ја имадох дјевојку јарана, с њом јараних девет годин дана. *Павл.*

~ **се** *јаранити. Вук Рј.*

јарàница ж **1.** *другарица, пријатељица.* — Неке кадуне, јаранице Хаџиничине, сматрале су, наравно, за своју дужност да јој оду и да виде дијете. *Ћор.* **2.** *драгана.* — Набрајаше имена газдиних јараница са села. *Ћип.*

јарáнство с *другарство, пријатељство. Вук Рј.*

јарáњēње с *гл. им. од јаранити (се).*

јā̀рац, јâрца м (мн. јâрци и јā̀рчеви) **1.** зоол. *мужјак домаће козе.* **2.** подр. **а.** *човек с брадом (због које подсећа на јарца).* — Је ли, ти брадоњо, јарче, колико си речи хтео да кажеш? *Чипл.* **б.** *муж коме је жена неверна. Бак. Рј.* **3.** *предмет сличан по чему јарцу* **а.** *гимнастичка справа за прескакање*; исп. козлић (2б). — Али можеш да прескочиш то сунце, као дете ... кад у соколани прескаче јарца. *Дав.* **б.** *ногаре за пиљење, тестерисање дрва.* **4.** покр. *јечменац, јечмичак.* **5.** (Јарац) астр. *име сазвежђу.*

Изр. бабини јарци нар. *мартовски снег (који се не задржава дуго)*; дерати јарца *вешати се ногама о мотку, о грану (дечја игра)*; дерати свога јарца *радити једно те једно*; мусти јарца у решето *радити сасвим бескористан посао*; пустити јарца у башту, дати јарцу да чува купус *поверити некоме нешто где ће бити од велике штете*; судбина ~ *судбина је ћудљива, превртљива, будућност неочекивано лоша.*

јàрчица ж покр. *в. јаруга.* — Благоје ... је одлучио да се сакрије у шуму ... у дубоке ... јараче. *Ћоп.*

јàрачити, -и́м несврш. тур. покр. *вежбати, припремати коње за трку.* — Андрија је већ хтио јарачити за двогодишњу трку. *Бож.*

јā̀рачкӣ, -ā, -ō *који има својство јарца. Деан. Рј.*

јā̀рбол и **јàрбол** м *висок стуб за подизање једара, застава и сигналних заставица, за смештај навигацијског и сигналног светла и сл., катарка.* — Јарболи носе надута једра. *Наз.* Одједном на јарболу се развила црвена застава. *Ћон.*

јàрбо̄ље с *зб. им. од јарбол.* — Крижеви [се] ... заљуљаше као препуштено јарбоље. *Божић.*

јā̀рбуо, -ула м покр. *в. јарбол. Деан. Рј.*

јā̀рд м енгл. *мера за дужину (око 91 см.).*

јā̀ре, -ета с (мн. јā̀рићи, зб. јā̀рад) *младунче козе, козлић.*

Изр. беспослен поп и јариће крсти посл. *каже се за онога који се бави бескорисним, узалудним послом.*

јā̀рēб м зоол. покр. *јаребица камењарка. Вук Рј.*

јарèбика ж бот. *в. смрдљика* Sorbus aucuparia. *Терм. 3.*

јарèбица ж зоол. **а.** *птица слична домаћој кокоши, боје земље на којој живи, позната по укусном месу.* **б.** (мн.) *систематски назив за род таквих птица* Perdiciadae. *Терм. 4.*

Изр. ~ камењарка Caccabis saxatilis ~; лештарка Tetrastes bonasia; ~ пољска Perdix perdix. *Терм. 4.*

јарèбичā̀р м **1.** *човек који хвата, лови јаребице. Р-К Реч.* **2.** *пас који служи за лов на јаребице. Р-К Реч.*

јарèбичаст, -а, -о *који је као у јаребице. Р-К Реч.*

јарèбичијӣ и **јарèбичјӣ,** -ā, -ē *који се односи на јаребице.*

јарèкања м *јарчекања.* — Добро јутро, јарекањо! *Змај.*

јарèница ж **1.** *јарећа кожа. Р-К Реч.* **2.** *ја(г)њећа вуна*; исп. јарина. — Ухватићу јагњичицу, просућу јој јареницу. *Вук Рј.*

јарéнце, -а и -ета с *дем. од јаре.*

јā̀рēње с *гл. им. од јā̀рити се.*

јáрēње с *гл. им. од јáрити се.*

јàретина ж **1.** *јареће месо.* **2.** *јарећа кожа; мешина од јареће коже.* — Ујагми јој [слушкињи] јаретину вина. *НПХ.*

јàрећāк м покр. *јарећа мешина. Рј. А.*

јàрећӣ и **јарèћӣ**, -ā, -ē *који је од јарца или јарета, који је као у јарца или јарета*: ~ печење, ~ глас, ~ брада, јареће кожице.

јàрешце и **јарéшце**, -а и -ета с *дем. од јаре.*

јâрӣ, -ā, -ō *који се сеје у пролеће и исте године у јесен доноси род, пролећни.* — И плове тамо ... по злату јечма и пшенице јаре. *Шант.* Но, како напредује јара сјетва? *Крањч. Стј.*

јàрӣк, -ика м *јàрица.* — Проће пролећна равнодневница. Јарик већ нико. *Вес.*

јàрина ж *јареница (2).* — Дохвати пргшт вуне и почне је чихати. — Као свила. Јарина. *Наз.*

јарѝна ж *пролећни и летњи плод. Вук Рј.*

јàрицица ж *дем. од јàрина. Р-К Реч.*

јàрити, -ӣм несврш. *доносити на свет младунче (о кози).*

~ **се** *јарити.*

јàрити, јâрӣм несврш. **1.** *жарити, грејати, по(дс)тицати (ватру), распаљивати.* — Скупљене око камина ... јариле су ватру. *Божић.* Оно мало затвореничког сунца ... јари [му] костобољу. *Вуј.* фиг. Сад га већ није јарила она огњица променљиве страсти. *Шен.* **2.** *подбадати, по(дс)тицати, соколити.* — Порубај ме за прво и за ово — јари га Војкан. *Ћип.* Час повици побједника јаре. *Горд.* **3.** *љутити, гневити.* — Свијете, свијете ... дуго ме не јари! *Вел.*

~ **се а.** *долазити у јарост, љутити се, срдити се, гневити се.* — [Мотрио је] испод ока синове који су јели и слушали и јарили се. *Божић.* **б.** *распаљивати се (у страсти).* — И сада ... мислећи на цуре, јари се, страст га заноси. *Ћип.*

јàрић (обично мн.) м *в. јаре.* — Века стоји коза за јарићи, а јарића дрека за козама. *НП Вук.*

Изр. бабини јарићи *в. бабини јарци (уз јарац изр.)*; тера баба јариће нар. *фатаморгана*; исп. тера баба козлиће (уз козлић изр.).

јàрица ж **1.** *млада коза.* **2.** фиг. *женска особа која је као јарица.* — А куд да побјегнем? ... Са овом јарицом. Нас смо двоје од исте крви. *Сиј.*

јàрица ж *јара пшеница*; исп. јарик. — Преорали смо за јарицу. *Глиш.*

јàрич м **1.** покр. *љубавни јар*[1]. *Вук Рј.* **2.** бот. *в. бобовњак. Сим. Реч.*

јàричица ж *дем. од јàрица.*

јàрка ж покр. *в. јака*[1]. *Вук Рј.*

јâркӣ, -ā, -ō (комп. јâрчӣ) **1.** *који даје јаку топлоту, јару, који пали, вруħ.* — Зрака мала у јарки се огањ разбуктала. *Јакш. М.* То не сија јарко сунце на небу. *Цес. А.* **2. а.** *који се блиста, сјајан.* — Једно чобанче ... јарких очију приће. *Ћип.* Јарка мјесечина ... прелазила [је] у свитање. *Лал.* **б.** *сјајан, румен.* — Подигла је своје јарко лице. *Михољ.* **3.** *топао, врео.* — Велико срце и јарка крв — то је трагика Крањчевићева. *Марј. М.* **4.** *јасан, изразит.* — Тип хохштаплера и његовог аħутанта ... имају јарко обележје своје средине. *НК 1946.*

јâрко прил. **1.** *жарко, вруħе, ватрено, страсно.* — Како сам се сада јарко загријао, мада је стегла толика студ. *Креш.* **2.** *сјајно, светло (о боји)*; супр. тамно, загасито. — Угледа цвијет ... ситан и јарко црвен. *Андр. И.* **3.** фиг. *живо, јасно.* — Митке у »Коштани« толико је јарко насликан да читалац види врло живо ... његову физиономију. *Глиг.*

јáркōст, -ости ж *јасност, живост.* — Осјећао ... јаркост слике. *Бен.*

јáрма и **јàрма** ж *крупно самлевено брашно које се даје стоци, прекрупа.* — Жита су се морала трошити као прекрупљена јарма јер их ондашњи жрвњеви нису могли у брашно самлети. *Жуј.*

јàрмак, -àка и **јàрмац**, -àца м *пречка преко руде о којој висе ждрепчаници.* — Место на јармац ступи ногом на ждрепчаник. *Лаз. Л.*

јàрмàшице ж мн. бот. *врста алги* Coniugatae. *Деан. Рј.*

јâрмēн м бот. **а.** *биљка из пор. главочика* Anthemis nobilis. *Терм. З.* **б.** *в. камилица. Сим. Реч.*

јàрменӣ, -ā, -ō *који се односи на јарам*: ~ ремен. *Бен. Рј.*

јармѐница ж **1.** *пречка коју лађари на рекама међу преко прсију кад вуку лађу. Вук Рј.* **2.** анат. *кост лица, јабучица.* — А јарменице се избочиле и искочиле. *Креш.*

јâрмењāк м *сврдло којим се буши јарам.* — Пружи прст на велики сврдао јармењак. *Глиш.*

јармѐњача ж *доњи део јарма који воловима долази испод врата.* — Пази и придржавај јармењачу, иначе ћеш воловима обити рогове! *Рад. Д.*

јáрмити[1], јâрмӣм несврш. *стављати (воловима) јарам.* — Да јунце хваташ и станеш их јармит. *Марет.*

јáрмити[2], јâрмӣм и **јàрмити**, -ӣм несврш. **1.** *хранити јармом. Р-К Реч.* **2.** *млети јарму, дробити, ситнити, сецкати. Р-К Реч.*

јáрмић, -а и **јàрмић**, -ића м *дем. од јарам.*

ја́рмица ж *клин којим се затиче јарам.* — Али се јунци уплашили и превалили кола, а јармице и споне се поломиле. *Гор.*

ја̑рни[1], -ā, -ō *врућ, врео, угрејан.* — Под ... крушком узрелом чека косце јарне ... велика румена пита. *Кул.*

ја̑рни[2], -ā, -ō заст. *в. јари.* — Пољетне искрице ... пророчице јарне. *Кур.*

ја̑рно прил. *срдито, гневно.* — Турци викнуше, полажући ми скупе ножеве, које су донде јарно махали. *Јакш. Ђ.*

ја̑рнути, -нём *сврш. према јарити* (3). — И сјетисмо се нашег права, поштене то нам јарну бриге. *Шен.*

јарò̀вӣк, -ика м бот. *врста траве.* — Високо на зидовима коњушнице висиле су осушене киће разнолисних трава: јаровик ... *Моск.*

јаровиза́ција ж рус. *агротехничка припрема семена пре сетве ради убрзања развоја биљке и повећања приноса.*

јаровизи́рати, -и̏зӣрā̄м сврш. и несврш. (*из*)*вршити јаровизацију.*

ја́роња м фиг. подр. *човек с брадом*; исп. јарац (2а). — А не, драги мој јароњо! *Чипл.*

ја́росно прил. *гневно, бесно, љутито.* — Бајбакову синуше јаросно очи. *Јакш. Ђ.* Затопта јаросно ногама. *Донч.*

ја́рбст, -ости ж **1.** *велики гнев, срдба, љутина.* — Овај час идем ... говорила је Мелита у највећој јарости. *Том.* Управник, ван себе од јарости ... скочио је са столице. *Чол.* **2.** *јара, жар, велика топлота.* — Башта је пуста ... иако већ попушта јарост сунца. *Вучо.*

ја́ростан, -сна, -сно (комп. јарò̀снијӣ) **1.** *гневан, љутит, срдит.* — Чу се из кујне глас јаросне госпође Персе. *Срем.* И јаросним оком гледа писара. *Матош.* **2.** заст. *бесан, обестан.* — Журе [момци] слатком домјенку на раскрижје, у срце сеоско и збориште јаросне и јогуне младежи. *Горд.*

ја̑рош м мац. покр. *место* (*обично у селу*) *на раскршћу, где се младеж окупља ради забаве, рогаљ.* — Зар ти није било доста јуче? — А изветрило је то чим сам изашао на јарош! *Срем.*

ја̀ругa ж (дат. ја̀рузи; ген. мн. ја̑рӯгā̄) **1.** *дубоко, уско и дугачко удубљење са стрмим странама на површини земље, провалија, увала.* — Подзидаше осјелине и насуше јаруге. *Андр. И.* Села и насеља, расута по шумама и јаругама, доживјела су ... много и много катастрофа. *Крл.* **2.** покр. *јарак којим вода протиче, јаз. Вук Рј.*

ја̀ругаст, -а, -о = јаружаст *који је пун јаруга, који је као јаруга.* — Гледаху како се ... раздањује небо — јаругасто као земља. *Лал.*

јарӯ̀жало с = јаружило *строј, машина за чишћење лу́ка, канала и река од муља и наноса, багер; брод уређен за такво чишћење.*

ја̀ружа̑р м *јаружало. Деан. Рј.*

јарӯ̀жара ж *аугм. и пеј. од јаруга.* — Човек у опанцима ... мокри иза гомиле летава. Јаружара самоће. *Вучо.*

ја̀ружаст, -а, -о = јаругаст. — Вода је по њему зарезала ... јаружаста кориташца. *Крл.*

ја̀ружило с = јаружало. *Р-К Реч.*

ја̀ружина ж *аугм. и пеј. од јаруга.*

ја̀ружити, -и̏м несврш. *чистити јаружилом, вадити муљ, багеровати; копати јарак ради отицања воде*; исп. јаруга (2). — Вода се разлила на све стране, ал' се брига Славонцу да би он то јаружио. *Павл.*

ја̀ружица ж *дем. од јаруга.*

ја̑рула ж покр. *лијеха, леја; сандук у коме је посађено цвеће. Рј. А.*

ја̀рух м покр. **1.** *млад зец. Рј. А.* **2.** *позно ја(г)ње. Рј. А.*

ја̀рцā̄ње с *гл. им. од јарцати се.* — А чим би сирена закукала, Ибика би ... бежала, не марећи што ће њено одсуствовање бити искоришћено за разуздано јарцање. *ЛМС 1951.*

ја̀рцати се, -ā̄м се несврш. *владати се, понашати се раскалашно, разуздано.* В. пр. уз гл. им. јарцање.

ја̀рчā̄р, -а́ра м покр. *пастир који чува јарце. Рј. А.*

јарчà̄рица ж *пастирица која чува јарад. Прав.*

ја̑рчаст, -а, -о *који је као јаре, као јарац.* — Шта желиш, злато јарчасто? *Чипл.*

ја̑рчев, -а, -о *који припада јарцу.*

ја̑рчевац, -е̏вца м бот. *в. седмолист. Сим. Реч.*

ја̀рчевина ж *ја̀рчетина.* — Десетак је година у том прибјежишту касапио јарчевину. *Радул.*

ја̀рчевскӣ, -ā, -ō *који је као у јарца.* — Уз милозвучни јарчевски попин пој. *Чипл.*

јарчѐкања и **јарчѐтина** м *аугм. и пеј. од јарац. Р-К Реч.*

ја̀рчетина ж *јарч(и)је месо*; исп. јарчевина и јаретина (1). *Р-К Реч.*

ја̀рчијӣ, -ā, -ē = јарчји *који се односи на јарца; који је као у јарца.* — Разрок судац с јарчијом брадом и гласом пресуди да он нема права на земљу. *Ђор.*

ја̑рчина ж *аугм. и пеј. од јарак.*

ја̀рчина м *аугм. и пеј. од јарац.*

ја́рчић м *дем. од јарак.* — Затим је одмицао ... јарчићем између гредица лана. *Донч.*

ја̀рчић м *дем. од јарац.*

ја̀рчји, -ā, -ē = јарчији.

ја̀рчји прил. *као јарац, попут јарца.* — Ситан, брбљив, јарчји покретљив. *Мих.* Курлан се јарчји преврнуо преко брвна. *Божић.*

ја̀рџија м покр. *онај који чисти јарке, јаме.* — Један обичан јарџија ... има тамо четири стотине месечне плате. *Рад. Д.*

ја̑с м *светлост, јасноћа.* — Жмирио је од његова јаса. *Десн.*

ја̀сак, -ска м тур. *забрана.* — Цар Сулејман јасак учинио да с' не пије уз рамазан вино. *НП Вук.*

јасàкчија м тур. заст. *чувар, заштитник, пратилац, телохранитељ.* — Јасакчију воде у Турској владике и велики трговци. *Вук Рј.*

ја̑сан, -сна, -сно (комп. ја̀снијӣ) **1.** *који сија, блиста, светао, сјајан.* — Мјесец је још увијек био јасан. *Брл.* И јасна синуће зора. *Митр.* **2.** *који није ничим замрачен, бистар, провидан, прозиран.* — Погледам горе у етер јасни. *Баш.* **3.** *који је светле боје*; супр. таман. — На себи је имала лагану јасну одјећу. *Бал.* **4.** *који се добро чује, звонак, звучан.* — Па из јасног грла запјевао. *Ботић.* И само се чује ... звецкање јасних праопраца. *Ранк.* **5.** *који није ничим замагљен*; *који очитује, испољава искреност, ведар, бистар.* — И он по њеном јасном и отвореном погледу виде да је заиста истина. *Станк.* **6. а.** *разумљив, лако схватљив, који не оставља никакве сумње, уверљив.* — Сељаци су нетремице слушали разложне и јасне Раткове ријечи. *Чол.* **б.** *у чему нема никакве сумње, чист, рашчишћен.* — Ако ситуација није потпуно јасна, тада треба ... саставити комисију. *Јонке.*

ја̑сēн, -ена м (лок. јасѐну и ја̀сену; мн. ја̑сени и ја̑сенови) бот. *врста шумског дрвета из пор. маслина, са више подврста, пераста лишћа, употребљава се у обрту, занатству и индустрији* Fraxinus: бели ~, црни ~.

јасе́нак, -нка м бот. **1.** *дем. и хип. од јасен.* **2.** *зељаста биљка с лишћем које садржи у себи етерско уље* Dictamnus albus. *Сим. Реч.*

јасѐник, -ика м *јасенова шума*; *место где расте јасење. Вук Рј.*

ја̑сенов и **јасѐнов,** -а, -о *који је од јасена.*

ја̑сеновац, -вца м *јасенов штап, јасенова батина. Вук Рј.*

Изр. ноћни ~ зоол. *врста ноћног лептира* Catocala fraxini. *Терм. 4.*

ја̑сеновача и **јасѐновача** ж **1.** *јасеновац.* **2.** *копље с јасеновим дршком.* — Јасеновача тешка и мједена неком се у зид заби. *М-И.*

ја̑сеновина и **јасѐновина** ж *јасеново дрво. Вук Рј.*

ја̀сење с *зб. им. од јасен.*

ја̑сењӣ, -ā, -ē *који припада јасенима*; *који је од јасена.* — [Слијепци] повезани за јасење трупе. *НП Вук.*

ја̀сик, -ика м *јасикова шума, место где расту јасике. Вук Рј.*

ја̀сика ж бот. *лиснато дрво из пор. врба којему лишће трепери* Populus tremula. *Вук Рј.*

ја̀сиков, -а, -о *који припада јасици, који је од јасике.*

ја̀сиковац, -вца м и **ја̀сиковача** ж *јасиков штап. Вук Рј.*

ја̀сиковина ж *јасиково дрво. Вук Рј.*

ја̀сичић м *млада јасика. Вук Рј.*

ја̀сичица ж *дем. од јасика.*

ја̀сичкӣ, -ā, -ō *в. јасиков.* — Скоро ће у јасичку шуму. *Бос. Д.*

ја̑сла, ја̑сālā с мн. *в. јасле.* — У тај мах поче кобила ... да глоље јасла. *Дом.* Сутра ће он њему набити јасла мувaром. *Рад. Д.*

ја̑сла ж необ. *в. јасле.* — Сви у кругу стоје око голог дјетета у јасли. *Крл.*

ја̑сле, ја̑сālā ж мн. *направа у облику дугачког корита или сандука, причвршћеног уза зид, у коју се ставља сточна храна.* — Коњи дрежде пред празним јаслама. *Ад.*

Изр. дечје ~ *одгојна, васпитна установа за децу до три године*; државне ~, градске ~ пеј. *државна, градска служба, намештење.* — Наши људи не знају ништа друго него на државне јасле. *Макс.*

ја̑сли, ја̑сālā ж мн. заст. *в. јасле. Вук Рј.*

ја̑слице ж мн. *дем. и хип. од јасле.*

Изр. божићне ~ *фигуре или слике новорођенчета у јаслама с мајком, оцем и стоком (алузија на Исусово рођење).* — Увијек би мотрио јаслице ... а изнад олтара папирнате анђеле. *Хорв.*; дечје ~ *в. уз јасле (изр.).*

ја̀смӣн, -ина м бот. *украсна биљка из пор. маслина с белим мирисним цветићима, скупљеним у китице или гроздове* Jasminum officinale.

јасми́нов, -а, -о *који припада јасмину, који је од дрвета јасмина*: ~ цвет, ~ чибук.

ја̑снити, -ӣм несврш. **1.** (само 3. л.) *постајати светао; свитати.* — Свјетло дневно јасни. *Уј.* **2.** фиг. *објашњавати, чинити јасним.* — Јара згради појединост плана о тројици (појединости што их је ... слиједио и јаснио). *Сим.*

ја̏сно прил. **1.** *светло, сјајно сијајући.* — А мјесец је свијетлио јасно да бијаше видно као по дану. *Том.* **2.** *добро видно, разабирајући појединости, тачно.* — И при овом сунцу виде нас јасно. *Јак.* **3.** *гласно, разговетно.* — А новац је дуго послије тога сребрно и јасно бренчао. *Доњч.* **4.** *право, равно.* — [Глумац] сваком гледа јасно у очи. *Дом.* **5.** *разумљиво, очито, очевидно.* — Све то јасно говори о [Стеријину] ... чврстом ставу. *Милис.* Зар теби још данас није јасно? *Козарч.*

Изр. **бистро и ~** (рећи) *отворено, без околишања (рећи).*

јасно- *као први део придевских сложеница за боје показује светлу нијансу боје споменуте у другом делу сложенице*: јасножут, јаснозелен и сл.

ја̏снобо̄јан и **јасно̀бо̄јан,** -јна, -јно *који је јасне, светле боје.* — Особито радо ждере [камелеон] лептире, и то јаснобојне. *В 1885.*

јасно̀вид, -а, -о *који има способност јасновидости, видовит.* — Облаци се размакли и у бунару неба преискрила волујара јасновида. *Божић.* Не знам ниједну песничку књигу која је толико јасновида својим изразом. *НИН 1959.*

јасно̀видац, -ица м (мн. јасно̀вици; ген. јасно̀видā̄ц) *онај који је јасновид, видовит.* — Астролога, алхемичара, јасновидаца и пророка бивало је све мање. *Уј.*

јасно̀видно̄ст и **јасно̀видо̄ст,** -ости ж рус. **1.** *натприродна способност погађања и спознавања будућих догађаја, видовитост.* **2.** *фина проницљивост основана на већем животном искуству и научном предвиђању будућих догађаја.* — И поред све своје ... продорне јасновидности ... он ипак није био ... филозофски ум. *Бел.* Но гдје је сијело јасновидости? *Уј.*

јасно̀вит, -а, -о заст. *јасан.* — Јасновито је само то да памет њезина скрибента није кадра служити вољи. *Шим. С.*

јасно̀грлӣ, -ā̄, -ō̄ *који је јасна, звучна грла.* — Јасногрли мујезини ... кличу правовернима. *Шапч.*

ја̏сножӯт, -ӯта, -ӯто *који је светле жуте боје.* — Заинтересовало [га је] његово велико прстење, један од аметиста, а други јасножут и необично сјајан. *Л-К.*

ја̏снозѐлен, -ена, -ено *који је светле зелене боје.* — Доле под ... брдима ... јаснозелене ливаде дотичу [се] високе, тамне шуме. *Шимун.*

ја̏сномодар и **јасно̀модар,** -дра, -дро *који је светле модре, плаве боје.* — Разабра ... људску фигуру у јасномодрој полицијској униформи. *Маш.*

јасно̀ок, -а, -о *који има јасне, бистре очи.* — Маде, красна јасноока дјевојчица. *Шимун.*

ја̏сноплāв и **јасно̀плāв,** -áва, -áво *који је светле плаве боје.* — Старомодни јасноплави фрак био [је] посвуда узак. *Бал.* А над вама небо боје јасноплаве. *Дис.*

ја̏сносмеђ и **јасно̀смеђ,** -а, -о *који је светле смеђе боје.* — [Задовољство] засја у његовим ... јасносмеђим ... очима. *Л-К.*

ја̏сно̄ст, -ости ж **1.** = јасноћа. **2.** *некадашња титула кнезова и неких чланова владарских породица.* — Нека знаде Ваша јасност ... *Шиш.*

јасно̀та ж заст. *в. јасноћа. Вук Рј.*

јасно̀ћа ж = јасност (1) *својство онога што је јасно.*

ја̏сноцрвен, -а, -о и **јасноцр̀вен,** -ена, -ено *који је светле црвене боје.* — Накривио на главу партизанку с јасноцрвеном петокраком звијездом. *Донч.*

ја̏снути, -нем сврш. *изјаснити се, очитовати се.* — Сав је српски народ јаснуо за рат. *Нен. Љ.*

ја̏спис м грч. мин. *црвен или тамноцрвен кремен, кварц (употребљава се као украс).*

ја̏спра ж **1.** (обично мн.) заст. *врста ситног новца; новац уопште.* **2.** бот. **а.** *в. метиљ. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. жабљака, пољски новчић. Р-К Реч.*

јаспрѐнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на јаспре. Вук Рј.*

ја̏сприца ж *дем. и хип. од јаспра.*

ја̏ство с фил. *скуп свега онога што чини чију личност, индивидуалност.* — Увијек је лагао с надмоћним смијешком као да се диви своме негативном јаству. *Божић.* Садржај свијести, односно спознаје створен [је] из субјекта, он је продукт јаства. *Ант. I.*

ја̀стије с цсл. *јело.* — Кад владика ... уста ... сви одахнуше задовољни што се ово посно ... јастије свечано и коначно завршило. *Чипл.*

ја̏стог м грч. зоол. *врста великог морског рака, врло укусног меса* Homarus vulgaris. *Терм. 4.*

јасто̀жара ж *рибњак за живе јастоге. Свезн.*

ја̏стре̄б м **1.** зоол. *птица грабљивица савијута кљуна и дугих оштрих чапорака, канџа*: ~ кокошар Astur palumbarius. **2.** фиг. *грабљив човек.* — Он је био јастреб, немилосрдни јастреб. *Коз. Ј.* Сигурно их је тај јастреб нечим саблазнио, зар би се иначе с њим ородили. *Бил.*

ја̏стребарскӣ, -ā̄, -ō̄ *в. јастребаст.* — Црне непомичне перле јастребарских очију ... живну му гдјекад ... на голе листове кршних дјевојака водоноша. *Ж 1955.*

ја̏стребаст и **јастрѐбаст,** -а, -о *који је боје као јастреб, који је као у јастреба.* — Њезин јастребасти нос био је свинут. *Торб.*

ја̏стребац, -епца м зоол. у изразу: ~ циполаш зоол. *врста птице грабљивице, орао рибар* Pandion haliaetus. *Бен. Рј.*

јастрѐбача ж у изразу: сова ~ *врста сове* Syrnium uralense. *Финк.*

јастрѐбић м *дем. од јастреб, младунче јастреба.*

ја̏стре̏бов, -а, -о *који припада јастребу, који је као у јастреба*: ~ око, ~ лице.

ја̏стребовскӣ, -ā, -ō *који је као у јастреба.* — Наредник се осмехну својим јастребовским очима. *Моск.*

јастрѐбушa ж *јастребаста кокош.* — Сједила је . . . као каква кокош јастребуша. *Божић.*

ја̏стрепскӣ, -ā, -ō *који се односи на јастреба и јастребе*: ~ око.

ја̏стрепски прил. *као у јастрeба.* — Као да му је . . . женска рука . . . чеону кост . . . свела у танку . . . јастрепски савијену линију носа. *Ж 1955.*

ја̏стријеб м *в. јастреб.*

ја̀стук м тур. **1. а.** *четворогласта платнена кеса напуњена перјем (вуном, длаком и сл.) са навлаком, на коју се наслања глава при спавању, узглавник.* — фиг. На врелом јастуку сујете изгараће по сву ноћ главе жељне угледа. *Вуков.* **б.** *оно што служи као јастук за наслањање руку, за седење, за прибадање игала, за украс и сл.* — Сунце [се] . . . сјајило на јастуку прозора. *Кум.* Намести се удобније на јастуку седла. *Моск.* **2.** *оно што је налик на јастук, што подсећа на јастук.* — То материнско и хумано срце нудило је починка њиховим главама на меком топлом јастуку њених груди. *Поп. Ј.* Стоји [жена] крупна, дебела, с јастуцима сала по лицу. *Кал.* Тамо иза оних кућа што их застиру надувани јастуци бијелога дима има много живица. *Бен.* **3.** покр. *јастучак (3). Вук Рј.* **4.** *дрво које стоји по осовини (на колима).* — На кривањи, углављеној у двоколице пресамићен преко предњег јастука . . . као мртав лежи Љубомир. *Ранк.*

јасту̏чак, -чка м = јастучац **1.** *дем. од јастук*; исп. јастучић. **2.** *јагодица на вршцима прстију.* — Јастучком прста дај утуши на вјеђам дријемним огањ љути. *Крањч. С.* **3.** заст. *врста друштвене игре, плеса, кола.*

ја̀стучаст, -а, -о *који је као јастук.* — Мајчине су руке велике и бијеле, јастучасте. *Сим.*

јасту̏чац, -чца м = јастучак. — На јастучцима њезиних прстију остану . . . капи крви. *Донч.* Јастучца ондје заљубљени плешу. *Марк. Ф.*

ја̀стуче, -ета с *дем. од јастук.* — [Девојче] наслоњено на свилено јастуче. *Јакш. Ђ.*

ја̀стучић м **1.** *дем. од јастук.* **2.** *оно што је налик на јастучић.* — Обе су малене растом, црне, већ са јастучићима сала. *Андр. И.* Набубрео меснати јастучић под ноктом. *Лит. 1957.* Флорет се састоји од оштрице и јастучића. *Мач.* **3.** мн. заст. *јастучак (3).* — Напослетку одигра се још облигатна игра »јастучићи«. *Игњ.*

ја̀стӯчје с индив. *зб. им. од јастук.* — Чује шушањ папирнатог јастучја испуњеног пиловином. *Крл.*

ја̀стучнӣ, -ā, -ō *који припада јастуку, који се односи на јастук*: ~ навлака.

ја̀стучница ж *јастучна навлака.* — По дану би спавала или плела јастучнице. *Андр. И.*

ја̏т м *назив старог гласа који је у нашем језику дао тројак рефлекс: е, је (ије), и; назив слова старе ћирилице* (**ѣ**).

ЈАТ скраћ. *Југословенски аеротранспорт.*

јатàга̏н, -а́на м тур. *дуг савијен и оштар нож са великим дршком на два уха, који се носи за појасом.* — Љут јатаган о појасу режи. *Мажс. И.*

Изр. говорити на јатагану *оспорно, оштро говорити.*

ја̀так м тур. **1.** *онај који скрива људе прогоњене од власти, односи им храну и обавештава их о опасности.* — Дед му је био јатак разбојника. *Сек.* **2.** заст. *јатаковање.* — У кули му јатак учинио. *НПХ.*

ја̀таковање с *гл. им. од јатаковати.*

ја̀таковати, -кујем несврш. **1.** *бити јатак.* — Ти баш наочиглед цијелом свијету јатакујеш хајдуцима. *Вес.* **2.** *бити у дослуху с ким.* — А дружили се, по обичају, са жандарима и јатаковали с властима. *Куш.*

ја̏тарица ж риб. *риба која живи у јату (нпр. сардела, скуша и сл.). Свезн.*

ја̏тати се, -ā̀м се несврш. покр. *в. јатити се.* — Видио је и све колеге што се јатаху . . . око загорског властелина. *Ков. А.*

ја̀тачкӣ, -ā, -ō *који припада јатацима, који се односи на јатаке*: ~ обичај.

ја̀таштво с *јатаковање. Р-К Реч.*

ја̏тāшце и **јата́шце,** -а и -ета с *дем. од јато.*

ја̏ти, ја̏шем покр. *в. јахати.* — Обноћ јати, обдан почивати. *Огр.*

ја̏тимити се, -и̏м се несврш. покр. *в. јатити се.* — Но се грозне јатимиле звијери. *Март.*

ја̏тимицē прил. *в. јатомице.* — Планином завија вјетар. Или су то вукови што јатимице срљају од Јеловице? *Вуков.* фиг. Јатимице јатиле се . . . нове мисли и нове сумње. *Кос.*

ја̏тити се, -и̏м се несврш. **а.** *скупљати се у јато, стварати јато.* — А над мртву стрн се гавранови јате. *Домј.* Од мрамора глатка, врх кога се јати ред птица? *Бој.* **б.** *скупљати се, сабирати се.* — Те се листом стали јатити [напредњаци] у његовој бријачници. *Дражс.* Око слепа гуслара јатила се деца. *Сур.* фиг. Звуци се јате. *Крклн.* И јате се звезде. *Ђур.*

ја̏тиште с *место где се јате, скупљају птице или људи.* — Постаде та долина јатиште свакаквих чета. *Шимун.*

ја̏тка ж покр. *јадница, сиротица (као израз сажаљења).* — Твоје вријеме, твоји судови, па јој зар, јатки, тако суђено. *Сиј.*

ја̏ткин, -а, -о *који припада јатки.* — Лако се загнати на сиротињско, на јаткино, на удовичко, но није јуначки. *Сиј.*

ја̏тњик м покр. *члан јата (2б), братства. Вук Рј.*

ја̏то с **1.** *већи број животиња исте врсте које лете, плове или пливају заједно.* — С крова ми полете јато голубова. *Вес.* И скакаваца мину јато. *Дуч.* Јато рибица пред њим хитро шмугну у мрак. *Дав.* **2. а.** *скуп, заједница људи.* — Зато се потруди да их [синове] опет поврати у јелинско јато. *Срем.* Са ибриком на рамену јата жена к Нилу иду. *Наз.* **б.** покр. *братство у коме има више од педесет пушака или бораца. Вук Рј.* **в.** *гомила, мноштво истоврсних предмета.* — Мјесто њих јато просуло се звијезда. *Шен.* Преда мном ниче кућа јато бијело. *Гал.* Падоше болних мисли јата. *Радул.*

ја̏томиче̏ прил. *на јата, у јатима, попут јата.* — По плаветном небу гонили се јатомице . . . облаци. *Шен.* Јатомице почеше посјећивати болеснике. *Ђор.*

ја̏томичан, -чна, -чно индив. *који се врши у јату.* — Он је, соко сив, што . . . јаде моје гони пред собом кô црних ласта јатомичан лет. *Кост. Л.*

ја̏то̄ран, -рна, -рно покр. *јак, снажан, жустар, окретан.* — А јаторни волови преживају украј падине. *Шапч.* Ти си . . . доста снажан и јаторан. *Вес.*

ја̏ња̑ње с *гл. им. од јатити се.*

ја̏ук м **1.** *отегнут, тужан, плачеван узвик, крик човека од боли или у великој жалости.* — Јаук и писка свуда око мене. *Рак.* Шестероструки јаук жена распе се у ноћ. *Донч.* фиг. Јаук гусала претвара се у сијевање ханџара. *Матош.* **2.** *хука, хујање, завијање.* — Слушала је страховити јаук вјетра. *Војн.* Пролећу звоњаве трамваја, јауци сирена. *Рист.*

ја̏укав, -а, -о **1.** *који много или често јауче. Вук Рј.* **2.** *који хуче, завија.* — Потече у собу зрак који су ноћу јаукави вјетрови намакали у дим. *Гор.*

ја̏укавац и **ја̏укавац,** -а̏вца м = јаукалац *онај који јауче. Деан. Рј.*

ја̏укалац и **ја̏укалац,** -а̄лца м = јаукавац.

ја̏укалица и **ја̏укалица** ж **1.** *жена која јауче. Р-К Реч.* **2.** *песма тужбалица.* — Кад ко умре [у Боки], ожале га сроднице загорским јаукалицама или тужбалицама. *Цвиј.*

ја̏укање и **ја̏укање** с *гл. им. од јаукати.*

ја̏укаст, -а, -о *јаукав.* — И кад сам се ријешио тог . . . јаукастог и плачљивог: успио сам. *Сим.*

ја̏укати, ја̏учем и **ја̏укати,** ја̏учем несврш. **1.** *пуштати од себе јаук, болно вапити.* — Жене су јаукале: »Јао! Погинут ће ти дијете на крову!« *Брл.* Има их који јаучу на глас . . . »Јаој, докторе, где си да те сад видим!« *Јак.* **2.** *хукати, завијати.* — Тако јауче [ветар] мени две ноћи око ушију. *Вес.* Јауче паростроји. *Крл.* фиг. Јаучу лажи. *Шег.*

ја̏уклија ж тур. заст. *вереница, заручница, драга.* — А Ивану јауклија дође. *НПХ.* Та шта би му рекла прва јауклија његова? *Мул.*

ја̏укљавина ж *в. јаукање. Р-К Реч.*

ја̏укљив, -а, -о индив. *који јауче.* — Сваког им се трена привјесак . . . усхита претварао на лицима у неугодну јаукљиву гримасу. *Божић.*

ја̏укљиво прил. индив. *на начин онога који јауче, као јаучући, као да јауче.* — Проговори поспрдно, јаукљиво. *Божић.*

ја̏укнути, ја̏укнем и **ја̏укнути,** ја̏укнем *сврш. према јаукати.* — фиг. Она испружи црне, тврде, коштуњаве руке које у близини глатке дјетиње коже јаукнуше страшним и непријатним контрастом. *Вил.*

јафе̏тит, -и́та м *в. јафетовац.*

јафе̏тӣтскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на јафетите:* јафетитски језици.

ја̀фетовац, -о̄вца м *припадник једнога од индоевропских народа (по библијском Јафету). Бен. Рј.*

ја̏фта ж тур. *део.* — Шековићка општина дијелила се на три дијела или јафте . . . Свака јафта обухватала је низ малих заселака. *Чол.*

ја̏х узв. покр. *в. ја̏ (3).* — Јах, јеси [ли] видио нашег Хусе! . . . Боме ти тај дрма државом. *Ђоп.*

ја̏ха ж покр. *игра у којој противници јашу једни на другима.* — Адилу се особито свиђало кад би се играли јахања, јахе, гдје један другога мора носити. *О-А.*

јàхалац, -аоца м *јахач*. — Изјахала из везирова конака читава чета јахалаца. *Том.*

јàхалица ж и м *коњ поводник који носи кириџији пртљаг, а и сам кириџија на њему каткад јаше. Вук Рј.*

јàхалишнӣ, -ā, -ō *који се односи на јахалиште.*

јàхалӣште с *место где се јаше или се учи јахати, јахаоница.* — Јахалиште иза врта употребљаваше ... за велике игре. *В 1885.*

јàхāње с *гл. им. од јахати.*

јàхаоница и **јахаòница** ж *јахалиште. Бвн. Рј.*

јàхати, јāшēм несврш. **1.** *кретати се седећи на јахаћој животињи.* — Асан-ага кроз гору јахаше. *НП Вук.* фиг. Наш чамац је у галопу јахао на таласима. *Јанк.* Хлапић је јахао наврх крова и полијевао ватру која је све ближе к њему долазила. *Брл.* **2.** фиг. *тлачити, кињити (кога).* — Остало [нам] у крви да нас други јаше, да нам своју вољу намеће, да нам туторише. *Рад. Д.*

Изр. ~ на чему *упорно настојати око чега.* — На том ја питању јашем. *Л-К.*

~ **се 1.** *добро служити као јахаћи коњ.* — Ено му мога кулаша. Он се добро јаше. *Ком.* **2.** уз. повр. *јахати један на другоме.* — Јашу се дјеца ... кад се играју клиса. *И-Б Рј.*

јàхаћӣ, -ā, -ē *који служи за јахање*: ~ коњ, ~ прибор, ~ одело.

јахàћица ж (у атрибутској служби) *која је за јахање, јахаћа*: ~ мазга.

јàхāч, -ача м (вок. јàхāчу) *онај који јаше, коњаник.* — фиг. [Чарда] стоји још замало ... докле гвоздени јахач — Ћуприја Тису и овде не узјаше. *Чипл.*

јахàчица ж *женска особа која јаше.* — Мелита ... била је страствена јахачица. *Том.*

јàхāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на јахаче*: ~ огртач, ~ бич, јахачке чизме.

јàхта ж енгл. *мањи брод, лађа (на једро, на пару, или мотор) за шетњу по мору, за спортско једрење.*

Јахȕдија м тур. *Жидов.* — Сад, Јахудијо ... нашао си свој вечни стан! *Јевт.*

јāц (обично у изразу: јāц јâцо!) *узвик којим се вабби јарац. Вук Рј.*

јàција ж тур. *пета или последња дневна молитва муслимана.* — Брзи јесу коњи соколови, до јације стићи ћемо двору. *Огр.* Мујезини су довршавали своју дову — била је јација. *Шант.*

јàцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на јацију.*

јàцинт м бот. *в. зумбул. Деан. Рј.*

јâцо узв. обично у изразу: јац јâцо! *в. јац.*

јàчāње с *гл. им. од јачати.*

јàчати, -ām несврш. **1.** прел. *чинити кога или што јаким или јачим.* — Поглед на њега [завјетни врч] јачао ме ... и давао снаге да устрајем у ... борби. *Дук.* Тај рад [у радионици] јача проналазачки дух и самосталност. *Пед.* **2.** непрел. *постајати јачи, напредовати.* — Како је растао и јачао ... нестајало је у њему све мало-помало страха. *Мишк.* Задруга доста јача из године у годину. *Пол. 1959.*

~ **се** уз. повр. *рвати се.* — Побацала је јастуке на Лелу и јачала се с њом и тукла као да је и она дијете. *Бег.*

јāче и **јāчē** прил. *комп. од јако.*

јāчēње и **јáчēње** с *гл. им. од јачити (се).*

јачèрма ж тур. *в. јечерма.* — Преко кошуље је [на хајдуку] црвена јачерма. *Тур.* Живо [је] блъескало сребро на мушким јачермама. *Шимун.*

јāчӣ, -ā, -ē *комп. од јак.*

јāчина (обично мн.) ж покр. *прња, дроњак.* — Облачили прње и јачине. *Њег.*

јачӣна ж **1.** *јакост, снага, сила, моћ.* — Он је од свих киклопа први јачином. *М-И.* Сви признаше ... Пери да има право, дивећи се јачини и множини доказа. *Срем.* **2.** *бројно стање, величина.* — Коњички дивизион јачине 12 батаљона. *Лаз. М.*

јàчити[1], јâчīм несврш. *в. јачати (1).* — Он је [крст] што ве [Црногорце] у невољи јачи. *Маж. И.*

~ **се 1.** *постајати јачи.* — У кушњи смо, дух се јачи. *Крањч. С.* **2.** уз. повр. *јачати се.* — Не трпи он, дабоме, којекакве градске ... пркосице да се јаче с њиме. *Гор.*

јáчити[2], јâчīм несврш. заст. покр. *певати јачке. Деан. Рј.*

јāчица[1] ж *дем. од јāка.* — Јачице ... по најновијој ... моди. *Шен.* На узану јачицу још по неколико звездица пришије. *Јаки. Ђ.*

јāчица[2] ж покр. *повећи број (људи или предмета).* — Има тамо добрих и поштених људи, а и јачица их је. *Вујач.* Око сто капа [потомака]. Добра јачица. *Сиј.*

јâчка ж покр. *народна песма Хрвата у Бургенланду и зап. Мађарској.*

јāчмен м *в. јечам. Рј. А.*

јачмúчак, -чка м *в. јечмичак.*

јàшац, -шца м необ. *јахаћи коњ.* — Морао [јој је] држати скупоцјена јашца, јер је била страствена јахачица. *Том.*

јашмèћкē прил. = јашмимице *јашући. Р-К Реч.*

јàшик м *в. ашик.* — На дјевојку јашик учинио. *НП Вук.*

јàшиковати, -кујēм несврш. покр. *в. ашиковати.* — Ал' болује али јашикује. *НП Вук.*

ја̏шилац, -иоца м покр. *в. јахач. Бен. Рј.*

ја̏шилица ж покр. *в. јахачица. Бен. Рј.*

ја̏шимицē прил. = јашећке. *Деан. Рј.*

ја̏шиона ж покр. *в. јахаоница.*

ја̏шионица и **јашиòница** ж *в. јахаоница.* — Улазе први коњи враћајући се са јашионице. *Матош.* Радић је свршио као сањар ... устријељен у једној војничкој јашионици, преграђеној за парламенат. *Крл.*

ја̏шити, -им несврш. *в. јахати.* — На гојном, сјајном вранцу јашио [је] фра Иле. *Кос.* фиг. Али да је на моју ... не би ти овако јашио на нама! *Ћип.*

ја̀шмак м тур. покр. *марама, вео којим су муслиманке покривале главу и лице, женска повезача.* — Пољски вјетар хлади ... и јашмак диже са невјеста млади'. *Шант.* На клупама ... ћућориле двије-три групе жена под јашмацима. *Ћоп.*

ја̀шпер м заст. *в. јаспис.* — Краљица у плашту од камиље длаке, у сјају јашпера, срме и циркона. *Бој.*

ја̀шта прил. *дашта, дабоме, дакако.* — Да није он [син] шта отуђио од тог имања? — Јашта је! *Вес.* Јашта, говорио би: види се дједова крв. *Марк. М.*

ја̏штарица ж *в. јаштерица.* — И сад ме језик боли од ње [дискусије] и ево ми је јаштарица скочила. *Лал.*

ја̏штерица ж *приштић на језику.* — О Вуче, гдје си? Што си се потајио, али ти је на језик изашла јаштерица. *Љуб.*

је[1] енкл. *3. лице јд. од бити-јесам.*

је[2] енкл. *ак. јд. од она.*

јеванђѐлије с покр. *в. јеванђеље.* — Није он писо јеванђелије, па да му је свака света. *Ћор.* фиг. То је дело јеванђелије најлибералнијих погледа. *С 1919.*

јеванђѐлист(а) м **1.** = еванђелист(а) *сваки од четири писца (канонских) јеванђеља.* **2.** *евангелик, припадник евангеличке, протестантске вере, протестант. Р-К Реч.*

јеванђѐлисткиња ж *евангеликиња, протестанткиња. Р-К Реч.*

јеванђѐлскӣ, -ā, -ō *који се односи на јеванђеље:* ~ текст, ~ прича.

јеванђѐље с црквен. = еванђеље *прве четири књиге Библије (Новог завета) које говоре о животу и учењу Исуса Христа.*

Јѐврej м = Јеврејин *в. Јевреји.*

Јеврéјац, -јца м *в. Јеврej.* — Јевреји гажаху ријеку ... мршави, прашни. *Наз.*

Јѐврејин м мн. = Жидови *народ семитског порекла који живи у Палестини (и у другим земљама).*

Јѐврејин м (мн. Јѐврејн, ген. Јѐврējā) = Јеврej. — Вјечни Јеврејин на бабилонским голим водама. *Матош.*

Јѐврējка ж *женска особа Јеврej, Жидовка.*

јѐврējскӣ, -ā, -ō *који припада Јеврејима, који је својствен Јеврејима:* ~ језик, ~ држава.

јеврéјство с *својство Јевреја, јеврејски дух, јеврејска вера.* — Јевреји су као оне биљке пузавице ... То је један живот и исхрана без земље. То је чудо! То је јеврејство! *Сек.*

Јѐврејчāд ж *зб. им. од Јевреjче.*

Јѐврējче, -ета с *мали Јеврej.* — Два Јеврејчета, као два домаћа кућета, легоше на под. *Глиш.* Гомила Јеврејчади ... дерала се и ваљала по блату. *Глиш.*

јеврéјштина ж **1.** *в. јеврејство.* — Јевреји, карактеристично, све језике говоре са неком типичном јеврејштином. *Сек.* **2.** *сви Јевреји. Р-К Реч.*

Јеврóпа ж заст. *в. Европа.* — Полагано, ти Јевропо, цели свете луди! *Змај.*

јѐвтимба ж = јефтимба заст. *јавна продаја путем надметања, дражба, лицитација. Бен. Рј.*

јѐвтин, -а, -о = јефтин **1. а.** *којему је мала, ниска цена.* — Мама каже да не треба никада куповати јевтине ствари, јер се брзо покваре. *Макс.* **б.** *за који се не троши много:* ~ живот. **в.** *за који се дају мале камате:* ~ кредит. **2.** фиг. **а.** *који мало вреди, безначајан, ништаван.* — Срећа има јевтину тарифу али се може и без ње. *Уј.* фиг. Нека се не мисли да ми овим хоћемо да правимо јевтине досетке. *Нед.* Није то била она кратковјека сламната ватра коју ... запали лак и јевтин говорник. *Ћоп.* **б.** *до чега се на лак начин долази:* ~ слава.

Изр. ~ месо, ~ чорба за плот, од јевтина меса ни чорба не ваља, од јевтина меса чорба по долини *нешто израђено од слаба материјала не вреди ништа.*

јѐвтино прил. = јефтино **1.** *за мали новац, уз ниску цену.* — Двојица су били погинули, један рањен ... Прилично јевтино, поред свега. *Пер.* **2.** *на лак начин.* — Памет ... није још нико јевтино стекао. *Јурк.*

јевтинòћа ж = јефтиноћа *ниска, мала цена;* супр. скупоћа. — Оно јес', господине докторе, криза је, јевтиноћа у чаршији ... али се ... доктору докторско мора дати. *Рад. Д.*

јѐвтичав, -а, -о покр. *в. јектичав.* — Ниси ... ми јевтичава ни кржљава, већ здрава, пуначка и као иконица лепа. *Рад. Д.*

јѐге, -ета с тур. покр. *турпија. Р-К Реч.*

је́гер м нем. *припадник рода некадашње аустроугарске војске.* — На Ташлиџану се чула громка музика аустријских јегера. *Андр. И.*

је́герскӣ, -ā, -ō *који се односи на јегере; који је као у јегера.* — Ја тек само искривим своју јегерску капу. *Срем.*

јѐгије, јēгијā ж мн. тур. *ребра у лађе*; исп. егије. — Кајак се правио од уштављене коже фока, затегнуте преко јегија од дрвета. *Петр. М.*

јѐглен *в. еглен.*

јѐго цсл. нар. само у изразу: преко јего *преко сваке мере, превише.* — Има, али ово је преко јего, претерала дара меру. *Рад. Д.* Поклоњено књусе издурало је преко јего. *Лал.*

јѐгуља ж зоол. *речна и морска риба која има тело слично змији, угор* Anguilla vulgaris.

Изр. електрична ~, ~ муњевита *риба змијолика облика која јаким електричним ударцима усмрћује или онеспособљује и велике животиње* Gymnotus electricus. *ЕЛЗ.*

јѐгуљаст, -а, -о **1.** *који има облик јегуље.* — Затим се ... осенчи од крајева очију према ушима неким зракастим ... јегуљастим борама. *Дав.* **2.** фиг. *савитљив, гибак, окретан, препреден.* — Превејан и јегуљаст, Салкај је хтио бити на доброј нози са сваким. *Нех.*

јѐгуљин, -а, -о *који припада јегуљи.*

јѐгуљица ж *дем. од јегуља.*

јѐгӯљка ж зоол. *в. јегуља. Финк.*

је̑д м (лок. је́ду); исп. ијед **1.** *осећање огорчености, непријатељства према коме, гнев, срџба; пакост, злоба, мржња.* — Сједе нагло и од једа прогута пљувачку. *Ћип.* Алај ће попуцати од једа све остале цуре у селу. *Ивак.* **2.** *отров.* — Кад змија уједе ... ваља покушати да јој се јед (отров) из убода посиса. *Батут.* **3.** *жуч.* — Крај је био такав да је она већ сутрадан жалила каменито корито као јед зелене Дрине. *Андр. И.*

Изр. на језику мед, а у срцу јед *љубазним речима прикривено непријатељство*; пристајати на јед (некоме) *вређати увређеног, изазивати код неког још већу љутњу*; у селу мед, у кући јед (*бити*) *љубазан према странима, а груб према својима.*

је̑да везн. заст. *в. еда.* — Слободан сам — једа л' ријети смије? *Март.* Запиткиваху га један за другим једа ли се озледио? *Јурк.*

је̑дак и **је́дак**, -тка, -тко (одр. јēткӣ и јēткӣ, -ā, -ō; комп. јēткијӣ) **1. а.** *који изједа, разједа, разгриза.* — И [земља] не оштрпкује грожње ни јетком квари га рђом. *Марет.* **б.** *који изазива неугодно, физички болно осећање, који гризе, пече, штипа.* — Спопао [би је] тежак кашаљ од јетка дима. *Шимун.* фиг. У часовима осаме обузимала га је јетка горчина и чинило му се да је живот промашио. *Бар.* **2.** *испуњен незадовољством, зловољан, озлојеђен, огорчен.* — То је једино паметно што може да уради онако увређен и једак. *Дав.* **3. а.** *пун злобе, пакости, заједљив, пакостан.* — Мати му Умихана стара је и јетка старица од неко седамдесет година. *Огр.* Ти си једак ... зато што си љубоморан. *Вас.* **б.** *који изражава злоћу, пакост, злобу.* — Лице му је било сиво ... а очи јетке, наливене отровом. *Лал.*

је̑дало с **1.** *једаћи прибор.* — Започела је гозба тишином прекиданом звекетом једала. *Новак.* Мноштво [се] ђака сакупило пред кухињском тезгом држећи сваки у руци једала и карту. *Киш.* **2.** *чељусти са зубима, зубало.* — Очи су јој утонуле у тамне јаме, а једало се истурило као у мајмуна. *Десн.*

је̑дан, -дна, -дно *в. једак.* — Још му рука крвним димом кади, а из очи једне вркћу срде. *Март.*

јѐдан, -дна, -дно **1. а.** мат. *број који се обележава са 1 и који је први и најмањи цели број.* **б.** *као део сложеница и израза*: једанаест, двадесет један, један-два, један по један, једанпут и др. **2.** *једини, сам.* — Свак се нада новцу и добитку, један Адел о новцу не мисли. *Ботић.* А нас једне само сунце грије. *Њег.* **3.** *једнак, истоветан, исти.* — Оба су били једних година, једнака раста. *Вес.* **4.** *јединствен, недељив.* — Што се месо дуље кухало, то се јаче држало уз кости, чинећи с њима једну цјелину. *Јонке.* **5. а.** (*за истицање дивљења*) *чувен; славан, велик.* — Град једног Враза и Шеное. *Матош.* Иако данас код нас нема једнога Скерлића, то не мора да значи толико да недостају способности за такав став. *Богдан.* **б.** (*за исказивање презира*) *бедан, презрен, мрзак.* — Ти напоље, псето једно! — цикнух ја, па му полетих за гушу. *Вес.* Била је готово увријеђена што се усуђује један Мужевић подигнути очи до тако савршеног створа. *Ћал.* **6.** *истински, прави.* — Тај ти зна све главаре у главу и по имену — чудо једно! *Мат.* Није више добро живјети на свијету ... народ се покварио, читав је свијет један велики лопов! *Донч.* **7.** *неки, некакав.* — Пас ... инстинктивно осјећа ... да ће га једнога лијепог дана нетко украсти. *Јонке.* Метак је пролетио тик поред главе једног омладинца. *Чол.* **8.** (у именичкој служби) **а.** с *иста ствар, исто.* — Треба ли ти једно двапут рећи? *Огр.* **б.** с *оно што је недељиво, јединствена целина.* — Сви чланови заједнице осећају се једно према осталим друштвеним класама. *Пед.* **в.** ж *једна реч.* —

Дајте да и ова бена једну каже. *Ћор.* **9.** *у вези с редним бројем* »други« *често се употребљава у набрајању, у сравњивању, упоређивању (истичући узајамни однос, супротност, разлику и сл.).* — А обично и најрадије стану на какав басамак: једно да боље виде [коло], а друго да изгледају веће. *Срем.* А дјеца у њих све по десетак, једно другом до уха. *Пав.*

Изр. ~ и ниједан *кад се жели истаћи да један нема велике вредности;* ~ по ~ а) *појединачно;* б) *један од најбољих.* — Салих-ага један по један у касаби. *Мул.;* ~ за све, сви за једнога *потпуна слога и солидарност и у најтежим приликама;* једном речи, у једну реч *укратко речено;* једно на друго, једно с другим *све заједно, скупа узето;* једно те једно *увек исто;* као и ~ *међу свима најбољи.* — Па и стеши је умио као и један. *Мул.* Био је то радник као и један у селу. *Лоп.;* све (сви) до једнога *сви (без изузетка);* све и ~ *свако.* — Ево, људи... вјера је да би пристао на ово све и један. *Тур.;* као ~ *сложно;* у ~ глас *једногласно;* у ~ мах *одмах, одједном.*

једàнаест *број који се обележава са 11, за један већи од 10.*

једанаéстак м и непром. *око једанаест, приближно једанаест.*

једанаестéрац, -рца м **1.** поет. *стих од једанаест слогова.* — Као ријеткост може се међу доданим пјесмама... споменути пријевод једне латинске пјесме у сафичкој строфи и у једанаестерцу. *Комб.* **2.** спорт. *у ногомету, фудбалу казнени ударац који се изводи са једанаест метара директно у гол.*

једàнаестеро = једанаесторо *зб. број према једанаест:* ~ деце, ~ чељади, једанаестера врата.

једàнаестӣ, -ā, -ō *редни број према једанаест.*

једанаèстина и **једанаестѝна** ж *једанаестак.*

једанаèстица и **једанàестица** ж *бројка, цифра којом се обележава број једанаест (11); оно што је означено том бројком (нпр. трамвајска кола).*

једанаесто- *као први део сложених придева и именица показује да онога што значи основа у другом делу сложенице има 11:* једанаестодневни, једанаестогодишњи, једанаестокатница, једанаестоспратница и сл.

једанаестòрица ж *једанаест мушкараца.*

једàнаесторо = једанаестеро.

једàнак прил. покр. **1.** *уједно, заједно.* — Нити смо се једанак родили, нити ћемо једанак умријет. *Њег.* **2.** *одмах, сместа.* — — Сједиш негдје; пушиш, набрчкаш пером и једанак пара. *Лоп.*

једàнпут прил. = једаред **1.** *показује једнократност чега:* самo у једној прилици, једном. — Једанпут се живи, једанпут се гине. *Змај.* Издаци за војску дозвољавају се такође једанпут заувијек. *Рад. Стј.* **2.** *у неодређено време (у прошлости или будућности) некоћ, једном.* — Још једини живи властелин што нам је био једанпут владаром. *Војн.* **3.** *напокон, напослетку, најзад.* — Ах, када ли ћемо једанпут изићи из ове пусте равнице! *Јак.* **4.** *у пуном смислу, једном речи, укратко.* — Ко се не би бојао вукодлака... црвен па гадан, једанпут рећи страшан. *Шапч.*

једàнпута прил. покр. *в. једанпут.*

једàнпӯтјèдан м (непром.) *таблица множења.* — Не знадох једанпутједан наизуст, него морадох увек да промислим па да дам одговор. *Мил.*

јẽдаоница ж *в. благоваоница. Бен. Рј.*

јéдар, -дра, -дро (одр. јẽдрӣ, -ā, -ō) **1.** а. *добро ухрањен, крепак, здрав; набрекао, набијен, чврст.* — Бијаше то човјек кô гора и... једар и лијеп. *Шен.* Чешља своју дугу косу, а... једре прси дижу се и спуштају. *Вес.* б. *обилан, пун.* — Стара је то кућа, једра у свему. *Мул.* Пуна [се], једра свјетлост разлије по миришљавом, планинском зеленилу. *Коч.* в. *крупан, велик.* — Радовала се... домаћица, пробирајући једрије кромпире. *Рад. Д.* г. *дебео.* — Андра кроз... храстове талпе, четири прста једре, види Раку, апсанцију. *Ћос. Д.* д. *који се одликује каквоћом, квалитетом, здрав, тврд; сочан.* — Дотерао је и товар дрва... све једре грабовине. *Андр. И.* Измиче... и лоза, на којој гроздови једри расту. *М-И.* **2.** фиг. а. *сажет, збијен, језгровит, садржајан.* — Он располаже живљим, једријим и стилски љепшим реченицама. *Прод.* Све је то оцртано... у јасним и једрим десетерцима. *Матк.* б. *снажан по интензитету, који се снажно, нагло јавља, очитује, испољава.* — Одједном је ударио у чудан и једар смијех. *Јел.*

једàрēд прил. = једанпут. — Подај деведесет и девет пута, а не дај једаред — ниси дао ништа. *Вес.* Тако ћу једаред, сам у себи суди, прислонити главу на њезине груди. *Вел.*

једàрēда прил. покр. *в. једаред.*

једáрце[1] с **1.** *дем. од јẽдро.* **2.** биол. *битни, саставни део станице, ћелије, најчешће лоптастог облика, језгро. Свезн.*

једáрце[2] и **јẽдāрце,** -а, -ета с **1.** *дем. од јẽдро.* — Млади срп мјесеца силазио је на запад као једарце рибарице лађе. *Војн.* **2.** бот. *горња латица у цвету. Бот.* **3.** зоол. *један од најлепших лептира југословенске фауне* Papilio podalirius. *Терм. 4.*

јѐдаћи, -ā, -ē *који служи за једење*: ~ прибор, ~ сто(л), ~ соба.

јѐдва прил. **1.** *с напором, с тешком муком.* — Нешто ми стеже грло и једва дишем. *Рист.* Ујутро се дебели инфантерист једва држао на ногама. *Јонке.* **2.** *у малој количини, у незнатном ступњу.* — Одоше! Једва се још виде. *Трифк.* Ноћ бијаше тако мркла да је Ивица једва видио пута. *Креш.* **3.** *нестрпљиво, жељно.* — Једва чекам да се видим са... бојним друговима. *Јакш.* Ђ. **4. а.** *тек, управо.* — Отрча... к брату Гајишину који се је једва оженио. *Тур.* Једва сам био сео, кад се... иза неких столица диже један човек. *Мил. В.* **б.** *у најбољем случају, само, највише.* — Тијани беше седамнаест... а Милану једва шеснаест лета. *Јакш.* Ђ. Нисам још ништа приметио на језеру — једва две-три барке. *Петр. Р.*

Изр. ~ једанпут, ~ једном *на концу конца, на крају крајева, ипак, напокон (кад се хоће истаћи да се остварило нешто што се нестрпљиво очекивало)*; ~ да, ~ ли да *тешко да, мучно (кад се изражава сумња у могућност чега).* — Ту у свакидашњем животу налазимо људе који убијају, краду, отимају — па једва ли да осећају грижу савести. *Марк. Св.*; ~ једвице *једва (појачано).* — Једва једвице коракну... два три корака. *Шен.*

јѐдвање, -ā, -ō *в. једвити.* — Једва на једване јаде објасни да је то путничка механа. *Дом.*

јѐдвӣни и **јѐдвӣти,** -ā, -ō само у изразу: на (у, уз) једвине (једвите) јаде *с муком, једва једвице.* — Не мрдну ни прстом... и на једвине јаде... прошапута. *Лаз. Л.* На једвите јаде умирише га некако. *Франг.*

јѐдвицē прил. *једва.* — Већ је било врх насипа борбе на мач... једвице сурваше врага. *Шен.* А из даљега тек једвице сијевну и загрми подмукла тутњава. *Ћип.*

јѐдвичкē прил. *в. једва.* — Вазда је седео... и подстицао мршаву ватрицу... која једвичке просијаваше. *Шапч.*

јѐдек м тур. покр. **1.** *конопац, уже.* — Пашина три коња водили смо за једеке. *Маж. М.* Брже-боље узеше [морнари] попуштати једеке на котви. *Дов.* **2.** нар. песн. *коњ у поводу, парадни коњ.* — Стаде њиска... једека. *Баш.* Крете Лауш убојне једеке. *Фил.* **3.** *једик.* — Све чадори бијели и црвени... а једеци од чистога сребра. *Павл.* Механски једек... чича-Јордан није купио из трговине. *Срем.*

јѐдēм *1. лице јд. през. од јести.*

јѐдēње с **1.** *гл. им. од јести.* **2.** покр. *јело. Вук Рј.*

јѐдив, -а, -о *који се може јести.*

јѐдӣво с *в. јело.* — Пива и једива за три љета има. *Вел.*

јѐдивōст, -ости ж *особина онога што је једиво. Р-К Реч.*

јѐдик м тур. *скуп предмета намењених за какву сврху, прибор (обично за јело).* — Кавану [је] одмах снабдео потребним једиком. *Рад. Д.* фиг. Л. Костић не позајмљује своје слике и поређења само од кафанског једика; он их узимље где год их нађе. *Нед.*

јѐдиктӣ, -ā, -ō покр. (као појачање уз један) *в. једини.* — Немаше друго никога него једнога једиктога сина. *Н. прип. Вук.*

јѐдӣн, -а, -о покр. *самохран, инокосан.* — Остадох један, са женом и децом. *Глиш.*

једи́нак, -нка м **1.** *једини син, јединац.* — Син ми је, јединак је, ама га не могу хвалити. *Ћор.* Понос и дика мајчин јединак је Туна. *Торд.* **2.** *зрно које се по једно мећв у пушку. Вук Рј.* **3.** (у атрибутској служби) *једини.* — Ал' уто се управо помаче нетко на кревету што је био до јединка пенџера. *Берт.* **4.** *бели лук, чешњак у којега је главица једно чесно. Р-К Реч.*

једи́нац, -нца м **1.** *једини син.* — Ако ми ка' јединцу ништа не даш, нећу ти ни тражити. *Вес.* Он је осјећао своја јединца углавноме као нешто без чега би се ипак лакше живјело. *Крл.* **2.** *појединац уопште.* — Је л' јунаштво, ако се јединац бије проти тисући? *Шен.* **3.** индив. *оно што је једино, јединствено, изузетно.* — Он [Његош] има ... стил-јединац који до данас није нашао преводиоца. *Сек.*

једи́начан, -чна, -чно само у изразу: ~ пальба војн. *паљба појединачних пушака*; супр. плотунски. — Одјезди пут Веље главе, одакле... допираше с времена на време јединачна пушчана пальба. *Лаз. М.* Ти ... јединачном пальбом удри само официре. *Ћос. Д.*

једи́начно прил. само у изразу: пуцати ~ војн. *пуцати метак по метак*; супр. рафалом. — Стајао је уз букву и због недостатка муниције пуцао јединачно. *Ћос. Д.*

јѐдӣни, -ā, -ō *који је један, сам у својој врсти (често као појачање уз један).* — Она је била једино дете у оца, па јој је отац у свему по вољи чинио. *Вес.* Али губавац му не узврати ни једном једином ријечи. *Креш.*

једи́нӣк, -ика м **1.** покр. *в. јединац (I).* — Узми... за кума... Светозара, Јованова јединика. *Лал.* **2.** индив. *онај који је једини у чему, самац.* — Такве идеје... представља само тај једини, а нитко га не слиједи, па он није појединац, него јединик. *Шим. С.*

једи́нити, јѐдӣнӣм несврш. *спајати, састављати целину од посебних делова или јединица, сједињавати.* — Грчка филозо-

фија... решава основна питања... о материји... нераздвојно их јединећи са учењем о супротности. *Петр. В.*

~ **се** *спајати се, сједињавати се.* — Ваздух је непрестано од нечега дрхтао, и та се устрепталост јединила са узнемиреношћу која је... узнемиравала све становнике ове злосрећне вароши. *Андр. И.*

јѐдйнитй, -ā, -ō *в. једини.* — У добру је порасла дјевојка, јединита у оца дјевојка. *НП Вук.* Један јединити поглед рекао ми је више него она теби својим силним брбљањем. *М 1867.*

јединица ж **1.** *једина кћи; она која је једина.* — Има красну дјевојку, а и фамилија добра, а то је јединица у оца. *Дом.* То је звијезда јединица која сад на небу блиста. *Уј.* **2.** мат. **а.** *бројка, цифра којом се обележава број један; оно што је означено том бројком.* **б.** *вредност првога места које се у децималном систему писања налази испред децималне тачке.* **3.** *најнижа оцена у успеху у петоцифреном систему која значи: недовољан.* — И опет нећеш да учиш! Гледај га само! Саме јединице и двојке. *Срем.* **4.** *величина прихваћена као основа за мерење других величина, које су с њом истоврсне:* новчана ~, временска ~, ~ напетости, ~ производа. **5.** *одвојен, издвојен део неке целине који има одређену самосталност.* — Војска нам је нарасла из партизанских одреда у крупне јединице које воде фронталне борбе с непријатељем. *Дед. В.* У неким... котарима... гласали су сви бирачи у више изборних јединица. *Вј. 1957.* Радне јединице у предузећу... треба да врше обрачуне по тржишним ценама. *Пол. 1966.* Градиво... мора да се подели на мање целине ... То су... методске јединице. *Пед.* **6.** покр. *ретко сукно које се тка у једну жицу;* исп. клашње (1). *Вук Рј.* **7.** покр. *узак комадић земље између две њиве. Вук Рј.*

јединичин, -а, -о *који се односи на јединицу (1), који припада јединици.*

јединичнй, -ā, -ō *који се односи на јединицу (као број или меру).* — Језгра носи на себи одређени број позитивних јединичних електричних набоја. *Кем.*

јѐдйнка ж **1.** *сваки организам који самостално постоји, одвојен, засебан представник какве животињске или биљне врсте; особа, појединац, индивидуа.* — Свака јединка у свом развоју у кратком времену пролази неке стадије које је прошла њезина врста од најстаријих времена до данас. *НЕ.* За њега је врста важнија него јединка. *Јов. С.* Више се никад неће родити баш оваква јединка као ја. *Сим.* **2.** *једина кћи, јединица.* — Ево има девет годин' дана како просим од мајке јединку. *НПХ.*

јѐдйнко м *хип. од јединак (1).* — Мати тепајући своме дјетету рече »Јединко мој, весео ми својој мајци био!« *Рј. А.*

јѐдйно прил. **1. а.** *само, искључиво.* — Станковић је ушао у књижевност без икакве претходне рекламе, једино снагом свога талента. *Прод.* Зајецао сам, још и сад плачем, једино грлом, јер очију немам. *Гор.* **б.** (у служби везника) *ограничава или сужава тврдњу главне реченице.* — Соба је пространа... чаршави бели, столице беле, једино су ћебад сива у болници. *Рист.* **2.** покр. *уједно, заједно.* — Ту четири бијаху војводе... Сви на ноге једино ћипише. *НП Вук.*

једино- *као први део сложеница значи: једини, без икога, сам.*

јединòвēран, -рна, -рно, ијек. јединòвjēран *в. једноверан.*

јединòвjēран, -рна, -рно, ек. јединòвēран.

јединòродни, -ā, -ō и **јединòрођен**, -а, -о *који је једини рођен.* — Не вјерова у име јединороднога сина божијега. *Вук.* Ова... стрпљива животиња гријала је дахом својим сина... јединорођенога. *Мар.*

јед|ѝнōст, -ости ж заст. *в. јединство.* — Њезин је битан увјет: јединост... напрама осталим државама. *Старч.*

јединствен, -а, -о **1.** *коме нема равна у целој врсти, изузетан, изванредан.* — Он је испевао ону симфонију... јединствену у целој српској књижевности по својој музичности. *Скерл.* Ти присуствујеш пертурбацијама које су јединствене у хисторији човјечанства. *Козарч.* **2. а.** *који очитује, представља јединство, уједињен.* — Та [се] коалиција у процесу борбе претворила у јединствени фронт. *Дед. В.* Свако појединo дјело... и појединa фаза представљају само деталь на великој... јединственој слици таква књижевног, животног опуса. *Матк.* **б.** *заједнички за све, свуда једнак.* — Кад се помену дисциплина и захтјев да сви устаници... имају једну јединствену команду, граја се још више појача. *Поп.* Снабдијевање села индустријском робом [врши се] по нижим јединственим цијенама. *ЕГ 1.*

јединствено прил. **1.** *особито, нарочито.* — Играо је јединствено, од главе до пете. *Срем.* Она је јако, необично за наше прилике и за наше жене, јединствено волела књижевност. *Скерл.* **2.** *заједнички, скупно, уопште.* — Јер ако један народ јединствено не би хтио борбу с окупатором, братство с другим народима, ни борбе, ни братства ни јединства не би било. *Пол. 1944.* **3.** *једино, само.* — Ни у политичком и друштвеном животу напредак, као крајњи резултат, не зависи јединствено од добрих вођа. *Поп. Б.*

једи́нственōст, -ости ж *особина онога што је јединствено.*

једи́нство с *стање онога што је једно, што је заједно, спојено, сједињено.* — Народну културу не ствара јединство мишљења, него снага народне енергије и народног идеала. *Матош.* Он је тврдио да није довољно јединство осећања и жеља, но да треба и јединство мисли. *Скерл.* Братство и јединство, као основа међунационалних односа, треба да буде испуњено и економском садржи́ном. *Комун. 1966.*

једи́нцат, -а, -о *в. једини.* — Све рази земље бијаше јединцата велика, ниска, дугачка соба. *Шен.* Ја никада нисам могао зарадити ни једног јединцатог петака. *Кик.*

једи́нчād ж *зб. им. од јединче.*

једи́нче, -ета с *једино дете.* — Она је јединче, па к тому женско јединче. *Кор.* фиг. Вековима је наша земља чезнула за својим јединчетом морем. *Вучо.*

једи́њење с *гл. им. од јединити (се).*

једињење рус. хем. *материја у којој се након завршеног хемијског процеса промене сва раније својства њених састојака, хемијски спој.*

је́дити, је́дīм несврш. *доводити у стање раздражености, љутити, срдити, гневити.* — Мелиту је силно једио тај лукави и фино препредени надзор баруничин. *Том.* ~ **се** *осјећати јед, љутњу, гнев, љутити се, срдити се (на кога).* — Стари се Бонић већ почео једити на Станка што мучи, јер му се није дало говорити саму. *Шимун.* Међу нама је свршено. Теши ме само што замишљам да се он још више једи на мене. *Јак.*

је́дītӣ, -ā, -ō *в. једини (као појачавање уз један).* — Једна једита ... ријеч свали силан терет са срца. *Мул.* Пукла је свуд унаоколо црна бескрајна ноћ у којој нема ни једног једитог небесног светлила. *Ком.*

је́дито прил. *љутито.* — Марко млад, сух, живчан, држи врата и зове узрујано, једито. *Војн.*

је́дӣћ, -и́ћа м бот. *отровна биљка из пор. жабљака* Aconitum napellus. *Терм. 3.*

је́дљив, -а, -о *који исказује јед, у коме се очитује јед, једак (2 и 3).* — Олга ... није ни с једном цртом наличила ... оцу, човјеку ... једљива погледа. *Новак.* Сада се зачује из собе глас слабашан, али једљив. *Леск. Ј.*

је́дљиво прил. *на једљив начин.* — И она се ето посиљује! — једљиво помисли Фран. *Драж.* Са суварке загакала [врана] као да злосута весница једљиво зачикава. *Рад. Д.*

је́дљивōст, -ости ж *својство онога који је једљив.*

је́днāк, -а, -о **1.** *који се ни по чему не разликује од другога, тачно такав, исти;* супр. друкчији. — Старија сестра била је мирне, трезвене природе, увек једнака. *Андр. И.* **2.** мат. *раван.* — Извоз је једнак ништици. *Јонке.* **3.** (у прилошкој служби) покр. *одмах, сместа.* — Једнак пуче хиљаду пушака ... једнак врисну хиљаду момака. *НП Вук.* Прековођани стигоше и сви једнак заграјаше. *Мат.*

је́днāко прил. **1.** *у једнакој мери, на једнак начин, без разлике; исто.* — Једнако смо додуше велики, али нијесмо пар! *Брл.* Осећа да мирише млада трава, увек једнако. *Јевт.* Остали свједоци изјавише једнако. *Тип.* **2.** *непрестано, без престанка, без прекида.* — Онај велики ... једнако [се] картао. *Матош.* Мајор је једнако заподевао нека војничка питања. *Сек.* **3.** *свеједно.* — Зар није једнако је л' које звијежђе мање, ил' живот човјечји, ил' пауково ткање? *Домј.* **4.** мат. *равно.*

једнако- *као први део сложенице значи: једнак:* једнакодељив, једнакосложен, једнакосмеран.

једнакòбро́јан, -јна, -јно *који је једнак по броју.* — Потом је депутација пошла у Пешту ... гдје се састала с једнакобројном [депутацијом] угарског сабора. *Шиш.*

једнаковре́днōст, -ости, ијек. једнаковријѐднōст ж *једнака вредност.* — За сликара све су ствари једнако вриједне, и у тој једнаковриједности људски је лик постао nature morte. *Печ. 1939.*

једнакòвремен, -а, -о *који се догађа у исто време, истовремен; који траје једнако дуго. Деан. Рј.*

једнаковријѐднōст, ек. једнаковре́днōст.

једнакòврстан, -сна, -сно *који је једнаке врсте, истоврстан.* — Умијеће постаје кад из многих проматрања у искуству настаје један општи суд о једнаковрсном. *Ант. 1.*

једнакògласан, -сна, -сно *који је једнаког, истог гласа.* — Чуло [се] ... једнакогласно тиктање уре. *В 1885.*

једиакòзвучан, -чна, -чно *који једнако звучи, који је истога гласа, истозвучан. Деан. Рј.*

једнакòкрӣлци и једнакокри́лци м мн. зоол. *кукци, инсекти са четири једнака крила (нпр. цврчци)* Homoptera. *Терм. 4.*

једнакòмѐран, -рна, -рно, ијек. једнакòмјѐран *који је једнаке мере, равномеран, уједначен.* — Оваква економска политика нужно мора довести до једнакомјернијег распореда становништва у нашој земљи. *ОГ.*

једнакòмѐрно, ијек. једнакòмјѐрно, прил. *у једнакој мери, равномерно, уједначено.* — Наши се мотиви нижу један крај другога понављајући се једнакомјерно као какав примитивни рецитатив. *Баб.*

једнакòмјѐран, -рна, -рно, ек. једнакòмѐран.

једнакòмјѐрно, ек. једнакòмѐрно.

једнакòправан, -вна, -вно *који има једнака, иста права, равноправан.* — [Гајио] је ... константно идеју да постане једнакоправним чланом тога друштва. *Бег.*

једнакòправнòст и **једнакоправнòст,** -ости ж *особина или стање онога који је једнакоправан, равноправност.* — Друштвено уређење је демократско с једнакоправношћу мушкараца и жена. *ОГ.*

једнакòсложен, -жна, -жно грам. *који има једнаки број слогова*: једнакосложне речи.

једнакòсмѐран, -рна, -рно, ијек. једнакòсмјѐран *који је једнаког, истог смера, истосмеран.*

једнакòсмѐрно, ијек. једнакòсмјѐрно, прил. *на једнакосмеран начин, истосмерно.* — Док пркосна пјесма једнакосмјерно ... прича ... *Јел.*

једнакòсмјѐран, -рна, -рно, ек. једнакòсмѐран.

једнакòсмјѐрно, ек. једнакòсмѐрно.

једнáкōст, -ости ж **а.** *равноправност у политичком и социјалном смислу.* — Није могао ни да упозна ону друштвену снагу која је у стању да оствари једнакост на вишем ступњу, радничку класу. *Ант. I.* **б.** *потпуна подударност, идентичност (по вредности, величини, количини, особинама).* — Скоро [ће се] постићи једнакост мере и новца за све народе и земље. *М 1867.*

јѐднара ж покр. *фрула од једне цеви.*

једнáчак, -чка м књиг. неодом. *остатак при закључивању рачуна који се преноси на другу страницу књиговодствене књиге, салдо. Бен. Рј.*

једнáчење с **1.** *гл. им. од једначити (се).* **2.** грам. *изједначивање, асимилација двају гласова*: ~ по звучности.

једнàчина ж мат. = једнаџба *два једнака математичка израза, везана знаком једнакости, из којих се може израчунати једна непозната количина.* — фиг. [Етика] је за Питагору проста хармонија ... а за Спенсера лична једначина. *Скерл.*

јѐдначит, -а, -о *уједначен, равномеран.* — Маме га зелене ливаде ... по којима се белуцају чопори стоке и разлеже онај једначити познати му звон меденица. *Ранк.* Из меке кудеље ... поче да извлачи једначиту и бескрајну танку жицу. *Лал.*

једнáчити, јѐднāчӣм несврш. *чинити једнаким, стављати у исти ред, изједначивати.* — Витеже славни ... са твојом славом своју не једначим. *Вел.* Ропство и несрећа једначили су сталеже. *Књеж. Л.* ~ **се а.** *повр.* — Јер с љепообразном Летом једначит се Ниоба стала. *М-И.* **б.** *бити раван, једнак коме, чему.* — У томе је он у неку руку једначио се с отроком. *Нов.*

јѐдначито прил. *уједначено, равномерно.* — Поређали [се] млади косачи па једначито, као по команди, измахују оштрим косама. *Ранк.*

јѐднаџба и **једнàџба** ж = једначина: линеарна ~, квадратна ~.

једнӣна ж **1.** грам. *облик промењиве речи када се говори о једном бићу или једној ствари, сингулар.* **2.** *јединство, јединост.* — Све [је] што је с тим догађајем скопчано изведено и у једну једнину сведено. *В 1885.*

јѐднӣнскӣ, -ā, -ō грам. *који се односи на једнину.*

јѐдно прил. *око, близу, отприлике.* — Скоком уније дјевојче од једно седамнаест година. *Шен.* Једно два месеца с времена на време поручивао је мајци да је жив и здрав. *Чипл.*

једно- *као први део сложенице значи*: *један; једнак, исти*: једноцевни, једночлан, једнодневни, једногодишњи, једномеран; једномишљеник, једнообразан итд.

једнòбāзан, -зна, -зно **1.** мат. *који има једну базу, основицу*: једнобазна геометријска тела (стожац, пирамида). **2.** хем. *коме се један атом водоника даље заменити металом (о киселини)*: једнобазне киселине.

једнòбожац и **једнобóжац,** -шца м *припадник једнобоштва.* — Муслиман ... покореним једнобошцима ... треба да наметне харач. *Пов. 2.*

једнòбожачкӣ и **једнобòжачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на једнобошце.*

једнòбōјан, -јна, -јно **1.** *који је једне боје.* — Небо било је прекрито ... једнобојним сурим плаштем. *Нех.* **2.** фиг. *једнолик, монотон.* — Лагано слеђу са свих страна ... далеки данци, тренуци небројни, на душе моје талас једнобојан. *Мас.*

једнòбōјнōст и **једнобójнōст,** -ости ж **1.** *особина или стање онога што је једнобојно.* **2.** фиг. *једноличност, монотоност.* — Ако се књига у цјелини ипак тешко чита, то је због сувише ријечи и с тим спојене проповједничке једнобојности.. *Комб.*

једнòбоштво и **једнобóштво** с *вера која признаје само једног бога.* — Није хри-

шћанство било прво које је говорило о једнобоштву. *Дуч.*

једнòбразднӣ, -ā, -ō *који је од једне бразде*: ~ плуг.

једнòбрōјан, -јна, -јно грам. *који има само једнину*: ~ именица. *Деан. Рј.*

једновалѐнтан, -тна, -тно и **једноваљāн**, -љáна, -љáно хем. *који веже уза се један атом водика, водоника.*

јѐдновѐран и **једнòверан**, -рна, -рно, ијек. јѐдновјѐран и једнòвјеран *који је једне (исте) вере с другим, једноверни.* — [Срби су] ишли на војну по заповести Портиној куд би се год наредило, осим на једноверну Русију. *Нов.*

једновéрац, -рца и **једнòверац**, -ēрца, ијек. једновјéрац и једнòвјерац, м = једноверник *онај који је исте вере с другим*; супр. иноверац. *И-Б Рј.*

једнòвēрка, једнòвēрница и **једнòверница**, ијек. једнòвјēрка, једнòвјēрница и једнòвјерница, ж *жена једноверник.*

једнòвēрнӣк и **једнòвернӣк**, ијек. једнòвјēрнӣк и једнòвјернӣк, м = једноверац. — Убијали [су] ... једноверике и суседе своје због врло ништавних разлога. *Бож.*

једнòвидан, -дна, -дно грам. *који има један вид (о глаголу).*

једнòвит, -а, -о **1.** *који има унутрашње јединство, јединствен.* — Слију [садржај и форму] у једну једновиту и хармоничну цјелину. *ХР 1928.* У литератури ће та дјела бити снажна и солидна, једновита и велика. *Марј. М.* **2.** *једноличан, монотон.* — Његов посјет бивао [је] за њу ... нека промјена у оном једновитом животу. *Мул.*

једнòвито прил. *на једновит начин, једнолико.* — Живјела тако из дана у дан једновито. *Мул.*

једнòвитōст, -ости ж *особина онога што је једновито.*

једновјер-, ек. једновер.

једнòвлāшће с *неограничена, сва власт у руци једне личности.* — Појавило се питање једновлашћа. *Вј. 1957.*

једнòвōлнӣк м ков. *онај који има само једнога вола. И-Б Рј.*

једнòвремен, -а, -о *који се збива, врши у исто време с ким или чим.* — Умногоме ови једновремени тренинг и од температуре воде. *Ват.*

једнòвременӣк м *онај који живи или је живео с ким у исто време, савременик.* — Не може се претпоставити да је Лаза Костић стекао своју славу услијед неразумијевања својих једновременика. *С 1911.*

једнòвремено прил. *у исто време, истовремено.* — Једновремено [је] јако бљеснуло и разломило се над њим небо. *Шег.* Стигли сте једновремено с нама који смо се возили. *Цар М.*

једнòвременōст, -ости ж *стање онога што је једновремено.*

једнòврстан, -сна, -сно *који је од једне исте врсте.* — Уколико је [земља] по саставу једноврснија, утолико је такву земљу лакше обрађивати. *Торд.*

једнòглав, -а, -о *у кога је једна глава.* — фиг. Па и она једноглава и стоока, бучна војска гледалаца, која га је у гладне дане хранила пљескањем, разбјегла се из дворане. *Каш.*

једнòглавац, -āвца м заст. *онај који се одвојио из задруге и живи сам са својом породицом. Вук Рј.*

једчòгласан, -сна, -сно **1.** *који је прихваћен од свих који су суделовали у гласању; једнодушан, општи.* — Ваша је композиција врло лијепа, пуна поезије; то је једногласан суд. *Новак.* **2.** муз. *који се пева гласом једне, исте висине.* — То се нарочито осећа у овој збирци ... за један глас или једногласни дјечји збор. *СКГ 1937.*

једнòгласицē прил. *једногласно, једнодушно.* — Имамо човјека млада, којега већштину једногласице хвале сви. *Јурк.*

једнòгласнӣк м грам. *једноставан самогласник, монофтонг*; супр. двогласник, дифтонг.

једнòгласно прил. **1.** *гласовима свих без изузетка.* — Радници га једногласно изабрали за пословођу. *Дед. В.* **2.** *у један глас.* — Епископи једногласно ускликнуше. *Павл.*

једнòгласнōст, -ости ж *својство, особина онога што је једногласно.*

једнòгод, -а, -о и **једнòгодан**, -дна, -дно **1.** *којему је једна година, једногодишњи.* — После годину дана ижђикали су [пси] као једногодно теле. *Моск.* **2.** *који је једнаких, истих година с неким другим. Р-К Реч.*

једнòгодац, -гоца м **1.** *онај који је с ким једних, истих година, вршњак. Р-К Реч.* **2.** *в. једногодишњак. Р-К Реч.*

једногòдишњāк м **1.** *онај којему је једна година.* **2.** *војни обвезник који служи у војсци једну годину.* — [Конобарици] су сви чешки једногодишњаци који су били у логору понешто дуговали. *Јонке.*

једногòдишњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на једногодишњаке (2).* — Железнички инжињери са једногодишњачким испитом — њих има у министарству војном као кусих паса. *Вин.*

једногòдишњӣ, -ā, -ē **1.** *којему је једна година.* — Нишка у колевци најмлађег, једногодишњег синчића. *Дом.* **2.** *који се односи само на једну годину.* — Донесен [је]

само једногодишњи оријентациони план ... **за** даљу производњу. *ЕГ.* **3.** бот. *који живи само један вегетациони период*: једногодишње биљке.

једногòдишњāк м (обично у мн.) *онај који је у истој години рођен с неким другим.* — С унучађу дједови играју ... све би река' једногодишњици. *Њег.*

једнòгоче, -ета с *младунче од једне године.* — У пети ескадрон залутало је ждребе једногоче. *Моск.*

једнòгочић м *дете од једне године. Р-К Реч.*

једнòгрб, -а, -о *који има једну грбу*: ~ дева, камила.

једнòгрлицē прил. *као из једнога грла, једногласно (2).* — Силно људство заори једногрлице пјесму добродошлицу. *Павл.* Зачатише сви једногрлице Оченаш. *Мат.*

једнòдāнка ж *једнодневна грозница. Р-К Реч.*

једнòдēлнӣ, -ā, -ō, ијек. једнодијелни *који је од једнога дела.* — У једноделној кући чађавих греда ... висе клипови кукуруза. *Сур.*

једнòдијелнӣ, ек. једнòдēлнӣ.

једнòдимензионāлан, -лна, -лно *који је само од једне димензије.* — фиг. Не верна репродукција истине, него покушај сабијања љубави ... у једнодимензионални калуп. *Вучо.*

једнодинāрац, -рца м *новац од једног динара.* — Влада је овлашћена да искује ... три милиона једнодинараца. *Јов. С.*

једнòднēвнӣ, -ā, -ō *који траје само један дан.* — Власт је исто што живот једнодневне мушице. *Коз. Ј.*

једнòднēвнōст, -ости ж индив. *особина онога што је једнодневно.* — У овој свесци спасавам ... чланке ... да им ипак остане трајнија вриједност од једнодневности. *Матош.*

једнòдом, -а, -о и **једнòдоман,** -мна, -мно **1.** бот. *који на истој јединки има посебне мушке цветове с прашницима, а посебне женске цветове с тучковима (нпр. кукуруз)*: једнодом(н)е биљке plantae monoiceae. **2.** пол. *који се састоји од једног представничког, законодавног дома.*

једнòдомнōст и **једнòдомōст,** -ости ж *особина онога који је једнодом(ан).*

једнодржáвнōст, -ости ж *особина државе која је једна, јединствена.* — [Цар Душан] основа у управи самовласност и једнодржавност. *Дан.*

једнòдушан, -шна, -шно *који је испуњен истим мислима, осећањима; који изражава оно што су сви прихватили, прожет јединством, свима заједнички, једнак у свих, сложан.* — Мишљења о моралној вредности Хамлетове личности нису једнодушна ... постоје и друга. *Панд.* Та одлука није могла бити извршена због једнодушног отпора војске. *ОП 2.*

једнòдушно прил. *сложно, једногласно, јединствено.* — Сви одважно и једнодушно повичу. *Нен. Љ.* Закључено је једнодушно. *Кол.*

једнòдушнōст, -ости ж *особина или стање оних који су једнодушни, онога што је једнодушно, јединственост.*

једнòжен, -а, -о *који има само једну жену, моногам. Деан. Рј.*

једножéнац, -нца м *онај који има само једну жену, моногам(ист). Р-К Реч.*

једнòжēнство и **једножéнство** с *стање једноженца, моногамија.* — Вриједи поменути чист им брачни живот у једноженству. *Шиш.*

једнòжичан, -чна, -чно **1.** *који има само једну жицу.* — Монотона пратња на примитивним једножичним гуслама није остала непромијењена. *Обз. 1931.* **2.** покр. *што се тка у једну жицу. Вук Рј.*

једнозáпрежнӣ, -ā, -ō *једнопрег.* — Уличица ... је била тако узана да се двоја једнозапрежна кола нису могла мимоићи. *Шов.*

једнòзвук, -а, -о *в. једнозвучан.* — фиг. То је песма ... једнозвука. *М 1867.*

једнòзвӯчан, -чна, -чно *који се не мења, који остаје у истој висини, једнолик (о гласу, звуку).* — Једнозвучним гласом сричаше бискуп из хартије славу грофа Бањана. *Шен.* Шум тај био једнозвучан. *Тур.*

једнòзвӯчје с *спајање двају или више звукова у складно звучање, једнозвучност.* — Критика [је] ... састављена од елемената који се само привидно слажу и ријетко синхронизују у једнозвучје. *КН 1959.*

једнòзвӯчно прил. *у истом звуку, једнолично.* — Нујно и једнозвучно ори се песма ... малих попаца. *Ад.*

једнòзвӯчнōст и **једнозвýчнōст,** -ости ж *особина онога што је једнозвучно.*

једнòимен, -а, -о *који има исто име, истоимен. Р-К Реч.*

једнòименӣк м *в. једноимењак. Р-К Реч.*

једнòименьāк м *човек којему је исто име као и некоме другоме, имењак.* — У књигу не пише једнако за два брата једноимењака. *Њег.*

једнòјајаст, -а, -о *у којега је само једно јаје.* — Некога није могао направити ... некакав једнојајасти калуђер. *Јел.*

једнòјајац, -ајца м *онај у којега је само једно јаје. Вук Рј.*

једнојàјчан, -а, -о *који потиче из једног истог јајета.* — Од једног оплођеног јајета развију [се] једнојајчани близанци. *НЧ.*

једнòјèзичан, -чна, -чно и **једнојèзичкӣ**, -ā, -ō **а.** *истојезичан.* — Поп-Спирина Јула је без сумње најљепши тип сеоске госпођице у једнојезичној литератури нашој. *Матош.* фиг. Звук, боја ... — то је једнојезичка, општејезичка продукција, ако се сме тако рећи. *Сек.* **б.** *који је састављен само на једном језику.* — Једнојезични речници су објашњени речима језика чије речи садрже. *Пол. 1957.*

једнојèсēњӣ, -ā, -ē *који је од једне јесени.* — Да му је ... течност од злата, исплатио би га једнојесењи род мојих равница. *Јакш. Ђ.*

једнòкатан, -тна, -тно *који је на један кат, једноспратан.* — Било је тамо неколико ... двокатница ... и та једнокатна кућа, обојена сиво. *Макс.* Једнокатна зграда жупног двора ... одвојила се у правом куту од ... цркве. *Пав.*

једнòкатница ж *зграда на један кат, једноспратница.* — [Сагради] над пругом красну једнокатницу. *Мих.*

једнокòпитāрн м мн. зоол. *животиње с једним копитом на нози.* — Сакагија напада на коње и друге једнокопитаре. *Батут.*

једнòкрак, -а, -о *у којега је само један крак*: једнокраке живчане ћелије. *Терм. 4.*

једнòкратан, -тна, -тно *који бива, који се врши само једанпут*: ~ помоћ, ~ радно време.

једнòкратнōст, -ости ж *особина онога што је једнократно.*

једнòкрвнӣ, -ā, -ō **а.** *који потиче од истих родитеља или само од истог оца.* — Григорије, његов једнокрвни брат ... окупаче тело. *Моск.* **б.** *који је повезан заједницом порекла (о братским народима).* — Прерадовић био је искрен пријатељ слоге једнокрвне браће Хрвата и Срба. *В 1885.*

једнòкрвнōст и **једнокрвнōст**, -ости ж *особина онога који је једнокрван.*

једнòкрилац, -ӣлца м (ген. мн. једнòкрилāцā) *авион који има један пар крила, једноплошњак, моноплан. Деан. Рј.*

једнòкрӣлнӣ, -ā, -ō *који се састоји само од једнога крила.* — Улазило се у кућу кроз једнокрилна врата. *Шег.*

једнòкрок, -а, -о само у изразу: ~ фигура шах. *фигура која се помиче на шаховској плочи само за једно поље. Шах 2.*

једнòлетан, -тна, -тно, ијек. једнòљетан **а.** *којему је једно лето, година, једногодишњи.* — Пак ћу ти јуницу заклати једнољетну. *М-И.* **б.** *који је истих година с ким. Деан. Рј.*

једнòлетка, ијек. једнòљетка, ж *животиња од једне године.*

једнòлеткиња, ијек. једнòљеткиња, ж *једногодишњи избојак на стаблу. Вук Рј.*

једнòлетница, ијек. једнòљетница, ж бот. *биљка која живи само годину дана. Бот.*

једнòлик, -а, -о **1.** *који се не мења, који је непрестано исти, једнак.* — Ја сам се научио на једнолику мијену дана. *Козарч.* Одговара ... увијек истим једноликим гласом. *Јевт.* **2.** *који има исти лик као неко други; који се ничим не разликује.* — Роди Цвета синке једнолике, четир' сина очине прилике. *Радич.*

једнòлико прил. *једноличнӯ.* — Једнолико избија часовник. *Дуч.*

једнòликōст, -ости ж *особина онога што је једнолико.* — Нису занемарена ни друга културна средства која овим горштацима треба да ублаже једноликост сталног живљења у планини. *Пол. 1958.*

једнолѝнӣјскӣ, -ā, -ō *који је усмерен по једној линији, у једном правцу.* — Живот је једноставан [у поетској идили], кретање једнолинијско: путем добра или путем зла. *Глиг.*

једнолѝнӣјски прил. *у једном правцу.* — Као сликар и критичар Крлежа није наступао једнолинијски. *Барац.*

једнòлистац, -сца м бот. *врста папрати* Ophioglossum vulgatum. *Сим. Реч.*

једнòлисти м мн. бот. *породица папрати с једним листом у два засебна дела* Ophioglossaceae. *ЕЛЗ.*

једнòличан, -чна, -чно *који је непрестано исти, једнак, који се не мења.* — Пред њим се пружао једноличан видик. *Ћоп.* Задријема уљуљана једноличним шумом мора. *Ћип.* Опет су се редали једнолични дани. *Ивак.*

једнòличје с *в. једноличност.* — Мој пријатељу, тај ће сат свим чулима ти више дат но година једноличја. *С-Ц.*

једнòличкē прил. заст. *у исто време, истовремено.* — Препаде се и Милош и Марко, једноличке на ноге усташе. *НП Вук.*

једнòлично прил. *увек једнако, исто, без промене.* — Вода је једнолично и шумно падала с висине. *Андр. И.* [Отац] извлачи дретву ширећи једнолично руке постранце. *Пав.*

једнòличнōст, -ости ж *особина онога што је једнолично.* — Хладноћа, једноличност предела ... изазивају потиштеност, умор. *Пед.*

једнòлучац, -чца м бот. *врста љиљана* Gagea lutea. *Р-К Реч.*

једнољет-, ек. једнолет-.

јѐднӧм прил. **1.** *једанпут (1—3).* — Од онога догађаја не чуше о хајдуцима нити једном. *Тур.* Мајсторовић ... опечен једном, није смео да се ода. *Ђос. Б.* Ипак ћете се једном сјетити мене. *Јонке.* Једва се једном сместише. *Петр. В.* **2.** покр. *уједанпут, заједно.* — Пак извади двије пушке мале ... обје једном у прси сасуо. *НП Вук.*

Изр. ~ за свагда *заувек.*

јѐдномѐран и **једнӧмѐран,** -рна, -рно, ијек. јѐдномјѐран и једнӧмјѐран *једнак, једнолик, једнако јак, једнако брз, уједначен.* — Брусили су или клепали косе једномјерним ударцима чекића. *Шимун.* Врелина и једномјерно куцање срца хоће да га успавају. *Андр. И.*

јѐдномѐрно и **једнӧмѐрно,** ијек. јѐдномјѐрно и једнӧмјѐрно, прил. *једнако, уједначено.* — Другом је [руком] напрежући једномјерно мишић, изажимала службу. *Крањч. Стј.*

једномѐрнӧст, -ости, ијек. једномјѐрнӧст, ж *особина или стање онога што је једномерно.*

једномѐсечић, ијек. једномјѐсечић, м мн. *деца рођена у истом месецу. Вук Рј.*

једнӧмесечнӣ, -ā, -ō, ијек. једнӧмјесечнӣ **а.** *којему је један месец.* — Лице му је било тако ... задовољно какво можемо видјети само код једномјесечног дојенчета. *Јонке.* **б.** *који траје један месец.* — Колебање ... се појачало након царева једномјесечног боравка у врховној команди. *Крањч. Стј.* **в.** *који се добија, прима за један месец (нпр. плата).* — Да може да ... откупи своју прву књигу пјесама што вам је посветио у слијепом заносу, он би данас платио своју једномјесечну плаћу. *Крл.*

једнӧметка ж *пушка која се пуни само једним метком. Р-К Реч.*

једнӧмисленӣк м *в. једномишљеник.* — Другови смо, једномисленици, осветници и завереници. *Јакш. Ђ.*

једнӧмисленӧст, -ости ж *својство или стање онога који је с киме једнаких мисли.* — У другој соби се настави доста тром разговор: нема једномислености. *Сек.*

једнӧмишљен, -а, -о *који једнако, исто мисли.* — Од једног једномишљеног бега до другог ... отпремаше се проглас Хусеинов. *Том.*

једнӧмишљенӣк м *онај који је с ким једнаких мисли, назора, уверења, истомишљеник; приврженик, присталица.* — Угодније је у запећку сједити и једномишљеницима продиковати. *Ђал.* Јоле Пилетић долази у жесток сукоб са политиком ... књаза Николе и његових једномишљеника. *Вујач.*

јѐдномјѐран и **једнӧмјѐран,** -рна, -рно, ек. јѐдномѐран и једнӧмѐран.

јѐдномјѐрно и **једнӧмјѐрно,** ек. јѐдномѐрно и једнӧмѐрно.

једномјѐрнӧст, -ости, ек. једномѐрнӧст.

једномјѐсечић, ек. једномѐсечић.

једномјѐсечнӣ, -ā, -ō, ек. једномѐсечнӣ.

једномӧтӧрнӣ, -ā, -ō *који има само један мотор:* ~ авион.

једнӧмудац, -уца м *онај који има само једно мудо. Р-К Реч.*

једномӯжатица ж *жена која је имала само једног мужа. Вук Рј.*

једнонѐдѐљнӣ, -ā, -ō, ијек. једнонѐдјѐљнӣ *који траје једну недељу, једнотједни.* — Треба га осудити на једнонедељни пост. *Нуш.*

једнонѐдјѐљнӣ, -ā, -ō, ек. једнонѐдѐљнӣ.

једнӧничѐње с *гл. им. од једноничити.*

једнӧничити, -им сврш. *постити једући само једанпут на дан (обично увече);* исп. једноудити. — Данас је једноничио! Ништа у своја уста узео није. *Мат.*

једнӧног, -а, -о и **једнӧножан,** -жна -жно *који има само једну ногу, који стоји на једној нози.* — Сједећи на једноножним сточићима пет је кравара хватало и вукло меке сисе пуних вимена. *Кол.* Једноноге плесачице ... смеју се ... ломе у танким крстима. *Макс.*

једнӧобразан, -зна, -зно *који има један облик, који је начињен или уређен по истом обрасцу; једнолик, једнак.* — Обуку вам униформу и од тога часа постајете једнообразан. *Нуш.* Њихова страственост и бучност бијаше ... једнообразна, и зато наликоваше на учинак механизма. *Донч.* Француска је добила ново једнообразно административно уређење. *ОП 1.*

једнӧобразно прил. *по истом обрасцу, облику, једнако.*

једнӧобразнӧст, -ости ж *особина онога што је једнообразно.*

једнӧок, -а, -о *који има само једно око, који је изгубио једно око.* — Вичне слуге рају кваче, а највише Сафер једнооки. *Муж. И.* Кроз долину је корачао једнооки див. *Макс.*

једнӧокац, -кца м *онај који се родио само с једним оком. Р-К Реч.*

једнӧоснӣ, -ā, -ō *који има само једну ос, осовину. Р-К Реч.*

једнопӕ̀ртијскӣ, -ā, -ō *који св састоји само од једне партије:* ~ систем.

једнӧпер, -а, -о и **једнӧпѐрнӣ,** -ā, -ō *у којега је само једно перо, један лист :* ~ венчић, ~ чашица.

једнòплеменӣк м *онај који је с ким једнога, истога племена, истог националног порекла, истоплеменик.* — Презрео нас, другаре и једноплеменике, родитеља свога, па се почео с туђинцима пазити. *Јакш. Б.*

једнòплеменòст, -ости ж *особина оних који су једнога истога племена, истог националног порекла.* — Та једноплеменост [са Русима] је за њега [Његоша] битна и важна. *Бил.*

једнòплошњāк м *једнокрилац.*

једнòпōлан, -лна, -лно = једносполан бот. *који има само прашнике или само тучкове (о биљци).*

једнопòстотнӣ, -ā, -ō = једнопроцентни *који доноси од сваке стотине по један:* ~ камата.

једнòпрег м *запрега с једном упрегнутом животињом.*

једнòпрег, -а, -о и **једнòпрежан,** -жна, -жно *у који је упрегнута само једна животиња.* — Крај лампе кутри једнопрег фијакер. *Полић.* Иза окуке наиђу једнопрежна кола наткривена шатором. *Донч.*

једнопрòцентнӣ, -ā, -ō = једнопостотни.

једнорáзредан, -дна, -дно *који има само једну учионицу (о школској згради).* — Једноразредна школа нема ни седамдесеторо дјеце у четири разреда. *Крл.*

једнòредан, -дна, -дно *који се састоји од једнога реда.* — Поступно је прелазио [пук] у једноредни борбени поредак. *Лаз. М.*

једòрог м зоол. *ретка морска животиња из пор. делфина с дугачком кљовом на горњој чељусти, нарвал* Monodon monoceros. *Бен. Рј.*

једнòрог, -а, -о *у којега је само један рог, инорог.* — Према митологији јуникорн је једнорога животиња, слична коњу. *Б 1957.*

једнòродан, -дна, -дно *који је једнога рода, исте врсте, историдан.* — Камо мени браће једнородне, камо мени мог јединог брата? *Ботић.* Поједине од ових дражи у стању су ... да произведу само једнородне осећаје. *Псих.*

једнòроднōст, -ости ж *особина онога који је једнородан, онога што је једнородно.*

једнòрођенӣ, -ā, -ō *једини у родитеља:* ~ син, ~ кћи. *Бен. Рј.*

једнòроци м мн. (јд. једнòродац, -оца) зоол. *врста црва наметника, паразита из реда метиља који живе најчешће на шкргама риба* Monogenea. *Финк.*

једнòрук, -а, -о *који има само једну руку.* — Капетан, све онако једнорук, бранио је свој вехикл. *Бег.* Он се кретао међу њима, једнорук, висок. *Пер.*

једнòрукац, -кца м *онај који има једну руку. Р-К Реч.*

једнòручнӣ, -ā, -ō *који се извсди једном руком, који је удешен за рад једном руком:* ~ салто, ~ пила, тестера.

једнòсатан и **јӗдносāтан,** -тна, -тно *који траје један сат.* — [У кругу] узници се врте на својој једносатној дневној шетњи. *Цес. А.*

једнòсед, ијек. једнòсјед, м *авиоплан који има само једно седиште. Свезн.*

једнòседан, -дна, -дно, ијек. једнòсједан *који има само једно седиште.* — Рекорд је постављен на једноседној једрилици. *Пол. 1958.*

једнòсеклӣ, -ā, -ō, ијек. једнòсјеклӣ *који има само једно сечиво, који је оштар с једне стране.* — Онда стријелцима ... Ахилеј постави гвожђа: двосјеклих сјекира десет и десет једносјеклих. *М-И.*

једнòселац, -лца м ист. *племић с једним селиштем који је сам са својом породицом обрађивао земљу;* исп. шљивар. *ЕЛЗ.*

једнòсеменӣ, -ā, -ō, ијек. једнòсјеменӣ, бот. *који има једну семенку. Бот.*

једнòсечнӣ, -ā, -ō, ијек. једнòсјечнӣ *што је сечено само једним редом:* ~ шав. *Бак. Реч.*

једносје-, ек. једносе-.

једнословчано прил. *в. једносложно.* — Да — одврати Ткач једнословчано. *Сим.*

једнòсложан, -жна, -жно грам. *који се састоји само од једнога слога:* једносложне речи.

једнòсложница ж грам. *реч од једнога слога.*

једнòсложно прил. *једним слогом, кратко, лаконски.* — Смркнуто је шутио и одговарао једносложно. *Краљч. Стј.*

једнòсложнōст, -ости ж *особина онога што је једносложно.*

једнòслојан, -ојна, -ōјно *који се састоји од једнога слоја.* — Млади избојци покривени су једнослојним кожним ткивом, епидермом. *Бот.*

јӗдносмӗран и **једнòсмӗран,** -рна, -рно, ијек. јӗдносмјӗран и једнòсмјӗран *који је у једном, истом смеру.*

Изр. ~ струја ел. *струја која не мења смер и задржава исту напетост.*

јӗдносмӗрно и **једнòсмӗрно,** ијек. јӗдносмјӗрно и једнòсмјӗрно, прил. *на једносмеран начин, у једном смеру.* — Може се гледати на ствари једносмјерно. *Крл.*

једносмӗрнōст и **једнòсмӗрнōст,** -ости, ијек. једносмјӗрнōст и једнòсмјӗрнōст, ж *особина или стање онога што је једносмерно.* — Нема једносмјерности ... него је све испреплетеност. *Крл.*

једнòсмислен, -а, -о *који има један смисао.* — Двосмислен израз ... може вриједити више него неколико једносмислених. *Шим. С.* Утицаји су се јавили кад је у њему [Вуку] већ био израђен фолклорни и етички оквир ... једносмислен. *СКГ 1937.*

једнòсмислено прил. *на једносмислен начин, у једном смислу.* — Они [васпитачи] морају да делују у складу и једносмислено. *Пол. 1957.*

једносмјер-, ек. једносмер-.

јѐдносмјéран и једнòсмјéран, -рна, -рно, ек. јѐдносмéран и једнòсмéран.

јѐдносмјéрно и једнòсмјéрно, ек. јѐдносмéрно и једнòсмéрно.

једносмјéрнōст и једнòсмјéрнōст, -ости, ек. једносмéрнōст и једнòсмéрнōст.

једнòсобан, -бна, -бно *који се састоји од једне собе.* — За једноссбан и гарсоњеру ... дајем леп двособан комфоран стан. *Пол. 1957.*

једнòспōлан, -лна, -лно = једнополан.

једнòспратан, -тна, -тно *који има само један спрат, једнокатан.* — Народна власт ... предала [је] на употребу шест једноспратних зграда. *Пол. 1950.*

једнòспратница ж *кућа која има један спрат, једнокатница.* — У завршетку су четири једноспратнице и једна двоспратница. *Пол. 1950.*

јѐдностāван, -вна, -вно **1.** *који се лако може схватити, извршити, решити.* — Зашто се свијет не преокрене наглавце кад је истина тако гола и једноставна? *Мих.* Једноставан план ... код кога се циљ и изведба лако уочују. *Шах 2.* **2.** *који се састоји од једног дела, прост.* — Данашњи живи свијет настао [је] напрестаним промјенама од једног или неколико једноставних праоблика. *НЕ.* За ... свјетлост која се не растављa даље кажемо да је једноставна. *Физ. 1.* И те тако ситне честице, атоми, нису једноставне и јединствене. *Кем.* **3. а.** *који није украшен, искићен, обичан:* ~ хаљина, ~ одело. — Уска соба ... дуж једнога зида једноставно лежиште од дасака. *Јак.* **б.** *природан, неизвештачен, неусиљен.* — И поче разговор, обичан, једноставан. *О-А.* То је једноставан босански сељак. *Дед. В.* **4.** *који се ни по чему не одваја од других, обичан, уобичајен, скроман.* — У аристократској хијерархији не попеше [се] даље од наслова једноставних племића. *Бал.* Неугледан, кржљав какав је увек био ... И једноставан као госпа Нола. *Сек.* **5.** *једнолик, једноличан.* — Послије му се учини да шум ријеке није једноставан као у почетку. *Лал.*

јѐдностāвно прил. **1.** *без потешкоћа, лако.* — Откри тајну његовог бјекства, и то доста једноставно. *Лал.* Из тако нечега се једноставно не можеш извући. *Грг.* **2.** *просто, укратко речено.* — Ја сам на испиту једноставно измешао Стари и Нови завет тако вешто као што би добар коцкар измешао два пакла карата. *Нуш.* Никада [га] између себе нису звали његовим правим именом ... него једноставно — град. *Донч.* **3.** *отворено, искрено, приступачно.* — С радницима се опходио једноставно. *Бил.* **4.** *без великих захтева, задовољавајући се малим, скромно.* — Тако бих од свег срца желео да живим једноставно, као мој отац, али не умем. *Сек.*

једноста́внōст, -ости ж *особина онога који је једноставан, онога што је једноставно.*

једнòстаничан, -чна, -чно биол. *који се састоји само од једне станице, ћелије, једноћелијски:* ~ биљка, једностанични организми.

једнòстопица ж покр. *отисци, рупе од корака једног или више људи у снегу.* — Марија иде посљедња и тешко погађа у једностопицу с великим размацима за њене ноге. *Вуј.*

једнòстран, -а, -о **1.** *који је усмерен, управљен само на једну страну, у једном правцу, који се односи само на једно на штету осталога, пристрасан:* ~ човек, ~ суд, ~ закључак, ~ развитак, ~ образовање, одгој. — [Критика је] била одвише једнострана и завела је на погрешан пут. *Нед.* То је био ... једностран поступак. *Водн.* **2.** (само одр.) *који се односи само на једну страну, који захвата само једну страну:* ~ упала плућа, ~ узетост. *Р-К Реч.* **3.** *једноличан, без промене.* — Све, све је исто, једнострано, досадно. *Ранк.*

једнòстраначкӣ, -ā, -ō *који се састоји од једне странке.* — Постоје два решења: или обнова центра или нови покушај с једностраначком владом. *Пол. 1957.*

једнòстрано прил. *на једностран начин, с једне стране, у једном правцу.* — Лице је имало ... израз аристократске, једнострано и површно одгојене дјеце. *Новак.* Неки чланови Друштва једнострано [су] схватили тај задатак. *Бел.*

једнòстранōст, -ости ж *особина онога који је једностран, онога што је једнострано.*

једнòструк, -а, -о *који је само од једне струке:* ~ конац. *Бен. Рј.*

једнòструко прил. *на једнострук начин.*

једнòструкōст, -ости ж *особина онога што је једноструко.*

једнòступ м покр. *ногоступ.* — Трагом једноступа у снијегу пође ка кућама. *Ћип.*

једнòсупнице ж мн. бот. *скупина скривеносеменача које на клици имају само једну супку, котиледон* Monocotyledones. *Деан. Рј.*

једнòтједни, -ā, -ō (ијек.) *који траје један тједан, једнонедељни, једноседмични.*

једнòтон, -а, -о и **једнòтōнскӣ,** -а̄, -ō *који је једнога истога тона, који се не мења, једнолик по тону, монотон.* — Његова поезија није једнотона. *Панд.* Запев . . . се изражава . . . од равне, једнотонске монотоније до читавих мелодијских распона. *Коњов.*

једнòтрачан, -чна, -чно *који има само једну трачницу*: ~ пруга.

јèдноћ прил. = једноч *једанпут (1-3), једном.* — Прије тога је само једноћ подигао главу да види је ли све у реду. *Шимун.* Идеале у срцу гајиш да онда — једноћ — . . . узмогнеш рећи утјешне ријечи: и ја сам некад поштено хтио. *Кам.*

једноћèлијскӣ, -а̄, -ō биол. *који се састоји само од једне ћелије, једностаничан*: ~ организми.

једнòудити, -ӣм несврш. *једноничити.* — Чим видиш жену да једноуди . . . одмах се далеко клони од ње. *Шапч.*

једнòуднӣк м *онај који постиђи једанпут на дан једе.* — Има мученика који се нису одрицали свију наслада живота, па су ипак већи мученици од свију испосника, једноудника и пустињака. *М 1867.*

једнòуђење с *гл. им. од једноудити.*

једнòум, -а, -о *в. једноуман. И-Б Рј.*

једнòуман, -мна, -мно *који све ради по својему уму, тврдоглав, својеглав.* — За Радивоја . . . знало се да је једноуман и несломљив. *Лал.*

једнòумац, -ӯмца м *онај који је једноуман, тврдоглавац. Р-К Реч.*

једноӯтробнӣ, -а̄, -ō рус. *који потиче од исте матере.* — Ако се већ и у теби налази блудник, а што је онда твој једноутробни брат Иван? *Л-К.*

једнòфāзнӣ, -а̄, -ō само у изразу: ~ струја ел. *изменична, наизменична струја која се добија из једне узвојнице асинхроног мотора.*

једнòцēван, -вна, -вно, ијек. једнòцијеван *који се састоји од једне цеви, који има једну цев.* — Флаута је била једноцевна. *Пол. 1958.*

једнòцēвка, ијек. једнòцијевка, ж *ловачка пушка с једном цеви.* — Враћали би се [жандари] с двоцијевкама и острагушама једноцијевкама. *Гор.* Тукао [је] из једноцевке чворке. *Маш.*

једнòцијеван, -вна, -вно, ек. једнòцēван.

једнòцијевка, ек. једнòцēвка.

јèднōч прил. = једноћ. — Једноч ми се учини баш као да Мајка божја у оквиру задрхта. *Јакш. Ђ.* Тако смо постали најприје јаје, послије пиле, па ће тај наш славни град . . . једноч бити пијевац оштрокљун. *Шен.*

једнòчӣнка ж *драма у једном чину.* — Он ће га [мотив смрти] провести кроз све . . . драмске покушаје, да га тек поткрај свог живота сугестивно фиксира у једночинки »Пред смрт«. *Матк.*

јèдночкē прил. покр. *в. једанпут (1).* — Дедер . . . да га и ја једночке обијелим овим штапом. *Ћоп.*

једнòчлан, -а, -о *који има само један члан, део.* — Једночлани цветни делови. *Панч.*

јèднōш прил. покр. *в. једанпут (1). Вук Рј.*

једнòшорац, -ōрца м покр. *шор који има само један ред кућа.* — Говорили [су] и други, њихови . . . суседи, и тамо читав низ кућа у њиховом једношорцу. *Петр. Б.*

јēдњāк м анат. *део пробавног канала у човека и животиње кроз који пролази храна из уста у желудац.* — фиг. Ловци . . . расуше причу око огњишта са широким и чађавим једњаком. *Ћос. Д.*

јēдњāков, -а, -о *који припада једњаку.*

јēдњāчкӣ и **јēдњāчнӣ,** -а̄, -ō *који се односи на једњак.*

јèдōван, -вна, -вно и **једòвит,** -а, -о **1.** *који садржи у себи јед, отров, отрован.* — Кроз густо грмље . . . измаче баш ко гуштер или једовна змија. *Бог.* Једовитих гуја јато паклено. *Змај.* **2.** *срдит, љут.* — Ошину га пријеком ријечи и једовитим погледом. *Војн.* **3.** фиг. *злобан, пакостан, једак, заједљив.* — Једовитим срцем . . . назовиморале лијеш. *Змај.* Волио је да га приме као сиротана весељака него као једовног просјака. *Божић.*

јèдовача ж *једовна, отровна змија, отровница.* — Он превраћа дрвље и камење док је нашō качу једовачу. *НПХ.*

јèдовито прил. *на једовит начин, с пуно једа.* — Злобно и једовито мрмљала би и брундала око огњишта. *Ков. А.*

јèдрāње с *гл. им. од једрати.*

јèдрāр, -ара м *човек који прави једра. Деан. Рј.*

јèдрати, -ām несврш. = једрити **1. а.** *сазревајући пунити се соком (о плоду, зрну), постајати једар.* — Пупољци већ на лозама једрају. *Марет.* Од кипе кукурузи у долини расли . . . и једрали. *Макс.* **б.** *постати пунији.* — А Јела је ока ведра, једрају јој бела недра. *Кош.* Мали Ивић једрао на сеоској ледини. *Мул.* **2.** фиг. *испуњавати се чим (каквим осећањем и сл.).* — Млада душа његова богатила се, једрала је новим утисцима. *Шапч.*

јèдрац, -ца м *језгра дрвета; чврста и тврда дрвна маса која се налази између коре и језгре.* — Било их је [лула] од трешњевих облица примитивно избушених кроз једрац

усијаним жарачем. *Дав.* фиг. То је оно што му највише подгриза тјелесни једрац. *Божић.*

једрѐњāк, -áка м и **једрѐњача** ж *брод, који помоћу једара искоришћује ветар за погон.* — Једрењаче и паробродићи нису понајвише ни пристајали уз обалу. *Наз.* Два гусара са старинског једрењака ... свађали се једног дана. *Пол. 1958.*

једрёње с *гл. им. од једрити.*

једрёње с *гл. им. од једрити.*

једрёње с *гл. им. од једрити.*

једрѐтина ж **1.** *аугм. и пеј. од једро. Рј. А.* **2.** *платно за једра. Бак. Рј.*

једрилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) **1.** *човек који једри.* **2.** зоол. *средоземна врста двошкржног главоношца* Argonauta argo *ЕЛЗ.*

једрилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на једриоце.*

једрилица ж **1. а.** *једрењак.* — Да видите море и једрилице како одлазе као моје мисли и наде. *Јанк.* Постеља гладних шкрипи као стара једрилица. *Крл.* **б.** *спортски брод разне величине и облика који помоћу једара искоришћује ветар за погон. ЕЛЗ.* **2.** *апарат за једрење по ваздуху, ваздуху.* — Иза бомбардирања налетјели су авиони с једрилицама. *Ч-М.* Малишани су прошли кроз град носећи своје заставе ... и разне моделе једрилица. *Пол. 1958.*

једриличāр м *онај који управља једрилицом.* — Пољски једриличари [налазе се] у нашој земљи. *Пол. 1957.*

једриличāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на једриличаре:* ~ такмичење, ~ регата.

једриличāрство с *теорија и пракса једрења на једрилицама.* — Једриличари су остварили пет потребних услова за највише признање у једриличарству. *Пол. 1959.*

једрило с (ген. мн. једрīлā) **1.** *в. једро.* — Само чекамо ветар ... и бела једрила наша зашумела би срећно. *Ил.* **2.** *јарбол. Деан. Рј.*

једри́лце и **једрӣлце,** -а и -ета с *дем. од једро.*

једри́ље с **а.** *зб. им. од једро.* — На далекој пучини разабирало [се] једриље неке лађе. *Адум.* **б.** фиг. *бродовље на једра.* — Није било још подне кад једри наједанпут у луку читаво једриље. *Наз.*

једри́на ж *особина и стање онога што је једро.* — На гласу још већма бијаху [Трогирани] са једрине, величине и љепоте својега тијела. *Шен.* Набраше зрелих, сочних, набреклих од једрине шљива. *Ранк.*

једрити и **једрити,** -ӣм несврш. **1.** *пловити помоћу једара користећи се снагом ветра као погоном.* — Мирно ће наша лађа да једри. *Нен. Љ.* фиг. Син неће знати једрити према духу новога времена. *Бал.* **2.** *кружећи, пловећи кретати се лагано зраком, ваздухом.* — Конци свилене паучине лако и свечано једрили су избистреним ваздухом. *Бан.* фиг. Ја видим љубав, поглед њој ми једри. *Дис.* **3.** фиг. *ходати амо-тамо, крстарити.* — Тај ти је једрио дан и ноћ кроза село, причао, обећавао ... и што може и што не може бити. *Ђор.*

једрити, -ӣм несврш. = једрати. — Зелена гранчица прима и одаје влагу [младом плоду јабуке] да јој срце једри и сазрева. *М 1867.* Таква је Анка била од петнаест година, кад је једрила од младости. *Михољ.*

~ **се** *једрити.* — Кукурузи су се прво једрили, а онда од жеге и суше фитиљили. *Ђур.*

једро и **једро** с (ген. мн. једāрā и једāрā) **1.** *направа од јаког платна нарочитог облика, причвршћена на јарболу, која помоћу ветра покреће брод.* — Распни једро ... одвези ме ... на острво мирно. *Шант.* фиг. Чим скрши тој змији главу, донијет ће га једра на наш бријег. *Шен.* **2.** *једрењак.* — Колико их има — што судите? До тријест једара. Сад ударају натраг — не кријӯћи да смјерају на Кипар. *Богд.*

Изр. дићи, разапети, развити једра а) *отпловити;* б) *почети спроводити своју вољу, загосподарити.* — И сад тек моја жена разви увелико своја једра. *Ком.*; на сва једра, (под) пуним једрима а) *једрити пуном брзином;* б) *кренути се врло брзо, журно, бити у највећем покрету.* — Нервна организација је под пуним једрима. *СКГ 1937.*

једро прил. *на једар начин, снажно, збијено, чврсто.* — Прави класик је писац ... који је своје мисли изразио у ма којем облику, али само једро, разговетно, јасно. *Цар М.*

једро с (ген. мн. једāрā) **1.** *унутрашњи део плода, језгро, језгра, срж.* — Свако житно зрно састоји се од семенице или кошуљице и из једра. *Батут.* **2.** *унутрашњи, средишни део чега.* — Нервне ћелије изграђене су ... из сивкасте протоплазматичне масе ... у чијој се средини налази по једно, а каткад и по више једара. *Псих.* **3.** фиг. *битни, основни, најважнији део чега.* — Књига је једро националних струјања. *Петр. В.*

једрòвит, -а, -о *који је пун једрине, једар.* — Бректи бок [дјевојачки] једровит, обал. *Кош.* Онај му ... израз осмолавио усне, које облизује једровитом језичином. *Божић.*

једрòвитōст, -ости ж *особина или стање онога што је једровито.* — Очи му се бијесно закријесе ... гледајући њезине дивно садјељане њежношћу и једровитошћу ... груди како се надимљу. *Бал.*

је́дрӧст, -ости и једрӧћа ж *особина или стање онога што је једро.* — Витки му се стас истицао снагом и једроћом. *Кум.* Заноси у Његошевом делу оријашки полет маште ... мушка једрост и чистота језика. *Цар М.*

је̏ђа ж покр. *јело, храна.* — Главна јеђа са целом фамилијом, то је вечера. *Нен. Љ.*

је̏ђа ж покр. *в. једа (3).* — Прекјуче се поче тужити да га глава боли и поче бљувати само јеђу. *Вес.*

је́ђење с *гл. им. од једити (се).*

Је̏ђупак, -пка м заст. *Циганин.* — Ово је кучић и господичић, а Раде је Јеђупак. *Љуб.*

је̏ђупачкӣ, -ā, -ō *цигански.* — Проклето си ми копиле јеђупачко! *Матош.*

Је̏ђупчā̄д ж *зб. им. од Јеђупче.*

Је̏ђупче, -ета с *дем. од Јеђупак, Циганче.* — Једне поноћи угаси ... огњиште ... под чергом неке Јеђупчади. *Матош.*

је̏ђупчити, -ӣм несврш. *в. циганити. Р-К Реч.*

Је̏ђупка и **Је̏ђупкиња** ж заст. *Циганка.* — Заигра Јеђупка нага. *Дуч.* На малену јој длану чарата Јеђупкиња. *Наз.*

је̑ж м **1.** зоол. *сисар из пор. кукцоождера, бубоједа, покривен по леђима и боковима игличастим бодљама* Erinaceus europaeus. **2.** грађ. *направа за набијање путова и насипа.* — Представљен је процес изградње трасе, почев од крчења непроходних славонских шума, па преко земљаних радова, рада јежева ... до бетонирања. *Пол. 1950.* **3.** воји. *противподморничко оружје за избацивање бомби на непријатељске подморнице. МЕП* **4.** бот. **а.** *врста јестиве гљиве* Hydnum repandum. *Бен. Рј.* **б.** *врста биљке из пор. кактуса чије округласто стабло има по ребрима бодље* Echinocactus discolor. *Сим. Реч.*

Изр. морски ~ зоол. *морска животиња с округлом вапненом, кречном љуштуром на којој се налазе круте, помичне бодље црне боје* Echinocardium mediterraneum; мравињи ~ *в. кљунати јежак, уз јежак (изр.);* набасати на јежа *настрадати;* редом се јеж јежи *све иде својим током;* осетити јежеве (по телу) *осетити језу, дрхтање због страха и сл.* — Тада сам и спавајући осјетио јежеве страха и лупао сам ... да бих се пробудио. *Уј.*

је́жавица ж *в. језа. Бен. Рј.*

је́жак, је̏шка м **1.** *дем. од јеж.* **2.** бот. *врста барске биљке којој скуп плодова даје изглед јежа* Sparganium ramosum. *Свезн.*

Изр. кљунати ~ зоол. *врста кљунаша с бодљама као у јежа* Echidna aculeata.

јежа̀рица ж зоол. *бодљокожа риба којој су се љуске преобразиле у велике бодље, па је тако налик на јежа;* исп. јежина (б). *Финк.*

је̏жаст, -а, -о *који има бодље попут јежа.* — Не осећа огреботине ... од оштрог трња и јежастих чичкова. *Рад. Д.*

је̏жат, -а, -о *накострешен (као јеж).* — Положи десну руку на ханџар ... намркне јежате обрве. *Шен.*

је́жђење и **је̏жђење** с *гл. им. од јездити.*

је̑жев, -а, -о *који припада јежу.* — Нос ка' краставац, бркови ка јежеве бодље. *Вес.*

Изр. имати јежеве муке *много се мучити.*

је́жевац, -евца м и **је́жевина** ж бот. *в. кострика. Бен. Рј.; Р-К Реч.*

је́жевскӣ, -ā, -ō *који је као у јежа (као ограђен бодљама).* — Задржавши своју јежевску слободу [Старчевић] борави своје дане већином усред четири зида. *Нех.*

је́жēње с *гл. им. од јежити (се).*

је̏жина ж **1.** *аугм. и пеј. од јеж.* **2.** зоол. **а.** *морски јеж. Деан. Рј.* **б.** *в. јежарица. Финк.*

је̏жинац, -инца м **1.** зоол. **а.** *морски јеж:* ~ каменьар, ~ патуљасти, ~ срцасти. *Терм. 4.* **б.** *врста инсекта* Hispa. *Бен. Рј.* **2.** бот. *в. јежак (2).* — Дигне зеца који изабере лежај ... у маленом смиљу или јежинцу. *Кал.*

је̏жӣнци м мн. зоол. *морски јежеви, бодљари (с бодљама на вапненастој, кречној чахури)* Echinoidea. *Терм. 4.*

је́жити, је̑жӣм несврш. *чинити да се што диже, да стрши, да се накостреши (нпр. длака на телу).* — По навици [је] прислушкивао, јежећи длаку на врату као мачка кад се нађе у опасности. *Лал.* фиг. Лежала је опружена ... сигурно ледених ногу што га је љутило и јежило одурном безвољом. *Божић.*

~ **се 1.** *накостријешити се од зиме, страха, болести или јаког узбуђења.* — Почели смо се обојица јежити од студени. *Чол.* фиг. Мјесто очинског крова јежила се туђа нова кућа. *Матош.* **2.** *много се страшити, бојати се, ужасавати се.* — И Ненад — иако се у почетку сав јежио при гадним псовкама — сасвим се прикључи банди. *Тос. Б.* **3.** *грчити се, скупљати се, правити наборе, ситне таласиће на равној површини, мрешкати се.* — Угледа моје изнакажено, згрчено лице с наочалима у води која се лако јежила од лахора. *Мар.* **4.** *нелагодно се осећати, узбуђивати се.* — Како се морају мрштити и јежити мирни и богобојажљиви историци ... кад прочитају ове јетке оптужбе. *Прод.*

Изр. редом се јеж јежи *в. уз јеж (изр.).*

је̏жић, -а и **је̏жӣћ,** -ића м **1.** *дем. од јеж.* **2.** бот. *врста биљке из пор. уснатица* Calamintha acinos. *Сим. Реч.*

јѐжица ж зоол. *шишкар, шишкарица, шишарична зоља* Cynipis quercus calycis. *Терм. 4.*

јѐжице ж мн. зоол. *породица морских јежева, јежинци. Бен. Рј.*

јѐжња ж *в. језа.* — Кад из гудура изненада што зацвили, јежња их подилази по свему животу. *Ћип.* [Очи су јој] пуне оног неког аветињског заноса од којега те спопада јежња! *Цар Е.*

јежо̀ва̄н, -а́на и **јежо̀вӣт,** -и́та м покр. *в. језуит(а). Вук Рј.*

јѐжо̄вка ж бот. *врста биљке из пор. штитара, названа због бодљавих лисних режњева* Echinophora. *Бен. Рј.*

јѐжоња м *аугм. од јеж.*

јежу̀ва̄н, -а́на м *в. језуит(а).* — Користит ћу ... ако помогнем скинути кринку с лица оних јежувана. *Бал.*

јежу̀вӣт, -и́та и **јежува́ита** м *в. језуит(а).* — На јутарњем сунцу свану Загреб, град ... аферист ... и јежувита. *Матош.*

јежу̀љиво прил. *изазивајући језу.* — У неком ... стању у коме се сваки додир осјећа преувеличано, јежуљиво сладак и болан. *Десн.*

јѐжӯр, -у́ра м **1.** *дрхтај језе, јежње.* — Па ме и сада ... подилазе јежури на помисао како се оно под мојим ногама већ ронило камење. *Цар Е.* **2.** *оно што је најежено, што стрши.* — А бријачница мраморком шути, само шкаре шкљоцају по глави и шишају редом јежуре длака и мисли. *Мар.* **3.** *оно што је намрешкано, бора, набор.* — Баш као на млијеку мрешкави скоруп, набере се малој на лицу смјешкави јежур. *Божић.*

јѐжура ж зоол. *в. јежинац (1а).* — Уз наше је обале најчешћи хридинасти јежинац (јежура, јежинац камењар). *Финк.*

јежу̀рав, -а, -о *који изазива јежуре (1).* — Јежурава зора искри на кожи. *Божић.* Већ их је пополне, кад је стигао његов радиограм ... одмах нешто хладно и јежураво пресјекло. *Сим.*

јежу̀раво прил. *на јежурав начин, с пуно јежура.* — Сву му нутрину јежураво прожима осјећај религиозног страхопоштовања. *Божић.*

јежу̀рак, -рка м *дем. од јежур (1);* исп. јежурац. — Данило стајаше неодлучан на улазу врта ... све док не поче ћутјети мразне јежурке у тијелу од влаге и хладног вјетра. *Шимун.*

јѐжӯран, -рна, -рно *који има много шиљака, најежен.* — Кад ... струне воће под покровом сњежним јежурних планина ... мотрим ... саркофаг Солина. *Уј.*

јежу́рац, -рца м **1.** *дем. од јежур (1);* исп. јежурак. — Чим пређе свијетлу црту, осјети исјецкани кас оног ужасног смртног јежурца низ кичму. *Ж 1955.* **2.** *прохладан лахор, повјетарац.* — Јежу́рац што је упиркивао на ... прозорско једриље топио се на њиховим врућим кожама. *Божић.*

јежу́рење с *гл. им. од јежурити (се).*

јежу̀рив, -а, -о *в. јежуравв.* — Иву обузе страва и чисто јежурива зебња обиђе га по тијелу. *Ћип.*

јежу̀рина м *аугм. од јеж и јежур.*

јежу́рити, јѐжӯрӣм несврш. *изазивати јежуре.* — Почиње да јој се умиљава старачким разрушеним смијешком који, плачкуњав, не милуши, већ јежури. *Божић.*

~ се 1. *осећати јежуре.* — Ту и тамо навраћао сам к рупици на прозору, јежурећи се и замирући. *Јел.* **2.** *мрешкати се.* — Морска пучина је тамнија и јежури се. *Ћип.*

јѐжӯрка ж *хип. од јеж.* — Прегледа јежурка своје бодље, још их боље зашиљи. *Ћоп.*

јѐз[1] м (мн. јѐзови) зоол. *слатководна ситна риба из пор. шарана* Idus melanotus. — У јулу је једном појео печена језа, па га одмах ухватила грозница. *Ком.*

јѐз[2] м *в. језа.* — Јез хладан као страх прелети му тијелом. *Војн.* Сред летњег жара зимогрозан јез. *Кост. Л.*

јѐза ж **1.** *осећај студени, хладноће праћен дрхтањем тела.* — Изашао сам у двориште. Стресао сам се од језе: напољу је била влажна, права новембарска ноћ. *Чол.* **2. а.** *осећање страха, ужаса.* — Мању дјецу, особито сељачку, хвата језа од те слике. *Пав.* **б.** *срси, жмарци од снажног осећања пријатности, угодности.* — Кад се ... сретоше ... прође кроз њих обоје одједном као слатка језа страсти. *Јанк.* Како преломих, кô грану, горки бол, и све се расцвјета јарком и радосном језом. *Кркл.*

јѐзав, -а, -о необ. *в. језан (1).* — Све заносе своје предао сам вину и језавој тузи сулуде самоће. *Полић.*

јѐзан, -зна, -зно **1.** *који је пун језе, страха, ужаса, језовит, стравичан.* — Големи, језни мене прође страх. *Радич.* Чинило се да су и зидови дрхтнули, толико су биле језне ове ријечи. *Киш.* **2.** *љут, гневан, бесан.* — Препадох се да ћу погинути, јер су језни Турци на Москове. *Њег.* **3.** необ. *страсно жељан.* — Свадљив, насилан и дијелбе језан. *Марк. Ф.*

јѐзӣн, -а́на м тур. *молитва коју мујезин са минарета оглашује.* — А језана ... да се сећа [у Београду] свак ко санка луда. *Радич.*

јѐзбина ж покр. *јестина, јело.* — Богати гаван ... сваки дан благоваше разлике језбине. *Кур.*

језгà̀рица ж **1.** *в. језгра (1). Вук Рј.* **2.** бот. *в. леска (1). Рј. А.*

је́згра ж (ген. мн. језга́рā, је̏згāрā и је́згрӣ) = језгро **1.** *унутрашњи дво плода у тврдом омотачу или љусци.* — Грго ... разбија машом орахе ... и оне крупне очишћене језгре приноси устима жене којој су обје руке заузете дојењем. *Бан.* **2. а.** *унутрашњост, средишни, централни део чега.* — Сваки континент се састоји од језгре или трупа и дијелова. *ОГ.* Језгра Сунца емитира бијелу свјетлост. *Физ. 1.* **б.** биол. *најважнији део станице, ћелије животињског и биљног организма*: станична, ћелијска ~. **в.** физ. *централни део атома око којег круже негативно набијени, наелектризирани електрони*: атомска ~. **3.** фиг. **а.** *суштина, бит, срж чега.* — У њему [витезу] је сажета сва језгра јуначкога скитничког живота. *Вел.* То ће бити језгра мога предавања. *М 1867.* **б.** *темељни, основни део каквог колектива, друштва, организације.* — Језгра овога народа готово су све сами сељаци и тежаци. *Вук.* Језгра нашег батаљона је здрава. *Јонке.* **4.** бот. *в. леска (1). Рј. А.*

је̏згран, -а, -о *у чему је језгра. Р-К Реч.*

је̏згрāш, -а́ша м *католички свештеник који није свршио теологију, него само језгру Св. писма.* — За ње [жупе, парохије] не могаше смоћи свећеника, па било и самих језграша. *Јурк.*

је̏згрин, -а, -о *који припада језгри*: ~ сок, ~ опна.

је̏згрица ж **1.** *дем. од језгра.* **2.** бот. *средишни део од језгре, језгра од језгре.* — У језгри налази се једно или више округлих тјелешаца. То је језгрица, nucleolus. *НЧ.* фиг. А његови [њемачког језика] носиоци ... показују да је у њих тврда и дебела љуска коју треба ... разбијати докле допре до оно нешто зрнца праве језгрице. *Ков. А.*

је̏згричав, -а, -о *који има језгру. Деан. Рј.*

је̏згро с (ген. мн. је̏згāрā) = језгра: атомско ~. — фиг. Иза тих периферијалних зона налази се географски тројно језгро: хрватско, босанско и српско тежиште наше земље. *Петр. В.* Језгро чете требало је да чини Ћупурдијина ударна десетина. *Ћоп.* Језгро те поезије је протест. *Матош.*

језгро̀вит, -а, -о **а.** *једар, чврст, крепак.* — Здраво, језгровито чељаде, врло озбиљна и интелигентна лица. *Шен.* **б.** *пун садржаја, сажет.* — [Фра-Брне] му прочита своју оставку на гвардијанство — писмо језгровито и добро смишљено. *Мат.* Фиђа му је одржао кратак, али веома језгровит ... говор. *Чол.*

језгро̀вито прил. *на језгровит начин, сажето, јасно.* — Одмах јој је она језгровито изнијела сва лукавства, прострла их као на пладњу. *Божић.*

језгро̀витōст, -ости ж *својство, особина онога што је језгровито, садржајно, сажето.*

је̏зд м необ. *налет, навала.* — Поручник Бошко успио је да сакрије поглед и заузда језд душе. *Јел.*

јѐздāч, -а́ча м *онај који језди, јахач.* — Ето ти покора, пуче колан, седло се само сроза низа чилаша и на седлу јездач. *Глиш.*

је́здӗње и **јѐздӗње** с *гл. им. од јездити.*

је́здити и **јѐздити,** -ӣм несврш. **1.** *јахати.* — Међутим су поп Вића и његов Вуја већ јездили жабарским друмом. *Глиш.* фиг. На вранцу кроз кланце језди зрела јесен. *Кркл.* **2.** *касати, грабити, јурити (о коњу).* — Можда ће домало црни коњици бога Нептуна ... по водама јездити овим. *Наз.* Коњ језди и стриже кроз маглу. *Коч.* **3.** фиг. *јурити, брзо пролазити, нестајати.* — Проводио је по неколико часова гледајући како између врхова дрвета облаци језде један преко другога. *Уск.* Сада знадем како моје жеље тутње, докле језде ноћу. *Уј.*

језе́рац, -рца м *преисторијски човек који је живео уз језеро.* — Велики напредак ... показали су језерци у томе што су умели ткати. *Жуј.*

језѐрина ж **1.** *аугм. и пеј. од језеро.* **2.** *такса за риболов у језерима.* — Најнезнатнији су приходи од нарочитих занимања као што су ... риболов у мору и језерина. *Дед. Ј.*

је̏зӗрје с *зб. им. од језеро.* — Искриле су се прашњаве честице плавкасте боје ... као неко језерје у школском рељефу. *Божић.*

је̏зӗркиња и **језѐркиња** ж песн. *вила која борави крај језера и у језеру.* — Па се нагну на да њ и лијепа и мила — кано над језером језеркиња вила. *Враз.* Није сан, не, већ права вила језеркиња! *Маж. Ф.*

је̏зӗрнӣ, -ā, -ō *који припада језерима.* — Преносим се ... на Сљеме, одакле се не види десетак језерних увала ... већ равно поље до босанских гора. *Бен.*

је̏зеро с (лок. је̏зеру и језѐру; мн. језѐра, ген. језе́рā) **1.** *мање или веће удубљење на површини земље испуњено поглавито слатком водом*: тихо ~, глацијална језера, вештачка језера. — фиг. Језеро суза у нама гргољи и струји. *Божић.* **2.** фиг. *велико мноштво чега.* — Постоје мало, па опет зароне у зелено језеро кукуруза. *Ћос. Д.* Зашумјела по драгама језера лана и конопаља. *Гор.*

је̏зеровњāк м бот. *в. сита. Бен. Рј.*

је̏зӗрскӣ и **језѐрскӣ,** -ā, -ō *који припада језерима и језеру; који се односи на језеро.* — Касније му је било суђено да се ... утопи, грлећи мјесечев одраз у језерској води. *Уј.*

је̏зе̄рце и **језе́рце**, -а и -ета с *дем. од језеро.* — Под њима се плавила округла језерца међу шеваром сличне боје. *Шимун.* А доле испод земље језерце мрачно. *Митр.*

је̏зив, -а, -о **1. а.** *који изазива језу од страха и ужаса, грозан, страшан.* — Са зебњом се сјетих да би опет могле започети оне језиве сцене. *Хорв.* Над читавим крајем влада мукла тишина ноћи, језива тишина гробља. *Чол.* **б.** *који изазива језу од угодности.* — О, каква је неизмјерна и језива сласт загристи у топло једро лице које пуца од младости и свјежине! *Коч.* **2.** *врло слаб, неуспео.* — Литературе нису никад оскудевале ни очајним приповедачима, ни језивим хумористима. *Цар М.* Већ почиње са својим језивим шалама. *Пав.*

је̏зиво прил. *на језив начин, страшно, ужасно.* — Деда је кркљао језиво ... разјапљених уста, оловна лица и ужасно избуљених очију. *Поп. Ј.* Човјек из јаме јецô је ко дијете, тек приклан цикти језиво му гласак. *Гор.*

је̏зивō̄ст, -ости ж *својство или стање онога што је језиво.* — У својим је пјесмама изразио ... језивост самоће, гробнице, лудила и смрти. *Барац.*

је̏зик м **I. 1.** *покретљив, плоснат мишић у усној шупљини човека и виших животиња који служи као орган за укус, за жвакање и гутање хране, а код човека помаже при стварању и извођењу гласова и говора.* — фиг. Зими [би] љути сјевер стао бријати с романтичних крапинских брдина и лизати својим студеним језиком по долини. *Ков. А.* **2.** *оно што је својим обликом или употребом слично језику* **а.** *пламен кад лиже у вис или нагло сукне.* — У куту гори шкрта ... ватра и упире језиком у дно лонца. *Божић.* Из једног авиона сукнуо је пламени језик, а потом густ дим. *Јак.* **б.** *казаљка, игла на ваги која показује која страна претеже.* — Кад оно дете метну последње зрно ... а оба таса стадоше, и језик на теразијама ... стоји на оној страни више но на сјајној. *Вукић.* **в.** *клатно у звону.* — Када забугари ... мједени језик Св. Стјепана Краља, побијели лијепа ... Јелица као папир. *Матош.* **г.** *комадић коже на ципели преко кога се обућа везама стеже.* — Преплашен стајао сам тако, гледајући мајку која је ... мирно дизала везе са ципела, извукујући из њих велики кожни језик. *Поп.* **д.** *помични део браве који искочи и чини да су врата затворена.* — А њој [брави] шкљоцну двапут језик зарђали. *Змај.* **ђ.** *уска трака чега.* — Касир ... окрене ручку националке ... и из тучаних усмина провири бели картонски језик. *Дав.* Сад се истом видио читав језик земље што се спружио с источне планине у море. *Наз.* Крену према најближем тамном језику шуме. *Ћоп.* **II. 1. а.** *систем изражавања мисли који има одређена гласовна и граматичка правила и служи као најглавније средство за споразумевање међу људима*: књижевни ~, говорни ~. — Вук ... је ... одбацио сваки компромис у питању чистоће народног језика. *Бел.* **б.** *разноликост речи, начин изражавања, изражајне форме, стил, својствен коме или чему.* — Ради комичног ефекта и реалистичне вјерности унаказио је [Сремац] кристални језик старије српске приповијетке. *Матош.* **в.** *говор и начин говора с обзиром на његов садржај*: дипломатски ~, песнички ~. — А наше учитељице су веома зла језика ... једва чекају да чују што за другога. *Ранк.* И у њих је космат језик, крв прљава. *Гор.* **2.** *начин споразумевања уопште.* — Језик бројева стоји онако исто према језику речи, као језик речи према језику интерјекција. *Кнеж. Б.* У низу бесконачних експеримената [сликар је] стварао нов сликарски језик. *П 1939.* Пролазили су поред парка, и голо дрвеће једнаким језиком сашаптавало се с ветром. *Моск.* **3.** војн. *онај који треба да пружи обавест, обавештење о непријатељској војсци (обично заробљеник).* — Добавићу језик од Татара, баш везана под шатор донети. *НП Вук.* Засада немамо тачних података о непријатељу. Још нисмо ухватили ниједан »језик« — заробљеника. *Дед. В.* **4.** *народ.* — До гроба не смијем вратити се у свој завичај, већ сам осуђен међу туђим језиком трајати дане. *Шен.*

Изр. брусити, оштрити ~ *припремати се за оштар говор*; дошло му на ~ *случајно је рекао*; држати ~ за зубима (иза зуба), на узици, у топлу а) *пазити на своје речи*; б) *шутети, ћутати, уздржавати се од говора*; имати дуг(ачак) ~ *бити брбљив, много и безобразно говорити*; имати поган ~ *ружно говорити о другима*; имати с ким заједнички ~ *узајамно се разумевати*; исплазити ~ *јако се уморити од дуга ходања или трчања*; ~ му лети (као по лоју) *глатко и течно говори*; ~ му је отежао *тешко и с муком говори*; ~ му се свезао (завезао) *не може да говори (од узбуђења, страха и сл.)*; ~ му се узео *занемео је*; *изгубио је моћ говора (од страха и сл.)*; ~ му се залетео *казао је нешто што није требало*; *рекао је више него што је требало*; ~ за зубе *в. уз зуб (изр.)*; како на ~ налети *без размишљања (говорити)*; ломити ~ 1) *слабо, рђаво говорити*; 2) *вежбати се у говорењу (кад се учи туђ, страни језик)*; макаронски ~ шаљ. *мешавина различних језика*; материнski, матерњи ~ *свој језик (за разлику од туђег, страног језика)*, *језик завичаја*; мртви језици *језици који се више не говоре, језици изумрлих народа*; на језику ми је *хоћу да кажем*; наћи заједнички ~ *споразумети се*; наврх језика ми је *не могу да се сетим (али знам*

добро); немати длаке на језику *в. уз длака* (*изр.*); немушти ~ 1) *језик животиња*; 2) *језик који се не може разумети, нејасан говор*; није ме пчела за ~ ујела *не морам ћутати*; одрешити, развезати ~ *прекинути ћутање*; омакло му се с језика, *нехотице је рекао нешто што није мислио да каже*; оштар на језику *који говори оштро и одлучно* (*обично непријатну истину*); повући, потегнути кога за ~ *навести кога да говори* (*понекад и оно што не би желео*); превалити, претурити преко језика *изговорити што полако и с муком*; прирасло му за ~ *често употребљава у говору* (*неку реч*); пружити, пустити ~ *говорити слободно не водећи рачуна о последицама*; пуштати ~ иза зуба *говорити не размишљајући*; скратити ~ коме *учинити да неко мање прича, брбља*; сладак на језику *слаткоречив*; *који уме да се умиљава, улагује*; сврби га ~ *жели, хоће да каже нешто*; што на срцу, то на језику *што осећа, то говори, искрен је*; тупити ~ *узалуд говорити*; ујести се, угристи се за ~ 1) *нагло зашутети, заћутати* (*да се не би рекло нешто незгодно и непријатно*); 2) *рећи што и одмах се покајати због изговорене речи*; узимати кога на ~ *оговарати кога*; увући ~ *престати говорити, ушутети, ућутати*; вешт на језику *добар говорник*; владати (неким страним) језиком *добро знати* (*неки страни*) *језик*; заплитати језиком *нејасно, несигурно говорити* (*због неке органске мане или због пијанства, збуњености и сл.*); завезати ~ коме *не дати коме да говори, ућуткати га*; зли (пакосни, погани) језици *они који воле да говоре рђаво о другима*; живи језици *језици који се сада говоре*.

језѝкање с индив. *гл. им. од језикати*. — Матерински језик заправо требало би да буде рјечитост и рјечљивост, бесједство и језикање. *Шим. С.*

јѐзикаст, -а, -о *налик на језик*. — Улаз ... десно од језикастог изданка стијене. *З-Г.*

језѝкати, -ām несврш. *вешто говорити*. В. пр. уз гл. им. језикање.

јѐзиковање с *гл. им. од језиковати*.

јѐзиковати, -кујēм несврш. покр. **а.** *беседити, говорити не мислећи озбиљно о ономе што се каже*. — Што ми језиковали, то се весело свршило и здружило. *Љуб.* Језик им није престајао језиковати о вечитој некој пожртвовности, правди, истини. *Маш.* **б.** *обећавати*. *Вук Рј.*

јѐзикōвнӣ, -ā, -ō *в. језички*. — Осетљиви [следбеници Вука и Даничића] само за језиковне, а не и за уметничке особине књижевног дела, они су остали ... без мерила у оцени савремених књижевника. *Јов. С.*

језикогра̀дитељ м ков. индив. *онај који изграђује језик*. — Енглези су моћни језикоградитељи. *Сек.*

језикознàнство с заст. *в. језикословље*. — Прије његове [Катанчићеве] смрти језикознанство [је] замахнуло сасвим новим правцем. *Јаг.*

језиколо́вац, -вца м ков. индив. *онај који лови, тражи у језику неправилности*. — Језиколовци лове по језику барбаризме. *Шим. С.*

језиколо̀вачкӣ, -ā, -ō индив. *који се односи на језиколовце*. — Покушај да се језик очисти ... језиколовачким требљењем потјече од менталитета ... *Шим. С.*

језиконо́сац, -сца м ков. индив. *онај који у себи носи свој језик, онај који добро познаје и осећа свој језик*. — Има људи који са лакоћом и са задовољством читају свој језик у неколико временских фаза. Таквим људима — језиконосцима бисмо их могли назвати — имају велике литературе да благодаре ... *Сек.*

језикòслов м *в. језикословац*. — Како сам слаб географ, а још слабији језикослов ... не могу судити о јачини доказа, црпених из географије и лингвистике. *БК 1906.*

језикослóвац, -вца м *језички стручњак, лингвист, филолог*. — Јавила се у штампи, а и у стручним удруженима језикословаца, врло гласна тенденција за реформом Даничићеве акцēнатске кодификације. *Ј 1957.* Слика »старца Милована« не би била потпуна кад јој не бисмо додали коју црту о њему као језикословцу. *Поп. П.*

језикòслōвље и **јѐзикослōвље** с *изучавање, проучавање језика, филологија, лингвистика*. — Закључујемо ... из ... разлике у изговору неких гласова ... којој с пуним правом компаративно језикословље толику важност приписује. *Јаг.* У медресама је језикословље главна знаност. *О-А.*

језикòслōвнӣ и **јѐзикослōвнӣ,** -ā, -ō *који се односи на језикословље*. — Пожали у себи да га је то упитао, јер му нису биле миле језикословне расправе. *Кум.* Ту су и језикословне ситнице, падежи свакојаки. *Дом.*

језикослóвчев, -а, -о *који припада језикословцу*.

језикотво́рац, -рца м *онај који ствара језик*. — Ви сте у неку руку језикотворац. *Фелд.* Оригинални песник који је и језикотворац, а не само језикослов, увек [се] пркосно носи са језичким калупом ... својих претходника. *Пол. 1959.*

јѐзичав, -а, -о **1.** *који има дуг језик*. — Плази дуги језичави камелеон. *Крл.* **2. а.** *брбљав, брбљив, блебетљив*. — Језичави Франина и Гржина бијаху ... пи-

јани. *Дук.* За гомилом су ступали и хрипутали бангави старци и жустро цакале језичаве бабе. *Ћоп.* **б.** *који радо оговара.* — Била је лајава и језичава. *Бен.* Језичава Габријела ... разноси вести по селу. *Глиг.* **3.** *оштар на језику.* — Момци, који сте мало језичавији, ступите напријед па изазивајте непријатеља! *Шов.*

језѝчавка ж = језичара. — И лијепа и марљива, но и језичавка на гласу. *Мих.*

језичавōст, -ости ж *особина, својство онога који је језичав.*

језѝчак, -чка м **1.** *дем. од језик I (1 и 2).* — Мали језичак огња изби. *Лоп.* Држао је бомбу за језичак. *Вуј.* Све је то ... у правој мјери са здравом памећу, као по језичку на ваги. *Вел.* Средиште вароши и ... њена главнина налазе се на пешчаном језичку земље. *Андр. И.* **2.** фиг. и ир. *језичавост.* — Да вам она толико ... од својих уста даде, колико мени често дарује од свога језичка, доста би вам било. *Богд.*

језѝчан, -чна, -чно **а.** *који претерано много говори, брбљав, брбљив.* — Она ти је мало самовољна, језична, хоће да одговара. *Глиш.* По том су дрвећу птице почивале ... соколи и језичне поморске вране. *М-И.* На стражи је Пистол ... мало будала, доста кукавица, много језичан. *Сек.* **б.** *свадљив; лајав.* — Била је од оних дебелих, језичних жена, од оних газдарица градских које теку иметак и све се око нечега кавже. *Вуков.* Чак и радници постају све ћудљивији, злобнији ... а жене све језичније. *Ћил.*

језичáнство с индив. *укупност језичног блага.* — Матерински језик заправо требало би да буде ... све језичанство матера и отаца и све дјеце једног народа. *Шим. С.*

језѝчār м **1.** *онај који се бави језиком као науком, стручњак у језичним питањима.* — Књижевник ... језичар, политичар и дипломата, он је учествовао пуним животом у пословима своје земље. *Бел.* **2.** *брбљавац, брбљивац; оговарач; свађалица.* — Није могао боље подбости језичаре него што их је оном штетицом подбо. *Божић.*

језѝчара ж = језичавка *женска особа која много и пакосно говори. Р-К Реч.*

језичáрēње с *гл. им. од језичарити.* — Он се чинио невјешт »женском« језичарењу. *Божић.*

језичáрити, -ѝчāрӣм несврш. *оговарати, брбљати.* В. пр. уз гл. им. језичарење.

језѝчаст, -а, -о *налик на језик, на језичац.* — По форми је [шљунак] ... био јајаст, језичаст или срцаст. *Жуј.* Око огромног штедњака ... пламсали су језичасти плавичасти пламичци. *Јак.*

језѝчати, -āм несврш. *брбљати, оговарати.* — Док су жене језичале, дотле људи по закону спремили Кузму. *Горд.*

језѝчатōст, -ости ж мед. *одебљање језика* macroglossia. *Бен. Рј.*

јèзичац и **језѝчац,** -чца м **1.** *дем. од језик I (1 и 2).* — Дај још вина, нека сусјед гуцне да му бар подмажем језичац. *Гор.* И сједне опет на клупу, загледавши се у пламени језичац свјетиљке. *Нех.* Звонцад ... језичцем чило бију. *Кош.* Нико Гајов ... и Баташ ... се ... пењу уз уски шумски језичац, убачен као острво. *Лал.* Њезин језичац ни најмање не заостаје за Мандаљениним и Мартиним. *Ков. А.* **2.** бот. *разне врсте трава из пор. оштролиста, главочика и др. које својим обликом личе на језик:* Anchusa azurea, Achillea *и др. Сим. Реч.*

Изр. бити ~ на вази, играти језичца на кантару *бити онај чинилац који у датом тренутку (при гласању или у сличној ситуацији) одлучује ко ће победити између двају противника.* — Напредњаци су се надали да ће добити бар толико посланика да буду језичац на вази између радикала и њихових противника. *Јов. С.* [Жеље] изазивати ... борбу германског и словенског света у којој би играли језичца на кантару. *Петр. В.*

јèзичина ж **1.** *аугм. и пеј. од језик.* — Није јадник рачунао с оштром и сарказтичном језичином Тонике. *Адум.* **2.** ж и м погрд. *онај (она) који оговара, вређа језиком.* — Отац му бјеше забранио да прође преко прага оне језичине. *Војн.*

јèзичић м *дем. од језик.*

језѝчка ж *в. језичара.* — Ти си једна језичка и једна клепетуша, па клепећеш ни сама не знаш шта. *Ћор.*

јèзичкӣ, -ā, -ō *који се односи на језик (говор), говорни.* — Бранећи народни језик, Вук је обогатио нашу књижевност ... многим чланцима о језичким питањима. *Прод.*

јèзички прил. *језички и стилски дотерано.* — Сваки писац има свој начин осећања и мишљења ... и [треба] да се у складу с тим и језички изражава. *Т. књ.*

језѝчљив, -а, -о *в. језичан.* — Снаха [била] језичљива, назлобна, прождрљива и горопадна. *Брл.*

јèзичнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на језик (1а).* — Код коријена језика налазе се језични крајници. *НЧ.* **2.** *језички.* — Он [Сремац] је и ту главни представник реакције против језичне централизације, против Вука. *Матош.*

јèзичњӣк м **1.** *брбљавац. Вук Рј.* **2.** заст. *многобожац, безбожник. Свезн.*

јѐзичница ж **1.** *в. језичара.* — Свак се од те двије језичнице уклањао као од жива огња. *Љуб.* Онаке језичнице још нисам видела . . . да она против свог свекра и против свог старешине онаке речи говори! *Вес.* **2.** анат. *језична кост, изнад грклјана, слична потковици* os hyoides; исп. језичњача. *Бен. Рј.*

Изр. ~ зелена зоол. *врста мекушца* Lingula anatina. *Бен. Рј.*

јѐзично̄ст, -ости ж *својство или особина онога који је језичан.* — Ви мислите да Изабелина погрбљеност није још толико рђава колико Емилијина језичност. *Мил. В.*

јѐзичњāк м бот. *вепринац, здравац* Ruscus hypoglosum. *Бен. Рј.*

јѐзичњāци м мн. зоол. *једна од скупина безрепаца.* — Међу безрепцима разликујемо двије главне хрпе: безјезичњаке и језичњаке . . . Језичњаци су све наше добро познате жабе. *Финк.*

језѝчњача ж *в. језичница (2). Р-К Реч.*

Изр. ~ зелена зоол. *в. уз језичница (изр.). Бен. Рј.*

језѝчњаче ж мн. бот. *биљна врста из пор. главочика* Liguliflorae. *Терм. 3.*

језѝчњачнӣ, -ā, -ō *који припада језичњачи. Бен. Рј.*

јѐзно прил. *изазивајући језу.* — Зима језно протресе, пролеће мирисима млаким . . . успава. *НК 1946.*

језо̀вит, -а, -о *који изазива језу, страшан, страховит, грозан, ужасан.* — Стварале се језовите приче и ишле од уста до уста. *Цар Е.*

језо̀вито прил. *на језовит начин, изазивајући језу, страшно.* — Напољу је вјетар јаукао . . . звиждећи бијесно по укоченим крововима који су језовито и болно шкрипјели. *Коч.*

језо̀вито̄ст, -ости ж *својство или стање онога што је језовито.*

језу̀ӣт, -ита и **језуи́та** м лат. **1.** *свештеник, члан реда католичке цркве »Дружбе Исусове«, познате са своје реакционарности.* — Сједили су језуити, а у њима мрак и тмина. *Видр.* **2.** *лицемер, лукавац, подмукао, вероломан човек.* — Чисто стрепим да ме наши позитивисте и реалисте не сматрају мречњаком, богомољцем и језуитом. *Матош.* Јест, јест — она ти је прави језуита! *Бег.*

језуитѝзам, -зма м *језуитски поступак, лицемерство, подмуклост, вероломност.*

језу̀ӣтскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на језуите:* ~ ред, ~ стил. **2.** погрд. *лицемеран, подмукао, вероломан.* — Онда вас неће видјети — рекао је с језуитском галантеријом, а у души јој је био захвалан за идеју. *Бег.*

језу̀ӣтски прил. *лицемерно, неискрено.* — И морам се црвењети у овај час — рекох ја језуитски. *Бег.*

јȇј, јéја м и **јéја** ж зоол. *јејина. Рј. А.*

јèјина ж зоол. **1.** *грабљива ноћна птица савијена кљуна из пор. сова, совуљага* Bubo bubo. — Не лажи, шта буљиш у ме ко јејина? *Сим.* **2.** погрд. *зла жена.* — Она стара јејина све ми нешто циција. *Радул.*

јèјић м *најмања врста из пор. сова* Scops scops. *ЕЛЗ.*

јȇк м **1. а.** *слушни осећај изазван чиме, оно што се слухом прима, распознаје, звук.* — Звона славе и јек им одјекује. *Ћип.* Јек и одјек . . . отварања врата разлијеже се на све стране. *Креш.* **б.** *кратак, оштар звук (ватреног оружја, грома и сл.), прасак, пуцањ.* — Стиша пушака громких смртне јекове. *Јакш. Ђ.* [Чује се] по гдјекоји мукли јек пушчаног хица. *Шимун.* **в.** муз. *звук, тон одређене висине.* — Зар нас већ уводни јек [композиције Козар] . . . не подсећа на клик из завршетка Десете [руковети]? *Коњов.* **2.** *отегнут, жалостан, тужан звук, крик од бола или велике жалости.* — Сруши се, стане га јек. *М-И.* [Рањеник] би у сну болним јеком прекинуо тишину. *Јакш. Ђ.* **3.** *јека.* — Глас јој је тужан као јек долина. *Уј.* **4.** фиг. *душевни покрет, осећање које се јавља као одговор на што.* — Пођмо пјесму, мили друзи, пјесма нам је срца јек! *Хар.* **5.** фиг. *време, час најјачега, пунога развитка чега.* — Са почетком »Зоре« . . . мостарски књижевни покрет улази у свој јек. *Радул.* Био дан у пуном јеку. *Коз. Ј.*

Изр. јеком јекнути нар. песн. *гласно заплакати, зајечати.* — Видје мртво педесет Сењана, јекну јунак јеком жестокијем. *НП Вук;* празан ~ *нешто што нема никаква значења, никакве вредности;* ни јека ни звека *гробна тишина.*

јѐка ж (дат. јѐци) **1.** *одбијање звучних таласа од неке препреке, које даје дојам, утисак понављања звука.* — Јека дојекну крик. *Креш.* фиг. Чим се данас рекне Хашек, одмах се као јека јави Швејк. *Јонке.* **2.** *одзив.* — Све тако гледам и без јеке зовем, а тад се тужан доље браћи враћам. *Огр.* Пјесма је ишла надалеко . . . да се увуче у затон под горама и пробуди ондје јеке. *Наз.* Нису никако и ни по чему пуста јека оне масе туђих . . . и данас по свему сувишних књига. *Бен.* **3.** *јек (1а и б).* — Причини му се као трубе јека. *Јакш. М.* Још се није чула она оштра јека пушака. *Поп. Ј.*

јéкавац, -āвца *в. ијекавац.*

јéкāвка ж *в. ијекавка.*

јéкавскӣ, -ā, -ō *в. ијекавски.*

јéкавштина ж *в. ијекавштина.*

јéкати, јéчӣм несврш. песн. *в. јечати.* — Јекати ће можда овдје довијека слушајући ужас посмртнога клика. *Гал.*

јекмѐгџија и **јекмѐкчија** м *в. екмеџија.*

јéкнути, јéкнēм сврш. **1.** *пустити јек, звук из себе, огласити се.* — Из дућана излете на калдрму најпре Миче... а за њим капа и тамбура, која тужно јекну ваљајући се по калдрми. *Срем.* Удари се песницом по... прсима и јекне. *Матош.* **2.** *одазвати се јеком, одјеком одјекнути.* — Јекну јека. *Ил.* Сав пакô јекну језиво у тами. *Гор.* фиг. Нек машта јекне својим зборовима, са умом, чувством, разумом и страсти. *С-Ц.* **3.** *викнути.* — Рупи [стражар] у собу и јекну: »Ево их!« *БК 1906.* **4.** *зајечати, застењати од бола, жалости.* — Трпео [је] мучење и муке, као див. Није јаокнуо нити јекнуо. *Глиш.* Да хукнем, јекнем, макнем се — не могу. *Матош.*

јèксер м *в. ексер.*

јèксик прил. тур. *нетачно, криво.* — Пронађоше... да мој кантар јексик мери. *Рад. Д.* Не мери јексик... поломићу ти ребра! *Ћос. Б.*

јèктаво прил. *одјекујући, с треском.* — Ударац бубне јектаво лубању. *Божић.*

јèктāње с *гл. им. од јектати.*

јèктати, јèкћēм *несврш. и уч. према јекнути.*

јектѐнија ж и **јектѐније** с (обично мн.) грч. *кратке молитве у православној цркви као саставни део богослужја.* — Предложио [бих вам] да овај текст... уврсте у велику јектенију. *Бож.* Одговараху на јектенија десетина одраслих ђака. *Ранк.* Пошто се очитале јектеније... привели Симеуновицу. *Сим.*

јéктети, -тӣм, ијек. јéктјети, несврш. *в. јектати.* — Гором иду Петрови сватови, гором иду, гора јектијаше. *НП Вук.* Оног бубну шаком по леђима да је све јектјело. *Том.*

јèктика ж грч. покр. *плућна туберкулоза, сушица.* — Умро [је] од јектике. *Десн.*

јèктикав, -а, -о *в. јектичав.* — Пљуцаш ту твоју јектикаву балу око себе и гадиш ми се! *Бег.*

јèктичав, -а, -о **1.** *који болује од јектике.* — Уто дође гостионичарка, неко биједно створење, јектичаво. *Бег.* фиг. Гледам ноћас уштап; дошао жут у лицу, јектичав. *Пав.* **2.** *који је као у јектичавих људи.* — Писар... дуг, погнут... јектичавог изгледа, благо се смешио. *Петр. В.* Несигурно [се] котрљају латинске ријечи свештеника са јектичавим гласом. *Мил. В.* **3.** фиг. *кржљав, који се суши.* — Одрасло кестење ширило се без реда између јектичавих липа. *Уск.* Ви сте сухо, јектичаво... лишће. *Матош.*

јèктичавац, -āвца и **јектичáвко** м *онај који болује од јектике. Р-К Реч.*

јèктичавōст, -ости ж *стање онога који је јектичав.*

јèктичан, -чна, -чно *који се односи на јектику.* — Често прати туберкулозу тзв. јектична (потајна) грозница. *Батут.*

јéктјети, -тӣм, ек. јéктети.

јéла ж бот. *црногорично дрво светле коре, с плоснатим иглицама поређаним чешљасто с оба бока гране и усправним чешерима, шишаркама* Abies.

Јèлада и **Јелáда** ж = *стара Грчка, Хелада.*

јèлāк, -áка и **јèлāк** м *јелик.* — Млад јелак био [је] сав обновљен. *Ћос. Б.* Заплака се Загоркиња вила крај језера у густом јелаку. *Фил.*

јèлац, јéлца м *онај који једе; онај који може, који воли много појести, изјелица.* — Варен кукуруз... јелац оглође. *Шим. С.*

јèлāш м *име волу. Вук Рј.*

јèлāшје с **1.** *јелик.* — Кроз густо јелашје Црнога врха погледао. *Јакш. Ђ.* Држите се смреквика и јелашја. *Гор.* **2.** *зб. им. од јелша;* исп. јошје. — Задје јој се кошуља за зелено јелашје. *Вук Рј.*

јéлва ж покр. *в. јела.* — Бржи човјека помоћи... него муња пламен укресати или стријела јелву растрескати. *Кур.*

јèлēј, -éја м цсл. *посвећено уље које се употребљава у црквеном обреду.* — Прелије [гроб] сузом са зеница, мјесто вина и јелеја света. *Март.*

јèлек м тур. *део народне мушке и женске одеће без рукава, украшен везом.* — Одевен у чохану памуклију а поврх ње чохан јелек. *Дом.* Дојке расту, јелек попуцује. *Куш.*

јèлен м зоол. **1.** *дивља животиња, преживар, двопапкар, с разгранатим роговима (у мужјака)* Cervus elaphus. **2.** *јеленак (1б). Р-К Реч.*

Изр. **северни ~** зоол. *врста јелена који живи у хладним крајевима северне полукугле, соб* Rangifer tarandus. *Терм. 4.*

јелéнак, -нка м **1.** зоол. **а.** *дем. и хип. од јелен.* — Гледате л' јунака... на портрету древном што сједи с јеленком? *Гал.* **б.** *кукац, инсект с јако развијеним горњим чељустима у облику јеленског рога, рогач* Lucanus cervus. *Терм. 4.* **2.** бот. *биљка из пор. папрати с дугим нераздељеним листовима сличним језику* Scolopendrium vulgare. *Сим. Реч.*

јелèница ж *женка јеленка. Р-К Реч.*

јèлēнка ж бот. = јеленчица *в. девесиље. Бен. Рј.*

јèлēнко м *хип. од јелен. Р-К Реч.*

јèленов, -а, -о *који припада јелену.*

јèленовина ж **1.** *јелења кожа.* — Под прстима [је] осјетио ... златан сат у кесици од јеленовине. *Крл.* **2.** *јеленско месо.*

јèленскӣ, -ā, -ō *који се односи на јелене, који припада јелену.* — У руци му рукавице од јеленске коже. *Дом.* На њему је ... одело ... са дугметима од јеленског рога. *Андр. И.*

јèленчā̄д ж *зб. им. од јеленче.*

јèлēнче, -ета с *дем. од јелен.* — Буди као срна или као јеленче на горама. *Крањч. С.*

јèлēнчица ж бот. = јеленка. *Сим. Реч.*

јелèњāк, -а́ка м **1.** зоол. *јеленак* (*1б*). *НЕ.* **2.** бот. *јеленак* (*2*). *Бот.*

јèлењӣ, -ā, -ē *јеленски.* — Синови ће им дати јелењих рогова. *Вуј.* У тебе пасје су очи ... јелење срце. *М-И.*

јелèтина ж *аугм. од јела.*

јèлече, -ета с и **јèлечић** м *дем. од јелек.* — Девојка ... обуче ... шарену сеоску сукњу, на леђа метну јелече. *Ранк.* Ту поседају ... само у јелечићима и шалварама. *Срем.*

јèлӣк, -и́ка м *јелова шума*; исп. јелак, јелашје. — Сруше највишу јелу у планинским јелицима. *Гор.* А кад те Лујо Крстанов пресреће у јелику, ти шутиш! *Коч.*

јèлика ж *јела.* — Укочено, скамењено ... дижу се јелике и оморике. *Коч.*

јéлин, -а, -о *који припада јели.*

Јели́ни м мн. (јд. Јèлӣн, -и́на) заст. *Хелени, стари Грци.*

јелинѝзам, -зма м **1.** ист. *доба цветања грчко-оријенталне културе после Александра Великога, хеленизам.* **2.** *оно што карактерише Јелине, скуп особина Јелина.* **3.** лингв. *грчка реч, фраза.*

јелинизи́рати, -и̏зи̏рā̄м сврш. и несврш. (*у*)*чинити кога Јелином.* — У томе делу вароши станују највише Грци, јелинизирани Срби и Цинцари. *Дед. Ј.*

јелѝнист(а) м заст. *стручњак за старогрчки језик и књижевност*; *одушевљени поклоник старе грчке културе, хеленист(а).*

јелинѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на јелинизам* (*1*). — Расин је приказао личности ... из јелинистичке александријске периоде. *Панд.*

Јèлӣнка ж *жена Јелин, Хеленка.* — Да сам родом Јелинка, то се, уосталом, и на мојој спољашности даје приметити. *Јакш. Ђ.*

јèлӣнскӣ, -а, -о *који се односи на Јелине:* ~ култура.

јели́нство с **1.** *свест о припадности јелинском народу.* — Зато су се као патриоте и Јелини ... постарали да младу јелинску душу још из рана напуне јелинизмом, па ће ... после све до гроба јелинством мирисати. *Срем.* **2.** *Грци, грчки народ.* — Његова је идеја била да ће јелинство у Сицилији ... подлећи страним освајачима. *Јов. С.*

јèлић, -а и **јèлӣћ,** -и́ћа м *дем. од јела.* — Ту јелић до јелића, једва промичеш. *В 1885.*

јèлица и **јèлица** ж бот. **а.** *дем. од јела.* **б.** *биљка из пор. лободњача, с коленастом стабљиком* Polycnemum arvense. *Сим. Реч.*

јèлка ж (ген. мн. -кӣ) **1.** *јела.* — Из соколовичке дубодолине, пуне црних јелки, милела је ноћ. *Ћос. Б.* **2.** *одсечена и искићена млада јела као симбол празника Божића и Нове године.* — Китила је божићну јелку, вјежбала уз харфу старе божићне арије. *Андр. И.*

јèлкица ж *дем. од јелка.*

јèло с (ген. мн. јèлā̄) **а.** *оно што се једе, што служи као храна*; *на одређени начин спремљени прехрамбени производи да се могу јести.* — Изнијеле виле ... јела биранога и пића меденога. *Брл.* Јео је врло мало, и то најпростија јела. *Нех.* **б.** *свако јестиво посебно од кога је састављен обед, вечера, доручак.* — Поп-Спира ... чекао је гужвару, омиљено своје јело. *Срем.* Наручили су неку врсту пучког јела, викиншки лонац. *Крл.* фиг. Али ... се у тој мензи живота кувало једно јело — изградња. *Дав.* **в.** *прехрамбени производи, храна.* — Тако су записани [чиновници] ... код месара, код трговца јелом. *Новак.* У рукама је држао две саксије са цвећем, што изнесе да прода, да би купио јела својој деци. *Дом.*

јèлов, -а, -о *који припада јели*; *који је начињен од јеловине:* ~ стабло, ~ шума, ~ даска.

јèловина ж **а.** *јелово дрво* (*као грађа*). — Тодор се најзад нађе у ... бараци од јеловине. *Ћоп.* **б.** *јелова шума, јелово дрвеће.* — Успињао [се] према брежуљку обраштеном густом јеловином. *Шен.*

јелòвит, -а, -о *који је попут јеле.* — Сводови [су] као у горостасној спиљи гдје се виле купе и легу ... стубље јеловито. *Љуб.*

јèлōвӣк м **1.** *лист папира с исписаним пописом јела у угоститељским радњама и ресторацијама.* **2.** *избор јела.* — Директор је тражио прави богати јеловник. *Пол. 1958.* фиг. Јеловник духа ... лишава савјест кајања и брига. *Уј.*

јèлōвница ж индив. *в. јеловник.* — Келнер, ништа не говорећи, извади јеловницу и пружи му је. *Ћор.*

јѐлоња м *име волу. Вук Рј.*

јелдòточ м *врста кукца, инсекта који живи под кором јела* Bostrychus. *Бен. Рј.*

јѐлце, -а и -ета с *дем. од јело.* — Мимо хлеба насушног потраже још какво благопријатно јелце. *Шапч.*

јѐлша ж бот. покр. *јоха. Вук Рј.*

јелшѝк, -ика м *јелшова шума.* — Јелшици су над њим тихо и плахо шуштали. *Бен.*

јѐлшов, -а, -о *који припада јелши; који је од јелше.* — Шуљала се . . . као вјетар који би . . . потресао црвенкастим јелшовим ресама. *Бен.*

јѐлшовина ж *јелшово дрво.* — Да буду црна [дјеца], купају их у води у којој су кухали јелшовину. *Бен.*

јѐматва ж покр. *берба грожђа*; исп. јаматва. — Било доба о јематви. *Наз.* Дошла јематва и дјевојке грозд позобале. *Божић.*

јѐмати, јѐмāм и јѐмљем несврш. покр. *брати грожђе. Вук Рј.*

јѐмац и **јéмац,** -мца м = јамац. — Тај бег је бранио манастир и фратре и бивао им, кад је требало, јемац. *Андр. И.*

јемāч, -ача м покр. **1.** *берач.* — Је ли готов ручак јемачима? *Рј. А.* **2.** *јемачки кош, јемачка корпа.* — Донио ми је пун јемач смокава. *Рј. А.*

јемàчица ж покр. *берачица.* — У доба јематве, кад су му једине музе јемачице, позива [Соркочевића] да пјева »Бака виновога«. *Комб.*

јемāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на јемаче.*

јѐмачио прил. заст. *јамачно.* — Ми ћемо јемачно доћи до вас. *Нен. М.*

јѐмек м тур. **а.** *јело, храна.* — Почео сам узимати таин и јемек. *Маж. М.* **б.** *обед, гозба.* — Добро ћу ти угађати, мајко, трећи дан ти јемек зготовити. *НПХ.*

јѐмелије ж мн. *в. јеменије.* — Он из завежљаја извади јемелије . . . па јој пружи да их обује. *Вес.*

јемѐнија ж тур. (*по имену земље Јемен*) *рубац, марама од танке шарене тканине којом муслиманке повезују главу.* — Димије су извезене сребром, а на глави јој јеменија. *Огр.*

јѐменије ж мн. тур. *врста плитке обуће попут папуча у боји (јеменске израде).* — Све је на њему било у покрету од косе на глави до црвених јеменија које је носио по кући. *Андр. И.*

јѐменијице ж мн. *дем. од јеменије.* — Једно мало, врло мало Цинцарче у антеријици и у јеменијицама. *Срем.*

јѐменлије ж мн. *јѐменије. Вук Рј.*

јѐмӣн, -ина м тур. покр. *присега, заклетва.* — Она богу јемин дала да се никад удавати неће. *НПХ.*

јѐмин м тур. ист. *управник, надзорник.* — Чујем да има брата Ђуку који је јемин код . . . господара Јефрема Обреновића. *Вук.*

Изр. замислио се као јемин о марту *много се замислио (јер су се јемини обично у марту мењали).*

јемѝнлук м тур. *подручје, низ села под јеминовом влашћу.* — Под [спахијама] је сва Србија, осим нешто царских села која се зову . . . јеминлук. *Вук.*

јѐминовац, -овца м *јеминов човек. Вук Рј.*

јѐминскӣ, -ā, -ō *који припада јеминима.*

јѐмјеш и **јѐмљеш** м покр. *в. лемеш, раоник.* — Небо је узмућено облацима — скоро орање . . . Још мало па ће и сунце — златни јемљеш. *Бон.*

јѐмственӣк, -а и **јемствѐнӣк,** -ика м **1.** *конац за прошивање списа, аката.* — Памти га чича-Јордан кад је сам себи пришивао дугмад »јемственником«. *Срем.* **2.** *в. јемац. Бен. Рј.*

јѐмство и **јéмство** с = јамство. — Она [присега] бијаше . . . најсигурније морално јемство. *Старч.* Ишли су први трговци па су молили да се на њихово јемство пусти. *Ком.*

јѐмствовати, -ујѐм и **јемствòвати,** јѐмствујем несврш. заст. *в. јемчити.* — За ово не могу јемствовати да је поп Лука без договора писао. *Нен. М.* Сви јемствују један за другог. *Дом.*

јѐмужа и **јéмужа** ж покр. *в. јомужа.* — Наложили ватру и у њој загријевали каменчиће, па их дрвеним машицама бацали у чанак пун јемуже. *Нам.*

јѐмужан, -жна, -жно *који се прави од јемуже:* ~ сир. *Вук Рј.*

јѐмчев, -а, -о *који припада јемцу.*

јѐмчевина ж = јамчевина. — Управљајући одбор позвао [је] насљеднике да издаду . . . јемчевину. *М 1876.*

јѐмчѐње с *гл. им. од јемчити.*

јѐмчити[1] и **јéмчити,** -им несврш. = јамчити. — Високи отпис јемчи за . . . законитост намјере очитоване листопадском дипломом. *Старч.* Јемчиш да ће се ораси чувати за зиму и да неће убуђати. *Рад. Д.*

јѐмчити[2], -им несврш. *лабаво прихватати, прошивати концем скројене делове који се касније коначно сашију, фирцати.* — Управо није била шваља, јер је само јемчила порубе. *Мат.*

јѐн м *јапански новац.*

јèнгија ж *в. јенђија.* — Јенгије тамо, на дрвеним сећијама, грцнуше мало смијеха. *Божић.*

јèндек м тур. *јарак, ров.* — Испред сваке куће има јендек пун воде. *Срем.* Пронашао сам још неколико партизана, па смо потпуно претурили камион у јендек. *Дед. В.*

јèндечина м *аугм. и пеј. од јендек.*

јèндечић м *дем. од јендек.*

јéњђа, јењђибула и **јењђија** ж тур. покр. *жена која у сватовима иде по младу и води је, деверуша, сватица.* — Свате једнаке, јење дјевојке. *НП Вук.* Кад повели љепоту дјевојку, јашу коње буле јењибуле. *НП Вук.* Паша даде пашиницу младу да јењија буде уз ђевојку. *НП Херм.* Разговор је... живахније и веселије текао у соби гдје су биле саме жене, јењије. *Јор.*

јењђијица ж *дем. од јења и јењија.* — За Хасанагиницом су ушле Султанија... и шест јењијица. *Огр.*

јењђилук м *част или служба јењије.* — Мајка ће ти у јењилук поћи. *НПХ.*

јèничар м *в. јањичар.* — Уводићу Турке јеничаре. *НП Вук.* Тад... друзи му, врли јеничари, труп однесу к граду Сарајеву. *Март.*

Јèнки и **Јёнки,** -ија м подр. *Американац. Р-К Реч.*

јењáвање с *гл. им. од јењавати.*

јењáвати, јењавам *несврш. према јењати.*

јèњање и **јéњање** с *гл. им. од јењати.*

јèњати, -ам и **јéњати,** јењам сврш. и несврш. *(о)слабити, попустити, попуштати, малакса(ва)ти, смањи(ва)ти се; опасти, опадати; преста(ја)ти.* — Љубав је та јењала. *Крањч. Стј.* Врућина бијаше већ јењала. *Коч.*

јèњичар м *в. јањичар.* — Исјекоше Турке јењичаре. *НП Вук.*

јèоце с *дем. од јело. И-Б Рј.*

јèр[1] м (мн. јèрови и јèрови) *назив старословенским словима* **ъ, ь.** — Само се још нису могли у писању да... одвикну од дебелога и танкога »јера«. *Срем.*

јер[2] везн. **а.** *везује зависне реченице којима се изриче узрок ономе што је казано у главној реченици.* — Жали Шарац тебе, господару, јер ћете се брзо растанути. *НП Вук.* И вук вије јер га рђа бије. *Март.* Сањам да ћеш доћи јер миришу ноћи, а дрвеће листа. *Макс.* **б.** покр. *замењује изрично: да, што.* — Моли бога јер си остарио, данас бих ти укинуо главу. *НП Вук.* Причај што на срцу имаш, да не речеш, кад од мене пођеш, јер нијеси смио говорити. *Њег.* **в.** покр. *стоји место упитнога: што, зашто.* — Црне очи, јер ме не гледате? *НПХ.* Топац се и сламке хвата, а јер не би кмет потражио мајку гору? *Торд.*

јера везн. заст. *в. јер. Вук Рј.*

јèрав, -а, -о покр. *в. херав.*

јерàлāш, -áша м рус. *врста старе игре карата, слична висту и преферансу.* — Сједили су код њега у овом тренутку... за јералашем државни тужилац и наш котарски лијечник. *Л-К.*

јèрарх, -а и **јèрāрх,** -árха м грч. црквен. *врховни свештеник, епископ, владика.*

јерàрхија ж **1.** *подручје власти јерарха.* **2.** *владавина свештенства.* **3.** *свештенство.* — Из система црквене награде и казне на земљи развише се најцрње злоупотребе у јерархији. *Марк. Св.* **4.** заст. *в. хијерархија.* — Иако није био свагда први у чиновничкој јерархији... у ванканцеларијским часовима... био је свуда међу првима. *Срем.* Поетска, творачка моћ стоји — у општој јерархији ствари — исто тако високо. *Поп. Б.*

јèрбасма ж тур. *в. јерибасма.* — Она је као крушка јербасма, глатка и мека. *Андр. И.*

јербо везн. дијал. *в. јер*[2]. — Само ако ово нису саме ријечи, јербо ријеч ори, али и пројечи. *Вел.* Чиновници код нас не раде по закону, јербо дају земљу онима који је нијесу нужни. *Шуб.*

јергòвāн, -áна м бот. *в. јоргован.*

јере везн. дијал. *в. јер*[2]. — Они су се мене уплашили јере ћу им узет власт врховну. *Њег.* А јере питаш? *Десн.*

јерèбица ж дијал. *в. јаребица. Вук Рј.*

Јерéза ж пол. **а.** скраћ. *Југословенска радикална заједница — реакционарна профашистичка политичка странка у бившој краљевини Југославији.* **б.** фиг. (јереза) *припадник те политичке странке, јерезовац.* — Знам ја тебе: вазда си био... радикал и јереза. *Лал.*

јèрезовац, -óвца м пол. *присталица, припадник Јерезе.*

јèрēј, -éја м грч. *свештеник у православној цркви.* — Стидљиви јереј Василије... показао нам је... занимљивости манастира. *Рад. Д.*

јеремијáда ж *горко јадиковање, туговање (према имену библијског пророка Јеремије).* — Истресао [је] пред своју љубазницу... читава брда неправди... Те јеремијаде Црна Олга савесно је преносила Ибики. *ЛМС 1951.*

јерèмијски прил. *као пророк Јеремија.* — Тукао [је] главом о даске... и гласно јеремијски плакао и нарицао. *Крл.*

јеремúчак, -чка м бот. *врста биљке из пор. маслиница* Daphne blagayana. *Сим. Реч.*

јѐрēс ж грч. рлг. = хереза *учење које се противи црквеним догмама*; фиг. *одступање од општепризнатих погледа или ставова у једној идеологији.* — То се могло сматрати не само као књижевна јерес него као право богохуљење. *Прод.* Његови захтеви да се употребљава у књижевности чист народни језик звучали су као јерес. *Бел.*

јеретѝзам, -зма м *јерес, јеретичност.* — Нијесу случајно... неки православни догматици замјерали Николају јеретизам у односу на право... православље. *Бил.*

јерѐтик м = херетик *проповедник од цркве забрањеног учења, присталица јереси, херезе.* — Осјетио је као добар солдат цркве... потребу... да се побије с јеретицима. *Крл.* Као јеретици... богомили налазе у свом схватању живота... непресушно врело... надахнућа. *Б 1958.*

јерѐтичан, -чна, -чно и **јерѐтичкӣ,** -ā, -ō *у коме или у чему има јереси.* — Овакав слободан и јеретичан говор... увреди војвоткињу. *Јов. Ј.* Куд ће његова јеретичка душа? *Нен. Љ.*

јерѐтичнōст, -ости ж *особина онога што је јеретично.*

јѐри м *име слову и гласу у старословенској азбуци.*

јѐрибасма ж агр. *врста сочне крупне крушке, блузгача, водењача.* — Из врта је допирао сладак мирис јабука... и сочна набреклост јерибасми. *Сим.*

јѐрина ж *аугм. и пеј. од јѐр*[1]. — Крма беше дебела јерина. *Радич.*

јѐрихōнскӣ, -ā, -ō у изразима: ~ ружа бот. *једногодишња биљка из пор. крсташица* Anastatica hierohuntica. *Сим. Реч.*; ~ труба *труба од чијег су се јаког звука, по библијској причи, срушиле зидине града Јерихона у Палестини и Јевреји ушли у њега.* — Мислиш можда да су... ђачки хорови јерихонске трубе. *Сек.*

јѐрихōнски прил. *као јерихонска труба, снажно, громогласно.* — Господарица плавих висина [женка орла]... јерихонски кликће. *Рад. Д.*

јѐрӣште и **јерѝште** с тур. покр. *домаћи резанци, танки и дугачки, од којих се прави пилав.* — При дну авлије... на белим чаршафима било разастрто јериште. *Андр. И.*

јѐрје с индив. *зб. им. од јер*[1]. — Весла њима... јерје танано. *Радич.*

јѐрлија м тур. покр. *назив за Турчина који се од давнина населио у неком нашем крају. Бен. Рј.*

Јѐрмēн, -éна и **Јѐрменин** м (мн. Јермéни и Јѐрмени, ген. Јермéнā и Јѐрмēнā) *припадник јерменског народа.*

Јѐрмēнка ж *припадница јерменског народа.*

јѐрмēнскӣ, -ā, -ō *који припада Јерменији и Јерменима.*

јермѐњача ж покр. *в. јармењача.* — Рошави Лаза водио волове, Средојеви синови придржавали јермењачу. *Рад. Д.*

јерòглифн м мн. = хијероглифи **1.** *сликовно писмо старих Египћана.* **2.** фиг. *тешко читљиво писмо, рукопис.* — Мòре... кој' ће да ти зна те твоје јероглифе! Шта је то, какве су то цифре?! *Срем.* Благајничке књиге... сада леже мртве као камење ишарано неразумљивим јероглифима. *Андр. И.*

јерòглифскӣ, -ā, -ō *који се односи на јероглифе.*

јеромòнāх, -áха и **јеромòнах** м *калуђер који може вршити све свештеничке обреде и радње као и световни свештеник (у православној цркви).* — Морали су јеромонаси и јерођакони над њим читати еванђеље. *Л-К.*

јѐсам *1. лице јд. през. помоћног глагола бити.*

јѐсāп, -áпа м тур. *в. хесап.* — Дијељаху жутога дуката; не дијеле бројем ни јесапом, но капицом Поповића Мића. *НП Вук.*

јесàул м туркменски ист. *официрски чин у некадашњим козачким војним јединицама, капетан.* — Крупни прсти остаријег јесаула... нервозно су вртели точкић на догледу. *Моск.*

јѐсēн, -ени ж (лок. јесѐни и јѐсени, инстр. јѐсени и јѐсењу) **1.** *годишње доба између 23. IX и 21. XII.* **2.** фиг. *доба вењења, увелости; свенулости; приближавања свршетку, крају чега; доба старости.* — На усне јесен утиснула боје, власи ми зима додирнула ето! *Марк. Д.*

јѐсēн, -ена м бот. покр. *в. јасен. Деан. Рј.*

јесѐнас прил. **1.** *у току ове јесени.* — Ако чича Марко јесенас откине од чича-Маринкове њиве коју бразду, чича Маринко ће... исто толико отпарати од чича-Маркове. *Ад.* **2. а.** *прошле јесени.* — У тој спиљи оставише хајдуци јесенас добар дио блага што га поробише. *Тур.* Ја не знам шта му би одједанпут. Јесенас онако момче — а сад? *Вес.* **б.** *прве следеће јесени.* — Што није вечерас, нека буде јесенас! *Матош.* Стићи ћемо и на Мајевицу, другови, ако нисмо могли сад, онда сигурно јесенас. *Чол.*

јесѐнаске прил. покр. *в. јесенас. Вук Рј.*

јесѐнашњӣ, -ā, -ē *који се тиче јесени која је у току; који се тиче најближе јесени, прошле и наредне.* — Ово јутро подсећа на оно јесенашње. *Дав.* Бороша [је] познати наш непријатељ још из јесенашњих борби. *ЛМС 1951.*

јесѐнина ж *јесења жетва. Деан. Рј.*

јесѐнити (се), јесѐнӣ (се) несврш. у изразу: јесен јесени (се) *настаје, наступа јесен.* — фиг. Све буја, све цвета, а у мојој души већ јесен јесени. *Бој.*

јѐсенка ж **1.** *јесењача.* — Зауставио се на брегу гдје је била огромна крушка јесенка. *Ђур.* **2.** (у атрибутској служби) *јесења*: ~ крава, ~ вуна.

јесенòвати, јесѐнујем несврш. *проводити јесен.* — И гурбетских черги нема као пре . . . Само Суљо . . . остао да јесенује. *Ђур.*

јѐсѐнскӣ, -ā, -ō = јесењи **1.** *који припада јесени, који се врши у јесен.* — Јесен се приближује . . . По који суви листак падне с гране, као нијеми гласник суморних јесенских дана. *Коч.* Бит ће доста да уважимо неколико чињеница што их је један народни заступник изнио у прорачунској расправи јесенског засједања. *Рад. Стј.* **2.** *који је као јесен.* — Она се осмехивала . . . осмехивале су се само сиве, јесенске очи. *Бил.*

јѐсѐнски прил. *као у јесен.* — Само је врт јесенски оголио. *Фелд.*

јѐсѐнче, -ета с **1.** *јесење пиле, пиле од прошле јесени.* — Нека закоље једно јесенче, па мало чорбице? *Вес.* **2.** бот. *в. хризантема. Р-К Реч.*

јѐсѐнчићи м мн. *јесењи пилићи. Р-К Реч.*

јесењāк, -áка м **1.** *јесењи ветар.* — Запухаше вјетри јесењаци. *Кур.* **2.** покр. **а.** *прасе које је опрашено у јесен.* **б.** бот. *украсно дрво пренето из Сев. Америке, које има горак мирисав плод* Ptelea trifoliata. *Сим. Реч.*

јесењāрке ж мн. бот. *биљке које цветају у јесен.* — Слуте . . . на јесен . . . прозрачни цват јесењарки, размотане дубине ријека. *Сим.*

јѐсењача и **јесењача** ж агр. *врста воћа које сазрева у јесен (крушка, јабука, смоква и сл.)*; исп. јесенка. *Вук Рј.*

јѐсѐње с поет. *в. јесен.* — Мрачни, кратки дани, суморно јесење, на небу облаци, у срцу камење. *Змај.* О, ми што бјесмо већ дуго под игом јесења позног — у сјај ћемо стићи. *Кост. Д.*

јѐсѐњӣ, -ā, -ē = јесенски. — И лута по алејама гдје дах јесењег вјетра сухо лишће њише. *Цес. Д.* Дотле су командири . . . шапатом говорили о јесењем орању које се приближује. *Моск.*

јѐсѐњка ж *јесењача.* — Пред кућом још има смокава. Јесењке се зеленају. *Ђон.*

јѐсѐњскӣ, -ā, -ō покр. *в. јесенски.* — Било је вече, меко, јесењско. *Сиј.*

јѐсетра ж зоол. *род морских риба штитоноша, главе извучене, веома укусна меса, које улазе у реке ради бацања икре* Acipenser sturio: слана ~, ~ моруна, ~ кечига.

јѐси *2. л. през. помоћног глагола бити.*

јѐсӣр, -ира м тур. *заробљеник, сужањ.* — Јā је јесир, јā је погинуо. *НПХ.*

јѐсмо *1. лице мн. през. помоћног глагола бити.*

јѐсно прил. *потврдно, афирмативно*: ~ одговорити.

јѐснōст, -ости ж *особина онога што је јесно, афирмативност.*

јѐст 1. *узвик којим се потврђују своје или туђе речи, да*; супр. не, није. **2.** *3. л. јд. през. помоћног глагола бити.*

Изр. што јест, јест *што је истина, истина је*; ~ или није (*при игрању крајцарица*) *глава или писмо.*

јѐстан, -сна, -сно (одр. јѐснӣ, ā, -ō) *потврдан, афирмативан.* — И добивши јестан одговор Стјепан Аркадијевић . . . изиђе на прстима. *Крањч. Стј.* По квалитету судови се дијеле на афирмативне или јесне . . . *Лог. 2.*

јестàствен, -а, -о заст. *који се односи на природу (на Земљу, њезину климу, на животињски и биљни свет и сл.), који је у вези с изучавањем природе.* — Није се могао упустити у јестаствено тумачење морала. *Петр. В.*

јестаствѐница ж заст. *наука о природи, природопис.* — У јестаственицу или, као што је другаче зову, природне науке, спадају: минералогија, ботаника и зоологија. *Нуш.*

јестаствѐничāр м заст. *онај који проучава природу, биолог, природописац.* — Али јестаственичар, који испитује најближе узроке појава и законе . . . наилази свуда у природи дуализам. *О 1875.*

јестàство с рус. заст. *природа, све ствари и појаве које се тичу природе.*

јѐствен, -а, -о индив. *в. јестив.* — Она се уопће више хранила мирисима него јественим супстанцама. *Крл.*

јѐственӣк м *јеловник.* — И сједне до мене, узе разабирати јественик. *Шен.*

јѐствина ж *јело, храна.* — Ашчија . . . му изнесе све разне јествине. *О-А.*

јѐствоница ж индив. *в. благоваоница. Бен. Рј.*

јѐсте *в. јест.*

јѐстество с рус. заст. *основно својство чега, оно што је битно, главно.* — Иди ти, брајко, у перечаре . . . немаш ти јестества за овај посао. *Срем.*

јѐсти, јѐдēм (импф. јѐђāх; аор. јѐдох, 2. и 3. л. јѐде; имп. јѐди; прил. сад. јѐдȕћи; прил. пр. (пò)једāвши; р. прид. јѐо, јѐла; трп. прид. јѐден) несврш. **1.** *жвакати и гутати јело, хранити се.* — Шиме је сједио у вагон-ресторану, полагано јео свој ручак. *Бег.* **2. а.** *гристи, уједати, боцкати (о инсекти-*

ма). — А мене су целе ноћи јеле вашке. *Јак.* **б.** *дражити, штипати, угразити.* — У собу ... ударало је са свих страна неко бело светло које га је као луг оштро јело за саме зенице. *ЛМС 1949.* фиг. И опет је сумпорни блијесак изненађења и сумње пресјекао душу гомиле [рудара]. И почео је ... јести и штипати и разједати. *Цес. А.* **3.** *нагризати, изједати, уништавати.* — Рђа једе гвожђе. *Бак. Реч.* фиг. Последњих дана је ћутала стално живећи неким својим животом који је јео, па је бивала све блеђа и слабија. *Рист.* Било је неколико трговина мјешовите робе које су конкуренцијом једна другу јеле, док најзад најјача није појела све. *Вуј.* **4.** фиг. **а.** *подривајући, подлокавајући односити.*— Морава одиста »једе« плодну земљу која може да даје и две жетве годишње. *Пол. 1958.* **б.** *трошити (снагу, новац и сл.).* — Напињу се жиле, пуцају крста ... и напор једе снагу. *Кос.* Лијепо покућство, гравире, увез књига једу његова средства. *Уј.* **в.** *гристи, мучити, пећи.* — Нећу да ме савест једе ... нека ради шта хоће. *Сек.* Тебе бриге једу ... Тежак је твој живот. *Ћос. Д.* фиг. Пјесниково [Краљевићево] срце напола је у свијету, а пола тек у њему. Оно једе само себе у трзавици вјечној. *Марј. М.* **5.** фиг. *примати, добивати, односити, обилато се наплаћивати.* — Кад ћеш по закону, гонићемо се ... Па нека једу адвокати, родила је година. *Ћип.* **6.** *в. гутати (4)*: ~ речи. *Бак. Реч.*

Изр. ~ туђи крух, хлеб, ~ хлеб с туђих руку, ~ хлеб туђим зубима, ~ хлеб на туђе зубе *живети на туђи рачун*; ~ чију муку *живети од туђега рада*; ~ горак крух, хлеб *тешко живети*; ~ крвав крух, хлеб *борити се, ратовати*; ~ војнички крух, хлеб *служити у војсци*; ~ крух, хлеб у зноју лица *мучити се радећи и заслужујући*; ~ с киме со и хлеб *живети у слози и пријатељству*; ~ врућу кашу *налазити се у опасној и тешкој ситуацији*; ~ жеравку *мучити се*; ~ крух, хлеб из многих пећи *проћи многе земље, крајеве, потуцати се*; ~ лудих гљива *лудити*; ~ великом жлицом, кашиком *добро живети*; *частити се, гостити се*; ~ век коме *трајно љутити кога, не давати му мира*; ~ век с киме *љутити се, мучити се с ким читавог живота*; ~ боја *бити бијен.* — Биће твоја макар јела боја. *Леск. М.*; ~ коме из руке *бити покоран коме*; не једе ти хлеба! *не тиче те се*; лези, хлебе, да те једем посл. *каже се за онога који без рада и труда жели само да ужива.*

~ **се 1.** *трошити се.* **2.** *једити се, гристи се, љутити се.* — Бријач се јео да му је све жуч кипјела. *Шен.* Ханума [се] у себи јела и прегризала. *О-А.* **3.** *опадати; нестајати (о Месецу).* — Неће ништа бити, баба ... Месец се једе. *Моск.* Једеш се као месец за сваку ситницу. *Вас.*

јѐстив, -а, -о *који је за јело, који се може јести*: ~ уље, јестиви производи.

јѐстйван, -вна, -вно *в. јестив.* — Јестивном уљу одређене су цене код произвођача. *Пол. 1944.*

јѐстйво с **а.** *јело.* — Стави на стол по избор фина јестива. *Шен.* Ми сами себи готовимо јестиво. *Нед.* **б.** *живежне, животне намирнице, храна.* — Крене ону голему сандучину ... пак је од врха до дна накрца јабукама, медом ... и другим јестивом. *Јурк.*

јѐстивӧст, -ости ж *стање онога што је јестиво.* — У старијем лишћу зна се нагомилати толико кристала да изгуби јестивост. *Бот.*

јѐстӧјска ж заст. покр. *јело, храна.* — Почео сам узимати таин и јемек по девет или десет јестојска. *Маж. М.*

јѐсу *3. л. мн. през. помоћног глагола бити.*

јѐтарнй, -ā, -ō *који се односи на јетру. Бен. Рј.*

јѐтим м тур. покр. *дете без једног или без оба родитеља, сироче.* — Ама, добар си чоече, нису ово паре; ово су ... шарена ћагета за јетиме, за дјецу да се играју слика. *Марк. М.*

јѐткāње с *гл. им. од јеткати.* — Пролазе године дуге и мучне самоће ... покуси и јеткања киселинама. *Бат.*

јѐткати, -ām несврш. *дем. према јести.* **1.** *мало-помало јести, грицкати.* — Након сахране ... су сви удобно сједили у крчми ... јеткајући слаткише. *Креш.* **2.** *изједати, нагризати, разгризати хемијски.* В. пр. уз гл. им. јеткање.

јѐтко и **јѐтко** прил. **1.** *љутито, с јадом, незадовољно.* — Јадник мрдну јетко раменима и мораде да се утеши шунком. *Петр. В.* **2.** *огорчено, пакосно, заједљиво, жучно.* — Све ти се друго није чинило шалом, већ баш ово — рече понешто јетко учитељ. *Јурк.* Устају [робијаши] послије сна ... орни за свађу. Неки се препиру ни због чега, дуго и јетко. *Чол.* **3.** *оштро, продорно.* — Јетко мирише оштра и ријетка трава. *Донч.* Само окови су звецкали ситно и јеткије него икад. *Лал.*

јѐткӧст, -ости ж *својство, особина онога који је једак и онога што је јетко.*

јѐтра, јѐтāрā с мн. и **јѐтра** ж *унутрашњи орган, жлезда јајастог облика у човека и животиње која излучује жуч и врши низ најважнијих процеса који су у вези са разменом твари, материје у организму, црна џигерица.* — Срце му не ваља, јетра пропада, а живци не слушају. *Лал.* Била је јуха с ваљушцима од јетара. *Јоше.*

Изр. иде ми на јетра *не подносим га;* јетра изјести(коме) *много измучити (кога);* знати кога до јетре *темељито, добро познавати кога.* — Ма знам их до јетре. *Ж 1955.*

јётравōст, -ости ж мед. *болест плућа у којој плућно ткиво постаје слично јетреном ткиву* hepatisatio. *Бен. Рј.*

јётраст, -а, -о *налик на јетру. Бен. Рј.*

јётрва и **јётрва** ж *жена мужева брата.* — И јетрва јетрву испрати до пол пута. *Коз. Ј.* Волела је да се кити и негује, а то су њене јетрве и остале снахе гледале са чуђењем и осудом. *Андр. И.*

јётрвин и **јётрвин,** -а, -о *који припада јетрви:* ~ син.

јётрвић и **јётрвић** м *јетрвин син. Бен. Рј.*

јётрвица и **јётрвица** ж *дем. од јетрва.*

јётрвичина и **јётрвичина** ж *кћи јетрвина. Бен. Рј.*

јётренаст, -а, -о *који је боје као јетра:* јетренасте пеге (на лицу).

јётренӣ, -ā, -ō *који припада јетри, који се односи на јетру:* јетрене станице, ћелије, ~ уље, ~ болесник.

јётреница и **јётреница** ж **1.** *кобасица од свињских јетара, џигерњача.* — Али овако је ипак боље, јер би иначе градски начелник можда купио себи за те новце јетреницу за доручак. *Јонке.* **2.** мед. *јетрена марамица. Бак. Реч.* **3.** бот. *врста биљке из пор. маховина. Бак. Реч.*

јётреничӣ, -ā, -ō *в. јетрени.* — А јетренични надјев ... мирисао је на папар, маст и јетра. *Јонке.*

јётрēнка ж бот. *врста шумарице с плавим цветовима* Anemone hepatica. — Поглед му је био пун ведрине: цвијет јетренке обасјан сунцем. *Крл.*

јетрѐњāк, -áка м зоол. *врста црвене глисте* Distoma hepaticum. *Бен. Рј.*

јетрѐњаче ж мн. бот. *родови маховина који успевају на влажним местима (око бунара, извора и сл.)* Hepaticae. *Свезн.*

јётрица[1] и **јётрица** ж **1.** *дем. од јетра.* **2.** бот. *в. бадра. Сим. Реч.*

јётрица[2] с мн. *јело припремљено од јетара.* — Тек је десет сати прије подне, заудара отужно на паприкаш, на пирјана јетрица и на филеке. *Донч.*

јетрѝчавōст, -ости ж мед. *в. јетравост. Бен. Рј.*

јетрњāк, -áка м бот. *в. рањеник. Бен. Рј.*

јётрњӣ, -ā, -ē *в. јетрени.* — Из њихових [бакаларових] јетра циједе врло љековито јетрње уље. *Фиш.*

јетрòболан и **јётробōлан,** -лна, -лно *који болује од јетре. Р-К Реч.*

јетрòбоља ж мед. *болест јетара, јетре. Р-К Реч.*

јѐћим м тур. покр. *в. хеџим.* — Што је од онога јабанца јећима, лијечи ли још по народу? *Љуб.*

јѐфтимба ж = јевтимба. — Одређена је јефтимба за набавку још 12 вагона кукуруза. *Обз. 1932.*

јёфтин, -а, -о = јевтин. — Биле су то кратке ноге у чакширама од јефтиног платна. *Лал.* Никад нисам мислио да је на селу живот тако јефтин. *Нех.* Држава [се] мора побринути да се земљорадницима осигура јефтин кредит. *Мј. 1926.* Из ње [духовитости С. Сремца] излази мешавина суптилне иронije ... и каткад јефтине комике. *Ж 1955.* Глава је овдје [у овом селу] јефтина! *Пав.* Није се противио тако јефтиној слави. *Креш.*

јёфтино прил. = јевтино. — Они казаше да би нас јефтино пребацили [чамцем преко Саве]. *Маж. М.* Лиферовао је канцеларијски материјал јефтиније него иједан лиферант. *Срем.* Јефтино [се] домогао намјесништва. *Вел.*

јефтинӣћа ж = јевтиноћа: ~ радне снаге, ~ робе.

Јехóва м *јеврејски назив за бога.*

јѐхова ж бот. покр. *в. јоха. Бен. Рј.*

јѐхтика ж покр. *в. јектика. Рј. А.*

јѐхтичав, -а, -о *в. јектичав.* — Кудила [сам] моју комшику ... да је јехтичава. *Ћоп.*

Јехӯдија м тур. *Жидов.* — Видите ли ви, људи, шта овај Хитлер чини од јадних Јехудија? *Андр. И.*

јѐцав, -а, -о **1.** *сличан јецају, дрхтав, испрекидан (о гласу).* — Дотрчала Драга ... из шуме, разрогачених очију и јецава гласа од страха. *Гор.* фиг. Он је вечерас тужан и јецав као цитра. *Бег.* **2.** *који тешко говори, који у говору запиње језиком, који муца:* ~ дете. — Остао је јецав послије неке болести у дјетињству. *Б 1951.*

јѐцавица ж *јецање. Рј. А.*

јѐцаво прил. *јецајући, плачно, тужно.* — Ја ти сметам — рекла је јецаво. *Вуј.*

јѐцāј м *испрекидан, грчевит плач.* — То није био више плач. То је био конвулзиван јецај који му је тресао цело тело. *Уск.* фиг. То жалба није вјетра кроз чемпресе, ни јецај врутка на дну долине. *Наз.*

јѐцало м и с покр. *јецав, муцав човек;* исп. јецав (2). — Јецалу језик смета. *Вук Рј.*

јѐцāн, -áна м *врста свиње која споро дебља, а може живјети о слабој храни. Вук Рј.*

јѐцāње с *гл. им. од јецати.*

јȅцати, -ā̀м несврш. **1.** *испрекидано, пригушено, грчевито плакати.* — Лежала је непомична на свом кревету слушајући како Цвета јеца ... па је и њу захватила језа. *Рист.* фиг. Сам Еол ми је харфу дȏ да сваким ћухом јеца. *Крањч. С.* **2.** фиг. *производити испрекидани шум попут јецања.* — Шеталица на зидном сату јецала је једва муцајући секунде. *Вас.* Све околом спава, тек жубор потока тишину пресеца, и капање росе што у ноћи јеца. *Марк. Д.* **3.** *муцати.* — Могу ви рећи још и то да више не јецам кад зборим. *Б 1951.*

јȅцкало м и с покр. *онај који јецка. Рј. А.*

јȅцкање с *гл. им. од јецкати.*

јȅцкати, -ā̀м несврш. **1.** *дем. од јецати.* — И мајка и дете јецкају. Радојка га кроз сузе пољуби ... а оно јецка. *Вес.* Има л' у ме снаге? — дјеви срце јецка. *Наз.* **2.** *дем. од јечати.* — Ђердан звечи, срце јечи; ђердан звецка, срце јецка. *Вук Рј.*

јȅцнути, -нȇм *свршн. према јецати.* — Позаспали момци тихо као дјеца, тек гдјекоји стаје истиха да јеца, уздахне и јецне. *Вел.* фиг. Из оближњег села јецну звоно. *Десн.*

јȅчам, -чма м бот. *врста жита (употребљава се као људска и сточна храна и у пиварству)* Hordeum sativum.

јȅчан, -чна, -чно *који има јак јек, који одјекује; звучан, звонак.* — Устресоше поље јеком гласне свирке јечни бубњи. *Њег.* Али у тај час озове се уздухом јечан, сребрнаст, анђеоски клик. *Дражс.*

јéчā̏ње с *гл. им. од јечати.*

јéчати, -чȉм несврш. **1.** *оглашавати се јаким гласом, одјекивати, разлегати се, орити се.* — Кубуре и пјесме јечале су веселим комшилуцима. *Шимун.* Доле хуји Неретва, а по брдима ... јече бацачи. *Дед. В.* фиг. У празној нутрини јечи ми дроб. *Наз.* **2.** *пуштати болне гласове, гласом одавати бол, стењати.* — У другом ћошку ... јечало је једно болесно дијете. *Мил. В.* фиг. Вјетар је јечао све то тужније. *Војн.*

јечȅрма ж тур. = ђечерма *део старинске мушке и женске народне ношње, прслук, јелек.* — Старинско и одијело на њему ... јечерма са токама и плочама сприједа. *Шимун.* Обучена је била у свечано рухо: у финој кошуљи ... у свиленој јечерми и димијама. *Ћор.*

јечȅрмица ж *дем. од јечерма.*

јéчити, -ȉм несврш. *в. јечати.* — Десно под насипом иза дрвореда кестена метално је јечила трубља објављујући повечерје. *Михољ.*

јȅчмача ж агр. *крушка која доспева кад и јечам. Вук Рј.*

јȅчмēн, -ена м покр. *в. јечменац. Вук Рј.*

јȅчмен, -а, -о *који се односи на јечам, који је начињен од јечма:* ~ клас, ~ слама, ~ крух, ~ каша, ~ хлеб.

јечмéнак, -нка м и **јȅчменица** ж *крух, хлеб од јечма.* — Па сад она да прије̏ће наједанпут у сиротињу ... да у прољеће јечменка једе. *Берт.* Узмем комад јечменице, сједнем на праг и гледам. *Пец.*

јечмéнац, -нца м (ген. мн. јȅчмēнāцā) = јечмичак *гнојна упала лојне жлезде на ивици очног капка.* — Вјерују да се јечменац може чарањем одстранити вршком тупог ножа. *Крл.*

јечмȅнȉк, -и́ка м *в. јечменац. Вук Рј.*

јечмȅнȉште с = јечмиште *поље на којем је посејан или је био посејан јечам.* — Снажна радост напуни срца и пренесе се земљом на крумпириштима и јечменштима. *Бен.*

јȅчменов, -а, -о покр. *в. јȅчмен.* — По вечери ... узме брашна полупшенична, а полујечменова ... и начини колач. *Љуб.*

јечмéњāк, -а́ка м *јечменак.* — Комшија његов ... не може да скуца ни честита круха, него једе јечмењак. *Коз. И.*

јȅчмењача ж **1.** агр. *в. јечмача.* — У Шумадији ћете наћи најлепше ... караманке и јечмењаче. *Нед.* Почетком љета ... дјечак пао с крушке јечмењаче и засјекао обрву. *Ћоп.* **2.** (у атрибутској служби уз именицу кава) *јечмена.* — Његови ће дотада пржити на угљевљу каву јечмењачу. *Божић.* Послије је ... донијела кафу јечмењачу. *Бан.*

јȅчмика ж бот. *в. маљеница. Сим. Реч.*

јȅчмити, -ȉм несврш. *хранити јечмом.* — Пиво пије, а јечми ђогата. *НПХ.*

јȅчмȉћ, -и́ћа м *јечмичак.* — Гдекада се јаве на рубовима капака натеклине — тзв. јечмићи или чмичци. *Батут.*

јечмȉчак, -чка м (мн. -чци, ген. јȅчмȉчāкā) = јечменац. — Досадише ми јечмичци: тек је прошле недеље спао један с десног ока, а ево сад избио други. *Глиш.* Бикану је бубрио ... јечмичак под капком. *Божић.*

јȅчмȉште с = јечмениште. — Прође покрај жута јечмишта. *Сиј.*

јȅчно прил. *јечећи, болно, тужно.* — Неки отајни ... акорд чувствене пјесме ... јечно, болно зазвучи. *Дражс.*

јȅцек м тур. заст. *јело, храна.* — Ти приправи господска јецека. *НП Вук.*

јéша ж погрд. покр. *храна, јело.* — А ти да платиш осмеро дјеце што су жене побациле, миришући твоје јеше. *Љуб.*

јȅшан, -шна, -шно **1.** *похлепан за јелом, изјешан, прождрљив.* — Био је то неки ужасно дрзак, безобразан и јешан мачор. *Срем.* **2.** *који се једе.* — Орач у бразди јешним крухом дише. *Кашт.*

јѐшка ж тал. покр. *мамац за рибу. Бен. Рј.*

јѐшнōст, -ости ж *жеља, похлепност за јелом, апетит.* — Поред све зараде ... остајао [је], због своје немилосрдне јешности, гладан. *Тос. Б.*

јѝдиш м нем. *један од немачких дијалеката с елементима хебрејског и славенских језика, који се као књижевни језик служи хебрејским алфабетом*: ~ књижевност.

јѝдловати, -лујēм несврш. индив. *производити висок, извештачен глас.* — Учењак ... изврсно »јидловаше« као да је њега Абрахам хтио заклати мјесто овна. *Матош.*

јѝлиш м заст. покр. *в. јиће.* — За јилиш сам дао све. *Нех.*

јѝнош и **јѝнуш** м мај. покр. *в. инош.* — Од њега би могао постати добар господски слуга, а онда и »јинош«. *Ков. А.*

јѝнушкӣ, -ā, -ō *који се односи на јинуше.* — Жиле му се надуле ... са ... унутарње јинушке самопознаје. *Ков. А.*

јѝткати, -ām несврш. покр. *дем. према јести*; исп. јетковати. — Јиткај и пиј најприје, а онда причај. *Кос.*

јѝће с покр. *јело, храна*; исп. иће. — Не мисле друго него за јиће и спање. *Тип.*

ЈНА скраћ. *Југословенска народна армија.*

ЈНОФ скраћ. *Јединствени народноослободилачки фронт.*

јô и **јȏ** узв. покр. *в. јао(х).* — Јо мене, шта је попу данас! — зачуди се једна жена. *Глиш.* А јо, човјече! — крикнула преплашена Христа. *Берт.*

Јȏб, Јȏба м = Јов *мушко име, симбол стрпљивог патника (према библијском богатом праведнику који је побожно и стрпљиво поднио све недаће и искушења у животу)*: стрпљиви ~. — Врати љубав овом Јобу. *Уј.*

јȏбовскӣ, -ā, -ō *који је попут Јоба*; фиг. *пун патње, тежак, болан.* — Пристане на јобовска искушења која га чекају. *Комб.*

Јȏв, Јȏва м = Јоб: праведни ~.

јóва ж бот = јоха *дрво из пор. бреза које расте на влажном тлу* Alnus. — Убрзо дуж реке зашумеле треперне јове. *Рад. Д.*

Јóва м (вок. Јȏво) = Јово *хип. од Јован.* Изр. (хајде) Јово наново *све испочетка (почсти).*

јȍва ж тур. покр. *кљусе, коњ без господара. Вук Рј.*

јȍванимити, -ӣм несврш. заст. покр. *заклињати светим Јованом.* — Кумим тебе и јованимим те. *Вук Рј.*

Јȍваньдан, Јȍваньдāна и Јȍвања дне м *православни црквени празник.*

јȍвāњскӣ, -ā, -ō *који се односи на Јованьдан*: ~ мраз.

јȍванъштāк м *човек који слави Јованьдан. Вук Рј.*

јȍвијāлан, -лна, -лно лат. *који је веселе ћуди, добрōћудан; друштвен, жовијалан*: ~ човек, ~ подсмех, ~ лице.

јȍвијāлно прил. *на јовијалан начин.* — Потрепта га бећар јовијално по рамену и смијешећи се оде. *Цар Е.* Шиме први ступи у собу, готово јовијално. *Десн.*

јȍвӣк, -и́ка м *јошик.* — Трепти ива на ћувику, трепти јова у јовику. *Кош.*

јóвин, -а, -о *који припада јови*: ~ грана.

јȍвина ж *јова.* — Између цесте и ријеке израсла је јовина. *Лал.*

јȍвљāк, -а́ка м *в. јошик. Вук Рј.*

Јóво, -а и -ē м = Јова.

јóвов, -а, -о *који је начињен или потиче од јове*: ~ шума, ~ лишће.

јȍвовина ж *јовово дрво.* — Безобзирце журили на север, у удољице које су гостољубиво мамиле својим густим шумама јововине и брезе. *Моск.*

јȏг, јȏга м *човек који живи по систему јоге*: *индијски* ~.

јóга ж санскр. *индијски филозофски систем; особита техника помоћу које човек може потпуно овладати својим телом.*

јȍгӣн, -и́на м *в. јог.* — Стари састављачи ... јогини, рапсоди, барди нису ... сами својеручно ни бележили своје изливе. *Петр. В.*

јȍгӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на јогине*: ~ каталептичко стање, ~ пракса.

јȍгун, -а, -о тур. покр. *в. јогунаст.* — Журе [момци] ... на раскрижје, у срце сеоско и збориште јаросне и јогуне младежи. *Торд.*

јȍгунаст, -а, -о *који неће да се туђој вољи покори, него по својој ради, тврдоглав, самовољан, обестан; који се често јогуни.* — И зајунио као јогунасто дијете. *Бег.* фиг. Оно [јавно мишљење] је каткад ... јогунасто и тврдоглаво. *Нен. Љ.*

јȍгунасто прил. *на јогунаст начин.* — Лагашно кораца ... јогунасто накриви главу, па само шиба својим граорастим, увијек насмијаним очима. *Ивак.*

јогу́нити се, јȍгу́нӣм се несврш. *бити јогунаст, показивати своје јогунство, опирати се тврдоглаво и обесно.* — Одмах да сте се измирили ... Шта? Јогуните се. *Срем.*

јȍгуница и **јогу́нница** м и ж *јогунаста особа.* — Сви су одавно навикли да хоћу сматрају јогуницом и особењаком. *Андр. И.*

јогу́нлук м тур. *јогуност, јогунство.* — У свом јогунлуку ... каткада ни за живот не маре. *Коз. Ј.*

јогу̏њив, -а, -о *јогунаст.* — Топлина земље ... и жар усница смириле би у њој оно јогуњиво, копрцљиво. *Божић.*

јо̀гунӧст, -ости ж и **јогу́нство** с *особина онога који је јогунаст, обест.* — Није се хтела ни осврнути, сувих очију, пуна јогуности и поноса. *Петр. В.* Познајем га добро: клепеће све којешта, или из шале или из јогунства. *Л-К.*

јо̀гурт м тур. *млеко укисељено помоћу нарочитог фермента.*

јӧд м хем. *елеменат из групе халогених елемената.*

јо̀дāт, -а́та м хем. *со јодне киселине.*

јо̀дӣд, -и́да м хем. *спој јода (нарочито с металима)*: сребрни ~.

јодӣзам, -зма м *тровање јодом.*

јоди́рање с *гл. им. од јодирати.*

јоди́рати, јо̀дӣрām сврш. и несврш. *(по)мешати с јодом; (пре)мазати јодом.*

јо̀длање с *гл. им. од јодлати.*

јо̀длати, -ām несврш. нем. = јодловати *певати на особит начин, често и нагло прелазећи из прсног регистра у фалсет.* — Почели су Тиролци јодлати. *Крл.*

јо̀дловање с *гл. им. од јодловати.* — Било је то тако страшно јодловање и дречање да су га другови морали одвући од отворених врата. *Јонке.*

јо̀дловати, -лујēм несврш. = јодлати. В. пр. уз гл. им. јодловање.

јо̀дловскӣ, -ā, -ō *који се односи на јодловање*: јодловске попевке.

јӧднӣ, -ā, -ō *који се односи на јод*: ~ тинктура, јодне соли, јодне воде, јодни препарати.

јӧдов, -а, -о *који припада јоду*: ~ тинктура.

јодовӧдӣк и **јодоводо̀нӣк,** -и́ка м хем. *спој, једињење јода и водика, водоника.*

јодовӧдичан, -чна, -чно *који се односи на јодоводик*: ~ киселина.

јо̀доформ и **јодо̀форм** м хем. **1.** *органски спој јода, угљика и водика.* **2.** мед. *жут прашак којим се посипају ране и који спречава гнојење.*

јодоформи́рати, -о̀рмӣрām сврш. и несврш. *посути, посипати јодоформом.*

јод-тинкту́ра ж хем. *растопина јода у алкохолу.*

јозефинӣзам, -зма м *просвећени апсолутизам аустријског цара Јосипа II (1780—1790).*

јозефинӣстичкӣ и **јозѐфӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на јозефинизам*: ~ доба, ~ време.

јӧј узв. **1.** *изражава јако осећање*: *бол, страх, жалост, радост, дивљење.* — Јој, брате! ... јекну она и скочи у гроб. *Вес.* Јој, каква је била Јања! *Ад.* Јој, ко канда је сам нечишњак у њега унишао! *Ивак.* **2.** *изражава претњу*: *тешко!* — И јој си га души која би у такав час дошла под његове руке. *Шен.*

јој енкл. *облик дат. ж. р. заменице ја.*

јо́-јâ *узвик којим се заустављају волови упрегнути у кола или плуг. И-Б Рј.*

јо̀јкати, -ām несврш. оном. *узвикивати »јој«.* — Однекле иза џамије ... докаса и сам Станко Веселица све јојкајући: — Јој, јој, јој, па ви без мене на ракију! *Ћоп.*

јӧк прил. тӯр. *не, није, никако.* — Ја са судом имам посла — с тобом јок. *Глиш.* Не дам се ја газити. А јок! *Ивак.*

Изр. ~ вала(ј), ~ хаша покр. *не, боже сачувај!*

јо́кање с *гл. им. од јокати.*

јо́кати, јо̂чēм несврш. покр. *викати, узвикивати »јо«.*

јо́кин, -а, -о само у изразу: ни бога јокина *баш нимало, баш ништа.*

јо̀ктур м тур. у изразу: ударио ~ у кесу *нема ништа. Вук Рј.*

јо̂ла ж *врста спортског чамца.*

јо̀лдаш, -а и **јо̀лдāш,** -а́ша м тур. *друг, другар.* — Ходи, јолдаш, да пијемо вино! *НП Вук.*

јо̀лпаз м тур. *скитница, клатеж.* — Брлићу је стављена на расположење десетина ... кицоша и јолпаза безобзирних. *Лал.*

јо̀лџија м тур. покр. *путник*; исп. јолдаш. *Рј. А.*

јӧмужа и **јо̂мужа** ж покр. *свеже помузено млеко*; исп. јамужа и јемужа. — Цијела је кућа воњала угодно на ... пјенушаву јомужу тек отељених крава. *Сим.*

јо̂мужан, -жна, -жно *који се прави од јомуже*: ~ сир. *Вук Рј.*

јӧн, јо́на м грч. ел. = ион *електрично набијена честица која настаје када атом или група атома прими или изгуби један, два или више електрона*: негативан ~, позитиван ~, слободни јони.

јо̀натāн м агр. *врста сочних и мирисних јабука.* — У њима успијевају од бољих врста [јабука] ... златна парменка, јонатан. *ЕГ 1.*

јӧнӣј м *в. јон.*

јониза́ција ж = ионизација *претварање у јоне (неутралних честица); стварање, појава јона (у некој средини).*

јонизи́рати, -ӣзӣрām и **јо̀низовати,** -зујēм сврш. и несврш. *претворити, претварати у јоне; (у)чинити водичем електрицитета она тела која иначе нису водичи, ионизирати.*

јоносфе́ра ж грч. = ионосфера *горњи део атмосфере у коме има у великој мери јона и слободних електрона.*

јо́нскӣ[1], -ā, -ō *који се односи на Јонију (покрајину у Грчкој)*: ~ стил (у архитектури).

јо́нскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на јоне.*

јо́пац, -пца м нем. покр. **1.** *мајмун.* **2.** фиг. *подвала, смицалица, сплетка.* — Иза тога — мој господине — скрива се некакав јопац. *Крл.*

јо́пӗт и **јо́пе̄та** прил. покр. *в. опет(а).*

јо́пица ж нем. покр. **1.** *мајмуница.* — Претварала се тако брзо и толико пута око колобара да би заиста могао ткогод и посумњати је ли то папига или јопица. *Брл.* **2.** *женска особа која се слепо поводи за другим.* — Немогуће је малограђанкама и јопицама забранити да не фарбају усне. *Крл.*

јо́пна ж нем. покр. *кратки горњи капут*; исп. јакна. — Пера . . . пушта Бису услужним кавађерима да приме од ње јопну и сунцобран. *Срем.*

јо́рга м и ж тур. заст. *коњ касач који у један мах диже обе десне или леве ноге. Рј. А.*

јо́рган м тур. *креветски покривач, напуњен памуком или вуном и прошивен, поплун*: атласни ~. — фиг. Јорганом белог паперја [снегом] закрилила се земља. *Чипл.*

јорга̀нлук м *платно које служи као шиће у јоргана. Вук Рј.*

јорга̀нче, -ета с и **јорга̀нчић** м *дем. од јорган.*

јорга̀нџија м *онај који прави и продаје јоргане.*

јоргова̄н, -а́на и **јо́рговӑн** м тур. бот. *грмолика биљка с лепим гроздастим мирисним цветовима, обично плаве или беле боје* Syringa vulgaris.

јорговáнов и **јо́рговӑнов,** -а, -о *који припада јорговану*: ~ цвет.

јо́рдā̆м, -а́ма м тур. *охолост, поноситост, умишљеност, уображеност.* — Ама што се надуо онако од тешка јордама? Где год дође, све ти се он размеће. *Глиш.*

јордáмити, јо́рдā̆мӣм несврш. тур. = јорданити *охолити се, шепурити се.* — Држање [је] имала некако господствено. Није она јордамила тим, па да човек рекне: ете, нашла се вила у чем није била. *Вес.* [Витомир] каже својој новој коси: — Јордами ти још мало, јордами. *Андр. И.*

~ **се** *јордамити.* — Хаци Весилага љуби дората у очи, а дорат се јордами. *Нам.* фиг. Јордами се [вјетар], залијеће се одозгор испод Храстова. *Куш.*

јордáмлн прил. тур. *охоло, поносито, упето.* — Ако видиш да јордамли јаше . . . то је Фочак. *Андр. И.*

јордáмљӗње с *гл. им. од јордамити (се).*

јордáмџија м *онај који јордами, охол, умишљен човек. Вук Рј.*

јордáнити, јо́рдā̆нӣм несврш. = јордамити. — Каква ли ће бити свекрва и друге јетрве? . . . Да неће јорданити? . . . Онда се поче сама куражити: А што да јордане, што да се поносе? *Вес.*

јо́ркшӣр м енгл. *врста свиње која брзо расте и добро се тови (према истоименој енглеској покрајини)*: бели ~.

јоркшӣрац, -рца м *свиња јоркширске пасмине.*

Јо́сип = Јосиф м грч. *мушко библијско име.*

Изр. правити се понизни, преподобни ~ *правити се невин, безазлен.*

Јо́сипово с *католички црквени празник (19. III).*

Јо́сиф м = Јосип.

јо́т, јо́та м = јота (2) *у латиници и ћирилици име сугласника »j«.*

јо́та ж грч. **1.** *име грчког слова »и«.* **2.** = јот. — Ту професор није допуштао да се измени ни јота. *Марк. Св.*

Изр. ни (једне) јоте *нимало, ништа.* — Не би за монархизам жртвовао ни једне јоте. *Нех.*; ни за јоту *ни за најмању ситницу, никако.*

јотáција ж грам. *јотовање.*

јо́тист(а) м индив. *присталица Вука Ст. Караџића који је у ћирилску азбуку унео слово ј (јоту).* — Младић, иначе ма како талентиран, ако је био јотиста, тај није имао протекције код »главнокомандујућих«. *Глиг.*

јо́товање с *гл. им. од јотовати*; исп. јотација.

јо́товати се, -ујем се грам. несврш. *променити се у други глас под утицајем гласа ј.* — Јотовани д и т изговараху се такође као и данас. *Јаг.*

јо́х узв. покр. *в. јао(х).* — Јох ти га се мени по другому, тешко бону што му други даду. *НПХ.*

јо́ха ж (дат. -хи) бот. = јова: сива или бела ~ A. incana; црна ~ A. rotundifolia.

јо́хин, -а, -о *који припада јохи*: јохине гране.

јо́хнути се, јо́хнӗм се сврш. покр. *покренути се у великим количинама.* — Духне силна вјетрушина са запада, јохну се црне мрчаве као куле и брегови. *Љуб.*

јо́хов, -а, -о *који је начињен или потиче од јохе*: ~ грм, ~ кора.

јо́ховина ж *јохово дрво.*

јо̑ш прил. *истиче* **1.** *да што не престаје у времену, да траје и у тренутку кад се говори, да је без прекида.* — Да, још је жив! *Кост. Л.* Још ја коње појим, а од крчме заорила нека вика и цика. *Вел.* **2. а.** *да се што догодило доста пре времена када се говори.* — Опомињем се да сам још у Тршићу као дијете слушао пјесму. *НП Вук.* Још је Платон појединца подредио држави. *Баз.* **б.** *да се што догодило пре него се очекивало или да ће се догодити пре него што би се могло очекивати.* — Још у путу . . . појави се с времена на време из воде глава какве фоке. *Петр. М.* Нисам [га] ни ја [видела] . . . али ћемо [га] сутра видети. — Још сутра? *Јакш. Ђ.* **3.** *да се чему што је ту, што постоји, додаје или придружује нешто друго, да се што наставља, продужује: к томе, уз то, осим тога, као додатак.* — Један дим још, једну чашу! *Јакш. Ђ.* Протегнут ћеш се! — 'Оћу . . . још нешта! *Коз. И.* **4.** (у вези: и још, још и) *појачава оно што се додаје.* — О, мани је, молим те, суштa сентименталност! Па је још и заљубљена! *Трифк.* Стагнација, пропадање, мизерија, и још к томе и домаће бриге! *Јонке.* **5.** *у вези с компаративом појачава компаратив.* — Нови Сад [је] још ближи Београду од Ниша. *КН 1958.* **6.** *у вези са суперлативом истиче да има врло мало онога што значи придев супротна значења.* — Једнога вечера . . . у том друштву . . . нешто ишло све усиљено и утегнуто. Још највеселији је био апотекар. *Срем.* **7.** *истиче да је оно што се додаје супротно ономе чему би се могло надати, ипак.* — Каква дупља, још добре пчеле излијећу. *Н. посл. Вук.* **8.** (у вези: и (то) још како) *појачава оно што се исказује реченицом.* — И Аница је све радила, и то још како! *Станк.* Нашао сам је међу живима, и то још како живима. *Јонке.*

Изр. није него ~ (што) *којешта, којештарије.*

јо́ша ж бот. *в. јоха. Р-К Реч.*

јо̑ше с покр. *в. јошје.* — Кроз башту се . . . може стићи до ријеке и мокрог јоша. *Лал.* Водим [жену] . . . низ воду, па се упутили, ми, да кажем, и ријека Ибар — он кроз јоше, а ми покрај њега. *Сиј.*

јо̀шӣк, -и́ка м *место где расту јохе, јохова шума, јохов гај.* — У јошику дренову батину тражити. *Н. посл. Вук.*

јо̀шика ж бот. *в. јоха.* — Ѣикнула [влага] бујно у грмље, редове јошика и топола. *Сим.*

јо̀шиков, -а, -о *који је од дрва јошике:* ~ кориташце.

јо̀шиковина ж *в. јоховина.*

јо̀шић и **јо́шић** м *млада јоха.*

јо̑шје с *јошик.* — Кроз јошје идеш, пијеском меким. *Кост. Д.* Младић хтједе замаћи у јошје крај друма. *Киш.*

јо̀шља̑к, -а́ка м *в. јошик. Вук Рј.*

јо̑шт прил. заст. *в. још.* — Чашу меда јошт нико не попи што је чашом жучи не загрчи. *Њег.* Изјављујем јошт и то да ћу моја . . . започета дела . . . свету саопштити. *Игњ.*

јо̑ште прил. *в. још.* — Ма ти си ми . . . јоште јесенас обећао да ћеш ми . . . приповедати. *Јакш. Ђ.* Небо [се] јоште жари. *Леск. Ј.* Мало јоште нерођено дете и штене изгледају потпуно једнаки. *Нен. Љ.* Тек јоште Султанију приупитат морам. *Огр.* Шта је он могао против људи који су од нашег свијета направили неко чудо, а дало би се у њему јоште како лијепо . . . живјети. *Чол.*

јо̑штер прил. покр. *в. још.* — Бивало је пакла и јоштер га бива, султанијо моја! *Хар.* Прије три до четири вијека бијаше јоштер у самом Дубровнику . . . познато име народно хрватско. *Јаг.*

ЈРМ скраћ. *Југословенска ратна морнарица.*

јӯ и **јȳ** (често поновљено) *узвик за изражавање изненађења, чуђења, страха и сл.* — Е, време је да се иде! . . . вели поп Спира. — Ју, зар већ! *Срем.* Једнога дана ње нема кући, десет, једанаест, дванаест, — ју, ју, ју — свану лепо, а ње нема. *Вас.*

ју енкл. *ак. ж. р. замјенице она;* исп. је (*употребљава се само после енклитике »је« или испред ње*): ôн ју је вйдео, али: јâ сам је вйдео.

јубѝлант м *в. јубилар(ац).*

јубѝлā̑р, -а́ра и **јубилā́рац,** -рца м *човек или установа чији се јубилеј слави, свечар.* — Вијећник . . . ће у згодном часу поздравити јубиларце. *Вел.*

јȳбилā̑ран, -рна, -рно *који се односи на јубиларе:* ~ годишњица, ~ приредба, ~ честитка.

јубѝлā̑рка ж *женска особа јубилар, свечарица.*

јубѝлēј, -е́ја м хебр. *прослава високе, заокружене годишњице рада неке особе, установе или неког догађаја:* златни ~, дијамантни ~.

јубѝлējскӣ, -ā, -ō *који се односи на јубилеје.*

јубѝлējски прил. *као на јубилеју, на начин јубилеја.* — Јубилејски скрушени и благонаклони сачуваћемо се једне опасности. *Михиз.*

јувѐлӣр, -и́ра м нем. *мајстор који израђује предмете од племенитог метала и драгог камења; трговац који продаје такве предмете, драгуљар.*

јувѐлирскӣ, -ā, -ō *који се односи на јувелире*: ~ излог.

јувели́рство с *јувелирски занат.*

јȕг м **1.** *страна света која је насупрот северу.* — Кроз ноћ и влагу дивље се гуске селе југу. *Макс.* **2.** (Југ) *јужне земље и народи*: борба Југа и Севера у Америци. **3.** *јужни ветар*; исп. југо. — Југови с великим кишама били су престали. *Шимун.* Дува југ и хује у буковим шумама. *Ћос. Д.* фиг. Гдје су југови наше тишине? *Кркл.*

јȕгавац, -ávца м зоол. *лептир који се и зими види да лети по кући кад дува југ, прудељ* Mactoglossa stellatarum. *Рј. А.*

јȕго м и с **1.** *јужни ветар у јадранском приморју.* — Снијега је нестајало, с Велебита се рушило југо. *Тур.* Дувао је југо . . . море се ваљало јаче. *Јанк.* **2.** покр. *в. југ (1)*: возити у ~.

јȕгов, -а, -о и **јȕгӧван,** -вна, -вно *в. јужан (2).* — Ноге су пропадале у југов снег. *Ћос. Д.* Бијаше рано југовно прољеће, изненадно отоплило. *Ћоп.*

јȕговина ж **1.** *јужни ветар.* — Дувала је топла југовина. *Ранк.* Далеко из канала чуо се шум југовине. *Новак.* фиг. Поче разгледати и читати наслове [у новинама]: На овој политичкој југовини. . . . *Срем.* **2.** фиг. *лак живот, лака зарада, беспосличење.* — Нема код мене југовине! На нос ће ти изићи шаран, синко кисели! *Дом.*

југовѝнӣл, -ила м хем. скраћ. *југословенски поливинил, хемијски путем добијена материја која се производи и прерађује у нашој земљи и употребљава у изради многих ствари широке потрошње.*

југӧвит, -а, -о *пун југовине, јужан (1).* — Једно спарно југовито пополдне дочека дјевојка Франа. *Дражс.* Свану дан југовит, благ. *Кош.*

Јȕговић м песн. *велики јунак; национално свестан човек, спреман да погине за домовину (према нар. песми о девет Југовића).* — Шта да радим, утучен рече старац. А рече ли им да их имам деветеро, девет Југовића. *Макс.*

јȕговрана м подр. *присталица југословенске политике у бившој Југославији.* — Сад смо показали оним југовранама како се шика. *Крл.*

југоза́пад и **југӧза̄пад** м **1.** *страна између југа и запада (скраћ. ЈЗ).* **2.** (Југозапад) *југозападне земље и народи.*

југоза́падӣ и **југӧза̄падӣ,** -ā, -ō *који се налази на југозападу*: ~ Африка.

југоза́падњāк и **југӧза̄падњāк** м *југозападни ветар.*

југоѝсток м **1.** *страна света међу југом и истоком (скраћ. ЈИ).* **2.** (Југоисток) *југоисточне земље.*

југоѝсточӣ, -ā, -ō *који се налази на југоистоку; који долази с југоистока*: ~ Европа, ~ ветар.

југоѝсточно прил. *на југоисток(у).* — Палестина се налази југоисточно од Феникије. *Пов. 1.*

југоѝсточњāк м *ветар који дува с југоисточне стране.* — Сликовите копрене жена . . . лагацко њише топли југоисточњак. *Шов.*

Јȕгопрес м скраћ. *службена установа југословенске владе за давање информација штампи и јавности.*

Јȕгорас м ист. скраћ. *Југословенски раднички синдикати — назив за реакционарну синдикалну организацију коју је основала некадашња профашистичка влада краљевине Југославије ради сузбијања утицаја комунистичке партије на радничку класу.* — Николу су сматрали загриженим присталицом Југораса. *Ћос. Д.*

Југослā̀вēн, -éна м = Југословен **1. а.** *југославенски држављанин.* **б.** *припадник једног од југославенских народа.* **2.** *присталица политичке идеологије о братству и јединству свих јужних Славена.*

Југослā̀вēнка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) *женска особа Југославен.*

југослā̀вēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Југославене и Југославију*: ~ одбор, ~ влада.

југославе́нство с **1.** *својство онога који је Југославен.* **2.** (Југославенство) *скуп свих Југославена.*

Југӧслā̀вија и **Југосла́внја** ж *држава у југоисточном делу Европе у којој велику већину становништва чине Југославени*: Социјалистичка Федеративна Република Југославија (скраћ. СФРЈ).

југӧслā̀вскӣ, -ā, -ō песн. *в. југославенски.* — Југославска горда кула диже до три силна прста. *Шен.*

Југослӧ̀вēн, -éна м = Југославен.

Југослӧ̀венин м *в. Југословен.* — Да ли би . . . један Хрват или Југословенин могао да добије Нобелову награду? *Уј.*

Југослӧ̀вēнка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) *женска особа Југословен.*

југослӧ̀вēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Југословене и Југославију.* — Оваква дела стварала [су од Србије] вођу и мученика за југословенску идеју. *Јов. Ј.*

југослове́нство с **1.** *својство онога који је Југословен.* — Социјалистичко југословенство је заједнички интерес на бази социјалистичких односа. *Комун. 1966.* **2.** (Југословенство) *скуп свих Југословена.*

југословѝнство с заст. *в. југославенство.*

Јȕда и **Јȗда** м **1.** *жидовско име.* **2.** фиг. *издајица (према Христову ученику Јуди који је, по Библији, издао свога учитеља).* — Јуда сједи међу нама. *Крл.* **3.** (јуда) бот. *врста биљке, јудино дрво, рогачица* Cercis siliquastrum. *Сим. Реч.*

јудаи̏зам, -зма м *жидовство, жидовска вера; жидовско схватање, владање.*

јудаизи́рати, -и̏зирам сврш. и несврш. *(у)чинити кога Жидовом, (по)жидовити, (по)јеврејити.*

јȗдāш, -а́ша м необ. *издајица*; исп. Јуда (2). — Гомила ... провали кордон полиције ... да демолира стан тога мађаронскога јудаша. *Крл.*

Јудéјац, -јца м *становник Јудеје (једне од покрајина у Палестини); становник Палестине; Жидов упоште.*

јȕдиформ м покр. *в. јодоформ.* — Жене су остале да вођају по јудиформу. *Крл.*

јудȉкāт, -а́та м лат. правн. *праворек, пресуда.* — У противном случају теоретски најбоље образложени јудикат могао [би] бити »summa iniuria«. *Мј. 1936.*

јудикату́ра ж лат. правн. *правосуђе.*

Јȕдин и **Јȗдин,** -а, -о **1.** *који припада Јуди.* **2.** фиг. *издајнички.* — И тај је Јудин динар крвљу стечен сваки. *Домј.* Примили се да за Јудине паре врше дужност крвника српског народа. *Тито.*

јȗдол ж цсл. заст. *в. долина.* Изр. грешна (плачевна) ~ *в. уз долина (изр.).* — У њој [књизи] ... списана је и запечаћена судбина свега што живи и ходи по овој грешној и плачевној јудоли. *Коч.*

јȗжан, -жна, -жно **1.** *који се односи на ветар који дува с југа и упоште на време кад такав ветар дува.* — Опазио сам да је и он у оне јужне дане био страшно нервозан. *Нех.* Дане кошаве смењивали су дани тешког јужног ветра што од јутра до мрака ваља ниске и мутне облаке. *Ћос. Б.* **2.** (одр.) *в. јужни.*

јȗжāрка ж *висока, дебела конопља од које се сучу конопци. Р-К Реч.*

јȗжина[1] ж *јужни ветар.* — Дувала је млака јужина, тресла гранама, облијетала хуком око мрких маслина. *Ћип.* Оне ријечи узмутише њезину крв као јужина море. *Бег.*

јȗжина[2] ж покр. *в. ужина.* — 'Ајте дечки, на јужину! *Матош.*

јȗжинати, -ām несврш. покр. *в. ужинати.* — Ваља јужинати, вичу. *Сим.*

јȗжити (се), јȗжӣ (се) безл. несврш. *дувати (о југу); постајати топлије, топити се, кравити се под утицајем јужног ветра.* — Напољу је јужило и стене су капале. *Вуј.*

јȗжнӣ, -ā, -ō *који се односи на југ (1), који се налази на југу од чега.*

јȗжно прил. *на југу, на јужној страни.*

јужно- *као први део сложеница означује јужну страну света или да се нешто налази на југу од чега*: јужноафричка обала, јужноамеричке државе, јужнодалматинска села, јужноекваторска струја, јужнофранцуски градови, јужнословенски народи.

јȗжњāк м **1.** *човек с југа.* — И не може бити другачије у нас јужњака. *Крањч. С.* То је онај тренутак екстазе којој подлежу темпераменти јужњака. *Јак.* **2.** *јужни ветар.* — Кô бајам што труни цвијеће ... кад јужњак његовим простру грањем. *Бег.* Шума наоколо јежила се под јужњаком. *Лал.*

јужњàкиња ж *женска особа с југа.*

јȗжњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на јужњаке*: ~ начин, ~ темпераменат, ~ ћуд, ~ фантазија, ~ шала; ~ порекло, јужњачки градови.

јȗзбаша м тур. ист. *заповедник над стотином војника; капетан.* — Ми смо тако држали нашег јузбашу и мал што човјек не погину. *Мул.*

јȗј и **јȗ̄ј** узв. *в. јаој. Вук Рј.*

јујȕкање и **јујȕкање** с *гл. им. од јујукати.*

јујȕкати, јȕјȕчēм и **јујȕкати,** јȕјучēм несврш. *узвикивати »јȕ, јȕ« од претераног весеља.* — Засуче бркове те стаде ђипати и јујукати да се тресао читав овај наш дом. *Ков. А.*

јујȕкнути, јȕјȕкнēм и **јујȕкнути,** јȕјукнēм *сврш. према јујукати.*

јујȕшкање с *гл. им. од јујушкати.*

јујȕшкати, -ām несврш. *јујукати.* — Чујеш ... како се ... мушко и женско на све стране купи, па раздрагано кликује и јујушка. *Том.*

јȗка ж бот. *врста средњоамеричке текстилне биљке с великим белим цветовима* Yucca. *Сим. Реч.*

јȗка ж покр. *в. јуфка. Бен. Рј.*

јȗкин, -а, -о *који припада јȗки.* — Усправни јукини цватови кô канделабри су блистали. *Наз.*

јȗкнути, -нēм сврш. *в. јујукнути.* — Сељачки сватови јукнуше весело на својим коњима и одлетјеше напријед машући шеширима. *Ков. А.*

јукстапози́ција ж лат. *положај једне ствари поред друге (нпр. штампање двају истоврсних текстова једнога уз други ради поређења).* — Види се да нису разграничили и разврстали релативну плодност или значење једнога или другога писца, те та њихова јукстапозиција испада нека врста стилскога дармара. *Уј.*

ју̏ксук м тур. покр. *напрстак, напршњак. Рј. А.*

ју̏л м лат. = јули *седми месец, српањ.*

ју̏ла ж покр. *врста народног кола.* — Наиграло се ... и де́ре и ју̏ле, и мјеста и повраћанца. *Павл.*

ју̏лā̏р, -а́ра м покр. *в. улар. Вук Рј.*

ју̏ли м = јул.

ју̏лијáнскӣ, -ā, -ō лат. само у изразу: ~ календар (*зове се тако по Јулију Цезару који га је први увео*) *календар који заостаје за грегоријанским 13 дана, а употребљава се данас само у православној цркви.*

ју̏лӣјскӣ, -ā, -ō = јулски *који се односи на месец јул(и)*: ~ жега, ~ сунце.

Изр. јулијска, јулска револуција ист. *револуција у Француској 1830. г. у којој су народна буржоазија и радништво срушили Луја XVIII и реакционарно племство*; Јулијске Алпе *планински ланац на западу Словеније*; Јулијска крајина ист. *назив за Трст, Истру и за онај део тадашње Словеније и Хрватске који је после првог светског рата била анектирала Италија.*

ју̏лимбриш м бот. тур. покр. *в. ђул-имбришим.* — Одјекнут ће пољупци које си крао преко зида испод расцвалог јулимбриша. *Војн.*

ју̏лскӣ, -ā, -ō = јулијски.

ју̏ма-ба̀сма ж тур. = јумбасма *врста тканине која се обично употребљава за прављење душека.* — Доле свилена сукња и шалваре од јума-басме. *Срем.*

ју̏мак, -а и **ју̏мāк,** -а́ка м тур. *клупко, мали мосур, калем на који се намотава свила, златни или сребрни конац.* — Приви се Петру делији каконо свила јумаку. *НП Вук.*

ју̏мбасма ж = јума-басма.

ју̏н м лат. = јуни *шести месец, липањ.*

ју̏н, -а, -о заст. *млад.* — У моје доба јуно кад је још весна златна красила цвећем мене. *Митр.*

ју̏на ж зоол. покр. *врста птице, луња* Milvus milvus. *Бен. Рј.*

ју̏нāд ж *зб. им. од јуне.*

ју̏нāк, -а́ка м (вок. ју̏нāче; мн. -а́ци, вок. ју̏нāци и јуна́ци) **1.** *онај који се истиче јунаштвом, храброшћу, смелошћу* (*нарочито у рату*). — На историјско поприште ступио је ... нови јунак, пролетаријат, вођа радног народа и његов ударни одред. *Зог.* **2.** *главно лице или носилац радње у књижевном делу или у казалишном, позоришном комаду.* — Успоређиваше се са јунацима разних романа и биографија. *Матош.* **3.** покр. *млад човек, младић* (*особито неожењен*). — Не мећите оке на јунаке, јунаци су вјера и невјера. *НП Вук.* **4.** (често ир.) *особа која се чиме истиче, одликује или у друштву привлачи нарочиту пажњу*: ~ лакејских соба. — Она ће бити ... сретна ако њега ... салонског јунака ... узме за мужа. *Коз. Ј.* **5.** покр. **а.** *мушко дете.* — Кума јој притрча, диже детенце са земље и викне весело: — Јунак! ... Војвода! *Вес.* **б.** *ожењен човек, муж. Вук Рј.* **в.** *момак, слуга. И-Б Рј.*

Изр. гроб незнаног јунака *симболички гроб оних који су погинули борећи се у рату за своју земљу*; ~ дана *онај који се у чему прославио, о коме се говори с дивљењем*; ~ на језику, на речима *хвалиша, хваставац, разметљивац*; ~ од ока *прави јунак*; ~ рада *почасни назив одликованога за дуготрајан и општекористан рад*; по избор јунаци нар. *најбољи јунаци.*

јунàкиња ж *жена јунак.* — Ова дјевојка с пушком о рамену стоји као симбол стотина наших јунакиња које су пале у овом рату. *Дед. В.*

јунáков, -а, -о *који припада јунаку.*

јунакòвāње с *гл. им. од јунаковати.*

јунакòвати, -àкујēм несврш. *радити, поступати као јунак.* — Без муке је јунаковат лако, ма под круном од олова тешко. *Њег.* Покојни Милић све мислио како ће му и син по времену јунаковати. *Шен.*

јунáковић м фам. *в. јунак* (*3*). — Ај, куда ли си отпутовао, тако изненада, мој јунаковићу. *Ков. А.*

јунакòродан, -дна, -дно ков. *који рађа јунаке.* — У вама грлим сву Хрватску земљу јунакородну! *Марк. Ф.*

ју̏нац, -нца м (вок. ју̏нче; ген. мн. ју̏нāцā) **1.** *младо мушко говече*; *млади бик.* **2.** фиг. *непромишљен, умно ограничен човек.* — Само он могао те је надахнути да тако стар и велик јунац идеш се возати на дјетињим колицима. *Ков. А.*

ју̏нāчан, -чна, -чно *који ради или поступа као јунак, храбар, смион, срчан у опасности.* — А сада бијаше у најбољој снази, јуначан и лијеп. *Шимун.* Због, — ћаци ... због, децо ... Будите јуначни ... Тако је говорио директор. *Ман.*

јунáчēње с *гл. им. од јуначити* (*се*).

јунàчина м *ауг. од јунак.* — У »Горском вијенцу« ведра и раздрагана јуначина Вук Мићуновић наткриљује болом и јадом растрзаног владику Данила. *Прод.*

јунáчити, ју̏нāчӣм несврш. *чинити кога јунаком, подстицати на јунаштво, соколити.* — У светој служби отаџбине своје, речју их крепи, а делом јуначи. *Ил.* [Грга] би га заиста соколио и јуначио био. *Шен.*

~ **се 1.** *показивати се јунаком, бити јунак.* — Кад су дошли насред шуме, најстарији брат, који се дотле јуначио и хра-

брио, осети силан страх. *Нуш.* **2.** *разметати се јунаштвом, хвалисати се.* — Лако је вама јуначити се над полумртвим човеком коме сте и руке свезали. *Чипл.*

јунà̀чић м **1.** *дем. од јунак.* **2.** хип. *дечачић, дечак.* — Деца се била сигрàла . . . А по неки јуначић избечио сањиве очи . . . па слуша. *Ад.*

јунà̀чица ж покр. *в. јунакиња.* — фиг. Омлитавила земља . . . и не била јуначица да голо сјеме избаци. *Лоп.*

јȕнāчкӣ, -ā, -ō **1.** *јуначан.* — Ту сам гледао јуначкога Лому како хладнокрвно својом ваљаном батеријом разбија густе колоне Турака. *Јакш. Б.* Њега . . . види Енеја гдје редове јуначке ломи. *М-И.* **2.** *који је као у јунака, који је онакав какав треба да буде у јунака, какав се пристоји унацима.* — Прије му Милица и пружи му малу пушку: »Ево ти обиљежје јуначко, млад ускоче!« *Мат.* Смислио је и за будућност: ђубрење . . . руковање газдинско, јуначко . . . *Кал.*

јȕнāчки прил. *као јунак, храбро, срчано, снажно.* — Па кад већ мислим да ћу подлећи, младост ми шапне: јуначки стој! *Змај.* А он згради лонац објеручке, па . . . још већом вјештином потегне јуначки. *Вел.*

Изр. по јуначки *јуначки, на јуначку, као јунаци.* — Боцкали смо се по јуначки. *Војн.*

јȕнāчно прил. заст. *в. јуначки.* — Али судбина јарац — и ја се склоним да је отрпим мушки и јуначно. *М 1867.*

јȕнāчнōст, -ости ж *својство, особина онога који је јуначан.* — Он је у његовој [Васе Решпекта] јуначности и мужевности градио лик Сентандрејца Србенде, одгојеног у народној поезији. *Глиг.*

јунáштво и јȕнāштво с **1.** *особина онога који је јунак.* — У грудима смете им срце, јунаштво им оде све и жестина. *М-И.* [Рат] је открио . . . стоицизам и јунаштво жене. *Зог.* **2.** *јуначко дело.* — Само је његовој храбрости и срећи било могуће извести ово јунаштво. *Крањч. Стј.*

јȕнга ж тур. = јуња *стара мера за масло (подруг оке, ока и по).* — Баба Алка . . . је знала да донесе кући . . . јунгу масла у јаглуку. *Марк. М.*

јȕне, -ета и јȕнета с **1.** *младо говече незрело за расплод.* — Куд је отишло јуне, нек' иде и уже. *Н. посл. Вук.* Дјеца јој трче шором као млада јунад. *Кос.* **2.** фиг. *јунац (2).* — Једно новинарско јуне. *Матош.* [Батаљонски летописац] би морао бити човек интелигентан, а не тек онако нека волина или неко јуне. *Вин.*

јȕнећӣ, -ā, -ē *који припада јунету или јунади.* — Гојан је [јунац] . . . и онако је за око ка' јабука, закон му јунећи! *Рад. Д.*

јȕнешце, -а и -ета с *дем. од јуне.* — Јест ми дао капару и још исти дан двадесет круна кад је продао некакво јунешце. *Тур.*

јȕни м = јун.

јȕниј(е) м заст. *в. јун(и).*

јȕнӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на јунић:* ~ припека, ~ вечер.

јȕниор м лат. **а.** *млађи (од двојице истог имена).* — Петар Петровић јуниор. **б.** *млађи, најмлађи члан неког друштва, нарочито спортског;* супр. сениор. — Завршен је пети шампионат Југославије у рвању за сениоре и први за јуниоре. *Пол. 1958.*

јȕниōрка ж (дат. -ки; мн. -кӣ) *женска особа јуниор (б).* — Сениорке и јуниорке такмичиле су се на стази од 500 м. *Б 1957.*

јȕниорскӣ, -ā, -ō *који се односи на јуниоре:* ~ такмичење.

јȕница ж *женско говече које се још није отелило.* — Принеси ми јуницу од три године. *Дан.*

јȕничин, -а, -о *који припада јуници.*

јȕнкер м нем. **1.** *у бившој Пруској племић земљопоседник; представник немачке завојевачке политике:* пруски јункери. **2.** *питомац јункерског училишта (војне академије) у царској Русији.*

јȕнкерскӣ, -ā, -ō *који се односи на јункере:* ~ каста, ~ униформа.

јȕнкерство с **1.** *особина онога који је јункер.* **2.** *скуп јункера.* — Задатак државе види у остварењу власти јункерства. *ПИФ.*

јȕнкерчић м *дем. од јункер.* — Балтички јункерчић шљивар, револуцијом протјеран из родног краја. *НК 1964.*

јȕнōнскӣ, -ā, -ō *који је као у Јуноне (римске богиње женствености), бујан, стасит; узвишен, величанствен:* ~ леђа, ~ лепота, јунонски облици.

јȕнōст, -ости ж цсл. заст. *младост.* — Све ћемо дати за љубимују Доситијеву јуност. *Дом.*

јȕнош(а) м цсл. заст. *младић.* — Пију вино два јуноша млада . . . један јунош Краљевићу Марко. *НП Вук.* Све ће тај јуноша опјевати једнаким жаром и вјештином. *Матош.*

јȕнскӣ, -ā, -ō *који се односи на месец јун:* ~ испитни рок.

јȕнчев, -а, -о *који припада јунцу:* ~ кожа.

јȕнч(и)јӣ, -ā, -ē *који се тиче јунаца.*

јȕнчић м *дем. од јунац.*

јȕњга ж = јунга. — Тршићани давали су му [читлуксахибији] . . . на кућу по јуњгу масла. *И-Б Рј.*

јȕпа ж нем. *капут, јелек, зобун, хаљетак. Бен. Рј.*

јȕпица ж *дем. од јупа.*

јȕпитерскӣ, -ā, -ō *који се односи на Јупитера, који је као у Јупитера, достојанствен:* ~ држање, ~ власт.

јȕпка ж покр. *в. јуфка. Вук Рј.*

јȕр прил. заст. *већ.* — Велики стол бијаше јур прострт. *Леск. Ј.*

јȕра ж геол. *друга периода мезозојске ере (према имену горја на граници Швајцарске и Француске).*

јурà̀сӧр, -óра м лат. заст. *помоћник сучев, судијин.* — Ја велики судац, а ти мој јурасор. *Ђал.*

јȕрāт, -áта м лат. *студент права, правник;* исп. јурист. — Краљевски га персонал умах узео за свога јурата. *Ђал.* Као син богатог трговца учио је »за јурата« у Пожуну. *Петр. В.*

јурáтош м заст. лат.-мађ. = јуратуш *в. јурат.* — Господа јуратоши . . . отишли једноставно у . . . какову гостиону. *Кос.*

јурáтошкӣ, -ā, -ō *који се односи на јуратоше.*

јурáтовати, -тујēм несврш. заст. *службовати, радити као јурат, правник, вршити правничку службу.* — Јуратовао је двије године у Осијеку. *Томић.*

јурáтуш м = јуратош. — Пуховец је видио да се даде умније разговарати с његовом Регином него с многим младим јуратушом из уреда. *Новак.*

јурáтушкӣ, -ā, -ō *који се односи на јуратуше.*

јȕрба ж заст. *јурњава.* — До њега јурба господе и госпођа . . . по свима собама. *Јурк.*

јȕрве прил. заст. *в. јур.* — Трећи се јурве јављају пијетли. *Матош.*

јȕргет м и **јȕргета** ж тур. *дугуљаста тиквица, обично се једе пуњена самлевеним месом* Cucumis flexuosus. *Сим. Реч.*

јȕрдисати, -ишēм несврш. тур. *јуришати, навaљивати.* — Онамо је Љубиш јурдисао голим ножем . . . кроз средину смрвљених душмана. *Јакш. Ђ.* [Кинези] засукаше рукаве да јурдишу на нас. *Дов.*

јȕре прил. заст. *в. јур.*

јȕревика ж бот. покр. *врста смрче, тршља.* — У јуревике лист је самац . . . и од ње се вршве плету. *Павл.*

јȕрēње с *гл. им. од јурити (се).*

јурȉдичкӣ, -ā, -ō лат. *правни, правнички:* ~ факултет, јуридичка скрипта, јуридичке књиге.

јурȉдички прил. *на јуридички начин, правно.* — То можда и није јуридички допуштено, али ми живимо у изузетном, великом времену. *Кол.*

јȕрија ж покр. **1.** *јурњава, јурење, трчање, терање.* — Дабоме, хоће човјек у војску! . . . То овако, тек са сокака, па хајд у касарну, да час пре одслужи, као да је овде нека јурија. *Дом.* **2.** *место где се јури, трчи, игра.* — И тако једнога дана на дорћолској јурији освану нова новцата »Фабрика обуће«. *Ћос. Б.*

јурисдȉкција ж лат. *судска надлежност, право суђења:* имати јурисдикцију, пренети јурисдикцију на кога.

јуриспрудȅнција ж лат. *правна знаност, наука о праву; судска пракса.* — Јурисприденција покаткад признаје да јавно службом може управљати и приватна организација. *Арх. 1954.*

јȕрист(а) м лат. **1.** *студент права.* — Кречар је имао већ сина јуристу. *Игњ.* Корнел је чак као јурист доносио кући све љепша и љепша »testimonia«. *Ђал.* **2.** *стручњак у правној знаности, науци, зналац закона, правник.* — Старчевић није био јурист по звању. *Нех.* Адвокат је устао . . . У магистралној пози реномираног јуристе . . . рекао је . . . *Вучо.*

јуристȅрāј, -ája м нем. варв. *право као наука и у практичној примени.* — Ја не разумијем много од тог вашег јуристераја. *Крл.*

јурȉстика ж *познавање права и вештина у примени права.* — Јелена је, не успјевши да га [свога брата] измијени, дигла од њега руке, препустила га јуристици свога мужа. *Цес. А.*

јурȉстичкӣ, -ā, -ō *правнички:* јуристички докази, ~ особа, ~ схватање, јуристичке студије.

јȕрити, јȕрӣм несврш. **1.** непрел. **а.** *врло брзо се кретати, трчати, летети, бежати.* — фиг. Сто основа јурило је мојим мозгом. *Новак.* У мислима јуре слике прошлости и будућности. *Чипл.* **б.** *брзо и неприметно пролазити (о времену и ономе што се у времену догађа).* — Вријеме је јурило у неповрат недохитним летом. *Ков. А.* **в.** *брзо прелазити с предмета на предмет (о очима, погледу).* — По калдрми јури севак из црних зеница. *Каш.* **г.** *брзо пролазити показујући се само на час (као кад се лети).* — А с другу страну брда јурила је цеста стрма и вијугава као горски поток. *Нам.* **2.** прел. (кога или што) *брзо и без прекида ићи за ким или чим, гонити, прогонити, вијати*

(*кога*). — Родиће се дете које ће... кад се замомчи да јури девојке по врбацима. *Ћос. Д.* фиг. Мој ме балкон јурио, прогонио. *Матош.*

Изр. ~ ветар *брзо, некорисно, бесмислено, напразно радити што*; ~ (као) без главе *збуњено, сметено радити, поступати.*

~ **се** уз. повр. *гонити се, натеривати се, безуспешно ићи један за другим.* — Сад, комисија се јури једно месец дана, али најпосле се састане. *Нуш.*

ју̏рӣш м тур. *навала, нападај војске трком на непријатељску војску или на непријатељски утврђени положај.* — Они су ... ишли пред нама са исуканим сабљама, на јуриш. *Чол.* Црни [играч с црним фигурама] продужује јуриш. *Шах 1.*

Изр. писати на ~ *писати брзо, нагло, без размишљања*; освојити чије срце на ~ *предобити кога брзо, на први поглед.*

јуришáвати, -ӣшāвāм несврш. и уч. *в. јуришати.* — А ви јуришите више но што сте икад јуришавали у ваш живот. *Миљ.*

јурӣшāње с *гл. им. од јуришати.*

јурӣшати, -āм несврш. **1.** *чинити јуриш, ићи на јуриш.* — Како су Црногорке јуришале на Бугојно, на Купрес! Много их је изгинуло. *Дед. В.* **2.** фиг. *упорно навaљивати на кога речима.* — У сабору су... жестоко на њ јуришали. *Шен.* **3.** спорт. *оштро навaљивати.* — Приликом хватања треба... јуришати на лопту. *Рук.*

јурӣшāч, -áча м *в. јуришник. Р-К Реч.*

јурӣшити, јурӣшӣм и **јуришити,** -ӣм сврш. *учинити јуриш, навалити.* — Ја и Јовица дочекаћемо их [Турке] и збунити, а ви одостраг јуришите. *Вес.* фиг. Болест која никог од путника није поштедела... не смеде ни јуришити на њега. *Ат.*

јурӣшлија м *в. јуришник.* — На глави му је капа четничких јуришлија. *Лал.*

јурӣшлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на јуришлије*: ~ капа.

јӯрӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на јуриш*: ~ батаљон, ~ чета, ~ колона, ~ авијација.

јӯришнӣк м *онај који јуриша, који иде на јуриш.* — Неће бити домобрани, него јуришници и навалници. *Крл.*

јӯрӣшно прил. *као на јуриш.* — У некој... сумахниталости јуришно искочи из нагужване свјетине. *Божић.*

јурӣшнути, јурӣшнӗм и **јуришнути,** -нӗм сврш. *полетети на јуриш, учинити јуриш.* — Па јуришну на свога такмаца. *Кост. Л.*

јӯрјевац, -евца м бот. **а.** *пепељуга* Chenopodium album. **б.** *прудник* Ch. botrys. *Сим. Реч.*

јӯрјӗвка ж бот. *врста печурке* Tricholoma Georgii. *Сим. Реч.*

Јӯрјево с *католички црквени празник св. Јурја.*

Изр. добит ћеш на ~ *нећеш добити никада.*

јӯрмицом прил. покр. *законито, по праву, тврдо (да се не може поништити).* — Лакомац пружи још по дуката и припита: »Је ли јурмицом и без откупа?« *Љуб.*

јӯринца ж бот. *лековита биљка с перјастим листовима и плавим цветовима* Polemonium coeruleum. *Сим. Реч.*

јӯрио прил. индив. *јурећи, журно.* — Како ћеш [срце] стегнути оне валове што ... у збуњен мозак јурно продиру? *Јакш. Ђ.*

јӯрнути, јӯрнӗм сврш. **1.** *сврш. према јурити.* **2.** (на кога) *бацити се, навалити, устремити се.* — И једни на друге јурну каконо вуци. *М-И.* **3.** фиг. *брзо, нагло ући у великој количини, одлетети.* — Отварају се врата и споља топла јара и млаз светлости нагло јурну са женом која уноси јело. *Макс.*

Изр. јурнула му крв у главу *поцрвенио је од узбуђења.*

јӯрњава ж **1.** *јурење, трчање, трка; одвећ брзо кретање.* — И поче изнова бијесна јурњава око бунара. *Андр. И.* Ритам вагонских точкова, јурњава телеграфских ступова... све је... дочаравало вожњу. *Кол.* фиг. На пропланку неба указао се месец и за час сео на црквени торањ да се одмори од јурњаве с облацима. *Поп. Ј.* **2.** *било какав посао који захтева брзину, журбу, хитњу, трчкарање.* — [Дежурном ађутанту] је ова непрестана јурњава по Босни прво четовање и прво ратно крштење. *Јевт.* **3.** *гурњава, гужва, метеж, неред.* — Кад су честите даме униште у... двориште, изненадила их... страховита лупа и јурњава. *Кол.*

јурӯдив, -а, -о рус. *луд, ћакнут од рођења.* — Удовица довела младу сестру, сеоску јуродиву богомољку, и јуродива чува двоје дјеце, а здрава служи. *Сек.*

јурӯдивац, -ивца м *онај који је јуродив.*

јӯрскӣ, -ā, -ō геол. *који се односи на јуру*: ~ доба, ~ формација.

јӯрум и јӯрун тур. покр. *узвик за по(дс)тицање*: *навали! удри!* — И турске се хоће осјетиле, па дрекнуше салавата [благослова] свога, па отале јурум на ћауре. *Март.*

јӯрцати, -āм несврш. нар. *јурити.* — Лутао је улицама. Јурцао за поворкама. *Ћос. Б.*

~ **се** *проводити се, забављати се; нагањати се.* — Хоће ђувегију, хоће да се јурца,

а кад је стани-пани, онда: мајко, гдје си? *Шуб.* Јурцао се затим са Хектором и Дијаном. *Ђос. Б.*

ју̏с[1] м лат. *право, правна знаност.*

ју̏с[2] м *име словима за назале у старословенској азбуци.*

ЈУС скраћ. *југословенски стандард (етикета за југословенске одевне производе, направљене по мери просечног Југословена).*

јустифици́рање с *гл. им. од јустифицирати.*

јустифици́рати, -и̏цӣрам сврш. и несврш. (*из*)*вршити смртну казну, смакнути, смицати.*

јустификáција ж лат. *извршење смртне казне, смакнуће.* — Уз записник [о погубљењу Алије Алијагића] је приложена и скица судског дворишта у коме је извршена јустификација. *Пол. 1959.*

ју̏та ж енгл. бот. *биљка из пор. липа од чијих се влакана праве вреће, сагови, појаси и сл.* Corchorus capsularis. *Сим. Реч.*

ју̏тан, -ана, -ано = јутен *који је од јуте*: ~ предиво.

ју̏тӣрњӣ, -ā, -ē *који припада јутру, који бива или се врши ујутро*: ~ гимнастика, ~ хаљина, ~ хладовина, ~ маглица, ~ расположење, јутарње новине.

ју̏тӣрњица ж **а.** *јутарња песма.* — Горе над њим звонила је шевина јутарњица. *Ђал.* **б.** *јутарња звезда*; исп. јутрашњица. *Бен. Рј.* **в.** (у атрибутској служби) *јутарња.* — Усред гаја... гдје се зора јутарњица с бијелим даном рочи. *Киш.*

ју̏тӣрце, -а и -ета с *дем. од јутро.* — Цика и веселье од јутарца рана. *Вел.*

ју̏тен, -ена, -ено = јутан: ~ индустрија.

ју̏траст, -а, -о индив. *који је попут јутра, свеж, одморан, бодар, крепак.* — Они небооки и јутрасти [бикови] иду кроз село, љуљају риком столетне храстове. *НИН 1959.*

ју̏трашњӣ, -ā, -ē *в. јутарњи.*

ју̏трашњица ж *в. јутарњица (б).* — Пред тим кипом још га затече звијезда јутрашњица. *Шен.*

ју̏трен, -а, -о *в. јутарњи.* — Јутрени поздрав... јој увек носи. *Радич.* Травица спава под бисерним иње̏м јутренијем. *Март.*

ју̏трӗнӣк, -и́ка м необ. *јутарњи ветар.* — Свјеж јутреник гасио је звијезде. *Гор.*

ју̏трења ж црквен. = јутрење *обред и молитве што се у јутро врше у цркви.* — Стари свештеник тек свршио јутрењу, па сео... пред црквом. *Вес.* Јутрења је мало прије свршила. *Бег.*

ју̏трењача и **ју̏трӗњача** ж (у атрибутској служби) *јутарња.* — Испио би своју каву јутрењачу. *Крањч. Стј.*

ју̏трӗње с *гл. им. од јутрити (се).*

ју̏трење с црквен. = јутрења. — На звонари је заиста ударало старо крње звоно, оно којим се обичним даном звони на јутрење и вечерње. *Чипл.*

ју̏трењӣ, -ā, -ē *в. јутарњи.*

ју̏трити (се), ју̏трӣ (се) безл. несврш. *свитати, свањивати (се).* — Док се не почне јутрити, ја... не радим. *Куш.*

ју̏трӣш, -и́ша м индив. *јутро.* — Па нек' весо̂ поцикује, као Шваба крај трајлиша, до белог јутриша. *Кош.*

ју̏трња ж покр. *в. јутрења.* — У то је доба јутрњу читао, пред иконом клањао. *Љуб.*

ју̏трњӣ, -ā, -ē покр. *в. јутарњи.* — Јутрње звоно кад се гласи, звијезда свака свијетло своје гаси. *Прер.*

ју̏трњица ж (у атрибутској служби) *јутарња.* — На далеком обзорју синула сјајна као суза — Даница јутрњица. *Вој.*

ју̏тро с (ген. мн. ју̏тӣрā) **1.** *у најширем смислу: време почетка свитања до пред подне, у ужем смислу: време око изласка сунца*: рано ~, сунчано ~. — фиг. Силази млађано јутро низ обронак шљунка на жалу. *Наз.* **2.** фиг. **а.** *младост.* — Искидани венци стоје... и пролете јутро моје, а подне се тихо спушта. *Митр.* **б.** *почетак новога доба.* — Све су завјесе пале, и све се лажи тале, и свиће ето јутро Откривења. *Крл.* **3.** *мера за површину земље (1600 кв. хвати или 5754 м*[2]*).* — Тешком муком уредио сам пет јутара... винограда. *Том.* Могао сам лако замислити и тај његов кућерак усред села и јутро-два земље. *Б 1958.*

Изр. добро ~ *јутарњи поздрав*; мудрије (старије) је јутро од вечера *важну одлуку треба оставити за јутро, за сутрашњи дан*; од јутра до сутра нар. *непрестано, без прекида.* — Од јутра до сутра пуштали [би] да им цуре чесме. *Дав.*; по јутру се дан познаје *какав је ко у младости такав ће и остати*; с јутра *ујутро.* — Устао [је] око девет сати с јутра. *Новак.*; видети (знати) своје добро јутро ир. *упознати, доживети своју несрећу.*

ју̏тром прил. (обично у вези: јутром и вечером) *у време јутра.* — Јутром нас пусте из затвора. *Вил.* Шарац вуче трамвај јутром и вечером. *Дом.*

ју̏трӧс прил. *данас ујутро, овога јутра.* — Још јутрос се јавио, јутрос зором. *Вес.*

ју̏трӧска и **ју̏трӧске** прил. покр. *в. јутрос.* — Јутроске свијет нам цијели открива отајство своје. *Наз.*

ју̏трошњӣ, -ā, -ē *који се односи на ово јутро, који је од јутрос, од овога јутра.* — И сад му се ређаху и понављаху у памети сви јутрошњи тренуци. *Ранк.*

јȕтрошњица ж **1.** *јутрошња вода (која је јутрос захваћена и донесена па је хладнија и свежија од јучерашњице или синоћнице).* — Дођох амо да умијем лице, да донесем мајци јутрошњице. *Радич.* **2.** (у атрибутској служби) *јутрошња.* — Ни да посркнеш своју капљицу јутрошњицу. *Шен.*

јȕф *узвик којим се изриче изненађење, престрављеност*; исп. уф. — Јуф! — цикну Јула, и трже се као опарена од тарабе кад спази Шацу. *Срем.*

јȕфка ж тур. *на танке листове развијено тесто за справљање пите.* — Праве неку врсту пите која је велика као точак од кола, а савијена је од тисућу јуфки. *Сим.*

јȕфта ж покр. *в. јухта. Рј. А.*

јȕфтāр м зоол. *тврдокрилац који заудара на јуфту* Osmoderma. *Бен. Рј.*

јȕх узв. *в. ју.* — То батина теби фали. — Јух, јух — цикнула је госпа Ната. *Андр. И.*

јȕха ж (дат. јȕхи, ређе јȕси) *текуће, течно јело с месом, варивом, тестом и сл., супа, чорба*: говеђа ~, прежгана ~, топла ~, рибља ~, кокошја ~, ~ с резанцима. Изр. лозова ~ фиг. *вино.* — Лозова јуха тоболац опуха. *Н. посл. Вук.*

јȕха-хâј *узвик којим се изражава велика радост.* — Јуха-хај, попет ћу се јаблану на грану! *Ивак.*

јȕхāр, -ара м *онај који радо и много једе јуху.*

јȕхат, -а, -о *у чему има много јухе или који даје много јухе, јушан*: ~ јело, ~ месо, ~ грожђе.

јухо̀пија м и ж *в. јухар.*

јȕхт м и **јȕхта** ж холандски *нарочита врста меке непромочиве коже*: чизме од јухта, мирис јухте.

јȕхтовина ж *јухта.* — Седло . . . ново новцато седло . . . још увијек мирише савршено свеже по јухтовини. *Крл.*

јȕчē(р) прил. **1.** *уочи дана у који се говори, дан који претходи данашњему дану.* — Јучер . . . таман посједасмо за вечеру, а паук се спусти те насред совре. *Јакш. Ђ.* Твоје данас бит ће сутра јуче. *Ујј.* **2.** *недавно прошло време.* — Јуче везир, данас резил. *Н. посл. Вук.* Њезин тен . . . сјећа на . . . дјевојче што је јучер оставило затвор каквог строгог женскога института. *Новак.* Изр. човек од ~ *човек за кога се зна од јуче, који није познат, скоројевић.* — Ја сам, да знаш, племић коњеновић, а нисам од јуче. *Шуб.*

јучȅрањвечē прил. *јучер навече.* — Умро је јадник јучерањвече. *Креш.*

јучȅрањдāн м заст. *јучерашњи дан.* — У један пут . . . дођу гласови иза леђа да су Турци у јучерањдан преко Мачве отишли у Шабац. *Вук.*

јучȅрањй, -ā, -ē = јучерашњи **1.** *који је од јуче(р), који припада непосредно претходном дану, дану пре данашњега.* — Јучерања плаха и кратка кишица сprала сву прашину с лишћа и дрвећа. *Срем.* Сјети се . . . сцене јучерањега помирења. *Крањч. Стј.* **2.** *који припада недавној, скорој прошлости.* — А све је то млађарија, све јучерања дјеца. *Мул.* **3.** *који је познат од јучер, за кога се прије није знало, непознат, скорашњи.* — Сви смо познати, давнашњи . . . Па, као велимо, ти си још скорашњи, јучерањи. *Срем.*

јучȅрашњй, -ā, -ē = јучерањи. — Не позна се ни траг јучерашње крви. *Ујј.* То су јучерашњи најславнији немачки писци. *Нен. Љ.*

јучȅрашњица ж **1.** *јучерашњи дан и оно што се јуче(р) догодило.* — [Пробудивши се] не вјеровах јучерашњици. *Матош.* Ту су Немци око нас. Има да им се осветимо за јучерашњицу. *Ћос. Д.* **2.** *недавна, скорашња прошлост.* — Домаћа буржоазија . . . је, верна својој јучерашњици . . . одмах капитулирала. *Пиј.* **3.** *јучерашња вода (која је јуче(р) захваћена и донесена).* — Свиће . . . Дигла се Ната несана . . . јучерашњицом умила . . . и јутрошњице донела. *Кош.*

јучȅрашњо̀ст, -ости ж *оно што карактерише недавну прошлост и сама та прошлост.* — Данас није и не може бити јуче, иако је оно из њега изишло, изишло, потирући својом материјалном данашњошћу његову материјалну јучерашњост. *Ћил.*

јȕчȅрца прил. покр. *в. јуче(р).* — Простит ћете ако вам није добра како јучерца. *Војн.*

јȕчȅрњй, -ā, -ē заст. *в. јучерањи.* — Све знам што се . . . догодило од јучерњег дана, све потанко. *Богд.*

јȕшāд ж *месо у јухи као јело*: говеђа ~, пилећа ~. *Бен. Рј.*

јȕшан, -шна, -шно **1.** *који садржи много јухе*: ~ јело, јушне конзерве. **2.** *који служи за сркање јухе.* — Колико стане на три јушне жлице. *Јонке.*

јȕшаст, -а, -о *в. јушан (1). Рј. А.*

јȕшина ж *аугм. и пеј. од јуха.*

јȕшица ж *дем. од јуха.*

јȕшкāње с *гл. им. од јушкати.*

јȕшкати, -ām несврш. *в. јујушкати.* — Тамо је дјечурлија јушкала и поскакивала. *Кол.*

јȕшнйк м неол. *посуда, здела за јуху.*

јȕшњāк, -áка м покр. *лонац у коме се кува јуха.*

К

к[1] **(К) 1. а.** *веларни безвучни праскави сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај глас.* **2.** (К) *скраћ. за круну, новчану јединицу у неким земљама, за краља у шаху, за елемент калиј(ум).*

к[2] **и ка** (пред сугласницима к, г, х редовно, а пред другим гласовима ређе) предл. *с речју у дативу означава* **1. а.** *место, предмет, лице према којем је управљено кретање.* — Оде к матери у собу. *Пан.* Лизао је [пламен] к небу високо. *Гор.* Књига вуче масу к аутору. *Матош.* **б.** *оно чега се неко прихвата.* — Одлучио [је] да се врати к злочину чим изађе из казненог завода. *Мј. 1926.* Старче, сједидер к ручку. *М-И.* **2.** *смер, правац у којем се ко или што налази или према чему је што окренуто: према.* — Она пружи руку обрнувши главу к прозору. *Лаз. Л.* Остали [отоци] к истоку леже. *М-И.* **3.** *коме је што намењено или усмерено.* — Распали у грудима краљичину љубав к Енеји. *Марет.* Желео је да ... устанак у Србији ... послужи ... и к ослобођењу и Грчке. *Нов.* **4.** *коме се што даје, додаје.* — К ономе што се на стр. 21. говори о начелнику ... додаћу још нешто. *Нов.* **5.** *време, рок у коме се нешто догађа, врши.* — Удаћу се к јесени. *Вук Рј.*

кабадàхија и **кàбадахија** м тур. **1.** ист. *заменик дахије.* — [Дахије су у кнежинама] испостављали своје намеснике кабадахије. *Ђорђ.* **2.** фиг. *насилник.* — Срески судија ... изрекао је казне седморици кабадахија, који су изазвали неред и туче на Булевару Револуције. *Пол. 1959.*

кабадàхијскӣ и **кàбадахијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кабадахије.* — Окривљени ... су кажњени са по педесет дана затвора због изразито дрског и кабадахијског држања и поступка. *Пол. 1959.*

кабадахи̏лук м тур. *насиље.* — Путници ... реаговали су на овакав кабадахилук и протестовали. *Пол. 1959.*

кабàјет м тур. *кривица.* — Ја ћу силну покупити војску без изуна славна господара; а кад буде кабајет теглити, теглиће га Церовић Новица. *НП Вук.*

кабàла ж хебр. *жидовска, јеврејска тајна наука о тумачењу знакова и бројева, мистика.* — Познајете ли ви жидовску кабалу? *Бен.*

кабàлист(а) м *онај који се бави кабалистиком.* — Он детаљно упознаје грчке и јеврејске мистичаре, тумаче снова и кабалисте. *КН 1958.*

кабали̏стика ж *наука о кабали, верски мистицизам.* — Проучаваше ... астрологију, кабалистику и мистицизам. *Матош.*

кабали̏стичан, -чна, -чно и **кабали̏стичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на кабалисте и на кабалистику.* — Дани имају значења ... по сасвим кабалистичним својствима. *Нех.*

кàбāн, -а́на м тал. *кабаница.* — Далматински фратар ... остаје соко и под фратарским кабаном. *Цар М.*

кабàница и **кàбаница** ж *подужи огртач који се носи поврх одела за заштиту од зиме или од кише.* — Онај се човјек замота у своју кабаницу, па и он легне на сламу. *Брл.* фиг. Ноћ је покрила кабаницом поља. *Поп. Ј.*

Изр. кишна ~ *огртач од непромочиве тканине*; обрнути кабаницу *прећи к противнику*; окретати кабаницу према ветру *управљати своје деловање према приликама на своју корист*; скројити коме кабаницу *осветити се коме.*

кабàничӑр и **кàбаничӑр** м *онај који прави кабанице.* — На вратима затече Пелу, Леке кабаничара жену. *Срем.*

кабàничӑрев и **кàбаничӑрев,** -а, -о = кабаничаров *који припада кабаничару.*

кабàничӑрка и **кàбаничӑрка** ж *жена кабаничарева.* — Прошћавајте! — вели Пела кабаничарка. *Срем.*

кабàничӑров и **кàбаничӑров,** -а, -о = кабаничарев.

кабàничáрскӣ и **кàбаничáрскӣ**, -ā, -ō *који се односи на кабаничаре*: ~ мајстор, ~ занат.

кабàничина ж *аугм. и пеј. од кабаница.* — Види човјека ... у војничкој кабаничини. *Тур.*

кабàничица и **кàбаничица** ж *дем. од кабаница.*

кабàнчина ж *аугм. и пеј. од кабан.* — Ево ова кабанчина док се вратим! *Ђур.*

кàбао, -бла м **а.** *дрвени или лимени суд за извлачење воде из бунара, за ношење воде и сл., ведро, кофа; овећи суд са два уха, чабар.* — Док су ... дотрчали ... са чакљама и кабловима воде, кућица је била сва у пламену. *Андр. И.* **б.** *музлица.* — Мати их [овце] дочекивала са каблом да их помузе. *Ђор.*

Изр. као из кабла (лије, тече) *јако, у великим млазевима (лије, тече).*

кабардúнац, -нца м *врста черкеског коња (по покрајини, Кабарди).* — Васиљо је можда придржавао узенгије Врангелову кабардинцу. *Божић.*

кàбаре ж мн. тур. покр. **а.** *врста женског појаса од кадифе с металним токама. Шкаљ.* **б.** *в. точе. Вук Рј.*

кабàрē, -èа и **кабàрēт**, -éта м фр. *мало забавно казалиште, позориште у коме се уз пиће даје разноврстан програм.*

кабàреткиња ж *кабаретска уметница.* — Сјети се француске кабареткиње и наших севдалинка. *Божић.*

кабàрētскӣ, -ā, -ō *који се односи на кабарет*: ~ певачица, ~ рецитатор.

кàбарице и **кабàрице** ж мн. *дем. од кàбаре. Р-К Реч.*

кàбаст, -а, -о тур. *који заузима много места, сувише велик, крупан, гломазан, незграпан.* — Предложи да бар ранце остави, тешки су и кабасти. *Лал.* У жени је све напукло ... кобељају јој лабаве кости у кабастом месу. *Божић.* фиг. Заметнут ћу кабасто весеље. *НПХ.* Их, кабасте памети! *Куш.*

кàбасто прил. *гломазно, крупно, големо.* — ир. Књегиња је баш зорли, кабасто учевна жена. *Коч.*

кабèзо м *врста безалкохолног пића.* — Код нас се шири производња разних оранжада, кабеза и синалка. *Б 1958.*

кáбел м енгл. = кабл **1.** *херметички изолиран електрични вод за подземне и подводне линије.* — То се ... не може обавити путем телефона, радиограма, кабела. *Сим.* **2.** *бродски конопац од челичних жица. Бак. Реч.* **3.** пом. *мера за дужину (1/10 наутичке миље). ЕЛЗ.*

кáбелскӣ, -ā, -ō *који се односи на кабел*: ~ веза.

кабúна ж фр. *мала, одвојена просторија за нарочите сврхе*: ~ на броду, ~ у купалишту, ~ на дизалици, телефонска ~.

кабúнēр, -éра м *намештеник у купалишту који се брине за ред у кабинама.* — Ту се и крије дубљи смисао ових речи које му ... кабинер Иван ... често каже ... увече код кабине. *Андр. И.*

кабúнēрка ж *женска особа кабинер.*

кабúнēт, -éта м фр. **1. а.** *радна соба.* — Културни се радници повлаче у своје кабинете. *Баб.* **б.** *службена просторија, канцеларија.* — Посетим све министре у њиховим кабинетима. *Дом.* **в.** *мала или споредна соба.* — Послије поноћи повукох се у крајни кабинет. *Крањч. С.* **2.** *у научним установама и школама просторија у којој се чува каква збирка и изводе експерименти*: физикални ~, хемијски ~, природословни ~. **3.** *министарско веће, министарски савет, влада.* — Европски кабинети су сматрали да је распад отоманске империје неизбежан. *Гавр.*

кабúнēтскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на кабинете.* **2.** *који се ствара у кабинету, у канцеларији*; фиг. *који је без везе са животом и праксом.* — Карацић није био кабинетски човек и научни теоретичар, но практичан радник. *Скерл.*

кабúнēтски прил. *без везе са стварним животом.* — Толике ... типове није могуће кабинетски конструисати. *ЛМС 1949.*

кабинèчић м *дем. од кабинет (2).* — У мом зоолошком кабинечићу ... могли [сте] видети у спириту неколико рибица из Млаве. *Шапч.*

кабúница ж *дем. од кабина.*

кàбинскӣ, -ā, -ō *који се односи на кабине.* — То је онај мали црнац, кабински момак. *ЛМС 1960.*

кáбл м = кабел. — У СССР-у је истовремено кроз један кабл обављено 300 телефонских разговора. *Пол. 1958.*

кàблāр, -ára м *онај који прави каблове. Вук Рј.*

каблáрев, -а, -о = кабларов *који припада каблару.*

кàблāрка ж агр. *врста јабуке која сазрева поткрај рујна, септембра. Р-К Реч.*

каблáров, -а, -о = кабларев.

кàблāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кабларе.*

кàблина ж *аугм. од кабао.*

кàблић м *дем. од кабао.* — Бутеље се хладе у каблићу с ледом. *Сич.*

кàблица ж *врста кабла.* — Дохвати пуну каблицу воде. *Ћип.*

ка̏бличица ж *дем. од каблица.*

ка̀бловскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на каблове*: ~ веза, ~ мрежа.

каблӣ̀грам м *телеграм послан подводним каблом.*

ка̀бљача ж *кабао.* — Може **не** само . . . преслицу него и метлу и мотику и кабљачу . . . у руке узети. *Кур.*

кабота́жа ж шп. *мала обална пловидба.* — Промет на мору дијели се . . . на обалну пловидбу или каботажу и на прекоморску пловидбу. *ОГ.*

кабӣта̀жнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на каботажу, који се одржава каботажом*: ~ трговина.

кабрио̀лет м фр. **1.** *лака кола (обично са два котача, точка) с једним коњем у запрези и с кожним кровом који се може склопити.* — Кола . . . су била нешто осредње између тальига, кабриолета и кочије. *Крањч. Стј.* **2.** *тип аутомобилске каросерије са кровом који се може склопити. ЕЛЗ.*

кабу́лити, ка̀бӯлӣм несврш. тур. **а.** *одобравати, прихватати, усвајати.* — Ја сам с њиме разговорио и он све кабули. *Ћор.* **б.** *мислити, претпостављати.* — Кабулих е су то газде оне куће. *Матош.*

ка̀ва ж тур. = кафа **1.** бот. *тропска грмолика биљка зрнаста плода* Coffea arabica; *њезин плод.* **2.** *напитак приређен од пржена кавина плода или његова сурогата.* — Имамо и каве и шећера. *Дом.* **3.** покр. *в. кавана.* — Силни Турци из каве иђаху. *НП Вук.* У исто доба навраћали [су] у Перину каву. *ЛМС 1951.*

Изр. бела ~ *пиће начињено од млека помешаног с кавом.*

ка̀вӣд м грч. *богата женска горња дуга хаљина од свиле или кадифе коју носе муслиманке.* — Кћерци даје кавад до пољане. *НПХ.* Дркће мома, а срце јој куца, отпињу се од кавада пуца. *Радич.* фиг. Земља наша под зеленим кавадом скрива вечити огњени жар. *М 1867.*

ка̀вада ж тур. *црвени патлиџан, рајчица, црвена јабучица.* — Нетко се уставио пред башчованима те пробира црвене каваде. *О-А.* Шима . . . низала млитаво на канафу махуне и зелене каваде за зиму. *Радул.*

кавађӣ̀ћ, -ића м *дем. од кавад.*

ка̀ва̄з, -а́за м тур. *оружник, стражар, жандар; почасни стражар, наоружани пратилац.* — Пред вратима [Совјета] свагда је стајао један момак с пиштољем и с ножем за појасом, који се звао каваз, те би јављао кад би ко дошао и рад био унутра ући. *Вук.* Пођу . . . кавази за њим да мало посмотре камо он то носи. *Мажс. М.*

ка̀ва̄збаша м тур. *заповедник кавааза.* — Једном приликом организује се у Никшићу турска чета од око двадесет и пет најистакнутијих Турака, на челу с кавазбашом Дијулијом. *Вујач.*

ка̀вак м тур. *топола.* — Готово се већ заборавио, [стојећи] у гранама лишајива кавака. *Боэс.*

ка̀вал м тур. **1.** *врста кратке пушке*; исп. кавалија. *Вук Рј.* **2.** *свирала.* — Некада су чобани у предвечерје слушали испред бачила сетне мелодије кавала. *Пол. 1958.*

ка̀вала ж зоол. *црна морска риба која живи при стеновитом дну, врана* Corvina nigra. *Рј. А.*

кавалѐрија ж фр. = каваљерија *коњаништво, коњица (род војске).* — фиг. Свака честица тог његовог оркана заради . . . испуњава [га] . . . јуришима некакве тешке новчане кавалерије. *Вучо.*

кавалѐрӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кавалерију*: ~ официр, ~ марш.

кавалѐрист(а) м *војник који служи у кавалерији, коњаник.* — Кавалеристи су се вратили, поскакали с коња. *Крл.*

кава̀лет м тал. *врста лежаја (ногари преко којих су положене даске).* — Лежи он ту сад на свом стјеничавом кавалету. *Крл.*

ка̏валӣја м тур. *врста топа*: топ ~. *Вук Рј.*

кавала̀ӣр, -и́ра м тал. = каваљер **1. а.** *мушкарац који се у женском друштву истиче својим финим владањем, углађеношћу, духовитошћу.* — Наташа . . . смијешећи се преко лепезе разговарала се са својим кавалиром. *Крањч. Стј.* **б.** *мушкарац који плеше или игра на каквој забави с дамом.* — Та блиједа рука још без кавалира. *Матош.* **2.** *поштовалац, обожавалац жене, поклоник, удварач, љубавник.* — И ви сте као дјевојка одлазили у сумрак кавалирима по новац. *Куш.* **3.** *племенит, великодушан, дарежљив мушкарац.* — Послије забаве плаћали су кавалири. *Бег.* **4.** *носилац каквога одличја*: ~ ордена Св. Марка, ~ ордена Александра Невскога.

кавали́ров, -а, -о *који припада кавалиру*: ~ рукавица.

кавала̀ӣрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кавалира и кавалире*: ~ поступак.

кавала̀ӣрски прил. *на кавалирски начин, као кавалир.* — Нисте се понашали кавалирски. *Нех.*

кавали́рство с и **кавали́ршттина** ж = каваљерство (1) *кавалирски поступци.* — Ишчекујући је пред црквом, ова му се посљедња мисао највише и мотала по глави. На своје кавалирство слабо је и мислио. *Леск. Ј.* Чудне ми кавалиршттине, дивне ли

племенитости, даривати некога туђом робом. *Кол.*

кавалка́да ж фр. *свечана поворка јахача.* — На цести мртваци јашу у тутњу луђачке кавалкаде. *Крл.* Копите коња су трупкале дижући облак прашине, и цела кавалкада заустави се ... код суседне батерије. *Јак.*

кавàљер, -éра м = кавалир. — Чули сте њену страсну жељу — будимо јој пријатељи и кавањери. *Нех.* Пред вечер сам ишао кроз публику као разочарани кавањер коме се састанак изјаловио. *Петр. В.* Атињани су велики кавањери ... не излазе често у кафане, али у друштву су центлмени. *Пол. 1958.* Он је кавањер светога Ђорђа. *Мат.*

кавањèрија ж = кавалерија. — Сетио се Русије и стрица ... генерала кавањерије. *Петр. В.*

кавањèријскӣ, -ā, -ō *који се односи на кавањерију:* ~ капетан, ~ сабља.

кавањèрист(а) м *војник који служи у кавањерији.* — Зар није то аксиом да истјерана господа кавањеристе могу обично да буду само џокеји и коњобари? *Матош.*

кавàљерскӣ, -ā, -ō *који се односи на кавањера и кавањере:* ~ гест.

кавàљерски прил. *на кавањерски начин, као кавањер.* — Ситничаво су се џенкали за лире при куповини, а затим кавањерски и богато чашћавали »савезнике«. *Лал.*

кавањéрство с **1.** = кавалирство. — Он је хтео да кавањерством и добротом туче своје противнике. *Дом.* Хтели смо да се према странцима покажемо кавањери, мислећи у нашем неискуству да је кавањерство обележје западњаштва. *Јов. Ј.* **2.** *достојанство, чин носиоца неког одличја, ордена.* — Због овога даде Русија Сави Маркову ... кавањерство светога Ђорђа. *Мат.*

кавàна ж = кафана *гостионица.*

кавàнāр, -ápa м (инстр. -áром и -árем) = кафанар **1.** *онај који држи кавану, кавеција.* **2.** *кавански гост.* — Трговци, чиновници, официри, занатлије и остали кавенари комешљиво су зурили у праскаву поворку. *Божић.*

кавана́рев, -а, -о = кавенаров *који припада кавенару.*

кавàнарица ж *женска особа кавенар.*

кавана́ров, -а, -о = кавенарев.

кавàнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кавенаре:* ~ занимање. — Затим ћемо наставити уличном и кавенарском критиком. *Ков. А.*

кавани́рати, -àнӣрām несврш. *посећивати кавану.* — Добро да није пушио и кавенирао. *Уј.*

кавàнисати, -ишēм несврш. *бити кавенар, држати кавану, бавити се кавенарским послом или занимањем.* — И ако му данас Ристо не узме бар двеста динара, онда није достојан да кавенише поред царског друма. *Рад. Д.*

кавàница ж *дем. од кавана.*

кàвāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кавање:* ~ дим, ~ прозор, ~ живот, ~ ћаскало, ~ политика, ~ публика.

Изр. ~ политика *плитка политика, политика која се води у разговорима по кавенама;* ~ човек *човек који већину слободног времена проводи у кавани;* ~ политичар *политичар који агитује по кавенама, обећавајући немогуће ствари, неозбиљан политичар.*

кавàнџија м *в. кавенар (1).* — Нит пита тестира у повозника, нит плаћа кавенџији. *Павл.*

кàвāскӣ, -ā, -ō *који се односи на кавазе:* ~ особа.

кавати́на ж тал. *краћа лирска попевка у опери.*

кâвга ж (дат. -ги и -зи; ген. мн. кâвгā и кâвгӣ) тур. **1.** *свађа, препирка.* — Поменуше и једно зло: кад је више учитеља у месту, па се међу њима отвори кавга. *Ранк.* Она два села нису живјела у кавги, ал' се нису ни вољела. *Наз.* **2.** *бој, туча.* — Душе ми, бит ће опет нове кавге. *Бег.* Ја сам сит бојева и кавге са вама, па коме се ратује нека се бије. *Вујач.*

кâвгāње с *гл. им. од кавгати се.*

кâвгати се, -ām се несврш. *кавжити се.* — Неколико глава, савитих у једно клупко што се тргају и кавгају као вјетрови у спиљи Еоловој. *Шен.*

кàвгāч, -áча м = кавгаџија и кавгаш *онај који замеће кавгу. Бен. Рј.*

кâвгачи́чак, -ичка м бот. *врста биљке из пор. љутића, жаворњак* Delphinium consolida. *Р-К Реч.*

кâвгаџија м и ж = кавгач. — Познавала га је цела околина као убојицу и кавгаџију. *Дом.* Наученаци нису кавгаџије. *Матош.*

кâвгаџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на кавгаџије:* ~ начин.

кâвгаџити се, -ӣм се несврш. *свађати се, препирати се, тући се.* — А они се непрестано кавгацили и клали око његова имања. *Креш.*

кàвгāш, -áша м = кавгач.

кàвез м тур. = крлетка **1.** *кућица за птице којој су стране од дрвених или металних решетака.* — Кавез за птице, разваљен и пуст, упорно ћути на перону. *Бор.* **2.** *јаким гвозденим решеткама ограђен простор у коме се држе дивље крволочне животиње:* циркуски

~, лављи ~. **3.** *соба у старих муслиманских кућа, затворена дрвеним решеткама на прозорима да се не би видела женска лица у соби.* — Јер он љуби Омерово злато, којено је у кавезу расло. *НПХ.* **4.** фиг. *строго контролисани простор у коме се ко креће и живи.* — Је ли могуће ... руска књига. »Основи лењинизма« ... зар смете, овде, у фашистичком кавезу? *Јак.*

кàвезић м *дем. од кавез.*

кавèјānац, -нца м бот. *врста граха. Р-К Реч.*

кàвела ж тал. *врста свирале.* — У пољу чује се свирка свирала и кавеле. *Тип.* Такову свиралу зову у нас кавела, а не врула. *Шимун.*

кàвеп, -ена, -ено (одр. кàвенӣ и кавènӣ) **1.** *који је од каве*: ~ талог, ~ зрно, ~ конзерва. **2.** *који служи за спремање и пијење каве*: ~ филџан, ~ млин, ~ прибор, ~ шалица. **3.** *који је боје као кава.* — Обори главу ... чешкајући брадом руб кавеног џемпера. *Божић.*

кавèнисāње с *гл. им. од кавенисати.*

кавèнисати, -ишēм несврш. *пијуцкати каву, забављати се уз каву.* — Моја мајка [је] често са њима кавенисала. *Радул.* Лијепио свирачицама банке, тиранисао жену, кавенисао, ракијао. *Сим.*

кàвēнка ж *шољица каве.* — И као што с више воде и воденица боље меље: тако се за првом кавенком и у женских тек точкови крену. *Јурк.*

кàвеносмеђ, -а, -е *смеђ као кава.* — До ње — један кавеносмеђ Црнац. *Бат.*

кавèњāк, -áка м **1.** *суд у коме се кува, пече кава.* — Уђе у собу ониска старица, права слика кавењака с капицом. *Шов.* **2.** *кавени млин.*

кавèрна ж лат. **1.** мед. *шупљина у ткиву живог организма, изазвана туберкулозним процесом.* — Имам отворену каверну. *Сим.* фиг. Није вријеме да се сад крече каверне страсти. *Божић.* **2.** воји. *пећина, спиља, издубина у стени ради заштите од артиљеријске ватре или од бомбардовања.* — Они су се сви повукли у ров, каверне, и стиснули се у влажном мраку. *Кал.*

кàверибозан, -зна, -зно *који има много каверна; шупаљ, шупљикав*: кавернозни ходници, кавернозна плућа.

кавèџија м = кафеџија **1.** *кафанар, гостионичар.* — Хисторија [је] у једном периоду била домен кавеџија и гостионичара. *Уј.* **2.** *онај који приготовљава, кува каву.*

кавèџијан, -а, -о *који припада кавеџији.*

кавèџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на кавеџије.*

кàвжēње с *гл. им. од кавжити се.*

кàвжити се, -ӣм се несврш. (око чега, за што, с ким) *имати међу собом кавгу, свађати се.* — Међутим је слушала како се они доље међусобно кавже, у вртлогу псовака и грдња. *Бег.* Кавжили би се за најмању ситницу. *Бон.*

кàвжица ж *дем. од кавга.*

кàвијāр и **кàвијāр** м тур. *усољена рибља икра (нарочито од моруне), ајвар.*

кàвин, -а, -о **1.** *који је од каве*: ~ талог, ~ конзерва. **2.** *који је боје као кава.* — Лијево салон за примање у тешком дамасту, са скупоцјеним наслоњачима тамносмеђе кавине боје. *Крл.*

кàвица ж *дем. од кава.*

кâвка ж покр. *в. чавка. Бен. Рј.*

кâвкати, -вчēм несврш. оном. *в. каукати.* — Кавчу пуре. *Том.*

кавлúкање с *гл. им. од кавликати.* — Одједном се у павиљону разлеже неко урликање, кавликање, лајање ... у павиљон увео неко кучку. *Јак.*

кавлúкати, кàвлӣчēм несврш. оном. *давати, изводити глас »кав, кав«.* В. пр. уз гл. им. кавликање.

кàвовац, -овца м бот. *кавино дрво* Coffea arabica. *ОГ.*

кàвовина ж *сурогат каве.* — Цикорија се ... прерађује ... у неколико творница кавовинâ. *ЕГ 1.*

кавòлӣн, -ӣна м тал. бот. покр. *в. карфиол. Рј. А.*

кавòпија м и ж *мушка или женска особа која радо пије каву.*

кавòточје и **кàвотōчје** с неол. *место где се продаје и пије кава. Бен. Рј.*

кàвра ж тур. *спона, петља, заковница. Рј. А.*

кавràисати, -ишēм сврш. тур. *причврстити, углавити спонама, заглавити*: ~ чавао, клинац. *Вук Рј.*

кàврāн м покр. *в. гавран. Бен. Рј.*

кàврика ж покр. *трава којом се храни стока кад нема сена. Вук Рј.*

кâвскӣ, -ā, -ō *који се односи на каву*: кавске жличице, кашичице.

кàвӯл, -ула м покр. *в. карфиол.* — Ове године нити фажола, нити кавула, нити купуса — све је жега однила! *Војн.*

кàвур и **кàвурин** м покр. *в. каур.* — Сваку неправду учињену кавурима он је лако ... залечио. *Срем.*

кàвурити *в. каурити.*

кàвӯрка *в. каурка.*

кавȕрма ж *в. каурма.* — Ја пијем белу кафу, али никад без кавурме. *Срем.* Окријепили смо се шљивовицом и босанском кавурмом. *Лал.*

кàвурскӣ, -ā, -ō *в. каурски.*

кàвчине, кāвчйнā ж мн. тур. *в. калчине.* — А на ноге чизме и кавчине. *НП Вук.*

кâвдатн се, -ȃм се несврш. уз. повр. *в. кавжити се.* — Увек је готов да се кавца и да се мири: да се кавца без битке и да се мири без љубави. *Дуч.*

кâвцити се, -ȉм се несврш. *в. кавжити се.* — Лакше је с безазленом децом се кавцити него с покваренима људима парничити. *Срем.*

кâган м монголски *титула аварског вође.* — Стигоше под водством кагана Бајана на западну обалу Каспијскога мора. *Шиш.*

кâд м (лок. кáду; мн. кȁдови) **1. а.** *ароматички дим који излази из чега што гори.* — Дах налик на тамјанов кад. *Креш.* Берберин ... га је лијечио ... кадовима. *Андр. И.* фиг. Добра дела која понеко чини често су само кад којим гледа да угуши своје прљавштине. *Кнеж. Б.* **б.** *мирисљаво испарење, мирис.* — Цвеће пушташе из себе мирис благ, а тихи ветрићи проношаху тај мирисави кад. *Шапч.* **2.** покр. *оно чиме се кади; трава којом се дими месо и риба при сушењу.* — Још не знам горега рибања ... влага објужила со а окисла кад. *Љуб.* **3.** *кађење. Бак. Реч.*

кâд, кàда прил. и везн. **I.** прил. **1. а.** *пита се за време: у које време.* — А кад сте ви из Пожеге? *Глиш.* Како је и кад дошло до расељења оних становника ... нема података. *Вујач.* **б.** (поновљено: кад ... кад) *изриче да се што догађа наизменце.* — Марија јој крадом односи кад млијека, кад меда у саћу. *Донч.* Срце му куца кад јаче, кад слабије. *Чипл.* **в.** (често у вези с другим прилогом за време) *изриче да се што догађа повремено, с времена на време.* — У даљини се чује кад који пуцањ. *Донч.* А госпа Пава једва кад завири у собу. *Ћип.* Не заборави му рећи ... да сам ријетко кад сусрео таква официра. *Јонке.* **2.** (често поновљено с везником и: кад ... и кад) *истиче да је прошло доста времена: откад.* — Ето, кад си доведена, па немаш трбуха. *Вес.* Кад ми је и кад мајка умрла, па сам с њом био и разговарао се као на јави. *Ком.* **3.** *изриче неко неодређено време у прошлости или будућности: икад.* — Да ли си кад у своје најтеже дане мислила ... да волиш сваки уздах свој? *Мар.* Може ли ипак да преболи, да ли ће кад устати? *Каш.* **4.** *замењује именицу »време«.* — Она је имала кад и да ради пољске радове, и да меси и да чисти. *Вес.* Нема кад да разговара о пословима. *Мул.* Није било кад мислити о томе. *Крањч. Стј.*

II. везн. *стоји на почетку зависних реченица и изриче* **1. а.** *време.* — Ја сам ноћас пошô ... кад су први пијетли запјевали. *Бог.* **б.** *увјет, услов, погодбу.* — Кад се већем мора, нек се копа брже. *Змај.* Кад би само његови дјед и бака била живи, колико би се радовали! *Сим.* **в.** *узрок.* — Нек ме Мера мртвога целива, кад ме није жива пољубила. *НП Вук.* Кад овако злу жену има, боље бисмо му учинили да га убијемо. *Н. прип. Вук.* **г.** *допуштање.* — Учиниће што му се свиди, па кад би читав свијет од тога пропао. *Лал.* **д.** *жељу.* — Кад би само и дању овакав био као што ноћу бива! *Вук.* **2.** *истиче неочекиваност или изненадност (често у вези са речима: али, ето, оно, тамо).* — Није стигла скинути ... блузу, кад се врата отворе. *Крањч. Стј.* Не потраје много, кад ето ти кмета. *Вес.* Ви сте ми донијели наду ... да ћу се с њом упознати — а кад тамо, ништа од тога. *Богд.*

Изр. бог те пита ~, ко зна ~ *давно*; једва ~, мало ~, слабо ~ *ретко*; ~ брже *зар тако брзо*; још ~ *неко неодређено време у прошлости или будућности*; ~ било, било ~ *кад се пружи прилика, већ једном*; ~ год *у свако време кад, сваки пут кад, било у које време*; ~ му драго *било у које време, макар кад*; ~ како, како ~ *једанпут овако, други пут онако*; ~ који *ретко који*; ~ себе *одавно, давно.* — Тако смо вам ми једаред ... још кад себе, пре рата, у сталноме кадру, имали у чети једнога пана лајтнанта. *Вин.*; ма ~ *већ једном*; *у било које време*; кад-тад *пре или после.*

кáда[1] ж (вок. кâдо) **1.** *хип. од кадуна.* — Немој дјецу остављати, кадо! *Огр.* **2.** бот. покр. *в. зеленкада. Сим. Реч.*

кáда[2] ж **1.** *суд за купање.* — У купаоници га посадише у каду с топлом водом. *Јонке.* **2.** *в. каца.* — Он је те банке [новчанице] држао у једном ... лагуму, у кади и у бурету. *Игњ.*

кáда[3] ж *хип. од кадуља. Деан. Рј.*

кадáвер м лат. *лешина, стрвина.* — фиг. Од првога дана био му је одвратан тај гњили кадавер од човјека. *Крл.*

кàдагод прил. *в. кадгод. Прав.*

кадáиф и **кадàиф** м тур. *јело од финих тестених влакана, шећера и масла.* — Вејсил ... пече кадаиф за рамазан. *Андр. И.*

кàдано прил. *када.* — После ноћи кадано се зорица зажари. *Радич.*

кадàнџика ж *кадуница. Вук Рј.*

кáдар[1], -дра м фр. **1.** *сва лица обухваћена једном службом, струком, организацијом и сл.*: наставни ~, научни ~, судски ~, партијски ~. **2.** војн. **а.** *обавезна мирнодопска војничка служба, служење војног рока.* — Данас се више не служи кадар под корбачем.

Вин. **б.** *стални састав војних јединица (официри и подофициpи).* — То је време било остављено јединицама ... које за време мира нису постојале, односно нису имале свог мирнодопског кадра. *Лаз. М.* **3.** *део филма који камера сними одједном.* — Снимио је и последни кадар овог филма. *Пол. 1957.* **4.** варв. *оквир.* — Улазећи у кадар огледала његове усне као да су јој дотакле потиљак. *Дав.* фиг. Писац је продужио роман преко свог првог плана. И кад је већ једном изашао из кадра, он је ударио у ... уметање и ширење. *Поп. Ј.*

Изр. стални ~ *мирнодопска војна сила једне државе*; зелени ~ ист. *војници који су поткрај првог светског рата одбегли из јединица аустроугарске војске и крили се око својих кућа с оружјем у руци.*

ка́дар², -дра, -дро тур. *који је способан, који може (нешто учинити).* — Дорасли сте сабљи и ханџару и кадри сте постајати храбро на мегдану. *Вел.* Ноге имам да сам кадар стићи и утећи. *Јак.* фиг. Она [мјеница] је кадра да у часу прогута сву моју муку. *Пав.*

кадар(е) везн. покр. *в. кад, када.*

кадàрум и **кадàрун** м агр. *врста црнога грожђа. Р-К Реч.*

кàдашњи, -ā, -ē **1.** *од када, из ког времена. Вук Рј.* **2.** *стар; давнашњи.* — Он насрне на ме ... »Па бог с вама! ... Окан'те ме се; та кадашња сам ја жена!« — »Па нисам ни ја младић!« *Срем.* Памтим ја све то. Кадашњи сам ја зец! *Вел.*

кàдгод прил. *казује неодређено време* **а.** *некад, једноћ.* — Ко зна хоће ли њихови труди кадгод бити од користи! *Нен. Љ.* **б.** *каткад, који пут.* — Зашто не свратиш кадгод до нас? *Моск.*

кàде прил. и везн. покр. *в. кад, када. Вук Рј.*

каденси́рати, -ѐнсӣрām сврш. и несврш. фр. *(из)говорити с каденцом, спуштајући глас на крају.* — Њезин глас [је] сваку поједину фразу каденсирао у малим спиралама. *Бег.*

кадѐнца ж тал. муз. *спуштање гласа на крају.* — Прелије га [уздах] муклом каденцом на тамбури. *Сек.* [Исповиједао се] дуго у једноличном тону без каденце. *Бег.*

кадѐра́ш, -а́ша м ист. *припадник зеленог кадра.* — Ево ... уздарје ... узвикали се кадераши машући ... косама и бодежима. *Гор.*

кадера̀шица ж *женска особа која је помагала зеленом кадру.* — Маријана [је] пријетила ... да ће пријавити Еву као кадерашицу. *Крл.*

кàдēт¹, -е́та м фр. *питомац војних школа.* — Пуковник је стајао мирно као ухваћен кадет. *Андр. И.*

кàдēт², -е́та м рус. ист. пол. *припадник конституционално-демократске партије (к-д), главне странке империјалистичке буржоазије у царистичкој Русији, која је после октобарске револуције била важан фактор за окупљање контрареволуционарних снага.* — Ако ја имам своје мишљење о власти, зар сам ја због тога контрареволуционар? Кадет? *Моск.*

кàдēтница ж *кадетска школа.* — Потиштени Тодор, одвојен од своје старе чете, нашао [се] у ... ходнику мариборске »кадетнице«. *Ћоп.*

кадéтов, -а, -о *који припада кадету.*

кàдетовати, -тујēм несврш. *бити кадет.* — Ej, гдје су лијепа времена кад си у Карловцу кадетовао и враговао! *Шен.*

кàдēтскӣ, -ā, -ō *који се односи на кадете:* ~ школа, ~ униформа, ~ испит.

кади́ва ж *в. кадифа.* — Ми смо боси, одрпани, а ту висе одијела од баршуна и кадиве. *Наз.*

кàдиваст, -а, -о *в. кадифаст.* — Као дуга повила му се кадиваста обрва. *Глиш.*

кади́вели прид. непром. *в. кадифели.* — Кадивели доламицу обукла ти од милине. *Јакш. Ђ.*

кади́вен, -а, -о *в. кадифен.*

кади́вица ж *в. кадифица.* — Замирише [у башти] кадивица, ђул и босиљак. *Јак.*

кади́вли прид. непром. *в. кадифли.* — Обема рукама распуча кадивли јечерму. *Ком.*

кàдија м (вок. кàдија и кàдијо; ген. мн. кāдӣjā) тур. *шеријатски судија.* — Да је памети до кадије као од кадије, пуна шака браде. *Горд.*

кàдијин, -а, -о *који припада кадији.*

кàдијиница ж = кадиница *кадијина жена.* — Просим ето ... кадијиницу. *Огр.*

кàдијинскӣ и **кàдијскӣ,** -ā, -ō = кадински *који се односи на кадије.*

кади́кад(а) прил. **1.** *од времена до времена, понекад, који пут.* — Тек кадикад би којом улицом прошла жива душа. *О-А.* Кадикад се чуо клопот коњских копита. *Ћип.* **2.** *врло давно.* — Кадикад, још у детињству, бујна машта детиња стварала му је појам о тој лепоти после прича старе баке. *Вес.*

кади́кадашњи, -ā, -ē *који бива кадикад, повремен.* — Како ти можеш с једног ланца имаовине, без друге крађе осим дангубице кадикадашње, поштено живети? *М 1867.*

кàдилац, -иоца м (ген. мн. кàдилāцā) **1.** *онај који кади. И-Б Рј.* **2.** фиг. *ласкавац. Бак. Реч.*

кàдилнӣ, -ā, -ō *в. кадионi.* — Гдје је свети гај и кадилни олтар. *М-И.*

кàдило с *в. кадионица.* — Твоје срце осушило се јурве поодавно у светом диму црквених кадила. *Том.* Жертва ми је та милија него уље из кандила и измирна из кадила. *Њег.*

кадѝлук м тур. ист. **1.** *управна јединица, подручје једног кадије.* — Васиљ је често са својом четом крстарио по гатачком кадилуку. *Вујач.* **2.** *кадијско звање.* — Обећаваху ... кадилуке свима који буду на страни Стамбула. *Шапч.*

кàдӣн, -а, -о *в. кадијин.* — Донесу кадину свједоџбу како је [друг] погинуо. *Љуб.*

кади́нац, -нца м *кадијин службеник. Вук Рј.*

кàдӣница ж = кадијиница. — Склонуше некако жене беговицу и она сједе у кола заједно с кадиницом. *Мул.*

кàдӣнскӣ, -ā, -ō = кадијински. *Прав.*

кàдиōнӣ, -ā, -ō *који се односи на кађење. Прав.*

кадиȍнӣк, -ика и **кàдионӣк** м *кадионица.* — Кад ... кадионик испушта посљедње димове ... он наставља проповијед. *Бег.*

кадиȍница и **кàдионица** ж *метални суд за кађење тамјаном при црквеним обредима.* — Из сребрне кадионице дими тамјан. *Војн.* Узе [поп] кадиницу и поче кадити народ. *Вес.*

кадиȍничā́р и **кàдионичā́р** м *онај који носи кадионицу.* — Изашао свећеник да благослови море ... С њиме су пошли свјећоноше и кадионичари. *Креш.*

кадиȍничица и **кàдионичица** ж *дем. од кадионица.*

ка́дити, ка̑дӣм несврш. **1.** *палити какву ароматичну материју ради ширења њеног мириса, чинити да се што прожме ка̑дом.* — Ширио се дим боровице којом је ... кадила собе и тријем. *Бен.* Марко је сваки дан вјетрио и кадио да истјера задах лоја. *Андр. И.* **2. а.** *испуњавати мирисом.* — Мирис липе кадио је целу околину. *Вес.* Од дјетелине, лаванде, кадуље дах кади сањарске шетње. *Уј.* **б.** *мирисати.* — Носио је ... у устима црвену лулицу с дуваном који је кадио пријатно. *Петр. Б.* **3.** црквр. *при верском обреду махати кадионицом из које се шири дим и мирис запаљеног тамјана.* — Кадио [је] трпезу и читао молитве. *Ђорђ.* **4.** фиг. *ласкати, удварати се, улагивати се коме.* — Криво [му је било] што тај човјек који је кадио целом свету нађе баш њега да удара кадионицом по глави. *Јов. С.* Додијало овако кадити свакој шуши. *Ћоп.*

~ **се 1.** *излагати се диму, удисати дим.* — Сељаци се кадише око ватре, која је просипала загушљиве димове са сирових дрва. *Шапч.* Испијају [каву] кадећи се духанским димом. *Ђор.* **2.** *димити се.* — Кади се петролејка. *Крл.*

кади́фа ж тур. **1.** *врста меке свилене баршунасте тканине; сам(е)т, баршун.* — На капију излазе делије, на њима је свила и кадифа. *Вел.* фиг. Преде златна жица пјесникова на мекој кадифи његове душе. *Марј. М.* **2.** бот. = кадифица *биљка с кадифастим цветом* Tagetes erectus. *Сим. Реч.*

кадӣфан, -а, -о и **кàдӣфан,** -фна, -фно = кадифен **1.** *који је од кадифе (1).* — Има више кадифаних јастука. *Вел.* **2.** *кадифаст.* — Пут њезина је ... кадифна као кожица од кајсије. *Наз.*

кàдифаст, -а, -о *који је као кадифа*; исп. кадифан (2). — Тада су могле да се сагледају његове велике, црне очи кадифаста сјаја. *Андр. И.* фиг. Глас дубок и кадифаст. *Уск.*

кадӣфели прид. непром. заст. *кадифан.* — У једном боју ... задобио је дивну сабљу с кадифели корицама. *Вес.*

кадӣфен, -а, -о = кадифан. — Поред сандука ... био је црн кадифен јастучић. *Јов. Ј.* Очију нежних, кадифених. *Станк.* фиг. Стропоштава [се] у празнину спавања, у њену кадифену угодност. *Сим.*

кадӣфено прил. *попут кадифе.* — [Орање] се кадифено преливало. *Моск.*

кадӣфница ж бот. = кадифа (2). — По калдрми цветали су џбунови кадифице. *Уск.*

кадӣфли прид. непром. тур. *в. кадифан.* — Нагиздао се у ... кадифли магнатско одело. *Петр. В.*

кадӣфлија (у атрибутској служби) ж *која је од кадифе.* — На глави му капа кадифлија. *Јов. С.*

кадли везн. *за истицање да се нешто ненадано, неочекивано догодило: а то, а оно, а кад тамо*; исп. кад II 2. — Није одјахао неколико стотина корака ... кадли се лијево од њега покаже големо мноштво коњаника. *Крањч. Стј.* Кад дође [царев син] у највисочију планину, обазре се, кадли му ђевојке нема. *Н. прип. Вук.*

кàдмӣј, -ија и **кàдмијум** м мин. *бели меки метал, сличан цинку* (Cd).

кадно везн. *кад.* — Би ли ти са Смаил-агом кадно удари на Тушину? *Мат.* Наста велико узбуђење кадно уђе висок господин у модру капуту. *Креш.*

кадно̀кад прил. *каткад.* — Каднокад дао му и пара. *Мул.*

кàдрā́н, -а́на м фр. *плоча с назначеним бројевима на сату.* — У крову зграде беше умештен велики сахатни кадран. *Глиш.*

кàдрӣл, -ила м, **кадри́ла** и **кадри́ља** ж фр. *врста плеса у фигурама са четири*

плесача и музика за тај плес, четворка. — Игра замало застаде и музика огласи кадрил. *Нуш.* Плесали су . . . једну фигуру кадриле. *Крл.* Погледам као младенац којему се деси неприлика код кадриље. *Матош.*

кàдровац, -бвца м *припадник кадра (2); војник у кадру (који служи војни рок).* — Војни [је] закон пун скривених намера . . . добровољци су само камуфлирани кадровци. *СКГ 1937.*

кàдровскӣ, -ā, -ō *који се односи на кадар и на кадрове.* — Питање попуне судова новим . . . кадровима и кадровско питање у цјелини постало је горуће. *Арх. 1953.* Као језгро . . . имао [је] послужити ограничени број активних официра . . . из одговарајућих кадровских јединица. *Лаз. М.*

кàдуља ж бот. *мирисава лековита биљка из пор. уснатица, обично љубичаста цвета; жалфија* Salvia officinalis. *Терм. 3.*

кàдуљин, -а, -о *који припада кадуљи:* ~ цвет, ~ мирис.

кàдуљица ж *дем. од кадуља.*

кадȕмана ж агр. *врста јабуке која касно дозри. Тод.*

кадȕмāнка ж агр. **а.** *кадумана.* **б.** *врста крушке. Р-К Реч.*

кàдуна ж тур. *угледна жена; госпођа.* — Настадоше . . . пјесме о Рашици харамбаши . . . ради кога плачу кадуне и буле. *Шимун.*

кàдунин, -а, -о *који припада кадуни.* — Бадава је, кадуниној памети нема пара. *Игљ.*

кàдуница ж *дем. од кадуна.*

кàдунскӣ, -ā, -ō *који се односи на кадуне.* — Свуче када кадунске хаљине. *НП Вук.*

кадȕнцика ж *в. кадуница. Вук Рј.*

кàдшто прил. *каткад.* — У школи је потпуна тишина, само кадшто које дијете закашље. *Леск. Ј.* Само кадшто пуцањ јекне. *Ил.*

кáђēње с *гл. им. од кадити (се).*

кàел прид. непром. тур. *в. каил.*

кáжа ж **1.** *народна прича, скаска.* — Кад му дође, умор да одмара, нижућ каже, пуне шумског чара: о патуљку, брадатом створуљку. *Кош.* **2.** *оно што се каже, препричава, вест.* — Када срдоболну ту Хефесто зачује кажу [да га је жена Афродита изневјерила], уђе у ковачницу. *М-И.* И народ је причао . . . од уста до уста иде кажа, и допире до најдаљих села Срема. *Поп. Ј.*

кажéвāње с *гл. им. од кажевати.*

кажéвати, кàжујēм несврш. покр. *в. казивати.* — Ја сам чуо, кажевали су ми. *НП Вук.* То је све, шта ћу му друго кажевати? *Нен. Љ.* Књигом брани љубав кажеваше. *Март.*

кажúвати, кàжујēм несврш. покр. *в. казивати.* — Па је сада, што није никада, ударила каживат вјештице. *Њег.* Оћете л' му право каживати? *НПХ.*

кàжипрст м *други прст на руци (до палца).* — Уздигну палцем и кажипрстом десне руке кратке бркове. *Шен.* Кораком прође поред straже, непрестано држећи кажипрст на обарачи . . . карабина. *Моск.*

кàжипȕт м **1.** *знак који показује правац пута или цесте, путоказ.* — На раскршћу ми стражи кажипут у драчи и трави. *Гал.* **2.** фиг. *човек или што друго као путоказ или узор у животу.* — Па тај зар телал у срцу да је мом? Мој претеча, мој друг, мој кажипут? *Кост. Л.* фиг. Он је компас и кажипут углађености. *Богд.* **3.** *в. кажипрст.* — Викне на сапутника . . . запријетивши му гојазним кажипутом. *Матош.* Поче . . . да гризе нокат левог кажипута. Нешто смишља. *Ком.*

кàжирука ж ков. *путоказ у облику руке.* — Малена жгољава . . . лица истегнута . . . из којега је клиновито искочио још дуљи нос, као кажирука на раскршћу. *Кол.*

кàжичас м ков. индив. *в. часовник.* — Максим улази, у руци му пешчани кажичас. *Кост. Л.*

кажњáвāње с *гл. им. од кажњавати.*

кажњáвати, кàжњāвām *несврш. према казнити.*

кàжњенӣк, -а и **кажњènӣк,** -ика м *онај који је осуђен на затвор, затвореник, ухапшеник.* — Тај принцип бјеше: прост војник — кажњеник, увијек под надзором. *Мат.* Један отпуштени кажњеник, паралитик . . . бивши човјек вуче се за њом као сјенка. *Крл.*

кàжњенӣков и **кажњенúков,** -а, -о *који припада кажњенику.*

кàжњеница и **кажњènица** ж *женска особа кажњеник.*

кàжњеничкӣ и **кажњènӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на кажњенике:* ~ логор.

кàжњив, -а, -о *који потпада под казну, који треба да се казни:* ~ поступак, ~ дело.

кажњúвати, кàжњујēм несврш. покр. *в. кажњавати.* — Она ће осјетити неправду што га је . . . кажњивала потпуно некрива. *Новак.*

кàжњивōст, -ости ж *потпадање под казну.* — Нитко не може бити кажњен ради дјела . . . чија је кажњивост угасла. *Мј. 1926.*

кажолúрāње с *гл. им. од кажолирати.*

кажолúрати, -ȍлирām сврш. и несврш. фр. *(по)ласкати, умиљавати се, улагивати се.*

кàза ж тур. ист. *управна јединица мања од округа, котар, срез, кадилук.* — Омер-паша

... раздијели Босну на шест окружја, а ова на ... казе. *Шиш.* Ђевђелија ... је до пре 25 година била село, а од тада је постала средиште казе и седиште кајмакама. *Дед. Ј.*

ка́завица ж = казалица *оно што се казује, приповест.* — Они би ... разговарајући истресли што би каквих казавица знали. *Павл.*

ка̀за̄з, -а́за м тур. *казас.* — Трећи су увређено ћутали и тврдили да другачије и не може бити, кад којекакве терзије и казази воде ствари и спремају жалбе везиру. *Андр. И.*

каза̀кӣн, -и́на м рус. *мушко горње одело у облику краткога кафтана.* — Мало послије уђе ујак у казакину, у модрим хлачама ... *Крањч. Стј.*

ка́залац и **ка̀залац,** -аоца м **1.** *онај који каже.* **2.** *кажипрст*: прст ~. **3.** мат. *експонент. Рј. А.*

ка́залница ж = казавица. — Стара дама навалила [је] да јој кроз трубу потанко испричају једну-двије од његових најбољих шаљивих казалица. *Креш.*

ка̀залӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на казалиште, позоришни*: ~ комад, ~ критичар, ~ распоред, ~ дружина, ~ ложа, ~ плесачица, казалишне даске.

ка̀залӣште с = позориште *место, кућа где се приказују казалишни комади, театар*: Хрватско народно ~, Загребачко драмско ~, ~ лутака.

ка̀зало с **1.** *в. казаљка*: ~ уре, сата, ~ брзине. **2.** *попис, преглед садржаја у књизи, да се може лако наћи на којој је што страни, регистар имена, назива, цена, каталог*: стварно ~.

ка̀за̄љка ж (ген. мн. -кӣ) *метална шипка којој је један крај утврђен на осовини, а други је слободан и креће се с осовином показујући на сату време (сатове, минуте и секунде), на струјомеру утрошак струје, на манометру јачину притиска и сл.*: ~ на сату, галванометар с казаљком, велика ~, мала ~. — фиг. Блиста огромни небески бројчаник и помиче се по њему златна сунчева казаљка над пољима и шумама. *Гор.* Тада ћу окренути казаљку времена за две хиљаде година унатраг. *Мил.*

каза̀ма̄т, -а́та м и **каза̀мата** ж тал. = каземат **1.** *тамница у тврђави за злочинце и политичке ухапшенике.* — Казамати празни, све се пропоштенило. *Дом.* Хиљаде и хиљаде људи лежали су гладни у смрдљивим казаматима. *Риб.* **2.** воји. *бетонско склониште (надземно или подземно) од артиљеријске ватре и авионских бомби.* — На овом острву постоје најмодерније фортификације с дубоким казаматима, електричним лифтовима. *Дед. В.* **3.** воји. *оклопљена просторија на ратном броду за смештај топова средњега калибра.*

казамати́рати, -а̀тӣра̄м сврш. и несврш. *утврдити, утврђивати, осигура(ва)ти казаматима.* — Ми [имамо] казаматиране батерије, ми шине за тешке топове ... а они? *Сек.*

ка̂зан, ка̂зни ж (лок. ка́зни, инстр. ка̂зни и ка̂жњу; ген. мн. ка̂знӣ) цсл. *в. казна.* — Захтијеваше оштру казан. *Нех.* Јурица Хитрец био је за казан смрти. *Кол.*

ка̀зан м тур. **1.** *метални суд округлог облика који служи за загрејавање, кување и сл., котао*: бакарни ~, ракијски ~, војнички ~. — Дједо долази пијан од нечијег казана. *Ћоп.* **2.** фиг. *оно што је налик на казан, што изазива представу казана.* — Ми смо свесни тога да је Балкан тај казан, та реторта у којој се прекувавају и усклађују западне и источне стихије. *Петр. В.* Нахија између нахије и село између села диже бране и затвара се у сопствени казан. *Сур.* **3.** техн. *затворен суд за претварање воде у пару*: парни ~. **4.** фолкл. *врста игре*: играли се казана.

Изр. ићи на ~, спасти на ~ *јести на казану, заједнички се хранити*; кад ~ пође *кад ракија почне цурити*; осећати се као у казану *бити у непрестаним и тешким бригама*; пити на казану *пити ракију код ракијског казана.*

казà̄нија ж *део или количина ракије што се даје ономе који посуди, позајми казан за печење ракије. Рј. А.*

казà̄ница ж и **казà̄нлук** м *просторија у којој се налази казан.* — Иза куће [су] штала, пушница, казаница. *Дом.* Воће ће пропасти и казаница се неће запушити. *Рад. Д.* На крову казанлука, на авлији, голе стабљике дивље лозе. *Радул.*

ка̀занскӣ, -ā, -ō *који се односи на казане*: ~ ватра, ~ храна.

казà̄нче, -ета с *дем. од казан.*

казà̄ничина м *аугм. од казан.*

казà̄нчић м *дем. од казан.*

казà̄нџија м тур. *занатлија који прави казане и уопште бакрено посуђе, котлар.* — Онај у фесу — Благоје казанџија — цео дан нестрпљиво ходаше. *Лаз. Л.*

казà̄нџијин, -а, -о *који припада казанџији.*

казà̄нџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на казанџије*: ~ занат.

казанџӣлук м **1.** *котларски занат.* **2.** *место у чаршији где раде казанџије.*

казà̄нџӣница ж *казанџијска радионица.*

ка́за̄ње с *гл. им. од казати (се).*

ка̀за̄с, -а́са м тур. *онај који прави дугмета, рожте, врпце и сл. од свиле, свилар*; исп. казаз.

— Често ... би отишао казасу који ... на вртешку испредаше свилене ... гајтане. *Шапч.*

ка̀за̄ски, -ā, -ō *који се односи на казасе и казазе*: ~ еснаф.

ка́зати, ка̑жем (трп. прид. ка̑за̄н, -а) свршн. и несвршн. **1. а.** *усмено приопштити, саопштити, рећи, (из)говорити, приповедити, приповедати.* — И мени је тако тешко да вам не умем казати. *Лаз. Л.* Све ме некако сврби да кажем. *Креш.* **б.** (кога, каква) *рећи за кога што.* — Цариграде, лијепа ли те кажу. *НПХ.* Мајка ме је казала и горега но што сам био. *Сек.* **в.** (у 3. л. мн. без субјекта) *прича се, говори се, опште је мишљење.* — Кажу да се сјен може узидати. *НП Вук.* Он је, кажу, некакав пјесник који крчи нове путеве. *Бар.* **2.** *именовати, споменути.* — Кажи јунака ког не чека рака. *Змај.* **3.** *објаснити, објашњавати.* — Свето небо и ви искре мале кажите ми што сте задрхтале. *Краљч. Стј.* Први закон фотометрије каже нам дакле: расвјета је пропорционална с јакошћу извора свјетлости. *Физ. 1.* **4.** *прорицати.* — Он је сам желио да ... види шта му плећка каже. *Јор.* Књиге кажу муке свакојаке. *Март.* **5.** (кога) *издати, тужити, јавити, пријавити, проказати.* — Срам те било, мрзиш браћу! Чекај, док те кажем оцу. *Дом.* А да те оцу кажем? *Пец.* **6.** *заповедити, заповедати, наредити, наложити, прописати.* — Ради што ти се каже! *Лаз. Л.* **7.** *мислити, помислити.* — Шта ће казати свет кад види да се кажњава ... један угледан првак. *Андр. И.* **8.** *изразити што (мисао, суд и сл.) у писаном саставу (у књижевном делу, расправи и сл.), (на)писати, тврдити.* — Да не спомињем толиких ... пјесника што су пјевали ... као наш Прерадовић, рекавши у пјесми оно што не могаху казати у чланку. *Матош.* **9.** (на кога) *(о)бедити, (о)кривити кога.* — Није истина што на дете кажеш. *НП Вук.* **10.** *изразити, изражавати што ваљским, спољним изгледом (без помоћи речи).* — Стрн добро стоји и трсови лијепо кажу. *Шен.* Светле очи кажу младост рано зрелу. *Стан.* **11.** *(у)чинити помоћу речи, каквога знака, покрета, чина и сл. да се што види, показ(ив)ати коме што.* — Ну, хајд пођи са мном да ти кажем стадо. *Митр.* Та што? то ћу и чином казати! *Краљч. Стј.* **12.** (кога, коме) *упознати (кога с ким), представити кога коме.* — Тко је онај младић и гдје станује? ... Горим од жеље да и вас њему кажем. *Креш.*

Изр. боље ~ *рекне се кад се хоће што тачније да изрази или кад се хоће поправити оно што је речено*; казано-учињено *одмах је извршио што је рекао*; ~ изреком *казати од речи до речи како је ко рекао*; казати, касти, каже, кажем, да кажем *као пиштапалица, узречица у говору многих људи*; ~ кога прстом *извргавати кога поруги*; ~ по души (по истини, по правди) *казати онако како је*; ~ у четири ока *рећи што удвоје, без сведока*; ~ у очи (у брк, у образ, у лице) *отворено, искрено рећи*; кажи ми да ти кажем *рекне се кад ко пита кога за оно што онај не зна*; како ~, како да кажем *узречица у говору којом се избегава да се изрази потпуно или тачно своја мисао*; не могу ~, немогуће је ~, не може се ~ *рекне се када се у говору спомиње нешто што премашује наше схватање*; нека ми се допусти ~, ако смем ~ *рекне се као оправдање да ће се у говору употребити оштра, груба реч*; реклаказала *брбљање, преклапање*; само се по себи каже *само се по себи разуме*; шта кажеш (кажете)? *израз чуђења кад је реч о нечему у шта је тешко веровати*; штоно кажу, што се (оно) каже, што да се каже, како се каже *као што је обичај рећи, као што многи говоре*; то не каже на добро *то не слути на добро.*

~ **се 1.** *приказ(ив)ати се ким*; *представити се, представљати се.* — Куда ми се дјеце памет ... да се кажем царем русинскијем. *Њег.* Али чим им се она каза ко је ... понашање свију њих измени се из темеља. *Маш.* Рукујемо се, ја јој се кажем, она ми понуди столицу. *Бан.* **2.** *постати видљив, показати се.* — Већ се избочине из земље кажу клисураста стијења. *Бег.* Разбила се тама и зора се каже. *Вел.* Драма ... не сме да се објашњава, она мора да се каже. *Богдан.*

казачок, -ока м рус. *украјински народни плес с ритмом који се непрестано убрзава; музика за тај плес.* — Други нам пљешћу у ритму казачока. *Божић.* Хармоникаш засвира казачок с дубоким преливима. *Моск.*

казѐин, -ина м лат. *беланчевинаста супстанција млека, саставни део сира, сиревина.*

казѐмат м и **казѐмата** ж фр. = казамат. — Оставили су тај комад меса и младости можда баш овдје ... у казематима. *Бат.* Било нас је двије хиљаде у подземним казематама. *Гор.*

казѐматскӣ, -ā, -ō *који се односи на каземате.*

казѐта ж тал. = касета **1.** *сандучић, шкриљица за драгоцености, новац и сл.* **2.** архит. *четвртасто удубљено поље на своду.* **3.** фот. *кутија у коју је уложен негатив.*

казива̀лац, -аоца м *онај који казује.* — Сви ... казиваоци и наше дивне старешине нас лагаше. *Нен. М.*

казива̀лица ж подр. *она што свашта и радо казује. Рј. А.*

казѝвало м и с подр. *онај који свашта и радо казује. Рј. А.*

казѝвање с *гл. им. од казивати (се).*

казѝвати, кàзујēм несврш. **1.** *несврш. према казати.* **2.** *говорити напамет, декламовати.* — Док је песму казивала, лице јој добијало неки узвишени израз. *Грол.*

Изр. ~ од речи до речи *понављати дословце како је ко говорио;* ~ у перо *изговарати речи да их други редом записује, диктирати.*

~ **се 1.** *чинити се, показивати се.* — Ал' и њена с' тада сенка са очима суза пуним у сутону казиваше лепа, сјајна. *Јакш. Ђ.* Он, премда војник, нит је био спретан нит умјетан; али се казивао медене ријечи и миле крви. *Буд.* **2.** *приказивати се, представљати се.* — Један перверзан индивидуум који се казује хоћа из Бихаћа, а уистину чини се да путује свијетом. *Андр. И.* Спасоје се овдје казивао ђаком — иако је то давно престао да буде. *Сиј.*

казѝвāч, -áча м **1.** *онај који казује.* — Многобројна понављања ... служе томе да певач или казивач предахне. *Бурић.* Такви модерни ... записи настају тек онда кад се успостави присни контакт међу записивачем с једне и казивачем с друге стране. *КН 1958.* **2.** *онај који показује пут (коме);* исп. калауз (1). — Па опрема вранца казивача, кој' казује по ноћи друмове. *НП Вук.* **3.** *оно што показује:* ~ пута.

казѝна ж *в. касина.* — Хрватско-угарска странка ... основа у Загребу своју казину. *Шиш.*

казѝно м *в. касино.* — У казину се приређивао плес за плесом. *Ђал.*

кàзма ж тур. покр. *трнокоп, будак, крамп.* — Што ми добијемо, није земља него камен. Треба казмом да га разбијеш. *Лоп.*

кâзна и **кàзна** ж *мера примењена против кога због почињене кривице, каквог пропуста, преступа, злочинства и сл.:* новчана ~, телесна ~, смртна ~, ~ доживотне робије, ~ лишења слободе.

Изр. бити под казном, бити у казни *издржавати казну.*

кàзнац, -àца м **1.** ист. *у феудалном систему достојанственик који се бринуо о скупљању пореза, у Србији управник владаочеве благајне.* **2.** покр. *сеоски главар.* — Рачуне дају [скрбници] сада казнацу, а он суду. *Рј. А.*

кàзначēј, -а и **казнàчēј,** -éја м рус. заст. *благајник.* — И он, да би растерао мисли, поче тако савесно бројати, као да је Гаванов казначеј. *Лаз. Л.*

кàзначēјев и **казначéјев,** -а, -о *који припада казначеју:* ~ помоћник.

кàзначēјка и **казнàчēјка** ж заст. *женска особа казначеј, благајница.* — Пролази Перса казначејка, удовица која је преко мере бела и румена. *Срем.*

кàзначēјство и **казначéјство** с заст. *служба казначејева:* директор казначејства.

казнàчина ж заст. *село или део општине под једним казнацом или главаром. Рј. А.*

кàзнен, -ā, -ō *који се односи на казну:* ~ поступак, ~ законик, ~ завод, ~ експедиција, ~ власт, ~ правосуђе.

Изр. ~ простор спорт. *део игралишта пред вратима, голом, где сваки прекршај повлачи најтежу казну.* — Настала је велика гужва у казненом простору »Вардара«. *Вј. 1957.*

кàзненоправни, -ā, -ō *који се односи на казнено право:* ~ одговорност.

кàзним, -а, -о заст. *в. кажњив.* — Десет минута је прошло, а господин Мирко није још дошао! То је казнимо. *Јакш. Ђ.* Колико је тек растао број деце ... која још нису вршила казнима дела, а пролетаризирана су. *Лапч.*

казниòна и **кàзниона** ж заст. *в. казниоица.* — Четири је године проборавио тамо међу зидинама казнионе. *Коз. Ј.* Јасневски је ... омогућио овај илегални састанак и договор, и то у самој амбуланти пожаревачке казнионе. *ЛМС 1951.*

казниòница и **кàзнионица** ж *завод где су затворени они који су осуђени што су починили тежа кажњива дела.* — Он гледа како му јавно продају дио земље, па како га воде у казнионицу. *Мил. В.* А куд ћеш ти? У град за слушкињу па у болницу или казнионицу. *Тур.*

казниòничкӣ и **кàзнионичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на казнионице:* ~ начин живота.

казнѝōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на казнионе.* — Наставио је ... борбом против казнионског режима. *Пол. 1959.*

кàзнити, -ӣм (трп. прид. кàжњен) сврш. и несврш. *донети, доносити одлуку о казни, изрећи, изрицати казну.* — Безобразнике кàзни затвором. *Неим.* Казнити значи донекле признати немоћ васпитања и васпитача. *Пед.*

кàзуāлан, -лна, -лно лат. *случајан.*

казуалѝзам, -зма м *учење да у свету постоји и влада случај.*

кàзуāр м малајски зоол. *врста птице тркачице, сличне ноју* Casuarius casuarius. *ЕЛЗ.*

казу̀ист(а) м *човек који решава озбиљна питања логичким доскочицама и софизмима.*

казуѝстика ж (дат. -ци) лат. **1.** *доказивање које се оснива на појединачним случајевима,*

који се без основа уопштавају па доводе до извртања истине. — То је права језуитска казуистика. *Куш.* **2.** *примена општих догматских прописа и моралних принципа на посебне практичне случајеве у животу.* — Али и та бољшевичка казуистика питање је да ли би лењинском револуционару . . . дозволила да се послужи лажју. *Дав.* **3.** правн. *разматрање појединих примера судских расправа са гледишта како их треба решавати по нормама права.* — Законски предлог не помиње [олакшавајуће или отежавајуће околности] у тој казуистици, већ их оставља судијиној слободној оцени. *Арх. 1926.*

казуи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се оснива на казуистици*; ~ надмудривање.

ка̀зук м тур. *колац усађен или учвршћен у земљу за који се веже лађа.* — Стаде [лађу] вући себи. И таман да заметне уже на казук, а у гомили света опази једну жену. *Лаз. Л.*

ка̏зула ж лат. *горња хаљина католичких свештеника при вршењу обреда.* — Гвардијан је управо навлачио преко главе казулу. *Андр. И.*

ка̀ѝгџија м тур. *онај који тера каик, чамчар.* — Каигџије дочепаше први каик, па се отискоше на воду. *Ком.*

ка̀ик м тур. *чамац.* — У мали је каик искочио, до ђемије каик дотјерао. *НПХ.*

ка̀ил, -а, -о тур. *споразуман, задовољан, вољан.* — Стари није томе каил био. *Ћоп.*

ка̀има ж тур. *турски папирни новац.* — Пун амбар, пун тор, пуна кеса пусте каиме. *Коч.*

ка̀ин м *братоубица (према библијском имену).* — Гнезда нечасних издајника морају бити разорена, каини морају бити уништени. *Моск.*

ка̀иновскӣ, -ā, -ō *који се односи на каина, братоубилачки.* — У тим [грађанским] круговима дремају стари нагони и каиновски планови. *Андр. И.*

ка̀ић м тал. *врста чамца*; исп. каик. *Деан. Рј.*

ка̏ица ж покр. заст. *женски накит на глави од кована новца. Вук Рј.*

ка̀иш м тур. **1.** *дуга трака од коже (ређе од чврсте тканине) која служи као појас или за везивање.* — Тешко је пса од намазана каиша отјерати. *Н. посл. Вук.* **2.** *оно што има облик каиша (1).* — Скини и онај каиш сланине. *Вес.* Имао је једну једину кошуљу која се . . . цепала у дроњке и каишеве. *Андр. И.* **3.** пом. *једна од дасака којима се покривају бокови лађе. Вук Рј.* **4.** фиг. *лихва, зеленашење, каишарлук.* — А онај коме су каишем големо имање распарчали . . . чека парче хлеба. *Јакш. Ђ.* **5.** фиг. *превара, подвала.* — Уверио [сам се] да у овој ствари има неког каиша који је могла удесити само . . . покварена душа. *Ком.*

Изр. стезати ~ *скромније живети.* — Наши радни људи нису више спремни да стежу каиш. *Тито*; ударити коме ~ *преварити кога.*

ка̏ишање с *гл. им. од каишати (се).*

ка̏ишār, -а́ра м (вок. ка̏ишāру и -а̏ре) **1.** *онај који прави каише. Р-К Реч.* **2.** фиг. *онај који се при пословању служи преваром, подвалом; лихвар, зеленаш, каматник.* — Позоришни гледаоци препознавали су у Вулу паланачког и сеоског ћифту, зеленаша и каишара. *Глиг.* Драга браћо, не идите каишарима, гуликожама. *Гор.*

каишáрев, -а, -о = каишаров *који припада каишару.*

каишáрење с *гл. им. од каишарити.*

каишáрити, -и̏шāрӣм несврш. *бавити се каишарским пословима, каматовати, варати; поступати као каишар (2).* — Није он [сеоски ћата] био од оних људи који су каишарили да би стекли, он је каишарио да би благовао. *Вес.*

каишàрлук м *каишарски поступак, превара, подвала; лихварство, зеленаштво, каишарство.* — Каишарлуци и зеленашлук почеше се нагло по народу ширити. *О 1875.*

каишáров, -а, -о = каишарев.

ка̏ишарскӣ, -ā, -ō *који се односи на каишаре и на каишарство*: ~ интерес.

ка̏ишарски прил. *попут каишара.* — Он је и ове године каишарски урадио. *Моск.*

каишáрство с *каишарлук.*

ка̏ишати, -а̄м несврш. **1.** *резати на каише (нпр. кожу, сланину). Вук Рј.* **2.** фиг. *браздити.* — Земљорадничка задруга увела . . . »фергусон«, а овај почео да каиша најбољу земљу книнске комуне. *Пол. 1958.*

~ **се 1.** *кидати се.* — Кора . . . у старости много испуца и лако се каиша, љушти. *Тод.* **2.** фиг. *вијугати се.* — Серпентине су се каишале узбрдо. *Ћон.*

ка̏ишац, -шца м *дем. од каиш, каишић.*

ка̀ишић м *дем. од каиш.*

ка̏ишлија (у атрибутској служби) м *направљен од каиша.* — Кад пође суду или миси, обује стајаће опанке каишлије. *Коч.*

ка̀ишнӣ, -ā, -ō *који се односи на каише.*

ка̏ј и **ка̀ј** дијал. *упитно-односна заменица за ствари у кајкаваца.*

ка̀ја ж тур. покр. **1.** *грумен.* — Купи коју кају соли. *Уск.* **2.** *цемент.* — Ко нам поједе кају из бетона под попуцалим асфалтом. *Петр. В.*

ка̀јак м ескимски **а.** *мали ескимски чамац (обично за једну особу) превучен туљано-*

вом кожом преко дрвенога костура. **б.** спорт. *лагани чамац, згодан за спуштање рекама или за натјецање, такмичење.*

кàјакачкӣ, -ā, -ō *који се односи на кајаке.*

кајàкāш, -áша м *онај који се бави спортом у кајацима.* — Из Новог Сада кренуће у Београд регата кајакаша. *Б 1958.*

кајàкāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на кајакаше:* ~ спорт.

кајакáштво с *бављење кајакашким спортом.* — Била је прва жена која је препловила дивљу Комарницу ... била је »опседнута« кајакаштвом. *НИН 1958.*

кàјанӣк м *онај који се каје. Бак. Реч.*

кàјаница ж *жена кајаник. Бак. Реч.*

кàјање с *гл. им. од кајати (се).*

кајáрење с *гл. им. од кајарити.*

кајáрити, кàјāрӣм несврш. тур. *проверавати меру, баждарити. Вук Рј.*

кàјāс, -áса и **кàјас** м и **кајáса** ж тур. **1.** (обично мн.) *каиш којим се управља коњем, узда.* — Брзо затеже кајасе да заустави риђушу. *Чипл.* фиг. На њему се огледао грађански понос сталоженог господара који сигурно држи кајасе свог живота у рукама. *Петр. В.* **2.** *каиш којим се причвршћује сабља, седло и сл.* — Трипут ју је опасао пасом, а четврти од ђорде кајасом. *НПХ.* Он скиде кајасу са седла и нареди млађем да веже старијега. *Андр. И.*

кàјати, -јēм (имп. кâј) несврш. **1.** *испаштати, жалостити се због чега, жалити.* — Немоћно срце туђе јаде каје. *Крањч. С.* Ако си се, кмете, огрешио, кајао веком док не докајао! *Вукић.* Дела тамна ... страдањем кајем горким и перем сузом својом. *Марк. Д.* **2.** покр. *оплакивати кога; бити у жалости за ким, коротовати.* — Не каје дјевојка додуше мртву главу ... *Торд.* Па зар ти тако свога мртвог оца кајеш? *Берт.* **3.** *освећивати (кога).* — Тешко оном кога цар каје. *Вук Рј.*

~ **се** *жалити због неког свог поступка.* — Кажи им нека је просе, неће се кајати. *Вес.* У савјести својој кајао се због гријеха. *Бен.*

кàјба ж тал. покр. *кавез, крлетка;* исп. гајба. *Деан. Рј.*

кàјгана ж тур. *јело од пржених јаја.* Изр. као светог Петра ~ *прескупо.* — Мене су ти избори стајали као светог Петра кајгана. *Сим.*

кàјганица ж *дем. од кајгана.*

кâјда и **кàјда** ж тур. **1.** *знак којим се бележи висина и трајање гласа у музици, нота.* — Преписује кајде најновијих арија. *Коз. Ј.* **2.** *напев, арија.* — И та нас је кајда севдалинска пратила ... до Балтијског мора. *Петр. В.* **3.** мн. *свезак или књига са штампаним или уписаним нотама неког музичког састава.* — Потражи кајде па сједне к старом гласовиру. *Леск. Ј.*

Изр. од те кајде нема фајде посл. *од тога што ти говориш не може бити ништа.*

кàјдāнка ж *свеска с кајдама, бележница у коју се бележе кајде, ноте. Деан. Рј.*

кàјзерица ж нем. варв. *врста округлог пецива с режњевима.*

кајѝта ж холандски *собица, кабина на лађи.* — То као да није гробница, него нека кајита на трабакулу. *Мар.*

кàјиш *в. каиш.*

кáјкавац и **кàјкавац,** -āвца м *онај који говори кајкавским наречјем.*

кáјкавачкӣ и **кàјкавачкӣ,** -ā, -ō *в. кајкавски.*

кајкавѝзам, -зма м *реч или облик речи који су својствени кајкавском наречју.*

кáјкāвка и **кàјкāвка** ж *женска особа кајкавац.*

кáјкавскӣ и **кàјкавскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кајкавце:* ~ говор.

Изр. ~ дијалекат *један од трију дијалеката српскохрватског језика назван по упитно-односној заменици кај (шток. што).*

кáјкавштина и **кајкáвштина** ж *говор кајкаваца, кајкавско наречје, кајкавски дијалекат.* — Већ од прве кајкавске књиге [избијало је] колебање између кајкавштине и штокавштине. *Водн.*

кàјмак м тур. **1.** *скоруп.* — Слаће ми ... сваке јесени по качицу кајмака. *Ком.* **2.** фиг. *оно што стоји на врху, на површини, што је најбоље.* — У црвеним, изливаним ложама кајмак града. *Матош.*

Изр. скинути, побрати ~ *узети оно што је најбоље у каквој ствари.*

кајмàкām, -áма и **кајмàкān,** -āна м тур. ист. *заменик великог везира; окружни главар; котарски, срески главар.* — [У Пећи и Ђаковици] само за неко време испадне за руком каквом енергичном мутесарифу и кајмакаму да установе неки сношљив ред. *Дед. Ј.* Није се бојао ни паша ни кајмакана. *Сим.*

кàјмак-баклáва ж *врста баклаве у које је надев од кајмака.*

кајмàклија ж *скувана црна кава која има доста пене.* — Дед ... једну кајмаклију! ... хоћу да посрчем овако с ногу. *Ком.*

кàјмāн, -āна м зоол. **а.** *врста крокодила:* ~ мисисипски Alligator mississippiensis. *Терм. 4.* **б.** мн. *породица таквих животиња* Alligatoridae. *Терм. 4.*

кајмѐкāм, -áма и **кајмѐкāн,** -áна м *в. кајмакам.* — Према његовој сили нису били ништа ни диздар... ни кајмекам. *Шуб.*

кáјсија ж тур. бот. *дрво из пор. ружа жуто-црвеног плода с великом коштицом* Prunus armeniaca; *плод тога дрвета. Терм. 3.*

кáјсијача ж агр. *врста гљиве* Cantharellus cibarius. *Сим. Реч.*

кáјсијин, -а, -о *који припада кајсији.*

кáјсијица ж *дем. од кајсија.*

кáјсијовача ж *ракија од кајсија. Прав.*

кајўта ж *в. кајута.* — Изиђе из кајуте на крми. *Краљч. Стј.*

кáка ж деч. *човечја нечист. Вук Рј.*

кàкав, -ква, -кво зам. **1.** *изриче питање о особини, својству кога или чега.* — Каква ти се чини [дјевојка]? *Бор.* Не знам каква је корист од тога што те шаљемо у школу. *Креш.* **2.** *у упитним и узвичним реченицама изриче осећања (дивљење, чуђење, негодовање, порицање и сл.).* — Какав је то ред да се куха јуха без меса! *Јонке.* Каква љепотица! говорио је сватко тко ју је познавао. *Краљч. Стј.* Ицу или оку, колико ћете вина? Та каква те ока!... Без пуна бокала ни за што не седам. *Змај.* **3. а.** *у корелацији са заменицама овакав, такав, онакав или с прилозима овако, тако, онако с придевом показује однос.* — Какав гост, онака му част. *Н. посл. Вук.* Зашто си ти такав какав си? *Вас.* Никад није човјек видио тако вјештих положаја у какве су се смјештали његови пријатељи. *Креш.* **б.** *указује на познате особине, онакав какав, такав какав.* — Забава је, какве већ јесу забаве по босанској провинцији. *Сим.* Колико је пута у потаји дрхтао... да Софка, каква је, сигурно неће пристати. *Станк.* **4. а.** *у служби неодређених заменица: неки, некакав.* — По ноћи би какви људи рекли мјеште цуре да водимо бабе. *Огр.* Данас-сутра па ие јој се јавити каква прилика. *Срем.* **б.** (у ћменичкој служби) *човек.* — Кад какав без ноге уђе у трамвај, дуго чекам док му каква стара жена устане. *Црњ.* **5.** (у атрибутској служби) *повољан, добар.* — Беше ли [на вашару] марви какве цене? *Јакш. Ђ.* Је ли то какав народ? — Добар док га не наљутиш. *Вуј.* **6.** (у прилошкој служби) *отприлике.* — Има томе каквих дванаест година... *Богд.* Треба да одијелиш од мене Божицу за каквих четрдесет дана. *Бор.*

Изр. ~ сам, такав сам *таква ми је природа, не могу бити другачији;* ~ си шатр. *како си;* не знам ~ *особит;* није богзна ~ *не вреди много.*

кàкавгод, кàквагод, кàквогод неодр. зам. *неки, некакав, један од.* — Ови варош може се присподобити каквомугод славонском селу. *Маж. М.*

какав гȍд, каква гȍд, какво гȍд и **какав му дрâго** каква му дрâго, какво му дрâго неодр. зам. **1.** *било какав, било које врсте, свеједно какав, овакав или онакав.* — Како ће утјешити тужну мајку која сад [с ратишта] чека каква год гласа. *Мул.* У земним слојевима [се]... нађу кости или какви год други трагови... *Жуј.* **2.** *лош, слаб.* — Сада су почели по сокацима да избацују јабуке, и то не какве год, него лепе, крупне сенабије и зеленике. *Андр. И.*

кàкав-тàкав, кàква-тàква, кàкво-тàкво неодр. зам. **1.** *бар некакав, слаб.* — [Надница им] уз нешто земље и стоке осигурава какав-такав опстанак. *Чол.* Има [Личанин] какву-такву њивицу. *Пав.* **2.** *било какав, икакав, овакав или онакав, некакав.* — Ствари не могу бити без обличја каквог-таквог. *Дов.*

какàдȕ, -ȕа м зоол. *врста папагаја:* ~ њубасти Cacatua galerita. *Терм. 4.*

какадȕкалица ж зоол. *в. какаду. Дean. Рј.*

кàкао, -каа м мексички **а.** бот. *дрво какаовац чије се семенке употребљавају у производњи чоколаде.* **б.** *прашак који се добива од семенака тога дрвета и топло пиће од тога прашка.*

кàкаов, -а, -о *који припада какау.*

кàкаовац, -бвца м бот. *дрво кожастих и јајастих листова које расте у тропима* Theobroma cacao. *Терм. 3.*

кàкаовњāк м *в. какаовац. Бен. Рј.*

какарȉзāње с *гл. им. од какаризати.*

какарȉзати, -àрȉзāм несврш. оном. *какотати.* — Кокошке гледаху казан као неко чудо и какаризаху међу собом о њему. *Лал.*

кàкви прил. разг. *никако, нипошто.* — Ма какви, ти ништа не разумеш! *Дав.*

каквȍћа ж *особина, својство или обележје којим се ко или што разликује од другога, вредност, врсноћа, квалитет.* — Богатство појединаца не увеличава се сразмерно количини и каквоћи његовог рада. *Марк. Св.* Пољопривредна добра обрађују се на најсувременији начин, како би се добила што боља каквоћа и што већа количина. *ОГ.*

кàквоћнӣ, -ā, -ō *који се односи на каквоћу. Терм. 1.*

кàки прид. непром. перс. *који је боје као земља прашина, жућкастосмеђ.* — Био је у једноставној каки одори. *Крл.* Закопча сва дугмета свог френча каки боје. *Моск.*

кàкӣ, -ā, -ō покр. *в. какав.*

кàки прил. *в. какви.* — Што, много вам? Та каки много! *Каш.*

кáкило м и с *каже се за човека који растеже реч када говори. Вук Рј.*

кàко и **кàко** прил. и везн. **I.** прил. **1. а.** *за начин.* — Како је отац ваш? *Дан.* Како бисмо земљу потурчили? *НП Вук.* Како ти је име? *Вук.* **б.** *за поређење (у корелацији: тако, онако).* — Како кому напијеш, онако ће ти и отпити. *Н. посл. Вук.* **2.** *ističe дивљење и усхићење: колико.* — Како је лепа ова ноћ! *Рак.* Како нам је диван снијежак нападао! *Крањч. Стј.* **3.** *изриче* **а.** *чуђење или негодовање.* — Како! ви сте били на Корзици? *Грол.* Како се нећу љутити? *Ђор.* **б.** *жељу.* — Како би хтио застрти та окна на својој души! *Цес. Д.* **в.** покр. *поређење: као.* — Скаче старац како хитро момче. *Њег.* Сутра бићеш како лист од купуса кад га гусјенице изгризу. *Војн.* **г.** *неодређеност вршења радње: на некакав начин, некако.* — Него дајте да како Ахејце спремимо за бој. *М-И.* Њему би било најмилије да га та женидба како мимоиђе. *Сиј.* **д.** *могућност, вероватност: можда.* — Онда је погледаше испитујући као да је није, како, синоћним . . . пољупцем увредио. *Јакш. Ђ.* **ђ.** *појачава порицање: никако.* — Па није он био рђав према сиротињи! — Та како рђав . . . мени је двапут, без менице, дао по сто динара! *Каш.* **II.** (како) везн. *изриче* **1.** *начин: као што.* — Говорите . . . поштено, како срце срцу збори. *Богд.* Оде како је и дошао. *Ад.* **2. а.** *изјаву, саопштење, запажање: да.* — И сама опази како им финанцијско стање није ни најмање ружичасто. *Сим.* Мара изађе да свима јави како је умрла баба. *Рист.* **б.** *констатацију.* — И данас [се] опоминьем и човјека и коња му: како је пошао био низ чаршију. *Вук.* Затекла их како плачу. *Сим.* **3.** *намеру (обично с кондиционалом): да (би), не би (ли).* — Написао је родитељима . . . да ће урадити све могуће како би удовољио њиховим жељама. *Крањч. Стј.* Како би поправили свој положај, Немци су започели противнапад. *Пол. 1944.* **4.** *време* **а.** *непосредно пред радњом главне реченице: чим, након што.* — Како ме угледао, он ми приђе. *Вес.* Неколико часака након тога како је пројахао владар, буде . . . дивизија позвана натраг. *Крањч. Стј.* **б.** *истовремено с радњом главне реченице: док, кад.* — Брада јој [кози] подрхтава како миче њоме. *Тип.* **в.** *почетка радње који је одређен главном реченицом.* — Кнезу . . . указивало се све тамно и мрачно особито . . . како му је болесни отац био присиљен бјежати. *Крањч. Стј.* Има више од пола године како ништа не пије. *Срем.* **5.** *узрок: зато што, јер.* — Како је мошњар обрве скупио био, разумјела је намах да у њем нешто куха. *Шен.* Како су ме познавала сва њушкала [полицијска], био сам угрожен. *Поп. Ј.* **6.** *последицу.* — Уредник [Антологије] тако је радио како би читалац имао што више јамства да је избор добро учињен. *Поп. Б.* **7.** *узгредно објашњење података или мисли о којима се говори.* — Ви сте, како се оно каже, господар ситуације. *Јонке.* Како сигурно знаш, удовац сам. *Сим.*

Изр. богзна ~ *јако, врло.* — Скочи с кола па тромо и као да је богзна како уморан, приђе столу. *Лаз. Л.*; ~ било, ~ било да било, било ~ било *макар како било, макар како испало, свеједно како*; ~ (да) не, него ~ *дакако, наравно, свакако, дабоме*; и те ~, (и) још ~ *веома, врло.* — Он и те како љуби књигу. *Нех.*; ~ где *према месту*; ~ год *било како, свеједно како*; ~ је? (~ си) разг. *уобичајена друштвена формула којом се пита за здравље или упоште за животне услове*; ~ је, тако је, ~ је да је *треба бити задовољан, иако није како би се хтело*; ~ је могуће *по могућности*; ~ кад(а) *према приликама*; ~ који *не сви једнако*; ~ који дан (која година) *без прекида, стално, непрестано.* — Слабост како који дан узимаше све више маха. *Вес.*; ~ коме *једноме овако, другоме онако, неједнако*; ма ~ *колико год, свеједно колико.* — Ма како уздигло се срце. *Цес. Д.*; како . . . тако и *и . . . и.* — Све види, како у кући, тако и у радионици. *Бар.*; ~ тако *некако*; ~ треба (*врло*) *добро.*

кàков, -а, -о заст. *е. какав.*

кáкогод и **какòгод** прил. **1.** *на неки начин, некако; на било који начин, икако.* — Нема наде да би то могло постати какогод друкчије. *Цар Е.* **2.** *можда.* — Па кад си Црногорац, да не познајеш какогод Максима Црнојевића. *Кост. Л.* **3.** покр. *као, као што, попут (чега).* — Бока је земља здрава какогод Херцеговина. *Вук.*

кáкогођ *в. какогод.*

какодáкање с *гл. им. од кокодакати.*

какодáкати, -ôдāчēм несврш. оном. *производити гласове ка-ко-дак (о кокошима); кокодакати, раколити се, какотати. Вук Рј.*

каколòгија ж грч. грам. *погрешан, рђав говор; погрешан израз.*

кáконо и **кáконоти** прил. *како, као.* — Једни на друге јурну каконо вуци. *М-И.* А два ока до чела висока каконоти у крагуја сива. *Март.*

кáко-тàкō прил. **1.** *донекле, барем мало.* — Чекали су да се догради мост и како-тако оправе путеви. *Андр. И.* **2.** *некако,*

на неки начин, не баш лоше. — Палма је још како-тако била у реду. *Крањч. Стј.* Још Радојка како-тако, ал' Радован? Напако! *Јакш.* Ђ.

ка́котање и **какота́ње** с *гл. им. од какотати.*

ка́котати, -оћём и **какота́ти,** ка̀коћем несврш. **1.** *какодакати.* — Кокош поче какотати у дворишту. *Дом.* Какоће [јештица] као љута квочка. *Кал.* **2.** пеј. *причати шта било, брбљати, ћеретати.* — Момци пјевају, а дјевојке... се шале и какоћу. *Шапч.* Ђуро поваздан нешто какоће. Предлаже да некога ноћаске оставе да чува дрвену грађу. *Ћоп.*

ка̀коњак м необ. *расположење за причање, говорљивост*; пеј. *уста.* — Кад му се какоњак отвори, кад наиђе код њега расположење, просто једна милина! *Радул.*

какофо̀нија ж грч. *скуп гласова или тонова који звуче нескладно и немелодиозно*; супр. еуфонија. — Чују се овдје сви језици Леванта у доста простачкој какофонији. *Дуч.*

какофо̀нијскӣ, -ā, -ō *који се односи на какофонију.*

какофо̀ничан, -чна, -чно *који неугодно, ружно звучи:* ~ глас, ~ реч.

ка̀крик м бот. покр. *в. медунац. Сим. Реч.*

кактеје ж мн. грч. *в. кактуси.* — Умио [је] да удеси укусан живот... с полицама пуним кактеја. *Десн.*

ка̀ктуси и **ка̀ктуси** м мн. (јд. ка̀ктус и ка̀ктус) грч. бот. *породица суптропских вишегодишњих биљака с дебелом и сочном стабљиком с трновима и бодљикама* Cactaceae. *Терм. 3.*

ка̑л (ређе ка̑о) м (лок. ка́лу) *расквашена земља, блато.* — Пере ноге од прашине и кала замазане. *Павл.* фиг. Излаз из овог хаоса и кала не може се ни замислити без терористичке акције. *Вас.*

калаба̀лук м тур. **1.** *множина, гомила.* — Ту се саста калабалук коња: двјеста ата и триста парипа. *НП Вук.* **2.** *грађа, вика, метеж.* — Потрчим ја горе да видим шта је, каква је то ларма и калабалук. *Срем.*

кала̀брēз, -е́за м *шешир са широким ободом.* — Талијани у црним калабрезима [продају] садрену пластику. *Крл.*

кала̀бука ж тур. *грађа, врева. Р-К Реч.*

калабу́рење с *гл. им. од калабурити.*

калабу́рити, -а̀бӯрӣм несврш. *правити збрку, грађу, метеж, мешати ствари које не иду заједно, каламутити. Вук Рј.*

калабу́рња ж *грађа, галама, калабалук.* — Калабурња та се не би никад стишала. *Наз.*

ка̀лав, -а, -о *који се даде калати, расцепљив, цепак. Деан. Рј.*

кала́вање с *гл. им. од калавати.*

ка̀лавар м тур. покр. *клупа на којој крзнари стружу коже. Вук Рј.*

кала́вати, ка̀лāвām несврш. покр. *в. силазити*; исп. калати (2). — Мањега звјерета а поганијега... није било откако [је] Свети Василије низа стубе калавао (приповиједа се у Боци да је казао Црногорац кад га је ујео рак). *Вук.*

кала̀ватити, -ӣм несврш. *в. калафатити. Вук Рј.*

кала̀ваћење с *гл. им. од калаватити.*

ка̀лавац, -āвца м *плод биљке који се расцепи кад сазри.* — Плод је дивље мркве калавац и распада се у два плодића. *Бот.*

ка̀лавōст, -ости ж *особина онога што је калаво, цепљивост.* — Правилно распадање [минерала] зовемо калавошћу. *Туђ.*

ка̀лāвре, -вāрā ж мн. *врста кратких хлача, панталона. Вук Рј.*

ка̀лāј, -аја м тур. *коситер, цин.*

кала̀јисање с *гл. им. од калајисати.*

кала̀јисати, -ишем сврш. и несврш. *превући, превлачити, обложити, облагати калајем.* — Ту силни легени, ибрици... све то сребрно или бакарно па калајисано. *Срем.*

Изр. **небо (сунце) ти (вам) калајисано** *блажа псовка.* — Где ћеш тамо, сунце ти калајисано! *Рад. Д.*

кала́јли и **кала̀јли** прид. непром. покр. *као од калаја, попут калаја, калајни.* — Фесови су били масни и некако калајли. *Ћор.*

кала́јлија и **кала̀јлија** ж тур. **1.** *калајни тањир, здела.* — Насекоше пуне две велике калајлије од оне печенице. *Шапч.* **2.** *ситан накит од калаја у облику звончића који се уплеће у косу.* — Дугу косу оплела у перчин, у који није уплела »урочице« и »калајлије«. *Вес.*

ка̀лājнӣ, -ā, -ō **1.** *који је од калаја, који је калајисан.* — Узимао [је] на зајам послужавник и калајне кашике. *Рад. Д.* Скиде [печење] с батре и поднесе на калајној чинији. *Кнеж. Л.* **2.** *који је као калај.* — Небо ... калајне боје. *Дов.*

кала́јџија и **кала̀јџија** м **1.** *занатлија који се бави ливењем калаја или калајисањем.* — Сав је црн као калајџија. *Божс.* **2.** *трговац који иде около носећи робу са собом, торбичар, покућарац. Вук Рј.*

кала́јџијскӣ и **кала̀јџијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на калајџије:* ~ занат.

кàлам м тур. *в. калем (2).* — Не одрезуј каламе ножем тупим. *Марет.*

кàламак, -áмка м *дем. од калам.*

кàламанак, -áнка м покр. *врста капе. Р-К Реч.*

калàмāр, -ápa м тал. **1.** покр. *судић за тинту, мастило, тинтарница, мастионица. Деан. Рј.* **2.** зоол. *лигња.* — Јели смо скампе. А ти си узео каламаре после. *Дав.*

калàмбӯр, -ýра м фр. **1.** *игра речима које једнако или слично звуче, а имају различито значење, нижа врста фигуре.* — Набацују се [дипломати] . . . каламбурима и дворјечицама. *Шен.* Ја ћу се . . . дуго сећати по каламбурима и духовитим доскочицама неколицине Француза. *Дуч.* **2.** *збрка, метеж.* — Све се због збркало у њеној глави, па се направио каламбур. *Вес.*

каламбýрист(а) м *онај који се у писању служи каламбурима.* — Представи Чамчу као весељака, духовитог домишљана, човека каламбуристу. *Глиг.*

каламѝтēт, -éта м лат. *потешкоћа, невоља, квар.*

кàламити, -ӣм несврш. = калемити **1.** *урезивати калем у дивљаку, цепити.* — А ја се мучио каламећи дивљаку. *Наз.* фиг. Каламио му неку . . . моралну лекцију. *Мил. В.* **2.** *пелцовати (оспице).* *Вук Рј.*

кàламљēње с *гл. им. од каламити.*

каламýтити, -àмӯтӣм несврш. *в. калабурити. Вук Рј.*

каламýћēње с *гл. им. од каламутити.*

кâлан, -лна, -лно (ређе: кàона, -но) (комп. кàлнијӣ) *кањав, блатан.* — Кална, жута вода . . . тече преко пашњака. *Донч.* фиг. Душу нашу, што је каона, ми нећемо опрати водом купаона. *Крл.*

кàлāнка ж агр. *воћка (бресква, шљива) чији се плод може калати, цепати по дужини;* супр. глоћва. *Деан. Рј.*

кáлāње с *гл. им. од кáлати (се).*

калàпāч, -áча м мај. покр. *чекић.* — Блистали су калапачи од задовољства што се ударци мајсторови тако лепо слажу са калфиним чекићем. *Чипл.*

кàлапити, -ӣм несврш. покр. *мењати, прилагођавати, прекрајати.* — Вељу да они нијесу дали калапити како други хоће. *Миљ.*

~ **се** *мењати се.* — Туђи цареви . . . међу њима [Арнаутима су] пијавице метали . . . те су се калапили и промјењивали себе и све своје. *Миљ.*

кáлати, кâлām несврш. **1.** *располављати рибу и припређивати је за сушење.* — Калају је [приморци рибу] и суше. *Бат.* **2.** *цепати, расцепљивати по дужини (воћке, дрва).* — Чуло се како се у шуми кала једно дебло. *Крл.*

~ **се** *пуцати равно, уздуж.* — Вапненац се кала савршено, кремен никако. *Туђ.*

кàлати, -ām тал. покр. **1.** сврш. *ослабити од болести. Вук Рј.* **2.** сврш. *спустити, скинути:* ~ једро. — Па је [дјевојку] кала са коња вранога, па је води у дворе бијеле. *НПХ.* **3.** несврш. *грабити, захватати воду калачом.* — Почела [је] да кала воду. *Мил. В.*

калàужēње с *гл. им. од калаузити.*

калàуз м тур. **1.** *онај који показује коме пут, путовођа, водич.* — Воде га да им у овој замршеној шуми буде калауз. *Ћоп.* **2.** *трговачки посредник, мешетар, самсар.* — Преко својих калауза крупни капиталисти предузимају сушење шљива за свој рачун. *Лапч.* **3.** *гласоноша, гласник.* — Калаузи Хусеинови разнесоше [прогласе] на све крајеве Босне. *Том.* **4.** *направа у облику кукице којом се може отворити свака обична брава, отпирач.* — Отвори калаузом врата која воде на таван. *Чол.*

калàузити, -ӣм несврш. покр. **1.** *показивати пут, проводити.* — Ти калаузи пашиној војсци да прегази и опали Паштровиће! *Љуб.* **2.** *вршити посредничке послове.* — Ја му наплатих све до паре. А и што не бих — пола је мени, а пола њему. И уз то он ми и калаузи. *Ком.* **3.** *уходити, извиђати.* — Отме ли се гдје цура . . . Јуре калаузи и тражи отимача. *Коч.*

калаȕзлук м покр. *посао, занимање калауза (1—3); потказивање, достава.* — Зар Рајка . . . ухапсили . . . Опкладио бих се да ту има, колико-толико, и његова калаузлука. *Ком.*

калàуштина ж *плата калаузу. Вук Рј.*

калàушче, -ета с *дем. од калауз. Вук Рј.*

калàфāт, -áта и **калàфат** м тал. покр. *мајстор који гради или поправља бродове, бродограditељ.* — Одјекивали су ударци чекића и пјесма грлатих калафата. *Цар Е.*

калафàтатн, -ām, **калафатѝрати,** -àтӣрām и **калàфатити,** -ӣм сврш. и несврш. *поправити, поправљати брод; затворити, затварати пукотине на броду, бавити се калафатским занатом, шуперити.* Бак. Реч.

калàфāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на калафате.*

калàфōнӣј, -ија м и **калàфōнија** ж *в. колофоније.* — Грчка у Југославију увози: памук, уље, калафоније . . . *ЕГ 3.*

кàлац, -лца м **1.** *млада трава.* — Пустио коња на калац. *Вук Рј.* **2.** бот. *в. пир. Сим. Реч.*

кàлāч, -áча м и **кàлача** ж *посуда којом се граби, захвата вода из бунара;* исп. кала-

ти. — Стајала је над овцама које су се у кругу тискале око калаче с водом и пиле. *Перк.*

кàлаџија м *човек који кала, разрезује рибу (за сушење). Вук Рј.*

кàлаџијница ж *зграда или место где се риба кала. Вук Рј.*

кàлāш, -áша м тур. *расипник, пропалица, варалица.* — Она бијела пјевачица улети одмах међу оно неколико калаша-бећара. *Тип.*

калáшење с *гл. им. од калашити (се).*

калáшити, кàлāшīм несврш. **1.** *варати. Вук Рј.* **2.** *скитати се.* — С друговима цијелу ноћ је по селу калашио. *Тип.*

~ **се** *калашити (2).* — Срце [би јој се] парало кад би помислила, не калаши ли јој се можда син по граду. *О-А.*

кàлаштура тур. погрд. **1.** ж *раскалашна, разуздана жена.* — Ја не волим мршаве калаштуре... даске без прсију и наказе без кукова. *Рад. Д.* **2.** м *неваљалац, хуља, нитков.* — То је филистар... клинкур и посљедња калаштура магареће. *Вин.* **3.** м и ж *пас скитница, псина*; исп. цукела. *Вук Рј.*

кàлвāрија ж *муке, патње (према брду Калварији на којем је, према хришћанском учењу, Христос био разапет).* — Осјети да је већ проживио у себи сву ову калварију. *Десн.* Поратна калварија сељакања је заборављена. *НИН 1959.*

кàлвāријскӣ и **калвàријскӣ,** -ā, -ō *који се односи на калварију*: ~ пут.

кàлвӣн, -úна м = калвинист(а) *присталица учења верског реформатора Калвина.*

калвинӣзам, -зма м *Калвинова верска наука.* — Окренуо [је Јурај Зрински] читаво Међумурје на калвинизам. *Водн.*

калвӣнист(а) м = калвин.

калвинӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на калвинисте и на калвинизам.*

калвӣнисткиња и **кàлвӣнка** ж *женска особа калвинист.*

кàлвӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на калвине.*

кàлдрма ж грч.-тур. *пут, цеста направљена од камена, покривена, поплочана каменом, плочник од камена.* — Гргољила вода низ сокаке који почеше да показују калдрму. *Андр. И.* Гледао ју је како несигурно... стрчава сјеновитом дворишном калдрмом. *Божић.*

калдрмāр, -ара м = калдрмџија *онај који прави калдрме. Бен. Рј.*

калдрмàрина ж *дажбина за употребу калдрме.* — Када путују, не плаћају ни мостарину ни калдрмарину. *НИН 1960.*

калдрмија ж покр. *в. калдрмарина.* — Узеше ми грош саме калдрмије. *Шапч.*

калдрмина ж *калдрмарина.* — Две вреће луча... четири је то банке... ако они доле у чаршији не буду повисили калдрмину. *Рад. Д.*

калдрмисāње с *гл. им. од калдрмисати.*

калдрмисати, -ишēм и **кàлдрмити,** -ӣм сврш. и несврш. *прекри(ва)ти пут каменом.* — Шетам калдрмисаним шеталиштем. *Чол.* Улице нису калдрмили. *Глиш.*

кàлдрмљēње с *гл. им. од калдрмити.*

калдрмџија м = калдрмар. — [У Савез грађевинарских радника] улазе зидари, калдрмџије... *Лапч.*

кâле и **кáле** м *хип. од калуђер.* — Гледао сам на све стране по ћелијици остарелог кала. *М 1867.*

кàлēб м заст. *в. галеб. Деан. Рј.*

кàлēж, -ежа и **кáлеж** м лат. **1.** црквена *чаша од метала са сталком, која се употребљава приликом црквених обреда, путир.* — Носили [су Турци] у поганијем рукама калеже, кадионице. *Љуб.* У сунчаним трацима сјале се бијеле руке жупникове и златни калеж. *Кум.* **2.** песн. *чашица цвета.* — Низ борове иглице струји кишица цвјетова у калеже. *Наз.*

Изр. горки ~, ~ патње, ~ кушње *зло које треба ко да поднесе.* — Свирам ти да те мине горки калеж живота. *Матош.*

кàлежњāк м црквена *покривало за калеж приликом црквених обреда.* — Блистају од бјелокости укруђени калежњаци. *Гор.*

калеидòскоп м грч. **1.** *оптичка направа у којој се помоћу два огледалца и разнобојног материјала покретањем стварају различите фигурице.* **2.** фиг. *множина различних слика које брзо долазе и пролазе, шаренило.* — У газда Ивковој соби... обрће се неисцрпни калеидоскоп слика, типова и епизода. *Грол.* Овај се свет претвара у огроман калеидоскоп боја и линија. *Ант. 2.*

калепдòскопскӣ, -ā, -ō *који се односи на калеидоскоп; који је као у калеидоскопу.*

калеидòскопски прил. *као у калеидоскопу, шаролико, брзо.* — Гоголь нам управо калеидоскопски слика цијелу галерију сјајних типова. *Шов.* Све му је то помогло да постане... калеидоскопски брз. *Мих.*

кàлем м (мн. кàлеми и кàлемови) грч.-тур. **1.** *дрвени ваљак за намотавање преће или жице, мосур, чунак.* — У чистој собици претрпаној... калемима телефонске жице ... дуго је говорио с политкомом. *Моск.* фиг. Стао се одвијати калем догађаја иза-

званих оним што се десило на тавану. *Дав.* **2. а.** *гранчица, пупољак који се цепи, пресађује на другу биљку, навртак.* — Турски путник... за појас задене калеме... да успут зацепи дивљаку. *Петр. В.* фиг. То није била права, изворна вјера, него она на селу каламљена; но калем се није примио. *Коз. Ј.* **б.** *накалемљена биљка или дрво.* — Једна се коза успела уз стричев двогодишњи калем. *Ранк.* **3.** заст. *писаљка од трске којом су се на Истоку служили уместо гушчјег пера.* — Ћате се ужурбале... за ухом им бели калемови, а у руци хартија. *Шапч.*

калѐмāр, -ара м **1.** *онај који калеми.* — Домаћин обично не калеми, већ доноси материјал калемарима. *Пол. 1958.* **2.** *калемачица.* — Посекао се калемаром. *Ћос. Д.*

кàлемача ж *накалемљена воћка или лоза. И-Б Рј.*

калемàчица ж *нож за калемљење. Бен. Рј.*

кàлемити, -им несврш. = каламити. — Може калемити... питому воћку на дивљаку. *Сим.* Калеми [баштован] и везује виђаге ликом. *Петр. В.*

~ **се** *цепити се, пелцовати се.* — Хоћемо да се у добри час калемимо против те мијазме. *Петр. В.*

кàлемљѐње с *гл. им. од калемити (се).*

кàленац, -ёнца м бот. *в. шпаргла. Сим. Реч.*

калѐндāр, -ара м лат. **1.** *таблица распореда дана у години, попис дана, тједана, седмица и месеци у појединој години.* **2.** спорт. *распоред натјецања, такмичења по датумима:* ~ натјецања, такмичења, спортски ~, годишњи ~.

Изр. изгубити ~ *помести се у датуму, чинити нешто што не одговара годишњем добу;* нови ~ *грегоријански календар;* псовати читав ~ *псовати све чега се сети, много псовати;* стари ~ *јулијански календар.*

калѐндāрāј, -ија и **калѐндāрнјум** м *део календара где су пописани дани. Прав.*

калеидàрић м *дем. од календар.*

календáров, -а, -о *који припада календару.*

калѐндāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на календаре.*

Изр. ~ година *време од 1. I до 31. XII.*

калѐндāрски прил. *према календару, по годинама.* — И онда, још календарски младе, оне су презреле старице јалових жеља. *Рад. Д.*

калѐндро с бот. *в. смрдуша. Р-К Реч.*

калѐница ж **1.** *земљана зделица. Вук Рј.* **2.** *суд за воду.* — Свако [јој] вече [жене] дотураше парче хлеба и каленицу воде. *Ћос. Д.*

калѝбар и **кàлѝбар,** -бра м (ген. мн. кàлѝбāрā) фр. **1. а.** *унутрашњи промер, пречник цеви ватреног оружја.* — Пушчане цијеви свих врста калибара... зијевале су доље према падини. *Вуј.* **б.** *величина и тежина пушчаног или топовског зрна.* — Гранате најтежих калибара све су чешће риле по рововима. *Јак.* **2.** фиг. **а.** *врста; вредност.* — То је ионако предвиђено за лопуже великог калибра. *Сим.* Примедаба има пуно, и све истог калибра. *Поп. П.* **б.** *човек истакнутих (добрих или лоших) особина.* — Мој стари је тежи калибар: грабежљив, себичњак, зеленаш. *Ств. 1948.*

калѝбарскӣ и **кàлѝбарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на калибре.*

калѝграф м грч. *краснописац.* — По занимању је био калиграф... у канцеларији... ордена. *Андр. И.*

калиграфија ж *вештина читкога и лепога писања, краснопис.*

калиграфѝрати, -афѝрām и **калиграфисати,** -ишēм несврш. *читко и лепо писати.*

калѝграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на калиграфе и на калиграфију; који је лепо написан:* ~ вештина.

калѝграфски прил. *на калиграфски начин, као калиграф.* — Пише на таблици лијепо, калиграфски. *Крл.*

калѝжити се, кàлѝжӣм се несврш. покр. *срамити се, стидети се.* — Своју срећу под ноге туримсо, да се с нама вас свијет калижи. *Њег.*

кàлӣј, -ија м тур. = калијум *хемијски елемената, мекан метал сребрнасте боје* (К).

кàлијев, -а, -о и **кàлӣјскӣ,** -ā, -ō *који у свом хемијском саставу има калија, који је постао спајањем с калијем.*

кàлијум м = калиј.

кàлијумов, -а, -о *који у себи има калијума.*

кàлило с покр. *в. кољужа. Вук Рј.*

кàлина ж бот. *грмовита биљка из пор. маслина с опорим и горким црвеним плодом* Ligustrum vulgare. — Калина је лијепа гледати, ал' је горка зобати. *Н. посл. Вук.*

кàлиновац, -бвца м зоол. *врста лептира* Splinx ligustri. *Финк.*

кàлионица и **калиòница** ж *просторија, одељење творнице, фабрике, где се гвожђе кали.* — Гости [су] разгледали... калионицу и најмодернију термичку обраду производа. *Пол. 1959.*

кàлионичār и **калиòничār** м *онај који кали.* — Индустрија пољопривредних ма-

шина расписује конкурс за... калионичара. *Пол. 1959.*

кàлионичкӣ и **калиòничкӣ**, -ā, -ō *који се односи на калионицу*: ~ пећ.

калúрāње с *гл. им. од калирати.* — Други пут, опет уз помоћ реферата о мањку и калирању, продали су 111 килограма. *Пол. 1950.*

калúрати, кàлӣрām сврш. и несврш. тал. (*из*)*губити на тежини због сушења или расипања* (*о роби*); исп. кало[2]. В. пр. уз гл. им. калирати.

кáлити[1], кàлӣм несврш. **1.** техн. *давати жељезу, гвожђу велику тврдоћу, чврстоћу, трајност помоћу загрејавања до високе температуре, а затим наглог хлађења.* — Кад је требало да се нешто кали... све троје потапали су у воду врело гвожђе. *Бан.* Волели смо људе... и ко огањ били, који челик кали. *Митр.* **2.** фиг. *чинити чврстим, способним за подношење тешкоћа, јачати, челичити.* — Крха те и ломи [клетва], ал' ти снагу кали. *Стан.* Ми смо каљени *на* вековним мукама. *Макс.*

Изр. ~ срце *задовољавати жеље срца.* — Њихове ћу одсјећи главе и окитити мојега чардака, да их гледам и да срце калим. *НП Вук.* Пију и срце ми кале. *Вел.*

~ **се** *челичити се, јачати.* — У тим окршајима калило се јунаштво. *Дед. В.* Калио се револуционарни дух наших бораца. *Пол. 1958.*

кáлити[2], кàлӣм несврш. *располућивати, сећи* (*месо*); исп. кáлати. — Ката је калила прасиће вешто као човек. *Чипл.*

кàлиф, -а, **кàлӣф,** -и́фа и **калúфа** м = халиф(а) ист. *врховни муслимански поглавар у арапским државама који има највишу духовну и световну власт; титула турских султана.* — Абдул Хамид узео је титулу калифа, врховног вјерског поглавара свих муслимана. *ОП 2.*

калӣфāт, -а́та м = халифат *територија под влашћу калифа; држава којој је на челу калиф.* — Са распадањем Багдадског калифата падала је обрамбена снага Арапа. *Пов. 2.*

калифòрнӣј, -ија и **калифòрнијум** м *елеменат велике тежине* (Cf).

кàлифскӣ и **кàлӣфскӣ,** -ā, -ō *који припада калифима, калифама*: ~ престо.

кàлк м фр. лингв. *ропски превод стране речи.*

кàлкāн, -а́на м тур. **1.** *штит*: сребрни калкани. *Рј. А.* **2. а.** *забат на кући. Рј. А.* **б.** *врста крова на кући који се од једног зида спушта косо на противни зид*: кућа на ~. *Бак. Реч.* **3.** покр. *врста старинске женске капе.* — На глави му финофесић, мислим калкан је. *НПХ.* **4.** *седло.* — Па се пови у калкан дорату. *НП Херм.*

кàлкāнскӣ, -ā, -ō *који је на калкану, који служи као калкан, забатни*: ~ зид.

калкȕлант м = калкулатор *онај који калкулише.* — Публицистичко-издавачки завод... расписује конкурс за калкуланта. *Пол. 1957.*

кàлкулатӣван, -вна, -вно *одређен, утврђен калкулацијом* (*о цени*). — Предузећима [би] требало омогућити да врше слободан откуп [јаја] и да их продају по калкулативној цени. *Пол. 1958.*

калкȕлāтор м = калкулант.

калкулáција ж лат. *предрачун, прорачун.* — Захтјеви рентабилности и амортизације имаху и онда своје калкулације. *Бат.*

калкулáцӣјскӣ и **кàлкулациòнӣ,** -ā, -ō *који се односи на калкулације.*

калкулúрати, -ȕлӣрām и **калкȕлисати,** -ишēм сврш. и несврш. *израчуна(ва)ти, обрачуна(ва)ти, прорачуна(ва)ти.* — Он одмах... калкулира о резултату. *Крл.* Калкулисали смо, рачунали и израчунавали да би нас надзиђивање једног спрата коштало око 27 милиона динара. *Пол. 1958.*

кàлма и **кâлма** ж тал. *тишина, затишје.* — Између северног и јужног пасата налази се појас калма, у коме нема хоризонталног ветра. *Физ. 3.*

кàлмук м фр. *врста длакавог сукна.* — Сукња од калмука. *Шен.* Рекла од калмука. *Дом.*

кâло[1] с покр. *в. кал.* — фиг. Да будеш опет хришћанин и да са мном опереш кало душе и тијела. *Љуб.*

кâло[2] м тал. *губитак, мањак на мери који настаје од сушења или расипа у промету* (*о роби*), *сасушак.* — Кало и други губици... настају држањем већих количина робе... у неупакованом стању. *Б 1958.*

калòвит, -а, -о *који је пун кала, блатан.* — Ужарене оплате на точковима пиште и цврље у каловиту путу. *Гор.* Сан мутан и каловит. *Сим.*

калòгажа м *газиблато. Вук Рј.*

калòдонт м *паста за зубе* (*према једном творничком, фабричком имену тога продукта*). — Она реч [била је] истиснула кроз забрављена уста као последњи бризг калодонта из скоро празне тубе. *Дав.*

кàлонг м зоол. *врста сисара тропских крајева са главом сличном глави пса* Pteropus edulis. *Терм. 4.*

калòпер м бот. *украсна мирисава биљка из пор. главочика, божја плахтица* Tanacetum balsamita. *Сим. Реч.*

кàлōрија ж лат. физ. **1.** *јединица за мерење количине топлоте; количина топлоте која је потребна да се 1 кг воде угреје за 1° Ц.* **2.** *мера за хранљиву вредност животних намирница.* — Вриједност овог оброка . . . износи 1250 калорија. *Пол. 1957.*

калòрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на калорије.*

калòрӣјски прил. *с обзиром на калорије, по калоријама.* — У САД . . . исхрана је калоријски најјача. *Пол. 1958.*

калòрика ж физ. *наука о топлоти.* — [О топлотним појавама] се бави наука о топлоти или калорика. *Физ. 3.*

кàлориметар и **кàлоримēтар,** -тра м *справа за мерење количине топлоте коју је излучило или упило неко тело.*

калоримèтрија ж *мерење топлоте.*

калоримèтрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на калориметрију.*

калòричан, -чна, -чно **1.** *који се исказује у калоријама:* ~ вредност. **2.** *који има довољно калорија:* ~ храна. **3.** *којега покреће топлота, парни:* ~ централа.

калòричкӣ, -ā, -ō *који се односи на калорије и на калоричност.*

калòричнōст, -ости ж *особина онога што је калорично; количина калорија у нечем.* — Укупна калоричност исхране је у порасту. *Пол. 1958.*

калòта ж тал. **1.** мат. *површина куглина одсечка, сегмента, капица.* **2.** анат. *вршак лубање* calvaria capitis.

кàлотина ж **1.** *кришка, одломак воћа.* — Поједе . . . танку калотину гуње. *Вел.* **2.** *плоча настала клањем.* — Вапненаца од којих се дају искалати велике ромбоедарске калотине има на Исланду. *Туђ.*

кàлош, -òша м бот. покр. *в. лала. Сим. Реч.*

калòша ж фр. *в. галоша.*

кàлп прид. непром. тур. *лажан, патворен, неваљао. Вук Рј.*

калпàгџија м = калпакчија *онај који прави калпаке. Р-К Реч.*

кàлпак м тур. **1.** ист. *свечана капа од самура, куновине или коже.* — На сваком је алкару калпак од куновине с бијелом челенком од ждралова перја. *Шимун.* **2.** *ратна војничка капа од лаког метала, кацига, шлем.* — Деца су натицала на главе калпаке војника. *Нуш.* **3.** *капа од крзна, шубара.* — Осјетиште момци да ту киту ружмарина неће за свој калпак затицати. *Торд.*

калпàкчија м = калпагџија. *Р-К Реч.*

кàлпачина ж *аугм. од калпак.*

кàлпачић м *дем. од калпак.*

кàлпити, -ӣм несврш. *наносити штету, кварити.* — Немамо еснафско право, па може онај Мита брица да нас тужи што јевтиније бријемо па му калпимо занат. *Срем.*

калпòзан м тур. *лажљивац, варалица. Вук Рј.*

калпòзанаст, -а, -о *лажљив, преварам.* — То је један непоштени и калпозанасти човјек, који за инад неће да плаћа у реду. *Ћор.*

кàлуђер м грч. *човек који припада црквеноме реду и живи у манастиру, самостану, редовник, монах.* — Највише [ме] може усрећити . . . мантија калуђера и фрушкогорски манастир. *Сек.*

Изр. у друштву се и ~ жени *в. уз друштво (изр.).*

калуђèрак, -рка м *хип. од калуђер.* — Зар онај бледи . . . смирени и скромни калуђерак . . . зар то није Василијан! *Ранк.*

кàлуђерēње с *гл. им. од калуђерити (се).*

кàлуђерити, -ӣм несврш. *уводити у калуђерски ред.* — Шта је то? . . . да калуђере мене!? *Ранк.*

~ **се** *постајати калуђер.* — Ниси пристао да пашеш мач ни да се калуђериш. *Лаз. Л.*

кàлуђерић м *дем. од калуђер.*

кàлуђерица ж *женска особа која припада црквеном реду и живи у манастиру, самостану, редовница, дувна, монахиња.*

кàлуђеричин, -а, -о *који припада калуђерици.*

кàлуђеричкӣ, -ā, -ō *који се односи на калуђерице.* — Ласте у своме калуђеричком оделу од свиле црно-беле певале су. *Дуч.*

кàлуђерички прил. *попут калуђерица.* — [Косу је] калуђерички стегнула у витице. *Петр. В.*

кàлуђеров, -а, -о *који припада калуђеру.*

кàлуђеровāње с *гл. им. од калуђеровати.*

кàлуђеровати, -рујēм несврш. *живети као калуђер, бити калуђер.* — Посматрао је манастир у коме годинама калуђерује. *Пол. 1958.*

кàлуђерскӣ, -ā, -ō *који се односи на калуђере:* ~ искушеник, ~ ћелија, ~ мантија.

кàлуђерски прил. *као калуђер, на калуђерски начин.* — Он поигра ситно калуђерски. *НП Вук.*

кàлуђерство с **1.** зб. *калуђери.* — Свештенство у његово [Доситејево] доба . . . нарочито калуђерство . . . заслуживало је најоштрију критику. *Прод.* **2.** *особина духа којим су прожети калуђери.* — Владика живи и дише само калуђерством. *Ранк.*

калуђѐруша ж *жена која је у некој вези с калуђерима.* — Дошла ме обићи мајка оца Руфима ... названа калуђеруша. *Јел.*

калуђѐрушин, -а, -о *који припада калуђеруши.* — Срчем калуђерушину јуху. *Јел.*

калуђе́рче, -ета с *млади калуђер. Вук Рј.*

калуђѐрчина м погрд. = калуђерштина *аугм. од калуђер.* — Калуђерчина се најела ракије. *Ћос. Д.*

кàлуђерчић и **калуђѐрчић** м *дем. од калуђер.*

калуђе́рштина м = калуђерчина. *Вук Рј.*

кàлуп м тур. **1. а.** *предмет на који се набија што да добије његов облик:* ~ за обућу, ~ за земљано посуђе. **б.** *суд у који се улива што житко да би очврснувши добило његов облик, матрица за одливке.* — Њиме [графитом] облажу унутрашњост калупа у којима се метална маса обликује у различите предмете. *Туђ.* **2.** *ствар која се добије одливањем у калупу (1б), одливак.* — Спира је купио и велики калуп сапуна. *Срем.* Војници сагледају калупе бињне масти и чуде се ... да маст може бити у онако чврстом стању. *Јак.* **3.** *збијен и чврсто свезан свежањ дувана, лишћа, траве, сена и сл. Вук Рј.* **4.** фиг. *углед, пример, узор.* — Није могао жени опростити да се је високо занашала те по истом калупу и дјецу си одгајала. *Коз. Ј.* Наша се револуција није развијала по неким готовим калупима и по унапријед скројеним шемама. *Б 1958.* **5.** фиг. *образац, узорак.* — Ови наши безимени зачињавци ... створит ће ... и прве метричке калупе, које ће од њих преузети нови пјесници. *Комб.* У таквим приказима нема осећања, у њима је условност, занат, калуп. *Поз. 1948.*

Изр. на исти (један) ~ *увек једнако.* — Све [је] то писано на један калуп. *Јонке;* на свој ~ *друкчије од других.* — [Оне су] ни добре ни зле, али на свој калуп рођене. *Шен.*

кàлупа̄р м *онај који прави калупе.* — Индустрија трактора и машина ... расписује конкурс за пријем у службу двадесет пет калупара. *Пол. 1958.*

кàлупац, -пца м *калуп (2).* — Калупац сапуна [ми је] тетка даровала. *Љуб.*

кàлупити, -ӣм несврш. **1.** *помоћу калупа израђивати нешто.* — Мијесио блато, калупио циглу. *Кос.* **2.** *навлачити што на калуп.* — Носио је фесове да их калупи, бакраче да калаише. *Куш.* **3.** *збијати у чврст облик.* — Поврће се суши и калупи, како би се ослободило воде. *Батут.* **4.** фиг. *давати увек чему исти, стереотипан облик.* — Он није говор својих личности калупио у реченицу која се прилагођава свакој ситуацији. *ЛМС 1949.*

кàлупљѐње с *гл. им. од калупити.*

кàлупчић м *дем. од калуп.*

кàлуша ж покр. *бела овца у које су црне уши или је мрка по глави. Рј. А.*

кàлушаст, -а, -о *који има белу главу, а црне уши.* — Сањам да јашим црну кобилу, ка' зивт врануша, само калушаста и у предњим ногама чарапаста. *Рад. Д.*

кàлушица ж *дем. од калуша.*

кâлфа м (ген. мн. кâлфā и кâлфӣ) тур. *изучен трговачки или занатлијски помоћник.* — Пописна листа занатлијске радње ... Колико има у радњи помоћника (калфи), а колико ученика (шегрта). *Лапч.*

кàлфенскӣ и **калфѐнскӣ** -ā, -ō *који се односи на калфе.* — Прошле [су] дуге шегртске и још дуже калфенске године. *Андр. И.*

Изр. ~ писмо *потврда о довршеном учењу заната и положеном испиту за калфу.*

кâлфин, -а, -о *који припада калфи.*

кàлфӣнскӣ, -ā, -ō *калфенски.*

кàлфӣћ, -ића м и **кâлфица** м и ж *дем. и пеј. од калфа.* — Команду [у демонстрацији] преузеше неки калфићи, неки дотада незнани јунаци. *Кол.*

кâлфовати, -фујēм несврш. *бити калфа, радити као калфа.* — Калфовао [је] у разним градовима. *Поп. Ј.*

кàлцан м шаљ. *калуђер.* — Један калцан држи свећу, егедају други троје. *Кош.*

калцѐдōн, -о́на м грч. мин. *врста кремена разних боја (употребљава се као полудрагуљ).* — Провидне разнобојадисане [кремене] зовемо калцедонима. *Туђ.*

кàлцӣј, -ија м лат. = калцијум *хем. елеменат, сребрнастобели, ковни метал* (Ca); *креч, вапно.*

кàлцијев, -а, -о и **кàлцӣјскӣ,** -ā, -ō *који у свом хемијском саставу има калцијa, који је постао спајањем с калцијем:* ~ карбонат, ~ фосфат, ~ со.

кàлцијум м = калцијј.

кàлцијумов, -а, -о *калцијев.*

калцинӣрати, -ӣнӣрām и **калцӣнисати,** -ишēм сврш. и несврш. *изложити, излагати високој температури да би се испарењем воде постигла већа тврдоћа и створила на површини стакласта превлака.*

кàлцӣт, -ита м лат. мин. *врста минерала, калцијев карбонат, вапненац, кречњак.* — Калцит или вапненац кристализира хексагонски. *Туђ.*

калцифика́цнја ж **1.** *додавање калцијa земљишту ради мењања агрохемијских својстава.* **2.** мед. *овапњење, закречење.*

калцӣфиковати, -кујēм и **калцифици́рати,** -ицӣрām сврш. и несврш. *дода(ва)ти чему калцијa.*

кàлчине, кàлчйнā ж мн. тур. *врста сукнених чарапа, доколенице.* — Беле високе калчине бугарских војника бљештале су на сунцу. *Јак.*

кàљ, кáља и **кàљ,** кàља м нем. **1.** *плочица од глине или мајолике за градњу пећи.* — Још познатије . . . су пећи од кањева. *Батут.* **2.** *земља од које се праве пећи. Бак. Реч.*

кàља ж *в. кањужа.* — Кад отворише подрум, видеше Алексу где лежи усред оне каље. *Вес.*

кàља ж тур. *јело од купуса или кромпира с попрженим луком и месом.* — Наметну у сахан вреле каље. *Радул.* Остало је ваљда нешто каље од крумпира. *Сим.*

кàљав, -а, -о **а.** *који је пун блата, који је умазан блатом, нечист, прљав.* — Улице су биле блатне и кањаве. *Мил. В.* Кућа је сва у нереду . . . дјеца кањава, неумивена, издрпана. *О-А.* Јарци, што су пред кућама, препуни су кањаве воде. *Ивак.* **б.** фиг. *тмуран, суморан.* — Ја на овом кањавом дану из баре ове мислима плијем. *Крањч. С.*

кањáвити се, кàљāвйм се несврш. *кањати се.* — фиг. Ја [се] кањавим, извијам грбачу, за славу ваше породице. *Грол.*

кањáвко м *кањав, прљав човек. Р-К Реч.*

кàљавōст, -ости ж *особина онога што је кањаво.*

кàљак, -лька м = кањац. — Змај . . . је јуначки знао гулити кањке лаву млетачкоме. *Павл.*

кáљање с *гл. им. од кањати (се).*

кáљати, кàљāм несврш. **1.** *чинити кањавим, нечистим, прљавим, прљати, блатити, мрљати.* — Изводе дјецу да не кањају ручицама . . . хаљине. *Шимун.* **2.** фиг. *кудити, ружити, срамотити, брукати, погрђивати.* — Страх образ кања! *Љуб.* Брат каља руке братовљевом крвљу. *В 1885.*

~ **се** *повр.* — Шта сам те пута . . . терао с пута да се не кањаш по прашини. *Шапч.* фиг. Кањате се тако црним гријехом незахвалности. *Бал.*

кàљац, -љца м = кањак *очњак у животиње. Вук Рј.*

кàљача ж (обично мн.) *гумена ципела која се навлачи на кожнату обућу ради чувања од влаге.*

кàљев и **кáљев,** -а, -о *који је направљен од кањева.* — Зими су гореле тешке букове главње у великој кањевој пећи. *Андр. И.*

кáљење с *гл. им. од калити (се).*

кàљйште с *место где има много каља, блата.* — До главчина мој неки прика заглибио у кањиште кола. *Рад. Д.*

кàлькати, -ām несврш. *копкати, чачкати, забадати.* — Гдје би угледао рупу на врећи, турио би у њу прст, кањкао је као шупљи зуб. *Божић.*

кањогажа м *газиблато.* — Официре [је] . . . називао кањогажама. *Вучо.*

кàљуга ж = кањужа **1.** *место пуно каља, блата; блатна локва.* — Како је рат страшан . . . У кањузи, по рововима под кишом челика умиру најбољи људи. *Бар.* фиг. Жеља да се бар мисао спасе из јама смрада и кањуга зла. *Мас.* **2.** фиг. *човек морално пропао, ништков.* — То је људска рђа, одрод, кањуга. *Ђур.*

кàљугав, -а, -о *кањав.* — Коњи . . . у оном широком кањугавом [путу] пођу унаоколо. *Петр. Б.*

кањýгати се, -ām се несврш. = кањужати се *прљати се блатом, ваљати се по блату. Р-К Реч.*

кàљужа ж (ген. мн. кàљўжā) = кањуга. — Кишица што је пала претворила је цесту у кањужу. *Франг.* фиг. Убаце унутра [у тамницу] човјека . . . и онда га избаце одавде са свим оним моралним блатом које се за њ залијепи у овој кањужи. *Чол.*

кàљужан, -жна, -жно *који потиче из кањуже, блатан, нечист.* — Становници мочварних предјела приучени и кањужне воде пити. *Ков. А.*

кањýжање с *гл. им. од кањужати се.*

кањýжāрка ж бот. *биљка из пор. жабњака* Ranunculus lingua. *Сим. Реч.*

кàљужаст, -а, -о *који је као кањужа, као из кањуже.* — Сред собе је ведрица, пуна неке кањужасте, сапунасте воде. *Ков. А.*

кањýжати се, -ām се несврш. = кањугати се. — Свиње су се кањужале у хладовини. *Кол.*

кàљужина ж **1.** *аугм. од кањуга и кањужа.* — Кад киша пада, онда наша дјеца граде кањужине, у којима бродићи плове. *Маж. Ф.* **2.** *вода из кањуже или попут кањуже.* — Једва си сјео . . . да одгризеш нешта сухе рибе, да се насркнеш кањужине. *Шен.*

кàљужница ж бот. *биљка из мочварног тла, са сјајним срцастим листовима и великим златножутим цветовима* Caltha palustris. *Терм. 3.*

кàљўн, -ýна м тал. покр. *врста веће галије. Вук Рј.*

кàм и **кâм** м песн. *в. камен.* — Онда ћу плакат . . . што нисам више кип од кама. *Цес. А.* Ти нећеш више крај мене бити, и ја ћу бити ледени кам. *Митр.*

Изр. ~ (им) у дом, у ~ ударио покр. *клетва при проклињању.* — Главари се скаменили, кам им у дом! *Њег.* Никад се ја више не дигох! — одврати он. — У кам ударио! — рече жена. *Лоп.*

кȁма ж (ген. мн. кâмā) тур. *бодеж, нож с обе стране оштар.* — О појасу му окачене бомбе и кама. *Чол.*

камàљика ж бот. *в. пелин. Бен. Рј.*

кȁмара ж тал. **а.** *соба.* — Лези у моју камару. Вратићу се рано. *Војн.* Уселио се био . . . у ону другу празну камару са великим зидовима. *Ств. 1948.* **б.** *мала споредна соба, собица.* — Само на ћошковима куће су собе и камаре за оставе. *Дед. Ј.*

кȁмара ж грч. **а.** *велика количина, мноштво каквих предмета, нагомиланих без реда, гомила, хрпа.* — Нестао [миш] у камари дрва која је ту стајала у свако доба године. *Андр. И.* Ево, ту се налази читава камара доказа. *ЛМС 1951.* **б.** *стог, пласт.* — А нас троје ћемо . . . снопове везати, камаре слагати. *Сим.* Ишли смо . . . иза камара устожене сламе. *Чол.*

Изр. **на камаре** *навелико.* — Маларија хара на камаре. *Кос.*

камàрāд, -áда м фр. = камарат и камерад *друг, колега, пријатељ.* — Бар ће ме тако . . . једном оставити на миру сви твоји камаради. *Петр. В.*

камàрāдскӣ, -ā, -ō *који се односи на камараде.*

камàрāт, -áта м = камарад. — Поручник Радекић, па онај његов камарат Урош. *Ћоп.*

камарȉјēр, -éра м тал. **1.** *титула коју папа даје црквеним прелатима*: тајни ~. *Вук.* **2.** *собар, послужитељ (обично на паробродима).*

камàрнла и **камарȉла** ж шп. *закулисна клика на двору монарха која својим интригама утиче на државне послове у своју корист.* — Саветовао [је Чернишевски] . . . да Словени не постану опет слепо оруђе бечке камариле. *Скерл.* Србија је Супилу онда изгледала растрована династичким борбама и камарилама. *Крл.*

камàрилскӣ и **камàрȉлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на камариле.*

кàмарити, -ȉм несврш. *слагати што у камаре.* — Везује га [жито] . . . док се слама увис витла да се камари. *Кош.*

кàмарица ж *дем. од камара.* — Завирнуше у камарицу. Лежао је сив, непомичан. *Поп. Ј.*

камàрот(а) м тал. *слуга на броду, мали.* — Капетан . . . нагна га да обавља службу камарота. *В 1885.*

кȁмата ж (мн. м и ж -ти и -те) *новац који се плаћа на позајмљени новац за одређено време*; фиг. *корист, добитак.* — Свака забава, свака гозба носи нам троструке камате. *Шен.*

кȁматāр м *каматник.* — Каматари им убирају плодове, пљачкају им имовину. *Глиг.*

кȁматāрство с *позајмљивање на камате.* — Каматар је Марко у свему . . . и суд бијаше га осудио због каматарства на мјесец дана затвора. *Ћип.*

кȁматити, -ȉм несврш. *давати новце на камате; бавити се лихвом, зеленаштвом.* — Не камати [добар трговац] нити је незаситан у течењу. *Павл.*

кȁматнӣ, -ā, -ō *који се односи на камате*: ~ рачун, ~ стопа.

кȁматнӣк м *онај који даје новац на камате.* — Ћути, ћифто, зеленашу, каматниче! *Матош.* Нема, кажу, таквог каматника и зеленаша у цијелој Босни. *Андр. И.*

кȁматнӣков, -а, -о *који припада каматнику.*

кȁматница ж *она која даје новац на камате, лихварица, зеленашица.* — Старе вјештице које редовито примају доларе од синова . . . а окрутне су каматнице у читавом селу. *Гор.*

кȁматнӣчкӣ и **кȁматничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на каматнике и на камате.* — У Мезопотамији се врло често морало рачунати у трговачким и каматничким пословима. *Пов. 1.*

кȁматњāк м *постотак, проценат од новца који се узима или даје на камате.* — Ови кредити служили су малим банкама да . . . узајмљују новац . . . уз добар каматњак. *Риб.* фиг. Мртваци се покапају, а гробари послују с каматњаком. *Крл.*

каматòносан, -сна, -сно *који носи камате*: ~ капитал.

кȁмаћēње с *гл. им. од каматити.*

кȁмаџија м *човек који убија камом (погрдно за четнике у II светском рату).* — Другови су те молили да их убијеш, да им скратиш муке и да не падају живи у руке камаџијама. *Б 1958.*

камàџија м тур. *каматник, лихвар, зеленаш.*

камàше и **камàшне** ж мн. нем. *гамаше.* — У рукавицама и камашама он је изгледао Парижлија од главе до пете. *Јов. С.* На ногама му још кожнате жандарске камашне. *Мар.*

камбàна ж ром. *народни музички инструмент у који се удара као у велики бубањ.*

кȁмбиј м и **кȁмбија** ж *меки део стабла између коре и дрвета, којим стабло расте у дебљину, бељ, бељика. ЕЛЗ.*

кȁмбрӣј, -ија м геол. = камбријум *најстарија формација палеозојског доба Земље.*

кȁмбрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на камбриј*: ~ формација.

кȁмбријум м геол. = камбриј.

кàмбрик м енгл. трг. *памучна тканина од танких жица.* — Тргла се видећи како јој се сукња од ружичастог камбрика засјала на сунцу. *Цар Е.*

кàмгāрн м нем. *предиво, тканина од чешљане вуне.* — Звонар сашио ... прслук од пругастог камгарна. *Шов.*

кàмгāрнӣ и **кàмгāрнскӣ**, -ā, -ō *који се односи на камгарн*: ~ капут, ~ штоф.

камèја ж фр. *драги камен с испупченим ликом, као украс*; исп. гема. — Имао је ... на лијевом прстењаку једну антикну камеју. *Крл.* На сомотској пантљици око врата камеја у златном оквиру. *Вучо.*

камелèōн, -óна м **а.** зоол. *врста гуштера који мења своју зелену боју према околини у којој се налази* Chamaeleon vulgaris. **б.** фиг. *превртљив човек, превртљивац.* — Око њега [бана Бањана] превија се неколико хрватских камелеона. *Шен.*

камелеóнов, -а, -о *који припада камелеону.*

камелèōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на камелеоне.*

камелеóнство с и **камелеóнштина** ж *беспринципијелност, превртљивост.* — Нашао га је [материјал] у камелеонштини нашег новопеченог ... малограђанина који ... пјева пјесму новом животу, а живи по старом. *КН 1959.*

кàмēлија ж бот. *биљка из пор. чајева с великим белим или црвеним миришљавим цветовима* Camellia japonica. *Сим. Реч.*

кàмēн, -ена м (лок. камèну и кàмену; мн. кàмени и кàменови) **1.** *одломљени део стене у облику компактне масе или појединих делова, комада (употребљава се највише као грађевински материјал).* — Сељаци ситне камен туцанац. *Гор.* Чатрњу саградише од ... тесаног камена. *Вујач.* **2. а.** *воденички камен, жрвањ.* — Укарари камен да ситно меље. *Глиш.* **б.** *плоча над гробом, надгробни споменик.* — Моје најмилије успомене леже под каменом. *Маж. Ф.* **3.** (у придевској служби у неким полусложеницама, песн.) *камени, каменит.* — Прхну орле низ камен--Подгорје. *НПХ.* Лупају ... големи батови о камен-врата. *Наз.* **4.** *каменито тло, кршевита земља.* — Али ти је мало по свијета ... но си отров адске своје душе и на овај камен избљувала. *Њег.* **5.** фиг. *тешко, мучно осећање, брига, непријатна обавеза.* — Они други ми сметају, увек говоре што не треба ... А мени је камен на души. *Сек.* **6.** мед. *в. каменац (б).* — Издржао је операцију камена на мјехуру. *Матош.*

Изр. асфалтни ~ *битуменски вапненац, кречњак*; бацити се каменом на кога *кудити, ружити, оговарати, клеветати кога*; ћутати, шутјети као ~ *не говорити ниједне речи*; драги ~ *редак минерал који се одликује великом тврдоћом и нарочитим сјајем, а употребљава се највише као украс*; јести ~ *много патити, мучно живети.* — Камен мораш да једеш ако ћеш човек да будеш. *Сек.*; камена ти могу ћутати, камена се помирио *никако не могу ћутати, нема ни говора о помирењу*; камена с рамена (бацати) *момачко натјецање, такмичење у снази (ко ће даље камен одбацити)*; ~ до камена палача посл. (обично у вези са: зрно по зрно погача ...) *сталним и упорним радом постижу се велики успеси*; ~ котловац *тврди слој вапненца, кречњака на зидовима котлова*; ~ кушач, ~ кушње *начин или поступак на основу кога се могу оценити или открити својства, особине кога, чега*; ~ међаш *камени стуб који означује границу поседа или државе*; ~ мудраца, ~ мудрости *средство којим су алхемичари настојали претворити просте метале у сребро и злато*; фиг. *начин, поступак којим се у важним и замршеним ситуацијама остварује најбоље решење*; ~ на врату чијем бити *велики терет, велика брига бити*; ~ пуца од зиме *необично је јака, оштра студен*; ~ темељац а) *први камен у каквој грађевини*; б) *најважнији део чега, основа, темељ чега*; као под каменом (држати тајну) *сигурно, поуздано (држати тајну)*; ко тебе каменом, ти њега крухом, хлебом *зло вратити добрим*; ко тебе каменом, ти њега оловом *зло вратити злом*; лужни ~ хем. *натријева лужина, каустична сода*; не оставити ни ~ на камену а) *разрушити до темеља*; б) *немилосрдно, нештедимице критиковати кога или што*; плави ~ хем. *модра, плава галица, бакрени сулфат*; ~ смутње *онај који изазива смутњу, свађу*; исп. јабука раздора; ~ спотицања *главна тешкоћа у остварењу чега*; пао ми (му и сл.) ~ са срца *осетио сам (је и сл.) велико олакшање*; пробни ~ *в. камен кушач*; с каменом ти било; у ~ ударио! *тешка клетва, у проклињању*; срце од камена (имати) *бити тврд и немилосрдан*; стајати као од камена (отесан) *непомично стајати*; сталан као ~ *поуздан, чврст*; стати на луди ~ *изгубити памет*; шаљ. *оженити се*; створити се каменом *постати непомичан, запањити се, пренеразити се (од велике жалости, бола и сл.)*; ударила коса у ~ *појавиле се, испољиле се велике тешкоће*; вински ~ *тврди, кристални талог који се ствара при врењу грожђаног сока или шире, среш*; зубни ~ *в. каменац (а)*; жртвени ~ *жртвеник.*

кàмен, -а, -о (обично одр.) **1.** *који је начињен од камена.* — [Нешто се] скотрља на камен под. *Киш.* На ливади ... бијелио се камени нишан на свјежем мезару. *Сим.*

2. *кршевит, стеновит, каменит.* — Долетео [глас] преко брда, преко камених главица и стењака. *Ђур.* Сред града у камену Сењу на гласу је ... храм. *Крањч. С.* **3.** фиг. *непомичан, непокретан, који је као без живота, мртав.* — Био сам ... нем и камен. *Шапч.* Уђе у собу, а ја онако камена останем ... до ваньских врата. *Буд.* **4.** фиг. **а.** *чврст, тврд (о сну).* — Ноћ кô ријека свечана се ваља над каменим сном Париза. *Јур.* **б.** *нем.* — Тако гледаше млад, замукнут каменим муком. *Ил.* **в.** *крут, строг.* — Модерни писци најпоше нијансе, облике и боје стила ... сасвим непознате каменој лапидарности Салустија и Тацита. *Матош.* **г.** *мучан, тегобан.* — Суза није имала, па зато ју је камени чемер двоструко убијао. *Моск.* **5.** фиг. *безосећајан, неосетљив, хладан, бездушан.* — Није ни Видосава камена срца. *Пол. 1944.* **6.** покр. *слаб, јадан, кукаван.* — Камена ти госпоштина, бабо, при Јанковој у Сибињу граду! *НП Вук.* Аколи си пао на мене ... камена ти узданица! *Љуб.*

Изр. ~ доба *преисторијско доба кад је човек правио алат и оруђе од камена.*

камéнак, -нка м *дем. од* камен.

кáменāр м ром. покр. *зидар. Вук Рј.*

камènāр, -ара м *онај који се бави обрађивањем камена за различите сврхе, клесар, каменорезац; онај који туца камен.* — Каменар предложи да поставимо на уласку у варош камени стуб. *Ранк.* Нађе у куту од вреће начињен лежај, који је сигурно служио каменарима као кревет. *Шег.*

камènара ж **1.** *место, зграда где се обрађује, теше камен.* — У прастарој каменари старац сједи. *Прер.* **2.** *каменолом. Бак. Реч.*

каменáрев, -а, -о = каменаров *који припада каменару.*

каменàрица ж зоол. *врста врапца* Passer petronia. *Бен. Рј.*

камènāрка ж зоол. *в.* камењарка.

каменáров, -а, -о = каменарев.

камènāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на каменаре и на каменарство:* ~ посао, ~ индустрија.

каменáрство с *каменарски посао, занат.*

кáменаст, -а, -о **а.** *обилан камењем. Р-К Реч.* **б.** *који је као камен. Деан. Рј.*

камènати, -ām сврш. и несврш. *в.* каменовати. — А знаш шта те чека у родном крају? Хиљадама руку да те каменају. *Ил.*

камéнац, -нца м **а.** *стврднута вапненаста, кречњачка материја на зубима.* — »Калодонт« се испршава као најљући непријатељ зубног каменца. *Мар.* **б.** (често мн.) мед. *стврднута материја у неким унутрашњим органима (бубрезима, мехуру) као последица болесног стања.* — Крива је моја жена и њезини каменци. *Кол.*

камèника ж бот. *врста биљке која расте на каменитом тлу* Saxifraga. *Терм. 3.*

камènина ж *аугм. и пеј. од* камен. — Шчепа тешку шакасту каменину па је напне у нажиљеној руци. *Божић.*

камènисати, -ишēм сврш. и несврш. *в.* каменовати. *Р-К Реч.*

кáменит и камènит, -а, -о *камен (1-5).* — Пролазили [су] каменитим и усеченим коритом Дрине. *Андр. И.* Брежуљци ... голи, сажежени, каменити. *Франг.* Око широкога, каменитога огњишта ... посједало осам до десет старијих жена. *Ђор.* Имао је нешто каменито и у својој појави и у свом држању. *Радул.* Оне нас љубе својим дрвеним, каменитим ... срцем. *Матош.*

кáменити, -ӣм несврш. *претварати у камен, окаменьивати.* — фиг. Њен бол није мамио сузе, он их је каменио. *Вес.* Преплашен и зимљив шапат каменио је жене ... и збијао дјецу у замукле гомиле. *Ћоп.*

~ **се 1.** *претварати се у камен.* — фиг. Сузе ... теку кроз прси, падају на срце и камене се. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *постајати непомичан, непокретљив, као без живота.* — Као ... цвеће испод коре снежне што се камени. *Дис.* Види како се камени њезино дјевојачко лице. *Тур.* **3.** фиг. *бити запањен, запрепашћен (од чуда, изненађења).* — Стао па гледа, па се само камени; не верује својим рођеним очима. *Срем.*

кáменитōст и **камènитōст,** -ости ж *особина онога што је каменито.*

кáменица ж **1.** *суд начињен од камена.* — Има ... пуне бачве вина ... равне каменице уља. *Љуб.* Спусти новчић у каменицу са светом водом. *Кос.* **2.** геол. *зделичаста удубина на површини вапненасте, кречњачке стене која је настала природним путем.* — Зађоше у тјеснац па се веру између стијена. »Видиш, зими су ове каменице пуне воде.« *Ћоп.* **3.** *каменолом. Бак. Реч.* **4.** *зграда сазидана од камена.* — Колико је других каменица пропало, а Брезовица се још држи! *Бал.* **5.** ж и м фиг. погрд. *човек који ћути (као камен).* — Нијесмо вас за то бирали ... Зборите, каменице јадни! *Бож.* **6.** зоол. **а.** *морска риба с отровним репом. Терм. 4.* **б.** *морска шкољка, врло добра за јело, острига* Ostrea edulis. *Терм. 4.*

камèница ж *омањи камен.* — Имао је већ припремљене купове каменица на прозору. *Шег.* Воденичара смо, најзад, дозвали ударајући каменицама о кров. *Чол.*

кáменичкӣ, -ā, -ō *који се односи на кáменице.*

кàмено прил. *непомично, као камен.* — Камено сједи као да глуми неку улогу. *Вујач.*

кàменовање с *гл. им. од каменовати.*

кàменовати, -нујём сврш. и несврш. *уби(ја)ти засипајући камењем.* — Покушај само ... ево моје главе ако те не каменују. *Цар Е.* фиг. Како је тешко вољети и бити крај све љубави мржњом каменован. *Кост. Д.*

каменòвек, -а, -о, ијек. каменòвјек, необ. *дуговечан као камен.* — Гле ... и пирамида каменовјека писа. *Прер.*

каменòвјек, -а, -о, ек. каменòвек.

каменòдељац, -ёљца, ијек. каменòдјељац, м *онај који прави предмете од камена.* — Градили су камене ножеве ... афрички каменодељци. *Жуј.*

каменòдељскӣ, -ā, -ō, ијек. каменòдјељскӣ *који се односи на каменодељце.* — Тада настаје застој у напредовању вештине каменодељске. *Жуј.*

каменòдјељац, -ёљца, ек. каменòдељац.

каменòдјељскӣ, -ā, -ō, ек. каменòдељскӣ.

кàменолом и **каменòлом** м *место, земљиште, рудник из којега се вади грађевински камен.* — Неки делови Београда стоје над мајданима, каменоломима. *Сек.* У каменоломима и рудницима ... радници удишу ситне честице камене прашине. *НЧ.*

каменòломан, -мна, -мно *који се односи на каменолом, који ради у каменолому* — Томе [су] каменоломном раднику експлодирале у џепу динамитне патроне. *Јонке.*

каменòмет м ков. *даљина колико се може каменом бацити.* — Ја сам оно нашао, али му нисам хтио ни на каменомет да примиришем. *Вел.*

каменòрез м *украс или натпис урезан у камен, израда од истесаног или резаног камена.* — Лукови и стубови су украшени каменорезом, арабескама, мозаицима у црвеној и плавој боји. *НИН 1959.*

каменорéзац, -éсца м (вок. кàменорēшче) *онај који реже, теше камен, вајар, клесар*; исп. камèнār. — Друговао је са сликарима ... каменоресцима и поетама. *Нен. Љ.* Појавили [су се] и далматински каменоресци. *Андр. И*

каменорèзāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на каменоресце*: ~ посао, ~ занат.

каменòтисак, -ска м *умножавање, преношење на папир помоћу нарочите пресе цртежа или текста урезаног на камену*; *производ такве умножавања, литографија.*

каменòугљенӣ, -ā, -ō *који се односи на камени угаљ.*

камènуша ж зоол. *врста птице која живи у камењару* Monticola saxatilis. *Финк.*

камèнче, -ета с *дем. и хип. од камен.* — Корача [голуб] са каменчета на каменчић. *Срем.*

камèнчина ж = каменчура *аугм. и пеј. од камен.* — Уклонише неку грдну каменчину којом беху подупрте вратнице. *Глиш.*

камèнчић м **1.** *дем. од камен.* **2.** *ситан драги камен.* — Блистао је златан старински брош у облику лептира с дугим извијеним крилима, по којима су се искрили ситни плави и румени каменчићи. *Ћоп.* **3.** заст. *камечак (2).* — Доста је да им књиге и каменчиће дарујемо. *Гор.* **4.** *ситни ваљчић начињен од масе која лако даје искре; кремен за упаљаче.*

камèнчура ж = каменчина. — Опкорачи [поп] какву каменчуру. *Јевт.*

камèштāк, -áка м *становник каменитог краја, камењарац.* — Буљумбаши од све Малесије [даде] двије хиљаде ... каменштака, љута убојника. *НП Вук.* Ближе сад сам вјетру ... бризи гладног каменштака. *Кост. Д.*

кàмењāк м **1.** покр. *вук.* — А његова [вука] друга имена, коса ти се јежи: курјак, камењак, мрцињак. *Куш.* **2.** *врста јечма. Р-К Реч.*

камèњāк, -áка м **1.** = камењар (1) *место пуно камења.* — Трчао би по камењацима, по стаблима и кроз трњаке. *Наз.* Пут поче опет да се пење уз камењак. *Андр. И.* **2.** фиг. *човек камена срца.* — Ви сте камењак, бешћутник, окрутник и накажњак! *Креш.* **3.** покр. *врста лонца. Вук Рј.* **4.** зоол. *врста смуђа. Прав.*

камèњāр, -ára м **1.** = камењак (1). — Удубљења ... настају на површини непрегледног сињег камењара далматинског залеђа. *Десн.* Гоњење је трајало сатима, у камењару пуном шкрапе. *Лал.* **2.** *каменар, клесар.* — Сретоше и Сретена камењара. *Лаз. Л.* **3.** зоол. **а.** *име роду птица певачица које бораве по каменитим местима* Saxicola. *Финк.* **б.** (уз имена животиња) *онај који живи на камениту тлу*: врабац ~, гуштер ~, јежинац ~.

камèњара ж **1.** *кућа саграђена од камена.* — Људи ... станују у брвнарама и камењарама. *Ћип.* Била је то провизорно подигнута камењара. *Шег.* **2.** *в. каменолом. Деан. Рј.* **3.** геогр. *оголело камено подручје обрасло оскудном вегетацијом посебног састава. ЕЛЗ.*

камењáрац, -рца м *каменштак.* — Буде се душе погинулих хајдука крупних косматих камењараца. *Бур.*

камèњāрка ж **1.** зоол. **а.** *врста јаребице* Perdix graeca. *Р-К Реч.* **б.** *врста поскока. Терм.* **4.** **в.** *врста стоноге, стрига. Финк.* **2.** фам. *неморална женска особа, блудница.*

кàмењача и камèњача ж покр. **1.** агр. *врста крушке.* — Сањари мала путем с двије крушке камењаче у руци. *Божић.* **2.** зоол. *врста дивље козе.* — Ово су животиње које ћете јести ... дивокозу ... и козу камењачу. *Вук.*

кàмење с *зб. им. од камен*; фиг. *терет.* — Све камење мојих брига [о чамче] ... преносиш преко воде. *Наз.*

Изр. бацати, дизати на кога дрвље и ~ *жестоко кога нападати*; гристи ~ *тешко, мучно живети.*

кàмењење с *гл. им. од каменити (се).*

кàмера ж *фотографски или филмски апарат.* — Камера је ... снимила неразговетну гомилу голих тела. *Дав.*

камèрāд, -áда м = камарад. — Камерад Адамов ... силовитог је значаја. *Крл.*

камералúзам, -зма м лат. ист. *економска политика која има за циљ подизање националног богатства повећавањем извоза, а смањивањем увоза, меркантилизам. Свезн.*

камèрāлије ж мн. лат. ист. *наука о државном господарству, газдинству.* — Учио је камералије у Хамбургу и у Паризу. *Јов. С.*

кàмерāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на камералије и камерализам*: ~ књиговодство, камералне науке.

кàмердӣнер м нем. варв. *собни слуга, собар на двороовима великаша.* — Нико [војвоткињу], почев од цара па до његова камердинера, није трпео. *Јов. Ј.* Благоваонице с укоченим камердинерима. *Крл.*

кàмерјункер м нем. варв. ист. = камерхер *дворска титула, звање у неким монархистичким државама.* — Увршћен си у дипломатски збор и именован камерјункером. *Крањч. Стј.*

кàмēрнӣ, -ā, -ō нем. = коморни (2) *који је намењен мањем кругу слушалаца у мањем простору (за разлику од опере и концерта)*: ~ музика, ~ позорница, ~ кор, хор.

кàмерхер м нем. варв. ист. = камерјункер. — [То су] разни протекционисти и умировљени царски камерхери. *Крл.*

камèчак, -чка м (мн. -чци) = камичак **1.** *дем. од камен.* — Пригну се и баци камечак на ... прозор. *Шен.* **2.** заст. *камена писаљка којом се некада писало на школским таблицама.* — Ево ти таблице и камечка, па сутра лијепо у школу. *Ков. А.*

кàмза ж (обично мн.) тур. *држак од сабље, ножа, ханџара и сл.* — Ја се сагох да копчу одапнем, запе мени камза од ханџара. *Шкаљ.* Баш од ножа камзе саломио. *НП Вук.*

кàми м покр. и арх. **1. а.** *в. камен.* — Или **ками** к лонцу или лонац к камену, свакако напокон лонцу. *Н. посл. Вук.* **б.** *у клетви.* — Ками ти у срце! *Вук Рј.* **2.** (у прилошкој служби) *тешко, јао.* — Ками нама — ми смо криви. *Радич.* Ками ономе кога бију. *Н. посл. Вук.*

кàмивао, -āла м *највиши део дугачке планине, планински гребен (с кога се ваља камење на једну и другу страну).* — И подиже ... задужбину ... на врх стене, на стрмоме камивалу. *Змај.* Боље је узети као границу венац или камивао, највиши, у високим планинама као кичма оштар и назупчен део. *Цвиј.*

камӣжōла ж и **камӣзōл,** -óла м тал. покр. *прслук, зубунчић, корет.* — Имала је на себи ... некакав камизол. *Шен.* На плећима [има невјеста] камижолу или корет од црвене кадифе. *Вук.*

кàмӣк м покр. **а.** *камен у мору, стена, сика.* — Како живиш? — Као рак на камику. *Мар.* **б.** *велика стена која ее попут оточића, острвцета уздиже над морску површину, гребен.* — Отоци су различите величине, а наши их приморци и оточани дијеле на гребене или камике, оточиће или школје и отоке. *ОГ.*

камикáзе м јапански *пилот самоубица, који је жртвовао свој живот, рушећи се својим авионом (торпедом) пуним експлозива на непријатељски брод.* — [Противник] је у извесним тренуцима подсећао на јапанске камиказе. *Пол. 1958.*

камӣкāње с *гл. им. од камикати.*

камӣкати, кàмӣчēм несврш. *в. камкати.*

кàмила ж грч. зоол. *домаћа животиња из реда папкара, поглавито у пустињским крајевима, с једном или две грбе, дева* Camelus.

камӣлāвка ж грч. **1.** *ваљкаста капа, првенствено калуђера, а затим и других православних свештеника.* — Пројаха калуђер са излињалом камилавком на глави. *Мил. В.* **2. а.** шаљ. *бела висока куварска капа.* — Ту су се врзли кухари са својим као снијег бијелим камилавкама. *Крл.* **б.** *висока четничка капа.* — Марковић је на себи имао ... шиљату четничку камилавку. *Лал.*

камӣлāвчица ж *дем. и пеј. од камилавка.* — Са грубом камилавчицом на глави, обучен у неку уску, неспретну мантију. *Ранк.*

кàмилāд ж зб. *младунчад камиле.*

камӣлājка ж покр. *в. камилавка. Вук Рј.*

камӣлāр, -ára м *чувар и водич камила.* — Ратничко племе, камилари и коњари, у најбољу руку аскетски строго и дисциплиновано племе. *Петр. В.*

камилáрев и **камилáров,** -а, -о *који припада камилару.*

камӣлица и **кàмилица** ж бот. *лековита биљка из пор. главочика, титрица* Matricaria chamomilla. *Бен. Рј.*

кàмиља ж покр. *в. камила.* — Десет хиљада камиља дожену турску ратну справу. *Љуб.*

кàмиљӣ, -ā, -ē *који се односи на камиле, који је направљен од њихове длаке; који је као у камиле.* — После јела пуши . . . раскопчан . . . у жућкастом капуту од камиље длаке. *Андр. И.* Дими се мрка млечика камиље боје. *Моск.*

кàмӣн, -и́на м грч. **1. а.** *врста отворене пећи која греје просторију пламеном, а непосредно је повезана с димњаком.* — У дну собе био је камин од мрамора. *Нен. Љ.* Из ужарена камина падао је одсјев жара. *Видр.* **б.** покр. *в. комин (1а).* **2.** *пукотина у планинској стени. З-Г.*

камӣо̀н, -о́на м фр. *моторно возило за превоз већих терета.*

камиòнēт, -éта и **камиòнет, -а** м *мањи камион.*

камӣо̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на камионе.*

камѝчак, -чка м = камечак. — С те висине могао је бројити камичке морскога дна. *Војн.* Блато се толико осушило да се . . . промолили већ и шиљасти камичци јадне калдрме. *Сек.*

кàмиш м (ген. мн. кāмӣшā) тур. **1.** *цев кроз коју се увлачи дим из луле.* — Сврне лулу, па њега камишем преко леђа. *Борђ.* И загризе још јаче у камиш, кроз који је одбијао брзе димове. *Донч.* **2.** *мала количина чега.* — Камиш вина испио, па не зна што ради. *Киш.*

Изр. љубе се кроз ~ *мрзе се.*

кàмишац, -шца м *дем. од камиш.* — Извади из торбе своју малу лулицу с још мањим камишцем. *Кор.*

кàмишевина ж бот. = камишовина *удика* Viburnum lantana. *Сим. Реч.*

кàмишӣћ, -а и **камѝшӣћ, -ића** м *дем. од камиш.* — Извадише луле с кратким камишићима те закурњавише. *Мат.*

кàмишовина ж бот. = камишевина. *Сим. Реч.*

кâмкало м и с *онај који камка.* — Сачувај те боже камкала. *Н. посл. Вук.*

кâмкање с *гл. им. од камкати (се).*

кâмкати, -ām несврш. *јадиковати, кукати.* — Тужна [Пенелопа] узме лелекати, а све око ње камкати робиње стану. *М-И.*

~ **се** *жалити се.* — Камкамо се кухарици: »Ко ће мене услишити?« *Божић.*

кâмница ж бот. *биљка трајница с црвеним или бледољубичастим цветићима која расте на каменитом и сувом тлу* Aethionema saxatile. *ЕЛЗ.*

кâмо прил. **1.** *употребљава се кад се пита* **а.** *за правац.* — О, камо, камо сад да бјежим? *Гор.* Ко куца о оклоп мојих мисли? . . . Ко ме зове? Камо? *Мас.* **б.** *за оно чега нема, а жели се да буде.* — Феруз паша каду пита: Камо кључи од тамнице? *Змај.* Камо зец мој, ви разбојници и пустахије? *Вел.* **в.** *за сврху чему.* — Камо ће заклетве наше и уговори нам сада? *М-И.* **2.** *изриче жалост што чега нема.* — Камо, брате, миле твоје пјесме, свакој души утјеха и нада! *Ботић.* Па што си тако? . . . Кам' они једри образи? кам' снага твоја? *Вес.* **3.** *изван питања изриче уопште правац, простор.* — Али сад се не има камо. *Јурк.* Није знао камо би са собом од весеља. *Креш.* **4.** (у вези с речју »да«) **а.** *изриче јаку жељу (која се може испунити): е, само.* — Биће кише. — Камо да хоће! *Вес.* **б.** *истиче жаљење што се није догодило оно што бисмо желели да се догоди: боље би било.* — Ама, што се исели од тебе капетан Марјан? запиташе га. — Море, кам' да ми није ни долазио! вели газда Мијалко. *Срем.* Већ сам био метнуо ногу на степеник солунске железнице — и камо да сам се попео, куд би ми данас био крај! *Нуш.* **5.** *односи се на реч која изриче правац.* — Одлази онамо камо га из оног дућана упутише. *Срем.* Становао сам у дворцу . . . камо туга приступа нема. *Креш.*

Изр. камо год *било камо;* ~ се? *где си?* ~ (моје, лепе, пусте) среће *било би добро.* — Камо моје среће да лудујеш за мном! *Змај.* Камо среће да ропство зимско није у њима разарало љубав. *Рад. А.*; нема се ~ *нема изласка, решења.*

кàмогод прил. *у било какво место, некамо, некуда, било куда, било камо.* — Можда је хтјела да је он одмах узме и поведе камогод далеко. *Шимун.*

камоли везн. (често у вези с везником »ако«) *истиче да је оно о чему се говори сасвим природна последица онога што је речено.* — Толике године . . . засјене мало јаче успомене а камоли неће ведри крик из прве младости. *Бег.* Једна књига изврсна . . . није ни забележена, камоли да је доживела озбиљан критички приказ. *Михиз.*

Изр. ~ пусте среће *в. уз камо (изр.).* — Ако си ти одиста моја мајка, камоли пусте среће да си остала гдје си и била. *Креш.*

кàмомет м индив. *в. каменомет.* — Учини им се [дрвосјечама] да утону [звијезде] тек за камомет од њих. *Креш.*

камо̀мила ж бот. *камилица.* — Висока мршава жена, с очима жутим и светлим као цвијет камомиле. *Божић.*

кàмоток м зоол. *в. камоточац.*

камо̀точан, -чна, -чно *који точи, дубе камен:* ~ спужва Cliona celata. *Финк.*

камото̀чац, -чца м зоол. *врста морске шкољке која буши камен* Pholas dactylus. *Терм. 4.*

ка̀мп м енгл. *место са шаторима или дрвеним кућицама који служе за одмор.* — Летује у кампу. *Пол. 1958.*

кампа̀нати, -а̄м несврш. тал. покр. *изводити испрекидане звукове ударајући клатном само у једну страну звона; звонити уопште.* — Брујало је дубоко велико звоно, којему су се кампанајући одазивали батови. *Нех.*

кампа̀нел и **кампа̀нил** м тал. покр. *звоник.* — Сваки час су ударала звона . . . с малог и великог кампанела. *Божић.* Са старог ниског кампанила свако четврт сата упадали су рески гласови. *Вил.*

кампанилѝзам, -зма м тал. *претерана љубав према родном крају (која не води рачуна о широј заједници), локални патриотизам.*

ка̀мпања и **кампа̀ња** ж тал. **1.** *повремени интензиван рад, везан за краћи рок, ради остварења каквог важног културног, политичког или привредног циља; годишње доба за какву врсту радова.* — Читава та кампања снижавања цијена остала је код административних мјера. *Крл.* Цели април трајала је изборна кампања. *Бар.* **2.** воји. *војни поход, војне операције.* — Наша влада била је решена . . . да не улази у рат све до пролећа . . . када почне нова руска кампања. *Јов. С.* **3.** *поља изван градова, обрасла вегетацијом.* — Краљ Нума је још сјајна утвара коју сретате по самотним путима римске кампање. *Дуч.*

ка̀мпањскӣ и **ка̀мпа̄њскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на кампању, повремен.* — Ту нису довољне кампањске мјере, већ непрестана борба и одгајање људи. *Ант. 1.*

ка̀мпањски и **ка̀мпа̄њски** прил. *на кампањски начин, повремено.* — Планирати рад значи престати радити стихијски и кампањски. *ПИ 1950.*

кампи́рање с *гл. им. од кампирати.*

кампи́рати, ка̀мпӣра̄м несврш. *логоровати, привремено становати на отвореном пољу, у природи под шатором.*

ка̀мтити, -ӣм несврш. покр. *врвети, мотати се.* — Низ хладовит друм камте дивни лептири. *Дов.*

~ **се** *боравити, налазити се, мотати се.* — Увијек су се [муж и жена] камтили око чардака више чесме. *Куш.*

ка̀мӯт м нем. *део хама који се ставља на врат животињи (најчешће коњу).* — Подизали [возари] камуте кроз које су коњи сами провлачили главе. *Јак.*

камуфла́жа ж фр. **а.** воји. *прикривање, маскирање објеката да не буду лако видљиви, уочени.* — Официрска униформа била [је] направљена од материје за камуфлажу. *Дед. В.* **б.** *прикривање истине, стварности ради обмањивања.* — Ради камуфлаже радио трешти, разлеже се Љотићев издајнички говор. *Поп. Ј.*

камуфли́рање с *гл. им. од камуфлирати (се).*

камуфли́рати, -ӯфлӣра̄м несврш. *вршити камуфлажу, прикривати, маскирати.* — Место је било тако камуфлирано да се . . . није могао, у оној полутами, приметити отвор. *Јак.*

~ **се** *повр.* — С корпом у руци, као да је пошла на пазар. Тако се камуфлирала. *Петр. Б.*

ка̀мфор м лат. *ароматична сивкаста смола која се добива из дрвета и лишћа камфоровца; употребљава се у медицини.*

ка̀мфорнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на камфор.*

ка̀мфоров, -а, -о *који припада камфору.* Изр. ~ дрво *камфоровац.*

ка̀мфоровац, -бвца м бот. *зимзелено дрво из пор. ловорика од којега се добива камфор* Cinnamomum camphora. — Камфоровац је дрво високо до 40 м, а расте највише у источној Азији. *ОГ.*

ка̀мчӗње с *гл. им. од камчити.*

ка̀мчити, -ӣм несврш. *тужити се, досађивати јадиковањем или мољакањем, камкати.* — Не камчи, жено! Свима нама је тешко! *Бег.* Сад заокупила друга деца те камче и моле. *Шапч.*

ка̀мџија ж *в. канџија.*

ка̑н[1] м (мн. ка̑нови) *монголска и татарска владарска титула, кнез, владар*: татарски ~.

ка̑н[2], -а, -о *накан, вољан.* — Би л' она била кана да пође за ме? *Ћоп.*

ка̀на ж **1. а.** бот. *биљка која се гаји ради добивања боје за бојење косе, ноктију и сл.* Lawsonia inermis. *Сим. Реч.* **б.** *црвеножута боја од такве биљке.* — Љуљушка је тако . . . с косом у таласу која мирише на кану. *Јевт.* **2.** бот. *врста трстике* Canna indica. *Сим. Реч.*

ка́на ж покр. *намера, накана, жеља.* — Волим бити морске рибе храна, нег' љубити ког ми није кана. *НПХ.*

канѐбе, -ета с фр. = канапе *широк тапецирани наслоњач на који може сести више особа (употребљава се и за лежање).* — Изнад канабета уклоњена је увећана фотографија тетке Шимице. *Десн.*

кана́ва ж покр. *в. канафа.* — Гризући зубима дуже времена канаву . . . прекине је. *Шант.*

кана́вац, -вца м тал. покр. **а.** *груба, чврста тканина.* — Чађава прашина покри

домаћинову закуску постављену на чистом канавцу. *Бож.* **б.** *крпа, рита. Вук Рј.*

кана́ве, -ета с тал. покр. *нарочито направљен сандук или корпа за држање боца*; исп. бочњак. *Вук Рј.*

ка̀нāдскӣ, -ā, -ō *који се односи на Канаду* (*државу у сев. делу Сев. Америке*).

Изр. ~ балзам *смола која се добива из коре канадске јеле* (*употребљава се у оптици и микроскопији*).

ка̀нāл, -а́ла м лат. **1. а.** *ископано корито испуњено водом или прокоп под земљом* (*као веза за саобраћај између двеју река, језера, мора или као средство за снабдевање водом, за наводњавање или отицање воде*). — Ријечни промет се надопуњује ријечним каналима. *ОГ.* Заударају касапнице, јарци и канали. *Андр. И.* **б.** *дуги морски теснац између два копна*: Брачки ~, Велебитски ~. **2.** анат. *дужи или краћи шупљи органи у организму кроз које пролазе разне твари, материје.* — Мућка главом као да му је вода ушла у ушни канал. *Бан.* Крв проструји ... кроз фине капиларне канале. *Петр. М.* **3.** фиг. *средство, пут, начин, веза за постизање неког циља.* — Комунистичка партија је илегалним каналима слала своје људе ... у Шпанију. *Марј. Ј.* Изјавио је да је његова земља спремна да поновно судјелује у разговорима који би дипломатским каналима били добро припремљени. *Б 1960.*

канализа́ција ж *низ техничких уређаја који служе за скупљање и одстрањивање употребљене воде и других отпадака.* — У многим већим местима ... уклањају се и чврсте и течне изметине ... канализацијом. *Батут.* Уводимо канализацију. *Сим.*

ка̀нализацио̀нӣ и **канализаци̏онӣ,** -ā, -ō *који се односи на канализацију*: ~ радови.

канализи́рање с *гл. им. од канализирати.*

канализи́рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. = канализовати и каналисати **1.** (*из*)*градити канале, провести, проводити канализацију.* **2.** *да*(*ва*)*ти одређен правац деловању, развитку, управити, управљати.* — Осјетио је потребу да га некако канализира, упути на прави пут. *Сим.* Није тежио да канализира науку. *СКГ 1937.*

канàлизовање с *гл. им. од канализовати.*

канàлизовати, -зујēм сврш. и несврш. = канализирати. — Хтио је да као преданост одушевљењу канализује, да веже људе међусобно. *Уј.*

канàлисање с *гл. им. од каналисати.*

канàлисати, -ишēм сврш. и несврш. = канализирати. — Улице које досада нису имале водовод каналисаће се током године. *Пол. 1959.* И њихове мисли, ма како разноврсним токовима стремиле, каналишу се у једном правцу. *Јак.*

канàлић м *дем. од канал.*

ка̀нāлнӣ и **ка̀нāлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на канале*: ~ систем, ~ постројење.

канàлчић м *дем. од канал.*

канàлџија м *радник који копа или чисти канале.* — Љути се Исмет каналџија, жестоко отпухујући димове. *Куш.*

ка̀наља м тал. *неваљалац, нитков, хуља.* — Требало би тој канаљи забити метак у ... лубању! *Крл.*

ка̀нāп, -а́па м и **кана́па** ж тал. = канаф *танак конопац од упредених нити кудеље, лана или другог влакнастог материјала*; исп. канава. — Уплашено говече газило је по канапу и спотицало се. *Вуј.* Свезао мачки канапу око врата. *Бан.*

канàпе, -ета с и **канàпē,** -èа м фр. = канабе. — На ... канапетима [у салону] сједе господа и даме. *Кол.* Ако га [прстен] не нађем ... под канапеом ... позваћу полицију. *Петр. В.*

ка̀нара ж тур. *клаоница, месарница. Бак. Реч.*

кана́рац, -рца м *в. канаринац.* — Мало даље видим жута канарца. *Маж. Ф.*

канàрӣна ж тал. *в. канаринка.* — Доноси на дар Шћепану двије канарине. *Њег.* У крлеци јеца сама канарина. *Марк. Д.*

канари́нац, -нца м зоол. *птица певачица, зеленкасте или жуте боје из пор. зеба, пореклом с Канарских отока, острва* Serinus canaria.

канàрӣнка ж *женка канаринчева.*

канари́нчев, -а, -о **а.** *који припада канаринцу.* **б.** *који је као у канаринца.* — Дотјеран ... са својом жутом госпођом канаринчеве боје. *Торб.*

канари́нчић м *дем. од канаринац.*

канàрница ж *в. канаринка.* — Изнио преда се кавез с канарицом. *Ћор.*

ка̀нас м заст. *врста капе.* — Сједну за стол ... око њих врева калпака ... канаса, полуцилиндара. *Шен.*

канàста ж карт. *врста игре са два снопа карата.* — Одиграћемо једну партију канасте. *Пол. 1959.*

ка̀нат м тур. **1.** *крило* (*на вратима или на прозору*). — Дебела да не може проћи кроз врата ако јој се оба каната не отворе. *Ћор.* На нечијем сиротињском прозору лупкао [је] отворен канат. *Кик.* **2.** *страна* (*у колима*), *леса.* — Скинем с кола канате и душеме, променим срчаницу па расточим кола. *Рад. Д.* Возили их на волујским колима, из каната су се климатале њихове ... ноге. *Пер.* **3. а.** *преграда од плетера, преградак у кући.* — Ја гдје паде горњи канат цркве. *Вук Рј.* Остали

ти твоји пусти алати као што су наши јадни канати. *НПХ.* **б.** *комад, део железничке пруге који се састоји од прагова и трачница између два састава трачница, чланак.* — Одваљен је први канат пруге, прва спојка прагова и шина. *Оль.* **4.** *кош, кошара наретко, решеткасто плетена.* — Натоварили пуне канате паприка, купуса и сена. *Вас.* **5.** *део неке целине која се састоји од неколико комада који се увлаче један у други, чланак, колено, заглавак, кат.* — Па окрену дурбин низ планину, развуче му до осам каната. *НП Вук.*

кàнāт, -áта м монголски *област или држава којом управља кан*: кримски ~.

кàнатити, -ӣм несврш. *градити канате, преграде, преграђивати. Вук Рј.*

кàнаћёње с *гл. им. од канатити.*

кàнāф, -áфа м и **канáфа** ж тал. = канап. — Наши живци нису од гвожђа, од канафа су. *Шен.* На вратима висила су три-четири феса нанизана на канафу. *Ћор.*

кàнафāс м фр. трг. *чврсто, густо лањено или памучно платно.*

канда везн. **1.** *као да.* — Па и ови Турци канда нису прави Турци. *Вес.* Ала чудан ти је реп у врага: баш канда је лисичји. *Јурк.* Журио се канда ће закаснити. *Мул.* **2.** *изриче несигурност, могућност, хипотетичност онога што је речено*: *могућно, можда, вероватно, по свој прилици.* — Могло би се жети данас у Врбовачи . . . канда неће бити кише. *Макс.* Обоје је канда осећало знаменитост . . . тренутка . . . па су се као бојали нарушавати га. *Ивак.*

кàндахар м *врста скијашког веза којим се ципела чврсто веже за скију. ЕЛЗ.*

кандèлāбар, -бра м лат. **1.** *велики богато украшен свећњак са неколико огранака за свеће или жаруље, сијалице.* — На столу, у сребрном вишеручном канделабру, дрхтали су пламенови свијећа. *Бег.* **2.** *стуб за уличну или другу расвету.* — Увече је нови град освјетљен . . . освјетљењем са бетонских канделабра. *Пол. 1958.*

кандèлāр, -ára м тал. покр. *свећњак.* — Може бити да ће купити нове канделаре светоме Франи! *Мат.*

кандȉдāт, -áта м **а.** *онај који се натјече, такмичи за неки положај, за квалификацију или службу.* — Од њих тројице кандидата он је изабран за звонара. *Пав.* **б.** *онај који се предлаже да буде биран за вршиоца неке друштвене или политичке функције, за примање у неку политичку организацију и сл.*: ~ за општинског одборника, посланички ~. — Били су ме узели за кандидата, значи да ме припреме за Партију. *Лал.* **в.** *ђак или студент који се пријавио за полагање испита.*

кандидȁтица и кандȉдāткиња ж *она која је кандидат.* — Млад човјек . . . се кандидатицама пучке просвјете смјерно поклони. *Шен.* Онда је и Рођена . . . обична кандидаткиња за удају. *Бег.*

кандидáтов, -а, -о *који припада кандидату.*

кандȉдāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на кандидате*: ~ листа.

кандидатýра ж *право и могућност да се неко може кандидовати.*

кандидáција ж лат. *пријава за кандидата.* — Хоћу рећи . . . да се одрекнете кандидације у корист вашега зета. *Нуш.* Све политичке странке . . . су извршиле кандидацију . . . за Уставотворну скупштину. *Риб.*

кандидáцӣјскӣ и кȁндидацијōнӣ, -ā, -ō *који се односи на кандидацију*: ~ комисија, ~ одбор, ~ листа.

кандидȉрāње с *гл. им. од кандидирати (се).*

кандидȉрати, -ȉдӣрām сврш. и несврш. = кандидовати **а.** прел. *предложити, предлагати некога за кандидата.* — Пруски краљ . . . на испражњени шпански пријесто кандидирао [је] свог рођака. *ОП 2.* **б.** *иступити, иступати као кандидат.* — Ја ћу . . . кандидирати на своју руку и будем ли изабран, стајат ћу изван странака. *Том.*

~ **се** *повр.* — Канио се идућих избора кандидирати за народног заступника. *Козарч.*

кàндидовāње с *гл. им. од кандидовати (се).*

кàндидовати, -дујēм сврш. и несврш. = кандидирати. — Кандидован је за пријем у Партију. *Поп. Ј.*

~ **се** *повр.* — Кандидовао си се био за посланика. *Срем.*

кàндӣл, -ила м песн. *в. кандило.* — Златан кандил од дванаест ока. *НП Вук.*

кандȉлāр, -ára м *онај који на гробљу пази на гробове и пали кандила. Бак. Реч.*

кàндиласто прил. *као кандило.* — Тисуће прозора упалише се као свијеће, кандиласто затреперише. *Сим.*

кàндӣлка ж бот. *украсна биљка·из пор. жабљака* Aquilegia vulgaris. — Она је ту дошла са необичним венцем . . . од шебоја, божура, кандилке. *Панд.*

кàндӣлнӣ, -ā, -ō *који се односи на кандило*: ~ светлост.

кàндило с грч. **1.** *мала стаклена посудица разних облика, често од скупоценог метала, напуњена уљем, у којој гори жижак пред иконама.* — Собу је освјетљавало кандило, које је горјело пред иконом. *Лаз. Л.*

Кандило блиједи пред јасном зором. *Цес. Д. фиг.* Ти си вечно кандило лепоте. *Радул.* **2.** фиг. песн. *небеско тело које светли (о звездама и Месецу).* — Густи облаци дима сакриваху . . . небеска кандила. *Јакш. Ђ.*

кандѝлце, -а и -ета с = кандиоце *дем. од кандило.* — Пређосмо у његову собу у којој је . . . жмиркало кандилце пред иконом. *Вес.*

кàндӣљ, -и́ља м *уљана светиљка;* исп. кандило. — Још̂те мунаре витке сјајни кандиљи ресе. *Баш.*

кàндиоце, -а и -ета с (ген. мн. -дилā̄ца̄) = кандилце. — Кандиоце пред иконом одавно се угасило. *Глиш.* Поред кревета трепти у чаши кандиоце. *Матош.*

кандѝрање с *гл. им. од кандирати.*

кандѝрати, кàндӣрām сврш. и несврш. фр. *посути, посипати, превући, превлачити шећером, ушећери(ва)ти.*

Изр. кандирано воће *ушећерено конзервирано воће које је сачувало свој облик и укус.*

кàндис м фр. *пречишћен, кристализиран шећер, жути шећер.* — Слаткиша нека не забораве . . . кандиса, марципана. *Л-К.*

кàндӣт, -и́та м фр. *ушећерено воће. Бак. Реч.*

кàндјело с покр. *в. кандило.* — Ни уље у кандјела не би оставили. *Лоп.*

кàндјеоце *с* покр. *в. кандиоце.* — Једно је мало кандјеоце пред дверима цвиљело. *Љуб.*

канѐла ж фр. **1. а.** *цев, цевчица.* **б.** покр. *в. славина.* **2.** *кора од цимета, цимет.* — Јело се и пило. Ту левантско грожђе, ајвар и канела. *Бој.*

канелѝра ж фр. *уздужни жлеб на површини стуба античких грађевина.*

канелѝрати, -ѐлӣрām сврш. и несврш. *(из)дупсти канелире, (и)жлебити, (из)браздати.*

кā̀нет м тур. *в. довратак.* — Падоше му врата из канета. *НП Вук.*

кàнибал м хиндуски **1.** *људождер.* — Сањаш . . . да те канибали кухају у котлу. *Мар.* **2.** *суров, крвожедан човек.* — Колју канибали . . . на све стране зверства, у Беранима, у Сјеници. *Вучо.*

каннибали̏зам, -зма м = канибалство *људождерство због глади, прождрљивости или из религиозних предрасуда;* фиг. *окрутност, нечовечност, дивљаштво, варварство.*

кàнибалскӣ, -ā, -ō *који се односи на канибале и на канибализам.* — То није . . . канибалска мржња на туђина. *Скерл.*

кàнибалство с = канибализам.

кàнија ж (обично мн.) тур. *корице за нож, ножница, ток за сабљу.* — Спусти [нож] у канију. *Јакш. Ђ.* Рус са кривом козачком сабљом у црним канијама. *Вучо.*

канѝла ж фр. *цевчица за довођење или одвођење текућине, течности или зрака, ваздуха.* — Дише на стаклену канилу. *Крл.*

кā̀нити, кā̀нӣм несврш. *имати накану, намеру, мислити, помишљати, намеравати (нешто учинити).* — Сматрају људи да их канимо прогнати с њихова огњишта, па се бране. *Ћоп.* Знам ја шта сте ви канили рећи. *Креш.*

~ **се 1.** *накањивати се, одлучивати се, спремати се.* — Каним се ја пола године да пођем. *Ћос. Д.* **2.** *устезати се, скањивати се, устручавати се.* — Једи, шта се каниш? *Сиј.* **3.** (сврш. и несврш.) *оканити се, пуштати, напустити, оставити на миру, не дирати што, клонити се чега.* — Опомене га да се кани ћорава посла. *Кум.* Кан'те се ви мене; моје је већ прошло. *Коч.*

кā̀нница ж *в. тканица.* — У авлију уљезе стасита женска прилика, у дугачким, златним каницама. *Ћор.*

кàнкā̀н, -а́на м фр. *врста фриволног, раскалашног плеса.* — Плешу дуси валс, канкан, кадрилу. *Гал.*

кàнкановати, -нујēм несврш. необ. *плесати канкан.* — На челу свијех . . . канканује Лидија. *Војн.*

кā̀но прил. и везн. *в. као.* — Брка све баш кано врљави Јаков воденичар кад измијеша људима вреће с брашном. *Лал.* Говориш кано из књиге. *Дук.*

кáновачкӣ, -ā, -ō̃ лингв. само у изразу: ~ говор *тип шумадијско-сремског говора који је добио име по томе што се »као оно« изговара »кано«.*

кàнон, -а и **кàнōн**[1], -о́на м грч. **1.** *правило прописано од највише црквене власти, догма.* — По канонима црквеним карасмо га. *Марк. Ф.* И да виша власт није над каноном била, она [Офелија] би у несвештаној земљи лежала. *Панд.* **2.** фиг. *правило каквог учења или књижевног правца; оно што је традицијом постало обавезна норма.* — Његов [Андрићев] је језик потпуно у границама књижевног канона. *Бел.* Природа . . . била је за њих тек у другом плану, а канон и формула у првом. *Баб.* **3.** црквр. **а.** правосл. *песма у част празника или свеца.* **б.** *списак, попис религиозних књига, признатих од стране црквене власти:* библијски ~. **в.** *у католичкој цркви трећи, главни део мисе, а у православној сваки прописани црквени обред.* **4.** муз. *вишегласни састав у којем мелодију почетнога гласа понављају један за другим гласови на различи-*

тим интервалима. **5.** штамп. *тип великих слова.*

кàнōн², -óна м и **канóна** ж фр. *топ.* — Где су канони? Артиљерија! *Лал.*

канонáда ж фр. *пуцњава, паљба већег броја топова у исто време и учестано.* — Дан и ноћ је тутњао једнолични и непрекидни хук канонаде. *Мил. В.* Уз пратњу топова са старе тршћанске цитаделе почела је канонада. *Крл.*

канóненфутер м нем. варв. *топовска храна, војници који гину за рачун другога.* — Бити лиферант кононенфутера, лиферовати ... хрватско месо ... то није била мала ствар. *Крл.*

канонизáција ж црквн. *проглашење неке особе свецем.* — фиг. Због тога није ништа штетније ... од канонизације израза. *Поз. 1948.*

канонизи́рање с *гл. им. од канонизирати.*

канонизи́рати, -и̏зи̏рам и **кàнōнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. **1.** *прогласити, проглашавати свецем.* — А он [светац], моћан, канонизиран ... неће да посредује. *Рад. Д.* **2.** *утврдити, озаконити, утврђивати као канон, озакоњивати.* — Је ли упутно канонизирати метрику умјетног пјесништва једног народа чији је језик још млад. *Наз.*

кàнōник и **кàнōник** м *виши свештеник у католичкој цркви, везан обично за службу у каптолу и за пребенду.*

кàнōника ж *наука о правилима или нормама спознаје.* — Каноника се ограничује на то да одреди осјете као мјерила ... истине. *Наз.*

канонйкāт, -áта м *служба и положај каноника.* — Један и други бијаше добар ђак ... и по ондашњим појмовима ... кандидати каквога канониката. *Шен.*

кàнōников, -а, -о *који припада канонику.*

кàнōнйр, -и́ра м *топник, тобџија, артиљерац.* — Није се бојала ни врага кад се срела с канониром. *Јонке.*

кàнōнисатн, -ишēм сврш. и несврш. црквн. *в. канонизирати, канонизовати.* — Део њих [пуританаца] сад је ... скоро канонисан. *Кнеж. Б.*

кàнōнист(а) м *познавалац или учитељ канонског права.*

канонйчија ж индив. *в. каноникат.* — Ја ћу се ... задовољити за своју службу каноничијом. *Вел.*

кàнōничкӣ и **кàнōничкӣ,** -ā, -ō **1. а.** *који се односи на канонике:* ~ служба, ~ курија. **б.** *који је као у каноника.* — Амор има канонички трбух. *Шен.* **2.** заст. *канонски.* — Два учењака ... из каноничког права ... доказаше. *Старч.*

кàнонскӣ и **кàнōнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на каноне, који је као у канонима:* ~ књига, ~ стил.

Изр. ~ право *црквено право.*

кàносати, -ошēм несврш. *мазати, бојити каном.* — Швабице ... каношу косу. *Срем.*

каноти везн. заст. *в. као.* — Зато је морао и мој Илија, каноти кмет кнежев, с осталима поћи. *Бог.*

кàнōћāл, -ála м тал. покр. *дурбин, далекозор.* — Каноћал је једноставни далекозор. *Нех.*

кâнта и **кáнта** ж (ген. мн. -тā и -тӣ) нем. *већа лимена посуда.* — На нечистим ... балконима стајале су старе канте. *Козарч.*

Изр. привезати коме канту *раширити, разгласити о некоме какву шалу, ругалицу.* — Трећи су му привезивали канту због ове или оне удовице. *Уск.*

кàнтабӣлан, -лна, -лно тал. муз. *који се може лако певати.*

кàнтāње с *гл. им. од кантати.*

кâнтар м зоол. *морска риба нашега мора, светле боје и укусна меса* Cantarus lineatus. *Свезн.*

кàнтāр м (лок. кантáру и кàнтāру) тур. **1.** *вага у облику металне шипке или полуге, са зделицом за терет на краћем, а (у)тегом (јајетом) на дужем краку, на којем су означене тежине; вага уопште.* — Кад му дотужи трговање, а он диже руке од кантара, па пође по свету. *Вукић.* фиг. Неће вас нитко питати откле сте и шта сте, нити ће мјерити ваше душе на кантару судачке строгости. *Бег.* **2.** покр. ист. *мера од педесет и пет ока*: један кантар дрва. *Вук Рј.*

Изр. ~ кадија *чист рачун* — *дуга љубав*; разуме се као магаре у ~ *не разуме ништа.*

кâнтара ж покр. *врста лонца од бакра. Вук Рј.*

кантàрија ж *кантарина (2).* — Сам је закупљивао општинску кантарију: његови синови и помоћници су мерили и премеравали све што се на пазару продаје. *Андр. И.*

кантàрина ж **1.** *аугм. и пеј. од кантар.* **2.** *оно што се плаћа за мерење кантаром. Вук Рј.*

кантарйōн, -óна м бот. *лековита биљка, богородичина трава, трава од посека* Hypericum perforatum. — Нитко није умео ... сачувати ... кантарион и куницу као фра Лука. *Андр. И.*

кâнтарић¹ м *дем. од кâнтар.*

кȁнтарић² м покр. погрд. *онај који се мота око лонаца, чанколиз. Вук Рј.*

кантȁрић м *дем. од кȁнтар.*

кȁнтарица ж риб. *повраз за лов на рибе кантаре.*

кȁнтарница ж *зделица на кантару на коју се меће оно што се важе. Вук Рј.*

кȁнтарски, -ā, -ō *који се односи на кантаре.* — Удешава савесно и помиче пажљиво кантарско јаје. *Андр. И.*

кантȁрција м *намештеник при јавној ваги; мајстор који прави и поправља кантаре.* — Кад год би прошао кроз травничку чаршију, неки Рустан-ага, кантарција, окренуо би се за њим. *Андр. И.*

кантȁрцијин, -а, -о *који припада кантарцији.*

кантȁрцијница ж *зграда где је смештена јавна вага.* — Застадосмо пред зградом чудног облика . . . »Кантарциница«, објасни пријатељ лаконски. *Пол. 1958.*

кантáта ж тал. муз. *већа вокално-инструментална композиција у којој се наизменце ређају солисти и зборови.* — Писао је и кантате за хор, соло и оркестар. *Коњов.*

кȁнтати¹, -ām несврш. лат. покр. **1.** *певати.* — Чује Влаха гдје канта старе пјесме. *Војн.* **2.** *досађивати приговарањем. Рј. А.*

кȁнтати², -ām несврш. покр. *вадити црева из утробе бравчета. Вук Рј.*

кантилéна ж тал. муз. **а.** *мелодија лирског карактера.* — Још од Орфеја и звука сирена до апенинских топлих кантилена у песми свакој било моје бије. *Марк. Д.* фиг. Чуо сам озивање прољећа кроз кантилену валова. *Матош.* **б.** ист. поет. *невелика епско-лирска песма.*

кантúна ж тал. *мала продавница хладних јела, пића и других ситних ствари (за војнике у касарни, раднике у творници, фабрици и сл.).* — Пробијају се вијести из кантине. *Ђон.* фиг. Бацили смо котву у кантину смрти. *Полић.*

кантúнēр, -éра м *продавац у кантини, власник кантине.*

кантúнерица и **кантúнēрка** ж *жена кантинера; власница кантине; продавачица у кантини.* — Пред вратима кантине намјери се на крупну кантинерицу. *Тур.* Чудна је та жена, та кантинерка. *Крл.*

кȁнтица и **кȁнтица** ж *дем. од канта.*

кȁнтовац, -бвца м *присталица Кантове филозофије.*

кȁнтовски, -ā, -ō *који се односи на Канта:* кантовске категорије.

кȁнтовство с *идеалистички филозофски правац који је настао из учења Кантова и његових присталица.*

кȁнтōн, -óна м фр. *административна област у Француској и Швајцарској.*

кȁнтонāлан, -лна, -лно *који се односи на кантоне.*

кантонúрање с *гл. им. од кантонирати.*

кантонúрати, -ȍнирām сврш. и несврш. фр. = кантоновати *сместити, смештати војнике по приватним кућама на привремено становање.* — Већина сељана [морала је] да примају у куће кантониране немачке војнике и официре. *Поп. Ј.*

кȁнтоновање с *гл. им. од кантоновати.*

кȁнтоновати, -нујēм сврш. и несврш. = кантонирати. — Кантоновао пук у селу неком до Ваљева. *Вас.*

кȁнтōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кантоне.*

кȁнтор м лат. *певач; оргуљаш и зборовођа, хоровођа; певач молитава (код Јевреја).*

кȁнторскӣ, -ā, -ō *који се односи на канторе.*

кȁнтрӣга и кȁнтрӣда ж тал. покр. *столица.*

кȁнтӯн, -ýна м тал. покр. *кут, угао, ћошак.* — А ти, стара мајко, у кантун! *Шимун.*

кантӯнача ж тал. покр. *в. шишана (врста пушке). Вук Рј.*

кȁнӯн¹, -ýна м *в. канон¹.* — То не ваља; овако је канун, овако је ред, овако треба да се ради. *Мул.*

кȁнӯн², -ýна м покр. *в. канон².* — Собом узе дванаест кануна и његових двадесет момака који знаду топом управљати. *НП Вук.*

канӯнēр, -éра м покр. *тобџија.* — И даде му пет стотин' солдата, канунера најбољег јунака. *НП Вук.*

кȁнура ж тур. *велико повесмо, пасмо (конца, пређе).* — Кад се канура једном заплете, тешко је одмрсити. *Шапч.*

кȁнути, кȁнēм = капнути *сврш. према капати.*

кȁнцел м лат. **1.** *уред, канцеларија где се налази архив и где се врши примање и отпремање списа.* **2.** *проповедаоница с решеткама.*

канцèлāр, -ára м **1.** *у неким европским државама (Западна Немачка, Аустрија) председник министарског већа.* **2.** *старешина или шеф канцеларије у установи.* — Хуманизам су преносили у Далмацији Талијани, који су амо долазили као . . . канцелари и нотари. *Водн.* Стигао је . . . нови канцелар и

тумач. *Андр. И.* **3.** *у царској Русији највиши грађански чин и носилац тога чина.* — Налазили су се при владару... бивши министар рата... гроф Румјанцев, канцелар. *Крањч. Стј.*

канцела́рев, -а, -о = канцеларов *који припада канцелару.*

канцела̀рија ж лат. *јавна или приватна пословна просторија, писарница; уред, уредско особље.* — Његови закупци слободно су одлазили к њему и слободно се дописивали са његовом канцеларијом. *Јов. С.* И Црвени крижи ми је писао и та шпањолска канцеларија. *Крл.*

Изр. дворска ~ ист. *централни орган власти у Бечу за све наследне земље Хабсбурговаца.*

канцела̀ријица ж *дем. од канцеларија.* — Вукадин је... могао... отворити... мало канцеларијице, па мало... пискарати завађеним сељацима... али он то није хтео. *Срем.*

канцела̀ри̏јскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на канцеларију:* ~ службеник, ~ време.

Изр. ~ језик (стил) *укочен, тежак језик пун пословних, службених речи и израза;* ~ пацов (штакор) *искусан, сналажљив канцеларијски службеник:* ~ рукопис *читљив, леп, исписан рукопис.*

канцела̀ри̏ст(а) м *канцеларијски чиновник.* — Пише ко канцелариста какав. *Срем.*

канцела́ров, -а, -о = канцеларев.

канцела̀ри̏јскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на канцелара.*

канцела́рство с *звање, служба канцелара.* — [Салкај] не да из шака канцеларство. *Нех.*

канцели̏ст(а) м *писар, нижи чиновник.* — Окупио је око себе неколико млађих људи — судских канцелиста. *Десн.* Код сваког стола по двоје-троје, сви говоре... канцелисте и практиканти не чују, љуте се. *Сек.*

канцели̏стичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на канцелисте.*

кàнцлēр, -ера м *в. канцелар.* — Постаде напослетку лорд канцлер. *Петр. Б.*

канцле́рство с *в. канцеларство.* — Он [је] био пре свога канцлерства председник [суда]. *Петр. Б.*

канцо́на ж тал. **1.** *песма за певање.* — У санак њу заљуљала је канцона моја усред ноћи. *Наз.* Ја хтедох да свршим почетку канцону. *Марк. Д.* **2.** ист. *лирска песма трубадурске поезије.* — Ту се истакоше... збирком канцона и сонета. *Водн.*

канцони̏јēр, -ера м тал. *збирка песама, песмарица:* ~ Николе Рањине.

канчѐло с тур. *повесмо, пасмо, витлић, свитак конца.* — Поче да развија конопац из канчела. *Бож.*

кàнџа ж (ген. мн. кàнцā и кàнцӣ) тур. = панџа *оштар савинут нокат на прстима неких четвороножних животиња и птица.* — Видео сам белога голуба у мрским канџама грабљивога јастреба. *Јакш. Ђ.* фиг. Ја знам... за вихор који смрт у канџи носи. *Кркл.*

Изр. бити у чијим канџама, доћи у чије канџе *бити у чијој суровој и немилосрдној власти.*

кàнџаст, -а, -о *који је налик на канџе.* — Падали су у очи бијели и његовани прсти канџастог облика. *Вујач.* фиг. Замишља канџасте очи своје. *Божић.*

кàнџāш, -а́ша м зоол. *животиња с канџама:* мајмуни канџаши. *Финк.*

кàнџија ж тур. *дуга, танка узица или ремен причвршћен на држаље којим се гоне животиње, бич.* — По воловским леђима почеше пљуштати прутови и канџије. *Моск.* Шуља се [вјетар] лагано, крадом и онда... са хиљаду тешких окованих канџија ошине по развалинама. *Куш.*

кàнџијање с *гл. им. од канџијати.*

кàнџијати, -ā̀м несврш. *ударати, бити кога канџијом.* — Опет Секул нагони врапчића, канџија га са обадве стране. *НП Вук.* фиг. Небо ће је [земљу] канџијати бљеском и громовима. *Кос.*

кàнџијица ж *дем. од канџија.*

кā̏њ м (мн. кā́њи и кā́њеви) зоол. = кањац *коштуњава риба нашег мора са црвеним или жутим пругама* Serranus scriba cabrilla. *Деан. Рј.*

кā̏ња[1] ж покр. *очни капак.* — Отвараху [жене] своје црне кање. *Дис.* Имаџијаше најчепак... преко десне кање. *Креш.*

кā̏ња[2] ж зоол. *в. шкањац. Рј. А.*

кā̏њār, -а́ра м *рибар који лови кање.*

кā́њац, -њца м = кањ. — Ено црвенкастих кањаца што бораве на камењу на рту залива. *Наз.*

кā̏њевић м *повраз за лов на кање.*

кањѐрисало м *онај који кањерише. И-Б Рј.*

кањѐрисā̏ње с *гл. им. од кањерисати.*

кањѐрисати, -ишēм несврш. покр. *почињати певати, претпевати. Вук Рј.*

кā̏њōп, -о́на м шп. геогр. *уски кланац, дубока, тесно урезана речна долина, сутеска.* — С прсобрана цесте, као с бедема какве тврђаве, гледали су доље у дубину кањона. *Кал.*

кā̏њōнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кањоне:* ~ долина.

кàњуг м зоол. *в. шкањац. Рј. А.*

као везн. и прил. **I.** везн. **1.** *начинско-поредбени везник* **а.** *исказује сличност или једнакост двају појмова, у одређеној особини или уопште.* — Стао је говорити... на катедри, прав као свећа. *Макс.* **б.** *изриче начин како се што врши, дешава.* — Ту уснух као заклан. *Матош.* **в.** *при понављању исте речи у поређењу истиче нешто што је обично, природно, само собом разумљиво.* — Е, што ће се Јека радовати кад јој кажем... Мајка као мајка. *БВ 1909.* Рака као Рака, витлао рукама зубун и певушио. *Рад. Д.* **г.** *при поређењу мере или количине чега: колико.* — Било је те јесени шљивовице као воде. *Кол.* Њима је толико као до лањског снијега. *Мих.* **д.** *у вези са везником »што« веже начинско-поредбене реченице.* — Ја сам такођер једном... одлучио да ћу се, као што се каже, сам изображавати. *Јонке.* **ђ.** *у вези с везником »да« изриче поређење које се само замишља, претпоставља.* — Као да је јуче било! Или као да је било ко зна кад! *Минд.* Мајор као да је у воду пропао. *Јонке.* **е.** *у вези с речцом »год« истиче сличност или једнакост.* — Кад би да прође поред школе, угледа га учитељ Грујица, па као год да му се нешто слутило, напе се од смеха. *Глиш.* Бој је престао. Па као год што смо без команде јурили непријатеља, тако смо лепо у реду стали. *Јакш. Ђ.* **2.** покр. *како, као што.* — Но хајдемо ми, а она нека кука на пепељаку као је навикла. *Љуб.* Овако, као ја приповиједам... приповиједају се у мојој постојбини ове приче. *Вел.* **3.** покр. (уз комп.) *него, од.* — Сада нема бољега јунака... ни бољега коња у јунака као мога дора од мејдана. *НП Вук.* Ништа му није било милије као слушати све оне милоте. *Креш.* **4.** *са везником »и«, при додавању чега у говору, или допуњавању набрајања: такође(р), исто тако и.* — У тој... изби осјећаху се мириси од шпиритуса, агниса, пелина... као и од тамјана. *Мат.* **5.** *с везником »да« (у служби узвика) одриче или оповргава оно што је непосредно пре тога речено.* — Као да се политички радник може занимати каквим занатом! ... Бесмислица! *Скерл.* Они су се уплашили да неће имати ко да настави овај занат. Као да је то занат. *Петр. Р.*

II. (кâо) прил. **1.** *испред речи и израза у којима је поређење избледело: у положају, у својству (кога, чега).* — Хтио си бљеснути на позорници као главна улога, као полубог, а не као статист. *П 1939.* [Соба] је служила пуковнику и као салон и као трпезарија. *Грол.* Енгелс је француски материјализам XVIII стољећа назвао филозофском револуцијом која је послужила као увод у политички преврат. *Ант. 1.* **2.** **а.** *истиче приближност, непотпуност, несигурност: по свој прилици, чини се, вероватно.* — Фехим га оштро погледа, мало се смрче и као замисли. *О-А.* Био јој је као неки девер. *Срем.* **б.** *у тражењу објашњења ублажава директно питање.* — Па зар, вере ти, ти то све верујеш?... А као зашто не? *Шапч.* Па шта би онда ми као... — приупита неко. *Ћоп.* **в.** *кад се истиче сумња у истинитост онога што се приопштава, саопштава, са значењем: тобоже, бајаги, бајаге (често у вези: као тобоже, као бајаги).* — На једној од тих тераса сједимо нас двојица и као путујемо негдје послом. *Чол.* Зато је као бајаге пошао у лов. *Кол.*

кâо, кâла м (лок. кáлу) *в. кал.* — Од тог дана ми смо, кроз мочар и као, где се тресет слаже, тонули све дубље. *Бој.*

кàолӣн, -и́на м мин. *масна глина, минерал од кога се прави порцулан, порцуланача, порцуланска земља.*

кâон, -а, -о *в. кальав. Вук Рј.*

кâоно и **кâоноти** прил. нар. *како, као.* — Но Кале, окренут према Циганима, подигну руке увис као у почетку. *Шимун.* Родофиник... стане све Грке биоградске око себе призивати као ноти људе од свога народа и језика. *Вук.*

кâос м грч. = хаос **1.** *у старој грчкој митологији и филозофији бескрајан простор у коме су се налазили без реда материјални елементи од којих је настао свет.* **2.** *збрка, метеж, неред.* — Пред јутро помијешају се све сање и слију у један каос. *Крањч. Стј.*

кâосан, -сна, -сно *в. каотичан.* — Провалију свјетску... у каосну ону маглу створи. *Крањч. С.*

кâоти прил. *в. као.* — Намјештај је у кући нов и прост, каоти радња сеоског мајстора. *Шимун.*

кàотичан, -чна, -чно и **кàотичкӣ,** -ā, -ō *који је у каосу, без реда, несређен, збркан, испретуран.* — Југославија се налазила у каотичном стању. *Тито.*

кàотички прил. *као у каосу, збркано, несређено.* — Сад су се сви ти различити елементи каотички врзли у мом говору. *Шкреб.*

кàотичнӧст, -ости ж *стање онога што је каотично.*

кâп[1] ж (лок. кáпи; ген. мн. кáпӣ) = капља **1.** **а.** *делић чега текућег, течног који има округласт облик.* — Кап за капљом клизила је у вијугастим цртама по стаклу прозорних четворина. *Крл.* Капима зноја ... је залила [омладина] сваку стопу ове ... беле трасе. *Б 1958.* **б.** суф. *врло мала количина макар мало чега текућег.* — Могла је [кућа] ватром изгорети, он се не би машио да кап воде на пламен баци. *Вес.* **в.**

фиг. *нешто врло мало, остатак, траг, трачак.* — Мени се ... прохте ... да пиштим све око себе док осећам и последњу кап снаге. *Ранк.* У очима им заискри кап весеља. *Божић.* **2.** мн. *лек у текућем стању који се узима према броју капљица.* **3.** мед. *излив крви у мозак, апоплексија; нагла смрт због срчаног обољења, срчани удар.* — Омер-бегу паде кап од узрујања. *Нам.* Деда млатара црвен, још мало па да га удари кап. *Поп. Ј.*

Изр. до (последње) капи, у ~ *потпуно, сасвим;* до последње капи крви борити се *дати, жртвовати све за борбу, за одбрану чега;* као две капи воде слични *потпуно, сасвим слични;* као ~ воде на длану (кога чувати) *веома пазити на кога;* ~ по ~ (испити) *мало-помало (испити);* ~ у мору *незнатна, ништавна количина (у поређењу с чим);* млада као ~ *врло млада;* ни капи *нимало, ништа;* утопио би га у капи воде *уништио би га не бирајући средства, веома га мрзи.*

кâп[2] м покр. *жлеб или цев кроз коју капа вода с крова.* — А врагољаста дјечица стављаху своје жуте главице јујучући под кап. *Шен.* Пењу се [људи] на кућна сљемена и грналом руше с крова снијег који се бучно ухрпава под каповима. *Гор.*

кâп[1] и **кап** м фр. *рт, рат, део обале који сеже далеко у море.*

кâп[2] (често поновљено) оном. *узвик за опонашање гласа који се чује кад што капне.*

кâпа ж (ген. мн. кâпā) тал. **1.** *део одеће, опреме којим се покрива глава, различито уобличен (сашивен, изваљан и сл.), без обода, крила или са штитником изнад чела:* службена ~, студентска ~, рибарска ~, ~ са штитником, сунцобраном. — фиг. Ђури остадоше туђи и јавни покрети и све оно што људи трпају под широку капу социјалних знаности. *Нех.* **2.** фиг. *оно што покрива врх чега, што је смештено, што се налази одозго.* — Неуморно је проналазио крупне брдске јагоде вјешто укривене под изрезуцканом зеленом капом. *Ћоп.* Иза угла су ... испузла ... два мала тенка с округлим гљивастим капама. *Крањч. Стј.*

Изр. бацати капу увис *много се радовати;* црна (мрка) ~ зла прилика *каже се кад нешто слути на зло;* дати коме по капи нар. *ударити кога, задати ударац (физички или морални);* давати капом и шаком *давати обилно;* доћи коме капе *докопати се власти над ким;* доћи под капу (о девојци) нар. *удати се;* ~ доле! капу доле! *узвик којим се одаје одобравање и признање;* капом ветар терати *бити лакомислен, ветрогоња;* накривити капу *не марити, не бринути се ни за што;* не стајати под капу нар. *не свиђати се.* — А и ови твоји муслимани ... Некако ми не стају под капу. *Ћоп.;* носити капу на три пода нар. *узохолити се;* од капе гајде правити нар. *радити узалудан посао;* под капом небеском *под небом, на овом свету;* пуна му (је) ~ *доста му је, дојадило му је;* скидати капу пред ким *поздрављати кога; ценити, уважавати кога;* скројити коме капу *присилити кога да прими, прихвати оно што му није по вољи;* сви под капом *сви до једнога;* врабац му је под капом *не зна поздравити;* врти му се ~ око главе *има много брига.*

кâпав, -а, -о необ. *који капље, с којега капље.* — [Чаршави] су се испречили тражећи од њега да обилази ту њихову ... још мокру капаву чистоћу. *Дав.*

кâпавац, -âвца м **1.** мед. *гнојна упала мокраћне цеви изазвана бацилом гонококом, гонореја, трипер.* **2.** (у атрибутској служби уз именицу »мед«) *који капље.* — А тврди знојећ се храсти испуштати капавац мед ће. *Марет.*

кâпавица ж **1.** *вода од кише која капље с куће.* — Слаб пламен обасја ... локву од капавице на утабаном земљаном поду. *Лал.* **2.** бот. *в. вијошница. Сим. Реч.* **3.** мед. *в. капавац (1). Деан. Рј.*

кâпак, -пка м тур. **1. а.** (обично мн. кâпци) *дрвено или метално крило на прозору, ћепенку, које се може отварати и затварати.* — Златар ... брзо спусти капке на ћепенку. *Јевт.* Огледа се по прозорима. Свуда затворени дрвени капци. *Мар.* Лабави капци се трзају на фијук вјетра. *Вуков.* **б.** *поклопац, заклопац.* — Погледа кроз онај капак на средини тавана. *Мул.* Отвори капак на лули. *Шапч.* **2. а.** анат. *покретљиви набори коже који заштићују очи.* — Тешки капци ... поклопили су снене очи. *Кал.* Лела рашири очи, па их ... брзо прекри капцима. *Сек.* **б.** *кожни набор над ушима у неких врста кокоши.* — Неке [се] пасмине одликују големим крестама, ушним капцима. *НЧ.* **в.** бот. *део омотача око плода.* — Око рода је омотач од четири бодљива капка, који израсте кад род дозре. *Тод.* **3.** *завратак на рукаву, посуновраћена ивица. Вук Рј.*

Изр. учинити ~ нар. *учинити крај, окончати.* — Звиждук [метка] ... учинио капак грији у селу. *Сиј.*

кâпалица ж **1.** *суд у који капље ракија из казана. Вук Рј.* **2.** *в. капаљка. Р-К Реч.*

кâпаљка ж *направа (на флашици или др.) за бројење капљица (нпр. лека).* — Ох, кад се родио срца меког које шмрца као каква капаљка сузна. *Божић.*

капàма ж тур. *кувано јело од јагњетине, зелена лука и других зачина.* — Учитељ Тима је заклао петоро јагањаца, па је ту било чорбе, капаме, печења. *Јакш. Ђ.*

кàпамација и **капамàција** м тур. заст. *обртник, занатлија који прави покриваче. Вук Рј.*

кàпање с *гл. им. од капати.*

кàпар м *онај који прави капе.* — [У првом попису Србије] било је: . . . капара 16. *Лапч.* Овдје су капари пред кућама понамјештали широке љестве. *Бен.*

кàпар, -пра м бот. *биљка чији се нерасцветали пупољци употребљавају као зачин, капра* Capparis spinosa. — Врло је добро помијешати неколико сосова, али само без капра. *Шов.*

кàпара[1] ж тал. *део уговорене вредности, цене која се неком даје као знак да је погодба закључена и као јамство да ће се извршити.* — Ево вам капаре, продуљи . . . пружив врачу кесу златника. *Шен.* Ја сам . . . направио уговор, па сам примио и капару. *Вес.*

кàпара[2] ж бот. *в. кàпар. Рј. А.*

капàрāн, -а́на м *в. копоран.* — Оћути како га нетко повуче за капаран. *Кос.*

капàрати, -ām сврш. и несврш. тал. *в. капарисати.*

кàпарин, -а, -о *који припада капари*[2]. — Капарин коријен стари камен дави. *Ков. А.*

капàрисати, -ишēм и **кàпарити,** -ӣм сврш. и несврш. *дати, давати капару.* — Једе ревносно и залива још ревносније, а капарише најревносније. *Срем.* фиг. Ђаво је већ капарисао његову душу. *Прод.*

кàпарица ж **1.** *жена капар.* **2.** зоол. *птица из пор. шева са кукмом, ћубом на глави* Galerita cristata. *Бен. Рј.*

кàпати, -пљēм и -ām несврш. **1. а.** *падати, цурити кап по кап.* — Почиње капати киша. *Сек.* Кроз прсте капале су капи топле и густе. *Гор.* фиг. Дукати [су му се] пробијали кроз прсте и капали нечујно у траву. *Црњ.* И стихови су тихо капали у срце. *Кркл.* **б.** прел. *изливати у капљама, кап по кап.* — Капао [је] из стакленке лијек у чашицу. *Крањч. Стј.* фиг. [Старински сат] је мирно и одмјерено капао своје кућаје у плави мрак. *Лит. 1957.* **2.** *пуштати, пропуштати воду (кроз пукотине и сл.).* — Капље нам [кров] на неколико мјеста. *Ћор.* Напољу капљу труле стрехе. *Ћоп.* **3.** фиг. **а.** *падати мало-помало, пристизати полагано и стално.* — И зетов новац у кућу капље. *Каш.* Новац поче капати са свих страна. *Куш.* **б.** *полагано пролазити, нестајати.* — Капљу звијезде с небеског аметиста. *Крл.* **в.** *лагано наилазити, тећи, ређати се.* — Тихе уре капљу као вода низ блиједе зидове. *Ћон.* Лијено и снено капљу предвечерја. *Пец.* **г.** *постепено настајати, ширити се, јављати се.* — Једва се јутро одлепило од влажних брегова, и дан, мрк испод своје мокре кабанице, капао по лединама. *Рад. Д.* **4.** фиг. **а.** (на чему, над чим) *радити без прекида, мучити се (физички и морално).* — Више воли да по . . . механама »просипа памет« него да капа над земљом и имањем. *Андр. И.* **б.** *чамити, пропадати.* — С тебе данас капљем у тамници. *НП Вук.* Једнако је пио . . . поред ње капао или у њу . . . пиљио. *Маш.* **в.** *напрезати, замарати (очи); чилети, слабити због упорног гледања (о очима).* — Али су свима очи капале пред излозима. *Божић.*

Изр. капље му млеко из уста нар. *сувише је млад и неискусан.*

кàпати се, -ām се несврш. покр. *играти се игре с капама. Рј. А.*

кàпатка ж покр. *дем. од кап.* — Да га [ћурана] на мртву воштину цедим, не би капатке масти исцедио. *Вес.*

кàпац, кàпца м покр. *дем. од кап.* — Има у вијеку људском капац неумрлости. *Павл.* И тако све труснуше по капац вина. *Креш.*

кàпāц и **кàпац** прид. непром. тал. покр. у изразу: бити ~ *бити у стању, бити кадар, способан.* — Око је ваше бистро, капац сте и у даљину погледати. *В 1885.* Добро, Маро, добро, ти си свему капац. *Ств. 1948.*

капацѝтēт, -е́та м лат. **1.** *способност да се што учини, оствари, снага, моћ, јачина (појединца, творнице, фабрике и сл.).* — Роман Рајевски . . . својим стваралачким капацитетом . . . вртио се је у . . . животном вртуљку блитвинске цивилизације. *Крл.* Он је могао . . . подићи фабрику са капацитетом од . . . хиљаду пари цилела днезно. *Ћос. Д.* **2.** *просторност, обујам, запремина, носивост (брода, камиона, плућа и сл.).* — Његов данашњи стомачни капацитет може толико да прими. *Јак.* Пливачи имају велики капацитет плућа. *Ват.* **3.** физ. *способност неког тела да у себе прими електрицитет, топлоту:* електрични ~, топлински ~. *Физ. 2.* **4.** мн. *производни објекти (постројења, погони, заводи и сл.).* — Приступило се обнови и изградњи стамбених насеља, индустријских капацитета и рудника. *ЛМС 1949.* **5.** фиг. *човек великих, изузетних способности, познат и признат стручњак.* — Сматра за необичну част . . . што може . . . да поздрави једног од највећих стратешких капацитета. *Крл.* Он је ненормално велики радни капацитет. *Дав.*

капацитѝрати, -ѝтӣрām сврш. и несврш. *поби(ја)ти, свладати, савлађивати противдоказима, онемогућити, онемогућавати, уве-*

рити, уверавати, освојити, освајати на први поглед. — Романтика старе готске рушевине капацитирала је мој сентимент. *Бег.*

кàпација м *кàпар.* — Још да се и овдашње капације томе досјете, па да ваљевским корзом крену они широки каубој--шешири — било би весеље. *Пол. 1958.*

кàпела и **капéла** ж лат. **1.** *црквица с једним олтаром (намењена најчешће разним обредима); кућно светиште или богомоља (за приватно богослужење)*: гробљанска ~, дворска ~. **2.** *вокални или инструментални хор, збор (обично мањег броја певача или свирача).* — Млад Циганин, још дечко, певао је уз пратњу капеле. *Уск.* Владо ју је извукао из тамбурашке капеле. *Сим.*

капèлāн, -áна м лат. црквн. *жупников, парохов помоћник.* — Капелан протин не беше тога дана код куће, па је зато сам прота дошао да је сахрани. *Јакш. Ђ.* Дошао и господин жупник с капеланом. *Кол.*

капелàнија ж *служба капеланова и подручје његов службе.* — Далмација има ... сто тридесет и три капеланије. *Мат.* Дао је ... истражити гдје треба да се подигну ... нове ... капеланије. *Шиш.*

капелàнисати, -ишём несврш. *в. капелановати.* — И моји, богме, баш нису филозофи, ал' бар толико знају да би код поп-Арона могли капеланисати. *Јакш. Ђ.*

капелáнов, -а, -о *који припада капелану.*

капелàновати, -àнујём несврш. *вршити капеланску службу, служити као капелан.* — Млађи [му је] брат код свете Клара капелановао? *Шен.*

капèлāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на капелане.*

кàпелица и **капéлица** ж *дем. од капела.*

кàпелмāјстор м нем. варв. *капелник, диригент, зборовођа.* — фиг. Само цврчак, црни мајстор ... сад је њојзи капелмајстор. *Матош.*

кàпēлнӣк м *зборовођа, диригент капеле*: војни ~.

кàпēлничкӣ, -ā, -ō *који се односи на капелнике.*

капèтāн, -áна м лат. (вок. кàпетāне) **1.** војн. *највиши чин нижих официра у војсци*: активни ~, резервни ~. **2. а.** ист. *поглавар, управник, старешина града или територијалне јединице.* — Сваки срез имао је свог старешину, тзв. капетана, кога су бирале општине. *Јов. С.* Позвао [је] све ... капетане градова на важан договор у Травник. *Андр. И.* **б.** *старешина уопште, вођа, заповедник.* — Провалише кроз врата. Први капетан лоповски. *Игњ.* **3.** пом. **а.** *заповедник на броду (морском или речном).* — Чинио се сам себи као капетан прекоокеанске лађе. *Сим.* **б.** *управитељ луке, пристаништа.* —Добио је службу лучког капетана у Краљевици. *Нех.* **4.** спорт. = капитен *вођа момчади у спортским удружењима.* — Тренер и капетан момчади дужни су ... обићи пливалиште. *Ват.*

капетàнāт, -áта м *в. капетанство.* — Јесте ли питали пермес од капетаната? *Војн.*

капетàнија ж **1.** *в. капетанство.* — Стјепко се остави земаљске капетаније. *Шен.* Ахмет-бег Церић ... био [је] посве млад човјек, тек засео после очеве смрти на своју капетанију. *Андр. И.* **2.** ист. *подручје капетанове власти.* — Ама кажем ти, нема онаког радина да га тражиш у капетанији! *Вес.* **3.** *зграда у којој обавља службу капетан, капетанов уред, канцеларија; управа луке.* — [Продавач] старих одијела ... се стисну уз врата лучке капетаније. *Мар.*

капетàница ж = капетановица *капетанова жена.* — Капетаница ... јаше с младим официрима. *Андр. И.*

капетàничин, -а, -о *који припада капетаници.* — У капетаничином дому опет се Барица препородила. *Новак.*

капетáнов, -а, -о *који припада капетану.*

капетанòвати, -àнујём несврш. *вршити капетанску службу.* — Сада он мете пространу ријечку пијацу на којој му је дјед некада капетановао. *Ств. 1948.*

капетáновац, -бвца м ист. **а.** *момак у капетановој служби. Вук Рј.* **б.** *војник у капетановој војсци.* — Коњица лигаша продире кроз редове капетановаца. *Шен.*

капетáновица ж = капетаница. — Њен стриц је дошао код капетановице. *Вуј.* Везак везла капетановица. *НПХ.*

капèтāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на капетане.*

капетáнство с *капетанска част или служба.* — Откад су ми дали капетанство, нијесам им части учинио. *НП Вук.* Племенити Брадачи ... хвалишу [се] франкопанским капетанством. *Мих.*

капетàнуша ж погрд. *женска особа која (се) љубака с капетанима.* — Лијепе су ми то дјевојке! Капетануше! *Бег.*

капетàнчина м *пеј. од капетан.* — То је капетанчина и кракелер. *Крл.*

капетàнчић м *дем. од капетан.*

капèтина ж *аугм. и пеј. од капа.* — Дали су му ... некакву капетину смрдљиву од зноја и прашине. *Радул.*

кàпија ж тур. **1.** *улазна, обично велика врата у градским бедемима, на каквој згради, дворишту и сл.* — фиг. Очи, нос, уши и уста капије [су] гријеха. *Матош.* Капију

живота отварао је [Дис] мучно и тешко. *Михиз.* **2. а.** *узак пролаз међу стрмим стенама, клисура, теснац.* — Три дана водила се борба за Црвене Стијене на Романији. То је капија за пролаз од Сарајева ка Подроманији и Сокоцу. *Чол.* **б.** воји. *стратешки важно место за даље напредовање.* — Сутра увече је напад на Прозор. Пробија се капија за наше даље маршеве. *Дед. В.* **3.** спорт. *тачно обележен и брањен простор на игралишту у који се гађа лоптом у фудбалу, хокеју и сл., врата, гол.* — Играчи [су се] ... гомилали ... час пред једном, час пред другом капијом. *Рад. Д.*

Изр. трију́мфална ~ *славолук подигнут у славу велике победе, тријумфа.*

капи́јати, -а̄м несврш. *затварати капију.* — Сламком врата капијала. *НП Вук.*

капијѐтина ж *аугм. и пеј. од капија.* — Кућерак са два пенцерчића и капијетином на уску улицу. *ЛМС 1951.*

ка̀пијица ж *дем. од капија.*

ка̀пи̏јскӣ, -а̄, -о̄ *који припада капији и капијама.* — [Ђерам] расушен лежи крај капијског стуба. *Чипл.*

капи́лāр, -а́ра м (мн. капила́ри) (обично у мн.) лат. биол. *најтања, крвна жилица, крвни суд који чини спону у циркулацији између артерија и вена.* — фиг. Чобанин је поново отворио капиларе страха и ... залелекао. *Вујач.*

ка̀пилāрнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на капиларе и капиларност:* ~ мрежа, капиларне појаве.

капила́рно̄ст, -ости ж физ. *утицај површинске напетости текућих материја на њихова равнотежна стања (појава дизања или спуштања разине, нивоа у врло уским цевима).*

ка̀пимицē и **ка̀пимицē** прил. *кап по кап.* — [Из облака] би се покадшто спустила капимице јесенска киша. *Шен.*

капи́чика ж бот. **а.** *биљка из пор. штитара* Eryngium maritimum. *Сим. Реч.* **б.** *в. багрем. Вук Рј.*

капи́рати, ка̀пи́рām сврш. и несврш. лат. *схватити, схватати, разумети, разумевати.* — Данче је капирао као да испија чашу воде. *Кик.*

ка̀писла ж лат. заст. = капсла *упаљач с праскавом материјом која се упали од удара и запали барут.* — Топ се пунио кроз цев ... После је направљен кокот и писла као у старинских кубура. *Дед. В.*

капи́слара ж *стара пушка која се пунила метком који је имао капислу у чахури;* исп. капсолача, капсулача. — Други [је имао] ... пушку, ако се тако може назвати оно нешто гараве каписларе. *Андр. И.* Искупи сељаке, па ко буцу, ко будак, ко косу, а само он носи пушку капислару. *Вас.*

капѝта̄л, -а́ла м лат. **1.** екон. *вредност или скуп свих привредних добара која служе за производњу и која доносе власнику вишак вредности или добити путем експлоатације радника.* — У капиталистичкој пољопривреди ... нужно долази до концентрације капитала у рукама великопосједника. *ОГ.* **2.** *капиталисти, буржоазија као класа; капитализам.* — Борба између два свијета ... у којој се бори правда с неправдом, човјек с капиталом ... не занима те. *Козарч.* **3.** *велика свота новаца, главница.* — Остављам му и капитал од шест тисућа форинти. *Драж.* Сама помисао да би ... морала ... да живи од капитала не привређујући ... заустављала јој је срце. *Андр. И.* **4.** фиг. *стечена вредност, предност коју неко има.* — Сваки разговор са сељацима ... открије понешто од онога чиме смо ми [комунисти] стекли морално-политички капитал. *ЛМС 1951.* Представе, једном стечене, остају у памћењу као психички капитал. *Псих.*

Изр. мртви ~ а) фин. *вредност, имање који не доносе прихода;* б) фиг. *знање, идеје и сл. који се не остварују.*

капита́ла ж *велика слова неког писма, капитално писмо.* — У излогу ... су упадала у очи велика слова његова имена ... исписана најчистијом римском капиталом. *Лит. 1957.*

ка̀пита̄лан, -лна, -лно лат. **1. а.** *главни, темељни, основни; изванредан, изузетан.* — У Атини су ... изјавили ... да је одржање Букурешког мира капитално питање за Грчку. *Јов. Ј.* Мало тежак стил, који умара ... али дјело иначе од капиталне вриједности. *Козарч.* **б.** *који се односи на основна средства, на њихову изградњу; инвестициони:* ~ изградња. — У опће трошкове не укључују [се] капитални издаци за игралиште, трибине. *Тен.* **2.** лов. *који надмашује друге примерке (по вредности, величини и сл.), који се посебно цени као трофеј;* исп. капиталац (1). — Готово по правилу увек капитални шаран преко 10 кг припадне неком ко никада у животу није бацио удице. *Пол. 1959.*

Изр. капитална слова *велика, почетна слова.*

капита́лац, -лца м **1.** лов. *снажан јелен с великим роговима.* **2.** еуф. *дем. од капитал (3).* — Вукадин је, истина, имао мало, што кажу, капиталца и могао је отпочети радњу код Три кључа. *Срем.*

капитали̏зам, -зма м *друштвено уређење које се оснива на експлоатацији масе најамних радника од стране капиталиста, сразмерно малобројних приватних власника средстава за производњу.*

капитализа́ција ж екон. *успостављање капиталистичких односа, концентрација средстава у рукама капиталиста; претварање појединих вредности (нпр. иметка, вишка вредности дохотка, камата) у капитал.* — Али ако се сваким даном врши капитализација привреде . . . то радници траже да се и на овим пословима изједначе с радницима других категорија. *Лапч.*

капитализи́рање с *гл. им. од капитализирати (се).*

капитализи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. *(из)вршити капитализацију, подврћи, подвргавати капитализацији.*

~ се *претворити се, претварати се у капитал, главницу.* — Ако се . . . камате што их доноси нека главница у одређеном размаку времена . . . приклапају главници тако да и камате носе камате, кажемо . . . да се камате капитализирају. *Алг. 1.*

капита̀лизовати (се), -зујем (се) сврш. и несврш. *в. капитализирати (се).*

капита̀лисање с *гл. им. од капиталисати (се).*

капита̀лисати (се), -ишем (се) сврш. и несврш. *в. капитализирати (се).* — [Радничким осигурањем] ће се растурене суме каналисати, капиталисати и употребљавати онде где се стварна потреба укаже. *Лапч.*

капита̀лист(а) м *власник, поседник капитала, онај који искоришћује најамне раднике.* — Имаш хиљаде долара у банци! Ти си капиталист! *Крл.* Као да је одједном испод достојанствене маске тешког капиталисте провирио некадашњи Рафо. *Андр. И.*

капитали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на капитализам; својствен капиталистима и капитализму; основан на принципима капитализма:* ~ производња, ~ систем, ~ друштво, капиталистичке државе, капиталистички односи.

капитали̏стичнӣ, -ā, -ō *в. капиталистички.* — Никаква капиталистична добит и никакво надметање није ту требало. *Марк. Св.*

капита̀лчић м ир. *дем. од капитал.* — фиг. Сви су се трудили . . . не би ли мало повећали свој политички капиталчић. *Р 1946.*

капита̀нат, -а́та м покр. *в. капетанство.* — Није ли му [Крсти] цесар лане хтио да одузме капитанат у Исгри? *Нех.*

капита̀нија ж покр. *в. капетанија.*

капи̏танка ж покр. *в. капетаница.* — У теби је млада капитанка. *НПХ.*

капи̏тел м лат. архит. *горњи проширени (често ц украшени) део носивог стуба на грађевинама, главица:* дорски ~, јонски ~, коринтски ~.

капи̏тӗн, -е́на м фр. спорт. = капетан (4). — Берлинци су Пјера називали »капитеном«. *Десн.* После друге трке за државно друмско првенство државе у бициклизму савезни капитен . . . одредио је возаче. *Пол. 1957.*

ка̀пити, -и̏м несврш. *в. капати.* — Сва јој скровита туга капи ријеч по ријеч из уста. *Војн.* Ко зна . . . двоструку смрт гробља где суза не капи? *Дуч.* Него капиш у галији танкој! *НПХ.*

ка̀питул м лат. *в. каптол.* — Био се заметнуо спор између бискупа пуљскога и капитула ријечкога ради словенске службе божје. *Водн.*

капиту̀лант м *онај који капитулира, који издајнички напушта положај пред тешкоћама и опасностима.* — Било је издајица и капитуланата чак и у генералштабу. *Тито.*

капиту̀лантскӣ, -ā, -ō *који се односи на капитуланте; својствен капитулантима.* — Такав став је капитулантски! *Крл.* Знали смо . . . да капитулантски дух узима све више маха. *Чол.*

капиту̀лантство и капитула̀нтство с *поступак капитулантов, издајничко напуштање даље борбе.* — Издајство и капитулантство водстава старих политичких партија било је народним масама јасно као дан. *Пиј.*

капиту̀лар, -а́ра м **1.** *зборник закона државних и црквених.* **2.** *члан каптола, каноник. Мин. Лекс.*

ка̀питулӑран, -рна, -рно *који се односи на капитуларе (2).*

капитула́ција ж лат. **а.** војн. *прекид борбе и предаја победнику под увјетима, условима које је он поставио.* — Друго је пораз војске, а друго капитулација. *Сек.* Па то је готова капитулација! *Кол.* **б.** *прекид даље борбе с ким, признање своје слабости, немоћи.* — Све то није још капитулација науке и побједа догме. *Марј. М.* Прешернову су капитулацију и словенски конзервативни слојеви примили на знање. *Барац.*

ка̀питулацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на капитулацију.*

капитули̏рати, -у̀ли̏рам сврш. и несврш. **а.** војн. *преда(ва)ти се непријатељу под увјетима, условима које он поставља, положити, полагати оружје.* **б.** *напустити, напуштати даљу борбу пред тешкоћама, призна(ва)ти своју слабост, немоћ.* — Ми данас . . . не желимо капитулирати пред бирократизмом. *Ант. 1.* Најбољи шахисти су морали пред њима да капитулирају. *Шах 1.*

ка̀пић м заст. **1.** *део главе који се покрива фесом. Вук Рј.* **2.** *горњи део, поклопац пећи. Вук Рј.* **3.** *купола.* — Навали хрпа људи на жупну цркву . . . капић цркве динамитом разори. *Старч.*

ка̏пица ж **1.** *дем. од капа.* — фиг. Није [ми] мило гледати само бијелу капицу [снијега] на Ловћену. *Мат.* Пепица је донијела ... чашу пива с бијелом скрутнутом капицом пјене на врху. *Донч.* **2.** *комадић коже који се пришива на врх предњег дела ципеле или опанка с горње стране.* — На једној нози имао сам опанак од опута, а на другој с капицом. *Кос.* По ... дутим црним ципелама с лакованим капицама падале су ... панталоне. *Бан.* **3.** *каписла.* В. пр. уз капичарка. **4.** мн. зоол. *врста јестивих шкољака* Pectinidae. *Терм. 4.* **5.** анат. *кожица која покрива главић мушког уда* praeputium.

Изр. попина ~ бот. *кандилка.* — Нежна плава боја попине капице мешала се са интензивним жутилом неког отровног цвета. *Уск.*

ка̏пичар м покр. *опанак с капицом. Рј. А.*

ка̏пичарка ж *лимена кутија као део ловачког прибора.* — Па још велики рог за прах, па жута лимена капичарка, пуна капица упаљача. *Тур.*

ка̏пичаст, -а, -о *који има облик капице.*

ка̏пичати, -ам несврш. *пришивати капицу на обућу. Прав.*

ка̏пичица ж *дем. од капица.*

капӣцибаша м тур. ист. *главни капицији, старешина над капицијама.* — Капицибаша плану на те ријечи. *Том.* Средином лета стигао је нарочити изасланик, султанов капицибаша, са пратњом. *Андр. И.*

капӣција м тур. *вратар.* — Цар отправи до три капицију. *Њег.* На устима капицију нема. *НПХ.*

капӣцик м тур. *мала врата на огради између суседних кућа.* — Полагано пође преко авлије, одшкрину капицик и упаде у башчу. *О-А.*

Изр. кроз ~ (свршити што) *мимо закон, помоћу веза, познанства (свршити што).* — Све је свршено кришом, кроз капицик и без конкурса. *Уск.*

капӣшӧн, -о́на м фр. *капуљача, капуљица.* — На глави јој опазио огроман свилени капишон са жутим врпцама. *Ђал.*

ка̏пка ж (дат. -ци; ген. мн. ка̏пāкā и ка̏пкӣ) *дем. од кап.* — Љубав ти је чиста као капка росе. *Јакш. Ђ.*

ка̏пкати, -ам несврш. *дем. према капати.* — Кроз кожу провирила препукла кост низ коју је капкала густа крв. *Гор.*

ка̀план м зоол. тур. *в. тигар.* — Која ти, болан, вјера вели да не једеш мачке, каплана ... дај реци? *О-А.*

ка̏плāр м тал. *најнижи чин у војсци, десетник, десетар.*

ка̏плāрев, -а, -о = капларов *који припада каплару.*

капла̀рија ж *капларска служба, част. Вук Рј.*

капларӣца м подр. и шаљ. *каплар.* — Поравнали би живот као капларице десетину. *Дав.*

ка̏плāров, -а, -о = капларев.

ка̏плāровица ж *капларева жена. Вук Рј.*

ка̏плāрскӣ, -ā, -ō̄ *који припада каплару или капларима.* — Капларске паре тај има. *Јак.*

ка̏плāрски прил. *на начин каплара, попут каплара.* — Чичица намрштен, ћутљив и капларски строг. *Матош.* Он није од оних ... што слепо и капларски извршују што им се нареди. *Вас.*

ка̏плāрство и **кацла̏рство** с *капларска служба, капларско звање.* — У те је кафанице најрадије ... одлазио, и то одвајкада, још од капларства свога. *Срем.*

капла̀рчић м ир. *дем. од каплар.*

ка̏пља ж (ген. мн. ка̏пāљā и ка̏пљӣ) = ка̑п[1]. — Са лишћа падају капље; киша сипи. *Вес.* [Руком] је окренуо прстен с крупном капљом драгог камена на прстењаку. *Донч.* Не оста више од негдашњих снова ни капља горчине, ни тренутак среће. *Дуч.* Човјека може најприје ударити' капља кад обува постоле. *Мар.*

капља̀нӣк, -ӣка м мин. *камена творевина која настаје излучивањем вапненца, кречњака на стропу пећина на местима одакле капа вода или на тлу где она пада, сталактит или сталагмит, сига. Деан. Рј.*

ка̀пљевина ж **1.** *маст која истече из брава или свињчета кад се пече. Рј. А.* **2.** *свака материја која може капати, текућина, течност.* — фиг. [Очи] је имала бестијске, суновратне: два модро расвијетљена понора пуна ... сталагмитских леденица, низ које се стално слива густа капљевина похоте. *Ж 1955.*

капљѐвит, -а, -о *који може капати. Бен. Рј.*

ка̀пљив, -а, -о *који капље.* — Вода је течност капљива. *М 1867.*

ка̀пљӣк, -ӣка м *камен који настаје излучивањем из воде кад она капа и испарује се.* — Исто се тако начине по пећинама од капљика камена они ступови. *М 1867.*

ка̏пљица ж **1.** *дем. од капља.* **2.** фиг. *алкохолно пиће (најчешће вино).* — Жељно ме очекује да на обали Босфора испијемо коју добру капљицу. *Мил.* Генерал ... би му увијек наточио какву љуту капљицу. *Јонке.* **3.** мн. *лек у текућем стању који се узима према броју капи.* — У мали куфер Станко сам ... сложи ... капљице за стомак. *Дом.* Лијечник [га је] озбиљно ... мотрио и нудио му капљице. *Крањч. Стј.*

кàпљичав, -а, -о *који је састављен од капљица, мокар.* — Један прхут лапавог снијега ... стопио се напокон у капљичаву звијезду. *Божић.*

кàпљичаст, -а, -о *који је као капљица, сличан капљици.* — Између тако насталих капљичастих творби дошло је до борбе за опстанак. *НЕ.*

кàпљичица ж *дем. од капљица.*

капљòмер, ијек. капљòмјер, м *в. капаљка. Деан. Рј.*

капљòмјер, ек. капљòмер.

кàпљув, -а и **кàпљувак,** -ȗвка м покр. *слаб извор.* — Слабе изворе зову капљув или капница. *Цвијић.* Има извора који цуре, има капљувака. *Сек.*

капљȕцати, -ȃм несврш. *дем. према капати.* — Из ситна врела ... капљуца вода. *Вел.*

кàпна ж нем. варв. *капица на обући.* — Бежао [је] ... док су одваљене капне клопотале и сапињале га. *Вас.* Стаде ... на ... капне својих чизмица. *Дав.*

кáпница ж **1.** *творевина која настаје при капању излучивањем камена из воде или смрзавањем воде.* — Здесна и слева дижу се гигантски стубови ... од самих скамењених капница. *Ком.* Можда се искристализирају као ледене капнице. *Божић.* **2.** (у атрибутској служби) *вода од кише која капље.* — Низ прозор се циједи вода капница. *О-А.* **3.** *цистерна, густијерна.* — У граду је капела, красна капница, па подруми и тамнице. *Кум.* **4.** покр. *слаб извор.* В. пр. уз капљув.

кàпнути и **кàпнути,** кàпнēм сврш. = канути.

кàпо и **кâпо,** -па м тал. *поглавица, шеф, старешина.* — Фигура капа Валтера направљена је снажно. *Михиз.*

кáпоња м шатр. *вођа, руководилац, главешина.* — Смутљиви капоње некидашњих изгреда дали су петама вјетра. *Цар Е.* И то га узнемири, мање због неуредности оних тамо капоња и буца који се не држе прописа. *Дав.*

кàпораст, -а, -о *који има као капу, ћубу на глави, кукмаст, ћубаст*: капорасте кокоши.

кàпорка ж *кокош која има на глави ћубу као капу. Вук Рј.*

кàпоркић, -а, -о *који припада капорки.* — Ноћас треба да се излегну капоркина ... јаја. *Петр. В.*

кàпот м тал. покр. *в. капут.* — Па ти капота немаш, чини ми се? *Лал.*

кàпра ж бот. *кàпар.* — Од мирођија из далеких ... крајева највише се употребљују ... капра, ванила. *Батут.*

кàпрāл м заст. *в. каплар.* — Два је пута био капрал, два сам га пута морао деградовати. *Матош.*

капрàлија ж *в. капларија.* — Но за пар дана капралије био је рањен у крижа. *Мишк.*

кàпрāлскӣ, -ā, -ṑ *који припада капралима, који је својствен капралима.* — Има и таквих амбициозних глупана за које капралске звијезде значе кулминацију у животу. *Крл.*

капрàлчина м *аугм. и пеј. од капрал.* — Какав пијани капралчина у касарни ... »лично« је држава. *Крл.*

кàпрāљ м заст. *в. каплар.* — Ти, капраљу, знаш све. *Том.*

каприо̀ла ж тал. *скок увис и окрет у зраку, ваздуху.* — фиг. Живот иде својим путем и преврће се на свој начин у нелогичним каприолама и каприциозним контрадикцијама. *Бег.*

кàприс м и **капрѝса** ж фр. *в. каприц(а).* — Књижевни и уметнички рад, као год и суђење о њему, препуштено је разузданом капрису појединаца. *Цар М.* На свијету нема ничег што би вриједило колико њена ма и најнезнатнија каприса. *Крл.*

кàприц м и **капрѝца** ж тал. **1.** *неоснована, необразложена одлука, захтев, хир, ћуд, мушице.* — Твоја политика и твоји каприци скупо су ме стали. *Поп. Ј.* Она није угодна супутница и расрдила га је неколико пута својим каприцама и тврдоглавостима. *Бег.* **2.** фиг. *нешто необично, неочекивано*: ~ моде. — Женева [је] само један каприц маште и само један случај срца. *Дуч.*

кàприциȍзан, -зна, -зно **1.** *који има каприц или каприце, ћудљив, јогунаст, тврдоглав.* — Размажена приликама и околином, постајала је каприциозна. *Уск.* фиг. Каприциозна ... справа [вага] ... покаже исту тежину. *Мар.* **2.** *необичан, фантастичан.* — Носи све ... пожуде у грчевима својих дивних и каприциозних облика. *Матош.*

кàприциȍзно прил. **1.** *хировито, ћудљиво, тврдоглаво.* — Две лепе удате жене каприциозно се боре око лепотана јурата. *Глиг.* Ја сам каприциозно гледала преда се као да га не видим. *Бег.* **2.** *необично, фантастично.* — Ту се шаренила ... и купола с каприциозно оцртаним латернама. *Шов.*

кàприциȍзност, -ости ж *својство онога који је каприциозан.*

каприцѝрати се, -ѝцѝрām се сврш. и несврш. *владати се, поступити, поступати каприциозно; бити тврдоглав, јогунаст, тврдоглаво устрајати.* — Кад се он [мачак] каприцира да ухвати миша или пацова, у стању је да заборави и на јело. *Срем.* Ја сам се онда била каприцирала. *Крл.*

кáпрōл м заст. *в. каплар.* — Бит ће фратар ... поп, официр, фрајт, капрол! *Ков. А.*

капрòлија ж заст. *в. капларија.* — Десет пута био је дотјерао до капролије. *Шен.*

капролúца м подр. и шаљ. *в. капларица.* — Момци ме боцкали ... и питали кад ли ћу пришити двије звијездице на кожух, јер да сам капролица. *Шен.*

кáпса ж и **кàпсел** м лат. покр. *мртвачки сандук, одар.* — Није више ни мислила на капсел ни на златне траке. *Божић.*

кàпсла ж (ген. мн. кáпслā и кàпслӣ) фр. = каписла. — Загледа капслу на пушци, па тихо, нечујно оде у шуму. *Дом.*

капсòлача ж *капислара.* — На стотину тих [Турака] са овом капсолачом јурнуо. *Бож.*

кáпсула ж лат. **1.** *каписла, капсла.* — Брзо је нашао начин да капсулом француске пушчане муниције замијени специјалне упаљаче. *Лал.* **2.** *кошуљица од папира, желатина, скроба за лекове у прашку или текућини, течности.*

капсȕлача ж покр. *капсолача.* — Зинуле ... капсулаче са ... дрвеним набијачем. *Вуј.*

каптáжа ж фр. *затварање подземног извора воде или плина, гаса у цеви, у бунаре и сл. да се спречи губитак и да се најбоље употреби.* — Најчешће јединице [војне] су вршиле ... каптажу извора. *Б 1958.*

кàптāжнӣ, -ā, -ō *који је у вези с каптажом.* — На извору ће се наставити каптажни радови. *Пол. 1959.*

кáптӣван, -вна, -вно *који може да се ухвати, схвати.* — [Андрићева проза је] толико скројена по параболама наше савремене каптивне моћи. *Пол. 1959.*

каптúрање с *гл. им. од каптирати.*

каптúрати, кàптӣрām сврш. и несврш. **1.** (*из*)*вршити каптажу извора* (*воде, плина*). — Каптираће се 20 значајних извора у излетничким и туристичким местима. *Б 1958.* **2.** *ухватити, хватати.* — Њему, човјеку, ослушкују пулс, каптирају дах. *Дав.*

кáптол м лат. **1.** кат. *збор каноника као саветодавно тело уз бискупа.* **2.** (Каптол) *део Загреба у коме је катедрала, надбискупски двор и каноничке куриje; негда засебан град.* — С Каптола зазвони звоно. *М-О.*

каптóлац, -лца м **1.** ист. *човек који припада каптолу.* **2.** (Каптолац) *становник Каптола.* — Нека ... га имају Каптолци, тога финога птића. *Шен.*

кáптолонац, -бнца м погрд. и ир. *каптолац.* — Прави загребачки син, не онај из Доњег града, него каптолонац. *Матош.*

кáптолскӣ, -ā, -ō *који припада каптолу или Каптолу.*

капȕданпаша м тур. ист. *адмирал у турској морнарици.* — Као хирург и лекарски помоћник [је] ступио у службу великог капуданпаше Кучук Хусеина. *Андр. И.*

кáпула ж романски покр. **а.** *црвени, црни лук.* — Довезао га талијански брагоц скупа са капулом. *Драж.* **б.** *јело од згњечена граха, пасуља с луком.* — Они су били задовољни капулом или јајима. *Том.* Овдје се мрска, а код њега дома, да је било и капуле. *Ћип.*

капȕлāр, -ápa м заст. *в. каплар.* — Немило повриједио [је] курје око капулара Мицковића. *Шен.*

кáпулица ж *дем. од капула.*

кàпуља ж анат. вет. *в. капура* (*1*). *Деан. Рј.*

капȕљача ж *покривало за главу пришивено на одећу за вратом*; исп. капуц(а). — Навукли су капе на очи и капуљаче преко главе. *Лал.* Цестом у село дојахао коњаник ... с капуљачом на глави. *Донч.*

капȕљица ж **1.** *капуљача.* — Преко главе је навучена капуљица од коже. *Петр. М.* **2.** *в. капура* (*1*). *Свезн.*

кàпура ж **1.** анат. вет. *мања преграда желуца прежива.* **2.** покр. *капорка. Вук Рј.* **3.** покр. *длака на глави и врату пса.* — Инвалид му [псу] неколико пута прође руком кроз длаку на капури. *Вуј.*

капȕрāл, -ála м заст. *в. каплар.* — Дивно ћу вам уредити војску ... Ставићу ви добре десечаре, десечари то су капурали. *НП Вук.*

капȕрāн, -ána м покр. *главар.* — Док ето ти старца капурана ... а за њиме неколико војске. *НП Вук.*

капȕрао, -ála м покр. заст. *в. каплар.* — Прије капурао Миле Хинић. *Буд.*

капȕрина ж *аугм. и пеј. од капа, капетина. Вук Рј.*

кàпӯт, -ýта м тал. **1. а.** *део мушког одела с отвореним превраћеним оковратником који сеже обично до испод појаса.* **б.** *врста горње одеће* (*мушке, женске, дечје*) *која се облачи поврх одела и обично сеже до испод колена.* **2.** фиг. *онај који носи капут, капуташ, грађанин* (*у супротности према сељаку*). — Није био капут никада пријатељ гуњцу. *Том.* Срби смо, браћа смо, ал' некако капут живи од гуња. *Рад. Д.*

Изр. испрашити коме ~ *избити, истући кога*; окретати ~ према ветру *управљати се према приликама*; скинути коме ~ с леђа *огулити кога материјално*; сваки ~ носити наопачке *све криво, наопако гледати, судити.*

капу́так, -тка м *дем. од капут.* — Мине ... човјек ... у капутку од лодена. *Десн.*

капу̀та̄ш, -а́ша м пеј. *човек који носи капут, грађанин, господин (у супротности према сељаку).* — Ми смо капуташи у другој генерацији. *Крл.* За Бачванина, земљорадника ... није увек у питању само хасна, већ и таштина ... само да му се не наругају ти капуташи. *Петр. В.*

капута̀шија ж пеј. зб. *људи капуташи, грађани, господа.* — Науку слободе, забрављену у народу и попљувану у капуташији, бесједи. *Матош.*

капу̀та̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на капуташе.* — Све штрца багош ... на лица капуташка. *Матош.* У ствари нису били лоши људи, само капуташка сиротиња, синови сеоских писара и учитеља. *Петр. В.*

капута́штво с пеј. *капуташи и њихова својства, особине.* — Кроз ово неколико особа завириште у рутаву душу модерног лицемјерног капуташтва. *Матош.*

капу̀тина ж *аугм. и пеј. од капут.*

капу̀тић м *дем. од капут.*

капу̀тлија м пеј. *капуташ.* — Они су смрдљиве капутлије што живе од сељачког зноја — грбаче. *Ћос. Д.*

капу̀тнӣ, -ā, -ō *који се односи на капут.* — Подавије руке испод крила капутних. *Креш.*

капуџехáја м ист. *страни дипломатски представник у некадашњој Турској.* — Не би више заџакао ни да си био капуџехаја у Цариграду. *Срем.*

кàпӯц, -у́ца м заст. *в. капуца.* — На глави му стајао капуц као фратру. *Шен.*

капу̀ца ж тал. *кукуљица, капуљача.* — Развила се дуга поворка чланова братовштине са запаљеним свијећама, а за њима попови у црним капуцама. *Бен.*

капу̀цӣн, -и́на м тал. **1.** *припадник католичког реда у којем редовници имају мантије с капуцом.* — Затрепти суза радосница у оку старога капуцина. *Шен.* **2.** *в. капуцинер.* — Гласно [је] попут друге господе могао [у конобара] наручити капуцина или соде. *Ћал.* **3.** зоол. *врста америчких широконосних мајмуна са снажним дугачким репом за прихватање* Platyrhina.

капуци́нер м *врста пића од кафе с мало млека, боје као мантија капуцина.* — Просједио би уз капуцинер један сат. *Десн.*

капу̀цӣнскӣ, -ā, -ō *који припада капуцину или капуцинима:* ~ самостан.

капу̀цкати, -ām несврш. *дем. према капати.* — Ракија се пролила па капуцка на под. *Јел.*

кàпӯч, -у́ча м покр. *в. капуца.* — Носе редовничку хаљину црну са великим наплећком и капучом бијелим. *Павл.*

ка́пца ж *дем. од кап.* — Ви сте надолили посљедњу капцу ... па да моја срећа буде потпуна. *Креш.*

кàпче, -ета с *дем. од капа.* — Како ти то мислиш?! Зар да скудиш девојку, па да си капче накривиш? *Срем.*

кàпчић м *дем. од капак.* — Он се приближи прозору, отвори капчић па упита ... *Мул.*

кàпчица ж (ген. мн. кàпчӣцā) *дем. од капца.*

кâр[1], ка́ра м заст. *карање, куђење, грдња; казна.* — Од кара глава не боли. *Вук Рј.* Нека се ми прво међу собом сложимо и договоримо да не буде послије кара. *Павл.*

кâр[2], ка́ра м тур. *брига, невоља.* — Пиј, попе, то је добро, то разбија кар. *Нен. М.* И досад је дотјецало с каром. *Март.*

кâр и **кȁр** м тал. покр. *кола.* — Скупине људи и жена ... карови ... већ теку бијелом цестом. *Божић.*

ка́ра ж тал. војн. **1.** *кола која вуку топове и муницију.* — Лешеви коња и топовске каре ... леже украј пута. *Панд.* **2.** фр. *густи строј војника пешака са фронтом на четири стране (против напада коњице).* — Војници су били постројени у кару. *Јак.*

кара- тур. *први део сложеница у значењу:* црн, црни: карабаја, карахабер, карасевдах итд.

ка̀рабā̄н м зоол. *в. водомар. Бен. Рј.*

карàбā̄нка ж зоол. *патка кашикара* Spatula clypeata. *Бен. Рј.*

ка̀рабатак, -тка м тур. *горњи дебљи део ноге код живади, забатак.* — Извади Вукадин карабатак па га пресече. *Срем.*

кàрабе, кā̀рābā̄ ж мн. *в. карабље. Вук Рј.*

карàбӣљ, -и́ља м нар. *в. карабин.* — Угледају ... сабље, карабиље и пиштоље. *Јакш. Ђ.*

карàбӣн, -и́на м и **карабӣ́на** ж ар. *кратка (коњичка) пушка.* — Пребацио сам карабин преко леђа да бих рукама могао широко да размахујем. *Чол.* Дохватио тешку карабину. *НП Вук.*

карабинӣ̀јēр, е́ра м тал. *жандар.* — Ноћу, приликом бјежања, седам их је погинуло од карабинијера. *Ђон.*

карабинӣ̀јēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на карабинијере.*

карàбӣнка ж *карабин; карабина.* — Устријелио [је] четворицу бандита власторучно из војничке карабинке. *Крл.* Скочих ја за карабинку ... па за њим. *Ћоп.*

карабѝњёр, -ера м *в. карабинијер.* — Око касарне су се мотали мршави карабињери. *Лал.*

карабѝњёрскӣ, -ā, -ō *в. карабинијерски.*

кàрабице ж мн. *дем. од карабе. Вук Рј.*

кàрāбље ж мн. *врста пастирске фруле.* — А карабље зацијучу: Три сам дана кукурузе брала. *Кош.* Гадљар у карабље удара прстима, а доље је на карабљама рог. *Вук Рј.*

кàрабоја ж тур. **1.** *црна боја, црнило.* — Обукла је свечано либаде . . . а турила карабоју на карасолуфе. *Срем.* [Купиће се] карабоја за Милункину прељу. *Рад. Д.* **2.** бот. *в. винобој. Сим. Реч.*

карабòјати, -ām несврш. покр. *бојадисати у црно, црнити.* — Свака [је] прња машћена и карабојана. *Ств. 1948.*

карабȕлина ж покр. **1.** *забуна, збрка, смутња.* — Сви једанак заграјаше, у тој карабулини Бакоња узјаха на другога коња и угна га у воду. *Мат.* **2.** *дуг замршен траг зеца кад заварава прогонитеље. Рј. А.*

карàвāн, -āна м и **каравàна** ж тур. **1.** *поворка обично робом натоварених дева, камила, коња, кола, људи и сл. (првенствено у пустињским и степским крајевима).* — Иде караван мирно, полако, само точкови шкрипе и осовине. *Чипл.* О пасји саборе, ти лајеш, а каравање иду. *Крл.* **2.** фиг. *мноштво чега што иде, следи једно за другим.* — Стигао је с караваном жеља. *Вучо.*

карàвāн-сàрāј и **карàвāн-сèрāј,** -āја м тур. *свратиште за караване, хан.* — У похабаним остацима некадањега . . . караван-сараја бијаше једна пространија . . . просторија. *Бож.* Везирова задужбина неће бити само мост него и један хан, караван-серај. *Андр. И.*

карàвāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на караване, који служи за каравање:* ~ пут, ~ транспорт и сл.

карàвела ж **1.** шп. пом. *врста брода, лађе са три или четири јарбола; једрењак, брод на једра различна облика.* — Надимају [се] једра облака и каравела. *Дав.* **2.** авиј. *тип путничких авиона.*

карàвīље с бот. *в. каранфиље.* — Донећу од Иванке каравиља и зумбула. *Вес.*

каврáнац, -нца м *црни коњ, вранац.* — Били су ту кулаши, дуплаши . . . каврранци, бијелци. *Хорв.*

карàђоз[1] м тур. заст. = карађол *представа са обојеним фигурама од коже, марионетама; марионета; маџоничар, лакрдијаш.* — Било је и у турско време нечега на ово налик . . . кад се какав турски »карађол« даје у кафани. *Срем.*

карàђоз[2] м тур. **1.** *црнook човек. Вуј. Лекс.* **2.** *Циганин. Кл. Рј.*

карàђол м тур. заст. = карађоз[1]. — Катkад се окупљало толико свијета колико пред каквијем карађозом. *Ћор.*

карађòрђевац, -ēвца и **карађòрђевић-ћевац,** -ēвца м *присталица Карађорђа и династије Карађорђевића.* — Карађорђевци су оспоравали учешће кнеза Александра у Михаиловом убиству. *Јов. С.* Указивало се да је отац Светозара Марковића . . . био страстан к.рађорђевићевац. *Скерл.*

карàкӣл, -ила м *в. каракул. Кл. Рј.*

кàракол м тур. *ноћна стража; патрола.* — Ја ћу га, кад се смркне, пренијети . . . с ону страну потока, па ће га каракол сигурно наћи. *Андр. И.*

карàкȍица и **карàкȍнџула** ж тур. *вештица, авет, утвара.* — Детињства Лалићевих јунака пуна су предсказања, тајни, караконџи. *НИН 1960.* Дечак се није плашио мрака ни караконџула, које у глуво доба јашу људе. *Ћос. Д.*

карàкос, -а, -о тур. *в. црнокос.* — Ој девојко, каракоса, не гледај ме гола боса! *НП Вук.*

карàктер, -а и **карàктēр,** -ера м грч. **1. а.** *скуп основних, битних, сталних психичких особина које се очитују, огледају у нечијим поступцима; ћуд.* — Није лако . . . саставити петнаестак људи тако различитих . . . по карактеру и схватањима. *Андр. И.* **б.** *чврста, јака воља, доследно и постојано уверење, упорност, непоколебљивост у остваривању чега.* — Ја немам карактера да нешто почнем. *Крл.* **в.** *лична етика, морал, честитост:* човек без карактера. **2.** *човек као носилац одређених, обично добрих особина.* — Ја се гнушам . . . тако подлих карактера. *Змај.* Ти си показао да си карактер, а ја то ценим. *Петр. В.* **3.** *својства, одлике.* — [Новооослобођени крајеви] су у свему још имали карактер једне турске провинције. *Скерл.* [Његови поступци] су скоро сви и скоро увијек носили карактер јаке нервозне раздражености. *Козарч.* **4.** *занимање, звање.* — Ставите и ваш карактер поред имена! *Дом.* Он ће сигурно ових дана добити наслов и карактер ц. кр. дворског савјетника. *Ћип.* **5.** књиж. и ум. *лик, слика која садржи опште, заједничке, типичне црте, тип:* комедија карактера. — Французи дијеле приповједаче у сликаре карактера и обичаја. *Матош.* Из оваквог заплета Вишњић извлачи своје карактере. *Сур.*

карàктеран и кāрактēран, -рна, -рно **1.** *који има карактер (1в), честит, частан.* — Тај ваш Швејк заиста је карактеран човјек. *Јонке.* **2.** *који има јако, оштро изражено какво обележје.* — Тражио [је] . . . да знају добро карактерне црте једног и другог језика. *Бел.* Имао је умну и карактерну главу. *Крањч. Стј.* **3.** *који је својствен једном народу.*

— [Народне игре] се укључују у наставни предмет карактерних игара. *Ств. 1948.* **4.** (одр.) *који се односи на карактер.* — И поред свих својих карактерних слабости и недостатака, он има извесне моралне појмове. *ЛМС 1949.* Комедија »Скуп« ... много је овиснија о Плауту и о његовој »Аулуларији«, карактерној комедији о шкртици. *Водн.*

карактеризáција ж књиж. *карактеризирање, давање карактеристике (1), одређивање, постављање карактеристичних црта кога или чега.* — »Мартин Крпан« је одлична новела, по језику ... карактеризацији и основној мисли. *Барац.* Нарочито је [писац сценарија] неубедљив у карактеризацији ликова. *Пол. 1957.*

карактеризи́рање с *гл. им. од карактеризирати.*

карактеризи́рати, -ѝзӣрām и **карактѐризовати,** -зујēм сврш. и несврш. = карактерисати **а.** *да(ва)ти карактеристику кога или чега, опис(ив)ати оно што је својствено коме или чему.* — Та једна једина реченица фабуле карактеризира ... све оно што је он створио. *Бат.* Ја сам хтио ... карактеризовати народни инстинкт. *Рад. А.* **б.** *бити карактеристика, главно обележје кога или чега.* — Долину Струме карактеризирају котлине. *ЕГ 3.*

карактѐрисāње с *гл. им. од карактерисати.*

карактѐрисати, -ишēм сврш. и несврш. = карактеризирати. — Карактеристичне људе све карактерише. *Јурк.* Ево једне ствари која најјаче карактерише ту нашу нервозну журбу. *Дом.*

карактѐристика ж **1. а.** *истакнута црта, битна ознака нечега; опис карактерних својстава, истицање битних ознака; слика карактера.* — Фатална карактеристика те мржње и јесте у томе што босански човек није свестан мржње. *Андр. И.* По ... томе кратком састанку створио је ... себи ... јасну карактеристику тога човјека. *Крањч. Стј.* **б.** *документ(а)т или изјава о чијој радној и општедруштвеној активности.* — Врло је издашно делио карактеристике и оцене као »паникер«, опортуниста. *Поп. Ј.* **2.** мат. *цели број који се ставља испред мантисе логаритма.* **3.** *слика својстава чега, основни показатељ чега (нпр. графички).* — [Кривуља] предочује зависност анодне струје о напетости решетке. Ту кривуљу зовемо карактеристиком триодне цијеви. *Физ. 2.*

карактѐристичан, -чна, -чно *карактеран (2); у којему се нешто огледа, долази до изражаја.* — Од свих јела [је] најкарактеристичнији: жабљи бродет. *Бег.* Ова сцена ... карактеристична је за тумачење Хамлета. *Панд.*

карактѐристички прил. заст. *в. карактеристично.* — Поджупан је ... врло карактеристички узвинуо свој брк. *Шен.*

карактѐристично прил. *на карактеристичан начин.* — Њен је човјек ... пропао, како сте се карактеристично изразили. *Л-К.*

карактѐристичнōст, -ости ж *особина онога што је карактеристично.*

карàктерно и кàрактēрно прил. *према карактеру, с обзиром на карактер.* — Редитељ ... је умео ... да ликове карактерно определи. *Пол. 1958.*

карàктернōст и карактéрнōст, -ости ж *особина онога који је карактеран.*

карактеролòгија ж *наука која проучава људске карактере, типове, темпераменте.*

карактѐролошкӣ, -ā, -ō *који се односи на карактерологију.* — Говорећи о садржајним и карактеролошким обиљежјима књижевности Левстик је ... упућивао на грађу из словенског сељачког фолклора. *Барац.*

карàкӯл, -ýла м *врста црне овце и сјајно крзно које се добива од тек ојагњене јагњади такве овце.* — На ... фарми производи се и наше домаће астраган-крзно укрштавањем руског каракула и домаће овце. *Пол. 1950.*

кàракуш м тур. вет. *запаљење костију скочног зглоба задње ноге у коња. Свезн.*

кáралац, -аоца м *онај који кара, карач.*

кáралица ж *женска особа каралац, карачица.*

карамазóвштина ж *својства, атмосфера приказани у роману »Браћа Карамазови« од руског писца Достојевскога.* — Тко би могао уопће да просуди ... тко је коме остао дужан у тој лудој карамазовштини! *Л-К.*

карàман м тур. **1.** *човек црне пути. Кл. Рј.* **2.** *врста паса из Караманије (покрајине у Малој Азији).* — Хрти и карамани заурлаше. *Бож.*

карàмāнка ж агр. *врста крупних укусних крушака.* — Мора да су црвљиве ове караманке. *Ранк.*

карàмбōл, -óла м фр. **1.** *врста билијарске игре и поготка у тој игри.* **2.** фиг. *сукоб, сударање.* — Тако је дошло ... до карамбола. *Крл.*

карамболи́рање с *гл. им. од карамболирати.* — Настаде [у колу] карамболирање, гости не умеју да играју, него једно друго чепа и гура. *Срем.*

карамболи́рати, -óлӣрām сврш. и несврш. *ударити, ударати један о другога, судирати се, сударати се.* В. пр. уз гл. им. карамболирање.

карàмел м и **карамéла** ж фр. *пржени шећер, посластица која се добива грејањем*

шећера, гликозе или сладног сирупа. — Други нуде бомбоне, карамеле и чоколаде. *Уј.*

карàмрак м покр. *црни мрак, густа помрчина, тмина.* — Карамрак да друг друга пред собом не види. *Вуј.*

карàмрачина ж *аугм. од карамрак.* — Оне [кише] ноћас у густој карамрачини перу крв с хумке. *Вуј.*

карамȕсала ж покр. *велики незграпни примитивно начињен брод.* — Дошло нешто карамусала из Арбаније да му сашијемо ребра. *Војн.*

карàмут м тур. *јесенска крушка (стабло и плод).* — Пјевала је [птица] . . . с карамута у башчи. *Сим.*

карàмфил *в. каранфил.*

карàнтāн, -áна м тал. заст. *крајцара, ситни мједени, бакарни новац.* — Ко не чува карантане, не броји цекиње. *Вук Рј.* Не фали ни карантан. *Војн.*

карàнтēн, -éна м, **карантéна** ж и **карàнтӣн,** -ӣна м тал. *привремена изолација болесних особа и оних који су с њима били у дотицају ради спречавања ширења заразе; погранична установа која надзире особе, бродове и робу ако долазе из заражених крајева.* — Особе . . . из тих [заражених] крајева морале [су се] подврћи неко време . . . карантенима. *Батут.* Морали [су] остати у карантени на венецијанској граници. *Шкреб.* Подизала [се] на Дрини ђумрукана и карантин. *Шуб.*

карàнфил м грч. **1.** бот. **а.** *украсна биљка са цветовима разних боја* Dianthus coryophylus; исп. клинчић[2] (*1*). **б.** мн. *биљна породица којој припада та биљка* Caryophyllaceae. **2.** зоол. *врста корала*: морски каранфил Metridium dianthus. *Финк.*

карàнфилак, -йлка м *в. каранфил. Р-К Реч.*

каранфѝлић, -а и **каранфѝлӣћ,** -йћа м **1.** *дем. од каранфил.* **2.** бот. *тропско дрво* Eugenia caryophyllata *из пор. смрча чији се осушени цветни пупољци употребљавају као зачин и лек. Сим. Реч.*

каранфѝлчић, -а и **каранфѝлчӣћ,** -йћа м *в. каранфилић. Р-К Реч.*

карàнфиљ м *в. каранфил.* — Сад њој сретној и смиље мирише, а мен' худој ни каранфиљ неће. *Ботић.*

карàнфӣље с *зб. им. од каранфил.* — Китите ме смиљем, каранфиљем. *НПХ.*

карàнфић м покр. **а.** *в. каранфил.* — Бео и румен каранфић . . . бљешташе у живим бојама. *М 1867.* **б.** *в. каранфилић (2).* — Миродије и зачини (со, бибер, ђумбир, каранфић итд.) важе за нашу исхрану. *Батут.*

кáрāње с *гл. им. од карати (се).*

карàпуша ж тур. зоол. *в. крпељ.* — Мален, сув, мршав, с великим, црним, као карапуша, младежем испод десног ока. *Ђор.*

кàрāр, -ára м тур. заст. **1. а.** *почивање, мировање; уравнотеженост.* — Али за цара нема карара. *Јакш. Ђ.* **б.** *трајање. Бак. Реч.* **2.** *равнотежа, сталност.* — И сам [бих се] дивио . . . ономе горе што држи на карару читаве светове. *Ком.*

Изр. нема му карара *нема му једнака, равна.*

кàрāс, -áса м зоол. покр. *в. караш. Бен. Рј.*

карасèвдāх, -áха м тур. *велика љубавна занесеност, љубавна меланхолија, тешка сета, страсна туга.* — Стезаше за руку Гену . . . на коју се од силна дерта и карасевдаха наслонила. *Срем.*

кáрат и **кàрат** м грч. **1.** *мера за злато и драго камење тежине 0,2 грама за ступањ, финоћу злата, чија највећа чистоћа износи 24 карата.* — Они су повод лијевању златника са три карата примијешана кова. *Комб.* **2.** *идеални део у имовини брода.* — Према обичају на Средоземном мору брод се . . . дијели на 24 дијела, названи карати. *Мј. 1936.*

кáрати, кâрām несврш. **1. а.** *викати на кога, грдити, прекоравати.* — А кад би дошао, онда га је карала. *Бег.* **б.** *исказивати о коме неповољан суд, нападати, осуђивати.* Много те браћа [фратри] карају и оптужују да си свјетовни човјек. *Андр. И.* **2.** *кажњавати.* — Свуда каж'те како Србин кара дивљи зулум туђих господара. *Војн.* Савјетовао што не ваља радити и што посигурно карају и људски и божји закони. *Јел.*

~ **се** 1. *повр.* — Шта радим? —, одмах се прене Липовац и стане се у мислима карати. *Ивак.* **2.** *уз. повр.* — И она се с деверима кара. *Вес.* фиг. Ту се хлађан поток с Фрушкогорком кара. *Јакш. Ђ.* **3.** (на кога) необ. *в. карати (1).* — Мајко моја стара, не дај боги да се на ме кара! *Змај.*

кáратнӣ и **кàратнӣ,** -ā, -ō *који се односи на карате (1).*

карàула ж тур. **1.** *кула на државној граници у којој граничари чувају стражу, стражарница, стражара крај мостова, тунела и сл.* — Насред куле карауле . . . стражари се искупили. *Јакш. Ђ.* Код те је карауле пуцао широки видик на југ. *Крл.* **2.** *неудобна, напуштена, у рушевном стању кућа.* — Обиј један праг, обиј други . . . док се најзад не задовољиш с каквим подрумом или караулом. *Уск.*

карàулити, -ӣм несврш. *чувати стражу.* — Гавран караули пред караулом већ трећу ноћ. *Куш.*

карàфа ж тал. варв. *боца од брушена стакла са стакленим чепом.* — Уз ликерске боце налази се ... и карафа с вином. *Бег.*

кàрахабер м тур. *црни глас* (*обично о смрти*). — Уто њему карахабер дође. *НПХ.*

кàрāч, -áча м *човек који радо и често кара, грди, куди.* — Ој, карачу, амо ходи, глени па се намргоди! *Радич.*

карàчица ж *жена која кара, грди, која се љути.* — А јетрве карачице ... *Вук Рј.* Покажи му врата! ... изброји карачица Дана Сечан. *Гор.*

кàрāш, -áша м зоол. *слатководна риба, сродна шарану* Carassius carassius. *Терм. 4.*

Изр. ~ златни, ~ златаш *врста караша* Carassius carassius auratus. *Терм. 4; Бен. Рј.*

карàшица ж покр. *заједница неколико сточара за искоришћавање планине стоком.* — За живот на планини сточари образују удружења која се зову карашице. *Дед. Ј.*

карàштац, -шца м зоол. покр. *в. караш.* — Носи кроз шуму лаке чамце на лов карашта. *Павл.*

карàшчић м *дем. од караш.* — Карашчићи коло воде, а кесеге гледе.. *Горд.*

кáрба ж заст. покр. *грдња, карање.* — Ил' ме проси, ил' ћу сама доћи, јер је мени карба додијала. *НПХ.* А Драгошу, после карбе многе, заповест је ... дао. *Јакш. Ђ.*

кàрбӣд, -ида м лат. хем. **а.** *хемијски спој, једињење неког метала* (*или и неметала*) *с угљеником*: хромов ~, волфрамов ~, силицијев ~. — Жуто се пуше творнице цемента и карбида. *Крл.* **б.** *такав спој, једињење калција и угљика* (CaC_2), *средство које с водом даје ацетилен* (*за рударске лампе и др.*); исп. карбит.

кàрбӣдни и **кàрбӣдски,** -ā, -ō *који се односи на карбид, који потиче од карбида*: ~ примеса, ~ светло, ~ лампа.

кàрбӣт, -ита м хем. *в. карбид* (*б*).

кàрбӣтни и **кàрбӣтски,** -ā, -ō *који се односи на карбит*: ~ лампа.

карбӣтуша ж *карбидна светиљка*; исп. карбид (б). — Карбитуша му је сјала управо у лице. *Сим.*

кàрбōл, -óла м лат. фарм. *хемијски спој, једињење које служи за дезинфекцију, карболна киселина* (*отопина, раствор фенола*). — Углове школе и ... јавна мјеста дао је полијевати карболом. *Мар.*

карболизúрати, -йзӣрām сврш. и несврш. *дезинфицирати, зали(ва)ти, премаз(ив)ати карболом.*

карболинèум м лат. хем. *тешко катранско уље које се употребљава за заштиту дрвета од трулења.*

кàрбōлка ж *карбол, карболна киселина.* — Гдекада је довољан само раствор сапуна ... без карболке. *Батут.*

кàрбōлни, -ā, -ō *који има у себи карбола.* — Осјећа карболни задах. *Леск. Ј.*

Изр. ~ киселина хем. *отопина, раствор фенола, карбол.*

кàрбōн, -óна м лат. **1.** мин. *угљен, угаљ.* **2.** геол. *пети период палеозојске ере, период настајања угљ(ен)а.*

карбòнāр, -ара м тал. **1.** ист. *члан тајне политичке организације у Италији на почетку 19. в., која је радила на ослобођењу и уједињењу Италије.* **2.** *припадник тајне револуционарне организације, револуционар уопште.* — То је за ту господу ... била дружба ... црнорукаца и карбонара. *Крл.* **3.** заст. покр. *врста широког огртача какве су носили карбонари* (*1*). *Вук Рј.*

карбòнāрски, -ā, -ō *који се односи на карбонаре.* — Држите ме око паса, иначе ће пасти та карбонарска мантија. *Уск.*

карбонáрство с *карбонарске идеје, карбонарски покрет.* — Мора да остави Милан јер га тамошња полиција обузрочи с карбонарства. *Матош.*

карбòнāт, -áта м лат. хем. *со угљичне, угљене киселине*: калцијев ~, магнезијев ~.

карбонизáција ж хем. *процес поугљивања, угљенисање.*

карбонизúрати, -йзӣрām сврш. и несврш. = карбонирати *подврћи, подвргавати карбонизацији, претворити, претварати у угљен, угаљ, угљенисати.*

~ **се** *претворити се, претварати се у угаљ, угљенисати се.*

карбонúрати, -òнирām и **карбòнисати,** -ишēм сврш. и несврш. = карбонизирати.

~ **се** = карбонизирати се.

карбòнīт, -ита м лат. *слаб експлозив у рудницима угља. Кл. Рј.*

кàрбōн-пàпīр, -ира м *чврсти танки папир с танким слојем у лепилу растопљеног угљеног прашка. Кл. Рј.*

кàрбōнски, -ā, -ō *који се односи на карбон.*

кàрбӯн, -ýна м покр. *в. карбон* (*1*). *Рј. А.*

карбýница ж покр. *пећ за угаљ.* — Дјечак Иво прилази к вратима карбунице, ужиже и затвара врата. *Наз.*

карбýнкул м лат. мед. *гнојна упала, гнојно запаљење у кожи и поткожном ткиву, пришт, чир.*

карбýрātор м фр. маш. *направа у моторима за претварање текућег горива у плин, гас, распрšивач.*

кâрва ж (обично мн.) *пречаге лотре. Вук Рј.*

кàрвāн, -áна м перс. покр. *в. караван (1).* — Па у Дугу с четом западнули, дочекали карван од Никшића. *Њег.*

кàрго м непром. шп. *бродски терет; терет уопште.* — Симплон-оријент превозио је и екстравагантан карго. *Пол. 1958.*

кáрда м = кардо *хип. од кардаш.* — Иво, стари кардо мој! *Вес.*

кàрдāн, -áна м маш. *механички зглоб који омогућује пренос обртања између два вратила која стоје једно према другоме под променљивим кутом, углом.*

кàрдāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кардан:* ~ зглоб, ~ вратило.

кàрдāш, -áша м тур. *друг, пријатељ.* — Послушај ме, вернога кардаша! *Јакш.* Б. Кроз београдски дим гледам кардаше. *Матош.*

кардѝнāл, -ála м лат. **1.** црквр. *највиши свештенички чин у католичкој цркви после папе.* **2.** агр. **а.** *врста јабуке:* пругасти ~. **б.** *врста стоног грожђа.* **3.** зоол. *врста америчке птице певачице из пор. зеба* Richmondena cardinalis. *Бак. Реч.*

кàрдинāлан, -лна, -лно лат. *главни, основни, најважнији, битан.* — То је оно кардинално питање. *Крл.* Филозофија ... увиђа ... кардиналну разлику од науке и повлачи се на свој ... терен. *Петрон.*

кардинáлов, -а, -о *који припада кардиналу.*

кардѝнāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на кардинале, који припада кардиналима:* ~ плашт, ~ палица, ~ шешир.

кардинáлство с *кардинални чин, кардиналско звање, кардиналска част.* — Одриче [се] кардиналства и враћа световном животу. *Јов. С.*

кардио- грч. *као први део сложеница значи:* срце, срчани: кардиограф, кардиограм итд.

кардиóграм м грч. мед. *графички приказ рада срца добивен на кардиографу.*

кардиóграф м грч. мед. *апарат за испитивање рада срца.*

кардиографскӣ, -ā, -ō *који се односи на кардиограф(е):* ~ снимак, ~ лекар.

кардиóлог м *лекар, стручњак за болести срца.*

кардиолóгија ж грч. *област медицине која проучава срце и његове болести, обољења.*

кардиолошкӣ, -ā, -ō *који се односи на кардиологију, на болести срца:* ~ преглед.

кáрдо, -а и -ē м = карда.

кàрдӯн, -ýна м бот. *в. артишока. Вук Рј.*

кàрē, -èа м и с фр. **1.** воји. *кара (2).* — Све се бараке постројише у дебели, весели каре. *Ђон.* **2.** кув. *комад меса са ребарцем.*

кáреж ж покр. *карање, грдња.* — Тешко ти дому гдје застара кокот ил' дјевојче, ту ти није ручка ни вечере без карежа! *Љуб.*

карѐнција ж лат. *ускраћивање, ускрата, оскудевање.* — А зар смо зато ... уз каренције учили латински? *Бал.*

карéта и кàрēтка ж зоол. *врста корњаче* Chelone imbricata. *Бен. Рј.; Терм. 4.*

каријатúда ж грч. архит. *стуб у облику женске фигуре који служи као потпорањ избоченим деловима грађевине.*

карѝјēр, -éра м тал. спорт. *најбржи трк коња, галоп.* — Коњ ... је јурио у каријеру. *Моск.*

каријéра ж тал. **1.** *напредовање, успон, успех у служби или каквој другој активности.* — Нема ту ни блиставих степеница каријере. *Сим.* Ми ћемо вам прекинути каријеру. *Чол.* **2.** *звање, професија, служба.* — Своју чиновничку каријеру започео [сам] овдје у Ребенику, као судски писар. *Мат.*

каријерѝзам, -зма м *безобзирна, себична тежња да се постигне успешна каријера.* — Хтио је изнијети ... каријеризам и демагоштво младих школованих Срба. *Барац.* Островски је излагао сатири ... бескрупулозни каријеризам. *Поз. 1948.*

каријѐрист(а) м *онај који тежи да по сваку цену стекне каријеру.* — Ти ... скриваш отровну душу [себичњака] ... каријериста. *Козарч.* Веселиновић даје у роману тип каријеристе, бескрупулозног, безобзирног егоисте. *Глиг.*

каријерѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на каријеристе, што је својствено каријеристима.* — То је каријеристички швиндл! *Крл.*

каријѐристкиња ж *женска особа каријерист(а).*

кàријес м лат. мед. *хронично изједање чврстог ткива кости, гњиљење, трулење кости, нарочито зуба.*

кàрика ж мај. **1.** *прстен; колут у ланцу;* исп. алка, беочуг. — Ређају се правилна слова, али хладна и мрачна као карике у ланцима. *Андр. И.* Госпођа Ирена игра се нервозно наруквицом од златних карика. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *мања јединица у каквом већем систему, саставни део какве целине.* — Ирак [је] одавно представљао »најслабију карику« у Багдадском пакту. *Пол. 1958.* Петогодишњи план јесте основна карика за изградњу социјализма у нашој земљи. *Пиј.* **б.** *оно што спаја, спојница, веза уопште.* — Слиједио је Перо у Пас-

ковој приповијести ... нит догађаја, ону удесну карику која веже све људске чине. *Војн.*

карикату́ра ж тал. **1.** *опис или цртеж који приказује некога или нешто намерно унакаженим и смешним.* — Хамлет се руга људској лубањи уз цијели низ шекспирских карикатура. *Матош.* Ту има и озбиљних чланака ... али и шале и хумора, у ријечима или карикатури. *Чол.* **2.** *смешно искривљена слика нечега, нагрда, грдоба.* — Видела је у личности помоћника Петка само карикатуру власти. *Глиг.*

ка̀рикатура̀лан, -лна, -лно *који има особине карикатуре, смешан, ружан.* — Енглез [је] ... рођен смијач, надијевајући ... народима карикатуралне надимке. *Матош.*

ка̀рикатура̀лно прил. *као карикатура, смешно.* — Стварност дјелује карикатурално без карикатуристове хиперболе. *Матош.*

ка̀рикатӯран, -рна, -рно *в. карикатуралан.* — Трипче Држићев ... [је] један од оних карикатурних типова какве је Држић увек правио од Которана. *Поп. Ј.*

карикатӯрист(а) м *онај који рише, црта, израђује карикатуре.* — Ковачић је сад карикатурист, сад елегик. *Барац.* Лапидаран је ... попут модерног карикатуристе. *Матош.*

карикатӯристкиња ж *женска особа карикатурист.*

карӣкача ж покр. *округла херцеговачка и црногорска капа. Вук Рј.*

карӣкӣра̀но прил. *унакажено, попут карикатуре.* — Види на свој начин: жарче, никада искривљено или карикирано. *Бен.*

карики́ра̀ње с *гл. им. од карикирати.*

карики́рати, -и́кӣра̄м несврш. *извргавати ругли претеривањи у истицању смешних црта.* — Карикира их извргавајући ругли и спрдњи све идеале младости. *Ков. А.*

карӣклија ж покр. *карикача.* — Срби носе ... на глави ... или црвену капу ... или кариклију (горе у Херцеговини). *Вук.*

ка̀рӣозан, -зна, -зно *изједен, болестан од каријеса:* ~ зуб.

карӣо̀л, -о́ла м фр. покр. *мала ручна кола са два точка; поштанска кола.*

ка̀рӣра̀н, -а, -о фр. *коцкаст, који се састоји од квадратића:* ~ качкет, ~ сукња, ~ одело.

карӣта̄д, -а́да м и -а̄ди ж покр. *милостиња; даћа.* — Хајде, Боже, од града до града, па ти тражи тешка каритада. *НПХ.* Братство сједе за даћу, за »трпезу од каритади«. *Мат.*

ка̀ритатӣван, -вна, -вно лат. *добротворан, хуманитаран.* — Он је дао укинути самостане у којима се припадници нису бавили школским или каритативним радом. *Барац.*

ка̀ритатӣвно прил. *добротворно, као добротвор.* — Тако дјелује каритативно за удовички фонд. *Крл.*

каритатӣвнӧст, -ости ж *особина онога што је каритативно. Бен. Рј.*

ка̀рити се, -ӣм се несврш. *љутити се, жалостити се, бринути се.* — Можда Митра само тебе дира; хоће да те једи? ... Немој се ти карити, немој! *Вес.* На ти ову јабуку, па се немој ... карити. Све ће добро бити. *Коч.*

ка̀рӣћ, -и́ћа м *помично седало у спортском чамцу. Весл.*

ка̀ричица ж *дем. од карика.*

карӣшик и **ка̀ришик** м тур. **1. а.** *смеса, мешавина.* **б.** муз. *композиција разних песама (најчешће народних); потпури.* — А кад је дошао на ред мјешовити због с некаквим каришиком ... одушевљење је било неописиво. *Ивак.* **2.** бот. *мешавина од жита разне врсте (пола ражи, пола пшенице); пир. Сим. Реч.*

ка́рли прид. непром. тур. заст. *брижан, забринут.* — Што си карли, моја јетрвице! *НПХ.* Тај има срце од камена! Нити знаш кад је весео, ни кад је карли. *Ком.*

карли́сати, ка̀рлӣсам несврш. *често излазити и улазити. Вук Рј.*

ка̀рлица ж нем. **1.** *дрвено коритаще за разливање млека (ради скупљања кајмака) и др.* — Анђа ... [је] наједном разливала по шездесет карлица млијека. *Вујач.* Нејасно су се видјеле готово празне полице ... неколико карлица и нешто простирке. *Вуков.* **2.** анат. *кости које уоквирују доњи део трбуха, здељица* pelvis.

ка̀рлича̄р м *онај који прави и продаје карлице.* — Цигана ... највише је било ковача ... карличара и коритара. *О 1875.*

ка̀рличица ж *дем. од карлица.* — Напуни ми ову карличицу [брашна]. *Рад. Д.*

ка̀рличнӣ, -а̄, -ӧ анат. *који се односи на карлицу (2):* ~ кост.

ка̀рљив, -а, -о *који се радо кара, свађа, свадљив. Бен. Рј.*

ка̀рма ж санскр. *моралана узрочност света, судбина.* — На крају је кухар доказао да је то била карма, дакле унапријед одређена судбина. *Јонке.*

кармањо́ла ж фр. *револуционарна песма из времена француске револуције и плес праћен том песмом.* — Нема ... никакве плесне школе ... у којој би се могла научити плесати та наша блитвинска кармањола. *Крл.*

кармѐлӣт, -и́та и **кармелита́нац,** -нца м *в. кармелићанин.*

кармѐлӣтскӣ, -ā, -ō *који припада кармелитима, кармелићанима, који се односи на кармелите:* ~ ред.

кармелӣ́ћанин м (мн. кармелӣ́ћани) *припадник католичког просјачког реда (названог по гори Кармел у Палестини).*

кармелӣ́ћанка ж *припадница кармелитског реда.* — Успињу се улицом двије црне опатице-кармелићанке с бијелим овалним оквирима око лица. *Мар.*

кармена́дла ж варв. *в. крменадла. Бен. Рј.*

кàрмӣн, -и́на м грч. **1.** *отворена, светла црвена боја добивена из сушених тела ушенаца, вашију.* — [С дрвета] долетаху цветне лиске црвене као кармин. *Дов.* **2.** *црвена боја за усне, руж.* — Мичу се лица у поворкама ... са зарезима горућег кармина око усана. *Крл.*

кàрмине ж мн. лат. *ритуална гозба у почаст покојника, дања, подушје. Вук Рј.*

кармѝнисати (се), -ишēм (се) несврш. *мазати лице или усне кармином.* — Кока је успела да натера Станку ... усне да карминише. *Ћос. Б.*

кàрминкаст, -а, -о *који је мало, понешто црвен (са нијансом кармина).* — Бијеле, при крају карминкасте ... латице лежале су на путу. *Шег.*

кàрмичкӣ, -ā, -ō индив. *који се односи на карму.* — Кршћанство јако афирмира кармички закон. *Уј.*

карнѐвāл, -а́ла м тал. **1.** *народна свечаност праћена маскерадама и плесовима и раздобље забава између Богојављења и коризме.* — Огроман карневал, као море шумно, просу се на Страдун. *Дуч.* **2.** фиг. *неред, лудовање; друштвено и политичко расуло.* — То је био читав карневал. *Бег.* У овом карневалу збивања падају маске. *Крл.*

карнѐвāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на карневал, покладни.* — Та карневалска играрија с једним човјеком ... морала га је једног дана јаче заглавињати у скрушеном ... држању. *Божић.*

карнѐвāлскн прил. *као на карневалу.* — Мрзио сам опанак који ми је збиља за племениташки грб карневалски одредила. *Јел.*

карнѐōл, -о́ла м лат. мин. *врста полудрагуља, полудрагог камена боје меса, калцедон с примесом железног, гвозденог оксида.*

кàрнēр, -е́ра м тал. **1.** *кожна ловачка торба.* **2.** *поруб, набор, волан.* — Купио [јој је] свилену хаљину са карнерима. *Јакш. Ђ.*

кàрнӣ, -ā, -ō заст. **а.** *који је за карање.* — Кад зујите, свакому сте драге, кад пјевате и многим сте карне. *НПХ.* **б.** правн. *в. карностан.* — Учини карни закон сувишан. *Старч.*

карнѝворе ж мн. лат. **1.** зоол. *животиње месождери, звероки.* **2.** бот. *биљке које се хране кукцима, инсектима.*

карнѝворскӣ, -ā, -ō *месождерски.* — Није то више ... католичко-римска карниворска добронаклоност, бахато допуштење пуку ... да се преждере месом. *Божић.*

кàрнӣж, -и́жа, **кàрнӣз,** -и́за м и **карни́за** ж фр. архит. *хоризонтални истурени део фасаде (нарочито изнад прозора и врата).* — Прозори [су били] ... уоквирени у високе гранитне карнизе. *Глиш.* Кућа с китњастим балконом и избледелим шареним карнизама остала [је] као спомен лепших дана. *Моск.*

карнѝōл, -о́ла м *в. карнеол.* — [Метне] на себе кратки крзном опшивени ментен, готово посут златом и карниолом. *Бал.*

карнѝша ж фр. *шипка, пречага над прозором на коју се веша застор, завеса.* — Вјетар се поиграва са завјесом на карниши. *Крл.* [У соби] су свјетлуцале мједене карнише на прозорима. *Козарч.*

кàрносӣ, -ā, -ō правн. заст. *који доноси, изриче извршна (а не судска) власт, дисциплински, административни:* ~ поступак, ~ казна. *Бак. Реч.*

ка́рња ж *грдња, карање. Деан. Рј.*

кàро, -а м фр. = карон **а.** карт. *црвени коси четверокут, четвороугао на играћим картама:* ~ осмица. **б.** *четвороугао као шара уопште.* — Мрзи свој манто на каро. *Петр. В.*

ка́ров, -а, -о *који се односи на каро.* — Старица је дотле разложила ... карову даму, двије десетке. *Сим.*

кàрōн, -о́на м = каро.

карóнов, -а, -о *који припада карону:* ~ ас, ~ кец, ~ седмица.

кàроња м тал. *мрцина;* фиг. *лењштина, неваљалац.* — Лупежи, карoње! *Војн.*

каросѐрња ж фр. аут. *горњи део кола (нарочито аутомобила), дрвена или гвоздена конструкција кола.*

каротѝда ж грч. анат. *вратна жила.*

кàроца ж тал. покр. *в. каруца.* — Отправише коње и кароцу. *НП Вук.*

кàрпуз м и **кàрпуза** ж тур. бот. покр. *лубеница. Сим. Реч.*

ка́рст м нем. геол. *крш, крас.*

карстифика́ција ж геол. *стварање карста, крша.*

кàрстнӣ, -ā, -ō *који се односи на карст, крашки*: ~ предео, ~ поље.

кàрта ж (ген. мн. кāрāтā) лат. **1.** геогр. *цртеж, смањена слика Земљине површине или једног њеног дела (са општим или специјално пробраним подацима), мапа*: географска ~, ~ Европе, дијалекатска ~, генералштабна ~, хидрографска ~, индустријска ~, изобарска ~ и сл. **2. а.** *картон у облику правоугаоника, правоугаоника од којих је састављен сноп играћих карата које се између себе разликују по боји, по фигурама и сл.* — Свака карта на коју је положио губила је. *Мажс. Ф.* **б.** (обично мн.) *картање, коцкање.* — Не може се живот испунити... пићем и картама. *Пав.* Знам тог човека... Волео пиће, карту. *Чол.* **3. а.** *лист папира различитог облика (формулар, бланкет) у који се уносе нарочити, службени подаци*: болничка ~. **б.** *докумен(а)т којим се посведочава припадност каквој организацији*: чланска ~, партијска ~, војничка ~. **в.** *докумен(а)т којим се посведочава право коришћења чега*: ~ за кино, биоскоп, повратна ~, возна ~, ~ за снабдевање. **г.** *попис јела и пића у ресторанима и кафанама, јеловник.* — И без карте поручујем шта ће да нам служе: ракове, рибе, јаребице. *Каш.* **д.** *посетница.* — Ево ти... да ми знаш адресу — и пружи му своју фину карту — посјетницу. *Тип.* **4.** *поштанска дописница, разгледница.* — Од ње [је] стигла прва карта из дома. *Нех.* **5.** покр. *папир, хартија*; *писмо.* — Донесе ми листак карте бијеле. *НПХ.* Од књаза ми једном карта дође. *НП Вук.*

Изр. бацати (разметати, разбацивати) карте, гледати (коме) у карте *врачати, гатати из карата*; дати на карте *прокоцкати, изгубити на картању*; градити куле од карата *заносити се неостварљивим плановима, намерама*; иде ми, пошла ми (му и сл.) ~ *имам успеха, добијам при игри карата*; играти на две карте *трудити се да се добије на једној или на другој страни*; карта више разг. *улазница купљена испод руке*; кула (двори), кућа од карата *в. уз кула (изр.)*; не иде ми (му и сл.), одбила ми (му и сл.) се ~ *немам успеха, губим при игри карата*; особна, лична ~ *исправа којом се доказује идентитет једне особе, легитимација*; открити, отворити, показати своје карте *отворено говорити, престати скривати своје мисли, намере*; помешати чије карте *покварити, помрсити, пореметити чије планове*; последња, задња ~ *последња могућност да се што постигне, оствари*; ставити (стављати) што на (једну) карту, играти на последњу карту *изложити што опасности, ризику с надом на какву добит*; узети пешачку карту разг. *ићи пешице.*

кàртāње с *гл. им. од картати се.*

кàртаоница и **картаџница** ж *в. карташница. Р-К Реч.*

кàртāр, -ápa м *в. карташ. Вук Рј.*

кàртара ж *жена која врача, гата помоћу карата*; исп. гатара. — [Хоћу да] чујем шта ће ми казати ова картара. *Вес.*

кàртāрош м *в. карташ.* — Са највећом напетошћу очекују вести, слично картарошу који са уздржаним дахом извлачи карту и лагано је загледа. *Јак.*

кàртāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на картање*: ~ друштво.

картàруша ж *картара.*

кàртати (се), -āм (се) несврш. *играти карата, проводити време у игри карата.* — Ти си остао исти, пијеш, пушиш и карташ. *Козарч.* Банчи, карта се. *Трифк.* Радо се картао. *Новак.* Шта ради? — Карта, шта би друго могао да ради... *Лал.*

кàртāћӣ, -ā, -ē *који служи за картање.* — Укаже се сретан Јулијо на вратима картаће собе. *Ков. А.*

кàртāч, -áча м и **кàртача** ж *в. картеч(а).* — Као да се просипљу картачи и гранате на главну стражу. *Шен.* Суче брке, оштри своје мече, снева лунте, бомбе и картаче. *Змај.*

картàџија м заст. *карташ.* — Прокљувио [је] где су се оне картације склониле. *Ком.*

кàртāш, -áша м *онај којему је страст играње карата.* — Његов господин [је] такав карташ... [да] сваку ноћ... до зоре игра карата. *Глиш.* Имао сам додуше смисла за карте, али нисам био карташ. *Шкреб.*

картàшица ж **1.** *женска особа карташ.* **2.** *в. картара. Вук Рј.*

кàртāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на карташе, који служи за картање.* — Мораш пронаћи карташку браћу. *Пав.* [Као да се налази] за карташким столом. *Јонке.*

кàртāшница ж *место где се карта (за новац), коцкарница.* — Доњели би вина и јестива да им буде једнако добро и угодно као у карташници. *Бег.*

картезијáнац, -нца м *присталица картезијанизма.* — На материјализам картезијанаца одговарали [су] теозофи и теолози. *Дуч.*

картезијанӣзам, -зма м фил. *правац мишљења у филозофији који иде за Декартовом филозофијом.* — Међу присталице картезијанизма у Француској долазе и највећи духови католичке цркве. *Петрон.*

картезијáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на картезијанце.*

кàртел, -а и **кàртēл**, -éла м тал. екон *облик капиталистичког монополског удружења у сврху повећавања профита који се постиже утврђивањем јединствених цена за све учеснике који су се удружили.*

картелизúрати, -ѝзӣрām, **картелúрати**, -èлӣрām и **картèлисати**, -ишēм сврш. и несврш. *удружи(ва)ти у картел.* — Потпуно је картелизирана производња угљена и кокса. *ОП 2.* У Сјеверној Америци картелирано је више од 80% свеукупне продукције. *Крл.* Ничу штрајкови... што је и нас натерало да се противу њих картелишемо. *Лапч.*

кàртелскӣ и **кàртēлскӣ**, -ā, -ō *који припада картелима, који се односи на картеле.* — Полуколонијални карактер Југославије установљавала је брза пенетрација иноземног капитала... картелским везивањем домаћих предузећа за иностране картеле. *Комун. 1951.*

кàртер м енгл. техн. *доњи део кућице мотора са унутрашњим изгарањем, сагоревањем.*

кàртēч, -éча м и **картèча** ж воји. *артиљеријско зрно са танком кошуљицом испуњеном металним куглицама, које служе за деловање, дејство против незаклоњене живе силе на блиским растојањима (при одбијању јуриша и сл.).* — Он темпира топ на сто метара... а зрна се расуше као картеч. *Нуш.* Та вијест је прсла као картеча. *Крл.*

кàртēчкӣ и **кàртēчнӣ**, -ā, -ō *који се односи на картеч:* ~ ватра, ~ паљба. — Шест топова... спремљених за картечку ватру, стоје мирно и непомично. *Нуш.* Дивизија... се излазећи из шуме морала врстати под картечном ватром. *Крањч. Стј.*

картúрање с *гл. им. од картирати.*

картúрати, кàртӣрām сврш. и несврш. **1.** *унети, уносити, убележити, убележавати у карту (нпр. топографске податке измерене на терену).* **2.** *упутити, упућивати (попуњавајући одређени картон), (по)слати железницом (какву робу).* — Један вагон робе ... је био картиран до станице Чукарица. *Пол. 1944.*

кâртица ж **1.** *дем. од карта.* **2.** *карта (3в).* — Још има картице за маст. *Дед. В.*

картògраф м геогр. *стручни цртач земљописних карата, онај који се бави картографијом.*

картографија ж грч. геогр. *наука о састављању земљописних карата, вештина у израђивању и репродуковању земљописних, топографских и других карата.*

картògрафскӣ, -ā, -ō *који се односи на картографе и картографију:* картографске студије, ~ војни завод.

кàртометар и **кàртомēтар**, -тра м геогр. *справа којом се мере димензије неког облика на Земљиној површини.*

картомèтрија ж геогр. *грана картографије која се бави мерењем димензија (дужинā, висинā, кутовā, угловā, површинā и сл.) неког облика на Земљиној површини на основу карата. Свезн.*

кàртōн, -óна м фр. **1.** *чврст, крут, дебео папир нарочите израде, лепенка.* — Собе ће нам обложити белим картоном ради светлости. *Дед. В.* **2.** *лист, документ с одређеним подацима:* особни, лични ~. — Резултате прегледа треба унијети у здравствене картоне. *Аут.* У полицијској картотеци прегледани су сви картони познатих међународних провалника. *Пол. 1958.* **3.** слик. *првобитни нацрт, скица слике.* — Овдје сам први пут видио примјерке оних сагова који су били ткани по Рафаеловим картонима. *Шкреб.*

картонáжа ж фр. инд. **1.** *производи од картона; радионица у којој се праве такви предмети.* **2.** *творница, фабрика картона. Бак. Реч.*

картонàжēр, -éра м фр. *стручњак који израђује предмете од картона. Пол. 1959.*

картонúрати, -ѝнӣрām сврш. и несврш. *(при)лепити на картон, (у)коричити картоном.* — Сучелице пред њим виси на зиду... картонирана слика циркуског мајмуна. *Кик.*

кàртōнскӣ, -ā, -ō **1.** *начињен од картона:* ~ кутија, ~ амбалажа. **2.** фиг. књиж. *укочен, без живота, нереалан.* — У њој [комедији] слика живота штура, ликови помало картонски. *Пол. 1958.*

картòнчић м *дем. од картон.*

кâртоп м бот. *биљка с белим груд(в)астим цвастима* Viburnum opulus. *Сим. Реч.*

картотéка ж лат-грч. *систематизована збирка картона са разним подацима информативног или пописног карактера; кутије за чување таквих картица.* — фиг. Све те истине... одавно је он већ... ставио у живу картотеку свог мозга. *Вучо.*

картòтēчнӣ, -ā, -ō *који се односи на картотеку.*

картузијáнац, -нца м *припадник католичког пустињачког реда основаног у Француској.*

картузијáнскӣ, -ā, -ō *који припада картузијанцима, који се односи на картузијанце:* ~ редовник, ~ самостан.

картýлāр, -ára м лат. *рукописна збирка преписа исправа, уговора, тестамената и сл.*

који су се односили на поседе самостана, каптола итд.: супетарски ~, задарски ~.

кàртӯн, -ýна м покр. **1.** *в. картон.* — Крушка... је била шупља и од картуна. *Шимун.* **2.** *врста памучне тканине. Вук Рј.*

кàртуч м покр. *в. картеч(а).* — Грме топи, просипљу картучи. *НП Вук.*

кàртуш м и **картӯша** ж фр. **а.** војн. *в. картеч(а).* **б.** *фишек, чахура.* — У дворани је у тај трен било више од педесет никластих картуша. *Крл.*

картӯшина ж *аугм. и пеј. од карта.* — [Прашину] је... вјетар дизао из свих кутова... и буркао заједно са сламом, картушинама. *Божић.*

карӯсел м фр. *вртешка, врпуљак.* — Вртјело ми се у глави као да сам на какву каруселу. *Бег.*

кàруца ж тал. (често мн.) *врста кола на четири точка, с кровом и високим седиштем за кочијаша; лака кола, кочија.* — По цести непрестано... по које тањиге или стара каква каруца. *Бег.* ... Једне каруце рррр! па стадоше пред цркву. *Лаз. Л.* Изишао је из манастира четворопрег... лаковане каруце са четири белца. *Чипл.*

кàручица ж (често мн.) *дем. од каруца.*

кàручкӣ и **кàручнӣ,** -ā, -ō *који се односи на каруце:* ~ коњи. *Вук Рј.*

карфѝӧл, -óла м тал. бот. *цветача, цветни купус* (*поврће*) Brassica oleracea var. Botrytis. *Терм. 3.*

кàрцер м лат. ист. *школска казна затвором за ђачке преступе. Кл. Рј.*

карцѝнӧм, -óма м грч. мед. *рак* (*болест*).

каршилàма ж тур. покр. *добродошлица. Бен. Рј.*

каршѝлук м тур. *дочек, пријем; одговор. Бен. Рј*

кâс м (лок. кáсу) **1. а.** *трк при којему коњ покреће истовремено десну предњу и леву задњу ногу, затим леву предњу и десну задњу.* — Вози полако до гробља, а онда кроз село брз кас. *Ђос. Д.* **б.** (у прилошкој служби) *брзо, трком.* — Ви, из места, кас кући! *Ђос. Д.* **2.** фиг. *брзо кретање чега.* — Кроз грло промиче све гласнији кас смијеха. *Божић.*

кâса и **кàса**[1] ж тал. **1.** *чврста, обично железна направа у облику ормара или сандучића за чување новца, драгоцености, вредносних папира и сл., благајна* (*1*). — У каси фале новци. *Шен.* Неколико њих... изгураше касу на снег пред општину. *Ђос. Д.* **2.** *одељење у каквој установи, предузећу где се изводе рачунске и новчане операције* (*примање, издавање новца, продаја улазница и сл.*), *благајна* (*2*). — Глумац... седи на каси. *Дом.* Они су... помагали партијску касу. *Риб.* **3.** *назив за разне новчане или кредитне установе.* — Што се тиче неродних година... сељака је од њих обезбедити ваљало... позајмицама из јавних каса. *Јов. С.* **4.** фиг. *новац, готовина која се налази у каси.* — Благајник Великог млина покупио је уочи првога сву касу. *Поп. Ј.*

Изр. братинска ~ *добровољна организација радних људи какве установе, предузећа и сл. у којој чланови сталним месечним приносима стварају фонд за узајамну помоћ*; државна ~ *министарство финансија*; ~ сконто трг. *попуст од утврђене цене ако се роба одмах плаћа у готову*: пер ~ трг. *плативо одмах у готову.*

кàса[2] ж тур. покр. *кундак. Рј. А.*

касàба ж тур. *градић, варошица, паланка.* — До касабе [је] допрла вест о везировој погибији. *Андр. И.* Јесење сунце позлаћује касабу. *Сим.*

касабàлија м *човек из касабе, варошанин.* — Цијели дан падао је сниједг на велику жалост касабалија. *Ђор.*

касабàлијка ж *женска особа из касабе.* — Касабалијкама је куповао што им треба. *Ђор.*

касабàлијскӣ, -ā, -ō *који се односи на касабалије.* — Затворен видик, мршава земља... давали су већ дјеци касабалијски изглед, борбен и манијачки. *Андр. И.*

касàбица ж *дем. од касаба.* — Многи су се... забили у наше касабице. *Коч.*

касàблија м *в. касабалија.* — Причао ми... како је јефтино купио некакве звјерке од некаква касаблије. *Ђор.* Он је рођени босански касаблија. *Бар.*

касàблијка ж *в. касабалијка.*

касàблијскӣ, -ā, -ō *в. касабалијски.* — Те душе [су] затроване ситним касаблијским мангуплуком и бакалским лукавством. *Лал.*

кâсав, -а, -о *сличан касу.* — Ништа није одавало њу [кују] која му се приближавала: ни... закрвављене очи, ни касави трк псета **с подвијеним** репом. *Сим.*

кâсајлија ж само у нар. песн. у изразу: капа ~ *капа урешена, украшена драгоцено и скупо.* — Они му кажу да носи [дјевојка]... капу касајлију и на њој три златне челенке. *НП Вук.*

кâсало м и с шаљ. и подр. *онај који много хода, јури, много се жури. Вук Рј.*

кâсалов, -а, -о у изразу: код касалове куће шаљ. *када неко за што пита, па му се неће право да каже, него га пуштају да каса једнако узалуд. И-Б Рј.*

кâсан, кâсна и кàсна, кâсно и кàсно (обично одр. кâснӣ) **1. а.** *који се прибли-*

жава своме крају. — Он се је враћао често са ловом у ноћи касне. *Ил.* Сретан тко касне у дане своје к очеву игњишту иде предвече с колима пуним. *Наз.* **б.** *који се налази на последњем ступњу свога развитка*: касни средњи век, касни романтизам. **2. а.** *који је дошао, стигао, извршио се после обичног, одређеног, уреченог времена или рока, закаснели, задоцнели*: касни гост. — Пример касне разраде оперативних планова пружа нам предузеће дрвне индустрије. *ПИ 1950.* **б.** *који сазрева после других сличних или истоврсних (о плодовима и усевима).* — Пут је био раван и мек, над њим нагнуте касне крушке. *Андр. И.* **3.** (комп.) *који ће бити, који ће се појавити, после (у времену).* — Николетину Бурсаћа ... каснијег вољеног командира чете, упознао сам још док је он био само босоноги ... Николица Бурсаћ. *Ћоп.*

кàсање с *гл. им. од касати.*

кàсап м тур. *в. касапин.* — Не би она, као друго неко псето ... крала и од Симе касапа месо с пања. *Лаз. Л.*

кàсапин м (мн. кàсапи, ген. кàсāпā) тур. *месар.* — У једној вароши ... живео је неки Перо касапин. *Вес.*

кàсапинов, -а, -о *који припада касапину.*

кàсапи̏нскӣ, -ā, -ō *в. касапски*[2]. — Цијене да је то по касапинску. *Павл.*

кàсапити, -и̏м несврш. **1. а.** *сећи заклану животињу на комаде.* — Зимус је лако заклô печеницу ... Стана је касапи и ћути. *Бан.* У цик зоре већ се је тукло и касапило у задарској кланици. *Десн.* **б.** фиг. *унаказивати, кварити.* — Касапи језик, однаро̏ђуј га, робуј страној фрази. *Шим. С.* **2.** *убијати, мрцварити људе хладним оружјем (обично у борби, у рату).* — Ови исти непријатељски војници [су] касапили његове људе. *Јак.* **3.** *радити као касапин, бавити се касапским занатом. Бак. Реч.*

кàсапи̏ште с необ. *в. кланица.* — Испрва шћаше деце хиљаду да их на касапиште своје отпрати. *Јакш. Ђ.*

касàплук м *касапски, месарски занат, месарење.* — Да бог да се ти, добри човјече ... дичио и поносио својом силом и моћи ... као Рекавица касаплуком. *Коч.*

кàсапљёње с *гл. им. од касапити.*

кàсапница ж **1.** *место где се касапи, сече и продаје месо, месница, месара, месарница.* — Застаде пред једном касапницом и купи меса па га однесе кући. *Вес.* **2.** фиг. *место где се људи масовно убијају, масовни покољ, клаоница.* — Порта сама није била у стању да обузда масу у њеном беснилу, и Цариград се претвори у људску касапницу. *СКГ 1937.*

кàсапскӣ[1], -ā, -ō *који се односи на касабе.* — Прошао је чобанин, враћајући са паше касапске краве. *Андр. И.*

кàсапскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на касапе и касапнице.* — Хватао се [мачак] у коштац и са самим касапским пацовима, који су већ познати као дрски. *Срем.*

кàсāр, -а́ра м заст. и покр. *в. касарна.* — Сјутра ће ти човјек донијети у касар пет дуката, а ти то предај ономе Јовићу што је затворен. *Ћоп.*

кàсāрна и кȁсāрна ж нем. **1.** *зграда у којој стално станује војска и која је удешена за мирнодопски рад војске.* **2.** фиг. и пеј. *велика гломазна зграда с много одељења.* — Те старе ... прљаве палаче ... [су] пакао ... и у тим касарнама биједе и глада станују партаје. *Крл.*

кàсāрница и кȁсāрница ж *в. касарна.* — А што ја знам од Бечa? Из касарнице на вјежбалиште, с вјежбалишта у гостионицу. *Новак.*

кàсāрскӣ и кȁсāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на касарне.* — У њега није било ни трага педантерије ... заповедничкога тона или касарнске дисциплине. *Прод.* Жену су му рођену одбили од њега кундаком код плота касарнскога. *Крл.*

кȁсати, -ā̀м несврш. **1.** *трчати касом.* — Како ће стари коњ успоредо касати пред колима са ватреним ждријепцем? *Шен.* **2.** *јахати у касу.* — Далеко пред њим касаху на коњима три жандарма. *Ранк.* **3.** *трчати, јурити.* — Гига је пустила Ружињу сад да каса за њом, сад опет да је достигне. *Бег.* Узећемо те у среду Милан и ја, и имаш богме да касаш да све летиш. *Сек.* **4.** разг. *журити (се).* — По трави крај цесте касао је ... један стари накострушени јеж. *Брл.*

кàса̄ција ж лат. **1.** правн. *поништење какве одлуке, пресуде због повреде или погрешне примене закона или прописа.* — Неки поротни суд у Енглеској осудио [је] на смрт једног пса што је ујео три човека, а варош је тражила касацију пресуде. *Дуч.* **2.** *касациони или врховни суд који врши судбену власт у последњем степену или инстанцији.* — Има не само жалба на редовни првостепени суд већ, ако је овај не уважи, и ревизиона жалба на касацију. *Мј. 1926.*

кàса̄ци̏јскӣ и кȁсāциōнӣ, -ā, -ō *који се односи на касацију*: ~ пресуда, ~ суд, ~ судиште, ~ судац.

кàсāч, -а́ча м *коњ који добро и истрајно каса.* — Једном су неком поседнику продали ... бесну крвну кобилу, као касача. *Петр. В.* На земљи [се] могу натјецати са сваким касачем. *Вел.*

касà̀чица ж *кобила која добро каса.* — Покупили [су] све коње, и остала је само касачица Стрелка. *Моск.*

кà̀сачкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на касаче*: касачке трке. **2.** *који је својствен касачима.* — Видео је у брату нешто касачко, напрегнуто. *Ћил.*

кà̀села ж тал. покр. **1.** *андук, шкриња, ладица. Рј. А.* **2.** мн. *справа начињена од две упоредне мотке спојене попречним даскама, која служи за ношење цигле, жбуке, малтера и сл. на грађевинама. Рј. А.*

кà̀селица ж *дем. од касела.* — Него — ако не буде другачије — ти знаш моју мисао: каселицу на раме, па што бог да. *Цар Е.*

касеро̀ла ж фр. *метална посуда за кување јела (и за друге потребе) с поклопцем*; исп. кастрола. — Подигао је поклопац сребрне касероле. *Крл.*

касѐта ж тал. = казета. — Онда је узела из касете цигарету. *Бег.* Оде у дно дворишта и гвоздену касету с дукатима тури у тадашњу пећ за хлеб. *Петр. В.*

касетѝрати, -ѐтӣрām сврш. и несврш. *(на)правити касете на своду.*

кà̀сија ж бот. *биљка чији се листови и плодови употребљавају у медицини* Cassia medicinalis. — Ако је јалова земља . . . једва ће касију ниску и ружмарин пчелама дават. *Марет.*

кà̀сијер м *в. касир.*

каси́на ж и **каси́но** м тал. *зграда, простор за друштвене састанке и јавне забаве.* — Има ту, осим крчме за прост свет, и засебна касина за господу. *Ад.* Кад је стигао пред касино, ту га тек ухвати страх. *Петр. В.* Увечер се обучем и одем у касино. *Матош.*

кà̀сӣр, -и́ра м *онај који рукује касом, благајник.* — Онај чупави реалиста био је на каси касир. *Срем.* Дечки се договорили и хтјели да оробе некаквог касира. *Крл.*

каси́рати, кà̀сӣрām сврш. и несврш. фр. *поништити, поништавати, докинути, укинути, укидати (пресуду); отпустити, отпуштати, уклонити, уклањати.* — Ја бих све те школе касирао па устројио неколико академија. *Коз. Ј.*

кà̀сирица и **кà̀сӣрка** ж *женска особа касир, благајница (2).* — Плаћа се на благајни озбиљној касирици или љубезном господару. *Бен.* Пред свадбу сети се па врати каквој касирици или собарици њену фотографију. *Срем.* Начетили се забезекнути келнери . . . касирка јеца. *Сек.*

каситѐрӣт, -и́та м мин. *каситрени, калајни камен из кога се вади каситер. ЕЛЗ.*

кà̀сица и **кà̀сица** ж *дем. од каса.*

кà̀ска ж фр. *врста шлема.* — Били су ту . . . високи Енглези са колонијалним каскама на глави. *Јак.*

кà̀скав, -а, -о *који каска.* — фиг. Чуо је њезин каскави скамуцкави цијук. *Божић.*

кà̀скавица ж вет. *живчана болест оваца, узрокована вирусом. ЕЛЗ.*

каска̀да ж фр. **1. а.** *слап који се руши низ степенасту или терасасту падину.* — Ананаса сок кô свијетла се каскада . . . циједи. *Крл.* **б.** *степенаста или терасаста падина.* — Маслинове шуме падају овде у дугим сребрним каскадама. *Дуч.* **2.** фиг. *брза, нагла, плаховита бујица, обиље чега.* — Силне се каскаде звукова руше. *Крл.* **3.** ел. *начин спајања (везивања) елемената или кондензатора тако да супротни полови буду међу собом повезани, серија. Физ. 2.* **4.** филм. *опасна сцена везана с падом (нпр. с коња, из воза и сл.).* — Погинуо [је] у једној наизглед безопасној каскади, при брзини од 50 километара на час. *Б 1966.*

каскà̀дӗр, -ѐра м *двојник главнога глумца при снимању опасних сцена у филму.* — Бавио се разним пословима пре но што је постао каскадер . . . да би дублирао филмске звезде у опасним сценама. *Б 1966.*

каскадѐрство с *занимање, посао каскадера.* — Каскадерство је плаћено по тарифи од око 100 франака за један дан снимања. *Б 1966.*

кà̀скӣдӣ, -ā, -ō *који чини, ствара каскаде.*

кà̀скӣдно прил. *у облику каскаде, степенасто.* — Унутрашњост хале биће подељена на четири галерије које ће бити постављене каскадно. *Пол. 1959.*

кà̀скало м *касало.* — Нема ти туна, брате, никаквог дућанџије Каскала, а има каскала муштерије, кô и сâм што си данас. *Срем.*

кà̀скање с *гл. им. од каскати.*

кà̀скати, -ām несврш. **а.** *дем. према касати.* — Седа у кола . . . са два геџава коња који снено меланхолично каскају. *Поп. Ј.* Иван Непомук безвољно је каскао за њим. *Донч.* фиг. Сунце је каскало при дну свога лука. *Божић.* **б.** фиг. *полако се кретати лупкајући.* — Воз је каскао . . . преко досадне равнице. *Лал.* Каска шивања машина преко дебелога платна. *Макс.*

каскӳљати, -ām несврш. *дем. према каскати.* — Сиромах чича-Маринко, каскуљајући са служавником у руци . . . дотрча преко сокака. *Јакш. Ђ.*

кà̀сна ж нем. варв. *стражњи део кочије са седиштима.* — Каруце да буду у црно лакиране, по ивици касне . . . да иду црвене линије. *Вос. Д.*

кàснāр, -ára м *господарски чиновник на властелинству; благајник.* — Мој прадеда . . . био је каснар патријаршијског властелинства. *Мил.*

каснàрица ж *каснарова женс.* — Чекали под тријемом каснар с каснарицом. *Бал.* Почиње се [бал] у седам сати . . . Госпоја каснарица [је] . . . са својом кћерком готова. *Игњ.*

кàснилац, -иоца м *онај који касно леже. Р-К Реч.*

кàснилица ж *женска особа која касно леже.* — Рана ранилица и касна каснилица кућу тече. *Рј. А.*

кàснити, -ӣм несврш. **1.** *долазити, стизати куда касније него што треба.* — Ех — рече . . . сапутник — да нисте толико каснили, отишао би без мене воз. *Пол. 1959.* **2.** *сувише касно одлучити се на нешто, затезати, оклевати.* — Мој господар казује Вашој милости да му не касни предати град и мјесто Самобор. *Шен.* Ал' не касните да не ухвате у неразумном вас одгађању. *Богд.* ~ **се** безл. покр. **1.** *журити се, не моћи одгађати.* — Мени се касни. Замахнем људски, избијем му из руку сабљу. *В 1885.* **2.** *постајати досадно, одуговлачити се, отезати се.* — Не илајући посла, вријеме ми се касни. *Павл.*

кàсно прил. **1.** *при крају каквог временског одсека (кад је већ прошао већи његов део).* — Дигох се касно, у дубок мрак. *Јевт.* Било је касно послије подне кад смо . . . кренули из Липнице. *Чол.* **2. а.** *после обичног, одређеног, уреченог времена или рока.* — До онога женина новца касно ће доћи. *Нам.* Тата ће касно доћи, не треба га чекати. *Макс.* **б.** *после последњег часа до којег се могло што учинити.* — Помокрите се у бочицу прије него буде касно. *Јонке.* **3.** (комп. касније) *после неког времена.* — Нитко му није . . . замјерио, само његова жена која се испрвице стидјела, а касније гризла и љутила. *Коз. Ј.* Пешевић [је] касније погинуо у чети Голубовој. *Буд.* **4.** (суп. најкасније) *напокон, напослетку.* — У цијелом Подгорју нема школе . . . Па најкасније и чему? *Новак.*

касно- *као први део сложених придева са значењем: поткрај, при крају, при измаку периода који значи други део;* исп. касан (2а и б): каснобарокни, каснојесењи, каснолетњи и сл.

каснолѐгалац, -аоца м *онај који касно леже. Бен. Рј.*

кàснōст, -ости ж *стање онога што је касно.* — Књижевници који . . . касно почињу да стварају симптом [су] касности једне културе. *Уј.*

кâсом прил. *у касу, трком, брзо, журно.* — Кола . . . су касом журила граду. *Бар.* Потера коње касом у село. *Чипл.*

касро́ла ж *касерола;* исп. кастрола. — Ја сам . . . за чашицу коњака и необично сладим лонце и касроле. *Уј.*

кàста ж лат. **1.** *одвојена друштвена класа људи, повезана пореклом, занимањем које се наслеђује и правним положајем (у Индији и у другим источним земљама).* — Професионални мислиоци . . . брахмани били су највиша каста. *Уј.* **2.** *затворена друштвена класа која брижљиво чува своју изолованост и своје привилегије.* — Ту горду и бунтовну . . . [беговску] касту требало је срубити и покорити. *Андр. И.* **3.** *људи везани својим занимањем или професијом.* — Мора ли се каста пјесника одржати? *Уј.* **4.** индив. *род, врста.* — Све су се касте дрвећа нашле на окупу. *Наз.*

Каста́вштина ж *крај око Каства северозападно од Ријеке.*

кàстанскӣ, -ā, -ō индив. *в. кастински.* — Ми учени људи говоримо једним заробљеним кастанским језиком. *Сек.*

кастањѐте ж мн. шп. *врста музичког инструмента, удараљке у облику дрвених звечки или плочица које се натичу на прсте и којима се изводе оштри пискави звуци као такт плесу.* — Као два немирна раздражена рептила трзале се њезине руке чегрчући кастањетама. *Бег.*

кàстел м лат. *в. каштел.* — У тај час јави се сат с торња старог млетачког кастела. *Мар.* Ужице има још два добра камена моста и кастел. *О 1875.*

кастѐлāн, -āна м *в. каштелан.* — Кастелани медведградски бијаху од старине на гласу безбожни злотвори и врагови града Загреба. *Шен.*

кàстен прил. тур. покр. *в. кастиле. Вук Рј.*

кáсти прил. нар. (скраћено од *казати,* као узречица) *тако рећи, да се тако рече, каже, као (ублажавајући или оправдавајући оно што се хоће рећи).* — Опростите, молим, ја сам, знате, касти, мало се и наљутио на моје дете. *Јаки. Ђ.* Ракија је једна моја слабост, касти. *Срем.*

кàстӣг м и **кàстига** ж покр. *в. каштиг(а).* — Хтио сам баш да видим докле иде кастиг божји и . . . ваша брука. *Маш.* Он није могâ сам себи учинити више кастиге и незадовољства. *Миљ.*

кàстӣгати, -ā̄м сврш. и несврш. покр. *в. каштигати.* — Боже свемогући . . . кастигај изрода! *Бур.*

кàстӣле и **кàстилицē** прил. тур. покр. *хотимично, навлаш, намерно, с умишљајем.* —

Кастиле хоћеш да је обориш — прекорава га Рамо. *Куш.* Дошли [смо] кастилице да га помолимо као старијега по годинама а мудријега по памети. *Љуб.*

ка̏стӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на касту и на касте*: ~ подела, ~ привилегиј(а).

ка̏стити, -ӣм несврш. тур. покр. *настојати, намеравати*; исп. кастен, кастиле, кастилице. — Турци су кастили да му оборе цркву. *Павл.*

ка̏стнӣ, -ā, -ō *који се односи на касте*: ~ подела. *Р-К Реч.*

кастра̀дӣна ж тал. покр. *осушена бравља и говеђа ребра и бутине.* — Мајка је спремала ручак, и то оно што он воли — домаће вариво са кастрадином. *Ћон.*

ка̀стрāт, -а́та м *онај коме су одстрањене полне жлезде, ушкопљеник, евнух. ЕЛЗ.*

ка̀стрāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на кастрате, који је својствен кастратима, ушкопљенички.* — Њихово је пјевање ... као кастратско пискутање. *Матош.*

кастра́ција ж лат. *уклањање семених жлезда, шкопљење.* — Кастрацијом [свиња] постизава се већа количина масти. *НЧ.*

кастри́рати, ка̀стрӣрām лат. сврш. и несврш. (*из*)*вршити кастрацију*, (*у*)*шкопити.* — Али је стари ... све разгледао и установио да је Мишко ... кастриран. *Кол.*

кастро́ла ж нем. *касерола.* — Био је ручак већ спреман, супа готова, а у једној великој кастроли је спанаћ. *Јакш. Ђ.* Пуни лонци и кастроле. *Дим.*

ка̏струм м лат. *утврђено место, логор.* — Кад су се уверили ... да ће тражити много жртава одржавање и самога каструма на тој ... хридини, они дигоше руке. *Петр. Б.*

ка̏т м (лок. ка̀ту; мн. ка̏тови) тур. **1.** *део куће између два стропа, две таванице, спрат*: први ~, соба на трећем кату, кућа на два ката. — фиг. Деца, за кат нижи свет, преплићу се око ногу старијих. *Рад. Д.* **2. а.** *ред или слој чега (један изнад другога или један преко другога).* — Он извади дурбин од биљура, па га изви на дванаест ката. *НП Вук.* Чисто га гледам како се облачи: џемадан од црвене кадифе с неколико катова златна гајтана. *Лаз. Л.* **б.** геол. *слој истога састава.* — Тако се ... тријас састоји од три ката: доњег, средњег и горњег тријаса. *НЕ 1.*

Изр. ~ бубњића, тремни ~ анат. *део унутрашњег ува.*

ката- грч. *као први део сложеница значи*: *доле, под, преко*: катабаза, катаклизам, катакомба и сл.

ката̀база ж грч. *силажење, повратак (из планинских крајева према мору).* — фиг. У мистичној вјери раскошног сиријског Митре ... душа пролази кроз катабазу и анабазу. *Матош.*

катавà̀сија ж грч. **а.** *низ песама у православној цркви које се певају на јутрењу.* — Псалме читају заједнички, катавасију певају наизменице. *Шапч.* **б.** *зборник у коме су скупљене црквене песме.* — Поји повазdан из неке старе катавасије, а изменио се да га једва човек познати може. *Срем.*

катаклӣзам, -зма м и **катаклӣзма** ж грч. *нагли превrат, преокрет који све руши и уништава, велика елементарна несрећа, потоп, пропаст, катастрофа на Земљиној кори.* — Приликом једног катаклизма континент на коме је било то језеро распао се на два дела који су се раставили постепено. *Петр. М.* фиг. Жене, у очима вашим сја уломак ... љепшег неба које је ... за неке страховите катаклизме прсло у парчад. *Андр. И.*

катако̀мба и **катà̀кōмба** ж грч. *дугачки подземни ходник у староме Риму и у другим градовима римског царства у којима су се први хришћани склањали, вршили своје обреде и сахрањивали своје покојнике.* — фиг. У мрачне катакомбе успомена сакријте ове песме! *Јакш. М.*

ката́лац, -лца м покр. *јамица у човека више јабучице под грлом. Рј. А.*

каталèктичкӣ, -ā, -ō грч. *непотпун.*

Изр. ~ стих поет. *стих којему недостаје последњи слог, непотпун стих.*

каталèпсија ж грч. мед. **1.** *мишићна укоченост као знак душевног поремећења.* **2.** *присилно сугестивно стање код хипнотизираних.*

каталèптичан, -чна, -чно и **каталèптичкӣ,** -ā, -ō *обамро, укочен*: ~ укоченост.

катали́за ж грч. хем. *изазивање хемијске реакције или промена њене брзине под утицајем катализатора.*

катали́за̏тор м грч. хем. *материја која убрзава или успорава хемијску реакцију, али се сама при томе не мења.* — фиг. Да ли је довољно читати само дела песника? Или ... постати начисто са собом о томе који су катализатори између нас и поетске речи ововремене? *КН 1958.*

катали́тичнӣ, -ā, -ō хем. *који раставља, растварa, растворан.*

ката̀лог м грч. **1.** *попис, списак предмета (књига, рукописа, слика и сл.), састављен по одређеном реду*: изложбени ~. — фиг. Женскиње су каталог лијепих ствари. *Вел.* **2.** *попис ученика с рубрикама за њихове оцене, прозивник.* — Попе се на катедру, спусти каталог ... па се загледа у снег који је напољу густо падао. *Уск.*

каталогизи́рање с *гл. им. од каталогизирати.*

каталогизи́рати, -и̏зӣрām свр̏ш. и несвр̏ш. *унети, уносити, упис(ив)ати у каталог*: ~ књиге, слике, ~ музејске предмете.

каталоги́рати, -о̀гӣрām свр̏ш. и несвр̏ш. *в. каталогизирати.*

ка̀лпа ж бот. *дрво с великим срцастим листовима на дугим петељкама, с белим звоноликим цветовима и с уским тоболчастим плодовима у облику цигаре* Catalpa bignonioides. — Наоколо ... стајале су високе ... платане, кестени, каталпе. *Ђал.*

ка̑тана и **ка̀тана** м и ж мађ. *војник, коњаник, хусар.*

ка̀танац, -а̄нца м тал. **1.** *врста браве која се извана, споља ставља на врата, локот*: откључати, отворити ~, затворити катанцем, халка с катанцем. — фиг. Титула је катанац, ланац и брњица на глави, а он воли, као птица, бити слободног кљуна. *Каш.* Одијелили су ме од свијета жељезним катанцем, и сад сам сâм. *Вит.* **2.** бот. *зељаста биљка с расцепљеним листом* Reseda luteola. *Терм. 3.*

Изр. метнути (коме) ~ на уста *не допустити (коме) да говори; не говорити, шутјети, ћутати*; с оне стране катанца *у затвору.*

ка̀тӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на катане*: ~ сурка, ~ рухо.

ка̀тӣнче и **ката̀нче,** -ета с *дем. од катанац.*

ката̀нчина м и ж *аугм. од катанац.*

ка̀тӣнчити, -и̏м несвр̏ш. *стављати под катанац, затварати, хапсити.* — [У затвору] их катанче и пребијају. *КН 1959.*

ката̀нчић м *дем. од катанац.*

ка̀тӣнчице ж мн. бот. *породица једногодишњих зељастих биљака* Resedaceae. *Терм. 3.*

ката̀плазма и **ката̀плāзма** ж грч. *врућ кашаст облог који се меће на оболели део тела.*

ката̀плексија ж грч. *нагла и пролазна узетост (обично од страха), уплашеност, утученост*; мед. *укоченост тела од капи.*

ката̀плектичан, -чна, -чно *који се односи на катаплексију*: ~ стање.

ката̀пулт м и **ката̀пулта** ж грч.-лат. **1.** *у старом веку ратни строј, машина којом су се на непријатеља бацали велики комади камења, тешке стреле, запаљиве материје и сл.* **2. а.** пом. *механизам помоћу кога авиони узлећу с бродова.* **б.** *механизам који избацује космонауте из васионског брода.* — Сами космонаути ... избацивали су се катапултима из својих седишта. *Б 1964.* **3.** *подупирач који држи поклопац на клавиру.* — Клавир је био мало раштиман. Цвијета је срдито лупила руком по катапулту и спустила поклопац. *Козарч.*

катапулти́рање с *гл. им. од катапултирати.* — То је [васионски] брод са три седења места. У њему није предвиђено катапултирање космонаута. *Б 1964.*

катапулти́рати, -у̀лтӣрām свр̏ш. и несвр̏ш. *избаци(ва)ти помоћу катапулта (2а).* В. пр. уз гл. им. катапултирање.

ка̑тар м грч. *припадник верске секте у средњем веку, познат и под именом богомил, патарен.*

ка̀тār, -а́ра и **ка̀тār** м грч. мед. *упала слузне опне неког органа; прехлада, назеб*: цревни ~, плућни ~, ~ плућа.

ката̀ракт м грч. **1.** *праг у речном или језерском кориту преко којега се вода руши у слаповима, брзица, брзац.* — фиг. Ја сам осјећао ... како се ваља тај катаракт лажи и глупости. *Крл.* Катаракти погрда пљуште из њезиних уста. *Мар.* **2.** мед. *мрена на оку, замућеност очне леће, очног сочива.*

ката̀ракта ж *катаракт*: нилске катаракте. — фиг. Игре двосмислене творе катаракту, а чињеница ће да варнице роди. *Уј.*

ка̑тарāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на ка̀тār*: ~ кашаљ, ~ грозница, ~ упала.

ка̀тарза ж грч. **а.** *очишћење, прочишћење.* — У скулптури је голотиња заслугом умјетности увијек на све »људе од укуса« дјеловала као једна катарза. *Уј.* **б.** поет. *етичко прочишћење, измирење осећања самилости и страха што их изазива јунак који у трагедији страда (по Аристотелу).*

ката̀рӣнка ж бот. *в. лепа ката.*

ката̀рӣнчица ж бот. *в. красуљак. Рј. А.*

ка̀тарица ж покр. *омања мотка у коју су усађене ости, копљача у заставе и сл. Рј. А.*

ка̀тарӣште с покр. *катарица. Вук Рј.*

ка̀тā̄рка ж грч. *јарбол*: предња ~, кошара на катарци. — фиг. Катарке стоје гордо на тој води што значи живот. *Дуч.*

ката̀рљив, -а, -о *који је пун катара.* — [У Краљеву] јој рекли ... да је скроз катарљива, а овамо, чељаде било у благословеном стању. *Рад. Д.*

ката̀рма ж тур. *узда, поводац. Вук Рј.*

ка̑тарō̄зан, -зна, -зно *в. катарљив*: ~ глас.

ка̀тā̄рчица ж *дем. од катарка.*

ка̀тастар, -стра м лат. *службена евиденција земљишта по бонитету и култури, која служи за техничке, економске и статистичке сврхе, за израду земљишних књига и*

као подлога за опорезивање прихода од земљишта; служба која врши ту евиденцију.

Изр. водни ~ *скуп основних података о рекама и потоцима.*

кàтастарскӣ, -ā, -ō *који се односи на катастар*: катастарске мапе, катастарске књиге.

Изр. ~ јутро *мера за површину земљишта*; исп. јутро (3).

катàстик и **катàстих** м грч. *у старим српским манастирима ручна књига у коју је манастирска управа уписивала све прилоге*: Дјевички ~.

кàтастрāлнӣ, -ā, -ō *в. катастарски.*

катастро́фа ж грч. **1.** *нагла велика несрећа, кобан догађај с тешким последицама, слом у личном или јавном животу*: косовска ~, ~ Титаника, породична ~. **2.** *смрт.* — Послије катастрофе . . . тужила је за њим до своје смрти. *Нех.* Лекари нађу да је стање болесника врло опасно и да је катастрофа ту. *Скерл.* **3.** поет. *у драми трагичан преокрет пред завршетак радње.* **4.** *потпун пораз.* — Катастрофа [се] није могла избећи, већ само . . . одложити. *Шах 1.*

кàтастрофāлан, -лна, -лно *који изазива катастрофу, који води до катастрофе, кобан, трагичан*: ~ бој, ~ потрес, ~ погрешка.

кàтастрофāлно прил. *на катастрофалан начин, кобно.*

кàтастрофāлнōст и **катастрофа́лнōст,** -ости ж *својство или стање онога што је катастрофално*: ~ положаја.

катàфалк м тал. *одар за мртвачки лес, пресвучен црним покривачем.* — У средини капеле . . . лежала су на катафалцима два сјајна метална сандука. *Јов. Ј.* фиг. На западу зубље пламте над катафалком умрлог дана. *Крл.*

катахре́за ж грч. *нелогично спајање речи* (нпр. мања половина, неједнака половина, расположити на троје).

категоризáција ж *разређивање, распоређивање, сврставање у категорије*: ~ радова.

категоризи́рање с *гл. им. од категоризирати.*

категоризи́рати, -йзи́рām сврш. и несврш. = категорисати *сврста(ва)ти, распоредити, распоређивати по категоријама.*

категòрија ж грч. **1.** *ред, врста једнородних ствари, појава, нарочито људи према њихову друштвеном положају или према врсти њихове делатности.* — Али има једна категорија просјака који су добро примљени. *Уј.* Он је почео да озбиљно разликује свет на мушке и на женске, а ове последње у неколико категорија. *Мил. В.* **2.** *у научној терминологији појам који означује ред истоврсних предмета или најчешће њихову општу карактеристику*: граматичке категорије, социолошке категорије. **3.** фил. *појам који садржава најопштија својства, везе и односе постојања и мишљења*: ~ времена, ~ простора, ~ узрочности, ~ јединства.

категòрījскӣ, -ā, -ō *који се односи на категорије*: ~ везе.

Изр. ~ императив фил. *в. уз категоричан (изр.).*

категòрисање с *гл. им. од категорисати*: ~ уметничких дела.

категòрисати, -ишēм сврш. и несврш. = категоризирати. — Ту [у колима] она изради свој дневни ред и категорише своје бриге . . . у економији и у кући. *Сек.*

категòричан, -чна, -чно и **категòричкӣ,** -ā, -ō *о коме нема сумње, одређен, сигуран, безуслован, безуслован*: ~ начин, ~ тврђење.

Изр. категорични (категорички) судови лог. *сигурни, безусловни судови (за разлику од увјетних, условних)*; ~ императив фил. *безусловни, безусловни закон дужности и морала.*

категòрички и **категòрично** прил. *на категоричан начин.* — Омладина воли кад се нешто категорички тврди. *Макс.* Одмах сам запазио да је та трампа већ била договорена, и ја сам је категорички одбио. *Риб.* Аристотел је . . . узео у обзир само судове којима се нешто тврди напросто, категорички. *Баз.*

категòричнōст, -ости ж *својство или особина онога који је категоричан.*

кàтедарскӣ, -ā, -ō *који се односи на катедру*: ~ начин предавања, ~ педантерија.

кàтедра ж грч. **1.** *уздигнуто место или сто у учионици за предавача, наставника, говорника.* **2.** *радно место главног предавача неког предмета на свеучилишту, факултету, столица.* — Очекивао је да ће добити катедру на универзитету за компаративну књижевност. *Бег.* **3.** *збор предавача једне или неколико сродних дисциплина на свеучилишту, факултету.* — Ја сам мислио да учим латински и грчки у Бечу — тамо су чувене катедре за то. *Сек.*

Изр. говорити екс ~ *говорити на начин онога који предаје, с ауторитетом.*

катедра́ла ж грч. *сто(л)на, саборна црква, поред које обично станује црквени поглавар*: готска ~.

кàтедрāлнӣ и **катѐдрāлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на катедралу, саборни*: ~ свештеник, ~ црква.

катеке́та м *в. катехета.*

катекѝжати, -ām несврш. тал. покр. **1.** *предавати катекизам.* **2.** фиг. *упућивати*

кога у што сувише потанко. — Прођи се предикања! . . . Шта да га ту катекижаш кад сам зна да би га Ћаћвар отира кад би дозна. *Мат.*

катеки̏зам, -зма м грч. **1.** *кратко излагање хришћанске веронауке у облику питања и одговора.* — Смијао се уживајући што може исмијавати катекизам. *Адум.* **2.** *уџбеник о основама хришћанске вере, написан у облику питања и одговора.* — Страховито . . . празне су те фразе . . . прештампане из пучког катекизма. *Крл.* **3.** фиг. *уопште кратак и језгровит уџбеник неке науке или уметности, правилник који садржи прописе којих се треба придржавати.* — Да сам као ви, морао бих узети катекизам своје странке и данас узвисивати што сам лани кудио. *Бен.*

катекиза̀ција ж = катехизација и катихизација *поучавање у науку вере у облику питања и одговора.*

катекизи́рати, -и̏зи̏рам несврш. *поучавати у вери, настојати наговорити кога да прихвати какво учење или да у што верује.* — Ми им ништа не говоримо, ни на што их не силимо, не катекизирамо их. *Наз.*

катеки̏змуш м мад. *в. катекизам.* — Видим ја, попо, а и у вармеђи су ми то исто казали: да чувам село од тога поганога катекизмуша. *Јакш. Ђ.*

катеку̀мен м грч. црквн. *човек иноверац који се припрема да прими крштење; код евангелика дете које се припрема за потврду, конфирмацију.*

ка̀тет, -е́та м грч. *в. кате́та.*

кате́та ж грч. геом. *у правоугломе трокуту, правоуглом троуглу страница уз прави кут, угао.* — фиг. Неки људи у животу иду хипотенузом, страном благог успона, док други увек иду катетом. *Макс.*

кате́тар, -тра м *в. катете́р.*

кате́тер м грч. *металне или гумене цев која се увлачи у мокраћни канал, сонда.*

катехе́за ж грч. **1.** *наука хришћанске вере уопште.* **2.** *појединa методичка јединица хришћанске верске обуке.*

катѐхе̄т, -е́та м грч. *в. катехе́та.*

катехе́та м грч. = катихета *свештеник који у школама поучава веронауку.*

катехѐтика ж грч. *вештина поучавања у вери у облику питања и одговора; методско упућивање у ту вештину.*

катехе́тин, -а, -о *који се односи на катехету.* — Катехетиној дивљој нарави он је тражио дубље разлоге. *Мар.*

катѐхе̄тскӣ, -ā, -ō = катихетски *који се односи на катехете.*

катеки̏зам, -зма м грч. *в. катеки́зам.*

катехиза̀ција ж = катекизација.

катехѝзис м грч. = катихизис *веронаука.* — Раније — у средњем веку — сматрало се да је главно знање катехизиса и догматике. *Пед.*

катеху̀мен м грч. *в. катеку́мен.*

ка̀тије ж мн. тур. *металне или кожне кутије за патроне:* припасати ~ . *Шкаљ.*

ка̀тил м тур. *крвник, убојица.* — Исколачи очи као катил. *Коч.* Ух . . . не знаш какав је он катил. *Шуб.*

ка̀тилскӣ, -ā, -ō *крвнички:* ~ рука.

ка̀тил-фѐрмāи, -а́на м тур. *ферман којим се наређује да се ко погуби, смртна осуда.*

катѝхе̄т, -е́та м *в. катихе́та.*

катихе́та м = катехета.

катѝхе̄тскӣ, -ā, -ō = катехетски.

катихиза̀ција ж = катехизација.

катихѝзис м = катехизис.

ка̀ткад(а) прил. *кадгод, који пут.* — Каткад проведемо цело после подне у пријатном разговору. *Нен. Љ.* Само што каткад зафрче који коњ, пасући . . . мирисаву траву. *Ад.* Других дужности нема, већ тачно клањати, каткада изјутра. *О-А.*

катла̀банаст, -а, -о *глуп, недотупаван.* — Све боље знаш, а овамо си кâ ован катлабанаст, те ни за војника те нису узели. *Рад. Д.*

ка̀тмер м тур. *каранфил.* — У земљаној саксији катмер процвјетао. *Сим.*

катмѐрли прид. непром. тур. *пун цветних листића:* ~ ружа.

като̀да ж грч. *негативан пол извора електричне струје;* супр. анода.

ка̀тōдни̏, -ā, -ō *који се односи на катоду:* ~ цев, катодни зраци.

ка̀толик и **като̀лик** м грч. *припадник римокатоличке црквене заједнице.*

ка̀толикиња и **като̀ликиња** ж *женска особа католик.* — Оженио се . . . биготном католикињом. *Бел.*

католици̏зам, -зма м грч. *хришћанска вероисповест којој је на челу римски папа и живот по њеним начелима:* римски ~.

ка̀толичӣнка ж *в. католикиња.* — Коломба . . . као добра католичанка прекрсти се пре јела. *Грол.*

ка̀толичӣнскӣ, -ā, -ō *в. католички.*

католичӣнство с **1.** *католичка вероисповест и припадање њој:* прећи на ~. **2.** *сви католици као верска заједница:* читаво ~.

ка̀толичкӣ и **като̀личкӣ,** -ā, -ō *који се тиче католика и католицизма:* ~ празник, ~ акција, ~ число, католичке масе.

ка̀толичкиња ж *в. католикиња.*

кàтолиштво и **катòлиштво** с заст. *в. католичанство.*

кàтолкиња ж *в. католикиња.*

кàтōнскӣ, -ā, -ō *који је као у Катона, строг у погледу вршења грађанских и моралних дужности:* ~ карактер, ~ правичност.

катрабȕнāћ и **катрамȕнāћ,** -áћа м грч. покр. *клетвена молитва којом се проклиње непознат починилац каквог недела.* — Ако не хтјесте да побиремо црковину с Комскога, дизаћу о свом трошку катрамунаћ у светога Шпиридона у Крфу. *Љуб.*

кàтран м тур. *црна и густа текућина, течност неугодна мириса која се добива кухањем из борове смоле, или сухом дестилацијом из четинарског дрвећа и каменог угљена;* син. паклина.

катрàнāр, -áра м *онај који вади или пече катран.* — Катранари [ваде] катран. *М 1867.*

кàтранаст, -а, -о *који је као катран.* — Скупљали су се црни, катранасти облаци. *Сим.* Катранаст мрак завио је стратиште и траву заливену крвљу. *Вуј.*

катранизȉрати, -ȉзирām сврш. и несврш. = катранисати (*на*)*мазати, залити, заливати катраном.* — Увјерио се да гори само катранизирана површина. *Бег.*

катрàнисāње с *гл. им. од катранисати.*

катрàнисати, -ишēм сврш. и несврш. = катранизирати. — У црном незграпном и катранисаном чуну је . . . једнооки рибар. *Андр. И.* Ту су један чамац . . . катранисали. *Шов.*

кàтранити, -ȉм несврш. *облагати, мазати катраном:* ~ дно чамца.

кàтраница ж *посуда за катран.* — Уз малено брдашце пењаху се једна кола с арњевима, и на њима звецкаше мачка и папуча која с катраницом вишаше о срчаници. *Лаз. Л.*

катрàили прид. непром. тур. *умочен у катран, покатрањен.* — Извео је на раскршће, а обукао је у катранли кошуљу и потпалио на њој. *Андр. И.*

кàтранскӣ, -ā, -ō *који је од катрана:* ~ сапун, ~ смола, катранске боје.

катрàнџија м *онај који прави и продаје катран.* — Спуштали [су се] у варош дрвари, ћумураши и катранџије. *Ћоп.*

кàтрањав, -а, -о *намазан катраном, упрљан од катрана.* — Растурене гомиле гвожђа и динамита прекривене су катрањавом хартијом. *Лал.*

кàтрањење с *гл. им. од катранити.*

кàтрањӣ, -ā, -ē *в. катрански.* — Као катрање пруге црнели су се на карнижу трагови воде која је некад туда текла. *Моск.*

кàтрēн, -éна м фр. *китица, строфа од четири стиха.*

кàтȕн[1], -ýна м ром. *пастирско насеље, пасиште на које се преко лета изводи стока.* — А из невидљивих катуна . . . допире крупан лавеж торних паса. *Лал.* Вече се румено сја . . . Иза катуна . . . овнујскó звоно, на челу, сарањује . . . гашење сунца. *Ћон.*

кàтȕн[2], -ýна м ар. *густа, проста памучна тканина, циц.* — Све то покривено покривалом од катуна, осутим великим црвеним цвијећем. *Шен.*

катȕнāр[1], -ára м **1.** заст. *старешина у катуну.* — Послије сваке пјесме катунар Медар даје . . . пастирима . . . дарове. *Водн.* **2.** *пастир на катуну.*

катȕнāр[2], -ára м *онај који прави катун*[2].

катȕнӣште с *место где се налазио катун*[1]. — Батаљон сталних четника . . . опколи пусте стјеновите стране у клисурастој јами прошараној катуништима. *Лал.*

кàтȕнскӣ[1], -ā, -ō *који се односи на катуне*[1]: ~ брда.

кàтȕнскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на катун*[2]. — Кћи му је за леђа и под њега трпала катунске узглавнице. *Крањч. Стј.*

кàћипера ж *в. кађиперка. Вук Рј.*

кàћипēран, -рна, -рно **а.** *који се воли китити.* — Изгледа [Француз] странцима површан и неозбиљан, лепршав и кађиперан. *Дуч.* **б.** фиг. *кићен.* — Пошао је [И. Војновић] даље у своју реторику, разнежену и кађиперну. *Грол.*

кàћипēрка ж *женска особа која се много китн, помодарка.* — Ево кађиперка са косом као од бијеле пјене. *Матош.* Зар хоћеш, драга, да се теби ласка као свакој другој кађиперки? *Рак.*

кàћипēрно прил. *гиздаво, охоло.* — Кађиперно [се] и охоло ушетао. *Божић.*

кàћипēрнōст, -ости ж *особина онога који је кађиперан, онога што је кађиперно.* — Забиљешке лишене су сваке кићености и стилске кађиперности. *КН 1959.*

кàћипēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кађиперке:* ~ кићеност.

кађипéрство с *кађиперност.* — Некада она [навика] потиче из недоучености, каткада из кађиперства или разметања. *Бел.*

кȁћӯн, -а и **кàћӯн,** -ýна м тур. **1.** бот. **а.** *зељаста биљка с плавим цветом и гомољастим подземним делом* Orchis. *Терм. 3.* **б.** мн. *породица истоимених биљака* Orchidaceae. *Терм. 3.* **2.** *име волу. Вук Рј.*

кађȕнак, -нка м бот. *кађун. Сим. Реч.*

кађȕнити се, кȁћӯнӣм се несврш. *китити се, гиздати се; кочоперити се.* — Гдје се

реформа литерарне малограђанштине кађуни ... ту влада културно кађиперство. *Шим. С.*

кађу̏ница ж *гомољ од кађуна. Вук Рј.*

кађу̏нка ж бот. **а.** *кађун (1а). Сим. Реч.* **б.** *мразовац. Сим. Реч.* **в.** *шафран. Сим. Реч.*

кађу̏нков, -а, -о *који припада кађунку.*

кађу̏нов и **кађу̏нов,** -а, -о *који припада кађуну.*

кађу̏новиће ж мн. бот. *в. кађун (1б). Бен. Рј.*

кађу̏њёње с *гл. им. од кађунити се.*

кађу̏ша ж *назив за врсту совјетског брзометног бацача мина у другом светском рату.* — Сви су луди, и Енглези, и Американци, и Нијемци, само Совјети знају шта раде спремајући кађуше против свих. *Бон.*

ка̀у оном. *узвик којим се опонаша глас пуре, ћурке или пурана, ћурана.*

ка̀убо̀ј м енгл. *говедар, коњар који јашући на коњу чува стада у Сев. Америци.*

ка̀убо̀јскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на каубоје:* ~ шешир, каубојски филмови.

ка̀угума ж нем. *гума за жвакање која се добива од сушена сока каучукова дрвета.*

ка̀узӑлан, -лна, -лно лат. *који показује везу између узрока и последица, узрочан, узрочно повезан:* каузални низ, каузални смисао, ~ веза.

Изр. **каузалне реченице** грам. *узрочне реченице;* **каузални нексус** правн. *узрочна веза у кривичном праву између кривичног дела и насталих штетних последица.*

каузалӣте̏т, -е́та м = каузалност *узајамна веза узрока и последица, узрочност.* — Мислим да сам открио каузалитет тога догађаја. *Крл.* Природу треба објашњавати на основу природног каузалитета. *Петр. В.*

ка̀узӑлно прил. *повезано као узрок и последица, излазећи једно из другога.* — Све ствари једна из друге апсолутно нужно произлазе и једна другу одређује у бесконачност. *Ант. 1.*

каузӑлно̀ст, -ости ж = каузалитет. — Веза каузалности остварила је аероплан. *Уј.*

ка̀ӯк[1] м тур. *капа од дебеле вунене тканине око које је омотана чалма.* — Сви су ... посматрали стаситог човека са белим златом извезеним високим кауком на глави. *Андр.И.*

ка̀ӯк[2] м оном. *глас пуре, ћурке или пурана, ћурана, пућкање;* исп. каукати.

ка̀ука ж грч. *место обријано на глави католичких свештеника и редовника, тонзура.* — Гдје је кауке, нема јабуке. *Н. посл. Вук.*

ка̀укавац, -а̄вца м оном. зоол. *врста галеба* Larus fuscus. *Рј. А.*

ка̀ука̑ње и **ка̀ука̑ње** с *гл. им. од каукати.*

ка̀укати, ка̀учём и **ка̀укати,** ка̀ӯчём несврш. **1.** *пуштати глас »кау«* (*о пури, ћурки, пурану, ћурану*). — Двориштем ракоље се кокоши, каучу пуре. *Торд.* Ћурке ... се беху искупиле пред вратима, па истегле вратове и каучу. *Глиш.* **2.** *цвилети, кукати.* — У магазинима је било брашна као неба ... а моја дјеца каучу и јаучу од глади. *Кик.*

ка̀укнути, ка̀укнём и **ка̀укнути,** ка̀ӯкнём *свршр. према каукати.*

ка̀укчија м тур. *онај који прави кауке*[1].

ка̀улӣн, -и́на м тал. *в. карфиол. Бен. Рј.*

ка̀ур м ар. *муслимански назив за хришћанина, неверник.* — Ти би мога баба оставила, па б' отишла стара за каура. *НП Вук.*

ка̀урбаша м тур. *поглавар, старешина каура.* — Видите ли каурбашу Марка ди господски рујно вино пије. *НП Вук.*

ка̀урёње с *гл. им. од каурити (се).*

ка̀урин м (мн. ка̀ури) *в. каур.*

ка̀урити, -и̏м несврш. *чинити кога кауром, покрштавати.*

~ **се** *постајати каур.* — Док ја бјежим од каура — он се каури. *О-А.*

ка̀ӯрка (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) и **ка̀ӯркиња** ж *немуслиманка, хришћанка.* — Бијесно и неодољиво зажеље кауркињу да је види. *Андр. И.*

ка̀ӯрлук м *хришћани, неверници.* — Свијет му тијесан: његовој шали нема мјере ... А овај наш каурлук бијаше дигао главу кô клас. *Андр. И.*

ка̀урма ж тур. *врста јела од исецканог дроба (овчјег, свињског и др.);* исп. кавурма.

ка̀урскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кауре.*

ка̀ӯрче, -ета с *дем. од каур.* — Јеси л' чуо ... за каурче Нику Ђулковића? *Рј. А.*

ка̀устика ж грч. *вештачко нагризање, нађедање.*

ка̀устичан, -а, -о **1.** *који изједа, нагриза, пали:* ~ сода. **2.** фиг. *једак, зајеђљив, подругљив.* — Такви људи ... искусни, каустични и скептични, нагињу мизантропији. *Матош.*

ка̀устичкӣ, -а̄, -о̄ *в. каустичан (2).* — Њезина каустичка досјетљивост ... углађеност и прилично знање изненадили би човјека. *В 1885.*

ка̀устично прил. *на каустичан начин.*

ка̀устично̀ст, -ости ж *својство или особина онога што је каустично.*

каутерза̀ција ж грч. *паљење неким каустичким средством, жигосање усијаном ковином:* ~ стоке.

ка̀уција и **ка̀уција** ж лат. *јамчевина, утврђена уговором (најчешће у новцу) која служи као накнада за евентуалну штету једнога од уговарача.* — Пустили су ме ...

имам пара, па сам дао кауцију. *Рист.* Натпоручник ... се устријелио због женидбене кауције. *Јонке.*

кауци́рати, кàуцӣрām свршн. и несврш. *положити, полагати кауцију.*

кàуч м енгл. *широка почиваљка с ниским наслоном која служи за седење и спављање.*

кàучук и **кàучук** м енгл. **1.** *смоласта материја која се добива из сока неких врста тропског дрвећа, а служи за добивање гуме и за производњу разних предмета.* **2.** *в. каучуковац:* плантаже каучука. **3.** *огртач за кишу начињен од каучука.* — Паво, замотан у каучуку, вас мокар, држећи фењер у руци ... *Војн.* Изашли су из телефонске колибе официри, сви у каучуку. *Крл.*

кàучукаст, -а, -о *који је као каучук.* — Растегнувши своје каучукасто лице, начини још два корака. *Крл.*

кàучуков, -а, -о **1.** *који припада каучуку:* ~ дрво. **2.** *који је начињен од каучука.*

кàучуковац, -о̄вца м бот. *дрво из којега се добива каучук* Hevea brasiliens. *Терм. 3.*

каучукòносан, -сна, -сно *који даје каучук:* каучуконосне биљке.

кàуш м тур. **1.** *самица, ћелија у затвору. Шкаљ.* **2.** *велика војничка спаваоница у касарнама.* — Широки и изглодани басамаци воде у први бој ... лијево малене двије [одаје] и међу њима голем кауш заптијански. *Мул.*

кàуша ж *в. кауш.* — Мували су се један мимо другога ... и звечали у оковима у скупној кауши из које су опет излазили блиједи. *Лал.* Бјеже [затвореници] натраг у кауше и боје се свјетла као кртице. *Вуј.*

кàфа ж тур. = кава. — У господским кућама има једна соба гдје се пече кафа. *Маж. М.* Синоћ ... мимо кафу ја сам турску прошла. *НПХ.*

кàфāз, -а́за м покр. *в. кавез.* — Долази кафаз од сераскијера и позива [посланике] да к њима иду. *Њег.*

кафàна ж = кавана. — Црта угљеном портрете по забаченим кафанама. *Матош.*

кафàнāр, -а́ра м (инстр. -а́ром и -а́рем) = каванар. — Кафанар ... диже обрве, пак замаха главом. *Мат.* Без кафанара и крчмара нема код нас друштвености. *Матош.*

кафанàрица ж *женска особа кафанар.*

кафàница ж *дем. од кафана.*

кàфāнскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на кафане.*

кафàнчина ж погрд. *кафана.* — Да ми је знати само што има у тим кафанчинама, кад по сву ноћ у њима проведете. *Лаз. Л.*

кàфез м *в. кавез.*

кафѐнӣ, -ā, -о̄ *који се односи на кафу:* ~ прибор, ~ боја.

кафѐњāк, -а́ка м *млинац за млевење кафе.* — Јања окреће кафењак. *Радул.*

кафетàрија ж покр. шп. *кафана.* — Он [је] био често ... ујутру, на кави, у познатој кафетарији на Пилама. *Поп. П.*

кафѐџија м = кавеција. — Преживео је и многе кафеџије који се ... измењаше у тој новој пивници. *Срем.* Дјевојка се с пашом окладила ... да ће дигнут' цару сарук с главе ... кафеџији залфе и филџане. *НП Вук.*

кафѐџијскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на кафеџије.*

кафѐџӣ(ј)ка и **кафѐџӣнка** ж *женска особа кафеџија.* — Једна кафеџинка ... тражи одбјеглог сина. *Лал.*

кафешàнтāн, -а́на м фр. *ресторан с артистичким приредбама.* — Није ... волео хучна и бучна весеља ... концерте и банкете, кафешантане. *Срем.*

кàфешчић м *дем. од кафез.* — У малом кафешчићу тужи славуј јаде своје. *Баш.*

кафилѐрија ж нем. *живодерница, стводерница.* — Сви ће пси који нису пријављени бити одузети и уништени на кафилерији. *Пол. 1944.*

кàфин, -а, -о *који припада кафи.*

кàфица ж *дем. од кафа.*

кàфтан м тур. *врста дугога капута без поставе.* — Пошла је ка манастиру увијена у кафени кафтан. *Ћос. Д.*

кàфтанић и **кàфтанчић** м *дем. од кафтан.*

кàхар м тур. *жалост, брига, туга; насиље.* — Од кахара и жалости тешке. *НПХ.*

кàхāран, -рна́, -рно *жалостан, тужан, насилан. Шкаљ.*

кахáрити, кàхāрӣм несврш. *жалостити.* — А зашто би заман кахарио себе?! *Шант.*

кахàрли прид. непром. *кахаран.* — А тај везир дертли и кахарли грозне сузе од очију ваља. *НП Херм.*

кàхва ж тур. покр. *в. кафа.*

кахѐксија ж грч. мед. *слабост организма као последица тешких болести. ЕЛЗ.*

кàхлица ж нем. варв. *суд за ноћну потребу, врчина.* — Као котлокрпа куцка својим смрдљивим кахлицама. *Крл.*

кàца ж *ваљкаст дрвен суд отворен с горње стране, шири при дну.* — Купусна се каца у шупи расула на дуге. *Мих.* У јесен шапућу каце пуне шљива. *Ћос. Д.*

кàцига ж лат. *капа од метала, шлем.* — Јуран се уплаши пушке и оружникове кациге. *Цар Е.*

кȁцигаст, -а, -о *сличан кацигн.* — Морска кокошка има на голој глави кацигасту израстао. *Финк.*

кȁцкање с *гл. им. од кацкати.*

кȁцкати, -ам несврш. *помало капати.* — Кацка пара. *Вук Рј.* фиг. Кестени више не кацкају око њих, отресени су. *Бон.*

кȁцнути, -нем *свр. према кацкати.*

кȁча ж дијал. *в. змија. Деан. Рј.*

кáчак, -чка м дијал. *мужјак каче.* — Кад ћемо том старом мачку и отровном качку стати ногом за врат? *Дук.*

кȁчак м тур. *одметник од власти; разбојник.* — И у качаке би најзад побегао, кућу би своју изгубио, само да не падне у ове јаде. *Бож.*

качáмак м тур. *јело од тврдо скувана кукурузног брашна, пура, жганци, палента.* — На [ватрама] ... су крклjали котлови качамака. *Лал.*

кȁчање с *гл. им. од качати.*

кȁчар м *онај који прави каце.* — Паја је важио као прави качар или пинтер у месту том. *Срем.*

кȁчара ж = качарница *зграда где стоје каце и где се пече ракија.* — Како казан још није проврио, у качари је била тишина. *Андр. И.*

кȁчáрев, -а, -о = качаров *који припада качару.*

кȁчарȉште с **1.** *качара. Р-К Реч.* **2.** *место где је некад била качара. Вук Рј.*

качȁрлук м *качарски занат.* — Дужан сам му и алат нужни за качарлук и столарлук. *Глиш.*

кȁчáрница ж = качара. *Прав.*

кȁчáров, -а, -о = качарев.

кȁчáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на качаре:* ~ занат.

кȁчати, -ам несврш. покр. *бацати се, пљакати се у води, пљискати (о риби). Вук Рј.*

кȁчачкӣ, -ā, -ō *који се односи на качаке.*

кȁчијӣ, -ā, -ē = качји *који припада качи, који се односи на качу.*

кȁчица ж *дем. од каца.*

кȁчјӣ, -ā, -ē = качији.

кȁчка ж покр. *в. клис (3). Вук Рј.*

качкȁвāљ, -а̄ља м ром. *врста пресаног, пресованог овчијег сира.* — И наш качкаваљ је нарочито прерађен сир. *Батут.*

кȁчкавица ж *житко блато, блузгавица, лапавица.* — Капље магла с грања, брчкавица, качкавица, па нога потања. *Кош.*

кȁчкалица ж *игла за качкање*[2]. *Прав.*

кȁчкање[1] с *гл. им. од качкати*[1].

кȁчкање[2] с *гл. им. од качкати*[2].

кȁчкати[1], -ам несврш. **1.** *газећи по блату чинити да постане житко, гацати по блату.* — Отјерај те свиње да не качкају испред куће. *Вук Рј.* **2.** *ситнити мешајући, муљати, претварати у кашу.* — Нема воде, људи морају снег из јама вадити, качкати га и кравити у кориту. *Ђур.*

кȁчкати[2], -ам несврш. *правити чипке нарочитом иглом с кукицом.* — Мишићни осјет допушта нам да ... качкамо или плетемо. *НЧ.*

кȁчкēт, -е́та м и **качкéта** ж фр. *капа са штитником.* — Дрско додирне качкет у поздрав. *Божић.* Брисао је својом радничком качкетом прљаве капље зноја. *Вас.*

кȁчнӣ, -ā, -ō *који се односи на каце. Прав.*

кȁчӯл и кȁчуо, -у́ла м покр. *велики котао.* — Огањ гори, а на троношку стоји качуо. *Војн.*

кȁш м тур. покр. *ункаш, облук.* — На жераву о каш обесио. *Вук Рј.*

кȁша и кáша[1] ж **1.** *житко јело, спремљено од брашна, прекрупе, кромпира и сл. у води или млеку:* јечмена ~, кукурузна ~, кромпирова ~. **2.** фиг. *полужитка маса.* — Међу њемачким фургонима ... стајала у каши од гноја »Антилопа«. *Крањч. Стј.* Путеви су били претворени у густу лепљиву кашу снега, воде и блата. *Пер.* **3.** фиг. *нешто без реда, замршено, збрка, дармар.* — Језик је свих тих људи постао неразумљив ... у ватреној каши страсти. *Цес. А.* Ту је у нас ... страшна каша већ други дан. *Крањч. Стј.*

Изр. хладити кашу *тражити излаз из мучне ситуације*; јести врућу кашу *суделовати у мучним и опасним догађајима*; кувати крваву кашу *спремати крвопролиће*; начинити кашу од чије њушке, претворити кога у гомилу каше *жестоко изударати, измрцварити кога ударцима*; ни каше се није најео *млад је и неискусан*; обилазити као мачак око вреле (врућe) каше *опрезно, издалека приступати каквој послу*; скувати, закувати, сварити, заварити, замутити кашу *створити смутњу, изазвати неугодну, мучну ситуацију*; страхић кашу хлади *каже се за онога који због страха или кукавичлука изгубила разлоге да нешто не учини*; тешко каши туђе млеко чекајући *тешко ономе који очекује помоћи где за то нема изгледа*; жежен кашу хлади *који је једном настрадао, други пут у сличној ситуацији много опрезније поступа.*

кáша[2] ж *хип. од кашика.* — Кад принесем шимшир кашу ка грлу. *Вук Рј.*

кашȁгија ж тур. *в. чешагија. Вук Рј.*

ка̀шаљ, -шља м *нагло и бучно избацивање ваздуха, ваздуха из плућа као последица надражаја слузнице непца, органа за дисање; болест праћена таквом појавом.* — Удахнуо сам ... мало отрова, па ме спопаде кашаљ. *Гор.* Јешу напопао некакав кашаљ, не знаш шта је од њега. *Ад.*

Изр. кокош(и)ји ~, мач(и)ји ~ *нешто незнатно, безначајно.* — Та видјет ћеш да он није кокошји кашаљ. *Горд.* Наши су топови при овоме ... мачји кашаљ. *Бур.*; магарећи, велики ~ мед. *заразно обољење, обично деце, које почиње упорним сувим кашљањем које постаје све јаче, хрипавац* pertussis.

ка̀шаст, -а, -о *који је као каша.* — Пошао [је] пред војником по тужно кашастом блату. *ЛМС 1951.*

кашѐта ж тал. покр. *в. касета.* — Магарад касају, стружу се кашете о самарима. *Лоп.*

ка̀шика ж тур. **1.** *предмет којим се граби житко јело, жлица.* **2.** *количина чега колико може стати у једну кашику.* — Послије двије, три кашике [јухе] чекале смо да конобар однесе тањуре. *Бег.* **3.** *на воденичном колу удубљена даска која удара водени млаз те покреће коло.* — Да гази воду, ако се што закачило међу кашике. *Мат.* **4.** *на грађевинским машинама направа с оштрим кљуном која копа, граби и преноси земљу и др.* — Багер је почео да једе брдо ... Огромна кашика која је ... отргла од брега готово четири кубика земље ... зауставила се над каросеријом ... камиона. *Пол. 1958.* **5.** *врста вештачке меке на пецаљки у облику кашике.* — Штуку првенствено лове на такозване кашике, чије лелујање у води најпотпуније представља ход опламућене рибице. *Пол. 1958.*

Изр. мисли да је сву мудрост кашиком појео (попио) *мисли да је врло паметан;* попио би га у кашици воде *мрзи га и жели га што-пре уништити.*

кашѝкаоница и **кашикаџѝница** ж *в. кашичара (2). Р-К Реч.*

ка̀шикар м **1.** *кашичар (1).* — С много ларме спуштали су се низ бријег Цигани кашикари. *Топ.* **2.** *грађевински строј, машина, која копа помоћу направе сличне кашици с оштрим кљуном. ЕЛЗ.* **3.** зоол. покр. *кашичар (2). Финк.*

кашѝкара ж **1.** покр. *кашичара (1).* **2.** *пушка која се пали помоћу огњила;* исп. кашилук. — Убојица два-трипут отвори и затвори механизам на пушци ... А ово је наша стара кашикара. *Вукић.* **3.** зоол. покр. *кашичар (2).*

кашѝкарка ж зоол. покр. *в. кашичар (2). Финк.*

ка̀шикаст, -а, -о *који има облик кашике, који је удубљен попут кашике.* — Она стави на под две ниске фотељице с кашикастим седиштем. *Дав.*

кашѝкати, -ѝм несврш. *кашиком, лопатом мешати.* — Кашикали су лено по њој [каци] дугим, шафољастим лопатама. *Дав.*

кашѝлук м тур. покр. *огњило на пушци, чакмак, чарак.* — Пиштољ слага. Радоје му рече да је пушка давно напуњена, него да подаспе кашилук. *Вес.*

кашѝрати, ка̀шѝрām сврш. и несврш. фр. *прекри(ва)ти, облепити, облепљивати (нпр. картон шареним папиром); налепити, налепљивати слику на чврст картон.* — Данас се изнад кашираног ... дебла спушта на обичном платну насликана крошња. *Поз. 1948.*

ка̀шица ж *дем. од ка́ша и ка́ша*[1].

кашѝчак, -чка м бот. = кашичац *биљка из пор. крсташица* Cochlearia officinalis. *Сим. Реч.*

ка̀шичār м **1.** *онај који прави дрвене кашике, зделе и сл.* — Колачари разапели шатре ... а кашичари зделе и заструге. *М 1867.* **2.** зоол. покр. *птица у које је кљун спреда рашрен као кашика, жличарка* Platalea leucorodia. *Вук Рј.*

кашѝчара ж **1.** *воденица у које су на колу пера у облику кашика. Вук Рј.* **2.** покр. *направа где се држе кашике. Рј. А.*

ка̀шичāрев, -а, -о = кашичаров *који припада кашичару.*

ка̀шичāрка ж *женска особа кашичар. Вук Рј.*

ка̀шичāров, -а, -о = кашичарев.

ка̀шичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кашичаре; који је својствен кашичарима:* — Жличари су блитвијски развили читаву пучку кашичарску поезију о хљебу и кашици. *Крл.*

кашѝчац, -чца м бот. = кашичак. — Зидови [колибе] су ... обрасли маховином и кашичцем у ситним зеленим китицама. *Дов.*

ка̀шичица ж *дем. од кашика.*

кашѝчкати, ка̀шѝчкām несврш. необ. *кусати кашиком. Прав.*

ка̀шичнӣ, -ā, -ō *који се односи на кашике. Вук Рј.*

кашкава̀љ, -а́ља м *в. качкаваљ.*

ка̀шкēт, -е́та м фр. *в. качкет. Вук Рј.*

ка̀шљав, -а, -о = кашљив *који много кашље; који болује од кашља.* — За кашљаве и јектичаве нема бољега воћа од трешње и грожђа. *М 1867.* Одлази отале, кашљави гаде! *Бег.*

кȁшљавац, -ā̏вца м = кашљивац *човек који много кашље, који болује од кашља.* — Онај кашљавац је ... научио слова. *Дук.*

кȁшљāње с *гл. им. од кашљати (се).*

кȁшљаоница и **кашљаȏница** ж покр. *место где се много кашље.* — Испашће да је у праву онај гледалац који је неко вече ... с негодовањем назвао позориште — кашљаоницом. *Б 1958.*

кȁшљати, кȁшљēм несврш. **а.** *нагло и бучно избацивати зрак, ваздух из плућа због надражаја слузокоже или хотимично, исказујући тако негодовање према коме или чему.* — Сиромашни, биједнички Парис стао кашљати, зепсти. *Матош.* Он се ... упињао да што више кашље и пљује за противницима. *Ћор.* фиг. У ... влажној долини споро је кашљала старчева сјекира. *Ћоп.* Митрањез у близини кашљао је као пргави, зли старац који се љути. *Донч.* **б.** *боловати од кашља.*

~ **се** покр. *в. кашљати.* — Беглербег (кашљући се): Што спомињеш посâ Чупрелића? *Њег.*

кашљȅнӣ, -ā, -ṑ покр. *који се односи на кашаљ.* — Један [запис] против кашља, вели човјек ... Овај није кашљени запис — вели му Хаџија. — Овај је житни. *Сиј.*

кȁшљив, -а, -о = кашљав. *Вук Рј.*

кȁшљивац, -ївца м = кашљавац. *Деан. Рј.*

кашљȕкнути, кȁшљукнēм и **кȁшљукнути,** -нēм сврш. *кашљуцнути.* — Начелник најприје кашљукну, па се завали у наслоњач. *Креш.*

кашљȕцав, -а, -о **а.** *који често кашљуца.* — Мали, мршав ... вечито кашљуцав и кијавичав. *Сек.* Није имао ... прси упале и кашљуцаве, већ високе и здраве. *Шимун.* **б.** *који је праћен кашљем.* — Иве у старачкоме кашљуцавоме смијеху [рече]. *Војн.*

кашљȕцавац, -āвца м *човек који често кашљуца.* — Гледа час једног, час другог овога кашљуцавца. *Божић.*

кашљȕцаво прил. *кашљуцајући, мало се накашљавши.* — Жандар ... кашљуцаво прочисти грло, исправи се, те обазриво покуца. *Божић.*

кȁшљуцāј м *појединачан слаби кашаљ.* — Јекне ено [у цркви] и по који сухи кашљуцај. *Коз. Ј.*

кашљȕцалица и **кашљȕцалица** ж покр. *женска особа која много кашљуца. Рј. А.*

кашљȕцало и **кашљȕцало** м и с *човек који много кашљуца. Рј. А.*

кашљȕцāње и **кашљȕцāње** с *гл. им. од кашљуцати.*

кашљȕцати, кȁшљȕцām и **кашљȕцати,** -ām несврш. *дем. према кашљати.* — Тако ме мило гледао ... као да ме жали што сам кашљуцао и тешко дисао. *Мишк.* фиг. У халама кашљуцају машине, избацујући чахуре. *Б 1958.* У куту је свеудиљ кашљуцао сат. *Лит. 1957.*

кашљȕцкати, -ām несврш. *дем. према кашљати.* — Он стаде кашљуцкати и привуче ме к себи. *Пав.* Па, зашто да тамо чека [аутобус], зашто не дође овде, вајкао се и кашљуцкао старац. *Пол. 1958.*

кашљȕцнути, кȁшљȕцнēм и **кȁшљуцнути,** -нēм *сврш. према кашљуцати.* — Затим се ућутасмо и кашљуцнусмо сви по неколико пута. *Ранк.* фиг. Чуо би како су за њом залупнула кућна врата и кашљуцнула резена. *Десн.*

кȁшмӣр, -и́ра м *фина, сјајна тканина, ткана од длака кашмирске козе која живи на падинама Хималаја.* — Умотана у шал од сивог кашмира. *Андр. И.*

кȁшмӣрскӣ, -ā, -ṑ **1.** *што се односи на Кашмир, земљу у Индији:* ~ питање. **2.** *што потиче из Кашмира, што је начињено од вуне из Кашмира.* — Замоли Маргарету да јој позајми један кашмирски шал. *Цар М.*

кȁшнути, -нēм сврш. *кашљуцнути.* — фиг. Кашнуло је нешто у мотору и танко иверје с комадима ластре разлетјело се наоколо. *Лал.*

кȁшње прил. покр. *касније.*

кȁшњēње с *гл. им. од каснити (се).*

кȁшњети, кȁснӣм несврш. покр. *в. каснити.*

кȁштāлд м тал. покр. *црквењак, црквени послужник.* — Несрећа је хтјела да је изван зидина остала и млада Луце ... унука прастарога кашталда цркве. *Нех.*

кȁштар, -тра, -тро *кисео, опор:* ~ вино. *Вук Рј.*

кȁштел м лат. *тврђава; дворац, замак.* — Дознао сам нешто о овоме замку ... Једном римски каштел, у XVI вијеку тврд град грофова Благајских. *Наз.*

каштȅлāн, -а́на м лат. *у средњем веку надзорник тврђаве или градске страже, заповедник каштела; надзорник дворца, замка.* — Звецкајући кључевима, као каштелан каквог дворца, стаде крај врата. *Јонке.*

Каштȅланин м *човек из Каштела.*

каштȅлāнка ж **1.** *каштеланова жена.* **2.** *врста лозе (која врло добро успева у Каштелима код Сплита).* — Он је у оној гњиленој загорској земљи засадио каштеланку. *Бег.* **3.** (Каштеланка) *женска особа из Каштела.*

каштѐлāнскӣ, -ā, -ō *што се односи на Каштела.*

кàштео м *в. каштел.*

кàштӣг м и **кàштига** ж лат. покр. *казна.* — Дали су вам најмањи каштиг. *Вип.* Чамча за каштигу мора до кочијаша седети. *Игњ.* И над тобом има виша власт и каштига. *Бен.*

Изр. каштиго божја *погрда некоме који ради или говори што ружно.* — Ај, божја каштиго, што бубњаш језиком своју славу! *Шен.*

каштигáвāње с *гл. им. од каштигавати.*

каштигáватӣ, -йгāвāм *несврш. и уч. према каштигати.*

каштѝгāње с *гл. им. од каштигати.*

каштѝгатӣ, -āм сврш. и несврш. = каштиговати *казнити, кажњавати.* — Кад је била тако голема кривица да се морало и телесно каштигати, уча га кључне два-три пута својим гвозденим напрстком. *Јакш. Ђ.*

кàштиговāње с *гл. им. од каштиговати.*

кàштиговатӣ, -гујēм сврш. и несврш. = каштигати. — Место да га каштигују, он доби за попа. *Срем.* Често ју је знала тако болно каштиговати. *Бен.*

кàштио, -штјела м покр. *в. каштел.* — Диже се висок и смион каштио мог живота. *Бег.*

кàшто *в. кадшто.*

каштрàдӣна ж *в. кастрадина. Рј. А.*

каштрѝна ж *особина онога што је каштро, опоро. Рј. А.*

кàшӯн, -ýна м покр. *дрвени сандук.* — Неке су [кости] биле у сандучићима... друге у простим кашунима с катанцем. *Лал.*

кашӯнић м *дем. од кашун.*

квāга ж лат. зоол. *врста афричког магарца, сличног зебри* Equus quagga. *Терм. 4.*

квāдар, -дра м тал. *слика.* — Насликани су на квадрима... црквених књига. *Бат.*

квáдар, -дра и **квáдер,** -ера м лат. **1.** мат. *тело ограничено квадратима или правоугаоницима, правоугаоницима, правокутни, правоугли паралелопипед.* **2.** *тесан камен у облику коцке или цигле.* — На једном углу... куле налазе се, на угаоним квадерима, зарези нарочите врсте. *Ств. 1952.*

квāдēрна ж и **квāдēрно,** -на м тал. *неколико арака, табака чистог папира, хартије, сашито или везано уједно да се може што записати или бележити.* — Уз присежнике сједио и биљежник Томо, биљежећи у квадерну што парци, што ли свједоци говоре. *Шен.* У сплитским записницима у квадернима из XIV вијека налазимо ... *Р 1946.*

квàдрант м лат. **1. а.** геом. *четвртина круга.* **б.** *правац, страна света означена на ветрulji, ветроказу.* — Панонска је низина отворена вјетровима из свих квадраната. *ЕГ 1.* **2. а.** астр. *справа за мереље висине планета.* — Сваке ведре ноћи пришао је он са својим помоћницима... великом квадранту. *Мил.* **б.** војн. *справа за управљање топовске пальбе, врста кутомера, угломера.*

квāдрāт, -áта м **1.** геом. *лик, слика која има четири једнаке стране и праве кутове, углове.* **2.** *четвртаста површина уопште.* — Пред њима се забјеласа мутан квадрат прозора. *Поп.* **3.** војн. *војна јединица поређана у облику квадрата.* — А тада је... обишао квадрат и запитао сваког појединог. *Јонке.* **4.** *врста четвртасте свештеничке капе.* — И столу и квадрат и све остало је [свећеник] узео. *Киш.* **5.** мат. *други степен неког броја, број умножен самим собом:* дићи на ~.

Изр. на квадрат фам. *врло јако, врло много.* — Уживам кад људи тако лупетају на квадрат. *Вин.*

квāдрāтан, -тна, -тно **1.** *који има облик квадрата.* — А на квадратном тргу... врвео свакојак свет. *Моск.* Била је у бијелој љетној хаљини... с неким изрезом на грудима, чудним, квадратним. *Мар.* **2.** (одр.) **а.** *који се односи на квадрат* (5): квадратни корен, квадратни бројеви, квадратне функције, ~ једначина. **б.** *у називима мера за површину:* ~ метар, ~ километар, ~ хват итд.

квāдратаст, -а, -о *који личи на квадрат, четвртаст.* — Већ се копају дубоке квадратасте јаме. *Пол. 1950.*

квадрàтић м *дем. од квадрат.*

квадрàтичан, -чна, -чно и **квадрàтичаст,** -а, -о *квадратан (1); састављен од квадратних, четвртастих поља, коцкаст.* — Солдатићи у квадратичним капама. *Бен.* Длановима је поравнао квадратичасту површину. *Јел.*

квадратýра ж лат. **1.** геом. *израчунавање површине геометријских равних ликова, слика.* **2.** *површина.* — Квадратура врата њезине собе била је слабо осветљена. *Бег.* Он... не компонује слике у монументална платна за квадратуру читавог музејског зида. *Богдан.* **3.** *положај, фаза Месеца, прва и последња четврт.* — Плима је најмања кад је Мјесец у квадратури. *Лог. 2.*

Изр. ~ круга *нерешив задатак.* — Не тражим ја од тебе да ваљда пронађеш квадратуру круга, ал' задаћу, лекцију, вала можеш да научиш. *Срем.*

квàдрига ж (дат. -ги) лат. **1. а.** ист. *античка кола на два точка у која су упрегнута четири коња у једном реду.* **б.** *уопште четворопрег.* — Точкови квадриге твоје кô огњени обручи грме. *Крл.* **2.** *двостих са римом у средини и на крају.* — Марулићева квадрига... ипак је још неко вријеме у првом реду. *Наз.*

квàдријенàлан, -лна, -лно *који се јавља сваке четврте године.*

квадрȉјēнӣј, -ија и **квадрȉјēнијум** м лат. **а.** *раздобље од четири године.* **б.** *највиши ступањ наставе у 17. и 18. ст., који је трајао четири године.* — Хабделић... је свршио и богословски квадријенij (1639—1642). *Водн.*

квадри́ла ж фр. *в. кадрил и кадрила.* — Као да су играчи укочене, скрућене квадриле. *Вил.*

квадрилȉјӯн, -у́на и **квадрилӣо̀н,** -о́на м = кватрилијун и кватрилион *четврта потенција милиона.*

квадриплицӣратя, -йцӣрām сврш. и несврш. лат. (*по*)*четворостручити.*

квадри́рање с *гл. им. од квадрирати.*

квадри́рати, квàдрӣрām сврш. и несврш. мат. *дићи, дизати број на другу потенцију,* (*по*)*множити број њим самим.*

квадрире́ма ж лат. ист. *античка лађа са четири реда весала.*

квадрума́ни м мн. (јд. квадрȕмāн, -а́на) лат. зоол. *животиње у којих су све четири шапе сличне човечјим шакама, мајмуни.*

квадрупе́ди м мн. (јд. квадрȕпēд, -е́да) лат. зоол. *четвороношци.*

ква́зи лат. *као да, тобоже, тобожњи; најчешће као први део полусложеница и сложеница:* квази-уметник, квази-песник и сл.; квазинов, квазиматеријалан, квазипринципијелан.

квазимо́до м *наказан, ружан човек* (*по имену грбавог и ружног звонара у познатом роману Виктора Игоа »Звонар Богородичине цркве«*).

ква̀ка ж (дат. ква̀ци и ква̀ки; ген. мн. ква̀кā) **1.** *оно за што се ухвати и притисне руком кад се врата отварају и затварају:* врата без кваке. **2.** *крив предмет којим се или о који се што квачи, кука.* — Сјети се да је... знао проматрати кваку на стропу. *Нех.* Управо хтједе забити кваке... кад залаја псето. *Гор.* **3.** *скакавица, реза, завор.* — Лупнула је тупо на вратима дрвена квака. *Ств. 1948.* **4.** мн. *црте, знакови, којима људи невешти писању бележе; нечитљиво писмо.* — Ја писати не умијем, па ... само квакама и крижима биљежим рачуне. *Ков. А.* **5.** фиг. *зачкољица, закачка, тешкоћа.* — Ну једно вам још није јасно, а и то је немала квака, коју сам и ја истом касније разумјела. *Шен.* Е, то је квака! *Грг.*

Изр. држати се своје кваке *упорно остајати при своме.* — Тек сад је први пут назрио тешкоће с том »народном« војском... Ако их неко не поведе, држе се своје кваке. *Вуков.*; кваке и бургије *бесмислице, глупости, којештарије.* — Такав матори сецао [би] војнике и подофицире, па измишљао војне вежбе и свакојаке кваке и бургије. *Вин.*

ква́кавац, -ávца м у изразу: гак ~ зоол. *врста птице* Nycticorax nycticorax. *Бен. Рј.*

ква́кā̀ње с *гл. им. од квакати.*

ква̀каст, -а, -о **1.** *искривљен као квака, кукаст.* — Из кута извукао силну, на врху квакасту батинетину. *Ков. А.* Доби... два писма. Једно све масно и изгуживано са познатим квакастим рукописом Омера Циганина. *Маш.* **2.** фиг. *који изазива тешкоће.* — Почео сам испитивати да ли не постоје још какве квакасте или квргасте могућности. *Уј.*

ква́кати, ква̀чēм несврш. оном. *испуштати из себе глас »ква, ква«* (*о жаби, врани*).

ква̀ка̄ч, -а́ча м оном. зоол. *птица која ноћу кваче, ноћна чапља* Ardea nycticorax. *Рј. А.*

ква́ктати, ква̀кћēм несврш. оном. *квакати.* — Жабе... плахо скачу у воду и квакћу по језеру. *Ков. А.*

ква̀литатӣван, -вна, -вно *који се односи на квалитет:* ~ скок, ~ момчад, ~ анализа, квалитативне промене.

ква̀литӣ̄т, -е́та м и **квалите́та** ж лат. **1.** *особине, одлике нечега, вредност с обзиром на сличне предмете.* — Лиферовао [је] шињеле лошега квалитета. *Јов. С.* Прекрасни портрет... издиже се својим квалитетама над просјек. *Баб.* **2.** шах. *разлика у вредности између топа и скакача или ловца:* добити ~, изгубити ~.

ква̀литӣ̄тан и **ква̀литē̄тан,** -тна, -тно **1.** *који је доброг квалитета, који има добра својства:* ~ челик, ~ кадар, ~ момчад, ~ дрво, ~ књижевно дело. **2.** *који се тиче квалитета.* — Дијалектички закони кретања и квалитетних промјена изражавају се јасно. *Лог. 2.*

ква̀литӣ̄тно и **ква̀литē̄тно** прил. *по квалитету, што се тиче квалитета.* — Обављамо [припреме] пажљивије и квалитетније него протекле године. *Вј. 1957.*

ква̀литӣ̄тскӣ̄, -ā̄, -ō̄ *који се односи на квалитет.*

ква̀лифнкатӣв, -а и **квалификатӣв,** -ива м *оно што одређује каквоћу, вредност*

чега. — Зар квалификатив тражити у овако схваћеном кованју преступа и свирепости! *КН 1958.*

квалификатѝван, -вна, -вно *који се односи на квалификатив.* — Још се једнако могу градити и од простих и од сложених глагола именице . . . лица са квалификативним глаголским значењем. *Бел.*

квалификáција ж лат. **1.** *ступањ стручности за који посао, оспособљење*: школске квалификације, бити без квалификација. **2.** *оцена способности или вредности кога или чега.* — Стварна сврха специјалних задатака код оцјенске вожње јест: јединична квалификација. *Аут.* **3.** правн. *сврставање кривичног дела под одређени пропис кривичног законика.* — Иако је суд посве слободан код правне квалификације дјела . . . ипак је везан за приједлог тужиоца. *Мј. 1936.* **4.** спорт. *натјецање, такмичење којему је циљ да се одаберу они који ће прећи у виши степен.*

квалификáциjскӣ и **квáлификациóнӣ,** -ā, -ō *који се односи на квалификацију*: квалификацијски, квалификациони турнири.

квалѝфиковáнōст, -ости ж = квалифицираност *оспособљеност, способност.*

квалѝфиковáње с *гл. им. од* квалификовати (*се*).

квалѝфиковати, -кујēм сврш. и несврш. = квалифицирати **1.** *ставити, стављати кога или што према квалификацији, вредности у неки разред или категорију, одредити, одређивати вредност, оценити, оцењивати.* — Он је то [стихове] квалификовао као пасквилу. *Срем.* **2.** *оспособити, оспособљавати за што, да(ва)ти стручно знање потребно за вршење неког посла.*

~ **се** = квалифицирати се *показ(ив)ати се способан за неки посао*; спорт. *постићи, постизати у преткодном натјецању, такмичењу такав резултат који даје право на суделовање у вишем степену.* — Југославија и Бразилија квалификовале су се за четвртфинале. *Б 1958.*

квалифѝцѝрáнōст, -ости ж = квалификованост. — Различита је и квалифицираност њихова становништва. *ЕГ 2.*

квалифицѝрáње с *гл. им. од* квалификовати (*се*).

квалифицѝрати, -фѝцѝрām сврш. и несврш. = квалификовати. — Комесар [који прегледа пословање] . . . не сме да прави примедбе . . . а још мање сме да квалификира оно што је нашао. *Арх. 1926.* У капиталистичким земљама превладавају велика творничка подузећа у којима ради квалификирана радна снага. *ОГ.* Нисмо квалифицирани за доношење одлука. *Крл.*

~ **се** = квалификовати се. — [Момчад] се квалификирала за свјетско ногометно првенство. *Вј. 1957.*

квáнт м лат. физ. *најмања количина енергије коју може емитовати или апсорбовати атом, молекул или атомска језгра*: ~ енергије.

квáнтāшкӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ пијаца *пијаца где се купује и продаје на велико.*

квáнтитатѝван, -вна, -вно = квантитетски *који се односи на квантитет(у), количински, величински*: квантитативне промене.

квáнтѝтēт, -éта м и **квантитéта** ж лат. **1.** *број, множина, опсег, обим, обујам, количина, количина.* — Наведени примјери јасно говоре о квантитети тих криза. *Крл.* Ствари и појаве имају свој квалитет . . . и квантитет. *Лог. 2.* **2.** грам. и метр. *дужина или краткоћа вокала.*

квáнтѝтēтскӣ, -ā, -ō = квантитативан.

квантификáција ж лат. *поклапање по обиму*: ~ предиката.

квáнтѝфиковати, -кујēм и **квантифицѝрати,** -фѝцѝрām сврш. и несврш. лат. *одредити, одређивати, обухватити, обухватати што по опсегу, обиму или количини.* — По овој теорији треба предикат квантификовати, тј. по обиму изједначити са субјектом. *Лог. 1.* Ако квантификујемо субјект, изводимо из генералног суда партикуларан, односно универзалан суд. *Лог. 2.*

квáнтнӣ, -ā, -ō *који се односи на кванте*: ~ теорија светлости, ~ механика.

квáнтовати се, -тујēм се несврш. *испољавати се у квантима, скоковито.* — Макс Планк . . . открива . . . да је физичко дејство дисконтинуално, да се квантује. *Пол. 1959.*

квáнтум м лат. *количина*: ~ робе, ~ рада.

квáр[1] м (лок. квáру; мн. квáрови) **1. а.** *стање кад се у механизму што промени или поремети па не може да ради.* — Обе [црпке] су у квару. *Дав.* **б.** *телесна озледа, повреда.* — Крив си за овај квар што сломих ногу. *Богдан.* Његова [је] мати претрпјела неки особни квар. *Креш.* **в.** *болест.* — Наша судбина на земљи [је] сва у борби и против квара, смрти и нестајања. *Андр. И.* **2.** *губитак у вредности, употребљивости, штета.* — Искра мала, ну видје ли квара! *Март.* Бирао страну са које стуб [оскоруше] да засече да не би у паду начинио квар. *Рад. Д.* **3.** *штета у њиви, пољу, коју чини стока.* — Крмача зашла у квар. *Леск. Ј.* Немој се заиграти, па да ти краву пољар изагна из квара. *Гор.*

Изр. (затећи, ухватити кога) у квару *затећи у какву недопуштену послу или раду*; шумски ~ *сеча шуме без одобрења.*

ква̑р² (обично поновљено) оном. *узвик којим се опонаша глас вране.*

ква̀ран, -рна, -рно (одр. ква̀рнӣ, -ā, -ō) **1.** *који се налази у стању кварења, неисправан, неупотребљив*: ~ зрак, ваздух, ~ храна, ~ воће, кварни зуби. **2.** *који је претрпео квар, оштећен.* — Да уза све страдање још и тим кваран будем, прихватим понуду. *Јурк.* **3.** *лоше, неправилно начињен.* — Избацивати ријечи из језика под изликом да су... кварне било би не признавати да збиља постоје. *Шим. С.* **4.** покр. еуф. *килав. Вук Рј.*

ква̑рат, ква̀рта м тал. **а.** *четврти део разних мера (сата, литре).* **б.** *стара мања мера за дужину.* — Носине им од по кварта бјеху. *Њег.* **в.** *мера за пиће, чокањ, сатљик.* — Пошто затворе дућане... сврате се у механу на »кварат« ракије. *Ћор.* Сасу кварат коњака с водом. *Креш.* **г.** ист. покр. *некадашњи аустријски сребрни новац од пет крајцара, четврти део цванцике. Вук Рј.*

ква̀ргл м нем. **1.** *врста сира.* — Сви ми врвимо у животу као црви у кварглу. *Крл.* **2.** спорт. *ударац по лопти ваљском, спољном страном ноге.*

ква́реж м и ж **1.** *кварење; кварно стање.* — Она [држава] би се пре а после стала да̀ квари, — а квареж кад једном почне, тера до краја. *Јов. С.* Они који пишу... »користити прилику« и сличне барбаризме ... користе [се] ето кварежом језика. *Шим. С.* **2.** *кварна, покварена роба. Бак. Реч.*

ква́рење с *гл. им. од кварити (се).*

ква̀ризана̑т м *неспретан човек, петљанац, пртљанац, шепртља.* — Међу [писцима] је... кваризаната... језика. *Шим. С.*

ква̀рилац, -иоца и **ква̀ритељ** м *онај који квари кога или што*: ~ младежи.

ква̀рительство с *поступци којима се што квари, кварење.* — У збиљи желе да га [језик] уништавају, намјесто да га заштите од кварительства. *Шим. С.*

ква́рити, ква̀рӣм несврш. **1.** *чинити да што изгуби своју вредност, употребљивост, да постане кварно, неупотребљиво, оштећено.* — Зини! рече он подигавши пиштољ навише... зини, да зубе не кварим. *Вес.* **2.** *уносити несклад, реметити, нарушавати.* — Нећу да ми кваре весеље. *Наз.* **3.** *чинити ружним, нагрђивати.* — Оне огреботине... кваре изглед лица. *Ранк.* **4.** *бити узрок чијем неморалу, распикућству, непослушности.* — Сит живот га је кварио. *Моск.*

~ **се 1.** *губити вредност, постајати кваран.* — Бродска посада почне... фоке убијати ударцима кратких мотака по глави да им се не би кварила кожа. *Петр. М.* **2.** *постајати неморалан, непослушан.* — Сељак нам се квари. *Ћос. Б.*

ква̀рӣш, -и́ша м нар. у изразу: мајстор ~ *кваризанат. Р-К Реч.*

ква̀рљив, -а, -о *подложан кварењу, који се брзо квари, покварљив*: ~ роба.

ква̀рљивӧст, -ости ж *особина, својство онога што је кварљиво.*

ква́рнӧст, -ости ж *својство, стање онога што је кварно.*

ква̀рӧва̑ње с *гл. им. од кваровати.*

ква̀рӧвати, ква̀рујēм несврш. *бити на кварењу, на губитку, штетовати.* — Може само што веће наображење духа... постићи, а ништа кваровати. *Ков. А.*

ква̑рт м лат. **1.** *део града који сачињава више улица, четврт, рејон*: муслимански ~, трговачки ~, сиротињски ~. **2.** заст. *полицијски уред*: отерати у ~, управник кварта. **3.** спорт. *в. кварта (3).* — Не мачујеш ли два-три дана, квинта, кварт, прим, секонд, рука ти омртви. *Крл.*

ква̑рта ж (ген. мн. ква̑рāтā и ква̑ртā) лат. **1. а.** *мера за жито (различна према месту и времену, око 20 до 40 литара).* — Тада узму, брате, тридесет кварата кукуруза од мене. *Ћип.* **б.** *мала мера за текућину, течност (око 1/4 л).* — Дадоше му кварту ракије да се окријепи. *Шов.* **в.** муз. *четврти ступањ дијатонске лествице, скале; интервал што га чини размак између тона и његова четвртог ступња.* **2.** карт. *четири карте исте боје.* **3.** спорт. *врста удараца у мачевању (с леве стране према десној).*

ква̀ртӑл, -а́ла м лат. **1.** *четвртина године, тромесечје.* — У првом кварталу радило се доста и прековремено. *Дав.* **2.** *део шуме, ограничен просецима и стазама. Кл. Рј.*

ква̀ртӑлнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на квартал, тромесечни, четвртгодишњи*: ~ доплатак, ~ план. **2.** *који се односи на кварт (1).* — Добија честитке само од кројача... и од кварталног оцачара. *Срем.*

ква̀ртӑна ж лат. мед. *грозница која се враћа сваког четвртог дана.*

ква̀ртанскӣ, -ā, -ō *који се односи на квартану*: ~ грозница.

ква̀ртӑр, -а́ра м лат. геол. *млађе раздобље кенозојског доба од појаве човека до наших дана.*

ква̀ртӑрӣй, -ā, -ō *који се односи на квартар*: ~ формација.

ква̀ртати, -а̄м несврш. тал. покр. *сећи на четворо, растрзавати. Рј. А.*

квàртēр, -éра м геол. *в. квартар.*

квàртēт, -éта м тал. муз. **1.** *композиција за четири гласа или инструмента.* — Мокрањац . . . пише и један гудачки квартет у форми фантазије. *Коњов.* **2. а.** *скуп од четири певача или свирача који изводе такву композицију.* — Тако изгледа у центру нашег главног града . . . уз тиху свирку невидљива квартета. *Крл.* **б.** фиг. *четири нечим повезане особе.*

квартēтић м *дем. и ир. од квартет.* — Али права атракција . . . то је складан квартетић господе зетова с диригентом тастом на челу. *Мих.*

квàртēтскӣ, -ā, -ō *који се односи на квартете.*

квàртијер м тал. пом. покр. *предњи или стражњи део брода.*

квàртӣн, -и́на м тал. *четврти део литра.* — Доба је вечере и сталног »квартина« у крчмици. *Нех.*

квартѝна ж лат. метр. *кипица, строфа од четири стиха.* — Тко ли ће слити у нове квартине мадригал чежње. *Уј.*

квàртӣр, -и́ра м фр. **1.** *стан, настамба*: издавати ~, отказати коме ~, примити на ~, раднички ~. **2.** *логор* (*војнички*). — Пошаљу [их] у Каравлашку у руски главни квартир. *Вук.* Изборно је мјесто . . . на боровом брежуљчићу, усред вароши, старом млетачком квартиру. *Божић.* **3.** *в. квартал* (*2*).

квартѝрина ж *станарина.* — У име квартирине добивају 20%. *Лапч.*

квартѝрити, квàртӣрӣм несврш. **1.** *бити на стану, становати.* — Дошао је ту некакав. Квартири код врљаве Лукешке. *Моск.* **2.** (кога) *давати коме стан.*

квàртӣр-мàјстор м нем. варв. војн. *војник* (*подофицир, официр*) *коначар.* — Војници . . . се расуше и заосташе, крај све вике квартир-мајстора што беху изјахали да их дочекају и сместе. *Црњ.*

квàртӣрнӣк м заст. *станар, кирајџија.*

квàртӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на квартире*: ~ пристојба, такса.

квàртнӣ, -ā, -ō *који се односи на кварту.*

квàртовнӣ и **квàртовскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кварт* (*1*), *који припада кварту или квартовима*: ~ инспектор, ~ повереник.

квàртола ж лат. муз. *врста музичке фигуре од четири ноте исте вредности.*

квàрт-ӯдарац, -а́рца м спорт. *в. кварта* (*3*). — Вјештим кварт-ударцем расјекао му . . . мишицу на десној подлактици. *Том.*

квàрт-фо̀рмāт, -а́та м *облик, формат књиге у величини арка, табака сложеног на четворо.*

квàрц м нем. мин. *белутак, кремен, силицијев оксид као минерал.*

квàрцāње с *гл. им. од кварцати.*

квàрцаст, -а, -о *који има облик и својство кварца.*

квàрцати, -ām несврш. = кварцовати *зрачити кварц-лампом.*

квàрцӣт, -и́та м мин. *камен од чврсто повезаних зрнаца кремена.* — Кварцит или кременњак је кремени пјешчењак. *Туђ.*

квàрц-лàмпа ж *живина лампа која даје ултравиолетне зраке и употребљава се особито у медицини, физици, хемији и техници.*

квàрцнӣ, -ā, -ō *који је од кварца, који садржи кварц, у чему има кварца*: ~ песак, ~ стена, ~ камење.

квàрцов, -а, -о *који је начињен од кварца*: ~ светиљка.

квàрцовāње с *гл. им. од кварцовати.*

квàрцовати, -цујēм несврш. = кварцати.

кварцо̀вит, -а, -о *в. кварцни.*

кварцо̀носан, -сна, -сно *који садржи кварца.*

квàс м (лок. квáсу; мн. квàсови) **1.** *материја у којој су гљивице које изазивају кисело врење.* — Узме брашна . . . заспе га у ћаћве па врелом водом замијеси и протре, стави кваса и начини колач. *Љуб.* **2.** фиг. *клица, заметак који ствара основу, темељ, од чега зависи даље растење и развитак.* — Генијалан глазбеник, а квас у сваком друштву. *Том.* **3.** рус. *кисело пиће које се добива од раженог брашна и слада.* — Она пружи чашу с мутним, неустајалим квасом. *Моск.* Главно је . . . пиће пиво, квас и медовина. *Пов. 2.*

квàсан, -сна, -сно *наквашен, мокар.* — Савка, лица квасна од суза, сва дрхти од радости. *Дав.*

квáсан, -сна, -сно (одр. квàснӣ) **а.** *који се прави с квасом*: квасни крух, хлеб, ~ тесто. **б.** *који изазива врење кваса*: квасне гљивице.

квàсāње с *гл. им. од квасати.*

квàсатн, -ām несврш. **1.** *бујати, расти* (*о тесту кад је у њему квас*). — Почео крух квасати. *Рј. А.* **2.** фиг. *бубрити, дебљати.* — Топила је крпе у слану воду . . . и облагала њима његове црномодре маснице које су од првог дана квасале под кожом као пијавице. *Ж 1955.* фиг. Сурови пориви . . . квасају у војничком животу. *Десн.*

квáсац, -сца м **1.** *квас* (*1, 2*): производња квасца, пивски ~. — фиг. За све те приче и сећања Густав Филип је давао квасца. *Сур.* Ти наши радници бит ће квасац, језгра нашег знања. *Сим.* **2.** мн. *гљивице које изазивају врење* Ascomycetes.

Изр. пив(ар)ски, жестин ~ бот. *врста гљивице која узрокује врење при којем се распада шећер који се употребљава у производњи различитих врста пива* Saccharomyces cerevisiae.

квáсељ м покр. *врста лозе која даје кисело и љуто грожђе. Рј. А.*

квáсӣво с *оно чиме се кваси, влажи.* — Од потока Врбаса... доста квасива за повртање. *Павл.*

квáсија ж лат. бот. *врста биљке горког укуса која се употребљава као лек* Quassia amara. — Нека свако јутро... пије квасију у љутој ракији. *Ком.*

квáсилица ж **а.** *крпа на дршку који косци носе у водиру те квасе косу кад хоће да је оштре.* **б.** *у ковача оно чим ватру кропе.* — Ковачка је квасилица много већа од косачке и на дужему дршку, и стоји у води и кориту. *Вук Рј.*

квáсило с *оно чиме се што кваси*; исп. квасилица. *Вук Рј.*

квàсина ж покр. *оцат, сирће. Вук Рј.*

квáсити, -ӣм несврш. **1. а.** *чинити мокрим, влажним (поливањем, умакањем и сл.).* — Горке сузе квасиле су груду хрватских сељака. *Шен.* Напољу кваси ситна фебруарска киша. *Ћоп.* **б.** *влажити мокрећи.* — Пролазили су [пијани људи] уз вику... Уз штуцање и псовке квасили су зид испод самог прозора. *Андр. И.* **2. а.** *држати у води, натапати, мочити, влажити*: ~ платно, ~ лан. **б.** *пла́кати, обливати (о реци).* — Две велике воде које су квасиле Београд засветлише као... ватре. *Уск.*

~ **се 1.** *бити, постајати влажан, влажити се.* — Мени се, Ружице, свагда квасе очи кад погледам на нашу драгу децу. *Шапч.* **2.** *влажити се, натапати се.* — Пред кућама... квасили су се огромни бадњеви. *Бен.*

квáсити, квàсӣм несврш. **1.** *чинити да што ускисне, да постане кисело. Рј. А.* **2.** фиг. *в. квасати (2).* — У мени [је] свему успркос квасила једна потмула... слутња да мутно нешто и кобно тиња. *Ж 1955.*

квàсла ж нем. варв. *рожта, реса.* — Вратио се [мачак]... са исцепаним ушима, које и нису већ више ни наличиле на уши него на две квасле. *Срем.*

квàслица ж *дем. од квасла.* — А кафану је држао неки трбушко Швабо у сомотској комотмицни са златним квасличама. *Срем.*

квáсница ж **1.** бот. *пиварски квасац, уз квасац (изр.). Сим. Реч.* **2.** агр. *врста крушке. Тод.*

квáсōван, -вна, -вно *в. квасан*: ~ хлеб. *Р-К Реч.*

квáсōвци м мн. хем. *квасне гљивице, узрочници различитих врења* Saccharomycetes. *Бот.*

квàста ж нем. варв. *јастучић за пудрање.* — Можда негдје требају два-три отршка пудерском квастом. *Бег.*

квàстан, -стна м и **квàстна** ж нем. варв. *квасла.* — Преко трубе био је превјешен превјес дворског трубача... с два масивна, тешка квастна. *Крл.*

квáтēрка ж *четврти део литра.* — А у Новом Саду би се срушио торањ кад би се »Код Пужа« попила и једна кватерка вина без петнаест здравица. *Јакш. Ђ.*

квáтернӣ, -ā, -ō = кватрени *који се односи на кватре.* — Слала сам је на воду у кватерну недјељу. *НПХ.*

кватѐрно м тал. *четири извучена броја (код томболе).*

квáтре, квáтāрā и квáтрӣ ж мн. лат. *пост (код католика) на почетку сваког годишњег доба.*

квáтренӣ, -ā, -ō = кватерни. — Два дана... боравка у Сењу пала су на петак и суботу кватреног тједна. *Новак.*

кватрилѝјӯн, -ýна и **кватрилѝōн,** -óна м лат. = квадрилијун.

кватрочѐнтист(а) м *писац или уметник из XV столећа у Италији*: талијански кватрочентисти.

кватрочѐнто м тал. *петнаесто столеће у повести уметности; стил тога столећа.*

квáч м нем. варв. *наклапање, будалаштина, глупости.*

квáчēње с *гл. им. од квачити (се).*

квáчица ж **1.** *дем. од квака.* **2.** фиг. *зачкољица, закачка, тешкоћа.* — А има и још једна квачица, јер је остало земље иза твоје мајке. *Бен.* Али ту је квачица, и то не могу да признам. *Киш.*

квáчнло с *уређај за спајање двеју осовина, спојка; спојница на преносном механизму код аутомобила и сл. машина*: чврсто ~, помично ~, сигурносно ~ (на железничким вагонима).

квáчити, -ӣм несврш. **1.** *хватати квакоm, заквачивати, закучивати, спајати (нпр. један вагон с другим).* **2.** фиг. *мучити, притискивати, притешњавати, тлачити.* — Вичне слуге рају кваче. *Маж. И.* Горјан-

ски не види, не чује, не збори, само квачи и тлачи. *Шен.*

Изр. јачи квачи; ко јачи, тај квачи *влада и заповеда онај који је моћнији.*

~ се 1. *хватати се чега, приањати уза што.* — Ej, наждерала се туђе муке, па се сада квачи уз људе као чичак уз пасји реп. *Бен.* И квачио се пажњом за нове ствари. *Кал.* **2.** уз. повр. *свађати се, сукобљавати се.* — У једном скупу кваче се двије жене, руже себе и мртве своје. *Коз. И.* С велечасним се кваче и натежу. *Бен.*

ква̀чка ж *оно чиме је што заквачено.* — Извади из џепа широки жути нотес и одапе с корица квачку тинтане оловке. *Ж 1955.*

ква̀шеница ж **1.** *јело од кришака хлеба наквашених или намочених у масти с јајима. Вук Рј.* **2.** покр. *кисели купус. Рј. А.*

ква̀шење с *гл. им. од квасити (се).*

ква̀шчев, -а, -о *који припада квасцу*: квашчеве гљивице.

квѐк м оном. *отегнут глас, кмечање.* — А када мали врата разби и квек му слаби тужно квекну... *Кош.*

квѐка ж оном. *кмечање (зеца).* — Стаде квека малога куниħа. *Крл.*

квѐкер и **квѐкер** м енгл. **1.** *припадник једне протестантске секте у Енглеској и сјеверној Америци.* **2.** *врста капута.* — Имао је тек уски квекер, а не фрак. *Бал.*

Изр. ударити коме ~ разг. *насамарити кога.*

квѐкерскӣ и **квѐкерскӣ,** -ā, -ō *који се тиче квекера.*

квекѐтати, квèкећēм несврш. оном. *в. квечати.* — »Ееече, хаецце!« стаде... дошљак квекетати, и то гласом, реħ би жабе квекетуше. *Шен.*

квекѐтуша ж *в. крекетуша.* В. пр. уз квекетати.

квѐкнути, квѐкнēм сврш. оном. *испустити једанпут глас »квек«.* — Он квекну, исто као новорођено дете. *Јакш. Ђ.* В. пр. уз квек.

квер̀ȕлант м лат. *особа која је патолошки склона тужакању и парничењу, правдаш, свадљивац, гунђало.* — Он је... ноторни правдаш и кверулант. *Цес. А.*

квер̀улàнтан, -тна, -тно и **квер̀ȕлантскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кверуланте*: ~ фразирање.

квер̀улàнтство с *својство онога који је кверулант.* — То је... кверулантство најниже врсте. *Крл.*

квестиȍнāр, -а́ра м фр. *збирка питања из подручја разних струка на која се дају одговори.* — Никакав... квестионар на свијету не може садржавати свега. *Рад. А.*

квѐстор м лат. ист. **а.** *у старом Риму чиновник који је управљао државном имовином.* **б.** заст. *благајник на свеучилишту, универзитету.* **в.** *виши полицијски чиновник у Италији.*

квестȕра ж лат. ист. **а.** *у старом Риму служба и част квестора.* **б.** заст. *благајнички уред на свеучилишту, универзитету.* **в.** *у тал. држави полицијска испостава.* — Техника [илегално] је фалсификовала наређења италијанске квестуре у Љубљани. *Дед. В.*

квѐчав, -а, -о *који квечи, у чему има квечања.* — Смијех гушљиви, квечави, грлени. *Божић.*

квéчāње с *гл. им. од квечати.*

квéчати, -чӣм *несврш. према квекнути.*

квӣјер м заст. лат. *пергаменат.* — А коју корист има свијет од тих... мољева и мишева што... глоħу и растачу пљеснице квијерове. *Јурк.*

квијетȉзам, -зма м лат. **1.** *мистички религиозни назор који праву побожност и душевни мир налази у размишљању и понирању у самога себе и одрицању од жеља и воље.* **2.** *пасивно држање према животу око себе.*

квијѐтист(а) м *присталица квијетизма.*

квијетȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на квијетисте.*

квȉк м и **квȉка** ж *квичање.* — Стоји квика кера. *НП Вук.* Врата су се опет поново чула... и остао опет тужан квик штенади. *Сиј.*

квȉкнути, квȉкнēм сврш. оном. *једанпут испустити танак, оштар глас, скикнути.* — Једно псетанце... квикне болно. *Бон.* Уплашена мршава свиња... квикне и стаде. *Вуј.*

квȉла ж покр. *квргa.* — Од љуте зиме пуцају квиле на букви. *Торд.*

квȉнāр, -а́ра м лат. метр. *стих од пет стопа*: јампски ~.

квȉнквēнӣј, -ија и **квȉнквēнијум** м лат. *време од пет година.*

квȉнта ж лат. **1.** муз. *пети ступањ дијатонске лествице, скале; интервал што га чини размак између неког тона и његова петог ступња.* **2.** спорт. *врста удараца у мачевању.* — Не мачујеш ли сва три дана: квинта, кварт... рука ти омртви. *Крл.*

квȉнтāл, -а́ла м фр. *мера за тежину од 100 килограма* (q).

квинтесѐнца ж *в. квинтесенција.*

квинтесѐнција ж лат. *бит, сржс, суштина, језгра неке ствари или појма, оно што је најглавније, најважније.*

квѝнтēт, -е́та м тал. **1.** *композиција за пет гласова или инструмената*: гудачки ~. **2.** *скуп од пет певача или свирача који изводе квинтет (1).*

квѝнтӣн, -и́на м тал. *пети део литра.* — Исте вечери... изађе послије оброка на квинтин к диду Полди. *Драж.*

квѝслинг м пол. *помагач окупатора, издајица домовине (према имену норвешког сарадника фашистичке Немачке).* — Имали смо... да издржимо још многе крваве борбе с разним квислинзима. *Пиј.*

квѝслинговскӣ и **квѝслиншкӣ,** -ā, -ō *који се односи на квислинге.* — Ви тај задатак треба да рјешавате... у побједоносном походу против квислинговских трабаната. *Тито.* Били су то општи већ толико познати примери из фашистичког и квислиншког зверињака. *Вучо.*

квѝт прид. непром. фр. **1.** *изједначен, подмирен.* — Ти си мени спасао живот, ја сам теби вратио добрим. Сад смо квит. *Кнеж. Љ.* И за ову годину су квит. *Божић.* **2.** (у прилошкој служби) *готово, решено, свршено.* — Кад команда каже да нема бога, онда га нема и квит! *Ћоп.* Имају да слушају наређење штаба, и квит! *Ћос. Д.*

Изр. ~ посла *готов посао, готово, свршено.* — Којешта! Не морам да пишем, па квит посла. *Дом.* Човек се простире према губеру и квит посла! — завршио љутито газда Тодосије. *Рад. Д.*

квѝта ж фр. *намира, признаница.* — Три деценије су они трговали без квита и меница... на реч и образ. *Вучо.* фиг. Рус тера одозго, а ми [партизани] одоздо. Наплатиће Јевта и старе квите. *Ћос. Д.*

квѝтац *в. квит (2).* — Рекла бих оцу: »Нећу«, па квитац! *Ком.*

квити́рање с *гл. им. од квитирати (се).*

квити́рати, квѝтӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *потврдити, потврђивати примитак чега (нарочито новца или подмирење дуга), дати намиру, признаницу.* — Она је само хтјела да јој квитирају њено украдено теле! *Крл.* **2.** (сврш.) *одрећи се службе, напустити службу (као официр).* — Пише ми да је [поручник] Артур због дугова морао квитирати. *Том.* Њезина мама ... је побјегла од мужа с неким лајтнантом који је квитирао. *Мил. В.*

~ **се** уз. повр. *изравнати рачуне међу собом, раскусурати се.* — Знаш да ми још ... дугујеш две банке, па је ... ред да се једном квитирамо. *Рад. Д.*

квѝчање с *гл. им. од квичати.*

квѝчати, -чӣм *несврш. према квикнути.*

квȍкнути, -нēм сврш. *напола сести, напола клекнути (по источњачком обичају).* — Он пред бабу квокну на кољена. *НПХ.*

квóрум м лат. **а.** *број присутних чланова у једном скупу потребан за стварање правоваљаних закључака.* — Коалициона влада ... није имала потребан кворум. *Риб.* **б.** *потребан број играча за извођење какве игре.* — Ја бих дотле окренуо један покер, ако се нађе кворум. *Лал.*

квȍта и **квóта** ж (ген. мн. квȍтā и квóтā) лат. **1.** *износ одређен уговором или наредбом који се плаћа у одређеним роковима.* — Италија плаћа годишњу квоту Југославији за риболов. *Пол. 1950.* **2.** *количина рада, одређена мера нечега што се допушта, норма.* — Због тога ће ткач морати повисити квоту на 15%. *Сим.* Ово тијело треба да суверено одлучује ... о додјељивању квота производње. *ЕГ 3.* **3.** *део који припада коме при деоби.* — Долази се до квоте и међусобне измјене филмова. *Уј.*

Изр. порезна ~ *величина порезне ставке.*

квотѝрање с *гл. им. од квотирати.*

квотѝрати, квȍтӣрām сврш. и несврш. *одредити, одређивати, пропис(ив)ати количину чега.* — Онда су буџети квотирани одозго. *Пол. 1958.*

квȍц (често поновљено) оном. *узвик којим се опонаша глас својствен квочки.*

квȍцав, -а, -о *који квоца, који има сличност с квоцањем.* — Једне вечери, касно, сусједи ... зачуше квоцав глас дон Фердинандов како зове црквењака. *Франг.*

квȍцање с *гл. им. од квоцати.*

квȍцати, квȍцām и квȍчēм несврш. оном. **1. а.** *испуштати гласове својствене квочки.* — У дворишту је мирно квоцала квочка. *Моск.* **б.** *ударати кљуном о дрво, куцати (о детлу).* — Могло је бјешто ухо разабрати како црни дјетел жестоко квоца у дебло, тражећи храну под кором. *Том.* **2.** фиг. *издавати, испуштати сличне гласове (о човеку).* — Јој, како ли се целог боговетног дана батрга ова наша Марија ... трчи горе, доле, звоца, гуди и квоца ... и од подрума од тавана растерује прашину и мир. *Богдан.* Ах! Ах! ... квоцао је каноник. *Франг.* **3.** *избацивати на махове метке уз прасак, штектати (о митраљезу).* — Бреда ... поче да квоца — час два, час три зрна одједном. *Лал.*

квȍцијент м лат. мат. *количник дељења*: диференцијални ~.

квочѐтина ж *аугм. и пеј. од квочка. Вук Рј.*

квȍчка ж (дат. -чки) **1.** *кокош која лежи на јајима или је излегла пилиће.* — Сједила је на тлима ... као квочка на јајима. *Радул.* фиг. Нит' се [Млечићи] много муче да мите и маме далматинске Латине који су им и онако сигурне квочке у двору. *Шен.* **2.** *погрдан назив за женску особу.* — Коме си ти

потребна, матора квочко! *Моск.* **3.** фиг. **а.** *полутина рабоша која остаје код веровника, повериоца.* — Рабош је расцијепан прут. Једну половицу »квочку« држи вјеровник, а другу »пиле« дужник. *Мј. 1926.* **б.** *топовски метак.* — Да је коме погледати било кад се двије војске ударише . . . крвавијем квочкам из топова. *НП Вук.* **4.** мн. зоол. *врста ноћног лептира* Lasiocampida. — Квочке су ноћне животиње. Зовемо их тако јер не сложе крила посве уз тијело . . . него их мало уздигну попут квочке. *Финк.*

Изр. умјетна, вештачка ~ *инкубатор.*

квóчкица ж *дем. од квочка.*

квр̀га ж (дат. -ги; ген. мн. квр̀гā) **1. а.** *одебљање, израстао у било којем делу организма, чворуга, гука.* — [Лице] бијаше налик на велику квргу. *Шен.* Диже се и поглади се по челу, на коме му се од опанка дигла кврга. *Мил. В.* **б.** *оно што је налик на квргу (1).* — Извади из земље још недозрелу квргу од крумпира! *М 1867.* Збркано је мислио Павле, а чело му се скупило у квргу бора. *Ћос. Д.* **2.** *остатак гране, видљив на површини дрвета, чвор.* — Даска положница . . . да нема кврга или огреботина. *Кугл.* Жиле, кврге и дрво од маслине јесу особито добро гориво. *Цвиј.* **3.** фиг. **а.** *тврд, отврднуо човек у животној борби.* — Истакнуо се у колу љут горштак, стара брадата кврга. *Шен.* **б.** *сплет тешких мисли, осећања која су се као укочила, укрутила.* — Жалост за учом згусну се у камену квргу. *Ћос. Д.* Нова држава, жељена и кована у звијезде — постепено, постајала је гадан сплет кврга које неко, подмукао и грабежљив, стеже издалека. *Лал.* **4.** мн. *справа за мучење, мучила*; исп. клада (3). — После тога је сиромах Мија одлежао двадесет и четири сата у квргама. *Ад.* Он [управник] је осуђенике казнио кратким везањем, што значи помоћу четири жељезне карике свежу човјека у кврге. *Чол.* фиг. Шест вијекова држаху мисао у квргама, мисао слободе. *Матош.*

квр̀гав, -а, -о = квргаст **1.** *који има кврге, пун кврга, чвораст, који има облик кврге, који је налик на квргу.* — Она је целе ноћи шетала по квргавим даскама. *Петр. В.* Најближи вратима је блијед, мршав сељак квргавих радних руку. *Кал.* Код њега нађох биљежницу . . . квргава слова, редови криви. *Ћоп.* **2.** фиг. *тврд, опор (о карактеру, начину рада).*

квр̀гавица ж мед. *болест која се очитује, испољава у одебљању коже и поткожног ткива, нарочито на рукама и ногама* elephantiasis. *Бен. Рј.*

квр̀гавōст, -ости ж *својство, особина онога што је кврга̄во.*

квр̀гаја ж покр. *врста крушке по којој су као мале кврге. Вук Рј.*

квр̀гаст, -а, -о = квргав. — Дохвати неки светао, квргасти инструменат са стола и полети према њему. *Маш.* Очи напола стиснуте . . . бијаху намјештене крај одугачка квргаста носа. *Шен.* Он је опор и квргаст младић. *Сим.*

квр̀гат и **квр̀гат,** -а, -о *в. кврга̄в (1).* — Он се прислони на јако дебло квргата клена. *Цар Е.*

квр̀га̄ш, -а́ша м *онај који је пун кврга или чворова.* — Али они [штапови] квргаши . . . они му задаваху триста брига! *Матош.*

кврго̀кор, -а, -о индив. *којему је кврга̄ва кора.* — Свуда около њега нијемо чуче као изгладњели грбавци-чучавци квргокори, гушасти, с ишчашеним батаљицама. *Божић.*

квр̀ека ж оном. *крештање кокошију, какотање.* — Чим би чула кврeку кокошију, удовица је испадала пред кућу с машицама у руци. *Ћоп.*

квр̀екнути, -нём сврш. *огласити се крештаво.* — Тако нама и треба! некаквим утањеним осветничким гласом кврекну стари. *Ћоп.*

квр̀жавац, -а̄вца м зоол. *врста тврдокрилца* Corticus. *Бен. Рј.*

квр̀жаст, -а, -о *који има облик кврге.*

квр̀жити, -и́м несврш. *стављати у кврге (4), мучити.* — Стриц хајдука Петронија, којега су жандарми хапсили и квржили беше умро. *Пол. 1958.* Неподношљиви болови, све жешћи и све чешћи, квржили сироту жену, а она из дана у дан бивала све мања, све лакша. *Рад. Д.*

квр̀жица ж *дем. од кврга.*

Изр. главичасте квржице, чулне језичне квржице анат. *брадавице на језику за примање надражаја* papillae lingue. — Орган чула укуса . . . смештен је . . . претежно на језику у виду чулних квржица. *Станк. С.*

квр̀жичаст, -а, -о *који има облик квржице.* — Шуштале су . . . влати, трло се квржичасто сјеменје, дисао сам дубоко. *КН 1960.*

квр̀жњā̄ци м мн. (јд. квр̀жњāк) *в. кутњаци грбачи (уз кутњак изр.). Терм. 4.*

квр̀к узв. *в. кврц.* — А једном кад се не надам ухватиће за грло и кврк. *Лоп.*

квр̀ка ж (дат. квр̀ки и квр̀ци) *кврчање, крештање; крекетање.* — Нити се што друго чује до . . . кврка жаба у лужини. *Љуб.*

квр̀кнути, -нём и **квр̀кнути,** квр̀кнём сврш. **1.** *сврш. према кврчати.* — Све око мене го шпијун . . . Не можеш ни кврknути, а да одмах не дознају. *Куш.* Натрапаш на

неку корпу, а отуд промукло квркне гуска. *Лал.* **2.** *ударити, мазнути.* — Сваки подвлачи реп — јер се боји да га не би кврknуло по глави. *О-А.*

кврко́рити, -и́м несврш. оном. *кврчати.* — Гризе усне, јер у багремовима пиште и кврkоре чавке. *Ћос. Д.*

кврљёње с *гл. им. од кврљити.* — Осјети и сама слабашно кврљење у цријевима. *Божић.*

кврљити, -и́м несврш. оном. *кврчати.* В. пр. уз гл. им. кврљење.

кврц (често поновљено) оном. *узвик* **1.** *за изрицање ненаданости какве радње.* — Питао је још њих двоје, троје — све тако нека необична питања, па онда мени кврц у протокол »слаб успех«. *Глиш.* **2.** *за опонашање шкљоцања, мањег шума или лакшег удараца.* — Шта је то краљу, само да повуче пером . . . кврц-кврц-кврц . . . и готово. *Ранк.* Дигне се и — кврц сина по челу. *Шов.*

кврца́ње с *гл. им. од кврцати.*

кврца́ти, -а́м *несврш. према кврцнути.*

кврцка́ти, -а́м несврш. *дем. према кврцати.* — Кврцкао је сјекиром по оном дрвету. *Ивак.* Узе да истреса и кврцка лулу о угласчан кундак свог карабина. *Ћоп.*

кврцну́ти, -нём сврш. оном. **1.** *гласнути се шкљоцањем, лаким праском, пуцкарањем и сл.* — Од потока шушну лишће, кврцнуше гране. *Шен.* Кључ кврцну и њих двојица упадоше унутра. *Ћос. Д.* **2. а.** *дати коме слаб ударац, дарнути кога, ударити, куцнути.* — Перо се осмјехну и кврцну га по носу. *Ћор.* Натпоручник . . . кврцну лако Швејка по уху. *Јонке.* **б.** *лако ударити;* ир. *дати коме снажан ударац, ударити, мазнути, млатнути.* — Кврцнуо сам га и пао је. *Вул.* Вриједног оца кврцнуо је син колцем по глави. *Кол.*

Изр. кврцнуше му светлаци *полетеше му светлаци на очи (од јаког ударца).*

кврча́ње с *гл. им. од кврчати.*

кврча́ти, -чи́м несврш. **1.** *испуштати испрекидане шумове, звркати; фрктати, прести.* — Кврр, кврр . . . кврчи вратило. *Рад. Д.* Кврчи мачка. *И-Б Рј.* **2.** *цвилети, кмечати (о деци).* — Олово је . . . падало на чељад . . . и кад би претежало и дјеца мала почела кврчати, жене се згртале и олакшавале олово с дјеце. *Миљ.* **3.** *крештати, давати од себе храпав глас.*

кврчёње с *гл. им. од кврчити (се).*

кврчи́ти, -и́м несврш. *кривити, савијати.* — Веселило је кад је гледала како та пјесма кврчи, свија, ломи толико младих, гаравих мушких тјелеса. *Вил.*

~ **се** *стезати се, стискати се, увијати се, коврчити се.* — На стабљу венуло лишће, кврчило се и сушило. *Кос.*

кврчи́ца ж *мали коврчасти увојак, коврчица.* — Коса му је била у кврчицама. *Ат.*

кѐ, кѐа м (мн. кѐови) фр. *билијарски штап.* — Стално је писао чланке . . . усред . . . млатарања . . . кеовима. *Петр. В.* Кредом натрљава вршак свог кеа. *Божић.*

-ке *суфикс, без одређеног значења, који се у народном говору додаје на крају неких речи:* данаске, јутроске, наске, васке итд.

ке́ба ж покр. *врста кратког ножа на склапање;* исп. бритва, кустура, шкљоца. — Задре кебом у мишицу. *Киш.* Никаква га кеба . . . иза појаса . . . неће натерати да за црно каже бело. *Дав.*

Изр. као кебу иза п(ој)аса (исукати) нар. *каже се кад неко нечим често прети.* — Не треба мислити ту [на писца] који би као кебу иза паса исукао неки Едип-комплекс. *НК 1946.*

ке́ба́ње с *гл. им. од кебати.*

ке́бар, -бра м нем. зоол. покр. *в. гундељ.* — Стеклишад вели да је он сличан хрушту или нашки кебру. *Ков. А.*

ке́бати, ке́ба́м несврш. нар. *вребати, пазити на кога, уходити кога. Вук Рј.*

ке́бица ж *дем. од кеба.*

кѐв *узвик којим се имитира кевкање пса.*

ке́ва и **кѐва** ж **1.** шатр. *назив за мајку.* — Мораће да пусти кеву да му нокте одсече. *Дав.* **2.** покр. *врста дечје играчке.* — Чобани прекидају своје уобичајене игре, крију клисове, кеве и титре. *Ћоп.*

ке́вати се, кѐва́м се несврш. покр. *играти се кеве (2).* — Јесте ли се опет клисали и кевали, а благо у штету, а? *Ћоп.*

кѐвић, -и́ља м покр. *момче у пубертету.* — Овог њиховог Арсена знам још кад је био кевић. *Лаз. Л.* 'Оћу овом мом кевићу цуру. *Вес.*

кѐвица ж фам. **1.** *дем. и хип. од кева (1).* **2.** разг. *девојче, шипарица.* — А ми — недозреле кевице — ваља да читамо увијек Андерсена. *Нех.* А пјесник наивно-рафинираних кевица и дјевојчица у пубертету . . . узнемирио је његову фантазију. *Бег.*

кѐвкало с и м *лајало, штектало, пас;* фиг. *лајав човек, лајавац. Р-К Реч.*

кѐвка́ње с *гл. им. од кевкати.*

кѐвкати, кѐвчём и кѐвћём (покр. -а́м) несврш. *в. кевтати.* — Пси срдито и засопљено кевчу. *Сим.* Кевче као пашче ловачко. *Рј. А.*

кѐвнути, -нём *сврш. према кевтати.* — фиг. Управник, права бирократска машина

. . . Кевнула ми је само кратко: »Пропис је пропис, можете ићи!« *Чол.*

кѐвтав, -а, -о *који често или радо кевће.* — Ћулу [штап] . . . је нехајно вукао за собом . . . а она је одскакивала као какво живо кевтаво псетанце. *Петр. Б.* Тољагама и кевтавим уједима паса хаотично гоне [заробљенике] . . . у бараку. *НК 1946.*

кѐвтање с *гл. им. од кевтати.*

кѐвтати, кѐвћем несврш. **1.** *испрекидано и често лајати (о псу кад гони звер по трагу), штектати.* — Канда кевће из Сувог потока керуша. *Петр. В.* **2.** фиг. *изводити звукове слично кевтању паса.* — [Пуцњи предстража] по целе ноћи кевћу. *Јак.* Од брега до брега кевтале две секире, као да се две помамне керуше шипражјем надлајавале. *Рад. Д.* **3.** фиг. **а.** *говорити слично кевтању.* — За брђане војници кажу: кевћу као пси. *Јак.* **б.** *грдити, кудити, псовати; оговарати.* — Кевће [командант] као пас и стално трчи дуж колоне. *Поп. Ј.* Још и кевћеш? За завођење власти у блудњу иде се у Зеницу. *Куш.* Само не волим да ме ови около олајавају. Доста и за тобом кевћу. *Вуков.*

кѐвчати, кѐвчем несврш. необ. *в. кевтати.* — фиг. Гдјекад би утрчала власница, кевчала: »Само галамите, љенивице!« *Сим.*

кéгл м и **кéгла** ж нем. варв. **а.** *чуњ који се куглом обара у куглању.* — Орила се тупа ломљава и ударци кугла и кегала. *Кос.* Примили су ме с мојом вијешћу као пса који се залетио међу кегле. *Крањч. Стј.* **б.** *кугла (најчешће дрвена) у игри куглања.* — Гледам како, тако дебела, бацате кегле. *Срем.*

кéглати се, кéглам се несврш. *б. куглати се.*

кѐдар, -дра м бот. = цедар *врста четинара* Pinus cedrus. — Све смо ливанске срезали кедре да подигнемо дворе ти ведре. *Кост. Л.* Кришна, на пољани овјенчаној кедровима . . . учио плесу [плесачице у храму]. *Наз.*

кѐдив, -ива и **кѐдив** м перс. ист. *владарска титула у некадашњем турском Египту.*

кѐдров, -а, -о *који је од кедра, који припада кедру.*

кѐдровина ж *кедрово дрво.* — Продају крстиће од ливанске кедровине. *Чипл.*

кѐжѐње и **кéжѐње** с *гл. им. од кезити (се).*

кѐзаво прил. *кезећи се.* — Угњетач Српства — имитовао је потпуковник кезаво Славков глас. *Сек.*

кѐзѐње и **кéзѐње** с *в. кежење.*

кѐзити, -ӣм и **кéзити,** кѐзӣм несврш. = кесити само у изразу: ~ зубе **а.** *подизати горњу усну тако да се виде зуби (обично о животињи).* — Редактор с нервозним лицем страшно је кезио зубе. *Ил.* Унесе јој се до самих очију, кезећи зубе. *Вуков.* **б.** *церити се.*

~ **се** = кесити се *кезити зубе.* — И грозни се наредник стаде грозно глупо кезити. *Матош.* Сатански се стаде кезити. *Ком.* фиг. На вас двојицу кези се будућност. *Јак.*

кѐзмати се, -ӑм се несврш. покр. *натезати се с киме.* — Нека се они туку и кезмају. *Ков. А.*

кѐзме, -ета с покр. *младо прасе, назимче.* — Прво кезме . . . то је било Марково. *Бег.* Из куће чуло се како Јела припрема кезмету храну. *Јел.*

кѐзмељ м покр. подр. *мален човек. Рј. А.*

кѐзмић м *дем. од кезме, прасе које још сиса. Бак. Реч.*

кѐисати, -ишем несврш. тур. покр. = кехисати **а.** *кидисати, навалити на кога.* — Па кеиса стотину Латина. *НП Вук.* **б.** (себи) *извршити самоубиство.*

кѐј м (инстр. кѐјом, лок. кéју; мн. кéјеви и кéјови) фр. *подзидана обала (са шеталиштем).* — Сваког дана су њих двојица . . . шетали дунавским кејом. *Сек.* Титрају свјетла по кејовима. *Крл.*

кéја и **кéка** ж покр. фам. **1.** *назив за помајку.* — Тај мали никога другога и не зна осим своје кеје. *Адум.* [Посвојче] обично зове . . . помајку: најом, дадом или кеком. *Ђорђ.* **2.** (кéка) бот. **а.** *врста водене биљке с лишћем као стрела* Sagittaria sagittifolia. *Сим. Реч.* **б.** *в. враголић. Сим. Реч.*

кéкавац, -ávца м *в. кајкавац. Деан. Рј.*

кекáвштина ж индив. *новинарски кићени језик.* — Е па како ћеш ти то извести ако се не бавиш политиком и — да рекнем новинарском кекавштином — ако не ступиш у арену дневне политичке борбе? *Бал.*

кѐкез м тур. *хомосексуалац.* — Он је сатерао тога кекеза у један угао његове собе. *Андр. И.*

кѐкѐт м *кекетање. Рј. А.*

кекѐталица ж *женска особа која се радо и често кекеће. Рј. А.*

кекѐтало м и с *човек који се радо и често кекеће. Бак. Реч.*

кекѐтање с *гл. им. од кекетати се.*

кекѐтати се, кèкећем се несврш. покр. оном. *смејати се на нарочит начин као да се стално понавља ке-ке-ке. Рј. А.*

кѐкнути, -нем сврш. фам. *ударити, клопити, мазнути.* — Хм, како само неће клис кога да кекне у слијепо око! *Ћоп.*

кѐкс м енгл. *ситно слатко пециво од финог брашна које се послужује обично уз чај; бисквит.*

келера́ба ж нем. бот. *врста купуснице, којој је горњи део стабљике из којег расте лишће одебљао попут гомоља те служи за храну*; *кораба* Brassica oleracea gongylodes. *Сим. Реч.*

кѐлим м тур. *врста ћилима*; *врста веза. Кл. Рј.*

кѐлнер м нем. варв. *конобар.*

келнѐрāј, -а́ја м варв. *место у кафани или гостионици где келнери примају наручено јело и пиће и носе гостима.* — Сека брзо оде иза келнераја на споредна врата. *Бар.*

келнѐрисати, -ишēм несврш. *вршити службу келнера или келнерице, келнеровати.* — А ћерка, место да мајку замени, келнерише. *Сек.* [Мару] је Анта довео ... још у доба када је по свету келнерисао. *Рад. Д.*

кѐлнерица и **кѐлнѐрка** ж *конобарица.*

кѐлнеровāње с *гл. им. од келнеровати.* — Канда му бијаше по вољи што Спасоје проговори о келнеровању. *Ћор.*

кѐлнеровати, -рујēм несврш. *келнерисати.* В. пр. уз гл. им. келнеровање.

кѐлнерскӣ, -ā, -ō *који припада келнерима; који се односи на келнере.*

кѐлнѐрче и **келнѐрче,** -ета с *дем. од келнер.* — Ако нема газде, а он се разговара с келнерчетом. *Срем.*

кѐломна ж ром. покр. *камени стуб, колумна. Кл. Рј.*

кѐљ[1], кѐља м нем. бот. *врста купуса која има смежурано лишће и нешто мекше главице* Brassica oleracea sabauda. *Сим. Реч.*

кѐљ[2] м нем. дијал. *лепило, туткало.* — Обични столарски кељ или туткало добива се искухавањем кожних отпадака и кости врућом водом. *ОК.*

кѐљав, -а, -о *који је без зуба, безуб.* — Не само жену кељаву и отромбољену већ и снажне ... атаманце умео је Степан обарати. *Моск.*

кѐљавац, -а́вца м зоол. покр. *врста ситне рибе са пуно костију. Вук Рј.*

кѐље с *в. кељ*[2]. *Деан. Рј.*

кѐљити и **кѐљитн,** -ӣм несврш. покр. *лепити кељем* (*нарочито у столарству*). *Деан. Рј.*

кѐљити се, кѐљӣм се несврш. *кревељити се, кривити се. Деан. Рј.*

кѐљōв, -о́ва м покр. *риђ човек* (*погрдно име за туђина риђе косе*). — Нек знају ... и ови наши кељови да данас Раци светкују. *Јакш. Ђ.*

кемиза́ција ж *свестрано искоришћавање резултата хемије и хемијских метода у индустрији и пољопривреди.*

кѐмија ж = хемија *егзактна природна наука која проучава састав твари, материје и битне промене на њима*: анорганска ~, органска ~, физичка ~.

кѐмијскӣ, -ā, -ō *који припада хемији*; *који се односи на хемију*: ~ метода, ~ анализа, ~ реакција, ~ састав (крви, дрвета и сл.), ~ лабораторија, ~ обрада дрвета, хемијски производи, ~ оловка, ~ црнило, мастило.

кѐмијски прил. *на хемијски начин.* — [Хемичари] хемијски аналишу — сузу. *Матош.*

кемијкāлије ж мн. *хемијски производи*; *хемијски препарати.*

кѐмичār м *човек који се бави хемијом.*

кѐмичāрка ж *жена хемичар.*

кѐмичкӣ и **кѐмичнӣ,** -ā, -ō *в. хемијски.* — »De natura rerum« ... сматра се ... претечом ... најновијег хемичног схватања о бићу атома. *С 1937.*

кѐмпинг м енгл. *логоровање у пољу.*

кѐнгур, -а и **кѐнгуру,** -уа м енгл. зоол. *сисар из реда тоболчара, торбара с кратким предњим и дугим стражњим ногама, клокан* Macropus giganteus. *Терм. 4.*

кенозо̀ик м грч. геол. *најмлађа геолошка формација Земљина развоја.*

кенозо̀јскӣ, -ā, -ō *који се односи на кенозоик*: ~ доба, ~ период.

кенòтаф м грч. *симболичан гроб подигнут у домовини покојнику који је умро у туђини, утопио се или погинуо у рату, а тело му није пронађено.*

кентàвр м *в. кентаур.* — Кентаври трче оружани луком. *Комб.*

кентàур м грч. = центаур **1.** *грчко митолошко биће којему је глава и горње тело људско, а доњи део тела и ноге коњске.* — Чује се како негде ... трче кентаури. *Дуч.* **2.** (Кентаур) астр. *сазвежђе јужне хемисфере. Свезн.*

кентàурица и **кентàуркиња** ж *женски кентаур.* — Пијани Сријемац цјелује кентауркињу. *Крл.* За кратко вријеме неколико њезиних кентаурица разлетјело се у комаде. *Шкреб.*

кентàурскӣ, -ā, -ō *који се односи на кентауре.* — Чуо се топот кентаурских копита. *Крл.*

кѐња ж покр. *магарица, ослица. Рј. А.*

кéња ж покр. погрд. *женска особа која споро, пипаво, лено ради.* — Кењо проклета! — зајаукнуо Лужњак од десперације. *Мар.*

кéњавица ж *в. кења*; исп. кењалица. — Лице ти се сја ... то и јесте оно право здравље. А не ... као ове кењавице и машкаре. *Маш.*

ке́њалица ж покр. *в. ке́ња. Рј. А.*

ке́њало м *кењац (1б и 2).*

ке́њати, кёњā̄м несврш. покр. *споро, пипаво радити. Рј. А.*

ке́њац, -њца м покр. **1. а.** *магарац.* — И кењац види да је у мене боље. *Вор.* Гавран је гонио пред собом ... кењца. *Божић.* **б.** фиг. погрд. *тврдоглав човек.* — Баш си стари кењац, а на очи си много млађи. *Мат.* Какво је то изненађење морало бити за онога кењца Пантагруела! *Уј.* **2.** подр. *онај који кења, кењало. Рј. А.*

ке́њача[1] ж *аугм. од ке́ња.*

ке́њача[2] ж мац. покр. *маст која се ухвати између главчине и осовине точка од кола, коломаз. Вук Рј.*

кењѐдер м покр. **а.** *човек који дере кењце. Рј. А.* **б.** погрд. *човек презрена занимања.* — Ти кењедеру један ... да нијеси већ прешао мој праг! *Мат.*

ке́њеча ж покр. *в. кењача*[2]. — Грк је већ унео све што му је стајало испред дућана ... и крупице соли и кењечу. *Срем.*

ке́њица ж *дем. од ке́ња.*

ке́њкав, -а, -о *који радо кења.* — Деца ... немирно спавају, кењкава су и зловољна. *Батут.*

ке́њкавōст, -ости ж *својство онога који је кењкав.*

ке́њкало м и с *човек болешљив и због тога плачљив, цмиздрав.* — Овакво је кењкало и шарало точно то што јест: шепртља! *Крл.*

ке́њкā̄ње с *гл. им. од кењкати.*

ке́њкати, -ā̄м несврш. **1.** *плакати непрекидно монотоним гласом, цендрати, кмезити, цмиздрити (већином о деци).* — Дете је кењкало, тражећи да једе. *Вос. Б.* Дијете је помало кењкало, цмиздрило, плакало. *Бен.* **2.** *жалити се, тужакати се (често и свакоме) због болешљивости. Бак. Реч.*

ке́њо, -а и -ē м покр. *хип. од кењац.* — Ознојио се старац, ознојио се кењо. *Вел.*

ке́њче, -ета с *дем. од кењац.* — Спавнуло кењче мало, па му попузло. *Гор.*

ке́њчев, -а, -о *који припада кењцу.*

кењчи̏јати, -ā̄м несврш. *правити магарштине, лудорије, комедијати, лакрдијати.* — Нешто је разњежен Станко, не кењчија му се. *Ћоп.*

кењчи̏јāш, -а̏ша м *комедијаш, лакрдијаш*; исп. кењчијати. — А међу људима [био је] весели кењчијаш и разбибрига. *Ћоп.*

кењчи̏лук м *комедијање, лакрдијање, несташлук.* — Доста и тих твојих бенављења и кењчилука! *Андр. И.* Једне ноћи неко је, из кењчилука, намјестио Јовандеки трнку с пчелама у сам нужник. *Ћоп.*

кењчина м *аугм. од кењац.* — Ти си марва, кењчино жандарска! *Петр. В.*

кēп м енгл. *кратак огртач без рукава, служи за заштиту од кише и ветра.* — Испремијешана међусобно и грађанска одијела ... војнички кепи. *Бег.*

кēпēц м тур. **1.** *човек врло ниског раста и слабо развијен, патуљак.* — Казивала му је како је неиздржљиво у овој пустињи, међу ... злоћудним светом кепеца и шумских наказа. *Андр. И.* **2.** фиг. *човек незнатан и безначајан у сваком погледу.* — Телом беше џин, а духом кепец. *БК 1906.* Пацови и кепеци данашњег времена гмижу. *Сек.*

кēпецаст, -а, -о *који има особине кепеца.* — Али ... бити ... представљен јавности као безначајан, ситан, кепецаст ... то је била паклена мука. *Прод.*

кēпēчев, -а, -о *који припада кепецу.*

кēпечијй и **кēпечјй,** -ā, -ē *који припада кепецима, који се на њих односи.*

кēпечкй, -ā, -ō *који је својствен кепецима.* — [Исмијава] кепечку претенциозност Мусолинија. *Ћон.*

кēр м (мн. кēрови, ген. керóвā и кēрōвā) **1.** *пас.* — Хтједох уједати зид као бијесни керови. *Матош.* Мој отац је ... био страстан ловац ... Такође још држи керове. *Дом.* **2.** фиг. погрд. *човек који својим поступцима изазива презир, гнушање.* — Нека иде, блудни кер! Нека иде, проклет био! *Моск.*

Изр. фиг. не вреди ни кера *ништа, нимало не вреди*; терати кера *банчити, пијанчити, теревенчити, лумповати.*

кēра ж покр. *кучка, куја, керуша.*

ке́ра[1] ж **1. а.** *в. кер.* — Што си дигао главу као кера? *Маж. М.* Пратиле ти кере траг. *Кош.* **б.** фиг. *млада живахна женска особа.* — А она кера мала, она вижла ... оно ће бити Мара. *Берт.* **2.** зоол. *врста кукца, инсекта, ухолажа* Forficula auricularia. *Финк.*

ке́ра[2] ж покр. *јама у коју се, при дечјој игри, утерују куглице.*

Изр. манути у керу кога *послати га к врагу, ђаволу.* — Та ман'те их у керу, још је турски дух код њих. *Срем.*; обилазити око кере *клонити се, избегавати.*

кēрāд ж *зб. им. од кер.* — Ловци смо, па имамо добру керад. *Пол. 1959.*

керајтàна ж тур. *радионица; радња, дућан.* — Чита, учи, иде у медресу, а кад дође у керајтану ... сви слушају. *Радул.*

керàмика ж грч. **1.** *лончарска, грнчарска вештина.* **2.** зб. *керамички, лончарски производи.* — На нижем ступњу барбарства почели су производити ... керамику. *Пов. 1.*

керàмичār м *обртник, занатлија, радник керамичке струке, лончар, грнчар.*

керàмичārка ж *женска особа керамичар.*

керàмичārскӣ, -ā, -ō *који се односи на керамичаре.*

керàмичкӣ, -ā, -ō *који се односи на керамику, који је израђен од глинене масе.* — Пара [се] . . . таложила на керамичким плочицама. *Десн.*

керàтӣн, -ѝна м грч. *белкаста материја, рожина од које су израђени рогови, нокти, длаке и сл.*

кѐрбер м грч. = цербер **1.** мит. *троглави пас који чува улаз у подземље.* **2.** фиг. *строги чувар.* — [Виши чиновници] су кербери постојећег стања . . . на штету народних права и слободе. *Прод.* Кербери су на вратима. *Уј.*

кѐрберскӣ, -ā, -ō *који се односи на кербере; који је као у кербера.*

керѐбечӗње и **керебе́чӗње** с *гл. им. од керебечити се.*

керѐбечити се, -ѝм се и **керебе́чити се,** -èбе́чӣм се несврш. *разметати се, шепурити се. Вук Рј.*

Керѐмпӯх, -у́ха и **Кѐремпӯх** м *познато лице из кајкавске нар. приповетке; симбол несташне обести и лукавости.*

керемпу́ховскӣ и **кѐремпӯховскӣ,** -ā, -ō *који је својствен Керемпуху, превејан, лукав.* — Па се, да дође до тога, присјетио једној управо керемпуховској лукавштини. *Цес. А.*

ке́рӗње с *гл. им. од керити се.*

кѐреп м мај. **1.** *скела сложена од чамаца, лађа.* — Швабо . . . чека на керепима и бродовима и . . . свакога ко је сумњив . . . одводи. *Бур.* **2.** *дно или лађа на којој лежи воденица.* — Нађох сатрунули кереп крај обале. *Лал.*

кѐрећӣ и **керѐћӣ,** -ā, -ē *пасји.* — Чамча се мало поднапио, па . . . трчи по авлији керећим »трапом«. *Игњ.*

Изр. ~ живот *један, бедан живот.*

кѐрећи и **керѐћи** прил. *на керећи начин, попут кера, пасји, као пас, паски.* — Ни за часак не смем лећи — то је баш керећи. *Змај.*

керефе́ке ж мн. и **керефе́ки** м мн. мај. **1. а.** *сјајне, али празне свечаности, обичаји.* — Досадиште ми одаје и дворске керефеке. *Бен.* **б.** *непрактични, непотребни, безвредни предмети.* — Ја вам не марим за торте и друге којекакве керефеке. *Срем.* Парфеми и још сви могући керефеки. *Бег.* **2.** *уобичајена друштвена околишања и извијања.* — Брзо то иде без керефека. *Сим.*

Изр. правити керефеке *не прелазити на ствар, заобилазити, измотавати се.*

кѐрина ж *аугм. и пеј. од кер и кера.* — Увек води са собом једну црну керину. *Глиш.*

ке́рити се, кѐрӣм се несврш. покр. *банчити, лолати се, лумповати, пијанчити.* — У доба поклада ено и керио се. *Коз. II.*

кѐрић, -а и **кѐрӣћ,** -ића м *дем. од кер.* — Радују се као керићи који дочепају комад меса. *Сек.*

ке́рица ж *дем. од кера*[1]. — Млађи керови и керице . . . све се надмећу. *Јакш. Ђ.*

кѐрице ж мн. покр. *мале ресе, чипке (као украс).* — Што у једног има, можеш наћи и код другог: керице, рудице . . . оптоке, свиле. *Коч.*

кѐрмез м тур. *в. гримиз.*

кѐрмезнӣ, -ā, -ō *в. гримизни.*

Изр. ~ штитаста уш, вашица Chermes vermilio. *Терм. 4.*

кѐрмес м фламански *црквена слава; народно весеље; забава у природи.* — Придружиле [се] одборима за приређивање концерата и кермеса у корист рањеника. *Нуш.* Прославио [се] . . . својим обесним кермесима. *Петр. В.*

кѐриа ж зоол. *врста морске рибе* Cerna gigas; исп. кијерна, краја. — Јучер је донио велику рибу, керну. *Шег.*

кѐров, -а, -о *који припада керу.*

кѐрбв, -ѐва м покр. *велики кер, псина.* — фиг. погрд. Мир, керове! — одрине регистратор младога кицоша. *Ков. А.*

керѐвљӣ, -ā, -ē *који припада керову и керовима.*

керѐвскӣ, -ā, -ō *који припада керовима, који је као у керова.*

керѐзӣн, -и́на м инд. *расветно уље добивено од нафте. Туђ.*

кѐростац, -сца м покр. *свећњак, чирак. Вук Рј.*

кѐрпич м грч. покр. *ћерпић, непечена, пресна опека, цигла.*

кѐруб, -а песн. и **керу̀бӣн,** -и́на м рлг. хебр. **1.** *анђео (чувар раја с пламеним мачем, члан керубинског кора), херувим; исп.* сераф и серафим. — Само су керубу малом задрхтала крила. *Гал.* У дрву [су] резбарили . . . керубине. *Бат.* **2.** фиг. *нежно, недужно чељаде.* — Аљоша, керубине мој! *Л-К.*

керу̀бӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на керубине.*

керубѝнчић м *дем. од керубин.* — Крај ње су биле . . . иконе . . . а око њих начињени керубинчићи. *Л-К.*

керу̀вика ж *в. херувика.* — Слушао сам је као . . . керувику. *Срем.*

керу́дер м нем. варв. *весло којим се окрећући вози и управља чамцем.* — Трећи је [човјек] с керудером на крми. *Дав.*

кèрупскӣ, -ā, -ō *који се односи на керубе.* — А керупски и серафски сви због . . . им . . . сјали. *Марк. Ф.*

кèруша ж *кучка, куја.* — Одлутала и моја керуша. *Сек.*

кèрчāд ж *зб. им. од керче.*

кèрче, -ета и кèрчета с *дем. од кер.* — Има, велиш, и реп? — Као у керчета. *Глиш.* Подвиче на керче. *Матош.*

кèрцалија м *в. крцалија.* — Чује да је Кара-Феисија са својим керцалијама . . . продро у Бугарску. *Том.*

кèса ж тур. **1.** *торбица, врећица (од коже, мехура, грубог платна, од папира, хартије, сукна или плетена).* — Мрмљаше звекећући пуном кесом. *Шен.* Носи једну дућанску кесу од хартије. *Нуш.* **2.** *кожната торбица за пиштољ.* — Дебељко је ставио руку на кесу свог финог пиштоља. *Кал.* **3.** *оно што је по свом облику слично кеси (као бешика или што друго у телу или на телу).* — Скинуо ме је до гола . . . Није још готово, дигни кесу. *Чол.* Срце лежи омотано кожастом кесом. *Батут.* **4.** заст. *новчана мера.* — Иште од њега пет, шест или десет кеса . . . у зајам. *Маж. М.* **5.** фиг. *новац, богатство.* — Мандат се не стиче главом, него кесом и ногама. *Нуш.* Увек [су] готови да нам ставе на располагање своју кесу. *Цар М.*

Изр. дебела, масна ~ *много новаца, велико богатство*; супр. мршава, сува кеса; дрешити, одрешити кесу *да(ва)ти новац*; имати своју кесу у свом џепу *слободно располагати својим новцем и својом имовином*; испразнити (истрести) коме кесу *измамити коме сав новац*; *навести или приморати кога на велике трошкове*; мазнути (ударити) кога по кеси *изложити кога великом трошку*; насртати на чију кесу *дрско тражити, захтевати новац*; ни у кесу, ни из кесе *бити материјално незаинтересован*; фиг. *индиферентно, свеједно*; познавати кога као пару у кеси *добро познавати кога*; празна кеса не дивани посл. *онај који нема новаца, ништа не може постићи*; стегнути (стиснути) кесу *бити тврд у издавању новца, цицијашити, шкртарити*; стиснути се као две паре у кеси *повући се, притајити се, хтети остати незапажен.*

кеса́рити се, кèсāрӣм се несврш. покр. *цењкати се, погађати се.* — Што се кесариш кô срина? *Рад. Д.*

кèсаровина ж *в. цесаровина, ћесаровина.*

кèсāрош м покр. *џепарош, крадљивац, лопов, лупеж.* — Код Глине их нападе неки кесарош. *Матош.* Пришао ми је један вашарски кесарош. *Нуш.*

кèсаст, -а, -о *који има кесу, који је попут кесе.* — То су . . . разне врсте кесастих мрежа. *Петр. М.* Уста одмах воде у пространи кесасти желудац. *Финк.*

кèсат, -а, -о покр. *који има много новаца, богат. Рј. А.*

кèсега ж мац. зоол. *невелика бела риба из пор. шарана, широка тела, пуна костију; деверика, сиђ* Abramis brama. *Вук Рј.*

кèсегица и **кèсежица** ж *дем. од кесега.* — Ситне кесегице [рибар] претури преко руке . . . а крупније задржава. *Срем.*

кèсер м тур. *врста дрводељског и столарског ручног алата за тесање, са сечивом на једној, а дужим ушицама на другој страни, којим се удара као мотиком.* — Столар сам . . . Наоружан кесером, длетом и сврдлом. *Богдан.*

кèсераст, -а, -о *који је налик на кесер.* — Судија . . . поче ходити по соби, упредајући кесерасту брадицу. *Мат.*

кèсерити се, -ӣм се несврш. пеј. *смејати се тако да се виде зуби, церити се.* — Стаде се пакосно кесерити. *Коч.* фиг. Иако се смрт кесери готово иза свакога жбуна, има ипак нечег језивог у равнодушном изразу ових људи. *Јак.*

кèсетина ж *аугм. и пеј. од кеса.* — Већ повади сваки кесетину. *НПХ.*

кèсеџија м тур. *друмски разбојник, човек који вреба и напада путнике на друмовима, насилник, силовит човек.* — Па се онда, ко какав кесеџија, крену силовито кроз сокаке и мáле. *Коч.* Зар сам ја друмски разбојник, кесеџија, па да ме овако хватају? *Куш.*

кèсеџӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на кесеџије; који је као у кесеџија.* — Наредио сам био да се и ручак спрема . . . кесеџијски ручак. *Коч.*

кèсизӯб м покр. *човек који радо и често кеси зубе, који се једнако смеје. Вук Рј.*

кèсити, кèсӣм несврш. = кезити, само у изразу: ~ зубе. — Режи . . . и кеси дуге зубе на ме. *Кос.* фиг. Подлост кеси зубе. *Змај.* Но и тамо биједа прилично кеси зубе. *Бен.* **б.** *церити се.* — [Момци су] пушећи цигарете на њу кесили зубе. *Бен.* Блаж је . . . кесио доброћудно речкаве зубе. *Божић.*

~ **се 1.** = кезити се. — Утући вас треба! — говорио старац кесећи се на Јанка. *Тур.* фиг. Са свих страна кесиле су се, претећи, разне опасности. *ЛМС 1951.* **2.** *церити се.* — Стражар скочи као рис: — Шта се кесиш, будало једна! *Чол.* фиг. Све сањам како се излијева пљусак по јагодама, а оне се кесе расквашене од водурине. *Михољ.*

кèсица ж *дем. од кеса.*

Изр. беле кесице мед. *беле бубуљице које се јављају на очним капцима и на целом лицу, кожни грис. Свезн.*

кѐсичāр м зоол. **1.** *рак витичар у облику жуљкасте кесице који као паразит живи на затку других ракова* Sacculina carcini. — На раковици налази се с доње стране тијела нека животиња наметник. То је кесичар. *НЕ.* **2.** мн. *врста лептира* Psychidae. — Још боље запретке од мољаца праве кесичари . . . наши чести лептири. *Финк.*

кѐсичаст, -а, -о *који има облик кесице, који је као кесица, који личи на кесицу.* — Наврла му је крв у кесичаста лица. *Гор.* Кесичасте шкрге. *Бак. Реч.*

кесòкрадица м *кесарош, џепарош, џепокрадица.* — Према њему доходи неки кесокрадица. *Креш.*

кѐсōн, -óна м фр. *затворена челична или бетонска комора без дна која служи за ископавање тла под водом испод ње.* — Муж је погинуо у кесону. *Рист.*

кесóнац, -нца м *радник у кесону.* — А кесонци на дну бунара . . . продужавали [су] да ударају темеље ламелама. *Дав.*

кесòноше ж мн. зоол. *врста морске рибе код које мужјаци носе на трбуху кесицу у којој су јаја* Syngnathidae. *Финк.*

кѐсōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кесоне, који се прави помоћу кесона.*

Изр. ~ болест мед. *болест која је изазвана повишеним атмосферским притиском код људи који раде у кесонима*; кесонске хлаче, панталоне *отвор на кесону за избацивање ископаног материјала.*

кѐстēн, -ена м (лок. кестѐну и кѐстену; ген. мн. кѐстēнā, кестенā, кестенóвā и кѐстенōвā) бот. *врста листопадног дрвета из пор. букава са много подврста*; *плод тога дрвета* Castanea sativa. *Терм. 3.*

Изр. вадити (вући) за кога кестене из ватре *вршити тежак, напоран посао чијим се резултатима користи други.*

кестѐнāр, -ара м = кестењар **1.** *онај који пече и продаје кестење.* **2.** *кестеник.* — Одјашио на њој [кобили] . . . у кестенар. *Ћоп.*

кестенàрица и **кестѐнāрка** ж *женска особа кестенар.*

кѐстенаст, -а, -о = кестењав и кестењаст *који личи на кестен, који је по облику или боји као кестен, мрк, смеђ*: ~ коса, кестенасте очи.

кестѐнӣк, -ика м *шума кестенова. Вук Рј.*

кестѐнић, -а и **кестѐнӣћ,** -ића м *дем. од кестен.*

кѐстенов, -а, -о *који припада кестену, који је од кестена (дрвета или плода).*

кѐстеновина ж *кестеново дрво.*

кестѐнчић, -а и **кестѐнчӣћ,** -ића м *дем. од кестен.*

кестѐнџија м *в. кестенар (1).* — Узвикују кестенџије. *Каш.*

кѐстењав, -а, -о = кестенаст. — Поче носити и лети и зими један дуги капут кестењаве боје. *Јов. Ј.*

кестѐњār, -ара м = кестенар. — По џестама [су] кестењари палили прве ватре. *Крл.* Послије дуга пентрања по стрму кестењару . . . угледа хоџу. *Ћоп.*

кестењáрев, -а, -о = кестењаров *који припада кестењару.*

кестењàрица и **кестѐњāрка** ж *женска особа кестењар.*

кестењáров, -а, -о = кестењарев.

кестѐњāрскӣ, -ā, -ō *који припада кестењарима, који се односи на кестењаре.* — Без сврхе, као и они празни кестењарски киосци. *Десн.*

кѐстењаст, -а, -о = кестенаст. — Лице му беше . . . опточено малом кестењастом брадом. *Вес.* Имала је . . . очи кестењасте. *Франг.*

кестењасто- *као први део сложених придева значи кестењаст или кестењасту нијансу оне боје коју означава придев у другом делу сложенице*: кестењастосмеђ, кестењастосив и сл.

кестѐњача ж бот. **1.** *кестењаста печурка.* — На врху степеница насадио се онај минијатурни тријем . . . с нахереним етернитом као сунцобран печурке кестењаче. *Божић.* **2.** *врањи лук, врста дивљег лука из пор. љиљана* Ornithogalum. *Сим. Реч.*

кѐстѐње с *зб. им. од кестен* **а.** *кестеново дрвеће.* — Одрасло кестење ширило се . . . између јектичавих липа. *Уск.* **б.** *кестенови плодови.* — Мирисно су висјели гроздови кестења. *Сим.*

Изр. вадити, извлачити, вући кестење из ватре за кога *в. уз кестен (изр.).*

кѐстењскӣ, -ā, -ō *што припада кестењу.* — Густа, црна брада . . . препуна духана и ситних мрвица од хљеба или кестењских љупина. *Ћор.*

кестòзуб м покр. *кесизуб. Вук Рј.*

кесȕрина ж *аугм. и пеј. од кеса.*

кéтеуш м *кетош. Вук Рј.*

кéтити, -ӣм несврш. *не радећи ништа чекати да време прође, чамити.* — Турци кете у бедему тврду. *Март.* Многе дневе у граду кете. *Павл.*

кéтош м мац. *врста игре, плеса удвоје.* — Ударише и коло, и кетош, и бећарце. *Петр. Б.*

ке́туша ж *кетош.* — Свирац је свирао сремачко коло, а Тана и Стана играли су кетушу. *Јакш. Ђ.*

кѐфа ж тур. варв. *в. четка.* — Нашла се кефа за кефање подова. *Крл.*

кѐфалија м грч. *поглавар града, претежно војнополитички, у средњовековној српској држави.*

кефалòподи м мн. (јд. кефалòпод) грч. зоол. *главоношци.*

кѐфа̄ње с *гл. им. од кефати.*

кѐфа̄р, -ара м *онај који прави кефе.*

кѐфати, -а̄м несврш. **1.** *чистити кефом, четкати.* — Кефали [су] ципеле и одијело. *Крл.* **2.** фиг. нар. *грдити, псовати; оговарати.* — Ми га [новине »Позор«] кефамо озгора и оздола и попречке, али узалуд. *Ков. А.*

кѐфи̏р м татарски *пенушаво густо млечно хранљиво пиће које се добија помоћу алкохолног и киселог врења, врста јогурта.* — Подворник је пио љековити кефир. *Краљч. Стј.*

кѐфица ж *дем. од кефа.* — Треперила му четињаста кефица на ловачком шеширићу. *Гор.*

кѐфтати, кѐфћем несврш. *в. лајати, кевтати.* — Кефће сада одатле на њ ... нека мала ... пудлица. *Срем.* Кефтали су за трагом као пси. *Лал.*

кѐфћа̄ње с *гл. им. од кефћати.* — Кучка ... настави своје убрзано и високо кефћање. *Петр. В.*

кѐфћати, кѐфћем несврш. *в. кевтати.* В. пр. уз гл. им. кефћање.

кѐхисати, -ишем несврш. тур. покр. = кенсати.

кѐц, кéца м (инстр. кéцом; мн. кéчеви) мађ. **1.** карт. *најјача карта у игри (на њој је само један знак), ас.* — Црвени и црни кецови бијаху његов искључиви студиум. *Шен.* Можда им је причао о фулу кечева у ноћашњој партији покера? *Вучо.* **2.** *последњи играч у колу.* — Коловођа води, а кец завршава коло. *Марк. М.* фиг. Никад не видех веселијег кеца од разиграног месечара Цера. *Макс.*

Изр. радо гледати у кеца *радо играти карте;* упали ти кец *имао си успеха, добитка.* — Има да частиш, теби данас упали кец. *Чол.*

кѐц (често поновљено) **1.** *узвик којим се гоне козе.* — Помокрило се проклето ... Кец! — и с уживањем звецну јаре прстом у чело. *Моск.* **2.** покр. *узвик којим се потиче, зове кум у сватовима да баца новац.* — А кога срећа нанесе у порту после венчања кад пустосвати повичу: Кец, куме, изгоре кеса! *Чип.*

кѐца[1] узв. *в. кѐц (1).* — Поп Перо ухвати се за браду и учини као јарац: »Ме-хе-хе! — Кеца, попе — у шевар! викну учитељ Симо. *Глиш.*

кѐца[2] ж риб. покр. *врста рибарске мреже налик великој од пређе плетеној кеси.* — Једине мреже ... за лов по дубоком морском дну ... су ... кеца или дређа. *Петр. М.*

кѐца̄ње с *гл. им. од кецати (се).*

кѐцати, -а̄м несврш. *узвикивати »кец(а)«. Вук Рј.*

~ **се** *в. крзати се. Р-К Реч.*

кѐцеља ж (ген. мн. кѐцељā) мађ. *врста одеће различног кроја која се облачи поврх одела (хаљине), покрива предњу страну и чува од нечистоће;* исп. опрегача, прегача. — У неприлици узе трљати руке о кецељу. *Донч.* фиг. Кафана преко пута спушта своју гвоздену кецељу. *Вучо.*

кецѐљац, -љца м покр. *дем. од кецеља.* — Дете ... јој се ухватило за шарен кецељац. *Јакш. Ђ.* Ухвати дрхтавим прстима крај од кецељца. *Петр. В.*

кецѐљина ж *аугм. и пеј. од кецеља.* — Опасаше дугачке бошче од подераних кецељина. *Ђор.*

кѐцељица ж *дем. од кецеља.* — Ручицама чупка кецељицу. *Ранк.*

ке́цити, кѐцӣм несврш. покр. *в. кесити.* — Тер на мјесец да не кеци зубе. *Март.*

кѐцка̄ње с *гл. им. од кецкати (се).*

кѐцкати, -а̄м несврш. *дем. према кецати.* — Јарац, кога кецкају »Мркан«, власништво је Силвестра Курлана. *Божић.*

~ **се** *свађати се.* — Само да им се је с браћом Словенцима кецкати и клати. *Ков. А.*

кѐцнути, -нем *свр. према кецати.*

кѐч, кѐча м енгл. спорт. *рвање слободним стилом.* — [У Мексику] је открио сву лепоту кеча и страсно заволео тај сурови спорт. *Пол. 1959.*

ке́ча ж покр. *врста гуња изаткана од кострети (јарине) и вуне. Рј. А.*

кѐчс, -ста с тур. *мала, полулоптаста шиптарска капа од увељане вуне, бела или тамносмеђа.* — Кечета збаченог са ознојеног чела бледео је Бајрам Делија. *Б 1958.*

кѐчер м енгл. *рвач слободног стила.* — Пре два месеца појавио се на француским ринговима циновски снажан кечер. *Пол. 1959.*

кѐчига ж (дат. и лок. -ги) зоол. *врста рибе хрскавичава скелета, из породице јесетра* Acipenser ruthenus.

кѐчити, -ӣм несврш. покр. *хватати, ловити.* — Пази како ће да их погледа, па кечи сваку њихову реч и прати им поглед. *Ад.*

ке́чити, кéчӣм несврш. *в. кезити.* — Гнусно Анадолче кечи зубе. *Павл.*

~ **се** *кезити се. Бак. Реч.*

кéчка ж (дат. и лок. кéчки) покр. *плетеница.* — И ја сам је за кечке навлачио! *Крл.*

кéша и **ке́ша** м покр. погрд. *стар човек* (обично у изразу: матори ~). — Он, излапели старац, матори кеша, нагињао на Рајну. *Рад. Д.* Слушај, кеша, наточи ми једну буклију! *Куш.*

кéшаст, -а, -о *који је боје као кеша, блед, пепељаст, рђаст. Р-К Реч.*

ке́шёње с *гл. им. од кесити (се).*

кèшке, -ета с тур. покр. *врста јела од овчјег или кокошјег меса и куване пшенице. Вук Рј.*

кӣ, кâ, кé и кô придевска зам. заст. покр. *в. који.* — Мој је мозак као поље кијем су прошле дивље хорде. *Кам.*

ки прил. покр. *в. као.* — А овде је свет послушан, слуша, брате, власт што каже, па иде ... ки млада у вајат. *Срем.*

кибернѐтика ж грч. *научна грана која проучава аналогију међу стројевима, машинама и живим организмима.*

ки́бити, -ӣм несврш. вулг. *в. кибицирати.* — А она [дјевојка] се сакрије под оне дуње и киби. *Ћос. Д.*

ки́битка ж рус. **1.** *руска лака путничка кола.* — Као што је ... несретному сибирскому прогнанику у тијесној кибици, тако [је] њему ... по тој ноћи тамној. *Јурк.* **2.** *шатор монголских народа.*

ки́биц и **ки́бицер** м нем. *онај који с интересовањем прати развитак туђе игре (карата, шаха и сл.); навијач.* — Господин Раја је гледао и све више учествовао, као пунокрвни кибиц, у игри. *Петр. В.* Ногометна је утакмица »дјело умјетничког квалитета«, јер у кибица »побуђује емоције«. *Шим. С.* У механи су остали још карташи ... и гомила кибицера око њих. *Пер.*

кибици́рање с *гл. им. од кибицирати.*

кибици́рати, -ӣцӣрām сврш. и несврш. = кибицовати *бити кибиц, посматрати с интересовањем друге при игри (особито при картању), уопште посматрати што с интересовањем;* исп. кибити. — Пред каваном на тргу просједио би ... кибицирајући играчима домина. *Десн. фиг.* А остала су три прста само ... дискретно са стране кибицирала код тога. *Перк.*

~ **се** уз. повр. *очијукати, кокетирати.*

ки́бицовање с *гл. им. од кибицовати.*

ки́бицовати, -цујēм сврш. и несврш. = кибицирати. — Лепи Перица ... им прави цигаре и кибицује, иако се он и не разуме у шаху. *Срем.*

ки́бл м и **ки́бла** ж нем. *кабао, канта.* — Ни они кибли, ни решт, ни онај багош ... ништа на свијету није ме иритирало тако као тај ваш начин. *Крл.* Ћелија је патосана, зидови ... прљави, у једном углу кибла. *Чол.*

ки́блā̏ње с необ. *гл. им. од киблати.* — Сутрадан за вријеме киблања видио сам лудог Имбру. *Чол.*

ки́блати, кӣблāм несврш. *износити кибле.* В. пр. уз гл. им. киблање.

киблàција м *онај који износи кибле (нпр. у затвору).* — На земунском сајмишту он је ради дупле порције био узео на себе дужност изношења кибли из павиљона, због чега је добио назив киблација. *Аз.*

ки́блица ж *дем. од кибла.*

ки́в м индив. *в. кивња.* — Ено вам је, сад навал'те, на њој кив искал'те. *Кост. Л.*

ки́ван, -вна, -вно **1.** *љутит, срдит.* — Киван је Палунко, не може да гледа ни себе ни сина у овим дворима. *Брл.* Аге и спахије ... били су озловољени и кивни на све што је хришћанско. *Андр. И.* **2.** *опак, пакостан, зао.* — У Крушевцу ... искупљена браћа дивна које гони судба кивна. *Ил.* Кивна је Јуно помутила његову [Хераклову] памет. *Наз.*

ки́ви, -ија и **кивѝкалац,** -лца м зоол. *аустралијска птица из рода тркачица, кратког врата и дугачког танког кљуна, закржљалих крила, без репа* Apterux. *Терм. 4.*

ки́вити се, кӣвӣм се несврш. *бити киван, љутити се на кога.* — Ја свега вашега посла нисам такнуо ни малим прстом, а ти се на мене кивиш. *Шен.*

ки́вљёње с *гл. им. од кивити се.*

ки́вно прил. *на киван начин, љутито, срдито.* — Некаква крупна жена кивно се продера, дижући увис подебео буков окресак. *Ћоп.*

ки́внōст, -ости ж *особина или стање онога који је киван, мржња.* — Унаточ томе што га је одбила, није ни тренутак осјећао према њој какове кивности. *Бал.*

ки́вња ж *љутња, срџба.* — Помисливши на опасност, почиње кључати кивњом. *Божић.*

ки́вот м грч. црквен. *в. ћивот, ковчег у коме се чувају мошти или реликвије, светиња.* — С кивота мирног сјај чудесни сину. *Шант.*

ки́да ж *дечја игра с капом.* — Играли се и киде и клиса. *Март.*

ки́даница ж покр. *в. кидаоница.* — Угледа га пунац и пуница из кланице [стаје] покрај киданице. *НПХ.*

ки́дā̏ње с *гл. им. од кидати (се).*

кӣдаоница ж покр. *рупа на кошари, обору за стоку кроз коју се избацује ђубре (кад се обор кида, чисти).* — Не имаде када тражити врата, него на кидаоницу се провуче. *Вук Рј.*

кӣдар, -дра м хебр. *капа у облику круне старозаветних првосвештеника; митра. Свезн.*

кӣдати, -ӑм несврш. **1. а.** *нешто што се чврсто држи растављати силом (руком, зубима, оруђем) у делове, раздирати, тргати, чупати.* — Седе крај ватре и кидају месо зубима. *Дед. В.* Кидат ћете у утроби гора злато, тврди гранит. *Наз.* **б.** *ломити, прекидати.* — Ах, благословљени били ови дани ... слободе кад све руке кидају ланце! *Војн.* фиг. Кидао је [председник] реченице, дисао тешко и мучао. *Црњ.* **в.** *окидати, тргати, одвајати.* — Нека пјесма твоја с мендуле кида цвијеће и мом злату овије главу. *Бег.* фиг. Тко сад гладује, тешко кида од уста залогај. *Новак.* **г.** *рушити.* — Кидајте мост, кидајте мост! — чује се нечији глас као урлик. *Јак.* **2.** покр. *избацивати ђубре, снег (чистећи стају или цесту).* — Мој газда кида гној у стаји. *Дук.* А ти не застрањуј, већ кидај снијег! *Куш.* **3. а.** (с ким или чим) *чинити нагли прекид, раскид, прекидати, растављати се од кога или чега.* — То значи, ти с љубављу кидаш. *Бој.* Ако речете само још једну ријеч, кидам с вама заувијек! *Л-К.* **б.** *бежати.* — А ја ти кажем да кидаш одавде. *Мих.* Ускоро сам чула да он има трабакул ... и да намерава да кида преко. *Пол. 1957.* **в.** *хитати, журити се.* — Одморни и испавани кидамо брзо. *Ђон.* **г.** *нагло вадити.* — Њега не познајем! — одскаче Момир унезверено и кида из џепа сат. *Каш.* **д.** *окидати, одапињати ороз, обарачу на пушци.* — Да му опру пиштољ у груди и да кажу »дед овако«. — »Кидај вала«, али оста као што рече. *Вукић.* **ђ.** фиг. *наносити оштар бол (физички или морални), мучити, морити.* — Апелациони судија Марковић је био оронуо старчић кога је давила астма и кидала реума. *Петр. В.* Умор засјео у младо тијело па га ломи и кида. *Куш.*

~ **се 1.** *растављати се у делове, комаде, делити се, ломити се, бити испрекидан.* — У паничном страху кидао се непријатељски стрељачки строј. *Јак.* Кидао јој се глас. *Вил.* Мисли му се кидају пред налетом ветра. *Оль.* **2.** *делити се од чега, откидати се, одвајати се.* — Из груди кидао јој се уздах за уздахом. *Ђал.* Сузе се жалосне кап из ока кида мог. *Матош.* **3.** фиг. **а.** *пробијати се куда савлађујући сметње, препреке, отимати се силом, борбом.* — Кроз трску вихор се кида и речне обале брише. *Ил.* Павле је голим ножем навалио на Кристијана, али га двојица држе, и он се кида из све снаге. *Крл.* **б.** *настојати, старати се, трудити се (око кога, чега).* — Наједаред [Моца] пљуну на банку једну, па пљес њом у по чела ономе [свирачу] што се највећма кидао са својом егедом око њега. *Ад.* Ти се, Като, мучиш и кидаш, а сита нијеси никада. *Новак.* **в.** *трпети физичке или моралне муке, мучити се, трапити се.* — Цијеле ноћи не могаше Потјех да заспи, него се кида и ломи и све мисли: како ли је са дједом. *Брл.* И она се почела кидати у страсти, боловима, пожуди. *Дуч.* **г.** *гристи се, једити се, узнемиривати се због чега.* — Како да се не кидам, мој брате! ... Није то шала платити толико на суво. *Глиш.* **4.** *ходајући чинити живе и оштре покрете, трзати се.* — Увек иде онако кочоперно војнички: кида се кад иде. *Срем.*

Изр. ~ се од смеха *много се смејати;* ~ се од плача *трести се од великог плача;* ~ се од рада *радити не водећи бриге о своме здрављу, сатирати се радећи;* срце му се кида *тешко му је, жао му је.*

кӣдимицӗ прил. с *прекидима.* — Војник ... гутајући ону месурину, кидимице настави. *Јурк.*

кидисáвати, -йсāвāм *несврш. према кидисати.*

кӣдисāње с *гл. им. од кидисати.*

кӣдисати, -ишēм сврш. и несврш. тур. **1.** *ударити, ударати, навалити, наваљивати, напасти, нападати на кога.* — Прија Смиљана, брате, мани је! Кидисала једнако: »Ама, једи, пријатељу, ама пиј, пријатељу!« *Вес.* Опасан овчарски рундов трипут је кидисао на пушчану цијев. *Лал.* **2. а.** (коме или чему) *не поштедети кога, уништити, убити, упропастити.* — Јунак негда, сад не јунак више, но трст којој сваки хлад кидише. *Маж. И.* За мене ће ... брат кидисати брату. *Матош.* **б.** (себи, на себе) (у)*чинити самоубиство, дигнути руку на себе, убити се.* — Млади је гроф кидисао своме животу. *Леск. Ј.* Динарски људи ... могу из осећајности »кидисати на себе«. *Цвиј.*

кӣдљив, -а, -о *који се лако кида.* — Мушко је чедо плачљиво, танка је пређа кидљива. *НПХ.*

киднапи́рати, -āпйрām и **кӣдноповати,** -пујēм сврш. и несврш. (у)*грабити кога ради уцене.* — Други сматрају да би било боље киднапирати Хусеина и допустити образовање републике. *Б 1958.* Прошле недеље кубански побуњеници такође су киднаповали ... два канадска инжењера. *Пол. 1958.*

кӣднути, -нēм сврш. (аор. кӣднух и кӣдох) **1.** *тргнути, извадити.* — Па киде самокрес љути, а момче ... стрекну. *Баш.* **2.** *нагло побећи, умаћи, клиснути, загрепсти.* — Он Љубицу дрпне за рукав, па кидне из куће и стоји за кућом док она не изиђе.

Вес. На брзу руку прода и свој дућан и кућу, па кидну без »збогом« . . . некуд у Мађарску. *Кол.*

кѝдољак, -о̄љка м покр. *оно што настане кидањем, део, комад, парче.* — На оној јаловој црници . . . изнад цесте . . . показаше му . . . кидољке конопаца крвљу натопљене. *Лал.*

кѝзлар-а̀га м тур. *старешина над евнусима, управитељ харема.* — У то доба кизлар-ага с четом хадума . . . поврати се у сарање. *Баш.*

кѝја ж *в. кијача.* — Око куће, дворишта, врта и завртнице стајаху сељаци, оборужани кијама, сјекирама и косама. *Шен.*

кѝјавац, -а̄вца м = кихавац (б) *плин, гас који изазива кијање.* — Филтар . . . задржи димове и магле од кијаваца (арсина). *ОК.*

кѝјавица и **кѝјавица** ж **1.** = кихавица *назеб или упала слузокоже у носу која изазива кијање, хуњавица.* — Ни кихнути нисам смио, премда сам имао кијавицу. *Шен.* Напопала ме љута кијавица. *Богд.* **2.** бот. = кихавица *биљка из пор. каћуна од које се кија* Achillea ptarmica. *Сим. Реч.* **3.** *невреме кад пада густ снег и пуше, дува јак ветар;* исп. кијамет (2б). — Кијавица на двору велика. *Рј. А.*

кѝјавичав и **кѝјавичав,** -а, -о = кихавичав *који има кијавицу, који много кија.* — Мали, мршав . . . вечито кашљуцав и кијавичав. *Сек.*

кѝјāк м **1.** *кијача* (*1*). — Велики Киклопов кијак уз ограду у спиљи бјеше, зелен маслинов кијак. *М-И.* Први ловачки прибор био је . . . дрвени кијак. *Жуј.* **2.** бот. *врста биљке* Zamia. *Бен. Рј.*

кијáмет м тур. **1.** *судњи дан, смак света.* — Власи раја уши уздигнули, Алаха ми и браде свечеве, дошао је вакат кијамету. *НП Вук.* **2. а.** *несрећа, пропаст.* — Али ратаровом је свецу тешко, јер ратар не зна за другог него њега, па каки год кијамет, а он своме свецу: Помози . . . *Вес.* Могаше . . . бити тихим гледаоцем и нијемим свједоком тога . . . кијамета. *Јурк.* **б.** *невреме, непогода, велика олуја, снежна мећава.* — У кафани тишина . . . А напољу један кијамет. *Срем.* Све се земља тресе . . . брда и пећина одјекују, кô да ће кијамет. *Куш.* **в.** *узбуна, метеж.* — А јесте ли нашли мајку? — Нисам, ко ће је наћи у овоме кијамету од народа! *Нуш.* **3.** *велико мноштво.* — Бејаше у ње пресвлакача с кијамет мањих и већих закрпа. *Шапч.* Те су истине помијешане кијаметом протусловља. *Матош.* **4.** *несхватљива ствар, заврзлама.* — Они [адвокати и суци] говоре некакве њихове ријечи, некакве апеланције, акте и некакве чудне кијамете, што их никад чуо нијесам. *Јор.*

кијáмет-дâн м покр. *судњи дан.* — Да није кијамет-дан, онај судњи час о коме говоре књиге и учени људи? *Андр. И.*

кијáметити, -ӣм несврш. тур. *нешто тражити галамом, ужурбаношћу или нервозом.* — Не кијамети, забога! *Радул.*

кијáметнӣ, -ā, -ō *који се односи на кијамет* (*1*). — Стаде чак и прорицати да се примакао кијаметни дан — страшни суд, јер се свијет искварио и испоганио. *Коч.*

кијанизи́рати, -и̏зӣра̄м сврш. и несврш. *натопити, натапати дрво живиним хлоридом ради заштите од труљења.*

ки́ја̄ње[1] с *гл. им. од кијати*[1].

ки́ја̄ње[2] и **кѝја̄ње** с *гл. им. од кијати*[2].

ки́јати[1], кӣја̄м несврш. = кихати **1.** *испуштати удахнути зрак, ваздух нагло и с праском кроз нос, а често и кроз уста због надражења слузокоже у носу.* — Кија од барута, као да си му ноздрве чемериком напунио. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *скупо плаћати што, бити кажњен због чега.*

кѝјати и **ки́јати**[2], -ā несврш. *падати* (*о снегу*), *снежити.* — А даждјело као из кабла, док је по Ловћену и Бијелој гори пусти снијег кијао. *В 1885.* Престало је кијати, па [се] упути . . . од куће. *Тип.*

кѝјача ж **1.** *дебела и чворава батина, дебља на крају којим се удара.* — Одјекивали [су] сурови гласови гонича и мукло ударање кијача по тртичним костима блажинчета. *Крл.* Све што је некако избјегло тешкој дужности ношења оружја и учешћа у борби, накитило се буџама и кијачама да тиме означи своје достојанство. *Лал.* **2.** покр. *дрвена кугла насађена на подугачак штап, чиме се лупа по води да би се плашила риба и терала у мрежу. Рј. А.*

кѝјачаст, -а, -о *који је попут кијаче.* — То су посве малени рачићи који имају посебно кијачасто тијело. *Финк.*

кѝјāчки и **кѝјачки** прил. *као кијаком или кијачом.* — Падне на земљу, а људи са стране притрче, те га примлате пушкама кијачки. *Вук.*

кѝјāш, -а́ша м зоол. *врста тврдокрилца* Claviger. *Бен. Рј.*

кѝјēр, -е́ра м *в. киљер.* — Какви си ми ти момак! Кô баба! Ти би ваљда побегô кад би те стрпô у кијер. *Ивак.*

кѝјерна ж зоол. *риба јужног Јадрана која живи у дубљим водама на хридинасту дну* Serranus gigas. *Деан. Рј.*

кѝк м *заобљен планински врх с мало зашиљеним највишим делом;* исп. кук. — Задивљено диже своје раширене зенице на далеки ланац испред себе и на мрки кик који се испред њега претеђи испречио. *Петр. В.*

ки̏ка ж (дат. -ки) **1.** *дуга коса у човека или жене; перчин, плетеница.* — Дјевојчицу ... Љубу вукли су за кику и газили. *Гор.* Испод масне капе стрше им чупаве кике. *Кал.* **2.** *чуперак длака на челу у коња и перја на глави птице.* — Коњи ... с тракама уплетеним у гриве и кику ... грабе џомбастим путем. *Моск.* **3.** *најгорњи, лиснати део крошње у дрвета.* — Повијају се густи редови келтиса ... ветар им немилице чупа кику и просипа је по путу. *Петр. В.*

Изр. хватати се за кике, доћи до кикā̀ *почупати се, почерупати се, гушати се, тући се*; пуши му се ~ *каже се кад је ко у великоме послу*; расте ми кика *драго ми је, топим се од драгости.* — Је ли оно мали Јерковић што онако липо пива? ... Бакоњи све кика растијаше на ту помисао. *Мат.*; зграбити (шчепати) кога за кике *показати своју моћ над ким.*

ки̏кав, -а, -о *који има кику.* — Видје ... кикаво Влашче зелених очију. *НПХ.*

ки́ка̄ње с *гл. им. од кикати се.*

ки̏кара ж тал. *шалица, шоља (глинена) с ручицом, из које се најчешће пије кафа или млеко.* — На старинскоме таволину ... димиле се кикаре кафе. *Војн.*

ки̏карица ж *дем. од кикара.*

ки̏кати се, -а̄м се несврш. *тргати се, вући се с ким за кику. Вук Рј.*

ки̏ка̄ш, -а́ша м *голуб с ћубом.* — Ваби из јата најдраже голубове ... гађаше, кикаше. *Божић.*

кикà̄шија ж *шија с киком.* — А обрије шије кикашије. *Март.*

ки̏кило м *име јарцу. Вук Рј.*

кикирѝки, -ија м бот. *бразилска биљка лепирњача и плод те биљке који се испечен једе, од које се прави уље, орашац* Arachis hypogaea. *Деан. Рј.*

ки̏кица ж *дем. од кика.* — А жена држала синчића, гладила га по глави коју је већ лијепа кикица покрила. *Мул.*

Ки̏клоп м = Циклоп *једнооки див из грчке митологије.* — фиг. Деветнаести век родио је два ужасна киклопа: индустријализам и општу војну дужност. *Цар М.*

ки̏клопскӣ, -ā, -ō̄ *који је као у киклопа, огроман*: ~ врата, киклопске зидине. — А Милановићу мило што има киклопски апетит. *Матош.*

ки̏кља ж нем. покр. *сукња.* — То већ бијаше нови нараштај што си глача свечане кикље. *Леск. Ј.*

ки̏кнути, -нём сврш. оном. *пустити из себе слаби глас, јекнути.* — Дијете само кикне из прсашца. *Божић.*

ки́кољити се, -им се несврш. *кикотати се.* — Поспрдно се насмијешила домаћица, стала се кикољити дјеца и шегрти, док је Роза дувала од смијешне муке. *Кол.*

ки́коња м *име волу. Вук Рј.*

ки̏кōт м оном. *гласан смех, хихот.* — Кад су из разбијених сандука покуљале оне »спрдње«, светина удари у кикот. *Нуш.* Живот изгледа мек и пријатан ... радостан као дјевојачки кикот. *Сим.* фиг. Пролеће је ... И кикоте вода и мрмор земље [носи]. *Ђон.*

кикòтавац, -ávца м *онај који (се) кикоће.* — А кад је смијешни Никичин јарац ... стао оптрчавати около кикотаваца ... Никола Чичков обухвати у муци кољена ... пуцајући од грчевита смијеха. *Гор.*

кикòта̄ње с *гл. им. од кикотати (се).*

кикòтати (се), ки̏коћем (се) несврш. *гласно се смејати, хихотати се.* — А сви су остали кикотали и превијали се од смијеха. *Грг.* фиг. Киша ... кикотала и грготала у жљебовима. *Торб.* Кикотала се хармоника све у синкопама. *Пол. 1958.*

ки̏кс м нем. варв. *погрешан ударац, промашај (у спорту)*; *погрешка, промашај уопште.*

ки̏ксати, -а̄м и **киксѝрати,** ки̏ксӣра̄м сврш. и несврш. (*у*)*чинити кикс.* — На једној проби ... трубач је неколико пута »киксирао«. *Б 1957.*

ки̏ла[1] ж грч. = кило **а.** *јединица мере за тежину, килограм.* — Пола киле ... ексера није више тридесет крајцара ... него тридесет и два. *Андр. И.* **б.** *литра.* — Неугодна [су] остајала буђења у скупној бараци с ... оним разговорима о попијеним килама ракије. *Дав.* **в.** *мера за жито (око 20 ока). Вук Рј.*

ки̏ла[2] ж **1.** мед. *болест спуштања трбушних органа (најчешће црева) у суседне шупљине* hernia. **2.** *гука или оток на телу.* — Бескући отекла кила под пазухом као највиша дињa, модра и набрекнута. *Љуб.* Дебео као чабар — с објешеним безбојним лицем евнуха и ружном килом на врату. *Лал.* **3.** *гука на дрвету.* — Намеће се ко кила на грбаво дрво. *Куш.* **4.** покр. *груда снега.* — Бију се килама, тј. грудају се. *Вук Рј.* **5.** погрд. *особа слаба од старости (као да је килава).* — Вас се серат чуди и крајина куд се стара кила подигнула. *НП Вук.*

ки̏лав, -а, -о **1.** *који има килу*[2]. — Раскораци сте, као да сте килави. *Бег.* **2.** фиг. *слаб, рђав.* — Баш је и то нека килава работа. *Ћоп.* Искривљују [се] ... ћорави и килави међународни уговори. *Кум.*

кѝлавац, -ávца м **а.** *килав човек.* **б.** погрд. *слаб, стар и неспособан човек, шепртља.* — Заузети власт, ликвидирати парламент... а са својим властитим мужицима, кењцима и килавцима обрачунати са двије-три митраљезе. *Крл.*

кѝлавити, -ѝм и **килáвити,** кѝлāвӣм несврш. *чинити да ко буде килав; постајати килав (нпр. од велика напора).*

кѝлавица[1] ж **1.** *килава женска особа.* — Пува бура на Радула... и Милицу килавицу и Марицу скитачицу. *НП Вук.* **2.** агр. покр. *врста смокве издужене према петељци.* **3.** бот. *род зељастих биљака из пор. каранфила за које се држи да лече киле* Herniaria. *Рј. А.*

кѝлавица[2] ж *рударски чекић тежак један кг. Р-К Реч.*

килáвко м *килавац. Р-К Реч.*

кѝлављење и **килáвљење** с *гл. им. од килавити.*

кѝлавōст, -ости ж *стање онога који је килав.* — Стезање каишем... изазива килавост. *Батут.*

кѝлан м покр. *камен као знак, надгробни споменик, међаш;* исп. киљан. — Пободоше килан Мећи Кукићу, по обичају ће је погинуо. *Миљ.*

килèњача ж *боца од литра;* исп. кила[1] (б). — Извади кувану шунку... и две килењаче ракије. *Пол. 1960.*

кѝлер м нем. мех. *направа за хлађење при дестилацији и код аутомобила, хладњак.*

кѝлерскӣ, -ā, -ō *који се односи на килер.* — У старом отвореном форду који је узбрдо пушио и шиштао паром из килерског сања... стигли су до врела. *Божић.*

кѝлеша м погрд. *килавац.*

кѝлит м грч. *катанац.* — На врата му килит навалио. *НПХ.*

кѝљача ж *килењача.* — С храном и свјежом водом долазиле су и двије килњаче ракије. *Лал.*

кѝло с = кила[1]. — Јадница! Волела је кило сапуна него престо руског цара. *Дом.*

кѝло -а и -ē м *килав човек.*

кило- грч. *као први део сложенице у називима децималног система мера и тежина и електричних јединица, са значењем: тисућу, хиљаду пута већа јединица од оне уз коју стоји:* килоцикл, килохерц, килолитар, киловолт, километрички, киловолтни.

кѝлометар и **кѝломēтар,** -тра м грч. *мера за дужину (1000 метара).*

кѝлометарскӣ и **кѝломēтарскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на километар и километре.* **2.** фиг. *врло дуг, опширан:* ~ прича.

километрáжа ж **1.** *удаљеност изражена километрима, број пређених километара.* — Смјестили су се поред некаке ознаке с километражом. *Јел.* **2.** *награда у новцу за пређени пут у километрима.* — Сити и бесни на то одговарају: како наши железничари имају километражу. Жалосна им та километража, то није никаква награда. *Лапч.*

километрíчни, -чна, -чно *километарски.* — Замислите да данас неко опјева руски и јапански рат у неколико километричних пјевања! *Матош.*

кѝлоња м *килавац.*

килòте ж мн. фр. **1.** *кратке хлаче, панталоне до испод колена које су се некад носиле на дворовима.* — Одлазећи... у двор... беше обукао килоте и упртио на главу перику. *Црњ.* **2.** *део женског рубља, гаћице.*

кѝљ м тал. *уздужна греда на дну лађе из које излазе ребра, кобилица.* — Дршће лађин киљ, а крма увис скаче. *Наз.*

кѝља ж *в. киљ.* — Јуре напред кроз масу воде... ударивши о прову прве лађе, поломише је под својом киљом. *Мил. В.*

кѝљан м покр. *килан.* — Ту му је [барјактару] пободен камен који се зове »Киљан барјактара Ускоковића«. *Миљ.*

кѝљати, кѝљāм несврш. *врвети, тискати се.* — Свијет киља с утијеком се мрви. *Март.*

кѝљēр, -éра м тур. *собица, појатак, вајат.* — Мара се је сакривала у киљере деветере. *НПХ.* Брзо прелетјеше очима све, обадвије собе и киљер. *Мул.*

киљéрац, -рца м *дем. од киљер.*

кѝм, кѝма и кѝма м нем. бот. *врста биљке из пор. штитара, која служи као храна за стоку, а њене дугуљасте сивосмеђе ситне семенке као зачин* Carum carvi. *Сим. Реч.*

кѝмавац, -āвца м *онај који кима главом;* фиг. *онај који све одобрава и на све пристаје.* — Наши хрватски кимавци су поуздани слуге свога господара, па макар им глава и не рабила него за кимање. *Маж. Ф.*

кѝмак, кѝмка м тал. покр. *стеница.* — Кимци [ми] не дају ока склопити. *Лоп.*

кѝмало с и м *онај који кима главом;* погрд. *човек коме се глава тресе.*

кѝмāње с *гл. им. од кимати.*

кӣмати, -ӣм несврш. *чинити покрет главом као знак одобравања, пристајања.* — Њемак захвали кимајући главом. *Шен.*

кӣмбал и **кӣмвал** м грч. *в. цимбал.* — Мједени кимбал звечи. *Наз.* Изненада кимвали, трубље одјекнуше снажно. *Бег.* С кимвала и харфа ... музика веја. *Дуч.*

кӣмкати, -ӣм несврш. *дем. према кимати.* — Неки су потврдно кимкали главом. *Божић.*

кӣмнути, -нӗм *сврш. према кимати.* — Анђа кимну главом сажаљиво. *Уск.* И сви кимнуше у знак пристанка. *Креш.*

кӣмӧвка ж агр. *врста крушке. Тод.*

кимо́но м јапански *национална јапанска хаљина (мушка и женска) са широким рукавима.*

кӣмпија ж покр. *велико невреме с кишом, снегом, градом. Вук Рј.*

ки́на ж мац. *мука, труд.* — Сад са двије западох у кину: један ми вели шути, други збори. *Комб.*

ки́на-срѐбро с хем. *легура никла, бакра и цинка, ново сребро, алпака.* — Виљушке се одмах од прве плате морају купити ... од кина-сребра. *Макс.*

кӣндисати, -ишӗм сврш. и несврш. покр. *в. кидисати.* — О Иване, једини у мајке, немој мени киндисат Јакову! *НПХ.*

киндӣшљив, -а, -о *који брзо киндише, нагао, напрасит, прек, плаховит, силовит:* ~ старац.

киндӣшљиво прил. *на киндишљив начин, напрасито, немилосрдно, силовито.* — Вучем је за уши, ал' мило, лагано, не као Јовица Мириħев бездушно и киндишљиво. *Пец.*

кӣнђак, -а́ка м *свилена тканина.* — Много су тад накупили ... скупоценых турских ствари, кинђака и свакојака накита. *Глиш.*

кинђу́рӗње с *гл. им. од кинђурити (се).*

кинђу́рити, кӣнђӯрӣм несврш. *претерано китити, ресити, украшавати.* — Као што се невеста спрема за удају, опремају их [бродове] и кинђуре. *Б 1958.*

~ **се** *повр.* — А кад зађеш сад по парохији, па те окупе оне ... што се кинђуре калуђерским новцем. *Ранк.*

кӣнӗза ж грч. *кретање.* — Новац је сам собом апсолутна кинеза; вечито и апсолутно прометање ... количина и каквоћа. *Сек.*

Кине́зи м мн. (јд. Кӣнēз, -е́за) *народ жуте расе који живи у источном делу азијског континента.*

Изр. правити се Кинез *чинити се сасвим неупућен у што, необавештен о стварима о којој се говори.*

кинема̀тика ж грч. *део механике који описује кретање, независно од физичких узрока или сила које то кретање изазивају;* исп. кинетика.

кинема̀тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на кинематику:* ~ проблем.

кинематѐограф м **1.** *справа која снима за филм предмете и збивања у кретању и пројицира на платну њихове живе слике.* **2.** *дворана где се приказују и гледају филмски снимци, биоскоп, кино.* — Буга је вољела ићи у кинематограф. *Козарч.*

кинематографи́ја ж **1.** *сликовно приказивање на платну предмета у кретању, догађаја, мимике, а у новије доба и гласа (тонфилм).* **2.** *филмска уметност, производња филмова.*

кинематѐографскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на кинематографе:* ~ програм, ~ платно. **2.** *који је као у кинематографу (нпр. брзина).* — Све се то одиграло кинематографском брзином. *Чол.*

кӣнēскӣ, -ā, -ō *који се односи на Кину и Кинезе.*

Изр. ~ зид *в. уз зид (изр.);* оградити, одвојити кинеским зидом *оградити, одвојити од осталог света, изолирати.* — Није могуће одвојити кинеским зидом некакву буржоаску нацију од пролетерске. *Комун. 1951.*

кинѐтика ж грч. *грана механике о силама које узрокују кретање тела или мењају то кретање.*

кинѐтичкӣ, -ā, -ō грч. *који се односи на кинетику, који преноси кретање, који настаје кретањем, покретни;* супр. статички: ~ енергија, ~ теорија плинова, гасова.

Изр. ~ говор *говор мимиком, покретима.*

кине́штина ж фиг. *лукавост.* — Видјевши кинештину модерног милитаризма ... јасно и гласно је викнуо ... да модерни прогрес није ништа без моралног напретка. *Матош.*

кӣник м *в. циник.* — Киници су одбацивали све на чему се темељило робовласничко друштво. *Пов. 1.*

кӣнӣн, -и́на м фарм. *бели прашак који служи највише као лек против грознице, особито против маларије, а добива се од коре кининовца.*

кини́нов, -а, -о *који припада кинину:* ~ дрво, ~ кора.

кини́новац, -о̄вца м бот. *род тропског високог дрвета из чије се коре добива кинин* Cinchoma. *Бен. Рј.*

кѝнинскӣ, -ā, -ō *који се односи на кинин.*

кѝнитељ м заст. *онај који кини, мучи, досађује.* — [Старци га] свакако сматрају вјетрењастим бадавацијом ... викачем, кинитељем. *Коз. Ј.*

кѝнити, кѝнӣм несврш. = кињити *мучити, задавати неугодности, досађивати коме.* — Страх је кини. *Радич.* Али имаде и неких болова, чисто душевних, који човјека кине, баш зато што их изрећи не може. *Шимун.*

~ **се** = кињити се *мучити се, патити се.* — Кинио се тако читаво дјетињство. *Гор.* Сада му бјеше жао што се толико мучи и кини. *Ћип.*

кѝникавица ж бот. покр. **а.** *в. чичимак. Вук Рј.* **б.** *врста ситног граха, пасуља. Бак. Реч.*

кѝно с *кинематограф.* — Нијемога кина више нема. *Кораћ. Стј.* Видео сам оног професора у кину. *ЛМС 1960.*

кино- *као први део полусложеница значи: повезан с кинематографским радом*: кино-апарат, кино-дворана, кино-глумац, кино-оператер, кино-представа, кино-пројектор, кино-улазница.

кинòдром м грч. *спортско тркалиште за псе (на утркама паса).*

кинòлог м грч. *стручњак у познавању паса.*

кинолòгија ж грч. *наука о узгоју и селекцији паса.*

кинòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на кинологе и кинологију.* — Многе кинолошке организације у Европи донеле су одлуку да се на сваки родовник пса ... мора да стави отисак његове њушке. *Б 1958.*

кинотѐка ж грч. *збирка кинематографских филмова, установа за чување старих филмова*: југословенска ~.

кинофикàција ж *увођење мреже кинематографа.* — Први је [план] развијање мрежа библиотека ... а други кинофикација. *Б 1957.*

Изр. ~ позорнице *опремање казалишта, позоришта пројекционим филмским апаратима.*

кинофицѝрати, -ѝцӣрām сврш. и несврш. *провести, проводити кинофикацију.*

кѝнта ж шатр. *новац, пара.* — За своју кинту, брате, хоћу да ми се мало ... искривиш, исклањаш. *Сим.* А ако баш немаш ни пребијене кинте, могу да те данас ја дуваним. *Дав.*

кѝнути, -нēм сврш. **1.** *киднути (1).* — Голуб кине нож и посијече му [коњу] пô врата. *Љуб.* Кинув сабљу бег устаде. *Баш.* **2.** фиг. *отргнути, одвојити.* — Страшили су их ... да им неће давати јести, само да их узмогну тако лакше кинути са живота. *О-А.*

Изр. кини ми се с душе! *прођи ме се, не досађуј ми!*; ~ се коме с очију *отићи, нестати.* — Журим се да се кинем с очију овоме свијету. *Креш.*

кѝнути, кѝнēм сврш. *в. кихнути.* — И кину враг и исцери се коб. *Краљч. С.* Ја кинем једанпут — он ме погледа. *Нен. Љ.*

кѝнч м мац. дијал. *благо, накит, урес, лепота.* — Кинч мојега срца. *Кур.*

кѝнчити, -ѝм несврш. дијал. *китити, ресити. Деан. Рј.*

кѝнџāл, -āла м тур. *широки кавкаски нож с обе стране оштар, бодеж.* — Несретнице! плану Али-паша, и оштри кинџал сијевну у уздигнутој му руци. *Том.* Руком држи кинџал љути, крвав као мјесец они. *Шант.*

кѝнџāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на кинџале, који је као кинџал.* — Ипак бих пожелео да у овом друштву видим бар једног нашег шареног, паорског ороза ... с кинџалском канџом-мамузом. *Петр. В.*

кѝњба ж *кињење, мука, патња.* — С колико ли су само муке и кињбе отхранили себе и одгојили јединца сина! *Цар Е.*

кѝњēње с *гл. им. од кињити (се).*

кѝњити, кѝњӣм несврш. = кинити. — Човек човека кињи, гази и срамоти годинама, и помоћи нема! *Сек.* Стога нећу да кињим суд, постављајући му још питања. *Креш.*

~ **се** = кињити се. — Био сам код куће, нисам могао да спавам, кињио сам се, ждерао у разном правцу. *Цар М.* Кад се већ тако дуго кињим и мучим за ту мјеницу, издурат ћу још. *Пав.*

кѝоск и **кѝоск** м (мн. -сци, ген. кѝōскā) тур. **1.** *мала кућа, најчешће дрвена (у башти, винограду и сл.), одакле је леп изглед на све стране, чардак, павиљон.* — Сунце је блештало по ситном зеленом њеремиду на киоску у врту. *Андр. И.* **2.** *у улицама градова, на станицама и сл. мала продавница где се продају новине, цигарете, ситна трговачка роба и сл.* — Поклони се особито дубоко малом срдитом трафиканту који је управо закључавао свој мали киоск. *Мар.*

кѝп, кѝпа м (мн. кѝпови) **1.** *људски или животињски лик изведен пластично (тродимензионално) од камена, дрвета, метала, глине и сл.* — Музеј споља заиста је леп ... фронт му је украшен за шест великих кипова. *Нен. Љ.* Морат ћемо ... излити други кип. *Креш.* **2.** *људско тело, фигура.* — Са руба гата угледах одмах, на палуби крме, мршав кип и дугу гриву Маестрову.

Наз. **3.** *облик, прилика.* — И кмет мисли ... како га је Вишњи баш кô и вас створио на кип свој. *Бог.*

Изр. као ~ (слушати, стајати) *без и најмањега покрета, мирно, укочено.*

кӣпар, -пра м бот. *врста биљке* Cyprus. — Биље је твоје вртњак од шипака с воћем ... од кипра и нарда. *Дан.*

кӣпār, -ápa м *онај који прави кипове, вајар.*

кипáрев, -а, -о = кипаров *који припада кипару*: ~ палета.

кӣпарис м грч. бот. *в. чемпрес.* — Есаули су донели ... свакоме по иконицу од кипариса из ... кијевског манастира. *Глиш.* Сад сни у свом хладу подно кипариса. *Уј.*

кипàрица ж *женска особа кипар.*

кипáров, -а, -о = кипарев.

кӣпāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кипаре*: ~ радови.

кипáрство с *уметност или занат кипарски.* — Унио је [Роден] у кипарство импресионистички однос према стварности. *ОП 2.*

кúпац, -пца м *дем. од кип; слика.* — Можемо смјестити ондје фратарске кипце које је прије двије или три стотине година некакав пијани Талијан нашарао. *Шен.*

кúпети, кúпīм, ијек. кúпјети, несврш. **1.** *преливати се преко руба посуде због кључања или пењења (о текућини, течности).* — И вино шампањско кипело је преко чаша. *Нен. Љ.* **2.** *кључати, пенити се, бучити (о мору, реци, потоку).* — Кипи море. *Видр.* Десно жубори, кипи и пенуша се Млава. *Пол. 1957.* **3.** *пенити се, пенушати се, искрити се (о вину).* — Затим се обредише гломазном чутуром у којој је кипело жупско црно вино. *Јакш. Ђ.* **4.** *нагло избијати, навирати.* — Кипи зној с мене. *Вес.* фиг. Мирис кипи из црвена цвата. *Нам.* **5.** *комешати се, врвети (о мноштву људи); бити пун чега што се комеша, врви.* — А Зорица је стајала с Тозом ... у мноштву што је кипјело. *Сим.* А по дворишту, гдје је доскора кипјело од људи, сад су гмизали само Цогаз-ковач и Ристо Обрадовић. *Лал.* **6.** фиг. **а.** *пресипати се од обиља, бити посве, сасвим испуњен чим, бити пун чега.* — Сва је долина кипјела младим и радосним животом. *Шимун.* Доље кипи тама. *Лал.* **б.** *избијати, расти, развијати се снажно, силовито, бити у пуној снази.* — Прољеће кипи кроз жубор вода. *Бег.* Како младост кипи! *Петр. В.* **7.** (и безл.) *проживљавати какво јако осећање, бити обузет каквом страшћу, бити узрујан, узбуђен.* — У себи кипим од нестрпљења када ће ... лупити звоно школско. *Дом.* У мени све кипи. Пусти ме да говорим. *Кум.*

кúпēћӣ, -ā, -ē *буран, пун узбуђења.* — Омладина је почела да се руши под претераним циљевима романтичног заноса и кипећег одушевљења. *НК 1946.*

кипúрати, кúпӣрā несврш. безл. нем. варв. *припадати, доликовати.* — Знадеш, сине кришћанине, што попу кипира. *Јакш. Ђ.* И слатко ме дира, ко што му кипира. *Кош.*

кúпити се, кúпīм се несврш. *држати се као кип, кочоперити се.* — И фифери, фићфирићи, подмећу им плећа ... па се кипе ... ко у башти калопери. *Кош.*

кúпић м *дем. од кип.* — Полако и озбиљно подигао је кипић плесачице на ормару. *Михољ.*

кúпјети, кúпīм, ек. кúпети.

кúпљење с *гл. им. од кипети и кипјети.*

кипобóрац, -рца м ист. *борац против штовања, обожавања верских кипова и слика, иконокласт.*

кипобóрство с **1.** ист. *борба међу византијским хришћанима у 8. в. између присталица штовања, обожавања кипова и слика и противника тог штовања.* **2.** фиг. *буњење, устајање против догми, против старог и борба за ново.* — Ова метода води нужно до догматизма, а потом је скрајна опрека Краљевићевој скепси и кипоборству. *Марј. М.*

кӣпōвље с *зб. им. од кип.* — Из незграпне материје жилама и ерозијама издртог камења хисторијских података уобличује и ствара киповље, ступовље и храмовље. *ХР 1928.*

кипорéзац, -есца м *кипар, вајар.* — То је ћерка кипоресца Вридрика. *Срем.*

кипорèзāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на кипоресце*: ~ рад.

Кӣпранин м (мн. -āни) = Ципранин *становник Кипра.*

кӣптāње с *гл. им. од киптати.*

кӣптати, кúпћēм несврш. *дрхтати, треперити.* — А ниси ли видио ... бана како о њем срма кипће све на јуначку! *Павл.* Почео је да се шали и бенави, јер је у њему све киптало од необична задовољства. *Ћоп.*

кӣптети, -тӣм, ијек. кúптјети, несврш. **1.** *кључати, врети, избијати, навирати.* — Данас сокови кипте под кором стабала. *Уј.* Маса таквих питања киптела је из мене. *Нуш.* **2.** *налазити се у обиљу; обиловати.* — Ја и не помишљам да наведем сва оваква места; она кипте по целој књи-

зи. *Поп. П.* Поезија кипти репетицијама. *Матош.* **3.** *бити узрујан, узбуђен.* — Сви ... слатко се смијаху, а Мргуд канда кипћаше у себи. *Мат.*

кѝптјети, -тӣм, ек. кѝптети.

кѝпћење с *гл. им. од кипћети и киптјети.*

кѝпӯћӣ, -ā, -ē дијал. *који кипи*: ~ море, ~ вода.

кѝпчић м *дем. од кип.*

кѝр м грч. *господин, господар*: кир-Герас.

кѝра ж *госпођа, господарица.* — Кира Софија је један од најтежих болесника. *Сек.*

кирàџија м тур. *станар.* — Све је мање приватних домова, а све више кирџија, чиновника из туђине. *Петр. В.* Некадашњи газда постао је кирџија. *Андр. И.*

кирàџијин, -а, -о *који припада кирџији.*

кирàџӣ(ј)ка ж *женска особа кирџија.* — Није ретко да који газда шета изјутра по дворишту у спаваћем оделу, док кирџике ... кикоћу се и пружају прстом на њега. *Уск.*

кирàџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на кирџије.*

кирàсӣр, -ира м фр. ист. *војник коњаник с оклопом на грудима и шлемом на глави, наоружан сабљом, карабином и пиштољем, коњаник оклопник.*

кирàсӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кирасире.*

Кѝрац, -рца м покр. *човек из Винодола. Прав.*

кѝрбāј и **кѝрвāј** м нем. *црквени год, црквена слава, прошћење.* — На Ивање одемо ти нас двоје у Иванково на »кирбај« у госте нашем пријатељу. *Ивак.* Прела и посијела, вашари, празници, кирвај, тко да наброји веселе прилике! *Матош.*

Киргѝзи м мн. (јд. Кѝргӣз, -ѝза) *народ монголоидне расе који живи у средњој Азији.*

кѝрење с *гл. им. од кирити.*

киретàжа ж фр. мед. *чишћење матер(н)ице стругањем.*

кѝри, -ија м (ген. мн. кѝрӣјā) *јединица за мерење радиоактивности (према имену француског научника).*

кѝрија ж тур. **1. а.** *најамнина за просторије, станарина.* — Каменскога баце због кирије на тротоар. *Матош.* Сам иде да купи кирије по својим кућама за ренту. *Сек.* **б.** *најам туђег коња или марве за ношење.* — Узесмо под кирију мазге. *Нен. Љ.* **в.** *закуп туђе земље, закупнина.* — А имање издао под кирију. *Вес.* **2.** *најамни рад с властитом стоком.* — Кирије нема, дрва ни со не наплаћују. *Гор.* А у кући била баба удовица са снајом, којој је муж отишао у кирију. *Петр. Б.* **3.** *роба која се превози, товар.* — Симица опет вози на својим кочијама путнике и другу кирију. *Глиш.*

Изр. џаба ти кирија (кирије) **разг.** *бадава, узалуд посао.*

кирѝјāње с *гл. им. од киријати.*

кирѝјати, -ām несврш. = киријашити *бити киријаш, радити као киријаш.* — Тако то иде кад се кирија, али не бој се, коњи су ми добри. *Шапч.*

кирѝјāш, -āша м тур. = кириција *онај који кирија, најамни возар.* — Киријаши затјерали у воду кола и товаре. *Пав.*

кирија́шење с *гл. им. од киријашити.*

кирија́шити, -ѝјāшӣм несврш. = киријати. — Та ја сам још киријашио и возио и трговаца и господара, али 'вако ко ноћас никад! *Глиш.* Нисмо сиромашни ... сами киријашимо. *Л-К.*

кирѝјāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на киријаше*: ~ кола.

кѝриловскӣ, -ā, -ō *в. ћириловски.* — Постоји ли каква веза између глаголских текстова и ... кириловских, о свему се томе врло мало зна. *Јаг.*

кѝрити, -ӣм несврш. покр. *терати, гурати, турати.* — Слажите ви то свом ћаћи, видим ја биљешку одакле сте кирили клис. *Ћоп.*

кѝрица[1] ж *врста ситне, слатке смокве. Рј. А.*

кѝрица[2] ж *ушна шкољка.* — Спољне ухо састоји се из ... ушке или кирице ... *Батут.*

кирѝџија м тур. = киријаш. — Дудови под којима хладују кириџије босанске. *Павл.* Нарочито је у јесен жив овај пут ... на којем се сусрећу кириџије с колима и коњима. *Дед. Ј.*

кирџѝјāње с *гл. им. од кирџијати.*

кирџѝјати, -ām несврш. *бавити се кирџијским послом.* — Затим набави кола и коње и пође кириџијати. *Марк. М.*

кирѝџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на кириџије.*

кирџѝлук м *кириџијски посао или занимање.* — Живио сам од кирицилука, па сад све оде. *Ћор.* Ту је прије цвало киријашење или кирицилук. *ЕГ 2.*

кирѝџијскӣ, -ā, -ō *в. кирџијски.* — Турци ... би с коња поскакали, пак би

све оне кирицинске коње побацали у снијег. *Маж. М.*

кирицòвати, -йцујём несврш. *в. кирицијати.* — За вас је сједит' овдје и господовати, а моје је кирицовати. *Ћор.*

кирја̀нисати, -ишём несврш. необ. *тврдичити, цицијашити.* — Дошао је из Херцеговине, кирјанисао, и бели лук јео ... И на крају — задужбина. *Пол. 1958.*

кӣр-јања м *шкртац, тврдица (по главном лицу у Стеријиној драми »Кир Јања«).* — Сремчеве шупљоглаве алапаче ... кир-јање ... носе у себи животну непосредност. *КН 1955.*

кӣрка ж (дат. -ки) *заводница (по имену чаробнице из старогрчке приче)*: модерна ~.

кӣрург м = хирург *лекар који се бави кирургијом.*

кирӯргија ж = хирургија *грана медицине која лечи болеснике оперативним методама.*

кӣруршкӣ, -ā, -ō *који се односи на кирурге и кирургију.*

кӣс! узв. *глас којим се мами коза.* — Тетка ... отворила врата стаје, те рекла потпуно глухим гласом: — Кис ... кис, кис, билача! *Шег.*

кӣсāње с *гл. им. од кисати.*

кӣсати, -āм несврш. **1.** *киселити се, врети, превирати.* — фиг. У њему је кисала горчина. *Десн.* **2.** *правити плачевно лице, говорити као кроз плач.* — Ми смо кисали, ми смо јецали и праве правцате сузе цириле су нам низ образе. *Кик.*

кӣселаст, -а, -о = киселкаст **1.** *мало, понешто кисео, накисео.* — Дозријевају крупне црне купине које су нам по прстима просипале своје црно киселасто вино. *Бен.* Цео простор је испуњен димом и киселастим тешким задахом мокрог одела. *Андр. И.* **2.** фиг. *незадовољан, нерасположен, безвољан.* — Не бијаше то ни ... бол, већ би он намрштио киселасто лице. *Шен.*

кӣселина ж *кисело млеко.* — Двоје, троје јаја на тави убити, изнијети здјелицу варенике или киселине — па ти је одмах царски службеник задовољан. *Коч.*

киселӣна ж **1.** *особина или стање онога што је кисело.* — Рука њезина друга воња киселином зноја и љутином неког тешког мириса. *Ков. А.* **2.** *кисела текућина, течност.* — Онда је већ било ... прекасно за сваки помоћни захват, јер су се киселине желучане већ биле спојиле с отровом. *Крл.* **3.** хем. *хемијски спој кисела укуса који растопљен у води отпушта само водоникове јоне*: сумпорна ~, со(л)на ~, једнобазне киселине, вишебазне киселине.

кисѐлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на киселине*: ~ врења.

кӣселити, -ӣм несврш. **1. а.** *чинити да што буде кисело (додавањем оцта, сирћета, лимуна и сл.)*: ~ јело. **б.** *чинити да што постане кисело (врењем у води помоћу гљивица или стављањем у оцат, сирће).* — Ради по кући све: кисели краставце ... копуни живину. *Срем.* Сам је својим рукама киселио и претакао ардал [слачицу] и разне туршије. *Андр. И.* **2.** *потапати у воду, мочити.* — Управитељ се у канцеларији раскомотио и киселио ноге. *Неим.* **3.** покр. *дизати се због деловања квашчевих гљивица, кисати, киснути.* — Избијао [је] ... задах ... хлебног теста које на топлом кисели. *Дав.*

~ **се 1.** *упијајући текућину, течност омекшавати.* — Колачић ... метне у вино да се кисели. *Вес.* фиг. У тамничким собама се киселио дуги сумрак. *Лал.* **2.** фиг. *бити нерасположен; бити незадовољан, безвољан.* — Али која хасна уздисати, киселити се, ту није било излаза. *Шен.* Анка пробуди малога који се у први мах некако у лицу киселио. *Ћал.*

кӣселица ж **1.** *кисела јуха, чорба.* — Она ће приредити папрену киселицу на расолу, сигуран и нефаљен лијек од мамуре. *Кор.* **2. а.** *кисело вино.* — И вино не ваља, права киселица. *Шен.* Једва је успео да добије ручак, постан и хладан, и пола литре киселице коју је сркутао дуго и безвољно. *ЛМС 1951.* **б.** *вински талог. Вук Рј.* **3. а.** *кисела, минерална вода*: буковачка ~, јамничка ~. **б.** *извор киселе воде, топлице, слатина.* — Јавља јој да штајерска и загорска центрија даје ... сјајан плес у Рогатачкој киселици. *Том.* **4.** бот. *врста биљке која у своме лишћу има киселине* Rumex acetosa. — Луда Мара лежала је у ливади ... грицкала киселицу и гледала у облачак. *Б 1958.*

кисѐлӣш, -йша м зб. **1.** *оно што је кисело, кисело вино, кисело пиће и јело.* — Тога је дана у Кишовој души живјела неизрецива чежња за ... загорским киселишем. *Кол.* **2.** *укисељено поврће, туршија.* — Наставила је рећати податке — како чељаде јутром поврћа храну и како је постало халапљиво за киселиш и друге којештарије. *Рад. Д.* **3.** *кисела биљка.* — Гледајте само ливаду тамо како је маховина удушила траву, а даље опет ондје киселиш. *Ћал.*

кӣселкаст, -а, -о = киселаст. — Из пекаре се шири топли, киселкасти мирис хљеба. *Поп. Ј.* У гломазним собуринама затекоше тежак и киселкаст зрак. *Р 1946.* Све некаква киселкаста лица на којима се одразује читава љествица мутних осјећаја.

Цар Е. Андрић је писац првога реда... без кича и киселкастог укуса наших киселих романтичара. *Михиз.*

кѝселкасто прил. *мало, понешто кисело, с мало киселог укуса.* — Обране су и шљиве, па на шору оштро, киселкасто и густо мирише комина. *Петр. Б.*

кѝсело прил. **1.** *с киселим укусом.* — Кисело опојан воњ лијепи се за носнице. *Сим.* **2.** фиг. *невесело, нерасположено, безвољно.* — Уто се родила Станојла. Отац се кисело радовао: женско и ружно дете. *Сек.* Но хтио је бити разборит, па се кисело насмијеши и промрмља... *Мар.*

кѝселӧст, -ости ж *својство или стање онога што је кисело.* — Лимун... повећава киселост желудачког сока. *Пол. 1957.*

киселдѣа ж *в. киселост. Прав.*

кѝсель м рус. *врста киселог јела од воћног сока и кромпирова брашна.* — Или бисте можда хтјели јести мало киселя? *Шов.*

кисѣльāк, -áка м **1. а.** *кисела, минерална вода.* — Киселе воде или кисељаци... уз друге отопљене минералне твари имају знатне количине угљичне киселине која им даје кисели окус. *Туђ.* **б.** *извор киселе воде и место где се налази.* **2.** бот. *киселица (4).* — Буја стричак, по увалама дршће метвица, црвени се кисељак. *Бен.*

кисељáков, -а, -о *који припада кисељаку*: ~ корен.

кѝсељаст, -а, -о *в. киселаст.* — Са земље, зарасле у штир и бљуштуру, још се осјећао кисељаст задах пепела. *Лал.*

кисѣльача ж покр. *врста киселе јабуке. Вук Рј.*

кисѣльāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на кисељак.*

кѝсељѣње с *гл. им. од киселити (се).*

кѝсељкаст, -а, -о *в. киселкаст.*

кѝсео, -ела, -ело **1. а.** *који има укус оцта, сирћета, лимуна и сл.* **б.** *који је вештачки доведен у стање киселости додавањем киселине, стављањем у киселину или гљивичним вреньем, закисељен, укисељен*: ~ чорба, киселе паприке, кисели купус. **в.** *који има оштар воњ, мирис киселине, који има укус киселине*: ~ спарина, кисели мирис. — Подне залијевало град киселом спарином. *Крањч. Стј.* Дим измешан с љутим задахом барута и киселим мирисом згуљеног дрвета обави читаву шуму. *Дед. В.* **2.** фиг. *који одражава незадовољство, зловољан, нерасположен, мргодан, невесео, снужден.* — Нестало му млива, па се кисела лица већ ту сједећи скањива. *Мул.* И Хоманов се стресе од загриженог осећаја домаће киселе атмосфере, свакодневног једнаког ручка и ситних брига. *Поп. Ј.* **3.** погрд. (*у неким изразима кад се о некоме говори или му се обраћа с потцењивањем*) *један, кукавички.* — Нема код мене југовине: На нос ће ти изићи шаран, синко кисели! *Дом.* Требао је одмах да се жали... али се није усуђивао, жена кисела. *Вин.* **4.** *који има хемијско својство киселине*: ~ раствор, киселе соли.

Изр. девета вода ~ *врло далеко сродство*; киселе траве *траве које расту на мочварном тлу и лоше су крмиво (шаш, ситина)*; киселе воде *минералне, лековите воде које садрже у себи угљичне киселине*; кисело дрво бот. покр. *в. руј*; загристи киселу јабуку *морати се прихватити неугодна, мучна посла.*

киседнѝк, -и́ка м хем. = кисик *плин, гас без боје, укуса и мириса, преко потребан за горење и дисање* Oxygenium (O).

кисеонѝков, -а, -о *који припада кисеонику*: ~ спој.

кѝсѝк, -и́ка м хем. = кисеоник.

кисѝков, -а, -о *који припада кисику*: ~ спој.

кѝсити, -и́ несврш. *имати кисео укус.*

кѝскав, -а, -о *који много или често киска.* — Сањао је, учећи ноћу, међу кискавом болесном децом, у запари пеленака и ускислог млека, о свом будућем професорству. *Петр. В.*

кѝскāње с *гл. им. од кискати.*

кѝскати, -ām несврш. *дем. према кисати (2), плакати слабо и испрекидано.* — Кад је дијете почело кискати, узела га на руке и, љуљушкајући га, завири к болеснику. *Бен.* Кискају деца... галаме промукли петли. *Каш.*

кѝслица ж мац. покр. *на сукњи постава одоздо изнутра (око једне подланице широка). Вук Рј.*

кѝсмет м тур. покр. *судбина, удес.* — Немир ти је у очима... Несрећу пише, кисмет ти је ваљда такав. *Сим.*

кѝснути, -нём (импф. кѝшњāх; р. прид. кѝсну, -ла, -ло и кѝсао, -сла, -сло) несврш. **1. а.** *бити изложен киши, постајати од кише мокар, квасити се.* — Поскидасмо шаренице што су биле на седлима да не кисну,'па — у кућу. *Вес.* Кисли су поред ватре, очекујући наређење за покрет. *Чол.* **б.** *пропуштати кишу, прокишњавати.* — Куће... се сваке године морају прекривати, па опет кисну кад год удари плаха киша. *Вук.* **2. а.** *дизати се, расти деловањем гљивичног вреља, ускисивати (о тесту).* — Хлебац кисне. *Чипл.* фиг. Али још читаву ноћ кисао [Андрија] као узљућени квас. *Божић.* **б.** *постајати кисео (о вину или другоме пићу кад се почне претварати у оцат, сирће).*

кисну́ће с *гл. им. до киснути.*

ки̏ст м (мн. ки̏стови) **1.** *сликарска четкица, кичица.* — Његов кист клизи по површини. *КР 1924.* Као да невидљиви кист размазује по бијелом платну црну боју. *Пав.* **2.** фиг. **а.** *начин сликања.* — А боје су његове налик на боје Беклиновог киста. *Марј. М.* **б.** *сликарство.* — У стиху и кисту слиједи га. *Полић.* **в.** *сликар.* — Наслађује [се] дражести црта гласовитога киста. *Војн.*

ки̏ста ж нем. покр. *сандук*; исп. киштра. — [Луција би] узела у руке какви њемачки роман којих је у Стипанчића било на тавану пуна једна киста. *Новак.*

ки̏стāр, -ара м *онај који прави кистове. Бен. Рј.*

ки̏т[1] м (мн. ки̏тови) грч. зоол. *род великих морских сисара* Balaena.

ки̏т[2] м нем. *смеса минија или креде и фирнајса (служи као лепило, нарочито за причвршћивање стакла уз прозорске оквире).*

ки̏т[3] (обично поновљено) *узвик којим се тера стока.* — Отјерај их, јер ће ме погазити, отјерај! Бирке! Кит! Кит! *Бен.*

ки̏та ж **1.** *снопић, свежањ (цвећа).* — Иза иконе провирује на једну страну кита босилька. *Ад.* Она је брала бурне аплаузе и дивнеките цвијећа. *Том.* **2.** *гранчице са лишћем или плодом.* — Доније̏ше домаћину киту маслине. *НП Вук.* За сваким његовим инаџијским кораком полежу ките бораније по влажној земљи. *Рад. Д.* **3.** *украс од нити или реса везаних на горњем, а слободних на доњем крају.* — Причали су како је, у знак жалости, откинуо и киту са феса. *Ћор.* Затим се окрене, прими под руку сабљу на којој је висила дуга златна кита, и оде. *Мишк.* **4.** *сплетена коса, плетеница.* — Двије црне сјајне ките била свезала црвеном врпцом. *Шен.* **5.** **а.** фиг. *скуп, група људи (у похвалном смислу).* — Пије вино кита Цетињана. *НПХ.* Све честити и угледни људи . . . Лепа кита сељака и грађана. *Срем.* **б.** фиг. *скуп истоврсних ствари или предмета.* — При Горици над сарајевским пољем, у лијепој кити башча и зеленила . . . диже се . . . Фејзагића дворац. *О-А.* **в.** *в. китица (2).* — Све је то могло доћи, и заиста је долазило у обзир да се помене у песми, кроз стих, два или целу киту стихова. *Сур.* **г.** *низа, ниска, струка.* — Ја сам бисер просула, помози ми низати и у киту китити. *НП Вук.* **6.** етн. *дар који се млади даје пре венчања као залог. Рј. А.*

Изр. ~ и сватови нар. несн. *кићени сватови*; исп. кићен (2).

ки̏тāб, -а̏ба м тур. = ћитаб *верска књига.* — Дер Афизе, свезналице стара, штоно знадеш све седам китаба! *Март.* Данас сам био у њега, па ми и опет каза китаб. *О-А.*

Ки̏тāј, -а̏ја м рус. заст. *Кина.*

ки̏тāјскӣ, -ā, -ō *в. кинески.*

Китā́јци м мн. *в. Кинези.*

ки̏тāли прид. непром. *нарешен, украшен китом или китама:* ~ фес.

ки̏тан, -тна, -тно **1.** *на којему је много кита, гранчица.* — Зањиха се китно грање, пуно белих колутова. *Кош.* Зачас китни они лузи остадоше пусти, мирни. *Наз.* **2.** *кићен, накићен, урешен, украшен.* — Пода њ [шатор] сједе ладно пити вино, служи му га китна Анђелија. *НП Вук.* Зачешља [Ковиљка] своју . . . свилену црну косицу, стави . . . око врата китни ђердан. *Шант.*

ки̏тан м **1.** *фам. и хип. за вољено мушко дете.* — Китане мој! *Рј. А.* **2.** зоол. *врста тврдокрилца* Anchomenus. *Бен. Рј.*

ки̏тара и **ки̏тара** ж грч. *старогрчки музички инструмент сличан лири; гитар(а).* — Глас ти из грла звони као с Аријаднине китаре. *Матош.* фиг. Вјетрови иду — зрачне китаре. *Полић.*

китàрāш, -а̏ша м *свирач у китару.* — За њим су ишли . . . свирачи, китараши и пјевачи. *Наз.*

китàрнст(а) м *в. китараш.*

китàрнсткиња ж *женска особа китариста.*

ки̏тарица ж *в. китоловац (2).* — То је онај мали црнац, кабински момак, са чувене китарице »Пикводе«. *ЛМС 1960.*

ки̏таст, -а, -о *који је као кита, налик на киту, китњаст. Вук Рј.*

ки̏тати, -ā̄м несврш. нем. варв. *лепити китом:* ~ прозоре.

ки̏тāш, -а̏ша м погрд. *талијански војник у време другог светског рата (који је носио капу с китом); четник као његов савезник.* — Киташ не да Србину на његову властиту њиву. *Јел.* Четници! . . . Близу су, одмах ту! Прикрали се киташи заједно са свитањем. *Вуков.*

ки̏тилац, -иоца м *онај који кити.* — Тер боји се да нестане гвожђа и у Скадру сребром китиоца. *Март.*

китѝна ж **1.** *снег који остаје на грању дрвећа, стварајући као ките од снега.* — Погдјегдје вијуга се . . . између китином опточених јелица и борића од леда укочен поточић. *Кос.* Мукла тишина обавијала је цио крај; само понекад чуло би се како пада китина с грана. *Чол.* **2.** *густо грање с лишћем.* — За недељу-две од голога штурога грања претворио се густ зелен шатор, израсла хладовита китина. *Ранк.*

ки̏тити, -и̏м (импф. ки̏ћāх; трп. прид. ки̏ћен) несврш. **1.** (кога или што чим) **а.** *чинити да ко или што буде или изгледа лепше, угодније, свечаније, ресити, украшавати.* — Гледа у Перу синчића као у неку светињу

. . . па га кити и одева као каквог господичића. *Вес.* фиг. Морнар Фране не кити више жуљевима длане. *Наз.* **б.** *хвалити.* — Тетка [га је] китила . . . ковала у звијезде. *Шен.* **в.** ир. *грдити, псовати, кудити.* — Али га за послом, на улици . . . сваки засипа и кити поругом и псовком. **2.** фиг. *употребљавати биране речи (у говору и писању), говорити или писати лепо, брзо, лако.* — А он у писању дивно умије да кити! *Ћор.* Репо је знао да кити и прича као сваки добри ханџија. *Куш.* **3.** *извијати, подрхтавати, треперити гласом (у певању).* — Запева поп Ћира раздраган. Затурио се мало у столицу, па пустио глас, а диже обрве, и везе и кити све лепше и лепше. *Срем.* **4.** *бити коме или чему на украс, дику.* — Твоју косу бело иње кити. *Јакш. М.* Мој се јаблан вити [син] сад пушком бори, слобода га кити. *Вит.*

~ **се** (чим) **1. а.** *улепшавати се, украшавати се.* — А ти си до јучер носио њихове значке, китио се фашистичким партијским амблемима, кога ми ђавола ти нешто говориш! *Ћон.* **б.** фиг. *покривати се, сакривати се иза чега, маскирати се.* — Има других што се ките видом покорности, ал' под њим крију срце што само за се скрби. *Богд.* **2.** *бити украшен.* — У реду су гредице пуне површа свакојаког што се њиме вазда ките. *М-И.*

Изр. ~ туђим перјем *присвајати туђе заслуге.*

кӣтица ж **1.** *дем. од кита.* **2.** поет. *неколико стихова (најмање два) који чине једну целину.* — Иза сваке китице падао би припјев. *Гор.* **3.** *в. кичица (3).* — У авлију коња нагонио, огрезну му у крв до китица. *НП Вук.* **4.** бот. *кичица (5).*

кӣтка ж **1.** *дем. од кита.* **2.** покр. *искићена капа коју жене носе у Србији.* — Женске носе на глави сребрне китке окићене сребрним ланчићима и поднизане парицама. *Рј. А.*

кӣткање с *гл. им. од киткати.*

кӣткати[1], -ām несврш. *дем. према кидати.* — Жене су биле румене . . . ударале примаша циганина по образу, а каваљерима киткале брке. *Петр. В.*

кӣткати[2], -ām несврш. оном. *узвикивати јагањцима »кӣт, кӣт« одлучујући их од оваца матера. Вук Рј.*

кӣтничӑр м *онај који прави предмете за кићење. Бен. Рј.*

кӣтничӑрка ж *женска особа која се бави израдом женских шешира и ситних предмета за кићење.* — Ану је дао у китничарке, шешире да прави. *Сим.*

кӣтничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на китничаре:* ~ занат.

кӣтничӑрство с *китничарско занимање и продаја за китњу.*

кӣтно прил. *в. кићено.* — Лијепо и китно говориш. *Шен.* А био кицош, вазда китно обучен. *В 1885.*

кӣтња ж *кићење (особито женско) и оно што служи за кићење. Бен. Рј.*

кӣтњāк м *врста храста бељиг* Quercus sessiliflora. *Бот.*

кӣтњаст, -а, -о **1.** *на чему је много кита или гранчица.* — Дижу се у вис китњасти борови. *Ранк.* Под њима се раширила плава плоха дунавска, урешена као букетима китњастим адама. *Бен.* **2.** *на коме је кита, који је украшен китом.* — Педесет је китњастих кравских репова махало немарно. *Кол.* **3.** *који има ресе, ројте, ресаст.* — Коњи нека су очишћени и покривени китњастим шареницама. *Шапч.* **4.** *гиздав, леп, красан.* — Баш ту где се диже китњаста петокатница био је пре десет година празан плац. *Дав.* Китњаста је његова прилика као пијевац златан. *Кал.* **5.** *кићен, цифраст, с много завоја и украса, завојит.* — Удара у очи и красни ручник . . . с натписом који је извезен веома китњастим словима. *Донч.* **6.** фиг. *пун украса, биран, кићен, речит (о говору или писаној речи).* — По правилима реторике, говорник треба да има леп, китњаст стил. *Дом.* Предаваце ми ујак китњастом здравицом неку грдосију од биликума. *Матош.*

кӣтњасто прил. **1.** *на китњаст начин, гиздаво, лепо.* — Лепа Гркиња се најкитњастије обукла. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *бираним речима, речито.* — Не треба заборавити да је много лакше писати китњасто и реторски но просто и природно. *Нен.*

кӣтњастӧст, -ости ж *својство онога што је китњасто.* — Ђурђевићеве су еклоге . . . ближе бујности барока неголи китњастостн рококоа. *Комб.*

кӣтњача ж бот. *врста јагода* Fragaria elatior. — Трпко и мученички грицкајући јагоде китњаче и пљуцкајући зелене листиће, дјед би стао да прича маломе каквих је све диња видио и јео. *Ћоп.*

кӣтњичӑрка ж *в. китничарка.* — Надале [се] дјевојке да ће ићи с мајком куповати нове шешире код прве китњичарке. *Ћал.*

кӣтов, -а, -о *који припада киту:* ~ маст, ~ кост.

Изр. ~ уш, ваш зоол. *плосната уш, ваш која живи закачена за китову кожу.*

кӣтовати, -тујēм несврш. *лепити китом.* — На прољеће је извлачио из шупе, китовао, бојадисао и бацао у море удовичин чамац. *Десн.*

кӣтовац, -бвца м зоол. у изразу: ~ медитерански Physalus antiquorum. *Бен. Рј.*

кӣтовић м погрд. *онај који китује прозорска стакла.* — Дивота би била ... да се кољу житељи зато што их свјетина и дерани крсте котлокрпама, патлиџанлијама, китовићима или сапунарима. *Вел.*

кӣтолӧв и **китӧлов** м *лов на китове.* — Имао сам прилике разгледати тај прибор ... маштајући о негдашњем златном добу китолова. *Петр. М.*

кӣтолӧван и **китӧлован,** -вна, -вно *који се односи на китолов*: ~ станица, ~ флота.

китолӧвац и **китолӧвац,** -вца м **1.** *ловац на китове.* — Ради контроле улова, сви китоловци обавезни су да о броју уловљених китова достављају тачне податке. *Пол. 1959.* **2.** *брод за лов на китове.* — Путници ... описују свој ужас при ноћном сусрету са бродом китоловцем. *Петр. М.*

китолӧвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на китоловце*: ~ искуство.

китӧноша м *онај који носи киту.* — Китоноша удари га [играча] мало по образу [китом цвијећа]. *Рј. А.*

кӣтоња м *име волу (по репу или роговима). Рј. А.*

кӣћа м (вок. кӣћо) = кићо *хип. од кићан.* — Онај кића стао уза ме, узео ме за руку ... и осмешкује се. *Ком.*

кӣћан м *човек који се кити, фићфирић (често у другарском обраћању мушкарцу).* — А Влајко, посматрајући замишљена Гојка, мисли у себи ... »Хо, кићане, један си ти муж за овакву жену!« *Ранк.*

кӣћанка ж *кита, реса од памучних, вунених или свилених конаца која служи као украс на капи, марами, одећи, покривачу и сл.* — Дуго скрлетно покривало хата, а дебеле златне кићанке готово се повлаче по земљи. *Шен.* фиг. Жути и црвени кукурузи већ зру испод густе суве свиле под кићанкама. *ЛМС 1949.*

кӣћанкица ж *дем. од кићанка.* — Копоран и фермен ишарани гајтанима, а чакшире са дугим туром и са кићанкицама на подвезама испод колена. *Марк. М.*

кӣћанчица ж *дем. од кићанка*; исп. кићанкица. — [Силвестар] се поноси ... својом капом с црвеном кићанчицом. *Дов.*

кӣћен, -а, -о **1.** *украшен (цвећем, зеленилом, златом и сл.).* — Трачак од сунца ... као јасан бисер у кићеној круни на царевој глави. *Шапч.* Гдје су негда стајали кићени вртови, ту пониче коров и шикарје. *Јурк.* **2.** нар. песн. *леп, красан.* — Те отимље кићене девојке. *НП Вук.* Иду градом гласови да купиш кићене сватове. *Шен.* **3.** фиг. *изговорен или написан бираним речима.* — Пише молбе за војнички допуст, а онда кићена писма многим знанцима. *Шимун.* То своје лично мишљење износи као норму у следећој, још кићенијој тиради. *К 1950.* **4.** фиг. и ир. *пијан.* — Она је још једина тријезна и поуздана у том кићеном дармару. *Ков. А.*

Изр. ~ готика архит. *касна готика (са много украса).*

кӣћенӣк м *оно што је окићено китама или ресама*: пољавац ~.

кӣћенка ж **1.** *капа с китом*; исп. кићанка. — Хајдуци у наше вријеме у Србији носили су ... или фесове или свилене капе кићенке. *Вук.* Настаје битка, те му на главу натичу кићенку, али начињену од свилца. *Вел.* **2.** *женска особа која воли да се много кити, удешава, кађиперка, помодарка.* — За десет година закопат ће је и од ње неће остати ништа као ни од оне кићенке у црвеној сукњи. *Краљч. Стј.* **3.** агр. покр. *врста јабуке. Рј. А.*

кӣћено прил. *на кићен, биран начин, бираним речима.* — Поклони се кицош што кићеније. *Том.* Просјаци ... попили овдје-ондје покоју чашицу, наблагосиљали се кићено и богато. *Поп.*

кӣћенӧст, -ости ж *својство, особина онога што је кићено.* — Писци које смо навикли да зовемо класицима ... клоне се непотребне кићености. *Цар Е.*

кӣћење с *гл. им. од китити (се).*

кӣћо, -а и -ē м (вок. кӣћо) = кића. — Кад би тај кићо господски био мало ближе ... можда би му могао извући то жуто марамче. *Маш.*

кӣћӯшан, -шна, -шно *дем. од кићен.* — У бујној роси трава кад се купа, и мала смрека, и кићушан врес. *Кош.*

кӣфл м и **кӣфла** ж нем. *врста финог пецива савијеног као млади месец.* — Путем у Тушканац јео [је] остатак те вечере, кифл. *Перк.* Обојица су купили кафе и шећера и подоста земичака и кифли. *Срем.*

кифлӗџија м покр. *онај који продаје кифле.* — »Филијал« Управе фондова ... и кифлеција ... ето, то вам је варош. *Уск.*

кӣфлица ж *дем. од кифла.*

кӣхавац и **кӣхавац,** -āвца м **а.** бот. *в. чемерика. Сим. Реч.* **б.** = кијавац.

кӣхавица и **кӣхавица** ж = кијавица (1 и 2). — Да је само ради кихавице, лако зато, није он жена. *Шен.*

кӣхавичав и **кӣхавичав,** -а, -о = кијавичав.

кӣхӣње с *гл. им. од кихати.*

кӣхати, кӣшēм и кӣхӣм несврш. = кӣјати[1]. — Испира магарчеве ноздрве, у које су ђаци насули бурмута, па се магарац усплахирио, кише, кашље, хрче, скаче и

дува на небо. *Петр. В.* фиг. У бури кашљу кли-сурe, кишу валови. *Матош.* Па да је прав кâ свијећа, само зато што те је уплашио, кихаће робијом. *Јакш. Ђ.*

ки́хнути, кȉхнēм *свр. према кихати.*

кȉхōт м *гласан смех, хихот.* — Кихот раштркане дјеце трже га из снатрења. *Ћип.* Да ми је гладне надојити крухом и грохотом, вином и кихотом. *Стипч.*

кихо̀тāње с *гл. им. од кихотати (се).*

кихо̀тати (се), кȉхоћēм (се) несврш. *смејати се јако, на сав глас, кихотом, хихотати (се).*

кȉц узв. оном. *глас којим се зову свиње;* исп. гиц. *Рј. А.*

кȉцош м **1.** *мушкарац који се много дотерује, кити, гизделин, фићфирић.* — Послаше са оближње станице на колима нешто господе, мед којом бијаше неколико салонских кицоша. *Леск. Ј.* Нисам никад био неки кицош . . . али некако су се жене лепиле за мене. *Андр. И.* **2.** *избирач, пробирач.* — А ћата није био избирач или кицош: примао је и у натури. *Срем.* **3.** покр. агр. *врста граха, пасуља. Рј. А.*

кȉцошēње с *гл. им. од кицошити се.*

кȉцошити се, -ȉм се несврш. *бити кицош, много се дотеривати, китити; разметати се.* — Он се лицкао и кицошио. *Дав.* Као увијек изјахао је Денисов пред војнике кицошећи се својом храбрости. *Крањч. Стј.*

кȉцошкӣ, -ā, -ō *који је као у кицоша, који припада кицошима.* — Одјевен је необичном, готово кицошком пажњом. *Крл.* Он је . . . гледао у врхове својих кицошких опанака. *Чол.*

Изр. на кицошку *како је обичај у кицоша.* — Ту другу [ружу] предао је на кицошку Малвини. *Коз. Ј.*

кȉцошки прил. *на кицошки начин, попут кицоша.* — Мајор . . . приноси руку до штитића кицошки накривљене шапке. *Вас.* Ушао је беспријекорно и кицошки одјевен. *Л-К.*

кȉцошкињa ж *женска особа кицош.*

кицо̀шлук м и **кȉцоштво** с *кицошење.* — Рога . . . није ништа лепо што би се, на пример, могло од кицошлука понети. *Глиш.* Кнез не трпи кицоштво. *Шов.*

кȉч м нем. **а.** *неукусно назовиуметничко дело, назовиуметност.* — Читава та панорама око града била је кич по грош. *Крл.* Критика негира кич и непоезију. *ЛМС 1957.* **б.** (у атрибутској служби као први део полусложеница) *уметнички невредан.* — Ондје свјетлуцаху огледалца и . . . светачке кич-сликарије. *Божић.* Одједном је неко запевао горе на спрату . . . кич-песма га [Драгана] одвлачила . . . у . . . сањарења. *Вучо.*

кичȅљив, -а, -о *разметљив, ташт, уображен.* — Док је Зарија своју тренутну срдбу убрзо заборавио и окајао, Марко, кичељив и злопамтило, ускоро нађе начин да оствари пријетњу. *Лал.*

кичȅљивṑст, -ости ж *својство онога који је кичељив.* — То̀ [осећање поноса] иде . . . до кичељивости. *Цвиј.* Зар Амарилиду не би подносити боље ми било, њезино презирање, кичељивост? *Марет.*

кичȅљȉство с = кичељство *в. кичељивост.* — Бјеше нешто и кичељиства . . . због тога се племе и братство боље поднијело. *Мат.*

кичȅљити се, -ȉм се несврш. *разметати се, шепурити се, кицошити се.* — А на крају њезином кичељили су се гиздави и бијели дворови њихових господара. *Цес. А.*

кичȅљство с = кичељиство. — И кичељство сина Ахилова, охолог момка, трпљах. *Марет.*

ки́чēње с *гл. им. од кичити се.*

кȉчер м нем. *онај који прави кич.* — Блитвински кичери . . . и нису гравирали друге мотиве него псе како плачу над гробовима блитванских родољуба. *Крл.*

кȉчēр, -е́ра м *истурена стена, кук у планини.* — Погледај низ ове кичере доли у дубине. *Павл.*

кȉчерскӣ, -ā, -ō *који се односи на кȉчере.* — Поред свег традиционализма [Сремац] . . . није успео своје карактере да сведе на беживотне, кичерске. *КН 1955.*

ки́чити се, кȉчȉм се несврш. покр. **1.** *смејати се (да се виде зуби).* — Кичиш се, а мајка ти стопрва легла у гроб. *Рј. А.* **2.** *бацити се, разметати се.* — Зар вам је крив тај човек што је кнезовао и народ заклањао и онда кад сте се ви по Немачкој ширили и кичили? *Рј. А.*

кȉчица ж **1.** *сликарска четкица, кист.* — Никада није вјешта кичица складнијег нашла духа и тијела. *Матош.* У слици треба пазити . . . на потез кичице. *Поп. Б.* **2.** *дем. од кика.* — Узе главу за кичицу Мирко. **3.** *место с длакавом китом на коњској нози отрага више копита.* — Ноге танке, јаке, кичице беспрекорне, копита обла, као речни шљунак. *Моск.* **4.** *врх крошњи дрвета.* — Оборила јој чама к земљи гране, у кичице се упила, по крошњама се привила. *Кош.* **5.** бот. *врста лековите биљке, трава од грознице, грозничавка* Centaurium umbellatum. — Мали . . . коњић у ходу се отимао к трави, откидајући . . . час грану матичњака . . . час жбуњић кичице. *Моск.*

кȉчичȁр м *онај који прави кичице, израђивач четака. Прав.*

кȉчкати, -ā̀м *несврш. према кичнути.*

кѝчма и **кѝчма** ж **1.** анат. = краљешница *коштани стуб, састављен од пршљенова, који чини средину костура код човека и виших животиња*; син. хрптеница, хрптењача columna vertebralis. — фиг. Издвајало се неколико бреза. Једна од њих, сасвим стара, показивала је сунцу своју кичму изгризену мравима. *Лал.* **2.** фиг. *оно што даје чврстоћу чему, на чему почива снага чега.* — Поезија без кичме. *Марј. М.* Ви сте државна кичма, од вас све потиче и од вас све зависи. *Рад. Д.*

Изр. човек без кичме *слаб, неотпоран, попустљив човек, човек без свога уверења*; човек јаке кичме *одлучан, енергичан човек који држи до свога уверења*; имати чврсту кичму *не дати се сломити претњама*; савити, савијати, повити, повијати кичму *покорити се, покоравати се без отпора*; сломити (пребити) коме кичму *уништити чију отпорну снагу, сломити кога*; сушење кичме мед. *болест сушења леђне мождине (као последица сифилиса)* tabes.

кичмàса ж *руља, гомила, светина, мноштво.* — Што се остале кичмасе, то јест народа тиче, треба стално да му се на уочљив начин ласка и подилази тиме да се једнако на узици држи. *Маш.*

кѝчмен и **кѝчмен,** -а, -о **а.** *који се односи на кичму*: ~ мождина, ~ повреда. **б.** фиг. *чврст, одлучан, мушки.* — За чврст, строг, кичмен, поносан и лепи стих [Мушицкога] морамо наћи места, слуха и разумевања. *Михиз.*

кѝчменица и **кѝчменица** ж *в. кичма.* — Мени су уз кичменицу узашли трнци и стресао сам се. *Кик.*

кѝчменӧст и **кѝчменӧст,** -ости ж *својство онога који је јаке кичме, који је одлучан и упоран.* — Мегаломанија није знак особите мужевности и кичмености. *Уј.*

кичмењáци и **кѝчмењāци** м мн. (јд. кичмењāк, -áка и кѝчмењāк) зоол. = краљешњаци *ред животиња који има кичму, краљешњицу* Vertebrata. *Терм. 4.*

кичмѐњача ж *в. кичма.* — У кичмењачу погодим њега, право у леђа. *М-И.*

кѝчнути, -нём сврш. *гурнути, ударити ногом*; исп. кишнути. — Жали што му мозак није нога, да ту баналност [језичну] њиме кичне. *Шим. А.*

кѝша ж **1.** *атмосферски талог у облику водених капљица.* **2.** фиг. **а.** *множина, велика количина чега што пада, расипа се.* — Тусти му образи поруменише ... док му с чела потече киша зноја. *Ков. А.* Машина сипала кишу варница које су се гасиле. *Мил. В.* **б.** *непрекидна бујица, обиље чега.* — Стојим немоћан ... пред кишом поругљивих, непријатељских погледа. *Козарч.* Та бескрајна киша од речи звучних ... ромиња својим тепавим и спокојним ритмом. *Грол.*

Изр. дан (време) је на кишу *чини се да ће падати киша*; имати чега као кише *у великој количини, врло много*; као киша *брзо, нагло.* — Новци се троше као киша. *Лаз. Л.*; ~ му из чела бије, избија *мрзовољан је, мрзовољан је*; ~ те убила! *клетва у шали*; пасти као с кишом *одједанпут, нагло пасти*; плакати као ~ *гушити се у сузама*; попио би кишу *велик је пијанац.*

кѝша ж покр. *сурла, рило (у свиње).* — Обришем длаком прасету кишу, оно сирото цело јутро скиликало и мљацкало. *Рад. Д.*

кѝшан, кѝшна и кѝшна, кѝшно и кѝшно **1.** *у коме има кише, који обилује кишом, кишовит.* — Дани су пролазили полако, ветровити и кишни дани београдске јесени. *Уск.* Лелек продре кишним зраком. *Нех.* **2.** *који доноси кишу.* — Кад сам изишао напоље, видим да се наоблачило. Облак леп, кишан. *Вес.* Кадли наједаред кишни Орион удари. *Марет.* **3.** *који је од кише, који постаје од кише.* — Кишна вода се мрзне на 0°. *Петр. М.* Левин кроз густи кишни застор ... с ужасом угледа ... зелени вршак познатога храста. *Крањч. Стј.* **4.** *мокар.* — Испливам, те онако кишан ... кроз улице, докле доспјех у велику касарну. *Мат.* **5.** *који служи за заштиту од кише, који се употребљава кад је киша*: ~ кабаница.

Изр. ~ алга зоол. *једностанична, једноћелична зелена алга која се налази по кори дрвећа* Pleurococus.

кѝшāње с *гл. им. од кишати.*

кѝшати, -āм несврш. покр. *стављати у воду да се добро накваси, мочити.* — Маре је ... завраћених рукава ... млатила шкверским бучним ритмом све што је кишало на дну копање. *Вој.*

кѝшёње с *гл. им. од кишити.*

кѝшимицē прил. *као киша, попут кише.* — Слуга сипаше кишимице. *Шапч.* Вјетрић се опет јавио у висинама и резао пахуље што би се до земље чешће кишимице иситниле. *Божић.*

кѝшити, кѝшӣ и **кѝшити,** кѝшӣ несврш. *падати (о киши), даждети.* — Киши и хладно је. *Ћип.* Киша киши, и киши и престаје да киши, а онда отиче честом. *Уј.*

кѝшић м *цев, калем (на који се намотава конац). Р-К Реч.*

кѝшица ж *дем. од киша.* — фиг. Да ли би твоме здрављу шкодило да мало изиђеш на свеж ваздух ... и кишицу метака? *Поп. Ј.*

кѝшљив, -а, -о *који обилује кишом, кишан, кишовит.* — Заредаше тмурни и кишљиви дани. *Кум.* Још недељу дана преко плавог мора, па се уставише у другој кишљивој земљи пуној зеленила. *Дов.*

кѝшнӣк м калк *део богослужне одеће католичких свештеника, плувијал.* — Придолазио свијет и купио се око свога управитеља који их чекаше у црквеном кишнику под великом јохом уз цесту. *Том.*

кѝшница ж *кишна вода.* — Дајте ми меке кишнице с роснога листа маслине. *Фран.*

кѝшнути, -нём сврш. *гурнути, турнути ногом*; исп. кичнути. — Лијечник необично спретно кишну ногом у даљи кут просторије ту купусару. *Креш.*

кѝшњāк, -а́ка м неол. **1.** *кишобран.* — Тако је по најјачој киши лагано ступао без кишњака. *Ков. А.* **2.** *капуљача.* — На глави им као неки шлемови од укатрањена платна, а зову их кишњацима. *Дов.*

кѝшњара ж зоол. покр. *жаба која наговештује кишу* Rana viridis. *Рј. А.*

кѝшњӣ, -ā, -ē *в. кишан.* — Једнога кишњег и жалосног вечера цело наше свакодневно друштво било је у уредништву »Дневног листа«. *Скерл.*

кѝшобрāн м неол. *ручна направа којом се заштићује од кише.*

кишобрàнāр, -а́ра м *онај који прави кишобране.* — Сва та дјеца кишобранара и музиканата ... сви се узнемирили. *Крл.*

кишобрàнчић м *дем. од кишобран.*

кишо̀вит, -а, -о *кишан (1)*: ~ време, кишовити дани.

кишо̀витōст, -ости ж *својство онога који је кишовит.*

кѝшомēр, ијек. кѝшомјēр, м *справа за мерење количине кише која пада на неко одређено место на неко одређено време.*

кѝшомēран, -рна, -рно, ијек. кѝшомјēран *који се односи на кишомер*: кишомерне станице.

кѝшомјēр, ек. кѝшомēр.

кѝшомјēран, -рна, -рно, ек. кѝшомēран.

кишо̀носан, -сна, -сно *који доноси кишу.* — Облаци из почетка голубасти, а после све тамнији и кишоноснији, почеше се прикупљати над уским обзором. *Шапч.* С вечери дунуо кишоносан ветар. *Рад. Д.*

кишо̀ноша м *онај који доноси кишу (о облаку).* — Нека се пева ... о јутру ватрену и о облаку кишоноши. *Макс.*

кѝшта и **кѝштра** ж нем. покр. *в. киста.* — Сви свесци »Рада« ... су ... тек непотребног папира пуна кишта! *Ков. А.* У једној решеткастој киштри на дно стисле се кокоши збуњене и шапћу. *Перк.*

кѝшӯр, -у́ра м мац. покр. *младић из добре, угледне породице.* — Реметинске дјевојке биле су и добре господарице ... Зато су се и племенити младићи или како се говорило »кишури« јагмили за њима. *Шен.*

кишӯрина ж *аугм. и пеј. од киша.* — Пут је дуг, може кишурина. *Божић.*

кишӯрити, кѝшӯрӣ несврш. *падати (о великој киши), пљуштати, сипати.* — Пар дана је на замахе ружно кишурило. *Дук.*

кѝшчица ж *оруђе којим се што шара или слика, шаралька. Вук Рј.*

кјáтиб м тур. *в. ћатиб.* — Тако је у то време у Травнику било много ефендија писмених и полуписмених кјатиба. *Андр. И.*

кјѐдну прил. *в. уједну.* — Кједну ми је казала да се њезин »велеможни господин« срди. *Киш.*

кјѐрна ж зоол. *в. кијерна.* — [Најсрећнији је доживљај] ... када сам уловио кјерну, јужно од Купара ... Била је тешка двадесет килограма. *Пол. 1958.*

клавѐсēн, -ена и **клавѐсӣн,** -ина м фр. муз. *првобитни тип клавира.* — Он је, пребирући по клавесену, подигао очи и гледао у њен лик. *Цес. Д.* Ја треба да живим! Бродова да имам ... палате, клавесине. *Каш.*

клавијатӯра ж лат. *све типке, дирке на клавиру, на писаћој машини и сл.* — Вити прсти лете преко клавијатуре. *Матош.* фиг. За мајстора у љубави је нужна читава клавијатура крупних и ситних врлина. *Дуч.*

клавѝкорд м и **клавѝкорде** ж мн. *старински музички инструмент са жицама и диркама.* — Једнолично [је] брујао глас клавикорда. *Бен.* Кнегињица је свирала на клавикордама. *Крањч. Стј.*

клàвӣр, -и́ра м фр. муз. *инструмент са жицама на којем се звукови производе тако да батићи покренути типкама, диркама у клавијатури ударају о жице*: свирати на ~, ударати у ~.

клавѝрāч, -а́ча м *в. клавирист(а).* — Клавирач зажагри ... и поче опет лупати по типкама. *Шен.*

клавѝрист(а) м *свирач на клавиру, пијанист(а).* — Одбио је да оде с њом на концерт неког француског клавириста. *Крл.*

клавѝристица и **клавѝристкиња** ж *женска особа која свира на клавиру, пијанистица, пијанисткиња.*

клàвӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на клавире*: ~ столица, ~ соба.

клавѝсēн, -ена м *в. клавесен.* — Жалила се како је морала у Бечу да остави свој клависен. *Андр. И.*

клāда ж **1.** *одсечен, одрезан дебео комад дрвета; кратак, дебео балван, трупац; цепаница.* — Путници наиђоше на оборену кладу

на самој обали. *Ранк.* Сједио је у свом дворишту на некој клади. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *дебео, непокретан, тром човек.* — Ватрени Хафиз ... постао је труп, клада од меса. *Андр. И.* **б.** *неспретан, глуп човек.* — Па какве су то нијеме кладе биле? Зар нијесу хтјели да проговоре? *Богд.* **3.** ист. (обично мн.) *направа за окивање људи.* — Закасни ли шпан ... у кладе с њим. *Шен.* Рашко [је] лежао по тамницама, у кладама. *Гор.* Гази слободно сокаком, без конопаца на рукама, без жељезне кладе на ногама. *Сиј.*

Изр. глуп као ~ *врло глуп*; куд ће ивер од кладе *каже се кад се хоће истаћи да је син сличан оцу (обично у негативном смислу)*; ум царује, а снага кладе ваља *више вреди памет него физичка снага*; заспати као ~ *заспати дубоким, тврдим сном.*

кла̀дањ, -дња м **1.** *клада, цепаница.* — У кући каменој слушам док гори кладањ. *ЛМС 1951.* **2.** *кладенац.* — Знаш ли, селе, кладањ воде хладне? *НПХ.*

кла̀дара ж **1.** *аугм. од клада.* — Дедер, запалимо кладару највећу. Мени је студено. *Наз.* **2.** покр. *в. кладарица. Рј. А.*

кла̀дарица ж *воденица на кладама. Вук Рј.*

кла̀даст, -а, -о *који је као клада.* — Ткач заста у ходу, велик, кладаст, голем. *Сим.*

кла̀деиац, -ēнца м *ограђен извор, студенац, зденац, бунар.* — Ено још се види само ђерам на кладенцу. *Глиш.* Кладенац је тамо био поред храма. *Гал.* фиг. Ти си [машто] бистри кладенац мојих радости и црно језеро мојих болова. *Марк. Д.*

кла̀деначкӣ, -ā, -ō *који се односи на кладенце.*

кла̀деначки прил. *као у кладенцу, бистро; јасно.* — [Змај] се нигде није тако суптилно и кладеначки бистро дао као личрчар колико у својим дечијим песмама. *Богдан.*

кладѐтина ж *аугм. и пеј. од клада.* — Увуче некакву грдну кладетину, дугачку сврх човека. *Глиш.*

кла̀дивац, -вца м *бат који се употребљава при ковању, забијању и сл., чекић.* — Господар чучи пред буретом, дрвеним кладивцем одбија чеп, и наскоро ће потећи мирисава капљица. *Леск. Ј.* фиг. Кладивац срца на шетње ме гони. *Уј.*

кла̀дӣво с **1.** *кладивац.* — Ковач удара гвозденим кладивом по наковалу. *Ков. А.* **2.** *клатно, бат, језичац (у звону).* — Крман сједио као прикован, а два веслача сагибала се, узгибала се као кладиво у звону. *Шен.* **3.** спорт. *кугла с дршком за бацање.* **4.** анат. *једна од слушних кошчица средњег уха.* — [Бубњић у уху] пренесе своје титраје на ону слушну кошчицу која се уза њ прислонила. То је чекић или кладиво. *НЧ.*

кла̀дилац, -иоца м *онај који се клади.* — А Вицко, кладилац, мудрује такође по своју. *Драж.*

кла̀дилачки, -ā, -ō *који се односи на кладионце.* — Кладилачке страсти навеле су људе на чудне подвиге. *ВУС 1960.*

кладионѝца и кла̀дионица ж *организација клађења на резултате спортских натјецања, такмичења*: спортска ~. — Трке оног времена ... нису биле као ове сада са кладионицама. *Пол. 1958.*

кла̀дитељ м *кладилац.* — Не уфа се ... још прерано забости прсте у ствар кладитеља, па околиша. *Драж.*

кла̀дити се, -ӣм се несврш. **а.** *уговарати о(п)кладу (о што, у што, на што) и одређивати њезину цену.* — Ја се кладим о шест боца бордошке црвенике. *Креш.* Копернико сунчани систем био је три стотине година хипотеза на коју се човјек могао кладити у ... десет хиљада према један. *Ант. I.* **б.** *уплаћивати новац на победника неког такмичења ради добитка*: ~ на тркама.

кла̀дић, -а и **кла̀дӣћ,** -ића м *дем. од клада.* — Сваки је потурио пода се мален кладић или троножац. *Мул.*

кла̀дица ж *дем. од клада.*

кла̀дња ж **а.** *гомила дрва сложена у редове.* — Стадоше ... шуме сјећи ... дизат високе дрвене кладње. *Наз.* **б.** *хрпа садевена од 18 или 20 снопова жита.* — Он изиђе у поље и јураше као ветар поред садевених крстина и кладања. *Вес.* Из поља се чули само гласови тежака који су сад пред мрак прионули да до ноћи садију кладњу. *Мул.*

кла̀дњача ж зоол. *врста слатководне рибе* Rutilus rutilus. — Рибари загазили у Грачаницу да црпају кладњаче. *Павл.*

кладо̀вит, -а, -о нар. песн. само у изразу: кладе кладовите *велике, големе кладе.* — Ви идите у гору зелену, па ваљајте кладе кладовите. *НПХ.*

кладу̀рина ж *аугм. и пеј. од клада.*

кладу̀шица ж бот. *род гљива* Clavaria. *Деан. Рј.*

кла̀ђење с *гл. им. од кладити се.*

кла̀ј (обично удвојено) узв. нар. *полако, без журбе, немарно.* — Да је срећа, ја би' унука имао ... Па он да ратује, а ја клај-клај за овцама. *Ђос. Д.*

кла̀к м лат. покр. *вапно, креч.* — Голубаста стабла [смокава] обијељена [су] клаком да се мрави не пењу уза њих. *Ђор.* Гледају комаде камења и клака од срушена звоника. *Шимун.*

кла̀ка ж фр. *група људи плаћених да пљескају (обично у казалишту, позоришту).* — А шта да рекнем о казалишном смијеху,

шаптању, клаци! *Матош.* И они су, као клака, повлачили целу Скупштину за собом. *Јов. С.*

клâкер м *припадник клаке.* — Ја ћу на вашем концерту бити бесплатан клакер. *Крл.*

клâксон м енгл. *аутомобилска труба.*

кламâрати, -ам несврш. *помицати на разне стране, покретати;* исп. кламитати. — Кламарајући помодрелим уснама . . . Вељић им рече . . . *Лал.*

клâмер м нем. варв. **1.** *заграда.* **2.** *квачица, спојка (за спајање листова папира и сл.).*

клами́тање с *гл. им. од кламитати.*

клами́тати, клàмӣћем несврш. *лабаво стајати, климати, климатати.* — Воћарски нож . . . треба да је што већи, да има добар рез и да не кламиће. *Тод.* Срце [је] кламитало као старо коло. *Божић.* фиг. Реченице кламићу, речи су неприкладне; изрази и фразе непоетске. *Сек.*

клâмкати, -ам несврш. *лупкати, звецкати, цвоктати.* — Ту си већ, Стара, — говорио је у себи. Дуго си се већ облизивала око мене и кламкала зубима. *Лал.*

клâмпа ж *в. кламфа.* — Ковачи су га [топ] . . . утврдили са безброј гвоздених клампи. *Ћоп.* Ухвати ме за руку. Стеже као гвозденим клампама. *Ком.*

клâмпав, -а, -о *који кламиће, клапав.* — Биле су то оне клампаве, у горњем делу мало шире чизме немачких пешака. *Ћос. Д.*

клâмфа ж нем. *железна кука којом се састављају греде и слични предмети.* — Што да га ја пријавим за неке кламфе и кутију експера! *Дав.*

клâн м келтски *род, родовска заједница, племе.* — Дјеца тог плавокрвног клана су правни заступници аутомобила и писаћих стројева. *Крл.* фиг. Чланови нашег читалачког клана . . . морају признати да им судар с том прозом није прошао без извесних . . . конфликата. *НИН 1959.*

клáнац, -нца м **1. а.** *узак, дубок, дугачак усек (са стрмим странама) између планина.* — Вјетар ме мота по тамноме кланцу. *Наз.* Необична је наша земља. Кланци, провалије, а доле река вијуга. *Дед. В.* **б.** фиг. *тежак, мучан положај.* — Доведен сам у кланац (до кланца). *Бак. Реч.* **2.** покр. *блато.* — Кланац до кољена. *Вук Рј.* **3.** покр. *мала, уска улица.* — Становали [су] у истом кланцу, то јест у тој истој уличици. *Кум.*

Изр. кланци јадиковци нар. песн. *кланци кроз које је опасно пролазити.* — Писала је . . . да не водим кићене сватове, већ по избор неколико друга који знаду кланце јадиковце. *НПХ.*

клáница ж = клаоница **1. а.** *место, зграда где се коље стока.* — Отпаци са кланица . . . носе гдекада и опасне клице болести. *Батут.* фиг. Излази свако јутро на железницу да хвата сељаке из свога краја и доводи на адвокатску кланицу. *Петр. В.* **б.** *масовно убијање, клање, покољ.* — Отвори се једна кланица . . . Главе су одлетале као бундеве. *Вес.* Свуда се помаља насиље . . . и спрема се још окрутнија кланица. *Бар.* **2.** *овца која је одређена за клање.* — Из обора мога изишло је кланица много. *Марет.*

клàница ж *појата, стајиште, кошара од плетера.* — Оправљао је ограде, тесао баскије, крчио, правио кланице и торове. *Куш.*

клáничкӣ, -ā, -ō = кланични *који се односи на клáницу.*

клàничкӣ, -ā, -ō *који се односи на клàницу.*

клáничнӣ, -ā, -ō = клáничкӣ. — Размилели се већ бркати месари, гојазни кланични прекупци . . . и немилице куповали све од реда. *Рад. Д.*

клâнфа ж *в. кламфа.*

клàнцање с *гл. им. од кланцати.*

клàнцати, -ам несврш. *ходати с напором, клипсати.* — Они су у групама од по четири-пет људи кланцали кроз улице неочишћене од снијега. *Ћоп.*

клàнчати се, -ам се несврш. *скитати се, лутати.* — Јаков и Перишa раде као црви . . . а Илија се кланча по улицама. *Мат.*

клàнчина м *аугм. од кланац.*

клàнчић м *дем. од кланац.*

клâњалац, -аоца м *онај који се свакоме клања.* — Био је . . . слаба срца, плах клањалац. *Шен.*

клâњалица ж *слепачка песма. Вук Рј.*

клâњање с *гл. им. од клањати (се).*

клâњати, -ам несврш. **1.** *в. клањати се.* — Ја му се поклоним, дам обућу . . . и клањам док на врата не изиђем . . . и то није да клањам самом свекру, него и куму. *Вес.* Једини идол његов постаде Ана, и он је живео за њу и клањаше идолу своме као светињи. *Дом.* Све се цуре уклониле с пута, а не клања Велибеговица. *НП Вук.* фиг. Погледај лишће, ко да неком клања. *Митр.* **2.** *обављати молитву, молити се клањајући се (обично о муслиманима).* — Кад се већ смрачило, клањали акшам ту на зелени. *Мул.* Омер-ага се уми . . . и пође да клања. *Ћор.* Ћамил [би] одлазио да клања подне или ићиндију. *Андр. И.*

~ **се 1. а.** *сагибати главу или горњи део тела (као знак поштовања, поздрава, побожности и др.).* — Италијански се генерал дубоко клањао. *Дед. В.* фиг. На бунарима клањали су се сухи ђермови. *Шапч.* Златне

главице [цвијећа] њежно се клањају на тананим високим влатима према тихој свирци пољског вјетра. *Михољ.* **б.** (само у презенту) *као поздрав у претераном поштовању, снисходљивости.* — Кад познаде мене ... пресави се у пасу и растеже уста од уха до уха: — Клањам се, велечасни! *Андр. И.* **2.** фиг. *ласкати, улагивати се.* — Но брзо се примири с утјехом да се неће морати бар својим досадањим колегицама клањати. *Коз. Ј.* Зар нису и владаоци и песници унеколико једнаки: воле да су сила, воле да им се клања множина. *Нуш.* **3.** фиг. *много ценити, поштовати, исказивати највеће признање и дивљење.* — Клањајући се његову уму признала сам му да га не могу ... љубити љубављу вјеренице. *Бал.* Ми подвргавамо анализи хипотезе којима се свет од векова клањао. *Панч.* **4.** (чега) необ. *клонити се, уклањати се.* — Није се клањао свијета, није ни марио за људе. *Шен.*

кла̏њац, -њца м покр. *в. кланац.* — Развеселује својим пјевом сваки ... луг и клањац. *Ков. А.*

кла̏ње с *гл. им. од клати (се).*

кла̏оница и **кладо̏ница** ж = кланица. — Они су сједили у влади ... која је ... и даље гурала војнике на ратну клаоницу. *ОП 2.*

кла̏оничкӣ и **кладо̏ничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на клаоницу.* — Гвоздене куке изукрштане на ... врховима [телефонских стубова] личиле су на савијене рогове ископане из клаоничког сметлишта. *Лал.* Кад Брадач лови, није то забава, него сурово клаоничко мрцварење. *Мих.*

кла̏п (обично удвојено) **1.** узв. оном. *глас којим се опонаша звук ударца о нешто тврдо.* — Клап-клап! — чујем своје дрвене цокуле. *Аз.* **2.** (у именичкој служби) м *назив за народну игру која је праћена пљескањем.* — Поједини називи наших народних игара садрже наговештај о ономе што је у њима карактеристично ... Пљускавац или клап-клап да се у току играња јавља на пљескање. *Пол. 1958.*

кла̏па¹ ж шатр. *дружба, клика.* — Он се једио и добро желио говорећи ... о друштвеним клапама. *Шим. С.*

кла̏па² ж нем. варв. *нарочита справа која служи при филмском снимању да одреди почетак снимања.* — У Кошутњаку, у великим атељеима филмског града, лупнула [је] прва клапа. *НИН 1958.*

кла̏па³ ж *ивер. Р-К Реч.*

кла̏па ж покр. *в. клапња, тлапња.* — Сан је клапа, а бог је истина. *НП Вук.*

кла̏пан, -а, -о *клемпав.* — Масна ... капа са клапавим штицем. *Јурк.* Имаћаше дугачке и клапаве уши. *Матош.*

кла̏павац, -ā̏вца м *онај који се у ходу љуља, гега.* — И сиједи старац клапавац који се једва миче и вуче — и он је још увијек елпистик. *Кор.*

кла̏павица ж *киша са снегом, лапавица.* — Четири дана дувао је силан вјетар, па изненада окрену клапавица: поче падати киша са снијегом заједно. *Ћор.*

кла̏павице ж мн. зоол. *породица шкољки* Myidae. *Терм. 4.*

кла̀пан м хип. *клапац.* — Па како ти је име, мали клапане? *Ков. А.*

клапа̀рā̏ње с *гл. им. од клапарати.*

клапа̀рати, -ā̏м несврш. оном. *лупкати, клопарати (ударајући о што).* — Мало после чу како ситно клапарају једне папучице. *Срем.* Клапарала је киша по затегнутом платну. *Лал.*

кла̏паст, -а, -о **а.** *клемпав, клопав.* — До два клапаста уха стршила су од главе као шишмишева крила. *Шен.* **б.** *глупав.* — Рачунао си да је Милојка ... клапаста и да је зинула у народ ка' клопка, па не види. *Рад. Д.*

кла̏пати¹, -ā̏м несврш. разг. **1.** *ходати гегајући се, клипсати.* — Ја и отац вукосмо се доста удаљено иза њих, клапајући по нашем сељачком обичају. *Ков. А.* Јако се веселим како ћу заједно с Божом клапати свакога јутра у школу. *Пав.* **2.** *клamитати.* — На ногама му клапале прешироке, узицом свезане ципеле. *Шен.*

кла̏пати², -ā̏м несврш. нем. варв. (обично безл.) *ићи глатко, бити у реду, подударати се, слагати се.* — Тачно како си рекао ... Све је клапало. *Дав.* Сјетим се ... и свега осталог што је у вези с мојим доласком. Све клапа. *Куш.*

кла̏пати, клā̏пā̏м и клā̏пљēм несврш. покр. *брбљати, блебетати.* — Ставили су се да би нам ... клапали језиком којега ни за лијек не разумијемо. *Павл.*

кла̏пац, -пца м *дечак, момчић.* — Гледајући за њим цркоше од смијеха крчмар и варошки клапци. *Ћор.* Био сам клапац кад ми је ћаћа приповједио. *Јел.*

кла̏пина ж *комушина, омотач плода у неких коштуњавих воћака (нпр. бадема).* — Плод је [бадема] ... омотан ... комушином (клапином) која је најпре зелена, а потом поцрни и лако се коми. *Тод.*

клапи̏њати, -ā̏м несврш. *кла̏пити.* — Мијата обузме троструки огањ ... пак поче да клапиња и да свашта збори. *Љуб.*

кла̏пити¹, -и̏м несврш. *в. клапати*¹. — Цијели дан клапио пјешице. *Вук Рј.*

кла̏пити², -и̏м сврш. *ударити, клопити.* — У хуци, праску чегртавих грана што су се рушећи ломиле, клапи га снажно. *Сим.*

клàпити³ (се), -ӣм (се) несврш. *топити се.* — Ова свијећа клапи кад гори, тј. топи се много. *Вук Рј.* Цело брдо изгледа као каква горостасна воштена свећа која је вековима горела и клапила се. *Ком.*

клàпити, -ӣм несврш. *бунцати, тлапити, трабуњати, булазнити*; исп. клапињати. — Клапио је у грозници три дана. *Мат.* Зар клапиш, Раде? — јави се стара.— Спавај, синко! *Тип.*

клàпити се, -ӣм се несврш. *пенити се, пенушити се*; исп. клапуњати. — Клапило се, не клапило, јешћу те, платио сам те (казао Ero кад је јео сапун који је купио мјесто сира). *Н. посл. Вук.*

клàпкати, -ā̏м несврш. *дем. према клапати*¹. — [Папуче] су у ходу клапкале. *Куш.*

клàпна ж нем. *типка, дирка.* — Прљави прсти деда Сашке ... претрчаше по дугачком реду крупних дугмета као по клапнама безвучне хармонике. *Моск.*

клàпнути, -нём сврш. *дем. према клапити*². — У тај час клапну њихова капија. *Мул.* Кад је ... луд да подмеће главу под маљ, нека га маљ и клапне. *Ољ.*

клàпња ж *ударање, лупкање.* — Стоји клапња нанула сокаком. *Ботић.*

клàпња ж **а.** *говор у бунилу, бунцање, тлапња.* — У тој клапњи опет се придрне потрбушке па стане сновати што је већ у мозак увртио. *Љуб.* Ал' га и сан својом клапњом непрестано подражива. *Баш.* **б.** *оно што се коме чини да је тако, неистина, лаж, привид.* — Чујеш пасје безобразне клапње: »Домаћа се чељад посвађала.« *Ивег.*

клàповати, -пујём несврш. нем. варв. (обично безл.) *в. клапати*². — Али нешто у ствари ипак не клапује. *Крл.*

клàпо̀вка ж агр. *врста крушака.* — Највише се препоручују за ова места крушке ... кимовка, клаповка. *Тод.*

клапр̀њати, -ā̏м несврш. *брбљати, блебетати.* — Говорушност, како се говори и чалака, клапрња и трабуња ... незналовић сматра ... за сав народни језик. *Сек.*

клàпсати, -пшём несврш. *в. клипсати.* — Брже, Савићу, немој да клапшеш овуда. *Бон.*

клàптати, клàпћем несврш. *кламитати.* — На столу је клаптала неуглављена свећа у светњаку. *Шапч.*

клапу̀њати, -ā̏м несврш. нар. *пенити се.* — Сапун онај којим се умивам никад не клапуња. *Вас.*

клàпчāд ж *зб. им. од клапче.*

клàпче, -ета с *дем. од клапац.* — Мојој се Милки око врата вјеша двоје ситне дјечице, двоје миле клапчади. *Кор.*

клàпчић м *дем. од клапац.* — Кога год сретну ... свак пита ... чији је клапчић. *Мат.* Као да си једва дочекала да ме спуташ с овим клапчићем. *Матош.*

кларѝнēт, -éта м и **кларинéта** ж тал. муз. *врста дувачког инструмента у облику цеви која се на доњем крају шири.*

кларинѐтист(а) м *онај који свира у кларинет.*

кларѝса ж *редовница, монахиња фрањевачког реда св. Кларе.* — Закопана је у мантији кларисе, у стакленом ковчегу. *Бег.*

клâс м (мн. клâсови и клáсови, песн. клâси) **1.** *цват на стабљици жита у којем се развије зрно.* — Милина је било погледати наше њиве по којима се класови таласаше. *Ат.* Проматрао [је] ... како пуни класови, попут мудраца, замишљено ооарају тешке главе. *Гор.* **2.** покр. **а.** *клип кукуруза са зрном.* — Она је угледала ... златне плетенице класова кукуруза остављених да висе за сјеме. *Ств. 1948.* **б.** *клип кукуруза без зрна, кочањ. Вук Рј.* **в.** *кукурузна реса.* — Клас је она реса на кукурузу на врху. *Рад. А.* **3.** *врста гроздасте цвасти.* — Само орах, леска, дуд и кестен имају уместо потпуног непотпуне цветове сложене у клас који се назива маца или реса. *Тод.* Халимача по једној [коприви] удари штапом, оби јој клас, поцијепа лишће. *Сиј.*

Изр. празан ~ диже главу *празна глава узноси се, хоће да буде паметна.*

клàса и **клâса** ж лат. **1.** пол. *велика група људи који се разликују: по свом положају и историјски одређеном систему друштвене производње, по свом односу према средствима за производњу и по својој улози у друштвеној организацији рада*: радничка ~, експлоататорска ~, феудална ~. **2.** *група, разред у научним класификацијама* **а.** биол. *велика скупина биља или животиња сродних само по најосновнијим ознакама.* **б.** лог. *група историродних предмета, појава и сл. која има нека заједничка својства.* — Свака од тих формни ... вриједи само за једну посебну класу предоџаба. *Ант. 1.* **3.** *одређени део простора за путнике који је једнако опремљен и пружа подједнаку удобност, разред.* — Тако изгледа на дну треће класе прекоокеанских гиганата. *Крл.* **4.** заст. *разред какве школе.* — Ја сврших четири разреда елементарне, онда прећох у први класу гимназије. *Вас.* **5.** *група оних који су исте године били у војсци, свршили какву школу и сл.* — Оној класи слушалаца ... и сам припадам. *Поп. П.* Ту је око њега било стотињак ... све одреда резервиста класе 1901. *Мар.* **6. а.** *одређени ступањ, ниво вредности с обзиром на вредност других историродних предмета, радња и сл.* — Са леве стране ... беше озидана од тврдог камена

механа — механа прве класе. *Јакш. Ђ.* **6.** *висок ниво способности, квалификација.* — Постао [је] боксачем од класе. *Кол.* Хокејаши Енглеске [представљају] врхунску класу у свијету. *Хок.* **7.** заст. *ступањ у лествици службених чинова, унапређење.* — Перо добио класу. *Нуш.*

класа́вати, кла̀са̄ва̄м несврш. покр. *класати.* — Пшеница тек класава, а од кукуруза ни хабера. *Ћоп.*

кла́сак, -ска м *дем. и хип. од клас.* — Цијела нарав [је] мирна, трн и листак, цвијет и класак. *Хар.* Све се умирило ... само се погдекоји класак пшенице ... с благим вјетрићем ... разговара. *Јакш. Ђ.*

кла̑сан, -сна, -сно *в. класат. Бен. Рј.*

кла̀са̄ње с *гл. им. од класати.*

кла̑саст, -а, -о *који је налик на клас.* — По селу ... расту димови ... виши од јабланова. У дубини неба даве се њихови ... класасти врхови. *Ћос. Д.* На вршку се стабљике налазе класасте скупине. *Бот.*

кла̀сат, -а, -о **1.** *који има много класова, који је крупног класа.* — Само за класате мариш плодове. *Марет.* **2.** (у именичкој служби) с *оно што има много класова, што је крупног класа.* — Од земље вам родило: у бусу бусато, у класу класато! *Наз.*

кла̀сати, -а̄м несврш. *растући стварати класове, добивати класове (о житу).* — Тамо ... су до пре две године класали кукурузи. *Пол. 1962.* Пољима мирним класају жита послије јутарње кише. *Вит.* фиг. Зар ... од слободе земља нам не класа? *Р 1946.*

кла̀сача ж бот. *биљка из пор. трава, овсик* Bromus. *Сим. Реч.*

кла̀сик м **1.** *писац старе грчке и римске књижевности.* — Класике [је] познавао и средњи вијек, али само понеке: Вергилија, Ливија, Цицерона. *Водн.* **2.** *класичар (2).* — Сви ови наши писци класици изразили су у својим драмским уметничким делима живот народа. *НК 1946.*

кла̀сика ж **1.** *уметност и култура старих Грка и Римљана.* — Имитација римске класике ... постала је мода. *ОП 1.* **2.** *узорна, савршена књижевна и уметничка дела.* — Његови преводи су популарисали руску класику. *Глиг.* Може се рећи да је тај аутопортрет за наше релације ... нека класика. *Баб.*

класикома̀нија ж *манија повођења за класиком.* — [Знам] да су ти већ многи наши класици својом класикоманијом дојадили. *Шен.*

кла̀сина ж **1.** *аугм. и пеј. од клас.* **2.** покр. *реса у кукуруза. Вук Рј.*

кла̀синскӣ, -ā, -ō *в. класни.* — Јасно показује ... да је прва потреба социјалистичке борбе класинска организација пролетаријата. *Скерл.*

класи́ра̄ње с *гл. им. од класирати.*

класи́рати, -а̀сӣра̄м сврш. и несврш. *распоредити, распоређивати по класама квалитета.* — Прве натоварене тањиге ... изишле [су] ... са истим тим кожама само сад класираним ... и маркираним. *Вучо.*

кла̀сић м *дем. од клас.*

класифѝка̄тор м лат. *онај који класификира, разврстава, разлучује.* — Наши класификатори ... нису приметили ону квалитативну промену ... у друштвеном збивању деветнаестог века. *Сур.*

класифика́ција ж *класифицирање; оцена, оцењивање.* — У логору [се] вршила општа ревизија и класификација. *Вучо.* По моралној класификацији тај је ваш чин тежи. *Крл.*

кла̀сификацио̑нӣ и класификацѝо̑нӣ, -ā, -ō *који се односи на класификацију.* — Ево једнога писца коме ниједна класификациона ознака не пристаје боље од ознаке: реалиста. *Михиз.*

класѝфиковā̏ње с *гл. им. од класификовати.*

класѝфиковати, -кујēм сврш. и несврш. = класифицирати **а.** *распоредити, распоређивати према каквим својствима, карактеристикама, разврста(ва)ти.* — При томе се стварају појмови; ту се класификује, пореди, уопштава. *Пед.* **б.** *оценити, оцењивати.*

класифици́ра̄ње с *гл. им. од класифицирати.*

класифици́рати, -ѝцӣра̄м сврш. и несврш. лат. = класификовати. — Биљке [се] класифицирају према грађи цвијета. *Лог. 2.* Ти си [то] класифицирао ... као нешто што баш није сто посто фе̏р. *Крл.*

класицѝзам, -зма м **1.** *правац у књижевности и уметности у 17. и 18. столећу који се оснивао на опонашању, подражавању античких узора и у коме је владао систем строгих естетских правила.* **2.** *систем образовања који се оснивао на изучавању старог грчког и латинског језика и античке културе.* **3.** *лепота, јасноћа, савршенство у књижевности и уметности постигнуто једноставношћу и природношћу према узорима античких књижевника.* — Вуков је прозни језик изванредан, али он тога класицизма којим се одликују народне песме и приповетке нема. *Бел.*

класѝцист(а) м *присталица класичне књижевности.* — Класицисти [су] усвајали више спољашње, формалне елементе класичних писаца. *Т. књ.*

класицѝстика ж *в. класицизам.* — Додајте томе остатке класицистике који лагано чиле. *Михиз.*

класицѝстичан, -чна, -чно и **класицѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на класицисте.* — Ојачано грађанство драпира [се] класицистичким костимом. *Баб.*

класицѝтēт, -éта м *в. класичност.* — [Значење Витезовићево] не лежи ... у класицитету његових појединих дјела. *Комб.*

клàсичан, -чна, -чно **1. а.** *који се односи на старе Грке и Римљане, антички:* ~ стил, ~ строфа, ~ трагедија, класични језици. **б.** *који је у вези с учењем старог грчког и латинског језика и књижевности:* ~ гимназија, ~ образовање. **2. а.** *који је у складу с начином и правилима старе грчке и римске књижевности и уметности; одличан, савршен.* — Класична простота, прозрачност и лапидарност његова стила воде порекло из народне лирске поезије. *Бел.* [Јеђупка] се сматрала и у златно доба дубровачке књиге класичним дјелом. *Водн.* **б.** *који подсећа на лепоту античких статуа.* — Иста класична љепота рамена грчке богиње. *Леск. Ј.* **3. а.** *који је својствен, типичан за кога, за што.* — Хрватско Загорје ... зовемо класичним нашим крајем. *Мј. 1936.* Соко [је] класична птица наших народних песама. *Поп. Ј.* **б.** *који је општe признат по својој примени.* — Пред њом су немилосрдно затворена сва даља знања класичне игре [балета]. *Андр. И.* У ногомету постоје два главна система игре: систем двају бранича (класични систем) и систем трију бранича (суврeмени систем). *Ног.*

клàсичāр м **1.** *онај који се бави изучавањем старог грчког и латинског језика и њихове уметности и културе; онај који се угледа на грчке и римске писце.* **2.** *творац класичних, савршених дела.* — Зато је стваралаштво ... класичара Мокрањца и Маринковића првенствено вокално и хорско. *Пол. 1950.*

клàсичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на класичаре.* — Његове [Васе Живковића] оде и епиграми имају сав класичарски речник »ученог стихотворца«. *Скерл.*

клàсичкӣ, -ā, -ō *в. класичан.* — Класичко начело олимпијског цеха гласило је ... *Шен.* [Митровић је] као зрео човек напунио класичких »десет година службе«. *Скерл.*

клàсичкн прил. *в. класично.* — Из наших гимназија излазили [су] ... класички изображене судије и учитељи. *Марк. Св.*

клàсично прил. *на класичан начин, према класичном узору; одлично, узорно.* — Писали [су] дивно, управо класично, о нашем народном проблему. *Крл.* Два ока ... дижу се над класично грађеним носом. *Нех.*

клàсичнōст, -ости ж **1.** *својство онога што је савршено.* — Дошло [се] до усавршавања језика ... песама и приповедака до класичности. *Бел.* **2.** *класицизам (3).* — У Буњићеву маломе канцонијеру ... сабрало се све што нам је у лирици могло дати доба класичности у књижевности републике. *Водн.*

клàсје с *зб. им. од клас.*

клàсни, -ā, -ō **1.** *који је својствен друштвеној класи и њеној идеологији:* ~ борба, ~ мржња, ~ непријатељ, ~ диференцирање, ~ израбљивање, ~ уређење, класне разлике, класне привилегије. **2.** *који се односи на исту класу (4):* ~ друг. **3.** *који припада вишој класи према способностима, квалитетан:* ~ играч, ~ тенис. **4.** (у именичкој служби) с *класно диференцирање.* — Његош није познавао класе ... Али то не значи да и код Његоша не провирује класно. *Бил.*

клàсно прил. *по друштвеним класама, у класном смислу.* — Ни једну периоду наше најновије хисторије није систематски рационално, класно сељачки диференцирао. *Крл.*

клàсносвестан, -сна, -сно, ијек. клàсносвјестан *који је свестан историјске улоге своје класе:* ~ радник.

клàсносвјестан, -сна, -сно, ек. клàсносвестан.

класòбер м необ. *онај који бере класове заостале иза жетелаца.* — С једне стране ријеке цика, пјев, винобер; с друге стране мобу купи стар класобер. *Наз.*

класолòвац, -вца м ков. *онај који не бира средства да дође до вишег положаја у служби;* исп. класа (7). *Р-К Реч.*

класòмуња м и ж покр. *Циганин (као сој људи).* — Стиде се језика којим им је мати говорила ... него им се чини нешто дичније и мудрије звокотати као класомуње. *Љуб.*

класòродан, -дна, -дно песн. *који роди класовима.* — Лутао би дуго пољем класородним. *Наз.*

клàсти[1], **клáдēм** и **клàдēм** свршн. и несврш. заст. и покр. *метнути, метати, ставити, постављати.* — Очи [му је] повадио, пак их кладе у ведарце воде. *НПХ.* Потегне опет сабљу допола, ал' се нешто размисли и кладе је натраг. *Маж. М.*

клàсти[2], **клáдēм** несврш. *полагано тећи (о густој маси).* — И цикћу пушке, и мачеви звече ... и ране јапе, врела крвца лопи, и мозак кладе, и шкргућу кости. *Радич.*

клàсуља ж бот. *биљка из пор. трава* Hordeum murinum. — Миловали су их стручићима траве класуље. *Шимун.*

клата̀рати, -ā̀м несврш. покр. *климати, климатати.* — Пробија се студен, клатарају десни. *Кош.*

клата́рење с *гл. им. од клатарити (се).*

клата́рити, клàтāрӣм несврш. *чинити покрете амо-тамо, махати, млатарати.* — Седели су на вратима од вагона и клатарили ногама. *Вин.*

~ **се 1.** *мицати се напред и назад, њихати се, клатити се.* — Клатаре се руке танке. *Кош.* **2.** *ићи полако, с напором, вући се.* — Он подиже главу и спази где се истрзана и као хармоника развучена колона клатари уз брдо. *Марк. М.* **3.** *луњати, скитати се, вуцарати се, потуцати се.* — Зар да се вечито клатариш по селима? *Бар.* Морао се често попут гладног псета клатарити по кавanама. *Мишк.*

клата̀руша ж *женска особа која се клатари. Бен. Рј.*

кла́теж м и ж *онај који се скита, скитница, протува, пробисвет.* — У ово крваво вријеме пуна је земља клатежа. *Шен.* Иза њега неколико година... додијавало је нешто штеточињастих зликоваца, клатежи, одметника, кокошара. *Буд.*

кла̀ти, кӧљӗм (импф. клâх; трп. прид. клâн и клâт) несврш. **1.** *убијати пресецајући грло, гркљан.* — О Божићу он коље три печенице: прасе, јагње и ћурку. *Вес.* Други [крвник] стао... да коље. *Гор.* **2.** *рањавати зубима, уједати.* — Змије кољу, а јакрепи штипљу. *НПХ.* Мање ће га буве клати. *Јел.* **3.** необ. *резати мртво тело да се што утврди, сецирати.* — После... је са доктором долазио, те су клали убијеног Стевана. *Јакш. Ђ.* **4.** *јако пећи, задавати бол; озлеђивати.* — Дим [их је] с огњишта клао за очи. *Куш.* Ланци им кољу зглобове. *Вуј.* **5.** *мучити, причињати бол, тиштати.* — У прсима [болест] дави, а у грлу коље све јаче. *Новак.* Чим је вече, грозница ме коље. *Стан.* фиг. Целога живота коље ме неправда. *Нуш.*

~ **се 1.** уз. повр. *убијати један другога, тући се, борити се, ратовати.* — Тридесет европских народа клало се... четири године. *Крл.* фиг. Разјарен се оркан с небесима коље. *Боj.* **2.** фиг. *бити у завади, непријатељству, свађати се, кавжити се.* — Срамота би била пред војском да јој се вође кољу. *Том.* Око њега је још скакао мајор витлајући штапом и кољући се сам са собом, сав ускиптио. *Лал.* **3.** покр. *радо уједати (о мачки, коњу и сл.). Вук Рј.*

кла̀тити, клàтӣм несврш. **а.** *чинити да се нешто креће (често ритмички) амо-тамо, њуљати, њихати.* — Јахао је погнуте главе... Коњ га је одмерено клатио. *Црњ.* Тих вјетар клати прозорско крило. *Лал.* **б.** *изводити чим (главом, ногама) покрете од једне стране на другу, напред-натраг, горе-доле, климати.* — Немој да клатиш ногама, дрма се цео сто. *Вучо.* Деда Маша... рече клатећи главом у знак одрицања. *Сек.*

~ **се 1.** *помицати се амо-тамо, њуљати се, климати се, њихати се.* — О бедру му се клатила шарена торба. *Шен.* Из сепета који су се једномерно клатили... вирила су... преплашена лица ограбљених дечака. *Андр. И.* Зуби су ми се клатили. *Ћос. Д.* фиг. Гдје је вјетар што се мало прије клатио иза њених сукања... да јој замрси косу на челу? *Мих.* **2.** *клатарити се.* — Клатила се којекуда и са сваким се држала. *Ивак.*

кла́тница ж и м покр. *скитница. Рј. А.*

кла́тно с *тело које слободно виси обешено о једну чврсту тачку; шеталица на зидном сату, језичац у звону.* — Али му је било као да је при сваком звону клатно ударило о његово срце. *Шен.* По зидовима много малих и великих часовника... чуло се како њихова клатна ткају и зује, стригу и цакћу кроз тишину. *Андр. И.* фиг. Кад се језика јој клатно продрмусало довољно... рекох... *Богдан.*

кла́тња ж **1.** *скитња, клатарење.* — Навикла клатњи по свијету пустили га да на слободи богу служи. *Јурк.* **2.** фиг. *скитница, клатеж.* — Хајдук је био, прави хајдук, а не каква ноћна клатња. *Тур.*

кла́то с покр. *рашљасто дрво везано крмету, свињчету око врата (да се не може провући кроз ограду), рога. Вук Рј.*

кла́ће с покр. *в. клање.* — Напокон додијало им клаће, па да га једном прекину и на миру остану, дођу на углављени састанак. *Љуб.*

кла́ћење с *гл. им. од клатити (се).*

кла̑узула ж лат. *ограда, ограничење, додатак тексту каквог уговора (који се често не објављује).* — Једном клаузулом... конвенције дато је Србима право да износе Порти и друге захтеве. *Гавр.* Незадовољство још... порасте кад се рашири гласина да има у варшавском миру тајна клаузула. *Шиш.*

клаузу́ра ж лат. **1. а.** *део католичких самостана, манастира у који немају приступ свештењаци, а нарочито особе другога пола.* **б.** *време које редовници проводе у самостану у побожном размишљању и у које је строго забрањен сваки међусобни саобраћај.* — После св. Николе... долазе тек прави дани семинарске строгости и клаузуре. *Цар М.* **2.** *писмени испит под строгим надзором.*

клàузȕрнӣ, -ā, -ō *који се односи на клаузуру* (*2*): клаузурне радње.

клàун м енгл. = кловн *циркуски комичар, лакрдијаш; онај који ствара смешне сцене.* — Прођоше комедијаши кроз варош. Набијељен клаун са бубњем. *Андр. И.*

клàунскӣ, -ā, -ō *који се односи на клауне.*

клàустар, -стра м лат. *самостан, манастир.* — Он има осјећај ... да се читава ова дворана са старим језуитским клаустром ваља као лађа. *Крл.*

клàфрāње с *гл. им. од клафрати.*

клàфрати, -ām несврш. нем. разг. *брбљати, блебетати; оговарати, клеветати. Рј. А.*

клàфрача ж *женска особа која клафра.*

клàфтар, -тра м нем. *хват:* ~ дрва.

клàцкавица ж *в. клацкалица.* — Дикција је постала клише, а ритам је био ритам даске клацкавице. *Сек.*

клàцкалица ж *даска за љуљање којој један крак иде доле док други иде горе, џубаљка.* — У непосредној близини басена с песком и клацкалицама ... непрестано трепери ... дрво. *Пол. 1958.* фиг. Био је ... погодна личност за одржавање равнотеже на клацкалици унапређења. *Вучо.*

клàцкāње с *гл. им. од клацкати (се).*

клàцкати[1], -ām несврш. *ићи клатећи се.* — А пешаци натоварени ратном спремом, погнути и опуштених руку, клацкали су лагано. *Јак.*

~ **се** *клатити се, љуљати се.* — Ћути и он, погледа директора, пуши и клацка се на столици и очекује да овај рекне коју. *Срем.* Вагони су били неосветљени. Клацкали смо се једнолико и дремали. *Јак.*

клàцкати[2], -ām несврш. оном. *лупкати (о маказама).* — Резала се фина слама, клацкале маказе. *Сим.*

клâч, клáча м *онај који коље, кољач.* — У пољопривреди је ангажован знатан број пролетера: ... у сточарству пастири, сирари, клачи. *Лапч.* И саме клаче смете луди хохот. *Гор.*

клâчан, -чна, -чно покр. *који је прекривен клаком, окречен.* — Са пола пута видјела је у горовитој страни над пољем кућу свога оца, високу и клачну, са стубама. *Ств. 1948.*

клàчāрда ж покр. *намаз, жбука од клака, која отпада са старих зидова.* — Око пенџера и око њих црни се напукла клачарда. *Ћор.* Лежала [сам] на пиљцима и клачарди. *Божић.*

клâчина ж покр. *вапненица, кречана.* — О луку и хљебу ... горио [сам] клачине. *Ћон.* Носили смо на клачину кужне и губаве мртваце. *Бег.*

клàчити, -ӣм несврш. покр. *в. кречити.*

клàчкаоница ж покр. *в. кальужа. Вук Рј.*

клâчница ж покр. *в. клачина. Бен. Рј.*

клашȅнӣк, -и́ка м покр. *врста зубуна;* исп. клашње. *Свезн.*

клâшња ж (обично мн.) покр. **1.** *врста домаћих сељачких чарапа.* — Ја и ти и ово наше друштванце ... носимо клашње. *Лал.* **2.** *комадић чохе или какве друге крпе што се омота ћурки или гуски око ноге да се може препознати. Вук Рј.* **3.** покр. *на хаму комадић од коже кроз који се повуче штрањга да не струже по ребрима. Вук Рј.*

клâшњавица ж покр. *пеј. према клашња, слаба, рђава чоха. Вук Рј.*

клâшње с покр. **1.** *бело или смеђе сељачко сукно од којег се прави горња одећа.* — Навлачи гаће од клашања. *Љуб.* Уз млин је обично и ступа за сукно (клашње). *Рад. А.* **2.** *бељ, ћебе.* — Скине седло и дигне клашње. *Божић.*

клàштрити, -ӣм несврш. = кљаштрити *подрезивати, кресати гране или кору на дрвету.* — Глатка оштрица вјешто и хрло клаштри ... храстову кору. *Кос.*

клебȅџан м тур. покр. *будала, шмокљан. Вук Рј.*

клȅвета и **клèвета** ж *свесна и намерна лаж којом се неко срамоти, лажна оптужба.* — Ту не ваља само сумњати и на сумњи градити клевету. *Шен.* У »Манифесту« су разобличене све могуће клевете буржоазије против комунизма и комуниста. *Ств. 1948.*

клевȅтало с и м покр. *в. клеветник. Рј. А.*

клевȅтāње с *гл. им. од клеветати.*

клевȅтати, клèвећēм и клевȅтām несврш. *ширити, преносити о коме клевете, лажно оптуживати, оговарати, срамотити кога.* — Тако се ... лагало ... клеветало ... код родбине, тазбине. *Шен.* Зар други да ћуте, а он сам да ме клевета? ... Платиће ми то одмах! *Вес.*

клȅветнӣ, -ā, -ō *в. клеветнички.* — Понављат не смијем клеветних му ријечи. *Марк. Ф.*

клȅветнӣк м *онај који клевеће, који шири клевету.* — Вук је имао да издржи тешку борбу са клеветницима. *Бел.* Ако окривљеник докаже истинитост свога тврђења, неће се казнити као клеветник, али може бити кажњен због увреде. *Крл.*

клȅветница ж *женска особа клеветник.* — Доминикова је лажљива баба, клеветница и проклета лајавица. *Бен.*

клѐветничкӣ, -ā, -ō *који се односи на клевету и клеветнике; који садржи клевету*: ~ кампања.

клѐветнӣштво с *рад, деловање клеветника; особина онога што је клеветничко.* — Све је шири круг комуниста ... који увиђају ... сву лажност и клеветништво оптужба подигнутих против нас. *Пиј.*

клевѐтуша ж *в. клеветница.* — То су све те клеветуше о њем говориле. *Шен.*

клѐк, клѐка м бот. *в. клека (2). Сим. Реч.*

клѐка ж бот. **1. а.** *грм из пор. чемпреса с тврдим шиљастим иглицама, смрека, боровица, вења* Juniperus cummunis. — На огњишту су пуцале клеке, пиштало сухо храстово грање. *Сиј.* **б.** *плод клеке, клекова боба.* — Ми немамо ништа, ама ни за лека. Ти си хтео чаја? Има само клекâ. *Станк.* **2.** *врста ниског бора који расте по високим планинама* Pinus mughus. — Клека је бор који расте у високим предјелима многих наших планина. *Бот.*

Изр. ниска ~ бот. *врста црногоричног дрвета* Juniperus nana. *Сим. Реч.*

клѐкāт м оном. *виска.* — Стоји клекат коња и јунака. *НП Вук.*

клѐкиња ж *клека (1б).* — Бобе [у боровице] народ зове клекиње. *Бот.*

клѐкнути, -нём (р. прид. клѐкао, -кла и клѐкнуо, -ула) свршн. **1. а.** *спустити се на колена.* — Клекао и склопио руке. *Бал.* Коњ клекну предњим ногама. *Вас.* фиг. Срце [му] с нагла страха клече. *Комб.* **б.** нар. песн. *зајахати (на коња).* — Алах! рече, на ђогина клече. *НПХ.* **2.** фиг. *потчинити се чијој вољи, власти, покорити се.* — После Садове Беч клече пред Мађаре. *Петр. В.*

клѐков, -а, -о *који је од клека, који припада клеку*: ~ боба, ~ жбуње.

клѐковача ж *ракија од клеке, боровице.* — Остали [пили су] ... зашећерену клековачу. *Креш.* Док је чекао, попи још неколико чаша клековаче. *Ћос. Д.*

клѐковина ж бот. **а.** *в. клека (2). Сим. Реч.* **б.** *клеково дрво.* — Из сламне колибе, свуда испод стрехе, куљао је сив и густ дим клековине. *Сиј.* Најбоље је ... ако месо сушиш на половини и палиш под њим клековину. *Јонке.*

клéмпа м = клемпо *онај који има клемпаве, спуштене уши.* — Шта си, клемпо један? — Скојевац! — реско викну дјечачина. *Ћоп.*

клѐмпа ж *ударац прстом по уху, чврка*; исп. клемпе. — Добитник ... има право да мени или било коме из уреда одвали неколико десетака клемпи по ушима. *Куш.*

клѐмпав, -а, -о *који виси, који се млитаво спушта надоле (обично о ушима).* — Доруша је клемпавих ушију даље трабала кроз блато. *Креш.* Висок, усправан ... под огромним клемпавим, тешким, црним шеширом. *Петр. В.*

клѐмпаво прил. *млитаво, млохаво.* — Као ошинут по образу отетура клемпаво ... кроз врата. *Донч.*

клѐмпавōст, -ости ж *особина онога који је клемпав, онога што је клемпаво.*

клѐмпаст, -а, -о *в. клемпав. Рј. А.*

клѐмпе, -ета с *в. клѐмпа. Вук Рј.*

клéмпо, -а и -ē м = клемпа.

клéмпоња м *клемпа.* — А када си ти дошао, клемпоња? *Сим.*

клéмпуша м *в. клемпа. Р-К Реч.*

клѐн, клѐна м **1.** бот. *дрво из пор. јавора* Acer campestre. *Терм. 3.* **2.** зоол. *слатководна риба велике главе* Leuciscus cephalus.

Изр. п(и)јан као клен нар. *сасвим п(и)јан.* — Срејо ти пијан као клен. *Рад. Д.*

клѐнāк, -áка м *кленов гај.* — Пили [су] чај у врту, у полукругу кленика. *Бил.*

клѐнић м *дем. од клен (2).* — Видећи на брзицама јаташца кленића, забаци и оста за трен и без меке и без удице. *Мих.*

клѐнов, -а, -о *који је од клена (1), који припада клену*: ~ штап, ~ семенка.

клѐновац, -бвца м и **клѐновача** ж *кленов штап, кленова батина. Вук Рј.*

клѐновина ж *кленово дрво.* — Јатагани се брзо иступе. Кост човјечја тврђа је од старе кленовине. *Ћос. Д.*

клѐнӯт, ијек. клӣјенӯт, ж мед. заст. *узетост, кап, капља. Мед. енц.*

клѐње с *зб. им. од клен.* — Мрак тешко спава у храшћу и клењу. *Бој.* Читав тај крај био је густо зарастао у ниске жбуњасте буквиће, клење и усукане грабиће. *Ћоп.*

клѐп и **клéпа**[1] *узвик којим се опонаша звук ударца руком или чим тврдим*; исп. клепити, клепнути. — Ао селе босонога, зла ти маја до зла бога, не дала ти чарапица ни лаганих папучица, да учиниш клепа клапа. *Радич.*

клéпа[2] ж **1.** *ударање у звоно, звоњава.* — Затим је настала отегнута клепа звона. *Б 1958.* **2.** *в. клемпа. Вук Рј.*

клѐпав, -а, -о *клемпав.* — Замислите човека са ... меснатим, клепавим ушима. *Нуш.* Брци му се објесише преко клепавих и надутих усница. *Кум.*

клѐпавац, -āвца м погрд. *стар човек који нема усправан ход ни држање.* — За тога старог клепавца ваљда који стоји ... као грбави колац у плоту. *Шен.*

клèпало с **1. а.** *дрвена или металнa даскa у коју се удара ради давања различних знакова; чегрталька.* — Зачас удри људи у клепала . . . и теци све што се звало војником. *Буд.* О поноћи попа удари три пута у црквено клепало. *Нуш.* **б.** *в. клатно.* — Купит ћу му звоно од дуката, а клепало од сухога злата. *НПХ.* **2.** с и м фиг. **а.** погрд. *човек који брбља, клепеће.* — И теби, старо клепало . . . требаће једно због нас казати. *Јаки.* Б. Нећу ја да будем ничије клепало. *Павл.* **б.** *в. кваризанат. Р-К Реч.*

клèпан м *клéмпа.* — Хе, мисли клепан да по нашим трговима волови пасу. *Ков. А.* Загрли Стојана који се баш тада указа на вратима: — Ево га! . . . Ево нашег клепана. *Ћор.*

клèпање с *гл. им. од клèпати.*

клèпаст, -а, -о *клемпав.* — Некада црвена капа, од плијесни црна, натакла му се до клепастих ушију. *Мат.* Вјетар му прилијепи клепасте уши. *Божић.*

клéпати, клèпām несврш. пеј. *дотеривати, удешавати.* — И тако клепа и склепа стихове . . . артиста. *Бен.*

клèпати, клèпām и клèпљēм несврш. **1. а.** *ударцима чекића исправљати рез, оштрицу чега; откивати косу.* — Косац клепа косу. *Гор.* Доживећу ја да ви . . . старе мотике клепљете. *Ћос. Д.* **б.** *оштрити воденички камен ударајући по њему чекићем (да ситније меље).* — Спази . . . чекић којим се воденичко камење клепље. *Бож.* **2.** *ударати у клепало (место звона).* — Баш . . . [је] клепало пред манастиром. *Мат.* **3.** *шкљоцати, клопотати.* — Зубима је тако клепао као пас у терању. *Кнеж. Л.* **4.** фиг. *брбљати, блебетати.* — А жене су клепале што им је слина донијела на језик. *Бен.*

клèпац, -пца м покр. *клатно, звечак у звону. Рј. А.*

клéпац, -пца м *чекић којим се клепа, откива коса.* — Поред ње у земљу забије батићем клепац на којем ће утањити оштрицу косе. *Перк.*

клèпāч, -áча м *онај који клепа, који клепцем откива косу.* — А наш је најбољи косац и клепач! *Гор.*

клепèсав, -а, -о *који клепеше.* — Ето нас уочиглед хана опкољена мазгама огрличеним клепесавим прапорцима. *Војн.*

клепèсање с *гл. им. од клепèсати.*

клепèсати, клèпешēм несврш. *давати од себе какав звук, куцати (о сату, часовнику).* — Стара ура клепесала у сумраку. *Војн.*

клèпēт м оном. *звук, лупа, штропот (који настаје ударањем чим тврдим о што тврдо).* — Пролазе говеда с паше кући, па све стоји клепет клепака што су им објешена о врату. *Ивак.* Настао је клепет ћепенака, врата и мандала. *Андр. И.* Један голуб слете на прозор крај њеног кревета, а трже је куцкањем кљуна и клепетом крила. *Рист.*

клепèтав, -а, -о *који много клепеће, који блебеће.* — Већ ме успављује . . . успаванка клепетавих кљунова. *Матош.* Сви људи, намргођени . . . тек клепетава слушкиња Роза у сав глас викала. *Кол.*

клепèтавац, -āвца м *онај који много клепеће, блебеће.* — Осјећали су лажну увјерљивост клепетавца. *Божић.*

клепèтало с **1.** *клепетаљ.* — Разум људски није друго него . . . врста клепетала које лупета око нас. *Крл.* **2.** *клепало (1а). Вук Рј.* **3.** *чегрталька. Рј. А.* **4.** с и м фиг. *брбљавац, блебетало.* — Мара је била право клепетало. *Кум.* Каква ли су клепетала тај агроном и Беба! *Сим.*

клепèтаљка ж *направа којом се клепеће, чегрталька.* — Ваља се европска улица, продаје новине, свира хармонику, клепеће клепеталькама, извикује робу. *Крл.*

клепèтање с *гл. им. од клепетати.*

клепèтāр, -ара м покр. *в. клепка (1). Вук Рј.*

клепèтати, -āм и клèпећēм несврш. **1.** *чинити звеку, буку ударајући или куцајући чим тврдим о што тврдо.* — На њега [ћерам] се . . . посади . . . рода, па клепећући својим дугим кљуном гледа у далеку равницу. *Јаки.* Б. Мало звоно . . . оног јутра наоштрило свој гласић . . . клепетајући у сав мах. *Војн.* **2.** *јако ударати, куцати (о срцу); цвокотати (о зубима); трести се, дрхтати (о коленима).* — Клепеће ми срце. *Шен.* Клепећу зуби и кољена. *Матош.* **3.** фиг. *блебетати, брбљати.* — Што он ту клепеће . . . ? Све је празно и намјештено. *Крл.* Ти си једна језичка . . . па клепећеш ни сама не знаш шта. *Ћор.* **4.** *лепршати ударајући о што.* — Широке ногавице клепетаху му око чљенка. *Кум.*

клепèтац, -èца м **а.** *клатно у звона.* — Успе се на стари дуб гдје између двије гране висијаше звоно, дохвати за клепетац. *Ћип.* **б.** *батић у млину који удара о жрвањ и потреса кош.* — Клепетац [у млину] поциктава кратким звонким звуком. *Божић.*

клепèтуша ж **1.** *металнo звоно које се обично веша овцу, говеду, коњу под вратом.* — Говеда и коњи пасли су око куће, бронце и клепетуше су се блебетаво дозивале.

Куш. Дуњан [је] био на степенице, с клепетушом над вратима. *Петр. В.* **2.** *змија чегртуша, звечарка.* — Чули се из грмља звуци ... ето змије клепетуше. *Маж. Ф.* **3.** погрд. *брбљавац, брбљавица, блебетало.* — Нећеш ти ... клепетушо ... бити мојом женом, не! *Ков. А.* Па што не улазиш унутра, стара клепетушо, него се шуњаш туде око врата. *Јакш. Ђ.*

клепе̏тушица ж *дем. од клепетуша.* — Само што клепетушица ... откуцне покаткад јаче. *Ад.*

клѐпити, -ѝм сврш. *лупити, ударити, мазнути.* — Вештим ударцем ... клепи га по јагодици. *Моск.* Неко га је тог часа клепио по глави. *Јак.*

клѐпка ж (ген. мн. клѐпāкā) **1.** *клепетуша (1).* — Велика шарена крава с клепком око врата усправи главу и замуче. *Донч.* Чуше се чобански дозиви и клепке око њих. *Лал.* **2.** *клепало (1а).* — После тога ништа више није подсећало на цркву, осим мириса тамјана и клепке која је замењивала звона. *Марк. М.* Поче ударати по клепки — даски што је о двије гужве висила под кровом на углу куће. *Тур.*

клѐпкати, -ām несврш. *дем. према клепати.*

клѐпнути, -нѐм сврш. *клепити, ударити једанпут тако да се чује ударац.* — Но одједном клепне га дон Кузма по другом уху својом тешком руком. *Мар.* Негдје под стрехом заквоца кокошка и пијетао клепну крилима. *Сиј.*

клѐпоња м *онај који има кле(м)паве уши.* — Према дугоухом клепоњи [магарцу] осјетио је чак и сажаљење. *Мар.*

клѐпсидра ж грч. *античка направа за мерење времена; водена, пешчана ура, часовник.* — Тишина и угодно ... протицање времена као клокот клепсидре. *Крл.* Кап за капљом, као нека чудна пећинска клепсидра, у правилним размацима капље. *Лал.*

клѐптāј м необ. *клептање.* — Од ливада ударио мутан јецав клептај. *Коз. И.*

клѐптāње с *гл. им. од клептати.*

клѐптати, -ѐпћѐм несврш. *в. клепетати (1).* — Понека цура с ибриком ... на чесму проће и ... нануле клепћу о голе јој пете. *Шант.* Вјетар чудновато шуми у његовим гранама које клепћу тупим и сувим звуком. *Мил. В.* Клепће канат опћинског сметљара. *Кик.*

клептòман, -а́на м *човек који пати од клептоманије.* — Клептомани ... краду ... несвесно. *Марк. Б.*

клептомàнија ж грч. мед. *патолошки нагон за крађом (као последица неких душевних поремећаја).* — Сиротица пати од клептоманије. *Поп. Ј.*

клептòманка ж *женска особа клептоман.*

клептòмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на клептомане:* ~ страст.

клѐпутити, -ѝм несврш. индив. *састављати, стварати (на брзу руку).* — Он поче у мислима клепутити дуги план. *Божић.*

клѐпци, клѐпāцā м мн. покр. *косни ков (тј. чекић и мали наковањ који служе за откивање косе). Вук Рј.*

клѐпчић м *дем. од клѐпац.* — Кућном су звонцу извадили клепчић да не галами. *Бег.*

клѐпчица ж *дем. од клепка.*

клѐр м грч. *свештенство, црквени људи.* — Иза њих је слиједила велика црна маса клера. *Мар.*

клѐржȍвка ж агр. *врста крушака.* — Између ... крушака највише се препоручују за ова места: кимовка ... клержовка. *Тод.*

клѐрик и **клêрик** м **а.** *богослов који се спрема за свештеника.* — Заустави га дугачка поворка младих клерика. *Мил. В.* **б.** *члан, припадник клера.* — Не знаш је л' клерик ил' свјетовне боје. *Комб.*

клерȉкāл, -āла м *в. клерикалац.* — Педесетих година скрхан [је] отпор реакционарних клерикала. *Скерл.* Ја знаш ... нијесам ти клерикал. *Павл.*

клѐрикāлан, -лна, -лно *који се односи на клерикалце и на клерикализам; који је верски задрт:* ~ журналистика, клерикални кругови.

клерикáлац, -лца м *политички присталица клерикализма.* — Отпочети парницу с клерикалцима држаше ... за своју ... просвијећену дужност. *Л-К.* Мрзили [су га] и клерикалци и шовинисти пештански. *Јов. Ј.*

клерикалȉзам, -зма м *политичка струја која тежи за господством цркве и свештенства у политичком и културном животу.*

клерикализȉрати, -ȉзȉрāм сврш. и несврш. *(у)чинити клерикалним.*

~ **се** *поста(ја)ти клерикалан.* — Пуцајући по Аустрији, пуцао [је] по свим ... клерикализираним ... државама. *Јонке.*

клерȉкāлка ж *женска особа клерикалац.*

клерȉкāт, -а́та м *звање клерика.* — Крањчевић је изишао из клериката. *Марј. М.*

клерофашȉзам, -зма м *заједничка политика црквених и фашистичких кругова.*

клерофàшист(а) м *присталица клерофашизма.*

клерофашѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на клерофашисте.* — У руководству ... превладавају клерофашистички елементи. *Ч-М.*

клѐсāње с *гл. им. од клесати.*

клѐсāр, -ара м *обртник, занатлија који се бави клесањем.* — Тек кад би све спремљено и готово ... стигоше клесари и зидари. *Андр. И.* Клесар и вајар били су у то вријеме често иста особа. *Обз. 1932.*

клесáрев, -а, -о = клесаров *који припада клесару.*

клесáрење с *гл. им. од клесарити.* — Раширенија је ручна обрада камена клесарењем. *ЕГ 1.*

клесàрија ж *в. клесарство. Рј. А.*

клесáрити, клѐсāрӣм несврш. *в. клесати.* В. пр. уз гл. им. клесарење.

клѐсāрница ж *радионица у којој раде клесари.*

клесáров, -а, -о = клесарев.

клѐсāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на клесаре:* ~ занат.

клѐсāрство и клесáрство с *рад, занат клесара.* — Различите његове [вапненца] врсте служе у клесарству и кипарству. *Туђ.*

клѐсати, клѐшēм несврш. *одбијајући комад по комад давати камену одређени облик.* — Клесар ... који је клесао ... гроб оставио је на плочи неколико тајних отвора. *Крл.* фиг. Гуслар клеше, а Видаковић је само резао своје ликове. *СКГ 1937.* Тако нам се клеше живот својом руком. *Уј.*

клѐсāч, -áча м *в. клесар.* — Новљани су на гласу као клесачи камена. *ХР 1928.*

клѐт[1], ијек. клијет, ж **1.** *мала кућа, колиба у винограду (у којој се спрема, чува алат за обрађивање винограда, судови за вино и сл.).* — На много четворних километара по брежуљцима нижу [се] виногради, а у њима чуче клијети. *Леск. Ј.* **2.** (покр. и м) *одаја, соба; мања соба, изба; вајат.* — Телемах у очинску сиђе широку, високу клијет. *М-И.* Уђох журно у Маргаретину капију, прошавши поред вратареве клети. *Цар М.* Соба је стара ... видиш ли како се тешко мисли и ствара у овом ... најамном клијету. *Бон.* Са стране те средње зграде бијаху двије клијети: спремница и мљечар. *Мат.*

клѐт[2], -а, -о **1.** *трп. прид. од клети.* **2.** *који изазива одвратност, мрзак, проклет.* — Новица је крвник клети. *Маж. И.* Неће бити оне клете самоће од које се може полудети. *Ранк.*

клéта, ијек. клијèта, ж *клет.* — И она је ручала, вечерала и спавала у том дечјем логору, иако је имала своју клету. *Дом.*

клéтав, -тви ж покр. *в. клетва.* — Стиже ми се клетав материна. *Рј. А.* Сви владици клетав учинише да Брђане издавати неће. *НП Вук.*

клéтак, -тка, ијек. клијèтак, м *дем. и хип. од клет*[1]. — Па подиже руковетак, њим ће свој да кити клетак, своје сређе мали храм. *Кост. Л.*

клѐтан, -тна, -тно нар. песн. *проклет.* — А за собом вранчића поведе ... клетан му се уморио. *НП Вук.*

клѐтва ж **1.** *проклетство.* — Од њих [песника] траже [се] нешто шире и човечније од књижевних симбола и речитих клетава живота. *Скерл.* Лоза му од клетве не помрла! *Кул.* **2.** *свечано обећање (уз зазивање нечег светог) да ће обећање бити извршено, заклетва.* — Гдје је твоја и вјера и клетва кад си ми се јуче заклињала? *НП Вук.* И јунак јунаку вјеру даје ... руке руче да се не издају, клетве међу да се не одају. *Март.* **3.** *псовка, грдња.* — Чим се објутрило, саспу жандари клетве на обијеснике. *Гор.*

клѐтвен, -а, -о *који је у вези с клетвом.* — Како кликће стари дволичник ... како стиска клетвен руковет. *Јакш. Ђ.* Читало [се] клетвено писмо. *М-О.* Прота [је] ... држао у добрунској цркви клетвено бдење у изврнутој одежди и са свећама запаљеним наопако. *Андр. И.*

клѐтвенӣк м **а.** *онај који се клетвом, заклетвом свечано обавезао да ће учинити што.* **б.** ист. *вазал у феудалној епохи, феудалац који се обавезао крупнијем феудалцу на различите дужности.* — Франкопани су као клетвеници Венеције ширили своју моћ. *Нех.* **в.** песн. *вазална држава.* — Енглеска [је] клетвеник му веран. *Панд.*

клéти и **клѐти**, кȕнēм (р. прид. клѐо, клéла, клéло, трп. прид. клѐт) несврш. **1.** *бацати на кога клетву, проклињати.* — Ех, зар да ме сељачки хлеб куне и суза њихова проклиње? *Станк.* **2.** разг. *грдити, псовати* — Свецима хоћеш ноге да изједеш, а не вани кунеш свеца. *Леск. Ј.*

~ **се** *давати заклетву, под заклетвом обећавати што, заклињати се.* — Кунем ти се ево живим богом да те хоћу окајати скоро! *Бог.* Научне истине у које се научници данас куну, биће сутра — заблуде. *Дав.*

клѐтица, ијек. клијетица, ж *дем. од клета.* — Иде у своју клетицу, па плаче као да је све покопала. *Дом.*

клѐтка, ијек. клијетка, ж **1.** анат. *једна од две веће шупљине у срцу из којих крв одлази из срца у артерије, комора.* — По дужини подијељено је [срце] на два дијела ... Од њих је сваки опет подијељен попречно на шупљине, које се зову претклијетка и клијетка. *НЧ.* **2.** биол. *простор омеђен стенкама, зидовима станице, ћелије.* — Биљно је тијело грађено од ситних коморица или клијетки. *Бот.*

клѐтник м **1.** покр. *онај који се куне. Рј. А.* **2.** песн. *проклет, мрзак, одвратан човек.* — Хрипање жртве што је клетник уби. *Крањч. С.* Клетниче, реци, откуда си, да ти мајци мртву вратим главу. *Јакш. Ђ.* **3.** *онај који куне, псује.* — Па било дијете ... или клетник дрски што се псовком крсти. *Кам.*

клѐтница (у атрибутској служби) ж *проклета.* — Уђи, земљо, сва у мене ... уђи ... земљо клетнице ... земља сам и сама. *Сиј.*

клѐћи, клѐкнēм сврш. песн. *в. клекнути.* — С тобом ћу хвале рећи ... и ... побожно клећи. *Уј.* фиг. Ко год борбу тражи, никад не сме клећи. *Митр.*

клѐфта м *турски назив за грчког хајдука.* — Похватали се у хоро све сами Грци ... а коловођа, неки клефта, размахује пешкиром. *Срем.*

клѐцав, -а, -о *који клеца.* — Скршена, полумртва кораца жена клецавим ногама за ријесом. *Нех.* Он се враћао кући обнемогао, клецав и сав као самљевен. *Ћоп.*

клѐцало с *ниска клупа са даском на којој се клечи у католичким црквама.* — Реди цркву ... отире прашину с клупа и клецала. *Гор.*

клѐцање с *гл. им. од клецати.*

клѐцати[1], -ām несврш. **а.** *прегибати се, савијати се од страха, слабости и сл. (обично о коленима, ногама).* — Тад он, негда љуђи гује љуте, мал'не зеца плашљивији клеца. *Маж. И.* Рука ломна, тело измождено, а клеца ми слабачко колено. *Радич.* фиг. Моје рањено срце поче клецати. *Лаз. Л.* **б.** *прегибати, савијати колена (у знак побожности, понизности, молбе).* — Знао би се понизити и клецати пред Алексом да му да ... ракије. *Петр. В.*

клѐцати[2], -ām несврш. *звонити ударајући клатном само у једну страну звона.* — Дин-дон, дин-дон — почело је [црквено звоно] клецати. *Војн.*

клѐцка ж *народна игра у којој се дубоко клеца.* — Поједини називи наших народних игара садрже наговештај о ономе што је у њима карактеристично ... Назив »клецка« наговештава дубоко клецање. *Пол. 1958.*

клѐцнути, -нēм сврш. **1. а.** *савити се, повити се од страха, умора и слабости (обично о ногама, коленима).* — Клецнуше им ноге, дисања им неста. *Хар.* Када сам угледао појасеве за спасавање, мени су клецнула колена. *Јак.* **б.** фиг. *попустити, посрнути, пасти.* — Његов живот није прошао без искушења. Други би клецнуо. *СКГ 1937.* **2.** *(по)макнути се.* — Кнез викну, те из оближње куће истрчаше људи да Турке сретну ... а сам не клецну с места. *Бож.*

клѐч м *комад дрвета који се меће човеку у уста да не може говорити.* — Затисне јој силовито клечом уста. *Бог.*

клѐчалица ж покр. *врста топа.* — А топове, све од брдских клечалица до мерзера, нетко ће закопати у земљу дубоко. *Вуј.*

клѐчало с *клецало.* — Она се сва надне над клечало. *Перк.* Више једног молитвеног клечала ... висила је о зиду малена сличица. *Грол.*

клѐчанница ж покр. *клечано ткање. Рј. А.*

клѐчāње с *гл. им. од клѐчати.*

клéчāње с *гл. им. од клéчати.*

клѐчати, -ām несврш. *ткати уткивајући рукама у ткање какву шару.* — Јеси л' ти клечала и онај ћилим? *Вес.*

клéчати, -чӣм несврш. *бити, стајати на коленима.* — Клечати пред тираном ... неће они. *Змај.* фиг. Ред врба покрај ријеке клечи. *Наз.*

клечѐћкē и **клечѐћки** прил. *клечећи, у ставу клечања.* — Клечећки целиваху земљу. *М 1867.*

клѐчица ж бот. *в. ниска клека, уз клека (изр.). Сим. Реч.*

клѐчје с *зб. им. од клек; место обрасло клеком.* — На брijегу ... налази се ... осам стотина партизанских гробова ... растурених у клечју. *Лал.* Изађе ... да види своје њиве и ... гробље у клечју. *Сиј.*

клѐчка ж **а.** *рачвасто и пробушено дрво које се клином затвори говечету око предње ноге да не може далеко отићи. Вук Рј.* **б.** *рачвасто дрво које се натакне говеду око врата да не може поћи у штету.* — Кад се на волове или краве удари [рога] ... тада се [рога] зове клечка. *Глиш.*

клѐчкē прил. песн. *в. клечећке.* — Пјесниче ... клечке се помоли бесмртној Љепоти! *Уј.*

клéшта, ијек. клијѐшта, с мн. (дат. клéштима) **1.** *метално оруђе у облику две*

учвршћене прекрштене полуге којима се што хвата, вади, кида, сече. — Њезине су бијеле руке гвоздена клијешта. *Шен.* Стара госпођа врисну као да ју је неко усијаним клештима уштинуо. *Јакш.* Ђ. Чуло се слабо крцкање клијешта којима је жица сјечена. *Ћоп.* фиг. Ноћ ме црна, дуга стисну клијештима море. *Кркл.* **2.** *направа у таквом облику која служи као калуп за прављење хостије у католичким црквама.* — Клијешта за печење мисне хостије . . . отискиваху [на хостији] велики округли печат. *Гор.* **3.** фиг. **а.** воји. *операција у рату којом се непријатељ обухвата са две стране.* — Главнина армије [имала је задатак да се] пробије на југ да би изишла из клешта четврте офанзиве. *НК 1948.* **б.** спорт. *посебан начин хватања лопте на води. Ват.* **4.** *штипаљке ракова и неких инсеката.*

Изр. доћи у клешта *доћи у мучну ситуацију*; држати кога у клештима *држати кога у зависности*; клештима чупати, вадити (речи, одговор и сл.) *тешком муком извлачити (речи, одговор).*

кле́ште, ијек. клијѐште, ж мн. (дат. кле́штама) *в. клешта.* — Између дршка од маказа [биле су] клеште са извађеним кутњаком. *Срем.* Црни јелен, с великим клештама као рак . . . стаде . . . трчати. *Петр. В.* фиг. Гвоздене клијеште судбине држе ме у скупу људи. *Шен.*

кле́штење, ијек. клијѐштење, с *гл. им. од клештити.*

кле̏штине, клѐштӣнā, ијек. кљѐштине, ж мн. *аугм. од клешта и клеште.*

кле́штити, клѐштӣм, ијек. клијѐштити, несврш. **а.** *стискати клештима.* **б.** фиг. покр. *буљити.* — Крваве очи [делата] на крв клијеште. *Март.*

клешти́ца, ијек. кљешти́ца, с мн. *дем. од клешта.*

кле̏штице, клѐштӣцā, ијек. кљѐштице, ж мн. *дем. од клеште.*

кли́берити се, -ӣм се и **кли́бити се,** кли́бӣм се несврш. покр. *церити се, церекати се.* — Главати Кркан, клибереći се без престанка, вођтио је кривце љесковцем. *Ћоп.* Гајдаш Јоца, кад згужва петицу, клиби се и све разуме. *Петр. В.*

кли́жење с *гл. им. од клизити.*

кли́за ж покр. *дугме у дечјој игри истога имена.* — Двије клизе иду у једно цијело. *Вук Рј.*

кли̏зав и **кли̏зав,** -а, -о **1.** *клизак.* — Обала [је] била глибовита и клизава. *Вел.* фиг. Чугаљ је упао у један клизав, несигуран и немиран свијет у коме је пара била све. *Ћоп.* Психологија шаха [је] клизаво подручје. *Шах 2.* **2.** фиг. *који као да непрекидно у неком правцу клизи, жив, покретљив.* — Испод већа узмицале су очи амо-тамо као двије клизаве куглице. *Бег.* Свежи [јој] образи као детињи . . . а очи клизаве и сјајне. *Рад. Д.* **3.** фиг. *који се мења у вези с другим променама, променљив, несталан.* — Зајам [ће се] амортизовати на основу клизаве скале која се равна према цени злата. *Пол. 1958.* **4.** *двосмислен; голицав.* — Седеле [су] . . . тихо се смејући примедбама клизавим и бестидним. *Црњ.*

Изр. клизаве цене *несталне цене, које се често мењају*; навести кога на ~ пут *довести кога у опасан положај.*

кли̏завица и **кли̏завица** ж *клизаво место, клизав пут; поледица.* — Овај дозлабога ризичан пролаз, вршен на клизавици . . . задавао је беспримерне напоре. *Вас.* Чинило му се да је сам на свету . . . да се бори последњом снагом, малаксалих чула, у магли и на клизавици. *Андр. И.*

кли̏заво и **кли̏заво** прил. *несигурно, опасно.* — Клизаво је примати на себе такве обавезе. *Бак. Реч.*

кли̏завōст и **кли̏завōст,** -ости ж *особина и стање онога што је клизаво.*

кли̏заӣ м необ. *један замах ногом при (с)клизању.* — Угледасте гипки змијолики клизај видре. *Божић.*

кли̏зак, -йска и клйска, -йско и клйско = склизак **1.** *који има глатку површину, на коме се лако (с)клиже, по(с)клизне.* — Једно јутро уведе Главан у велику благоваоницу дворца на клиски паркет прву присталицу. *Гор.* Паде . . . на папучицу залеђену и клиску. *Дав.* **2.** фиг. *несигуран, сумњив, опасан, који може довести до рђавих последица.* — Пошла [си] оним путем клиским, којим су многе жалоснице друге! *Змај.* Изгубљена на том подло клиском тлу на каквом она . . . није никад стајала. *Пол. 1958.*

кли̏залӣште и **кли́залӣште** с = склизалиште *место покрито ледом за (с)клизање на (с)клизаљкама.* — Читаво време игре потпуно су господарили клизалиштем. *Б 1957.*

кли̏заљка ж (обично мн.) **1.** *уска челична направа која се причврсти на обућу да се њоме клиза по леду.* **2.** *путања, стаза по којој се клиза. Р-К Реч.*

кли̏зање и **кли́зање** с **1.** *гл. им. од клизати (се).* **2.** *врста спорта:* ~ на леду, ~ на котураљкама.

кли̏зати, -ӣм и **кли́зати,** клйжѐм и клйзӣм несврш. = клизити (1) **а.** *кретати се у неком правцу по глаткој или уопште клиској површини.* — Обложе их [саонице] једним танким слојем леда да би лакше клизале.

Петр. М. Рефлектори лимузина клижу вијугавим цестама. *Бат.* **б.** *помицати се са свога места не могући се задржати на глаткој површини.* — Снијег је шкрипио, грање се кршило, нога клизала по леду. *Шен.* Посртао је и клизао по оној раскаљаној земљи. *Вес.* **в.** *кретати се, спуштати се без потреса и задржавања по површини чега; тонути.* — У неколико се маха очутио трус земље, хумци се селе у долине клижући. *Киш.* фиг. Сад ми се чини да не живим више, у густу таму да све дубље клизам. *Рак.* Каткад сам ... поново губила тло под ногама, клизала у немир. *Бег.* **г.** фиг. *тихо, мирно, једнолико пролазити, протицати (о времену).* — Дан за даном клизао је неосетно. *Вес.*

~ **се** *клизати.* — Куј, дедо, од сандука саонице за унука; нек се клижу, изврћу. *Петр. В.* Влак се клиже по трачницама. *Неим.* Носне дупље засипа снег. Клижу се низ лице капље бљутаве воде. *Ољ.* фиг. Његови су се погледи клизали од оне црне брадавичице на уста, на вратић. *Киш.*

клѝзāћӣ, -ā, -ē *који се односи на клизање, који служи за клизање.*

клѝзāч, -ача м **1.** *онај који се бави клизачким спортом, (с)клизач.* **2.** техн. **а.** *део строја, направе који омогућује клизање по каквој површини, плохи.* — Сваки од четири клизача [на ракетним саоницама] начињен је од веома тврдог материјала. *Б 1958.* **б.** *прстен који клизи по цепину.* — Да нам цепин не би ... испао, причврстимо га на руку помоћу омче спојене с округлим клизачем. *З-Г.*

клѝзити, -ӣм несврш. **1.** = клизати. — По плавом небу клизе бели облачићи. *Ћос. Б.* фиг. Ријечи клизе и звоне као саонице. *Сим.* Добра клизи дубока и зелена. *Мих.* Вече је брзо клизило у овој одушевљеној забави. *Мил. В.* **2.** разг. *лагано, неприметно приближавати се чему, улазити, упадати у што.* — [Они] сада полако клизе у издају. *Чол.*

клѝзма ж *в. клистир. ЕЛЗ.*

клѝзнути, -нём сврш. **1.** *сврш. према клизати и клизити.* **2.** **а.** *побећи, одјурити, нестати, киднути.* — Они су гледали да неопазице клизну у ноћ, својим кућама. *Ћор.* **б.** *провући се у трен ока, лако, без напора.* — Она је плешући клизнула сваки час кроз тај обруч као да је вила. *Брл.* **в.** *нагло се спустити брзо клизећи.* — Клизнуше јој на то двије материнске сузе. *Сим.* Пусти кошуљу да јој клизне [с рамена]. *Петр. В.* **3.** **а.** *одједном се појавити, синути.* — Лазару чудноватe клизнуле мисли. *Рад. Д.* **б.** *брзо, незапажено, нехотице прећи.* — И готово непримјетљиво клизне разговор у високу политику. *Цар Е.* **4.** *брзо прелетети, прећи преко чега.* — Преко тог питања он је у своме говору само клизнуо, тј. није хтео да се њиме дубље бави. *Бак. Реч.*

клӣја[1] ж зоол. *врста ситне слатководне рибе, укљева* Alburnus lucidus. *Бен. Рј.*

клӣја[2] ж *туткало, кељ*[2]. — То су биле обичне зидне сликарије са клијом. *Баб.*

клӣјав, -а, -о *који може клијати.* — Што је семе старије ... то је мање клијаво. *Тод.* У старим се хербарима нашло сјемења неких биљака које је било клијаво и након стотину година. *Бот.*

клӣјавац, -āвца м *клица (1б).* — Клијавци су меснати листићи који се развијају први из клице. *Тод.*

клӣјавӧст, -ости ж *својство или особина онога што је клијаво.* — Након неког времена сјеме изгуби клијавост. *Бот.*

клӣјалӣште с *место предвиђено за клијање биља.* — Старац [вртлар] иде стазом између уских греда према клијалишту. *Визн.* фиг. Пуни цват доживе [такви људи] само у тим клијалиштима. *Креш.*

клӣјало с *клијалиште.* — фиг. Много је он придонио томе да је појефтинио хумус за клијала осиротјелих фантазија. *Бат.*

клӣјāње с *гл. им. од клијати.*

клӣјати, -ијāм и клӣјēм несврш. *пуштати клице, изданке, ницати.* — Мирише земља сочна, свежа, једра, све клија, пупи. *Ант. 2.* фиг. Другови, ми смо још ... сан, али клијамо, пупамо, растемо у нови свјетлији дан. *Кркл.* Нека чудна љепота ... клије ... на дебелим наслагама прошлости. *Бат.*

клије-, ек. кле-.

клӣјен[1] м покр. *в. клен.*

клӣјен[2], -а, -о (ијек.) покр. = клијенит *узет, сакат. Вук Рј.*

клӣјен(а)т, -нта м лат. **1.** **а.** *особа коју заступа одвјетник, адвокат.* — Државни одвјетник ... тражио [је] главу мога клијента. *Крл.* Адвокати [су] господствено шетали ... с уплашеним клијентима ... и унапред узимали уговорене награде. *Рад. Д.* **б.** *особа која се налази под чијом заштитом, штићеник.* — Разговор са Симаном био је онакав какав је са свима клијентима учитељевим. *Андр. И.* **в.** заст. *болесник према лекару који га лечи, пацијент.* — Лаза Лазаревић био [је] један од најбољих лекара ... да су га клијенти просто растезали тражећи његове услуге. *Ж 1955.* **2.** **а.** *сталан купац, муштерија.* **б.** *онај с којим у пословном односу стоји каква банка, трговачка или индустријска организација.* **3.** ист. *у старом Риму човек плебејац који је зависио од свога патрона.* — Осим плебејаца постојали су у Риму клијенти. *Пов. I.*

клӣјенит, -а, -о (ијек.) покр. = клијен[2]. — Не бројаху топце, клијените и килаве што ми не бјеху о врат пали. *Љуб.*

клијентѐла ж *клијенти.* — Познат [је] на све стране са великом адвокатском клијентелом. *Јов. С.* Солидна индустријална клијентела и уређено кућанство ... све се то гибало ... по програму. *Крл.*

клӣјентица и **клӣјенткиња** ж *женска особа клијент.*

клӣјенӯт, ек. клѐнӯт.

клӣјӗње с покр. *в. клење. Вук Рј.*

клӣк м **1.** *снажан и гласан узвик (као знак радости, узбуђености и сл.), поклич.* — Умријећу са клицима и смијехом моје мале сестре. *Ђон.* Гомилица Индијанаца баци се са бојним кликом на два дечака. *Поп. Ј.* **2.** *глас неких птица.* — Не има гласа зују ни птичјем клику. *Враз.* С неба су допирали само клици ждралова. *Кнеж. Л.* **3.** муз. *врло висок тон (најчешће у почетном или завршном ставу вокалне или инструменталне композиције).* — Пре него што ће прећи на завршни клик ... Мокрањац ће ... да развије још једну своју чаролију. *Коњов.* Заоре рози, попрате их флауте и придруже се кликови. *Вел.* **4.** *зов, позив.* — Клик јутарњи са мунаре страшни ћемер подупире. *Њег.* Од мора чуо се кроз громор валова клик. *Шен.*

клӣка[1] ж *клицање.* — Стоји клика слуга на коњијех ... стоји писка раје за коњима. *Маж. И.* И опет песма и здравице шумне, народа силног раздрагана клика. *Марк. Д.*

клӣка[2] ж фр. *скуп, група људи које везе заједнички интерес да постигну своје користољубиве и ниске циљеве било каквим средствима.* — Ваљало је забранити повратак династије као формалног центра свих издајничких и антинародних клика. *Пиј.* Рјечник нове буржоаске клике, загребачке пургарије, промијенио се. *Матк.*

клӣкавац, -а̄вца м зоол. *врста сокола* Falco Cerchneis tinnunculus. — [Био] је већ посиједио као кликавац. *Шов.*

клӣкер м нем. варв. *стаклена, метална или камена куглица којом се деца играју (обично настојећи да је сатерају у рупу).* — [Дечурлија] се играла кликера у прашини насред пута. *Уск.* Два кликера ... му однесоше другови у игри. *Сим.*

кликѐрати се, -а̄м се несврш. *играти се кликерима.* — Ко се кликера и тера чигру? Откако га знам, све он. *БК 1906.*

кликѐра̄ш, -а́ша м *онај који се игра кликерима.* — Кликераши прекинуше игру. *Дав.*

кликѐрче, -ета с, **клӣкерчић** и **кликѐрчић** м *дем. од кликер. Р-К Реч.*

клӣкнути, -нём сврш. **1.** *весело узвикнути, поздравити радосним усклиником.* — Хлапић **и Гита** кликнуше од радости. *Брл.* фиг. Одједном у његовим очима као да кликну радост. *Јанк.* **2. а.** (обично: кога) *гласно зовнути, позвати.* — Кликнуђу овчара ... да ми у крчагу намузе свјежа млијека. *Ђон.* фиг. Кликнула зора нам рана ријеч пролетне епифаније. *Наз.* **б.** *повикати; зачути се, разлегнути се, одјекнути.* — О-ој на-јо! кликну опет с виса. *Вукић.* Упутише се к страни откле је вапај кликнуо. *Војн.* **3.** заст. *уз инф. глагола којима се изриче какав глас истиче почетак радње тих глагола.* — Снаха ... кликне овако нарицати. *Нен. Љ.* Откад кликох пјесме слагати, светињом ми пјесма била. *Шен.*

клӣковӑње с *гл. им. од кликовати.*

клӣковати, -кујём несврш. **1.** нар. песн. **а.** *гласно позивати.* — А кроз лелек дубок глас се чује; стари Јуже то пољем кликује: »За мном, децо, моји соколови!« *Фил.* **б.** *упућивати позив коме.* — Кличе вила с Гусине планине, те кликује Сењу на Крајину, зове вила Сењанина Ива. *НП Вук.* **в.** *клицати (2).* — Кликоваше пребијела вила, кликовала три бијела дана, нико јој се озват не смијаше. *НП Вук.* Па алаха с пророком кликују да нас бране од зла свакојега. *Њег.* **2.** *клицати (обично од весеља, радости).* — Чујеш ... како се ... младеж, мушко и женско, на све стране купи па раздрагано кликује и јујушка. *Том.* Дакле ћеш ме повести [у бој]? ... кликоваше младић радосно. *Јакш. Ђ.* фиг. А виолине кликоваху. *Матош.*

клӣкӧт м *кликтање.* — Чуо је кликот и писку орлову. *Јакш. Ђ.*

кликӧтӑње с *гл. им. од кликотати.*

кликӧтати, клӣкоћём несврш. *в. кликтати.* — Он ко сури орô кликоће. *Јакш. Ђ.*

клӣктав, -а, -о *који је пун кликтања.* — Живот ... је за њега песма весела или тужна, кликтава или сетно сентиментална. *Глиг.* Звоно с цркве хитало је танке кликтаве звукове. *Кал.*

клӣктавац, -а̄вца м *врста орла* Aquila pomarina.

клӣктаво прил. *кликћући, с кликтањем.* — Пусти пригушен ... звук ... и одмах настави разговетно и кликтаво. *Андр. И.*

клӣктӑј м *клик.* — Познавао је кликтај сваке птице. *Креш.* фиг. И све ће да нас озари [срећа], да провали сунце ... велике људске радости, кликтај природе! *Ђон.*

клӣктӑње с *гл. им. од кликтати.*

клӣктати, клӣкћём (покр. -а̄м) несврш. **1.** *пуштати од себе испрекидане крикове.* — Чује се ... ласта̀вице ... прелијећу и кликћу. *Мар.* Негдје у висинама круже и кликћу

орлови. *Чол.* **2. а.** *пуштати од себе клик од весеља, усхићења, радости.* — Играју сви: кликћу и подврискују. *Срем.* Лети чајка брзим летом и весело кликтајући додирује лаке вале. *Ил.* фиг. Срце ми кликће и расте од миља што сам међ вама! *Наз.* **б.** *радосно певати; упште певати.* — У сав глас кликтало грло. *Шен.* Нисте добар пјевчик. А чусте ли како кликће наш господин Аксо. *Ранк.*

клѝктāш, -а́ша м обично у изразу: орао ~ зоол. *врста орла* Aquila clanga. — Орлова кликташа . . . има веома мало. *Пол. 1960.*

клѝктјети, -тӣм несврш. *в. кликтати.* — У долиници . . . све кликти у поцикивању и чаврљању малих ластавица. *Леск. Ј.* Високо кликте први гласови. *Пец.*

клѝкӯн, -а и **клику́нац,** -нца м покр. *врста вина.* — Кликун [је] пиће убојито. *Јурк.* Кад би грунуо по коју чашу црнога кликунца, заборавио је и на ове ситне, брижне ижице. *Кос.*

клѝкуша ж *женска особа која трпи од болести која се очитује, испољава у грчевитим, хистеричним нападима и вриска њу.* — Напосљетку задоби једна млада жена . . . некакву живчану болест која се понајвише појављује . . . код сељачких жена које се због те болести називају кликуше. *Л-К.* Хитлеровци, стреласти крсташи . . . трубе на узбуну . . . вриште као кликуше. *Зог.*

клѝло с **1.** *дрвен сандук с јако нагнојеном земљом, у којем се, заштићене од мразева, узгајају пресаде, расаде. Вук Рј.* **2.** *младица. Бак. Реч.*

клѝм м *покрет главе према доле као знак поздрављања или одобравања.* — Поздрави Стојана климом главе и сједе на столицу. *Ђор.* Поклонише се старци у повлад, у један клим. *Кост. Л.*

клѝма ж грч. *атмосферски увјети, услови карактеристични за један крај, поднебље*: континентална ~, тропска ~, умерена ~. — фиг. Један од великих проблема . . . је управо у томе како сачувати народну уметност у клими муњевите технизације. *КН 1956.*

клѝмав, -а, -о **1.** *који се клима, љуља због трошности, старости, пијанства и сл.* — Он једва себе вуче на климавим ногама. *Новак.* Оста Стана сама у мраку на страни, гледа око стола климаве другаре. *Вел.* Пратила их само љутита пригушена вика све док се расушена климава врата не затворише за њима. *Ђоп.* **2.** фиг. **а.** *несигуран, несталан.* — Рад је да му ми Гричани будемо клинци за његов климави краљевски столац. *Шен.* **б.** *који није чврст, који се колеба.* — Дође очај и климава савјест, ал' никад, никада — скврна. *Кам.*

клѝмавац, -ávца м *онај који све одобрава.* — Тај се клања као искусан климавац — помислио је. *Крл.*

клѝмавица ж *климање главом при дремању.* — А мене спопала климавица и дријемеж, а уз њих и мук. *Љуб.*

клѝмавōст, -ости ж *особина онога што је климаво.*

клѝмакс м грч. **1.** *постепен пораст чега.* — Важно, журно, неодгодиво — увјеравао је на телефону темпераментним климаксом адвокат. *Бег.* Од тог тренутка обично је наступао у логору климакс грозе. *Вучо.* **2.** поет. *фигура у којој се мисао изриче све јачим и јачим речима.* **3.** мед. *в. климактерij(ум).*

климàктēрнӣ, -ија и **климàктēријум** м мед. *прелазно доба када код жене због старења престаје деловање полних жлезда.*

климактѐричан, -чна, -чно *који се односи на климактериј. Десн. Рј.*

клѝмалица ж **1.** *време кад су летњи за спарине мухе особито досадне те се коњи од њих бране непрестаним климањем главом. Вук Рј.* **2.** шаљ. покр. *жена климало. Рј. А.*

клѝмало с и м шаљ. покр. *човек који при ходу клима и главом и рукама и ногама. Рј. А.*

клѝмā̏ње с *гл. им. од климати (се).*

клѝмāт, -áта м *в. клима.* — Народ . . . лијепе те домовине . . . топао као њен климат. *Матош.* фиг. Религија је дрво које . . . може да поднесе све климате у којима човек живи. *Кнеж. Б.*

климàтав, -а, -о *који се климата.* — Све су жене у селу мршаве . . . а ни дјевојке нису боље: климатаве танчице. *Кал.* Врати [се] мршав, климатав. *Поп. Ј.*

климàтало с и м *човек који ходајући климата главом или рукама.* — Та брже, старо климатало, већ три сата вичем! *Поп. Ј.*

климàтā̏ње с *гл. им. од климатати (се).*

климàтати, -ā̏м несврш. *млитаво покретати чим (главом, ногама) овамо-онамо, млатарати.* — Поп и плећати суставе климатајући главом час горе час доле. *Глиш.* Овај је . . . тако мален да му ноге код сједења климатају по зраку. *Пав.*

~ **се** *млитаво се покретати овамо-онамо, љуљати се (о глави, ногама).* — По неравну путу и на злочесту сједалу . . . глава [се] са свим тијелом амо-тамо климата. *Јурк.* Јован обгрли колења рукама, наслони браду на њих и почѐ се климатати. *Ђор.*

клѝмати, -ā̏м несврш. **1. а.** *чинити покрете чим (главом, ногама, рукама, горњим делом тела) горе-доле, напред-назад, лево--десно, амо-тамо.* — Климају људи главама, држе их болничарке испод руке. *Дед. В.* **б.**

чинити покрете главом у знак одобравања, неодобравања, сумње и сл. — Климају мудрачки и одобравајући главама. *Петр. В.* Слушајући то ... климао је шурјак сумњиво главом. *Краљч. Стј.* **2. а.** *њихати се, љуљати се.* — Па их је [јагњеће коже] поделио на обе стране дрвеног самара да не клима ни тамо ни амо. *Јакш. Ђ.* Око ње стражаре тамни високи јабланови климајући полако. *Поп. Ј.* **б.** фиг. *бити несигуран, несталан.* — Знајући језик како треба, није му знање климало. *Кур.* **3.** *незграпно, тешко ходати њишући се, клатећи се.* — Перушина се уморио па ... штедљиво клима. *Кал.*

~ **се а.** *стајати лабаво на некој подлози.* — Климају му се зуби, клима му се лијеви очњак. *Крл.* **б.** *њихати се, љуљати се.* — На колима ... са стране климала се дрвена излизана крављача. *Мил. В.*

климàтичнӣ, -ā, -ō *в. климатски.* — Морао је узети одсуство од дужности и живео је неко време у климатичким местима. *Јов. С.*

климатòлог м *онај који се бави климатологијом.*

климатолòгија ж грч. *наука о клими.*

климатòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на климатологе и на климатологију.*

клӣматскӣ, -ā, -ō *који се односи на климу:* ~ појас, климатске прилике.

клӣмāч, -áча м подр. *човек који на све клима главом, који све одобрава. Р-К Реч.*

климбèсати, -ām несврш. покр. *климати, клатити се.* — Пак их [кокоте] носио у рукама тако да су им главе висиле и климбесале. *Љуб.*

клӣмеж м покр. *климање главом при дремању.* — Бивало је старица и старица који су сву божју ноћ висили, наште срца, климежом и дријемежом, око Тадина одра. *Љуб.*

клӣментица ж *в. ћирилица (по Клименту, ученику Ћирила и Методија).* — Један му се бријег ... раскребачио као »черв« у климентици. *Кор.*

клӣмкати, -ām несврш. *дем. од климати.* — Климкала му главом као да га слуша. *Божић.*

клӣмнути, -нēм *сврш. према климати.* — Она климну одобравајући главом. *Лаз. Л.*

~ **се** необ. *климнути.* — Ја сам видео како мајчина глава клања и како она, тек што се климне, јаче отвори очи. *Лоп.*

клӣмоглав м ков. шаљ. *поздрав поклоном главе.* — О, Обраде Огњатовићу ... моје поштовање, рукољуб и климоглав! — Притрчао и Јаблан. *Рад. Д.*

климòглавац, -āвца м ков. *в. климавац.* — Сваки од ових климоглаваца могао би бити шпијун. *Божић.*

климпèтати, -ām несврш. *њихати се висећи.* — Нова торба климпетала је око слабина. *Михољ.*

клӣмскӣ, -ā, -ō *в. климатски:* ~ појас, климска колебања, климске прилике.

климȕцати и климȕцкати, -ām несврш. *дем. према климати.* — Е, е, е,! смијао се и климуцао Милан, излазећи из собе. *Кум.* Поче очима сажимати, главом климуцкати, док напокон не заспи. *Том.*

клӣн м (мн. клӣнови, заст. клӣни) **1.** *већи или мањи комад дрвета, жељеза, заоштрен с једнога краја, који се употребљава у разне сврхе (за вешање чега, при цепању и сл.).* — Нашао је ... гвоздени клин, о који се некад ... вешало оружје или коњска опрема. *Андр. И.* Мени је на прву њезину ријеч било канда ми је тко клин забио у срце. *Шен.* **2.** фиг. *оно што има такав облик.* — Тамни клинови сјене ... лежали су једни до других. *Торб.* У дну уског клина поља ... бјеласао се кров нове ујакове колибе. *Ћоп.* **3.** воји. *дубок продор на уском простору у непријатељске положаје који има за последицу раздвајање непријатељског фронта.* — Бугари су продирали, стварали клинове у нашим редовима. *Јак.* **4.** *комад тканја што се ушије нпр. под пазухо на кошуљи да буде на том месту шире. Вук Рј.* **5.** (обично мн.) покр. мед. *кила.* — Киле (... клини) развијају се обично постепено. *Батут.*

Изр. **избити коме клинове из главе** *ослободити некога предрасуда.* — Ја сам им ... наше разговоре казивао и доста сам им клина из главе избио. *Павл.*; **куглин, лоптин** ~ *део куглина, лоптина обујма, запремине, ограничен једним сферним троуглом и трима кружним исечцима;* о ~ (обесити) *сасвим нешто напустити, занемарити.* — Кад дођу избори, ти ... дућан о клин. *Нуш.*; **они мени** ~, **ја њима** ~ *на сваки напад одговорити противнападом.* — На тако они мени клин, ја њима. *Сим.*; **опити се као** ~ *јако, до бесвести се опити.* — Три дана је свадбовао ... кад освану дан четврти ... опи се као клин. *Вес.*; **сигуран као врбов** ~ *непоуздан;* **ударити, забити** ~ **између кога** *раздвојити их, посвађати;* **врбов** ~ *човек на кога се не може ослонити, у кога се не може поуздати.* — Нашег учу знате да је врбов клин. *Чол.*

клӣнав, -a, -o покр. *који има више од два јаја (полне жлезде). Р-К Реч.*

клӣнаст, -a, -o *који је као клин, који је налик на клин.* — Под доњом усницом висио му клинасти чуперак брадице. *Шимун.*

Улицом прође младић у клинастим панталонама. *Дав.*

Изр. ~ писмо ист. *писмо старих Сумераца које је имало облик клина.*

клѝнац, клѝнца м **1. а.** *клин (I).* — Хаљине што носаше на руци обесио беше на дрвене клинце на кухињском зиду. *Шапч.* **б.** *чавао, ексер.* — Деда Маша ... узима старе криве клинце, чекићем их исправља. *Сек.* Збрајају ... клинце на коњским потковама. *Креш.* **2.** фиг. шатр. *малишан, дечак.* — Моји другови варошани, клинци у кратким гаћицама ... ругају ми се иза ћошкова. *Бон.*

Изр. ког клинца (ми можеш)? разг. *шта ми можеш?* — Ево ти на ... кец у трефу ... и шта ми ког клинца ... *Бос. Д.*; ни клинца (нећу учинити, макнути) разг. *ништа нећу учинити, макнути.*

клѝника ж грч. *болничка установа у којој се лече болесници, а која служи за научно истраживање болести и лекова, и за медицинску наставу:* нервна ~, хируршка ~, очна ~, зубна ~.

клѝнити, -ѝм несврш. покр. *много препоручивати коме што, саветима пунити уши коме. Вук Рј.*

клѝничкӣ и **клѝничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на клинику:* ~ преглед.

клѝнка ж шатр. **1.** *цурица, девојчица.* **2.** *улична девојка.*

клѝнкер м енгл. **1.** *јако печена, готово постакљена глина.* — Под утјецајем високе температуре дјелићи сировог материјала сљепљују се у масу коју зовемо клинкер. *Кеч.* **2.** спорт. *врста чамца за натјецање, такмичење. Весл.*

клѝнкӯр м погрд. шатр. *човек малога знања и мале вредности.* — То је филистар ... клинкур и последња калаштура магареће ... јер такав ... изиграва још и ... паметњаковића. *Вин.*

клѝнов, -а, -о *који припада клину, који је као клин.*

Изр. ~ писмо *в. уз клинаст (изр.).*

клинòвит, -а, -о **1.** *клинаст.* **2.** *који има клине, килу. Р-К Реч.*

Изр. ~ писмо *в. уз клинаст (изр.).*

клинòвито прил. *као клин, попут клина.* — Малена, жгољава ... лица истегнута ... из којега је клиновито искочио још дуљи нос. *Кол.*

клѝнцӧв, -òва м разг. *крупан момак.* — Сву чету, у којој бијаше већ одраслих и маторих клинцова, надвисиваше Голијат. *Том.* Не можете ми порећи да је клинцов ... од вас узајмио. *Матош.*

клѝнцура ж погрд. *девојчура.* — Ћути и не шеврдај, матора клинцура! *Матош.*

клѝнчан, -а, -о *пун клинаца, у којему је забијено много клинаца.* — Тале вуче клинчану батину. *Рј. А.*

клинчàнӣк[1], -ика м = клинчаница *вешалица, чивилук са клинцима.* — Дохвати бунду с клинчаника. *Гор.*

клинчàнӣк[2], -ика м *добар пут којим иду клинцима потковани коњи;* исп. чавленик. — Хајде управо клинчаником. *Вук Рј.*

клѝнчаница ж = клинчаник[1]. — Мокра одијела вјешају о клинчанице више постеље. *Чол.* Састао сам је јучер ... у школском ходнику под дјечјим клинчаницама. *Крл.*

клѝнчати, -ām несврш. *уткивати у платно украсне шаре. Прав.*

клѝнчац[1], -àца м *покретан клин, чеп за затезање жица музичких инструмената.* — И музикаши намазали танке лучце ... завинули клинчаце и повукли по струнама. *Ков. А.*

клѝнчац[2], -àца м бот. *каранфил.* — Закити га лијепим црвеним клинчацем. *Ћип.* Верало се [уздисање] међу класјем ... попадало на клинчаце. *Бег.*

клѝнчина ж *аугм. од клинац.*

клѝнчити, -ѝм несврш. *беспослен стајати на једноме месту, беспосличити. Вук Рј.*

клѝнчић[1] м *дем. од клинац.*

клѝнчић[2] м бот. **1.** *в. каранфил.* **2.** *в. каранфилић. Сим. Реч.*

клѝнчићев, -а, -о *који је добивен од клинчића*[2] *(2):* ~ бибер, ~ уље.

клѝнчица ж *женска особа која ради полако и тромо. Р-К Реч.*

клѝн-чòрба ж *у народној причи јуха, чорба скувана с клином. Вук Рј.*

клѝп, клѝпа м **1.** *задебљали део на кукурузној стабљици по коме су поређана кукурузна зрна, кукурузни клас.* — Јачица би упорно проматрао како зрнају клипови. *Гор.* Војници ложе ватру и пеку клипове. *Јак.* **2.** *предмет сличан кукурузном класу* **а.** *комад дрвета, гвожђа и сл.* — Она [крава] развали ограду па ... у јесен ни клипа ограде. *Мул.* Изиђе [жена] с некаквим клипом да их брани од пашчета. *Поп. Ј.* **б.** *ледена свећа, леденица.* — Испод стрехе нарубљене клиповима леда помоли се ... чупава глава. *Вуј.* **3.** техн. *направа која се амо-тамо гиба у цилиндру мотора, компресора или шмрка.* — Мотор ударајући заглушно клиповима пројури крај куће. *Дав.* Онамадне сам био код газде, ишао сам да говорим о клипу за шмрк. *Моск.* **4.** *гвожђе на коњској узди које стоји коњу у устима. Рј. А.*

Изр. бацати, подметати коме клипове под ноге *подмукло кога спречавати у раду, у настојању.*

кли̏па[1] ж покр. *комад дрва нацепаних за ложење.* — Немам дрва ни клипе, а на чем ћу крух испећи. *Рј. А.*

кли̏па[2] ж оном. *клопарање, лупкање, звецкање.* — Како шеће, како ли се креће! . . . Стоји клипа и срме и злата. *НП Вук.*

кли̏навац, -а̄вца м бот. *мухар. Бен. Рј.*

кли̏пак, -пка м **1.** *дем. од клип.* **2.** *у клавиру део сличан маљићу, који удара о жицу, а покреће се притиском на типку, дирку.* — Када би заклопац на клавиру био подигнут, посматрао је . . . веселу игру малих, белих клипака по сјајним жицама. *Ћос. Б.* **3.** *игра у којој двојица, одупрвши се један о другога табанима, вуку исти клип, сваки према себи, да један другога надјача, подигне од земље. Вук Рј.*

Изр. вући ~, вући се клипка, теглити се клипка фиг. *надметати се, гонити се, препирати се.* — Не треба мали човек да вуче клипак са господом. *Поп. Ј.*

кли̏пан м погрд. *глуп, неотесан човек, буквaн, тикван.* — Забрањујем да ми овакав клипан пише. *Гор.* Шта се ти имаш с оним клипаном забављати? *Петр. В.*

кли̏паница ж *нешто што је као клип или клипак. Вук Рј.*

клипа̀нчина м *аугм. и пеј. од клипан.* — Коња држи, клипанчино, коња — разумеш ли, говеђа главо! *Лал.*

клипа̀нчић м *дем. од клипан.* — Један дечак . . . клипанчић спутаних, закржљалих импулса да њега старог курјака наговори? *Дав.*

кли̏пање с *гл. им. од клипати.*

кли̏пара ж *ракија од кукуруза.* — Носило се и сира и маслаца и ракије клипаре. *Ков. А.* Ујутру је дошао из села дотучен . . . клипаром. *Петр. В.*

кли̏паст, -а, -о **1.** *сличан клипу.* **2.** *који је као клипан.* — А ја, слепац, био сам клипасти телац. *Богдан.*

кли̏пат, -а, -о *који има на себи клипове.* — Ту се лелија пшеница . . . ондје се устобочи клипата бетва кукурузна. *Шен.*

кли̏пати, -а̄м сврш. и несврш. *истер(ив)ати, избаци(ва)ти из себе клипове (о кукурузу). Вук Рј.*

кли̏пац, -пца м *дебљи клип. Бак. Реч.*

кли̏пача ж *врста бомбе с дршком попут клипа.* — Он ће порасти . . . до карабина и крагујевчанке и клипаче отете од Немаца. *Минд.*

кли̏пер м енгл. **1.** ист. *брзи трговачки прекоокеански брод на једра за превоз робе.* **2.** *велики авион који врши путнички и поштански промет преко океана.*

клипѐтина ж *аугм. и пеј. од клип.*

кли̏пити, -и̏м сврш. покр. *узјахати.* — Клипи му на врат. *Вук Рј.*

~ **се** *бенавити се, измотавати се.* — Једнако [се] церека и клипи као намолован пајац. *Јакш. Ђ.*

кли̏пић м *дем. од клип.*

кли̏пка ж покр. *в. клип* (*2а*). — Показаћу ја њему како се бацају партији клипке под точкове. *Дав.*

кли̏пље с *зб. им. од клип.*

кли̏пнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на клип* (*3*), *који делује помоћу клипа.* — Мајсторски [је] возио све клипне и млазне авионе. *Пол. 1959.* Први котач био је директно покретан клипном радилицом. *Аут.*

кли̏пњача ж техн. *део мотора, компресора, шмрка који преноси силу од клипа на главну осовину и обрнуто. ЕЛЗ.*

кли̏поња м *аугм. од клипан.* — Клипоњу Жоржа бацит ћу скоро у његов мекани лежај да нам не смета. *Ков. А.*

кли̏псање и **кли̏псање** с *гл. им. од клипсати.*

кли̏псати, клӣпшēм и **кли̏псати,** клӣпшēм и клӣпсā̄м несврш. *тешко ићи, једва се вући.* — Иза њих је, добро изгладнио, клипсао Маркиша и већ му није било ни до каквих авантура. *Ћоп.* Ја треба да ти носим скуте, да клипсам за тобом. *Мар.* фиг. Филм . . . помало клипше за драмом. *Ујј.*

кли̏пци, клӣпа̄кā̄ м мн. кув. *ваљушци с гушчјим месом. Р-К Реч.*

кли̏пша м *в. клипан. Р-К Реч.*

кли̑р м грч. *в. клер.* — Дошао у Женеву млад Француз, више огорчен на клир него на безбожност. *Дуч.*

кли̏рик и **клѝрик** м *в. клерик.* — Били су обојица мало поматорији, већ . . . брадати клирици. *Срем.*

кли̏ринг и **кли̏ринг** м енгл. *систем размене добара којим роба робу плаћа узајамним обрачуном дуговања и потраживања без плаћања у готову новцу.*

кли̏ришкӣ и **кли̏ришкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на клиринг:* ~ рачун.

кли̑с м (мн. кли̏сови и кли̏сови) **1.** зб. *дашчице којима се покривају кровови, шиндра.* — Разгледа он и оптрча унаоколо родитељски дом . . . с кровом од клиса. *Глиш.* **2.** песн. *стрма стена, клисура.* — О моје мјесташце, у присоју, под клисом и под гором! *Бег.* **3.** *краћи комад дрвета који се у дечјој игри помоћу палице баца удаљ; сама та игра.* — Чобани прекидају своје уобичајене игре,

крију клисове. *Ћоп.* Нема више сиротан посла с игром клиса. *Креш.*

клѝсање с *гл. им. од клисати (се).*

клѝсар, -ара и **клѝсара**[1] м грч. *црквењак у православној цркви.* — Клисар, брате! ... Знаш оно што се каже црквењак. *Ранк.* Викне... ујакову звонару и клисару. *Матош.* Молитва би готова, клисаре поскидаше иконе. *Марк. М.*

клѝсара[2] ж *баба што меси поскурице, поскуричара. Вук Рј.*

клѝсарскӣ, -ā, -ō *који се односи на клисаре.* — Стоји тако, и зна гдје је и шта је, али га више занима клисарски посао. *Ранк.*

клѝсати, клѝсāм несврш. *трчати, јурити.* — Потрчао један, па други: за њима заскакуташе остали ... па клисају куд их очи воде. *Оль.*

~ **се** *играти се клиса.* — Некада ... се с друговима на ливади уза стадо уметао, клисао и у двојнице пребирао. *Новак.* Кад наиђе поред чобана, пољак већ почиње злурадо да крије: »Јесте ли се опет клисали и кевали, а благо у штету?« *Ћоп.*

клѝсача ж *палица у игри клиса. Рј. А.*

клѝсити, клѝсӣм **1.** сврш. **а.** *журно поћи, потрчати.* — Отворише врата — на велико чудо, клиси из цркве ... кер. *Глиш.* **б.** *подићи се, устати, скочити.* — Шта је ... дрекну Брне клисивши са столице. *Мат.* **2.** несврш. **а.** *клизити, јурити, брзо ићи.* — Скоро ће сунце гранути, за петама сјена клиси. *Полић.* **б.** *дизати се увис, стрмити, стрчати.* — Стотине витких минарета као горостасна копља клисе према небу. *Том.* **в.** фиг. *стремити, тежити.* — Све моје клиси према знаку што ми изнад главе виси. *Наз.*

клѝска и **клѝска** ж (ген. мн. клѝзāкā и клѝзāкā) *в. клизаљка.* — Гурају се [на клизалишту] деца и људи с клискама. *Лаз. Л.*

клѝскати, -ām несврш. *лагано клизити.* — Кроз блатњави снег клискале су саоне. *Поп. Ј.*

клѝско прил. *на клизак начин, клизаво.*

клѝскӧст, -ости и **клискӧћа** ж *особина или стање онога што је клиско.*

клѝсница ж *нечист, измет(ине) које животиња избаци из себе кад је у великом страху.* — Животиње прснуше куд која ... а за свима остајаху масне и љепљиве клисниче. *Куш.*

клѝснути, клѝснēм сврш. *нагло побећи, умаћи, киднути; изгубити се.* — Сви би без помисли куда иду ... клиснули на све стране и напустили јазбину мрака и смрти. *Цес. А.* Одмах сутрадан спакујем ствари и клиснем одатле. *Ћос. Д.*

клѝстӣр, -ира м грч. мед. *справа за испирање црева; испирање црева.* — Подигли [га] на рамена четири ... апотекара с клистирима о пасу. *Мар.*

клистѝрање с *гл. им. од клистирати.*

клистѝрати, клѝстӣрām несврш. *вршити клистиром убризгавање текућине, течности.* — Преварићете се [докторе], па ћете уместо лиром, засвирати том ... трубастом справицом и, уместо затвореног болесника, клистираћете музу. *Рад. Д.*

клѝстӣрнӣ, -ā, -ō *који припада клистиру, који служи за клистирање.* — Каце су биле спојене танком клистирном цијеви. *Крањч. Стј.*

клѝсура ж (ген. мн. клѝсӯрā) грч. **1.** *уска и дубока долина стрмих, стеновитих пристранака, теснац, кланац.* — У клисури Сутјеске Јовановићев коњ се срушио. *Дед. В.* **2.** *хрид, стена.* — Одоздо ријека Глибуша, а одозго клисуре заробиле малу варош Чардаке. *Шимун.* Испели се на високу ... раван, на чијој се јужној ивици диже стрма клисура. *Андр. И.* фиг. Већ је и Копривници, тврдој клисури, пријетила погибао [од Турака]. *Шен.*

клѝсураст, -а, -о **а.** *који је попут клисуре, сличан клисури.* — Корито ... се све више удубљивало и усецало док долина није добила свој клисурасти облик. *Дед. Ј.* **б.** *који обилује клисурама; који је пун клисура, хридовит, стеновит.* — Вјетар [је] ... гонио лађу према клисурастом оточићу. *Кум.*

клисурѐтина ж *аугм. и пеј. од клисура.*

клисӯрина и **клѝсурина** ж *аугм. од клисура.* — Ми стојимо стално и чврсто као клисурине. *Шен.*

клѝсурица ж *дем. од клисура.*

клѝсурнӣ, -ā, -ō *в. клисураст.* — Из клисурних просјеклина залепршаше престрашени дивљи голубови. *Бег.*

клѝсурскӣ, -ā, -ō *који се односи на клисуре.* — Батаљон ... опколи пусте стјеновите стране у клисурској јами. *Лал.*

клѝти, клѝјēм несврш. заст. *в. клијати.* — По њој [поткућници] клије трње и камење. *Март.* фиг. Мислила сам да ће вријеме угасити искру што је у мом срцу клила. *Шен.*

клѝф м енгл. геогр. *стрма стена (обично обалска).* — Под обалским клифовима ... боја воде је плава, зелена. *Цвијић.*

клѝца ж **1. а.** биол. *заметак у човека и животињу првом ступњу свога развитка, који се налази у матерњем организму или јајету; почетни организам у биљака који се налази у семену.* — Је ли то у човјечјој клици ... или је плод нашега вијека? *Коз. Ј.* Пољубило

топло сунце клице и извукло ... из земље зелене класове. *Гор.* **б.** бот. *изданак биљке у самом почетку њена развитка из семена или корена.* — Није мислио да ли ће ... јутарњи мраз побити младе клице. *Дуч.* **2.** фиг. *први знак, зачетак нечега што почиње да се развија.* — У Периној се души заметнула клица љубоморе, па је сваким даном захватала све више корена. *Вес.* **3.** мед. *микроорганизам који је узрочник заразних болести, бактерија:* ~ туберкулозе. — Пуштен је ... из затвора у коме је ухватио клицу несрећне бољке. *Коч.* **4.** мн. покр. *батрљице у младих птића из којих после израсте перје. Вук Рј.*

Изр. у клици *у самом почетку, у почетном стању чега.*

клѝцав, -а, -о покр. *који је пун клица, младог перја. Р-К Реч.*

клѝцāј м *клицање.* — Госпођа Маре ... је помно слушала звук тога веселога клицаја. *Војн.*

клѝцāње с *гл. им. од клѝцати.*

клѝцāње с *гл. им. од клѝцати.*

клѝцати, клѝчēм несврш. **1. а.** *весело узвикивати; поздрављати радосним усклицима.* — Сви смо скочили на ноге и дуго клицали Црвеној армији. *Дед. В.* Клицао сам из свега грла. *Наз.* фиг. Ено, смеши се зимско сунце ... кличу бели кровови. *Каш.* **б.** *певати с мунаре, кујисати.* — [Хоџа] озго не кличе молитву. *Сиј.* **2.** (кога) нар. песн. *звати, дозивати у помоћ.* — Ил' се вила у грм уловила, тере кличе побратима вјерна да јој златне одапиње власи. *Март.* **3.** *кликтати (о птицама).* — Кличу ране птице у мирисном цбуну. *Уј.*

~ **се** уз. повр. *један другога дозивати.* — За топове и низам не маре, но бој бију, кличу се јунаци. *НП Вук.*

клѝцати, -ām несврш. *в. клијати.* — Сад је вријеме гдје клица и поље свако и стабло. *Марет.* фиг. На њој [земљи] ми је гробље прадједовско, на њој племе моје од Косова клица. *Љуб.*

клѝцин, -а, -о *који припада клици:* ~ коренак.

клѝцкāње с *гл. им. од клицкати*[2]. — Мени се већ досадило клицкање по овим врлетима. *Ком.*

клѝцкати[1], -ām несврш. покр. *врцати, прскати падајући с чега.* — За њим је с опанака клицкало блато. *Сиј.*

клѝцкати[2], -ām несврш. *дем. према клизати.* В. пр. уз гл. им. клицкање.

клицо̀мор м *онај који уништава клице, бактерије. Р-К Реч.*

клицо̀ноша м мед. *онај који има у себи заразних клица и може друге заразити.* — На тај начин здрав човјек — клицоноша — постаје опасан извор болести. *НЧ.*

клѝчав, -а, -о *који је почео сѐдети, просед:* ~ човек. *Вук Рј.*

клѝчак[1], -чка м покр. *детиња изметина. Вук Рј.*

клѝчак[2], -чка м покр. *врста дрвеног клина. Рј. А.*

клѝчнӣ, -ā, -ō *који се односи на клицу. Деан. Рј.*

клѝчо м *кличав човек. Вук Рј.*

клѝшē, -èа м и с (мн. -èи, -èа и -èта) и **клѝшēј,** -èја м фр. **1.** *слика, цртеж, план, начињен на металној, дрвеној и сл. плочи ради репродукције у штампи.* — Умио [је] имитирати шрафирање бакрореза и клишеја. *Шкреб.* Пиво Караматијевић је направио у дрвету одличан клише [ослобођене територије]. *Дед. В.* Метер је сам чепркао ... тражећи потребна клишета. *Бос. Б.* **2.** фиг. *обичан израз који је врло раширен, који се много употребљава, образац, калуп.* — Поезију Војислава Илића не треба ценити по тим старомодним клишеима. *Панд.* Лењин је свијетла појава нашега времена: јунак који је показао ... како су сви клишеји сувише недостатни да би одговарали ... ритму збивања. *Крл.*

клѝшēјскӣ, -ā, -ō *који се односи на клишеје.* — Наши први пјесници ... изаћи [ће] из књижевне школе талијанских пјесника ... с њиховим клишејским одјелима Петрарке. *Комб.*

клишетѝрати, -èтѝрām несврш. *в. клиширати.* — Мислимо на његове добре огледе ... а не на његове ... филозофске ... списе ... идеалистички клишетиране. *КН 1958.*

клѝшѝрāнōст, -ости ж *особина онога што је клиширано, укалупљеност, схематичност, уједначеност.* — Један је од највећих недостатака савременог публицистичког стила ... клишираност израза. *Лит. 1957.*

клишѝрати, -йшѝрām несврш. *преносити на клише ради умножавања;* фиг. *чинити што по неком обрасцу, калупу.* — Листови често ... дају клиширане фразе. *ПИ 1950.*

клѝшкӣ, -ā, -ō *који се односи на град Клис.*

клишњā̀ци м мн. (јд. клѝшњāк, -а́ка) зоол. *кукци, инсекти корњаши смеђе или црне боје, који могу да скачу увис помоћу нарочите направе на грудима, скочибубе* Elateridae: ~ пругасти, ~ сивасти. *Терм. 4.*

кло (обично удвојено) узв. оном. = клок *глас који се чује кад вода потока лагано и уједначено тече или кад неко похлепно испија што, кад гргољи, клокоће.* — Странац натегну па кло-кло, испи ама баш до дна. *Шапч.*

клòака ж лат. **1.** *подземни канал за отицање нечистоће у градовима; сабиралиште прљавштине.* — И нечист . . . као клоака велеградска. *Нам.* **2.** фиг. *нездраво стање, изопаченост у друштвеним односима, морална поквареност, неморална средина.* — Он је држао у рукама ту одвратну зграду лажи и клевета, ту клоаку, у коју се слило све што је најподлије . . . у човјеку. *Бег.* Сваким даном било ми је све теже бавити се у овој клоаки. *Моск.* **3.** *касасто проширење завршног дела црева у који воде мокраћни и полни канали неких риба, водоземаца, гмизаваца и птица. ЕЛЗ.*

клòакàлан, -лна, -лно *који се односи на клоаке.*

клобàрати, -ām несврш. оном. *в. клопарати.* — Уши су му заглухнуле, откључао је фиоку а да ни сâм није чуо колико клобара тиме. *Петр. В.*

клобáса ж покр. **а.** *в. кобаса.* — У месном папиру биле су двије клобасе. *Кум.* **б.** фиг. пеј. *оно што је скрпљено од свега и свачега.* — А ја . . . на сву ту клобасу само зијам! Шта ви ту плетете и метете? *Ков. А.*

клòбдан м **1.** *танак и углачан лист метала који изгледа као злато; лажно злато.* — Жезла и круне царева лакрдијаша нису никад биле од суха злата, него од клободана или лима. *Вел.* **2.** фиг. *све што има само привидан изглед неке ствари, све што је вештачко, умјетно, лажно. Бак. Реч.*

клòбȗк м *мехур воде или друге течности.* — Танк је клизио муљем [ријеке] и у вртлогу кључева и клобука. *Наз.* По језеру се често опажају . . . местимице клобукови који долазе од подводних извора. *Дед. Ј.* Отвори уста и из њих слапну у клобуцима црвена и топла крв. *Бур.*

клòбȗк, -ýка м **1. а.** *шешир с ободом.* **б.** *шешир без обода, капа. Вук Рј.* **2.** *предмет сличан клобуку.* — Путем никоше црни клобуци кишобрана. *Макс.* Сива дрвењара под чађавим сламним клобуком. *Шен.* **3.** *клобучасти део гљиве изнад стручка.* — Није истина да се отровна гљива може поуздано разликовати од обичне . . . по лепљивој површини клобука. *Батут.* **4.** покр. *мера за жито. Вук Рј.* **5.** зоол. *врста морске медузе* Aurelia aurita. *Терм. 4.*

Изр. адмиралски ~, кардиналски ~ *шешир нарочитог облика као знак адмиралског, односно кардиналског достојанства.*

клòбучав, -а, -о *који се клобуча, вртложи као да ври; који има облик клобукова.* — Дизао се густ клобучави дим што се извијао у велику висину као непомичан ступ. *Јак.* Под ногама [се] котрљаше клобучаво лесковo лишће. *Лал.*

клобȗчак, -чка м бот. *надземни део гљиве у облику клобука.* — Шимек је сркао сласни сок с листића клобучка [гљиве] и грискао течно месо. *Гор.*

клобȗчање с *гл. им. од клобучати (се).*

клобȗчār, -ára м *онај који прави или продаје клобуке, шеширџија.* — Стајаше уз врача и школник са клобучаром Шћуком. *Шен.*

клобȗчара ж **1.** = клобучница *кутија за клобуке.* — У клобучару је већ сложио . . . двије кошуље . . . нешто књига. *Киш.* **2.** зоол. *тракуља јетрена* Taenia echinococcus. *Терм. 4.*

клобȗчаре ж мн. бот. = клобучарке *ред гљива које имају надземни део сличан клобуку* Hymenomycetes. *Терм. 3.*

клобучáрев, -а, -о = клобучаров *који припада клобучару.*

клобучàрња ж *в. клобучарство. Рј. А.*

клобучàрица и **клобȗчārка** ж *она која прави или продаје клобуке, шешире.*

клобȗчārке ж мн. бот. = клобучаре. — Клобучарке . . . су гљиве којима мицелиј живи у земљи. *Бот.*

клобȗчārница ж *клобучарска радња.*

клобучáров, -а, -о = клобучарев.

клобȗчārскӣ, -ā, -ō *који се односи на клобучаре.*

клобучáрство с *клобучарски посао или занат.*

клòбучаст, -а, -о *који је налик на клобук; који има облик мехура.*

клобȗчати, -ām несврш. *избацивати (из себе) клобуке, мехуре (о води кад ври, кључа, пени се).* — На површини — клобуци, весници живота над водом — и даље су равномерно избијали . . . Клобучали су увек на истом месту. *Пол. 1957.* фиг. Ти не знаш што то у мени отровом црним клобуча. *Кост. Д.*

~ **се** *уздизати се правећи вртлоге; налазити се у снажном покрету, ковитлати се.* — [Прашина] се клобуча у густим облацима. *Ж 1955.* фиг. Слушај . . . како се клобуча, навире, буја . . . сокова чежња у радосни плод. *Мас.*

клобȗчац, -чца м **1.** *дем. од клобук.* — А клобучац на по главе, под клобуком ока хитра. *Шен.* **2.** бот. **а.** *пупаквица.* **б.** *колутка.* **в.** *печурка печеница. Сим. Реч.* **г.** *циклама. ЕЛЗ.*

клобȗчина ж *аугм. и пеј. од клобук.* — До . . . очију бјеше навукао клобучину. *Кос.*

клòбучина ж *материјал за прављење шешира, пуст, филц. Прав.*

клобȗчити, клòбȗчӣм несврш. **1.** *в. клобучати.* **2.** индив. *покривати као клобуком.*

— Ја угледах у рупи једној два грешника ... једнога над другим тако да је глава клобучила главу. *Прер.*

~ **се** *в. клобучати се. Рј. А.*

клобу̏чић м **1.** *дем. од клобук.* **2.** *мехурић на кожи. Р-К Реч.* **3.** бот. **а.** *једић.* **б.** *пупавица.* **в.** *ланилист. Сим. Реч.*

клобу̏чица ж *мехурић на кожи. Р-К Реч.*

клобу̏чица и **клобу̏чница** ж = клобучара (1). — Имам ... у клобучници шешир. *Креш.*

клобу̏шити се, клобу̏шӣм се несврш. *уздизати се као клобук.* — Гуњина [се] клобушила на његовим повијеним леђима. *Пол. 1958.*

клóвн м енгл. = клаун. — Искеси се попут кловна. *Божић.* Имитирајући кловнове и многи одрасли су једни другима палили вруће шамаре. *Вучо.*

клóвновскӣ, -ā, -ō *који се односи на кловнове, који је својствен кловновима:* ~ шегачење.

клóвновски прил. *попут кловна, као кловн.* — Одговорио је ... кловновски, помакнувши уста до под сам десни образ. *Ж 1955.*

клóзер м нем. варв. *стаклар, стаклорезац.* — Мој газда — Сибин упртио оне пенцере, па ми се ... учини ко онај покојни клозер Мата. *Срем.*

клò̏зет м фр. *заход, нужник.*

клò̏зетӣ и **клò̏зетскӣ,** -ā, -ō *који се односи на клозете.*

клò̏к (обично удвојено) узв. оном. = кло. — Није [се] чуло него само његов брзи — жедни клок-клок-клок. *Ћал.* Кроз ... грло вино [се] слева као потока ток и клок-клок, кло-кло-клок. *Богдан.*

клò̏кан м зоол. *врста аустралијског тоболчара, торбара и биљождера, који има јаке и дуге стражње, а кратке предње ноге, кенгур* Macropus giganteus. *Терм. 4.*

клò̏канов, -а, -о *који припада клокану.*

клокӣ̏њати, -ā̏м несврш. *клокотати.* — У прсима све више ... као да се вари, клокиња у њима. *Ћор.*

клокò̏рнути, клòкорӣм несврш. оном. *грохотати, чинити буку.* — Друмом клокорило крештаво крцкање товарних ... кола. *Ком.*

клòкōт м оном. **1.** *испрекидан шум који се чује од воде која ври, кључа, пени се, тече преко камења, клокотање.* — Клокоти неки мукли из врела се каткад гласе. *Наз.* Опет негдје заклокота вода и тај клокот заврши се као јауком. *Вуј.* И зачуо се воде ... клокот у жарку грлу. *Гор.* **2. а.** *шум, звук налик шуму воде.* — Тишина и угодно ... протицање времена као клокот клепсидре. *Крл.* Расипао се несташни клокот смеха зраком. *КН 1956.* **б.** *низ брзих пуцњева, штектање.* — Најзад проради Душкова бреда са заглушним клокотом. *Лал.*

клокò̏тав, -а, -о **а.** *који клокоће.* — Кроз [долиницу] ... се пробија клокотав ... поток. *Лал.* **б.** *који је сличан клокотању.* — Споља [се] чуло клокотаво причање двеју жена. *НИН 1959.*

клокò̏тање с *гл. им. од клокотати.*

клокò̏тати, клòкоћӗм несврш. оном. **1.** *производити, издавати глас кло(к)-кло(к)* (*о води кад тече, ври, кад кључа*). — Студенац непрекидно шушти, клокоће и жубори. *Ранк.* Вино клокоће низ жедна грла. *Сим.* Више ватре црне се вериге, а на њима котао који је шумио и клокотао. *Шапч.* фиг. Чрту у грудима срцба кипи и клокоће. *Наз.* У грлу му клокоће туга. *Поп. Ј.* **2.** *производити пуцњеве брзо један за другим, штектати* (*о митраљезу*). — Митраљез са брега поче да клокоће. *Јак.*

клокò̏тāш, -а́ша м само у називу: орао ~ зоол. *врста орла* Aquila maculata. *Фink.*

клокò̏ћати, клòкоћӗм несврш. покр. *в. клокотати.* — Вода клокоћала у бурилима. *О-А.*

клòкō̏ч м и **клокò̏чевина** ж бот. = клокочика *врста биљке бела цвета у гроздастим цвастима* Staphylea pinnata. — У свом превеликом јаду тражио [је] спас у ситним зрнцима од клокочевине. *Јонке.*

клокò̏чӣк, -и́ка м *место обрасло клокочем. Р-К Реч.*

клокò̏чика ж бот. = клокоч. *Вук Рј.*

клокò̏чиковина ж бот. *клокочиково дрво. Вук Рј.*

клокò̏чица ж агр. покр. *врста ситног мрког граха, пасуља. Вук Рј.*

клò̏ктати, клòкћӗм несврш. **1.** *клокотати.* — Шуме врбе и поток клокће. *Пец.* Вода удара и клокће. *Сек.* **2.** *кликтати.* — Суре орлушине клокћу на голим пећинама. *Том.*

клóмпа ж (обично мн.) *врста дрвене обуће* (*затворене дрвене нануле или ципеле*). — Деца ... иду без рукавица и греју се лупајући дрвеним клумпама о земљу. *Петр. В.* Сеоске девојке у клумпама служиле су нам ракове. *НИН 1958.*

клóмпав, -а, -о *клемпав.* — Искачу ... псићи с клумпавим ушима. *Сим.* Обори главу под клумпавим шеширом. *Пол. 1957.*

клò̏мфер и **клóмфер** м *в. клонфер.* — Клумфери се пењу високо на кров. *Срем.*

клò̏нити, клò̏нӣм несврш. *отклањати, одвраћати у страну.* — Клонио је главу од

ове куће. *Муј.* Старац очи клони од њих. *Мул.*

~ **се 1.** *држати се по страни, уклањати се коме (чему), чувати се кога (чега), избегавати кога (што), настојати да се не сретне (с ким или с чим).* — Гњева се твог и бојим и клоним. *М-И.* Намирисао ... да се Лука клони разговора са њиме. *Радул.* **2.** *примицати се, приближавати се времену које је граница трајању, постојању или развитку чега.* — Сунце се већ клонило западу. *Ћос. Б.* Тај се лов [на китове] клони своме крају. *Петр. М.* **3.** *сагибати се; нагињати се, нагибати се.* — Глава ми се црној земљи клони [од старости]. *Вел.* **4.** *бити усмерен према чему, имати као циљ, тежити.* — Честитао је свему што се клони добру ... домовине његове. *Срем.*

клòнуло прил. *немоћно, посустало, без снаге, изгубивши снагу.* — Чим уђоше у свој стан, она клонуло седе на диван. *Јанк.* На раменима клонуло виси глава. *Михољ.*

клòнулōст, -ости ж *стање онога који је клонуо.*

клòнуо, -ла, -ло **1.** *р. прид. од клонути.* **2.** *погнут, сагнут, накривљен.* — Дошао на гариште ... бришући блиједо лице и дугачки, клонули нос. *Ков. А.* Лута од поља до поља кроз клонуло класје. *Мас.* **3. а.** *који је изгубио снагу, немоћан, који је сустао, малаксао, изнурен, потишten, утучен.* — Његова писма из тога доба одају клонула човјека. *Скерл.* **б.** *који је постао слабији по снази, по интензитету, ослабљен.* — Сунце ... сија клонулим жаром кô студеним златом. *Јакш. М.* Клонули дух војске није тога допуштао. *Крањч. Стј.*

клòнути, клòнēм свршн. **1.** *из усправног положаја прећи у полувисећи, обесити се, спустити се, преклонити се, пасти.* — Њему глону глава, а из груди се оте болан уздах. *Дом.* Отешчале кање клонуле му на очи. *Креш.* **2.** *ослабити, (с)малаксати, изнемоћи.* — Неки су већ клонули ... од пооштрених мера у логору. *Јак.* Ма како уздигло се, срце клонути мора. *Цес. Д.* фиг. Наша [је] модерна умјетничка продукција тако брзо клонула. *Марј. М.* **3.** фиг. *изгубити живост, вољу за рад, постати потишten, обесхрабрен.* — Ја лако пишем, али доста је једна реч критике ... и да клонем. *Сек.*

клонýће с *гл. им. од клонути, клонулост.*

клòнфер и **клóнфер** м нем. варв. *лимар.* — Убио ју је један клонфер. *Вучо.*

клòња ж *клопка, пругло за хватање малих птица.* — Не можеш од сваке бундеве направити добру клоњу сјеничарку. *Кор.*

клоњáвати, клòњавām = клоњивати *несврш. и уч. према клонути.*

клòњēње с *гл. им. од клонити (се).*

клоњúвати, клòњујēм и клòњивām несврш. = клоњавати. — Трепере ријечи ... и она клоњива. *Нам.*

клòп узв. оном. *глас којим се опонаша кад што падне, удари кога или шта.* — Он ти се отисне на земљу — ћуп! а самар по њему — клоп. *Глиш.*

клòпа ж карт. покр. *хазардна карташка игра.* — Није страшно ни играти цело пре подне ... клопе с криминалцима. *Вучо.*

клóпа ж вулг. *оно што се једе, храна*; исп. клопати². — Дођи, Миле, овамо је живот. Не ратује се, а клопа добра. *Ћос. Д.*

клòпав, -а, -о *клемпав.* — Изрони ... голем црн шешир, клопавији од кишобрана. *Каш.* Мара ... [се] дигла да нахрани крмачу клопавих ушију. *Мих.*

клòпавōст, -ости ж *особина онога који је клопав.*

клóпāње с *гл. им. од клопати.*

клопàрāње с *гл. им. од клопарати.*

клопàрати, -ām несврш. оном. *производити јаке испрекидане звукове, лупарати, клопотати.* — У крошњама тулио је језиво вјетар, клопарале гране. *Гор.* Клопара воз кроз сремску равницу. *Б 1957.*

клòпаст, -а, -о *клемпав*; исп. клопав. *Вук Рј.*

клопàтāње с *гл. им. од клопатати.*

клопàтати, -ām несврш. *клопарати.* — Одваљене капне клопатале [су] и сапињале га. *Вас.*

клóпати¹, клòпām *несврш. према клопити.*

клóпати², клòпām несврш. вулг. *ждерати, локати.* — Све је то џаб-џабе клопало државни хлебац. *Ћоп.* Жена га ... вукла за рукав да не пије толико јер [је] он водењаком клопао као да се водом налива. *Рад. Д.*

клòпац, -пца м покр. **1.** *клобук, мехур на води. Вук Рј.* **2.** *в. џокула. Деан. Рј.*

клòпација м вулг. *онај што добро једе, ждеро.* — Као на дању првом загату да су дошли. Клопације. *Дав.*

клòпити, -ім сврш. *ударити, ћушнути, лупити.* — фиг. Не пишем него о ваљској политици, иако треба да клопим по носу камелеона à la Салајић. *Ђал.*

клòпка ж (дат. -пци; мн. клòпākā и клòпкӣ) **1.** *справа за хватање дивљих животиња, ступица, замка.* — Индустријски лов [на поларне лисице] се обавља искључиво књусама или клопкама. *Петр. М.* **2.** фиг. *вешт маневар, којим је противник доведен у неугодан и опасан положај.* — Немци [су се] нашли у ватреној клопци која као да се са свих страна затварала. *Поп. Ј.* Имао је осјећај да иде равно у клопку коју му је нетко намјестио. *Мар.*

Изр. **извући се из клопке** *ослободити се неугодне ситуације*; **намамити кога у клопку, поставити коме клопку, ухватити кога у клопку** *довести кога у тежак положај и приморати га да се помири с неугодним последицама*; **улетети, упасти, запасти у клопку** *наћи се неочекивано у неугодном положају*.

клопкати, -ам несврш. *дем. према клопати*[1]. — Већ су ту. Клопкају на вратима. *Игњ.*

клопнути[1], -нем сврш. *клопити.*

клопнути[2], -нем *сврш. према клопати*[2]. — Навикли га [дете] ... па по пуну шољу врље [ракије] ... клопне. *Рад. Д.*

клоправ, -а, -о *који клопори.* — Почињала је пустиња мрака с клопоравим шкргутима точкова кроз простор. *Дав.*

клопорити, клòпорӣм несврш. *в. клопарати.* — Као да та жена, док говори, држи у устима малко воде која благо клопори. *Дуч.*

клопот м оном. *кратак испрекидан шум изазван честим ударима; испрекидани звукови механизма у покрету; клопотање.* — Расипао се клопот машине хитро и оштро. *Бег.* Чује се само густ клопот дрвењака у трку. *Лал.*

клопотав, -а, -о *који клопоће.* — Кад им се додијало буљити у клопотаво зјало, разговори почели опет да шуште. *Војн.* Убаци у велики, бучни, клопотави ... аутомат. *Грг.*

клопотање с *гл. им. од клопотати.*

клопотар, -ара м покр. *ован са звоном, ован предводник.* — А пред њима [овцама] добар јунак један ... гони клопотара. *НП Вук.*

клопотати, клòпоћем несврш. *производити клопот.* — [У ложници] клопоташе један часовник. *Мат.* Јата проплашених птица дизала се ... клопоћући крилима. *Шимун.* фиг. Да се није тако дуго одмарао међу реченицама, могло би се чак рећи да клопоће без престанка. *Крањч. Стј.*

клопотац, -òца и **клòпотац,** -оца м *клепетало, клепетаљка, чегрташка.* — Плаши [се] женских као врабац клопоца. *Шен.* Пушке ... су клопотале као клопоци у винограду. *Крл.*

клопотуша ж *клепетуша.* — Пребила ми, клета клопотуша, саму жилу куцавицу. *Ков. А.* И клопотуше овамо [на Сљеме] заблуде. *Том.*

клòпош м **1.** погрд. *онај који има клопаве уши.* — Шта ме гледаш ко буцов! ... Да је сто таквих клопоша, па вас се не бојим. *Шапч.* **2.** покр. *клопав шешир.* — Банатски шешири, клопоши, још су се највише олињали. *Петр. В.*

клòптати, -пћем несврш. *газити, табати, топтати.* — Ненасут сеоски пут, те коњске ноге клопћу по густом блату. *Дом.*

клòпчић м *дем. од клопац.*

клòр м грч. хем. = хлор *један од елемената, плин, гас жућкастозеленкасте боје и јаког мириса* (Cl).

клòрат, -áта м хем. *со клорне киселине.*

клòрид, -ида м хем. *спој, једињење клора с неким другим елементом, хлорид*: калијев ~, калцијев ~.

клòридни, -ā, -ō *који се односи на клориде.*

клòрни, -ā, -ō *који се односи на клор, који је од клора*: ~ вапно, ~ креч, ~ праскавац.

клòров, -а, -о *који припада клору, који садржи клор.*

клòроводик, -ика м хем. = хлороводоник *спој, једињење клора с водоником, загушљив плин, гас без боје* (HCl).

клорóза ж грч. = хлороза **1.** бот. *болест биљака која настаје због недостатка клорофила, а очитује се, испољава се у жућкастој боји.* **2.** мед. *врста малокрвности, најчешће код девојака у доба пубертета.*

клòропласти и **клорòпласти** м грч. бот. = хлоропласти *крупнија зрна живе зелене боје у станицама, ћелијама лишћа. Бот.*

клорòфил, -ила м = хлорофил *биљно зеленило у свима зеленим деловима биљака, нарочито у листу.*

клòрофилни, -ā, -ō *који се односи на клорофил, у чему има клорофила.*

клòроформ и **клорòформ** м = хлороформ *безбојно наркотично средство с јаким мирисом у којему има клора.*

клороформи́рати, -фòрмӣрām сврш. и несврш. *клороформом наркотизирати.* — Једном [је] ... клороформирао тога шпијуна. *Јонке.*

клòстер м нем. = клоштар *самостан, манастир.* — Никад ... нису заборављали да нас обиђу у клостеру. *Вучо.*

клòт[1], клота м *в. глот.*

клòт[2] прил. нем. варв. *просто, отворено, једноставно.* — Рећи ћу му кад дође: »Не могу, господине«, или боље клот: »Нећу!« *Дом.*

клòфер и **клóфер** м нем. варв. *в. испрашивач.* — Истреса тепих у дворишту. Кад би подигла клофер, рукав јој је спадао. *Бан.*

клóца ж *в. каменица. Р-К Реч.*

клòцалица ж етн. *дрвена направа налик на коњску главу која се може отварати и затварати клоцајући. Вук Рј.*

клòцање с *гл. им. од клоцати.*

клòцати, -ā̀м несврш. оном. *ударајући тврдим о тврдо (обично зубима о зубе) производити штропот, шкљоцати.* — Као богаљи којекуд лутамо и клоцамо [дрвеном ногом]. *Кур.* Дрхти и клоца зубима и превија се уза њ. *Тип.*

клòце, клòцā̄ ж мн. покр. *направа којом се путају, сапињу ноге (људима и коњима), пута, букагије, шклоце.* — Поп Руња... морао [је] с братом... у клоцама спутан ноћивати. *Буд.*

клòцнути, -нём *свр̄ш. према клоцати.*

клòшāр, -ара м фр. *скитница, бескућник.* — Клошари нерадо просе. Они најрадије скупљају старе, безвредне предмете. *НИН 1958.*

клòшāрскӣ, -ā̄, -о̄ *који се односи на клошаре.* — Искуство [је] показало да су краљеви, па и клошарски... лоше пролазили. *Пол. 1958.*

клòштар, -тра м нем. = клостер. — Клоштар на игалу спава. *Наз.*

клòштарскӣ, -ā̄, -о̄ *који се односи на клоштар*: ~ дисциплина.

клòштрић м *дем. од клоштар.*

клӯб м (лок. клӯбу; мн. клӯбови и клӯбови, ген. клубо́вā̄, клӯбо̄вā̄ и клӯбо̄вā̄) енгл. **а.** *затворени круг људи удружених према идеолошкој, политичкој, друштвено-класној или професионалној припадности, према специфичном занимању и интересу*: књижевни ~, страначки ~, студентски ~, спортски ~. **б.** *место (зграда, просторија) где се такво друштво, удружење налази.*

клӯба ж анат. покр. *бедрени зглоб.* — Горњим делом... усађује се бутњача у чашицу кости бедрењаче и гради бедрени зглоб или клубу. *Батут.*

клӯбāд ж *зб. им. од клупко и клубе.* — Јана примакла... плетену корпу... у којој су маказе и клубад. *Дом.*

клубáрак, -рка м *ваљчић на који се намотава конац, прегља. Р-К Реч.*

клӯбаст, -а, -о *в. клупчаст. Р-К Реч.*

клӯбāш, -а́ша м **а.** *члан клуба и ватрени присталица идеје свога клуба.* **б.** ист. *члан демократски оријентисане политичке партије у Црној Гори пре првог светског рата назване клубашком, која је хтела уједињење са Србијом.* — Клубашима приступи готово сва црногорска омладина. *Вујач.*

клӯбāшкӣ, -ā̄, -о̄ *који се односи на клуб и клубаше.*

клӯбāшки прил. **1.** *себично, уско, само са гледишта користи клуба.* — Публика... превише клубашки... даје одушка својој жељи да њен миљеник постигне... победу. *Вј. 1957.* **2.** *као клубаш*; исп. клубаш (б).

клубáштво с **а.** *себична настојања у корист властитог клуба, странчарство.* — Неспортско играње и понашање... рађа непотребно клубаштво. *Хок.* **б.** *припадништво клубашкој партији*; исп. клубаш (б).

клубàшце, -а и -ета с *дем. од клупко.*

клӯбе, -ета с **1.** *клупко.* — [Дете] игра се материним клубетом што је пало на под. *Дом.* фиг. Претреса шта било. Одвија и кида кончић по кончић из тог големог клубета. *Вукић.* **2.** фиг. *заплетено, замршено мноштво чега.* — Играју ми пред очима неке звезде, па се сплетамо у једно клубе, и то клубе час веће час мање. *Вукић.*

клубéнце и **клӯбēнце,** -а и -ета с *дем. од клупко.*

клӯбӣй и **клӯбнӣ,** -ā̄, -о̄ *који се односи на клубове.* — Угледао... вратара у клубној ливреји. *Крањч. Стј.*

клӯвко с покр. *в. клупко.* — Многе буле ваше кукајући за мном црна клупка размотале. *Њег.*

клӯдијевка ж агр. покр. *врста јабуке. Тод.*

клӯктати, -ā̄м несврш. необ. *ригати, избацивати.* — Велики град на својих хиљаду плаката и књига као живи огњени кратер клукта своје догађаје, пароле. *Бон.*

клукӯчāр, -а́ра м бот. *врста жутог пољског цвећа из рода различака* Centaurea salonitana. *Бак. Реч.*

клӯп ж покр. *в. клупа.* — У... закутку стоји камена клуп. *Шен.*

клӯпа ж **1.** *нешто дужа направа (најчешће од дасака, с наслоном и без наслона) за седење више лица.* — Чича Митар понуди... домаћине да поседају на храстову клупу. *Вес.* **2. а.** *врста школског стола с нагнутом горњом даском за писање, који је у доњем делу везан са седалом за ученике.* — Ова средњошколска клупа је мртвачки сандук. *Гор.* **б.** *дугачка дрвена направа од дасака, обично причвршћена уза зид, за спавање у јефтиним преноћиштима.* — Да није стјеница, добро би се могло одморити на широкој клупи која опасује цијелу велику и једину одају хана. *Чол.* **3.** фиг. *хоризонтална или лако нагнута равнина у облику степенице (обично уздуж стрмих речних и морских обала), тераса.* — Под водом на клупама пијеска црвена је шума корала. *Наз.* **4.** техн. *справа којом се мери промер, пречник стабала*; нониус. **5.** *један од двају стубаца који држе вратило у ткалачком стану, разбоју, стативица. Вук Рј.*

Изр. дерати клупу а) *ићи у школу, полазити школу.* — Старији његов брат још иде у школу и дере клупе. *Сек.*; б) *ништа не радити, ленчарити.* — Прешло му је у обичај да... дере клупе по сарајевским кафанама. *Андр. И.*; из ђачких, школских, гимназијских клупа *из времена школовања*; магареће ~ заст. *одвојена или спреда или позади смештена клупа у учионици некадашње школе у коју су за казну стављали немарне и слабе ученике*; повалити на клупу заст. *ишибати, избатинати*; сести, доћи на оптуженичку клупу *одговарати пред судом*; токарска ~ техн. *направа с прибором за обрађивање дрвета, метала и сл. којом се предмети при обрађивању врте око своје осн, струг*; у ђачкој, школској клупи *у време школовања.* — Све оно што наука давно констатира знао сам већ у школској клупи. *ХР 1928.*

клупе̏рина и **клупе̏тина** ж *аугм. и пеј. од клупа.*

клу̏пица и **клу́пица** ж *дем. од клупа.*

клу̏пко с (мн. клу̏пка, ген. клубáкā и клу̏бāкā, дат. клу̏пцима) **1.** *конац, прећа и сл. намотани у смотак лоптаста облика.* — фиг. Послушајмо га, па ћемо по концу одмотати и клупко његових мисли. *Вел.* **2.** *мноштво чега густо стиснуто, сплетено између себе, гомила, хрпа.* — Дјеца се тискала у клупко, свако је хтјело да се угрије. *Мишк.* фиг. Од тих сукоба тако супротних вероваља, тежња... стварало се једно грчевито клупко. *Андр. И.* Негдје глухо одјекну пушка, и клупко гласова... отисну се некуд низ сокаке. *Сиј.*

Изр. ~ се одмотава фиг. *замршена ситуација се бистри.* — Овиме се одмотава и клупко нерационалног централизираног становања. *Р 1946*; савити се, скупити се, смотати се у ~ *скврчити се, згрчити се.* — Стала је да грчевито јеца и смотала се у клупко. *Крл.*; смотати кога у ~ *изгњечити, измрцварити кога.* — Задави је, сву је у клупко смотај! *Радул.*

клупо̀дер м неол. погрд. **1.** *кавански дангубник*; *бадавација.* — Ти си за мене пре рекла да сам кафански клуподер и лопужа. *Нуш.* **2.** *лош ђак који ништа не учи и бадава седи у школи и дере клупу.*

клупо̀дерскӣ, -ā, -ō *који се односи на клуподере.* — Предсједник клуподерског клуба... долазио је сваки дан први. *Вел.*

клу̏пскӣ и **клу̏пскӣ**, -ā, -ō *који се односи на клубове*: ~ одбор, клупске просторије.

клу̏пчāд ж *зб. им. од клупко.*

клу̏пчаре ж мн. зоол. *род стонога које се на најмањи надражај савијају у клупко* Glomeridae. *Терм. 4.*

клу̏пчаст, -а, -о *који је као клупко.* — На ћилиму... згужване у смијешну клупчасту збрку, смијешале се зеленкасте јахаће хлаче. *Мих.*

клу̏пчасто прил. *као клупко, у облику клупка.* — Кроз густи дим клупчасто се мотају лица. *Сим.*

клу̏пчати, -ām несврш. *намотавати на клупко конац, прећу и сл.*; *плести косу у клупко.* — Пера чешљала... косу, из које је... почела чупкати дуге сиједе нити, па је љепше клупчати у пунђу. *Божић.*

~ **се а.** *савијати се, скупљати се у клупко*; *лежати савивши се, смотавши се* (*о човеку и животињи*). — Црни облак дима прокуља клупчајући се. *Јак.* Као да се нека топла мачкица... задовољно клупча у крилу. *Сим.* **б.** фиг. *мотати се.* — Још неустаљене речи клупчале су му се у глави. *Дав.*

клу̏пче, -ета с (зб. клу̏пчāд) *дем. од клупко.* — Жена... лежи савијена у клупче. *Чол.* Бабе су... ишле полагано, видјеле су се у мећави као црвена клупчад. *Бен.*

клу̏пчина ж *аугм. и пеј. од клупко.*

клу̏пчати се и **клу̏пчити се**, -ӣм се несврш. *клупчати се.* — Гледам у брда... дрхтим и сав се клупчим. *Шуб.* Недељу дана су се клупчиле магле и сипала је упорна јесења киша. *Бар.* фиг. Све је то сада уништено, разбијено, и живот се још клупчи и одржава по збеговима. *КН 1959.*

клу̏пчић м *дем. од клупко.* — фиг. Из тог клупчића ријечи дебељко није извукао праву нит. *Мар.*

клу̏пчица и **клу́пчица** ж *дем. од клупа.*

клу̏чњāк м бот. *дивизма (1). Сим. Реч.*

кљȁ ж покр. *житна болест, снет.* — Лани нас уби кља, ове године оби град. *Коч.* Кља... је страшна несрећа за пшеницу и за свако жито. *Рад. А.*

кљáјо м (вок. кљȁјо) = кљако *кљаст човек.* — Ја се све надам да ћеш заиграти коло, настави стара... разговор с оним кљајом. *Ков. А.*

кљȁка ж *штап, штака.* — Начинио сам кљаку од врбовине, оковао је на крају жељезом. *Донч.*

кљáка ж *сакатa рука или нога. Р-К Реч.*

кљȁкав, -а, -о = кљаст **а.** *сакат* (*у руку или у ногу*). — Кљакав воћа циганске дружине трговачки омјери Ђуку. *Коз. И.* Он подиже прво здраву руку, истури затим мало и оне две дашчице, и начини кљакав покрет пун бриге. *Сек.* **б.** *којему су одсечене или одломљене гране, окљаштрен* (*о дрвету*).

кља̏кавац, -ā̏вца м *онај који је кљакав.* — Кљакавац, без једне ноге, с тешким се напором сагибље. *Андр. Н.*

Изр. белорепи ~ зоол. *врста мајмуна с великим, белим длакавим репом* Colobus caudatus. *Финк.*

кља̏кавица ж *женска особа кљакавац.*

кљакáвко м *в. кљакавац.*

кља̏кавōст, -ости ж *особина и стање онога који је кљакав.*

кља̏каст, -а, -о *в. кљакав.*

кљáко м = кљајо. *Вук Рј.*

кља̏ст, -а, -о = кљакав. — Млада просјакиња Василија, кљаста у једну руку, изгубила је мужа. *Ћоп.* Просјака се сакупило ... кљастих без руку и без ногу. *Бен.* Јежњу побуђује и оно црно, кљасто дрво што се ... подигло овкрај пâта. *Цар Е.* Испод прастарог, кљастог дуда ... ваљало се двоје свињчади. *Ћор.*

кља̏став, -а, -о *в. кљаст.* — Све што је Врање имало кљаставог и болесног духом и телом: онакажени удови, беда, јад, бол, мрак — цео један пандемонијум. *Скерл.*

кља̏ставац, -āвца м *кљастав човек, кљакавац. Рј. А.*

кља̏ставица ж = кљастица *кљаста женска особа.*

кља̏стити, -ӣм несврш. *чинити кљастим.* — Не треба ни ћорити ни кљастити, него с Максимом преко врха. *Љуб.*

кља̏стица ж = кљаставица. — Укљаурила руку ко каква кљастица. *Ћоп.*

кља̏стōст, -ости ж *особина, стање онога који је кљаст.*

кља̏ти, кљâм несврш. покр. *в. кркљати.* — Приступи к постељи, гдје је Грујо у зноју и забуни кља̂. *Љуб.*

кља̏чица ж *дем. од кљака.*

кљаштрёње с *гл. им. од кљаштрити.*

кљаштрити, -ӣм несврш. = клаштрити. *Деан. Рј.*

кљѐн, кљена м покр. *в. клен. Вук Рј.*

кљѐнӣк, -ӣка м покр. *дрво на мрежи за хватање риба за које се држи руком кад се мрежа баци у воду. Вук Рј.*

кљѐнӯт ж (ијек.) *в. кленут. Прав.*

кљѐчати, -ā̏м несврш. покр. *в. клéчати.*

кљечà̏тица ж зоол. покр. *отровна змија камењарка, поскок* Vipera ammodytes. *Рј. А.*

кљѐштине, ек. клèштине.

кљештúца, ек. клештúца.

кљѐштице, ек. клèштице.

кљóва ж (обично мн.) *нарочито развијени зуби неких сисара (очњаци у вепра, воденог коња, горњи секутићи у слона).* — Одстрељен [је] дивљи вепар ... са лепим кљовама. *Б 1958.*

кљо̏кав, -а, -о покр. *стар, немоћан, изнемогао.* — Жена [ће] сама ... са ... шврћама, са кљокавим свекром ... окопати окућницу. *Рад. Д.*

кљо̏нути се, -нём се сврш. покр. *в. кљуцнути се.* — Ако се [пилићи] кадшто и кљону, опет ће се они сјатити. *Павл.*

кљо̏цати, -ā̏м несврш. оном. *в. клоцати.*

кљо̏цкати, -ā̏м сврш. *дем. према кљоцати.* — Пашче [је] ... зијевало и кљоцкало вилицама хватајући ... коњску муху. *Јел.*

кљо̏цнути, -нём сврш. покр. **1.** *в. кљуцнути.* — Птице кљоцну гдјекоје зрнце. *Павл.* **2.** *шкљоцнути.* — Кључаница на малој капији кљоцну. *Вес.*

кљу̏вати, кљу̏јём несврш. **1.** *ударати и чупати кљуном.* — Биће ... убијен и бачен ... да га птице кљују. *Глиш.* Дошô је да мучи, да ми кости точи, очи кљује. *Матош.* **2.** *в. кљуцати (2).* — Детлићи, припијени уз букова стабла, неуморно кљују. *Ољ.* фиг. Крв, истиснута запремином пуног стомака, кљује му у слепоочницама. *Поп. Ј.* У његовој глави кљују здвојне мисли. *Леск. Ј.* **3.** *точити, бушити (о црву).* — [Грижња савјести] кљује попут неуморнога црва у дубу. *Ков. А.* фиг. Ова страшна сумња ... кљувала [је] по његову срцу, по његову мозгу. *Кор.*

кљувèрина ж пеј. *кљусетина, кљусина.* — У очима каквог официрчића више [вриједи] посљедња кавалеријска кљуверина него хусар. *Шим. С.*

кљу̏јдрво м зоол. покр. *велики детао. Вук Рј.*

кљу̏к м **1.** *изгњечено, измуљано грожђе из којега се цеђењем и врењем добива вино.* — Прековођани [су] доносили кљук и кукурузе. *Мат.* У бетонским цистернама ври и пјенуша се кљук, смуљано грожђе без шепурине. *Пол. 1958.* **2.** *мед и восак заједно. Вук Рј.*

кљу̏ка[1] ж **1.** *кука, чакља, кљуна.* — Дјеца свијају гране кљуком, љешљаке беру. *Тад.* **2.** покр. *ручка на вратима, квака. Бен. Рј.*

кљу̏ка[2] (обично поновљено) узв. оном. *глас који се чује кад текућина, течност пролази кроз грло.* — Грго опет нагну [пити]: кљука, кљука, докле се не наду као тенац. *Мат.*

кљу̏кавац, -āвца м зоол. *врста птице, мали пузавац. Финк.*

кљу̏кало с покр. *в. муљало. Вук Рј.*

кљука̀на ж покр. *отвор на тавану или крову стаје кроз који се убацује и избацује сено и сл.* — Попела сам се да коњини скинем мало сена . .,. јавља се Рајна вирећи кроз кљукану. *Рад. Д.*

кљу̏кā̀ње с *гл. им. од кљукати (се).*

кљу̏кати, -ā̀м несврш. **1.** *силом трпати храну у кљун птице да се што пре угоји, да постане дебела, масна.* — Ћурке и пилиће . . . кљукали су орасима. *Глиш.* Кљукам тукце. *Бег.* **2. а.** *нуткати, натеравати кога да силом једе, пије чега много или против воље.* — Наш лекар . . . ме је . . . немилосрдно кљукао рибљим зејтином. *Лаз. Л.* Добра Ада кљукала [ме] медењацима. *Божић.* **б.** фиг. *натеривати кога да прекомерно што ради или усваја.* — Још у првом дјетињству кљукале су ме књигама које нисам могао разумети. *Петр. В.* Душе снаша биле су кљукане искључиво религијом. *Ант. Ї.* Једем ваздух, кљукају ме обећањима. *Панд.* **3.** *притискујући, гњечећи чинити да изиђе што из чега (сок из грожђа, мед из воска и сл.).* — Кљукале су, извлачиле и пропирале веш. *Лал.*

~ **се** *јести силом или много.* — Јело се преливало преко чинија, и ми смо се већ силом кљукали. *Кик.* Докле ћеш се кљукати? . . . као да си из глади утекао! *Моск.*

кљу̏кати, -ā̀м несврш. покр. *в. кључати.* — На ватри кљука велики мједени котао. *Љуб.*

кљу̏кац, -кца м *кукица. Бен. Рј.*

кљу̏ква ж бот. *врста боровнице, јаребика, маховница* Vaccinium oxycoccus. *Сим. Реч.*

кљу̏кица ж *дем. од кљука.*

кљу̏кнути, -нḕм сврш. **1.** *шикнути, нагло, снажно избити;* исп. кључати (3). — Неколико ударача камом сасу ми у лице. Крв је кљукнула. *НИН 1959.* **2.** *ударити, лупити.* — Он му тупну шаку у слабине . . . Као да га тупим рогом кљукну . . . младић болно уздахне. *Божић.*

кљу̏куша ж *врста јела од теста.* — Није ништа друго знала правити до кљукуша и тешке сељачке пите. *Сим.*

кљу̑н м (лок. кљу́ну; мн. кљу̑нови, ген. кљунóвā и кљу̑нōвā) **1.** *рожнати, истегнути, продужени крај горње и доње чељусти у птица и неких других животиња (кљунаша, корњаша).* — фиг. Силни сјевер цвилио је . . . задијевајући се крилима и кљуном о градске прозоре. *Ков. А.* Не помаљај оштрог кљуна из очију. *Сим.* **2.** *предњи, издужени и према горе савијени део, врх опанка.* — На главама су имали широке шајкаче, а на ногама опанке с великим и заврнутим кљуновима. *НИН 1959.* **3.** *истурени део у облику левка на врчу, чајнику, котлићу, кроз који се или преко кога се излива текућина, течност.* — Танак прамен паре излазио је из змијастог кљуна [котлића]. *Торб.* **4.** *предњи, обично уски део каква предмета, строја, машине и сл. који је својим обликом налик на птичји кљун.* — Доље мрве камење жељезним кљуном машине. *Уј.* Оштро кључање челичних кљунова мешало се . . . са шумом вечери. *Поп. Ј.* **5.** пом. **а.** ист. *шиљаста подводна избочина бродског прамца који је служио за пробијање непријатељског брода.* **б.** *предњи, истурени део прамца брода, лађе, аероплана.* — Барка је . . . јурила преко таласиња што су гргољећи . . . ударали јој у кљун. *Новак.* Витки торпиљери . . . су оштрим кљуном цепали пенушаве таласиње. *Јак.* У кљуну апарата [авиона] лежала су . . . два члана посаде. *Пол. 1958.* **6.** геогр. *део земљишта које се оштрим врхом пружа у неком правцу.* — Лијеп гај . . . се на кљун свршава. *Мул.* Један узан гребен води до . . . растреситог кљуна. *Лаз. М.*

Изр. бацити, ставити нешто у ~ нар. *појести, попити нешто;* још си жут око кљуна, још ти се жути ~ *млад си још и неискусан.*

кљу̑на ж *кљука, чакља, кука. Вук Рј.*

кљу́нак, -нка м *дем. од кљун.*

кљунáри м мн. (јд. кљу̑нāр, -ара) зоол. = кљунаши *сисари којима су чељусти превучене рожном превлаком у облику кљуна* Monotremata. *Терм. 4.*

кљунà̀рице ж мн. зоол. *кукци, инсекти који имају главу продужену у кљунато рило* Mecoptera. *Финк.*

кљу̑наст, -а, -о *који има облик кљуна.* — Преда њ похита Циганка . . . туцкајући чизмицама кљунастим. *Кос.* Нос му је велик, кљунаст. *Петр. В.*

кљу̑нат и **кљу̑нат,** -а, -о *који има кљун, опремљен кљуном; који има облик кљуна.* — Глава му је као птичја . . . и кљуната. *Лал.* Гледали су чудне кљунате ципеле. *Лоп.*

кљу̑натица ж зоол. *животиња с кљуном. Р-К Реч.*

кљу́нац, -нца м *дем. од кљун.* — Црвен ти је кљунац у голубице. *НПХ.*

кљу̑наче ж мн. **1.** зоол. *породица птица с дугачким кљуном, шљуке. Финк.* **2.** анат. *кост између лопатице и кључњаче у птица, коракоидна кост.* — Уз краљешницу су дугачке сабљасте лопатице, између њих и прсне кости чврсте су и крупне кљуначе. *Финк.*

кљу̀наша ж пеј. *жена с кљунастим носом.* — Она ... његова кљунаша ... пређе са небогарком Јулчом ко двије сложне папиге. *Ков. А.*

кљунáши м мн. (јд. кљу̀наш, -áша) = кљунари. — Кљунаши су сисавци који још имају нечисницу као птице. *Финк.*

кљу̀нић м = кљунчић *дем. од кљун.*

кљунòлик, -а, -о *који је налик на кљун, кљунаст.* — Могао [је] лијепо распознати ... Турчина ... са ... дугим кљуноликим носом. *Ћор.*

кљунорòшци и **кљунòрошци** м мн. (јд. кљунорожац, -шца) зоол. *род птица крешталица с дебелим и дугим кљуном на којем има много израслина* Bucerotidae. *Терм. 4.*

кљу̀нути, -нём свршн. **1.** *ударити једанпут кљуном.* — [Галеб] се уз оштар цик стрелимке спустио над море, кљунуо у њ. *Цар Е.* фиг. Било ми је као да ми је нешто лагацко у срце кљунуло. *Шен.* **2.** *сукнути.* — Гомила густог [дима] ... кљуну одједном увис. *Лал.*

кљу̀нуша ж зоол. *афричка птица, сродна чапљи, широка кљуна* Balaniceps rex. *Свезн.*

кљу̀нчић м = кљунић.

кљу̀нчица ж зоол. *малена морска риба ружичасте боје из пор. трнобока, оштрокљун* Capros aper. *ЕЛЗ.*

кљу̀са ж **1.** *замка, клопка, ступица за хватање животиња.* — Лов на поларне лисице се обавља искључиво кљусама. *Петр. М.* Запиње кљусу у ... амбару да ... хвата творове. *Рад. В.* **2.** фиг. *вешт, лукав начин да се неко доведе у неугодан, опасан положај.* — Револуција значи да се никад не врати оно старо кад су омладину гонили жандари, а мене ... пандури и сваки ђаво са његовим адвокатским кљусама. *Лал.*

кљу̀сад ж *зб. им. од кљусе.*

кљу̀саст, -а, -о *који је налик на кљусе, слаб, мршав.* — Не марим ја много за оне кљусасте Дијане. *Богдан.*

кљу̀сати, -ām несврш. *касати;* исп. кљу́се.

кљу̀се с *в. кљуса.* — Хоћемо [сашити кесицу] ако и ти нама направиш једно кљусе ... да хватамо врапце. *БК 1906.*

кљу́се, кљу̀сета с *коњ ниског раста; слаб и мршав коњ.* — Дуга каравана кљусади и магаради ... вуче се ... напријед. *Кос.* Сјаха са маленога, мршавога кљусета. *Ћор.*

Изр. уздати **се** у се и у своје ~ *ослањати се само на себе и на своју снагу.*

кљусе́нце, -ета с *дем. од кљусе.* — Кљусенце се напиње, и он стао да га ... бије. *Л-К.*

кљусѐтина ж *аугм. и пеј. од кљусе.* — Јаше ... витез тужнога лика на мршавој кљусетини. *Матош.*

кљу̀сина ж **1.** *аугм. и пеј. од кљусе.* — Мораш читав дан около базати с том проклетом кљусином. *Креш.* **2.** *стар, неваљао човек.* — За кога је то испрошена? — За ону сакату кљусину. *Коч.* Ова матора кљусина доћи ће ти главе. *Уск.*

кљу̀сић м *дем. од кљусе.* — Кочијаш га довезе са убалеганим кљусићима. *Јос. Д.*

кљу̀ц (обично поновљено) узв. оном. **а.** *глас који се чује при ударцу кљуном у што; узвик којим се опонаша такав глас. Рј. А.* **б.** *узвик којим се изриче како је ко секао што рђаво, невешто. Вук Рј.*

кљу̀цало с и м *онај који кљуца. Вук Рј.*

кљу̀цање с *гл. им. од кљуцати (се).*

кљу̀цати, -ам несврш. **1.** *ударати и хватати кљуном (обично храну).* — Ево зачас фазана за фазаном, те стадоше кљуцати нашу ракијску мочу. *Вел.* Заробљеници су ... хватали муве и пиле је слободно прилазило руци и кљуцало. *Јак.* **2. а.** *ударати кљуном.* — Кокоши пију ... кљуца једна другу и грабе се која ће доћи пре на ред. *Дон.* [Птице] кљуцају кљуном у плоху звонких стакала. *Уј.* Само се чуло како негдје кљуца жуња. *Чол.* **б.** *бити, ударати (обично чим шиљастим).* — Слепац одлази кљуцајући штапом у песак пред ногама. *Б 1958.* фиг. Перине ријечи кљуцају ми по мозгу. *Хорв.* Гојко се хвата за главу; нешто му много у темену кљуца. *Ранк.* **в.** *лупкати.* — Зачух тупо ударање као кад се прстом без нокта по такту кљуца у даску. *Петр. В.* **3.** фиг. *непрестано спомињати понављајући једно исто.* — Па нека му она кљуца сваки дан. Знаш како је кад жена за нешто запне. *Нуш.*

~ **се** уз. повр. *ударати кљуном једно друго (о птицама).*

кљу̀цкање с *гл. им. од кљуцкати (се).*

кљу̀цкати, -ām несврш. *дем. према кљуцати.*

~ **се** **1.** *повр.* **2.** *уз. повр.*

кљу̀цнути, -нём *свршн. према кљуцати.*

~ **се** *свршн. према кљуцати се.*

кљу̀ч¹, кљу́ча м **1.** *метално оруђе за затварање и отварање кључаонице, браве.* — фиг. Та и мене нешто даље вуче, ево пружам своја раја кључе. *Радич.* **2.** *оруђе или направа за причвршћивање, стезање или одвртање вијака, завртања, за стављање у покрет каквог механизма и сл.* — Клечим

са машинским кључем у рукама и поправљам бицикл. *Аз.* Кад се притисне на кључ [Морзеова апарата], струја тече. *Физ. 4.* **3.** фиг. **а.** *средство, начин за решавање, постизање или савладавање чега.* — Благостање ... је кључ срећи свих људи на свијету. *Цар Е.* Недић је одговор на то питање и кључ те тајне однео са собом у гроб. *Скерл.* **б.** *најважнија, одлучна, судбоносна чињеница.* — Љубав је кључ целог људског живота. *Шапч.* **в.** *договором утврђен систем обележавања слова, цифара и сл., на чему се оснива читање каквог шифрираног текста.* — Христић ... је ... добавио ... кључ његових шифара. *Јов. С.* **4.** муз. *знак на почетку нотних црта или нотног текста који одређује висину нота:* G - ~, F - ~, виолински ~. **5.** војн. *место, положај важан у стратешком погледу.* — Из тога града који се са сјевероисточне стране сматра кључем Босне разасла ... прогласе. *Том.* **6.** спорт. *врста захвата при рвању.* — Кључ на врату: Подлактицу лијеве руке стављамо противнику на затиљак, а десну руку повучемо испод његове лијеве. *Рв.* **7.** покр. *рог, греда на кући. Вук Рј.* **8.** *завој, кривина реке, окука, земљиште обухваћено том окуком.* — На северозападној страни Мачве, баш у самом кључу где се Дрина у Саву улива, лежи Црна Бара. *Вес.* Да само одеш до њиве у Алијином кључу — заплакао би се. *Ком.* **9. а.** *кључна кост, кључњача. Рј. А.* **б.** *горњи зглавак на задњој нози коња или вола.* — Тад [коњ] трбусим о тле ударио, а на задње кључе поклекнуо. *НПХ.* **10. а.** *гвоздена кука којом се чупа сено или слама са стога.* — Мал' га није пробо кључем чим се чупа слама. *Срем.* **б.** *врста мреже.* — Кључ је мала мрежица ... која се, кад уђу у њу рибе, једним ужетом ... затвори као врећа. *Дед. Ј.* **в.** *дирка којом се затварају и отварају рупе на дувачким инструментима. Бак. Реч.* **11.** *однос којим се одређује колико јединица чега иде на јединицу чега другога.* — Одлучено је да се ова средства, по одређеном кључу, расподеле на републичке занатске коморе. *Пол. 1958.*

Изр. бити, налазити се под кључем *бити затворен, добро чуван*; држати, имати кључеве од чега *имати нешто у својој власти, управљати нечим*; држати кога, што под кључем, метати, ставити, стављати кога, што под ~ *закључавати, крити, сакривати*; кућа (зграда) на кључ архит. *кућа са два крила која се састављају под правим кутом, углом.* — Гдје је данас она на кључ зидана кућа под старим градом. *Том.*; летети у кључу (о птицама) *летети у облику кључа.* — Неке оријашке птице лете у кључу. *Бен.*; отворити нешто златним кључем *докопати се нечега митом*; предати коме кључеве од нечега *ставити коме што на располагање*; затворити се пред ким са седам кључева *не одавати никако и ничим своје мишљење.* — Затвори [се] пред њима са седам кључева равнодушности. *Мар.*

кљу̑ч², кључа м **1.** *млаз какве текућине, течности која нагло избија на површину.* — При врху Рудишта бије кључ бистре воде. *Ранк.* Кључ крви удари [му] на уста. *Вес.* фиг. Друмом вихорила прашина и кључем се по кукурузима просипала. *Рад. Д.* **2.** *врутак који се прави на површини воде при врењу.* — Улица ври неким тихим узбуђењем, као оно кад са дна суда већ почиње да избија кључ. *Нуш.* фиг. Ври ту живот јаким кључевима. *Сур.*

кљу̑чав, -а, -о *кључао.* — Као да ме је неко кључавом водом полио. *Нам.*

кљу̑чало прил. индив. *кључајући, у млазовима.* — фиг. [Говор] је кључало извирао у ... устима крчмаревим. *Божић.*

кљу̑чӑн, -а, -о *в. кључао.* — [Ана је] била опарила [прст] кључаном водом. *Лаз. Л.*

кљу̑чӑнӣ, -ā, -ō *који се односи на кључ:* ~ рупа. *Вук Рј.*

кљу̑чаница ж = кључаоница **1. а.** *брава.* — Окрену се кључ у кључаници. *Леск. Ј.* Шкрипну лагано кључаница. *Мил. В.* **б.** *рупа на брави за кључ.* — Анегдота ... је као кључаница кроз коју се ... више види но кроз широм разјапљена врата. *Матош.* На прстима приближавао се вратима и вирио кроз кључаницу. *Ђор.* **2.** покр. *засовница, преворница. Вук Рј.*

кљу̑чӑница ж *кључна кост. Прав.*

кљу̑чӑње с *гл. им. од кључати.*

кљу̑чао, -ла, -ло (одр. кљу̑чалӣ) **1.** *р. прид. од кључати.* **2. а.** *врео, врућ.* — Зрна [каве] се прже, самељу, па се онда кључалом водом прелију. *Батут.* **б.** (у именичкој служби) ж *врела вода.* — Скочи као кључалом поливен. *Шапч.*

кљу̑чаоница ж = кључаница. — Хладно је слушала како се кључ окреће у кључаоници. *Мил. В.*

кљу̑чӑр, -а́ра м **1.** *занатлија који прави кључеве, бравар. Рј. А.* **2. а.** *онај који држи кључеве, тамничар.* — Хапсански кључар [га] трже за рукав. *Јевт.* **б.** заст. *најстарији слуга код кога се налазе кључеви (обично у племићким дворцима).* — Уније у собу грофов собар који је уједно обављао и службу кључара. *Том.* **3.** фиг. *чувар.* — Бијаше [слуга Јакоб] управо кључар свих његових [баруничиних] тајна. *Ков. А.*

кљу̑чӑрев, -а, -о = кључаров *који припада кључару.*

кључа̀рица и **кључа̄рка** ж *женска особа кључар.* — Заплака сјетивши се своје мајке, кључарице у своме пуноме двору. *Матош.* То је била Ката, манастирска кључарка. *Чипл.*

кључа́ров, -а, -о = кључарев.

кључа̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кључаре.*

кључа́ти, -а̄м несврш. **1.** *избацивати кључеве, врети, налазити се у узбурканом стању клокоћући, пенити се од испаравања које се ствара при јаком загрејавању текућине, течности или житке масе.* — Све кркља као кад пекмез кључа у казану. *Глиш.* У гаравом лонцу кључа ... вода и вари кукурузно брашно. *Кос.* **2.** *живо се кретати кипећи, бучећи, пенећи се (о води или било каквој текућини, течности).* — Вода је кључала око чамца. *Ћос. Б.* фиг. Та ти ли си ... оно врело гдје рјечитости кључа ријека права. *Комб.* **3.** *снажно избијати (о текућини, течности), шикљати.* — Као луда стаде грлити бакину ногу, из које је кључала крв. *Гор.* На бистрим изворима што кључају из љутог камена, опраћу вид и руке. *Ћон.* фиг. Поезија наивитета ... кључала [је] из бездана попут врутка. *Марј. М.* **4.** фиг. *кретати се без реда, комешати се шумећи, врвети (о мноштву људи).* — Тамо се видјела пуна чаршија шарена, комеша се, кључа врева. *Сиј.* Мноштво ... је, притичући са свих страна ... већ неколико часова, кључајући стајало на мјесту. *Ћос. Д.* **5.** *развијати се, очитовати се, испољавати се брзо, нагло, снажно (о мислима, осећањима, догађајима);* *пропицати врло живо, бити у јеку, бујати.* — Многе нејасне мисли и чудна чувства кључала [су] у њему. *Шимун.* Све бешње кључала је пушчана и митраљеска пальба. *НК 1946.* **6.** фиг. *бити испуњен чим, препун чега.* — Кључа младост од снаге и среће. *Поп. В.*

кључа́ц, -чца м *кључна кост, кључњача. Рј. А.*

кључѐрина и **кључѐтина** ж *аугм. и пеј. од кључ.* — [Звонар] кључерину ... у руци држаше. *Јурк.*

кључи́на ж *аугм. и пеј. од кључ.*

кључи́ти, кључӣм несврш. *правити кључ. Прав.*

кључи̏ти и **кључити,** -ӣм сврш. **1.** покр. *дотакнути (се), дирнути.* — Од то доба није ме смела Митра кључити пред њим [оцем]. *Вес.* Читав час је још седео, а није кључио пером да што напише. *Дом.* **2.** *кључити. Р-К Реч.*

кључӣћ, -а и **кључӣћ,** -ића м *дем. од кључ.*

кључи̏ца ж *дем. од кључка.*

кључки̏, -а̄, -о̄ *који се односи на место Кључ.*

кључни̏, -а̄, -о̄ **а.** *основни, главни.* — Кључна политичка питања решена [су] у току Народне револуције. *Марј. Ј.* Шведска је ... успјела да сачува кључни положај на Балтику. *ОП 1.* **б.** војн. *који је у војно-стратешком смислу од пресудне важности.* — Четврта бригада имала је ... да брани два кључна положаја. *Пер.*

Изр. ~ кост анат. *кључница.*

кључни̏ца и **кључњача** ж анат. *дуга кост која спаја грудну кост с лопатицом, кључна кост* clavicula. — Коштану основу ... рамена сачињавају са страга лопатица ... спреда колеш или кључница. *Батут.* Све му скрхало: лопатице, кључњачу ... сломило руку. *Кал.*

кључо̀ноша м *онај који носи кључеве, кључар.*

км скраћ. *километар.*

кмаўкати, кмàўчём несврш. *плакати и тужити без разлога. Р-К Реч.*

кмѐжѐње и **кмѐ́жѐње** с *гл. им. од кмезити (се).*

кмѐ́за м и ж = кмезо *жип. од кмезавац; женска особа кмезавац.* — Све оно или је силовно или су некакве кмезе као наш капелан. *Пав.* И ухвати [га] ова његова дебела кмеза ... од стотину кила. *Сим.*

кмѐзав, -а, -о *који се непрекидно кмези.* — Порасла је и изменила се и Даница, и ни по чему не личи на ону меку и кмезаву девојчицу. *Андр. И.*

кмѐзавац, -авца м *кмезав човек, цмиздравац.* — Знам и то да вам тај кмезавац није по ћуди. *Шен.*

кмѐзавица ж *женска особа кмезавац.*

кмѐзити (**се**), -ӣм (се) и **кмѐ́зити** (**се**), кмѐзӣм (се) несврш. *плакати пуштајући монотоне пискутаве гласове, цмиздрити.* — Не плачи, цуро, шта кмезиш? *Сим.* Чим угледа господара, поче наново кмезити. *Франг.* Стали би да се кмезе ... мој брат и сестра. *Ћоп.*

кмѐ́зо, -а и -ѐ м = кмеза.

кмѐка ж *танак, висок, пискав глас који изводи зец, ја(г)ње, јаре; кмечање, кмекање; блејање; плач малог детета.* — Сад јој узуји валић некакве кмеке. *Божић.*

кмѐкав, -а, -о *који често кмечи, плачљив, кењкав.* — Поклонила [му пертле на ципелама] за ... успављивање малог, кмекавог Панајота. *Вучо.*

кмѐка̀ње с *гл. им. од кмекати.* — Зачу неко отегнуто жалостиво кмекање. *Ћос. Д.*

кме́кати, -е́чӣм несврш. *кмечати.* В. пр. уз гл. им. кмекање.

кме́кнути, кмѐкнӗм и **кмѐкнути,** -нӗм *свр. према кмечати.*

кмѐт м **1.** ист. *неслободан сељак који се није могао селити са земље феудалног господара коју је обрађивао.* — Барон и кмет . . . стајали су један према другоме у сталној супротности. *Ант. 1.* **2.** ист. **а.** *лично слободан сељак, али беземљаш који је живео на земљи свога господара (властелина, спахије) и давао му део од прихода и радну снагу; рајетин; чифчија.* **б.** *земља која је дана на обрађивање једном кмету.* — Све су кметове били испродавали, још им је остао само велики хан на Вароши. *Андр. И.* **3.** заст. *сеоски главар, старешина, кнез.* — Ја сам кмет, и хоћу ваш старјешина да останем до краја. *Ћос. Д.* На челу кметије налазио се кмет. *Вујач.* **4.** ист. *угледнији сељак биран или постављен у општини да суди спорове међу сељацима; судија, судски орган у општини.* — Одборници са кметом данас [су] код школе. *Ранк.* Дочекивали су их [ранѣенике] . . . председник општине са кметовима. *Вучо.* **5.** покр. *изабран судац, поротник.* — Предсједник и кметови опћинских судова морају имати . . . имовински ценз. *Мј. 1926.* **6.** заст. **а.** *угледан сељак. Вук Рј.* **б.** *сељак уопште.* — Велики кметови су . . . знатнији сељаци . . . а мали кметови су сви остали сељаци. *Ђорђ.*

Изр. од кмета и беседа *какав је ко човек, онакав му је и говор.*

кмѐтија ж **1.** *кметство.* — Ја памтим кметију и како је кметија докинута. *Тур.* **2.** ист. *насеље над којим један кмет има власт.* — Свака се капетанија дијелила на кметије, и то од четири до шест, према величини територије. *Вујач.* **3.** *зб. им. од кмет.* — Ми смо његова [Недељка Лучића] кметија. *Ђур.*

кмѐтӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на кметије.*

кмѐтити, -ӣм несврш. *постављати, проглашавати, бирати за кмета.* — Јова се одрекао [кметовања], а тебе кмети Маринко. *Вес.*

кмѐтић м **1.** *дем. од кмет.* **2.** *кмет (2а).* — Да му је просто што нас кметиће гули. *Љуб.* Закон . . . бјеше напосе за властелу, а напосе за пучане и кметиће. *Мат.* **3.** *мушко дете кметово.* — Ако се . . . у тебе родио нови кметић, и у мене је нов агица. *Мул.*

кмѐтица ж **1.** *кметова жена (у значењу 3—5).* — Ето кметице . . . дође чешће код мене . . . чудо! *Вес.* И ова бујица плаха . . . понесе кметицу прво, и после пронесе с њоме шубару општинског ћате. *Ил.* **2.** ист. *женска особа кмет (2а).* — У тој кући пребивам ја . . . два кмета под кровом, а кметица у кухињи. *Шен.* Служит ћу ти као ропкиња, дворит ћу те као кметица. *Бег.*

кмѐтов, -а, -о *који припада кмету.*

кмѐтовање с *гл. им. од кметовати.*

кмѐтовати, -тујем несврш. **1.** *радити као кмет, бити кмет (2а).* — Пред сто љета . . . Јелењани круто кметоваху граду. *Шен.* **2.** *вршити дужност кмета (3 и 4).* — Твој отац кад је кметовао . . . ударао је сељацима по двадесет мочуга по голом. *Ћос. Д.*

кмѐтовица ж *кметица.* — По кући, уз домаће послове, весело пева млада кметовица. *Јакш. Ђ.* Буле [се] хвале како којој кметовица прала. *Март.*

кмѐтовскӣ, -ā, -ō = кметски *који се односи на кметове.* — Да нам се закунеш да ћеш . . . поштено вршити кметовску дужност. *Вес.* Бездушне субаше истерују са кметовског гумна и последње зрно. *Андр. И.*

кмѐтовски прил. = кметски *на начин кмета, као кмет.*

кмѐтскӣ, -ā, -ō = кметовски. — Наше село је централна Азија! Кметски менталитет, тлака, батине! *Крл.*

кмѐтски прил. *на начин кмета, као кмет.* — Па кад се мало, онако кметски, накашљао, а он продужи. *Јакш. Ђ.*

кмѐтство и **кмѐтство** с **1.** *служба, част, достојанство кмета.* — Место кметства, место председничког штапа сада му је једина жеља била да му се никакво зло не догоди. *Дом.* Глишић збачен је са кметства. *Јов. С.* **2.** *установа средњовековног порекла и феудалних социјалних односа по којој је феудални господар (властелин, спахија) слободно располагао имовином и радном снагом сељака који су живели на његовој земљи.* — Ладислав је управо проучавао важна нека питања о кметству. *Шен.* Укине десетину и кметство. *Сим.*

кме́ча̄лка ж *ловачка свирала којом се изводи глас сличан зечјем кмечању.* — Помоћу нарочите кмечаљке ловци подражавају каткад кмечање зеца. *Пол. 1958.*

кме́ча̄ње с *гл. им. од кмечати.*

кме́чати, -чӣм несврш. **1. а.** *изводити танак, пискутав глас (о зецу, ја(г)њету, јарету и сл.).* — То зечићи кмече. *Наз.* **б.** *блејати, мекетати (о ја(г)њету и кози).* — Ојањила своје прво јагње, оно . . . почиње да кмечи. *Андр. И.* А ти [коза са козлићима] си онамо горе . . . кмечала и трчала за њима. *Шег.* **в.** *плакати танким гласом (о малом детету).* — Онамо за другим столом плачу и кмече деца. *Глиш.* Новорођенче, замотано у чергу . . . цвилело је и кмечало. *Пер.* **2.** *говорити или певати танким, пискавим гласом.* — Из грла [ти] хак немоћан кмечи. *Наз.* фиг. Зато одмакне разговор с опасних ствари што досадно крај уха кмече. *Мих.*

кмѐче и **кмѐче,** -ета с погрд. *мало дете које непрекидно кмечи.* — Нит' му ваљам ја ... нит' што може бити од овог кмечета овде. *Вас.*

кмѝн м бот. **а.** *биљка из пор. штитара, ким. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. перуника, сабљичица. Сим. Реч.*

кна̀ ж тур. бот. **а.** *биљка из пор. оштролиста од чијег се корена добива црвена боја* Lawsonia inermis. *Сим. Реч.* **б.** *источњачко црвенило за нокте и косу. Прав.* **в.** *пламењача, снет, житна рђа. Сим. Реч.*

кна̀дити[1], -им несврш. заст. *накнађивати.* — На топлоти спољашној губимо мање топлоте ... и мање нам је потребе да је кнадимо. *М 1867.*

кна̀дити[2], -им несврш. заст. **а.** *вести, правити сагове.* **б.** фиг. *састављати, певати песму*; исп. скнадити. — Мрвош се заноси ... заклопи очи и кнади. *Куш.*

кна̀п прил. нем. варв. *само толико колико треба (за нешто).* — Све су у длаку израчунали, све им је ... у буџелару кнап. *Пол. 1958.*

кнѐгиња ж **1.** *кнежева жена, кнежевица.* **2.** ист. *титула женским члановима владарских породица. Р-К Реч.* **3.** бот. **а.** *врста гљиве из пор. печурака, шкрипац.* — Од наших се [гљива] могу јести ... госпа (кнегиња, краљица). *Батут.* **б.** *књега. Сим. Реч.*

кнѐгињин, -а, -о *који припада кнегињи.*

кнѐгињица ж *неудата кћи кнежева.*

кнѐгињичин, -а, -о *који припада кнегињици.*

кнéдл м и **кнéдла** ж нем. кув. варв. *комадић теста у облику лоптице скуван у води, ваљушак.*

кнедлѐтина ж *аугм. и пеј. од кнедла.* — Свима [су се] дојеле кнедлетине. *Вин.*

кнéжев и **кнѐжев,** -а, -о = кнезов *који припада кнезу.*

кнежѐвање с *гл. им. од кнежевати.*

кнежѐвати, кнѐжујем несврш. = кнезовати *бити кнез; управљати кнежевином.* — Лакше је поповати него кнежевати. *Љуб.* Кнежевао је негдје до своје осамдесете године. *Вујач.*

кнéжевина ж *земља којом управља кнез.*

кнéжевиница ж *дем. од кнежевина.* — Палатин ... је касније умро у кнежевиници њемачкој. *Шен.*

кнéжевић м *млади кнежев син.* — Кнез Милош наредио [је] учитељу кнежевића Милана ... да преведе ... један део француског грађанског законика. *Јов. Ј.*

кнéжевица ж = кнезовица *кнежева жена.* — Залелека кнежевица: »Леле, Ђецо, мој очињи виде!«. *Мат.*

кнéжевскӣ, -ā, -ō = кнезо̀вскӣ *који се односи на кнезове:* ~ част, ~ власт. — фиг. *који је као у кнеза.* — Драгоцјен накит што га је за Кларин имендан набавио ... управо је кнежевски дар. *В 1885.*

кнéжевски прил. = кнезо̀вски *на начин кнеза, као кнезови.* — Кад се домогнем дуката, однијет ћу их кући ... и живјети кнежевски. *Вел.*

кнéжевство с **1.** *кнештво.* — Кад је ствар с наследним кнежевством имала да се прекине, Порта је покушала да уцени Милоша. *Јов. С.* **2.** *кнежевина. Бак. Реч.*

кнéжѐње с *гл. им. од кнежити (се).*

кнѐжија и **кнѐжина** ж **1.** *кнежевина.* — Кнезови Одески ... добише од краља кнежију сријемску. *Павл.* **2.** ист. *група села организованих у самоуправу са заједничким кнезом (у Србији за време владавине Турака).* — Срезови [су] произашли из старих кнежина. *Јов. С.* **3.** *достојанство, власт кнеза.* — Мој Пепо, на шта ти нас дозва и окупи ... Јадна ти, брате, и чемерна твоја кнежија! *Ћоп.*

кнѐжиница ж *дем. од кнежина.*

кнѐжинскӣ, -ā, -ō *који се односи на кнежине.* — Српски устанак не би имао повода да букне да се у Србији могло одржати стање кнежинске аутономије. *Нов.*

кнéжити, кнéжӣм несврш. *проглашавати, називати кога кнезом, говорити му кнез. Вук Рј.*

~ **се** *градити се кнезом. Вук Рј.*

кнѐжић м *дем. и пеј. од кнез.* — [Брест] је надживео ... десетак домаћих српских краљчића и кнежића. *Ћос. Д.* У Арбанији ... Аустро-Угарска ... поставља за владара ... немачкога кнежића. *Јов. Ј.*

кнѐжица ж **1.** *кнегињица.* — Под грбом бијаху урезана писмена: Анки кнежици од Ердеда опћина ... даје и приказује. *Шен.* **2.** бот. *кнегињ̀а (За). Сим. Реч.*

кнѐз м (вок. кнѐже; мн. кнѐзови и кнѐжеви, ген. кнезо̀вā и кнѐзōвā, кнежéвā и кнѐжēвā) ист. **1. а.** *владалац једне области у феудално доба.* **б.** *наследна титула потомака таквих владара; титула неких чланова царске породице и других достојанственика.* **2.** *старешина кнежине и слободних племенских општина у Србији у време турске владавине.* — Баш-кнез ће именовати за сваки округ по једног кнеза, који ће имати уза се 15 оружаних људи. *Гавр.* **3.** *сеоски старешина.* — Шумар са жандарима и кнезом оборише започету зграду, а јапију продадоше. *Куш.* Ту је био и ... сеоски општински кнез из села у чијем је котару био манастир. *Чипл.* **4.** покр. *биров, општински службеник.* — И кад се споразумеју, заће чича Сима кнез и сазове домаћине

судници. *Вес.* **5.** зоол. *врста мале морске рибе с уздужним живим шарама и са црвеним и модрим пегама* Coris julis. *Терм. 4.*

кнѐзов, -а, -о = кнежев.

кнезо̀ва̄ње с *гл. им. од кнезовати.*

кнезо̀вати, кнѐзујēм несврш. = кнежевати. — Селу кнезовати некоћ је нешто било, али сада је кнезовати готово робовати. *Јурк.* Неразуман човек ... хоће му се да кнезује и влада. *Моск.*

кнѐзовица ж = кнежевица. — Жубор стаде под кнезовим дворим', кнезовица кћерцу дозивала. *НПХ.*

кнезо̀вскӣ, -ā, -ō = кнѐжевскӣ. — Један од њих ... пуцао [је] на кнезовскога момка. *Вук.* Девет равних година ... радио је и ногама и рукама да се докопа кнезовског мура. *Коч.*

кнезо̀вски прил. = кнѐжевски. — Карапанџићи [су] ... народом доста кнезовски владали. *Вук.*

кнѐње с *бојење кном руку и ногу пре венчања.* — Ту дјевојци кнење поставише. *НПХ.*

кнѐпа ж покр. *мала, примитивно сграђена кућа за становање.* — Шћућурило се безброј малих грбавих »кнепи«, без реда и свака на свој начин направљена. *Ђур.*

кнѐшкӣ, -ā, -ō *који се односи на кнезове, кнезовски.*

кнѐштво с *кнежева служба, власт и достојанство.* — Данило ... Станка збаци с кнештва, а он постане на његово мјесто. *Вук.* Прође обичајну каријеру дубровачких племића ... до високих државних служба и једномјесечног кнештва мале републике. *Комб.*

кнѐшчић м **1.** *дем. од кнез.* — Оптуже га [Хајдук-Вељка] некакви кнешчићи и буљубашице из оних нахија куда је пролазио. *Вук.* **2.** покр. *биров, полицајац.* — Кнешчић и црквари повазбан удри звони на свечаре. *Шапч.* Замало — ето Радојице кнешчића. — Петре и ти Плејане ... 'ајте, зове вас кмет. *Вес.*

кни̏кс м нем. варв. *дубок наклон с пригнутим коленом.* — Дјевојчице ... поздрављале су га љупким книксевима. *Вучо.*

кни̏тн, кни̏м и кни̏јēм несврш. *бојити кном. Рј. А.*

кно̀каут м енгл. *в. нокаут.*

кну̏т м и **кну̏та** ж рус. **1.** *бич, канџија; бич од плетена ремења, од неучињене, нештављене коже, као средство за кажњавање у бившој царској Русији.* — Чуло се ударање точкова ... ударање кнута, вика на коње. *Крањч. Стј.* Није се служио само кнутом већ лепим речима и кесама златника. *Б 1958.* **2.** фиг. *симбол окрутног поступка с људима, насиље; систем насилног и окрутног владања.* — Непријатељи ... напрезали су све своје силе да поново успоставе стари царистички поредак племића и кнута. *Тито.* Русија [је] још чамила у мраку ... бојарског кнута. *Ком. 1951.*

кња̀вати, кња̑ва̄м несврш. шатр. *спавати.* — Ej мала ... доста си књавала. *Вос. Д.*

кња̀гиња ж рус. заст. *в. кнегиња.*

кња̑жев и **кња̑жев,** -а, -о *в. кнежев.*

кња̑жевскӣ, -ā, -ō *који се односи на кнеза и кнежеве.* — Господаре ... зар маленкост једнога будале да кнежевску твоју смути душу? *Њег.*

кња̑жескӣ, -ā, -ō рус. *в. кнежевски.* — Влада се кнежеска овлашћује да предузећима ... може дати повластице. *Јов. С.*

кња̑жество с заст. *в. кнежевство.* — Што ће кнеже кад кнежества нема. *НП Вук.*

кња̑з м рус. заст. *кнез (обично у службеном називу за кнеза Србије и Црне Горе).*

кња̑ти, кња̑м несврш. покр. *в. кућати.* — Боник кња. *Павл.*

кња̑штво с заст. *в. кнештво.*

кња̀га ж бот. *врста гљиве* Phallus impudicus. *Терм. 3.*

кња̀гиња ж *в. кнегиња. Вук Рј.*

кња̀жēње с *гл. им. од књазити се.*

кња̀зав, -а, -о *који се често књази. Р-К Реч.*

кња̀завōст, -ости ж *својство онога који је књазав.*

кња̀знло с и м погрд. *онај који се често и много књази. Деан. Рј.*

кња̀зити се, -ӣм се несврш. *кмезити се, кењкати. Вук Рј.*

кни̏га ж **1.** *дело књижевно или научно; више заједно повезаних или укоричених штампаних листова с каквим текстом.* — Књиге обараху и подизаху пријестоле и олтаре. *Матош.* Уочи ... рата штампао је [Ј. Поповић] значајну књигу прозе »Лица у пролазу«. *Ств. 1952.* фиг. Читам отворену књигу природе, читам ... невољу на лицу угњетена роба. *Срем.* Данас ћу ти предавати из своје живе књиге, из срца. *Ков. А.* **2.** *део неке веће целине књижевног или научног дела, свезак, том:* друга књига Броз-Ивековићева речника. **3.** *сашивени у корице листови папира у које се што уписује, записује:* ~ рођених, ~ венчаних, дужничка ~. — Ти ниси завео у књиге десет хиљада ока кукуруза? *Ранк.* Не тари главе због тога, овдје се казне не уносе у књиге. *Јонке.* **4.** нар. **а.** *папир на којем је исписан какав текст који се коме шаље и којим се што јавља, саопштава, лист, писмо.* — Кад то спреми, смота књигу. *Горд.* Можеш

ли се у се поуздати да однесеш једну књигу Петру Молеру? *Вес.* Пише му, неки дан ми стигла књига из ... Сријема. *Шуб.* **б.** *папир, хартија.* — Да се море претвори у мастило, а небо у лист књиге беле, не би се могли наши јади исписати. *Нен. Љ.* **5.** *вештина читања и писања; наука, знање, књижевност.* — Књигу је учио у манастиру Троноши. *Вук.* У доба Рањине ... најјаче се истиче тежња да се ... тековинама старокласичне књижевности обогати садржина и облик младе дубровачке књиге. *Водн.* **6.** мн. анат. покр. *в. књижавци. Рј. А.*

Изр. бацити се на књигу *одати се науци, учењу, читању*; бавити се књигом *бавити се науком*; бела ~, плава ~, сива ~ пол. *књига у којој нека држава објави документе о неком важном догађају с намером да оправда свој поступак*; бродска ~ пом. *књига коју обавезно води капетан брода и у коју се уносе сви подаци и значајни догађаји на путовању*; црна ~ *књига у коју државни органи безбедности уносе имена опасних или сумњивих људи*; човек од књиге (и пера) *учен, образован човек*; џепна ~ *књига малога формата која се може носити у џепу*; главна ~ трг. и фин. *књига у књиговодству у коју се уносе сви издаци и примици и из које се види имовинско стање са свима променама*; говорити као из књиге *говорити вешто, паметно, лако, глатко*; гутати књиге *брзо, много и с љубављу читати књиге*; изучити књигу нар. *свршити школовање, бити учен*; ~ копија трг. *књига преписа трговачких писама*; ~ мудрости а) *једна од старозаветних књига*; б) фиг. *књига која садржи много корисних и мудрих савета.* — Педантно вођен дневник тренинга представља за тренера књигу мудрости. *Ват.*; ~ са седам печата *нешто недокучиво, недостиживо, неприступачно да се схвати*; књиге кажу нар. *у књигама пише*; ~ на пророка, књиге на пророке нар. *пророчка књига, пророчке књиге.* — Отварао сам књигу на пророка. *Љуб.* Отвара' јој књиге на пророке. *Њег.*; људи од три књиге *слабо, површно образовани људи.* — Модернисти су ... људи без везе са стварношћу, стерилни ... људи »од три књиге«. *Михиз*; мисна ~ *велика књига из које свештеник чита при миси, богослужењу*; молитвена ~ *молитвеник*; не иде му ~ од руке *слабо учи*; није за књигу *није за школовање*; огласна ~ *књига у којој старешина установе објављује своје наредбе*; он(а) је отворена ~ *он(а) је отворен(а), искрен(а), који (која) ништа не прикрива*; супр. он(а) је затворена ~, тајнена ~ *који (која) се тешко открива, очитује*; он(а) је жива ~ *пун(а) знања*; пала ~ на два (три) слова *остао је мали број људи који врше неки посао*; предати се књизи, прионути уз књигу *марљиво учити*; ручна, ручна ~ *књига која је често потребна јер садржи податке које је лако наћи*; сибилинске књиге *пророчке књиге (у класичној старини према пророчици Сибили)*; исп. књиге на пророке; стародавне, староставне књиге нар. *књиге старе у којима су описани прошли догађаји и наговештени будући*; ти умеш с књигом беседити нар. *свршио си школе, учен си*; учити књигу нар. *школовати се.* — Одабра сина Кушмељева да учи књигу. *Мат.*; земљишне књиге *службене катастарске књиге у које се уносе подаци о власништву земље*; златна ~ а) ист. *књига у коју су некад у Венецији златним словима била уписана имена свих племића у Венецији*; б) *књига с именима славних људи.* — И вас би чекала таква сјајна будућност ... и ваше би име било унесено у златну пуковнијску књигу. *Јонке*; живети у књигама *проводити време читајући и пишући књиге.* — Она је живјела у књигама. *Скерл.*

књиго̀вежа м = књиговезац *онај који увезује књиге.* — Развезао је листове, дао је књиговежи да састави. *Шкреб.*

књиговѐжа̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на књиговеже.* — Тамо [су] стајали дивни примјерци књиговежарске умјетности. *Крањч. Стј.*

књиговѐжница и **књиго̀вежница** ж = књиговезница *радионица у којој се повезују и укоричују књиге.*

књи̏говēз м *повезивање књига. Свезн.*

књиговѐзац, -éсца м (вок. књи̏говēшче; ген. мн. књиго̀вēзāцā) = књиговежа.

књиговѐзачкӣ, -ā, -ō *који се односи на књиговесце.* — Веселио се што је доспио у књиговезачку пређу. *Јонке.*

књиговѐзница и **књиго̀вēзница** ж = књиговежница.

књиговѐство с *увезивање књига. Р-К Реч.*

књиго̀вēшкӣ, -ā, -ō *који се односи на књиговеже.*

књигово̀дитељ м заст. *в. књиговођа.* — Илија Маргетић, књиговодитељ главне контроле. *Вук.*

књигово̀дствēнӣ, -ā, -ō *који се односи на књиговодство:* ~ књига, ~ картотека.

књигово̀дствено прил. *у смислу књиговодства, рачунски.* — Умјетност, књиговодствено речено, треба да представља активну ставку. *Лит. 1957.*

књигово̀дство с **1.** *теорија и пракса у вођењу трговачких и благајничких књига из којих се тачно види имовинско стање једне привредне јединице.* — Не пропушта ниједно предавање, било оно о књиговодству или ... о шумарству. *Шов.* **2.** *рачунско одељење у*

каквом предузећу, творници, фабрици или установи: шеф књиговодства.

Изр. двојно, двоструко ~ фин. *систем књижења са два низа рачуна у главној књизи, у једном се бележе формалне промене у добрима, у другоме појединa опадања и растења чисте имовине*; камералистичко ~ фин. *књиговодство државних и јавних установа које своје пословање воде на темељу унапред утврђеног предрачуна прихода и расхода или буџета.*

књи̏говођа м *стручњак у књиговодству који води трговачке и благајничке књиге.*

књигољу̏бац, -у́пца м заст. (вок. књигољу̏пче; ген. мн. књигољу̀бāцā) *онај који воли књигу, љубитељ књиге.*

књигољу̏бив, -а, -о *који воли књигу.* — Књигољубив биће. Ако књигу изучи, зјело похвалан биће. *Срем.*

књигоно̀сац и **књигоно́сац,** -сца м *в. књигоноша.* — Она нађе момка књигоносца. *НПХ.*

књигоно̀ша м нар. *онај који носи писма, листоноша, писмоноша.* — Књигоноша гласно прозива имена срећних, којима су стигла писма. *Дов.*

књигоно̀шче, -ета с *млади књигоноша.* — Кад бијелу књигу направили, књизи ваља књигоношче вриједно. *Март.*

књигопе̏чатња ж рус. заст. *штампарија.*

књигопи́сац, -сца м *онај који пише књиге, писац, књижевник.* — Ја ништавна сламка, смерни књигописац. *Бој.*

књиготи̏скāр, -ара м заст. *в. штампар.*

књиготи̏скара ж заст. *в. штампарија.*

књиготи̏скāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на књиготискаре*: ~ посао.

књигочà̏тац, -чàца м заст. *онај који много или радо чита књиге.* — Најопаснији људи са тим и таквим »проклетим питањима« у СССР-у нису више »декаденти« ... већ некакви »књигочаци« који су гори од јеврејских талмудиста. *Пол. 1950.*

књи̏жāвци, -вāцā м мн. анат. *део желуца у преживара.* — Желудац је преживалаца прегрђен најмање на три, а обично на четири дијела: бураг, капуру, књижавце и сириште. *Финк.*

књи̏жан, -жна, -жно *књижеван, књишки.* — Књижне [пјесме] отимљу мах народним пјесмама. *Павл.* Југославенска федерација није ... она књижна творевина теоретичара државнога права. *Пол. 1944.*

књи̏жāр м *онај који се бави продајом књига (катkада је у исто време и издавач).* — Пословица »Учење је светлост, а неучење мрак« већ је ишла по селима ... заједно с књигама које су разносили књижари. *Глиш.*

књи̏жара ж = књижарница *продавница књига.* — Књига ... била је издана лани и разаслана књижарама. *Крањч. Стј.*

књижа́рац, -рца м зоол. *мали зглавкар који живи у старим књигама, хербаријима и збиркама* Chelifer cancroides. *Терм. 4.*

књи̏жāрев, -а, -о = књижаров *који припада књижару.*

књи̏жāрка ж **1.** *продавачица књига.* **2.** *књижарева жена. Р-К Реч.*

књи̏жāрница и **књи̏жāрница** ж = књижара. — Покупује по књижарницама све примерке и спали их. *Прод.*

књи̏жāров, -а, -о = књижарев.

књи̏жāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на књижаре*: ~ делатност, ~ удружење.

књи̏жāрство и књижа́рство с **1.** *издавање и продаја, распачавање, растурање књига, штампом репродукованих дела из ликовних уметности, музикалија и сл.* — Бавио се проблемом књижевне публике и књижарства. *Барац.* **2.** *наука о књизи као културној појави и као предмету производње.*

Изр. антикварно ~ *трговина старих и ретких књига.*

књи̏жēван и **књи̏жēван,** -вна, -вно **1.** (само одр.) *који се односи на књижевност.* — Књижевна нам повијест неопорециво доказује да књижевник може и треба, али не мора бити моралан. *Матош.* У ... школи обраћала се велика пажња књижевној настави. *Скерл.* **2.** *који се употребљава у књижевности, којим се служе књижевници, који одговара захтевима књижевности.* — Лазаревићеве ствари знатно су писменије, књижевније, углађеније но што су остали радови српске прозе. *Скерл.* [Та књига] не да се оквалификирати уобичајеним књижевним мјерилима. *Јонке.* **3.** (само одр.) **а.** *који се односи на књижевнике, књижевнички.* — Примјери које сам навео потјечу од писаца из источног књижевног круга. *Ј 1957.* **б.** *који се бави књижевношћу.* — Први конгрес југословенских књижевних радника. *НК 1946.* **4.** *који је из књига стекао овећу или велику образованост.* — Живео је од угледа свога деда ... човека мудра и књижевна. *Андр. И.* **5.** *који се односи на књиге.* — »Филологија« се појавила на књижевном тржишту као издање Југославенске академије. *Ј 1957.*

Изр. ~ језик *језик образованог друштвеног слоја неког народа који се не поклапа с народним језиком*; ~ крађа *плагијат*; ~ својина *искључиво право аутора књижевног дела.*

књи̏жēвнӣк и **књи̏жēвнӣк** м **1.** *онај који пише књижевна дела, који се по занимању бави писањем, писац.* — Књижевник од заната мора рачунати с читаоцем. *Матош.*

2. заст. *онај који учи књигу, учен човек.* — У Тврдошу, бијелу манастиру, у њему је тридес' калуђера и толико ђака књижевника. *НП Вук.*

књи̏жёвнӣков и **књи̏жёвнӣков,** -а, -о *који припада књижевнику.*

књи̏жёвница и **књи̏жёвница** ж *женска особа књижевник, списатељица.*

књи̏жёвничкӣ и **књи̏жёвничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на књижевнике.* — Како су често смијешни потомцима ... ограничени укуси и књижевничка трвења! *Матош.* Тако нам [је] пружио прилику да познамо и његов ужи завичај и његов књижевнички таленат. *Скерл.*

књи̏жёвнӣштво и **књи̏жёвнӣштво** с *бит, суштина књижевних дела; бављење књижевним радом.* — Књижевништво зависи о врсноћи талента и врсноћи карактера. *Шим. С.* Ако је књижевништво од заната гаранција за писца, не јамчи за ваљаност литературе. *Матош.*

књи̏жёвио и **књи̏жёвно** прил. *на књижеван начин.* — Откуд ... овај стил нервозан и књижевно неизражен? *Нех.* Она се није умела изражавати тако књижевно ... као он. *Макс.*

књи̏жёвносни̏ и **књи̏жёвносни̏,** -ā, -ō *в. књижеван.* — Амерички језик и књижевносни стил данас су много различити од енглеског. *Шим. С.* Реч је о искључивости у признању књижевносних вредности и безвредности. *Михиз.*

књи̏жёвно̄ст и **књижёвно̄ст,** -ости ж **1.** *научна, филозофска и књижевна дела која служе културним потребама човека.* — Књижевност је све оно интелектуално стварање које не апелује само на разум, него и на срце, не само на логику, него и на фантазију. *Матош.* Од трећег разреда па навише дјеца имају право да се служе гимназијском библиотеком из лијепе и научне књижевности. *Андр. И.* **2.** *подручје уметничког стварања које своје циљеве постиже језичким средствима.* — Непознати младићи доносе своје прве рукописе, улазе ... у књижевност. *Крл.*

Изр. лепа ~ *белетристика (песме, романи, приповетке, драме).*

књи̏жёње с *гл. им. од књижити.*

књижѐтина ж *аугм. и пеј. од књига.*

књи̏жити, -и̏м несврш. *уписивати, заводити у пословне књиге.* — Горе у пословници пословођа ради и књижи. *Крл.* фиг. И зар је могућно да се та мисао никако не бележи, нигде не књижи. *Андр. И.*

Изр. ~ на чији рачун *приписивати коме.* — За Ђуровића се не зна да ли је погинуо или није, па ће сад сви ... да књиже на његов рачун. *КН 1946.*

књи̏жица ж **1.** *дем. од књига.* **2.** *назив за разне документе у облику малих заједно сашивених и укоричених листова с каквим текстом и празним простором за службене напомене или белешке:* банковна ~, чековна ~, чланска ~, партијска ~, штедна ~, уложна ~, здравствена ~.

књи̏жнӣк м заст. *в. књижевник.* — И одмах га приведоше књижницима и фарисејима. *Глиш.*

књи̏жница ж **1.** *збирка књига, библиотека.* **2.** *установа и зграда или просторија где се чувају и читају књиге.* — Удари темељ систематском раду у подизању и ширењу јавних књижница. *БК 1906.* По европским књижницама љубоморно се чувају резултати хиљадугодишње знаности. *Крл.* **3.** *серија књига истог издавача сличног садржаја и опреме:* забавна ~, дечја ~.

књи̏жничӑр м *стручни службеник у књижници, који је дужан да књиге чува и издаје, библиотекар.*

књи̏жничӑрев, -а, -о = књижничаров *који припада књижничару.*

књи̏жничӑрка ж (дат. -ки) *женска особа књижничар, библиотекарка.*

књи̏жничӑров, -а, -о = књижничарев.

књи̏жничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на књижничаре и књижничарство.*

књи̏жничӑрство и **књижничӑрство** с *уређивање и организација књижнице, књижничарски посао уопште, библиотекарство.*

књи̏жничкӣ, -ā, -ō *који се односи на књижнице.*

књи̏жо̄внӣк и **књи̏жо̄внӣк** м ир. *в. књижевник.* — Их, мудраца, књижовника! *Десн.*

књижу́рак, -рка м *дем. од књига. Р-К Реч.*

књижу̏рина ж *аугм. и пеј. од књига.* — Доста узани простор ... стијеснише три ормара пуна дебелих књижурина. *Пав.* На столовима протоколи и некакве дебеле књижурине. *Коч.*

књи̏шка ж рус. *књига, књижица; бележница.* — Ја сам већ био спремио моју књишку. Стари стенограф никад не иде без свога алата. *Ком.*

књи̏шкӣ, -ā, -ō **1.** *који се употребљава само у књигама; који је значајан, карактеристичан за књижевно изражавање, књижеван.* — Почео [је] живахно изражавајући се књишким руским језиком. *Крањч. Стј.* Црквенословенски језик ... постао је доскора књишки. *Ком.* **2.** *који је црпен, извађен или научен само из књига и није у вези са стварношћу, теоретски, апстрактан.* — Није [Кватерник] уза све то био човјек књиш-

ких идеала. *Нех.* Ничу нови кадрови, идејно живи и ослобођени књишког догматичарства. *Пиј.* **3.** *који се односи на књиге.* — Значајно је да се у . . . књишком увезу и књишком графичком уресу појављују . . . изразите и чисте значајке емпирског слога. *Баб.*

Изр. ~ уш, ваш, ~ мољац зоол. *кукац, инсект који живи у старим књигама* Atropus pulsatoria; фиг. и пеј. *онај који много рије по књигама и непрестано нешто истражује.*

књи̏шки прил. *као у књигама, нестварно.* — Као лик у односу на реални живот . . . он делује у великој мери књишки. *Глиг.* Наил је говорио лажно и књишки. *Ћоп.*

књи̏шкōст, -ости ж *особина онога што је књишко.* — У таквим описима Ранковић упада у књишкост, у немоћ да доживљеном да унутрашњи живот. *Глиг.*

књи̏штво и **књи̏штво** с **1.** *књижарство. Р-К Реч.* **2.** *књишкост. Бак. Реч.* **3.** заст. *књижевност.* — [У Далмацији и за] господовања млетачкога . . . цватијаше књиштво хрватско. *Старч.* Ове су политичке брошуре . . . најкласичнија дјела хрватскога књиштва. *Ћал.*

кӑ̄ (ген. и ак. кòга, кӑ̄г, дат. и лок. кòме, кòму, кӑ̀м, инстр. кӣм, кӣме) *именичка заменица за лице* = тко **1.** *упитна.* — Ко би се томе надао! *Мул.* Сад их знамо ко су и шта су. *Јак.* **2.** *односна (често у корелацији са заменицама*: онај, тај; свак). — Ко зна како сам их писао [Огледе] . . . неће се чудити да нису бољи. *Матош.* Критиковао је . . . Јакова као човека кога је време прегазило. *Уск.* Ко се роди, свак ће умријети. *Вук.* **3.** *неодређена* **а.** *неко.* — Изљуби све: кога у руку, кога у оба образа. *Вес.* **б.** *општа*: *онај, сваки који.* — Гађао ножем кога стигне. *Кнеж. Л.*

Изр. било ~, ~ било *ма ко*; бог (ђаво) зна ~ *нико не зна*; где ~ *на разним местима (један овде, други онде)*; како ~, ~ како *сваки на свој начин (један овако, други онако)*; ~ га зна, ~ зна ~ *не зна се, непознато је*; ~ год *сваки онај који, ма ко*; ~ куда, куда ~ (разбежати се) *на разне стране*; мало ~ (има, зна и сл.) *врло су ретки који . . .*

ко (кӑ̄) *в. као.*

коагула̀ција ж лат. хем. *згрушавање.* — Стипса се употребљава . . . за избистравање мутних вода (брза коагулација). *НХ.*

коагули̏рати, -ӯлӣрām и **коагӯлисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*у*)*чинити да се нешто згруша, подврћи, подвргавати коагулацији.* — Велика хладноћа брзо коагулише и смрзне крв. *Петр. М.*

~ **се** *згрушати се, згрушавати се.*

коа̀дјӯтор м лат. *помоћник; помоћник и унапред одређени наследник великог црквеног достојанственика код католика;* надбискуп ~.

коа̀ла м зоол. *врста сисара торбара који живи у Аустралији и сличан је малом медведу* Phascolarctus cinereus. — Торбарски медвед или коала је мали торбар који споља личи на малог медведа и живи искључиво на дрвећу. *Станк. С.*

коали̏рати, -а̀лӣрām сврш. и несврш. *удружи(ва)ти, ујединити, уједињавати.* — У Хрватској [преузеле су] владавину коалиране хрватске и српске странке. *Барац.*

~ **се** *склопити, склапати савез.*

коали̏ција и **коа̀лӣција** ж лат. **а.** *политички или војни савез више држава против једне или више других држава.* **б.** *удруживање политичких партија ради остваривања одређеног програма*: Хрватскосрпска ~.

коалициди̏ја̄ш, -а́ша м *члан или присталица коалиције.*

коалициди̏нашкӣ, -а̄, -ō *који се односи на коалиционаше*: ~ политичар, ~ штампа.

кòалициōнӣ и **коалицӣ̀ōнӣ,** -а̄, -ō *који се односи на коалицију*: ~ влада, ~ странка.

коаптáција ж лат. *прилагођавање, подешавање.* — Коаптација је појава у саставу живих бића која се огледа у међусобно подешеним деловима тела који се допуњују у облику и у функцији. *Пол. 1959.*

коа̀утор м лат. *један од твораца заједничког књижевног, научног или уметничког дела, пројекта и сл., сарадник на неком научном, књижевном или уметничком делу.* — Редитељ . . . однео је превагу над коаутором позоришног комада. *Пол. 1958.*

коа̀уторство с *сарадништво, заједнички рад на неком делу.* — Вучо писац је [већ другог] . . . романа . . . у коауторству са Матићем. *Михиз.*

кōб ж (лок. кóби) **1.** *знак, знамење по којем се добро или зло предвиђа, слути.* — Људи, видите ли коби са небеса. *Март.* Слутио сам да ће ми се нека несрећа догодити . . . Онака поган [змија] никада није добра коб. *Јакш. Ђ.* **2.** *удес (добар или зао), срећа; судбина.* — Красному сполу је свакако коб бољу срећу укобила. *Шен.* Наместо наде, сете, меланхолије . . . долази . . . вера у злу коб. *Панд.* **3.** *сусрет.* — Коњица у коб Гојку пусти. *Радич.* **4.** покр. *боја коже, пути, ваљски, спољни изглед*: човјек лијепе коби. *И-Б Рј.*

кōба ж покр. *кабао дугуљаста дна у којему се држи и носи масло, скоруп, мед итд. Вук Рј.*

кóба¹ ж (вок. кóбо) *хип. од кобила.* — Што коба више скаче, то боље врше. *Вук Рј.*

ко́ба² ж покр. *хип. од кобац.* — Кобе ... с висине мотрише ... да би гдегод сагледале плен. *Шапч.*

ко́бāј м зоол. *заморче, морско прасе.* — Нису ово пацови већ морски прасићи или како их другачије зову кобаји. *Јак.*

кобајàге, кобајáги и **кобајàги** прил. *бајаги, тобоже.* — Морам му кобајаге против воље допустити да ме пољуби. *Шов.* Зенон, кобајаги знаменити грчки филозоф, био је неки математички лудак. *Нуш.* Лежи ... и кобајаги дремуцка. *Јел.*

ко́бак, ко́пка м *хип. од коб.* — Не помишљају на онај несретни кобак што нас је почео одавно пратити. *Божић.*

ко̀балт м нем. **1.** *сјајни метал, сличан никлу и гвожђу* (Со). **2.** *врста светлоплаве боје.* — Посавина, масна палета ултрамарина, кобалта, окера. *Кик.*

ко̀балтнӣ, -ā, -ō *који се односи на кобалт, који је од кобалта, начињен с кобалтом:* ~ челик, ~ бомба.

ко̀балтноплāв, -а, -о *који је плаве боје као кобалт.* — Море ... има кобалтноплаву боју. *Петр. М.*

ко̀бањица ж бот. *биљка из пор. крсташица* Petrocallis pyrenaica. *Сим. Реч.*

ко̂бан и **ко̀бан,** -бна, -бно **1.** *који предвиђа несрећу, зло (као да је одређен неизбежном судбином).* — Кобна је то мирноћа ... то је она тишина која муњу прати. *Змај.* Пуни неке кобне слутње [хајдуци] крену даље. *Тур.* **2.** *који има тешке и опасне последице, судбоносан, фаталан.* — Немојте изрећи ону кобну реч од које зависи живот или смрт. *Трифк.* У тај трен сам схватила да је мали [дете] ... кобна несрећа за ме ... можда несрећа која је за ме унапријед одређена. *Кос.*

кобáса ж покр. *в. кобасица (1).* — За те [се] пече масна кобаса. *Краљч. С.*

кобàсица ж **1.** *црево (природно или вештачко) напуњено исецканим месом као животна намирница.* **2.** фиг. *нешто непотребно дугачко.* — Немамо ми времена, вели екавац, да изговарамо те кобасице »твојијех лијепијех ријечи«. *Вел.* **3.** *од фашина, прућа настављени снопићи за утврђивање речне обале. Вук Рј.*

Изр. неће мачка кобасице ир. *каже се за онога који нешто живо жели, а не може постићи, па се прави да му до тога није стало;* омиче се као масна ~ *иде глатко;* више је дана него кобасица *ваља штедети.*

кобàсичāр м **1.** *онај који прави или продаје кобасице.* — Пита га ... како се расправила ствар с крађеним ... кобасицама од компије ... кобасичара. *Срем.* **2.** *онај који воли јести кобасице. Вук Рј.*

кобàсичāрев, -а, -о = кобасичаров *који припада кобасичару.*

кобàсичāрница ж *просторија у којој се праве кобасице; продавница кобасица.* — [У фабрици за прераду меса се] налазе одељења за ... конзерве и кобасичарница. *Пол. 1959.*

кобàсичāров, -а, -о = кобасичарев.

кобàсичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кобасичаре и на кобасичарство.*

кобàсичāрство с *кобасичарски посао, занат.*

кобàсичаст, -а, -о *који је налик на кобасицу.* — [Жене] се вратише кроз кобасичасти шпалир. *Ств. 1948.*

ко̀бац, ко̀пца (ген. мн. ко̀бāцā) и **ко́бац,** ко́пца (ген. мн. ко́бāцā) м **а.** зоол. *птица грабљивица из пор. соколова, шкањ* Accipiter nisus. *Терм. 4.* **б.** фиг. погрд. *грабљив човек.* — Онога старога копца, игумана, распорићу као мачку. *Шапч.*

кобàцāње с *гл. им. од кобацати (се).*

кобàцати, -ām несврш. *гацати, тапкати.* — Чета гусака кобаца. *Марк. Ф.*

~ **се** *ритати се, бацати се ногама. Вук Рј.*

ко̀бача ж покр. *крлетка, кавез за живад; гајба.* — Накуповасмо живади, направисмо им кобачу. *Коз. Ј.* фиг. Ја ћу у својој кобачи живјети са своје четверо пилића. *Јурк.*

ко̀бачење с *гл. им. од кобачити.*

ко̀бачити, -ӣм несврш. покр. *узимати, присвајати силом, грабити.* — Ко јачи, онај и кобачи. *Вук Рј.*

кобѐљāње с *гл. им. од кобељати (се).*

кобѐљати, -ām несврш. *ваљати, котрљати, помицати. Вук Рј.*

~ **се** *копрцати се, отимати се.* — Хтела би да устане, кобеља се по трави, но немоћна је као да је прикована за ледину. *Рад. Д.* фиг. Заплете се у дуг ... Кобељао се, јадан, кобељао и отимао, па све узалуд. *Глиш.*

ко̀бер м покр. *плахта, чаршав од дебелог платна, покривач, губер.* — Стигне ... на брежој магарици с пругастим шареним покровцем или кобером на самару. *Вел.*

ко̀била ж **1.** *женка коња.* **2.** фиг. *погрда за женску особу. Р-К Реч.* **3.** *у кашичаре воденице она гредица што на њој стоји коло. Вук Рј.* **4.** *део на муљачи за маслине. Р-К Реч.* **5.** *кобилица (2). И-Б Рј.*

Изр. труле кобиле *момачка игра у којој једна група зајахује на другу па ако прва издржи терет мењају се.*

ко̀билāр м **1.** *онај који чува кобиле или тргује њима.* **2.** погрд. *рђав јахач. Вук Рј.*

кобилѐтина ж *аугм. и пеј. од кобила.*

кобилѐћӣ, -ā, -ē *који је као у кобиле:* кобилеће ноге.

кòбилин, -а, -о *који припада кобили.*

кòбилић м погрд. *кобилин син, кобилин потомак (о човеку).* — Кобилићи! . . . Пасја багра! падоше погрде. *Бен.*

кòбилица ж **1.** *дем. од кобила (1).* — Одјашит ћу на његовој кобилици. *Л-К.* **2.** анат. *рачваста прсна, грудна кост у птица, ломилица, јадеж, јадац.* — Глодао [је] кокошију кобилицу. *Моск.* **3.** *дрвени подметач испод струна на гудачким инструментима:* исп. коњ (3в), коњиц (2а). — Удешавајући кобилицу на гуслама опет је погледа. *Дом.* Скида чашу . . . понад кобилице, нек' све струне пуним циком цикћу. *Коз. И.* **4.** *темељна уздужна дрвена или челична греда у средини бродског дна.* — Припијени уз кобилице бродова [путници] обилазе цијели свијет. *Креш.* У овом бродоградилишту је већ постављено шест кобилица за нове бродове. *Пол. 1958.* **5.** покр. *евенка, грозд кад се одсече с лозом заједно да се остави. Вук Рј.* **6.** зоол. нар. *скакавац.* — [Старац] обнађе да му не би пријале кобилице ни дивљи мед. *Јурк.*

кòбиличиј, -ā, -ō *који се односи на кобилице:* ~ гребен. *Прав.*

кòбӣлче и **кобӣлче,** -ета с, **кòбӣлчић** и **кобӣлчић** м *младо од кобиле, ждребе.* — Узбрдо грабе [волови] ка' кобилчићи. *Рад. Д.*

кòбильӣ, -ā, -ē *који се односи на кобиле, који потиче од њих:* ~ млеко.

кòбиљача ж бот. *врста траве. Вук Рј.*

кòбити, -ӣм несврш. **1.** *осећати унапред, предосећати несрећу, зло.* — Завије на мјесец које псето као да коби невољу. *Матош.* Не коби нам тако, назлобрзи ћуче . . . причај ми о срећи! *Стан.* **2.** (коме) *рђавим мислима или изражавањем таквих мисли наносити зло, о злу мислити или радити, злобити.* — Мене [недужна], ето, кобе и гледају прикорно. *Шимун.* Зла маћеха прогања бездушно пасторку, коби њеној срећи и њеном животу. *Глиг.* **3.** *сретати.* — Коб га коби Стеванова љуба. *Вук Рј.*

кòбӣште с *кобно место.* — Ја ћу остат на кобишту сама. *Март.*

кòбљење с *гл. им. од кобити.*

кòбљив, -а, -о *злослутан, који зло доноси.* — Камен је [пуцњаву] преноси одјецима, а сељаци кобљивим погледима. *Божић.*

кòбӣйк, -а и **кòбӣйк,** -ӣка м *весник зле коби, зле слутње.* — И онај други кобник допузао већ змијски до мене. *Матош.*

кòбница ж *она која наслућује злу коб.* — Рони моја кобница сузе од очију. *Матош.*

кòбно и **кòбно** прил. **1.** *злослутно, злогуко.* — Птице [су] кобно кријештале. *Бен.* Кобно шуме гране јабланове. *Фил.* **2.** *судбоносно, фатално.* — И управо то Чичино одуговлачење с покретом било је кобно. *Чол.*

кòбнӧст и **кòбнӧст,** -ости ж *особина онога што је кобно.* — Урла пас на кобност помрчине. *Матош.*

кòбра ж лат. зоол. *велика отровна индијска змија из пор. гужева, наочарка* Naja tripudians. *Терм. 3.*

кòбрāч, -ача м бот. *биљка из пор. метлика* Myricaria germanica. *Сим. Реч.*

кобрљати се, -ām се несврш. покр. *в. котрљати се (1а).* — Сунце, што се више мору приближавало, тим се брже озго кобрљало, да падне у валове морске. *Нен. Љ.*

кôв[1], кôва м **1.** *оно што се кује или што се може ковати (обично метал који има нарочит сјај и ковност) и начин ковања.* — Гледа низ испружену косу . . . и процењује јој оштрицу и ков. *Андр. И.* Осим када би пиштоље од базга биле, а сабље истесане од буковa кова . . . *Ков. А.* фиг. Мачеви су наши од старог српског кова. *Митр.* **2.** *ковано злато и сребро (као украс на хаљинама и оружју).* — Жарки кове и сребрни, да дивно ти сјаш! *НП Вук.* Младе Босанке сјају . . . бјелином својих оправа . . . и кова. *Павл.* **3.** (ген. кôва и кôва) *поткова.* — Златним ћу те ковом потковати. *НП Вук.* **4.** индив. *окови.* — Дуждева да живи кћи што милошћу среће нове старе мржње скиде кове. *Кост. Л.* **5.** фиг. **а.** *скуп основних, дубоко укорењених психичких особина човека које се очитују, показују у његовом владању и његовим поступцима.* — Изгледао је сасвим као какав наш властелин старог кова. *Матош.* Ја сам човек своје памети и кова. *Стан.* **б.** *начин, облик, врста.* — Ваше су ријечи посве другога кова неголи дјела. *Богд.*

кôв[2], кôви ж **1.** *ков*[1]. — Стисни новчић! Јој, из тврде кови крвца пишти. *Крањч. С.* Мјесто жива човјека онамо за столом с пером у руци сједи кип од кови. *Новак.* **2.** фиг. *ков (5).* — Не сатире болест . . . људе . . . његове кови. *Нех.*

кôва ж нар. *в. кофа.* — И поче спуштати кову у бунар. *Вес.*

кôвак, -вка, -вко (комп. кôвкијӣ) *кован (1).* — Неки се минерали даду исковати у танахне листиће . . . То су ковки минерали. *Туђ.*

ковалèнтан, -тна, -тно *који се односи на ковалеицију.* — Ако су атоми везани заједничким електронским паровима, то зовемо ковалентна веза. *Кем.*

ковалèнција ж лат. хем. *валенција у којој је једна јединица валенције истоветна с једним заједничким паром електрона. Кем.*

кôван, -вна, -вно **1.** *који се дâ лако ковати.* — На крају зграде механички чекић . . .

обдјелава ковно жељезо. *Сим.* Чисто сребро ... врло је ковно и тегљиво. *НХ.* **2.** *који се односи на ков, који је од кова (1).* — Ковна прашина ... развија [се] из електричног лука. *Физ. 2.* **3.** *који је израђен ковањем.* — Трапио тијело некаквим чудним, ковним справама. *Цар Е.* Шиштри ковни млађак српа у пољу нашем. *Поп. В.* **4.** *који је попут кова (1).* — Ковна је сјаја и ... боје [бакар]. *Туђ.* **5.** фиг. *јасан, изразит, звонак.* — Марко се окрене према оном ковном звуку. *Мих.*

ковáнац, -нца м (само у атрибутској служби уз именицу новац) *који је добивен, израђен ковањем.* — Извади новац кованац и стави га на ... длан. *Креш.*

ковàница ж **1.** грам. *новоскована, умјетно, вештачки начињена реч, не у духу језика (најчешће дословни превод туђе речи).* — Послије би се дуго смијали тој кованици. *Вуј.* **2.** индив. *окови на вратима.* — Ударају људи ногама о кованице врата на цркви и ломе кваке. *Крл.* **3.** покр. *коса (за кошење). Деан. Рј.*

ковàнлук м тур. **1.** *пчелињак, уљаник.* — Пчеле зујаху око кованлука. *Шапч.* Палма кованлуку сјен нек чини. *Марет.* **2.** *пчеларење, пчеларство.* — Баца се ... на лов, кованлук, калемљење воћака. *Сек.*

ковàнција м тур. *пчелар.* — Гле, па ти си и кованција! *Вес.*

ковàнцијин, -а, -о *који припада кованцији.*

ковàнцијка ж *жена кованцијина.*

ковàнцијскй, -ā, -ō *који се односи на кованције.*

кованцѝлук м тур. *пчеларство.*

кòвāње с *гл. им. од ковати.*

ковáдница ж покр. *в. ковачница.* — У Ибру велике задруге имају нарочите зграде од брвана, које зову коваоницама. *Ђорђ.*

кòвāран, -рна, -рно *који зло жели коме, лукав, подмукао, издајнички.* — А било је коварних људи који су ми зло жељели. *Десн.* Са безазленошћу њених шеснаест година помешао се већ коварни инстинкт вечне жене. *Дуч.*

кòвāрно прил. *издајнички, подмукло, лукаво.* — Вире орловске очи које су коварно зажмуриле, као тобож неће ништа да виде. *Бож.*

ковáрство с *склоност према лукавим, издајничким поступцима; лукава замисао, подмуклост, лукавство, издајнички поступак.* — Коварства злочинаца и гозбе имућника ... су му знане. *Нех.* Коварством и сузама лажним дасмо се завест. *Марет.*

кòвати, кȕјēм несврш. **1.** *ударцима чекића обрађивати усијано гвожђе дајући му одређени облик; притискивати притискивачем (пресом) усијани метал и тако израђивати разне предмете (новац и сл.).* — Мане ... кује минђуше и белензуке. *Срем.* Видећи да је жељезо вруће, стао га Берлага ковати. *Крањч. Стј.* фиг. Непрекидним ударцима живот ми је сам ковао ... оклоп мржње. *Чол.* **2.** фиг. **а.** *стварати, постизати нешто.* — Занесени блуђасмо по романтичној околици ... кујући стихове. *Шен.* У њој [бригади] се ковало братство и јединство наших народа. *Пол. 1944.* **б.** *сновати, смишљати, спремати што (буну, издају, сплетке, уроту, заверу, планове и сл.).* — Русија чак у моме конаку кује завере против мене. *Гавр.* Нешто се против њега у мраку плете, кује и рује. *Цар Е.* **3.** *поткивати.* — Паши даде два коња кована. *НП Вук.* Мујо кује коња по мјесецу. *Б 1958.* **4. а.** *ударцима исправљати оштрицу (на коси), клепати, окивати.* — Косачи беху поседали ... да кују косе. *Рј. А.* **б.** *окивати, стављати у окове.* — За такве ситнарије не кују се људи по галијама. *Љуб.* **5.** *прикуцавати потплат, ђон.* — Испред једних врата неки млад човек кује ципелу. *Петр. В.* **6.** *ударати кљуном по дрвету (као што то чине неке птице кад траже црве под кором).* — Тако је одзвањало лупање сјекира ... као да дјетлићи непрестано кују. *Бен.* **7.** фиг. и индив. *бити, ударати у глави (при тешком психичком узбуђењу).* — Младићу кују сљепочнице, тону живе мисли. *Божић.*

Изр. ~ брунде *в. уз брунда (изр.);* ~ новац, паре *лако, без муке зарађивати у великој количини новац;* ~ кога у небо, у звезде *много хвалити, истицати;* ~ жељезо, гвожђе док је вруће посл. *радити, деловати на време, док су прилике, околности такве.*

кòвāч, -áча м **1.** *обртник, занатлија који кује и обрађује жељезо, гвожђе; поткивач.* — Окружни је совјет мобилисао најбоље коваче, браваре, пушкаре. *Моск.* **2.** фиг. *онај који истрајним радом нешто ствара, оно што доприноси чему.* — Ковач среће радничке партије у Енглеској ... умро је на морској пучини. *СКГ 1937.* Невоља [је] најбољи ковач пријатељства међу људима. *Креш.* **3.** зоол. **а.** *морска риба плосната, широка, с великим бодљикавим перајама и округлом мрљом с обе стране тела, врло укусна меса* Zeus faber. *Терм. 4.* **б.** *водомар. Финк.* **в.** *детлић (1).* — Ковач кује на старом грму ... и ослушкује пажљиво кретање црва под кором. *Чипл.*

ковáчев, -а, -о *који припада ковачу.*

ковáчија ж *ковачки обрт, занат.* — Да сам то некоћ знао, изучио бих ја опанчарију, а не ковачију. *Кол.* Још за младости ... бавио се понешто ковачијом. *Ћоп.*

ковàчина ж **1.** *аугм. од ковач.* **2.** *отпаци од гвожђа, гвожђа при ковању. Вук Рј.*

ковàчић м **1.** *дем. од ковач.* **2.** зоол. **а.** *врста птице, шумска црвенкапа* Phoenicurus phoenicurus. *Финк.* **б.** *птица из рода прутки* Totanus. *Финк.*

ковàчица ж *ковачева жена.* — Весео био ковач, твој отац, весела и мајка твоја ковачица. *Шен.*

ковàчкӣ, -ā, -ō *који се односи на коваче и на ковачки занат.* — Зна она ... за ковачку руку. *Срем.* Начелник се устрчао уз вагоне ... и брекће као ковачки мијех. *Неим.*

ковā̀чница ж **1.** *занатска радионица за ручну или механичку обраду метала и за потковање коња.* — За своју малу ковачницу купи неку полугу гвожђа и нешто челика. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *место где се што ствара, постиже.* — Блитву је створио господин Барутански ... у својој властитој ковачници као оклоп за све Блитвине. *Крл.* Северна Далмација данас је ковачница братства и јединства. *Пол. 1944.*

Изр. ~ новца *државна установа за ковање новца.*

ковàчуша ж шаљ. *в. ковачица.* — Чувах овце три године око вигња ковачева да пољубим ковачушу. *НПХ.*

ковбо̀ј *в. каубој.*

ковèлӣн, -ина м хем. *сулфид бакра* (CuS), *редак минерал плаве боје.* — Из чаше од оникса ... с дршкама ... од ковелина ... пићемо. *Бој.*

ковентриза́ција ж необ. *уништење градова бомбама.* — Хитлер је пријетио и другим градовима — ковентризацијом. *ВУС 1960.*

ковентри́рати, -èнтрӣрām сврш. и несврш. необ. *бомбама разорити, разарати (по имену енглеског града који је разрушен у другом светском рату).* — Неки градови ковентрирани, па их нема. *Лал.*

ковèрат, -рта м, **ковèрта** и **ковēрта** ж = куверат *папирни омот у коме се шаљу писма.* — Дојурио је ... и предао Угљеши запечаћен коверат. *Чол.* Он опрезно отпара коверту и извади писмо. *Мар.*

ковертӣрати, -èртӣрām сврш. и несврш. *ставити, стављати у коверту, коверат.*

ковēртица ж *дем. од коверта.*

ковиљаст и **ковӣљаст,** -а, -о *који је као ковиље.* — Свуда се уз грмље пењала павитина на којој је висило сухо и ковиљасто њезино перје. *Шимун.*

ковӣље с бот. *биљка из пор. трава која има у класовима врло дугачко перасто осје* Stipa и S. pennata. — Бијеле перјанице алкарске трептале као ковиље на вјетру. *Шимун.* Још недозрело ковиље издизало је своју чупаву перјаницу. *Моск.*

ко̀вина и **ко̀вина** ж *проста, једноставна хемијска материја која има нарочит сјај и ковкост, и добар је водич, проводник топлоте и електричне струје, метал.* — фиг. Бранко ... је ... крај Вука и Даничића ковао племениту ковину језика. *Михиз.*

Изр. племените ковине *злато, сребро, платина и жива.*

ко̀винāр и **ко̀винāр** м *обртник, занатлија који се бави обрадом ковина; радник у металургији. Бен. Рј.*

ко̀винāрскӣ и **ко̀винāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ковинаре.*

ковина́рство с *ковинарски обрт, занат, индустрија која производи ковине и од њих израђује разне предмете.*

ко̀винаст и **ко̀винаст,** -а, -о *који је својствен ковинама.* — Ковине се одликују ковинастим сјајем. *ОГ.*

ковинобру̀сач, -а́ча м *радник стручњак за брушење ковина, металостругар.* — Конкурс за попуну упражњених радних места ковинобрусача. *Пол. 1958.*

ковинолèвāч, -а́ча м, ијек. ковинољèвāч *радник, стручњак у изради предмета од ливене растопљене ковине.*

ковинолèвāчкӣ, -ā, -ō, ијек. ковинољèвāчкӣ *који се односи на ковинолеваче.* — Натјечај за пословођу ковинољевачке занатске задруге. *Вј. 1960.*

ковинољèвāч, -а́ча, ек. ковинолèвāч.

колинољèвāчкӣ, -ā, -ō, ек. ковинолèвāчкӣ.

ко̀вӣнскӣ, -ā, -ō **1. а.** *који је својствен ковинама, метални:* ~ сјај. **б.** *који је израђен од ковине.* — Извадиш сат, осјетиш красно израђен мали ... ковински комад. *Кал.* **2.** фиг. *који је као у ковине, који подсећа на звук удараца у ковину, звонак, оштар (о гласу), метални.* — Топуз лупне о штит и шума јекне гласом ковинским. *Наз.* Ковински се звук разлегне испод воћњака. *Донч.*

ко̀вит м *акробација при којој се авион приближујући се земљи заврти као свредло. Свезн.*

ковӣтлав, -а, -о *који се ковитла.* — Пушили [су] се црвени, витки димњаци ковитлавим димом. *Сим.* Удисаше нагло ковитлаву, сребрну маглу. *Шимун.*

ко̀витлāј м = ковитљај *ковитлац.* — Сунуо се ... до котлова с бојама, те их снагом свих својих жила ... мијеша у свебојни ковитлај. *Крл.*

ковӣтлā̀ње с *гл. им. од ковитлати (се).*

ковӣтлати, -ām несврш. **1.** *нагло, снажно вртети у кругу.* — Ветар је ковитлао отпаци-

ма хартије. *Ћос. Б.* Обијесни вртлози вихора ковитлали [су] уокруг пресушено шуштаво лишће. *Ћоп.* фиг. Кад запева, све трепти, заноси је, ковитла је нешто као матица дрвени опиљак. *Сек.* **2.** *ковитлати се.* — Ковитлају, праште, ријуу гранате око нас. *Јак.* фиг. У мени је ковитлала нека злослутна сумња да је више никада нећу видети. *Јак.*

~ се *вртети се у кругу, кружно се кретати, кружити.* — [Дувански дим] му је застирао видик ковитлајући се. *Андр. И.* Птице ... сметено лете и ковитлају се у зраку. *Мар.* фиг. Ковитлао се смех пијаних сељака. *Рад. Д.* Дансинзи, барови, трибине, све се то данас врти, вртоглаво ковитла и не престаје. *Уј.*

ковѝтлац м **1. а.** *нагло и снажно кружно кретање ветра.* — Безумни ковитлац кружио [је] у овој думачи. *Андр. И.* Звижди олуја. Ковитлац се махнито врти. *Марк. М.* **б.** *честице прашине, снега, лишћа и сл. које се, подигнуте ветром, врте, мотају у зраку.* — Не враћају се више та јутра ... заиграна у прашним ковитлацима. *Сим.* Колона од стотину партизана милела је ... давећи се у ... ковитлацима вејавице. *Ћос. Д.* **2.** *место у реци или мору у коме се ствара вртложно кретање воде, вртлог.* — Бјежао је за њом не могући је дохватити у ковитлацу вира. *Сим.* **3.** *окрет, обртање, превртање.* — Он је уживао гледати сањке ... и ковитлац дуплих сукања. *Божић.* **4.** *коталац (1).* — И грч ми врући под ковитлац сегну. *Крањч. С.* **5.** фиг. **а.** *нагло кретање, брзи ток, развитак чега.* — Он је ... стекао познавање људи и живота како може дати само онај ковитлац бурних догађаја у који га је бацила судбина. *Бел.* **б.** *нешто заплетено, замршено, сплет чега.* — Напоље што прије ... из тог ковитлаца! *Сим.* Он се придиже гледајући ковитлац паса, који су се међусобно борили на живот и смрт. *Ћос. Д.*

Изр. у ~ (летети, окретати се, трчати, мотати се и сл.) *у круг, кружно; главачке, горе-доле, испретурано (летети и сл.).*

ковѝтљāј м = ковитлај. — Узе разматрати и оне ковитљаје прашине што се дижу с улице. *О-А.* Ковитљаји дима над торњевима лете. *Крл.*

ковѝтљāјан, -јна, -јно индив. *који се ковитла.* — Поглед као да му је дуго остао привоштен уз врућe ковитљајне слике. *Божић.*

ковѝтљāње с *гл. им. од ковитљати.*

ковѝтљати, -ām несврш. *ковитлати.* — Са земље га је дизала све јача и студенија бура ... ковитљајући га по неизмјерном обзорју. *Шимун.*

ковѝтљив, -а, -о *ковитлав.* — Сву Крајину закрили један јединцати снежни и ковитљиви облак. *Шимун.*

ко̀вкӧст, -ости ж = ковност *својство неких метала да под ударцима или под притиском мењају облик, а да се при том не прекида повезаност честица од којих су састављени.*

ко́вница ж **1. а.** *радионица у којој се кује.* — Отпацима из ковнице ... разносе се често и отровне материје. *Батут.* **б.** фиг. *место где се ствара, обликује нешто.* — Љубиша [је] ... учио [језик] ... из устију народа нашега на југу, где је матица и ковница пучких умотворина. *Глиг.* Нема штете ако ова мрачна ковница послова једног јутра осване без иједног Буковачког. *Мих.* **2.** *творница, фабрика металног новца и медаља.* — [Карађоз је] извлачио признање из неких Јермена, похапшених због проневера у државној ковници металног новца. *Андр. И.*

ко́вничār м **1.** *власник ковнице. Р-К Реч.* **2.** *стручњак за прављење новца у државној ковници. Р-К Реч.*

ко́внӧст, -ости ж = ковкост.

коворезба́рство с ков. *резбарење у ковини.* — Сликарство ... вајарство и коворезбарство све [су] врела уносне трговине. *Рад. Стј.*

ко̀враг м покр. *в. шипраг. Р-К Реч.*

ковр̀дāн, -āна и **ковр̀дӣн,** -ӣна м *врста мача, сабља кована у Кордови.* — И шкргућу мачи коврдани. *Фил.* Тешки шестоперци и сабље коврдини ... све огрезну у крви. *Матош.*

ко̀вржаст, -а, -о *коврчаст, коврџаст.* — То је ... девојка ... бујне, ковржасте косе. *Дом.*

ко̀вржица ж *коврчица, коврџица.* — Нудила се некоме коме је сваку ковржицу и сваку бору на телу ... знала. *Ћос. Д.*

ко̀вржљав, -а, -о *в. коврчав.*

ко̀вржљавӧст, -ости ж *својство или стање онога који је ковржљав.* — На лишћу бресака могу се често видети и мехурасти отоци који су познати под именом ковржљавост лишћа. *Тод.*

ковр̀љāк, -áка м покр. *врста женске капе (коју носе удате жене горње Далмације за разлику од девојачке капе).* — Чујеш Божице! Замијенићеш коврљак са цурском капом ... јер попа-Врани још ти нијеси моја жена. *Ћип.*

ковр̀љати, -āм несврш. *котрљати, колутати.* — Трчао је негде низбрдо ... падао, коврљао, бауљао. *Ћос. Д.* Једва ... [је] коврљала очима. *Рад. Д.*

ко̀вр̀тањ, -тња м *коврџа, коврча.* — Ковртањ над њеним челом просуо се у бичеве, расуо у тракове. *Наз.*

ковр̀тач, -а́ча м *колутић од гвожђа или месинга којим се секу листићи теста за разна јела и колаче. Вук Рј.*

ко̀вртљāј м *окрет око оси, осовине.* — Занесе му се и замути пред очима као да читава земља учини ковртљај. *Бож.*

ковр̀ња̄к, -а́ка м *мушкарац коврчаве косе, кицош.* — Прођите се коврњака раздрљених прса и накривљених капа. *Ств. 1948.*

ковр̀цан м *онај који је коврчаве косе, кудравац.* — Ој мацане, коврцане! *Вук Рј.* Свих десет нек за коврцаном газе. *Комб.*

ковр̀цати се, -а̄м се несврш. *в. коврчати се. Р-К Реч.*

ковр̀цнути, ко̀вр̀цнēм сврш. индив. *копрцнути се, пракнути се.* — Дете је као пастрмка, коврцне, клизне и нема га. *Сек.*

ко̀врча ж = коврца **1.** *увијен, завијен прамен косе, увојак.* — Испод густих коврла црне косе здраво, загасито лице без... боре. *Пав.* Сељачки љепотан... лица окружена кестењавим коврчама. *Лал.* **2.** *оно што је слично увојку косе (лист, перо и др.).* — Из кошаре им извирују... непокорне коврче салате. *Десн.*

ко̀врчав и **ковр̀чав,** -а, -о = коврчаст, коврџав **1.** *који је увијен у коврче, који има коврче, кудрав, витичаст.* — Длаку на глави имаше белу и коврчаву. *Ат.* Нестаће са свијета коврчав као јагње. *Лал.* фиг. Комадинић... се узео сматрати, по некој чудној и врло коврчавој линији мисли, њиховим неоспорним насљедником. *Мар.* **2.** *који има увијене, кудраве латице (о цвету).* **3.** *који је пун прелива (о звуку).*

ко̀врчавōст и **ковр̀чавōст,** -ости ж = коврџавост *особина, стање онога што је коврчаво, гргуравост, кудравост, витичавост.*

ко̀врчак, -чка м = коврџак и коврџик *врста високе ваљкасте капе. Прав.*

ковр̀ча̄лька ж *гвожђе у облику дугачких шкара, маказа за коврчање косе. Деан. Рј.*

ковр̀ча̄ње с *гл. им. од коврчати (се).*

ко̀врчаст, -а, -о = коврчав. — Одражавала се његова глава с вијенцем малко коврчасте косе. *Бег.* Пролазили су поред лијехе гдје су разнобојни зумбули били коврчасти и сјајни. *Торб.* Кроз тријемове ружа... уз свирке коврчасте ти ћеш влаге... лити. *Уј.*

ковр̀чати, -а̄м несврш. = коврчити (1), коврџати и коврцити *правити коврче, завијати власи, косу, кудравити, коврчити.* — фиг. И немири се мрешкају по души његовој, коврчају му живце. *Цес. А.*

~ **се** коврчити се, коврџати се и коврцити се *постајати коврчав, увијати се.* — Вријежа се суши и коврча. *Андр. И.*

ко̀врча̄ш, -а́ша м *голуб коврчава перја. НЕ.*

ко̀врчḕње с *гл. им. од коврчити (се).*

ко̀врчити, -ӣм несврш. **1.** = коврчати. — Млетачка је младеж у оно доба коврчила косу. *Богд.* **2.** фиг. *подваљивати.* — Да си мало паметнији, мого би му [газди] сад коврчити, па све да ти тепа и да те глади. *Ћор.*

~ **се** = коврчати се. — На стаблима се већ коврчи лишће. *Вил.* Били су му порасли бркови, коврчила се мека брадица. *Моск.*

ко̀врчица ж = коврџица **1.** *дем. од коврча.* — Није потребно потписивати... него је довољна коврчица од мојега потписа. *Вел.* **2.** бот. *врста цвата којему се цветна осовина одмах завршава цветом.* — Најпознатији су рачвасти цватови коврчица (cincinnus) и паштитац. *Бот.*

ко̀врџа ж = коврча. — Коврце две-три лебде врх чела. *Митр.* [Флора] је била... лепотица са црним, бујним коврџама. *Андр. И.*

ко̀врџав и **ковр̀џав,** -а, -о = коврчав. — Била је сличнија Циганчету... с трњинастим очима... и коврџавим чупама око очију. *Ћор.* Очекивао је кад ће се појавити... Казимир, коврџав као јаре. *Ћор.*

ко̀врџавōст и **ковр̀џāвōст,** -ости ж = коврчавост.

ко̀врџак, -чка м (мн. ко̀врчци, ген. ко̀врџāкā) = коврчак. *Прав.*

ковр̀џа̄ње с *гл. им. од коврџати (се).*

ко̀врџаст, -а, -о = коврчаст. — И опет би умакао перо и везао... слова са... коврџастим реповима. *Ћор.*

ковр̀џати, -а̄м несврш. = коврчати. ~ **се** = коврчати се. — Мараму забацила до пола главе... па јој се више чела коврцала мека коса. *Ћос. Д.*

ковр̀џик м = коврчак.

ко̀врцити, -ӣм несврш. = коврчати. ~ **се** = коврчати се. — На увелим... стабљикама травуљина... се звонко коврце махуне. *Рад. Д.*

ко̀врџица ж = коврчица. — Хватао [сам] патка да му очупам ону сиву коврџицу. *Шапч.*

ко̀вча *в. копча.*

ковчàли прид. непром. тур. само у изр. ~ чакшире *који има копче, који је искићен копчама.* — О појасу британца ђорда виси, доље ниже ковчали чакшире. *Јурк.*

ковчàр, -ара м покр. *мушка копча. Вук Рј.*

ковчег м **1.** *направа четвртастог облика с поклопцем (најчешће од коже или пластичног материјала) у којој се носе и чувају потребне ствари при путовању, кофер.* — Бацио [је] ковчег на леђа и пошао за оцем на станицу. *Ћос. Д.* Човјек у огртачу са шеширом и ковчегом у руци попушта цјеливању жене. *Крл.* **2.** *направа с поклопцем од дрвета или метала за разне сврхе (чување рубља, драгоцености и сл.), шкриња.* — Обузета том жељом спремала је у ковчеге обитељске драгоцјености. *Леск. Ј.* [Фоча] блиста као невеста у новом, из ковчега тек извађеном руху. *Б 1958.* Тај ланац [часне вериге] чува се као светиња и стоји у ковчегу свагда под кључем. *Нен. Љ.* фиг. Ох срце, срце, јадова мојих слаби ковчеже! *Јакш. Ђ.* **3.** *мртвачки сандук.* — Нана је морала да спусти груду земље на његов ковчег. *Сек.*

Изр. заветни ~ *лађа у којој је, према Библији, Ноје спасао своју обитељ, породицу и животиње од општег потопа.*

ковчежаст, -а, -о *који је налик на ковчег.* — Савијали [су] цигарете из својих ковчежастих тула-табакера. *Десн.*

ковчежић м **1.** *дем. од ковчег.* **2.** (*поштанско*) *сандуче.* — Одем до првог поштанског ковчежића и бацим писмо у њега. *Лаз. Л.*

ковчежњи, -ā, -ō *који се односи на ковчеге.* — Долазиле су у моду... кожне торбе с ковчежним ремењем. *Крањч. Стј.*

когносцúрати, -ôсцīрām несврш. лат. *испитивати, истраживати; сазнавати.*

кòговић и **кòговић** м покр. *упитна реч којом се пита за презиме или за порекло оца и мајке:* ~ је он? ~ је она? *Вук Рј.*

кòгод неодр. зам. = ткогод *неко.* — Као да га је когод покосио, љосну на земљу. *Л-К.* Стално се обазирао као да се боји да га когод не види. *Чипл.*

код предл. с ген. *показује, означава* **1. а.** *да се што налази или збива у непосредној близини онога што је означено генитивом: близу, (по)крај, поред, недалеко.* — Кад уђох у кућу, седи Велинка крај огњишта, а Пава плаче код врата. *Вес.* Сједне код великог стола. *Фелд.* **б.** *с именицом која се узима као симболички знак (амблем) гостионице, крчме и сл.* — Кад се вратим из рата, причат ћу о томе у гостионици »Код калежа«. *Јонке.* **в.** *место, предео, крај или земљу онога коме припада појам у генитиву.* — Тако је у Енглеској... тако у целом културном свету, али, на жалост, код нас не може да буде тако. *Дом.* **г.** *да је ко у служби или привремено у оном или при ономе што је означено генитивом.* — Тај... литерат бијаше увијек једном ногом код владе. *Матош.* Остао сам код штаба цио дан. *Чол.* Био [је] код поручника и кухар и собар. *Тур.* **д.** *да се ко бави око онога што значи име у генитиву.* — [Чобани] одмарајући се по планинским врховима код стоке... давали би још више подстрека својој наврелој машти. *Бож.* **2.** *да се ко налази на ономе, у ономе или при ономе што значи име у генитиву: на, у, при.* — Идемо на терасу, она је сигурно код зајутарка. *Леск. Ј.* Задржимо се код Кантова одређења проблема спознаје. *Баз.* Код шампањца фра Анте диже се да наздрави свечару. *Ћип.* **3. а.** *да је што у обичају, навици, схватању онога што значи име у генитиву: у.* — Брзим кораком — што код Турака само бива кад се примиче старијем — пређе преко салона. *Нен. Љ.* Ова граница ... строго је индивидуална и готово код сваког веслача друкчија. *Весл.* Због свега тога настало је нерасположење код гостију. *Бар.* **б.** *да неко има оно чега је име у генитиву, да је нешто у поседу тога, да томе припада: при, у.* — Понуди јој... све што је код себе имао. *Ћип.* Код трепетљике узрујан лист и грана пјева и свира. *Уј.* Њезино је срце код црноока младића. *Креш.* **4.** *да се завршава неко кретање у непосредној близини, крај онога који је означен генитивом.* — Препузао [је] преко исплетеног заслона и ушао код њега. *Сим.* Трчи код Саве нека одмах дође код мене. *Чипл.* **5.** *да неко има оно што значи име у генитиву: и поред, уз.* — Код оружја и ђогата твога савеза ти руке наопако. *НП Вук.* И код све своје сиротиње готов је другоме да помогне. *Нен. Љ.* **6.** *да што потиче од онога што значи име у генитиву: од, због.* — Добива грчеве код жуборења воде. *Матош.* Код живота што га она проводи, не би чудо било да се више и не дигне [од суха болести]. *Цар М.*

кòда ж тал. муз. *завршетак једног музичког комада.* — Мелодиозни токови... завршавају се грандиозним кодама. *Пол. 1959.*

кодèйн, -ина м грч. фарм. *алкалоид опијума, врста лека против кашља.*

кòдекс и **кòдекс** м лат. **а.** *скуп правила владања, обичаја и навика.* — Тако је изгледао кодекс грађанског одгоја. *Бат.* **б.** правн. *збирка закона, наредаба, законик, правилник.* — Уговор предвиђа установље-

ње једног социјалног кодекса у коме би били утврђени основни минимуми за све државе чланице. *Б 1957.* Шаховски кодекс ... је прецизирао услове под којима мајсторски кандидат стиче назив мајстора. *Шах 1.*

кодифи̏ка̄тор м *онај који утврђује, даје правила; састављач закона, зборника закона.*

кодифика̀ција ж правн. *утврђивање обичајног права писаним законом, систематизовање закона, правила; доношење новог законодавног акта.* — Развој социјалистичких односа и демократског управљања намећу потребу кодификације основних прописа. *Пол. 1957.*

ко̀дификацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на кодификацију.* — Има онолико великих кодификационих аката колико и грана права. *Арх. 1954.*

кодӣфико̀ва̄ње с *гл. им. од кодификовати.*

кодӣфиковати,-кујēм и **кодифици̏рати,** -ӣцӣра̄м сврш. и несврш. лат. *(из)вршити кодификацију, узаконити, узакоњивати; саставити, састављати зборник закона, дати, давати правила чега.* — Законодавни акт којим се кодификује читава грана права назива [се] законником. *Арх. 1954.*

кодӣцӣл, -ила м лат. *додатак тестаменту који садржи споредне и мање важне одредбе.* — Кодицилом је наредила да ... имање одређује Дому православне сирочади. *ЛМС 1960.*

ко̀дорошӣћ м тал. зоол. покр. *црвенрепка* Ruticilla phoenicurus. *Вук Рј.*

коегзистѐнција ж лат. **а.** пол. *прихватање чињенице да истовремено, напоредо постоје земље с различитим друштвеним и политичким уређењем, религиозним и идеолошким оријентацијама*: активна ~, мирољубива ~. — Кинески руководиоци [су се] окомили на нас и због наше спољне политике, политике коегзистенције између држава и народа са различитим друштвеним системима. *Тито.* **б.** *постојање и развијање различитих појава у исто време једних поред других.* — Преводи имају огромну културну мисију. Најлепша коегзистенција ... народа је у уметностима. *Сек.*

коегзистенцијàлист(а) м *присталица коегзистенције.* — Ми смо хуманисти и коегзистенцијалисти. *Пол. 1959.*

коегзисти̏рати, -йстӣра̄м несврш. *постојати, живети у коегзистенцији.* — Једно крај другога коегзистирају прастари обичаји поред најсавременијих схватања. *Дав.*

коедука̀ција ж лат.: *заједничко и једнако одгајање, васпитавање дечака и девојчица.*

коефицӣје̏н(а)т, -нта м лат. мат. *стална величина која је фактор, чинилац променљиве, несталне величине; средња оцена.* — Однос између силе трења и силе којом тело притискује подлогу по којој клизи зове се сачинилац или коефицијенат трења. *Физ. 3.*

ко̏жа ж (ген. мн. ко̑жā) **1. а.** *ваљски, спољни омотач, покривач човечјег или животињског тела.* — Поднареднику се презриво набора кожа на ... лицу. *Гор.* Спремају [се] да скину кожу с недужне антилопе. *Јонке.* **б.** *такав омотач скинут са животиње, с длаком или индустријски прерађен, учињен.* — Куповао му ... опанчиће из жуте коже. *Коз. И.* **2.** фиг. *уопште ваљски, спољни покривач чега: залеђена површина реке, омотач неких плодова (љуска, кора), скоруп на млеку (скрама) и сл.* — Под леденом кожом ... вуче [се] заробљена река. *Ћос. Д.* **3.** фиг. (често у вези с атрибутом: свој, властит) *живот, положај, безбедност; имање.* — Све [се] више прибојавао због своје властите коже. *Креш.*

Изр. бела ~, црна ~, жута ~ *бела, црна, жута раса*; бити крвав под кожом *бити као и остали људи, имати обичне људске слабости и склоности*; бити, наћи се у својој кожи *снаћи се, осећати се угодно, сигурније*; брати кожу на шиљак *в. уз брати (изр.)*; целу (читаву, здраву) кожу извући *изаћи из каквог окршаја, из какве опасности без повреде*; да из коже искочиш (изиђеш) *бити у највећем нестрпљењу, узбуђењу због чега, бити ван себе*; дебелу (тврду) кожу имати *бити неосетљив према увредама, грдњи и сл.*; дерати (гулити) кожу коме (с леђа) *безобзирно, немилосрдно искоришћавати, пљачкати, тлачити, угњетавати*; до (голе) коже (покиснути, опљачкати, свући кога) *потпуно (покиснути, опљачкати, свући кога)*; истерати из коже (кога) *извести из стрпљења, из такта*; извући (своју) кожу на пазар *изложити се највећој опасности*; из ове коже се не може, нема (се) куд (никуд, никамо) *немогућа је ма каква промена, нема изласка из положаја у коме се неко налази*; јадна ли ти твоја ~ *чекају те тешке последице, тешко теби (обично у претњи)*; кост и ~, сама ~ и кости *врло мршав*; ~ ми се јежи *у великом сам страху*; *згражавам се од ужаса*; кројити коме кожу *самовољно располагати чијом судбином*; на својој кожи осетити, уверити се својом кожом *искусити нешто неугодно, рђаво*; није у

доброј кожи *слабог је здравља*; платити својом кожом *изгубити живот, положај, имање*; под кожу се подвући (увући) коме *ући у вољу коме, додворити се ласкањем*; своју кожу чувати, спасти *чувати, спасти себе не бринући се за друге*; тиче се чије коже (ради се о чијој кожи) *тиче се кога*; у чијој кожи бити (наћи се), у чију кожу се ставити *бити, наћи се у чијем положају* (*обично рђавом, тешком*); ухватити се кога као крпуша, крпељ коже нар. *држати се кога непрестано и наметљиво*; вук под ја(г)њећом кожом, вук у овчијој кожи *рђав човек који воје рђаве намере крије под маском племенитости, благости*; завирити коме под кожу *упознати чије скривене намере*.

кӧжан, -жна (кӧжана), -жно (кӧжано) *в. кожни.* — Обукох се у смоково лишће и у кожане хаљине. *Дан.*

кӧжар, -а и **кӧжӑр,** -ара м **1.** *обртник, занатлија који чини, штави, прерађује коже.* — Снажни кожари седели су под надстрешницама... и својим јаким рукама гњечили говеђе коже. *Глиш.* Читаве генерације... с оца на сина стварале су традицију кожара. *Б 1958.* **2.** *онај који продаје коже. Р-К Реч.* **3.** (кӧжӑр) зоол. *врста кукца, инсекта дугачких ногу* Carabus coriaceus. *Терм. 4.*

кӧжара ж **1.** = кожарница **а.** *радионица или творница, фабрика за прераду кожа.* — На текућој врпци [су]... кожаре и гумаре. *Сим.* У сукнари и кожари радили су за војне потребе. *Б 1958.* **б.** *продавница кожа. Деан. Рј.* **2.** агр. *врста јабуке* (*плода*) *која има храпаву и тврду, дебелу кору. Р-К Реч.*

кожа́рац, -рца м **1.** *кожарски радник, обућарски радник.* — Чланови синдикалне делегације кожараца и текстилаца Совјетског Савеза... боравили су... у Борову. *Б 1958.* **2.** необ. *кожни капут.* — Морам да набавим кожарац постављен крзном. *Дав.*

кожа́рев и **кӧжӑрев,** -а, -о = кожаров *који припада кожару.*

кӧжарица и **кожа̀рица** ж покр. *кожарева жена.* — Тај мали дарак богате кожарице имао је свој узрок. *Војн.*

кӧжӑрка ж агр. *врста крушке* (*плода*) *која има тврду кору. Рј. А.*

кӧжӑрница ж = кожара (1). — Отпаци са кланица... кожарница итд. носе гдекада и опасне клице. *Батут.*

кожа́ров и **кӧжӑров,** -а, -о = кожарев.

кӧжӑрскӣ и **кӧжӑрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кожаре*: ~ занат, ~ трговац.

кожа́рство с *кожарски занат; индустрија коже.* — Много се [камена со] употребљава... у кожарству. *Туђ.*

кӧжаст, -а, -о *који је сличан кожи* (*по тврдоћи, боји и сл.*). — [Ветар]... котрља лањско кожасто лишће. *Дав.* Род је јајаст... стиснут и кожаст. *Тод.* Срце лежи омотано кожастом кесом. *Батут.*

кӧжӗ̄ње с *гл. им. од козити* (*се*).

кожѐтина ж *аугм. и пеј. од кожа.*

кӧжина ж покр. *в. кожа. Вук Рј.*

кӧжица ж **1. а.** *дем. од кожа.* — Пази да свуд порумени кожица [пилету што се пече на ражњу]! *Глиш.* **б.** *мало крзно.* — На коња је натоварио три-четири стотине јагњећих кожица. *Јакш. Ђ.* **2. а.** *танки покривач или слој чега.* — [Фарбе] су висиле у лончићима на гредама и превлачиле се намрешканом кожицом. *Перк.* **б.** *ваљски, спољни, танки покривач лишћа и неких других биљних органа.*

Изр. пловна ~ *кожица разапета између прстију задњих удова код неких птица и водоземаца.*

кӧжмура ж покр. *љуска* (*на плоду воћа*). — Шљиве с тврдом љуском (кожмуром) могу се паковати у котарице тако да на слој лишћа дође слој шљива. *Тод.*

кӧжмураст, -а, -о *који је као кожмура.* — Зри... у јесен, а даје сладак плод обмотан кожмурастом опницом. *Дом.*

кожмӯрина ж *аугм. од кожмура.* — Гледај шљиве, кожмурина само. *Рад. Д.*

кӧжнат и **кӧжнат,** -а, -о **1. а.** *кожни* (*1*): ~ појас, ~ торба, кожнате чизме. **б.** *који је превучен кожом*: ~ наслоњач, ~ фотеља. **2.** *који је као кожа, тврд, укочен.* — Лишће [јој] није тако мекано, него кожнато. *Пав.*

кӧжнӣ, -ā, -ō **1.** *који је начињен од животињске коже*: ~ торба, ~ капут. **2.** *који се односи на кожу уопште и на израду предмета од животињске коже.* — Диспропорција отежава... пуно коришћење капацитета... кожне и хемијске индустрије. *Комун. 1951.*

кӧжњача ж мед. покр. *кожна болест. И-Б Рј.*

кожо̀дер м **1.** *живодер, стрводер.* — Кожодер нас [коње] чека, то је као свето. *Змај.* **2.** фиг. *гуликожа, зеленаш.* — Изнео [је Игњатовић] и свој критички став према оним адвокатима које је називао кожодерима. *Глиг.* **3.** покр. *козомор. Вук Рј.*

кожо̀ждерци, -рāцā м (јд. кожо̀ждерац) зоол. *кукци, инсекти из пор. сланинара* Dermestidae, *чије личинке, ларве ждеру сланину, суво месо, кожу и крзно. Финк.*

кожòкрӣлци, -лāцā м мн. (јд. кожòкрилац) зоол. *кукци, инсекти (пчеле, мрави, осе) који имају опнаста крила, опнокрилци* Hymenoptera. *Финк.*

кòжув *в. кожух.*

кòжӯн, -ýна м **1. а.** *кожух.* — Притеже око себе ократак, потијесан овчји кожун. *Ћоп.* **б.** фиг. *сељак (коме је кожун главна одећа).* — Сад суди гуњ и кожун. Капут се више не пита. *Ћоп.* **2.** *женски зимски капут од овчјих кожа, нарочито скројен и украшен шарама.* — Око зидова стајаху јаке клупе у којима је стара госпа чувала своје хаљине . . . ђердане и кожун. *Шен.*

кожӯнār, -ára и **кожӯнāш,** -áша м *онај који носи кожун.* — То су бундаши . . . кожунари. *Тур.* Дуго су се бунили . . . ти јаки, широкоплећи кожунаши. *Кос.*

кожӯнлија м покр. *кожунар, кожунаш.* — Окружен [је] крајишким кожунлијама, чобанима. *Ћоп.*

кожӯничина ж *аугм. и пеј. од кожун.*

кожӯничић м *дем. од кожун.*

кòжӯр, -ýра м заст. *в. кожух.* — Старији Краљци у дугим кожурима под пуховом капом гледају . . . коло. *Шен.*

кòжура и **кожýра** ж *свињска кожица.* — Хајд . . . вечерати . . . чварака, пасуља с кожуром. *Петр. В.*

кожýрак, -рка м покр. *чахура свилене бубе.* — Овде [је] развијено . . . и гајење свилених буба или кожурака. *Дед. Ј.*

кожýрина ж *аугм. и пеј. од кожа.* — Људи застају, па се наслађују мучењем овог лудоње под кожурином. *Божић.*

кожýрица и **кожурúца** ж **1.** *дем. од кожура (1).* — Колју се свиње . . . Деца се радују бешикама . . . а старији кожурици. *Срем.* **2.** *кожурак.* — Излеже се црв као мрав, настаје као гусјеница, завије се у кожурицу, излети лептир. *Љуб.* **3.** *кожица на воћном плоду (грожђу).* — Црно се вино добива од црнога грожђа ако се кожурице са јагодица не одијеле од сока код почетног врења. *ОП.*

кòжух м (мн. кòжуси) *дугачак (ређе кратак) и широк капут од овчјих кожа (с руном с унутрашње стране); крзнени капут или бунда.* — Обојица су били завијени у кожухе. *Нен. Љ.* Сваки ће се војник моћи покрити овчјим кожухом. *Јонке.* фиг. На влажним ливадама лежали бијели дебели кожуси магле. *Бен.*

Изр. испрашити коме ~ *добро кога избити, истући.*

кожýхār, -ára и **кòжухār** м *обртник, занатлија који прави кожухе, ћурчија.* — Тада [у првом попису Србије] је било свега . . . кожухара 462. *Лапч.*

кожухáрев, кòжухāрев и **кожухáров, кòжухāров,** -а, -о *који припада кожухару.*

кожýхāрскӣ и **кòжухāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кожухаре:* ~ занат.

кожухáрство с *кожухарски занат.*

кожýшак, -шка м *дем. и хип. од кожух.* — Ветар дуне с планине . . . Огрнемо кожушак, па опет хладно. *Шапч.* Око грла овила модру мараму, па јој крајеве . . . позатицала у црљени кожушак. *Торд.*

кожýшār, -ára и **кòжушār** м *в. кожухар. Р-К Реч.*

кожýшāрскӣ и **кòжушāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кожушаре:* ~ занат.

кòжушина и **кожýшина** ж *аугм. и пеј. од кожух.* — Било лето била зима, она је носила неку кожушину на леђима. *Вес.*

кòжушић и **кожýшић** м *дем. од кожух.*

кожýшкār, -ára м зоол. *кукац, инсект из пор. сланинара, са више подврста;* исп. кожождерци. — Исто су тако штетне и личинке црног кожушкара јер пождеру крзно и сагове. *Финк.*

кòжушчина и **кожýшчина** ж *аугм. и пеј. од кожух.* — Каква ти је то кожушчина? *Моск.*

кòжушчић и **кожýшчић** м *дем. од кожух.* — [Шеткао се] у оном авијатичарском кожушчићу. *Лал.*

кòза ж (вок. кòзо) **1.** зоол. *рогата домаћа животиња, преживар с дугачком равном длаком и брадом, која даје млеко.* Capra hircus. **2.** ж и м фиг. погрд. *неспретна, глупа особа.* — Козо, ломигоро! И ти се дигао у чету? Преслицу па с бабама на прело! *Кост. Л.* Ушао је у . . . конгрегацију, па је с небеским козама полазио на проповиједи. *Јонке.* **3.** мн. **а.** *лазила, скеле при грађењу. Вук Рј.* **б.** *в. козлић (2а). Рј. А.*

Изр. дати кози да чува купус *сигуран неуспех;* дерати исту (стару, своју) козу *говорити, тврдити стално једно те исто;* дивља ~ зоол. *дивља животиња из рода јелена, дивокоза;* и купус спас(и)ти и козе нахранити, и вук сит и ~ цела *задовољити две противничке стране;* ма и на кози орао (учинићу) *уза све (по)тешкоће, по сваку цену учинићу;* нису му све козе код куће (на броју) *нешто није (с њиме) у реду;* санска ~ *домаћа коза племените пасмине.*

кòзāк, -áка м рус. **1.** ист. *припадник становника пограничних крајева царистичке*

Русије око реке Терека, Кубана, Дона и др.; припадник посебних војних јединица у бившој царској Русији. **2.** зоол. *врста кукца, инсекта корњаша, гњурач* Dytiscus marginalis. *Финк.*

козàкиња ж *козачка жена.* — Та козакиња имала [је] ... румене образе. *Шов.*

козàкињица ж *дем. од козакиња.*

кòзаковати, -кујём несврш. **а.** *вршити козачку дужност, ратовати као козак.* **б.** фиг. *господарити, владати.* — Козакује по драгој степи источни ветар. *Моск.*

козàлац, -лца и кòзаоца м покр. **1.** *део плуга, гредица која саставља гредељ и плаз.* — На крају сјенке, уз козалац рала, сједио је Медун. *Сиј.* **2.** бот. *козлац. Сим. Реч.*

кòзалина ж покр. *кальужа, сметлиште. Вук Рј.*

кòзāлька и **кóзāлька** ж *игра удвоје у којој се повлаче зрна граха или каменчићи, мица.* — Сад је Кальак у логорском војном затвору ... и ту се играо »козальке« с другим затвореником. *Ћоп.*

кòзао, кòзла м (мн. кòзли и кòзлови) *јарац.* — Па што козô вјерује курјаку? *Март.*

кòзāр, -ára м **1. а.** *пастир који чува козе.* — Чују се узвици пробуђених козара и говедара, који крећу благо на попасак. *Коч.* **б.** фиг. *прост, неугледан човек.* — Избацуј [пароле] какве хоћеш, а ја ти вала нећу ни бекнути. — Зар пред овим неопранцима и козарима? *Ћоп.* **2.** *месар који коље козе. Р-К Реч.*

кòзара ж **1.** *место где се козе кољу, кланица за козе, месарница козјег меса.* — То још нисам ... видео ни на козари одакле лиферујем месо за војску. *Срем.* **2.** *стаја за козе. Деан. Рј.* **3.** бот. *в. срндак. Сим. Реч.* **4.** *козарачко коло.* — Сви момци су на бојишту, а дјевојке играју козару и раде. *Фран.*

кòзарачкӣ и **кòзарачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на Козару, планину у северозападном делу Босне.* — Не одјекују само југословенске планине него и долине и села и градови од ... козарачког кола. *Пиј.*

козáрев, -а, -о = козаров *који припада козару.*

козàрина ж **1.** *плата козару или козарици. Вук Рј.* **2.** *порез на козе. Бак. Реч.*

козàрица ж **1.** *пастирица која чува козе.* — Још [су] и данас у кући двоје: Ката свињарица и Марица козарица. *Кор.* **2.** *стаја за козе. Вук Рј.*

кòзāрка ж зоол. *врста јестиве гљиве* Clavaria и Lactarius volemus. — Од наших се [гљива] могу јести: шкрипац, козарка. *Батут.*

кòзāрница ж *стаја за козе. Р-К Реч.*

козáров, -а, -о = козарев.

кòзāрскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на козаре.* — Ја сам тек слободан примијетити да сам ... козарскога одвјетка. *Мар.* **2.** *који се односи на Козару, планину у северозападној Босни.* — Друга крајишка ... и Пета козарска бригада вршиле су операције у правцу Новог. *Дед. В.*

козáрство с *гајење коза као привредна грана сточарства. Деан. Рј.*

козàрчāд ж *зб. им. од козарче.*

козáрче, -ета с *дем. од козар; млад козар.* — Хоћеш ли млека, господине? запита га старије козарче. *Шапч.* Ено двоје козарчади. *И.*

кòзаст, -а, -о *који је као у козе.* — Један је сав префињен и истанчан дух, други космата, козаста чулност. *КН 1959.*

козáче, -ета с *дем. од козак; млад козак.* — Свуда [је] распитивао да нису видели дебелога властеличића где бежи са козачетом. *Кнеж. Л.*

козàчина ж и м *аугм. и пеј. од козак.* — Дође и сам управник, задригао козачина. *Моск.*

козàчић м **1.** *дем. од козак.* — Један неугледан козачић ... узе на око једног за другим три митраљеска. *Моск.* **2.** *врста украјинске народне игре с убрзаним темпом коју играју козаци.* — Све игра игру ... најбешњу ... која се по својим снажним изуметницима назвала: козачић. *Глиш.*

кòзāчкӣ, -ā, -ō *који припада козацима, који се односи на козаке.* — За Хрватску неће бити среће док козачко копито не одјекне на бечким плочницама. *Цар Е.*

козáштво с зб. *козаци.* — Ето оног гнезда ... одакле се разлева слобода и козаштво по свој Украјини. *Глиш.* Можда ћу и ја козаштву бити од какве користи. *Шов.*

кòзбаша м покр. *први међу косцима, предводник косаца, косибаша.* — Сакупио педесет косаца, мене Турчин звао за козбашу. *НП Вук.*

кòзбашин, -а, -о *који припада козбаши, који потиче од козбаше.* — Чују [се] гласови момака и снажан победнички глас козбашин. *Ћур.*

кòзевина ж **1.** *в. кòзетина.* **2.** *в. козина (1). Р-К Реч.*

кòзēр, -éра м фр. *спретан, вешт приповедач који уме духовито причати.* — Пред сувим научењаком је сочни козер.

Матош. Ја сам ... још увек духовит козер и преклапало. *Петр. В.*

козѐрија и **кòзе̄рија** ж **1.** *духовито излагање, забавно причање, ћаскање, ћеретање.* — Енглези не знају шта је то конверзација, бриљантна козерија. *Дуч.* Иза свега тога скривају се тамне ствари. То није само козерија. *Крл.* **2.** *краћи књижевни састав (обично новински чланак), занимљив и духовито писан, о актуелним питањима, личностима, догађајима и сл.* — Код нас ... сасвим су ретка дела ... која би у исто време личила на академску расправу и на занимљиву козерију. *Цар М.*

кòзе̄рка ж *женска особа козер.* — У ... ателеу ... пријатне козерке и домаћице седели су у наслоњачама ... заваљени. *Петр. В.*

кòзе̄рскӣ, -ā, -ō *који је својствен козерима.* — Критичко и козерско ... све се испремијешало. *Шим. С.*

козѐтина ж *аугм. и пеј. од коза.*

кòзетина ж **1.** *козје месо.* **2.** *в. козина (1).* *Р-К Реч.*

кòзијӣ, -ā, -ē = козји **1.** *који припада кози, козама; који потиче од коза, који је начињен од млека, коже, вуне козе; који се односи на козу:* ~ рогови, ~ мешина, ~ млеко, ~ сир. **2.** *као део назива неких биљака:* ~ брада, ~ крв, ~ грожђе, козији рогови итд.

Изр. ~ стаза, ~ пут *врло узак и стрмењит пут;* пробила га ~ длака нар. *поседио је;* терати кога у ~ рог *терати кога у шкрипац, доказати му нешто чему не може противуречити.*

кòзина ж **1.** *кострет.* — Баве се и неким занатима ... јер је због чувања коза ... увек било козине. *Ђорђ.* **2.** *коза кожа.* *Вук Рј.*

кòзинац, -йнца и **козѝнац,** -нца м бот. *биљка из пор. лепирњача, орлови нокти* Astragalus, A. alpinus, A. excapus. *Сим. Реч.*

кòзити, кòзӣ несврш. *доносити на свет младе (о кози).*

~ **се 1.** *козити.* **2.** фиг. *мучити се, имати окапања.* — Сад се кози тамо пред [испитном] комисијом. *Срем.* Ти се ту све јутро козиш. *Рад. Д.*

кòзица ж **1.** *дем. и хип. од коза.* **2.** покр. *троножни земљани суд.* *Вук Рј.* **3.** ист. покр. *сеоска девојчица у властеоским породицама у Дубровнику која је морала до своје удаје вршити кућне послове.* — Једна их мала козица прати, па како оне уљегну, остане она до врата. *Војн.* **4.** зоол. *врста ситног дугорепог рака, готово провидног тела* Palaemon serratus. *Финк.* **5.** мн. покр. *оспице, богиње.*

кòзичав, -а, -о *који има трагове оспица, богиња, рохав.* — Човјек козичава лица и орловскога носа, нагло је говорио. *Кум.* Она тајновита особа ... крезуба је, козичава. *Крл.*

кòзичавӧст, -ости ж *својство или стање оног који је козичав.*

кòзјāк м бот. *власац (3), влашац.* — Из торбака вирило ... и других репова лука козјака. *Ђал.*

кòзјāч ж зб. *козе.* — Неукротљива козјач растрка се наовит около цијеле остале стоке. *Мат.*

кòзјача ж **а.** агр. *врста крушке.* — Између ... крушака највише се препоручују ... козјача, колмарка. *Тод.* **2.** бот. **а.** *жедраљевина.* **б.** *врста гљиве, печурке, козарка.* *Сим. Реч.*

кòзјевина и **кòзјетина** ж *в. кòзетина (1).* — Желудац ми је научен на козјетину. *Вел.* Неколико комада козјевине ... се у котлићу ... кухају. *И.*

кòзјӣ, -ā, -ē = козији.

козјòбрад м погрд. *човек с брадом као у козе.* *Вук Рј.*

кòзлāд ж *зб. им. од козле.*

кòзлац, -áца м бот. *биљка из истоимене породице* Arum. *Сим. Реч.*

кòзле и **кòзле,** -ета с (супл. кòзлāд и кòзлићи) **1.** *младунче козе, јаре.* — Кораљица ђипа као козле. *Наз.* **2.** шаљ. *несташан, жив дечак.* — О, ти, личко козле ... баш си смислио! *Пав.*

кòзлетина ж **1.** *јареће кожа.* *Вук Рј.* **2.** *јаретина.* *Р-К Реч.*

кòзлић и **кòзлић** м **1.** *козле.* — Како ти је име, а? ... Што се плашиш, козлићу? *Мат.* **2.** **а.** *ногари за пиљење, тестерисање дрва.* — Кут између кухиње и стражарнице запремљен је дрвеним козлићима за пиљење дрва. *Цес. А.* **б.** спорт. *гимнастичка справа на четири ноге, пресвучена кожом.* — Сад опет мора бос прескакивати конопце и козлиће. *Киш.* **в.** *предње уздигнутије седало, седиште у кочији за кочијаша.* — Учитељ сједи на козлићу с кочијашем. *Кал.*

Изр. тера баба козлиће *нешто што је узалудно, варљиво, привидно, фатаморгана.*

кòзловина ж *јареће месо, јаретина.* — Нешта сте такова појели? ... Козловину, однио је враг! *Новак.*

козмѐтика ж грч. = косметика *вештина и мере које се употребљавају за улепшавање лица и тела; средства за такво улепшавање.* — Фунте ... падају за њене ... корзете и козметику. *Крл.*

козмѐтичā̀р м = косметичар *онај који прави или продаје средства за улепшавање.* — Козметичари и лијечници кожних болести ... све се то узнемирило као врапци на Валентиново. *Крл.*

козмѐтичā̀рка ж *женска особа козметичар.*

козмѐтичā̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на козметичаре.*

козмѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на козметику*: ~ средства.

козми̏зам, -зма м књиж. *правац у (руској) књижевности који узима за предмет свога уметничког стварања свемир и његове појаве.* — У току сазревања првака ове групе и сам козмизам [се] повлачи у формално-политичком погледу. *ХР 1928.*

ко̀змист(а) м *припадник козмизма.* — Још год. 1921. пјева један од истакнутих козми̏ста ... »Свемиру«. *ХР 1928.*

ко̀змичан, -чна, -чно *који се односи на космос, свемирски, васионски.* — Ужарена се космична ос пробила као ступ пламени преко сцене. *Крл.*

ко̀змичā̀р м = космичар *онај који проучава космос.* — Бунтовни козмичари ... бестидно [су] писали школске монографије. *Крл.*

ко̀змичкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на космос, свемирски, васиони*: ~ прашина, ~ брод, ~ зраци. — Човјек [је] пролазна појава у неизмјерном козмичком простору. *Ант. 1.* **2.** фиг. *диван, силан, величајан, грандиозан.* — Мрачне силе одбијају људе од њихових ... козмичких задатака. *Уј.*

козмого̀нија ж = космогонија *део астрономије који проучава порекло и развитак небеских тела и њихових система.* — фиг. Данас [желиш] то чувство затајити у козмогонији измишљена илирства. *Ков. А.*

козмого̀нијскӣ, -ā, -ō *који се односи на козмогонију.*

козмого̀ничкӣ, -ā, -ō *в. козмогонијски.* — Тај козмогонички монизам ... води га до изјаве да је селекција само помоћно средство. *Баз.*

козмогра̀фија ж грч. = космографија *описивање свемира, васионе.*

козмо̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на козмографију.*

козмоло̀гија ж грч. = космологија *наука о законима који владају свемиром; филозофија природе.*

козмоло̀гијскӣ и **козмо̀лошкӣ,** -ā, -ō *који се односи на козмологију и козмологе.* — Козмологијско мишљење полази другим правцем. *Баз.* С атомистима завршава ... козмолошко раздобље. *Ант. 1.*

козмона̀ут м = космонаут *свемирски пилот, васионски летач.*

козмона̀утика ж грч. = космонаутика *наука о летењу у свемирском простору.*

козмона̀уткиња ж *женска особа космонаут.*

козмополи̏т, -и̏та и **козмополи̏та** м = космополит(а) *присталица козмополитизма.*

козмополита̏зам, -зма м = космополитизам *схватање по коме се одбацује припадност једној нацији и цели се свет сматра као своја домовина.* — [Назор] никако није осјећао склоности за ... козмополитизам. *Барац.*

козмополи̏тткиња ж *женска особа козмополит(а).*

козмополи̏тскӣ, -ā, -ō *који се односи на козмополите.* — [У Војновића] има драма ... из козмополитског свијета умјетника и убојица. *Барац.*

ко̀змос м грч. = космос *свемир, васиона.* — фиг. Док се борио с подсвијешћу звукова ... лажних козмоса ... ушни му бубњићи затуле тупо. *Божић.*

ко̀зовина ж *козловина. Рј. А.*

козо̀дер м **1.** покр. *козомор. Вук Рј.* **2.** *човек који дере, гули козама кожу. Р-К Реч.*

козо̀дерац, -ерца м покр. *ветар од кога цркавају козе. Вук Рј.*

ко̀зодо̄ј и **козо̀дој** м зоол. *ноћна птица широке, плоснате главе, слична сови* Caprimulgus europaeus. — Само каткад прошврљао би стрелимице козодој око туристичке куће. *Том.*

ко̀золац, -о̄лца м бот. *козлац.* — Жена [се] мучила берући козолац и другу траву. *Ств. 1948.*

козо̀лик, -а, -о *који личи на козу, сличан кози.* — Козолика кравица тврдоглаво [се] одбијала од врата. *Ћоп.*

козо̀мор м покр. *рђаво време (особито у пролеће када цркавају козе). Вук Рј.*

козо̀морац, -о̄рца м покр. *североисточни ветар.* — Хладни козоморац потпирује и нагони у очи сипавицу. *В 1885.*

козо̀ног, -а, -о *који има ноге као коза; који има козје ноге.* — Пан, козоног, витак, одскакује радознало за поворком. *Крл.*

козо̀ножац, -ошца м мит. *онај који има козје ноге; биће с репом, роговима и козјим ногама, сатир.* — [Приближи] се крадом као козоножац уснулој дријади. *Матош.*

козо̀паша м *козар (1а).* — Стари оде козопашама. *Шапч.*

козо̀рог[1], -а, -о *који има козје рогове.* — Да ли је мртав ил' жив брзоног, козорог [Пан] бог? *Ркл.*

ко̀зоро̄г и **козо̀рог**[2] м **1.** зоол. *шупљороги преживар, грубе и дуге тамносиве длаке са црном пругом на хрпту, дивљи јарац* Capra ibex. **2.** (Козорог) астр. *сазвежђе кроз које пролази Сунце у XII и I месецу и знак зодијака који се односи на то сазвежђе*; исп. јарац (5).

козо̀рожац, -ошца м зоол. *козорог (1).* — Код козорожаца су рогови сприједа широки, страга уски. *Финк.*

ко̀зош м погрд. само у изр.: стари ~ *човек женскар. Вук Рј.*

ко̀инē м грч. *општи, заједнички језик.*

коинцидѐнтан, -тна, -тно *који се подудара, који је у вези, који се збива истовремено.*

коинцидѐнција ж лат. *поклапање, подударање, истодобно, истовремено збивање.* — Симболисти су еволирали трагичке коинциденције природе и живота. *Уј.*

ко̀јасити се, -ӣм се сврш. и несврш. **1.** *појавити се, појављивати се, доћи, долазити.* — Предвече сваког дана којасио се испод њених прозора. *Мул.* Хоћеш ли се којасити ујутру, брате? *Глиш.* **2.** *десити се.* — Турцима се срећа којасила те по ноћи ... побјегоше. *НП Вук.* **3.** *мимогред поздравити. Вук Рј.*

ко̀јаснути се, -нӗм се *сврш. према којасити се.*

ко̀јē прил. (обично поновљено: које ... које) *делимице, понешто.* — Скупиле су се [рибе] у јата, ројеве и чопоре које на пијеску, које на камењу, које на травама. *Наз.* Било их је [јелена] осамдесетак: које мужјака, које женки, које телади. *Пол. 1957.*

којѐгде, ијек. којѐгдје, прил. *на различним местима, понегде, овде-онде.* — Плочице по кући којегдје разбацане. *Бен.* [Ћуприје] су којегде подигнуте над глибовитим барама. *Ад.*

којѐгдје, ек. којѐгде.

којѐкад прил. *каткад, кадикад, који пут. Вук Рј.*

којекàкав, -ква, -кво **1.** *разноврстан, свакакав.* — Донио је ... којекаквих колачића. *Маж. М.* Пун му је сандук којекаквих књига. *Ћип.* **2.** пеј. *макар какав, без вредности, проблематичан.* — Тражиће она себи боља друштва, а не којекаква као он. *Нед.* Није њему било силе дружити се са којекаквим сумњивим женскињама. *Маш.* **3.** (у именичкој служби) ж *жена сумњива морала.* — Да се ниси осмехнула ... То чине којекакве. *Петр. В.*

којекàкӣ, -ā, -ō *којекакав.* — Сва му кућа оживи којекаком поганијом. *Ком.*

којекàко прил. **1.** *на различите начине, свакојако.* — Хранила је чедо мајка кроз три љета којекако. *Крањч. С.* Којекако сви нестадоше, сви се сручише ... под земљу. *Сек.* **2.** *с муком, некако.* — Успеше се којекако уза степенице. *Ћор.* **3.** *ни добро ни зло, може (се) поднети.* — Код нас је овде још којекако, али да видите доле! *Јак.*

којекàков, -а, -о *в. којекакав.*

којекáковић м ков. *онај који је без угледа, којекакав човек.* — На редарству [ће се] суочити с разним којекаковићима и никаковићима. *Мих.*

којѐко, којекòга и којѐког неодр. именичка зам. пеј. = којетко *макар ко, било ко.* — Што да вам пропада тако улудо младост у ... ноћном седењу с којеким. *Срем.* Причај ... не осврћи се на којекога. *Андр. И.*

којекòјӣ, -ā, -ē пеј. *макар који, некакав. Прав.*

којѐкуд и **којекȕдā** прил. *на све стране, свуда; где било.* — Клатила се [мати] којекуда и са сваким се држала. *Ивак.* Све то прште којекуда. *Панд.* Сви подобијасте службе и којекуд се разиђосте по Србији. *Ком.*

којеòткуд(а) прил. *с више разних страна.* — Пошао [је] у помоћ са једно сто људи ... и још се којеоткуд прикупи, састане се опет око триста војника. *Вук.*

којѐтко, којекòга и којѐког = којеко. — Не мислите ... да је све што којетко напише свето писмо. *Јурк.*

којѐшта, којечѐга и којечег неодр. именичка зам. **1.** *разне ствари, штошта.* — Дуго су се шетали и разговарали о којечему и Икица је по свом обичају ћаскао којешта. *Срем.* Док их читамо, наилазимо на којешта познато, а и на којешта непознато. *Шкреб.* **2.** *макар што, што нема везе, смисла, глупост.* — Пази, не говори којешта! рече учитељ. *Дом.* Тај је ... човјек врло радо говорио, мљео је којешта. *Јонке.* **3.** пеј. *ружне, недоличне ствари.* — Мислите о Петру ... чија жена ради којешта кад он није код куће. *Нуш.* **4.** узв. *не верујем, немогуће.* — Нисте знали?! ... Којешта, а непрестано вам говорим да ... мора бити и свечаности и парада! *Дом.*

којештàрија ж *ствар без смисла и важности, ситница.* — Шапућу између себе безначајне ... којештарије. *Сим.* Којештарије које не наговештавају ништа битно. *Вучо.*

ко̀јӣ, -ā, -ē (ген. ко̀јēг(а) и ко̄г(а), ко̀јē, дат. ко̀јēм(у) и ко̀му, ко̀јōј, лок. ко̀јему и ко̀ме, ко̀јōј, инстр. ко̀јӣм и кѝм, ко̀јōм) придевска зам. **1. а.** *упитна.* — Које су те виле донијеле? *Коч.* Треба погодити на коју ногу храмље. *Цар Е.* Деда ... меша

имена ... и од којег му је детета које унуче. *Макс.* Који је сат? *Дуч.* **б.** *питањем се изриче изненађење због количине или интензитета: какав, колик.* — Која демонска дистинкција у знању ствари, која лепота у констатацији! *Сек.* Та с којим би образом изашао пред њу? *Мул.* **2.** *неодређена* **а.** (често поновљена: који ... који) *неки, понеки.* — Понекад сиђе низа стубиште која страна особа. *Пав.* Разиђу се који по својим собама, који у кујну. *Сек.* Док ... попије коју ракију, и ручак готов. *Вес.* Желим ... још коју казати. *Маж.Ф.* **б.** *неки, приближан.* — Изгледао [је] златан ... обасјан немирним пламичцима које стотине ... свјећица. *Ћор.* За којих пола сата вратило се све у ... ред. *Крањч. Стј.* **3.** *односна* **а.** *односи се на претходну именицу или заменицу (уз коју често стоји показна заменица).* — Хвала теби који си за нас пролевао крв. *Лаз. Л.* Зар се због треба растат с оном срећом ... којом сам живјела тако дуго? *Крањч. Стј.* Истрча из собе с таквом брзином којој би се једва човјек надао. *Креш.* **б.** (само које) *односи се на претходну реченицу: што.* — Правдао се да је зато побјегао из Србије што је Кара-Ђорђије хтио да га убије, које су му свједочили они што су с њиме дошли. *Вук.* Кажи му да смо здрави, које и њему желимо. *Ад.* **в.** *односи се на именицу пред којом стоји.* — Који богаљ ... у планину оде, он је сутра ... у крви окупан нађен. *Јаки. Ђ.* **г.** (само ген.) *чији.* — Тако погине јунак кога ће се име певати докле тече сунца и мјесеца. *Вук.*

Изр. која корист (фајда, срећа) *шта вреди*; које добро? разг. *шта је ново?*; које је време *колико је сати*; који било *макар који, било који*; који го̀д *сваки који, било који*; који је (датум) данас разг. *који је дан*; који му драго *макар који, било који*; којим случајем, којом срећом *случајно*; (по) који пут *каткад(а), понекад*; у који мах *чим*; за који дан *ускоро, после неколико дана.*

ко̀ји̏но, ко̀јāно, ко̀јēно (ген. ко̀јēгано, ко̀јēно, дат. ко̀јēмуно, ко̀јōјно) придевска зам. *који.* — Како хвалиш ... злочинце од свакоје руке којино се нашом крвљу хране? *Њег.* Ваљала се честом ... којано води к ријеци. *Гал.*

ко̀јот м шп. *звер из пор. паса, преријски вук, само нешто мањи од обичног вука* Canis latrans. *ЕЛЗ.*

ко̀к м и **ко̀ка**[1] ж лат. мед. *врста округле бактерије.*

ко̀ка[2] ж бот. *биљка која садржи кокаин (пореклом из Перуа)* Erythroxylon coca. *Сим. Реч.*

ко́ка ж (дат. -ки) **1.** *хип. од кокош.* — Кокоше се коке, није њима право. *Вел.* **2.** *жеравица, жар, жижа.* — Сједи на пањ, искуцај лулу ... метни ону коку и распали наново! *Мул.*

Изр. морска ~ зоол. *бисерка*; доћи ће ~ на седало (на јаја) *пружиће се прилика за освету*; и ћорава ~ нађе зрно *и будала каткада каже или учини што паметно.*

ко̀кавац, -ávца м *плод који се кока.* — Кад су стали да приспевају ораси, фил [слон] се показао велики пријатељ младих и дозрелих ... ораха кокаваца. *Андр. И.*

кокаи̏н, -и́на м мед. *наркотик за ублажавање болова, дрога.*

кокаи̏нист(а) м *онај који често ужива, употребљава кокаин као дрогу.* — Ти говориш тако перверзно као да си кокаинист. *Крл.*

кокаи̏нисткиња ж *женска особа кокаинист(а).*

ко̀кала ж и **ко̀кало** с покр. *кост.* — Витлају се ројеви зеленкастих мува, падају по оглоданим кокалама. *Ћос. Д.*

ко̀кало м и с *онај који често нешто пита, љубопитљивац, запиткивало. Вук Рј.*

ко̀кан м **1.** *хип. за петла.* — Мјесец се ... помијешао ... међу звијезде као кокан међу врапце. *Киш.* **2.** *ветропир.* — Нема кола без кокана. *Бак. Реч.*

ко̀ка̄ње с *гл. им. од кокати (се).*

ко̀ка̄рда ж фр. *округла значка што се носи на капи или капуту као знак припадности неком сталежу или организацији*: официрска ~, ратничка ~, револуционарна ~.

ко̀кати, ко̀ка̄м несврш. **1.** *пржити кукурузна зрна тако да се љуска распрсне и средина изађе ван, напуље.* — Сваки од нас добио је ... шаку кукуруза. Неко је то кокао ... неко кувао. *Чол.* **2.** фиг. *пуцати (обично учестано), пуцкетати.* — Од раног јутра ... кокала је пушчана и митраљеска ватра. *Ћоп.*

~ **се** *пуцати, распрскавати се.* — Ораси почну да сазревају, да се кокају и опадају. *Андр. И.*

ко́ке ж мн. зоол. = кокошке *назив за породицу птица које су по својим телесним својствима сличне домаћим кокошима (пуре, ћурке, препелице, фазани и др.)* Gallinacei, Galliformes. *Терм. 4.*

кокѐта ж фр. *женска особа која настоји разним средствима да се допадне другима, кађиперка, намигуша.* — Банила се као старе кокете. *Војн.*

ко̀кетан, -тна, -тно **а.** *који је испуњен кокетеријом, који воли и на разне начине се труди да се допадне другима.* — Знала је [примадона] бити и замамно кокетна. *Том.* **б.** *који изражава кокетерију*: ~ реч, ~ поглед. **в.** *који има елегантан, привлачан изглед, леп, укусан (о стварима).* — Уђе у

мали кокетни салон . . . где је раскош личила само на отменост. *Јов. Ј.*

кокетѐрија ж *жеља и настојање неке особе (углавном женске) да се допадне, свиди другима.* — Имала је кокетерије, волела да се допадне. *Јов. С.* Свидљивом кокетеријом позове га до старице. *Шег.*

кокети́рање с *гл. им. од кокетирати.*

кокети́рати, -ѐтӣрām несврш. = кокетовати **1.** *показивати своју наклоност према коме са жељом да се изазове свиђање.* — Лијепа [је] . . . Виктица на прозору кокетирала с младим учитељем. *Ивак.* **2.** фиг. *показивати, истицати што као своју вредност, парадирати чим.* — Док су револуционарне снаге биле слабе, грађанска опозиција могла је кокетирати с напредним идејама. *Ком.*

кòкетно прил. *на кокетан начин.* — Пружила му је кокетно руку под уста да је пољуби. *Петр. В.*

кòкетнōст, -ости ж *особина онога који је кокетан.* — [Изостављала је] сваку кокетност у облачењу и чешљању. *Мил. В.*

кòкетовање с *гл. им. од кокетовати.*

кòкетовати, -тујēм несврш. = кокетирати. — Она је била искусна жена, кокетовала је са мном, мамила ме. *Јанк.*

кòкија ж тур. покр. *мирис; смрад, воњ.* — Швапски солдати изишли су на Кадину воду . . . Свијет се . . . смирио, али . . . заудара кокија од барута. *Коч.*

кòкӣл, -ила м и **кòкӣла** ж фр. *калуп начињен од специјалног гвожђа за ливење челика.* — Калупи у којима се лијева челик начињени су од специјалног жељезног лијева и зову се кокиле. *Кем.*

ко́кин, -а, -о *који припада ко́ки.*

ко́кица и **кòкица** ж **1.** *дем. од ко́ка (1).* — фиг. Оне питоме, скромне кокице још сада су предодређене за покорност. *Бар.* **2.** *пржењем распукло зрно кукуруза.* — Одскочи . . . као кокица из ватре. *Матош.* Стаде . . . пуцњава као да кокице кокаш. *Глиш.* **3.** зоол. **а.** *лештарка. Вук Рј.* **б.** покр. *в. хрушт, гундељ.* — Жустро хрле . . . кокице и пипе, пролетни гласници. *Бен.* **4.** бот. *биљка из пор. каћуна* Ophrys. *Бот.* **5.** *кокошка (4). Р-К Реч.* **6.** *ко́ка (2).* — Чибук је непрестано држао у зубима палећи лулу истресеним кокицама. *Лаз. Л.*

ко́кичār м *онај који продаје кокице (2).* — Низ улицу . . . надали вику халвације и кокичари. *Шапч.*

кòкнути, -нēм сврш. вулг. *уцмекати, убити.* — Калуђер, а стрвинар! Кокнућу га у мраку. *Ћос. Д.*

ко́ко м *хип. од кокоп. Рј. А.*

кò-ко (поновљено) оном. *узвик којим се опонаша, подражава кокодакање кокоши.*

кокода́кање с *гл. им. од кокодакати.*

кокода́кати, -о̀дā̀чē несврш. оном. **1.** *какотати.* — Кокошке почеле да се ракоље и да кокодачу. *Бен.* **2.** фиг. *викати.* — »Сипај, не варај!« кокодакао је Станко. *Ћоп.*

кокода́кнути, -о̀дā̀кнē *сврш. према кокодакати.*

кòкōн, -о́на м фр. *чахура свилене бубе, запредак.* — Велики се дио свилених кокона извози. *ЕГ 2.*

кокоњѐште и **кокоњѐшће** с = кукуњеште и кукуњешће *румунски народни плес, коло.* — Заигра кокоњешће као зврк. *Маш.* Необично достојанствено умела [је] да игра кокоњеште. *Срем.*

кокòрав, -а, -о *коврчаст, кудрав, рудаст.* — Омален, шишкав . . . кокораве косе, браде пуне. *Шапч.* Сједила је . . . у својим кокоравим сукњама . . . као каква кокош јастребуша. *Божић.*

кокòрājка ж *чупава, кудрава кокош (у песми епитет уз кока).* — Коко кокорајко! Не кокоћи . . . не буди ми Мому мога. *Рист.*

кокòрити, кòкорӣ несврш. *раколити се (о кокоши).* — Пилићи . . . пијукали су око мајке која је кокорила срећна и задовољна. *Јак.*

~ **се** *кокотити се, шепурити се, разметати се.* — Човек метнуо на груди орден за књижевне заслуге, шепури се и кокори. *Дом.*

кокòруша ж покр. *в. кокорајка. Р-К Реч.*

кòкос м бот. *стабло и плод високе тропске палме* Cocos nucifera. *Терм. 3.*

кòкосов, -а, -о *који припада кокосу:* ~ орах.

кòкōт, кòкота м (мн. кòкоти и кòкотови) **1.** зоол. **а.** *мужјак кокоши, петао, певац, ороз.* **б.** *врста морске рибе* Trigla lineata. *Финк.* **2.** *направа на пушци којом се пали, обарача, ороз.* — Чуше како крцну кокот на пушци. *Мат.* Уперио пушку, запео кокот. *Гор.* **3.** *в. ветроказ.* — Лијеп је [кић краљевића] као гиздави кокот с вјетренице. *Креш.*

Изр. морски ~ зоол. *врста морске рибе велике главе* Dactylopterus volitans; у прве, друге, треће кокоте *кад кокоти, петлови у ноћи и пред зору први, други или трећи пут стану кукурекати.* — Устаћу у прве кокоте. *Љуб.*

кокòта ж фр. *женска особа лакога морала; јавна жена, проститутка.* — Неколико га је кокота . . . [на улици] дискретно атакирало. *Бег.*

кокòтāње с *гл. им. од кокотати.*

кокòтати, кòкоћē несврш. оном. *гласити се гласовима: ко-ко (о кокошима).* — Кокошке ... кокоћу од радости. *Вел.*

кокòтац, -òца м бот. *крмна биљка из пор. лепирњача* Melilotus officinalis. *Сим. Реч.*

кокòтиња ж бот. *вучја стопа* Aristolochia clematitis. *Сим. Реч.*

кокòтињӣ, -ā, -ē *који се односи на кокоте. И-Б Рј.*

кокóтити се, кòкōтӣм се несврш. *поносити се као кокот, копунити се. Вук Рј.*

кокòтић, -а и **кокòтӣћ,** -и́ћа м **1.** *дем. од кокот (1).* **2.** бот. *жаворњак. Терм. 3.*

кокотúћак, -ћка м *дем. од кокотић.*

кокòтица ж *дем. од кокота.* — Двије кокотице неколико су пута у њ упрле очи. *Кол.*

кокòтуша ж покр. *име кокоши која је слична више кокопу него кокоши. Вук Рј.*

кокóћēње с *гл. им. од кокотити се.*

кокòцати, кòкочē несврш. оном. *кокотати; раколити се.* — Ено хода кочоперни, кокица крај њега, кокоче јој. *Сим.*

кòкōш, -оши ж (мн. ген. -òшӣ и -кòшијӯ) зоол. **а.** *домаћа птица, која се гаји ради јаја и меса, женка те птице* Gallus. *Терм. 4.* **б.** *род птица потркуша*: дивља ~, алпска ~. Изр. боље данас јаје него сутра ~ *боље данас мање и сигурно него сутра више и несигурно*; држи се као покисла ~ *сав је потиштен, утучен*; и слепа (ћорава) ~ наће (које) зрно посл. *и онај који је неспособан може понекад да постигне успех*; која ~ много какоће, мало јаја носи *ко много говори, мало ради, много речи, мало дела*; ~ му је памет позобала *постао је беспаметан, побенавио је*; морска ~ зоол. *в. бисерка*; с кокошима лећи, с петловима устати *рано лећи, рано устати*; стара ~ погрд. *стара жена.*

кокòшар, -а́ра м **1.** *човек који одгаја кокоши или тргује њима.* **2. а.** *онај који краде кокоши и другу живад, крадљивац уопште.* — Овако пролазе кокошари који хоће туђе да краду. *Дом.* **б.** *човек сумњива занимања, пробисвет, зликовац.* — У прелазним временима сви се односи помере ... тада се подигну и осиле кокошари. *Андр. И.* Ја сам борац против криминала, против кокошара. *Хорв.* **3.** *кокошињац, живинарник.* — По туђим је кокошарима крала ћурке. *Рад. Д.* **4.** зоол. *назив за јастреба који напада на живад* Astur palumbarius. *Финк.*

кокòшара ж *женска особа кокошар (1,2).*

кокòшāрӣйк м **1.** *кокошар (3).* — Појава јастреба у близини кокошарника разјари га. *Радул.* **2.** *кућа висока а тесна. Р-К Реч.*

кокòшāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кокошаре.*

кокòшијӣ, -ā, -ē = кокошињи и кокошји *који се односи на кокоши*: ~ јаје, ~ перје. Изр. ~ прса мед. *уска прса*; ~ слепило (мрак) мед. *очна болест услед које човек не види чим се мало смрачи.* — Кокошје сљепило болест је мрежнице [у човечјем оку]. Болесник у сумраку не види готово ништа, иако по дану види нормално. *НЧ.*

кòкошин, -а, -о *који припада кокоши.*

кокòшина ж *аугм. од кокош.*

кокошúнац, -нца м (ген. мн. кокòшӣнāцā) = кокошињац *кокошар (3).*

кокòшињāк м **1.** *кокошар (3).* — Она ме не пусти ни да идем у кокошињак по јаја. *Дук.* **2.** *кокошињи гној, ђубре. Вук Рј.* **3.** *бели пришт који се појављује на прстима руке.* — Под именом пришта (бела пришта, кокошињака, пикца, црва итд.) подразумевамо запаљење ... на прегибу прста. *Батут.* **4.** *в. кокошије слепило, уз кокошији (изр.). Бак. Реч.* **5.** бот. *камилица, титрица* Matricaria chamomilla. *Сим. Реч.*

кокошúњац, -њца м (ген. мн. кокòшӣњāцā) = кокошинац.

кокòшињӣ, -ā, -ē = кокошији: ~ фарма, ~ колера, ~ месо, ~ јаје.

кокòшица ж *дем. од кокош.* — Хоћеш ли да закољем једну кокошицу? *Мат.*

кокòшијӣ, -ā, -ē = кокошији.

кòкōшка и **кòкошка** ж **1.** *кокош уопште.* — Кокошке носиље ... па и стара гуска ... *Бен.* Нагађали су да ли је певац или кокошка. *Јак.* **2.** погрд. *глупа женска особа.* — Лаже као кучка ... А ви му, кокошке, поверовале! *Лал.* **3.** *дугуљасто клупко.* — Кад ми вуну ову цијелу смоташ у кокошку ... *Наз.* **4.** *читава језгра ораха*; исп. кокица (5). *Вук Рј.* **5.** бот. *врста каћуна* Neottia nidus avis. *Терм. 3.*

Изр. морска ~ зоол. *в. бисерка.*

кокòшкāр, -а́ра м *кокошар (2).* — Кокошкари нека по буџацима за свој грош воде политику. *Рад. Д.*

кòкōшке и **кòкошке** ж мн. = коке. — Кокошке (коке) имају збито тијело. *Финк.*

кокòшкē прил. у изразу: пасти ~ *кад се двојица рву па падну обадва на ребра тако да се не зна који је кога оборио, онда се каже: пали су кокошке. Вук Рј.*

кòкōшкин, -а, -о *који припада кокошки.*

кòкōшкица и **кòкошкица** ж *дем. од кокошка.*

кокòшњāк, -а́ка м *кокошар* (*3*). — Хтјели [би] да буде сваки кокошњак, сваки котац . . . сазидан по законима љепоте. *Шен.*

кокòшчина ж *аугм. и пеј. од кокош. Р-К Реч.*

кокòшчица ж *дем. од кокошка.* — Скупила [старица] око себе пар својих кокошчица. *Берт.*

кòкс м енгл. *висококалорично гориво које се добива сувом дестилацијом угљена.*

кòксара и **кòксāрница** ж *творница, фабрика кокса.* — Коксара . . . производи 1100 тона кокса. *ЕГ.*

коксѝрање с *гл. им. од коксирати.* — Увешћемо . . . милион тона угљена за коксирање. *Пол. 1959.*

коксѝрати, кòксӣрām несврш. = коксовати *правити кокс.* В. пр. уз гл. им. коксирање.

кòкснӣ, -ā, -ō *који се односи на кокс:* ~ пећ, ~ плин, гас.

кòксовāње с *гл. им. од коксовати.* — Коксовањем угља добивају се чврсти, течни и гасовити продукти. *КН 1955.*

кòксовати, -сујēм несврш. = коксирати. В. пр. уз гл. им. коксовање.

кòкта ж *врста безалкохолнога слатког пића.* — Деца би попила кокту, а отац пола литре вина. *Пол. 1958.*

кòктати, кòкћē несврш. оном. *кокодакати.* — Кокоши кокћу. *Том.*

кòктел м енгл. **1. а.** *врста алкохолног пића (мешавина ракије, шећера, лимуна и леда).* — Пију коктеле и виски као морнари. *Андр. И.* **б.** фиг. *мешавина.* — Откуд ти тај немогући коктел мушких изговора и песимистичких баналности? *Дав.* **2.** *мала гозба за узванике, званице.* — Биће почасни гости на коктелу у Градској скупштини. *Пол. 1958.*

кòктел-пàртија ж *коктел (2).* — Контра-адмирал . . . приредио је вечерас коктел-партију на палуби . . . брода. *Пол. 1957.*

кòкулица ж лат. покр. *тонзура, округло обријано или ошишано место на темену (код католичких свештеника). Вук Рј.*

кòкша м покр. *в. кòкало. Р-К Реч.*

кōл м тал. трг. *комад робе, свежањ, пакет (особито у железничком промету);* исп. колето. *Деан. Рј.*

кōла ж тал. покр. *лепило, клија. Рј. А.*

кōла, кōлā с мн. **1. а.** *превозно средство на точковима за превоз путника и робе.* **б.** *возило на трачницама, вагон:* спаваћа ~, службена ~, ~ за ручавање, салонска ~. **в.** *особни аутомобил:* спортска ~, санитетска ~, тркаћа ~, полицијска ~. **г.** *специјално војно моторизовано возило:* блиндирана ~, извиђачка ~. **2.** *количина робе коју могу кола понети, воз.* — У јесен би куповао по кола бундева. *Срем.* Купио . . . читава кола кокосових ораха. *Јонке.*

Изр. борна ~ војн. *специјална моторна оклопљена кола која се крећу помоћу гусеница, тенк;* ићи на колима *возити се;* изгрдити кога на пасја кола *изгрдити кога жестоко;* ~ су му кренула низбрдо, низа страну, стрмо *почео је пропадати, пропада;* ~ су му ударила у брег, пукла му осовина на колима *заустављен је у напредовању, постао је беспомоћан;* Мала кола, Велика кола астр. *сазвежђа на северном небу;* неподмазана ~ шкрипе *каже се за онога који условљава вршење службених послова с примањем мита;* ни у кола — ни у саоне *говорити без везе, без смисла, лупетати;* подмазати нечија ~ *подмитити некога;* сила ~ ломи *каже се кад се хоће оправдати недоследност у начелима под притиском нужде;* скрхала се, сломила се ~ на мени *на мене је пала сва кривица и одговорност;* упрећи кога у чија (туђа) ~ *учинити да ради за некога;* закочити ~ чему *спречити даљи развој.*

кóла ж **1.** *деч. хип. од колач. Вук Рј.* **2.** *хип. од колевка. Вук Рј.*

колабòрант м *в. колаборационист(а) (б).* — Онемогућили су се својом нечасном работом за време и после рата као колаборанти. *ЛМС 1949.*

колаборáција ж лат. *сарадња, сарађивање.* — Треба . . . организовати колаборацију научних и хуманих институција. *Цвиј.* Бивши владајући кругови . . . ступили [су] у колаборацију с непријатељем. *Марј. Ј.*

колаборационѝзам, -зма м *сарадња с окупатором у време народноослободилачке борбе.* — Беда колаборационизма докраја је разголићена. *Марј. Ј.*

колаборациòнист(а) м **а.** *сарадник у неком послу.* **б.** ист. *онај који је за време народноослободилачке борбе, за време окупације сарађивао с окупатором.* — Борба против . . . окупатора и њихових помагача, колаборациониста, била је већ припремана. *Марј. Ј.*

колаборационѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на колаборационисте и на колаборационизам.*

колаборациòнисткиња ж *женска особа колаборационист(а).*

колаборѝрати, -òрӣрām несврш. *сарађивати, суделовати у чему с ким.* — Издајничка влада колаборира са . . . издајницима земље. *Јак.*

кòлāј прид. непром. тур. *лак, без тешкоћа.* — За државним јаслима . . . је колај посао. *Срем.*

колàјлук м тур. покр. *лакоћа.* — Нема ... лакоће ни колајлука живу човјеку. *Андр. И.*

кòлājна ж тал. **1.** *знак у облику округле металне плочице са разним фигурама (даје се као награда, одликовање, успомена на што), медаља, орден, одликовање:* ~ за храброст, ~ за грађанске заслуге. — Златна колајна му реси прси. *Мажс. Ф.* **2.** *уресна, украсна огрлица, ђердан.* — Око врата колајна од злата. *НП Вук.* Колајну од кораља ... теби сам намијенила кад се удаш. *Десн.*

колàлије ж мн. (у придевској служби) **1.** *коласте, округле (о токама).* — На њему су токе колалије. *Вел.* **2.** *коласте, шарене (о гаћама). Вук Рј.*

кòлан м тур. **1.** *појас који држи седло и самар чврсто уз коња, попруг.* — Пуче колан и Јоксим заједно са седлом паде. *Вујач.* **2.** *појас на оделу.* — Танка у пасу око којега је опасала колан. *О-А.* Војник ... са бајонетом на пушци, али лаженим коланом уместо каиша. *Андр. И.* **3.** фиг. *веза.* — Нема више конопа и колана да с тијелом и дух стежу. *Наз.*

Изр. попуцали му сви колани *све је код њега рђаво, све су га наде издале, постао је беспомоћан.*

кóлāње с *гл. им. од колати.*

кòлапс м лат. *нагла малаксалост, ослабљење, клонулост.* — Осјећала је грч као предигру колапса. *Божић.*

кòлāр м *занатлија који прави кола.*

кòлāр, -ápa м тал. покр. = коларин **а.** *огрлица, оковратник. Рј. А.* **б.** *ђердан. Рј. А.*

кòлāрев, -а, -о = коларов *који припада колару.*

колàрија ж *коларски занат, коларство. Рј. А.*

колàрић, -йна м тал. покр. = кòлāр. *И-Б Рј.*

колàриna[1] ж *оно што свака кола плаћају за употребу цесте, друма, цестарина, друмарина. Бак. Реч.*

колàрина[2] ж (у придевској служби уз капа) *коласта, извезена унаоколо.* — Пак на главу капу коларину, о којој су до три крила златна. *НП Вук.*

кòлāрница ж **а.** *радионица у којој се праве и поправљају кола.* — Ето ти Јанка пред коларницу: — Брате Мато, начини ми још једне канате, још једну руду! *Глиш.* **б.** *просторија за смештај кола.* — По дворишту су ... размештене разне зграде: ... коњушница, живинарник ... коларница. *Моск.*

кòлāров, -а, -о = коларев.

кòлāрскй, -ā, -ō *који се односи на коларе:* ~ занат, ~ радња.

кòлāрство с *коларски занат, коларија. Деан. Рј.*

кóласт, -а, -о *шарен на кола, извезен унаоколо.* — Ноћ је свукла коласту аздију. *Наз.* Ко зна да она пиргава и коласта коса ... није боља. *Андр. И.*

кòлатерāлан, -лна, -лно лат. *који стоји по страни, покрајњи, побочан.* — Дрвени дио [жила у стабљикама] налази [се] према срчики, а ситасти према кори, то су колатералне жиле. *Бот.*

кóлати[1], кòлāм несврш. **1.** *тећи унаоколо.* — Станко је јасно осјећао како заједно кроза њ колају крв и страх. *Вуј.* фиг. У нашој крви још увијек кола дванаесто стољеће! *Крл.* **2. а.** *ходати унаоколо, обилазити.* — По цио дан са пушком у руци ... колају и чувају страже. *Сиј.* **б.** *прелазити од једнога до другога, ширити се.* — Новац туђи ... могаше по Хрватској колати само уз допуштење сабора. *Старч.* [О томе јунаку] су по читавом крају колале приче. *Јоп.* **3.** *гледати унаоколо, кружити, зверати (о очима).* — Колао је мутним очима језив и зао, и личио на убицу који се спрема на злочин. *Оль.* **4.** (и кòлати) *играти коло.* — Младеж кола, извија се, а земља тутњи. *Куш.* Кад боји коже, он цупка ... А кад цеди коже, он кола и развлачи [пјесму]. *Марк. М.*

кóлати[2], кòлāм несврш. покр. *лепити колом, кељити, путкалити. Рј. А.*

кòлāтор м лат. *онај који по католичком црквеном праву поставља жупника; покровитељ жупске цркве.* — [Жупник] части ... свога колатора. *Марк. Ф.*

кòлāторскй, -ā, -ō *који се односи на колаторе:* ~ клупа.

колату́ра ж *права и дужности колатора. Бен. Рј.*

колаудáција ж лат. *предаја нове зграде или којег другога објекта на употребу као потпуно довршеног и посве употребљивог.* — Јучер је обављена колаудација новосаграђене ... пучке школе. *Обз. 1932.*

кòлаудацúōнй и **колаудацúйнй,** -ā, -ō *који се односи на колаудацију:* ~ комисија.

кòлац, кó(л)ца м (мн. кó(л)ци и кó(л)чеви, ген. кòлāцā, колáцā, кó(л)чēвā, дат. кó(л)цима и кó(л)чевима) **1. а.** *краћа мотка зашиљена с једне стране.* — Ждријебац летијаше према башти, ограђеној ... кочевима. *Матош.* Кочеви иструлили ... лозе полегле. *Вујач.* **б.** ист. *дрвено или гвоздено оруђе за мучење и убијање људи.* — Кад га ... ухвате, ударе га на колац. *Мажс. М.* **2.** шатр. *најнижа школска оцена, јединица.*

Изр. бити танак, сув као ~ *бити врло мршав*; држи се као да је прогутао ~ *држи се јако укочено*; људи с коца и конопца *они који су лошег морала, зликовци*; омастити колац *бити набијен на колац*; *бити кањењен смрћу*; стоји ми као ~ у грлу разг. *о неукусном јелу које изазива одвратност и тешко пролази кроз гушу*; тесати коме ко(л)це на глави фиг. *грдно, грубо поступати с ким, злостављати кога*; затворити кућу мртвим ко(л)цем *напустити кућу да остане пуста, запустити је*. — Кућу сам затворио мртвим коцем. Боље нек зарасте у зову и коприву кад не могу бити весео у њој. *Дом.*

колáција ж лат. *упоређивање, сравњивање преписа с оригиналом.*

колационúрање с *гл. им. од колационирати.*

колационúрати, -ùнīрām сврш. и несврш. лат. *сравнити, сравњивати, упоредити, упоређивати препис с оригиналом да се утврди тачност.*

кòлāч, -áча м **1. а.** *јело од печеног теста, направљено од финога брашна с млеком, маслом и јајима, обично испуњено надевом (кремом).* **б.** (обично мн.) *посластица испечена од комадића таквог теста*: медени колачи, суви колачи. **2. а.** *културни крух, хлеб испечен о неким празницима од финога брашна у облику круга или колута, обично с украсима од теста на површини*: божићни ~, славски ~. **б.** *крух, хлеб изduженог или округлог облика.* — Отео му је ... тај буразер колач крува и нешто присмока. *Ћоп.* **3.** *дар, поклон.* — И владици колач оправио: пуну лађу шећера и каве и различне неке посластице. *НП Вук.* **4. а.** свежањ обруча или конопа. — Колач обруча, одређен број савијених обруча и свезаних заједно. *Вук Рј.* **б.** *конопац савијен у облику круга или колута.* — [Помогао му је на броду] увијати у колаче ужета и пењати се на јарболе. *Наз.* **5.** *у бунару дрвен темељ на коме се зид почиње. Вук Рј.* **6.** *колутаст камен или округао комад олова који се привеже на рибарску мрежу да је повуче у дно воде. Бак. Реч.*

Изр. надати се (томе, овоме) колачу *очекивати нешто јако неугодно.* — Затрчим се к њему, но ... он се надао томе колачу, јер ме дочека ... те ме лупи. *Ат.*; развукао као тесто за колаче *развукао надуго и широко*; скакати, свијати се на (у) колаче нар. песн. *каже се о коњу кад трчи узаграпце, у галопу.* — Тешко био наљутио дора, добар доро на колаче скаче. *НП Вук.* Под Милошем сива бедевија, која му се у колаче свија. *НПХ*; умесити, испећи, спремити коме ~ ир. *поставити коме ступицу, замку, ставити, довести кога у тежак положај*; ко би свему свету умесио ~ *ко би свему свету угодио.*

колàчāр, -ára м **1.** *онај који прави или продаје колаче, посластичар.* — Дошли [на сабор] колачари, разапели шаторе па ... наређали колаче. *Вес.* Он је изучен колачар. *Киш.* **2.** *домаћин славе. Р-К Реч.*

колàчара ж **1.** *украсна игла која има на глави као колачић. Вук Рј.* **2.** агр. *колачарка (3).* — Имао је јабука колачара на полицама. *Ћос. Д.*

колачáрев, -а, -о = колачаров *који припада колачару.*

колачàрица ж *женска особа која прави или продаје колаче*; исп. колачарка (1).

колàчāрка ж **1.** *она која продаје колаче. Р-К Реч.* **2.** *женска особа која радо једе колаче. Р-К Реч.* **3.** агр. *врста колачастих јабука*; исп. колачара (2). *Р-К Реч.*

колàчāрница ж *радња с луксузним пецивом, (по)сластичарница.*

колачáров, -а, -о = колачарев.

колàчāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на колачаре.*

колàчаст, -а, -о *који има облик колача, округао и спљоштен попут погаче*: ~ пакет.

колàчати, -ām несврш. *в. колачити.* — Човек је почео да кркља и колача очима, да баца ногама. *Андр. И.*

колàчина ж *аугм. и пеј. од колач.*

колáчити, кòлāчīм несврш. *бéчити (о очима).* — Очи [је] колачио. *Божић.*

колàчић м **1.** *дем. од колач.* — Насред стола ... тањур са нешто колачића. *Маж. Ф.* **2.** *в. уштипак. Вук Рј.* **3.** *таблета.* — Извадио је из џепа замотуљак са колачићима аспирина. *Рад. Д.*

кòлачки прил. *као колац што се забија у земљу; у рвању увис дићи кога и на тло спустити да удари ногама о земљу. Вук Рј.*

кòлāш, -áша м *члан друштва »Коло«.* — [Посмртнину исплаћивали су] сами колаши својим посмртним приносима. *Цес. А.*

колàшце с *дем. од коло. Рј. А.*

кòлеба ж *в. колиба.* — Народ је почео излазити из шума и гудура ... и градити куће место пређашњих колеба и чатрња. *Марк. Св.*

колéбање с *гл. им. од колебати (се).*

кòлебāр, -а и **колèбāр,** -ára м *онај који живи у колиби. Р-К Реч.*

колебáрак, -рка м *дем. од колеба.* — Могао је сам излазити из оног колебарка и погледати ... небо. *Вес.*

колèбати, -ām несврш. **1.** *љуљати, њихати.* — Нијесу биле у стању [гранате] да

старца помакну с мјеста. Њихале су га као да је био у колијевци, зипкале и колебале. *Пол. 1958.* **2.** *тетурати, посртати.* — Младар колебао за њим [жандаром] као хипнотизиран, као на некој невидљивој узици. *Божић.* **3.** фиг. **а.** *чинити кога неодлучним.* — Срчана буди, бедна душо моја, и нек те сада ништа не колеба ... страдати треба! *Рак.* Није га колебало тињање разума који је опомињао све опасности. *Јел.* **б.** *бити неодлучан, у двоумици, оклевати.* — Старци су колебали неко вријеме сумњајући да им Петар не би поставио ступицу. *Вип.* **4.** *дизати се и падати.* — Титрањем мембране код говора мијењају се прелазни отпори ... па у истом ритму колеба јакост струје. *Физ. 2.*

~ се 1. = колебати. — Прамен свеће је поигравао те се његов [очев] лик колебао и љуљао тамо-амо. *Петр. В.* Колебајући се ... и мрмљајући запали свијећу. *Матош.* Тако и срце мени се колеба. *М-И.* **2.** *попуштати у борби.* — Цела пешачка дивизија која се повијала и колебала ... окрене безобзирце назад. *Вас.*

кòлебица ж *дем. од колеба.*

колèбљив, -а, -о **1.** *који се колеба, неодлучан.* — Као ситни произвођачи [сељаци су] везани за својину ... колебљиви у својим борбеним тежњама. *Комун. 1951.* Колебљива ванјска политика води земљу у пропаст. *Ч-М.* **2.** *несталан, слаб.* — Такав живот подривао је његово и иначе колебљиво здравље и припомогао да му смрт дође тако рано. *Прод.* **3.** *несигуран, тетурав; лабав.* — Морнар изиђе колебљивим кораком из крчме. *Дов.* Како би пусти и колебљиви били закључци астронома кад се не би темељили на опажањима видљивога неба. *Крањч. Стј.*

колèбљивац, -йвца м *онај који се колеба.* — Колебљивцима ... и лукавцима не треба никад повјеровати. *Крл.* Колебљивци ће се осећати као да су добили инјекцију ... у кичму. *Дав.*

колèбљивица ж *женска особа која се колеба.*

колèбљивōст, -ости ж *својство онога који се колеба.* — Старчевићево начело ... тражи стабилност против колебљивости. *Нех.*

кòлёвка, ијек. кòлијевка, ж (дат. -вци; ген. мн. кòлёвкӣ, кòлевāкā и кòлёвāкā) **1.** *постељица, креветић за малу децу подешен за љуљање.* **2.** фиг. **а.** *место рођења, место постанка, крај одакле неко, нешто потиче, домовина, отаџбина, завичај.* — Сиђ је колијевка ... алке. *Шимун.* Та област обележава праву колевку јегуља. *Петр. М.* Дижемо устанак у Шумадији, колијевци првог српског устанка. *Чол.* **б.** *лежиште, лежај; гнездо.* — Сељаци ... се ... пењу на пропланак да јој [виновој лози] спреме нове колијевке. *Наз.* Једнако пипка увелу колијевку зјена. *Јел.*

Изр. искочити из колевке *бити тек на почетку зрелијег доба;* међу колевком и гробом *у животу;* од колевке до гроба, од колевке до мотике *од рођења до смрти.*

кòлёвчица, ијек. кòлијевчица ж *дем. од колевка.*

колéга м лат. *друг, другар (по учењу или по занимању):* ~ у струци, ~ у служби, ~ по школи. — Твој супруг ... био је у нормалки колега мог мужа. *Коз. Ј.*

кòлēгӣј, -ија м и **кòлēгија** ж лат. = колегијум **1.** *скуп, збор особа истога звања на заједничком послу:* наставнички ~, судски ~, редакторски ~. **2.** *предавање из једнога предмета на високим школама. Деан. Рј.* **3.** *колеџ.* — [Мрнавић је у Риму] као питомац Илирског колегија, свршио филозофију и теологију. *Водн.*

кòлегијāлан, -лна, -лно **1.** *који је добар колега, другарски, дружеван.* — Мало се нашале [наставнице] ... мало се изгрде, али то су колегијалне, интимне грдње. *Дом.* **2.** *који се односи на колегиј (1).* — Хаџић је био либерал ... љубитељ колегијалне управе. *Јов. С.*

кòлегијāлно прил. *на колегијалан начин:* ~ се односити према некоме.

колегијáлнōст, -ости ж *својство онога који је колегијалан.*

кòлēгијум м = колегиј.

колéгин, -а, -о *који припада колеги.*

колéгиница ж = колегица *друга, другарица (по учењу или по занимању).* — Свака колегиница има студента драгана ... а ја немам. *Петр. В.*

колéгица ж = колегиница. *Деан. Рј.*

колéгичин, -а, -о *који припада колегици.*

кóледа и **кòледа** ж лат. **1. а.** *обредна народна песма коју су момци идући од куће до куће по селима певали уочи Божића. Вук Рј.* **б.** *момчад која је певала те песме. Рј. А.* **2.** *весело друштво, пријатељски састанак. Р-К Реч.*

колèдāр, -ара м лат. **1.** заст. *календар.* — Књига ... у којој су поред коледара официје Богородице. *Водн.* Прво издање Приповијести садржи једну приповетку штампану у коледару. *Мил. Ж.* **2.** *један од певача коледа;* исп. колеђанин. *Деан. Рј.*

коледа̀рчић м *дем. од коледар (1).*

кòледва ж покр. *в. коледа (1а). Рј. А.*

кȍледвати, -ȃм несврш. покр. *певати коледву. Рј. А.*

кȍледскӣ, -ā, -ō *који се односи на коледе*: ~ песма. *Деан. Рј.*

кȍлеђанин м *коледар (2). Вук Рј.*

кȍлēж, -е́жа м фр. *средња школа у неким земљама са заједничким становањем питомаца, интернат.* — Он зна турски језик какав се учи у колежу Луја Великог у Паризу. *Андр. И.* Отац га је дао у колеж језуитски. *Петр. Б.*

кȍлеж м покр. *кукњава, нарицање.*

кȍлежити, -ȉм несврш. покр. *кукати, нарицати.* — Ивана тражи 'љеба. Колежи с прага да јој не дамо да иje! *Лоп.*

колѐкта ж лат. *сабирање, скупљање прилога у добротворне сврхе.* — Аранжирао је колекте, лутрије, концерте, представе. *Бег.* Колектом између себе кренули [су] своју омладину у школе. *Петр. В.*

кȍлектив м лат. **1.** *друштво, заједница уопште; народна, етничка заједница*; супр. појединац. — Ја праштам у интересу нашем, у интересу заједнице, колектива. *Крл.* Вук је, некако инстинктивно, осећао да ... представља цео народни колектив. *Бел.* **2. а.** *скуп људи који чине организациону, радну или сличну јединицу*: радни ~, спортски ~. **б.** *хармонични скуп, скуп људи повезаних чврстим узајамним везама.* — [Борба] једино може да од људи случајно сабраних у одред направи колектив повезан унутрашњом везом — другарством. *Чол.* Њих троје [у осмом разреду], то је био један понесен млад колектив који је радио. *Сек.* Ватерполо је игра колектива — момчади. *Ват.*

кȍлектȉван, -вна, -вно *који се односи на колектив, који је својствен колективу, који служи колективу, заједнички, општи*: ~ својина, ~ снабдевање, колективни интереси. — Дати живот за слободу своје земље, то је жртвовати лични егоизам колективном. *Прод.* Овакве животиње није могао савладати појединац ... него је лов био колективан. *НЕ.*

колективȉзам, -зма м **1.** *другарска сарадња и узајамна помоћ*; *подвргавање личних интереса интересима, циљевима и идеалима целине, заједнице.* — Осећао [је] како ће ... попустити у борбености, па ће бригу о колективизму оставити другима. *Рад. Д.* **2.** *систем друштвене организације на принципима заједничке својине производних средстава.* — [За њега] био је колективизам логичан завршетак. *Уј.*

колективизȃција ж екон. *превођење појединачног, породичног у колективно, задружно.* — Један од најзначајнијих захвата у социјалистичкој пољопривреди је колективизација. *ОГ.*

колективизȉрати, -ȉзȉрāм сврш. и несврш. *провести, проводити, обухватити, обухватати колективизацијом.* — Колективизирани сељаци, такозвани колхозници ... чине сада 56%. *ЕГ 2.*

колектȉвист(а) м *присталица, привржeник колективизма као друштвеног уређења.* — Стручњаци по полицијама чувају тебе ... од провалника и колективиста. *Мар.*

колективȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на колективисте и колективизам.* — Потпуно усваја колективистичку идеју. *Уј.*

колективȉтēт, -е́та м *в. колектив (1).* — Сваки је народ у заједници народа индивидуални колективитет. *Петр. В.*

кȍлектȉвно прил. *скупно, заједнички.* — За одело и ципеле бринула је авлија, колективно. *Сек.* [Влада] је била колективно одговорна за свој рад. *ОП 2.*

колектȉвнōст, -ости ж *особина онога што је колективно, колективни дух, повезаност*; *колективизам.* — Нова редакција оптужује стару због помањкања партијности, које се манифестовало у ... непостојању колективности у раду. *Пол. 1957.* Као да лажем по диктату колективности. *Уј.*

кȍлектор м **1.** *скупљач, сабирач.* — Бивши колектор римских старина лута ... по солинским развалинама. *Р 1946.* **2.** *продавац срећака државне лутрије.* **3.** физ. *део генератора који наизменичну струју коју производи претвара у сталну и служи као посредник за прелаз струје из намотаја у ваљско, спољно коло.* **4.** техн. *главна канализациона цев за одвођење градске нечистоће.* — Да би се могло градити дунавско пристаниште ... потребно је завршити дунавски колектор. *Пол. 1959.*

кȍлекторскӣ, -ā, -ō *који се односи на колекторе.* — Он је био човек ... великих колекторских научних послова. *Бел.*

колектȕра ж *продавница срећака државне лутрије.*

колѐкција ж лат. **1.** *по неком систему уређена збирка понајвише необичних, ретких, предмета исте или сродне врсте*: ~ лептира, ~ марака, ~ слика и сл. **2.** *књижевна издања у серијама*: ~ Матице хрватске, ~ Матице српске.

колекциȍнāр, -ара м = колекционер *онај који прави колекцију, сабирач, поседник колекције.* — Провалу и крађу извршили су људи које је најмио неки колекционар — манијак. *Пол. 1958.*

колекционáрство с *сабирање, скупљање колекција; страст за сабирање, за скупљање какве врсте предмета.* — То су ... страсти ... колекционарство, њега тијела. *Сим.*

колекциóнēр, -éра м = колекционар. — Развукли су многа његова платна којекакви спекуланти и колекционери. *Бат.*

кòленаст, -а, -о, ијек. кòљенаст *који се састоји од колена, чланака, зглавака, зглобова.* — Трк [јој се] не заустављa ни преко ... сплетова разголићених коленастих жила храстова. *Рад. Д.* [Носио је] са собом свјетиљку од пробушена рога на крају кољенасте трстике. *Креш.*

кòленасто, ијек. кòљенасто, прил. *у облику колена.* — Узме се кољенасто савијена цијев. *ОК.*

колѐнати, -ām, ијек. кољѐнати, несврш. *притискивати, гњечити коленима.* — Њу [своју жену] колена док му не досади. *Ћос. Д.*

кòленачкē, ијек. кòљеначкē, прил. *на коленима.* — Он би продужио да се коленачке вуче. *Бур.*

колена́шце, -а и -ета, ијек. кољена́шце, с *дем. од колено.*

кòлēнда и **колѐнда** ж покр. *в. коледа.*

колѐндāр, -а́ра м **1.** *коледар, колеђанин; честитар.* — [Стиховима] би календарa поздрављали домаћина. *Комб.* **2.** покр. *календар.* — У Дежелићеву календару има његових цртица. *Ков. А.* **3.** заст. покр. *година живота.* — Превалио је седамдесет пуних календара. *Шен.* **4.** зоол. покр. *врста велике мухе.* — Под капом настоже хрпу космурина ... гдје се у први мрак угнијезде и заплету миши и календари. *Љуб.*

колѐндати, -ām и **колѐндисати,** -ишēм несврш. **а.** *честитати коме о Новој години.* — [Пјесник] се испричава пријатељу ... што му дуго нису доходили коледати. *Комб.* **б.** *даривати о Новој години.* — Фра-Пирија колендиса, кога више кога мање, према годинама службовања. *Мат.* Дође у салочи још [су] колендали младиће. *Војн.* **в.** *певати коленде. Вук Рј.*

кòленӣ, -ā, -ō, ијек. кòљенӣ *који се односи на колено.* — Тукао га је плоштом страном цокуле ... у кољени прегиб и у листове. *Божић.*

колѐника, ијек. кољѐника, ж **а.** *комад дрвета од кога се праве вретена. Вук Рј.* **б.** *дрво зашиљено с обе стране на које се суче прећа. Вук Рј.*

колѐница, ијек. кољѐница, ж **1.** *дем. од колено.* — Парче распрснуте гранате целу му је коленицу разнело. *Јаки. Ђ.* У малога хлачице до кољенице. *О-А.* **2.** *кожни или гумени штит колена.* — Чакшире су попут димлија ... под кољеном сапутане кожнатим кољеницама. *Буд.* Реквизити су важни за играче ... ципеле (копачке) ... кољенице. *Ног.*

колѐничаст, -а, -о, ијек. кољѐничаст *коленаст.* — Рилица је врло танка с коленичастим пипцима. *Тод.*

колѐничнӣ, -ā, -ō, ијек. кољѐничнӣ *који се односи на коленице.* — Дрхтао је као да су му пилили кољенични ивер. *Божић.*

кòлено, ијек. кòљено, с (ген. мн. кòлēнā) **1. а.** анат. *зглавак, зглоб, чланак на људској нози који спаја бедрену кост с голеничном кости; део ноге на коме се налази тај зглоб; одговарајући зглоб и део ноге на животињској предњој или задњој нози.* — Није могао поћи за народом, заклецала су му колена. *Нуш.* Задрхта цијелим тијелом и паде на кољена. *Хорв.* фиг. Потоци су из модрих падина избацивали своја бујна, нага кољена. *Ћон.* **б.** *део одеће који покрива тај део ноге.* — Шта ће ти ... Французи да мисле о нама Србима кад тебе виде с исцепаним коленима? *Ћос. Д.* **в.** *део ноге изнад коленога зглоба.* — Швејк га узе на кољена и поче га гладити. *Јонке.* **2.** бот. *задебљали део на шупљикавим стабљикама биљака, из којега излазе листови.* — Класје ... пригну кољена. *Наз.* **3.** *место где нешто нагло мења правац или где се два дела спајају под одређеним кутом, углом.* — Дунав [се] својим великим кољеном баш на њезину [Југославије] територију највећма приближио Јадранском ... мору. *ЕГ 1.* **4.** фиг. **а.** *сви рођаци једнога степена сродства с обзиром на заједничког претка.* — У старовлашким, црногорским и херцеговачким крајевима ... врло често знају за своје претке седам до осам колена уназад. *Цвиј.* Ми смо рођаци у трећем кољену. *Крањч. Стј.* **б.** *сви људи једног истог или блиског животног доба, узраста, везани заједничким радом, интересима, идејама, наратај, генерацији.* — Заједничким живљењем, навиком развија се друштвени инстинкт и можда после неколико колена он ће бити јачи но инстинкт породични. *Марк. Св.* Данашње кољено испашта гријехе твог времена. *Матош.* **в.** *припадност по рођењу, порекло.* — Јер си кољена мога. *М-И.* Он ће бити из колена правих интернационалиста. *Дав.* **г.** *потомак, потомство.* — Бег Иван бег, јуначко кољено! *Њег.* **д.** *племе, род.* — Нека вам се имена помињу до истраге српскога колена! *Вес.* **ђ.** *биолошки род, тип, скупина.* — Бодљикаши ... су заиста прастаро животињско кољено. *Финк.*

Изр. адамско ~ нар. *в. уз адамски* (*изр.*); бацити (ставити) кога на колена рет. *приморати кога да се прéда, да се покори*; до колена (блато, крв) *врло много* (*блата*,

крви); до колена бити коме *бити незнатан, ситан*; Евино ~ *жене уопште.* — Што хоћеш, лијенчино? — одазове му се крупан створ Евина кољена. *Ков. А.*; из (од, с) колена на (у) ~ а) *по наследству, од оца на децу*; б) *по традицији, од старијег наранштаја на млађи*; колена му клецају а) *врло је уморан*; б) *у великом је страху*; колена му дршћу (тресу се), подсекоше му се колена *у великом је страху*; море му је до колена *чини му се да за њега нема тешкоћа, све лако савлађује*; на коленима молити нешто *врло понизно и покорно молити нешто*; на колена видети некога *видети некога савладана, покорена*; пасти на колена рет. *клекнути*; преко колена ломити (преломити) (*у*)радити *брзо, журно, напречац, не размишљајући много*; пригнути (савити) ~ пред ким *признати нечију предност, покорити се коме*; Свечево ~ *власт пророка Мухамеда.* — Ићи [ћемо] до Стамбола, тражити правога цара и повратит Свечево кољено. *Том.*; рођак у седмом (деветом) колену *врло далек или никаква рођак*; уз ~ (бити, седети, расти) *бити у милости чијој, бити коме мио.* — Тираније сједе уз кољено дворске будале. *Матош*; вера на колену нар. *вера, реч, која се лако крши.* — У Турчина вјера на кољену, могу мене Турци преварити. *НП Вук.*

кòленовић, ијек. кòљеновић, м *човек од добра, угледна, стара колена, рода, племић*; супр. скоројевић; исп. оцаковић, кућић. — Његови манири били су пре манири једног скоројевића него једног коленовића. *Јов. С.* Ја сам, да знаш, племић кољеновић, а нисам од јуче. *Шуб.*

кòленовићка, ијек. кòљеновићка, ж *женска особа коленовић.* — То [су] биле газдинске кћери, кољеновићке и прћијашице. *Бен.*

коленопрѝклон, ијек. кољенопрѝклон, м рус. заст. *благи прегиб колена у знак поздрава, молбе и сл.* — Удовица испусти лепезу, странац је подиже и предаде, — један осмех — један наклон — један коленоприклон. *Мил. В.*

коленопрѝклонӣ, -ā, -ō, ијек. кољенопрѝклонӣ, фиг. *понизан, ласкав, улагивачки.* — У Илића нема ни коленоприклоних ода, химни ... али ни громких протеста. *Прод.*

коленопрѝклоно, ијек. кољенопрѝклоно, прил. *понизно, покорно.* — Постојала [је] једна његова молба у којој моли коленоприклоно туторе ... да двапут обнесе трећи тас ... у његову корист. *Срем.*

коленопрѝклоно̄ст, -ости, ијек. кољенопрѝклонӧст, ж *додворавање, улагивање.* — Види само подлост, коленоприклоност. *Змај.*

кòленскӣ, -ā, -ō, ијек. кòљенскӣ *који се односи на колено*: ~ зглоб.

кòлѐнце и **колѐнце,** -а и -ета, ијек. кòљѐнце и кољѐнце, с **а.** *дем. од колено.* **б.** фиг. *прелив, прелаз из једне ноте у другу.* — У том кољенцу [свирајући на балалајци] квари ... Ту треба да уситни. *Крањч. Стј.* У трептајима њеног сазитљивог гласа пуног изненађујућих коленаца било је предавања. *Дав.*

колѐнчаст, -а, -о, ијек. кољѐнчаст *који је као колено*; *коленаст.* — Једни се дијелови [слојева] дижу, други спуштају. Настаје тако кољенчаста бора, пријевој или флексура. *Туђ.*

колеоптѐри м мн. (јд. колеòптēр) грч. зоол. *в. тврдокрилци. ЕЛЗ.*

кòлēр, -ера м заст. фр. *огрлица. Вук Рј.*

кòлера и **колѐра** ж грч. **1.** мед. *тешка заразна болест која се очитује, испољава у врло честим проливима с повраћањем и наглим опадањем телесне снаге* Cholera asiatica. **2.** фиг. погрд. *лако раздражљива, љута, тешко подношљива особа.* — Вала, да имам 'наку колеру ... ја бих се обесио! *Вес.*

Изр. ~ перади (живине) вет. *опасна заразна болест перади (живине) од које најчешће оболевају кокоши* Cholera avium; мала ~ *врста блаже колере, колерина.*

колерáба ж *в. келераба.*

колѐрик м грч. *човек колерична темперамента.* — Капетан, силан колерик на први поглед. *Матош.* Брут је, наизменично, био сангвиник, колерик, дубок меланколик и фаталистички флегматик. *Сек.*

кòлерин и **колѐрин,** -а, -о *који припада колери.* — Болесници који су праву колеру већ прекужили, угину гдекада од ... колеринога тифоида. *Батут.*

колерѝна ж мед. *врста блаже колере.* — Тамножута, грозничава лица говорила [су] о колеринама, о дизентеријама. *Бос. Б.*

колѐричан, -чна, -чно **1.** *који се односи на колеру; изазван колером; намењен болесницима од колере.* — У јеку колеричне заразе ... он драговољно помаже болничарима. *Вас.* Кадета ... пренесоше у колеричну бараку. *Јонке.* **2.** *који се лако распаљује, који је нагла темперамента, који на ваљске, спољашње утиске реагује брзо, нагло.* — Скоро да га је [неко питање] расрдило, јер је био колерична темперамента. *Том.*

колѐричнӧст, -ости ж *особина или стање онога који је колеричан (1).* — У овоме је буђао тај бијес у његовој подкилној колеричности коју је знао крити. *Божић.*

колѐса, -éсā с *мн. од коло* (*I*).

колѐсār, -ára м *онај који вози кола, возар.* — Кад су се вароши од Турака отимале, Ката је са колесаром ишла за војском и ... пљачкала. *Ћос. Д.*

колѐсати, -ām несврш. *мучити на колу, точку* (*нарочитој направи за мучење*). — И кад почне колесати и остале муке правити, злочинац ће бити још жив. *Глиш.*

колѐсина ж покр. *аугм. и пеј. од кола.*

кòлēсје с *зб. им. од коло* (*I*). — Дуг звиждук локомотиве која улази и бука колесја ... потреса тло. *Бег.*

колѐсница ж (обично мн.) *кола, двоколица.* — На колесници зрачној то бог огњени, Перун, по бури вози се мрачној. *Ил.* Покорно јављам: четири топа ... десет колесница. *Фелд.*

колѐсо с покр. *коло* (*I*). — Но је ли све у реду? ... И колесо? *Том.*

кòлет м тал. покр. **1.** *овратник, огрлица, јака. Рј. А.* **2.** *в. колето.*

колѐтāње с *гл. им. од колетати.*

колѐтати (се), -ām (се) и кòлећēм (се) несврш. покр. *љуљати, клатити*; исп. колијетати се: кòлећē му се зуб. — Ти с барјаком можеш управљати кад га вјетри почну колетати. *НП Вук.*

колѐтина ж *аугм. и пеј. од кола.*

кòлетнути, -нēм сврш. покр. *макнути, покренути.* — Уздишући колетну рамењима и цијелим тијелом. *Миљ.*

колѐто с (ген. мн. колéтā) тал. жел. *свежањ робе, дењак, комад пртљага.* — Четири колета по педесет динара комад, има двеста динара да платиш! *Дав.*

колѐчкāш, -áша м покр. *во који је одмах до колечака упрегнут. Вук Рј.*

кòлēчке, -чāкā ж мн. *колица на два точка која вуку плуг.* — Није се могло даље орати, положи плуг на колечке, упрегне коња и крене кући. *Бен.*

кòлеџ м енгл. *назив за средње и високе школе, а и за високе научне установе, колегиј* (*3*). — Послао троје дјеце у Енглеску у колеџ. *Каш.*

кòлеш м анат. *кључна кост, кључница* clavicula. — Рамена сачињавају ... спреда колеш или кључница. *Батут.*

кòлēшкӣ, -ā, -ō *који припада колежима, који се односи на колеже.* — Стари колешки секретари ходају брзо. *Шов.*

кòлешнӣ, -ā, -ō *који се односи на колеш*: ~ бȉло (над кључном кости). *Батут.*

колéшце, -а и -ета с *дем. од коло.* — Свака вам се пета окреће као колешце. *Киш.* Строј ... креће се а да и не зна да су његова мала колешца ... живи људи. *Рад. А.*

кòли (често у вези с : толи) прил. покр. заст. *в. колико.* — Знат ћеш и сам коли је та доб опасна и знаменита за дјевојчице. *Војн.* Књижнице казнених завода поправљене су коли с обзиром на број књига толи с обзиром на вриједност књига. *Мј. 1926.*

кòлиба ж **1.** *привремена кућица, понајвише од трске, кола или плетера, покривена грањем, кором, лишћем, сламом и сл., какве имају пастири по пашњацима и виноградари по виноградима.* — Плевна је за сено и колиба за чобане. *Дед. Ј.* Дао је уточишта половици мјеста ... у пударским колибама. *Франг.* Како је то да је и онима који су недавно изишли из сељачких колиба сељачки народ као непознат и туђ? *Рад. А.* **2.** *кућица за нарочиту сврху.* — Сакривени [смо] из једне колибе за електричну инсталацију. *Уск.*

Изр. помична ~ ист. војн. *у римској војсци колиба на точковима у којој је била греда с металном главом овна за разбијање градских бедема.* — Исту функцију коју су у римско вријеме обављали гвоздени овнови ... помичне колибе ... данас врше оклопљени тенкови. *Крл.*

кòлибāр м *човек који живи у колиби.* — Од правих чергара и несталних колибара ови су се људи почели настањивати најпре на извесном месту под једном планином. *Нов.* Био ја, два лугара, један радник и колибар Бартол, који нам је јело кухао. *Коз. Ј.*

кòлибāрев и **кòлибāров,** -а, -о *који припада колибару.*

кòлибāрскӣ, -ā, -ō *који припада колибарима, који је као код колибара.* — Начин њихова живота ... остао [је] позадуго онако прост и колибарски. *Нов.*

колибàцил м мед. *бацил у облику штапића који живи у дебелом цреву људи и животиња, у загађеној води и сл. и изазива тешка обољења* Colibacillus, Escherichia coli. — Ови наши бунари, проклети ... с колибацилима. *Пол. 1959.*

колѝбāш, -áша м заст. *чувар, стражар у лазарету, карантину. Вук Рј.*

кòлибина ж *аугм. од колиба.*

кòлибица ж *дем. од колиба.*

кòлибри м мн. (јд. кòлибри, -ија, ређе кòлибар, -бра) зоол. *породица веома ситних шарених америчких птица дуга кљуна* Trochilidae. — Ми смо путници ... предјела колибра. *Уј.* [У крлетки] скакуће црвенозелени тропски колибри. *Крл.*

Изр. **колибар лепи** зоол. *врста колибра* Trochilius mosquitus. *Терм. 4.*

кòлибрић м *в. колибри. Бен. Рј.*

колидира̀ти, -ѝдирам сврш. и несврш. лат. *сукобити се, сукобљавати се, сударити се, сударати се, бити с неким или нечим у супротности.*

кòлизија ж лат. *судар, сукоб.* — Ви сте дошли у колизију са позитивним законским одредбама. *Ћос. Б.*

кòлизиòни, -ā, -ō *који изазива колизију.*

кòлија[1] ж *зб. им. од кола; војна возила, комора.* — Кнез [је]... смјестио иза војске колију. *Нех.*

кòлија[2] ж покр. *долама од танког црног сукна опшивена гајтаном, као део женске народне ношње. Рј. А.*

кòлијевка, ек. кòлёвка.

кòлијевчица, ек. кòлёвчица.

кòлијер, -ера м покр. *в. колир. Вук Рј.*

колијèтати се, кòлијећём се несврш. покр. *колебати се, њихати се, клатити се;* исп. колетати. — Слуге, колијећући се, пођоше и понијеше Букара јер није већ знао за себе. *Мат.*

кòлик[1], -а, -о и **кòлик**[1], -ѝка, -ѝко (одр. кòликӣ, -ā, -ō, кòликӣ и колѝкӣ, -ā, -ō; обично одр.) зам. *изриче* **1. а.** *у упитном значењу, кад се пита о количини (величини, мери, износу, степену, ређе броју) чега.* — Колика је штета на кућама? Колики су губици у становништву? *Вј. 1957.* **б.** *у неправим питањима и изричним (исказним) реченицама.* — Осјећао [је] од колике је то важности за његова младог пријатеља. *Креш.* **2. а.** *у узвичним реченицама, кад се исказује чуђење због величине, велике количине чега.* — Зимна ноћи дуга, колика си! *Март.* Та колик је само онај Велики сокак с краја на крај! *Срем.* О колике ли ваше љубазности! *Креш.* **б.** *кад се износи нешто што је омогућено величином, количином чега: толики да.* — Колики су му нокти, могао би орати. *Н. посл. Вук.* **в.** *кад се истиче да нешто бива или изостаје упркос великом броју, количини чега (на основу чега би се очекивало супротно).* — Колике очи, кума не виде! *Н. посл. Вук.* **г.** *кад се истиче обухватање читавог опсега, величине, трајања чега.* — Колика је тамна ноћца била, не спаваше попе ни Матија. *НП Вук.* **3.** *у релативном значењу (у главној реченици стоји или се може дометнути корелативна заменица: толики, онолики), кад се исказује упоредна мера, количина, величина чега.* — Дужина је његова толика колика и ширина. *Вук.* Још ником нисам своју љубав дала колику бих могла и колику хтела. *Макс.*

Изр. колик(и) било, колик(и) гòд, колик(и) год му драго, колик(и) му драго, ма колик(и) *кад се допушта било која мера, количина, величина.*

кòлик[2] **и кòлик**[2] прил. *в. колико (3 и 4).* — Има их с једним оком на челу, колик тањир великим. *Глиш.* И у дну доље мало, маличак мора, колик сузица. *Нам.* Глава зијева колик да је жива. *Март.*

Изр. ~ што *тек што.* — То би колик што би оком тренуо. *Мул.*

кòлика ж мед. грч. **1.** *болови у трбушним органима у облику грчева који се нагло јављају:* бубрежна ~, жучна ~. **2.** бот. *в. бушина (2а). Сим. Реч.*

колѝкати се, -ām се несврш. необ. *погађати колико има чега у затвореној шаци (при игри).* — Запорошци [се]... разместили... коликали се и с убиственом хладноћом погледали на град. *Глиш.*

кòлико, кòлико и **колѝко** прил. **1.** *изриче управно и неуправно питање о количини чега.* — Ако је ма од каквог положаја у друштву, већ ће се... знати ко је, шта је... колико му је година. *Лаз. Л.* **2. а.** *истиче велику количину чега са чуђењем због тога.* — Колико ли је њих служило код мене! *Мат.* Три се цара зачудила силна колико се раја одрвава. *Март.* **б.** *изриче да је велика количина нечега узрок неке радње.* — Колико је њему мила била, три пута је пасом опасао. *НП Вук.* **в.** (у везничкој служби) *иако, премда.* — Колико је леп Неапољ... ја бих га ипак давно оставио... да у њему није владике. *Нен. Љ.* Колико је био глуп, опет је доста вјешто радио око коња. *Мат.* **3. а.** *кад се одређује мера, трајање, интензивност неке радње или неког стања.* — Био [би] сретан кад би му могуће било лебдјети пред оним прозорима колико би оком мигнуо. *Кум.* Вукао ме вичући колико га грло носило. *П 1939.* Изљубио [је] пред кућним вратима толико колико је само хтио. *Донч.* **б.** *кад се упоређује однос према два појма, степен нечега у односу на два појма.* — Сад смо тобоже своји, али га не миришем ни колико црни лукац. *Ад.* Нису до њих држали ни колико до пасје шапе. *Бен.* **в.** *кад се упоређује величина два појма.* — Сваки му брк колико јагње од по године. *Дом.* **г.** *кад се упоређују супротне појаве.* — Колико се спрва устезао, толико је сад више навaљивао да иде. *Мат.* **4.** (заједно са везн. »да« или предл. »за«) *кад се истиче да је количина (величина, износ и сл.) нечега скром-*

на, невелика, минимална: ~ да се закрпи, ~ за прехрану. — Има Мојсило неку њиву — колико да се с ње на једна кола натовари. *Вукић.* Имате посла? — Колико да се живи. *Петр. Р.*

Изр. ~ било, ~ го̀д, ~ му драго, ма ~, макар ~ *кад се допушта неодређено било која количина*; ~ данас (јучер, ноћас, сутра, вечерас, до мрака) *још, већ данас (јучер, ноћас, сутра, вечерас, до мрака)*; ~ и ~ (пута) *врло често*; ~ -толико *донекле, барем нешто*; видети, знати колико је сати *видети, знати право, стварно стање ствари.* — А кад су видели колико је сати, почели су да се пренемажу. *Поп. Ј.*

ко̀ликогод прил. *бар неколико, макар донекле, иоле.* — Љекар је... болеснику причао разне анегдоте не би ли му колико̀год скренуо пажњу куда. *Ств. 1948.*

ко̀ликогу̀б и **ко̀ликогу̀бан**, -а, -о заст. *од колико врста, струка, елемената. И-Б Рј.*

ко̀ликоћа ж *в. количина.* — Много је наиме теже опорезовати каквоћу него количоћу. *Рад. Стј.*

ко̀ликра̏т прил. заст. *колико пута.* — Коликрат рече: Ах, да буде крај! *Марк. Ф.*

ко̀ли̏ње с покр. **1.** *клање свиња (у својој кући).* — Мора Магда... донијети о колињу једну ножицу или ребарце. *Гор.* **2.** *производи клања свиња: месо, кобасице и сл.* — Те ми је још било жао да му пошаљем... нешто колиња. *Јонке.*

ко̀ли̏р, -и́ра м фр. **1.** *овратник, огрлица, јака.* — На вратима се... указаше ... над укруђеним шпанским колиром... две главе. *Богдан.* **2.** нар. *круг око главе (на сликама светаца), ауреола, ореол, нимбус.* — Зрака од месеца ударила кроз пенџер, па јој се око главе начинио колир ка' оно у светаца. *Вес.*

ко̀литва ж покр. *ударање колаца уз винову лозу. Рј. А.*

ко̀лити, ко̀ли̏м несврш. **1.** *забијати колце, притке уз винову лозу.* — Тумачио му је... како се коле виногради с акацијама. *Ђал.* **2.** *цепати.* — Сјекира коли главу, нож пара ребра. *Шен.* **3.** (око чега) *околишати, заобилазити.* — Пред њих су сваки час испадале... увале и мале узбрдице око којих је ваљало колити. *Јот.*

~ **се** *збивати се, догађати се једно за другим, редом.* — Чудна санка да га бор убио! Ти се санак нигдје не колио! *НПХ.* Причаше... што је било за његова вијека и какве се колиле недаће. *Март.*

коли̏тис м грч. мед. *катар, упала, запаљење дебелога црева.*

ко̀ли̏ћ м необ. *дем. од колац.* — Неки [су] почивали у маленим, а на брзу руку од колића и шаша сабијеним колибицама. *Горд.*

коли̏ца с мн. **1.** *дем. од кола.* — [На цести] су се појавила једнопрежна кукавна колица сељачка. *Том.* Крај ње пролетеше, по уској цести лака, окована колица. *Мил. В.* **2.** *назив за разне мање направе са једним, два, три или четири точка, које служе за превоз материјала, деце, болесних лица и др.*: дечја ~, ручна ~, инвалидска ~, носачка ~. **3.** техн. *покретни део писаћег строја, писаће машине.*

коли̏цан и **ко̀лицан,** -цна, -цно *дем. од колик.* — Колична је моја [учионица], а кметови спремили педесет ђака. *Ранк.*

ко̀ли̏це с *дем. од коло.* — Алкари у дивљем трку, један по један, витким копљем гађају у гвоздено колице које се зове алка. *Шимун.*

колицѝна ж покр. **1.** *неколико примера, примерака чега.* — Сад још колицину женскијех имена на — а. *Кур.* **2.** (у прилошкој служби, у питању) *колико.* — Колицина сте? *Нуш.*

коли̏цно и **ко̀лицно** прил. *колико мало.* — Пођи да видиш са колицно се памети управља европским државама! *Нен. Љ.*

коли̏чак и **ко̀личак,** -чка, -чко *колик; аугм. од колик; дем. од колик.* — Ја се нијесам толико потежио да обазнам ко је тому манастиру темељ ударио, ни количак му је звоник био. *Љуб.* Накривио [се] крст над грбом ресећи чело те жуте, количка [је] шака велике грдосије. *Матош.*

количѝна ж *величина материје од које је састављен неки предмет, број чега, опсег, обим чега што се може избројати или измерити.* — Нападало је толико снијега да се у оваквим количинама... не памти. *Обз. 1932.* Сели људи па... измислили неке неопредељене количине, као што су z, у и х. *Нуш.*

количѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на количину.* — Предмет чисте математике јесу... количински односи. *Ант. I.*

количѝнски прил. *у односу на количину, квантитативно.* — Награђивање сваког радника... зависно [је] од његовог ефективног рада, како количински тако и економски. *Пол. 1958.*

ко̀личѝник м **1.** мат. *резултат дељења једне величине другом, број који казује колико се пута делитељ налази у дељенику, квоцијент.* **2.** *одређени постотак, количина.* — Није постигла онај законски минимум, количник. *Риб.*

кòличничкӣ, -ā, -ō *који се односи на количник.*

кòлишан и **колӣшан**, -шна, -шно (одр. колӣшнӣ) *дем. од колик, јако мален, мајушан.* — Ух, колишни се жене! *Мул.* Ја славу му, колишни је, а налеће као да је побеснео! *Јак.*

колӣшити, кòлӣшӣм несврш. **а.** *обилазити, заобилазити.* — Као да је сав свијет знао порад шта он иде онамо, колишио ону кућу далеко. *Мул.* **б.** *избегавати, уклањати се.* — Како је човјек ријетке ћуди, презирао и колишио све. *Мул.*

кòлишно и **колӣшно** прил. *како мало.* — Видиш колишно нас је... [али] ће многа турска мајка од нас пропиштати. *Вес.*

кòлӣште с необ. *део кола на коме су точкови.* — Угледао мале трошне двоколице с... жућкастим колиштем. *Креш.*

кòлмовати, -мујēм сврш. и несврш. фр. (*ис*)*коврчити*, (*ис*)*кȍврчати косу.* — Елегантни, колмован мушкарац начинио је нешто налик на дубок поклон. *Моск.*

кòлнӣ, -ā, -ō = колски **а.** *који припада колима, који се односи на кола.* — Два колна ланца закопала је и сачувала у земљи. *Бан.* На неким су мјестима колотечине дубоке кано најдубље бразде, а хрптеница је међу њима тако висока да дотиче колне оси. *Дук.* **б.** *који је одређен за кола и за путовање у колима.* — Састајала се [споредна цеста] с главном, колном цестом. *Шег.*

кòлнӣк м *колни пут, пут за кола.* — Широки друм — колник као да је одједном ишчезао. *Ћоп.* Залазе на изровани колиик — пречац што води до станице. *Пав.*

кòлница и **кòлница** ж **1.** *спремиште за кола.* — Отидем под колницу и скинем ланац с орница. *Тад.* Тодор крену према колници да узме трнокоп. *Ћоп.* **2.** *клада на којој лежи воденички точак. Бак. Реч.*

колњȁци м (јд. кòлњāк, -ȁка) зоол. *врста црва који на предњем крају имају трепљаво коло којим привлаче храну, точкаре* Rotatoria. *Терм. 4.*

кòло с (мн. кòла и колèса) **1. а.** *део возила, кружна направа која се окреће, обрће на осовини и чини да се возило креће са мање отпора, точак.* **б.** *предмет таквог облика који служи за преношење и регулисање покрета на различним направама и механизмима.* — Језик јој негдје меље као млинско коло. *Мил. В.* Коло од зденца непрестано се врти и шкргуће. *Пав.* Један је имао револвер »на коло«. *Ћоп.* **в.** ист. *точак за мучење.* — Бјежи [жена]... да не види... ударена на коло љубљеног мужа. *В 1885.* **г.** *предмет кружног облика уопште, круг, колут.* — Око месеца велико прозрачно коло. *Шапч.* Тако ти се око главе дим на кола извија. *Павл.* **д.** покр. *врста народног веза.* — Кошуља је од појаса... извезена на усперце, шапе, кола и веруге. *Љуб.* **2.** *народни плес, праћен често песмом, у коме суделује више мушких и женских особа, држећи се за руке и чинећи круг или низ.* — По вечери, уз ћурлике двојница младеж поведе коло. *Куш.* фиг. Ретко бивају догађаји... који први заигравају коло новог времена. *Нов.* Око њега весели брежуљци у коло се дивно ухватили. *Ботић.* **3.** фиг. **а.** *круг људи здружен каквом везом (пореклом, положајем, занимањем, идејом, интересима и сл.).* — У доба Марулићево било је у Сплиту коло латинских пјесника хуманиста. *Водн.* Дјечак, окретан и снажан, постаје предводник у колу својих вршњака. *Ћоп.* **б.** *скуп оних који су у исто време завршили какву школу; генерација.* — Сећаш се другова? Пало их је пола, најбољи су били из тог нашег кола. *Стан.* **в.** *низ, ред радња, мисли и сл. које се непрекидно мењују или се догађају једне иза других.* — Кад се већ мислило да се са Калифорнијом завршило коло... открића, зачуди нас... ново златно поље. *Панч.* **г.** *низ, скуп књижевних дела истога издавача која се штампају и издају у одређеним временским размацима.* — Појава овогодишњег, 51. редовног кола Задруге, догађај је који радује све нас. *Михиз.* **д.** биол. *велики скуп у систематици биљака или животиња сродних по најопштијим особинама, тип.* — Терцијарне периоде се разликују по... усавршавању животиња из кола сисара. *Жуј.* **ђ.** астр. *јато, скупина звезда, сазвежђе.* — И сијају као у сам дан постања сва звездана кола са великог свода. *Дуч.* Коло звијезда бијело срце вуче. *Уј.* **е.** спорт. *низ натјецања, такмичења у разним спортским дисциплинама која се понављају у одређеном временском размаку.* — Данас пополне... почеће сви мечеви првог кола. *Пол. 1950.* **4.** фиг. *животна средина, свет појава око некога, домен(а).* — Неизјављена, тиха и обазрива симпатија граница [је] до које се залази у коло туђе личности. *Петр. В.*

Изр. електрично ~ *кружно струјање електричне струје*; где би било ~ без кокана нар. *у сваком послу има коловођа*; као неподмазано ~ (шкрипље, шкрипи) фиг. *о нечему што се с муком, напором креће, напредује*; ~ наоколо *свуда наоколо.* — Коло наоколо нанизани станови, куће. *Павл.*; ~ среће заст. *несталност среће у животу (према слици Фортуне, божице среће у старих Рим-*

љана, која стоји на кругу, колу); крваво ~ (почети, заиграти) *почети сећи, убијати.* — Тада је почело крваво коло шовинистичког бјеснила. *Чол.*; крвно ~ нар. *људи одабрани да суде при умиривању крвне освете.* — Седам је мртвијех глава пало у три године, од посљедног умира. Пребацимо три за три, а седмој метнимо крвно коло. *Љуб.*; нагазити на вилинско ~ празн. *нагазити на сугреб, на чини*; пето ~ (на колима) *о некоме који је потпуно непотребан, некористан, сувишан*; повести (заиграти, завртети) ~ *ставити у покрет, почети деловати, покренути акцију*; позвати у ~ *позвати на рад, на суделовање, учешће у раду*; ставити (стављати) штап у ~ *сметати, спречавати кога у раду*; шупље ~ воји. нар. песн. *пешадијски строј у облику четверокута, четвероугла.* — Ал' не бјежи јунак Кадрипаша... шупље коло прави од низама, сипље огањ на свакоју страну. *НП Вук*; ко се у ~ хвата, у ноге се узда; ко се у ~ хвата, мора поиграти нар. посл. *ко се прима каква посла мора рачунати и на тешкоће и запреке*; у каквом си колу, онако и играј *своје поступке треба удешавати према другима*; ухватити се у чије ~ *удружити се с ким у раду*; водити ~ а) *бити коловођа у колу*; б) *бити на челу у каквој заједничкој акцији*; врзино ~ а) празн. *ноћно збориште, састанак вештица*; б) фиг. *збрка, метеж.* — И тада му се од свега тога узвртјело у глави право врзино коло. *Цар Е.* Пакао се онда направио од њихове вароши, једно врзино коло од неразумљивих послова. *Андр. И.*

колóбāр, -ápa и **кóлобāр** м **1.** *предмет попут колута, прстена или обруча (најчешће од метала) који може служити као украс или у разне сврхе.* — Такове колобаре носе у Мотовуну мушкарци на прстима, а жене на уху. *Наз.* На колобару њихала се папига. *Брл.* **2.** *оно што има такав или сличан облик.* — Око ње [ватре] расталио се снијег у велик колобар. *Шен.* По бијелом колобару око затилька... видјело се да су се тек прије по сата ошишали. *Коз. Ј.* **3.** (обично мн.) **а.** *подочњаци.* — Улази блиједа, укочена с тамним колобарима испод очију. *Донч.* **б.** *округласта, сивкаста количина дима, прашине и сл. која се креће, диже увис.* — Зарегета капетан Божо... бацајући колобаре плавог дима. *Воји.* **в.** *светли прстени који се стварају пред очима, светлаци.* — Затрепетале пред очима неке звијезде, заиграли жарки колобари. *Маж. Ф.* фиг. Колобари чудне радости проширили су се, порасли. *Цес. А.* **г.** *једва приметни набори водене површине кад у њу што падне, који се шире у све већим круговима.* — Водени колобари шире се по мочвари губећи се према крају. *Маж. Ф.*

колобàрић и **колобàрчић** м *дем. од колобар.*

колобáтати се, -òбāтāм се несврш. *искакати из воде угибајући се, савијајући се кружним покретима.* — Делфини су се око брода играли, колобатали се и превртали. *Петр. М.*

колобáтнути се, -òбāтнēм се *свр. према колобатати се.*

колобéтати се, -òбēтāм се несврш. покр. *љуљати се, љуљати се седећи на љуљашци. Рј. А.*

кóлобран и **кóлобрāн** м *заштитна ограда (најчешће у облику ниских камених стубића) на рубовима стрмих џеста и завијутака.* — Колобрани с обје стране џесте нарасли од нападаног снијега. *Куш.* На колобрану поред мостића засјео путник — пјешак. *Пав.*

колòвађа ж покр. *покривен канал кроз који се слива вода кад пада киша. Рј. А.*

коловòдиља и **коловòдња** ж необ. *она која коло води.* — фиг. Вјечно се у кругу око тебе врти, око тебе игра и к теби се враћа, коловодиљо страшна рањених пјевача! *Крл.*

коловòдити, -òводим несврш. необ. *водити коло; бити коловођа.* — фиг. Коловодећи у враголијама... уживао је клатећи се по јазавчарским клијетима. *Мих.*

кóловођ м *в. коловођа.* — Млађи његов брат... чешће се јављао као коловођ доста опасног предузећа. *Глиш.*

кóловођа м и ж (вок. кóловођа и кóловођо) **1.** *мушкарац (ређе женска особа) која води коло.* — У авлији коло ухватише, међу њима лијепа Луција, свему колу млада коловођа. *НП Вук.* Око њега... коло другова... поигравају, а коловођа је Блашко Лекић. *Андр. И.* **2.** фиг. *онај који руководи у каквој организацији, у какву покрету, покретач, вођа, предводник.* — Расписана је тјералица за главним коловођама буне на прузи. *Крл.* Требало је ићи у потјеру за одметнутим батаљоном, разоружати га, а коловође извести пред војни суд. *Чол.*

колòвођа м покр. *место у водениці где коло стоји. Рј. А.*

колòвођица ж *коловодиља. Вук Рј.*

кóловоз и **колòвоз** м **1. а.** *траг од колских точкова.* — На широком друму лежи за шаку дебела прашина и по њој... бразде од коловоза. *Лаз. Л.* Џеста крива, не-

равна и изрована, пуна камења и прашине на којој се разабираху коловози. *Мил. В.* **б.** *колни, колски пут, колник.* — Нова кућа ... забијелила се и јако урезан коловоз доведе га к њој. *Кал.* Пролазио ... испод саме живице сеоски коловоз. *Ћоп.* **в.** *горњи део цесте, друма, израђен од камена, бетона, асфалта и сл.; део улице (између два плочника, тротоара) намењен возилима.* — Уништено [је] 27000 квадратних метара коловоза. *Пол. 1950.* **2.** правн. *право пролаза колима преко туђег земљишта.* **3.** *осми месец календарске године, август, август.* — Ту ... се народ купи на сајам усред коловоза. *Љуб.* Коловоз се примакао крају. *Пав.*

кòлōвозан, -зна, -зно **1.** (одр.) *који се односи на коловоз (1).* — Коловозни путељак спуштао се низ брдо. *Ков. А.* **2.** *који вози, вуче кола.* — Сви коловозне погнају коње. *М-И.*

кòлōвоскӣ, -ā, -ō *који се појављује у месецу коловозу, августовски.* — [Имао је] лијепо вријеме, много коловоског сунца. *Бен.*

кòлōврāт м **1.** *преслица на точак који се покреће ногом.* — И стадосмо се вртјети около себе као коловрат. *Војн.* На мјесто коловрата ... ступила је машина предилица. *Ант. 1.* **2.** *вртлог, ковитлац, вир.* — С вихором се вјетар на коловрате мота. *Наз.* Стрчало је мокро и оштро камење о које се, у вртоглавим коловратима разбијали ... пенасти таласи. *Вас.* фиг. Великоварошка трка за успехом заносила га ... у коловрат амбиција и саможивости. *Уск.*

кòлōвр̄т м **1.** *колоток.* — фиг. То је изрека која највише значења добија у вештом коловрту природном. Ту нема мира ни мировања. *М 1867.* **2.** бот. *врста кукца, инсекта који се на води врти попут чигрице.* Gyrinus natator. *Терм. 4.*

кòлōврта м бот. *в. коловрт (2).*

кòлодвōр м *железничка станица*: главни ~, теретни ~.

кòлодвōрскӣ, -ā, -ō *који се односи на колодвор, на колодворе*: ~ сат, ~ чекаоница, ~ носач.

кòлōдӣј, -ија и **кòлōдијум** м лат. хем. *раствор нитроцелулозе у алкохолу и етеру (употребљава се у фотографији и медицини).*

кòлōйд, -ида м грч. хем. *отопина, раствор у коме се хемијска крута, чврста тварь, материја или капљице текућине, течности налазе раздробљене до најситнијих молекула*; супр. кристалоид.

кòлōйднӣ, -ā, -ō *који има својство колоида*; супр. кристалоидни: ~ отопина, ~ раствор, ~ стање, колоидне честице.

кòлōквӣј, -ија м лат. = колоквијум *разговор; провера спремности, знања, краћи, семестрални испит на високим школама.* — Већ знадијаше што су колоквији, државни испити и докторат. *Шимун.*

кòлōквија ж *в. колоквиј.* — С колоквијама сам кубурио и живео од дугова. *Петр. Б.*

кòлоквијāлан, -лна, -лно *разговоран, својствен разговору.* — У »Поп-Ћири« је прави домаћи говор ... колоквијални тон. *Поп. П.* Енглески језик има особену реченичку и колоквијалну структуру. *Сек.*

кòлōквијум м = колоквиј.

колоквӣрати, -ӣквӣрām сврш. и несврш. *положити, полагати колоквиј.*

кòлокрēт м необ. *покрет телом у колу.* — Поскакују ти ... у колокрету. *Шен.*

кòлòлик, -а, -о заст. *који има облик кола, округао.* — Од часа на час шушнуо би вјетар ... руковети ... сијена, ваљкајући га у кололике купчиће. *В 1885.*

кòломāз м и **кòломāст** ж *маст за мазање кола, точкова.* — Дућан [је] ... ударао на коломаз. *Петр. В.* фиг. Фишкал је, његову језику не треба никад коломаза. *Шен.* Чарапе су прљаве, са црним мрљама као од коломасти. *Ољ.*

кòломат м покр. *камени подзидак око чега; руб, обруб.* — Средина [зграде] бјеше ограђена ниским зидом, при дну кога бијаше камени коломат. *Мат.* фиг. Оборит ћемо коломат ... и наше гумно посљедње читави бит ће свијет. *Наз.*

кòлòмбоћ м арб. покр. *врста кукуруза.* — Кукуруза има више врста, као што су брзак, леблебија и коломбоћ велики. *Дед. Ј.*

кòлòмбоћӣште с покр. *кукурузиште. Прав.*

кòлòмија ж покр. *в. коловоз (1).* — Снијег је затрпао пут. Коломији ни трага. *Ћал.*

кòлōмница ж тал. *стубић.* — Кроз танке, готске коломнице ... вири. *Војн.*

кòлōн, -она м лат. **1.** ист. *у старом Риму, у средњем веку и у Далмацији до стварања Југославије сељак, земљорадник, закупник мањег дела земље коју је сељак обрађивао и морао давати део прихода власнику земље.* — Друге [су] ... дизали у ред племића ... давали им имања, која обрађују колони или половници. *Цвиј.* **2.** *в. колонист (1).* — Организације француских колона у Алжиру затражиле су недавно оштро кажњавање побуњеника. *Б 1957.*

колóна ж фр. **1.** архит. *стуб (обично висок) који служи као подупирач предњих или унутрашњих делова зграде или као споменик, украс.* — Касније је ова црква дограђена и

добила је колоне око трга. *Баб.* **2.** воји. *поредак војске при коме се поједине јединице налазе једна иза друге на одређеном размаку; низ војника (кола, оруђа и сл.) постројених тако да иду један иза другога.* — Како се чело колоне обично заглављивало у препуним улицама, то је свака колона морала да одстоји ту на мосту — док тамо напред не одуши. *Андр. И.* Иду у четвероредовима, у глухом топоту бескрајних ноћних колона. *Крл.* Сву ноћ је ишла [партизанска] колона по један. *Вит.* Коморе и муниција колона ... окрете уназад. *Јак.* **3.** *ред људи, животиња, предмета, који се крећу у дугој, истегнутој линији тако да се налазе један иза другога.* — Спровод крене, колона дуга, без краја. *Стипч.* Узаним путељком ... пролазила је једна колона малих, риђих мрава. *Ћос. Б.* **4.** *ред бројака или других знакова поређаних вертикално; стубац текста.* — Била је на његову рачуну написана дуга колона бројева коју је он збројио. *Крањч. Стј.* По неколико сати дневно сабирао [је] већ сабране колоне у масним ... тефтерима. *Вучо.* Извади из џепа сноп ... коректурних колона. *Крл.*

Изр. пета ~ *сарадници и плаћеници вањског, спољног непријатеља који у властитој земљи утиру пут поробљивачу и агресору.*

колона́да ж фр. *ред стубова који слободни или повезани са зградом чине покривен ходник, трем.* — Ето нас на тргу с црквом ... са строгом дорском колонадом. *Матош.* У ... приземљу [кућа] назирале [су се] колонаде као мостовски подупирачи. *Јак.*

колдна́т, -áта м ист. *однос крупног земљопоседника и колона (1).* — Ти гладни људи траже да се колонат укине без одштете. *Крл.*

колдна́тскӣ, -ā, -ō *који се односи на колонат.* — Због све јачег угњетавања сељака ... у колонатским односима према племићима ... пучани [су] почели дизати устанке. *Р 1946.*

колóнац, -нца м ист. *чувар јавног реда;* исп. колонаш (1). — Осим својих властитих ... харамбаша, колонаца и сердара што су ходали по Равни, нијесу жељели да се итко други пача у њихове послове. *Шимун.*

колдна́ш, -áша м **1.** *колонац.* — Дође Шкељо да јави е се превозе колонаши. *Мат.* **2.** *в. колонист (1).*

колдне́л м тал. варв. *пуковник.* — Ја ћу тужити колонела гувернатуру у Задар. *Мат.* Добио га је на поклон од колонела. *Ћал.*

колонéлчић м *дем. и ир. од колонел.* — Којекакве мајорчиће и колонелчиће ... нисам никада гледала. *Маш.*

колдне́т м тал. *дем. од колона (1).* — Бачен је ... кров и замијењен терасом, са оградом од цементних колонета. *Десн.*

колонѝзáтор м *онај који спроводи колонизацију (1), који подјармљује и економски искоришћује туђе земље.* — Менталитет колонизатора ... огријао се на безобзирности »гусарских« експлоратора. *Уј.*

колониза́ција ж **1.** *насилно претварање туђе земље у колонију (1).* — Откриће Америке и морског пута у Индију изазвало је ... колонизацију. *Марк. Св.* **2.** *насељавање колониста у друге крајеве.* — Приступило се изради основе закона о експропријацији великих посједа и колонизацији. *Мј. 1926.*

колониза́цӣјскӣ, колонизàцӣјскӣ и **кȍлонизациȏнӣ,** -ā, -ō *који се односи на колонизацију.* — Већина села поред своје језгре ... имају периферни млађи колонизацијски дио. *ОГ.* Колонизациони покрет развија се и даље, настају нови градови. *ЕГ 3.*

колонизѝрати, -ѝзӣрām и **колднизовати,** -зујēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити колонизацију.*

~ **се** *населити се изван своје државе или изван свога краја.* — Грци су се најприје колонизирали на отоцима Егејског мора. *Пов. 1.* Миле ... зове своје сељане да се колонизују у Банату. *Ћоп.*

кȍлōнија и **колднија** ж лат. **1.** *земља без државног суверенитета, лишена политичке и економске самосталности, која је под влашћу неке државе.* **2. а.** *група исељеника исте народности у страном граду или страној држави; насеље таквих исељеника.* — [По Хрватској] су ницале мађарске школе и колоније. *Крл.* Цела мала аустријска колонија била је сакупљена око јелке. *Андр. И.* **б.** *насељеници (или насеље које они чине) у другој области исте државе.* — Мислио је о малој колонији пријатеља што ће се населити по сеоцима и мајурима ... око његова села. *Глиш.* **3. а.** *заједница људи, деце који заједно живе негде ради нарочитих циљева (здравствених, научних, одгојних, васпитних, професионалних и сл.); градска четврт, стамбено насеље за људе одређене професије.* — Једном [су] одгојитељу повјерили колонију напуштене бечке дјеце. *Јонке.* Кућа на почетку Професорске колоније била [је] увучена у башту. *Поп. Ј.* **б.** фиг. *мноштво птица на једном месту.* — Поздрави ме цијела птичја колонија. *Матош.* **4.** биол. *заједница простих микроорганизама везаних заједно.*

колонѝјāл, -āла м **а.** *колонијални производи, производи некадашњих колонија европских држава.* Свезн. **б.** *радња која продаје колонијалну робу, бакалница.*

кȍлонијāлан, -лна, -лно (обично одр.) *који се односи на колоније, који је својствен колонијама, који се употребљава, примењује у колонијама:* ~ политика, ~ сила, ~ питање, ~ привреда. — Његове ... анегдоте

имају чудан колонијални мирис. *Уј.* **2.** *који се односи на производе пореклом из колоније и на сличну робу за домаћинства*: ~ радња, ~ продавница, ~ роба, колонијални производи.

колонија́лац, -лца м *трговац колонијалном робом.* — Ено, Сотир Ранђеловић, колонијалац и бакалин, ушао је у Скупштину. *Каш.*

колонијали́зам, -зма м *систем и империјалистичка тежња за освајањем других земаља и њиховим претварањем у колоније.*

колони́јски, -ā, -ō *који се односи на колоније.*

колóнӣк, -и́ка м индив. *колосек, коловоз.* — То мукло време ... прети тако вргнут сваки час из колоника среће наше воз. *Кост. Л.*

колóнист(а) м **1.** *насељеник колоније.* — У неке наше вароши ... доселиле су се још у средњем веку немачке колонисте. *Борђ.* Дошли су у Хрватску ... као славонски колонисти с аустријским патентима. *Крл.* **2.** заст. *члан колоне, војне скупине.* — Колониста бијаше рањених, а хајдуци остадоше увијек здрави. *В 1885.*

колони́стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на колонисте.*

колóнисткиња ж *женска особа колонист.*

колóница ж *дем. од колона (3).* — Уочио [је] да се она црна колоница [мрава] управо комеша. *Вас.*

кóлōнскӣ, -ā, -ō *који припада колони.* — Жеља им је била ... да привуку своје колонске коморе. *Лаз. М.*

колóњица ж индив. *колоњска водица.* — [Осјећао се] некакав шећерли-мирис, можда од дјевојачких колоњица у разним бочицама. *Божић.*

кóлōњскӣ, -ā, -ō само у изр.: ~ вода *раствор миришљавих твари, материја у алкохолу, који служи за тоалетне сврхе и за освежавање.*

кóлопӣ̄ев м необ. ков. *песма уз коло.* — Нека се ори колопијев весело! *Шен.*

колóплет и **кóлоплēт** м **1.** *преслица с точком. Вук Рј.* **2.** фиг. **а.** *заплетено мноштво чега, сплет.* — Тешко је потиснути дојам баканала који нам пружа тај колоплет голих удова. *Р 1946.* Студенти, радници, адвокати, уличне битанге ... колоплет једног провинцијског света. *Михиз.* **б.** *вихор, ковитлац, вртлог.* — Све те домобранске судбине описане у ратном колоплету, витлане од фронта до фронта ... тужне су и трагичне. *Матк.*

кóлōр, -óра м тал. **1.** *боја.* — Све се то слијева и разлијева у пеану колора. *Бат.* Филм ... је снимљен у колору. *Пол. 1958.* **2.** стил. *колорит.* — Стеван Сремац је описао љубав ... и у банатском колору оживео мотиве Јакова Игњатовића. *Глиг.*

колорату́ра ж тал. муз. **а.** *виртуозно извијање гласом при певању; извођење вокалне партије подрхтавањем гласа при певању, трилерима тако да на појединн слог речи долази више нота.* **б.** фиг. *техничка виртуозност у другим уметностима.* — Звуче ли [ти стихови] пуним и чистим гласом ... лирске колоратуре, ... то је субјекту који их је писао, чини се по свему, изгледало потпуно споредним. *Крл.*

кóлоратӯрнӣ, -ā, -ō *који добро изводи колоратуре; који је својствен колоратури*: ~ сопран. — Браћа су настављала отегнутим колоратурним једносложним »ој«. *Божић.*

колори́зам, -зма м *бојење, начин сликања, усмерен у првом реду на деловање боја.* — Та смијешна земља колоризма и лирике ... баца своје ... народе у библијски крволочне сударе. *Крл.*

колоризи́рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. *колорирати, колорисати.* — Он ... помогне ... са својим колоризираним платнима, сликанима по програму. *Крл.*

колори́рати, -ȍрӣрām и **колóрисати,** -ишēм сврш. и несврш. лат. **1.** *(о)бојити, попунити, попуњавати, прекри(ва)ти бојама; моделирати помоћу разних боја.* — Фотографија је још колорисана. *Андр. И.* Била је то [једна] од оних колорираних литографија. *Десн.* **2.** (обично у облику трп. придева) фиг. *(о)богатити преливима, разноврсним елементима који дају пуноћу, нарочиту боју.* — Оног пуног, шумног, колорисаног звука оркестра нема више. *Поп. Б.* Други ће стићи барем до ... колорираних звукова. *Уј.* За ... [артистички] опис потребан је и добар поглед, и колорисан стил, и живописни детаљ. *Поп. П.*

колóрист(а) м **1.** *сликар који вешто искоришћује боје, који се више изражава бојом, колором него цртежом или светлошћу; мајстор колорита.* — Добри колористи нису добри цртачи. *Матош.* Тицијан је највећи колориста ренесансни. *КХ 1936.* **2.** фиг. *онај који описује живо, пластично, сликовито, постижући изразит колорит.* — Јакшић [се] показује као сликар у песми, као колориста, и ово чини једну особену црту њезину. *Нед.*

колори́стика ж *начин колорисања (у фигуративном смислу); давање локалних боја личностима књижевног дела.* — Он је стилизирао сељака, његовом се колористиком критика одушевљавала. *Бен.*

колори́стичан, -чна, -чно и **колори́стичкӣ,** -ā, -ō *који се одликује колористиком,*

сликовит, пун боја и колорита. — Колористичну драж и хармонично слагање изврсно завршују ... ружичасте врпце. *Баб.* [Филм] је рађен у колору тако да ће његов природни декор — чувена Постојнска јама — доћи до пуног израза у свој колористичкој лепоти. *Пол. 1958.*

колòрйт, -йта и **колòрит** м тал. **1. а.** *однос, јединство, интензитет боја на слици који стварају одређен утисак.* — Бранка бијаше као слика ... надахнута живим колоритом. *Шен.* Можда је његова највреднија слика она дјевојчица, фина у колориту. *Баб.* **б.** *општи утисак који чини један крај својом бојом и преливом својих боја.* — Варошица Кроја ... се белином својих кућа живописно издваја из тамног и дивљег колорита околине. *Јак.* **2.** фиг. *скуп значајних особитости чега (уметничког дела, краја, говора, епохе и сл.).* — Тако се овај мрачан, суморан колорит огледа и у његовим [Јакшићевим] песмама. *Нед. Ђ.* Има и других шаљивих пјесама, често с локалним колоритом. *Комб.*

колòрйтан и **колòритан,** -тна, -тно *који има јак, изразит колорит; који јасно, оштро изражава особитости својства кога, чега.* — Вуле Пупавац је један од првих маркантних, колоритних типова ћифте ... у српској књижевности. *Глиг.* Преваљен је један колоритан и типичан пут варошког мулца. *Божић.*

колòритнòст, -ости ж *својство онога што је колоритно.* — Сремчев хумор [је] добио оријенталну колоритност. *Глиг.*

кòлос и **кôлос** м грч. **1.** *див, џин, крупан и снажан човек (према големом кипу бога Хелија на улазу у пристаниште отока Рода).* — То је био један колос са бичијим вратом и рвачким попрсјем. *Јов. С.* Месни колос паст ће потучен на рингу. *Уј.* **2.** фиг. *онај који се истиче или оно што се истиче својом величином, важношћу, значајношћу.* — Горди хридни колос ... свађа се као побијеђен од радничких руку. *Кос.* Данашњи индустријски колоси прелазе на електрични и атомски погон. *Пол. 1958.*

Изр. ~ на глиненим ногама *ствар наоко, извана, споља велика и снажна, а изнутра слаба.*

кòлосáлан, -лна, -лно *изванредно, необично велик, огроман.* — Једва смо стигли ... до колосалне грађевине ... с великим дућанима. *Бен.* Врата се нагло отворише. На њима се указа колосални трбух Петра Дроње. *Ђор.*

кòлосáлно прил. *на колосалан начин, изванредно, одлично.*

колосáлнòст, -ости ж *особина онога што је колосално.*

колòсеј, -éја м лат. = колосеум *овална грађевина, амфитеатар великог обима са седиштима за десетине хиљада гледалаца (у старој римској држави).*

кòлосēк, ијек. кòлосијек, м **1.** *железничка, трамвајска пруга коју чине две паралелно положене железничке трачнице, шине:* уски ~, широки ~. — На трећем колосијеку стоји санитетски влак. *Јонке.* Пресеца га [завијутак] железнички колосек. *Јевт.* **2.** *удубљење на путу, цести од точкова кола.* **3.** фиг. *обичан, уобичајен ток живота, нормалан ток и правац чега (рада, посла, мисли и сл.).* — Он лагано и непрестано гази ... по оном истом колосеку којим су хиљаде пре њега пролазиле. *Ранк.* Мислио је да ће све кренути неким новим ... колосијеком. *Цар Е.* Поравнани [су] колосијеци који теку у будућност. *Сим.*

Изр. бити на (у) колосеку *бити у току какве активности;* избацити из (редовног) колосека *избацити из (редовног) рада;* изићи из колосека *изићи из редовног тока живота;* мртви (слепи) ~ жел. *железничке трачнице, шине које су по страни од главних пролазних колосека и које су са њима спојене само једним крајем (служе за сувишне, резервне вагоне);* поставити на (у) ~ *ставити у кретање, удесити, организовати;* ставити на мртви (слепи) ~ *ставити у стање мировања, неактивности;* ускочити, ући, вратити се у нормални колосек *почети, наставити дотадашњи начин живота и рада.*

колосèум м = колосеј.

кòлосēчнӣ, -ā, -ō, ијек. кòлосијечнӣ *који служи за колосек.* — Често наилазимо ... на добре народне речи као: ... колосечни прибор. *Бел.*

кòлосијек[1], ек. кòлосēк.

кòлосијек[2] м (ијек.) *шума у којој се сече коље.* — Посијече најљепше храшће, а што је остало колосијека, напросто запали. *Шен.*

кòлосијечнӣ, -ā, -ō, ек. кòлосēчнӣ.

кòлострум м покр. *в. грушавина (1).* *Бак. Реч.*

кòлосӯк м *в. колоплет (1).* *Вук Рј.*

кòлотēк м необ. *в. колосек.* — Колотек свијета хрли к једној мети. *Шен.*

колòтер м (ек.) покр. *онај који тера кола, возар.* — Најјуначнији колотери потражише најзгодније пречице у село, само кмет ... оста на белези. *Шапч.* фиг. Време ... колотер тај на колима судбине бакрачлију нам љуту оплете. *Кост. Л.*

колòтечина ж *колосек.* — [Бицикли] су се тешко кретали по расушеним колотечинама пољског пута. *Чипл.* Живот се тамо ваљао својом свагдањом колотечином. *Ивак.*

кȍлотȍк м *кружни ток, циркулација.* — Резнице се могу сећи ... и с пролећа, и то у доба кад није колоток сокова. *Тод.*

кȍлотрā̄г м *в. колосек (2).* — Ови колотрази возила која су ко зна кад прошла овуда иду час једном час другом страном. *НИН 1959.*

кȍлотр̄к м **1.** бот. *ветровањ. Сим. Реч.* **2. а.** *чигрица.* **б.** *гимнастичка справа која се састоји од лестава од конопца, обешених на железном колу које се окреће око своје осовине, вртешка. Свезн.*

кȍлотур м и **колȍтура** ж **1.** *котач, точак који се може вртети око осовине, са жлебом преко кога се полаже конопац (служи за дизање терета).* — Зацвиљела [су] врата на колотур. *Крањч. Стј.* Бродски за то удешени колотури издижу мрежу са дна. *Петр. М.* **2.** *колут, котур. Рј. А.* **3.** (обично мн.) *део разбоја о коме висе нити. Вук Рј.*

колотȕрић м *дем. од колотур.*

колȍтурице ж мн. *дем. од колотура (3).*

кȍлотȕрје с *зб. им. од колотур; справа од неколико колотура. Рј. А.*

кȍлотȕрнйк м *справа за дизање тешких терета, начињена од два или више колотура, од којих је један непомичан (само се врти око своје осн), а остали се помичу. Рј. А.*

колȍусте, -ȕстā ж мн. зоол. *класа најпростијих кичмењака сродних рибама, змијоликог тела, с потпуно хрскавичавим скелетом* Cyclostomata. *Терм. 4.*

колȍфо̄нај, -ија и **колȍфо̄нијум** м грч. *чврста и провидна жутосмеђа биљна смола, која се употребљава у разне сврхе.*

кȍлочеп м *врста траве, драча.* — Потоци су ... увирали у дивље коприве, у колочеп. *Сиј.*

колпортā́жа ж фр. **1.** *разношење, продавање новина, књига и сл. по улицама.* **2.** фиг. *изношење актуелних догађаја, дневна кроника.* — Износи мишљење ... на основу онога што је у датом времену и случају у критичку колпортажу убачено од већине других критичара. *Сек.*

колпȍртēр, -ера м *разносач, продавац новина.* — [Модерне тајне] се дискретно за скупе новце добивају по велеградским ноћним локалима од сумњивих колпортера. *Бег.*

колпȍртēрка ж *женска особа колпортер.* — И крезуба колпортерка ... и она је сигурио ... доводила овамо свога оца. *Крл.*

колпȍртēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на колпортере и колпортерке.*

колпортȉрати, -ȍртӣрām несврш. *разносити вести, продавати новине.* — Јуре мали факини, колпортирају посебна издања новина. *Крл.*

кȍлскӣ, -ā, -ō **1.** = колни. — И путови су колски већ звонили. *Пар.* **2.** *који се односи на коло.* — Још се види само ђерам на кладенцу, с привезаним у врху колским точком. *Глиш.* Засвирао [им је] познату колску пјесму. *Том.*

кȍлт м енгл. *амерички револвер на бубањ.* — Залаја Драгушићев колт. *Лал.*

кȍлтӣна ж тал. покр. *застор, покривач.*

кȍлтȗн, -ýна м рус. *болест коже на глави при чему се коса слепи у дебео, округласт грумен.* — На тргу су говорили ... да је имала колтун на глави. *Л-К.*

кȍлудар, -дра м грч. заст. *редовник, фратар, калуђер.* — Захтијевао [је] да протјерају колудре. *Старч.*

кȍлудра ж заст. *в. колудрица.* — Ураниле бијеле колудре. *Ботић.*

кȍлудрица ж *редовница, думна, опатица, калуђерица.* — Нахрупише фратри ... колудрице разних школа. *Тип.*

кȍлудричкӣ, -ā, -ō *који припада колудр(иц)ама, који се односи на колудрице.* — Властеоске жене ... преоблачиле [су се] и криле у колудричком руху. *Нех.*

кȍлудровац, -овца м заст. *онај који је учио школе код колудра.* — Састали се двојн ученици, једни пучани, други колудровци. *Павл.*

кȍлȗмба ж тал. покр. пом. *кобилица брода, киљ. Деан. Рј.*

колȗмбā́рӣј, -ија и **колȗмбā́ријум** м лат. **а.** *зграда с удубљењима за урне, жаре с пепелом покојника код старих Римљана.* **б.** *дворана с урнама уз крематориј.* — Канили [су] зидати крематориј ... с колумбаријем. *Крањч. Стј.*

колȗмела ж лат. *слушна кошчица.* — У уху имају [гмазови] само слушну кошчицу, колумелу. *Финк.*

кȍлумна ж лат. **1.** архит. *колона (1).* **2.** *колона (4).*

кȍлȗр, -ýра м покр. *в. колор.* — Књигу лега, колур промјењива. *НПХ.*

кȍлȗт м **1. а.** *пљосната округла плоча и све оно што има такав облик.* — Мртве очи точијаху се као два стаклена колута. *Шен.* Срећемо успут партизане како терају велики италијански колут сира као обруч. *Дед. В.* **б.** *округла површина, округао обрис Сунца, Месеца, звезда, видљив са Земље.* — Танахни бијели облаци гонили се небом, а кроз њих продираше колут мјесеца. *Шен.* На западу ... тоне тешки колут малаксалог Сунца. *Грол.* Ноћ је била ведра и мразна, око белих

колутова звезда небо је било црно. *Пер.* **в.** *део строја, машине, какве направе, који има облик пљоснатог круга или кола (с равним или назубљеним рубом).* — Усред собе ... сједи дјед Мишо, а пред њим се врти велики лончарски колут. *Кор.* **г.** спорт. *гимнастичко оруђе за бацање у облику дрвеног круга, обвученог металним обрубом, диск (1а).* — У обичају [је] ... дрвени колут за бацање. *Атл.* **2.** (обично мн.) *колобар (3).* — Пуковник ... је с уживањем проматрао блиједо лице ... с великим колутима испод очију. *Јонке.* Испијао је полако, отпуштајући из уста густе колутове дима. *Ђор.* Неки црвени колути избијају пред очима; кроз те колуте избијају људске главе и крстови на гробовима. *Вес.* Чобани ... бацају камичке у воду и броје колутове. *Дом.* **3. а.** *металана карика, прстен на ланцу.* — Има неког што будним оком колуте броји на оковима. *Јаки. Ђ.* И онај големи шарени колут на стропу с којег и сада виси старомодна лампа ... *Цар Е.* **б.** фиг. *карика у непрекидном ланцу, низу, реду чега.* — Дух тога вијека ... скрши посљедњи колут ... феудалног ланца ... ослободи кмета. *Бог.* Живот ... човека само је један мали колут на једном дугом ланцу. *Кнеж. Б.* **в.** фиг. *кружно гибање, колање, кружење, циркулација.* — Само у једном истом телу може да се запази оно правилно струјање као крвоток, онај судбоносни колут одлажења и долажења. *Петр. В.* **4.** спорт. *гимнастичка вежба која се састоји у томе да се тело пребацује преко главе унапред или унатраг.* **5.** бот. *део цвета у облику прстена на коме су израсли одвојени или срасли цветни листићи.*

Изр. колут-котва физ. *два колута од метала, намотана жицом, који окрећући се и тарући се међу собом производе електричну струју.*

колу́тав, -а, -о *који се колута.* — Нисам могла да издржим разблудни поглед њених утонулих, колутавих очију. *Петр. В.* Појури брзи влак, остављајући за собом облак колутавог свијетлог дима. *Кол.*

колу́так, -тка м (мн. колу́ци) *дем. од колут.* — Ено се бледи са врх бедема као колутак танке свјетлости. *Јаки. Ђ.* Дим његове смотке дизао се у плаветним колуцима. *Шен.*

колу́та̄ње с *гл. им. од колутати (се).*

колу́та̄р, -а́ра м *колут, круг.* — Кад ће на њих [коње] вук, они ти га сви у колутар. *Павл.* Сатима пиљи у исту точку ... највише у колутаром бодљикаве жице запријечена врата. *Јел.*

ко̀лутаст и **колу́таст,** -а, -о *који је као колут, прстенаст, округласт.* — Небо гдегде окићено колутастим облачуљцима. *Шапч.* Добро нам је познат паук крсташ ... по својим окомитим колутастим мрежама. *Финк.*

ко̀лутасто и **колу́тасто** прил. *попут колута, прстенасто.* — Метне новац ... у дубоки џеп ... колутасто ишарана капута. *Крањч. Стј.*

колу́тати, -а̄м несврш. **1. а.** *кретати се у кругу, кружити; вртети се око осовине.* — Загрејао се ваздух, омекнуо восак, па се свећице ... срозале ... Колута црн, густ дим. *Сек.* фиг. Око њега колутају праменови уморног снатрења о пролазности човјека у простору и времену. *Крл.* **б.** *немирно, узнемирено покретати с напрезањем, са страхом мицати (о очима).* — Зубима шкрипи и очима колута, као да хоће све да их прогута. *Цес. Д.* Девојчица је колутала уплашено очима и на махове се сва стресала од нервног дрхтаја. *Андр. И.* **2.** *пушећи стварати колуте од дима.* — Седиш ту и колуташ те твоје колутове дима као Турчин. *Ком.*

~ **се 1.** *колутати.* — Па као што се лепо дим колута, вије, тако им се мисли вију расејане. *Змај.* Пода мном се колутало безброј звијезда. *Крањч. С.* **2.** *натјецати се, такмичити се у бацању колута, котура, диска. Вук Рј.*

колу́тић м *дем. од колут.*

колу́тићавци м мн. зоол. *прстенасте глисте* Annelides. *Финк.*

колу́тичавост, -ости ж *својство онога који има колутиће.*

ко̀лӯтка ж бот. *биљка из пор. јаглика, црвена цвета, циклама, скрижалина* Cyclamen europaeum. *Сим. Реч.*

колу́тнути (се), ко̀лӯтнēм (се) *свршн. према колутати (се), котрљнути.* — Бертолини не чекајући ... колутну је [кутију] столом. *НК 1946.*

колу́чић м необ. *дем. од колут.* — Лови водом јуреће колучиће. *Ђал.*

ко̀лхоз, -а и **ко̀лхо̄з,** -о́за м (ген. мн. ко̀лхо̄за̄ и колхо́за̄) рус. *социјалистичко колективно сељачко господарство, газдинство, сељачка радна заједница (обично о заједницама у СССР).* — Свјетовао им је ... нека живе у колхозима заједно с народом села. *Лит. 1957.*

ко̀лхознӣ и **ко̀лхо̄знӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на колхоз.* — Добива се дивна колхозна везаљка за снопове. *Крањч. Стј.*

ко̀лхознӣк и **ко̀лхо̄знӣк** м *члан неког колхоза.* — Заостали руски сељаци ... постали су напредни колхозници. *Тито.*

ко̀лхозница и **ко̀лхо̄зница** ж *чланица неког колхоза.*

ко́лца с мн. *дем. од кола.* — Предстојник у својим лаганим колцима стао да газове сам нагађа. *Павл.*

ко́лце с *дем. од коло. И-Б Рј.*

ко̀лчак м тур. **1.** *закрпа на хлачама, чакширама. Вук Рј.* **2.** *гвозден рукав на оклопу. Бак. Реч.* **3.** покр. *направа (обично од крзна) у облику цепа или вреће, отворене с обе стране, за грејање руку, муф. Вук Рј.*

ко́лчёње с *гл. им. од колчити.*

ко́лчина ж = кочина[1]. — Село [се] подигло, пограбило рогље и колчине. *Кур.*

ко́лчити, ко̀лчӣм несврш. = кочити[2] *забијати колце у земљу (ради везивања лозе, граха, пасуља и сл.); колцима нешто обележавати. И-Б Рј.*

ко́лчић м = ко́чић[1] *дем. од колац.*

ко̀лција м покр. *онај који вози што на колима, возач.* — Зајази [свијет] сву улицу и препријечи пролаз коњаницима и колцијама. *Ћоп.*

ко́љање с *гл. им. од кољати.*

ко́љати, ко̀љӣм несврш. покр. **1.** = кољчати *правити колцем рупе у земљи ради садње. Рј. А.* **2.** фиг. необ. *мучити.* — Кољала ме целог оног лета, сваки други дан, грозница. *Срем.*

ко̀љач, -а́ча м (вок. ко̀љачу) **1.** *убица који коље своје жртве; назив за четника у другом светском рату;* исп. кољаш. — Вође тих кољача... боје се за слободу српског народа. *Тито.* **2.** *очњак (код животиња).* — Вид'те ожиљак куд некад кољачем ме распори бијелим вепар. *М-И.*

коља́чев, -а, -о *који припада кољачу.*

ко̀љачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кољаче, који се састоји од кољача.* — Међу њима [бојнама] је била позната кољачка Месићева бојна. *Дед. В.*

ко̀љаш, -а́ша м **1.** *кољач.* — Ми не убијамо народ, ми га бранимо од Немаца и кољаша. *Ћос. Д.* **2.** зоол. *врста тасманског тоболчара, торбара који коље перад* Sarcophilus satanicus. *Финк.*

коља̀шина м *аугм. од кољаш (1).* — Кад их сретнем, ја се смејем за инат, да не мисле кољашине да ме стра'. *Ћос. Д.*

ко̀љашкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кољаше (1), који се састоји од кољаша.* — То су кољашке тројке. *Ћос. Д.*

ко́ље с **1.** *зб. им. од колац.* **2.** *дечја игра.* — Скупили се [дечаци] на меко утапкано блато, па се играју кола. *Срем.*

Изр. ударише на ме части као на шарова ~ шаљ. *ударише на ме многе части, обасипају ме частима.*

ко̀ље покр. само у изразу: **није ми** (му и сл.) **коље** (кољa) *немаш (нема и сл.) времена (кад).* — Коме је путовати није му коље дријемати. *Вук Рј.*

ко̀љӗ, -ѐа м фр. варв. *огрлица, ђердан.*

кољѐбати се, -а̄м се несврш. *в. колебати се.* — Сјећала се помало... и оних одлука међу којима се кољебала. *Крањч. Стј.*

кољѐвчӑр, -а́ра м (ијек.) погрд. покр. *онај који чува жену и колевку. Вук Рј.*

ко̀љём *през. од клати.*

кољен-, ек. колен-.

ко̀љёнка ж (ијек.) заст. *коленица (2).* — Затим баци на себе оклоп, кољенке и оструге. *Шен.*

ко̀љёње с *гл. им. од колити.*

кољѝвнӣ и **ко̀љӣвнӣ,** -а̄, -о̄ покр. *који се односи на кољиво. Вук Рј.*

ко̀љӣво с грч. *кувана пшеница, помешана са шећером и орасима, коју свештеник благосиља и прелива вином, а гости једу (обично на славама и дањама).* — Капетаница се није нимало жацала окусити кољива послије литургије. *Шен.*

Изр. мирише на кољиво *неће дуго живети, умреће скоро;* појести коме кољиво *надживети кога.*

ко̀љӣште с необ. *место клања, убијања, сече, кланица.* — А с тобом ћемо, сине дуждеви, кољишта српског гледаоче туђ, угађат' сада уговор нам нов. *Кост. Л.*

ко̀љушке ж мн. зоол. *малене рибе које живе у морима и низинским рекама* Gasterosteidae: обична ~ Gasterosteus aculeatus; исп. грегорац. *ЕЛЗ.*

ко̀љчати, -а̄м несврш. покр. = кољати (1).

ко̀м[1], ко̀ма м *високи каменити врх.* — Да л' зато прах свој попе на тај ком [Ловћен], да с њега гледаш душом жалосном гдје племе твоје спава мртвим сном? *Кост. Л.* Ком — изразити камени врх у облику пирамиде. *З-Г.*

ко̀м[2], ко̀ма м **а.** *оно што остане кад се исцеди сок из воћа (грожђа, шљиве и сл.) и спреми за алкохолно врење, комина, дроп.* — Шљиве родиле — преродиле. Свукуд пуне каце, а комови већ преврели. *Коч.* **б.** *остатак слада при варењу пива. Мин. Лекс.*

ко̀ма ж трч. мед. **1.** *стање дубоке несвестице после које често наступа агонија, смрт.* — Како није добио благовремено инјекције инсулина... пао [је] готово у кому. *НИН 1959.* **2.** грам. *зарез (као знак интерпункције).* **3.** астр. *плиновит, гасовит ма-*

гличаст омотач језгре комвте или репатице. ЕЛЗ.

кòма прил. покр. *в. комај.* — Љубе су срца њежнијега... и кома се растају од вијерна. *Март.*

кòмāд, -áда и **кòмāд** м **1. а.** *одвојен, одломљен, одбијен, одрезан или откинут део какве целине, парче.* — Снег је, топећи се, падао у тешким и меким комадима са ивица кровова. *Ћос. Б.* Дао се одмах на посао да... одруби што већи комад бута. *Кал.* **б.** *део чега уопште.* — У комад ноћи чу се кроз мрклу ноћ пушка. *Тур.* Аустрији је био намењен један комад турске царевине. *Гавр.* **2.** *јединица чега израђена појединачно као целина или као самостални део какве заједнице.* — Три комада намештаја око мене од тврда су дрвета. *Сек.* Обукао га успркос љетној жеги, јер му је то био једини нови комад одјеће. *Кал.* **3.** *производ или дело уметничког стварања* **а.** *драма.* — Фијан... играше — не знам више у којем француском модерном комаду. *Матош.* **б.** *омањи музички производ.* — У једној кавани ударала је глазба интернационалне комаде. *Андр. И.* Лирску песму не можемо препричати... као што морамо отпевати или одсвирати неки музички комад. *Т. књ.*

Изр. човек од комада *потпун у сваком погледу*; дати, осигурати коме комад хлеба *осигурати коме материјалну страну живота*; дочепати се свога комада *постати материјално осигуран*; говорити од комада, читати коме читуљу од комада *одлучно, одрешито говорити.* — Сад сам им стао читати читуљу од комада... од комада, велим ти! *Шен.*; ићи у свет за комадом хлеба *ићи за зарадом*; метнути коме црн комад у торбу *напакостити коме*; политика од дана и комада *дневна политика, без перспективе*; радити за дан и комад *радити колико је потребно за живот сваког дана*; живети о свом комаду *живети од свога рада.*

комàдање с *гл. им. од комадати.*

комàдара ж покр. *ракија која се прави од жита (пшенице, зоби, кукуруза).* — Добар је проналазак та рацка комадара... ко се од ње опије тај се лако не буди. *Јакш. Ђ.*

комàдати, -ām несврш. **1.** *растављати на комаде, на мале части, разбијати на комаде, на делове.* — Можда [је] већ у неогену било... створа који је... шљунак у ватру метао да би га комадао. *Жуј.* Удари вјетра тргали су му те повике из уста и комадали их у даљини. *Франг.* **2.** фиг. *одвајати од целине; делити на ситне делове.* — Народна самосвијест Хрвата била је мртва као и мисао да би се старо краљевство хрватско, комадано и закапано кроз вјекове, могло придићи. *Новак.* У периоду новчане привреде сељак Србије је задужен до грла, његову имовину комадају зеленаши удружени с адвокатима. *Глиг.*

~ се 1. уз. повр. *сећи један другог на комаде.* — Да знате, дакле, да ћемо се и ми, док нам се господари бију, такође бити и комадати. *Вел.* **2.** *мрвити се, крунити се.* — Кам се круни, камен се комада, па све комад за комадом пада. *Радич.* **3.** заст. *љутити се, срдити се. Р-К Реч.*

комàдёшка ж *аугм. од комад.* — И сада... држава дала парцелу, одвалила масну комадешку: на, држи Станко, па се и ти једном усједи на мјесту! *Ћоп.*

комàдина ж *аугм. од комад.*

комàдић м *дем. од комад.*

комадйћак, -ћка м (мн. -ћци, ген. комàдйћāкā) *дем. од комадић.* — Данило је... узимао комадићке коре, отпатке од пршута. *Бег.*

кòмāдни и **кòмāдни, -ā, -ō** *који је у комадима:* ~ намештај, ~ угаљ.

кòмāње с *зб. им. од комад.* — Нитко не видје како сам ја... разбио старе класичне метричке калупе да направим од њихова комања сам себи свој стих. *Наз.*

кòмај прил. нем. покр. *једва.* — Комај мајка ноћи дочекала. *НПХ.*

комáкāње с *гл. им. од комакати.*

комáкати, кòмāчēм несврш. покр. *довикивати, оглашавати се један другоме.* — Чобани су по цијелу ноћ комакали да покажу да су будни. *Лал.*

кòмāнда ж фр. **1.** *усмена заповест, наређење заповедника.* — Капетан је већ дао команду да се брод управи у правцу кита. *Петр. М.* Укопај се! — пренесе се команда. *Хорв.* **2. а.** војн. *право заповедања над каквом јединицом у војсци, командовање.* — Један лист је писао како је генерал... тражио да добије команду над војском. *Јов. Ј.* **б.** *водство, управљање над скупом лица која имају испунити одређен задатак.* — Радници [су се] стекли из свију крајева света у једну фабрику под команду једног капиталисте. *Марк. Св.* Студенти су додуше хтјели и настојали да се тиме демонстрација закључи, али сад команду преузеше неки калфићи. *Кол.* **в.** *начин и утврђен облик заповедања.* — Млађи је нараштај најприје исходио да је Ватрогасно друштво примило хрватску команду. *Ивак.* **3.** *војно надлештво, седиште неког војног надлештва.* — Једна њемачка

команда прибила је на зид црну таблу с именима двадесет и деветорице што су их ту закопали у заједнички ... гроб. *Крл.* Изр. као на команду, као по команди *одмах, наједанпут, сложно.* — Сви, као на команду, одистински почеше сузити, шмрцати и усекњивати се. *Ћоп.*; ~ места, ~ подручја *војне установе у време народноослободилачке борбе које су обухватале одређени део оперативног подручја*; врховна ~ *заповедништво над читавом војном снагом једне државе.*

комàндант м фр. војн. *заповедник једне војне јединице (веће од основне) града, тврђаве, ратног брода*: ~ војног округа, ~ флоте, ~ места.

комàндантов, -а, -о *који припада команданту.*

комàндантскӣ, -ā, -ō *који се односи на команданте, који је као у команданта.*

комàндāр, -ápa м заст. *в. командант.* — Са свима главним бојцима и командарима турских војскá ... *Март.* Да је он прави командар, он би давно у Атени био. *Мул.*

комàндӣр, -ӣра м *заповедник мање војне јединице*: ~ вода, ~ чете, ~ жандармеријске станице, ~ батерије, ~ страже.

комадӣрāње с *гл. им. од командирати.*

командӣрати, -àндӣрām сврш. и несврш. нем. = командовати **1.** *изговарати речи команде.* — Изводи велике операције командирајући с моста ... лађе. *Бег.* Командир чете ... командира: — Чета мирно! *Марк. М.* **2.** *бити заповедник.* — Ако играју школе, он им је учитељ, ако играју војске, он им командира. *Ћос. Б.* **3.** фиг. (коме, киме, чим) *наређивати да се што учини, управљати, имати главну реч.* — Кад се венчаше, она узе да командира и њим и кућом. *Ранк.* Као уредник српског Савременика ... [Скерлић] командира литератури. *Матош.*

командӣрац, -рца м *в. командир.* — Што ли, ћери, кликте соколови, то ће бити војсци командирци. *НП Вук.*

командӣров, -а, -о *који припада командиру.*

комàндӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на командире.*

комàндӣрски прил. *на начин командира, дао командир.* — Николетина оћута важно, командирски. *Ћоп.*

командӣрство с *звање, част командира.* — Знали су да мени није стало до њиховог командирства. *Лал.*

командӣтāр, -ápa м *члан командитног друштва. Кл. Рј.*

комàндӣтнӣ, -ā, -ō трг. *деоничкн, акционарски.*

Изр. ~ друштво трг. *врста трговачког друштва с ограниченим јемством (у капиталистичком систему).*

комàндӣтор м *друг у послу, ортак. Кл. Рј.*

кòмāнднӣ, -ā, -ō **1.** *који има команду или власт, који наређује.* — На крми седи тренер ... на устима му мегафон ... Кроз њега пушта свој груби командни глас. *Андр. И.* Наша држава има у рукама командне позиције и правац економско-друштвеног развитка. *Зог.* **2.** *који служи за управљање.* — Како се могло десити да ови ... млохавци ухвате командне полуге једне од најмодернијих државних апаратура? *Дав.*

кòмāндовāње с *гл. им. од командовати.*

кòмāндовати, -дујēм сврш. и несврш. **1.** = командирати. — Илегалци ... тргнуше револвере и шапатом командоваше: »Руке увис!« *Ћос. Д.* Командује им један Немац — мајор. *Дед. В.* **2.** сврш. заст. *командом доделити, одредити, преместити, прекомандовати.* — Наредник се Илија командован још у Београду неком војном надлештву у Славонији, заустављо на тој станици. *Цес. А.*

кòмāндовнӣ, -ā, -ō *којим се изриче команда.* — Мађари уводе мађарски језик у школе ... а захтијевају га и као командовни у војсци. *Хор. 1936.*

кòмāндор м фр. *један од највиших ступњева витешких редова.* — За командора [у такмичењу] постављам себе. *Крањч. Стј.*

кòмāндос м енгл. *војник који се у току рата убацује на непријатељско подручје.* — Одлучено је да партизани Југославије треба да буду помогнути ... операцијама командоса. *Ч-М.*

кòмāр, -ápa и **кòмāр** м **1.** зоол. **а.** *в. комарац.* — Владо, чувај се ноћас од комара! *Војн.* **б.** *обад.* — Говеда више пута ... полете низ поља и ливаде, бјежећи пред мухама и комарима да их није моћи суставити. *Коз. Ј.* **2.** ир. *слаб војник.* — Напокон престаше нас ти лигашки комари боцкати, јер нас у своје крило сретно прими војска кнеза Ивана. *Шен.*

комáрац, -рца м (ген. мн. кòмāрāцā) м зоол. *врста кукца, инсекта танка тела и дугих ногу који сише крв човека и животиње* Culex pipiens. — фиг. Да, нестат ће и њега, изгубит ће се и траг његов, али неће успомена на комарца-крвопију. *Мишк.*

Изр. ~ маларичар, маларични ~ зоол. *комарац који убодом уноси у крв убодена човека узрочнике маларије* Anopheles; њему је и ~ музика *он и досадно прима као пријатно*; правити од комарца магарца *незнатну ствар приказивати као нешто од велике важности.*

комàрачкӣ, -ā, -ō *који је као у комарца.* — Знала се зауставити насред собе... па танким, комарачким гласом приповиједати о догађајима у кући. *Кал.*

кòмāрда ж грч. покр. *месница, месарница; кланица.* — Скоче Малисори... и посијеку их преко двије хиљаде, а остатке подагнају у доњу Арбанију гдје је чекала... друга комарда. *Љуб.*

кòмāрдāр м покр. *месар, касапин.* — Дервиш-пашо, царев комардару, а да ђе си, нигде те не било! *НП Вук.*

комàрица ж *в. комарац.* — Удари сад на нас као војска читав рој комарица. *Јурк.*

кòмāрнӣк м **1.** *мрежа за заштиту од комараца.* — Лети, кад су велике врућине биле, у њему је под комарником спавао домаћин сам главом. *Срем.* **2.** *орман са жичном мрежом за чување јела. Р-К Реч.*

кòмāрча ж зоол. *морска риба врло укусна меса са две златне пруге изнад сваког ока, подланица, ловрата* Chrysophrys aurata. *Деан. Рј.*

комāрчев, -а, -о *који припада комарцу.*

комасāција ж лат. *одлуком власти извршено груписање разбацаних земљишних делова тако да сваки власник добије заменом отприлике исту површину и каквоћу земљишта, али у већим комадима.* — Мој отац предузе да то имање арондира помоћу куповине, трампе и комасације. *Мил.*

комасāцӣјскӣ и **кòмасацӣōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на комасацију.* — Умјесто... да се лијепо одмори након комасационе гњаваже... скренуо је... на редовни састанак просвјетног одбора. *Мих.*

комасӣрање с *гл. им. од комасирати.*

комасӣрати, -àсӣрām сврш. и несврш. *спровести, спроводити комасацију.*

кòмāт м покр. *в. комад.* — Великаши, проклете им душе, на комате раздробише царство. *Њег.* У десници још стиска комате од сабље. *Јакш. Ђ.*

кòмат прил. покр. *дуго, много.* — Сви ћуте комат, нико ни у нос. *Њег.* Сагну се... па је пољуби у чело. Стајао је тако комат гледајући главу. *Лоп.*

кòмати, -ām несврш. *дирати кога руком, гурати.* — Не комај се! *Вук Рј.*

комàтина ж *аугм. од комат.* — А неки не знају зашто су им [руке], до да прихвате коматину 'љеба кад им ко пружи. *Лоп.*

комàтић м *дем. од комат.*

кòматōзан, -зна, -зно грч. *који је у коми, који показује знаке дубоке замрежености и исцрпености.* — Догађало се да... болесници умру чешће него што би требало... у коматозном стању, тј. при потпуном губитку свести. *Пол. 1958.*

кòмац, -мца м *стрмен*; исп. ком[1]. — Прекрилила је [црногорицу] због туге... па је пала страномице низ комац, на здравац. *Кош.*

кòмбајн м енгл. *комбиновани пољопривредни строј, машина, који у исто време коси и врше жито.*

комбàтант м фр. варв. *борац, ратник, ратни друг, саборац.*

комбатӣрати, -àтӣрām и **комбàтовати,** -тујēм сврш. и несврш. фр. *побиј(ā)ти, сузбиј(ā)ти, (по)тући.* — Своју националну и просветилачку мисију у Војводини може Матица да врши само тако ако производи... и шири такву књижевност, уметност и просвету које, по првокласној унутрашњој вредности, могу да комбатују туђе вредности. *Петр. В.*

~ **се** уз. повр. *борити се, тући се.* — Срби и Хрвати се не смеју за беспослице комбатирати, као што скоро од почетка 19. века раде. *Цвиј.*

комбӣнāт, -áта м лат. *велико привредно предузеће у коме је технолошким процесом здружено неколико предузећа разних производних грана*: дрвни ~, ~ свиле, металуршки ~.

комбинàтӣван, -вна, -вно *у коме, у чему има комбинација.* — Вечер завршује партијом тарока којој је игри он велики пријатељ, јер је... комбинативна. *Јурк.*

комбӣнāтор м лат. *онај који има дара за комбинације, који уме комбиновати.* — Као војсковођ... није био само велики комбинатор... Он је умео још да подигне морал код својих трупа. *Јов. С.*

комбинàтōран, -рна, -рно *који се одликује комбинацијама.* — Едуард Лескар... био је... познат својом комбинаторном игром. *Шах 1.*

комбинатōрик м *в. комбинатор.* — Позициони играч [у шаху] саставља план како ће искористити противничке слабости... а комбинаторик како ће што раније припремити напад. *Шах 1.*

комбинатōрика ж **1.** *комбиновање.* — Вјеровати се може само наивно, без икакве примисли, без икакве комбинаторике.

Крл. **2.** мат. *део више математике који истражује број распореда коначног броја елемената. Свезн.*

комбинатòричкӣ, -ā, -ō *који се односи на комбинаторике и комбинаторику.*

комбӣнāторскӣ, -ā, -ō *који је својствен комбинаторима.* — У том су човеку ... биле спојене дрскост и гипкост, плаховит темпераменат и хладна комбинаторска памет. *Јов. С.*

комбинáција ж лат. **1.** *спајање, спој, веза, узајамно увјетован, условљен распоред чега (обично историјског).* — Све се више дивимо новим, красним комбинацијама ритмике мелодије и хармоније тонова. *Новак.* **2. а.** *план, замисао.* — У свим политичким групама налазило се људи који су знали за заверу и узимали је у рачун за своје даље комбинације. *Јов. С.* **б.** *домишљање, размишљање о могућностима.* — Партизани су ударили у комбинације што би сад најприје требало почети с богом. *Ћоп.* **3.** *начин извођења игре или каквог рада.* — Одвија се жива игра пуна комбинација. *Ват.*

комбӣнē, -ѐа м фр. = комбинезон (2) *врста женског рубља, у облику кошуље без рукава.* — Комбинеи ... грудњаци, ноћне кошуље, све је то било њезино. *Мар.*

комбинѐзōн, -óна м фр. варв. **1.** *радно одело (у једном комаду капут и хлаче, чакшире).* — Имао је на себи шоферски комбинезон. *Пер.* **2.** = комбине. — Збацила је са себе шлафрок. И комбинезон. *Бег.*

комбӣнӣрāн, -а, -о = комбинован *састављен од различитих делова:* ~ соба, ~ клешта, ~ орман, ~ лек.

комбинӣрање с *гл. им. од комбинирати.*

комбинӣрати, -ӣнӣрām сврш. и несврш. нем. = комбиновати *(на)правити комбинације, смислити, смишљати, дови(ја)ти се.* — На улици је Бела комбинирао гдје би се могло налазити оно двоје. *Бег.* Мјери ... кроји и комбинира. *Мар.*

комбӣнисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. комбинирати.* — Поред затворених градина подизани су ... отворени бедеми, и тако су обе врсте утврђења комбинисане. *Жуј.*

кòмбиновāн, -а, -о = комбиниран: ~ соба.

кòмбиновање с *гл. им. од комбиновати.*

кòмбиновати, -нујēм сврш. и несврш. = комбинирати. — Он се је сав задубио у рачуне, комбинујући на све начине хоће ли му свота ... измоћи. *Коз. Ј.*

кòмбост м нем. **1.** *јело од кисела купуса. Вук Рј.* **2.** *јело од укуваног и конзервираног поврћа.* — Уши му се ... све црвене ко цвекла из комбоста од силнога стида. *Срем.*

комбрљати (се), -āм (се) несврш. *котрљати (се), котурати (се), ваљати (се). Р-К Реч.*

кòмēдија ж *грч.* **1. а.** *врста драме са смешним, забавним или сатиричким садржајем:* ~ карактера, ~ ситуације, друштвена ~. **б.** *представа, извођење таквога комада на позорници.* — Један глумац у комедији бива изврстан ... тај исти глумац у ... трагедији бива немогућан. *Поз. 1948.* **2. а.** *смешан, забаван догађај, шала, шегачење, враголија.* — Наш доктор [је] даље браздио [по Бечу] сјећајући се ... ђачких комедија. *Маж. Ф.* **б.** *збрка и бука, натезање, галама, препирка.* — Каква је то опет комедија? Подај му, па нека иде. *Петр. В.* **в.** *неугодност, неприлика, незгода.* — Ти си ... већ заборавио какве сам ја комедије имао с њом [газдарицом]. *Перк.* Жено ... биће комедије! *Трифк.* **3.** *лицемерно, претворно изигравање, претварање с каквим циљем.* — Пука комедија, да би ... платио дугове. *Уј.* Бајкић се стишава ... Цела та комедија постаје му равнодушна. *Ћос. Б.*

Изр. терати комедију *шалити се, ругати се; претварати се.*

комедӣјант м грч.-тал. **1. а.** *глумац смешне улоге у вашарским представама;* **б.** погрд. *глумац уопште.* — А који те ђаво тјерао у комедијанте? *Кос.* **2.** фиг. *лицемер, дволичњак, претворица.* — Због тога, тај беседник ... изгледа неки пут један велики комедијант. *Јов. С.*

комедӣјантица, комедӣјантка и **комедӣјантκиња** ж *женска особа комедијант.* — Јесте ли читали »Обзор« ... рецензију о драматичком продукту комедијантице Ивке Краљеве. *Ков. А.* Ја сам је ... одбацио за вољу оне јадне комедијантке Берте. *Ћал.*

комедӣјантскӣ, -ā, -ō *који се односи на комедијанте; који је као у комедијанта, неозбиљан, лицемеран, преварaн.* — Нешто комедијантско има ... у том да човек дограби рукопис и као мува без главе лети с њим у новине и на улицу. *Сек.* Бољшевици су одмах изјавили да ће такву комедијантску думу бојкотирати. *ОП 2.*

комедӣјантство с *својство или стање комедијанта.* — И није њихова [глумачка] кривица што често најбољи таленти пропадају у комедијантству. *СКГ 1937.*

комедӣјање с *гл. им. од комедијати.*

комедӣјати, -ām несврш. *правити комедије, збијати шале, лакрдијати.* — Мед-

вјед је непрестано скакао, комедијао, ваљао се по земљи. *Бен.*

комедијáш, -áша м (вок. кóмедијашу) **1. а.** *лакрдијаш у циркусу, кловн.* — Испред врата [циркуса] шета се један шарен комедијаш са пола брка бела а пола црна. *Срем.* Ваљда да у њему [тесном оделу] изигравам комедијаша — вама на весеље? *Л-К.* **б.** погрд. *глумац уопште.* — Шта ћеш тамо, какви су то људи, глумци, комедијаши без бркова! *Кос.* **2.** *онај који збија комедије, шале, шаљивац, шаљивџија.* — Талијани су комедијаши од четрдесет, Грци љубе и ратују као чиче од педесет. *Дуч.* **3.** *лицемер, дволичњак, претворица.* — Глишић не трпи . . . празнослове и комедијаше. *Скерл.*

комедијáшев, -а, -о *који припада комедијашу.*

комедијáшење с *гл. им. од комедијашити.*

комедијáшица ж *женска особа комедијаш.* — Теодора . . . помаже чистити целер старој комедијашици. *Грол.* Дјевојке комедијашице оборише очи и не смију да погледају господара и господарицу. *Вел.*

комедијáшкӣ, -ā, -ō *који се односи на комедијаше*: ~ шатра, комедијашке хаљине, ~ живот.

комедијáштво с **1.** *својство или стање комедијаша.* — Говорио је да би афектираног Наполеона . . . упропастило његово комедијаштво у сваком озбиљнијем друштву него што је француско. *Дуч.* **2.** фиг. *лицемерство, претворство.* — Изгледала му је Олгина хаљина . . . скрнављење у тој сали лажи и комедијаштва. *Сим.*

кóмēдијица ж *дем. од комедија.*

кóмēдијскӣ, -ā, -ō *који се односи на комедију.* — Репертоар »Интимне сцене« сачињаваће . . . програми од драмолета и комедијских минијатура. *Пол. 1959.*

комедиóграф м *писац комедија.* — Такав жалостан пријелаз из једне војске у другу још чека свога комедиографа. *Крл.*

комедиографија ж грч. *писање комедија.*

комедиографскӣ, -ā, -ō *који се односи на комедиографе.*

кóмеморатӣван, -вна, -вно *који се приређује ради сећања, који служи за сећање, успомену*: комеморативне белешке, ~ вече.

комемора́ција ж лат. *свечана приредба у спомен неког покојника или каквог догађаја.*

комемори́рање с *гл. им. од комеморирати.*

комемори́рати, -ори́рам сврш. и несврш. *(о)држати, изрећи говор, говорити у почаст неког покојника.* — Ражалошћује ме што морам комеморирати ЗАВНОХ-ове вијећнике које нам је уграбила смрт. *Наз.* фиг. Радници и напредно грађанство јавно су комеморирали Лењинову смрт истицањем црних застава. *Пол. 1959.*

комéндāт, -áта м заст. *в. командант.* — Свака нахија имала [је] свога команда, свака кнежина војводу. *Вук.*

кóмēндија ж нар. **1.** *в. комедија (1а и б и 2в).* — Један пут [ју је], без ичијег питања, одвео чак у комендију. *Лаз. Л.* А где ли је то Пајкан? Увијек су му комендије биле на памети. *Ивак.* Него она . . . она комендија само да ми се скине с врата. *Срем.* **2.** мн. *разноврсне и необичне ствари.* — Донио . . . два три сахата и по неколико прстенова, . . . после опет . . . свакојаких других комендија. *Лаз. Л.* Ех, нек' мој јединак и те »комендије« [циркус, панораму] види! *Коз. И.*

комендѝјати, -ām несврш. *в. комедијати.* — Кад год су могли, окупи се око њега па комендијај. *Мат.*

комендѝјāш, -áша м нар. *в. комедијаш.* — Тек другог дана кад су подигли . . . шатор . . . прођоше комендијаши кроз варош. *Андр. И.*

комендѝјāшкӣ, -ā, -ō *в. комедијашки.*

комѐнтār, -ára м лат. **1.** *тумачење, објашњење каквог текста, књиге или догађаја.* — Друштво је . . . пљескало Гигином злобном коментару. *Бег.* **2.** мн. *мишљење с критичким напоменама о чему.* — Платон . . . је писао коментаре о категоријама и аналитици Аристотелової. *Петр. В.* Изр. ~ је сувишан, излишан *све је јасно, није потребно никакво објашњење.*

коментàрисāње с *гл. им. од коментарисати.*

коментàрисати, -ишēм сврш. и несврш. = коментирати *састављати коментаре; објаснити, објашњавати, изрећи, изрицати своје мишљење о чему.* — Вијећник . . . започиње духовито коментарисати постанак . . . сваког јела. *Вел.*

комѐнтārскӣ, -ā, -ō *који се односи на коментар.* — Обичавао је додавати . . . само лапидарне коментарске аксиоме моралног значења. *Матош.*

комѐнтātор м *онај који саставља коментаре, тумач.* — Коментатори ратних догађаја писали су да се ближи крај рату. *Јак.*

коментѝрање с *гл. им. од коментирати.*

коментѝрати, -èнтӣрām сврш. и несврш. = коментарисати. — Нужни су ум, таленат и образовање само зато да се разумеју и да се коментирају бледе слике природе. *Марк. Св.*

кòмēнција ж лат. *награда у наравн, натури (обично у житу) за извршени посао.* — Нису још од Нове године примили своју коменцију. *Бен.*

Изр. дати се на коменцију *опоруком, тестаментом оставити некоме своје имање с тим да има опоручитеља хранити до смрти и сахранити.*

кòмерс м фр. *свечана забава, гозба. Бен. Рј.*

кòмерцијālан, -лна, -лно лат. *трговачки, привредни, који се односи на продају:* ~ успех, ~ дрво, комерцијални интереси, комерцијалне сврхе.

Изр. комерцијални систем екон. *систем државне привредне политике који повлашћује трговину на штету пољопривреде.*

комерцијāлац, -лца м **1.** *студент високе комерцијалне, трговачке школе. Деан. Рј.* **2.** *стручњак у трговачким пословима.*

комерцијалѝзам, -зма м *начин трговања кад се гледа само на добит, трговачки поступак.* — Парадокс је да наша земља, која знатне суме даје на васпитање, допушта комерцијализам у набавци филмова. *Б 1958.*

комерцијализāција ж *увођење комерцијалних метода у неко пословање; подешавање рада с циљем да се за њ што више добије:* ~ издаваче делатности.

комерцијализѝрање с *гл. им. од комерцијализирати.*

комерцијализѝрати, -ѝзӣрām сврш. и несврш. = комерцијализовати *увести, уводити трговачке методе у неко пословање.*

комерцијàлизовање с *гл. им. од комерцијализовати.*

комерцијàлизовати, -зујēм сврш. и несврш. = комерцијализирати. — У области културе треба колико год је могућно комерцијализовати цене, јер су оне данас ниске. *Пол. 1957.*

комерцијàлист(а) м *в. комерцијалац (2).*

комерцијàлисткиња ж *женска особа комерцијалист(а).*

комерцѝјālка ж *женска особа комерцијалац.*

комèсāр, -āра м (вок. кòмесāру) лат. **1.** *назив службеног лица које има посебне пуномоћи од владе, повереник.* — Дадоше му службу цивилног комесара Крајине. *Шен.* У првом аутомобилу били су председник општине и владин комесар. *Јов. Ј.* **2.** *службеник полицијске струке одређене надлежности и делокруга рада (у бившој Југославији).* — Нек само дође онај оспичави дијурнист и нек доведе све комесаре и детективе. *Бег.* **3.** *политички руководилац у армији.* — Преслушавали су ме командант и комесар одреда. *Хорв.* Мало касније приђе Павле, комесар одреда. *Ћос. Д.*

Изр. народни ~ *члан владе у СССР до 1946.* — Готово 30 година влада је носила назив Совјет нар дних комесара и тек од 1946. г. народн.. комесари зову се министри. *ЕГ 2.*

комесāрев, -а, -о = комесаров *који припада комесару.*

комесарѝјāт, -āта м *власт, делокруг и седиште или канцеларија комесара.* — Омладинци... нису црпели своју снагу за борбу само у режиму преких судова, комесаријата... *Јов. Ј.*

Изр. народни, пучки ~ *централни орган појединих грана државне управе или влада у СССР до 1946.*

комесàрица и **комèсāрка** ж *женска особа политички руководилац у армији.* — Ми бисмо с вама морали да се бијемо... Морали бисмо... због комесара и комесарки, које ... нећемо да трпимо. *Лал.*

комесāров, -а, -о = комесарев.

комèсāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на комесаре.*

комесāрство с *звање комесара.* — Ја сам командант. Гашић нека чува линију, ето му комесарство! *Вуј.*

комесàрчић м *дем. и ир. од комесар.*

комèсија ж покр. *в. комисија.* — Па зарећао из једне куће у другу ко нека комесија. *Срем.*

кòмеш м лат. само у изразу: туропољски ~ *службена титула поглавара некад племените општине Туропоље (близу Загреба).* — Поче с узвишенога мјеста новоизабрани комеш туропољски говорити скупштини. *Шен.*

комèшав, -а, -о *који се комеша, пенушав.* — Осјећаји у њој слатки и комешави попут младог мошта. *Сим.*

комèшаво прил. *живо мењајући ранији положај.* — Црни капути... сиве и бијеле прозирне одраве њихале су се комешаво као сода у наточеној чаши. *Сим.*

кòмешāј м *покрет, кретање, мицање у разним правцима, комешање.* — Тишину ту не узнемирује сватовске вреве бурни комешај. *Кост. Л.* Густи, блатни комешај

[риба] ... се у њој [мрежи] живо лашти. *Божић.*

комѐшање с *гл. им. од комешати (се).*

комѐшати, -ā̄м несврш. **а.** *чинити покрете у разним правцима, мицати.* — Ко није хапсу јео, тај не зна шта је то, — тајанствено старац комешао рукама и објашњавао присутнима шта да се ради. *Рад. Д.* Милош, у забуни, поче кашљати и комешати раменима. *Ћор.* **б.** *мешати.* — Ухватио би се каткад за који њихов израз, за фразу, за гесту, и тако их вртио и комешао у смијешним каприолама својих досјетака, ироније, сарказма. *Бег.*

~ **се 1.** *кретати се у свима правцима, мотати се, мешати се.* — На ливади изнад моста ... комешала се ... немирна гомила људи. *Лал.* Птице су се комешале у грању. *Торб.* **2.** *мицати се, мешкољити се.* — Лед око брода ... почео ... се комешати. *Петр. М.* Што сад рећи? — комешао се Младен у ... наслоњачу. *Божић.* **3.** *налазити се у немирном стању, бунити се.* — Кад се овде у царевој земљи комешати почело, и ја пређох овамо. *Ат.* **4.** (око кога) *вртети се око кога.* — Они се комешају око других цура за које знаду да су богатије. *Ивак.*

комѐшљиво прил. *в. комешаво.* — Трговци, чиновници, официри, занатлије ... комешљиво су зурили у праскаву поворку и ... у њој уживали. *Божић.*

комѐшнути се, кòмешнēм се *свр. према комешати се, мало се помакнути.*

комѐшњава ж индив. *комешање.* — Драшко једини не игра, не пије, не пјева. Он је бијела врана у враној комешњави. *Божић.*

кòмēт, -éта м и **комéта** ж грч. *небеско тело које ноћу прелеће преко ведрог неба у облику светле тачке (главе) остављајући за собом светао траг или реп, репатица.* — Судбина већ ... пријети падом проклетог комета. *Матош.* [Мисао] пролети као комет. *Андр. И.*

кòмēтскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на комете.* — Високи димњаци силикатних творница ригали су ружичасту кометску ватру. *Крањч. Стј.*

кòмӣ, -ӣја м фр. *трговачки помоћник.* — Код трговца осим ... комија могу бити намјештене и друге особе. *Мј. 1936.*

кòмидба ж *комљење кукуруза и време кад се коми.* — Беру кукурузе с комушином, па послије иду на комидбу, као на мобу. *Вук.*

кòмӣј м *в. коми.* — Кад је тко пролазио улицом, за свакога је мислила да је комиј. *Киш.*

кòмик м *в. комичар.* — Бестидни старчић! Оперетни комици! *Крањч. Стј.* Сви су [наши политичари] актери, ови последњи су комици ... а остали старе бабе. *Ђал.*

кòмика ж грч. *комична, смешна страна чега, оно што је комично, што је смешно; способност изазивања смешног.* — У овим забавама ... умео је да духовито наслика комику неке ситуације. *Глиг.* Његова игра била је савршена ... пуна неодољиве комике, оне ... ексцентричне комике. *Адум.*

кòмилац, -иоца м *онај који коми, љуштити кукуруз.* — Или јој се пред комиоцима учини срамота. *Вук.*

кòмӣн, -ӣна м **1. а.** *отворено огњиште.* — Скупљене око комина ... јариле су ватру. *Божић.* **б.** *камин (1а).* — Насупрот од прозора бијаше комин од црна мрамора. *Том.* Сједио [је] веселе воље крај пламтећег комина. *Шен.* **2.** *димњак; отвор на сеоским кућама куда излази дим с огњишта.* — Чешће им [се] димили комини! *Март.* **3.** покр. *кухиња.* — Маре се затрчала у комин сва дрхтава од страха. *Војн.* **4.** бот. *биљка из пор. штитара* Cuminum cyminum: питоми ~, дивљи ~. *Вук Рј.*

кòмина ж **1.** *ком³(а).* — Ракију пеку само од винове комине. *Нен. Љ.* Све до зиме куће заударају на ракију и комину. *Пав.* **2.** *зелена орахова љуска. Бак. Реч.*

комӣнање с *гл. им. од коминати.*

комӣнати, -ā̄м несврш. покр. *в. кдмити. Вук Рј.*

комӣнача ж погрд. покр. *куварица или друга жена која свагда стоји у кухињи или уз огњиште. Вук Рј.*

комӣника ж бот. *в. кокотац. Бен. Рј.*

коминӣкē, -èа и **коминӣкēј,** -èја м = комунике *службено саопштење.* — Комуникеи ће ... бити толико суви да ни најснажнија мишица из њих неће моћи да исцеди једну једину кап информација. *Пол. 1958.*

Коминтѐрна ж скраћ. *Трећа комунистичка интернационала.*

кòминформ м *в. информбиро.*

кòминформовац, -о̄вца м· *присталица коминформа.* — Власт су у читавој Кини преузели коминформовци. *ЕГ 2.*

кòминформовскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на коминформ:* ~ руководство.

кòминформскӣ, -ā̄, -ō̄ *в. коминформовски.*

комӣњāк, -áка и **кòминьāк** м *вино испод кома које се добива сипањем воде и шећера у ком; друго вино или другенац.* — Осиљача ... преручи комињак, па оде к бачви. *Мат.*

комӣњāње с *гл. им. од комињати.*

комѝњати, -ѝм несврш. *в. кòмити.* — Помагао [је] оцу, комињао лук. *Поп. П.* Да се зна гдје се комињају кукурузи гдје се таре лан. *Вил.*

комѝњача ж покр. *мотка којом се баца затвара и која увек стоји уз огњиште. Рј. А.*

кòмис м лат. *војнички крух, хлеб, таин.* — Очисти са пола »комиса« цијелу чинију пасуља. *Матош.* Чека ... да јој Грилец даде комис који је фасовао за фронту. *Крл.*

кòмисан, -сна, -сно **а.** *који се прима као комис, војнички.* — Донео сам за вас ранац и у њему су две комисне кошуље. *Јакш. Ђ.* **б.** *обичан, прост.* — 'Ајде бар да је каква шљивовица ... него нека ординарна и комисна бећаруша! *Срем.*

комѝсāр, -ара м *в. комесар.* — Русија је једва успела склонити Порту да се пошљу у Србију један руски и један турски комисар. *Јов. С.*

комисарѝјāт, -áта м *в. комесаријат.* — Други су га тако млатили да му је глава до комисаријата ... отекла као бундева. *Матош.*

комисàрица ж *в. комесарица.* — И сама Амадејева станодавка [је] у пози испитне комисарице. *Новак.*

комисáрство с *в. комесарство.* — Истога је дана ријешен генерал Рамсберг комисарства. *Шиш.*

комѝсија ж лат. **1.** *више лица одређених да изврше какав задатак или посао:* испитна ~, лечничка, лекарска ~, регрутна ~, верска ~, атомска ~. — После смо изабрали комисију од три члана која ће надгледати гласање. *Дед. В.* **2.** *налог за вршење одређеног посла.* — Кад испузну из школе, мисле само на дебелу плаћу, на масне комисије. *Шен.* Ужасно се на одијело троши ... Срећа, те ће ме ... ова комисија окрпити. *Ћип.*

комѝсијскӣ, -ā, -ō *који се односи на комисију, који врши комисија:* ~ преглед.

комѝсијски прил. *на комисијски начин, од комисије:* ~ прегледати.

комисѝōн, -она м лат. **1.** правн. *уговор којим се једна особа (комисионар) обавезује да ће по налогу друге особе (комитента) извршити за награду неки посао у своје име, за рачун комитента.* **2.** *трговачка радња која продаје туђе ствари уз проценат своје зараде.* — Обукао сам црно одело од фланела који се ... продаје у комисиону. *Б 1958.*

кòмисионāлан, -лна, -лно *који се односи на комисион.* — У ту биланцу нису урачунате ... комисионалне шпекулације. *Крл.*

комисиòнāр, -ара м **1.** правн. *онај који ради за туђи рачун;* исп. комисион (1). — Ако комитент самовољно откаже налог пре закључења посла од стране комисионара са трећим лицем ... комисионар ... нема право на измаклу добит. *Арх. 1954.* **2.** *власник комисионе радње.* — Пословање [се] обављало ... далеко од очију странака да би комисионар могао ... да закида и купцу и продавцу. *Вучо.*

комисиòнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на комисионаре:* ~ систем.

комисиòнēр, -éра м *в. комисионар.* — Трговцима је пружао кредите и из своје сопствене касе и ... код својих комисионера и банкара. *Лапч.*

кòмисиōнӣ, -ā, -ō *комисионалан:* ~ продаја.

кòмит м *в. комита.* — У санџачким шумама ... откинут од покрета усамљени комит дочекао [је] јесен. *Лал.*

кòмита м лат. *припадник оружаних формација које нису саставни делови регуларне војске, нерегуларни борац.* — Бугарске комите воде борбу са неколицином турских жандарма. *Лаз. М.* Побуњеници сељаци међу собом су се у почетку називали комитама и четницима. *Ћоп.*

комѝтāт, -áта м лат. ист. *жупанија, територијална јединица. Рј. А.*

комѝтāтскӣ, -ōга (у именичкој служби) м заст. *старешина комитата.* — Ту ми дадоше ординанца да ме за каштигу до комитатског прати. *Маж. М.*

комитàџија ж тур. *в. комита.* — Од Босиљграда до Струмице ... најтеже [је] контролисати прелаз комитаџија. *Цвиј.*

комѝтāш, -áша м *в. комита.* — У теби [отимачу] су и буне ... на међи земље вјечити комиташи. *Кост. Д.*

комѝтент м лат. *онај који комисионару даје пословне налоге.* — Берза ће ... на захтев комитената вршити експертизу производа. *Пол. 1959.*

комѝтēт, -éта м фр. **1.** *одбор као орган који делује у име неке заједнице.* — Не требам ја добротворних комитета који би за ме аранжирали лутрије. *Бег.* **2.** *руководећи форум Савеза комуниста (раније Комунистичке партије) Југославије од највишег до најнижег.* — У већини села у Равни ... постоје општински комитети којима руководи Срески комитет партије. *Чол.*

Изр. Национални ~ ист. *привремена влада Југославије у другом светском рату.*

комитѐтлија м *члан комитета.* — Комитетлије ... измислише причу о још три батерије. *Лал.*

кòмити, -ӣм сврш. покр. *гурнути, треснути, ударити.* — И бака коми свога сина који посрну. *Торд.*

кòмити, -ӣм несврш. *чистити одвајајући љуску, кору, комушину (од кукуруза, ораха, бадема и сл.), комишати, комушати.* — Како ништа друго не може радити — он коми грах. *Лаз. Л.* Омотан је [плод ораха] комушином која је најпре зелена, а потом поцрни и лако се коми. *Тод.*

комѝтлук м *комитовање; комите, четници.* — Тако с обје стране Лима умјесто устанка — поће комитлук. *Лал.*

кòмитовање с *гл. им. од комитовати.*

кòмитовати, -тујём несврш. *четовати као комита.* — Групе нијесу комитовале и криле се. *Лал.* 'Оћу, Мијате, да комитујем. *Лоп.*

кòмитскӣ, -ā, -ō *који припада комитама, који се односи на комите.*

кòмицē прил. покр. *усправно, окомито*; супр. водоравно. — Сунце жари и комице хита своје злаћене траке на земљу. *Торд.*

кòмӣције ж мн. лат. ист. *скупштина грађана у старом Риму*: куријатске ~.

кòмичан, -чна, -чно грч. **1.** *који је пун комике, који изазива смех, смешан, шаљив.* — Правећи тако комичне гримасе у огледалу . . . није се ни осврtала на мужа иза својих леђа. *Петр. В.* Онако мален и дебељкаст — био је уистину неугледан и помало комичан. *Шег.* **2.** *који је својствен комедији.* — Сремац је комичан реалист. *Матош.*

кòмичӑр м **1. а.** *глумац који глуми комичне улоге.* — Гледам драге кардаше: . . . комичара Станојевића, Симу Пандуровића. *Матош.* **б.** *онај који има способности да нагони на смех друге, шаљивац.* — Био је то варијететски умјетник, салонски комичар. *Јонке.* **2.** *аутор комедија.* — Има аутор прилике да се покаже . . . и као трагед и као комичар. *Вел.*

кòмичӑрка ж *женска особа комичар.*

комѝчити се, кòмӣчӣм се несврш. покр. *љуштити се сам од себе губећи ваљску, спољашњу кору (о граху, бадему). Вук Рј.*

кòмичкӣ, -ā, -ō *в. комичан.* — Размишљајући о постанку и посљедицама комичких ситуација . . . рекао [је] . . . да би волио бити злочинцем него човјеком смијешним. *Јурк.*

кòмички прил. *комично.* — Нама је право — смрштi Јакоб комички чело. *Ков. А*

кòмично прил. *на комичан начин, смешно.* — Може лако да се ствар почне комично, а сврши трагично. *Срем.*

кòмичнӧст, -ости ж *својство или особина онога што је комично и онога ко је комичан.*

комѝшање с *гл. им. од комишати.* — Овај пут је и Зорка дошла на комишање с братом од стрица. *Дом.*

комѝшати, -ām несврш. *в. комити.* В. пр. уз гл. им. комишање.

комѝшкање с *гл. им. од комишкати.*

комѝшкати, -ām несврш. *дем. од комишати. Вук Рј.*

кòмкати, -ām несврш. *дем. од комати.* — Тискао Ђуку пред попа, комкао га прстом под ребра. *Коз. И.*

кòмлӧв, -ова м *крушни, хлебни квасац од хмеља и кукурузног брашна или мекиња.* — Ради по кући све: кисели краставце, прави комлов. *Срем.*

кòмљење с *гл. им. од кòмити.*

кòмнути, -нēм сврш. *гурнути, треснути.* — Тако га је комнула немилице да је осјећао ударац кад се пробудио. *Киш.*

кòмов, -а, -о *који припада кому, који је начињен од кома*: ~ ракија.

кòмовӑ ж *в. комовица.* — Преко дан седи за чокањем комове. *Дом.*

кòмовача и **кòмовица** ж *ракија која се добива дестилацијом кома или комине.* — Отац Сима је пио само шљивовицу, а комовицу, вели, није могао ни омирисати. *Ранк.* Понио човјек са собом чутуру комовице. *Вел.*

кòмӧд, -óда м и **комóда** ж фр. *оницак орман с ладицама, фиокама за рубље.* — Одмах [је] дохватила неки предмет са стола и пренијела га на комод. *Кал.* На старој комоди горјела је уљенка. *Бег.*

кòмӧдан, -дна, -дно лат. = комотан **1.** *простран, широк, удобан*: ~ стан, ~ одело. **2. а.** *спор, полаган, лењ.* — Превећ смо комодни да засучемо рукаве. *Коз. Ј.* Његова комодна равнодушност у први мах изазвала је у мени гнушање. *Десн.* **б.** *нехајан, немаран, неопрезан, безбрижан.* — Ипак смо били несмотрени, комодни. *Ђон.*

комодѝтēт, -éта м **1.** *удобност.* — Како се човјек може лако одрећи свога комодитета и комфора, на све се прилагодити! *Наз.* **2.** *безбрижност.* — Има извјесних мислилаца чија филозофија није друго до неки душевни комодитет, неко римовање мисли. *Андр. И.*

комѝдљика ж лат. бот. *в. чичак. Вук Рј.*

кòмӧдно прил. = комотно **1.** *угодно, удобно.* — Долетјела до фотеља у куту . . . пак се комодно увалила у њ. *Војн.* **2.** *безбрижно, полагано, споро.* — Ако треба да се изврши јуриш, они [Американци] ће прије тога сасвим комодно да се бријју, једу чоколаду и пију чај. *Ђон.*

кòмōднōст, -ости ж *комотност, безбрижност, леност.* — И тако трухнемо у комодности. *Коз. И.*

кòмодо м тал. *софа, диван, канапе.* — Хтео је, по обичају, да се прући на олињали комодо с проклијалим чекињама. *Петр. В.*

комòдōр, -óра м енгл. *виши поморски официр у морнарици неких држава, командант састава бродова.*

комòмила и **комòмиља** ж бот. *в. камилица.*

комòника ж бот. *лековита биљка из пор. главочика* Artemisia vulgaris. *Вук Рј.*

Кòмонвелт м енгл. *заједница коју сачињава Велика Британија с бившим својим колонијама и доминионима, сада самосталним државама.*

кòмонвелтскӣ, -ā, -ō *који се односи на Комонвелт.* — [Западна Немачка] од Британије неће тражити ону најстрашнију жртву да се одрекне комонвелтских преференција. *Пол. 1958.*

кòмора ж грч. **1. а.** *мала соба у којој се станује.* — У комори Анђелијиној горјела је свјетиљка. *Шен.* **б.** *просторија за оставу, смочница.* — У комори ваљда ће се за тебе ... наћи још једно бокалче вина. *Јакш. Ђ.* Јаков [је] пришао комори с бутељама. *Сим.* **в.** *просторија за дрва у кући, дрварница.* — У комори за дрва начинили су заклон и забарикадирали се. *Чипл.* **г.** *затворена просторија одређена за нарочите сврхе и послове.* — Сада се праве покушаји да се створи сува комора, обична соба, облепљена хартијом коју треба загрејати до 75°. Онда вашка угине. *Дед. В.* Вода је равномерно ударала о звонке зидове кесонске коморе. *Дав.* **2.** анат. *срчана шупљина, клетка* ventriculus cordis. — Срце жабе ... има ... само једну комору. *Станк. С.* **3.** војн. *поворка натоварених кола, коња, аутомобила за снабдевање која прати војску на маршу.* — Отео сам пјешацима ... комору. *Крањч. Стј.* Коњи су ситни, комора сиротињска. *Сек.* **4.** *установа која заступа интересе једне гране делатности (индустрије, занатства и трговине или интересе неких сталежа)*: радничка ~, занатска ~, адвокатска ~, лечничка, лекарска ~. **5.** заст. **а.** *скупштина или парламент.* — Није ли и хрватску тридесетницу пограбила пожунска комора? *Шен.* У уторак ће се нова влада представити у комори [у Паризу]. *Обз. 1932.* **б.** ист. *државна благајна, ерар (у некадашњој Аустрији).* — Заплијењена добра припала су царској комори. *Пов. 2.*

Изр. мрачна ~ фот. а) *замрачена просторија у којој се обављају сви послови око добивања негатива или позитива*; б) *унутрашњи део фотографског апарата у који се умеће фотографска плоча.*

комòрати, -ām несврш. *вршити коморџијски посао.* — А што б' ишла у низаме раја, ко би онда коморô низаму. *Март.* Мушкарци се боре ... а жене у позадини коморају и држе домове. *Ђур.*

комòрāч, -áча бот. *в. анасон. Терм. 3.*

коморáчев, -а, -о *који се добива од коморача*: ~ уље.

комòрāш, -áша м покр. *трговац храном.* — Ја га дотле нисам виђала, али једна жена ... рече у себи: »Баш је то господин комораш«. *Јакш. Ђ.*

кòморица ж **1.** *дем. од комора.* **2.** бот. *станица, ћелија биљнога ткива.* — Биљно тијело грађено [је] од ситних коморица или клијетки које су кадшто сличне станицама пчелињег саћа. *Бот.*

кòмōркиња ж *женска особа која врши службу коморника; собарица.* — Баруница сиђе из постеље. Коморкиња навуче јој свилене ногавице. *Шен.*

кòмōрнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на комору.* **2.** = камерни: ~ игра, ~ музика.

кòмōрийк м **1.** ист. *дворски службеник.* — [Он] је као коморник Зринскога био у Сигету. *Комб.* **2.** *дворска титула на неким владарским дворовима.* — Генерал и коморник његове цесарске и краљевске свјетлости ... *Шен.* **3.** *собар.* — Маркиз ... је имао слугу, старог коморника. *Јонке.* **4.** *в. коморџија.* — Стигô [Лука] бојник са триста комора ... коморници сиротиња раја. *Март.*

кòмōрников, -а, -о *који припада коморнику.*

кòмōрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на коморнике.*

кòморскӣ, -ā, -ō *који припада комори*: ~ кола, ~ чиновници, ~ порез.

комòрџија м тур. **1.** *војник који припада војној комори.* — Ко је коњик на коња седлана ... коморџије на коње пртиво. *Март.* Под товаром коњи су пропадали до трбуха у окопњели снијег. Коморџије су их с муком извлачиле из снијега. *Чол.* **2.** покр. *у сеоским сватовима онај који иде уз коња натовареног девојачком опремом, спремом. Шкаљ.*

комòрџијскӣ, -ā, -ō *који припада коморџијама, који се односи на коморџије.*

кòмостре, -тāрā ж мн. грч. = комоштре *вериге над огњиштем о којима виси котао.* — Носећи на рамену седам штапова и за собом вукући комостре, иде по вароши и скаче испред кућа. *Вук.*

кòмōт, -óта м нем. *врста великога хама који се ставља око врата теретним коњима.* — Наш Сокол [коњ] одвезе на репу више него икоји ваш на комоту с јастучцима. *Гор.*

кòмōтан, -тна, -тно = комодан. — Потребне [су му] још једне хлаче, лаке и комотне. *Донч.* У погледу времена он је увек комотан више него што је допуштено. *Лал.* По жандаровом комотном држању, њему је било јасно да се не ради о саслушању. *Ћос. Д.*

кòмōтно прил. = комодно. — Помакне [се] на тврдој клупи и постави се некако комотније. *Бег.* Марић се кретао по соби лежерно и комотно. *Божић.* Могу [судије] комотно унапред саставити пресуду, па је само изрећи. *Скерл.* Сад се можемо комотно разговарати. *Јакш. Ђ.*

кòмōтнōст, -ости ж *особина онога који је комотан.*

кòмōција ж лат. **1.** *удобност.* — Хтеде начинити ... више комоције свом будућем добротвору. *Срем.* **2.** *спорост у послу, безбрижност, полаганост.* — Преко лета с комоцијом свршавани послови сад још чекају. *Петр. Б.*

кòмоштре, -тāрā ж мн. = комостре. — Марија скинула с комоштара велики гвоздени лонац. *Десн.*

комп. *скраћ. за компаратив и за компанија.*

кòмпа ж мад. *плитка лађа за превоз преко реке, сплав, скела. Вук Рј.*

кòмпактан, -тна, -тно лат. **а.** *збијен, сажет, густ, чврсто повезан, неисprекидан.* — Нас има више, и ми смо компактна већина. *Крл.* **б.** фиг. *потпун.* — Пошто нема ... компактних личности ... то се ниједна улога не може изградити само на једној ... особини лика. *Поз. 1948.*

кòмпактнōст, -ости ж *особина онога што је компактно.*

компàнија ж фр. **1.** *друштво, група људи који заједно проводе време или су међу собом чиме повезани.* — Данас га нећемо попити, па све да узмемо у компанију и самога Краљевића Марка. *Срем.* **2.** *трговачко или индустријско друштво у капиталистичком систему*: паробродска ~, петролејска ~, трговачка ~. **3.** = кумпанија (*у војскама неких народа*) *чета.* — Кад сам служио војску, дешавало се да се у затвору нашло пола компаније. *Јонке.*

Изр. у компанији *заједно.*

компàнијица ж *дем. од компанија.* — Био сам ступио с некаквим трговчићима у компанијицу. *Л-К.*

компàнијскӣ, -ā, -ō *који се односи на компанију*: ~ музика.

компàнист м погрд. *компањон.* — Наишао и Духин отац ... дједов »компанист« у открадању царске касе. *Пав.*

компàњōн, -óна м фр. **1.** *онај који је с ким у компанији, у друштву, друг.* — Ништа нису бољи ни остали њихови компањони у данашњој влади. *Тито.* **2.** *ортак, деоничар, учесник у трговачком или индустријском друштву.* — Ступили [су] као компањони у неко хотелско подузеће. *Десн.*

компàњōнка ж *женска особа компањон.*

компањóнов, -а, -о *који припада компањону.*

компàњōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на компањоне.*

кòмпаратив м грам. *ступањ, степен у поређењу придева.* — Сваки позитив, оштрије гледан, постаје компаратив. *Уј.*

кòмпаратӣван, -вна, -вно **1.** *упоредан; поредбен*: ~ анатомија, ~ граматика, ~ метода. **2.** *који припада компаративу*: компаративни наставак.

компàрāтор м **1.** *онај који компарира, упоређује, пореди нешто.* **2.** *справа за мерење веома финих разлика у дужини. Кл. Рј.*

компарáција ж лат. **1.** *успоредба, поређење.* **2.** грам. *ступњевање, степеновање придева.*

компарӣрāње с *гл. им. од компарирати.*

компарӣрати, -àрӣрām свршц. и несврш. *упоредити, упоређивати, сравнити, сравњивати.*

компàртија ж скраћ. *комунистичка партија.* — Такав метод рада међу компартијама је недопустив. *Пиј.*

кòмпас м физ. **1.** *справа за одређивање стране света, са магнетском иглом која увек показује север*: астрономски ~. **2.** фиг. *онај или оно што показује пут и даје правац чему.* — Он је компас и кажипрст углађености. *Богд.* Он је преузео у руке компас и кормило књижевности. *Р 1946.*

Изр. изгубити ~, бити, лутати без компаса *живети без идејне оријентације.*

кòмпатибӣлан, -лна, -лно лат. *спојив, допустив; сношљив, складан, примеран.*

компатибӣлнōст, -ости ж *особина онога што је компатибилно.* — Он настоји да докаже потпуну компатибилност својих мисли и поступака. *Пол. 1958.*

компатрӣот(а) м лат. *сународник, земљак.*

компèндӣј, -ија м лат. *приручник, уџбеник, скраћено излагање основних мисли неке науке.* — То дело може да се сматра као неки компендиј умне историје оног сувише оклеветаног доба. *Цар М.* фиг. Имао је при руци сав компендиј модерног живота и знао је све што занима данашњу жену. *Бег.*

компèндӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на компендије.* — Истим су духом задахнути и

други његови списи који немају компендијског значаја. *Комб.*

кòмпēндијум м *в. компендиј.* — Религија је опћа теорија овог свијета, његов енциклопедијски компендијум. *Ант. 1.*

компензáција ж лат. *накнада, одштета за нешто изгубљено, уступљено, одузето.* — У Бечу [су] преговарали да као компензацију Италији даду Црну Гору. *Јов. Ј.* Ти си старац, немоћник, сможден, причање ти је нека врста компензације. *Божић.*

Изр. робна ~ трг. *набављање неке робе на тај начин што се место плаћања новцем даје друга роба (особито у трговини с иноземством, иностранством).*

кòмпензациōнӣ, -ā, -ō *који се односи на компензацију, који служи за компензацију.*

компензи́рање с *гл. им. од компензирати.*

компензи́рати, -èнзӣрām сврш. и несврш. *надокнадити, надокнађивати, изравна(ва)ти, изједначити, изједначавати.* — Свуда се једна заблуда ... компензира другом заблудом, и отуд тачни резултати. *Петрон.*

кòмпензовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. компензирати.* — Све је то повлачило велики губитак у времену, али је овај био компензован богатством лова у близини обала. *Петр. М.*

компѐтент м *онај који се натječe, конкурише за неки положај.*

компетѐнтан, -тна, -тно **1.** *који има власт, овлашћење да нешто решава, оцењује, суди, надлежан, меродаван.* — На то изјаве Ријечани ... да они хрватски сабор у ријечком питању не сматрају компетентним. *Шиш.* **2.** *који располаже с довољно знања, који је упућен у каквој области знања.* — Жалим што се не осјећам у том доста компетентан и јак. *Л-К.*

компетѐнција ж лат. **1.** *надлежност, делокруг власти једне установе или особе; меродавност.* — У појединим срезовима Србије има случајева мешања компетенција народних инспектора са органима народне власти. *Пол. 1950.* **2.** *призната способност, стручност којом ко располаже.* — Правописна ће комисија ... да размотри придошли материјал и да у потпуној компетенцији доносе посљедњу одлуку. *Ј 1960.* фиг. Што је компетенција одузета теоретскоме уму, не ваља жалити. *Баз.* **3.** *принадлежности (посебно у наравн, у натури) које некоме припадају. Мин. Лекс.*

компети́рање с *гл. им. од компетирати.*

компети́рати, -èтӣрām сврш. и несврш. *натјецати се, конкурисати за неко место.* — Ја ћу ипак за расписано мјесто редактора компетирати. *Ков. А.*

кòмпетовати, -тујēм сврш. и несврш. *компетирати.* — Она [катедра је] са она два нова предмета толико проширена да тај старији професор не могаде на њу компетовати. *Мил.*

кòмпилатӣван, -вна, -вно *који се оснива на компилацији.* — То би могла бити домаћа компилативна радња једног фратра глагољаша. *Водн.*

компѝлā̀тор м *онај који се бави компилацијом, писац, аутор компилације.* — Даровити људи неће да су компилатори и имитатори. *Цвиј.* Био [је] све прије него стваралачки дух, оставши за читава живота компилатор, скупљач и популаризатор. *Комб.*

компѝлā̀торскӣ, -ā, -ō *који се односи на компилаторе:* ~ рад.

компила́ција ж лат. *писање или састављање научног или књижевног дела без самосталне обраде извора, узимање из туђих дела; дело написано на тај начин.* — Низ његових моралистичких списа, углавном компилација, проширио се био у многобројним издањима по цијелој Европи. *Барац.*

компила́рати, -йлӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити компилацију.* — Ни он није оригиналан писац, већ сабира и компилира. *Водн.* Драмски писац не треба ... да компилира ликове. *Глиг.*

кòмпиловати, -лујēм сврш. и несврш. *компилирати.* — Писати студије о великим светским песницима значи ... моћи компиловати туђа духовита мишљења. *Дом.*

кòмплē, -èа м фр. *в. комплет (3).*

кòмплекс м (ген. мн. кòмплēкса) лат. **1.** *склоп свих појава или предмета који сачињавају једну целину.* — Српско питање губи се у комплексу оних многобројних проблема који чине такозвано источно питање. *Гавр.* **2.** *земљиште у једном комаду.* — Опћина ... је недавно продала велики комплекс својих шума. *Новак.* **3.** *скуп замршених подсвесних појава, најчешће као последица сукоба између нагонских тежњи и савести.* — Патиш стално од неких неразумљивих комплекса. *Козарч.*

Изр. ~ ниже вредности псих. *осећање ниже вредности које се јавља код некога у свакој тежој ситуацији у коју западне.*

кòмплексан, -сна, -сно *сложен, састављен од више делова повезаних међу собом, заплетен.* — Личност његова сама по себи представља укрштеност свих најкомплекснијих проблема. *Уј.*

Изр. ~ број мат. *број састављен од реалних и имагинарних величина.*

комплѐксија ж **1.** *јединство више ствари, целокупност.* **2.** *грађа, склоп, састав тела, боја лица, тен.* — Западни Југословени [су] виши [од Бугара], витки или дугуљасти,

еластичнији, мекших црта лица и отвореније комплексије. *Цвиј.*

кòмплексно прил. *у свима деловима, у целини.* — Тим путем бисмо ишли на јачање индивидуалног сељака, а ми то нећемо. Тај проблем треба сагледати комплексно. *Пол. 1957.*

кòмплексно̄ст, -ости ж *особина онога што је комплексно.*

комплѐмент м лат. *допуна, додатак.* — Стали су наједном сви непомично, укочени ... комплементи оних наслоњача. *Бег.*

кòмплемента̄ран, -рна, -рно *допунски, допуњујући.* — Привреде једне и друге земље [су] комплементарне. *Пол. 1958.*

Изр. комплементарне боје физ. *боје које се допуњују*; *спектралне боје које помешане дају белу боју*; комплементарни кутови, углови мат. *кутови, углови који заједно чине кут, угао од 90°.*

кòмплет[1], -а и **кòмплѐт,** -ета м лат. **1.** *потпун број људи упућених некуда.* — Тако је ... морао да прими к себи поврх комплета [у пољској болници] још пет стотина пацијената [рањеника]. *Крл.* **2.** *потпуно дело или часопис који имају више књига или свезака.* **3.** *потпуно одело или хаљина с капутом и сукњом од исте тканине.*

кòмплет[2] прил. *в. комплетно.* — Ваљало би то: да нам једнога дана приђе цијела чета, онако комплет, а? *Дал.*

кòмплетан, -тна, -тно *потпун, цео, укупан, целовит*; *савршен.* — Још сте нам само ви недостајали ... па смо комплетни. *Јак.* Јутрос ми је припремила доручак — комплетну симфонију. *Фелд.*

комплети́рање с *гл. им. од комплетирати.*

комплети́рати, -ѐтӣра̄м сврш. и несврш. *употпунити, употпуњавати.* — Ускоро ће Зеница и Сисак такође комплетирати своју металургију. *ЕГ 1.*

кòмплетно прил. *потпуно.* — Они су скоро комплетно обучени у немачке униформе. *Дед. В.*

кòмплетно̄ст, -ости ж *особина онога што је комплетно.*

кòмплетовати, -тујем сврш. и несврш. *в. комплетирати.*

компликáција ж лат. **1. а.** *сложеност, замршеност, заплет, заплетеност.* — Ма колико да су ова начела [о границама] јасна, при њиховој примени искрсавају разне компликације. *Цвиј.* **б.** *неприлика, тешкоћа.* — Пристао је да онако рањен отпутује на фронту само да измакне компликацијама ... јер је повукао бајонету на вишега. *Крл.* **2.** мед. *болест која се појављује у току неке друге болести и тиме отежава болесниково стање и лечење главне болести.* — За ... епидемије грипе као њезина компликација ... јављају се упале плућа. *НЧ.* Прегажени сељак је дан доцније умро од »компликација унутрашње природе«. *Ћос. Б.*

кòмпликова̄н, -а, -о = комплициран *сложен, заплетен, тежак.* — Облик је разговора одвише примитиван за приказивање свих нијанса и компликованих сензација модерне душе. *Матош.*

кòмпликова̄но̄ст, -ости ж *особина онога што је компликовано.*

кòмпликова̄ње с *гл. им. од компликовати.*

кòмпликовати, -кујем сврш. и несврш. = комплицирати (*за*)*мрсити, заплести, заплитати,*(*у*)*чинити што заплетеним, тешким.* — Компликујеш моралне проблеме, Драгане! *Вучо.*

~ **се** = комплицирати се *поста*(*ја*)*ти сложен, заплетен.* — Он се непрекидно додаје, на сваком кораку се тумачи, и тиме се сам компликује. *Богдан.*

компли̏мен(а)т, -ента м фр. **1.** *израз учтивости речима*; *ласкава реч, исказано повољно мишљење.* — После кратког разговора начини ми она комплимент како добро говорим немачки. *Лаз. Л.* Измуцао [је] ... нешто налик на иронични комплимент. *Мар.* **2.** *наклон, поклон.* — На улици поздрављао је даме великим галантним комплиментом, раширивши своје пуно лице у један девотно слатки подсмијех. *Бег.* То му није сметало да се ... не само ... поклони него да двапут већи комплименат направи. *Јакш. Ђ.*

комплимента́рати, -ѐнтӣра̄м сврш. и несврш. (*на*)*правити комплименте, честитати.* — Може [се] са свом сигурношћу комплиментирати Крапинцима да имаду врло добру памет. *Ков. А.*

компли̏цӣра̄н, -а, -о = компликован. — Ви сте се спретно провукли кроз мрачне и врло комплициране ходнике. *Мар.* Наша поређења била су често ... комплицирана. *Зог.*

компли̏цӣра̄но̄ст, -ости ж *особина онога што је комплицирано.* — Све те детаље наводим да бих још јаче подвукао комплицираност проблема. *Лит. 1957.*

компли̏цӣра̄ње с *гл. им. од комплицирати.*

комплици́ратн, -ӣцӣра̄м сврш. и несврш. = компликовати. — Програм је био врло комплициран. *Крл.*

~ **се** = компликовати се. — Сада то постаје питање економских и стратешких интереса ... који се у 18. ст. све више комплицирају. *ОП 1.*

кòмплōт, -óта м фр. *тајни споразум против кога, урота, завера.* — Идем да питам њеног оца... Он није... у комплоту. *Трифк.* Можда је и цијели тај комплот с крштењем само излика. *Мар.*

комплотúрати, -òтӣрām сврш и несврш. *(с)ковати, снивати заверу, спремати се у потаји.*

кòмпозит м **1.** грам. *реч састављена од две или више речи.* **2.** *макар што, било што сложено од разних ствари. Бак. Реч.*

кòмпозите ж мн. бот. *главочике, многобројна породица биљака са сложеним цветовима* Compositae. *Мин. Лекс.*

кòмпозӣтнӣ, -ā, -ō *који је састављен, сложен од више делова.* — Он је... видио утакмицу велике словенске државе са композитном Аустријом. *С 1911.*

кòмпозӣтор м *онај који компонује, аутор музичког дела, компонист.* — Има пуно примера да велики... композитори озбиљне музике са уживањем изводе лаку музику. *Пол. 1957.* У својим већим дјелима каткад слаб композитор, Станковић је био изванредан сликар појединости. *Барац.*

кòмпозӣторка ж *женска особа композитор.*

кòмпозӣторов, -а, -о *који припада композитору.*

кòмпозӣторскӣ, -ā, -ō *који се односи на композиторе.*

композúцӣја ж лат. **1. а.** *састав, склоп чега.* — Те географске особине су знатно утицале на етничку композицију становништва. *Цвијић.* **б.** књиж. *распоред, начин како су повезани поједини делови уметничког дела (књижевног, сликарског и сл.).* — Обје пјесме имају већ тако изграђену композицију... да је очито како су плод дужега развитка. *Барац.* Један од најважнијих елемената у организацији епског дела јесте његова композиција. *Т. књ.* **2.** *сликарско дело на којем је приказана група људи или ликова.* — Јављају се живи, реалистички портрети и композиције. *Баб.* Иако је са много труда и савесности прилазио цртању композиција... Николајевић је у композицији ипак слабији него у портрету. *ЛМС 1951.* **3. а.** *музичко дело.* — Композитор је имао да спреми једну сопранисткињу за... соло у једној својој композицији. *Нуш.* **б.** *теорија састављања музичког дела.* — Сад је истом стао [Амадеј] схватати старога професора композиције. *Новак.* **4.** *низ железничких вагона или каквих предмета у једном саставу, ланцу.* — На станици је постављена дугачка композиција црних теретних вагона. *Јак.*

композúцӣјскӣ и **кòмпозициōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на композицију.* — У класицистичкој теорији драме у Француској владао је композицијски закон о трима јединствима у драми. *Т. књ.* Распоред је исти, исти је и сценариј, композициона идеја иста, само су код Медовића групе бројније. *Баб.*

кòмпозициōно прил. *у погледу композиције.* — Не само формално, композиционо, него стварно и садржински, потпуно је прескочио скоро три деценије. *Михиз.*

компонѐнта ж (ген. мн. компòненātā) лат. *свака појединa сила која суделује, учествује у стварању резултата, сваки саставни део једне целине, састављача.* — Свака је хисторијска чињеница резултанта многих компонената, које су и опет резултанте других, даљих компонената. *Хор. 1936.*

компонúрање с *гл. им. од компонирати.*

компонúрати, -òнӣрām сврш. и несврш. = компоновати **1.** *стављати, стављати у ноте, саставити, састављати музичко дело.* — Најстарији је син компонирао неке моје пјесме. *Шкреб.* **2.** *сложити, слагати, саставити, састављати.* — Иза тога је [Станковић]... покушао компонирати два романа, али их није завршио. *Барац.*

кòмпонист(а) м *композитор.* — Оне [су] обично доиста лепе песмице, због тога су их компонисти и компоновали. *Поп. Б.* Сасвим сам друкчије замишљао великог компонисту. *Матош.*

кòмпоновање с *гл. им. од компоновати.*

кòмпоновати, -нујēм сврш. и несврш. = компонирати. — Редитељ ствара целину, компонује, истиче оно што је ... значајно. *Поз. 1948.* Судјеловаше у квартету који је сам компоновао. *Матош.*

кòмпоњати, -āм сврш и несврш. покр. *в. компонирати.* — Они ме луди дум Марин замолио да му нешто компоњам за фесту. *Војн.*

кòмпост м лат. *гнојно ђубриво од сваковрсних отпадака биљног и животињског порекла, мешанац.* — Све што није ни за какву употребу иде на компост — гнојиште. *Тод.*

кòмпōт, -ота м лат. *воће укувано са шећером.*

кòмпōтница ж необ. *здела за компот.* — Појавила се... паче и компотница, мада компот није био припремљен за објед. *Крањч. Стј.*

кòмпōтскӣ, -ā, -ō *који се односи на компот*: компотске боце.

кòмпрāдор м шп. *трговац који посредује између страног капитала и домаћег тржишта.* — Све се извози. Експортују холандске фирме, препродају кинески и холандски компрадори. *Б 1958.*

кòмпрāдорскӣ, -ā, -ō *који се односи на компрадоре.*

кòмпрес м лат. *облог натопљен водом или каквом лекаријом, који се ставља на болесно место ради лечења, топао облог ради освежавања коже.* — Црвен од врућих компреса после јутарњег бријања, напудрован до очију... Бурмаз [је] узимао један по један рукопис. *Ћос. Б.*

компрѐсија ж лат. **а.** *стискање, збијање, притисак.* — Расправљало се... о најновијим проналасцима и машинама за компресију... ваздуха. *Пол. 1958.* **б.** фиг. *приморавање, тлачење.* — То је осјећај физичке потиштености, депресија, и не само компресија. *Уј.*

кòмпресовати, -сујēм сврш. и несврш. *в. компримирати.* — Тајна изума је једна хоризонтална лепеза која компресује зрак. *Пол. 1959.*

кòмпресор м лат. **1.** *строј, машина за згушњавање, сабијање ваздуха, плинова или гасова, паре.* — Зором крећемо у те битке... ко некад у бој на злотвора, а мјесто гласа пушке бритке — чекић и рафал компресора. *Вит.* **2.** мед. *направа за стискање крвних судова. Кл. Рј.*

компримѝрати, -ѝмӣрāм сврш. и несврш. *згуснути, згушњавати, зби(ја)ти, сабија)ти.* — Ронилац при спуштању у дубину прима компримирани зрак. *НЧ.* фиг. Духовна раја... састављена [је] од интелигентног света, али примитивног и у суштини страног напорима уметника да компримирају живот у звук, слику, стих. *Дав.*

кòмпримовати, -мујēм сврш. и несврш. *в. компримирати.* — У крајњим угловима обалских пећина таласи компримују ваздух, и кад се повлаче настају кадшто пуцњи као топовски. *Цвиј.*

компрòмис и **кòмпромис** м лат. *нагодба, споразум с ким, постигнут узајамним уступцима.* — [Вук] је... одбацивао сваки компромис у питању чистоте народног језика. *Бел.* Морали су »млади« улазити у компромисе са старим листовима. *Марј. М.*

компрòмисан и **кòмпромисан,** -сна, -сно *који је спреман на компромис, који је постигнут компромисом:* ~ политика, ~ решење.

компрòмиснōст и **кòмпромиснōст,** -ости ж *особина онога који је компромисан.*

компромитàнтан, -тна, -тно *који компромитује, који изазива компромитацију:* компромитантне изјаве.

компромитàција ж лат. *брукање, срамоћење, кварење чијег доброг гласа, друштвеног угледа или привредног кредита.*

компромитѝрање с *гл. им. од компромитирати (се).*

компромитѝрати, -ѝтӣрāм сврш. и несврш. = компромитовати **1.** *стварати, створити о неком лоше мишљење, (по)кварити чији добар глас; (о)брукати, (о)срамотити.* — Никаквих компромиса, јер компромис компромитира. *Кол.* **2.** пол. *откри(ва)ти властима кога као непријатеља.* — [Оне људе] је пуковник Барутански хтио да компромитира као родољубе. *Крл.*

~ **се** *повр.* — Та га је ничеанска грозница држала... до оне... афере гдје се морално компромитирао и излетио из службе. *Мар.*

компрòмитовање с *гл. им. од компромитовати (се).*

компрòмитовати, -тујēм сврш. и несврш. = компромитирати. — Намесничка влада тврдила је да има у рукама акт који Осман-пашу компромитује. *Јов. С.* Требало би да идеш у одред. Радник си, а овде си компромитован. *Ћос. Д.*

~ **се** *повр.* — Потребно је да се компромитује, ако хоће да буде отмена дама. *Нуш.*

кòмсати, -ām несврш. покр. *ждерати. Деан. Рј.*

Комсòмōл, -ола и **Кòмсомōл** м рус. скраћ. *Комунистички савез омладине у Совјетском савезу.*

комсомо́лац, -лца м *члан Комсомола.* — На станици Дроздова било је комсомолаца шест пута мање. *Крањч. Стј.*

комсòмōлка ж *чланица Комсомола.* — Комсомолке с црвеним рупцима. *Крањч. Стј.*

комсòмōлскӣ и **кòмсомōлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Комсомол.*

кòмтӯр, -у́ра м фр. *виши члан витешког реда; носилац високог одликовања.* — Тим је сабором управљао... комтур пруског кроненордена с бриљантима. *Крл.*

кòмӯн, -у́на м тал. *заједничка испаша, планина, шума једнога племена, села или рода, заједничка својина;* исп. комуница. — Кад [Црногорци] отму планину са пашама, онда она постаје заједничка, комун или комуница целога племена. *Цвиј.*

комӯ́на ж лат. **1.** *скуп људи уједињених у заједницу на начелима заједничке имовине и заједничког рада.* — Централна личност

приповетке је стари свештеник... чију слику је Лазаревић градио по узору на неку прастару патријархалну комуну. *Глиг.* **2.** *самоуправна административно-територијална јединица, заједница сеоског или градског типа.* — Послератна социјалистичка изградња имала је... снажан одраз и на привредни, културни... живот... града Фоче и његове комуне. *Пол. 1958.* **3.** ист. *град у средњем веку као економски центар с локалном самоуправом.* — »Комуне« су се звали градови, настали у Француској. *Ант. 1.*

Изр. Париска ~ ист. *револуционарна влада париских радних маса у пролетерској револуцији 1871. г.*

комуна́ла ж *комунално господарство, комунална привреда.* — После путева, електрификације... препоручићемо селима да са фронта комуналне пређу на фронт културе. *Б 1958.*

ко̀мунáлан, -лна, -лно *који се односи на комуну; који се односи на јавне службе и осигуравање заједничких потреба у насељу, општини, општински:* комуналне услуге.

комуна́лац, -лца м *стручњак у комуналним пословима.*

комунализа́ција ж *преузимање привредних предузећа под управу комуналних власти.*

комунализи́рати, -и̏зи̏рā̄м и **комуна̀лизовати,** -зујēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити комунализацију,* (*у*)*чинити комуналним.*

кому̀нáлије ж мн. *општински послови, општинске ствари.*

ко̀мунáлно прил. *заједнички, у заједници.* — Пијаца... се сада текар комунално отворила. *Ков. А.*

комȕнар, -а́ра м **1.** *учесник у Париској комуни.* — Змај је... париским комунарима, стрељаним 1871, својом песмом подигао споменик у слободарском срцу наших народа. *Поп. Ј.* **2.** *присталица напредног политичког схватања, револуционар.* — У Француској сви модерни сликари проглашавани су за комунаре. *КН 1955.*

комуна́рац, -рца м *борац за комунистичко уређење друштва.* — Плеханов настави предавање, па међу комунарцима спомене и самога Христа. *Маж. Ф.*

комȕнард м *в. комунар* (*1*). — Он не пашта Змају... што је ожалио стрељане комунарде. *Скерл.*

комȕнац, -нца м нар. *в. комунист*(*а*). — Нисам ја лош човек, имам војног знања, могу ја послужити добро и вама »комунцима«. *Чол.*

комуни̏зам, -зма м лат. **1.** *бескласно друштвено-економско уређење у којем су средства производње у друштвеном власништву, а подела добара врши се према индивидуалним потребама.* **2.** *научна теорија и тактика пролетерске револуције и стварања комунистичког друштва, основана на познавању објективних закона друштвеног развитка како су их утврдили Маркс, Енгелс и Љењин.*

Изр. војни, ратни ~ ист. *економска политика совјетске државе за време грађанског рата 1918—1920.*

комунизи́рање с *гл. им. од комунизирати* (*се*).

комунизи́рати, -и̏зи̏рā̄м сврш. и несврш. *спровести, спроводити комунизам, пропагирати комунизам.* — Партизани да скину петокраке, да не комунизирају, а они други да не спомињу краља. *Вуков.*

~ **се** *доби*(*ва*)*ти комунистички карактер, прилагодити се, прилагођавати се начелима комунизма.*

ко̀муникатȉван, -вна, -вно **1. а.** *који се односи на комуникације, прометни, саобраћајни.* — Динарска област мора... добити железнице које... не занемарујући праве комуникативне везе с централном Европом, изводе на главна пристаништа Јадранскога и Егејскога мора. *Цвиј.* **б.** *који служи за преношење вести, обавештења међу људима.* — Донедавно је радио представљао... најбрже комуникативно средство. *Пол. 1959.* **2.** *разговорљив, сналажљив, приступачан у опхођењу с другима.* — Љубљанчанин је у својој суштини послован човек, веома комуникативан. *НИН 1958.*

комуника́ција ж лат. *прометна или саобраћајна веза* (*пут, цеста, железница и сл.*). — Та пртина једина је комуникација која повезује села на овом дијелу наше ослобођене територије. *Чол.* Немачке и друге непријатељске трупе брзо су продирале ка унутрашњости земље главним комуникацијама. *Марј. Ј.*

комуника́ци̏јскӣ, комуника̀ци̏јскӣ и **ко̀муникацио̏нӣ,** -ā̄, -о̄ *који се односи на комуникације:* ~ линија.

комуни̏кē, -е̏а и **комуни̏кēј,** -е́ја м фр. = коминике и коминикеј. — Тахир-бег има тај комунике и показао га је везиру. *Андр. И.* Нашли су се посредници који су оба табора измирили с једним безбојним комуникејом. *Риб.*

комȕнист(а) м *борац за комунистичко уређење, присталица комунизма; члан Комунистичке партије, члан Савеза комуниста.* — Љењин је... принципијелан и досље-

дан комунист и хуманист. *Анте. I.* И ти си Лењинов, и ти си комуниста, и ти знаш како се воли своје. *Кост. Д.* Први борци против окупатора у Југославији били су углавном комунисти. *Марј. Ј.*

комуни̏стичкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на комунисте:* ~ управа. **б.** *који се оснива на принципима комунизма:* ~ друштво. **в.** *који се руководи таквим принципима:* ~ партија.

комуни̏стички прил. *на комунистички начин, као комунист.* — Цинички мучитељи ставили су песника пред алтернативу: или умрети ... или саставити списак новосадских интелектуалаца комунистички расположених. *ЛМС 1951.*

комӯнисткиња ж *женска особа комуниста(а).*

комуни̏тāд, -ā̄ди ж покр. *општина.* — Од нас ... војвода, властеле ... у име наро̀да вјерне комунитади ... част и поклон. *Љуб.*

комуни̏тāда ж покр. *општинска управа.* — У Новоме, Рисну, у Перасту, у Прчању и Грбљу биле су комунитаде у којима је било по шест чланова. *Вук.*

комӯница ж *комун.* — Оним њивама до ријеке и комунице сваке године непримјетно је помицао међе. *Ств. 1948.*

комуницӣрање с *гл. им. од комуницирати.*

комуницӣрати, -ӣцӣрām несврш. **1.** (с ким) *бити у вези, одржавати везу.* — Онај који на тај начин комуницира са песниковим сликовитим спојевима доживљава ... визију која одговара оригиналној песниковој. *КН 1955.* **2.** *вршити промет, саобраћај, саобраћати.* — Те долине чине уједно прометне путове којим комуницирају и они крајеви западне и југоисточне Европе. *ЕГ I.*

кòмӯнкиња ж заст. *в. комунисткиња.* — Оне три ... су опет комункиње. *Јакш. Ђ.*

кòмӯнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на комун; који се односи на комуну, општински, комуналан.* — Ово је комунско, ово су наши стари подигли. *Мат.* »На комунскоме смо купили« — усуди се рећи дјевојка. *Ћип.* **2.** заст. *комунистички.* — Ни такве опасности њега не спречавају ... да се нађе међу оснивачима краткотрајног шаљивог »комунског« листа Враголана. *Мил. Ж.*

комӯта̀тор м ел. *део у генератору који служи за претварање (на)изменичне струје у једносмерну (без губитка):* телефонски ~.

комута̀ција ж лат. **1.** *промена, измена, замена.* **2.** ел. *претварање (на)изменичне струје у сталну, једносмерну.*

комути̏рати, -ӯтӣрām сврш. и несврш. *мењати, изменити смер струје.*

кòмуша ж **1.** *в. комушина (1).* — До неко доба ноћи љуштимо кукурузе, па ... останемо ... код хрпе и ту преноћимо. Завучемо се у ону комушу — па не спавамо до зоре. *Вес.* **2.** покр. *окомак, кочањ, чокањ, тулуз. Рј. А.*

комӯшање с *гл. им. од комушати.*

комӯшати, -ām несврш. *комити, љуштити, чистити кукурузне клипове од комушине.* — Баш су се сада комушали [кукурузи] пред појатама. *Шимун.* Свако је од њих шутке прео нит своје мисли ... као кад се комушају кукурузи. *Десн.*

комӯшāч, -а́ча м *човек који комуша кукурузе.* — Треба што више комушача сазвати да се ти курузи брже окомушају. *Рј. А.*

комушà̄чица ж *женска особа комушач. Рј. А.*

комӯшина ж **1.** *листови који се ољуште с кукурузног клипа.* — Довукао је комушину, разастро је по снијегу и легао. *Хорв.* **2. а.** *махуна.* — Плод је округласт ... омотан је комушином која је најпре зелена, а потом поцрни и лако се коми. *Тод.* **б.** *делови махуна и стабљика махунастих биљака после вршидбе и издвајања зрна.* **3.** покр. *комуша (2). Вук Рј.*

кòмӯшје с *зб. им. од комуша. Вук Рј.*

кòмушка ж (дат. -шци; ген. мн. кòмушāкā) *комушина.* — Момци се задиркују с девојкама, гађају комушкама и ћеретају. *Дом.* [Краљевна у причи] је становала у грашковој комушци. *Крл.*

кòмушкина и **кòмушкиња** ж покр. *окомак, тулуз(ина). Вук Рј.*

кòмушнӣк м зоол. *ларва тракавице, пантљичаре која као паразит живи у цревима краљешњака, кичмењака* Echinococus polymorphus. *Р-К Реч.*

кòмушнице и **комӯшњаче** ж мн. бот. *в. махунаре. Бен. Рј.*

кòмушчица ж *дем. од комушка.*

кòмфо̄р, -óра м енгл. *сви уређаји који чине живот угоднијим, удобнијим.* — Адвокатску писарницу је изнајмљивао на тргу, само да га не ремете у домаћем комфору. *Петр. В.*

кòмфо̄раи, -рна, -рно *који је с комфором, угодан, удобан:* ~ стан.

кóмша (вок. кóмшо) = комшо **1.** ж *хип. од комшиница.* — Мислиш, комшо ... ја се удат нећу. *НПХ.* **2.** м = комшо *хип. од комшија.*

кòмшија м тур. *сусед.* — Много сам ја свог вијека запамтио, али ово чудо још нисам — да комшија на комшију удара. *Чол.*

кòмшијин, -а, -о *који припада комшији.*

кòмшијиница и **кòмшијка** ж *в. комшиница.*

кòмшијскӣ, -ā, -ō *који се односи на комшије, суседски.* — Над њим се наднео комшијски орах. *Андр. И.*

кòмшијски прил. *као комшија, на начин комшије.*

кòмшика и **кòмшиника** ж *в. комшиница.* — Дућанџика нас је одмах препоручила својој комшики. *Поп. Ј.*

комшӣлук м **1.** *суседство.* — Уто се ... скупили људи ... из комшилука. *Огр.* Мајка ми је по цео дан ишла по комшилуцима. *Црњ.* **2.** *чељад у суседству, суседи.* — И лијепо се дидак Јакша не би нигда оженио да не би доброга комшилука и пријазних комшиница. *Ивак.* Јела и Невенка ... су јој причале како је тај конзул сулуд, како често ноћу пјева и буди комшилук. *Андр. И.*

кòмшӣница и **кòмшӣнка** ж *суседа, сусетка.* — Настани се са својом срећом где год хоћеш — жалост ти је комшиница. *Нуш.* Она се врзе уз свате као комшиница. *Божић.* Кукњаву је пратио пригушен разговор комшинки. *Уск.* Ваљда су се кокошци, а с њима и по која комшинка, доклатиле у кујну. *Ивак.*

кòмшӣнскӣ, -ā, -ō *в. комшијски.* — Чује где се нешто у комшинској башти провлачи. *Срем.* Од комшинске руке слабо би се угојили. *Берт.*

кòмшӣнски прил. *комшијски.* — Поштено ... сасвим поштено, комшински. Дај, боже, да тако остане! *Ћоп.*

кóмшо, -ā и -ē̄ м (вок. кóмшо) = комша (2). — Ма му комшо сад крајином шеће. *Март.*

кȍн м покр. и заст. само у изразу: од кона до кона, од кон до кон *од једног до другог краја, од краја до конца. Вук Рј.*

кон предл. покр. *в. код.* — Ту закопан царе је Лазаре, оба цара један кон другога. *НПХ.*

кóна (вок. кóно) **1.** ж *хип. од комшиница.* — Док су јетрве овако тјешиле Омер-ефендиницу, друге су коне њихове ... везале накит. *Мул.* Она, узнемирена, повери се тада својој првој кони. *Јевт.* **2.** м = кóно *хип. од комшија.* — Мом кони чудне навике годе, не пије никад вина без воде. *Змај.* А кога ћемо имати на вечери, оче? Г. председника варошког суда ... нашег кону у винограду. *Ком.*

конáбити, кòнāбӣм несврш. *уништавати, затирати.* — Мали голаћи ... пењу се на дуд, тресу га и конабе. *Шапч.* Боље је празно срце него празан стомак — то је животно начело које свирепо конаби моралисте. *Прод.*

конáбљење с *гл. им. од конабити.*

Кòнāвли, Кòнавāлā м мн. *жупа у околини Дубровника.*

Конáвљанин м *човек из Конавала.*

Конáвљāнка (дат. -ки) и **Конàвōка** (дат. -ци; ген. мн. Конàвōкā и Конàвалāкā) ж *жена из Конавала.*

конàвōскӣ, -ā, -ō *који се односи на Конавле.*

конàгџија м тур. **1.** *в. коначар. Вук Рј.* **2.** *в. конаџија.* — Имали су и једнога госта — конагџију, просјака с дрвеном ногом. *Ћоп.*

кòнак м тур. **1.** *кућа, двор, палата.* — Излазећи из Миралемових конака могао је још да чује за собом њен страховит смех. *Андр. И.* **2. а.** *коначиште, ноћиште.* — Дојашили коњари са конака. *Торд.* Направили смо шатор ... и тако спремили себи конак. *Чол.* **б.** *ноћење.* — Они примише њега и Гиту на конак. *Брл.* На конак је к теби долазио и жлицом је твојом јео. *Шимун.* **3.** *даљина од једнога ноћишта до другога, дан хода (при путовању).* — Увиђао [сам] на сваком кораку да је живот не оно што сам ја мислио и осјећао, него баш оно од чега сам бјежао сто конака. *Радул.* Шест конака хода наоколо бјеше познат као ловац страсни. *Ств. 1948.*

Изр. обећа(ва)ти коме Маркове конаке *обећа(ва)ти коме врло много, све и сва*; пасти на ~ *доћи на коначење, ноћење*; причати Маркове конаке *причати дуго и широко, опширно и којешта.*

кòнаковāње с *гл. им. од конаковати.*

кòнаковати, -кујēм сврш. и несврш. = коначити *провести, проводити негде ноћ (ноћни одмор, сан), ноћити.* — Конаковаху ондје и властелински чиновници када пословаху у том крају. *Ков. А.* Изашла наредба да се у ... селу конакује. *Вин.*

кòнаковина ж *оно што се плаћа за конак. Р-К Реч.*

кòнао, -áла м покр. *в. канал. Вук Рј.*

кȍнат, кȏнта м тал. покр. *рачун.* — Ми смо толико година ортаци, а још никако нијесмо свидјели рачуна ... А чист конат, дуга љубав. *Ћор.*

Изр. не моћи доћи с ким ни на какав ~ *не моћи се споразумети*; учинити с ким ~ *обрачунати се.*

кòната ж лат. **1.** *суд или мера за вино.* — Тад изиђе један од Латина, носи бардак у обадвије руке, у њем вина тридесет коната. *НП Вук.* **2.** *већа лимена посуда.* — Јован је... гледао... на онај мали црни прозорчић гдје је у плеханим конатама расла вилина косица. *Лоп.*

кòнатица ж *дем. од коната.*

кòнац[1], кóнца м (ген. мн. кòнāцā) **1.** *танко испредена нит или пређа (памучна, ланена, свилена, уметна, вештачка) која се употребљава за шивење, везење и сл.* **2.** *оно што је танко и издужено као конац (1).* — Волови су ишли погнуте главе... с њихових исплажених језика до саме прашине по путу висиле су бале у шарено испреплетаним концима. *Моск.* Јутром су кроз ваздух путовали сребрнасти конци паучине. *Пер.* **3.** фиг. *оно што здружује или веже једно с другим; путови и средства којима се утиче на што.* — Сунце је спустило на тршчаке своју мрежу, и живи конци трепећу, везујући што иде скупа. *Наз.* Командант дивизије хтео је... да све конце управљања развијањем и увођењем подручних му јединица задржи у својој руци. *Лаз. М.* **4.** фиг. *низ, ред речи, мисли, унутрашњих стања и сл., који се преплећу.* — Кад би се прекинули лабави разговорни конци, неко би од гостију навио скупоцен домаћинов грамофон. *Моск.* **5.** бот. *нит на којој је прашник*: прашнички ~.

Изр. бели ~ шаљ. *ракија*; бити играчка на чијем концу *радити оно што други хоће*; држати конце у својим рукама, узети конце у своје руке *држати, узети власт, управу над чим*; ићи као по концу *ићи како треба*; момак с конца *у сваком погледу како треба, савршен у свему*; под конац (одсећи, одрезати, начинити и сл.) *равно, право*; похватати конце (чије, чему) а) *схватити смисао, оно што је главно, разумети*; б) *похватати чије везе*; помрсити, смрсити конце коме *побркати коме рачуне, намере*; предвидети што на ~ *предвидети што тачно, до ситнице*; прести конце *тајно сновати, припремати што*; причати с конца, с конопца *причати без реда, о свему и свачему, одовуд и одонуд*; сакрити, затурити конце *сакрити своје намере*; ставити живот на ~ *изложити великој опасности*; терати мак на ~ *тврдоглаво и до ситница остајати при своме, инсистирати на ситницама*; висити о концу (нпр. глава, живот) *бити у великој животној опасности.*

кòнац[2], кóнца м **1. а.** *последњи час, моменат чега и време које је с тим повезано*; супр. почетак: ~ месеца, ~ школске године, ~ лета. **б.** *свршетак, крај чега што траје, што се догађа, збива у времену (какве радње, говора, посла и сл.).* — На другој страни планине одигравао се конац хајдучке трагедије. *Тур.* **2.** *свршетак живота, смрт.* — Да, витеза сустопице трагички конац прати. *Њег.* Тамо ће вас чекати »парадна« чета... и један официр. Чућете салве свога конца! *Вуј.*

Изр. без краја и конца *непрестано, без прекида*; до конца конаца *заувек*; на концу конаца, на концу крајева *сасвим на крају, најзад, напослетку*; наћи чему конца и краја *видети или дочекати свршетак чега*; нема конца, нема ни конца ни краја чему (нпр. причи, свађи и сл.) *никако да се заврши (о нечему што веома дуго траје, чему је тешко докучити крај)*; од краја до конца *потпуно, тачно, до ситница.*

кòначан, -чна, -чно **1.** *крајњи, последњи, задњи (с обзиром на оно што је претходило, што је било пре или после, иза чега ништа не следи).* — Коначан суд припада, разуме се, хисторији. *КР 1924.* Изборна комисија примила је и коначне податке о суботњим изборима. *Bj. 1957.* **2.** *који има конац, крај (у простору или времену), који има једну одређену величину или трајање, ограничен*; супр. бесконачан. — Коначним да учиниш вечно... ето ти сврхе. *Мас.* Желиш ли у бесконачном пасти своје очи, само на све стране у коначно крочи. *Цес. Д.*

кòначāр м *онај који осигурава коначиште за кога (најчешће војник који иде испред своје чете).* — Зауставили су нас коначари пред једном зиданицом на спрат. *Чол.* Појавио [се] царски коначар... да ...означи станове посланицима и њиховој пратњи. *Шкреб.*

кòначĕње с *гл. им. од коначити.*

кòначити, -ӣм сврш. и несврш. = конаковати. — У њој [школи] је коначила војска, па је трошан дрвени под био посут сламом. *Ћоп.* Ваљда неће коначити код тебе? *Куш.*

кòначић м *дем. од конак.*

кòначӣште с **1.** *место где се коначи.* — Тамнице су биле наша коначишта. *Фран.* Сам ће он полако до својега коначишта. *Вуков.* **2.** *ноћивање, ноћење.* — Више никада није смео да сврати на коначиште у ту механу. *Ћос. Д.* Наглашава како нас је пустио у кућу и дао нам угодно коначиште. *Ћон.*

кòначкӣ, -ā, -ō *који се односи на конаке*: коначке авлије.

кòначница ж **а.** *завршни део какве радње (драмског дела, спортског натјецања, такмичења и сл.), завршница.* — Педантна професорска критика... злурадо је подвукла све недостатке заплета с наглим недовољно образложеним обртом у вештачкој коначници. *НК 1946.* **б.** *завршна фаза шаховске партије, кад на табли преостане мали број фигура.* — У многим партијама настају на крају позиције с малим бројем фигура. Такве позиције... зову се коначнице. *Шах 2.*

кòначно прил. **1.** *напокон, најзад, напослетку, најпосле.* — Сјети се коначно да би га нетко могао видјети извана и повуче се у нутрину собе. *Шег.* Отимао се он, бранио и коначно пристао. *Марк. М.* **2.** *сасвим одређено, стално, дефинитивно.* — Либерална влада утврђена је, и то не само привремено него коначно. *Јов. С.*

кòначнӧст, -ости ж *својство онога што је коначно.*

конàција м тур. *странац човек који сврати на конак.* — Не би ни ње [свјетлости] било да конација Саво није узео гусле у руке. *Поп.*

конвèјер м енгл. техн. *механички уређај за непрекидно додавање производа у фази израде од једног радника до другога (најчешће у облику текуће врпце, траке која се помиче изнад хоризонталних ваљака); уређај за преношење терета, транспортер.* — Преко конвејера... руда ће се после преносити у флотацију на даљу прераду. *Пол. 1958.*

кòнвексан, -сна, -сно лат. *испупчен, избочен*; супр. конкаван: ~ огледало, ~ сочиво, ~ стакло, ~ обала.

кòнвекснӧст, -ости ж *особина онога што је конвексно.*

кòнвенат, -ēнта м лат. *в. конвент.*

конвенѝрање с *гл. им. од конвенирати.*

конвенѝрати, -ѐнѝрām свршн. и несврш. лат. *бити по вољи, пријати, приставати, приличити.* — Публику то гњави, она шапуће незадовољно, њој то не конвенира. *Бен.*

кòнвент м **1.** *представнички орган у неким земљама с нарочитим пуномоћима.* **2.** ист. *у римском царству судбено, судско заседање које је провинцијски царски намесник држао периодично у главним градовима; област на коју се простире надлежност таквог заседања.* — Судбеност бјеше у Далмацији раздијељена на три конвента, од којих је сјеверни сачињавала Либурнија са сијелом у Скардони, средњи... у Салони, а јужни у Нарони. *Шиш.* **3.** *самостан, манастир.* — Света Тереза пише да су тада женски конвенти... личили на јавне куће. *КН 1958.*

Изр. Народни (Национални) ~ ист. *највише представничко тело у време француске буржоаске револуције поткрај 18. столећа.*

кòнвентовскӣ, -ā, -ō *који се односи на конвент*: ~ диктатура.

конвентуа́лац, -лца м *припадник једног огранка фрањевачког реда који носи црну одећу.* — Жури се црни фратрић конвентуалац. *Мар.*

конвѐнција ж лат. (обично мн.) **1.** *правило које у неком друштву вреди за саобраћај, општење међу његовим члановима.* — [Ћипико је] приказао утјецај... друштвених конвенција и новца на природни живот својих људи. *Барац.* **2.** *међународни споразум о каквом специјалном питању*: културна ~, поштанска ~.

кòнвенционӑлан, -лна, -лно *који се оснива на конвенцији (1), који се држи уобичајених правила или облика.* — Није могао да схвати... све те... конвенционалне лажи. *Вучо.* Хтио се отрести робовања оним вјечитим конвенционалним темама. *Десн.*

конвенционалѝзам, -зма м *схватање, поступак који се оснива на конвенцијама (1).* — Обликом маскерате отео се Чубрановић конвенционализму сувремене еротике. *Водн.*

кòнвенционӑлно прил. *на конвенционалан начин.* — Насмијеши се госпођи конвенционално. *Божић.*

конвенциона́лнӧст, -ости ж *особина онога што је конвенционално; конвенција (1).* — У његовим је стиховима мање конвенционалности, а више концизности. *Барац.*

кòнвенциӧнӣ, -ā, -ō *в. конвенционалан. Прав.*

конвергѐнтан, -тна, -тно *који се узајамно приближава, конвергира.* — Све то иде и не слутећи ка једној мети, као конвергентни зраци далеком, непознатом жаришту. *Андр. И.*

конвергѐнција ж лат. **1.** *подударање, приближавање каквих обележја, својстава у појавама које не зависи једна од друге.* **2.** биол. *појава сличности у еволуцији разнородних организама прилагођених истој животној средини.* — Конвергенција... с правом доказује да ни једна способност није ни само наслеђена нити само стечена. *Пед.* **3.** мат. *приближавање двеју линија.*

конверги́рати, -ѐргӣрām сврш. и несврш. *приближити се, приближавати се узајамно.* — Скоро све [удолине] конвергирају према Београду или се од њега звездасто разилазе. *Цвиј.*

конверза́ција ж лат. *разговор:* духовита ~, забавна ~.

конверза́цӣјскӣ, конверза̀цӣјскӣ и **ко̀нверзацӣо́вӣ,** -ā, -ō *који се односи на конверзацију.* — Њемачки је језик постао конверзационим језиком и између оних који од куће говоре хрватски. *Бен.*

конвѐрзија ж лат. **1.** *прелажење из једне вере или доктрине у другу.* **2. а.** фин. *замена једне валуте у другу.* — Конверзију у доларе могу да врше само иностранци преко својих рачуна. *Б 1958.* **б.** *претварање једног дуга у други или више зајмова у један под повољнијим условима.* — Био је потпуно у вихору краткорочних зајмова, ануитета, конверзија, преговора. *Ћос. Б.*

конверзи́рање с *гл. им. од конверзирати.*

конверзи́рати, -ѐрзӣрām несврш. *вршити, водити конверзацију, разговарати.*

ко̀нвертибӣлан, -лна, -лно *који се може конвертирати, слободно заменити за другу валуту или злато.* — Прогласиле су своје валуте конвертибилним, тј. слободно заменљивим за све валуте у свету. *НИН 1959.*

конвертиби́лно̄ст, -ости ж лат. **а.** *особина онога што је конвертибилно.* **б.** фин. *слободна размена националног новца у злато или у слободне стране валуте.*

конверти́рање с *гл. им. од конвертирати.*

конверти́рати, -ѐртӣрām сврш. и несврш. **1.** непрел. *(из)вршити конверзију (I);* фиг. *преокренути се, променити мишљење и уверење.* — Нису престали бити типични модернисти кад су конвертирали. *Марј. М.* **2.** прел. фин. **а.** *претворити, претварати, разменити, размењивати у другу валуту:* ~ новац, ~ доларе. **б.** *претворити, претварати један дуг у други, више зајмова у један под повољнијим условима, условима за дужника.*

~ **се** *конвертирати (I).* — Ја, драги ... не могу још да се конвертирам. *Сек.*

конвѐртӣт, -ита м лат. *онај који је извршио конверзију (I); онај који из уверења прихвати какву доктрину коју је пре побијао, обраћеник.* — То [су] били ... протестанти конвертити који су се обратили на католичанство. *Пов. 2.* Држао се [на суђењу] као човек изван себе ... новопечени конвертит с омчом у перспективи. *Дав.*

конвѐртӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на конвертите.* — С оваквим конвертитским маглама у глави не може се водити политика. *Крл.*

ко̀нвертовати, -тујēм сврш. и несврш. *конвертирати.* — Ако је Бразилијанац продао некој енглеској фирми кафу за фунте, он ће моћи да их конвертује у Великој Британији за било коју валуту. *НИН 1959.*

ко̀нвикт м (ген. мн. -кāтā) лат. *завод у којем се заједнички одгајају и живе ученици који похађају ваљску, спољашњу школу, интернат.* — Пријатељи заузеше се за малога, који је већ полазио у гимназију, ставише га у некакав конвикт. *Бег.*

ко̀нвиктица ж *ученица која живи и одгаја се у конвикту.* — Конвиктице ... под сваком ђачком мисом пјевају у цркви. *Пав.*

конвикто́рац, -рца м *питомац конвикта. Кл. Рј.*

ко̀нвиктскӣ, -ā, -ō *који припада конвикту.* — То се збило крајем травња ... кад су у нашем конвиктском врту јако цвали јорговани. *Козарч.*

ко̀нвој м фр. **1.** *транспорт, група возила или лица која се некуд спроводе; оружани пратиоци таквог транспорта:* ~ затвореника, ~ заробљеника. — Пет војних конвоја и путничких возова бачено је у ваздух. *Б 1957.* **2.** пом. *привремено спајање транспортних и др. пловних јединица са ратним бродовима и авионима ради сигурности пловидбе (у рату).* — Са пучине су допловили витки торпиљери ... Неко рече да ће они спроводити конвој. *Јак.*

конво̀лӯт, -ута м лат. *смотак, свитак списа; неколико књига свезаних заједно.* — Оставио је [Кватерник] иза себе огромне конволуте забиљежака. *Нех.*

ко̀нвулзӣван, -вна, -вно *грчевит.* — Стигао је управо да види посљедње конвулзивне трзаје старог господина. *Адум.*

ко̀нвулзӣвно прил. *грчећи се, грчевито.* — [Грчи] конвулзивно прсте као да жели задавити вечерњи уздух. *Матош.*

конву̀лзија ж лат. *грч, грчење.* — Трзала се у посљедњој конвулзији жена која је умирала. *Поп. Ј.*

ко̀нгенијалан, -лна, -лно лат. *духовно сродан, који је на истој или подједнакој уметничкој или умној висини.* — Прикупивши око себе групу конгенијалних себи синова њених, он ће се — праћен хвалом целога света — вратити у отаџбину своју. *Бел.* Што [је] јачи песник и песма, сарадња прозног елемента [је] утолико конгенијалнија. *Сек.*

кòнгенијáлно прил. *на конгенијалан начин.* — [Сарадници] у једном делу и изван њега ... пишу конгенијално, живо и пунокрвно. *Михиз.*

конгенијáлнōст, -ости ж *особина онога који је конгенијалан и онога што је конгенијално.*

конгѐстија ж лат. *навала крви у неки део тела (најчешће у главу при великој узбуђености, код срчаних болести и сл.).* — Све би се то још могло назвати и младеначком конгестијом крви у глави. *Крл.*

конгломѐрāт, -áта м лат. **а.** геол. *стена састављена од валутица спојених у једну масу, валутичњак.* — Слијепе ли се у чврсту стијену валутице шљака на исти начин као зрна пијеска, постаје конгломерат или валутичњак. *Туђ.* **б.** *скуп разноврсних предмета, честица и сл.; скуп међу собом неповезаних идеја и података; мешавина раса, народности, језика:* лингвистички ~. — Обри бијаху конгломерат разних туранских азијских племена. *Шиш.* Странке у свом данашњем стадијуму нису ништа друго до конгломерати личних интереса у најужем смислу те речи. *Јос. Б.*

конгрегàнист(а) м лат. *члан какве конгрегације (особито црквене).*

конгрегàнистица ж *женска особа конгреганист(а).* — Иза конгреганистица ишли су [у поворци] гимназијалци. *Неим.*

конгрегáција ж лат. **1. а.** *назив за разне верске заједнице и органе у католичкој цркви:* Маријина ~, ~ кардинала. **2.** *удружење више католичких самостана истога реда или каквих социјалних установа.* — [Ветранић] бијаше ... предсједник Мљетске конгрегације, у коју су ... уједињени сви ... бенедиктински самостани Дубровачке републике. *Водн.* Измењене одредбе о својини садржи ... устав ... као производ ... послератне социјалне конгрегације у целом свету. *Арх. 1926.* **3.** ист. *жупанијска скупштина у Хрватској.* — Која нам хасна ако будемо могли на својим конгрегацијама да се латински правдамо. *Бал.*

кòнгрес м лат. **1.** *скуп, заседање представника различних држава на којима се решавају међународна питања:* Бечки ~, ~ сила у Берлину. **2.** *састанак већег броја научних радника, књижевника, уметника, стручњака, припадника неког покрета и сл. ради расправљања стручних питања, доношења одлука, размене искустава и сл.:* ~ археолога, ~ књижевника, ~ Интернационале. **3.** *у неким америчким државама (САД и др.) назив за народно представништво.*

конгрèсист(а) м *суделовач, учесник на конгресу.*

конгрèсисткињa ж *женска особа конгресист(а).*

кòнгрескӣ, -ā, -ō = конгресни *који се односи на конгрес.* — Управни одбор објављује одлуке конгреске преко новина. *Лапч.*

кòнгресмен м енгл. *члан конгреса (3).*

кòнгреснӣ, -ā, -ō = конгрески. — Проучавање конгресног материјала ... неће се вршити у склопу основних организација СКЈ. *Пол. 1958.*

конгруѐнтан, -тна, -тно *подударан, сагласан, истоветан.*

конгруѐнтно прил. *подударно, складно, сагласно, истоветно.* — Ту [у хагиографској анегдотици] нема одељених граница обреду и уметности, њихове се границе конгруентно поклапају. *Петр. В.*

конгруѐнција ж лат. **а.** грам. *слагање, срочност међу речима које су у синтактичкој вези.* **б.** мат. *складност, подударност.* **в.** фиг. *склад, подударање уопште.* — Откуд конгруенција ... између мишљења и битка? *Баз.*

кòндак м грч. цсл. *кратка црк песма у част светитеља.* — Поп у богородичин кондак, испрекидајућ патом. *Петр. В.*

кондѐзāт, -áта м физ. *теч , течност која је настала кондензацијом, производ кондензације.*

кондѐзāтор м лат. физ. **1.** *справа за скупљање, гомилање електрицитета.* **2.** *суд у коме се пара хлади и кондензује.*

кондензáција ж лат. **1.** *згушњавање, сажимање.* — фиг. [Појединости] сирове грађе у народним пјесмама још нису биле прошле потребан процес кристализације и кондензације. *Барац.* **2.** физ. *претварање паре, плинова, гасова у текуће стање.*

кондензáциjскӣ и **кòндензацнōнӣ,** -ā, -ō *који је одређен, који служи за кондензацију; који се добива кондензацијом:* ~ вода.

кондѐзӣрāн, -а, -о = кондензован **1.** *трп. прид. од кондензирати.* **2.** фиг. *који је без иједне сувишне речи, сажет, концизан.* — Стил нашег времена је ... тражење наглих и кондензираних сензација. *Матош.*

кондѐзӣрāно прил. *на кондензиран начин, згуснуто, збијено.* — фиг. Ријетко је гдје још код нас тако једноставно и карактеристично погођен наш пејзаж и тако кондензирано приказан у неколико шара. *Баб.*

кондѐзӣрāнōст, -ости ж *особина или стање онога што је кондензирано.* — Неке

Ковачићеве стране припадају међу најбоље стране хрватске прозе... по кондензираности и прецизности стила. *Барац.*

кондензи́рање с *гл. им. од* кондензирати (*се*).

кондензи́рати, -ѐнзӣрām сврш. и несврш. = кондензовати *згуснути, згушњавати, сажети, сажимати.*

~ се = кондензовати се *поста(ја)ти згуснут, сажет, збијен.* — Умарало ју је његово љепорјечје... одбијало њезине мисли које су скренуле својим посебним путем и кондензирале се у неко унутарње монологизирање. *Бег.*

кòндензован, -а, -о = кондензиран. — фиг. Ова приповетка нема развијену фабулу; њена садржина је сва у кондензованој драматици. *Глиг.* Симбол је кондензована метафора. *Матош.*

кòндензовано прил. *на кондензован начин.*

кòндензованост, -ости ж *особина или стање онога што је кондензовано.* — фиг. Стихована форма казивања омогућује му [писцу романтичару] да боље изрази... кондензованост својих осећања. *Т. књ.*

кòндензовати (се), -зујēм (се) сврш. и несврш. = кондензирати (се). — Металне паре његовог [Јупитеровог] огромног тела кондензоваће се с временом и образоваће житку језгру. *Мил.* фиг. Тежње и жеље народа и столећа кондензују се у појединим духовима. *Кнеж. Б.*

кòндензор м физ. *део оптичког инструмента који сабира зраке светлости.* — Извор свјетлости шаље сноп зрака кроз кондензор састављен од двије планконвексне леће. *Физ. 1.*

кòндēр, -ēра м дијал. *в. кондир.* — Још са стола кондер прима, пуно вина у кондеру. *Радич.*

кòндијер, -èра м покр. *в. кондир.* — Носи у рукама два златна кондијера. *Војн.*

кòндӣр, -и́ра м грч. **1.** *суд у коме се држи пиће и точи из њега.* — Златни кондири и кристалне купе у којима се љескало... вино... попут рубина... *Шен.* Лијепа Вукосава носи кондир и иде од брата до брата, па им још по једну за сретног пута точи. *Шант.* **2.** покр. *посебан начин резања лозе (да више роди). Вук Рј.*

кондѝрић м *дем. од кондир.*

кондитòрāј, -а̀ја м нем. варв. (*по*)*сластичарница.* — Послије је... завирила у какав кондиторај. *Бег.*

кòндӣција ж лат. **1.** *увјет, услов, погодба.* **2.** *здравствено стање, радна способност и сл.; телесна издржљивост и снага (обично у спортиста).* — Забринут [сам] својом очајно слабом физичком кондицијом. *Аз.* Успјех више зависи о моралној него о тјелесној кондицији. *Фелд.* **3.** *приватно поучавање ученика, инструкција; привремено намештење приватног учитеља.* — Добио је неколико кондиција са малим... honoраром. *Срем.* [Бавио се] за слободног времена кондицијама. *Козарч.* **4.** трг. *каквоћа, стандард коме, према купопродајном уговору, мора одговарати роба.*

кòндиционāл, -а и **кондициòнāл,** -а́ла м лат грам. *погодбени глаголски начин; назив за облике којима се изриче глаголска радња која зависи од неке претпоставке.*

кòндиционāлан, -лна, -лно **1.** *увјетан, услован, погодбен.* — Овакве измењене, вештачке рефлексе назвао је руски физиолог Павлов... условним или кондиционалним рефлексима. *Псих.* **2.** грам. *који се односи на кондиционал; којим се изриче погодба под којом се нешто остварује:* ~ реченица, ~ облик, ~ значење.

кондиционалѝзам, -зма м фил. *теорија спознаје, сазнања која тумачење појава њиховим узроцима замењује излагањем услова под којима се збивају. ЕЛЗ.*

кòндициōнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на кондицију (2).* — У овом периоду треба тежити да до максимума подигнемо... кондициону способност натјецатеља. *Рв.* **2.** *који се односи на кондицију (4).* — Кондициона се роба морала купити. *Крањч. Стј.*

кòндицнōно прил. *према кондицији (2), с обзиром на снагу и издржљивост.* — У савезни разред спадају играчи... пливачки и кондиционо на потпуној висини. *Ват.*

кондолѐнција ж лат. *изражавање сућути, саучешћа у болу, несрећи, тешком губитку, туговању.* — Дужност [ми је] да вам изјавим кондоленцију, моје искрено саучешће у вашој тузи. *Срем.* Да је она била некаква племениташица... онда би ту било и пијетета... и кондоленције маса. *Крл.*

кондоли́рати, -ò̀лӣрām сврш. и несврш. *исказ(ив)ати коме сућут, саучешће у несрећи, болу, тешком губитку.* — Оћ ће се уљудно знати приказати и кондолирати прописно. *Крл.*

кондо̀мӣнӣј, -ија и **кондо̀мӣнијум** м лат. правн. *подручје, област која стоји под заједничком влашћу двеју или више држава; сувласништво, заједничка власт.* — Нови Хебриди су француско-енглески кондоминиј. *ЕГ 1.* фиг. Одатле кондоминиј сензуалног и духовног који код Таса постаје унутарњим сукобом и пјесничким мотивом. *Комб.*

кòндор м зоол. *једна од највећих птица стрвинара која живи на високим планинама Јужне Америке* Sarcorhamphus gryphus. *Терм. 4.*

кондòтјēр, -ера м тал. **1.** ист. *вођа најамне чете у средњовековној Италији.* — Преотимају мах разуздане најамничке банде са својим кондотјерима. *Пов. 2.* **2.** фиг. *авантуриста(а) који је спреман на свако дело за добру плату.* — Он је... плаћеник, кондотјер, ђаво га однио! *Крл.*

кондòтјēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кондотјере.* — Тим пустоловима... који су примали високу кондотјерску надницу ...било је суђено... да падну на дно живота. *Крл.*

кондȕита ж фр. *спис у који се уносе подаци о способности, владању и поступцима ученика и службеника; оцена (ученика, службеника), углед.* — У његовој кондуити стајаше да је свршио основну школу. *Ранк.* Управо [те] страсти... допринеле [су] те му је кондуита... код претпостављених била врло трајава. *Срем.*

кондȕитисати, -ишēм сврш. и несврш. заст. *оценити, оцењивати, да(ва)ти оцену о коме.* — Криво шефу па вели: »Е, Јоване, рђаво ћу те кондуитисати што ниси ти дошао да ми купиш и изабереш печеницу кад си мајстор у томе!« *Срем.*

кондȕит-лȉста ж *в. кондуита.* — При унапређивању гледа се поглавито на кондуит-листу. *Јов. С.*

кондȕитнӣ, -ā, -ō *који се односи на кондуиту*: ~ листа.

кондȕктēр, -ера м (вок. кȍндуктēру) фр. *онај који прати какво превозно средство (железничку композицију, трамвај, аутобус и сл.), издаје и прегледа возне карте и сл., спроводник.*

кондȕктēрка ж *женска особа кондуктер.*

кондȕктēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кондуктере*: ~ пиштаљка, ~ униформа.

кȍндуктор м **1.** ел. *водич, проводник електричне струје.* **2.** бот. *ткиво кроз које пролазе биљни сокови у биља или пелуд кроз врат тучка до плоднице. ЕЛЗ.* **3.** мед. *особа која преноси неку болест на своје потомке, а сама не болује од ње.* — Класична медицина утврдила је да су чиниоци који условљују обољење (од хемофилије) наследни и да их преноси мајка — кондуктор. *Пол. 1959.*

кȍндȕна и **кондȕна** ж тал. покр. *робија.* — А, вала једном кад ми догрди, заклаћу вас обадвије, па ћу ићи на кондуну. *Мил. В.*

кондȕнати, -ām сврш. и несврш. покр. *осудити на робију; робијати. Рј. А.*

кондȕнāш, -áша м покр. *робијаш. Рј. А.*

кȍндура[1] ж грч. ист. *врста ратног брода са широком и уздигнутом крмом.* — Хрватска [је] тада... имала осамдесет великих бродова... и стотину мањих (кондура) са по десет до двадесет момака. *Шиш.*

кȍндура[2] ж (обично мн.) тур. = кундура *ципела, бакања, цокула.* — Он наже право у собу, у кондурама. *Јевт.*

кондурȅтина ж *аугм. и пеј. од кондура*[2]. — Волео је и бос ићи него сваки час гледати кад ће му оно кондуретина остати у блату. *Ћоп.*

кȍндурица ж *дем. од кондура*[2]. — Збаци плитке кондурице с ногу. *Срем.*

кондȕрција ж покр. *онај који прави и продаје кондуре.* — Све је полетело [на улицу]... кондурција с бачкијом. *Срем.* Један је... кондурција истакао у малом излогу натпис. *Б 1960.*

кȍња ж мај. етн. *део ношње коју носе на глави удате жене: мали обруч од липове коре који се ставља око скупљених плетеница и обавија повезачом;* исп. цега. — Збаци конђу, па јој висе две седе витице као две гује. *Вес.*

кȍњара ж *женска особа која носи конђу.* — Једнаке су: и ове наше учевне и оне наше конђаре. *Ранк.*

конȅксија ж лат. *веза, утицајно познанство.* — Ви врло добро знате да сам човјек неодвисан, да имам и конексија. *Шен.* Чујте, колеге, ви ћете сад отворити канцеларију. Вама, дакле, треба конéксија с чиновништвом. *Петр. В.*

кȍнектӣв, -а и **конȅктӣв,** -ива м лат. бот. *део ткива у биљном или животињском организму који повезује друге делове, вез(а), спој.* — Прашница се обично састоји од двије полутке... које међусобно повезује држак. Тај се дио дршка зове вез, конектив. *Бот.*

конзеквȅнтан, -тна, -тно = консеквентан *доследан, постојан, непоколебљив.* — Тек савремени читалац моћи ће да разуме... његову [Кантову] трагичну патњу изражену у борби за што конзеквентнији... морални став. *КН 1960.*

конзеквȅнтно прил. *на конзеквентан начин, доследно, постојано, непоколебљиво.* — Укидањем ових ограничења предузеће ће моћи конзеквентније спровести начела расподеле дохотка. *Пол. 1958.*

конзеквȅнтнōст, -ости ж *в. конзеквенција (2).* — Мислим... на питање части и

конзеквентности у брачним односима. *Козарч.*

конзеквѐнца и **конзеквѐнција** ж лат. = консеквенца и консеквенција **1.** лог. *суд, закључак који логички произлази из једне или више претпоставки.* — Васиона је само једна мисао . . . све остало само су факта и конзеквенце. *Кнеж. Б.* Не тражите у њега егзактности и логичних конзеквенција. *Матош.* **2.** *доследност, конзеквентност.* — Ваља му свакако признати конзеквенцију. *Нех.* **3.** *последица.* — Та дама треба да повуче конзеквенце сама! *Крл.* Узмемо ли у обзир све ове поделе . . . морамо повући извесне практичне конзеквенције за рад у школи. *Пед.*

кòнзēрва ж (ген. мн. -вā и -вй) фр. *животне намирнице припремљене на нарочит начин и стављене ради заштите од кварења у херметички затворену, обично лимену кутију*: месне конзерве, воћне конзерве.

кòнзерватйван, -вна, -вно *који се противи новом, новим тежњама и струјањима; који се противи напредном, бранећи већ преживело.*

конзерватйвац, -вца м (ген. мн. -àтйвāцā) *човек конзервативних погледа.* — Дјело је постигло изванредан успјех код . . . напредних људи, а отпор и нападаје код конзервативаца. *Барац.*

конзерватйвизам, -зма = конзервативизам *конзервативни погледи на живот, конзервативност.*

конзерватйвисатн, -ишēм несврш. индив. *бити конзервативац, држати се конзервативно.* — А ти као да жалиш прошло. У ствари конзервативишеш. *Дав.*

конзерва̀тйвка ж *жена конзервативних погледа.*

кòнзерватйвно прил. *на конзервативан начин, као конзервативац.* — Гледао је на животне проблеме . . . конзервативно. *Крл.*

конзерватйвнōст, -ости ж *особина онога који је конзервативан.* — Напретку у великој мјери смета велика конзервативност. *ЕГ 2.*

конзерватѝзам, -зма м = конзервативизам. — Произвођачи [су] спремни врло одлучно да се боре против конзервативизма у производњи. *Пол. 1957.*

конзерва̀тист(а) м *в. конзервативац.* — Отац му је у свему велики конзерватист, не прихваћа ништа ново. *Вј. 1960.*

конзерватѝстичкй, -ā, -ō *који се односи на конзерватисте. Прав.*

конзѐрва̄тор м лат. **1.** *стручна особа, службеник коме је поверена конзервација историјских, културно-уметничких споменика, природних реткости и сл.* — [Правилник] о државним испитима за препараторе, конзерваторе, рестаураторе и кустосе музеја. *Б 1957.* **2.** *апарат за конзервирање.* — Производимо . . . конзерваторе за дубоко хлађење. *Вј. 1960.*

конзерва̀тōрӣј, -ија м и **конзерва̀тōрија** ж лат. = конзерваторијум *највиша музичка школа.*

конзерватòрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на конзерваторијум, конзерваторију*: ~ оркестар.

конзерва̀тōријум м = конзерваторий.

конзерватòрист(а) м *ђак конзерваторија.*

конзерватòристица и **конзерватòристкиња** ж *женска особа конзерваторист(а). Прав.*

конзѐрва̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на конзерваторе*: ~ лабораторий(а).

конзерва̀ција ж *одржавање, чување; радови, поступци којима је циљ да се неки објекат оспособи за трајно одржавање, да се заштити од пропадања.* — Настављајући радове на конзервацији овог . . . археолошког локалитета . . . стручњаци . . . открили су сто квадратних метара мозаика. *Пол. 1958.*

конзѐрва̄ш, -áша м *онај који се храни конзервама (погрдан назив за оне који су примали окупаторско следовање).* — Улази бре, конзервашу погани! Не свиђа ти се затвор, а? *Лал.*

конзерви́рање с *гл. им. од конзервирати.*

конзерви́рати, -èрвӣрām сврш. и несврш. **1.** *заштитити, заштићавати од кварења стварањем нарочитих увјета, услова у ту сврху.* — [Нафта] је тако конзервирала . . . лешеве [животиња] да су се од дилувијалног доба до данас сачували с месом, кожом и длаком. *НЕ.* Предузеће . . . [је] предузело мере да се већи део . . . воћа и поврћа . . . конзервира. *Пол. 1950.* **2.** *(са)чувати у непромењеном стању.* — Фолклор [је] као културно наслеђе драгоценост коју треба конзервирати. *КН 1956.* Кавање су конзервирале покрете и разговор. *Козарч.*

конзѐрвисање с *гл. им. од конзервисати.*

конзѐрвисатн, -ишēм сврш. и несврш. *конзервирати.* — Земља привлачи, преобраћа и конзервише. *Петр. В.*

кòнзѐрвнӣ, -ā, -ō *који се односи на конзерве*: ~ индустрија воћа, поврћа, ~ кутија, ~ одељење.

кòнзӣлӣј, -ија и **кòнзӣлијум** м лат. **1.** *састанак двају или више лекара ради утврђивања дијагнозе и лечења болесника.* — У трпезарији се одржавао конзилијум лекара. *Вучо.* **2.** *састанак или скуп који се држи ради саветовања при решавању неког питања*: ~ професорског збора.

конзистѐнтан, -тна, -тно *који има велику конзистенцију.* — фиг. У ову књигу је ушло све оно што је конзистентно, сажето. *КН 1959.*

конзистѐнтнӧст, -ости ж *својство онога што је конзистентно.*

конзистѐнција ж лат. *ступањ чврстоће, густоће, тврдоће чега.*

конзӣсторӣј, -ија м и **конзӣсторија** ж лат. **1.** *збор свих кардинала под председништвом папе, као највише тело у организацији католичке цркве.* — Папа [ће сазвати] засједање конзисторија, на којем ће бити именовано једанаест нових кардинала. *Обз. 1932.* **2.** *саветодавно веће бискупово у стварима управе бискупије.* — Кад је загребачки бискуп ... основао у Пожеги конзисториј за послове славонских жупа, именовао је у тај конзисториј и Канижлића. *Комб.* **3.** *врховна духовна власт у православној и евангеличкој цркви за решавање ствари из грађанског права, нарочито брачних односа.* — Звао га је да га узме у конзисторију, али поп вели да не може никако оставити села. *Лаз. Л.*

кòнзисторијӣлнӣ и **конзистòрӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на конзисториј(у).* — За њима је ишла пратња ... конзисторијално свештенство. *Чипл.* Владика се окрете конзисторијскоме нотарошу. *Јакш. Ђ.*

конзӧла ж = конзола **1.** архит. *избочени, истурени део зида као подупирач чега.* — Вере [се] уз ... бетонске стубове ... јашући на високим конзолама проверава и мења осигураче. *Дав.* **2.** *врста малог стола, свинутих ногу, прислоњеног уза зид.* — Над конзолом висио је његин портрет. *Ђал.*

конзӧласт, -а, -о *који је састављен од конзола, који је ограђен конзолама.* — Изволите доле — конзоластим степеништем. *Пол. 1958.*

конзӧлица ж *дем. од конзола.* — Ниска просторија била је претрпана столићима, конзолицама. *Десн.*

конзӧрцӣј, -ија и **конзӧрцијум** м лат. *монополистичко удружење крупних банака и банкара ради заједничког остваривања неког већег посла или какве финансијске операције.* — Велико подузеће за дрвну индустрију ... би финанцирало један конзорциј страних капитала. *Бег.* Ни Балканска банка ни њен конзорцијум за угаљ нису имали сопствене шлепове за пренос угља Дунавом. *Ђос. Б.*

кӧнзул и **кôнзул** м лат. **1.** *службена особа која представља и штити интересе своје државе и њених грађана на једном подручју стране државе.* — Марко Бруеровић ... син француског конзула у Дубровнику ... касније и сам конзул заволио је Дубровник. *Барац.* **2.** ист. *највиши државни функционер у неким републиканским системима (у старом Риму и у Француској после буржоаске револуције).*

кӧнзулāран, -рна, -рно *који се односи на конзулску службу*: ~ заштита, конзуларни уред.

конзӯлāт, -áта м **1.** *представништво једне државе у неком подручју стране државе коме је на челу конзул; зграда где је смештено то представништво.* — У овдашњем југословенском конзулату хвале нам се да одавно нису имали такву навалу туриста. *Пол. 1958.* **2.** *част и положај конзула и период владе конзула у античком Риму и у Француској*; исп. конзул (2). — Тако је у Француској и било ... на почетку револуције под конзулатом. *Рад. Стј.*

конзӯлент м *правни саветник, саветодавац уопште.*

кӧнзулица, кôнзулица, кӧнзулка и **кôнзулка** ж *жена конзулова.* — Конзулица је сједила на жутој софи крај мужа. *Адум.*

кӧнзулов и **кôнзулов,** -а, -о *који припада конзулу.*

кӧнзуловāње и **кôнзуловāње** с *гл. им. од конзуловати.*

кӧнзуловати и **кôнзуловати,** -лујēм несврш. *бити конзул, вршити конзулску службу. Р-К Реч.*

кӧнзулскӣ и **кôнзулскӣ,** -ā, -ō *који се односи на конзуле.* — Под утјецајем истога начела о државној суверености развила се и конзулска заштита. *Мј. 1926.*

кӧнзулство и **кôнзулство** с *конзулска служба.*

конзӯлтант м = консултант *стручњак од кога се траже савети, мишљења.*

кӧнзултатӣван, -вна, -вно = консултативан *који се врши консултацијом, договорни; саветовни*: ~ пакт.

конзултāција ж лат. = консултација *саветовање, већање; тражење савета или мишљења.*

кӧнзултациōнӣ, -ā, -ō *који се односи на конзултације.*

конзултӣрāње с *гл. им. од конзултирати (се).*

конзултѝрати, -ўлтӣрām несврш. = консултовати, консултирати и консултовати *питати за савет, мишљење, тражити од кога савет, мишљење, савеповати се с ким о чему.* — Ја имам право да конзултирам свога заступника. *Крл.* Од времена до времена конзултирао сам лијечника. *Шкреб.*

~ **се** *уз. повр.* — Подуже се с њим конзултирао. *Божић.*

кòнзултовāње с *гл. им. од конзултовати (се).*

кòнзултовати (се), -тујēм (сѐ) несврш. = консултирати (се). — фиг. Конзултујмо природу, потрудимо се да из ње црпимо истините идеје о предметима. *Ант. I.*

кòнзӯм, -ума м лат. **1.** *потрошња; прођа.* — Тако се омјер између продукције и конзума битно мијења. *Крл.* **2.** *задружна трговина, потрошачка задруга.*

ҡонзумáција ж *потрошња.*

конзӯмент м *потрошач, купац робе.* — Она [роба] поскупљује на путу из творнице до конзумента. *Крл.* Тко је заправо конзумент ликовних радова? *НИН 1958.*

конзумѝрање с *гл. им. од конзумирати.*

конзумѝрати, -ӯмӣрām сврш. и несврш. *трошити, потрошити.* — Ми [смо] тај читав материјал о њему и о нама конзумирали до краја. *Крл.*

кòнзумовати, -мујēм несврш. *конзумирати. Прав.*

кòнидије ж мн. бот. *посебне расплодне станице, ћелије неких гљива* conidia. *Терм. 3.*

конидиòноша м бот. *носилац расплодне станице, ћелијице* conidiophorum. *Терм. 3.*

кòница ж бот. *род биљака из пор. главочика које као коров расту по обрађеном земљишту* Galinsoga parviflora. — Коров, који потјече из Јужне Америке, а код нас се почео ширити . . . јест коница. *Бот.*

кòничан, -чна, -чно грч. *који је у облику конуса, купаст, чуњаст.* — Кеса [мрежа] је конична . . . и у себи садржи другу једну мању коничну кесу. *Петр. М.* Чахуре су . . . коничне . . . при врху сужене. *Стрељ.*

кòничнōст, -ости ж *особина онога што је конично.*

конјугáција ж лат. **1.** грам. *мењање, спрезање глагола по лицима и временима.* **2.** биол. *оплођење, оплођавање код неких алга и једностаничних, једноћеличних животиња.* — Код папучице наступа повремено полни процес у посебном виду означеном као конјугација. *Станк. С.*

конјугѝрање с *гл. им. од конјугирати.*

конјугѝрати, -ӯгӣрām несврш. **1.** грам. *мењати, спрезати глаголе по лицима и временима.* **2.** биол. *вршити конјугацију* (2). — Конјугација наступа са погоршањем услова за живот и јединке које су конјугирале постају отпорније према неповољним условима. *Станк. С.*

кòнјунктӣв м лат. грам. *глаголски начин у неким језицима који означава глаголску радњу у зависности од субјективног става онога који је изриче, па се употребљава за изрицање жеље, заповести, могућности, сумње, допуштања.*

конјунктӯра ж лат. **1.** *стицај повољних прилика*: политичка ~. **2.** трг. *прилике, ситуација на тржишту*: добра ~, слаба ~.

конјунктӯрист(а) м *човек који искоришћује конјунктуру, шпекулант.*

конјӯнкција ж лат. **1.** грам. *везник.* **2.** астр. *положај кад се небеско тело нађе у истом правцу са Земљом и Сунцем. ЕЛЗ.*

кòнк м нем. варв. *ходник.* — Људи неће никако да га [мртваца] приме код себе. Да га оставимо у конк. *Глиш.*

кòнкāван, -вна, -вно лат. *који има удубљену површину, удубљен, угнут*; супр. конвексан: ~ огледало.

конкáвнōст, -ости ж *особина онога што је конкавно.*

конквѝстáдор м шп. ист. *учесник у шпанским и португалским освајањима Америке после њеног откривања*; фиг. *безобзирни освајач, пљачкаш.* — Конквистадори . . . су открили светове и колонизирали их у нова царства. *Дуч.* Ови . . . прождрљивци и пијанице рођена су браћа конквистадора. *Уј.*

кòнклāв, -áва м лат. црквено кат. **1.** *збор кардинала који бира папу.* **2.** *затворене просторије у којима се врши избор папе.*

кòнклузӣван, -вна, -вно *који садржи или изриче закључак, закључан*: ~ реченица, ~ везник.

кòнклӯзија ж лат. *закључак.*

конкордáнтан, -тна, -тно *који се слаже, подудара, сложан, подударан, сагласан.* — За слојеве . . . који су међу собом паралелни, кажемо да су конкордантни сложни. *Туђ.*

конкордáнција ж лат. *међусобно слагање, подударање (неких изјава, сведочанстава, текстова и сл.).*

конкòрдāт, -áта м лат. *уговор, споразум склопљен између папе и неке суверене државе о правима католичке цркве у тој држави.*

кòнкрēтан и **кòнкретан,** -тна, -тно *који стварно постоји, који се опажа осети-*

лима, чулима, који је у вези са стварношћу, стваран, збиљски, одређен; супр. апстрактан. — Већина ... већ је имала конкретне ... задатке, а ја сам писао песме. *Поп. Ј.* Што је теби дало права да без ичег конкретног у руци иступиш онако инфамно? *Крл.*

конкретизáција ж лат. *остварење, остваривање.* — Поредећи два предмета ... песник постиже конкретизацију слике и јасност појмова. *Т. књ.* До потпуније конкретизације, до организационе примјене ... није дошло. *Комун. 1951.*

конкретизи́рати, -и̏зи̏рā̄м и **конкрè тизовати,** -зујēм сврш. и несврш. лат. *(у)чинити конкретним, да(ва)ти стваран облик чему.* — [Маркс је] неодређеног и апстрактног човјека конкретизирао у повијести. *Ант. 1.* Поезија даје глобално осећање света, а цртеж га конкретизује. *Пол. 1959.*

~ **се** *поста(ја)ти конкретан, стваран; оствари(ва)ти се.* — Наше тврђење се све јаче конкретизује. *Ств. 1948.*

конкрети́рати се, -ѐти̏рā̄м се сврш. и несврш. лат. *в. конкретизирати се.* — Знајући ... да ће све што се у њему развијало од првог сусрета ... хтјети да се заобли, конкретира, изрази, кушала је да томе свакако избјегне. *Бег.*

кòнкрē̏тно и **кòнкретно** прил. *на конкретан начин, стварно, збиљски, уистину.* — Ријешили смо да ... конкретно разрадимо задатке. *Чол.* Искључен није био нитко, јер се никоме није могло ништа конкретно доказати. *Козарч.*

конкре́тнōст и кòнкретнōст, -ости ж *особина онога што је конкретно, стварно, стварност, одређеност.* — Приправити се за тренутак кад ћемо из опћенитости прићи у појединост ... од идејности у конкретност. *Наз.*

конкре́ција ж лат. **а.** *скупљање делића, честица чега уједно.* — У тежњи за конкрецијом ... несумњиво је да смо дошли и до тачке када су се не многи упитали чему уопште метафора. *НИН 1958.* **б.** геол. *грудасто, груменасто скупљена или излучена минерална маса око неке средишне тачке (нпр. зрна, фосила и сл.).* — У прпору се често налазе конкреције у виду већих гомоља и груда најразличитијих облика. *Туђ.*

конкуби́на ж лат. *женска особа која живи у конкубинату, прилежница, наложница, милосница.*

конкуби́нāт, -а́та м *ванбрачна заједница са трајним заједничким становањем и домаћинством, суложништво.* — Слао ми је ... епиграме у којима се ... шибаше понајвише конкубинат. *Матош.*

конкȕренат, -нта м *в. конкурент.* — Признавао је да му је Мане конкуренат. *Срем.*

конкȕрент м лат. **а.** *онај који конкурира, конкурише коме, такмац, такмичар, супарник, противник.* — Један се конкурент обвезује да ће израдити све ... на рок. *Крл.* Студенткиње су осетиле да ће им ова паланчанка ... постати опасан конкурент. *Уск.* **б.** *учесник конкурса.* — Подносећи пријаву за претплату на стан, сваки конкурент ће прецизирати какав стан жели да добије. *Пол. 1960.*

конкурѐнтан, -тна, -тно лат. **1.** *који се односи на конкуренцију.* — Томе је много помогла и стручна полемика конкурентних возила. *Аут.* **2.** *који је способан за конкуренцију, такмичење.* — Француска индустрија која је досад уживала заштиту државе мораће да остане конкурентна или да се повуче из ринга. *Пол. 1958.* **3.** *који тече упоредо.* — Оба споменута процеса су ... међусобно конкурентни. *Кем.*

конкȕрентица и **конкȕренткиња** ж *женска особа конкурент.* — Спремио се да га попут своје досетљиве конкуренткиње дочека на новом углу. *КН 1956.*

конкȕрентскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на конкуренте и конкуренцију.* — У конкурентској борби ситних и крупних произвођача ситни произвођачи пропадају. *ОП 2.*

конкурѐнција ж лат. *супарништво на каквом пољу рада, борба, надметање за постизање бољих резултата, такмичење.* — Било је неколико трговина мјешовите робе које су конкуренцијом једна другу јеле. *Вујач.* Хоћемо да сви људи имају могућност конкуренције без повластица. *Адум.*

конкури́рати, -у̏ри̏рā̄м и **конкȕрисати,** -ишēм несврш. *натјецати се, такмичити се с ким настојећи добити предност, бити конкурент, суделовати у конкуренцији; учествовати на конкурсу.* — Отуда је, вели, и могао онако јефтино давати робу, па готово конкурирати и трговцима. *Ћор.* Мртви језици не могаху конкурирати снажном муцању пробуђених раса. *Матош.* Па ја онда треба да крадем срму и сребро — па да могу конкурисати с њима. *Срем.* Бирани филмски журнали сада ... конкуришу програму. *Уј.*

кòнкурс м лат. **1. а.** *натјецање, такмичење чији је циљ да издвоји, изабере онога који је најбољи између оних који у том суделују, натјечај.* — Конкурс лепоте ... званично [је] назначен од надлежних естета. *Рад. Д.* Стрељачки конкурси су једна од колективних мјера за дотјеривање

квалитете. *Стрељ.* **6.** *распис којим се позива на пријаву кандидата за избор на неко место или за додељивање неке награде, пријечај.* — Према конкурсу треба да рукопис пошаљем до 1. децембра. *Уск.* **2.** трг. *обустава плаћања дугова; заједнички иступ повериоца за наплату својих потраживања које трговац не може да исплати, стечај.*

кòнкурснӣ, -ā, -ō *који се односи на конкурс.* — Конкурсна комисија Дома народног здравља... расписује следећи конкурс. *Пол. 1958.*

кòно прил. покр. *каоно.* — Амо гледај, амо, свете луди, коно данак теби јадну буди. *Радич.*

кóно м = кона (2). — Митар се стане спремати, те ће и он своме кони Марку да с њим мало поразговори. *Јурк.*

кòноба ж лат. покр. **1.** *подрум за чување хране у већим количинама (вина, ствари за кућне потребе и сл.).* **2.** *крчма (обично у сутерену или приземљу) где се продаје и пије вино.* — Била је то старинска жуто наличена двокатница са конобом у приземљу. *Новак.* **3.** *стаја (у делу куће или уз кућу) где се држи стока и потребне ствари.* — Пред конобом брани се од мува живина. *Ћип.* Једва га је [рало] у коноби нашла испод влажног сијена и крављих балега. *Лоп.*

кòнòбање с *гл. им. од конобати се.*

кòнобāр м **1.** *намештеник који доноси јело и пиће посетиоцима угоститељских радњи, келнер.* **2.** покр. *онај који држи кључеве од конобе (1); крчмар.*

кòнобāрев, -а, -о = конобаров *који припада конобару.*

кòнобарица ж *женска особа конобар, келнерица.*

кòнобāров, -а, -о = конобарев.

кòнобāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на конобаре:* ~ звање, ~ школа.

кòнобарство и **кòнобāрство** с *занимање, позив конобара. Бак. Реч.*

кòнòбати се, -ām се несврш. покр. *тешко, мучно живети борећи се са сиромаштвом, кубурити, једва хватати крај с крајем.* — Он се у своје време конобао, своју курјачку младост немилице крчмио. *Рад. Д.*

конобѐтина ж *аугм. и пеј. од коноба.*

кòнобити, -īm несврш. *конобати се.* — До данас, некако, конобио сам, а и даље ћу вала. *Куш.*

кòнобица ж *дем. од коноба.*

кòноп м лат. = конопац **1.** *дуг, ваљкаст, савитљив предмет упреден од конопље или од каквог другог влакнастог материјала који служи за везивање, уже.* — Било је или да... веже себи коноп око врата или да каже болесног комиту. *Лоп.* Извукоше га на обалу сами дјечаци конопима од дивљег хмеља. *Гор.* Цвили вјетар кроз натегнуте конопе на јарболима. *Ћип.* фиг. Искочили [Јери] дебели конопи вратних мишица. *Кал.* **2.** покр. *мера за дужину (отприлике толика колико је дуго уже којим се коњ води за собом).* — Сунчев залазак руменилом обгрлио брда и небо над њима за читав коноп упалио. *Рад. Д.* **3.** фиг. *нараштај, поколење.*

кòнопāр, -а и **кондпāр,** -ápa м = конопчар *онај који прави конопе.* — Он се приби код некога конопара као помоћник. *Мат.*

кòнопāрев и **конопáрев, кòнопāров** и **конопáров,** -а, -о *који припада конопару.*

кòнопаст, -а, -о *чврст, дебео, збијен као коноп, сличан конопу.* — Под ногама је прскала и мрсила се конопаста трава. *Ћур.* фиг. Потписа чврстим, конопастим рукописом. *Сим.*

кòнопац, -пца м = коноп. — Свезаше постолару руке конопцем. *Шен.* Тола... трза конопац црквенога звона. *Вос. Д.* фиг. С тобом [сам] везан најжилавијим конопцима дужности. *Богд.* Кад сунце сиђе за конопац до Жељина, они истерају овце да напасу. *Вос. Д.* Наша су гробља млада. Тек у овом последњем човечјем конопцу почињемо земљи да враћамо дуг. *И.*

Изр. гонити ко(л)цем и конопцем *немилосрдно кажњавати.* — Млетачки нас дужд гони немило и колцем и конопцем. *Шен.*; ићи под ~ *ићи на вешала*; играти на конопцу *налазити се у опасним ситуацијама у којима је потребна велика вештина да се избегне катастрофа.* — Судбина се игра с човјеком, а човјек игра на конопцу. *Крањч. Стј.*; људи с коца и конопца *људи сумњиве прошлости, спремни да учине свако зло*; не говори о конопцу у кући обешеног *треба избегавати говор који може у некоме изазвати тешке и неугодне успомене*; омастити ~ *бити обешен*; плести за кога ~ *радити коме о глави*; послати (коме) свилени ~ ист. *дати коме на знање да је осуђен на смрт и да је боље сам да се убије него да буде предан крвнику (казна којом су султани кажњавали своје војсковође ако би изгубили битку или своје доглавнике кад би код њих пали у немилост).*

кòнопља ж **а.** бот. *биљка из пор. конопљика која се употребљава као сировина за прављење грубљих тканина и ужади* Cannabis sativa. — Из њиве испод пута допирао је тежак и отужан мирис покислих конопаља. *Бан.* Жене су до вечере

умакале конопљу на потоку. *Мих.* **б.** *одело од конопље.* — Милијуни сељака ... носе лан и конопљу. *Гор.*

кòнопљав, -а, -о *који има боју конопље.* — Између конопљавих обрва ужигнуо му се један кукаст бусић бора. *Божић.*

кòнопљāк м **1.** *в. конопљиште. Вук Рј.* **2.** (у атрибутској служби уз именицу бич) *начињен од конопље.* — Грунувши славно звиждом на бичу конопљаку врне га [благо] к пландишту. *Гор.*

кòнопљан, -а, -о = конопљен **1.** *који се односи на конопљу*: ~ семе. **2.** *начињен од конопље.* — Испод конопљане кошуље провиривала су његова гола прса. *Л-К.* Бунован старац ... дрпну се за изгужване гаће од груба конопљана платна. *Ћоп.*

кòнопљāнка ж бот. *лапилист. Сим. Реч.*

конопљàрица ж *в. конопљарка.*

кòнопљāрка ж зоол. *птица певачица из пор. зеба* Carduelis cannabina. *Терм. 4.* — [У] малим крлетками ... су пјевали чишки, зебе и конопљарка. *Новак.*

кòнопљаст, -а, -о **1.** *који је налик на конопљу.* — Цвет [кактуса] ... преко ноћи букне на конопљастој стабљичици да поживи само дан и ноћ и онда мирно свене. *Јевт.* **2.** *начињен од конопље.* — Обилазили би [пастири] кућу по кућу ... весело би праскали дугим конопљастим бичевима. *Гор.*

кòнопљача ж (у атрибутској служби уз именицу кошуља) *начињена од конопље.* — Ухвати ме иза затилька за кошуљу конопљачу и баци у најдубљи снијег. *Ков. А.*

кòнопље, -пāљā ж мн. и **кòнопље** с *в. конопља.* — Сад ће ионако доспјети конопље и лан, па док се све оступа и уреди, смирит ће се и тај враг. *Тур.* Разбијена зелена боца натакнута [је] на висок штап у средини конопља. *Ћоп.*

кòнōпље с *зб. им. од коноп.* — И глас јој задрхта као кад вјетар захуји конопљем лаће. *Војн.* Објесе [их] о конопље по галијама. *Љуб.*

кòнопљен, -а, -о = конопљан: ~ стабљика, ~ семе. — Ја се по нашем брijегу сањкам бос, једва у кошуљи од крутог конопљеног платна. *Ков. А.* Треба га само намазати конопљеним уљем. *Шов.*

конòпљика ж бот. **1.** *стабљика конопље.* — Танка као конопљика. *Вук Рј.* **2.** *биљка из пор. спориша* Vitex agnus castus. *Терм. 3.* **3.** мн. *истоимена породица биљака са више подврста* Cannabaceae. *Терм. 3.*

кòнопљин, -а, -о *који припада конопљи, који се прави од конопље*: ~ семе, ~ уље.

конòпљица ж **1.** зоол. *в. конопљарка.* **2.** бот. *биљка из пор. жабњака* Anemone ranunculoides. *Сим. Реч.*

конòпљичина ж *аугм. од конопљика. Вук Рј.*

кòнопљиште с *место где је била посијана или где је сада посијана конопља.* — Стари Аћим ... хтео да пође девојци у помоћ, но га омеле торокуше из суседних конопљишта. *Рад. Д.*

конòпљуша ж бот. *биљка из пор. главочика* Eupatorium cannabinum. *Сим. Реч.*

кòнопчанī, -ā, -ō *који је начињен од коноп(ц)а, који се односи на коноп(ац). Бак. Реч.*

кòнопчàнīк, -йка м *чекрк за коноп(ц)е. Бак. Реч.*

кòнопчār, -а и **конòпчār,** -ápa м = конопар. — Лепо нас људи примише, а не као ови конопчари. *Срем.*

кòнопчāрскī и **конòпчāрскī,** -ā, -ō *који се односи на конопчаре*: ~ дућан.

кòнопче, -ета с *дем. од коноп(ац).* — Она трже за једно парче конопчета, а незграпна дрвена врата се ... отворише. *Јакш. Ђ.*

кòнопчина ж *аугм. и пеј. од конопац.*

кòнопчић м *дем. од коноп(ац).* — Модре хлаче привезане су им око паса конопчићем. *Кум.*

кòнофōс м *в. канафас.* — У гостинској соби скидане [су] футроле од конофоса са столица. *Срем.*

кòнофоскī, -ā, -ō *који је од конофоса.* — Завитлао се ветар око њених ... конофоских сукања. *Петр. В.*

конпатрѝот(а) м *в. компатриот.*

консеквèнтан, -тна, -тно = конзеквентан. — Зар немам снаге да будем и у пракси ... консеквентан и хладан егоиста? *Матош.* У новој Југославији ... бије [се] до краја консеквентна ... борба за укидање сваке експлоатације. *Комун. 1951.*

консеквèнтно прил. = конзеквентно. — У вођењу наше националне привреде желимо консеквентно да применимо принцип демократског централизма. *Пол. 1957.*

консеквèнтнōст, -ости ж = конзеквентност.

консеквèнца и **консеквèнција** ж лат. = конзеквенца. — То није логичка консеквенца. *Панд.* У најстаријим текстовима ... влада ... велика правилност и консеквенција. *Водн.* [У српску књижевност] продро је ... надреализам, са свим консеквенцијама у стилу и језику. *Бараћ.*

Компромитован је, а то може повући непријатне консеквенце. *Нуш.*

кòнсекутѝван, -вна, -вно грам. *последичан. Деан. Рј.*

консерв- *в. конзерв-.*

консигна́ција ж лат. **1.** *обележавање чим, печаћење.* **2.** трг. *предаја робе комисионару на продају.* **3.** *слање, одашиљање, пошиљка робе.*

кòнсигнационѝн, -а̄, -о̄ *који се односи на консигнацију* (*3*): ~ складиште.

консигни́рати, -йгнѝра̄м сврш. и несврш. (*из*)*вршити консигнацију.*

консил- *в. конзил-.*

консист- *в. конзист-.*

конскри́пција ж лат. **1.** *попис, пописивање предмета који се имају запленити.* — [Описују се] недостојна гушења [сељачких буна] у доба конскрипција за Марије Терезије. *Комб.* **2.** *пописивање, регрутовање војника. Вуј. Лекс.*

конзо́ла ж = конзола. — На конзоли изнад електричног камина у плавој холандској вази једна једина зимска жута ружа. *Дав.* Столови и конзола на сувише танким ногама, претоварени вазама ... породичним фотографијама. *Андр. И.*

консолида́ција ж лат. *сређивање, учвршћивање чега; збијање редова појединих група за појачану борбу.* — Само генијална идеја Гајева могла је у овом метежу извести консолидацију. *Бал.* Од 1937. године прилази се потпуном организационом учвршћењу и консолидацији Партије. *ПИ 1950.*

консолиди́рање с *гл. им. од консолидирати* (*се*).

консолиди́рати (**се**), -йдѝра̄м (се) сврш. и несврш. = консолидовати (се) (*из*)*вршити консолидацију, средити, сређивати; учврстити, учвршћивати, утврдити, поправити.* — Наше се унутрашње политичко стање ... разбистрило и консолидирало. *Наз.*

кòнсолѝдовање с *гл. им. од консолидовати.*

кòнсолѝдовати (**се**), -дӯје̄м (се) = консолидирати (се). — Окупатор [је] напрезао снаге да консолидује свој положај у окупираним градовима. *Марј. Ј.*

кòнсо̀нант м (ген. мн. конс̀онана̄тā) лат. грам. *сугласник.*

кòнсо̀нантан, -тна, -тно *складан, сугласан, хармоничан.* — Чујемо ли истодобно два или више тонова, тада су консонантни. *Физ. 1.*

консонантѝзам, -зма м грам. *систем консонаната, сугласника једнога језика.*

кòнсо̀нантскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на консонанте:* ~ деклинација.

консона̀нца ж лат. *склад, сазвучје, стапање више тонова у хармоничну целину. Вуј. Лекс.*

консорц- *в. конзорц-.*

кòнспект м лат. *преглед, кратко излагање, нацрт каквог дела, предавања, говора и сл.* — То је, ето, цио мој чланак, потпун његов конспект. *Л-К.*

кòнспиратѝван, -вна, -вно *који се односи на конспирацију, завереничкн, уротнички, строго поверљив, тајан, скривен од државних власти.* — Сви руководиоци и борци у Војводини имали [су] конспиративна имена. *Поп. Ј.* Доста ми је било тих конспиративних теревенки. *Сим.*

кòнспиратѝвно прил. *на конспиративан начин, тајно.* — Белегишани [су] своје место конспиративно називали »Брод«. *Поп. Ј.*

конспирати́вно̄ст, -ости ж *својство и стање онога који је конспиративан и онога што је конспиративно.* — Захваљујући »конспиративности« домаћина знало [се] и у којим кућама су базе. *Поп. Ј.*

конспирати́вац, -вца м *онај који је учесник у каквој конспирацији* (*2*), *конспиратор.* — И ја сам конспиративац. *Дав.*

конспѝра̄тор м *завереник, уротник; учесник у конспирацији.* — Опасан ... конспиратор може се лакше савладати у отвореном бою него у подземној борби. *Б 1958.*

конспѝра̄торскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на конспираторе, који је својствен конспираторима.* — Нешто конспираторско обузима човека. *Лаз. М.*

конспира́ција ж лат. **1.** *завера, урота.* — Војна власт [је] знала за његове конспирације с Мађарима. *Нех.* **2.** *чување тајне* (*обично у раду неког илегалног политичког покрета*). — Из обзира конспирације нисам настојао да сазнам детаље. *Јак.*

конспири́рање с *гл. им. од конспирирати.*

конспири́рати, -йрѝра̄м несврш. = конспирисати *правити заверу; бити, учествовати у конспирацији, вршити конспирацију.* — Обећао [је] свечано ... жандармеријском капетану ... да више неће конспирати. *Козарч.*

конспѝрисање с *гл. им. од конспирисати.*

конспѝрисати, -ишѣ̄м несврш. = конспирирати. — У селу [се], колико год се

конспирисало, сазнало да овамо долазе неки тајанствени људи. *Поп. Ј.*

конста̀нта и **кòнстанта** ж лат. мат. *стална, непроменљива величина у реду оних које се мењају.* — фиг. Да ли ће се ово схватање пробити и у практичну политику Запада и постати њена константа, остаје да се види. *НИН 1958.*

конста̀нтан и **кòнстантан,** -тна, -тно *сталан, непроменљив, постојан.* — Интензивност тих зрака [је] константна и неовисна о положају звијезда и Сунца. *Обз. 1932.*

конста̀нтно прил. *на константан начин, стално, постојано.* — Он сам за себе константно тврди ... да је ... идеалиста. *Крл.*

конста̀нтнӧст, -ости ж *особина онога што је константно, сталност, непроменљивост.* — Декартов принцип константности кретања у смислу кретања маса погрешан [је]. *Петрон.*

констата́ција ж лат. *оно што је констатовано, утврђена чињеница, тврдња, доказ.* — Констатације у овом чланку тичу се само тих реакционарних клика. *Тито.*

констати́рање с *гл. им. од констатирати.*

констати́рати, -ѝтӣрām сврш. и несврш. = констатовати *утврдити, утврђивати, установити, установљавати.* — Како се био пробудио и констатирао да Руменке нема, наслутио је зло. *Кол.* Ово политичко поимање може се ... констатирати на мноштву ... далматинских капела. *Баб.*

кòнстатовање с *гл. им. од констатовати.*

кòнстатовати, -тујēм сврш. и несврш. = констатирати.

констела́ција ж лат. **1.** астр. **а.** *међусобни положај небеских тела какав се примјећује ако се звездано небо посматра са Земље, положај планета, Сунца и Месеца међусобно и у односу према скуповима звезда или сазвежђа.* — Констелација је била сретна: Сунце је стајало у знаку Дјевице. *Шкреб.* **б.** *скупови звезда стајачица које својим размештајем чине самосталне фигуре; сазвежђе. ОГ.* **2.** фиг. *стицај околности, међусобни однос, стање, прилике.* — Он је одувијек своју привредну мисију сматрао узвишеном изнад свакодневне политичке констелације. *Крл.* Доживљавање једне песме је стога субјективан процес везан за целокупну духовну констелацију личности. *КН 1955.*

констерна́ција ж лат. *пренераженост, запрепашћење, утученост, ужас.* — Туга и констернација ... је у кући завладала смрћу обожаваног дјетета. *Цар М.*

констѐрнӣрано прил. *с пренераженошћу, са запрепашћењем, осећајући ужас.* — Остаје запрепаштен и ... нијем ... затим сједне констернирано. *Мар.*

констерни́рати, -èрнӣрām сврш. *пренеразити, запрепастити, ужаснути.* — Једни су били одушевљени, а други констернирани. *Б 1958.*

констипа́ција ж лат. мед. *зачепљеност, запеченост, затвор, опстипација.* — Пола века му је прошло у дугим упорним констипацијама. *Андр. И.*

конститу̀анта ж лат. пол. *скупштина сазвана ради доношења устава, уставотворна скупштина.*

конституи́рање с *гл. им. од конституирати (се).*

конституи́рати, -ѝйрām сврш. и несврш. = конституисати *установити, установљавати, одредити, одређивати садржај, састав чега.* — Под атрибутом разуме се уопште особина једне ствари, оно што је конституира. *Петрон.*

~ **се** *повр.* — Те вечери се Конгрес имао конституирати. *Вј. 1960.*

конституѝсање с *гл. им. од конституисати (се).*

конституѝсати, -ишēм сврш. и несврш. = конституирати. — Њутон је својим законима кретања саму механику дефинитивно конституисао. *Петрон.*

~ **се** *повр.* — Надзорни одбор сам се конституише. *Лапч.*

кòнститутѝван, -вна, -вно *који чини садржај, састав чега.* — Идеје нијесу конститутивни, него само регулативни принципи. *Баз.*

конститу́ција ж лат. **1.** правн. *основни државни закон, устав.* — Позове бана да положи присегу на конституцију. *Бал.* **2.** мед. *скуп телесних и душевних особина једнога човека, телесни састав.* — Због слабе физичке конституције убрзо је проглашен неспособним за војну службу. *Јонке.* **3.** *унутарњи састав чега.* — У другом одељку бави се [Декарт] основним принципима материјалног света, одређујући појам и конституцију материје. *Петрон.* **4.** хем. *број атома и њихов распоред у молекулу.*

кòнституциона̀лан, -лна, -лно = конституциони *који се оснива на конституцији, уставан:* ~ монархија, ~ држава, ~ форма владања, конституционални недостатак.

конституционали́ста, -лца м *бранилац, присталица конституције (1).* — Стари Иванић бијаше страшан конституционалац. *Шен.*

конституционали̏зам, -зма м *систем владања који се оснива на конституцији, уставност*; супр. апсолутизам. — [Кнез] никада није марио либерале због њиховога конституционализма. *Јов. С.*

ко̀нститу̏ционо̀ално прил. *на основу конституције, према конституцији.* — Ми смо конституционално неспособни да им у овој игри [лажи] будемо партнери. *Ћос. Д*

ко̀нституцио̀нӣ, -а̄, -о̄ = конституционалан. — Сваки појединачни играч има услијед ... опћих конституционих карактеристика тијела одређену максималну границу у погледу стицања физичке кондиције. *Ног.*

конструи́рање с *гл. им. од конструирати.*

конструи́рати, -у̏ӣрам сврш. и несврш. лат. = конструисати *створити, стварати конструкцију чега.* — Тек ... кад је техника конструирала електронски микроскоп ... фотографирани су узрочници бјесноће. *НЕ.*

констру̏иса̏ње с *гл. им. од конструисати.*

констру̏исати, -ишем̄ сврш. и несврш. = конструирати. — И у својим најбоље конструисаним реченицама ... потрудио [се] бар нешто да замрси. *Бел.*

констру̏ктер, -е́ра м фр. *в. конструктор.* — Том највећем конструктеру није било суђено да сагради куполу. *Крл.*

ко̀нструктӣван, -вна, -вно **1.** *који има смисла за ред, који унапређује, стваралачки*; супр. деструктиван. — Конструктивна критика може само помоћи. *Тито.* **2.** *конструкциони*: конструктивни биро.

конструктивӣзам, -зма м *правац у уметности и књижевности, настао око 1920. године, чије присталице желе да уметничке тежње доведу у склад с развојем технике и с индустријализацијом.* — Мени је овај конструктивизам сувише послован. *Крл.*

конструктӣвист(а) м *присталица конструктивизма.* — Који пут је конструктивиста, увек је мисаон. *Михиз.*

конструктивӣстичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на конструктивизам*: ~ сликарство.

ко̀нструктӣвно прил. *на конструктиван начин, стваралачки.* — Сваки члан Партије има неограничено право ... да слободно и конструктивно ... учествује у ... рјешавању партијске политике. *ПИ 1950.*

конструктӣвно̄ст, -ости ж *својство онога који је конструктиван и онога што је конструктивно.*

ко̀нструктор м *онај који конструише нешто, који прави конструкцију нечега.* — Наш први ратни авион изграђен је од наших конструктора ... и од нашег материјала. *Пол. 1950.*

ко̀нструкторскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на конструкторе*: ~ идеја.

констру̀кција ж лат. **1.** *међусобни распоред делова неке целине, грађење, обликовање, састав, изграђена целина (грађевинска, машинска, телесна, мисаона и сл.); телесни састав.* — Конструкција има најразличитијих, од сојеница ... до потпуно зидане куће опеком. *Баб.* Уз стару конструкцију [моста] постављени су балвани. *Дед. В.* Апсолутна истина не постоји, она је само конструкција нашега духа. *Скерл.* Дечко [је био] ... чврсте конструкције. *Шег.* **2.** лингв. *веза речи у реченици и начин на који је реченица грађена.* — У ... погрешке најчешће спадају реченичке конструкције грађене према синтакси туђих језика. *Т. књ.* **3.** мат. *цртање геометријских ликова помоћу равнала, лењира и шестара*: ~ елипсе.

констру̀кцӣјскӣ и **ко̀нструкцио̀нӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на конструкцију, који се оснива на конструкцији.* — Свака примедба ... омогућава да се исправе конструкционе грешке. *Пол. 1958.*

ко̀нсул и **ко̀нсул** *в. конзул.*

консу̀лтант м = конзултант. — Признати [ће] стручњаци за одређене болести бити узимани као консултанти. *Пол. 1959.*

ко̀нсултатӣван, -вна, -вно = конзултативан: ~ савет.

ко̀нсултатӣвно прил. *на консултативан начин.* — Антанта у Атланском пакту ... би утицала консултативно ... на Вашингтон. *Пол. 1958.*

консулта́ција ж = конзултација. — Потребно [је] путем консултације ... постићи споразум са директно заинтересираним земљама. *Б 1957.*

ко̀нсултацио̀нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на консултације.*

консулти́рање с *гл. им. од консултирати (се).*

консулти́рати, -у̏лтӣра̄м несврш. = конзултирати. — Није могао звонити ... а да није прво њу консултирао. *Шег.*

~ **се** *уз. повр.* — Консултирају се народни људи ... о томе како ће на народ утицати мере које се ради плебисцита имају предузети. *Цвиј.*

ко̀нсултова̄ње с *гл. им. од консултовати (се).*

ко̀нсултовати (се), -тујем̄ (се) несврш. = конзултирати (се). — Напосе је консултовао стране лијечнике. *Шов.*

кôнт м *в. конте.* — Сад прикажи конту чету моју! *Дим.*

кôнта[1] м нем. *муштерија, сталан купац у некој трговини.* — Тако је тај мудри Јурић у кратко доба преотео све боље конте. *Драж.* Ја сам јој најстарија конта, још из студентских времена. *Крл.*

кôнта[2] ж *в. конто.* — Већ видим да ће то све на моју конту да се запише. *Срем.*

кòнтакт м (ген. мн. кòнтāктā и кòнтакāтā) лат. **1.** *додир, веза; дружење.* — Он је једини... имао контакта са... театром. *Крл.* Наредили су војницима да се сместа повуку на идућу коту и прекину сваки контакт с нама. *Дед. В.* Познавао се и одржавао је контакт с многим истакнутим филозофима. *Ант. 1.* **2.** ел. *веза двају проводника електричне струје, електрични спој; место такве везе; металнa направа која осигурава такву везу, прекидач струје.* — Обртници су тако скупи да се једва може поправити... контакт на електрици. *Бег.* Заврнувши контакте у предсобљу... пође до кућних врата. *Бег.* [По металној шипки] можемо помицати метални контакт. *Физ. 2.*

контактúрати, -àктӣрām сврш. и несврш. *имати контакта, бити у вези* (*с киме*). — Често смо контактирали и са старијим писцима лево оријентисаним. *КН 1959.*

кòнтактнӣ, -ā, -ō *који се односи на контакт*: ~ детектор, ~ плочица, контактне мине.

контаминáција ж лат. **а.** *спој, стапање; спајање разнородних елемената.* — Не ваља ипак рећи да је »Осман« контаминација двају самосталних епа. *Водн.* **б.** лингв. *спајање у једној речи језичних елемената различитог порекла. ЕЛЗ.*

контаминúрати, -ӣнӣрām и **кòнтаминовати,** -нујēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити контаминацију.* — Двеста страница драме мораће се свести на разумну меру... смањиће се и контаминирати број извођача. *Пол. 1959.*

кòнтати, -ām несврш. покр. *бројати, рачунати; мислити, судити.* — Где нас је стотина, ту можемо сада контати... да нас је шест стотина! *Нен. Љ.* Ја сам контâ нешто друго. *Коч.*

кôнте м тал. *племићка титула одмах до маркиза; особа која носи ту титулу; гроф, кнез.* — Конте Моме... био је складне, племените појаве. *Десн.*

кòнтекст м (ген. мн. кòнтēкстā) лат. *говорна, мисаона целина којој припада нека реч, реченица, изјава и сл.* — Вади реченице, чак и поједине делове реченица из контекста. *КН 1958.*

кòнтемплатӣван, -вна, -вно *који је склон мисаоном разматрању света и живота, мисаон.* — Контемплативни духови и деликатне душе у то доба најрадије [се] враћају писцима као што је стари Хорације. *Цар М.*

контемплатӣвнōст, -ости ж *особина и стање онога који је контемплативан.*

контемплáција ж лат. *мисаоно разматрање, размишљање, умовање.* — Склопи руке као на молитву и шути у унутарњој контемплацији. *Крл.* У својим теоријама, које су наизглед плод чисте контемплације, он се у суштини користи практичним искуствима. *КН 1958.*

кòнтен, -а, -о и **кòнтен(а)т,** -нта, -нто лат. покр. *задовољан.* — Јеси ли контен са мојом одом? *Змај.*

кòнтенōст, -ости ж *својство онога који је контен.* — [Гоша] је брзо придобијао људе благошћу и »контеношћу«. *Сек.*

контѐнтати, -ām сврш. покр. *учинити кога задовољним, задовољити.* — Обећај а не дај, луду срце контентај. *Вук Рј.*

контѐса ж тал. *жена или кћи конта-графица, кнегиња.* — Њена кћерка контеса Шарлота... тиранизирала је три кухара. *Крл.*

контѝнген(а)т, -нта м **1.** *скуп људи (радника, војника) који је издвојен из главног састава и упућен да изврши какав задатак.* — Федерални савез одређује колики контингент ставља поједина држава на располагање федерацији у случају рата. *Петр. В.* За разноврсне послове око извоза не морају [се] тражити никакви нарочити контингенти радне снаге. *Пол. 1950.* **2.** *утврђена количина неке робе у неку нарочиту сврху (за увоз, извоз и сл.), квота, норма.* — Стручни одбор... ће... вршити... расподјелу извоза стоке и сточних производа у границама утврђених контингената. *Обз. 1932.*

контингентúрати, -èнтӣрām сврш. и несврш. *утврдити, утврђивати контингент чега.* — Ципеле нису контингентиране. *Сим.*

контѝнен(а)т, -ента м (ген. мн. контѝненāтā) лат. **1.** *велики простор Земљине кугле окружен морима и океанима, део света, копно.* **2.** *Европа (у говору Енглеза).*

кòнтинентáлан, -лна, -лно *који се односи на континент, који се налази на континенту, који је својствен континенту, копну, сувоземни, копнени*: ~ држава.

континентáлац, -лца м *човек који живи на копну подаље од мора*; супр. **приморац.**

континѐиталка ж *женска особа континенталац.*

континентáлнōст, -ости ж *својство онога који је континенталан.*

континѐнтскӣ, -ā, -ō *који се односи на континенте.*

кòнтинуáлан, -лна, -лно *непрекидан.* — Штета... што дрвореди... нису својеобразно били засађени континуалним редовима дрвећа. *Пол. 1959.*

континуѝрати, -ȕјрām несврш. лат. *настављати без прекида, продужавати.* — Пријелаз је од биљке на животиње континуиран. *НЕ.*

континуѝтēт, -éта м лат. *непрекидност, одржавање, настављање без прекида, сталност.* — Вјерујући у континуитет тога права... присталице су покрета своју странку и назвали странком права. *Барац.* Размножавање ћелија путем деобе обезбеђује континуитет живота. *Станк. С.*

контѝрати, кòнтӣрām сврш. и несврш. тал. трг. *ставити, стављати у рачун или на рачун.*

кòнтиӣ, -ā, -ō *који се односи на конто, рачунски.* — Већ су ступили на снагу... контни план и други финансијски прописи. *Пол. 1958.*

кòнто м (мн. кòнти, ген. кòнтā) тал. трг. **а.** *књиговодствени рачун на којем се бележе све имовинске промене:* банковни ~, лични ~. **б.** *писмени рачун на основу кога се врши какво плаћање.* — Ха, ето и газде са контом у руци! *Нен. Љ.*

контòар, -ара м фр. *уред, писарница, пословна или трговачка канцеларија.*

контоàрист(а) м *чиновник уопште, трговачки или приватни књиговођа.*

контоàристица и **контоàристкиња** ж *женска особа контоарист(а).*

контокòрент м трг. банк. *рачун узајамног дуговања и потраживања између двају лица или двеју установа, текући рачун.*

контокòрентскӣ, -ā, -ō *који се односи на контокорент:* ~ књига.

кòнтор м и **кòнтора** ж *контоар.* — Сједили су у својим конторима. *Бат.* Одлази у Енглеску где ради... у контори очеве фабрике. *ПИФ.*

контòристица ж *в. контоаристица.* — Падале су у његово наручје... једноставне контористице. *Бег.*

контра предл. лат. *против, насупрот, противно, супротно.* — Заустављао се... контра Љубишином наређењу да отпутује. *Дав.*

кòнтра ж **1. а.** карт. *изјава једнога од (са)играча да његов противник у најављеној игри неће успети.* — Размишља о томе како је добио контру, како је он дао реконтру. *Јонке.* **б.** муз. *инструменат који је за октаву дубље удешен од основног.* — Чуло се како гуди виолина, ситно бије терца, две контре пуно се разлежу. *Петр. Б.* **2.** рус. *контрареволуционар.* — Ми ратујемо с контром и тучемо је без милости. *Моск.*

Изр. дати контру коме *оштро се супротставити.*

контра- лат. *као први део сложенице значи супротност, противљење ономе што је изречено у другом делу речи:* контраакција, контраатак, контрареволуција.

контраавиӣонскӣ, -ā, -ō *који је одређен за одбрану од авиона, противавионски:* ~ топ.

контраадмѝрāл, -ála м фр. воји. *почетни адмиралски чин у ратној морнарици и лице које тај чин носи.*

контраадмирáлов, -а, -о *који припада контраадмиралу.*

контраадмѝрāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на контраадмирале:* ~ звање.

кòнтраàкција ж лат. *супротна акција, деловање у супротном правцу.* — Мало поремећење на тржишту изазвало је... неке контраакције у којима је он водио главну ријеч. *Бег.*

кòнтраàлт м муз. *дубоки алт, најдубљи женски глас.* — Слушао је са задовољством меки тембр њеног дубоког контраалта. *Моск.*

кòнтраàтак, -àтака м и **кòнтраатàка** ж *противнапад, противнавала, противудараң.*

контрàбанд м и **контрàбāнда** ж тал. *крijумчарење; крijумчарена роба.* — [Сиромаси] су већ много пута љуто оплакали свој контрабанд. *Новак.* фиг. Каква контрабанда романтике у овим сувим, равнодушним душама! *Вучо.*

контрабàндист(а) м *онај који се бави контрабандом, крijумчар.*

кòнтрабас м тал. муз. **1.** *највећи и најдубљи гудачки инструмен(а)т.* — Из крчме чуо се највише контрабас. *Шимун.* Људи су се довикивали јер се од бубњева, контрабаса и цике виолина нису могли чути. *Пол. 1960.* **2.** *најдубљи мушки глас.*

контрабàсист(а) м *онај који свира у контрабас.*

контрàбаскӣ, -ā, -ō *који се односи на контрабас.* — Тај симболизам болује од

контрабаских, бубњарских ... претензија. *Матош.*

контра́ва ж заст. *в. контрафа.* — Свако радије иде у лепо украшену цркву, него у ону где ће га ... предусрести ружни ... облици разних контрава светитељских. *БК 1906.* Шта ће ти контраве? *Ранк.*

контравѐрза ж *в. контроверзија.* — Ти кавалири ... са својим галантним контраверзама ... подсјећали су је ... на некадање котиљонске шаблоне. *Бег.*

контра́да ж тал. покр. *широка улица; крај, предео.*

контрадѝктӧран, -рна, -рно *противуречан; супротан, опречан.* — У једном дану било је неколико контрадикторних наређења. *ОП 2.*

контрадѝктӧрно прил. *на контрадикторан начин.* — Из истинитости једнога суда следује неистинитост контрадикторно супротнога суда. *Лог. 1.*

контрадиктӧрнӧст, -ости ж *својство онога што је контрадикторно.*

контрадѝкција ж лат. *противуречност, логична супротност, опрека.* — Знао сам да је он у контрадикцији с оним што је мало прије рекао. *Козарч.*

кӧнтрајуриш м *противнапад.* — Водови пролетера стално су пристизали ... и одмах се распоређивали за контрајуриш. *Минд.*

контракӧмита м ков. *противник комита.* — Пуцају кроз то детињство комите и контракомите, царује »света освета«. *Михиз.* Вујо исприча моме оцу да смо видјели контракомиту. *Лал.*

кӧнтракт м (ген. мн. кӧнтрāктā и кӧнтракāтā) лат. *споразум, уговор.* — Међу нама стоји контракт да се не срдимо. *Лаз. Л.*

контрàктӣлан, -лна, -лно *који се стеже, скупља.* — Мускулозни контрактилни орган срце ... ставља крвну течност у покрет. *Станк. С.*

контрактӣлӣӧст, -ости ж *својство онога који је контрактилан.* — Својство мишића [да се стегне] назива се контрактилност или стезљивост. *НЧ.*

кӧнтрактуа́лан, -лна, -лно *уговорни.* — Није мала ствар бити контрактуалним цртачем једног велеградског дневника. *Крл.*

контрактуа́лац, -лца м *уговорни чиновник.*

контрактӯалка ж *женска особа контрактуалац.*

контрàкција ж лат. **1.** мед. *стезање, скупљање (обично мишића).* — Приликом јаког праска ... настају поремећаји у раду срца и контракцијама желуца. *Пол. 1959.* **2.** грам. *сажимање двају суседних самогласника у један.*

контрàлто м тал. *в. контраалт.* — Она је ... дивни, топао контралто. *Матош.*

кӧнтрамàнёвар, -вра м *маневар предузет ради сузбијања непријатељског маневра.* — Уништавање наших снага није успјело захваљујући контраманевру наше ударне групе. *Тито.*

кӧнтрамарка ж фр. *забелешка или контролна карта која се даје место признанице као право на нешто.*

кӧнтрамӣна ж фр. **1.** *мина која треба да минира противничке мине.* **2.** фиг. *спекулација уперена против неке друге спекулације.* — Те журналисте треба контрамином екразирати. *Крл.*

контрамининра́ти, -ӣнӣрāм сврш. и несврш. *поставити, постављати контрамине, (из)вршити минирање контраминама.*

кӧнтранáпад м *противнапад(ај).* — Читав контранапад опкољених усмјери се на ону страну са које се чуо устанички пушкомитраљез. *Ћоп.* После изненадног контранапада нашег тима до лопте [је] дошао Јежић. *Пол. 1958.*

кӧнтраӧдговӧр м *одговор којим се побија нечији одговор.* — Настаје ... међусобна расправа ... одговори и контраодговори. *Михиз.*

контраофанзѝва и **контраофензѝва** ж лат. *напад, навала предузета као одговор на непријатељски напад, навалу, противнапад.*

кӧнтрапозѝција ж лат. *супротстављање, антитеза.* — Ту је коријен типичних идејних контрапозиција грађанског друштва. *Ант. 1.*

кӧнтрапункт м лат. муз. **1.** *спајање, комбиниране двеју или више самосталних мелодија у једну хармонијску целину.* — фиг. Има ситуација у животу када заушница пада по дубљем закону животнога контрапункта. *Крл.* **2.** *део музичке теорије који проучава ту вештину.* — Ове године узећу контрапункт ... и тиме се почиње права моја спрема за будући рад. *Коњов.*

контрапӯнктика ж *контрапунктирање.* — Лирика је у животу нашега народа животна контрапунктика. *Сек.*

контрапунктӣра́ње с *гл. им. од* **контрапунктирати.**

контрапунктӣрати, -ӯнктӣрāм сврш. и несврш. *применити, примењивати у компоновању законе контрапункта.* — [Амадеј] умије изврсно контрапунктирати. *Новак.* Мелодију ... изводе наизменично бас соло и тенор соло ... оба соло гласа контрапунктирају један другом. *Коњов.*

контрапу̀нктист(а) м муз. *онај који компонује према правилима контрапункта. Вуј. Лекс.*

контрапункти̏стичкӣ, -ā, -ō *в. контрапунктски.* — [Народну попијевку] ваља ... уздићи и на контрапунктистичкој подлози до оне величине која јој заправо одговара. *С 1911.*

контра̀пунктовати, -тујēм сврш. и несврш. *контрапунктирати.* — фиг. Језик [Сијарићев] је народни, оркестриран ... али вешто контрапунктован ускликом, пословицом, идиомом. *Михиз.*

контра̀пунктскӣ, -ā, -ō *који се оснива на контрапункту.* — Са трећом Баховом соловиолинском партитуром израсла је пред нашим слухом и духом једна апсолутна структура контрапунктских форми. *КН 1956.*

ко̀нтрāран, -рна, -рно *супротан, противан, опречан.* — Ликовни умјетници ... осјећају готово инстинктивно потребу за контрарним. *Баб.*

ко̀нтрареволу̀ција ж лат. *противреволуција, борба реакционарних класа против револуције, за повратак пређашњег стања.* — Свећенство на селу било [је] врло активно у помагању контрареволуције. *ОП 1.*

контрареволуцио̀нāр, -ара м = контрареволуционер *присталица контрареволуције.* — Није никада имао суђути за тог ... шпијуна, вјечног контрареволуционара. *Божић.*

ко̀нтрареволуцио̀нāран, -рна, -рно *који се односи на контрареволуцију*: ~ борба.

ко̀нтрареволуцио̀нēр, -ера м = контрареволуционар. — Диктатура ... је ... одлучно обрачунала с појалистичким контрареволуционерима. *Ант. 1.*

контра̀рно̀ст, -ости ж *особина онога што је контрарно, супротност, опречност.*

контрасигнату̀ра ж лат. *сапотпис министра на акту који је потписао поглавар државе, премапотпис.* — Краљевска одлука не вриједи без контрасигнатуре. *Нех.*

контрасигнѝрати, -йгнӣрām сврш. и несврш. *ставити, стављати контрасигнатуру.*

ко̀нтраст м фр. **1.** *оштро изражена супротност, одударање.* — Они ... беху у свему контрасти: она жива жеравица ... он ... флегма до крајности. *Јакш. Ђ.* Она испружи црне, тврде, коштуњаве руке које у близини глатке дјетиње коже јауснуше ... непријатним контрастом. *Вил.* **2.** слик. *оштра разлика у светлости и боји предмета.* — Слике [су му] ... пуне сенки и јаких светлосних контраста. *Нед.*

ко̀нтрастан, -тна, -тно **1.** *који чини контраст, који се очитује као контраст.* — Непосредна близина планина и мора ствара контрастне пејзаже. *ЕГ 1.* **2.** слик. *који се очитује у оштрој разлици између тамних и светлих боја.* — Контрастне боје у сликарству [се] допуњују. *Т. књ.*

контрасти̏рати, -а̀стӣрām несврш. *чинити, стварати контраст.* — Озбиљности сцене ... одговара колорит у којем контрастира фина бјелоћа чипкастих оковратника ... са црним баршуном талара. *Бат.* Модерни урбанизам контрастирао би на супротностима културно-историјских споменика и хипермодерних грађевина. *Пол. 1959.*

ко̀нтрастно прил. *на контрастан начин, као контраст.* — Чамча и Кречар ... изгледали су према целом друштву контрастно. *Игњ.*

ко̀нтрастно̀ст, -ости ж *особина онога што је контрастно.*

ко̀нтрастовати, -тујēм несврш. *контрастирати.* — Рељефно [ће се] контрастовати сва разлика између једног простака и једног човека по моди. *Поп. П.*

ко̀нтрāт, -а́та м муз. *онај који свира у контру (1б), контрабас.* — Познавали су и остале свираче ... челисту Жуку и ... контрате Митра и Свету. *Петр. Б.*

контрате́за ж лат. *супротна тврдња или поставка, супротност.* — Професора и његову жену ... тумачили су ... као старачку контратезу младалачком полету лупежа и његове драгане. *Пол. 1958.*

контра̀фа ж заст. тал. *рђава, неумјетничка слика.* — Намештао је неке контрафе по дувару које су криво висиле. *Срем.* Наши сликари [су се] могли ослободити портретне контрафе. *ЛМС 1951.*

контраха́жа ж лат. *склапање уговора, уговарање о куповини или продаји, нарочито при куповини пољопривредних производа, контрахирање.* — У досадашњем начину контрахаже има разних административних заостатака. *Б 1957.*

контра̀хент м лат. правн. *онај који склапа уговор, уговарач.*

контрахи̏рање с *гл. им. од контрахирати.* — [Фабрика] је остварила план контрахирања шећерне репе. *Пол. 1959.*

контрахи̏рати, -а̀хӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** *стегнути, стезати.* **2.** *склопити, склапати уговор, (об)вез(ив)ати контрактом, уговорити, уговарати.* В. пр. уз гл. им. контрахирање.

~ **се** *стегнути се, стезати се, (з)грчити се.* — Кад трчимо ... или пливамо ... контрахирају се мишићи. *НЧ.*

кòнтраховати (се), -хујём (се) несврш. *контрахирати (се).*

контрацѐпција ж лат. мед. *поступак за спречавање зачећа, трудноће.* — Контрацепција [је] најбоље... средство против нежељене трудноће. *Пол. 1959.*

контрàција м *уговарач.* — У задње вријеме... ударио и у контрате, па као контрација силу заслуживао. *О-А.*

контрàшица ж муз. **1.** *врста тамбуре удешене за октаву дубље.* **2.** *жена контрат.* — Неку цедуљу је Анкица контрашица добила од кварта. *Рист.*

кòнтрашпијунáжа ж фр. *шпијунска делатност којом се осујећује непријатељска шпијунажа.* — [Они] су служили у контрашпијунажи. *Јонке.*

контрибýција ж лат. **1.** *намет, присилна давања која непријатељ намеће (обично у новцу) становништву у окупираном подручју.* — Сељаци су морали платити контрибуцију за војску. *ОП 1.* **2.** *новчана и природна добра која побеђена држава плаћа победничкој, ратна одштета.* — Предлаже [се] свим зараћеним државама да склопе мир без анексија и контрибуција. *ОП 2.*

контри́рати, кòнтрӣрām сврш. и несврш. *(у)радити супротно; противречити.* — Требало је... измислити нешто, контрирати и пресећи тај вал туге. *Дав.*

кòнтрица ж *дем. од контра (1а).* — Једна мала, маљушна контрица, оче калуђере! *Јел.*

контрòбант м тал. *в. контрабанд.* — Код Дубице... се и контробант из Турске преноси. *Маж. М.*

контровѐрза ж *в. контроверзија.* — Оно што је... дало повода толиким контроверзама, то је сама личност Хамлетова. *Панд.* Писац се не стиди унутрашње контроверзе. *Уј.*

контровѐрзија ж лат. *неслагање, несугласица, спор, распра; спорно питање.* — Догађај... интересантан и тајанствен, верзије тако многе, контроверзије тако велике. *Срем.* Не улазећи дубље у ову уметничку контроверзију... ја ћу овде... навести мишљење једног модерног научника. *Цар М.*

контроверзѝстичкӣ, -ā, -ō *који садржи контроверзију.* — Бит ће да је сама природа предмета била одлучна при избору језика у контроверзистичким дјелима. *Комб.*

контро́ла ж фр. **1.** *надзор чији је циљ, задатак да провери нешто, надзор уопште:* финансијска ~, друштвена ~. — Дон Кузма је болестан; води побожно кòнтролу о својој тежини. *Мар.* Велику контролу смо завели. *Ћос. Д.* **2.** *установа која проверава нешто.* — Премјештен је... при одјелку контроле за мјере. *Обз. 1932.* Мислим да је неки чиновник из контроле. *Лаз. Л.* **3.** *контролор(и).* — Што ће њима нека посебна контрола кад имају тебе! *Крл.* **4.** фиг. *моћ, власт, господство, господарење над нечим.* — [Наше] наоружане групе држе под својом контролом одређену територију. *Чол.* Изгубит ће контролу над собом и учинити нешто што није у складу с његовим намјерама. *Донч.*

Изр. главна ~ ист. *највиши државни надзорни орган у бившој Југославији.*

контролѝрати, -òлӣрām сврш. и несврш. фр. = контролисати *(из)вршити контролу, подврћи, подвргавати контроли.* — Контролирао сам и његове мисли. *Маж. Ф.* Вријеме борбе контролирамо сатом. *Рв.*

~ **се** *(из)вршити контролу над собом.*

контрòлисāње с *гл. им. од контролисати (се).*

контрòлисати, -ишēм сврш. и несврш. = контролирати. — Морао [је] ... да обилази свој срез и да контролише своје »контролне органе«. *Андр. И.* Од узбуђења нисам могао да контролишем свој глас. *Чол.*

~ **се** = контролирати се. — [Наџије] које знају да се контролишу... имају право на живот. *Дав.*

кòнтрōлнӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на контролу, који врши контролу, надзорни:* ~ орган. **б.** *који је одређен за контролу:* ~ књига.

кòнтрōлнӣк м *врста рачунске књиге.* — Контролници за увознике и извознике водит ће се... по старим обрасцима. *Обз. 1932.*

кòнтроловати, -лујēм сврш. и несврш. *в. контролирати.* — Право [је] народа... да по својим заступницима испитују и контролују државни прорачун. *Рад. Стј.*

контрòлōр, -óра м **1.** *службена особа која врши контролу, прегледач.* — Једнога дана контролор открије мањак. *Сим.* фиг. Најбољи контролор над преведеним текстом је слух. *Сек.* **2.** *апарат за регулисање чега.*

контрòлōрка ж *женска особа контролор.*

контрòлōркин, -а, -о *који припада контролорки.*

контролóров, -а, -о *који припада контролору.*

контрòлōрскӣ, -ā, -ō *који се односи на контролоре.*

контролóрство с *звање и служба контролора.* — Он би се морао... захвалити

на контролорству и прихватити се једне филијале. *Сим.*

кòнтӯзија ж лат. мед. *озледа, унутрашња повреда организма настала ударцем тупога предмета, падом или снажним притиском зрака, ваздуха без оштећења коже, набој, нагњеченост.* — Контузија је захватила и повредила плућа. *Мил. Ж.*

кòнтузовање с *гл. им. од контузовати.*

кòнтузовати, -зујём сврш. *нанети, проузроковати контузију.* — Млади човек је ... на Кајмакчалану ... тешко контузован. *Мил. Ж.*

контӯмāц, -áца м лат. **1.** *карантен.* — У контумацу прегледаше нам пасоше и пустише нас у Турску. *Маж. М.* Отиде му у земунски контумац на састанак. *Вук.* **2.** *забрана кретања паса због беснила.* **3.** шах. *победа без игре, кад се прекорачи време одређено за размишљање.* — Партија добивена контумацом не урачунава [се]. *Шах 1.*

контумáција ж лат. правн. *неодазивање судским наредбама или позивима.*

Изр. осуђен у контумацији *осуђен иако није присуствовао судској расправи.*

контýра ж фр. **1.** *ваљски, спољни обрис, главне црте предмета које стварају представу о његовом облику, скица, линија која оцртава неки лик, неки предмет.* — Удесно контуре отока Брача причињале ми се као обриси моћне крстарице на дебелу мору. *Хорв.* Руши се и подиже на све стране ... и град добија сасвим нове, модерне контуре. *Пол. 1958.* фиг. Контуре новог кемијског рата оцртавају се у међународној стручној литератури. *Крл.* **2.** *облик.* — Данас већ се може рећи да је и потез глагољских слова полагано прелазио из облих контура у све то угластије. *Водн.* Под копораном су се оцртавале округле контуре флаше. *Вин.*

кòнтуш м пољ. *кратки горњи капут с разрезаним рукавима; женска горња хаљина спреда отворена.* — Наш Литавац [био је] свечано одевен у бео атласни жупан и затворено плав свилен контуш. *Кнеж. Л.*

кóпус м лат. мат. *стожац, чуњ, купа:* усправни ~, коси ~, крњи, зарубљени ~.

кóпусни, -ā, -ō *који се односи на конусе:* ~ пресек.

кòнфедератйван, -вна, -вно *који се оснива на конфедерацији:* ~ држава.

конфедерáција ж лат. пол. **а.** *савез, заједница више самосталних држава на коју се преносе поједине државне функције.* **б.** *савез, заједница политичких или друштвених организација.*

кòнфект м лат. *колачић, посластица, слаткиш, бомбон(а).* — Олга је сервирала хладни десерт, паштете и конфекте. *Крл.* Просуо [је] из сребрног суда слатке конфекте. *Бег.*

конфèкција ж лат. **1.** *индустријска производња одеће по стандардним величинама; тако израђена одећа.* **2.** *трговачка радња, дућан, трговина у којој се продаје таква одећа.* — Пролазим ти ја јуче поред ... мушке конфекције, кад у дућану цвет госпоја. *Сек.* Обукао сам црно одело од фланела који се не продаје у конфекцији. *Б 1958.*

конфèкцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на конфекцију:* ~ роба, ~ одело.

конфекциòнāр, -ára м *онај који израђује или продаје конфекцију.*

кòнфекциōнӣ, -ā, -ō *конфекцијски.*

конферàнса ж фр. **а.** *предавање уопште, особито популарно, без строго научне аргументације.* — Сматрају [се] као нека компромисна литература, нешто између елегантне конферансе и ... научне расправе. *Цар М.* **б.** *најављивање и пропратни коментар приликом приказивања чега (обично каквог програма).* — Конферансу води једна прастара глумица. *Дав.*

конферансйје и **конферàнсје,** -èа м фр. *онај који публици објављује тачке програма, тумачи догађаје и сл.* — Вративши се у Загреб ... наступа у казалишту као конферансије. *Бат.* Један духовити конферансје ... појавио се на почетку, у средини и на крају представе. *Пол. 1958.*

конферèнција ж лат. *састанак, скуп више лица, расправљање о неком актуелном проблему, већање, саветовање.* — Вечерас се одржава једна од најзначајнијих конференција у овом нашем рату. *Дед. В.* Он путује по међународним конференцијама као специјалиста за ... уређаје зракопловне службе. *Крл.*

Изр. ~ за штампу *састанак на коме неки политичар, државни функционер или каква истакнута особа јавног или културног живота даје изјаве за јавност или одговара на питања новинара.*

конферèнцијскӣ и **кòнференциōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на конференцију:* ~ систем.

конферúрати, -èрӣрām и **конфèрисати,** -ишēм несврш. лат. *одржавати конференцију, већати, договарати се, расправљати на састанку, саветовати се.* — Врховни штаб ... конферира са савезницима о свим точкама заједничких операција. *Тито.* Официри се узмуваше, почеше да конферишу. *Поп.*

конфèсија ж лат. **а.** *вера, вероисповест.* — Док село негује традицију, народне

обичаје и веру, град иде изједначавању нација, конфесија и класа. *Пед.* Владајућа класа, односно њени чланови, припадају једној од... конфесија. *Арх. 1953.* **б.** *исповест, признање каквих мисли, уверења.* — [То су] исповести једног револуционара који је знао и умео да својој конфесији навуче литерарну форму романа. *Михиз.*

конфѐсијскӣ, -ā, -ō и **кòнфеснонāлан,** -лна, -лно *који се односи на конфесије, верски, вероисповедни.* — У тој пјесми нема ...конфесијског тона. *Матош.* Савремени национализам тријумфоваће над конфесионалним разликама и застарелим предрасудама. *Андр. И.*

кòнфеснонāлно прил. *верски, вероисповедно.* — Владајућа, буржоаска класа, односно њени чланови, конфесионално су оријентирани. *Арх. 1953.*

конфе́ти, -ā м мн. (јд. кòнфēт, -éта) тал. **а.** *ситни колачићи.* — Није нитко више пазио на фине тјестенине, сладоледе, конфете. *Бал.* Слаткиша нека не забораве, конфета, крушака. *Л-К.* **б.** *шарени, округли папирићи којима се засипају, посипају плесачи, маске и др. на игранкама.* — Сипљу [се] већ у бици што поче безумно: конфети, пољупци, цвеће, серпентине. *Дуч.* Игра се шаљива пошта и томбола, посипају конфети. *Сим.*

конфигура́ција ж лат. **а.** *распоред делова неке целине.* **б.** геогр. *географски облик, изглед, рељеф увјетован, условљен таквим распоредом.* — Ове акције показале су да за партизанску борбу није битна конфигурација тла. *Марј. Ј.* **в.** астр. *размештај звезда гледан са земље. ЕЛЗ.*

конфѝдент м *агент, особа која је плаћена да поверљиво доставља податке (обично полицији), тајни агент, доушник.* — Знали смо... да је он полицијски конфидент. *Козарч.* Радило се о обичним убаченим конфидентима. *Дав.*

конфѝдентскӣ, -ā, -ō *који се односи на конфиденте*: ~ служба, ~ мрежа.

конфина́ција ж лат. *заточење, прогонство у одређено место; ограничење кретања, кућни затвор.* — Био [је] потпуно увјерен да... може послужити оној идеји за коју други гину по тамницама и конфинацијама. *Бег.*

конфини́рати, -ѝнӣрām сврш. *заточити, прогнати на одређено место; ограничити слободу кретања.* — Био [је] конфиниран више од две године у једном манастиру. *Пол. 1944.* Владина делегација предала га је полицији која га је одмах конфинирала. *ОП 2.*

конфѝрманд м *онај који се спрема да прими кризму (обично дечак од 10—14 година).*

конфирмàнда ж *девојчица конфирманд.* — Прси као у какве конфирманде. *Бег.*

конфирма́ција ж лат. **1.** *потврда какве пресуде, одлуке.* **2.** кат. црквена *кризма.* — Два најприснија појављују се на конфирмацији. *Уј.*

конфиска́ција ж лат. **а.** *одузимање, заплена имовине, новца и сл. у корист државе.* — [Ђура Јакшић] је видео и ону другу Србију... тајних фондова... изузетних закона, преких судова, отимачких конфискација. *Скерл.* Слова [глаголске штампарије]... дођоше по праву насљедства у Корушку... а конфискацијом буду превезена у Градац. *Водн.* **б.** *забрана штампања или растурања онога што је већ штампано.* — Традиционизам, ненародан, штетан и непотребан, имао је и даље да остане, одржаван силом власти, цензурама и конфискацијама. *Бел.*

кòнфисковāње с *гл. им. од конфисковати.*

кòнфисковати, -кујēм сврш и несврш. = конфисцирати *(из)вршити конфискацију, запленити, заплењивати.* — Окупатор није имао потребе да конфискује приватну индустрију и крупан капитал, јер је овај одмах пристао да ради за окупатора. *Марј. Ј.* [Новине] су прошаране празним конфискованим ступцима. *Мил. В.*

конфисци́рање с *гл. им. од конфисцирати.*

конфисци́рати, -йсцӣрām сврш. и несврш. = конфисковати. — Двор је конфисцирао сва имања побуњених племића. *ОП 1.*

конфитѐрија ж фр. варв. *(по)слаштичарница.* — Овдје... наилази на сваки корак на прекрасне конфитерије. *Андр. Н.*

конфлагра́ција ж лат. *ратни сукоб.* — Љењинизам не значи ништа друго него тих десет резолуција Прве и Друге интернационале примијењених на империјалистичку стварност међународне конфлаграције 1914—1918. *Крл.*

кòнфликт м (ген. мн. кòнфликāтā) лат. **а.** *сукоб супротних мишљења, сила; озбиљна несугласица; оштра препирка.* — Хоће ли он моћи тај конфликт између јавности и своје душе поднијети. *Коз. Ј.* Ово учење о двострукој истини заступали су многи филозофи средњег века... да би само избегли конфликт са официјалном доктрином цркве. *Петрон.* **б.** *заплет, супротност, сукоб у међународним односима.* — То би

довело Аустрију у неизбежан конфликт с Портом. *Гавр.* Он је желио да избегне конфликте с тадањом Италијом. *Риб.*

кòнфōр *в. комфор.*

конфòрман, -мна, -мно *који се с чим слаже, подудара, истолик, сообразан.* — Спољне ствари могу само бити узроци мојих идеја с којима могу бити конформни или не. *Петрон.*

конформàција ж лат. *прилагођавање, соображавање, складност.* — Доброта природе своди се на добри друштвени положај и класну конформацију. *Уј.*

конформѝзам, -зма, м *друштвена (нарочито политичка) прилагодљивост, прихватање мишљења, идеологије и сл. из спекулативних или опортунистичких разлога.* — Домановић је својим сатирама ударао највише по... филистарском конформизму. *Глиг.*

конфòрмист(а) м *онај који се прилагођује, соображава чему.* — Кад дође свести, човек постаје или револуционар или свесни конформиста! Другог нема! *Ћос. Б.*

конформѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на конформисте.* — Есеј о нашем драмском репертоару идеолошки раздрешује замршај везан конформистичком, предратном естетиком. *Пол. 1958.*

конфòрмиōст, -ости ж *стање или својство онога који је конформан.*

конфронтàција ж лат. *суочење, суочавање, упоређење, упоређивање.* — Конфронтација је то поезије и материјализма. *КН 1959.* Конфронтацију наших књижевних снага морамо сматрати позитивном. *Ољ.*

конфронтѝрати, -ôнтӣрām сврш. и несврш. *суочити, суочавати, упоредити, упоређивати, сравнити, сравњивати.* — И за њих саме прилика да виде конфронтиране сликаре из разних центара нашег ликовног живота представља изузетну реткост. *КН 1956.*

кòнфӯзан, -зна, -зно *смушен, сметен, збркан, збуњен.* — Шта ће нам и план и ред у излагању, ако је то излагање испуњено низом конфузних и неправилних мисли. *Т. књ.* Збунила се гомила конфузна и изгубила главу. *Крл.*

кòнфӯзија ж **1.** *пометња, збрка, смушеност, смућеност, сметеност, збуњеност.* — У тој конфузији заборавила сам да вам се захвалим. *Бег.* Отуда у појмовима једна конфузија какве није било откако постоји наша књижевност. *Цар М.* **2.** разг. и шаљ. *особа која често прави збрку.*

кòнфӯзно прил. *сметено, смућено, збуњено.* — Дријемао [је] па је конфузно скочио кад је чуо оструге. *Крл.*

конфуцијанѝзам, -зма м = конфучионизам *наука и култ старокинеског мислиоца и проповедника Конфуција, по коме је етика и човечност општи закон који треба да управља свима односима у породици и држави.*

конфӯцијевац и **конфӯчијевац,** -ēвца м *онај који се држи науке Конфуција, Конфучија.* — А... конфуцијевци, будисти — што су они? *Крањч. Стј.*

конфучионѝзам, -зма м = конфуцијанизам. — Ове три једноставне речи... помажу... да осетимо... присуство... конфучионизма. *Пол. 1958.*

концедѝрати, -èдӣрām сврш и несврш. лат. *допустити, допуштати, уступити, уступати.* — Концедирам: што се тиче Кланфара, то коначно могу да схватим. *Крл.*

концèнтрāт, -áта м **1.** *оно што је збијено, сажето, згуснуто.* — фиг. То дјело значи концентрат... српског идеализма. *Бил.* **2.** *суви, прехрамбени производ који садржи хранљива својства и омогућује брзо и лако припремање хране.* — Фабрике... производе концентрате разних супа. *Пол. 1959.* **3.** технол. *производ којему је прерадом повећан постотак основне материје.* — Југославија у Белгију извози цинков концентрат. *ЕГ 3.*

концентрàција ж лат. **1. а.** *скупљање, стицање на једном месту, у једној тачки; згушћивање, згушњавање, згуснутост:* ~ речног саобраћаја, ~ војних снага, ~ власти. **б.** *постизање високог степена сабраности, способности да се нешто прати или размишља о нечему:* ~ духа, ~ пажње, одсуство концентрације. **2.** хем. *однос растопљене материје према количини растопине или раствора:* растопина високе концентрације.

Изр. ~ капитала екон. *скупљање, збијање средстава производње у рукама све мањег броја капиталиста;* ~ производње екон. *процес скупљања, збијања производње у све крупнија предузећа.*

концентрàцӣјскӣ и **кòнцентрациōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на концентрацију.* — Тога дана почеше долазити мобилисане јединице ка својој концентрацијској просторији. *Лаз. М.*

концèнтрӣрāно прил. = концентрисано *сабрано, пажљиво.* — Сједне и концентрирано слуша њихов разговор. *Фелд.*

концèнтрӣрāнōст, -ости ж *својство или стање онога што је концентрирано:* ~ пажње.

концентрѝрāње с *гл. им. од концентрирати (се).*

концентри́рати, -èнтрӣрām сврш. и несврш. = концентрисати **1.** *усредоточи(ва)ти, усредсредити, усредсређивати, саб(и)рати, сакупити, сакупљати.* — Нијемци су концентрирали све своје снаге око Париза. *ОП 2.* Посебно мора концентрирати сву своју пажњу на регуларни ход мотора. *Аут.* **2.** хем. *довести, доводити у згуснуто стање.*

~ **се** *управити, управљати своје мисли у једном правцу.* — Он никако не може да се концентрира. *Божић.*

концèнтрисāно прил. = концентрирано. — Павле... је имао особину да људе ...слуша концентрисано. *Ћос. Д.* Тиме [напетошћу] драмска радња привлачи нашу пажњу јаче и концентрисаније него епска радња. *Т. књ.*

концèнтрисāност, -ости ж *својство или стање онога што је концентрисано.*

концèнтрисање с *гл. им. од концентрисати (се).*

концèнтрисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. = концентрирати (се). — Не мислимо на оне што су концентрисани у логорима. *Уј.* Главна му је пажња ипак била концентрисана на вепра. *Дав.* Живимо у шумама или у пустим селима, не може се човек концентрисати, не може се радити. *Дед. В.*

концèнтричан, -чна, -чно **1.** *који има заједнички центар, средиште.* — То језгро у току времена добија концентричне прстенове чији број расте са старошћу језгуље. *Петр. М.* Концентрични шире се вали. *Наз.* **2.** *који је с више страна упућен или усмерен према једном средишту.* — Хафис-паша је био смислио концентричан напад на Србију. *Нов.*

концèнтрично прил. *на концентричан начин.* — Изазивањем експлозије на површинама мора звучни валови ће се ширити концентрично све до морског дна. *ОГ.*

концèнтричност, -ости ж *својство онога што је концентрично.*

кòнцентровати, -рујēм сврш. и несврш. *концентрисати.* — Херој је онај ко је концентрован, вели Емерсон. *Матош.*

кòнцепат, -пта м *в. концепт.*

концèпист(а) м = конципист(а) *онај који саставља концепте.* — [У састављању дописа] се тако вјештим исказао да ће се мало правих... концеписта наћи који би се с њим натјецати могли. *В 1885.*

кòнцепт м лат. *први нацрт, скица чега, писмени састав који није преписан начисто.* — Осуда још није пукла, али се надам да је већ у концепту. *Ков. А.* У гомили хартија и докумената... умешао је и један концепт писма исписан оловком. *Рад. Д.*

концепти́рање с *гл. им. од концептирати.*

концепти́рати, -èптӣрām сврш. и несврш. *(на)писати, саставити, састављати концепт.* — Већ је добио да концептира по неку стварчицу и преписивање је сматрао сада као неки одмор. *Срем.*

кòнцептовати, -тујēм сврш. и несврш. *в. концептирати.* — Тужба је била концептована и руком самога поп-Ћире... написана. *Срем.*

кòнцептуа́лан, -лна, -лно **1.** *који се односи на концептуалце.* — Установљује се комисија за испитивање концептуалних и манипулативних чиновника. *Обз. 1932.* **2.** *који се тиче схватања, замисли, концепције.* — Основни концептуални неспоразум писца... текстова за наше... краткометражне филмове долази од самог схватања текста. *Пол. 1959.*

концептуа́лац, -лца м *службеник с вишом квалификацијом који самостално решава службене списе.*

концептуали́зам, -зма м *филозофско учење по коме су општи појмови предодбе, представе у нашем мишљењу које означавају оно што је многим стварима или предметима заједничко.*

концептуа́лист(а) м *присталица концептуализма.* — За појам трокута, по учењу концептуалиста, имамо предодбу трокута. *Лог. 1.*

концèпција ж лат. **1.** *главна мисао, замисао (уметника, песника, научног радника и сл.); схватање чега.* — Они [критичари] проналазе високе филозофске концепције у делима чији писци не знају најосновније ствари филозофије. *Прод.* У основи такве поставке лежи механистичко-материјалистичка концепција свијета. *Ант. I.* **2.** биол. *зачеће детета и уопште заметка у утроби, почетак трудноће.*

кòнцерат, -рта м *концерт.* — Уто отпоче недалеко у павиљону јутарњи концерат. *Леск. Ј.*

кòнцерн м енгл. **1.** *удружење више предузећа под управом једнога или удружење мање групе капиталиста као један од облика капиталистичког монопола.* **2.** пол. *заједница великих светских сила.* — Совјетски Савез није улазио у концерн савезника који су диктирали мир. *Риб.* Британија не сме сама да се разоружа, јер би се онда у концерну великих сила појавила гола и без икаквог престижа. *Пол. 1958.*

кòнцерт, -рта м **1.** *извођење инструменталних или вокалних композиција пред пу-*

бликом према одређеном програму: симфонијски ~. **2.** *велико музичко дело за неки инструмент уз пратњу оркестра.* — фиг. Хисторија... не може се више промијенити. Њена дата не може промијенити ни европски концерт. *Уј.* **3.** ир. *нескладни и неугодни звукови (обично животињски).* — Тому метежу додајте... блејање, гракtање, лавеж и васколик онај нескладни концерт свакојаких гласова. *Јурк.* Порције крекечу као жабе. То је наш свакодневни, жалосни концерт глади. *Бон.*

концѐртант м = концертист(а) *музичар који даје концерт или који суделује у извођењу концерта.*

концертѝрање с *гл. им. од концертирати.*

концертѝрати, -èртѝрām несврш. = концертовати *давати концерт, иступати као извођач на концерту.* — Мокрањчев хор концертира у Сремској Митровици. *Коњов.*

концѐртист(а) м = концертант. — Доселе нисам такова шта доживио ни код најчувенијих концертиста. *Бал.*

кòнцертнӣ, -ā, -ō *који се односи на концерте; који служи за извођење концерта*: ~ програм, ~ певач, ~ клавир, ~ дворана.

кòнцертовати, -тујēм несврш. = концертирати. — Све је било добро док је ...могао концертовати. *Бал.*

кòнцесѝван, -вна, -вно лат. грам. *којим се исказује или означава неко допуштање*: ~ реченица, концесивни везници.

концѐсија ж лат. **1.** *излажење у сусрет нечијим жељама, уступак.* — Публику то гњави, она шапуће незадовољно, њој то не конвенира — зашто се не начини концесија публици? *Бен.* Чинио је... огромне концесије Совјетској Русији да би купио њен пристанак на рат против Јапана. *КН 1955.* **2.** *уговор којим државна или градска власт уступа приватнику или другој држави право да експлоатише природна богатства или врши који други привредни посао на њеној територији.* — Толики забушанти добивају концесије... а он не може да добије. *Андр. И.* Њемачка банка добила је од турске државе концесију да гради жељезничку пругу. *ОП 2.* **3.** *одобрење за вођење какве радње, обрта*: димничарска ~.

концесионѝр, -ара м *онај који је добио концесију.*

концесионѝран, -а, -о *који постоји на основу добивене концесије*: ~ обрт, занат, ~ радња.

кòнцӣзан, -зна, -зно лат. *сажет, збијен, кратак и пун садржаја.* — Никад се не може романсијерима сувише напрепоручити да буду концизни. *Прод.* Ти си имао ...концизне мисли! *Крл.*

кòнцӣзно прил. *на концизан начин.* — Можда ни на једном месту није боље, концизније, ни са више поезије казано шта је Хамлет... него у првој појави трећег чина. *Панд.*

концѝзнōст, -ости ж *сажетост, језгровитост.*

кòнцӣл, -ила м лат. *црквени сабор*: ватикански ~, ~ у Базелу.

концилијàнтан, -тна, -тно лат. *помирљив, попустљив, приступачан разлозима.* — У вођењу су политике обазриви и концилијантни, нагињу на благост. *Наз.*

концилијàнтно прил. *на концилијантан начин.* — Било би не само концилијантно, него директно хумано учинити младенцима ту концесију. *Козарч.*

концилијàнтнōст, -ости ж *својство онога који је концилијантан.*

конципијент м лат. *одвјетнички приправник, адвокатски помоћник.* — Мика је добио у Загребу мјесто конципијента код једног од оних старих предратних адвоката. *Бег.* Најстрашније му је било кад ју је видео да проће са неким адвокатским конципијентом. *Мил. В.*

конципијентскӣ, -ā, -ō *који се односи на конципијенте*: ~ стаж.

конципѝрати, -ѝпѝрām сврш. и несврш. лат. **1.** *(на)чинити концепт, нацрт чега, саставити, састављати.* — Започео је... да конципира ту своју прокламацију. *Крл.* **6.** *смислити, смишљати, замислити, замишљати.* — Писац сценарија смисли једну идеју, конципира један лик. *Пол. 1957.* **2.** *схватити, схватати нешто.* — Био [је] темељит и вриједан, али је полако конципирао и израђивао. *Шкреб.*

концѝпист(а) м = концепист(а). — Он [је] био шегрт абаџијски, а ја... ученик у канцеларији... Ја ванжирам за конциписту, а он за калфу у Београду. *Срем.*

кòнциповати, -пујēм сврш. и несврш. *в. конципирати.* — Поносно [му] пружа акт да тако и тако конципује. *Лаз. Л.* Може ли ико замислити велику скулптуру, велику слику... може ли неко замислити да је то конциповано и рађено у ортаклуку. *Сек.*

кòнцлогор м скраћ. *концентрациони логор.* — И док ми будемо трунули у концлогорима... њихова огледала... биће на броју и у реду. *Лал.*

кòнчав, -а, -о *в. кончаст.* — Замотава се [гусјеница] у кончаво или свилаво предиво. *Рј. А.*

кòнчан, -а, -о *који је начињен од конца*: кончане чарапе, кончане рукавице.

кончàница ж *укрсник, укрштени конци. Р-К Реч.*

кòнчâње с *гл. им. од кòнчати.*

кòнчаоница, кончаòница и **кòнчара** ж *творница, фабрика или њен део где се производи конац.* — Комисија ... расписује натјечај за ... мајстора и техничара за рад у предионици и кончаоници. *Бј. 1960.* Израђују се ткаонице, кончаре. *ЕГ 1.*

кòнчаст, -а, -о **1.** *који је као конац, који је сличан концу.* — С помодрелог лица цурио је кончаст млаз крви. *Сим.* Посебна [је] и чудна фигура. Сув, дјетињаст, кончасте косе. *Бон.* **2.** *в. кончан. Рј. А.*

кòнчати[1], -ām несврш. **1.** *вести концем. Вук Рј.* **2.** *обојеним концем обележавати црту куда треба дрво пилити или камен тесати. Бак. Реч.*

кòнчати[2], -ām несврш. *свршавати се; умирати.* — Подне мину, а не конча кавга. *Март.* »Кончам уморница« — одврати жена. *Креш.*

кòнчац, -àца м *дем. од конац.*

кончèти, -ѐтā м мн. тал. књиж. *духовитост, досетка.* — Пјесник, као вјеран син свога доба склоног кончетима, не може да остане докраја у тону љубавног усхита. *Комб.*

кончетòзнōст, -ости ж *особина књижевног стила са много кончета.* — Кончетозност [је] само ваљска вјештина. *Комб.*

кòнчина ж **1.** *аугм. од конац.* — [Протезали су] удове по прашини, посутој ... кончинама, крпама и другим стварима. *Шимун.* **2.** необ. *крај, свршетак, смрт.* — Па зар да мирно тренут дочекам у коме ће ми весник јавити несрећног брата јадну кончину? *Јакш. Ђ.*

кòнчић и **кóнчић** м **1.** *дем. од конац.* **2. а.** бот. *кончасти део прашника цвета, танка нит која носи прашницу.* — [Прашник се] састоји од кончића, прашионице и цветног праха. *Тод.* **б.** *танки млаз, танка струја чега покретног.* — Танки кончић потока ... гмили даљу на дну долине. *Дуч.* Сок му се цедио танким кончићем низ браду. *Дав.* Отпреде се кончић димни. *Божић.* **в.** *конча део ткива; мишићно, живчано влакно.* — [Нервни свежњеви] се гранају у све ситније и ситније нервне кончиће. *Псих.* Кончић меса запао међу два кутњака. *Сим.* **3.** фиг. **а.** *оно што спаја једно с другим, што служи као веза.* — Као да су неки невидљиви кончићи везивали његово [Станковићево] биће с друштвеним животом његове покрајине. *Прод.* Отпао је и посљедњи кончић, пукле и задње спојнице, они су једно другоме туђи. *Сим.* **б.** *врло мала количина, делић чега.* — Ах, још је остало неколико кончића од врлине. *Јов. Ј.* Кончић један вида да ми је да остане, колико да видим пут пред собом. *Сек.*

Изр. висити о (слабашном) кончићу *в. уз конац (изр.).*

коншкòлāр, -ара и **коншколáрац,** -рца м лат. заст. *друг из школе, саученик, колега.* — Стари сват је сада приповедао куму о песнику те песме ... свом коншколару. *Срем.* Зар Влатко није син нашега бившега коншколарца? *Шен.*

коншкòлāрка ж *другарица из школе, колегиница.* — Замишљаше себи срећу којом би ... обасуо негдашњу своју коншколарку. *Шапч.*

кòњ, кòња м (вок. кòњу; мн. кòњи, ген. кóњā, дат. кòњима и кòњма) **1.** зоол. **а.** *сисар из реда копитара, домаћа животиња за јахање и вучу* Equus caballus: арапски ~, босански ~, јахаћи ~, ~ седланик, теретни ~, чистокрвни, пунокрвни ~. **б.** *врста морске рибе* Corvina nigra. **2.** фиг. погрд. *глуп човек, глупак.* — Та ја сам крив, ја, коњ матори! *Вес.* Међу коњима и магарцима, међу којима живим, не вреди ништа. *Андр. И.* **3. а.** *врста сталка, ногара за пиљење, тестерење дрва.* **б.** *направа од гвожђа на огњишту, преклад.* **в.** *коњиц на гуслама. Вук Рј.* **г.** спорт. *врста гимнастичке справе.* — Увршћен је ове године међу најбоље гимнастичаре света ... на коњу с хватаљкама. *Пол. 1958.* **д.** шах. *фигура у облику коњске главе, скакач.* — Ловац и коњ су [у шаху] подједнаке јачине, а вреде отприлике колико три пешака. *Шах 1.* **4.** *мера (отприлике онолико колико може коњ понети)*: два коња дрва. **5.** техн. *коњска сила, снага.* — Галион снаге 90 коња наставио је да чисти улицу. *Пол. 1960.* **6.** *мера у игри клиса и у игри прстена.*

Изр. бити на коњу *после тешкоћа наћи се у повољним приликама*; даровану (даровноме) се коњу не гледа у зубе посл. *поклону се не приговара*; господареве очи коња гоје *успех зависи од савесног надзора*; говорити с коња *оштро, брзо говорити*; ~ крилаш, ~ Пегаз мит. 1) *крилати коњ Зевсов*; 2) фил. *песничко надахнуће*; и ~ од сто дуката посрне *и најпаметнији може погрешити*; и ми коња за трку имамо *нисмо гори од тебе, од вас*; морски ~ зоол. *врста морског сисара* Rosmarus rosmarus; на белом коњу (доћи, осва-

нути) нар. *са снегом.* — На белом коњу дође и Божић. *Шапч.*; нарасти до коња и до сабље нар. песн. *постати способан за бој и војску*; нилски (водени) ~ зоол. *врста сисара биљождера који живи у језерима и рекама тропске Африке* Hippopotamus amphibius; од муве чинити (правити) коња *превише увеличавати што незнатно*; радити као ~ *радити много и напорно*; с коња на магарца (сићи, пасти) (*с*)*пасти с бољега на горе*; тројански ~ *онај који се негде убаци или лукаво увуче да изнутра подрива, поткопава*; вилинѣски ~ зоол. *в. уз коњиц* (*изр.*).

коњàдија ж зб. им. заст. *коњица.* — Своје [је] батаљоне у каре сабијати морао да се против коњадије одбрани, која на њега насрнула беше. *О 1875.*

кôњак м фр. *јако алкохолно пиће које се добива дестилацијом природних вина.*

кôњаник м **а.** *јахач на коњу.* — Коњаници појахаше оштре коњице. *Вес.* **б.** *војник који служи у коњици.* — Јавише му да му је нови бан са четом коњаника пао у двор. *Шен.*

кôњанйков, -а, -о *који припада коњанику.*

кôњанйчкӣ, -ā, -ō *који се односи на коњанике*: ~ официр, ~ војска.

кôњанйштво с *коњица.* — Старији другови већ су служили код царског... коњаништва као уланскѝ заставници. *Крл.*

кôњāр, -а́ра м *онај који чува коње и брине се за њих*; *коњушар.* — Чуо је коњаре и воларе како се већ дижу и договарају. *Шимун.* Чује се вика коњара. *Станк.*

коњáрев и **коњáров,** -а, -о *који припада коњару.*

кôњāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на коњаре.* — Зна се да је мађарски овчарски речник словенски... док му је коњарски углавном њихов. *Петр. В.*

коњáрство с = коњогојство *узгајање коња као грана народног господарства, народне привреде.* — Кнез Михаило је био љубитељ коњарства. *Пол. 1958.*

кôњаст, -а, -о *који је као коњ*; *јак, силовит.* — Видиш да те [Драгојла] онако коњаста и силовита, сломила. *Рад. Д.*

коњàција м покр. *в. коњушар.* — Коњације и слуге растоваре и изнесу пртљагу на горњи под куће. *Љуб.*

кôњев, -а, -о необ. *који припада коњу.*

кôњēда ж бот. *биљка из пор. лепирњача* Glycyrrhiza. *Сим. Реч.*

коњèтина ж *аугм. и пеј. од коњ. Рј. А.*

кôњетина ж *коњско месо.*

кôњйк м **1.** заст. *коњаник.* — И коњ и коњик су од пута сустали били. *Шен.* **2.** *коњ.* — Па улази коњма у подруме, па изводи најбољег коњика. *НПХ.*

кôњина ж **1.** *аугм. од коњ.* — Као тешко бреме натоварио [се витез] на леђа снажној коњини. *Вел.* **2.** погрд. *глуп човек, глупак, будала.* — Блато остружи са себе, коњино! *Моск.*

кôњйћ, -и́ћа м **1. а.** *дем. од коњ.* — Крену се грдан ред малих, рутавих коњића. *Срем.* **б.** шах. *коњ* (*3д*). — Повукох место коњића краљицу. *Шен.* **2. а.** *коњиц* (*3б*). — Чекају... лептирица прах на коњићу виолине. *Павл. Б.* **б.** (обично мн.) *дрвене ноге или ногари на којима леже даске за спавање.* — Кревет прави, купљен у граду ...а не даске на коњићима. *Кал.* **в.** покр. *рачвасто мало дрво које се завуче одоздо у казанску лулу и низ чији дужи крак цури ракија из казана. Вук Рј.* **3.** зоол. *скакавац.* — Он се загледа у зелена коњића што је пролетио с трса на трс. *Ћип.*

коњйћев, -а, -о *који припада коњићу.*

кôњйц м (вок. кôњйцу) **1. а.** *дем. од коњ.* — И све беше мртво... само коњиц мали стреса се и рже. *Ил.* Коњиц се пригнуо и граби ситним босим копитима. *Кал.* **б.** песн. *коњ.* — Коњиц ми рза и вришти за пољем од међана. *Том.* фиг. Јури плахи коњиц, горски поток, путањом од белутка. *Макс.* **2. а.** *ослонац за струну или жицу на гудачким инструментима, кобилица* (*3*). — Прометнуо жице веригама, невин лучац тетивом и луком, а коњица коњем од међана. *Маж. И.* Намести мало коњиц [на гуслама] па развуче. *Вес.* **б.** *кочић на коме витао стоји. Вук Рј.* **3.** зоол. **а.** мн. *скакавци* Locustidae. *Терм. 4.* **б.** *врста морске рибе коштуњаче чије је тело покривено оклопом од коштаних плочица* Hippocampus hippocampus. *Терм. 4.*

Изр. вилин (вилински, вилињи и сл.) ~ зоол. *врста кукца, инсекта који живи поред вода* Libellula depressa.

кôњица ж *род војске на коњима.* — Коњица лигаша продире кроз редове. *Шен.* Претрчала непријатељска коњица у правцу града. *Дуч.*

коњйчак, -чка м (мн. коњйчци, ген. кôњйчāкā) *дем. од коњ.* — Дрвени мост је потмуло тутњао под копитама мога коњичка. *Поп. Ј.* Два чупава коњичка, два ситна и мршава вранца. *Кол.*

кôњичāр м покр. *в. коњаник.* — Скупит [ће] Угре и Хрвате: Карловчане, лаке коњичаре. *НПХ.*

коњѝчић м *дем. од коњиц.* — [Дошао је] на козачком коњичићу пред цара. *Вук.*

кôњичкӣ, -ā, -ō *који се односи на коњике и на коњицу*: ~ официр.

коњôбāрка ж нар. празн. *вештица која човека с коња обара очима.* — Пришт ли је, умор ли је... Али му нека коњобарка срце изједе? *Јакш. Ђ.*

коњовôдац, -óца м (ген. мн. коњôвōдāцā) војн. *војник који води коње и стара се о њима.* — Био је коњоводац у нашем одјељењу. *Хорв.*

коњдглаваст, -а, -о *који има главу сличну коњској.* — Гледа из његових књига... коњоглавасте девојчуре забрађене белим марамама. *КН 1959.*

коњдгōјан, -ња, -ње песн. *који узгаја коње.* — У њој коњогојни Трачани живе. *М-И.*

коњогôјац, -јца м *узгајатељ, одгајивач коња.* — Ударила [ми] у очи врло млада баруница... уз своја врло старога мужа, на гласу коњогојца. *Леск. Ј.*

коњогôјство с = коњарство. — Свим је средствима помагао у земљи коњогојство. *Шиш.* Изигравају друга Мојсија, начелника за коњогојство. *Пол. 1959.*

коњдгриван, -вна, -вно песн. *украшен коњском гривом.* — Коњогривни шљеми додирнуше сјајне бранике. *М-И.*

кôњогрӣз м бот. **а.** *раставић* Equisetum arvense. — Добар је и коријен од коњогриза, кухан у води. *Гор.* **б.** *назив за неке биљке из пор. главочика (водопија, гркуша, спориш жућкасти).* *Сим. Реч.*

коњддер м *онај који дере угинуле коње.* *Р-К Реч.*

коњдзобица ж *торба из које коњ зобље зоб, зобница.* *Вук Рј.*

коњдкрадица м *лопов који краде коње.* — Прадјед му био... убојица, дјед паликућа, отац коњокрадица. *Торд.*

коњдкрота м ков. *онај који кроти коње.* — Агамемноне, сине коњокроте Атреја! *М-И.*

коњдмора м *добар, страствен јахач који мори коње.* *Вук Рј.*

коњдпōј, -оја м *напајање коња.* — Када се сврши коњопој, уреди строј за вечеру. *Јак.*

кôњорēп м бот. *раставић.* *Сим. Реч.*

кôњосāње с *гл. им. од коњосати.*

кôњосати, -ошēм несврш. разг. *мучити се, радити као коњ, диринџити.* *Р-К Реч.*

коњотр̀жац, -ршца м (ген. мн. коњдтр̀жāцā) *трговац коњима.* *Прав.*

кôњскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на коње*: ~ длака, ~ храна, ~ вашар, ~ запрега. **2.** *као саставни део неких ботаничких и зоолошких назива*: коњске уши, ~ босиљак, ~ каранфил, ~ реп, ~ копито, ~ муха, ~ смрт и др.

коњȕвача ж агр. = коњухача *врста јабуке.* *Р-К Реч.*

коњугáција ж лат. грам. *конјугација.*

коњугúрање с *гл. им. од коњугирати.*

коњугúрати, -ȕгӣрām несврш. *конјугирати.*

кôњунктӣв м лат. грам. *конјунктив.*

коњунктивúтис и **коњунктивӣтис** м лат. мед. *упала, запаљење очних капака.*

коњунктȕра ж лат. *конјунктура.*

коњунктȕрист(а) м *конјунктурист(а).*

коњȕнкција ж лат. *конјункција.*

кôњȕх м заст. *в. коњушар.* — Коњух [је] човјек што коња чеше и седла. *Кур.*

коњȕхача ж = коњувача. *Р-К Реч.*

коњȕшār, -ára м (вок. кôњушāру) *човек који се брине за коње, коњар.* — Пера је постао коњушар; без коња не може живети. *Игњ.* Путем... је сусретала... коњушаре што су коње с паше кући водили. *Берт.*

коњушáрев, -а, -о = коњушаров *који припада коњушару.*

коњушáрити, -ȕшāрӣм несврш. покр. *вршити коњушарске послове.* — Добро ми коњушари коње. *Рј. А.*

коњушàрница ж зоол. *врста змије, смук* Coluber longissima. *Вук Рј.*

коњȕшāрница ж = коњушница *стаја за коње.* — Официра пошаљу у коњушарницу по ждријепце. *Јонке.*

коњушáров, -а, -о = коњушарев.

коњȕшāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на коњушаре.* — Одлучио [је] кренути с њим и служити му у коњушарској служби. *Вел.*

кôњушка ж покр. *в. коњушница.* — Храм Омаров ће се повисио на свештени основ Соломонов, те Софија за коњушку служи. *Њег.* Оде му поглед пут коњушке те видје да су врата отворена. *Мат.*

кôњȕшнӣк м **1.** *коњушар, коњар.* — Држао је добро плаћена коњушника. *Том.* **2.** ист. *дворски чин у феудално доба.* — Уокруг дворане... поредали су се људи двора — на првом мјесту мештар коњушник. *Нех.*

кôњȕшница ж = коњушарница. — Крај њих је муфтак (кухиња) и ахар (коњушница). *Маж. М.* Сврати у коњушницу,

баци у јасле сено које је коњ био свалио под ноге. *Моск.*

коњу́штица ж зоол. покр. *в. коњушарица. Вук Рј.*

ко̀њчад ж *зб. им. од коњче.*

ко̀њче и **ко́њче,** -ета с *коњ; дем. од коњ.* — На рубу шуме... зарзало нечије коњче. *Коз. И.*

ко̀њчић м *дем. од коњ.* — Пење се стрмом, изложеном стазом, водећи за собом трбушаста и косматa коњчића под самаром. *Андр. И.*

ко̀њштак, -а́ка м **1.** *болест костију, кољешнице, кичме.* — Кичма се... на том месту угне (савије), болесник остане гурав (гобав или грбав — коњштак). *Батут.* Архивар беше неки Јоца писар... имађаше сиромах коњштак! *Глиш.* **2.** *пришт. Вук Рј.* **3.** бот. *биљка из пор. троскота, штавељ* Rumex acutus. *Сим. Реч.*

кооп̀рант м *члан кооперације, сарадник, задругар.* — Задруга је... могла да повећава своје захтеве према кооперантима. *Пол. 1959.*

кооперàтив, -ива, **кòоператив,** -а м и **кооперати́ва** ж *задруга, колектив.* — Први је у нас проповедао... потрошачке и произвођачке кооперативе Св. Марковић. *Латч.* Уступање [земље]... радним кооперативима уз буржоаску владу довело би само до немилосрдне конкуренције. *Пов. 2.*

кòоператйван, -вна, -вно *који се односи на кооператив(у):* ~ задруга, ~ рад.

кòоператйвно прил. *задружно; у сарадњи.*

кооп̀ратор м *радник, члан кооперације.*

кооперáција ж лат. **1.** *заједнички рад у одређеном правцу, сарадња.* — Између ових двеју дивизија требала је да постоји извесна тешња кооперација. *Лаз. М.* Стварање господарске кооперације подунавских држава занима све политичке кругове. *Обз. 1932.* **2.** *организација рада у коме суделује заједнички много особа на истом послу или на различним међу собом повезаним пословима у циљу унапређења и повећања производње.* — Поставило [се] питање како упослити кооперанте... да би сама кооперација у ратарству могла да се развија. *Б 1958.* **3.** *колективно удружење за производњу и размену добара.*

кооперúрање с *гл. им. од кооперирати.*

кооперúрати, -ѐрӣрām несврш. = кооперисати *сарађивати по начелима кооперације, удруживати се.* — Та странка... је касније кооперирала са старим националним странкама. *Риб.* Он је кооперирао са сељацима и социјалистима. *Крл.*

кооп̀рисање с *гл. им. од кооперисати.*

кооп̀рисати, -ишēм сврш. и несврш. = кооперирати. — Ако би српска војска кооперисала са руском... Аустрија би заузела Србију. *Јов. С.* Задруга је... успевала да организује производњу... кооперишући са око 700 задругара. *Пол. 1958.*

кооптáција ж лат. *попуњавање састава каквог изборног тела новим члановима без обраћања бирачима.*

кооптúрање с *гл. им. од кооптирати.*

кооптúрати, -ѝптӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити кооптацију, примити, примати у састав каквог изборног тела без консултације бирача.* — Управни одбор може ради извршавања свих или неких својих дужности кооптирати и друге особе. *Тен.*

координáта ж лат. мат. *један од елемената који служи за одређивање положаја тачке у равни или простору.*

кòординатнӣ, -ā, -ō *који се односи на координате:* ~ систем, ~ ос.

координáција ж лат. *међусобна усклађеност деловања, довођење у сагласност, у склад (радње, функције организма, појмова итд.).* — Рад одборника... не може се ни замислити без уске координације с друштвеним и политичким организацијама. *Вј. 1960.* Координацију покрета које изводе мишићи и скелетни делови врши нервни систем. *Станк. С.*

кòординационӣ, -ā, -ō *који врши, спроводи координацију, који распоређује, усклађује.* — Задњи мозак је координациони центар кретања. *Станк. С.*

координúрање с *гл. им. од координирати.*

координúрати, -ѝнӣрām сврш. и несврш. *међусобно (по)вез(ив)ати, довести, доводити у склад, усклађивати.* — Повезаћемо одреде... и, координирајући њихове акције, започети чишћење територије. *Чол.* Хватање прате координирани покрети ногу. *Ват.*

координѝсати, -ишēм сврш. и несврш. *координирати.* — Нама [је] потребно... да своје снаге координишемо и концентришемо за једну велику, општу кооперацију. *Петр. В.*

координѝновати, -ѝнујēм сврш. и несврш. *в. координирати.* — Немачке пешадијске снаге инфилтрирају се у савезничке линије и онда образују групе... војника у циљу координованих напада. *Пол. 1944.*

кòп¹, кòпа м (лок. кòпу) *место, простор (ров, прокоп, рупа и сл.) на коме се нешто*

ископава. — Данас је то рудник... са ходницима, подземним коповима, шинама. *Пол. 1959.* Скинуо [се] да потражи финији пијесак. Иде од копа до копа и узима пуне прегршти. *Лал.*

Изр. дневни ~ *рудно налазиште близу површине земље, где се до руде не допире окнима него откривањем слојева.*

кòп², кòпи ж *копља, копање.* — У пољу орба, коп у винограду. *Марк. Ф.* Свима једнак... на радњи... при копи, при жетви. *Павл.*

кòп³, кòпа м (ном. мн. кòпови) мац. *ловачки пас.* — Ловац је... довео и гласовите истарске копове. *Том.*

кòпа ж покр. *мањи стог, пласт, крстина.* — Овршина [скупљена и у нарамке повезана кукурузовина] суши се... и онда купи у »копе« или стогове. *Бур.* Лежим у сијену међу копама уморан од дојмова. *Стипч.*

кòпало с и м шаљ. *копач.* — Други гробар: Тако је! Него чуј ме, чика-копало... *Панд.*

кòпан¹, -пна, -пно (обично одр.) **1.** *који није покривен снегом.* — Под гранама је снијег плитак, а испод крупних стабала остала је копна земља, покривена маслинастим талогом иглица и отпадака. *Лал.* **2.** *који припада копну, копнен.* — Заблудјела морска птица у даљине копне земље. *Прер.*

кòпан², -пна, -пно *који се лако копа. Бак. Реч.*

кòпаннца ж **1.** *предмет издубен у дрвету (о гуслама).* — Тако је та примитивна копаница постала саставни део сваке духовне манифестације... служећи свим узбуђењима од молитве до богорађења. *Сур.* **2.** бот. *купусна репица, биљка из пор. крсташица* Brassica napus rapifera. *Сим. Реч.*

кòпаннчàр м *в. дуборезац. Бак. Реч.*

кòпаничàрскӣ, -ā, -ō *који се односи на копаничаре.*

кòпаничàрство с *в. дуборез. Бак. Реч.*

кòпāњ, -áња м покр. *в. копања. Рј. А.*

кòпања ж *корито издубено из широког балвана, кладе или начињено од лима које служи за прање рубља и за друге кућне послове.* — Узмите... копању којом коња поји. *Глиш.* Мијесила [је] тијесто у копањи. *Наз.*

кòпāње с *гл. им. од копати.*

кòпањица ж **1.** *копања.* **2.** покр. *рупица на пушци где се припаљује барут;* исп. фаља, ваља. *Вук Рј.*

кòпаонӣк м *јама, ров у руднику,* коп¹. — Копаоници [у руднику] нису подупрти и подзидани. *Лапч.*

кòпар, -пра м бот. *биљка из пор. шитара која се гаји по вртовима и употребљава у сировом стању као зачин у јелу, мирођија* Anethum graveolens. *Терм. 3.*

копàрāн, -áна м *в. копоран.* — Тури [руку] у џеп од копарана. *О-А.* Био он ваљан и правио чудне шаре у гајтанима џамадана, копарана. *Марк. М.*

копàрāње с *гл. им. од копарати.*

копàрати, -ām несврш. покр. *тражити прстима, пипати, чепрљати, чепркати.* — Тражио је руком ногу које није више имао и стално је копарао око себе прстима. *Радул.*

кòпатн, -ām и кòпāм несврш. **1. а.** *уклањајући лопатом или другим, земљу правити у њој удубину, дупсти у земљи:* ~ јаму, ~ бунар, ~ гроб, ~ ров. **б.** *уклањајући земљу вадити, извлачити што из ње, ископавати:* ~ руде, ~ кромпир. **2. а.** *ситнити, разривати земљу мотиком или чим другим, рити, прекопавати:* ~ башту, ~ виноград. **б.** *чепркати.* — Копа палцем по носу. *Неим.* **в.** *тражити што пипајући и превртући.* — Стао [је] да копа по џепу за рукавицама. *Крл.* Поче копати по хартијама. Онда се сети да је лист... заборавио у кожној мапи. *Тос. Б.* **3.** *правити удубљење у дрвету, дупсти:* ~ корита. **4.** *сахрањивати.* — О сватови, моји укопници, копајте ме близу Мате мога! *НПХ.* Мени ударише сузе као да копам оца. *Љуб.* **5.** фиг. **а.** *мотати се, врсти се.* — Никако се не може сабрати, јер му главом копају свакојаке невеселе мисли. *Кум.* **б.** (по чему) *дозивати себи у памет, истраживати.* — Стао би копати по давним згодама којих се сјећао. *Шимун.* **в.** *морити, узнемиривати.* — Стојана је цело преподне бушила и копала радозналост. *Поп. Ј.* [Авдулу] у глави... стално копа питање: »Јесте... Она је била«. *Сиј.* **г.** *поткопавати, подривати.* — Завидни бијес... оштрим ноктима копа домаћу слогу. *Новак.* Тако су дуго копали и копали док ме нису дигли. *Крл.* **д.** покр. *радити о глави, уништавати.* — Та ме је кућа копала од Косова, пак да јој се удвори поведе ме ђед још ђететом у Бубића да ме шиша и тако се тобож окуми. *Љуб.*

Изр. ~ другоме (под другим) гроб (јаму) *спремати другоме зло, пропаст;* ~ јаз између кога *стварати непријатељство, мржњу;* ~ на стогове покр. *нагртати земљу око лозе.* — Наљегосте на тежаке што су у винограду копали на стогове. *Тип.;* ~ коме очи *чинити коме највеће зло;* ~ очи *јако ударати у очи.* — Сунчев му одбљесак копа очи. *Тип.* Казао си ми доста

што нисам досада могао сам видјети — макар ми је очи копало. *О-А*; ~ по (у) глави, по памети *мучити се размишљајући*; ~ рукама и ногама *настојати, трудити се свакојако, на сваки начин*; ~ трице *радити бесмислен, узалудан посао.* — Баш имаш право, а ја трице копам што браним Партенију. *М 1867*; ни орао ни копао (па има свега) *ништа није рађио (па има свега)*; остати (лежати и сл.) копајући ногом (ногама) нар. песн. *остати, бити смртно погођен, усмрћен.* — Остала је на чардаку ногом копајући. *НПХ*; ко другоме јаму копа сам у њу пада посл. *ко жели да упропасти другога упропасти често самога себе.*

кòпаћи, -ā, -ē *који служи за копање. Бен. Рј.*

копàћица ж *копаћа мотика. Прав.*

кòпāч, -áча м **1.** *онај који копа; радник на земљаним радовима.* — С рада се враћаху копачи с мотикама. *Вес.* Кртица је сјајан копач коме је сав костур прилагођен подземном животу. *НЕ.* **2.** *механичка направа за копање.* — [У грађевинарству] постоји читав низ врло корисних оруђа, од којих нарочито треба поменути хидраулични копач. *НИН 1959.*

кòпача ж *гвоздена лопата за копање, ашов. Прав.*

копáчев, -а, -о *који припада копачу.*

копàчина ж *плата за копање. Бен. Рј.*

копàчица ж **1.** *женска особа копач.* **2.** *копач (2).* — У копачице и друге пољоделске справе још се некако сумња. *Ранк.*

Изр. осе копачице зоол. *осе које копају дубоке ходнике у песку* Crabronidae. — Осе копачице су грабљиви инсекти који живе појединачно. *Станк. С.*

кòпачка ж (дат. -чки) чеш. *џипела за ногомет, фудбал и друге спортске игре.*

кòпāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на копаче.* — Ти копачки и косачки умори не траже спас у сну. *Ћос. Д.*

кòпēјка ж рус. *в. копјејка. Прав.*

кòпēрта ж лат. покр. *покривач, прекривач изнад постељине на кревету.* — Испод старих завјеса, старих копера ... ријечју свега оног што се иначе баца »испод скале« ... *Војн.*

кòпија и **кóпија** ж тал. **1.** *тачан препис или други отисак каквог текста или документа.* — Јесте ли донијели и копију уговора? *Сим.* Верна копија тога тестамента затворена је опет за себе и запечаћена истим печатом. *Ком.* **2.** *оно што је израђено по угледању на нешто, репродукција, понављање, имитација чега.* — Свуда ропско насљедовање и лоша копија лошега оригинала. *Јаг.* Девојчице су расле ... поред мајке као копије поред модела. *Андр. И.* Књижевно дело није гола копија стварности, већ уметничко стваралачко репродуковање живота. *Т. књ.* **3.** фот. *слика израђена са фотографског негатива.*

кòпилāд ж *зб. им. од копиле.*

копѝлан м **1.** *ванбрачни син, мушко копиле.* — Јевта је претпостављао да је он копилан, па се стиди да говори о свом пореклу. *Ћос. Д.* **2.** погрд. *никакав човек, рђа.* — А турска деца знају да то није био Краљевић Марко нит је могао бити, јер откуд влаху и копилану таква сила и такав коњ. *Андр. И.*

копѝлача ж = копиљуша *девојка која је родила копиле. Вук Рј.*

кòпиле, -ета с тур. *ванбрачно дете.* — Народ је изабрао за судије једног старца ... који је био мудрац, и једног дечка ... који је био копиле. *Дуч.* Живи сама ... са својим копилетом Јулком. *Пав.*

копѝлити се, кòпīлīм се несврш. *постајати сјањна или скозна (о овци и кози кад имају младе пре праве доби). Вук Рј.*

копѝлица ж **1.** *ванбрачна кћи, женско копиле. Р-К Реч.* **2.** *погрда женској особи. Вук Рј.* **3.** *пре праве доби сјањна овца или скозна коза. Вук Рј.*

кòпиљскӣ, -ā, -ō *који се односи на копилад.* — Она је копилског соја. У њезином се племену и копилад рађају. *Коч.*

кòпиљче, -ета с *дем. од копиле.*

копѝљак, -áка м покр. *в. копилан.* — Чији си? — Милевин син. — А отац? Ниси ваљда копиљак. *Рад. Д.*

копѝљан м *в. копилан.* — Дошō сам да ти рекнем, е си копиљан, хунцут, галијот ... и никаква вјера. *Ћор.* Једно ти дијете боли нога ... — Боли копиљана, нека га боли — вели домаћин. *Сиј.*

копѝљанскӣ, -ā, -ō *који се односи на копиљане.*

копѝљача ж *в. копилача. Вук Рј.*

копѝљење с *гл. им. од копилити се.*

копѝљуша ж = копилача. — Бар у оном крају [на Руднику] слабо се гледа на морал таквих преступница, копиљуша: ове се добро удају. *Ђорђ.*

кòпинa ж **1.** *ископана земља. Бак. Реч.* **2.** покр. *врста винове лозе белог грожђа. Рј. А.*

копѝрање с *гл. им. од копирати.*

копѝрање с *гл. им. од копирати.*

копѝрати, кòпīрāм несврш. нем. **1.** *правити, снимати копију чега, умножавати на основу оригинала.* — Распоређујем ордонансе, копирам наређења. *Вас.* **2.** *понављати*

на исти начин, опонашати (чије покрете), имитирати (кога, што). — Сремац је ту [у Вукадину] копирао архаични манир старих романа. *Поп. П.* Првих година дете просто копира, понавља оно што види код старијих. *Пед.*

копи́рати, -а̄м несврш. *гамизати, врвети*; исп. копорати. — [Црв] копира у рани. *Вук Рј.*

ко̀пи́р-па̀пи́р, -и́ра м *папир за копирање, индиго-папир. Бен. Рј.*

ко̀пист(а) м фр. *онај који копира.* — Копист сликар ... мањи је духом и снагом од творца оригинала. *Сек.*

ко̀пистица и **ко̀писткиња** ж *женска особа копист(а). Прав.*

ко̀пита ж *в. копито.* — Умирује угојене вранце што њискајући туку копитама у санке. *Ћос. Д.* Из тих сјенки ... појили су се гласови, чопорале копите. *Сиј.*

копита́нце с *дем. од копито.* — Украј извора ... искрсни преда ме, јеленско копитанце! *Макс.*

копи̏та̄ње с *гл. им. од копитати се.*

копи̏тара ж бот. *в. труд* Polyporus igniarius. *Сим. Реч.*

копита́рење с ист. *тегљење, вуча лађа узводно у рекама помоћу сточне и људске радне снаге.* — Док нису биле изграђене жељезнице ... било је развијено копитарење. *ЕГ 1.*

ко̀пита̄рн м мн. (јд. ко̀пита̄р) зоол. **а.** *сисари биљоједи с копитима* Ungulata. **б.** *један од редова таквих сисара са непарним бројем прстију, лихопрсти папкари* Perissodactyla. *Терм. 4.*

ко̀питаст, -а, -о *који има облик копита.* — Јовица је у невјерици загледао Николине копитасте неједнаке цокулетине и уплашено трептао. *Ћоп.*

копи̏тати се, -а̄м се несврш. **1.** *бацати се ногама (копитима), ритати се. И-Б Рј.* **2.** *копрцати се, бацакати се.* — Горе и сто пута горе копитали се ми низ тај проклети грич у поноре. *Шен.* Он се [дјечак] и сам по трави копита. *Маж. Ф.*

ко̀питац, ко̀пица м бот. *врста биљке из пор. жабљака са цветом у облику звонцета* Caltha palustris. *Сим. Реч.*

ко̀питица ж **1.** *дем. од копита.* **2.** *гвоздени алат којим произвођачи каишева шарају каише на плетеним опанцима. Бак. Реч.* **3.** бот. **а.** *биљка из пор. лепирњача* Hippocrepis. **б.** *в. зановет. Сим. Реч.*

ко̀питић м *дем. од копито.*

ко̀питни̏, -а̄, -о̄ *који се односи на копита.*

ко̀питњак м покр. *в. копитњак. Вук Рј.*

ко̀питња̄к м **1.** бот. **а.** *љековита биљка* Asarum europaeum. *Терм. 3.* **б.** *подбел* Tussilago farfara. *Сим. Реч.* **2.** зоол. *врста морске шкољке* Pecten japonicus. *Деан. Рј.*

ко̀пито с **1.** *рожната навлака на крају ноге у неких сисара.* — Коњиц ... граби ситним, босим копитима. *Кал.* фиг. Још копито прогреса није згазило патријархалности. *Крл.* **2.** зоол. *в. копитњак (2). Деан. Рј.*

Изр. коњско ~ бот. *в. копитњак (1). Сим. Реч.*

ко̀пје̏јка ж рус. *новчана јединица, стоти део рубља.*

ко̀пка̄ње с *гл. им. од копкати.*

ко̀пкати, -а̄м несврш. **1.** *дем. од копати.* — Отклопи поклопац на својој лулици и стане прстом копкати по пепелу. *Ивак.* фиг. Цртали би ме ... па онда копкали би по мојој историји. *Нуш.* **2.** фиг. **а.** *не давати мира, узнемиравати.* — Мучила га је и копкала мисао због те нужне краће. *Вуј.* У њему расте немир. Мислима копкају грозничави упитници. *Мих.* **б.** *дражити, подстицати.* — Слашћу осјети задах безбрижнога живота, и копкаше га жеља да га се наужива и насити. *Ћип.*

ко̀пљани̏, -а̄, -о̄ *који се односи на копље.* — Наочит витез ... долети пред даме на турнир, на весели копљани бој. *Вел.*

ко̀пљани̏к м *војник наоружан копљем.* — Стајаху као мирне јеле, царски копљаници. *Дуч.* Јарболи шуте у луци као копљаници пред јуришем. *Стипч.*

ко̀пљанички̏, -а̄, -о̄ *који се односи на копљанике.* — Тешки се облаци као густе копљаничке чете примицали са свих страна. *Горд.*

ко̀пљаст, -а, -о *који је налик на копље.* — Забљесну им очи црвенкасто сунце, тек изашло иза ... косе, густо обрасле копљастим јелама. *Ћоп.*

ко̀пљача ж **1.** *дугачка, округласта мотка на коју се насађује копље или се веша застава.* — Копљача од копља му бјеше као вратило. *Ђурић.* фиг. На копљачи разума сунце већ погребно замата драгу ми ситну жељу. *Иван.* **2.** зоол. *копљаста морска рибица* Amphioxus lanceolatus. *НЕ.*

ко̀пље с **1. а.** *оружје којим се боде и које се баца, а састоји се од подуже мотке и шиљка на врху од камена, кости или најчешће од метала; дужина тога оружја као мера.* — Под мојим ћеш копљем издахнути. *М-И.* Гласник хита ... десет копља скаче у четири скока. *Бој.* фиг. Узбуниште се чапље и роде, па су немоћно кренуле изнад зелених копаља топола. *Бар.* **б.** *спортски реквизит:* бацач копља. **2.** *мотка на којој је застава,*

стег. — Стрше увис копља . . . са заставама. *Цар Е.*

Изр. бацити ~ у трње *престати се борити*; добити на копљу *добити борећи се копљем.* — На копљу . . . је добих. *М-И*; ломити копља (око чега, за што) *борити се, препирати се, жестоко бранити нешто*; после боја копљем у трње *кад је пропуштена прилика, прави тренутак, не вреди говорити о томе.*

кòпљенйк м *в. копљаник. Вук Рј.*

копљи́це, -ета с *дем. од копље.* — У руци му [патуљку] виласто копљице. *Наз.*

кòпљйште с *копљача.* — Гурну је оружник копљиштем у ребро. *Шен.*

копљòмет м песн. *домет, даљина до које се може добацити копље.* — На копљомет кад се примакоше . . . душмане препозна. *М-И.*

копљòметан, -тна, -тно *вешт бацању копља.* — Помоћника они копљометних доста имаду. *М-И.*

копљòносан, -сна, -сно песн. *који носи копље, наоружан копљем.* — Вођ . . . племена Пелазга копљоносних бјеше. *М-И.*

копљòноша м *онај који носи копље; копљаник. Р-К Реч.*

кòпнен, -а, -о (обично одр.) *који се односи на копно, сувоземан*: ~ животиња, ~ промет, ~ ветар, ~ пут.

кòпнети, -нӣм, ијек. кòпњети, несврш. **1.** *нестајати са тла, подлоге, топити се, кравити се* (*о снегу и леду*). — Снијег је копнио, а вода снијежница пљуштала је с кровова. *Шен.* Познала сам те кад копни лед . . . док се буди пролећа дах. *Макс.* **2.** *хлапити, испаравати се.* — Још неусахла крв копни и воња. *Бој.* **3.** фиг. **а.** *телесно слабити, малаксавати, мршавити, крхљавити* (*од болести*). — Читав је некуд постао мањи и ситнији, наочиглед је копнио. *Донч.* Умирало се на фронту од челика, копнило се у позадини од маларије и других болести. *Јак.* **б.** *губити свежину, снагу, венути* (*од љубави, чежње, туге, жалости*). — Њено кукавно и уцвељено тело трпи, гори и копни без миловања. *Вас.* **4.** фиг. *ишчезавати, нестајати постепено се смањујући, губити се.* — Послије четврте, пете чаше копнило је незадовољство у мени. *Козарч.* По свим селима копнила је окупаторска власт. *Поп. Ј.*

копнѝна ж **а.** *место где је снег окопнео.* — Снијег, као да га је ноћ зобала, смањио се, а између његових . . . остатака зинуле су . . . копнине. *Лал.* **б.** *копно* (*2*). — У присоју . . . је зими копнина као љети. *Љуб.* **в.** *време када снег окопни.* — Преселио се код Радосава и пристао да га храни до копнине. *Лал.*

кòпнити, кòпнӣм несврш. *чинити да нешто окопни, растапати.* — фиг. После три дана гоњења . . . и пораза који су је крунили и копнили, чета више није . . . смела да се креће дању. *Ћос. Д.*

кòпно с **1.** *земља* (*у супротности према воденој површини и мору*), *сухо.* — Црвени Хрвати добрим дијелом хајдуковаху и морем и копном. *Павл.* Овај рат . . . је захватио . . . сва копна и све воде овога света. *Пол. 1944.* **2.** *тло без снега, земљиште са којега је снег окопнео.*

кòпнути, -нӗм сврш. *само једном ударити, мало захватити у земљу оруђем за копање.* — Копни де који будаком! — рече чича. *Глиш.* Он се само прострe на земљу . . . па и не копне ногом. *Срем.*

кòпња ж *копање, окопавање.* — Тих [се] дана довршавала копња кукуруза. *Вес.* Прорекле [јој] да ће се удати за копње. *Бен.*

кòпњёње с *гл. им. од копњети, копнити и копњети.*

кòпњети, -пнӣм, ек. кòпнети.

копòрān, -а́на м тур. **1.** *кратак горњи капут с рукавима* (*као део народне ношње*). — Обукао је копоран с китама. *Кал.* фиг. Иза занихане на пропланку гране . . . навлаче косови црне копоране. *Макс.* **2.** *војничка блуза.* — Он остаде . . . поред двојице војника који су утирали длanове о копоран и и тупо га гледали. *Андр. И.*

копòрāње с *гл. им. од копорати.*

копòрати, кòпорӗм несврш. покр. **1. а.** *мицати се са шумом.* — Јеж неће да мирује, него шеврда и копоре по кући. *Љуб.* **б.** *мицати, покретати.* — Он ни прстом није мрдао, ни увом да је копорао. *Пол. 1958.* **2.** *гамизати, врвети. Р-К Реч.*

копòрнути, кòпорнӗм сврш. *макнути.* — Он њега из пушке: не копорне ни петом. *Љуб.* Леже логом и не могаше копрнути ногама и не могаше заспати. *Мат.*

кòпрена ж **1. а.** *комад танке и провидне тканине коју обично жене носе на глави или преко лица*; исп. вео. — Црна копрена, прибодена великом златном забадачом, падала је . . . на рамена. *Шен.* Повезао очи густом копреном, кроз коју једва може понешто да назре. *Вес.* **б.** фиг. *покривач, застор.* — Под копреном маховине меке тужне стоје развалине. *Митр.* Дизала се испред његових очију копрена, кроз коју је прије видио све црвено. *Наз.* **2.** *трака од црне тканине као знак жалости. Р-К Реч.*

кòпренаст, -а, -о *који је као копрена.* — [Плазма] саткана је од сасвим . . . прозирне и копренасте твари. *Лит. 1957.* Дим из

његова чибука повијаше се за њим као каква танана . . . копренаста заставица. *Мат.*

кòпренӣ, -ā, -ō *који припада копрени, начињен од копрене.*

кòпреница ж *дем. од копрена.*

кòприва ж бот. **а.** *коровна биљка са иглицама на лишћу и стабљици које надражују кожу кад се дотакну (деловањем мравље киселине)* Urtica, U. urens. **б.** мн. *породица сродних биљака* Urticaceae. *Терм. 3.*

Изр. неће гром у коприву посл. *велика несрећа обично не погађа ситног, незнатног човека.*

кòпривāр м зоол. *врста лептира чије гусенице једу лишће на коприви и другим зељастим биљкама. Станк. С.*

кòприваст, -а, -о *који је као коприва.* — фиг. Рећи . . . да је псовка нашим људима »урођена« — апсурдно је; то је неуко кићење копривастим »фолклорним« цветом. *Б 1958.*

кòпривац, -йвца м *в. копривњак. Р-К Реч.*

кòпривèтина ж *аугм. и пеј. од коприва.*

кòпривин, -а, -о *који припада коприви.*

кòпривић м бот. *дрво из пор. брестова* Celtis australis. *Терм. 3.*

кòпривица ж *дем. од коприва.* — Кроз кости му трава проницала . . . кроз вилице ситне копривице. *НПХ.*

кòпрйвка ж бот. *в. копривић. Р-К Реч.*

кòпрйвље с *зб. им. од коприва.* — Мунько се шуља из ниска копривља. *Наз.*

кòпрйвнӣ, -ā, -ō *који се односи на коприве. Р-К Реч.*

кòпрйвница ж мед. = копривњача *врста кожног осипа, уртикарија. Р-К Реч.*

кòпривњāк м **1.** *место зарасло коприво м.* — Спржени копривњак отимаше чистини [гроб] и гушаше његов дрвени и трули крижс. *Божић.* **2.** зоол. *в. копривар. Деан. Рј.*

кòпрйвњача ж мед. = копривница. *Деан. Рј.*

кòпрйвскӣ, -ā, -ō *који се односи на коприве.* — Својство сваке копривске длачице [да опече] докази су од великих ефекта. *М 1867.*

кòпрљати се, -āм се несврш. покр. *тешко се сналазити, копрцати се.* — Некако се јадница [удовица] копрљала и деверала. Двије кћери лијепо је удомила. *Коч.*

кòпров, -а, -о *који се односи на копар:* ~ цвет, ~ сос.

копродȕкција ж лат. *заједничка производња, израда чега уз сарадњу или помоћ другога.* — [Одлуке] се односе на . . . заједничку производњу, копродукцију наших филмских предузећа са иностраним. *Пол. 1957.*

кòпродукциòнӣ, -ā, -ō *који се односи на копродукцију:* ~ уговор, ~ филм.

кòпрцāј м *грчевит, брз и несвестан покрет, трзај рукама, телом.* — Копрцај змијски на земљи. Грч смиловања и ударац кундаком да се не мучи. *Божић.*

копр̀цāње с *гл. им. од копрцати се.*

копр̀цати се, -āм се несврш. **1.** *чинити брзе покрете телом, рукама, ногама настојећи ослободити се, дићи се и сл., отимати се, бацакати се, праћакати се.* — Копрцало се прасе у његовим јаким рукама. *Кос.* фиг. Навикнут да лаже себе и друге, он се и даље копрца у мрежи заблуда. *Грол.* **2.** *улагати силе, борити се да се што постигне, да се извуче из неугодног, тешког положаја.* — Главно да се ти ископаш, а матери како буде, нека се копрца сама. *Пав.* Што се тако копрцаш? Ако није истина, докажи. *Лал.*

копр̀цнути се, кòпрцнēм се **1.** *свршс. према копрцати се.* **2.** *тргнути се, пренути се.* — Простење бег-ефендија па се копрцну као да се покајао што је много обећао. *Марк. М.*

кòпула ж лат. **1.** *веза, спона.* **2.** грам. *глагол непотпуна смисла који веже субјект и предикат у реченици.* **3.** лог. *трећи члан суда који логички субјект повезује с логичким предикатом.*

кòпулатйван, -вна, -вно *саставан, спојни:* ~ сложеница, ~ реченица, ~ везник.

копула́ција ж **а.** *спајање, повезивање.* **б.** биол. *полно спајање двеју ћелија у једну код биљака и животиња.*

копули́рање с *гл. им. од копулирати.*

копули́рати, -ȕлйрām сврш. и несврш. *(из)вршити копулацију.*

кòпӯн, -а и **кòпӯн,** -ýна м тал. **1.** *ушкопљен петао који се узгаја ради меса.* **2.** шаљ. *човек који се прави важан, који се шепури.* — Нека враг носи ту мужину загорску! . . . О, чекај, ти копуне! *Ков. А.* Надимао је од јада репину онај копун мацарски [наредник]. *Гор.*

копу́нити, кòпӯнӣм несврш. *чинити да постане копун, шкопити (петла).* — Ради по кући све: кисели краставце . . . копуни живину. *Срем.*

~ **се** покр. *поносити се као копун, шепурити се.* — Шта се копуниш? Онијемио да бог да! *Бег.* Брзо [се] повуче у повољнију удаљеност, али се увијек копунио и викао. *Кал.*

кòпӯнов и **копу́нов,** -а, -о *који припада копуну.*

копу́њēње с *гл. им. од копунити (се).*

кòпураст, -а, -о *који има копурицу на глави. Рј. А.*

кòпурица ж покр. *ћуба на глави петла или кокошки. Рј. А.*

кòпца ж *дем. од коб.* — Хајдук паде ... и њег лоша копца снађе. *Радич.*

кòпча ж тур. **1. а.** *метална направа (разних облика с куком на једном крају) која служи за закопчавање или причвршћивање, спона, петља.* — Сурка ..., оловним копчама на прсима закопчана. *Шен.* Правио [је] ... кецељу која се не припасује канапом, него лепим жутим копчама. *Срем.* **б.** *хируршка штипаљка којом се вежу рубови коже изнад оперисаног ткива.* — Бијелић је побегао с копчама на стомаку које му нису скинуте после операције. *Б 1957.* **2.** *метално или коштано пуце, дугме које се удева у рупице оковратника на мушкој кошуљи.* — Откопчао [је] обе копче на својој крагни размекшаној знојем. *Вучо.* **3.** фиг. *веза, спојница.* — Камени мост ... сигуран је прелаз на целом средњем и горњем току Дрине и неопходна копча на другу који веже Босну са Србијом. *Андр. И.* Он је заправо био ... једина копча између позорнице и гледалишта. *Б 1958.*

кòпчалица ж **1.** *игла за копчање, игла запињача. Р-К Реч.* **2.** *пут угажен по дебелом снегу. Бак. Реч.*

кòпчāње с *гл. им. од копчати (се).*

кòпчāр, -ара м *занатлија који прави копче. Бак. Реч.*

кòпчати, -ām несврш. **1.** *спајати крајеве одеће копчама или пуцетима, дугметима која се удевају кроз рупице на оделу, закопчавати.* **2.** фиг. *држати чврсто, приморавати кога да стоји на месту, да се не миче.* — Е, њих смо копчали, па кад потисни турска стража, а ми се попушкарај. *Буд.* **3.** шатр. *схватати, разумети.*

~ се покр. *играти се копче, бацати пуце (дугме) или копчу у јамицу (у дечјој игри). Вук Рј.*

кòпчев и **кóпчев,** -а, -о *који припада копцу.*

кòпчити, -ӣм несврш. *в. копчати.* — Тридесет педи има ... од мјеста гдје плашт копчиш ниже. *Комб.*

кòпчић м *дем. од кобац.*

кòпчица ж *дем. од копча.*

кòр[1], -а и кóра м (мн. кóрови) грч. = хор **1.** муз. **а.** *скуп, збор певача који заједно певају.* — Чим би поп или кор престао појати, кроз цркву би се проломио плач. *Петр. В.* фиг. Чујем корове свију сфера. *Уј.* **б.** *музички комад састављен за певачки збор.* — Знало [се] да ће ... изводити пјесме и корове из нове ... опере. *Ђал.* **в.** *збор свирача, музиканата.* — Одасвуд у маршу бубња кор, неразумљива пјесма из мрака расте. *Стипч.* **2.** *скуп, група.* — Кор послуге је поздрављао. *Нам.* **3.** *место у цркви, обично на галерији, одређено за певаче и оргуље.* — С кора [цркве] орио се псалам Давидов. *Шимун.* Црква је била мрачна ... На кору је певало певачко друштво. *Петр. В.*

Изр. у кору *у један глас; сви заједно, скупно.*

кòр[2], кòра м (лок. кóру; мн. кòрови) фр. **1.** *скуп особа какве специјалности, каквог службеног положаја*: дипломатски ~, конзуларни ~, официрски ~, свештенички ~. **2.** војн. *велика војна јединица која се састоји од неколико дивизија, корпус.*

кòра ж **1.** *ваљски, спољашњи део дрвета који се лако може одвојити.* — Лице му је било као борова кора. *Тур.* Одјекнуло је дудукање говедарске трубе од врбове коре. *Ћоп.* **2.** *тврди, стврднути површински слој.* — На месечини се љескала и светлуцала залеђена кора снега. *Ћос. Д.* фиг. Сељак се оклопио кором равнодушности. *Кал.* **3.** *осушени комад круха, хлеба.* — Већ изнела једну кору хлеба, кору хлеба од петнаест дана. *НП Вук.* **4.** *омотач неких плодова, јаја и сл.*: орахова ~, лимунова ~. — Лаћа нам је кора од јајета. *Ђег.* **5.** *рожнати оклоп неких животиња.* — Лептир боје корњачине коре гиздао се пред прозором. *Торб.* **6.** фиг. *непомични бели облаци.* — Бјеше кора облачна окрунила планинске врхове. *Божић.* **7.** *развијено тесто, јуфка.* — Хтела бих да развијем коре; сутра су задушнице па ваља питу умесити за мртве. *Рад. Д.* **8.** фиг. *ваљски, спољашњи покривач под којим се крије оно што је битно, што је суштина чега.* — Под тврдом кором славнога ратника открива се мека душа. *Скерл.* Посматрача подилази ... потреба да пробије ту ваљску кору и испита унутарњост сликареву. *КР 1924.*

Изр. ~ без ораха *нешто безвредно.* — Некада се плете и празнослови. То ти је, Тодоре, кора без ораха. *Сек.*; мождана ~ анат. *површински слој мозга у виших кичмењака и човека*; не гули коре да не буде горе *не раскривај истину да не настрадаш*; осигурати, обезбедити кору круха, живети о (сувој) кори хлеба, чекати од другога кору круха, хлеба *имати (немати) оно што је најпотребније и најминималније за живот*; Земљина (земаљска) ~ геол. *ваљски, спољашњи омотач Земљине кугле који је приступачан научном испитивању.*

кòрāб м заст. *в. корабља. Вук Рј.*

кораба ж бот. покр. *в. келераба. Бен. Рј.*

кòрāбаљ, -бља м заст. *в. корабља.* — На коњу и корабљу... многе сам стране ... прешô. *Митр.*

кòрабља ж. грч. заст. *брод, лађа.* — Шкрипи као дрвена корабља. *Крл.*

кòрабљāр, -а и **кòрàбљāр,** -ара м песн. *човек који управља корабљом, лађар, бродар.* — Старог корабљара [Харона] развеселио [је] долазак Белоне. *Комб.*

кòрабљица ж *дем. од корабља.*

кòрав, -а, -о **1.** *на коме се направила кора; скорушен.* — Моја се [ћела] давно већ и не љеска, тврда је и корава. *Сек.* **2.** *сличан кори.* — Црна и корава лица смејали [су се] на рачун баба-Синђе. *Ђур.*

кòравити, -им несврш. *добивати кору, постајати корав* (*2*). — Ту живимо, таворимо, руке наше старе... кораве. *Бон.*

кòравица ж зоол. *врста рибе* Squalius Turskyi. *Вук Рј.*

кòравōст, -ости ж *особина онога који је корав и онога што је кораво.*

кòрāк м (лок. кора́ку и кòрāку) **1.** *покрет ногом (напред, натраг, у страну) између два узастопна додира подлоге при ходању.* — фиг. Кораци су времена омотани ватом. *Полић.* **2.** *одређен, прописан начин покрета ногу при ходању (у војсци, спортским дисциплинама).* — Недавно [је] дошао из војске... маршира парадним кораком. *Кал.* Војници... брзају ситним француским кораком. *Вас.* **3.** фиг. *поступак, начин рада; чин, дело, потхват.* — Њихов корак држах чином очајности. *Матош.* Развитак народне револуције... захтевао је од руководства ослободилачког покрета нове кораке у правцу усавршавања организације нове, младе државе. *Марј. Ј.* **4.** фиг. *етапа (обично успешна) у развоју чега.* — Велик корак даље у развитку материјалистичке мисли чини скупина филозофа... у Француској 18. ст. *Ант. Л.* **5.** *јединица мере за дужину (равна размаку од врха једног стопала до врха другога при ходању).* — Мост је око две стотине и педесет корака дугачак. *Андр. И.*

Изр. држати ~, ићи у ~ (с ким) *ићи упоредо с ким, не заостајати;* држати се од кога ~ даље *не бити с ким у присним односима;* два-три корака, неколико корака *врло близу;* гигантским корацима (ићи напред, напредовати и сл.) *врло брзо и успешно напредовати;* ићи ~ напред, два корака натраг *мало напредовати, много назадовати;* ићи *опрезно;* ићи ~ по ~ а) *ићи полагано;* б) *постепено, опрезно;* ићи раковим корацима *назадовати;* један ~ (до чега, од чега) *врло близу;* ~ стопе *врста дечје игре.* — Пришао је групи која је већ играла корак стопе. *Бос. Б.*; кораком (ићи, поћи) *полако, без журбе (ићи);* на првом кораку *одмах на почетку;* на сваком кораку *непрестано, свуда;* ни за ~, ни корака *нимало, ништа;* поћи ~ даље *поћи мало даље;* предузети (учинити) кораке (да се што изврши, спречи и сл.) *настојати, потрудити се, утицати, интервенисати;* пратити чије кораке *пазити на чије намере и дела;* пратити кога у ~ *не пуштати кога из вида;* сплести коме кораке *довести кога у тежак положај.* — И питајте све те заостале иза нас, промашене... шта им је сплело кораке: породица и увек те породице. *Петр. В.*; сплести се у кораку *изгубити корак с другима, изићи из такта;* учинити први ~ *започети, извршити почетни део посла;* у два корака извршити што *извршити што брзо, зачас;* ухватити ~ с ким *изједначити се с ким;* укопати ~ *стати.*

кòракљāј м *в. корак.* — Пожури... и окрупни коракљај. *Кош.*

кора́кнути, кòрāкнēм сврш. = корачити. — Онај човек посрћући, коракну неколико пута. *Дом.* фиг. Култура није за цијели миленij толико коракнула колико баш за задњих педесет година. *Коз. Ј.*

кòрāкомēр, ијек. кòрāкомјēр, м ков. *справа за мерење корака. Деан. Рј.*

кòрāкомјēр, ек. кòрāкомēр.

кòрāл[1], -ала м грч. муз. *врста црквене зборне, хорске песме која се пева једногласно.* — Љепота... гргурског корала... увијек је остала у себи непромјењива. *Новак.*

кòрāл[2], -ала м грч. = кораљ **1.** *светлоцрвен, ружичаст или бео камен од кречњачког скелета коралâ* (*2*), *који се брушењем обрађује и употребљава као украс.* — Гледа вас... црна Сфинга тврдим, судбинским очима од црног корала. *Матош.* Око грла горели су корали крупни као трешње. *Јанк.* фиг. Она дршће, трне, стрепи, а усница корал лепи. *Јакш. Б.* 2. мн. зоол. *морске непокретне животиње из рода полипа које живе у великим скуповима прирасле уз стене* Anthozoa. *Терм. 4.*

кòрāлнӣ[1], -а, -о *који се односи на корал*[1], *који је попут корала.* — Макси већ до грла дође тај коралнi рецитатив. *Шапч.* Из цркве су допирали коралнi акорди оргуља. *Божић.*

кòрāлнӣ[2] и **кòрāлскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се састоји од коралâ*[2]: ~ масив, ~ (с)прудови, ~ отоци, ~ острва. **2.** *који је начињен од корала*[2]; *који је попут корала*[2]: ~ ђердан. — Све правилне црте, највећма оне око коралних уста сплеле

су се у дивотан и загонетан склад. *Кум.*

кòрāљ, -áља м = корал[2]. — Имала је... око врата три реда кораља. *Шен.*

кораљāр, -ара м *човек који се бави вађењем корала, кораља из мора. Деан. Рј.*

кòрāљнӣ и **кòрāљскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на кораље, који је израђен од кораља, који се састоји од кораља*: ~ вапненак, ~ отоци. **2.** *који је начињен од кораља; који је попут кораља.* — Црвени јој се кораљни ђердан љескао. *Шов.* Кораљна ти уста шапћу. *Јонке.*

кораљȕша ж бот. *биљка из пор. каћуна са много подврста* Corallorrhiza trifida. *Сим. Реч.*

кòраи, -рна, -рно необ. *који изражава прекор, укор, прекоран.* — Он корном речју кори ме. *Кош.*

кòрāн, -áна м тур. *в. куран.* — Коран забрањује узимање камата. *Рад. Стј.* Речима корана мирио је завађене муслиманске владаоце. *Нен. Љ.*

кòраст, -а, -о *који је попут коре, сличан кори, нераван, тврд, храпав, испуцао.* — Предња су им [тврдокрилцима] крила крута и кораста. *Финк.* Требало би га [врх језика] завући у грудицу усана, с корастом навлаком ружа. *КН 1959.*

кòрāћ, -áћа м покр. *мали чекић којим се коњи кују, поткивају.* — Једно нека тражи кораћ, а ви други повадите све чавле. *Лоп.*

кораȃцāње с *гл. им. од корацати.*

кораȃцāта ж тал. покр. *ратни железни брод, оклопњача.* — Чекате ли какову корацату? *Војн.*

кораȃцати, -āм несврш. *корачати.* — Утабаним путићима корацају људи и жене у зимском руху. *Пав.*

кòрачāј м (ген. мн. -чāја, -чáјā и -чáјӣ) **1.** *корак (1).* — Јанез се неколикопут прошета брзим корачајем по соби. *Вел.* **2.** *мера за дужину (75 см);* исп. корак (5). — Пред колоном, на педесетак корачаја, ишао је командант одреда. *Ћос. Д.* Пође неколико корачаји, па застаде. *Ћор.*

кораȃчāње с *гл. им. од корачати.*

кораȃчати, -āм несврш. *чинити кораке, ићи, ходати кораком.* — Она... корача као артиљерист. *Срем.* фиг. Ноћ корача благим ходом. *Јур.* Желели [бисмо] да се ноћ продужи и да исто тако и простор корача испред нас. *Јак.*

кораȃчина ж *аугм. од корак.* — Дугом корачином прескочи степеник. *Божић.*

кораȃчити, кòрāчӣм сврш. = кораknути **1.** *учинити корак; ући, прећи.* — Чим у крчму корачим, заиштем постељу. *Јурк.* Корачи два корака, па застаде. *Ком.* **2.** фиг. *узнапредовати.* — Вештине и науке далеко су корачиле. *Нен. Љ.*

кораȃчић м *дем. од корак.* — Отрча вјеверичјим корачићима. *Сим.*

кòрāчнӣ, -ā, -ō *који се односи на кораке*: ~ техника.

кòрāчница ж *музички комад у дводелном такту и енергичном ритму под звуцима којега се иде у строју, марш.* — Прва је ишла глазба ударајући ратоборну корачницу. *Шимун.* Увјеравали су га да се револуција изводи по такту корачнице. *Вуј.* фиг. Фућкао је вјетар корачницу. *Гор.*

кораши м мн. бот. *врста лишаја* Lichenes crustacei. *Терм. 3.*

кòрба ж заст. *корење, укор, прекор; замерка.* — Ако ме за то муж не кори, корба ми се сама пред очима намеће. *Ђорђ.* У чаршији... он се размаше и развиче... брз на корбу. *Куш.*

кòрбāч, -áча м тур. **1.** *бич од једнога комада дебеле коже или сплетен од ремења.* — Да сте све то мени рекли... ја бих вас раскрварио корбачем за псе. *Крл.* **2.** *ударац таквим бичем.* — Тако подијели градски капетан калфама коју стотину корбача. *Том.*

корбāчина м *аугм. од корбач.*

корбāчић м *дем. од корбач.*

кòрбен, -а, -о *који изражава корбу, прекор.* — Стидјела се, но све је било љепше од... корбених погледа мајке Иве. *Шимун.*

кòрда[1] ж тур. *ћорда.* — Тер је паша корду повадио па јој русу откинуо главу. *НПХ.*

кòрда[2] ж тал. **1.** *коноп(ац), уже, појас.* — У партизанској републици фратар се сам распопи: скиде крст и бијелу корду, умјесто мантије обуче сукнене сељачке чакшире. *Вуј.* **2.** *горућа врпца којом се преноси огањ и врши експлозија на већу или мању удаљеност, фитиљ.* — Малета је вадио из торбака већ припремљене »ћикове« динамита, палио шибицом кратку корду и бацао их у густиш на дно вртаче. *Ћоп.*

Изр. држати кога у корди *држати кога у запту, у строгости.*

кордèкати се, -āм се несврш. покр. *свађати се, препирати се.* — Ако смо се мало кордекали... заборави. *Војн.*

кордијȃлнōст и **кòрдијāлнōст,** -ости ж лат. *срдачност, присност, искреност.* — Гест... је застао између претеране учтивости и другарске кордијалности. *Вучо.*

кòрдовāн, -а и **кордòвāн,** -áна м *фино и танко израђена козја кожа (по Кордови у Шпанији).* — На ногама чизме од кордована. *Јакш. Ђ.*

кордовáнџија м *онај који прави кордован. Вук Рј.*

кòрдōн[1], -óна м фр. = кордун **1. а.** *ланац стражара размештених уздуж границе (ради сузбијања непријатеља, кријумчарења, епидемије).* — Арнаути нападоше ... кордон нашег граничног осигурања. *Лаз. М.* Био сам доселе на Драви код кордона против колере. *Ђал.* **б.** *земљиште на коме се налази такав ланац.* — Његов је кордон ишао од аустријске границе. *Вук.* Прећем на бољевачки чардак, где ми дође неки оберлајтнант који је на кордону. *Нен. М.* **2.** *ред војника, стражара као осигурање или пратња.* — Кренула [је] колона заробљеника, окружена густим кордоном италијанских војника. *Јак.* **3.** *врпца, трака; конот(ац), ужe.* — То су његови талисмани, амајлије, записи ... тањури с насликаним францисканским кордонима. *Цар Е.*

кòрдōн[2], -óна м бот. *в. локвањ. Сим. Реч.*

кòрдōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кордон*[1]: ~ распоред, ~ старешина.

кòрдōнски прил. *као кордон*[1]*, попут кордона*[1]. — Огромни ... обруч фронта ... одржаван ... кордонски ... очајно [се] расклиматао. *Вас.*

кòрдӯн, -ýна м = кордон[1]. — Када ли ће престати скеле, кордуни, па да можеш прегонити чамац где ти срцу годи! *Шапч.* Паша је намјестио око града кордун пјешака и коњице. *Нех.* Полусиједе косе испреплетене су и црнијем кордуном. *Војн.*

кордӯнāш, -áша м *граничар.* — Тај човјек бијаше обучен као ... сережанин кордунаш. *Шен.*

кордӯнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на кордунаше.*

кòре, кóра ж мн. *в. корице.* — Повуче ... тешки мач из кора. *КН 1958.* И бише се и секоше док ножеве пребише до кора. *Фил.* Извади [поп] неку прегрдну књигу, укорену у дебелу бивољу кожу; коре јој дошле чисто мрке. *Глиш.*

кòректан и **корèктан,** -тна, -тно *исправан, тачан, беспрекоран; уљудан, учтив, пристојан.* — Његове ријечи биле су учтиве, коректне. *Бег.* Има ствари о којима није лепо говорити кад их човек није дознао на најкоректнији начин. *Бос. Б.*

корèктӣв, -ива м *исправка, побољшање; оно што поправља, побољшава, ублажује.* — Жалити је да његова спрема и вјештина није била употријебљена као коректив ... техници будуће сликарске вјештине. *Баб.*

кòректӣван, -вна, -вно *који поправља, дотерује, усавршава.* — На тренингу ћемо нарочито посветити пажњу на ... исправљање мана, корективни тренинг. *Рук.*

кòректӣвно прил. *на корективан начин.* — Антанта ... би утицала консултативно и корективно на Вашингтон. *Пол. 1958.*

кòректно и **корèктно** прил. *на коректан начин, како доликује, исправно.* — Био [је] увијек ... коректно одјевен. *Козарч.*

кòректнōст и **корèктнōст,** -ости ж *својство онога који је коректан и онога што је коректно.*

кòректор м *онај који врши коректуру, исправљач.* — Вршио [је] дужност коректора службених »Српских новина«. *Матош.*

кòректорица и **кòректōрка** ж *женска особа коректор. Прав.*

кòректорскӣ, -ā, -ō *који се односи на коректоре, који је одређен за коректоре:* ~ посао, ~ соба.

коректýра ж **1.** *корекција.* — Карактеристика је малограђанског хрватства да мисли криво, ... да коректуре свог кривог мишљења проводи прекасно. *Крл.* **2.** *исправљање језичних и штампарских погрешака на отиску типографског слога и сам такав отисак.* — У пракси се уобичајило да се власти подноси на увиђај коректура место одштампаног текста. *Јов. С.*

кòректурнӣ, -ā, -ō *који се односи на коректуре.* — Извади из џепа ... сноп коректурних колона. *Крл.*

корèкција ж лат. *поправка, исправка.* — Недиђеви критички судови или се нису одржали, или су подложни великим корекцијама. *Скерл.*

корèлāт, -áта м *појам који је с другим појмом узајамно повезан (нпр. узрок и последица, рад и плата и сл.).* — Геометрија ... се оснива на аксиомима који немају свој потпун корелат у непосредном искуству. *Петр. В.*

кòрелатӣв м **1.** *корелат.* — Босна је земља мржње и страха. Али да оставимо по страни страх који је само корелатив те мржње. *Андр. И.* **2.** грам. *реч која стоји у узајамном односу с другом речи (нпр. колик(и)-толик(и), како-тако).*

кòрелатӣван, -вна, -вно *који казује узајамни однос, саодносан, узајаман:* корелативни појмови, корелативне речи.

корелáција ж лат. *узајамни однос, узајамна зависност, повезаност.* — Промјена једног органа изазива промјену другог органа. То је корелација органа. *НЕ.*

кòрēн, ијек. кòријен, м (мн. кòрēни и кòренови) **1.** *подземни део биљке помоћу које се она учвршћује и добива из земље воду и хранљиве твари, материје*: жиличасти ~. **2. а.** *део длаке, зуба, нокта који се налази у ткиву организма.* — Морала је ... ишчупати косу с коријеном. *Мих.* Зуби [ме] у корену боле. *Ћос. Д.* **б.** *доњи део неких органа у телу из кога органи као да израстају*: ~ језика, корени живаца. — Троугласта јамица на коријену врата пунила се танком сјеном. *Наз.* **3.** покр. **а.** *дрво, стабло (као јединица)*: десет коријена маслина. *Вук Рј.* **б.** *део купуса између земље и главице. Вук Рј.* **4.** фиг. **а.** *почетак, извор чега.* — Ој зависти, коријене бескрајних зала! *Вел.* Знате да ништа не може постати из ничега ... да све ствари од данас имају корена у прошлости. *Ћос. Б.* **б.** *род, колено, порекло.* — Муче се да са себе збришу сваки траг свог плебејског коријена. *Цар Е.* Сви остали изданци светога коријена не завиђаху Кушмељу. *Мат.* **5.** грам. *непроменљиви део речи који је заједнички свима сродним речима.* **6.** мат. *величина која подигнута на одређени степен, потенцију даје задани број*: квадратни ~.

Изр. до корена (познавати, уништити и сл.) *до темеља, посве, потпуно, сасвим (познавати, уништити и сл.)*; ишчупати (подсећи) ~ чему; ишчупати што с кореном; пресећи што у корену *прекинути, онемогућити нешто у самом почетку не допуштајући да се развије*; из корена (изменити, променити) *сасвим, потпуно (изменити, променити)*; пустити (ухватити) ~ *учврстити се стално, трајно се настанити негде, усталити се*; вући ~ (од кога или чега) *потицати, имати порекло (од кога или чега)*; затрти у ~ *уништити, уклонити што да се више никако не појави, искоренити.* — Он је њега хтео да убије ... и да затре у корен нашу кућу. *Вес.*

коре́нак, -нка, ијек. коријènак, м **а.** *дем. од корен.* — Стави се [у кацу] ред купуса па ... коренак хрена. *Пол. 1959.* **б.** *клицин корен.* — Клица [се] састоји од малог стручка који има на једном крају пупољак, а на другом прелази у коријенак. *Бот.*

корèнāр, -ара, ијек. корjènāр, м зоол. *врста кукца, инсекта* Rhizotrogus solstitialis. *Терм. 4.*

кòренаст, -а, -о, ијек. кòрjенаст *који је као корен, који је сличан корену.* — На сличан начин производе се пупољци и из поданка коренастог стабла, кад се желе произвести малине и купине. *Тод.*

кòренй, -ā, -ō (ек. и ијек.) *који се односи на корен, коренит.* — Све ријечи у језику могу се по етимологији раздијелити на корене, производне и сложене. *Вук.* Говоримо о кореном преображају наших установа. *Марк. Св.*

корèника, ијек. корjènика, ж **1.** *човек старога кова, онај који има корена, који вуче порекло од старине.* — [Владарска кућа] се прам тих племениташких стољетних корjеника ... причињања неком парвенијском ... дошљакињом. *Крл.* **2.** *онај који се држи свога корена, који је чврст, постојан, који се не мења.* — Прави [га] будалом — њега, поштењачку корjенику. *Пол. 1959.* **3.** покр. *в. коренина. Рj. А.*

кòренина, ијек. кòрjенина, ж *темељни, основни задружни иметак.* — У задружном имању разликује се један неотуђиви део, који се преноси с колена на колено, и који се назива разно: стожер, коренина, ... баштина. *Јов. С.*

корèнит, -а, -о, ијек. корjènит **1. а.** *који има дубоко корење; јак, чврст, постојан.* — Партија и друг Тито, корjенит, поносан храст, кренуше у бој земљу, вратише народу част. *Ћоп.* Ја сам додуше старе школе човјек, али ... корjенит илирац. *Шен.* **б.** *који се чврсто држи корена, прави, истински.* — Глас му је дизало то што је он корjенити, прави Турчин. *О-А.* **2.** *који се тиче самога корена, темеља, темељит, потпун, радикалан.* — Отпор власти није се могао сломити без коренитих политичких реформа. *Јов. С.* Била је очита потреба за корjенитим ... преуређењем цијеле државе. *Пов. 1.*

коре́нити се, кòрēнӣм се, ијек. коријènити се, несврш. *пуштати корен, имати корење, потицати, осниваати се.* — Та наклоност (на добро или на зло) коријени се у темпераменту, а развија се или пријечи узгојем. *Маж. Ф.* [Музикалност] се корени у даровитости балканских народа. *Пол. 1958.*

корèнито, ијек. корjènито, прил. *темељито, потпуно; дубоко.* — Увидео је да се превратом 1903. поредак у Србији није коренито изменио. *Глиг.*

кòрēнов, -а, -о, ијек. кòријенов *који припада корену*: коренове длачице.

кòреновāње, ијек. кòрjеновāње, с *гл. им. од кореновати.*

кòреновати, -нујēм, ијек. кòрjеновати, несврш. мат. *вадити корен некога броја.*

коренодȕбац, -ȕпца, ијек. корjенодȕбац, м ир. *претерани језични чистунац, филолог.* — Нас поплашише коренодупци, пометачи и сметлари језични. *Бен.*

коренòжджер, ијек. корjенòжджер, м зоол. *врста кукца, инсекта* Rhizophagus. *Бен. Рj.*

коренонòшци, м мн. (јд. коренонòжац, -òшца), ијек. корjенонòшци, зоол. *разред пражживотиња протозоа нестална облика те-*

ла која се крећу пружајући протоплазматске израштаје Rhizopoda. *ЕЛЗ.*

кòрēнскӣ, -ā, -ō, ијек. кòријенскӣ *који се односи на корен*: ~ фактор.

корèнчић, ијек. корјèнчић, м **1.** *дем. од корен.* — Одједном наиђох на коренчиће биљака. *Јак.* **2.** *део клице.* — Клица има три дела: клијавце, коренчић и стабаоце с перцем. *Тод.*

корèњāк, -áка, ијек. корјèњāк, м *човек који се не мења, који је постојан, чврст. Рј. А.*

корèњача, ијек. корјèњача ж анат. *полна жлезда код мушкараца, простата. Р-К Реч.*

кòрēње, ијек. кòријење, с **1.** *зб. им. од корен.* — Наваља [река Босна] кладе и корење, наплави дебео нанос од муља. *Андр. И.* фиг. Клевета ова ... дира у коријење душе. *Киш.* **2.** *поврће с гомољастим кореном.* — Амо [у поврће] спадају ... од корења: мрква, ротква ... репа. *Батут.* Изр. ишчупати што с корењем, пустити (ухватити корење) *в. уз корен (изр.).*

кореògраф м грч. *онај који увежбава плесаче, поставља плес на сцену.* — Аутор је дао музику и опћи оквир, а све остало мора створити кореограф. *Обз. 1932.*

кореографија ж **1.** *описивање плесних покрета помоћу посебних знакова намењено плесачима.* **2.** *уметност стварања и постављања плесова на сцену.*

кореògрафкиња ж *женска особа кореограф.*

кореògрафскӣ, -ā, -ō *који се односи на кореографију*: ~ поставка, кореографске студије.

корепетúрање с *гл. им. од корепетирати.*

корепетúрати, -èтӣрām сврш. и несврш. (*из*)*вршити корепетицију.* — Аудитори [су] старији и бољи ђаци који испитују млађе или слабије ученике, корепетирају с њима и прегледавају им задаће. *Шов.*

корепèтӣтор м *онај који с ђацима понавља школско градиво; музичар који увежбава и води певачки збор, хор или оркестар.* — Радио-телевизија Београд расписује конкурс за корепетитора-диригента. *Пол. 1959.*

корепетӣторӣј, -ија и **корепетӣторијум** м *установа у којој се врши корепетиција.* — Корепетиторij [је мјесто] гдје ђаци уз помоћ професора ... науче своје задаће. *Обз. 1932.*

корепетúција ж лат. *понављање и увежбавање лекција с ђацима; преслишавање.*

кòрепњāци м мн. (јд. кòрепњāк) зоол. *в. љускари. Терм. 4.*

кореспòндент м **1.** *онај који врши, води кореспонденцију.* — Подузеће »Меркур« ... тражи самосталног кореспондента. *Bj. 1957.* **2.** *дописник новина.* — Један кореспондент неких енглеских новина ... написа дугачку депешу. *Нен. Љ.*

кореспондèнтан, -тна, -тно *који одговара чему, који се подудара с чиме.* — Што се тиче ... акцента у локативу једнине ... на њ треба гледати са стајалишта кореспондентних једносложних именица. *J 1957.*

кореспòндентица, кореспòндентκиња и **кореспондèнткиња** ж *женска особа кореспондент.* — Бојим се да ће још једанпут ... морати радити као ... кореспондентица. *Крл.*

кореспондèнција ж лат. **1.** *размена писама између одвојених особа или установа; дописивање, преписка.* — Између двоје младих настаде дуга кореспонденција. *Уск.* **2.** *скуп писмених пошиљака.* — Стави пажљиво списе на сто крај ... мапе с пословном кореспонденцијом. *Сим.*

кореспондúрање с *гл. им. од кореспондирати.*

кореспондúрати, -òндӣрām несврш. **1.** *писати писма и одговарати на њих, дописивати се.* **2.** *слагати се, подударати се (с ким, у чему).*

кòрет м тал. покр. **1.** *врста женског капута без рукава (зимски, обично од белог сукна, летњи од других тканина), украшен на прсима металним пуцима.* — Он је задржао поглед на њој и од врха њеног премјерио цијелу невјесту — преко струка лијепа као саливена корета. *Лоп.* **2.** *горње одело до паса с рукавима (мушко и женско).* — И узе му двије пушке мале ... и са плећа корет и доламу. *НП Вук.*

кòретац, -еца м *дем. од корет.* — Но је ближа кошуља од кореца. *Љуб.*

кòрети, -рӣм, ијек. кòрјети, покр. *в. корити.* — Родитељи су своју децу корели. *Вес.* Војвода рече ... свјема који га корјеше. *Миљ.*

кòрети се, -рӣм се, ијек. кòрјети се, несврш. *в. корити се.*

кòреут м грч. *члан кора у античким грчким драмама.*

кореферāт, -áта м лат. *допунски реферат; споредни извештај.* — Поред главног реферата на скупштини је поднето и више кореферата. *Пол. 1958.*

кореферènт м *онај који подноси кореферат, споредни известилац.*

коре́чак, -чка, ијек. корје́чак, м *дем. од корен. Прав.*

ко̀рзет м фр. *женски стезник, мидер; комад одеће који стеже струк.* — Крај корзета је био комадић женске хаљине. *Бал.* Млади лајтнанчићи у корзетима и уштирканим, високим огрлицама ... окрећу главу од њега. *Петр. В.*

корзи́рати, ко̀рзӣрām несврш. разг. *шетати по корзу.* — До сутра бих могао корзирати. *Дав.*

ко̀рзо м тал. **1.** *део града у коме се у одређено време скупљају шетачи.* — На питање: зашто шетају корзом, ученици одговарају различито. *Б 1958.* **2.** *шетање великог броја особа на улици, шеталишту.* — Кроз отворен балкон чуо се ... жамор вечерњег корза. *Крл.* Аутомобил ... [се] тешко пробијао кроз вечерњи корзо. *Ћос. Б.*

ко̀рзуша ж *она која редовно или често иде на корзо. Р-К Реч.*

коригѝрати, -и̏гӣрām и **ко̀ригова̏ти,** -гујēм несврш. лат. *вршити коректуру, исправљати, поправљати.* — Сад записник састављају с њим, коригирају га. *Крл.* Стално води евиденцију о себи ... коригује себе према почињеним грешкама. *Глиг.*

кори́да ж шп. *борба с биковима.* — Са врбовим прутом у руци иде у Севиљу на кориду. *КН 1958.*

корѝдо̄р, -о́ра м тал. **1. а.** *трем, ходник који спаја поједине делове стана, куће.* — А сад да вам покажем ваше собе ... И уђоше у други коридор. *Бег.* **б.** *узак дуг простор, пролаз који је са страна ограничен.* — Изишли смо давно из онога узаног мачванског коридора. *Јак.* Пут авионом кроз један од три ваздушна коридора, још је најједноставнији. *Б 1958.* **2.** геогр. *уски простор земље који пролази кроз туђе државно подручје и веже државу с морем или с другом државом.* — Услови Србије ... били су ови ... Излаз на Јадранско море и потребан коридор до тога излаза. *Јов. Ј.*

корѝдо̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на коридор.* — Совјетско држање ... показује исто тако мало склоности ка попуштању ... коридорске нервозе. *Пол. 1959.*

ко̀ризма ж лат. *у католичкој цркви пост од четрдесет дана пред Ускрс.*

Изр. баба ~ *в. уз баба (изр.).*

ко̀ризменӣ, -ā, -ō *који се односи на коризму:* ~ пост.

кориј̀андар, -дра и **кориј̀андер** м бот. *једногодишња ароматична и лековита биљка из пор. шитара* Coriandrum sativum. *Сим. Реч.*

кориј̀андоли, -о̄лā м мн. тал. *конфети (б).* — Ти се увијек набацујеш ... фразама као коријандолима. *Крл.*

ко̀ријен, ек. ко̀рēн.

ко̀ријен-, ек. корен-.

ко̀рилац, -иоца м *онај који кори, прекорава.* — Већ те молим, брижан кориоче, што свачија помањкања караш. *Март.* Брзо уђутах тог кориоца двама или трима привидним разлозима. *Нед.*

корѝмба ж бот. *штитаст цват у облику кишобрана.* — Цвеће је као у јабуке ... правилно, поређано у коримбе и избија у исто доба кад и лишће. *Тод.*

ко̀рин, -а, -о *који се односи на кору.*

ко̀рисан и **ко̀рӣсан** *в. користан.*

ко̀рисни̏к м **а.** *онај који се користи чиме, који употребљава, који ужива што.* — Сада је народ постао ... наследник културних вредности прошлости и њихов корисник у свом стваралачком полету. *НК 1946.* Корисник девојачке собе ... може одатле бити деложиран само путем отказа код суда. *Пол. 1958.* **б.** *онај који искоришћава кога.* — Ја нисам ... ни удворица, ни корисник, ни ласкавац господина Домаћинског. *Крл.*

ко̀рисница ж **1.** *женска особа корисник.* **2.** *представа или приредба у корист кога или чега.* — Пред смрт приређена му је корисница да би се исплатили лекарски трошкови. *Глиг.* Те вечери била је представа корисница. *Креш.*

ко̀рисно и **ко̀рӣсно** прил. *на користан начин, на корист, с коришћу.*

ко̀рисно̄ст и **ко̀рӣсно̄ст,** -ости ж *особина онога што је корисно, корист.* — Обојица се руководе искључиво својом корисношћу, али ту корисност не мере истим мерилом. *Јов. С.* Опћа добробит, корисност за све, то је моја мисао водилица. *Сим.*

ко̀рӣст ж **1.** *добре, повољне последице, повољан учинак, резултат чега, добит;* супр. штета. — Доситеј је стајао на социјално-утилитарном гледишту ... корист за прост народ. *Прод.* Не знам каква је корист од тога што те шаљемо у школу. *Креш.* **2.** *приход добивен из чега, добитак, зарада;* супр. губитак. — Омилиће ти напријечац и радња и корист. *Љуб.* Корист му се растапа: неће моћи ништа зарадити. *Кал.*

Изр. бити од користи, на корист (коме, чему) *користити, помагати коме;* извући ~ из чега *користити се чиме;* у ~ (кога, чега) *у интересу кога, чега, за кога, за што.*

ко̀рист(а) м = хорист(а) *певач у кору, члан кора*[1]. — Доћи ће талијанско друш-

тванце . . . са четири ћорава користа и четири крезубе користице. *Шен.*

кòристан и **кòрйстан,** -сна, -сно **1.** *који доноси корист, који доноси неки добитак, који је на корист*; супр. штетан. — [Идеалисти] опћему напретку корисни, сами су обично несретни. *Шен.* **2.** *који је подесан, прикладан, згодан за какву сврху.* — Већи дио корисних дијелова тијела за игру налази [се] под водом. *Ват.* **3.** (одр.) *који се може искористити према својој намени.* — Корисна носивост авиона је девет тона . . . без слетања. *Б 1958.*

кòристити, -ӣм (импф. кòришћāх; трп. прид. кòриштен и кòришћен) несврш. **1.** *бити на корист, доносити корист, помагати.* — Није користила [Талијанима] ни помоћ коју су Немци хитно послали. *Дед. В.* Мало му је користила љепота њезина. *Креш.* **2.** (кога, што) варв. *в. користити се* (*2*). — Користе [младићи и девојке] манастирску славу као сајам за упознавање и склапање бракова. *Чипл.* Тренер . . . користи по потреби методу опонашања. *Тен.*

~ се 1. *имати користи, вући корист.* — Уче се и користе од свију народа. *Нен. Љ.* Зато се апсолутна монархија користила младом капиталистичком производњом. *ОП 1.* **2.** (чиме) *служити се чиме, искоришћивати што, употребљавати што у своју корист.* — Марковић се не заустављa само на томе, но се користи приликом да удари на либералну странку и на владу. *Скерл.* Користећи се владаревим допуштењем кнез Андреј уђе . . . у гостинску собу. *Крањч. Стј.*

кòристица и **кòристкиња** ж *певачица у кору*[1], *чланица кора*[1]. В. пр. уз корист(а).

кòристовāње с *гл. им. од користовати* (*се*).

кòристовати, -тујēм несврш. *в. користити.* — Моја ми вештина у музици није могла користовати у земљи где је сваки сељанин био бољи музичар од мене. *Нед. Љ.*

~ се *в. користити се.* — [Он] се тиме није користовао и умро је . . . од глади. *Лал.*

користољу́бац, -у́пца м рус. *користољубив човек, себичњак.* — Према нама [су] љубазни . . . али зато су велики користољупци. *Бон.* Цијело је ваше карамазовско питање садржано у ове три ријечи: блудници, користољупци и луде. *Л-К.*

користољу́бив, -а, -о *који тежи, грамзи за добитком, за лаком зарадом, грамжљив, похлепан.* — Унутрашње неприлике нагониле су Карађорђа да у тој војни сувише попушта . . . Младену Миловановићу, човеку даровитом, али користољубивом. *Нов.* Ништо не спадам међу користољубиве људе. *Шов.*

користољу́биво прил. *на користољубив начин.*

користољу́бивōст, -ости ж и **користо́љу́бље** с *особина онога који је користољубив.* — [Малограђанство] својим уским видицима и користољубивошћу уништава сваки полет. *Барац.* Мисле да је недјело починила највише из користољубља. *Кос.*

користо́носан, -сна, -сно *који* (*до*)*носи корист, користан.* — Пише књиге . . . о проблемима користоносног и напредног у смислу људске дјелатности. *Крл.*

користо́носно прил. *корисно, на корист, доносећи корист.* — Није [се] . . . могло пресудити је ли та свота користоносно уложена. *Коз. Ј.*

користо́носнōст, -ости ж *особина онога што је користоносно, корисност.*

кòритāнце и **коритáнце,** -ца и -ета с *дем. од корито.* — Спаваше мирно у коританцету једно мушко дете. *Јаки. Ђ.*

кòритāр м *онај који прави корита.* — Цигана . . . највише је било ковача . . . и коритара. *О 1875.*

кòритāрев и **кòритāров,** -а, -о *који припада коритару.*

кòритāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на коритаре.*

кòритāрство и **коритáрство** с *коритарски посао, коритарски занат.*

кòритаст, -а, -о *који је налик на корито, који је издубен као корито.* — Код лађа коритастих да више те не видим! *М-И.*

кòритāшце, -ца и -ета с *дем. од корито.* — Сељак с . . . јошиковим кориташцем под мишком бечи очи. *Бан.*

кòритељ м *в. корилац. Деан. Рј.*

кòритн, -ӣм несврш. **1.** *чинити коме прекор, замерку, приговарати, изражавати незадовољство због чега, прекоревати, грдити кога због чега.* — Ја сам тебе свакад пазила и пазим као својту, а ти ме кориш да ми је неко други пречи него ти. *Глиш.* Ти си мед Данајцима јунаштво ми корио спрва рекавши да сам . . . плашљивац. *М-И.* **2.** индив. *опомињати.* — Момци кликћу, а песме се оре, »живо, живо«, један другог коре. *Радич.*

~ се *уз. повр.* — Нештедице их је сабио под студени тамнички волат да се . . . препиру, боцкају, коре и гложе по цио дан. *Лал.*

кòрити се, -ӣм се несврш. (ек. и ијек.) *хватити кору, добивати кору.* — Лед се корио на обалама. *Дав.*

кòритити, -ӣм несврш. *уређивати корито потока или реке.* — Уз то би се могле ријеке коритити, шуме насијавати. *Старч.*

кòритӣште с *корито којим је текао поток, бујица.* — Кроз клисуре је хитао [поток] . . . кроз низе кречних увала, кроз коритишта пресахла. *Кош.*

кòритњаци м мн. (јд. кòритњак) зоол. *род кукаца, инсеката* Scaphidiidae. *Бен. Рј.*

кòрито с **1.** *подужи суд начињен од дрвета, камена, метала или бетона за прање рубља, храњење и напајање стоке и за друге кућне потребе.* — Она приђе бунару. Корита полупана. *Вес.* Сео [је] на корито ханске чесме. *Андр. И.* **2.** *труп лађе.* — Брод је у млазевима пропуштао воду у своје старо и зарђало корито. *Петр. М.* **3.** *удубљење којим тече или је текла река, поток; удубљење испуњено морском или језерском водом.* — Сава је јаче струјила у свом кориту од навале горских вода. *Шен.* У његовом [Средоземнога мора] кориту видећемо велике брегове од саме соли. *Нен. Љ.* **4.** фиг. *правац, пут којим се нешто креће.* — Вика се за тренутак стиша, жамор уједначи и као да једним коритом потече. *Р 1946.* Живот тече ... својим природним током у кориту стварности које је сама природа изградила. *Глиг.*

Изр. бити на чијем кориту *бити на чијем издржавању*; бубрежно ~ анат. *простор или комора у бубрегу у који се сабирају капље мокраће*; имати плитко ~ нар. *бити слабог, танког имовинског стања*; товити се на чијем кориту *хранити се, добро живети на туђ рачун.*

корӣфеј, -éја м грч. **1.** *вођа кора у старих Грка.* — Између корифеја и кора водио [се] разговор. *Пов. Ј.* **2.** *првак, истакнута личност на знанственом, научном, уметничком или политичком пољу.* — Миклошић, Лескин ... и Јагић, корифеји тадашње науке ... учинили су да се Стојановић посвети ... издавању старих споменика. *Бел.* Опозициони лист ... морао је бранити корифеје своје странке. *Бал.*

кòрица ж **1.** *дем. од кора.* **2.** *танка кора на печеном месу.* — По печеном прасету румена корица. *Јак.* **3.** *в. корице (3).* — Тај суд написали су на ... омоту ... на коме је био наслов комада, а који је служио као корица. *Нуш.* **4.** *врста миришљавог зачина, цимет.* — Од мирођија из далеких ... крајева највише се употребљују ... каранфилић, корица. *Батут.*

Изр. ~ круха, хлеба фиг. *оно што је најпотребније за живот.*

кòрице ж мн. **1.** *направа у којој се држи мач, сабља, нож и сл., ножнице.* — Баци корице од сабље. *Андр. И.* Потегне нож из корица. *Гор.* **2.** *држак мача, сабље, ножа.* — Потеже нож те њега у трбух ... оде нож до корица. *Вес.* **3.** *први и последњи лист књиге који служе као заштита осталих листова и обично су тврди и пресвучени јачим папиром, платном или кожом.* — Имала [је] позлаћену краву утиснуту на корицама. *Торб.*

Изр. од корица до корица *од почетка до краја.*

кòричар м **1.** *онај који укоричује књиге, књиговезац, књиговежа. Р-К Реч.* **2.** *коричњак. Р-К Реч.*

кòричарев, -а, -о = коричаров *који припада коричару.*

кòричарница ж *просторија у којој се увезују књиге, књиговезница. Р-К Реч.*

кòричаров, -а, -о = коричарев.

кòричарскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на коричаре.*

кòричење с *гл. им. од коричити.*

кòричити, -им несврш. *увезивати књиге.* — Узео је да коричи неки стари триод. *Глиш.*

кòричњак м *нож с корицама.* — Николетина извади из џепа велики нож коричњак. *Ћоп.*

кòришћење и **кòришћење** с *гл. им. од користити (се).*

корјен-, ек. корен-.

корјењача, ек. корењача.

кòрјети се, -рӣм се, ек. кòрети се.

корјечак, -чка, ек. коречак.

кòрлат м мац. покр. *узица, ланац.* — Сваки [је] водио на корлату руљу ловачких паса. *Шен.*

кòрмāн, -а́на м мац. *в. кормило.* — Као лађа без кормана кад што нема управитеља). *Н. посл. Вук.* На корману [житарице лађе] нема руже коју драгом сам убрала. *Ков. В.*

корма́нити, кòрмāнӣм несврш. *в. кормиларити.* — На крми седи тренер. Обема рукама кормани. *Андр. И.*

кòрмāнош м покр. *в. кормилар.* — Други ... оде у дно лађе: то је био корманош. *Нен. Љ.*

кòрмāношев, -а, -о *који припада корманошу.*

корма́њење с *гл. им. од кормањити.*

кормӣлāр, -а́ра м **1.** *онај који управља кормилом дајући правац лађи, крмар, крмилар.* — Кормилар је окренуо неколико пута кормило, брод је престао да иде уназад. *Пол. 1950.* **2.** фиг. *управљач, руководилац.* — Из уста кормилара нове Југославије [Тита] изишле [су] историјске речи: Границе словенства леже на Одри и Ниси. *Пиј.*

кормила́рев, -а, -о = кормиларов *који припада кормилару.*

кормила́рење с *гл. им. од кормиларити.*

кормила́рити, -ӣлāрӣм несврш. *управљати кормилом дајући правац чему, крманити, крмиларити.*

кормила́ров, -а, -о = кормиларев.

кормӣлāрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кормиларе.*

кòрмило с **1.** *направа за управљање лађом, авионом, аутомобилом у одређеном правцу, крмило.* — Ако сам дао брод, нећу да пустим кормило. *Цар Е.* С рукама на кормилу ... Барутански шофира. *Крл.* **2.** фиг. *оно чиме се управља; руководство, управа, власт.* — То је посао људи који су на кормилу. *Кор.* Памтило би се и причало кад је Андрија Зарековић узео државно кормило у своје руке. *Андр. И.*

кормòрān, -áна м фр. зоол. *велика птица тамне боје са снажним кљуном која се храни рибама и коју искоришћују у риболову за хватање или плашење рибе, велики вранац* Phalacrocorax carbo. *Бен. Рј.*

кормофи́ти, -тā м мн. (јд. кормòфīт, -и́та) грч. бот. *више биљке које имају три основна органа: корен, стабло и лист. Станк. С.*

кòрмус м грч. *тело виших биљака (кормофитā).* — Тело (кормофита) је диференцирано у три основна органа: корен, стабло и лист, и они скупа граде кормус. *Станк. С.*

кòрнер и **кòрпер** м енгл. **1.** спорт. *у ногомету, фудбалу и ватерполу казнени ударац с угла (линије аута и гола) као казна што је играч избацио лопту из игралишта преко линије властитог гола.* **2.** трг. *привремено удружење трговаца ради дизања цене роби. ЕЛЗ.*

кòрнет[1] м тал. **1.** муз. *лимени дувачки инструмент, труба.* — Напосљетку се корнети, рози ... здруже у ... збрку. *Вел.* **2.** *фишечић од теста у коме се продаје сладолед.*

кòрнет[2] м фр. војн. *први официрски чин у коњици бивше руске војске.* — Уђе у сјајну десету хусарску као корнет. *Матош.*

кòрнӣж, -и́жа м и **корни́жа** ж тал. архит. *венац на ваљском, спољном делу зида грађевине, горњи део стуба.* — Врапци ... узлијећу на корниже и прагове. *Кал.* Капители и корниже ... јесу типични попратни знак умјетности и рада мајстора Јурја. *Обз. 1932.*

кòрњāк м зоол. *кукац, инсект који живи под кором дрвета* Hyprophloeus. *Бен. Рј.*

кóрњаче ж мн. **1.** зоол. *гмизавци покривени рожнатом кором или оклопом, који се полако крећу на кратким ногама које заједно с главом могу увући у оклоп* Chelonia: барске ~, морске ~, сувоземне ~. *Терм. 4.* **2.** *в. корњачевина.* — Не гледа на довратке који су красном корњачом обложени. *Марет.* Није то нека тамбура од корњаче ... већ обична јаворова ... тамбура. *Чипл.* **3.** ист. *кров од војничких штитова који су антички војници правили изнад својих глава при нападу на опседнути град.*

кóрњачевина ж *корњачина кора.* — Господа ... увезиваху своје непрочитане књиге у скупоцјену ... корњачевину. *Крл.*

кóрњачин, -а, -о *који припада корњачи:* ~ кора.

кóрњачинскӣ, -ā, -ō = корњачји *који је као у корњаче.* — Освртао се истежући ону корњачинску главу из леда. *Деск.*

кóрњачица ж *дем. од корњача.*

кóрњачјӣ, -ā, -ē = корњачински. — Одахне два-три пута и тешко истежући корњачји врат, прогута слину. *Кал.*

корња́ши м мн. (јд. кòрњāш, -а́ша) зоол. *в. тврдокрилци. Терм. 4.*

кóров и **кóрōв,** -ова м мац. *биљка која дивље расте и гуши културне усеве.* — Исплијевио је коров у зараштеном вртићу. *Гор.* фиг. Требало му је ослонца ... да би почупао коров који га је гушио изнутра. *Ћос. Б.*

Изр. има их као корова *има их много;* нема га (нигде) ни од корова *нема га нигде;* ниче као ~ *ниче свуда, појављује се свугде и где не треба.*

кòровина ж *коров.* — Земља ниска па по њој порасла нека смрдљива коровина. *Берт.* Чича-Петар ... носи неку коровину. *Вукић.*

кòровљāк, -áка м *место обрасло коровом.* — Дете ... побеже у коровљак. *Пол. 1959.*

кòрōвље с *зб. им. од коров.* — Поскачу у коровље па наберу коприва. *Гор.* Около је трава и коровље ижђикало. *Ђур.*

кóровљив, -а, -о *који је зарастао у коров.*

кòровођа м *онај који управља кором, диригент, зборовођа, хоровођа.* — Изабраше га за коровођу [пјевачког друштва]. *В 1885.*

кòровскӣ, -ā, -ō *који се односи на коров.* — Ваља пазити да се тим [ђубровитим] материјама не уноси и коровско семе. *Тод.*

кòрозӣван, -вна, -вно *који нагриза, разједа, разара.* — фиг. Ова њихова излишност, та слобода ... били су дуго његова гордост: мргодно, отровно, корозивно стално расположење. *Дав.*

кòрозӣвно прил. *нагризајући, разарајући.* — Требало је да гас ... не делује корозивно на зидове бомбе. *Пол. 1959.*

корози́внōст, -ости ж *особина или стање онога који је корозиван и онога што је корозивно.*

кòрōзија ж лат. **1.** геол. *разарање камена и минерала хемијским деловањем воде:* крашка ~. **2.** техн. *нагризање металних површина деловањем атмосфере, воде, хемикалија и сл.* — Ако су [археолошки предмети] од метала, да их [препаратор] очисти од рђе и корозије. *Пол. 1959.* **3.** мед. *разарање ткива због гнојних*

процеса или деловања отровних твари, материја. Кл. Рј.

корòмāч, -áча м бот. *в. мотрика* Crithmum maritimum. — Текућина од азалеје и коромача уништава све длаке. *Уј.*

корóна ж лат. **1. а.** *круна, венац.* **б.** фиг. *главна маса запаљене материје.* — Код ватромета кад сви мисле да је планула већ последња ракета, онда се тек запали корона те читава крајина букне. *Крл.* **2.** *последњи овој, омотач који се за време помрачења Сунца види као венац. ОГ.* **3.** *златан сјај или круг око главе на сликама светаца, ореол, нимбус.* — Треска човјек са ноздрвама ... загњуреним ... у дим што се дише кô светачка корона. *Кам.* **4.** муз. *знак изнад ноте који јој продужује трајање.* — Музика престаде абруптно ... Без короне. *Бег.* **5.** црквен. кат. *састанак свештеника једног црквеног котара.* — Читах свећенству које се скупило на »корони«. *Матош.*

корòнāрке ж мн. анат. *две артерије које снабдевају крвљу срчани мишић. Мин. Лекс.*

кòронāрнӣ, -ā, -ō у изразу: коронарне артерије *в. коронарке.*

кóрот м покр. *в. корота. Вук Рј.*

кòрота ж тал. **1.** *жалост за мртвим; општа жалост због какве велике несреће, катастрофе (која се очитује, показује обично у ношењу црнога одела, у укидању забава и сл.).* — Мелита није имала повода опирати се боравку у Орловцу ... због дубоке короте ... за покојном мајком. *Том.* Слијепац хода градом гдје корота влада. *Полић.* **2.** *црно или тамно одело, црна трака, црни вео као знак жалости за неким.* — Удова плаче у свиленој короти. *Крл.* фиг. Ал' се нојца жури ... да земљу и небо у короту вргне? *Змај.* А раван оста ... жалосна као да се сва застрла коротом посмртном. *Кос.*

кòротнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на короту, који је у вези с коротом, који је знак короте.* — Анкино је лице било једнобојно тамно, с коротним изразом. *Михољ.* На глави јој коротна повезача од густог муслина. *Дов.* **2.** фиг. *тмуран, мрачан.* — Хоћемо ли икад престати да будемо ... плитка рака младости под парчетом коротна неба? *Вуј.*

кòротнӣк м *онај који је у короти. Бен. Рј.*

кòротничкӣ, -ā, -ō *који се односи на коротнике и короту.*

кòротовāње с *гл. им. од коротовати.*

кòротовати, -тујēм несврш. *бити у короти, носити короту, бити у жалости, жалити.* — Пустите ме ... да ја кидам косу саврх главе, да ја брата коротујем свога. *НП Вук.*

кóрпа ж нем. *направа сплетена од прућа, трске и сл. која служи за чување, паковање и преношење ствари.* — Брала [је] јабучице и зелену паприку, мећући све то у корпу. *Ивак.*

Изр. бацити у корпу (нпр. рукопис) *одбити штампање;* дати коме корпу разг. *одбити, не услишити кога;* добити корпу од кога *бити одбијен.*

кòрпāр, -ара м *онај који плете корпе.* — Предузеће »Плантажа« ... расписује конкурс за ... корпара плетарске струке. *Пол. 1959.*

кòрпара ж *радионица у којој се плету корпе.* — Била је запослена као обична радница у војној корпари. *Ћос. Б.*

корпáрев, -а, -о = корпаров *који припада корпару.*

кòрпāрка ж *она која плете корпе.* — Њена мајка, корпарка из околине Трстеника, дошла је ... да прода своје производе. *Пол. 1959.*

корпáров, -а, -о = корпарев.

кòрпāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на корпаре*: корпарски производи.

корпáрство с *корпарски посао, занат.* — Извозна предузећа ... за поједине производе (домаћа радиност и корпарство) сматрају да нема потребе регистровања. *Пол. 1959.*

кòрпица ж *дем. од корпа.*

корпòрāл, -ала м нем. *в. каплар.* — Нашли смо га ... јави ми корпорал. *Маж. Ф.*

корпорàлија ж *в. капларија.* — Тек [је] само кандидат за евентуалну корпоралију. *Крл.*

кòрпоратӣван, -вна, -вно **а.** *који припада, који је својствен корпорацији, који је у вези с корпорацијом.* — Отварањем врата Западу нанесен је јак удар корпоративној организацији и њеним привилегијама. *Лапч.* **б.** *скупни, групни, заједнички.* — Тетка-Таскин план и рачун са оном корпоративном шетњом тотално [је] пропао. *Срем.*

Изр. ~ државно уређење пол. *уређење по привредним гранама које има за циљ прикривање класног карактера друштва и афирмацију власти капитала.*

кòрпоратӣвно прил. *скупно, сви заједно.* — Крену се сви, корпоративно. *Срем.*

корпорáција ж лат. *друштво, удружење особâ истог сталежа, звања или заната, цех.* — Састали су се ... представници свих ... корпорација на пленарни састанак ... да ... изаберу ... кандидата за предсједника. *Крл.*

корпулèнтан, -тна, -тно *који је крупна тела, дебео.* — Била је корпулентнија дама с ... бијелим коврчама преко ушију. *Адум.*

корпулѐнтнōст, -ости *особина и стање онога који је корпулентан и онога што је корпулентно.*

корпулѐнција ж лат. *дебљина, крупноћа тела.*

кòрпус м лат. **1.** воји. *велика формација која се састоји од неколико дивизија или бригада.* — Ако треба, цео корпус има ноћас да погине за заставу. *Ћос. Б.* Ађутант команданта корпуса одведе [га] ... к маршалу. *Крањч. Стј.* **2.** *затворени тип средње војне школе у бившој Русији.* — Свршио је племићки корпус. *Крањч. Стј.* **3.** *скуп особā исте струке, истог службеног звања и сл.* — Кад ... дође у Градац, дочека га сав корпус »баханалске дружбе«. *Ков. А.* Мокрањац је знао да му је ... потребно створити ... извођачки корпус. *Коњов.* **4.** *човечји труп.* — Човјек таквог корпуса какав је ваш ... нужно мора имати повишени тлак. *Донч.*

корпу̀скул м и **корпу̀скула** ж физ. *честица материје.* — На место [атома] стављa последње делове материје ... то су такозвани корпускули. *Петрон.* Корпускуле обичне материје, које на себи носе електричне набоје, називамо ионима. *Физ. 3.*

корпуску̀ла̄ран, -рна, -рно физ. *који се односи на корпускуле:* ~ атомистика.

Изр. ~ теорија светлости *теорија која се оснива на замисли да је светлост бујица корпускуле.*

кòрпуснӣ, -ā, -ō *који се односи на корпус:* ~ командант, ~ команда, ~ резерва.

кòрсāр, -ара м тал. покр. *морски разбојник, гусар; гусарски брод.* — Они млађи и најмлађи ... сниват ће само о пиратима, о корсарима. *Цар Е.*

кòрсем прил. покр. *тобоже, бајаги.* — Оде се корсем исхркивати, као да му је зашла киселица у гркљан. *Вукић.*

кòрскӣ, -ā, -ō *који је одређен за певање у кору:* корска песма.

кòртес м шп. *народно представништво у Шпанији.* — Краљ ... је био сасвим зависан од кортеса, представника крупног племства. *Пов. 2.*

кòртеш м мад. *политички присталица који агитује за кога.* — То [представници народа] више нису, као некада, представници које бирају кортеши. *Тито.* Морао је платити из свог џепа кортеше. *Козарч.*

кòртешāд ж необ. *зб. им. од кортеш.* — Ништа не знамо! — загрми са својим вођом сва кортешад. *Шен.*

кортешāција ж *кортешов рад и настојање, агитација.* — Можда је то кортешација своје врсте. *Крл.*

кортеши́рање с *гл. им. од кортеширати.*

кортеши́рати, -ѐшӣрām несврш. = кортешовати *вршити кортешацију.* — Капелан, загрижљиви праваш, кортешира за праваша. *Мих.*

кòртешкӣ, -ā, -ō *који се односи на кортеше.* — А мени, божанском поети, једва да је здјела кортешког гулаша! *Ков. А.*

кòртешки прил. *на начин кортеша.* — Међутим је Франо ... кортешки расипно мљаскао лијепе ријечи. *Божић.*

кòртешов, -а, -о *који припада кортешу.*

кòртешовāње с *гл. им. од кортешовати.*

кòртешовати, -шујēм несврш. = кортеширати. — Пропалица ... ће за новце за сваку странку кортешовати. *Шен.*

кòруба ж **1.** покр. *кора.* — Рукују се, клизајући се на корубама поједеных лубеница. *Рад. Д.* **2.** *жлеб. Р-К Реч.*

корӯ̀бāње с *гл. им. од корубати.*

корӯ̀бати, -ām несврш. покр. *љуштити, комити, комушати кукуруз.* — Би ли пустила Стану и Рада да нам помогну? ... Корубамо. *Бур.*

корӯ̀бāч, -а́ча м *онај који коруба кукуруз.* — Њих тројица [су се] изгубили међу корубаче. *Бур.*

кòругва ж заст. *застава.* — Хвала ти за плавцу ... која ... из родне ти луке с коругвом исплови. *Ков. В.*

корӯ̀мпӣра̄нōст, -ости ж *особина онога који је корумпиран.*

корумпи́рање с *гл. им. од корумпирати.*

корумпи́рати, -ӯмпӣрām сврш. и несврш. *морално (по)кварити, подмитити, подмићивати, поткупити, поткупљивати некога новцем или другим материјалним добрима.* — А шта мислиш о генералима? ... На положају су се улежали, многи су корумпирани. *Јак.*

~ **се** повр.

кòрумптӣван, -вна, -вно *в. коруптиван.* — [Организација] може бити кажњена за ... свако корумптивно дело. *Аут.*

кòрӯн, -у́на м неодом. *в. кромпир.* — За корун знамо да је донесен к нама ... из Америке. *В 1885.*

кòрунд м мин. *алуминијумов оксид који се налази у природи као минерал у облику ромбоедра. Туђ.*

кòруптан, -тна, -тно *в. коруптиван.* — Из те нуле ... коруптни паланчани створили су ... моћног ревизора. *Поз. 1948.*

кòруптӣван, -вна, -вно *подмитљив, поткупљив.* — Нема ниједног од тих старих листова ... који нису подлегли ... коруптивном утицају влада. *Пол. 1959.*

корупти́вно̄ст, -ости ж *особина онога који је коруптиван, подмитљивост.*

кору̏пција ж лат. *поткупљивост, подмитљивост службених, друштвених особа.* — Иза свијетле фасаде крије [се] . . . погубност новца, мрскост корупције. *Барац.* Милан је говорио . . . о корупцији која је царовала међу управним апаратима. *Јак.*

корупциона̏ш, -а́ша м *онај који се бави корупцијом, онај који прима мито, подмитљив човек.* — На њега су викали . . . они који су сматрани за корупционаше. *Јов. С.*

корупциона̏шки, -ā, -ō *који се односи на корупционаше.*

корупционе̏р, -е́ра и **корупциони̏ст(а)** м *в. корупционаш.* — Гадило му се друштво свих оних . . . аферисте, корупционера. *Бег.*

корупционистичкӣ, -ā, -ō *који се односи на корупционисте.* — То је чинила полиција . . . помогнута од корупционистичке банде. *Риб.*

кору̏тина ж геогр. *улегнути предео међу планинама, улегнуће.* — У средини тога високог склопа је корутина Морихово. *Дед. Ј.*

кору̏шити се, кòрӯшӣм се несврш. *покривати се кором, постајати скорен.* — Слаби зраци одблескују са снежне површине што се већ почиње корушити. *Дом.*

корчу̏љати се, -а̄м се несврш. *клизати се на корчуљама. Р-К Реч.*

корчу̏ља̄ш, -а́ша м *клизач. Р-К Реч.*

кòрчуље ж мн. *клизаљке. Р-К Реч.*

кòршо̄в, -ова м мац. покр. *крчаг, врч, бокал.* — Пио [је] воде из коршова. *Берт.*

кӧс м (мн. кӧси и кӧсови) зоол. *птица певачица из реда дроздова.* — Коси су звиждали у џбуновима. *Бег.* Зачикују косови славује. *Рак.*

Изр. зоол. црни ~ Turdus merula; ~ гривњаш T. torquatus alpestris; водени ~ Cinclus cinclus. *Терм. 4.*

кӧс, кӧса и кòса, кӧсо и кòсо **1. а.** *који је нагнут, који је под углом према хоризонталној површини.* — Место пахуљастог снега кошава и косе кише. *ЛМС 1951.* Појединa ријеч, слог или глас писали су се помоћу . . . косих клинова. *Пов. 1.* **б.** *који није у правој, равној линији.* — Гледала га је својим косим татарским очима са толико љубави. *Пер.* **2.** *који се налази с бока, са стране, побочан, постран.* — Са кровова . . . она [група Арнаута] им је наносила велике губитке, гађајући их делом из непосредне близине фронтално, а делом поиздаље косом ватром. *Лаз. М.* **3.** фиг. *неповерљив, сумњив, непријатељски (о погледу).* — Бацао [је] кос поглед на рогатога [сатира]. *Наз.* Обрад . . . косим погледом сина општину. *Рад. Д.*

Изр. ~ призма мат. *тело коме је осовина нагнута према бази и затвара оштар кут, угао:* коси хитац физ. *хитац испаљен под кутом, углом између нуле и 90°;* коси кут, угао мат. *кут, угао који је мањи од 90°;* коси падежи грам. *сви падежи осим номинатива.*

кòса¹ ж (ак. кӧсу) *длака на човечјој глави.* — Распустила косе . . . и плаче. *Лаз. Л.* фиг. Истреса [зора] из своје косе небројен растопљен бисер. *Вел.*

Изр. диже му се (јежи му се, иде му увис) ~ (на глави) *осећа велик страх, ужас;* под седу косу *под старост;* по коси попало иње, прогрушала се коса *постао је сед, просед, поседео је;* скочити један другоме у косу *почупати се с ким;* уз косу (бити) *не бити по вољи;* уз косу (ићи) *противити се;* вилина ~ бот. а) *биљка из пор. слакова* Cuscuta; б) *танке паучинасте нити које лете зраком, ваздухом у јесен.* — Раван крај над којим протиjеће вилина коса . . . радосно трепери. *Донч.*; в) *нити стаклене вуне као украс на божићном и новогодишњем дрвцу.*

кòса² ж **1.** *пољопривредно оруђе којим се коси, начињено у облику дугачког савијеног ножа, наоштреног с једне стране и причвршћеног уз дуги држак.* — фиг. Чујеш ли страшну јеку? Смрт опет косу бруси. *Кркл.* Ману време косом, па ког крајем, ког окрајком, тек сави снопље. *Вукић.* **2.** *комад ливаде као мера колико један косац може покосити за један дан.* — Имање се састојало од четрдесет коса ливаде, осам дана орања, десет мотика винограда. *Б 1958.*

Изр. дошла (дође) ~ до бруса (до камена) *напунила се мера, даље се не може.* — Дошла коса до бруса. Кипело, кипело, па прекипело . . . сваки који је ма и најмање осећао срца у грудима, дигао се на оружје. *Вес.*; ~ глади *глад;* ~ смрти *смрт;* ~ времена *време;* намерила се ~ на брус, на камен; ударила ~ у камен *каже се кад се сукобе људи који не желе попустити један другоме.*

кòса³ ж геогр. **1.** *нагнута површина брега, планине, блага падина, повијарац, страна.* — Преда мном је био њихов велики шанац, на доста благој коси. *Вукић.* Говедарчад шеврдала је планинским косама већ мјесец дана. *Гор.* **2.** *највиши део, било планине, планински хрбат, слеме.* — Од њих [Великог и Малог Штурца] се звездасто разилазе дугачке косе и повијарци нарочито према северу и истоку. *Цвиј.* Од била . . . гранају се . . . горске косе или повијарци. *ОГ.*

кòсāљ, -а̀ља м зоол. *врста рибе* Abramis ballerus. *Бен. Рј.*

кòсан м бот. **а.** *врста сите* Juncus maritimus. *Бен. Рј.* **б.** *врста перунике, сабљичица* Gladiolus communis. *Сим. Реч.*

косà̀ница ж *сенокоша, ливада.* — Дација се није давала само на земљу косаницу и ораницу, већ и за сву стоку. *Вујач.*

кóсāње с *гл. им. од* кóсати.

косà̀њица ж *дем. од* коса[3](2). — Бијло ... као велика коса, из које су мање косањице отишле на страну. *Вук Рј.*

кòсāр, -а́ра м *ковач који кује косе. Р-К Реч.*

кòсат, -а, -о **1.** *који има дугачку и бујну косу, космат.* — Један [Циганин] испод черге, гарав и косат, излети с боцом у руци. *Кос.* **2.** *који има дугу гриву, гриват (о коњу). Деан. Рј.* **3.** фиг. *обрастао шумом, шумовит.* — Кад очи узнесем уз твоје косате стране [Козаре], у мом срцу ... једно птиче прокљувава. *Кул.*

кóсати, кȏшēм несврш. *сецкати.* — Косала [је] траву за живад. *Бал.* Плаћају ... косано месо много скупље него ... на копну. *Крл.*

кòсати, -а̄м несврш. пом. *једрити тамо-амо против ветра, крстарити, бордижати. Деан. Рј.*

кòсатка ж зоол. *риба из пор. китова* Orca orca. *Терм. 4.*

кòсац, -сца м (вок. кȍшче; ген. мн. косā̀ца̄) **1.** = косач *онај који коси траву, жито.* — Загрћу [рукаве] косци и живо се кладе који ће брже наткосити друге. *Шант.* Косац клепа косу. *Гор.* **2.** покр. *в. коса*[2] (*2*): један ~ ливаде. **3.** зоол. **а.** *птица селица слична препелици* Rallus crex. — Једно босо и огољело дјетешце ... као косац лагано ... дотрчи пред кућу. *Кал.* **б.** *врста паука* Phalangium opilio. *Терм. 4.* **в.** *в. сабљарка* Pelecus cultratus. *Бен. Рј.*

кòсāч, -а́ча м **1.** = косац (1). — Пушио се од напора као косач усред лета. *Рад. Д.* **2.** зоол. *в. косац* (*3в*). *Р-К Реч.*

косà̀чица ж **1.** *женска особа косац* (*1*). — Није она косачица која се о подне одмара, него коси по вас дан. *Вел.* **2.** *строј, машина за кошење.* — Под наслоном шупе ... је лежала и сломљена косачица. *Моск.*

кòсāчкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на косаче, на косце.* — Ти копачки и косачки умори не траже спас у сну. *Ћос. Д.*

кòсāчки прил. *својствено косачима, косцима.* — Они [су се] заиста косачки, уморни а орни, примицали. *Лал.* С песмом ... по косачки ... кретоше се. *Фил.*

кòсеканс м и **косекà̀нта** ж лат. мат. *тригонометријска функција која значи однос хипотенузе и супротне катете.*

кòсибаша м *старешина, вођа косаца, козбаша.* — Људи оставише косе и клепце па опколише свог косибашу. *Вј. 1960.*

кòсидба ж *кошња, кошење и време кад се оно врши.* — Гледао је ливаде јесу ли стасале за косидбу. *Сиј.* фиг. Главе су се сагибале без отпора као пред неумољивом косидбом смрти. *Бен.*

кòсијер, -ѐра м = косир *велик, савинут вртни, баштенски нож за резање лозе, гранчица, грања и сл.* — Сваки час би у руци ... блеснуо косијер којим је секао везе на сноповима. *Ћос. Б.* Кидао је грање ... сјекао около косијером. *Поп.*

кòсилац, -иоца м *косац, косач.* — И угледа триста косилаца на ливади Ченгић Алај-бега. *НП Вук.*

кòсилица ж *косачица. Р-К Реч.*

кòсимицē прил. *у косом правцу, косо, укосо.* — [Свјетиљка] сипље косимице зраке на стијене. *Шен.* Налива чашице, а све косимице гледа к прозору. *Вуков.*

кòсина и **косȉна** ж *нагнута површина чега, падина, страна.* — На косинама између тераса предвиђају се простори за засађивање цвећа. *Пол. 1959.*

кòсинаст, -а, -о *који иде укосо, накошен.* — Испод танких косинастих обрва свјетлуцале су жућкасте очи. *НИН 1960.*

кòсинус м лат. мат. *тригонометријска функција која значи однос налегле катете према хипотенузи.*

кòсинуснӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на косинус:* ~ правило.

кòсинусов, -а, -о *који припада косинусу.*

кòсȉр, -и́ра м = косијер. — Насаде косир на дугачку држалицу те дохитају и секу та дрва и гране. *Нен. Љ.* У руци му је ваздан какво оруђе: сврдло, косир ... *Пав.* фиг. Чекају да куга косиром их згради. *Бој.*

Изр. голуб ~ зоол. *врста морске рибе* Myliobatis aquila. *Финк.*

косȉрити, кòсȉрӣм несврш. *дизати главу шепурећи се.* — Иде као какав паун и косири главу. *Бен.*

косȉрић м зоол. *врста ластавице* Hirundo urbica. *Финк.*

косȉрче, -ета с *дем. од* косир. — Почех да кидам један повећи грозд ... — На ти косирче! *Станк.*

кòситар, -тра и **кòситер** м грч. хем. *метал сребрнастобеле боје, лак за ковање, калај.*

кòситёрнӣ, -ā, -ō = коситрен **1.** *који има, који садржи у себи коситра*: ~ руда. **2.** *који је направљен од коситра*: ~ чаша, ~ здела, ~ кандило.

кòсити, кòсӣм несврш. **1.** *давати чему коси положај; чинити косим, кривити, искривљавати.* — Изненада се умешао старац косећи са тешкоћом укрућена леђа. *Рад. Д.* Пришивао га је на себи, под самим грлом, кривећи главу и косећи очи. *Ћоп.* **2.** фиг. (кога, на кога) *гледати са стране, искоса, попреко, исказујући своје незадовољство, мржњу.* — Јелка га косила очима, сва биједа и дрхтава. *Кум.* Село опет поче да прича о њеним састанцима. Брат је непрестано на њу косио оком и гледао испитивачки. *Лоп.*

~ **се** *узимати кос положај, нагибати се у страну, повијати се.* — Крила те гомиле кошаху се у страну к зидовима и повијаху, као да хоће да се заклоне од куршума. *Бож.*

кòсити, кòсӣм несврш. **1.** *резати, сећи, одсецати косом или косилицом*: ~ траву, ~ сено, ~ жито. **2.** фиг. *свом снагом пухати, дувати носећи, бришући све испред себе* (*о ветру*). — На пољу мећава коси. *Радул.* **3.** фиг. *прелазити обухватајући површину чега попут косе.* — Сунце из дубине свитања засјењује очи, док његови линијски рефлектори косе околину Гран Саса који се сада једва види. *Ћон.* **4.** фиг. *масовно убијати; уништавати* (*о убојном оружју и смрти*). — Смрт је косила стотине сушичавих радничких жена. *Козарч.* Митраљези ... косе нас с ногу. *Вуј.*

~ **се 1. а.** *ударати један о другога при ходу, пролазу, сударати се, додиривати се, дотицати се.* — У његовој се близини чује тихо пуцкарање, као да се челичне игле косе једна о другу. *Вукић.* Ход његов [био је] толико прав да су му се ципеле косиле. *Вучо.* **б.** *ударати копитом једне од предњих ногу у чланак изнад копита друге предње ноге* (*о коњу*). — А што пишеш да ти се коњ коси, заливај му рану свињским ... салом. *Моск.* **2.** *укрштавати се у лету.* — У висинама косе се и размотавају орлови. *Ћон.* **3.** *крзати се* (*о сукну*). *Вук Рј.* **4.** фиг. *долазити у сукоб, сукобљавати се.* — Он никад и ни у једном случају није учинио ишта што би се косило са најосетљивије схваћеним народним интересима. *Бел.* Ви се својим владањем косите са школским одредбама. *Гор.* **5.** (на кога) *упућивати коме прекоре, замерке, осећати се на кога, гледати* (*кога*) *попреко.* — Љубо моја ... не љути се, не коси се на ме! *НП Вук.* Шутио је и гризао се у себи слушајући како су се сада сви почели на њ косити. *О-А.* **6.** уз. повр. *кошкати се, туђи се, клати се.* — Нађе два бравца, а они се једнако косе. *Н. прип. Вук.* Знаду се пчеле и косити, јер често се заметне кавга. *Марет.*

кòситрен, -а, -о **1.** = коситерни: ~ чаша, ~ тањир. **2.** *који је по боји сличан коситру, који бојом подсећа на коситар.* — фиг. Зар није диван овај мир и ... коситрена сивоћа неба. *Сим.*

кòсић, -а и **кòсӣћ,** -и́ћа м *дем. од кос.* — Косић зазвижди из ... трњака. *Дом.*

кòсица ж **1.** *дем. од коса.* **2.** *узичица којом је бич за држаљ привезан. Вук Рј.*

Изр. вилина ~ *в. вилина коса, уз коса*[1] (*изр.*).

кòсӣште с *држак, држаље косе.* — Узе у руке косиште, скиде с њега косу. *Моск.*

ДОДАТАК

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

Треба да стоји

жанда̀рина м и ж
жанда̀рчина м и ж
жгёба и **жгéба** ж
жгёпчā̀д ж
ждрёбā̀д ж
ждријѐти и **ждрѝјети,** ждрèм
жѐженбст, -ости ж
желу̀чина ж
жёљӯд м покр = желуд *Вук Рј*
Унети нову одредницу после *жељуд*
жёљӯдов, -а, -о *који ирнада жељуду* — (Додати пример који је дат под *жељуд*)
Ставити уместо одреднице *живичāти*
живѝкати, жѝвичēм несврш
жму́ра ж
жу̀рнāл **1. а.** *дневни лист дневник*
жустрѝна На крају примера додати извор *Андр И*

за́бāвнӣк и **за́бавнӣк**
забā́хтати, забахћēм и забашћēм
забијѐљети (се), -елӣм (се)
за̀бӣтскӣ и **за́бӣтскӣ**
забу̀ђати (се)
завари́вати (се) несврш
зава́рити сврш
завéвати несврш
за̀вēзāнбст
за́ветовница, ијек завјетовница
загоспо̀дити, -осподӣм
за̀граничнӣ и **загра̀ничнӣ**
за̀грēвнӣ, -ā, -ō, ијек загријевнӣ
загу́чати, -чӣм (уместо *заіучити*)
задā́јāње (уместо *задàјāње*)
задā́јати, за̀дāјām
за̀дути, задмēм и за̀дујēм
заду́шити
за́душнӣк дефиниција треба да гласи *онај који живи од нечије милости*
заж(и́гати, за̀жӣгā сврш
за́зоран, -рна, -рно
зазо̀рљив
зазо̀рљивац, -йвца
зазо̀рљиво
зазри́кати, зазрѝчēм
за̂јмнӣ
за̀кā̀јтити
заке́рати несврш
закле́нути, заклēнēм
за̀клēти, закунēм сврш **1.** *замолити уз заклињање, затражити*
за́клонит
за̀клоњати (се), -āм (се) несврш
за̄кономēрно прил
закопѝтати, -āм сврш
за̀корā̄к
закора́кнути
залаво̀рити сврш
за̀локотитн
за̀ломак **2.** мн *залом љени брхови лозе*
залу́ђјети (се), -дӣм (се)
за̄̂мађијā̄нбст
за̂млата и **за̄̂млата** ж и м
замоби́вати, -обујēм несврш
за̄̂мрлӣ
за̄̂мрлбст
за̀муцнути, -нēм сврш *запети у говору замуцати*
зању́кати, зањӯчēм
запалу̀цнути, -алуцнēм

за̀пе̄нтати

запепѐлити, -епелӣм

Унети нову одредницу после *заилӯташти*

за̀пљацкати, -а̄м сврш покр *b заиљескаши* — А кад које од оно преобучењака изигра љепше несретњу игру, старо и младо запљацка рукама *Љуб*

за̀пљачкати Брисати ознаку **1.** и избацити тачку **2.** са примером

запосе́да̄ње и **запо̀седа̄ње,** ијек запосједа̄ње и запосједа̄ње, с

за̀пре̄ти р прид запро̄, за̀пр̄ла -ло

за̂разӣште

за̂разно̄ст и **за̂разно̄ст**

заси́вити, засӣвӣм

за̀сисати — Дефиниција треба да гласи *настављши са сисањем и кад мајка ионоδо заиӣрудни (о малом дешешу)*

засо̀пити, засопӣм

засо̀чити, засочӣм

за̂спа̄ло

за̂спа̄ло̄ст

за̀сребрити и **засрѐбрити,** засребрӣм

за̀те̄гнут

за̀устава

за̀ушнӣци

Уместо одреднице *заир̓ењиши се* треба да стоји одредница

зацр̓њѐнети се, -црљенӣм се сврш покр *b заиῤењеши се*

зацр̓пити, зацр̓пӣм сврш.

зача́рити, зача̄рӣм

зачѝслити, зачислӣм

за̀шепати, -а̄м и **зашёпати,** зашёпа̄м

зашки́љити, -ӣм

збо̀ра̄д

звѐздац, -аца

звездоча́тац, -аца, ијек звјездочатац

звѐча̄рка ж

звр̓ст ж

згёба ж

зго́бити се, зго̂бӣм се сврш

зда̂ти, зда̂м

здр̓венити се и **здрвѐнити се,** -ӣм се

здр̓жа̄но̄ст

зѐбровина

зѐвзечина м и ж

зѐмство

зијафет м

зимо̀внӣк, -ика и **зѝмо̄внӣк**

зӣмозелён м и ж

злато̀глав,[1] -а, -о

злато̀глав[2] м

злӣчина м и ж

зло̀ва̄риӣк

злово̀љити се, зло̀вољӣм се

злотво̀рити, злотворӣм

змо̀рац, змо̀рца

зно̀јан

зӯнза̄р м зоол *b бумбар*

ѝзвадак, -атка м

изве́ћати, извећа̄м

изгло̀ђати, изглођём

ѝзгово̄р, -ора

изгрохо̀тати се, -охоћём се

ѝздајица м и ж

ѝздути се, йздмём се

ѝзети, измём

ѝзјѐден, -а -о и **изјѐден,** -ѐна, -ѐно

излепѐтати, -епећём

излиза̀ница ж

измѐничан ијек измѐничан

измѐнично ијек измјенично

измишља́вати, -ишљава̄м несврш

ѝзносит

изража́ва̄ње

ѝзра̄стао, -асла, -асло

ѝзре̄ба̄р и **ѝзре̄бра**

ино̀ве̄рски ијек иновјёрскӣ

инструмента́рати сврш и несврш *удесиши, удешавашй ирирединш, ирирейиваши једно*

интегри́рати (се), -егрӣра̄м (се)

интереси́рати сврш и несврш

ѝнтересовати сврш и несврш

иска́па̄ње

ѝскрцати, -а̄м сврш

ѝскусан и **ѝскӯсан**

исламизи́рати, -изӣра̄м

испљу̀вати, испљујём

испо̀вртати, -врћём несврш *ирихваташи, граδиши,*

испо̀дмӯкла и **ѝсподмӯкла**

ѝспоредно

испр̓лети — Брисати одредницу, а пример од *Кур* ставити уз *испр̓љиши*

испр̓љити, испр̓љӣм сврш *сасδим ошалиши, оиῤљиши* — (Унети пример који је дат уз *исирлеши*)

ичо̀глан

ја̀завча̄р (Такав акценат треба да стоји и код изведеница)

јазàвчина

јâломак, -ōмка

јàрчина[1] ж *ауим и ией од јарак*

јàрчина[2] м и ж *ауим и ией од јарац*

јàрџија м покр *b арџија*

јâтка

јâткин

јäфта ж тур *село насеље општина*

јевàнђēљскӣ (уместо *јевàнђелскӣ*, после одреднице *јевàнђēље*)

Јèврејин м мн (јд Јèврej и Јèврејин) = Жидови *народ семитског порекла који живи у Израелу и у другим земљама*

јèзичка ж

јēр м и с

јер везн

јēрā и **јèри** м и с

Јермéни и **Јèрмени** м мн (јд Јèрмēн, -ена и Јèрменин) *народ индоевропског порекла који чини основно становништво Јерменије* — (Уместо одредница *Јермен* и *Јерменин*)

јутан, -а, -о

јўтен, -а, -о

кажѐвāње

кажѐвати

казàнчина ж

кàлавāр м мај

кàлуђерица и **калуђѐрица**

кàлуђēрство и **калуђéрство**

кампúрати, кампӣрāм и **кàмповати,** -пујēм

кàнаља м и ж

кàртација и **картàција**

кàтоличкиња и **катòличкиња**

кèњчина ж

кесáрити се — избацити одредницу са примером

Унети нову одредницу после одреднице *кило-*

кӣлограм м грч физ *јединица мере за тежину од 1000 грама* кила[1] (а)

кӣптати, киптӣм и кӣпћēм

клàнчина ж

клишетúрати, -ѐтӣрāм сврш и несврш

клишúрати, -йшӣрāм сврш и несврш *иренети, ирености* фиг *(на)чинити*

клòптати, клопћēм несврш *газити сшварајући карактеристичан шум, шабати*

кључаоница и **кључаòница**

колòврта ж

колòфōнӣј, -ија

кòмардāр м покр

конзеквèнтно прил = консеквентно

конзултúрати сврш и несврш

корбàчина ж

кòрети несврш покр

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

Књига II

Друго фототипско издање

Уредник *Мирослав Ранков* * Технички уредник *Мирјана Јовановић* * Корице *Иван Болдижар* * Коректор *Душанка Видаковић* * Издавачко предузеће Матице српске Нови Сад * За издавача *Драгољуб Гаварић* * Тираж 5000 примерака * Штампа Младинска књига, Љубљана, Титова 145

1990

ISBN 86-363-0187 4/ISBN 86 363-0189 0

CIP — Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

808 61/ 62—3
801 3

РЕЧНИК српскохрватскога књижевног језика / [уређивачки одбор Михаило Стевановић и др] — [2 фототипско изд] — Нови Сад Матица српска, 1990 — 6 књ , 25 cm

Суиздавач књиге 1, 2 и 3 је Матица хрватска

ISBN 86-363 0187-4
Књ 2 Ж—К (косиште) — 1990 — 867 стр
ISBN 86-363-0189-0
2096903

1 Стевановић Михаило
а) Српскохрватски језик — Речник
2094599

РЕЧНИК СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ДРУГО ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ
1990

Ово издање *Речника* објављено је захваљујући
помоћи Вукове задужбине из Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

МАТИЦЕ СРПСКЕ

Уредници:

АКАДЕМИК ДР МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ, ДР СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ, СВЕТОЗАР МАТИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН

Помоћни уредници:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ, ДРАГИЊА ПОПС-ДРАГИЋ, МИЛАН ОДАВИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, ДР ОЛГА ЦВИЈИЋ

Обрађивачи:

ДР МИТАР ПЕШИКАН, ДР КРЕШИМИР ГЕОРГИЈЕВИЋ, КОСТА ДОШЕН, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, ДР НАДА ЂОРЂЕВИЋ, ЕМИЛИЈА КАЧАНИК, РАТИБОРКА БРКИЋ, ДАНИЛКА ЂУРИШИЋ

Секретар Уређивачког одбора:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ

МАТИЦЕ ХРВАТСКЕ

Уредници:

АКАДЕМИК ДР ЉУДЕВИТ ЈОНКЕ, АКАДЕМИК ДР МАТЕ ХРАСТЕ, АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА

Помоћни уредници:

ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА

Обрађивачи:

АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ЈОСИП ЈЕДВАЈ СТЈЕПАН ПАВИЧИЋ, ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ

Тајник Уређивачког одбора:

МИЛАН ВИНЦЕНС

МАТИЦА СРПСКА • МАТИЦА ХРВАТСКА

РЕЧНИК
СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

КЊИГА ТРЕЋА

К—О
(косјерић—огранути)

Нови Сад • Загреб
1969

САДРЖАЈ

	Речник, III књига	9—910
К	(од речи косјерић)	9
Л		149
Љ		253
М		265
Н		479
Њ		830
О	(до речи огранути)	835

РЕЧНИК

К—О

(косјерић—огранути)

К

косјѐрић м покр. **1.** *дем. од косијер.* — Умјесто сјекире дадоше им климав косјерић на слабом насаду. *Ћал.* **2.** *врста веза.* — Поскуће [доњи део женске одеће] везено на... оканца и косјериће. *Љуб.*

кòска ж (дат. -ски) **1.** *дем. од кост.* — Ушне коске... спојене су међусобно нежним зглобовима. *Батут.* Скитница оглода бачену коску. *Сим.* **2.** *коштица у воћа. Р-К Реч.*

Изр. човек крупне коске *крупан човек*; ~ раздора *оно што изазива раздор, свађу.* — Међу... масе њихове воће су убациле коску раздора. *Милис.*; ни кост с коском неће му остати *биће растргнут*; *биће уништен*; поломити коске коме *много изударати, испребијати кога.*

кòсканӣ, -ā, -ō *в. коштан.* — Обавештава домаћицу... помоћу косканог дугмета. *КН 1956.*

кòскица ж *в. коштица.*

кòсмāње с *гл. им. од космати.*

кòсмат, -а, -о **1. а.** *који је дуге, густе длаке.* — Очи су увучене... а над њима велике, космате обрве. *Рист.* Космат је и обрастао као ован. *Вил.* **б.** *чупав, разбарушен.* — Свирепо је исмејавао алкохоличарски занос косматог омладинског песника. *Скерл.* **в.** *обрастао длакама.* — Зацрнеле му се испод подрезане кошуље космате груди. *Рад. Д.* Омотан [је] у једној риђој, косматој вучетини. *Љуб.* **2.** фиг. *зао, покварен; језичав.* — Била је то жртва непоштена поступка неких косматих душа. *Крањч. С.*

кòсмати, -āм несврш. *рашчупавати. Рј. А.*

~ **се** фиг. *препирати се, надмудривати се.* — Бива често да превејани младенци с учитељем радо се космају и натежу. *Кур.*

кòсматица ж *косматo женско биће или животиња.* — Наша' јесам једну косматицу. Не хти ми се с пута уклонити; тргнух ћордом, одсјекох јој главу. *НПХ.*

кòсматӧст, -ости ж *особина онога који је космат и онога што је косматo.*

кòсмāч, -áча м *онај у кога су дуге длаке, који је руњав, рутав. Рј. А.*

кòсмӗљ, -éља м **1.** зоол. *врста морског рака кратких тицала, пипака и широка тела, раковица спужвара* Dromia vulgaris. *Терм. 4.* **2.** бот. *в. боражина. Сим. Реч.*

космѐтика ж грч. = козметика. — Пред огледалом косметике бирам. *Марк. Д.*

космѐтичāр м = козметичар.

космѐтичāрка ж *женска особа козметичар.*

космѐтичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на козметичаре.*

космѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на козметику*: ~ средства.

кòсмӗћ, -éћа м зоол. *в. космељ (1). Деан. Рј.*

кòсмина ж покр. *дуга и разбарушена коса.* — Срио путом једну велику женетину голу и босу... а с рудијем косминама до више кољена. *Љуб.*

кòсмичан, -чна, -чно *који се односи на космос, свемирски, васионски.*

кòсмичāр м **1.** = козмичар. **2.** *в. козмополит(а).* — Римски филозофи нису били космичари него моралисти. *Дуч.*

кòсмичкӣ, -ā, -ō *који се односи на космос, свемирски, васионски*: ~ брод, ~ зраци.

кòсмōв, -ова м *космат пас. Вук Рј.*

космогӧнија ж грч. = козмогонија.

космогӧнијскӣ, -ā, -ō *који се односи на космогонију*: ~ хипотеза.

космогӧничкӣ, -ā, -ō *в. космогонијски.*

космогрàфија ж грч. = козмографија.

космӧграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на космографију.*

космо̀дром и **ко̀смодром** м *место за узлетање свемирских бродова.* — Совјетски новинари ... су присуствовали лансирању »Васхода« на космодрому. *Б 1964.*

космологија ж грч. = козмологија.

космолошкӣ и **космолошкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на космологију.*

космона̀ут м = козмонаут.

космонаутика ж грч. = козмонаутика.

космона̀уткиња ж *женска особа космонаут.* — Америчким дјевојкама, потенцијалним космонауткињама, остало је само да изразе мало љутње ... на рачун америчке свемирске администрације. *Пол. 1963.*

космополи̏т, -и́та и **космополи́та** м = козмополит(а).

космополита̀зам, -зма м грч. = козмополитизам.

космополи̏тка ж *женска особа космополит(а).*

космополи̏тскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на космополите.*

ко̀смос м грч. = козмос.

ко̀смура ж бот. *зечја лобода. Сим. Реч.*

космура̀ња и **космура̀ча** ж *гадна, нечиста коса. Р-К Реч.*

космура̀ина ж *дуга и нечешљана коса.* — Рашчупане [су] космурине покриле чело и пале до очију. *Љуб.*

ко̀снат, -а, -о *в. космат.* — Беше коснат, брци и коса рекао би од смоле — тако су му биле гараве власи. *Шапч.* Ал' ето ти косната ђогата. *НПХ.*

ко̀снӣ[1], -а̄, -о̄ *који се односи на косу.*

ко̀снӣ[2], -а̄, -о̄ *који се односи на кост*: ~ туберкулоза. *Терм. 5.*

ко̀снӣк, -и́ка м **1.** *косо положена греда у зиду куће од плетера. Вук Рј.* **2.** пом. *кратки коси јарбол на прамцу брода који служи за ношење нарочитих једара. Мин. Лекс.*

ко̀снути, -нӗм сврш. **1.** *дирнути, дарнути, такнути, дотакнути изазивајући јак бол.* — Звизну зраком цилит љути ... мјеште јањца мрка косну вука. *Мажс. И.* **2.** фиг. *в. коснути се (2).* — Вашег писма садржај јако ме је коснуо. *Игњ.* Узаврело је у Дражиној души, све га то коснуло. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *дотакнути се болно.* — Њему [Омер-паши] оста нешто ... да се косне и нашијех брда и да цару уjарми нас свому. *Март.* **2.** *дојмити се, изазвати болно осећање, саосећање, саучешће, самилост, сажаљење.* — Овај проглас немило се косну босанских бегова и спахија. *Том.* Коснуће се његовог срца људско страдање. *Глиг.*

ко̀со и **ко̑со** прил. **1.** *у косом правцу, косимице, постранце.* — Зраке сунчане косо падају на њих. *Вел.* Окренуо сам се косо и прстом шарам по зиду. *Станк.* **2. а.** *преко воље, попреко, непријазно, нељубазно.* — Поздравио косо и нешто убрзаним кораком пошао. *Кал.* Аљоша се одједанпут косо осмјехну. *Л-К.* **б.** *неповерљиво, сумњиво.* — Гледала га је косо као да се чуди и љути. *Ћос. Д.* Брзо се Перушина окрену ... звјерајући косо и огледавајући се непрестано. *Кал.*

ко̀сов, -ова и **ко̀совац,** -о̄вца м зоол. *в. ко̀с.* — Славља и косов већ су ... извијали своје заносне мелодије. *Ком.*

косо̀вић м *млади кос.* — За осам дана сви су косовићи покрепали. *Кор.*

косо̀вица ж зоол. *женка птице коса.* — Није било наших ... косова и косовица. *Шен.*

Изр. ~ суди *шума где влада закон јачега.* — Ево вам шуме за леђима, косовица у њој суди. *Ћоп.* Нека врате што су одагнале, јер ће им друкчије судити косовица. *Буд.*

косо̀вљӣ, -а̄, -е̄ *који се односи на косове.*

Ко̀сово с **1.** *Социјалистичка Аутономна Покрајина Косово, која чини део СР Србије.* **2.** *котлина, поље у оквиру те покрајине.* **3.** ист. *битка на том пољу 1389. г.*: после Косова, од Косова итд.

Изр. доцкан стиже на Косово Јанко *касно, доцкан је нешто почињати после свршеног чина*; направи се (отвори се) ~ *направи се лом, туча, крв.* — Направи се Косово ... па коме опанци, коме обојци. *Рад. Д.*; провести се као Јанко на Косову *провести се врло рђаво*; све ми је равно до Косова *сасвим ми је свеједно.*

ко̀совскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Косово (3)*: ~ битка, ~ катастрофа.

косо̀кутан, -тна, -тно *који има косе кутове, косоугли.*

ко̀соња м *онај у кога је дугачка коса.* — Није важно да ли је неко брадоња или је само ... косоња. *Пол. 1959.*

косо̀ок, -а, -о *који има косе очи; разрок.* — Наиђе косооки Јовандекин кум Јово. *Ћоп.*

косо̀падица ж *в. ћелавост. Р-К Реч.*

косо̀пасица ж мед. *лишај на коси* herpes tonsurans. *Терм. 5.*

ко̀сор и **ко̑сор** м покр. *оруђе за резање и сечење трња (слично косиру).* — Данас је цијели дан ... измахивао косором. *Десн.*

косо̀репа ж зоол. *в. бргљез. Бен. Рј.*

косо̀углӣ, -а̄, -о̄ *косокутан*: ~ троугао.

ко̑ст, ко̀сти ж (лок. ко̀сти, инстр. ко̀сти и ко̑шћу; мн. ко̀сти, ген. ко̀стӣ и ко̀стијӯ) **1.** *један од тврдих делова тела човечјег и животиња кичмењака*: чељусна ~, кључна ~,

рамена ~, стопална ~; кости главе, трупа, удова. **2.** мн. фиг. **а.** *тело (обично измршавело).* — Једва носим у костима душу. *НП Вук.* И протегнут ће трудне кости на клупи од чворова дрва. *Михољ.* **б.** *тело онога који је умро, посмртни остаци.* — Ријека ће доскора имати његове кости. *Цар Е.* **3.** *очњаци зуби, кљове неких животиња (најчешће слонове) од којих се израђују разни предмети.* — На сточићу од слонове кости стоји ... прах за косу и лице. *Дуч.* **4.** фиг. **а.** *оскудна храна, залогај.* — Знам да мрзите на Лолића који нам сваку кост испред устију граби. *Шен.* Погледајте ви како они живе. Сва кућа по читаву недељу гложе кост. *Глиш.* **б.** (обично с атрибутом: гола) *ствар мале или никакве вредности.* — Народност без народне државе гола је кост. *Павл.* **5.** *костур (3).* — Воз је пламтио у диму ноћи, спржена лежала челична кост. *Вит.* Гвоздене кости моста шкрипе. *Бон.* **6.** фиг. (обично с атрибутом: туђа) *порекло, род по крви.* — Није у Мијатову роду никад бивало тенца ни вукодлака ... већ ако се ... уметнуо у прабабу, што је била твоја кост. *Љуб.* Шта има рођеније од брата, а гдје је онда жена, туђа кост ...? *Шуб.*

Изр. бацити коме ~ *задовољити кога чим незнатним*; бацити ~ (из)међу кога *завадити, унети раздор*; до (голе) кости (узети, опљачкати) *све (узети, опљачкати)*; до кости (познавати нешто) *бити велики стручњак, познавати нешто у танчине*; ~ и кожа, (сама) кожа и кости *врло мршав човек*; ~ (од) кости *рођено дете.* — Ето, синови његови, пород његов, кост кости ... па ни налик на њега! *Срем.*; ~ у грлу (бити коме) *нешто што се не може трпети онакво какво је*; наместити (пребројати, поломити, смрвити) коме кости *испребијати кога*; оставити (негде) кости *умрети, погинути негде*; прокиснути, прозепсти до кости(ју) *јако прокиснути, прозепсти*; претресати чије кости *клеветати, ружно говорити о коме мртвом*; (пре)тврда ~ бити за кога *бити врло тешка препрека, бити несавладљив*; старе кости *стар човек, стара особа.* — [Вино] је ватра за старе кости. *Мат.*; уцепити што у крв и кости *упамтити тако да се никад не заборави*; улити, утерати коме страх у кости *јако престрашити кога*; ухватили се у кости *почели се вратити*; земља му кости изметала, кости му се у земљи превртале нар. *тешка клетва, проклетство.*

кòст м нем. варв. *храна.* — Мара ... је на косту и у квартиру држала ђаке. *Јакш. Ђ.*

кòстājница ж само у изразу: копље ~ *копље од костањева дрвета.* — Под њиме је ... бедевија, а у руци копље костајница. *Март.*

кòстањ м покр. *в. кестен.* — С десне стране брегови ... окићени костањем у осоју. *Љуб.* Ту ... печен костањ диши. *Марк. Ф.*

кòстањāр, -ара и **кòстањāр** м *човек који продаје печене костање.*

кòстаст, -а, -о **1.** *који је налик на кòст. Р-К Реч.* **2.** *костат.* — Он је велик и костаст. *Маж. М.*

кòстат, -а, -о *који има јаке, крупне кости, коштуњав (1). Р-К Реч.*

кòстела, ијек. кòстјела, ж бот. *в. копривић. Сим. Реч.*

кòстелић м (ек. и ијек.) бот. *в. копривић.* — Расте ... чворновити граб и опори костелић. *Десн.*

кòстēљ, -éља м зоол. *врста морског пса* Acanthias vulgaris. *Терм. 4.*

кòстило с *справа за глачање коже. Вук Рј.*

кòстиља ж бот. покр. *в. копривић. Вук Рј.*

кòстӣм, -има м фр. **1. а.** *одело које се састоји од кратког горњег капута и хлача, панталона (код мушкараца), а сукње и капута од исте тканине (код женских особа).* — Била је у црном костиму. *Јанк.* **б.** *нарочито одело за појединa звања и згоде, прилике*: болничарски ~, ловачки ~, спортски ~. **2.** *одело које носе маске и глумци.* — Костими и маске били су фантастични. *Т. књ.* Каткад би маркирао костим главног јунака. *Бег.*

Изр. у Адамову костиму *го*; у Евину костиму *гола.*

костӣмēр, -éра м *стручњак који спрема костиме за казалишне, позоришне представе, казалишни, позоришни кројач.* — Сценограф ... костимер и електричар долазе до највећег изражаја [у периоду натурализма]. *Поз. 1948.*

костӣмēрка ж *женска особа костимер.*

костӣмӣран, -а, -о *који је обучен у костим глумца или маске.*

Изр. костимирани плес, ~ забава *плес, забава у којима суделују маске, крабуљни плес.*

костимӣрāње с *гл. им. од костимирати (се).*

костимӣрати, -имӣрām сврш. и несврш. *обући, облачити некога у костим глумца или маске.*

~ **се** *обући се, облачити се у костим глумца или маске; снабдети се костимом.* — Костимирају се, шминкају ... и излазе на позорницу. *Пол. 1958.*

костимògраф м *сликар, цртач костима за казалишне, позоришне комаде.* — Редитељ

[је] имао поуздане сараднике у сценографу ... и у костимографу. *Пол. 1958.*

костѝра̄ње с *гл. им. од* костирати се.

костѝрати, кòстѝрām несврш. нем. варв. *хранити кога, давати храну, кдст коме.*

~ **се** *хранити се (обично код другога).*

кòстјела, ек. кòстела.

кòстобо̀лан, -лна, -лно = костобољан *који болује од костобоље.* — Шимун се загледао у тога ... костоболног старачца. *Гор.*

костòбо̀лнӣк м *човек који болује од костобоље.* — Ми стари костоболници реагирамо ... на промјене температуре необично истанчано. *Крл.*

костòбо̀ља ж мед. *болест зглобова и костију изазвана слабом изменом твари, материја у организму и таложењем мокраћне киселине у ткиву, улози.* — Јаукао је у кревету од костоболе. *Франг.* Охрид је по своме поднебљу подесан за лечење костоболе. *Пол. 1950.*

кòстобо̀љан, -љна, -љно = костоболан. — Почешће ... ми се жалио како је костобољан. *Вас.* Костобољан у запећку шути. *Божић.*

костòждер м зоол. *врста орла из пор. супова* Vultur monachus. *Р-К Реч.*

костòјед м, **костòјединa** и **костојѐдица** ж *трулење, разједање костију* caries. *Р-К Реч.*

костòло̀вка ж = костоломка само у нар. песн. у изразу: копље ~ *костоломно копље.*

костòлом[1] м *прелом костију.* — Костолом може бити прост ... или сложен. *Батут.*

костòлом[2] м **1.** зоол. *в. брадаш (2а).* **2.** бот. *лековита трава сабљичастог листа* Narthecium ossifragum. — Отидне [баба] у брдине и долине и набере костолома и вратолома. *Борђ.*

костòло̀ман, -мна, -мно *који ломи кости, који је опасан по живот:* ~ копље. *Р-К Реч.*

костолòмача ж ист. *направа за ломљење костију осуђенима.* — Костоломачу, ханџар, вешала; све ми још данас лепо извиди, да није коју рђа попала. *Јаки. Ђ.*

костолòмија ж *бездан, понор.* — Пада са неботичне стијене у костоломију. *Матош.*

костòломити, -ӣм несврш. *кињити, мучити кога тешким послом.* — Мало сам костоломио Ђурицу [сина]. *Вес.*

~ **се** *повр.* — Е Турчине, силан Бошњанине, не три тикве, не костоломи се. *Март.*

костòло̀мка ж = костоловка само у нар. песн. у изразу: копље ~ *костоломно копље.*

костòломљѐње с *гл. им. од* костоломити.

костòпиља м шаљ. *онај који пили, тестери кости, видар.* — Ми видаре зовемо костопиљама. *Креш.*

костòрог м зоол. *морска риба спљоштена овална тела* Balistes capriscus. *ЕЛЗ.*

кòстреба ж *свадљива жена. Р-К Реч.*

кòстрēт ж (лок. костре́ти и кòстрēти, инстр. кòстрēти и кòстрēћу) **1.** *груба, оштра длака козја, девина, камиља и сл.* — Јам' те млијеко и кострет са коза! *Март.* Видео је само средину воденице ... са пуним и празним врећама од кострети. *Андр. И.* **2.** *тканина и одећа од кострети.* — А на њему дуга риза од кострети. *Митр.* Жилава је нарав продрла и испод пустињачке кострети фратарске. *Нех.*

кòстрēтан, -тна, -тно **1.** *који је длакав као кострет.* — Подиже костретне обрве. *Божић.* **2.** *који је начињен од кострети.* — Сви су слушали ... глава наслоњених на костретне торбе. *Сиј.* Наг живот пружа кошуљу костретну. *Марк. Д.*

кострѐтина ж *аугм. и пеј. од* кострет.

кòстрēш м зоол. *в. гргеч. Терм. 4.*

кострѐшāч, -ача м *онај који проузрокује кострешење. Р-К Реч.*

костре́шење, ијек. костријѐшēње, с *гл. им. од* кострешити се.

костре́шити се, кòстрēшӣм се, ијек. костријѐшити се, несврш. = кострушити се **1.** *збркано и неуредно стршити на разне стране (обично о коси), дизати се стршећи као кострет; јежити се.* — [Чуперак] тршаве косе ... се кострешио испод нахерене шајкаче. *Ђос. Д.* Мишице му набрекле, брада му се костријеши. *Шен.* **2.** *испупчавајући тело дизати длаке увис (о животињама, обично кад се спремају на борбу).* — Звер ... је режала ... кострешила се и урлала крвожедно. *Вас.* **3.** фиг. *бити незадовољан због чега, узбуђивати се, раздраживати се, рогушити се; противити се.* — Није хтио да хладнокрвно саслуша ... него се одмах костријешио и постајао груб. *Чол.* **4.** фиг. *бити надмен због чега, поносити се.* — Бодаљ, краљ смрека ... кострешио се од снаге. *Наз.* **5.** *раздражено, оштро, грубо говорити један с другим, режати један на другога.* — Увијек су се костријешили један на другога. *Бен.*

кострѐшљив, -а, -о (ек. и ијек.) *који се често или радо кострешии. Р-К Реч.*

кострѐшљивōст, -ости ж *својство онога који је кострешљив.*

кòстријет м (ијек.) *в. кострет.* — Њихају се ... шарене торбице од вуне и кост-

ријети. *Вуков.* фиг. Умотајте се у костријет своје срамоте. *Мар.*

костријèшёње, ек. костре́шёње, с *гл. им. од костријешити се.*

костријèшити се, кòстријешӣм се, ек. костре́шити се.

кòстрика ж бот. **а.** *в. вèприна.* **б.** *в. пасјача. Сим. Реч.*

кòстрӣш м бот. **а.** *жабља трава.* **б.** *в. горчика. Сим. Реч.*

кòстрӯтан, -тна, -тно *костретан (2).* — Весело ступа с ... набијеним кострутним бисагама на врату. *Ранк.* Лице положи на коструту торбу. *Сиј.*

костру́шёње с *гл. им. од кострушити (се).*

костру́шити, кòстрӯшӣм несврш. *чинити да што стрши, да се костреши.* — Пухао је љутито кострушећи бркове. *Наз.*

~ **се** = кострешити се. — Слама се коструши као жуте чекиње убитих дивљачи. *Цес. А.* Ја се згрчим у тами очутивши како ми се коструши коса. *Кос.*

кòстӯр м (лок. костӯру и кòстӯру) **1.** *све кости заједно које састављају коштану основу, окосницу човечјег и животињског тела, скелет.* — Никад нико не би рекао да испод збораног хабита ... живи и постоји тако моћан костур. *Андр. И.* фиг. А кад наиђоше познате удољице ... поља, са костурима гора изнад њих, његово срце набуја. *Мил. В.* **2.** фиг. *врло мршав човек.* — Начинили сте од мене живи костур. *Новак.* На брежуљку, између мртвих, леже и живи костури, и чекају последњи час. *Јак.* **3.** *оквир, тврди делови који чине главни део чега (грађевине, тенка и сл.); основа.* — Видим костур тенка. *Вуј.* фиг. Они и потчасници на крилима, то су костур сатније. *Крл.* **4.** фиг. *оно што служи као основа за даљи рад, развој, конструисање чега, оно што сачињава главне линије нечега, схема, скица, нацрт.* — [Фабула] је одувек у литератури код добрих књига само костур за месо живота. *Михиз.* Најзад је костур догађаја израђен. *Ћос. Б.*

кòстура ж покр. *укоричен цепни нож, шкољоца, кустура (1).* — Отвори тупу, стару и рђаву костуру. *Матош.*

кòстураст, -а, -о **а.** *који је попут костура, мршав.* — Костурасти прсти болеснице почели [су] плести невидљиву паучину по јоргану. *Војн.* **б.** фиг. *који нема животне снаге.* — Превод ... Хасан-агинице, хладан, костураст превод ... који је промашио скалу и драмску и језичку. *Сек.*

костӯрина ж *аугм. од кост и костура.* — Данашња младеж канда у себи мјесто јаке костурине носи цијеви од гушчјих пера. *Шен.*

костӯрић м *дем. од костур.* — Туцкали су ти колутићи ... као мали костурићи. *Крл.*

костӯрица ж *дем. од костура.*

кòстӯрје с *зб. им. од костур.* — Клате се ... као костурје обешених. *Цес. А.*

кòстӯрница ж *место или зграда на гробљу где су сахрањене кости покојника (обично пренесене из прекопаних гробова).* — За подизање костурнице бранитељима Београда одређено је 30.000 динара. *Обз. 1932.* Косово постаде ... костурница страшна и поразом славна. *Рак.*

кòстӯров, -а, -о *који припада костуру.* — Мршава рука, као костурова, дограби гвоздену палицу. *Поп. Ј.*

кòстӯрскӣ, -ā, -ō *који је сличан костуру, мршав.* — Откривају костурске гољенице. *Горб.*

костӯрчић м *дем. од костур.*

косӯрина ж *аугм. и пеј. од коса.* — Дебео и јак старац, сав обрастао у косурину и браду. *Чипл.*

кòсци, косáцā м мн. (јд. кòсац) **1.** зоол. *род паука ситног тела и дугих и танких ногу* Phalangiidae. *Терм. 4.* **2.** (Кòсци) астр. *група звезда у сазвежђу Орион.* — Још Косци изишли нису, имаш ... када. *Јурк.*

кòт, кòта м заст. **1.** *оно што се окоти (од животиње), пород животиња.* — Јеж неће да мирује ... док својом оштром драчом изводе оботницу и кот јој. *Љуб.* **2.** погрд. *човек, људи сурови, безосећајни, мрски.* — Не бојим се од вражјега кота ... но се бојим од зла домаћега. *Њег.* Вражји коте ... доћи ће ђаво по те! *Радич.*

кòт (обично удвојено) *узвик* **а.** *којим се вабе пчеле.* — Кот, блага бубо, кот, блага бубо! ... отпочела Миона пчелину песму. *Рад. Д.* **б.** *којим се терају гуске. Вук Рј.*

кòта ж тал. покр. *кратка бела хаљина коју католички свештеници облаче при богослужењу.*

кòта и **кóта** ж фр. **1.** геогр. *тачка надморске висине на географској карти, означена бројком, висинска тачка; тачка при премеравању земљишта.* — Срби [су] запосјели коту бр. 212. *Јонке.* На једној коти погинуло је 14 комуниста. *Дед. В.* **2.** банк. *висина вредности новца или вредносних папира постигнута на берзи.* — После добивене коте надали смо се да ћемо заложене обвезнице распродати по курсу од 68%. *Јов. С.*

кòтал, -тла м *в. котао.*

котàлац, -àлца и кòтаоца м (ген. мн. кòталāцā) = котлац **1.** анат. *јамица под грлом између кључних костију.* — Само јој нешто у коталцу заигра кад смотри Милицу. *Вес.* Кисело осјећа свуд под кожом, под језиком

у коталцу — од тога гласа. *Сиј.* **2.** *оно место у нитима кроз које се провлаче жице. Вук Рј.*

кòталачкӣ и **кòталачнӣ**, -ā, -ō *који се односи на коталац.*

Изр. ~ жлезда *грудна жлезда* glandula thymus. *Терм. 4.*

кòтали м мн. покр. *камене плоче на врху зида постављене да зид заштите од воде која капље са стрехе. Вук Рј.*

кòтангенс и **кòтангенс** м лат. мат. *тригонометријска функција која значи однос између налегле и супротне катете.*

кòтао, -тла м (мн. кòтли и кòтлови, ген. котáлā, кòтāлā и кòтлōвā) **1.** *већи метални суд округлог облика за кување јела или за загревање воде.* — Узе велики котао . . . те с њим право на бунар. *Вес.* **2.** геогр. **а.** *котлина (2а).* — Зачас се јави тамо на другој страни бријега . . . у уском котлу који је на дну имао лединицу. *Тур.* Треба избећи тоталну гробницу на домаку зеленгорских врхова, у котлу Сухе. *Пол. 1958.* **б.** *удубљење у камену које прави вода.* — Падајући с висине вода . . . дуби нижи дио корита стварајући удубљења која се зову котлови или дивовски лонци. *ОГ.* **в.** воји. *положај војске опкољене са свију страна непријатељем.*

Изр. парни ~ *уређај, састављен од ложишта за гориво и суда за воду, помоћу кога се вода претвара у пару*; ракијски ~ *котао у коме се од воћног кома или од житарица дестилацијом добива ракија.*

кòтāр, -а и **кòтāр**[1], -ápa м **1.** *ограда од плетена прућа или грања ради чувања сена и сламе од стоке.* — Виде се пред њима котареви, тамо су саденута сена . . . и стогови сламе. *Ранк.* На малом превоју . . . црнио [се] котар са сијеном. *Лал.* **2.** покр. *кош (1), кошар(1).* — [Стављa] празни котар на магарца. *Лоп.*

кòтāр[2], -ápa м **1.** **а.** ист. *административно-територијална јединица; зграда у којој се налазила управа такве јединице, срез.* — Котар се за котаром откидао од банске власти. *Шен.* Кад пође у котар, узимао је мало новаца да му се нађе. *Мил. В.* **б.** *административно-политичко-територијална организација самоуправљања народа и друштвено-економска заједница општина и становника на том подручју СФРЈугославије.* **2.** **а.** *део насељеног места, четврт, кварт града.* — Ту мора сједити и стражарити, а у мојем котару не гори. *Шен.* **б.** *ограда, обор за стоку.* — Кућа ових области одликује се великом просторијом у којој су двор или авлија . . . котар за стоку. *Дед. Ј.*

кòтара ж покр. *кошара.* — Вагон је котара, дићи ће се у њему зрак, летјет ће. *Цес. А.*

Котàранин м = Котарац *човек из Равних Котара у северној Далмацији.*

Котàрānка ж = Котарка *жена из Равних Котара у северној Далмацији.*

Котáрац, -рца м = Котаранин.

котàрача ж покр. *пут или јарак којим протиче вода из локве, одводни канал. Вук Рј.*

котарèса ж покр. *в. котарица. Р-К Реч.*

котàрина ж покр. *кòтāр (1).* — Гори котарина Илије Јокића. *В 1885.* 'Ајде, вели у котарину, оста' ми је нож под стогом! *Пец.*

кòтарица и **котàрица** ж **1.** *плетена направа од прућа, невелика, која служи за преношење или држање разних ствари (хлеба, воћа, плетива и др.), кошарица, корпица.* — Извади плетење из котарице. *Вес.* Стаклени му је поглед био непомично уперен на плетене котарице пуне пољскога цвијећа. *Крл.* **2.** *кош на катарци.* — Лебди [Силвестар] као птица на грани у својој котарици на катарци. *Дов.*

кòтаричāр и **котàричāр** м *човек који плете и продаје котарице, кошарач, корпар.* — Отишао [је] само да нешто наручи у котаричара. *Дов.*

кòтаричāрка и **котàричāрка** ж *женска особа котаричар. Р-К Реч.*

кòтаричāрскӣ и **котàричāрскӣ**, -ā, -ō *који се односи на котаричаре, који припада котаричарима.* — Правој ткачкој вештини сигурно је претходила вештина котаричарска. *Жуј.*

кòтаричица и **котàричица** ж *дем. од котарица.* — Примао је [ћата] и у натури . . . или котаричицу с јајима. *Срем.*

кòтāрка ж *кош (4а), чардак.* — Жита пуни амбари, а котарке очекују кукуруз. *Срем.* Донеси чокање с котарке. *Поп. Ј.*

Кòтāрка ж = Котаранка.

кòтāрскӣ[1], -ā, -ō *који се односи на котар (1) и котаре; који је одређен да служи у котару; који се односи на цело подручје котара:* ~ суд, ~ судац, котарски стрељачки одбор.

кòтāрскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на Равне Котаре у северној Далмацији.* — Сеиз, неко црномањасто момче, одјевено по котарску . . . држаше коња за узду. *Мат.*

котáрче и **котàрче**, -ета с *дем. од кòтāр (2).*

котàрчица ж *дем. од котарица.* — Донео је . . . стрицу пуну котарчицу воћа. *Шапч.*

котàрџија м покр. *дете које нагони овце на стругу (тор) кад их музу. Дед. Ј.*

кòтац, кòца м (ген. мн. кòтāцā) **1.** *ограђено место за мање домаће животиње, најчешће за свиње, свињац.* — У њихову коцу је већ цвилио један прашчић. *Кол.* **2.** покр.

заграђено место у барама у које се хвата риба. Вук Рј. **3.** фиг. погрд. *забачено, запуштено место.* — Натраг у Шамац, у котац, како сам говорио. *Сим.*

Изр. плети ~ као и отац *ради како су и преци радили, не уводи новотарије.*

кòтāч, -áча м **1.** *коло (1), точак.* — Пјевају котачи на трачницама. *Гор.* Нагнуо [се] над неком џиновском машином која ... врти котаче. *Поп. Ј.* **2.** *оно што личи на коло, на точак.* — Прави [вјетар на снијегу] големе бијеле котаче и колобаре. *Наз.* **3.** *бицикл, велосипед.* — Болеснику [се] не брани ... ни вожња на котачу. *Крањч. Стј.*

Изр. нису му сви котачи на месту разг. *његово душевно стање није у реду*; стављати штап у ~ *спречавати, чинити сметње у раду.*

кòтачић м *дем. од котач.* — фиг. Опћине [су] пуки котачићи у државној управи. *Рад. Стј.*

кòтва ж **1.** *метална направа са свинутим крацима, која се на ланцу спушта на дно да се брод задржи на месту, сидро.* — Бојни брод ... оставио је ... на дну мора једну своју котву. *Цар Е.* фиг. С тешком котвом не срљај дубоко. *Дуч.* **2.** покр. *металне пречке на врату тамбуре за ознаку тонова.* — Он ... немарно шеће прстима по широким котвама. *Пец.* **3.** физ. **а.** *део магнетског уређаја за паљење бензинске смесе у мотору с унутрашњим сагоревањем. Физ. 2.* **б.** *рашљаста двокрака полуга у зидном сату. Физ. 3.*

Изр. бацити котву а) *укотвити се, усидрити се*; б) фиг. *задржати се стално где, учврстити се у положају*; дићи котву а) *одједрити*; б) фиг. *напустити стално место боравка*; ~ спасења *последње средство спаса, последња нада.* — И он најзад завршава животом какве паланачке величине, чекајући од једних до других избора своју котву спасења. *Дуч.*

котвàрина ж *оно што се плаћа за сидрење у луци или пристаништу. Рј. А.*

кòтваст, -а, -о *који има облик котве.*

кòтвен, -а, -о *који припада котви:* ~ кука.

кòтвити, -ӣм несврш. *бацати котву.* — фиг. Ја нисам котвио на недрима луке. *ЛМС 1949.*

кòтвица ж *дем. од котва.*

кòтвиште с *сидриште. Рј. А.*

котвòкажа м ков. заст. *пловећи знак који указује где се може бацити котва, бова.* — фиг. Мом котвокажи пишем на роваш: хвала. *Уј.*

кòтēрија и **котèрија** ж фр. *скуп људи присно повезаних који се баве сплеткама и оговарањима и чине једну затворену целину, клика.* — Живећи изван наших котерија литерарних и политичких, сасвим је природно што сам им бијела врана. *Матош.* Тај велики бирократ ... није био у стању изаћи на крај са дворским и саветским котеријама. *Јов. С.*

котерȉјāш, -áша м *члан, припадник котерије.*

котеријáштво с *затвореност у одређени друштвени круг и гледање интереса само тога круга, без обзира на друге; сплеткарење.* — Матош је премало живио да би могао скршити организирано књижевничко котеријаштво. *С 1937.*

кòтēрȉјскӣ и **котèрȉјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на котерије.* — Лични интереси, другарска привржености, котеријске везе ... све то може учинити књижевног критичара пристрасним. *Прод.*

котилèдōн, -óна м грч. бот. *клијавац, клицин листић, супка.* — Клијавци (котиледони) су меснати листићи који се развијају први из клице. *Тод.*

кòтилица ж покр. *домаћа животиња која много младих окоти. Рј. А.*

кòтилȉште с *место где се коте животиње.* — Ојачале су [стјенице] одједном с неким ужасним котилиштем из којег су почеле да извиру у густим колонама. *Лал.*

кòтило с погрд. **1.** *котилиште.* — И с њима [потурицама] се накрај не долази док с' невјерно не утре котило. *Њег.* Овдје је вучје котило. *Павл.* **2.** *род, пород.* — Знам ја ту багру и котило циганско! *Маш.*

кòтиља ж *женка која се недавно окотила.* — Маша се младога мечета испод разјарене котиље. *Шапч.*

котȉљōн, -óна м фр. *старинска живахна игра, плес с различитим плесним фигурама, као у четворке, кадрил(а).* — Ако треба котиљон управљати, ту је Шамика. *Игњ.* Кнез Андреј плесао је опет с Наташом ... један од веселих котиљона. *Крањч. Стј.*

котȉљōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на котиљон.* — Ти кавалири ... подсјећали су је превише на некадање котиљонске шаблоне. *Бег.*

котȉрāње с *гл. им. од котирати (се).*

котȉрати, кòтȉрām сврш. и несврш. фр. **1.** фин. *имати вредност (на берзи), утврдити, утврђивати берзанску вредност папира, хартија од вредности.* — Девизе Беч, Берлин, Будимпешта још не котирају службено. *Обз. 1932.* Ове обвезнице ... нису ни котирале на берзи. *Риб.* **2.** фиг. *вредети, важити у чијим очима.* — До 1950. године југословенски фудбал котирао је ... као друга међународна класа. *Пол. 1959.*

~ **се** *котирати.* — На Азурној обали туристички објекти ... котирају се на берзи према проћи као и други артикли широке потрошње. *Пол. 1958.* На фашистичкој берзи југословенски народи [су се] неједнако котирали. *Јак.*

кòтити, -ӣм несврш. **1.** *доносити младе на свет (првенствено о мачки, а онда и о другим животињама).* — Што мачка коти, све мише лови. *Н. посл. Вук.* **2.** погрд. *рађати децу (о човеку).* — Неко коти децу, а неко дукате. *Ћос. Д.* фиг. Тамнина земље коти гријех. *Краљч. С.*

~ **се 1.** *котити.* — Није ово ни магаза ни касапница нека, па да се коте [мишеви] ту. *Срем.* Са швабама је додуше тешко ... јер се јако коте. *Ивак.* **2.** фиг. *множити се, размножавати се, умножавати се.* — Тамо су равнице, бундеве се тамо највише коте. *Хорв.*

кòтица ж покр. *кратка бела кошуљица за министранте у католичким црквама.* — Слиједе сироте ... па свећенство с јатом дјеце у котицама. *Цар Е.*

кòтла ж покр. *део рала у облику дрвене дашчице којим се повезује ралица са гредељом и регулише дубина орања. Вук Рј.*

кòтланица ж покр. *сошица, мотка о коју се вешају котлови на ватри. Рј. А.*

кòтлār, -ара̀ м **1.** *занатлија који прави, поправља и продаје котлове, казанџија.* — Боље би било паски погинути него дати дјевојку котлару. *Љуб.* **2.** *човек које пече ракију и брине се за ракијски котао.* — Знаш ти збиља, Петрићу, какав је зулум Симеун починио? — упита ме котлар Мића и сагне се да сјарне ватру. *Коч.*

котлáрев, -а, -о = котларов *који припада котлару.*

котлàрија ж *в. котларство.*

кòтларина ж покр. *оно што се даје за употребу котла кад се пече ракија. Рј. А.*

котлàрица ж *котларева жена. Рј. А.*

кòтлāрнйк м *направа о коју се веша котао над огњиштем.* — Новичић захвати котао снијега и објеси на котларник над ватром. *Лал.*

кòтлāрница ж = котловница *просторија у којој се налазе парни котлови.* — У котларници [топлане] ће поред тога бити смештен и један мањи парни котао. *Пол. 1959.*

котлáров, -а, -о = котларев.

кòтлāрскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на котларе:* ~ наковањ.

котлáрство с *котларски занат.*

кòтласт, -а, -о *који је као котао, који личи на котао.* — Предео је пун котластих вртача. *О 1875.* Заврте котластом главом на кратком врату. *Моск.*

кòтлац, -а̀ца м = коталац. — Јабучица [му] скакаше кроза дугачко грло, од котлаца до подбратка. *Мат.* Ристи почеше ноге клецати, хоће да му душа у котлац дође. *Шант.*

кòтлача и **кòтлача** ж **1.** *велики гвоздени котао. Вук Рј.* **2.** *котао (2б).* — Кроз клисуре је хитао [поток] и падао у вртаче и дубао је котлаче. *Кош.*

котлѐница ж покр. **1.** *котао (1).* — У Марку је кипјела срџба као врела вода у котленици. *Бег.* **2.** *дрво над ватром о које се вешају судови;* исп. чекрк. *Рј. А.*

кòтлет м фр. **1.** кув. *ребро с месом (говеђе, телеће, свињско и сл.).* — Јео је по енглеском обичају напола пријесан котлет. *Адум.* **2.** (обично мн.) *залисци.* — Утегнута мађарска господа с котлетима, с подсеченим или увоштеним брцима. *Петр. В.*

кòтлина ж **1.** *аугм. од котао.* — Над њом [ватром] висијаху о ланцу котлине. *Шен.* **2.** геогр. **а.** *дубока, пространа увала са стрмим странама између брегова и планина (обично дуж речног корита).* — У котлини међу бреговима стоји стубичка долина. *Шен.* Тамо поред реке, по дну саме котлине, пружио се зелени потес у даљину. *Ранк.* **б.** *мања увала.* — Шуму крижају јаруге, котлине. *Кос.* У котлини ... под жупним двором лежаше [црква]. *Јурк.* **в.** *котао (2б).* — Баца се [слап] у дубину, у камену котлину. *Шен.* **3.** покр. *удубина на ралу.* — Драго моје рало ... На твојим котлинама сам се возио док је дјед навијао ручицу. *Ћон.*

кòтлинаст, -а, -о *који има облик котлине, котла.* — И њен [ријеке] се главни морфолошки рад састојао у томе да повеже изолована котлинаста удубљења. *Дед. Ј.* Смјењују [се] котлинаста проширења са стрмим сутјескама. *ЕГ 1.*

кòтлић м *дем. од котао.*

котлúћак, -ћка м *дем. од котлић.* — На врелој калдрми општинског трга бијаху сложена само три капка, један ... котлићак и један ... сахан. *Кик.*

кòтлйште с необ. *котлина (2а).* — И наже он [поток] ко олуј, ко поводањ, а стрморина подвали се пода њ и изручи га у котлишта сура. *Кош.*

котлòвāње с индив. *вређе као у котлу.* — Ну никада не изненађује котловање Земљине утробе. *НИН 1960.*

котлòвāр, -а̀ра м *котлокрп(а).* — Ко га не зна, помислио би да је каравлашки котловар који се по селима вија међу циганским скитачима. *Бошк.*

кòтловац, -о̄вца м хем. *тврди слој карбоната који се скупља на зидовима котлова испаривањем воде у котлу. Кем.*

кòтловина ж *оно од чега се праве котлови, бакар у листовима.* — Горштак [је] планински племић ... судећи по медвеђој одори и по широком појасу од лаштене котловине. *Шен.*

кòтло̄вница ж = котларница. — Командант шеће нервозно мостом, горе-доље, нешто су му јавили из котловнице, нешто се збива под палубом! *Крл.*

котлòкрп и **котлòкрпа** м *човек који крпи, поправља котлове и друге металне судове.* — Продавци печених кукуруза и котлокрпи и цигани с виолинама ... *Лал.* Као котлокрпа кучка [лимар] по својим смрдљивим кахлицама. *Крл.*

котлòкрпин и **котлòкрпов,** -а, -о *који припада котлокрпи, котлокрпу.*

котлòноше ж мн. покр. *прве оспице које се појаве у каквом месту. Вук Рј.*

кòтлушa ж покр. *земљан суд који се ставља на ватру као котао.* — Узаврели би котлушу воде. *Шимун.*

кòтља ж покр. **1.** *котла.* **2.** *нарочита врста мале мотике за уситњавање земље.* — У кухињи иза врата дохвати котљу којом су окопавали поврће, и изиђе у врт. *Десн.*

котобáнити се, -о̀бā̄нӣм се несврш. покр. *в. банити се. Вук Рј.*

котòбања ж покр. **1.** *кош за пилиће. Вук Рј.* **2.** *кош, чардак чије су стране од размакнутих летава а служи за кукуруз у клипу.* — А како смо лепо крунили кукуруз у њиховој котобањи. *Михиз.*

котобáњēње с *гл. им. од котобанити се.*

котòлāч, -а́ча м покр. само у изразу: окупити се у ~ *окупити се у круг.* — Момци [се] окупили у котолач и у беспослици воде свакојаке разговоре. *Љуб.*

котòњāта ж тал. покр. *пекмез од дуња.* — Гранчицу од ловорике ... спремам испод купља за котоњату. *Војн.*

кòтрӣг м дијал. *члан(ак), зглоб.* — Мати га очекује и међу сухим котризима пребире круницу. *Донч.*

кòтр̀љ, -р̀ља м **1.** *врх женске народне капе извезене сребром, златом или бисером на горњем делу, врх тепелука. И-Б Рј.* **2.** *свитак који се ставља на главу кад се на њој носе тешке ствари. И-Б Рј.*

котр̀љав, -а, -о *који настаје, који је изазван котрљањем.* — До човјека [је] допирала само као котрљава далека бука. *Божић.*

котр̀љан м **1.** бот. *ветроваљ.* — Само се прошлогодишњи коров — котрљан — тужно шћућурио по падинама стражарских хумки. *Моск.* **2.** зоол. *кукац, инсект тврдокрилац, балегаш* Scarabeus sacer. — Свети балегаш (котрљан) искотрља куглице веће од ораха и закопа их у земљу. *Финк.*

котр̀љā̄ње с *гл. им. од котрљати (се).*

котр̀љати, -ā̄м несврш. = котурати **1. а.** *помицати, потискивати какав округли или лоптасти предмет окрећући га, обрћући га.* — Срећемо успут партизане како терају велики талијански колут сира као обруч, котрљају га до камиона. *Дед. В.* фиг. Неко међу њима гласно говори, непрестано и непрестано котрља гласове. *Кал.* Ту у мислима наставио да котрља своју невољу. *Рад. Д.* **б.** *помицати нешто стружањем тако да се превр̀ће, обр̀ће.* — Та ко је још плакао за оним сувим коровом што га ветар зими по глатком снегу котрља? *Јакш. Ђ.* **2.** *колутати (очима).* — Стајао је кô клада [од ударца], само котрљô очима, а млади га газда опет ударио. *Поп. Ј.*

~ **се** = котурати се (1) **1. а.** *помицати се обрћући се, ваљајући се (о нечем округлом, лоптастом).* — Онда се од весеља почеше ... котрљати по трави као двије лопте. *Брл.* фиг. Сунце је излазило ... и големо полагано се котрљало на високо небо. *Бен.* **б.** *помицати се, кретати се (о колима и другим превозним средствима на точковима).* — Кола већ далеко доље котрљаху се цестом. *Леск. Ј.* **в.** *брзо ићи, јурити.* — Већ су се нови сњежни валови с планине котрљали по равници. *Шимун.* **г.** *спуштати се помичући се лагано и клизећи низ стрмину, падину.* — Бескрајна колона рањеника и болесника котрљала се низ стрмо брдо. *Поп. Ј.* Котрљамо се у засјењену долину. *Лал.* **д.** фиг. *брзо се ширити, одјекивати, разлегати се, разносити се (о звуку).* — Глас му се шупље котрљао по дворани. *Сим.* **2.** *тећи, цурити (у капима).* — Крупне сузе узеше му се котрљати низ образе. *Дов.* **3.** фиг. **а.** *нагло настајати.* — На истоку се ... котрљала зора преко равнице и набујалих вода. *Бар.* **б.** *развијати се, тећи (о животу).* — Све је то напомињало сневесељеним сељацима да се свакодневни живот котрља и одвија даље. *Поп.* **в.** *пробијати се, прометати се кроз живот (о људима).* — Ти си се доста котрљао по овом свијету. *Шен.* Да, време јури напред и ја се без сврхе котрљам за њим. *Дом.*

Изр. котрљаће се главе фиг. *биће убијених.*

котр̀љаче ж мн. спорт. *направе с малим точковима које се привезују под ципеле да би се брже котрљало по равном, котураљке. Свезн.*

котр̀љнути, кòтр̀љнēм *свршен. према котрљати.* — При истовару котрљнуо сам један шећера преко ограде камиона. *Лал.* ~ **се** *свршен. према котрљати се.* — Па зар ћутке ... да чекамо ... да нам се глава котрља по лединама? *Дом.*

кòтршкати и **котр̀шкати,** -ām несврш. *дем. према котрљати.* — Котршка тануцким, бледим прстићима кликере у једну рупу. *Петр. В.*

~ **се** *котрљати се.* — Са кестења пада зелени, бодљикави кестен и котршка се. *Петр. В.*

кòтула ж тал. покр. *горња сукња.* — Купила је ... двије котуле. *Кал.*

котȕлāч, -áча м тал. покр. = котуљач *котрљ (2).* — Преко смотаног и вјешто заокруженог котулача од убруса жена је носила на глави ... округлу дрвену посуду равна дна. *Лал.*

кòтулица ж *дем. од котула.* — Пази да не прекратиш кад кројиш, нећеш ми котулицу до кољена носит. *Лоп.*

котȕљāч, -áча м тал. покр. = котулач. *Деан. Рј.*

кòтȕр м (мн. кòтȕри и кòтурови) **1.** *предмет у облику круга, колута, округле плоче или оно што је својим обликом или положајем налик на то.* — [Војници] носе котурове бодљикаве жице. *Гор.* Деца [се] играју котуром. *Срем.* Одбијао [би] ... густе и плаве котурове дима и посматрао их. *Ком.* У руменој магли дизао се поврх шума расплинут Сунчев котур. *Ћоп.* **2.** *котач, точак.* — Стајали су крај кола ... — с једне стране уз котур стајао је Спасоје, с друге стране уз котур стајала је [Цека]. *Сиј.* **3.** покр. *бицикл.* — Нека ти баруница набави котур. *Том.* **4.** физ. *колотур, справа за дизање терета на принципу полуге.* — Ако се котур својим жлебом ослања на уже чији је један крај утврђен, а на други дејствује сила, онда је то помичан котур. *Физ. 1.* **5.** спорт. *нарочито колашиће, точкић на доњем крају скијашког штапа, крпљица (2). Скиј.* **6.** покр. *врста народног веза у облику круга.* — Врх ... чарапа носи ... црвене бјечве до ниже бута, и оне везене ... на котуре и чибуке. *Љуб.*

котȕрав, -а, -о *који се лако котура.* — Кламиће јој и срце котураво ... у тој напасној јежњи. *Божић.*

котȕрāљка ж **1.** спорт. *врста игре лоптом. Рук.* **2.** мн. **а.** *направа с малим точковима на којима се покрећу терети на равним површинама или на трачницама.* — Затресао се и на гласним котураљкама кренуо дрвен под вагона. *Ћоп.* **б.** спорт. *котрљаче*: клизање на котураљкама. *ЕЛЗ.*

котȕрāње с *гл. им. од котурати (се).*

котȕрати, -ām несврш. = котрљати. — Одјурио [је] на обалу одакле се зачас вратио котурајући празно буре. *Дав.* Море је дријемало мирно ... котурајући троме таласе до ближње обале. *Војн.*

~ **се 1.** = котрљати се. — Гледала је ... котаче првога вагона који се лагано котурао. *Крањч. Стј.* Јужина дува, вали се котурају. *Ћип.* **2.** индив. *савијати се у котур.* — У клупче се је клупчала и котурала у котуре. *Кош.*

котȕрача[1] ж **1.** *врста дизалице помоћу колотура.* — Котурача се састоји од истог броја помичних и непомичних котурова. *Физ. 1.* **2.** *гравитациона железница, шумска железница на којој се транспорт дрвета обавља једино помоћу гравитације.* **3.** агр. покр. *врста већих и округлих јабука. Рј. А.* **4.** мн. спорт. *котрљаче. Деан. Рј.*

котȕрача[2] ж тал. покр. *четвртасти део пода у соби који се може подићи и кроз који се помичним степеницама може спустити.* — Мијат и Ћетко отворише котурачу и спустише се у стајски мрак. *Лал.*

котȕрāш, -áша м покр. *бициклист(а).* — Сељачки свијет ... не гледа баш пријазним оком котураше. *Том.*

котурȁшица ж покр. *бициклисткиња.* — Пред њим корачала је у женском котурашком одијелу баронеса ... позната котурашица загорска. *Том.*

котȕрāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на котураше и котурашице*: ~ клуб, ~ одело.

котȕрић м **1.** *дем. од котур.* **2.** мн. *в. колотур (3). Вук Рј.*

кòтури м и **кòтурна** ж (обично мн.) грч. **1.** *обућа у античком грчком театру с врло високим потплатима, које су носили глумци у трагедији да буду виши.* **2.** фиг. *симбол узвишеног, а каткада и крутог, укоченог стила.* — Ковачић није волио ни котурна ни сентименталности. *Марј. М.*

Изр. глумити, говорити на котурнама (котурнима) *служити се патосом, примењивати узвишен начин и стил интерпретације.* — Никад нисам мислио да ћу ... пред судом проговорити овако патетично у тоги, на котурнама. *Крл.*

котȕрнути (се), кòтȕрнēм (се) *свршен. према котурати (се), ударити, гурнути тако да се откотрља.* — Ја се смирити нећу док се трипут његовом главом не котурнем. *Вес.*

котȕрњава ж *котрљање, котурање.* — Чу шум ... и котурњаву каменчића. *Божић.*

кòћа ж *в. коча.* — Спомињем ... изучавање дубинског риболова повлачним мрежама — коћама. *НИН 1959.*

кòћēње с *гл. им. од котити (се).*

кòфа и кòфа ж тур. *кабао, ведро, канта.* — Звекну ланац којим је везана кофа и зашкрипа точак на бунару. *Дом.*

кофēйн, -ína м хем. *алкалоид, наркотична твар, материја добивена из зрна кафе.*

кòфер м нем. = куфер *тврда правоугаона, правоугла кутија (од коже, картона и сл.) с поклопцем који се може закључати, а служи за ношење ствари при путовању, ковчег.* — Настаде ... спотицање о кофере и завежљаје. *Десн.*

Изр. путује као ~ *путује без занимања за ствари и појаве око себе, без настојања да се било чиме душевно обогати;* седи на кофери *спреман је за пут.*

кофèрāш, -áша м пеј. = куфераш *онај који се креће за послом и сву своју имовину носи у коферу (обично службеник); дошљак.* — Долазе [у творнице] ... инострани кофераши. *Крл.*

кòферић м *дем. од кофер.* — Коферићи с новцем ... заборављени [су] у предсобљу. *Сек.*

кофèрче, -ета с *дем. од кофер.*

кофèрчина ж *аугм. од кофер.* — Омртвјели прсти испустише коферчину. *Кол.*

кофèрчић м *дем. од кофер.* — У купе уђоше [путници] ... са нека четири коферчића. *Срем.*

кòх, кòха м нем. варв. *врста куваног колача, пудинг.*

кòхезȉвнӣ, -ā, -ō *в. кохезијски.*

кòхēзија ж лат. **а.** физ. *привлачна сила између молекула истога тела.* **б.** фиг. *веза, привлачност.* — Кохезија којом ће те људе повезати ... јест конверзација. *Бат.*

кòхēзȉјскӣ и кòхезиōнӣ, -ā, -ō *који се односи на кохезију; који изазива привлачење, привлачан:* ~ сила.

кохерèнтан, -тна, -тно *који се држи заједно, међусобно повезан, сувисао.* — [Крлежин] мисаони систем ... показује се као кохерентан и при логичком испитивању. *НИН 1959.*

кохерèнтнōст, -ости ж *особина онога што је кохерентно.*

кохерèнција ж лат. *међусобна повезаност, сраслост, зависност, сувислост.* — У целини ставова не може се наћи истина, јер је кохеренција истинитих ставова исто тако могућна као и кохеренција лажних ставова. *КН 1958.*

кòхōрта ж лат. ист. *тактичка јединица римске пешадије од 400—600 људи, десети део легије.*

кòцељ м покр. *в. стипса. Вук Рј.*

кòцен м *стабљика без лишћа, струк.* — Бије вјетар ... мигајући смијешно једним очерупаним коценом кукурузовине. *Донч.*

кòцка ж (дат. -ки; ген. мн. -цāкā) **1.** мат. *правилно геометријско тело са шест сукладних, подударних квадратних површина, хексаедар.* **2. а.** *невелик коцкаст предмет:* ~ шећера, ~ камена. **б.** *направа за друштвену или хазардну игру.* **в.** *квадратић на папиру, тканини и сл.:* папир на коцке. **3.** *уговорени знак (обично мали предмет), извучен насумице или на срећу између једнаких или подједнаких таквих предмета ради решавања спора, утврђивања права или предности у чему и сл., жреб.* — Закон ... је установио ... државни суд од дванаест чланова који су одређивани коцком. *Јов. С.* Атлете се не бирају коцком, дакле не треба ни државнике бирати коцком. *Лог. 2.* **4.** *хазардна игра (обично картама), картање.* — Вјерујте, господо, све досади, али коцка никада. *Бег.* Газда Никола је ... имао две страсти које су га поткопавале: скитњу и коцку. *Андр. И.*

Изр. глава ми је на коцки *на рубу сам пропасти;* ~ је бачена, ~ је пала *одлучено је, свршено је;* метнути, ставити главу, живот на коцку *изложити се животној опасности;* на мене је пала коцка *ја треба да учиним, на мени је ред;* ставити што на коцку *изложити опасности ради неке користи, покушати срећу.*

кòцкавица ж бот. *биљка из пор. љиљана* Fritillaria imperialis. *Терм. 3.*

кòцкāње с *гл. им. од коцкати се.*

кòцкāр м *онај који се радо коцка, који је обузет страшћу за коцкањем, хазардни играч.* — Презирање ... коцкари осећају према добивеном новцу. *Уск.* [Наслађује се] као похлепан коцкар који је добио велико богатство. *Бег.* Међу њима има неколико професионалних лопова или коцкара. *Чол.*

кòцкāрев, -а, -о = коцкаров *који припада коцкару.*

кòцкāрница ж *просторија где се играју хазардне игре, карташница.* — [Познаник га] одведе у коцкарницу. *Нед.*

кòцкāров, -а, -о = коцкарев.

кòцкāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на коцкаре:* ~ просторија, коцкарске паре.

кòцкāрски прил. *на коцкарски, на непоштен начин, као коцкар.* — Коцкарски придигне туђу имовину. *БК 1906.*

коцкàрчина м *аугм. и пеј. од коцкар.*

кòцкаст, -а, -о **1.** *који има облик коцке.* — У неким коцкастог облика замотуљцима ћутале су већ прочитане књиге. *Макс.* **2.** *са шарама у облику квадрата.* — Имао је на себи... коцкасте хлаче. *Шен.* **3.** *који је начињен од материјала израђеног у облику квадрата*: ~ под, ~ цеста, ~ калдрма.

кòцкасто прил. *у облику коцака.* — Имаде ... муха са шестокутним очима. Знадемо ли ми како оне с тим својим очима виде? Можда шестерокутно, можда коцкасто! *Маж. Ф.*

кòцкати се, -ā̄м се несврш. *играти (се) у новац (обично картама).* — Пио [је], коцкао се и враговао. *Шен.* Коцкало се у дугмад, слике »резанице«, али најчешће у новац. *Ћос. Б.*

кòцкāш, -а и **кòцкāш,** -áша м *коцкар.* — Чоколин је чутураш, коцкаш, разбијач. *Шен.*

кòцкин, -а, -о *који припада коцки.*

кòцкица ж *дем. од коцка.*

кòцош м покр. *в. коцкар. Р-К Реч.*

кòча ж (ген. мн. кòчā) тал. **а.** *двокрилна повлачна мрежа с врећом у средини за рибарење на отвореном мору.* **б.** *брод који вуче коче.* — Коча »Напријед« ... наишла је на разбијени покривач бродског спремишта. *Пол. 1958.*

кòчāк, -áка м **а.** покр. *кобача, гајба за живад.* — Отац [му био] коњокрадица, а није ... забављао ... ни пурану у кочаку. *Торд.* **б.** *кòчина (2а). Вук Рј.*

кòчāн, -áна м покр. *в. кочањ (1). Вук Рј.*

кòчанȉк м *колац, тољага.* — Снијели су Рајка, положили га на два превезана кочаника. *Вуков.*

кочàница ж покр. *в. кочањ (1). Вук Рј.*

кòчāнка ж покр. *в. кочањ (2).* — На кочанке си легао да се пре зоре пробудиш. *Ћос. Д.*

кòчāњ, -áња м **1.** *стабљика, струк у купуса, у дувана.* — Ножеви су шкрипали о купусов кочањ, а главице су ... падале. *Бен.* Кочањи дувана мирисали су. *Вуј.* **2.** *клип кукуруза (обично без зрна), окомак, чокањ.* — Пера [кукурузна] широка и савила се у лук, а кочањи једри и дебели. *Ђур.* Глодао [је] мокар кочањ од кувана кукуруза. *Андр. И.*

кочàњина ж *аугм. од кочањ.* — Жалосно је ујутру видјети неколико врећа кочањина, углавном дневну храну за хиљаду људи. *Ћон.*

кòчār м *рибар који лови кочом. Деан. Рј.*

кочáрење с *гл. им. од кочарити.* — Рибари су досад имали добре резултате, осо-

бито у кочарењу (дубински риболов кочама). *Пол. 1959.*

кочáрити, кòчāрȉм несврш. *ловити рибу кочом.* В. пр. уз гл. им. кочарење.

кòчарица ж *в. коча. Деан. Рј.*

кочёње с *гл. им. од кочити (се).*

кòчēт ж **а.** *дебела и оштра длака, кострет; чекиња, струна.* — На њој прамен телеће кочети. *Сиј.* Длака на њем као кочет на крмету. *Наз.* **б.** *одећа, комад одеће од кочети.* — Обукла [сам] на се кочет. *Бег.*

кочѐтāр, -ára м *занатлија који обрађује (чешља, преде) кочет, длакар, мутавџија. И-Б Рј.*

кòчија ж = кочије *лака кола на федер(е) с покретним кровом.* — Поред њега пробрујн по која кочија. *Матош.*

кочȉјāш, -áша м (вок. кòчијāшу) *онај који кочијаши, возач.* — На предњем седишту [кола] седео је кочијаш. *Вес.* Кочијаш макну коње. *Наз.*

кочијáшев, -а, -о *који припада кочијашу.*

кочијáшēње с *гл. им. од кочијашити.*

кочијáшити, -ȉјāшȉм несврш. *управљати запрежним животињама у вожњи.* — Сједио [дјечак на кочији] са слугом и кочијашио. *Бен.* На задње место метнуо Симку и Стојана, а он кочијашио. *Рад. Д.*

кочȉјāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на кочијаше*: ~ седиште, ~ песма.

кòчије, кòчијā ж мн. = кочија. — У његове кочије била су упрегнута два вранца. *Чипл.*

кòчијица ж *дем. од кочија.*

кòчилȉште с *место где треба кочити, свозница, спуштаљка. Р-К Реч.*

кòчина ж **1.** *в. кочет (а). Вук Рј.* **2. а.** *свињац; живинарник.* — Најважније су [дворишне зграде]: амбар ... говедарник и кочина. *Дед. Ј.* **б.** фиг. *соба пуна пљавштине и нечистоће.* — Први пут [је] ушао у ову собу. Њега спопаде ужас када упореди ову кочину с хаљином и накитом његове кћери. *Јов. Ј.*

кòчина[1] ж = колчина *аугм. и пеј. од колац.* — Прекорамио кочину са два врга. *Матош.* Знам ја њега! У поток псину, па кочином по њему! *Ћоп.*

кòчнна[2] ж покр. *в. кошчина.* — Јеси ли гледâ кад пас џипи кочину зубима и с њом бјежи ... да је гдје мирно оглође. *Љуб.*

кочȉњāк, -áка м *кочина (2а).* — По кочињацима промилили прасци њушчице, па гуричу. *Шапч.*

кочи́рāње с *гл. им. од кочирати.* — Знам да си луда за кочирањем. *Маш.*

кочи́рати, кòчи̏рām несврш. *кочијашити.* В. пр. уз гл. им. кочирање.

ко́чити[1], кòчӣм несврш. **1.** *успоравати, заустављати кретање чега кочницом.* — Јачица је кочио кола у низбрдицама и сједио близу ... кочнице. *Гор.* Излокани путеви ... кочи, стружи. *Сек.* **2.** фиг. **а.** *задржавати, заустављати развитак, остваривање чега, бити сметња, препрека.* — Уклањање свих ... елемената који су кочили радњу ... *Матк.* У капитализму ограничење потрошње кочи развитак производње. *Комун. 1951.* **б.** *чинити укоченим, непомичним; гушити, угушивати манифестовање, испољавање чега.* — Анине очи га коче заповијешћу немилосрдне воље. *Војн.* Хладноћа поче је кочити. Она с напором седе. *Ћос. Б.* То сазнање [незгодне његове нарави] га је ... још више кочило и ледило чим би дошао у додир са светом. *Андр. И.* **3.** песн. *упирати.* — С неба очи на њих мјесец кочи. *Март.*

~ **се 1.** *стврдњавати се губећи гипкост, покретљивост, осетљивост, постајати укочен, обамирати.* — Живци ... моји коче се [од страха и грозе]. *Крањч. С.* Осетих како ми се усне коче. *Ранк.* **2. а.** *дизати се у вис, стрмити.* — Силне се врлети коче над малом и стрмом шумицом. *Кум.* Огромни димњаци коче се у звездано небо. *Петр. В.* **б.** фиг. *истицати се, бити упадљив.* — На насловним листовима сваке књиге коче се потписи ... ђака. *Андр. И.* На зидовима ... кочила су се два велика портрета. *Л-К.* **3.** *држати се круто, охоло, надувено, охолити се, прсити се.* — Припити наш сусјед ... се кочио као какав грчки јунак. *Ков. А.* Богата Марија што се онако кочи и шепури, преда мном [није] ништа друго до — мајмуница. *Шапч.*

ко́чити[2], кòчӣм несврш. = колчити. *И-Б Рј.*

ко́чић[1] м = колчић *дем. од колац.*

ко́чић[2] м зоол. покр. *мали вретенар (врста слатководне рибе)* Aspro vulgaris. *Вук Рј.*

кòчић м *дем. од котац (1).* — Открака кочићу да походи прасицу. *Кал.*

кòчје с *зб. им. од колац, коље.* — Како куне, дубље изваљује, как' уздише, кочјем потресује. *НПХ.*

кòчљивòст, -ости ж *укоченост, обамрлост. Р-К Реч.*

ко́чница ж **1.** *направа за задржавање, заустављање кретања (машине, разних возила и сл.):* ручна ~, аутоматска ~. **2.** фиг. *препрека, запрека, сметња у развитку чега.* — Капитализам је већ у пуној мјери показао да он представља кочницу на путу прогреса. *Ств. 1948.* Раздробљеност посједа кочница [је] јачег развоја наше пољопривреде. *ОГ.*

ко́чничӑр м **1.** *онај који кочницом кочи.* **2.** фиг. *онај који спречава напредак, развитак чега.* — Доље кочничари и несавјесни радници! *Хорв.*

ко́чничӑрев и ко́чничӑров, -а, -о *који припада кочничару.*

ко́чничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кочничаре.*

ко́чничкӣ, -ā, -ō *који се односи на кочнице.*

ко́чњача ж *кочница којом се на пушци кочи ороз, обарача. Бак. Реч.*

кòчопёран, -рна, -рно **1.** *живахан, окретан, брз.* — Прва је добрзала ... Марга, малешна, кочоперна старица. *Пав.* Жилав и кочоперни Бен Акиба тешко да је и сам знао каква успавана снага лежи у њему. *Мил. Ж.* **2.** *који се охоли, размеће.* — Нестало некадашње кочоперне мушкости и испрсивачког држања. *Сим.* **3.** *који стрши.* — Гледао је на слици свој дуги кочоперни брк. *Десн.* Младић ... са кочоперним чуперком на глави ... рекне: »Нисам хтео узалуд да квасим косу.« *Пол. 1958.*

кòчопераст, -а, -о *кочоперан (2).* — фиг. По ... пропланцима зелени се ... кочопераст кукуријек. *Коч.*

кочопе́рење с *гл. им. од кочопе́рити се.*

кочопе́рити се, -о̀пёрӣм се несврш. **1.** *бити кочоперан, уображен, охолити се.* — Вратила [се кћерка] кући због стариче болести и ту се кочоперила у гиздавим хаљинама. *Л-К.* Немој дизати нос и кочоперити се, но дивани са мном људски. *Моск.* **2.** *разбацивати се трошећи.* — Зар је право да се ти на очевини кочоперишь, а ја да с оволиким породом скапавам на улици? *Рад. Д.*

кòчопёрно прил. *на кочоперан начин.* — Полунаги младићи [се] кочоперно и слободно шетају улицама. *Пол. 1959.*

кочопе́рнòст, -ости ж *особина онога који је кочоперан.*

кòџа прил. тур. заст. *много, увелико.* — Вас не кошта то ништа, а мени ће то бити коџа ... споможено. *Срем.*

кòџабаша и **кòџабашија** м тур. ист. *сеоски кнез; старешина.* — Јеси ли ти то коџабаша Крсто? *Божс.*

кòџамит, -а, -о *одрастао, велик.* — Нијеси ти дијете, него коџамити човјек. *Вук Рј.*

кòш, кòша м (мн. кòшеви, ген. кòшēвā) **1.** *плетена направа од прућа и сл. различитог облика која служи за преношење или чување.* — Напртио му је на леђа кош да разноси по сусједству свјеже кифле и жемичке. *Бег.* Тјерала [је] на баштину магарца са кошем пуним сијена. *Лоп.* **2.** *плетена котарица за одбачене папире, корпа за отпатке.* — А ја ћу писати без обзира хоће ли ми рукописи

доспети у кош или не. *Ђос. Д.* **3.** риб. *врша за хватање риба; бубањ (3).* **4. а.** *кров на кољу или стубовима, са странама исплетеним од прућа, за сушење кукуруза.* — У кошу тамо горе кукуруз се круни. *Јаки. Ђ.* **б.** *дрвена зграда на стубовима где се чува земљораднички инвентар, колница (1), шупа.* — У дворишту настане жагор ... знам да се то спремају саонице и извлаче испод трема од коша. *Дом.* **в.** рус. *шатор као привремено боравиште запорошких козака.* — Из главног коша долазили су све нови гости. *Кнеж. Л.* **5.** *направа у млину где се сипа жито за млевење;* исп. грот (1). — Страхиња наложи у воденици ватру. Једну врећу жита сасуо у кош. *Глиш.* **6. а.** *покретни кров са седиштем испод њега на лаким колима (кочијама, фијакеру и сл.).* — У колима под спуштеним кошем седеле су забрађене бабе. *Вучо.* **б.** *место за пртљаг одостраг у кочијама, фијакеру. Вук Рј.* **в.** *помоћно стражње седиште у спортским аутомобилима старијег типа.* — Колико вас има? — Двојица. — Један мора у кош. Шофер подиже поклопац са задњег седишта и Бајкић се ћутећи увуче. *Ђос. Б.* **7.** спорт. **а.** *обруч с мрежом без дна кроз који се у кошарци убацује лопта.* — Јуришају [играчи] на кош, лавовски се боре. *Пол. 1957.* **б.** *погодак лопте у кошарци.* — Звиждук пиштаљке објавио је крај утакмице. Било је много кошева и резултат није могао да запамти нико. *Сп. 1960.* **8. а.** *на минарету џамије ограђен простор као балкон, с којега хоџа позива вернике.* — Кош на минарету стајао је празан. *Андр. И.* **б.** пом. *платформа на катаркама већих једрилица за коју се везују ужета. Бак. Реч.* **в.** пом. *направа на јарболу брода у којој стоји извиђач. Свезн.* **9.** зоол. **а.** *глава и груди у паука, самар* cephalothorax. **б.** *оклоп у рака* testa cancri. *Терм. 4.* **10.** обично у изразу: грудни ~ *горњи део предње стране трупа* thorax.

Изр. бацити у ~ *одбацити, оценити нешто као непотребно, слабо*; ићи, спадати у исти ~ *спадати у исту врсту, бити исте вредности*; пун ~ (нечега) *велика количина (нечега).*

ко́ша ж **1.** песн. *хип. од кошуља.* — Кћери ми је коша украдена. *НПХ.* Једна [дворкиња] држи сукњу свилену, једна кошу златоткану. *Кост. Л.* **2.** *хип. од кокош. Вук Рј.*

ко̀шава ж *источни или југоисточни ветар у Подунављу и у источној Србији.*

ко̀шак, -шка м покр. *в. закошак. Вук Рј.*

кошàница ж = кошеница *ливада за кошење.* — Читава пољана била је власништво Боканових, ту су им биле њиве и добра ливада кошаница. *Ћоп.* Свака кућна заједница је скупни власник својих оранице и кошаница. *Пов. 2.*

ко̀шар -ара и **ко̀шār** м **1.** *кош (1).* — Дубравка ... са кошаром малим под зрелу јабуку дође. *Ил.* Она ... [је] слагала у кошар кошуље за пут. *Петр. Б.* **2.** риб. *кош (3).* — Прегледају [малишани] од синоћ запете вршке и намештене кошаре. *Ранк.*

Изр. добити кошар од кога заст. *в. добити корпу од кога, уз корпа (изр.).* — Она се устеже! ... Можда ћу још и кошар да добијем. *Трифк.*

ко̀шара ж **1.** *кош (1), корпа.* — Пролазили [су] сељаци и сељакиње у бијело с кошарама на глави. *Мил. В.* Трговац [је] на трбушној кошари носио своју робу. *Бен.* **2. а.** *стаја за стоку чији су зидови од оплетеног прућа и облепљени блатом.* — Нигдје вола да се јави из кошаре. *Мул.* Исприча ... колико има оваца и каква му је кошара. *Дом.* **б.** *таква кућа, колиба за људе.* — Свака од њих [жена] с дјецом својом — живи у посебној кући: то су округле сламом покривене кошаре. *Маж. Ф.* **3.** спорт. *справа за вежбање удараца у ногомету, фудбалу. Ног.* **4.** фиг. *врста женске фризуре.* — Она је нервозна ... подизала кошару црне косе. *Кал.*

Изр. пуна кошара (чега) *много.* — Шаљу ти пуну кошару најљепших жеља. *Цар Е.*

кошарàна ж индив. *простор где се продају кошаре од прућа, плетене ствари.* — Ми смо прошле мимо одјела за ... вртни намјештај, рестаурације, кошаране. *ХР 1928.*

кошàрāч, -ача м *човек који се бави плетењем кошара.* — Монаси кошарачи плели су бијеле жаре. *Уј.*

кошарàчица ж *женска особа кошарач. Прав.*

кошàрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на кошараче, који потиче од кошарача*: ~ производ.

кошарáштво с = кошарство *кошарачки обрт, занат, плетење кошара.* — Израдом рукотворина — од чипкарства до кошарашта — само у Хрватској бави се око 100.000 људи. *Вј. 1960.*

кошарѐтина ж *аугм. и пеј. од кошара.* — Доље с том кошаретином! *Матош.*

кошàрић м *дем. од кошар (1).* — Старој матери, с кошарићем преко руке, помаже свако јутро на тржишту. *Петр. В.*

ко̀шарица ж *дем. од кошара.*

ко̀шаричāр м покр. *врста набораног платна и одеће од таквог платна.* — Нека обуче лан и кошаричар. *Кос.*

ко̀шāрка ж **1.** спорт. *врста игре коју изводе две екипе од по пет играча у којој свака екипа настоји да лопту убаци у противнички кош (7а).* **2.** заст. *кола с кошем (6а).* — Упала

[у блато] и наша кола ... Срећом пристигоше кошарке наших пратилаца ... и ми у њих ускочисмо. *Павл.*

кошáркāш, -áша м *играч у кошарци (1).*

кошáркāшица ж *играчица у кошарци (1).*

кошáркāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на кошаркаше и на кошарку:* ~ утакмица, ~ репрезентација.

кошáрство с = кошараштво. — Многа дјеца ... постала су, благодарећи раду у школској задрузи на кошарству и плетарству ... најбољи ученици. *Пол. 1959.*

кòшевина ж **1. а.** *тек покошена ливада.* — Звонар одлази са женом на њиве, у поље, у кошевине. *Гор.* **б.** *покошена трава.* — Сини теби логор приправили ... крај мирисне кошевине. *Наз.* **2.** *косидба.* — Трава је баш приспјела за кошевину! *Мул.*

кошѐнил м и **кошѐнила** ж фр. зоол. *врста шитиласте уши, ваши од чијих се осушених женки добива најфинија гримизна карминска боја* Dactylopius coccus *и* Coccus cacti. *ЕЛЗ.*

кошѐница ж = кошаница. — Читаво љето пландовао би [пастир] високо у кошеницама. *Гор.*

кòшѐње с *гл. им. од косити.*

кòшер м непром. хебр. *јело приређено према жидовским, јеврејским религиозним прописима.* — Што, па зар су јаребице кошер? *Бен.* Шта сте урадили? Та то је било »кошер«! *Игњ.*

кòшија ж тур. заст. **1.** *трка, такмичење коња у брзини.* — Очи му блијеште као у добра коња послије кошије. *Матош.* **2.** *оно што се метне на циљ у трци, награда.* — Метнућемо јабуку на кошију, па ко прије јабуци онога је дјевојка. *Андр. И.*

Изр. однети кошију *добити трку;* тргати кошију *утркивати се на коњима.*

кòшина ж **1.** *аугм. од кош.* **2.** *в. кошевина (1).* — Бијесан вјетар ... скидао навиљке с њених [жениних] вила и расипао их по кошини испод гумна. *Бан.*

кошѝнчић м покр. *в. котарица (1). Вук Рј.*

кòшић, -ића и **кòшић** м покр. *дем. од кош. Вук Рј.*

кошѝчић м *дем. од кошић.* — Оде Јово ... за кошичић бешкотина. *НП Вук.*

кòшић м **1.** *дем. од кош.* — Красна и млада Конавока пренесе крај њих кошић некаква зеља. *Шимун.* **2.** *лежиште за камен код праћке.* — Два ремена једнако дуга, међу њима кошић у који се мође камен. *Наз.* **3.** бот. *врста гљиве с главом као кош* Crucibulum vulgare. *Сим. Реч.*

кòшкало м и с *човек који се радо кошка, свађа.* — Слабиће и кошкала природа избаци. *Петр. В.*

кòшкāње с *гл. им. од кошкати (се).*

кòшкати, -ām несврш. *боцкати, задиркивати, зачикивати.* — Кошкају дечаци волове. *Дом.*

~ **се** уз. повр. **а.** *свађати се, препирати се, прегањати се.* — Једне недеље седи ... кмет Јова и други сељаци ... и кошкају се око те несрећне краве. *Јакш. Ђ.* Будале, кошкају се због јела. *Гор.* **б.** *боцкати се, задиркивати се, зачикавати се, пецкати се.* — Са женом се целог живота кошкао ... али све у шали. *Леск. М.*

кòшље с покр. *грање косиром сасечено с дрвета, окресине. Вук Рј.*

кòшљив[1], -а, -о *који је пун ситних костију.* — Оне многобројне кошчице, драче, које налазимо у кошљивим рибама ... немају никакве везе с костуром. *Финк.*

кòшљив[2], -а, -о *натмурен, намрштен, суморан, туробан, зловољан.* — Он бијаше врло неприступачан и прилично кошљив у друштву. *В 1885.* Сапне га треномице некакви кошљиви, застојни осјећај. *Божић.*

кòшљивице ж мн. зоол. *рибе које имају коштани костур* Teleostei. *Терм. 4.*

кошљòрибе ж мн. зоол. *в. кошљивице. Р-К Реч.*

кòшмāр, -ара м фр. **а.** *ружан сан с тешким привиђењима, мора, тескоба, осећај који мучи, дави.* — Оно мало што је спавала било је испуњено тлапњама и кошмарима. *Бег.* На крају се све смијешало, и звуци и боје, уз некакав ... вртоглав кошмар. *Ћоп.* **б.** фиг. *нешто тешко, мучно, пуно збрке, хаоса.* — И онда сам лутао ... и пјешачио сатима кроз град кошмара и без врата. *Уј.*

кòшмāран, -рна, -рно и **кòшмāрскӣ,** -ā, -ō *који је испуњен кошмаром, тескобом, мучан.* — Кафана тетовског хотела претвори се у кошмарно збориште залелујано алкохолом. *Пол. 1958.* Још ми ударају о свест далеки таласи кошмарских, ужасних осећања, проживљених у сну. *Минд.*

кòшмāрски прил. *на кошмарски начин, као мора, тескобно.* — Писац је ... одагнао ... зле чини о којима кошмарски сања сељачко сујеверје. *Глиг.*

кòшница ж **1.** *нарочито удешен сандук или кош за држање пчела ради убирања меда; рој пчела у такву сандуку.* — Није ли Илији лијепо, не сједи ли као пчела у пуној кошници. *Шен.* Свуда пуно војника и избеглица, ври као у кошници. *Стан.* **2.** фиг. **а.** *мноштво људи који се крећу у свим правцима.* — Ноћу би осамљен тумарао по булеварској људској кошници. *Матош.* Сврати после до моста. То је права кошница. *Дед. В.* **б.** *мноштво неодређених мисли.* — Како да уснеш ноћас с том кошницом у глави. *Пар.*

кòшничӑр м покр. *човек који се бави поправљањем кошница.*

кòшња ж *косидба, кошење траве косом или косачицом; време кад се таква радња врши.* — Добра ливада двије кошње даје. *Бен.* За кошње, кад по . . . трави миришу ношње. *Павл. Б.* фиг. Тело је већ, као жетва, зрело за кошњу смрти. *Петр. Б.*

кòшњāк, -а́ка м покр. *в. коштунац (1). Рј. А.*

кòшпа ж покр. *коштица.* — Оне две кошпе што буду у јабуци над кућом усиј. *Ђорђ.* За ручком [јој] домаћин поједе срце и преброји кошпе. *Сим.*

кòшта ж нем. варв. *јело, исхрана (обично изван свог дома).* — Ја сам ти прискрбио . . . стан и кошту. *Гор.*

кòштāк, -а́ка м покр. *костобоља. Рј. А.*

кòштан и **кòштан**[1], -а, -о (одр. кòштанӣ и коштàнӣ) **1.** *који је начињен од кости, који се добива од кости:* ~ дугме, пуце, ~ дршка, коштане корице. **2.** *кошчат.* — Очима стрељају, а коштаним песницама прете. *Јаки. Ђ.* **3.** *који се налази у кости, који се односи на кости.* — Влага плази у коштане шупљине. *Крл.* Зрачења радиоактивних материја делују на организам на тај начин што уништавају коштану срж. *Б 1958.*

кòштан[2] м бот. **1.** *врста траве* Sorghum halepense. — Око напуштених полуразваљених кућа изњикао је коштан и штир. *Чол.* **2. а.** *в. кестен (дрво и плод).* **б.** *велики мухар. Сим. Реч.*

коштàњӣк, -ӣка м индив. *скелет, костур.* — Званичне тајне, реч' ће коштаник, не казују се површницима. *Кост. Л.*

кòштаница ж нар. песн. (у атрибутској служби уз именицу копље, џида) *који је од коштанова, кестенова дрвета.* — И понесе џиду коштаницу. *Рј. А.*

кòштањ м бот. покр. **1.** *коштан*[2] *(1). Вук Рј.* **2.** *кестен.* — Када дође Драго, поставићемо коштање да се варе. *Ђон.*

кòштāње и **кóштāње** с *гл. им. од кошта ти.*

кòштањев, -а, -о *кестенов.* — Он начини коштањеве лађе, на њих купи избране јунаке. *НП Вук.*

кòштат, -а, -о покр. *кошчат.* — На коштатом . . . лицу . . . огледало се нешто немирно. *Коч.* Један висок и коштат човек . . . са сраштеним обрвама. *Петр. В.*

кòштати, -ā̄м и **кóштати**[1], кòштāм несврш. нем. **1.** *имати неку куповну или продајну цену, стајати, вредети.* — Конопче . . . коштало би брат брату најмање пет динара. *Рад. Д.* **2. а.** *тражити, захтевати каквих издатака, трошкова.* — Ви и сами знате колико су коштали доктори. *Бен.* **б.** *стајати напора.* — То брбљање мало га је коштало. *Шен.* Ја сам живот сатро у раду . . . сваки дукат крви ме кошта. *Ђос. Д.*

Изр. коштаће га главе, живота *платиће главом, животом;* ~ као светог Петра кајгана *врло скупо стајати;* ништа не кошта *не задаје никаква труда, није тешко учинити;* шта кошта да кошта *не пита се за цену.*

кóштати[2], кòштāм несврш. нем. покр. *кушати, пробати јело или пиће да би се одредио укус, својство, пробати.* — Је ли добро вино? Да коштам? *Игњ.*

кòштац, -а̀ца и кòшца м *рвање, борба.* — Ох, кам' да сам погинуо, Вуче, у коштацу звера наопаког! *Јаки. Ђ.* Пригњечени у већ започетом кошцу, прете небираним речима. *Сек.* фиг. Сопио је тешко вјетар у коштацу с дрвећем. *Гор.*

Изр. хватати се, ухватити се, зграбити се у ~ (с ким или чим) а) *заузети положај за рвање.* — Момак и дјечачина зграбише се у коштац и стадоше се носити по заравњаку. *Ђоп.*; б) *почети оштру, одлучну борбу (с ким или с чим).* — Имао је снаге . . . да се ухвати у коштац са либералним вођама. *Скерл.*

кòштēлка ж бот. покр. *в. копривић.* — [Дјеца] се веру по опћинској коштелци да зајазе желудац коштуњавим плодом. *Кал.*

кòштен, -а, -о *в. коштан (1).* — Не само да ћеш моја пуцета повратити него ћеш и своја коштена изгубити. *Ков. А.*

коштѐница и **коштѐњика** ж бот. *хајдучка трава, спориш.* — Ове године од бујних киша изњикала коштењика до рамена. *Рад. Д.*

кòштӣл, -и́ла м бот. покр. *в. копривић.* — Налазио се на малом тргу, наткритом големим крошњама двају коштила. *Шег.*

коштѝрати (се), кòштӣрām (се) несврш. *костирати (се).* — И сада се овако коштира по шпиталима. *Крл.*

кòштица ж **1.** *тврда језгра плода неких биљака (шљиве, трешње, вишње и др.), семенка.* — Онако је зобао како се трешње зобљу: месо је гутао, коштице бацао. *Маж. Ф.* фиг. У честитом и храбром човеку има негде тврда коштица. И да нешто баш и прождере човека, коштица остаје каква је. *Сек.* **2.** *кошчица.* — Лекар рече да је у почетку мислио да је у рани остала која коштица. *Ђос. Б.*

Изр. бити пун чега као шипак коштица *имати чега врло много;* слушне коштице анат. *коштице у уву преко којих се звук преноси на слушни живац.*

кòштичав, -а, -о *који има коштицу (1).* — Најприроднije је доба за сетву воћњег

семена, нарочито коштичавог, непосредно по берби воћа. *Тод.*

кòштичица ж *дем. од коштица.*

коштòвати, кòштујēм несврш. нар. *в. коштати*[1]. — Добра ријеч не коштује новаца. *Н. посл. Вук.*

кòштрика ж бот. *в. веприна.* — Стабљике коштрике оштре по шуми треба сјећи. *Марет.*

коштȕнав и **коштȕнаст,** -а, -о *в. коштуњав.* — Бијаше човјек висок и коштунав. *Мул.* Колико је висока . . . толико је крупна и коштунаста. *Јурк.*

коштȕнац, -нца м **1.** *тврд орах.* — По тврдоћи рода [орах] дели се на коштунце и мекушце. *Тод.* **2.** фиг. *човек постојана, чврста карактера.* — Одувек [сам] више волео . . . домаћине и раднике, оне коштунце и чворугаше, који су стајали на стражи живота. *НИН 1959.*

коштȕница[1] ж бот. **а.** *плод воћке с коштицом.* — Коштуница је меснат или сочан плод; има . . . изнутра коштуњаву коштуљицу. *Тод.* **б.** мн. *воћке чији плод има коштицу* Amygdalinae. — Витке родне гране . . . имају . . . јабучнице и коштунице. *Тод.*

коштȕница[2] ж нар. песн. *в. коштаница.* — А у десној [руци] копље коштуница. *НП Вук.* Девет тешких копља коштуница спустише се кад Југ Богдан крете. *Фил.*

коштȕничав, -а, -о *који има као плод коштуницу* (*1*). — Воће . . . можемо по облику плода овако подијелити: 1. зрнато воће . . . 2. коштуничаво воће: трешња, вишња, шљива. *Бот.*

коштȕничȁрке ж мн. бот. *коштуничаве биљке. Р-К Реч.*

кòштуњ м *в. коштунац* (*1*). *Вук Рј.*

коштȕњав, -а, -о **1.** *кошчат, јаких костију.* — Тешка брига осенчи му још више суво и коштуњаво лице. *Нуш.* Примивши старичину коштуњаву руку — пољуби је. *Дук.* **2.** *који има као плод коштуницу* (*1*). — [Дјеца] се веру по општинској коштелци да зајазе желудац коштуњавим плодом. *Кал.* **3.** *који има тврду љуску* (*о орасима*). — Овогодишњи [ораси] . . . коштуњави кȏ кликери. *Рад. Д.* **4.** фиг. *тврд, укочен као кост, крут.* — Тврде и квргасте кости нашег Приморца [су] као тврда, коштуњава и квргаста манира Црнчићеве кичице. *Матош.* Његова се реч појача у тону, мало накостреши, постаје коштуњава и чворновата. *Прод.*

коштȕњавац, -ȁвца м **1.** *коштунац, коштуњац.* — Ситан и тврд орах коштуњавац, метнут усред љешника, то му је Шоша, командант Козаре. *Ћоп.* **2.** фиг. *коштуњав човек. Рј. А.*

коштȕњавица ж покр. *коштуњава женска особа. Рј. А.*

коштȕњȁвке ж зоол. *врста коштуњавих риба у северној Америци* Lepidostei. *Финк.*

коштȕњȁвко и **коштуњȁвко** м *коштуњав, мршав човек. Р-К Реч.*

коштȕњавōст, -ости ж *својство онога који је коштуњав или онога што је коштуњаво.*

коштȕњак, -њка м *коштунац. Вук Рј.*

коштȕњаст, -а, -о *в. коштуњав.* — Коштуњасто, црно лице претварало се у тому мркому свату у прави трокут. *Ков. А.*

коштȕњац, -њца м *коштунац* (*1*). — Немоћан [је] према њему као зуб старчев према ораху коштуњцу. *Срем.* Брат је Адам . . . тврдо чељаде, кȏ орах коштуњац. *Торд.*

коштȕњаче ж мн. **1.** зоол. *кошљивице. Бен. Рј.* **2.** бот. *врста ружа са цветом као коштунице.* — Ову породицу [ружа] можемо с обзиром на грађу цвијета подијелити на три породице: ружичњаче, коштуњаче и јабучњаче. *Бот.* **3.** фиг. *тешкоће, препреке, запреке.* — Но, међутим, плочник напретка покрит је коштуњачама борбе. *Уј.*

кòштȕр ж индив. *в. костур.* — На чекрк ћу те бацит . . . све донде док се може слушати крцкање тупо тврде коштури. *Јакш. Ђ.*

кòштура ж *аугм. од кост.* — Коштуре му са рудином скрпи. *Март.*

кòштураст, -а, -о покр. *коштуњав.* — Оплећак јој бијаше . . . од црвена, а наборци око коштурастих груди и плећа . . . од модра тула. *Том.*

коштȕрина ж *аугм. и пеј. од кост.* — Мучање . . . прекине учитељ казивањем о некој коштурини. *Јурк.* Накупе којекакве травуљине, коштурине . . . па луд свет пије па се трује. *Ад.*

кòштȕрница ж покр. *в. костурница.* — Турској капи ту име погину . . . мож' и данас видјет коштурницу. *Њег.*

кòшћаст, -а, -о *в. кошчат.* — Сухо, кошћасто тијело покрива ружичаста хаљина. *Маж. Ф.*

кòшћат, -а, -о *в. кошчат.* — У собу се испружи . . . рука и над њом стара и кошћата глава. *Кум.* Пинтеровић је човјек . . . кошћата, мирна и одлучна лица. *Огр.*

кòшћела ж бот. покр. *в. копривић.* — Над [зидом] висе густе гране мендула, шипака и кошћела. *Војн.* [Прозор] је гледао у гранате кошћеле. *Радул.*

кòшћелица ж бот. *в. копривић.* — И трзају наше кошћелице. *НП Вук.*

кòшћица ж *в. кошчица.*

кошћу́наст, -а, -о покр. *в. коштуњав.* — Ипак је та кошћуната глава мислила мудрије и више него пол села. *Коз. Ј.*

кошћу́рина ж покр. *в. кошчурина.* — Он слаб, немоћан, једва држи оне кошћурине да се не распу. *Тур.*

ко̀шуља ж **1. а.** *део мушког рубља од лаке и мекане тканине за горњи део тела који се носи испод остале одеће.* — Ако ми скину одело, ја ћу остати у гаћама и кошуљи. *Јак.* **б.** *део женског или дечјег рубља који покрива већи део тела.* — Ако се и десио дјечак, тај је још носио кошуљу у зубима. *Бен.* **в.** мн. *рубље уопште.* — Око три по поноћи изиђе Иван из прегрејане собе само у кошуљама. *Дом.* **2.** *кожа коју змија скида, свлак.* — Ту змија кошуљу свлачи. *Дуч.* Младост излази из довршеног периода као змија из кошуље. *Сек.* **3.** фиг. *горњи слој чега, оно што покрива, омотава што.* — Храст голи, трн... обукоше кошуљу леда. *Наз.* **4.** *омот, корице од картона, коже и сл. за чување папира, рукописа и сл.* — Узе са ноћног ормарића мрку картонску кошуљу: рукопис Стефановићеве антологије. *Дав.*

Изр. црне кошуље *фашисти у Италији*; црвене кошуље ист. *Гарибалдијеви добровољци у Италији*; дати (скинути) са себе и кошуљу *дати другоме све, дати и оно што је коме неопходно потребно*; гаће и кошуље *слабо одевени војници.* — Хе, тако је кад се дижу гаће и кошуље на цареву војску! *Сек.*; ~ је телу ближа; ~ је преча од кабанице а) *ближи је род него страна, туђа особа*; б) *човек је себи најближи*; лудачка ~ *нарочита кошуља или одећа у коју облаче опасне лудаке*; познавати кога као кошуљу *врло добро познавати кога*; родити се у кошуљи празн. *родити се срећан, под срећном звездом (симбол среће у животу)*; сиве кошуље *нацисти у Немачкој*; завирити коме под кошуљу *изнети, упознати чије скривене намере, поступке*; жена мужа носи на кошуљи посл. *ако је жена добра и вредна, муж носи чисту кошуљу.*

кошу́љак, -љка и **кошу́љац,** -љца м *дем. од кошуља.* — Мокри кошуљак прилубио се уз ребра. *Божић.* Дјеца... боса скакутаху у дугим кошуљцима. *Ков. А.*

кошуљѐтина ж *аугм. и пеј. од кошуља.* — Какав ли ће изгледати у тој проклетој кошуљетини. *Кол.*

ко̀шуљин, -а, -о *који је на кошуљи, који припада кошуљи.* — Пуца кошуљина се откопчала. *Ћор.*

ко̀шуљица ж **1.** *дем. од кошуља (1).* — фиг. Он... свуче са себе кошуљицу човека из унутрашњости. *Јов. Ј.* Стресла је кошуљицу дјетињства. *Божић.* **2.** *кошуља (2 и 3).* — Он је скинуо рђу са своје душе као што змије скидају кошуљицу са свога тела. *Прод.* Могао си оком распознати жута дебла борова и бијеле кошуљице бреза. *Бен.* **3.** *хаљетак од белог платна с рукавима који носе католички свештеници испод мисне одеће.* — Свукли му мисну одјећу, и опрсник, и кошуљицу, и талар. *Гор.* **4.** мед. *опна у којој је омотано дете у материној утроби* placenta. *Бак. Реч.* **5.** *омот око зрна, језгре, заметка и сл.* — Зрно од пшенице лако испада из своје кошуљице. *Панч.* Кошуљица на житу пуца и зрно се круни. *Кос.*

Изр. родити се у кошуљици празн. *в. уз кошуља (изр.).*

ко̀шӯљнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на кошуље.* — Засукао [је] превратке од рукава кошуљних. *Креш.*

ко̀шута ж **1.** зоол. *животиња из пор. јелена која се одликује складношћу тела и брзином; женка јелена.* — Она заплаче нежно као кошута. *Дуч.* **2.** бот. **а.** *биљка из пор. јаглика* Cyclamen. *Сим. Реч.* **б.** *в. зеленкада. Сим. Реч.*

ко̀шутац, -уца м бот. *биљка из пор. љиљана* Erythronium dens canis. *Сим. Реч.*

ко̀шутин, -а, -о *који припада кошути, који потиче од кошуте.*

Изр. ~ брада бот. *срчаник. Сим. Реч.*

ко̀шутица ж **1.** *дем. од кошута.* **2.** бот. **а.** *зељаста биљка из пор. лепирњача* Coronilla emerus. *Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. љиљана* Fritillaria meleagris. *И.*

ко̀шутка ж *дем. од кошута (1).* — Мала [је]... кошутка [с њим] сложно пила из тог врутка. *Шен.*

ко̀шутњāк м *место где бораве кошуте и јелени. Вук Рј.*

ко̀шутовац, -о̄вца м *присталица, симпатизер странке Л. Кошута, мађарског вође у устанку 1848. год.*

ко̀шутовина ж бот. *кошутац. ЕЛЗ.*

ко̀шчан, -а, -о *в. коштан.* — Сипи и капље ситна роса... чини ти се увлачи се у саму срж кошчану. *Ранк.*

ко̀шчаст, -а, -о *в. кошчат.* — Другарица кошчаста лица, а трунтава у дебелим чакширама. *Поп. Ј.*

ко̀шчат, -а, -о *који има јаке кости, у кога се истичу кости.* — Узех јој трти кошчате руке. *Гор.* Била је висока, кошчата. *Андр. И.*

ко̀шчатӧст, -ости ж *својство онога који је кошчат.* — У њеној кошчатости назире се још неуобличена лепота. *Рист.*

кòшчина ж *аугм. и пеј. од коска и кост.* — А што ми дајеш кошчину! *Јак.* И чопор крешти... и стеже мртвачке кошчине петорице регрута. *Вас.*

кòшчица ж *дем. од коска и кост, ситна кост.* — Боли ме свака кошчица. *Дом.* Донесе малу тамбурицу... окићену уметнутим свијетлим кошчицама. *Шимун.*

кошчȕрина ж *аугм. и пеј. од коска и кост.*

КПЈ скраћ. *Комунистичка партија Југославије.*

кр̑ и **кр̑** (често и поновљено) оном. *глас који се чује када се што снажно ломи; узвик којим се опонаша такав глас.*

крâ-крâ оном. *глас којим се означава и опонаша грактање гаврана.* — Кра-кра! — гракћеш, слутиш! *Сек.*

крâбе ж мн. нем. зоол. *врста ракова, раковице* Brachyura. *Р-К Реч.*

Изр. краба спужвара зоол. *раковица спужвара* Dromia vulgaris. *Терм. 4.*

крабòноша м *човек с крабуљом на лицу.* — Три крабоноше [као особе у драми]. *Марк. Ф.*

крàбуља ж **1. а.** *нарочита направа од картона, платна и сл. (обично у облику људског лица, животињске њушке и сл.) с отвором за очи, која се ставља на лице ради прикривања идентитета, маска.* — Нећу да му се очито покажем, заклонимо се крабуљом. *Шен.* фиг. Људско је лице крабуља сотоне. *Матош.* **б.** *онај што такву направу има на лицу.* — На том... плесу био сам... једна од жалосних... крабуља. *Кол.* **2.** покр. *врста котарице.* — Превртала је ствари око себе, тражила га [огледало]... у крабуљи од борове коре гдје стоји смотан прамен њене косе. *Сиј.*

крабȕљāш, -áша м *крабуља (1б).* — До њега јурба господе и госпођа, крабуљаша и без крабуља, по свим собама. *Јурк.*

крàбуљица ж *дем. од крабуља.* — А образ му крабуљицом закри. *Кур.*

крàбуљнӣ, -ā, -ō *који се односи на крабуље:* ~ плес. — Има на избор... крабуљних одијела. *Креш.*

крâва ж **1.** *одрасло женско говедо.* **2.** фиг. погрд. *глупа женска особа.* — Објесио би се онога дана када бих се морао оженити том... кравом, том тупом масом меса. *Донч.*

Изр. ~ музара а) *крава која обилно даје млека;* б) фиг. *особа или ствар из које се непрестано извлачи корист, извор трајног прихода.* — Ти ниси навикао да своју струку сматраш за краву музару. *Коњов.*; морска ~ зоол. *сисар из реда китова* Manatus latirostris. *Терм. 4.*

крâва ж *хип. од крава. Вук Рј.*

крàвāј, -áја м покр. *в. кравањ.*

крàвāјноша ж *женска особа која у сватовима износи кравај. Вук Рј.*

крàвāл, -ála м нем. *неред, праћен великом виком, галамом, псовањем; вика, галама, свађа, изгред, испад.* — Чак до недјеље трајаху теревенке и кравали. *Шапч.* Дође да се отријезни... па још онда направи кравал. *Јонке.*

крàвāљ, -áља м покр. *част, дарови које сватови доносе на свадбу. Вук Рј.*

крâвār м *онај који чува краве и бави се око крава.* — А кравар на посао крену. Још бледа владаше тама. *Ил.* Расла сам донле међу краварима и коњарима. *Шен.*

крàвара ж **1.** *стаја за краве.* — Све што је било потребно давало је наше имање... кокошарник сву перад, кравара све млечне производе. *Мил.* **2.** бот. *врста јестиве гљиве рупичарке с рифим слузавим клобуком која расте по црногоричним шумама од лета до јесени* Boletus bovinus. *Бен. Рј.*

крâварев, -а, -о = краваров *који припада кравару.*

крâварица и **кравàрица** ж **1.** *женска особа која чува краве и бави се око крава.* — А дјевојке... одговорише да су оне краварице. *Шимун.* **2.** (кравàрица) зоол. *в. кравосац. Бен. Рј.*

крàвārке ж мн. ков. *хлаче, панталоне какве носе амерички каубоји.* — Гледајући за скутером, Хусо је видео себе у плавим краваркама... на црвеном томосу [мотоциклу]. *Дав.*

крâвāров, -а, -о = краварев.

крâвārскӣ, -ā, -ō *који се односи на краваре.*

кравàта ж фр. **1.** *комад свиле или друге тканине која се веже под овратник кошуље с предње стране у облику узла, чвора, машна.* **2.** спорт. *начин хватања противника при рвању.* — Морао [сам] дати шампиону Њемачке такву кравату да се свалио на земљу. *Јонке.*

кравàтна ж нем. *в. кравата.* — Из [крагне] је излазила мала, уска кравatна. *Уск.*

кравàчац, -чца м бот. покр. *в. крављак. Вук Рј.*

кравѐтнна ж *аугм. и пеј. од крава.*

крâвин, -а, -о *који припада крави.*

крâвина ж *кравља кожа. Вук Рј.*

крâвити, крâвīм несврш. **1.** *грејући претварати што у текуће, житко стање, одмрзавати, отапати.* — Сунчеве зраке лед краве. *Вес.* **2.** фиг. *чинити мање стро-*

гим, смекшавати, ублажавати. — Њено [је] срце кравио онај поштен поглед Перин и оне његове истинске речи. *Вес.*

~ се 1. *излазити из стања замрзнутости под утицајем топлине, отапати се.* — Снијег [се]... леди сред дрвећа... па се крави. *Комб.* Опрезно су јахали по поледици која се кравила. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *постајати мање груб, мање строг, смекшавати се, ублажавати се, разнежавати се.* — Ипак се помало крави та његова дивљина кад она уђе у собу. *Ћоп.* У младим се снима срце лако крави. *Вел.* **б.** *постепено се смањивати, слабити.* — Мића је лежао непомично... Болест се кравила. *Ћос. Б.*

кра̀вица ж *дем. и хип. од крава.* Изр. најпре шталицу, а онда кравицу разг. *најпре ваља осигурати приходе, а онда се женити.*

кра̀вичица ж *дем. и хип. од кравица.*

кра̀вљак м бот. *биљка из пор. главочика* Carlina acaulis. *Терм. 3.*

кра̀вљача ж *суд у који се музе, музлица.* — Ти идеш увече с крављачом млека, па те ја уплаших, а ти просу млеко. *Ранк.* Уђе Марија с крављачом у руци. *Донч.*

кра̀вљенац, -нца м бот. *в. крављак. Бен. Рј.*

кра̀вљење с *гл. им. од кравити (се).*

кра̀вљӣ, -ā, -ē **а.** *који припада крави, који потиче од краве:* ~ виме, ~ балега, ~ млеко. **б.** *који се добива из крављега млека:* ~ сир.

кра̀вљи прил. *као крава, попут краве.* — Крављи снажна... она је приправна од зоре до мрака. *Мих.*

кравогој̀ство с *узгајање, гајење крава као грана сточарства.* — [Овај град] је од старине познат по свом... кравогојству. *Неим.*

кравòлик, -а, -о *сличан крави.* — Зато се у Хомеровим пјесмама Хера зове краволиком. *Пов. 1.*

кравòок, -а, -о *који има велике очи као у краве.* — Сусретао сам... људе кравооке, сетне, сентименталне и крваво реалне. *Дав.*

кравòрепина ж погрд. *човек без вредности, ђубре.* — Појест те нећу, краворепино! *Јакш. Ђ.*

кра̀восац и **кравòсац,** -сца м зоол. *врста змије (за коју се каже да сиса краве)* Coluber flavescens. *Деан. Рј.*

кравòсица ж бот. *в. козлац. Сим. Реч.*

кра̀вскӣ, -ā, -ō *који припада кравама, који потиче од краве, који је одређен за краве:* ~ млеко, ~ стаја.

кравȕрина ж *аугм. и пеј. од крава.*

кра́вче, -ета с *дем. од крава.* — Удри, комшија, то кравче, видиш да ће ми се на ораје избалегати. *Рад. Д.*

кра́гл м *в. краги.* — Подигао крагл на кабаници и лаганим кораком пошао горе-доље. *Мишк.*

кра́ги м и **кра́гпа** ж нем. варв. **1.** *комад тканине или крзна пришивен на одећи или кошуљи око изреза за врат.* — Његов кишобран... машна и краги... све је то на свом мјесту. *Крл.* Увијен у бунду... увлачио [је] главу у ужасно високу крагну. *Нуш.* **2.** разг. *пена која се хвата у чаши кад се пиво точи.* — Крагне у чашама или криглама пива понекад су високе и по осам сантиметара. *Пол. 1959.*

кра̀гӯј, -у́ја м зоол. *в. кобац.* — Позваше још из планине вука... и сивог крагуја. *Брл.*

крагу́јак, -јка и **крагу́јчић,** -а м *дем. и хип. од крагуј.*

кра̀гујёвка ж **1.** *крагујевчанка (2).* — Завитлали смо двије крагујевке. *Лал.* Пушке крагујевке биле су на завидној цијени. *Јел.*

Крагујёвчанин м *човек из Крагујевца.*

Крагујёвчанка ж **1.** *женска особа из Крагујевца.* **2.** (крагујевчанка) *бомба начињена у крагујевачкој творници, фабрици оружја; пушка прављена у тој фабрици.* — Бомба! — викну... вадећи из џепа ишарану »крагујевчанку«. *Ћос. Д.*

кра̀гӯљ, -у́ља м зоол. *в. крагуј. Бен. Рј.*

крагу́љац, -љца м зоол. *обично у изразу:* соко ~ *врста сокола, соко ластавичар* Falco subbuteo. — У Херцеговини, Далмацији и даље на југ [живи] јужни соко, соко крагуљац. *Фиш.*

крагу́љић м *дем. од крагуљ.*

крагу́љчић м *дем. од крагуљац.*

кра́дац, кра́ца м *в. крадљивац. Р-К Реч.*

кра́дёње и **кра̀дёње** с *гл. им. од красти.*

кра̀дикеса м *онај који краде кесе, новац, лопов, лупеж.* — Крадикесама и лупежима напунише нам земљу. *Ков. А.*

кра̀дикоза м покр. *онај који краде козе. Вук Рј.*

кра̀димицē прил. = крадом(ице) *неприметно од других, кришом, потајно.* — Оне исте ноћи сакупи постолар десетак другова и поведе их крадимице на... брдо. *Наз.*

кра̀димичан, -чна, -чно = крадомичан *који се ради, врши крадимице. Р-К Реч.*

кра̀дљив, -а, -о *који краде, склон вршењу крађа.* — Ухватили су у селу једног

старог мачка, подмукло, лукаво и крадљиво створење. *Ћоп.*

крàдљивац, -йвца м *онај који краде, који је склон крађи.* — И никад с ланца још не срну пас тако брзо крадљивца да гони. *Комб.*

крàдљивица и **крàдљйвка** ж *женска особа крадљивац.* — Већ су [то] двапут те двије крадљивке донијеле. *Грг.*

крàдљивбст, -ости ж *особина онога који је крадљив.*

крáдња ж *в. крађа. Деан. Рј.*

крàдбван, -вна, -вно покр. *који је добивен крађом.* — Човјеку који хоће да замеће ульаник, требају три улишта . . . једно куповно, друго даровно, а треће крадовно. *Љуб.*

крáдом прил. = крадимице. — Сузе јој све пузају по образима, а она их крадом брише окрајком мараме да ми не видимо. *Иван.* фиг. Лепо је летње јутро, у оно доба године кад ноћ крадом и истиха као лак всо чисто стидљиво застре поља и ливаде. *Лаз. Л.*

крáдомицē прил. = крадимице. — Она је на својим широким мраморним терацама над морем . . . плакала крадомице у дуге мутне вечери. *Дуч.*

крáдомичан, -чна, -чно = крадимичан. — Онај сакривени, крадомични поглед Ризин вреба и сад однекле из шуме. *Сим.*

крáдомично прил. *крадом, потајно, кришом.* — Крадомично вирне на . . . кочије кроз ограде од кољa. *Креш.*

крáдбмцē прил. *в. крадомице.* — Враг се у то све крадомце ближе шуља. *Шен.*

крадỳцати и **крадỳцкати,** -ām несврш. *с времена на време помало красти.* — Њен је муж . . . крадуцао уснама с усана награду својој љубави. *Вел.* Обојица су, кад би их притисла невоља, помало и крадуцкали. *Ћоп.*

крáђа ж *потајно узимање чега што припада другоме.* — Свједочио је његов син . . . који је помагао оцу у крађи. *Чол.* Одсједио [је] једанаест мјесеци ради крађе, и то ради провалне крађе. *Крл.*

Изр. књижевна ~ *објављивање под својим именом туђих мисли (обично већ објављених), плагијат.* — Љубиши [је] пребацио једну врсту књижевне крађе. *БК 1906.*

крâj, крâја м (лок. крàју; мн. крàјеви, ген. крајéвā и крàјēвā) **1.** *крајња тачка; црта која чини границу какве површине и површина поред те црте, ивица, руб; крајњи део одеће, каквог предмета и сл.* — Дете отрча до краја стазе. *Ранк.* Био [је] привезан о крај дуге мотке. *Креш.* Задигне крајеве од хабита и задене их за појас. *Андр. И.* **2. а.** *део каквог места; страна света, земље, област, предео.* — Селе се дивље гуске у топлији крај. *Чипл.* Били су очарани љепотом природе и романтиком краја. *Бег.* Имао је кућу у мирном крају на три улице. *Петр. В.* фиг. Нешто од њих одмиче све даље, у крајеве сања. *Наз.* **б.** *простор који се простире у неком правцу (рачунајући од средине), страна.* — Насред пода [спрата] у нашем стану растварa се широка дворана на четири краја, а у сваком крају врата. *Љуб.* Он крену са . . . свијећњаком на један крај куће. *Креш.* **3.** *већа територијална јединица која има какво нарочито обележје (историјско, географско, атмосферско, економско и сл.):* неослобођени крај(еви), приморски крај(еви), поларни крај(еви), бескишни крај(еви), пасивни крај(еви). **4.** *копно (у супротности према мору, води), обала.* — Талас дигну барку, примакну је крају. *Шен.* И машу рупцима с краја и с пароброда. *Ћип.* Хвали море, држ' се краја! *Н. посл. Вук.* **5. а.** *последњи час, моменат чега што пролази, време које је близу тога момента, које је повезано с тим моментом, свршетак.* — Дан се клони својем крају. *Лаз. Л.* Увијек [су] исто питали; хоће ли рату бити скоро крај. *Кол.* **б.** *смрт.* — Да се старцу приближио крај, у то Аљоша не сумњаше. *Л-К.* фиг. Заузме ли нашу њиву и село народ другог језика, завичају нашем је крај. *Сек.*

Изр. батина (палица, штап) са два краја *нешто што може бити, што се може свршити добро и зло*; без краја и конца *нешто што се тешко може завршити, нешто врло дуго*; бити, доћи ~ (чему), доћи крају што, довести што до краја *свршити се, окончати се.* — И твојој слободи дошао је крај. *Пав.* Школски одмор је врло брзо дошао крају. *Макс.*; дебели ~ покр. *стражњица.* — На ми је пао . . . и подобро разбио . . . — ви том мјесту кажете: дебели крај. *Сиј.*; дебљи ~ извући а) *при деоби добити бољи, вреднији део*; б) *врло лоше проћи.* — Ако те туже, не бој се, извући ће опи дебљи крај. *Мул.*; дебљи ~ окренути *применити оштра или оштрија средства.* — Кад неће лепим, окренућемо и ми дебљи крај. *Нуш.*; где, куд би ми (нам) био крај *мој (наш) положај био би кудикамо бољи.* — Да сам ја . . . био на солунском фронту и изгубио руку, где би ми данас био крај! *Бар.*; ићи, долазити крају *нестајати.* — Већ [су] и крумпири ишли крају. *Бен.*; ићи до краја *не одступати од нечега*; *ићи до крајњих последица*; иде

конац крају *неминовно се нешто завршава*; изаћи на ~ с ким *савладати, победити кога.* — Окупатори нису успјели изићи на крај с партизанским одредима. *Тито*; излазити на ~ (с чим) *доводити у склад материјалне издатке.* — Овде и није тако скупо. Може лепо да се излази на крај. *Дом.*; из првога краја, с првога краја, у први крај *у почетку, у први час.* — Из првога се краја ...нећкала. *Креш.*; крај! узв. *готово! свршено је! нема више говора!* — Немој ти ту мени ваздан, ја хоћу да се делим па крај! *Вес.*; крајем ува слушати *непажљиво, расејано слушати*; кад крај крају дође, на крају (концу) крајева, на крају конца, накрај краја, накрај крајева *при самом коначном резултату, свршетку чега*; на крају света *негде врло далеко*; наш ~, родни ~ *завичај*; на све крае *у свим правцима, на свим странама.* — Радило се у кући на све крае. *Шен.*; неће ти се знати ~ *потпуно ће те нестати, пропашћеш.* — И без тога ти се за неколико година неће знати крај — одговори му тврдо он. *Бар.*; ни на крај памети (није, не пада ми нешто) *ни помислио нисам.* — Јело ми не бијаше ни на крај памети. *Јурк.*; од краја до конца (казати, испричати, рећи) *потпуно све (казати, испричати, рећи).* — Све му каже од краја до конца. *НП Вук*; предњи ~, задњи ~ кув. *месо од предњег или од задњег краја заклане животиње*; привести крају, учинити ~ *довршити, завршити, докрајчити што*; пусти крају *остави то!* — Али пусти крају, не питај! *Вип.*; с краја почети (нпр. говорити, причати) *почети од онога што је последње, што је мање важно*; с (од) дебелога краја почети (говорити) *почети с оним што је главно, најважније*; с тањега краја почети *почети с оним што је споредно, што није важно.* — Ефендија, ти не угонета око шта се ово окупило, но си с краја почео тањега. *Њег.*; с другога краја почети (заћи) *променити правац говора.* — Кад видје да они нијесу ништа чули о том, заће он с другог краја. *Мул.*; с једног краја на други (скакати) *без реда, испретурано (говорити, причати)*; с краја накрај *од почетка до свршетка.* — Прича је занимљива с краја накрај. *Поп. Б.*; стари ~ *за исељенике који су постали грађани друге државе — земља у којој су се родили или они или њихови преци*; стати коме на (у) крај *довести кога у ред, ограничити чије претеране захтеве*; танки ~ кув. *врста меса око ребара*; учинити чему ~ *прекинути, завршити што*; ухватити чему крај(а) *схватити што*; не моћи ухватити ни краја ни конца *не моћи схватити, разумети.* — Нико његовим ћудима није могао краја ухватити. *Андр. И.*; у крај! *склањај се! у страну!*

крај предл. с ген. *изриче* **1.** *непосредну близину; близу, код, поред, покрај, уз.* — Стаде крај довратника. *М-И.* Поваздан стоји крај ватре лонац с кукурузом. *Срем.* **2.** *околности, прилике, увјети уз које се врши нека радња или се нешто збива; поред, уз.* — Ногу мојих више неће бити овдје крај овакве зараде. *Крањч. Стј.* Крај добрих усева и напредне марве... буја и грана се и сој људски. *Сур.* **3.** *супротност ономе што би се очекивало: насупрот, упркос, поред.* — Крај најбоље воље не могу вам описати њихова лица. *Шен.* Стога је и Мара... крај свег протежирања старијих остала и осећала се подређеном оним двема. *Петр. В.* **4.** *узрок због чега се нешто збива: због, са.* — Сасвим ћу крај оваквог живота изгубити очи. *Јос. Б.* **5.** *поређење; поред.* — Крај њихових гаравих лица и дуге црне косе још се више истицала блистава бјелина њихове одјеће. *Креш.*

кра̏ја ж *врста морске рибе* Serranus gigas. *Бен. Рј.*

кра̏јак, кра̏јка м **1.** *дем. од крај.* **2.** *крајац.* — Из подеране потурине вирио [му је] крајак пртене кошуље. *Рад. Д.*

кра̏јан, -јна, -јно **а.** *који има крај, свршетак.* — Не знам ништа позитивно о њеној [васионе] величини, тј. да ли је крајна или бескрајна. *Лог. 1.* Број идеја је бескрајан, а наша душа [је] крајна. *Петр. В.* **б.** (у именичкој служби) с *оно што има крај.* — Јурну песма... свет осваја, достижући бескрајно у крајном. *Каш.*

кра̏јац, кра̏јца м *ивица платна или сукна. Вук Рј.*

Изр. са крај крајца *сасвим с краја, с ивице чега.* — Човјек неки, родом са крај крајца те велике равнице... стао трговати свачим. *Шимун.*

крајем предл. покр. *в. крај (1).* — Бијелу ћу му начинити кулу на обали крајем мора слана. *НП Вук.*

кра̏јина ж **1.** *погранична област какве државе у којој је уређена војна одбрана, граница.* — Ал' је Стојан на крајину мака' па он чува стражу од Турака. *Радич.* **2.** *крај (2а), предео, пејзаж.* — Сједио је сам у том горском закутку проматрајући крајину. *Шен.* **3.** заст. *војска; рат.* — И износи алај зелен барјак, те га по̀би Бишћу на капију, нек се пода њ окупља крајина. *НП Вук.* Осети се и снажан и дорастао да поведе љуту крајину. *Вес.*

Изр. мирна ~ *каже се кад се хоће истакнути да ће све бити у реду, ако се пре тога нешто изврши.* — Смањите чиновницима плату за 10%, па мирна крајина. *Јов. С.*; Војна ~ ист. *погранична област између бивше Аустрије и Турске која се пружала од Сења у Хрв. приморју до Вршца у Банату и била под војном управом*; Кочина ~ ист. *устаничка акција Коче Анђелковића против Турака у Београдском пашалуку за време аустријско-турског рата 1788.*

крàјинити, -ӣм несврш. *суделовати, учествовати у крајини (3), ратовати, војевати.* — Отац је говорио за мене: ово дете нисам ни омиловао као другу децу; нашло ми се у зла времена кад сам крајинио. *Шапч.*

крàјӣћ, -ића м *дем. од крај (1 и 2).* — Тврда једрина затегла сваки крајић бијеле, влажне кошуље на њој. *Коч.*

крајӣчак, -чка м **1.** *дем. од крај.* — [Заврнуо] око прстића... крајичке својих кошуљица. *Кик.* фиг. Тек једним крајичком памети стаде поимати да наступа нешто страшно. *Ранк.* **2.** *кутак, кутић.* — У собичку, у ком смо некад ја, срећа и она детињски негде у неком крајичку делили кришом фишеке бомбона. *Мас.* **3.** *окрајак круха, хлеба.* — Гле Јозу, већ је смазао свој крајичак [круха]. *Пав.*

крàјичнӣ, -ā, -ō покр. *који припада крајини, граници.* — Узми собом... Корјениће, крајичне јунаке. *И-Б Рј.*

крàјичнӣк м покр. *в. крајишник.* — Што би ово те још не дођоше Озринићи, наши крајичници? *Њег.* Дођемо у господара да му повиједамо како су му вјерни и покорни они крајичници. *Љуб.*

крàјишкӣ, -ā, -ō *који се односи на крајину и крајишнике.* — Кроз Загреб пролажаху... крајишке чете у Италију. *Шен.*

крàјишкиња ж *женска особа из Крајине.* — Оста онако сумртва, а онда се поврати крајишкиња, скочи и јуначки полети пред коње. *Торд.*

крàјишнӣк м *човек који живи у крајини (1), граничар*; ист. *човек из Војне крајине.* — Отац му је био имућан сељак крајишник, па хтио под сву душу сина... погосподити. *Коз. Ј.* Турци [су] насељавали рају да им земљу обрађује, пунећи и своја погранична утврђења српским крајишницима. *Петр. В.*

крàјишнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на крајишнике.* — А ти обуздај мало тај твој крајишнички језик! *Андр. И.*

крàјӣште с *в. крајина (1, 2).* — [Пошао је] од приморја сиња амо горе уз наша крајишта, преко Зете и Мораче клете. *Март.*

крàјка ж *комад круха, хлеба који се одреже при начињању, окрајак.* — Пошли од силе... и моле тебе за крајку хлеба. *Ћос. Д.*

крàјњӣ, -ā, -ō = крајњи **1.** *који је на крају, који је последњи у реду, низу чега или последњи са стране.* — Ни крајна црта прибрежнога мора није стална. *Мј. 1926.* Тукао [га је] до крајне малаксалости своје одморне снаге. *Вас.* **2.** *врло јак, велик, изузетан, изванредан, необичан.* — У блиским селима, а нарочито у залеђу, владала је крајна заосталост. *Барац.* Заборавим да сам жив, да свуда видим само срећу и доброту крајну. *Рак.*

крàјӣк, -ика м **1.** (обично мн.) мед. *жлезда у ждрелу која од назеба отекне.* **2.** покр. *у кошници крајни сат. Вук Рј.* **3.** необ. *крајњи део, окрајак, руб.* — Само неколико капи с крајника облака ухватило парошке од вила што их Јеша... забо у шарагље. *Ад.*

крàјнōст, -ости ж **1.** *крајњи ступањ чега.* — Социјални инстинкти могу у човеку да се развију до таке крајности да човек »жртвује« себе за друге. *Марк. Св.* **2.** *оно што је сасвим различно, потпуно супротно нечему, што је на супротном полу чега другога.* — Чини ми се... да је међу крајностима, међу кукавштином и насртљивошћу, храброст у средини. *Вел.*

Изр. до крајности *врло, веома, у највећој мери.* — Он [је] до крајности поштен и лепо васпитан. *Јанк.*; ићи (терати) у ~ *бити претеран*; падати (летети) из крајности у ~ *мењати схватања или расположење у сасвим супротно.*

крàјњē прил. *у највећој мери, преко мере, изузетно, необично, потпуно, сасвим.* — Сви они знаду... да би било крајње лудо дирнути у тога човјека. *Цар Е.* Положај [је] био крајње заоштрен. *Креш.* Ненаду би крајње непријатно. *Ћос. Б.*

крàјњӣ, -ā, -ē = крајни. — Струја иде од крајњег севера Азије. *Петр. М.* Онда још крајњи напор. *Донч.* Друштво њихов рад искоришћује, а кад остаре или оболе, оставља их у крајњој биједи. *Ант. I.*

Изр. крајње мере (подузети, предузети) *најодлучније, најсуровије мере (подузети, предузети)*; ~ десница пол. *најреакционарнија група у парламенту*; ~ левица пол. *најрадикалнија, најнепомирљивија група у спровођењу реформа*; ~ сиротиња *највећа сиротиња*; у крајњој линији *на крају*; у крајњем случају *као последње средство, кад нема више никаквог другог изласка, решења.*

крајо̀бер м *онај који на крају поља жање. Вук Рј.*

крајо̀бера ж *женска особа крајобер. Вук Рј.*

кра̀јобраз, кра̀јолик и **крајо̀лик** м ков. *изглед природе каквог краја, предела, пејзаж; цртеж, слика која приказује природу.* — Крајобрази Словачке у великој мјери сличе нашој Словенији. *ЕГ 2.* Пред гледаоцем се пружао бујан и шарен крајолик. *Креш.* Пада тамо млаз свјетла на... минијатурно стилизиране крајобразе. *Бат.*

кра̀јо̄н, -о́на м фр. = крејон *врста оловке, креде за сликарске радове; боја за шминкање.*

крајпу̀тāш, -а́ша м ков. *надгробни споменик, подигнут покрај сеоског пута.* — А у коло му дође крајпуташ што плаши пешаке. *НИН 1960.*

кра̀јпутнӣ, -ā, -ō ков. *који је крај пута.* — Испод њихових опанака... димила се прашина и спуштала се... по бјелкастој крајпутној љесковини. *Ћор.*

кра̀јцар и **кра̀јцар** м и **кра̀јцара** ж нем. **1.** *аустријски бакрени новац мале вредности, пара, новчић.* — Хиљаду пута био је жељан видјети крајцару. *Мишк.* **2.** *новац уопште, пара.* — Није харчио своју муком и зноjем привређену крајцару. *Јакш. Ђ.*

Изр. имати леп крајцар *имати доста новаца*; ни пребијене крајцаре (не вреди) *ништа не вреди.*

крајца́рак, -рка м *дем. од крајцар.* — Крајцарак је мален дарак. *Јурк.*

крајца̀рāш, -а́ша м *онај који ради или продаје за крајцар.* — Ђема крајцараш давао је листиће и за крајцару и за динар. *Чипл.*

крајца̀рāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на крајцараше.*

Изр. ~ листови, ~ литература *листови, новине, књиге које се купују за крајцару или које су врло јефтине и слабог квалитета, петпарачка литература.*

кра̀јцарица и **крајцари́ца** ж **1.** *дем. од крајцара.* — Дарuj, брате, крајцарицу! *Торд.* **2.** *врста игре у којој се крајцара баца увис и погађа на коју ће страну пасти.* — Новинарчићи у очекивању вечерњег издања играју крајцарице. *Ћос. Б.*

кра̀јцарскӣ, -ā, -ō *који се купује за крајцару, врло јефтин.* — Ко да је крајцарску свијећу неко... згаснуо. *Краљч. С.*

крајца̀руша ж *в. крајцара. Р-К Реч.*

крајце́рак, -ка м *в. крајцарак.* — Никада [није] срео милостиву душу која му не би добацила крајцерак. *Новак.*

кра̀јчити[1], -ӣм несврш. *ићи далеко од кога у крај, склањати се од кога.* — Био је преплашен; ходао је по свом дворишту све крајчећи од нас. *Чол.*

кра̀јчити[2], -ӣм несврш. *постајати кратак.* — Крајче дани. *Март.*

кра̀к м (лок. кра́ку; мн. кра̀ци и кра́кови) **1.** *нога у човека и у неких животиња (обично дужа).* — Прошао је... јашући... на мршавом... магарцу, додирујући дугим краковима земљу. *Кал.* Он је већ далеко, граби крацима, око којих лепрша мантија као часно изањала застава. *Поп. Ј.* **2.** *оно што је по своме изгледу и саставу налик на ноге.* **а.** *полутке у шестара, циркла, хватаљке клешта које се размичу.* — Најприје се краком шестара узме размак на карти. *ЕГ 2.* фиг. То су били кракови клијешта у која је Коча хватао четнички штаб. *Чол.* **б.** *део полуге с једне стране упоришта.* — То ти је... на оном краћем краку кантара. *Сек.* **в.** *делови од којих је састављен криж, крст.* — Удари снажно у дрво пред собом и један крак крста на коме јелка стоји отпаде. *Ћос. Б.* **г.** *корен зуба (који се обично састоји од два рачваста дела).* — На сваком зубу разликујемо... корен (крак) зуба. *Батут.* **д.** *део чега, огранак који се одваја у другом правцу од главног, основног (нпр. рукавац реке, одвојене линије у систему путова, планинска била и сл.).* — Борачке трупе... су остале да преноће, груписане око места где се састају изворни краци... реке. *Лаз. М.* Крак друма који од раскршћа води њезиној кући пуст је, завијан. *Ћоп.* **3.** *део чега као његов наставак, продужење.* — И руке су јој биле... бијеле, као што и пуни, обли, до лакта огољели крак. *В 1885.* Продужио се тиме нутарњи крак весла. *Весл.* **4.** мат. *једна од равних црта које ограничавају кут, угао.* — Два се тијела гибају по краковима кута. *Алг. 1.*

Изр. ~ силе физ. *део полуге који се налази између упоришта и хватишта силе;* ~ терета физ. *део полуге на којем се налази терет;* мешати краке с јачим од себе *радити узалудан и штетан посао.* — Азем је стално... клицао... да не мијешају краке са агама. *Ж 1955;* опружити, пружити крак(ов)е *пожурити (се), потрчати.* — Отрчи... по оружнике! Опружи кракове! *Гор.*

кра̀ка оном. обично у изразу: крика-крака *узвик за опонашање, подражавање крештавих звукова (нпр. при окретању кључа у брави и сл.).* — Пусти грану једном руком и чини по ваздуху као да се окреће кључ у брави: крика-крака! *Дим.*

кра̀кало с **1.** покр. *прелаз на води где се прелазећи скаче с камена на камен. Вук Рј.* **2.** *нога.* — Дрхтао је и грлено хукао у руку топћући својим кривим кракалима. *Божић.*

кра̀кан м **1.** *човек дугих кракова, ногу. Бен. Рј.* **2.** зоол. *врста кукца, инсекта дугих кракова* Batrisus. *Бен. Рј.*

кра̀каст, -а, -о *који је дуг као крак, кракат.* — Загледа се у велика краката слова. *Краљч. С.*

кра̀кат, -а, -о **1.** *који има дуге крак(ов)е.* — Необично гурав, а кракат, ишао је за њим као пратња. *Куш.* Кракате чапље и роде... опрезно газе по зеленој води. *Чипл.* **2.** *који у ходу прави дуге кораке.* — Напред кракатим ходом корача учитељ Макса. *Шапч.* **3.** *дуг, издужен.* — Милутин је својим кракатим ногама дотрчао. *Вучо.*

кра́кати, кра̂чӗм несврш. *корачати (обично правећи велике, дуге кораке).* — Арсеније је... као чапља кракао обалом поточића. *Лал.* Корачао [је] кракао незгодно и правио се да никог не види. *Кал.*

кракати́ло м *крако(ња). Р-К Реч.*

кра̀като прил. *правећи дугачке кораке.* — Похитао, кракато измицао... опружио кас и избио пречицом поред јошја. *Рад. Д.*

кра̀катӧст, -ости ж *својство онога који је кракат.*

кракàтуша ж (у атрибутској служби уз им. рода) *кракаша.* — Само по жабњаку кракатуше роде вратове отегле, зачуђене ходе. *Вел.*

кра̀кач, -а́ча м покр. *онај који добро корача, краче. Вук Рј.*

кракѐлер м нем. варв. *онај који изазива свађе, свадљивац, кавгаџија.* — Капетан Лукач... стари разбијач, женскар, кракелер, сједи лијево на челу стола. *Крл.*

кра́кнути, кра̀кнӗм сврш. оном. *испустити глас »крака«.* — Такне прву браву... брава кракне. *Прер.*

кра́ко м = кракоња *човек дугих кракова.*

кракòвјāк, -а́ка м пољ. *пољски народни плес (по граду Кракову).* — Плесали су... оне краковјаке подскочљиве. *Бен.*

кра́коња м = крако. — Је ли, бре кракоња, има ли краја овом нашем посту рамазану? *Лал.*

кра̀корити, -и́м несврш. *в. кокодакати. Деан. Рј.*

кра̀кӯн, -ýна м покр. *в. крачун.* — Заструже кракун на вратима. *Тип.*

кра̀лијеж м (ијек.) *в. кралијеш (1).* — Једну руку ставила на таволин... а другом пробире кралијеж. *Војн.*

кра̀лијеш м покр. (ијек.) **1.** *число, бројанице. Вук Рј.* **2.** анат. *хрптењача, кичма. Деан. Рј.*

кра̂љ, кра́ља м **1.** *титула владара у неким феудалним и буржоаским државама; онај који носи такву титулу.* **2.** фиг. **а.** *монополист(а) у каквој привредној грани или у трговини:* ~ калаја, ~ ципеларске индустрије. — Један од »краљева« америчке штампе... понудио је... новчану помоћ за... поларну експедицију. *Петр. М.* **б.** *најбољи, највештији у својој струци.* — Био [је] велики господин... краљ међу научницима свију векова. *Мил.* Долазили [су] биљарски краљеви. *Краљч. Стј.* **в.** *најјачи у својој врсти.* — Бодаљ, краљ смрека... костријешио се од снаге. *Наз.* **г.** *онај који влада, управља чим, господар, газда.* — Потврди да је он краљ својих навика, да он може и да их се отресе. *Кнеж. Б.* **3.** карт. *играћа карта, друга по вредности, на којој је слика мушкарца под круном.* — Сад сву наду полажем на краља... маковога. *Змај.* **4.** спорт. *главна фигура у шаху.*

Изр. Три краља црквн. *католички празник, Богојављење (6. I).*

кра̀љача ж покр. *дрвен суд којим се захвата и вади вода из бунара. Вук Рј.*

кра́љев, -а, -о **1.** *који припада краљу:* ~ гарда. **2.** *као саставни део неких ботаничких назива:* ~ цвет, ~ дрво. *Сим. Реч.* **3.** спорт. *као саставни део назива за неке начине игре у шаху:* ~ трокут, троугао, ~ рокада.

краљѐвāње с *гл. им. од краљевати.*

краљѐвати, кра̀љујӗм несврш. **1.** *бити краљ, владати државом као краљ.* — Краљ ће краљевати без круне. *Нуш.* **2.** фиг. **а.** *бити први, имати превагу над осталима у свакој врсти, преовлађивати.* — Ружа још вазда краљује. *Матош.* **б.** *уздизати се изнад своје околине (о планини, брегу, грађевини и сл.).* — Модрином краљујем, сфинга несхваћена. *Јур.* **в.** *бити у пуном развитку, бити свуда, владати.* — Она се сва губила у том приповиједању, а около њих је краљевала поезија природе. *Леск. Ј.*

кра́љевац, -вца м **1.** *краљев пристаница; војник у служби краљевој.* — У Сењу краљевци и Млечани буне грађане и пук. *Нех.* **2.** бот. *в. крављак. Вук Рј.*

кра́љевина ж **1.** *држава којој је на челу краљ.* **2.** агр. покр. *врста грожђа и вино од таквог грожђа. И-Б Рј.*

кра̀љевӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на краљевину:* ~ одбор, ~ веће.

кра́љевић м **1.** *краљев син.* — Плео си плетенице првијем глумицама којима се краљевићи удвараху. *Кост. Л.* **2.** *онај који влада неком провинцијом као наследник пре-*

стола. — Краљева ћерка завољела је лијепог неимара . . . Краљ . . . даје му ћерку, а њега начини краљевићем од Мисира. *Нед.* **3.** агр. *врста јабука.* — Највише се цене ове јабуке: колачарка, краљевић. *Тод.*

кра́љевићев, -а, -о *који припада краљевићу.*

кра́љевица ж *краљева кћи.* — Само да си мени по вољи, а ја велим да нијесам никаква краљевица. *Шен.*

кра́љевка ж покр. *овца са четири бубрега.* *Вук Рј.*

кра́љевна ж *краљева кћи.* — Вечерат ће с краљем, краљицом и краљевном. *Вел.*

кра́љевскӣ и **кра́љевскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на краља:* ~ дом, ~ колено, ~ достојанство. **2.** *који је као у краља, који је својствен краљевима.* — Био је дворски сликар . . . са краљевским приходима. *КХ 1936.* Она је све то примала као шалу са неке краљевске висине. *Јанк.* фиг. Сунце се примицало зениту и краљевском раскоши просипало сјајну срму својих зрака. *Уск.* **3.** *прекрасан, диван (о дану).* — Краљевско пополдне с црвеним грањем пјева! *Крл.*

кра́љевски прил. **1.** *као краљ, на начин краља.* — Сједи он краљевски, крупан и висок као гора. *Кал.* **2.** *врло, веома, необично.* — Живо сам желео да опет видим ту белу и краљевски лепу жену. *Цар М.*

кра́љевство с **1.** *власт, част, достојанство краља.* **2. а.** *краљевина (1).* — Будућност хрватског краљевства бијаше застрта дебелом тамом. *Кум.* **б.** фиг. *област.* — И сада сишла [успомена] тамо гдје је краљевство шутње и вјечност црна. *Кркл.* **в.** *владавина.* — Када се . . . човјечанство претвори у дјело сање . . . знат ћемо да је створено краљевство духа. *Уј.*

кра̀љегач м покр. *в. багрем. Р-К Реч.*

кра̀љеж м *в. краљијеш (1).* — Бијаше само окићена краљежем бисера. *Бал.*

кра́љежак, -шка м *в. краљешак.* — Размрска му вратни краљежак. *Шов.*

кра́љежнӣ, -ā, -ō *који се односи на краљешке.* — На сваком краљешку различујемо спреда: тело, иза тела краљежну рупу . . . и неколико квржица. *Батут.*

кра́љежница ж *в. краљешница.* — Краљежница је састављена од 33—34 краљешка. *НЧ.*

кра́љежњāци м мн. (јд. кра́љежњāк) *в. краљешњаци.* — Пред [његовим] очима стоји готов први егземплар нове врсте краљежњака. *Новак.*

кра́љежњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на краљежњаке.* — [Човјек] у својој хрптеници осјећа развојну линију свију краљежњачких врста. *Крл.*

краљеубӣ́ца м = краљоубица и краљоубојица *човек који је убио краља.* — Дантон је . . . био велики »краљеубица«. *Јов. С.*

краљеубӣ́ство с = краљоубиство *убиство краља.* — У народној машти »краљеубиство« била је тако необична . . . ствар. *Јов. С.*

кра̀љеш м *в. краљијеш (1).* — Као зрна краљеша низаху се дневи једнаки, троми, непрекидни. *Војн.*

кра́љешак, -шка м (ијек.) *пршљен на хрптењачи, кичми.* — Сем цевастих костију има их . . . бушљикавих као што су краљешци (пршљени) у хрптењачи (кичми). *Батут.*

кра́љешнӣ, -ā, -ō *који се односи на краљеше. Деан. Рј.*

кра́љешница ж анат. = кичма (1). — Конфидент и . . . пропалица . . . коме су коначно пребили краљешницу. *Крл.*

кра́љешњāци м мн. (јд. кра́љешњāк) зоол. = кичмењаци.

кра́љешчан, -а, -о *в. краљешни.* — Најчешће је по средини лепе коре низ осам плоча прираслих на краљешке, па их зовемо краљешчаним плочама. *Финк.*

кра̀љист м ков. *присталица краљев.* — Краљисти се бјеху завукли у јаме Студентског дома и нијесу смјели да се помоле отуда. *Лал.*

кра̀љӣ́ћ, -ића и **кра̀љић** м **1.** *дем. од краљ.* **2. а.** пеј. *несамосталан краљ.* — Туђинци поставе овдје краљића по својој вољи. *Шен.* **б.** *владар незнатне, безначајне државе.* — Чинио се сам себи . . . као азијатски краљић. *Сим.* **3.** *краљев син.* — Краљица ти удовица, а краљићи сирочићи. *Вук Рј.* **4.** зоол. **а.** *птица из реда врабаца са жутим или наранчастим перјем на глави* Regulus regulus, R. ignicapillus. *Финк.* **б.** *царић* Tróglodytes troglodytes. *Бен. Рј.*

краљӣ́ћак, -ћка м зоол. *краљић (4б). Бен. Рј.*

кра̀љица ж **1. а.** *женска особа краљ.* **б.** *владарица, владарка.* — Ушао [је] у ту светињу турскога врта у којој се краљица харема одмараше. *Јакш. Ђ.* **2. а.** *она која се истиче лепотом, која је изабрана као најлепша (на некој забави, конкурсу и сл.).* — Хтео си да узмеш за жену . . . краљицу забаве и игранака. *Ком.* **б.** фиг. *најбољи, најбоља у својој врсти.* — Ја сам Париз, краљица градова. *СКГ 1937.* Не могу да га навратим . . . да учи . . . краљицу свију знаности . . . богословију. *Вел.* **3.** *матица у роју пчела. Бен. Рј.* **4.** *краљева жена.* — Вино пије краљу од Будима а с краљицом својом госпођицом. *НП Вук.* **5.** спорт. *најјача фигура у шаху.* **6.** покр. *у бравчета оно из чега се чрева извуку, опоњак. Вук Рј.* **7.** бот. **а.** *в. књега.* — Од наших се

[гљива] могу јести госпа (кнегиња, краљица). *Батут.* **б.** *биљка из пор. штитара* Meum athamantum. *Сим. Реч.* **8.** агр. **а.** *врста јабука. Вук Рј.* **б.** *врста грожђа.* **9.** мн. етн. *девојке које на први и други дан Духова иду од куће до куће те играју и певају.* — Устани, мила мајко, те даруј краљице! *НП Вук.*

Изр. ~ ноћи бот. *кактус* Cereus grandiflorus. — Сећам се да је у поноћно доба још мирисала свуд краљица ноћи. *Панд.*

кра̀љичӣри м мн. покр. *в. краљица* (*9*).

кра̀љичин, -а, -о *који припада краљици.*

кра̀љичица ж *дем. од краљица.*

кра̀љичкӣ, -ā, -ō *који се односи на краљице* (*9*): краљичке пјесме.

краљоуби́ство с = краљеубиство. — Цивилизовани народи ... не одобравају да краљоубиство постане оружје у политичкој борби. *Јов. Ј.*

краљоуби́ца м = краљеубица. — Био је ... илустрација коњичког официра и краљоубице. *Мил. В.*

краљоу̀бојица м = краљеубица. *Прав.*

краљоуби́ство с *краљоубиство. Деан. Рј.*

кра̀љскӣ, -ā, -ō *в. краљевски.* — Краљски чиновници ору управ. *Павл.*

кра̀љу̏шт ж *в. крљушт.* — Безбројне рибе са сјајном краљушти леже. *Ил.* фиг. Ваља се, колута црна, дебела, дугачка змија с огњеним краљуштима [жељезнички влак]. *Цес. А.*

кра̀љуштица ж **а.** *в. крљушт. Деан. Рј.* **б.** мед. *врста рибље болести* Ichthyosis. *Р-К Реч.*

кра̀љчић м *дем. од краљ.* — Он [брат] је надживео три велика цара ... и десетак домаћих српских краљчића и кнежића. *Ћос. Д.*

кра̑м, кра́ма м покр. *црквена слава, год, прошћење.* — Сухим презиром гледају угојене, веселе људе који пију по крчмама и крамовима. *Донч.*

кра́ма и **кра̑ма** ж нем. *ситна трговачка роба.* фиг. *ситно трговачки дух.* — То је посљедица те твоје глупе материјалистичке краме у твојој глави! *Крл.*

кра̀мӑр, -а́ра м **1. а.** *трговац који тргује крамом, ситном робом, ситничар, старетинар.* — По земљи, на простртој поњави разгрнули крамари ситни пазар. *Торд.* **б.** погрд. *трговац уопште.* — Војник је идеалнија фигура од крамара и капиталисте. *Матош.* **2.** *поглавар међу кирицијама.* — Кирицију су вршиле пренос робе као организовано друштво. На челу му је крамар. *Ђорђ.*

крамàрија ж *ситна роба коју продаје крамар.* — Хоће им се ... брода да могу са својом крамаријом у Приморје. *Шен.*

крамӑ́рити, крàмӑ̄рӣм несврш. *трговати ситном робом.* — Тко је боље крамарио том покраденом и препроданом робом? *Ков. А.*

кра̀марица, крамàрица и **кра̀мӑрка** ж *жена крамарова.* — Ја сам ... одличнија госпођа него су те надуте крамарице. *Новак.* Чавларку и крамарку везао је чудан вез. *Шен.*

кра̀мӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на крамаре.* — Чинило се да друштво те крамарске обитељи сакрива некакав необични чар за њега. *Војн.*

кра̀марчӑ̄д ж *зб. им. од крамар.*

крамàрче и **крамàрчић** м *дем. од крамар.* — Како се ти кукавни крамарчићи опасаше тврдим каменом! *Шен.* Хрпа бијеле крамарчади, без срца и душе, господари тој великој и богатој [црначкој] земљи. *Мажс. Ф.*

кра̑мп[1] м нем. покр. = крампа *оруђе за копање у којега је на дрвеном дршку насађена железна полуга с једне стране у облику оштрог клина, а с друге стране у облику лопатастог стругача, красна.* — Маса [је] ћускијама и крамповима разваљивала пругу. *Ћоп.*

кра̑мп[2] м нем. варв. *грч.* — Људи много пишу сигурно су више пута осјетили ... крампове у рукама. *Уј.*

кра̑мпа ж = крамп[1]. — Ми смо разарачи, јер ударамо крампама. *Кик.*

крампа̀мпула ж нем. *кувана ракија са шећером.* — Стара [је] ту већ кухала вражју крампампулу. *Крл.*

кра̑мпа̄ње и **кра̑мпа̄ње** с *гл. им. од крампати.*

кра̑мпаст, -а, -о *који је налик на крамп*[1]. — [Ноге] мишићаве, ваљкасте, даскасте, крампасте. *Сим.*

кра̑мпати и **кра̑мпати,** -а̄м несврш. *крампом копати, превртати.* — Ето некоме [је] све дато ... а ја цијелога живота крампао на прузи. *Чол.* Ударци су пљуштали као да косе или крампају. *Донч.*

кра̀мпӧн, -о́на м фр. *округао комадић коже или гуме који се прибија на потплату копачке.* — Све пречке [на обући] и чепови (крампони) морају бити од коже или меке гуме. *Ног.*

кра̑н м нем. *строј, машина са дугим и чврстим носачима за дизање и премештање великих терета, дизалица, чекрк, витао.* — На пристаништу јечали кранови извлачећи товар из великих бродова. *Јак.*

краниӧ́лог м *онај који се бави краниологијом.*

краниолӧ́гија ж грч. *наука о лобањама.*

краниӧ́лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на краниологе и краниологију.* — Остало је ...

костију по којима се познало да су се у краниолошком погледу приближавали дугоглавим расама. *Жуј.*

краниомѐтрија ж грч. *истраживање лобања мерењем облика и величине.* — А онај тип набројио му је читаву литературу из краниометрије да је народ мождана утвара. *Крл.*

крâновођа м *онај који управља краном.* — У том тренутку у кабини крана налазио се крановођа. *Пол. 1959.*

крâнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кранове.* — У луци Сплит довршиће се ... радови на кранским стазама. *Пол. 1959.*

Крâњац, -њца м **1.** *човек из Крањске.* **2.** (крањац) погрд. *католик.* — Други [су] рогоборили што он »крањац« у њихову селу хоће да заповиједа. *Тур.*

Крâњица ж *женска особа из Крањске.*

крâњскӣ, -ā, -ō *који се односи на Крањску и Крањце.*

Крâњчић м **1.** *дем. од Крањац.* **2.** (крањчић) *дем. од крањац.* — [Сељаци] су се на сваком кораку ругали »крањчићу«, како су га подругљиво звали гдје је био католик. *Тур.*

крâп м зоол. нем. варв. *в. шаран.* — Пред кућом њиховом велик рибњак пун ... крапова. *Шен.* Крап важи овуда као најздравија риба. *Нен. Љ.*

крâпља ж *исплетена овална лесица од прућа, која се причвршћује за опанак да би се лакше могло ићи по снегу целцу. Р-К Реч.*

крâпљевнӣ, -ā, -ō *који се односи на крапове.* — Баце мрежу крапљевну. *Пол. 1960.*

крâпотнӣк м и **крâпотница** ж покр. *пастрмка веће тежине.* — Има [пастрмка] од десет и петнаест ока. Пастрмка те тежине зове се крапотник и крапотница. *Дед. Ј.*

крâс м и ж *красота, велика лепота.* — Човјек се осилио па некако поносито гледа како га природа обасипље красом и љепотом. *Коч.* Ниче цвијет под трњем с дивним красом. *Марк. Ф.*

крâс м геол. *безводно тло вапненачких, кречњачких области, с посебним облицима који су настали хемијским растварањем тла, карст, крш.* — Наша је земља типична земља краса и крашких облика. *ОГ.* Поточићи ... зароне у безбројна зјала краса. *Божић.*

крáса ж заст. покр. *змија. Вук Рј.*

крáсан и крâсан, -сна, -сно **1. а.** *угодан, пријатан на поглед, који се истиче обликом, симетријом, складношћу својих облика; који има привлачне црте лица.* — А ко још не би погледао красну жену газда-Аћимову! *Ћор.* **б.** *угодан за уво, мелодиозан.* — Славујак весео извија љупке звуке красних мелодија. *Змај.* **2.** *који се истиче било по чему позитивном (по занимљивости, по вредности, по лепоти унутрашњег садржаја).* — Српска књижевна задруга имала [је] пуно разлога што је ову красну књижицу издала. *Батут.* И тај красни час буде ... прекинут. *Ђал.* ир. — Но, и ти си ми неки красан отац! *Срем.* **3.** *блистав, сјајан, изванредан, диван, одличан.* — Ти плавиш, зоро красна! *Нен. Љ.* Био сам красне воље. *Нех.*

Изр. красни (с)пол *жене уопште.* — Гласан смијех доказа ... да ту и красна спола има. *Шен.*

крâсанка ж агр. *врста крушака.* — Овде спадају најбоље сорте крушака, нпр. ... тиквичица, красанка итд. *Тод.*

крáсац, -сца м зоол. *в. красници. Бен. Рј.*

крâситељ м *онај који украшава, реси.* — С поносом се Србин ... сећа својих манастира и цркава ... писаца и краситеља књига. *БК 1906.*

крáсити, крâсӣм несврш. **а.** *давати (коме, чему) красан изглед, украшавати.* — Његова коса, раздељена по среди ... лепо је красила његово лице. *Јов. Ј.* **б.** *чинити пунијим, вреднијим по унутрашњем садржају (у културном, моралном смислу).* — [Госпођу] краси висок, наображен дух. *Шен.* Лична вредност ... обухвата ... скуп ... одлика које у очима других красе ... појединце. *Псих.*

~ се 1. *повр.* — Сад се пастирке младе свадбеним венцима красе. *Ил.* **2.** *добивати красан, угодан изглед, постајати красан.* — Између ових најважнији је хлорофил или бињно зеленило којим се краси лишће и зелени делови. *Тод.*

крâскӣ, -ā, -ō = крашки *који се односи на крас:* **~** голет.

крâсна ж *крамп.* — Заметнуо се красном. *О-А.* Негдје красна бије и мотика звечи. *Шант.*

крâснӣ, -ога м покр. *девер. Вук Рј.*

крâснӣк м *красан човек, лепотан.* — Нема таквога красника надалеко! *Ивак.* ир. А ти ... да не упадаш као ватрогасац да спасаваш сина, красника! *Сек.*

крâсница ж **а.** песн. *красна женска особа, лепотица.* — Раја ми, лијепа је, шапну младић мотрећи ... красницу. *Шен.* **б.** шаљ. *задњица, стражњица.* — Ено се Маркела и јутрос пипа по својој красници. *Ћоп.*

крâсници м мн. (јд. крâснӣк) зоол. *корњаши, тврдокрилци продужена остраг оштро зашиљена тела, сјајних металних боја* Buprestidae. *ЕЛЗ.*

крâсно прил. *на красан начин, дивно.* — Плесна дворана бијаше красно искићена. *Том.* Све је то лепо и красно, али опет — ти си ето сама у кући. *Глиш.* ир. Ту ли смо

слободни — но сигурни красно, где је једно словце страшно и опасно! *Змај.*

красно- *као први део сложених придева значи да је красно оно што значи други део сложенице*: краснолик, красноречив итд.

красноармéјац, -јца м рус. *војник Црвене армије.* — Ко си ти? . . . Красноармејац! *Моск.*

красòлик, -а, -о *који је краснога лика.* — Краснолике, ругобе ви сте ипак, ругобе душом! *Марк. Ф.*

крàснопис м = красопис *вештина читког и лепог писања; школски предмет у основној школи који има као циљ да ученици науче читко и лепо писати.* — Кад би сликарство било једноставно као краснопис, онда би многи слаби сликари били добри сликари. *Крл.*

краснопи́сац, -сца м *онај који красно обликује слова.* — Испољава изванредан дар красописца рекреатора старих рукописа. *КН 1958.*

крàснопи́сни, -ā, -ō *који се односи на краснопис.*

краснопòјāсни, -ā, -ō ков. *који има красан појас.* — Али се увине син краснопојасној дојкињи. *М-И.*

краснорèчив, -а, -о, ијек. краснорјèчив *који лако и вешто исказује своје мисли, који је обдарен красноречивошћу.* — Био је то краснорјечив човјек који је ванредно лако и вјешто казао једну мисао за другом. *Чол.* фиг. Историја мора бити, чим прича о скитнику витезу, краснорјечива. *Вел.*

краснорèчиво, прил. ијек. краснорјèчиво *исказано на красан, вешт начин.* — Веома је радо красноречиво беседио. *Вин.* Ви бисте мене могли [ту] научити стопут вјештије и краснорјечивије. *Л-К.*

краснорèчивòст, -ости ж ијек. краснорјèчивòст = краснòречје *особина онога који је красноречив, говорнички дар.* — Одговор . . . се . . . не може дати . . . ни бриљантном красноречивошћу . . . већ једино објективном анализом. *КН 1959.*

краснорèчит, -а, -о, ијек. краснорјèчит *в. красноречив.*

краснорèчитòст, -ости ж, ијек. краснорјèчитòст *особина онога који је красноречит.* — Ја нисам баш велики мајстор у краснорјечитости. *Л-К.*

краснорјеч-, ек. краснореч-.

краснòречје с, ијек. краснòрјечје = красноречивост. — Сав [се] прелије у краснорјечје домаћега стила. *Дражс.*

краснослòвац, -вца м заст. *онај који је красноречив.* — Кнез Фран Крсто, Катаринин брат, на гласу је краснословац. *Кум.*

краснослòвити, -òсловīм, несврш. **1.** *говорити речито, кићено.* — Говори кратко, не околиша, не краснослови. *Сим.* **2.** *читати изражајно, изговарати, рецитовати на уметнички начин какав књижевни састав, декламовати.* — Она је у неком друштванцу имала краснословити [Прерадовићеву »Змију«]. *Коз. Ј.* Пред почетком представе . . . краснословила је моју . . . пјесму »У Зети«. *В 1885.*

крáснōст, -ости ж *особина онога што је красно, красота.* — Ти ноћи блиске сјајна тавнино, на земљу красност твоја дођи кад ће! *Радич.*

краснòхāљка ж ков. *она која има красну хаљину.* — И с краснохаљком дворкињом једном стајала је она. *М-И.*

крàсопис м = краснопис. — Саставио он . . . молбу, искитио је красописом. *Гор.* Премјестише га . . . за учитеља красописа. *В 1885.*

крàсопи́сни, -ā, -ō *који се односи на красопис.* — То је . . . шкриња . . . са бијело исписаним именом . . . правилним, красописним словима. *Крл.*

крàсопи́сно прил. *на красописан начин.* — Напиши му на таблицу под вратом . . . Лијепо, читљиво, красописно! *Крл.*

крàсòта ж **1.** *особина онога који је красан и онога што је красно, дивота, лепота.* — Не мора човек имати очи да види красоту сунца. *Нен. Љ.* **2.** (обично мн.) *лепа, красна места (у природи, у уметничким делима и сл.).* — Пред нашим очима стајао је читав Неапољски залив . . . са свима својим красотама. *Нен. Љ.* **3.** (у атрибутској служби) *красна.* — Сурвао [би] три свијета . . . осим једне красоте дјевојке. *Ботић.* **4.** (у прилошкој служби) *красно.* — Тако, сад само да се припече [прасе], ала ће да буде красота. *Срем.*

крàсотан, -тна, -тно *који је пун красоте.* — Нема заиста нитко тако красотан на цијеломе свијету. *Креш.*

крàсòтица ж *красна женска особа, лепотица.* — Од њега одбиле се очи напуљских красотица као стријела од оклопа. *Шен.* Толико се разљепшала да је много напоминьала матер своју, која је била красотица. *Вел.*

крàсотнōст, -ости ж *особина онога који је красотан.* — Смијешио се од насладе што му је пружала његова красотност. *Креш.*

крàсòуман и **крàсòӯман,** -мна, -мно *који је бистрога ума.* — Успротивити се томе пред госпођом никад неће смети. — Неће, али Марселина красоумна, та ће смети. *Грол.*

крàста ж **1.** *кора од осушене крви или гноја на рани која зараста, зацељује.* — Сетила се како ју је тукла Стана циганка . . . сва је била прекривена крастама. *Рист.* **2.** мн. мед. покр. *в. богиње.* — Била је то велика задруга,

ал' кад оно бише красте, замре. *Вес.* У покладе је обољела од краста. *Бен.*

кра̀став, -а, -о **а.** *који има красте на кожи; који је као краста, сличан красти.* — Истурале су се зеленим леђима и лубенице и крастава кора диња. *Чипл.* Зациликта труба ... и изви свој глас над суморном равницом, преко које се изгуби у крастава камена брда. *Бур.* **б.** *који има трагове од богиња на лицу, богињав, рошав.* — Што ме мучиш? ... повикну један ћелаве главе и крастава лица. *Јурк.*

Изр. ~ жаба зоол. *крастача.*

кра̀ставац, -авца м бот. *вртна биљка из пор. тикава са јестивим дугуљастим зеленим плодом* Cucumis sativus. *Терм. 3.*

Изр. морски ~ зоол. *трп обични* Holothuria tubulosa. *Терм. 4.*

кра̀ставити се, -ӣм се несврш. *крастати се.* — Он је приповиједао о годинама кад их је похађала глад, кад су ... кухали незреле смокве, кад су им усне отицале и краставиле се од тога. *Кал.*

кра̀ставица ж **1.** *в. краставац.* — За плотовима су ... расле краставице дуге, слатке и зелене. *Кик.* **2.** (у атрибутској служби уз им. жаба) *крастава.* — Необично су корисне ... ноћне губавице (жабе краставице). *Финк.*

Изр. ~ обична зоол. Bufo vulgaris; ~ зелена B. viridis. *Терм. 4.*

кра̀ставчић и **крастàвчић** м *дем. од краставац.* — Кукасти нос ... испао је ипак налик на краставчић. *Крл.*

кра̀стати, -ӑм несврш. **1.** *добивати красте.* **2.** *преносити красте.* *Вук Рј*

~ **се** *крастати (1).* *Вук Рј.*

кра̀стача ж зоол. **а.** *жаба којој кожа на леђима има облик красте* Bufo. — Крастачу држи у руци, а говори да је смарагд. *Крл.* **б.** (у атрибутској служби уз им. жаба) *крастава.* — И мокра спужва циједила се у шаци попут жабе крастаче. *Гор.*

кра̀сти, кра̀дём (трп. прид. кра̀ден, -а, -о и кра̀ден, -ѐна, -ѐно) несврш. **1.** (коме, кога) *узимати, присвајати потајно што је туђе.* — Тешио се и тиме што је ... у стању да њега краду, а не он друге. *Срем.* Игуман ... пијаница ... краде манастир. *Скерл.* **2.** *присвајати туђу књижевну својину, чинити плагијат.* — Никада се није толико [у књижевности] плагирало, преписивало, крало. *Матош.* **3.** фиг. **а.** *одузимати коме што неоправдано, лишавати кога чега; доводити у рђаво стање (о сну, срећи, животу).* — Госпа га Ружица погледа одоздо горе зловољна што јој краде сан. *Михољ.* Танана, бијела кожа краде болесници барем десет година. *Новак.* Они стари хунцут, она хала што ми краде живот, срећу. *Војн.* **б.** *одузимати сакривајући, спречавајући коме што.* — И наше небо кућe краду. *Цес. Д.*

Изр. ~ богу дане (божје дане, од бога време), ~ драгоцено време *ништа не радити;* красти другима дане (време) *чинити да други не може радити, спречавати другога у раду.* — Ја вам ту крадем драгоцјено вријеме. *Шен.*; ~ око *привлачити поглед.* — Поглед на сваку страну ... пун [је] природних слика које путнику и нехотице краду око и својим га чаром ... привлаче. *В 1885.*

~ **се** *ићи крадом, кришом, шуљати се.* — Имали су водича и крали се управо кроз грмље мимо једне стражарнице. *Цес. А.* фиг. Лагано, као да се краде, прилазио је сан његовим уморним трепавицама. *Бар.*

кра̀стиња ж *велика краста.* — Десно око згуждало се у згасли кратерчић с гнојавом крастињом у средини. *Божић.*

кра̀стица ж *дем. од краста.* — По једном образу ... покрили су Павла ... црвени лишаји и ситне крастице. *Сек.*

кра́стоња м *онај који је крастав.* — И тај је крастоња био роб султанов. *Вел.*

красу́љак, -љка м бот. *ниска биљка с цветовима белих латица из пор. главочика, која расте по лединама* Bellis perennis. — Већ красуљак први свуд се опет јавља ... убог цвијетак, али он нам носи прољећа почетак. *Гал.* По густој трави красуљак се бели. *Марк. Д.*

красу́љчић м *дем. од красуљак.*

кра̀т м (обично уз бројеве и речи које значе количину, мноштво) заст. *в. пут(а).* — А и тај крат му лако опростих, јер је из љубави грјешио. *Маж. Ф.* Она чунић гледом прати уз незнану, слатку жуд, и уздише безброј крати, и притиска бурну груд. *Митр.*

кра̀т м нар. песн. *врста арапског коња, зеленкасте боје; сивац.* — Куд год иде, он крата јаше. *Вук Рј.*

кра̀так и **кра̀так,** -тка, -тко (одр. кра̀ткӣ и кра̀ткӣ; комп. кра̑ћӣ) **1. а.** *невелик, мален по дужини;* супр. дуг(ачак). — Обасја уске, кратке петељке зрацима из своје свјећице. *Наз.* То је био кратак и пун човек. *Андр. И.* **б.** *мањи по дужини него што треба:* капут је сувише кратак. **2. а.** *невелик у времену, који не траје дуго.* — Настаде кратка тишина. *Шапч.* Погледа [је] кратким погледом. *Новак.* Они врше кратак обилазак логора. *Бон.* **б.** *који по трајању није довољан, који не траје колико треба.* — Дах постаје кратак. *Леск. Ј.* Имам кратко дисање и не волим гунгулу. *Кнеж. Л.* **в.** *који се изриче с мало речи.* — Тацит ме је научио да будем ... кратак. *Каш.* **3.** фиг. *слаб, који је мале снаге, јачине, мале вредности.* — Врућина ми! — говори, а глас

јој кратак. *Станк.* Тако кратак доказ могосмо ... и сами створити. *Ков. А.*

Изр. бити краћи за главу *бити убијен*; бити ~ а) *изражавати се с мало речи*; б) *брзо и одлучно поступати*; в) *немати довољно моћи да се нешто уради или изврши.* — Да јој је ... ваљао, не би га ни оставила. Кратак је он ... да је скрши. *Рад. Д.*; бити кратка вида а) *бити кратковидан*; б) фиг. *који је ограничене интелигенције.* — Живот није истргано повјесмо, како се чини оку нашем кратка вида. *Андр. И.*; бити кратког века *трајати, живјети мало времена*; бити с ким на краткој нози *бити с ким завађен*; дуги данци, а кратки уломци нар. *каже се кад у пролеће настану дужи дани, а храна је на измаку*; краћи (најкраћи) крај извући, извлачити *в. уз крај* (*изр.*); ~ поступак, кратким поступком, по кратком поступку а) *с мало речи, без дугог размишљања, одлучно.* — Немилосрдно, кратким поступком свршавао је Павле што је наумио. *Бос. Д.*; б) правн. *начин рада у судском поступку*; кратким путем *брзо, без суђења.* — Бунтовници [су били] повешани кратким путем. *Јевт.*; ~ лопта спорт. *један од начина играња лоптом у стоном тенису*; ~ памет *слаба, мала памет*; ~ галоп, ~ кас *један од начина на који коњ при јахању трчи*; кратки данци, а дуги конаци нар. *време је кратко, а много још треба учинити*; кратки позив *врло хитно, без одлагања.* — Ето посла жандарма са »кратким позивом« и на њему превучене три црвене штрикле. *Нуш.*; кратких рукава (остати, вратити се и сл.) *без успеха* (*остати, вратити се и сл.*); кратки су коме рукави (руке) *слаб је, нема моћи.* — Кратки су вам рукави да дохакате једном Пајдаковићу. *Срем.*; кратки спој ел. *прекид довода електричне струје изазван каквим кваром*; ~ везање *нарочита врста кажњавања осуђеника.* — [Управник] је ... осуђеника казнио кратким везањем. *Чол.*; лажи су кратких ногу, у лажи су кратке ноге *лаж се брзо открије*; на кратку руку (живети) *лакомислено, од данас до сутра* (*живјети*). — Он позивао на части, давао собете и живио ... штоно се каже — на кратку руку. *О-А.*; пре кратког времена *недавно*; у кратким (најкраћим) цртама (речима) *с мало речи, сажето, кратко.* — У кратким цртама сам настојао приказати правни живот Хрватског загорја. *Мј. 1936*; у најкраћем року, времену (учинити што) *врло брзо, што пре.*

кра̀ташан, -шна, -шно *дем. од кратак.* — Врх онијех чарапа носи краташне црвене бјечве до ниже бута. *Љуб.*

кра̀тељ[1] м покр. *тешка заразна болест од које се умире за једну ноћ, а мртвацу остаје једна нога краћа.* — А силна се накотила раја, а куге јој ни кратеља нема. *Март.*

кра̀тељ[2] м покр. *покраћа њива. Рј. А.*

кра́тер м грч. геол. **1.** *отвор, гротло, ждрело у облику левка на врху вулкана кроз који се излива лава.* — фиг. Ту је Париз, тај вјечни узбуркани кратер! *Шов.* Геније је само одушка идеје, кратер историје. *Кнеж. Б.* **2.** *дубока рупа коју начини јака бомба.* — То некад мало местанце ... сада је било пуно кратера од авионских бомби. *Дед. В.*

кра̀тераст, -а, -о *који је налик на кратер.* — Два друга астронома описали су ... кратер [на месецу] као кратераасту рупу на источној ивици шкољкастог прстена. *Пол. 1958.*

кра́терскӣ, -ā, -ō *који се односи на кратере*: ~ језера.

кра́тити, кра̄тӣм несврш. **1. а.** *чинити кратким или краћим, скраћивати, смањивати.* — Црте показују докле треба кратити бочне гранчице. *Тод.* Туга ... живот крати. *Јаки. Ђ.* Угодни разговор ... крати пут. *Дед. В.* **б.** *резати, сећи на комаде.* — Чује се само како у селу неко крати дрва. *Сиј.* Сутрадан пуче глас селом да је неко ноћу Пишту искасапио ... Кратио га вала ка гламњу, па наслагао парчад меса и одела кâ да је дрва цепао. *Рад. Д.* **в.** (реч) *означавати почетним словом или почетним и задњим словом или једним делом реч, скраћивати* (нпр. м = метар, др = доктор, аугм. = аугментатив, итд.) **2.** *не допуштати да се нешто ради, забрањивати*; *спречавати развитак чега, ускраћивати.* — Што је била женско, кратили су јој мноштво ствари. *Шимун.* Са стабла се секу кржљави изданци што храсту хујање и слободу крате. *Стан.*

Изр. ~ (дуго) време (досаду) а) (коме) *забављати кога чим.* — Кратио нам дуго вријеме кумпар Лука. *Наз.*; б) (чиме, у чему) *забављати се чим.* — Пан је кратио време у лову. *Моск.*; ~ једра пом. *смањивати површину једара* (*кад је прејак ветар*); не кратим разг. *не противим се.*

~ **се 1.** *постајати кратак или краћи*; *смањивати се у количини, трајању, величини, обиму, скраћивати се.* — Осећао [је] како му крв наседа испод коже ... и то тако нагло да му се од тога крати дах. *Андр. И.* Он је осећао да му се дани крате. *Вес.* **2.** *клонити се чега, уздржавати се, устезати се од чега, избегавати суделовање у чему.* — Расла је и напетост ... јер су се кршћани кратили да искажу божанско поштовање царевој особи. *Пов. 1.*

кра̀тица ж **1.** *преки, краћи пут, пречац, пречица.* — Затим пожу̀рише шутке, кратицом преко пшенице искласале. *Сим.*

2. *скраћена реч у писању, која настаје изостављањем неких слова, скраћеница.* — Кратице, телеграфски знаци преносе поздраве ... са разних географских ширина. *Пол. 1958.* Нитко неће одгонетати што сам написао, јер ... моје кратице не може нитко прочитати. *Јонке.*

крâтко и **крáтко** прил. **1. а.** *у мало времена, за мало времена.* — И да знаш, кратко се живело. *Ћос. Д.* **б.** *не губећи времена, брзо.* — Онда је пољуби кратко у оба образа и у косу. *Андр. И.* **в.** *у кратким размацима, нагло.* — Дисао је кратко и тако је изгледао да ће одмах издахнути. *Чипл.* **2.** *с мало речи, сажето; одлучно.* — Ближе критерије распореда [песама] тешко је кратко рећи. *Поп. П.* Онда ти не знам помоћи! — одреза кратко Хусеин-капетан. *Том.*

Изр. говорећи краће разг. *каже се при свршетку излагања кад се у сажетом облику износи оно што је пре речено.*

кратко- *као први део сложенице значи да је кратко оно што значи други део сложенице*: краткодлак, краткоглав, краткокљун и сл.

кратковâлнӣ, -ā, -ō *који је краткога вала*: ~ светлост.

кратковâлнӣк м ков. *радиостаница која ради на кратком валу.* — Кратковалници су испуњавали етар позивима. *Крањч. Стј.*

кратковек, -а, -о, ијек. кратковијек и **кратковечан,** -чна, -чно, ијек. кратковјечан *који је кратка века, који не траје, не живи дуго, краткотрајан.* — Кратковјеки обадва бјеху. *М-И.* С првим пролетним маглама ... по сву ноћ хучу кратковјеки потоци. *Ћоп.* Стога су сви тежили за овим пролазним плодовима ... држећи једнако кратковјечним и живот и благо. *Баз.*

кратковечнӧст, -ости ж, ијек. кратковјечнӧст *особина онога који је кратковечан или онога што је кратковечно.*

кратковнд, -а, -о и **кратковидан,** -дна, -дно **1.** мед. *који добро види оно што је близу, а слабо оно што је далеко*; супр. далековид(ан). — Кратковид како је био, рушио је столце по позорници. *Бен.* Тада су могле да се сагледају његове велике, црне очи кадифаста сјаја, лепе, кратковидне очи. *Андр. И.* **2.** фиг. *који није проницљив, који не види, не предвиђа оно што ће се сигурно догодити.* — Ни у посљедњем тренутку, кад се све ... распало, није издао четничку вјеру и ... кратковидо вођство. *Лал.*

кратковидац, -ица м *в. кратковидник.* — Тај предсједников говор тако је јасно преписан да ће га и кратковидац моћи с тавана читати. *Ков. А.*

кратковиднӣк м *онај који је кратковидан.* — С несретним погледом кратковидника најбоље се у истом разреду. *Уј.*

кратковидиӧст, -ости ж = кратковидост **1.** мед. *својство или стање онога који је кратковидан, аномалија рефракције ока* myopia. **2.** фиг. *ограниченост погледа, неспособност да се схвати право значење неког догађаја за будућност.* — Код нас писано је о Лењину са странчарском кратковидношћу. *Крл.*

кратковидо прил. **1.** *на начин онога који је кратковид.* — Капетан кратковидо зажмири. *Моск.* Сними брже боље с носа наочари, затрепће кратковидо вјеђама и опет натакне наочари. *Донч.* **2.** фиг. *не гледајући у будућност, непроницљиво.* — Никада млада хрватска буржоазија ... [није] тако блажено и кратковидо живјела као у то вријеме. *Матк.*

кратковидӧст, -ости ж = кратковидност. — Недовољна светлост помаже да се развије кратковидост. *Батут.* Неоправдана [су] ... сва страховања о ... кратковидости ... непосредних произвођача. *Пол. 1957.*

кратковјечан, -чна, -чно, ек. кратковечан.

кратковјечнӧст, -ости, ек. кратковечнӧст.

кратковлâкнаст, -а, -о *који има кратка влакна*: кратковлакнасти памук.

кратковрат и **кратковратаст,** -а, -о *који је краткога врата.* — Демонске маске тих ... кратковратих жена помало су баналне. *Баб.* Овако кратковратаста изгледа као да јој попрсје почиње испод саме браде. *Рад. Д.*

кратковратица ж зоол. *врста кукца, инсекта* Odacantha. *Бен. Рј.*

кратковремен, -а, -о *који траје кратко време*: ~ владање, ~ служба, ~ угодност.

кратковременӧст, -ости ж *особина или стање онога што је кратковремено.*

кратковглав, -а, -о *који је кратке главе.* — Демонске маске тих краткоглавих и кратковратих жена помало су баналне. *Баб.*

кратковглавац, -âвца м биол. *онај који има кратку лобању* brachycephalus. *Терм. 4.*

кратковглавӧст, -ости ж *својство или стање онога који је краткоглав.*

кратковдах, -а, -о *који је краткога трајања.* — Бећарац је наша најкраћа народна песма ... сиромашан је краткодах и шкрт дистих. *Леск. М.*

кратко̀длак, -а, -о *који је кратке длаке.* — Појавио [се] један мој пријатељ са снажним краткодлаким птичаром. *НИН 1959.*

кратко̀дневица ж астр. *најкраћи зимски дан, зимски солстиције (око 21. XII).*

кратко̀кљун, -а, -о *који је краткога кљуна.* — Дивља гуска, краткокљуна љигарица . . . и други многобројни наши гости . . . немо причају о далеком северу. *НИН 1960.*

кратко̀кос, -а, -о *који је кратке косе.* — фиг. То значи оковати . . . наш још голобради и краткокоси дванаестерац. *Наз.*

кратко̀крӣлци, -лāцā м мн. (јд. кратко̀крилац, -йлца) зоол. *кукци, инсекти кратких крила* Staphylinidae. *Терм. 4.*

краткомѐтра̄жнӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ филм *филм (обично документарни) који траје мање од обичног.*

кратко̀ног, -а, -о **1.** *у кога су кратке ноге.* — Мала, кратконога, кржљава и болежљива стара девојка истрча. *НК 1946.* **2.** фиг. *који је краткога трајања.* — Ну му . . . радост кратконога била. *Кур.* Једна мала кратконога, ником непотребна, а случајно измишљена лаж. *Лал.* **3.** (у именичкој служби) м фиг. *онај који је краткога трајања, који је краткога даха, који није кадар дуго издржати, несталан.* — Не знам што долазе ови кратконоги, шта траже они у партизанима. *Лал.*

кратко̀ношци, -ожā̄цā м мн. (јд. кратко̀ножац) *в. стоноге. Финк.*

кратко̀прст, -а, -о *који има кратке прсте.* — Крупне краткопрсте руке почиваху му на кољенима. *Шен.*

кратко̀рек, -а, -о (ек. и ијек.) *који се изражава с мало речи, сажет, језгровит, лапидаран. Р-К Реч.*

кратко̀реп, -а, -о *који је краткога репа.* — Ове краткорепе бештије [рисови] . . . заклали су му три ловачка кера. *НИН 1959.*

кратко̀репци, -пāцā мн. м (јд. кратко̀репац) *в. раковице.* — Краткорепци (краткотрби раци, раковице) имају посве стиснуто и збито тијело. *Финк.*

краткорѐчив, -а, -о, ијек. краткорјѐчив *који говори кратко, с мало речи.* — На својим честим путовањима био је други човек. Разговоран и светски, а овде строг, краткоречив. *Петр. В.*

кратко̀рил, -а, -о *у кога је кратко рило.* — Проучавао [је] темпо растења . . . дугорилих и краткорилих кечига. *Пол. 1959.*

краткорјѐчив, -а, -о, ек. краткорѐчив.

кратко̀рочан, -чна, -чно *који се даје или врши на кратке рокове:* ~ зајам, краткорочни кредити, ~ појава, краткорочне експедиције.

кратко̀рук, -а, -о **а.** *који је кратких руку.* **б.** фиг. *који не досеже далеко, који нема моћи.* — Видиш, јаде, гледај, сиротињо краткорука! *Гор.*

кратко̀сежан, -жна, -жно *који сеже кратко.* — Ма што су им [женама] уми краткосежни, то су њежне наглије им ћути. *Март.*

краткосѝлазнӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ акцен(а)т грам. *акцен(а)т који се изговара кратко, оштро са силазном интонацијом* (ˆ).

кра́ткōст, -ости ж *в. краткоћа. Деан. Рј.*

краткота̀ласнӣ, -ā, -ō *који је краткога таласа:* ~ радио, ~ станица. — Живот је краткоталасно прострујавање честица. *Крл.*

краткоти́цалцӣ, -лāцā м мн. (јд. краткоти́цалац, -аоца) *кукци, инсекти с кратким пипцалима.* — Од свих тих дуготипцалаца знатно су већи краткотипцалци (обичне мухе). *Финк.*

кра̀ткотра̄јан и **кратко̀тра̄јан,** -јна, -јно *који кратко траје:* ~ памћење, ~ срећа, ~ уживање.

кратко̀тра̄јно прил. *трајући кратко време.* — Ипак ми је мало жао да увијек испадне све онако краткотрајно, на пролазу. *Донч.*

краткотра́јнōст, -ости ж *особина или стање онога што је краткотрајно.* — Гундулић је био прожет увјерењем . . . о краткотрајности ужитака. *Барац.*

кратко̀трб, -а, -о само у изразу: краткотрби ракови зоол. *в. раковица. Терм. 4.*

кратко̀ћа ж *својство или стање онога што је кратко;* супр. дужина.

краткоу̀злазнӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ акцен(а)т грам. *акценат који се изговара кратко с узлазном интонацијом* (ˇ).

кратко̀ум и **кратко̀ӯман,** -мна, -мно *који је краткога ума, умно ограничен, тупав.* — Није [се] жацао . . . открити своје блатне основе што их је у обитељи краткоумнога пријатеља засновао. *Новак.*

кратко̀ӯмље с *умна ограниченост. Р-К Реч.*

кратко̀умнōст и **краткоу́миōст,** -ости ж *особина онога који је краткоуман.* — Ми смо је сви гледали мило, смејали се с њом и дивили се с уживањем њеној слаткој краткоумности. *Петр. В.*

кратко̀ух, -а, -о *који има кратке уши:* ~ волухарица. *Финк.*

кратко̀ходан, -дна, -дно ков. *који је краткога хода.* — Краткоходна вертикална рендисаљка [служи] за обраду зупчаника. *Пол. 1959.*

кратко̀часан, -сна, -сно ков. *који траје кратко време.* — Читао сам много краткочасних хисторија. *Шен.*

кра̀тошија и **кратò шија** ж покр. *врста црног грожђа и вино од њега.* — Пијте вино, гости наши, није вода то... него вино кратошија! *НП Вук.*

кра̀тӯшан, -шна, -шно *дем. и хип. од кратак;* исп. краташан. — Притискивао је прстом пепео у својој кратушној лули. *Глиш.*

кра̏ул м енгл. *слободни начин пливања, потрбушке или наузнак, при чему ноге наизменце ударају по води.* — Ноге ударају ...као код краула. *Ват.*

кра̀ћан, -а, -о *дем. и хип. од кратак.* — Обузела га крaћана брада па се попела све до јагодица. *Горд.*

кра̀ћање с *гл. им. од крaћати.*

кра̀ћати, -ā̀м несврш. *постајати кратак или крaћи.* — Само су му непрестано тјешњале памуклије и крaћао хабит. *Андр. И.* Време је одмицало... дани крaћали, а тамне ноћи дужале. *Јак.*

кра̀ћахан, -хна, -хно и **кра̀ћашан,** -шна, -шно *хип. од крaћан.* — Припали крaћашну лулу и стане казивати. *Љуб.*

кра́ћење с *гл. им. од кратити.*

крaћи̏на ж *в. краткоћа.* — Има људи којим се мили... језгровитост и крaћина. *Ков. А.*

кра̀ћӯшан, -шна, -шно *хип. од крaћан.* — У ње [је] доста крaћушан [нос], а на врху мало затубаст. *Јаки. Ђ.*

кра̀фн м и **кра̀фна** ж нем. варв. *врста колача од киселог теста прженог на масти.* — По окнима масне палачинке и крафни. *Крл.*

кра̀х м нем. варв. *слом, пад.* — Пета непријатељска офензива и њезин крах дигао је пред читавим свијетом углед наше славне... војске. *Ч-М.*

Изр. доживети, претрпети крах *бити упропашћен, банкротирати, пропасти.*

кра̀хер(л) м нем. варв. *заслађена сода-вода с мало каквог воћног сока.* — Једна механа на друму, сандук крахера и боце са шљивовицом, ето Рудара, села! *Пол. 1958.*

крахи́рати, крàхӣрām сврш. *претрпети, доживети крах.* — Ако данас опростимо једном таквом непријатељу... онда смо ми морално крахирали. *Ћос. Д.*

кра̀хрл м *в. крахер.* — Почастио [их је] хладном закуском и изнио преда њих туце крахрла. *Десн.*

кра̀ч, кра́ча м покр. *штака; штула.* — У невјери вјеровања нема, хоће моје кости изломити, па на крачу хранити ме мајка. *Март.*

кра̀ча ж покр. *в. плећка. И-Б Рј.*

кра̀чање с *гл. им. од крачати.*

кра̀чати[1], -ā̀м несврш. *в. крaћати.* — Сунце слази, и дан нагло крача. *Макс.* Она камен-мора... дан му бијели крача. *Наз.*

кра̀чати[2], -ā̀м несврш. покр. *корачати.* — Што крајина врача да преко ње турски коњ не крача? *Март.*

крачи̏на ж *в. краткоћа.* — Крачином израза... ништа не биљежи значајније од ње [пословице] превртљивост случаја и ћутљивост удеса. *Јурк.*

кра̀чина ж *аугм. од крак.*

кра̀чица ж **1.** *кратка пушка.* — Донео пушку, неку крачицу, и с њом пошао право на реку да лови рибу и патке. *Ћур.* **2.** покр. *дем. од крача. И-Б Рј.*

кра̂чнй, -ā̂, -ō̂ *који се односи на краке.*

кра̀чӯн, -у́на м *засун, засовница на вратима.* — Засуне крачун. *Божић.*

кра́шење с *гл. им. од красити (се).*

кра̀шкӣ, -ā̀, -ṑ = краски: ~ рељеф, ~ подземна вода, ~ поље, ~ облици.

кр̏бав, -а, -о *који није гладак на површини, храпав.* — Скину јој мараму с главе, дохватајући стару и крбаву тикву, поли је хладном водом и протрља. *Ћур.*

кр̏бањ, -а́ња м тур. *тиква (очишћена изнутра и пробушена са стране) којом се захвата вода и друго пиће, врг.* — Узе крбањ и крчаг па оде да захити воде на извору. *Шапч.*

крба́њак, -њка м покр. *в. крхотина.* — фиг. Туга, жалост, очајање — то су крбањци љубави, радости, среће. *Ком.*

крба̀њина ж *аугм. од крбањ.*

крба̀њић м *дем. од крбањ.*

кр̏ба̏ч, -а́ча м *в. корбач.* — За вратима [видим] немили крбач. *Јурк.* Зграбе своје крбаче... те дочекају навалу, вољни да се бране. *Вел.*

кр̏буља ж *котарица начињена од сирове коре с млада дрвета. Вук Рј.*

кр̏буљица ж **1.** *дем. од крбуља.* **2.** бот. *род биљака из пор. штитарки које расту по живицама* Anthriscus. *Сим. Реч.*

кр̏в, кр̏ви ж (лок. кр̀ви, инстр. кр̏вљу и кр̀ви) **1.** *црвена текућина, течност која тече кроз крвне жиле, судове човечјег и жи-*

вотињског организма, храни га и врши измену твари, материје у њему: артеријска ~, венозна, венска ~, циркулација крви, трансфузија крви. **2.** фиг. **а.** *животна снага, живост.* — Нас гризу и крв нам трују многе појаве у нашем животу. *Скерл.* Свом изражавању настоје [Далматинци] дати крви и живахности па не штеде ријечи. *С 1937.* **б.** *живот.* — Нико не треба [у рату] да жали ни своју ни непријатељску крв. *БК 1906.* Сви ће заробљени пребјези... крвљу платити своју тешку кривицу. *Јонке.* **3.** фиг. **а.** *пород, дете.* — А колико је наше крви још у тој војсци? *Кур.* Ох да имам дијете, да могу грлити, цјеливати своју крв! *Шен.* **б.** *колено, лоза, порекло.* — Не знам по којој крви, мушкој или женској, али смо били као неки род. *Ћоп.* **в.** *народ, сународници.* — Своју крв презиру, помажу туђина. *Јакш. Ђ.* **г.** *пасмина, сој, раса.* — [Имао је] лепих коња арапске крви. *Јакш. Ђ.* фиг. Најстарији, Илија, уврже се на оца — скитач чисте крви. *Мат.* **4.** фиг. *нарав, ћуд, карактер, темпераменат.* — Та дисциплина је потицала... од урођене хладне крви. *Андр. И.* Пустимо данас узде жудњама, крвима! *Кркл.* **5.** фиг. **а.** *убиство, крвопролиће.* — Шаљу нас у крв, а онда нас тјерају на исповијед. *М-О.* Због ње [земље], ево, свађање свиће и може се у крв прометнути. *Божић.* **б.** *крвава борба, борба уз проливање крви.* — Те смо крајеве крвљу освојили. *Јов. С.* Без крви нема слободе. *Хорв.* **в.** покр. *крвна освета.* — Због крви што леже међу та два братства не могаше још испросити [дјевојку]. *Мат.* Наш је прадјед дошао из Куча... Побјегао отуд од крви — убио човјека и побјегао. *Сиј.* **г.** покр. *цена која се плаћала за проливену крв, за убиство, крварина.* — Кад га намртво убије, цијелу крв плаћа. *Миљ.* **6.** фиг. *тежак, напоран рад, патња, страдање.* — Наша права ми носимо сами у себи... то су крв и зној нашега сељака. *Скерл.* Ја сам живот сатро на раду и по путовима, сваки дукат крви ме кошта. *Ћос. Д.* **7.** фиг. песн. *црвенило, руменило.* — У крви запад пламти... варош румени се. *Бег.* Небо се у крв претворило, и том се крвљу и земља облила. *Ком.*

Изр. биће крви до колена *настаће силан покољ, крвопролиће*; бити љуте крви *бити преке нарави, бити нагао.* — Љуте је крви на тебе. *Ћос. Д.*; бити пун крви и меса *бити пун живота.* — Ти симболи пуни [су] крви и меса. *Марј. М.*; бити слатке крви *бити сажаљив, осећајан према туђој несрећи*; бити што коме у крви *бити природјено, урођено, од рођења, у нарави*; бити жедан, жељан чије крви *желети чију погибију, пропаст, радити коме о глави*; борити се до последње капи крви *борити се до крајњих могућности*; борити се на ~ и нож *борити се до истраге, до пропасти*; црвен као ~ *врло црвен*; човек наше крви *наш човек, човек нашег рода и племена*; човек плаве, модре крви *племић, аристократ*; човек жабље крви *плашљивац, кукавица*; човек хладне, рибље крви *човек који се лако не узбуђује*; човек немирне (нечисте, опаке, погане, зле) крви *човек спреман на свако зло*; човек јужњачке, вруће, вреле, жестоке крви *нагао, плах, темпераментан човек*; данак у крви ист. *мушка деца коју су Турци узимали од својих хришћанских поданика, одводили их у Цариград, турчили и стварали од њих своје професионалне војнике (јањичаре)*; дати за кога или за што задњу кап крви *жртвовати за кога све*; дати чему тело и ~ *дати чему конкретну, материјалну форму*; иде ми, навађује ми ~ у главу *постајем узрујан, узнемирен, раздражљив*; једна крв и млеко *браћа по оцу и по мајци*; крв му је дошла, пала, навукла се на очи *изгубио је власт над собом*; као да нема капи крви *блед, хладан од страха.* — Стане, јадна... као да нема капи крви. *Змај*; ~ говори, ~ је проговорила у коме а) *темпераменат је дошао до изражаја, а не разум*; б) *крвно сродство предака се очитовало, испољило*; ~ игра *има сувише животне снаге и енергије*; ~ и млеко а) *свеже, румено и бело лице*; б) *особа с таквим лицем*; ~ и нож је међу њима *највеће непријатељство, рат до истраге*; ~ ми је *род ми је*; ~ кипи, кључа у њему *јако је раздражен*; ~ мрзне, леди му се у жилама *осећа велик страх, ужас*; ~ није вода *свој иде своме, свој своме прашта*; ~ (од) крви, тело и крв *син, рођено дете.* — Ето синови његови... крв крви његове — па ни налик на њега! *Срем.*; ~ за ~ *убиство за убиство (освета)*; купати се, пливати у крви *вршити многобројна убиства, крвопролића*; легла је, пала је ~ *неко је погинуо, неко је убијен.* — Сложни смо у свему, али барјак хоће крв да легне. *Вујач.*; носи ми ~ с очију *бежи док те нисам убио*; окусити људску ~, омастити руке крвљу *постати убојица или учесник у убиству*; од добре крви (о животињама) *од добре пасмине*; опрати крвљу увреду *убити клеветника*; писати што крвљу *писати искрено, с дубоким осећајем, претрпети, искусити оно што је написано*; пити, сисати нечију ~ *израбљивати кога до крајњих граница*; пити нечију ~ на памук *стално и упорно мучити кога, до-*

дијавати коме чим; прећи, ући у ~ *прећи у навику, постати као природно*; пролити потоке, море крви *побити мноштво људи*; пролити недужну, невину ~ *убити невина човека*; род по крви *род по оцу*; род по танкој, по женској крви *род по матери*; своја ~ *блиски род*; ставити земљу под ~ покр. *забранити сваки рад на земљи док се крв не дигне, тј. док не дође до умира или измирења*; стварати, уносити злу ~ између некога *правити раздор, свађу*; угушити устанак у крви *угушити устанак немилосрдно убијајући све одреда*; запечати крвљу нешто (учење, уверење) *жртвовати живот за нешто*.

кр̏вав и **кр̏вāв**, -а, -о **1. а.** *који је од крви, у чему има крви, који је измешан с крвљу*: ~ мрља, ~ месо, ~ пљувачка. **б.** *који крвари*: ~ рана. **в.** *који је обливен крвљу; окрвављен; који учествује у проливању крви, у убијању*. — И Милош је седео на крвавом престолу. *Јов. С.* Тлом крвавим сам пузô. *Гор.* **2. а.** *који је праћен крвопролићем, убиством многих људи*. — Смаил-ага крвав харач купи по Гацкоме и около њега. *Маж. И.* Узео [је] на се... да опева целу крваву и велику прошлост народну. *Срем.* **б.** *који је окаљан, упрљан крвљу многих жртава*. — Твоје руке нису крваве. *Крл.* **3.** фиг. **а.** *који је стечен насиљем, проливањем крви, убиствима*. — Твоје [хајдучке] паре не тражим, јер су то крваве, проклете паре. *Ранк.* **б.** *који је стечен, заређен мучним, тешким радом*. — Крвави су били новци од жуљева којима је Руменку [краву] платио. *Гор.* [Радници] морају да га слушају... ако хоће да заслуже коју крваву пару. *Мил. В.* **4.** фиг. **а.** *који је пун бола, патње, страдања, врло мучан, тежак*. — На том броду проведе осам крвавих мјесеци. *В 1885.* У том уздаху дрхтало је толико крваве туге и јада. *Петр. В.* **б.** *који причињава бол, увреду, огорчење; који је изазван болом, неправдом, огорчењем*. — Цела та крвава шала... бесмислена је. *Ћос. Б.* Тај красни крај је Гупчев завичај и крвав уздисај. *Матош.* **в.** *мрзак, одвратан*. — Њима [газдарицама] само дај кирију, а... окрпити и дотерати то им ни на крај памети није! Уф, све су ми крваве! *Срем.* Завјереницима бијаше крвав пред очима. *Матош.* **5.** фиг. *чврсто, јако усађен, трајан, упоран*. — Крвава жеља... дала [му је] снаге да се... са својом штаком пробије до леденог Владивостока. *Мил. В.* **6. а.** нар. песн. *који је пролио много непријатељске крви, који је спреман на беспоштедну борбу, неустрашив, јуначан, храбар*. — И оно су крвави јунаци, без крви нам пуштат' овце неће. *НП Вук.* Отац јој погибе под Скадром, крвави јунак. *Љуб.* **б.** *строг, немилосрдан*. — Памтим ја како нас је мој покојни дјед Рутан — крвав човјек — ишћеривô све редом, и старо и нејако, да купимо сијено. *Андр. И.* **7.** фиг. *који је боје крви*. — Крваво сунце спуштало се на запад. *Ков. А.* Међ' крвавим лишћем гроздови мирисни дозревају. *Јаки. Ђ.* **8.** *као саставни део ботаничких и зоолошких термина*: ~ гљива, ~ трава, крвави корен, ~ уш, ваш, крвави залогај (птица).

Изр. изјести крвави залогај *много муке поднети*; јести ~ крух, хлеб *суделовати, учествовати у рату*; ~ киша мет. *киша црвено обојена од прашине*; ~ кошуљица анат. *водењак* (*4*); ~ увреда *врло тешка увреда*; крваве сузе фиг. а) *горак плач*; б) *велике патње, тешки болови*; крвави бифтек кув. *бифтек недовољно печен* (*на енглески начин*); крвави зној фиг. *мучан, тежак, напоран рад који премашује и сасвим исцрпљује снаге*. — Знаш да смо ми на нашој грбини и крвавим зноjем стекли ово крова над главом. *Лаз. Л.*; крвавим очима гледати кога *непријатељски, с мржњом гледати кога*; сви смо крвави под кожом *сви смо људи с људским особинама, људским склоностима и грешкама*.

крва́вац, -вца м **1.** *онај који туђу крв проливa, убица*. — Нитко не запита ништа јер труд не даде ратни... што га задавô ...крвавац Арес. *М-И.* Окупе злице и крвавце који знаду сјећи Црногорце. *НП Вук.* **2.** бот. **а.** *хајдучка трава, спориш.* **б.** *в. здра́вац.* **в.** *в. кантарион. Сим. Реч.*

крва̀вило с *црвена боја, црвенило*. — Сунце се већ умањило и златна сјајност збрисала крвавило његово. *Коз. И.*

крва́вити, кр̏ва̄вӣм несврш. = крварити **1.** непрел. **а.** *пуштати крв из себе, бити у крви*. — Нек' ти груд крвави, сакриј велом рану! *Домј.* Колена су му крвавила. *Ћос. Б.* **б.** фиг. *патити, страдати*. — То је засецало дубоко у његову душу, патио је и крвавио у њој. *Бур.* **в.** *проливати крв у борби*. — Ми смо се борили, крвавили. *Рад. Д.* **г.** фиг. *црвенети се*. — Сунце је крвавило. *Вас.* **2.** прел. **а.** *чинити крвавим, прљати крвљу, окрвављивати*. — Шибати [ћу] табане и крвавити стегна. *Уј.* **б.** *бити, тући до крви* (*кога*). — Ја га ударам по зубима... крвавим га, бацам под ноге. *Ћос. Б.* **в.** фиг. *бојити црвенилом, руменилом*. — Из вечерњег свода падала је ситна пурпурна прашина и крвавила ораницу. *Дуч.*

Изр. ~ руке (о кога) *убијати*.

~ **се 1.** *бити крвав, прекривати се крвљу*. — Каконо лав што иде наждерав се торнога вола, па му се крваве прси. *М-И.*

2. фиг. *мучити се, патити се до крви.* — Он [се] напреже да добије маха за рад и развитак и да се не крвави целог века... за црни хлеб и со. *Каш.* **3.** уз. повр. = крварити се *убијати један другога.* — Дође овај, дође онај однекле, па се мед собом крваве за трећега. *Шен.* **4.** *бити боје као крв, црвенети се.* — Планине почињу да се крваве од првих сунчаних зракова. *Ђон.*

крва̀вица и **кр̀вавица** ж **1.** *кобасица надевена крвљу.* **2.** *крвава отеклина, оток који крвави (нпр. коњу на врату од комота). Вук Рј.* **3.** фиг. *крваво, тешко стечени новац. Р-К Реч.* **4.** бот. *биљка из пор. оштролиста с модрим цветовима* Alkanna tinctoria. *ЕЛЗ.*

кр̀вавка ж **1.** *рана на кожи која крвави. Р-К Реч.* **2.** агр. **а.** *бресква црвена меса.* — Њено лице као у бресквe крвавке. *Божић.* **б.** *врста црвенкасте крушке. Бак. Реч.*

крва́вљење с *гл. им. од крвавити (се).*

крва́внице и **кр̀вавнице** ж мн. мед. *шуљеви, хемороиди. Рј. А.*

кр̀ваво прил. **1.** *на крвав начин, у крви, крвљу.* — То ће мени [Тахи] крваво платити. *Бог.* Побуна [сељака је]... крваво угушена. *Сек.* **2.** *до крви љуто, непомирљиво.* — Марко се крваво завадио с Петром. *Бег.* **3.** *бесно, с мржњом, непријатељски, строго.* — Поглед му крваво сева. *Ил.* Везирови момци... крваво гледају око себе смишљајући освету. *Андр. И.* **4.** *мучно, тегобно, врло тешко.* — Работао сам дан и ноћ и крваво се патио. *Ђип.* Крваво зарађују своје парче хљеба. *Мил. В.* **5.** *дубоко и болно осећајући.* — Писао сам све... крваво писао. Из сваког слова сиктао је бол, бес и мржња. *Петр. В.* **6.** фиг. *веома.* — Много пута требало ми је крваво новаца. *Ков. А.* **7.** *црвено, румено.* — Сунце се... крваво блескало у прозорима. *Шег.*

крва́вче, -ета с индив. *управо рођено, крваво дете, новорођенче.* — Ти крвавче мало... њој [матери] сада крста развальујеш. *Ђос. Д.*

кр̀вар м покр. *човек који људима крв пушта. И-Б Рј.*

кр̀вар, -ара м = крваш *врста пса изврсног њуха који се употребљава у трагању за рањеном дивљачи. Свезн.*

крва́рење с *гл. им. од крварити (се).*

крва̀рија ж *убијање, покољ.* — Користили [су се] међусобном крваријом племства. *Шен.*

крва̀рина ж ист. = крвнина *одштета за убијеног.* — Мала уштеђевина и оно зле и худе крваринe за изгубљени живот њиховог хранитеља примицало се крају. *Јевт.*

крва́рити, кр̀ва̄рӣм несврш. = крвавити. — Лепа је увијала своју рану, прекривала је да не крвари. *Рист.* Ноге [му] при том верању кроз гудуре крваре. *Цар Е.* Хрватска крвари под војничком чизмом империјалистичких освајача. *Ч-М.* Разумјети туђи бол може само онај тко је крварио од властитог бола. *Козарч.* Борите се против нас који крваримо за слободу. *Ђос. Д.* Крајина... већ годину дана крвари, најбољи гину. *Дед. В.* Напољу крварило јутарње небо. *Козарч.* Неки је растресено крварећи прсте пролазио по рани. *Мих.* Он их је [дјечаке] тукао... крварио. *Михољ.* Пробијало се сунце кроз изломљени крш и крварило га. *Нам.*

~ се уз. повр. *убијати један другога.* — Натежу нас амо и тамо за своју корист, а ми се још крваримо. *Шен.*

крва̀рица ж нар. песн. *в. крвница.* — Ђордом махну, одсјече им главу, пак бесједи остарјела мајка: Волим бити ваша крварица него сину мајка и пуница. *НПХ.*

кр̀ваш, -а́ша м = крвар. *Свезн.*

кр́вељ ж бот. *крбуљица (2). Сим. Реч.*

кр̀вија ж индив. *крвопролиће, крвава борба.* — Ах докле и докле, крвијо и пљачко, докле ћеш копњет ми гнијездо јуначко! *Кост. Д.*

кр̀вити, -ӣм несврш. *крвавити (1б).* — Остасмо, они да јадују, а ја да крвим. *Вес.*

~ се 1. *проливати крв, убијати.* — Од голуба створи лава који живи да се крви. *Баш.* **2.** уз. повр. *ратовати, борити се.* — Док се кршћански владари крве... нападају Турци неодољиво. *Комб.* Ишао је мирно у рат, крвио се с Турцима. *Лоп.* **3.** *свађати се, прегањати се.* — Ти и јеси инација... Ти би се увијек крвио. *Ђор.*

кр̀вљење с *гл. им. од крвити (се).*

кр̀внӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који се односи на крв:* крвне жиле, крвни судови, црвена и бела крвна зрнца, ~ плазма. **2. а.** *који је пун крви, снаге.* — Ухрањени, крвни, обесни, а овамо се за свеце продају. *Рад. Д.* **б.** песн. *који крвари, крвав (4а).* — Подај руку да ти на њој жуљеве оне крвне своме челу притиснем. *Крањч. С.* **3. а.** песн. *крвав (2а).* — Дижи се... хити на бојиште крвно. *Гал.* **б.** *крвав (2б).* — Аресе... људоморо крвна! *М-И.* **4. а.** *који води порекло од истих предака, близак по крви, по сродству.* — Интимна [је] и топла веза с крвним и историјским прецима. *Цвиј.* **б.** *који се оснива на пореклу од истих предака, родбински.* — Свијест о крвној ве-

заности појачала се још идентичношћу живота и занимања. *Мј. 1936.* У револуционарним временима не постоји крвно сродство. *Ћос. Д.* **5.** *непомирљив, љут, заклет.* — Шијак се не зна дуго ни на свога најкрвнијега душманина срдити. *Кор.* То су наши крвни непријатељи. *Петр. Р.* **6. а.** *који је чисте расе, чистокрван (о коњима).* — Продали му јахаћег коња, бесну крвну кобилу. *Петр. В.* **б.** *који припада коме по крви, по пореклу.* — Ми смо... добили [за бана]... крвнога Мађара. *Кур.* **7.** фиг. *крвав (7).* — Крвна зора врх широкога дршће мора. *Шен.*

Изр. ~ освета ист. *обичај (остатак племенског уређења) осветити се за убијеног сродника убиством једнога од чланова убичина рода*; ~ слика мед. *табела која показује број црвених и белих крвних зрнаца и вредност хемоглобина*; ~ свађа *непомирљива свађа*; ~ увреда *врло тешка увреда*; крвне групе мед. *класификација крви у разне групе према томе да ли се међу собом мешају или не*; крвни препарати фарм. *лекови који се добивају из животињске крви и садрже хемоглобин*; крвни тлак, притисак мед. *притисак крви у крвним жилама*; крвно коло нар. *в. уз коло (изр.).* — Главимо крвно коло од двадесет и четири кмета. *Љуб.*

кр̏вњак м *човек који извршава смртне казне, џелат.* — Тражите да нас Блитва преда крвнику. *Крл.* Ту [се] налази на извршење осуде спреман крвник. *Пол. 1959.*

кр̏вњик, -ика м **1.** *онај који је починио убиство, убица, убојица.* — Гдје крвник конакује, ту лежи и крварина! *Бег.* Свете се [Црногорци] својим крвницима и крвницима племена. *Цвиј.* **2.** *крвни непријатељ.* — Ваља постати крвником свега што је сачињавало њезину срећу. *Бег.* Нико [му не завиди] као... његов парбеник, ненавидник и крвник од памтивека. *Каш.* **3.** *бездушан, окрутан човек, мучитељ.* — Бијесан Турчин, крвник Горе Црне, кога знаде и старо и младо. *Маж. И.* Доцније је постао крвник који је тјерао на мучење у београдској главњачи. *Чол.*

кр̏вњиков, -а, -о *који припада кр̏вњику.*

крвњи́ков, -а, -о *који припада крвни́ку.*

крвњи́на ж = крварина. — Убијају зулумћаре и харачлије Турке, сијеку им главе... не плаћајући при том никакве крвнине. *Вујач.*

кр̏вница ж **1.** *женска особа кр̏вњик, окрутница, мучитељица.* — Хтјела би да га тучеш, ти вјештице, крвнице синова својих! *Бен.* Иде дика... не иде меника, већ крвници, мојој супарници. *Леск. М.* **2.** покр. (у атрибутској служби уз им. пушка) *крвава, тј. којом је неко убијен због крвне освете.* — Рукоставник да изађе преда ње [Паштровиће] пушком крвницом о врату. *Љуб.* **3.** мед. *вена. Бен. Рј.*

крвни́чење с *гл. им. од крвничити.*

крвни́чити, кр̏вњи́чим несврш. покр. *окривљавати кога за крв, за убиство. Вук Рј.*

кр̏вничкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на кр̏вњике*: ~ секира, ~ конопац.

кр̏вничкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на кр̏вњике.* — Крвничко колено, крадљивче подли, твој је последњи час куцнуо! *Трифк.* Остави кости у кршу Албаније, у туђини крвничкој. *Сек.*

Изр. на крвничку *као крвници, на крвнички начин.* — Ту се кољу војске на крвничку. *НП Вук.*

кр̏внички прил. **1.** *као кр̏вњик, на крвнички начин*: ~ гледати кога. — Људска тек биљежи повијест крвнички сатрте кости. *Крањч. С.* Удари ме неко три пута. Ама крвнички удари! *Срем.* **2.** фиг. *свом снагом, свима силама.* — Крвнички на посô прилежем да цвет поетски у китице вежем. *Јаки. М.*

кр̏вњи́штво и **крвни́штво** с **1.** *крвно непријатељство. Р-К Реч.* **2.** *крвничко дело, убиство.* — Мјесто древних родова домаћих бани се сад туђа крв, која си стече крвништвом заслуге. *Шен.*

кр̏вно прил. **1.** *крвљу, по крви.* — Дивљаци [су] поплавили римску државу и крвно се измешали са Римљанима. *Марк. Св.* **2.** *на крв, крваво, љуто, непомирљиво.* — [Родитељи] ни да чују, јер су они међусобно крвно завађени. *Нуш.* **3.** *блиско, присно.* — Матавуљ није могао да у београдској средини нађе оне оригиналне типове које је налазио у приморској средини... он је крвније осећао приморску средину... њен живот. *Глиг.*

кр̏внӧв, -ова м погрд. покр. *крвник. Вук Рј.*

кр̏вњача ж *в. крвавица.* — Ја сам добро ручао... ова крвњача је добра. *Богдан.*

кр̏во м погрд. *крвник.* — Није ти то доста, крво, да си га у гроб сложио прије реда и времена! *Љуб.*

крвӧжӗдан и **кр̏вожӗдан,** -дна, -дно = крволочан **1.** *који уживa у проливању крви и убијању.* — Ја нисам феудалац, нисам крвожедан, силовит витез средњега вијека. *Шен.* Крвожедне азијатске чете разапеле шаторе. *Шант.* **2. а.** *који је праћен крволочношћу, убиством многих људи.* **б.** *који очитује, испољава крвожедност.* — Огласила се... крвожедним... кикотом. *Дуч.* Понекад јој дођу тако крвожедне

мисли да би ... најрадије у крв запливала. *Вес.* **3.** *бездушан, немилосрдан.* — Жртвује се и даје своју руку најкрвожедњијем од њих, староме лупежу Тесију. *Грол.* [Ставио је] у задатак свом таленту да тој глембајевској крвожедној и перфидној хидри пружи својим дјелом вјерно умјетничко зрцало. *Матк.* **4.** *који убија, коље друге да би се њиховим месом хранио.* — Мораде ноћивати у обору ... да би сачувао свој мал од незваних крвожедних гостију [курјака]. *Ранк.* Гдје је сада тај крвожедни рис. *Том.*

крвòжеднӣк м *онај који је крвожедан.* — Крвоједнике смири жичан локот. *Гор.* Обојица ће ... да са крвожедницима мегдан поделе. *Јакш. Ђ.*

крвòжēдно прил. *на крвожедан начин, претећи клањем.* — Звер ... је режала ... кострешила се и урлала крвожедно. *Вас.*

крвòжēднōст и **крвожéднōст,** -ости ж *особина и стање онога који је крвожедан; суровост, немилосрдност.* — Крвожедност курјака, лукавост лисице не могу се осудити са гледишта морала. *Кнеж. Б.* Безумност и крвожедност ... једне генерације згуснуо је ... у тој својој галицијској драми. *Матк.*

кр̏вожеђ ж индив. *в. крвожедност.* — Турци наваљују крвожеђу хијене љуте. *Јакш. Ђ.*

крвòжилнӣ, -ā, -ō *који се односи на крвне жиле.* — Успоредо с цријевном развија се код црва и крвожилни сустав. *Финк.*

крвòлија м *онај који лије туђу крв, крвопролитник, крвник.* — Дедага је крволија стара да му нема на злочинству пара. *Март.*

крвòлик, -а, -о *који је налик на крв, црвен као крв.* — Крволик пламен из крова лиже. *Шен.*

крволѝптāње с *нагло течење крви, крварење.* — Саме на себи вршиле [су раднице и слушкиње] побачај ... и затим умирале од страховитог крволиптања. *Козарч.* Иако је одмах био превијен, крволиптање се није могло зауставити. *Дед. В.*

крволѝптēње с непр. *појава наглог истицања крви при повреди артерије.* — Ако поједини делови мозга ... крволиптењем из прслих сасуда пропадну, онда се прекину живчани путеви. *Батут.*

крволѝптити, -ӣм несврш. *губити из себе крв у млазовима.* — фиг. Рало моје драго ... твој сјајни, парајући језик земљу рије и она из тебе раскошно крволипти. *Бон.* Две храбрости ... једна је почињала, а друга настављала када се прва умирила ... крволиптећи против јачега. *Тос. Д.*

крвòлок м *онај који с уживањем проliва крв, који олако убија друге, крвопија, убојица.* — Њему се не може опростити јер то није човјек него крволок! *Крл.* И тај млади Хафиз ... претвори се у четовођу и крволока ратника. *Андр. И.* фиг. Често рука сама пође крволоку јатагану. *Јакш. Ђ.*

крвòлочан, -чна, -чно = крвожедан. — Партизани нису ... крволочни. *Кол.* Десетогодишњицу своје тираније Хитлер није прославио ... бучним маршевима крволочних СС хорди ... већ се као пребијени шакал скрио. *Дед. В.* Проћи ће дани крволочне војне. *Станк.* Његов [је] режим био крволочнији од најкрволочнијега режима на свијету. *Крл.* Скупио све залихе мржње и презира ... у један ... крволочан поглед. *Мар.* Радио трешти, разлеже се Љотићев издајнички говор, као лицемерни крволочни лавеж. *Поп. Ј.* Заснива [буржоазија] своје биће још само на крволочној експлоатацији радне снаге. *Лапч.* Мале рибице пиранхе толико су крволочне да су у стању у времену од неколико минута од живог говеда ... оставити само костур. *ОГ.*

крвòлочити, -ӣм несврш. **1.** *радити као крволок. Рј. А.* **2.** *радити преко мере, мучити се.* — Крволочећи од јутра до мрака постао је најбогатији. *Шимун.*

крвòлочица ж *в. крволочница.* — Је ли ... познато име харамбаше Лауре ... крволочице и разбојнице? *Ков. А.*

крвòлочкӣ, -ā, -ō *који се односи на крволоке.* — Затрће се ... сјеме ... крволока и зулумћара. Оног крволочког и бијесног зулума нестаће. *Коч.*

крвòлочнӣк м *в. крволок. Прав.*

крвòлочница ж *женска особа крволок. Прав.*

крвòлочно прил. *на крволочан начин, као крволок, зверски.* — Почео [је] крволочно владати. *Том.* Медвед је још крволочније напао своју жртву. *Пол. 1959.*

крвòлочнōст, -ости ж = крволоштво (1) *особина онога који је крволочан.*

крвòлоштво с **1.** = крволочност. — Таласање у људима ... ишло [је] од најнижих нагона крволоштва ... до највиших подвига. *Андр. И.* **2.** *крволочно дело, поступак.* — Живи [војска] од грабежа, уморства, крволоштва. *Кум.*

крвòметница ж покр. = крвомутница *женска особа која изазива међу људима у кући тешку свађу (као међе крв међу њих). Вук Рј.*

крвòмочница ж бот. *крвавац (2б), здрāвац. Бен. Рј.*

крвòмӯтан, -тна, -тно пōкр. *који другима мути крв; који замеће свађу.* — Изађе

му мати срдита и крвомутна жена ... смутила би зачас барјак војске. *Љуб.*

крвому́тити, -ӧмӯтӣм несврш. *мокрити крвљу.* — Пожале [се] људи што им говеда крвомуте. *Рј. А.*

крвӧмӯтница ж покр. = крвометница. — Ова крвомутница ... тркне у Будву и каже Марку. *Љуб.*

крвӧпија м и ж **1. а.** *онај који (она која) пије, сише крв.* — У живи час бјесмо ... свуда изгризени од тих крвопија [комараца]. *Јурк.* фиг. Прихватио ... балчак сабље крвопије. *Хар.* **б.** *крвник, убица.* — Они су знали да ћемо ми ... брадоње [четнике], старе крвопије, узимати на одговорност за злочин. *Дед. В.* **2.** фиг. **а.** *онај који другога немилосрдно искоришћава, бездушан, немилосрдан човек; угњетач.* — Петар ... ти је крвопија, нитко од њега милосрђа не дочека. *Коз. Ј.* Ми морамо срушити оне крвопије, гуликоже и лопове што на памук сисају народску крв. *Марк. М.* Ти си онај што си неки дан побио оне крвопије [Турке]. *Вес.* **б.** *врло тежак посао који као испија човеку крв, крвосалија. Вук Рј.*

крвӧпи́лан, -лна, -лно индив. фиг. *који је као крвопија, који не штеди ни себе ни друге.* — Био [је] крвопилан радник. Доведе у виноград тридесет копача и кад навали ... Немаш кад да се накашљеш. *Ћос. Д.*

крвопи́лац, -лца и крвӧпиоца м (вок. кр̏вопӣлче и крвӧпиоче; ген. мн. крвӧпӣлāцā) *крвопија.* — Зликовци су и крвопиоци. *Њег.* Ако си храбар ... окоси се на силника, на крвопилца! *Гор.* фиг. Нема ... већег крвопилца но је црв што рије на дну мога срца. *Наз.*

крвопроли́тије с цсл. заст. *в. крвопролиће.* — Без нужде не бива крвопролитија. *Нен. М.*

крвопрӧлитнӣк м заст. *који пролива чију крв, крволија. Вук Рј.*

крвопроли́ће с *проливање крви, масовно убијање.* — Обранили смо ... без свакога крвопролића удовицу и њезину кћерку. *Кум.* Крвопролиће десило се услед тога што је жандармерија употребила ... оружје. *Јов. С.*

крвосӑ́лија ж *крвопија (2б). Вук Рј.*

крвӧсер м погрд. *рђав и јак дуван. Вук Рј.*

крвӧследнӣк, ијек. крвӧсљеднӣк, м неол. *врста ловачког пса који по крвавом трагу проналази рањену дивљач.* — Овај расни хановерац ... пас крвосљедник, чим је осетио мирис крви ... улетео је у густиш. *НИН 1960.*

крвӧсљеднӣк, ек. крвӧследнӣк.

кр̏вотвӧран, -рна, -рно *који ствара крв.* — Сматра се да ће се она [леукемија] моћи победити ако се ... убризга здраво крвотворно ткиво [срж] у вене оболелих. *Пол. 1958.*

крвӧтецбина ж индив. *оно што се тешком муком стекло.* — Једва чекају кад ћемо прије отегнути да се на нашу крвотецбину рашире. *ЛМС 1951.*

кр̏вотӧк и крвӧток м *непрекидно колање, кретање крви по крвним жилама, крвним судовима у телу човечјем и животињском.* — фиг. Смрт путује кроз тмину живинских утроба у мрачном крвотоку. *Крл.* Такви стихови ... су прешли у крвоток нашег језика и књижевности. *Михиз.*

крвӧточина ж *мокрење крви. Вук Рј.*

крвӧточје с *течење крви из крвних жила. И-Б Рј.*

кр̏вточнӣ, -ā, -ō *који се односи на крвоток.* — У ову комуну ... продире мисао да је култура органски, крвоточни део фабрике, винограда, куће. *Пол. 1958.*

крвӯштина ж пеј. *зла, покварена крв.* — Одбијамо пострадале душе ... из којих се, попут рђаве крвуштине, цеди зло њихове прошлости. *Цар М.*

кр̏вца ж песн. *в. крв.* — Турчин клети ... српску крвцу лије. *Нен. Љ.* Узавриje у мени крвца. *Гал.*

кр̏га[1] ж покр. *чокот, трс.* — Триста крга у једну мотику. *Вук Рј.*

кр̏га[2] ж тур. покр. *тиква, у дну широка, пробушена са стране да се може њом захватити и пити вода и вино.* — Па заврже кргу и матару. *Вук Рј.* фиг. Узимамо је [лубању] у руке ... Дође човјеку и нехотице да разговара са овом празном људском кргом. *КН 1958.*

кр̏д и **кр̀д** м *в. крдо.* — [Пасли су] по браницима крдови свиња и прасади. *Јаки. Ђ.* Источни потјера вјетар из мрчаве поплашен крд. *Наз.*

кр̀дак, -тка м *дем. од крдо.* — Један се крдак одвојио. *НП Вук.*

кр̀да́р, -ара м *онај који чува крдо, свињар. Вук Рј.*

крда́шити, кр̀дāшӣм несврш. покр. *псовати, грдити.* — Крдаше све стране и домаће свеце. *Павл. Б.*

крдӗ́љак, -лька м *дем. од крдо.* — Старац оста сам с крдељком оваца. *Вуј.*

кр̀димицӗ прил. *као крдо, на начин крда.* — Нећемо крдимице као бикови под сјекиру летјети. *Шен.*

кр̀дисатн, -ишём сврш. тур. *уништити.* — И твоју ће откинути главу и све твоје Турке крдисати. *НП Вук.*

кр̀дити се, кр̀дӣ се несврш. *постајати велико крдо (о стоци); скупљати се у крдо.* —

Чак и они ... бравци назимад ... непрестано се нешто гложе између себе ... крдећи се у групе. *Петр. В.*

кр̏до и **кр̀до** с **а.** *већи број животиња, обично истоврсних, које пасу заједно, стадо.* — Је ли хајдук ил' ухода турска што уходи свилоруна крда? *Маж. И.* Овде су махом испаше по којима се виде крда шарених крава, оваца и свиња. *Уск.* **б.** *уопште већи број животиња, риба и сл. које се држе заједно.* — Догодило се више пута да је ... обијесно крдо дупина сврнуло на проласку у залив. *Наз.* Буди ме страшна рика. Као да је читаво крдо јелена под самим прозорима. *Пол. 1957.* **в.** погрд. *већи, обично неорганизовани скуп људи, гомила.* — Дочекат ћемо ми њега и његово крдо како им доликује. *Цар Е.* **г.** фиг. *велик број, мноштво било чега, гомила.* — Дјела данас стоје, не ... голих ријечи крда. *Кост. Д.* Као да му и овог раног јутра иду поново усусрет сва она крда тамних облака. *Бар.*

крдовођилац, -иоца м ков. *онај који води крдо.* — Нашки би се рекло ... крдоводилац у каковом тору. *Ков. А.*

кре (обично поновљено) оном. *глас којим се означава или опонаша, подражава крештање неких птица и крекет жаба.* — Имитирањем гласова који су се чули у природи ... као ... так ... кре-кре ... језик се усавршио. *Псих.* Испод леда жаба гледа: кре! *Змај.*

крѐатйван, -вна, -вно *стваралачки, творачки.* — Ја сам ... говорио о нашој народној креативној способности код асимилације појединих културних елемената. *Крл.* Превођење ... бива понекад тежи креативни рад језиком него писање оригиналног текста. *Сек.*

крѐатйвно прил. *стварајући, стваралачки.* — Креативно [сам се] понашао у стварности у којој сам се нашао. *Пол. 1958.*

креатйвнӧст, -ости ж *особина онога који је креативан.*

крѐатор м лат. *онај који ствара, творац, стваралац, проналазач.* — Клише малограђанског хрватства ... постао је креатором и иницијатором формирања народне свијести. *Крл.* Одећа која се продаје ... направљена је по узорцима чувених светских креатора моде. *Пол. 1958.*

крѐаторскӣ, -ā, -ō *који се односи на креаторе и креацију.* — У језику тога ума крије се ... највиши креаторски наш акт. *Сек.*

креатӯра ж лат. презр. **1.** *створење, биће убого, бедно, наказно.* — Такве личности због тога што су лишене животне садржине ... су схеме, креатуре, скице а не живи, људски ликови. *Глиг.* Што значи један човјек, један осамљен појединн човјек ...? Каква је то кукавна креатура? *Крл.* **2.** *онај који заузима какав положај захваљујући заштити утицајних личности, личност недорасла повереном јој позиву; нечији експонент.* — Он је ... и руководио преко својих креатура ... цео онај спор. *Ком.*

креа̏ција ж лат. *оригинално стварање, остваривање (нарочито глумачко).* — Глумачка креација мора имати неку тенденцију. *Поз. 1948.* [Поздрав] је био заслужено признање за њезину ... одличну креацију Амелије у »Крабуљном плесу«. *Обз. 1932.*

крѐвељаст, -а, -о *који се кревељи; који искривљује тело у ходу.* — То је боље него сви лијекови оваквих чудотвораца, какав је тај стари кревељасти доктор. *Ков. А.* Онај писар, кревељаст и токмак ка' мој сивоња. *Рад. Д.*

кревѐљење с *гл. им. од кревељити (се).*

кревѐљив, -а, -о *који се кревељи.*

кревѐљиво прил. *на кревељив начин, кревељећи се.* — Затим оде, ојкајући простачки и кревељиво. *Божић.*

кревѐљити, крвѐљӣм несврш. *кривити у гримасе (о лицу), правити неприродне покрете (о очима).* — Најчудноватије бјеше што је тај човјек кревељио лице у најстрашније и најчудније прекретаје. *Креш.* Дрхтала удовица, колрцала се као преклана кокош, кревељила очима. *Рад. Д.*

~ се 1. (коме, на кога) *правити гримасе или неприродне покрете.* — Наставља да пије, пуши, пјева и плаћа, док му се и момчић што послужује изнад главе кревељи. *Андр. И.* **2.** *неприродно, намештено се владати и говорити, претенагати се.* — Робијаши се ... смију ... »јунаку« који се кревељи на позорници. *Чол.* **3.** *плакати искривљујући уста, дерати се.* — Кревељио се несрећник, као јарац кад западне у врљике. *Ком.*

крѐвет и **крѐвет** м тур. *део кућног намештаја који служи за спавање, постеља*: болнички ~, војнички ~, железни ~.

Изр. одвојити се, раздвојити се од стола и кревета *развести се али остати у истом стану (о брачним друговима)*; окаљати брачни ~ *учинити прељубу, браколомство*; пасти у ~ *разболети се*; последњи ~ *гроб.* — Природа спрема посљедњи кревет свима. *Уј.*

кревѐта ж фр. зоол. *врста морског рака.* — Слично је и са креветама које се такође лове мамцем од натрулелих глава сардине. *Петр. М.*

кревѐтак, -тка и **кревѐтац,** -ѐца м *дем. од кревет.* — То њена собица зна, то зна њен кревеТац. *Сим.* Зјапе кревеци за које бисте рекли да су у зиду издубени као преграде у гробници. *Дов.*

крѐветина и **кревѐтина** ж *аугм. од кревет.*

крѐветић и **кревѐтић** м *дем. од кревет.*

крѐветнӣ, -ā, -ō = креветски *који се односи на кревет, постељни*: ~ рубље, ~ нога.

креветни̏на ж *креветна опрема, постељина.*

крѐветскӣ, -ā, -ō = креветни: ~ чаршав, ~ покривач.

крѐвљав, -а, -о *који има криве, искривљене ноге.* — Овдје је чак и Нијемац са својим кревљавим ногама и стасом без струка прилично дошао до изражаја. *Шов.*

крéда ж лат. **1.** мин. *меки бели вапненац, кречњак који се употребљава у разним индустријским гранама; комад таквог вапненца, прах, његов раствор, који се употребљава за писање, бојење, сликање, бељење, чишћење и сл.* — Више ормана [су] кредом рађене слике. *Нуш.* Креда је шкрипала и чинило нам се као да други и трећи коријени галопирају у заградама. *Гор.* **2.** геол. *раздобље у развоју Земље (последњи период мезозоика).* — У креди долази до оживљавања покрета слојева Земљине коре, који су проузроковали набирање планина. *ОГ.*

Изр. бео, блед као ~ *сасвим блед*; на креду *на вересију, на кредит.* — Писар ... је ондје на креду пио. *Шен.* [С бакалином] је био у свађи због некога дуга на креду. *Срем.*; пиши кредом (на дувару) *од тога нема ништа.*

крéдаст, -а, -о *који има у себи креде.* — Из свога колорита одстранио је богатство и једрину ранијих тонова, да би се дао у трагање за ефектима нове, разводњене и кредасте палете. *Н 1956.*

крéден(а)ц, -нца м и **крéденца** ж тал. *ормар за стоно посуђе; посебан ормар у благоваоници, трпезарији.* — Стоји између сале и креденца па гледа како му син игра. *Игњ.* Пошао [је] до креденце по бутиљу вина. *Новак.*

крéдин, -а, -о *који је од креде.* — Дизала [се] магла ... ваљајући се по падини кредина брда. *Моск.*

крéдӣт, -и̏та лат. **1. а.** *давање робе и новца на дуг, позајмица.* — Држава [се] мора побринути да се земљорадницима осигура јефтин кредит. *Мј. 1926.* Нисам се више бринуо ... како да продужим кредит код ... ашчије. *Уск.* **б.** *трговачко повереље, платежна способност.* — Његов кредит и углед били су одавно утврђени у пословном свету. *Андр. И.* **2.** фиг. *повереље, углед, достојанство, вредност.* — Нови програми су потребни ... због свог властитог политичког кредита. *Крл.* **3.** (обично мн.) фин. *новчана и робна средства која се некоме стављају на располагање за одређене сврхе.* — Доњи дом [се] био одупро да одгласа војничке кредите. *Мј. 1936.* Кредити који су били одобрени стизали су доцкан. *Андр. И.*

Изр. имати, уживати ~ *имати, уживати повереље код некога*; отворити коме ~ *дати некоме могућност да узима робу или новац на дуг*; потрошачки кредити *новац добивен за набавку потрошачке робе.*

кредити̏рање с *гл. им. од кредитирати.*

кредити̏рати, -и̏тӣрām сврш. и несврш. *да(ва)ти на кредит, вересију, на повереље.* — Он је сељаке кредитирао због тога што су они с пролећа давали, у име интереса ... овце с јагњадима. *Лапч.*

крѐдӣтнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на кредит*: ~ рокови, ~ средства. **2.** *који врши радње у вези с давањем кредита*: ~ завод, кредитне установе. **3.** *који се оснива на кредиту, који ради, делује помоћу кредита.* — У данашњој такозваној кредитној привреди употреба кредита веома [је] развијена. *Арх. 1926.*

крѐдӣтно прил. само у изразу: ~ способан *који је у таквом имовном стању да може уредно враћати дуг који према прописима сме преузимати кредитне обавезе.* — Овакав кредит ... може добити сваки грађанин који је кредитно способан. *Пол. 1958.*

крѐдитовати, -тујēм несврш. *в. кредитирати.* — У случају спора [неће му се] досуђивати кредитована сума. *Лапч.*

крѐдӣтор м *особа или установа која некоме даје на кредит новац или робу, повериlац; потраживалац.* — Кредитора као косе на глави, а у мене пара ко на жаби длака. *Срем.* Велике банке постају кредитори. *ОП 2.*

крѐдитōрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кредиторе.*

крēдни̏, -ā, -ō **1.** *који се односи на креду, који се састоји од креде.* — Брдске стране око Марне јесу од кредних маса. *Жуј.* **2.** *који је боје као креда.* — Доктору ... напросто је позеленило лице, оно кредно бијело лице. *Кол.*

Изр. ~ доба, ~ период геол. *в. креда (2).*

крēдњаци м мн. зоол. *врста најнижих једностаничних, једноћелијских животињских организама од чијих су љуштура састављени кредни слојеви* Thalamophora. *Терм. 4.*

крēдо и **крéдо** м лат. **1.** *вероваље, симбол вере.* — Њихов кредо у човека има једну једину поенту на крају књиге. *Б 1958.* **2.** фиг. *уверење, начело, принцип.*

крѐзав, -а, -о *који се искрзао од велике употребе, истрошен (о зубима).* — Развуче усне и покаже своја три крезава жута зуба. *Чол.*

крèзлāш, -áша м *врста голубâ којима око врата расте перје као оковратник.* — Летача је веома мало ... скоро све сами украсни ... голубови, крезлаши. *Петр. В.*

крèзле ж мн. нем. *врста јела од ситно исечене утробице и црева (обично од јагњета и телета).* — Завлачио прсте у загореле тепсије са крезлама. *Вучо.*

крèзо, -ē и -а м (вок. крêзо) *крезуб човек.*

крèзōл, -óла м хем. *смеса од катрана, каменог и дрвеног угља која служи за дезинфекцију и за прављење боје.*

крèзуб, -а, -о **1.** *који је без зуба или нема којег зуба.* — Прича стари гробар, крезуб и древан. *Сек.* **2.** фиг. **а.** *којему недостају поједини делови, комади, оштећен.* — Јока га још својим масним и крезубим чешљем почешља. *Маш.* Одлазимо полако ... очију упртих у дотрајалу крезубу калдрму. *Минд.* **б.** *назубљен.* — Пред њим крезуба ивица недалеког брijега. *Ћоп.* А сласне, крезубе клипове меканог зрневља преврћу на жеравици. *Гор.*

крèзуба ж *крезуба женска особа.* — А! Ти си, стара крезубо ... Добар вечер! *Ков. А.*

крèзубаст, -а, -о *в. крезуб.*

крèзубац, -пца м *крезуб човек.*

крèзубача ж индив. *трошна кућа.* — Иште, болан, четрдесет воринти, а сва она моја крезубача у темељ не ваља пет воринти! *Коч.*

крèзубина ж *место у устима без зуба.* — Бонавентура (се смије скептично да му се виде све крезубине). *Мар.* Код мајмуна су нарочито јако развијени очњаци који су крезубином јасно одијељени од сјекутића. *НЕ.*

крèзубити, -ӣм несврш. *постајати крезуб.* — Ни десети дома умро није, крезубио није ни петнаести на душеку и оџаку своме, но на пушци и фишеку црну. *Март.*

крèзубица 1. м и ж *крезуба особа. Вук Рј.* **2.** (само ж) *крезубина.* — Затамнела [јој се] кутња једна крезубица. *Маш.*

крèзубице ж мн. зоол. *врста сисара без зуба* Edentata. *Терм. 4.*

крèзубљēње с *гл. им. од крезубити.*

крèзубōст, -ости ж *стање онога који је крезуб.* — А баке, смежуране, ... блажено се смешкају, а крезубост им некако свечана. *Рад. Д.*

крèйрāње с *гл. им. од креирати.*

крèйрати, крèйрām сврш. и несврш. лат. *створити, стварати.* — Писац је чврсто везан за предмет или лик који креира. *К 1955.*

крéја ж зоол. *шарена птица из реда врана, шојка* Garrulus glandarius. *Терм. 4.*

крéјин, -а, -о *који припада крељу.*

крèјōн, -óна м = крајон. — Јасно [је] видео ситне боре око очију и крупне потезе тамноплавог крејона око трепавица. *Ћос. Б.*

крēка ж оном. *кречање; крекетање.* — Чим би се иза куће чула крека и лепршање кокошију, дјечак би остављао колијевку. *Ћоп.*

крēкав, -а, -о *бледуњаво жут. Р-К Реч.*

крéкавац, -āвца м *петао који кречи, а не кукуриче.* — Иш, ти крекавче! ... Оматорио сасвим ... а још не уме да пева! *Вес.*

крēкē (обично поновљено) оном. *глас којим се означује крекетање жаба.* — Креке, креке! — Заређаше важно жабе, заронивши нагло у млаку. *Гор.*

крēкēт м оном. *крекетање.* — Младићи су читаве ноћи слушали крекет жаба. *Крл.* Из околних бара разлегао се крекет жаба. *Вес.*

крекèтав, -а, -о *који крекеће; који је сличан крекетању.* — Тада би неброjени жабљи збор дигао крекетаве гласове. *Бен.* Крекетава им свира серенада, а ветар ћарка. *Кош.*

крекèтāње с *гл. им. од крекетати.*

крекèтати, крèкећēм несврш. *испуштати гласове кре-кре (о жаби).* — Жабе су по адама здушно крекетале. *Кик.* фиг. Камо ручак за сужње невољнике ...? — весело је крекетао Петрарка, промаљајући нос на ону рупу. *Ћоп.*

крекèтāш, -áша м *онај који крекеће.* — Он још бјеше гмаз и птица ... крекеташ. *Наз.*

крекèтуша ж **1.** *жаба која крекеће.* — Чујем. Збор џиновских жаба. Крекетуше. *Сим.* **2.** фиг. *женска особа која много говори.* — Гломазна крекетуша гунђала [је] сад на ову, сад на ону помоћницу. *Шапч.*

крéкнути, крêкнēм сврш. **1.** *пустити глас »крек« као кокош, сврака, крешталица.* — Једнога дана покушао је [петао] да кукурекне, па је крекнуо. *Јак.* **2.** *испустити глас сличан птичјем крештању или жабљем крекетању; шкрипнути.* — Кревет крекну, и њему се учини да се Анђелија помакла. *Божић.* **3.** фиг. *јаукнути, дрекнути.* — Онда се ја не бојим ништа. Ала ће крекнути она лола! *Ком.*

крéкољити, -љӣм несврш. оном. *раколити се (о кокошима).* — Сунце је сјало, кокоши су крекољиле и прпошиле се у прашини. *Донч.*

крèље, крêљā ж мн. *шкрге (у риба). Вук Рј.*

крѐљȗт ж (ређе м) *в. крило.* — Велике крељути црне птичурине Сна шире се као балдахин над мојим лешом. *Уј.* фиг. На скршен крељут свога сна оборих сузу крупну. *Крањч. С.*

крѐљȗшт ж *в. крљушт. Вук Рј.*

крѐм м фр. = крема **1. а.** *козметичка маст (обично жућкасте или беле боје).* **б.** *маст, паста бољег квалитета за кожну обућу.* **2.** *слатка маса за торте и колаче.* — Волите л' пите? — О ... с повише крема! *Дим.* **3.** прид. (обично непром.) *жутобео.* — Са жутом торбом испод мишке, висок, огромних руку у крем рукавицама. *Ћос. Б.* **4.** фиг. *најбиранији део друштва.* — Нове банке и моћне установе и компаније донеле су и нове ауторитете, нови друштвени крем. *Пол. 1958.*

крѐм, крѐма м покр. *в. кремен.* — Био сам у дјетињству врагуљаст, жив као крем. *Љуб.* Лијепо обучен ... кулете о пасу двије, пуне фишека, трећа мања, пуна кремова. *Миљ.*

крѐма ж фр. = крем. — На стакленом сталку [су] ... кутијице с кремама и помадама. *Сим.* фиг. Скупила се ту крема најодабраније креме да присуствује првом наступу једног параноика. *Крл.*

крѐм(а)љ, -мља м рус. ист. *у старим руским градовима градска тврђава.* — Пред бијелим вратима торња провинцијског кремља разговарале су се двије ... старице. *Крањч. Стј.*

крема̀тȏрӣј, -ија и **крема̀тȏријум** м *нарочита зграда за кремацију, за спаљивање мртваца.* — И киповима нема краја све до капеле, с које сиђосмо до крематорија. *Бен.* Крематоријуми, у којима су хитлеровци спаљивали милионе људи ... опомена су народима. *Пол. 1958.*

крема̀ција ж лат. *спаљивање мртваца у нарочитим пећима.* — Вијао је предсједника друштва пријатеља кремације. *Крањч. Стј.*

крѐмӣн, крѐмена м (лок. крѐмену и крѐмену; мн. крѐмени и крѐменови) мин. **1.** *врло тврд камен, који се пре употребљавао за кресање ватре, а сада се примењује у керамичкој, стакленој и др. индустрији, кварц.* — Ватру је производио тарењем двају кремена над труди. *Панч.* **2.** фиг. **а.** *човек чврста, несаломљива карактера.* — Сад се ... намјерио кремен на кремен. *Шен.* И сад је наш човек? — Како, море! Ватра! Кремен! Челик карактер. *Срем.* **б.** (у атрибутској служби, као први део неправих сложеница) *тврд, несаломљив, сталан*: кремен-језгро, кремен-глава.

Изр. кремен-камен а) *камен тврд као кремен*; б) *в. кремен (2).* — Ваљани момци кремен-камен! *Лал.*; здрав као ~ *одличног здравља.*

крѐменаст, -а, -о *који је налик на кремен; који има у себи кремена.* — У близини је нашао крхотине кременаста камена. *НЧ.*

крѐменӣ, -ā, -ō *који је од кремена*; ~ копље, кремени ножеви, ~ оружје, ~ песак.

кремѐнија ж заст. *врста пореза који се плаћао Турцима.* — И скоро смо макли хранитеље из јармова, док смо дали царску кременију. *Март.*

кремѐнит, -а, -о **а.** *који је пун кремена, који се састоји од кремена.* **б.** фиг. *који је као кремен, чврст, несаломљив, несавитљив.* — Плахе је крви, преке нарави, кременитог карактера. *Глиг.* Кремените [је] физичке јакости. *Ков. А.* Она је кременита жена. *Вел.*

кремѐнити, -ӣм несврш. *чинити тврдим, чврстим као кремен.* — Извор-вода тијело крути и кремени кано станац камен. *Јурк.*

кремѐнито прил. *одлучно, постојано, неизменљиво.* — Рећио сам се тврдо, кременито, да од данас ударим странпутицом којом до сада нисам јездио. *Рад. Д.*

крѐменов, -а, -о *који припада кремену, који је састављен од кремена*: кременови кристали.

кремѐнчић м *дем. од кремен.*

кремѐнштāк, -áка м *камен у коме је много кремена.* — Ту су се нашла читава поља застрта одломцима од кременштака, упола готови ножеви, секире, пијуци и друге несвршено ... оруђе. *Панч.*

кремѐњāк, -áка м **1.** мин. *врста кремена од чврсто повезаних, сраслих зрнаца кремена, кварцит.* — Кременњак је кремени пјешчењак. *Туђ.* **2.** = кременњача *старинска пушка или кубура на кремен.* — Шкљоцну кременњак три пута и тек четврти пут састави. *Срем.* **3.** фиг. *човек телесно и морално чврст, јак, непоколебљив.* — Таквих кременњака све мање има. *Коз. Ј.*

кремѐњара ж *в. кременњача.* — Прасак тананих кременњара подно Мохача казивао [је] гдје се ловци баве. *Горд.*

кремѐњāрка ж *в. кременњача.* — Поштена леђа савијала се под теретом непоуздане кременњарке. *Шен.*

кремѐњача ж = кременњак (2). — Држао је на рамену велику пушку кременњачу. *Шимун.* Одјекне негдје у пољу кубура кременњача. *Мил. В.* Турчин ... кременњачом прас и прекрха ми кост. *Буд.*

кремѐњāш, -áша м (у атрибутској служби) *кремени.* — фиг. Не да се Гавран ... кременњаш-веселник. *Божић.*

кремењȁшице ж мн. зоол. *врста алга које у себи имају кремена.* — На исти се начин множе бројни бичаши, алге **кременњашице** ... биљке. *Бот.*

крѐмёње с *зб. им. од кремен.* — Вук вољаше свој мушкет велики, пуцао је из њега кремењем. *Ств. 1948.* За те новце ушверцовао читаву врећицу кремења за упаљаче. *Дав.*

крѐмӣк, -и́ка м хем. заст. *елеменат у чији састав улази кремен, силицијј.*

креми́**чак,** -чка м *дем. од кремен. Вук Рј.*

крѐмичан, -чна, -чно само у изразу: ~ киселина хем. *силицијева киселина.*

крѐмпита ж нем. *врста колача од лиснатог теста с крѐмом (2).* — За сто је сео... и поручио кремпиту једну. *Пол. 1958.*

крѐнвиршла ж нем. варв. *врста танке кобасице од финога меса, хреновка.*

крѐнковати се, -ујём се несврш. нем. варв. *жалостити се, јадити се, секирати се.* — А што се ви толико кренкујете! Није то ништа тако страшно! *Срем.*

крѐнути, крѐнём сврш. **1. а.** *ставити у покрет, учинити да се ко или што помакне са свога места, макнути, помакнути.* — Гдје су јој волови да крене рало? *Лоп.* То је такав случај кад не можемо кренути неку фигуру а да нам нека противничка не однесе иза ње другу од веће вредности. *Шах 1.* **б.** *истерати, потерати (о дивљачи).* — У очима улојио и све дахће као ловац кад крене звјерку. *Андр. И.* **в.** *учинити да се што љуља.* — Сву му кулу из темеља крену. *НП Вук.* Вихар пихну, гори крену грање. *Март.* **г.** *скренути, померити.* — Мене све то ипак кренут неће с мога пута. *Бог.* Дете отвори очи јако, па их тек крете у страну. *Ранк.* **д.** *изазвати, измамити.* — Ви ћете тадар причати им нешто што ће сузу кренути! *Змај.* **2.** *учинити да ко или што почне што радити, по(дс)таћи на неко деловање, активност.* — Партија и друг Тито... кренуше у бој земљу, вратише народу част. *Ћоп.* **3. а.** *дирнути, такнути.* — Јеси л' видио... кад тко крене стршљеново гнијездо. *Март.* Боље ти је у зеницу кренути него у њ. *Радул.* **б.** фиг. *потакнути, ганути (о срцу).* — Тако ми рече и тим у грудима крене им срце свима. *М-И.* **4.** (чим) *учинити покрет, макнути (делом тела).* — Младић крену оком, а његов и грофичин поглед сретоше се у трен. *Шен.* А дјевојка, док га спази, понамјести као нехотице мараму и крене руком да загладн косу. *Ћип.* **5.** непрел. **а.** *поћи, упутити се.* — Већ самим јутром кренусмо напријед. *Наз.* Када крену воде отуд са планине, дојездиће опет мирно прољеће. *Марк. Д.* **б.** (на кога) *напасти, навалити.* — Све кренуло **на нас.** И шлем, и шубара, и шајкача! *Ћос. Д.* **в.** *почети, започети.* — Пропао сам у неку јаму и кренуо ходати по њој. *Вел.* **г.** *почети расти, терати нове изданке (о биљкама).* — С првим данима пролећа све је кренуло. *Бар.* Сваког прољећа... дрвеће крене и процвату јоргован и трешње. *Куш.*

Изр. кренуо је лед *почело је; пошло је набоље;* ~ вером *изневерити, прекршити реч;* ~ вратом коме *уништити кога;* ~ умом, главом *полудети;* кренуло вино *почело је врети;* кренуло тесто *почело се дизати.*

~ **се 1.** *макнути се с места, помакнути се.* — Изнад села шути планина. Ни један лист да се крене, да зашушти. *Коч.* Пушке припуцаше. Један застаде, други паде ничице и више се не крену. *Јак.* **2.** *в. кренути (5а).* — Воз се кренуо. *Јурк.* Крете се читава поворка све нових кола за мртвим Јанком на гробље. *Глиш.* **3.** фиг. *почети деловати.* — Најзад се живот крете у њој и она отвори очи. *Јанк.* Ту се имао... кренути цео локални друштвени апарат. *Поп. П.*

крѐдзот м грч. *масна текућина, течност оштра, јетка мириса (употребљава се у техници и медицини).*

крѐ̄бл, -о́ла м шп. **а.** *потомак првих европских колонизатора у Латинској Америци.* **б.** *дете рођено из мешовитог брака Шпањолаца и Индијанаца, Руса и домородаца Алеутских отока, острва и сл.*

крѐ̄олӣн, -и́-а м хем. *средство за раскуживање.*

крѐ̄олка ж *женска особа креол.*

крѐ̄олскӣ, -ā, -ō *који се односи на креоле и креолке:* ~ профил, ~ насељеници.

крѐп, крѐпа м фр. **1.** *свилена или вунена тканина храпаве површине.* — На себи је имала једноставну поподневну хаљину од крепа. *Бег.* **2** *прозирна тканина црне боје, копрена или вео од такве тканине као знак жалости.* — Напред је промицао чамов сандук... Још две три жене, поп и Јасна у својим црним креповима. *Ћос. Б.*

креп- *први део сложеница у називу неких врста свилених тканина:* крепдешин, крепмарокен, крепсатен, крепжоржет.

крѐпа ж тал. покр. *болест од које отичу унутрашњи органи и од које се брзо умире.* — Ја ценим да јој [попадији] онолика трбушина... није била сва од сала, крила се ту крепа, далак ја л' водена болест. *Рад. Д.*

крепа́ва̄ње с *гл. им. од крепавати.*

крепа́вати, крѐпа̄вам *несврш. према крепати.*

крѐпак, -пка, -пко (комп. крѐпкӣји и крѐпчӣ) **1. а.** *физички јак, чио, чврст, снажан, здрав.* — Лија имађаше пет крепких синова. *Ђорђ.* Старац је заиста крепак... има преко осамдесет година. *Донч.* **б.** *гласан, звучан, снажан.* — Дигао је главу и упитао крепким, отвореним гласом. *Новак.* Одмах затим селом се разлијегала најкрепча мушка пјесма. *Ђип.* **в.** *јак, снажан по интензитету и начину на који се очитује, испољава; чврст, дубок (о сну).* — Плану газда Милисав... Опали му и он по оном другом образу... крепак шамар. *Срем.* Пробудили смо се послије крепког сна. *Чол.* **г.** *јак, снажан према изражајности, сликовитости (о језику, стилу).* — Данас сте пуни баш крепких, управо драматичних израза. *Ков. А.* **2.** *истрајан, непроменљив, постојан, сигуран.* — У владике Данила ... пораја се крепка вера у праведне ствари. *Прод.* Чемер ломи ту крепку душу. *Матош.* **3.** *који садржи у себи храњива својства:* ~ храна, ~ вино, крепки сокови.

крѐпалина ж **1.** *ткотина, стрвина.* — На ђубрењаку головрат пијетао кљуцао је неку крепалину. *Јел.* **2.** погрд. **а.** *млитаво, леђо чељаде.* — Све се чешће сјећао свог Циганчета... Жив и весео дјечак, а ова воће крепалина. *Ђоп.* **б.** *мршав, слаб коњ, рага.*

крѐпӑн, -а, -о погрд. *леђ, млитав.* — Млаки, крепани додир руке, као мртва риба. *Сим.* Овај наш крепани одбор још ће на крају пустити да му се омладина на главу нареди. *Ђоп.*

крепа́нац, -анца м *млитаво, уморно чељаде.* — Сутра ћеш онда бити крепан, а ја не требам крепанца сутра! *Крл.*

крепа́ница ж *женска особа крепанац.* — Ама тако ми свију молитава... сад ћу ја показати пут и овој крепаници. *Шапч.*

крѐпати, -ӑм сврш. тал. *ӣрћи, ӣркнути, липсати (о животињи и погрд. о човеку).* — Један дан пошље старац млађу снаху да води јарца у шуму да му накреше да не би крепао од глади. *Вук.* У болницу нећу, волим да овдје крепам. *Бен.*

крѐпило с индив. *средство за крепљење или јачање.* — Вјешта умијећу и тајни да производи многа домаћа крепила... *Креш.*

крѐпити, крѐпӣм, ијек. кријѐпити, несврш. **а.** *чинити да ко (или што) буде крепак (крепко), јак, јачати, појачавати, снажити, утврђивати.* — Сан и храна... престадоше да је крепе и подржавају. *Андр. И.* **б.** фиг. *бодрити, храбрити, сокодити.* — Био би зачас свршио са животом да га није држала, крепила и грејала она силна жеља да још једном види жену и децу. *Мил. В.*

~ **се** повр. — Крепио сам се надом да ћу ускоро видети све што ми је најмилије. *Нед.* Био би смртни гријех, смртни! — понављала је, кријепећи се том ријечју. *Бен.*

крѐпко прил. (комп. крѐпкијѐ и крѐпчѐ) *на крепак начин, чврсто, снажно, одлучно.* — Хоћу ја теби показати... и још крепче га стегох и гледах му у очи. *Лаз. Л.* Не, ти нећеш никамо одавле! — рече крепко Хусеин. *Том.* Чека [ме]... са топлом вечером, разгорјелим огњем и топлом, дубоком сламом у којој се спава крепко и здраво. *Ђон.* Знам да и ви морате барем једном заложити крепкије, обилније. *Гор.*

крепкòног, -а, -о ков. *који има крепке, јаке ноге.* — Него крепконоге дај на Патрокла потјерај коње не би л' га свладô. *М-И.*

крѐпкӧст, -ости ж = крепчина **1.** *телесна снага, јачина.* — Једино је Драгутин Илић успео да сачува крепкост свога оца. *ЛМС 1957.* **2.** *снага, јачина уопште.* — Колико лепих и благородних осећања, љубави, душевне крепкости! *Скерл.* [Слушао сам] да је врло храбар и омиљен, увек пун народске крепкости. *Поп. Ј.*

крепкòћа ж *в. крепкост.*

крѐпљѐње, ијек. кријѐпљѐње, с *гл. им. од крепити.*

крѐпљив, -а, -о *који крепи, окрепљује:* ~ сан.

крѐпо м погрд. *лен, млитав човек.* — Онда се појавио Јова пандур... »Марш, крепо мрски!« *Кик.*

крѐпӧн, -о́на м фр. *врста тканине.* — Твој црвени крепон... заслужио је доиста више пажње. *Војн.*

крѐпоснӣк м *крепостан човек.* — Крепосници имају у себи... жилавост савјести. *Уј.*

крѐпосница ж *крепосна жена.* — фиг. Јавност није таква љепотица и крепосница да бих био у њу заљубљен. *Шим. А.*

крѐпосно прил. *окрепљујући.* — Из магле сунце се диже... О, како крепосно прија тај хладни, свежи дух што с њиме на земљу стиже! *Ил.*

крѐпӧст, -ости ж *особина и стање онога који је крепостан и крепак и онога што је крепосно и крепко, снага, моћ; честитост, врлина.* — У корену старом струји снажна храна, неисцрпна крепост старинских јунака. *Рак.* [Море га је] отхранило, одњихало и до младићке крепости уздигло. *Дов.* Видећ ага крепост таку, зазебе га на дну срца. *Маж. И.* Чврсто је вјеровао

да је могуће братство људи ... да се узајамно помажу на путу крепости. *Крањч. Стј.* Амнестија суспендира правну крепост прописа позитивнога права. *Мј. 1926.*

крѐпостан, -сна, -сно **1.** *снажан, моћан.* — Ти што држиш крепосном руком мерило правде истине. *Змај.* **2.** *честит, поштен.* — Ако је човјек крепостан, његово је дјеловање усмјерено на корист цијелог човјечанства. *Пов. 1.* **3.** *непоколебљив, постојан, сталан.* — Ах, по сто пут срећни које нада љуби и крепосном вером кроз живот их следи! *Ил.* **4.** *који крепи, окрепљује.* — И благи мир ... крепосно своје крило развија сад на мирна села и богате вароши. *Ил.*

Изр. ~ право рус. ист. *феудално право поседника земље у царистичкој Русији да самовољно располаже личношћу, радом и имовином сељака који су живели на њиховој земљи.*

крѐп-пàпӣр, -ӣра м *особита врста наборана папира.* — Узимају ... нешто ружиних латица из округлих, малих котарица увијених бијелим креп-папиром. *Божић.*

крепӯцнути, крѐпуцнēм свршн. покр. погрд. *умрети.*

крѐпчати, -ām несврш. *чинити кога крепчим, јачати.* — Он понавља, а још и крепча кретње! *Уј.*

крепчӣна ж = крепкост. — Нека угодна, давно нећујена крепчина, јављала се у њему. *Шимун.* У воду баца, којом ће се мити, цвет његов, симбол крепчине и здравља. *Јакш. М.* Глас му дршће, расте и пропиње се са силом крепчином. *Ком.* Неки њихови приједоди нису ... ни без крепчине ни без боје. *Комб.*

крѐс, ијек. крӣјес м (лок. крéсу, мн. крѐсови) **1. а.** *ватра која се пали по бреговима за време каквог весеља, свечаног догађаја и сл.* — Видим ... да бисте ... вољели палити весели кријес неголи жалобну воштаницу. *Шен.* Данас на овај шести Први мај наш народ већ пали свечане кресове, као у предвечерје двоструке побједе. *Петр. В.* **б.** *ватра што се пали уочи неких празника.* — Гдје су ... кресови иванъски што гријају и разбијају таму? *Сим.* Сјећала се да је знао прескакивати кријес. *Торб.* фиг. И, ето, ја бдим и ја радим, код пламена нутарњег кријеса. *Наз.* **2.** покр. *врућина, жега, припека.* — Колико људи она познаваше што на школь сврáћаху ... у најжешћему кријесу да воде потраже. *Тип.* **3.** *сјај, блистање.* — Вече меким кроком ступа и сунцу задњи ... утули крес. *Кош.* **4.** фиг. *звезда на небу.* — Она ступа кроком ноћи кад се гасну небни кријеси. *Кам.* **5.** зоол. нар. *цврчак.* — И донеси ми вједро воде да угасим жеђу, да не липшем као кријес о Петрову-дне. *Љуб.*

крѐс **1.** оном. *узвик за изрицање звука који изазива паљење, пуцањ и сл.* — Крес! — потпали кућу. *Марк. М.* **2.** (у именичкој служби, појачано: крес и трес) *за истицање оштрине у препирци и свађи.* — Ни Предавец ни бискуп нису марили да стоје пред ... лицем своје владарице, већ крес и трес један на другога. *Шен.*

крѐсав, -а, -о **1.** *који креси, блешти.* — Очи смеђих зјеница, ако су својим кресавим блијеском и одавале чврсту и поносну вољу, ипак су ... имале нешто сањарско у себи. *Ђал.* **2.** *који је кривих, угнутих колена тако да при ходу колена ударају једно у друго.* — Јокача се гегао кресавих кољена. *Божић.*

крѐсавица ж **1.** *шибица, жигица.* — Јеси ли обишô све ... да ти није кресавица остала на немјесту, јали који цигар неутрнут? *Ђор.* **2.** зоол. *кресница (1). Бен. Рј.*

крѐсāвка ж *в. кресница (1). Бен. Рј.*

крéсак, -ска, ијек. крӣјесак, м *дем. од крес.* — Би му ко да свега из очију јој звијездан кријесак посу. *Марк. Ф.* Опет [јој је] кријесак наде душу расвијетлио. *Коз. Ј.*

крѐсало с *оно чим се креше, огњило, кресиво.* — Онда се повалио крај пута и запалио кресалом лулицу. *Дук.*

крѐсан, -сна, -сно, ијек. крӣјесан *који је пун креса, светлости.* — Пројури звијезда кријесна. *Марк. Ф.* Живљом ватром успламтише зубље кријесних звијезда. *Прер.*

кресàнӣк, -ӣка м *врста метка.* — Тако је погинуо. Крај њега су нашли двадесет метака кресаника. *Лал.*

крѐсāње с *гл. им. од кресати.*

крѐсати, крѐшēм **1. а.** *сећи, резати горњи део, врх чега (гране, бркове), подсецати.* — Миле ... креше зелене гране, једном руком, као играјући се. *Андр. И.* Ишао би берберину и кресао бркове. *Јос. Б.* **б.** *тесати (камен).* — А доље код мора неко камен креше. *Тип.* фиг. Откуцај чекића креше у њима ритам јада. *Уј.* **2.** фиг. **а.** *смањивати што (плате, буџет и сл.).* **б.** *псовати, клети.* — Псује газда Рака, псује ... Људи само довикују ... »Чуј-де како креше!« *Глиш.*

Изр. ~ истину у лице, у брк *говорити отворено, без страха;* ~ рогове коме *ограничавати чију слободу, чији поступак.* — Та је помисао кресала рогове мојој гордости. *Цар М.*

~ се *сударати се, сукобљавати се, бити се, тући се.* — И што су се кресали! Обо-

јици се од удараца улекнуше нарамице. *Шов.* фиг. Револуционаран наступ младих био је оправдан, јер је отварао борбу у којој се крешу идеје. *Марј. М.*

крèсāч, -áча м *машице за свеће.* — Лојаница [је] до средине већ догорјела и сваки се час кресачем морала чистити. *Бал.*

крèсāчка ж *оруђе за поткресивање траве.* — Букти слама посута по свињчету . . . а домаћин га струже кресачком, којом се лети креше трава по баштенским стазама. *Срем.*

крèсивац, -вца м мин. *врста кремена који ударен челичним предметом даје искру. Туђ.*

крèсȉво с **1.** *комад челика којим се креше о кремен да се изазове искра и запали труд и њиме упали ватра; прибор за добивање ватре.* — Угледа момчића како сједи крај бремена дрва и кресивом запаљује лулу. *Шимун.* Робијаши весело заграјаше . . . и почеше да ваде сакривен дуван и кресиво. *Чол.* **2.** фиг. *блесак, сјај.* — Дјевојке . . . кресивом својих жарких очију . . . бодре младићка пршења. *Божић.*

Изр. аутоматско ~ *направа за аутоматско изазивање искара при паљењу плина, гаса, ужигач, упаљач.*

крèсити се, крèсȉм се, ек. кријèсити се, несврш. **1.** *испуштати из себе светлост која трепери (као искре), сјати се, светлуцати се.* — Кровар сједио је на прагу и пушио лулу: жеравка се кријеси у мраку. *Сим.* Вино га . . . угријало па му се очи кријесе као мачку у мраку. *Пав.* Звезда . . . креси се и пада. *Кош.* **2.** *искрити се, светлуцати се (о чистом вину, из кога као да избијају искрице).* — Залиј руменим штоно се кријеси попут сунца. *Ков. А.*

крèскāње с *гл. им. од крескати.*

крèскати, -ȃм несврш. *дем. од кресати.* — фиг. Па јој зато цвате лице и крескају још очи. *Ков. А.* Упадали су једно другом у реч, осећало се како им мисли крескају изванредном брзином. *Петр. В.*

крèслица ж бот. *род трава које на врху имају као кресту* Cynosurus. *Сим. Реч.*

крéсница, ијек. кријèсница, ж **1.** зоол. *врста кукца, инсекта који на трбушној страни задњих чланака тела има беле мрље које у тами светле, свитац, свиталка* Lampyris noctiluca. — Очи му у тмици свјетлуцају као двије кријеснице. *Цар Е.* Дигну прстен испод умиваоника, гдје је засијао као кресница. *Петр. В.* **2.** *метеор, метеорит.* — Гледам у ноћ и бројим кријеснице што на махове просијецају уздух. *Цар Е.* **3.** *праскавица која се ставља као украс на божићно или новогодишње дрвце, јелку и која запаљена сипа искре, прскалица.* — Дајте ми кријесница тих да развијем малој [кћери] фантазију. *Визн.*

крèснути, -нём сврш. оном. **1.** *ударом, стругањем изазвати варнице, пламен, запалити, ужећи.* — И чим би у мраку кремен кресnуо и дуван прихватио искру, њему је бивало лакше. *Андр. И.* Креснем упаљач и гледам. *Гор.* Мој добровољац кресну бомбу, и само је пребаци преко насипа. *Јак.* **2.** *засјати, засветлити, синути, севнути.* — Кресну кремен и дохвати барут. *Срем.* фиг. Звекнуше биљур-чаше, кресnуше ватрене очи. *Баш.* **3. а.** *ударом, стругањем изазвати звук као пуцањ, ударити, треснути.* — Мач кресну на мач. *Шен.* Четкар учини неку гримасу устима и кресну палцем о средњи прст леве руке. *Андр. И.* Трже се један коњ, кресnуше копита заглушујући посљедње ријечи. *Лал.* **б.** фиг. *отворено, одлучно рећи коме што.* — Ама кресни му, брате, реци попу поп, бобу боб! *Срем.* То је, видиш, оно што је томе балавцу требало кресnути, па да шути. *Цес. А.*

Изр. ~ оком, очима (коме, на кога) а) *намигнути дајући какав знак;* б) *севнути очима од узбуђења;* кресне мисао кроз главу, у главу *одједанпут дође на ум.*

крéсо м *хип. од кресозуб;* исп. крезо.

крèсови м мн. *неколико дана око Илијина дне (летњег солстиција). Вук Рј.*

крèсотина ж *оно што се окреше. Рј. А.*

крèста и **крéста** ж **1.** *месната израслина, црвена и зупчаста, на глави кокоши.* — А пиле је нагло расло . . . на глави се зацрвенила креста. *Јак.* **2.** *оно што је слично кресti.* — Гледамо црвену кресту на жандаровој капи. *Мар.* **3.** бот. *с неким придевима као назив за различите биљке:* ћурчија ~ Polygonum orientale; петлова ~ Rhinanthus crista galli. *Вук Рј.*

крèстац, -àца м бот. *в. креслица. Бен. Рј.*

крȇт, крȇта м (лок. крéту) **1.** *стање супротно мировању, кретање.* — Јер крет божјих ногу [Посидонових] препознах . . . кад одлазаше. *М-И.* Полетело јато у плаветни крај . . . свуд сунце му златом обасипа крет. *Кош.* **2.** *покрет, кретња.* — Кретом руке показа на прозор. *Ћип.* Озбиљна у сваком крету, пазила је неком старачком бригом на сестрицу. *Војн.* **3.** необ. *куцај, откуцај срца.* — Можда и плаче за оним . . . можда и гуши крет срца што жали. *Уј.*

Изр. кретом поште заст. *поштом, по пошти;* десно крет! лево крет! војн. заст. *десно, лево окрени се!*

крѐтāј м *покрет.* — Кад он дорекао и нагнуо се к њој... није се она ни једним кретајем одбранила. *Коз. Ј.*

крéтало с *оно што креће, покреће.* — У великом тако суставу свијета кретало ти си моћно. *Прер.*

крéтан, -тна, -тно *који има способност да се креће, да се преноси, покретан.* — А, после, вели [проводацика], кретно и некретно његово имање мора мени припасти. *Јакш. Ђ.*

крéтāње с *гл. им. од кретати (се).*

крéтати, крéћем (имп. крéћи; прил. сад. крéћући) *несврш. према кренути, водити (у правцу чега).* — Неколико корака даље од болнице... креће... према унутрашњости града уличица. *Бат.*

~ **се 1.** *несврш. према кренути се.* **2.** *налазити се, живети, боравити (у каквој средини, у каквом друштву и сл.).* — Моја се приповијест не креће у идиличном и припростом сељачком кругу. *Војн.* Њена ...савременица... кретала се у највишим интелектуалским круговима. *Ж 1955.*

крѐтāч, -áча м **1.** *онај који креће, покреће што, покретач.* — Они су овдје, кретачи пољеђа, ново су име свом животу дали. *Вит.* **2.** *коњ који добро вуче кола.* — Коњи су »бољи хоци и кретачи«, како рече возар, кад је што пред њима. *Креш.*

крѐтēн, -éна м фр. **1.** *онај који је телесно и душевно заостао, слабоумник.* — Дијете постане кретен кад се повећа штитна жлијезда, а изостане излучивање хормона у крв. *НЧ.* **2.** погрд. *глуп, блесав човек, тупоглавац.* — Онај кретен рекао је то јавно. *Јак.* У собу ступи гушави војник... с изражајем заплакана кретена. *Јонке.*

крѐтенаст, -а, -о *који има својства кретена; глуп, блесав.* — Ако наиђе какво кретенасто [дете], немојте га уписати. *Ранк.*

кретенѝзам, -зма м фр. = кретенство **1.** мед. *телесна и душевна заосталост, слабоумност.* **2.** фиг. *бесмислица, глупост.* — Не, то ја не могу даље читати, то је чисти кретенизам! *Крл.*

крѐтēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кретене.* — Кашиће ме уклонити кретенским клеветама. *Шим. С.*

крѐтēнски прил. *на кретенски начин, као кретен.* — И кретенски се смеје без икаква повода. *Уск.*

кретéнство с = кретенизам. — Утврђено је да дегенерација грлене жлезде... изазива један облик инфантилизма познат под именом кретенства. *Псих.* Што је него кретенство не моћи замислити и написати мисли коју би нормалан човјек могао разумјети? *С 1937.*

крéтња ж **1.** *покрет тела или кога органа, телесни покрет.* — Кретње су му отежале, почео је ходати погнутије и полаганије. *Петр. В.* Ушавши, угледа ... равнатеља гдје са врло озбиљном кретњом ужиже цигару. *Нех.* фиг. Морао сам се чувати свега што би било кадро да ... даде старим пјесмама нов звек и нову кретњу. *Наз.* **2.** *кретање, мицање.* — Стоји поред прозора и мотри кретњу гостију. *Јел.* **3.** *покретање, премештање с једнога места на друго.* — Кад није командант првога вода реагирао на заповијед, не може, боме, ни други вод да проведе кретњу. *Крл.*

крѐтōн, -óна м фр. *јака, чврста тканина (обично за завесе, пресвлаке покућства и сл.).* — Спаваћа соба у свијетлом кретону. *Крл.*

крѐтōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кретон.* — А блуза се издречила ... јефтином кретонском простотом. *Михољ.*

крéћати (се), крéћем (се) несврш. *в. кретати (се).* — И кречати се започеше звезде. *Радич.*

крѐцав, -а, -о **1.** *коврчаст.* — Сав бео и румен ... крецавих трепавица и тамне пути. *Чипл.* Млад момак имао је крецаву косу и велики брк. *Киш.* **2.** *назубљен, назупчан. Р-К Реч.*

крѐцат, -а, -о *који даје звонак звук од себе.* — На грудима дукати крецати. *Кош.*

крѐцман ж зоол. *врста птице која живи око воде.* — Лепоту језера увећавају лепе језерске птице ... јата крецмана. *Дед. Ј.*

крѐч, крèча м тур. *материја беле боје која се добива сагоревањем камена вапненца; раствор од такве материје, вапно.*

Изр. блед као ~ *сасвим блед.* — Омален софта ... [био је] без свести, са ... као креч бледим лицем. *Андр. И.*; гашени ~ *производ који се добива спајањем живог креча с водом;* живи ~ *производ који се добива печењем вапненца.*

крéчан, -чна, -чно *који кречи, кричав.* — Али он мора да зна некакву адресу! — јави се неким кречним гласом. *Дав.*

крѐчан, -чна и крèчна, крèчно и крèчно **1.** *који је као креч.* — Под кречним сноповима прејаке светлости са таванице људске прилике почињале су да се ... причињавају као приказе. *Ћос. Б.* **2.** (одр.) *који садржи у себи креча.* — Дубоко морско дно је сиромашно у кречном материјалу. *Петр. М.*

Изр. ~ вода *врло редак раствор креча;* ~ млеко *фино размућене честице креча у води;* кречне алге зоол. *алге које у себи садрже кречњака.*

кречàна ж **1.** *јама за гашење креча.* — Чинило му се да се враћа у оне дане кад је носио вапно из кречане свога оца. *Франг.* **2.** *пећ у којој се пали креч, вапненица.* — [Пар-

кић] је ... ове јесени претворен у кречану. *Пол. 1958.*

кре́ча̏ње с *гл. им. од кречати.*

крѐча̄р, -ара̀ м *онај који се бави прављењем или продајом креча, вапнар.* — Кречари [су] рушили дрвнике и крчили камен, трпајући га у вапенице. *Гор.*

крѐчара ж *в. кречана.* — Кречару сам морао два пута откупљивати. *Франг.*

кре́чати, -чи̏м несврш. оном. **1.** *испуштати гласове кре-кре (као кокош и неке птице), крештати.* — Гњурао је и излетао ... досадно и дрско кречећи један вивак. *Петр. В.* **2.** *испуштати реске, продорне гласове.* — У гостионици кречао је грамофон. *Кал.*

крѐчёње и крѐчёње с *гл. им. од кречити.*

крѐчина ж *аугм. од креч.* — Посрнуо [је] и ногу ишчашио ту пред авлинским вратима вукући кречине. *Радул.*

кре́чити, крѐчи̏м несврш. *ширити (ноге).* — Мазге почеше једна по једна да креће ноге. *Дед. В.* Корацао је кречећи ноге широко. *Богд.*

крѐчити и **крѐчити,** крѐчи̏м несврш. **1.** *белити, чинити белим, премазујући, покривајући раствором креча.* — Родио се у врло приземној, у своје време брижљиво креченој кућици. *Сек.* **2.** фиг. *закречавати, лечити што тешко оболело.* — Није вријеме да се сад креће каверне страсти. *Божић.*

крѐчња̏к м *в. кречњак. Бен. Рј.*

крѐчница ж *раствор креча.* — Да би притке што више трајале, ваља им, пре него што се побију у земљу, огорети доњи део или им тај део потопити у кречницу. *Тод.*

крѐчно прил. *као креч.* — Хитао је он ходницима, ћутљив, кречно блед, као да иде на погубљење. *Ћос. Д.*

крѐчњав и **крѐчњав,** -а, -о *који садржи у себи креча. Р-К Реч.*

крѐчња̏к м мин. *стена постала у најранијим геолошким периодима од различитих, претежно органских талога или седимената мора и језера, вапненац, вапњењак.* — Место зеленила све бљешти од голог белог кречњака. *Цвиј.* Кишница ... је ... у млазевима излокавала бијели камен кречњак. *Кик.*

крѐчњаст, -а, -о *који је као креч.* — У кесицама [слушног лавиринта] ... се налазе по два фина кречњаста зрнца, тзв. отолити. *Псих.*

крѐчња̏чкӣ, -ā, -ō *који је састављен од кречњака, вапненца*: кречњачке планине.

кречо̀вит, -а, -о *в. кречњав.* — Кречовити [су] обронци уздуж поља на западној страни. *В 1885.*

крѐчуља ж мин. *земља која има у себи много креча, вапна.* — Све те разлике од земље схватамо под ова четири имена: нескуша, иловача, кречуља и тресет или црница. *М 1867.*

крѐчуша ж мин. *кречуља.* — Најбоље напредује [јабука] у дољама на кречуши и лапорачи. *Тод.*

Крешѐвљāк, -а́ка м *човек из Крешева (градића у Босни).*

кре̏шево с **1.** *окршај, бој, битка.* — Но су бојн и страшна крешева пет недјељах све на једном мјесту. *Њег.* У сваком крешеву јуначки се борио. *Торд.* **2.** *туча, тучњава.* — Гдјекад би настало око куће таково крешево те би комшије помислили да се негдје жито туче. *Мул.* Чим је затамнило, нетко је угасио свјетло и одмах је настало крешево. *Дук.* **3.** фиг. *сукоб, борба због супротних мишљења.* — Ово крешево нема извора ... у личним интересима. *Рад. А.*

крешѐндо м и с тал. муз. *постепено појачавање гласа или тона у певању, свирању или говору.* — фиг. Покушавао је ... у почетку тихо, с малим крешендом у ријечима. *Шег.* И даље тако, у крешенду шумном, јаукала је атмосфера цела. *Марк. Д.*

кре̏шити, -и̏м несврш. тал. покр. *расти, напредовати.* — Да ти креши и реуши свака твоја работа! *Вук Рј.*

кре̏штав, -а, -о (ијек. и ек.) = кријештав **1.** *који крешти.* — У разговор се умијеша један чичица, чији је крештав глас одударао од осталих. *Чол.* фиг. У грлу му се стужила крештава туга. *Божић.* **2.** *који пара уши, продоран, висок и танак (о звуку).* — И као да чу како неиспавани, промукли гласови Цигана запеваше уз крештаву свирку. *Стан.* **3.** фиг. *који удара у очи, који дречи, кричав*: крештаве боје.

кре́штавац, -а̏вца, ијек. кријештавац, м зоол. *попац, попић* Gryllus domesticus. *И-Б Рј.*

кре̏штаво прил. = кријештаво **1.** *крештавим гласом.* — Псетанце ... је крештаво лајало на дошљакињу. *Бег.* Цајка! — викну крештаво и сумануто у нади да ће она брзо доћи кад чује његов глас. *Каш.* **2.** *ударајући јако у очи, упадљиво.* — Али исте ноћи буде избојан крештаво сресни затвор. *Гор.*

кре̏штāј м *оштар глас који се чује кад се једном закрешти.* — Скочи као срда на ноге, па у другу собу брату и у један крештај заче ... *Том.*

кре́шталица м и ж **1.** *особа која крешти.* — Ћорави ... није научио да ћути, већ да мало размишља, много да псује. — Човјек крешталица — чувен надалеко. *Вуј.* **2.** ж зоол. *шарена птица из пор. врана, која кре-*

шти, шојка Garrulus glandarius. — Замало закричи она као крешталица. *Радул.*

кре́шталичијй и **кре́шталичијй,** -ā, -ē *који припада крешталици и крешталицама*: ~ глас.

кре́шта̄лька ж *крешталица* (*1*). — У овој гостионици заузела [је] место телевизора једна певаљка, једна крешталька. *Пол. 1959.*

кре́шта̄ње с *гл. им. од крештати.*

кре́штати, -йм (ек. и ијек.) несврш. = кријештати **1.** *испуштати оштар, висок и храпав глас (о птицама).* — Кокоши су прхале и крештале. *Андр. И.* Верглаш је ишао и свирао док је папагај крештао: Срећке, срећке! *Сим.* **2.** *говорити, викати високим, пискавим или промуклим гласом.* — Баба крешти и уноси се у очи. *Пав.* Креште деца с новинама. *Каш.* фиг. Само крешти у срцу моме бура. *Мас.*

кре́штелица ж *в. крешталица.* — Из шуме чула се од часа до часа дрека зелене жуне и брбљавих крештелица. *Коз. Ј.*

кре́шталичијй и **кре́шталичијй,** -ā, -ē *в. крешталичији.* — Крештеличји глас чује јој се вас божји дан по кући. *Јурк.*

кре́штēћй, -ā, -ē, ијек. кријèштēћй *крештав.* — Заглушена од кријештеће вике и псовке дебелих препродавалаца воћа ... била јој је права мука слушати говоре ујца. *Војн.* Једино тамо друмом се чуо један крештећи глас, терао је неко говеда и викао на њих. *Ђур.*

крèштица ж бот. *врста биљке из пор. главочика* Senecio nebrodensis. *Бен. Рј.*

крèштљив, -а, -о *в. крештав.* — Глас јој крештљив, а, види се, нема зуба, но као свака баба шуњака. *Вукић.*

крешчендúрати, -шчèндйрām сврш. и несврш. индив. *појача(ва)ти глас у певању или свирању.* — Земљани лонци, земљани лонци ... крешчендирао је потпуковник збуњено кроз зубе. *Сек.*

крешчèндо м и с *в. крешендо.* — Утолико су важнија крешченда и декрешченда с којима је Мокрањац ... умео да бриљира. *Коњов.*

кр̏жа ж зоол. **а.** *јаребица пољска, трчка* Perdix perdix. *Мин. Лекс.* **б.** *в. крца* (*2*). — Рашчупана ... као паткица-кржа што брбоће у плићаку. *Божић.*

кр̏жав, -а, -о *в. кржљав. Р-К Реч.*

кр̏жавити, -йм и **кржáвити,** кр̏жāвйм несврш. *в. кржљавити.* — Чим ове [хране] нестане, одмах почне и биље опадати, смањивати се, кржавити. *М 1867.*

кр̏жāк, -áка м *врста простог дувана, крца.* — Дим се врже, дим од ватре и кржака. *Змај.* Набије лулу кржаком. *Бен.*

кр̏жина ж покр. *в. крхотина.* — фиг. Око њега лежаху кржине његове прошлости погажене, окаљане. *Војн.*

кр̏жља м и ж *дете које растом не напредује; кржљавац. Р-К Реч.*

кр̏жљав, -а, -о *који је у расту заостао, који се није потпуно развио.* — Чобан ... блене док кржљаве овце ... одгризају ... запрашену травицу. *Кал.* фиг. Појмови о социјалном моралу ... у нас су кржљави, оскудни до невјероватности. *Ћор.* Сатрло би то његову кржљаву вјеру у живот. *Перк.*

кр̏жљавац, -āвца м *онај који је кржљав.* — Стари град ... смреком и бором кржљавцем ... закићен. *Јел.*

кр̏жљавити, -йм и **кржљáвити,** кр̏жљāвйм несврш. *постајати кржљав.* — Најмлађе дете ... од материне смрти почело да вене и да кржљави. *Рад. Д.* Таленти ... кржљаве и страдају. *Баб.*

кр̏жљавица ж *она која је кржљава.*

кр̏жљављёње и **кржљáвљёње** с *гл. им. од кржљавити.*

кр̏жљаво прил. *на кржљав начин, слабо.* — Она јадна, стара ... и ољуштена дрвета ... расту неправилно и кржљаво. *Вас.*

кр̏жљавōст, -ости ж *особина и стање онога који је кржљав или онога што је кржљаво.*

кр̏жљāвче, -ета с *мало, кржљаво створење.* — Гоне [пастири] јадно кржљавче [чобанче] кроз трн и кроза шикарје. *Гор.*

кр̏жље и **кр̏жљо** м *хип. од кржљавац.*

кр̏жуља ж зоол. *кржа*[3] (*б*). — Јата гусака, патака и кржуља прелетавају с Блата у Језеро. *Љуб.*

кр̏зав, -а, -о *отрцан, растрзан, искидан, оштећен због дуже употребе, немарног поступка и сл.* — Кукуруз је крзав. *Божић.* А то слабашно, испаћено троје [дјеце], окржљавило храном, крзаво пролјевом вило се ... око сагнутих мајчинских вратова. *И.* фиг. У лошем случају скакућемо мало навише, мало наниже и посао нам испада немиран, нераван ... крзав. *Сек.*

кр̏заво прил. **а.** *у крзавом, истрошеном, бедном стању.* **б.** *на крзав начин. Бак. Реч.*

кр̏зāње с *гл. им. од крзати.*

кр̏зати, -āм несврш. *трвењем чинити да се нешто излиже, отрца, оштети.* — фиг. Тешка животна борба крши и крза и јаке карактере. *Прод.*

~ **се 1.** *пролазити поред кога гурајући га.* — Крзали су се [људи] о њега и гурали га. *Торб.* **2.** *постепено нестајати од трења и од дуге употребе, трошити се.* — С временом и она [бујна коса] поче да се крза на крајеви-

ма. *Андр. И.* фиг. У борби ... све се више крзао, све ниже падао. *Петр. В.* **3.** (око кога) *гурати се, тискати се.* — Крзају се око њега дјевојке. *Вук Рј.*

кр̀змалац, -аоца м *онај који крзма, оклевалац. Прав.*

кр̀змање с **1.** *гл. им. од крзмати.* **2.** заст. *штрајк.* — Судјеловао [је] седамдесетих година у првим радничким крзмањима. *Леск. Ј.*

кр̀змати, -ā̀м несврш. **1.** *бити у неодлучности, колебати се, оклевати, двоумити се; одуговлачити.* — Крзмала је, није знала што да учини. *Бен.* фиг. Његово срце није ни начас крзмало. *Л-К.* **2.** заст. *штрајковати.* — [Њемачки радници] остају на својој стази крзмајући ... да што прије дође ... дан за корјенито преуређење друштвених одношаја. *Старч.*

кр̀знār, -ара м *мајстор за израду и прераду крзна и одевних предмета од крзна; трговац крзненим кожама и крзненим предметима.*

крзнáрев, -а, -о = крзнаров *који припада крзнару.*

крзнàрија ж **а.** *крзна, крзнени предмети.* **б.** *радионица и продавница крзнених предмета.* **в.** *крзнарство.*

крзнàрица ж *женска особа крзнар.*

крзнáров, -а, -о = крзнарев.

кр̀знārскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на крзнаре и на крзнарство.*

крзнáрство с *крзнарски занат.*

кр̀знат, -а, -о *који је с меким, густим длакама; који има кожу с крзном. Р-К Реч.*

кр̀знāц, -áша м *животиња са крзном.* — Колонизација Сибира ... у великој је мјери посљедица и лова на крзнаше. *ОГ.*

крзнàшица ж *крзнаш.* — Знали смо да је лов на ову опрезну крзнашицу [видру] веома несигуран. *НИН 1959.*

крзнàшце, -а и -ета с *дем. од крзно.* — На тавану ... златила се објешена крзнашца. *Гор.*

кр̀знен и **кр̀знеи,** -а, -о *који је од крзна:* ~ кабаница.

кр̀зница ж *в. крсница (4).* — фиг. Свачији је живот књига. Почетак јој је уздисај и крзница; свршетак јој је покров и издисај. *Јакш. Ђ.*

кр̀зно и **кр̀зно** с **1.** *длакав покривач животињског тела.* — У Сибиру постоје бројне фарме на којима се узгајају звијери са скупоцјеним крзнима. *ОГ.* **2.** *одерана и прерађена кожа животиња крзнаша.* — Путују кроз поларну област ловци поларних животиња које дају крзна за трговину. *Петр. М.* **3.** *одевни предмет од такве коже (капут, оковратник и сл.).* — Низ рамена пада жени скупоцјено тигрово крзно. *Шен.* Вире јој само нос и очи из племенитог крзна. *Каш.* **4.** анат. *доњи слој коже (у којем су корени длачица).* — Сложена је [кожа] из два слоја: из нежније покожице и слоја испод ње — крзна. *Батут.*

кр̀знути, -нēм *свршен. према крзати, окрзнути.* — Дигнувши главу да га четка не крзне из непажње по носу, окретао се тамо-амо. *Петр. В.* Крзне швигарем предњака у јарму. *Ад.*

кри (обично поновљено) *узвик којим се опонаша, подражава глас неких птица и кукаца, инсеката.* — Свраке блебетаве ... закричаше гласно: кри, кри! *Наз.* Неки пут слушам овога попца више главе у овом зиду ... кад је љут, онда све кратко: кри, кри! *Вукић.*

кр̀ив, кри́ва, кри́во (комп. кри́вљӣ) **1. а.** *који није прав, који је савијен, свинут.* — Узима старе, криве клинце, чекићем их исправља. *Сек.* Ноге су му биле криве као да је преболио рахитис. *Јонке.* **б.** *који не стоји право, нагнут, искривљен.* — Показа Стојану на једна крива врата иза којих каната провириваше једно дјевојче. *Ћор.* **2.** фиг. **а.** *који је направљен тако да је потпуно сличан правом, природном, умјетан, вештачки; кривотворен;* криви драгуљи, бисери, ~ монета. — Одмах сам посумњао да има криве зубе. *Маж. Ф.* **б.** *који не одговара стварности, који није у складу с истином, који није тачан, неправилан, погрешан.* — Кад човјек пође са кривога становишта, онда се све може »доказати«. *БВ 1909.* Пазите ... пјевајући оне арије да не употребите криви тон! *Бег.* **в.** *који свесно доводи кога у заблуду, лажан; који није у складу с прописима.* — Имаду се похватати сви они који буне народ кривим гласинама. *Нех.* А како ће зарадити ако не на кривој мјери и ћоравој муштерији! *Андр. И.* **г.** *који није како треба, који не задовољава, који не одговара жељи, очекивању, потребама.* — Ако ... мисли да је А вратио криву лопту, досуђује поновну лопту. *Тен.* **3. а.** (коме, чему, у чему, за што, због чега) *који је начинио нешто што не ваља, који је одговоран за неко дело.* — Он испаде крив за све. *Куш.* Суд је оптуженог прогласио кривим због кривичног дела пљачке. *Пол. 1957.* **б.** *који је узрок, повод чему лошем.* — Нећемо рећи да је доба криво, него они који нису ишли стопу по стопу за временом. *Шапч.* Заподјенуше борбу с мржње давне што многој крви страшној бјеше крива. *Богд.* **в.** (у именичкој служби) *кривац.* — Блажена она времена док је одмах преко планине турско било ... Убиј крива па се похајдучи ... и свети се. *Ћип.*

Изр. крива је левча нар. *нико није крив.* — У једну ријеч, крива је лијевча. *Вел.*; криви корак (учинити) *неправилан, непромишљен, пренагљен поступак (учинити)*; кривим оком (гледати на што) *с неповерењем, са сумњом, непријатељски (гледати на што).* — Поче кривим оком гледати на ову српско-муслиманску слогу. *Јоп.*; кривим путем (ићи, проћи), на кривом путу (бити), на криви пут (мамити, заводити) *неправилно, погрешно поступати, мамити, наводити кога да погрешно ради*; ~ огледало *огледало које даје погрешну, унакажену слику*; криву Дрину (исправити, исправљати) *в. уз Дрина (изр.)*; на криву адресу послати *упутити погрешним путем*; не може се рећи криве на њ *исправан је у сваком погледу*; ни ~ ни дужан *в. уз дужан (изр.).*

кри̏вā ж **1.** мат. = кривуља (1) *крива, вијугава црта.* **2.** *некаква свињска болест, од које се свиње згури па се обрће. Вук Рј.*

кри̏ва ж **1.** *крива сабља.* — Од бедре сам криву извадио. *НП Вук.* Затакао у ... гроб криву и полетио по људе. *Тур.* **2.** покр. *штап који је на доњем крају савијен попут српа и служи за чобанску игру »кривање«. Рј. А.* **3.** заст. покр. *некакав новац. Вук Рј.*

кривáдак, -тка м погрд. *нешто криво или искривљено (нпр. неваљала пушка, пиштољ и сл.). Вук Рј.*

кри̏ваја ж **а.** *вода која кривуда, вијуга у свом току. Р-К Реч.* **б.** *крива мотка у колима на којој леже горњи делови колске ограде.* — На криваји, углављеној у двоколице ... окренут главом руди, као мртав лежи Љубомир. *Ранк.* **в.** (у атрибутској служби) *крив, искривљен.* — Оборила је чама к земљи гране ... па пресипа се, стреса ... на печурке сирњаје, на лудаче кривање. *Кош.* **г.** мн. *в. кривач.* — Овакве шљиве познате су код нас под именом: рогачи, кривање. *Тод.*

кри̏вајица 1. *мала крива сабља.* — Па дохвати двије пушке мале ... и Савину кривајицу ђорду. *НП Вук.* **2.** мн. *в. кривач. Сим. Реч.*

кри̏вāк, -áка м **1.** нар. *простачка, непристојна реч (пропраћена обично простачким гестом мерећи од шаке до лакта) као знак одбијања, одрицања.* — О'ш кривак да запросиш Љубицу ... Ни вашљива Перка не би за те ... пошла! *Рад. Д.* **2.** заст. *врста новца. Вук Рј.* **3.** агр. *врста ситног граха, пасуља. Р-К Реч.*

кри̏ваља ж агр. покр. *врста белог грожђа с дугуљастим и кривим зрном. Вук Рј.*

кри̏ваљица ж *кривајица (1).* — Па ја јамих бугар-кабаницу, а пода њу турнух кривањицу. *Павл.*

кри̏вања ж *кривњава, кривљење, викање, вика.* — Наједанпут нека очајна кривања ... Неко се драо као да су му кожу гулили. *Лоп.*

кри̏вање с **1.** *гл. им. од кривати.* **2.** покр. *врста чобанске игре. Рј. А.*

кри̏васт, -а, -о *крив, искривљен.* — Испод сивих стијена хридина, на којима су расли стари кривасти борови ... *Кал.*

кри̏вати[1], кри̏вāм несврш. **а.** *ићи укриво, нагињати се у ходу на једну страну; претезати на једну страну; храмати.* — У ходу крива и клима као да је хром. *Бан.* Уједначити значи натоварити на коња једнако с обје стране да товар не крива. *Шим. С.* **б.** *бити криво (коме).* — Ако ... љетина донесе, неће кривати ником, моћи ће и сам да се раздужи и да опет задужи. *Андр. И.* Обавио пир и весеље, трку дао и коњску и пјешачку, те напосљетку ето и нишан, нек ништа не крива. *Мул.*

Изр. да не крива ни тамо ни амо фиг. *да не буде криво ни једној страни.*

кри̏вати[2], кри̏вāм несврш. *крити, сакривати.* — Јер у крилијех својих криваше блажености неизмјерне. *Шен.*

кри̏вац, -вца м *онај који је због чега крив; извршилац кривичног дела.* — Ја сам велики кривац: упропастио сам рођеног оца и мајку! *Дом.* Закон о штампи ... је прихватио комбинирани систем безусловне појединачне одговорности главних криваца. *Мј. 1926.*

кри̏вач, -áча м *шљивин плод закржљао с једне стране због заразе нарочитим гљивицама, рогач. Свезн.*

кри̏вача ж *назив за разне предмете савијеног, искривљеног облика* **а.** подр. *крива сабља.* — Опасао би некакву стару кривачу што се вуцарала по кући. *Бег.* **б.** *накривљена колиба.* — У ... брежуљкастом ... селу ... била је његова почаћала, сура и бедна кривача. *Божс.* **в.** *вијугава лоза.* — Вило се ... као лозје кривач уз свинуте мртве притке. *Божс.* **г.** *обод око доњег жрвња. Бак. Реч.*

кри̏вачки прил. *као кривачом.* — Ударио га пушком кривачки, тј. као батином или кривачом. *Вук Рј.*

кри̏ваш, -áша м *велики криви нож.* — Он криваша вади иза паса, на Турчина јуриш учинио. *НП Вук.*

кри̏вда ж *неправедан поступак, неправедан однос према коме, неправда.* — Кривда вас боли, а то је и право. *Шен.* Ако се овде

учини кривда књегињици — онда тешко вама. *Књеж. Л.*

кри̏веља м шаљ. покр. *кривоног човек. Рј. А.*

кривѐљав, -а, -о *који се криви; који је искривљен.*

кривѐљаво прил. *кривећи, искривљујући (нпр. уста дајући им ружан изглед).* — Зијевне кривељаво и развучено. *Божић.*

кривѐљати, -ā̄м несврш. *кривати; кривудати.* — Казо̑ сам већ како се Мића накитио... Тако ти он кривеља и броји док не дође баш спрам стења. *Ранк.*

кри̏викапа ж и м **а.** *онај који носи капу накриво.* **б.** фиг. *поносит, разметљив момак.* — Момци отресити и кривикапе. *Павл.*

кривѝна ж **1.** *искривљеност; степен нагиба, отклона од праве линије или равне површине.* — Сељак чучи... загледа јој [коси] кривину... опипава прстом рез. *Андр. И.* Све се оштрије истичу сеоски кровови са својим чудноватим кривинама. *Дов.* **2. а.** *заокрет, савијутак (обично о цести, обали); искривљени део чега.* — Кад [је] изишао из друмских кривина, кликнуо од радости. *Рад. Д.* Како се може догодити да се врх скије... сломи, израђене су резервне кривине од алуминија. *Скиј.* **б.** (обично мн.) фиг. *рђави, лоши поступци, изопаченост.* — Њега... више привлаче друштвене кривине. *Прод.* **3.** фиг. *кривица, кривња.* — Додаћу ти велику множину [пољубаца] да тако скинем с мене сву кривину. *Радич.* Нити у двор пушта икога који кривину какву на души носи. *Брл.*

Изр. изводити кривине разг. *извлачити се речима из неприлике; измотавати се.*

кри̏вити, кри̏вӣм несврш. **1. а.** *чинити кривим, искривљивати, савијати.* — Сва је чаршија... кривила вратове да је види бар издалека. *Андр. И.* фиг. Да сам лист ...може да криви и натеже истину, једва је веровао. *Ћос. Б.* **б.** *стављати накриво.* — Муж је блажен... и поносно криви шешир. *Козарч.* **в.** *давати неприродан, унакажен израз (о лицу, уснама).* — Скочи и поче кривити лице, кезити се према противничкој партији. *Ћор.* Стриц... кривећи уста од зијевања, вајкао се. *Франг.* **2.** (кога) *сматрати кривим, окривљивати.* — Кривим себе што тако испаде. *Наз.* Кога да кривим... што ме запало да живим у таквом једном времену? *Вуј.*

~ се 1. а. *постајати крив, добивати крив, с(а)винут, савијен облик, савијати се; нагињати се.* — Придржавали [су] свећу, исправљали је кад би се топећи кривила. *Чипл.* Само се ту криве завоји лука наглије. *Комб.* **б.** *добивати неприродан, унакажен израз (о лицу, уснама).* — Мршаво лице жене мученице грчило се и кривило. *Рад. Д.* Оћутјех тврду усну гдје се криви. *Гор.* **2.** *испуштати јаке гласове (о животињама, птицама); гласно плакати, дерати се; викати.* — Криве се говеда. *Глиш.* Пијетао лупка крилима и криви се. *Сим.* Дијете се... кривило и викало. *Лоп.* Хљебар се криви: »Сомуни! Сомуни!« *Шант.* **3.** уз. повр. *окривљивати, оптуживати један другога.* — Ми ћемо бити... бедници ако се... почнемо кривити за сићушне ствари. *Стан.*

Изр. ~ од смеха *јако, грохотом се смејати.* — Онај лола Фочак... руга му се да се сви криве од смијеха. *Андр. И.*

кри̏вица и **кривѝца** ж **1.** = кривња *грешка, омашка; одговорност за грешку.* — Што није изабран [за начелника] није његова кривица. *Ћор.* Ако... окаснимо, кривица ће се свалити на мене. *Франг.* **2.** правн. *друштвено опасна радња која повлачи кривичну одговорност.* — Приморан [је] да због неких кривица бежи из Норвешке. *Петр. М.* **3.** *неправда.* — Осјећала сам што је правица, што ли кривица. *Шен.*

кри̏вичан, -чна, -чно **1.** (одр.) правн. *који је у вези са делима против чијег живота или имовине:* ~ одговорност, ~ парница, тужба, ~ дело. **2.** *који крши правду, неправедан, неправичан.* — Обоје били тврда и кривична срца. *Брл.*

Изр. кривични поступак правн. *поступак у којем се утврђују починитељи кривичних дела и изричу им се казне, односно друге правне санкције;* ~ право правн. а) *грана права која садржи правна правила којим се у појединој држави заштићују одређене вредности;* б) *систем правних прописа којима се одређују кривична дела и прописују кривичне санкције;* ~ санкција правн. *мера која се предузима према појединцу због почињеног кривичног дела;* ~ законик *законик којим се одређују кривична дела и казне за њих.*

кри̏вично прил. **1.** *по кривичном закону.* — Ако се он огреши о своју дужност, одговараће и дисциплински и кривично. *Арх. 1926.* **2.** *неправедно, неправично.* — Кривично [му се] чинило да се његова слабост љуће казни него многе опачине великих злотвора и издајица. *Шен.*

кри̏вичнопра̏вни, -ā̄, -о̄ *који се односи на кривично̀ право.* — Врло су значајне измене које се односе на кривично-правни положај малолетника. *Пол. 1959.*

кри̏вке, кри̏вāкā ж мн. *врста наметничких, паразитских гљивица које на плоду*

шљиве изазивају кржљање једне стране плода Taphrina; исп. кривач. *Сим. Реч.*

кри̏вљава и **кри̏вљавина** ж = кривњава *испуштање јаких гласова, рика (говеда); дерњава, дерање.* — У подруму испод собе чу се некаква лупа и кривљава говеда. *Ћоп.* Околне гране одјекују од кривљавине [волова]. *Павл.*

кри̏вљење с *гл. им. од кривити.*

кри̏вњик, -и́ка м индив. *кривац.* — Озбиљним гледом суца на кривника једног гледа. *Прер.*

кривњи̏на ж индив. *в. кривица.* — Слетише се Турци к Циганину, њега жале, питају кривнину. *Март.*

кри̏вница ж индив. *женска особа која је скривила нешто*; исп. кривник. — Мили оче, ево ти кривнице! Сама дође себе оптужити. *Прер.*

кри̏вња ж = кривица (1). — Кривњу за све сваљивао [је] на Енглезе. *Андр. И.* Кривња је очита, јасна ко сунце. *Ћип.* Каните ли што подузети да спасите мога мужа из ропства у које је вашом кривњом пао? *Кол.*

кри̏вњава ж = кривљава. — Загрми сав наш потес од кривњаве оног пакосника. *Ранк.* Зачује из гуштика неку кривњаву. *Креш.*

кри̏вњати, -а̄м несврш. *викати, дерати се, кривити се* (*2*). — А ђаво ... шчепа зубима за ћатов џемадан ... а ћато се ... поче кривњати жешће. *Ранк.*

кри̏во прил. **1. а.** *косо, нагнуто на једну страну, нахерено.* — [Торањ у Пизи] криво [је] изведен. *Нен. Љ.* Манастирски ћаци ... придржавали су свећу ... кад би је пламен осакатио и криво тањио. *Чипл.* **б.** *савијено, кривудаво, вијугаво*; супр. право, равно. — Историја је река коју онај што пише наводи куда хоће, а онај што чита плови њоме и где право и где криво тече. *Нен. Љ.* **2. а.** *наопако, погрешно, неправилно.* — Сви котачи криво иду. *Шен.* фиг. Хватао је само поједине ријечи, а понекад и њих намјерно криво преводио. *КН 1956.* **б.** *неистинито, лажно.* — Што ми се ругаш ... те ми дојављујеш криво. *М-И.* Пред судом [је] криво сведочила. *Рад. Д.* **в.** *неправедно.* — Криво у скупштини правицу суде. *М-И.* Жали се да му је Станоје [газда] учинио нешто криво. *Глиш.* **г.** *ђаво, ружно.* — Проти Јелки нитко ни да би ријечи криво изустио. *Кум.* **3.** (у именичкој служби) *заблуда.* — Ја сам у праву, а ти си у криву. *Торб.*

Изр. бити, доћи коме ~ на кога *осећати, осетити се погођен чијим делима*; бити, падати коме ~ *не бити право, не бити по вољи*; чинити (учинити) коме ~ *чинити (учинити) против воље неправо*; имати криво разг. *немати право, погрешно мислити, закључивати, не бити у праву*; ~ гледати (погледати) *попреко, нерадо гледати (погледати), не волети*; немати ~ разг. *бити у праву, правилно мислити, радити.*

кривобо̀жац, -шца м *припадник, следбеник кривоверја. Деан. Рј.*

кривобо̀штво с *в. кривоверје. Бен. Рј.*

кри̏вовѐран и **кривобо̀ран,** -рна, -рно, ијек. кри̏вовјѐран и кривобо̀вјеран *који не исповеда праву веру.* — И не дајте робље црногорско да заробе кривовјерни Турци. *НП Вук.*

кривобо̀рац, -вѐрца и **кривове́рац,** -рца, ијек. кривобо̀вјерац и кривовје́рац, м *кривоверан човек, јеретик.* — Сплићани ... држе ... све нас Бошњаке за кривовјерце патарене. *Шен.*

кривобо̀рје с, ијек. кривобо̀вјерје *криво веровање, крива вера.* — Како су браћа имала пуно успјеха, оптуже их Њемци папи да шире »грчко кривовјерје«. *Пов. 2.*

кривобо̀рњик м, ијек. кривобо̀вјерњик *следбеник кривоверства, отпадник од праве вере, јеретик.* — [Персијанци] нису знали за неверника и кривоверника. *Дуч.*

кривобо̀рскӣ, -ā, -ō, ијек. кривобо̀вјерскӣ *који се односи на кривоверство.*

кривобо̀рство и **кривове́рство,** ијек. кривобо̀вјерство и кривовје́рство, с *верско учење које се противи догмама владајуће религије и одваја се од ње.* — Из његова разума ... и знања расло је кривовјерство. *Ант. 1.*

кривовјер-, ек. кривовер-.

кривобња ж бот. *в. вија. Сим. Реч.*

кривобрат и **кривобратаст,** -а, -о *који је крива врата.* — Вани [је] топло, па се кривоврати сунцокрети гуре по вртовима. *Куш.* Примаче им се кривоврати сељак. *Ћоп.* Умео је ђаволски лепо да свира и да намигује, онако кривоватаст. *Срем.*

кривоглав, -а, -о *који главу држи накриво.* — Тако је рекао кривоглави човек. *Рад. Д.* Зато је уживала берући ... кривоглаву зеленкаду. *Шимун.*

кривогуз, -а, -о *који је искривљен у доњем делу тела, у кога је крива задњица. Вук Рј.*

криводр̀шка ж *крушка (плод) с кривом дршком. Вук Рј.*

кривозвучан, -чна, -чно *који криво звучи.* — Видим да си у суштини ти ... будница нашег дјетињства била само кривозвучна ... и нервозна пратња лудилу и наивности свију нас. *Цес. А.*

кривòзуб, -а, -о *који има криве зубе.* — Што си тако кривозуба, бако? *НПХ.*

кривòклéтан, -тна, -тно *који се криво куне.* — Сјети се коња, кривоклетни смраде! *Комб.*

кривòклéтва ж индив. *в. кривоклетство.* — Уместо пламних стрела громових у канџама је [орлушина] стисла лакомим кривоклетвама срамну ломачу. *Кост. Л.*

кривòклетнйк, -а и **кривоклèтнйк,** -йка м *човек који се криво куне; клеветник.* — Ту је он кривоклетник и издајник ... покупио све податке о незадовољству грађана. *Цар Е.* Учврстили се ... са нерадницима, кривоклетницима, који на њихов миг чине што год им се нареди. *Бар.*

кривòклетница и **кривоклèтница** ж *кривоклетна женска особа.* — У камен ми, кривоклетнице, претвараш срце! *Богд.*

кривòклéтно прил. *кунући се криво.* — [Он је] кривоклетно обиједио праве људе. *Љуб.*

кривоклéтство с *заклињање на неистину.* — Он зна колико је кривоклетство осуђено у народу као најцрња ... срамота за човека. *Глиг.*

кривоклéштина ж покр. *в. кривоклетство.* — Нећу ја ... понијети дома кривоклештину, да ми поклониш у дар све Паштровиће. *Љуб.*

крйвокљýн м *птица кривога кљуна.* Изр. мали кривокљун зоол. Loxia curvirostra. *Финк.*

кривòкљун, -а, -о *који је кривога кљуна. Рј. А.*

кривòкљунаст, -а, -о *кривдкљун. Р-К Реч.*

кривòлет м индив. *оквир.* — Огледало обличасто са дрвенијем криволетом, млетачке резбарије, бјеше ствар од цијене и од укуса. *Мат.*

криволйнйјскй, -ā, -ō *који је у кривој линији, који има криву линију*; супр. праволинијски. — Имали су ... исти циљ ... да омогуће решење ... проблема квадратуре криволинијских фигура. *Петр. Б.* Криволинијска обала у највише случајева је разведена. *ОГ.*

криволóвац и **криволòвац,** -óвца м ков. *онај који лови без одобрења власти или у забрањено време, ловокрадица.* — Криволовци [су] брзали успињући се по трагу. *Гор.* Ухваћено је и кажњено неколико криволоваца. *Б 1957.*

криволòвити, -йм несврш. *ловити без одобрења или у забрањено време.* — А ето, јутрос сам лови и не криволови. *Дав.*

кривòлук, -а, -о ков. *који има крив лук.* — Уз море ... јесу Пеонци криволуки. *М-И.*

крйвом прил. *в. криво.* — Неки се ... позивају на старо начело ... али кривом. *Баз.*

кривòмерац, -рца и **кривòмёрнйк,** ијек. кривòмјерац и кривòмјернйк, м *онај који криво мери, који закида на мери.*

кривòмёрство, ијек. кривòмјёрство, с *криво мереље.* — Жене јој више не пребацују ... да је бог казнио због кривомерства ... жита и ракије. *Ћос. Д.*

кривòмјерац, -рца и **кривòмјёрнйк,** ек. кривòмерац и кривòмёрнйк.

кривòмјёрство, ек. кривòмёрство.

кривòног, -а, -о *у којега су криве ноге.* — Мршаво, кривоного, жућкасто коњче бацало се под њим као бијесно. *В 1885.* Била [је] мала, мало кривонога. *Срем.*

кривòнокат, -кта, -кто ков. *који има криве нокте.* — Ко кривонокти кукастих кљуна јастреби ... на птице падну ... *М-И.*

кривòнос, -а, -о *у којега је крив нос.* — Наш кривоноси директор — нос му је нагибао налијево. *Шен.*

кривòпера ж *крива сабља.* — С голом кривопером срне. *Март.*

крйвопйс м *искривљено, рђаво писање.* — фиг. Страшно је писмо природе; тај кривопис по зидинама, сводовима, ходницима, звоницима ужасан је биљег круте, необуздане силе. *Шен.*

кривòпрст, -а, -о *који има криве прсте.* — Што си тако кривопрста, бако? *НПХ.*

кривòпутица ж *крив, погрешан пут.* — Трећи пак пут мишљаху да су зашли на кривопутицу. *Креш.*

кривòрек, -а, -о *који криво, лажно говори.* — Кривореким си језиком у сабор ... издајства пљеву збацô. *Марк. Ф.*

кривòреп, -а, -о *који има крив реп.* — Он паде поребарке, крвав ... Тако ћемо ми тебе, криворепа патарице. *Матош.*

кривòрепа ж *животиња крива репа.* — Он ... узе прутић ... и поче гонити кокоши: »А, ти криворепа!« *Вес.*

кривòрог, -а, -о *који има криве рогове.* — Ал' не зна право се још борит за говедо он криворого. *М-И.*

кривòротан, -тна, -тно заст. *кривоклетан.* — Народ [је] имао право погубити невјерна, криворотна краља. *В 1885.*

кривòротнйк м заст. *кривоклетник.* — Криворотници домовини својој и теби криво заклеше се. *Марк. Ф.*

кривòротница ж *кривоклетница.* — Постасте криворотницом пред богом и свијетом. *Шен.*

кривòрошка ж зоол. *тврдокрилац кривих рогова* Loricera. *Бен. Рј.*

кривòстас, -а, -о *који је крива стаса.* — А како се је њима ласкаво смијешио онај кривостаси, кржљави сластичар! *В 1885.*

кривòсудник м *судија који криво суди.* — Два бајалице и кривосудника који за њихово наказаније и данас очекују страшни суд у Вавилону. *Њег.*

кривотвòрац, -рца м = кривотворитељ *онај који што кривотвори. И-Б Рј.*

кривотвòрење с *гл. им. од кривотворити.*

кривòтворина и **кривотвòрина** ж *нешто кривотворено, фалсификат.* — Ја сам у свему гледао саме фалсификате, саме кривотворине, саме сурогате. *Крл.* фиг. Ништа није тако боно за писца као ... када јавности мјесто срца и душе ... мора понудити само кривотворину своје савјести. *Уј.*

кривотвòритељ м = кривотворац. — Сва [су] та лица око њега ... уцјењивачи, кривотворитељи потписа. *Крл.*

кривотвòритељка ж *женска особа кривотворитељ.*

кривотвòрити, -ӣм и -òтворӣм несврш. *творити, чинити, правити што криво, лажно.* — Дворски летописци скинути су са својих владарских позиција одакле су кривотворили ... историју. *НК 1946.* Нашао сам међу милодарима и једну кривотворену круну од олова. *Пав.*

кривотвòрка ж *кривотворитељка.* — Нарав, обавивши своју задаћу, може лако уступити мјесто умјетности те допустити штогод и кривотворки таштини. *Јурк.*

кривотвòрство с *кривотворење.* — Публика у маси наваљује да види и такав позоришни комад у коме се приказује кривотворство новца. *Глиг.*

кривòӯман, -мна, -мно *који умује, мисли криво, погрешно.* — То је био један песник ... вечити истраживач, оштроуман, али и кривоуман. *Јов. С.*

кривòӯмље с *криво, погрешно мишљење.* — Сва овакова кривоумља на један се начин побијају. *Баз.*

кривòуст, -а, -о *у кога су крива уста.* — Кривоуста, риђа блебетуша била је накуповала ... сукна. *Шен.* Моја сестра од тетке, кривоуста и јогунаста цурица, искоса је погледала у Николицу. *Ћоп.*

кривòшија 1. ж **а.** *крива сабља.* — Замахне кривошијом. *Торд.* Љута му се кривошија у снажној десници као запалила. *Матош.* **б.** (у атрибутској служби уз им. сабља) *крива, свинута.* — О боку игра кривошија сабља. *Шен.* 2. м *човек криве шије, искривљена врата.* — Казаће јој одмах како је поздравио кривошија из Доњег Врчина. *Рад. Д.*

кривòшијаст, -а, -о *који има криву шију, кривоврат.* — Довео је сеоске пољаре Марка Агњића ... кривошијаста врата ... *Божић.* Један кривошијасти човек ... стављао танке гранчице под лонац. *Дав.*

кривӯдав, -а, -о = кривудаст *који кривуда, који има много кривина, окука, савијутака.* — Вечиту тишину кривудавих улица заменила је врева веселе гомиле. *Уск.* Куће се доста густо нанизале тек с једне стране кривудаве цесте. *Пав.* фиг. Можда ће се баш тим што сте забасали исправити ваша кривудава срећа. *Вел.*

кривӯдаво прил. = кривудасто *кривудајући.* — Река ... тече кривудаво ка југу. *Пол. 1942.*

кривӯдавост, -ости ж *својство и стање онога што је кривудаво.* — Кроз кривудавост луђак и битанга гази. *Уј.*

кривӯдало и **кривӯдало** м *онај који иде кривим путем, онај који не иде право. Вук Рј.*

кривӯдање с *гл. им. од кривудати.*

кривӯдаст, -а, -о = кривудав. — Већ [су] све кривудасте улице промочене биле. *Шен.* Лагано испијајући [каву] гледаше кривудасту, прашњаву цесту. *Ћор.*

кривӯдасто прил. = кривудаво. — Границу чињаше ... повучена црта ... вијугајући се кривудасто до језера Скадарскога и Бојане. *Јаг.*

кривӯдати, -ӑм несврш. 1. *кретати се, ићи у облику кривудаве, вијугаве црте.* — Иђаше средином улице и, кривудајући час на једну, час на другу страну, прављаше крупне кораке. *Дом.* 2. *имати кривудав, вијугав смер, тећи у кривудаву смеру* (*о путу, реци и сл.*). — Пређем ... стазицом што кривудаше шикаром. *Ков. А.* Уча погледа у ... помодреле прсте леве руке и у три ... црве. на млаза која су кривудала по надланици. *Ћос. Д.* 3. индив. *правити гримасе, кревељити се.* — Јао, како вајно уснама кривуда! *Змај.*

~ **се** *кривудати* (*2*). — Како се бистра Рајна кроз лепе долине кривуда. *Нен. Љ.*

крӣвӯљ, -ӯља м бот. *врста бора* Pinus mughus. *Сим. Реч.*

крӣвуља ж 1. **а.** = крӣвӑ (1). — На часове је та њежна бијела ручица била дивно правилна кривуља. *Киш.* Сунце је за часак провиривало ... и обасјало ... љупку кривуљу дивне Фрушке горе. *Поп. Ј.* **б.** *графичка слика у облику такве црте која је показатељ каквог процеса.* — Директор показује кривуљу производње која се не пење већ пада. *Б 1957.* 2. покр. **а.** *крива сабља.* —

[Маши се] за балчак своје кривуље. *Том.* **б.** *крива удица. Рј. А.* **3. а.** агр. *врста винове лозе. Рј. А.* **б.** бот. *врста планинског бора у грмоликом пузавом облику* Pinus montana: исп. кривуљ. *Свезн.* **4.** (у атрибутској служби) *искривљена.* — У трсју расте још неколико старих смокава кривуља. *Драж.*

кривӯљав, -а, -о = кривуљаст **а.** *који кривуља, кривудав.* — Једно кривуљаво јато пахуља убијели им леђа. *Божић.* **б.** *који је у облику кривуље.* — Јеменије, ноге кривуљаве, мор-долама, а грбава леђа. *НПХ.* Љубомир се загледа у ова црна, кривуљава, незграпно израђена црквенословенска писмена. *Ранк.*

кривӯљӑр, -а́ра м техн. *справа за цртање кривуља. ЕЛЗ.*

кривӯљаст, -а, -о = кривуљав. — Са свију страна равнице притјецали [су] дуги кривуљасти прокопи. *Наз.* Лађе кривуљасте једва већ валима могу одољет. *Марет.*

кривӯљати, -а̄м несврш. *кривудати.* — [Ресимић] кривуда тако за пуком. *Вас.* Сад јој се учини да види ... како кривуља поворка мрави. *Божић.*

кри́вчев, -а, -о *који припада кривцу.*

кри́гл м *в. кригла.* — Гомилају се празни кригли. *Донч.* Навикли су на извесну меру чаша или криглова пива. *Срем.*

кри́гла ж нем. варв. *врч, овећа чаша (обично за пиво).* — Ева му налијева црну каву у разбиту криглу. *Крл.* Над криглама пива, пред пирамидом топлих погачица, они остадоше дуго у врло живом разговору. *Ћос. Б.*

кри́ж, -и́жа м **1.** рлг. = крст **а.** *симбол и предмет култа хришћанске религије у облику дужег вертикалног и краћег хоризонталног крака који се секу под правим кутом, углом.* — Скупило се ... све село код крижа на раскршћу. *Тип.* **б.** *молитвени знак хришћана десном руком у облику крижа, крста.* — Направи знак крижа на прсима. *Креш.* **2.** пом. *обло дрво, причвршћено хоризонтално на јарболу, за које се веже горњи крај једра.* — По јарболима, крижевима и конопима пењали су се морнари. *Новак.* **3.** разг. *хрпа цепаница сложених унакрст.* **4.** *знак одликовања, орден.* — Јутрос му је отац добио криж ради изванредних заслуга. *Маж. Ф.* **5.** *знак који ставља уз своје име онај који не зна писати као доказ истинитости свога потписа.* — Били [су] ... код општинскога уреда ... нагодили [се] и крижеве пометали. *Коз. Ј.* **6.** фиг. *животно искушење, брига, мука, патња, страдање, терет.* — Ви ... бацате од себе криж, бјежите од борбе, познајете само бригу за себе. *Шен.* Свако има ... свој криж. *Торб.*

Изр. Црвени ~, Друштво Црвеног крижа *међународна организација за указивање помоћи пострадалима, болеснима и рањенима;* ~ укриж *унакрст;* немати ни крижа (божјега) *немати ништа, бити крајња сиротиња;* ставити ~ на што, ударити ~ преко чега а) *сматрати нешто завршеним, да више не постоји;* б) *сматрати да је нешто неповратно, заувек изгубљено.*

кри́жа с мн. = крста (1) *доњи део хрптењаче, кичме са здељичним, карличним костима с којима се укрштава у облику крижа* regio sacralis. — Старца је у лијевој нози живо штипао реуматизам, а на крижа му легао умор. *Кол.*

Изр. прирастао му трбух уз крижа *врло је мршав.*

кри́жак, кри́шка м *дем. од криж. Вук Рј.*

кри̏жа̄к, -а́ка м **1.** ист. = крсташ (3) *сребрни новац с крижем.* — Утиснули сте ми сваки у руку сребрни крижак велик као мјесечина. *Новак.* **2.** пом. *в. криж (2).* — Крижак није једнак, а имају и једно троугло једро. *Дов.* **3.** зоол. *врста паука в. уз крсташ (изр.). Рј. А.*

кри̏жалина ж бот. *в. циклама. Сим. Реч.*

кри̏жа̄лька ж **1.** *словчана загонетка код које се тражене речи уносе у вертикалном и хоризонталном смеру по слоговима или словима у мале квадрате, укрштеница, укрштене речи.* — Господин катехета ... под одмором рјешава загонетке и крижаљке. *Гор.* **2.** *писаљка за школску плочицу, таблицу.* — Прегршти тог камена ... носили су ... ђаци по цеповима уштеђујући трошак за крижаљке. *Лал.*

кри̏жа̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од крижати.* **2.** (одр.) **а.** *који се добива крижањем, укрштањем:* ~ пшеница. **б.** *који се добива мешањем боље и слабије врсте:* ~ чај, ~ вино.

крижа́нац, -нца м **1.** биол. *биљка или животиња постала калемљењем или парењем пара јединки различитих облика или врста да се добије нова врста, нови тип, мелез.* — Такав је крижанац између великог и малог тетријеба и сивог и бијелог зеца. *НЕ.* **2.** *дуван помешан од две или више врста.* — У бачији за гредом на тавану крио је раније забрањени крижанац. *Рад. Д.* **3.** ист. *врста старог ситног новца на коме је био знак крижа, крајцар.* — Пази да ни цигли крижанац не падне мимо бискупове кесе. *Шен.*

крижа̀ница ж (у атрибутској служби, уз именицу »улица«) *која се с другом крижа, сече.* — Улице крижанице које окомито и успоредо воде с горње на средњу јесу лијепо поредане. *В 1885.*

кри̏жа̄нка ж *крижанац (1).* — Изгледа као крижанка од месарског коња и понија. *Креш.*

кри̏жа̄ње с **1.** *гл. им. од крижати.* **2.** *раскршће. И-Б Рј.*

кри̏жа̄р, -а́ра м **1.** ист. = крсташ (2) *учесник у разним крижарским, крсташким ратовима који је на својој одећи имао знак крижа, крста.* — Током XIV стољећа Пољска мора водити борбе о њемачким крижарима. *ЕГ 2.* **2. а.** *члан католичке клерикалне организације у бившој Југославији.* — Ђак сарајевске учитељске школе, дугогодишњи крижар . . . *Ћоп.* **б.** *припадник клерофашистичке групације у Хрватској која се за време НОБ-а оружано борила против НОВ-а и присталица НОП-а.* — Пошто су имена усташа и крижара била сувише компромитована, терористи су себе називали »Хрватским оружаним снагама«. *Б 1948.*

кри̏жара ж заст. *кри̏жа̄к* (*1*). — Ујак свећеник . . . ме је једном . . . крижаром даривао. *Јурк.*

крижа́рити, кри̏жа̄ри̏м несврш. *в. крстарити.* — Не бијаше Иву Дубовићу доста да му »драга Вице« крижари по далекијем крајевима. *Војн.*

кри̏жа̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на крижаре.*

Изр. ~ ратови ист. 1) *ратови што су их западноевропски хришћани под вођством папа водили у средњем веку против Селџука;* 2) *ратови што су их папе покретале против патарена.*

кри̏жати, кри̏жа̄м несврш. **1.** *резати у кришке.* — Крижа краставце у дрвену здјелу. *Горд.* Иван [је] крижао крух. *Новак.* **2.** *ићи амо-тамо у разним правцима, без одређеног циља, луњати, врлудати.* — Нећемо улицама крижати, а можда на жељезницу не приспјети. *Ков. А.* Заробљеници свију народности . . . крижају уморно ову лијепу земљу. *Ћон.* фиг. Црне слутње крижале су њезином узнемиреном душом. *Кум.* **3.** *прецртавати, поништавати, укидати.* — Предсједник [је] . . . већину тих одредаба крижао. *Обз. 1932.* **4.** биол. *оплођавати јединке једне врсте или пасмине семеном друге ради добивања нових врста, нових пасмина, укрштати.* — Мичурин је . . . крижао вишњу са сремзом. *Бот.* Мазга [се] ождријеби кад се крижају коњ и магарица. *КН 1959.*

Изр. ~ батином по коме *тући, ударати кога.* — Стао у тмини крижати батином по мени. *Дук.*; ~ коме путове *стављати запреке, онемогућивати коме да нешто оствари, постигне;* ~ погледе *гледати један другоме у очи (обично с непријатељским изазовом);* ~ погледом *изражавати незадовољство, срџбу.* — Он је само режао и крижао погледом. *Донч.*

~ **се 1.** = крстити се (1) *чинити, правити десном руком на себи знак крижа.* — Старица се плачући крижала. *Ћип.* **2.** *сећи се, укрштати се.* — Муње се крижаху небом. *Шен.* Ту се крижају жељезнице. *Андр. И.* фиг. Сто несређених мисли крижало се њезином главом. *Новак.* **3.** фиг. *сударати се, сукобљавати се.* — И љубав и мржња крижале се у њезиној глави. *Шимун.* Онда се опћени закон и посебни интереси неће крижати с дужношћу. *Баз.* **4.** *ићи у разним правцима мимоилазећи се.* — Он је заокренуо бријегом, а ви ваљда овуда ливадом . . . Најпослије смо се крижали. *Ћал.* фиг. Поруге, псовке, разговори, шале, све се крижа по задимљеном зраку. *Војн.*

Изр ~ левом руком *много се чудити.*

кри̏жатица ж бот. *врста лековите биљке, прострел* Gentiana cruciata. *Рј. А.*

кри̏жа̄ч, -а́ча м **1.** *онај који крижа, реже дуван. Деан. Рј.* **2.** *нож којим се реже дуван.*

кри̏жевача ж заст. *кри̏жа̄к* (*1*). — Замоли ме за три тврде шкуде крижеваче. *Матош.*

кри̏жевље с *зб. им. од криж.* — Тек крижевљу силних навâ љуљаху се оштри врси. *Крањч. С.*

крижѐпӯт м и **крижѐпӯће** с *в. крижопут.* — Јаше Магда свакога петка на Клек или на ломнички крижепут. *Шен.* Сам заузме мјесто у гудури тик села . . . недалеко од крижепућа. *Том.*

кри̏жић м *дем. од криж.*

кри̏жице ж мн. *летвице међу прозорским окнима.* — Три прилично висока прозора са зеленим крижицама бијаху без застора. *Адум.*

кри̏жи̏ште с *крижопут.* — Али глоговача му се путем на неком крижишту измакла из руке. *Дук.*

кри̏жнӣ, -а̄, -о̄ *који је у облику крижа.* — Сјенка мала . . . једва досегнула подбој прозора с крижним решеткама. *Божић.*

Изр. ~ пут рлг. а) *побожност на успомену страдања и смрти Христове;* б) фиг. *мука, страдање.* — Та је несрећа била почетак . . . крижног пута. *Бат.*; ~ узао *нарочита врста узла, чвора којим се служе морнари за везивање двају ужета;* ~ захват спорт. *врста захвата при рвању.*

кри̏жногӗ прил. индив. *укрстивши ноге.* — Около софре крижноге посједају. *Маж. М.*

кри̏жнути, -нӗм сврш. *махнути чим унакрст.* — Потрзма се за пушку . . . крижне брзовито њоме по зраку. *Божић.*

крижо̀ноша м = крстоноша (1) *онај који носи криж.* — Био је слабић, плашивица, сиромашни крижоноша. *Кос.*

крижо̀пӯт м и **крижо̀пӯће** с *место где се крижају, укрштају два пута, раскрсница, раскршће.* — Кршћани [су] његов разапети лик дали поставити у свим црквама и по

свим крижопутима. *Мишк.* Она је само двије тачке, два крижопуња јасно и тачно видјела, али сталне стазе до њих није могла наћи. *Коз. Ј.*

крѝжӯљ, -у́ља м *в. шкриљац. Р-К Реч.*

крѝжуља ж *писаљка за школску плочицу.* — Твој чича оста бос због твојих крижуља, таблица и сунђера. *Вас.*

крѝза ж грч. **1. а.** *врло тешко стање.* — Младеначко доба било је за њ вријеме јаких криза. *Нех.* Италија је на почетку 1943. године преживљавала тешку кризу. *Јак.* Наше друштво и наш јавни живот налазе се у великој и дубокој кризи. *Марј. М.* **б.** екон. *периодична појава у капиталистичкој привреди која се очитује, испољава у хиперпродукцији робе, а то има за последицу смањење производње и незапосленост.* — Нисам у оне године кризе могао наћи посла. *Сим.* Криза зацрнила, куруз четири гроша. *Рад. Д.* **2.** мед. *преломно стање у току болести после кога настаје побољшање или погоршање болести.* — Где ватруштина напречац опадне, па још уз то са знојењем и крепким сном, говори се о кризи. *Батут.* Сада [је] било очито да је криза прошла и да је [дијете] оздравило. *Крањч. Стј.* **3.** *осетљива неста шица, оскудица чега.* — У нашој војсци осећала се криза муниције и криза одела. *Јов. С.*

кризантéма ж = хризантема *биљка из пор. главочика, лепог, крупног и мирисавог цвета* Tanacetum indicum. *Сим. Реч.*

крѝзма ж грч. *црквени обред у католичкој цркви који врши бискуп правећи вернику на челу знак крижа, крста посвећеним уљем, сакраменат потврде.*

крѝзмање с *гл. им. од кризмати.*

кризмáвати, крѝзмāвāм *несврш. према кризмати.* — Јутрос [је] кризмавао у капели. *Павл.*

крѝзмати, -ām сврш. и несврш. **а.** *дати, давати коме кризму. Вук Рј.* **б.** фиг. (*ис*)*тући, ударити, ударати кога. Рј. А.*

крѝзменӣ, -ā, -ō *који је у вези с кризмом.* — Ту се сад јављају рођаци ... крштени, кризмени и бог зна какови не још кумови. *Јурк.*

крѝзнӣ, -ā, -ō *који је у вези с кризом:* ~ ситуација, ~ дани, ~ односи.

крѝјење с *гл. им. од крити.*

кријèпити, крӣјепӣм, ек. крéпити.

кријèпљење, ек. крéпљење.

крӣјес, ек. крēс.

кријèсавац, -āвца м (ијек.) *крес* (*5*). — Мртви мук влада на води и на суху, каткад прекинут млатом весла или крије штањем крије саваца у шуми. *Љуб.*

крӣјесан, -сна, -сно, ек. крēсан.

кријèсāр, -ára м (ијек.) *човек који пали крије с.* — Али је тамо међу крије сарe на неко вријеме дошао и један други несноснији тип. *Цес. А.*

кријèсити се, крēсӣм се, ек. крéсити се.

кријèсна ж (ијек.) неол. *сијалица, светиљка, жаруља.* — Тек по гдјекоја крије сна сија у великом лустеру у средини. *Цар Е.*

кријèсница, ек. крéсница.

крӣјешва ж (ијек.) покр. *в. трешња. Вук Рј.*

кријèштав, -а, -о = крештав. — Покопали су [га] ... уз крије штаву свирку соколске фанфаре. *Кол.*

кријèштāње с *гл. им. од крије штати.*

кријèштати, -ӣм несврш. = крештати.

кријèштелица ж *в. крештелица.* — А зрак струји ... храпавошћу гаврана и крије штелица. *Матош.*

кријèштити, -ӣм несврш. (ијек.) *в. крештати.* — Цврчак крије штио је у грмовима. *Војн.* Црквењак је крије штио једва чујним гласом. *Шов.*

крӣјумчāр, -ára м = криомчар *онај који се бави крије умчарењем.* — Важио је као срећан и дрзак крије умчар. *Срем.* Она ... увијек има везе са ... крије умчарима. *Крл.*

крӣјумчáрев, -а, -о = крије умчаров *који припада крије умчару.*

крӣјумчáрēње с *гл. им. од крије умчарити.*

крӣјумчáрити, -ӯмчāрӣм несврш. = криомчарити *тајно уносити или увозити у једну државу робу, избегавајући плаћање царине или изигравајући наредбу о забрани уношења такве робе.* — Исприча како је дознао да онај крије умчари, претура стоку преко границе. *Ранк.* Источноиндијско друштво, основано енглеским капиталом, крије умчарило је опијум у Кину. *ОГ.*

~ **се** фиг. *провлачити се неопажено.* — Имаде и оптимиста који не вјерују ни у једну ријеч што им се говори, и само се кроз све крије умчаре. *Крл.*

крӣјумчāрка ж = криомчарка *женска особа крије умчар.* — Била [је] под сумњом као крије умчарка кокаина. *Крл.*

крӣјумчáров, -а, -о = крије умчарев.

крӣјумчāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на крије умчаре.* — Чапкун Мане, Ђорђијин син, крије умчарска стара крв, — он је и нико други пустио тај проклети глас. *Срем.*

крӣјумчáрство с = криомчарство *бављење крије умчарењем, крије умчарски посао. Деан. Рј.*

крӣјӯћ(и) прил. *кришом, крадом, крадомице.* — Крије ух их је често облазила. *НП Вук.* Грофица (крије ући метне траку у недра). *Грол.*

крӣк м (лок. крӣку; мн. крӣкови и песн. крӣци, ген. крӣкōвā) **1.** *јак, оштар узвик (од бола, страха, ужаса, велике радости, изненађења и сл.), врисак.* — На радостан крик Магдин . . . ђипи она. *Станк.* **2.** *оштар, јак, кратак и висок глас птице.* — Кроз глуху тишину падаху крици расањених птица. *Куш.* **3.** *узвик, клик, поклик (као дозивање).* — Ко зна шта крије у себи и та невина роса сјајна: ти сељачки пословни крици што се с брда на брдо чују. *Макс.* **4.** фиг. **а.** *јак, оштар звук као знак чега, сигнал.* — Изникао [је] . . . град ципела с тутњем стројева . . . криком сирена. *Сим.* **б.** *снажно очитовање, испољавање каквога осећања.* — Осјећала сам ваш очај, вашу самоћу и ваш крик да вам однекуда дође помоћ. *Фелд.*

Изр. последњи ~ моде *последња модна новост.*

крӣка ж **1.** *испуштање крикова, кричање, врискање.* — Крика и вика продирала зраком канда се слетјело велико јато врана и чавака. *Шен.* Дуго је гледала како се валови натискују и пјенушећи се ударају о хриди . . . уз крику галебова. *Ђип.* **2.** бот. *лековита биљка из пор. јаглаца, с ружичастим или модрим цветићима* Anagallis arvensis. *Терм. 3.*

крӣка-крāка оном. *в.* крака. — Чини по ваздуху као да окреће кључ у брави: крика-крака! *Мил.*

крӣкет м енгл. спорт. *игра малом лоптом и штаповима на отвореном игралишту.*

крикѐтāш, -áша м *онај који суделује у крикету.* — Тада крикеташ дашћући пође . . . у шатор [да се окријепи]. *Креш.*

крӣкљив, -а, -о *праћен криком; који се чини криком.* — На Ђурин поклич похрлише сви, ко пернад кад се слеће на крикљив ваб. *Кош.*

крӣкнути, крӣкнēм сврш. **1.** *једанпут испустити крик, закричати, вриснути, повикати.* — Дјевојка се трзну, крикну и . . . распасана и боса скочи у воду. *Тур.* Погибе човек! крикнуо је неко. *Јак.* фиг. И наједанпут крикнем стихом. *Цес. Д.* **2.** *испустити оштар, јак и неугодан глас (о птици).* — Врх мртвога мора крикне која врана. *Бој.*

крикрӣчāње с *гл. им. од крикричати.* — Сврake блебетаве . . . закричаше гласно: кри, кри! И шумом се прочу оштро крикричање. *Наз.*

крикрӣчати, -ӣм несврш. оном. индив. *испуштати гласове: кри, кри.* В. пр. уз гл. им. крикричање.

крӣла с мн. бот. *део венчића у цвету. Терм. 3.*

крилāнце, -а и -ета с *дем. и хип. од крило.* — Хтела сам ти донети и једно криланце од пилета. *Шапч.*

крӣласт, -а, -о *који је бео по прсима трбуху и ребрима, па се чини да има крила:* ~ говече, ~ коњ.

крӣлат, -а, -о **1.** *који има крила.* — Тако размишљаше . . . слиједећи оком . . . крилата јата птица. *Шен.* Крвава ваш јавља се у два облика: као бескрилна и као крилата. *Тод.* **2.** фиг. *који је брз као да има крила, који јури, шири се као да га крила носе.* — Ватрени Хафиз, крилати Хафиз постао је труп, клада од меса. *Андр. И.* На наше шуме ударит ће крилат огањ да похара живо и неживо. *Кос.* **3.** фиг. *који је пун полета, који се високо, снажно уздиже, развија (у духовном или моралном смислу).* — Нерад додијао је његовој крилатој души. *Шен.* Динарски Срби су често смеле и крилате фантазије. *Цвиј.*

Изр. крилати лав ист. *симбол некадашње млетачке власти и моћи.*

крилàтати, -ām несврш. *махати крилима.* — У позадини крилатају бијеле гуске и смију се гачући. *Гор.*

крӣлатица ж **1. а.** *крилата животиња (обично змија, коњ) који по народном веровању имају крила).* — Ил' лелече вила у планини, или цичи змија крилатица. *НП Вук.* Покажи ми . . . тамјан . . . дрво што га штите змије крилатице. *Матош.* фиг. Ој пјесмо моја, крилатице дивна, што зраком лаким попут дашка плинеш! *Гал.* **б.** (Крилатица) *надимак познатом јунаку из народне песме Реље од Пазара.* — Ал' ето ти Реље Крилатице. *НП Вук.* **2.** нар. **а.** *аероплан.* — Гологлави и распасани четници стадоше . . . зурити у небо . . . испод кога су шестариле крилатице, личећи на тамне птице. *Ђоп.* **б.** песн. *брза лађа (са једрима).* — Сад се је љубав заклонила под ступове дуждеве палаче, сад опет на лађици крилатици лети по сјајној глачини. *Шен.* **3.** *духовита, карактеристична реч, реченица која је у широкој употреби.* — Убачена је у живот крилатица: Просвјетом к слободи! *Бараћ.* У њиховим круговима важи крилатица: »Глумац може да не дође на представу само у случају смрти.« *Пол. 1958.*

крӣлатнӣк м **1.** *анђео (с крилима).* — Лице Арханђела Михајла не могаше да буде ни љепше ни узвишеније у часу кад је бацао с небеса непослушне божје крилатнике. *Војн.* **2.** *в. крилатица (1б).* — Сједе Јанко те ти књигу пише, а на руке Рељи Крилатнику. *НПХ.*

крӣлато прил. *као с крилима, брзо и снажно.* — Нико тако крилато и бездушно не може гонити непријатеља . . . од нас. *КН 1958.*

крӣлатӧст, -ости ж *брз ток, пролазност.* — Код зреле жене нећеш толи лако опазити крилатост времена, колико код старе дјевице. *Шен.*

кри̏лац, -лца м зоол. = крилаш (7) *врста пужа* Strombus. *Бен. Рј.*

кри̏лаш, -а́ша м **1.** мит. *коњ с крилима.* — Његов Пегаз није туђински крилаш. *Матош.* А пред њима четири коња крилаша. *Наз.* **2.** *анђео с крилима.* — Пајо је ... црквени службеник, па њега сигурно пазе и двојица ... крилаша. *Пав.* **3.** ист. *цесарски талир с раскриљеним орлом.* — Како кога видје оскудјевна, по крилаша дјечку најмањему [дарива]. *Март.* **4.** заст. *лађа (какве су ишле некад од Београда низ Дунав). Вук Рј.* **5.** *густ, велик брк (као да је крило).* — Сиједи густи брк крилаш, стаде се трзуцкати. *Божић.* **6.** *име домаћим животињама (волу, коњу, овну, петлу) којима су прси, трбух и ребра бели. Рј. А.* **7.** зоол. = крилац. *Бен. Рј.*

крила́ши м мн. зоол. *род изумрлих гуштера с крилима* Pteiodactyli. *Туђ.*

крила̀шица ж **1.** нар. песн. у изразу: змија ~ *змија с крилима.* — Седла вранца седлом цевердаром, потпрегује змијом крилашицом. *НПХ.* **2.** зоол. *в. зеба. Бен. Рј.*

крила̀шце, -а и -ета с *дем. и хип. од крило.* — Вихори се за њим ко трокутни трак крилашце за крилом и просеца зрак. *Кош.* фиг. Смијешак залепрша у угловима уста и склопи крилашца као лептир. *Донч.*

кри̏лимицē прил. *као на крилима.* — Мојему краљу пријети велика погибељ, и моја вјерност похити крилимице амо. *Шен.*

кри̏лити, кри̏лӣм несврш. **1. а.** *крилити се (1).* — На пландиштима је небо високо ... орао далеко крили. *Сим.* фиг. На гримизним једрима сунца далеки облаци криле. *Кркл.* **б.** (чим) *махати као крилима.* — А младић се грчио и свијао у рањено клупко, крилећи рукама као танким летвама. *Божић.* Без престанка је ... пјевуцкала и зујала, крилећи око себе завитланом кратком сукњом. *Ћоп.* **в.** (чим) *уздизати се (као крилима).* — Младић је једнако говорио ... крилећи духом онамо горе у висине бесконачна неба. *Бал.* **2.** *ширити, пружати (руке за грљење).* — Руке криле, у лице се љубе. *НП Вук.* О врат мајци руке крили. *Шен.*

~ **се 1. а.** *лебдети, уздизати се, раширених крила летети.* — Ишао је лагано прашним коловозом прислушкујући ... пјевају шеве што се ... крилиле више непомичног класја. *Шимун.* **б.** *ширити се.* — Ту се ... мотају јарци ... криле. *Павл.* фиг. Жали боже ону срећу што се крили у тој кући ... ја више уживати не могу. *Коз. Ј.* **2.** *уздижући се хрлити, летети у неком правцу.* — фиг. Како ми се душа крили к оном брду на истоку! *Шен.* Мисли су снажне, сјајне и криле се далеко, високо. *Шимун.*

кри̏лнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на крила:* ~ прегиб, крилне кости. **2.** воји. спорт. *који се налази, који је распоређен на крилима, на боковима.* — Офензиву су отпочели истовременим нападом на крилне секторе. *Ч-М.* Бели [играч с бијелим фигурама] је страдао, јер је потцењио крилни напад противника. *Шах 1.*

Изр. ~ ађутант воји. заст. *први ађутант.*

кри̏лно прил. *на крилу, са стране, с бока.* — Она [обрана] не спада у овај систем игре, јер црни не развија крилно свога ловца. *Шах 1.*

кри̏ло с **1. а.** *орган који служи за летење код птица и неких кукаца, инсеката.* — фиг. Допловише на топлим крилима звуци вечерњих звона. *Матош.* Цез је у дворани носио на својим помамним крилима парове најелегантнијих играчица и играча. *Ћос. Б.* **б.** *по народном вјеровању такав орган у људи, и неких животиња (обично у змаја, змије, коња).* — Јеђупкиња њега [Рељу] одгојила, стога има крила и окриље. *НП Вук.* Мајска ноћи, ала ти си чарна за пјесника ... кад му душа слаба и немирна подавије Пегазова крила! *Баш.* **в.** *снажна развијена предња пераја риба полетуша.* **2.** *нешто начињено, скивано, слично правом птичјем крилу, а служи као украс.* — Погуби га Али-капетане ... однесе му крила и челенку. *НПХ.* **3. а.** *једна од равних плоснатих површина, помоћу којих се авион одржава у зраку, ваздуху.* **б.** фиг. *једро.* — Посред мора види се једна једина лађа ... али је крила објесила, јер није вјетра. *Маж. Ф.* **в.** *део ветрењаче који хвата ветар и окреће ветрењачу.* — Ветрењача ... раширених крила као раширених руку. *Чипл.* **г.** *делови прозора или врата који се отварају и затварају.* — Лупне које прозорско крило. *Радул.* Крило врата зацвили. *Божић.* **д.** *један од два или више комада платна од којих се саставља шатор.* — Мирују попут птица шаторска крила бијела. *Пар.* **4.** *бочни део чега.* **а.** *хаљине, капута, мреже, шајкаче и др.* — Стипанчић је био од главе до пете једнако одјевен ... у модри и тијесни фрак с округлим крилима. *Новак.* **б.** *зграде.* — Зоркина је соба била у западном крилу куће. *Кум.* Мајстор Коста је предао радњу ... и увукао се са Срећом у крило. *Сек.* **в.** *стола (који се развлачи), кола и др.* — Кочија пројури мимо њих, али при томе запе крило од сједала о кола сељачка и потрга се. *Том.* Каруце да буду у црно лакиране ... по крилима и пармацима да иду црвене линије. *Ћос. Д.* **г.** *села, града, планине.* — Усред крила горског наврх узноситa вршка одбија се од сјене столетних храстова бијело прочеље старога Медведграда. *Шен.* Његова је кућа била предзадња на оном крилу варошице. *Наз.* **5.** *лист биљке.* — Ћопић је, како се код

нас говори, крајишка детелина од пет крила. *Сек.* Салате мекани листови крупних крила. *Чипл.* **6. а.** војн. *десна и лева страна војске распоређене у бојном реду, бочни делови гомиле људи.* — Непријатељ је, чини се, заобишао десно крило. *Гор.* Лево крило [људи] одвуче писар ... а на десно оде кмет. *Ранк.* **б.** спорт. *у ногомету играч који је смештен најдаље на боку с леве или десне стране игралишта.* — Навала преко крила је успјешнија. *Ног.* **7.** анат. *лева или десна страна плућа.* — Рана је тешка ... кроз оба плућна крила. *Јак.* **8.** *група у једној политичкој странци или организацији која се разликује у свом идеолошко-програмском схватању.* — Правашко крило [је шутјело] на спомендан Раковице. *Нех.* Омладина се делила на десно и лево крило. *ЛМС 1951.* **9.** фиг. *помоћ, одбрана, заштита.* — Сваком лету напредноме и ти беше једно крило. *Змај.* **10. а.** *део тела у седећем положају од трбуха до колена на коме се може што држати.* — Прекрштених руку у крилу, сједах нијемо. *Леск. Ј.* О дај ми, драга, да на крило твоје положим главу уморну. *Рак.* **б.** (понекад мн.) *набор оног дела женске хаљине или прегаче која покрива крило (10а).* — Ту живи и она Селена што нам је ... више пута донела пуно крило бадема и гуња. *Шапч.* Истресô сву ону ситнеж у крило, па разабира све сорту по сорту. *Мул.* [Жена] носаше нешто у крилима. *Вес.* **11.** *средина, окриље.* — И никнут ће из крила љепшег свијета нов човјек. *Наз.* Оставља породицу да у крилу друштва ... нађе спаса од породичне монотоности. *Прод.* Кад сване ... под крилом шуме, средином цесте, касат ћу и ја мобилизиран. *Кашт.*

Изр. бити чије десно ~ *бити најбоља помоћ, главни помагач*; бити одњихан на женском крилу *бити размажен*; човек сломљених крила *побеђен, утучен*; дати, подићи, придићи крила коме или чему *охрабрити, осокољити, дати снаге, подстаћи*; дати крила ногама или петама *побећи што је могуће брже*; дићи кога на крила *учинити га самосталним*; добити крила *охрабрити се*; ићи као на крилима *брзо ићи*; клонула су некоме крила *постао је неспособан за борбу*; мекано је крило материно *најбоље се живи у својој кући, у својој домовини*; пало му је у ~ *добио је што не очекујући, постао је изненада власник чега без своје заслуге*; подсећи, подрезати, поткресати, очупати, сапети коме крила *спутати замах, полет коме, ограничити коме власт*; порасла су некоме крила *постао је активнији, самосталнији, моћнији*; поверити ветру своја крила а) *поћи за струјом*; б) *препустити се с повереньем судбини*; примити кога на своје ~, узети кога под своје ~ *узети под заштиту*; привити се под чије ~ *прилубити се коме примајући од њега помоћ и заштиту*; савити крила *одустати од даље борбе, напустити борбу*; савити што под своје ~ *савладати, потчинити својој вољи*; сломити (поломити), спржити (спалити, сагорети) крила коме *лишити кога његове моћи, његова утицаја*; (ра)ширити, стерати све даље крила, разви(ја)ти крила, размахнути крилима *разви(ја)ти своје деловање, испољити, испољавати своје способности.*

крилòвит, -а, -о *крилат.* — Криловит Натко лаком ногом ступа. *Шен.*

крилòног, -а, -о *у кога су ноге као крила, који врло брзо трчи.* — Једна раја к земљи попадала, јер је вуку коњи крилонози. *Маж. И.* Ко кад се птица к звијездам вине, крилоног коњић зраком плине. *Шен.*

крилòношци, -ожāцā м мн. (јд. крилòножац) зоол. *врста пужева* Pterogoda. *Терм. 4.*

крȉлоња м *криласт во (који је по трбуху и боковима беле боје).* — Један човек оре по брегу на белим воловима. »Хајс, беља, хајс, крилоња!« *Петр. В.*

крȉлоша ж *криласта свиња. Вук Рј.*

крилȕшина ж *аугм. и пеј. од крило.* — Колеба се гавран ... и разастре своје крилушине суре. *Кош.*

крȉлце, -а и -ета с = криоце **1.** *дем. и хип. од крило.* — Свици, умирући у снегу, посљедњи пут подижу своја сјајна крилца. *Јанк.* фиг. Долепршао нечујно на крилцима сумрак. *Донч.* **2.** *покретан део на задњем рубу авионског крила који служи за одржавање бочне стабилности.*

крȉљāк, -áка м покр. *в. шешир.* — Али ћеш тешко разабрати да ли је то капа или крињак. *Ков. А.*

крȉљат, -а, -о *в. крилат.* — Над језером облаци од уздаха, а у облацима као прикована орлушина — крињата људска нада. *Матош.*

крȉљати, крȉљāм несврш. *летети као на крилима*; исп. крилити (1). — Сипа кугла, а ја крињам, на земљу не стајем. *Бан.*

крȉљење с *гл. им. од крилити.*

кримȉнāл, -ála м лат. **1. а.** *деловање злочиначких друштвеноопасних елемената, кривично дело, злочинство.* — А да није можда побјегао ... пред каквим криминалом? *Драж.* **б.** *написи у новинама о томе.* — Лепа се интересује за друштвену хронику, Цвета воли криминал. *Рист.* **2.**

криминалистика. **3.** *затвор, робија, тамница.* — Само је Томек нешто мало побољевао, па се сада лијечи на криминалу. *Бен.*

Изр. пасти у ~ *почињити кажњено кривично дело.*

крӣминӑлан, -лна, -лно **1.** *који садржи у себи злочин; који је почињио злочин*: ~ дело, криминални елементи. **2.** (одр.) *који се односи на криминал*: ~ роман, ~ хроника.

криминӑлац, -лца м (ген. мн. кримӣнӑлӑцӑ) *онај који врши или је извршио криминал, злочинац.* — Помешао се са најнижим криминалцима. *Андр. И.* Типичан криминалац у покајничкој костријети. *Крл.*

криминӑлист(а) м правн. **1.** *истражни орган, судија или чиновник кривичног одељења који се бави прогоном кажњених, кривичних дела.* — О себи је на концу једног писма дометнуо да га је шеф неизрециво заволио и да је у уреду најбољи криминалиста. *Новак.* **2.** *судија, упоште стручни познавалац криминалног права.* — Темељније психолошко образовање потребно је ... криминалисти и законодавцима. *Псих.*

криминалӣстика ж *правна наука о техници и узроцима злочинства.* — У мрачним тренуцима чак је пријетио да ће пребјећи у одвјетнике за криминалистику. *Л-К.*

криминалӣстичкӣ, -ӑ, -ӧ *који се тиче криминалистике.*

криминалӣтӗт, -е́та м *скуп учињених кажњених, кривичних дела.* — Ваља разликовати криминалитет пуноћетних лица од онога непунолетних. *Арх. 1936.*

крими́нӑлка ж *женска особа криминалац, она која је у затвору због криминала.* — То су јој другарице [на Бањици] и учиниле, али су је »криминалке« ... пријавиле Радовану кључару. *Пол. 1944.*

кримино́лог м грч.-лат. *онај који се бави криминологијом.*

криминолӧгија ж *наука о кривичним кажњеним делима као друштвеној појави.*

криминӧлошкӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на криминологе и криминологију.*

крӣмицӗ прил. покр. *в. кришом. Вук Рј.*

крӣн м лат. **1.** бот. *љиљан.* **2. а.** *украс у облику љиљанова цвета.* — Госпођа ... са дијамантним крином. *Матош.* **б.** ист. *украс на грбу некадашњих француских краљева.* — На колима, на амовима, на хаљинама дворских слугу ... виђали су се извезени бели кринови. *Нен. Љ.*

Изр. морски кринови зоол. *разред бодљаша који су причвршћени за подлогу* Crinoidea. *Терм. 4.*

крӣнка ж **1. а.** *направа с отвором за очи што се ставља на лице да се право лице не може препознати или да се други преплаши, маска, образина.* — Јеси ли ... здерӧ кринку с лица лицемер-гадила? *Змај.* Да сто имадеш кринка врх образа, не би ми ништа ... остало скрито. *Комб.* **б.** *човек с маском на лицу.* — Остап се шутећи и бијесно отимао. Већ га је држало шест кринки. *Краљч. Стј.* **2.** *лик* (*у који се ко прерушио*). — Поручник ... поклони се ... бискупу, с којим се је заједно под кринком фратра повратио био. *Шен.* **3.** фиг. *оно што служи да се сакрију праве намере, дволичност, лицемерство.* — Како мило то лице, а сада — извјежбана кринка бесрамне комедијашице. *Шен.* Вјерске заједнице нарочито неке, под кринком вјерских [акција] предузимају чисто политичке акције. *Арх. 1953.*

Изр. скинути, здерати коме кринку с лица *раскринкати, разоткрити кога*; збацити са себе кринку *престати се претварати.*

крӣнов, -а, -о *који припада крину*: ~ цвет.

кринӧлӣн, -и́на м и **кринолӣна** ж фр. **1.** *широка женска сукња растегнута обручем од жице, рибље кости или бамбуса у облику звона* (*мода у 18. до средине 19. ст.*). — У селу је и кринолин био још једнако доста ретка ... ствар. *Срем.* Кринолине разне, пуне веза, красне и сјајне некада су биле. *Рак.* Глембајевске жене навукле су свилене кринолине. *Крл.* **2.** *тканина од коњске струне. Свезн.*

крӣнчица ж покр. *шољица.* — [Ја] бих јој често ... скривећке слӧ кринчицу јухе и штогод да пригризе. *Војн.*

крнӧлӣт, -и́та м грч. мин. *врста минерала који служи у индустрији млечног стакла.*

крӣомицӗ прил. *кришом, крадом, крадомице.* — Спремала се ... да криомице изађе из куће. *Бег.* Зар ми нијеси заимао пара криомице да отац не зна? *Ћор.*

крӣомичан, -чна, -чно *који се чини криомице.* — Ни име Октавијан није се ... никад први пут споменуло без ... криомичнога подсмјехивања. *Јурк.*

крӣомцӗ прил. *в. криомице.* — Она жеља да дођеш криомце до цијеле истине, не даде јој мира. *Шен.*

крӣомчӑр, -а́ра м = кријумчар. — Рођена подиже руку и као највјештији криомчар убаци исписану хартију. *Бег.*

криомча́рев, -а, -о = криомчаров *који припада криомчару.*

криомча́рӗње с *гл. им. од криомчарити.*

криомчáрити, -òмчāрӣм несврш. = кријумчарити. — фиг. Ми не живимо, ми криомчаримо живот. *Вил.*

крѝомчāрка ж = кријумчарка.

криомчáров, -а, -о = криомчарев.

крѝомчāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на криомчаре*: ~ шеф, ~ роба, криомчарске барке.

крѝомчāрски прил. *на начин криомчара.* — Те образине доле с образа... дволичје то криомчарски што негује вам срам! *Кост. Л.*

криомчáрство с = кријумчарство.

крӣомство и **крӣомштина** ж необ. *оно што се криомчари, што се кришом носи или преноси.* — За остало ћу платити, само их не узмите под криомство, кад сам их већ пријавио. *КН 1959.* По ковчегу, луде, премећете... Криомштина што путује са мном, у глави се мојој крије. *Шим. С.*

крӣоница ж покр. *мртвачки покров.* — Они га [мртваца] метну у гроб и крионицама покрију. *Вук.*

крѝоце, -а, -ета с (ген. мн. крилáцā и крӣлāцā) = крилце. — Има људи који уживају у... криоцима лептира. *Нед.* У зимзелену се вере сиви палчић и као да ми је на безазленом криоцу донио топли мирис. *Матош.* Придружи ми се... да посматрамо румену јесен... и лист како криоцем маше у лету. *Макс.*

крӣпл м нем. вулг. *човек неразвијена, слабашна тела; богаљ, сакат човек.* — Тај сељачки крипл ипак не изгледа тако неспособан да не би могао носити пушку. *Кик.*

крӣпта ж грч. **1.** *код старих Грка и Римљана подземни ходник усечен у пећину.* **2.** *подземни ходник и ћелије у којима су се први хришћани сакупљали на богослужење.* **3.** *гробница у цркваma.* — Као пребендар вјечно чува дух и повијест ове крипте. *Полић.* Било хладовито и мрачно као у крипти. *Десн.*

крипто- грч. *као први део сложенице значи*: *тајан, скривен*: криптогамија, криптографија, криптограм и др.

криптòгаме ж мн. грч. бот. *биљке без цвета којима су плодни органи сакривени (нпр. гљиве),* бесцветнице Cryptogamae.

криптогàмија ж грч. *тајни брак.*

криптòграм м грч. **1.** *спис написан тајним писмом.* — Мислим да на фронти нећемо имати времена за одгонетавање таквих криптограма. *Јонке.* Ретко је који од тих криптограма остао тајна. *КН 1958.* **2.** *врста загонетке у којој треба преметањем слова одгонетнути право значење речи.*

криптографија ж грч. *тајно писмо.* — Ручна књига војне криптографије. *Вин.*

крептодепрèсија ж грч.-лат. геогр. *улегнуће испуњено водом којој је ниво виши од мора.*

крӣптон, -óна м *племенити плин, гас, који се налази у малим количинама у атмосфери* (Кг).

крӣсити се, крӣсӣм се несврш. песн. *враћати се из смрти у живот, ускрсавати.* — Милодух цвијет се криси из свог гроба, поносит к звијездама вит и танан скочи. *Шен.*

крӣска ж оном. *писка, цика, дрека.* — Стоји криска тридесет делија. *НПХ.*

крӣс-крӧс *назив за вежбу у којој се баца и хвата лопта у трчању. Рук.*

крӣснути, -нӗм сврш. оном. *викнути, повикати.* — Час, два стајао је ко укопан, а онда кристуо болно, помамно и очајно. *Торд.* Обијесно неман је трула кристула: Јухехе! *Крањч. С.*

Крӣст, Крӣста м грч. *по Библији назив Исуса из Назарета, оснивача хришћанства, Христ(ос).*

Изр. браћа у Христу *припадници исте хришћанске заједнице, реда и сл.*

крӣстāл, -ála м грч. **1.** геол. *тврдо тело које има правилан ваљски, спољни облик многоплошњака или полиедра*: кристали кухињске соли, кристали стипсе. **2.** *фино стакло, изглачано и брушено.* — Дат ћу ти чашу од кристала. *Видр.* За њега је само кристал и шампањац. *Чипл.* **3.** фиг. *оно што је чисто, без икакве примесе.* — Сви они скупа [сеоски момци и дјевојке] кано да чине сјајни, чисти кристал. *Тур.* У небу обојеном само прозирним кристалом месечине. *Чипл.*

Изр. чист, бистар, провидан као ~ *сасвим чист, провидан и без икакве нечистоће или примесе*; јасно (питање, одговор и сл.) као ~ *сасвим јасно, разумљиво.*

крӣстāлан, -лна, -лно **1.** (одр.) **а.** *који се односи на кристал*: ~ ос, осовина, ~ вода. **б.** *који се састоји од кристала*: ~ сода, кристални агрегати. **2.** *који је од кристала.* — Умрле су бајке о кристалном граду. *Фран.* На њему [бифеу] стоје... кристалне чаше. *Дим.* **3.** *који светлуца као кристал, блештав, сјајан, светлуцав.* — Снијег... сав се поспе кристалним звјездицама. *Шен.* **4.** фиг. *прозиран, чист, јасан (о течности, о зраку, ваздуху, о чему умном и сл.).* — Та једноставност, та кристална бистрина његове поезије чини је тако лијепом и топлом. *Марј. М.* Кроз кристални ваздух само прапорци звече. *Чипл.*

кр̏ѝсталаст, -а, -о **1.** *који је састављен од ситних кристала*: ~ прашак, кристаласти шкриљци. **2.** *који је попут кристала.*

кр̏ѝсталастӧ̄ст, -ости ж *својство онога што је кристаласто.* — Истраживајући стијене архајскога доба, запажа се њихова врло развијена кристаластост. *Туђ.*

кристализа́ција ж **1.** *прелаз твари, материје у кристално стање.* — Ово прелажење минералне твари из текућег и плиновитога стања у круто... зовемо кристализацијом. *Туђ.* **2.** фиг. *добивање сталних и одређених облика.* — Оне [појединости сирове грађе у нар. пјесмама] још нису биле прошле потребан процес кристализације. *Барац.*

кристализа́ци̏ѝскӣ, -ā, -ӧ̄ и **кристализацӣ̀ӧ̄нӣ,** -ā, -ӧ̄ *који се односи на кристализацију.* — Негдје при тим кристализацијским збивањима одвајају се из магме њени сулфидни и оксидни састојци. *Туђ.* Жртвујући сваког појединца и поједине групе, сви морају најопрезније чувати ово језгро и кристализациону тачку српског народа. *Цвиј.*

кристализи́рати, -и̏зӣ́рā̄м и **кр̏ѝсталѝзовати,** -ујēм сврш. и несврш. **1.** *кристалисати се.* — Има минералних твари које у неким случајевима кристализирају тако да се два или више индивидуа срасту у једно тијело. *Туђ.* **2.** прел. фиг. *утврдити, утврђивати, обликовати, да(ва)ти сталан и одређен облик чему.* — Човјек кристализира своју духовну прошлост у своја тјелесна настројења. *Уј.* Дисов песимизам... није кристализовао у чврстину аргументе и мисли. *Михиз.*

~ **се** повр. *кристалисати се.*

кристӑ̀лӣнскӣ, -ā, -ӧ̄ *в. кристаласт* (*1*): ~ шкриљ(ав)ци.

кристӑ̀лисā̄ње с *гл. им. од кристалисати* (*се*).

кристӑ̀лисати се, -ишēм се сврш. и несврш. **1.** *пост(ја)ти кристал, претворити, претварати се у кристал.* — Најзад ће се вода... претворити у кап росе или кристалисати у лепу звездицу. *Поп. Б.* **2.** фиг. *пост(ја)ти чист, јасан, одређена облика* (*као кристал*). — Она [поезија Д. Максимовићеве] нити се мењала, нити је нарочито еволуирала, али се усавршила, усталила, кристалисала се. *Богдан.* Кристалисао се... замршени осјећај да постане мисао. *Сим.*

кристӑ̀лић м *дем. од кристал.*

кристӑ̀личан, -чна, -чно *који се састоји од кристала* (*1*); *који има облик кристала.* — Први је плин, други код обичне температуре чврсто кристалично тијело. *Ант.* *1.* Калијев цијанид... је бијели кристаличан прашак. *Кем.*

кр̏ѝстално прил. *као кристал.* — Ретки звукови аутомобилских труба... дизали су се кристално чисти у исто тако чисто небо. *Ћос. Б.*

кристӑ́лнӧ̄ст, -ости ж *својство онога што је кристално.*

кристӑ́лов, -а, -о *који припада кристалу*: ~ облик.

кристалогр̀ӑ́фија ж грч. *наука о кристалима* (*као грана минералогије*).

кристалӧ̀ӣд, -ӣда м грч. мин. *твар, материја која у отопљену стању у води или у спојевима, једињењима може опет добити облик кристала*; супр. колоид.

кристолӧ̀ӣдан, -дна, -дно *који се састоји од кристалоида*: кристалоидни минерали.

кристалӧ̀носан, -сна, -сно *који садржи кристале*: кристалоносни минерали.

кристӑ̀љив, -а, -о *који се може кристалисати*: ~ минерал.

кристӑ̀љивӧ̄ст, -ости ж *својство онога што је кристаљиво.*

кристӣ̀јани м мн. ист. *богумили.* — Има још кристијана, вјерника, иако су као жеравица испод тисућљетна пепела. *Наз.*

кристијаниза́ција ж *обраћање за хришћанску вру.* — Овдје је кристијанизација и колонизација праћена дивљачким уништавањем славенског становништва. *Пов. 2.*

кристијанизи́рати, -и̏зӣ́рā̄м сврш. и несврш. *прилагодити, прилагођивати хришћанском вероваљу.* — Ова је приповијетка, заправо кристијанизирана Будина легенда, дошла на Запад с Истока преко грчкога језика. *Комб.*

кристијӑ̀нија ж спорт. *окрет обема ногама код скијања.* — Код кристијаније скијаш врши окретање углавном обадвјема ногама истовремено. *Скиј.*

кристијӑ̀нлук м покр. *хришћанство, хришћански свет.* — Чича-Јордан је однекле из Турске... одакле су силне светитељске мошти мирисале као босиок на све стране по кристијанлуку. *Срем.*

кристӣ̀јанскӣ, -ā, -ӧ̄ покр. *хришћански.* — Из поштовања и кристијанске љубави питам: одакле сте, молићу вас? *Петр. В.*

кристӧ̀носица ж *жена која у себи носи Христа.* — Не заборавите ни прича... мученице, боголике и кристоносице матере Марије Египћанке! *Л-К.*

кр̏ѝтӗ́рӣј, -ија и **кр̏ѝтӗ́ријум** м грч. *поуздан елеменат на основи чега се оцењује, одлучује или распоређује што, мерило.* —

Дух књижевног језика Вукова . . . и данас је основни критериј правилног књижевног језика. *Бел.* Два свијета, два критерија, двије логике, два менталитета. *Крл.* И тај вечити и апсолутни разум треба да буде критеријум у књижевној лепоти. *Скерл.*

Изр. ~ истине фил. *оно што потврђује истинитост спознаје.*

крӣти, крӣјēм (трп. прид. крӣт и крӣвен, -ена, -ено) несврш. **1.** *чинити да се нешто не види (положивши што одозго).* — Ја баш слабо марим да ли ће ми туђа земља кости крити. *Рак.* За листом листак пада мирно на тле и крије земљу блиједожутим плаштем. *Гал.* **2.** *чинити да други не може видети или сазнати за некога или нешто, сакривати.* — Ако ме треба крити, ти ћеш ме најбоље сакрити. *Вес.* Докучит ћу ја што он крије на дну срца. *Вел.* **3.** *чувати, заштићивати.* — Велика, граната дрвета крију нас од сунца. *Нен. Љ.* Капела Берковска . . . крије гробнице староческе породице Берка. *В 1885.* **4.** *имати у себи, садржавати оно што се на први поглед не види или не може видети.* — Шала крије истину да буде виша и љепша и од истине саме. *Војн.* Људи су постепено долазили до сазнања да разне руде крију у себи различите метале. *НХ.*

Изр. ~ као змија (гуја) ноге *љубоморно, ревносно чувати какву тајну, држати што у највећој тајности.*

~ се 1. *повр.* — Крили су се веома опрезно, али шта може међу људима остати тајно. *Ранк.* **2.** *бити, налазити се у чему.* — Та, њезин муж као и да не види које се чари крију у његовој жени. *Леск. Ј.* У оном циновском телу крије се детиње безазлено срце. *БВ 1909.* **3.** (од чега) *чувати се.* — Кријемо се од сунца као слепи мишеви. *Нен. Љ.*

крӣтӣзēр, -ера м = критикан(т) *неконструктиван критичар, заједљивац.* — Пожаревљани нису кафански критизери. *Б 1958.*

критизӣрање с *гл. им. од критизирати.*

критизӣрати, -ӣзӣрām сврш. и несврш. = критиковати **1.** *(у)чинити што предметом критике.* — Што ви мене критизирате за мој рад . . . за то ви немате . . . баш ни мало право. *Срем.* Он је оштро критизирао прилике у мјесту. *Бег.* **2.** *изнети, износити лоше, рђаве стране, приговорити, приговарати, грдити.* — Свађао се помало са женом и критизирао . . . нове људе и обичаје. *Кол.*

крӣтизовати, -ујēм сврш. и несврш. *в. критиковати.* — Лакше је критизовати него дати се на мучно проучавање ствари. *Коз. Ј.* Ја сам критизовао погрешке бораца. *Марј. М.*

крӣтик м *в. критичар.* — Његови заступници спремни су вазда на оштре зубе чангризавих критика. *Ков. А.*

крӣтика ж **1.** *оцена или пресуђивање неког поступка, рада, дела, предмета и сл.* — Укус је главна одлика ваљане критике. *Матош.* Срећују се батаљони, чете, десетине, врши се критика досадашњег рада. *Дед. В.* **2.** *негативни став према чему, покуда, приговор, прекор.* — Критици и грдњама на њега није било краја. *Срем.* Његова сатира је једнострана, странчарска критика једног загриженог старолиберала. *Матош.*

Изр. испод сваке критике разг. *лоше, сасвим слабо;* човек изнад сваке критике *човек без икакве мане, приговора.*

крӣтӣкān, -āна и **крӣтӣкант** м = критизер. — Не бисмо данас имали анационалне интелигенције хиперкултурних критикана, који увијек виде боље и стављају се . . . на котурне проповиједања. *Бен.*

критикàнство с пеј. *посао, поступак критиканата.* — Истиче се својим дрским критиканством Мађеров приказ овогодишњег Матичиног кола. *С 1911.*

крӣтиковāње с *гл. им. од критиковати.*

крӣтиковати, -ујēм сврш. и несврш. = критизирати. — Књиге које критикују прогањају се као злочинци. *Богдан.* Друг Тито је критиковао прелаз преко Игмана. *Чол.* Та [му] жица остаде у природи; да гуња и критикује. *Јакш. Ђ.*

критицӣзам, -зма м **1.** *критички однос према чему.* — Основна је црта хрватске реалистичке књижевности била критицизам. *Барац.* **2.** фил. *назив којим је немачки филозоф Кант означио своју филозофију која насупрот догматизму испитује средства спознаје:* Кантов ~.

крӣтӣцист(а) м *присталица критицизма (као филозофског учења).*

критицӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на критицисте.*

крӣтичан, -чна, -чно **1.** *који се тиче критике; који оцењује, просуђује што критички.* — Прослава педесетгодишњице Народног позоришта треба да изазове критичан осврт на педесет прошлих година. *СКГ 1937.* Само критичан дух је праведник. *Матош.* **2.** *који се односи на преокрет, који је на преокрету, прелому, одлучан.* — То је био критичан стадиј на који је чекао. *Том.* Многи играчи тврде да је у критичној ситуацији најбоље играти најнеочекиванији ударац. *Тен.* **3.** *опасан.* — Огромно благо . . . нагна га да се пожури и да свој драгоцјени плијен изнесе из критичног простора у боља и сигурнија мјеста. *Лал.*

Изр. критична маса физ. *одређена минимална количина атомског или нуклеарног горива која омогућује да може доћи до ланчане или нуклеарне реакције.*

кри̏тичар м **1.** *онај који оцењује, пресуђује, анализира чији рад, поступак, владање и сл.* — Критичарима овог нашег приручника бити ћемо захвални ако нам укажу да се уклоне недостаци. *Ч-М.* **2.** *онај који се бави критиком као занимањем*: позо̀ришни ~.

кри̏тичарев, -а, -о = критичаров *који припада критичару*: ~ задаћа, ~ право.

критича̀рење с *гл. им. од критичарити.* — Већим дијелом не баве се ничим другим ... ван критичарењем. *Ков. А.* Тај »популарни« правац критичарења треба са катедре, која представља науку, одлучно сузбијати. *БК 1906.*

критича̀рити, -ѝчāрӣм несврш. погрд. *бавити се неконструктивном критиком.* В. пр. уз гл. им. критичарење.

кри̏тичарка ж *женска особа критичар.*

кри̏тичарскӣ, -ā, -ō *који се односи на критичаре*: ~ искреност, ~ уверење.

кри̏тичарство с *посао критичарев.* — Критичара је много. Ваљда ће најљепше у Хрватској критичарство цвасти? *Ков. А.*

кри̏тичкӣ, -ā, -ō **1.** *критичан (1).* — Стао сам критичким оком да посматрам тај околиш. *Леск. Ј.* Слободни и критички став према догми неповратно је ишчезао. *Богдан.* **2.** *који је способан за критику, да оцењује, просуђује кога или што.* — Интензивне и критичке природе су собом незадовољне. *Цвиј.*

Изр. ~ филозофија фил. *методе и учење које је развио њемачки филозоф Кант у дјелу Критика чистога ума*; критички реализам књиж. *правац у књижевности којему је задатак да даје најпуницју и најдубљу слику стварности*; ~ температура физ. *температура при којој нестаје разлика између текућине, течности и паре.*

кри̏тички прил. *на критичан начин.* — Критиковање ... развија у човеку навику да рашчлањује ствари и да се »критички« ... опходи према свима састојцима предмета који критикује. *Богдан.* Шетка он тако по селу учено, разматра критички. *Кал.*

кри̏тично̀ст, -ости ж **1.** *критично гледање, строго просуђивање.* — Нема модерног човјека без научне критичности. *Матош.* **2.** *стање кризе, опасна ситуација.* — Критичност тренутка захтевала је да се донесе одлука. *Ћос. Д.*

критосемѐњаче, ијек. критосјемѐњаче, ж мн. бот. *биљке којима су семени замеци затворени у плодници, скривеносемењаче* Angiospermae.

критосјемѐњаче, ек. критосемѐњаче.

кри̏ч м (лок. кри̏чу) *в. крик.* — Ужасан крич продре ноћну тишину. *Шен.* Миле ласте покућинке закружише уз весели крич око звоника. *Дук.*

кри̏чав, -а, -о **1.** *који кричи, који је сличан кричању, неугодан.* — Онда Катавасов својим ... кричавим говором прочита свој приказ. *Крањч. Спј.* **2.** *који шареним, јарким, светлим бојама или јаким изразима обраћа на себе пажњу, који дречи.* — фиг. Хипернационалистичка грађанска десница ... стварала је ... врло скромну националистичку кричаву књижевност. *Р 1946.*

кри̏чаво прил. *на кричав начин, кричећи, дречећи.* — И у хлачама докољенкама кричаво црвене боје. *Креш.*

кри̏чаво̀ст, -ости ж *својство онога што је кричаво.* — Мјесто кричавости појавио се у гласу мек, баршунаст призвук. *Пав.*

кри̏чалице ж мн. зоол. *ред птица* Corociiformes. *Финк.*

кри̏чало с погрд. *онај који много и гласно говори.* — Ајд, ајд, стари, ти кричало једно! — ... гони Тончека стражар. *Цес. А.*

кри̏чање с *гл. им. од кричати.*

кри̏чати, -ӣм **1.** *несврш. према крикнути.* **2.** *говорити оштрим, високим гласом опомињући кога, грдити, ружити.* — Главар је кричао на људе, али не знам зашто. *Дук.* **3.** *указивати на што, тежити за чим, звати.* — Одласка се је сјећала, и свака ситница је у њему [мужу] кричала и мирисала. *Вил.* До врага, ако не кажемо оно што нам лежи на души и кричи за изласком. *Божић.*

кри̏чка ж покр. *обла и глатка плочица што се налази на морском жалу.* — Тер се он ... баци кричком загонке, а кричка, скачући с вала на вал као морска ластавица ... допре до отока. *Љуб.*

кри̏чљив, -а, -о *кричав.* — Бискуп је завикнуо силним, од узбуђења кричљивим гласом. *Нех.* Други су ... статирали по којекаквим кричљивим приредбама. *Бат.*

кри̏чљиво прил. *на кричљив начин, кричећи.* — Плакале су, вриштале, звале матер кричљиво. *Гор.* Сврраке кријеште неугодно, гласно и кричљиво. *Бат.*

кри̏ш м заст. *скривање, тајење, тајна.* — Не шали се, вријеме лети, сумњив ти је узрок кришу. *В 1885.*

кри̏шан, -шна, -шно заст. *сакривен.* — И сад има три четири друга [у планини] ... кришни чаме, а мамом се маме, гледајући токе и низаме. *Март.*

кри̏шем прил. *в. кришом.* — Њихови погледи ... су се у присутности баруничиној тек плахо и кришем састајали. *Том.*

кри̏шка ж (дат. -шци; ген. мн. кри̏шāкā и кри̏шкӣ) *невелик комад чега, исечен или изрезан из какве целине.* — Комад хлеба, кри-

шка пексимита, њима је цео дан доста. *Нен. Љ.* Ил' бијела кришку сира из утробе вјерној торби вади. *Маж. И.* фиг. Кад просим круха, код сваког куса одсијеку ми по кришку моје душе. *Матош.*

кр̏ишкара ж покр. *врста капе од исте тканине од које је и фес, састављен од више комада, ушивених један за други као кришке. Вук Рј.*

кр̏ишкица ж *в. кришчица.* — Појурили смо да одсијечемо само једну кришкицу. *Цес. А.*

кр̏ишом прил. *тајно, потајно, крадомице, криомице.* — Протестантске су књиге, и онако унесене у земљу кришом, јавно спаљивали. *Барац.* Дајем им кришом по коју пару за алву. *Ћос. Б.*

кр̏ишчина ж *аугм. од кришка.* — Оде те донесе грдну кришчину [прохе]. *Шапч.*

кр̏ишчица ж *дем. од кришка.* — Владика их [наранче] слабо једе, и то само по једну кришчицу. *Нен. Љ.*

кр̀к[1], -а, -о **1.** *осоран, непријазан.* — Нитко му у селу није био онако од срца одан, јер свакога је својим крким понашањем, сусретањем одбијао. *Горд.* **2.** *крхак, ломан.* — Сав комшилук обилазим ... шуљајући се кркој вежи. *Бег.*

кр̀к[2] оном. *узвик којим се изриче лом чега или ударац по чему. Р-К Реч.*

кр̏ка ж оном. *бука, штропот, крцкање.* — Стоји звека пламенога ножа, стоји кркa кости од Турака. *НП Вук.*

кр̏ка ж покр. **1.** *чорба од слатког, непревареног вина. Вук Рј.* **2.** *болест на поодраслим гушчићима од које крче и цркавају. Вук Рј.*

кр̀ка ж *врста ситче речне рибе*; исп. кркуша. — Плодила се [ријека] пастрвама и кркама. *Сим.*

кр̏кав, -а, -о *који стално кашље, сушичав.* — Ти свакако познајеш тог несрећника ... — Је ли оног кркавог Срету? *Маш.*

кр̏кавац, -ávца м *онај који стално кашље, сушичав човек.* — Глава му је мала ... »као у кркавца«, рамена уска. *Аз.*

кр̀кавина ж бот. *в. крушина. Сим. Реч.*

кр̀кало с *балега.* — Однеси ти баби ... кркала за вечеру! — издерала се. *Шег.*

кркàнлук м *неумерено једење, ждерање.* — Освануло лепо јутро ... Пролазе мамурни практиканти и полицијски писари вечно промукла гласа ... од силних ... »кркanлука«. *Срем.* Стрепи и замјеник младожењина кума ... јер онда поподне нема кркanлука и пијанлука. *Божић.*

кркàнција ж нар. *в. кркanлук.* — Сад ће ручак ... шта ће бити уживанције и кркanције! *Срем.*

кр̏кање с *гл. им. од кркати.*

кр̏кати, кр̏кам несврш. нар. *неумерено јести, ждерати.* — Не ваља толико ... дан на дан кркати прасетине и ћурке на подварку! *Маш.* Наш ти гост кркa бабушке као крава сијено. *Шов.*

кр̏кац узв. оном. *глас којим се изриче ломљава*; исп. кр̏к[2]. — Патка одмах трес о земљу, [пас] Лола њу кркац за врат. *Вел.*

кр̀кача ж *леђа, хрбат.* — Све је то на моју стару, немоћну кркачу пало. *Јакш. Ђ.* Теле ... је носило оно момче ... на кркачи. *Крањч. Стј.*

кр̀качē прил. *на кркачи.* — Погоде се да један другога кркаче носи. *Рј. А.*

кр̀качити, -ӣм несврш. *носити на леђима. Рј. А.*

кр̀качкē прил. *кр̀качē. Рј. А.*

кркèљав, -а, -о *који кркља, кркљав.* — Код куће су обично остајали кркељави ... старци и бабе. *Ћоп.*

кркџ̀àлан м тур. покр. *причало, шврптља.* — Цуре као да не постоје за кркџалана. *Сим.*

кркла̀ма ж тур. покр. *вуна коју ћурчије састригу са сашивених кожуха. Вук Рј.*

крклѐисати, -ишēм сврш. *састрићи вуну око рукава на кожуху. Вук Рј.*

кр̀кљав, -а, -о *који кркља кад говори; мукао, промукао.* — Не смеш једном кркљавом Крушки ништа, а хоћеш шамаром горског цара! *Вес.* Грунуо је топовски пуцањ испод логора ... а затим кркљави гласови немачких војника. *Јак.*

кр̀кљаво прил. *кркљајући, мукло.* — Војвода ... на крају кашља кркљаво [рече] ... *Ћос. Д.*

кр̀кљā̏ј м *кратко самртно кркљање.* — Борио се Милан ... против смрти ... Кркљај, па пауза. *Сек.*

кркљáнац, -нца м *стиска, гурњава, гужва.* — Партизани ... отворише са ћувика насумице ватру према четницима. Био је то општи кркљанац и хаос. *Пер.* Под нама кркљанац запетих вагона и локомотива. *Петр. В.* Народ је грунуо на врата. Кркљанац. *Вј. 1960.*

кр̀кљā̏ње с *гл. им. од кркљати.*

кр̀кљати, -ā̏м несврш. **1.** *испуштати звукове ниског тона који се преливају, клокотати, кључати (о води кад ври, кад извире, тече).* — Кркља у лонцима при огњишту. *Станк.* Кркљали су извори Пиве. *Марк. М.* Кркља као вода у преуском грлањку чутуре. *Донч.* **2. а.** *испуштати мукле, промукле гласове, крчати (у грлу, прсима, у желуцу, у механизму и сл.).* — Кад је прва жртва почела да кркља, чух мекн удар. *Гор.* Несретник је издисао на снијегу кркљајући.

Ђон. **б.** *говорити муклим, промуклим гласом.* — Подвезивала [је] на прагу чарапе и прозебла крклјала: — Јесте ли узели вреће? *Моск.*

крклју́рити, крклју́рим несврш. *дем. од крклјати (2а).* — И вечерица је крклјурила у стомаку. *Божић.*

кр̀кма ж тур. *подсечена коса на челу, шишке.* — Тешка и густа кркма њене смеђе косе падала јој је изнад очију. *Андр. И.*

кр̀кмета с мн. тур. *коврчице, увојци, витице, зулови. Вук Рј.*

кр̀кнути[1], -нём сврш. **1.** *сврш. од кркати. Р-К Реч.* **2.** *пући, прснути;* исп. крк[2]. — Него чувај се да ти . . . не кркне жила ка сиромаху фра-Вици јутроске. *Мат.* **3.** *писнути; маknути, мрднути.* — Пук се нагомила да се не може кркнути. *Њег.* **4.** разг. *дати као казну:* ~ јединицу. *Р-К Реч.*

кр̀кнути[2], -нём сврш. *узети кога на кркаче.* — Хајде, кркни ме! *Павл.*

кр̀ковина ж бот. **а.** *в. крушина;* исп. кркавина. **б.** *в. курика. Сим. Реч.*

кр̀корёње с *гл. им. од кркорити.*

кр̀корити, -и̏м несврш. оном. *кркљати.* — Кркори [сало у котлу] са свих страна. *М-И.* А Дрина бесна јури; само негде кркоре вирови и потмуло заклокоће корито. *Марк. М.* фиг. Ти звуци провру величајно, кô громи кад из облака кркоре. *Марк. Ф.* Ваљају се разорне гранате на кркоре парајући ваздух час јаче, час слабије. *Јак.* Кркори нешто Секула. *Вас.*

кркòтати, кр̀коћём несврш. оном. *кркљати (1).* — Жамори и кркоће [море] око хриди и шкрапа. *Ђип.*

кркóчёње с *гл. им. од кркочити.* — Ослушкива . . . кркочење жива мора. *Ђип.*

кркóчити, кр̀кṑчим несврш. оном. *кркљати (1);* исп. кркорити. В. пр. уз гл. им. кркочење.

кр̀ктање с *гл. им. од кркта̀ти.*

кр̀ктати, кр̀кћем несврш. оном. *кркљати (1).* — Ватра горијаше, а у лонцима кркташе вечера. *Шапч.* Лупа палицом и дува, кркће и брише зној. *Петр. В.*

кр̀куша ж зоол. *малена слатководна риба вретенаста тела из пор. шаранки* Gobio gobio. — Ни пушкомет хода, а већ пита: хоћеш да хватамо кркуше у реци. *Шапч.* Кркуше једете, на дан по кркушу, и мислите да ћете кркушама бога купити! *Л-К.*

кр̀кушица ж *дем. од кркуша.* — Дечаци . . . у њима [бунарима] држе . . . ситну рибу, кркушице. *Андр. И.*

кр̀летица ж покр. *в. кр̀летка.* — Тај глас дрхтао [је] у њеном срцу као затворено птиче у кр̀летици. *Лоп.*

кр̀лётка ж (дат. -тки и ређе -ци) = кавез. — Спремни [су] дочекати душманина . . . као тигар у кр̀леци. *Јакш. Ђ.* фиг. Ја сам вам . . . тешко болестан, и стан ми се овај причиња кр̀летком. *Михољ.*

кр̀лијеши м мн. покр. *кључне кости.* — Рената поново притисне главу на Пубина прса да је на сљепоочици осјећала његове тврде кр̀лијеши. *Бег.*

кр̀лијèши м мн. покр. *в. бројанице. Вук Рј.*

кр̀љ[1] м *в. кр̀ља (б). Р-К Реч.*

кр̀љ[2] м бот. **а.** *в. горчика.* **б.** *лековита биљка јужних топлих крајева из пор. млечика, скочац* Ricinus communis. *Сим. Реч.*

кр̀ља ж **а.** *пањ, хрек.* — Не нађе сјекиру на кр̀љи, а ни на рогљу под кућном стрејом. *Лал.* Стао зазирати од сваког цбуњића . . . од кр̀ље у ливади. *Рад. Д.* **б.** *чокот. Р-К Реч.*

кр̀ља ж **1.** *крпељ (1).* — Гледај само каква је: уфатила момка ко кр̀ља, па га не пушта! *Срем.* Што се није залепио за другове као кр̀ља? *Дав.* **2.** погрд. *женска особа кр̀љастих зуба, крезубица. Рј. А.* **3.** бот. *в. кр̀љ*[2]*(б). Сим. Реч.*

кр̀љав, -а, -о *кр̀њав.* — Није, брате мој, та посластица за твоје кр̀љаве зубе! *Кол.*

кр̀љā̀д м **а.** *зб. им. од кр̀ља (а). Вук Рј.* **б.** *чокоће. Р-К Реч.*

кр̀љáдак, -а́тка и **кр̀љàдић** м *дем. од кр̀љад. Вук Рј.*

кр̀љаст, -а, -о *в. крезуб. Рј. А.*

кр̀љā̀т м *кр̀љад (а).* — Обиђе кр̀љат једанпут, одмери га па онда замахну и заби дугачко гвожђе под трупину. *Ђур.*

кр̀љати, -ā̀м несврш. *боловати, крњати, копнити, венути.* — Ко [од куге] не умре, тај на дуго кр̀ља док се не окријепи. *Љуб.*

кр̀љати, -ā̀м несврш. *рушити, обарати, изваљивати, ломити.* — Посебним током . . . прати . . . ударника једног од оних који »кр̀љају лигнит«. *КН 1958.*

~ **се** *рушити се, изваљивати се, ломити се.* — У пустој планини [вук завија] и суво се стабло у самоћи кр̀ља. *Ђон.* Зар је њих двојицу опремила њихова рођена кућна чељад да се овуда . . . ломе и кр̀љају за бенастим Николетином. *Ђоп.*

кр̀љетка ж *в. кр̀летка.* — Кад утече лав из кр̀љетке . . . још већма жедни за крвљу. *Прер.* Доноси на дар Шћепану двије кр̀љетке. *Њег.*

кр̀љина ж *кр̀њадак.* — Зазвокоћу му кр̀љине кутњака. *Божић.*

кр̀љо м погрд. *кр̀њав човек. Рј. А.*

кр̀љòзуб м *онај који има кр̀љаве зубе. Рј. А.*

крљо̀зуба ж *она која има крљаве зубе. Рј. А.*

кр̀љомак м *крхотина.* — Прсне цев, па удари онај крљомак по глави, па уби наместо! *Дом.*

кр̀љӯк м покр. *штап, мотка.* — Други [чобан] са крљуцима као владичанске штаке упућује овце камо је сочнија и неметилнија трава. *Бож.*

кр̀љӯт ж покр. *в. крило (4а).* — Мрка кабаница вијала се по бури за њим као црна крљут. *Шен.*

кр̀љӯшт ж *тврде, рожнате плочице које штите тело неких кичмењака (риба, гуштера, змија), љуска.* — Све је упрскано морском водом и фином, сребрнастом крљушћу што им [рибама] отпада у копрцању. *Дав.* Но с временом те боје стране баш као крљушт падну стара. *Цес. Д.*

кр̀љушта̀ст, -а, -о *који има крљушти, који је покривен крљушти̂ма; који је налик на крљушти. Бак. Реч.*

крљу́штати се, кр̀љӯштам се *љуштити се.* — Сад се баш крљуштају [ораси] и много су лепи за јело. *Ранк.*

крљу́штити, кр̀љӯштӣм несврш. *светлуцати као крљушт.* — Крваве очи њихове [рудара који се гуше у вулканском пепелу] крљуштиле су и вижлале махнито. *Цес. А.*

кр̀љӯштица ж *дем. од крљушт.* — Осјећа и мирише гмазове љигаве крљуштице. *Божић.*

кр̀љӯшчица ж *дем. од крљушт. Р-К Реч.*

кр̀ма[1] ж **1. а.** *стражњи део брода или чамца*; супр. прамац. — Укрцају се свак у свој чуњ и завезу по крми. *Љуб.* Узму [га] бацати с клупе на клупу, од крме према прамцу. *Вел.* **б.** *стражњи део тела, стражњица.* — Утегнутим боковима пловила је она заносећи крму удесно. *Јел.* **2.** фиг. *управа, вођство.* — Ви ћете скоро из наших руку примити крму. *Змај.* Дохватила је она сама крму породице. *Петр. В.*

Изр. ветар у крму *повољне прилике при обављању каквог посла.*

кр̀ма[2] *храна за стоку, пића.* — Имао је у обиљу сваковрсне крме на својим добрима. *Том.* На слабој паши и крми ... дају краве водњикаво млеко. *Батут.*

кр̀мӑд ж *зб. им. од крме.*

кр̀мадӑрство и **крмада́рство** с *гајење свиња као једна грана сточарства.* — Лешић им је показивао свињце сграђене по најновијим захтјевима крмадарства. *Коз. Ј.*

кр̀мак, -мка м **1.** *мужјак свиње, вепар.* — Капетан [је] забранио ... држати у кући чопор крмака. *Шен.* **2.** фиг. погрд. *човек ниских, пр̀љавих склоности.* — Крмак живио, крмак умро. *Радул.* Одлично је расположен тај крмак увијек послије састанка с тобом. *Донч.*

Изр. бацати бисер пред крмке *в. уз бисер (изр.).*

крма́нити, кр̀мӑнӣм несврш. *кормиларити.* — Нашли смо крманоша који не зна крманити. *Нен. Љ.* [Бродар] крманећи к ... луци броди. *Комб.* фиг. Пред вашом вољом пашће свака брана док тежња ваша крмани пут циља. *Марк. Д.*

кр̀мӑнош м мај. покр. *в. кормилар.* — Да сам сликар ... одмах бих нашега крманоша гола преда се поставио. *В 1885.* Само што крманош не спава ... а остало се у санак дало. *Шант.*

крмà̀нција м *в. кормилар.* — Крманције лаће исправише и џемију царску опколише. *НП Вук.*

кр̀мӑр, -а́ра м *кормилар.* — Чамци се спуштају у море ... сваки заузме у њима своје мјесто, са ... крмарем на задњем крају. *Петр. М.* Он отвара нове видике, он је крмар, вођ, пастир. *Скерл.*

крмà̀рица ж спорт. *скија којом се при скијању држи смер.* — Скија крмарица више је истурена напријед. *Скиј.*

крма́ров, -а, -о *који припада крмару.*

крмаӯка̀ње и **крмаӯка̀ње** с *гл. им. од крмаукати, маукање.*

крмаӯкати, -ма̀ӯчēм и **крмаӯкати,** -ма̀ӯчēм несврш. *маукати.* — Мачка крмауче. *Вук Рј.*

кр̀мача ж **1.** *женка свиње, прасица.* — Крмача ми опрасила седмеро. *Вес.* Оркестрион урличе ... као рањена крмача. *Бег.* **2.** *мрља од тинте, мастила на папиру.* — Две године преписивао сам му тужбе и апелате ... без погрешке, без једне крмаче. *Глиш.* **3.** покр. *дечја игра и комад дрвета којим се у њој играју.* — Туда [су] чували стоку, журили у школу или се, докони, играли клиса и крмаче. *Ћоп.*

кр̀мачӑр м *онај који гони крмачу кад се игра крмаче. Вук Рј.*

крмачѐтина ж *аугм. и пеј. од крмача.*

кр̀мачин, -а, -о *који припада крмачи.*

кр̀мачина ж *аугм. од крмача.*

кр̀мачити, -ӣм несврш. *правити крмаче, мрље на папиру.* фиг. *чинити, радити што лоше, рђаво, било како. Р-К Реч.*

кр̀мачица ж **1.** *дем. од крмача.* **2.** покр. *крмача (3).* — Играли [смо се] крмачице од које ми и сад стоји једна белега на левој колениици. *Лаз. Л.*

кр̀ме, -ета с **1.** *младо свињче (од 4—10 месеци).* — Крме у кућу проваљивало и рушило лонце. *Берт.* Што ћутиш, брајко, није

ти крме одгризло језик. *Вуков.* **2.** погрд. *крмак (2).* — Сиротиња. Такни је — плаче, нареди јој — не слуша. Крмад! *Сиј.*

крмѐжљив, -а, -о *крмељив.* — Била вам [је] то гадна, сива мачетина крмежљивих очију. *Маж. Ф.* Запиљио је Мутавац крмежљивим очима поглед у кут. *Цес. А.*

кр̀мез тур. **1. а.** *угасито црвена боја, гримиз; тканина такве боје, скерлет.* — Стоји пред њим зајапурен као крмез. *Кик.* Обави се још неким крмезом. *Марк. М.* **б.** (у атрибутској служби) *црвен, скерлетан.* — Опази гдје је овај замотао крмез-шал око главе. *Мул.* **2.** бот. *лековита биљка у које су плодови зрна пуни црвеногa сока* Phytolacca decandra. *Сим. Реч.*

кр̀мезан, -зна, -зно *који је боје крмеза, тамноцрвен, гримизан, скерлетан.*

крмѐзија ж (у атрибутској служби уз им. чоха) *крмезна.* — Сједи Омерага ... чекајући ... коме да преко рамена пребаци онај аршин крмезије чохе. *Мул.*

крмѐзли тур. непром. *скерлетан.* — Свуд унаоколо вунени јастуци крмезли пругама проткани. *Ком.*

кр̀мељ, -е́ља м и **кр̀мѐљ** ж *жућкаста текућина која се излучује из очију за време болести или спавања и на њима се осуши.* — Крмељ с очију пала. *Полић.* Пљусну мало воде по лицу ... да растере крмеље. *О-А.* Не смемо бити сентиментални ни неиницијативни роботи с очима пуним крмеља. *Дав.*

крмѐљав, -а, -о = крмељив *пун крмеља; с крмељима на очима.* — Очи мртве, тупе, троме, с крмељавим трепавицама. *Бег.* Још крмељави пију каве. *Рад. Д.* фиг. На почетак мирише увек та земља ... искривљеним кућицама што су крмељавим очима виркале преко ољуштених филарета. *Дав.*

крмѐљавац, -а̄вца м *крмељав човек. Рј. А.*

крмѐља̄ње с *гл. им. од крмељати.*

крмѐљати, -а̄м несврш. *испуштати крмеље (о болесним очима). Вук Рј.*

крмѐљив, -а, -о = крмељав. — Жмураво крмељиво лице ... сину неком старачком тугом. *Лоп.* Јесте ли кадгод ујутро сусрели крмељиву бабетину? *Шимун.* фиг. Путујем ... у некад малу, крмељиву касабу. *Б 1958.*

крмѐљивац, -ївца м *крмељив човек; крмељивац.*— Ти момци [су] праве кукавице и крмељивци ... не знају ни ... узде држати. *Коз. Ј.*

крмѐљо̄к, -а, -о *крмељив.* — Отвори боље очи крмељоке! *Наз.*

кр̀менӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на крму*[1]. — Застава на пику крменога једра ... вије се на свјежем вјетру. *Кум.* Мисао му прође на његову тетовирану подлактицу увек разголићену и снажно положену на крмени точак шлепа. *Дав.*

кр̀метина ж *крмеће месо.* — Навадио се као Турчин на крметину. *Н. посл. Вук.* Турци ранише неког Циганина што је јавно јео крметину. *Андр. И.*

крмѐтњӑк, -а́ка м *свињац.* — Све ми се чини да мене није, ревизија би дошла у крметњак. *Куш.*

крмѐћӑк, -а́ка м **1.** шаљ. *опанак од крмеће коже. Вук Рј.* **2.** *стаја за свиње, свињац. Рј. А.*

кр̀мећӣ, -а̄, -е̄ *који потиче од крмета или крмади:* ~ печеница, ~ печење, ~ смрад.

крмѐ́чити, кр̀мѐ́чӣм несврш. покр. *измалена заостати у расту.* — Лоза крмечи. *Павл.*

кр̀мешце, -ета с *дем. од крме. Вук Рј.*

кр̀мӣво с *крма*[2]. — Недостатак храстовог жира, пољског крмива и кукуруза готово онемогућава свињогојство. *ЕГ I.*

кр̀мидба ж *крмљење, храњење.* — Све [се] врши онако како је он ... одредио гледе ... крмидбе и тимарења коња. *Том.*

крмӑ̀лӑр, -а́ра м *кормилар.* — Шта би била лађа са три крмила, а сваки крмилар да тјера у други крај? *Шен.* Ладице свога живота не равнамо бригом обзирна крмилара. *Бал.*

крмила́рѐње с *гл. им. од крмиларити.*

крмила́рити, -йла̄рӣм несврш. *кормиларити.* — Зауздао [сам] рудо на колицима попут коња те крмиларећи њим сам се возих на колицима. *Ков. А.*

кр̀милац, -иоца м *онај који крми, храни стоку.* — Шта је тај кухар био у цивилу? Крмилац стоке на једном велепосједу. *Јонке.*

кр̀мило[1] с *кормило.* — Лађа је била ... с крмилом и димњацима чудних, невиђених облика. *Кос.* Полицајци су једном руком држали крмило точка. *Чипл.* фиг. Крмило судбине народа Југославије узеле су у своје руке истински демократске снаге. *Пиј.*

кр̀мило[2] с *крма*[2]. — Козе не улазе, иако их чека крмило. *Рад. Д.*

кр̀мити[1], кр̀мӣм несврш. *кормиларити.* — Зна крмити лађом кад ударе у њу олује. *М-И.* Он јури без иједног весла, послушан је куд год се крми. *Шапч.*

кр̀мити[2], кр̀мӣм несврш. **а.** *давати крму*[2] *(стоци).* — Рогату марву крмио је обично сјечком, а врло ријетко сијеном. *Том.* **б.** погрд. *издржавати, прехрањивати, хранити (људе).* — Служнике твоје туђинац крми. *Ков. А.*

кр̀мӣште с *место у шуми где се оставља храна за дивљач.* — [У шумским ревирима]

се систематски испомаже ... развитак дивљачи с помоћу сланишта и крмишта. *ЕГ 1.*

кр̏мковић м погрд. *крмак (2).* — Ти си вешт овим крмковићима, знаш њихов језик. *Андр. И.*

кр̏мљење с *гл. им. од крмити.*

кр̏мнӣ, -ā, -ō *који се односи на крму*[2]: ~ биље, крмни фондови.

кр̏мњик, -ика м покр. *в. крвник.* — Ко је Турчин, ако бога знате, на крмника Цмиљанић-Илију! *НП Вук.*

кр̏мница ж покр. *в. крвница.* — Црмница је турачка крмница. *НП Вук.*

кр̏мскӣ, -ā, -ō покр. **1.** (обично погрдно) *свињски.* — И на крмску кожу ја клањао, ако више предаво харача! *НП Вук.* Гледај крмско село ... Лијепо на око, а иштетило се — не ваљају у њему жене. *Сиј.* **2.** бот. *као део имена биљака:* ~ корен, ~ крух.

кр̏мски прил. *на свињски начин, непоштено, нечасно.* — Ишао [је] за овцама, љут и прган, и чувао их крмски, као ни себи ни другоме. *Ж 1955.*

кр̏мче, -ета с *дем. од крмак.* — Доклатило [се] сусједно крмче и разровало гној. *Ков. А.* Пред очи му изађоше ... гар од спаљене сламе и заклано крмче. *Ћоп.*

кр̏мчија ж *зборник црквених и световних прописа и правила који се примењују у црквеној управи.*

кр̏мчић м *дем. од крмак.*

кр̏н, кр̏на, кр̏но *в. крњ.* — А крн мјесец о по неба трепти. *Маж. И.*

кр̏на ж тур. **а.** *в. кна.* — Изведоше под крну дјевојку. *НПХ.* **б.** бот. *лепи човек. Сим. Реч.*

кр̏нати, -ām несврш. *бојити руке, ноге или косу кном.* — Крнају је јенгибуле младе. *НПХ.*

крнач̏ак, -чка, **кр̏начић** м бот. *крна (б).* — На све стране штрчи осушено бокорје каранфила, крначичка и шебоја. *Ком.*

кр̏ндељ м покр. *пиштољ.* — Зграби с клина некакав зарђали крндељ без кремена, па стиште напоље као помаман. *Глиш.* Ето ти кмета с неким крндељом за појасом. *Лаз. Л.*

кр̏ндија ж тур. *велика гомила чега без реда. Вук Рј.*

кр̏нета ж *врста трубе.* — Тукли бубњеви, ударале крнете и шаргије. *Андр. И.*

кр̏њик, -ика м покр. *в. крвник.* — Не чудим се ја крнику који те је преварио и на вјеру намамио. *НП Вук.*

кр̏нтија ж тур. **а.** *од дуге употребе дотрајала ствар, старудија.* — Око куће, испред ње ... чистила је и раскрчавала да је тај купац ... не види као какву крнтију, олупаницу. *Станк.* Све те крнтије [стари аутомобили] ... стигле су на циљ. *Вј. 1960.* **б.** *човек оронуо и онемоћао од старости или болести.* — Ову пандурску крнтију треба поставити негде пред канцеларију. *Вас.*

кр̏нути, -нём сврш. *в. крхнути.* — Куд погледа у шта, силан, крну, све се сруши о земљицу црну. *Радич.* Пошто је ... крнуо ту чашу, искапи још једну. *Креш.*

кр̏њ, кр̏ња, кр̏ње (комп. кр̏њӣ) **1.** *којему је један део одбијен, одломљен с једнога краја, који је оштећен крунећи се.* — У крњем огледалцету загледа се у рђаво избријано лице. *Ћос. Д.* Један крњи зуб ... указао [се] при том осмеху. *Поп. Ј.* **2.** *недовршен, непотпун.* — Овако изврсна хисторија могла [би] остати крња и саката. *Вел.* То је образовање крње. *Ранк.* Ја сам искао све цјеловито, и све нашао крње. *Уј.*

Изр. ~ месец *месец који се види у смањеном облику, у облику српа;* ~ парламенат, ~ скупштина пол. *парламенат (скупштина) који је напустио знатан број чланова;* крње реченице грам. *реченице у којима је изостављен глаголски предикат.*

кр̏ња[1] ж *корице сабље, ножница;* исп. крње. — Ал' ето ти јада изненада: из крње је [сабљу] извадит не може. *НПХ.*

кр̏ња[2] ж *в. крњадак (1).* — Зијева показујући црно од крња. *Мих.* Широка уста ... иза којих су се видјеле ситне крње ... трулих зуба. *Л-К.*

кр̏ња м = крњо *особа са физичким недостатком (без зуба, без уха, руке и сл.).*

кр̏ња ж зоол. покр. *в. кијерна.* — Обноћ ловим ... омецем грује и крње. *Љуб.*

кр̏њав, -а, -о *крњ.* — Старица се смијеши показујући крњаве своје зубе. *Маж. Ф.* Упали лојану свећу у малом крњавом светњаку. *Вукић.* Прочитао [сам му] онај крњав рукопис. *Лаз. Л.*

кр̏њавица ж бот. *в. ивица*[2]. *Деан. Рј.*

кр̏њага ж *комад чега разбијеног, рбина.* — Разбија Керо каменом, слупане крњаге баца. *Божић.*

крња̏дак, -а́тка м = крњатак **1.** *остатак окрњена зуба у вилици.* — А крњадак остао ти у вилици кад зуб чупаш! *Вел.* **2.** *било шта окрњено.* — Декламоваше стихове из »Фауста« и претресаше поредом оно неколико крњадака што је прочитао. *Лаз. Л.* Урош забринуто погледа бљедуњав крњадак мјесеца на још увијек свијетлом небу. *Ћоп.*

кр̏њāк, -а́ка м *крњадак.* — Лежаше [у храму] с косе [Нерејеве]... крвав крњак корала. *Бег.*

кр̏њаст, -а, -о *крњ, крњав.* — Блиједо јој свјетлило... титрало о крњастом балкону. *Шен.* Жене... с прозорчића испружиле вратове између крњастих лонаца у којима цвијеће расте. *Тип.*

кр̏њат, -а, -о *в. крњав.* — [Старчић] кратких пожутјелих брчића, црних крњатих зуби. *Коз. Ј.*

крња́так, -тка м = крњадак. — Мицао је доњом усном која му је... млохаво падала да би се указала она његова два три крњатка на доњој вилици. *Радул.* То је један крњатак [огледала] пред којим се њен муж брије. *Лал.*

крњаӯка̑ње и крњаӯка̑ње с *гл. им. од крњаукати.*

крњаӯкати, -њаӯчём и **крњаӯкати,** -њаӯчём несврш. оном. *мијаукати, крмаукати. Вук Рј.*

кр̏њача ж покр. *кисео кукурузни хлеб. Вук Рј.*

крњáшити, кр̏њāшӣм сврш. *ненадано се појавити.* — Таман он спусти тиквицу ...а иза кућњег ћошка крњаши жена. *Вес.*

кр̏ње ж мн. *корице сабље*; исп. крња[1]. — А у руку прихватио ђорду, на крње се наслања сокаком. *Рј. А.*

кр̏ње̑ње с *гл. им. од крњити (се).*

кр̏њити, кр̏њӣм несврш. **1.** *чинити да што буде крње, доводити у неисправно стање, нарушавати целину чега, смањивати.* — Киша, ветрови и снегови крњили су је [кулу] и рушили полагано, камен по камен. *Андр. И.* Он ми је гост... и немојте крњит дарове њему. *М-И.* **2.** *ограничавати чија права, наносити штету чијем угледу.* — Појединац може употребити своју снагу ради побољшавања свога положаја, док год тиме не крњи права другоме. *Лапч.* Наука не крњи, него подиже углед. *Лог. 2.*

~ **се** *одвајати се, отпадати од чега (обично с крајева).* — Вену, тихо вену [цвјетови], па се с дршка крње. *Хар.* Смањује се полако Тодорово имање... полако [се] крње и готовина и приходи. *Сек.*

кр̏њо -а, -е̑ м = крња.

крњо̀зуб, -а, -о *који има крњаве зубе, шкрбав.*

кр̏њонос и **крњо̀нос,** -а, -о *у кога је крњ нос. Рј. А.*

кр̏њорог и **крњо̀рог,** -а, -о *који има крње рогове.* — Кућа ми је од љескова прућа, у њој нема ништа до облућа, осим једна коза крњорога. *Вујач.*

кр̏њо̀ст, -ости ж *својство или стање онога што је крње. Деан. Рј.*

крњо́так и крњу́так, -тка м *в. крњадак.* — И димњак се срушио те од њега остаде само мали крњотак. *Бен.*

кроатӣзам, -зма м *хрватска реч у којем другом језику.* — Његов љетопис писан барбарском латинштином, пуном кроатизама, нема знатније важности. *Комб.*

кроатизи́рати, -и̏зӣрām сврш. и несврш. *(у)чинити Хрватом или хрватским, похрватити, похрваћивати.* — Избрисао је тај свој кроатизирани предикат. *Крл.*

~ **се** *поста(ја)ти Хрват или хрватски.* — Страни [се] умјетник-радник удомаћује и полагано кроатизира. *Баб.*

кр̀о̀бо̀тскӣ, -ā, -о̄ нем. погрд. *хрватски.* — Не ласка [ми] да будем кроботски или рацки писац. *Матош.*

кр̏о̀в, кр̀о̀ва м **1.** *горњи део зграде, грађевине који је покрива и штити од атмосферских појава.* **2.** фиг. *кућа, дом, стан.* — Слушао сам како се старац мешкољи на својој постељи, мучен мрачним слутњама и бригом за свој кров и своју чељад. *Чол.* **3. а.** *палуба.* — На крову лађе само су млетачки војници. *Нех.* **б.** *горњи део аутомобила, кочије који покрива и заштићује унутрашњост.* — На крову аутомобилском велики платнени кофери. *Нуш.* **в.** *крошња.* — Испод крова дрвета... сакрије лађе. *Марет.*

кр̀о̀вак, -вка и **кр̀о̀вац,** -вца м песн. *дем. од кров.* — Кад биједан под свој кровак зађеш, један поглед — и сва брига мину. *Крањч. С.* Властели мапе грунтовне би рисо̀... да свет јој буде оно крушца, кровца. *Марк. Ф.*

кр̀о̀вина ж *лоше сено (које није за крму па служи за покривање кровова).* — Косу му је с тјемена, кано трулу кровину са старе куће, разнијело. *Јурк.* Кочије трцнуше... те путници искочише за читаву педаљ с оно мало кровине на којој сједаху. *Глиш.*

кр̀о̀вињāк м *кров од сламе или сена; кровина. Рј. А.*

кр̀о̀вињā̄р м *в. кровињара.* — Његов храм абнормално [се] уздигао над ђаковачким паланачким кровињарима. *Матош.*

кровӣњара ж *колиба покривена кровином.* — Срушио своју кровињару... и саградио кућу. *Пав.* Облаци густе мокре влаге... прелећу с једне кровињаре на другу. *Нуш.*

кровӣњарица ж *дем. од кровињара.* — Нахерене кровињарице... мртво су зурile. *Кик.*

крòвȉште с *кров, кровна конструкција.* — Зидови... само [су] расли, осванула на њима кровишта. *Пав.* Лети ће то... бити отворени басен, а зими... ставиће се у покрет помично кровиште од пластичне масе. *Б 1958.*

крòвље с *в. кров.* — [Вране] са својег кровља не могу отерати никад. *КН 1959.*

крòвнат, -а, -о *који је покривен кровином.* — И милосно га [поводањ] лева на кућице кровнате, на стајице сламнате. *Кош.*

крòвнӣ, -ā, -ō *који се односи на кров.* — Он је ушао кроз кровни прозор на таван. *Л-К.*

крòвњача ж *кровињара.* — Он је сједио у кровњачи. *НП Вук.*

крòвӧвље с зб. *кровови, скуп кровова.* — Сад је час... кад за црном стрмином градског крововља црвено кликће новорођенче. *Крл.* Из крововља сиромашног ...бол избија. *Ђон.*

крòвовскӣ, -ā, -ō *који се односи на кровове.* — Купујемо... крововски плех. *Пол. 1944.*

крòвом прил. заст. *потајно.* — Те ја дођи сретно у Цариград у једнога добра ришћанина... Он ме кровом у кућу намјести. *Њег.*

кровопокрȉвāч, -áча м *онај који се бави покривањем кровова као занимањем.* — Позивају се... сви кровопокривачи... ради регистровања. *Пол. 1944.*

кровȕљина ж *аугм. од кровина. Вук Рј.*

крȍвце, -ета с песн. *в. кровчић.* — Мислили су наћи под њим [туђим облаком] сухо кровце. *Прер.*

крòвчић, -а и **крòвӣћ,** -и́ћа м *дем. од кров.* — Кад је сунце зашло... све су се боје на кровићу угасиле. *Мих.* [Из шиљастих кровова] доброћудно извирују кровчићи таванских прозора. *Петр. В.*

крȍгн м и **крȍгна** ж нем. варв. *крагн(а).* — Господин Јевта био је дугачке шије и зато носио праве, високе крогнове. *Срем.* Сва ова грозна, претећа лица мојих претпостављених, са... златним крогнама, ступа преда ме. *Јакш. Ђ.*

крȍжет м тал. покр. *врста прслука.* — Мара у камижолици и бијелој плисираној сукњи, са плавим крожетом који је на прсима везен повезама, са пуцима од злата. *Бег.*

кроз(а) I предл. с ак. *означује* **1.** *простор, место, материју, предмет, средину, ситуацију и сл. којом прелази, пробија се неко или нешто с једног краја на други.* — Нападачи... натискоше да бјеже кроза шуму. *Ћоп.* Трчао је кроз шпалир војника. *Јонке.* Нађен [је] потпун опис путовања и невоље кроз које је експедиција прошла. *Петр. М.* **2. а.** *начин на који се врши нека радња.* — Овековечише га кроз песму. *Бож.* Кроз зубе им певуше мекане песме номадске. *Чипл.* **б.** герм. *средство помоћу којега се врши каква радња: по (коме, чему), преко, путем, (с) помоћу (кога, чега).* — Јова Мару кроз свиралу виче. *Берт.* Рачуна... шта прима и губи ако скупља прилоге кроз лист. *Каш.* **3.** *време, временски размак или интервал у којем се врши нека радња: за, у току.* — Кроз четири године основне школе ја сам ревносно хватао муве. *Нуш.* Срећа ми се смешила кроз цело време коцкања. *Цар М.* Кроз неколико минута завладала незгодна тишина. *Кол.* **4.** нар. *узрок или узрочник какве радње: због, услед.* — Кроз другога да изгубиш главу. *НП Вук.* Ал' се једном љуто завадише, да је зашто, ал' није кроза што. *НПХ.*

II (крȏз) прил. *в. скроз.* — Радо [је] о свачему премишљао, па често и о ономе што баш није кроз разумевао. *Јакш. Ђ.*

крȏј, крȏја м **1.** *облик, форма, начин како је одело скројено, сашивено или шта друго начињено, фазон(а).* — [Хаљина] је својим тијесним кројем још већма истакла стројан и правилан узраст њена тијела. *Коз. Ј.* Иза градина подизати су станови разног кроја. *Жуј.* **2.** *кројење.* — Глођу маказе чоју... а испод кроја штофане прашине као да су дрва тестерена. *Сек.* **3.** фиг. **а.** *грађа, састав, склоп.* — По крају њена стаса... могао си судити да је некад била лепа. *Јакш. Ђ.* Све је у тог човека необично... стил, крој реченица. *Цар М.* **б.** *начин мишљења, карактер.* — Био је посве старога кроја. *Ђал.* Њега [је] индивидуални крој разликовао од свих осталих. *Шкреб.*

крȏјāч, -áча м (вок. крȏјāчу) **1.** *обртник, занатлија који кроји и шије одела.* **2.** *кратак и широк нож којим крзнари кроје кожу. Вук Рј.*

кројáчев, -а, -о *који припада кројачу.*

кројàчија ж *кројачки занат.* — Кројачији се... учио у кући старога мајстора. *Шен.*

кројàчица ж *женска особа која кроји и шије хаљине.*

крȏјāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на кројаче:* ~ занат.

крȏјāчница ж *просторија у којој се кроји и шије, ради кројачки посао.* — У сусједној соби била је кројачница где се од хартије правила одела. *Јак.* Има кројачницу за прворазредне женске хаљине. *Обз. 1932.*

крȏјēње с *гл. им. од кројити.*

крȍјилац, -иоца м *онај који кроји. Деан. Рј.*

крȍјити, -јӣм несврш. **1. а.** *разрезивати, резати тканину, кожу, папир и сл. на комаде, по одређеној форми и величини, ради шивења одела, хаљине, обуће и сл.* — фиг. Здравицу земљу кројио је челик, трактора шум је звонио у лугу. *Витез.* **б.** *наручити да се скроји, правити (о оделу, хаљинама итд.).* — Увек је за обојицу кројио подједнаке хаљине. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *стварати; смишљати; одређивати.* — Господари су ... заповиједали и другима правду кројили. *Војн.* Задовољан руке таре и планове кроји. *Кош.*

Изр. ~ коме гаће (капут, кожу, кабаницу, кожух) нар. *одлучивати о коме; спремати коме неугодности; тешкоће;* двапут мери, трећом кроји посл. *добро размисли пре него почнеш нешто радити.*

крȍк и **крȍк**[1], крȍка м песн. *корак.* — Људи гријеше на свакоме кроку. *Њег.* У једном кроку се нађе крај стола. *Каш.* Драшко је корачао дугим кроком. *Божић.*

крȍк[2] м тал. *нарочит појас којим се опашу рибари кад вуку мрежу из мора.* — Петар ноћу потеже рибарску мрежу по оштром камену ... гњечи ребра конопом и кроком. *НК 1946.*

крȍкēт, -е́та м фр. спорт. **1.** *врста игре у којој играчи ударцима нарочитих палица настоје протерати дрвене кугле кроз врата.* **2.** кув. *ваљушак, кнедла од млевена меса, ћуфте. Кл. Рј.*

крȍкӣ, -ја̏ м фр. **а.** *цртеж, скица.* — Његов циклус »Песме и град« сав [је] саткан од малих цртежа, лаких крокија стараца и деце у сплитској луци. *Михиз.* **б.** *план околине или терена израђен од ока или с једноставним геодетским справама. ЕЛЗ.*

крокӣ́рати, крȍкӣ́рām сврш. и несврш. *(на)чинити кроки, скицирати.*

крȍкист м *онај који прави кроки.* — Крокист ... не ради, дабогме, тушом или графитом; његов су материјал ријечи. *Наз.*

крȍкнути, -нӗм *сврш. према крочити.* — Ал' пре но што кораком крокне ка стаду [бојтар] ... *Чипл.*

крокоди́ли м мн. (јд. крокȍдӣл, -и́ла) зоол. *ред великих водених животиња сличних гуштерима у водама тропских крајева, којима је тело покривено тврдим коштаним плочама, превученим рожнатом навлаком* Emydosauria, Crocodilia. *Терм. 4.*

Изр. крокодил нилски Crocodilus niloticus. *Терм. 4.*

крокоди́лов, -а, -о *који припада крокодилу.*

крокȍдиловина ж *крокодилска кожа.* — Бијаху то господа ... која увезиваху своје непрочитане књиге у скупоцјену вепровину ... и крокодиловину. *Крл.*

крокодило́вштина ж индив. фиг. *лицемерно претварање.* — Он се заруменио у својој малограђанској крокодиловштини сав збуњен и несретан. *Крл.*

крокȍдӣлскӣ, -а̄, -ō *који се односи на крокодиле:* ~ кожа.

Изр. крокодилске сузе ронити *неискрено, лажно изражавати жаљење, претварати се;* ~ смех *лажан, неискрен смех.* — Чим остадосмо сами, она прсну у свој крокодилски смех. *Грол.*

крȍкус м лат. бот. *в. шафран.* — Спреми купељ, мирисе од мирхе и од крокуса! *Матош.*

крṓм, крȍма м грч. хем. = хром *сјајан, бео, врло тврд метал* (Cr).

кром предл. с ген. рус. заст. *осим.* — Никога украј мене не би кром горице, камена и ноћи. *Радич.*

кроматӣзам, -зма м грч. = хроматизам **1.** физ. *својство белог зрака да се распада на зраке различитих боја.* **2.** муз. *узлазно и силазно кретање гласа по полутоновима.*

крома̀тика ж = хроматика **1.** *наука о бојама.* **2.** муз. *в. кроматизам (2).*

крома̀тӣн, -и́на м грч. биол. = хроматин *основни саставни део станичне, ћелијске језгре, који се бојадише основним анилинским бојама.*

крȍмид м грч. покр. *црвени, црни лук* Allium cepa. — Сеју кромид (лук) и љутику (паприку). *Дед. Ј.*

кромӣ́рати, крȍмӣ́рām сврш. и несврш. *превући, превлачити кромом, хромирати.* — Често се предмети најприје никлују, а затим кромирају. *Кем.*

крȍмӣт, -и́та м грч. хем. = хромит *основни састојак кромове руде.*

крṓмнӣ, -а̄, -ō *који се односи на кром:* ~ боја, ~ киселина, ~ руда.

кромо- грч. *као део сложенице значи: обојен, у вези с бојом: кромофотографија, кромолитографија, кромопласти и сл.*

кромосо́ми м мн. (јд. кромȍсōм, -о́ма) грч. биол. = хромосоми *штапићасти елементи у станичној, ћелијској језгри који се развијају при деоби станица, ћелија и носиоци су наследних особина.*

кромосфе́ра ж грч. астр. = хромосфера *средишњи слој Сунчеве атмосфере (између фотосфере и короне), црвенкасте боје, видљив за време помрачења.*

крòмпӣр, -ӣра м бот. = крумпир *пољопривредна биљка из пор. помоћница са задебљалом подземном стабљиком у облику гомоља богатих скробом* Solanum tuberosum; *њен гомољ или кртола служи као људска и животињска храна.*

крòмпираст, -а, -о *који је као кромпир.* — Недић је био... са испупченим јагодицама и кромпирастим носом. *Јов. С.*

кромпӣрача ж = крумпирача **1.** кув. *јело или пита од кромпира.* **2.** фиг. *чворуга од ударца. Р-К Реч.* **3.** бот. *отровна гљива с тврдим гомољастим плодиштем у кожастом овоју, омотачу* Scleroderma vulgare. *Сим. Реч.*

кромпӣрāш, -а́ша м шаљ. *који радо једе кромпир; којему је кромпир главна храна; којему је дужност да љушти кромпир.* — Славољуб је са Илијом кромпираш, то јест љушти кромпир које нам после Аустријанци кувају за ручак [у заробљеничком логору]. *Аз.*

кромпӣрāшница ж *просторија или место уопште где се ради с кромпиром.* — Једнога дана, док радимо у кромпирашници, у логору настаје узбуна. *Аз.*

крòмпӣр-бā̀л м нем. разг. заст. *бал који се приређивао за широке слојеве.* — Чинио је врло пријатан утисак на женски свет, нарочито на онај који се проводи на кромпир-баловима. *Срем.*

кромпӣрина ж *аугм. и пеј. од кромпир.*

кромпӣрић, -а и **кромпӣрӣћ,** -и́ћа м *дем. од кромпир; млад кромпир.*

кромпӣрӣште с *земљиште где је био посађен кромпир.* — Једва пронађе усамљену колибу... усред меког кромпириштa. *Лал.*

кромпӣров, -а, -о *који припада кромпиру, који је од кромпира.*
Изр. ~ златица зоол. *биљна штеточина, врста тврдокрилца светлосмеђих крила, који се храни кромпировим лишћем* Leptinotarsa decemlineata.

крòмпӣрскӣ, -а́, -о́ *који се односи на кромпире.* — Кромпирска залиха пружала је... економску подлогу за читаву недељу дана. *Лал.*

крòник м *в. кроничар.* — Рањина, потоњи дубровачки кроник, писао [је] као младић од тринаест година. *Водн.*

крòника ж грч. = хроника **1.** *историографски рад у којем су бележени прошли догађаји, поређани по реду збивања:* ~ попа Дукљанина. **2.** *књижевно дело које описује друштвене, породичне и др. догађаје постепено пратећи њихов развој.* **3.** *рубрика у новинама и часописима о савременим локалним догађајима.* — То је робијашки жалостан догађај ... боље је да се о њему не прича у оквиру ове белетристичке кронике. *Крл.*
Изр. човек — жива ~ *човек одлична памћења, који много зна;* скандалозна ~ *ружни, срамотни гласови који се преносе о појединцу или о друштвеном слоју.*

крòнист(а) м *в. кроничар.* — Тому [је] онда кривац ... кукавни кроничар. *Кор.*

крòничан, -чна, -чно *који се дуго болује, од којега се дуго пати (о болести, невољи и сл.), који болује од дуготрајне болести, хроничан;* супр. акутан: ~ болесник. — Већ поодавно имао [је] своју кроничну болест. *Сек.* Наполеонови ратови претворили су кроничну биједу у акутну. *Ант. 1.*

крòничā̀р м *писац кроника, летописац.* — Остао [је] веран кроничар зла. *Прод.* Можда је сам дукљански кроничар тај славенски спис написао. *Комб.*

крòничā̀рскӣ, -а́, -о́ *који се односи на кроничаре:* ~ стил, ~ рад.

крòничā̀рски прил. *као кроничар, као у кроници.*

крòничā̀рство с *кроничарски рад.* — Стољеће XVII и XVIII доба је цвјетања наше хисториографије, понајвише у облику кроничарства и пригодничарства. *Водн.*

крòничнōст, -ости ж *особина, стање онога што је кронично, хроничност.*

крòнограм и **крōнограм** м грч. књиж. = хронограм *запис или стих у којему велика слова својом бројном вредношћу показују годину догађаја на који се запис односи.*

крòнограф м грч. = хронограф **1.** *кроничар, летописац.* **2.** *справа за бележење протеклог времена:* прецизни кронографи.

кронографија ж = хронографија *писање летописа.*

кронологија ж грч. = хронологија **1.** *изношење догађаја временским редоследом.* **2.** *помоћна грана историје која објашњава време или датум историјских догађаја и историјских докумената.*

кронологијскӣ, -а́, -о́ *који се односи на кронологију.*

кронолошки прил. *постепено у низу догађаја.* — Романца приповиједа догађај кронологијски. *Рад. А.*

кронолошкӣ, -а́, -о́ *који се оснива на кронологији.* — Можда би ми се та претјерана кронологичка точност као хиперкритичка таштина у гријех уписала. *Кор.*

крòнолошкӣ, -а́, -о́ *који се односи на кронологе и кронологију.* — Молимо ... да нам ... пјесничка дјела ... наведете у кронолошком слиједу. *Шкреб.*

кроно̀лошки прил. *кронолошким редом.* — Збирке [су] овдје ... кронолошки поредане. *Наз.*

крòнометар и **крòномѐтар,** -тра м грч. = хронометар *врста сата на перо за прецизно мерење времена.*

крониòскоп и **крòноскоп** м грч. = хроноскоп *справа за тачно мерење веома малих одсечака времена.*

крòп м *врела вода.* — Ал' му је Ката кропом нечисте руке попарила. *Шен.* Пушио се кроп у шкафовима. *Крл.*

крòпац, -пца м *киша.* — Спустио [се] шумни јесењи кропац. *Десн.*

крòпило с *направа којом се шкропи посвећеном водом при вршењу црквених обреда.* — За њим је јурио поп ... машући непрекидно кропилом. *Бен.*

крòпионица ж црквн. *посуда, суд с посвећеном водом у коју се умаче кропило.* — Посматра како се сенка порцуланске Свете Деве и кропионице ... продужује лагано. *Дов.*

крòпити, -ӣм несврш. *поливати просипајући на све стране текућину, течност у капљицама, прскати, шкропити.* — Старац приђе, узе врг па стаде Алексу водом кропити. *Вес.* Питô бих ти сина ... чему родну земљу својим знојем кропи. *Крањч. С.* Обилазио је и кропио [лозу] плавим каменом. *Лоп.*

~ **се** *обливати се, постајати мокар, влажан.* — [Коњ] бијелу хита пјену на рамена, а потом се кропи до стремена. *Март.*

крòпљење с *гл. им. од кропити.*

крòпња ж *кропљење, прскање.* — Задоцнили смо са првом кропњом. *Ств. 1948.*

крòс и **крòс-кòнтри** м енгл. спорт. **1.** *трчање са запрекама у слободној природи.* — У шуми се проводе лагани кросови до два км. *Атл.* **2.** *ударац којим рука боксерова искрене руку противникову. Кл. Рј.*

крòсна с мн. ж *ткалачки стан, разбој.* — Зазибље се, покрене кукове ... упути ноге и тијело као какву стару ... дрвену справу, кросна или таљиге. *Кал.*

кросред предл. с ген. *кроз средину кога или чега.* — Вељко ... узјаше на ата, па кросред турске војске изиђе међу Србе. *Вук.*

кросу̀љица ж бот. *в. крбуљица (2). Сим. Реч.*

крòтак, -тка, -тко **а.** *у кога нема злобе, добродушан, мирољубив, попустљив.* — Дјевојка ... кротка као мајчина душица. *Шен.* Дивни људи, стидљиви, кротки, па не смеју да погледају човека у очи. *Дом.* **б.** *који изражава добродушност, благост.* — Са рукама вечито у крилу — иако необично лепих и кротких очију. *Ђос. Д.* Изнутра су се чули кротки звуци хармонија. *Крањч. Стј.*

крòтилац, -иоца м = кротитељ *онај који кроти (обично дивље звери).* — Он је био нека врста васпитача и кротиоца младог слона. *Андр. И.* Кротилац [је] њега напрашкао бухачем. *Божић.*

крòтилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на кротиоце.*

крòтилица ж = кротитељица *жена кротилац.* — Самосвјесним лицем искусне кротилице мушких глава проматрала [је] ту двојицу својих младих поклоника. *Том.*

крòтитељ м = кротилац. — Он је био и витез и нитков ... љубавник и кротитељ. *Крл.*

крòтитељица и **крòтитѐљка** ж = кротилица. — Лице јој блештало ... од навиклог и сигурног осмејка искусне кротитељице зверова. *Андр. И.*

крòтити, -ӣм несврш. **а.** *чинити кога кротким, приморавати на покорност (животињу, непокорног човека), обуздавати разузданост.* — Попео се он њима на кичму ... водио их, упућивао, кротио. *Кол.* Ја сам сељак, научио сам ... да коња кротим ... да џакове вучем. *Сек.* **б.** *смиривати, задржавати, заустављати очитовање, испољавање чега.* — Очи су јој увек сјајне као да њихов пламен никаква сила не кроти. *Рад. Д.* Стао је с муком кротити мисли. *Јел.* **в.** *подвргавати неком реду, уређивати.* — Требало [би] да је напољу, да кроти реке, буши брда. *Дав.* Сусјед Мате изађе из своје јазбине ... кротећи чупави, избријеђели, жути брк. *Кал.*

~ **се** *постајати покоран, смирити се.* — Исти шум се с миља кроти. *Хар.* Па пијем горчину из чаше да страсти се отровне кроте. *Радул.*

крòтко прил. *смирено, добродушно, мирољубиво, благо.* — Видио [га је] како је кротко ... јутрос пошао у ... уред. *Крл.* Увијек се кротко смијешила. *Чол.* фиг. А ноћ је кротко сањиво дисала. *Ђал.*

крòткōст и **кроткдња** ж *својство онога који је кротак.* — Због истинитости, кроткости и умјерености нашег народног програма могли смо наћи контакта на више страна. *Цвиј.* Она мјери свога миљеника и његову кроткоћу! *Ков. А.*

крòтōст, -ости ж *в. кроткост.* — На лицу му се огледа она тиха побожност која сву кротост и благост душе у пријатним цртама јавља. *Јакш. Ђ.* Покајник сам пун кротости и бола. *Радул.*

крòфна ж нем. варв. *врста колача од квасног, киселог теста, округла облика, пржена у масти;* исп. крафн(а). — Зар ће крофне

нарасти поред оне луде куварице? *Трифк.* Упуштао се ... у бесконачне дуге разговоре ... о крофнама. *Јонке.*

крòфнаст, -а, -о *попут крофне, сличан крофни.* — Презирао [сам] ... своје ноге, краће него иначе и крофнасте у новим жутим, шиљатим ципелама. *Вучо.*

крòцањ, -цња м бот. *водена биљка тропских крајева* Myriophylum. *Сим. Реч.*

крòћење с *гл. им. од кротити.*

крòчити, крòчӣм свршн. и несврш. **1.** *учинити корак, кораknути, корачати.* — И крочио сам као туђим ногама даље. *Чол.* С прага крочи у авлију. *Сек.* фиг. Јер уз љубав у животу ријетко срећа крочи. *Хар.* **2.** *ићи, кретати се.* — Зграда се због пута којим крочи ваш отац. *Креш.* Расприча се како су он и његови дједови ... увијек држали уз сељаке, како су увијек заједно крочили. *Бен.*

крòшē, -ēа м фр. спорт. *ударац предњим делом стиснуте шаке у боксу.* — Погодио га снажним крошеом у браду. *Б 1958.*

крòшња ж **1.** *горњи део дрвета који чине све његове гране.* — Од сцене узнемирили су се гавранови у крошњама. *Крл.* Кроз густо зеленило крошања просијавали [су] први зраци сунца на изласку. *Ћоп.* **2. а.** *плетена направа од прућа, трске и сл. која служи за преношење чега, кош.* — Према њима ... силази човјек с прилично великом крошњом на раменима. *О-А.* Преносе се крошње, натегли се људи под бременом. *Лоп.* **б.** *прсни кош.* — Кроз њих се с напором циједи дах којим се надима широка крошња груди. *Лал.* **в.** *врш(к)а за хватање риба.* — У хладовини ... марљиво сам плео крошњу за риболов. *Ћоп.*

крòшњав, -а, -о *крошњаст (1).* — Овде-онде [на пољима] помаљала [су се] крошњава дрвета окићена снежним папирјем. *Јак.* Већ изби три сата на крошњавом звонику варошке цркве. *Уск.*

крòшњāр, -ара м *онај који се бави плетењем крошања.*

крòшњаст и **крòшњат,** -а, -о **1.** *који има велику и бујну крошњу, гранат, разгранат.* — Крошњасто гранато дрво, и он под њиме на земљи очима упртим у широке гране. *Цар Е.* Била је то дубока, тамна котлина, насађена крошњатим стабљем. *Ков. А.* Стражар ... шета око логорске ватре, наложене испод огромне крошњате букве. *Чол.* **2.** фиг. *који је у облику крошње, коша.* — Висок је, и да му није крошњата трбуха могло би се слободно рећи да је танак. *Аз.* А нато бану наредниковица, погледна, крошњата жена, сва се је ока не би нагледала. *Буд.*

крòшњати се, -āм се несврш. *имати крошњу, ширити се крошњом, добивати облик крошње (1).* — Иза куће ... крошњао се велики орах. *Куш.*

крòшње ж мн. покр. *два савијена дрвета, преплетена узицама, за ношење (нпр. сламе), мрежаге, траље. Вук Рј.*

крошњèтина ж *аугм. од крошња.*

крòшњица ж *дем. од крошња (2а).* — Неко се врати кући ... с торбом жита, крошњицом јаја. *Сиј.*

крòшњо м покр. *трбушаст човек. Рј. А.*

крòшто прил. некњиж. (обично у вези: зашто и крошто) *зашто, због чега.* — И некакву је бурунтију од цара задобио. Зашто и крошто, он није знао нити је хтио кога питати. *Коч.* И Вукадин се нађе на улици не знајући један ни зашто ни крошто. *Срем.*

крòштула ж покр. *врста колача.* — Мара извади донесено јело: пршута ... крештула. *Бег.*

крпа ж **1. а.** *комад, одрезак какве тканине (која је обично већ изван употребе):* ~ за прање суђа. — Овијала ми крпама рањено чело. *Наз.* **б.** *комад каквог материјала (тканине, коже) који се пришива или ставља на подерано место, закрпа. Бак. Реч.* **в.** мн. *дроњци, прње.* — Прављење хартије од крпа ... један је епохалан догађај. *Срем.* **2.** мн. погрд. **а.** *одело, хаљине.* — Ти си сељачки син. Срамота је да носиш швапске крпе. *Вос. Д.* **б.** *стара, изношена, подерана одећа.* — Сунце бијаше данас сјајније ... Његове крпе бијаху у том сунцу одурније, гадније. *Шен.* **3.** покр. *марама (обично бела) којом жене покривају главу.* — Бијела развезана крпа лепршала јој је на глави. *Лоп.* **4.** мн. **а.** *комади чега који су се отргли или остали од какве целине; мањи комад обрадиве земље.* — На планини видјело се неколико великих крпа снијега. *Том.* Под нама се пружала долина са шумарцима и селима умотаним у крпе магле. *Поп. Ј.* Највећу своју њиву сматрао је као матицу, и за њу је хтио да веже што више тих малих крпа. *Бур.* **б.** *велике снежне пахуљице.* — Поче да пада густ и тежак снијег у крупним крпама. *Лал.* **5.** ир. *нешто што ничему не служи, што ништа не вреди.* — Шта ви мислите? Да сам ја крпа са цесте? *Крл.* Крпа! Крпа од човјека! *Донч.*

Изр. блед као ~ *врло блед;* побледети као ~ *постати нагло јако блед;* црвена ~ 1) *нешто што човека разбесни кад то види или чује;* 2) зоол. *змија са лепим шарама* Coluber leopardinus. *Финк.;* ићи (поћи) у крпе разг. *ићи (поћи) у кревет, спавати;* постати ~ папира (нпр. уговор, споразум и сл.) *изгубити сваку вредност;* ударен мокром крпом разг. *чудак, особењак, помало луд.*

кр̏па м ир. = крпо *крпач.* — Нову обућу није правио, већ само вршио оправке. Звали су га крпом. *Дом.* То је ... посао, а не као кад сам крпа кројач био. *Кош.*

кр̏пав, -а, -о (само ж) *која има мршаво виме (о крави, овци, кози); која има мале и мршаве прси, груди (о женској особи); чипав. Бак. Рвч.*

кр̏пање с *гл. им. од кр̏пати.*

кр̏пар, -ара м **1.** *онај који сабира старе крпе и уопште старудије.* — Личио сам себи на обичног крпара који претура по туђим дроњцима. *НИН 1959.* фиг. Он ме назива ... лицемером, крпаром. *Скерл.* **2.** *крпач. Деан. Рј.*

кр̏пара ж **1.** *простирка саткана од крпа.* — Импровизирана [су] сједала од старих крпара. *Бен.* Изваљени ... по хасурама и крпарама пушили [су] и причали. *Бос. Б.* **2.** *радионица за крпљење обуће, одеће.* — Издржао је ... у самици три мјесеца, затим је радио у крпари. *Чол.*

крпа̏рење с *гл. им. од крпарити.*

крпа̀рија ж *слабо, лоше израђена ствар (обично начињена од више комада), нешто скрпљено, крпеж.* — фиг. [Складба] је некаква крпарија коју би могао сваки глазбени шегрт скрпати. *Новак.* Берлински конгрес ... учинио [је] само крпарију. *Шен.*

крпа̏рити, кр̏па̄рӣм несврш. **1.** *поправљати што покварено или лоше направљено.* — Мајстор је излазио два пута на кров и нешто крпарио. *Десн.* Тако сам непрестанце брисао и крпарио [приповијетке] те на дан једва некако пол арка скуцао. *Коз. Ј.* **2.** фиг. *тешко живети, таворити, животарити, кубурити.* — Ми смо петљали и крпарили како смо знали и умели. *Ком.* Штедјело се, крпарило, везао се крај с крајем. *Нам.*

кр̏парскӣ, -ā, -ō *који се односи на крпаре*: ~ радионица.

кр̏паст, -а, -о *који је попут крпе.* — Задруге [кораља] ... изгледају ... као велике хрпе с крпастим или квргавим наставцима. *Финк.*

кр̏пат м покр. *комад (обично обрадиве земље).* — Има ... до седам хиљада јутара у једном крпату. *Павл.*

крпа̏так, -тка м *дем. од крпат.* — Разбије се [стакло] у стотину крпатака. *Љуб.*

кр̏пати, -ām несврш. = крпити (1) *стављати закрпе, чинити опет употребљивим, поправљати.* — Крпа ципеле. *Пав.* Заражује по надницама крпајући ... трошне кућне ... кровове. *Цар Е.*

кр̏патн, кр̏пām несврш. покр. *мучити, трудити.* — Шта крпате џабе овај свет чак овамо у Београд? *Дом.*

кр̏патити, -ӣм несврш. *мрвити, дробити.* фиг. *слабо говорити (о страном језику).* — Крпатим ја грчки, наносим мало на арапски, забркљачим коју каурску. *Коч.*

кр̏паћӣ, -ā, -ē *који служи за крпљење. Деан. Рј.*

кр̏пач, -а́ча м *онај који се по свом занату бави само крпљењем.* — Сви ти ... влажни и трули закуци пуни су пунцати живих људи ... пијарице, кројачи, крпачи. *Шен.* [Необично је] када се сусретне са крпачима обуће. *Пол. 1958.*

крпа̀чица ж **а.** *женска особа крпач.* **б** *строј, машина за крпљење.* — На слично. основи ради и једна крпачица. *Пол. 1958*

кр̏пачкӣ, -ā, -ō *који се односи на крпаче.* — Узме ... дуњанчић и почне радити крпачки посао. *Дом.*

кр̏пеж м **1.** *непрестано крпање, крпљење.* — Крпеж и трпеж по света држи. *Рад. Д.* Не поимам што га вуче у тај крпеж и сиротињу. *Ков. А.* **2.** *оно што је често крпљено; дроње, прње, траље.* — Ово нацифрано одијело могло би се претворити у прње и крпеж. *Ков. А.* **3.** фиг. *оно што је склепано, без унутрашње повезаности, лоше дело, крпарија.* — [За Штросмајера и Рачког] је дуализам један крпеж који ће трајати само до прве спољашње кризе. *Јов. С.*

кр̏пеле, кр̏пе̄лā ж мн. *направа која састављају јармове волова у плугу, крчеле. Вук Рј.*

крпе̏љи (јд. кр̏пељ, -е̏ља) и **кр̏пељи** м мн. зоол. **1.** *ред зглавкара, сродних пауцима, који као наметници, паразити живе на кожи човека и разних животиња* Ixodidae. *Терм. 4.* **2.** јд. фиг. *човек који жели живети на рачун другога, паразит.* — Кад је ту народ, имају сви на што зајашити: и божји слуге и царски крпељи. *Пав.* Дође један председник општине, па оде; дође други, па оде, а овог крпеља никако да се отресеш. *Бан.* **3.** јд. бот. *в. крпигуз (1). Вук Рј.*

Изр. сит као крпељ *сувише сит, више него што треба*; прилепити се уз кога као крпељ *никако се не одвајати од кога.*

крпе̏љити се, -ӣм се несврш. *лепити се, увлачити се као крпељ.* — Пјева му, ваби га [земља] ... да му се крпељи у кожи. *Вил.*

крпе̏љица ж бот. *биљка из пор. штитарки* Torilis. *Р-К Реч.*

кр̏пељскӣ, -ā, -ō *који се односи на крпеље.* — Моја раса чека већ десет вјекова ... те крпељске парасите. *Вил.*

кр̏пен и **кр̏пен,** -а, -о *који је од крпа.* — У креветићу волио је [дјечак] да поред себе осјети крпеног меду. *Јел.*

крпе̏ндав, -а, -о индив. *који је пун крпа, закрпа.* — Сквасио [је] рукав крпендаве кошуље. *Божић.*

крпе̏њав, -а, -о индив. *крпендав.* — Угледа ... њену сподобу крпењаве метле. *Божић.*

крпе̏њак, -а́ка м *крпењача. Деан. Рј.*

крпе̏њача ж *лопта од крпа.* — Дјечаци [су] шутали крпењачу. *Сим.*

крпе̏тина ж *аугм. и пеј. од крпа*[1].

кр̀пеција м *крпач.* — Отац [му је] био крпеција с много деце. *Андр. И.*

кр̀пигу̏з м **1.** бот. **а.** *биљка из пор. бројева* Galium aparine. *Сим. Реч.* **б.** *врста траве с чекињастим израсшајима на дршкама класова* Setaria verticillata. *Сим. Реч.* **2.** *врста игре лоптом.* — Шта сте играли? — Крпигуза — одговори ... дјечак. *Ранк.*

кр̀пијел м покр. *в. крпељ. Вук Рј.*

кр̀пина ж *аугм. од крпа.* — Пребаци преко лица крпину. *Бур.*

кр̀пити, -и̏м несврш. **1.** = кр̀пати. — Крпљаше своју блузу. *Лаз. Л.* Крпио ... кров на цркви. *Андр. И.* фиг. Не беше вољан писмима крпити лично раскинуте везе. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *карати, псовати.* — Крпим сваког ко год скриви. *Јакш. М.* **3.** *крпарити* (*2*). — Крпило се, штедело, одмеравали се оброци. *Бур.*

~ **се** *скупљати се, затварати се* (*о очним капцима*). — Спопадне ме дрем, те ми се у ходу очи крпе. *Ранк.* Поче зијевати, а капци се крпити. *Куш.*

кр̀пица ж **1.** *дем. од крпа.* **2.** *нешто мало, ситно слично по облику малој крпи.* — На ... усницама налијепиле се крпице цигарет-папира и духана. *Јвл.* фиг. Дајте, ако је у вас крпица душе. *Шен.* **3.** *подругљива реч, доскочица.* — Јаднику постолару додија ... шалама и крпицама. *Шен.*

Изр. пришити коме крпицу *рећи коме или о коме што неповољно, подругљиво.* — Барби Франу не може нитко пришити крпице. *Драж.*

кр̀пља ж (обично мн.) *овална направа исплетена од прућа која се причвршћује на обућу за ходање по дубоком снегу.* — Вежу крпље на ноге да не пропадају [у снег]. *Нен. Љ.* Ловопазитељи навукли крпље и тешко се крећу по дубоком снијегу. *Гор.*

кр̀пљàнйк, -и́ка м *пут или пртина утрта, направљена крпљама. Вук Рј.*

кр̀пљȁч, -а́ча м покр. *крпач.*

кр̀пљачина ж *крпарење, крпарија.* — Не марите се бојати ни ви ... те нагодбе и крпљачине њезина чланка 66. *Старч.*

кр̀пљȁчкӣ и **кр̀пљȁчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на крпљаче.* — Као да се годинама бавила крпљачким пословима, поче да закрпама затвара једну по једну рупу на дотрајалим задружним џаковима. *Бан.*

кр̀пљȅње с *гл. им. од крпити* (*се*).

кр̀пљица ж **1.** *дем. од крпља.* **2.** спорт. *котур на доњем крају скијашког штапа. Скиј.*

кр̀пњача ж (у атрибутској служби) *направљена од крпа, крпена.* — Ко жута крпњача лутка ... дијете непомично гледа. *Крл.*

кр̀по, -а и -ē м (вок. кр̀по) = кр̀па. *Бен. Рј.*

кр̀пуља ж (обично мн.) *в. крпља.* — На ногама ... бит ће ... гломазне конопљане крпуље. *Вел.*

крпу̏рина ж *аугм. и пеј. од крпа.*

кр̀пушȁр м зоол. *врста птице* Glareola pratincola. *Бен. Рј.*

кр̀пуше ж мн. зоол. *в. крпељи. Вук Рј.* Изр. крпуша овчја зоол. *крпељ као наметник, паразит на овци* Melophagus ovinus. *Терм. 4.*

кр̀пче, -ета с и **кр̀пчић** м *дем. од крпа, крпица.* — Сакрили [би се] да виде како ће ... да макне какво шарено дугме, крпче или ђерданчић. *Маш.* Примакне ... плетену корпу ... у којој су разни крпчићи [које при кројењу остављ̀а]. *Дом.*

кр̀сак, -ска м оном. *звук који се чује кад се што ломи или дроби.* — Крсак гранчице у његовом нехотичном покрету распрши их све [рибе]. *Сим.*

кр̀скȁње с *гл. им. од крскати.*

кр̀скати, -а̏м несврш. оном. *ломити се, дробити се с крском.* — Крскају гране под теретом [снијега]. *Гор.*

кр̀сме, -ета м тур. покр. ист. *данак који се Турцима плаћао кад умре домаћин, мртвина. Р-К Реч.*

кр̀сни[1] и **кр̀сни̏,** -ā, -ō *који се односи на крст, крштење:* ~ кум, ~ вода.

Изр. ~ име, ~ слава рлг. *празник у спомен онога светитеља којега поједине породице у Срба славе као свога заштитника;* ~ свећа *свећа која се пали на дан крсне славе;* ~ колач *нарочити колач за крсну славу који се при обреду ломи и има култно значење.*

кр̀сни̏[2], -ā, -ō *који се односи на крста:* крсна кост, крсни пршљени. *Терм. 4.*

кр̀сни̏к м етн. *човек који има тајну снагу да људима чини добро и коме по народном вјеровању не могу да нашкоде зли духови. ЕЛЗ.*

кр̀сница ж **1.** покр. *крсно име, крсна слава.* — Дом [му] не полазимо ни о Богојављењу ни о крсници. *Љуб.* **2.** мн. покр. *крсни колач.* — Свештеник излази да очита молитву ... Брзо ломи крснице. *Свк.* **3.** покр. *имендан. Бак. Реч.* **4.** *бела кошуљица у којој се дете крсти. Бак. Реч.* **5.** мн. *балчак сабље или мача.* — Стави руку на крснице сав запјењен од бијеса. *Креш.*

кр̀ст, кр̀ста м (мн. кр̀стови) **1.** = криж. — Свом снагом тргну жељезну мотку којом је био подбочен крст на раскршћу. *Тур.* Пред иконом крст на се метну. *Кош.* Стајале су жене у белим мантилима са црвеним крстом око руке. *Јак.* Један крак крста на коме јелка стоји, отпаде. *Ћос. Б.* Стрже са прстију два крста и медаљу. *Мил. В.* Облигацију ће дужник потписати или крстом означити. *Лапч.* Њезин је муж крст који јој је бог послао. *Крањч. Стј.* Народ је ... понео тежак крст страдања. *Пол. 1944.* **2.** фиг. **а.** *крштење.* — На крсту доби име Матија. *Водн.* Дошла кума што је мене држала на крсту. *Пец.* **б.** *хришћанска вера.* — Када су нам стари примили крст, свакога су од њих кумови нарекли у једно ново име, неког кршћанског свеца. *Љуб.* **в.** *хришћански свет, хришћанство.* — Крст ... су Славени стољећима спасавали од Полумјесеца. *Матош.* **г.** *хришћанин (према муслиману).* — Сватко добива суд по правди, био Турчин или крст. *Том.* Правоверном Куран допушта погазит крсту задану реч. *Јаки. Ђ.* **д.** *место где се путови разилазе, раскршће, раскрижје.* — Станојло [кмет] изиђе на крст. Људи ... прилазе њему. *Вес.* **3.** покр. *одсек времена од десет година, деценија.* — Ја сам већ на леђа пети крст пребацио. *Игњ.* Од ока јој дадоше ... четири крста. *Љуб.* **4.** *крстина* (*2*). — Мотрио је ... ораницу с крстовима зоби, сложеним на њој. *Крањч. Стј.* **5.** *осам звезда у сазвежђу Лабуда. И-Б Рј.*

Изр. бежати од кога као ђаво од крста *избегавати кога*; Црвени ~, Друштво црвеног крста *в. уз криж* (*изр.*); ~ од три прста *онај који се крсти са три прста, припадник православне вероисповести.* — Затрије се име црногорско, не остаде крста од три прста. *Њег.*; мрзити као ђаво ~ *мрзити јако, силно*; петров ~ бот. *биљка из пор. љиљана, вранино око* Paris quadrifolia. *Сим. Реч.*; разапињати кога на ~ *задавати коме непрестане бриге и патње*; ставити на што ~, ударити ~ преко чега *в. уз криж* (*изр.*).

кр̀ста, кр̀стā с мн. **1.** анат. = крижа. — Осећао је да га крста боле од дугог седења. *Вес.* Усправио крста, устао и учинио неколико корака. *Донч.* **2.** покр. црквв. *светковина о којој се носе крстови и иконе по пољу с молитвама за родност усева*; исп. крстоноша (2). — По селу весеље, сабор, крста, пијанке. *Глиш.*

кр̀стāк, -áка м покр. *хлеб у облику крста који се меси за крсно име. Рј. А.*

крстáрење с *гл. им. од крстарити.*

крстáрити, кр̀стāрӣм несврш. **1.** *пловити по мору без нарочито одређеног циља.* — Моји ... крстаре по јужним морима на својим ... јахтама. *Крл.* **2.** војн. *вршити извиђачку и патролну службу по мору или на неком терену.* — Енглеска флота [је] крстарила по Сјеверном мору. *ОП 2.* Батаљон је имао задатак да ... крстари између села и сачека окупаторе. *Пер.* **3.** *ићи, ходати у разним правцима, без одређеног правца, лутати.* — Познат је по томе што је некада крстарио по свету и био ужасан трошаџија. *Сек.* Посиловић је онда цијелу вечер крстарио улицама. *Сим.* **4.** *околишати, заобилазити.* — Не хасни ту крстарити ... ја то слутим. *Ков. А.*

крстàрица ж војн. *брзи ратни брод великог оперативног радијуса с јаким наоружањем:* тешка ~, лака ~.

крстàричкӣ, -ā, -ō *који се односи на крстарице:* ~ рат.

кр̀стаст, -а, -о *који је налик на крст, који је у облику крста.* — Наши поврате готово целу ... пречагу крстастога масива. *Јак.*

Изр. крстасти копитњак бот. *украсна биљка из пор. жабљака, плава саса* Anemone hepatica. *Сим. Реч.*; крстасти строј војн. *поредак аероплана у облику крста за летење по ескадрилама.*

кр̀стат, -а, -о **1.** *крстаст.* — Подигао витлић ... држећи га за крстато постоље. *Рад. Д.* **2.** *који има на себи знак крста.* — Обукоше ... златоткане крстате одежде. *НП Вук.*

кр̀стати се, -ā̀м се несврш. *укрштавати се, крижати се.* — Муње [се] крстају кад олуја крене. *Хар.*

кр̀статка ж ист. покр. *в. крсташ* (*3*). — [У њима] беше талир и две крстатке. *Вес.*

кр̀стац, -áца м **1.** бот. **а.** *петров крст, в. уз крст* (*изр.*). *Сим. Реч.* **б.** *в. криж* (*2*). *Бак. Реч.* **2.** покр. *в. крстина* (*3*). — Упро ноге у праће и наслонио се на крстац самара. *Кал.* **3.** мн. покр. *врста веза.* — Једни су везови крстаци, плетенац ... а други су овијанац ... ланчанац. *Баб.*

кр̀стāч, -áча м *в. крсташ* (*1*). — Носит ћеш крстача барјака. *НПХ.*

кр̀стача ж **1.** *крст на гробу.* — Огромно гробље, прошарано крстачама и дугим редовима хумака. *Сим.* фиг. Сигурно имаш голог кеца и то ону крстачу. *Јак.* **2.** *крњага, комад сломљена крста. Вук Рј.* **3.** анат. *крсна кост, крста.* — Слегне раменима. Па и то изазва жигање крстачом. *Божић.* **4.** покр. еуф. *вештица* (*1*); исп. рогуља. *Вук Рј.*

кр̀стачкӣ, -ā, -ō *који се односи на крстачу:* ~ пршљен, ~ кост.

кр̀стāш, -áша м **1.** *барјак са знаком крста.* — Виде бане два Арапа млада и над њима где се крсташ вије. *Фил.* Мала чета са крсташем језди. *Војн.* **2.** ист. = крижар (1). **3.** ист. = крижак (1). — Читава ниска. Не

крсташи и орлаши, него баш жути дукати. *Шапч.* **4.** воји. *ратни брод сличан крстарици, али јаче наоружан и са чвршћим оклопом. ЕЛЗ.*

Изр. орао ~ зоол. *врста орла који има као крст на леђима* Aquila imperialis; паук ~ зоол. *врста паука који има на леђима неколико белих пега у облику крста* Araneus diadematus. *Терм. 4.*

крстàшина ж покр. *в. уз крсташ (изр.).* — Раде зове крсташину орла. *НП Вук.*

крстàшица ж **1.** ист. *половина или четврти део талира крсташа. Вук Рј.* **2.** (у атрибутској служби) *која има на себи крст, која је слична крсту.* — Високо се вијала ... крсташица застава. *Шен.* Нека ... за капу дјене обиљежје, крсташицу... грану. *Март.* **3.** мн. бот. *биљна породица са четири крунична листића у облику крста* Cruciferae. *Терм. 3.*

крстàшкӣ, -ā, -ō *који се односи на крсташе.*

Изр. ~ ратови *в. крижарски ратови, уз крижарски (изр.).*

крстéљац, -љца м покр. *врста веза.* — Кошуљи је оплеће везено на воћице ... и крстељце. *Љуб.*

крстѝ, крстӣ ж мн. заст. *в. крста (1).* — Састави руке на крсти и рече. *Мат.*

крстикумедéте, -дèтета, ијек. крстикумедијèте, с бот. *детелина са четири листа* Trifolium repens. *Вук Рј.*

крстикумедијèте, -дијèтета, ек. крстикумедéте.

крстила с мн. *направа у облику дрвених ногара оплетених бодљикавом жицом, која служи за затварање пролаза у рату.* — Размакну крстила од жица и састану се на ... пољани. *Јак.*

крстимицē прил. *унакрст.* — С другим паром крстимице пружиле [би] руке и у кругу се окренули. *Креш.*

крстина ж **1.** *аугм. од крст.* **2.** *гомила од неколико снопова жита наслаганих унакрст један преко другога.* — Вежу [руковјети пшенице] у снопове, снашају у крстине. *Сим.* По мјесечини садјео жито у крстине. *Бop.* **3.** *стражњи крај самара или седла који има облик крста.* — Ухвати једном руком за главину сприједа на седлу другом за крстину остраг. *Вел.* Гледа у крстину самара пред собом. *Десн.* **4.** мн. *в. крста (1).* — Болест почиње ... севањем у крстинама. *Батут.*

крстѝница и **крстионица** ж црквн. **а.** *камени суд у којем се налази вода за крштење.* — Одгурнуше га ... под крстионицу. *Бен.* **б.** *зграда (обично кружног облика) у којој се врши обред крштења.* — Начинио [је] нову крстионицу. *Новак.*

крстѝтељ м *онај који крсти.*

крстѝтељев, -а, -о *који припада крститељу.*

крстѝти, -ӣм (импф. крштāх и крштāх; трп. прид. крштен) свршн. и несвршн. **1. а.** *(из)вршити над ким обред крштења.* — Да те чује наш поп ... не би те ни опојао кад умреш нити би ти крстио кад родиш. *Рист.* **б.** *да(ва)ти име, бити кум на крштењу.* — Крсти Тодор чедо мушку главу. *НП Вук.* **в.** *називати, називати, именовати.* — Ја такво стање крстим: издаја. *Чол.* Споредно је ... крсти ли тко своју умјетност импресионизмом или експресионизмом. *С 1919.* **2. а.** (само несвршн.) *покретом десне руке чинити знак крста, симбол хришћанске вере.* — Плашио се њихових ... погледа ... крстећи их и читајући им молитве. *Чипл.* **б.** *обраћати кога у хришћанство вршећи над њим обред крштења.* — Диже народ, крсти земљу, а варварске ланце сруши. *Њег.* **3.** фиг. *довести, доводити памети, уразумити, уразумљивати.* — Али тко ће тебе да крсти? Једаред си проговорио, и онда глупаво. *Вел.*

Изр. докон, беспослен поп (и) јариће крсти посл. *беспослен човек често проводи време у ситним, некорисним и непотребним пословима*; ~ кога батином, канцијом и сл., ~ коме леђа *(ис)тући, ударати кога*; ~ млеко, вино шаљ. *уливати, сипати у млеко или у вино воду*; крсти вука, а вук у гору посл. *некога који је склон каквој навици или мани тешко је од тога одвикнути*; тиква тикву крсти нар. *будала будалу рађа.*

~ **се 1.** = крижати се (1). — Не пита се ко се како крсти, но чија му крвца грије прси. *Њег.* Помисли ... да је сабласт па се поче крстити. *Тур.* **2. а.** *подврћи се, подвргавати се обреду крштења.* — фиг. Та нисмо ли ... заједно се ... крстили у ватри и крви душманској? *Кост. Л.* **б.** *примити, примати хришћанску веру подвргавши се обреду крштења.* — Од тридесет година крсти се наново у православној вјери. *Дан.* **3.** *звати се, називати се, именовати се.* — Публика разабра да је то име ... измишљено и да се њим крстио дотле незнатни поморски поручник. *Мат.* Она [нова жена] ће наше друштво спасти ... од оне господе ... што се крсте »гњаватори«. *Матош.* **4.** (кога, чега, од кога, од чега) фиг. *бежати од кога, чега, чувати се, клонити се кога, чега.* — То су лаже и варалице, од таковијех се крсти и бјежи. *Вук.*

Изр. ~ чудом (од чуда, у чуду), ~ левом (и десном) руком *јако, много се чудити*; ~ на кога *заклињати се*

на кога. — Сви веле како је он... велики Словенин. Христо Матов се крсти на њега. *Бож.*; не да се крстити *не да се одвратити од свога наума, своје намере*; ~ са четири прста *бити католичке вероисповести*; ~ са три прста *бити православне вероисповести.*

кр̏стити, кр̏стӣм несврш. *слагати снопове у крстине. Р-К Реч.*

кр̏стӣтке, кр̏стӣтāкā ж мн. покр. *крштење.* — За девет мјесеци хоћу да будем позван на крстите. *Франг.*

кр̏стић, -а и **кр̏стӣћ,** -и́ћа м *дем. од крст.*

крстòбоља ж *болест у крстима.* — [Оболио је од] хемероида и крстобоље. *Шов.*

кр̏стов, -а, -о *који припада крсту.*

кр̏стовни̏к м бот. *биљка из пор. крсташица* Nasturtium officinale. *Терм. 3.*

крстòкљун м зоол. *птица певачица из пор. зеба с укрштеним крајевима кљуна* Loxia. — Причао [је] о снегу, о крстокљуну. *Црњ.*

Изр. крстокљун смроков зоол. Loxia curvirostra. *Терм. 4.*

крстòносац, -сца м *в. крстоноша.* — Обасипају житом крстоносце, и свак је срећан на ког падне зрнце. *Кош.*

крстòносни̏, -ā, -ō **1.** *који носи крст.* — Ишли су ритери на коњима, крстоносни војници у оклопима. *Нвн. Љ.* **2.** *који носи Христа у себи.* — Крстоносни народ може благосиљат'. *Змај.*

Изр. ~ рат *в. уз крижарски (изр.).* — Браничево... је познато још од крстоноснога рата. *Вук.*

крстòноша м **1.** = крижоноша. — Напријед [на спроводу је] крстоноша замишљен ситан дјечачић. *Сим.* **2.** мн. црквр. *они који иду с крстовима и иконама по пољу и селу и моле за родност усева*; исп. крста (2). — Крстоноше понеше шта је ко имао: неко икону, неко свећицу, неко класје жита. *Ранк.* **3.** мн. *време кад се врши таква свечаност.* — Први пут је свратио на себе пажњу целога села о крстоношама. *Ранк.*

крстòношац, -шца м *в. крстоноша.* — Около цркве запели за око чудни крстоношци. *Павл.*

кр̏стоплӗт и **кр̏стоплет** м **1.** *унакрсни вез, везивање.* — Жртви се свежу руке крстоплетом на леђима. *Крл.* **2.** покр. *раскрсница, раскршће.* — Сједе на крају села, на крстоплету путева. *Ђон.*

крстòпӯће с *раскршће.* — Бацала [је] три орашка на три крстопућа да млада не рађа. *Павл.*

крстӯшац, -шца м бот. *биљка из истоимене породице* Polygala. *Терм. 3.*

кр̏т[1], кр̀та и кр̀та м (мн. -ови) зоол. *в. кртица. Р-К Реч.*

кр̏т[2], кр̀та и кр̀та, кр̀то и кр̀то **1.** *који се лако крши, распада, дроби, крхак, ломљив, мрвљив.* — Лед је крт и танак. *Петр. М.* Остави ту прозуклу грану, крта је ка' трска! *Рад. Д.* Доста је крт, али се... ипак може ковати. *Кем.* **2.** фиг. *слаб, немоћан, нежан.* — То трошно, од раног детињства и сувише крто тело... заслужило је било да... најзад отпочине. *Петр. В.* Па како је пуначка она крта и нејака Данијела! *Куш.* **3.** фиг. *који брзо пролази, краткотрајан, трошан.* — Мада сам увек овај живот крти презирала... тргох [се] на ту слику смрти. *Марк. Д.* **4.** *испрекидан, који је без звучности, промукао, храпав.* — Био је то онај крти смех лудака који се цери кад спази икону. *Нуш.* Твој крти, испевани, промукли глас ме прати. *Марк. Д.* Крто шуштање карата при мијешању наче тишину налик на клепет папирнатих крила. *Куш.* **5.** *хладан, сух, безосећајан.* — Тако крт и безобзиран у говору... није ниједан од ових сарафа. *Андр. И.*

Изр. ~ месо разг. *месо без жила, масноће и кости.*

кр̀та ж *кртичин ходник. Терм. 4.*

кр̀тан м покр. *в. крцан. Вук Рј.*

кр̏теж ж *кртог.* — Пред њим се указа покрајна соба, пуна кртежи и паучине. *Андр. И.*

кр̏тина[1] и **кр̀тина** ж покр. **1.** *в. кртица.* — Кртина иде испод земље, па је људи нађу. *Н. посл. Вук.* **2.** погрд. *човек који било чиме изазива сличност с кртицом.* — Софра кад седи... леп, импозантан човек; како устане... карикатура, права кртина. *Игњ.* Добит ћу ја тебе ипак за мушицу, кртино! *Донч.*

кр̏тина[2] ж **1.** *крто месо.* — Кркао је кртину док су остали, гладни и жедни, крварили. *Рад. Д.* **2.** *спољашњи, меснати део око коштице неких плодова.* — Спољашњи део [коштунице] зове се кртина, а унутрашњи коштица. *Тод.*

кр̏тинац, -инца м *в. кртињак* (*1*). — Жиле ми натичу... као кртинци по ливадама. *Киш.*

кр̏тӣница ж *дем. од кр̏тӣна.* — Насекоше самих ребара... па мало богме и кртиница. *Шапч.*

кр̏тињāк м = кртичњак **1.** *гомилица, хумка на површини земље коју је изрила кртица.* — Ту и тамо провирује по који лањски кртињак. *Крл.* **2.** *кртичје легло испод земље.* — фиг. Три пута... разбисмо главе о том поповском кртињаку. *Шен.*

кр̀тица ж зоол. **а.** *врста малог сисара црне длаке који живи под земљом и има предње ноге и рило прилагођено за копање* Talpa europaea. **б.** мн. *род таквих сисара* Talpidae. *Терм. 4.* **в.** *крзно таквог сисара.*

Изр. марљив, вредан као ~ *врло марљив, неуморан у раду.*

кр̀тичёње с *гл. им. од* **кр̀тичити.**

кр̀тичијй, -ā, -ē = кртичји *који се односи на кртице, који је као у кртице.*

кр̀тичин, -а, -о *који припада кртици*: ~ длака.

кр̀тичити, -им несврш. индив. *радити марљиво као кртица.* — Израз ... снаге што се одједном распојасава у човеку ... осуђеном да мрави је и кртичи. *Петр. Б.*

кр̀тичји, -ā, -ē = кртичији. — Обиграо собу кртичјим погледом. *Вучо.*

кр̀тичкй, -ā, -ō *који је својствен кртицама.* — Јагми за кртичким кућењем. *Петр. Б.*

кр̀тичњāк м = кртињак. — Стаде да се миче и рује као крт под кртичњаком. *Перк.* фиг. Целом дужином улице ... дизали су се асфалтни кртичњаци настали од неексплодираних граната. *Ћос. Б.* Чак се и визија о њиховом трагичном положају била завукла у дубоке кртичњаке. *Вучо.*

кр̀то и **кр̀то** прил. *на крт начин, хладно, сухо, безосећајно.* — Ћутао је тако недељама. А онда би одједном ... проговорио кратко и крто, и то увек најтежу и најцрњу реч. *Андр. И.*

кр̀тō, кртòла м покр. *кошарица, сепет.* — Брала је дозреле вишње и стављала их у крто што јој је висио о лијевој руци. *Ћип.* Кртоли бокова равних и трбушастих. *Наз.*

кр̀тов, -а, -о *који припада крту.*

кр̀товина ж *кртичњак. И-Б Рј.*

кр̀тог м *неред; смеће, ђубре.* — Из кртога извирују чаше и чокањи. *Кош.* Ти мети, ишчисти кртог из углова. *Глиш.* Бацила [је] кроз прозор рибљи кртог. *Божић.*

кр̀тожёње и **кр̀тожёње** с *гл. им. од* **кр̀тожити.**

кр̀тожити и **кр̀тожити,** -им несврш. *правити кртог, чинити по соби нечистоћу и неред. Вук Рј.*

кр̀тōла ж нем. покр. **1.** *в. кромпир.* — Да сваки своју гледа марву и да сади у миру кртолу. *Март.* Додијала пура и кртола, па би јела халве и печења. *Ћор.* **2.** бот. *задебљали подземни део неких биљака у којему су нагомилане хранљиве материје, гомољ.* — Њих [миродија] је највише у облику корена ... кртола. *Батут.*

кр̀толаст, -а, -о *који је попут кртоле, гомољаст.*

Изр. кртоласте биљке бот. *биљке које стварају кртоле.*

кр̀тòлац, -óца и **кр̀тóлац,** -лца м покр. *в. кошарица. Деан. Рј. и Прав.*

кр̀толйште с *место где је била посејана кртола, кромпириште.*

кр̀торòвина ж *кртичњак. Вук Рј.*

кр̀тōст, -ости ж *особина онога што је крто.*

кр̀тòчић м *дем. од кртолац.* — Гледала га ... са крточићем изабраног грожђа у руци. *Шимун.*

кр̀ув м покр. *в. крух.*

кр̂уг м (лок. кру́гу; мн. кр̂угови, ген. кругóвā и кр̂ӯгōвā) **1. а.** *део равнине, ограничен кружницом; кружница.* — Велика птица зврјала је високо описујући кругове. *Јонке.* фиг. Описује огроман круг речима око ситне мисли. *Каш.* **б.** *збијен ланац људи или предмета који представљају такав или сличан облик.* — Зачас се начини око чиче велик круг људи. *Ранк.* Један је аутомобил покушао пробити круг око мене. *Козарч.* Очи блистаху непомично у црном кругу трепавица. *Војн.* **2.** *округла површина намењена за разне сврхе.* — Плесач обухвати своју даму и крене, клижући се на крају круга, у куту дворане. *Крањч. Стј.* Вожње [се] одржавају ... на равном терену унутар стазног круга. *Аут.* **3.** *предмет који има облик колута, прстена.* — Не могу да сломим тај жељезни круг. *Уј.* **4.** покр. *округао плитак суд из којег се једе, тањир, пладањ.* — На стијенама [бијаху] полице пуне кругова и здјела. *Мат.* **5.** *затворен, ограничен простор*: болнички ~, касарнски ~, логорски ~. — Приморавади [су] их да се са оковима крећу по тамничком кругу. *Вујач.* **6.** фиг. **а.** *затворен ланац, ред, низ радња, догађаја који сви заједно чине развитак, остварење чега.* — У кругу се ратарски посли враћају. *Марет.* Ту су пјесме ... из свега онога богатог круга доживљаја кроз које су наша дјеца пролазила у низу посљедних славних година. *Ћоп.* **б.** *подручје, сфера какве делатности.* — Излази из круга књижевности. *Марј. М.* **7. а.** *група људи здружених каквим везама, интересима.* — Тај догађај размахао је у круговима анексиониста још већу буру. *Цар Е.* Сваким даном се проширивао круг присталица народноослободилачког покрета. *Јак.* **б.** *професионална заједница људи.* — Данас ... је зарада стална брига у нашим књижевним круговима. *Поп. П.* У официрским круговима сматрао је сама себе равним с вишим официрима. *Јонке.* **8.** спорт. **а.** *згодитак у гађању.* —

У такмичењу за првенство државе у гађању из војничке пушке... прво место освојила је екипа Словеније са 2.407 кругова. *Пол. 1958.* **б.** мн. *покретна гимнастичка справа, карике.*

Изр. дефиниција у кругу, ~ у доказивању лог. *доказ помоћу премисе коју би тек требало доказати*; кругови пред очима (мотају се, витлају се и сл.) *знак болесног стања непосредно пред несвестицом*; квадратура круга мат. а) *претварање круга у квадрат једнаке површине, што се сматра нерешивим питањем*; б) *оно што се не може решити*; Месечев ~, Сунчев ~ *разнобојни круг, прстен који се каткада може видети око пуна Месеца или око Сунца*; на лево круг(ом)! војн. *заповест да се војник окрене за 180°*; поларни ~ геогр. *поларник, стожерник*; у (нај)ужем кругу *међу најближима, најприснијима*; вртети се у кругу *остајати увек на истоме*; зачарани (магијски) ~ а) празн. *простор који се помоћу магијских средстава може учинити неприступачним непријатељским силама*; б) фиг. *животне околности, прилике које се не могу променити*; Земљин круг геогр. *Земљина кугла, лопта.*

кру̀гатица ж зоол. нар. *црнокруг, поскок.* — Груба ти је змија кругатица... страх је мене змије кругатице. *НПХ.*

кругла̀на ж неодом. *в. куглана.* — Бијаше овећи простор, насут шљунком са руском кругланом. *Леск. Ј.*

кру̀гља ж заст. *в. кугла.* — С истока рађало се сунце... златна кругља дизала се иза горе. *Новак.*

кругља̀на ж неодом. *в. куглана.* — Руши се на кругљани, као да врача. *Вел.*

кру̀гљати се, кру̀гљам се несврш. *в. куглати се.* — Ти се безбрижно кругљаш. *Дук.*

кру̀гљица ж *дем. од кругља.* — Ријетке кругљице леда... ударале [су] о прозор. *Ков. А.*

кру̀го с необ. *крајња, кружна одбрамбена линија.* — Па у Турке јуриш учинише, и Турцима круго проломише. *НП Вук.*

кругӧлик, -а, -о *који је сличан кругу.*

кругӧлико прил. *чинећи кружне покрете.* — [Гледала је] ручицу с црвеним длаком којом је [дијете] круголико махало. *Крањч. Стј.*

кру̀жан, -жна, -жно **1.** (одр.) *који припада кругу*: кружни исечак, кружни лук, кружни одсечак. **2.** *који има облик круга.* — Раскопа кружан вирић да се накупи бистра вода у њему. *Лал.* **3.** *који се врши у кругу*: ~ струја, ~ кретање. — Замисао њемачке... команде била је да се кружном офензивом обухвати главнина наших снага. *Ч-М.*

Изр. ~ пила, тестера, ~ предилица техн. *машинска ротациона пила, тестера предилица*; кружни хоризонт поз. *стражња полукружна кулиса на позорници која представља небески свод.* — Задње платно... тзв. кружни хоризонт... се навлачи помоћу нарочитих... воћица. *Поз. 1948.*

кру̀жа̄т, -а́та и **кру̀жат** м покр. тал. *чохана кратка горња одећа без рукава.* — Ухвати га за пуце на кружату и... потапша га по рамену. *Мат.*

кру̀жац, -у́шца м *в. крушац.* — Човјек... притеже торбу — у њој кружац соли. *Сиј.*

кру̀жӗње с *гл. им. од кружити (се).*

кру̀жет м *в. кружат.* — Иде улицом у одугом четвероугластом »кружету. *Кал.*

кру̀жити, кру̀жӣм несврш. **1. а.** *чинити, описивати у лету кругове.* — Бомбардери и данас круже тражећи нас. *Дед. В.* фиг. Мисао Јанова лети, кружи, истражује. *Сим.* **б.** *чинити, вршити чиме кружно кретање.* — Рука му наиђе на празнину, кружећи по њој, напипа опет горњу ивицу стијене. *Ћоп.* **2.** *окруживати, опкољавати.* — Бело као снег лице... су густи праменови црне косе кружили. *Јаки. Б.* Све што нас кружи јест обмана. *Наз.* **3.** *ићи завојито, спирално, кривудаво, вијугаво мењајући често правац; блудети, лутати, тумарати, обилазити.* — Перивојем круже стазе. *Леск. Ј.* Авет дворцем кружи. *Бој.* фиг. Искидане мелодије круже мојом душом. *Панд.* **4. а.** *ићи од руке до руке, ширити се, колати.* — Плетара [оплетена ракијска боца] кружи. *Сим.* Кроз пословне кругове почеше да круже прво неповољне вести. *Ћос. Б.* **б.** *ићи, тећи у кружном правцу.* — Измењивали су топле речи... од којих им је још живље кружила крв. *Андр. И.* **5. а.** *окретати се, обртати се око чега.* — [Од планета] се стали отцепљивати обручеви... непрестано се окрећући око своје оси, а кружећи око свога центра — планете. *Ком.* **б.** *стално се налазити, задржавати се око некога.* — Љубав Станковића... осећа [се]... да непрекидно кружи око изабраних личности. *Прод.*

Изр. ~ оком (очима), ~ погледом *гледати тражећи, истражујући нешто.*

~ **се 1.** *в. кружити (1).* — Над Нехај-градом црн се гавран кружи. *Крањч. С.* **2.** *показивати се, испољавати се у облику кругова.* — Под очима се кружила модра суморност. *Бег.* **3.** *претварати се губећи способност гледања (о очима).* — Из отворених

уста бијаше рећи дах, очи се почеше кружити... Мало, мало, па и дах престаде. *Вес.*

кру̏жић, -а и **кру̏жић,** -и̏ћа м **1.** *дем. од круг.* **2.** *мали послужавник, тањирић.* — Дјевојка донесе... на кружићу скадарске икре. *Мат.*

кру̏жница и **кру̏жница** ж мат. *затворена крива црта којој су све тачке једнако удаљене од средишта.* — У јутарњем свјетлу засја около наоколо непрекинута кружница обзорја. *Перк.* фиг. Слика носи у себи прозирну јасноћу дубоког доживљаја, заокруженог хармоничном кружницом животног искуства. *Крл.*

кру̏жно прил. **1.** *у облику круга.* **2.** *идући унаоколо. Бак. Реч.*

кружно̀усте, -ӱстӑ̄ ж мн. зоол. *в. колоусте. ЕЛЗ.*

кру̏жок м рус. **а.** *омањи круг људи организован ради каквог заједничког рада, занимања.* — Идеолошко васпитање кадрова текло је... преко... разних кружока и курсева. *Комун. 1951.* **б.** *група људи повезана међу собом каквом везом (најчешће друштвеном).* — Ту би нашао кружок који би га срдачно примао. Мали кружок: домаћин, домаћица. *Леск. Ј.* И он има своју недељу када му долази »кружок«. *Петр. В.*

кру̏лити, -и̏м несврш. покр. **1.** *изводити испрекидане, јаке, оштре гласове (о свињама).* — Свиње стале очајно цвилити и крулити. *Кол.* **2.** *крчати, бурлати (о празном желуцу, празним цревима).* — Круле им желуци од глада. *Ков. А.* Чудне свирке у царевој земљи, на све стране круле празна цријева. *Пав.*

кру̏љёње с *гл. им. од крулити и крљити.*

кру̏љити, -и̏м несврш. *в. крулити (2).* — Од киселе воде круљи и претаче се у цријевима. *Донч.*

кру̏мпијер, -е́ра м покр. *в. крумпир.* — Ваде запретене крумпијере из жераве. *Ћип.*

кру̏мпи̏р, -и́ра м = кромпир.

кру̏мпираст, -а, -о *који је као крумпир.* — Канцелист крумпираста носа приђе. *Шов.*

крумпи̏рача ж = кромпирача. *Бен. Рј.*

крумпи̏рӑш, -а́ша м шаљ. = кромпираш. — Зар не, стари крумпирашу? — обрати се он на штабног наредника. *Јонке.*

крумпи̏рина ж *аугм. и пеј. од крумпир.*

крумпи̏рић, -а и **крумпи̏рӣћ,** -и́ћа м *дем. од крумпир; млади крумпир.*

крумпи̏рӣште с = кромпириште.

крумпи́ров, -а, -о *који припада крумпиру, који је од крумпира.*

крумпѝрӯждер м погрд. *крумпираш.* — Мене су исмијавали да сам крумпирождер. *Бен.*

кру̏на ж лат. **1. а.** *златни венац или врста капе с драгоценим украсима као симбол власти владара*: царска ~, краљевска ~. — фиг. Свиће зора... Пурпур на плећима, а на глави круна. *Наз.* **б.** фиг. *владарска власт и сам владар као носилац власти.* — Круна [је] позвана да им... штити устав. *Кум.* Није могао бити једновремено и јавни заступник народа и тајни саветодавац круне. *Јов. С.* **в.** *круни сличан лик или слика на грбу, ордену и сл. као знак родовског достојанства или одликовања.* — Шаље [ти]... писмо у великим кувертима с грофовском круном. *Бег.* У знак милости наше... нек светог оца овде одене... ред круне нам гвоздене. *Кост. Л.* **2.** *венац или што слично што се ставља на главу као симбол чега (нпр. младенцима при венчању).* — Поп се не види, а њима [младенцима] неко меће круне на главу. *Рист.* [Изишао је] у процесију с бичем и трновом круном. *Франг.* **3.** фиг. *највиши ступањ нечега, врхунац, завршетак.* — Као да се свака љубав мора довршити браком, као да је брак круна свему. *Коз. Ј.* Тај говор представља круну наших двогодишњих теоретских напора. *Пол. 1950.* **4. а.** *горњи део дрвета који чине гране с лишћем, крошња.* — Лептири... полијетаху на круне стабала. *Крањч. С.* **б.** *в. круница (2).* — Нестане га... као цветне круне што се нагло распу у јесење ноћи. *Рак.* **5.** *перје на глави птица у облику капице.* **6. а.** *горњи, видљиви део зуба који се налази изнад десни. НЧ.* **б.** *навлака, кошуљица од злата или метала која се ставља на зуб да га сачува од кварења.* **7.** *део ноге животиње на којему се рожната површина копита или папка спаја с кожом.* — Из груди се отргне... стењање... као у коња када им усијаним гвожђем оперирају мјесто на круни копита. *Матош.* **8.** *новчана јединица неких држава*: чехословачка ~, шведска ~. **9.** техн. *вршак свредла за бушење метала обрубљен дијамантима.* — Дијамантске круне за бушилице су веома скуп алат. *Пол. 1950.*

Изр. неће му пасти ~ с главе разг. *неће изгубити ништа од свога (умишљеног, уображеног) достојанства.*

кру̏наст, -а, -о **а.** *који је сличан круни, који има на себи нешто попут круне.* — Чувари... опкољени пазе с крунасте куле. *Гал.* **б.** *који има на глави ћубу, ћубаст, капораст (о птици)*: ~ голуб, ~ кокош.

кру̏нац, -нца м бот. *в. грашак. Свезн.*

кру̏нӑш, -а́ша м **1.** зоол. **а.** *онај који има на глави ћубу (о птицама)*: ~ голуб,

орао ~. **б.** само у изразу: зубатац ~ *нарочита врста морске рибе зубаца с израслином на горњем делу главе* Dentex gibbosus. *Рј. А.* **2.** заст. *врста сребрног новца у бившој Аустро-Угарској.* — Бакоња одријеши из једног крајичка убруса пет крунаша. *Мат.*

крȕнидба[1] ж *крунисање.* — Сукоб ... [је] добивао све више политичко обиљежје, особито послије ... крунидбе. *Пов. 2.*

крȕнидба[2] ж *круњење, љуштење кукуруза. Р-К Реч.*

крȕнидбен, -а, -о *који се односи на крунидбу, који је одређен за крунидбу*: ~ присега, заклетва, ~ црква.

крунисáвати (**се**), -ȉсāвāм (се) *несврш. према крунисати (се).*

крȕнисање с *гл. им. од крунисати (се).*

крȕнисати, -ишēм сврш. и несврш. = крȕнити **1. а.** *ставити, стављати према одређеном церемонијалу владару при ступању на престо круну на главу као знак владарске власти.* — Зар не знаш да се у Жичи наши краљеви крунишу? *Чол.* **б.** *ставити, стављати коме венац на главу као знак признања достојанства, награде, славе и сл.* — Крунишу тебе вијенцем мученика. *Уј.* **2.** фиг. *завршити, завршавати што успешно, наћи, налазити се на врху чега.* — Не могу ипак да не поменем књигу једну којом је оседели мудрац ... крунисао своју мислилачку каријеру. *Цар М.* Ова спознаја крунише пут ... сваког човјека на овој земљи. *Л-К.*

Изр. ~ победом *победити*; ~ успехом *успешно завршити.*

~ **се 1.** *примити круну као знак владарске власти.* — Кад је дошао на престоље, убрзо је заборавио да би се имао крунисати. *Шиш.* **2.** *имати као резултат, постизати, завршавати се.* — Напори Завода крунишу се сваког дана сјајним открићима. *Пол. 1950.*

крȕнити, -ȉм сврш. и несврш. = крунисати. — Слободи је пир велики кад јој синци круне вилу. *Њег.* фиг. Љетна ноћ нас звијездам' круни. *Војн.* Сиједа коса крунила му мирно и племенито чело. *Кум.* Гране ... су дјеломице покривале вијенац који је крунио зид. *Шкреб.*

~ **се** = крунисати се. — Пруски се владар дозволом њемачког цара крунио за пруског краља. *ОП 1.*

крȕнити, крȕнӣм несврш. **1. а.** *одвајати у малим честицама, дробити, ситнити, претварати у мрве.* — Оним истим машицама ... играше се расијано, крунећи иловачу којом је био облијепио поклопац на казану. *Андр. И.* **б.** *одвајати, откидати зрње са кукурузног клипа.* — Сањао сам како круним печен кукуруз и топлим зрњем пуним уста. *Бан.* **2.** *обарати, стресати.* — Путниче на уранку, што први круниш росу неначету! *Макс.* Радекић је оборених очију крунио пепео с цигарете. *Ћоп.* **3.** фиг. *чинити мањим одвајајући део по део, смањивати, слабити бројчано.* — После три дана гоњења ... и пораза који су је крунили и копнели, чета више није могла ни смела да се креће дању. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *рушити се полако због отпадања ситних делова.* — Прекрасни мраморни стубови ... почели се крунити. *Нен. Љ.* **2.** *одвајати се од чега у малим честицама, издвајати се, дробити се.* — Ситни каменчићи крунили [му се] испод ногу. *Шуб.* Скуте диже да се не опраше, а рукаве да с' не круни злато. *Шимун.* **3.** *падати откидајући се од чега, отпадати; тећи, цурити у капима.* — Кошуљица на житу пуца и зрно се круни. *Пав.* Сузе му се круне низ образе. *Бен.* фиг. Зар се са нашега убрзаног живота исто тако не круне дани и године! *Шапч.* **4.** *постајати мањи, ситнији, слабији бројем, садржајем, важношћу, осипати се, опадати, слабити.* — Владина већина ... почињала је да се круни. *Јов. С.* Здравље јој се круни. *Скерл.*

крȕница ж **1. а.** *дем. од круна (1).* **б.** *врх, вршак чега.* — Распалила се мала црвенкаста круница усијаног дуванског пухора. *Крл.* **2.** бот. *део цвета који се састоји од одвојених или сраслих цветних листића, венчић* corolla. — Два спољашна круга листића, чашица и круница чине цветни омотач или перијант. *Станк. С.* **3.** зоол. *њубаста шева* Alauda arborea. *Бен. Рј.* **4.** *в. круна (6). Свезн.* **5.** црквено. **а.** *танка врпца с нанизаним куглицама ради одбројавања изговорених молитава, бројанице, число.* — Дани ... низали се једни за другима као зрнца у круници. *Мишк.* Он узе мало распело с крунице која му је висила о боку. *Андр. И.* **б.** *саме такве молитве.* — Извадио число ... и већ начео вјеровање друге крунице ... кад нешто зајеца у папрати. *Горд.* Стиже још да до доручка измоли тридесет пута круницу. *Дав.*

Изр. очитати коме круницу *строго приговорити коме, прекорети кога.*

крȕничāр м зоол. *в. пупавац* Upupa epops. *Финк.*

крȕничāрка ж *женска особа која често моли круницу.* — Групе фронташа ... забиле се међу круничарке. *Гор.*

крȕничаст, -а, -о *који је попут крунице.* — Умукли се и ... пси и све се »утажбало« заглушено ... од милионског кретања сивих звјезданих и круничастих тјелешаца. *Лал.*

крȕничнӣ, -ā, -ō *који се односи на круницу (2)*: ~ листић.

крунѝчати, -ām несврш. *молити круницу.* — Браћа [фратри] круничају ... у цркви. *Павл.*

крȕниште с архит. *зупчаст грудобран на врху ваљске, спољне стране бедема или куле.* — Прегледаӧ је [кнез] круништа и топове. *Нех.* Стражари нас сагледаше с тврђавних круништа. *Креш.* фиг. С круништа мисли варнице лете. *Уј.*

крȕпка ж **1.** *дем. од круна.* **2.** *круница (3). Бен. Рј.*

крȕњив, -а, -о *који се лако круни, дроби, ломљив.*

крȕњивӧст, -ости ж *својство онога што је крунљиво.*

крȕновина ж ист. *с круном наследно везана земља у бившој Аустро-Угарској.* — Распаст ће се све те краљевине и крановине ... распаст ће се као дȕге расушена бурета. *Кол.*

крȕнскӣ, -ā, -ō *који се односи на круну.* Изр. крунска добра ист. *приватни посед краља*; крунске колоније ист. *британске колоније које су биле под директним надзором министарства за колоније и којима су управљали искључиво чиновници именовани из Лондона*; ~ веће ист. *седница министарског савета којој председава краљ*; ~ сведок *главни, најважнији сведок на суђењу.*

крȕнчица ж **1.** *дем. од круна.* — Женска је крабуља била у сукњи од ... броката ... на тјемену јој је блистала круна од крупних алем-камена, а око крунчице савијала се ... свилена копрена. *Кум.* **2.** зоол. *крунаста, шумска шева* Galerita cristata. *Финк.*

крȕњача ж *строј, машина за круњење кукуруза.* — Пропустио кроз круњачу торбицу кукурузних клипова да би живину захлебио. *Рад. Д.*

крȕњенӣк м заст. *окруњен владар.* — Потврди Коломан и други по њем круњеници нашу хрватску старину. *Шен.*

крȕњӗње с *гл. им. од крȕнити (се).*

крȕњӗње с *гл. им. од крȕнити (се).*

крȕп м енгл. мед. *заразна упала грла и других органа за дисање коју прате тешкоће при дисању и гушење, дифтерија.* — Дијете ... се гуши у крупу. *Десн.*

крȕпа ж **1.** *лед у облику ситних и крупнијих зрна, град, туча.* — Гледа љетне, сиве облаке што над усјевима крупом пријете. *Ђип.* Смлавит ће нам поље крупа. *Кос.* **2.** *цела или уситњена зрна разних пољопривредних култура која служе као храна.* — Плодови орашица и крупа код које су семени и плодов омотач срасли (пшеница, кукуруз и друге траве) ... *Станк. С.*

крȕпан, -пна, -пно (одр. крȕпнӣ; комп. крȕпнијӣ) **1. а.** *који се састоји од истоврсних делова, честица већег обујма, запремине*; супр. ситан: ~ песак, ~ снег, ~ брашно. — Шетао је лагано по соби и брисао ... крупни зној са чела. *Ков. А.* На првој страни ... новина писало је крупним словима ... *Јак.* **б.** *који је великог обима.* — Свуда око ње [кућице] крупне и високе јеле под снијегом. *Чол.* **2. а.** *који је великих димензија.* — Кит је најкрупнија животиња. *Петр. М.* Мумла крупно звоно с цркве. *Каш.* **б.** *који је великих, широких костију, широк.* — Омален је, једар и крупан. *Шен.* Нечија крупна шака спустила му се на главу. *Пав.* **в.** *који се састоји од великог броја чега.* — Војска нам је нарасла из партизанских одреда у крупне јединице. *Дед. В.* **г.** *који је великог замаха, широк, развучен (о корацима).* — Шетао је крупним корацима по канцеларији. *Уск.* **3.** *који има велика материјална средства, велике могућности; који је великих размера.* — Владајућу класу представља крупна трговачка буржоазија. *Ант. Л.* Наша цивилизација и техника траже ... крупну индустрију. *Пол. 1957.* **4. а.** *који је велик по моћи, јачини, интензитету.* — Отиде у шумарак гдје зачу крупно смијање. *Мат.* **б.** *снажан и дубок (о гласу).* — Чуо му је ... крупни баритон. *Новак.* Викнуо [је] својим крупним, звонким басом. *Петр. В.* **в.** *који заузима истакнут углед, положај, који одлучује о чему.* — О слави му долазе све први трговци и крупни чиновници. *Срем.* Све су то биле крупне личности, с великим утјецајем. *Франг.* **5. а.** *важан, знатан, значајан; врло озбиљан.* — Дјетету су надјели име Хрустем, јер се то име чинило крупно. *Сиј.* Ви имате једну крупну ману. *Јанк.* Било је ту и других ... крупних питања и задатака. *Кол.* **б.** (у именичкој служби) *оно што је важно, значајно.* — Кад год је требало о чему крупнијем већати — одмах су позивали чича-Срећка. *Вес.* По ситном се гата крупно. *Вел.*

Изр. ~ износ, ~ свота (сума) *велика свота новаца*; ~ новац, ~ монета *новац у новчаницама велике вредности*; ~ корак напред фиг. *велик напредак*; ~ разговор *неугодан, оштар разговор*; пале су крупне речи *дошло је до сукоба, свађе*; ~ стока *волови, краве, биволи*; у крупним цртама, потезима (испричати, изнети) *оно што је битно, основно (испричати, изнети).*

крȕпара ж *млин који крупно меље.* — Задруга [је] муку мучила да своју крупару усавршши и претвори у модерни млин. *Пол. 1959.*

крупа̀рина ж *в. крупнина (2).* — Оно што је било крупарине одвојио сам, и то ти нећу ни показати. *Радул.*

крȕпатица и **крȕпатка** ж зоол. *врста речне рибе, платица* Blicca argyroleuca. *Вук Рј.*

крȕпијȅ, -ѐа м фр. = крупје *особа која руководи игром код хазардних игара, а код рулета ставља у покрет куглицу.* — Крупије за рулетским столом стално позива. *Пол. 1958.*

крȕпити, -ȉм несврш. *гристи, ситнити.* — Крупе коњи из шарагаља тупим звуком сено жуто. *Чипл.*

крȕпица ж **1.** *крупно млевено брашно.* — Можда ћу имати прилике ... да им скухам ... гуску динстану у крупици или рижи. *Јонке.* Све те ... разне каше од кукурузне крупице ... налик су на мећу за свиње. *Чол.* **2.** *веће комаће камене кухињске соли (најчешће се употребљава за стоку).* — Застао је пред једном радњом са марамама, косама и крупицама соли. *Ћос. Б.* Оток [на нози] тврд ка' крупица соли. *Рад. Д.*

крȕпичав, -а, -о *који је као крупица, дробљив, сипкав.* — Пожутје снијег под свјетлошћу, брашњав, крупичав и ружан. *Лал.*

крȕпљȅ, -ѐа м фр. = крупије.

крȕпнӣк и **крȕпнӣк** м бот. *врста жита чије се зрно тешко одваја од љуске а употребљава се као сточна храна* Triticum dicoccum. *Терм. 3.*

крупнӣна ж **1. а.** *стање онога који је крупан.* — Крај све своје крупнине попе се плавуша попут пера на кочију. *Шен.* **б.** *крупна, важна ствар.* — Критик не смије ни у ситницама гријешити ... ако хоће да неупућене одврати од крупнина. *С 1937.* **2.** *новац у крупним новчаницама.*

крȕпница ж **1.** *крупна, важна ствар;* супр. ситница. — Крупнице из младости постају ситнице у зрелости и старости. *Рад. Д.* **2.** агр. покр. *врста крупне јабуке. Рј. А.*

крȕпно прил. **1.** *великим корацима; великим словима и сл.* — Стаде крупно корачати с краја на крај канцеларије. *Уск.* У грунтовници пише крупно као шака. *Бен.* **2. а.** *јако, снажно по интензитету.* — Срце му је куцало крупно и ретко. *Ћос. Б.* **б.** *у дубоком, ниском тону, дубоко (о гласу).* — Говори крупно и промукло. *Лаз. Л.* Осе ... зује зукасто и крупно. *Сим.* **3.** фиг. **а.** *с тешким последицама.* — Само да се није све тако крупно свршило. *Ков. А.* **б.** *јако, дубоко, озбиљно.* — Што се оно мало прије бијаше онако крупно замислио? *Јурк.* Седне тако ... па главу у шаке и све нешто крупно брине. *Вукић.* **в.** *с тешким, оштрим изразима (говорити, псовати).* — Опсова крупно. *Вес.* То је одвише крупно и немилице казано. *Јаг.* **г.** *у главним цртама.* — Крупно [је] избележила ... извјештај друштва. *Каш.*

крупно- *као први део сложеница казује да је крупно оно што значи други део сложенице:* крупноглав, крупногорица, крупноок и сл.

крупнȍглав, -а, -о *који има крупну главу.* — Посебна су хрпица змија крупноглаве змије. *Финк.*

крупнȍгорица и **крупногȏрица** ж *шума са високим дрвећем. Р-К Реч.*

крупнȍзрн и **крупнозр̏нат,** -а, -о *који се састоји од крупних зрна.* — Указа се леп крупнозрн кречњак беле боје. *О 1875.* Највише је [галенит] једар и упрскан у стијењу, па ствара крупнозрнате ... накупине. *Туђ.*

крупнȍлиснат и **крупнолȉснат,** -а, -о *у кога је крупно лишће.* — Укус пушача се све више окреће ... на штету крупнолиснатих америчких дувана. *Пол. 1959.*

крупнȍок, -а, -о *у кога су крупне очи.* — Крупноока, лепа, кудрава црна деца. *Петр. Б.*

крупнȍрек, -а, -о *који обилује крупним, јаким речима.* — Тако му је и поезија испала крупнорека и празна. *Михиз.*

крȕпнōст, -ости ж *крупноћа.* — Критик претјерује да крупност буде крупнија. *Шим. С.*

крупнȍћа ж *стање онога који је крупан, онога што је крупно.* — Красота њезиних црта и облика изгубила [се] у крупноћи. *Леск. Ј.* Волео је да преплаши ћаке својим гласом и својом крупноћом. *Поп. Ј.*

крȕпњати, -ȃм и **крȕпњети,** -пњȉм несврш. *постајати крупнији.* — Поткидао [је] доње лишће да репа боље крупња. *Андр. И.* Јелка [је] почела крупњети у пасу. *Шимун.*

крȗт, крȕта, крȕто (одр. крȗтӣ; комп. крȕћӣ) **1.** *који се не може гњечити, месити, који је тврд при опипу, пипању, који не мења лако свој облик;* супр. мек(ан). — Извуче чувидски нос од крута папира. *Вел.* Испод рукава истицале су се круте ... беле манжете. *Чипл.* **2. а.** *који чврсто стоји, темељит; збијен, масиван.* — Шија му крута и масивна. *Каш.* Омален, али зато широк и крут у плећима. *Вујач.* **б.** *који је лишен способности кретања, непокретан, укочен.* — Лева нога је нешто крута у колену. *Сек.* Обневидео [је], занемео и крут од пића. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *који је крајње уздржљив у испољавању осећања, чувствима и унутрашње топлине, хладан.* — Нек' будем крут, ал' не неприродан. *Богд.* Крут и строг, он није знао за интелектуалну нежност. *Скерл.* **б.** *који је претерано строг у понашању, који се строго придржава правила у опхођењу, неприродан, извештачен.* — У ... пози свјесно истичући

своју личност, крут. *Бег.* Стихују учене поеме и суве сонате, круте и намештене. *Грол.* **4.** фиг. **а.** (обично мн.) *који се оштро разликује, чврст, оштар.* — Супротности прелазе једна у другу путем прелазних чланова, нема крутих и оштрих граница. *Лог. 2.* Крутих боја и сувише оштрих тонова у природи нема. *Цар М.* **б.** *који је укочен, без покрета, без живости.* — Прозорске иконе су са површном израдом и крутим линијама својим ... далеко од савршенства. *БК 1906.* **5.** фиг. **а.** *који је строг и непопустљив према себи и према другима; који се не да поколебати, упоран.* — У ... крутим догматичарима, ситничарима и окорним злопамтилима ... он ... је био скоро немогућ. *Грол.* Ти не смијеш се понизит никако, већ остат крута, остат поносна. *Огр.* **б.** *претерано строг, немилосрдан, окрутан, суров.* — Аустрија је увела [у Босну] крут режим. *Јов. Ј.* То бијаше капитал муком стечен у крутој овој земљи. *Кол.* **в.** *који је немилосрдан, тежак по својој неизбежности, доследности.* — Ово [је] истина ќрута и неумољива. *Рад. Стј.* Један се догађај развијао из другога ... по некој крутој логици. *Кол.* **г.** *који изражава, испољава непопустљивост, немилосрдност, суровост.* — Глас му је крут, шкрипи у њему нека сваћа. *Лал.* А оне голе, изморене сјене ... осјетиште крутих ријечи бреме. *Комб.* **6.** фиг. **а.** *пун тешкоћа, тегобан, напоран.* — Одржаше круте борбе против Турчину. *Павл.* Поштено сноси сиротињу круту. *Змај.* **б.** *који производи утисак тегобности, безизлазности, суморности.* — Старост пуста, осамљена, без утјехе ... која чека те несретнице, бијаше нацртана толи крутим али вјерним бојама. *Војн.* **7.** *врло хладан, оштар, јак по интензитету (о студени, хладноћи).* — Била крута зимска ноћ. *Кум.*

Изр. ~ кошуља *кошуља којој је предњи део који покрива прса уштиркан*; ~ рука *претерано строга дисциплина.*

крӯтан, -тна, -тно покр. *в. крут (5б).* — Ти лијепо знаш какав је Махмут; напрасит, крутан, невјеран. *Љуб.*

крӯтати се, крӯтӑм се несврш. *постајати крут, тврд (о леду).* — Онемогло сунце тек слабе расипа свјетлаце и лед тај крута се, пуца. *Коз. И.*

крӯтељаст, -а, -о *подебео, дебељаст.* — Обоје су били још у снази и држећи: обоје омалено и крутељасто. *Вес.*

крӯтило с *в. штирак. Р-К Реч.*

крӯтити, крӯтӣм несврш. *чинити да што буде круто, тврдо*: ~ рубље. — [Извор-вода] тијело крути. *Јурк.* Коке су опружале и крутиле шију да се дограбе мрвица. *Богдан.*

~ **се 1.** *постајати крут, укрућен, напет, затегнут, чинити себе крутим, укоченим.* — Израз лица почиње да се крути и да се навлачи неком стравом. *Лаз. Л.* Трескали су поткованим чизмама и крутили се пред старешинама. *Јак.* **2.** фиг. *правити се важан, кочити се, кочоперити се.*

крӯтнути, -нӗм несврш. *постајати крут.* — Девојчине дојке крутну у јаком грчу. *Андр. И.*

крӯто прил. (комп. крӯћӗ) **1.** *укрућено, укочено, непомично.* — Командант је стајао круто, прав. *Ћос. Б.* Гордо [је] сукао брке, врат круто држао. *Рад. Д.* **2.** *чврсто, тврдо.* — Назувке најприје он навуче ... што копче од сребра их спучаху круто. *М-И.* **3.** *оштро, строго.* — Круто јој погледа у очи. *Ћип.* **4.** *држећи се строго форме, сухо, дословно.* — Уредник ... наведена мерила није примењивао круто. *Поп. Б.* Сваку културну особину треба ... схватити не формално и круто, него еластично. *Мј. 1936.* **5.** *без милости, немилосрдно, немило, окрутно, сурово.* — О анђеле уморени круто! *Краљч. С.* Пред сто љета ... Јелењани круто кметоваху граду. *Шен.* **6.** *горко, болно.* — Јадоваше и ... нарицаше круто: Ај судбино, не судбовала! *Март.* **7.** покр. **а.** *јако, врло, весма.* — Круто си се преварио, круто. *Шен.* **б.** *дубоко.* — Наскоро круто усну. *Горд.*

крӯтӧст, -ости и **крутӭња** ж *особина или стање онога који је крут, онога што је круто.*

крутӯљав, -а, -о *дебељаст.* — Погледа га онако крутуљава, погурена, потуљена, како крије очи. *Ранк.* Беше мало крутуљавији и омањи, није као покојни Јанко. *Глиш.*

крӯћӗње с *гл. им. од крутити (се).*

крӯћина ж *крутост.* — [Поток] скинуо се са камене крућине ... још задихан од мучног боја, запенушен. *Кос.*

крӯх м = хлеб **1.** *људска храна од брашна, мешаног с водом, ускислог и испеченог на ватри*: пшенични ~, бели ~, црни ~. Почеше служити чајем са прженим ... крухом. *Том.* фиг. Домовино ... круше наш свагдашњи! *Матош.* **2.** нар. *храна уопште.* — Коње је имао и круха до грла. *Бен.* Можда ће ми крух бити исто тако течан и без намјесништва. *Вел.* **3.** фиг. *средство за живот; зарада, служба.* — Поштен човјек ... својим властитим рукама зарађује свој крух. *Крл.* Горак је крух морнарски. *Кум.* Ја чувам свој крух и своје мјесто. *Ћоп.*

Изр. без руха и круха (бити) *без ичега (бити)*; бити (живети) на белом круху *очекивати извршење смртне казне*; добар као ~ *врло добар*; добро је кад ~ затече ~ *добро је кад дотече једне хране до друге*; доћи до корице круха *оства-*

рити оно што је потребно за најскромнији живот; доћи до свога круха, стећи свој ~ *стећи занимање, средства, од чега се може живети*; изнети пред кога ~ и со *понудити коме гостопримство*; из тога брашна неће бити круха *од тога неће бити ништа*; јести крвав ~ *живети од мукотрпне зараде*; јести ~ из много пећи *просјачити*; јести раднички, чиновнички и сл. ~ *бити радник, чиновник и сл.*; јести свој ~ *живети о свом труду*; јести туђи ~ *живети на туђ рачун*; као комад круха потребан *преко потребан*; насушни, свагдашњи ~ *оно што је најважније, преко потребно за живот*; не тражи круха над погачом (преко погаче) *не тражи више него што ти треба*; о свом руху и круху (живети) *од властитих средстава (живети)*; о суху круху (живети) *врло оскудно (живети)*; што је круха у мени је, што је руха на мени је посл. *в. без руха и круха (бити)*; што је одвише, ни с крухом не ваља *оно што је преко мере, сувише, не ваља*; туђи је ~ горак *од туђег издржавања тешко се живи*; трбухом за крухом (поћи) *за зарадом (поћи)*; заборавити чији ~ *показати се незахвалан према коме, према чијем гостопримству и доброчинству*; живети на туђем круху *в. јести туђи ~*.

крȕхар м заст. *в. пекар*. — Пође крухару, узе главу круха. *Павл.*

крухоббрац, -рца м ир. *онај који не бира средства у борби за најнужнију зараду*. — Пустолов тај, пробисвијет, крухоборац и просјак појавио се пред париским експертима као специјалист. *Крл.* Ово су мање-више крухоборци који су срећни ... што могу зарадити биједну надницу. *Чол.*

крухоббрство с *борба за најнужнија животна средства*. — Људи су постајали унионисти ... из крухоборства. *Крл.*

крȕшан, -шна, -шно **а.** *који се односи на крух*: ~ брашно. — Два дана није крушне мрве окусила. *Бан.* **б.** *који је одређен за крух*: ~ пећ.

Изр. примати крушна и рушна нар. *примати у храни и у роби*. — Примао и »крушна и рушна«, па и новаца. *Шимун.*

крȕшāр, -а́ра м *в. крушик*. — Има још и крушара и јабучара, али су оне воћке распрострањеније у долинама. *Цвиј.*

крȕшарица ж (обично мн.) *биљка из чијег се зрна прави брашно за крух, житарица; зрнаста храна*. — У тим се [јужним] крајевима каткада сије као крушарица и сирак. *Бот.* У приземљу је трговина крушарица. *Јел.*

крȕшац, -шца м **1.** *дем. и хип. од крух*. — Припитомиће дошљаке благородни банатски крушац. *Ћоп.* фиг. Провео [је] своје најљепше дане ... у просторијама ... древног самостана, дробећи у њему крушац знања неколицини истарских младића. *Цар Е.* **2.** *крушарица, житарица*. — У кршу с муком крушац рађа. *Март.* Расте пшеничица, подиже се крушац кукурузни. *Гор.* **3.** фиг. **а.** *храна*. — Сиромашни су, погорелци, немају крушца, просе за погорјело село! *Л-К.* **б.** *преко потребна средства за живот*. — Свој крушац горко [смо] заслужили. *Шен.*

Изр. (човек) као ~ *необично добар (човек)*. — Бијаше ... човјек ко крушац, ма сухо злато. *Шен.*; горак, мученички ~ *мучан, тежак живот*. — Дотужи [му] ... мученички крушац. *Буд.* Тешка је то служба и горак крушац. *Новак.*; суви ~ *најнужније за живот*.

крȕшац, -шца м (ген. мн. крȕшāцā) *мали комад који настаје кршењем, одламањем од чега, грудица, грумен*. — Па ви то мећете у парчадима со у јело? — упита ... разгледајући крушац соли. *Глиш.* Кроз клисуре је хитао [поток] ... кроз коритишта пресахла, загојаћена гомилама крушца. *Кош.*

крȕшēње с *гл. им. од крушити (се)*.

крȕшйк, -йка м *место где расту крушке, крушков воћњак*. *Вук Рј.*

крȕшина ж бот. *врста грмолике биљке* Rhamnus frangula. *Сим. Реч.*

крȕшити, крȕшīм несврш. *кршити, мрвити*. — Стена малу стену круши. *Кош.* фиг. Богу [се] помолио ... да му коби зле на путу круши. *Март.*

~ **се** *кајати се*. — Прозире душе, разгрће мудраце што се лажно круше. *Вел.*

крȕшка ж (дат. -шци; ген. мн. крȕшāкā) **1.** бот. **а.** *листопадна дрвенаста биљка из пор. ружа с јестивим плодовима, који имају облик округластог конуса* Pirus communis. *Терм. 3.* **б.** *плод таквог дрвета*. — фиг. Ја ваше јабуке не требам колико ни црнијех крушака из турскијех пушака. *Кост. Л.* **2.** *направа, предмет у облику таквог плода*. — У стаклену крушку сместио је [Едисон] угљенисано влакно од бамбусове трске и из крушке извукао ваздух. *Физ. 3.* Иза појаса вири жута крушка кубуре. *Шуб.*

Изр. чекати крушке на врби *чекати нешто што се не може остварити*; као гњиле крушке (нпр. падати) *у великом броју*; као с крушке (нпр. одговарати) *нељубазно, набусито (одговарати)*; није с крушке пао *није луд*; о крушку (кога) *обесити (кога)*. — Милош је био такав да је могао човека зачас о крушку. *Пол. 1957.*

крȕшкара ж *крушик*. — Задружна крушкара већ броји око 50.000 стабала. *НИН 1959.*

крȕшкаст, -а, -о *који има облик крушке (плода)*; исп. крушколик. — Посматрају њен

вијугави струк, немирна крушкаста прса. *Петр. В.* [Уређај] се састоји од челичне крушкасте посуде. *Кем.*

крȕшкин, -а, -о *који припада крушци, који је добивен из крушке (плода).* — Избијао [је] узбудљив задах крушкине есенције. *Крањч. Стј.*

крȕшкица ж *в. крушчица.* — Њен глас зацвркута у металну крушкицу. *КН 1960.*

крȕшков, -а, -о *који припада крушки:* ~ лист, ~ дрво.

Изр. ~ дрвоточац зоол. *лептир чија гусеница буши крушково стабло и гране* Zeuzera pyrina. *Свезн.*; ~ жижак, ~ пипа зоол. *мркосив кукац, инсект тврдокрилац, чије се ларве хране цветним пупољцима крушке* Anthononus cinctus. *Свезн.*

крȕшковац, -бвца м **1.** *врста слатког алкохолног пића.* — Нећете ракију, али зато ћемо сви прећи на крушковац. *Бар.* **2.** *крушков штап. Вук Рј.*

крȕшковача ж **1.** *ракија добивена дестилацијом преврелих крушака.* **2.** *крушкова батина. Вук Рј.*

крȕшковина ж *крушково дрво. Вук Рј.*

крȕшковица ж *в. крушковача (1). Вук Рј.*

крушкȍлик, -а, -о *крушкаст.* — На крушколику лубању . . . спусти се нека чудна меланколија. *Шен.*

крȕшнӣ, -ā, -ō *који се односи на крух, хлебни.*

крȕшница ж *пећ за печење круха.* — Његов хљебар пече у крушници и пециво, и крух, и колаче. *Гор.* Град се ко топла крушница дими. *Крл.*

крȕшчић м *мала крушка (дрво). Вук Рј.*

крȕшчић[1] м *дем. од крух.* — Узет ћу овај крушчић [жемичку] и понијети са собом. *Л-К.*

крȕшчић[2] м *дем. од крȗг и крȕшац.*

крȕшчица ж *дем. од крушка.* — Груди су почеле . . . да се заокружују као две крушчице. *Рист.*

кр̏хак, кр̏хка и кр̏хка, кр̏хко и кр̏хко **1.** *који се лако може разбити, сломити, преломити, ломан, ломљив.* — Примами га својим дарованьем на крхак мостић који му прасне под ногама. *Ков. А.* Нису знали како да се послуже тим многим сјајним кашичицама и крхким чашама. *Пер.* **2.** *оштар (о речима).* — Али моји кратки и крхки одговори запушише јој уста. *Јурк.* **3.** фиг. **а.** *слаб, нежан, нејак, неотпоран.* — По себи крхког здравља . . . надао се [Мокрањац] да ће моћи и здравствено да се опорави. *Коњов.* **б.** *слаб, трошан, пролазан.* — Само је та љепота крхка и слабашна. *Нех.*

кр̏хање с *гл. им. од крхати.*

кр̏хат, -хта, -хто покр. *в. крт.* — Има таквих зимских дана у којима је све некако крхто, па се чуваш да ништа не сломиш ни руком ни гласом. *Сиј.*

кр̏хати, -ā̏м несврш. **1.** *ломити, разбијати (уз мањи или јачи прасак).* — Силан ветар . . . крхаше гране и гранчице, па то све носаше као сламке. *Вес.* Проусти Бартол, крхајући један за другим чворасте прсте својих сухих руку. *Цар Е.* **2.** *јако кашљати.* — Зато се јадни отац Сава . . . зној, стење, крха . . . и — предаје богословску науку. *Ранк.* **3.** фиг. *много пити.* — Па он крха вино и ракију. *Рј. А.*

Изр. ~ врат *в. уз ломити (изр.).* — Нека крха врат кад хоће, није ми више син! *Сек.*

~ **се 1.** *ломити се (уз прасак), рушити се.* — Југ је дувао свом силом да се грање крхало. *Шен.* **2.** *гомилати се, натрпавати се.* — Гомила [се] журно измицала крхајући се у шанчеве. *Нуш.* Антитезе које се крхају једна преко друге много пута помуте смисао. *Богдан.* **3.** фиг. *кидати се од муке, мучити се.* — Бранко се крхао и решио да се скрха. *Сек.* Напусти . . . жену и децу ту за коју се толико крхао. *Црњ.*

кр̏хко прил. **1.** *оштро.* — Здрма Лука калуђеру браду, калуђеру крхко бесједио. *Март.* **2.** *танким гласом.* — На бријегу тамо зарзао коњ, танко, крхко, као мједеница да је зазвонила. *Сиј.*

кр̏хкȏст, -ости и **крхкȍћа** ж *својство или стање онога што је крхко, ломљиво.* — Па ипак, колико је у тој привидној крхкости палуцало живота пуног хтијења за његовим радостима! *Сим.* Угледала је . . . лепу и свежу као девојчицу и светлу у крхкости. *Рист.* Ступови унаточ своје крхкоће носе тешко камење горњега дијела. *Нех.*

кр̏хљавина и **кр̏хљевина** ж *ломљење, ломљава.* — Устави се прасак од пушака . . . крхљавина копља и кундака. *Март.* Већ сабаља стоји цикљевина, а копаља стоји крхљевина. *НПХ.*

кр̏хљика ж *врста зелене салате која је крхка, која се ломи и пуца. Рј. А.*

кр̏хнути, -нȇм **1.** *свр. према крхати.* **2.** *лупнути, ударити.* — Нешто крхне и ситни камечак доваља му се баш близу уха. *Дражс.*

кр̏хољина ж *оно што се дуже времена кришло, трошило.* — Ниси могȍ одбранити толико имуће, а сад ову хрбину и крхољину да обраниш . . . Није ово крхољина . . . Ово је беговска кућа. *Ћор.*

кр̏хор м оном. индив. *глас који се у грлу кришо.* — Дашће малаксало [од на-

порног рада], уморним крхором и снуждењим очима гледа у господара. *Божић.*

кр̏хот м *в. крхотина.* — фиг. Не називље добро вече... већ му само разрушени крхот смијешка крчи пут, благостив и доброхотан. *Божић.*

кр̏хотан, -тна, -тно *крхак.* — Била је сломљена сва... као костур крхотна и утучена... болом. *Божић.* Што може он овако крхотан узвратити жандару? *Ж 1955.*

кр̏хотина ж *комад чега сломљеног, разбијеног.* — Проломише [се] одјеци пуцњаве, а затим по оближњим крововима заклопараше крхотине шрапнела. *ЛМС 1951.* [По поду] су биле побацане крхотине разбијена цријепа. *Франг.*

крхтѝна ж покр. *в. кртина.* — Јело се и разговарало... о дебелој пастрми. Не можеш да је се нахвалиш. Таке крхтине човјек не може наћи у касапа. *Мул.*

кр̏хто прил. *в. крто.* — Крхто се нечему насмијао. *Сиј.* Кратко и крхто одјекну пуцањ. *Ж 1955.*

кр̀ц оном. *глас којим се означује кад нешто пуца при ломљењу; узвик којим се опонаша такав глас.* — Стегнувши вилице истрже штаку. Метну преко кољена и крц! *Моск.*

крцáвати, кр̀цāвām *несврш. према крцати.* — У здравље, људи! Крцава се. *Наз.*

кр̀цалица ж, **кр̀цало** с и **кр̀цāлька** ж *справа у облику клешта којом се ломе, крцају ораси или лешници.* — Крцаљке за орахе... састоје се од две полуге. *Физ. 3.* Нос и подбрадак слични су јој крцаљки. *Шов.*

кр̀цан м покр. *сват који уочи свадбе носи месо и друго јело од младожење девојачкој кући и који својим шалама и подвалама забавља и развеселује сватове. Вук Рј.*

кр̀цāње с *гл. им. од кр̀цати.*

кр̀цāње с *гл. им. од кр̀цати.*

крцапу̀нчић м покр. *дете великога трбуха.* — Кад сам био оволицни крцапунчић... био сам вала ђаво над ђаволима. *Лал.*

кр̀цат, -а, -о **а.** *трп. прид. од крцати.* **б.** *испуњен до највеће мере, пун пунцат, дупке пун; претрпан.* — Дворište крцато својте и родбине. *Горд.* Све три огромне галерије крцате до последњег места. *Б 1957.* Жучљиви памфлет... крцат драмским патосом и типичним драмским монологним протурјечјем. *Матк.*

кр̀цати, -ām несврш. **1.** *производити, испуштати кратке, оштре звукове под притиском, тежином чега, при паду, удару, при раду каквог механизма и сл.* — Замрзло се [блато] и покрило танком стакленом скрамицом те крца под кораком. *Нуш.* Крцају камиони од Подгорице. *Ств. 1948.* **2.** *ломити, дробити, хрскати, крхати, љуску чега или уопште што тврдо с праском, руштањем.* — Да би се глеђ очувао, ваља пазити да [зубима]... не крцамо тврде предмете. *Батут.* Посвадит ћеш се с човјеком који крца орахе. *Богд.* **3.** *бити препун.* — Наиђоше бегунци... крцале су улице, гушиле се масе и гомиле. *Нуш.*

кр̀цати, -ām несврш. **а.** *стављати, слагати терет у какво прометно средство, утоваривати (најчешће у брод, пароброд).* — Ружна су та кола. У њима марву крцају. *Вил.* фиг. Тако ваздан сами себи на леђа крцате послове. *Шен.* **б.** *стицати, добављати.* — О благо теби... искуство крцаш диљем наших стаза. *Комб.*

~ се *смештати се са својим теретом одлазећи, путујући куда.* — фиг. Милијун за милијуном година крца се опет у прошлост. *Новак.*

кр̀цатōст, -ости ж *особина или стање онога што је крцато, претрпаност, нагомиланост.* — Искрцавала пред њим... она крцатост порива младеначких. *Коз. И.*

кр̀цāч, -áча м *онај који крца, укрцава, товари робу на брод.* — Гдје су копачи канала и ковачи, крцачи бродова? *Торб.*

кр̀ције, кр̀цијā ж мн. погрд. покр. *трбушина.* — Јатаган му у крције сјури. *Март.*

кр̀цкав, -а, -о *који крцка.* — Наталија сече кухињским ножем лед у бакарном сахану, крцкави ударци прате јеку бакра. *Бил.* Тај [је] човек нејаких, крцкавих зглобова. *Б 1958.*

кр̀цкāј м *један глас у крцању чега, крцкање, пуцкетање.* — Слушала је све шумове, све гласове те ноћи... невидљиве крцкаје покућства. *Сим.*

кр̀цкало м **1.** *в. крцан. Вук Рј.* **2.** *в. крцалица. Р-К Реч.*

кр̀цкāње с *гл. им. од крцкати.*

кр̀цкати, -ām несврш. **1.** *дем. од кр̀цати.* — Из пржаве мараме узима... неке печене птичице па мљацка и крцка кости као нека животиња. *Јак.* Кратио [је] вријеме крцкајући препржени боб. *Франг.* **2. а.** *јести, гристи.* — По цио дан крцка гурабије. *Сиј.* **б.** фиг. *полако трошити.* — Уместо да спокојно крцка милионе своје жене, он засукује рукаве па се бори са поквареношћу. *Прод.* **3.** фиг. *слагати једно на друго, штедети.* — Док сам ја мислио и размишљао, дотле онај брат крцкао пару по пару, па ено га он сад богат човек. *Нуш.*

кр̏цнути, -нём *свр. према кр̏цати.* — Крцну колац неколико пута. *Маж. И.* Чуше како крцну кокот на пушци. *Мат.*

кр̏ч м *в. крчевина. Прав.*

кр̏ч м покр. *в. грч. Прав.*

кр̏чāг, -а́га м *висок суд с дршком, обично од земље (који се према врху сужава) из којег се пије, врч.* — На сниску трпезу стави погачу и крчаг с водом. *Ил.* фиг. Рујне боје се точе из крчага поноћног мира. *Кркл.*

крчȁгџија м *онај који прави крчаге.* — У актима... врло су чести помени сеоских занатлија. То су... ковачи... крчагџије. *Ђорђ.*

крчȁжић м *дем. од крчаг.* — За стоком иду чобани с крчажићима. *Дом.*

кр̏чале, кр̏чāлā ж мн. *део плуга или кола који састављa јармове волова. Вук Рј.*

Изр. развалио вилице као крчале нар. *каже се кад ко много говори. Вук Рј.*

кр̏чало с *на плугу као палица или заворањ који се ухвати кад се плуг отискује или привлачи.* — Узе Марко рало за крчало. *Вук Рј.*

крчȁнйк, -и́ка м *крчењем начињен пут.* — Иначе у долини Вардаревој нема колска крчаника. *О 1875.* Нов крчаник скреће према мору. *Лаг.*

кр̏чање с *гл. им. од крчати.*

кр̏чати, -чӣм несврш. **1.** *испуштати гласове као да вода кључа, бурљати.* — Непријатно и потмуло крчало му у трбуху. *Моск.* А празна цријева безнадно крчала. *Сим.* **2. а.** *испуштати кроз грло промукле гласове, хроптати, хркати.* — Тако мој бабо покојни крча, крча сиромах, па пред зору умре. *Дом.* **б.** *звучати мукло, хрипати.* — Обоје уђуташе, само се чује како Ивану крчи у грудима. *Дом.* **3.** *испуштати тихе, меке звукове (о мачки).* — [Мачак] отегао код пећи све четири па задовољно преде и крчи. *Сим.* **4.** *испуштати, изводити оштре, реске звукове, клопарати.* — Крче кола цео дан, и ноћу. *Ранк.* Једва сам се прогурао до угла у коме је крчао радио. *Чол.* **5.** *бучати, жагорити, галамити.* — Крчи војска у пољу. Пуна механа крчи. *Вук Рј.*

кр̏чевина ж *искрчено земљиште у шуми.* — Ако сутра падне добра киша... родиће ми она њива на крчевини. *Ћоп.* фиг. Њемачко духовно-књижевно поље ваљало је онда држати крчевином у потпуном смислу ријечи. *Шкреб.*

кр̏чевйнскй, -ā, -ō *који се односи на крчевине.* — Земље је било толико да се највише примјењивао крчевински систем у обради. *Пов. I.*

кр̏челе, кр̏чēлā ж мн. покр. *крчале Вук Рј.*

крчȅнйк, -и́ка м *в. крчаник. И-Б Рј.*

крчȅница ж *искрчена земља.* — Видео сам га како се клати на самару преко отрменитих крченица. *Вучо.*

кр̏чење с *гл. им. од крчити.*

кр̏чидба ж *крчење и време када се што крчи. Вук Рј.*

кр̏чилац, -иоца м = крчитељ **1.** *онај који крчи.* — Ја држим да је прави добар борац бивао врло често и прави добар крчилац шума. *Кнеж. Б.* **2.** фиг. *онај који удара прве темеље и почетке нечем новом у области науке и културе уопште.* — Образује чете младих пионира, будућих крчилаца запуштене народне ледине. *Цар Е.* Он је био... и крчилац путева ка Вуковој слави и величини. *Бел.*

кр̏чилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на крчиоце.* — Зато ја и завршујем свој говор са искреним поздравом свима њима: да истрају на свом крчилачком путу! *Бел.*

кр̏читељ м = крчилац. — [Млади критичари] одиграју своју улогу крчитеља. *Мих.*

кр̏чити, кр̏чӣм несврш. **1.** *ископавати, уклањати из земље заједно с кореном пањеве, дрвеће и сл.* — Цио дан крче који педаљ брежине. *Павл.* Народ је почео излазити из шума и гудура, крчити њиве и градити куће место пређашњих колиба. *Марк. С.* **2. а.** (пут) *правити, стварати, пробијати.* — Журно крчећи себи пут десном руком дошао је до десне говорнице. *Ћос. Б.* Два дана и двије ноћи, у оштрим борбама, крчио је он себи пут из обруча. *Донч.* фиг. Треба овдје да крчимо пут по коме ће се твоја домовина ослободити. *Шен.* Иако бијени свим вјетровима живота, ипак крче нове... путеве којима... граде човјечанство. *Чол.* **б.** *пробијати, уклањати с пута, чистити.* — Пењући се са руба равнице, улазимо у једну мртву увалу у којој се снијег једва крчи. *Ћон.* Ред солдата крчи снијег... озебли до ушију. *Вуј.*

~ **се** *угибати се чинећи коме пут, уклањати се.* — Народ се крчио пред њим и пред њима. *Тур.*

кр̏чити се, -ӣм се несврш. *грчити се.* — Пести се крчиле, очи сијевале. *Шен.*

кр̏чкање с *гл. им. од крчкати (се).*

кр̏чкати (се), -ā̄м (се) несврш. *тихо кључати (о јелу које на слабој ватри треба да се потпуно скува или укува), укувавати се.* — Нека му Симка остави лонац чорбе да на тихој ватри крчка. *Рад. Д.* На ве-

ригама су висила два казана у којима је крчкао кромпир са свињетином. *Чол.*

кр̏чкӣ, -ā, -ō *који се односи на Крк (оток, острво у северном делу Јадранског мора) и на реку Крку (која се улива у море код Шибеника).*

кр̏чма и **кр̀чма** ж **1.** *кафана и гостионица нижега реда.* — фиг. Мој живот није требао да буде крчма. *Крл.* **2.** *продаја на мало, наситно.*

Изр. на њему је остала ~ *каже се кад ко испије последњу чашу па је његов ред да тражи ново пиће;* продавати на крчму *продавати на мало, крчмити.*

кр̏чмār, -ára и **кр̏чмар** м *власник крчме.* — Опази крчмара како се искотрљао, обао, пред крчму. *Кал.* фиг. А месец, крчмар стари, из шумске смејаће се таме. *Макс.*

Изр. рачун без крчмара *основа, план начињен без онога кога се то највише тиче.* — Диван план. Истина, рачун је направљен без крчмара, али свеједно. *Нуш.*

крчмáрев и **кр̏чмāрев,** -а, -о = крчмаров *који припада крчмару.*

крчмáрење с *гл. им. од крчмарити.*

крчмàрина ж *порез на крчмарење.* — За њено уздржавање увео је нове индиректне порезе као... крчмарину. *ОП.*

крчмáрити, крчмāрӣм несврш. *држати, водити крчму.* — Крчмаримо изврсним успјехом: гостију вазда пуна кућа. *Ков. А.*

крчмàрица и **кр̏чмарица** ж = крчмарка **1.** *жена крчмар.* — Крчмарицу је негдје сврбјело, хтјела је сазнати што тражим. *Шен.* **2.** *жена крчмарева.* — Отац и мати били су заправо крчмар и крчмарица. *Новак.*

крчмàричин и **кр̏чмаричин,** -а, -о *који припада крчмарици, који потиче од крчмарице.*

кр̏чмāрка и **кр̏чмāрка** ж = крчмарица. — Лијепа ли је, мили боже, у крчмарке лијепа Мара! *Хар.*

крчмáров и **кр̏чмāров,** -а, -о = крчмарев.

кр̏чмāрскӣ и **кр̏чмāрскӣ,** -ā, -ō *који припада крчмарима или крчми:* ~ посао, ~ зарада, ~ особље.

кр̏чмāрски и **кр̏чмāрски** прил. *као крчмар, на начин крчмара.* — А с гране сребрне огромна шљива рана крчмарски у његовом пијанству ужива. *Макс.*

крчмáрство с *посао, занимање крчмара.*

кр̏чмēње с *в. крчмљење.* — фиг. У данашњој српској књижевности у толикој је мери настало крчмење безузрочног и бесмисленог... песимизма. *Скерл.*

крчмѐтина ж *аугм. и пеј. од крчма.* — Све је управо одвратна, прљава крчметина. *Крл.*

кр̏чмити и **кр̏чмити,** -ӣм несврш. *продавати на мало (обично пиће, али и друго); стално давати чега помало многима.* — На обали... подигнуте су шатре у којима се крчмило пиће. *Андр. И.* Крчмио сам корпу две крушака. *Рад. Д.* фиг. Он мисли да све зна и да више нема шта да ради осим да крчми своју властиту мудрост на велико и на мало. *Чол.*

кр̏чмица и **кр̏чмица** ж *дем. од крчма.*

кр̏чмљēње и **кр̏чмљēње** с *гл. им. од крчмити.*

крчȕмати се, -ām се несврш. покр. *свађати се, препирати се; опирати се, отимати се.* — А свјетина се... оплиће око Талијана, гура их к буретy... Талијани се крчумају, опиру. *Цес. А.* Завика грдоња своме ортаку, док се овај крчумао не би ли задржао сабљу. *Креш.*

кр̏ца ж **1.** *врста одвећ јаког и лошег дувана.* — Под стрејом виси неколико венаца црвене паприке или големи низови крце дувана. *Јакш. Ђ.* Задржао се [у кафани] чурећи своју крцу. *Срем.* **2.** зоол. *најмања врста дивљих патака* Anas crecca. — Из трске се лево, звиждећи, диже јато крца. *Дав.*

кр̏цāк, -áка м *крца (1).* — Стари Андраш је већ и трећу лулу свога крцака у дим и пепео претворио, а још није могао заспати. *Јакш. Ђ.*

крцàлија и **кр̏цалија** м ист. *хајдук (прво из Крце града у Румелији) који је робио у северном делу некадашњег турскога царства.* — Чете крцалија... пустошиле су Румелију. *Гавр.*

крцàлијскӣ и **кр̏цалијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на крцалије.*

крцàлијика и **кр̏цалијика** ж *дугачка пушка коју су носили крцалије.* — Носили су сви [крцалије]... крцалинке, које су се кундаком и осталом справом разликовале од осталих пушака. *Вук.*

кр̏цāн, -áна *в. крца (1).* — Из другога [тоболца] извади својега крцана па поче пунити лулу. *Лаз. Л.*

кр̏ш, кр̏ша м (ређе ж) **1.** *висока, стрма стена, хрид(ина); камена голет.* — [Уна] бучи разбијајући се о голе... тврде кршеве. *Мил. В.* Причах... о хридинама, дивљим кршевима. *Богд.* Тај је оточић сама крш. *Новак.* **2.** геол. *крас.* — У овим... пустињама сељаци крче кречњачке кршеве и праве њиве. *Цвиј.* Проматрао [сам] храстиће што су јадно животарили на жедноме кршу. *Наз.* **3.** *ломљава, тресак, треска.* — Сјекира

је праштала по капијама ... и чуо се крш и ломљење. *Јов. Ј.* Наједанпут стаде крш по гушти. *Јурк.* **4.** *остаци, комађе, парчад онога што је скршено, разбијено, срушено.* — Ујутро чишћене су улице од гомила стакленога крша. *Б 1958.* **5.** *хрпа, гомила чега, сложено једно на друго без неког реда.* — Пред младожењом лежаше крш кошуља, чарапа и пешкира. *Вес.* **6.** *велики неред, збрка, дармар.* — Стара [се] жена ... љутила што јој без разлога праве крш у кући. *Поп. Ј.*

Изр. има пара као крша *има много пара.*

кр̏шак, -шка, -шко *в. кршан (1). Вук Рј.*

кр̏шан, -шна, -шно **1.** *који је пун крша, стена, кршевит, стеновит.* — У кршном брду ломљаше бура јако грање. *Шен.* Превлађује голо, кршно земљиште, где траве има једино између стена и шкрапа. *Цвиј.* **2.** *који је лепог, складног стаса, наочит, снажан.* — Како је оно ваљан и кршан момак, да га се два ока нагледати не могу. *О-А.* И нађе му цуру, кршну као стену. *Вес.* **3.** *јак, крепак, издржљив, отпоран.* — Захладило је, а ја старац нисам ти кршна здравља. *Шен.* **4.** *одлучан, одрешит, енергичан.* — Кршне сердар чим изасу ријечи ... видио би гдје их пламен лиже. *Март.* **5.** *тежак, зао.* — Ал' су кршна настала времена. *НП Вук.*

кр̏шēван, -вна, -вно *који се лако крши, ломљив.* — Степенице су биле стрме, ломне и кршевне. *Креш.*

кршѐвит, -а, -о *кршан (1).* — Указала се у даљини обала кршевита. *Брл.* фиг. Можда је овај његов кршевити стил огледало неке тешке борбе између замисли и израза. *Богдан.*

кршѐвитōст, -ости ж *особина и стање онога који је кршевит, онога што је кршевито.*

кр̏шēвље с *в. кршје.* — И кршио је [поток] то кршевље сиво. *Кош.*

кр̏шив, -а, -о *в. кршљив. Бен. Рј.*

кр̏шика ж бот. *биљка високих планина из пор. крсташица* Kernera saxatilis. *ЕЛЗ.*

кр̏шилац, -иоца м = кршитељ *онај који крши какве прописе, законе, обичаје.*

кр̏шина ж *аугм. од крш. Вук Рј.*

кр̏шитељ м = кршилац. — Реци ти мени, ти кршитељу перјаничких закона ... *Вел.*

кр̏шити и **кр̏шити,** -ӣм несврш. **1. а.** *одвајати од целине, растављати на делове, на комаде, ломити.* — Голубови су прелијетали ... кршећи по коју гранчицу. *Торб.* Људи почели кршити кукуруз. *Гор.* фиг. Слушаше боли што му груди крше. *Ил.* **б.** *вадити, извлачити, кидајући каквим оруђем.* — Тежак замахује красном у зараслу земљу и пањеве крши. *Шант.* **2.** *брзим кретањем раздвајати, сећи, резати што (воду, ваздух).* — За нас си ... одбијао буру, кршио таласе. *Јакш. Б.* Шпанско небо крше пропелери. *Бон.* **3.** фиг. **а.** *не придржавати се онога што се држало, што је важило, што је било уобичајено, укорењено, уговорено.* — Оптужује Јапан да ... крши пакт о Лиги народа. *Обз. 1932.* Кварио [је] ред и кршио дисциплину. *Андр. И.* **б.** *мењати, ломити (чији карактер, владање и сл.).* — Тешка животна борба крши ... и јаке карактере. *Прод.* **в.** *савладавати, побеђивати, уништавати.* — Та ми смо сами кршили Турке гдје Млечана никада није било. *Шимун.* **г.** *исцрпљујући чију снагу, страст стишавати, задовољавати.* — Кратак је он ... да је крши и да јој предовољства даје. *Рад. Д.*

Изр. без кршене паре, ни кршене паре *без икаква новца, без пребијене паре;* ~ леђа (шију) *мучити се, патити се;* ~ прсте (руке) *чинити покрете рукама којим се изражава велика жалост, узнемиреност, узбуђеност;* ~ врат (по свету) нар. *потуцати се (по свету).*

~ **се 1.** *савијањем, ударањем о што, притиском растављати се, распадати се у комаде, ломити се, дробити се.* — Под слаткоћом дозрела воћа гране се крше. *Фран.* [Око острва] се кршио и ломио читав хаос од леда. *Петр. М.* фиг. Тада се савести замрачују, карактери крше ... вера у напредак гаси. *Прод.* **2.** *проламати се, пуцати, одјекивати.* — Као да се громови под њим крше, забучи ријека. *Леск. Ј.* **3.** нар. *бити кршан (2), леп.* — Како се долама у злату крши! *Коч.* **4.** фиг. **а.** *мучити се обављајући, вршећи какав посао.* — Не крши се он бадава кроз народ. *Каш.* Хајд' добро, што вас тера. Али шта ћу ја овако стар, да се ноћас кршим! *Јак.* **б.** *мучити се осећајући терет, тражећи решење за тешка питања или излаз из мучног положаја.* — Кршим се из једне крајности у другу. *Уск.* **в.** *слабити, нестајати, губити се.* — И оно мало снаге ... стало се колебати и кршити. *Грг.*

кр̏шје с *зб. им. од крш.* — Пут пун поразбацаног кршја и камења. *Наз.*

кр̏шкање с *гл. им. од кршкати.*

кр̏шкати, -ām несврш. *дем. према кршити. Вук Рј.*

~ **се** уз. повр. *насртати роговима један на другога.* — Два јарета ... кршкају се младим розима. *Тад.* фиг. С рогатом господом мучно се шутој сиротињи кршкати. *Торд.*

кр̏шкӣ, -ā, -ō *који се односи на крш*: кршка поља.

кр̏шљав, -а, -о *в. кржљав. Р-К Реч.*

кр̏шљава ж оном. *глас који се чује кад се што крши.* — Нит' се чује кршљава ребара, нит' јаука има од удара. *Март.*

кр̏шљавац, -а̏вца м *в. кржљавац. Р-К Реч.*

кр̏шљāк, -а́ка м *човек са крша.* — Чему се кршљак чуди, на то се и не обзире славонски дечко. *Павл.*

кр̏шљив, -а, -о *који се лако крши, ломљив.* — Кршљива [је моја снага] као осушена грана. *Божић.*

кр̏шљивṑст, -ости ж *својство онога који је кршљив, и онога што је кршљиво.*

кр̏шњāк м *камење крија које је састављено и слепљено. Мин. Лекс.*

кр̏шно прил. нар. *како треба, ваљано, добро, људски.* — Ја ћу тебе кршно опремити. *НПХ.*

кр̏шњāк м **1.** покр. *онај који слави крсно име, свечар.* — На крсним имен'ма чатô је кршњаком славу. *Коч.* **2.** покр. **а.** *крсно име.* **б.** *крсни колач.* **в.** *велики лонац у коме се кува јело о крсном имену. Вук Рј.*

кршо̀вит, -а, -о *кршевит.* — Земља доста кршовита. *Шен.* Уздижу се до под облак кршовите горе. *Љуб.*

крштáвање с *гл. им. од крштавати.*

крштáвати, кр̏штāвām *несврш. према крстити.*

кр̏штанӣ, -ā, -ō *који се односи на крста.* — Мождинске живце дијелимо на вратне, леђне, слабинске и крштане. *НЧ.*

кр̏штен, -а, -о **1.** *трп. прид. од крстити.* **2.** (одр. кр̏штенӣ) *крсни:* ~ кум, ~ име.

Изр. бити ~ *бити при здравој памети.* — Јеси ли ти крштен? — отреса се на њега. *Андр. И.*; ~ писмо *в. крштеница*; ~ вода црквн. *посвећена, благословена вода.* — Мајка топи маслинову ... гранчицу у крштену воду. *Ћип.*; ни крштене душе (нема) *никога (нема), ни живе душе (нема).*

крштѐнӣк, -и́ка м покр. *хришћанин.* — Мријет ћемо кано крштеници, гинут ћемо кано мученици. *Март.* Поздравља и њега ... као да је крштеник, а не Турчин. *Божс.*

крштѐница ж **1.** *извод из матичне књиге о датуму рођења, исправа о рођењу.* **2.** бот. *в. црњевац* Prunella vulgaris. *Сим. Реч.*

кр̏штѐње с *гл. им. од крстити (се).*

крштѐње с **1.** *надевање имена.* — Фра-Вице ... фра-Думе, фра-Брне ... Тако их црква крстила, али по народном крштењу звраху се Пирија, Тетка, Наћвар. *Мат.* **2.** црквн. **а.** *обред који се врши над дететом или одраслим при ступању у хришћанску веру.* — Кад сврши поп крштење, крену сви дома. *Вук.* **б.** *сакрамент, света тајна по којој се по учењу цркве добива милост божја.* **3.** *част, свечаност поводом крштења.* — Ако су гдегод на слави, свадби или крштењу, Мирјана је тамо. *Вес.*

Изр. бојно (огњено, ратно, ватрено) ~ *прво суделовање, учешће у бојну, рату*; зрачно, ваздушно ~ *прво летење авионом*; књижевно ~ *први озбиљни испит, проба на књижевном пољу рада.*

кршћáвати, кр̏шћāвām несврш. *в. крштавати.*

кр̏шћанин м (мн. кр̏шћани) **а.** = хришћанин *припадник, следбеник кршћанства, човек кршћанске вере.* **б.** покр. *католик (према хришћанин, православац).* — Моја мајка била хришћанка, а ја сам кршћанин. *Ћип.*

кр̏шћāнка ж *женска особа кршћанин, хришћанка.*

кршћàнлук м покр. *кршћани.* — Видје себе ... на помамну коњу ... за њим се слегао сав кршћанлук ... од мора до Козјака. *Мат.*

кр̏шћāнскӣ, -ā, -ō **1. а.** *који се односи на кршћане, хришћански:* ~ вера, кршћанске цркве. **б.** *који је својствен кршћанима.* — Чинио сам према вама кршћанске дужности: додавао крух и воду. *Кос.* **2.** *који исповеда кршћанску веру:* кршћански народи.

кр̏шћāнски прил. *као кршћанин, на кршћански начин.* — Кршћански сам живио. *Сим.*

кр̏шћāнство и **кршћáнство** с = хришћанство **1.** *једнобожачка вера која је настала у првом столећу н. е. и која се оснива на култу Исуса Христа као богочовека.* **2.** зб. *кршћани.* — Сложи и потакне кршћанство против Турака. *Водн.*

ксàнтипа ж грч. пеј. *зла и свадљива жена (према имену Сократове жене).*

ксенòмāн, -а́на м *онај који претерано воли странце и све страно.*

ксеномàнија ж *претерана љубав према странцима и према ономе што је страно, иноземно; некритично повођење за страним узорима у свим правцима:* супр. ксенофобија.

ксенòмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на ксеномане.*

ксенòфōб, -о́ба м грч. *онај који мрзи странце, непријатељ странаца.*

ксенофòбија ж *мржња на странце, непријатељско држање према странцима;* супр. ксеномаинја.

ксенòфōбскӣ, -ā, -ō *који се односи на ксенофобе.*

ксерофи́ти м мн. (јд. ксерòфӣт, -и́та) грч. бот. *биљке које могу поднети дуготрајну сушу. Бот.*

ксилòграф м *вештак у ксилографији.*

ксилографија ж грч. *вештина прављења фигура и слика у дрвету, дрворез.*

ксилографски, -ā, -ō *који се односи на ксилографе и на ксилографију*: ~ занат.

ксилолит, -ита м грч. *вештачки грађевински материјал који се прави од дрвених струготина, азбеста и сл., а служи за прављење подова, степеница и др.* — Опанци шкрипе на ксилолиту. *Вучо.*

ксимс м нем. варв. архит. *хоризонтални горњи обруб зида на фасади испод стрехе, изнад врата итд., атула.* — Више самога ксимса [на кући] још су се драстичније видела слова. *Јакш. Б.*

ксмет м тур. *в. кисмет.* — Тако је, дакле срећа, ксмет, судбина постала важан фактор изградње социјализма. *Пиј.*

ктитор м грч. *оснивач какве задужбине; добротвор црквени или манастирски.* — Ктитори ... су и звоно поклонили. *Чипл.*

ктиторка ж *женска особа ктитор.*

ктиторски, -ā, -ō *који се односи на ктиторе.*

кћер, кћери ж покр. *в. кћи.*

кћерин, -а, -о *који припада кћери.* — Деда Маша ... стави себи натрашке на главу кћерин шешир. *Сек.*

кћеринскй, -ā, -ō *који припада кћерима; који се односи на кћери.* — [Страшно је] ово кћеринско одрицање својега оца чију би смрт обе сестре желеле. *Јов. Ј.*

кћерица ж *дем. од кћи.* — Ти оде ... моја кћерице! *Кош.*

кћерка ж (ген. мн. кћеркй) *в. кћи.* — Такве [су] мајке идеали и кћеркама и синовима једнога народа. *Петр. В.* фиг. У њ [пехар] горчине капља, кћерка дугој муци, неће пасти. *Наз.*

кћеркин, -а, -о *који припада кћерки.*

кћеркица ж *дем. и хип. од кћерка.* — А кћеркица је лијепа, нема шта! *Сим.*

кћерца ж (вок. кћерце) *дем. од кћи.* — Хајде, кћерце, у гору зелену! *НПХ.* Ја штедим радост за моју кћерцу невјестицу. *Кос.*

кћерчица ж *дем. од кћерка и од кћерца.* — И она би тада притискала на груди своју петогодишњу кћерчицу. *Мил. В.* Зашто не забраните кћерчици да не заводи туђе мужеве? *Бен.*

кћй, кћери ж (ак. кћер, вок. кћери, лок. кћери, инстр. кћерју и кћери; ген. мн. кћерй) **1.** *женско дете према својим родитељима.* — Он помисли како би било да својој најмлађој кћери купи такве исте [ципеле]. *Макс.* **2.** (обично с присвојним придевом) *женска особа у односу на средину, земљу, крај и сл. из којих потиче.* — Знала је та ... шљиварска кћи очарати коло. *Шен.* Она би могла бити без љубави према човеку ... као многе бретонске кћери. *Дов.* **3.** (само у вокативу) *у обраћању старије особе млађој жени или девојци.* — Оба вас ока боле? — Десно трепери ... — Боље, кћери, лечи док је време. *Рист.* **4.** фиг. *плод, производ.* — Сјено ... блиједа кћери загонетке. *Матош.* Њу, поносну кћер моје муке ... у блатне да бацим вам руке. *Наз.*

Изр. Евина ~ шаљ. *женска особа с особинама карактеристичним за свој пол*; пасја кћери *у погрдном и увредљивом ословљавању женске особе.* — Ох, пасја кћери! Боље да ћутиш. *Моск.*

кȕб м (лок. кȕбу) лат. мат. = кубус. **1.** *геометријско тело омеђено са шест квадрата, коцка.* **2.** *тространи умножак, трећи степен, трећа потенција неког броја.*

кȕба ж **1.** *кубе, купола.* — Око дворане нижу се сјајни ступови ... на којима почива позлаћена куба. *Шен.* **2.** покр. *свод над огњиштем. Вук Рј.* **3.** *врста цигаре (по имену отока, острва Кубе).* — Баци своју горућу кубу о тле. *Шен.*

кубатȕра ж *број кубних јединица у запремини неког тела; обујам, волумен чега изражен у кубним мерама, запремина.* — У свакој радионици строго се води рачуна о чистоћи, о кубатури. *Чол.*

кубàтȕрнй, -ā, -ō *који се односи на кубатуре*: ~ запремина.

кȕбе и **кȕбе,** -ета с (мн. ном. -èта; ген. -éтā) тур. *свод у облику полукугле (особито на црквама), купола.* — Витки звоници, кубета сјају. *Крл.* фиг. Гледа [небо] ... и душа се ... пење и везује за небеско кубе. *Лаз. Л.*

кубйзам, -зма м *правац на почетку 20. столећа у сликарству, а делимично и у другим уметностима, који људске ликове и предмете у природи своди на основне геометријске облике (на коцку, круг, трокут, троугао итд.) као апстракције природних облика.*

кȕбија ж пом. *отвор с обе стране прамца кроз који пролази сидрени бродски ланац. Свезн.*

кȕбик, -ика м *просторна мера у облику коцке којој је сваки брид, свака ивица дугачка један метар*: ~ земље, ~ угља, ~ дрва.

кубйкāш, -аша м *радник који је плаћен по кубику (обично за копање земље).* — Групице кубикаша ... насипале су земљу на појединим деоницама насипа. *Пол. 1958.*

кубйкāшкй, -ā, -ō *који се односи на кубикаше.*

кубйрање с *гл. им. од кубирати.*

кубѝрати, кȕбӣрām сврш. и несврш. **1.** *дићи, дизати неки број на куб (2).* **2.** *израчуна(ва)ти садржину, запремину некога тела.*

кȕбист(а) м *присталица кубизма.* — Занимала [ме] њихова ... збирка ... француских кубиста. *Козарч.*

кубѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на кубисте и на кубизам:* ~ портрет.

кȕбичан, -чна, -чно (одр. -чнӣ, -чнā, -чнō) **а.** *који има облик куба, коцкаст:* ~ форма. **б.** (само одр.) *који се односи на кубике:* ~ метар.

кȕбнӣ, -ā, -ō *који се односи на куб:* ~ метар, корен, ~ једнаџба, једначина.

кȕбруз м тур. покр. *врста веза на шупљике, ћесма. Вук Рј.*

кȕбрузати, -ām несврш. покр. *вести на шупљике, ћесмати. Вук Рј.*

кȕбȕз м тур. *врста топа, хаубица.* — Исти дан дође Кара-Ђорђије ... са три топа и једним кубузом. *Вук.*

кȕбȕр, -ȕра м тур. *мала пушка, пиштољ.* — Видим Даду ... како се пропиње да дохвати очев кубур. Дадо! ... Немој да пуцаш! *Вукић.*

кȕбура[1] ж тур. **1.** *старинска пушка; велик пиштољ.* — Заредали пирови ... грмјеле кубуре. *Шимун.* Потегну кубуру и опали. *Ћос. Д.* **2. а.** *кожна торба, футрола за појасом или на седлу у којој се носе мале пушке или пиштољи.* — Гле красних ... самара и кубура! *Павл.* О ункашу ... пиштољи у кубурама. *Дом.* На њему војничко одијело ... на опасачу кубура од ... коже. *Чол.* **б.** покр. *котарица коју праве чобани од свеже коре дрвећа за јагоде и сл., крбуља.* **3.** покр. *узан, дуг ходник или дуг наткривен пролаз који спаја поједина одељења у кући.* — Она лети кроз мрачне кубуре, она дође у мушку одају. *НП Херм.*

кȕбура[2] ж **а.** *тешко, бедно стање, тегоба, тешкоћа.* — Не знаш никаке радости, већ само бригу и кубуру. *Ивак.* Ја сам ти, брате, ето, из болнице. Стара кубура с бубрезима. *Мар.* **б.** *бактање, гњаважа, петљање.* — На крају бјеше кубуре и смијеха са силајем и појасом. *Мат.*

кȕбуран, -рна, -рно *који је праћен кубурењем; невољан, сиротињски, сиромашан.* — Млади људи ... изгубе за оно три до четири године кубурног свеучилишног живота праву вољу за рад. *Коз. Ј.*

кȕбȕрант м *онај који кубури, који једва веже крај с крајем, сиротиња.* — Неће је жртвовати каквом кубуранту с вјечном бригом ... с трајним одрицањем. *Бег.*

кубурáција ж нар. *кубура*[2] *(а), кубурење.* — Ја добро знам сав њихов чемер и кубурацију. *Ћоп.*

кубȕрāџ, -āша м *старинска мала пушка, пиштољ, кубура, кубурлија.* — Скиде с чивилука кубураше са сребрним јабукама, прегледа их пажљиво, метну у кубуре. *Дом.*

кȕбурење с *гл. им. од кубурити.*

кȕбурити, -ӣм несврш. **1.** *тешко живјети, животарити, таворити, патити се и борити се с разним невољама и недаћама.* — Живјело се с дана у дан, кубурило се. *Ивак.* Био пука сирота и кубурио као ђаво. *Срем.* **2.** *бактати се, борити се, петљати.* — А збиља, како ти они остали дужници? ... Та кубурим помало ... — одговара скромно Давид. *Глиш.* Стаклара је дуго кубурила са тржиштем које није било нарочито заинтересовано за стаклену амбалажу. *Б 1958.*

кубȕрлија ж **1.** *в. кубура*[1] *(1).* — Дохвативши две кубурлије са чивилука, опали кроз отворени прозор. *Јакш. Ђ.* **2.** *в. кубура*[1] *(2а).* — Спустио је револвер у кубурлију о куку и ... заповедио: — Запалите кућу! *Пол. 1957.*

кубȕрлук м *в. кубура*[1] *(2а).* — Скинем [с коња] бисаге и кубурлуке, па се пришуљам пенџеру. *Коч.*

кȕбус м = куб. — Уоквирује слике сецесионистичким оквирима ... стилизује ловорове крошње у кубусе. *Крл.* Квадрати времена опхода око Сунца размјерни су кубусима планетских удаљености од Сунца. *ОГ.*

кȕвано, -ога с *в. кување (2).* — Ове недеље слабо смо што и јели куваног. *Јакш. Ђ.*

кȕвāње с **1.** *гл. им. од кувати.* **2.** = кухање *оно што се кува, јело.* — Појеоше чорбу и кување. *Вес.*

кȕвāр м = кухар **1.** *онај који спрема јело.* **2.** *књига у којој се налазе упутства за спремање јела.*

кȕварица ж *женска особа кувар.*

кȕваричин, -а, -о *који припада куварици.*

кȕвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на куваре.*

кȕвāрство с = кухарство *начин и вештина припремања јела и избор животних намирница које се употребљавају за људску храну.*

кȕвати, -ām несврш. = кухати **1. а.** *излагати ватри што текуће, течно или помешано с текућином (ради спремања за јело или за др. употребу), варити, барити; искушавати:* ~ кромпир, ~ јаје, ~ сапун, ~ туткало. **б.** *припремати јело уз помоћ ватре, готовити уопште (варити, пећи, пржити).* — На веригама виси бакраче у коме стари чича-Маринко кува качамака. *Јакш. Ђ.* **в.** покр. *месити.* — Чесница се мијеси (кува) на Божић врло рано. *БВ 1909.* **г.** *вршити куварски посао.* **2.** *варити, примати у про-*

цесу варење (о желуцу). **3.** фиг. *спо̀вати, припремати нешто.* — Опет се нешто тајно договарају! Шта то они кувају увек заједно? *Петр. В.* **4.** непрел. *кључати, врети.* — фиг. [Расим] је дошао овде понесен бесом који је кувао у њему још од јутрос. *Шуб.* **5.** (кога) разг. *наговарати кога да што учини.* — Затим [ректор] позва код себе председника Мензе и неке друге. Скувао их је. Дођоше да они нас кувају. *Лал.*

Изр. бити печен и куван (код кога, у чијој кући) *бити код кога свакодневно.* — Била је [фрау Габријела], што кажу, и печена и кувана код поп Спириних. *Срем.*; ~ коме кашу (попару) *спремати коме велику неугодност, непријатност*; ни куван, ни печен *неодређен, безизражајан*; све кува и кипи, свуда кува *све је у највећој узбуђености.*

~ **се 1.** *бити изложен ватри (о јелу и др.), долазити у стање готовости, употребљивости.* **2.** *бити изложен великој жези, врућини.* — О вентилацији се не брине ни један послодавац. Стога се радници морају лети да кувају од запаре. *Лапч.* Од јутра је немилосрдно пекло сунце. У мрклој измаглици кувала се степа. *Моск.* **3.** фиг. *спремати се, збивати се без јавног показивања, испољавања; развијати се брзо, нагло (о мислима, осећањима).* — Треба јавити, и то што скорије ... нека господин министар зна шта се овамо у земљи кува. *Јаки. Ђ.* И то што се у његовој души кувало, морало је бити страшно. *Ком.*

ку̀велица ж покр. *презрела смоква.* — Смокава је било за сваким столом [на пијаци] ... Биле су тамо свјеже, скоро убране »кувелице«, које при дну пусте по једну капљицу меда, а боје су жутозелене. *Пол. 1953.*

ку̀вео, -ела, -ело покр. *презрео (нпр. смоква, грожђе).* *Вук Рј.*

ку̀вёр, -ёра м фр. **1.** *стони прибор за благовање, за јело.* **2.** *в. кувер(а)т.*

ку̀вер(а)т, -ёрта м и **ку̀вёрта**[1] ж фр. = коверат. — Цедуља не беше у куверту. *Лаз. Л.* Адресује Марици на коверат. *Матош.* Послат ћемо куверт с тисућу круна. *Бег.* На куверти стоји написано ... *Куш.* И он слеже лагано раменима, остави цигару на страну и разрезиваше пажљиво куверту ножем коричњаком. *Мил.*

ку̀вёрта[2] ж тал. *бродска палуба.* — Корацао је горе-доље по »куверти«. *Десн.*

кувертѝрати, -èртӣрām и **ку̀вёртовати,** -тујём сврш. и несврш. *ставити, стављати писмо у куверту.* — Кувертује, адресује и замоли увече праљу да баци писмо у поштанску кутију. *Матош.*

ку̀вёртић м *дем. од кувер(а)т.* — Добио сам сићушан кувертић, модар, папир чипкаст. *Куш.*

ку̀вёртица ж *дем. од куверта.*

ку̀вет м тур. *снага, моћ*; исп. кухвет. — И још бих те нешто питао ... јеси ли у добром кувету и снази. *Лал.*

ку̀вӣ (обично поновљено) оном. *узвик за опонашање гласа кукувије.* — Једна је кукувија дошла негдје близу наших ватара: куви, куви, куви! *Кик.*

ку̀вијерта ж покр. *в. куверта*[2]. — Знаду и ... слану шалу од оних »испод кувијерте«. *Војн.*

ку̀вик м *ћук.* — У кишној глазби јато кувика плаче. *Крл.*

ку̀вјети, -вӣм несврш. покр. *зрети*; исп. кувео. — Куве смокве и румене шипци. *Бур.*

ку̀влет м покр. *в. кувет.* — Да ухвате цара московскога ... да му девлет и кувлет сатару. *Њег.*

ку̀га (дат. -ги) ж **1. а.** мед. *тешка заразна болест која изазива велик помор* pestis. — фиг. Куга богатства и нечовечности богаташа мора престати. *Сек.* **б.** вет. *заразна болест међу животињама*: марвинска, сточна, свињска, кокошја ~. **2.** фиг. *као погрда.* — Куге људске, дођите по наш зној! *Шен.* Стани, губо, стани, куго клета, да т' научим тровати те света! *Радич.*

Изр. бежати од кога као од куге, бојати се кога као куге *бежати од кога, клонити се кога у свакој прилици*; изјела (однела) те ~ *клетва*; која га је ~ донела *које га је зло донело*; куд ће ~ но у свој род посл. *једну несрећу често прати друга.*

ку̀гара ж зоол. *птица певачица с ћубом на глави, прекрасна перја (по нар. веровању предсказује рат или кугу* Bombycilla garrulus. *Бен. Рј.*

ку̀гин, -а, -о *који припада куги.*

ку̀гла ж нем. **1.** мат. *тело којему су све тачке његове површине једнако удаљене од средишта, лопта.* **2.** *оно што има такав или приближно такав облик.* — Бела светлост млечне кугле блесну са тавана. *Петр. В.* Над њим је било јасно, модро небо и голема сунчана кугла. *Крањч. Стј.* **3.** *пушчани или топовски метак, зрно.* — Устаничка кугла прошишала је стакло остављајући на њему расцвјетану ... звијезду. *Топ.* Спремали су се ... европски центри да закотрљају топовске кугле на народе. *Неим.* **4.** спорт. **а.** *направа од гвожђа у облику лопте, кугле (1), испуњена оловом, која служи за бацање.* **б.** *таква направа (обично од дрвета) у куглању или крокету.*

Изр. Земљина, земаљска ~ геогр. *планета Земља.*

куглàна ж *место са нарочито уређеном стазом где се изводи куглање.*

куглàница ж *куглана.* — То ти лете кугле на Мишковој кугланици. *Неим.*

кýглāње с **1.** *гл. им. од куглати се.* **2.** *игра у којој играчи на одређену удаљеност обарају или руше чуњеве, постављене у нарочитом реду.*

кýгласт, -а, -о *који има облик кугле, лоптаст, округао.* — Круна је у неких сората [јабука] ... или дугуљаста ... или кугласта. *Тод.* Першин и мрква имају дебели, вретенасти коријен, репа кугласти. *Бот.*

кýглатн се, кýглāм се несврш. *играти се куглања, чуњева.* — Рано се легало, касно устајало, а цели боговетни дан се људи куглали. *Богдан.*

кýглāч, -áча м = куглаш *онај који суделује у бацању спортске кугле или у игри куглања.* — Свуда има куглача који ... куглају само за разоноду. *Кугл.*

кýглāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на куглаче:* ~ спорт.

кýглāш, -áша м **1.** = куглач. — Куглаши су освојили три златне медаље на првенству света. *Пол. 1958.* **2.** мн. зоол. *в. клупчаре. Терм. 4.*

кýглāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на куглаше:* ~ спорт.

кýглии, -а, -о *који припада кугли:* ~ омотач, ~ калота.

кýглица ж *дем. од кугла (2).*

Изр. бирачка ~ *мала куглица (обично гумена) којом се гласа на изборима; сам глас за нешто или против нечега.*

кýгличнӣ, -ā, -ō *који се односи на куглице:* ~ лежај.

кýглов м нем. = куглоф *врста колача од брашна, јаја, млека и др., печеног у лименој посуди.* — Прија Маци изгорео куглов. *Нуш.*

кýгловōд м ков. *дрвени жлеб на куглани по којему се враћа кугла.* — Многи играчи воле мало квасити руку приликом игре, зато је потребно да је код кугловода влажна спужва. *Кугл.*

кýглоф м = куглов. — Домаћица ... сече ... врући куглоф који јој је испао ванредно добар. *Срем.* Читаво оно друштво ... састало се код ... њега ... било и масла, и куглофа, и торте. *Крл.*

кýгља ж *в. кугла.* — На биљару кугља никога не рани. *Шен.*

кýгљати се, кýгљāм се несврш. *в. куглати се.* — Знате л' се ви лоптати, кугљати и јахати? *Шен.*

кýгљица ж *в. куглица.* — Он је смијесио малену кугљицу од круха те се сада њом играо. *Кум.*

кýгљичнӣ, -ā, -ō *в. куглични.*

кýгуāр м зоол. *грабљива шумска звер из пор. мачака* Felis concolor. *Терм. 4.*

кȳд и **кȳдā** прил. **1.** *у упитном значењу* **а.** *у каквом правцу? којим путем?* — Станко, куда се шеташ? *Вуј.* Куд ми вас неста, ви очи чарне? *Ант. 2.* **б.** покр. *у каквом месту, где.* — Дође јој напамет онај мрки морнар ... — куд је сад он и је ли се оженио? *Тип.* Куд сте били с пушкама? *Дом.* **в.** *у узвичним реченицама изражава жаљење, чуђење поводом чега: камо, на коју страну.* — Куд ће од срамоте, шта ће свет да рекне кад чује! *БК 1906.* **г.** *на коме месту и у које време, где и када, како.* — Да играмо у једну кајгану од осам јаја! — Море, куд се па у кајгану играло! *Срем.* **д.** *у што, на што.* — Ej Пантелеју ... куд си профућкао живот! *Моск.* **ђ.** *зашто.* — Та — пристајемо, пристајемо — куд нећемо! *Бал.* **е.** *у реторском питању кад се очекује негативан одговор: зар, је ли могуће.* — Куд ћете већег ужитка за мене! *Креш.* **ж.** *како, на који начин.* — Ви сте млади, а он старац — куд ће он моћи љубити иначе неголи што купац љуби своје злато! *Бал.* Питуљицу си опет смазао — викала је ... кухарица — куд час прије! *Сим.* **2. а.** *истиче супротност: камоли, некмоли.* — Узео бих ја њу да је ћорава, а куд не овако, још дрчежу, згодну жену. *Сим.* **б.** *истиче одрицање, сумњу: како.* — Куда ћеш се, брате, борити с Марком живим, а камоли још кад је вампир! *Дом.* Куд би он потрошио ту цркавицу коју је још из села понео да му се у невољи нађе. *Рад. Д.* **3.** *неодређено: у било које место, на било коју страну, некамо.* — Пошли су да се склоне куда, гдје их нитко неће наћи. *Вј. 1957.* Бели [играч] је принуђен да узме коња јер нема куд краљицом. *Шах 1.* **4.** *уз компаратив прилога и придева: много, неупоредиво.* — Што жалих, с брата ми се куд више ражали. *Ботић.* Његова се жена поче да осмејкује ... а и ми остали, и ми смо били расположенији, куда расположенији. *Вукић.* **5.** (у корелацији с »туд«) заст. *како-тако.* — Жупанија ријечка увиђа куд нужду туд и тешкоћу тога препорођења. *Старч.* **6.** *у односном значењу у служби везника који везује зависну реченицу у којој се изриче* **а.** *место: тамо где.* — Закласа раж и јечам, а кукуруз, особито куд полије вода, зрновит у вис потече. *Буд.* Острво без људи, у пределу мора куда бродови никад нису прошли. *Дуч.* **б.** *правац: камо.* — Глупо [је] да се овде сачекујемо, у сумњивој крчми куд сваки час навраћају жандари. *Поп. Ј.* Ошине коња, те ... они полете к лађама ... куд оба жељеше. *М-И.* Људи су као овце:

куда ован, туда и цело стадо. *Моск.* **в.** *досег, удаљеност: докле.* — Били смо насред степе, гдје нисмо, куд је око допирало, видјели ништа друго него траву. *Јанке.* **г.** *упозорава да је оно што ће се изрећи главном реченицом супротно или много веће од онога што се изриче реченицом с »куд«.* — Куд је био већ љут, то га је још већма наљутило. *Кол.*

Изр. било ~ *свеједно у ком правцу, на коју страну*; бог (враг) зна ~ *неизвесно у коме правцу, на коју страну*; ~ који, ко ~ *један овамо, други онамо, сваки на своју страну*; ~ му драго, ~ год *ма у ком правцу, било на коју страну*; куда-туда *на разне стране*; куд би ми (нам) био крај *в. уз крај (изр.)*; ~ пукло да пукло *ма шта се догодило.* — Ја ћу све то смрвити... куд пукло да пукло! *Вел.*; немати ~ (ни камо) *немати никаквог излаза.*

кȕдāгод прил. = кудгод *некуда.* — Брани [ми] главом да видим даље кудагод. *Комб.*

кȕдāн прил. покр. *в. куда.* — На горњем Дунаву, кудан је некад патријарх Чарнојевић ходио. *Петр. В.*

кȕдба ж *куђење, покуда.* — Разложише ми родитељи... да је пријеке ћуди и немила срца, али ја све одбих на злохотну кудбу, на оговор. *Буд.* Не кудим јунаке. Њима кудбе нема! *Вел.*

кȕдгод прил. = кудагод.

кȕдгођ прил. покр. *кудгод. Вук Рј.*

кȕдē прил. покр. *в. куд.* — И нема куде но да војнике узмем у кућу к себи. *Богдан.*

кȕдеља, ијек. кȕдјеља, ж **1. а.** *конопљина или ланена влаканца приготовљена за предење.* — Даде ми читав товар кудјеље да је испредем. *Шен.* **б.** покр. *грубо влакно као отпаци при преради конопље, кучине. И-Б Рј.* **2.** *као мера предива (онолико влакна колико се може метнути на преслицу):* ~ вуне. *Вук Рј.* **3.** покр. *преслица.* — Ми смо старице с кудјељом у осјенцима. *Фран.* **4.** бот. *биљка из пор. коприва из чије се стабљике добива влакно за предење, а из семенака бибно уље* Cannabis sativa.

Изр. нећеш из те кудеље ухватити нити *од тога посла неће бити ништа*; осетити (намирисати) каква се ~ преде *осетити какви се планови тајно спремају*; сад ћемо другу кудељу прести *сад ћемо применити друга, оштрија средства.*

кудȅљара, ијек. кудјељара, ж *творница, фабрика за прераду кудеље.* — Управни одбор ланаре и кудјељаре Вишковци расписује натјечај... *Bj. 1960.*

кудȅљȁрка, ијек. кудјељȁрка, м зоол. *птица певачица из пор. врабаца, конопљарка* Fringilla cannabina. *Бак. Реч.*

кудȅљарскӣ, -ā, -ō, ијек. кудјељарскӣ *који се односи на кудељаре и на кудељарство:* ~ индустрија.

кудељáрство, ијек. кудјељáрство, с *производња кудеље као грана привреде.*

кȕдељаст, -а, -о, ијек. кȕдјељаст *који је као кудеља.* — Прстима узвинуо оба краја своје кудјељасте браде. *Шен.* На... дугачкоме телу правилна глава... са неколико дугих праменова кудељасте, мртве косе. *Андр. И.*

кȕдељица, ијек. кȕдјељица, ж *дем. од кудеља.*

кȕдељȉште, ијек. кȕдјељȉште, с *конопљиште. Вук Рј.*

кȕдȅлька, ијек. кȕдјȅлька, ж **1.** *дем. од кудеља.* **2. а.** *свежњић, снопић, китица кудеље, предива на преслици.* — Бели му се [попу] она брада као кудељка беле вуне. *Глиш.* **б.** *прамен.* — Модра масница... губи се у кудељци косе. *Моск.*

кȕдȅльнӣ, -ā, -ō, ијек. кȕдјȅльнӣ *који је од кудеље:* ~ конопац, ~ платно, ~ прах.

кудȅцȁње с *гл. им. од кудецати.*

кудȅцати, кȕдēцām несврш. *несигурним кораком ићи.* — Посрћући, кудецајући... кренули су [рудари] напријед. *Цес. А.*

кȕдије, кȕдијеи, кȕдијер прил. покр. *в. куд(а).* — Сад весело идеш гором и планином кудијен оштри вјетрови звижде. *Миљ.*

кудȉкамо прил. (појачава значење компаратива и суперлатива) *знатно више, неупоредиво.* — Заштићене производе плаћају кудикамо скупље него што се добивају у туђини. *Рад. Стј.* Он [је] и на томе пољу показао кудикамо више способности и талента од оне двојице. *Петр. В.*

кȕдилац и **кȕдилац,** -иоца м (ген. мн. -илāцā) = кудитељ *онај који куди кога или што.* — Створише се два табора: пријатеља и заговорника, па непријатеља, кудилаца и клеветника. *Ков. А.*

кȕдилачкӣ и **кȕдилачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на кудиоце; који је својствен кудиоцима.* — И Силвестру [су] удили кудилачким и заједљивим погледима. *Божић.*

кȕдилица и **кȕдилица** ж *она која куди. Рј. А.*

кȕдитељ и **кȕдитељ** м = кудилац. — Наука Епикурова... нашла је оштра кудитеља у Цицерону. *Баз.*

кȕдити, -ȉм (трп. прид. кȕђен) несврш. **а.** *грдити, ружити, нападати речима.* —

Јавно мњење... хвали човека за морална дела, а куди га за неморална. *Марк. Св.* Будале увијек тако суде: што не схваћају, презиру и куде. *Цес. Д.* **б.** *осуђивати.* — Официјелна га критика кудијаше са неплодности. *Матош.* Хација [је] рекао да кренути роду није нимало хваљена ствар. Куди то ћитаб. *Сиј.*

кудјељ-, ек. кудељ-.

ку̏дљив, -а, -о *који воли да куди, да налази замерке.* — Мата је био... момак од ока, кому ни кудљиви Адам не могао мане наћи. *Торд.*

ку̏дња ж *кудба, покуда, куђење.* — Све ово што рекох, не значи нимало кудњу по писца. *Л 1905.*

ку̏дра ж *коврча, увојак.* — По свем тијелу длака и кудра спопала [човјека]. *Јурк.*

ку̏дра м и ж покр. *мушка и женска особа која има кудраву косу. Рј. А.*

ку̏драв, -а, -о *који се коврча, који има коврче, увојке, гргурав, коврчав.* — [Пастир] малена тијела, кудраве дуге косе и округле маховинасте браде. *Гор.* Ракија тече низ кудраву браду. *Ћос. Д.* фиг. Кудрави дим фабричког димњака замрачивао је све унаоколо. *Бил.*

ку̏дравац, -авца м *онај који је кудрав, оно што је кудраво:* ~ човек, ~ ћилим.

ку̏дравило и **кудра̀вило** с *направа за кудрављење.*

ку̏дравити, -им и **кудра́вити,** ку̏дра̄вӣм несврш. *чинити кудравим, коврчати.* — Она је трчала да сече Андрјуши нокте, да му кудрави косу. *Глиш.*

~ **се** *постајати кудрав.* — фиг. Танки облачци и дим... лако се кудраве, али ветар се доле не осећа. *Сек.*

ку̏дравица и **ку̏дра̄вка** ж *она која је кудрава.* — Држала ме за брадицу, кудравицу, чупкала је... и гунђала. *Богдан.*

кудра́вко м *хип. од кудравац.* — То је [дете] црнпурасти кудравко, сав умазан. *Дед. В.*

ку̏дрављӗње и **кудра́вљӗње** с *гл. им. од кудравити (се).*

ку̏дравӧст, -ости ж *особина или стање онога који је кудрав.*

ку̏драст, -а, -о *в. кудрав.* — Положи своју кудрасту главу на његова кољена. *Ћал.* Ту... чучи мали кудрасти пинчика. *Срем.*

ку̏дро и **ку̏дроња** м *пас кудраве длаке.* — Под столом... се савио велик зубат кудроња црне длаке. *Шен.*

ку̏дрӧв, -ова м *кудро.* — Режао као кудров у авлији. *Бег.* Кудров залаја на сјенку. *Радул.*

ку̏ђӗње с *гл. им. од кудити.*

куенӧ́вштина ж ист. *систем насилне владавине у Хрватској који је био завео бан Куен Хедервари (1883—1903).* — У доба црне куеновштине... ни наука не може да остане поштеђена. *Р 1946.*

ку̏ж ж *зараза.* — Лекари не приме куж само зато што се знају чувати. *Батут.*

ку̏жан и **ку̏жан,** -жна, -жно **1.** (одр.) *који се односи на кугу.* — Несретна кужна болест убила ми брата. *Шен.* Ако би читалац прочитао стране на којима се описује кужни помор, помислио би да су »Вереници« књига нечувених јада. *Прод.* **2. а.** *који преноси заразу; заражен.* — Куварица мора испирати много водом помије тако да се не би могле развити какве кужне болештине. *Јов. Ј.* На гњилој дасци љигава диња. Кужно тицало мухе. *Фран.* фиг. Ви сте за њих »црвени«, кужни, и неће да разговарају. *Јак.* **б.** (само одр.) *намењен, одређен за оне који су заражени, у којему се налазе заражени:* ~ болница, ~ барака, ~ одељење. **3.** фиг. *гадан, нечист, одвратан.* — Не лај, језичино кужна! *Шен.* Неки пут је [живот] толико горак, заблаћен и кужан да би се човек загушио од немоћи и беса. *Каш.*

ку̏жањ, -жња м покр. *кључ на води, млаз.* — Паде Фурлан, а удари му из ране кужањ крви као да си вола заклао. *Љуб.*

ку̏ждрав, -а, -о *в. кудрав.* — А Шамика... лепо куждраво дете. *Игњ.* Између куждравих псећих глава и шапа... појави се лице Ненадово румено од смеха. *Ћос. Д.*

ку̏жељ м **1.** *в. кудеља. Рј. А.* **2.** *мера од два повесма.* — Десет кужеља или двадесет повесама чине десетић. *Р-К Реч.*

ку́жељина ж покр. *окомак од кукуруза. Рад. А.*

ку̏жӗње с *гл. им. од кужити.*

ку̏жӣво с *оно што кужи, што је кужно, пуно заразе.* — У стајама леше гомӣлā што се већ распадају од кужива ружног. *Марет.*

ку̏жина ж *аугм. од куга.*

ку̏жӣна и **ку̏жина** ж тал. покр. *в. кухиња.* — Тешко оној кужини гдје госпа не улази! *Вук Рј.*

ку̏жити, -ӣм и **ку́жити,** ку̏жӣм несврш. *испуњавати нечим што штетно, шкодљиво, опасно делује на организам, чинити кужним, заражавати, тровати.* — С неке стрвине која је кужила јарак поле-

тјеше гаврани. *Франг.* Баците, момци, ове три псине да нам не куже зрак. *Ств. 1948.* фиг. Непријатељство је отрован драч који кужи крв. *Шен.* Револуционарне снаге... деловале су против свега што је кужило ту атмосферу. *НК 1946.*

кȕжица ж *дем. од куга.* — Лијепа вас кужица поморила! *Вук Рј.*

кȕжњак м *болесник од куге. Вук Рј.*

кȕжница ж *болесница од куге. И-Б Рј.*

кȕжно и **кȗжно** прил. *на кужан начин, заразно*; фиг. *непријатељски.* — Сви [га] попријеко и кужно гледају. *Божић.*

кȕжнōст и **кȕжнōст,** -ости ж *својство онога што је кужно.* — Живот... јури и јури прорачунаношћу локомотиве, кужношћу клоаке. *Матош.*

кȕжњāк м бот. *отровна биљка с дугим белим цветовима, неугодна мириса, из пор. помоћница, која расте на запуштеним местима* Datura stramonium. *Сим. Реч.*

кȕзēн, -éна м фр. *нећак, братић, рођак.*

кузéнов, -а, -о *који припада кузену.*

кȕзēнскӣ, -ā, -ō *који се тиче кузена*: ~ односи.

кузи́на ж *нећакиња, сестрична, братична, рођакиња.* — фиг. За поезију [по исусовачкој естетици] вриједе и данас иста правила као и за њену старију кузину богословију. *Крл.*

кȕзница ж рус. заст. *ковница новца.* — Још Хаџи Калфа истиче златне и сребрне руднике и вели да су се од њих у кратовској кузници новци ковали. *Дед. Ј.* Код адвоката смо нашли 1200 дуката — нових, као да су јучер изишли из кузнице. *Ком.*

кȕзō, -ола м покр. **1.** *водир.* **2.** *котарица од сирове коре с млада дрвета.* — Мејо бере јагоде у кузоле грабове. *Рј. А.*

кузо́лица ж покр. *кузо (1). Вук Рј.*

кȕина и **кȕиина** ж покр. *в. кухиња.* — Биje неко у врата од куине. *Њег.*

кȕисати, -ишēм сврш. и несврш. тур. покр. *звати с мунаре на молитву*; исп. кујисати. — Ноћ је увелико, јација како је куисана има неколико добраних сати. *Сим.*

кȕја ж = кучка **1.** *женка домаћег пса (и уопште женка животиња из пор. паса).* — Долети из стаје голема куја набрекних сиса. *Гор.* **2.** фиг. пеј. *особа рђавог, слабог морала.* — А, чекај, кујо, дођи само да ти ја покажем! *Змај.*

кујѐтина ж *аугм. и пеј. од куја.*

кȕјин, -а, -о *који припада кују.*

Изр. кујин син погрд. *ништарија.* — Теби да је дам, кујин сине? *Шен.* А, узео је, кујин син! *Чипл.*

кȕјина и **кȕјина** ж *в. кухиња.* — Одатле уђоше у кујину. *Мат.*

кȕјиница и **кȕјиница** ж *дем. од кујина.*

кȕјинскӣ и **кȕјинскӣ,** -ā, -ō *в. кухињски.* — На много места... су кујински отпаци нагомилани. *Жуј.*

кȕјисати, -ишēм сврш. и несврш. *куисати.* — Све мујезин бољи од бољега, ал' најгори Мехо и Алија, кад кујишу, бога не спомињу. *НПХ.*

кȕјица ж *дем. од куја.* — фиг. Сретни љубавник [казалишне] трупе а преварен од оне подравске кујице Љерке. *Бег.*

кȗјна ж *кухиња.* — Нађемо... кухарицу у кујни. *Матош.* Французи се раде у кујни. *Нен. Љ.* Скупштина... је донела једну резолуцију, спремљену у Ристићевој кујни. *Јов. С.*

кȕјница ж *дем. од кујна.* — Долазе по мраку... па одмах свраћају у кујницу. *Петр. В.*

кȕјскӣ, -ā, -ō *који се односи на кујне*: ~ нож, ~ столица.

кȕјōн, -óна м фр. *хуља, ништарија, нитков*; *кукавица.* — У типичној кретњи ... обичног четног кујона залетио се спрам ... кадета. *Крл.*

кујонѝрати, -јȏнӣрām несврш. *мучити*; *ружно с неким поступати*; *прогањати, шиканирати.* — Та багажа може те кујонирати једну пуну годину. *Крл.*

кујȕнџија м тур. *занатлија који израђује предмете и украсе од злата и сребра.* — На Цвети је... и вашар; ту су дошле и кујунџије, донели су разног... прстења, игала... чиода. *Вес.* Као што се злату нађе кујунџија, и њој ће се њен суђеник наћи. *Горд.*

кујȕнџијин, -а, -о *који припада кујунџији.*

кујȕнџијка ж = кујунџинка *жена кујунџијина.*

кујȕнџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на кујунџије*: ~ занат, ~ радња.

кујунџѝлук м тур. *кујунџијски занат.* — То је мала паланка... у којој преовлађују занати: грнчарство и кујунџилук. *Дед. Ј.*

кујȕнџијница ж тур. **1.** *кујунџијка. Вук Рј.* **2.** *кујунџијина радња.* — Златар... би се извукао из кујунџинице као крадом. *Јевт.*

кујȕнџијнка ж = кујунџијка.

кујўрина ж *аугм. и пеј. од кућа.* — фиг. Он... упаде у кућу... а нама виче: Удри кујурину! Удри, посветила ти се! *Вес.*

кўк, кўка м (мн. кўкови, покр. кўци) **1. а.** *избочени део човечјег тела између бокова и бедрене кости.* — И никако да се смири, све се премеће час на један кук, час на други. *Цар Е.* Још један од ретких мушкараца у поворци ћопао је скакућући с кука на кук. *Чипл.* **б.** *део ноге од карличне кости до прегиба у колену.* — Његове дугачке руке... се спусте и млатају поред кратких кукова. *Ранк.* **2.** *први ножни чланак кукца, инсекта који је усађен у тело* соха. *Терм. 3.* **3.** покр. *избочина на каменом зиду испод прозора.* — Уз куће с кука на кук... упоприječиле се танке мотке по којима се у лахорцу њише и суши рубље. *Драж.* **4.** *камени врх у облику стошца, купе са заобљеним шиљком.* — О ти, водо хладна, што си с кука пала па се с виса свога у до скотрљала! *Наз.* Око њих го пашњак посут големим куцима, са којих чобани благо пазе. *Ћип.* **5.** бот. **а.** *в. горчика.* **б.** бот. *в. бљушт. Сим. Реч.*

кўка ж (дат. -ки) **1. а.** *клин (обично метални) са завrнутим крајем о који се може нешто обесити.* — Месар је обесио на куку половицу телета. *Донч.* Слаже по пет капута на једну куку од чивилука. *Б 1959.* фиг. Отац је био онај кривац, она кука, која се забола баш у срце. *Бен.* **б.** *оно што је својим обликом слично таквом клину, што је криво, повијено.* — Учини [ми се] да му је тај... смијех још више приближио куку ноздрвастог носа... брадu. *Кул.* **2. а.** *направа у облику шипке са завинутим једним крајем да се нешто зак(в)ачи и привуче.* — По Григоријевој наредби становници ...свукли су кукама и чакљама сто четрдесет седам исечених црвеноармејаца у једну јаму. *Моск.* фиг. Осјећао [сам] у срцу куку која ме је вукла натраг. *Шкреб.* **б.** *удица.* — Они су врљали вазда по отоку ловећи рибу кукама свинутима. *М-И.* **в.** *завинута ручка на штапу.* — [Штапове] је поредао управо мајсторски, заплео им куке. *Матош.* У руци чобански вишњевац ...с куком на крају сребрном. *Чипл.* **3.** *будак, пијук.* — Наши стари су куком и мотиком... чували своје име и народност. *Ад.* Копали стрмен сељаци и крчили кукама голет. *Наз.* **4.** мн. *нечитко, невешто и немарно написана слова.* — Немојте ми дрљати по дувару којекаке куке [капетан новом практиканту]. *Глиш.* Дете је предано тонуло у тајанствени свет кука и потеза. *Бан.* **5.** бот. **а.** *вилина метла, шпаргла.* — У плотовима израсле купине и трње и драче, **а између њих** провирују својим савијеним главицама куке. *О-А.* **б.** *в. бљушт. Сим. Реч.*

Изр. дићи на кога куку и мотику *употребити у борби против кога сва могућа средства*; дигла се, устала је ~ и мотика *дигло се на оружје све*; одбацивати куке на откуке нар. *избегавати прави одговор.* — Не одбацуј куке на откуке... него кажи што ти књига пише. *НП Вук*; писати куком на леду, терати куком по води *радити бесмислен, узалудан посао*; вадити се на куку нар. *износити као оправдање чудан, необичан разлог.* — У селу се причало да је Спасоје ...потврд у памћењу... Он се... вадио на чудну куку: »Пошли ми брци... па ми не дају«. *Сиј.*

кўкав, -а, -о *в. кукаван.* — Препаде се мој кукави газда, дрктећи ми почне говорити. *Њег.* Како ти сад изгледа ово наше кукаво мјесто? *Бег.*

кўкаван, -вна, -вно **1.** *један, бедан, убог.* — Видиш, ја сам једна проста и кукавна тежакиња. *Ћоп.* [На цести] су се појавила једнопрежна, кукавна колица сељачка. *Том.* Њега гуши наш запарложени, кукавни живот. *Матош.* **2.** *слаб, никакав.* — Релковић, Лановсвић и њихова дружина бијаху хвале вриједни домороци, али кукавни граматици. *Јаг.* Косидба била је кукавна. *Рад. Д.* **3.** *несрећан, жалостан, који својим стањем изазива жалост, саучешће.* — Тко да ублажи тужно срце родитељско, тко да утјеши кукавну женицу! *Мул.* Данас ће се отворити тестамент моје кукавне Паве. *Ком.* **4. а.** *ништаван, безначајан.* — Ти си мој баштиник, али нећу ти само намрijети оно мало кукавног сребра и злата. *Шен.* **б.** *који изазива презир, сраман, срамотан.* — Спомену кукавну улогу мужева што их жене хране. *Леск. Ј.* Не преостаде [му] него бирати између кукавне предаје и јуначке смрти. *Шиш.* **5.** *плашљив, страшљив.* — Били се најкукавнији [Швајцарци] — и својом паником проузроковали... највећи пораз. *Дуч.*

кўкавац, -ávца м **1.** (често с атрибутима: црни, сиви) *онај који својим стањем изазива сажаљење, кукаван, један, бедан човек.* — [Славонац] је постао кукавац и сиромах, откако му забранише и затворише шуму. *Коз. Ј.* О боже, помози мени, црном кукавцу! *Радул.* Јао, кукавче сиви, па ти си бос? *Ћос. Д.* **2.** *плашљивац, страшљивац, кукавица*; *морално слаб човек.* — То је јунак, а сви други кукавци су били! *Хар.* Смрт престаје бити онај... непријатељ који нагони страх у срце и ствара од људи дрхтавце и кукавце. *Прод.*

кукáвељ м и ж **1.** (често уз атрибут: кукавни) *кукавац.* — Кукавељ си ти нека,

стаде бјешњети краљевић. *Крањч. С.* Кукавељ кукавни, како ли ће му бити у пустој планини сад у ове ледене ноћи! *Ћоп.* **2.** *беда, слабост.* — Ниси знао у доброти својој да је жучи и злоби сласт срамота, кукавељ, јад. *Ков. А.*

кука́вељица ж покр. *кукавна, слаба, јадна жена.* — Како се она прежалосна кукавељица смије удати! *Рј. А.*

ку̏кавица ж **1.** зоол. **а.** *птица селица која обично не савија властито гнездо, него оставља јаја у туђем гнезду* Cuculus canorus. **б.** мн. *ред истоимених птица* Cuculidae. *Терм. 4.* **2. а.** (често уз атрибуте: црна, сиња) *кукавна, јадна, бедна женска особа*; исп. кукавац (1). — Удовица сам ти, кукавица сам ти. Имам двоје дјеце. *Ад.* Ахмеда је мајка оплакала. Плакала је кукавица сиња. *Вел.* **б.** *плашљивац, страшљивац, морално слаб човек*; исп. кукавац (2). — Кукавице нека се слободно код куће смију, гледајући како честити јунаци гину за своју отаџбину. *Том.* Живот хаба људе... крши их, савија... прави од небојше кукавицу, од чистунца прљавца. *Прод.* **3.** бот. *биљка из пор. каћуна* Serapias. *ЕЛЗ.*

ку̏кавичак м зоол. *врста ноћног лептира који обавија своја јаја око танких гранчица у облику прстена* Melocosoma neustria. *Финк.*

ку̏кавичан, -чна, -чно *кукавички* (*2 и 3*). — Гледале би га презирно, а опет заводнички да би установиле да ли је он интересантан или не, храбар или кукавичан. *Пр.* Замислите у човјека се нашло маште и за ово најкукавичније оружје. *Вуј.*

ку̏кавичји, -ā, -ē = кукавичји *који припада кукавици.*

Изр. ~ коњиц зоол. *птица пупавац*; ~ суза зоол. *кукавичак*; ~ јаје фиг. *нешто вешто подметнуто, потурено некоме.*

ку̏кавичин, -а, -о **1.** *који припада кукавици.* **2.** *као саставни део ботаничких назива*: ~ хлеб, ~ трава, ~ млеко, ~ грожђе.

ку̏кавичити, -ӣм несврш. *поступати, владати се као кукавица* (*2б*). — Која то кукавица кукавичи — осјећи ће љутито Љубић. *В 1885.*

ку̏кавичица ж **1.** *дем. од кукавица.* — Буди добар, сине мој ... кукавичице моја! *Киш.* **2.** бот. *биљка из пор. лепирњача* Lathyrus vernus. *Терм. 3.*

ку̏кавичић м *млада кукавица, кукавичин птић.* — Све птичице којима је додијељена ... част да отхране кукавичића познају врло добро свог злотвора. *Финк.*

ку̏кавичји, -ā, -ē **1.** = кукавичији. — Ако му [жена] додија љубављу, он оде, чини разне кукавичје нискости да је избегне. *Јов. Ј.* **2.** *као саставни део ботаничких назива*: ~ вез, ~ трава, ~ зеље.

ку̏кавичкӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који припада кукавици* (*птици*). **2.** *који нема храбрости, плашљив, страшљив.* — Оружане снаге Хитлерове ... биле би и даље наилазиле на отпор у нашој земљи да тадашње државно и војно руководство није било кукавичко. *Ч-М.* **3.** *својствен плашљивцу, изазван страхом.* — И мирно су пустили да један млад човек оде у смрт, не осећајући никакву грижу савести због свог себичног, кукавичког држања. *Пол. 1958.* Све је то кукавичко бежање од удубљивања у сопствено стање. *Јевт.*

ку̏кавички прил. *на кукавички начин, као кукавица, плашљивац.* — Видећи збуњене дјечаке већ спремне да кукавички клисну, он потеже из џепа ножић. *Ћоп.* Част моја је убрљана ... тако подло, подмукло и кукавички. *Каш.*

кукави̏члук м *одсуство храбрости, осећање страха.* — Згадио се сам себи, он се згражао над властитом својом мизеријом, кукавичлуком. *Кол.* Ако треба да бирам између кукавичлука и силе, изабраћу силу. *Б 1958.*

ку̏кавичњак м бот. *врста биљке* Lonicera. — На горњем је крају била сјеница с кукавичњаком, јасмином и повијушама. *Креш.*

ку̏кавӣштво с *кукавичлук.* — Ја видим да га је, што је овако терао ствар, учинила његова злоба, кукавиштво и осветљивост. *Нед.* Не признајем да је једно исто побећи због кукавиштва или побећи из других мотива. *Нуш.*

ку̏кавке ж мн. *в. кукавице* (*уз кукавица 1б*). — Кукавке су већином шумске птице. *Финк.*

кука́вко м *кукавац* (*2*). *Бвн. Рј.*

кука̀влук м *в. кукавичлук.* — Мисао његова кукавлука пред весељем природе ... би тако болна да му из очију бризну суза гњева и печали. *Војн.*

ку̏кавњик м *кукавац* (*2*). — Увреда ... и не може бити тако страшна од кукавника. *Божић.*

ку̏кавно прил. *на кукаван начин.* — Улазе три млада рибара кукавно обучена. *Војн.* Баба ... се ... немоћно и кукавно згури. *Петр. В.* Смрт ... вуче се подло и кукавно. *Новак.*

ку̏кавнӧст, -ости ж *својство онога који је кукаван и онога што је кукавно.*

ку̏кавчад ж *зб. им. од кукавче.*

ку̏кавче, -ета с **1.** *птић кукавице.* **2.** *јадно, бедно двоје.* — Јадно моје, кукавче сиње! — зацвили кроз сузе Радојка. *Дом.* Дао сам, дао сам, кукавчад моја, све што сам имао. *Кик.*

кȕкāвчев, -а, -о *који припада кукавцу.*

кȕкāвчић м *дем. од кукавац и кукавче.*

кȕкāвштина и **кукáвштина** ж **1.** *сиромаштво, беда.* — Ти мислиш да се бар на око извучемо из те кукавштине. *Шен.* **2.** *рђавштина, подлост.* — Једини пут што води мојему срцу пут је часности, а ја овде видим свакојаке преваре, кукавштине и кињења. *Нед.* Некрива и недужна [је] пострадала, а да би гдје и било, ван управо на кукавштини и рђавштини. *Буд.* **3.** *плашљивост.* — Чини ми се да је међу крајностима, међу кукавштином и насртљивошћу, храброст у средини. *Вел.*

кȕкāј м *кукњава, кукање.* — Чим ја једна у маҳалу, стаде кукањ у мутваку. *НПХ.*

кȕкаљ, -кља м покр. само у изразу: везати на кукаљ *везати узлом, чвором који се може лако одрешити. Рј. А.*

кȕкāње с *гл. им. од кукати.*

кȕкара ж *кука којом се вуку у пласт навиљци сена. Вук Рј.*

кȕкаст, -а, -о **1.** *који је налик на куку.* — Само [се] видео крупан и кукаст нос. *Вукић.* Доста им сама је земља кад кукасти будак је ломи. *Марет.* **2.** мин. *који се ломи правећи куку.* — Бакар је кукаста лома. *Туђ.*

кȕкасто прил. *у облику куке.* — Земља испрва морала се обделавати ... пијуцима од камена или кукасто изрезаним јеленим костима. *Панч.*

кȕкати, -āм несврш. **1.** оном. *испуштати глас »куку, куку«* (*о кукавици*). — Иза вишњика се црнила дубрава у којој кукаше кукавица. *Кнеж. Л.* **2. а.** *плакати* (*од бола, жалости итд.*) *пратећи плач речима* (*обично отегнуто као певајући*), *нарицати, јадиковати.* — Сједи сирота ... на прагу, нити ради, нити спрема, нити плаче, нити кука, него се убија чемером. *Брл.* По вас дуги дан кука на глас и њена горка запевка ... разлеже се преко суседних плотова. *Рад. Д.* **б.** *јадати се, тужити се* (*због чега или на кога*). — Кажем ти да знаш, да не кукаш на ме због младости. *Чол.* Клерици ... ламентирају и кукају са својих провинцијалних проповједаоница о питању уморства. *Крл.* **3.** *јако желети, жудети, изражавати жељу за чим.* — Већ четири године како кука за Београдом. *Срем.* Ми већ одавно кукамо за једним таквим стручњаком. *Пол. 1958.* **4.** (кога) *оплакивати, жалити.* — Мене моја неће кукат мајка. *Март.* Старог меда плачем кука земља цијела. *Наз.*

Изр. кукала ти мајка, у јаду кукала нар. *клетва* (*често при упозорењу на какву неповољну могућност*). — Не, кадуно, у јаду кукала! *НП Вук.*

кȕкац[1], -кца м зоол. *в. кукци.*

кȕкац[2], -кца м (обично мн.) *копча, петља за састављање крајева на одећи.* — Чим ципеле обуче, снаха притрчи да му кукце на ногавицама сапучи. *Радул.*

кȕкац[3], -кца м мед. *акутна упала на прстима руку, која често прелази у гнојење* panaritium. *Терм. 5.*

кȕкāч, -áча м *кука.* — Муж је одјурио јер је зла, а мајку његову ударила кукачем по глави. *Дом.*

кȕкача ж *врста игле за плетење. Р-К Реч.*

кукáши м мн. (јд. кȕкāш, -áша) зоол. *скупина паразитских црва с рилцем на предњем делу тела* Acanthocephali. *Терм. 3.*

кȕквижа ж *кукувија.* — Ћукне ли ћук или закрикне куквижа у тихој ноћи, чују се такви гласови да ти се коса јежи. *Шимун.*

кȕкиња ж **1.** бот. *плод трна, трњина.* — На лицу играју му ситне црне очи сличне кукињама. **2.** *сачма налик на трњину. Вук Рј.*

кȕкица ж **1.** *дем. од кука.* **2.** фиг. *препрека, сметња, зачкољица.* — Било је у граматици и пуно других кукица ... и ако не пазиш довољно, могао би се сваки час ... огребати. *Нуш.* **3.** *направа од дрвета или метала са свинутим једним крајем, као средство за везење.* — Удавачу [је] учила ... да дрвеном кукицом плете чипке. *Рад. Д.* **4.** (обично мн.) бот. и зоол. *орган или део органа у облику ситних квачица које имају одређене функције.* — Многе биљке имају плодове обрасле кукицама. *НЕ.* У цријеву ... изађе из јајета сићушна личинка са шест кукица. *Финк.*

кукȉчāње с *гл. им. од кукичати.* — Све познате технике наћи ћемо и у нашем украсу, под нашим домаћим називима: плетење ... кукичање. *Баб.*

кукȉчати, -ām несврш. *плести помоћу кукице.* В. пр. уз гл. им. кукичање.

кȕкљаст, -а, -о *в. кукаст.* — Он се држаше доста званично, а »цвикер« не оскудеваше на кукљастом носу. *Шапч.* С обема се рукама ослонио о свој дебео кукљасти штап. *Дом.*

кȕкљати, -ām несврш. **1.** *в. куљати. Вук Рј.* **2.** *кркљати, крулити* (*2*), *крчати, бурлати* (*о цревима*). — Почну воћи кукљати цријева, кâ да се међе ваљају. *Љуб.*

кȕкма ж тур. **1.** *прамен косе или перја која стрчи на глави, ћуба.* — Човјек је ... бујне вране ... попут кукме у вис натјеране косе. *Јурк.* Видио [је] ... у држању главе са кукмом жуте косе ону тупу супериорност безбрижног помодара. *Кал.* **2.** покр. *марама обавијена на нарочит начин око главе* (*како их негде носе удате жене*), *цега.* — Она је у

свилу и злато одјевена с кукмом на глави на начин удатих. *Кос.*

кȕкмара и **кȕкмāрка** ж *птица са кукмом на глави.*

кȕкмаст, -а, -о *у кога је на глави кукма, ћуба.* — И ждрāло своје кукмасто . . . дубоко зари. *Кош.*

кȕкњава ж **1.** *отегнут гласан плач, јаук, запомагање.* — Мужеви су већ петнаест дана приковани уз дом и шталу, слушајући мргодно кукњаву и запомагање жена. *Гор.* **2.** *израз гласног незадовољства, жаљење, вајкање.* — Пусти ме . . . да видим шта раде доле они моји свеци; досади ми њихова кукњава и зивкање. *Дом.*

кукȍбоља ж мед. *бол у куковима. Бен. Рј*

кȕков, -а, -о само у изразу: о кукову лету, о кукову дану (дне) *никада.*

кȕковача и **кȕковача** ж бот. *врста биљке жута цвета.* — Куковача, мајска дика, дише млијеком женске пути и љубави. *Матош.*

кȕковина ж бот. *в. дебела тиква, дебелица, дебелотиква. Сим. Реч.*

кȕкȍвље с *кости кука.* — Куковље је сложено од цријевне препонске и сједне кости. *Финк.*

кȕколь м **1.** бот. *биљка из пор. каранфила с плаво-црвенкастим цветовима и отровним семенкама (расте као коров по њивама и ливадама)* Agrostemma githago. *Терм. 3.* **2.** фиг. *штетан, шкодљив човек; упште нешто штетно, безвредно.* — Крвников мач нека истријеби кукољ између вас. *Шен.* Ко побегне с међана, то је кукољ омладински. *Скерл.* Нама је обећан пшенични хлеб, а не овај кукољ. *Чол.*

кȕконос и **кукȍнос, кȕконосаст** и **кукȍносаст, кȕкоиосат** и **кукоиȍсат,** -а, -о *који има кукаст нос. Деан. Рј.*

кȕкотрēс и **кукȍтрес** м *в. кук.* — Оштети му суру бедевију од крај репа од врх кукотреса да не ваља седлу ни самару. *НП Вук.* На његовим [вучјим] кукотресима још су се познавале даљине. *Вуј.*

кȕкрīк, -и́ка м *место где расте много кукрика.* — Заћу у густ грмак и кукрик. *Том.* Док се примакао кукрику, а он пусти Деву па опали и умакне. *Буд.*

кȕкрика ж бот. *црни граб* Carpinus orientalis. — Сједи он у зеленој . . . логи . . . тако да га чак и опора тврда кукрика, црни жбунасти граб, самилосно гура у колено. *Ћоп.*

кȕкриковина ж *кукрик.* — Све више освајало је ниско и неугледно растиње, кукриковина, глог. *Андр. И.* За трен ока ишчезну у густој тамној кукриковини подно пута. *Ћоп.*

кȕкрица ж покр. *кукрика; ситнија биљка упште, грм.* — Свеза коња трњу за кукрицу. *НП Вук.*

кȕкричаст, -а, -о покр. *који се не потkресује, који је запуштен (о дрвету). Вук Рј.*

кȕку и **кȕкȳ** (често поновљено и појачано изразом: куку леле) *узвик којим се изражава велика жалост, бол, страх.* — Куку леле, а што ћемо сада, мила мајко! *Бог.* О куку, куку, зар живота треба за оног коме свет је већ изумро! *Дис.*

Изр. куку-Тодоре а) нар. *врста народног кола.* — Заиграће коло . . . и банатско и логовац и куку-Тодоре. *Михиз;* б) поз. *игра лутака с мотивом о човеку који се продао ђаволу;* в) *рђаво, слабо изведена представа, приредба или нека друга манифестација.*

кукȕвија ж зоол. *ноћна птица из пор. сова* Athene noctua. *Терм. 4.* фиг. Ћути, не вичи! . . . Имамо и ми децу, кукувијо! *Ћос. Д.*

кукувȉјати, -ām несврш. *испуштати глас као кукувија.* — Вода . . . лепеће, стожери кукувијају промукло. *Божић.*

кукȕвијин, -а, -о *који припада кукувији.*

кукȕвика ж зоол. *кукувија. Деан. Рј.*

кȕкȕљ м *в. кукуљица (1 и 2). Р-К Реч.*

кȕкуља ж *в. кукуљица (1).* — Капетан иђаше сам пред батаљоном; кукуљу је дубоко спустио на очи. *Јаки. Ђ.*

кукȕљав, -а, -о *скукуљен, згурен.* — Што је мушке главе, сама луда деца и нејач. А од људи, кукуљави старци. *Ад.* Изашао је . . . његов отац, кукуљав, астматичан и глув старац. *Петр. В.*

кукȕљача ж **1.** *кукуљица (1).* — Требало је сашити четири црне калуђерске ризе са кукуљачама на којима би била само по два отвора за очи. *Ћос. Д.* **2.** *кабаница на којој се налази дошивена кукуља.* — Хтједе дохватити кабаницу кукуљачу. *Божић.*

кукȕљев, -а, -о само у изразима: ~ дан *оно што се никад не остварн, испуни;* на ~ дан *никада.* — Није смело да се догоди да даље гледа . . . кукова лета, кукуљев-дане. *КН 1958.*

кукȕљити се, кȕкȕљӣм се несврш. *клупчати се, увлачити се.* — Гледала је . . . не смијући приговорити, кукуљећи се у своју безнадност и очај. *Сим.*

кукȕљица ж **1.** *капуљача, капуца.* — Изабере једно јефтино одијело и некакву пелерину . . . дугачку с кукуљицом којом ће му покрити главу. *Бег.* На плећима плашт, а на глави кукуљица која га штити и од кише. *Каш.* **2.** *плетеница косе на глави, искићена иглама.* — На глави јој [невјести] начине кукуљицу (од њезине косе у коју се позадијева око 200 игала). *Вук.* **3.** зоол. *ступањ*

развитка код кукаца, инсеката с потпуним преображајем у којем се израђују многи дефинитивни органи, лутка chrysalis puppa. *Терм. 4.*

кукȕљичȁр м зоол. *врста кукца, инсекта* Calosoma sycophanta. *Бен. Рј.*

кукȕљичин, -а, -о *који припада кукуљици.* — Кад је преобразба довршена, изађе из кукуљичине коже савршен лептир. *Финк.*

кукȕмȁвка ж **1.** *птица ћук (за коју се верује да гласом слути несрећу).* — Миона ... решила да око куће залупа и да одагна ... њу, несрећну кукумавку, злотворку која људима пије мозгове и трује срце. *Рад. Д.* **2.** фиг. *особа која стално кука и на зло слути.* — Никад не прође поред мене а да ме не повуче ... Стога јој одговарам ... Одлази, кукумавко! *Кнеж. Л.*

кȕкумȁр и **кукȕмар** м покр. *в. краставац. Вук Рј.*

кȕкуњеште и **кукȕњешће** с = кокоњеште. — Момче, деде једно ситно кукуњеште да се прослави победа! *Ћос. Д.* Он би се разиграо везући у ситним корацима ... кукуњешће у шест корака. *Марк. М.*

кȕкурēк[1]**,**-а и **кукȕрēк**[1]**,** -ека, ијек. кȕкуријек и кукȕријек, м бот. *биљка из пор. жабљака, са више подврста* Helleborus. *Терм. 3.*

кȕкурēк[2]**,** -а и **кукȕрēк**[2]**,** -ека, ијек. кȕкуријек и кукȕријек, м оном. *глас петла.* — Преко баште ... се осипа кукуријек пијетлова. *Лал.* Тек су се пијетлови јављали и ... њихов је кукуријек моћно ... одјекивао. *Кол.*

кукурéкавац, -āвца, ијек. кукуријèкавац, м *велики кашаљ, кашаљ хрипавац (нарочито код деце).* — [Велики кашаљ] неки зову и рикавац или кукурекавац. *Батут.*

кукурéкање, ијек. кукуријèкање, с *гл. им. од кукурекати.*

кукурéкати, кукȕрēчēм, ијек. кукуријèкати, несврш. оном. *испуштати глас »кукуреку«, певати (о петлу).* — Пијетли су почели кукуријекати по плотовима на промјену времена. *Бен.* Свако подне у бога у комшилуку кукуриче неки петао, галами као луд. *Сек.*

кукурéкнути, кукȕрēкнēм, ијек. кукуријèкнути *свр. према кукурекати.* — Јесте ли чули пијетла када кукуријекне и чепрка? *Вел.* фиг. Добро јутро! — кукурекну Пантелеј ... спотакнувши се о праг. *Моск.*

кȕкурēкȕ, ијек. кȕкуријēкȕ, оном. *глас којим се јавља петао; узвик којим се опонаша, подражава петлов глас.* — Док се споља заори глас: кукуреку! *Вес.* Па ће пијетао: кукуријеку! *Сиј.*

кȕкуријек, -а и **кукȕријек,** -ека м, ек. кȕкурēк и кукȕрēк.

кукуријек-, ек. кукурек-.

кȕкуријēкȕ, ек. кȕкурēкȕ.

кȕкурȉк *в. кукурек*[2]. — Из села нема још кукурика. *Јакш. М.* Будио се ... у прве предјутарње сате кад је трећи кукурик пијетлова. *Сим.*

кукурȉкавац, -āвца м *кукурекавац.*

кукурȉкање с *гл. им. од кукурикати.*

кукурȉкати, -ȕрȉчēм несврш. *кукурекати.* — Близу ... насеља већ [су] кукурикали пијетлови. *Лал.* Добар петао се измалена учи кукурикати. *Срем.* фиг. Мој празни желудац кукуриче као пијевац пред зору. *Шен.* Гранате су кукурикале по брдима, преносиле се и претурале. *Пол. 1958.*

кукурȉкнути, -ȕрȉкнēм *свр. према кукурикати.* — Мој маторац гигов попе се на летве пред кухињским вратима па кукурикну да ми уши заглуше. *Шапч.*

кȕкурȉкȕ узв. оном. *кукуреку.* — Кукурику, кукурику, и његов [петлов] глас прелетао котлином као птица. *Рист.*

кукȕричав, -а, -о *кукричаст.* — Дете јој плаче само на крају њиве под кукуричавим малим брестом. *Бур.*

кукȕружњāк, -а и **кукурȕжњāк,** -āка м **1.** *кукурузница.* — Крух кукуружњак, тај испира и чисти наше зубе. *Ков. А.* **2.** *кукурузана.* — Скаче око куће ... или око кукуружњака док има у њему кукурузе. *Мишк.* **3.** *свињче храњено чистим кукурузом. Вук Рј.*

кукȕружњача ж *в. кукурузница (1).* — [Босански регрут] је одрастао на јечменици и кукуружњачи. *Петр. В.*

кукȕружњī, -ā, -ē *в. кукурузни.* — И кукуружње је брашно по својим саставним материјама на пшенично налик. *М 1867.*

кукȕруз м бот. **а.** *житна биљка из пор. трава с дебелом, високом стабљиком и крупним жутим зрнима, скупљеним на клипу* Zea mays. *Терм. 3.* **б.** *само зрње које служи као људска и животињска храна.* — Попржи мало кукуруза на тави! *Кал.* Газда Панто, дај ми на позајмицу врећу кукуруза. *Дом.*

кукурȕза ж **1.** *кукуруз.* — Само овдје ондје прекидала висока кукуруза поглед у даљину. *Коз. Ј.* А кукуруза је, хвала ратарским бригадама, ижђикала. *Чипл.* Преко ноћи одигао је ... једну даску од ограде за којом је била спремљена сељакова кукуруза. *Тур.* **2.** *кукурузница (1).* — Видим на њему да је гладан, па му дам нешто кукурузе. *Куш.* Упртио је чобанску торбу ... у коју је ставио комад жуте кукурузе. *Ољ.*

кукурузàна ж *чардак у којем се суши или држи кукуруз, кукурузни кош.* — Псето [се] лијено ... извлачило испод кукурузане. *НИН 1960.* Тамо је, уз врата кукурузане, мирна и напета њутала замка за птице. *Ћоп.*

кукуруза̀ница ж покр. *кукурузана.* — Затекао је читаве ... и кокошињац и кукурузаницу; ништа није било запаљено. *Ољ.*

кукуру̀зар, -а́ра м *трговац кукурузом.* — Наш начелник ... је кукурузар, ништа већ кукурузар! *Коз. Ј.*

кукуру̀зара ж *ракија од кукуруза.* — Изгледа да сам потегао мало више дедине кукурузаре. *ЛМС 1951.*

кукуру̀зача ж *кукурузница.* — Некадашњи партизански дјечак ... с понеким залогајем кукурузаче служи се свим поштеним видовима борбе. *Вј. 196.*

куку̀рузина ж *клип са којега је окрњено све зрње; окомак, кочањ, чокањ. Вук Рј.*

кукурузи́нац, -нца м **1.** *кукурузовина.* — На неким кукурузиштима заостао још кукурузинац, шуштећи рашчупаним лишћем на тихом повјетарцу као шаш. *Кол.* **2.** *кукурузана.* — Ако дасака остане, бит ће у нас посве нови кукурузинац. *Вил.*

кукуру̀зиште с *в. кукурузовина.* — Прескакујући сваки час штрљке што остадоше од кукурузиња, огледавао се пажљиви момчић често на бразду. *Кол.* Кукурузи се посијеку и покаже се огољена црна земља. По њој само стогови жута кукурузиња. *Вил.*

кукуру̀зиште с *њива са које је обран кукуруз.* — Гаче над кукурузиштем докона врана. *Ћоп.* Ниски врбак на обје обале закрива кукурузиште. *Мих.*

кукуру̀знӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на кукуруз.* **2.** *који је начињен од кукурузна зрна:* ~ брашно.

кукуру̀зница ж **1.** *хлеб, крух испечен од кукурузна брашна.* — Ти не можеш јести кукурузнице, него ти ваља тражити погаче. *Вук.* **2.** покр. *кукурузовина. И-Б Рј.*

кукуру̀зов, -а, -о *који припада кукурузу, који је начињен од кукуруза:* ~ семе, ~ стабљика, ~ хлеб, крух, ~ брашно.

кукуру̀зовина и **кукурузо̀вина** ж *суве стабљике са којих су обрани зрели клипови кукуруза.* — Треба само кукурузовине да донесете, два три снопа да прострете. *Лал.* Прекривена је [стајица] претрулом сламом и свежњима кукурузовине. *Коз. И.*

кукурузо̀вӣште с *в. кукурузиште. Рј. А.*

кукуру̀зовнӣ, -ā, -ō *в. кукурузни:* ~ брашно. *Рј. А.*

кукурузо̀вница ж *в. кукурузница (I).* — Гојко у сласт покуса здјелу млијека задробљену кукурузовницом. *Ћоп.*

кукуру̀шчић м *дем. од кукуруз.*

кукута и **ку̀кута** ж бот. *отровна биљка из пор. штитарки, пуна тешког мириса* Conium maculatum. *Терм. 3.*

кукутѐти, ку̀кућēм несврш. *дем. од кукати.* — Кукавица кукуће Радосаву виш' куће. *Вук Рј.*

кукуцати, -а̄м несврш. индив. *гледати кроз рупицу, пукотину, провиривати.* — А тако је красно знала кукуцати између прста. *Киш.*

ку̀кци м мн. (јд. ку̀кац, -кца) *најбројнија скупина малих животиња, са чланковитим ногама, без краљешнице, кичме (муве, пчеле, мрави, стенице и сл.)* Insecta, Hexapoda. *Терм. 4.*: крилати ~. — фиг. Живјети међу неписмењацима ... и тврдо понављати малограђанским кукцима о ... вишим љепотама, било је већ у заметку одређено за трагедију и пад. *Мих.*

кукцо̀ждери, кукцожде́рци, кукцо̀једи и **кукцо̀јеци** м мн. (јд. кукцо̀ждер, кукцождера́ц, кукцо̀јед и кукцо̀једац) зоол. *ред примитивних сисара, обично малог раста и продужене њушке, који се хране кукцима, бубојеци* Insectivora. *ЕЛЗ.*

кукча́рити, ку̀кчāрӣм несврш. необ. *скупљати кукце правећи збирку.* — Сад [су] птице ловили, сад опет ... биљарили и кукчарили. *Јурк.*

ку̀кчев, -а, -о *који припада кукцу.*

ку̀кчић м *дем. од кукац.* — Расклопила је [птица] кљун, а један кукчић лети јој равно у грло. *Пав.*

ку̀ла ж тур. **1. а.** *високо, уско здање, обично округлог или четвртастог облика, које стоји одвојено или као део веће грађевине, тврђаве:* стражарска ~, ватрогасна ~. — фиг. Живот мој тешки, варљиви и празни, ти си само ... кула фразâ био. *Наз.* Затварао [се] у своју мисаону кулу. *КН 1956.* **б.** фиг. *симбол чега, упориште.* — Кренуо [је] ... да разруши ту одметничку кулу. *Чол.* Његова је животна кула уздрмана. *Сим.* **2.** покр. *камена кућа, обично већа, масивнија.* — Јавља се камена медитеранска кућа и познате црногорске камене куле наместо ... дрвених кућа. *Цвиј.* **3.** фиг. *оно што се уздиже у висину, што је високо, велико и обимно.* — [Морска струја] је ... ломила и рушила нагомилане куле од леда. *Петр. М.* Друмови су прашни ... куле и облачине од прашине вију се и повијају за колима. *Киш.* **4.** воји. *осматрачница обложена оклопом за топове на ратној лађи, тенку. Свезн.* **5.** *врста фигуре у шаху, топ.*

Изр. вавилонска (бабилонска) ~ *по библијској легенди, зграда при чијој је изградњи бог помео језике градитељима;* фиг. *збрка, хаос.* — За »Покондирену тикву« већ је речено да је, с обзиром на језик ... »права вавилонска кула«. *Мил. Ж.*; црквена ~ *звоник.* — Са црквене куле разлегаху се звуци звона. *Вес.*; градити куле у облаку (у облацима, по ваздуху, у зраку) *за-*

носити се за нечим нереалним, обмањивати се, уздати се у нешто без основа; ~ од карата *нешто слабо, несолидно, што нема никаквог ослонца*; ~ свет(л)иља а) *светионик*; б) фиг. *носилац прогреса, просвећености*; *путоказ*. — Матица [је] била кула светиља целоме народу. *Петр. В.*; обећавати куле и градове (златне куле) *обећавати нешто што се не може испунити*; сахат-кула *кула са сатом*; затворити се у кулу од слонове кости, живети у кули од слонове кости *потпуно се изоловати*.

кӯлāб, -а́ба м тур. покр. *греда у воденици која држи воденични камен*. *Вук Рј.*

кула́зе ж мн. тур. *ручна колица, тачке*. — У дну [земље] на гомили довучен је био гној и заборављене кулазе. *Божић.*

кӯлāк и **кӯлак** м рус. *имућан сељак који своју земљу обрађује уз помоћ туђе радне снаге и који пољопривредног радника искоришћује присвајајући вишак вредности*.

кулàнтан, -тна, -тно фр. *сусретљив, предусретљив*; *услужан, прилагодљив*. — Кнез Милан био је веома кулантан, потписивао је и одобравао све што смо му предлагали. *Јов. С.*

кулàнтно прил. *спремно, услужно, сусретљиво*. — Пружио сам му уз уљудни смијешак и кретњу као да хоћу кулантно платити. *Бат.*

кулàнтнōст, -ости ж *својство или особина онога који је кулантан*.

кӯлатаст, -а, -о *кулашаст*. — И тако Карановчани давши Кара-Ђорђију шешану и лепа кулатаста ата ... изиђу. *Вук*.

кӯлача ж *колиба*. — Стару кулачу развалио је па начинио сам ону кућицу и ту живео. *Глиш.*

кулàчина и **кӯлачина** ж *аугм. и пеј. од кулак*. — Подмукле гује су ти ове сељачке газде, кулачине. *Чол.*

кӯлāчкӣ и **кӯлачкӣ,** -ā, -ō *који припада кулацима*.

кӯлāш, -а́ша м тур. **1.** *коњ жућкастосиве длаке*. — Силни жерави, кулаши, риђани ... усрпили главе и ... склижу саоником. *Кос.* **2.** *голуб жућкастосиве боје*. — Били су то ... голубови који су се пели више и превртали вртоглавије од мојих кулаша. *Вучо.*

кӯлашаст, -а, -о *који је као кулаш*; *жућкастосив*. — У авлију бесно утрчаше кола са два кулаша ... Очи им сијају ... а по кулашастој длаци виде се млазеви беле пене. *Јакш. Ђ.* Властелин је скакутао преко поља на својој кулашастој кобили. *Бен.*

кулàшина м *аугм. од кулаш*.

кулàшица ж *кулашаста кобила*. *Р-К Реч.*

кулàшић м *дем. од кулаш*.

кӯлаштво и **кулáштво** с *кулаци*; *кулачки карактер одређених газдинстава*. — Потпуна колективизација пољопривреде и на основи ње ликвидација кулаштва ... су поткопале ... капиталистичку тенденцију у развитку села. *Бак.*

кӯле м *хип. од кулаш*. — Ја баш узех узде од слуге па викнух: Ђа, куле! *Шапч.*

кӯлен и **кӯлен** м *врста девенице, кобасица од дебелог црева, напуњена сецканим свињским месом и разним зачинима, а у неким крајевима и брашном*. — Смјеста простри синију, донеси сајтлук ракије и најбољи кулен. *Кос.* На други начин спрема се и чува се месо у кобасицама ... куленима. *Батут.*

кулèница ж покр. *в. кулен*. — А куленице, свињски бут, сланина, висе свијесни своје важности. *Кал.*

кӯлета ж покр. *кеса у којој се држе патроне, фишеклија*. — Имамо пушке и ножеве, а кулете пуне фишека. *Миљ.*

кулèтина ж *аугм. и пеј. од кула*. — На њем [мору] чучи кулетина тавна. *Март.*

кӯлетица ж *дем. од кулета*. — Извади кремен из мале кулетице. *Миљ.*

кӯли, -ија м *кинески носач, надничар који врши за минималну награду најтеже послове у неким земљама Далеког истока*. — Кули раде за пиринач, а као утјеху добију још опијум и алкохол. *Уј.*

кули́за м подр. покр. *рђав, непоштен човек*. — О, знам те добро, стара кулизо, ти чекаш само згодну прилику да издаш брата бесном тирану. *Јакш. Ђ.*

кӯлијеш, -је́ша м *врста јела* (*слично качамаку*). *Вук Рј.*

кӯлин и **кӯлин** м покр. *в. кулен*. — Утоне као кулин у брашно. *Љуб.*

кӯлӣн, -и́на м *кулаш*. — Да му дамо Талова кулина. *НП Вук.*

Кӯлин м у изразима: од Кулина бана (*нпр. причати, развести*) *врло опширно, издалека, нашироко* (*причати, развести*); за Кулина бана *у* (*пра*)*давна времена*.

кӯлинa ж *аугм. од кула*. *Вук Рј.*

кулӣнāр, -а́ра м лат. *онај који се бави кулинарством, кувар*. — И »понос« скопских кулинара ... постан пасуљ ... добио је ... неколико награда. *Пол. 1960.*

кулӣнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кухињу и куварску вештину*: ~ изложба, ~ вештина, кулинарски специјалитети.

кулинáрство с *вештина приправљања, спремања јела*. — У ... борби са суровим реализмом кулинарства дуго сам се мучио ... куда да усмерим своје ловачке амбиције. *Б 1958.*

кули́са ж (обично мн.) **1.** поз. *покретни зид, заклон на позорници као саставни део декорације помоћу којих се представља одређен амбијент или ситуација.* — фиг. Изнад њих су разбацане куће, сиве кулисе голог камена. *Ств. 1948.* То је обична кулиса, иза које нема ничега него само крв, глад. *Крл.* **2.** техн. *жлеб кроз који пролази један помичан део машине. Бак. Реч.*

Изр. **без кулиса** *без прикривања, отворено, искрено;* **иза кулиса** *иза сцене, тајно, скривено.* — [Знао је] иза кулиса како то заправо изгледа. *Крл.*

ку́лисни́, -а́, -о́ *који се односи на кулисе:* ~ режисер. — фиг. Минут ће позориште и све кулисне тајне. *Шен.*

ку́лица и **ку́лица** ж *дем. од кула.* — Спратић на кући стојао је као кулица. *Сек.*

ку́лиште с *место где је некад била кула.* — Била ти се саорила кула, по њој ти је порасла зовина ... па се зове ... кулиште. *НПХ.*

ку́лмен м лат. *врх, врхунац, највиша тачка.* — Драматски кулмен истиче и ширење темпа. *Коњов.*

кулминати́вно́ст, -ости ж *највиша тачка, врхунац чега, кулминационо стање.* — Као да свака нација нема своју кулминативност сунца, своју тишину мјесеца. *КН 1958.*

кулмина́ција ж **1.** *највиши ступањ у развитку чега.* — Кулминацијом се назива онај најнапетији моменат сукоба када су могућа два или више решења. *Т. књ.* Има и таквих амбициозних глупана за које капралске звијезде значе кулминацију у животу. *Крл.* **2.** астр. *момен(а)т кад се небеско тело налази у највишем положају изнад хоризонта.*

ку́лминацио́нӣ, -а́, -о́ *који се односи на кулминацију, који је у кулминацији:* ~ тачка.

кулмини́рати, -и́њрам и **кулми́нисати**, -ишем свршн. и несврш. *бити на врхунцу у развитку чега.* — Сцена је кулминирала у нападају хистеричном. *Крл.* Она сентиментална филозофија ... је досад увек кулминисала у мисли на тишину у гробу. *Лаз. Л.*

кулдо́ар, -а́ра м (обично мн.) фр. *споредне просторије, ходници (нарочито у парламенту) који служе за одмор и за неслужбене разговоре.* — Други је дан у саборским кулоарима ... чланак изазвао опће занимање. *Бег.* Говорио сам о томе и на пленумима Савеза књижевника, и у кулоарима, и путем штампе. *Лит. 1957.*

ку́лон, -о́на м ел. *јединица за мерење количине електрицитета* (С).

ку́лпа ж лат. правн. *кривња, кривица учињена из нехата, немарности.* — Кулпа ... је посебна врста кривње ... умишљај искључује кулпу. *Мј. 1936.*

ку́лпо́зан, -зна, -зно *који је учињен из нехата (за разлику од долозног, смишљеног).* — У свим овим случајевима не ради се о долозним деликвентима, већ о кулпозним пропустима. *Мј. 1926.*

ку́лски́, -а́, -о́ *који се односи на кулу.*

ку́лт м лат. **1.** *поштовање, признавање, обожавање божанстава, светаца и др. и религиозни обреди у вези с тим.* — Ненаучно [би било] сматрати да је код Хебреја постојао само култ Јехове. *Ант. 1.* Хришћанска црква је ... култ прецима ... заменила култом хришћанским свецима. *Борђ.* **2.** *велико или претерано поштовање кога или чега:* ~ личности, ~ мртвих, ~ великих људи, ~ жене, ~ форме, ~ прошлости. — Не правите од јела култ! *Крањч. Стј.*

култи́ва́тор м лат. *пољопривредно оруђе за површинску обраду земљишта.*

култи́ва́торски́, -а́, -о́ *који се односи на култиваторе:* ~ сејачица.

култи́ви́ра́но́ст, -ости ж *особина онога који је култивиран.* — Приказује ... лажну култивираност војвођанских ... ситнограђанских породица. *НК 1946.*

култиви́ра́ње с *гл. им. од култивирати.*

култиви́рати, -и́вӣра́м несврш. = култивисати **а.** *гајити, неговати.* **б.** фиг. *уводити у употребу, ширити.* — Уметничка наша школа ... култивира народне орнаментичне мотиве. *Матош.* Култивирати ту вијест у јавности било би више него бламажа. *Ков. А.*

култи́висање с *гл. им. од култивисати.*

култи́висати, -ишем несврш. = култивирати. — Лоза се култивише ... нарочито ... на југу наше државе. *Цвиј.* [Они] не култивишу толико своју бол. *Матош.*

ку́лтни́, -а́, -о́ *који се односи на култ, који је у вези с вршењем религиозних обреда:* култни предмети, култне песме.

култу́ра ж лат. **1.** *скуп свега онога што је људско друштво постигло и остварило у области производне, друштвене и духовне делатности:* општа ~. **2. а.** *ступањ, ниво такве делатности једног народа, епохе, друштвеног система, друштвеног слоја:* социјалистичка ~. — Вјечна супериорност хеленске културе је ... у ... култу љепоте. *Матош.* **б.** *ступањ, ниво развитка какве привредне гране или духовне активности.* — Нема композитора и дела које могу представљати нашу музичку културу. *КН 1956.* Сељак нема оних ситница материјалне културе. *Божић.* **3.** *ступањ друштвеног, духовног развитка појединца, просвећеност, обра-*

зованост, начитаност; поседовање одређених навика, владање, понашање, одгој: лична ~. — Ти критичари нису имали довољно књижевне културе да би критику могли дићи на академски степен. *Милис.* Она је често носила у Топлице јабуке, крушке ... на продају и усисавала доста културе. *Киш.* **4.** агр. **а.** *гајење, неговање какве биљке, уз помоћ агротехничких мера, тако негована биљка.* — Озбиљно [су] се посветили култури шећерне репе. *Козарч.* Између њих [кућа] је земља ишарана разним културама. **б.** *обрада, обрађивање.* — Прелаз на интензивније културе није могуће код нашег малог посједа извести у већем обиму. *Д 1934.* Отето је природи и приведено култури 350.000 ха земље. *ЕГ 3.* **5.** биол. *микроорганизми који се одгајају у лабораторији.* — Умјетно одгајајући културе микроорганизама ослабио је њихово дјеловање. *ОП 2.*

Изр. дом културе *културно-просветна установа; просторија, зграда у којој се таква установа налази*; физичка ~ *спортска и атлетска активност; јачање тела телесним вежбањем и правилним начином живота.*

кȕлтȕран и кȕлтȕран, -рна, -рно **1.** (одр.) *који се односи на културу, који је у вези с културом*: културни развитак, културни радник, ~ установа, културне приредбе, ~ наслеђе. **2.** *који стоји на високом ступњу културе, који се одликује културом, образован, лепо одгојен, васпитан.* — Треба ... те људе са села подићи, учинити културним. *Дав.* **3.** агр. *који је обрађен, оплемењен, одгојен човечјим радом (о биљкама, земљи, тлу).* — Појас мјешовитих и бјелогоричних шума испрекидан је ... великим површинама културног тла, ораницама, воћњацима, ливадама. *ЕГ 3.* Вишекратном селекцијом угојена је велика већина ... домаћих животиња и одлике културног биља. *НЕ.*

кȕлтȕрбунд м нем. *фашистичка организација у бившој Југославији коју су сачињавали припадници немачке мањине.*

кȕлтȕрбундовац, -бвца м *припадник културбунда.* — Њима су се прикључили њемачки народни посланици »културбундовци«. *Риб.*

кȕлтȕрњак м *активист(а) који организује културно-просветни рад.* — Његови културњаци ... нацртали су црвеном бојом огромну петокраку звезду. *Минд.*

кȕлтȕрно и **кȕлтȕрно** прил. **а.** *у културном погледу, што се тиче културе.* — До каког јаког изражаја може да дође та идеја у ... културно већ пробуђених народа сведочи ... Русија. *КР 1934.* **б.** *на културан начин; одгојено, васпитано.* — Сви се према судији културно понашају. *Бон.*

културно- *као први део сложенице значи*: *који се односи на културу*: културноисторијски, културнопросветитељски, културнотехнички итд.

кȕлтȕрноетничкӣ, -ā, -ō *који се односи на етничку културу.* — Дубровачки словенски речник знатно се проредио под утицајем културноетничких прилика у њему. *Бел.*

кȕлтȕрноисторӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на историју културе.*

кȕлтȕрно-политичкӣ, -ā, -ō *који се односи на културу и политику.*

кȕлтȕрноповијесӣ, -ā, -ō (ијек.) *који се односи на повијест културе.* — Да би се једна земља могла развити у туристичку земљу, мора имати ... културноповијесне споменике. *ОГ.*

кȕлтȕрно-прӧсветнӣ, -ā, -ō *који се односи на културу и просвету.* — Што је религиозан, његова је ствар и ствар нашег бољег рада и залагања на културно-просветном пољу. *Дав.*

култȕрнӧст, -ости ж *особина онога који је културан.* — У Вука је била извесна скривена, латентна културност. *Бел.* Упућивати ... модерна културна настојања на народне умотворине значи упућивати културност на изразе некултурности или полукултуре. *Матош.*

културонӧсац, -сца м *онај који носи, доноси културу.* — То је била стална тема још првих пречанских културоносаца за владе кнеза Милоша. *Јов. С.*

културотвӧрац, -рца м *онај који ствара културу.* — Данас културни инфантилизам може у културотворцима видјети вјештице и вилењаке. *Уј.*

културтре́гер м нем. ир. *империјалист, колонизатор који свој рад прикрива тобожњим ширењем цивилизације и културе у народу који жели поробити.* — Сви културтрегери носе цилиндар. *Јакш. Ђ.* Одмах [су] главом без обзира стали бјежати ... многи њемачки »културтрегери«. *С 1911.*

културтре́герскӣ, -ā, -ō *који се односи на културтрегере.*

кȕлук м тур. **1.** ист. **а.** *радна обавеза полуслободних сељака према феудалном господару или спахији.* — [Турцима] је било главно да раја буде мирна ... да врши кулук. *Борђ.* **б.** зб. *кулучари.* — Стевану прискочи срећа те убије такмаца [агу]. Скочи кулук на побуну, веже му руке наопако и баци га у дно тамнице. *Љуб.* **2.** *обавеза личног, неплаћеног рада на изградњи путева, утврђења, јавних грађевина и сл. у корист заједнице.* — Трећег лета позове се први позив народне војске на ку-

лук да гради неке шанчеве. *Ранк.* У шуми прокопавају пут на кулук. *Бен.* **3.** фиг. **а.** *тежак и напоран рад.* — Хорације би принуђен да се... запосли као квесторски писар. Доцније га Меценатово пријатељство избави и тога кулука. *Цар М.* **б.** разг. *беда, невоља, непријатност.* — Јерменка... То и није жена него — кулук. Напаст која се залепи за човека. *Андр. И.*

кȕлуковати, -кујём несврш. *кулучити. Вук Рј.*

кулȕнција м *в. кујунција.* — Сребру ће се кулунција наћи. *НПХ.*

кȕлучār м *онај који врши кулук, онај који ради на кулуку.* — Није нипошто хтео да... ради на агином послу као кулучар. *Андр. И.* У случају опште потребе кулучарима се плаћала надница. *Јов. С.*

кȕлучāрев, -а, -о = кулучаров *који припада кулучару.*

кулучȁрина ж *износ у новцу који се плаћа за ослобођење од обавеза кулука.*

кȕлучāрка ж *женска особа кулучар.* — Тома Димић са кулучарком која одрађује дуг... због се, никако да нађе шта да каже. *Сек.*

кȕлучāров, -а, -о = кулучарев.

кȕлучȅње с *гл. им. од кулучити.*

кулȕчија ж ист. *сељачко ропство.* — Тај је био у Италији још за време кулучије. *Вин.*

кȕлучити, -ȉм несврш. **а.** *радити на кулуку, обавезном неплаћеном раду.* — Од тихе раднице, која је почела као под неком срамотом да кулучи, постаде сарадник кога цене, кога за савет питају. *Сек.* Нема никога да обради поља, а некмоли да кулучи. *Бен.* **б.** фиг. *тешко и напорно радити.* — Песници [су] кулучили и били свесни тога да кулуче. *Михиз.* На својој земљи кулучимо цијеле године од звијезде до звијезде. *КН 1936.*

кȕлуша ж *кулашаста ковила. Вук Рј.*

кȕља ж (обично мн.) подр. *велик трбух, трбушина.* — Петорици се куља надула, свакоме једнако задригла шија. *Мат.* Слушче... за туђе куље дави бијеле голубиће. *Матош.*

кȕља ж покр. *качамак, жганци, палента.* — У Италији... живе искључиво од тзв. поленте... Качамак, мамаљуга, пура и куља је готово то исто. *Батут.*

кȕљав, -а, -о **1.** *који има велику кулу, велик трбух, трбушаст.* — Проматрајући његову малену појаву с... кућавим трбухом... осјетим одвратност. *Кос.* Зар ја да идем путем куд пролази проклети, кућави, паклени Цибо! *Коч.* **2.** вулг. *носећа, трудна (о жени).* — Пропитају: 'Есам ли кућава и 'оћу ли моћи рађати? *Јел.* Била је кућава. *Десн.* **3.** *који куља, сукља.* — Ено гори црвеним језицима... јури с кућавим димовима. *Сим.*

кȕљāње с *гл. им. од кућати.*

кȕљāр, -ара м покр. *кеса на грибу, великој мрежи којом на Скадарском језеру хватају рибу. Вук Рј.*

кȕљати, -ām несврш. **а.** *бурно избијати, тећи, сукљати (о диму, пари, води и сл.).* — С прозора, с балкона... кућали су млазови густог дима. *Франг.* Из пекаре и ашчинице кућао је мирис печених сомуна, јагњећег и свињског печења. *Бар.* фиг. На жута уста кућају му ријечи. *Поп. В.* **б.** *кретати се бурно, усковитлано.* — Од јутра кућа [снијег] скривајући високе куле. *Каш.* Облаци што су о заходу сунца почели с југа кућати, затворили су небо. *Тур.* **в.** *стварати вреву, кретати се у гомилама, масама.* — Хрли и кућа свијет са свију страна. *Коч.*

кȕљен и **кȕљен** м **1.** *кулен.* **2.** *трбух.* — Ено ваша браћа осветници гоне Турке низ ждријела Душка с кућеновим мрцинећи кланце. *Март.*

кȕљеша м погрд. *онај који има велик трбух, дебелко.* — Бакоња се ослободи, погледа старога кућешу отворено. *Мат.*

кȕљнути, -нȇм сврш. **1.** *сврш. према кућати.* — Истрчала му мати из куће, а за њом кућнула радознала чељад. *Рад. Д.* Ватра у вихору кућну... кроз димњак. *Богдан.* **2.** *потиснути наглим, кратким покретом, гурнути.* — Кућнуше их на црквена врата... а за њима се разли бучно мноштво. *Божић.*

кȕм м (мн. кȕмови) **1. а.** *код хришћанских народа онај који држи дете на крштењу као сведок и заступник родитеља; онај који даје име новорођенчету:* крштени ~. **б.** *сведок на кризми:* кризмани, фирмани ~. **в.** *сведок при венчању:* венчани ~. **г.** *сведок код спуштања са бродоградилишта новог брода у море.* — Он је на крају у својству кума дао броду име »Сплит«. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *онај који је својим саветом или својом помоћу суделовао при стварању какве основе или плана (обично у рђавом смислу).* — Који је ту свети Петар опет кумом био? *Шен.* Могу вам доставити... да се на вас спрема... напад... због тобожње провизије при последњем општинском зајму, којем сте били кум. *Каш.* **3.** нар. **а.** *у фамилијарном обраћању старијем мушкарцу; Циганин чергар.* — Редак је чергар... који не зна и ковати, зато их сељаци највише и титулишу: мајсторе, а у доброј вољи: куме. *Јакш. Ђ.* **б.** *побратим. Деан. Рј.*

Изр. дебели ~ нар. *главни сведок при венчању*; шишани ~ етн. *добар пријатељ који је извршио прво шишање мушког детета.*

кӯм м тур. *ситан песак.*

кӯма ж (вок. кӯмо) **1.** *женска особа кум; кумова жена.* **2.** еуф. *куга. Р-К Реч.*

кӯмак, -мка м *дем. и хип. од кум. Вук Рј.*

кӯмало с покр. *гошћење у част кумства после крштења.* — На зборовима код цркава и манастира, на кумалима и свадбама приказивао би куму, пријатељ пријатељу част и поштење. *Коч.*

кӯмӑн м *хип. од кум.* — Не брини за мене, кумане, — одврати му газда. *Дук.*

кӯмӑње с *гл. им. од кумати се.*

кӯмар м покр. *краставац.*

кумӑрӣн, -ина м хем. *ароматски екстракт неких биљака који се употребљава у парфимерији и дуванској индустрији. ЕЛЗ.*

кумӑрӧн, -она м хем. *уље ароматског мириса које се стајањем претвара у смолу.* — Из сировог бензола добива се... тешки бензол, кумарон и лакови. *КН 1955.*

кӯмати, -ӑм несврш. *чистити песком*; исп. кӯм. — Једна старица, измећарица смежураних руку, кумала је ситним пијеском авлинска врата. *Андр. И.*

кӯмати се, кӯмӑм се несврш. уз. повр. *поздрављати се с ким називајући се кумом.* — Има већ доца времена како се кумају, па сад је наумила да својој немоћној куми у помоћ притече. *Јакш. Ђ.*

кӯмача ж покр. *девојка која се посестрими с другом девојком.* — Закуну се да ће бити мушкарци побратими а женске друге (Власи кажу кумаче). *Вук Рј.*

кумӑчица ж *дем. од кумача.*

кӯмаш м тур. покр. **1.** *врста свилене тканине, свилено платно, атлас.* — Кумаш јорган спремит ћемо теби. *Огр.* Обуче димије од ружичастог кумаша. *Шант.* **2.** *црна, свилена пантљика коју сеоске девојке носе око врата. Вук Рј.*

кумӑшин м *хип. од кум.* — То ти је, кумашине мој, све једна багра. *Павл.* Пред њим [кумом] јастуци се цепају и перје свет засипа, нек зна се кад се кумашин кући пратио. *Чипл.*

кумӑшлӣн тур. *који је начињен од кумаша.* — Покрила се кумашли јорганом. *НПХ.* Обуче кумашли димије. *Ђор.*

кумбӑра ж тур. заст. *врста старинске гранате, врста топа, лумбарда.* — Баца у манастир потпаљене кумбаре... али у том тренутку запаљене кумбаре дочепаше... и баце их доље на турске главе. *Вујач.* Дванаест дана су турски велики бањамези и мање кумбаре бомбардовале без престанка опсађене. *Сур.*

кумбӑрацӣја м тур. *онај који баца, пали кумбаре. Вук Рј.*

кӯмбура ж покр. *в. кумбара.* — Ови узе двије кумбуре, прегледа и увјери се да бише... уждиле. *Миљ.*

кӯмек м дијал. *сељак.* — Кумек... добро нађулио ухо не би ли ухватио... новост. *Кол.*

кумӣн, -а, -о *који припада куми, који потиче од куме.*

кумӣн, -ина м бот. *в. ким. Терм. 3.*

кумӣнов, -а, -о *који припада кумину; који се прави од кумина.* — Частио [је] официре... правом куминовом препеченицом. *Крањч. Стј.*

кумӣновача ж *ракија начињена од куминових зрнаца.* — Испијао [би]... боцу куминоваче. *Шов.*

кӯмӣр, -ира м **1.** *кип којем се многобошци клањају као божанству, идол; фетиш.* — Пјевају... пјесме двоглавом дрвеном кумиру. *Крл.* **2.** фиг. *предмет обожавања, одушевљеног клањања.* — Цивилизација скрши старе кумире да на њихово мјесто ускриси ново страшило... златно теле. *Матош.* Не, никада неће моја лира звонити у славу кумира! *Митр.*

Изр. златни ~ *новац.* — Живио је у време када је капитал био све и када се бескрупулозно ишло напред ка златном кумиру. *Михиз.*

кумӣрство с *клањање кумирима, обожавање кумира (2), идолопоклонство.* — Није било дана гдје не би ово или оно учинио у интересу... буђења народа из... »кумирства«. *Ђал.*

кӯмис м *монголско пиће од превреле кобиљег млека. Терм. 5.*

кумити, кӯмӣм несврш. **1.** *звати, именовати за кума.* — Кума кумим млада Маријана. *НП Вук.* **2.** *молити заклињући кумством; усрдно молити, преклињати.* — Знаш како је тежаку насељенику кад нема своје марве и свога радила тежачкога, него навијек лети, куми и узајмљује по селу. *Ћоп.* Она ће ићи, молити и кумити свакога да му да каква посла, заслужбе. *Мул.*

Изр. ~ богом, здрављем *заклињати богом, здрављем.* — Реци му, кумим га богом, нека ме не гони толико. *Нуш.* Кумим вас здрављем да ме не оставите на ноћној роси. *Шен.*

~ **се** уз. повр. *ступати у кумовске односе.* — Зар се нису многима већ и оче-

ви познавали, и заједно киријали, и кумили се? *Петр. В.*

кȕмић м **1.** *дем. и хип. од кум.* **2.** *в. кумче.* — Ваљало му да привенча неког кумића кога је... крстио још кад се... враћао из светског рата. *Рад. Д.*

кȕмица ж **1.** *дем. и хип. од кума.* **2.** *женско дете према своме куму. Деан. Рј.* **3.** дијал. *сељакиња, сељанка.* — Тополе су ...замукле... баш као кумице кад на подизање дигну очи. *Бен.*

кȕмичин, -а, -о *који припада кумици.*

кȕмљење с *гл. им. од кумити (се).*

кȕмов, -а, -о *који припада куму.*

кумо̀вање с *гл. им. од кумовати.*

кумо̀вати, кȕмујēм несврш. **а.** *бити кум (кума) при крштењу, кризми или венчању.* **б.** *при пуштању брода у море одређивати име броду.* — Нови брод коме је кумовала [кћерка власника] пети је брод изграђен досад за Швајцарску. *Пол. 1959.* **в.** *суделовати, учествовати својим саветом или својом помоћу при стварању каквога плана, каквога рада.* — Маричић је... сигурно кумовао оном допису. *Нех.* Богато латинско и талијанско пјесништво средњега вијека кумовало [је] почецима хрватског умјетничког пјесништва. *Комб.*

кȕмо̄вни, -ā, -ō покр. *в. кумовски.* — Мене допадне кумовни дар: свилена кошуља коју је млада три године везла. *Љуб.*

кумо̀вски, -ā, -ō *који припада куму и кумовима.* — Сестра везе кумовску кошуљу. *Вук.* Кумовским именом штити се дете од вукодлака. *Чипл.*

кȕмординар м нем. варв. *собар, собни слуга.* — Пријашњи је... кумординар постао чиновник и пењао се по љествици чиновничке хијерархије. *Баб.*

кумордина̀рство с *служба кумординара.* — Доскора ће моје кумординарство ево и на лакте провирити. *Ков. А.*

кумпа̀нија ж фр. **1.** војн. = компанија (3). — Двије кумпаније... мушкетира разредише се под брдом. *Шен.* **2.** заст. *зграда где је било кумпанијско заповедништво.* — Имаш и иглу и конца [у торби]; остало ти још како си ишао... на стражу у кумпанију. *Ад.* **3.** фиг. нар. *мноштво чега.* — Досад си дробила све по једног врага, а сад их наједном одброји читаву кумпанију. *Пав.*

кумпа̀нијскӣ, -ā, -ō *који припада кумпанији*: ~ зграда, благајна.

кȕмпањ и **кȕмпањ** м покр. *в. компањон.* — Засио [је] као кумпањ у велику фабрику старина. *Војн.*

кȕмпа̄р, -а́ра м тал. покр. *у фамилијарном обраћању старијој мушкој особи*; исп. кум (3а). — Тог нам пута кратио дуго вријеме кумпар Лука. *Наз.*

кумпа̀ра ж *в. кумбара.* — Изнад војске прелећу кумпаре. *НП Вук.*

кумпа̀ра̄н, -а́на м покр. *в. копоран.* — Старинско и одијело на њему ... Сивкасти кумпаран украшен чојом и китама. *Шимун.*

кȕмпет м покр. *густ пекмез од брашна и куваног мошта. Деан. Рј.*

кȕмпӣр, -и́ра и **кȕмпијер,** -јѐра м *в. крумпир.* — Једва се два-три пута машише — и већ почистише сир и кумпире. *О-А.* Ја бих ... још пун бакрач куванијех кумпијера могō изести. *Аз.*

кȕмра, кȕмрија и кумрȁкуша ж тур. зоол. *в. гугутка.* — Гледаше ... под стреху кућну гдје се сакриле двије кумре, прибиле се једна уз другу и спавају. *Тор.* А кумрија из шумске мȕти [тишине] тугаљиво загукала. *Павл.* Чују се кумрикуше под стрехом и клокот камене чесме. *Куш.*

кȕмрин, -а, -о *који припада кумри.*

кȕмрӣш, -и́ша м покр. *нитков, ништарија.* — Познао је кумриш моју песницу. *Ков. А.*

кȕмсāл, -а́ла м тур. *ситан песак, пржина. Вук Рј.*

кȕмст м нем. варв. *вештина.* — Гледам ја оне кумстове комедијашке [у циркусу] и не слутим сирота ништа. *Срем.*

кȕмство с **1.** *кумовање.* — Два сам досад кумства обећао. *НП Вук.* **2.** *веза, односи који постоје међу кумовима.* — Частили [су их] господски, пријатељски, као да су ... у роду или кумству. *Шен.* Имала је врсту поштовања за људе са којима би се везала доброчинством. То је као код вас Срба кумство. *Сек.* **3.** зб. *кумови.* — Тако се је лагало, денунцирало, клеветало, јело, гризло, плело и мело код родбине, тазбине, кумства. *Шен.* Они су испитани још велике недеље ... Већи се већ знало кумство и без договора, *Ранк.*

кȕмулатӣван, -вна, -вно *свеукупан, нагомилан*: ~ обрачун, ~ допринос.

кȕмулатӣвно прил. *скупно, у гомили.* — Таблице садрже кумулативно обрачунате доприносе из личног дохотка. *Пол. 1958.*

кумула̀ција ж лат. *гомилање, нагомилавање.*

кумулѝрати (се), -у̀лӣра̄м (се) несврш. лат. *гомилати (се), нагомилавати (се).* — Отуда су се у идућој години у области инвестиција кумулирали досадашњи незавршени програми са оним новима. *Пол. 1960.*

кȕмулонимбус м лат. мет. *врста облака, који доноси кишу у облику пљуска, а често и тучу с грмљавином.* — Пилоти ... избјегавају сусрете са кумулонимбусима. *Пол. 1958.*

кȕмулус м лат. мет. *облак гомиласте структуре с равном базом и с врхом у облику свода, лопте или у дугуљастом облику.*

кȕмчāд ж *зб. им. од кумче.*

кȕмче, -ета с *у односу на кума: дете које је он крстио.* — Невиној кумчади ... намећу имена. *Јурк.* За срећу и здравље мога кумчета и његових родитеља ... наздрави кум. *Вес.* То је кумче пазила Магда као око у глави. *Шен.*

кȕн м покр. *клен, макљен. Вук Рј.*

кȕна ж **1.** зоол. **а.** *малена грабљива зверка из пор. мачака витка тела, кратких ногу, са скупоценим крзном светлоцрнкасте боје; крзно такве животиње.* — Стајаћа капа била од самура или од кȕне калпак. *Вук.* **б.** мн. *породица таквих животиња, са много подврста* Mustelidae. *Терм. 4.* **2.** ист. *новчана јединица у Хрватској у другом светском рату.* — Дуго је трајао разговор с човјеком који је за седамдесет и пет куна дневно радио у Варешу. *Чол.*

Изр. ~ белица зоол. Mustela foina; ~ златка, ~ златица зоол. Mustela martes. *Терм. 4.*

кȕнадра ж **1.** бот. *сува властаста или пераста чашица на плоду коју лако преноси ветар, перница* pappus. *Терм. 3.* **2.** *оно од пређе што се ухвати у нитима као памук.* — Памучном кунадром тај да натрпа вреће да не ... покрхамо кости. *Вел.* **3.** *палацка од рогоза кад се ишчупа као перје. Вук Рј.* **4.** покр. *маховина. Рј. А.*

кȕнадраст, -а, -о *који је као кунадра, маховинаст, вунаст, памучаст.* — Летораст су зеленомрки ... а пупољци су кунадрасти (вунасти). *Тод.*

кȕнār, -ára м **а.** *човек који се бави ловљењем куна.* — Траже куне, нашу највреднију крзнашицу. То су кунари како их народ зове. *НИН 1959.* **б.** *врста ловачког пса који се употребљава у лову на куне.*

кунáторење с *гл. им. од кунаторити.*

кунáторити, -ȉм несврш. *тешко живети, злопатити се, кубурити.* — Већ три месеца кунаторим као псето. *Матош.* Кунаторио без женске руке у кући, но не могаше тако занавијек остати. *БВ 1909.*

кȕнац, -нца м **1.** зоол. *в. куница. Деан. Рј.* **2.** фиг. *човек малена раста и ретких накострешених бркова. Рј. А.* **3.** покр. *комад круха нарочитог облика.* — Ех, ко бег [бих вечерао]! Боба и кунац бешкота! *Војн.*

кунáши м мн. зоол. *врста тоболчара, торбара* Dasyurinae. — Кунаши су нешто већи тоболчари који се хране кукцима. *Финк.*

кȕнда ж *куса кокош. Вук Рј.*

кȕндак м тур. **1.** *проширени дрвени део ватреног оружја који се притисне у раме при пуцању.* — Жандар ме ето гурнуо кундаком ... што сам казала да не знам гдје ми је син. *Мишк.* Један од њих бијесно је ударао кундаком у врата. *Чол.* **2.** фиг. *насилна, полицијска власт.* — Све класе подједнако ... безгласно клече пред кундаком. *КР 1924.* Био је отворено противу војне владе и кундака. *Бар.*

кȕндаст, -а, -о *в. кусаст. Вук Рј.*

кундȁчара ж *пушка с великим, тешким кундаком.* — Мираш је безвољно придизао пушку ... управо стога што му је неприлична и тешка та дугачка кундачара. *Вуков.*

кȕндачēње с *гл. им. од кундачити.*

кȕндачина м *аугм. од кундак.* — Нећу се заклињати двапут док је ове кундачине. *Јевт.*

кȕндачити, -ȉм несврш. *тући, ударати кундаком.* — Ако само још једну ланеш, кундачит ћу те да ће ти ... палента изаћи на нос. *Куш.* Зар ћу пустити да га туку и кундаче? *Чипл.*

кȕндачки прил. *кундаком напред.* — Марко окрете гарабиљ кундачки и потрча на њега. *Ранк.*

кȕндра ж (обично мн.) покр. *в. кондура.* — Обућар који је радио у кући ципеле за дјецу, правио је махом дрвене кундре. *Ђон.*

кȕндрōв, -ова м *в. кудров. Вук Рј.*

кундурȁрње ж мн. покр. *брбљарије.* — Познаш ли Гркињу? — запита ... да пресијече туцало мајчиних кундурарија. *Војн.*

кундȕрати, -ȁм несврш. фиг. *пешачити, путовати, ићи.* — Кундураше право до Србије. *НП Вук.*

кȕндура ж (обично мн.) = кондура. — Чарапе није носио, него плитке, отворене кундуре. *Ђор.* У нашем народу има дрвене обуће и у Славонији, али то је потпуна обућа (кундуре). *Рад. А.*

кȕндурица ж покр. *брбљавица, блебетуша.* — Ја говорим како кундурица. *Војн.*

кундурȍвати, -ȕрујēм несврш. покр. *брбљати, блебетати.* — Имао [је] нешто новије и чудноватије да гледа и да о томе даље »кундурује«. *Војн.*

кундȕрција м тур. *онај који прави кундуре, обућар.* — Падају у очи многобројни занати балканског типа: седлари, самарџије ... кундурџије. *Дед. Ј.* Ухапшен је око шест сати Расим кундурџија. *Сим.*

кȕнидба ж покр. *проклињање, клетва.* — Хтио бих да се ... ошибну пороци нашега пука, највише освета ... клетва и кунидба. *Љуб.*

кȕнин, -а, -о *који припада куни:* ~ кожа, ~ крзно.

кунѝна ж **1.** *кунина кожа, кунино крзно. Деан. Рј.* **2.** фиг. покр. *брада у вршици трске.* — Колена су му клецала кад се пео да из тршчанскога крова две три кунине ишчупа. *Јаки. Ђ.* **3.** бот. *в. куница (3б).*

кȕнић, -а и **кȕнић,** -ића м **1. а.** зоол. *глодар из пор. зечева који се много множи и врло је плашљив* Cuniculus cuniculus. *Терм. 4.* **б.** *крзно од такве животиње.* **2.** фиг. *плашљивац.* — Легионари пуцају у зрак да заплаше ријечке куниће, који већ бјеже главом без обзира. *Цар Е.*

кȕнићарство и **кунићáрство** с *одгајање куница као привредна грана за добивање меса и крзна.* — Неке врсте сточарства ... у великој су мјери занемарене, као пчеларство ... куницарство. *ЕГ 1.*

кȕница ж **1. а.** *дем. од куна.* **б.** *куна (1).* **2.** *капа од куниног крзна.* — Нахерио бјелокапу куницу на ухо. *Шен.* **3.** бот. **а.** *в. спориш, хајдучка трава. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. трава* Alopecurus. — Нико није умео осушити липов цвет ни сачувати иву-траву, кантарион и куницу као фра Лука. *Андр. И.*

кȕничица ж *дем. од куница.* — Лопће воду куничица, пчеле купи лисичица. *НПХ.*

кȕнктātор м лат. *онај који дуго оклева, колебљивац.* — У рату енергија младих људи показује често вјерније пут неголи сва искуства старих кунктатора. *Крањч. Стј.*

кȕнктāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на кунктаторе.*

кȕнов и **кȕнов,** -а, -о *који припада кȕну, који је начињен од кȕна; кленов.* — Племена су ... правила хлеб од кунова дрвета. *Цвијић.*

кȕновина[1] ж *куново дрво, кленовина. Вук Рј.*

кȕновина[2] ж **1.** *кунино крзно.* — Испод капе од куновине погледаше очи каквих у свом веку није видео. *Кнеж. Л.* На сваком алкару калпак од куновине с бијелом високом челенком. *Шимун.* **2.** ист. *порез који се плаћао куниним кожама.* — Ту бише учињене наредбе о плаћању куновине. *В 1885.*

кȕнскӣ, -ā, -ō *в. куњи.* — Трговало [се] и даће плаћале још и ... у кунским кожама. *Шиш.*

кȕнст и **кȕншт** м нем. варв. *мајсторија, вештина.* — Све ... је сличило на мудролију и некакав »кунст«. *Десн.* Петрица показује код стола кунште. *Матош.*

кȕнтош м тур. покр. *ћурак, кожух. Вук Рј.*

кȕнфӣн, -ӣна м тал. покр. *међа, граница.* — Преко мора дуждевога до кунфина пштровскога. *Вук Рј.*

кȕњав, -а, -о *који много куња.* — А што си тако окошта, и што си тако ... руњава и куњава? *Кош.*

кȕњавац, -āвца м *куњало. Деан. Рј.*

кȕњавица ж *куњалица (1). Терм. 5.*

кȕњāд, -áда и **кȕњāдо** м тал. покр. *свак; девер; шурак, пашеног.* — Добро јутро, наш мили куњаде! *НПХ.*

кȕњāда ж покр. *заова; свастика; снаха. Рј. А.*

кȕњалица ж **1.** *осећање немоћи које се очитује, испољава у непрестаном дремању и полусну.* — Зна вам она ... излијечити од грознице, огњуштине, куњалице и других таких болести. *Ђор.* **2.** покр. *женска особа која често куња. Рј. А.*

кȕњало м и с *онај који много куња, дрема; болежљива особа. Р-К Реч.*

кȕњāње с *гл. им. од куњати.*

кȕњати, кȕњām несврш. **1. а.** *налазити се у стању полусна.* — Рекао сам стражару, који је куњао ослоњен на једно дрво, да легне да спава. *Чол.* Куњала [је] шћућурена на било којем дивану и не свлачила се. *Шимун.* **б.** *осећати се слабим, нездравим.* — А она би слаба, болежљива ... куњала у свом наслоњачу. *Том.* Болесно куњам читаве ноћи. *Ђоп.* Калемио сам и његовао једну младицу ... а она ... све нешто куња и болује. *Сек.* **2.** фиг. *не испољавати активност, остајати без употребе, без примене, бити, налазити се у нераду.* — Италијани куњају у бункерима и баракама иза жица. *Вуков.* Његов подрти стари бајс куња у куту. *Ков. А.*

кȕњац, -ња м покр. *кунац (3).* — Она је ... узимала из малог ... ормара крај огњишта куњац круха. *Сек.*

кȕњӣ, -ā, -ē *који припада куни, кунама. Вук Рј.*

кȕњка ж зоол. *врста морске шкољке.* — Каткад је дошла и шкриљица оштрига и куњака. *Бег.*

кȕњкара ж риб. *справа за лов куњки. Свезн.*

кȕп м (лок. кȕпу) **1.** *купља, куповина.* — Невјеста се ... стицала купом или отмицом. *Шиш.* Да сад хоће, разврглa бих куп. Сад би се нашао и бољи купац. *Драж.* **2.** *купљен предмет. Бак. Реч.*

кȕп[1] м **1.** *већа количина каквих предмета нагомиланих један на други; хрпа.* — Младице у дворишту ... гњију на купу. *Михољ.* И све је заједно — и жита и пљева падало на куп уз брезов стожер. *Сиј.* **2.** *скуп, збор људи.*

— Та приповјетка бје од свега купа примљена изразом највећега незадовољства. *Јурк.*

Изр. на (у) један ~ *не разликујући разноврсне предмете мешајући све заједно.*

кȗп[3] м енгл. *пехар као награда за најбољи резултат у спортском натецању, такмичењу; веришко спортско играње у којем победилац добива као награду пехар.* — Постоји предлог за одигравање купа европских кошаркашких шампиона. *Пол. 1957.*

Изр. куп-систем спорт. *систем играња при којем побеђени испада из даљег натецања, такмичења.* — Играло се по куп-систему са испадањем побеђеног из даљег такмичења. *Шах 1.*

кȗп[3] м покр. *четвртаста мрежа за ловљење риба. Рј. А.*

кȕпа[1] ж лат. *велика чаша (обично масивна), пехар.* — Треба л' купе, има двије руке. *Мажс. И.* На полицама стајали су бокари ... сребрене гравиране купе. *Глиш.* фиг. Твојим прожет зборим жаром уздижући купу бола богу правде пред олтаром. *Крањч. С.*

кȕпа[2] ж тал. покр. *цреп у облику жлебастих глинених или цементних плочица, ћерамида. Вук Рј.*

кȕпа[3] ж **1.** *геометријско тело које настаје кад се права линија којој је један крај непомичан обрће по кружници, чун, стожац, конус.* **2.** *предмет сличног облика, највиши део, вршак чега, купола.* — Негдје вулканска главица или купа буде сграђена од наслага вулканскога пепела, пијеска. *Туђ.* Докле око досеже — планине, литице ... лијево се види усамљена купа Јеринје Главе. *Вуков.*

кȕпа[4] ж техн. *део строја, машине којим се удешава или регулише зупчано трење или рад вентила:* ~ вентила, допунска ~. *Бак. Реч.*

кȕпа и **кȕпа**[5] ж **1.** *гомила усправно наслаганих снопова (обично) кукурузовине.* — Митраљезе смо поставили за једном купом кукурузовине. *Пол. 1944.* Крстине или купе расту са почишћеног тла у својим стварним облицима. *ЛМС 1951.* **2.** *гомилица, хрпица.* — Грах разасу по тлима и подијели га у купе: све по четири зрна у једну купу. *Ћор.* **3.** воји. *пушке прислоњене једна уз другу тако да су цеви окренуте нагоре.* — Пушке се слажу у купе. *Ћос. Д.* Шумица је била начичкана купама партизанских пушака. *Поп. Ј.*

кȕпалйшнй, -ā, -ō *који се односи на купалиште:* ~ гост, ~ лечник.

кȕпалйште с **1.** *место на обали погодно (од природе или подешено) за купање:* јавно ~, морско ~. **2.** *место са природним лековитим изворима и установама за лечење.*

кȕпало с покр. *место где се купа.* — То су нагодиле виле себи за игралиште кад се слијеђу са околних купала. *Павл.*

кȕпāлька ж покр. *купалиште.* — Градић као и сви остали у Босни ... с чаршијом ... приземницама ... купаљком, водоводом. *Сим.*

кȕпан, -пна, -пно *који је у купу*[1] *с чим.* — Лишће је ситно, округласто, купно. *Тод.*

кȕпāње с *гл. им. од* купати (*се*).

кȕпаона ж *в. купаоница.* — О, душу нашу што је каона, ми нећемо опрати водом купаона. *Крл.* Дошао је мој ред и пошао сам у једну купаону. *Пол. 1959.*

кȕпаоница и **купаȏница** ж = купатило (1) *просторија за купање и умивање, обично с кадом; велик издужен суд за купање, када.* — Идем ти приправити купаоницу. *Сим.*

кȕпаоничкй и **купаȏничкй,** -ā, -ō *који припада купаоници:* ~ испирач.

кȕпаст, -а, -о *који је налик на купу*[3]. — Долазимо до цркве. Купаста, бела, ограђена бодљикавом жицом. *КН 1958.* Посматрао је како ... узлијећу [орлови] чак тамо више ... оног купастог врха што гледа према Комовима. *Вуков.*

кȕпати, кȕпām (покр. кȕпљēм) несврш. **1.** *делимично или сасвим мочити, потапати тело у воду ради прања, освежавања, лечења.* — [Жене] купају и опремају божјег човјека. *Скерл.* **2.** *запљускивати, заливати.* — Нетом мало јача киша, зализне она [Неретва] купајући сиво стијење, сапирући ситни пијесак. *О-А.* фиг. Цевердар баца и пушке мале ... и мразно гвожђе у крви купа. *Јакш. Ђ.* **3.** фиг. *покривати, обасипати са свих страна.* — Глечере густе сумаглица купа. *Бој.* Сунце је све јаче продирало иза гора и све гушћим зраком купало отоке. *Вил.*

Изр. ~ у пени (коња) *терати га тако да му тело покрије пена.* — Курири и коњаници купали су у пени угојене газдашке коње. *Ћос. Д.*

~ **се** повр. **1.** *мочити, квасити се у води ради прања, освежавања или лечења.* — Синоћ се купала у Тамнави. *Вес.* фиг. Мјесец се купа у прозирном мору. *Крањч. С.* фиг. [Орион] од звијезда се свих у Океану не купа никад. *М-И.* **2.** *бити, налазити се потпуно, са свих страна захваћен, обухваћен, покривен чим.* — Прва кита на виновој лози зелени се и купа у сунцу. *Наз.* Лице се купало у црвенилу. *Вил.* У самоћи се купам у извору истине. *Јанк.*

Изр. ~ у крви а) *много крварити, бити сав у крви;* б) *вршити убиства, крвопролића;* ~ у сузама *много и горко плакати;* ~ у зноју *бити у великом зноју од врућине или напорног рада.*

кȕпатило и **купа̀тило** с **1.** = купаоница. — У исти мах створила се и срна пред тобом ... сва уздрхтала као стидна дјевојка у купатилу. *Коз. Ј.* **2.** *купање, купка.* — Узео је топло купатило и легао. *Андр. И.* **3.** *купалиште, бања.* — То је најлепше рајнско купатило у коме се скупљају гости са свију страна света. *Нен. Љ.*

кȕпатилскӣ и **купа̀тилскӣ**, -ā, -ō *који припада купатилу.* — Казан купатилски [продаје се]. *Пол. 1962.*

кȕпаћӣ, -ā, -ē *који служи за купање*: ~ костим, ~ гаћице.

купа̀ћица ж *купаће одело.* — Сасвим опрезно скину купаћицу и поче да је циједи. *Ђур.*

кȕпац[1], -пца м *суд са дршком од неколико ока који употребљују у воденицама за мерење. Вук Рј.*

кȕпац[2], -пца м *дем. од куп*[1]. — На раван сашли чисту, на ливаде ... гдје отавица истом покошена, у маглици се сиви купци каде. *Марк. Ф.*

кȕпац, -пца м *човек који купује нешто.* — Трговци ... шеткају тамо-амо пред својим дућанима ... и вичу купце. *Дом.* Није му се исплатило ... да тражи другог купца. *Кал.*

кȕпач, -ача м *онај који се купа.* — Ливада [се] поред ријеке испунила бучном гомилом чудних купача. *Чол.*

купа̀чица ж *она која се купа.*

кȕпачкӣ, -ā, -ō *који припада купачима*: ~ капа.

кȕпē, -ѐа фр. *одељење са седиштима у вагону влака, воза.*

кȕпēј, -ѐја м *купе.* — Ја се у купеју одмах извалим на једну страну. *Вел.* Кондуктер опомену путнике да улазе у купеје. *Ђор.*

кȕпељ ж **1.** *вода за купање.* — У врелу је купељ бацише. *Јурк.* Осјећаше [се] ... слабом као да је изишла из млаке морске купељи. *Кум.* **2.** *купање.* — Масирала ју је послије јутарње купељи по читаву уру. *Крл.* Морске купељи љети опоравиле су његово здравље. *Крањч. Стј.* **3.** *купалиште, купатило.* — Лијечник, млад удовац из оближње једне купељи, долазио сваки дан. *Ђал.* Било је то у некој повећој купељи камо залазе Хрвати. *Шен.*

кȕпељнӣ, -ā, -ō *који се односи на купељи*: ~ распоред.

кȕпец, -пца м заст. *трговац.* — Баш га је последњи фраклић поштено успавао којим га је частио купец један богати. *Чипл.*

кȕпивȏјска м покр. *онај који купи војску.* — Послаћемо купивојске, свакоме четнику по дукат на дан. *Кост. Л.*

кȕпијерта ж тал. покр. *постељни, креветски покривач.* — Попут ланенијех крпа које вјетар размахива на сиромашнијем купијертама, смучу се паре набреклога ваздуха у прамовима. *Војн.*

кȕпилац и **кȕпилац**[1], -иоца *онај који кȕпӣ што, сакупљач.* — Види се, већ му није до купиоца, а кад га неко дијете зовну одозго ... он викну на њ. *Ћоп.*

кȕпилац[2], -иоца м *кȕпац. Бен. Рј.*

кȕпилица и **кȕпилица** ж *она која купи што.* — Извео до триста косаца, триста косаца, триста купилица. *НПХ.*

кȕпин, -а, -о *који припада купи*[3]: ~ осовина, ~ пресек.

кȕпина ж *вишегодишњи грм из пор. ружа с трнатим израшталима дуж стабла* Rubus fructicosus; *плод такве биљке.* — фиг. Е, прије, баш си ме угостила! ... Чекај, купино моја, ја ћу тебе мало друкчије угостити, да ћеш све платити! *Моск.*

кȕпинаст, -а, -о *који је налик на купину.*

кȕпинин, -а, -о *који припада купини.* — Из мрачних трњининих и купининих густиша јавише се кратки одјеци. *Петр. В.*

кȕпиница ж *плод купинин.* — Очи црне као купинице, а живе кȏ жеравице. *Шен.*

кȕпинов, -а, -о *који припада купини, који је произведен од купине (плода)*: ~ грмље, ~ вино.

кȕпињāк м *густо грмље купине.* — Гуштери шушкају кроз набујале купињаке. *Лал.*

кȕпињача и **купи̏њача** ж *њива пуна купина.* — Дао [бих ти] најбољу њиву у залог. Ено ону купињачу што граничи управо с тобом. *Нам.*

кȕпи̏ње с *зб. им. од купина.* — Једва је који од хајдука знао за јаметину, обраслу купињем. *Тур.*

купи́рање с *гл. им. од купирати.* — Понесе инструменте, потребне за купирање репова. *Кол.*

купи́рати, кȕпи̏рām сврш. и несврш. фр. *скратити, скраћивати репове паса, коња, оваца из естетских и економских разлога.* В. пр. уз гл. им. купирање.

кȕпити, -ȉм несврш. **1.** (кога) *доводити на једно место сазивајући, приморавајући, натерујући.* — Што због купиш кад зборит не смијеш? *Њег.* Купи по избор сватова и дођи што прије. *Том.* **2.** (што) *прибирати на одређено место (правећи залиху, гомилајући и сл.); уклањати са тла (што расуто).* — Купи, купи још, нека стоје [новци] у тебе. Кућу ћемо начинити. *Шимун.* Павле рендише даску ... девојчице купе иверје. *Макс.* фиг. И друштво уђута и гледа неод-

рећено ... као да купи ... раштркане мисли. *Ћип.* **3.** *скупљати скидајући с чега, чупајући*: ~ класје. — Натјеривао [је] бабе које су у његову ревиру купиле ... гљиве. *Јонке.* Купила је траве ... и лечила све болести. *Вес.* **4.** *односити, уклањати.* — Вјетар им право у лице дува, угодно их хлади и купи им зној с лица. *Ћип.* **5.** *сакупљати, сабирати сазнавајући испитивањем, саслушавањем других.* — Шта вам човек неће видети купећи обичаје. *Глиш.* Све [је] купио и бележио. Купио је сиротињске сузе и невоље. *Вил.* **6.** фиг. **а.** *чврсто, тесно састављати, прилубљивати одвојене делове једне уз друге (мишиће, уста као знак непријатног осећања или каквог узбуђења).* — [Инжињерево] лице није показивало љутину, ону што купи мишиће и изобличава. *Шуб.* Сивост и влага горко му је душу купила уста. *Сим.* **б.** *грчити.* — Бол је душу купио, сажимао, набирао, цедио. *Ћур.* **7.** пом. *мотати бродско уже у котур да се може брзо употребити. Мин. Лекс.*

Изр. ~ класје по старом стрништу фиг. *спомињати догађаје (обично неугодне)*; ~ прње *спремати се на одлазак.*

~ **се 1.** *скупљати се на једном месту.* — Купили су се око њега као на какво чудо. *Вес.* Стану се купити у вијеће. *М-И.* **2.** *постепено се скупљати, нагомилавати се.* — Дуго мора да се је купило у срцу њезину то што сада вриje и излијева се. *Рад. А.* По долини ... купила се тешка испарења и лебдела над водама. *Ћос. Б.* **3. а.** *скупљати се, стискати се, постајати мањи у обиму, увлачити се у себе (од зиме, страха).* — Сукљао један мимо другога журно ... купећи се у се од студени. *О-А.* **б.** *постајати наборан, добивати боре.* — Лице јој је дошло готово тужно, а чело се почело купити. *Вес.* **4.** покр. *задржавати се.* — Ја поморац и трговац, не купим се дома годином ни два мјесеца. *Љуб.* **5.** разг. *одлазити, носити се, губити се.* — Хеј, Мунире ... купи се и ти, што ћеш ту тако стар? *Сим.*

ку́пити, ку̏пӣм свршс. **1.** *прибавити у власништво плаћајући неку цену.* — Купио је цијело Крчелићево имање и све покућство. *Ков. А.* Нисам купила кафе ... А то ће ми требати. *Вес.* **2.** *привући на своју страну митом, ласкањем, улагивањем, поткупити.* — Гдје спази слабића, себичњака, привеже му се за душу, купи га и учини робом туђе лакомости. *Шен.* Управник творнице ... имао је неколико својих људи међу осуђеницима које је купио за сланину или дуван. *Чол.* **3.** фиг. *постићи, остварити каквом радњом, напором, борбом.* — Па капетане ... како вам се допада ова наша војска што се данас ... дигла да својом ... крвљу купи слободу словенском југу? *Јаки. Ђ.* Купио сам ја памет још на понору, а и Чугаљ ми је дао поскупу лекцију. *Ћоп.* **4.** карт. *добити по правилима игре као допуну или замену*: ~ аса, кеца.

Изр. по што купио, по то и продао посл. *како чуо, тако и приповедио*; ~ мачка у врећи *в. уз мачка (изр.).*

ку̏пић м *дем. од куп*[1]. — Потпалим ватру у пећи гдје је већ био сложен купић дрва и тријешћа. *Пав.*

ку̏пица[1] *дем. од купа*[1]. — У тињи час сали у се седам купица ракије. *Мат.* Сједе к столу и прихвати купицу вина. *Војн.*

Изр. метати купице *стављати чашу (или неки други суд) на оболела места за изазивање боље циркулације крви.*

ку̏пица и ку̏пица[2] *дем. од купа*[5]. — Пребројавају новац ... и састављају га у мале купице. *Сек.* Прострли су своје вашарске драгуљасте оштаријском столу на којем су ... биле начичкане купице карата. *Божић.*

ку̏пиште с *место где се што купи, скупља.* — У извозној области реке Блашице ... Цвијић је нашао купишта од антимонске троскве. *Дед. Ј.* Повезача јој је спала с главе на којој су јој ... плетенице упетљане у неуредно купиште подно тјемена. *Божић.*

ку̏пјена ж покр. *в. купина.* — Веселе дружине пролазе ... вијугавом цестом усред бусова купјена. *Војн.*

ку̏пка ж **1.** *купање; купатило.* — Савјетовао [му је] врућу купку. *Грг.* Цело тело најбоље се дезинфикује у купки. *Батут.* фиг. Кроз окрепљујућу купку нове науке ... прошли су ... сви значајни књижевници тога доба. *НК 1946.* **2.** мн. *рудно купатило, топлице, морско купатило, бања.* — Милка ... мора у купке. *Новак.* Купке, шетње, природни умор и сан учиниће своје. *Цар М.*

ку̏плӗ, -ѐа м *в. куплет.* — Знао је и безброј валцера и куплеа. *Петр. В.* Пјева нетко ... пештански купле. *Крл.*

ку̏плер м нем. пеј. *сводник, подводач.* — У свом огорчењу она [га] је једном ... назвала »куплером«. *Андр. И.*

куплѐра̄ј, -а̏ја м нем. *јавна кућа, бордел.* — Све је управо одвратна, прљава крчметина ... и куплерај. *Крл.* фиг. Куплерај у схватањима. *Вучо.*

куплéрство с *занимање сводника, подводача.* — Ја више не могу живјети, јер сам ја поштен човјек, оптужен због куплерства. *Јонке.*

ку̏плӗт, -е́та м фр. *шаљива песма актуелног садржаја с припевом (обично у оперети и у народном комаду).* — Био је велики мајстор ... куплета. *Сек.* Запјева, уз пратњу гитаре ... куплет. *Л-К.*

куплѐтист (а) м *човек који ствара или пева куплете.* — Куплетисти ... пјевају готово у сваком малом кабарету. *Јонке.*

кȕплунг м нем. варв. *део преносног механизма на аутомобилу и сличним направама, спојница, квачило.* — Смрзнуо нам се зејтин и куплунг. *Дед. В.*

кȕпља ж покр. *роба што се продаје и купује; купља.* — Сав новац што кнез узе за торно јуне, потроши за купљу. *Лал.* Тргом називамо и оно што се звало купља, дакле артикал с којим се трговало. *Лапч.*

кȕпљавина ж покр. *в. купљевина*[2] *(2).* — Тек војници да дохвате и вежу калуђера, скочи пук ... и разаждане ону чету плаћене купљавине. *Љуб.*

кȕпљȁч, -а́ча м *онај који што купи.* — Купљачи беху налик на неке необичне девере што ... позивају на ... свадбу. *Петр. Б.*

кȕпље с покр. *кров.* — Голуби гучу испод купља. *Војн.*

кȕпљевина[1] ж покр. *купљена ствар, куповина.*

кȕпљевина[2] ж **1.** заст. *купљење; оно што се кȕпи. Рј. А.* **2.** покр. и пеј. *људи сумњиве вредности који се негде нађу заједно.*

купљѐнȉк, -и́ка м *житна мера. Вук Рј.*

кȕпљеница ж *куповином прибављено имање.* — Наши споменици разликују баштину ... од купљенице. *Нов.*

кȕпљеница ж покр. *маслина што је пала сама с дрвета на земљу те се купи.* — Не ваља мијешати бранице и купљенице. *Вј. 1960.*

кȕпљење с *гл. им. од кȕпити.*

кȕпљив, -а, -о *који се може кȕпити.* — Овамо [су] залазили отпуштени војници, купљиве женске без срама. *Шен.*

кȕпња ж = куповина (1) *набављање чега за новац или сл., куповање.* — Извезла се некамо у походе ваљда или у купњу. *Бег.* Закључили смо више брашна него смо могли продати ... а морало се продавати испод купње. *Ћор.*

купȍвалац, -аоца м *в. купац.*

купȍвāља ж *женска особа која купује.*

купȍвāње с *гл. им. од куповати.*

купȍвати, кȕпујēм *несврш. према кȕпити.*

кȕповина ж **1.** (и куповѝна) = купња. — Јесен је почела, ближи се зима, па потрошачи више не оклевају са куповином. *Пол. 1958.* Извозници ... обвезни су поднијети и увјерење о плаћеном порезу као и увозници при куповини девиза. *Обз. 1932.* **2.** *купљена ствар.* — Свакога би се часа враћао у уред с куповинама. *Крањч. Стј.*

кȕповнӣ, -ā, -ō **1.** *који се купује (супротно ономе што се код куће производи).* — Пре у добро старо време све се женскиње упрегне и преде, и тка, и друго, а сада свака ти то хоће куповну реклицу и варошке ципеле. *Ћос. Б.* Пушио [је] куповни духан. *Донч.* **2. а.** *који се односи на купњу, куповање.* — Дође му добро куповна понуда. *Новак.* **б.** *који при куповању има вредност, за који се може купити (о новцу).* — Новац [је] био далеко мање унутарње вриједности, односно куповне снаге. *Мј. 1936.* Што више расте куповна моћ грађана, то ће све више робе бити у продавницама. *Ил. Пол. 1960.*

куповнѝна ж *вредност чега изражена у новчаним јединицама, цена.* — Проживјевши ... весело и растрошно неколико дана врати се ... с врло малим остатком куповнине. *Том.* Положивши уговорену куповнину градска је општина постала грунтовна власница некретнина. *Обз. 1932.*

кȕпола ж лат. **а.** *свод или кров сличан полукугли, кубе.* — Горе у куполама сједе голубови. *Сим.* Земунице се праве од плоча ... састављених тако да се добије једна полусферична купола. *Петр. М.* **б.** *површина или предмет који имају облик таквог свода.* — Купола падобрана нагло [се] напунила ваздухом. *Пол. 1959.* Није било лако дежурати у хладној куполи испод телескопа. *Б 1958.*

кȕполаст, -а, -о *који је налик на куполу.* — Куполасту крошњу мјесец сребром кити. *Сим.*

кȕпōлка ж техн. *цилиндрична усправна пећ за таљење сирова гвожђа. ЕЛЗ.*

кȕпōлнӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ пећ *в. куполка.* — Поред пламена пећи довршена је и градња треће куполне пећи. *Пол. 1950.*

кȕпōн, -о́на м фр. **1.** *саставни део вредносног папира (деонице, обвезнице, зајма) који овлашћује доносиоца да подигне доспелу дивиденду или камате.* **2.** *одрезак на улазници који се кида ради контроле.* **3.** *дознака за рационирану робу. Кл. Рј.*

кȕпōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на купоне.*

кȕпопродаја и **купопрòдаја** ж *погодба којом се што с једне стране продаје, а с друге купује.* — Купопродаја и покретности и непокретности оглашена је за потпуно слободну. *Јов. С.*

кȕпопродājнӣ и **купопрòдājнӣ,** -ā, -ō *који се односи на купопродају:* ~ уговор, ~ цена, ~ пристојба.

купрѝзам, -зма м мед. *тровање бакром. ЕЛЗ.*

кȕприт, -и́та м мин. *црвена бакрена руда, бакрени оксид.* — Оксид бакра у коме је бакар позитивно једновалентан, налази се у природи... као... куприт. *НХ.*

кȕпула ж **1.** *в. купола.* — Види се дворац, сграђен на два приземна крила... и попут купуле изведеним кровом. *Јурк.* **2.** бот. *чашица у цвета која има облик пехара.* — Женски су цвјетови такође у цватовима, а овијени су посебном творевином, тзв. купулом. *Бот.*

кȕпус м бот. **а.** *биљка из пор. крсташица, са много подврста* Brassica oleracea: ~ бели, ~ цветни, ~ црвени. *Терм. 3.* **б.** *лишће те биљке завијено у главицу које се употребљава за храну*: кисели ~, кувани ~. Изр. чудна ми купуса! разг. *чудна ми чуда, ништа необично.* — Чудна ми купуса, краде се свуд и на сваком месту. *Вин.*; тући, одерати као вола у купусу *много тући, измлатити*; зечји ~ бот. а) *зечја соца*; б) *горчика. Сим. Реч.*

купȕсар, -а́ра м **1.** *човек који гаји купус и слично поврће и тргује њиме.* — Душан никако не приличи Николи купусару. *Лаз. Л.* **2.** зоол. *лептир белих или жућкастих крила чије се гусенице хране лишћем кеља или зеља* Pieris brassicae. *Терм. 4.*

купȕсара ж **1.** *буре, суд у којем се држи и кисели купус. Вук Рј.* **2.** погрд. *отрцана књига, неувезана, из које листови испадају.* — Лепо очуване књиге биле су скупље, а купусаре, како их ми у школи зовемо, продаване су у бесцење. *Пол. 1958.* И јело је најпослије однемарио, али се зато прихватио неких књига и купусара које није пуштао из руку. *Куш.*

купусȁрица ж зоол. *врста муве чије ларве живе у корењу купуса* Anthomyia brassicae. *Бен. Рј.*

кȕпусина ж *аугм. и пеј. од купус.* — Док су синови кусали купусину с пуром, Силвестар је разглабао. *Божић.*

кȕпусиште с *њива са које је обран купус*; *њива за гајење купуса.* — То су се црнила лањска крумпиришта или можда љетошња преоравања или купусишта. *Бен.* Као сива лопта на ивицу Кекићева купусишта доскакутао је зец. *Ћоп.*

кȕпусни, -ā, -ō **1.** *који припада купусу, који је одређен за гајење или спремање купуса*: ~ лист, ~ расад, ~ поље, ~ каца, ~ леја. **2.** *као саставни део неких зоолошких термина*: ~ белац, ~ мува, ~ пипа, ~ жижак, ~ стеница.

кȕпуснȉк м покр. *мрсно јело с купусом. Рј. А.*

кȕпусњȁк м *купусиште.* — Уз млин стајао је и воћњак, купусњак и мален цвијетњак. *Шен.* Био сам у купусњаку... Све ће нам изјести гусјенице. *Дук.*

кȕпусов, -а, -о *који припада купусу*: ~ расада, ~ лист.

кȕпушњȁк м *купусиште.* — Све сам то поздравила као старе знанце, да, и онај сиједи, згрбљени храстови ступ при прелазу у купушњаку. *Шен.* Више им [козама] се свиђа да... лоповски прескоче у купушњак. *Лал.*

кȕпчати, -ā̏м несврш. *скупљати сено у купце, купове.* — Селских мома јато бјелорухо пригрља, купча сијено... сухо. *Марк. Ф.*

кȕпчев, -а, -о *који припада купцу.*

кȕпчић м *дем. од кȕп*[1]. — Тек купчић новаца... сјећао га [дјечака] на љепше дане. *Крањч. С.*

кȕра ж лат. *посебан начин живота и прехране ради лечења или чувања здравља*: извршити куру, подврћи се кури.

кȕра ж тур. **1.** *коцка.* — Чује да се неколико дана... пописују младићи у аскер, само још да се кура извуче. *Мул.* **2.** *избор обвезника за војну службу, новачење, регрутација.* — Баш те године њему је реда да га позову на куру. *Мул.*

кура́да ж тур. *лош, рђав коњ, кљусе, рага.* — Проради крв у давно проданом војничком коњу или боље рећи куради која је годинама вукла таљиге. *Срем.*

кȕра̄ж и **кура́жа** ж фр. *чврстоћа, одлучност у опасности, одважност, храброст.* — Немој мислити да немам куражи. *Лаз. Л.* Повиче да добије куражу. *Донч.*

кȕра̄жан, -жна, -жно *који има куражи, храбар, одважан.* — Они постадоше ...куражнији и од самих радника из пилане. *Ћоп.*

кура́жēње с *гл. им. од куражити (се).*

кура́жити, кȕра̄жӣм несврш. *давати кураже, чинити куражним, храбрити, соколити.* — Пратилац га је куражио: још мало па ће у Фејзиће. *Сиј.*

~ **се** *повр.* — А Јоза се све распаљује, посрће, куражи се. *Донч.*

кȕра̄жно прил. *храбро, одважно, смело.* — Сви су напити, лако ћемо их преварити! Само куражно! *Јакш. Ђ.* Очи јој биле живе, куражно гледајући у свијет. *Кол.*

кȕра̄жнōст и **кура́жнōст,** -ости ж *својство онога који је куражан, храброст, одважност.*

кȕра̄н, -а́на м *књига која, по исламском вјеровању садржи објаву божју, објављену преко Мухамеда*; исп. коран. — По зидовима висе ајети [реченице] из курана. *Јевт.*

кӯра̀н-хама́јлија ж ар. *мала књижица у којој су изреке из курана и која се носи као хамајлија у лименој кутији.* — И тако ми куран-хамајлије! *НПХ.*

кура́ре м непром. *јужноамерички отров који изазива кочење моторних живаца и у којему урођеници моче стреле (служи као средство против тетануса).* — Доктор ... је допустио да се у његове вене убризга отров кураре. *Пол. 1957.*

кураризи́рати, -и̏зӣрам сврш. и несврш. индив. *(у)чинити да ко буде укочен, обесхрабрен.* — Биће убијен пре но што извуче Вековића, и то га је кураризирало. *Дав.*

кӯра̀т, -а́та м тал. *свештеник (нарочито војнички).* — Малоселски је »курат« био те године живахан и говорљив свећеник. *Наз.* Врховни војни курат ... одслужио је мису за три походна батаљона. *Вин.*

кӯратѐла ж лат. *скрбништво, старатељство, туторство.* — Већ сада ме је онај господин ставио под твоју курателу, као да ја сам не бих знао диспонирати големим свотама. *Бег.* фиг. Човек је потенцијално већ био изашао из стадија метафизичке курателе. Био је пунолетан. *Дав.*

кӯрати́ва ж *лечење и нега болесника.* — У њима [здравственим станицама] је теоретски обједињена превентива и куратива. *Пол. 1959.*

кӯра̀тӣван, -вна, -вно *који је за лечење, који лечи, лековит.* — И овде се може рећи да антитоксин има куративну улогу. *Ђаја.*

кӯра̀тӣвно прил. *као куратива, у куративном смислу.* — Здравствена станица ... ради шест сати куративно, а два сата превентивно. *Б 1958.*

кӯра̀тор м *скрбник, старалац, тутор:* ~ оставштине, задужбине.

кура̀то̄рӣј, -ија м, **кура̀то̄рија** ж и **кура̀то̄рӣјум** м лат. *чланови скрбништва, старатељства:* именовати ~. — Носи ли вам кураторија много? *Шен.*

кӯра̀торовица ж *жена кураторова.* — Толике сам ручкове готовила по манастирима и дањама, па и код госпође кураторовице. *Шапч.*

кӯрба̄н, -а́на м тур. **1.** *ован (и уопште бравче или говече) које муслимани кољу за Курбан-бајрам.* — Курбани чекајући блеје, док реда мријети дође. *Баш.* На средини је било пободено копље са три коњска репа, попрскана крвљу овнова који су заклани као курбани за срећан поход. *Андр. И.* **2.** *жртва уопште.* — Ти имадеш до три сина своја, ти ћеш једног курбан учинити. *НПХ.* Европа и Азија надметаше се ко ће сјајније курбан Пророку принети. *Јакш. Ђ.* **3.** *в. Курбан-бајрам.* — Бајрам долази два пута на годину, то јест у јесен и у прољеће, који се зове Корбан или Курбан. *Маж. М.* Бубањ бије. Мурат Курбан слави. *Фил.*

Кӯрба̄н-ба̀јрам м тур. *муслимански благдан, празник од четири дана кад се кољу овнови курбани.*

кӯрбен и **кӯрбеш** м зоол. тал. *врста морске рибе* Umbrina cirrhosa. *Бен. Рј.*

кӯрбл м и **кӯрбла** ж нем. варв. *ручица, обртаљка, окретаљка за паљење мотора у аутомобилу.*

кӯрблати, -а̄м и **кӯрбловати,** -лујӗм несврш. *окретати курбл(у) или ручицу (стављајући мотор у погон).*

кӯрва ж лат. вулг. **1.** *блудница, проститутка:* стара ~, војничка ~. **2.** погрд. *мушкарац кукавица, без карактера.* — Куд мислите да утечете? ... Натраг, курве! *Вук.* Све сам попушио, курва лоповска! Ни мрве карактера нема! *Чол.*

кӯрва ж нем. варв. *крива црта, кривуља:* квадратура курве.

курва̀лук м покр. *в. курварлук.*

кӯрва̄ње с *гл. им. од кӯрвати.*

кӯрва̄ње с *гл. им. од кӯрвати се.*

курва̀њскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на курве, који је као у курве:* ~ обичаји.

кӯрва̄р, -а́ра м *онај који живи са курвама, блудник.*

курва́рӗње с *гл. им. од курварити се.*

курва́рев, -а, -о = курваров *који припада курвару.*

курва́рити се, кӯрва̄рӣм се несврш. *курвати се.*

курва̀рлук м *курварство.*

курва́ров, -а, -о = курварев.

кӯрва̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на курваре, који је као у курвара:* ~ поглед.

кӯрва̄рски прил. *на курварски начин, из преваре.* — Убио га курварски. *Вук Рј.* Да сч био срца јуначкога, ти курварски не би побјегао. *НП Вук.*

кӯрва̄рство и **курва́рство** с *курварлук, курварски живот, курварски поступак, курварење.* — Од срца излазе зле мисли, убиства, прељубе, курварства. *Дон.*

кӯрвати, -а̄м несврш. *поступати, владати се као курва (нпр. лагати). И-Б Рј.*

кӯрвати се, -а̄м се несврш. **а.** *живети као курва, блуднички.* — Објесио се неки баждарџија, јер му се жена курвала с општинским пандуром. *Вуј.* **б.** *живети*

као курвар, бити курвар. — Лоче рум по баровима! Курва се! *Крл.* Дошао си ту да се курваш. *Ћоп.*

курвѐтина ж *аугм. од* курва.

кȕрвиметар и **кȕрвимēтар,** -тра м *инструмент за мерење дужина кривих линија (путова, река, пруга) на географским картама, кривуљар.*

кȕрвин, -а, -о *који припада курви.* — Нека вас колера уништи, курвини синови! *Јонке.*

кȕрвинскӣ и **кȕрвӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на курве, који је као у курве:* ~ род, ~ поглед, курвинске очи.

кȕрвић, -а и **кȕрвӣћ,** -и́ћа м **1.** *курвин син, копилан. Вук Рј.* **2.** погрд. *човек слаба карактера.* — Онда се ја кунем... ти господине курвићу... да ћеш ти подвити реп међу ноге и отићи онамо сам. *Вел.* Стан' курвићу, црни калуђере, данас мени измакнути нећеш! *Коч.* **3.** нар. *ваљан, способан момак, јунак.* — Зна ли који нама овдје казат' за курвића Ограшић-сердара, кажу да је јунак настануо. *НП Вук.*

кȕрвица и **курвӣца** ж *дем. и ир. од* курва.

кȕрвӣш, -и́ша м *в.* курвар.

кȕргāн, -а́на м монголски *насип над древним гробовима, хумка, тумул(ус).* — Попните се на курган оданде се види [Татариново]. *Крањч. Стј.*

кȕрдела ж лат. *врпца, трака, пантљика:* зелена ~, свилена ~. *Рј. А.*

кȕрдељ м **1.** *клин у плуга што је за њега запета гужва орачица;* исп. курељ. *Вук Рј.* **2.** *врпца, трака, пантљика. Шкаљ.*

кȕрдисати, -ишēм несврш. тур. *намештати, правити.* — Ето их ноћас [хајдука] у село! — А зашто ја курдишем... пусат? *Глиш.*

кȕрдисовати, -сујēм несврш. *в. курдисати.* — Иде по господским кућама, курдисује клавире. *Срем.*

кȕрдȕн, -у́на м покр. *в. кордон.* — Имамо ми у овој околини читав курдун од пријатеља и знанаца. *Шапч.*

кȕрђела ж покр. *в. курдела.* — Једну руку ставила на таволин, пун бумбака, постава, курђела. *Војн.*

кȕрђелица ж покр. *дем. од* курђела. — Влахо слијепи с... курђелицама (улази). *Војн.*

кȕрељ м *курдељ (1). Вук Рј.*

кȕрен(а)т, -нта м тал. *струја (у мору):* јаки ~, велики ~.

курѐнтан, -тна, -тно лат. *који је у оптицају, који има пролу, који се добро продаје, признат, од свих прихваћен:* ~ новац, ~ роба, ~ писмо. — фиг. Овај човек непозната занимања имао је најкурентнију везу наших дана. *Б 1958.*

курéтало с и м покр. *човек који кореће, блебетало. Вук Рј.*

курéтāње с *гл. им. од* куретати.

курéтати, кȕрēћēм несврш. покр. *брбљати, блебетати. Вук Рј.*

кȕрз м *в. курс.*

кȕрзӣв, -и́ва м и **курзи́ва** ж лат. штамп. *врста писма (косо, на десну страну полегнута слова).* — Какавгод ... странац бубне ... да су код нас ... улице асфалтиране, и то се већ штампа курзивом. *Крл.*

кȕрзӣвнӣ, -ā, -ō *који се састоји од курзива:* ~ писмо, ~ текст.

курзи́рāње с *гл. им. од курзирати.*

курзи́рати, кȕрзирām несврш. **1.** *путовати редовно по одређеном плану.* **2.** фиг. *колати, бити у промету, у оптицају.* — Његове су мјенице курзирале као готов новац. *Адум.* фиг. Он сам курзира по Загребу као стара крајцара. *Шен.*

кȕрња ж лат. **1.** ист. **а.** *заједница од десет староримских патрицијских родова.* **б.** *зграда у којој се састајао сенат у старом Риму; уопште састајалиште, зборница.* **2.** *кнежев, бискупски или (најчешће) папински двор с уредима; највиши органи управа и судства:* римска ~. **3.** *каноничка кућа; племићки двор.* — Бијаше угледан ... жупник и декан који је непрестано уздисао за каноничком куријом. *Том.* Та стара дрвена курија ... остала је празна послије смрти крижевачког нотара и шљивара Летованечког. *Крл.* **4.** *изборни разред у старим изборним системима (по сталежима, по имовинском цензусу).* — [У доњи дом] су долазили посланици бирани по старом систему курија. *Бур.* **5.** *магистрат, судница.* — У старој нашој курији, иза дебелих гвоздених врата, још је под кључем лежало зарђало оружје наших дедова. *Јаки. Ђ.*

кȕријāлан, -лна, -лно лат. *који се односи на курије.*

Изр. **куријални стил** *начин писања службених исправа, канцеларијски, формалистички;* ~ **писмо** *тип латинице којим су писани старији документи папинске канцеларије*

куријāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на патрицијске курије у старом Риму:* ~ комиције.

кȕријскӣ, -ā, -ō *који се односи на курије.*

кȕрика ж бот. *грмолика биљка с црвеним тоболцима, чахурама и наранчастим семенкама* Evonymus europaeus. — Она је ... имала нарав као **витка** курика или као дивљи хмељ. *Бен.*

кȕриков, -а, -о *који припада курици*: ~ дрво.

кȕриковина ж **1.** *в. курика. Сим. Реч.* **2.** *куриково дрво. Рј. А.*

курȉњāк, -áка м покр. *кокошињац, кокошарник.* — Уклони се, молим те, малко за онај курињак. *Шен.*

кȕриозан, -зна, -зно лат. **1.** *необичан, чудноват.* — Причало се о њему као о нечем врло ... куриозном. *Бег.* И та куриозна помало ... сећања везују се за деда-Љубу. *Петр. Б.* **2.** покр. *радознао, знатижељан.* — Куриозан сам, Орсате, какве ћемо фаце имат сутра кад се пробудимо! *Војн.*

куриозȉтēт, -éта м **1.** *реткост која побуђује занимање својом необичношћу.* — У рекама Македоније ... сретамо каткад појаве ... које због тога што су ретке ... сматрају се као природни куриозитети. *Дед. Ј.* Повели су нас у збирку умјетнина, куриозитета и природних знаменитости. *Шкреб.* **2.** *радозналост.* — Из куриозитета знао сам отићи у редакцију »Нових времена«. *Матош.*

куриȏзнōст, -ости ж *својство онога који је куриозан, онога што је куриозно.* — Тај чланчић уврстите ... због опће куриозности. *Шов.*

куриȏзум м лат. *оно што је необично, занимљиво, ретко; куриозитет.* — Куриозум наслова двоструког доктора тако га је дуго гризао док није пред годину дана написао хисторијску дисертацију. *Крл.* Ја хтедох да га овде узгред поменем као један интересантан публицистички куриозум. *Цар М.*

кȕрȉр, -ира м фр. *онај који носи службену пошту (нарочито у дипломатској и војној служби), гласник*: дипломатски ~, батаљонски ~, четни ~, партизански ~.

кȕрȉрка ж *женска особа курир.* — Бевца је пратила једна курирка која је имала уредне документе и пропуснице. *Дед. В.*

кȕрȉрскӣ, -ā, -ō *који се односи на курире*: ~ веза, ~ служба.

кȕрȉрски прил. *на курирски начин, како је својствено куририма.* — Овуда наилазе курири с положаја, ту се мало одморе у хладовини, запале и, курирски важно, кажу понешто о томе како је стање на положају. *Чол.*

кȕрисā̏ње с *гл. им. од курисати (се).*

кȕрисати[1], -ишēм несврш. фр. варв. *удварати се, улагивати се.* — Велечасни ... курише чистој Сузани. *Матош.* Шаца [се] ... с њом чак и састајао у башти и курисао кроз тарабу. *Срем.*

кȕрисати[2], -ишēм сврш. тур. *наместити, поправити, уредити, приредити.* — Распитивао сам ... има ли каква посла за мене ... да се курише неки сахат. *Андр. И.*

~ **се** *наместити се, сместити се.* — Баш се мајстор курисао ... срче кафу и пуши. *Шант.*

кȕрити, кȕрӣм несврш. покр. **1.** *димити, пушити.* — Ја ти, учо, не могу заспати, морам ову моју крцу курити до зоре. *Јакш. Б.* **2.** *грејати, загрејавати (дрвима, угљеном, ложити (ватру)*: ~ собу, ~ пећ. **3.** фиг. *подбадати, потицати, подстицати.* — Ја сам курио и боцкао, фратар све живље слушао. *Шен.* Мислиш ли ти и надаље курити и цендрати против зарука мога Михе? *Ков. А.* **4.** фиг. *пити у великој мери.* — Причело се ту живо курити. Од мјерица дошло се на полиће, од полића на пожунце. *Том.* **5.** фиг. *трчати, јурити.* — Од кршкога преко лесковачкога поља до Костањевице курит ћу ја по селима. *Шен.*

кȕрја *узвик за грдњу, грђење или за позивање у помоћ.* — Завикнуо што га грло носи: »Ју, ујуј, не дај, курја! *Берт.*

кȕрјāд ж зб. *курјаци.* — Помамне руље бјесова ... налик на курјад се кесе. *Наз.*

кȕрјак м **1.** зоол. *в. вук.* **2.** фиг. **а.** *грабљив, крволочан човек.* — Ал' у сумраку скривао се курјак Горјански. *Шен.* И зар, браћо, није јунаштво смлатити два курјака што су јели сиротињу рају? *Вес.* **б.** *јунак, човек испробан, прекаљен у борби.* — Залеђе ће твоје бранит Србин, курјак у планини. *Наз.* Младић један неискусан и апстрактан ... да њега, старог курјака, наговори? *Дав.* **3.** зоол. **а.** *врста речне грабљиве рибе* Aspius rapax. *Бен. Рј.* **б.** *врста лептира мољца који кошницама наноси велику штету, пчелињи мољац* Galleria mellonella. *Рј. А.*

Изр. курјак длаку мења, а ћуди никада; терао лисицу па истерао курјака; и курјаци сити и овце на броју; о курјаку реч, а курјак на врата *в. уз вук (изр.)*; курјак кожом плаћа *злочинац главом или својом слободом плаћа*; матор (стар) курјак пасја (с)прдачина (спрдња) *човек кад остари и ослаби, нико до њега ништа не држи*; не показују курјаку пута у шуми *не учи паметнијег, боље обавештеног од себе*; с курјацима треба урлати *треба радити, поступати као и други с којима си у друштву*; вика на курјака, а иза њега краду и лисице (а лисице месо једу) *виче се на познатог лопова и злочинца, а уз њега у потаји варају и краду лукаве варалице којима није лако ући у траг.*

кȕрјāков, -а, -о *који припада курјаку.*

курјȁкуша ж **1.** *тане, сачма за курјаке. Бак. Реч.* **2.** бот. *в. коњеда. Сим. Реч.*

кȕрјача ж бот. **а.** *в. бун. Сим. Реч.* **б.** *врста гљиве* Boletus lupinus. *Сим. Реч.* **в.** *биљка из пор. балзаминка којој чахуре при додиру пуцају, нетак* Impatiens noli tangere. *Сим. Реч.*

кȕрјāче, -ета с *курјачко младунче, вучић.* — Сутрадан је ходио улицама преплашен и неповерљив као курјаче. *Марк. М.*

курјáчење с *гл. им. од курјачити.*

курјàчић, -ā, -ē *в. курјач(и)ји.* — Престравити [ће се] пред његовим курјачим очима. *Дуч.*

курјàчијī, -ā, -ē = курјачји *који припада курјаку или курјацима*: ~ зуби.

курјàчина 1. *аугм. од курјак.* **2.** *курјачја, вучја кожа*; исп. вучина (2). — Изашао из кола ... у дугачком ћурку од курјачине. *Црњ.*

курјáчити, кȕрјāчīм несврш. покр. **1.** *скитати се по ноћи (као курјак). Рј. А.* **2.** *радити, поступати као курјак.* — Ту се ... курјачило, како је тко знао и умио ... пси су лајали, крв је текла. *Крл.*

курјàчић м *дем. од курјак; младунче курјака.*

курјàчица ж **1.** *в. вучица.* **2.** фиг. *немилосрдно женско чељаде.* — Мати га је [дијете] напустила, курјачица! *Јакш. Ђ.*

курјàчијī, -ā, -е = курјачији.

кȕрјāчкī, -ā, -ō **1.** *који се односи на курјаке.* **2.** *који је као у курјака.* — У Еквиноцију он је ... врло рељефно дао Нику Мариновића — Американца са курјачком чељусти сладострасника и безобзирног пословног човјека. *Грол.*

кȕрјāчки прил. *као курјак, попут курјака.* — Баш сам курјачки огладнео. *Дом.*

кȕрјī, -ā, -ē само у изразима: ~ око *жуљ што се начини на нози (нарочито на прстима) од тесних ципела*; стати (коме) на ~ око *дирнути некога где је најосетљивији.*

кȕрјук м тур. покр. **1.** *реп или оно што је репу слично.* — Заошија [вјетар] кроз бацу, наглавце, узвитла дим, а дуги ватрени курјаци оплету се за њим. *Куш.* **2.** *перчин, кика, плетеница.* — Само је видио једну бијелу мараму и курјук косе испод њене ивице. *Вуј.* фиг. О, како стењу курјуци дрвени [на ветрењачи] у болном замаху! *Чипл.*

кȕрјучење с *гл. им. од курјучити.*

кȕрјучити, -ȉм несврш. *наврнати (пушчану цев) на курјук. Вук Рј.*

кȕрјучић м *дем. од курјук.* — Сваки час плете курјучић и непрестано мења оне пантљичице на крају курјучића. *Срем.*

кȕрков, -а, -о *в. куриков. Вук Рј.*

кȕрковина ж *в. куриковина. Вук Рј.*

кȕрмахер м нем. варв. *удварач.* — Постао је непоуздан [пас], па неће да лаје на Жужине многобројне курмахере. *Срем.*

курмахѐрāј, -ája м нем. варв. *удварање.* — А фрау-Габријела се сва занела, слушајући курмахераје накресаногa господина асесора. *Срем.*

кȕрњавити, -ȉм несврш. покр. *димити пушећи. Вук Рј.*

кȕрњављење с *гл. им. од курњавити.*

кȕрс м **1. а.** *смер, правац у коме плови брод, лети аероплан*: мењати, променити ~, узети ~ (лево, десно). **б.** фиг. *правац којим се развија политика и уопште каква радња, посао и сл.* — Руководство КПЈ узело је самосталан али јасан курс борбе против окупатора. *Марј. Ј.* Тек за Петра Крешимира и Звонимира превладао је латински курс. *Пов. 2.* **2. а.** *систематско излагање неке науке или некога њеног дела у вишој школи.* — Слушао је курс судског поступка. *Глиш.* Вуловић не поче ни те, ни идућих година курс о новој српској књижевности. *Поп. П.* **б.** *низ предавања и вежби, организована настава којом се слушаоци оспособљавају у нечему, течај*: болнички ~, пионирски ~, ~ за телефонисте, ~ из психијатрије. **3.** фин. *цена по којој се на берзи одређеног дана купују и продају вредносни папири и трговачка роба; однос вредности различитих валута.* — Дуго и пажљиво би распитивали док не би сазнали најповољнији курс неке од својих хартија. *Андр. И.*

кȗр-сáла ж и **кȗр-сàлōн,** -óна м нем. варв. *просторија за музичке приредбе и друштвене скупове у купалиштима.* — Уто зазује из недалеког кур-салона звуци. *Матош.*

кȕрсāр, -ára м индив. *в. курсист(а).* —Дрски »курсари«, како су их прозвали остали борци, почеше свакодневно оперисати у позадини непријатељског фронта. *Ћоп.*

кȕрсист(а) м *полазник неког курса, течаја.*

курсѝстичкī, -ā, -ō *који се односи на курсисте.* — Како је, момчадијо? — Добро, друже команданте, — у хору одговара курсистичка братија. *Ћоп.*

кȕрсисткиња ж *женска особа курсист(а).*

кȗр-тáкса ж нем. варв. *новац који гости плаћају општини у којој се налазе на летовању.*

курталисáвати (се), -йсāвām (се) *несврш. према курталисати (се).*

куртàлисāње с *гл. им. од курталисати (се).*

куртàлисати, -ишēм сврш. тур. *избавити, ослободити, спасти (од) чега.* — Дај ту ти десет дуката, Симо брате, курталиши ме ове напасти! *Глиш.* Дјетету које болује од грознице завуче она прст у грло, па или

га задави или га курталише љуте бољетице. *Ћор.*

~ се (чега) *повр.* — Твоје је најновије пјесничко узбуђење обична патолошка посљедица необичног физичког стања којега треба да се што прије курталишеш. *Матош.*

кȕрталити, -ȉм несврш. тур. *везати ужетом за обалу (брод).* *Р-К Реч.*

куртàрисати (се), -ишēм (се) сврш. *куртализати (се).* — Куртарисат ћемо се ми твога господства. *Бег.*

кȕртарȉш м тур. *спас, избављење.* — Он види да му нема другога куртариша, већ да нас растурчи. *О-А.*

куртѝзāн, -āна м фр. *дворанин; удворица, улизица.*

куртѝзāна и **куртизàна** ж **1.** *дворска дама.* **2.** *жена лаког морала која се креће у вишем друштву, блудница*: оцвала ~.

куртѝзāнка ж *куртизана.* — Златне носиљке куртизанки мешале су се са кочијама претора и сенатора. *Дуч.*

куртизáнство с *удвориштво, улагивање.* — Славио је песмом политичке успехе цара Аугуста, али не из куртизанства, већ из чистог уверења. *Цар М.*

куртѝна ж фр. **1.** *увучен део тврђавног бедема између две куле.* — То је систем бастиона . . . без талијанских ренесансних куртина. *Крл.* **2.** поз. *платнена завеса која се спушта при промени сцене на отвореној позорници.*

куртоàзија ж фр. *исказивање пажње и поштовања, учтивост, углађеност*: акт куртоазије.

кȕртоāзнӣ, -ā, -ō *учтив, углађен; који се чини из куртоазије*: ~ посета.

кȕружњāк м **1.** *кош за кукуруз.* — Накрај села сред шљивика стоји сељачка кућа, уз њу хлијев, суша и куружњак. *Шен.* **2.** *кукурузни хлеб, крух*; исп. кукуружњак. — Тежаци . . . се не хране него луком и куружњаком. *Шен.*

кȕруз м покр. *в. кукуруз.* — Насмија се хладно Иван . . . покрочио к прозору да види гдје лупачи бијеле куруз. *Ков. А.* За Србље је жито и куруз. *Петр. В.*

курȕза ж покр. **1.** *в. кукуруз.* — Нећу да будем страшило у курузи. *Шен.* **2.** *крух, хлеб од кукурузна брашна, кукурузница.* — Топло мири вечера: удробљена куруза и распуштено млијеко. *Сим.* Патимо се, жуљамо суву курузу, тучемо жене. *Ћоп.*

кȕрузан, -зна, -зно *в. кукурузни.* — Баци му двије крајцаре и даде комад курузна хљеба. *Шен.*

курȕзиње с *слама од куруза, курузовина.* — Стоји над земљом кров од курузиња. *Шен.*

кȕрузовина ж *в. кукурузовина.* — [Сједишта у колима] су много мекша од лозе и курузовине што бејаше под нама. *М 1867.*

кȕруц м ист. *сељачки устаник у Мађарској у 16. и 17. ст.*

кȕручкӣ, -ā, -ō *који припада куруцима.* — Оружје нам је старо куручко. *Кост. Л.*

кȕрћела ж лат. покр. *велик нож на врху оштар с обе стране.* *Вук Рј.*

кȕрцōн, -óна м погрд. *лажљивац, невера.* — Пашићеви фузионисти били су прозвани курцони. *Риб.*

кȕршум м тур. *пушчано или слично зрно, тане, метак.* — Подигли се облачићи дима и оштар звиждук куршума пропара срдито зрак. *Донч.* Дум-дум куршум му је био направио велику рану на грудима. *Пер.*

Изр. омастиће ~ *биће убијен.*

куршȕмли прид. непром. тур. *који је оловне боје.*

куршȕмлија ж тур. *зграда која је покривена оловом (џамија, медреса, хамам и др.).*

кȕршумскӣ, -ā, -ō *који потиче од куршума.* — Буна [вас] куршумском шаром исписа. *Кул.*

кȕс[1] м (лок. кȕсу; мн. кȕсови) **1. а.** *одломљен, одсечен, одбијен део чега, одвојен комад.* — Дићи се морамо сви на ноге . . . да туђе руке не тргају кус по кус од домовине наше. *Шен.* А кад ћеш платити онај [дуг] што је за њ кус земље заложен? *Новак.* **б.** *кусање, једење пуном кашиком.* — Ако се кусом не накуса, језиком се не нализа. *Н. посл. Вук.* **2. а.** *залогај.* — Она се врзе уз свате као комшиница, а и да лизне штогод пирно, јер је облогузна за финим кусом. *Божић.* То није кус за твој зуб. *Михољ.* **б.** покр. *врста греде (кратке и дебеле)*: товарити кусе, извести из шуме кусе. **3. а.** *осећање што га изазива јело у устима, окус, укус.* — Осећај куса производе материје које се у пљувачци растварају. *Батут.* Кани прождријети то . . . у медени кус. *Креш.* **б.** фиг. заст. (*у естетском смислу*) *осећање лепоте.* — Особите струке просвјете јесу: . . . естетичка просвјета гдје се много говори о кусу. *Вук.* Стало јој је [пјесми бећарцу] једино до куса који он оставља. *Леск. М.*

кȕс[2], кȕса, кȕсо (одр. кȕсӣ) **1.** *који је без репа, коме је реп обрезан или откинут.* — Пун озбиљности корача и куси гиг [велики петао] по омиљеном буњишту. *Шапч.* Ал' заплака кусо јагње: . . . ја немам репа. *Митр.* **2.** *који је недовољне величине, чему што недостаје, сувише кратак, ократак.* — Онда долазе на ред . . . скршене дјечје пиштаљице у облику кусе фруле. *Дражс.* Весла и кормани једним веслом које је кусо и нагорело. *Андр. И.* **3.** (одр. у именичкој служби) *враг.* —

Је л' она варошанка, беж' од ње ка' од кусога! *Рад. Д.*

Изр. има их као кусих паса *има их врло много*; куси и репати *свакакав олош.*

кӯса ж **а.** *кусасто женско живинче (кокош, кучка, овца, крава). Вук Рј.* **б.** фиг. шаљ. *омалено женско чељаде. Рј. А.*

кӯсав, -а, -о *кус*[2]. — Дугачак кусав коњ ишао је поуздано, поносито. *Моск.* Црвени наслоњач лежао је превртнут с кусавим ножицама. *Крањч. Стј.* Капетина му некаква . . . кусав шињелчић. *Ћоп.*

кӯсавац, -āвца м *в. кусац. Вук Рј.*

кӯсак, -ска м *дем. од кус, комадић.*

кӯсало м покр. шаљ. *онај који много куса, једе. Рј. А.*

кӯсало с *предњи део жлице, кашике што се меће у уста.* — Кусалом га закусује, с дршком му очи вади. *Н. посл. Вук.*

кӯсāљ м *кус, кусат коњ*; исп. кусац (1). *Вук Рј.*

кӯсан и **кӯсан**, -сна, -сно *в. укусан.* — Близу ми је тор, а тамо има свјежа млијека, јако кусна сира. *Вел.* Печено месо је . . . кусније. *Батут.*

кӯсан м *кусо, кусасто мушко живинче (мачак, ован, пас, прасац). Рј. А.*

кӯсāње с *гл. им. од кӯсати.*

кӯсāње с *гл. им. од кӯсати.*

кӯсаст, -а, -о *кус*[2]. — Да је иоле паметан, не би се онако стезао у оне тијесне и кусасте хаљине. *Прер.* Одмах сам запазио његово земљано лице . . . кусаст брк. *Јел.*

кӯсасто прил. *непотпуно, ократко.* — — И клања се десно лијево, некако кусасто, као што се клања човјек у ократкој блузи. *Десн.*

кӯсат, -а, -о *кус.* — Митар никако није могао гледати кусата мачка. *Ћоп.*

кусā́так, -тка м (мн. кусáци, ген. кӯсāтāкā) *комадић, остатак.* — А ко је старији, фратар или ти? — Ја! рече факин, тури у уста и запали кусатак. *Мат.* Каминска плоча бјеше урешена дрвеном тинтарницом, једним кусатком од држала. *Креш.*

кӯсати, -āм несврш. покр. *неједнако стрићи.* — Зашто си пустио да те куса кад не зна стрићи? *Рј. А.*

кӯсати, кӯсāм несврш. **1. а.** *јести (најчешће халапљиво) жлицом, кашиком.* — [Фиђо] је, и поред ране, најбрже веслао својом кашиком по заједничкој здјели, из које смо кусали добро спремљену чорбу. *Чол.* Кусао је . . . рукама и пуном кутлачом. *Божић.* **б.** *јести уопште.* — Ти си бар пашин хлебац кусао. *Јаки. Ђ.* [Ловац] гледа иза жбуна како лисица почиње кусати. *Донч.* **2.** фиг. *користити се чиме.* — Ту мржњу окупатор распламсава да би кусао плодове братоубилачке борбе. *Ољ.*

Изр. нека кусају што (како) су удробили *нека сносе последице свога рада или поступка*; не зна онај који куса, али зна онај који дроби *не зна онај који троши, али зна онај који плаћа.*

кӯсац, -сца м необ. *онај што куса.* — Уби дробац (онај који дроби) кусца. *Вук Рј.*

кӯсац, -сца м **1.** *кусасто мушко живинче (коњ, пас).* — Коњи кусци, голокраци Турци. *Рј. А.* **2.** *в. кус*[1] *(2б)*: товарити кусце.

кӯсача ж зоол. *врста морске рибе* Scombresox saurus. *Бен. Рј.*

кӯси-пāси прил. покр. *врло много*; исп. уз кус[2] (изр.): као кусих паса. — Имали смо гостију, куси-паси, — штоно веле . . . сваке руке, сваке феле. *Змај.*

кӯсити, кӯсӣм несврш. *чинити да што постане кусо, сећи реп*; *откидати што од чега. Вук Рј.*

кӯсић м *дем. од кус*[1].

кӯскун м тур. **1.** *каиш од седла који је провучен испод коњског репа да чвриће држи седло, подрепина, подрепница.* — О да седло с неба падне, управо би њега кускуни око врата заврзли. *Кор.* А затим је пришао коњу, стегао му колане . . . попустио кускун. *Сиј.* **2.** *узица или врпца од вуне на женским капама која је провучена испод плетеница на потиљку и тако капу држи да не пада на чело. Шкаљ.*

кӯскунити, -ӣм несврш. *стављати кускун.*

кӯсница ж покр. *штенара, псетарница.* — Сприједа је шкуља да се крштена душа једва провуче, ну, права кусница. *Шен.*

кӯснӧст, -ости ж заст. *својство онога што је кусно.* — Има варалица који кобасицама побијају вредност и кусност тиме што у њих мећу свакојаких додатака. *Батут.*

кӯснути, -нӗм сврш. *једанпут, мало кушати, окусити, пробати.* — фиг. Пољубац . . . Начин како да се срце мало кусне. *Дим.*

кӯснути, кӯснӗм *сврш. према кӯсати.* — Ни скрнуо ни кусnуо, а дадох толике паре! *Глиш.* Ти мора да си . . . гладнији од мене, јер већ два дана ниси кусnуо. *Матош.*

кӯсо, -а и -ӗ м *кусасто домаће живинче (мачак, прасац). Рј. А.*

кӯсӧв, -ӧва м *пас куса, подрезана репа. Вук Рј.*

кусӧвљев, -а, -о *који припада кусову.*

кусӧкрӣлци, -илāцā и **кусокрӣлци**, -ӧкрӣлāцā м мн. (јд. кусӧкрилац и кусокрӣлац) зоол. *врста кукаца, инсеката ко-*

јима је покриље покрађено, па је највећи део затка го Staphylinidae. *Финк.*

ку́соња м **а.** *кусаста домаћа животиња (во, ован, пас).* — Једаред сам му продао тамо неког кусоњу, да је тобоже чистокрвни шпиц. *Вин.* **б.** *тврдокрилац коме је тело кусасто* Hister. *Бен. Рј.*

ку́соњин, -а, -о *који припада кусоњи.*

кусо̀реп, -а, -о **а.** *у кога је куси реп:* ~ пас. **б.** фиг. *који је без карактера, подао, невредан човек.* — Само је онај успио у Блатвији ... који је био од рођења кусореп и који је умио да лаже као пас. *Крл.*

кусо̀репаст, -а, -о *в. кусореп.* — Да нас прогута какво велико звијере, ни по јада, но пух кусорепасти! *Љуб.*

кусо̀репац, -пца м *онај који има куси реп.* — Врати се [Вукан] и Кусу коњско ребро баци: »На ти, кусорепче масне телалине!« *Наз.*

ку́стос м лат. *особа с академским образовањем која уређује и чува какву збирку:* ~ музеја, ~ библиотеке.

ку́стура ж шаљ. **1.** *туп, стар, велик нож или мач.* — Јер тек сам се латио кустуре, а они мене већ стали крстити тољагама. *Вел.* Он онда вади из џепа неку бритветину, кустуру, реже њом хлеб. *Аз.* **2.** агр. *врста шљиве.* — Овакве шљиве познате су код нас под именом ... пасуљаре или кустуре. *Тод.*

ку́стурина ж *аугм. и пеј. од кустура.* — Ето к њима незнана јунака ... у руци му кустурина тупа. *Март.*

ку́суља ж *куса крава. Вук Рј.*

ку́сӯр м тур. **1.** *ситан новац који се враћа оном који је плаћајући крупним новцем дао нешто више него што роба стоји.* — Газда-Јова никад није бројао кусур кад је Вучко ишао на пијацу. *Лаз. Л.* Онда је наплаћивао возарину ... заборављајући тобоже да му врати пишљиви кусур. *Божић.* **2.** фиг. *онај на чији се рачун неко споразумева и не питајући га.* — Он [је] био просто нека врста кусура у замршеним рачунима завађених отаца дефинитора. *Андр. И.* Сраман рачун и кусур нечији постадосмо! *Ћур. Д.*

кусӯра̄ње с *гл. им. од кусурати се.*

кусӯрати се, -а̄м се сврш. и несврш. *изравна(ва)ти се с ким у рачунима, подмири(ва)ти рачуне међу собом, обрачуна(ва)ти се.* — Нек се зна његов део од стотине, па то му је, а ви се после са нама кусурајте. *Ранк.* фиг. Беч само заварава Србе у Војводини, да се помоћу њих кусура с Мађарима. *Петр. В.* Нека он [Њемац] лијепо остави нас да се ми сами кусурамо, а он нек иде одакле је и дошао. *Ћоп.*

ку́т, ку́та м **1.** = угао **а.** геом. *део равнине међу двема линијама које исходе из једне тачке:* прави ~, шиљати, оштри ~, тупи ~, врхни ~, симетрала кута, теме кута. **б.** *место где се састају две унутрашње стране неког предмета (најчешће двају зидова у каквој просторији).* — Између њих гори немирна свијећа, кутови пуни мрака. *Андр. И.* Метнуо је руке на леђа, ходао брзо по соби из кута у кут. *Крањч. Стј.* **2. а.** *затворено, скровито, заклоњено место.* — Слепи мишеви ... излетали [су] из својих топлих кутова где су зиму преспавали. *Вес.* Нашао сам ... да су слатке и патње кад се у куту мирна дома дријемље. *Уј.* **б.** *већи или мањи део какве површине, краја, земље.* — Има изгледа да ће се гајеној биљци дивља паралела наћи кад буде сваки кут пространог света ... добро проучен. *Панч.* Само периферични делови данашње наше територије и северозападни кут наше земље нису били под византијским утицајем. *НК 1946.* **в.** фиг. *део људског срца, душе где се крију највеће тајне.* — Боса је у оном присном, скривеном куту свога срца носила још увек не сасвим зараслу рану за изгубљеним другом. *Поп. Ј.* И завлачила јој се [пјесма] у сваки кут душе. *Нам.* **3.** покр. *доњи део кошуље, хаљине, скут.* — Сваки пут кад погледа на Божицу заобљену са краћим кутима кошуље сприједа помисли: треће дијете на путу. *Ћип.*

Изр. бабљи ~ *део неба на западу, одакле обично долази невреме, непогода, киша;* притерати кога у ~ *ставити кога у безизлазно стање, лишити кога могућности да се опире, брани;* посматрати што под другим кутом *посматрати са другог гледишта;* седити у задњем куту *бити задњи, последњи, најнижи;* умрети у куту *умрети одбачен од људи, непознат;* завући се (збити се) у свој ~ *повући се из активног живота.*

ку́та ж нем. **1.** *дугачак радни капут од лаганог материјала:* бела ~, плава ~. **2.** *свештеничка мантија.* — Око цркве видјети је свећеничких кута свакакова кроја. *Нех.*

ку́так, -тка м (мн. ку́ци, ген. ку́та̄кā) *хип. од кут.* — Запита је озбиљно: је ли вољна ... да се повуче с њим у миран кутак, у тихо пристаниште супружанског живота. *Срем.* [У Италији] нема ниједног кутка који није проглашен туристичким. *Пол. 1958.* Људски је вијек прекратак да би један човјек могао заћи у све кутке и закутке и свога језика. *Ј 1957.*

ку́тао, ку́тла м (мн. ку́тли и ку́тлови) лат. *велика чаша или суд са дршком.* — Донијели игуману пун кутао у ћелију да

смиче скоруп. *Љуб.* Прије каблу, кутлом захвати воде. *Вес.*

кȕтара ж покр. *гужва, неред, пометња.* — То ће он за вријеме оне наше кутаре бит учинио. *Лоп.*

кȕтара ж *јама поред огњишта у коју се смеће пепео, лужњак. Рј. А.*

кутàрати, -ām несврш. покр. *правити неред, лом, претурати.*

кутàрисāње с *гл. им. од кутарисати (се).*

кутàрисати (се), -ишем (се) сврш. *курталисати (се).* — Аскера сам га кутарисао. *Мул.* Ја ћу све докторе зовнут да те кутаришу. *Ћор.* Тако их кутариса неком срећом и чаршија и цијела касаба. *Мул.*

кȕтаст, -а, -о *који је у облику кута, који има много кутова, угласт.* — У трен отворише се врата, а кроз њих утисну се мршаво, кутасто лице риђих бркова. *Шен.*

кутéљак, -лька м *дем. од кут.* — Пресенетило ме је да су утопије Илираца зашле и у овај Кутељак. *Новак.* Он вири из мирног кутелька. *Кош.*

кȕтер м енгл. пом. *врста брода или лађе (са једрилима или на пару).*

кȕтија ж **а.** *сандучић (обично с поклопцем) од картона, лима, дрвета:* дрвена ~, лимена ~, ~ бонбона, ~ сардина, ~ шибица, ~ с цртаћим прибором. — фиг. Ситна кућица, петролејка и жижак у другој ноћи и људи у тој кутији. *Кал.* **б.** *спремница за дуван.* — Ја му пружих кутију. Он напуни лулу. *Вес.*

Изр. гласачка ~ *кутија у коју се код тајног гласања спуштају листићи или куглице;* ~ за мишљење шаљ. *глава;* леп као ~, као из кутије *удешен, дотеран;* стаклена ~ *аутомобил;* стара ~ погрд. *стара ружна жена која се дотерује;* уста као ~ шећера *врло лепа уста.*

кȕтијаст, -а, -о *који је као кутија, сличан кутији.* — У заклону жичаних ограда титрале су... мале кутијасте кућице. *Сим.*

кутијèтина ж *аугм. и пеј. од кутија.* — Вади брзо ту твоју кутијетину да частиш друга. *Ћоп.*

кȕтијица ж *дем. од кутија.* — Донео је био две кутијице. *Нед. Љ.* Ту су... кутијице за оловке и кутијице за пера. *Мих.*

кутȉкула ж лат. **а.** биол. *најгорњи део коже на телу неких животиња, покожица, епидерм(а).* — Кожа је код црва мекана, често ... извана превучена рожаном кожицом, кутикулом. *Финк.* **б.** бот. *рожаста опна на биљкама.*

кȕтикулāрнӣ, -ā, -ō *који се односи на кутикулу:* ~ слој.

кȕтина ж *аугм. и пеј. од кут.*

кȕтити, -ӣм несврш. = кутрити *замишљено и непомично шутјети, ћутати.* — Увуче се у се, па је сате кутио и непомичан буљио. *Р 1946.*

кȕтић, -а и **кȕтӣћ,** -ића м *дем. од кут.* Изр. црвени ~, синдикални ~ *просторија или део просторије (у школи или установи) нарочито уређен за друштвени и политички рад.*

кȕтијца ж *в. кутијица.* — Онда извади из недара кутицу с огледалцем. *Лаз. Л.* [Года] није дарнула у новце... већ их чувала у малој кинеској кутици. *Дов.*

кȕткамо прил. *ма куда, било камо.* — А вјетар је кидао лишће и обијесно мео куткамо. *Крањч. С.* Гдје дођу, преноће... послије прхну као птице, куткамо. *Ћон.*

кȕтлача и **кȕтлача** ж грч. = кутљача **а.** *велика жлица, кашика за грабљење, захватање хране, сипача, заимача.* — Кушао је... рукама и пуном кутлачом. *Божић.* Кукурузна каша димила се из казана: лијепила се за кутлачу. *Вуј.* **б.** *количина која стане у такву кашику.* — Добијали су и по кутлачу супе. *Лал.*

Изр. бити сваком лонцу ~ *мешати се у свашта.*

кȕтлачица и **кȕтлачица** ж *дем. од кутлача.*

кȕтлина ж *аугм. и пеј. од кутао.*

кȕтлић м *дем. од кутао.* — Било је закопаних ствари: бокара, сребрних кутлића и наруквица. *Глиш.*

кȕтљав, -а, -о *који се мота, увија у густим колобарима, колутовима.* — Он угледа прве димове како нестају кутљави и сиви у модрину небеску. *Сим.*

кȕтљати, -ām несврш. *излазити у густим млазовима, колутовима мотајући се као из кутла, шикљати, куљати (о диму, пари и сл.).* — Облаци густа дима тромо кутљају из високих димњачких ждријела. *Креш.*

кȕтљача ж = кутлача. — Износе... пладањ за воће, кутљачу од сребра. *Наз.*

кȕтнӣ, -ā, -ō *који припада куту, угаони:* ~ камен.

кȕтница ж ар. *врста источњачке памучне тканине, обично жућкасте, златне боје:* шамска ~. *Шкаљ.*

кȕтњāк и **кȕтњāк** м **1.** *зуб који служи за жвакање, кутњи зуб.* — Тужио се да од кутњака сву ноћ није могао ока склопити. *Срем.* Пуцкетале су кости под кутњацима. *Гор.* **2.** покр. *кȕтара. Рј. А.*

Изр. кутњаци грбачи *тупи, попут квргa, кутњи зуби* dentes molares tuberosi. *Терм. 4.*

кȕтњӣ и **кȕ́тњӣ**, -ā, -ē *који се налази у куту, по страни*: кутњи зуби.

кȕтњӣ, -ā, -ē покр. *в. кућни.*

кȕтњӣк м покр. *в. кућник.* — Дарујмене кључе од потаје да... ослободим на мору морнаре... а у кући женьена кутњика. *НП Вук.*

кȕтњица ж покр. *в. кућница.* — Која је оно била кутњица! *Војн.*

кутȍлежа м *онај који свагда лежи у куту, углу.* — Зато је жудно прижељкивао... да његов тиграсти мачак, кутолежа, однекуд из угла скочи на њу. *Божић.*

Изр. мачак ~ миша не хита посл. *леношћу и нерадом се ништа не постиже.*

кȕтомēр, ијек. кȕтомјēр, м = угломер *справа за мерење кутова, углова.*

кȕтомјēр, ек. кȕтомēр.

кȕ́тра ж шаљ. покр. *женска особа која увек ћути. Рј. А.*

кȕтрав, -а, -о *који кутри.* — Он ме звао невјежом, »кутравим филозофом«. *Драж.*

кȕ́трēње с *гл. им. од кутрити.*

кȕ́трити, -ӣм несврш. = кутити. — Ја сам кутрио отворених очију. *Драж.* Би му... смијешно што кутри у својој соби, затворен, ограничен, као пас на ланцу. *Мих.*

кȕ́ћа ж **1.** *грађевински објект који има зидове и кров и служи обично за становање; зграда; просторије у којима се станује, живи, стан, пребивалиште.* — Док су мужеви водили послове... жене су седеле код куће. *Милис.* **2.** фиг. *оно што служи као стан, пребивалиште.* — Потопимо бисерје дубоко у море, у његову неспокојну кућу. *Уј.* **3. а.** *обитељ, породица; сви који живе заједно у кућанству, укућани.* — Ова кућа ...није никада трпјела оскудица. *Новак.* На својим саоницама... [Ескими] вуку целу кућу. *Петр. М.* Дјевојка је из добре куће. *Сим.* **б.** *кућни послови, кућанство.* — Она је водила кућу као најбрижљивија домаћица. *Мар.* **4. а.** *род, колено.* — То ти је кућа од Косова. *Уск.* **б.** *владарска породица, династија*: ~ Немањића. **5. а.** *каква установа (културно-просветна, државна и сл.); зграда у којој се таква установа налази*: казалишна, позоришна ~, градска, варошка ~, општинска ~, туристичка ~. — Као сва Нушићева дела, и ово ће још дуго пунити кућу задовољном публиком. *Пол. 1958.* **б.** *предузеће*: издавачка ~, робна ~, трговачка ~. **6.** *домовина, завичај.* — Својим јунаштвом... стекао је велик углед и код куће и у иноземству. *Барац.* **7.** покр. *просторија у згради или одвојена мања зграда где је огњиште и где се кува, кухиња.* — У Мачви [се] и данас оно одељење где ватра гори зове »кућа«. *Вес.* **8.** покр. *рупа у земљи коју деца играјући се бране или гађају; игра око те рупе.* — Најбе он [Нурибег] тако на децу кад се играју ораха, кућа или казана, помеша се с њима и баца им грошеве. *Марк. М.*

Изр. бити код куће у чему *бити вешт чему, добро познавати нешто*; бити свуда код своје куће *свуда се добро сналазити, свугде се добро осећати*; *бити свуда добро примљен*; црна ~ *тамница*; далеко му (лепа, црна) ~ *не желим с њим имати посла, не марим за њ, не тиче ме се*; читаву кућу на главу дићи разг. *узбунити, узнемирити све укућане*; до божје куће (терати кога) *до крајњих граница*; договор кућу гради *договором се постиже напредак*; доња, нижа ~, горња, виша ~ пол. *в. уз дом (изр.)*; гледати своју кућу *радити свој посао*; јавна ~ *зграда у којој живе и примају посетиоце проститутке*; као код своје куће (осећати се, кретати се) *слободно, неусиљено (осећати се, кретати се)*; ~ божја (господња) *црква*; ~ од карата *нешто несолидно, несигурно*; куће не видео! нар. *каже се при проклињању*; кућити кућу *радећи и штедећи саградити кућу и издржавати обитељ*; кућо моја! нар. *каже се од драгости деци.* — Мати! викну слабим гласом. — Шта је, кућо моја! *Вес.*; луда ~ 1) *лудница*; 2) *хаотично стање, неред.* — Сад није само Европа, него цео свет права луда кућа. *СКГ 1937*; не гори ти ~ (над главом) *не треба претерано журити*; нема куће ни кућишта, без куће и кућишта *нема ништа своје*; нису му све козе код куће *в. уз коза (изр.)*; отворену кућу (држати, имати) *радо примати госте, посете*; пиши кући пропало је *нема лека, помоћи чему*; растурити (закопати, затрпати, затрнути, угасити) коме кућу *уништити, упропастити, искоренити чију обитељ, породицу*; сигурна ~ разг. *сигуран јамац*; стара ~ 1) *угледна, поштена породица*; 2) *студент последње године студија*; ући у кућу *ући у породицу*; вечна ~ *гроб*; војна (војничка) ~ *војне јединице додељење владару.* — Владар се с војном кућом налази при војсци. *Крањч. Стј.* Генерал из цареве војничке куће забележио је неке разговоре са наследником. *Јов. Ј.*; вражја ~ *пакао*; фиг. *јазбина покварењака.* — Има ту некакво друштво спекуланата из вражје куће. *Цар Е.*

кȕ́ћанӣк, -а и **кȕ́ћанӣк,** -и́ка м = кућник *онај који марљиво настоји око кућ-*

них послова, који добро кућу води. — Добар ти је Лазо... Оно се види да ће бити кућаник и домаћин. *Вес.*

кућанин м (мн. -ани) *члан, припадник куће, обитељи, породице, укућанин.* — У тој кући је још од детињствâ и тако се саживео са кућанима да су га сматрали за члана породице. *Дом.*

кућаница ж *женска особа која је вешта и савесна у вршењу кућних послова, добра домаћица, газдарица.* — Марна кућаница... кошуље му... глади. *Марк. Ф.* Твоја мати важи као узор кућанице. *Сек.*

кућаничкӣ, -ā, -ō *који се односи на кућанице. И-Б Рј.*

кућáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кућу и на кућанство, кућни, домаћи.* — Похвалио се кућанским женама да је Евка с њиме диванила. *Берт.*

кућáнство и **кућáнство** с **1.** *оно што се у пословима односи на кућу, кућни послови, кућно господарство.* — Дјевојка се управо с толико љубави бавила ситницама кућанства. *Леск. Ј.* **2.** *кућна имовина, покућство.* — Призори разорених кућа и људских лешева замотаних у искидане ћилиме уништеног кућанства... *Андр. И.*

кућāр, -ара м **1.** *у задружним кућама посебна, одвојена соба где живи ожењен задругар са својом женом, килер, вајат.* — Сватко свога дората држи на улару, а ја свога дората мазим у кућару. *Ков. В.* **2.** покр. *комора, спрема поред кухиње за кухињски прибор. Вук Рј.* **3.** покр. *колиба код тора у којој спавају чобани. Рј. А.*

кућара ж покр. *колиба, кућица.* — Из врбика дизала се висока црна кућара са стрмим кровом. *Шен.*

кућáрак, -рка м *кућерак* (*1*). — Једнога по једнога нас поведе у неки кућарак. *Матош.*

кућáрац[1], -рца м *онај који носи робу у торби и продаје по кућама, трговац покућарац.* — Просјаци се и кућарци тискају... не би ли што ушићарили. *Бег.*

кућáрац[2], -рца м *кућарак* (*1*). *Деан. Рј.*

кућáрēње с *гл. им. од кућарити.* — Многи налазе заради у околним градовима ...у облику кућарења. *Мј. 1936.*

кућàрина ж *порез на кућу.*

кућáрити, кућāрӣм несврш. *продавати робу по кућама, торбарити.* — В. пр. уз гл. им. кућарење.

кућàрица ж **1.** *мала кућа, колиба.* — По обронцима... брежуљака расуле се кметске кућарице... неке сламом, неке даском покривене. *Торд.* **2.** зоол. *врста морске рибе* Callopeltis quadrilineata. *Рј. А.*

кућēван, -вна, -вно **1.** *који се брине за кућу и кућанство, чуваран, марљив у ономе што доприноси материјалном унапређењу куће.* — Кућеван је Ловро, у газдинству први. *Вел.* Кућеван ти је био стари, види се како је на своју марву пазио. *Ћоп.* **2.** *в. кућни.* — Њихаше олујина [грање] и тамо и амо ударајући га... по угнутом кућевном крову. *Шапч.* Заједно са занатима почела је пропадати и кућевна производња. *Марк. Св.*

кућēвић м = кућић *човек из старе, добре, угледне куће.* — Он није... придошлица, него кољеновић и кућевић мимо друге. *Ћор.*

кућèвласнӣк и **кућевласнӣк** м *власник куће.*

кућèвласница и **кућевласница** ж *женска особа власник куће.*

кућèвласнӣчкӣ и **кућевласнӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на кућевласнике.*

кућēвнōст и **кућēвнōст,** -ости ж *особина онога који је кућеван, ко материјално добро стоји и ко уме добро да води кућу.* — Била је то мала кућа... с дирљиво убогом илузијом малограђанске удобности и »кућевности«. *Поп. Ј.*

кућегазда м *господар куће, кућевласник.* — Ви, дакле, мислите... да је тај ваш господин кућегазда доброчинац? *Шен.* На ...кући... стоји... написано име и презиме кућегазде. *Јакш. Ђ.*

кућегаздарица ж *жена кућегазде.*

кућегаздин, -а, -о *који припада кућегазди.* — С једне стране огњишта... је кућегаздино мјесто крај ватре. *Бег.*

кућегоспòдāр, -ара м *господар куће, кућевласник.* — Гости учинише по позиву кућегосподара. *Шен.*

кућедомāћин(а) м *домаћин куће, кућегазда.* — Кућедомаћина је тешко замишљен. *Кос.* Молим те, кућедомаћине, дарежљиви, поштени Обрене! *Ств. 1948.*

кућедомāћица ж *домаћица куће, господарица, кућегаздарица.*

кућенӣк м *в. кућаник.* — Ако се нађе неки газда штедиша и кућеник... то је редовно дошљак. *Андр. И.*

кућеница ж *в. кућаница.*

кућēње с *гл. им. од кућити* (*се*).

кућепàзитељ м *човек који пази, чува кућу за плату, настојник куће, пазикућа.*

кућепàзитељица, кућепазитēљица и **кућепàзитēљка** ж *женска особа кућепазитељ.* — Кућепазитељици је показао једно писмо. *Сим.* Кућепазитељица му је наместила кревет. *Дав.* На њега вребају куће-

пазитељка, сусетке, многобројне женине пријатељице. *Пол. 1958.*

кућепазитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на кућепазитеље.*

кӯћер и **кӯћер** м **1.** *кућерак (1).* — Показало се да је то кућер двојице ћумурџија. *Лал.* Бане међу кућере засеока. *Божић.* **2.** *чобанска колиба која се преноси за тором.* — Извесне сточарске зграде, као савардак и кућер, нарочито [су] карактеристични за сточаре око Дурмитора. *Цвиј.* **3.** *комора поред кухиње у којој се држи кухињски прибор. Вук Рј.*

кућéрак, -рка м **1.** *мала сиромашна кућа, кућер (1).* — На пропланцима ... разбирају се засеоци са неколицином кућерака. *Андр. И.* У даљини ... указаше се кућерци неког сеоцета. *Моск.* **2.** *кућер (3). Вук Рј.*

кућèрина и **кућèтина** ж *аугм. и пеј. од кућа.* — Од њега са свију страна дизале су се високе кућерине. *Мих.* Русе ... уселише у једну кућетину. *Радул.*

кућèрица ж *кућерак (1).* — [Свијетло] се тражаво сипало иза задимљених неопраних прозора кућерица. *Бал.* На прагу кућерице стоји ... месар. *Божић.*

кућехрàнитељ м *хранитељ обитељи, породице.* — Читаве ноћи здравље своје губимо нас тројица кућехранитеља. *Маш.*

кӯћи прил. покр. *код куће.* — Говоре кући српски. *Љуб.*

кӯћӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на кућу и кућне послове.* — Разговор се изнајприје беше повео о домаћим, кућинским стварима. *Вес.*

кӯћити, -ӣм несврш. *набављати оно што је потребно за кућу, стицати, зарађивати.* — Ја [сам] кућио педесет година и скућио двадесет хектара. *Чол.* Ћаћа ти је кућио, а други ће те раскућавати. *Бан.*

~ **се** *стварати кућу, домаћинство; снабдевати се оним што је за живот потребно.* — Кад се вратим ... могу се и кућити, биће пара. *Лоп.* У наше време кућа се кућила целог века. *Пол. 1960.*

кӯћић м = кућевић. — Свет неће ... да трпи кућиће и оцаковиће који не ваљају. *Цвиј.*

кӯћићка ж *женска особа из добре, угледне куће.*

кӯћица ж **1.** *дем. од кућа (1).* **2.** *тврди заштитни покров пужа у облику спиралне и овалне шкољке.* — Скок вјеверице ... свинута пужевља кућица ... заузимаху дјечју пажњу. *Гор.* Повукла се у кућу као пуж у кућицу. *Поп. Ј.* **3.** *направа у облику кутије у којој се налази део мотора.* — Обрађују се најкомпликованији делови у машинству: кућице мотора ... кућице мењача, кућице диференцијала итд. *Пол. 1958.* **4.** *јамица ископана за сађење.* — Стружу [земљу] ... да усаде струк купуса или кућицу кртоле. *Ђур.*

Изр. **своја ~, своја слободица** *у своме дому је најугодније.*

кућѝчати, -ām несврш. *кућичити. Рј. А.*

кӯћичēње с *гл. им. од кућичити.*

кӯћичити, -ӣм несврш. *копати кућице, јамице за сађење;* исп. јамичити. *Вук Рј.*

кӯћӣште с **1.** *место где је пре била кућа.* — Вратили [су се] на попаљена кућишта. *Ћоп.* **2. а.** покр. *кућа, зграда за становање, пребивалиште.* — Из кућишта убијеног ... допирала је нејасна кукњава. *Десн.* **б.** *кућна заједница, домаћинство.* — Свако кућиште пошље бар по једног члана или двојицу у планине на сечу. *Дав.* **3.** *земљиште уз кућу, окућница, подворница.* — Кућиште се пружило чак до реке. *Шапч.* Кућа му с кућиштем и два јутра земље мора ... остати неоптерећена. *Мј. 1926.* **4.** техн. *основни део мотора с унутрашњим изгарањем који уједињује све главне и помоћне делове, картер.* — У »кућишту« турбине од жељезног лива дошло је до повећаног притиска па је оно прсло. *Пол. 1959.*

Изр. **без куће и кућишта** *в. уз кућа (изр.).*

кућѝштина ж покр. *в. кућерина.* — Рибари ... згрчили се у завјетрини полуразваљених кућиштина. *Војн.*

кӯћнӣ, -ā, -ō **1. а.** *који се односи на кућу (1 и 2):* ~ врата, ~ кров, ~ праг, ~ слеме. **б.** *који је одређен да се носи у кући, у стану:* ~ хаљина, ~ огртач. **2. а.** *који се односи на кућу (3) и на кућанство, на живот у кући:* кућне потребе, ~ мир, ~ ред. **б.** *који припада кући (3), обитељски, породични:* ~ лечник, лекар. — Била [је] ствар готова да ће Адил узети његову кћер, по том је сматран донекле кућним. *О-А.* **в.** *који се врши у кући, у кругу обитељи:* ~ забава, ~ радиност, ~ живот, ~ одгој. **г.** *који често бива у чијој кући и обитељи, породици, близак, присан:* ~ пријатељ.

кӯћник м = кућаник. — Грађанин и сељак, кућник и протуха ... свуда човјек ћути страх тајанства глуха. *Јурк.*

кӯћница ж *кућаница.* — Ти рано спаваш и рано се дижеш, кућнице! *Лоп.*

кӯћньӣ, -ā, -ē *в. кућни.* — Ево кћери његове ... што му је блатом заблатила кућње шљеме. *Мил. В.* Ни две недеље није ту у кући, а већ је све било њојзи познато: и кућњи ред и свака ствар. *Вес.*

кућӯрина ж *аугм. и пеј. од кућа.*

кӯфер м = кофер. — Два куфера пуна књига. *Уј.* У зору одмаглио ... са куфером под мишком. *Чипл.*

Изр. излетети као ~ *бити избачен.*

куфѐрāш, -áша м = кофераш. — Аустријски чиновници и »куфераши« систематски су ширили корупцију. *Јов. Ј.* Копао је већ темеље за кућу ... Неће он више бити кофераш-луталица. *Вучо.* фиг. Земља, свемир ... све је то ... друмска механа ... у којој смо увек само бедни куфераши. *Дав.*

кȕферић и **куфѐрић** м *дем. од куфер.*

куфѐрче, -ета с и **куфѐрчић** м *дем. од куфер.*

куфѐрчина ж *аугм. и пеј. од куфер.* — [Узимају] час један час други у руке неку похабану куферчину. *Поп. Ј.*

кȕхало с *справа за кување помоћу шпиритуса, електричне струје, плина, решо.* — Кухао је на малом шпиритусном кухалу каву. *Јонке.*

кȕхање с **1.** *гл. им. од кухати.* **2.** = кување (2). — Редара их [лонце] одмиче и примиче ... скида пену и претреса их па онда баци кухање на запрашку. *Шапч.*

кȕхār м = кувар.

кȕхāрев, -а, -о = кухаров *који припада кухару.*

кȕхарица ж **1.** *женска особа кухар.* **2.** *кухар (2).*

кȕхаричин, -а, -о *који припада кухарици.*

кȕхāрка ж *в. кухарица. Вук Рј.*

кȕхāрница ж покр. *в. кухиња.* — Кухa за дружину и куха у кухарници за свиње. *Донч.*

кȕхāров, -а, -о = кухарев.

кȕхāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на кухаре:* ~ школа, ~ особље.

кȕхāрство с = куварство.

кȕхати, -ām несврш. = кувати. — Ја сам кухала велику штрцаљку (за убризгавање). *Фелд.* Домаћица ... куха питу. *Ћор.* Тетка је Томина ... кухала за припомоћ по господарским кућама. *Шен.* Желудац му није могао кухати ни ракије. *В 1885.* Позове ... Стипана који шути и увијек нешто своје куха. *Божић.* И наш је [наредник] малочас отишао, ту се нешто куха. *Јонке.* Желудац му није могао кухати ни ракије. *В 1885.* Све јаче и јаче кухала је крв у човјеку. *Шен.* Он дуго шути ... слуша, а по читавом држању види се да у њему куха. *Куш.*

~ **се** — фиг. Најјуначнији је он када се јунаштво куха у њем неколико дана. *Вел.* И онда сам се зној̄ио, кухао, топио се и напослетку био хладан као леденица. *Лаз. Л.* Није могла знати што се у његовом срцу куха. *Коз. Ј.* У мени се кухаше. *Лаз. Л.*

кȕхаћӣ, -ā, -ē *који је одређен за кухање:* ~ прибор, ~ жлица, ~ посуђе.

кȕхāч, -áча м *в. кухар.* — Немајте бриге, господине стари сам ја кухач. *Коз. Ј.*

кȕхача ж *дрвена направа која се употребљава при кувању за мешање чега житког, варјача.* — Чучи уз огњиште ... мијешајући кухачом по здјели. *Пав.*

кухà̀чица ж *в. кухарица. Прав.*

кȕхачица ж *дем. од кухача. Прав.*

кȕхвет м *в. кувет.* — Ех, да су, пусто, младе године и да је стари кухвет, ех! *Ћор.*

кȕхина и **кȕхина** ж *в. кухиња.* — У кухини застанем Вучка с Илинком, нешто шапућу. *Лаз. Л.* Ни најбоља кухина ... ни најлепше одело на вама не дају вам права на туђе поштовање. *Поп. Б.*

кȕхинскӣ и **кȕхинскӣ,** -ā, -ō *в. кухињски.* — Лежи на кревету, који је начињен од кухинских врата. *Лаз. Л.* [У сандуку] беху кашике, виљушке ... и пуно других ... кухинских ствари. *Ком.*

кȕхиња и **кȕхиња** ж **1.** *просторија у кући у којој се припрема јело.* **2.** *начин приправљања јела и сама јела:* француска ~. — Гостила је своје госте старинском ... племениташком кухињом. *Крл.* Али кад је случајно дошла ријеч на хрватску кухињу ... живнуо је Шваба. *Кол.* **3.** фиг. *место где се припрема нешто скривено, закулисно извориште такве делатности.* — Но то су све саме новинске комбинације или пуке измишљотине ... разних пропагандистичких кухиња. *Цар Е.* Чини се да је читава ова ствар планирана и припремљена у кухињи једне стране силе. *Вј. 1960.*

Изр. народна (пучка) ~ *установа јавне прехране, исхране;* пољска ~ војн. *кола са штедњаком и котловима за припремање јела при покретима војске.*

кȕхињица и **кȕхињица** ж *дем. од кухиња.*

кȕхињскӣ и **кȕхињскӣ,** -ā, -ō *који се односи на кухињу, који је одређен за кухињу:* ~ праг, ~ рачуни, ~ кецеља.

кȕхта и **кȕхтић** м покр. *момак који помаже кувару и служи у кухињи.* — Готово с вјештином какова фратарског кухтића граби у тањуре. *Бал.*

кȕц (обично поновљено) оном. *узвик за изражавање звука који се чује кад се куцне, удари о нешто.* — Мој брицо ... куц на златарова врата. *Шен.* Куц-куц-куц! куцнуо лако о окно штапом. *Каш.*

Изр. што ~ то муц *поједе све што заради.*

кȕца ж и м **1.** *хип. од кучка и куцов.* — Не лаје куца села ради, него себе ради. *Н. посл. Вук.* **2.** погрд. *за жену.* — Нек осјети куца да је скривила. *Вуков.*

Изр. што маци, то и куци разг. *свима подједнако.*

кȕцавица ж (обично у атрибутској служби уз именицу »жила«) **1.** анат. *крвна жила којом тече крв из срца у све делове тела, артерија.* — Врат су пространјелили ... Била је моја срећа да су куцавице остале читаве. *Крл.* Слабим дрхтавим прстима покушава да нађе жилу куцавицу. *Чипл.* **2.** фиг. *главни саобраћајни пут.* — Теразије [су] одавно ... жила куцавица Београда. *Б 1958.*

кȕцāј м = куцањ **1.** *удар(ац) који се изводи чим у замаху и звук од таквог удар(ц)а.* — Задубљен у књиге није ... чуо лагашан куцај на својим вратима. *Ков. А.* Јекну куцај с кршћанског звоника. *Крањч. С.* **2.** *удар била, пулса.* — Што је дијете старије, број куцаја [срца] је све мањи. *НЧ.* Она је питање које куца у свакоме куцају била. *Крл.* фиг. Учинило ми се да не чујем само куцаје та два срца, него као да су се многа срца слила у једно. *Поп. Ј.*

кȕцāјнӣ, -ā, -ō *који се односи на куцаје.*

кȕцалац, -аоца м *онај који куца.* — Тада ... упита не би ли пустио куцаоца [у собу]. *Креш.*

кȕцало м *в. звекир. Деан. Рј.*

кȕцāљка ж **1.** *поворка паса што иде за кучком која се кȕцā, кучница (I).* — Мотала [се литија] цестом као пасја куцаљка. *Ж 1955.* **2.** пеј. *женска особа лаког морала.* — Зна и што је ... ноћивање у пустој појати ... и сеоске куцаљке. *Ћоп.*

кȕцāљка ж *направа у облику малог чекића којим лекари врше перкусије на телу пацијента ради утврђивања дијагнозе. Бак. Реч.*

кȕцањ, -цња м = куцај. — Разлегаше се сваки куцањ [звона] по вечерњој тишини. *Ад.* Трже га куцањ Ницин. *Сим.* Живот се кида при сваком куцњу бедног срца. *Рак.*

кȕцāње с *гл. им. од куцати (се).*

кȕцāње с *гл. им. од кȕцати се.*

кȕцати, -ām несврш. **1. а.** *лако ударати о што, удар(ц)има изазивати звук, штропот.* — Жуна кључном куца о кору. *Гор.* Опаса [се] великим црвеним појасом пустивши да га ресе куцају по боку. *Ћор.* Киша пљушти, куца у прозоре. *Рист.* **б.** *ударати у врата, прозор и сл. најављујући долазак или дозивајући кога.* — Људи су куцали звекиром на моја врата. *Уј.* **2. а.** *ударати, тући у ритмичким куцајима; пулсирати (о срцу).* — Тик, так, куцао је сат на зиду. *Поп. Ј.* фиг. Под празном пашњачом куца невјера. *Бег.* **б.** (само 3. л.) *осећати шумове, болове у глави и ушима при појачаном струјању крви.* — Куца јој нешто у глави ... и боли је страшно. *Рист.* Образи горе [од алкохола], а слепочице куцају. *Цар Е.* **3.** *производити звук ударајући у какав музички инструменат, свирати.* — Прекрстио ноге на седлу, куца у шаргију. *Андр. И.* Играла сам ... и у деф куцала. *Сиј.* Бег Али-бег у тамбуру куца испред двора Ајке Атлагића. *Митр.* **4.** *писати на писаћем строју ударајући у типке, дирке писаћег строја, писаће машине.* — Узимам писаћу машину у крило па куцам. *Дед. В.* **5.** фиг. *давати знак о свом приближавању, приближавати се, осећати се.* — Куца час великих дана. *Бој.*

Изр. ~ коме на врата 1) *обраћати се коме с каквом молбом;* 2) *в.* ~ *на прозор.* — На врата историје куцало је ново доба. *Зог.* Зла година куца на наша врата. *Војн.*; куцати на прозор *давати знак о непосредном доласку чега, приближавати се; претити.* — Смрт ми на прозоре куца. *Тад.*; куца ми срце за ким (чим) *живо желим кога (што).*

~ **се** уз. повр. *додиривати се, дотицати се својом чашом чаше другога (као знак добрих жеља, истих мисли и сл.).* — На те ријечи скочише сви ... куцајући се врчевима. *Шен.* Сељаци су се смејали, куцали се о његову чашу. *Петр. В.*

кȕцати се, кȕцām се несврш. *букарити се, буцати се, терати се (о куји, кучки). Вук Рј.*

кȕцин, -а, -о *који припада куци.*

кȕцкāј м *дем. од куцај.* — Ишли су му на живце куцкаји тих потпетица. *Божић.*

кȕцкало м *онај који непрестано куцка у што. Вук Рј.*

кȕцкāње с *гл. им. од куцкати.*

кȕцкāр м зоол. *тврдокрилац који живи у дрвеној грађи (гредама, намештају и сл.) бушећи ходнике у њима и претварајући их у прашину* Anobium pertinax. *Терм. 4.*

кȕцкати, -ām несврш. *дем. према куцати.* — фиг. А коњиц се пригнуо ... куцка по тврдој цести сиромашким малим ногама. *Кал.*

кȕцнути, -нēм **1.** *сврш. према куцати.* — фиг. И сад често бива да у мени куцне стари скитнички дамар. *Андр. И.* **2.** фиг. *избити, настати, наступити, завршити се (о времену).* — Кад поноћ куцне, чете су нам ту. *Кост. Л.*

Изр. куцнуо је (мој, твој, његов) час *настале су најповољније прилике за остварење чега;* куцнуо је (мој, твој, његов) последњи час (последња ура) *треба умрети, предстоји скоро умирање.*

~ **се** *сврш. према куцати се.*

кȕцњава ж *куцање.* — Производили [атоми] гибање мишића, куцњаву срца. *Ћал.*

кȕцо, -а и -ē м *хип. од куцов и кучак. Деан. Рј.*

кȕцōв, -ова м *пас.* — Куцову је слободно, нек се заиграва. *Змај.*

куцо̀вљев, -а, -о *који припада куцову.*

кȕцукање и **куцȕкање** с *гл. им. од куцукати.*

кȕцукати и **куцȕкати,** -ā̀м несврш. нар. *дем. према куцати.* — фиг. Та не чујеш ли тамбуру гдје куца? То по мом срцу, кћери, сад куцука! *Огр.*

кȕчāд ж *зб. им. од куче.*

кȕчак, -чка м **1.** *пас.* — Блед и погружен, као пребијен кучак, бану опет у — своје село. *Маш.* **2.** фиг. погрд. *зао, опак човек.* — Кучки бездушни на што су ме навели, да продам вјеру. *Љуб.*

Изр. ~ прави зоол. *морски пас. Терм. 4.*

кȕчаст, -а, -о *који је налик на куку, кукаст.* — Лако ... лемеш је [земљу] кучасти реже. *Марет.*

кȕчати, кȕчām несврш. заст. *куком привлачити;* фиг. *намеравати, смерати, стремити.* — Ону [срећу] свако драговољно куча јер свијету добре носи гласе. *Март.* Да с тебе докучим куд сав мој живот куча! *Марк. Ф.*

кȕче, -ета с (супл. мн. кȕчићи, зб. кȕчāд) **1.** *млади пас, пашче.* — Цвилио је као куче. *Франг.* [Господа] воле кучиће. *Ћос. Д.* **2.** фиг. погрд. *непоуздан човек, издајник.* — Нас је, Томо, куче преварило те поспасмо под јелом зеленом, па је нама савезао руке. *НП Вук.* Само тог Јевту да ухватимо! ... — Е, паз' да нећете кучићи! *Ћос. Д.*

Изр. нема ни кучета ни мачета *нема никога за кога би се морао бринути;* слепо куче зоол. *врста глодара који је прилагођен за живот под земљом* Spalax typhlus. *Терм. 4.*

кучéбер м нем. варв. *торбичар, покућарац.* — У маси оних дошљака, кучебера ... Глембајеви ... стали су у први друштвени план града. *Крл.*

кȕчēн м покр. *нож за резидбу, косир. Вук Рј.*

кȕчēнце и **кучéнце,** -а и -ета с *дем. од куче.* — Мало кинеско кученце ... пажљиво [је] гледало старца који је беснео. *Ћос. Б.*

Кȕчи, Кȕчā м мн. *племе у Црној Гори, у граничној области према Албанији.*

кȕчијī, -ā, -ē = кучји *који се односи на кучке и на кучиће.* — Не прима их у руке бијеле, нег' их прима у кучије зубе. *НПХ.*

кȕчина ж (обично мн. кȕчине, кȕчинā) **1.** *грубо, сирово, необрађено влакно као остаци при преради конопље и лана.* — Са брковима и косом као од жутих кучина. *Матош.* Праскају [звезде] као да си упалио ... повесмо кучине. *Ад.* **2.** *оно што има сличности с влакнима кучине.* — Мени се гади на својој глави носити косе и кучине богзна каквог мртваца. *Петр. В.* Игра се откидајући кучине бабљег љета што се заплете о дрвене ступове плота. *Мих.*

Изр. заплео се као пиле у кучине *заплео се тако да се не може ослободити, да се не може снаћи;* трице и кучине *безвредне, безначајне ствари.*

кȕчинаст, -а, -о *који је као кучина.* — Згурено дрвеће ... као да је ... од те кучинасте ... магле. *Бен.* Изгужвано лице без успјеха се скривало у кучинасту браду. *Бил.*

кȕчињав, -а, -о *који је сличан кучинама. Деан. Рј.*

кȕчити[1], кȕчīм сврш. *докучити, дохватити.* — Он на ме из кубуре, ал' се ја хитрији догодио, па га кучим својим ножем. *Горд.* Кучи га врхом свог тупог перуша у главу. *Матош.*

кȕчити[2], кȕчīм несврш. *савијати, кривити, скучивати.* — Гледа испод ока, кучи свој врат међу рамена. *Шен.*

~ **се** повр. — Он моли бога да га земља прождре, пак се кучи и увија да умали да га не виде. *Љуб.*

кȕчица ж **1.** *дем. од кука.* **2.** *дем. од кучка. Вук Рј.* **3.** *сноп лана или конопље. Бак. Реч.* **4.** зоол. *врста морске шкољке. Рј. А.*

кȕчиште, -а и -ета с погрд. *куче.* — Ето ти сад! Па вуци са собом то кучиште! *Ћос. Д.*

кȕчјī, -ā, -ē = кучији.

кȕчка ж (дат. -чки) = куја. — Вукао се по кругу као глува кучка. *Лал.* Теби да ја дам ... на ти друге јабуке, млетачка кучко! *Шен.* И ти је опет молиш, кучку једну! *Ранк.* Мало вас је двојица, кучке хајдучке! Има ли вас још? *Андр. И.*

кучкѐтина ж *аугм. и пеј. од кучка.*

кȕчкī, -ā, -ō *који се односи на Куче у Црној Гори.*

кȕчкин, -а, -о *који припада кучки.*

Изр. ~ син погрд. *особа рђава, слаба карактера; зликовац.* — Како се ти, кучкин сине, усуђујеш говорити! *Чипл.* Фашисти су јесенас убили стричеву Мацу, а виноград на Побрђу је пропао због њих, кучкини синови. *Фран.*

кȕчкица ж *дем. од кучка.*

кȕчков, -а, -о *који припада кучку.*

кучкòдер м *живодер, стрводер. Вук Рј.*

кȕчма ж *врста шубаре.* — [Крошња] га [храст] је окрунила као стаситог јунака кучма. *Коз. Ј.*

кȕчнī, -ā, -ō *који се односи на кук:* ~ зглоб.

ку́чница ж **1.** *гомила паса који трче за кучком кад се куца.* — фиг. Ја га лично ... затворим, стражу поставим и да не види небо док се рат и ова кучница не сврше. *Ћос. Д.* **2.** *кућја, псећа кућица, штенара.* — Претресоше ... сваки кутић ... тавана и кучнице, али Секулу ... нигде не пронађоше. *Вас.* **3.** фиг. *кучка (2).* — Имамо и једну ... која је раније проводила лезбијску љубав ... а већ кучница што је с њом ... видећеш. *Вин.*

ку̏ш[1] м бот. покр. *кадуља.* — Ту нема ни грма ни стабља, само између камења вири куш са својим свијетлопепељастим лишћем. *Кум.*

ку̏ш[2] узв. фр. вулг. погрд. *ћути! језик за зубе! престани!* — С друге стране залаја пас, и одмах заори мушки глас: »Хектор, куш!« *Шен.* Куш, клепетушо, јер ћу те звекнути по тикви. *Пав.* Дотле — крамп у руке и куш! *Дав.*

Изр. бити куш погрд. *шутјети, ћутати.*

ку̏шак, -а́ка м тур. **1.** *дуго ткање које служи као појас.* — Кушаком се утегла ћемером. *НПХ.* **2.** фиг. *подупирач, пречага, пречаница. Вук Рј.* **3.** *у мутабџија комад дрвета којим се запиње уже кад се преде. Шкаљ.*

ку̏шалац, -оца м *кушач.* — Кушалац, ударив [комадом бакарног новца] о камену плочу, рече: добар је! *Јурк.*

ку̏шалица ж хем. **1.** *метална куглица натакнута на дуг штапић од ебонита или стакла која служи за испитивање или утврђивање чега (нпр. електрицитета, метана, сумпора и сл.).* **2.** *стаклен суд у облику цеви у којему се при покусима растапају, тале различне материје.*

ку̏шање с *гл. им. од кушати.*

кушаоница и **ку̏шаоница** ж *место или просторија где се што куша.* — фиг. Боље је празно срце него пуно празан стомак, — то је животно начело које свирепо конаби моралисте и кроз једну прљаву кушаоницу подвргава их ... у бездушне себичњаке. *Прод.*

ку̏шати, -а̄м сврш. и несврш. **1.** *узети, узимати мало чега (јела, пића) у уста да се види какав је укус, пробати.* — Ено и премудрог кума, куша ново вино. *Куш.* Проматрао [сам] све ове људе који су се тискали око загрејане пећи кушајући јело. *Јак.* **2.** *јести.* — А тад страдалац дивни Одисеј ... једаше жељно, јер није већ давно кушао хране. *М-И.* Кушао сам ја већ гостинскога хлеба по властеоским домовима. *Кнеж. Л.* **3.** *(из)вршити на чему какву радњу (једанпут или више пута) с намером да се што сазна или утврди, ставити, стављати на кушњу, пробу, искуша(ва)ти, испроба(ва)ти.* — Куша да ли му је тетива доста јака у луку. *Шен.* Порта је кушала Србе да види да ли би се они задовољили и мањим уступцима. *Јов. С.* **4.** *почети, почињати какву радњу (једанпут или више пута) с намером да се што сврши или да се сазна може ли се свршити, покуша(ва)ти.* — Кушао сам да радим, али нисам могао издржати. *Вип.* Затим је кушала да ми се, с часа на час, осмехне, али јој осмех беше усиљен. *Цар М.*

Изр. ~ срећу *радити што на срећу, не знајући како ће се свршити.*

ку̏шач, -а́ча м *онај који куша, искушава, проба што.* — Теобалд је кушач чаја у једној ливерпулској фабрици. *Пол. 1959.*

Изр. камен ~ *пробни камен, камен на којему се проверава квалитет злата.* — фиг. Стога је одвајкада превођење било камен кушач и школа властитога језика. *Ј 1957.*

кушачев, -а, -о *који припада кушачу.*

кушѐвати, ку̏шујēм несврш. нем. покр. *љубити, целивати. Деан. Рј.*

ку̏шин, -и́на м тал. покр. *јастук, узглавље, ваљкуш.*

ку̏шлук м тур. *доба јутра кад се обично доручкује; доручак, ручак.* — Кад је сунце на кушлуку било ... *НП Херм.*

ку́шља м = кушљо **1.** *кушљаво чељаде.* **2.** *кушљав коњ.* — Кушља тлачи, сабља сева. *Радич.* Кушља копа ногама обема. *Јакш. Ђ.*

ку̏шљав, -а, -о *замршен (о лану, вуни и сл., о длакама уопште; о коњу у кога су длаке замршене, о човеку у кога је коса или брада неочешљана).* — Мрско ти моје је све ... кушљаве обрве моје и дуго пуштена брада. *Марет.* Штрапкали јој вином ... хаљу и косе кушљаве. *Божић.*

ку̏шљање с *гл. им. од кушљати.*

ку̏шљати, -а̄м несврш. *замршивати (лан, вуну и сл.). Вук Рј.*

ку́шљо, -а и -ē м = кушља. — Свог појаше кушља. *БВ 1891.*

ку̏шнути[1], -нēм *сврш. према кушати.* — Кушни каше и млијека! *Нен. Љ.*

ку̏шнути[2], -нēм сврш. нем. покр. *пољубити. Деан. Рј.*

ку́шња ж **1.** *оглед, проба, испит, провера каквих својстава или особина, какве користи или употребљивости чега.* — Иза прве године [редовничке] кушње послаше га у Италију. *Водн.* Кроз оба ова рата ... идеја јединства издржавала је најтеже кушње. *Пол. 1958.* **2.** *тежак, мучан доживљај, незгода у животу.* — Тешке кушње које му је донио удес нису дале да се обуче према својему звању. *Крањч. Стј.* Но мене је чекала још врло тешка кушња. *Шкреб.* **3.** *искушење, саблазан:* пасти у кушњу, довести кога у кушњу.

Изр. камен кушње *в. камен кушач, уз кушач (изр.).*

кȕшовати, -шујём несврш. вулг. погрд. *шутјети, ћутати.* — Кушуј, јеси ли чула, ја сам домаћин! *Дом.* Чиновник је за мјесечну гажу ... спреман кушовати ... до гроба. *Крл.*

кȕштра ж **1.** *длака.* — Псето сјајна соја господскога, на очи је куштре нађерао. *Јурк.* **2.** фиг. *окошта, мршава женска особа. Рј. А.*

кȕштрав, -а, -о *коме је коса, длака, разбарушена, коврчава, кудрава.* — Дизаху дјечаци кријештећи своје куштраве главице. *Шен.* Месечина му се залети у кратку, куштраву браду. *Ћос. Д.* фиг. У куштравом грму пушка се зеба. *Божић.* Паниковски је болно гледао куштрава кукурузна поља. *Крањч. Стј.*

кȕштравац, -āвца м *куштрав човек*; исп. куштравко. — Поче један кривоноги куштравац између оружника викати. *Шен.*

кȕштравити, -ȋм и **куштрáвити,** кȕштрāвȋм несврш. *коврчати, кудравити.* — Коса се особито негује; њу још од детињства куштраве. *М 1867.*

кȕштрāвко и **куштрáвко** м *куштравац.* — Један живахан куштравко из трећега разреда застаде у трку пред њим. *Ћоп.*

кȕштрāвље с *гл. им. од куштрати.*

кȕштраст, -а, -о *в. куштрав.*

кȕштрати, -āм несврш. *рашчупавати, разбарушивати; коврчати, кудравити.* — Куштра косу, диже груди ... не би ли повероваo да она једва чека да је загрли. *Каш.* Морао сам приклонити главу на њезине груди, а она је бискала куштрајући ми бујну косу. *Киш.*

кȕштрȋм, -ȋма м грч. покр. *смак света. страшни суд.* — [Адему] се чинило да је ово вријеме цијело од вриска и махнитања и да ће у њему све пропасти ... Доћи ће куштрим: нико никога познавати неће. *Сиј.*

кȕштро, -а и -ē м *куштрав, непочешљан човек.* — Канда је куштро био сасвим задовољан ... па извуче испод кревета камену пљоску. *Креш.*

кȕшум м *в. куршум.* — Чудне кажу аскерске шишане, дуго носе кушум од олова. *НП Вук.*

кш (често поновљено) *узвик којим се тера коза, птица и др.* — Спази козу ... над понором. — Кш, кш! — рече као за се. *Ћип.*

кшȅфт м нем. варв. *трговина, уносан трговачки посао.* — Главни предмет кшефта је дуван. *Чол.*

кшȅфтāр м варв. *трговац, препродавалац.* — Миле је познати кшефтар. *Чол.*

кшȅфтати, -āм и **кшȅфтовати,** -тујём несврш *трговати, препродавати.* — Ево људи, кшефтам и ја ... и ником нисам зајео ни оволико. *Чол.* Препродавао и кшефтовао очевим сеном. *Петр. В.*

Л

л (**Л**) **1. а.** *алвеоларни сугласник при чијем изговору ваздушна, зрачна струја пролази слободно боковима језика, текући, ликвидни сонант.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **2.** скраћ. **а.** (л.) грам. *за лице.* **б.** (л) *за литар, литру.*

ла̑ муз. *шести тон солмизације, који одговара тону »а« лествице Це-дур.*

ла̏бав, -а, -о **1. а.** *незатегнут, опуштен.* — Конопац је лабав, цимаће се. *Ћос. Д.* Треба ... да сви мишићи буду лабави, осим шаке десне руке. *Стр.* **б.** *неучвршћен, расклиман.* — Шетали [смо] по лабавоме поду палубе. *Богд.* То вам бијаше нека стара, лабава зграда. *Шапч.* **в.** *који је изгубио једрину, отромбољен, млитав.* — Окупи пренеражене уседелице и пољуби сваку у суве, лабаве образе. *Петр. В.* **2.** фиг. **а.** *који се једва одржава, несигуран, слаб.* — Настојао [сам] да ... не кваре своје ионако лабаве везе с покретом. *Поп. Ј.* Мате је увиђао своје лабаво стање. *Кал.* **б.** *променљив, непостојан:* лабаве цене. **в.** *непоуздан, колебљив.* — Морално ... врло су лабави. *Чол.* **г.** *који је без утврђеног реда, траљав; непотпун, оскудан.* — Стил је лабав, немаран. *Скерл.* Како му лабаво бијаше образовање, види се отолен те пише ... у диктанду cella са једним l. *Матош.*

лаба́вити, лàбāвӣм и **ла̏бавити,** -ӣм несврш. **1.** прел. *чинити лабавим.* — Топлота растеже и лабави телесни сплет. *М 1867.* **2.** непрел. *постајати лабав, попуштати; губити у јачини, слабити.* — Није дуго потрајало, а тачна машинерија у канцеларији поче лабавити. *Петр. В.*

~ се а. *постајати лабав. Р-К Реч.* **б.** *попуштати у неким настојањима, у будности, енергичности и сл.*

лаба́вљење и **ла̏бављење** с *гл. им. од лабавити (се).*

ла̏баво прил. **1.** *без затезања, без стезања, овлаш, слабо; без строгости и одлучности.* — Руке су му биле лабаво привезане танким ланцем. *Чипл.* Ником ни словца ... и никако лабаво. *Сим.* **2.** фиг. *несигурно; аљкаво, траљаво.* — Закон те ... лабаво штити. *Рад. Д.* Послови [нам] иду лабаво. *Јакш. Ђ.*

Изр. нема **~** фам. *мора се запети; мора се поступати, ићи строго, одлучно.*

ла̏бавост, -ости ж *особина и стање онога што је лабаво.* — Никад у друштву духовите жене човек не пада у духовну леност ни телесну лабавост. *Дуч.* Осјетио сам зебњу у срцу кад сам ... предочио необичну мјесечеву лабавост. *Шов.*

ла̏бар, -а и **ла̏бар,** -бра м зоол. **а.** *јастреб* Astur palumbarius. *Бен. Рј.* **б.** *кобац.*

лабѐрда̑н, -а́на м холандски зоол. *усољен, осушен и у бурад смештен бакалар. Терм. 4.*

лабѝја̑л, -а́ла м лат. фон. *уснени сугласник; глас у чијој артикулацији активно суделују усне.*

ла̏бијалан, -лна, -лно фон. *који се твори уснама, уснени:* лабијални сугласници.

лабијализа́ција ж фон. *добивање особина лабијала, развој у правцу лабијалног изговора.*

лабијализи́рати, -ӣзӣрāм и **лабијàлизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *изговорити, изговарати уз активно суделовање усана, прида(ва)ти лабијалан карактер.*

~ се *доби(ва)ти лабијалан изговор.*

лабија́те ж мн. лат. бот. *породица биљака, уснатице, усначе* Labiatae.

ла̏бӣлан, -лна, -лно лат.; супр. стабилан **1.** *непостојан, неучвршћен; несигуран.* — Тај заметак Србије ... сасвим лабилног географског положаја ... проширивао се и напредовао. *Цвиј.* Ми се лако можемо наћи ... у опасно лабилној позицији. *Вј. 1957.* **2.** фиг. **а.** *који не стоји сигурно, неуравнотежен:* нервно **~**, душевно **~**. **б.** *који нема одређеног става, непоуздан, поводљив:* **~** карактер.

лаби́лно̑ст, -ости ж *особина и стање онога што је лабилно.* — Врло дуго мора

бити у нашој држави извесне лабилности и појава регионализма. *Цвиј.*

лабиодѐнтāл, -ала м лат. фон. *глас при чијем изговору унутрашњи део доње усне додирне врх горњих секутића, усненозубни сугласник.*

лабиодѐнтāлан, -лна, -лно *који се односи на усне и зубе, који се изговара помоћу усана и зуба*: лабиодентални сугласници.

лабѝринт м грч. = лавиринт **1. а.** мит. *зграда са испреплетаним ходницима и мноштвом просторија, из које је тешко наћи излаз.* **б.** фиг. *замршен сплет путова, пролаза, канала и др.; било шта замршено, заплетено, у чему је тешко наћи оријентацију.* — Око доца [су] ... заокружили компилуци, по пет-шест кућа у лабиринту зидова, рушевина, ђубришта, стогова. *Кал.* Даровитост спасла га је [Доситеја] да не залута у том књишком лабиринту. *Прод.* **2.** анат. *део унутрашњег уха у коме је центар за равнотежу* labyrinthus. *Терм. 4.*

лабѝринтскӣ, -ā, -ō = лавѝринтскӣ *који се односи на лабиринт*: ~ сплет, лабиринтски ходници.

лабѝринтски прил. = лавѝринтски *као у лабиринту*: ~ безизлазно, ~ замршено.

лабо̀рант м лат. *сарадник у лабораторији који обавља претежно техничке послове.*

лабо̀рантица, лабо̀ранткиња и **лабора̀нткиња** ж *женска особа лаборант.*

лабо̀рантскӣ, -ā, -ō *који се односи на лаборанте*: ~ посао.

лабо̀рантски прил. *на лаборантски начин, лабораторијским поступком.* — фиг. То је поезија ... лаборантски прављена са тачно срачунатим дозама. *Михиз.*

лаборàтṑрӣј, -ија м и **лаборàтṑрија** ж лат. *одељење опремљено за научна истраживања и стручне послове; радионица*: ~ за испитивање материјала.

лаборатṑрӣјскӣ и **лаборàтṑрӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на лабораторије*: лабораторијска испитивања, лабораторијски инструменти.

лаборàтṑрӣјум м *лабораториј(а).*

лаборàтṑрӣјумскӣ, -ā, -ō *в. лабораторијски.*

лаборатṑрист(а) м *в. лаборант.* — Моли, као неки сигуран лабораторист, да сами пробају. *Сек.*

лàбрāдор м мин. *минерал лепих боја из скупине глиненаца (плагиокласа), који се употребљава као украсни камен.*

лāбрда ж пеј. *в. лабрња.* — Усне [су јој] погодне за то као коњска лабрда. *Кал.*

лабр̀дан м зоол. *лабердан. Финк.*

лāбрић м зоол. *лабар (б), кобац; дем. од лабар. Бен. Рј.*

лāбрња и **лàбрња** ж *уснa; губица, њушка.* — Лабрња јој се угибну мало као гумена штрцаљка. *Божић.* Док не добије по лабрњи, не узмиче. *Ћоп.*

лāбрњаст, лàбрњаст и **лāбртаст,** -а, -о *дебео, меснат (о уснама).* — Угризе се лукаво за доњу лабртасту усницу. *Кос.*

лàбрцнути, -нём и **лабр̀цнути,** лàбр̀цнём сврш. *узгред појести мало нечега, куснути, чалабрцнути. Вук Рј.*

лāбӯд м (мн. лāбӯди и лāбудови) **1.** зоол. **а.** *водена птица из реда гушчарица бела перја и дуга врата.* **б.** мн. *општи назив за сродне птице из родова* Cygnus *и* Chenopsis. **2.** *назив за коња беле боје.* — Хајд', брале, јаши твога лабуда. *Јакш. Ђ.* **3.** (Лабуд) астр. *сазвежђе на северном небу.*

лāбӯдан, -дна, -дно необ. *лабудаст.* — Ја јој видим косе расплетене по лабудним пловити рамени. *Радич.*

лāбудаст, -а, -о *који личи на лабуда, који је као у лабуда.* — Онде смо се настанили, моја лепа, лабудаста госпођице! *Јакш. Ђ.* Ил' јој црне очи љуби и врат бели лабудасти. *Митр.*

лабӯдина ж покр. *кукурузовина, шаш(а); комушина.* — Хтели би да га [кукуруз] одвојимо од лабудине и да га дигнемо на таван. *Бур.*

лабӯдић м *дем. и хип. од лабуд; лабудов птић.*

лабӯдица ж зоол. *женка лабуда.* — Тица лабудица ... излегла два тића лабуда, међу њима тицу лабудицу. *НПХ.*

лāбӯдов, -а, -о *који припада лабуду*: ~ врат, ~ крило.

лāбӯдовскӣ и **лāбӯдскӣ,** -ā, -ō и **лāбуӣ̄,** -ā, -ē̄ *који се односи на лабудове*: ~ белина, ~ врат. — Пут ми је лабуђа, а срце од снијега. *Јур.* И нехотице погледах онај лабуђи врат. *Мил. В.*

лабӯрист(а) м енгл. *припадник радничке реформистичке странке у Енглеској.*

лабурѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на лабуристе*: ~ вођа, ~ програм.

лàбушина ж *кожа и месо испод слабина и ребара. Р-К Реч.*

лāв м (лок. лáву) покр. *в. лавеж.* — У ушима брујио му је ... његов звјерски и невјерни лав. *Пец.* Имао сам ... једно псето ... страшно, лав му крупан. *Вуков.*

лāв м (мн. лāвови, песн. лāви) **1.** зоол. *крупна крволочна звер из пор. мачака* Felis leo. *Терм. 4.* **2.** *лик те звери у грбу као симбол државе; држава коју симболизира тај лик*: британски ~, млетачки (крилати) ~. **3.**

фиг. *јунак.* — Треба Обилића и слободних лава. *Шант.* **4.** шатр. = лаф (2) *човек који има успеха у друштву; освајач жена.* — Није [се] усудио заподјенути разговор својим обичним начином салонскога лава. *Ђал.* **5.** (Лав) астр. *сазвежђе у Зодијаку.*

Изр. зоол. морски ~ *морски сисар из пор. ушатих фока* Otaria jubata; мравињи ~ *инсекат, кукац чије ларве дубу левкаста удубљења помоћу којих лове мраве* Myrmeleon formicarius.

ла́ва ж тал. *ужарена маса коју при ерупцији вулкани избацују из унутрашњости Земље*; фиг. *маса, гомила која се силовито креће, разлива.* — Зазвони... Кроз неколико часака опет се лава деце сручила у ходнике и учионице. *Макс.* Он је био врело срце лаве [партизана], што се сруче према граду. *Вит.*

лава̀бо̄, -òа м фр. варв. *умиваоник.*

ла̀ва̄нда ж тал. бот. *в. деспик. Сим. Реч.*

ла́веж м *оштар испрекидан глас пса, лисице и сличних животиња, лајање.* — фиг. Не чујеш ријечи од лавежа буре. *Шен.* Шест стотина митрањеза рига ватру... Разлијеже се пакленски лавеж. *Гор.*

лавѐндел м, **лавѐндла** и **лавѐндула** ж тал. бот. *в. деспик. Сим. Реч.*

ла̀вина[1] и **лави́на** ж тал. **а.** *огромна маса одроњеног снега или камења која се великом брзином сручује са стрмих страна, усов.* — То је био узбудљив, необичан звук, као низ узастопних камених лавина. *Андр. И.* **б.** фиг. *нешто што се незадрживо креће стихијском силином.* — У лавини осviјештеног народа... отплављени [су] и они [издајице] и њихови фашистички пук овитељи. *Сим.*

ла̀вина[2] ж **1.** *аугм. од лав. Бен. Рј.* **2.** бот. *в. вирак (2)* Alchemilla vulgaris. *Сим. Реч.*

ла̀ви̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на лавину*: ~ маса, ~ силина. — С растворених природа избаца раља свој пламени лавински јед. *Кам.*

лави́рање с *гл. им. од лавирати.*

лави́рати, ла̀ви̏рām несврш. холандски **1.** пом. *једрити уз ветар, кретати се у цик-цак, бордиђати. ЕЛЗ.* **2.** фиг. *вешто обилазити сметње и тешкоће, прилагођавати се приликама.* — Они су лавирали између Турака и Млечана. *Пов. 2.* Он је доста вешто, лавирајући, тражио зараду на другој страни. *М-В.*

лави́ринт м = лабиринт. — фиг. Из тога лавиринта бора гледале су велике округле очи без трепавица. *Андр. И.*

лави́ринтскӣ, -ā, -ō = лаби́ринтскӣ: лавиринтске просторије, ~ сплет.

лави́ринтски прил. = лаби́ринтски. — Живот... [је] простор од неслућене дубине, лавиринтски испреплетен путањама. *Петр. В.*

ла́вић м *дем. од лав.*

ла́вица ж зоол. **1.** *женка лава.* **2.** фам. *в. лафица (2).*

ла́вичан, -чна, -чно необ. *који се односи на лаву.* — Земља се тресла, пуцала је... а кроз пукотине куљала је лавична маса. *Жуј.*

ла́вичин, -а, -о *који припада лавици.*

ла́вљӣ, -ā, -ē *који се односи на лавове*: ~ грива, ~ срце, ~ дело.

ла́вов, -а, -о *који припада лаву*: ~ глава, ~ грива, ~ шапа.

лавò̀вати, ла̀вујēм несврш. необ. *владати се, борити се као лав.* — Нек засад против Турске лавују. *Шен.*

ла́вовскӣ, -ā, -ō *који се односи на лавове, који је као у лава*: ~ храброст.

ла́вовски прил. *на лавовски начин, као лавови.*

ла́вовство с необ. *лавовски, јуначки подвиг.* — Он није могао успети да се заборави његово лавовство, ма како часно да је био расположен да то учини. *Књеж. Б.*

лавò̀грив, -а, -о ков. *који има гриву као у лава.* — фиг. Лавогриви препаранд није марио потање истраживати разлоге те загонетке. *Шен.*

ла́вṑр м лат. **1.** бот. *ловор(ика). Сим. Реч.* **2.** *венац од ловорова лишћа као симбол победе*; фиг. *успех, признање, слава.* — Више [је] жудео за реномеом озбиљна историка неголи за лавором овенчана — песника. *БК 1906.*

ла́вṑр, -о́ра м фр. *широка разведена посуда за умивање.*

лавò̀рика ж бот. *ловор(ика). Сим. Реч.*

Изр. побрати (покупити) лаворике *пожњети успех, прославити се.*

лавò̀рикин, -а, -о *који се односи на лаворику*: ~ лист, ~ укус.

ла́воров, -а, -о *који је од лавора, који се односи на лавор*: ~ венац, ~ лист.

ла́вра ж грч. црквен. *велик угледан манастир (православни).* — Да видите лавру студеничку, недалеко од Новог Пазара. *НП Вук.*

ла́вров, -а, -о заст. *в. ловоров*: ~ лист.

ла́вскӣ, -ā, -ō *лављи, лавовски.* — Каквих мед Данајци има јунака... с лавскијем срцем. *М-И.*

ла́вски прил. *лавовски.* — Владислав и Влатко... су се лавски борили да не пусте турску силу. *Љуб.*

лâвчад ж *зб. им. од лавче.*

лâвче, -ета с *младунче лава.* — У њима [очима] нешто ... побједоносно, као ... поглед лавице кад улови газелу за своју лавчад. *Ђал.*

лâвчина м *аугм. од лав.* — Дрекнуо [је] као права лавчина. *Рад. Д.*

лáга ж *лажа.* — Вага лага, мјера вјера. *Н. посл. Вук.*

лàгав, -гва м покр. *буре, бачва.* — Вина повуче из лагва. *Ђал.*

лâгала, лâгалā с мн. нар. шаљ. *алат, прибор за лагање. Вук Рј.*

лâган, -а, -о *дем. од лак.* — Лаган сам, лаган да полетим. *Андр. И.* Научио [је] на лаган, господски живот. *Сим.*

лàгāн, -а, -о *који се не догађа или врши брзо, полаган, спор*; супр. брз. — Умире све ... лаганом смрћу старости. *Новак.* Лаганим се кораком вратио кући. *Хорв.*

лâгано прил. *лако, мало, овлаш, слабо.* — Лагано га је болела глава. *Мил. В.*

лàгāно прил. *без журбе, споро; полако, тихо.* — Ноћ се спуштала лагано као смрт. *Вес.* Ђуро је увијек одвише лагано говорио. *Нех.*

лàгāнōст и **лагáнōст,** -ости ж неодом. *спорост; тромост.* — Глад ... заноси човјека у неку тјелесну лаганост. *Уј.*

лàгāње с *гл. им. од лагати.*

лагàрија ж пеј. *лаж.* — Све је то једна пука лагарија. *Вел.* Лагао би неуморно ... спомињући вазда себе као јунака свих тих лагарија. *Петр. В.*

лàгати, лâжēм (имп. лàжи) несврш. **1. а.** *свесно, намерно говорити оно што није истина.* — Благо оном што умије да лаже. *Уј.* **б.** (кога) *обмањивати, намерно нетачно обавештавати.* — Шта да радим, што да те лажем? *Лаз. Л.* **2.** (на кога) *неправично оптуживати, бедити, клеветати (кога).* — Да не лажу један на другога. *Вук.*

~ **се** *уз. повр. према лагати (1б).* — Онда не вреди да се лажемо. *Вас.*

лâгахан и **лàгāхан,** -хна, -хно *лâган, лак.* — Јелисава стеже уснице на лагахан, уједљив посмијех. *Шен.* Била је лагахна, лепршава, ваздушаста. *Пол. 1960.*

лâгахно и **лàгāхно** прил. *лâгāно.* — Њом се наше друштво лагахно и позорно низ брдо спуштати почело. *Јурк.*

лагáцак, -цка, -цко *дем. од лâгāн.* — Једаред заплови истом кака лагацка струјица у зраку. *Ђал.*

лагáцко и **лагáцно** прил. *дем. од лâгāно.* — Ти ... лагацко отвори врата. *Вукић.* Лагацно [ме] врти на тихом ражњу пријекора. *Сим.*

лâгачак, -чка, -чко *дем. од лак, лâган.* — Лагачак вјетрић заигравао се бујном травом. *Торд.* Жив и лагачак као срнче *Ком.*

лагáчко прил. *дем. од лàгāно.* — Ја сам га само лагачко слиједио. *Бег.*

лâгашак, -шка, -шко и **лâгашан,** -шна, -шно *дем. од лак, лаган.* — Прозирна сам, лагашка сам. *Бег.* Улази у ... собу Лела. Вижљаста, лагашка, под као да не додирује. *Сек.*

лâгашко и **лâгашно** прил. *дем. од лако, лâгано.* — Зачепркао [би] на њима прстима лагашко, као да голуб струже кљуном. *Бег.* Лагашко [ме] узнемири тај осмијех. *Сим.* Уста су му лагашно подрхтавала. *Јел.*

лàгван м покр. *лагав.* — Надгледа како се ... вино ... у лагване салијева. *Павл.*

лàгвић м *дем. од лагав.* — За црквом је спремљен лагвић вина. *Нех.*

лáгер м нем. **1.** *стоваришше, складиште, магацин.* — фиг. Било их је на лагеру толико да за мене није било места. *Јак.* **2.** *логор.* — У лагеру наста вика и трка, и зачас четири момка с натакнутим бодовима поведу га са собом. *Мишк.* **3.** пол. *више удружених земаља, табор, блок*: социјалистички ~. **4.** техн. *в. лежај (3)*: куглични ~.

лáгеровāње с *гл. им. од лагеровати.*

лáгеровати, -рујēм сврш. и несврш. *сместити, смештати у складиште, на лагер.* — Роба се лагерује и у погодном часу износи на тржиште. *Пол. 1950.*

лáгити, -ӣм несврш. фам. *дем. према лагати.* — Барон [је] још онда умео да лаги. *Змај.*

лâгљē и **лâгље** прил. покр. *в. лакше.*

лâгљӣ, -ā, -ē покр. *в. лакши.*

лâгода ж **1.** *осећање пријатности, олакшања; угодност, задовољство, безбрижност.* — Душом му се пролила нека угодна лагода. *Ков. А.* Ту моју лагоду буниле су ... Вјерине и учитељичине ријечи о срећи и о љубави. *Коз. Ј.* **2.** индив. *осећање; слутња.* — Ја се сав узнемирим од неке тешке лагоде. *Наз.*

лàгодан, -дна, -дно *угодан, пријатан; лак.* — Зрак је чистији, лагоднији. *Кол.* Фине усне Лукрецији дрхтаху од лагодног посмијеха. *Шен.*

лâгодити, -ӣм несврш. **а.** *чинити по вољи, угађати коме; мазити кога.* — Звијери њега се не боје ... те лагоде новом владаоцу. *Прер.* Лагодили га ... чували га, те нијесмо дали ни длака да падне на њ. *Ђор.* **б.** *разгаљивати, освежавати.* — И као вјетар прохладан да попухује, милује га по образу и лагоди. *Ђор.*

~ се повр. *мазити се.* — Он га некако чудно топло гледа, увија се, лагоди и умиљава. *Пец.*

ла̏годица ж *дем. од лагода.* — Ужива љетну, љениву лагодицу. *В 1885.*

ла̏годно прил. *пријатно, угодно; лако.* — И тако ми је лагодно, и тако вољко било. *Гал.* Игњатовић се лагодније осећао кад је описивао интимне односе простих људи. *Глиг.*

ла̏годно̄ст, -ости ж *лагодно, пријатно осећање, угодност; задовољство, безбрижност; уживање.* — Живио [је] у лагодности и раскоши. *Грг.* Лагодност, гозба и отпочинак измишљени су за мекушне дворанике. *Вел.*

ла̏гођење с *гл. им. од лагодити (се).*

ла̏гум м тур. **1.** *мина; миниран поткоп испод утврђења, брда и сл.* — Да [им] је ... иза леђа ... лагум пукао, не би се више препали. *Ђор.* Спреман [је] да плане као фишек, као лагум. *Матош.* **2.** *подземни ходник, тунел.* — Испод града има лагум којим се силази у Мораву по воду. *Ђорђ.* **3.** покр. *у брду ископан подрум за вино.* — Ругао [се] житородној Бачкој ... да ... у сваком »акову« свога лагума има цео ланац потиске црнице. *Петр. В.*

Изр. дићи, бацити у **~** *бацити у ваздух, у зрак, разорити, уништити експлозивом.*

лагу̏мање с *гл. им. од лагумати.*

лагу̏мар, -ара м *онај који поставља и пали лагум, минер.* — Забавно је кад лагумар сам одлети у зрак од свог барута. *Богд.*

лагу̏мати, -ам сврш. и несврш. **1.** *лагумом, мином разорити, разарати.* — Да велики лагум закопамо, да његову војску лагумамо. *НП Вук.* **2.** *туђи експлозивним пројектилима, бомбардовати.* — Чујеш ли ... како лагумају по нашој сиротињи. *Ћоп.*

лагу̏маш, -аша м *лагумар.* — Сутра на посао, куда бих иначе? — одговара на питање свог пријатеља лагумаша. *Пол. 1959.*

лагу̏мисати, -ишем сврш. и несврш. *лагумати (1).* — Јуче [су их] негдје напале комите, опљачкали им три теретњака и лагумисали. *Ђур.*

ла̏гумскӣ -ā, -ō *који се односи на лагуме:* **~** барут, **~** дим.

лагу̏мција м *лагумар. Бен. Рј.*

ла̏гӯн, -а, -о покр. *лак.* — Уз обалу лађа притурена, а у лађи возари лагуни. *Радич.*

лагу̏на ж тал. *језеро с морском водом, огранак мора одвојен спрудовима и пешчаним превлакама.* — Тумарајући којекуда дођу у Млетке ... Возе се лагуном и каналима. *Игњ.* Одозго је поглед на наплављено море, на пличине и лагуне. *Бен.*

ла̏гунаст, -а, -о *који личи на лагуне.* — Налазила се ... на једном малом отоку у лагунастим предјелима Венеције. *Б 1960.*

лагу̏нати, -ам сврш. и несврш. покр. *в. лагумати.* — Град ... ваља са стране лагунати да се без боја преда. *Љуб.*

лагу̏цкати, ла̏гӯцкам несврш. *дем. према лагати.* — Дериште ... је помало лагуцкало да би начинило лепши утисак. *Поп. Ј.*

ла̏гуцко прил. *дем. од лагано.* — Сваки предах [у игри] ... обиљежавао лагуцко лаганим, као дјеца. *Јел.*

ла̏гӯшан и **лагу̏шан,** -шна, -шно *дем. од лаган, лак. Вук Рј.*

лагу̏шно̄ст, -ости ж *лакоћа.* — [Пјесник] се натјече у хитроћи и лакоћи ... Лагушност та често буде одсутност било каква културнога смисла. *Шим.*

ла̏д *в. хлад.*

лад- *в. хлад-.*

ла̏дање с *гл. им. од ладати.*

ла̀дање с кајк. **1.** *имање, посед на селу, пољско добро; одмор, допуст који се проводи на селу.* — Није се још у Загреб вратила и сада је негдје вани на ладању код рода. *Бал.* **2.** *провинција, унутрашњост.* — Није шала, инструкцију су потписала 242 заступника с ладања. *Вј. 1957.*

ла̀дањскӣ, -ā, -ō *који се односи на ладање; сеоски, провинцијски:* **~** живот, **~** котар.

ла̏дати, ла̏дам несврш. етн. *певати о Ђурђевдану пригодне песме (са припевом »ладо«). Вук Рј.*

ла̏дати (се), ла̏дам (се) несврш. покр. *в. владати (се).* — Тако учини. Ладај се мудро. *Мат.*

ла̀детина *в. хладетина.*

ла̏дити *в. хладити.*

ла̏дица ж *направа у облику малог сандука или кутије која се уклапа у сто или у орман и може се по вољи извлачити, претинац, фиока.* — Шјор Лука дохвати из ладице стару отрцану књигу. *Ћип.* Дивизијска тјералица је доље у мојој ладици. *Крл.*

ла̏дичица ж *дем. од ладица.* — Одозгор три до четири реда све малих ситних ладичица, што се тајно отварају и затварају. *Јурк.*

ла̏до непром. *припев у неким народним песмама.* — Гледа мому од малена, ладо, ладо! *Вук Рј.* Имала мајка, јадо, две девојке, ладо. *Коњов.*

ла̏доле непром. *в. ладо.*

ла̏долеж и **ладо̀леж** м **1.** бот. *биљка пењачица, хладолеж* Calystegia sepium.

Сим. Реч. **2.** *лењштина.* — То беше смех којим су ладолежи своје дуго време кратили. *Јакш. Ђ.*

лâдолешкӣ, -ā, -ō *који се односи на ладолеж*: ~ врежа, ~ цвет, ~ живот.

лâдом непром. *в. ладо.* — Градила, теденом, бела вила, ој ладом! На том граду, теденом, троја врата, ој ладом! *И-Б Рј.*

лâђа ж **1.** *већи пловни објекат коритасте основе који служи за превоз људи и терета, брод.* — Запловила оштрокљуна лађа, запловила по Волги широкој. *Цес. Д.* **2.** архит. *средишњи део цркве.* — Лађа црквена скоро је већ пуна. *Поп. Ј.*

Изр. као да су му (све) лађе потонуле *као да је све изгубио.*

лâђār, -ára м (вок. лâђāру и -āре) *онај који ради на лађи и плови њом, бродар, морнар.* — Имао сам ноћас и лађара доста у механи. *Игњ.*

лађáрев и **лађáров,** -а, -о *који припада лађару.*

лâђāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на лађаре*: ~ друштво, ~ јуха.

лâђāрски прил. *на лађарски начин; грубо, простачки*: ~ грдити.

лâђаст, -а, -о *који је у облику лађе, сличан лађи.* — Затресла [је] лађасту дрвену колијевку. *Божић.*

лâђенӣ и **лађènӣ,** -ā, -ō *који се односи на лађу.* — Палубе се и прамци лађени блистају. *Наз.*

лâђица ж *дем. од лађа.* — Главе се њишу као лађице на мору. *Неим.*

лађȕрина ж *аугм. и пеј. од лађа.*

лâж, лâжи ж *свесно изречена неистина, намерно извртање чињеница; неистина уопште, обмана.* — Ми смо ... сити лажи у литератури. *Скерл.* Шта може да нам чемер црн ублажи: истина горка, слатка чаша лажи. *Кркл.*

Изр. пресна (репата) ~ *потпуна неистина*; у лажи је плитко дно, у лажи су кратке ноге, где лаж руча ту не вечера *лаж се брзо открије*; утерати (утеривати) некога у ~, ухватити, хватати кога у лажи *доказ(ив)ати да неко лаже*; шарена ~ шаљ. *в. уз лажа (изр.).*

лâжа ж *лаж.* — У оку ти лажа гори, та зато је црно зар? *Кост. Л.* Сан је лажа пуста. *Наз.*

Изр. шарена ~ шаљ. *измишљена ствар, ништа.*

лâжа ж и м *лажац, лажљивац, лажљивица.* — Ваљада моја покојна дада није била лажа. *Шапч.* Нисам лопов нити лажа. *Бен.*

лâжав, -а, -о покр. *в. лажљив.* — Самозванац некакав лажави, а под Петра Трећега именом. *Њег.*

лâжак, лâшка м покр. *месец март, ожујак. Вук Рј.*

лâжан и **лâжан,** -жна, -жно **1.** *засновано на лажи, нетачан, неистинит.* — Вијест ... се послије показала лажном. *Крањч. Стј.* **2. а.** *неискрен, извештачен, претворан.* — Сваки његов осмејак чинио ми се лажан, подозрив. *Ћос. Б.* **б.** *који се издаје за оно што значи именица на коју се односи тај придев, који се претвара таквим, тобожњи; набеђени, самозвани.* — Они би одгојили народ као скупину ... мастурбаната лажне културе. *Јонке.* Жртва лажном пророку. *Јакш. Ђ.* **3. а.** *који личи, подсећа на оно што значи именица (по изгледу или функцији)*: лажне ноге (нпр. гусеничје), лажна (напред несрасла) ребра. **б.** *вештачки, умјетни*: ~ бисер, лажни зуби. **в.** *фалсификован, кривотворен*: лажне исправе, ~ новац.

лâжати, лâжēм несврш. покр. *в. лагати.* — Раде [бисмо] биле да су Вуксанлењи најбољи, кад су наши, али не можемо лажати. *Миљ.*

~ **се** *уз. повр.* — Доста смо се лажали, више нема! *Лал.*

лâжац, лâшца м (вок. лâшче; ген. мн. лâжāцā) = лажљивац *онај који лаже, који је склон лагању.* — Да видимо јеси ли правац или лажац. *Шен.* Ја сам мислила да си ме заборавио. — Мислиш, зар, да сам лажац и преврта? *Ћор.*

лажи- *као први део сложених именица означава да је оно што је исказано другим делом сложенице то само по изгледу*; исп. псеудо-: лажидоктор, лажизаручник, лажицар итд.

лâжнв, -а, -о покр. *в. лажљив.* — Јест, био је ташт и лажив ... али је и забаван. *Каш.*

лажив- *в. лажљив-.*

лâжигаће ж мн. нар. *дечје гаће с разрезом.* — Пупави малишан у ... шареним ... »лажигаћама« ... креће се на пут. *Ранк.*

лажи́кати, лâжӣкām несврш. (кога) *говорити некоме да лаже.* — Сјетих се непријатног страха како сам овог солдата ... много лажикао да он уопште није комуниста. *Вуј.*

~ **се** *уз. повр.*

лâжипаукови и **лâжипаȕци** м мн. (јд. лâжипаȕк) зоол. *ред пауколиких чланконожаца из разреда паучњака, косци* Phalangiidae. *Финк.*

лажи́рати, лâжӣрām сврш. и несврш. спорт. *удесити, удешавати исход на недопуштен начин, договором с противником*: ~ резултат, ~ меч.

ла̀житӧрба ж и м *велики лажљивац.* — Газда Спаса, кожар, велика лажиторба у разговору. *Сек.* Да се стане на реп овим лажиторбама! *Неим.*

ла̏жица и **ла̀жица**[1] ж **1.** (и м) *лажљивац, лажљивица.* — Свјетова владику да се проће Шћепана и да га прожене као лажицу. *Љуб.* Пак бих, не рекав ни ријечи, истјерао ону лажицу преко степеница. *Шен.* **2.** *лажан новац.* — У тој кеси нема лажице. *Шен.* **3.** нар. *израслица, надражено место на језику, тобоже због лагања. И-Б Рј.*

ла̀жица[2] ж **1.** *кашика, жлица.* — Дједа отури испред себе комад хлеба, лажицу и вильушку. *Лаз. Л.* **2.** анат. *лажичица (2).* — Све ме нешто дави... Овако под лажицом. *Ранк.*

ла̀жичица ж **1.** *кашичица, жличица. Р-К Реч.* **2.** анат. *јамица између груди и желуца, ожичица* processus ensiformes. *Терм. 4.*

ла̀жљив, -а, -о **а.** *склон лагању, који радо лаже.* — Био је прикривен и лажљив, уживао је да подвали и насамари. *Јос. С.* **б.** *лажан.* — У трећој генерацији ... почело је погоспођивање ... глембајевске крви да прелази у лажљиве декорације. *Крл.*

ла̀жљивац, -ӣвца м = лажац. — Ја сам ... будала која је помагала највећег покварењака и лажљивца на земљиној кугли. *Андр. И.*

ла̀жљивица и **ла̀жљӣвка** ж *женска особа лажљивац.* — Да сам га заваравала, била бих лажљивица. *Вел.* Жена његова ... то је најобичнија улична лажљивка. *Крл.*

лажљӣвко и **ла̀жљӣвко** м *лажљивац. Р-К Реч.*

ла̀жљиво прил. *на лажљив начин; привидно, лажно.* — Снага ... се тренутно дубоко и лажљиво била притајила. *Вас.*

ла̀жљивӧст, -ости ж *навика лагања, често прибегавање лажима.* — Он нас је прислушкивао. — О, да, лажљивости! *Грол.*

ла̀жљӣвчев, -а, -о *који припада лажљивцу.*

ла̏жио и **ла̂жно** прил. *на лажан начин, неискрено, притворно, лажући.* — Постао је опет лажно љубазан. *Јанк.*

лажно- *као први део придевских сложеница означава да је особина исказана другим делом сложенице само привидна, лажна:* лажнодемократски, лажнопобожан.

ла̏жност и **ла̏жӧст,** -ости ж **1.** *особина онога што је лажно.* — Један хуманист доказује лажност Константинове даровнице. *Баб.* **2.** *лажљивост, склоност лагању.* — Заштићују се његова изопаченост и лажност. *Шим. С.*

ла̀жӧв, -ова м *лажљивац, лажац.* — Бег је кукавица и лажов, а такви лако убијају. *Андр. И.* Испрва су га исмијавали, називали лажовом, хвалишом. *Л-К.*

лажо̀влук м *вештина лагања.* — Петицу ти дајем из лажовлука — прекинуо га Обрад. *Рад. Д.*

ла̀жӧвскӣ, -ā, -ӧ *који се односи на лажове.* — Не трпим лажовска и лоповска посла. *Срем.*

лажо̀вчина ж и м *аугм. и пеј. од лажов.* — У Ћопића кући никад није било лажовчина. *Ћоп.*

ла̏жоња м пеј. *лажљивац, лажац.* — Досад сам све лагао и лажоња лепезом машем, лепезом свезнања. *Иван.*

лажу̀њати, -ām несврш. *пеј. према лагати.* — Доније̂ће крваву сабљу пролетери, ону што четници лажуњају о њој. *Лал.*

ла̀жура ж пеј. *лажљивица. Р-К Реч.*

ла̂з и **ла̏з** м **1.** *њива добивена крчењем шуме и паљењем лишћа и грања; шума посечена у ту сврху, лазина.* — Баштине ... њутале, као путници уморни пред посјеченим лазом. *Ћон.* Ударац машклина дигне се над лазом и опет утоне. *Фран.* **2.** *узак пут, пролаз, отвор у огради.* — Ударила [дјевојка] наврх шљивика и ондје се провукла кроз лаз и ступила на ораницу. *Горд.*

ла̏зар м *богаљ; бедник, просјак (према имену библијског сиромаха Лазара).* — Заборавила је да је сирота, незнатна, да је лазар. *Ћал.*

Ла̏зарева су̏бота ж црквено *субота уочи Цвети, дан посвећен библијском сиромаху Лазару (код православних);* исп. врбица (4).

лазарѐт м тал. **1.** *војна болница и превијалиште.* **2.** заст. *болница за оболеле од заразних болести; просторија за издвајање оних који могу преносити заразне болести, карантин.*

ла̏зарица ж **1.** етн. **а.** *једна од девојака које уочи Лазареве суботе певају обичајне песме идући од куће до куће.* **б.** мн. *назив за сам тај обичај.* — Додоле, лазарице ... и ивандањски погански кријесови: колико дубоких трагова мрачних богова! *Матош.* Сваке године се држе и врше додоле, коледе, лазарице. *Дед. Ј.* **2.** (Лазарица) *народна песма о кнезу Лазару и косовском бој у. Вук Рј.* **3.** етн. заст. *врста горње мушке одеће кројене по угледу на ношњу из времена кнеза Лазара.* — Више не носимо душанке и лазарице. *Скерл.* **4.** бот. **а.** *лазаркиња* Asperula odorata. *Сим. Реч.* **б.** *зеленкада, жути суноврат* Narcissus pseudonarcissus. *Сим. Реч.*

ла̏за̄рка ж покр. *в. лазарица (1).* — Лазарке су још о светом Лазару у песмама молиле добру ђурђевску кишу. *Рад. Д.*

ла̏за̄ркиња ж бот. *биљни род из пор. броћева, модричица* Asperula. *Сим. Реч.*

лазаро̀н, -о́на м тал. *лењивац, скитница; просјак, бедник.* — Ја сам иначе прави лазарон што се тиче љенчарења. *Нех.* Сироче; без оца и мајке — прави лазарон. *Јаки. Ђ.*

лазаро̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на лазароне:* ~ живот, ~ песма.

лазаро̀нски прил. *као лазарони, скитнички, просјачки.* — Неки је и нашао себи занимања, а неки живи онако лазаронски. *Јаки. Ђ.*

лазарӯн, -у́на м *в. лазарон.* — Ти не чујеш никада за лазаруне. *Наз.*

ла̀зати, -ā̀м несврш. = лазити *гмизати, пузати, плазити.* — Гуја у камењу лаза и по кршу јадну крије главу. *Март.* Народ бјежао на све стране . . . неки и без капа, гологлави, лазали преко поља. *КН 1956.*

ла̏зила с мн. покр. *скеле на грађевини.* — Зиди и лазила . . . узвисују се до неба увис. *Марет.*

ла̏зило с покр. *особа која се споро креће, лази.* — Трчало и лазило стају се, ал' не друже. *И-Б Рј.*

ла̀зина и **ла̏зина** ж **1. а.** *лаз.* — Тјешили [су се] да ће тамо ипак умријети . . . поред своја два-три рала пјешчаре и лазине. *Ђур.* **б.** фиг. *мноштво побијених људи.* — Ту лазином непрегледном на све стране Турчин паде. *Њег.* **2.** покр. *мали комад земље који при орању плуг прескочи;* исп. оплаза. *Вук Рј.*

ла̏зити, -ӣм несврш. = лазати. — Бубамара . . . лази преко свела лиска. *Ком.* Он . . . се извуче, лазећи покољеничке, као што чине мала дјеца. *Мат.* фиг. Тиха ријека . . . лазила [је] преко поља. *Шимун.* Дуги, невесели дани . . . лазе једнако као капља за капљом. *Шен.*

ла̏зиа ж и **ла̏зно** с покр. *време; слободно време, часови без обавеза.* — Дај пошаљи кога по олово, док је лазне, док не буде касно. *НПХ.* То је јамачно зато да га [писмо] чита по лазну и да ужива. *Вел.*

ла̀знути, ла̀знēм сврш. **1.** *лизнути.* — Лазне прст па обрише једну пегу на вратима. *Лаз. Л.* фиг. [Сноп светла] лазнуо би . . . зидове кућа у дну баштица. *Дав.* Из помирене прегорености лазну очајно жеља за животом. *Десн.* **2.** *нагло почети, нагнути.* — Наједном Јандрица и Јуриша лазну бјежати. *В 1885.*

ла̀зӯр, -ӯра м *небеско плаветнило, азур.* — Чиста је и мирна плава небесна дубина . . . лазур све јаче привлачи меку душу. *Ранк.* Што моја ћелија голих зидова не лебди у лазуру. *Уј.*

ла̀зӯран, -рна, -рно *плав као небо, азуран.* — И небо, лазурно некад, суморно сад је и сиво. *Ил.* Ја сам с њом запловио у лазурне висине. *Гал.*

ла̀ик м (ген. мн. ла̏йкā) грч. **1. а.** *човек који не припада свештеничком реду, световњак.* **б.** црквр. *редовник (фратар) који још није рукоположен.* **2.** *особа неупућена у неку област знања;* супр. стручњак. — Ја сам за те ствари лаик. *Вучо.* Лаици [смо] у географији. *Матош.*

лаицизи́рање с *гл. им. од лаицизирати (се).* — У целој се земљи вршио процес лаицизирања: свештеници су скидали мантије, цркве се затварале. *Јов. С.*

лаицизи́рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. *преда(ва)ти у руке световњака, (у)чинити световним.* — Школство се одузимало из руку цркве и лаицизирало. *Марј. М.*

~ **се** *напустити, напуштати свештенички чин; доби(ја)ти световни карактер.* В. пр. уз гл. им. лаицизирање.

ла̀ичкӣ, -ā, -ō **1.** *који нема везе с црквом, световни.* — Ренан се . . . посвећује лаичкој науци. *Цар М.* **2.** *нестручан, нестручњачки:* ~ мишљење, ~ поступак.

ла̀ички прил. *на начин лаика, без познавања ствари, нестручно:* ~ поступати.

ла̏ј м покр. *лавеж, лајање.* — Свежем га ноћу и увијек сам по његовом лају могао познати да ли се кући прикрада лопов или жандар. *Вуј.*

ла̏јав, -а, -о **1.** *који много лаје (о псу).* — Примири свог лајавог пса. *Шен.* **2.** фиг. погрд. *који ружно говори о другима; који много и којешта прича.* — Бранио би је . . . од ове лајаве . . . женскадије. *Андр. И.* Замисли лајаву Терку и њеног Ивана. *Мих.*

ла̏јавац, -а̏вца м погрд. *онај који је лајав.* — Зар тако ви мени, лајавци једни! — издере се љутито газда [на жену и дијете]. *Дук.*

ла̏јавица ж **1.** *кучка, куја која много лаје.* — Имаш куцу лајавицу, како ћу ти доћи? *НПХ.* **2.** погрд. *лајава особа (обично женска).* — О, бабетине, лајавице, чађава вам душа, гарава језичина! *Гор.* Ми [смо] његови прави пријатељи, а нијесмо душмани и лајавице што лају. *Ђор.* **3.** покр. *лавеж.* — Онда лацман узјаше на њ [ђавола], али мјесто пјесме заинтачи у лајавицу: тралала, тралала. *Рј. А.*

ла̏јавка ж *в. лајавица (2).* — Лајавка [је] на гласу и оговарателица. *Донч.*

ла̏јавко и **лајáвко** м *лајавац.*

ла̏јавōст, -ости ж *особина онога који је лајав.*

лâјало с погрд. **1.** *лајавац.* — Муч, лајало! одреза му Проданић. *Шен.* **2.** *уста, њушка, губица.* — Подиђе Јуру жеља да отровнице [брбљиве жене] старе тресне по лајалу. *Гор.*

лâјање с *гл. им. од лајати.*

лâјати, -јēм (имп. лâј) несврш. **1.** *одавати кратке одсечне гласове (о псу и сличним животињама).* — У страшној ноћи чуло се како лају лисице. *Дуч.* фиг. У ноћи снијежној митраљез лаје. *Ћоп.* Вихори црних сновиђења лају. *Крл.* **2.** фиг. погрд. *причати, говорити; говорити ружно о некоме.* — Што не лајеш одмах... него ћутиш? *Дом.* Нека свијет лаје шта хоће. *Шен.*

Изр. док траје нек лаје *док има нека се нештедице троши;* ~ на звезде (на месец) 1) *показивати немоћну срџбу на некога;* 2) *оштро критиковати све не уважавајући никога;* не лаје куца села ради, него себе ради *не прича он(а) то ради других, него у властитом интересу;* пас који много лаје не уједа *није опасан противник који много прети;* пас лаје, ветар носи *то причање не постиже циљ, не треба се обазирати на то причање.*

лâјāч, -áча м *онај који лаје.* — Гласни лајачи пси око њега, не лајућ' вијаху репом. *М-И.* Мачак... се загледа у необичног лајача. *Ћоп.*

лâјб м нем. варв. заст. *део горње женске одеће, врста јелека (обично са рукавима); горњи део женске хаљине.*

лâјбек и **лâјбец** м нем. варв. *прслук.* — Прихватио се Јожа за свој гумб на лајбеку. *Крл.* Сјећам се једнога младића... у црном саметастом лајбецу. *И.*

лâјденскӣ, -ā, -ō у изразу: лајденска боца ел. *врста простог електричног кондензатора, цилиндрични стаклени суд обложен станиолом споља и изнутра.*

лâјка ж *врста фотографског апарата за који се употребљава филм малога формата.*

лâјко м зоол. *врста инсекта, кукца* Smicronyx. *Бен. Рј.*

лâјкуш, -а и **лâјкӯш,** -ýша м нар. *в. лаик (1б).* — Кад сам пастирску школу свршио, будем лајкушем. *Шен.*

лâјт м нем. покр. *бачва, буре. Бен. Рј.*

лâјтмотӣв, -а и **лâјтмòтӣв,** -ива м нем. **а.** муз. *основни мотив који се провлачи кроз неко музичко дело.* **б.** фиг. *карактеристична тема, мотив који се стално понавља (у разним уметничким делима или разговорима).*

лâјтнант м фр.-нем. војн. *нижи официрски чин у разним страним армијама.*

лајȗцкати, лâјȗцкām несврш. *дем. према лајати.* — [Пас] мало да се не помами од весеља, па ме, лајуцкајући, почео опскакивати. *Маж. Ф.*

лâк покр. у изразу: лак по лак *мало по мало.* — И лак по лак: ћерком се његовом ожени, земљу му заузме. *Сиј.*

лâк¹, лâка м (мн. лâкови) фр. **1.** *раствор смола и сличних твари у шпиритусу, терпентинском уљу, бензину и сл., текуће средство којим се премазују предмети ради сјаја, чувања од кварења и сл.;* фиг. *варљива, лажна сјајна спољашност; привидна углађеност.* — Узмите те... ступове људског друштва... у лаку и гримизу. *Крл.* **2.** *прерађена кожа врло сјајне површине:* каиш од лака, ципеле од лака и сл.

Изр. лак-боје *смеша уљаних боја и лака.*

лâк², лâка и лâка, лâко и лâко (комп. лâкшӣ, -ā, -ē) **1. а.** *који је мале тежине, масе, који заостаје у тежини за другим предметима исте врсте:* ~ предмет, ~ оружје, ~ возило. **б.** *танак, који слабо утопљава, греје (о тканинама, одећи и сл).* — У колима су седеле... девојке у... мантилима од лаке свиле. *Андр. И.* Био је студен дан, а он у једном лаком капутићу. *Нуш.* **в.** војн. *који не носи тешко оружје, покретљив, способан за брзе акције:* ~ коњица, ~ пешадија. **г.** *хитар, покретљив, гибак; окретан, сналажљив.* — И те лаке ноге што те цестом носе. *Уј.* Од природе сам лак и жив у свакој невољи. *Богд.* **д.** *који не оптерећује пробаву, брзо сварљив, пробављив; који није велике концентрације:* ~ вечера, ~ храна, ~ вино. **2. а.** *који не изискује веће напоре; који није тешко схватити, прост, јасан, разумљив:* ~ посао, ~ задатак, ~ зарада. — И стаде му на што лакши начин говорити која су сад времена. *Наз.* **б.** *који нема тешке последице, који није тешко поднети; безопасан:* ~ казна, ~ операција, ~ повреда. **3.** *који је невелике јачине, интензитета, благ, слаб; тих:* ~ ударац, ~ осмех, ~ шум. — Пред зору је била лака киша. *Лаз. Л.* Са плавог неба лаки вјетрић пири. *Цес. Д.* **4. а.** *који пружа разоноду, који забавља, ведар; весео, пун забаве:* ~ мелодија, ~ конверзација. — И у другим, лакшим сферама могу се силно веселити. *Уј.* Говорили су... о лаком животу, о расипању новца, и пролазним љубавима. *Ћос. Б.* **б.** *који је слободнијег понашања, морала:* ~ жена.

Изр. ~ роба ир. *жена слабог морала;* ~ као перо (птица, јелен и сл.) *чио, хитар;* ~ на перу *обдарен за писање;* ~ на сну бити *будити се на најмањи шум;* лаке памети, ~ под капом 1) *не много паметан;* 2) *површан, несталан;* ~ му земља! *уобичајена формула у оп-*

роштају с покојником; лаку ноћ! *вечерњи поздрав при растанку*; лакши за неку суму бити разг. *потрошити ту суму*.

лâка и **лáка** ж покр. *дугуљаста плитка увала са благим падинама, влака (3)*; *појас равнијег, мање кршевитог земљишта*. — Томановић из хајдучке лаке. *Вук Рј.* фиг. Мала их је лака различила, ђавури су и један и други. *НП Вук.*

лàкāј, -áја м фр. = лакеј **а.** *униформисани слуга*. **б.** фиг. *улизица, удворица*. — Слика поквареног сељака лакаја. *Барац.*

лàкājскӣ, -ā, -ō = лакејски *који се односи на лакаје, на лакеје*: ~ понизност, ~ служба.

лакáјство с = лакејство *лакајска, лакејска служба*; *понашање својствено лакају, лакеју*. — Потјерали [су] једну политику мађаронства, лакајства. *Крл.*

лакàрдија ж покр. *в. лакрдија*. — Каква калуђерица и лакардија! — викне Лимо. *Љуб.*

лакардѝјāње с *гл. им. од лакардијати*. — Свој људски понос... платили [су] биједом... или лакардијањем за забаву. *Ств. 1948.*

лакардѝјати, -ām несврш. покр. *в. лакрдијати*. В. пр. уз гл. им. лакардијање.

лâкат, -кта м (мн. лâктови, ређе лâкти, ген. лâктōвā и лакáтā) **1. а.** анат. *прегиб, зглоб на средини руке у коме се згламба надлактица са подлактицом* articulatio cubiti; *испупчење које чини тај зглоб*. — фиг. Господарству се хоће јаки лакти да се сљеме не поруши. *Шен.* **б.** *део рукава који покрива лакат руке*: поцепани лактови. **2.** фиг. *састављак двају делова неког издуженог предмета који се спајају под неким углом, кутом; окука, завијутак (ходника, реке и сл.)*. — Кушмељ отиде другим лактом тријема. *Мат.* Ми [смо] учили колико река По има лактова. *Нуш.* **3.** *старинска мера за дужину (око 70—77 см)*; исп. аршин. — Преда мном стајаше потпуна слика човјека, лакат отприлике велика. *Јурк.* У дубини од шест лаката... могли су видети. *Андр. И.* **4.** архит. *зидани потпорањ високих грађевина*. — Големи чардаци, подупрти изнана широким потпорњима и лактима, који кано да су никли из станца камена. *Кум.* **5.** покр. *палица у дечијој игри сличној клису*. *Вук Рј.*

Изр. имати добре (јаке и сл.) лактове *безобзирно се пробијати кроз живот*; лактом мерити (одмеравати) *незналачки, глупо процењивати*; прогледали (пропали) лактови *рукави на лакту поцепани*; проговориће на ~ *никако не може ћутати, шутјети*; радити до лаката *радити много и тешко*. — Радила би до лаката, само да се крава не прода. *Бен.*

лâкатнӣ, -ā, -ō *који се односи на лакат*: ~ зглоб, ~ кост.

лâкатњача ж анат. *кост подлактице која се налази на оној страни на којој и мали прст шаке, лакатна кост* ulma cubitus.

лâкац, лâкца м покр. *хитар, лако покретљив човек*. — Као какав момак-лакац, Машан искочи из учионице. *Вуков.*

лâкачки прил. покр. *као лакац, хитро*. — Могаше да понесе сто ока сијена... и то лакачки, све да поиграва. *Лал.*

лàкēј, -éја м = лакај. — Сви се растријезнише, и кочијаши, и лугари, и лакеји. *Матош.* Милан није избивао из Микошевићеве куће. Пратио их је као лакеј. *Петр. В.*

лàкējскӣ, -ā, -ō = лакајски: ~ посао, ~ услужност.

лакéјство с = лакајство. — Демагогију је мрзео исто колико и лакејство. *Поп. П.*

лàкёрда ж грч. зоол. *морска змијуљица (врста морске рибе)* Petromyzon marinus. — Пуно буре лакерде. *Лаз. Л.*

лакѝрāње с *гл. им. од лакирати*.

лакѝрати, лàкӣрām сврш. и несврш. *превући, превлачити, премаз(ив)ати лаком*. — Чупала је обрве, црвенила уста и лакирала нокте. *Козарч.* Није знао шта пре да гледа... жута, лакирана кола или госпођицу. *Андр. И.*

лàкӣћ, -и́ћа м покр. *лакац*. — Све лакиће момке нежењене, који могу стићи и утећи. *Вук Рј.*

лâкмус м холандски **1. а.** хем. *средство добивено од неких лишајева, које се у киселинама боји црвено а у базама плаво, те служи као индикатор*. **б.** бот. *лишај из којега се добива тај индикатор* Rocella tinctoria. *Сим. Реч.* **2. а.** хем. *врста плаве боје којом се боје тканине, посластице и др.* **б.** бот. *биљка из које се добија та боја* Croton (Crozophora) tinctorium. *Сим. Реч.*

лâкмусњāк м бот. *лакмус (2б)*. *Бен. Рј.*

лâкмусов, -а, -о *који се односи на лакмус, који је од лакмуса; натопљен лакмусом (1а)*: ~ боја, ~ папир, ~ хартија.

лâкмусōвка ж бот. *лакмус (1б)*. *Бот.*

лàкнути и **лâкнути,** лâкнē сврш. безл. (некоме) *осетити олакшање, ослободити се тегобе*. — Сва се била изгубила. Чисто јој лакну када дође у собу Ђуро. *Матош.* Свима нам је лакнуло. *Чол.*

лâко (комп. лâкшē и лâкше) прил. *на лак начин*. **1. а.** *без муке, без напора, са лакоћом*. — Лако је текла реч са уста Чупићевих. *Вес.* Тому је лако доскочити. *Вел.* **б.** *брзо, зачас, свакога часа (кад је реч о околностима које омогућавају, изазивају неки до-*

гађај, доводе до нечега). — Каменита је улица стрма и лако се посклизнемо. *Бег.* **в.** *добро, угодно, пријатно* (*кад се истиче одсуство тешкоћа у некој ситуацији или одсуство, лакши степен субјективних тегоба*). — Вама је лако! — јави се млади учитељ. *Ћип.* Онај болесник се одморио и напио лимунаде, па му лакше. *Андр. И.* **2.** *мало, незнатно, слабо* (*по јачини, интензитету*). — Обе поле [књиге] лупише једна о другу и лако јој приклештише прст. *Лаз. Л.* Он пође да тражи партизане, који га лако рањена . . . нађоше. *Наз.* **3. а.** *успорено, полако.* — Вања [је] устао па хода, час брже, час лакше. *Ком.* Воз је ушао лако с бијелом заставом дима. *Фран.* **б.** *нечујно, тихо.* — Кад му љуба у душеку спава, лако бего по одаји шеће. *НПХ.* Говори лакше! *Вас.* **4.** *неосетно, овлаш.* — Сабља, златом и драгим камењем засута, лако је висила о танком појасу. *Јакш. Ђ.*

лакоатлѐтичар м спорт. *онај који се бави лаком атлетиком.*

лакоатлѐтски и **лакоатлѐтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на лаку атлетику*: ~ стаза, ~ такмичење.

лā̏ков, -а, -о у изразу: лаков црвац зоол. *врста биљне ваши, од чијих се излучина добија шелак* Tachardia lacca. *Финк.*

лā̏ковати, -кујēм сврш. и несврш. (обично у трп. прид.) *лакирати*: ~ намештај, ~ кола, лаковане ципеле.

лā̏ковēран и **лакòверан,** -рна, -рно, ијек. лā̏ковијēран и лакòвијеран *који брзо поверује, неопрезан, несмотрен, наиван.* — Дјетињаст [је] . . . лаковјеран и плашљив. *Нех.* Зашао је . . . у све главе, и трезвене и расудне и поводљиве и лаковерне . . . црн глас. *Сек.*

лаковѐрац, -рца и **лакòверац,** -ēрца, ијек. лаковјѐрац и лакòвјерац м *лаковеран човек.* — Откуд . . . та два милиона? Из џепова лавераца. *О 1875.* Варат ћу те боље, лаковјерче сл'јеп! *Крањч. С.*

лакòвēрје, ијек. лакòвјēрје, с *лаковерност.*

лакòвернӣк, ијек. лакòвјернӣк, м *лаковеран човек.* — Најхуље притворство истинитом и правом љубављу показује [се] лаковерницима. *Јакш. Ђ.*

лаковѐрнōст и **лакòвернōст,** -ости, ијек. лаковјѐрност и лакòвјернōст, ж *особина онога који је лаковеран.* — Искориштавали су моју лаковјерност на најперфиднији начин. *Козарч.* Ви сваком вјерујете . . . То вам је највећа мана, та ваша лаковјерност. *Лал.*

лаковјер-, ек. лаковер-.

лакòкретан и **лā̏кокрēтан,** -тна, -тно *који се лако покреће. Р-К Реч.*

лакòкрил, -а, -о *који лако, чило лети.* — Лакокрили лептирићи пред њима лете. *Мажс. Ф.* фиг. Горе, песмо лакокрила! *Радич.*

лакòкрило прил. *у лаком, чилом лету.* — фиг. Ој пријатељство свето, што се крећеш са земље ове лакокрило горе? *Вел.*

лакòлӣт, -ита м грч. геол. *врста еруптивне стене пупчастог или звоноликог облика чија је маса ерупцијом продрла међу слојеве седиментне стене.*

лā̏ком[1], -а, -о (обично на нешто) *који има јаку жељу, страст да се нечега домогне, да присвоји, стече што већу количину нечега, коме никад није доста нечега, похлепан; жељан, жудан.* — Турци су на благо јако лакоми. *Мажс. М.* Лакоми су земље готово још кад се роде, а гладни ње умиру. *Бар.* О њој говоре да је лакома на момке. *Бен.*

лā̏ком[2] прил. покр. *умало, скоро. Вук Рј.*

лā̏коман, -мна, -мно *в. лаком*[1]. *Вук Рј.*

лā̏комац, -ōмца м *лаком човек; тврдица, шкртац.* — Као лакомац, који прије него заспи прихвати свој сандучић. *Бег.* Ноћ је дуга, споро троши вријеме као лакомац паре. *Вуј.*

лакòмислен, -а, -о *који олако схвата ствари, који мало размишља, неопрезан, површан, безбрижан; који потиче од непромишљености*: ~ поступак. — Њезина ватрена, лакомислена нарав није трпјела мира . . . стане пјевуцати. *Војн.* Све што се рађало и живјело у Бадемлића кући било је весело, лакомислено и насмијано. *Андр. И.*

лакòмисленӣк м *лакомислен човек.* — Она је слаба напаст за расипника или утјеха за лакомисленика. *Креш.* Увек изведе нпто намисли. То треба да знају и упамте лакомисленици. *Каш.*

лакòмислено прил. *на лакомислен начин, непромишљено*: ~ поступити.

лакòмисленōст, -ости ж *особина онога који је лакомислен; лакомислен поступак.* — На лица младића место вјетрењасте лакомислености . . . усадила се прерана и као старачка проживјелост. *Сим.*

лā̏комити се, -ӣм се несврш. *предавати се лакомости, бити лаком, похлепан* (*на нешто, за нечим*), *жудети.* — Лакомећи се на нов већи кредит, сви се дужници обавезаше да ће исплатити старе дугове. *Ђор.* Није мени до твог аговања, нити сам се за тим лакомила да ти будем жена . . . агиница. *Огр.*

лā̏комица[1] ж *лакома особа* (*обично женска*). — Нисам ја лакомица жељна ваших шкуда. *Шен.* Брат мој бијаше лакомица. *Киш.*

лā̏комица[2] ж **1.** *жлеб којим тече вода у бадањ* (*у воденици*). — На плинским ла-

комицама шуми вода и пада у бадањ. *Коч.* **2.** покр. **а.** *левак. Вук Рј.* **б.** *мали отвор, рупа.* — Разгледали смо грађе [преграде], испод које риба утиче у сиђе [врста вршке] кроз лакомицу. *Павл.* **в.** фиг. *забачено место.* — Неће ни теби лако бити у овој лакомици, гдје сједиш и господујеш. *Љуб.* **3.** покр. *врх раоника. Вук Рј.*

лâкомиц̄ē прил. *лакомо.* — Вуку се шутке, басрљаво, лакомице за хладом и зраком. *Божић.*

лакòмӣшљe с заст. *в. лакомисленост.* — Одликоваху се снажношћу, а не лакомишљем. *М 1867.*

лакòмишљен, -а, -о *в. лакомислен.* — Видео је да је у том било много лакомишљеног и смијешнога. *Крањч. Стј.*

лакòмишљенӧст, -ости ж *в. лакомисленост.* — Из његових назора просијевала [је] она ћачка лакомишљеност. *Коз. Ј.*

лâкомљ̄ењe с *гл. им. од лакомити се.*

лâкомнӣк м *лакомац.* — Одлучи да ће тај посао брзо обавити те ... штошта побирати и лакомнику бискупу бацити. *Шен.*

лâкомо прил. *на лаком начин, похлепно.* — Стадоше лакомо грабити принесено пиво и јестиво. *Јакш. Ђ.* Велике отпрте зјене лакомо сркаху боју. *Крањч. С.*

лâкомӧст, -ости ж *особина онога који је лаком, похлепност, грабљивост.* — Шта чини луда лакомост! *Уск.* Ту је за вјечност жигосана ... лакомост модерних људи. *Матош.*

лакòмрзан, -зна, -зно индив. *који је склон мрзњи.* — Моја им лакомрзна нарав нуди чисту љубав. *Божић.*

лакóмство с *в. лакомост.* — Тако овлада целом државом лакомство. *М 1867.*

лâкӧмчев, -а, -о *који припада лакомцу.* — То [је] знано лакомчеву оку. *Шен.*

лâкӧмчина и **лакòмчина** ж и м *аугм. од лакомац.*

лаконӣзам, -зма м грч. *краткоћа и језгровитост у излагању; сажетост, језгровит израз.*

лакòничан, -чна, -чно и **лакòничкӣ,** -ā, -ō = лâкōнскӣ *кратак, сажет, језгровит.* — Ипак нећу да будем тако кратак, тако лаконичан. *Наз.* Вратио [је] затворену карту с лаконичком изјавом. *Нов.*

лакòнички и **лакòнично** прил. = лâкōнски *на лаконичан начин, кратко, језгровито.* — Све је у реду, — одговори ... лаконички. *Том.* Рекао [је] ... лаконично: »Да, лепо је то бити Србин, али тешко!« *Чол.*

лакòничнӧст, -ости ж *краткоћа, сажетост излагања.* — Вијест је својом лаконичношћу дјеловала поразно. *Десн.*

лакòног, -а, -о *брз, хитар, чио.* — Како ова варница хитра била, тако и ја лаконога била! *Вес.* Ти си имао једну жену шепаву, а другу и одвише лаконогу. *Л-К.*

лаконòћāње с *гл. им. од лаконоћати.* — Остали су се мало одупирали, па се и они са пијаним лаконоћањем извукоше напоље. *Ћос. Д.*

лаконòћати, -āм несврш. индив. *говорити лаку ноћ.* В. пр. уз гл. им. лаконоћање.

лâкōнскӣ, -ā, -ō = лаконичан. — Послао [је] лаконски извештај: »Јајце ослобођено«. *Дед. В.*

лâкōнски прил. = лакòнички. — У њој је лаконски сажета мудрост народна. *Глиг.*

лâкопēв и **лакòпев,** ијек. лâкопјēв и лакòпјев м необ. *начин лаког певања; спремност, орност за песму.* — Имали су доста често осећање да ће се песме (у оном времену и оном лакопеву) готово сигурно запевати. *Михиз.*

лакопӣсац, -сца м ков. *писац који с лакоћом пише или који има лак стил.* — Невесињски је лакописац, како су говорили наши стари. *Скерл.*

лакопӣсачкӣ, -ā, -ō *који се односи на лакописце.* — Лакописачка хитрина Б. Ћопића ... потпуно узима маха. *ЛМС 1960.*

лâкопјēв и **лакòпјев,** ек. лâкопēв и лакòпев.

лакорèчив, -а, -о, ијек. лакорјèчив *који се са лакоћом изражава, речит.*

лакорèчивӧст, -ости, ијек. лакорјèчивōст ж *особина оног који је лакоречив, речитост.*

лакорјèчив, ек. лакорèчив.

лакорјèчивӧст, -ости, ек. лакорèчивōст.

лакòсан, -а, -о *који је лакога сна, који се буди на најмањи шум, којега је врло лако пробудити; који није у дубоком сну:* ~ човек. — Дубоко у ноћ ... када је била већ лакосана ... чула је ... како ... из очеве собе једнако долази шум, чак и гласови. *Станк.*

лакòсанӧст, -ости ж *особина онога који је лакосан.*

лакòскут, -а, -о необ. *који носи лаку, лепршаву одећу.* — Падаху овамо и сјене осамнаестога вијека и силуете лакоскуте јунакиње. *Ђал.*

лакòсрд, -а, -о *који се зачас расрди.* — — Али су у овом питању народи веома лакосрди. *И-Б Рј.* Чича Фирдуција [је] лакосрд. *Вел.*

лакòсрдōст, -ости ж *особина онога који је лакосрд.*

лâкōст, -ости ж *лакоћа.* — То је она беспримерна лакост којом се он [Змај] прилагођује туђем певању. *Нед.* У том осети неку лакост у души; као да му је ... спао сав терет с намучене душе. *Ранк.*

лакòта ж *лакоћа.* — Лијепо мјесто. Овдје ми је нека лакота на души. *Вес.*

лâкотан, -тна, -тно *лак, ведар, безбрижан.* — За своју ведрину ... и лакотно сачекивање брига имао [је] можда највише да захвали калуђерству. *Мил. Ж.*

лâкотно прил. *с лакоћом; пријатно.* — Знао је писати живахно и лакотно. *Павл.*

лакòћа ж **1.** *особина онога који је лак, онога што је лако; стање онога који се осећа лаким.* — Кораци на прстима и скокови имаху лакоћу летања. *Цес. Д.* Тај дан осети неку лакоћу у грудима. *Лаз. Л.* **2.** *олакшање; олакшица.* — Нема ... лакоће ни колајлука ни травки ни коси ни живу човјеку. *Андр. И.* **3.** *окретност, вештина, спретност.* — Пуковник је наједном изгубио своју лакоћу у опхођењу. *Торб.*

лакòуман и **лакòу̏ман,** -мна, -мно *лакомислен, неозбиљан; глуп, неразборит.* — Све [је] то увио у балзам и повоје лакоумне елоквенције. *Мар.* Како се слаже с овим мнијењем ваше лакоумно титрање с неискусном дјевојком. *Ков. А.*

лакòу̏мље с = лакоумност *особина онога који је лакоуман; лакоумни поступци.* — Могао би ... из лакоумља ... да дође међу конобаре. *Новак.* То своје лакоумље прегорко [су] платили. *Старч.*

лакòумњȉк и **лакòу̏мњик** м *лакоуман човек.* — Лакоумник и ласкавац ... опрека [је] пјеснику. *Шим. С.* Ја више волим ... оне златне лакоумнике и расипнике. *Петр. В.*

лакòумно и **лакòу̏мно** прил. *на лакоуман начин, непромишљено.* — Има у жене фиших и њежних осјећаја у које се не смије лакоумно дирнути. *Новак.*

лакòу̏мно̄ст и **лакоу́мно̄ст,** -ости ж = лакоумље. — Љутио [се] на њ због његове лакоумности. *Леск. Ј.*

лакр̀дија ж тур. **1.** *шала која прелази у бурлеску, у шеретлук, апсурдна, смешна, неозбиљна ствар или појава.* — Сремац се не устручава од лакрдија у стилу оне циркуске на крају »Вукадина«. *Матош.* С фурунцијама збијају лакрдије. *Петр. В.* **2.** поет. *нижа врста комедије са грубо карикираним личностима и ситуацијама, срачуната на јефтине шаљиве ефекте.*

Изр. да не дуљим лакрдију *да не причам појединости, да скратим причање.*

лакрдȉјање с *гл. им. од лакрдијати.*

лакрдȉјати, -ām несврш. *збијати шале, изводити несташлуке, лакрдије.* — Само су се дјеца смуцала постранце ... да могу слободније лакрдијати. *Бен.* Самари их како он хоће, увлачи их у своју игру, лакрдија с њима. *Глиг.*

лакрдȉјāш, -áша м пеј. **1.** *онај који збија лакрдије; неозбиљан човек.* — А људи се љуте, сматрајући га лакрдијашем с којим се не може озбиљно говорити. *Андр. И.* **2. а.** *писац лакрдија.* — Проглашен некад готово лакрдијашем, Нушић се ... издиже као реалист вишег типа. *Барац.* **б.** *глумац у лакрдији; шаљивац, засмејивач; дворска будала.* — Ја сам лакрдијаш једне далеке сиромашне принцесе. *Матош.*

лакрдијáшити, -дȉјāшīм несврш. *лакрдијати.* — Весео је, лакрдијаши много. *Донч.*

лакрдȉјāшкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лакрдијаше:* ~ поступак, ~ глума.

лакрдȉјāшки прил. *на лакрдијашки начин.* — Лакрдијашки [је] подражавала гибање неспретних кавалера. *Петр. В.*

лакрдијáштво с *лакрдијашка игра; лакрдијашки поступак.* — Њихово ... умијеће ... је пуно пута сличније лакрдијаштву неголи правој умјетности. *Коз. Ј.* Такво лакрдијаштво често [је] трагично. *Л-К.*

лакр̀дијица ж *дем. и ир. од лакрдија.*

лакр̀дȉјскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лакрдију:* ~ стил.

лакр̀дисати, -ишēм несврш. *в. лакрдијати.* — Цар се шали и лакрдише само! *М 1867.* Лакрдише и грохотом се смије. *Јурк.*

лâксатӣв, -а и **лаксàтӣв,** -и́ва м лат. мед. *средство за прочишћавање пробавних органа.*

лâксӣр, -и́ра м лат. *пролив.* — Кажи лекару да ти да штогод на ласкир. *Јаки. Ђ.*

лâктање с *гл. им. од лактати се.*

лактáти м мн. (јд. лâктāт, -áта) хем. *соли млечне киселине.*

лâктати се, -ām се несврш. **1.** *лактовима себи пробијати пут; гурати се.* — Овај се проби лактајући се. *Франг.* За њима се гурала и лактала читава гомила чељади. *Андр. И.* **2.** фиг. *безобзирно се пробијати у животу.* — А ти нећеш да се лакташ, савијаш кичму, покорно слушаш. *Пол. 1958.*

лâктача ж анат. *лакатњача, лакатна кост. Р-К Реч.*

лâктāш, -áша м *онај који се лакта, који се безобзирно пробија у животу.* — Човек дрзак, лакташ. *Кал.* Лакташи што су се олако везали за револуцију ... покушавали су опет да се снађу. *Лал.*

лактáштво с *особина и поступак лакташа.* — Знао је да без лакташтва нема ништа ни у једној грађанској политичкој странци. *Риб.*

лáктити се, лâктӣм се несврш. необ. *мешати се (у што), уплитати се.* — Да се жене гурају у војнике, као што се боче и лакте у друге... послове. *Матош.*

лактóза ж хем. *млечни шећер.*

лáктомéтар и **лáктометар,** -тра м *справа за одређивање масноће млека.*

лакýна ж лат. *празнина; недостатак.* — Извјесно крупне лакуне у образовању ... дјело су поратних матура и убрзаних школских система. *Уј.*

лàкшати, -ā̏м несврш. *чинити некога лакшим; разгаљивати.* — Пјесма звона на звонику у ускрсном јутру дизала [је] село, умиривала га, ведрила и лакшала. *Вил.*

лáкшē и **лáкше** *комп. од лако.*

лáкшӣ, -ā̏, -ē̏ *комп. од лак.*

лāла м тур. *турски великаш; султанов дворанин.* — фиг. Чекале га [медведа Брунда]... придворице и лале. *Наз.*

лáла[1] ж тур. бот. *биљка луковача из пор. љиљана, дугог сабљастог листа и крупног цвета, тулипан* Tulipa gesneriana. *Сим. Реч.*

Изр. као бела ~ (ће учинити то) *без одлагања, мораће (учинити).*

лáла[2] м **а.** покр. *назив од милоште за брата или старијег мушкарца у кући.* — Једаред, богме, ево збиља нашег лале. Дошао из општинске куће. *Ад.* **б.** (Лала) *шаљив назив за Војвођанина.*

лалáкати, лàлā̏ēм несврш. необ. *бучно певати неку мелодију понављајући ла-ла-ла.* — Загрљени, у ланцу пијаног весеља, људи лалачу марш. *Пол. 1959.*

лāле непром. у изразу: лале-миле (миле-лале) *пријатељски, фамилијарно; попустљиво, с нарочитом наклоношћу.* — Све ви нешто лале-миле, братимите се, браните једни друге. *Ћоп.* Са свима он... слатко, медено... миле-лале. *Донч.*

лáле, -ета с бот. покр. *лáла*[1]. — За главом јој задјевено лале. *НПХ.*

лáлинскӣ, -ā̏, -ō̏ *који се односи на Лале:* ~ простодушност, ~ прича.

лàлока ж (обично мн.) *вилица, чељуст; губица, њушка.* — Сијевну њему око. Задрхта лалока. *Кол.* И зар ће скотске лалоке погане нашим мрсом халапљиво мастити? *Кул.*

лáма ж тал. покр. **1.** *метална карика, гривна.* — О рамену зелену латинку, на њој девет сребрнијех лама. *НП Вук.* **2.** *лимен суд, канта.* — Мајка музе. У широку ламу млазови се усијецају и нараста пјена. *Ћон.*

лáма[1] ж шп. зоол. *теглећа брдска животиња из пор. камила, која живи у Јужној Америци* Lama glama. *Терм. 4.*

лáма[2] м *свештеник тибетанских будиста-ламаиста.*

ламаȉзам, -зма м *тибетанска секта будизма, раширена међу монголским народима.*

ламàнтӣн, -и́на м фр. зоол. *врста воденог сисара из реда сирена* Manatus latirostris. *Финк.*

лáмāње с *гл. им. од ламати.*

лáмāр м покр. *онај који прави или продаје ламе, канте.* — Мислила си да ће лећи Црногорци, да ламари преко њих иду. *Лоп.*

ламàтати, -ā̏м несврш. *млатарати, махати.* — Немојте ламатати крилима без разлога. *Крањч. Стј.*

лáмати, лâмāм несврш. **1.** *в. ломити.* — Страшне муке стале су сада ламати његову душу. *Ћал.* **2.** *в. ламатати.* — Стадох ламати рукама као да пливам. *Ков. А.* ~ **се** *ломити се, кидати се.* — Почела се жестити... узвишеним гласом, који се стао ламати у кашљу. *Том.*

лáмбора ж покр. *посуда за млеко.* — Кад је процијеђивала млијеко, преврну јој се ламбора. *Ков. А.*

ламѐла ж тал. **1.** *танак (метални или др.) листић.* — На доњој страни клобука налазе се радијално поређани листићи (ламеле). *Бот.* **2.** груђ. *бетонски подупирач бране.* — Ископани [су] сондажни бунари за темеље ламела. *Дав.*

ламѐнтāтор м *онај који ламентира, јадикује.* — Матоша... загребачког ламентатора Грича... требало је увести после толико година у српску књигу. *Михиз.*

ламентáција ж лат. **1.** *жалопојка, јадиковање, тужаљка.* — Али га није сметало да уз своје ламентације прожваче слатке залогаје. *Ков. А.* Онда би прочитао ... каку бенасту Вертерову ламентацију на свет, на људе, на небо и бога. *Лаз. Л.* **2.** црквр. *тужна песма која се пева у одређене дане и у одређеним приликама.* — Он је пјевао само псалме и ламентације. *Ћал.*

ламентúрати, -ѐнтӣрām и **лàментовати,** -тујēм несврш. *јадиковати, нарицати; писати ламентације.* — Ти су се студенти изродили у... пискарала која ламентирају о својој и о народној судбини. *Крл.* Па онда напао ламентовати и тужити се на свет. *Лаз. Л.*

лáмпа ж нем. **1.** *светиљка са фитиљем и резервоаром за петролеј, карбит или др. материјал за осветљавање; светиљка са уре-*

ђајем за електричну расвету: петролејска ~, улична ~, џепна ~, стона ~. — фиг. Сребрна је ноћца стигла, утопљену лампу дигла из језера, из дубока. *Наз.* **2.** *електронска цев* (*у радио-апарату и др.*).

Изр. са лампом (са свећом) тражити (некога) *узалудно тражити некога*; упалила му се ~ фам. *сетио се, схватио је.*

лампа́да ж тал. *кандило.* — Пред иконом храмовном светлуцаше ... »неугасима лампада«. *Ранк.* Слика испод које виси уљена лампада. *Војн.*

ла̀мпаз и **ла̀мпас** м фр. *трака* (*црвена, златна и др.*) *дуж спољашње, ваљске стране ногавица на панталонама, хлачама* (*на неким униформама*).

ла̀мпати, -а̄м несврш. покр. *севати.* — Видиш како лампа! *Војн.*

ла̀мпаџија и **ла̀мпа̄џија** м *онај који пали лампе, светиљке.* — Купе се око лампаџије који пали лустере. *Дим.*

ла̀мпа̄ш м мац. нар. *лампа, фењер, светиљка.* — Гдје су нам стара времена? ... Тражите их с лампашем. *Шен.*

ла̀мпин, -а, -о *који се односи на лампу*: ~ светлост, ~ штит.

ламп|и̏бон, -она м фр. *висећа лампа у разнобојном папиру*; *улична светиљка са штитом, сенилом.*

ламп|и̏онада ж фр. *ноћна свечаност с поворком у којој се носе запаљени лампиони*: исп. бакљада. — Навече је приређена лампионада. *Десн.*

ламп|и̏бски, -а̄, -о̄ *који се односи на лампионе*: ~ светлост, ~ шаренило.

ламп|и̏бски прил. *попут лампиона.* — Вукла [дјевојка] са собом ... празне дане, вукла град треперав, лампионски шарен и зујав. *Сим.*

ла̀мпист(а) м жел. *онај који пали лампе на скретницама и др.* — Треба да обухвата не само маневристе и скретничаре, већ и ... чуваре пруга, ламписте. *Лапч.*

ла̀мпица ж *дем. од лампа.* — фиг. Најволио [је] ... дувати у »лампице« маслачка и »гасити« их. *Гор.*

ламп|и̏чак, -чка м *дем. и презр. од лампа.* — Око стотину лампичака као да гледа стотине наоштрених очију у њега. *Бег.*

ла̀мпреда и **ла̀мприда** ж зоол. *лакерда. Деан. Рј.*; *Бен. Рј.*

ла̏н м **1.** бот. *једногодишња зељаста биљка с влакнастим стаблом и семенкама богатим уљем* Linum usitatissimum; *општи назив за биљни род* Linum. **2.** *предиво добивено прерадом те биљке*; *ланено платно и одећа од њега.* — Милијуни сељака ... носе лан и конопљу. *Гор.*

Изр. Богородичин ~ бот. *ланилист* Linaria vulgaris; дивљи ~ бот. 1) *ланилист* Linaria vulgaris; 2) *врста лана* Linum perenne; трла баба ~ *в. уз баба* (*изр.*).

ла̀нād ж *зб. им. од лане.*

ла̀нак, -нка м бот. **а.** *назив за неке биљке из пор. крсташица* Calepina irregularis *и* Camelina sativa. *Сим. Реч.* **б.** *род полупаразитних зељастих биљака* Thesium *из пор.* Santalaceae. *ЕЛЗ.*

ла̀нā̄р, -а́ра м *онај који се бави гајењем лана. Деан. Рј.*

ла̀нара ж *фабрика, творница за прераду лана.* — Управни одбор ланаре кудјељаре ... расписује [конкурс]. *Вј. 1960.*

ланá́рство с *гајење и прерада лана. Р-К Реч.*

ла̀нац, -нца м (ген. мн. ла̀нāца̄) **1. а.** *низ металних карика, проденутих једна кроз другу* (*за везивање, причвршћивање и сл. или као украс*). — Ви [ћете] нас као медвједа на ланцу водити. *Коз. Ј.* На грудима златан ланац, на руци два тешка златна прстена. *Андр. И.* **б.** (обично мн.) *затворенички, робијашки оков*; фиг. *ропство.* — Поносни народи наши нису трпјели ланца. *Ћоп.* **2.** фиг. **а.** *у круг распоређени гонионци обруч.* — Ланац се ... стеже све више ... очекујући ... да наиђемо на траг. *Ранк.* **б.** *дуг низ нечега.* — Читав један ланац малих удеса и снова. *Бег.* **в.** војн. *низ бораца распоређених на одређеном одстојању, простору.* — Војници [се] ... сврсташе ... у ланац. *Неим.* **г.** *планински венац.* — Све од Винодола па до Каства града вуче се ланац високих гора. *Кум.* **3.** *мера за површину ораће земље* (*обично 2000 квадратних хвати*). — Момак наочит, с доста ланаца земље. *Пол. 1963.* **4.** *мера за дужину* (*10 м*). *Р-К Реч.*

Изр. водити (држати) на ланцу (некога) *држати у слепој послушности*; пустити с ланца (некога) *оставити без икаква надзора и стеге, распустити.*

ланга̀ратн, -а̄м несврш. *в. ландарати* (*1а*). — Равно укосо испружио тијело и лангарао ногама. *О-А.*

ла̀нгуст м и **ла̀нгуста** ж фр. зоол. *морски рак, јастог.*

ла̀нда ж покр. *кришка, одрезак.*

ла̀ндав, -а, -о *брбљив, блебетав.* — Као да се опет наставило ... официјално отакање тих ландавих молитава. *Божић.*

ла̀ндā̄ње с *гл. им. од ландати.*

ландā̀рало с и м *онај који ландара, трчкарало, тумарало. Р-К Реч.*

ландā̀рā̄ње с *гл. им. од ландарати.*

ландàрати, -ām несврш. **1. а.** *размахивати нечим, покретати нешто тамо-амо, млатарати.* — Она је играла чардаш одижући сукње и ландарајући њима. *Куш.* **б.** *клатити се; висити лабаво, опуштено (о одећи).* — Низ леђа јој ландарају витице као мишји репићи. *Моск.* Склизнуо би погледом по себи, по официрској униформи која је ландарала на њему. *Поп. Ј.* **2.** *брбљати, блебетати.* — Блебетала лажљива ... само ландарају и блебетају ... заправо пишу безобразлуке. *Крл.* **3.** *ићи тамо-амо без циља, тумарати, мотати се.* — Тако је Миле проводио вријеме ландарајући око куће. *Поп.*

ландàти, -ām несврш. покр. *в. ландарати (2 и 3).* — Хлапимуха каже се човјеку вјетрењаку који много ланда језиком. *Вук Рј.* С нимфама ћу међутим у друштву по каналу ландат. *Марет.*

ландàуер м нем. *врста кочије, фијакера.* — Двориште бијаше пуно ... фијакерских ландауера. *Том.*

ландѝште с покр. *в. плàндиште. Вук Рј.*

ландõв, -òва м зоол. *врста речне рибе, буљов* Aspius rapax. *Бен. Рј.*

ландовàти, -дујēм несврш. *тумарати, скитати се.* — Или сам самотан животарио у засеоку или као вјечни Жидов ландовао по свијету. *Шен.*

ландовѝна ж покр. *назив за врсту морских риба (хрскавичне рибе). Бен. Рј.*

ландоха́нити (се), -òхāњим (се) несврш. *ленчарити, беспосличити.* — Шта се ландохани и беспослен скита около. *Нам.*

ла́ндра ж покр. **а.** *мрена на оку.* — Тужна [је] као поглед ока које је превучено сувом ландром. *Петр. В.* **б.** *опна, кожица.* — У ландри се сало суши. *Вук Рј.*

ла́ндравац, -авца м *онај који ландра. Бен. Рј.*

ла́ндрāње и **ла̀ндрāње** с *гл. им. од ландрати.*

ла́ндрати и **ла̀ндрати,** -ām несврш. *в. ландарати (3).* — Сваки складан човјек мирује обноћ, а ти ландраш како просјак. *Војн.*

ла̀ндрӣн, -и́на м зоол. *врста чапље* Ardea cinerea. *Бен. Рј.*

ла́не, -ета с *младунче срне или кошуте.* — Из грма искоче два ... ланета с бијелим пикњама по ребрима. *Коз. Ј.* фиг. хип. Ала љубиш, моје лане, ала грлиш славно! *Радич.*

ла́не прил. = лани *прошле године.* — Слаби смо грунташи, лане нас побио лед. *Том.* Године неродне. Преклане мишеви, лане суша. *Ад.*

ла̀нен, -а, -о *који је од лана:* ~ платно, ~ рубље, ~ уље.

ланенòкос, -а, -о *који има косу сличну лану.* — У сусрет јој долази он, ланенокос, модроок. *Сим.*

ланѐува ж бот. *биљка из рода лукова* Allium victorialis. *Сим. Реч.*

ла̀нешце и **ланѐшце,** -а и -ета с **1.** *дем. од ла̀не.* **2.** зоол. *врста инсекта, кукца* Nebria. *Бен. Рј.*

ла̀ни и **ла́ни** прил. = лане. — Лани је то био мој посао. *Грг.*

ла̀нӣк, -а и **ла̀нӣк,** -и́ка м бот. *лан плаветни* Linum austriacum. *Р-К Реч.*

ла̀нилист и **ла̀нилист** м бот. *род трајних једногодишњих биљака из пор. зевалица* Linaria. *ЕЛЗ.*

ла̀нита с мн. арх. *образи, лице.* — Зар се ником не зажеле ... да приљуби свој образ врео овим беломлечним ланитима. *Шапч.*

ла̀нѝште с *њива на којој је био лан. Вук Рј.*

ла̂нка ж *лан, струк лана.* — Од оне малене биљке ланке добијамо, окром лепе жице за предиво и платна, још и уље. *М 1867.*

ла̀новац и **ла̀новац,** -овца м бот. *врста лана, новозеландски лан. Бен. Рј.*

лансѝрāње с *гл. им. од лансирати.*

лансѝрати, лàнсӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *избаци(ва)ти помоћу нарочитих уређаја, покренути, покретати одређеном путањом:* ~ ракету, ~ сателит, ~ торпедо. **2.** фиг. *пустити, пуштати у промет, оптицај, примену; пронети, проносити, прошири(ва)ти:* ~ новчанице, ~ моду. — Ти си лансирао једну ... верзију. *Крл.* Причаће вицеве које је он лансирао. *Б 1958.*

ла̀нсӣрка ж *цев за лансирање торпеда.*

ла̀нсӣрнӣ, -ā, -ō *који служи за лансирање:* ~ цев, ~ уређај.

ла̀нскӣ, -ā, -ō *в. ланьски.* — Час проклињем лански по сто пута. *Њег.*

ла̀нтāн, -а́на м грч. хем *један од ретких метала* (La), *у елементарном стању растегљив и бео. ЕЛЗ.*

ла̀нтёрна ж тал. покр. *светионик, лучко светло, фењер.* — Лантерна стара жуто свјетло баца. *Фран.*

ла̀нтӣна ж тал. брод. *мотка привезана уз јарбол да носи једро.* — Врхове окренемо једроносних лантина мору. *Марет.*

ла̀нтра ж покр. *в. ландра. Бен. Рј.*

ла̀нути, ла̀нēм сврш. **1.** *гласнути се, огласити се лавежом, залајати.* — Пас ланe тихо басом и устреми се на ланцу. *Кал.*

фиг. Да неко из потаје не лане пушком? *Вуков.* **2.** фиг. погрд. **а.** *проговорити, проговорити.* — Који то од вас лану да сам ја четник? *Бан.* Ако још нетко што лане, дат ћу га затворити у бувару! *Бен.* **б.** *несмотрено што изрећи, одати непромишљено неку тајну;* исп. изланути се. — Ко би знао гдје сам ја то лануо, гдје сам бубнуо? *Јоп.* И пази, како ти рекох, да што не ланеш. *Сим.*

ла́нути, ла̀нē свршн. (безл.) *в. лакнути.* — Дај, Анко, проговори, да ми гране из гласа твога сунце, да ми лане. *Марк. Ф.*

ла̀нцāна ж тал. *дуго уже којим се извлаче мреже потегаче и сл.* — Ej боље, ви тамо!... Заостали сте за трећи дио ланцане. *Новак.*

ла̀нцāрда ж зоол. покр. *риба плавица, скуша. Деан. Рј.*

ланцѐта ж фр. *хируршки нож.* — Кад је доктор ударио ланцетом на жилу, дуго се није показала крв. *Бал.*

ла̀нцетаст, -а, -о *сличан ланцети.* — Лишће је ланцетасто, рескасто и на кратким петељкама. *Тод.*

ла̀нцман м нем. нар. *земљак.* — Но као ужем »ланцману«, мом Шушњарчанину, ја ћу вам позајмити десет франака. *Кол.* Нисам видио очајнијег робијаша од мог »ланцмана« Габре Циганина. *Чол.*

ла̀нчан, -а, -о (обично одр.) **1.** *који се односи на ланце, који у свом склопу има ланце:* ланчани зупчаници, ланчани мост. **2. а.** *који је у виду ланца, у непрекидном утврђеном низу:* ~ производња. — Брзо је организован ланчани систем преношења воде кофама из руке у руку. *Пол. 1958.* **б.** *који се развија у непрекидном низу, у којему нове појаве изазивају продужавање процеса:* ~ реакција, ~ распадање атома, ланчана хапшења.

ланча́нац, -нца м *ланчаст бод у везењу.* — Једни су везови крстаци... а други... ланчанац. *Баб.*

ланча̀нӣк, -ика м (самостално или уз реч »мост«) *мост који се држи на ланцима, ланчани мост.* — Тик казалишта [у Прагу] почиње жељезни ланчаник мост. *В 1885.*

ланча̀ннца ж грађ. *сплет ланаца на ланчаном мосту.* — Висина челичних стубова који носе ланчаницу износи 168 метара изнад воде. *Пол. 1958.*

ла̀нчано прил. *у виду ланца, у међусобно повезаном низу.* — Ако се производи ланчано, по линији, онда од једног јединог радника зависи читав ток производње у сваком моменту. *Пол. 1950.*

ла̀нчанӧст, -ости ж необ. *ланчана повезаност.* — Свуда широм још поробљене Африке искрсавају нови импулси једног процеса чија историјска закономерност ствара често и несвесну ланчаност. *НИН 1959.*

ла̀нчаст, -а, -о *који је налик на ланац.* — Ми смо појава ланчаста смена, кӧ топлота, хладноћа и лед. *Кош.*

ла̀нчасто прил. *на ланчаст начин, у виду ланца, ланчано.* — Главно је... да нам читав састав личи на низ карика ланчасто повезаних. *Т. књ.*

ла̀нчати се, -а̄м се несврш. необ. *настављати се, повезивати се у ланцу.* — Стално, устопице наметнут [је] свету наше пажње новим и новим беочузима свога дела које се ланча, заокругљује. *Михиз.*

ланчѐњāк, -а́ка м *в. ланчаник. Бен. Рј.*

ла̀нчина ж *аугм. од ланац.* — Око врата навалио златну ланчину. *Матош.*

ла̀нчић, -а и **ла̀нчӣћ,** -и́ћа м *дем. од ланац.*

ла̀нчуга ж *аугм. и пеј. од ланац.* — Носе... једва мало шкрипућући чекрцима и звекнувши који пут ланчугама од сто центи — вагоне, шине, неке панцире. *Петр. В.*

ла̂нца ж тал. заст. *копље.* — Коса и ланца у ваљаним рукама доста је опасно оружје. *Јакш. Ђ.*

ла̀њац, -њца м зоол. *врста јелена, јелен лопатар (лопаташ)* Dama dama. *Финк.*

ла̀њак, -њка и **ла̀њӣк** м бот. *в. ланак. Бен. Рј.*

ла̀њскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на прошлу годину, који се догодио лане, прошлогодишњи.* — Ти сад узми ону котарицу што сам је о лањској берби... купио. *Јакш. Ђ.* Запамтит ћу их као и лањски облак. *Вел.* Изр. маре (брига њих) за то као и за ~ снег *нимало не маре.*

ла̏п[1] м *мека земља која се улеже под ногама; расквашена земља, блатно, кашасто тло.* — Напето је... буљила... како... долазе с оног краја улице, западају у лап и ломе се онде. *ЛМС 1951.*

ла̏п[2] м бот. *листић чашице цвета, чашични листић.* — Бјеше оно слатко доба... кад се жути и црвени крошња стабла... и лап пада с кокорчике. *Наз.*

ла̏п[3] *в. хлап*[1].

ла̏пав, -а, -о *размекшао од влаге, расквашен; влажан.* — Један прхут лапавог снијега тонуо је лелујаво и стопио се напокон у капљичаву звијезду. *Божић.* Не спавају ноћне шихте радника у лапавим окнима. *КН 1959.*

ла̏павица ж **а.** *ситна киша са снегом.* — Дошао [је] с њом по киши и лапавици. *Л-К.* Мрачну ноћ, мокру од лапавице,

шиба ветар. *Ђос. Д.* **б.** *расквашен снег с блатом и водом.* — Снег се држао до подне, а онда настала лапавица. *Ђос. Б.* Гацам лапавицом и спотичем се. *Марк. М.*

ла́пак, -пка м **1.** анат. *грлени залистак, језичак* lingula. *Батут.* **2.** *језичац у писку на гајдама. Рј. А.*

ла̀пак, -пка м бот. *биљка из пор. главочика, боца, чичак* Xanthium strumarium. *Бвн. Рј.*

ла̀па̄лије ж мн. нем. *безначајне ситнице, трице. Бен. Рј.*

лапа̀рав, -а, -о *који много лапара, брбљав, блебетав.* — Иако су у свему лапарави, у томе би случају ћутали. *Јакш. Ђ.*

лапа̀рало с и м *брбљивко, блебетало.* — Међу вама има лапарала. *Вас.*

лапа̀ра̄ње с *гл. им. од лапарати.*

лапа̀рати, -а̄м несврш. **1.** *причати којешта, брбљати, блебетати.* — Што ћу да ти подрежем језик, што пред млађима лапараш! *Дом.* А сада неће више лапарати, јок! *Божић.* **2.** *ландарати (1б).* — Сваки шав им је зинуо и закрпе им лапарају изнад голотиње. *Лал.*

лапа̀рљив, -а, -о необ. *који радо лапара, брбљив.* — Шта ћеш ти њој кад је лапарљива! *Вес.*

ла̀па̄т, -а и **ла̀пат,** -пта м *куцај, откуцај крвотока, било.* — фиг. Разиграна се машта прислања к њој [Учки] као да... прислушкује њену даху, лапту и јеку. *Цар Е.*

ла̀пат, -пта м **1.** *комад земље, њива.* — Продао и задњи лапат што је имао свога, па се иселио. *О-А.* **2.** *хрпа; слој.* — Било је већ за педаљ снијега и на њ су се слијегали све нови и нови лапти. *Шимун.*

ла́пати, ла̄пам несврш. *уједначено ударати.* — Из топла перјана кревета слушају задовољни укућани тиктакање дуварског сахата, кишу како лапа у прозоре. *Срем.*

ла̀патке, -та̄кā ж мн. *желудац у преживара, бураг. Вук Рј.*

лапа̀тљив, -а, -о *који једва чека да проговори, говорљив; ужурбан, задихан.* — Из тисућу грла... зашумори... преструвљени, лапатљиви шапат. *Божић.*

лапа̀тљиво прил. *ужурбано, задихано.* — Кога тражите? — престраши се Пера ... — Свеца ми, баш тебе! — лапатљиво ће Окарина. *Божић.*

ла̀паци, -ата̄кā м мн. *лапатке. Бен. Рј.*

ла̀пацка ж *дашчица, лопатица на млинском колу.* — На тромој води пригнуо се млин... Његове старе лапацке на колу једва се држе трошних моторуга. *Наз.*

ла́пети, -и́м, ијек. ла́пјети, несврш. *в. хлапети.*

ла̀пидара̄н, -рна, -рно лат. **1.** *који се односи на камен; уклесан у камен:* лапидарни споменици. **2.** *сажет, језгровит, збијен.* — Свој суд... искаже једном двема лапидарним реченицама. *Цвиј.* Музикалношћу лапидарног израза он је [Крањчевић] прва наша савремена литерарна снага. *Матош.* **3.** *незграпан, тежак као камен.* — Његов је удар тежак и лапидаран: његове руке почеле су цијепати клавијатуру као сјекире. *Крл.*

лапѝда̄рӣј, -ија и **лапѝда̄ри̏јум** м лат. *збирка камених споменика.*

ла̀пида̄рно прил. *на лапидаран начин, сажето, језгровито.*

лапида̄рно̄ст, -ости ж *особина онога што је лапидарно.* — Брзина и лапидарност цртице одговара афористичком електрицитету. *Матош.*

ла̀пимуха *в. хлапимуха.*

ла́пис и **ла́пис** м **1.** хем. *нитрат сребра* lapis infernalis. **2.** покр. *оловка, писаљка.* — Дајте ми лапис (плајваз)! *Нен. Љ.*

ла́пјети, -пӣм, ек. ла́пети.

ла̀пнути, -нём *свр. према лаптати.* — Ђаво ме је терао, два трипут сам лапнуо да скрнем из ње. *Лаз. Л.* Усне му тек лапнуше. *Божић.*

ла̀пор м мин. = лапорац *врста глиновитог кречњака, вапненца, који се употребљава за производњу цемента.*

ла̀порасти, -а, -о *који садржи лапор:* лапорасти слојеви, ~ тло.

ла̀порац, -о̄рца м мин. = лапор.

лапо̀рача ж *земља у којој има лапорца.* — Најбоље напредује [јабука] у дољама, на кречуши и лапорачи. *Тод.*

ла̀пот м етн. *некадашњи обичај убијања стараца. Бен. Рј.*

лапр̀дати, -а̄м несврш. вулг. *блебетати, ландарати.* — Празну сламу може да млати и језик да јој лапрда до миле воље. *Богдан.*

ла̀птати, ла̄пћем несврш. **1. а.** *похлепно и шумно јести или пити; локати.* — Онда у гомили иду вукови на извор-водицу црну, црну да лапћу воду. *М-И.* **б.** *шумно се склапати и расклапати (о уснама).* — Чуло се како лапћу усне и нестају супе, како тандрче кашика. *Лал.* **2. а.** *ландарати.* — Лабави тозлуци, рђаво закопчани, лапћу око нога. *Ђор.* **б.** *бурно куцати, ударати.* — Срце [јој је] лаптало као бат. *Креш.* **3.** *падати у крупним пахуљицама (о снегу).* — Снијег је лаптао ријетким перинама. *Божић.*

лàпћати, лàпћēм несврш. покр. пеј. *ићи тешко дишући (од умора, врућине).* — Сваку јој је вечер одлазио на ограду и лапћао натраг као пас уморан и насићен. *Божић.*

лàптаци, лàптāкā м мн. покр. *подножњаци на разбоју. Р-К Реч.*

лâрва ж лат. **1.** зоол. = личинка *ступањ развитка неких животињских организама (црва, инсеката, водоземаца и др.), на којем се организам ослободио опница зачетка, али се разликује од завршних облика своје врсте.* **2.** *в. ларфа.*

ларвèнӣ, -ā, -ō *који се односи на ларву (I).* — Слободни ларвени ступањ, као код риба и водоземаца, овде не постоји. *Станк. С.*

лâрвин, -а, -о *који припада ларви, који се односи на ларву:* ~ омотач. — Отолит се састоји из једног језгра које се почиње формирати још за време ларвиног путовања преко океана. *Петр. М.*

лâрвица ж *дем. од ларва.*

лâрго и **лâргo** прил. тал. муз. **а.** *сасвим лагано.* **б.** (у именичкој служби) м *сасвим полаган темпо.*

лâри, лáрā м мн. лат. *кућни духови, душе предака (у веровању старих Римљана).*

ларѝнгāл, -ála м лат. фон. *глас који се твори уз суделовање гркљана.*

ларингѝтис и **ларингѝтис** м грч. мед. *запаљење, упала грла.*

ларингòлог м грч. мед. *лекар специјалист за болести грла.*

ларифáри с тал. *брбљарија, бесмислица, тандара-мандара.* — Буди паметан, немој срдити пресвијетлога! — зашапће наивно ... Све ти је то ларифари. *Цес. А.*

лâрма ж нем. **1.** *више истовремених неразговетних гласова, бука, галама.* — У кујни наста ларма и врева, мислио би човек кућа се сруши. *Дом.* Почеше се пропињати на прсте да боље виде, гурајући се при томе и правећи ларму. *Куш.* **2.** покр. *узбуна, аларм.* — Наскоро па и звона ударише на ларму [због пожара]. *Јаки. Ђ.*

лâрмāње с *гл. им. од ларматн.*

лâрмати, -ām несврш. *подизати, правити ларму, галамити.* — По дану, док су други бучили и лармали, лежао је сваки дан мирно и спокојно. *Мишк.* Нисмо много пили, а нисмо ни много лармали. *Сек.*

лàрмача ж покр. заст. *направа по којој се ударало батићем ради подизања узбуне у селу.* — Узлупаше се лармаче, скочи све Прљево. *В 1885.*

лâрмација м *онај који подиже, прави ларму; букач.* — Либерали су били лармације и демагози. *Јов. С.*

лâрмāцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на лармације.* — Његова је кураж била, истина, лармацијска и театрална, али баш зато и имала утицаја на ширу публику. *Јов. С.*

лâрмāцијски прил. *са много ларме, бучно, букачки.* — Предао се ... некој раздрљеној слободи о којој је лармацијски писао својима. *Сек.*

лâрмица ж *дем. и еуф. од ларма.* — Младић ... певуцка нешто кроз зубе, не нарочиту неку песму, него тако, једну танку лармицу због среће. *Сек.*

ларпурлàртизам, -зма м фр. *уметнички правац који проповеда независност уметности од друштвених прилика, »уметност ради уметности«.*

ларпурлàртист(а) м *присталица ларпурлартизма.*

ларпурлартѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ларпурлартизам и ларпурлартисте:* ~ правац, ~ естетика.

лâрфа ж лат. варв. *маска, кринка, образина.* — Имутка немаш — та твоја ларфа такођер неће бити до свршетка вијека лијепа. *Ђал.*

лâс м дијал. *в. влас.* — Поштењаковић да му нема пара, не би човјеку на лас стао. *Коз. Ј.*

лáса ж *хип. од ласица.* — Ласо, ласичице, поздравили те наши миши, да ти одгризу уши. *Вук Рј.*

лâсан, -сна, -сно *који има изгледа за нешто, способан за нешто.* — Снахо наша, дилбер Софијано! Јеси л' ласна, хоћеш пребољети? *Вук Рј.*

лâсаи, -сна, -сно *в. лак.* — Кад прождереш зрно ... ћутиш се ласан ка' перо! *Мат.*

лàсāње с *гл. им. од ласати.*

лâсаст, -а, -о *који је налик, који подсећа на ласицу.* — Небо се осјаји ласастом бојом. *Божић.* Иста, иста она! ... чак и оно жутило с наличја и смеђа боја при дну репа ... Оздо нешто ласаста. *Вуј.*

лàсати, -ām несврш. *трчати, касати.* — Педесет и шест му је година, а ... ласа да је милина, као младић се извлачи уз брану. *Дав.*

лáсац, -сца м зоол. *врста инсекта, кукца* Nacerdes. *Бен. Рј.*

лâсић м *ласичић.* — У леглу спаваху ... мали ласићи. *Шант.*

лâсица ж зоол. *животиња из реда куна* Putorius nivalis. *Терм. 4.*

ла̏сичаст, -а, -о *сличан ласици.* — Састала сам се горе ... с оним ... дјечаком ласичаста лица. *Торб.*

ла̏сичић м зоол. *младунче ласице. Вук Рј.*

ла̏сичица ж *дем. од ласица.* — Ласо, ласичице! *Вук Рј.*

ла̏сич(и)јӣ, -ā, -ē *који се односи на ласице*: ~ јама, ~ кожа.

ла̏ска ж *претеране похвале; неискрене лепе речи.* — Жена, и кад не воли свога мужа, она воли ласку и умиљавање његово. *Јакш. Ђ.* Она гримизно поцрвени, неприправна за ову врсту ласке. *Божић.*

ла̏скав, -а, -о *пун хвале, ласке, похвалан.* — Кватерник је волио ласкаве оцјене. *Нех.* Кад бисте истину казали, она не би била ниуколико ласкава за ме. *Лаз. Л.*

ла̏скавац, -āвца м *онај који ласка коме.* — Ја нисам плаћени говорник ... ни удворица ... ни ласкавац господина Домаћинског. *Крл.*

ла̏скавица ж *она која ласка коме.* — Било ти, ласкавице, по вољи! *Шен.*

ла̏скавичин, -а, -о *који припада ласкавици.*

ла̏скаво прил. *похвално, повољно; удворички.* — Скерлић се ласкаво изразио у погледу уметничке стране [те књиге]. *Т. књ.* И напомену ласкаво да је он писац оног чланка. *Уск.*

ла̏скавōст, -ости ж *особина онога што је ласкаво; љубазност.* — Лепо, лепо, господине Антонио! — рече ђенерал обичном својом ласкавошћу. *Јакш. Ђ.*

ла̏скāвчев, -а, -о *који припада ласкавцу.*

ла̏скāње с *гл. им. од ласкати.*

ла̏скатељ м заст. *ласкавац.* — Посрну, осиромашене, изгубе своје ласкатеље. *Нен. Љ.*

ла̏скатељскӣ, -ā, -ō *који се односи на ласкатеље.* — Ласкатељског гласа не сазнасте дражи. *Панд.*

ла̏скати, -ам несврш. **1.** *претеривати у похвалама пред оним који се похваљује, неискрено хвалити некога у његовом присуству.* — Ласкати значи готово толико колико лагати. *Шен.* Управо, покушавали су да му ласкају, јер он је сва њихова ласкања ... одбијао са презрењем. *Андр. И.* **2.** (понекад безл.) *пружати задовољење амбиције, сујете, годити, пријати.* — Клариневима је у неку руку ласкало да се млади Ратковић уз њих привезао. *Коз. Ј.* Карцову је ласкало да га кнез Милан уводи у своје тајне планове. *Јов. С.*

ла̏сно прил. **1.** *в. лако.* — Тер се ласно растадоше с' сунцем, заточници мријет навикнути. *Маж. И.* Причао је ... како се човјек може ласно обрукати, ако добро не пази. *Лаз. Л.* **2.** *радо, с лашћу, с уживањем.* — Домаћу лозу свога газде не би тако сласно и ласно пустошио. *Божић.*

ла̏снōст, -ости ж *в. лакоћа. Р-К Реч.*

ласно̏ћа ж *в. лакоћа.* — Ласноћа долази од навике на радњу. *Павл.*

ласно̏ћудник м индив. *онај који је лаке, благе ћуди, погодне нарави.* — Та ласкавица [Видрићева поезија] ... ласноћом ласка ... лијенима и ласноћудницима. *Шим. С.*

ла̏со м шп. *уже везано на замку, којим каубоји хватају плен.* — фиг. Београдско је и њено прво питање младоме човеку за којега се баца ласо брака. *Скерл.*

ла̑ст ж (лок. ла́сти) *уживање, благовање, угодност; лак живот.* — Живота питома преслатке ласти к ужитку красне нарави те зову. *Марк. Ф.* Прва ласт потоња мука. *Вук Рј.*

Изр. живети, пливати у сласти и ласти *живети у највећем обиљу.* — Ето и њега као посједника и заступника, живјели бисте у сласти и ласти. *Мих.*

ла̑ста ж зоол. **а.** *најпознатија наша птица селица, која гради гнездо од блата по стрехама кућа и др.* Hirundo. **б.** мн. *општи назив за породицу таквих птица. Терм. 4.*

Изр. једна ~ не чини пролеће *није довољан појединачан напор; један знак, наговештај нечега не значи да то мора и наступити;* ноћна ~ зоол. *легањ мрачњак* Caprimulgus europaeus; прва ~ *први наговештај; претеча у некој ствари.*

ла̑ставић м *ластин птић.* — И ластавића, с гнијезда на тле пала, закопала би у врт. *Марк. Ф.*

ла̑ставица ж **1.** зоол. **а.** *ласта. Терм. 4.* фиг. хип. *онај који је веома брз (обично уз реч коњ).* — Кад зајаших коња ластавицу и кад дођох агину шатору, сједи ага мрко под шатором. *Огр.* **б.** *врста морске рибе која може летети изнад воде, риба полетуша модруља* Exocoetus volitans. *Рј. А.* **2.** покр. *део челног кућног зида који се обично завршава у виду троугла, трокута, забат.* **3.** покр. *рупа на главчини точка у коју се углављује жбица. Вук Рј.*

ла̑ставичијӣ, -ā, -ē = ластавичји *који се односи на ластавице*: ~ гнездо, ~ крило.

ла̑ставичин, -а, -о *који припада ластавици*: ~ птић.

ла̑ставичити, -им несврш. *градити ластавице (3) на главчини точка. Вук Рј.*

ла̑ставичић м *птић ластавице. Вук Рј.*

ла̑ставичица ж *дем. и хип. од ластавица.* — фиг. Ластавичицо татина ... рекао је ... сав озарен. *Вучо.*

ла̑ставичји, -ā, -ē = ластавичији.

ла̏ставичњāк м **1.** *сврдао којим се буше ластавице на главчини. Вук Рј.* **2.** бот. *дивља паприка* Cynanchum vincetoxicum. *Сим. Реч.*

ла̀стак м покр. *олакшање, лакоћа.* — После малог тумарања нађе је. И осети ластак на души. *Вес.*

ла́стан, -сна, -сно покр. *испуњен уживањем, бајан; беспослен, докон.* — Она још није пала у ону угодну ласну безбригу. *Коз. Ј.* Пре подне, ластан, дојаши и млади господар да прегледа радњу. *Ћип.*

ла̀стāње с *гл. им. од ластати.*

ла̀стāр, -а́ра м *изданак, младица; млади израштаји на лози.* — Кокице прве тек што се нису јавиле међу грањем на коме су ископрсли млади ластари. *Чипл.* По баштама си виђао понегде зелен ластар од винове лозе. *Јакш. Ђ.*

ласта́рак, -рка м *дем. од ластар.* — На лисном међарку, густом ластарку ... три птичета гола. *Кош.*

ласта́рити се, ла̀стāрӣм се несврш. *ластати.* — фиг. Нама кажу ... да се не ластаре [ране] као некад мисли. *Мас.*

ла̀стāрка ж зоол. *врста дивље патке која има попут ластавице оштра крила. Финк.*

ла̀стати, -āм несврш. **а.** *добијати, развијати ластаре (о дрвећу и лози).* — Виноград ласта кад му расте ластар. *И-Б Рј.* **б.** фиг. *бујати.* — Ластају јој груди и трепере као млади ластари лозини. *Божић.*

ластво̀вати, ла̀ствујēм несврш. покр. *ластовати.* — И ево га у Бечу гдје као медицинар ластвује већ шесту годину. *Мат.*

ла̀стик м и **ла̀стика** ж грч. = ластиш *еластични текстилни производ, тканина проткана гумом; предмет начињен од ње.*

ла́стин, -а, -о *који припада ласти:* ~ гнездо.

ла́стин рēп, ла́стина рēпа и **ла́стин ре́пак,** ла́стина ре́пка м **1.** зоол. *дневни лептир с крилима у облику ластиног репа* Papilio machaon. *Терм. 4.* **2.** мин. *сраслина гипса или садре у облику ластина репа. Туђ.*

ла̀стињӣ, -ā, -ē *ластин.* — Враћа се раширених крила ... да ластиње гнездо сагради под стрејом. *Богдан.*

ла̀стисāње с *гл. им. од ластисати.*

ла̀стисати, -ишēм несврш. *в. ласкати. Вук Рј.*

ла́стити се, ла̂стӣм се несврш. покр. *наслађивати се, уживати у нечему.* — Војска се ластила слатком надом да ће побиједити. *Горд.*

ла́стица ж *дем. од ласта.*

ла̀стиш, -а и **ла̀стӣш,** -йша м = ластик. — Оквир монархије се истеже као ластиш. *Јос. Б.*

ла̀стōван, -вна, -вно необ. *пун уживања и сласти; бујан, раскошан.* — Била је права милина гледати је у тим складним гибањима ластовна јој млада тијела. *Ћал.*

ластȍвāње с *гл. им. од ластовати.*

ластȍвати, ла̀стујēм несврш. *живети у ласти, у нераду, беспосличити, ленствовати; уживати.* — Ластујући једнога дана под сјеницом, договорише се њих тројица. *Коз. Ј.* Беспосличари ... ту ластују лијепо неколико мјесеци, пуштајући репате лажи. *Крл.*

ла̀стовица ж покр. *в. ластавица (2).* — Бијаше спредњи зид висок три сежња, а наврх ластовице звоник и у њему умјештено звоно. *Љуб.* Одмах уз ластовицу — тако тамо називају бочну страну куће — дизао се осушени бајам. *Шег.*

ла̀стōвно прил. *угодно, блажено.* — Било јој око душе неописиво слатко, њежно, готово ластовно. *Ћал.*

ластȍреп м необ. *в. ластин реп (1).* — Прво што је на њему видјела и осјетила, била су малко накосо развита ... очиња лежишта као крила у лептира ласторепа. *Божић.*

ла̀стра ж покр. тал. **1.** *лим, плех.* — Кашнуло је нешто у мотору и танко иверје с комадима ластре разлетјело се наоколо. *Лал.* **2.** *прозорско стакло.* — У Сенату разбио Никола двије ластре. *Војн.*

ла̀стрен, -а, -о *који је од ластре, лимен.* — Доподне се грију код оне велике ластрене пећи насред собе. *Шапч.*

ла̀сцӣван, -вна, -вно лат. *непристојан, бестидан; саблажњив.* — Данас нисам расположена за твоје ласцивне духовитости. *Крл.*

ласцӣвнōст, -ости ж *особина онога што је ласцивно; ласцивна реч, поступак и др.*

ла̀т м песн. *латица у цвета.* — Уснице као лати неког рујна цвијета. *Креш.*

ла̀та ж покр. *лим, плех; лимени суд за течност.* — Са крова сусједне куће капи ударају о старе зарђале лате. *Ћон.*

ла́так, -тка м *тканина, материја.* — Постеље застрте од пода до стропа бијелим латком. *Ков. А.* [Жена] одјевена ... у прозирни латак. *Дражс.*

ла̀твица ж зоол. *в. прилепак* Patella vulgaris. *Финк.*

ла̀тен, -а, -о покр. *лимен.* — Трештав гламот латених »инструмената« [оргуља] окомљује се на њих. *Божић.*

латѐнтан, -тна, -тно лат. *сакривен, притајен:* ~ снага, ~ опасност.

латентификáција ж *довођење нечег у латентно стање.* — Цивилизација је латентификација бестијалности и животињства у човека. *Кнеж. Б.*

латѐнтно прил. *на латентан начин, прикривено, притајено.* — Затрпана могућност, али која латентно живи у човјеку. *Десн.*

латѐнтнōст, -ости ж *прикривеност, притајеност.*

лàтерáлан, -лна, -лно лат. *бочни, побочни; споредан:* ~ део.

лàтерáлно прил. *бочно, са стране.* — фиг. Његове речи ... биле су опојне иглице које су се латерално забијале у мене. *Вучо.*

лàтѐрна ж лат. *светиљка, фењер*; исп. лантерна. — Трак латерне, што је по њој пао, откри да је модро одјевена. *Цес. Д.* Изр. ~ магика физ. *чаробна лампа, најстарији пројекциони апарат.*

лàтӣн, -ína и **лàтин** м **1.** (Латин) **а.** ист. *припадник једног племена у старој Италији, које је насељавало приморске делове Лације; Римљанин уопште.* **б.** нар. *Роман, Млечанин, Талијан; римокатолик.* — И Црнојевићи су се пријатељили са латинима. *Вујач.* Отац Макарија ... све католике држао за латине, но волио је бавити се другим мислима. *Шимун.* **2.** *в. латинац.* — Професор је Сава ... филозоф, богослов, добар немац, а још бољи латин! *Шапч.*

латѝнац, -нца м *зналац латинског језика, латиниста(а).* — Сматрали су да је штета да се такав латинац врати и учма негде у Босни. *Андр. И.*

латѝнāш, -áша м ист. *католички свештеник који је само на латинском вршио богослужење и био противник увођења глагољаштва.* — [Папе су се] противили употреби славенског језика у литургији, слагали су се у томе са свећеницима латинашима у далматинским градовима. *Барац.*

латинáшити, латѝнāшӣм несврш. необ. *говорити латински, у говору употребљавати латинске изразе.* — Само, молим те, немој опет латинашити! *Божић.*

латѝнāшкӣ, -ā, -ō *који припада латинашима:* ~ служба, ~ подручје.

латинѝзам, -зма м **1.** *реч позајмљена из латинског језика; реч или израз начињени у духу латинског језика.* **2.** *превласт латинског језика; неговање тога језика, његова употреба и уважавање.* — Са сјевера могла се ширити [глагољска писменост] по ... Славонији док није основањем загребачке бискупије преотео мах латинизам. *Водн.* Тако ће ... осамнаесто стољеће бити у Италији и код нас стољеће врло живахног латинизма. *Комб.*

латинизáција ж *ширење латинског језика и на њему заснованих културних утицаја.* — Латинизација никад га више неће затећи голорука. *Шиш.* Није се он борио против западне хришћанске вере, већ се опирао латинизацији тадашње цркве. *Петр. В.*

латинизѝрање с *гл. им. од латинизирати.*

латинизѝрати, -йзӣрām сврш. и несврш. *подврћи, подвргавати латинизацији; (у)чинити латинским, прилагодити, прилагођавати латинском језику.* — Карловци су, латинизирајући наше »вероисповедне« школе, затрпали тај јаз. *Петр. В.* Чисто хрватски називи и латинизирани хрватски изрази ... јасно и сигурно су свједочанство да се на хрватском двору говорило хрватским језиком. *Шиш.*

лàтинија ж нар. **а.** (Латинија) зб. *Латини.* — Нек се чуди мудра Латинија. *НП Вук.* **б.** *лукав, препреден човек.* — Тај Швабо је латинија. На свилу уводи, а на црни конац изводи. *Ђур.*

лàтинин (Лàтинин) м (мн. -тини) *латин (Латин).*

латѝнист(а) м *стручњак који се бави латинским језиком и књижевношћу; познавалац латинског језика и културе; писац који пише на латинском језику.* — Ваљало ми се обазирати и на књижевни рад наших латиниста. *Водн.*

лàтинити, -ӣм несврш. *чинити латином (Латином); преводити у римокатоличку веру.* — Што би књазу да латини своју кћер? *Вујач.*

~ **се** *повр.* — Волео бих се турчити оли латинити. *Љуб.*

латѝница ж *латинско писмо, код нас усклађено са особеностима нашега језика.*

латѝничкӣ, -ā, -ō *који се односи на латиницу:* ~ издање, ~ текст.

лàтӣнка ж **1.** (и Латинка) *Романка, Талијанка, Млечанка; римокатоликиња.* — Окупи брата корити што се бијаше вјерио за латинку, као да нема у Црној Гори вијених и гиздавих племкиња. *В 1885.* **2.** *врста пушке израђене на Западу.* — А Радоња упали латинку, те погоди на коња Турчина. *НП Вук.* **3.** заст. *класична гимназија.* — Видиш, мој братић полази трећу латинку и пуши као какав зрео човјек. *Шен.*

лàтинлук (Лàтинлук) м зб. *латински, романски живаљ; католици, католичанство.* — То је у исто вријеме био знак и новим покличима цијелом латинлуку розопечком. *Мат.*

латинòман, -а и **латинòмāн,** -áна м *поклоник латинског језика и на њему засноване културе.* — Тај вртић и тај заселак

припадао [је] каковоме ... латиноману. *Војн.*

ла̀тӣнскӣ, -ā, -ō **1.** *који припада Латинима, Римљанима; римокатолички:* ~ језик, ~ писмо, ~ црква. **2.** *талијански, млетачки; западњачки.* — О мој тасте, дужде од Млетака, купи војску, сву латинску земљу! *НП Вук.* С клупе скочи омален, црн човјек, одјевен од појаса навише латинским хаљинама. *Мат.*

ла̀тӣнски прил. *латинским језиком; на латински (талијански или уопште западњачки) начин.* — Откад нам светла дође госпођа, ваљда се дворац сав измењо? Све по латински? ... Вила ил' кастел? *Јакш. Ђ.*

латӣнство с *римокатоличка вера, црква, католичанство.* — Не би ли зар он хтио да православље и латинство буду нашему братимству гробница? *В 1885.*

латӣнче и **ла̀тӣнче** (Латинче), -ета с *дем. од латин (Латин).* — Џонлага ... је видио у овом кудравом латинчету у исто вријеме и препредењака. *Радул.*

латӣништина ж **1.** *латински језик.* — Његово дјело ... одликује се бираном латиништином. *Шиш.* Од његове латиништине окренули смо се у наш језик. *Сек.* **2.** нар. *језик романског типа (талијански).* — Дознајемо да су Југословени ... Па што се не кажете, да не ломимо зубе овом латиништином? *Ђон.*

ла̏тити, -ӣм свршн. **а.** *машити се, шчепати, зграбити.* — Бака је излазила пред кућу, латила сјекириште. *Гор.* **б.** *захватити, закачити, обујмити.* — Вал за валом у часак нагрну, лати чамац, па га и преврну. *Радич.* **в.** *заграбити, захватити.* — И ципелу малу с бисером и свилом он скиде брзо. Ньоме воде лати. *Митр.*

~ **се 1.** *дограбити, машити се; прихватити се чега, предати се, посветити се чему.* — Надам се да ћете се послије тога опоравка троструком снагом латити посла. *Шен.* Латише се пера и они којима је давно зарђало. *Дом.* **2.** *досећи кретањем (неки простор), дохватити се (неког правца, пута).* — Оставио колски пут ... па се латио шумарка падине. *Рад. Д.*

латитӯда ж лат. геогр. *географска ширина, удаљеност неког места на север или југ од екватора.*

латифӯндӣј, -ија м и **латифӯндија** ж лат. *крупан земљишни посед, великопосед.*

латифӯндист(а) м *власник латифундије.*

ла̀тица и **ла̀тица** ж **1.** бот. *листић цветне крунице* petalum. — Све стазе су биле покривене опалим цветним латицама. *Јос. Б.* Први вјетрови забијелиће дворишта и путеве отпалим латицама. *Михољ.* **2.** *троугласти комад тканине којим се проширује рубље и одећа или које се нашива као украс, уметак, клин.* — Ноге нашироко носе, поради велике латице од чакшира. *Мажс. М.* Почне ... да дише и да јој пуше под грло, међу откопчане латице блузе. *Ђур.* **3.** бот. *врста дивље зоби, овсик* Bromus arvensis. *Рј. А.*

ла̀тичаст и **ла̀тичаст,** -а, -о *сличан латици.* — На њима се углабудио снијежан врат са латичастим пахуљицама. *Матош.*

ла̀тичица и **ла̀тичица** ж *дем. од латица.*

ла́тӧв, -ова м мад. заст. *службеник у царинарници, цариник.* — Господа тога надлештва [ђумрука] осмотритељ крантина, проценитељ и латов, крепили [су се] ракијом. *Срем.*

латри́на ж лат. *заход, нужник.* — Нешто пре девет сати изведу се војници на латрине иза степеница. *Вин.*

ла̏ђање с *гл. им. од лађати (се).*

ла̏ђати (се), -ām (се) *несврш. према латити (се).*

ла̏ђе и **ла̏ђи** прил. покр. *без успеха, узалуд.* — Отварали јој лађе књиге, светили масла, све чинили ко што рече. *Љуб.* Ово је ... моја женетина, с којом сам се ... здружио ове лађи (залуду) двадесет и двије године. *ЛМС 1951.*

ла̏ђман м варв. нем. заст. **1.** *лајтнант, поручник.* — Будем и лађманом или, како ви писци велите, поручником. *Шен.* **2.** *в. лаџман(ин).*

лађма̀нија ж заст. *част, звање лађмана; лађмани.* — Псује и газду и лађманију и све новотарије. *Шен.*

ла̏ђманскӣ, -ā, -ō *који се односи на лађмане.* — Што је на југу од Вране, ваше је и наше, изим неколико лађманских гнијезда. *Шен.*

ла̏ђӯх, -у́ха м покр. *одсечена лоза с неколико гроздова на њој. Вук Рј.*

лаурѐа̄т, -а́та м лат. *уметник или научник који је добио највишу награду или службено признање.*

лаурѐа̄тскӣ, -ā, -ō *који се односи на лауреате, који припада лауреатима:* ~ венац, ~ улога.

лаӯта̄р, -ара м *леутар.* — Чучук Стана је трећа жена Хајдук-Вељка. О њој највише лаутари крајински певају. *Јакш. Ђ.*

лаӯта̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на лаутаре:* ~ песма.

ла̀уфер м нем. **1.** *лака фигура у шаховској игри, ловац.* **2.** варв. *узана дугачка простирка.* — Добили смо прекјуче лауфер за басамаке. *Сек.*

ла̏ф м **1.** заст. *в. лав (1).* — Из грмена великога лафу трудно изић није. *Ђег.* **2.** шатр. = лав (4). — Порастао [је] до ... савршеног типа савременог београдског »лафа«. *Андр. И.*

ла̀фе̑т, -е́та м и **лафе́та** ж фр. војн. *гвоздено постоље или кола на којима стоји топ.* — И од творнице има нешто рат: лафете намазане уљем ... топовске цијеви. *Крл.* Танасије ... објахао лафет. *Јак.*

ла̀фе̑тнӣ, -ā, -ō и **ла̀фе̑тскӣ,** -ā, -ō *који се односи на лафет*: ~ под.

ла̏фица ж **1.** покр. *в. лавица.* **2.** шатр. *енергична и у друштву омиљена жена; жена која изазива допадање код мушкараца.* — Али лафови и лафице не дижу револуцију. *Дав.*

ла̏хак, -хка, -хко покр. *в. лак*[2]. — Зрак је опет као стакло чист и лахак. *Јурк.* Ја изашла у самој кошуљи и лахким димијама. *Ћор.*

ла̀хати се, -ā̄м се несврш. необ. *лакомити се.* — Чуват свога и богу је драго, нећемо се лахат за туђијем. *Март.*

ла̏хко прил. *в. лако.* — Вично око лахко могаше распознати како му је срећа служила. *Јурк.*

ла̏хнути, -нӗм сврш. **1.** *в. латити.* — Лахну дугу по сриједи, дильку, па допаде до коња зеленка. *Март.* **2.** *в. лакнути.* — И пола јада с душе му лахну. *Баш.*

ла̏хо̄р, -ора м *поветарац, тих ветрић.* — Страствени глас твој није сетна песма славуја ... Ни лахор лаки што лишће дрхтаво лелуја. *Марк. Д.* Лахор је помакнуо ... крушкин лист. *Крл.*

лахо́рак, -рка м *дем. од лахор.* — Зашуми лахорак ноћни кедровом граном. *Наз.*

ла̏хораст, -а, -о *сличан лахору.* — Ја препуштам да ми џбунови лахораст цјелов дају. *Уј.*

лахо́рац, -рца м *дем. од лахор.* — Хтио бих да си мирис цикламе, ја да сам лахорац снени. *Домј.*

лахо̀рити, -ӣм несврш. **1.** *тихо дувати, пирити, пиркати (о лахору).* — Што зашушти, зажубори, мислим лахор да лахори. *Змај.* **2.** *треперити, покретати се на лахору.* — Два млада јаблана лахорила су сухим грањем. *Божић.*

ла̏хорић м *дем. од лахор.* — Бојала се и тога несташнога лахорића. *Том.*

ла̏хоров, -а, -о *који припада лахору.* — Све беше немо. С лахорових крила, из цветних поља благи мирис стиже. *Ил.*

ла̏ц м покр. *замка.* — Направила сам лијепо од чврста конопа лац и ставила га пред велику каменицу бистре воде. *Ћип.*

ла́ца м = лацо *хип. од лацман.* — Слагао сам му да сам његов земљак ... повјеровао ми је, и отада смо се звали »лацама«. *Чол.*

ла̏цкање с *гл. им. од лацкати.*

ла̏цкати, -ām несврш. покр. *ласкати; гладити, мазити.* — Јеси ли владалац па да ти се лацка? *Грол.* Лацкајте их и заваравајте [Турке] како најбоље знате. *Нен. М.*

~ **се** *гладити се, лицкати се.* — Зато се од неко доба ... лацкао и мазао помадом. *Срем.*

ла̏цман и **ла̏цманин** м (мн. ла̏цмани) нем. нар. **1.** пеј. *човек из западне Европе, човек западњачког начина живота и одевања, варошанин, грађанин, господин.* — Ја сам се залуду борио да се прођемо тих лацмана [Млечића]. *Љуб.* Повуци за ноге оног младог лацманина. *Наз.* **2.** *човек из истог краја, земљак;* исп. лаца. *Кл. Рј.*

ла̏цмānка ж покр. пеј. *женска особа лацман(ин). Вук Рј.*

ла̏цманскӣ, -ā, -ō *који се односи на лацмане*: ~ одело, ~ обичај.

ла̏цманча̑д ж *зб. им. од лацманче.*

ла̏цмānче, -ета с *дем. од лацман(ин); лацманско дете.* — Бакоња ... и неко лацманче из града једва могаху одољети послужујући око фратарског стола. *Мат.*

ла́цо, -а и -ē м = лаца.

ла̏чан, ла̏чна и ла̀чна, ла̏чно и ла̀чно дијал. *гладан.* — Лачан пас лајат не може. *Вук Рј.* Лачни народ да се мало окријепи. *Павл.*

ла̏шкавац, -ávца м покр. *лажљивац.* — Лашкавац је само лашкавац: изрод културе педагогије. *Шим. С.*

ла̏шкати, -ām несврш. *лажикати.* — Ти чијега лашкаш побратима? *НПХ.*

ла̏шњē и **ла̏шње** прил. покр. *комп. од ласно.*

ла̏шњӣ, -ā, -ē покр. *комп. од ласан.*

ла́штво с покр. *лаж.* — Не лаштво за лаштво, него бат за бат! *Марк. Ф.*

ла̀штēње с = лашћење *гл. им. од лаштити (се).*

ла̏штило с *маст за обућу; средство за лашћење.* — Правио [је] папирне врећице и заматао у њих ... лаштило за ципеле. *Јонке.*

ла̀штити, -ӣм (трп. прид. ла̏шћен и ла̏штен) несврш. *чинити сјајним, глачати.* — Лаштимо подове. *Нех.*

~ **се** *сијати се.* — Млади црни брк лаштио му се као свила. *Глиш.* Рухо природе лашти се и тече. *Уј.*

ла̀шћēње с = лаштење.

ла̀шче, -ета с *младунче ласице.* — То цвили неко ситно и меко, кô лашче кад се вије, па издаје гласе тије. *Кош.*

ла̀шчев, -а, -о *који припада лашчу.*

ла̀шчина ж *аугм. од лажац.* — Та, поред тебе је и прошао, хеј, стара лашчино! *Јакш. Ђ.*

ле[1] *припев у неким народним песмама. Вук Рј.*

ле[2] *в. ље.*

леа̀ндар, -дра и **леа̀ндер** м бот. *в. олеандар.*

лѐб *в. хлеб.*

леб- *в. хлеб-.*

лѐбдаво прил. индив. *лебдећи.* — [Неки студент] ... сручи се лебдаво у башчу. *Сим.*

лѐбдѣње с, ијек. лѐбдијење = лебђење *гл. им. од лебдети.*

лѐбдети, -ӣм, ијек. лѐбдјети, несврш. **1. а.** *одржавати се у висинама (на истом месту).* — Високо је лебдио мјесец над Брдовцем. *Шен.* Мали Пуша срећно и блажено гледаше балон како мирно лебди у ваздуху. *Срем.* **б.** фиг. *бити у неизвесном положају.* — За све време ... смо лебдели између мира и рата. *Јов. С.* **2.** фиг. (над ким) *бдети, са највећом пажњом неговати, чувати некога.* — По сву ноћ лебди над њим, ка' да му је рођена мајка. *Вес.* Једина худа мати ... само лебдјела над њом. *Мул.* **3.** *титрати, лелујати.* — Смијешак ... на уснама лебдио је попут руже. *Новак.*

Изр. ~ између живота и смрти *бити тешко болестан, бити у смртној опасности;* ~ између неба и земље *сањарити, машгати не примећујући стварност око себе.* — Лесковар немирно лебди између неба и земље. *Марј. М.;* ~ у ваздуху, зраку *бити у неизвесности.*

лѐбдити *в. лебдети.*

лѐбдјѣње, ек. лѐбдење.

лѐбдјети, -дӣм, ек. лѐбдети.

лѐбђѣње с = лебдење.

лебѐрија ж лат. нар. *устанак, буна.* — И до те несрећне мађарске леберије давасмо и давасмо, али је понешто и нама остајало. *Јакш. Ђ.*

лебѐтати, лѐбећем несврш. покр. *клецати, подрхтавати.* — Ноге лебећу и отказују. *Лал.*

лѐбић м тал. покр. *југозападни ветар. Деан. Рј.*

леблѐбија ж тур. бот. **а.** *биљка из пор. лепирњача, наут, слануташ* Cicer arietinum. **б.** *семење те биљке, које се пржи и једе.* — Од јутрос појео' шаку леблебија — то ми је све. *Срем.*

лѐбрица ж покр. *мотив у народном везу.* — По дну кошуље поскуће, и оно везено на лебрице, оканца и косјериће. *Љуб.*

лебр̏њāк, -а́ка м покр. (у атрибутској служби) *лебрњи.* — Зјапи прозор лебрњак. *Кош.*

лѐбрњӣ, -ā, -ē покр. само у изразу: ~ прозор (пенџер) покр. *прозор окренут према дворишту. Вук Рј.*

лѐв м *бугарска новчана јединица.*

лѐвак, -вка, ијек. ли̏јевак, м (лок. лéвку; мн. лѐвци и лѐвкови) **1. а.** *направа у облику разведене цеви, кроз коју се течност налива у судове са уским отвором.* — фиг. Милошев дуг може да постане левак којим ће полако али сигурно дотицати ... богатство до банке. *М-В.* **б.** *простор или шупљина са сужењем на једном крају.* — Јелени се сатерају у левкасти простор ... и кад наиђу на излаз из левка, буду обасути мецима из пушака. *Петр. М.* Кад се окренем [у мору] ... дубем воду, а све на лијевке. *Наз.* **2.** зоол. *орган главоножаца, сличан цеви* chonium infundibulum. *Терм. 4.*

лѐвāк, -а́ка, ијек. љѐвāк, м **1.** *онај који се више служи левом него десном руком, леворук човек.* — Љевачи нишане опет с отвореним лијевим оком. *Стр.* **2.** *коњ или друга животиња која се упреже с леве стране запреге.* — Коњи ... стадоше поклецавати и стењати и љевак се испружи по тлу. *Коз. И.* Предњи левак поче да шкљоца зубима о ђем, али возар затеже узде. *Јак.*

лѐвака, ијек. љѐвака, ж (ген. мн. лѐвāкā) **1.** *в. левица (1).* — Она га повуче за рукав показујући сувом леваком на кукурузе. *Јакш. Ђ.* **2.** *в. левакиња (1). Вук Рј.*

левà̀киња, ијек. љевà̀киња, ж **1.** *женска особа левак;* исп. левак (1). *Р-К Реч.* **2.** *кобила (мазга и др.) која се упреже с леве стране запреге.* — Љевакиња храмље на предњу ногу. *Бен.*

лѐвāнда ж бот. покр. *в. деспик. Сим. Реч.*

левà̀ница, ијек, љевà̀ница, ж *врста жртве код старих народа, при којој се пролива вино или какав други текући производ.*

Лѐвант м тал. **1.** *земље близу источних обала Средоземног мора, Блиски исток.* **2.** (левант) покр. *источни ветар.* — Попухните леванти, мештрали! *НПХ.*

Лѐвāнта ж пскр. *в. Левант.* — И шкатулу грожђа од Леванте. *Вук Рј.*

левà̀нтӣјскӣ, -ā, -ō *в. левантински.* — Много јача ће бити дејства медитеранске левантијске културе. *Цвиј.*

левà̀нтӣн, -и́на м покр. *в. левант.*

Левантѝнац, -нца м *човек са Леванта.*

левантѝне ж мн. покр. *врста обуће пореклом са Леванта.* — А обућу? ... Носићу левантине од црвене коже, какве су носили стари Ребеничани. *Мат.*

Левàнтӣнка ж *женска особа са Леванта.*

левàнтӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Левант и Левантинце.*

Лѐванткиња ж *в. Левантинка. Р-К Реч.*

лѐвантскӣ, -ā, -ō *који се односи на Левант.*

лéвāње, ијек. лијèвāње, с *гл. им. од левати (се).*

лéвати, лѐвāм, ијек. лијèвати, несврш. **1. а.** *чинити да тече каква течност, текућина, сипати.* — Узе лијевати воду из корита. *Вес.* фиг. Рјечину свјетлости лијева из малога брода. *Наз.* **б.** *ронити, проливати:* ~ сузе. **2.** *јако, непрекидно тећи, пљуштати.* — Видите, само што лијева [киша]. *Куш.* **3.** (ијек.) *правити, израђивати (помоћу калупа и сл.) из какве растопљене материје:* ~ слова, ~ топове, ~ статуе. ~ **се а.** *тећи, изливати се.* — У наше се бразде крв из срца лева. *Стан.* **б.** фиг. *распростирати се, ширити се.* — [Од њих] се удиљ лијевао чудни мирис као од дама. *Бал.* Из свега се у тиху вечер лијевала волкост и драгост. *И.*

левáчēње, ијек. љевáчēње, с *гл. им. од левачити.* — У одреду се осјетило извјесно »љевачење«: црвене звијезде са српом и чекићем. *Чол.*

левáчити, лѐвāчӣм, ијек. љевáчити, несврш. *левичарити.* В. пр. уз гл. им. левачење.

лѐвēнта м и ж тур. *нерадник, беспосличар; пробисвет, пустолов.* — Цело његово држање одаваше обичног сеоског левенту, који не ради теже послове, а живи боље од сељака. *Ранк.* Са њим је и нека левента, путујући глумац. *Матош.*

лѐвēнтовање с *гл. им. од левентовати.*

лѐвēнтовати, -тујēм несврш. *живети као левента, ленчарити.* — Уљудио се: не псује, не левентује. *Вес.*

лѐвēнтскӣ, -ā, -ō *који се односи на левенте.*

лѐвēнтски прил. *као левента.* — Не леже ни као мангуп у свануће, него по подне, па се левентски диже у мрак на звук сирене. *Дав.*

лѐвер м (ген. мн. лѐвēрā) заст. *војник најамник. Вук Рј.*

лѐвӣ, -ā, -ō, ијек. лӣјевӣ; супр. десни **1. а.** *који је на истој страни тела на којој је срце:* ~ рука, ~ нога, ~ око. **б.** *који је с те стране посматрача:* ~ прозор, ~ улаз. **в.** *који је посматрачу с те стране кад се окрене у правцу тока (реке или потока):* ~ обала, ~ притока. **2.** пол. **а.** *који припада левици (2):* ~ крило странке, ~ крило парламента. — Ја сам националист, али лијеви националист. *Ж 1955.* **б.** *који тежи радикалнијим револуционарним мерама, оштријем курсу револуционарног покрета:* ~ екстремизам, ~ скретање. — Био је... главни носилац борбе против »левог« учења међу... младим радницима. *Чипл.* **3.** (у именичкој служби) **а.** ж *лева рука.* — Не бих, тако ми лијева десној не помогла! *Креш.* **б.** м пол. *левичар.* — На Универзитету пришао је групи левих. *Сек.*

Изр. (пре)крстити се левом и десном *много се (за)чудити (чему);* устати на леву ногу шаљ. разг. *бити зловољан, нерасположен.*

левијàтāн, -áна м хебр. *водена неман по библијском предању;* фиг. *нешто огромно и страшно. Кл. Рј.*

лѐвӣт, -и́та м хебр. **а.** *јеврејски свештеник, по Библији припадник Левијева племена.* — фиг. Један од левита старозаветних ушао је у наше покољење. *Јевт.* **б.** *ђакон или подђакон у католичкој цркви на свечаној миси. Свезн.*

левитáција ж лат. *уздизање изнад земље; тобожње лебдење медијума у спиритистичким сеансама;* фиг. *бежање од стварности.* — Грозне свемирске тајне... су [филозофа]... самога водиле у хиндуску левитацију. *Уј.*

левѝте ж мн. хебр. у изразу: (о)читати ~ (коме) (*пре*)*корити,* (*ис*)*критиковати (кога);* исп. очитати буквицу, уз буквица (изр.).

лѐвӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на левите.*

лèвица, ијек. љèвица, ж; супр. десница **1.** *лева рука.* — Бацио бих га у гомилу ма и љевицом. *Јип.* **2.** пол. **а.** *прогресивна (револуционарна или либерална, реформистичка) група у парламенту, обично са седиштима на левој страни скупштинске дворане (гледајући с председничког стола):* парламентарна ~. — Бунтовни дух крајишника приписивао се највише саборској љевици. *Нех.* **б.** *такве политичке снаге у друштву уопште или у оквиру неке политичке организације:* партијска ~. — На општим... изборима Француска се окренула левици. *Б 1957.* **3.** (у атрибутској служби) *који је подешен за рад левом руком.* — Продајем постоларски строј љевицу. *Вј. 1960.*

Изр. да не зна ~ шта даје (ради) десница *добра дела треба вршити неупадљиво, без разметања.*

лѐвичӑр, ијек. љѐвичӑр, м *присталица левице (2).*

левичӑ́рӗње, ијек. љевичӑ́рӗње, с *гл. им. од левичарити.* — Наша естетика ... прерасла [је] ову фазу »левичарења« и свођења свих уметничких и психичких реаговања на круто схваћени принцип друштвених противречности. *НИН 1958.*

левичӑ́рити, -ӣчӑ̄рӣм, ијек. љевичӑ́рити, несврш. *проповедати левичарске идеје; претеривати, скретати са политичке линије истичући револуционарне пароле или фразе и тежећи екстремнијем левом курсу.* В. пр. уз гл. им. левичарење.

лѐвичӑрскӣ, -ӑ̄, -о̄, ијек. љѐвичӑрскӣ *који се односи на левичаре и левицу*: ~ странка, ~ струја.

лѐвичӑрство, ијек. љѐвичӑрство, с *схватање и држање левичара; лево скретање са политичке линије, претеривање у левичарским идејама.* — То најбоље долази до изражаја у дјелу »Дјечја болест љевичарства у комунизму«. *Ант. I.*

лѐвка, ијек. лӣјевка, ж покр. *врста народног кола.* — Поједини називи наших народних игара садрже наговештај о ономе што је у њима карактеристично ... Левка — да је почетак игре улево. *Пол. 1958.*

лѐвкаст, -а, -о, ијек. љѐвкаст *који има облик левка.* — Левкасти водоскоци снега и земље полетали су увис. *Ћос. Д.* Иза школе била је велика јама љевкаста облика. *Јонке.*

лѐвкӗ, ијек. лӣјевкӗ, прил. покр. (у народној поскочици) *улево*; исп. левка. — Први [играч] ... поскакујући подвикује: Опа, цупа лијевке! *Вук Рј.*

лѐво, ијек. лӣјево, прил. **1.** *с леве стране (кога, чега); на леву страну, левом страном.* — Никанор заузе место десно од њивота, а Сава лево. *Чипл.* Хеј, земљаци, држите лијево, стој! *Крањч. Стј.* **2.** *у духу левице, левичарски.* — Из данашње, нешто љевије помакнуте перспективе та је ... лирика ... ближа родољубном нарицању него мржњи према стварности. *Крл.*

Изр. ~ и десно, десно и ~ *в. уз десно (изр.).*

левòкрилац, -ӣлца и **левокри́лац,** -лца, ијек. љевòкрилац и љевокри́лац, м *онај који припада левом крилу неке организације.* — Напредњаци су се такође делили на деснокрилце ... и на левокрилце. *Јов. С.*

левòкри́лнӣ, -ӑ̄, -о̄, ијек. љевòкри́лнӣ *који је на левом крилу.* — Развили се и ... чета левокрилног 1. батаљона. *Лаз. М.*

левòок, -а, -о, ијек. љевòок *у кога су очи на левој страни (о неким рибама).* — Те рибе леже на десној страни и све су љевооке, јер су оба ока на лијевој страни. *Финк.*

левòрук, -а, -о, ијек. љевòрук *који се боље служи левом него десном руком*; исп. левак.

левòруко, ијек. љевòруко, прил. *левом руком.* — Њима [рукама] су баратали ... ненадмашно у бацању камена ... љеворуко и деснoруко, преко главе и с рамена. *Божић.*

левòрукӧст, -ости, ијек. љевòрукӧст, ж *особина онога који је леворук.*

лѐвча, ијек. лӣјевча, ж *крива, угнута полуга са ослонцем на осовини са спољне стране колског точка, која подупире бочне лесе колског сандука.* — Био је низак човек, но широк ... а ноге врло кратке, мало угнуте као левча. *Игњ.* Отиди и привиди јесу ли ... лијевче и чивије у реду. *Кор.*

Изр. пијан као ~ покр. *потпуно пијан, мртав пијан.*

лѐвчаст, -а, -о, ијек. љѐвчаст *крив као левча*: левчасте руке, левчасте ноге.

лѐвчић, ијек. љѐвчић, м *дем. од лѐвак.*

лѐг, ијек. лӣјег, м *легало.* — У кући иза вечере настао мир ... дјеца [се] упокојила на свом легу. *Михољ.* Пред тобом црни се лијег из којег си хтио утећи. *Кост. Д.*

лѐгӑлан и **лѐгӑлан,** -лна, -лно лат. *законом допуштен, законит; неприкривен, јаван*; супр. илегалан. — Штрајк глађу је одувек био легалан израз борбе затвореника. *Јак.* Имају и своју познату адресу и свој легални домицил. *Уј.*

легализа́цӣја ж правн. *признавање законитости чега, озакоњење.* — »Теорија« управе да је 25—30% неубраних приноса нормална и сношљива појава, служи само као легализација неплаћања. *Д 1934.*

лѐгализацио̄нӣ, -ӑ̄, -о̄ *који служи за легализацију, којим се остварује легализација*: ~ поступак.

легализи́рање с *гл. им. од легализирати (се).*

легализи́рати, -ӣзӣрӑм сврш. и несврш. = легализовати (у)*чинити легалним, озаконити, озакоњивати, довести, доводити у склад са законом.* — Свуда господари лаж легализирана и благословљена од цркве. *Козарч.*

~ **се** = легализовати се *поста(ја)ти легалан; преста(ја)ти се скривати.*

легѐлизова̄ње с *гл. им. од легализовати (се).*

легѐлизовати (се), -зујӗм (се) сврш. и несврш. = легализирати (се). — [Доминиканци] ... су легализовали тортуру. *Дав.* Прича о окупираној Подгорици у којој се он неко вријеме био легализовао. *Лал.*

легàлисати, -ишём сврш. и несврш. *в. легализирати, легализовати.* — Има казнимих дела која се... не прогањају јер их је друштво легалисало. *Нуш.*

легалѝтēт, -éта м *в. легалност.* — Пао је с мачем у руци бранећи пуни, на позитивним законима засновани легалитет. *Крл.*

лéгалица ж *издужени део тела у женки инсеката, кукаца, који служи за полагање јаја* terebra, ovipositor. *Терм. 4.*

лèгāлно и **лèгāлно** прил. *на легалан начин, законито.* — Она... умије легално све написати. *Уј.*

легáлнōст, -ости ж *законитост, законска основаност, сагласност са законом; положај онога коме су призната грађанска права, који се не скрива од власти.* — Не верујем да ће нас неколицина... моћи остати у легалности, иако смо засад некомпромитовани. *Поп. Ј.*

лèгало и **лéгало** с **а.** (ијек. и лијèгало) *место где лежу (спавају, одмарају се) животиње:* кокошије ~, зечје ~. — Људина ...па се повила у исто легало гдје се понекад повија теле кад се тамо склони од сунца. *Сиј.* Живад се попне на лијегало. *Сим.* **б.** *постеља, лежај; скровиште, пребивалиште.* — Рођак... сакрије Григорија у камари сухе балеге. Тамо је провео четрдесет осам сати, извлачећи се из свога легала само ноћу. *Моск.*

лèган м зоол. покр. *в. легањ (1). Бен. Рј.*

лèгањ, -гња м **1.** мн. зоол. *породица птица сличних ласта вицама, које у сумрак и ноћу лове инсекте, кукце у лету, помракуше* Caprimulgidae. *Терм. 4.* **2.** покр. *лен човек, лењивац.*

Изр. ~ мрачњак зоол. *ноћна птица* Caprimulgus europaeus *из пор. легњева, помракуша. Терм. 4.*

лéгање, ијек. лијèгање, с *гл. им. од лéгати.*

лèгāт, -áта м лат. **1.** *завештање, оставштина; опоруком одређена свота новца или друга имовина која се завештава, оставља означеном лицу или установи (на уживање, односно на употребу).* **2. а.** ист. *намесник покрајине, провинције у старом Риму; помоћник војсковође у римској војсци.* **б.** црквен. *службени представник, опуномоћени изасланик папе.*

легàтāр, -ára м *онај у чију је корист учињен легат, завештање, опорука.*

лéгати, лèжём, ијек. лијèгати *несврш. и уч. према лећи.*

лèгати, -ām несврш. тал. покр. *в. читати.* — Можеш ми приповиједат што си још легала у кроници. *Војн.*

легàто прил. тал. муз. *без прекидања гласова, тонова, сливено;* супр. стакато.

лèгāтор м *особа која је опоруком учинила легат, завешталац.*

легáција ж *посланство, изасланство (на страни, у иноземству).*

лèгацијōнӣ, -ā, -ō *који се односи на легацију:* ~ саветник.

лèгбаба ж зоол. *врста рибе* Cobitis taenia. *Терм. 4.*

лèгвани м мн. (јд. лèгван) шп. зоол. = легуани *врста гуштера живих боја које могу мењати* Iguanidae. *ЕЛЗ.*

лèген м тур. *метални или емајлирани суд за умивање, лавор.* — Дај леген, успи мало изворске воде... да оквасим руке. *Сек.*

лèгēнда ж лат. **1. а.** *поетизована прича, предање о некој личности или догађају; невероватна прича.* — Знали су... све приче и легенде које се везују за постанак и градњу моста, и у којима се чудно и неразумљиво мешају... машта и стварност. *Андр. И.* О том Олгином бечком салону колале су у граду... читаве легенде. *Крл.* **б.** *нешто тајанствено, тајновито.* — Важио је као легенда у свом крају и људи су почели да нагађају шта он уопште значи. *Вуј.* **2. а.** *објашњење, тумач знакова на географској карти, на каквом плану, цртежу и сл.* **б.** *запис на металном новцу око грба или лика. Свезн.*

лèгендāран, -рна, -рно **а.** *који је ушао у легенду, чувен, славан; који је као у легенди:* ~ личност, ~ вођа, ~ храброст. **б.** *својствен легенди, измишљен, нестваран:* легендарни елементи у књижевном делу.

легендáрнōст, -ости ж *особина онога што је легендарно; оно што је својствено легенди.* — Догађаји и ликови... [су] толико карактеристични за историјски моменат у коме су се дешавали и испољавали да прелазе у легендарност. *Т. књ.*

лèгија ж лат. **а.** ист. *главна војна јединица у римској војсци.* **б.** *назив за разне војне јединице у каснијим војскама; већа војна јединица уопште:* ~ странаца. — Дошла је легија црна и Латин с пијетловим перјем. *Ћоп.* **в.** фиг. *велики број (лица или др.), мноштво.* — Данас... пишу легије медиократета. *Матош.* Легије имена [сликарских] данас су изблиједјеле као лишће у хербаријима. *Крл.*

Изр. Легија части *француско одликовање за грађанске и војне заслуге које је основао Наполеон I.*

легѝōн, -óна м лат. *легија.* — Легиони мртвих ратника ступају и вичу. *Крл.*

легиòнār, -ára м *активни или бивши припадник легије.*

легиòнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на легионаре:* ~ опрема.

легѝрање с *гл. им. од легирати (се).*

легѝрати[1], лѐгӣрām сврш. и несврш. хем. **1.** *стопити, стапати у легуру (метале).* **2.** *в. легирати се.*

~ **се** *стопити се, стапати се у легуру.*

легѝрати[2], лѐгӣрām сврш. и несврш. **1.** *тестаментом, опоруком оставити, остављати у наследство.* **2.** *поставити, постављати, одредити, одређивати за легата.*

легислатѝва ж лат. правн. **а.** *законодавство.* **б.** *законодавна власт.* **в.** *законодавно тело.*

лѐгислатѝван, -вна, -вно *који се односи на легислативу; законодаван.*

легислатýра ж правн. **1.** *легислатива.* **2.** *рок мандата законодавног тела.*

легисла́ција ж правн. *скуп закона једне земље, законодавство.*

лѐгитѝман, -мна, -мно лат. **а.** правн. *законит.* — Ту је гроб његова легитимна оца Филипа. *Крл.* **б.** пол. *оправдан, основан на признатим нормама:* ~ тежња, ~ одбрана, ~ захтев.

легитима́ција ж лат. **1.** *исправа о личном идентитету, лична карта, исказница.* **2. а.** *признање каквог права или својства, сведочанство о чему.* — Сматра да је стекла легитимацију на отменост. *Милис.* **б.** *законска основа, овлашћење, право на што.* — Ви немате тзв. легитимацију, јер је сватко легитимиран да брани своја лична права, односно своје личне интересе. *Божић.* **3.** *усвојење, позакоњење ванбрачног детета. ЕЛЗ.*

легитимѝзам, -зма м лат. *принцип непроменљивости наследне династије; привржености старој (свргнутој) династији.*

легитимѝрање с *гл. им. од легитимирати (се).*

легитимѝрати, -ѝмӣрām сврш. и несврш. = легитимисати **1.** (*из*)*вршити преглед чије легитимације, исправâ.* **2.** (*у*)*чинити легитимним, озаконити, озакоњивати.*

~ **се** = легитимисати се **1.** *показ*(*ив*)*ати своју легитимацију, своје исправе.* **2. а.** *стећи, стицати поверење, глас лојалног грађанина.* — Рђави људи увек добро стоје с полицијом; међу онима који се код полиције легитимирају највише има злочинаца. *Лапч.* **б.** *очитовати се, показ*(*ив*)*ати се у одређеном својству, светлости.*

легитѝмисање с *гл. им. од легитимисати (се).*

легитѝмисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. = легитимирати (се). — Почела војска и жандармерија да легитимише све одреда. *Чипл.* Они су се легитимисали као државотворни елементи. *Риб.*

легитѝмист(а) м *присталица легитимизма.*

легитимѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на легитимисте:* ~ друштво, ~ удружење.

легитимѝтēт, -éта м *в. легитимност.* — Најобичнију пљачку спровели су кроз извесну форму да јој дају спољну форму легитимитета. *Пол. 1944.*

легитѝмнōст, -ости ж *особина онога што је легитимно, законитост.* — Највећи тирани теже да заогрну своју насилничку владавину плаштом легитимности. *ЛМС 1951.*

лѐгиштар м заст. *писаљка, крижуља од неког шкриљца.* — Она поцрвени, обори очи и у забуни преби легиштар. *Нуш.*

лѐглӣћ, -и́ћа м необ. **1.** *накот, легло.* — фиг. Он изнесе седам љутих рана бранећ бега ... од леглића Тривун-харамбаше. *НПХ.* **2.** *дем. од легло (2). И-Б Рј.*

ле́гло с **1. а.** *место где се легу или коте животиње (гнездо, јазбина и сл.); јаја из којих ће се излећи животиње; излежене или окоћене младе животиње:* змијско ~, мишје ~. — У буквику ... налазио се велики распуцао камењар, право легло лисица. *Ћоп.* фиг. Од ње [глади] се нејачад сушила и умирала, па се жене подигле да спасу своје легло. *Михољ.* **б.** фиг. *огњиште, жариште, извор:* ~ болести, ~ заразе, ~ побуне. — Обитељ Похерових била је у Јаснову гадно легло сваке саблазни. *Кум.* **2.** *в. легало (а).* — Доћи ће ... кока на легло. *Сим.* **3.** анат. *постељица у животиња. Р-К Реч.*

лѐгнути, -нēм сврш. *в. лећи.* — Ако те још једном дохватимо, легнут ћеш под земљу. *Хорв.* Мрак је легнуо на њу, и у овај час била је чудно тиха. *Цес. А.*

лѐгрштер м заст. *в. легиштар.* — Ако иштем да купим легрштер, а он извади по читаву плету. *Лаз. Л.*

лѐгуани м мн. (јд. лѐгуан) = легвани.

легу̀мӣн, -и́на м хем. заст. *главна беланчевина у плоду махунастих биљака.*

легумино́за ж мн. лат. бот. *биљке са махунастим плодом, махунарке.*

леги́ра ж *састав двају или више метала (каткад и неметала) спојених заједничким топљењем, таљењем.*

лѐгхōри м *врста белих кокоши, познатих као добре носиље (по истоименом енглеском граду).*

лѐд, лéда м (лок. лéду) **1.** *вода у чврстом агрегатном стању, замрзнута вода.* **2.** *грàд.* — Не прође три дана — лед поби сву њиву. *Вес.* Слаби смо грунташи, лани нас је побио лед. *Том.* **3.** *велика хладноћа, мраз.* — Нека зима ледом стегне. *Кур.*

Цвијеће клоне с ноћног леда и затвори се. *Комб.* **4.** фиг. **а.** *леден, хладан израз.* — Одговори му ледом у очима. *Мих.* **б.** *обамрлост, језа од страха, ужаса.* — Можда ће тада немирни дечко умукнути и осетити страх и лед у срцу. *Ђур.*

Изр. куком на лед (по леду) написати, записати и сл. (нпр. дуг, зајам) *сматрати пропалим, изгубљеним*; **на** танак ~ навести, навући, натоцињати и сл. *преварити, довести у тешку ситуацију подвалом, лукавством*; (као) под ~ пасти, отићи, потонути *нестати без трага, пропасти*; пробити, разбити ~ *постићи први успех у чему, савладати прве тешкоће.*

ле́дак, ле́тка м бот. *ледено цвеће, ледена трава* Mesembryanthemum crystallinum. *Сим. Реч.*

ле́дан, -дна, -дно *леден.* — Са̑м сам међ труплима ледним. *Гор.* Пољубац њезин беше тих и ледан. *Дуч.*

ледàна ж *в. ледара. Бен. Рј.*

ледàра ж **1.** *радионица у којој се производи лед (за расхлађивање).* — Досад су за ово предузеће производиле лед све ледаре у области. *Пол. 1950.* **2.** *просторија где се држи лед (за расхлађивање хране и пића), хладњача.* — Гледао сам ... како ... ваде зими лед за ледару. *Чол.*

лѐдац, лѐца м (ген. мн. лѐдāцā) мин. *в. кристал.* — фиг. Тада се промијени тај мирни скоруп — тај бистри ледац глатка зрцала — у горостасне валове. *В 1885.*

лѐдвēнӣ, -ā, -ō *в. ледвински.*

ледвѐница ж *в. ледара (2).* — Провијантофицир [је] ... распорене свиње у ледвеници сам власторучно симетрично развјешао. *Крл.*

лѐдвље ж мн. покр. *в. леђа. Рј. А.*

лѐдвине ж мн. анат. *в. слабине. Р-К Реч.*

лѐдвинскӣ, -ā, -ō *који се односи на ледвине, слабински. Бен. Рј.*

лѐден, -а, -о и **лѐден,** -ѐна, -ѐно **1. а.** *који је од леда*: ледени кристал, ~ санта. — Ледени звончићи звецкају на репу [лисице]. *Донч.* **б.** *који је сав у леду, прекривен ледом*: ледени континент, ~ пространство. — У времену када су глечери највише распрострањени били, највећи део Русије изгледаше као ледена пустиња. *Жуј.* **2.** *хладан као лед, врло хладан, студен*: ~ ветар, ~ вода. — Леден ме облије зној. *Матош.* **3.** фиг. **а.** *који не одаје знакове живота, немира, непокретан, укочен.* — Ледени као кипови, војници су били **на** својим местима. *Јак.* **б.** *који је без топлине, срдачности; непријатељски, злобан; безосећајан*: ~ поглед, ~ тон. — Тито се смијао леденим смијехом. *Новак.* Он ... спозна одједном ледену душу мира. *Кркл.* **в.** *који није у стању да осети или изазове узбуђење, који је без страсти, жара.* — И родила се таква! Стара, мртва, ледена, плачна. *Станк.* **г.** *који изазива језу, зебњу.* — Низ друм се ширио леден шапат; — Ево усташа! *Ћоп.*

ледѐнӣк, -ика м **1.** *в. ледењак (1), ледник.* — Ту им плане око с чара новог, гледајући сиједе леденике. *Прер.* **2.** *в. леденица (2, 3а).* — Гријући ... укочене прсте, с танким леденицима у обореним брковима, путници су ... распредали страшне приче. *Ћоп.* Кад се Јован родио ... његов је отац ... огласио селу рођење трипут леденком. *Лоп.* **3.** покр. **а.** *марама за повезивање главе, украшена нискама новца. Рј. А.* **б.** *невестински појас украшен сребрним новцима. Свезн.*

ледѐника ж бот. покр. *в. ледак. Сим. Реч.*

ледѐнило с необ. *ледени трнци, језа, зебња.* — Леденило јој прострӯји тијелом. *Божић.*

ледѐнити, -ӣм несврш. **1.** *постајати леден, ледити се.* — Уста, пуних траве, лежим, горим, ледѐним: у тешкој сам мори. *Гор.* **2.** необ. *изазивати језу, ужас.* — Нахијом леденио туђински бајонет. *Ћоп.* ~ **се** *леденити (1).* — Љубим јој лице у сјени, а она се камени и ледѐни. *Кос.*

ледѐница ж **1. а.** *в. ледара.* — Зида велику магазу и леденицу. *Рад. Д.* фиг. *незагрејана, веома хладна просторија.* — Искрено се опрости од тога јединог човјека у овој леденици. *Гор.* **б.** *пећина пуна леда (на високим планинама). МЕЊ.* **2.** *комад леда, обично дуг и танак, који се нахвата на предметима с којих капље вода, ледена свећа.* — Бијели ледени бркови уносе се у његово лице, као леденице што висе с кровова. *Кум.* Грејао [је] мокре и промрзле ноге, кидајући леденице са чакшира. *Ћос. Д.* фиг. Тешка леденица страха стегла би га у грудима. *Ћоп.* **3. а.** *старинска мала пушка окована сребром.* — Затакну у високи пас двије красне леденице и сребром оковани ханџар. *Том.* Од прве је оборио из пушке једнога, па из леденице другога. *Мат.* **б.** покр. *врста женске капе украшене сребрним новцима. Свезн.* **4.** (у атрибутској служби, уз именице ж. рода) *унесрећена, ојађена.* — Кад се, Јово, на тај пут оправљаш ... на ким, сине, леденица мајка? *Рј. А.*

лѐдено и **ледѐно** прил. *као лед, хладно, студено.* — Је ли ти ледено гдје спаваш? *Ћоп.*

ледѐњāк, -áка м **1.** = ледник *наслага вечитог леда (у поларним крајевима или на високим планинама), глечер.* — За њима, у облацима и маглама, вјечно сребро ледењака. *Матош.* Ово камење спуштено [је] преко ледењака са огранака Алпа за време леденога доба. *Јак.* **2.** *ледњак.* — Ледењак — хладионик продајем. *ВЛ 1960.* **3.** *в. леденица (2, 3а).* — Између коњских копита се набио снег, и коњи газе као на гигаљама, те им војници... избијају ледењаке дрвеним клиновима. *Јак.* У тај мах истрже из паса ледењак. *Шапч.* **4.** фиг. *безосећајан човек.* — Стијена божја!... Ледењак!... Не зна ни живјети. *Ћор.* **5. а.** (обично мн.) *гвоздени клинац за потковање коња да се не клизају на леду. Рј. А.* **б.** заст. *направа од гвожђа која се ставља на обућу да се избегне клизање на леду. Вук Рј.* **6.** зоол. покр. *в. водомар. Бен. Рј.* **7.** бот. покр. *в. ледак. Бен. Рј.*

ледѐњара ж *в. ледара.* — У овој је соби студено кано у каковој ледењари. *Кум.*

ледѐњача ж покр. **1.** *в. леденица (3). Рј. А.* **2.** заст. *врста старинског новца (талир шпанског порекла). Вук Рј.*

ледѐњāчкӣ, -ā, -ō = леднички *који се односи на ледењак, ледник, глечерски:* ~ долина, ~ језеро итд.

лѐди ж непром. енгл. *госпођа, дама.*

лѐдина и **ледѝна** ж *запуштена, необрађена земља (обично обрасла травом); земља упоште, тло.* — Штета што није све обрађено, — сјети се... господин, гледајући њиве и лединe. *Ћип.* фиг. Образује чете младих пионира, будућих крчилаца запуштене народне лединe. *Цар Е.*

Изр. забости нос (нокат, папак) у ледину *погинути;* забости перо у ледину *престати писати;* загрепсти, (забости, закопати и сл.) у ледину (папке, пету) *побећи, дати се у бекство;* отићи под ледину *умрети;* пољубити (одмерити, измерити) ледину *пасти.*

ледѝнак, -нка м **1.** *мала лединa, мали комад лединe.* — Изнио је из куће велику софру... и положио је у башчу под шљиву, на добро очишћен зелен лединак. *Сиј.* **2.** покр. *брежуљак на лединu. Вук Рј.*

лѐдинаст, -а, -о *који је као лединa, необрађен.* — Одмах поврх мора, срећа их намјерила на лединасти дочић. *Ћип.*

лѐдинити и ледѝнити, -им несврш. *претварати се у ледину.* — Над кућом трави, лединu орање. *Ћон.*

лѐдиница и **ледѝница** ж *дем. од лединa.*

лѐдӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на лединe.*

ледѝњāк, -áка м бот. *в. златица (3). Сим. Реч.*

ледѝрати, лѐдӣрām сврш. лат. *повредити; увредити. Деан. Рј.*

лѐдити, -им несврш. (имп. лѐђāх; трп. прид. лѐђен) **1.** *претварати у лед, смрзавати.* — Туђи ветар ледио ми власи. *Матош.* Пјешаци умотали главе шаловима... да се заштите од... студени која леди дах. *Чол.* **2.** фиг. *испуњавати зебњом, страхом.* — Већ сам био почео да сумњам и ледило ме предосјећање. *Лал.*

Изр. ~ срце (душу) *изазивати ужас, престрашеност.* — У мраку рукало је [море] гласовима који заустављају дах и леде срце у човјеку. *Кос.*

~ **се 1.** *претварати се у лед, замрзавати се.* — Преко дан су јурили поточићи од истопљена снега, а сада се све почиње ледити. *Дом.* **2.** фиг. *ужасавати се, згражати се.* — Слушао је... наздравице и ледио се. *Јел.*

лѐдичан и **лѐдичан,** -чна, -чно нем. *који није у браку (неожењен, неудата).*

лѐдӣшӣ, -ā, -ō *који се односи на ледиште. Прав.*

лѐдӣште с физ. *тачка леђења, смрзавања.*

лѐдњāк м = ледењак (1). — Сва северна Европа била је у једно доба ледницима застрта. *Жуј.* фиг. Опет тај ледник, опет та сухопарна проза. *Шен.*

лѐдница ж *в. ледара.* — фиг. Теглимо живот кроз ледницу јаве. *Поп. В.*

лѐдничкӣ, -ā, -ō = ледењачки.

лѐдно прил. песн. *в. ледено.* — Та зар би тако с Авале плаве гледали ледно у огњен час! *Јакш. Ђ.*

лѐднути, -нём сврш. *непријатно дирнути, изненадно испунити зебњом.* — Хацију ледну кад је препознаде. *Сиј.*

лѐдњāк м *направа у виду ормара, витрине или сл., са уређајем који снижава температуру и служи за расхлађивање намирница, хладњак, фрижидер.* — Продајем витрину ледњак за колаче. *Пол. 1957.*

лѐдобрāн м ков. *штит који брани неки објекат од пловећег леда.* — Под сваким ступом [моста] направио се наравни »ледобран«. *Маж. Ф.* Нарочито су били од значаја радови на подупирању гвоздене конструкције... моста... где је изграђен и ледобран. *Пол. 1944.*

ледо̀вати, лѐдујēм несврш. индив. *постојати као лед, бити лед.* — Лед ледује, па га сунце открави. *Змај.*

ледо̀вит, -а, -о *в. леден (1б).* — Седмеро браће... из далеких ледовитих стра-

на дошло [је] у овај красни приморски крај. *Шен.*

лѐдōјка ж нар. *јадна, несрећна двојка. Вук Рј.*

лѐдолōман и **ледòломан,** -мна, -мно *који служи за ломљење леда*: ледоломни апарат.

ледолóмац, -мца м (ген. мн. ледòлōмāцā) *брод нарочите конструкције за пробијање пролаза на залеђеним пловним путовима.*

лѐдорēз м ков. спорт. *браздалица на скијама.* В. пр. уз браздалица.

лéђа с мн. **1. а.** *задњи део, задња страна човечјег трупа, односно горњи део тела кичмењака, краљешњака, кроз који пролази кичма, краљешница; одговарајући део тела бескичмењака.* — фиг. Вјетар је... носио на леђима набрекле и тешке облаке. *Гор.* **б.** *део одеће који покрива тај део човечјег тела*: ~ капута. — Спао је на двије кошуље без леђа. *Новак.* **2.** фиг. **а.** *горњи, избочени део чега, хрбат, гребен.* — Пресељавамо [се]... у мало планинско мјестанце ...негдје на леђима Апенина. *Ђон.* **б.** *задња страна чега; полеђина*: ~ ормара. — Каја ће на леђа менице да се потпише. *Срем.*

Изр. бацити за ~ (кога, што) *одбацити, не признавати више кога, занемарити што*; видети (угледати и сл.) ~, погледати у ~ (коме) *дочекати одлазак (бекство) некога нежељеног*; грбити ~ на чему *вршити тежак посао, бавити се нечим мучним и тешким*; док је леђа, биће и самара *док је човек способан и готов да ради, биће увек посла за њега*; иза божјих леђа, богу за леђима и сл. *бестрага далеко, у врло забаченом крају*; иза чијих леђа, за чијим леђима (говорити, радити) *у одсуству, без знања онога кога се тиче; потајно, подмукло, кришом*; супр. у лице, у очи; измаћи ~ *извући се од неког посла, избећи одговорност за нешто*; измерити, испрашити (наравнати, поравнати и сл.) коме ~ *истући, изударати*; имати широка ~ *бити кадар, способан поднети, истрајати*; јака ~ *сигурна заштита, утицајан заштитник*; на (своја) ~ примити, на (својим) леђима носити (вући и сл.) кога (што) *преузети старање, бригу о коме (чему), сносити одговорност*; на својим леђима осетити, искусити *проживети, спознати подносећи разне непријатности*; на чија ~ натоварити (што) *пребацити бригу на кога*; на чијим леђима бити, на ~ коме пасти *бити коме на терету, старању, бризи*; нож у ~ забити (забости, ударити и сл.) *подмукло и неочекивано напасти*; окренути ~ (коме, чему) *напустити кога, прекинути везе с ким; занемарити што; не хтети видети кога*; окренути ~ непријатељу *побећи*; попети се на ~ (коме) *живети на чији рачун*; подметнути ~ *в. на (своја) леђа примити*; преко леђа претурити (пребацити и сл.) *преживети, поднети*; преко чијих леђа (радити што) *на рачун, на терет кога, пребацујући непријатне последице на кога*; сврбе га ~ *изазива да добије батине*; чувати ~ (коме) *штитити са задње стране, од напада из позадине; заштићивати уопште.*

леђàнца и **леђáнца** с мн. *дем. и хип. од леђа.*

лéђат, -а, -о *који има широка леђа. Р-К Реч.*

леђàшца и **леђáшца** с мн. *дем. и хип. од леђа.*

лéђен м покр. *в. леген.* — Настављао [је] рибање сахана и леђена. *Куш.*

лéђенина м дијал. *аугм. од леђен. Вук Рј.*

лéђење с *гл. им. од ледити (се).*

леђѝкāр, -ара м покр. *лењивац, готован.* — Не бојте се ништа да та вижлад толико лаје, кукавице су, леђикари, брусипете. *Шен.*

лéђимицē прил. **1.** *окренут леђима у правцу кретања.* — Цикну... идући помало леђимице према вратима. *Креш.* **2.** необ. *на леђима, полеђушке.* — Она се послушно леђимице одмарала. *Божић.*

лéђине, лéђйнā ж мн. *аугм. од леђа.* — Привали му уз леђине. *Вук Рј.*

лéђнӣ и **лéђнӣ,** -ā, -ō *који се односи на леђа, који се налази на леђима*: ~ страна, ~ мишић, ~ пераја, ~ торба, ~ пливање итд.

лèжāвкиња ж нар. *лења жена, лењивица. Вук Рј.*

лèжāј м (лок. лèжāју и -áју) **1. а.** *предмет намештаја, простирка и сл. подешени за лежање (спавање, одмарање); постеља, кревет.* — Хлапић разастре сламу и начини лежај за себе и онога човјека. *Брл.* Здравствене станице [се] постепено претворе у »мале болнице« са извесним бројем лежаја. *Пол. 1958.* **б.** *легло, гнездо.* — Зец [је] скочио с лежаја и преломио суварак у скоку. *Донч.* Сенице ... носе ... сламчице сувог сена и птичје перје, спремајући лежај за своје мале. *Ољ.* **2.** *в. лежиште (2а, 3).* — Могу се ... у земљишту израдити лежаји у које се онда поставе дирекци. *Јах.* У утроби земље налазе [се] лежаји нафте. *ЕГ I.* **3.** маш. = лежиште (2б) *ослонац покретних делова машине (осовине, вратила)*: клизни ~, куглични ~, ваљкасти ~, котрљајући

~. — Лигностон је ... подесан за израду зупчаника, лежаја и разних делова машина. *Пол. 1950.* **4.** заст. **а.** *предео, базен.* — Србија је јако лепа по својем моравском лежају. *Маж. М.* **б.** *географски смештај, положај.* — Немогуће је ... начинити јединство ... управе ... код народа различних пасмином, повијешћу, народношћу ... земљишним лежајем. *Старч.*

лѐжājнӣ, -ā, -ō *који се односи на лежај; који је у вези са лежањем.* — Код неких се птица, док леже на јајима, појаве на трбуху гола мјеста, лежајне пјеге. *Финк.*

лѐжāк, -áка м **1.** *онај који се радо излежава, лењивац, ленчина, нерадник.* — Што сам данас ... троми лежак. *Уј.* Обрадоваће им се и тежак и лежак. *Коч.* **2.** *пиће које је одлежало, које је добило нарочиту јачину захваљујући дужем чувању.* — Гроф је ... обећао да ће ... послати буренце пилзенског лежака. *Том.* **3.** бот. покр. *врста пасуља, граха, чучавац, пешак* Phaseulus nanus. *Вук Рј.*

лежȁкати, -ām несврш. пеј. *лежати, излежавати се.* — Могла је ... гологлава, босонога, у припростој хаљиници лежакати по ледини. *Бег.*

лежȁкиња ж *лењивица, нерадница.* — Ој Данице, лежакињо једна! *НПХ.*

лѐжāлька ж *столица за лежање.* — Ускоро ће се поставити сплав и више лежаљки са сунцобранима. *Вј. 1960.*

лѐжāнка ж *в. лежај (1а).* — Девојка се прену и скочи с лежанке. *Ранк.*

лѐжāње с *гл. им. од лежати.*

лежȁрина ж *одштета која се наплаћује због неправовременог преузимања робе (из вагона, стоваришта, складишта и сл.); одштета бродару за чекање на укрцавање или искрцавање робе преко одређеног времена.* — Предузећа [су] прошле године исплатила 112 милиона динара на име лежарине. *Пол. 1959.*

лежȁрӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на лежарину:* ~ такса, ~ накнада и сл.

лѐжати, -жӣм (аор. 2. и 3. л. лѐжā и лѐжа; р. прид. лѐжао, -āла, -āло) несврш. **1. а.** *бити у водоравном положају ослањајући се телом на какву подлогу:* ~ у постељи, ~ на трави, ~ болестан, ~ у рову, ~ мртав итд. **б.** *боловати везан за постељу.* — Имао [је] везе са неком Енглескињом која га је, док је лежао пегави тифус, веома нежно неговала. *Вас.* Млад је, али подбуо у лицу, би рекао да је лежао дугу бољу. *Мул.* **в.** *бити сахрањен, почивати у гробу.* — Овде лежи владика црногорски; умро је а није дочекао да види спасење свога народа. *Нен. Љ.* Лежи овдје заборављен човјек — незнани борац. *Хорв.* **2. а.** *боравити у затвору, тамновати.* — Кад су га увели у ћелију у којој му је лежао син, Никола је проблиједио. *Хорв.* **б.** *проводити време неактивно, не радећи ништа, мирујући у месту.* — Више тједана лежаше та војска, не крећућ' се с мјеста. *Том.* **в.** *не одвајати се од неког рада, капати над чим.* — Седам година је, кажу, лежао на другом издању свог Порфирогенита. *Матош.* **3. а.** *бити оборен, положен на тло или какву подлогу; бити негде смештен, остављен (о различитим предметима).* **б.** *бити ван употребе, неискоришћен.* — Бити ће да су [новци] лежали бог зна гдје неколико година, а могло их се позајмити насигурно коме сељанину. *Тип.* Има [приповедака] ... које су скупљене, али леже у рукопису. *Поп. П.* **в.** *заузимати неко место, неки простор, простирати се, налазити се.* — Жељезничка станица Пјеновац лежи у једном тјеснацу кроз који се пробија Ступчаница. *Чол.* **г.** *постојати, бити присутан.* — Испољит ће се што лежи ... већ сада у свима нама. *Наз.* **4.** *падати у део (као брига, задатак), зависити (од кога), почивати (на коме).* — Терет битке лежи на њему. *Топ.* [На Јелици] је лежала читава кућа. *Поп. Ј.* **5.** герм. *одговарати, погодовати.* — Некоме лежи један, другоме други начин играња. *СТ.* Креација Мими је до данас остала њезина најбоља улога, јер јој управо прирођено добро лежи. *Обз. 1932.*

Изр. ~ на парама *бити веома богат;* ~ коме на срцу *уживати чију велику наклоност; заокупљати чију пажњу, мисли, имати велику важност за кога.*

лежȁчина м *аугм. и пеј. од лежак. Р-К Реч.*

лѐжāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на лежаке, нераднички.*

лéжѐње с *гл. им. од лећи (се).*

лѐжēран и **лѐжēран,** -рна, -рно фр. *који одступа од уобичајених ограничења, лак, неусиљен, природан; немаран, површан.* — Корачао [је] ... миран и лежеран као да је у својој кући. *Топ.* Он сједе и написа Кристини лежерно, весело, топло писмо. *Бег.*

лѐжēрно и **лѐжēрно** прил. *неусиљено, лако; немарно, површно.*

лежéрнōст, -ости ж *неусиљеност, лакоћа; равнодушност, немарност, површност.*

лѐжēћӣ, -ā, -ē̄ **1.** *који лежи; при којему се лежи.* — Најподесније [је] ... да се двојица боре за медицинку у ... лежећем ставу. *Рв.* **2.** *који није у употреби, у оптицају, који се не искоришћава.* — Па ... она моја ниска дуката? Шта ће онај лежећи новац? *Лаз. Л.*

лежѐћнв, -а, -о *који је у лежећем положају, који лежи.* — На Штитарца Турци долећеше, лежећива да га посијеку. *Вук Рј.*

лежѐћкē, лèжēћкē и **лежѐћки, лèжēћки** прил. *у лежећем ставу, лежећи.* — Педагог лежећке шапуће Младену. *Божић.* Он ме погледа наједном убојито, онако лежећки. *Кос.*

лèжйво с необ. *в. лежиште (1).* — [Спрема се] настријети стељу за леживо. *Март.*

лèжика и **лèжиковина** ж шум. *дрво у шуми које је природним путем пало и лежи на земљи.*

лèжйшнй, лèжйшнй, -ā, -ō *који се односи на лежиште.*

лèжйште и **лèжйште** с **1.** *место поде шено за лежање, спавање; лежај, постеља.* — Заврем се . . . на мекано травно лежиште. *Кос.* Била је то огромна барака испуњена лежиштима на три спрата. *Јак.* **2. а.** *удубљење, подешена подлога за смештај или ослањање неког предмета.* — Трећину просторије запремају двије струњаче . . . смјештене на ниским дрвеним лежиштима. *Пав.* Дизане су плоче и копано лежиште за водоводне цеви. *Андр. И.* **б.** маш. = лежај (3): куглично ~, клизно ~, котрљајно ~. **3.** геол. *слој, наслага, налазиште.* — Јадранском мору окренути појас планинске зоне . . . скоро нема иоле богатијих рудних лежишта. *Цвијић.*

лèжница ж покр. *лежај, ложница, постеља.* — Легне да спава на лежници од лишћа. *Креш.*

лèжница ж *в. инкубатор.* — Примјеном новога типа лежнице — инкубатора — капацитет је повећан на 10 милијуна. *Б 1960.*

лèзбӣјка ж *женска особа ненормалних сексуалних склоности, која показује сексуални интерес за друге жене.*

лèзбӣјскй, -ā, -ō *који се односи на лезбијке:* ~ однос, ~ љубав.

лèзибаба и лèзибаба ж бот. покр. *слатка папрат* Polypodium vulgare. *Сим. Реч.*

лèзилеб м (ек.) *готован, лењивац.* — Скупити сва села . . . све сељаке, па и оне лезилебове, неквалификоване земљане раднике. *Дав.*

леӣњати, лèӣњām несврш. покр. *чамити, чамати. Вук Рј.*

лèј м *румунска новчана јединица.*

лéја ж = леха *мањи, уски комад обрађене земље у врту, обично ограђен бусењем или стазом.* — Цвећа пуно по свима лејама. *Сек.* Путници су се разилазили између леја перунике. *Десн.*

Изр. **топла ~** *покривена, од хладноће заштићена леја за гајење раног поврћа и др.*

лéјица ж *дем. од леја.*

лéјлек м тур. зоол. покр. *рода, штрк.*

лèк, лéка, ијек. лӣјек, м (мн. лéкови) **1.** *средство за сузбијање, лечење болести.* — И он паде у постељу. Није хтео никаква лека. *Вес.* Он ће доћи дома, донијети . . . матери лијек који ће отјерати бодац у њеним крижима. *Гор.* **2.** *помоћ, средство за отклањање незгоде; излаз из тешке ситуације.* — Гледао је својим очима како му мал пропада — и није знао наћи лека томе. *Срем.* Сам им [је] рекао лијек тој покварености. *Мул.* **3.** покр. *врло мала количина.* — Из куће . . . доноси једну малу одрезину хљеба и лијек сира. *Ђон.*

Изр. (ни) за ~, ни од лека *нимало, николико;* правни ~ *правни поступак (жалба и сл.) којим незадовољна страна тражи друкчије судско решење.*

лèк м *албанска новчана јединица.*

лèкāр, -ára, ијек. љèкār, м = лечник **1.** *онај коме је посао да проучава и сузбија болести и да лечи болеснике (данас са завршеним медицинским факултетом).* — фиг. Нек ми лекар време буде. *Марк. Д.* **2.** заст. *онај који справља лекове, апотекар, фармацеут; травар.* — Овако лијечећи проведе Шћепан у Махинама купећи траве, цвијеће и коријене, па уз лијечника и љекар постане. *Љуб.* Љекар (фармацеут) може војничку службу обавити у војничким љекарницама. *Рј. А.*

лèкара, ијек. љèкара, ж заст. *апотека.* — Даде из љекаре донијети добар отров. *В 1885.*

лекáрев, -а, -о, ијек. љекáрев = лекаров *који припада лекару, који се односи на лекара.*

лекàрија, ијек. љекàрија, ж **1.** фарм. **а.** зб. *фармацеутски материјал, лекови.* — Допремили су ми јуче два товара којекакве љекаријe. *Шен.* **б.** *фармацеутски производ, лек.* — фиг. Слатке су речи често отров, а горке лекарије. *Нен. Љ.* **2. а.** *в. лекарство (1).* — Отишао је . . . у Беч да тамо довршн хирургију и зубну лекарију. *Срем.* **б.** *лекарски посао, лекарска пракса.* — Кад ми љекарија набави толико дарова . . . не би ли царство дало боље. *Љуб.*

лекàрина, ијек. љекàрина, ж заст. *награда за лекарске услуге. Вук Рј.*

лекáрити, лèкāрӣм, ијек. љекáрити, несврш. заст. *бавити се лекарским послом.* — Није . . . мислио да ће му ова скитница што лијечи и љекари по народу донијети толико главобоље. *Љуб.*

лекàрица, ијек. љекàрица, ж **1.** *женска особа лекар, лекарка; видарица.* — Знала би бити ненадокнадива љекарица његовим неописивим мукама. *Матош.* Народни лекари и лекарице . . . врачање и сличне ствари живеле су и под Турцима. *Ђорђ.* **2.** бот. *в. луцерка. Сим. Реч.*

лѐкāрка, ијек. љѐкāрка, ж *женска особа лекар.*

лѐкāрна, ијек. љѐкāрна, ж *в. лекарница.* — По неколико пута трчи у љекарну. *Ћал.*

лѐкāрнӣк, ијек. љѐкāрнӣк, м *апотекар.* — Њезин отац био је љекарник. *Леск. Ј.*

лѐкāрнӣков, -а, -о, ијек. љѐкāрнӣков *који припада лекарнику.*

лѐкāрница, ијек. љѐкāрница, ж **1.** *радња у којој се справљају и продају лекови, апотека.* — Улица издужује ка растоку других улица, пред љекарницу »Код Спаситеља«. *Мат.* Узмите опијума у љекарници. *Крањч. Стј.* **2.** *лекарникова жена; жена лекарник, апотекарица. Прав.*

лѐкāрничкӣ, -ā, -ō, ијек. љѐкāрничкӣ *који се односи на лекарнике и лекарнице.*

лѐкāрнӣштво, ијек. љѐкāрнӣштво, с *апотекарство.*

лекáров, -а, -о, ијек. љекáров = лекарев.

лѐкāрскӣ, -ā, -ō, ијек. љѐкāрскӣ **1.** *који се односи на лекаре:* ~ комисија, ~ позив, ~ уверење и сл. **2.** (у именичкој служби) ж *лекарски преглед, лекарска помоћ.* — Пријавише [га] за љекарску као хитан случај. *Лал.*

лекáрство, ијек. љекáрство, с **1.** *медицинске науке, медицина; лекарски позив.* — Није добио благодејање да би могао учити лекарство на неком страном универзитету. *Ж 1955.* Његова употреба у лекарству је позната. *ОК.* **2.** рус. заст. *лек.* — Нити је могао говорити, ни јести, него су му ... чорбу и лекарства сипали у уста. *Вук.*

лекàруша, ијек. љекàруша, ж **1.** *видарица, травара.* — Неке ... бацају карте, неке су љекаруше билинама и сводиље. *Коз. И.* **2.** *стара књига о лековима. Прав.* **3.** *лековита биљка.* — Спомињао неке врсти поврћа, разно биље за крму, више љекаруша. *В 1885.*

лекéдити, лèкēдӣм несврш. необ. *лепршати, лелујати се.* — Иде момак, иде, само преда с' гледи, опаклија за њим шушти и лекеди. *Змај.*

лекéдōв, -ова м покр. *део женске одеће.* — Обема рукама купи ивицу на лекедову. *Вес.*

лѐкнути, -нӗм сврш. покр. *непријатно, неугодно дирнути, лецнути; захватити.* — Још једанпут [сам] из даљине пуцао. Само сам видио како га је лекнуо један тренутак грч. *Вуј.*

лéкнути, лèкнēм сврш. покр. *одјекнути, разлегнути се.* — Милош јекну, сва планина лекну. *НП Вук.*

лѐкови м мн. (ек.) заст. покр. *врста игре, мице. Вук Рј.*

лекòвит, -а, -о ијек. љекòвит *који има својство лека, који делује као лек:* ~ вода, ~ блато, ~ траве итд.

лекòвитōст, -ости, ијек. љекòвитōст, ж *особина онога што је лековито.*

лекòносан, -сна, -сно, ијек. љекòносан, необ. *лековит.* — Бит ће то доиста љеконосна пилула твојој мајци на самртној постељи. *Ков. А.*

лекòпија, ијек. љекòпија м ков. *онај који много пије лекове.* — Може [се] рећи да су се некадашње винопије претворили у лекопије. *Б 1958.*

лѐксик м и **лѐксика** ж грч. филол. *речи, речничка грађа, речнички фонд.*

лѐксикāлан, -лна, -лно *в. лексички.*

лексикòграф м *стручњак за лексикографију, израђивач, састављач речника и лексикона.*

лексикографија ж грч. *обрада, проучавање лексике; рад на састављању речника, лексикона.*

лексикòграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на лексикографе и лексикографију.*

лексикòлог м *научни радник који се бави лексикологијом, стручњак за лексикологију.*

лексиколòгија ж грч. *део науке о језику чији је предмет изучавање лексике.*

лексикòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на лексикологе и лексикологију.*

лексѝкōн, -она и **лѐксикон** м **1. а.** *књига у којој су алфабетским редом изложени и протумачени разни појмови, енциклопедија.* **б.** *речник.* **2.** необ. *в. лексик(а).* — Ипак се врло рано стао јављати утицај живе средине народног језика хрватскога не само у граматици већ и у лексикону. *Водн.*

Изр. живи ~ *човек који веома много зна о разноврсним стварима, човек широке ерудиције.*

лексѝкōнскӣ и **лѐксиконскӣ,** -ā, -ō *који се односи на лексиконе.*

лѐксичкӣ, -ā, -ō *који се односи на лексик(у), речнички.*

лектúра ж фр. **а.** *читање; књиге и остале публикације које неко чита, штиво:* забавна ~, популарна ~, поучна ~. — Лектира његових дела не оставља никаквих илузија о значењу образованости. *Барац.* **б.** *начитаност.* — Био је човек мале, никакве лектире. *Михиз.*

Изр. школска ~ *текстови које према школском програму или задатку наставника ученици треба да прочитају.*

лéктор м лат. **1.** *практични наставник језика (најчешће страних) на универзитетима и високим школама.* **2. а.** *онај који језички*

и стилски дотерује чије рукописе (за неко издавачко предузеће, за новине и сл.). **б.** *онај који језички исправља текст комада и говор глумаца у позоришту, казалишту.*

лектòрāт, -áта м *дужност и рад лектора.*

лектори́рати, -òрīрām и **лектòрисати,** -ишēм несврш. *вршити посао лектора.*

лèкторица ж *женска особа лектор.*

лèкторскӣ, -ā, -ò *који се односи на лекторе.*

лектýра ж *дужност и посао лектора, лекторска контрола и исправљање текстова.*

лèкута ж бот. покр. *в. локвањ. Бен. Рј.*

лèкција ж (ген. мн. лèкцијā) лат. **1.** шк. **а.** *наставна јединица у обуци и уџбеницима, део школског градива које се прелази у току једног часа, сата; задато градиво, задатак, задаћа.* — После таквог увода започела се лекција. *Марк. Св.* Стаде да прича оним истим нагласком као да изговара лекцију пред учитељем. *Шуб.* **б.** *наставни час, сат.* — Само реци ријеч, па ћеш добити доста лекција за гласовир, за француски ... и то у добрим кућама. *Шен.* **2.** *поука која се добија из неког неугодног искуства; опомена.* — Човјек мора због тебе да од ових простака ... слуша лекције. *Крл.* **3.** кат. *одломак из црквених књига (из Библије) који се чита или пева за време мисе;* исп. лекционар.

Изр. **извући лекцију** од кога *бити укорен, изгрђен;* (о)**читати,** (о)**држати,** дати, давати **лекцију** коме (у)*корити,* (из)*грдити (кога).*

лекцијāш, -áша м *ђак који учи само лекције, који ништа не учи нити чита изван обавезног школског програма.*

лекциòнāр, -ара, **лекциòнāрӣј,** -ија и **лекциòнāријум** м *литургијска књига, збирка лекција, одломака из Библије који се читају при католичком богослужењу.*

лéлати се, лèлāм се несврш. покр. *лелујати се, њихати се, клатити се.* — Камен-мосте, не лелај се, ти девојко, не гњевај се! *Рј. А.*

лèле и лèлē узв. **1.** *за изражавање туге, бола, жалости: јао, куку.* — Куку, леле, а што ћемо сада, мила мајко? *Бог.* Леле мене! како је дијете ислабило! *Лаз. Л.* **2.** **а.** *при изненађењу, чуђењу.* — Опет [се] смеју и вичу: »Леле! Какви су! Мука ги изела!« *Срем.* **б.** *за изражавање неодобравања, запрепашћења.* — Лелее! заграјаше оне друге Циганке с капије. Срамота, богами срамота! Ако смо Цигани, људи смо и ми! *Срем.*

лелèјāње с *гл. им. од лелејати (се).*

лелèјати (се), -āм (се) несврш. *в. лелујати (се).* — Лелеја се жито. *Вук Рј.*

лèлек м **1.** *изражавање жалости узвиком »леле«, лелекање, јаукање; вапај, крик.* — Јаук и лелек разлијега се далеко под бријегом. *Шен.* Чује [се] вриска пљачкаша и лелек прогоњених. *Андр. И.* **2.** *мука, невоља.* — Лелек је велики у злу добра чекати. *И-Б Рј.* **3.** (у служби узвика) покр. *леле.* — Залелека старац Вукосаве: »Лелек мене, мој једини сине!« *НП Вук.*

лéлек м зоол. покр. *в. лејлек. Вук Рј.*

лелèкāње и лелéкāње с *гл. им. од лелекати.*

лелèкати, лèлечēм и **лелéкати,** лèлēчēм и лèлēкām несврш. **1.** *викати »леле«, јаукати, јадиковати; запомагати.* — Биједник ја! — лелекаше кумординар. *Ков. А.* Помози, тако ти бог помогао! ... лелекаше баба. *Јакш. Ђ.* фиг. Ноћу [су] лелекали уз гусле ... Оплакиваху мртве и живе песмама отегнутим, наричућим. *Црњ.* **2.** прел. **а.** *лелеком оплакивати, жалити.* — Тако се лелекају они који погину! *Ђур.* **б.** *лелеком изражавати, исказивати.* — Чујеш ли гдје ти на прљаву поду лелече љуту молбу схрван малиш? *Уј.*

лелèкача ж покр. *она која лелече, кука над покојником, нарикача.* — Знао је да дужини имања одговара и број покојница и удараца у прса лелекача. *Ств. 1948.*

лелèкнути, лèлекнēм и **лелéкнути,** лèлēкнēм *свршн. према лелекати.*

лелèкуша ж агр. покр. *врста винове лозе која рађа црно грожђе. Рј. А.*

лèлӣј, -ија м необ. *лелујање, таласање.* — По мору [се] лелиј од валова шири. *М-И.*

лèлија ж бот. **а.** *род тропских орхидеја* Laelia. *ЕЛЗ.* **б.** покр. *в. перуника. Сим. Реч.*

лелӣјав, -а, -о *в. лелујав.* — Лелијаве жудње у дубини трају, бокор жутих ружа купа се у сјају. *Фран.*

лелӣјāње с *гл. им. од лелијати (се).*

лелӣјати (се), -āм (се) несврш. *в. лелујати (се).* — Однекуд као да лелија зраком пјесма мушкарачких грла. *Ков. А.* Попут цвијета лелијао се на валовима. *Креш.*

лелӯјав, -а, -о *који се лелује.* — Уз лелујави пламен свеће седели су около људи и жене. *Чипл.* У лелујаву шашу, крај врба самотних тече тамна ријека. *Пар.*

лелӯјаво прил. *лелујајући се; лако, меко.* — Даме ... лелујаво и ситно корачају. *Петр. В.*

лелӯјāње с *гл. им. од лелујати (се).*

лèлујаст, -а. -о *лелујав.* — Гле, ту сте опет, лелујасте сјене, што одавно вас мутан поглед зна. *С-Ц.*

лелу̏јати, -ā̀м несврш. **1.** *благо повијати нешто час у једном час у другом правцу, љуљати, таласати, клатити.* — Пусти ветри лелујају дивљу ружу и ковиље. *Ил.* **2.** *в. лелујати се.* — Папуком су ноћу лелујале чете. *Пар.*

~ **се** *таласасто, валовито се кретати, повијати се.* — Тамо се на југу лелујају златом обрубљени облаци. *Матош.* Пшенице се широко лелујају. *Ђон.*

лѐља и **лѐљо** *припев у неким народним песмама*; исп. ле[1]. — Невен вене ле, за горицом, леља ле — Ој! *Вук Рј.*

лѐм, лѐма м нем. **1.** *средство за лемљење, спајање, (калај или др.).* **2.** *биљна смола којом пчеле затварају рупе, пукотине, пчелињи лепак* propolis. — Справљати знаду [пчеле] лем. *Марет.*

лѐма ж грч. **1.** *реч у речнику која се обрађује, одредница, натукница.* **2. а.** фил. *претпоставка, премиса.* **б.** мат. *поставка, прихваћена могућност која олакшава доказивање наредне теореме.*

лѐмāње с *гл. им. од лемати.*

лѐмāр м зоол. *в. леминг. Финк.*

лѐмати, лѐмāм несврш. *бити, тући, млатити.* — Већ неколико пута лемали су га људи као вола, па ништа. *Глиш.* Гази нас ... лема и бије. *Кам.*

~ **се** *узв. повр.*; исп. лемезати (се).

лѐмеж м покр. *в. лемеш.* — И лемеж задире у земљу и пада у бразде пуно сјеме. *Ђип.*

лѐмēз м покр. *в. љемез.* — С крова је висио откинут лемез. *Сиј.*

лемѐзāње с *гл. им. од лемезати (се).*

лемѐзати (се), -ā̀м (се) несврш. *в. лемати (се).* — [Боксери] су се ... баш жестоко лемезали. *Пол. 1959.*

лѐмета ж *светла кугла на врху минарета. Вук Рј.*

лѐмеш м *оштри део плуга који при орању сече земљу, раоник.* — Вјетар [је] негдје у висини заорао као лемеш у облачно небо. *Гор.* Ту је тешка роба: гвоздене пећи, шине ... лемеши. *Андр. И.*

лѐмешњӣ, -ā̀, -ō *који се односи на лемеше; сличан лемешу:* ~ кост.

лѐмило с *справа за лемљење. Р-К Реч.*

лѐминг м зоол. *арктички глодар сличан пољском мишу* Lemmus lemmus. *Терм. 4.*

лѐмити и **лѐмити,** -ӣм несврш. *спајати металне делове лемом (обично калајем).* — Пење се на куће и леми олуке. *Нуш.*

лѐмјеш м покр. *в. лемеш. И-Б Рј.*

лѐмљѐње и **лѐмљѐње** с *гл. им. од лѐмити и лѐмити.*

лѐмōзина ж грч. *милостиња, милодар који се скупља, дарује у цркви.* — Он стане ... из пуна грла клети лемозину. *Гор.*

лѐмōзињāк м *нарочита направа (мала кеса, тањир) у којој се скупља лемозина.* — Турао му крајцаре у руке и дизао га да их спусти у лемозињак. *Коз. И.*

лѐмōјзина ж *в. лемозина.* — Улаз у гроб нека столари преграде ... да бабе не могу допузати до лемојзине. *Пав.*

лѐмōн, -óна и **лѐмӯн,** -ýна м покр. *в. лимун.* — »Ципал« ... с лемоном — сластан ... залогајак. *Дражс.* Башчу гради Краљевићу Марко, за њим бабо лемунове сади. *НПХ.*

лему́ри м мн. (јд. лѐмӯр, -ýра) **1.** мит. *духови умрлих код старих Римљана, сабласти, авети.* **2.** зоол. *подред полумајмуна, већином кратких руку а дугачких ногу* Lemuridae. *Терм. 4.*

лѐн, лéна, лéно, ијек. лијен (одр. лѐнӣ, -ā, -ō; комп. лѐнијӣ и лѐњӣ, -ā, -ē) = лењ **а.** *који не воли радити*; супр. вредан, марљив. — Појавио се тип ... одвише лијен за какав ручни рад. *Матош.* Пакосни и лени сељаци гледали су на његов рад завидљиво. *Ђур.* **б.** *који се споро креће; тром.* — Ноћни лептири ... у сумрак залепршају леним крилима. *Мил. В.* фиг. Тромо и лијено вријеме се усидрило у мртвим сокацима. *Козарч.*

Изр. **не буде лен (него скочи, притрчи** и сл.) *одмах, брзо, без оклевања (скочи, притрчи).*

леня́вити, лѐнāвӣм, ијек. љеня́вити, несврш. покр. *в. ленствовати, ленчарити.* — Лијенчина може љенавити, пијандура пити. *Маж. Ф.*

лéнац[1], -нца, ијек. лијéнац, м *в. лењивац.* — Дотјече ... духовним лијенцима. *Шим. С.*

лéнац[2], -нца м зоол. *врста морске рибе* Crenilabrus pavo; исп. леница[2].

лѐнга ж покр. *в. ленка.* — На ленгама испред кровињара били су изложени сунцу безбројни постељни дроњци. *Лал.*

ленга́рити, лѐнгāрӣм, ијек. љенга́рити, несврш. покр. *в. ленствовати, ленчарити.* — Гости [су], намјесто да само ... преспавају ... љенгарили све до у по бијела дана. *Креш.*

лѐнгер м тур. *сидро, котва.* — фиг. Свршено! ... Спустише Влаовићи ленгер у гробље. *Сек.*

ленгѐрисати, -ишēм сврш. и несврш. *осигура(ва)ти сидром, укотвити, укотвљавати.* — Ова помоћна пристаништа ... ленгеришу се на сигурном месту у близини обале. *Пол. 1959.*

лѐндлер м нем. покр. *врста валцера.* — Шамика иначе никад не игра »лендлер«, али сад мора. *Игњ.*

лѐндовати, -дујѐм несврш. необ. *ленствовати, ленчарити.* — Нека знадеш да лендовӧ нисам. *Март.*

лѐнив, -а, -о, ијек. љѐнив (ретко ек.) *в. лен.* — Копај, рђо и хуљо ленива! *Јаки. Ђ.* Пролазио је немарним љенивим кораком. *Ђал.*

лѐнивац, -йвца, ијек. љѐнивац м (ретко ек.) *в. лењивац.* — Он је стално понављао и грмео ... како су они ленивци и расипници. *Ђур.* О, гдје је тај љенивац ... који из лијености не би хтио да једе? *Кол.*

лѐнивачкӣ, -ā, -ō, ијек. љѐнивачкӣ (ретко ек.) *в. лењивачки.* — Седео [је] у наслоњачи, у својој дражесној ленивачкој позитури. *Глиш.*

лѐнивица, ијек. љѐнивица, ж (ретко ек.) *в. лењивица.*

лѐниво, ијек. љѐниво, прил. (ретко ек.) *в. лѐно.* — Звезде трепере мирно и лениво. *Вес.* Клара се некако љениво ... вуцарила кући. *Цар Е.*

лѐнивӧст, -ости, ијек. љѐнивӧст, ж (ретко ек.) *в. леност.* — Ви знате ... с којом опојном ленивошћу човек ... пушта да га време носи. *Цар М.*

лѐнйвчев, -а, -о, ијек. љѐнйвчев (ретко ек.) *в. лењивчев.*

лѐнија ж **1.** нар. *в. линија.* **2.** покр. *узан колски пут између двеју њива у хатару.* — Пођи друмом, сврни летњим путем, зађи далеко и дубоко путањом и ленијом међу њивама. *Петр. В.* Хтео [је] да се настани ... међу овим шумама, водама и ленијама у хатару. *Петр. Б.*

лѐнйр, -йра м *в. лењир.*

лѐнити, лѐнӣм, ијек. лијѐнити, несврш покр. *в. ленствовати, ленчарити.* — Иду сами на мрнарицу, јер им је милије лијенити по бродовима него дома земљу копати. *Љуб.*

~ се 1. *постајати лен, препуштати се лености; ленствовати, ленчарити.* — Воли и она да се помало лени после ручка, и нервозна је кад је неко трза из тог починка. *Поп. Ј.* **2.** *споро се одлучивати на што, оклевати.* — Дао јој [је] још једну ћушку, па онда још једну, све као лијењећи се. *Божић.*

лѐница[1], ијек. љѐница, ж покр. *в. лењивица. Прав.*

лѐница[2] ж покр. зоол. *врста рибе*; исп. ленац[2]. *Бен. Рј.*

лѐнка, ијек. лӣјенка, ж *мотка преко које се веша одећа, рубље и сл. Вук Рј.*

лѐно, ијек. лӣјено, (комп. лѐније и лење) прил. = леньо *са леношћу, тромо, споро.* — Ура на цркви избија лијено. *Нех.* Тело му се лено кретало. *Вес.*

лѐно с нем. ист. *земља, посед који је у доба феудализма племић добијао од владара на доживотно и условно, увјетно уживање, феуд.*

лењѐвати, лѐнујем, ијек. леньѐвати, несврш. покр. *в. ленствовати.* — Научио је да се не ваља леновати. *Вес.*

лѐнӧст, -ости, ијек. лијѐнӧст, ж *особина онога који је лен.*

лѐнскӣ, -ā, -ō *који се односи на лѐно.*

лѐнство, ијек. лијѐнство, с *в. леност.* — Доносио [је] главу Турцима гдје су му је ласно могли узет, па су га пропустили Турци од свога лијенства. *Миљ.*

лѐнствовӑње и ленствдвӑње, ијек. љѐнствовање и љенствдвање, с *гл. им. од ленствовати.*

лѐнствовати, -вујем и **ленствдвати,** лѐнствујем, ијек. љѐнствовати и љенствдвати, несврш. = ленчарити и леньствовати *проводити време у нераду.*

лѐнта[1] ж рус. *широка свилена трака, пребачена преко рамена и груди, на којој се носе нека висока одликовања.* — Кога год угледам, украшен орденима и лентама. *Дом.* фиг. Она је угледала ... ленте сланине и сувога меса објешена уза сами зид. *Ств. 1948.*

лѐнта[2] ж зоол. *ноћни лептир из пор. совица, плавих или јаркоцрвених крила* Catocala. *Терм. 4.*

лѐнто тал. муз. **1.** прил. *лагано, споро.* **2.** м и с *партија успоренијег темпа у већој музичкој композицији.* — Композитор, промениви темпо у широк ленто, преноси »тему« на баритон соло и тиме остварује красну једну кантилену. *Коњов.*

лѐнути, лѐнем сврш. необ. *минути, клонути, нестати.* — А кад дубоко зађе, лену снага, лену рад, преста страд. *Кош.*

ленчáрење, ијек. љенчáрење, с *гл. им. од ленчарити.*

ленчáрити, лѐнчāрӣм, ијек. љенчáрити, несврш. = ленствовати. — На рад, нећеш ваљда ради тога љенчарити. *Чол.* Љенчарим као кукавица у овој крлеци. *Вел.*

лѐнчина, ијек. лијѐнчина, м и ж = ленштина *лена, нерадна особа (обично о мушкарцу).* — »Ој бродару, ој лијенчино!« загрми свана Милошев глас. *Шен.*

лѐнчовати, -чујем, ијек. љѐнчовати, несврш. необ. *в. ленствовати, ленчарити.* — О том ће... морати да полаже строг

рачун богу, што се овдје закопао и љенчује. *Вел.*

лѐнчуга (дат. -ги) и **лѐнчура,** ијек. љѐнчуга и љѐнчура, м и ж *лена особа, леђивац, леђивица.* — Неки добар занат плаче за тако шупљоглавим ленчугама. *Рад. Д.* Не знаш ти још какав сам ја... ленчура и испичутура. *Богдан.* Ја ћу га, љенчуру, већ негдје пронаћи. *Јонке.*

ленчу̏рина, ијек. љенчу̏рина, м и ж *аугм. и пеј. од ленчура.* — Сложимо [се] да... не плаћамо... ленчуринама... бијесне вране кобиле и мађарске роспилуке. *Петр. В.*

ленштѝлук м (ек.) необ. *в. леност. Р-К Реч.*

лѐнштина, ијек. лијѐнштина, м и ж = ленчина. — Вуци се на место, леншшино! *Срем.* Ти си, неваљалче, то скривио? Ти лијенштино! *Брл.*

лѐњ, лéња, лéњо и лéње (ек.) = лен. — Клавир [је] расипао своје лење звуке у празном салону. *Поп. Ј.*

лѐњāк, -áка, ијек. љѐњāк, м покр. *в. леђивац.* — Лако круха једу ти леђаци. *Марк. Ф.*

лéњёње, ијек. *лијењёње,* с *гл. им. од лењити (се).*

лѐњив, -а, -о (ек.) *в. лен.*

лѐњивац, -йвца м (ек.) = љенивац **1.** *лен човек, нерадник.* — Да у том селу не беху... душевни људи, би тај леђивац од глади умро. *Дом.* **2.** мн. зоол. *породица сисара из реда крезубица, који живе на дрвећу и крећу се споро, висећи о гранама* Bradypodidae. *Терм. 4.*

лѐњивачкӣ, -ā, -ō (ек.) *који се односи на леђивце.*

лѐњивица ж (ек.) = љенивица *лена, нерадна женска особа.*

лѐњиво прил. (ек.) *в. лѐно.*

лѐњивōст, -ости ж (ек.) *в. леност.*

лѐњйвчев, -а, -о (ек.) *који припада леђивцу.*

лѐњинѝзам, -зма м фил. *Леђиново учење, Леђинова примена марксизма у епохи империјализма и пролетерских револуција.*

лењинѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на леђинизам, који је у духу леђинизма.* — Без правилне леђинистичке стратегије и тактике... не би била могућа победа народа која је нашла израз у одлукама заседања у Јајцу. *Пиј.*

лѐњинскӣ, -ā, -ō *који је као у Леђина који је у духу Леђинова учења.* — Када је са кронштатске антене загрмио први леђински радио-сигнал... настао је немир пун свијетлих нада. *Крл.*

лѐњйр, -йра м нем. *помоћно оруђе (права, равна летвица) за повлачење линија, равнало.* — Говорио [је] да ће узети леђир и... поред свију њихових имена повући једну црту. *Марк. Св.*

лѐњираст, -а, -о *који личи на леђир.* — Он развали онај танки дрвени капчић на леђирастом прозорчићу, те уђе нешто светлости. *Вас.*

лѐњйрисати, -ишēм сврш. и несврш. *(из)делити правим, равним линијама, (и)шпартати.* — Ја сам јој леђирисао хартију и подрезивао пера. *Шапч.*

лѐњо прил. (ек.) = лено. — Одговарала је некако леђо, па ипак све тачно. *Лаз. Л.*

лѐњовāње и **леђòвāње** с *гл. им. од леђовати.*

лѐњовати, -њујēм и **леђòвати,** лѐњујēм (ек.) несврш. *в. ленствовати, ленчарити.* — Није ни викала ни леђовала лежећи на ћилиму. *Црњ.*

лѐњоћа ж (ек.) *в. леност.* — Најслађа су људма воћа: сан, дангуба и леђоћа. *Нен. Љ.*

лѐњствовāње и **леђствòвāње** с *гл. им. од леђствовати.*

лѐњствовати, -ствујēм и **леђствòвати,** лѐњствујēм (ек.) несврш. = ленствовати.

лѐњштина м и ж (ек.) *в. леншшина.* — Био је ужасна леђштина и чмавалица. *Срем.*

лèдйнскӣ, -ā, -ō у изразу: ~ слик (срок, рима) поет. *слик у којему се римује прва половина стиха са другом половином.*

лèдика ж агр. покр. *врста крушке.* — Највише се препоручују... крушке... леонка, лисичарка, петлача. *Тод.*

лèопард м грч. зоол. *крволочна звер из пор. мачака, жутог крзна са црним пегама* Felis pardus.

лèопардов и **лèопāрдов,** -а, -о *који припада леопарду, који је од леопарда:* ~ младунче, ~ крзно итд.

лèопардскӣ и **лèопāрдскӣ,** -ā, -ō *који се односи на леопарде, који је као у леопарда:* ~ скок.

лēп[1], ијек. лйјеп, м (лок. лéпу; мн. лéпови) **1.** *смеса од креча, песка и воде или сличног састава, којом се при зидању спајају опеке или камен и облепљују зидови, жбука, малтер.* — Опао креч и леп са кућа. *Срем.* Метну онамо пол сира тврђег него лијеп. *Вел.* фиг. Ја сам све моје при-

повиједети видио и доживио... измишљен је само онај лијеп који... једну особу са другом умјетнички веже. *Коз. Ј.* **2.** *в. лепак. Р-К Реч.*

лѐп[3], лéпа, лéпо, ијек. лијеп, (одр. лѐпӣ, -ā, -ō; комп. лѐпшӣ, -ā, -ē) **1. а.** *који се одликује складношћу, правилношћу облика, састава, сразмера, пријатан, угодан за гледање*: ~ девојка, ~ кућа, ~ слика, ~ прозор, ~ ход итд. **б.** *који оставља пријатан утисак, који се угодно доима чула, осећања, који се одликује унутрашњим складом, савршенством; дубок, добро пронађен*: ~ стих, ~ музика, ~ песма. — Песма која у нама не узбуди чисто, лепо осећање, није лепа лирска песма. *Поп. Б.* Одржа говор пун лијепих и разборитих мисли. *Јонке.* **в.** *ведар, миран, без непогода*: ~ време, ~ дан. **2.** *испуњен срећним догађајима, срећан*: лепи дани детињства, најлепше године, најлепше доба живота. **3. а.** *срећан, повољан, пожељан*: ~ новост. — Доноси вам лепу вест. *Ћос. Д.* **б.** *успешно остварен, изведен, нађен*: ~ погодак, ~ успех, ~ решење. **в.** *погодан за одређену употребу; који пружа добре могућности, подесан, згодан.* — Стрефила се лепа вода, те се ја жестоко искупам. *Срем.* Види сваки да је у том раздобљу лијепа прилика за отмицу. *Том.* **4. а.** *који се одликује квалитетом; добро справљен, укусан*: ~ храна. — Понео је разних понуда... а нарочито лепа дувана. *Дом.* Лијепа нам постави јела. *М-И.* **б.** *који је у добром стању, добро очуван.* — Док је руку и лијепога здравља, увијек ће се спечалити корица хљеба. *Ћоп.* **в.** *који је на цени, који се уважава; пожељан, позитиван*: ~ име. — Оба млада козака убрзо изиђоше на леп глас код козака. *Глиш.* Чак ни младићеве лепе стране... смелост, несебичност... нису могле да привуку Давила. *Андр. И.* **5. а.** *који се одликује вредношћу, вредан, користан.* — Учини заиста лијепу услугу нашој књижевности. *КХ 1936.* **б.** *који се одликује достигнутим ступњем, величином, количином; замашан*: достићи лепу старост, ~ комад, ~ износ, ~ сума. — Одгојио [је]... још лијеп број онаквих волова. *Кол.* Дао [је] и својих лијепих десет хиљада круна за ратни зајам. *И.* **6. а.** *благ, добар, питом*: ~ нарав. — Честити Лазар био [је] човјек лијепе ћуди. *Мул.* **б.** *љубазан, учтив, коректан; пријатељски, благонаклон*: ~ реч. — Изборни суд прво ће покушати да стране на леп начин изравна. *Лапч.* Од неког времена све је пошло суноврат. Нико никога не гледа лијепим оком. *Мат.* **в.** (у инстр. јд., у прилошкој служби) *на пријатељски начин, љубазно, без принуде, притиска.* — Видео [сам] да лепим нећу ништа постићи. *Дав.* Изведите га с лијепим напоље! *Шов.* **г.** *са избледелим значењем, у формулама за љубазно, учтиво саобраћање*: хвала ~, са најлепшим поздравом. — ир. Најљепша хвала на таквом водном официру. *Јонке.* **7.** разг. *као атрибут без одређеног значења (ради постизања пластичности приповедања, каткад ир.)*: једног лепог дана. — Мој лијепи стриц окренуо циле-миле. *Ћоп.*

Изр. далеко му (им итд.) лепа кућа *не желим никакав однос с њим (с њима итд.)*; за чије лепе очи (радити, мучити се и сл.) ир. *без награде, не постижући корист (мучити се, радити)*; ни лепе ни ружне *без речи, без икаквог узајамног односа.* — Нит су се много мијешали ни свађали, нијесу имали »ни лијепе ни ружне«. *Ћоп.*; с добра и с лепа *на леп начин, споразумно.* — Миха [је]... стао самостално трговати... одијеливши се с добра и с лијепа од гавана. *Ков. А.*; све лепше и лепше, све лепше од лепшег ир. *све горе и горе.*

лѐпак, лѐпка, лѐпко, ијек. љѐпак, необ. *в. лепљив.* — Крв је црвена и лепка. *Батут.*

лéпак, -пка, ијек. лијèпак и љèпак, м (мн. лéпци, ген. лèпāкā) *лепљива супстанца биљног или животињског порекла, средство за лепљење.* — фиг. Мирио [си] немирне душе и залуд их мамио златном пјесмом на свој лијепак. *Шен.* Знао је да је то сигуран лепак којим се везују девојке. *Бар.*

Изр. ухватити се (наиђи, пасти и сл.) на ~ *постати жртва преваре*; ухватити на ~ (кога) *преварити, на превару примамити (кога).*

лèпак, -пка, ијек. љèпак, м бот. *в. имела. Вук Рј.*

лѐпā кáта, ијек. лијèпā кáта, ж бот. **1.** *украсна биљка из пор. главочика* Callistephus (Aster) chinensis. *Сим. Реч.* **2.** *камилица, титрица. Сим. Реч.* **3.** *хризантема. Сим. Реч.*

лѐпа пéпа, ијек. лијèпā пéпа, ж бот. *в. пркос* Portulaca grandiflora. *Сим. Реч.*

лèпāр, -ápa, ијек. љèпāр, м *онај који меша леп, жбуку. Р-К Реч.*

лѐпас м зоол. покр. *в. лопар (4). Бен. Рј.*

лепéза и **лепѐза** ж тур. *махалица за расхлађивање на врућини, обично подешена да се може ширити и склапати.* — Машући лепезом корацала је уздигнуте главе. *Шен.* фиг. Из врта носим... лепезу зелене палме. *Наз.* Милош је сада имао у рукама лепезу карата. *Пер.*

лèпезан, -зна, -зно *в. лепезаст.* — [Вири] на ме кроз лепезно пруће. *Бег.*

лепѐзāн, -áна м *голуб са лепезастим репом.* — Што плашиш лепезане? *Дав.*

лѐпезаст, -а, -о *који је у облику лепезе, сличан лепези:* ~ лист. — Стојан сеје, десницом моћно баца лепезасти зрак зрневља. *Рад. Д.*

лѐпезасто прил. *слично лепези, у облику лепезе.* — Од тог моста... шири се лепезасто цела валовита долина. *Андр. И.*

лепѐзати, -ѐм несврш. необ. *ширити, намештати у облику лепезе, махати нечим као лепезом.* — Потуљени Бикан рече, лепезајући нове стотињарке... *Божић.*

~ **се** *хладити се машући лепезом или чим сличним.* — Раздрљио је бијелу кошуљу... и њом се лепезао. *Божић.*

лепѐзе, -ета с заст. *в.* лепеза. *Вук Рј.*

лепе́зица и лепѐзица ж *дем. од* лепеза.

лѐпен м бот. *в.* локвањ. *Сим. Реч.*

лѐпе̄нка, ијек. љѐпе̄нка, ж **1.** *материја добивена лепљењем танких слојева папира или дрвета.* — Петровићев дом... некако без живота, ко од љепенке. *Леск. Ј.* **2.** *средство за лепљење.* — Мањи рисови [пукотине]... једноставно се налијевају љепенком. *Весл.*

лѐпер м покр. *в. лептир. Вук Рј.*

лепѐрѐње с *гл. им. од* леперити.

лепѐрити, -ѐрим несврш. покр. *лелујати се, треперити.* — Сјенке блиског сумрака лепере с прозрачног неба голубије боје. *Сим.*

лѐперица ж покр. *лептир, лептирица.* — Дохвати леперицу која му је уочи суботе облетивала око свијеће. *Љуб.*

лѐпе̄т м *шум који производе птице машући крилима; лепршање.* — Пренуо је лепет крила пробуђене живади. *Десн.* фиг. И која корист од лепета свилених реченица. *Крл.*

лепѐтав, -а, -о **а.** *који потиче од лепетања, праћен лепетом, испуњен лепетом.* — У тмини без звијезда, лепетавом шуму лијегања чавки... тихо свјетло имало је нешто пријатна. *Сим.* **б.** *који лепеће, који се лелуја, лепршав.* — Он је и надаље остао да се гријe... загледан у вјечито лепетаво крило пламена. *Ћоп.*

лепѐта̄ње с *гл. им. од* лепетати (*се*).

лепѐтати, лѐпе̄ћем несврш. **а.** *махати шумно крилима; лепршати (нпр. на ветру).* — На улици гакале гуске... и лепетале весело својим... крилима. *Кос.* Држали су се једни за друге... док је платно лепетало. *Петр. Б.* **б.** *треперити, лелујати се; искрити се, преливати се.* — У очима јој лепеће још нешто од првотне радости. *Божић.*

~ **се** *в.* лепетати. *Вук Рј.*

лепе́тац, -е́ца м необ. *дем. од* лепет. — Прљаво густи, блатни комешај... грчни лепетац репова и пераја. *Божић.*

лѐпетнути, -нѐм *свршс. према* лепетати.

лѐпив, -а, -о, ијек. љѐпив *в.* лепљив. — Једна тешка кап клизнула преко јабучице, остављајући за собом љепиви црвени траг. *Донч.*

лѐпи̏во, ијек. љѐпи̏во, с *лепак.* — Казеин се употребљава... као љепиво. *ОК.*

лепидодѐндро̄н, -о́на м грч. пал. *врста изумрлог џиновског дрвета, распрострањеног нарочито у карбонској периоди.*

лѐпилац, -иоца, ијек. љѐпилац, м *онај који нешто лепи. Деан. Рј.*

лѐпило, ијек. љѐпило, с *средство за лепљење, лепак.* — Извлачи се... као кукац из љепила. *Михољ.*

лѐпиња ж покр. *в. лепиња. Вук Рј.*

лѐпиња ж *истањен хлепчић (округао или дугуљаст).* — Ако и најмање што чује, слободно нек је... спљошти, да буде тања од фурунџијске лепиње. *Срем.* Дјевојка мора бити као лепиња, свуда подједнако развијена. *Бен.*

Изр. направити лепињу (од кога) *премлатити, претући (кога).*

лѐпињаст, -а, -о *сличан лепињи, спљоштен.* — Видео сам незграпне сиве прилике у лепињастим качкетима. *Моск.*

лѐпињица ж *дем. и хип. од* лепиња.

лѐпи̏р м *в. лептир.* — Цвећем, миром, са лепиром летимо ти ми. *Јаки. Ђ.* Лепири прше као оживјело шарено цвијеће. *Матош.*

лепи́рак, -рка м *дем. и хип. од* лепир. — Славан то беше српски лепирак и српског врта заношљив мирак. *Кост. Л.*

лѐпираст, -а, -о *в. лептираст.* — Бијеле шљиве и крушке, лепирасте вишње. *Сим.*

лепи̏рић м *дем. и хип. од* лепир. — Долијетаху пчеле, осе, мушице и још који од посљедњих лепирића. *Ђал.*

лепи̏рица ж *в. лептирица.* — Жеље ми као лепирице теби на усне ће сједат. *Домј.* фиг. Снијег поче пропадати. Љуто и као на силу одваљиваше се лепирица за лепирицом. *Коч.*

лѐпи̏рић, -ā, -ō *в. лептирски.* — Лепирним летом и шумом дрхтаће хаљине ваше када вас таласје крене. *Кам.*

лепи̏рњаче ж мн. бот. *породица биљака са лептирастим круничним листићима и плодом најчешће у виду махуне* Papilionaceae. *Терм. 3.*

лѐпити, лѐпӣм, ијек. лијѐпити (импф. лѐпљāх; трп. прид. лѐпљен), несврш. **1.**

спајати, причвршћивати лепком, лепљивом супстанцом; чинити да нешто прионе, да се приљуби уз неку површину. — Врућина касног рујанског поподнева лијепи посљедње мухе о мухоловке. *Сим.* Марко, од радости, сваки час му [свирачу] лепи дукате по челу и чалми. *Станк.* фиг. Све надимке тој главици лијепио је ... Сјекирица. *Божић.* **2. а.** *спајати или прекривати, премазивати лепом, малтерисати, жбукати.* — Кућа... Исаковича... била је у пролеће 1744. поново лепљена. *Црњ.* **б.** *градити од лепљиве масе (блата, глине и сл.) или уз помоћ ње; месити.* — Шећкају се [голубови] по... стрехама и гнијезда лијепе по прашњавим кутовима тамо гдје никоме не сметају. *Вуј.* Гмиже Виктор и Роза лијепећи колаче од земље. *Сим.*

~ се а. *приањати за што, чврсто се спајати с чим; чврсто се склапати (о очима, капцима).* — Блато беше велико да му се читаве пласе лепиле на опанке. *Вес.* По неке [се] очи стадоше лијепити од сна. *Бен.* **б.** фиг. *радо бити у чијем друштву; наметати се (коме).* — Нисам никад био неки кицош... али некако су се жене лепиле за мене. *Андр. И.* Цијели се дан лијепите уз мене, не могу ни да одахнем од вас. *Крл.*

Изр. не лепи се (слабо се лепи) то за њега *не може да научи (тешко учи); не прихвата, не прима.*

лѐпӣ чо̀век, ијек. ли̏јепӣ чо̀вјек, м бот. *украсна биљка из пор. балзаминки* Impatiens balsamina. *Терм. 3.*

лѐпковина, ијек. љѐпковина, ж *лепљива материја, твар. Р-К Реч.*

лѐпљѐње, ијек. лијѐпљѐње, с *гл. им. од лепити (се).*

лѐпљив, -а, -о, ијек. љѐпљив *на (у) коме има лепка; који се лепи.* — Угодна је била дебела жута прашина, врућа и љепљива. *Кол.* фиг. Капље стреха, таложи се густи, лепљиви мрак јесени. *Бар.*

лѐпљивӧст, -ости, ијек. љѐпљивӧст, ж *особина онога што је лепљиво.*

лѐпо, ијек. ли̏јепо, (комп. лѐпшӗ и лѐпше) прил. **1. а.** *на леп начин, складно, успешно, добро; пријатно, привлачно, угодно:* ~ играти, ~ изгледати, ~ говорити. — Вечер бит ће топла и јасна, можемо најљепше овдје чекати. *Том.* ир. Немој да се он случајно опет јави, онда ћеш се лепо провести. *Јак.* **б.** (уз. гл. молити, захваљивати и сл.) *љубазно, учтиво (са избледелим значењем, као форма друштвеног опхођења).* — Зар ви, молићу лепо, ако смем питати, убијате Турке? *Дом.* **2.** (при исказивању сагласности, пристанка) *добро, па нека, у реду.* — Лепо — рече... [чиновник] примајући... [Станину] молбу. *Шуб.* **3. а.** *јасно, добро.* — Видела је лепо како је поп-Спира ушао у кућу. *Срем.* Одавде лијепо видим... перивој... цесту. *Јел.* **б.** (за појачано инсистирање на неком исказу) *управо, просто, чисто.* — Баш му лепо стаде реч у грлу, колико му би жао. *Глиш.* Изашле и на сокак, па лијепо насред пута свађају се у оном блату. *Ивак.* **4.** *у великој мери, доста, знатно.* — Мјесец је лијепо одскочио. *Тип.*

Изр. не гледати се ~ *бити у затегнутим односима;* све је то ~ и красно *макар све било тако, то не мења ствар (одговор ономе чији се разлози не примају);* што је најлепше *најчудније је, највише изненађује.*

лѐпоглавац, -а̄вца м *кажњеник из лепоглавског затвора.* — Пошао до зида... да види... гдје... је нестао тај лепоглавац. *Крл.*

лѐпоглавскӣ, -а̄, -ō *који се односи на Лепоглаву (где се налазио познати затвор за политичке кривце у предратној Југославији).* — Познајем тај такозвани државни конто из свог властитог лепоглавског искуства! *Крл.*

лепо̀грив, -а, -о, ијек. љепо̀грив, ков. *који има лепу гриву.* — Посидон... коње љепогриве ошине. *М-И.*

лѐпо̄јка, ијек. љѐпо̄јка, ж *в. лепотица.* — Није чудо ако се нека лепојка у тебе загледала. *Јакш. Ђ.* У њино и у здравље свих љепојака! *Матош.*

лѐпо̄јчица, ијек. љѐпо̄јчица, ж *дем. и хип. од лепојка.* — Па, лепојчице моја... како ти се допадају нови храниоци? *Шапч.*

лепо̀кос, -а, -о, ијек. љепо̀кос, ков. *који има лепу косу.* — Није у боју Ахилеј, љепокос, Тетиде чедо. *М-И.*

лепо̀лик, -а, -о, ијек. љепо̀лик *који је лепа лика, леп.* — А баш ми се и свидјела, јер је била љеполика. *Брл.*

лепо̀ликӧст, -ости, ијек. љепо̀ликӧст, ж *особина онога који је леполик.*

лепоо̀бразница, ијек. љепоо̀бразница, ж ков. *женска особа лепог лица, лепа жена.* — Врата им отвори ту љепообразница Геана. *М-И.*

лепо̀ок, -а, -о, ијек. љепо̀ок *који има лепе очи.* — Ајде ти, лепооки, води нашу синовицу. *Вес.*

лепо̀рек, -а, -о и **лепо̀речан,** -чна, -чно, ијек. љепо̀рек и љепо̀речан *в. лепоречив.* — Ти лепореци и даровити планинци имају живу машту. *Скерл.* Приповиједале [су им] стотине љепореких драговољаца. *Крањч. Стј.*

лепо̀речац, -чца, ијек. љепо̀речац и љепо̀рјечац, м необ. *лепоречив човек.* —

Љепоречац... набаса на какву мисао па је се не окањује док је не изнакази. *Сим.*

лепорѐчив, -а, -о, ијек. љепорјѐчив *који лепо, занимљиво прича; који вешто, спретно говори, конверзира, речит.* — Лепоречиви приповедач вешто везе приче. *Моск.* То је у првом реду пјесништво доконог и љепорјечивог господског круга. *Комб.*

лепорѐчивōст, -ости, ијек. љепорјѐчивōст, ж *особина онога који је лепоречив, вештина лепог причања.* — Из... пјесме бије унутарња хладноћа, коју не могу прикрити... никаква љепорјечивост и домишљатост. *Комб.* Са уживањем и слашћу у лепоречивости описао је до детаља невестинску одећу. *Глиг.*

лепѝречица, ијек. љепѝрјечица, ж *она која лепо прича.* — Бјелогрла Невенка би и љепорјечица, те старог развратника сасвим окупи. *Киш.*

лепѝречје, ијек. љепѝрјечје, с *в. лепоречивост.* — Умарало ју је његово љепорјечје. *Бег.*

лѐпōст, -ости, ијек. лијѐпōст, с *в. лепота.* — И моја би тад процвала лијепост. *Ботић.*

лѐпота, ијек. љѐпота, м *име волу. Вук Рј.*

лепѝта, ијек. љепѝта, ж **1.** *особина, својство онога што је лепо, складност, савршенство; утисак, дојам, естетско доживљавање онога што је лепо*: женска ~, ~ мора, ~ покрета. — Богатство техничких радњи... и духовите варијанте... дају љепоту... игри. *Ват.* Усахну један од најблаготворнијих врутака љепоте. *Матош.* **2.** *оно што је веома лепо, дивно, привлачно* **а.** *веома лепа особа (обично женска).* — Љепота је наша Анка. *Прер.* Драгојло ми личаше на мене... Па ми Миљко био лепота! Па ми Милош био лепота! *Вукић.* **б.** *веома леп предмет, уметнички производ, украс или сл.; лепо место (предео, облик рељефа, хидрографски детаљ и др.) у природи*: природне лепоте, лепоте Јадрана. — Кијево, пештерску лавру и њене лепоте... не могу описати. *Нен. М.* **3.** *добро, изобиље, благостање.* — Јесте, овдје те чека крива босанска бразда и фратарска мука ...а с друге стране, може бити, колај и свака љепота. *Андр. И.* **4.** (у атрибутској служби, најчешће уз реч девојка) *веома лепа.* — Он доведе момче из горице, те га води лепоти девојци. *Кост. Л.* Госпоја до гласовира бијаше љепота жена. *Шен.* **5.** (у прилошкој служби, обично појачано речима: једна, права и сл.) *веома пријатно, дивно.* — Ноћу је једна лепота слушати жабе. *Срем.*

лѐпотан, -тна, -тно, ијек. љѐпотан, необ. **1.** *леп, диван, величанствен.* — Народна партизанска песма остаће увек да буде и сведок и лепотна успорена балада о једном животу који је престао. *КН 1959.* **2.** одр. (и лѐпотнӣ) *који се односи на лепоту.* — Онај исти љепотни принцип... и овдје је изражен. *Баз.*

лепѝтāн, -áна, ијек. љепѝтāн, м *леп мушкарац; мушкарац немужевна изгледа, који се лиџка, дотерује.* — Она се њему не свиђа? Гле, молим те! Какав љепотан! *Донч.* Шта мисли тај лепотан да је сва вештина у бадемастим очима и уфитиљеним брчићима? *Андр. И.*

лепотáнер, ијек. љепотáнер, м ков. *в. лепотан.* — Утврдио је пред огледалом да му је глава... достојна драгонерског лепотанера. *Дав.*

лепѝтāнка, ијек. љепѝтāнка, ж *в. лепотица.* — И стоји нага лепотанка Фрина — занемела јој клања се Атина. *Кош.* Сматрали су је великом љепотанком. *Креш.*

лепотáнов, -а, -о, ијек. љепотáнов *који припада лепотану.*

лепотàнчић, ијек. љепотàнчић, м *дем. и ир. од лепотан.* — Је ли, лепотанчићу, што нас чамцима ниси снабдео, срам те било?! *Ћос. Д.*

лепѝтати се, -áм се, ијек. љепѝтати се, несврш. необ. *постајати леп, пролепшавати се.* — Расла је и љепотала се, постајала јака и чврста. *Сим.*

лепѝтāш, -áша, ијек. љепѝтāш, м *в. лепотан. Прав.*

лепѝтек, -а, -о, ијек. љепѝтек, песн. *који лепо тече.* — Будио сам се јутром на брijегу љепотеке ријеке. *Наз.*

лепѝтиња, ијек. љепѝтиња, ж покр. *в. лепота. Р-К Реч.*

лепѝтица, ијек. љепѝтица, ж **1.** *веома лепа женска особа.* — Низ бијело чело, низ бијела рамена падају љепотици златни увојци. *Шен.* Многе жене које је цео свет сматрао за прве лепотице мене су остављале хладна. *Уск.* **2.** нар. *име одмила које млада даје девојкама из мужевље породице. Вук Рј.*

лепѝтичин, -а, -о, ијек. љепѝтичин *који припада лепотици.*

лепѝшāран, -рна, -рно, ијек. љепѝшāран, песн. *који је лепе шаре, боје.* — Ја с њоме онда на поље ишета'... лепошарна где но расту цвећа. *Радич.*

лѐпра ж грч. мед. *тешка хронична заразна болест која се испољава у распадању коже и ткива, а изазива је нарочити бацил* Mycobacterium leprae, *губа.*

лепрóза ж мед. *в. лепра.*

лѐпрозан, -зна, -зно *болестан од лепре, губав.*

лепрозо́риј, -ија и **лепрозо́ријум** м *болница или карантин за лепрозне болеснике.*

лепр̏хнути, лѐпр̏хнём необ. *свр. према лепрш̀ати.* — фиг. Титрај поноса лепрхне јој лицем. *Божић.*

лѐпр̏ш м необ. *в. лепршај.* — Ко ће у лепрш свракин гледати, где оро снажним летом продире? *Јакш. Ђ.* фиг. То [је] довољно да оправда сав замор и лепрш стихова. *КН 1958.*

лепр̀шав, -а, -о *који лепрша, лелујав.* — Мењава нас завија шареним лепршавим крпама. *Лал.* фиг. Дуга поворка, обијељена и лепршава, ипак се причињала веселом. *Шимун.*

лепр̀шаво прил. *са лепршањем, лепршајући се, лелујаво.* — Излазила [је] пред њега ... уплашено и лепршаво, као птица која улети на један прозор и излети кроз други. *Андр. И.* У сали их лепршаво сусретоше гроздови посјетилаца. *Сим.*

лепр̀шавӧст, -ости ж *особина онога што је лепршаво.* — Архаични ... стихови ... говорени су лако, са лепршавошћу која им је давала флуид непосредности. *Пол. 1959.*

лѐпршāј м *један покрет при лепршању, лепршави покрет.* — фиг. То је био лепршај праве, чисте, истинске љубави. *Ком.* И нек ми опросте радници Мајдана за лепршај мисли. *Р 1946.*

лепр̀шāње с *гл. им. од лепршати (се).*

лѐпршаст, -а, -о *в. лепршав.* — Као лепршаст облак савија се њежно хаљина од бијелих чипака. *Шен.* Слепи миш ... лепршастим узлетом растреса мрачну ноћ. *Рад. Д.*

лепр̀шати, -ā̄м несврш. **1.** непрел. **а.** *вијорити се, вити се, лелујати се, њихати се на ветру (обично са лаким шумом).* — Застава је лепршала над службеном зградом. *Крањч. Стј.* На жици ... лепршаху опране кошуље. *Лал.* фиг. Он га слушао нехајно, јер су му мисли лепршале около прекрасне главе госпођице Ружице. *Кум.* **б.** *покретати се кроз ваздух, зрак, махати (о крилима птица, лептира и др.); махати, ударати крилима, летети машући крилима (о птицама, лептировима и сл.).* — Куда год погледаш, лепршају крилца и прскају капљице топле крви. *Сек.* Пловке ... лепршале, кострешећи све перје. *Рад. Д.* **в.** фиг. *кретати се лако и брзо, живахно.* — Лепрша [девојка] око њега, а он ... њутке гледа њене покрете. *Андр. И.* **2.** прел. *покретати нешто час у једном час у другом правцу, повијати нешто, махати нечим.* — Промаја лепрша завесе. *Вас.* Рука с вагонског прозора ... лепршала [је] свој раскидани поздрав. *Бег.*

~ **се** *в. лепршати (1).* — Лепршају се траке на морнарској капи. *Моск.* фиг. На уснама му се лепршао сатански осмех. *Ком.*

лепр̏шити (се), лѐпр̏шӣм (се) несврш. *в. лепршати (се).* — Копрена диже се и вије на ноћном вјетру и лепрши поврх воде. *Брл.*

лепр̏шнути, лѐпр̏шнём необ. *свр. према лепршати.* — Кад лепршне птица ... *Ил.*

лѐпта ж грч. *грчки ситан новац, стоти део драхме;* фиг. *прилог.* — И сваки на олтар своју лепту меће. *Стан.*

лѐптӣр м (мн. лѐптӣри и лѐптирови) **1.** зоол. **а.** *инсекат, кукац са два пара сразмерно великих крила које не склапа уз тело, покривених ситним, често разнобојним љускама.* — фиг. Црмницо ... зашто их [исељенике] не уставиш да се одмарају ту под лептирима твога питомога снијега? *Ђон.* **б.** мн. *ред инсеката, кукаца у који спадају такве животиње, љускокрилци* Lepidoptera. **2.** фиг. *несталан, лакомислен човек.* — Ал' то момче лептир беше и њу презре срца ледна. *Митр.*

Изр. ~-машна, ~-кравата *машна, кравата у облику чвора, узла са извученим крајевима.*

лептӣрак, -рка м **1.** зоол. **а.** *дем. од лептир.* **б.** *назив за разне врсте ситнијих лептирова:* грашков ~, грожђани ~, лозни ~ и др. **2.** *ситан предмет који обликом подсећа на лептира.* — На стијењу воштанице начинио се крупан лептирак гара. *Десн.*

лѐптираст, -а, -о *који је налик на лептира.* — На њему је увијек ... тврди оковратник с великом лептирастом краватом. *Куш.* Њена свирка је била чежњива, неки пут светла и лептираста, други пут меланхолична. *Ђос. Б.*

лѐптирасто прил. *у облику лептира, у лептирастом облику.* — Грах лептирасто цвјета. *Сим.*

лептӣрић м зоол. **а.** *дем. и хип. од лептир.* **б.** *назив за разне врсте ситнијих лептирова.*

лептӣрица ж **1.** зоол. **а.** *назив за неке врсте лептирова (ноћних и др.).* **б.** *морска риба из реда ражa* Pteroplatea altavela. *ЕЛЗ.* **2.** нар. фиг. *новчаница, банкнота.* — Вадио [је] ... пуне шаке ... новчаница ... које народ зове лептирица, и бацао их у крило млади. *Андр. И.*

лептӣрично прил. индив. *као лептирица.* — Винаверови ... портрети незнатних писаца сурвали су се у амбис глувог

заборава, заједно са судбином тих... лептирично пролазних писаца. *КН 1955.*

лѐптйрнице и **лептйрњаче** ж мн. бот. *в. лепирњаче. Бен. Рј.*

лѐптйров, -а, -о *који припада лептиру, који потиче од лептира*: ~ крило.

лѐптйрскй, -ā, -ō *који се односи на лептире, који је као у лептира.* — И танком прећом лептирских крила скривала вјечни, огавни костур. *Краљч. С.* Трепере као тек олистали мајски јасен осут лептирским лишћем. *Дав.*

лепу́нути *в. лепухнути.*

лепу̏тати, -ām несврш. покр. *лепетати.* — Анђео смрти већ је лепутао својим крилима над њом. *Том.*

лепухну́ти, лѐпӯхнēм сврш. покр. *изгинути, умрети.* — Тај је већ лепухнуо. *Вук Рј.*

лѐпушаст, -а, -о, ијек. љѐпушаст *лепушкаст.* — До њега двије мале чиновнице, љепушасте и младе. *Кол.*

лепу̏шина ж **1.** *шаша, комушина, кукурузовина.* — Вјетрићи [су] ... лагано дизали у чисти уздух жуткасту кукурузову лепушину. *Шимун.* **2.** бот. *в. дивизма. Сим. Реч.*

лѐпушкаст, -а, -о, ијек. љѐпушкаст *прилично леп, згодан.* — Бијаше још духовит и љепушкаст. *Матош.* Она ће бити лепа, а он лепушкаст, или баш обоје могу бити врло лепи. *Нуш.*

лѐпшāње, ијек. љѐпшāње, с *гл. им. од лепшати (се).*

лѐпшати, -ām, ијек. љѐпшати, несврш. **1.** *чинити лепшим, улепшавати.* — Хоће други за наше крваве жуљеве пред његовом свјетлости љепшати лице. *Шен.* **2.** *постајати лепши, пролепшавати се.* — Како расте, све то више лепша. *Рј. А.*

~ **се** *постајати лепши, пролепшавати се.* — Гледао сам на своје очи како се свјетла и љепша. *Шен.* Време се лепша. *Р-К Реч.*

лѐпшē и **лѐпше,** ијек. љѐпшē и љѐпше *комп. од лепо.*

лѐпшӣ, -ā, -ē, ијек. љѐпшӣ *комп. од леп.*

ле́ро м покр. *беспослен дечак, мангуп, окачењак.* — Двије банде, — три бандијере ... а стотину лера! *Војн.*

лѐс, ијек. љѐс, м (лок. лéсу; мн. лѐсови и лéсови) **1.** *шума.* — Бијаше као кад вјетар ... необуздано харачи по лијесу. *Комб.* **2.** фиг. *в. леса (3а).* — Проломи се турска војска ... Паде читав лес. *Вес.* **3.** покр. **а.** зб. *дрва, дрвена грађа.* — Разликује се ... позивка радених тежака што слажу лес на бродове. *Дражс.* **б.** *дрвени делови крова. Вук Рј.* **в.** *дрвена опрема за орање, јарам и рало.* — Дође каматник и нађе тежака с лијесом на поткутњици, па га спрегне с плавоњом у јарам. *Љуб.* **г.** *више дасака прикованих једна до друге, леса (1б).* — Полаже га [топ] на лијес, који је под оно време пловио као плута. *Љуб.* **4.** *мртвачки ковчег.* — Благо сунце сипа мртво злато као позлата на мртвачком лесу. *Јакш. М.* Над лијесом је говорило пет говорника. *Матош.*

лѐс м нем. геол. *седиментна стена бледожућкасте боје од прашине и ситног песка, мекана и порозна, настала наносима ветра, прапор. Туђ.*

лѐса, ијек. љѐса, ж (ген. мн. лѐсā) **1. а.** *врата (обично од обора или тора) исплетена од прућа.* — Свекар је отворио љесу и овце су се ... ринуле у обор. *Ств. 1948.* **б.** *од прућа исплетена ограда, преграда, носилка, подметач или што сл.* — Љеса што затвара пут у ливадицу, окићена је. *Пав.* А заиста би га у поњаву, јал' на лесу, однели у његово село. *Срем.* Дим пушница љесе за љесама од врбова и љескова шибља, што се међу и скидају. *Сим.* **в.** покр. *дрљача.* — Један сије широким замасима, а други натенане влачи дрвеном љесом. *Вуков.* **2.** *жива ограда, живица.* — У љеси прво цвијеће — диши, душо: то моја душа тобом издише. *Матош.* **3.** фиг. **а.** *густо сабијен већи број људи; мноштво.* — Љуља се леса млађаних и веселих играча. *Ранк.* **б.** *велика количина неког материјала на гомили.* — Мравињак од људи диже читаве љесе шина и прагова и свађује их у блиску ријеку. *Ћоп.*

лѐсан, -сна, -сно, ијек. љѐсан *који се односи на лес, шуму, шумски; шумовит.* — Због, тиха поља и дубраве лесне! *Ил.*

лесѐтина, ијек. љесѐтина, ж *аугм. и пеј. од леса. Вук Рј.*

лѐсина, ијек. љѐсина, ж *аугм. и пеј. од леса.* — Јади је понијели да угони млад у торину ... пак зађедни чарапом о љесини, те падни и огули десну ногу. *Љуб.*

лѐсица, ијек. љѐсица, ж **1.** *дем. од леса.* **2.** *горњи део шаке или стопала супротно од длана, односно табана.* — Повика старац, лупив сина љесицом руке у прса. *Креш.* Изнад љесице им се набили обручи од леда, тешки као букагија. *Лал.* **3.** покр. *ниска смокава. Р-К Реч.*

ле́ска, ијек. лијѐска, ж **1.** бот. *шиб и грм из пор. бреза чији је плод лешник* Corylus avellana. *Сим. Реч.* **2.** *шиба, прут од леске, лесковац; лескова грана.* — Леске теби треба, леске, деране! *Шапч.* **3.** покр. *в. лескар. Стев.*

Изр. дивља (мечја) ~ бот. *врста леске* Corylus colurna. *Сим. Реч.*; пасја ~ бот. *в. паздрен. Сим. Реч.*

лѐскāр, -ára, ијек. љѐскāр, м *лескова шумица.* — Онамо, у ријетку љескару, пасу двије њихове краве. *Вуков.*

ле́скин, -а, -о, ијек. лијѐскин *који се односи на леску*: ~ жбун, ~ лишће.

лѐсков, -а, -о, ијек. љѐсков *који је од леске*: ~ гр̀м, ~ штап.

Изр. ~ маст нар. ир. *батине, шибе.*

лескòвāк, -áка, ијек. љескòвāк, и **лѐсковац,** -бвца, ијек. љѐсковац, м *лесков прут, лесков штап.* — Одломио један лесковак, три пута дужи но што је он. *Ком.* ир. Љесковац је маст чудотворна и за дјевојке. *Вел.*

лѐсковача, ијек. љѐсковача, ж **1.** *лесково дрво.* — Бријег ту ствара малу котлину око које ниче високо грмље од брезовине и љесковаче. *Шен.* **2.** *лесковак*; фиг. *ударац лесковим штапом.* — Наброје му на црвена стегна педесет љутијех лесковача. *Матош.*

лескòвйк, -и́ка, ијек. љескòвйк, м *лесково жбуње, лескова шума. Р-К Реч.*

лѐсковина, ијек. љѐсковина, ж *лесково дрво*; *лесково жбуње.* — Димила се прашина ... по бјелкастој крајпутној љесковини. *Ћор.* И друге птичице зацвркутале ... под сјајно зеленим лишћем љесковине. *Шимун.*

лескòвит, -а, -о, ијек. љескòвит **а.** *који је обрастао леском.* — [Дрина] их водила и остављала по лесковитим међама својим. *Марк. М.* **б.** *сличан лески.* — До сјенице испод сљеза, љесковите боје. *Павл. Б.*

лескòвњāк, -áка, ијек. љескòвњāк, м *лесковик.* — Сеоска је магарад ... несметано чупкала оближњи свачији љесковњак. *Божић.*

лѐсни́й, -ā, -ō *који се односи на лѐс*: лесне пешчаре, лесни брегови.

лесòнйт, -и́та м *плоче за облагање зидова и намештаја, или за стављање на бетонске подове, израђене нарочитим поступком од млевеног дрвета, смола и лакова.*

лѐствāст, -а, -о, ијек. љѐствāст *који је у облику лестава, који је налик на лествe. Р-К Реч.*

лѐствасто, ијек. љѐствасто, прил. *у облику лестава. Бак. Реч.*

лѐстве, лѐстāвā, ијек. љѐстве, ж мн. **а.** *направа за пењање и спуштање, састављена од две напоредне греде с причвршћеним пречагама на једнаким размацима, стубе, мердевине*; *слична направа од другог материјала.* — Капетан прислони уз мост једне кратке лестве, и ми изиђосмо. *Нен. Љ.* **б.** *направа за мучење.* — Ако оптуженик не би признао ... натегли би [га] на љестве. *Јонке.*

Изр. шведске ~ спорт. *врста гимнастичке справе.*

лѐствица, ијек. љѐствица ж **1.** мн. *дем. од лестве.* **2.** фиг. *низ узастопних ступњева чега (нпр. каријере).* — Све више се успиње на љествицу војничке части. *Нех.* Дружење са младим чиновницима ... за њега [је] значило уздизање себе на виши ступањ друштвених љествица. *М-В.* **3.** *справа или посуда за мерење, са уздужно обележеним подеоцима, скала.* — фиг. Професор има у руци љествицу по којој оцењује ђака. *Новак.* **4.** муз. *систем тонова, гласови поређани по висини, скала*: дур-љествица, мол-љествица.

Изр. ~ живих бића биол. *подела живих бића по степену развитка организма*; ~ тврдоће (Мосова ~ тврдоће) мин. *упутство за утврђивање и ступњеви тврдоће минерала*; хроматична (хроматска) ~ муз. *дванаест полустепенова у оквиру једне октаве.*

лѐствичав, -а, -о, ијек. љѐствичав *сличан лествицама, који је начињен у облику лествица.* — Слуша [Стојан] и лествичав му се ребрани луб надима. *Рад. Д.*

лѐствичнй, -ā, -ō, ијек. љѐствичнй *који се односи на лествице.*

лѐствичнйк, ијек. љѐствичнйк, м ков. **а.** *онај који поставља лествe.* **б.** фиг. *онај који омогућује успон*; *онај који стреми, тежи у висине.* — Сви смо ми, на сваком озбиљнијем и трајнијем послу, лествичници, с тим да у добрим случајевима гледамо једнако увис. *Сек.*

лѐствичнйштво, ијек. љѐствичнйштво, с ков. *особина лествичника.* — Лествичништво и пречаге ... можда се најбоље истичу у преводима. *Сек.*

лестѐдај м бот. *в. јаглика. Вук Рј.*

лѐт м (лок. ле́ту; мн. лѐтови и ле́тови) **1.** *кретање у ваздуху, зраку помоћу крила или машина.* — Јастреба сам у лету гађао. *Вес.* Пред отвореним прозором пролијетале су косим стрелимичним летовима ластавице. *Десн.* **2.** фиг. *врло брзо кретање.* — Јабука се гађа с коња у лету. *Бој.* Облак покри зачас у лету сјеном цијело поље. *Гор.* **3. а.** *кретање по ваздуху, зраку нечега што је бачено.* — Вратар треба стално пратити лет лопте. *Рук.* **б.** фиг. *занос, одушевљење.* — У том лету носили су га све више раскошни, опојни осећаји. *Том.* **4.** пом. *окретање једрењака ради прихватања ветра с другог бока. Бак. Реч.*

Изр. из птичијег лета *из перспективе птичијег лета, виђено с висине на којој птице лете*; на лету *на брзину, на брзу руку, журно.* — Остале су одвели до говорнице гдје се имао одржати, на лету, кратки ... митинг. *Крањч. Стј.*

лѐтāј м *в. лет.* — Биje тицу на летају. *Рј. А.*

лѐтак, -тка м (мн. лѐци) и ређе **лѐтāк,** -áка м (мн. лета́ци) *листић са краћим текстом пропагандног садржаја.* — Натоварио ме

књигама, анархијским дјелима и летацима. *Матош.* Читао је последњих месеци усташке летке који оптужују Јевреје. *Андр. И.*

ле̏тали̏ште, ијек. лијѐтали̏ште, с *место летења.* — Туд вечерње је шљукам' лијеталиште, ту згодно мјесто за чекање иште. *Марк. Ф.*

ле̏тало, ијек. лијѐтало, с *апарат за летење.* — Сцена ... лијево топ битница за обрану од зрачних лијетала. *Фелд.*

ле̏та̄ње, ијек. лијѐта̄ње, с *гл. им. од летати.*

летàргија ж грч. **1. а.** мед. *стање слично полусну, у коме су животне функције веома смањене.* — Препустио се оној удобној летаргији у којој се човјеку чини да је прешао у неко стање апсолутне сигурности. *Мар.* **б.** *почетни ступањ хипнозе.* **2.** фиг. *мртвило, учмалост; болесна равнодушност, отупелост.* — Хрватска је под ... ударом ... апсолутизма ... пала у ... летаргију. *Крл.* Хтео би да се отме из ове летаргије. *Вучо.*

летàргичан, -чна, -чно *који се односи на летаргију, који је обузет летаргијом:* ~ сан, ~ стање, ~ расположење.

ле̏тати, лѐта̄м и лѐћем, ијек. лијѐтати, несврш. **1.** *летети тамо-амо.* — На Калемегдану гугутке леђу од дрвета до дрвета. *Петр. В.* **2.** фиг. *трчати, јурити тамо-амо.* — Цијели дан лијетао је Ловрић немирно к мору. *Новак.*

лѐта̄ч, -а́ча м **1.** *птица која може дуго летети.* — Летача је веома мало ... скоро све сами украсни, комотни голубови. *Петр. В.* **2.** *пилот на авиону.*

летà̄чице ж мн. зоол. *општи назив за више врста птица које издржавају дуге летове* Carinatae. *Станк. С.*

лѐта̄чкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на летаче и летење:* ~ подвиг, ~ вештина.

лѐта̄ш, -а́ша м зоол. *врста сисара који може летети* Petaurus. *Финк.*

лѐтва ж **1.** *уска а дуга даска (за ограду, кров и сл.), жиока.* — Кроз ограду од летава гледа зачуђеним дјетињим очима стеона крава. *Кал.* **2.** мн. покр. *ограда, обор за овце.* — И овце се у летве затвориле. *Берт.*

лѐтвица ж *дем. од летва.* — Дрвене ролетне ... спуштене, али између летвица остао је размак. *Андр. И.*

лѐтелац, -еоца, ијек. лѐтјелац, м (ген. мн. лѐтелā̄ца̄) *в. летач (1).* — Лијепа Ана дозивље сокола, из горице најбољег летиоца. *Прер.*

лѐтелица, ијек. лѐтјелица, ж **1.** *птица која издржава дуг лет.* — фиг. Та ријеч летјелица и та мисао летјелица! *Божић.* **2.** *летилица.* — Хм, цепелин! Још онда је та ђаволска летјелица окренула Јовандеки памет. *Ћоп.*

лѐтелӣште, ијек. лѐтјелӣште, с *место за полетање и спуштање авиона обележено само видним знацима. Свезн.*

лѐтѐње с *гл. им. од летети и летјети;* исп. леђење.

лѐтети, -тӣм (мн. летӣмо, летӣте и лѐтӣмо, лѐтӣте), ијек. лѐтјети, несврш. **1. а.** *кретати се у ваздуху, зраку помоћу крила или машина (о инсектима, птицама, авионима и сл.).* — фиг. Летео је сав блажен на крилима срећне и утешне љубави. *Срем.* Њезин дух летио је слободан, раширених крила у ведром, сјајном зраку разблудне маште. *Том.* **б.** *возити се авионом, једрилицом и сл.; управљати тим апаратима.* **2. а.** *замахом бити бачен у ваздух, у зрак; бити разнет експлозивом.* — Летјели су по зраку цилиндри, лонци, капе и власуље. *Мар.* Сваки дан лети у ваздух део окупаторске машинерије. *Поп. Ј.* **б.** фиг. *бити избачен с места, губити дотадашњи положај.* — Ако ниси одликаш, летиш из клоштра. *Крл.* Увијек погријешим на послу па летим из подузећа. *Вј. 1960.* **в.** *лепршати.* — Ружичаста хаљина летјела око ње. *Шен.* **3.** *кретати се великом брзином, трчати, јурити; журити, хитати.* — С ножем на пушци лете сви војници. *Дис.* Чича ... рано рани и одмах лети у врт. *Вел.*

Изр. високо ~ *имати претеране амбиције*; глава лети *живот се губи*; ~ по облацима *заносити се неостварљивим, не схватати стварност.*

лѐтѐћӣ, -ā, -ē̄ *који се не задржава дуго на једном месту, пролазан, привремен:* ~ гост, ~ посетилац. — Млели [су] и пекли кафу по сокацима ... покретне или летеће кафеције. *Срем.*

Изр. ~ дуг фин. *краткорочни дуг чија исплата не трпи одлагања*; ~ одред (летећа група, јединица и сл.) војн. *веома покретљив одред (група, јединица и сл.) који најбржом акцијом врши одређен задатак*; ~ тањир техн. *машина за летење у облику тањира.*

летѐћив, -а, -о покр. *који је у лету, летећи.* — Сви у дугу ланцу, па дочекуј; први промаши ... један ударац на онако летећиво [коло]. *Мул.*

лѐти, ијек. љѐти, прил. *у летње доба.* — Тешко ти је лети боловати. *Вес.*

лѐтиветар, -тра, ијек. лѐтивјетар, м *ветрогоња, ветропир.* — Шта јој вреди остајати са ... оним летиветром, оним Вучком. *Лаз. Л.*

лѐтивјетар, -тра, ек. лѐтиветар.

лѐтилац, -иоца м *в. летелац. Р-К Реч.*

лѐтилѝст м зоол. **а.** *лептир тропских крајева коме је горња страна крила живо обојена* Callima inachys. *ЕЛЗ.* **б.** *инсекат, кукац тропских крајева из пор.* Plasmidae *зелених крила као лист* Phyllium siccifolium. *Терм. 4.*

лѐтилица ж *авион, зракоплов и други који апарат направљен за летење.* — Васионским пилотима требало је пуних пола сата да поново успоставе контролу над летилицом. *Б 1966.*

лѐтилѝште с *основни део аеродрома на коме је простор за узлетање и слетање авиона.*

лѐтимицѐ прил. **1.** = летимично *површно, овлаш.* — Она га погледа летимице. *Леск. Ј.* **2.** *хитро.* — Поведосмо коло летимице. *Шапч.*

лѐтимичан, -чна, -чно *који је учињен на брзину, без задржавања и удубљивања, површан, овлашан; краткотрајан, тренутан.* — Ово су, у кратком и летимичном прегледу, правци у којима је ишла књижевна критика у нас. *Нед.* Улови летимичан бљесак што сијевне Еми у очима. *Десн.*

лѐтимично прил. = летимице (1). — Хорват ... чита летимично, рутинирано прелијеће преко текста ту и тамо. *Крл.*

лѐтимичнӧст, -ости ж *особина онога што је летимично, површност, краткоћа.* — Само у свој ноншалантности оних мемоара [Ј. Игњатовића], у њиховој летимичности ... има ... плана. *Михиз.*

лѐтина, ијек. љѐтина ж *усеви; плодови и принос од земље у току једне године.* — Узбујала љетина. *Гор.* Вуја ... свози летину с угарница ... на гумно. *Ад.*

лѐтипас, -пса м **1.** *ветропир, ветрењак.* — Из Кобилије и Хуније није [се] чуло друго до лелекање и пренемагање љешкара и химбених летипаса. *Крл.* **2.** зоол. *сисар из реда нетопира или љиљака* Pteropus. *ЕЛЗ.*

лѐтица ж *путања по којој нешто лети.* — Позив господина сатника [је] да летицом танета, по свим принципима балистике, пробија ликове. *Крл.*

лѐтичаст, -а, -о *ветропираст, лакомислен.* — Цвијета [је] ... малога ... раста и поплашених очију, па насртљиви и летичасти Радивој лако је савлада. *Тип.*

лѐтичасто прил. *лакомислено, непромишљено.* — Осјетих одмах да сам ову ријеч ... летичасто изустио, јер ће ... прозрети моју игру. *Божић.*

лѐтѝште, ијек. љѐтѝште с **а.** *место где ко летује, летовалиште; летовање, проводење лета.* — За нешто мање од месец дана бићемо негде на летишту: ту ћемо да се шетамо поред неке воде и да пијемо млеко. *Цар М.* Кућице и летишта затворише врата. *Војн.* **б.** *место где се лети изгони стока на пашу.* — И тако се Јанкова кућа поче зидати прије него што се кренуше у планину, на љетиште. *Мат.*

лѐтјелац, -тиоца, ек. лѐтелац.

лѐтјелица, ек. лѐтелица.

лѐтјелѝште, ек. лѐтелѝште

лѐтјети, -тӣм, ек. лѐтети.

лѐтка ж *железна шипка на чекрку на коју се натакне цев када се суче.* — Речи Маркове пролетале су јој кроз главу као усијане летке. *Вес.* фиг. Пробије моју душу једну првога дана кобна летка. *Рак.*

лѐткати, -ām несврш. *дем. према летети и летјети.* — Врапчић ... поче као пијан леткати, немоћно ударати крилима о стакло. *Петр. В.*

лѐтлā́мпа ж нем. варв. *справа којом се заварују гвоздени или челични предмети.* — На неколико места само излетали кошчати уједи ниских приземних муња летлампи. *Дав.*

лѐтнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лет, који омогућује летење:* ~ кожица, љетни мишићи, ~ перје.

љѐтнӣ, -ā, -ō̄, ијек. љѐтнӣ *в. летњи.* — Кô румен је љетна пахнула младост. *Крањч. С.*

лѐтнӣк, ијек. љѐтнӣк, м покр. *в. једњак. Вук Рј.*

лѐтниковац, -овца, ијек. љѐтниковац, м = летњиковац *кућа, вила или дворац у коме се проводи летњи одмор у неком за то погодном пределу.* — Собе опустјелога Вуковићева летниковца изненада су оживјеле. *Коз. Ј.* Лети ћемо ићи на село, но не у летниковац попут овога. *Цар М.*

лéтница ж зоол. *летна кожица* patagium. — Особито су им велика три стражња прста који распињу летницу између себе и трупа. *Финк.*

лѐтно, ијек. љѐтно, прил. = летње *као лети.* — Сунце није више свијетлило прољетно, него љетно. *Крањч. Стј.*

лѐтнути, -нӗм сврш. **1.** *полетети, одлетети.* — Са гране летну птиче. *Кам.* **2.** *појурити, јурнути, потрчати.* — У собу болног оца летну Анка, ко мјесечина тихо. *Марк. Ф.*

лéтња ж *трка, трчање.* — Ела се, сва задихана и зажарена од те кратке летње, објесила Мелити о раме. *Том.*

лѐтњāк[1] м *чекрк, витао. Вук Рј.*

лѐтњāк[2] и **лѐтњāк,** ијек. љѐтњāк и лиjетњāк, м покр. *в. једњак.* — Већ није окушао ништа до по кап млијека, што му једва слазило низ зајажени лиjетњак. *Љуб.*

лѐтње, ијек. љѐтње, прил. = летно. — Вјетрић лагано, љетње запухује, млако. *Кал.*

лѐтњӣ, -ā, -ē, ијек. љѐтњи *који се односи на лето* (*1*). — Дуг летњи дан па се [трава] брзо осуши. *Вес.*

лѐтњиковац, -о̄вца, ијек. љѐтњиковац, м = летниковац. *Р-К Реч.*

лѐто, ијек. љѐто, с **1. а.** *најтоплије од четири годишња доба* (*од 21. VI до 22. IX*). — Измицало је љето. *Гор.* **б.** фиг. *доба зрелости и пуне снаге.* **2.** арх. *година.* — Песме моје, јадна сирочади, децо мила мојих лета млади'. *Радич.* Иако има мало љета, размишљао је већ о многом. *Цес. А.* **3.** *годишњи прстен на дрвету. Тод.*

Изр. бабино, бабље ~ *лепи и топли јесењи дани*; мартинско, мратињско, мратиње ~ *топло време око 11. XI о црквеном празнику св. Мартину* (*Мрати*); на куково ~ *никада*; Ново (Младо) ~ арх. *Нова година* (*1. I*); сиротињско ~ *лепа, топла позна јесен или топао почетак зиме*; Старо ~ арх. *последњи дан године* (*31. XII*).

лѐто с покр. **1.** *крило; крај одеће налик на крило.* — Неколико паклица цигарета ... набио ... је у оба лета шајкаче. *Пер.* **2.** *обронак, страна брда.* — Изнесе [нас] на лето побрдици, од које се разнизало седам брдашца. *Павл.* **3.** *коноп, уже које држи јарбол према прамцу. Свезн.*

лѐто с покр. *мали отвор, врата на кошници куда излећу пчеле. Вук Рј.*

летѐвалац, -ваоца, ијек. љетѐвалац, м *онај који је на летовању. Деан. Рј.*

лѐтовалѝшнӣ, -ā, -ō, ијек. љѐтовалѝшнӣ *који се односи на летовалиште*: ~ зграда.

лѐтовалѝште, ијек. љѐтовалѝште, с *место где се проводи лето.* — Овдје се налазе многа позната љетовалишта и љечилишта. *ЕГ 2.*

лѐтовӣње, ијек. љѐтовӣње, с *гл. им. од летовати.*

лѐтовати, -тујēм, ијек. љѐтовати, несврш. *проводити лето или један његов део, обично (из)ван места сталног боравка.* — Пољетовао на путу, а љетовао у сеоском дворцу. *Шен.* Деца која летују у Жичи ... враћају се с летовања. *Пол. 1958.*

лѐтовӣште, ијек. љѐтовӣште, с *в. летовалиште.* — Онај дом ... преобраћен је у прекрасни дворац за љетовиште. *В 1885.*

летѐвнӣк, -и́ка, ијек. љетѐвнӣк, м **1.** *летниковац.* — У Загорју не знам за романтичније мјесто и згодније да се љетовник сагради. *Ков. А.* [По брежуљцима] се бијељели раштркани љетовници имућнијих штоватеља винове лозе. *Коз. Ј.* **2.** *в. летиште*[1] (*б*). — Свој живот [су] нестално проводили са стоком по зимовницима и летовницима. *Нов.*

лѐтоње м мн. зоол. *назив за породицу љиљака* Chiroptera. *Бен. Рј.*

лѐтопӣс, ијек. љѐтопӣс, м **1.** *књига у коју се хронолошким редом уписују важнији догађаји.* **2.** *пригодан запис неког догађаја; оно што је вредно да се унесе у летопис.* — Тек једна жеља: доживети, знати љетопис страшни овог бродолома. *Кркл.* **3.** (Летопис) *част назив за часописе или повремене списе*: ~ Матице српске, ~ Југословенске академије.

летопи́сац, -сца, ијек. љетопи́сац, м *писац летописа.*

летопи́сачкӣ, -ā, -ō, ијек. љетопи́сачкӣ *који се односи на летописце.* — Песничка и летописачка истина не мора се подударати. *Сур.*

летопи́сачки, ијек. љетопи́сачки прил. *на начин летописца, као летописац.* — Вишњић пре »востанија српског није ниједну песму сочинио«, летописачки сажето бележи Лукијан Мушицки. *Сур.*

лѐтопӣснӣ, -ā, -ō, ијек. љѐтопӣснӣ *који се односи на летопис, који је као у летопису*: ~ белешка, ~ грађа.

лѐторā̀ст, -асти, ијек. љѐторā̀ст, ж **1.** *једногодишња гранчица на стаблу, младица.* — Усправило се осамнаест година ... зањихано као љетораст од зановијети. *Нам.* **2.** покр. *летина.* — Газде похраниле љетораст с њива. *Гор.*

лѐтӧс, ијек. љѐтӧс, прил. *у току овога (прошлог или идућег) лета* (*тј. оног које је ближе*). — И онда још хоће да убију оне људе што су љетос ишли у сабор. *Тур.* Љетос ће нам бити добра и напретка. *Љуб.*

лѐтӧске, ијек. љѐтӧске, прил. нар. *в. летос.* — Ма ето, љетоске су нас Турци ... као мало били притисли. *Чол.*

лѐтошњӣ, -ā, -ē, ијек. љѐтошњӣ *који се односи на протекло или текуће лето.* — Језеро се разњежило у сјајним бојама, као да је попило посљедњу љетошњу дугу. *Матош.* Ту се Давил однекуд сети једног летошњег доживљаја са везиром. *Андр. И.*

летӯргија и **летӯрђија** ж грч. црквр. **1.** *в. литургија.* **2.** покр. **а.** *хлепчић који при богослужењу симболизује тело Христово, поскурица.* — Близу двора мајку сусретао, носи цркви свету летургију. *НП Вук.* **б.** *новац који се да као прилог цркви. Вук Рј.*

летӯцати, -а̄м и **летӯцкати,** -а̄м несврш. *дем. према летети. Р-К Реч.* — Перо је толико зашао у своје фантазије да је видио чак и мухе како летуцкају наоколо. *Бег.*

лѐтӯштӣ, -ā, -ō заст. *в. летећи.* — Говор разумијеш и знакове летуштих крила. *Марет.*

ле́ћа ж = сочиво **1.** бот. *махунаста биљка из пор. лепирњача с хранљивим семењем,* Ervum lens. *Сим. Реч.* **2.** физ. *прозирно стаклено тело ограничено двема кривим површинама, које мењају правац зрака кад кроз њих пролазе.* **3.** анат. *део ока који се налази спреда иза заслона дужице, шаренице и затвара зеницу.* — На самој слузној лећи зјенице као да је лебдјела висока мршава жена. *Божић.*

ле̏ћањ, -а, -о покр. *који има по телу (обично по лицу) леће, пеге, пегав.* — Иван је гледао њену главу . . . и њено разборито леćаиво лице. *Десн.*

ле́ћак, -ћка м бот. покр. *врста крупније леће* Vicia ervilia. *Сим. Реч.*

ле̏ћаст, -а, -о *који је у облику леће, сочива:* ~ зрно.

ле́ће с *в. леća (1).* — Јаков даде Исаку хљеба и скуханог леća. *Дан.* За прегршт леća чини тако богохулне обмане. *Кнеж. Б.*

ле̏ће с покр. *пега на лицу од сунца.* — Има леће на образу. *Вук Рј.*

ле̏ћелица ж (ијек.) покр. *в. летелица.*

ле̏ћење с *гл. им. од летети и летјети;* исп. летење.

ле́ћи, ле́жем (3. л. мн. ле́гӯ) несврш. *изводити пилиће лежећи на јајима (о живини и птицама).* — То је ипак превише као да мени кокоши новац легу. *Коз. Ј.* фиг. Пара се тростручила . . . а дукат легао десет. *Љуб.*

~ **се 1.** *доносити на свет младе полагањем јаја.* — Поче гонити кокоши . . . Ти си матора, легла си се дванаест пута; ’ајд! *Вес.* У трави се љуте змије легу. *НП Вук.* **2.** *долазити на свет лежењем.* — фиг. Тиња под пепелом и леже се нешто ново, друкчије од досадашњег. *Цвиј.*

ле̏ћи, лежем и легнем (3. л. мн. ле̏гӯ и ле̏гнӯ; аор. лѐгох, лѐже и лѐже, лѐгосмо; имп. ле̏зи; р. прид. ле̏гао, лѐгла, лѐгло; прил. пр. лѐгав(ши) сврш. **1. а.** *заузети водораван положај, опружити се.* — Никица . . . легао на земљу полеђице. *Гор.* **б.** *спустити се, обично у постељу, ради спавања.* — У кући су већ сви легли на починак. *Бен.* фиг. Поноћ је прошла . . . Треба нам лећи, снови моји стари. *Панд.* **2.** *сместити се.* — фиг. У његову памет . . . могла је да легне само једна мисао: иштетила га туђа земља. *Сиј.* **3.** фиг. *стишати се, смирити се, умиснути.* — Тек под сами крај љета врелина се избјешње и леже. *Андр. И.* **4.** прел. *ставити у постељу, положити некога.* — Жене га шчепаше за ноге и легоше га на кревет. *Мат.* Ако имаш срца, отвори гроб, уз Јулију ме легни. *Богд.* **5.** (по нечему, на нешто) *распрострети се преко нечега, притиснути собом нешто, спустити се, распространити се по површини нечега.* — фиг. Најзад и туга малакше; легну њени таласи по срцу. *Лаз. Л.* Опет је легла ноћ на мој самотни кров. *Тад.* **6.** *заћи (о Сунцу, Месецу).* — Месец је био легао за Видову гору. *Андр. И.* **7.** *заложити се за нешто, потпуно се предати (нечему).* — То [је] стил једнога човека . . . који је готов да легне сав за оно што каже. *Јов. С.* **8.** *пасти у постељу због болести.* — Васић легне у постељу, ослабио и омршавио. *Матош.* У Бечу јој се мати разболела и легла у један санаторијум. *Петр. В.* **9.** *полегнути, повити се.* — Коса добила сјај и легла у таласе који се сами од себе стварају. *Андр. И.* **10.** *погинути, умрети.* — Када буде легло поколење моје, с њим ћу и ја лећи на крило Вардара. *Дис.*

Изр. крв ће ~ *биће мртвих (у тучи);* лези, хлебу, да те једем *леншшина, леньивац;* ~ логом *в. лежати логом, уз лог (изр.);* ~ на посао *прионути, својски се предати послу;* ~ на руду *покорити се, помирити се с нечим неизбежним макар колико неугодним, чему се раније противило.* — Радикали неће лећи на руду. *М-В.;* ~ у памет (некоме) *бити јасно, разумљиво.* — Мени није могло лећи у памет како . . . је мушко дијете старије од најугледније старице. *Нам.;* не лези, враже *на несрећу, ето ти зла;* ствар је легла *ствар је заташкана, смирила се.*

~ **се** непр. покр. *спустити се у постељу.* — Дошавши доба спавања, легнем се и по обичају узмем књигу. *Јурк.*

ле̏ћнӣ, -ā, -ō̄ *који је од леће:* ~ брашно.

леукѐмија ж грч. мед. *болест крви код које се ствара све већи број белих крвних зрнаца на штету црвених.*

леу̏ко̄м, -о́ма м и **леукóма** ж грч. мед. *бела мрена, мрља на мрежњачи ока.*

леукòпласт м грч. мед. *заштитна лепљива тканина која се ставља преко газе на рану.* — Полијепљени леукопластима, жилави, рањави, уморни људи, пролазе једни за другима. *Крл.*

леукоци́ти м мн. (јд. леукòцӣт, -и́та) грч. анат. *бела крвна зрнца.*

лѐут м тал. **1.** заст. *трубадурски музички инструменат сличан тамбури.* **2.** *рибарски бродић на весла с једним јарболом.* — Дрво је јуришало на челик, митраљези из шумских ровова брекгали су на прамцима леута и брацера. *НИН 1958.*

леу̏та̄р, -а́ра м *онај који свира на леуту, онај који пева уз леут; писац песама које се певају уз леут.* — Менчетић је наш познати . . . леутар или леуташ. *Водн.* Омами ноћ. Грли кам рамена. Дозивљу леутари. *Кост. Д.*

леу̀тати, -ā̀м несврш. *свирати на леуту.* — Леутајући пјева хрватске страмботе. *Водн.*

леу̀тāш, -а́ша м *леутар.* В. пр. уз леутар.

ле́ха, ијек. лијѐха, ж = леја. — Сагиба се, буши јамице у мекој лијехи. *Андр. И.* Она је лијепо уредила једну лијеху с паприком. *Донч.*

ле́хица, ијек. лијѐхица, ж *дем. од леха.* — С највећом опрезношћу [кокошке] газе и чепркају по набујалим лехицама. *Шапч.*

лѐцāње с *гл. им. од лѐцати се.*

ле́цāње с *гл. им. од ле́цати се.*

лѐцати се, -ā̀м се несврш. **1.** *трзати се од непријатног, неугодног изненађења, штрецати; осећати ледене трнке од страха или од бола;* исп. летка. — Од љубе њег'ве ја се лецам. *Марк. Ф.* **2.** покр. *клонити се, уклањати се. Стев.*

ле́цати (се), лѐцā̀м (се) несврш. *једва се кретати од малаксалости, вући се; бити болешљив, куњати.* — И тако леца човек, леца, па најзад . . . испусти . . . душу. *Дом.* Једва се мало придиже, али се и после дуго лецао и најпосле умро. *Глиш.*

лѐцедер м нем. = лицитар (1) *занатлија, обртник који прави медене колаче и фигуре од теста, колачар.* — Донео му га је на поклон с једног вашара мајстор Лекса, лецедер. *Срем.* Заступала је . . . лецедера и папуцију из паланке по селима. *Свк.*

лѐцедерскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на лецедере.* — Није никакво чудо што се није погодио . . . да изучи лецедерски занат, па да иде по вашарима. *Срем.*

лѐцидер м *в. лецедер. Р-К Реч.*

лѐцкати, -ā несврш. и уч. безл. *заболети с времена на време, жигати помало;* исп. лецати се. — Киша ће. — Неће, Нано! — 'Оће, 'оће, лецка ме нога. *Сек.*

ле́цна прил. покр. *в. лечак (2).* — Још мало, још само лецна, децо моја! *Ћос. Д.*

лѐцнути, -нѐм сврш. *непријатно дирнути, штрецнути, леднути;* исп. лѐцати се. — Лецну их већ само породична средина, та њихова соба и слике. *Петр. В.*

~ **се** *сврш. према лѐцати се.* — Кад је већ стигао на ивицу букове шуме, престрашено се лецну од нечијег тихог узвика: — Никола! *Ћоп.* Старци се лецнуше и згледаше се изненађени, збуњени, као укопани. *Цар Е.*

ле́чак, -чка, ијек. лијѐчак **1.** м *дем. од лек.* **2.** прил. *малко, врло мало, као лека ради.* — Изволите ли малчице овога? — Молила бих само лијечак. *Креш.*

лечà̀нӣк, -и́ка м покр. *чекрк на коме се цеви сучу;* исп. летка. *Вук Рј.*

ле́чѣње, ијек. *лијѐчѣње,* с *гл. им. од лечити (се), лијечити (се).*

лѐчилица, ијек. љѐчилица, ж *она која лечи.* — Тражимо ту птицу по горама тајним, лечилицу птицу да све нас оздрави. *Ж 1955.*

лѐчилӣшнӣ, -ā, -ṑ, ијек. љѐчилӣшнӣ *који се односи на лечилиште.*

лѐчилӣште, ијек. љѐчилӣште, с *место и установа где се лече болесници, болница; место у које се иде ради опоравка од болести, ради оздрављења.* — Похађала је и разна љечилишта у Швицарској и на Ривијери. *Том.* фиг. Рим је храм, школа, лечилиште. *Сек.*

ле́чити, лѐчӣм, ијек. лијѐчити, несврш. *лековима и негом отклањати болест, предузимати мере за оздрављење болесних; утицати и настојати да болесник оздрави.* — Имао сам прилике да лијечим пријатеље и знанце. *Крањч. Стј.* фиг. Певај — песма душу лечи! *Змај.*

~ **се 1.** *повр.* **2.** *оздрављати, опорављати се;* фиг. *заборављати на што.* — Поморци се лијече од мора и туге. *Уј.*

ле́чка прил. (ек.) *лечак (2). Р-К Реч.*

лѐчнӣк, ијек. лӣ̀јечнӣк, м = лекар. — фиг. Вријеме је најбољи лијечник. *Вел.*

лѐчӣйков, -а, -о, ијек. лӣ̀јечнӣйков *који припада лечнику.*

лѐчиковица, ијек. лӣ̀јечниковица, ж *лечникова жена.* — Морали [су] тако удесити да лијечниковица за све то ништа не сазна. *Коз. Ј.*

лѐчница, ијек. лӣ̀јечница, ж *женска особа лечник.*

лѐчничкӣ, -ā, -ṑ, ијек. лӣ̀јечничкӣ *који се односи на лечнике:* ~ налаз, ~ уверење, ~ преглед.

лѐчнӣштво, ијек. лијѐчнӣштво, с *лечнички позив.* — Сви су се они бавили лијечништвом. *Баз.*

лѐш[1], лѐша м *мртво тело, мртвац.* — Обарах леш за лешом. *Гор.* фиг. Човек је постепено постајао живи леш. *Прод.*

лѐш[2], лѐша м *шљака, згура. Деан. Рј.*

лѐшѣње с *гл. им. од лвшити.*

лѐшина ж **а.** *леш*[1]. — Скупља модре и укочањене војничке лешине. *Вас.* **б.** *стрвина, стрв, угинула животиња.* — Црни се на путу лешина од пса. *Гор.*

лешинà̀ри и лѐшинāри м мн. **1.** зоол. **а.** *породица великих птица грабљивица које се хране лешинама, супови* Vulturidae. *Терм. 4.* **б.** *инсекти, кукци тврдокрилци са више подврста, који се хране угинулим животињама, стрвождерци* Silphidae. *Свезн.* **2.** фиг. *људи који из користољубља нападају већ*

савладане. — Ново друштво, нова господа су несити лешинари. *Матош.*

лешинáрити, -ѝнāрӣм несврш. *поступати као лешинар.* — фиг. Ако не ствара, ако се као и прави писац не мучи, критичар само — лешинари. *НИН 1960.*

лешѝнāрскӣ и **лѐшинāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на лешинаре:* ~ грабљивост.

лешѝнāрски и **лѐшинāрски** прил. *као лешинар.*

лѐшинаст, -а, -о *који је као у лешине, сличан лешу.* — Свјетло је падало на његово лешинасто бљедило. *Торб.*

лѐшински, -ā, -ō *који се односи на лешине:* ~ задах.

лѐшити, -ӣм несврш. *стругати кожу која ће се прерађивати. Вук Рј.*

лѐшић, -и́ћа и **лѐшић** м *дем. од леш.* — Нашли су... шкрињу... отворили је и извадили... лешић новорођенчета. *Л-К.*

лѐшица, ијек. љѐшица, ж *дем. од леха.* — И цветне лешице добиле су суморан изглед. *Ком.*

лешкàрати, -ām несврш. *в. лешкарити.* — Само у једној ћелији узници још лешкарају. *Цес. А.*

лѐшкāње с *гл. им. од лешкати.*

лешкáрѐње с *гл. им. од лешкарити.*

лешкáрити, лѐшкāрӣм несврш. *одмарати се лежећи.* — Тога дана после ручка лешкарио сам на кревету и размишљао. *Лаз. Л.* Она до бијела дана лешкари под перином и пије чај. *Бен.*

лѐшкати, -ām несврш. *лешкарити.* — Баконја... наиђе на неколико момчади, која лешкаху у хладу код оваца. *Мат.* Лешкао је Стипанчић полуодјевен у својој соби. *Новак.*

лѐшнӣ, -ā, -ō необ. *који се односи на леш*[1]*, мртвачки.* — Зацвокота кратко. Зашто? Остала је и даље та смртна, лешна хладноћа. Леш? Не. *Дав.*

лѐшнӣк, ијек. љѐшнӣк, м (ген. мн. лешни́кā и лѐшнӣкā) = лешњак *плод лешке; леска.* — Бабе... по клупама шушкетају зрњем крунице као мишеви љешницима. *Гор.*

лѐшникāр, ијек. љѐшникāр, м зоол. = лешничар *инсекат, кукац штеточина, чија женка леже јаја у зелене лешнике. Тод.*

лѐшнӣков, -а, -о, ијек. љѐшнӣков *који се односи на лешник:* ~ језгра, ~ љуска.

лѐшничāр, ијек. љѐшничāр, м зоол. = лешникар.

лешнѝчић м *дем. од лешник.*

лѐшњāк, ијек. љѐшњāк, м (ген. мн. лешња́кā и лѐшњākā) = лешник. — Семе од лубенице и љуске од љешњака... ниси сада остајали данима по каменим плочама. *Андр. И.*

лѐшњāков, -а, -о, ијек. љѐшњаков *који се односи на лешњак.*

Изр. ~ бушач зоол. *в. лешникар.* Balaninus nucum. *Финк.*

лѐшњӣк, ијек. љѐшњӣк, м *в. лешник.* — Растурише [се] по шибљу да беру лешњике. *Ранк.*

лѐштāк, -а́ка, ијек. љѐштāк, м *лесково грмље, лешће. Вук Рј.*

лѐштāрка, ијек. љѐштāрка, ж зоол. *род кока из пор. тетреба које се највише хране плодовима и пупољцима леске* Tetrastes bonasia. *Терм. 4.*

лѐшће, ијек. љѝјешће, с зб. *лесково грмље.* — [Планине] оздо се подвиле зеленим лијешћем — озго огрнуле црном боровином. *Сиј.*

лѐшчāр, -а́ра, ијек. љѐшчāр, м *в. лескар.* — Избио је у расвит из љешчара и рече да тражи Вукалицу Марковића. *Лал.*

ли речца **1.** *упитна* **а.** *најчешће иза облика презента глагола јесам и глагола хтети, а и иза сваког глагола.* — Јесте ли ми род, сирочићи мали? *Јакш. Ђ.* Упиташе Аксињу хоће ли да се врати мужу. *Моск.* **б.** *иза везника »да« а испред глагола.* — Да ли знате где је то? *Стев.* **в.** *иза других везника и других упитних речи.* — Где ли ћу на ноћиште? *Креш.* Када ли ћу доћи по дјевојку? Колико ли повести сватова? *НП Вук.* Мени ли кажеш? *Ћор.* На Петра ли чекаш? *Рад. Д.* Пред кућом ли се стоји по киши? *Вес.* **2.** *намерна, између делова по облику негативног потенцијала.* — Онда и трећи син пође у лов не би ли браћу нашао. *Н. прип. Вук.* **3.** *погодбена иза почетне речи или синтагме у реченици: ако.* — Нећете ли по реду и закону, има у овој земљи и окружни суд. *Коч.* Још једаред ли неко покуша да окрене леђа Немцима, ја ћу га стрељати. *Ћос. Д.* Знао [сам], убацим ли коју неодлучну, она ће... да распреда даље. *Креш.* **4.** *раставна, иза речи на коју се односи: или, да ли.* — Прије двије, три ли године... синчић Мустафа салети... да га пошаље у ружицију. *Мул.* Магла ли је, киша ли је... или сенка од облака. *Каш.* **5.** *модална, иза речи којом се означава субјективан однос према ономе што се њом каже (увереност у то, сигурност, интензитет и сл.), а испред поновљене исте те речи.* — Суреп само уздигао обрве па коси ли коси. *Вес.* Киша лије ли лије. *НК 1946.* Бежи, угурсузе, те ли угурсузе један! *Шуб.* **6.** *с узвичним карактером, за изражавање расположења: чуђења, дивљења.* — Па га овако и слушаш и гледаш, мајко ли мила! *Сиј.* **7.** *за изражавање супротности: пак.* — Колико

је он од тога Турцима давао, колико ли је њему остало, то се... није могло дознати. *Вук Рј.* Ако ли умре? *Р-К Реч.* Пре него ли умрем. *Р-К Реч.*

ли̏баво прил. покр. *љуљајући се, клатећи се.* — Они се насмејаше доброћудно, олакшавајуће, безбрижно и као капља у либели, нагнуше се либаво, све заједнички. *Божић.*

либа́да ж *в. либаде.* — Опанак [ће] изићи из употребе као што је либада изишла. *Рад. Д.*

либа́де, -ета с тур. заст. *свилена или сомотска, баршунска горња одећа до струка, широких рукава, као део старе српске женске градске одеће.* — Чуо се глас једне младе жене у либадету од плаве кадифе. *Уск.*

ли̏бање с *гл. им. од либати.*

ли̏бар и **ли̏бар,** -бра м лат. покр. *књига.* — Онакав младић... увијек с либром, учи и учи. *Деспот.*

ли̏барце с *дем. од либар.* — Писао [је], колико знам, три либарца. *Кур.*

ли̏бати, -а̄м несврш. **1.** *љуљати се, гибати се, мигољити.* — Разуља је либала амо-тамо. *Божић.* Ја мислим на њу [жену], тамо где 'но вода под хладним ледом монотоно либа. *Панд.* **2.** *трептати, титрати.* — Срце Иваново либало је у некој чудној тјескоби. *Ков. А.*

либѐла и **ли̏бела** ж лат. **1.** *справа за контролу водоравности равних површина.* **2.** зоол. *в. вилин коњиц, уз коњиц (изр.).* *Бен. Рј.* **3.** *врста укоснице.* — Желећи да мало обрадују Зорку, послале су јој у логор један пар коштаних либела за косу. *Б 1958.*

либѐлист(а) м тал. погрд. *писац.* — Наврла новинска пискарала... бацили се либелисти на ствар. *Цар Е.*

либѐрал, -ала м лат. = либералац **1.** *присталица либерализма.* **2.** *присталица либералне странке.* — Сремац је само по имену био либерал. *Скерл.*

ли̏берални, -лно, -лна **1.** *који допушта слободе; слободоуман.* — У већини случајева, он је начела либералних и научних. *Матош.* У оном другом деспотском политичком уређењу... гонила [се] једна хуманија и либералнија мисао. *Прод.* **2.** *који се односи на присталице либерализма, који је својствен либерализму.* — Капитализам почиње добивати нове особине, које он у својој либералној фази још није показивао. *ОП 2.* **3.** *попустљив, трпељив.* — Зашто једном новом и либералнијом мером не бисмо све стручњаке одмах укључили у богату праксу. *Пол. 1958.*

либера́лац, -лца м = либерал. — По назорима либералац... он није могао успјети ни у чиновничком звању. *Барац.* Разни либералци и радикалци осуђују владу. *Рад. Стј.*

либерали̏зам, -зма м **1.** *покрет и учење буржоазије у борби против феудализма и феудалног друштва, за смањење државне власти под појединцем; политички правац који оставља слободу буржоазији у њеном економском и политичком развоју.* — И тако се учимо разликовати демократију од либерализма. *Уј.* **2.** *слободоумље.* — Он је будно пазио да се не би на тај начин увукао у његове редове безбожни либерализам. *Мар.* У почетку се хтео показати либералан и укинуо је закон о цензури, али је брзо скинуо ту танку покожицу либерализма. *Прод.* **3.** *сувишна попустљивост; распојасаност.* — Ако наставимо да тако благо кажњавамо преступе појединца, нашу војну дисциплину ће разјести трули либерализам. *Ољ.*

либерализа́ција ж лат. *лабављење стеге, ублажавање ограничења.* — Било [је] речи о постепеној либерализацији спољнотрговинске размене. *Пол. 1957.*

либерализи́рање с *гл. им. од либерализирати.*

либерализи́рати, -и̏зӣрам сврш. и несврш. = либерализовати *(у)чинити либералним, (о)лабавити стеге; ублажити, ублажавати ограничења.*

либера̀лизовање с *гл. им. од либерализовати.*

либера̀лизовати, -зујем сврш. и несврш. = либерализирати. — За медведе који су се намножили предлажу да се либерализује лов на ове звери. *Пол. 1959.*

либера̀лист(а) м *в. либерал(ац).*

либерали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на либералисте.*

либѐра̄лка ж *женска особа либерал.* — Она је такође тврдила да је либералка. *Ђал.*

либера́лнӧст, -ости ж *особина онога који је либералан и онога што је либерално.*

либѐра̄лскӣ, -ā, -ō *који се односи на либерале:* ~ штампа.

либѐра̄тор м лат. *ослободилац.* — Он, наш либератор, већ је с нама у духу. *Цар Е.*

ли̏бератӧран, -рна, -рно *који ослобађа:* ~ пресуда.

либѐртӣн, -и́на м ист. *роб у античком Риму који је пуштен на слободу; слободњак уопште.*

либерти́нац, -нца м *поклоник либертинизма, раскалашан, разуздан човек.*

либертинӣзам, -зма м лат. *раскалашност, разузданост.* — Оно у фебруару био

је дионизијски либертинизам покладни. *Божић.*

либѐртӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на либертинце.* — Граница између католичког краљевања и либертинске демагогије... *Бат.*

ли̏бидинӧзан, -зна, -зно лат. *похотан, пожудан.*

ли̏бидинӧзно прил. *на либидинозан начин, пожудно, похотно.* — Ваш глас дјелује на мене либидинозно. *Крл.*

ли̏бидо м лат. *полни нагон, пожуда, путеност.*

ли̏бити се, ли̏бӣм се несврш. **1.** *стидети се; устручавати се, устезати се, снебивати се.* — Али се либи њених чланова као људи гејачких. *Матош.* Дјевојке су се у почетку либиле да се у колу ухвате до Ремзије, муслимана. *Ћоп.* **2.** покр. *прилазити тихо, привлачити се.* — Видите ли лијепе ноћи, чуо би и лисицу да се либи кад не би било овога шкрипања. *Шимун.*

ли̏бљивӧст, -ости ж *особина онога који се либи, снебивање; устручавање.* — Мали шнајдер се залетео да се ожени. Ристана ... без икакве либљивости, пристаде одмах на све. *Сек.*

ли̏бра и **ли̏брa** ж лат. **1.** *стари новац.* — Четвртина марке звала се ферто... а осмина либра. *Шиш.* **2.** *стара мера за тежину, фунта. ЕЛЗ.* **3.** *апотекарска вага. Бен. Рј.*

ли̏брaст, -а, -о покр. *мршав, склон мршавости.* — Он може бити мисли о њему сасвим друго, можда то да је либраст као злорана свиња. *Божић.*

либра́ција ж лат. астр. *периодична кретања небеских тела око положаја равнотеже; привидно колебање Месеца због његова неједнаког кретања елиптичном путањом.* — У самом кретању Месеца... тим се именом [неједнакост] назива цела... серија појава: евекција, варијација, либрација. *Мил.*

либрѐтист(а) м тал. *писац либрета.* — Обратио је и он своју пажњу мелодрами, хибридном роду... у којем су лако успијевали спретни либретисти. *Комб.*

либрѐтисткињa ж *женска особа либретист(а).*

либрѐто м и с тал. *текст, речи за драмско музичко дело (оперу, оперету).* — У том славном покушају је либрето, текст, сјена тих краљевских свечаних фанфара. *Матош.* Бородин је сам саставио... либрето своје опере. *НК 1946.*

ли̏бро с лат. арх. *либар.* — Ту је... и несломљена »беса« дата, о којој пјевају либра, ненаписана и неиздата. *Ћон.*

ли̏бӯрна ж лат. ист. *врста лађе, брода са два реда весала.* — Гледао је како око њега плове либурне хрватских народних владара. *Наз.*

ли̏в, ијек. ли̏в и ли̏јев, м (лок. ли́ву) **1.** техн. *растопљена маса метала која се лије у калупе.* **2.** *таква маса која је хлађењем добила облик калупа, одливак:* ~ гвожђа, жељеза.

ли̏вада ж *поље под травом одређено за сенокошу и пашу.* — фиг. Расцвјетале се модре ливаде јутарњег неба. *Крклн.*

ливáдак, -а́тка м *дем. и хип. од ливада, ливадица.* — Свекрва дотјера пуре с ливатка. *Донч.*

ли̏вадāр, -ара и **ливàдāр,** -а́ра м **1.** *чувар ливаде, пољак; онај који се бави радом на ливади, који се бави ливадарством.* — Ој, Лазаре, ливадаре, ко ти даде ту ливаду? *НП Вук.* Исприча Лука Кочан, ливадар сеоске заједнице. *Гор.* **2.** бот. *в. уродица. Сим. Реч.*

ли̏вадāркa ж **1.** зоол. **а.** *врста шљуке* Capella media. *Финк.* **б.** *врста сове. Финк.* **2.** бот. *зељаста биљка из пор. трава* Poa pratensis. *Сим. Реч.*

ли̏вадāрство и **ливадáрство** с *пољопривредна грана у оквиру сточарства која се бави гајењем и искоришћавањем ливада.* — У систему је... заступљен и известан број нарочито конструисаних оруђа за ливадарство. *НИН 1959.*

ли̏вадица ж *дем. од ливада.* — Сред врбика била мала ливадица. *Шен.* Продаје се до саме наше куће једна ливадица. *Ранк.*

ли̏вадӣште с *земљиште под ливадама.* — Видје и њих: шљиве, засађене у дворeду уоколо подводна и шашовита ливадишта. *Коз. Ј.*

ли̏вадни, -а̄, -о̄ = ливадски *који се односи на ливаде:* ~ трава, ~ цвеће.

ливаднѝна ж *ливадска земља.* — Двадесет јутара што добре оранице, што високе ливаднине. *Коз. И.*

ли̏вадњāк м бот. *врста лековите биљке из пор. уснатица* Salvia pratensis. *Сим. Реч.*

ли̏вадскӣ, -а̄, -о̄ = ливадни.

ли̏вāн, -а́на м грч. арх. црквн. *тамјан.* — Аз јесам цар Валтазар... и донесох му дар: ливан! *Шапч.*

ли̏вāњскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на град Ливно.*

ли́вати, ли̏вāм несврш. *в. лити.* — Сиђоше облаци да сузе ливају. *Кост. Д.* Висарион је ливао пиће право Теодосију у ждрела. *Чипл.* фиг. Сву тајну да познам, сву збиљу. Њу у град ми ливај! *Наз.*

ли́вац, -вца м (вок. ли́вче; ген. мн. ли́вāцā) *радник у ливници.* — На њој [прангији] су изливена и слова који је ливац лио. *Чипл.* Ливац бронце ... управљао је ковницом новца. *ОП.*

ли́вачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ливце, који припада ливцима.* — У дворишту с десне стране налазило се ливачко одељење. *Лапч.* Велики струг, ливачку пећ с вентилатором [продаје]. *Пол. 1959.*

ливѐнӣк, -и́ка и **ливѐњāк,** -а́ка м *предмет изливен од метала; чавао, ексер, пушчано зрно и сл.* — Ексер, ексер ливењак од три цола прогутао. *Рад. Д.* [Пушка] бере литру тученика, а четири зрна ливеника. *НП Вук.*

ли́вēње с *гл. им. од лити.*

ли́вӣ, -ā, -ō *који се односи на лив; од кога се прави лив.* — Сиво сирово гвожђе је тврдо, али крто ... То је тзв. ливно гвожђе. *НХ.*

ли́вница ж *фабрика, творница за ливење, топљење руде, за изливање метала; одељење такве фабрике у коме се ливење врши.* — Радио човјек седамнаест година по ... ливницама оцалним [челичним], па се болестан и испијен вратио ... у домовину. *Крл.*

ли́вничā̏р м **1.** *ливац.* — Романсијер поступа као ливничар. *Прод.* **2.** *власник ливнице.*

ли́вничā̏рство с *ливничка струка, вештина ливења; наука о ливењу. Р-К Реч.*

ли́вничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ливницу:* ~ одељење.

Ли́вњāк, -а́ка и **Ли́вњанин** м *човек из Ливна.*

ли́вра ж фр. *енглеска новчана јединица, фунта (садржи 20 шилинга).* — Парохија [је] доносила свега четрдесет ливара стерлинга годишњег прихода. *Нед.* Драги мој Хорације, дајем хиљаду ливара да је свака реч Духа истинита. *Панд.*

ливре́ја ж фр. *униформа за послугу (за вратаре, собаре и др.) у већим хотелима, на дворовима или у богаташким кућама.* — Под вратима зијевало неколико слуга у шареној ливреји. *Шен.*

ливрѐјисати, -ишēм и **ливри́рати,** ли́врӣрām сврш. и несврш. *обући, облачити, оденути, одевати у ливреју.* — Ливрејисани кочијаш посве спокојно сједаше ... на сједалцу. *Леск. Ј.* Стављена су врата са стражом ливриираних слугу. *Бат.*

ли́га ж (дат. ли́ги) шп. *савез, заједница, друштво.* — Ових дана долази к њему, Крсти, у Крижевце, посланик од цијеле лиге против Карла и Фердинанда. *Нех.* Инокентије VIII не престаје да ради на стварању лиге против Турске. *Андр. И.*

Изр. Лига народа ист. *међународно друштво држава (са седиштем у Женеви), основано после 1 светског рата за решавање међународних спорова;* ~ систем спорт. *подела клубова по вредности на неколико група.*

лигāмѐнт м лат. анат. *везивно ткиво које везује кости и појачава зглобове.*

ли́гањ, -гња м зоол. *в. лигња. Деан. Рј.*

ли́гарица ж зоол. *назив за врсту дивљих гусака* Anser segetum. *Бен. Рј.*

лигату́ра ж **1.** *спајање двају или више слова у једно ради уштеде простора.* **2.** муз. *лук којим се повезују две ноте једнаке висине, истог или различитог трајања, у једно трајање.*

ли́гāш, -а́ша м *члан лиге.* — Горјански није смио ударити преко Дунава ... јер су лигаши држали сву Фрушку гору. *Шен.* Љубљана је поразила новог лигаша »Дрводељца«. *Б 1957.*

ли́гāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на лигаше:* ~ борба, ~ клуб.

ли́гештӯл м нем. варв. *наслоњача на расклапање у којој се може лежати.* — Угодно је лежати у лигештулу, одморен, окупан. *Крл.*

ли́гнӣт, -и́та м мин. *врста угља с очуваном дрвеном структуром, дрвени угаљ.*

ли́гња ж зоол. *главоножац с телом издуженим у облику торпеда* Loligo vulgaris. *Терм. 4.*

ли́гоч м зоол. *врста главоноша* Argonauta argo. *Финк.*

ли́дана ж покр. *војвођанско народно коло.* — Где је старачко коло отмено и покладно коло за баке, па логовац ... и чудна лепотица лидана. *Чипл.*

ли́дац м зоол. *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш* Lydus. *Бен. Рј.*

ли́дер м енгл. *истакнути политички вођа, првак.*

ли́дӣт, -и́та м мин. *врста густог кремена црне боје (кварц) који служи као тзв. покусни камен за препознавање злата. Туђ.*

ли́до м и с тал. *пешчани спруд.* — Лутам низ море мокрим пијеском лида. *Кркл.* Многе барке, привезане уз лидо, биле су у комаде разлупане. *Јанк.*

лижилò̀нац, -о́нца и **ли́жисахан** м презр. *човек који се понижава да би стекао нечију наклоност и користи од тога, улизица, удворица, чанколиз.* — Сви градски ... лижилонци сад ће плесати. *Ков. А.* Око себе си окупио улизице и лижисахане. *Вујач.*

лижисàхāнка ж презр. *женска особа улизица.* — Некаква »губуља и туђа лижисаханка« да јој то краде. *Ћор.*

лизавац, -āвца м *онај који лиже*; фиг. шаљ. *онај који успева да постигне само мале користи.* — Ја нијесам кусавац него лизавац. *Вук Рј.*

ли́зāње с *гл. им. од лизати.*

ли́зати, ли́жēм несврш. **1. а.** *језиком додиривати нешто, превлачити преко нечега.* — Прије му једно јагњешце, па му стаде лизати руке. *Вес.* **б.** *лагано и помало јести.* — По три уре лижи докле ручај. *Њег.* **в.** *захватати током, запљускивати*; *подлокавати* (*о води*). — Од сјевера лиже му Купа окомиту, стравичну литицу. *Кум.* **2. а.** *обузимати пењући се* (*о пламену*), *кретати се у облику пламена.* — Низ гараве вериге лижу пламенови горе у димњак. *Шапч.* фиг. Црљен пламен уз образ му лиже. *Маж. М.* **б.** покр. *лагано се кретати по површини нечега, клизити, лазити.* — Свјећарице лижу по морској пучини. *Ћип.* Лађица спора и с напором лиже према копну. *Вил.*

Изр. ~ пете (некоме) *удворички се понашати према некоме, улагивати се*; пљунути па ~ вулг. *бити недосљедан, заузимати став супротан пређашњем*; прсте да лижеш (једући) нар. *веома је укусно* (*јело*).

~ **се 1.** *повр.* **2. а.** *уз. повр.* — Краве су се поред зида лизале дугим језицима. *Пол. 1959.* **б.** фиг. пеј. *љубити се.* — Камо ли су други?... Ил' их још мајке из кашика хране, ил' јунаци плачу, с бакама се лижу! *Вел.* Дађу ти ја! С ватрогасцем се лижеш! *КН 1959.* **3.** фиг. *добро се држати* (*обично неискрено*) *с ким.* — Гушанац... се лизао и с Турцима и са Србима само да добије мита и поклоне. *Павл.* Сјећао се како су се обрукали они који су се прошлога рата лизали са Швабама. *Вуков.*

ли́зāч, -а́ча м *улизица*; исп. лижилонац. *Р-К Реч.*

лизàчица ж *женска особа улизица*; исп. лижисаханка. *Р-К Реч.*

лиздèкача ж покр. *врста прегаче, кецеље с дугим ресама. Вук Рј.*

ли́зибака ж зоол. *легбаба.* — Нема ни лизибаке, а камоли рибе. *Божић.*

ли́зијēран, -рна, -рно покр. тал. *који је веома слабе конструкције, лако ломљив.* — Дотакао је још млаке вериге руком, мале и лизијерне, што нијесу могле велики терет одржати. *Ств. 1948.*

ли́зити, -и́м несврш. покр. *в. лазити.* — Други су тврдили да изгледа као да лизе неки црни црвићи. *Кос.*

ли́знути, -нēм *сврш. према лизати.*

Изр. ни кусnути ни ~ *ничим не бити умешан у што.*

ли́зōв, -ова м *улизица*; исп. лижилонац. *Бен. Рј.*

ли́зōл, -о́ла м грч.-лат. *сапунска отопина креозола као дезинфекционо средство.*

ли́зоформ и **лизòформ** м грч.-лат. *жутосмеђа течност, текућина јака мириса од формалдехида и сапуна која служи за дезинфекцију.* — Таква средства [за раскуживање] су... крезол, лизол, лизоформ, вапнено млијеко. *НЧ.*

лизȕкати, ли́зучēм и ли́зуњēм несврш. *дем. и уч. према лизати.* — Само лизуће врелим језиком запечена, огњена уста. *Ранк.*

ли́зūн, -у́на м покр. **1.** *ласкало, гиздавац, кицош*; *нерадник.* — Их, лизуна ли и накота господског? Никад хљеба ка' ни магарад не трошите. *Маш.* **2.** *облизивало.* **3.** *улизица.*

ли́ј[1] м покр. *в. лисац. Вук Рј.*

ли́ј[2], ли́ја, ли́јо покр. *в. ли́х. Вук Рј*

ли́ја ж *хип. и пеј. од лисица.* — Утом ето лије. Пред силнога цара дотрчала сама да лаже и вара. *Митр.* фиг. Кнез Орловић, лија стара, нашу Анку наговара. *Прер.*

Изр. ~ је долијала *варалица је ухваћен.*

ли́јавица ж нар. покр. *пролив, проток* diarrhoea. — Удари из њега, да опростиш, лијавица. *Љуб.*

лијàндер м бот. *тропска биљка из пор. зимзелени с кожнатим лишћем, олеандер* Nerium oleander. *Сим. Реч.*

лијáне ж мн. фр. бот. *зељасте и дрвенасте биљке дугог и танког стабла којим се обавијају око других биљака или предмета, пењачице, пузачице.* — Довратници су [храма] два слона од камена, обавита лијанама у цвату. *Наз.*

ли́јāње с *гл. им. од лијати.*

ли́јас м геол. *најстарије доба јурске формације.*

ли́јати, ли́јāм несврш. *вући се наоколо, провлачити се крадом као лисица*; *варати, подваљивати.* — Лијао, лијао — па долијао. *Кнеж. Л.*

ли́јāћ, -а́ћа м *хип. од лисац.* — Само једе пилиће ка' лијаћ. *Вес.*

ли́јев м (ијек.) *ли́в.*

лијев-, ек. лев-.

лијег-, ек. лег-.

ли́јего с (ијек.) покр. **а.** *лежај, постеља.* — За пород... се лијего об зиму простире под креветом родитеља. *Павл.* **б.**

легло (*1б*). — Град [се] претворио у лијего туђинства. *Павл.*

ли̏јек, ек. лѐк.

ли̏јен, лијѐна, лијѐно, ек. лѐн.

лијен-, ек. лен-.

ли̏јѐње с *гл. им. од лити.*

лијѐњѐње, ек. лѐњѐње.

ли̏јеп[1], ек. лѐп[1].

ли̏јеп[2], лијѐпа, лијѐпо, ек. лѐп[2].

лијеп-, ек. леп-.

ли̏јер м (ијек.) (лок. лијѐру; мн. љѐрови, ген. љерóвā и љѐрбвā) бот. *в. љиљан. Сим. Реч.*

Изр. ~ горски *в. ђурђевак.*

ли̏јера ж (ијек.) покр. *лијерица. Вук Рј.*

ли̏јерица ж (ијек.) покр. *музички инструмент сличан мањим гуслама.* — Чујеш ли лијерицу како гуди? *Војн.*

ли̏јеров, -а, -о *који се односи на лијер, који је од лијера.* — Нек живи љубав, бахатница дивна, с лијеровим рухом. *Домј.*

лијѐровнице ж мн. бот. *породица лијерова* Liliaceae. *Бен. Рј.*

ли̏јес, ек. лѐс.

лијѐска, ек. лéска.

лијѐскин, -а, -о, ек. лéскин.

лијет-, ек. лет-.

лијѐтати, ли̏јетāм и ли̏јећём, ек. лéтати.

лијѐха, ек. лéха.

лијѐхица, ек. лéхица.

лијѐчак, ек. лéчак.

ли̏јечан, -чна, -чно (ијек.) *лековит.* — Хрватска [је] на гласу са својих купељи и лијечних вода. *Шен.*

лијеч- и **лијечи-,** ек. леч- и лечи-.

ли̏јешће, ек. лѐшће.

лијѐшчица, ек. лéшчица.

ли̏јић м *младунац лисице.* — Лија с лијићима... поједе коку с пилићима. *НП Вук.*

ли́јнути, ли̏јнēм сврш. *в. линути.* — Мало крви лијну на нос. *Сек.*

ли̏јо прил. *в. лихо.* — Нек бар Станко има пара, да нас не буде »лијо«, рече Завржан. *Вес.*

лијòпрст, -а, -о *в. лихопрст.* — Копитари (лихопрсташи, лијопрсти папкари, лихопрсти) ступају само једним прстом. *Финк.*

ли̏к[1] м (лок. ли́ку; мн. ли̏кови и ли́кови) **1.** *лице, црте лица; изглед.* — Може бити крије се за тим ликом кукавна душа. *Шен.* На једном листу отворених књига, писана слова пламеног лика. *Кост. Л.* Марков трг је опет попримио свој лик у сумору љетне ноћи. *Нех.* **2.** *слика, појава; фигура.* — Кад се тргла, била је сама, мирна као лик од камена. *Јакш. Ђ.* **3.** поет. *личност уметничког дела с извесним карактеристичним одликама; личност уметничког дела уопште.* — И тако [је] ликовима својих легендарних јунака овјековјечио наше ... жртве, наше ... напоре, наше ... идеале. *Крл.* Он је .... давао у својој прози реалне ликове из живота. *Глиг.* **4.** мн. мат. *различне површине омеђене затвореним, изломљеним или кривим линијама.*

ли̏к[2] м арх. *певачки збор, хор.* — По реду прво је отпевао лик Светосавску песму. *Мат.* Сва тројица запевају у лику. *Срем.*

ли̏к м *в. лика. Вук Рј.*

ли̏ка ж = лико (1) *танак кончасти жилави слој с унутрашње стране коре дрвета који се употребљава за везивање и у плетарству* liber. — Посматрати га као баштована како калеми и везује виђаге ликом. *Петр. В.* У колицима ... лежало је неколико ексера, удица, клупче лике ... *Макс.*

Изр. везивати (крпити) лику за опуту (опасивати се ликом) *бедно живота рити;* вучја (мечја) ~ бот. *в. маслиница. Сим. Реч.*; савити лике *побећи.*

Ли́ка ж (дат. Ли́ци и Ли́ки) геогр. *област у југозападном делу СР Хрватске.*

ли̏кав, -а, -о *који личи на лику, тврд, жилав; кончаст, жиличаст. Вук Рј.*

Лика́нер м нем. варв. шаљ. *Личанин.*

лика́нерскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ликанере.* — У њему је дословно текла официрска крв ... ликанерског племена. *Крл.*

ли̏квӣдан, -дна, -дно **1.** банк. *који је доспео за наплату или за исплату; који се лако претвара у готов новац.* **2.** трг. *који је у готовом новцу, који представља готовину.* — Купите што више злата ... Уложите све што имате ликвидно. *Андр. И.* **3.** грам. *текући:* ~ сугласник.

Изр. ликвидна средства банк. *средства која се могу брзо и лако претворити у платежна средства.*

ликвӣда̀тор м **1. а.** фин. *службеник који врши обрачун и прегледа исправност новчаних докумената.* **б.** правн. *лице које заступа масу у ликвидацији.* **2.** пол. *онај који води политику ликвидаторства.* — Он је ... ренегат. Ликвидатор. Објективно — издајник. *Дав.*

ликвӣда̀торскӣ, -ā, -ō *који се односи на ликвидаторство и на ликвидаторе:* ~ посао, ~ поступак.

ликвӣда̀торство с *напуштање револуционарних идеја и делатности и прибегавање опортунистичким решењима; издаја циљева револуционарне партије.* — После доношења Обзнане ... М. Пијаде ... води борбу

против опортунизма и ликвидаторства. *Пол. 1959.*

ликвидату́ра ж *одељење банке у коме се врше обрачуни.*

ликвида́ција ж лат. **1.** правн. *обустављање, прекид делатности неког предузећа и финансијски послови у вези с тим; коначан обрачун.* **2. а.** *уништење.* — Наше трупе су продужавале ликвидацију опкољених трупа непријатеља. *Пол. 1944.* **б.** *испуњење и последњег дела неке обавезе, окончање:* ~ дуга. **3.** *извршење смртне казне (у ратним и нередовним приликама).* — Треба потанко промозгати ко је први на реду за ликвидацију. *Ћоп.*

ликвида́ци̏јскӣ, ли̏квидацио́нӣ, -ā, -ō *на ликвидацију:* ~ комисија, ~ поступак.

ли̏квиде и **ликви́де** ж мн. лат. грам. *текући, језични сугласници (р, л, н).*

ликвиди́рање с *гл. им. од ликвидирати.*

ликвиди́рати, -и̏дӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити ликвидацију.*

ликви́дно̄ст, -ости ж **1.** банк. **а.** *способност банке или дужника да на време одговори својим обавезама; уравнотежен однос између рокова обавеза и рокова потраживања.* **б.** *могућност брзог претварања вредности у платежна средства.* **2.** фиг. *покретљивост, динамичност.* — Сви [су] клишеји недостатни да би одговарали ликвидности и ритму збивања. *Крл.*

ли̏кёр, -ёра м фр. *врста јаког, слатког и ароматичног алкохолног пића.* — Сад су мљацкали сухе смокве и сладили се ликерима. *Божић.*

ли̏кёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ликер:* ~ есенција.

ликѐрџија м *произвођач и продавац ликера.* — Лонџаше наизменце код Кириjакиса шећерџије и Цикакиса ликерџије. *Срем.*

ликѐрџи̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на ликерџије:* ~ посао, ~ радња.

ликѐрџи̏ница ж *радња у којој се продају ликери.* — Чим су стигли у Београд ... један је отворио ликерџиницу. *Срем.*

ли̏ко с **1.** = лика. — Тек да се докучи црковног перваза, пукоше блуре и лико, а носила се расплету. *Љуб.* Табани горе свих тих несретника, па глежњевима врте да би спета ужета пукла од врбе и лика. *Комб.* **2.** покр. *витица, брк лозе.* — Лозе су пуне као коприве, млазеви шибнули, раширили листове и надигли своје лико да се њиме ухвате и обавију за какву гранчицу. *Ћур.*

Изр. пустити као ~ низ воду *пустити да пропадне не жалећи.*

ли̏ков[1] м = ликово *част у пићу или новцу поводом повољно закључених послова;* исп. алдомаш. — Вићао сам занатлије да с купцима ликов пију. *Ков. А.*

ли̏ков[2], -а, -о *који је од лике.* — Тер ти баба с оне стопе у попа с иконом у ликовој торби. *Љуб.* Стоји у подерану кафтанчићу и ликовим опанцима ... сељачић. *Л-К.*

ли̏ковā̏ње с *гл. им. од ликовати.*

ли̏ковати[1], -кујēм несврш. *силно се радовати нечему, славити победу, тријумфовати.* — Ликуј, Фиренцо, што си силна тако! Копном и морем глас о теби лијеће. *Комб.* Срце ми је ликовало кад сам видео њихов неуспех. *Мил. В.*

ли̏ковати[2], -кујēм несврш. покр. **1. а.** (на некога) *бити сличног лика, личити. Бак. Реч.* **б.** *одговарати, пристајати; примичити.* — Одијело бира једно другом како ће ликоват: красном момку красно одијело. *Ботић.* **2.** индив. *уобличавати, дотеривати.* — Она, свуд и увијек напредно ради: ликује, краси, мекша и глади. *Прер.*

ли̏ковац, -о̄вца м бот. *в. маслиница. Сим. Реч.*

ли̏ковина ж *лика.* — По кутовима лежале хрпе жуте врбовине и ликовине. *Ћал.*

ли̏ко̄внӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на ликове (слике, скулптуре), сликарски и вајарски, кипарски:* ликовни радови, ликовне уметности. **2.** индив. *који је лепог изгледа, наочит.* — Он је [кукуруз] најликовнији од свих биљака на овоме свету. *Михиз.*

лико́вница ж *део стабљике лана из које се добијају влакна. Бот.*

ли̏ко̄вно прил. *на сликарски или вајарски, кипарски начин, сликом, скулптуром.* — Покушао [је] да ликовно изрази сурову и биједну образину човјека и друштва. *КХ 1936.*

ли̏ко̄вњāк м необ. *ликовни уметник; сликар; вајар, кипар.* — Какво мишљење имате о себи као ликовњаку? *Bj. 1950.*

ли̏ково с = ликов[1]. — Пило се дабоме и ликово. *Кол.*

ли̏корē̄з м ков. *сликање, рисање урезивањем.* — На неким плоштим костима [пећинског медведа] вежбали су се ондашњи пећинци и у ликорезу. *Жуј.*

Ли̏кота м нар. фам. *назив за Личанина.*

ли̏котворно прил. ков. *ликовно стваралачки.* — Он је ... у материји такође активно и ликотворно садржан. *КН 1958.*

ли̏ксија ж лат. покр. = лукшија *цеђ, луг.* — Узаврела казан ликсије, па зове свекра да га измије. *НП Вук.* Прислушкиња ... зазвала госпођу да је пита за »ликсију«. *Војн.*

ли̏ктор м лат. ист. *у старом Риму члан пратње највиших чиновника и свештеника који испред њих носи симболе власти — сноп прућа са секиром.*

ли̏кце с покр. *дем. од лице. Вук Рј.*

ли̏кшан м покр. *в. нишан. Вук Рј.*

ликшà̄ниатн, -а̄м несврш. покр. *нишанити.* — Кад запни у тиморну гору, ми би се негдје-негдје у што ликшанали. *Буд.*

ли̏ла ж *танак површински слој брезове или трешњеве коре сличан папиру.* — Он ме научио у Тушканцу скидати лилу с трешања и продавати код градитеља тамбура. *Киш.* Детињство моје ... пуно си чобанских ватара и лила. *Макс.*

ли̏лā прид. непром. фр. варв. *љубичаст.* — Сад господин има плаву мараму, а онда је имао лила. *Ком.* У сутону ... лила прах у долинама плеше. *Крл.*

ли̏лати (**се**), ли̏лā̄м (се) несврш. *в. љуљати (се).* — Трећи сине у беши се лила. *НПХ.*

ли̏ле непром. у изразу: л и л е - м и л е *в. ли̏ле.* — За жене је лиле-миле, освета је за човека. *Змај.*

ли̏лиј м песн. лат. *в. љиљан.* — У полусјајној зраци, из једног кута, светица пође од слике, чистија од лилија. *Визн.*

ли̏лијā̄лан, -лна, -лно *в. љиљански.* — То знадем, љубави, да није твоје кривице, и крв је у твом логу потпуно лилијална. *Уј.*

лилѝкати, -а̄м и **лили́кати,** ли̏лйчēм несврш. оном. *грајати, жагорити (о патка ма)*: исп. гакати. — Патке лиликаху, гуске гакаху, јављаху се силне кокоши. *Леск. Ј.*

Лилипута́нац, -нца м **1.** *сићушан становник Лилипута, измишљене земље из Свифтове књиге »Гуливерова путовања«.* **2.** (лилипутанац) фиг. *онај који је веома мали, одвећ сићушан; кепец, патуљак.* — Показало [се] да »лилипутанци«, мала предузећа, много вреде. *Пол. 1959.*

лилипу̀та̄нскй, -а̄, -о̄ *који се односи на лилипутанце; ситан, мали.* — Води своју лилипутанску »радњу«. *Андр. И.*

лилòкрйлци, -илā̄цā̄ м мн. (јд. лилòкрилац, -йлца) зоол. *в. опнокрилци. Терм. 4.*

ли̏љак, -љка м *хрпица сена*; исп. љиљак (4). — Од откоса се купи сијено у љиљке, а од љиљака се граде навиљци. *Вук Рј.*

ли̏љан м *в. љиљан.* — Њежни јој се врат савија попут љиљана. *Шен.*

ли̏м, ли̏ма м тал. *танка плоча од кованог или ваљаног гвожђа или другог кованог метала, ковине*; исп. блех.

Изр. бели ~ *железни лим превучен танким слојем калаја, коситера.*

ли̏ма ж тал. покр. *турпија.* — Шаљем вам стихове чисте, што знаду за зубове лиме. *Наз.*

ли̏мā̄н, -а́на м тур. **1.** *приморско језеро или залив настао тектонским улегањем и плављењем земљишта око ушћа неких река у море.* — Одатле чак тамо до лимана и мора — бескрајна степа, коју су обгрлиле две реке, као оквир. *Књеж. Л.* **2.** *вир, вртлог. Вук Рј.*

ли̏мā̄р, -а и **ли̏мā̄р,** -а́ра м *занатлија, обртник, који израђује предмете од лима.*

ли̏мā̄рскй и **ли̏мā̄рскй,** -а̄, -о̄ *који се односи на лимаре:* ~ занат, ~ радник.

ли̏мб м лат. рлг. *предворје раја.* — Мала, још некрштена дјеца осуђена [су] да послије смрти не иду у рај, већ у лимб. *Шег.*

ли̏мен и **ли̏мен,** -а, -о *који је од лима*; исп. блехан. — Чуло се куцање јевтиног лименог будилника. *Андр. И.* фиг. Пјевале [су] својим оштрим лименим гласовима. *Донч.*

ли̏мёнка ж *лимена кутија; лимена посуда уопште.* — Узми са собом бар пет празних лименки. *Јонке.* Поново [их] врати над њихове лименке и кавене млинове. *Ћоп.*

лимѐњāк, -а́ка м и **лимѐњача** ж *лимен суд (ведро, кофа, канта и сл.).* — Дохвати лимењак на ужету и пође сама на воду. *Десн.* На изласку их је дочекала урнебесна бука лимењака, трубљење у рогове, звиждање, хукање. *Кал.*

ли̏мес м лат. **а.** *граница*; ист. *граница некадашње римске државе.* **б.** мат. *гранична вредност* (скраћ. lim.). *ЕЛЗ.*

ли̏митатйван, -вна, -вно лат. *који ограничава, који тачно утврђује, одређује оквире.* — Набрајање ... аката у позитивном законодавству има егземпларан, а не лимитативан значај. *Мј. 1936.*

ли̏митатйвно прил. *ограничено.* — Потпуно правна власт ... значи то да није лимитативно одређен број овлашћења. *Арх. 1926.*

лимнта́ција ж *ограничавање, ограничење, утврђивање (цене, рока и сл.).* — С лимитацијом најбољих дотадашњих времена ово се већим дијелом искључује. *Аут.*

лимити́рати, -ѝтйрā̄м сврш. и несврш. *ограничити, ограничавати, тачно утврдити, утврђивати (цену, рок, курс и сл.).* — Лимитирао му [је] таква средства и увјете, уз које је био увјерен да неће успјети. *Сим.*

ли̏митий, -а̄, -о̄ *утврђен, одређен; ограничен:* ~ рок.

ли̏мнй, -а̄, -о̄ песн. *лимен.* — Јер би знао да су моји преци, из биљура, не из чаше лимне, пили живот. *Бој.*

лимнòлог м *научник, учењак који се бави изучавањем слатких вода.*

лимнолòгија ж грч. *наука о слатким водама уопште.*

лимнолòшкӣ, -ā, -ō *који се односи на лимнологе и лимнологију*: ~ испитивање.

лимóна ж *в. лимун.* — Ти си жут као лимона. *Крл.*

лимонáда ж *в. лимунада.* — Пред њима је у кристалним високим чашама стајала лимонада. *Андр. И.*

лимòнит, -úта м грч. мин. *руда гвожђа, хидратисани оксид гвожђа. Туђ.*

лимòнитскӣ, -ā, -ō *који се односи на лимонит*: ~ слој.

лимòнтус м тур. *лимунов сок у праху.* — За пиће лимунада од лимонтуса у истопљеном снегу. *Дав.*

лимузúна ж фр. *затворен путнички аутомобил обично раскошније израде.*

лӣмӯн, -а и **лӣмӯн**, -úна м бот. *зимзелено дрво кожастих листова и округластих жутих киселих плодова, суптропска воћка* Citrus limonia medica; *њен плод.*

Изр. хоће (чека) ~ *чека да буде позван некуд.*

лимýна ж *в. лимун.* — фиг. Овај коњ ... ова ... исцијеђена и осушена лимуна. *Ков. А.*

лимунáда ж тал. **1.** *освежавајуће пиће од лимунова сока, шећера и воде.* **2.** фиг. *слабо, неоригинално уметничко дело.* — Баладе Петрице Керемпуха нису ... домјаничевска лимунада, него крвава хисторија. *Кол.* Стала [је] да се врти с њим по соби у такту некакве лимунаде од валцера. *Дав.*

лимýнāдан, -дна, -дно *који је као лимунада*; фиг. *неизразит, сладуњав.* — Из кућа ... чују се корачнице, напитнице и лимунадне мелодије. *Новак.*

лӣмунаст, -а, -о *који је налик на лимун, жут као лимун.* — Њен је кавалир лимунаст у тену. *Бег.*

лимунáта ж покр. *в. лимунада.* — Дедер, кћери, размути лимунату. *О-А.*

лимуна́ција ж нар. *илуминација, раскошно осветљавање у свечаним приликама.* — Виде ли ти, сека-Соко, нашу лимунацију? *Лаз. Л.* Сретен приређује »лимунацију« на селу, по чему је сатира и назив добила. *Глиг.*

лимýнић м *дем. од лимун.*

лӣмӯнка ж агр. *врста крушке или јабуке жуте као лимун. Р-К Реч.*

лӣмӯнов и **лимýнов**, -а, -о *који је од лимуна, који је као лимун*: ~ сок. — Руменило ... поче му ишчезавати с лица, а лимунова боја разлијеваше се по њему. *Ћор.*

лӣмӯнскӣ и **лӣмӯнскӣ**, -ā, -ō *који се односи на лимун*: ~ киселина.

лимýнчић м *дем. од лимун.*

лимýњача ж агр. покр. *врста јабуке*; исп. лимунка. *Тод.*

лӣмфа ж лат. физиол. *жућкаста ткивна течност, текућина у телу човека и других кичмењака, краљешњака преко које се ћелије, станице снабдевају хранљивим материјама, тварима из крви и ослобађају шкодљивих остатака искоришћених материја* lympha.

лимфàтичан, -чна, -чно м **1.** *који се односи на лимфу, лимфни*: ~ ткиво. **2.** мед. *који болује од поремећаја функције лимфе или од болести лимфног ткива.* — Митрополит је био угојен, лимфатичан, болешљив човек. *Андр. И.* Било је ту ... лимфатичне и скулаве дјеце, шкрофулозних. *Божић.*

лӣмфнӣ, -ā, -ō *који се односи на лимфу*: лимфни судови, ~ жлезда.

лимфоцӣти м мн. (јд. лимфòцӣт, -úта) анат. *врста белих крвних зрнаца.*

лӣнгвист(а) м лат. *научник, учењак који се бави лингвистиком.* — Лингвиста мора бити у исто време и филолог. *Бел.* »Рат за српски језик и правопис« младог лингвисте Ђ. Даничића ... *Барац.*

лингвѝстика ж лат. *наука о језику, о његовој природи, постанку и развитку, о системима у језику, језикознанство.*

лингвѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на лингвистику*: ~ испитивање, ~ студија.

линèāл, -ála м лат. *лењир, равнало.* — Онда се пружио дио цесте, раван као линеалом завучен. *Кол.*

лӣнеāран, -рна, -рно **1.** *који је као линија, црта, који се односи на праву линију, линијски.* **2.** фиг. *једноставан, једностран, усмерен у једном правцу.* — Едвард је био сувише сталожен и одређен, сувише црнобијел и линеаран. *Торб.*

Изр. ~ једначина, једнаџба мат. *једначина, једнаџба првога степена.*

лӣнеāрно прил. **1.** *помоћу линија, цртама.* — Имамо изразитог графичара ... који се изражава више валерски а мање линеарно. *Баб.* **2.** фиг. *једноставно; једностранo.* — Те утицаје може добијати или преко својих суседа или и непосредно, али линеарно и у мањој мери. *Цвић.*

линèта ж фр. воји. *полукружно утврђење испред ровова.* — Тај град, јучер још тврђава принцеугенска, са својим ... линетама ... постаје данас градом трговачким. *Крл.*

лӣнија и **лӣнија** ж (ген. мн. лӣнијā и лӣнӣјā) лат. **1. а.** мат. *траг тачке која се*

креће; геометријска слика у једној димензији; црта: права ~, крива ~. **б.** *црта која означава границу кретања на неком терену или поједине његове делове.* — Иза главне стартне линије означујемо бијело цртану предстартну линију. *Аут.* **в.** *низ, ред, размештај у коме стоје ствари или људи.* — Веслачи не сједе у истој линији. *Весл.* **2. а.** *саобраћајна, прометна веза са утврђеним станицама и редом вожње*: аутобуска ~, речна ~, тролејбуска ~ итд. **б.** *систем телефонских веза*: телефонска ~. **3.** *правац кретања, уздужан положај, позиција, бојни ред*: ~ фронта, одбрамбена ~. — Ми нападамо на целој линији. *Јов. С.* **4.** *предео, сектор који је поверен једном чувару поретка.* — Позорник је на линији. *Срем.* **5.** фиг. *област, подручје, страна.* — На свим линијама ... корупција морала, земље и устројства. *Хор. 1936.* **6.** фиг. **а.** *циљ, смер, утврђен правац.* — Излагали смо линију нашега покрета. *Чол.* Те релативне предоџбе иду линијом апсолутне истине. *Ант. 1.* **б.** *животни пут, правац животнога пута.* — Сви су они готово досегли врхунац свога живота, и њихова се линија већ почела да спушта низ стрмину. *Крл.* **7.** (обично мн.) *облик, форма, изглед.* — Древне даме труну сад у глини, ох, оне слатке даме финих линија. *Визн.* Мост складних линија. *Андр. И.* **8.** *грана породице, рода, лоза*: мушка ~, женска ~. — Изузетак [је] блитвинска шведска линија на хумском пријестољу. *Крл.* У другој линији потичу они од хајдучког колена. *Јак.* **9.** заст. *редовна, регуларна војска*; исп. линијаш. — Оженио се нисам и код линије служим и ту ћу крепати као пас. *Крл.*

Изр. бити на линији (држати се линије) *држати се утврђеног правца политике, заузимати исправан став*; борбена ~ *фронт*; ваздушна, зрачна ~ 1) *ваздушни, зрачни саобраћај*; 2) *размак мерен на географској карти*; демаркациона ~ 1) *линија, појас који раздваја две непријатељске војске у време примирја*; 2) *линија која дели на зоне окупирану територију побеђеног непријатеља*; ~ (линијом) (нај)мањег отпора *онако како је најлакше*; по линији (некој) радити, бити задужен непр. разг. *вршити (неку) дужност, радити у некој области, делатности*; силазна ~ сродства правн. *потомци (деца, унуци итд.)*; средња ~ *средњи пут, избегавање крајности*; у главним линијама *оно што је најважније*; *скраћено*; узлазна ~ сродства правн. *преци (родитељи, дедови итд.)*; у крајњој линији *најзад, на крају крајева*; чувати линију *чувати виткост тела, избегавати дебљање, гојење.*

линија́ш, -а́ша м **1.** покр. заст. *војник који служи у редовној војсци, у кадру (за разлику од крајишке војске).* — Као пуковник служио [је] негдје у Италији, код »линијаша«, како су крајишници звали сву војску изван Крајине. *Тур.* **2.** *онај који се стриктно држи утврђеног политичког правца, који се увек држи званичног, службеног става у политици.*

линија́шење с *гл. им. од линијашити.*

линија́шити, -и̏јāшӣм несврш. пеј. *бити линијаш (2), опортунистички или без разумевања држати се линије једне политике*; исп. бити на линији (уз линија, изр.). — Зато што се бојиш, ти тако крваво и линијашиш и прилагођаваш своје мишљење оном које сматраш званичним. *Дав.*

ли́нӣјскӣ и **ли́нӣјскӣ,** -ā, -ō **1. а.** *који се односи на линију.* **б.** пом. *који се односи на утврђену саобраћајну, прометну линију*: ~ пловидба. **2.** *који је на свим тачкама одређеног већег одсека, фронталан.* — Непријатељ је ... започео линијским потискивањем наших јединица. *Тито.* **3.** спорт. *који се налази на линијама игралишта.* — Два линијска суца постављају се у два супротна угла дијагонално. *Одб.* **4.** ист. *који служи у регуларној војсци.* — Линијски официр не може ... да не изговори ни ријечи, а да се не би ... позвао на ... четни ауторитет. *Крл.*

Изр. ~ брод ист. *главни ратни брод у флоти једрењака, највећи и најјаче наоружан брод*; ~ спектар физ. *спектар који сачињавају обојене линије.*

ли́нӣр, -и́ра м *в. лењир.* — На кројачком столу лежали су ... кројачка креда, линир и шкаре. *Донч.*

лини́рати, ли̏нӣрām сврш. и несврш. *повући, повлачити линије. Р-К Реч.*

линолеу́м м лат. *индустријски производ од самлевене плуте, лаженог уља и неких смола, за застирање подова; вошгано платно, мушема.* — На изглачаном се линолеуму играо одблесак пламена из пећи. *Макс.* Крчмар ... обрише упрљан линолеум на столу. *Бег.*

ли̏норе̄з м *уметничко урезивање слика у линолеуму слично дрворезу; уметничка слика изудубена у линолеуму.* — Б. Стојановић је у својим линорезима постигао завидну сигурност. *Пол. 1958.*

ли̏нотӣп м енгл. **1.** тип. *слагачка машина која излива читаве редове слога.* — Спрат ниже, линотипи су куцали неједнако и споро. *Ћос. Б.* **2.** *отисак линореза.* — У многим кућама виђале се на зидовима његове слике, литографије и линотипи. *Петр. В.*

ли́нути, ли̏нēм и **ли̏нути,** -нēм сврш. *нагло потећи, пролити се.* — Крупне сузе линуше низ образе. *Дом.* Руј се топли расу и око нас лину. *Марк. Д.*

ли̏нцура ж **1.** бот. *дугогодишња зељаста биљка из пор. прострели, чији се горки корен употребљава у лекарству* Gentiana lutea. *Терм. 3.* **2.** *ракија у коју је додат корен те биљке.* — Вреди ко једна најбоља линцура, за стомак и апетит. *Срем.*

ли̏нч м енгл. *суров напад, каменовање, премлаћивање или и убиство које над неким врши разјарена гомила; вансудско суровo кажњавање смрћу.* — Уличне памфлете који позивају на линч ја не проматрам у знаку звијездане вјечности. *Крл.* Докле ће ме саслушавати? ... Зажелио сам да линч почне одмах. *Лал.*

ли̏нчовање с *гл. им. од линчовати.*

ли̏нчовати, -чујём сврш. и несврш. *(из)вршити линч над неким.* — Већ је читава група била припремна полетјети за дераном и линчовати га. *Шег.*

ли̏њ м зоол. *в. ињак. Бен. Рј.*

ли̏њав, -а, -о **1.** *који је слабе, проређене длаке или без ње.* — Знамо да он [мамут] није био сав ињав као садашњи слон. *Жуј.* **2.** *који опада, иња се (о длаци).* — Крупан мршав медвјед блиједо-мрке ињаве длаке ... *Ћоп.*

ли̏њавост, -ости ж *својство онога што је ињаво, онога што се иња. Бен. Рј.*

ли̏њак, -áка и **ли̏њāк** м зоол. *слатководна риба из пор. шарана* Tinca vulgaris. *Терм. 4.*

ли̏њање[1] и **ли̏њāње** с *гл. им. од ињати (се).*

ли̏њāње[2] с *гл. им. од ињати.*

ли̏њати[1], -ā̀м и **ли̏њати,** ли̏њāм несврш. покр. *из дана у дан нестајати, малаксавати; мало мршавити, опадати.* — Илија види да Рако на часове ињa, проплака и рече: »Знао сам да ћеш ти пријед умријет«. *Миљ.*

~ **се 1.** *ињати.* — Почео је пре времена да стари; управо не да стари, него да вене, да се ињa. *Андр. И.* **2. а.** *губити длаку, митарити се.* — Стока се ињa и крмељa. *Андр. И.* **б.** подр. *ћелавити.* — Глава му се већ ињa, а још га вуче за женама. *Бен.*

ли̏њатн[2], -ā̀м несврш. покр. *туђи, млатити (некога).* — Знала [је] свога драгога Андрију сваке суботе ињати рифом. *Шен.*

ињ̀ачић м *дем. од ињак. Вук Рј.*

ињи̏рање с *гл. им. од ињирати.* — Био је ... забављен ињирањем папира за ... теке. *Франг.*

ињи̏рати, ли̏њирāм сврш. и несврш. *в. линирати.* В. пр. уз гл. им. ињирање.

ли̏па ж бот. **а.** *меко и лако, гранато дрво са жутим мирисним цветом, значајним за пчеларство и медицину* Tilia platyphyllos. *Терм. 3.* **б.** мн. *систематски назив за истоимену породицу. Терм. 3.*

Изр. обучен као ~ *има много лепе одеће.*

липа́за ж грч. хем. *фермент који разлаже масти у глицерин и масне киселине.* — Жеључана липаза ... помаже растварању млијека. *НЧ.*

ли̏пан, -áна м зоол. = липен *врста речне рибе из пор. пастрмки* Thymallus vulgaris. *Бен. Рј.*

ли̏пањ, -пња м *шести месец у години, јун(и).* — Липњем [те] гуши мирис девесиља и зановети. *Љуб.*

ли̏пање с *гл. им. од липати.*

ли̏пањски, -ā, -ō *који се односи на месец липањ, јунски.* — Липањска жега отјерала је ... млађарију. *Неим.*

ли̏пар м *младица на липи, која се одсеца ради скидања лике. Рј. А.*

ли̏пар, -ápa м = липик и липовик *липова шума. Р-К Реч.*

липа̀ри̏т, -и́та м мин. *врста вулканске стене.* — Липарит је по свом кемијском и минералном саставу једнак граниту. *Туђ.*

ли̏патн, ли̏пāм несврш. пеј. *стално пити воду или било какву течност, текућину; халапљиво јести неку текућу храну.* — Ви ако сте будале, слушајте нас, липајте кинина и медицине. *Срем.* Липају ретку ... прекувану кафу. *Нед.*

липа̀ћу̏р, -ýра м покр. *дроњак што виси с поцепаног одела.* — Стид га је да се показује онако подбуо ... сав у прњама, да с њега висе липаћури. *Куш.*

липѐмија ж грч. мед. *обољење изражено повећањем количине масти и липоида у крви.*

ли̏пен м зоол. = липан. *Терм. А.*

ли̏пик, -и́ка м = липар. — Над бијелим лишћем липика у опатском врту играло ноћно свјетлило. *Шен.*

ли̏пика ж бот. *врста гљиве* Psalliota arvensis. *Бен. Рј.*

ли̏пић м *млада липа. Рј. А.*

ли̏пица ж **1.** *дем. од липа. Вук Рј.* **2.** бот. **а.** *в. камилица. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. слезова* Abutilon avicennae. *Сим. Реч.*

липи̏ца̄н, липица́нац, -нца и **липица́нер** м *врста племенитог коња белца добивеног укрштањем у ергели у Липици (Истра).* — Изложени [су] ... липицани, и тешки помурци и белгијанци. *Петр. В.* Са дна алеје долази шестеропрег ситих и угојених бијелаца липицанера. *Крл.*

липица́нерскӣ и **липи̏ца̄нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на липицанере:* ~ **запрега.**

ли̏пница ж *в. липар. Р-К Реч.*

ли̏пњāк м *липар, липик.* — Око куће било је воће ... мало даље беше липњак. *Вес.*

ли̏по прил. покр. *чак.* — Тамо липо у дубоку јесен. *О-А.*

ли̏пов, -а, -о **1.** *који је од липе; који се односи на липу:* ~ цвет, ~ мед, ~ чај. **2.** фиг. *мекан, млак, лењ (о човеку).* *Вук Рј.*

Изр. ~ крст заст. погрд. *хришћанин (за Муслимане).* — Кућа да му се узме ... а за тебе је кошара, крсту липови! *Маж. М.* Откупљуј се, крсте липов! *Андр. И.*; (као) ~ светац (бити), стајати нар. *укрутити се као кип, удибити се.* — Гледај га, липова свеца ... *Сим.* Зар ће она као липов светац стајати у куту? *Бен.*

ли̏повац, -о̄вца м **1.** *липов мед.* — Хваташе тај мед, кога називаше »липовац« и говораше да је он лек од сваке болести. *Вес.* **2.** *липов штап.* *Вук Рј.*

ли̏повача ж *липова батина.* *Вук Рј.*

ли̏повӣк, -и́ка м = липик. *Р-К Реч.*

ли̏повина ж *одсечено липово дрво.* — Не може ватру да држи ... врбовина, јеловина, липовина. *Вук Рј.*

ли̏повица ж *липар.* *Р-К Реч.*

липои́ди м мн. (јд. липо̀ӣд, -и́да) грч. хем. *хемијска једињења, спојеви слични мастима, састојци свих животињских ћелија, станица нарочито у централном нервном систему.* — У тијелу свих организама има највише воде, затим бјеланчевина и протеина, соли, масти и липоида. *НЧ.*

ли̏полӣст м **1.** бот. *врста липе* Tilia cordata. *Терм. З.* **2.** агр. покр. *врста белог грожђа.* *Рј. А.*

ли́пса[1] ж *в. липсаница.* *Вук Рј.*

ли́пса[2] м = липсо *во који само што није липсао.* *Вук Рј.*

липса́ва̄ње с *гл. им. од липсавати.*

липса́вати, ли̏пса̄ва̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према липсати.* **2.** фиг. *пропадати, цркавати, сатирати се (од посла, напора и сл.).* — Он, сиромах, целог дана липсава од посла, распада се од умора. *Вучо.*

ли̏псавина ж **1.** *в. липсотина.* — Ови моји синови ... липсавине ... мртваци. *Ђур.* **2.** *оно од чега се не може живети, цркавица (тако је мало).* — Бити стотинаш, то је бити што и ми ... примати по дробљен оне липсавине. *Ђур.*

липса́ница ж *живинче (женка) које тек што није угинуло.* *Вук Рј.*

ли̏псати, ли̏пшēм сврш. **1.** *угинути (о животињама);* исп. крепати, црћи. — Можда је липсао онај мрки во са крњим рогом. *Дом.* Зар да пусти липсати краву? *Гор.* **2.** пеј. *умрети (о човеку).* — Срећа **те држава** даје плату; онако би се липсало од глади. *Ранк.* Нека ... се врати кући, јер ће ондје липсати под оним мокрим сводовима. *Мар.* **3.** *недостати, помањкати.* — Липше ли нам свагдања корица? Има је, хвала богу. *Шен.*

Изр. не липши, магарче, до зелене траве *то се не може дочекати; то неће скоро бити.*

ли̏псāӣ, -а́ћа м пеј. **1.** *пуки сиромах; онај који живи у беди, који липсава, цркава од беде.* *Рј. А.* **2.** *умирање, цркавање од глади.* — Наићи [ће] на неког бату који ће их стрпати у хапс до липсаћа. *Вин.*

ли́псо м = липса[2]. *Вук Рј.*

ли̏псовина ж *в. липсотина.*

липсо̀тина и **ли̏псотина** ж и м **1.** погрд. *врло мршаво или болесно живинче; живинче које тек што није угинуло.* — А ово и није коњ, него липсотина. *Лал.* **2.** пеј. *мршав, болесничког изгледа човек.* *Р-К Реч.*

ли̏птāње с *гл. им. од липтати.*

ли̏птати, ли̏пћē и **ли̏птети,** -тӣ, ијек. ли̏птјети, несврш. *тећи у млазу, шикљати, лити.* — Испод грла људских липтала [је] топла румена крв. *Пол. 1944.* фиг. Из рана јој [земљи] већ хиљаду година липти крв. *Мих.*

ли̏птјети, -тӣ, ек. ли̏птети.

ли́ра[1] ж грч. **1.** *музички инструмент са жицама сличан цитри.* — Изабране душе, које дршћу ... као златне жице на златној лири. *Матош.* **2.** фиг. **а.** *песничка уметност, поезија.* — Не, никада неће моја лира зазвонити у славу кумира. *Митр.* **б.** заст. *назив за збирку популарних народних и уметничких лирских песама.* — Увек [је] уза се носио штампану »Лиру«. *Срем.* **3.** фиг. *направа на крову трамваја, која спаја мотор са спроводником струје, трола.* — Чуле су се трамвајске лире како кличе. *Крл.* **4.** (Лира) астр. *сазвежђе с најсјајнијом звездом северног неба Вегом.* *ЕЛЗ.*

ли́ра и **ли́ра**[2] ж тал. *новчана јединица (у већег броја народа и различите вредности).* — Ти имаш ... осам наполеона и једну турску лиру. *Рад. Д.* Курс динара према италијанској лири ... свакога је дана постајао нижи. *Риб.*

ли̏раст, -а, -о *који је у облику лире.* — Лирасти су му рогови наројтани. *Финк.*

лирā̀шица ж зоол. *аустријска птица с репом у облику лире у мужјака* Monura superba. *Финк.*

лирӣ̀зам, -зма м поет. *лирско расположење, осећајност; непосредност у изражавању осећања.* — Његова и мана и врлина то је необично обиље лиризма. *Скерл.* Иван

Крижовац губио се кроз живот у неком повишеном настројењу пуном лиризма. *Крл.*

лиризи́рање с *гл. им. од лиризирати.*

лиризи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. *да(ва)ти нечему лирски, осећајан тон, (у)чинити осећајним.* — Из таквих лиризираних расположења падао је ... у пустош. *Десн.*

ли̏рик м = лиричар *песник лирских песама, уметник у кога преовлађује осећајност.* — Ђ. Јакшић оставио је за собом име једнога од највећих, можда и највећег чистог лирика српског. *Скерл.*

ли̏рика ж (дат. ли̏рици) грч. поет. **а.** *један од три основна књижевна рода, чији су предмет интимна осећања и расположења песника, лирска поезија.* — [Вразова] њежна лирика тако се угодно подударала с овим пролетним животом. *Новак.* **б.** *уметничко дело у коме преовлађује емоционални, осећајни елеменат.* — »Горски вијенац« ће ... увијек бити велика поезија. А прије свега, мислим, велика лирика. *Бил.* фиг. У сву лирику тога јутра одједном се споро, па све чешће, мијеша рески цикут, цикут турпије. *Цес. А.*

ли̏рица ж **1.** *дем. од лира.* **2.** покр. *лијерица. ЕЛЗ.*

ли̏ричан, -чна, -чно *који је прожет лириком; пун осећајности.* — Поезија Јакшићева је лирична. *Нед.* Био је лиричан као какав студент. *Бег.*

ли̏ричар м = лирик. — Ми имамо лиричара који би са својим песмама могли пристати и у већу и богатију књижевност но што је наша. *Нед.* Неко вријеме писао је по узору талијанских лиричара. *Барац.*

ли̏ричкӣ, -ā, -ō *који се односи на лирику; лиричан.* — Наше позориште нема лиричног младог љубавника, ни лиричку младу љубавницу. *СКГ 1937.*

ли̏ричнӧст, -ости ж *лиризам, лирско изражавање, лирски израз.* — Тако је и у нашем Гундулићу с његовом медитативном лиричношћу ... живјело нешто од меланхолије времена. *Комб.*

ли̏рӧрепа пти̏ца ж зоол. *лирашица. Терм. 4.*

ли̏рскӣ, -ā, -ō *који се односи на лирику; осећајан, чувствен.* — Свака њена лирска алузија одбијала се од њега као неразумљив звук. *Андр. И.*

ли̏рски прил. *на лирски начин, осећајно.* — Песма »Рибарчета сан« ... [је] такође преимућствено лирски обојена. *Поп. Б.* Баруница ... [је] дјеловала ... лирски. *Крл.*

ли̏с[1] м зоол. *мужјак лисице, лисац.* — Лане сам скувао једног лиса за паприкаш. *Игњ.*

ли̏с[2] м *в. лиса (I).* — Могућност да изненадно добије црну срећку ... подиже вриједност његову потпуно бијелом животу, али још не као црном коњу лис на челу. *Божић.*

ли̏с[3], ли̏са, ли̏со *лисаст. Р-К Реч.*

ли̏са ж **1.** *бела пега, белега на челу домаће животиње.* **2.** *лисаста домаћа животиња (кобила, крава, овца, коза). Рј. А.*

ли̏саст, -а, -о *који има лису, белегу на челу.* — Добро су се познавали као лисасти коњи. *Бен.*

ли̏сац, -сца м **1.** *лисаста домаћа животиња (коњ, во).* — У сусрет [им] јаше Тивадар на високу чистокрвном лисцу. *Бал.* **2.** бот. **а.** *биљка влажних предела из пор. троскота, чији се зељасти надземни изданак употребљава у народном лекарству* Polygonum persicaria. *Сим. Реч.* **б.** *в. троскот* Polygonum. *Р-К Реч.*

ли̏сац, -сца м **1.** зоол. *мужјак лисице* Vulpes vulgaris. — Пресавио [га] као ловац лисца, па затурио на леђа. *Ранк.* фиг. *лукав, превејан, препреден човек.* — Ја бих ипак ... [био рад] да се тај лисац ухвати у ступицу што је сам намјестио. *Цар Е.* **2.** бот. *в. медуника (2). Бен. Рј.*

ли̏сина ж *голо место без траве и друге вегетације.* — Сунце ... жеже га [дијете] немилостиво, јер је лежало полеђашке насред лисине. *Гор.* **2.** фиг. *ћелавост. Р-К Реч.*

ли̏сић м = лисиче и лисичић *младунче лисице.*

ли̏сица ж **1.** зоол. *звер из реда паса, у баснама позната као оличење лукавости и подмуклости* Vulpes vulpes. фиг. *лукава, препредена особа*; исп. лисац (1). — Знам ја добро, тајног зликовника; и отац му бејаше лисица. *Јакш. Ђ.* **2.** *крзно лисице као допуна одеће или украс на одећи.* — Рече Јуанита пребацујући лисицу преко плећа. *Бег.* **3.** агр. покр. *врста белог грожђа. Вук Рј.* **4.** бот. *в. папрењача. Сим. Реч.*

Изр. ~ поларна (северна) зоол. *врста лисице која живи у северној поларној области* Vulpes lagopus; ~ сребрна зоол. *врста лисице са скупоценим, сребрнастим крзном* Vulpes vulpes argenteus; терао лисицу па истерао вука *борећи се против мањег зла упао у веће*; ~ црна зоол. *врста лисице с црним крзном* Vulpes vulpes melanogaster; ~ морска зоол. *врста морског пса* Alopecias vulpes. *Терм. 4.*

ли̏сице, ли̏сицā ж мн. *окови, гвожђа којим се вежу руке ухапшенима.* — Прију младићу, пограбе га ... и одвуку међу се, ставивши му лисице. *Гор.*

ли̏сичар м зоол. *врста пса за лов на лисице.* — Васа хвали . . . [шкотске овчаре] и лисичаре. *Пол. 1958.*

ли̏сичарка ж агр. покр. *врста крушке. Тод.*

ли̏сичаст, -а, -о *који је сличан лисици.* — Однекле [је] прислушкивао овако подмукао и лисичаст, па се сад само надмоћно смјешка. *Ћоп.*

ли̏сиче, -ета с = лисић. — Допадаш ми се, као лисиче си. *Ћос. Д.*

ли̏сичёње с *гл. им. од лисичити.*

ли̏сичијӣ, -ā, -ē = лисичји *који се односи на лисице*; фиг. *лукав.* — Лови свјетлост лисичијих очију. *Њег.*

ли̏сичин, -а, -о *који припада лисици, који потиче од лисице.* — Позна да то није онај танки глас лисичин. *Рј. А.*

ли̏сичина ж **1.** *аугм. од лисица* (*1*). — фиг. Гле, гле старе лисичине! — рекоше сусједи. *Маж. Ф.* **2.** *крзно од лисице*; исп. лисица (2). — Улази кмет, сав у лисичини са бројаницама од ћилибара. *Шапч.* Слуге доносе женски огртач, постављен лисичином. *Краљч. Стј.* **3.** *јама у којој лисица пребива. Рј. А.* **4.** агр. покр. *врста крупног, жутог, слатког грожђа. Рј. А.* **5.** бот. **а.** *биљка из пор. оштролиста* Echium vulgare. *Терм. 3.* **б.** *боражина. Сим. Реч.*

ли̏сичине ж мн. *аугм. од лисице.* — На ногах им тешке негве, а на рукама лисичине . . . корача сељак. *Мил. В.*

ли̏сичити (се), -и̏м (се) несврш. *понашати се лукаво.* — И он стаде да лисичи и да се удвара. *Ћоп.* Рајковић га већ гледа како се око ње лисичи, како је обасипље обећањима. *Цар Е.*

ли̏сичић м = лисић. — Открили су у подземним ходницима шест лисичића. *Б 1958.*

ли̏сичица ж **1.** *дем. и хип. од лисица.* — Лисичица пољем касука. *Рј. А.* **2.** бот. *врста гљиве за јело, папрењача.* — Најоше обиље вргања . . . лисичица. *Гор.*

ли̏сичјӗ о̄ко с шаљ. *дукат, златник. Вук Рј.*

ли̏сичјӣ, -ā, -ē = лисичији. — Тамо ми се чини да има лисичја јазбина. *Вес.* фиг. Он . . . застре косим лисичјим погледом блијесак мржње у својим очима. *Наз.*

ли̏сичји прил. *на лисичји начин, лукаво*; *као у лисице.* — Лице му постане лисичји претворно. *Пав.* Уста . . . некако лисичји накешена. *Цар Е.*

ли̏сичји ре̄п м бот. **а.** *в. лисичина* (*5а*). *Сим. Реч.* **б.** *в. куница* (*3б*). *Сим. Реч.*

ли̏сјāк, -а́ка и **ли̏сјāк** м покр. **1.** *в. лисац.* — Вук вучицу, срњак срну, а лисицу лисјак гони. *Наз.* фиг. Стари Црногорац је лисјак каквих мало има. *Цар Е.* **2.** бот. **а.** *биљка звездасте цвасти из пор. штитара* Astrantia. *Сим. Реч.* **б.** *в. петлова креста* Rhinanthus minor. *Сим. Реч.* **в.** *в. јаблан* (*2*). *Сим. Реч.*

ли̏сје с зб. арх. и песн. *в. лишће.* — Лисје жути веће по дрвећу, лисје жуто доле веће пада. *Радич.* Шапутање вјетра кроз лисје . . . нујно [се] прелива тихијем ваздухом. *Матош.*

ли̏ска[1] ж **1.** *мали, усамљени лист.* **2.** бот. **а.** *пљосната, плочаста површина листа* lamina. *Терм. 3.* **б.** *листић крунице цвета.* — Ветар тресаше велика расцветала дрвећа с којих . . . долетаху цветне лиске, црвене као кармин. *Дов.* **3.** *в. лист* (*1, 3, б*). — Дланови му мирисали на лиску дувана. *Макс.* Ако донесеш добро попуњену лиску . . . добићеш . . . два динара. *Срем.*

ли̏ска[2] м и ж покр. *нерадна особа, беспосличар*; *варалица*; *мангуп.* — Покоји лиска, полуголих нога, на вјетру трчи за раздртом капом. *Шант.*

ли̏ска[3] ж зоол. *барска птица црна перја са белом пегом на челу, сродна ждралу* Fulica atra. *Станк. С.*

Изр. ~ **зелена** Gallinula chloropus. *Терм. 4.*; ~ **црна** *в. лиска*[3]. *Терм. 4.*

лискàлук м покр. *препреденост*; *шала, обешењаклук.* — Вечерња променада . . . њена атмосфера, онај специфични мостарски хумор, чувен под именом »лискалук« . . . *НИН 1958.*

ли̏скāње с *гл. им. од лискати.*

ли̏скати, -а̄м несврш. *дем. и уч. према лизати.* — [Пси] су се мучили лискајући узалудно маст. *Петр. В.* Језиком му лиска ухо. *Нам.*

~ **се** *лицкати се.* — Да се не лиска и не скита и дан и ноћ. *О-А.*

ли̏ско и ли̏скоња м *лисаст пас.* — На дрвењаку смотао се лискоња. *Кос.*

лискӯни м мн. (јд. *ли̏скӯн, -ӯна*) мин. *група силикатних минерала, тињаца, чији се кристали цепају у фине листиће. ЕЛЗ.*

лискунӧвит, -а, -о *који садржи лискун*: ~ песак.

ли̏скӯнскӣ, -ā, -ō *који се односи на лискун. Р-К Реч.*

ли̏снат, -а, -о *који има доста лишћа*; *који је од лишћа.* — Стоји стари град . . . као бијел лептир на лиснатој ружи. *Шен.* Прошло је: нема лисната заклона тајном састанку на заветној клупи. *Јакш. М.*

ли̏снӣ и ли̏снӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на лист*: ~ петељка, ~ рукавац, ~ омот.

— Испод кољена најистакнутији је двоглави лисни мишић. *НЧ.* **2.** *лиснат.* — Мом срцу дајте да легне под лисно дрвеће. *Уј.* Зло време лисну искидало круну. *Марк. Д.*

Изр. зоол. **лисне ваши, уши** *инсекти, кукци рилаши који сишу биљне сокове из лишћа* Aphididae; **~ гризлице** *сиви лептирићи чије гусенице гризу лисна ткива* Coleophora. *Свезн.*; **лисне зоље, осе** *инсекти, кукци, штеточине из пор. опнокрилаца чије се ларве хране лишћем шумског дрвећа* Tenthredinidae. *Терм. 4.*

ли́снйк м *стог белогоричног грања с лишћем као сточна зимска храна; посечена лисната грана.* — По многим местима где има шуме секу лиснике и остављају за зиму. *Нен. Љ.* Од лисника и прућа надстрешнице и колибе [су] градили. *Жуј.*

ли́сника ж покр. *посечена лисната грана.* — [Стазе] воде к шумама ... стоговима лиснике. *Вуков.* Дадоше јој [кози] ... зелену лиснику да обрсти као награду. *Лал.*

ли́сница и **ли́сница** ж **1.** *новчаник (обично од коже).* — Опростио [је] своме добротвору оно неколико крупнијих банкнота које су му ... извирале из лиснице. *Кол.* Похранио у стару лисницу новац који је био уза њ. *Радул.* **2. а.** *портфељ, ташна за рукописе, документа и сл.; мапа за писма.* — Извади из лиснице писма. *Цар Е.* **б.** фиг. *министарски положај.* — Сви сањају о успјеху: о катедри, о побједи, о лисници. *Крл.*

ли́сњача и ли́сњача ж анат. *в. лишњача. Станк. С.*

ли́сōв, -ова м *лисаст пас. Вук Рј.*

ли́сотина ж **1.** *лисичја кожа, лисичина. Р-К Реч.* **2.** *светло или излизано место на крзну.* — Лисотину [од капе] напред окренуо. *Рј. А.*

ли́спāр, -ара м покр. *дроњак, закрпа.* — Крпила [му је] гаће лиспарима од ... димија, и вјерујем да и сад у њиховој кући може да се нађе по која закрпа од тога. *Лал.*

ли́ст м (лок. ли́сту) **1.** бот. *један од главних органа биљака, бочни израштај на гранчицама (ређе на стаблу и грани) пљоснате површине, обично зелене боје, различита облика помоћу кога се одвија транспирација биљке.* — По крошњама дрвећа ... висио је, жалосно као суза, покоји орошени лист. *Гор.* **2.** покр. *в. лисник.* **3. а.** *комад папира, обично четвороугласт; две стране књиге или свеске.* — фиг. На чистом листу моје душе још звук њених медених уста не написа: љубим те. *Шапч.* То бијаше једини црни лист ... у повијести његова дјечачкога живота. *Том.* **б.** *писмо, писмена порука.* — Силно [се] разјарила на Артура и писала му лист пун горчине. *Том.* Хитно написа два листа. *Мат.* **4.** *службени документ, уверење, потврда:* путни ~, спроводни ~, товарни ~ и сл. **5.** *новине; часопис:* вечерњи ~, политички ~, стручни ~, шаљиви ~ и сл. **6.** *оно што је танко као лист.* **а.** *развучено тесто, кора, јуфка.* — На њеном колачу све да бројиш листове колико их је један на другоме. *Шапч.* **б.** *истањена плоча метала:* ~ бакра, ~ алуминијума. **7.** анат. *задњи меснати део гњата* sura. — Студен из земље штипала их је до ножних листова. *Михољ.* Неподношљиво голицање у листовима. *Андр. И.* **8.** *морска риба пљосната облика, табиња* Solea vulgaris. *Терм. 4.*

Изр. **као на гори листа** *веома много, небројено;* **наше горе ~** *особа из нашег краја, сународник, односно сународница, земљак(иња);* **окренути други ~** *поступити друкчије, променити се (обично нагоре);* **окрену се, преврну се** (читав) **~** *све се промени;* (отићи) **у ~** покр. *отићи у шуму, постати хајдук;* **свирати с листа** *свирати без припреме, отпрве;* **смоквин ~** фиг. *застор за прикривање стидних ствари.*

ли́ст, -а, -о тал. покр. *брз.* — Лист као зец. Лист као хрт. *Вук Рј.*

ли́ста ж тал. **а.** *списак, именик.* — Ко сад хоће да започне листу? *Дим.* Први на листи најбољих тадашњих шахиста света. *Шах 1.* **б.** *лист у који су унесени неки подаци.* — Листу закључних резултата саставља спортска комисија. *Аут.* **в.** *списак једне групе кандидата на изборима.*

Изр. **есконтна ~** банк. *документ у који се уписују менични дугови;* **изборна, кандидатска ~** *списак кандидата на изборима који се бирају заједно;* **носилац листе** *прво лице на изборној листи;* **отпусна ~** *документ који се добија по изласку из болнице, из војске и сл.;* **позоришна, казалишна ~** *плакат с именима лица и извођача;* **пописна ~** *документ у који се уносе подаци приликом пописа становништва;* **посмртна ~** *писмена објава о нечијој смрти и погребу;* **ранг- ~** *попис с обзиром на ранг, на вредност;* **цивилна ~** *годишња плата коју добија владар за издржавање своје, своје породице и своје администрације.*

ли́ставац, -авца м анат. *трећи одељак предželуца прекривара са јако набораним, листастим зидовима* omasus. *Терм. 4.*

ли́стак, -ска м (мн. ли́сци, ген. ли́стāкā) **1.** *дем. и хип. од лист.* **2.** *подлистак,*

фељтон (*у новинама, часопису*). — Листак паришких новина ... доноси веома занимљив роман. *В 1885.* »Што је живот?« изишло је док сам се још чешће јављао, али не у самоме »Виђенцу«, већ у његову »Листку«. *Маж. Ф.*

Изр. ~ златооки зоол. *врста инсекта, кукца* Chrysopa perla. *Финк.*

листа́нак, -нка, **листа́нац,** -нца и **листа́њак,** -њка м *в. лист* (*7*). — Уске хлаче ... савијаху се око јаких листанаца. *Шен.* Ја бих му био листањак сприједа окренуо, а кост назада. *Старч.*

ли̏ста̄ње с *гл. им. од листати* (*се*).

ли̏ста̄р, -ара м **1.** *лишће.* — Киша оживе млад листар. *Моск.* **2.** *књига образаца за писање писама.* — Читаву недјељу послије подне преписивала је из љубавног листара. *Крл.* **3.** зоол. **а.** *в. стеница сива. Терм. 4.* **б.** *в. летилист* (*б*). *Финк.*

листа̀рице ж мн. зоол. *в. лисне зоље, уз лисни* (*изр.*). *Финк.*

ли̏ста̄рка ж зоол. *врста морске рибе* Pterophyllum scalare. *Финк.*

ли̏стаст, -а, -о *који је налик на лист; који се листа*: ~ облик, листасте шкрге. — Кора [дебла] је сивоплава, листаста. *Тод.*

ли̏стати, -а̄м несврш. **1.** *добијати, развијати лишће* (*о биљкама*). — Ништа још није листало, али човјеку се чини да чује како дрвеће пупа. *Бан.* фиг. Опет вјера моја пупи, цвјета, листа. *Наз.* **2.** прел. **а.** *превртати листове књиге* (*свеске, списа*), *прелиставати; површно читати.* — Одборници су листали жупске и општинске књиге. *Гор.* **б.** покр. *слагати листове.* — Комшијска женскадија листа и ликом веже огромне виђенце умекшаног и жутог дувана. *Радул.*

~ **се** *разлагати се на листове.* — Листа се пита. *Вук Рј.*

листа́ши м мн. (јд. ли̏ста̄ш, -а́ша) бот. *врста лишајева* Lichenes frondosi. *Бот.*

ли̏стер м фр. *врста сјајне глатке и лаке вунене тканине.* — Ступио је на праг у прољетном огртачу од љескава листера. *Десн.*

ли̏стерскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на листер, који је од листера*: ~ влакно, ~ одело.

ли̏стимицӣ прил. *пљоснатом страном, пљоштимице, као листом.* — Поново га [писмо] узе и лупи с њим листимице о сто. *Куш.*

ли̏стина ж **1. а.** *аугм. од лист.* — Да сам ... на вашем месту, ала бих написао листину. *Пав.* На Божић 1915. ручали су војници чорбу са листином од купуса. *Јак.* **б.** зб. *лишће.* — Лањске зиме био је велик снијег; под његовим теретом листина се слегла. *Чол.* **2.** *повеља, стари списи, стари рукописи.* — Највеће свједочанство ... пружају многобројне листине, писане глагољицом и народним језиком. *Водн.* Спушта [се] и дубље у прошлост наводи старе српске листине из доба цара Душана. *Скерл.* **3.** бот. *в. лиска* (*2а*). — На сваком листу разликују се: петељка, листина и нерви. *Тод.* **4.** *изборна листа.* — На изборима у нашем котару ... није побиједила владина листина. *Козарч.*

листи́нац, -нца и **ли̏стинац,** -и̏нца м покр. *наслага сувог лишћа у шуми.* — Он покупи око себе још прегршт шушња и листинца. *Тип.* [Подземни пожар настаје] кад се под земљом запали сухи листинац. *З-Г.*

ли̏стић, -а и **ли̏стӣћ,** -и́ћа м *дем. од лист.* — Зазеленило свуд. Трепери листић, пева славља. *Вес.* Код куће нађе листић. Био је из Добровца. *Леск. Ј.*

Изр. гласачки ~ *листић на коме су написана или одштампана имена кандидата за које се гласа.*

ли̏стићав и ли̏стићаст, -а, -о *који је у листићима, листаст.* — Бијело сирово жељезо има бијели лом, листићаве је структуре. *Кем.* [Графит] налазимо ... у љускавим, листићавим и влакнатим накупинама. *Туђ.*

листи́чаре и **листи́чӣрке** ж мн. бот. *лиснате маховине* Musci. *Терм. 3. Деан. Рј.*

ли̏стичӣрке ж мн. бот. *назив за гљиве које на доњој страни клобука имају зракасто положене листиће* Agaricaceae. *Бен. Рј.*

ли̏сто прил. тал. покр. = ли̏стом *брзо, одмах, сместа.* — Листо су га слуге послушале, оседлаше коња големога. *НП Вук.*

листо̀брст, -а, -о у изразу: листобрсти лептир зоол. *врста лептира штеточине, главоња* Lymantria dispar. *Финк.*

ли̏стови м мн. покр. *врста појаса за који се задева оружје. Свезн.*

ли̏стовина ж *гужва од зеленог лишћа.* — Звонце парипчету зачепише листовином да по комшилуку не брече. *Тип.*

ли̏стӧвнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на лист, писмо.* — Повреда листовне тајне. *Рад. Стј.*

листода́вац, -вца м ков. *доносилац листа, писма.* — Већ у писму свашта, а обично и то да се листодавац препоручује као згодан младожења. *Мат.*

листо̀лик, -а, -о *који је у облику листа, сличан листу.* — Покрај обала виде се агаве са разметљиво раширеним листоликим органима својим. *Јак.*

ли̏стом прил. *сви заједно, сви до једног.* — Сва Крајина диже се листом. *Шен.* Трнова се листом дигла на устанак. *Чол.*

ли̏стом прил. = листо. — Листом Никац у плужину дође. *Вук Рј.*

листо̀ноша м *поштански службеник који разноси листове, писма, писмоноша.* — Ступи у двор листоноша и предаде Митру лист. *Јурк.* Листоноша ... предаде ... јутрошњу пошту. *Ћип.*

листо̀ношци, -ножāцā м мн. (јд. листо̀ножац, -шца) зоол. *врста ситних, већином слатководних ракова са листастим крајњим чланком ногу* Phyllopoda. *Терм. 4.*

ли̏стопāд м **1.** *десети месец у години, октобар.* **2. а.** *опало лишће.* — Он се заљуља у нагњилом листопаду, као извртнута корњача. *Кал.* **б.** *падање лишћа у јесен. Деан. Рј.*

ли̏стопāдни̏, -ā, -ō **1.** *којему у јесен опада лишће (о дрвећу):* ~ шума, ~ дрво. **2.** *в. листопадски. Деан. Рј.*

ли̏стопāдскӣ, -ā, -ō *који се односи на месец листопад, октобарски.* — Листопадско јутро било хладно и понешто влажно. *Коз. Ј.*

листо̀родан, -дна, -дно *који обилује лишћем, који има много лишћа (о дрвећу). Деан. Рј.*

листо̀рошци, -рожāцā м мн. (јд. листо̀рожац, -шца) зоол. *инсекти тврдокрилци, кукци корњаши са листасто завршеним пипцима* Lamellicornia. *Терм. 4.*

ли̏стосēк и **листо̀сек,** ијек. ли̏стосијек и листо̀сјек, м и **листо̀сеча,** ијек. листо̀сјеча, ж покр. *земљиште са дрвећем с кога се секу гранчице са лишћем за исхрану стоке; такво дрвеће.* — Око поноћи стигоше и изабраше осредње, ничим неупадљиво мјесто у честару међу листосјецима. *Лал.* Дан је ћутао над селом, зрио тамо под планинама ... у живицама и листосечама. *Ђур.*

листоти̏цālци, -цалāцā м (јд. листоти̏цалац) зоол. *листорошци. Финк.*

листо̀шкржњāк м зоол. *врста шкољке.* — Међу неправим листошкржњацима налазимо опет јестиве шкољкаше, али и драгоцјену бисерницу. *Финк.*

ли̏стра ж покр. *бочни зид сеоске куће (са забатом).* — Пришао је иза листре, са северне куће. *Ђур.* Врата окренута истоку, са два мала прозора на листри са јужне стране. *Пол. 1953.*

ли̏т[1] ж **1.** *литица.* — Стравични гребени и суновратне лити ове огромне и дивље планине почињу да се крваве од првих сунчаних зракова. *Ђон.* У пећинама змајеви су скрити, и слап се руши преко стрме лити. *Цес. Д.* **2.** *плоснатa страна мача, сабље.* — Измиче противниковом оружју чинећи круг врхом своје лити. *Мач.*

ли̏т[2] ж *слатко вино, мошт, шира.* — Је ли то из твог винограда? ... Јест, брате, чиста лит баш с оне поребрице над подољем. *Прер.*

ли̏тавац, -āвца м *онај који лита;* фиг. фам. *ћеретало. Деан. Рј.*

ли̏тавац, -āвца м геол. *жућкаст, шупљикав кречњак, вапненац постао од црвених алги у обалском појасу миоценских мора. ЕЛЗ.*

ли̏тавица ж *пролив, проточ. Деан. Рј.*

литàнија ж и (ређе) **литàније** с (обично мн.) грч. **1.** црквена *молитва у част Богородице и светаца у којој наизменично учествују свештеник и хор, или народ, јектеније.* — Пјева са хором и с она три грлата пјевача све химне, све литаније. *Матош.* Морам и ја, кад чујем да се певају литаније, и сам да изречем своја Ora pro nobis! *Богдан.* **2.** фиг. **а.** ир. *грдња;* исп. уз буквица[2] (изр.). — То ће их збунити, неће знати како да почну своју горопадну литанију. *Јаки. Ђ.* **б.** *дуго и досадно набрајање, причање.* — И сада ... заредаше литаније јада и невоља. *Цар Е.*

Изр. очитати коме литанију *изгрдити кога.* — Очита он ... својој кћери папрену литанију. *Шен.*

ли̏тāње с **1.** *гл. им. од литати.* **2.** *литавица.* — У прашњавом ... од гушчијег литања загађеном селу ... у празничне дане лудо [се] певало. *Маш.*

ли̏тар и **ли̏тар,** -тра м грч. = литра (1) *јединица за мерење запремине, волумена течности, текућине (= 1 дм*[3]*); стаклен суд такве величине.* — Пунила [је] полиће и литрове и ревносно бележила наруџбине. *Рад. Д.*

ли̏тāр м грч. **1.** *огрљак за животиње (обично псе); плочица са бројем о врату пса.* — Држећи их [псе] за литаре чекао је на капији. *Петр. В.* Моје псетанце ... нестало је пре неколико дана. На њему је сребрн литар са мојим именом. *Нуш.* **2.** покр. **а.** *конопац.* — Донес'те ми свилена литара. *НПХ.* **б.** *узан женски појас. Вук Рј.*

литáрац, -рца м *дем. и хип.* од *ли̏тāр.* — На њима [хртовима] су чохани покровци, а о врату злаћани литарци. *НП Вук.*

ли̏тати, ли̏тāм несврш. *имати пролив, проточ. Вук Рј.*

ли̏терāран, -рна, -рно **а.** *који се односи на литературу, књижевни:* литерарни покрет, ~ вече. **б.** *књижевно образован, начитан.* — Врло литераран, он [Беговић] је био типичан писац хрватске грађанске публике. *Барац.*

литеризи̏рати, -йзи̏рāм и **литеризовати,** -зујēм сврш. и несврш. *литера-*

рно обрадити, обрађивати нешто, (на)правити литерарним; фиг. *улепша(ва)ти.*

~ се *доби(ја)ти одлике литературе, поста(ја)ти литераран.* — Одговарајуће странице новина трансформирају [се] у виши ступањ литеризирајући се. *КН 1960.*

литерàрисāње с *гл. им. од литерарисати.* — Дигресије и ... литерарисање одводе је ... у развученост. *Ств. 1952.*

литерàрисати, -ишēм сврш. и несврш. (обично ир.) **1.** *бавити се литературом, расправљати о литератури.* В. пр. уз гл. им. литерарисање. **2.** *литеризирати.* — Прилично шематски »литеришe« социологију провинцијског градића ... *Михиз.*

литерāрно прил. *на литераран начин, књижевно.* — Волио [се] пред људима изражавати литерарно. *Шег.*

литèрāт, -áта м *књижевник.* — Хтио не хтио морам остати што јесам, литерат. *Уј.*

литерàтић м *дем. и пеј. од литерат.* — Сваки литератић усуђује се издати своје незреле продукте. *С 1911.*

литèраткиња ж *књижевница.*

литèрātор м *књижевник.* — Међусобно се воле литератори. *Уј.* То није више литератор који развија једно обично књижевно место. *Скерл.*

литèрāторка ж *књижевница.* — Она је престала бити »српска девојка« и постала је литераторка. *Скерл.*

литèрāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на литераторе, књижевнички*: ~ поступак.

литèрāторски прил. *као литератор, као у литератора.* — Свуда се ... види његова личност ... и литераторски сујетно ја. *Скерл.*

литèрāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на литерате и литературу, књижевнички, књижевни.* — Његово религиозно пјеснишство ... је чист литератски посао. *Комб.*

литерату́ра ж лат. **1. а.** *сва књижевна дела једног народа, једне епохе или целог човечанства*: руска ~, словеначка ~, француска ~. **б.** фиг. *оно што је књишко, што је узето из литературе, књижевно угледање.* — У тим стиховима ... има можда више литературе него поезије и истине. *Панд.* **2.** *писана дела која се односе на једну науку, једну струку, или један проблем; сва дела коришћена при изради једног научног рада*: историјска лингвистичка ~, филозофска ~. — О чувеној трагедији данског краљевића ... створила [се] цела велика литература. *Панд.*

литературизи́рање с *гл. им. од литературизирати.* — Други су своје успомене тјерали у литературизирање. *Уј.*

литературизи́рати, -и̏зи̏рā̄м сврш. и несврш. *да(ва)ти књижевни облик нечему*; ир. *изложити, излагати нешто не држећи се много чињеница.* В. пр. уз гл. им. литературизирање.

литерàтӯрнӣ, -ā, -ō *литерарни, књижевни.* — Самокритички је претресао своју литературну првенчад. *Глиг.*

ли̏ти, ли̏јēм (трп. прид. ли̏вен, -èна, -èно и ли̏т, -а, -о) несврш. **1.** *тећи у млазевима (о киши, сузама, зноју и сл.).* — Са људи је лио зној. *Јак.* На длану очи зракама се смију и моје сузе не могу да лију. *Гор.* **2. а.** *пустити да нешто тече у млазу, точити*; (*про*)*сипати.* — Ракија се немилице лије. *Лаз. Л.* Ширили су господарство Венеције лијући своју крв за своју земљу. *Божић.* фиг. Шири се [липа] и шушти и мирисе лије. *Пар.* **б.** *заливати, натапати.* — Ја ћу тебе сузом лити. *Уј.* **3.** *израђивати предмете сипајући у калупе топљен материјал (метал, восак и др.).* — На њој [прангији] су изливена и слова који је ливац лио. *Чипл.*

~ се 1. *тећи, сливати се.* — Па јој ударише сузе на очи, па се лију и падају на ђердан. *Вес.* **2.** фиг. *разливати се, ширити се.* — Злочин по граду се цијелом лије кô отрови тијелом. *Домј.*

ли̏тӣј м хем. = литијум *хемијски елемент, први у групи алкалних метала, мек сребрнастобео метал сличан натријуму* (Li). *ЕЛЗ.*

ли̏тија ж грч. црквен. **а.** *поворка верника са крстовима, иконама и др., процесија*; фиг. *дуг низ људи.* — Гораковићка ... стоји у реду са литијом других. *Сек.* Сучу се узбрдо према извору литије жена погрбљених. *Десн.* **б.** покр. *црквени барјак који се носи у литији.* — Нашу су литију поклонили цркви велики ктитори ... који су и звоно поклонили. *Чипл.*

литија́за ж грч. мед. *стварање камена у појединим органима (бубрезима, жучном мехуру и сл.)* lithiasis.

литӣја̄ш, -а́ша м **1.** *учесник у литији.* — Кроз њу се мичу ведри литијаши, млади и стари. *Кош.* **2.** мн. зоол. *врста ноћних лептира из пор.* Thaumatopoediae.

Изр. зоол. **храстов ~** Thaumatopoea processionea; **боров ~** Thaumatopoea pityocampa.

ли̏тијум м хем. = литиј.

ли̏тимицē прил. покр. *пљоштимице.* — Не удри га сабљом сјечимице, нег' га удри сабљом литимице. *НПХ.*

ли̏тина ж *растопљен метал. Бак. Реч.*

ли̏тица и ли̏тица ж грч. *висока стрма стена.* — Соко мрзи поља од прашине ...

соко хоће високу литицу. *Њег.* И пође ... преко литица и хриди, преко гора и мора. *Фран.*

ли̏тичав и **ли̏тичав,** -а, -о *пун литица, стеновит.* — Одлетео си ... уз неке далеке литичаве стране. *Вуј.*

ли̏тичаст и **ли̏тичаст,** -а, -о *сличан литици, стрм, окомит.* — Над њим [пољем] ћути још сјеном обасријета литичаста планина. *Ћип.*

ли̏тнути, -нём **1.** *свршс. према литати.* **2.** *склизнути. Р-К Реч.*

литогра̀ф м **1.** *онај који се бави литографијом.* **2.** *апарат за литографију.*

литогра̀фија ж грч. **а.** *умножавање слика, цртежа или текстова отискивањем са углачане плоче меког камена.* **б.** *снимак израђен на тај начин.* — У многим кућама виђале су се на зидовима његове ... литографије. *Петр. В.* С литографије као да су звецкала његова многобројна одликовања. *Сим.* **в.** *радионица у којој се изводе такви радови.*

литографи́рати, -гра̀фи̏рам и **литогра̀фисати,** -ишем̂ свршс. и несврш. *умножавати путем литографије.* — Он је тај свој налог дао литографирати. *Крл.* Расправи су додане и двије литографисане таблице. *В 1885.*

литогра̀фскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на литографију и литографе, који служи за литографисање, који је начињен помоћу литографије:* ~ камен, ~ рад.

лито̀лог м *научник, учењак који се бави проучавањем литица, стена.*

литологија ж грч. *наука о стенама.*

ли̏тоња м *онај који лита, који има јак пролив (о човеку и говечету). Вук Рј.*

литора̀лац, -лца м лат. *становник обале.*

ли̏торалнӣ, -а̄, -о̄ *обални, приобални:* ~ појас, ~ подручје.

ли̏торе̄ст ж дијал. *стока од онога лета, од оне године. Вук Рј.*

литосфе́ра ж грч. *спољашњи, ваљски тврди омотач земаљске кугле, Земљина кора.*

литота ж грч. поет. *стилска фигура којом се прави израз замењује слабијим, и то супротним и негативним.*

ли̏тра ж грч. **1.** = ли̏тар. **2.** заст. *стара мера за тежину и течност, текућину, четвртина оке.* — На сву Црну Гору бог је дао оку памети, а ти сам имаш двије литре. *Нен. Љ.*

литрѐњāк, -а́ка м = литрењача (1) *стаклен суд за течност, текућину запремине од једног литра.* — Пред њима је стајао литрењак са ракијом. *Рист.* Налије литрењаком обје чаше до врха. *Божић.*

литрѐњача и **ли̏трењача** ж **1.** = литрењак. — На столу празна литрењача са етикетом: »Права сремска шљивовица«. *Чол.* Ударцем литрењаче по глави нетко [га је] смлатио. *Креш.* **2.** заст. *оно у што се може ставити, сместити количина чега тежине од једне литре;* исп. литра (2). — Уђе Василијан ... са пет великих дуванских кеса литрењача у којима су разне осушене траве. *Ранк.*

ли̏трец м дијал. *хип. од литар.* — Дајдер ... један литрец. *Нам.*

ли̏трица ж *хип. од литра. Вук Рј.*

ли̏тросити, -и̏м сврш. грч. покр. *избавити, ослободити чега.* — С'јеку Виду око нога гвожђе, те га једва гвожђа литросаше, али бритке сабље поломише. *НП Вук.*

литу̏ргија ж грч. **а.** *главно богослужење у православној цркви, служба божја;* исп. миса. **б.** *књига са текстом литургије; партитура песама које се певају на литургији.* — Пиље у древну литургију, штампану у Млецима. *Уј.* Увече ми свира руске литургије, јер зна да ја то волим. *Црњ.*

литу̏ргијскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на литургију:* ~ језик, ~ књига.

литу̏ргика ж црквн. *наука о богослужењу, о црквеним обредима.*

литу̏ргичкӣ, -а̄, -о̄ **а.** *који се односи на литургику.* **б.** *литургијски.* — Питање литургичког језика било је у првом реду политичко. *Комб.*

ли̏ћу̏рак, -рка м покр. *кишоносан облак.* — Ветрењача ... прати облака ток, кишних великих ли̏ћурака. *Чипл.*

лифѐрант м нем. *онај који врши набавке и испоруке одређене робе (за државу, војску, већу установу и сл.), снабдевач, добављач.*

лифѐрантов, -а, -о *који припада лиферанту.*

лифера́ција ж *набавка, добава и испорука неке робе, снабдевање неком робом.* — Лиферације оружја ... диван су примјер ове тезе. *Крл.*

ли̏феровати, -рујем̂ сврш. и несврш. *набавити, набављати; испоручи(ва)ти (неку робу), снабдети, снабдевати (неком робом).* — Лиферује месо за све београдске гарнизоне. *Бар.*

ли̏фрати, -а̄м и **ли̏фровати,** -рујем̂ сврш. и несврш. разг. *в. лиферовати.*

ли̏фт м енгл. *електрична направа за подизање људи и робе (у вишеспратницама и др.), дизалица.*

ли̏фтбој м енгл. *онај који у великим зградама управља лифтом.*

ли́х, ли́ха, ли́хо *непаран (о броју)*; супр. так. *Вук Рј.*

ли́х прил. заст. *само, једино.* — Њезину поносу противило се да буде лих слијепим оруђем. *Шен.* Куварица га је једно јутро дочекала са, »лих« за њега, печеном цигерицом. *Петр. В.*

ли́хање с *гл. им. од лихати се.*

лиха́ти се, ли́хам се несврш. *играти се пар или непар. Вук Рј.*

ли́хва ж *камата; давање новца у зајам уз претерану камату, зеленашство.* — Не тражим вам писмена, ни лихве. Кад смирите летину и дођете до новаца, вратићете ми. *Шапч.* Све је стекао лихвом и лупештвом. *Кос.*

ли́хвар м *човек који даје новац на лихву, каматник, зеленаш.* — Пођите којему загребачком лихвару који сиротињу гули до крви. *Шен.*

ли́хварев, -а, -о = лихваров *који припада лихвару.*

лихва́рење с *гл. им. од лихварити.*

лихва́рити, ли́хварим несврш. *бавити се лихварењем, бити лихвар, зеленашити.* — Али не крадем сељацима иметак, не лихварим и не гулим народа, као ти. *Кос.*

ли́хварка ж *женска особа лихвар. Бен. Рј.*

ли́хваров, -а, -о = лихварев.

ли́хварскӣ, -а́, -о́ *који се односи на лихвара*: ~ посао, ~ поступак.

ли́хварство и **лихва́рство** с *занимање и поступак лихвара, зеленашство.* — Појавило се лихварство. *Пов. I.*

ли́хнути, ли́хнем сврш. заст. *минути, избећи, уклонити се.* — Брат Илија, пушка га убила, он не лихнуо сабље Халилове. *НПХ.*

ли́хо прил. *непарно; неравно, неједнако; без парњака.* — Овијех момака који иду по барјак ваља свагда да буде лихо (нпр. 5 или 7). *Вук.*

лихо̀пер, -а, -о *извитоперен, извијен. Рј. А.*

лихо̀перас т, -а, -о *в. лихопер.* — Лишће је лихоперасто, и сложено од 6—8 пари дугуљастих, завршкастих и зупчастих листића. *Тод.*

лихо̀прст, -а, -о *који има само један прст, односно непаран број прстију.* — Нека бијела рука, лихопрста или стопрста, ближила се његову грлу. *Божић.*

лихопрста́ши, м мн. (јд. лихопрста́ш, -а́ша) зоол. *сисари из реда копитара са непарним бројем прстију или са по једним прстом.*

лихо̀рук, -а, -о *једнорук. Бен. Рј.*

ли́ца ж тал. зоол. *врста морске рибе* Seriola dumerilis. *Бен. Рј.*

лица́шце, -ца и -ета с *дем. и хип. од лице.* — Онда је оно лицашце, њежно и дјевојачко, ушло у његов живот. *Нех.*

ли́це с **1. а.** анат. *предња страна главе у човека.* — Он паде лицем на кревет и горко зарида. *Лаз. Л.* фиг. Румунија окреће лице од Беча. *Јов. Ј.* Као кривац пред лицем правде, осјети потребу да преда оружје. *Хорв.* **б.** *израз, расположење које се огледа на лицу (1а).* — »Почело је . . .« говорило је лице сваког војника. *Крањч. Стј.* **в.** *образ.* — Поднаредniку се презриво навора кожа на десном лицу. *Гор.* **2. а.** *особа, личност*: војно ~, техничко ~, цивилно ~. — На бини се појави једно ново лице. *Уск.* **б.** *личност у драмском делу.* — Једно од главних лица »Новеле од Станца« глумио [је] бивши »старац Радат«. *Водн.* **3.** *предња страна зграде окренута улици прочеље, фасада.* — Лицем је гледала зграда на страну одакле је прилаз од пута. *Ћал.* Оде у своју собу, која беше с лица. *Глиш.* **4.** *изглед; облик, карактеристичне одлике, обележје.* — Здружите се громи и потреси, српској земљи друго лице дајте. *Њег.* Тако је иначе мртви и строги град сасвим измијенио своје лице. *Нех.* **5. а.** *права, боља страна чега (најчешће неке тканине)*; *страна одеће с које се она носи*; *површина (чега)*; супр. наличје: ~ свиле, ~ сукна, ~ штофа. — Кад изврне на лице крзно ћурка, постане »дивљи вук«. *Сек.* По борама земљиног лица познајемо милионе измена. *Нен. Љ.* **б.** покр. *тканина, материјал за одећу.* — Решила [је] да од прве повишице купи себи лице за хаљину. *Дом.* **6.** (скраћ. л.) грам. *граматичка категорија код заменица и глагола којом се означава особа која говори (1. л.), саговорник (2. л.) и особа или предмет о коме се говори (3. л.)* **7.** (у предлошкој служби) *према, супротно од.* — Лице врата стајала у соби висока . . . гвоздена пећ. *Јурк.*

Изр. гледати смрти у лице *бити у животној опасности*; ~ и наличје медаље *добре и рђаве стране (нечега)*; лицем 1) *лично.* — То се није догодило ни Лили ни Пери скелецији . . . већ лицем Левчи-прадеди. *Чипл.*; 2) *в. лицем на.* — Фра Брну удари капља лицем трећи дан Божића. *Мат.*; лицем на (тај дан) *тачно, управо (тога дана)*; лицем у лице *непосредно, један према другом*; мењати боју лица *изразом лица показати непријатно изненађење (од страха, понижења и сл.)*; на лицу места *на месту где се нешто десило, догодило*; *на месту о коме је реч*; (на) правити кисело ~ *примити, примати нешто с нерасположењем*; нестати са лица земље *нестати,*

изгубити се; окретати ~ од некога *избегавати некога*; осветлати лице (образ) 1) *одлично се показати, постићи успех*; 2) (некоме) *својим успехом подићи углед некоме*; показати право ~ *отворено изнети, открити намере*; правно ~ правн. *законом призната организација, установа и сл.*; пред лицем целог света *наочиглед свих, јавно*; тањир с два лица *дволична особа*; *дволичност*; у зноју свога лица *сопственим, властитим радом, трудом*; у лице (рећи) *непосредно, у очи*; физичко ~ правн. *појединац, грађанин као носилац права и обавеза*.

ли̏цеа̄лнӣ, -а̄, -о̄ заст. *в. лицејски*: ~ књижница, ~ штампарија.

ли̏цӗ̄j, -е́ја и **ли̏цеј** м грч. **а.** заст. *некадашњи назив неких наших школа средњег и вишег ступња*. — Велика школа отворена је ... на место старог лицеја. *Јов. С.* Из ових ферија неће Грич имати више лицеја ни гимназије. *Матош.* **б.** *тип средње школе у неким земљама*.

лицеја́ц, -јца м *ученик лицеја*. — Све је исто ... Као онда ... кад је био чобанче, кад је био ђак ... лицејац, великошколац. *Ћос. Д.*

лицеја́ст(а) м *в. лицејац*.

лицеја́стки̏ња ж *в. лицејка*.

ли̏цӗ̄jка ж *ученица лицеја*. — Пејсаж може насликати свака лицејка. *Баб.*

ли̏цӗ̄jскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на лицеј*: ~ настава, лицејске просторије.

лицеме́р, ијек. лицеме́р, м = лицемерац *онај који прикрива свој прави лик представљајући се као добар и добронамеран човек*; *подлац*. — Лицемјер и буквоједи достојни су само презира. *Уј.*

ли̏цемӗ́ран и **лицеме́ран,** -рна, -рно, ијек. ли̏цемјӗ́ран и лицеме́ран *који има особине лицемера, који је својствен лицемеру, неискрен, дволичан, претворан, подмукао*. — О, наша ће ми лицемерне хвале! *Мас.*

лицеме́рац, -рца, ијек. лицемје́рац, м = лицемер. — Не буди лицемјерац! *Драж.* Не мори је подмукли смијех подлаца ни жаловање лицемјераца. *Тип.*

лицеме́рити, -и́м, ијек. лицеме́рити, несврш. *поступати као лицемер, претварати се*. — Сад га сви нуде дуваном ... и пивом ... а он опет прима и дуван и пиво, не лицемери. *Срем.* Ти си у једној невјероватној паници и још увијек лицемјериш. *Мар.*

лицеме́рје, ијек. лицеме́рје, с *особина и поступак лицемера, дволичност, притворство*. — То је комедија о језуитском лицемерју и религиозној обмани. *НК 1946.*

лицеме́рка, ијек. лицеме́рка, ж *женска особа лицемер*. — А Магда, она стара лицемјерка. *Шен.*

лицеме́рнӣк, ијек. лицеме́рнӣк, м *лицемер. Бен. Рј.*

ли̏цемӗ́рно и **лицеме́рно,** ијек. ли̏цемјӗ́рно и лицеме́рно, прил. *на лицемеран начин, као лицемер, неискрено, претворно, подмукло*. — Претварају [се] тражећи бајаги ... утехе и спасење лицемерно прикривајући своје жеље. *Чипл.*

лицеме́рно̄ст, -ости, ијек. лицемје́рно̄ст, ж *лицемерје*. — О, учинили сте чин што ... врлину сву у лицемерност претвара! *Панд.*

лицеме́рскӣ, -а̄, -о̄, ијек. лицеме́рскӣ *који се односи на лицемере*: ~ поступак.

лицеме́рство, ијек. лицемје́рство с *лицемерје*. — Мрзио [је] само на једну ствар на свијету: на лицемјерство и надутост. *Нех.*

лицеме́р, ек. лицеме́р.

лицеме́р-, ек. лицеме́р-.

ли̏ценц м, **лицен̏ца** и **лицен̏ција** ж лат. *дозвола, одобрење за коришћење заштићеног патента*; *право повлашћеног вршења неког посла*; *право повлашћеног искоришћавања нечега*.

лицен̏ци̏ја̄т, -а́та м *назив за свршеног студента високе школе у неким земљама*.

ли̏цидер м *в. лецедер*.

ли̏цидерскӣ, -а̄, -о̄ *в. лецедерски*: ~ колач.

лици̏тант м *учесник, судионик у лицитацији*.

ли̏цитар м нем. **1.** = лецедер. — Ту је Лазо лицитар са својим меденјацима. *Јурк.* **2.** *лицитарски колач*. — Вриједне грађанке и њихов мушки »дробиш« кварили желудац лицитаром. *Шен.*

ли̏цита̄рка ж *женска особа лицитар*; *лицитарова жена*. — Она се такође заустави код лицитарке. *Донч.*

ли̏цитаровина ж *лицитарски колачи*. — Сједају к столу. Ваде покрадене бутине. Сира. Саламе. Цуре лицитаровину. *Крл.*

ли̏цитарскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на лицитаре*: ~ занат.

лицита́ција ж лат. *јавна продаја чега или давање у закуп радова и сл. путем јавног надметања, дражба*; фиг. *ценкање, погађање*. — Сад настаје лицитација: они зову, Стид одбија. *Јов. Ј.*

ли̏цитер м *в. лецедер*. — Био он јучер у вароши, па купио код лицитера срце с огледалцима. *Ивак.*

лицита́рање с *гл. им. од лицитирати*.

лицити́рати, -цѝтӣра̄м сврш. и несврш. *прода(ва)ти на лицитацији, изнети, износити на лицитацију; учествовати, суделовати на лицитацији као понуђач.*

ли́цкало м и с *онај који се лицка, који се претерано дотерује, кицош.* — Онај лицкало у сукненим чизмама ... залуду је кушао не би ли заметнуо какву шалу. *Креш.*

ли́цкање с *гл. им. од лицкати (се).*

ли́цкати, -а̄м несврш. *претерано дотеривати, кинђурити.* — Шта ... ваздан лицка и чисти! *Макс.*

~ **се** *повр.* — Како ли се лицкала и цифрала, како ли се врцкала скутима! *Кол.* Он се лицкао и кицошио. *Дав.*

ли́цнути, -нӗм сврш. *в. лизнути.* — Како мирише братовљева крв, а Милоше, буразеру, дед лицни не'ш се отровати! *Јел.*

лицо̀мје̏рац, -е̏рца м *в. лицемер.* — Аустрија ... она је хрпа бечких лицомјерача и улага. *Старч.*

лицу́мјер м *в. лицемјер.*

лицумјер- *в. лицемјер-.*

ли́чан[1], -чна, -чно (одр. ли́чнӣ, -а̄, -о̄) **1.** (и ли́чни; само одр.) *који се односи на лице (1а)*: личне кости, лични мишићи. **2.** (само одр.) **а.** *који се односи на одређену личност, који припада одређеној особи, сопствени, властити; који је намењен одређеном лицу, који потиче од њега и сл.*: ~ интерес, ~ прибор, ~ пртљаг, ~ пратња, ~ секретар, ~ утицај, ~ поверење и сл. **б.** *који се односи на појединца, грађанина*: ~ безбедност, ~ сигурност, ~ слобода. **3. а.** *који се руководи својим интересима или осећањима, пристрасан, једностран, субјективан.* — Осећам да сам узак, личан. *Пер.* **б.** (само одр.) *који није јавног карактера, приватан, интиман*: ~ живот, лични разлози. — То је управо ствар ваша лична ... како хоћете. *Дом.* **в.** *који се чини лично, непосредан.* — И у личном додиру и у преписци он нигда не узима улогу воће. *Скерл.* **4.** *лепо развијен, кршан, наочит, прикладан.* — Сјеђаше на струци неки личан, бркат Приморац. *Мат.* Не води за руку дјевојку ... нити води себи лична друга. *Март.* **5.** (само одр.) адм. *који се односи на особље, персонални*: ~ расходи, ~ издаци. **6.** грам. (само одр.) *који се односи на једно од три лица*: ~ глаголски облик, ~ заменица.

ли́чан[2], -чна, -чно *који је од лике. Деан. Рј.*

Ли́чанин м *човек из Лике.*

Ли́чанка ж *женска особа из Лике.*

Ли́чанче, -ета с *млад Личанин, дете из Лике.*

ли́чар м покр. *узица од лике на коју се удевају уловљене рибе. Вук Рј.*

лича̀рица ж бот. *биљка из пор. штитара, милоглед* Sanicula europaea. *Бен. Рј.*

ли́чати, ли́чӣм несврш. покр. *в. личити*[3] *(2).* — Проспу властела глас да су Которани отровали Бубића из зависти, пак му крв личали на Петра и на Павла. *Љуб.*

ли́чац, -чца м бот. **а.** *в. маслиница. Р-К Реч.* **б.** *ушац. Сим. Реч.*

ли́чӗње с *гл. им. од личити (се).*

лѝчилац, -иоца м (ген. мн. лѝчилāцā) *онај који се бави личењем, који боји; сликар.* — Прехрањивао се [Буковац] ... радом као личилац написа. *Пов. 2.* Због тога је рад с оловом трајна опасност ... за личиоце и собосликаре. *НЧ.*

лѝчилачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на личиоце.*

лѝчило с *средство за бојење лица, шминка; боја.* — Увела усидјелица варака личилом свијет. *Шен.*

ли́чина[1] ж *уже од лике, конопац.* — И тај ће несретник, кумо, најпослије затегнути личину. *Глиш.*

ли́чина[2] ж *маска, образина.* — Она под личином мирноће бијаше фантастична, понесена за необичнијем. *Мат.*

лѝчинӑр м **1.** *онај који прави ужад од лике. Вук Рј.* **2.** *онај који заслужује да буде обешен. Вук Рј.*

лѝчинӑш м *в. личинар (2). Вук Рј.*

ли́чиница ж *дем. од личина. Вук Рј.*

ли́чӣнка ж зоол. = ларва (1). — Риба гамбузија ... се храни његовим [комарчевим] личинкама. *НЕ.*

лѝчионӣк м заст. *кутија где се чува личило.* — Пред једним је прозором стајао личионик, сав прикривен ружичастом свиленином. *В 1885.*

ли́чит, -а, -о *в. личан (4).* — Станко је био и личит. *Вес.*

ли́чити[1], -ӣм несврш. **1.** (некоме, на некога) *бити сличног лика, бити налик на некога, имати изглед нечега.* — Силно је личио мајци. *Тип.* Дворана [судска] ... личила је тога дана више на концертну салу него на судницу. *Крл.* **2.** *доликовати, приличити.* — И плакô би, да му плакати личи. *Март.* Немојте се свађати, не личи то министарској кући. *Нуш.*

ли́чити[2], ли́чӣм несврш. *мазати, превлачити бојом или кречом, вапном, бојити, кречити.* — Кад је мати личила лобу, узео сам боју, па сам написао звијезду. *Брл.*

~ **се а.** *бојити лице, шминкати се.* — А личи се жутилом и црнилом. *Креш.* **б.** *украшавати се, китити се.* — Лишћари

се свака грана, па се личи, па се дичи. *Кош.*

ли́чити[2], ли́чӣм несврш. покр. **1.** *викати, оглашавати*; исп. лицба (б). *Вук Рј.* **2.** (крв на кога) *оптуживати некога за убиство.* — Мијат личи своју праву крв и рану смрт на кнеза Милоша и дванаест сељана. *Љуб.*

ли́чити се, ли́чӣм се несврш. покр. *одрицати се.* — Заборавља на сој и порије́кло, од свог се ја́та личе и стиде, мрзе му језик, старине и обичаје. *Љуб.*

ли́чица ж бот. *в. личац (а). Р-К Реч.*

ли́чкӣ, -ā, -ō *који се односи на Лику.*

Ли́чкиња ж *Личанка.*

ли́чно прил. **1. а.** *сам собом, сам.* — [Он] ме лично обавијести. *Маж. Ф.* **б.** *непосредно, у личном додиру.* — Нисмо [се] лично упознали. *Вас.* **2.** *пристрасно*: поступа ~.

ли́чнӧст, -ости ж **1.** *лице (2а), особа.* — Од личности које су имале виднију улогу у Исусову животу старим је крша́нима навластито био важан Пилат. *Комб.* **2. а.** *човек као индивидуалност, особеност; интелектуално и морално изграђена особа.* — Од скоро небулозног . . . бића постепено се стварала личност. *Макс.* **б.** *човек од вредности; угледан, утицајан човек.* — Политичар, народни заступник, личност, јавни радник. *Крл.* **в.** књиж. *лик (у књижевном делу).* — То што важи о главној личности важи и о свим осталим личностима у овом роману. *Нед.*

ли́чња ж заст. *лични опис.* — Тој личњи додајте овелике шиљате подбрадаче. *Јурк.*

ли́чњāк и **ли́чњāк** м покр. *убрус, пешкир.* — Дјеверу [даду] личњак и бјечве . . . у марами завијене. *Вук.*

ли́цба ж заст. **а.** *лицитација, дражба.* — У неколико часака састави примјерак »огласа за јавну лицбу«. *Бал.* **б.** покр. *оглас, оглашавање.* — Кнез даде лицбу за четири пазара трипут у три недјеље. *Љуб.*

ли́ш прил. покр. **а.** *него, него само.* — Никог више братимити нећу, лиш онога ко освети Драга. *Март.* **б.** *в. лишв.* — Што остави мајку твоју лиш осталог рода свога? *Вук.*

ли́ша ж покр. *в. лишај (2).* — Треба ли, докторе, мазати ову лишу нечим? *Рад. Д.*

лишáвање с *гл. им. од лишавати (се).*

лишáвати (се), ли́шāвām (се) *несврш. према лишити (се).*

ли́шавац, -āвца м и **ли́шавица** ж бот. *в. руса. Р-К Реч.*

ли́шāј м **1.** бот. *в. лишаји.* **2.** мед. *болест коже, врста екцема* lichen. — По једном образу . . . покрили су Павла модрочрвени лишаји и ситне крастице. *Сек.* [На нечистој кожи] јављају [се] пришти́ћи, лишајеви. *НЧ.*

ли́шајав и **ли́шајаст,** -а, -о *лишајив.* — Пред њим је био оштар камен, сив, лишајав. *Ћур.* Фасаде кућа . . . личиле су једине још на њега; избодене мецима, рошаве од њих, лишајасте. *Дав.*

лишàјевица ж бот. *биљка из пор. тустика* Sedum album. *Р-К Реч.*

ли́шаји м мн. (јд. ли́шāј) бот. *група, скупина нижих биљака чије је тело симбиоза гљиве и алге, расту на земљи, дрвету и камену у свим крајевима* Lichenes. *Терм. 3.* Изр. бот. ирвасов, собов ~ Cladonia rangiferina; исландски ~ Cetraria islandica; лакмусов ~ Roccella tinctoria.

лишàјив, -а, -о **а.** *обрастао лишајем (1).* — Над Јаругом стоји стара . . . шупља крушка, с гранама као суве руке, лишајива и оплетена бршљаном. *Донч.* **б.** *који је пун лишаја, који болује од лишаја.* — Нека омршавела и лишајива деца луњају улицама и траже оно чега нема: здраве хране. *Андр. И.*

лишàјивити се, -ӣм се несврш. *добивати лишаје. Вук Рј.*

лишàјић м *дем. од лишај.*

ли́шајнӣ, -ā, -ō *који се односи на лишаје.* — Гљива лишајним киселинама отапа подлогу. *НЕ.*

ли́шац, -шца м **1.** агр. *врста жита, крупник. Панч.* **2.** бот. *в. медуника (2). Сим. Реч.*

ли́шē прил. покр. *осим, изузев.* — Јади је црни знали, кā су је и знали, лише нас. *Љуб.*

лишѐнӣк, -и́ка м песн. *онај који је лишен нечега.* — Играм још се с јабукама — два свијета срећна важе, к восхиштењу бесмртноме лишеника среће драже. *Њег.* Сад краћи, сад дужи, лишеник у месу. *Уј.*

ли́шенӧст, -ости ж *одсуство, непостојање (нечега).* — У Босни . . . налазимо мелодику »сељачку«, »простонародну« . . . која далеко више носи у себи самониклости и лишености утицаја оријенталног. *Коњов.*

ли́шēње и **лише́ње** с *гл. им. од лишити (се).*

ли́шити, ли́шӣм сврш. (нечега) **1.** *учинити да неко остане без чега, одузети коме што.* — Да тебе није, не би ме псине гричке лишиле биле моје родне куће. *Шен.* Заби [му] мач под браду и лиши га живота. *Кнеж. Л.* **2.** *ослободити, избавити.* — Да је то ноћас рекла, ја бих се био узбунио, навалио на

њу питањима, да ме лиши сваке сумње. *Наз.* Поштовани господару, сад ћу вас у највећој понизности лишити свога друштва. *Богд.*

Изр. ~ слободе адм. *ухапсити.*

~ **се а.** *одрећи се чега; остати без чега.* — Свега ... су се могли да лише наши сиромашни другови у граду. *Чол.* **б.** *ослободити се од чега, избавити се.* — Лишисмо се те напасти истом онда када сврнусмо за угао. *Наз.*

лишја̀кињa ж бот. *врста лишаја.* — Ситну калдрму прекрила лишјакиња. *Ђос. Д.*

ли̏шма прил. *особито, нарочито. Вук Рј.*

ли̏шњāк м покр. *лисник, листосек.* — Да се опоменем ... да сам о луку и хљебу брао лишњаке. *Ђон.*

ли̏шњача и **ли̏шњача** ж анат. *кост од колена до пете, лисна кост* fibula. *Терм. 4.*

ли̏шћāр, -а́ра м *листопадна шума; листопадно дрво.* — Коло задњих пламних зрака ... по лишћару блесак баци. *Кош.* На фонд лишћара отпада преко 470 милијуна кубика, а на фонд четинара око 190 милијуна кубика. *Bj. 1957.*

лишћа́рити се, ли̏шћāрӣм се несврш. необ. *добијати лишће (о дрвету).* — Лишћари се свака грана, па се личи, па се дичи. *Кош.*

ли̏шћāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на лишћар, листопадни:* ~ дрво, ~ шума. — Биле су то бујне ливаде ... одсвуд стијешњене сјеновитим лишћарским шумама. *Лал.*

ли̏шће с *зб. им. од лист.* — фиг. Увело [је] лишће његзине младости. *Војн.* Било је прољеће, а он је знао да је то јесен за лишће његова живота. *Вуј.*

ли̏шце с *дем. и хип. од лице.* — За часак, па јој се лишце разведри. *Маж. Ф.*

лōб м енгл. спорт. *врста ударца у тенису којим се лопта баца високо изнад мреже да би пала иза противничког играча.* — Навални лоб најчешће се удара равно. *Тен.*

лòбања ж = лубања *део скелета главе кичмењака, краљешњака у коме је смештен мозак* cranium. — А дете је расло ... по лобањи поче расти смеђа, златна косица. *Вес.*

лòбањскӣ, -ā, -ō *који се односи на лобању:* ~ дупља.

лòбати, -а̄м и **лōбовати,** -бујēм сврш. и несврш. спорт. *извести, изводити лоб, бацити, бацати лопту иза противничког играча; пасти, падати иза противничког играча (о лопти).* — Не лоба ли противник, једним скоком приближи се играч мрежи. *Тен.* Лопта се одбила од Рудинског и »лобовала« Шошкића [голмана], који је у међувремену истрчао. *Пол. 1959.*

лòбод м тур. *буздован.* — [Велможе] скачу на голог коња у најбешњем трку и лободима гађају птицу у лету. *Скерл.*

лобо̀да ж бот. *једногодишња биљка из пор. лободњача чија се врста* Atriplex hortensis *гаји као поврће. Сим. Реч.*

лобо̀дњаче ж мн. бот. *систематски назив за биљну породицу* Chenopodiaceae. — Најважнија је шећерна блитва [репа], биљка из породице лободњача. *Бот.*

лōв, ло̀ва (лок. ло̀ву) **1.** *хватање или убијање животиња (птица, дивљачи, риба) у слободној природи помоћу нарочитих направа или оружја, као спорт или привредна грана.* — Између два дворска лова ... цар је отпутовао на Марков трг. *Крл.* фиг. Већ увелико била [је] отпочела лов на мужа. *Уск.* **2.** *в. ловина.* — Њене очи блистају као у младе разјарене мачке којој је лов утекао. *Бој.* фиг. Ваљао је ловити важан лов, предобити славонско племство за Тврткa. *Шен.*

ло̀ва ж шатр. *новац.* — А кад бих ти дао точак, би ли имао лове? *Дав.*

ло̀вак, -вка м *дем. и хип. од лов.* — Заметнути шешану на плећи, па у гору у ловак потећи. *Радич.*

ло̀вак, -вка, -вко необ. *који се може уловити, који се да уловити.* — фиг. Бацали би тако успут удицу пролазнику, просудивши већ из даљине ... да ли је жртва ловка. *Мар.*

ло̀вац и **ло̀вац,** ло̀вца м (вок. ло̀вче) **1.** *човек који лови; онај који се радо бави ловом.* — Држао је ... изучена ловца из Чешке. *Том.* фиг. Људско презрење, које штеди ловца мираза, погађа љубавника. *Уск.* **2.** војн. *борбени ратни авион.* — Изгубили [су] 12 бомбардера и 22 ловца. *Пол. 1944.* **3.** *у војскама неких земаља пешак у посебним одредима.* — Ми имамо под оружјем ... аустријске ловце. *Јонке.* **4.** *фигура у шаху.* — Ловац [у шаху] је једина фигура која за време читаве партије не може да мења боју поља. *Шах 1.* **5.** (Ловац) астр. *назив једног сазвежђа.* — Небо се осуло звездама ... ту су и »Ловац« и његов »Пас«. *Ком.*

ловàчина ж *оно што се плаћа за лов, закуп за лов; откуп за убијену дивљач у лову.* — Дао му је контић дио, у име очина дуга! ... Није, него му је платио ловачину! *Мат.*

ло̀вачкӣ, -ā, -ō *који се односи на лов и ловце:* ~ пас, ~ пушка.

ло̀вачки прил. *као ловац.* — Искусан и далековид, ловачки лукав, он се не да засенити запаљеним заносом неодмереног скоројевића. *Сур.*

ловáштво с војн. заст. *род војске.* — К нашем столу долазио би често неки мали

умировљени капетанчић од ловаштва. *Маж. Ф.*

лòвина ж *оно што се улови, улов*; *плен.* — У тај [се] час Иван са својом ловином повратио. *Коз. Ј.* Изгледали су као ... група која се враћа из лова, само што су ловци замишљени а ловина необична. *Андр. И.*

лòвити, -ӣм несврш. **1. а.** *хватати или убијати животиње (птице, дивљач, рибе) у слободној природи помоћу нарочитих направа.* — Ја и Јаков ловисмо ноћас рибу, па ништа. *Вес.* Ловац у гори псима и стријелама лови. *Наз.* **б.** *настојати ухватити оно што је у покрету, у лету, што је бачено:* ~ лопту. **в.** *гонећи хватати (некога).* — Крстаре Нијемци и фашисти и лове бјегунце. *Ђон.* **2.** фиг. *брижљиво пратити (нешто), настојати да не промакне (што) оку или уху.* — Остали су се скупили око њих, ловили су сваку његову кретњу, ријеч, поглед и нису скидали с њега ... очију. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ кога у речи 1) *користећи се оним што је неко рекао обавезивати, приморавати га да то учини*; 2) *користећи се нечијим неспретним изражавањем или случајном омашком прописивати му извесно мишљење, схватање*; ~ нечији поглед *настојати сусрести се с нечијим погледом*; ~ у мутном *настојати да се из неке тешке, замршене ситуације извуче корист, користити се туђим незгодама, тешкоћама.* ~ **се** *хватати се (за нешто), прихватати се (нечега).* — За мирно весло златан вал се лови. *Визн.* Они [сељаци] гину, суше се, па се лове и пића и гизде и варају на све начине сами себе. *Тур.*

лòвица ж **1. а.** *она која добро, вешто лови (мачка и др.).* **б.** *женска особа, ловац*; исп. ловкиња. — Као ловица лук низ рамена згодни је била спустила по обичају. *Марет.* фиг. Изненада, преплакне је ново мутно осјећање: она је добра ловица. *Божић.* **2.** *ловачка пушка*; исп. ловница (а). *Вук Рј.* **3.** *дечја игра скривања и хватања.* — Играла се дјеца »ловице«. *Вј. 1960.*

лòвиште с *место где се лови, простор на коме се лови*; *имање, забран у коме се гаје птице, дивљач и др. за лов.* — Засићени Јапром и добро познатим вировима ... ријешили смо да потражимо ново ловиште. *Ђоп.* У ловиште је пустио неколико стотина зечева. *Гор.*

лòвка ж **а.** *ловица (2).* — Не смијете, господине, тако баратати том вашом ловком. *Креш.* **б.** *мишоловка. Вук Рј.*

лòвкати, -ӑм несврш. *дем. према ловити.* — Врзао се туда ловкајући час кад у близини неће бити никога. *Десн.*

лòвкиња ж *женска особа ловац.* — Одликовала [се] најкраћом сукњицом међу ловкињама. *Том.*

лòвљење с *гл. им. од ловити.*

лòвљив, -а, -о *који се може уловити*; *који уме да лови*: ~ плен. — Филозофи веле да мачак треба да је ловљив а човек говорљив. *Кнеж. Л.*

лòвнӣ и **лôвнӣ,** -ā, -ō *који се односи на лов*: ~ опрема, ~ привреда.

лôвнӣк м *чувар ловишта.* — Они су ловили више него што се смјело, ловник није уносио у евиденцију одстрел. *Вј. 1960.* Према казивању ловника ... у ловишту је ипак остало више јаребица. *Пол. 1959.*

лòвнӣк, -и́ка м заст. *ловац.* — Ловник лови, а препелица нека се чува. *Н. посл. Вук.*

лóвница ж покр. *в. навиљак. Вук Рј.*

лòвница ж **а.** *ловачка пушка.* — Ловци се спремају за необичан лов — без пушака. Уместо ловницама они ће зечеве ловити мрежом. *Пол. 1959.* **б.** *мачка*; исп. ловица (1). *Вук Рј.*

ловозáкупнӣк м *закупник лова.* — Послао је ловозакупник своје пазитеље. *Гор.*

ловозáкупство с *куповина права на ловљење.* — Казано им је да нису још ни динара у име ловозакупства уплатили. *Гор.*

ловòкрадица м и ж *онај који бесправно лови, који крадом лови.* — Пролазим вам ја стазама за које знају само ловокрадице. *Богдан.*

ловòкрађа ж *бесправно ловљење.* — Одлучено [је] да се заоштри борба против појединаца ... да не врше ловокрађе. *Пол. 1959.*

ловопàзитель м = ловочувар *онај који пази да се бесправно не лови*; *чувар ловишта.* — Сва села живјела у омрази с ловопазитељима. *Гор.*

ловопрѝврeда ж *лов као привредна грана.*

ловопрѝвреднӣ, -ā, -ō *који се односи на ловопривреду.*

лòвор, -ора м **1.** бот. *дрво из пор. ловорика са кожастим зимзеленим овалним листовима који се употребљавају у медицини и као зачин* Laurus nobilis. *Терм. 3.* **2.** фиг. *ловорика (2).* — Нема нашем данашњем јунаштву ... ловора. *Стан.* **3.** (у вези с неком именицом, у полусложеници) *ловоров*: ловор-венац, ловор-грана, ловор-цвет и сл.

ловòрӣк, -и́ка м *ловоров гај. Прав.*

ловòрика ж **1.** бот. **а.** *ловор (1).* — Наоколо зеленио се ружмарин, бујна ловорика усред зиме. *Шен.* **б.** мн. *системат-*

ски назив за породицу биљака Lauraceae. *Терм. 3.* **2.** *венац од ловорова лишћа или ловорова гранчица као симбол победе и признања*; фиг. *слава, признање, победа.* — Још памтиш ловорике скоре? *Бој.* Дјецу своју веже ... славом ловорике. *Матош.*

Изр. одмарати се, почивати на ловорикама *бити задовољан оним што је постигнуто, прекинути активност после великог успеха*; побрати ловорике *постићи велики успех, прославити се.*

ловòриков, -а, -о *који припада ловорици, који је од ловорике*: ~ гранчица, ~ лист.

ловòричица ж бот. *врста планинског дрвета* Daphne laureola. *Бен. Рј.*

лòвōрје с *зб. им. од ловор.* — Што ви то говорите? — упита Карлица разређујући на кухињском столу накупљено лаворје и цвијеће. *Цар Е.*

ловòрница ж бот. *род ловора. Р-К Реч.*

лòворов, -а, -о *који је од ловора, који се односи на ловор*: ~ лист, ~ мирис.

лòворовина ж *ловорово дрво. Деан. Рј.*

лòвостāј м и **лòвостаја** ж *временски период када је законом забрањен лов на одређену врсту дивљачи.* — Шљуке се могу ловити до 6. априла, јер тада настаје ловостај. *Пол. 1959.* Били смо једном у лову под конац вељаче (закон тада није још налагао ловостаје). *Ћал.*

ловочȕвāр, -áра м = ловопазитељ. — Стари ловочувар бељских ловишта ... и ја заузели смо бусију. *НИН 1959.*

ловочȕвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ловочувара*: ~ служба.

лòврата ж зоол. *морска риба (златва, подланица, комарча) из пор.* Sparidae, Chrysophrys aurata. *Финк.*

лóврати, лòврāм несврш. покр. *ужинати при косидби. Вук Рј.*

лòвратица ж *дем. од ловрата.* — Сав је блажен ... нашао своју ловратицу. *Цар Е.*

лòвскӣ, -ā, -ō *в. ловачки.* — Узлети се ... као ловски пас. *Тур.*

лóвство с *целокупна активност у вези с ловом и његовим унапређењем.* — Ловству у Лици придаје се велика важност и као привредној грани. *Б 1957.*

лóвчев, -а, -о *који припада ловцу.*

лòвција м покр. *в. ловац.* — Има међу њима [сељацима] ловција. *Јевт.*

лòвцика ж *в. ловица. Р-К Реч.*

лòг, лòга м (лок. лògу) **а.** *легало дивљачи или звери, јазбина.* — Дотрчале [су] три девојчице ... вижљаве и поплашене као младе кошуте кад крену са лога. *Бар.* **б.** *лежај, постеља.* — Фра Петар је лежао потпуно одевен, прибран и непомичан на свом логу. *Андр. И.* Бдију ноћу ... а кад задани, падају изнемогло на логове. *Гор.*

Изр. лежати логом *лежати непокретан (у болести).* — Откад је захладило лежи [баба] логом, повија се као мало дијете. *Новак.*

лóга ж *лог.* — Од њега [ловца] се не може сакрити ни зечја лога, ни лисичја рупа. *Глиш.* Још [га] је требало дићи ... с његове логе у стражњој просторији крчме. *Креш.*

логарȉтам, -тма м грч. мат. *експонент, изложилац којим треба степеновати основу да би се добио задати број.*

логарȉтамскӣ, -ā, -ō *који се односи на логаритме*: ~ операција.

Изр. логаритамске таблице мат. *приручник у коме су редом дате вредности логаритама бројева.*

логаритмúрāње с *гл. им. од логаритмирати.*

логаритмúрати, -рȉтмӣрām сврш. и несврш. = логаритмовати *одредити, одређивати логаритам неког броја.*

логарȉтмичкӣ, -ā, -ō *логаритамски.*

логàритмовāње с *гл. им. од логаритмовати.*

логàритмовати, -мујēм сврш. и несврш. = логаритмирати.

лòгер м холандски *врста једрењака с једним до три јарбола; рибарски једрењак за рибарење с удицама и мрежама. Бен. Рј.*

лòгик м *в. логичар.* — И ви ... логици опростите ову епизоду! *Шен.*

лòгика ж (дат. лòгици) грч. **1.** фил. *наука о законима мишљења и његовим облицима*: дијалектичка ~, формална ~. **2. а.** *унутрашња условљеност, увјетованост и законитост, смисао.* — Немогуће је прозрети логику тих чаршијских узбуна. *Андр. И.* Логика тога да је он Ратковића повукао ван, силила га је да се изјасни. *Крл.* **б.** *схватање, расуђивање; разборитост, памет.* — Његове мисли су искочиле из колосека здраве логике. *Ком.* Имали су ... способност да ме дотуку својом хладном рјечитошћу и логиком. *Козарч.*

Изр. женска ~ шаљ. и ир. *расуђивање које се оснива на осећању, а не на разлозима.*

логѝстика ж грч. **1.** *вештина рачунања помоћу слова.* **2.** *вештина прављења закључака.* **3.** воји. *наука која се бави прорачунавањем времена и простора који су потребни да би се извео један тактички покрет.*

логи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на логистику.*

логицѝзам, -зма м грч. *објашњење психичких појава на основу закона логике.*

лȍгичан, -чна, -чно **а.** *који нужно произлази из нечега, природан, нормалан.* — За Жида је био колективизам логичан завршетак. *Уј.* **б.** *који правилно расуђује, разуман, разборит; који се не поводи за осећањима, хладан, реалан.* — Милетић је био у свим својим радњама разложан, логичан. *Петр. В.*

лȍгичȁр м **а.** *научник, учењак који се бави изучавањем логике.* **б.** *онај који разумно, разборито мисли.* — Књижевни критичар треба ... да буде и логичар. *Мил. Ж.*

лȍгичȁрскӣ, -ā, -ō *који се односи на логичаре:* ~ метода.

лȍгичкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на логику.* **2.** *логичан:* ~ закључак, ~ интерпункција, ~ поступак.

лȍгички прил. *по законима логике.* — Расуђујући логички, ја сам учинио такву глупост да је могу искупити само пред лицем непријатеља! *Јонке.*

лȍгично прил. *на логичан начин, разумно, паметно, логички.* — Из оваквога схватања ... логично слиједе два врло важна ... начела. *Рад. Стј.* На питања одговарају као одрасле, логично, учтиво, васпитано, што импресионира. *Ђон.*

лȍгичнӧст, -ости ж *усклађеност са законима логике; разумност, разборитост.* — О успјеху у ... борби одлучују ... логичност у закључивању ... и асоцијације. *Шах 2.* Логичност њезина изгледа ситничава. *Шим. С.*

лȍгӧв, -ова м мађ. покр. **1.** *коњ који се преже са стране уз једног или два коња (у зависности од врсте кола).* — Запалив лулу ошину логова, који је застрањивао, те умало не преби ждрепчаник. *Шапч.* Сагнувши главу ... трзао је лијеви логов своје ремење. *Крањч. Стј.* **2.** *направа за регулисање количине воде која пада на воденички точак. Вук Рј.*

лȍговац, -бвца покр. *врста војвођанског кола.* — То је само мало од кола сто, а где је ... логовац и тодоре. *Чипл.*

логȍгриф м грч. *загонетка у којој се одузимањем појединих гласова једне речи или додавањем нових гласова погађа друга реч:* мак — мрак. — На подручју ... логогрифа ... настао је нов смјер. *Крањч. Стј.*

логомȁнија м грч. пеј. *претерана говорљивост.* — Осим каламбура, пати он још и од логоманије. *Нед.*

лȍгор м нем. **1. а.** *привремено боравиште војске или каквог другог колектива, обично под шаторима (на вежби, радној акцији, одмору и сл.):* војни ~, пионирски ~, извиднички ~. — Ујутро [је] дошао у логор партизанског одреда. *Донч.* фиг. Мало помало око Аникине куће се стварао логор. *Андр. И.* **б.** *простор, зграда, где се под стражом налази велики број лица лишених слободе:* заробљенички ~, затворенички ~, кажњенички ~. **в.** *привремено прихватилиште већег броја лица:* избеглички ~, сабирни ~. **2. а.** *група једномишљеника, табор.* — Грђење свега и најбољега из противнога логора ... даномице доноси дневна страначка борба. *Ђал.* Цела земља је била подељена у два логора: један за њу, други против ње. *Јов. Ј.* **б.** *место окупљања, седиште; штаб.* — Глишић припада том колу, чији је логор тада био у Високој улици, кући број 7. *Скерл.*

Изр. концентрациони ~ *место изолације ухапшеника, нарочито политичких.*

логорȁш, -áша м *онај који живи у логору; заробљеник, затвореник у логору.* — После примања суве хране ... постројавање логораша испред бараке. *Аз.*

логорȁшица ж *она која живи у логору; затвореница у логору.*

логорȁшкӣ, -ā, -ō *који се односи на логораше:* ~ одело, ~ живот.

лȍгорӗње с *гл. им. од логорити.*

лȍгорити, -ӣм несврш. **1.** *в. логоровати.* — Читава једна војска сиромашних полуграђана, жудних градског живота, логорила је пред капијама престонице и чекала час да уђе унутра. *Макс.* Проходали смо гаје где логоре друиди. *Уј.* **2.** *смештати у логор (војску). Вук Рј.*

~ **се** *постављати логоре. Вук Рј.*

лȍгорȉште с *логор; место где је смештен логор.* — Ту су сви објекти више или мање језгре логоришта, војничка упоришта. *Пов. 2.* фиг. Ми смо њено главно логориште на Балкану, одакле има да пође први напад на Отоманску царевину. *Јов. С.*

лȍгорӣк м ист. *чин у бившој усташкој војсци; старешина у неким усташким организацијама.* — Логорник Шкуро ... наредио му ... да похвата неке људе који се крију од усташа. *Ђоп.*

лȍгорникȍвање с *гл. им. од логорниковати.* — У почетку свог логорниковања Шкуро се још донекле устезао од крвавих мјера. *Ђоп.*

лȍгорниковати, -кујём несврш. *вршити дужност логорника.* В. пр. уз гл. им. логорниковање.

лȍгоровȁње с *гл. им. од логоровати.*

лȍгоровати, -рујём несврш. *бити настањен, боравити у логору.* — Негде са

стране пута логоровала је нека војна јединица. *Јак.* Ове године логоровали су извиђачи и планинке из 62 мјеста. *Bj. 1957.*

лòгорскӣ, -ā, -ō *који се односи на логор*: ~ живот, ~ ватра.

логòруша ж *логорашица.* — У тој соби [је] родила бебу, најмлађу »логорушу« Невенку. *Пол. 1944.*

логòтēт, -éта м грч. ист. *шеф владаочеве канцеларије у старој српској држави.*

логòфēт, -éта м *в. логотет.*

лòгош м мад. ист. *дезертер из аустроугарске војске.* — Мргуд је затим отишао у логоше. *Кик.* Нема на чарди ни логоша, ратних хајдука. *Чипл.*

лòгошка ж мад. покр. *винова лоза која се пење уз дрво или зид, чардаклија, одрина. Вук Рj.*

лòден м нем. *длакава вунена тканина.* — Проће ... тешким кораком човјек ... у капуту од лодена. *Десн.*

лòђа ж тал. архит. *трем на згради отворен с једне стране.* — Кућицу [ће] претворити у мали дворац с терасама и лођама, верандама и алтанама. *Бег.*

лòжа[1] ж **1.** *лог* (*а*). — Момак лута од дубраве до дубраве ... с ложе зеца к паши тјера. *Наз.* фиг. Земља [ће] ... причати дуго на самртној ложи вечна кајања, живота свога ноћи крваве. *Јакш. Ђ.* **2.** бот. *средишни део цвета на коме се налазе прашници и тучкови, цветиште. Бот.*

лòжа[2] ж фр. **1.** *мала, за неколико лица одељена просторија у позоришним, казалишним дворанама и другим гледалиштима.* **2.** *место* (*тајних*) *састанака масонских и других политичких или религиозних организација; организациона јединица таквих организација*: масонска ~, јеврејска ~.

лòжāч, -ача м *радник који ложи велике пећи за погонске или топлотне уређаје* (*локомотиву, парни котао и сл.*). — Из станице су истрчавали ... машиновођа и ложач локомотиве, и безглаво бежали преко шина некуд у поља. *Јак.*

лòжāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на ложаче*: ~ посао.

лòже, -ета с *лежај, постеља.* — Наспу цвијећа за ложе им меко, над њим тешки навалили камен. *В 1885.* Ал' и камен му беше ложе меко. *Јакш. М.*

лòжђе с покр. *зб. им. од лоза.* — Све горице се сад осуле брађи, свуд бијеле свите између ложђа вире. *Марк. Ф.*

лòжēње с *гл. им. од ложити.*

лòжинскӣ, -ā, -ō *који се односи на ложу*[2] (*2*). — Својим радом око организације и изградње слободног зидарства, у ужем оквиру ложинског живота, вршио [је] и свој благотворни апостолат међу сељаштвом. *ХР 1928.*

лòжионица и **ложидница** ж жел. *радионица у којој се прегледају и поправљају локомотиве.* — Бранко ... је у зиму 1942. напустио место ученика у сарајевској ложионици. *НК 1946.*

лòжионичкӣ и **ложидничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ложионице.*

лòжити, -им несврш. **а.** *потпаљивати дрва или какво друго гориво; додавати гориво на ватру, одржавати ватру у чему.* — Свекрва ватру ложи. *Вес.* Жена га принука ... да расколи своју кијачу, па да њоме ложи ватру. *Шен.* фиг. Ложи пушка, сипа кугла, а ја крињам, на земљу не стајем. *Бан.* **б.** *загрејати просторију ватром из пећи*: ~ собу. — Једино у кафани што се ложи. *Каш.*

лòжица ж *лажица*[2], *кашика. Вук Рj.*

лòжичица ж **1.** *дем. од ложица.* **2.** анат. *в. лажичица* (*2*). — Боли, штреца, увија, чупа под ложичицом, као да сам се нагутао игала. *Рад. Д.*

лòжйште с *дво пећи на коме се ложи ватра.* — На ложиштима, конструисаним за дрво и дрвени ћумур, тешко је сагореван угаљ. *КН 1955.*

лòжйште с *место, просторија где се лежи, лежиште*; исп. ложница (2). — По ложиштима овде сигурно нико не спава у овом часу, осим деце. *Петр. В.* Још једном упи удахом влагу каменог ложишта. *Божић.*

лòжњйк, -а и **лòжњйк,** -ика м покр. *в. лог* (*а*). — Обје се претварају сињастијем јарцем ... да грабе кокоши с ложника и лијега. *Љуб.*

лòжница ж **1.** *спаваћа соба, спаваоница.* — У ложници стајаху двије огромне храстове постеље. *Шен.* Када су завереници упали у краљеву ложницу, краљевског пара ту није више било. *Јов. С.* **2.** *кревет, постеља.* — А Макаријеве родитеље сам анђео саставља на заједничку ложницу. *Ранк.* Не примај ми добра коња, мајко, већ ми стери мекану ложницу. *НПХ.*

лòжинчāр м *в. собар. Р-К Реч.*

лòжњāк м *исперак лозе још нецепљен. Прав.*

лòз м (лок. лòзу; мн. лòзови) нем. *срећка* (*на лутрији*). — Цео његов живот ... свео се само на једну потребу: да купује лозове Класне лутрије. *Уск.*

Изр. упалио му ~ 1) *добио је згодитак на лутрији*; 2) *имао је много среће.*

лòза ж (ак. лòзу; мн. лòзе) **1.** бот. **а.** *вишегодишња дрвенаста биљка с карактеристичним бочним гранама у облику пузавих*

стабљика чији је плод сочна слатка бобица у гроздy, винова лоза Vitis vinifera. — Тражили су шкаре којима се обрезује лоза. *Гор.* **б.** мн. *систематски назив за породицу истоимених биљака* Vitaceae. *Терм. 3.* **в.** *тања, обично пузава стабљика или изданак, врежа.* — Клатећи се на несигурним ногама, гази бостанове лозе. *Ћоп.* **г.** *в. павит. Сим. Реч.* **2.** фиг. *род, сој, породична грана.* — Била [би] грехота ... да изгине без трага и останка такова јуначка лоза. *Шен.* Ти не верујеш у онога бога коме се краљеви од лозе Немањине клањају. *Јакш. Ђ.* **3.** покр. *спирала, завој на завртњу.* — Довезу из Млетака ... чекрк на лози што би планину из машица дигао. *Љуб.* Ораси се на лозама обрћу, претискују доље кобилу. *Наз.*

Изр. бела ~ бот. *в. павит*; винова ~ бот. *в. лоза* (*1а*); вући лозу *водити порекло, потицати*; дивља ~ бот. *в. вињага* (*1а*); женска ~ *потомство женског члана породице*; мушка ~ *потомство мушког члана породице.*

лòзан м *лозар* (*2*). *Р-К Реч.*

лòзāр, -ара м бот. покр. **1.** *в. павит.* — Стигао [је] до обалске пећине зарасле у густу мрежу свелог лозара. *Лал.* **2.** *грах, пасуљ притказ. Р-К Реч.*

лòзаст, -а, -о *сличан лози; обрастао у лозу.* — Враћају [се] у село да отпочину ... па да се сутра опет лате опаке гвоздене и камене лозасте мреже [да копају виноград]. *НК 1946.*

лòзйк, -ика м покр. *место обрасло лозом; виноград. Рј. А.*

лòзин, -а, -о *који припада лози.*

лòзйнка[1] ж нем. **1.** *сажето изражена идеја водиља, парола, гесло, девиза.* — Аграрна реформа проводи се код нас под лозинком »земља земљораднику«. *Мј. 1926.* Лозинка живота му је била: »Једи, пиј, весели се«. *Игњ.* **2.** *уговорена тајна реч која служи као пропусница (на стражи, у војсци и конспиративним пословима).* — Лозинка нам је »Цариград«. *Шен.* Целу ноћ сам размештао straже и одржавао везу с другим четама због лозинке, јер су још читаве групе другова имале да стигну из Србије. *Поп. Ј.*

лòзйнка[2] ж покр. *в. лоза* (*1в*). — По цео дан шврљам с друговима по виноградима, пуцамо из пушака, ложимо ватру од влажних земљивих лозинака и пушимо дуван. *Станк.*

лòзић м зоол. *врста птице из пор. стрнадица* Emberiza melanocephala. *Бен. Рј.*

лòзица ж *дем. од лоза.*

лòзичав, -а, -о *који има облик лозе, вијугав као лоза.* — Разговорила се прија Мара извукавши из њедара свилену и лозичавим везом извезену мараму. *Торд.*

лôзје с зб. **1.** *в. лоза* (*1а, в*). — Крвави гроздови зрију по усахлим лозјима што их је мој Иван садио. *Фран.* Гура жеравке жарачем ... баца на њих помало сламе или неломљеног лозја. *Кал.* **2.** покр. *виноград. Вук Рј.*

лòзнац, -ăца м бот. покр. *врста граха, пасуља* Pisum sativum. *Вук Рј.*

лôзнй и **лòзнй,** -ā, -ō *који се односи на лозу; који обилује лозом.* — [Са гребена] се дало ... мотрити ... на лозне присојке. *Петр. В.* Ти ћеш да усред винограда лозна постанеш румен грозд. *Кркл.*

лòзнйк, -йка м *в. лозик.* — Вољу да ме стравом страве вуци по лознику и по омарику, но код кућног мог имања Турци. *Март.*

лòзница ж бот. **а.** *дивља лоза, вињага. Вук Рј.* **б.** *винова лоза која се пење уза зид, чардаклија. Р-К Реч.*

лòзњāк, -áка м *в. лозик.* — Дуго потискиваху ту истину ... врт, лозњак, пчелињак. *Леск. Ј.*

лòзов, -а, -о *који припада лози, који је од лозе*: ~ лишће, ~ ракија.

лòзовача ж *ракија испечена од исцеђена грожђа, лозова ракија, комовица.* — Царински чиновник пијуцка лозовачу и пуши. *Ћоп.*

лòзовина ж **1.** *вино.* — Ти нам, истина, дајеш сваки дан лозовине. *Шен.* Сухо ми је грло за беседе, већ ми дајте чашу лозовине. *Змај.* **2.** *в. лоза* (*1а*). — Стара се крушка окитила новом младом лозовином. *Мих.* Удара Марач лозовином по зиду и топће за њима ногама. *Кал.* **3.** *лозово лишће. Деан. Рј.*

лòзòплодан и **лòзòродан,** -дна, -дно *богат лозом, виноградима.* — Некада сам пошао ја у лозоплодну фригијску земљу. *М-И; Деан. Рј.*

лôј, лòја м (лок. лòју) **1.** *животињска маст која се сабира у масном ткиву говечета, овце, козе и неких других животиња* sebum; *истопљен производ такве масти који се употребљава за храну и у разне техничке и друге сврхе; средство за подмазивање*: говеђи ~, козји ~; фиг. *богатство, изобиље.* — Нијеси, бога ми, ни ти из лоја испливао, док си се настанио на нашем тавану. *Ков. А.* **2.** анат. *излучевина, секрет лојних жлезда на кожи човека* smegma cutaneum. *Терм. 4.*

Изр. као по лоју (ићи, тећи) *глатко, без тешкоћа*; као бубрег у лоју (живети) *у изобиљу живети.*

лòјав, -а, -о = лојаст *који је сав у лоју; намазан лојем, мастан, замашћен.* — Један лојав комад избацивао је вир и поново га гњурао у масну чорбу. *Вуј.* Тога тренутка, лице му је било светло, као лојаво од зноја. *Петр. В.*

лòјалан, -лна, -лно фр. *који се држи закона, исправан; искрен, поштен, одан.* — Али држава је држава. Шими је лојалан грађанин. *Поп. Ј.* Тако! с тим описом ће бити ... сви лојални читатељи задовољни. *Маж. Ф.*

лòјално прил. *на лојалан начин, исправно; искрено, поштено, одано.* — Мурузи се пак лојално понашао према Турској и Русији. *Гавр.* На улици поздравља дубоко и лојално. *Матош.*

лојàлнōст, -ости ж *особина онога који је лојалан, исправност.* — Мудро [су] носили своја политичка увјерења у оквиру прописне лојалности. *Крл.*

лòјан, -а, -о **1.** *који је начињен од лоја:* ~ свећа. **2.** фиг. *сличан лоју, сјајан, светао.* — Пратила [је] својим лојаним очима Лацка кишбирова. *Срем.*

лојàница ж *лојана свећа.* — Само из гдјекоје куће продире слабо свјетло лојанице. *Ивак.* Пламичак лојанице слабо осветљава малу чисту собицу. *Ранк.*

лојàрица ж покр. *просторија, зграда где се лој туче и топи. Вук Рј.*

лòјаст, -а, -о = лојав. *Деан. Рј.*

лòјен, -а, -о *в. лојан.* — Хвала богу да живиш, ти лојено старо клупко! *Шен.*

лојѐница ж *в. лојаница.* — На столу ... горјела је танка лојеница. *Кум.*

лòјење с *гл. им. од лојити.*

лòјити, -ӣм несврш. **1.** *мазати, натапати лојем. Вук Рј.* **2.** фиг. *сијати, светлити (о очима).* — Лоји очима као мачак. *Н. посл. Вук.*

лòјка ж зоол. *морска риба коштуњача из пор. слеђева* Alosa vulgaris. *Бен. Рј.*

лòјнӣ, -ā, -ō *који се односи на лој:* ~ наслага.

Изр. лојне жлезде анат. *жлезде које излучују лој* glandulae sebaceae. *Терм. 4.*

лòјнӣк м мед. *жлездаста израслина* adenoma sebaceum. *Бен. Рј.*

лòјинце ж мн. анат. *в. лојне жлезде, уз лојни (изр.). НЧ.*

лòјтра и **лōјтра** ж (обично мн.) нем. варв. = лотра **а.** *бочна ограда на колима у облику лестава; кола са таквом оградом.* — Сметало му непрестано дрндање сеоских лојтра. *Ћип.* **б.** *лествe.* — Продуљио [се] кроз зид у ноћ, као оне бескрајне лојтре по којима је један светац библијски видио анђеле како се пењу у небо. *Крл.* **в.** *јасле.* — Дјечак са сјеника свалио сијено и набацао га за лојтре. *Бен.*

Изр. лупати као путо о лојтре *говорити једно те исто.* — Заинтачили смо једно те једно ... Лупате ко путо о лојтру! *Ивак.*

лòкāл, -āла м лат. **1.** *пословна просторија различите намене (радња, канцеларија, магацин и др.).* — Треба да све канцеларије нађу простор у једном локалу. *Лапч.* **2.** *просторија у коју људи долазе ради јела, пића, забаве (ресторација, кафана и сл.).* — Тако су га лепо као роба водали из локала у локал, док га нису опили. *Петр. В.* Обиђох све ноћне отмениje локале. *Матош.* **3.** *саобраћајно, прометно средство (трамвај, воз, влак, брод и др.) које саобраћа на краткој релацији.* — Наишао је из Београда један локал, па је Бевц у њега ускочио. *Дед. В.* **4.** грам. заст. *в. локатив.* — Особито ... морамо разлучити датив и инструментал с једне стране, а локал с друге. *Јаг.*

локàлац, -лца м неодом. *в. локалист(а).* — Јадранска карактеристика наше књижевности гледано ... од Држића до Маринковића, а не кроз »локалце« Уводића, Цара, Љубишу ... управо је најсмелија антитеза локализму. *Лит. 1957.*

локалѝзам, -зма м **1.** *залагање за уско схваћене интересе свога места или краја који су у супротности са интересима шире заједнице.* — Локализам [се] испољава ... понекад у разним облицима и неспојив је са правилним схватањем социјалистичких односа у нашој земљи. *Пол. 1957.* **2.** грам. *језичка црта карактеристична за уско подручје.* — Овакав текст, без локализама и дијалекатских израза, представља за преводиоца право задовољство. *Лит. 1957.*

локализàција ж *локализовање; преношење на неки терен, везивање за одређену средину и време.* — Песник је у локализацији комедије ишао тако далеко да је увео неколика посве нова епизодна лица. *Водн.*

локализѝрање с *гл. им. од локализирати.*

локализѝрати, -ѝзӣрām сврш. и несврш. = локализовати **1.** *ограничити, ограничавати неку делатност или појаву на подручје на коме је примећена, сузбити, сузбијати даље ширење нечега:* ~ епидемију, ~ устанак. — Жеља је Немачке била да на случај европског рата овај локализира. *Јов. Ј.* **2.** књиж. *пренети, преносити књижевну радњу у неку средину дајући јој локално обележје; унети, уносити у уметничко дело локална обележја.* — Он их »локализира« у савремени ... млетачки амбијент. *Бат.*

локàлизовàње с *гл. им. од локализовати.*

локàлизовати, -зујём свршн. и несврш. = локализирати. — Нездраву појаву треба локализовати. *Уј.* Франкопан је у цјелини преводио вјерно, само је читаву радњу локализовао на домаћем тлу. *Водн.*

локàлисати, -ишём свршн. и несврш. *в. локализирати.* — Министар [је] разложио да би се наш рат с Турском дао локалисати. *Јов. С.*

локàлист(а) м *онај који је сав везан само за своје место, онај чије се интересовање ограничава на средину у којој живи.* — За мене тако понеки Дубровчани нису локалисти, већ диван примјер универзалности духа израстао на нашем тлу. *Лит. 1957.*

локалѝтēт, -éта м **1.** *место, предео, крај.* — Свој рад крца он сталним набрајањем имена локалитета. *Р 1946.* **2.** *језичка или каква друга појава карактеристична само за један крај.*

лòкāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на једно место, једну средину, који је својствен само једној средини, једном месту; месни:* ~ лист, ~ проблем, ~ говор, ~ реч. — Андрашн је описивао херцеговачки устанак као један локални догађај, који неће пореметити мир. *Јов. С.* Играш улогу некакве локалне величине! *Крл.*

Изр. ~ боја поет. *карактеристичне одлике једне средине и једног времена;* ~ патриотизам *претерана љубав према своме уском завичају; уско схваћени интереси једне средине на штету шире заједнице.*

локàлнōст, -ости ж необ. *локално обележје.* — Па се питате да је није сувише модернизовао, уклонио њену »локалност«. *Уј.*

лòкало с и м пеј. *човек који много пије, пијаница. Р-К Реч.*

лòкāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на локале.*

лòкāлпатрѝот(а) м лат. *присталица локалног патриотизма.*

локàлчић м *дем. од локал* — Набасасмо пред ... неки локалчић. *Бат.*

лòкāнда ж тал. покр. *гостионица, преноћиште.* — Ма и то ће ваљат потурнику, кад се бијелу Сарајеву врати па се сједне хвалит' у локанди. *Март.* Локанда ... свагда је пуна странаца. *Нен. Љ.*

лòкāњ, -áња м покр. *мала локва. Деан. Рј.*

лòкāње с *гл. им. од локати.*

лòкāрда ж зоол. *морска риба из пор. кошљориба слична скуши* Scomber colias. *Терм. 4.*

локàрдара ж риб. *мрежа стајачица за ловљење локарди. Бен. Рј.*

лòкати, лòчēм несврш. **1. а.** *пити воду или друго што житко захватајући то језиком (о псу, мачки и сл. животињама).* — Пусто млијеко и мачке лочу. *Тур.* **б.** фиг. пеј. *прекомерно пити.* — Сјећао се како је његов жупник локао шљивовицу као дуга. *Јонке.* Отац му је био пијаница, непрестано је локао ракију. *Ољ.* **2.** *одрољавати, односити својим током (о води).* — Пут ... је вијековима вода локала. *Мат.* Тиса га је локала и испирала дужом, докле год се могло сагледати. *Чипл.*

лòкатив м лат. грам. *падеж којим се обично обележава просторни, месни или временски однос.*

лòкатѝвнӣ и **лòкатѝвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на локатив.*

лòкаут м енгл. екон. *затварање предузећа које врше сами власници и масовно отпуштање радника у циљу уцене.*

локáција ж лат. *место одређено за подизање, односно смештање неког објекта:* ~ зграде, ~ споменика. — Стручњаци сматрају да је подручје Макиша најпогоднije за локацију железничког чвора. *Пол. 1958.*

лòква ж **1. а.** *вода која се задржи у удубљењу земље, барица.* — [Киша] је шкропила плочник ... стварајући локве и поточиће. *Мил. В.* **б.** *течност, текућина разливена по површини чега.* — Видео сам ... читаву локву крви. *Ранк.* Оде поп ... дижући обадвјема рукама црну сукњу и прескачући ... пивске локве. *Крањч. Стј.* **2. а.** *веће удубљење у којем се скупља вода, бара.* — На испаситима стока се пои на »локвама« од снијега који се стаче из увала. *Бон.* [Град] се стиснуо уз море као овце уз локву. *Кал.* **б.** покр. *језеро.* — Уминеш ли Међине, рт од Кумбура отвора ново ушће с десне, па и нову локву дугу до Верига, а широку до Солила. *Љуб.* **в.** покр. *ископана јама у којој се скупља кишница за пиће, бунар;* исп. чатрња, цистерна. — Увијек љети, кад суша затегне, пане му на памет ... што нико не посагради локава по планини. *Ћип.*

лòквањаче ж мн. бот. *в. локваши. Бен. Рј.*

лòквāњн м мн. (јд. лòквāњ, -áња) бот. *систематски назив за водене биљке са крупним цветовима и штитастим листовима који пливају по води* Nymphaeaceae. *Терм. 3.*

Изр. бели локвањ Nymphaea alba; жути локвањ Nuphar luteum.

лòквањчић м *дем. од локвањ.* — Вода би се цурком прелила из једног локвањчића у други. *Р 1946.*

лòкваст, -а, -о *који је налик на локву; удубљен.* — А моја чељад гдје су? — упи-

та Ђуро ... када сједе на локвасти троножац. *Ђур.*

локвѐтина ж *аугм. од локва.*

лòквић м бот. *врста гљиве из пор. печурака* Psalliota arvensis. *Бен. Рј.*

лòквица ж *дем. од локва.*

лòкма ж тур. *комад куваног или печеног меса. Вук Рј.*

лòкмати, -ām несврш. *халапљиво јести. Бак. Реч.*

лòкмāш, -áша м пеј. *онај који радо једе на туђ рачун, изелица, лакомац.* — Шта је то кајганица од дванаест јаја кад је поред газда Тиле присео и Јеротије ... и још два три локмаша који мрса често не виђају. *Рад. Д.*

лòкна ж нем. варв. (обично мн.) *увојак косе, коврџа.* — Моје ће локне да буду око главе, а он ће да ме гледа. *Рист.*

лòкнути, -нēм *сврш. према локати.* — Пусти ме, газдо ... да ја Ахмету станем за врат ... да му ја крв локнем! *Станк.*

локомо́бӣл, -ила м и **локомоби́ла** ж лат. *покретна парна машина, строј који се користи као извор моторне снаге у разним радовима.*

локомо́бӣлскӣ, -ā, -ō *који се односи на локомобиле:* ~ котао.

локомотѝва ж лат. *машина, строј који покреће воз, влак:* парна ~, електрична ~.

локомо́тӣвскӣ, -ā, -ō *који се односи на локомотиве:* ~ точак.

локомо́ција ж лат. *ход, кретање.* — Што точак не постоји у живих бића као средство локомоције, биће стога што не би био целисходан. *Ђаја.*

лòкот м тал. *в. катанац (1).* — Пекар ставио на дућанска врата пријеворницу с локотом. *Гор.*

Изр. бити под локотом *бити у затвору;* затворити са седам локота *чврсто затворити, затворити да се не може отворити;* ставити ~ на уста *ћутати, шутјети, ни речи не проговорити.*

лòкотић м *дем. од локот.*

локсодро́ма ж грч. *замишљена линија на Земљиној кугли која сече све меридијане под једнаким углом, кутом. ЕЛЗ.*

лòкужа ж покр. *в. локва. Рј. А.*

лòкум м тур. **1.** *врста четвртастих колача умешених од брашна, масти (масла, уља) и шећера (меда).* — Око казана, на великим тепсијама поредане баклаве, урмашице, локуми, гурабије ... па шта која хоће, нека једе. *Ђор.* **2.** *коцка (шећера); ратлук.* — Да их удобровољи, носио је, увијек, локуме шећера у дубоким џеповима. *Куш.*

лòкума ж *в. локум. Вук Рј.*

лòкумић и **локу̀мић** м *дем. од локум.* — Не би затајио ... режњић локумића. *Маш.*

ло́ла ж и м (вок. ло́ло) разг. **1. а.** *човек који радо проводи време у кафани и беспосличењу, који воли ноћни живот, бекрија, скитница.* — Стара његова бећарска слава само ће се и опет подићи, оједити све друге лоле и бећаре. *Коз. И.* **б.** *неваљалац, мангуп, женскар(ош).* — Газда је нека лола, развратник. *Матош.* **в.** *реч одмила.* — Једном, држећи своје праунуче на крилу, разговараше са снахом ... »Да ли ће ме се и овај мали лола сећати?« *Дом.* **2.** подр. *висок и мршав човек, дугајлија. Вук Рј.*

ло́лање с *гл. им. од лолати се.*

ло́лати се, ло́лām се несврш. *живети као лола, проводити време у скитњи, пићу и весељу.* — Па ђе си био? Шта си радио? ... Куд си се лолао? *Ђор.* Јозу ... стрпат ће Миошић првога у ту школу да у њој презимује, а не да се около по селима лола. *Тур.*

ло́лин, -а, -о *који припада лоли.*

ло́лӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на лолу, који је као у лоле.* — Преко уста му прну лолински осмех. *Ком.*

ло́лӣнски прил. *на лолински начин, као у лоле, као лола.* — Његова црна шубара била је лолински нахерена. *Моск.*

ло́лски прил. *в. лолински.* — Григорије је седео на калмички начин ... машући лолски бичем. *Моск.*

ло́лство с необ. *лолање, скитња, бекријање.* — Куд би, бре брате Србине, домаћин човек, што'но кажу први међу нама, овако пресалдумио у лолство? *Рад. Д.*

ло́лчина ж и м *аугм. и пеј. од лола.* — Проклета лолчина! Доста је било спрдње! *Богдан.*

лôм, лôма м (лок. лòму) **1. а.** *врло јак звук који се чује при удару или ломљењу тврдих предмета, ломљава.* — У чести [се] зачу неки лом: шушти лишће, крши се сувад, иде нешто крупно. *Рј. А.* Врата се наједном провалише с гласним ломом. *Мил. В.* **б.** фиг. *жестока свађа, бука, граја.* — Због ње је многа жена оплакала, а муж је правио лом по кући. *Ђоп.* **2.** *хрпа, гомила поломљених или без икаква реда набацаних предмета, крш.* — Рујна свјетлост бљесне кроз тај лом, заслијепивши ми чула. *Комб.* У лому ствари, оружја и лешева, седела је жена прислоњена уза зид. *Ђос. Д.* **3. а.** *слом, пропаст.* — Порта ... се бојала да ће услед Наполеонова лома састати се европски конгрес. *Нов.* **б.** *прекид, раскид, ломљење.* — Напрасан лом

можда би нам донео више суза него радости. *Шапч.* **4. а.** *место где је нешто сломљено; прелом, ломљење*: ~ руке, ~ ноге. — Сабаља звекет, копаља лом. *Јаки.* **Ђ. б.** *површина преломљеног места.* — Бијело жељезо има бијели лом, листићаве је структуре. *Кем.* **5.** физ. *прелом зрака (светлосних, рентгенских и сл.) при прелажењу из једне средине у другу, рефракција.* **6.** бот. *в. павит. Сим. Реч.*

Изр. **направити** ~ *изазвати скандал.*

лòмак, -мка, -мко (комп. лòмкијӣ, -ā, -ē) *који се лако ломи, ломљив, крхак.* — Усред ливадице ... врло висок ... стари храст. Све око њега ситно, витко, ломко, кратковеко. *Сек.* фиг. Њена се слика гипка и ломка љуља на води. *Перк.*

лòман, -мна, -мно (комп. лòмнијӣ, -ā, -ē) **1. а.** *који осећа разлабављеност, слабост тела услед болести или замора, малаксао.* — Устанем блед, ломан, уморан. *Дом.* Легао је око два сата ... јер се осјећао јако ломним. *Л-К.* **б.** *слаб, нежан, крхак.* — Бијаше то ломан човјечић малена стаса. *Шен.* Кад је видео како је она ломно створење, он се покајао. *Јанк.* **в.** *који се лако ломи, ломљив.* — Лице је сличније каквом старом ... цртежу на ломној, од старости пожутјелој пергамени. *Нех.* **г.** фиг. *који је у сталном покрету, гибак.* — Нишу [се] ... као да су играчице ломне. *Чипл.* То преобиље емоција у њему буди жена са ... ломним стасом. *Крл.* **2.** покр. *врлетан, стеновит, кршевит, каменит.* — Нејма силе нит је досад било, да покори ломну Црну Гору. *Њег.* Давно веће страга осташе, тер већ газе ломне Ровце. *Маж. И.* **3.** физ. *који се односи на лом* (*5*), *прелом*: ломни угао, кут, ломна ивица.

ломàтање с *гл. им. од ломатати* (*се*).

ломàтати, -ām несврш. **1.** *покретати час на једну час на другу страну, махати, млатарати.* — Тета вришташе и ломаташе рукама. *Кол.* фиг. Натрули големи храст беспомоћно ломата гранама над бијелим сном хумки. *Вуков.* **2.** *в. ломити* (*3*). — Кивни на судбину што их ломата. *Вучо.* **3.** *ударати, млатити.* — И видјеше како један сељак канџијом ломата по младој жени. *Бег.* **4.** фиг. пеј. *говорити, причати брзо, много и без смисла, лупетати, брбљати.* — А све је лудо и глупо, што пјесничке главе ломатају нешто о некаквој срећи или несрећи. *Ђал.*

~ **се 1.** *ићи по рђаву и камениту терену.* — Четници су ... оставили хаубице и равни друм до Фоче, и ломатали се преко брда. *Дед. В.* **2.** *њихати се, клатити се.*— Привезаће [рибари] једрењаче за коријен и оне ће да се ломатају на тријеску. *Ђон.*

лòмача ж **1. а.** *припремљена за горење или запаљена гомила дрва (на којој су у средњем веку осуђеници живи спаљивани); смртна казна спаљивањем.* — За један час подиже се сред те чистине ломача, а подаље дрвена продикаоница. *Шен.* Од нас позајмише ватру и други. Читаве ломаче разгореше се на свима странама. *Јак.* И ви бисте данас мене сигурно осудили на ломачу. *Крањч. Стј.* фиг. Изгара у грчу ломача мог тијела. *Уј.* **б.** покр. *бреме трња или грања; сува грана. Вук Рј.* **2.** ист. *справа за мучење.* — Те му џелати тешком ломачом ... ломе удове. *Јакш. Ђ.* **3.** покр. *винова лоза која се пење уза зид или уз дрво, чардаклија, одрина. Тод.*

лòмачнӣк м покр. *в. виноград.* — Изволите да се прошећемо овим ломачником. Како видите, бит ће вина и веселих срдаца. *Јурк.*

лòмбард м банк. *зајам на заложене ствари; залог за зајам.*

ломбардӣрати, -àрдӣрām сврш. и несврш. тал. = ломбардовати *дати залог, заложити; дати зајам на заложену ствар.* — Те дионице или обвезнице банке би могле ломбардирати код Индустријске банке. *Обз. 1932.*

лòмбарднӣ, -ā, -ō *који се односи на ломбард*: ~ посао.

лòмбардовати, -дујēм сврш. и несврш. = ломбардирати.

ломѐтати се, -ām се несврш. *в. ломити се* (*4а*). — Око чега се он то управо ломета? *М-В.*

лòмиврāт м *онај који ломи врат*; фиг. *одвише смео*; *бесан* (*о коњу*). — Запјењеном гривом бије [коњ] ломиврат. *Крањч. Стј.*

лòмигора ж и м **1.** *назив за козу* (*која се вере по гори, која ломи гору*). *Вук Рј.* **2.** фиг. *особа спремна на све*; *пустолов.* — Козо, ломигоро! И ти си се дигао у чету? Преслицу, па с бабама на прело! *Кост. Л.* Ја сам личка ломигора. *Киш.*

лòмилица ж **1.** *машина за ситњење, ломљење, дробилица.* — Земљорадничка задруга ... продаје ... кудељару ... ломилицу. *Пол. 1959.* **2.** покр. *јāдац. Вук Рј.*

лòмина ж покр. *драча*; *коров.* — Након дванаест сати хода по ломинама и плотинама, дођу на једну воду. *Љуб.*

лòмити, -ӣм (трп. прид. лòмљен) несврш. **1.** *употребом силе* (*ударањем, притиском, савијањем и сл.*) *уништавати целину нечега, одвајати делове нечега, раздвајати на комаде, разбијати, кршити, кидати.* — Ту су људи ломили љуту лит. *Љуб.* Говори с људима, пије њихово млијеко, ломи њихов крух. *Наз.* фиг. Мирко се немирно преврће по кревету и својим немиром ломи

сан госпе Ружице. *Михољ.* **2.** фиг. *вршити притисак на некога да поступи друкчије него што би желео; савлађивати нечији отпор.* — Ти мене на своју бразду нећеш окренути, а ја тебе и не желим ломити. *Моск.* Он је ... ломио људе преко њихових жена и дјевојака. *Божић.* **3.** фиг. *излагати некога великим напорима, мучити, морити.* — Ако четнике не изненадимо ноћу ... бадава [смо] ломили борце. *Чол.* Чемер ломи ту крепку душу. *Матош.* **4.** фиг. *престајати одржавати, кидати односе (с неким).* — Аустрија ни тада није рада била да с Русијом ломи и прекида. *Нов.*

Изр. ~ врат а) *ићи по кршевиту и рђаву путу*; б) *ићи у зло*; в) (некоме) *чинити зло (некоме), упропашћавати (некога)*; ~ главу (глáвē) *бринути о чему*; ~ зубе *мучити се нечим*; ~ језик *тешко изговарати*; ~ копља (око чега) *расправљати о чему, препирати се око чега*; ~ леђа, ноге *мучити се*; ~ погачу с ким *живети с ким заједно у слози*; ~ штап над ким *оштро осуђивати кога.* — Не треба ... пребрзо ломити штап над задругама. *Вј. 1960*; сила кола ломи *у нужди, у тешкој ситуацији употребљава се свако средство ако је од користи.*

~ **се 1. а.** *раздвајати се на делове, распадати се на комаде, разбијати се.* — Сви таласи о ту хрид се ломе. *Војн.* фиг. У њему се из дана у дан ломило све оно што је донио из рођеног села. *Јел.* **б.** *разлегати се, проламати се; одјекивати.* — Пушке грме, небеса се ломе, фиска стоји младе убојнике. *Њег.* Слатка пјесмо, што се ломиш о брдине! *Бег.* **2. а.** *нагло мењати правац простирања, преламати се.* — Свјетло [се] ломи при пролажењу кроз стаклену призму. *Кем.* Путеви се по десет пута ломе док у ријеку сађу. *Сиј.* фиг. Не видим! — каже ... оборене главе, а глас му се ломи. *Андр. И.* **б.** *гибати се, њихати се (у ходу).* — Ходала је меко, чулно и сва се у ходу ломила, као куница. *Радул.* **3. а.** *кретати се с напором по рђаву путу, преко каквих препрека и сл.* — Коњаник долети трком, ломећи се по склиској стази. *Нех.* Ишли смо споро ... ломећи се преко некаквих ограда. *Чол.* **б.** *потуцати се, лутати.* — Молим ноћас од бога живот ведар и тих, да се не кидам у себи и не ломим свијетом. *Андр. И.* Захвали богу што се не мораш ломити по мору. *Кум.* **4.** фиг. **а.** *трудити се, мучити се.* — Он се ломио и кубурио којекако све док ... није нашао инструкцију. *Кол.* **б.** (око некога) *отимати се, борити се за нечију наклоност, обигравати око некога, наметати се некоме.* — Сеоски су се момци ломили око ње. *Коч.* **5.** фиг. *колебати се при доношењу одлуке, двоумити се.* — Док се књаз Милош ломио, букне устанак у Јасеници. *Цвиј.*

Изр. ломе се кола (на некоме) *каже се кад неко сноси сву одговорност и неугодне последице због неуспеха*; ма се ломила небеса *ма шта се догодило, ма какве препреке биле.* — Неће оставити свога јуначкога вођа, ма се над њиме ломила небеса. *Том.*

лòмјава ж покр. *в. ломљава.* — Стаде јека, клепет и ломјава. *Њег.*

лòмкати, -ам несврш. *дем. према ломити.* — Таман ломка грање да ватру потпали, а снаха јој уђе. *Вес.*

лòмкōст, -ости ж *ломљивост.* — Аутори [су] различне дивље феле узимали у обичну раж, што оне ... не могу да буду, које са ломкости класа, које пак са дурашности корена. *Панч.* фиг. Губећи се у неприродној, страсној ломкости, она као да се у претпрољетним вечерима ... плашила мога лица. *Козарч.*

лòмљава ж **1.** *звук који се чује кад се што ломи, разбија; тресак, прасак, тутњава.* — Туђинске клетве и ломљава гвожђа ... сви некуд јуре и тко да се снађе. *Домј.* Четири разорна зрна са заглушујућом ломљавом прскоше. *Вас.* **2. а.** *лом (2).* — То је био Цемо, војвода, који је седео ... у средини целе ове ломљаве. *Андр. И.* **б.** *бесомучна трка, јурњава (преко каквих запрека, низбрдо и сл.).* — Ломљава преко ограде и сви се сјурише на друм. *Јак.* **3.** *осећај изломљености и болови услед грознице, назеба и сл.* — Првог дана обузе га ломљава, језа, па онда га обузе и ватра. *Ранк.* **4.** фиг. *душевна бура, помућеност.* — Ужасна је ломљава настала у његовој [Ђуриној] унутрашњости. *Нех.*

лòмљавина ж *в. ломљава.* — Чујем неку ломљавину, штропот и јаук. *Маж. Ф.*

лòмљēње с *гл. им. од ломити (се).*

лòмљив, -а, -о *који се лако ломи, крхак, крт.* — Навалише полуголи козаци, провлачећи се између ломљивих празних стабљика кукуте и старе репушине. *Моск.* фиг. Пружала му је ломљиве руке и дахтала. *Божић.*

лòмљивōст, -ости ж *особина оног што је ломљиво, крхост, кртост.*

лòмно прил. **а.** *као ломећи се.* — Испрекидано и ломно мијешала се звона са старог манастира. *Мил. В.* **б.** *изломљено, скрхано, уморно.* — Ломно се протеже и блиједо, наболно се смијеши као и сада. *Цар Е.*

лòмнōст, -ости ж *особина онога што је ломно; осећај слабости и бола у телу због болести или замора. Р-К Реч.*

лòмњава ж *в. ломљава.* — Димњак [се] с ломњавом стропоштао. *Бен.* фиг. Чинило ми се као да и ја видим ту ломњаву у души њеној. *Ком.*

лòмовина ж покр. *лишће винове лозе.* — Гроздови [су се] зацрнели у ломовини, у ситном грању шљива и смоковог листа. *Ђур.*

лòмōт м **1.** *ломљава, лупа, тресак, клопарање.* — Ломот вожње допирао је до њих пригушеније. *Десн.* Мића погледа ... за шкрипом и ломотом невидљивог трамваја. *Дав.* **2.** *ръав, неправилан говор, заплитање.* — Они добро разумију ружни ломот његова језика. *Драж.*

ломòтало с и м *онај који говори којешта, лупетало.* — Тако? — окрену се од празна ломотала плавушац ... Ви ... судите ... о стварима о којима немате ни појма. *Ков. А.*

ломòтати, -ām и лòмоћēм несврш. *производити ломот, праскати, тутњати.* — Почела пухати бура, па све јаче и јаче, да је почела трести и ломотати као помамна. *О-А.*

лòнац, лóнца м **а.** *ваљкаста посуда за кување, с једном или две дршке, веће висине него ширине*: земљани ~, емаљирани ~. **б.** *глинена посуда за цвеће сличног облика, шира према врху.* — На прозорима увијек су били смјештени ... по два лонца каранфила. *Јел.*

Изр. бити сваком лонцу поклопац (кутлача) *мешати се у све*; босански ~ *врста јела*; зида (кује) лонце ир. *умро је*; или лонцем о камен, или каменом о лонац, тешко лонцу свакојако *слабији увек зло пређе*; нема шта да метне у ~ *живи врло сиромашно*; ноћни ~ *ноћна посуда, ноћшир*; Папинов ~ физ. *херметички затворен лонац са сигурносним вентилом подешен за кување уз повишени притисак*; празан ~ *сиротиња*; стрпати све у један ~ *помешати све заједно.*

лòња и **лòњжа** ж фр. *конопац који се употребљава при обучавању коња касању.* — Стадоше водити [коња] на лонђама из стаје. *Матош.*

лóно с заст. *крило*; *недра, наручје*; фиг. *завичај.* — Вјерују ми као брату свому да је сваком своје лоно драго. *Март.*

лòнтош м заст. *некадашњи бакарни новац.* — Истресō ... сву ону ситнеж ... Ту двије цванцике ... бакрењака, лонтоша. *Мул.*

лóнцијa ж покр. *скитница*; *лола. Вук Рј.*

лонцòкрпа м *онај који крпи лонце. Бен. Рј.*

лонцòлиз м *в. чанколиз.* — Позвани су и они обични манастирски гости, које игуман зове лонцолизи. *Ранк.*

лонцòпер м и **лонцòпера** ж *особа која пере лонце, судове, судопера.* — Хтједе бог да овај пут не остане дуго као лонцопер. *В 1885*; *Вук Рј.*

лончàница ж *украсна биљка, собно цвеће које се негује у лонцу, саксији.* — Често се виђају пелагоније у врту, иако је то иначе собна биљка — лончаница. *Вј. 1960.*

лòнчār, -ара м *занатлија, обртник који прави и продаје земљано посуђе, грнчар.* — Трују се ... оловом ... лончари, који граде оловни глеђ. *Батут.*

Изр. водени ~ зоол. *врста сенице* Anthoscopus pendulinus. *Финк.*

лончáрев, -а, -о = лончаров *који припада лончару.*

лончàрија ж **1.** зб. *лонци, лончарска, грнчарска роба, грнчарија.* — Ајд' к врагу с твојом лончаријом, ту је читав лончарски вашар. *Пав.* **2. а.** *лончарски занат, обрт. Р-К Реч.* **б.** *лончарска радња, дућан.* — Којега Ивана? — запита сердар ... Онога ... што је држао лончарију. *Лоп.*

лончàрица ж **1. а.** *в. лончарка. Бен. Рј.* **б.** заст. *лађа, чамац којим се превози лончарска роба, грнчарија. Вук Рј.* **2.** зоол. **а.** *врста осе* Eumenes coarctata. *Финк.* **б.** покр. *врста птице. Вук Рј.*

лòнчārка ж *лончарева жена*; *женска особа лончар. Р-К Реч.*

лòнчārница ж *радионица и продавница земљаног посуђа.* — Даље већ почињу дућани, ковачнице, лончарнице. *Станк.*

лончáров, -а, -о = лончарев.

лòнчārскӣ, -ā, -ō *који се односи на лончаре и лончарски занат*: ~ еснаф, ~ алат.

лончáрство с *лончарски занат, обрт*; *лончарија, грнчарија.* — Од нарочитог је значаја употреба глине у лончарству — керамици. *Кем.* Свуда другдје наше лончарство не ствара друго доли најобичније и најједноставније облике. *Баб.*

лóнче, -ета с *дем. од лонац.* — Она збуњено остави лонче с кавом. *Уск.*

лòнчина ж *аугм. и пеј. од лонац.* — Повадише све ствари из лончине. *Ранк.*

лóнчић м **1.** *дем. од лонац.* — На полицама стајаху шарени лончићи. *Шен.* **2.** мн. покр. *дечија игра. Вук Рј.*

лóнџа ж тал. заст. **1.** *трем, тераса. балкон.* — Он обрну својега дорина, док дотјера пред камену лонцу. *НП Вук.* Вино пију котарски сердари, у Котару у лонци каменој. *НПХ.* **2.** покр. *место (у кући или изван ње) где се седи*; *хладњак од лишћа, зеленила.* — Између широких смокава, малина и шипака начињена лонџа. *Ђор.* **3.** покр. заст. *веће.* — У еснафским лонџама прву реч води. *Срем.*

лóнџање с *гл. им. од лонџати.*

лóнџати, -ām несврш. заст. *већати.* — Лонџаше наизменице код Киријакиса шећер-

ција . . . лонцаше . . . и доскочише [лопову]. *Срем.*

лӧп оном. *узвик за подражавање, опонашање звука при ударцу чим пљоштимице.* — Узмуваше се пауци . . . Прави лов: крупне убијамо: лоп! *Сек.*

лӧпа̄р, -ара м **1.** *дрвена лопата.* — Мајчица, спретно и пословно, на лопару вади крух из крушне пећи. *Донч.* **2.** *лопатица, перо воденичког или каквог другог кола.* — Он извуче црн дрвени лопар, по свој прилици саставни дио кола неке отплављене воденице. *Лал.* **3.** *лопатаст комад чега.* — Лопари лете испод . . . кола, па се једва отимљемо пољу. *Павл.* **4.** зоол. *врста рибе, буҷов (1). Терм. 4.* **5.** бот. *в. козлац. Сим. Реч.*

Изр. дође ће и наш пир на ~ *дође ће и наш ред.*

лопа̀рав, -а, -о *сличан лопару, лопатаст.* — Подиже лопараве ножурде. *Кик.*

лопа́рац, -рца м **1.** *крупан снег.* — Напољу је падао крупан, топао лопарац. *Уск.* **2.** *сува риба. Деан. Рј.*

лопа̀рић м *дем. од лопар. Вук Рј.*

лопа̀рица ж *лопатица за чишћење валова. Вук Рј.*

лӧпата ж **1.** *ручна алатка са дугим дршкаљем и доњим пљоснатим проширеним делом за згртање или пресипање сипких материја.* — Стотине лопата ривају се журно у земљу. *Шен.* фиг. *велика рука, шака.* — Напоље с тим рукама! . . . заповједи Мика, а она истргне нерадо своје лопате и објеси их згрчено уз бокове. *Бег.* **2.** *лопатица (2).* — Дим сукља из горуће утробе тих морских немани [парода], сврдао удара својим лопатама или перима, те плаши рибе. *Кум.*

Изр. кад ~ зазвони над главом *кад дође смрт*; на лопате (бацати) *у великој количини, обилно.* — Влада дијели обједручке . . . баца на лопате новца својима. *Гор.*; бити чија метла и ~ *бити чије средство за све.*

лопа̀тање с *гл. им. од лопатати.*

лопа̀тар, -ара м **1.** *онај који прави лопате. Бен. Рј.* **2.** *млин чије коло има велика пера*; исп. лопатара. — Уз воду . . . редале су се старе . . . врбе, а међ њима велик млин лопатар. *Шен.* **3.** *лопарац (1). Бен. Рј.* **4.** зоол. *врста јелена са лопатастим пљоснатим роговима* Dama dama. *Финк.*

лопа̀тара ж *воденица чије коло има лопатаста пера. Вук Рј.*

лӧпатаст, -а, -о *сличан лопати.* — Покаже и он своје лопатасте и жуте од дувана сељачке зубе. *Матош.* Брадоња показује широк лопатаст длан. *Ћоп.*

лӧпатасто прил. *у облику лопате.* — Големи су јелени лосови, којима је роговље лопатасто проширено. *Финк.*

лопа̀тати, -а̄м несврш. **1.** *убацивати, превртати или пребацивати лопатом; вејати бацајући лопатом увис.* — Лопатао [је] у отворену пећ угљен. *Крл.* Лопатао [је] равномерним замасима јечмену плеву. *Рад. Д.* **2.** *ударати, захватати лопатицама, перима.* — Слушао [је] точкове параброда како лопатају воду. *Крл.* **3.** *падати у крупним пахуљицама (о снегу).* — Поче да лопата снијег црн и крупан. *Наз.* **4.** фиг. погрд. *причати којешта, брбљати. Бак. Реч.*

лопа̀тāш, -а́ша **1.** нар. *шаљив назив за католика (јер се крсти шаком, као лопатом). Вук Рј.* **2.** зоол. *в. лопатар (4).* — Северни јелени лопаташи одлично су се аклиматизовали у Фрушкој гори. *Пол. 1960.*

лӧпатица ж **1.** *дем. од лопата.* **2.** *дашчица на воденичном колу, на воденим турбинама и сл. у коју удара вода; проширени, пљоснати део разних предмета (весла, пропелера и др.); пљоснат предмет уопште.* — А Купа . . . заграбила снажно лопатице млинских точкова. *Гор.* У хамбару има педесет лопатица као злато жутог духана. *Донч.* **3.** анат. *пљосната троугласта кост за коју је причвршћена рука код човека или предња нога код животиња* scapula. — Крај пећи сједи Манојло . . . с истуреним костима лопатица. *Лал.*

лӧпатичāри м мн. зоол. *птићи голубова кад добију лопатичасто перје. Терм. 4.*

лӧпатичаст, -а, -о *сличан лопатици.* — Чаша је глатка с лопатичастим режњима, који су дужи од клинастих круничних листића. *Тод.*

лӧпатичнӣ, -ā, -ō *који се односи на лопатицу*: ~ зглоб, ~ чашица.

лӧпатӣ, -ā, -ō *који се односи на лопату; који има лопате (2), лопатице.* — На њој [речици је] . . . један млин, као обично по Хрватској лопатно коло. *Маж. М.*

лопа̀туша ж покр. пеј. *она која лопата, која ради лопатом.* — Зар је лијепо кад Кузман зна да она и лопатом ради? . . . Та није њезина Савка лопатуша! *Ћор.*

лӧпацка ж (обично у мн.) покр. *в. лопатица (2).* — [Млинске] старе лопацке на колу једва се држе трошних моторуга. *Наз.*

лӧпен м и **лопѐника** ж бот. *в. дивизма (1). Сим. Реч.*

лӧпӣж, -ижа м и **лӧпижа** ж покр. *земљани суд за кување сличан котлу, који се веша изнад огњишта.* — Над њом [ватром] се зањихало нешто као лопиж. *Цар Е.* Вјештица . . . потражи у куту коријене

неке траве ... и баци их у лопижу да се кухају. *Наз.* Кувамо у лопижи свјеже зрње. *Ђон.*

лòпижина ж *аугм. и пеј. од* лопиж(*а*); фиг. *глава.* — Све се бојим да му под капом оно лопижине не прекине. *Цар Е.*

лòпижић м покр. *дем. од* лопиж. — Луце [је] пружила руку, али не према лопижићу ... већ на његово десно раме. *Цар Е.*

лòпина ж и м *скитница*; *лопужа.* — Стражар сваки час викне ... — Не брбљај, не лај, лопино! *Чол.*

лòпити, -ӣм несврш. = лоптити *јако тећи, шикљати, липтати, куљати.* — Из дубоке ... рупе на сљепоочици лопила је црна крв. *Гор.* Крупна јесења киша лопила је. *Јел.*

лòпнути, -нӗм *свршс. према* лопити. — Крвца лопну у зелену траву. *Радич.*

лóпōв, -ова м мац. **1. а.** *онај који краде, лупеж, крадљивац.* — И лопов и варалица је био. *Шен.* Лопове један, показаћу ти ја како се жене краду! *Трифк.* **б.** *нитков.* — Читав је свијет један велики лопов. *Донч.* **2.** хип. *лола, препредењак, мангуп.* — А Пава Циганин — лопов — нагнуо се ... па му свира у само ухо. *Ивак.* Станите, лопови једни! — раздрагано се бранио момак од те необуздане и разигране псеће љубави. *Ђоп.*

лóповић м *дем. од* лопов; *лоповски син.* — Кроз нијему ноћ један будан глас на лоповића пази подли траг. *Матош.*

лопòвлук м = лоповштина **а.** *присвајање туђе својине, лоповски поступак, крађа.* — Кантар не лаже ... Лоповлука и варанције ту не може бити. *Срем.* Красти треба; поштеним начином нитко се није обогатио, једино лоповлуком. *Коз. Ј.* **б.** *нечасно, непоштено дело.* — А шта је то акција, синко? Ако је неки лоповлук, не прелази ми више преко прага. *Вуков.* Ако је потписан на оном манифесту својим народима, то је онда лоповлук. *Јонке.*

лóповскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лопове*; *који је својствен лоповима*: ~ дело, ~ дружина, ~ јатак, ~ поступак.

лóповски прил. *на лоповски начин, као лопов.* — Смакао би ме. Подмукло, лоповски! *Ђос. Д.* Намигну лоповски лијевом трепавком. *Крањч. Стј.*

лопòвчина и **лóповчина** ж и м *аугм. од лопов.* — Када би он рекао за кога да је »лоповчина«, то је дејствовало јаче него сви докази ... о лоповлуку тога човека. *Јов. С.* Та лоповчина сатро те је у душу! *Кос.*

лопòвчић и **лóповчић** м *дем. од лопов.* — Гуликожо, народни отимачу, лоповчићу млади! *Кос.* Почео је тек да говори ... кад му се о врат објесише сва три млада лоповчића. *Вил.*

лóповштина и **лопóвштина** ж = лоповлук. — То су људи којима је сласт лоповштине чинити. *Вел.* Ја бих онако свачије чувао, јер ја не знам лоповштине. *Ђор.*

лòпōт м *ударање, лупање.* — Чује његово руктање и лопот свога срца. *Божић.*

лопòтање с *гл. им. од* лопотати. — Око ватре ... настаде халапљиво сркање и лопотање. *Бур.*

лопòтати, лòпоћӗм несврш. *лупати, звецкати нечим.* — В. пр. уз гл. им. лопотање.

лòпōч м бот. *бели локвањ* Nymphaea alba; *локвањ.* — Посматрао [сам] златне рибице гдје се играју у сјени лопоча. *Крл.* Могло се набрати и бијелих лопача. *Грг.*

лòпочаст, -а, -о *који је сличан лопочу, локвању.* — На ... избријаном лицу лажи су симболизиране у облику лопочастих подочњака и очи су у њима бијели цвјетови зла. *Божић.*

лопòчика ж бот. *биљка* Viburnum tinus *из пор.* Caprifoliaceae. *Деан. Рј.*

лòпта ж (ген. мн. лòптā и лòптӣ) **1.** мат. *геометријско тело чије су све тачке на површини подједнако удаљене од средишта, кугла.* **2. а.** *дечија играчка или спортски предмет, реквизит таквог облика, обично од гуме*: фудбалска, ногометна ~, тениска ~. **б.** спорт. *ударац у лопту* (*2а*) *и правац њеног кретања.* — Најподесније [су] кратке дијагоналне лопте које противник мора дигнути да би их пребацио натраг. *Тен.* **3.** *округао, обао предмет, део какве масе и сл.* — Он се опет закашља ... Избаци читаву лопту крви. *Ком.* Он је у руци згужвао лопту папира. *Торб.* Огромне лопте њезиних груди скакале су, измицале и повијале се. *Донч.* **4.** *небеско тело узето у целини*: Земљина ~, Месечева ~, Сунчева ~.

лòпталӣште с *простор за играње лопте, лоптом, игралиште.* — То се подручје звало лопталиште. *Креш.*

лòптање с *гл. им. од* лòптати (*се*).

лòптање с *гл. им. од* лòптати.

лòптаст, -а, -о *који има облик лопте* (*целе или једног дела*), *који је налик на лопту.* — Бункер се црнео, лоптаста површина његовог крова назирала се према светлости сијалице на мосту. *Ђос. Д.*

лòптати, -ām несврш. **1.** *бацати, гурати некога као лопту*; *гађати лоптом.* — Чуо сам кад су ме лоптали да сви имају имена.

Вел. **2.** *играти се лопте; бавити се спортом у којему се употребљава лопта.* — На пролеће кани »лантенис« лоптати с богатом »Рацкињом«. *Петр. В.*

~ **се 1.** *играти се лопте, лоптом, бацати лопту.* — Ако је . . . да се лоптају, без њега неће. *Ад.* фиг. Јужњак над главом, лоптајући се с облацима, трубио је да је претпрољеће ту. *Мих.* **2.** фиг. *забављати се на нечији рачун, шегачити се с ким.* — Касније ће књижевници — чанколизи дати да се њима »лоптају« господа, богаташи — угоститељи. *Уј.*

лòптати, лòпћēм и лòптāм несврш. **1.** *в. лопити.* — Млаз румени вреле крви с ране лопта. *Наз.* **2.** *прождрљиво пити или јести.* — Стане [вук] лоптати воду. *Куш.*

лòптāч, -áча м (вок. лòптāчу) = лопташ (1) *онај који се игра лоптом; играч у спорту с лоптом (фудбалер, ногометаш или др.).* *Прав.*

лòптāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на лоптаче; ногометни, фудбалски:* лоптачки спортови. — Позивају се све лоптачке судије . . . на конференцију. *Пол. 1944.*

лòптāш, -áша м (вок. лòптāшу) **1.** = лоптач. — Хтједе крчмар да засуне врата, но лопташи му не допусте. *Вел.* **2.** зоол. *врста воденог полипа* Physalia arethusa. *Финк.*

лòптин, -а, -о *који се односи на лопту:* ~ исечак, ~ површина.

лòптити, -им несврш. = лопити. — Из руку му је лоптила крв. *Ком.* У десници му одрезана љевица, а из рукава лопти крв. *Матош.*

лòптица ж *дем. од лопта.* — Овде сам . . . она лоптица на рачуњаци, коју туђе руке тумбају лево и десно. *Јак.*

лòпужа ж и м *велики лопов, неваљалац, покварењак.* — Овога лопужу обесите. *Дом.* То је и онако предвиђено за лопуже великог калибра. *Сим.*

лопӯжара и **лòпужина** ж и м *аугм. и пеј. од лопужа.* — Имам ја пара . . . Покажи . . . лопужаро! *Рад. Д.* Оваква лопужина! . . . Ова нам је ништарија покварила представу. *Крањч. Стј.*

Лòпӯјка ж *женска особа из Лопуда.*

лòпӯр м бот. покр. *в. лопух;* исп. лопурје.

лòпӯрда ж и м *лопужа.* — Долијаће лопурда и зликовац. *Ћос. Д.*

лòпӯрје с бот. покр. *зб. им. од лопур.* — С оне стране жице и пруге [био је] јарак обрастао лопурјем. *Лал.*

лòпӯх, -а и **лòпӯх,** -ýха м бот. *назив за разне коровне зељасте биљке, обично крупних маљавих листова.* **а.** *биљка из пор. главочика с приземним листовима и стабљиком на чијем је врху цваст* Petasites. *Сим. Реч.* **б.** *чичак* Lappa. *Сим. Реч.* **в.** *подбел* Tussilago farfara. *Сим. Реч.* **г.** *дивизма (1). Сим. Реч.*

лопӯшац, -шца м бот. *лопух; дем. од лопух. Сим. Реч.*

лопӯшина ж бот. *лопух; аугм. од лопух.* — Ми смо запуштена . . . земља, пуна корова, лопушине и драча. *Ков. А.*

лóра ж **1.** *рабош. Р-К Реч.* **2.** *грабеж, отимање;* исп. лорити. — Овај је рат личио на једну велику лору. *Лаз. М.* Ово је била права лора: ко шта ограби. *Кош.*

лóрбер м нем. бот. *в. ловор (1). Сим. Реч.*

лóрд м енгл. *висока енглеска племићка титула.*

лóрдовскӣ, -ā, -ō *који се односи на лордове, који је својствен лордовима:* ~ имање, ~ титула, ~ држање.

лóрдство с *звање, достојанство лорда; титула при ословљавању лорда.* — Хоћу, лорде . . . већ вратит ћу се прије вашег лордства. *Богд.*

лóри, -ија м малајски зоол. **1.** *врста афричких и азијских полумајмуна* Loris tardigradiens. *НЕ.* **2.** *врста папагаја, папиге* Trichoglossus novae-hollandiae. *Финк.*

лóрити, лóрӣм несврш. *отимати, грабити.* — Поп Јовица има обичај да »лори« деци орахе кад их затекне да играју на улици. *Ранк.*

лòрњет м и **лорњѐта** ж фр. *наочари с дршком.* — Но, но? . . . питао је кнез стављајући лорњет на очи. *Чипл.* Она . . . дохвати лорњету да би ме боље осмотрила. *Цар М.*

лòрњòн, -óна м фр. *лорњет за једно око.* — Стали су под сликом једне младе жене у бјелини која држи у руци лорњон. *Крл.*

лóрфа ж лат. **1.** *маска, кринка;* исп. ларфа. — Ти чегрталко слободних начела под лорфом лава. *Змај.* **2.** фиг. *женска особа која се много шминка.* — Кад ће се она њина лорфа удати за оног гољу? *Срем.*

лóс м рус. зоол. *северни јелен* Alces alces. *Терм. 4.*

лосѝ̄он, -óна м фр. *течно, текуће козметичко средство за негу косе.* — Расипају се лосиони по ионако мирисним главама. *Пол. 1958.*

лóсос м рус. зоол. **а.** *врста рибе из пор. пастрмки* Salmo salar. *Терм. 4.* **б.** мн. *систематски назив за породицу пастрмки* Salmonidae. *Терм. 4.*

лóсосовина ж *месо од лососа.* — Сервират ће се гушчија јетра и лососовина у хладетини. *Крл.*

лòт, лòта м нем. **1.** *стара мера за тежину (17,5 г).* — Господин плебануш требао је за шест лоти шнофанца више. *Шен.* Знам да нећеш узети ни пола тога новца да га продаш као старо сребро, по пет шилинга лот. *Нед.* **2.** *справа за мерење морске дубине. ОГ.*

лòтāр м зоол. *врста инсекта, кукца тврдокрилца* Trimium. *Бен. Рј.*

лòтар, -тра, -тро покр. *лењ, тром. Вук Рј.*

лòтиња и **лòтиња** ж **1.** *прљавштина, неопраност; лењост.* — Он се сав распадао од некаквог проклетства и лотиње. *Лал.* **2.** пеј. *прљава, неуредна особа.* — Ма што се ту правдате! ... Чујеш ову грдуљу! Чујеш лотињу! *Кост. Л.*

лòто м тал. *друштвена игра која се састоји у вучењу бројева; лутрија.*

лòтос м грч. бот. *зељаста водена биљка из пор. локвања, лепих белих цветова* Nymphaea lotus. *Сим. Реч.*

лòтòсје с необ. *зб. им. од лотос.* — За лотосјем чезнеш Нила. *Наз.*

лòтосов, -а, -о *који се односи на лотос, који припада лотосу:* ~ цвет.

лòтра ж (обично мн.) нем. варв. = лојтра. — Отпустио коњима воћице, подупро леђима лотру, па швићка бичем и пева. *Ад.* Привеже је [краву] за лотру и сви посједају на кола. *Гор.* Осам лотри грнчарије набројали доколичари. *Рад. Д.*

лотрójство с покр. *лењост.* — Сједну испред куће и гледају небо ... а жене ... само лотројство, сиромаштво и лизање олтара. *Војн.*

лóћа ж покр. погрд. *лења и прљава женска особа; неморална жена; невaљалица.* — Носио и он [одело] док се није спанћао с другом, с оном лоћом касирком, па побегао у Софију. *Срем.*

лóћати се, лóћām се несврш. *живети разуздано, разблудно. Р-К Реч.*

лóћика ж бот. *врста салате* Lactuca sativa. *Сим. Реч.*

лóћикаст, -а, -о покр. *нежан, крхак, неотпоран.*

лóћка ж *в. лоћа. Р-К Реч.*

лóћкав, -а, -о *увенуо, учмао.* — Жандари су били напрашени као лоћкави лутани. *Божић.*

лóћнути, -нём сврш. разг. *ударити, млатнути.* — Ако вас лоћнем ... *Крл.*

лоцúрање с *гл. им. од лоцирати.*

лоцúрати, лòцӣрām сврш. и несврш. *одредити, одређивати чему место; поставити, постављати, сместити, смештати.* — Врло јака индустрија тузланског басена лоцирана је уз Спречу. *НИН 1958.* [Павиљон] машинске индустрије ... лоциран је до винарског павиљона. *Б 1958.*

лòца ж тал. (ген. мн. лòцā) *полуотворен трем;* исп. лонца (2). — Вино пију тридесет Сењана насред Сења на зелену лоцу. *НП Вук.*

лòш, лòша и лòша, лòше и лòше (комп. лòшијӣ, -ā, -ē) **а.** *који није онакав какав треба да је, који не одговара уобичајеним мерилима, рђав:* ~ радник, ~ отац, ~ карактер. — Бранко је врло добар играч! — А није и иначе лош. *Трифк.* Врло си лоша одгоја. *Креш.* **б.** *који је слабог квалитета, који не одговара намени; који оставља негативан утисак:* ~ земља, ~ обућа. — Би га стид од Маркова лоша одела. *Дом.* **в.** *који садржи у себи нешто непријатно, који доноси тегобе, невоље; непријатан, неповољан, рђав:* лоше вести, ~ расположење. — Наша ће кућа изићи на лош глас. *Наз.* **г.** *који нема довољно одговарајућих особина за одређену функцију; који по својим својствима не одговара нечему:* ~ организатор, ~ трговац. — Слој зрака између тијела и рубља ... служи као регулатор, јер је лош водич топлоте. *НЧ.* **д.** *који је супротан жељама, очекивањима и потребама, недовољан, оскудан, тежак, рђав:* ~ срећа, ~ награда. — Ви знате ... да су сада узастопце лоша љета била. *Бог.* Лоша времена дођоше. *Јап.* **ђ.** *којим се обележава неуспех, негативан:* ~ оцена, ~ бод. — Свака опомена повлачи за собом један лош поен. *Рв.*

Изр. **два лоша убише Милоша** *удружени непријатељи су опасни и кад су слаби.*

лòшāр, -ара м покр. *бубуљица (од додира копрive или уједа инсекта и сл.).* — Милујући је ... наиђе на ногама на некакве лошаре. *Донч.*

лòшē и **лоше** прил. **а.** *не онако како треба, рђаво, на лош начин.* — Да ти није лоше овде? *Вес.* Ја сам увјерен ... да ћете ви врло лоше свршити. *Јонке.* **б.** *у малој, незнатној мери, степену и сл.* — Материје које топлоту лоше спроводе ... бране најбоље од зиме. *Батут.*

лòштура и **лòшчура** ж зоол. *врста морске шкољке.* — Ронио је за лоштурама и слагао их једну до друге. *Вил.; Деан. Рј.*

лȕб м (лок. лȕбу) **1.** *спољашњи, ваљски слој коре дрвета; одлупљена, одваљена кора дрвета.* — Просипô је прве капи ... бор из луба. *Наз.* Колибе, покривене кровином или лубом, допуњавале су мој имагинарни пејзаж. *Вучо.* **2.** *део обуће око пете; чврста обла подлога, оквир нечега.* — Неки је упорно зурио у лубове својих ципела. *Јап.* Луб [камилавке] је готов,

само да се покрије памуком и црним кашмиром. *Ранк.* **3.** *лӯк.* — У лубу ребара водоравно се попречио обруч несавладљив и крут, као да је од челика. *Рад. Д.*

лӯбањ, -бња м зоол. покр. *в. лубин. Бен. Рј.*

лӯбања ж (ген. мн. лӯбāњā) = лобања. — Зрно му пробило лубању. *Шен.* У коприви и боци бели се погдекоја ветром и кишом опрана људска лубања. *Јакш. Ђ.*

лӯбањскӣ, -ā, -ō *који се односи на лубању*: ~ шупљина.

лӯбāрда ж тал. покр. заст. = лумбарда **1.** *врста старинског топа.* — Годи једним топом са Котора, Шенђерову погоди лубарду, у грло јој зрном угодио. *Њег.* Глунте сјају, а зјају лубарде. *Март.* **2.** *гвоздена шупља кугла напуњена барутом, кумбара. Вук Рј.*

лубāрдати, -āм несврш. = лумбардати *гађати из топа, пуцати (из оружја).* — Будете ли ви овако до ноћи лубардали ... оде мени читав шљивик. Та ова би слотија [топ] прекинула читаву букву. *Ћоп.* Ево крену сила и сватови, пјевајући и лубардајући. *НП Вук.*

лубѐндиња ж шаљ. *измишљено воће које би било истовремено и диња и лубеница*; фиг. *две ствари које не иду заједно.* — Ја бих хтео лубендињу, а он ми вели да се то не може постићи. *Коњов.*

лубѐница ж бот. *једногодишња биљка из пор. бундева, великог округлог плода обично зелене коре и слатког црвеног или жутог меса* Citrullus vulgaris; *плод те биљке*; исп. бостан (1). *Терм. 3.*

лубѐничāр м **1.** *одгајивач и продавац лубеница. Вук Рј.* **2.** *онај који радо једе лубенице. Вук Рј.*

лубѐничāрка ж агр. *врста крушке. Рј. А.*

лубѐничаст, -а, -о *сличан лубеници, округао.* — Дежмекаст човјек ... округлог лубеничастог лица, замаче хитро у прву капију. *Сим.*

лубѐничин, -а, -о *који се односи на лубеницу, који је од лубенице.* — Лети му [детету] ... начине колица од лубеничине коре. *Срем.*

лубѐничица ж *дем. од лубеница.* — Пуно, лепо детенце, ка' лубеничица. *Вес.*

лубѐничӣште с *земљиште на коме се гаје или су гајене лубенице. Вук Рј.*

лубѐничнӣ, -ā, -ō *који се односи на лубеницу*: ~ кора, ~ семе.

Изр. подметнути коме лубеничну кору под ноге *преварити кога.*

лубѐнче, -ета с *дем. од лубеница. Р-К Реч.*

лубѐњаче ж мн. бот. *назив за породицу тикава* Cucurbitaceae. *Бен. Рј.*

лӯбӣн, -а и **лӯбӣн,** -ина м зоол. *морска риба, смудут* Labrax lupus. *Терм. 4.*

лӯбина ж **а.** *део људског или животињског тела који захвата грудни кош и трбух.* — Бегу се нешто слило у лубину, хладно и тешко. *Сиј.* **б.** *труп, тело.* — Ту находи крвцу од јунака, по њој лежи стотина лубина. *НП Вук.*

лӯбњача ж покр. *колиба покривена лубом.* — Андрију Јокића (у Врбици у колиби лубњачи) убио Милутин Гарашанин. *Вук.*

лубӧждерац, -ерца и **лубождéрац,** -рца м покр. *стрвинар.* — фиг. Мијат ми није опасан ... Али овај облачни сељо — лубождерац, ова црна маија с брадом. *Лал.*

лубӧједе ж мн. зоол. *в. поткорњаци. Финк.*

лӯбура ж *суд од коре младог дрвета (обично за јагоде, купине и сл.).* — Без даха је мотрио сликара који је попут сијача ... грабио шаком зоб из лубуре. *Крањч. Стј.* Купио [је] ... двије лубуре јагода. *Лал.*

лӯг[1] м (лок. лӯгу; мн. лӯгови, песн. лӯзи) **1.** *шумица, гај (обично од лиснатог дрвећа).* — Лугове црнобарске знам као својих пет прста. *Вес.* Птице живахнуле по цвркутним лузима. *Матош.* **2.** покр. *божићно дрво, јелка.* — Баш ми је жао за ову лијепу јелу ... али шта ћу ... јер жели правити луг по старом обичају. *Ђал.* **3.** покр. *бара, рит. Вук Рј.*

лӯг[2], лӯга м **1.** *пепео.* — Чучне до камина и разгрне рукама луг. *Божић.* Сједи и гријe се, а у лугу му се пече бијела мисирача. *Ћоп.* **2.** *вода у којој је прокуван пепео, цеђ, лукшија.* — Ту срамоту не може опрати никакав луг ни сапун. *Љуб.* Подбија их [руке] тамно-црвена румен, оштри луг изгризао их. *Леск. Ј.*

Изр. бацати ~ у очи (некоме) *обмањивати, варати (кога).*

лӯгав, -а, -о *лугаст.* — Допираше ... топао вјетар, сјећајући их на ... увеле мргиње, пуне лугавих, презрелих јагода. *Шимун.*

лӯгāр, -ара м *чувар шуме.* — Сваки час вијали су лугари ... срне и младу ланад. *Том.* Он је у овом крају служио до рата као лугар. *Чол.*

лугáрев, -а, -о = лугаров *који припада лугару.*

лугàрија ж *служба лугара.* — Поручивао [је] њезину роду да је даду за удовца Проданића, јер ће му он прибавити лугарију. *Тур.*

луга́рити, лу̀га̄рӣм несврш. *вршити службу лугара.* — Пазио [је] на забране и марљиво наизглед лугарио. *Сим.*

луга̀рица ж *лугарева жена.* — Прохтјело јој се бити госпоја лугарица. *Ивак.*

луга̀ричин, -а, -о *који припада лугарици.*

лу̀га̄рница ж *лугарева кућа.* — Једног предвечерја она [срна] се појавила недалеко лугарнице. *НИН 1959.* Овакве смо собе видјели ... у исто таквим лугарницама и поштама. *Донч.*

луга́ров, -а, -о = лугарев.

лугарду̀вати, лугàрујēм *лугарити.* — Он је лугаровао ... у северинском дворцу. *Гор.*

лу̀га̄рскӣ, -ā, -ō̃ *који се односи на лугаре*: ~ служба.

луга́рство с *занимање, служба лугара. Р-К Реч.*

луга̀руша ж *лугарица.* — Стара лугаруша била је отишла заједно са осталима. *Ћоп.*

луга̀рушин, -а, -о *који припада лугаруши.* — Лугарушина кћерка ... је међу жандарима имала вјереника. *Ћоп.*

лу̀гаст, -а, -о *пепељаст.* — Густа, лугаста магла таласала се од неба до земље. *Горд.* Пребаци преко рамена лугасту неоморену хаљину. *Коч.*

лу̀говина ж *цеђ, луг*[а] *(2).* — У кухињи непрестано се пуше облаци луговине. *Крл.*

лу̀д, лу́да, лу́до (одр. лу̀дӣ, -ā, -ō; комп. лу̑ђӣ, -ā, -ē̃) **1. а.** *умно поремећен, душевно болестан.* — Веле да је изгубио памћење и да је помало луд. *Хорв.* И тако почеше сумануте, луде, помахнитале ... приводити Никанору. *Чипл.* **б.** *глуп, непромишљен, неразуман; неуравнотежен, пуст.* — Помисли шта је урадио луди Никола — обријао бркове и уписао се у буршеве. *Лаз. Л.* **2.** *који је изван себе од узбуђења, који не влада собом, избезумљен.* — Како је већ био луд од свега тога, почео је на ходнику викати. *Јонке.* Око њега је скакао мајор Куковић ... сав ускиптио, запјенушен, луд. *Лал.* **3.** *малолетан, недорастао, незрео, неискусан; лаковеран, наиван.* — Држах се пред њом као лудо дијете. *Наз.* Млад сам био и луд и нисам знао ... да тај ђаво ... шапуће по цијелом свијету. *Андр. И.* Луда женска глава! Вјерује Турчиновом обећању. *КН 1957.* **4.** фиг. **а.** *жесток, силан, страшан.* — Осу се луда паљба. *Кол.* Ветар је бивао све луђи. *Ћос. Д.* **б.** *необуздан, неукротив.* — Тиме је и превише луда наглост моје лакоумне младости наплаћена. *Ков. А.* Осјетио [је] неку луду жељу ... да је [Уну] прегази. *Мил. В.* **5.** фиг. **а.** *бесмислен; неостварљив.* — Допуштао [је] себи најлуђе снове. *Ћос. Б.* Манух се луда посла. *Ћос. Д.* **б.** *чудноват, несхватљив.* — Новина ... није баш волио ... понајвише ... због лудог ... правописа француског и енглеског. *Кол.* Дани [су] освитали све луђи од луђег. *Андр. И.* **в.** *неочекиван, невероватан; велик, изузетан.* — Луд случај бацио га је на самртничку постељу. *Скерл.* Послужи ме луда срећа. *Матош.* **6.** покр. **а.** *који служи за расад (о повр̄ћу)*: ~ зеље, ~ паприке. *Вук Рј.* **б.** *неслан, неукусан. Вук Рј.*

Изр. бити ~ за ким (чим) *силно волети кога (што)*; ~ кућа. нар. *хаотично стање*; не буди ~ разг. *каже се некоме у жељи да прилагоди своје поступке стварности*; обећање лудом радовање *не треба се ослањати на обећања*; прави се ~ *претвара се да не зна, не чује, не види, не разуме.*

лу̀да ж и м **1. а.** *умно поремећена, душевно оболела особа.* — Сеоска луда ... потрчао [је] у село да јави долазак пророка. *Дуч.* Да сам избо среског начелника ... али ме срамота што сам јадног луду избо. *Шуб.* **б.** *ограничена, глупа особа, будала; лаковерна, наивна особа.* — Знам да ме многи држе за луду, за чудака. *Шен.* Нађи ти друге луде које ће ти веровати. *Петр. В.* А ја, луда, мишљах да је вјерна и севдах сам у небо јој ковô. *Огр.* **2.** пеј. *особа која служи за увеселавање.* — Хоћеш да будеш тамо луда газдинских синова. *Берт.* **3.** *реч одмила.* — Ћути, лудо моја, како те не воли? Сви те воле. *Лаз. Л.*

Изр. дворска ~ *в. дворска будала, уз будала (изр.).*

лудàиja ж и м *луда.* — Једно бјеше лудаија Живко. *Вук Рј.* Леден снијег земљу притиснуо, стоји писка дјеце лудаије. *НП Вук.* Скрију [се], а Долон лудаија мимоће брзо. *М-И.*

лу̀даја ж агр. покр. **1.** *врста бундеве.* — Кикинђани са лудаје могу да виде Кикинду. *Чипл.* **2.** *јабука брашнара. Р-К Реч.*

лу̀дāк, -а́ка м (вок. лу̀да́че, мн. луда́ци) = луђак **1.** *луд човек, душевни болесник, умоболник.* — Од чудног смијеха пуцају лудаци. *Уј.* **2. а.** *глупак, будала.* — Зар ниси видео овцу, лудаче! — викну отац. *Дом.* Ви знате да му је стриц ... лудак и чудак. *Шен.* **б.** *човек опаке нарави, љут, бесан човек.* — Чуо сам, онај лудак, Богосав ... шта је радио ... чак вам претио мојим именом. *Ранк.* **3.** *онај који служи за увеселавање.* — Хоће да ми метне на главу капу од хартије и на мене обеси прапорце лудака. *Дуч.*

лудàкињa ж = луђакиња *луда женска особа.* — Замислите ... када би нека

лудакиња, или неки провалник дошао. *ЛМС 1960.*

лудáков, -а, -о = луђаков *који припада лудаку.* — Љутило је лудаково упорство. *Андр. И.*

лȕдан, -а, -о *дем. од луд.* — Лете мисли на све стране, ма све празне и лудане. *Радич.*

лȕдāња м и ж *лудак, лȕда. Вук Рј.*

лȕдара ж **1.** агр. *лудаја (1). Вук Рј.* **2.** бот. *врста отровне гљиве* Boletus satanas. — Гљивар треба да знаде отровнице пупавке, лударе. *Гор.*

лȕдаст, -а, -о *сулуд, будаласт, глупав.* — Није лудаст, позна он добро сваки кутак вароши. *Божић.*

лȕдасто прил. *будаласто, глупаво.* — Они су ... лудасто гледали један другога. *Божић.*

лȕдати, лȕдām несврш. *правити лудим.* — Што бих ја лудала мога човјека, кад он не луда мене. *Павл.* Та немојте ви мене лудати! *Ивак.*

~ **се** *правити се луд, детињити.* — Ти се лудаш као млад мазгов! *Шов.*

лȕдача ж *луда женска особа.* — Хоће да му така мала лудача буде жена. *Шимун.* **2.** бот. **а.** *в. велебиље (а). Сим. Реч.* **б.** *лудара (2). Сим. Реч.*

лȕдачак, -чка, -чко *хип. према луд (3).* — Кад сам била лудачка код мајке. *Вук Рј.*

лудàчина ж и м *аугм. од лудак. Вук Рј.*

лудáчити се, лȕдāчīм се несврш. *правити лудости, глупости, детињарије, лудирати се.* — Сви те опколе па се окрену лудачити. *Шов.* Ноћу су ... напасали сапете коње ... играли се карата, причали приче, лудачили се. *Моск.*

лȕдāчкӣ, -ā, -ō = луђачки **1.** *који се односи на лудаке, који је као у лудака.* — Ја стојим и гледам лудачким погледом ово велико дрво. *Ранк.* Бака скочи у лудачком запомагању. *Гор.* **2.** *бесомучан, страшан, веома јак.* — Носи ме некуд снага лудачког оркана. *Матош.* Проломи се пуцњава лудачком жестином. *Јак.*

лȕдāчки прил. = луђачки *као лудак, лудо, бесомучно.* — Шофери су возили лудачки. *Лал.* Жена је лудачки извалила очи. *Гор.*

лудáштво с = луђаштво *лудачки поступак, лудачко држање.* — Доста је нама било таквог лудаштва и »јунаштва«. *Лал.*

лȕдба ж необ. *лудовање, лудост.* — Умилна свуда вијаше се лудба. *Радич.*

лȕдеж ж индив. (у игри речи у вези са »младеж«) *лудост.* — Иде ... пјевајући и смијући се како само младеж — лудеж зна. *Вел.*

лȕден, -а, -о *млад; зелен. Вук Рј.*

лудѐсати се, -ām се несврш. *лудачити се.* — Знам шта је; лудесају се. *Ивак.*

лȕдети, -ӣм, ијек. лȕдјети, несврш. **1.** *постајати луд, губити памет.* — У моме реду почела да луди нека жена. Викала је: »Гори!« *Гор.* Зар нисам гледао како тифусари луде и умиру. *Ђур.* **2.** *лудовати (1, 2).* — Дуго се није застало, дуго се лудело, причало без размишљања. *Ђур.* Зато су и момци да за цуром луде. *Вел.*

лудѝзам, -зма м ист. *покрет за уништење машина у индустрији који су на почетку XIX ст. водили енглески радници сматрајући да су машине узрок незапослености.*

лȕдија ж и м *луда, будалина.* — Немци [су га] сматрали за лудију. *Јак.*

лȕдило с **1.** мед. *душевна болест изражена потпуним губитком разума* delirium. — Проширила се ... вест да је поп Вујадин у лудилу пуцао на Тасића чељад. *Андр. И.* фиг. У њој [кафани] продаје [се] лудило полићима и литровима. *Рад. Д.* **2.** *помама, помамна жеља, страст, махнитост.* — Лудило рекорда убија и хара. *Уј.* Жамор машкара и музике ... бучи покладним лудилом. *Војн.*

Изр. мед. ~ величине 1) *душевно обољење при коме болесник себе сматра личношћу на највишем положају*; 2) фиг. *уображеност, грандоманија*; ~ гоњења *душевна болест у којој болесник стално сматра да га неко прогони*; младалачко ~ *врста шизофреније*; пијаначко ~ delirium tremens.

лудѝрāње с *гл. им. од лудирати (се).*

лудѝрати, лȕдӣрām несврш. *в. лудовати (2).* — Знаш ли ти да ја лудирам за њим? *Јел.*

~ **се** *чинити лудости, глупости; неозбиљно се понашати.* — Певаћу ја макар полако ... Та, немој се лудирати! *Срем.* Да се лудира и окреће око какве сеоске дјевојке ... то му није ишло за руком. *Ћоп.*

лȕдист(а) м ист. *присталица лудизма.*

лудѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на лудизам и лудисте:* ~ покрет, ~ схватање.

лȕдити, лȕдīм несврш. *чинити лудим, доводити до лудила, залуђивати.* — О, зашто ниси ти та жена права ... жена што луди и мрви и суди! *Бој.*

~ **се 1.** *лудирати се.* — Намргођених очију мигала [је] Љубици да се не луди, да буде уљудна. *Петр. В.* **2.** *правити се невешт, луд.* — Он се заман луди и опире.

Ботић. фиг. Месече, што се лудиш, месече што си слеп? *Кост. Л.*

лу̏дица ж и м *дем. и хип. од луда.* — Лудице мала, та ти си ми се једини свињао! *Сим.* Лудице моја мала, бубице! Видиш како си мала! *Петр. В.*

лу̏дјети, -дӣм, ек. *лу̏дети.*

лу̏дна ж покр. *лудица.* — Не плачи, лудно! *Војн.*

лу̏дница ж *душевна болница, болница за умоболне.* — фиг. Ово је лудница од државе. *Андр. И.*

лу̏дничкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лудницу*: ~ просторија.

лу̏дња ж *лудовање, манија.* — Не може ... да му не проспе живу жеравицу љутих зановетака на главу поради његове лудње за лутријом. *Јурк.*

лу̏дњāк, -а́ка м *в. лудак. Вук Рј.*

лу̏до прил. **1.** *бесмислено, неразумно, глупо.* — Неколико пута споменуо [је] лудо бачени новац. *Новак.* Ко је то видео тако лудо дати главу! *Чипл.* **2.** *безумно, страсно, силно, махнито.* — Чуо сам како умирући стење, и пожелио лудо да оживи. *Гор.* Ја те загрлих лудо, дивљачки. *Ћос. Б.*

лу̏дӧв, -о́ва и **лу̏дов** м *лудак, будала.* — Види ти мене лудова, да се ја прије нијесам на то сјетио! *Коз. Ј.* Са овим мојим маторим лудовом пуне руке посла. Сваки ме час зивка. *Вин.*

лудо̀ва̄ње с *гл. им. од лудовати.*

лудо̀вати, лу̏дујēм несврш. **1.** *чинити лудости, понашати се неразумно; лудирати се.* — Каже му да не лудује, да се чува, да мисли на породицу. *Чол.* фиг. Жељезничким спиралним пругама лудују моторни влакови. *Бат.* **2.** (за ким, за чим) *гајити, осећати велику љубав према коме (чему), страсно волети, силно, јако волети, желети.* — Марко је лудовао за коњима. *Сек.* Видио сам: воли га и лудује за њим. *Ивак.* **3.** необ. *в. лудети (1).* — Ја се мучим, ја лудујем, ја сам смрвљена. *Вас.*

лудо̀ветан, -тна, -тно необ. *луд, лудачки, глупав.* — [Предаје се] лакрдијању и лудоветном пренемагању. *Креш.*

лудо̀вијаст, -а, -о необ. *луд, обестан.* — Али ону пјесму лудовијасту памте. *Божић.*

лудо̀вијасто прил. *лудо, обесно.* — Ћаћина и своја! — озвркну се она опет. »И ко ме први нађе«, хтједе рећи лудовијасто. *Божић.*

лудо̀вит, -а, -о необ. *луд, бесан.* — Анте Будров угрне лудовитим скоком у Биканов дућан. *Божић.*

лудо̀вчић м *дем. и хип. од лудов.* — Што ме зовете кад ме се бојите, момчићи лудовчићи! *Брл.*

лудо̀глав, -а, -о *луд, настран.* — Лудоглав је! А то му је у крви. И отац му је био таки. *Вес.*

лудо̀губ, -а, -о и **лудо̀губан,** -бна, -бно необ. *који лудо губи; на коме се лудо губи.* — Док се уличњак у наставку лудогубе вртње губио ... Филип се ... извуче из крчме. *Божић.* Осјећао [је] неку поштену намјеру ... којој се није могло ништа замјерити, јер је била лудогубна. *И.*

лудо̀кр̄ван, -вна, -вно *који је луде крви, луд.* — Људи ... треба да су неустрашиви, али не треба да буду лудокрвни. *Вел.*

лу̏доња м *в. лудов.* — Ај лудоња! ... умукнуо! *Војн.* [То] је неки инструменат, организација, ред и поредак, па можда ће се »лудоња« загријати и уплести. *Мар.*

лу̏дӧрија ж *глуп поступак, глупост, лудост.* — Онда је опет лудорија бежати. *Ком.* Бојала сам се да не починиш какову лудорију. *Новак.*

лу̏досмӗј м (ек.) индив. *незадржив, лудачки смех.* — Господин комесар се занесе у лудосмеј. *Рад. Д.*

лудо̀смијаст, -а, -о (ијек.) индив. *који се незадрживо, лудачки смеје.* — Отишле [су] журно, као да односе своју дјецу од пријепа лудосмијастог Гавранова. *Божић.*

лудо̀смијасто прил. (ијек.) индив. *са лудачким смехом.* — Она се само лудосмијасто стидјела. *Божић.*

лу̏дӧст, -ости ж (лок. лудо̀сти и лу̏дости) **1.** *неразуман, непромишљен чин, поступак.* — Дај се разлогу ... и немој да понављаш сличне лудости. *Цар М.* Натјерат ћете ме да учиним лудост! *Франг.* **2. а.** *одсуство разборитости, неурачунљивост; наивност, незрелост.* — Савременици [су] били изненађени лудостима у овом делу исто као ми данас. *Поп. П.* Дјечак уз море играчке гради од п'јеска у својој лудости. *М-И.* **б.** *душевна поремећеност, лудило.* — Мислим да сам нашао гдје Хамлетовој лудости је узрок. *Богд.*

лу̏ђāк, -а́ка м (вок. лу̏ђā̏че; мн. лу̏ђа̏ци) = лудак. — Зар је живот луђака угодан његовим рођацима. *Шов.* Навукао је на се различите називе луђака или чудака. *Мил. В.*

лу̏ђа̀киња ж = лудакиња. — Да ти казујем што знам о тој луђакињи. *Торд.* фиг. хип. Смири се, смири, моја дражесна луђакињо! *Ков. А.*

лу̏ђа̀ков, -а, -о = лудаков.

лу̏ђāхан, -хна, -хно *малолетан, недорастао.* — Милу жену да видим и луђахног својега сина. *М-И.*

лу̏ђāчкӣ, -ā, -ō̄ = лудачки. — Бака скочи у луђачком запомагању. *Гор.* Тре-

бало [би га] стрпати у луђачку кошуљу. *Крл.*

лу̏ђа̄чки прил. = лудачки. — Најмлађи између њих возио је ... луђачки. *Вј. 1960.*

луђа̏штво с = лудаштво. — Свијет, из којега се црпи литерарни материјал, нечувени је култ индивидуализма, близог луђаштву. *ХР 1928.*

лу̏ђе̄ње с *гл. им. од лудети, лудјети (се) и лудити (се).*

лу̏ес м лат. мед. *стручни назив за венеричну болест сифилис.*

луе̏тичан, -чна, -чно *који је оболео од луеса, сифилиса.*

луе̏тича̄р м *болесник од луеса, сифилистичар.*

луе̏тича̄рка ж *болесница од луеса, сифилистичарка.*

лу̏жа ж покр. *локва; блато, глиб. Рј. А.*

лу̏жав, -а, -о *замазан, запрљан лугом, пепелом.* — Стара [се] повратн натраг с лужавим ибриком. *Ћоп.*

лу̏жан и **лу̏жан,** -жна, -жно *који је од луга, цеђа, који има у себи луга.* — Лужна, прљава вода циједила се низ жлијеб прала. *Донч.*

лу̏жана ж бот. *в. пресличица. Бен. Рј.*

лу̏жанин м (мн. лу̏жани) *човек који живи у лугу, шуми.* — Завикао му гласит и снажан лужанин. *Гор.*

лу̏жањ, -жња м бот. **1.** *биљка из пор. љиљана* Allium nigrum. *Сим. Реч.* **2.** *в. нарцис. Сим. Реч.*

лу̏жаст, -а, -о *сличан лугу, цеђи.* — Водени раствори [база] су лужастог укуса. *НХ.*

лу̏же̄ње с *гл. им. од лужити.*

лу̏жина ж **1.** *аугм. од луг, шумарак.* — У планини пева пастир ... одјекује гора и лужина. *Јакш. Ђ.* **2.** покр. *мочварно, подводно земљиште, мочвара.* — Соко мрзи поља од прашине, соко неће жабу из лужине. *Њег.*

лу̏жина ж хем. *једињење, спој који с киселинама твори соли.*

лу̏жиња̄ст, -а, -о *сивкаст, пепељав.* — Требало би ћапнути ноктом јагодице ... да се кожа, лужињаста, зарумени. *КН 1959.*

лу̏жити, лу̏жӣм и **лу̏жити,** -ӣм несврш. *прати у лугу, цеђу.* — Она сама лужи, а од сапуњања огулила се на више мјеста кожа. *Леск. Ј.* Жене сеоске ... испираху лужено рубље. *Ранк.* фиг. А магла тихо околицу лужи. *Поп. В.*

лу̏жје с необ. *зб. им. од луг, лугови.* — Мир жеље ижђикале ... тополе и храшће и лужје. *Ћон.*

лу̏жнат, -а, -о *лужнаст.*

лу̏жња̄к, -а и **лу̏жња̄к,** -а́ка м бот. *лужњак (1).* — Седне у хлад под лужником, близу бунара. *Ранк.*

лу̏жница и **лу̏жиица**[1] ж **1.** *велики чабар, суд у коме се пари и лужи рубље, парионица.* — Спремајући рубље за прање, сетила се да нема добре лужнице. *Макс.* **2.** *в. цеђ. Деан. Рј.*

лу̏жница[2] ж и м покр. *пијаница. Вук Рј.*

лу̏жња ж *прање у лугу, лужење. Деан. Рј.*

лу̏жња̄к, -а́ка и **лу̏жња̄к** м **1.** бот. *врста храста* Quercus robur. — У нас најчешће расте ... цер, лужњак. *Панч.* **2.** *храстова шума.* — Ко је отишао у лужњак свињама? *Вес.*

лу̏жња̄ка ж **1.** *дебела, обично ланена крпа која се ставља преко лужнице кад се лужи рубље.* — У тај час хрупи у дворану ... с крпом лужњаком мјесто привезача око врата. *Вел.* **2.** бот. *в. лужњак (1). Сим. Реч.*

лу̏жња̄ча ж *в. лужњака (1). Бак. Реч.*

лу̏јдо̄р, -о́ра м *француски златни новац од 20 франака, наполеондор.*

лу̏к м (лок. лу́ку; мн. лу́кови, лу̏кови и лӯци) **1.** мат. *део кружне или друге криве линије, кривуље.* **2.** *примитивно оружје за бацање стрела, начињено од савијеног еластичног прута затегнутог тетивом од упређеног влакна, животињске жиле и сл.* **3. а.** *повијен, полукружан облик нечега; предмет, појава таквог облика.* — Лук обрва је био потпуно исти ... као код Марка. *Бег.* Витак лук дуге изви се на лактовима двију ... ријека. *Лал.* **б.** архит. *свод.* — Појави се мост, витак, бео, сведен на један лук од стене до стене. *Андр. И.* Испод крова су дуги прозори са луком на горњој страни. *Рист.* **4.** *крива линија, кривуља кретања, кружно кретање нечега.* — Сунце је каскало при дну свога лука. *Божић.* Воз је обилазио у широком луку овај мученички логор. *Јак.*

Изр. волтин (електрични) Allium. физ. *светлосни лук који настаје пражњењем електричне струје високог напона, пропуштене кроз гасни, плински простор између две, обично графитне електроде.*

лу̏к м (мн. лу̏кови) бот. *зељаста биљка из пор. љиљана са подземним стаблом облика луковице која је у великој употреби у исхрани. Сим. Реч.*

Изр. бели ~ бот. *чешњак* Allium sativum; као ~ и очи (бити с неким) *живети у непријатељству;* ~ и вода *празна прича, безвредна, безначајна ствар; ништа;* ~ ти у очи празн. *немој се чудити (да не урекнеш);* на глави ~ туцати, туђи

(некоме) *мучити, кињити кога*; *досађивати, зановетати*; ни ~ јео ни ~ мирисао, ни ~ јео ни луком воњао *прави се невешт, као да ништа не зна*; *као да ништа није било*; ударио (наишао) тук на лук *сукобила су се два једнако тврдоглава и јака противника*; црни (мрки, црвени) ~ бот. Allium cepa.

лу́ка ж **1. а.** *увала на морској обали с лукобраном где пристају бродови, пристаниште.* — фиг. Коначно је пристао у луци кршћанске филозофије. *Водн.* **б.** фиг. *место одмора и спаса, прибежиште.* — А ово тијело и на одру пати: за њ нема смрти, ни мира, ни луке. *Поп. В.* Дао се на посао да ту породичну луку све боље осигура. *Поп. Ј.* **2.** *земљиште (крај реке).* — И видио луке бих травне. *Наз.* И мени је запело око за ону ливаду у луци. *Глиш.*

Изр. ваздушна, зрачна ~ *аеродром*; жива ~ *лука отворена за саобраћај*; мртва ~ *природна увала заштићена од ветра и подесна за пристајање бродова у случају невремена*; слободна ~ *лука за смештај и претовар робе без плаћања царине.*

лу́кав и **лу́кав,** -а, -о **а.** *који крије праве мисли и осећања, обично с намером да превари или надмудри, препреден.* — У разговору је био врло опрезан и лукав као лисица. *Ранк.* **б.** *који показује, испољава лукавост.* — Лукав смијешак трепери јој на уснама. *Сим.*

лу́кавац и **лу́кавац,** -а̏вца м **1.** *лукав човек.* — Лукавац кога су надлукавили, никада није имао ничије симпатије. *Јов. С.* Џепидлакама, педантима ... и лукавцима не треба никада повјеровати. *Крл.* **2.** зоол. *врста тврдокрилца, кукца корњаша* Callidium. *Бен. Рј.*

лу́кавити, -и́м и **лука́вити,** лу́ка̄ви̏м несврш. рус. *бити лукав, претварати се*; *подваљивати.* — Није потребно лукавити пред субесједниковом проницавошћу. *Крањч. Стј.*

лу́кавица и **лу́кавица** ж *лукава особа.* — Она је стара лукавица. *Кур.* Он је подмукла лукавица. *Вук Рј.*

лу́ка̄вка и **лу́ка̄вка** ж *лукава женска особа.* — Јелена, насмијана лукавка, изгрдила га. *Цес. А.*

лука́вко м *в. лукавац (1). Р-К Реч.*

лу́каво и **лу́каво** прил. *на лукав начин, препредено.* — Марица се лукаво смијеши. *Маж. Ф.* Неки су ... лукаво шкиљили или се згледали. *Чол.*

лу́кавō̏ст и **лу́кавō̏ст,** -ости ж **1.** *особина, својство онога који је лукав, склоност лукавим поступцима.* — Лукавост је први и најнижи ступањ интелигенције. *Кнеж. Б.* **2.** *лукавство (1).* — Одлучи послужити се лукавошћу. *Том.*

лу́кавскӣ и **лу́кавскӣ,** -ā, -ō̄ у изразу: на лукавску покр. *лукаво, с лукавством.* — Почели на лукавску, донијели му писмо команданта батаљона, вјештога лажова. *Лал.*

лука́вство и **лу́ка̄вство** с **1.** *лукаво смишљен или изведен поступак, превара, подвала.* — У овоме политичком лукавству које је смислио, било је нечега наивног. *Јов. С.* Утекоше са свим могућим лукавствима. *Креш.* **2.** *лукавост (1).* — Очи му плаве ... са стране око очију кожа се почела брчкати, те даје целом лицу израз скривеног лукавства. *Ранк.* Његова лукавства бојали су се и најпрепреденији противници. *Нех.*

лука́вштина и **лу́ка̄вштина** ж *лукавство.* — Покушао је отац да се лукавштином извуче из шкрипца. *Пав.* Морају у игру уносити много духа и лукавштине. *Одб.*

лу́карица ж покр. *пита с црним луком. Вук Рј.*

лу́каст, -а, -о *сличан главици лука.* — Тражили [су] тучкове и прашнике и гледали лукасте корене. *Срем.* Не могу да опишем онај ... израз његова смишљива лица ... с тршавим брковима, лукастим носом. *Петр. В.*

лу́кати, -а̄м и лу́чём несврш. нем. варв. *вирити.* — Из сваке лутке кроз окно ока смрт иза завјесе луче. *Крл.*

лу́кац, -кца м **1.** *лу́к.* — [Јашу] не миришем ни колико црни лукац. *Ад.* **2.** *дем. од лу́к. Вук Рј.*

лу́кијерна ж лат. покр. *светиљка на уље, жижак.* — На слабуњавом ... свјетлу најпримитивније лукијерне прочита Роћена Душанове жарке ријечи. *Бег.*

лукијѐрна̄р, -а́ра м покр. *врста лампе на уље с постољем у облику свећњака.* — Соба је расвијетљена трокљунатим лукијернаром. *Бег.*

лу́кно с заст. *црквени порез у натури или у новцу (код католика), бир.* — Велечасни одлучи да ... покупи лукно. *Гор.*

лу́кња ж нем. **1.** *рупа, отвор.* — Кров од црепа ... са неколико лукања ... најбоље проветрава просторије. *Батут.* Но углавном свака би се лукња брзо окрпала. *Риб.* **2.** фиг. *затвор.* — Сада више није сумњао, а биједна старица у лукњу. *Бал.*

лу́кња ж *в. лукно.* — Мата само зато што је црквењак не мора давати мале и велике лукње жупнику. *Горд.*

лу̏књаст, -а, -о *у коме има лукњи, рупичаст, изрешетан.* — Окрпат ћемо ти свету лукњасту кожу. *Шен.*

лу̏књица ж *дем. од лукња.* — Зачепите сваку лукњицу пред свјетлом. *Ђал.*

лу̏кобра̄н м *насип, бедем од камена, који штити бродове у луци од буре и валова с мора.* — Слуша у луци шум валова што запљускују лукобран. *Ћип.*

лу̏ков, -а, -о *који се односи на лук, који је од лука.* — Пили су ... просту ражену ракију, обојадисану жутом бојом лукова уварка. *Јонке.*

лу̏ковача ж покр. *кукурузни хлеб, крух умешен с перима црног, црвеног лука. Вук Рј.*

лу̏ковина ж *сува лукова пера и суви спољашњи, вањски листићи главице црног, црвеног лука.* — А жута је како луковина. *НПХ.*

лукȍвит, -а, -о *савијен као лук.* — Фламинго с луковитим кљуном и с лордовским ногама. *Бег.*

лу̏ковица ж **1.** бот. *кратко подземно стабло (лука, лале, тулипана и сл.) обавијено сочним збијеним меснатим листовима с резервном храном и водом.* — Показивала је кутије у којима су ... неугледне и храпаве луковице тих будућих зумбула. *Андр. И.* **2.** *предмет у облику главице лука.* — С оним њезиним добродушним осмијехом око луковице носа говорила је ... *Кал.* **3.** *кубе, купола.* — Над улазом у саму цркву диже се звоник с карактеристичном барокном капом (луковицом). *Баб.*

лукȍ̄ждер м пеј. *човек који једе много лука.* — Богу ћу одговарати, а не теби, ти, ниткове и лукождеру! *Вел.*

лу̏кратӣван, -вна, -вно лат. *на коме се добро зарађује, уносан.* — Снабдевање турске војске храном испало је врло лукративан посао за Милоша. *Јов. С.* Тиме се отварају лукративна врела зараде. *Бат.*

лу̏кс м физ. *јединица за мерење осветљења* (Lx).

лу̏ксуз м лат. = луксус *оно што практично не служи животним потребама, што није неопходно за живот (украси или непотребни предмети); раскошан начин живота, раскош.* — У њихов домаћи живот продрло је нешто од западног комфора, али ништа од западнога луксуза. *Јов. С.* фиг. Тврдице у ствари не воле шалу, јер је сматрају ... луксузом и дангубом. *Андр. И.*

лу̏ксузан, -зна, -зно *који представља луксуз, раскошан:* ~ роба, луксузни предмети.

луксузи́рати се, -у̏зӣрām се несврш. *трошити на луксуз, луксузно живети.*

лу̏ксузно прил. *на луксузан начин.* — Чиновништво је живело луксузно. *Јов. С.*

лу̏ксуриȍзан, -зна, -зно *луксузан.* — Цестом ... зујале су луксуриозне лимузине. *Кол.*

лу̏ксуриȍзно прил. *луксузно.* — Бобочка [је] купила луксуриозно уређену вилу. *Крл.*

лу̏ксус м = луксуз. — Круха нам треба, није за нас такви луксус. *Новак.*

лу̏ксусан, -сна, -сно *који се односи на луксус:* ~ роба.

лу̏ксусно прил. *на луксусан начин.*

лу̏кулски, -ā, -ō *раскошан, обилан (према римском војсковођи Лукулу, чувеном по богатим гозбама).* — Он приређује лукулске ... вечере. *Пол. 1959.* ир. »Два фифа, два рошчића« — стаде избрајати сухоња своју лукулску вечеру. *Шен.*

лукȕмић м *в. локумић.* — Називала је леном девојчуром што ... ноћу краде маст и пече крадом лукумиће кад сви по кући заспе. *Срем.*

лу̏кшија ж тал. покр. = ликсија. — Рубље [се] парило у чабровима и прало у »лукшији« која женама нагризе и израњави прсте. *Андр. И.* Дуго је сву ноћ врио као лукшија. *Божић.*

лу̏ла и **лу̏ла** ж перс. **1.** *цеваста направа за пушење са полулоптастим проширењем на једном крају у коме сагорева дуван.* — Час [је] дријемао, час лулу пио. *Коз. Ј.* **2.** *разне цевасте направе кривог облика.* **а.** *цев кроз коју избија вода (на чесми, водоводу).* — Везир даде новца колико треба да се пред џамијом подигне чесма са три луле. *Андр. И.* **б.** *цев ракијског казана, котла. Вук Рј.* **в.** *чунак (на пећи).* — Слика његове жене на зиду и мала гвоздена пећ без лула била је све што је постојало у тој соби. *ЛМС 1960.* **3.** *савијени отворени врх опанка.* — Дугајлија у опанцима са кицошки заврнутим лулама ... подстиче га на проширење репертоара. *Вучо.*

Изр. не вреди ни (по) луле дувана *баш ништа не вреди.*

лу̏лавац, -āвца м зоол. *врста сове* Ephialthes scops. *Бен. Рј.*

лу̏ла̄ш, -а́ша м *дуван за лулу.* — Козаци савише цигарете, па задиманише. Црн дуван лулаш јако удари у главу. *Моск.*

лулѐкања и **лулѐтина** ж *аугм. и пеј. од лула.* — Севај напоље, што си ми задимио ту с том твојом лулекањом! *Срем.* Говорили су досељени лички старци жмарећи ... своје огромне лулетине. *Ћоп.*

лулѐција м *онај који прави луле. Вук Рј.*

лу̏лин и **лу̏лин,** -а, -о *који припада лули.* — Одговори крпо, грискајући крај лулина чибука док је говорио. *Креш.*

лу̏ли̏ћ, -и́ћа м покр. *цев на ракијском казану. Вук Рј.*

лу̏лица и **лу̏лица** ж *дем. од лула.* — фиг. Цикламе раскалашено запушиле на своје лулице. *Гор.*

лумба́го м лат. мед. *бол у слабинским мишићима услед назеба, обољења кичме, кра̏ешнице, неспретног покрета и сл.*

лу̏мба̄лан, -лна, -лно *слабински:* ~ анестезија, ~ пункција.

лумба̀рда ж **1.** = лубарда. — Када се оне [државе] међу се заваде ... помирује [их] само сабља и лумбарда. *Старч.* Прангија зија ... као страшна лумбарда. *Чипл.* **2.** *погрда човеку.* — Какова те је авет опет обузела, ти пијана лумбардо! *Ков. А.* Та се је стара испуцана лумбарда распекмезила. *Крл.*

лумба̀рдати, -а̄м несврш. = лубардати. — Па чему онда ови не лумбардају? *Мат.*

лумба̀рда̄ш, -а́ша м *онај који рукује лумбардом, тобџија.* — Лумбардаш запали шибу да га [топ] испали на народ. *Шен.*

лу̏мбра̄к м тал. зоол. *морска риба лепих боја* Crenilabrus pavo *из пор.* Labridae. *Бен. Рј.*

лу̏мбрела ж тал. покр. *в. кишобран.*

лу̏мен м лат. **1.** фиг. *необично умна особа.* — Тако се изразило једно врло уважено ... лице, један од политичких лумена. *Крл.* **2.** физ. *јединица за мерење светлосног тока* (Lm).

лу̏мӣн, -и́на м тал. покр. *жижак, свећа.* — Ако је Јурици остало нешто више уља ... служило му за лумин мртвачки! *Десн.*

лумӣна̄л, -а́ла м фарм. *средство за умирење живаца.*

луминисцѐнција ж лат. *појава испуштања светлости неких организама или материја.*

лу̏мп м нем. *скитница, пропалица; пијаница, бекрија.* — Тога вам »лумпа« предајем да га тјерате на вашу одговорност. *Матош.* Оно ти је онај ... штоно веле, прави лумп. *Ћоп.*

лу̏мпа̄ње с *гл. им. од лумпати.*

лу̏мпатн, -а̄м несврш. *в. лумповати.* — Тамо лумпају драгонери. *Крл.*

лу̏мпа̄ција ж разг. *лумперај, теревенка.* — Сутра навече ... бит ће опет мјесечна лумпација. *Грг.*

лу̏мпа̄ч, -а́ча м (вок. лу̏мпа̄чу) *онај који лумпује; бекрија.* — Један стари професор ... миран и нимало лумпач, загрли касирку, **на** опште изненађење. *Срем.*

лу̏мпа̄чкӣ и **лу̏мпа̄шкӣ,** -а̄, -о̄ *који је својствен лумпачу, бекријски.* — Дипломирао је права у Кечкемету ... живећи лумпачким животом ђака. *Глиг.* Кованске и лумпашке ноћи — прођу као и све што титра. *Сим.*

лу̏мпен м *в. лумп.* — Такви лумпени ... као што је овај бањски полусељак, гину од фашиста. *Вуј.* Били су то обично џепароши и лумпени. *Ман.*

лу̏мпенпролетарѐја̄т, -а́та м зб. нем. *декласирани слој људи у капиталистичком друштву; друштвени олош.*

лу̏мпенпролѐтер, -е́ра м *декласиран човек, припадник лумпенпролетеријата.* — Сељаци су због дугова морали напуштати своју земљу, одлазили су у град и постајали лумпенпролетери. *Ант. 1.*

лумпѐра̄ј, -аја м и **лумпѐра̄јка** ж *пијанка, теревенка, банчење.* — Ти твоји лумпераји и те некаке вражје сједнице мало су прегусто заредале. *Ивак.* Усецале [су се] у мене анегдоте о лудим официрским лумперајкама. *Вучо.*

лу̏мпо̄в, -о̀ва м *в. лумпач.* — Лумпов и женскарош, он није заслуживао да буде толико цењен. *Јов. С.*

лу̏мпова̄ње с *гл. им. од лумповати.*

лу̏мпова̄ти, -пујём несврш. *проводити време у кафани (или другде) уз пиће и песму, теревенчити, банчити.* — Ми радимо, а ви лумпујете. *Крл.* Пијанији сам био ја од оних што лумпују кад ти запеваш. *Рист.*

лу̏мпо̄вка ж **1.** *песма која се пева при лумповању. Р-К Реч.* **2.** *лумперај(ка).* — Душевна борба мајорова ... и душевно расположење касапиново ... у лумповки добро су описани. *СКГ 1937.*

лу́на ж лат. песн. *Месец (небеско тело).* — Но ја сам рођен тамо гдје се луна кроз крошње бреза расипље и плете. *Кркл.* фиг. Луна и крст, два страшна симбола, њихово је на гробнице царство. *Њег.*

лу̏на̄рӣј, -ија и **лу̏на̄ријум** м астр. *уређај за приказивање Месечевог кретања око Земље.*

луна̀тик м лат. *месечар, сомнабулист.*

луна̀тичан, -чна, -чно *склон месечарству; месечарски.*

лу́нин, -а, -о песн. *Месечев.* — А лунино млијеко већ тече. *Наз.*

лу̏нта ж нем. заст. **1.** *фитиљ за паљење ватреног оружја или мина.* — Немачке тобџије ... [су се] виделе како стоје, са запаљеним лунтама у руци. *Црњ.* Посљедње моје ријечи тињале су као лунта. *Крл.* **2.** *врста старинског топа, пушке који су се палили фитиљем.* — Снева лунте, бомбе и картаче. *Змај.* О рамену лунта виси. *Крањч. С.*

лу̏ња ж зоол. *птица грабљивица из пор. сокола* Milvus milvus. *Бен. Рј.*

Изр. бела ~ Circus cyaneus; црна (црнкаста) ~ Milvus korschun. *Бен. Рј.*

лу̏ња м *в. луњало.*

лу̏њав, -а, -о *тром, млитав.*

лу̏њаво прил. *тромо, млитаво.* — Иде луњаво ходником и чврсто удара добро поткованим ципелама. *Куш.*

лу̏њало с и м *луталица, скитница.* — Па да све то сурва у бездно, у неповрат, овако луњало и клатеж. *Ков. А.*

лу̏њање с *гл. им. од луњати (се).*

лу̏њати, лу̏њām несврш. *бесциљно ићи, лутати, скитати (се).* — Тада је бежао из воденице и луњао по врбацима. *Ћос. Д.* Куд луњате по врагу у ово доба ноћи? *Јурк.*

~ **се 1.** *в. луњати.* — Него се ти ... ожени, па онда се нећеш морати луњати по кафанама. *Срем.* **2.** *једва се кретати од изнемоглости, вући се.* — Луња се она и кашљуца, мислиш сад ће зевнути последњи пут. *Поп. Ј.*

лу̏п оном. *узвик за подражавање, опонашање потмулог звука који се чује при наглом паду или јачем удару.* — А мој Вајо у сву дуж о тратину луп! *Буд.*

лу̏па[1] ж *снажни тупи звукови при ударању, паду или при кретању нечега тешког, тутњава, тресак.* — С лупом затвори врата балкона. *Нех.* Кроз лупу точкова као да чујемо неко цвиљење. *Јак.*

лу̏па[2] ж фр. физ. *сочиво за увеличавање, увеличавајуће стакло, повећало, леђа.* — Ноге му се бијеле у ... води, повећане као под лупом. *Мар.*

Изр. ста̏вити под лупу *добро, темељно размотрити.*

лупа̀нāр, -а́ра м лат. *бордел, сумњив локал.* — Ваљда се сетио неких лупанара и јавних кућа. *Донч.*

лу̏пање с *гл. им. од лупати.*

Изр. ~ срца нар. мед. *срчана мана.*

лу̏пāр м зоол. **а.** *врста шкољке* Patella. *Бен. Рј.* **б.** *врста рака* Lepas. *Бен. Рј.*

лупа̀рање с *гл. им. од лупарати.*

лупа̀рати, -ām несврш. *дем. и уч. према лупати.* — Чује се како бакрачи лупарају на обрамници. *Дом.* Лупара машина. *Божић.*

лу̏патак, -тка м покр. *уска и дугачка лопатица којом се рубље лупа при прању, пратљача.* — Што се вртиш туда ко јаре на лупатку! *Ћоп.*

лупа̀тање с *гл. им. од лупатати.*

лупа̀тати, -ām несврш. *дем. и пеј. према лупати.* — Сад у ноћи ... лупаташ на туђим вратима! *Бег.*

лу̏пати, лу̏пāм несврш. **1. а.** *ударати, тући у што, по чему производећи буку.* — Точи као из кабла ... лупа у наша стакла. *Уј.* Милан се осмели и поче јако лупати на врата. *Чипл.* **б.** *оглашавати се звуком.* — Негдје је лупало звоно. *Рист.* **2.** *разбијати, ломити.* — Лупа све што му падне шака. *Дом.* **3.** *гађати, тући из оружја.* — Почет ће лупати по прелазу [рече срдито генерал]. *Крањч. Стј.* Један бацач лупао је око Мурћинова. *Лал.* **4.** *куцати јако и убрзано (о срцу).* — Срце ми врло лупа у грудима. *М-И.* **5.** *забијати, укуцавати.* фиг. Ја нијесам лупао у срце клинове покајања. *П 1939.* **6.** *говорити бесмислице, лупетати.* — Та престани једном ... Шта ти је те лупаш којешта? *Глиш.* Воле пуно да говоре ... да лупају смушене ствари. *Сим.* **7.** разг. *тући; побеђивати.* — Важно је шта ће се о мени чути кад станемо лупати Немце. *Поп. Ј.* фиг. Неко вријеме лупали су по Енглезима, називајући их жбирима. *Цар Е.*

Изр. то му се лупа о главу *то му се свети, испашта због тога;* ~ главу чиме (~ главом) *мучити се око чега, напорно размишљати о нечем, решавати какво тешко питање.*

лу̏пāч, -а́ча м покр. **1.** *онај који лу̏пи, комиша, коми кукуруз.* — Види гдје лупачи бијеле кукуруз. *Ков. А.* **2.** зоол. *в. пупавац. Бен. Рј.*

лу̏пача ж и м **1.** *пропалица, пробисвет.* — Оваква ђубретарка и лупача једна не види ... ко је она. *Маш.* Да нисам рођен за поету, био бих лупача и тат. *Цес. Д.* **2.** *лупетало.* — Како може такове лудорије казивати ... ах, та лупача! *Бал.*

лу̏пеж м *нечастан, непоштен човек, крадљивац, варалица, неваљалац.* — Ја опет њему: »Варалицо, лупежу над лупежима!« *Глиш.* Чудног ли лупежа од Маркетине, уби ме за петнаест фјорина. *Кос.*

лупѐжати, -ām несврш. *живети од крађе, красти.* — Четници ... припремају терен за партизане. Лупежају и пљачкају. *Лал.*

лу̏пежина ж и м *аугм. од лупеж.* — Носи те враг, губава лупежино! викну Бакоња. *Мат.*

лу̏пежић м *дем. и хип. од лупеж.* — Тише, тише, лупежићи! *Вел.*

лу̏пежица ж *крадљивица, варалица, неваљалица.* — Сир из кључа пане пред лупежицу лију. *Цес. Д.* Па, лупежице ... ухватисмо се. *Лоп.*

лупѐтало с и м *особа која лупета, која говори којешта, блебетало. Бак. Реч.*

лупѐтање с *гл. им. од лупетати.*

лупѐтати, -ам̄ несврш. **1.** *лупати, ударати.* — Бубањ лупета, пада као бомба усред мисли. *Мар.* **2.** *говорити којешта, брбљати.* — Не лупетај ту којешта! — обрецну се Вукадин. *Срем.* Бабе имају право кад лупетају да јој је отац био вилењак. *Сим.*

лу́пешкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лупеже, који припада лупежима:* ~ поступак. — Тродневни труд и мука у јамама снијежницима отперјали у лупешку кесу. *Божић.* Било је јасно: прозор је лупешка сјекира отворила. *Лоп.*

лу́пешки прил. *на лупешки начин, као лупеж.* — Изигран је и лупешки преварен од свога некадашњег пријатеља. *Бар.* Оде натраг откуд је и дошао, лупешки, иза угла куће. *Донч.*

лу́пештво с и **лупе́штина** ж **а.** *лупешки дух, поквареност.* — Ви бисте се згрозили кад бисте знали колико неваљалстава, колико лупештва има у томе човеку. *Ком.* Сватко поштен и разуман држи и мора држати за највећу лупештину да се у те спекулације [на берзи] мијешају људи владе. *Старч.* **б.** *лупешко поступање; крађом стечена имовина.* — Свијет [се] даје на крађу и којекаква лупештва. *Том.* Гдје лупештину приложити Богородици? *Љуб.*

лу́пина ж **1.** *кора, љуска:* исп. љупина (1). — Лубања је дугуљасто — округла, коштана лупина или љуска. *Батут.* Очи су исплакане, наборане, сасушене као лупине ораха. *Божић.* **2.** бот. *род зељастих биљака из пор. лепирњача* Lupinus. *Сим. Реч.*

лу́пинаст, -а, -о *који има кору, љуску.* — Лупинасто воће [су]: орах и љешник. *Бот.*

лу́пинг м енгл. *акробатски лет авионом у вертикалном кругу.*

лу́пити, -ӣм сврш. **1. а.** *ударити у што по чему произвевши буку; огласити се лупом, треском.* — Гуслам' лупи о земљицу црну! *Прер.* Бежи ... тамо некаква врата лупише! *Ком.* **б.** *ударити кога чиме (да осети бол).* — За час прасне, па онда лупи чиме дохвати. *Вес.* фиг. Пази само да те садржај те књиге не лупи по глави. *Фелд.* **в.** *ударити о што (при паду), ударити се.* — Челом о земљицу лупи. *М-И.* **г.** *погодити, згодити.* — Куршум лупи у буково дебло. *Ранк.* фиг. И још нас лупи гибаница, као да смо команданти корпуса. *Ћос. Д.* **2.** *изненада ући, банути, упасти.* — Све се то заборавља кад неки стручњак лупи пред статистику. *Дом.* **3.** *избити, откуцати.* — Лупит ће подне, а ручак неће бити готов, па ето срамоте! *Ивак.* **4.** *бацити карту у игри, заиграти.* — Требало је ... да онда лупим зеленим краљем. *Јонке.* **5.** фиг. *рећи нешто непромишљено, неку бесмислицу.* — Увек би понешто лупила ... и често би тиме друштво у неприлику доводила. *Срем.* Ти си то нехотице лупио, отело ти се. *Л-К.*

Изр. ~ главом о зид *доћи сувише касно до сазнања о нечему неповољном.*

~ **се** повр. *задати самом себи ударац; пљеснути се, ударити се.* — Одједном као да је нешто заборавио, лупи се по челу и отрчи. *Мар.*

лу́пити, лу́пӣм несврш. *скидати кору с чега, љуштити, чистити од љуске; згуљивати, скидати љуштење.* — Шојка чепрка по својој крлеци ... лупи љешњаке. *Крл.* Друга су двојица лупила кору с храстова. *Бен.*

лу́пкање с *гл. им. од лупкати.*

лупка̀ра̄ње с *гл. им. од лупкарати.*

лупка̀рати, -ам̄ несврш. *дем и уч. према лупати.* — Момак распрема ствари по кафани, лупкара столицама. *Вукић.* Пухао је и црвенио се у лицу, док му је перчин лупкарао по леђима. *Наз.*

лу́пкати, -ам̄ несврш. *дем. према лупати.* — Ситне капи ... лупкаху по шатору, као да шапућу. *Вес.* Загледа се Матија у под и узме лупкати прстима по столу. *Вел.*

~ **се** *повр.* — Ово су моји ортаци — одврати ... лупкајући се по џепу. *Франг.*

лу́пљење с *гл. им. од лупити.*

лу́пнути, -нём сврш. *дем. према лупити.* — Само гдје-гдје што шкрипне ђерам или лупне капак од прозора. *Лаз. Л.* Врата и опет лупнуше. *Матош.*

лу́пњава ж *лупа, бука, тресак.* — Прекиде му мисли лупњава од поткованих коњских ногу. *Ранк.*

лу́пус м лат. мед. *назив за разне кожне болести.*

лу́стер м фр. *украсна висећа светиљка са сијалицама, жаруљама или свећама.* — Лустер са три сијалице виси са стропа. *Лонч.* Лустери дају разиграном плесу сјај обијести луде. *Јур.*

Изр. висити као ~ шатр. *бити у незавидном положају.*

лу́стрӣн, -ина м тал. *златан ланац финога кова.* — Посегне за дугачким златним ... лустрином. *Дражс.*

лу́так, -тка м **1.** *лутка која представља мушкарца, пајац.* — Ја бих тако оног великог лутка. *Шапч.* Сличио је дрвеном лутку. *Божић.* **2.** ир. *упадљиво дотеран, нагиздан мушкарац.* — Што је у рукама београдских луткова амрела ... оно ће бити груди моје! *Јакш. Ђ.*

лу́талац, -аоца м *човек који лута, скитница.* — Види се да ми је отац био немирне крви, — луталац по свијету. *Нех.*

лу́талачкӣ, -ā, -ō *који се односи на лутаоце*: ~ живот.

лу́талачки прил. *као луталац, лутајући*. — Ходају помало луталачки, не виде циљ. *Сек.*

лу́талаштво с *нагон за лутањем; лутање*. — Душу болну од луталаштва лијече та стада, крда. *Ркл.*

лу́талица ж и м *особа која лута*. — Сима Сарајлија ... [то је] друга генијална луталица из Босне. *Сур.* фиг. Та вечна луталица, тај велики крвави месец путује. *Бур.* Мисао једна луталица ... бљесну као муња. *Сим.*

лу́тāн, -а́на м *в. лутак*. — Окрећеш овог маторог као лутана. *Рад. Д.*

лу́тање с *гл. им. од лутати*.

лу́тати, лу́тām несврш. **1.** *ићи без циља, тумарати*. — Лутали бисмо по старој обртничкој четврти. *Шкреб.* фиг. Селом успорено лутају женска нарицања. *Јос. Д.* **2. а.** *кретати се погрешним правцем; ићи тамо-амо тражећи прави пут*. — Дуго [си] на лађи лутао скупа с друговима. *М-И.* фиг. Јер лута ово срце, а оно не зна пута. *Уј.* **б.** *не налазити прави пут у неком интелектуалном послу*. — У хаосу идеја и осећања Марковић лута и поводећи се ступа у живот. *Скерл.* **3.** фиг. *кружити (о погледу), блудити*. — Поглед јој лута уоколо. *Ћип.* Очи [му] лутају као да нешто тражи. *Мих.*

лутѐра́н, -а́на м *присталица Лутерове учења, евангелист, протестант*.

лутѐра́нка ж *женска особа лутеран*.

лутѐра́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на лутеране*: ~ покрет.

лутера́нство с *протестантска вероисповест*.

лу́теровац, -о́вца м *в. лутеран*.

лу́тка ж (ген. мн. лу́тāкā) **1.** *људска (обично женска) фигура која служи као дечја играчка, кројачки модел и сл.*; фиг. хип. *женска особа лепог лика*. — Дражесна је та мала лутка! *Нам.* **2.** *име одмила*. — Срце ми се начетворо цепа, све због тебе, лутко моја лепа! *Леск. М.* **3.** пеј. *особа без личне вредности која само фигурира на неком месту; особа којом други управља*. — Има и мржње и омаловажавања за ту насмејану бечку лутку. *Крл.* Ослободимо се свега што од нас чини безвољне лутке. *М-О.* **4.** зоол. *последњи ступањ у развоју неких инсеката, кукаца, учахурена ларва, личинка*. — Лептире и чахуре (лутке) тешко [је] уништавати. *Тод.*

Изр. дошле (удариле) му лутке (у главу) *без видног повода постао је зловољан*.

лу́ткāн, -а́на м *в. лутак*. — Жандари су били напрашени као ... луткани. *Божић.*

лу́ткāр м **1.** *човек који прави или продаје лутке*. **2.** *човек који ради у позоришту, казалишту лутака; стручњак за таква позоришта*. — Реализовано је десет таквих филмова ... За београдске луткаре био је то нови дебакл. *НИН 1958.*

лу́ткāрев, -а, -о = луткаров *који припада луткару*.

лу́ткарица ж *женска особа која прави лутке*. — Одрекла се уживања да ... посјећује луткарицу Лизу. *Адум.*

лу́ткāров, -а, -о = луткарев.

лу́ткāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на лутке и луткаре*: ~ позориште, казалиште, ~ вештина.

лу́ткаст, -а, -о *сличан лутки*. — Поред Енглескиње с луткастим лицем и зачуђеним очима, сви се ми осећамо блазирани и стари. *Дуч.* Постала је једна од оних витких у црно одјевених, луткастих продавачица. *Сим.*

лу́ткин, -а, -о *који припада лутки*: ~ хаљина.

лу́ткица ж *дем. и хип. од лутка*.

лу́тнути, -нём *сврш. према лутати*. — Знала [је] да је поп Милутин воли ... иако често лутне на страну. *Петр. В.* И цвјетни пелуд ... лутне каткад. *Крањч. С.*

лу́тња ж тал. *стари жичани музички инструменат*. — Кад би остајао сам у своме стану, лађао би се онда лутње и певао. *Кнеж. Л.* Свира ли нетко на прастарој лутњи или се срце расипље од плача? *Ркл.*

лу́тња ж *бесциљно ходање, лутање*. — Ти нам откри ... кроз све кресове и лутње, кроз румен времена, новог Исукрста. *Уј.*

лу́тњār м *свирач на лутњи*. — Средњовјековни лутњар ... и данашњи пјесник револуционар ... сви имају једну заједничку црту. *Лит. 1957.*

лу́тор, -а и **лутòра́н**, -а́на м заст. *в. лутеран*. — Тамо [је] прешао у луторе, јер не трпи иконе. *Мат.* Покојног му брата држала [је] за правог правцатог антикрста и луторана. *Ђал.*

лутòра́нскӣ, -ā, -ō заст. *в. лутерански*.

луторáнство с заст. *в. лутеранство*. — Изашла [је] и прва хрватска протестанска књига ... полемична апологија луторанства. *Водн.*

лу́торскӣ, -ā, -ō заст. *в. лутерански*. — По свем крају викало се да проповиједам као луторски поп. *Шен.*

лу̏торштина ж погрд. *лутеранство.* — Ја да сам лутор или заштитник луторски? Марим ја за ту ... луторштину. *Шен.*

лу̏трија ж холандски *игра на срећу у којој извучене срећке доносе власнику добитак у новцу или предмету.* — Осјетила се сретном као да је добила згодитак на лутрији. *Крл.* фиг. Брак је лутрија. *Божић.*

лутр̏ијāш, -а̏ша м *играч на лутрији.* — Некоч имућан карташ ... лутријаш, а сада ноћобдија. *Јурк.*

лу̏тр̏ијскӣ, -ā, -ō *који се односи на лутрију*: ~ згодитак.

лу̏ћум м тур. *врста лепила, кит. Бен. Рј.*

лу̏фт м нем. варв. *ваздух, зрак.* — Не може човек увече да расхлади собу и да пусти фришка луфта од ларме и музике. *Срем.*

лу̏фтати, -ām несврш. варв. **а.** *ветрити, проветравати, зрачити*: ~ собу, ~ стан. **б.** *бацати у ваздух, у зрак експлозијом, уништавати.* — Висили бисте ви по дрвећу шумском, а ми бисмо луфтали Талијане као што смо научили. *Лал.*

лу̏фтбалō̏н, -а и **луфтбȁлō̏н,** -о́на м нем. *в. балон (1б).* — То је чудније, неголи да је и луфтбалон пролетио. *Ћор.*

лу̏фтер и **лу̏фтер** м шатр. *готован, беспосличар, бадаваџија.*

лу̏фтерскӣ и **лу̏фтерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на луфтере, готовански*: ~ живот.

лу̏фтерски и **лу̏фтерски** прил. *на луфтерски начин, као луфтер, готовански, беспосличарски.* — Он није ни слутио да је револуционар и борац тај младић који је луфтерски прошао. *Дав.*

лу̏фтигуз и **лу̏фтинспектор** м шаљ. *луфтер.* — Нађе [га] незапослена као и увијек ... у склопу осталих луфтинспектора и луфтигуза. *Божић.*

луфти́рати, лу̏фтӣрām несврш. варв. *луфтати (а).* — Све широм отворено, па се луфтира. *Срем.*

~ **се** *освежавати се на ваздуху, зраку.* — Шта се буниш ... окрени се упоље и седи. Ето тако! Сад се луфтирај. *Јак.*

лу̏ц м зоол. *морска риба (сродник туне)* Thynnus thunnina. *Деан. Рј.*

лу̏цањ, -ња м **1.** *лу̏к, гудало.* — Дај амо гусле, амо луцањ крив. *Кост. Л.* **2.** *једногодишња лоза срезана на више од пет окаца. Свезн.*

лу̏цӣрка и **лу̏цӣрна** ж бот. *врста детелине са много подврста, која се сеје и коси као сточна храна, вија* Medicago sativa. *Сим. Реч.*

лу̏цӣдан и **лу̏цӣдан,** -дна, -дно лат. *сјајан, блистав, надахнут.* — У мени, кад сам пијан, јавља се ... управо луцидна меморија. *Крл.*

луци́днōст, -ости ж *блиставост, јасност духа.* — Баш у њеним помереним страницама крије [се] прави хуманизам ... и висока луцидност. *Михиз.*

Лу̏цифер м лат. **1.** рлг. *вођа ђавола.* — И једва сам нешто спасио од оног Луцифера у људској кожи. *Мар.* **2.** астр. *звезда Даница.*

лу̏циферскӣ, -ā, -ō *сатански, сотонски, ђаволски.* — А како ли си ми то опет искитио, луциферска црна главо? *Ков. А.*

лу̏цкаст, -а, -о *сулуд, настран.* — Сад је Шамика тек дознао како је због луцкастог кочијаша изгубио Луизу. *Игњ.* Премда је био глупав и луцкаст, био је вјешт и спретан за лакрдије. *Бен.*

лу̏цкасто прил. *настрано, особењачки.* — Живи за себе и прилично луцкасто. *Мих.*

лу̏цпрда ж вулг. *луцкаста особа.* — Он ми о теби испричао да фурт играш ... са неком луцпрдом и профукњачом. *Вин.*

лу̏ч, лу́ча м (мн. лу́чеви) и лу̏чи ж (мн. лу̏чи, ген. лу́чӣ) **1. а.** *боровина, борово дрво (за потпаљивање ватре).* — Газдарице ... више воле ... луч за потпалу но да се муче и дувају у димњиви, сирови ситнеж. *Рад. Д.* **б.** *светиљка од боровине, буктиња; светиљка уопште.* — Под веселом праскајућом лучи сједаше уз господара много већи господин. *Шен.* И уједанпут засја се цијели перивој ... од хиљада електричних лучи. *Том.* Још до у касну ноћ радило се при лучу. *Андр. И.* **2.** фиг. *луча (2).* — Ја сам био луч слободе кроз толике таме. *Змај.* Нека засја ... луч просвјете, знања и уљуђености! *Бал.* **3.** фиг. песн. *око.* — Саферу, што вођаше влаха, луч из главе један изби. *Маж. И.* **4.** бот. *врста бора.*

лу̏ча ж **1.** *зрак, зрака.* — Ал' све јасно кано у по дана када сине луча та сунчана. *Радич.* Из сна га пробуди јутарње сунце ... просипљујући луче по одајама. *Креш.* **2.** *буктиња, зубља.* — фиг. Велики дани, велики датуми, то су луче, светлости ... на варљивим стазама и богазама. *Петр. В.* Очевим ... примерима из његовог живота било је ... намењено да буду моје луче и путокази. *Вучо.*

лу̏чан, -а, -о *који је зачињен луком. Вук Рј.*

лу̏чā̏р, -а́ра м (вок. лу̏ча́ре и лу̏ча́ру) **а.** *онај који припрема и продаје луч.* — Ну одби се, требињски лучаре! *НП Вук.* **б.**

онај који осветљава лучем у ноћном лову. — У рибарици било је ... још троје људи: два веслача и лучар. *Новак.*

лу́чарев и лучáров, -а, -о *који припада лучару.*

лу́чац, -чца м бот. *биљка из пор. крсташица чије лишће има мирис белог лука* Alliaria officinalis. *Сим. Реч.*

лу́чац, -чца м (ген. мн. лу́чāцā) **1.** *предмет лучног облика.* **а.** *гудало.* — [Она] грчевито привуче Ђорђа к себи да су му пале гусле и лучац. *Коз. Ј.* Мој газда ме притисну на прса и потегну лучцем. *Матош.* **б.** *дрвени лук на колевци, чело главе.* — Она је саздана за бдјења слатка крај колијевке, с челом на лучцу. *Вуков.* **в.** *дршка на котлу, бакрачу.* — Скиде капу с главе и њоме обави гвоздени лучац да заштити руку. *Лал.* **2.** *део саднице винове лозе који се ставља у земљу.* — Одреже прут [винове лозе] ... положи, готово у полукругу, пруту лучац. *Наз.*

лу́че, -ета с *дем. и хип. од лутка*; фиг. *назив одмила за особу било ког пола.* — Чини ми се данас луче још лепше него јуче. *Радич.* Сјутра, можда, доћи [ће] овамо његово луче. *Матош.*

лу́чев, -а, -о **1.** *који је од луча, боров.* — Док су они вечерали и пили, Петрица [је] држала лучеву бакљу. *Шимун.* Једва нађе снаге да затвори лучеве прозорске капке. *Лал.* **2.** *сличан буктињи, бакљи.* — Каква је то чудна, невидљива рука, која пали ситну лучеву свјетлост по небу. *Лоп.*

лу́чевина[1] ж *дрво од луча, боровина.* — Посједаше на комаде разбацане боровине, које су рибари припремили да им мјесто лучевине послужи за свјетлост у вечерњем лову. *Ћип.* Соцаком се димила зубља лучевине. *Рад. Д.*

лу́чевина[2] ж *оно што се лучи, излучена материја, твар, секрет.* — [Личинку] врло обилато хране густом храном, пуном бјеланчастих лучевина. *Финк.*

лу́чёње[1] с **1.** *гл. им. од лу́чити.* **2.** покр. *пиктије, хладетина.*

лу́чёње с *гл. им. од лучити (се).*

лу́чина ж *аугм. од лу́к.*

Лу́чиндāн, -а и Лу́чина да̑на (днѐ) м *празник посвећен св. Луки.* — На Лучиндан стиже једна његова чета. *Лал.*

Лу́чиње с *в. Лучиндан. И-Б Рј.*

лу́чити, -им несврш. *зачиња(ва)ти лу́ком. Вук Рј.*

лу́чити, лу́чӣм несврш. **1. а.** *одвајати, раздвајати, делити, издвајати.* — [Спавао сам] у близини жене од које ме је лучио само зид сусједне собе. *Кос.* **б.** *правити разлику (између два лица или предмета која се пореде); уочавати, запажати разлику, разликовати.* — Синовца је ... гледао добрим оком и говорио да не лучи њега од својих синова. *Ћип.* Временом постаје скоро немогуће лучити нужну од ненужне лажи. *Дав.* **2.** *раздвајати, одвајати, издвајати (стоку намењену трговини или у друге сврхе).* — Вршачки трговац пође у село да лучи свиње. *Скерл.* Док се благо лучило, договоре састанак код ... штагља. *Гор.* **3.** физиол. *испуштати из себе (састојке, честице и сл.); уклањати, одстрањивати, извлачити.* — Гујавице ... луче и свјетлуцаву слуз. *Финк.* [Смолу] је због великих врућина дрвеће лучило више но обично. *Кнеж. Л.* Цветни прах ... лучи из човечијег тела штетне састојке који утичу на појаву старења. *Б 1958.*

~ **се 1.** *уз. повр. према лучити (1а).* — Да се нијесмо лучили ... и осамили ... не би нас туђин притискивао. *Љуб.* **2.** *растајати се, раздвајати се.* — Друговасмо и пријатељи бијасмо: сад се лучимо. *Кур.* Од заставника сад се жена лучи. *Марк. Ф*

лу́чић м *дем. од лук. Вук Рј.*

лу́чица[1] ж *в. луткица.* — Сја ... у старинским уресима величанствена шпањолска лучица. *Матош.*

лу́чица[2] ж бот. *в. лу́чац. Сим. Реч.*

лу́чица ж *дем. од лу́ка.*

лу́чка ж **1.** *ивер, цепка.* — Данило касапин ... откида зубима лучку од огладана довратника. *Андр. И.* **2.** *луч, буктиња.* — Плану горе несигурно и бојажљиво танка лучка. *Андр. И.*

лу́чкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на луку; који је на служби у луци:* ~ складиште, ~ капетан.

лу́чнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лу́к, који је у облику лука, повијен, полукружан.* — Пред једним од оних турских лучних мостова ... хучао [је] Дрим. *Вес.*

лу́чнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на лу́к. Деан. Рј.*

лу́чно прил. *у облику лука, као лук.* — Поред пута је висока, лучно извијена капија. *Јак.*

лу́чњāк м *место (врт, леја и сл.) засађено луком.* — Учио [је] жене како да сеју кромпир и уређују лучњаке. *Ђур.*

лучо̀ноша м *човек који носи луч, бакљу.* — За лучоношама ступају ... достојанственици карневалови. *Божић.* фиг. Био је лучоноша борбе и монолитности, информатор, омиљен лист. *Вј. 1960.*

лу̏цба ж заст *хемија* — Два предмета освајаху његову душу господарствена луцба и бистроока Драгојла *Шен*

лу̏ша ж **1.** *хип. од лула* — Запали своју лушу *Јакш.* Ђ Трпа из огромне дуванкесе у лијеву лалоку и пали лушу. *Матош.* **2.** фиг *врста шећерлеме у облику луле.* — [Деца] сишу црвене луше. *Рад.* Д

лу̏шија ж тал. покр. *в. лукшија. Бен Рј*

лушњ̏ати, -ā̄м несврш. покр. *прати у лушији, цеђу* — Главар и пријатељи му купали се у њој [води], лушијало се у њих ка' о Божићу, а други желели да смоче уста *Ћип.*

лу̏шкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на луг, гај Вук Рј*

лу̏штрика ж бот. *биљка чија се кора и семенка употребљавају као лек за срце* Periploca graeca. *ЕЛЗ.*

Љ

љ (**Љ**) **а.** *предњонепчани сугласник (сонант) при чијем изговору струја ваздуха, зрака пролази слободно боковима (или једним боком) језика.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

ља̏га ж (дат. љази и љаги) **1.** *мрља.* — Најпосле је канула [суза] на писмо и разлила се с црнилом у крупну, блатну љагу. *Новак.* **2.** фиг. *срамота; обележје, печат, жиг.* — Кроз цио живот она ће да носи ту љагу непоштења. *Мил. В.*

Изр. бацити, бацати љагу на кога (*о*)*срамотити кога*; опрати, спрати, спирати љагу *скинути, скидати срамоту.*

ља̏гав, -а, -о необ. *прљав (у моралном смислу), сраман, срамотан.* — Данас и ми сматрамо ту ... швапску палаворду једном срамном љагавом индивидуом. *Матош.*

ља́љак, -лька м бот. покр. *врста траве са јестивим подземним задебљањем (у облику дугуљастог ораха). Вук Рј.*

ља́ма ж *в. лама. Финк.*

ља̏павица ж покр. *в. лапавица. Р-К Реч.*

ља̏пеша м необ. *онај који је нечист, прљав, прљавко.* — Као да су Крчелићи криви што имају онаква љапешу свињара. *Коз. Ј.*

љѐ (ијек.) *речца за појачавање негације: заиста, зацело.* — Да шћаше остат' [мртвац], божа ми вјера, не ноћних му ја оће, ље! *Глиш.* Нитко ље заплакат неће ако се пиће истресе и лонац размрска цијели! *Кам.*

љёб *в. хљеб.*

љеб- *в. хљеб-.*

љева-, ек. лева-.

љѐвāнци м мн. (ијек.) кув. *житко тесто које се сипа у врућу супу, јуху и пусти да само једном узаври.* — У кухињи ... млада ... љеванце припрема. *В 1885.*

љèваоница и **љеваднѝца** ж (ијек.) *радионица или фабрика, творница у којој се изливају метални предмети, ливница.* — Љеваонице ... нису испоручиле планиране одљеве. *ПИ 1950.*

љèваоничкӣ и **љеваднѝчкӣ,** -ā, -ō (ијек.) *који се односи на љеваонице.*

љèвара и **љèвāрница** ж (ијек.) *љеваоница, ливница.*

љèвати, -ām несврш. (ијек.) *в. левати. Вук Рј.*

љèвāч[1], -áча м (ијек.) *радник у ливници, љеваоници, ливац.* — Једно је љевач звона и бомбарда, а друго је сликар. *Баб.*

љèвāч[2], -áча м (ијек.) покр. *в. левак.* — Разнио [се] глас да је он љевач био и да му је вазда лијева рука мјесто десне служила. *Миљ.*

љèвāчкӣ, -ā, -ō (ијек.) *који се односи на љеваче.*

љеви-, ек. леви-.

љѐвкаст, -а, -о, ек. лѐвкаст.

лево-, ек. лево-.

љѐвчаст, -а, -о, ек. лѐвчаст.

љѐвчић, ек. левчић.

љѐвшӣ, -ā, -ē (ијек.) покр. *комп. од лијеп.*

љек-, ек. лек-.

љéљак, -лька м покр. *в. лешник.* — Зашабоња као кад се котрљају љељци. *Сим.*

љѐљен м покр. *в. јелен.* — То је, вуче, од љељена крвца. *НП Вук.* Нас три хиљаде ... кренуло из Враговца, а он пред нама зоран као љељен! *Торд.*

љѐљѐико, -а и **љѐљѐнче,** -ета с нар. песн. *дем. и хип. од љељен.* — Љељенко им уз кољено шета. *НП Вук.* Љељенче злаћаних рогова. *НПХ.*

Љéљо м мит. песн. *бог пролећа.* — Узвиће се Љељо над нашим Мостаром, и сваки ће прозор засути бехаром. *Шант.*

љѐмēз м покр. *дебља летва којом се притисне сламни кров да га ветар не разноси.* — Ударио црв у љемез. *Љуб.*

љѐмēзје с *зб. им. од љемез. Вук Рј.*

љѐмеш м покр. *в. раоник. Вук Рј.*

љен-, ек. лен-.

љеп-, ек. леп-.

љѐпахан, -хна, -хно и **љѐпашан,** -шна, -шно (ијек.) *лепушкаст; прилично леп.* — На вратима собе ... прибијена љепашна плочица. *Шим. С.*

љѐпшӣ, -ā, -ē *комп. од лијеп.*

љѐса, ек. лёса.

љѐсак, -ска м *сјај, блесак; одблесак.* — Долази и пролази сан ... као љесак стакала, воденаст и стран. *Уј.* О, како брзо работници раде растачући пут у жутом љеску свијеће! *Гал.*

љесѐтина, ек. лесѐтина.

љѐсина, ек. лёсина.

љѐсица, ек. лёсица.

љѐск м *в. љесак.* — Уз љеск тихе воде ... бљесне хајдучки посмијех. *Павл.*

љѐска[1] ж *љесак, љескање.* — Дахом му својим искрицу ту расјај да теби сија он што већом љеском. *Прер.*

љѐска[2] ж *в. леса (1б).* — Он има »магазу« у чаршији у којој на даскама и плетеним љескама лежи разастрт кукуруз, суве шљиве или борове шишарке. *Андр. И.*

љѐскав, -а, -о *који се љеска, сјајан, блистав.* — Била је то најлепша у животу та месечна ноћ са љескавим кукурузима. *Ћос. Д.* фиг. То је само танка, љескава површина фантазије. *Мар.*

љѐскāње с *гл. им. од љескати се.*

љѐскāр, -ара, ек. лѐскāр.

љѐскаст, -а, -о *љескав.* — Чесвина ... пуна је празних жељудових љускица у којима се сакупила вода, нека љескаста вода. *Шег.*

љѐскати се, -ām се несврш. *одсјајивати, одблескивати; сијати се, блистати.* — [Ријека] се љескала на мјесечини. *Шимун.* На месечини се љескала и светлуцала залеђена кора снега. *Ћос. Д.*

љеско-, ек. леско-.

љескȕтати се, -ām се несврш. *дем. према љескати се.* — У долини љескуташе се Сутла. *Ков. А.*

љѐснути се, -нём се *сврш. према љескати се.*

љеств-, ек. леств-.

љѐсти, љѐзём несврш. (ијек.) покр. *в. лазити. Бен. Рј.*

љѐти, ек. лѐти.

љѐтина, ек. лѐтина.

љѐтица ж (ијек.) необ. *в. летовалиште.* — [Тиват је] питомо и рибљиво приста-ниште, љетица и раскош которске господе. *Љуб.*

љѐтȉште, ек. лѐтȉште.

љетн-, ек. летн-.

љетњ-, ек. летњ-.

љѐто, ек. лѐто.

љето-, ек. лето-.

љѐчидба ж (ијек.) заст. *лечење.*

љѐчидбенӣ, -ā, -ō (ијек.) *који се односи на љечидбу, лечење.* — То би пореметило мој љечидбени програм. *Том.*

љѐчилица, ек. лѐчилица.

љѐчилȉшнӣ, -ā, -ō, ек. лѐчилȉшнӣ.

љѐчилȉште, ек. лѐчилȉште.

љѐш *в. леш*[1].

љѐшина *в. лешина.*

љѐшица, ек. лѐшица.

љешкàрица ж зоол. *врста птице која живи на високим планинама. Финк.*

љешн-, ек. лешн-.

љѐшњāк, ек. лѐшњāк.

љѐшњȉк, ек. лѐшњȉк.

љѐштāк, -áка, ек. лѐштāк.

љѐштāрка, ек. лѐштāрка.

љѐшчāр, -ára, ек. лѐшчāр.

љȉг, љȉга м бот. *в. љуговина. Р-К Реч.*

љȉга ж *оно што је љигаво, љигава маса, љигав предмет.* — Меса на њима [кравама] нема, мишићи су се растопили у некакву полутечну љигу. *Лал.* фиг. погрд. *љигавац (1).* — »Ћут«, дрекну Борачић. »Немој да ми срамотиш друштво, љиго једна!« *Лал.*

љȉгав, -а, -о (обично пеј.) **1.** *који клизи кад се ухвати рукама, непријатно, неугодно, склизак (влажан или слузав).* — Осјећа му љигаву хладну кожу спарушену као у змије. *Сим.* Мајсторовић их осети као додир неке љигаве, мртве и хладне материје. *Ћос. Б.* **2.** фиг. *који нема поноса, достојанства, чврстине карактера; који изазива презир, гађење, гадан, одвратан.* — Био је ... војник љигава држања; ситно зрнце људске прашине са панонске равнице. *Андр. И.* А онда ... одзвонило је ... свим оним љигавим и претворним обзирима ... према вишим и јачим од њега, што му је одувек тешко падало. *Маш.*

љȉгавац, -āвца м **1.** пеј. *онај који је љигав, бескарактеран.* — Онда се, с једног од ближих кревета, јави пискав глас плашљивог љигавца који изрази жељу да коље комунисте. *Лал.* **2.** зоол. *јегуља. Р-К Реч.*

љȉгаво прил. *на љигав начин, бедно, бескарактерно.*

љи̏гавōст, -ости ж *особина онога који је љигав, онога што је љигаво; одсуство поноса, достојанства, бескарактерност.* — Прије до љигавости попустљив, сада сам полагано постајао све мање толерантан. *Крл.*

љи̏гāвче, -ета с пеј. *љигаво створење (о новорођенчету, беби).* — Кум да ми будеш, да крстиш љигавче. *Рад. Д.*

љи̏гати, -ā̄м несврш. необ. *прљати, блатити.* — Ти сад у лаж љигаш њезину тугу. *Божић.*

љи̏ге, љи̏гā̄ ж мн. *љигава течност, текућина. Р-К Реч.*

љи̏говина ж бот. *врста паздрена, пасјаковина, крковина* Rhamnus fallax, Rh. alpina. *Сим. Реч.*

љи̏љак, -љка м **1.** зоол. **а.** *летећи сисар с еластичном кожицом разапетом између предњих и стражњих удова и трупа, слепи миш, шишмиш*: дугоухи ~, обични ~, вечерњи ~. **б.** мн. *опити назив за ред летећих сисара* Chiroptera. **2.** зоол. мн. *породица лептира, сумрачници* Sphingidae. *Терм. 4.* **3.** бот. *в. јоргован. Сим. Реч.* **4.** покр. *навиљак, гомилица.* — Посиједаше по »љиљцима« сувог листа извученим из стогова. *Лал.*

љи̏љан м бот. **а.** *зељаста биљка са веома мирисним разнобојним цветовима, крин* Lilium candidum. — фиг. Ја бих рада да дивна цвјеташ љиљаном правде. *Крањч. С.* **б.** мн. *биљна породица са много врста, у коју спада та биљка* Liliaceae.

љи̏љанка ж бот. *врста љиљана жуте боје* Hemerocallis flava. *Терм. 3.*

љи̏љанов, -а, -о *који припада љиљану*: ~ цвет.

љи̏љанскӣ, -ā̄, -ō̄ *који је као љиљан, боје љиљана.* — Реси је љиљанска одјећа лака. *Јонке.*

љи̏љков, -а, -о *који припада љиљку.*

љо̏к *узвик којим се теле тера (нпр. од краве кад се музе) или ваби.* — За нама скочи, љок, воко, љок! *Наз.*

љо̏кā̄ње с *гл. им. од љокати.*

љо̏кати, -ā̄м несврш. *гонити, терати, одбијати теле од краве кад се музе (узвикујући »љок«). Вук Рј.*

љо̏кāч, -а́ча м **1.** *прут којим се теле љока, тера кад се крава музе. Вук Рј.* **2.** *соха, рачве где се теле урачви кад се крава музе. Вук Рј.*

љо̏ке и **љо̏ке** узв. *в. љок. Вук Рј.*

љо̏кнути, -нēм сврш. *узвикнути »љок«, одбити теле узвиком »љок«. Вук Рј.*

љо̏пити, -ӣм сврш. покр. *ударити јако.* — Ако те љопим! *Вук Рј.*

љо̏с оном. *узвик којим се означава пад, удар о земљу или др. при паду.* — Потегнем те прескочим врљике и саплетем се те колики дуг — љос о лединy! *Глиш.*

љо̏скавац, -āвца м бот. *врста биљке из пор. помоћница* Physalis alkekengi. *Сим. Реч.*

љо̏скац узв. *в. љос. Вук Рј.*

љо̏снути, -нēм сврш. *пасти ударивши јако о нешто, треснути*; исп. љос. — Врба пуче а Нинко љосну на другу страну о земљу. *Лаз. Л.* Људина љосну с моста у воду. *Шен.*

љо̏хав, -а, -о покр. *слаб, болешљив. Вук Рј.*

љу̏б м песн. *в. пољубац.* — Па те сећа по сто пута: зеница јој првог сјаја, првог љуба и гугута. *Јакш. Ђ.*

љу̏ба ж покр. *в. љокач (2).* — Рога ... се зове љуба ... Планинка ту углављује телад да јој не сметају док краве музе. *Глиш.*

љу̏ба ж (вок. љу̏бо) песн. *жена, супруга; вољена женска особа, драгана.* — Није ... једна се љуба у црно завила ... с Лукина крволочна зора. *Буд.* фиг. Ој љубавниче месече! Ој љубо, ноћице! *Кост. Л.*

љу̏бав ж; супр. мржња **1. а.** *осећајна везаност за одређену особу супротног пола, привржености која се оснива на привлачности супротних полова; предмет таквог осећања, вољени мушкарац или женска особа*: страсна ~, платонска ~, изјавити ~, доживети ~. — И данас, још овако стар, воли хаџи-Замфир да задене покоју стару љубав своју. *Срем.* **б.** *интимни, љубавнички односи.* — Вама би се свиђало проводити љубав у потаји с туђом женом. *Ивак.* **2. а.** *привржености, оданост, велика наклоност уопште, осећајна везаност за кога или што; предмет таквог осећања*: ~ према мајци, ~ према деци, ~ према друговима, ~ према домовини, ~ према природи. — Љубав домовинска измирила је прву хрватску романтику са друштвом. *Матош.* Коњи [су] били велика љубав Бакоњина. *Мат.* **б.** *велика склоност, интерес за нешто, страст*: ~ према раду, ~ према науци. — Др Роjц ... показа необичну љубав за тај нови завод. *Матош.* **в.** *слога, пријатељство, пријатељски односи.* — Он [субаша] ... волео би да је с вама у лепој љубави. *Вес.* **3.** *пријатељски поступак, љубазност, услуга.* — Ја вас молим ... за једну велику љубав. *Мат.* Учините ми љубав, дођите на каву. *Божић.*

Изр. за ~ божју разг. *уобичајена формула приликом усрдне молбе, преклињања.* — Та станите, за љубав божју! *Јонке*; за ~ нечега (нечему) *у интересу нече-*

га, ради нечега; теби (њему и сл.) за ~, за твоју (његову и сл.) ~ *из обзира према теби (њему), ради тебе (њега)*; чист рачун дуга ~ *уређени односи основа су пријатељству.*

љу̏бава̄н, -вна, -вно *испуњен љубављу, срдачношћу; пријатан у опхођењу, срдачан, љубазан.* — Живот без туђинаца у својој кући, живот тих и љубаван. *Уск.* [Трудио] се [пјесник] чак да га [свијет] учини љепшим, бољим, дубљим и љубавнијим. *Уј.*

љу̏бависати, -ишēм несврш. необ. *проводити љубав, одржавати љубавне везе.* — Зато ћуте и ћутке гледају како те њихове вољене девојке шетају и љубавишу са њиховим варошким друговима. *Пер.*

љу̏бавнӣ, -ā, -ō *који се односи на љубав према особи супротног пола*: ~ занос, ~ песма, ~ писмо.

љу̏бавнӣк м **1. а.** (обично пеј.) *човек који одржава интимне односе са женском особом с којом није у брачној вези.* — фиг. А краљ Нума је био највећи самотник, и највећи љубавник самоће. *Дуч.* Кнезови биваху љубавници олимпијске љепоте. *Матош.* **б.** *глумац који на сцени игра главну мушку улогу у љубавним заплетима.* — Глумац ... за његову струку хладнога љубавника ... нема других претендената. *Крањч. Стј.* Наше позориште нема лиричног младог љубавника, ни лиричку младу љубавницу. *СКГ 1937.* **2.** покр. заст. *пријатељ. Вук Рј.*

љу̏бавница ж **а.** (обично пеј.) *женска особа која одржава интимне односе са човеком с којим није у брачној вези.* — Била сам му љубавница. *Фелд.* **б.** *глумица која на сцени игра главну женску улогу у љубавним заплетима.* В. други пр. уз љубавник (1б). **в.** заст. *драга, вољена девојка; вереница.* — Он застаде и не довршн шта је наумио казати; само погледаше у своју лепу љубавницу. *Јакш. Ђ.*

љу̏бавничкӣ, -ā, -ō *који се односи на љубавнике*: ~ веза, ~ нежност.

љу̏бавнички прил. *као љубавник, благо, нежно.* — Тада он јој ... тепа стидно, очински и љубавнички. *Ћос. Д.*

љу̏бавнӣштво с *љубавна атмосфера, љубавно расположење.* — Оставио је нешто добрих стихова ... преливених лиризмом романтичног љубавништва. *Грол.*

љу̏бавно прил. *на љубаван начин, пријазно, љупко, љубазно.* — Она ме љубавно погледа, њени меки погледи допираше ми до срца. *Шапч.* Не знам, брате, — одговори овај господин љубавно, који је Србин био, и тако добар као да и није господин. *Ат.*

љу̏бавскӣ, -ā, -ō необ. *в. љубавни.* — И Драгутин је с Аном отпочео разговарати ... вишим, општим љубавским језиком. *Дом.*

љу̏ба̄вца ж *в. љуба.* — Преклињем [вас] да ми Смиљу за љубавцу дате. *Ат.* Он је у оближњој варошици имао љубавцу за коју је требао новаца. *Цес. А.*

љу̀ба̄жљив, -а, -о *в. љубазан.*

љу̀ба̄жљиво прил. необ. *в. љубазно.* — Али, моја Маргерита! — одвратих стежући јој љубажљиво обе руке. *Цар М.*

љу̏базан, -зна, -зно = љубезан *који је у опхођењу пријатан, срдачан, предусретљив; драг, мио*: ~ домаћин, ~ држање, љубазни пријатељу. — Будите љубазни и немојте имати других брига. *Мар.*

љу̀ба̄зив, -а, -о необ. *в. љубазан.* — Куд су нагли, љубазиви друже! *Радич.*

љу̏базнӣк м **1.** заст. *в. љубавник.* — Свет је спавао; само не љубазник кога љубав и терет тиште. *Јакш. Ђ.* **2.** (у слободнијем обраћању, у вок.) *пријатељу, драги мој.* — Много је, љубазниче, налагао отац ти. *М-И.*

љу̏базница ж заст. *в. љубавница.* — Лежи ондје са својом љубазницом. *Креш.*

љу̏базно прил. = љубазно *на љубазан начин, пријатељски.* — Њежно и љубазно упире очи у њу. *Вел.* Опростили смо се љубазно. *Чол.*

љу̏базнӧст, -ости ж = љубезност **1.** *особина онога који је љубазан, пријазност.* — Нервозности је канда и нестало, али је љубазност остала. *Кол.* **2.** *љубазна, лепа реч, љубазан поступак.* — Засу питањима и љубазностима ускока. *Мат.*

љу̏бак, љу̏пка, љу̏пко **а.** *мио, драж-стан, пријатан*: ~ девојка, ~ држање. — [Вјетар] дуну јаче и ... донесе одоздо љупки, лагодни шум боровика. *Ћип.* **б.** *диван, фин, прекрасан; привлачан, примамљив.* — Научио [га] умјештво свакојако, те љупка израђује дјела. *М-И.* Пече [се] и приморско јање, знаменито са љупка окуса. *Нех.*

љуба̀ка̄ње с *гл. им. од љубакати (се).*

љуба̀кати, -а̄м несврш. (обично пеј.) **1.** *љубити.* — Ту се вртјела љубакајући младеж, а за њом се тискаху пучани. *Шен.* Мени се чини ... да је ... лакше ... пити вино и љубакати девојке. *Дав.* фиг. Таласи љубакали обалу. *Уск.* **2.** *водити љубав, ашиковати; имати љубавне односе.* — Није нимало лијепо што с дјевојком потајице љубакам. *Леск. Ј.* Да је ту крчма и рандеву, да љубакам са дезертерима! *Крл.*

~ се уз. повр. *љубити се; водити љубав, ашиковати.* — Погледали се, упознали се, љубакали се и — разишли се. *Петр. В.*

љубáкнути, љȕбāкнēм свршс. *дати пољубац, пољубити.* — фиг. Кад црвена биљарска кугла љубакне обје бјелокосне тешким ... сординантним звуком ... очи нам се жаре. *Божић.*

љȕбац, љȕпца м покр. *пољубац.* — Пошљи ми љубац. *Вук Рј.* Знаш, Маре, бацили су нам љупце! *Војн.*

љубáчац, -чца м бот. *в. селен.* — Заграби приличну порцију бурмута разастртога с ... лишћем љубачца. *Шов.*

љȕбвен, -а, -о арх. *в. љубаван.* — Љубвене тве туге повидаш. *Наз.* На груди гледај како ми је клонô, опрости, причина је љубвен жар. *Радич.*

љȕбдрāг м бот. покр. *в. драгољуб.* — Некуд при крају расцвјетао поносити љубдраг. *Љуб.*

љубèжљив, -а, -о заст. *в. љубазан.* — Ипак сам јој говорио да буде љубежљива напрам свакому. *Коз. Ј.*

љубèжљивōст, -ости ж заст. *в. љубазност.* — Октавијан одлучи ... да својом господском љубежљивошћу уједини све госте и развесели их. *Шимун.*

љȕбезан, -зна, -зно = љубазан. — Биће богат и љубезан старешина, и лаж о њему неће се примати. *Срем.* Прошапта Тупману његова љубезна тетка. *Креш.*

љубèзљив *в. љубежљив.*

љубèзљивōст *в. љубежљивост.*

љȕбезнӣк м *в. љубавник.* — Говораху да је Павао баруничин љубезник. *Ков. А.*

љȕбезница ж *в. љубавница.* — Она нека суди чија ли ће бити љубезница, чија ли сестра. *Шен.*

љȕбезно прил. = љубазно. — Ал' капетан ... одздрави му врло љубезно. *Шен.*

љȕбезнōст, -ости ж = љубазност. — Он ће вам рећи много љубезности. *Крањч. Стј.*

љȕби и **љȕби** ж непром. арх. нар. песн. *в. љуба.* — Петар се граду фалио: »Не љепше љуби од моје, ни б'јеле виле од горе«. *НП Вук.* Уза њ љуби блиједа сташе. *НПХ.*

љȕбидрāг м бот. покр. *в. драгољуб.* — Младеж се ... кити љубидрагом. *Павл.*

љȕбилац, -иоца м заст. *в. љубитељ.* — Љубиоци вештине овако се изражавају пред тим живописним створовима. *Јакш. Ђ.*

љубӣмац, -мца и **љȕбимац,** -ӣмца м **1.** *онај који је омиљен, онај који је најмилији, милији од осталих:* **~** породице, **~** публике. — Да те огрлим, љубимче мој! *Кос.* **2.** бот. *в. резеда. Сим. Реч.*

љубӣмица и **љȕбимица** ж *она која је омиљена, она која је најмилија, милија од осталих.* — Тета је волела искрено. Држала је да се нигда неће растати од своје љубимице. *Ранк.*

љȕбимнӣ, -ā, -ō заст. нар. песн. *в. љубазан.* — Браћо моја, љубимна дружино! *НП Вук.*

љубӣмче и **љȕбӣмче,** -ета с *дем. од љубимац и љубимица.* — Она је заправо била његово љубимче. *Грг.*

љубӣмчев и **љȕбӣмчев,** -а, -о *који припада љубимцу.*

љȕбин, -а, -о *који припада љуби.*

љȕбитель м *онај који воли некога или нешто, обожаватељ, поклоник, пријатељ:* **~** уметности, **~** природе. — Он је љубитељ жена и њихов љубимац. *Глиг.*

љубитèљица, љȕбитељица и **љубитēлька** ж *женска особа љубитељ.* — Била је велика љубитељица дивљачи. *Коз. Ј.* Туда смо пешачили са љубитељкама литературе. *Дуч.*

љȕбитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на љубитеље.*

љȕбитељски прил. *као љубитељ, аматерски:* бавити се чим **~**.

љȕбитēљство и **љȕбнтељство** с *бављење нечим или занимање за нешто из наклоности, из љубави. Р-К Реч.*

љȕбити, љȕбӣм (импф. љȕбљāх; аор. 2. и 3. л. љȕбӣ; трп. прид. љȕбљен) несврш. **1.** *уснама додиривати кога или што као знак љубави, пријатељства (при сусрету, опраштању и сл.), давати пољубац или пољупце, целивати.* — фиг. Већ задњим траком сунце земљу љуби. *Хар.* **2.** *волети.* — Нећете да увидите да сам вас ја љубио! Свакога сам од вас љубио. *Крл.* Ја те не љубим, нисам те никад ни љубила. *Срем.* Не бих љубио да ме претече Вицко. *Драж.*

Изр. љуби га мајка *ала га волим, ала је мио, добар;* љубим руке заст. *поздрав деце и млађих упућен старијима;* љубим те *молим те лепо;* љубићеш и земљу (стопе, ноге) *покајаћеш се, понизићеш се.*

~ се 1. *уз. повр.* — Алекса се љубио са свима у кући. *Вес.* И оци се љубише наши. *М-И.* фиг. Небо [се] љуби с морем. *Михољ.* **2.** *свиђати се, допадати се, бити по вољи.* — Како вам се љуби, грофице? *Шен.* А гдје ми се љуби, ту нешто запиње. *Љуб*

љȕбица ж бот. = љубичица **а.** *биљка с љубичастим цветом пријатна мириса* Viola odorata. **б.** мн. *породица истоимених биљака* Violaceae. *Терм. 3.*

љȕбичаст, -а, -о *који има боју љуби(чи)це (боја добијена мешањем модре са црвеном бојом).* — Тамне очи добише љуби-

част тон. *Андр. И.* С муком се сјећам зелених и љубичастих мора. *Уј.*

љубичасто- *као први део сложених придева који значе боју показује да та боја прелази у љубичасту*: љубичастоцрвен и сл.

љу̏бичина ж бот. *в. шебој. Терм. 3.*

љубичи́ца и **љу̏бичица** ж бот. = љубица.

љу̏бичнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на љубице.* — Поток ... натапа љубичне лијехе. *Марет.*

љу̏бљāj, -аја, **љу̏бљāк,** -а́ка и **љу̏бљан** м зоол. покр. *врста морске рибе, смудут, лубин* Labrax lupus. *Вук Рј.*

Љу̏бљана ж *главни град СР Словеније.*

Љубља́нчанин м *човек из Љубљане.*

Љубља́нчāнка ж *жена из Љубљане.*

љу̏бљāнчица ж бот. *биљка из пор. штитара* Hydrocotyle. *Сим. Реч.*

љу̏бљењак м *онај који је вољен, вољени човек.* — Љубљеник бјежи од ње, а она да се пода нељубљенику. *Шен.*

љу̏бљеница ж *она која је вољена, вољена женска особа.* — На то га владар ... позва да овјековјечи његову љубљеницу. *Уј.*

љу́бљење с *гл. им. од љубити (се).*

љу̏бнути, -нём сврш. дем. *додирнути уснама, пољубити.* — Амо, чедо милооко, дај да т' љубне браца око! *Радич.* фиг. Друга јој латица нечујно љубне сјајну косу. *Божић.*

љу́бов ж заст. *в. љубав.* — Љубови ти, набави ми такви! *Њег.*

љу̏бо̀ван, -вна, -вно покр. *в. љубаван.* — Опојила [га] жарким љубовним напитком. *Шен.* Сабрао [је] ... свега 137 лирских пјесама, од највеће чести љубовних. *Водн.*

љубо̀ва̄нка ж песн. заст. у изразу: песма ~ *љубавна песма.* — Уз пјесмице љубованке гласе, замакли су низ врлет далеко момак и дјевојка. *В 1885.*

љубо̀ва̄ње с *гл. им. од љубовати.*

љубо̀вати, љу̏бујēм несврш. покр. *љубакати (2).* — Сјети се финанца Паве с којима је љубовала седам година. *Десн.*

љу̏бо̄вка ж нар. песн. *в. љубовца.* — Ево има три године дана да сам, јадан, сужањ осужњио, не видећи куле ни љубовке. *НПХ.*

љу̏бо̄внӣ, -ā̄, -ō̄ заст. *в. љубавни.* — Химба женске примамила ме к себи ... опојила жарким љубовним напитком. *Шен.*

љу̏бо̄внӣк м заст. *в. љубавник.* — Опази ... двоје љубовника загрљених. *Старч.*

љу̏бо̄вница ж заст. *в. љубавница. Вук Рј.*

љу̏бо̄вца ж **а.** нар. песн. *в. љуба.* — Дању њему сријемску бановину, и још моју ћерцу за љубовцу. *НП Вук.* **б.** *в. љубавница (а).* — Коначно ју је оставио у низу својих љубовца и оженио се другом. *Крл.*

љу̏бо̄јка ж нар. песн. *в. љуба.* — Тражит ће га до синьега мора, а љубојку до првог комшије. *НПХ.*

љу̏бокр̄ван и **љубо̀кр̄ван,** -вна, -вно необ. *љубак, мио, драг.* — Женско је, брате ... плодовито ... љубокрвно. *Нам.*

љубокр́вност, -ости ж *особина онога који је љубокрван.*

љубо̀мор м и **љубо̀мора** ж **а.** *осећање душевног бола, несреће због сумње у неверност друга у браку или у љубави уопште.* — Возио ју је [жену] свуда са собом ... па је лијечников љубомор постао обичним предметом шала. *Крањч. Спј.* У Периној се души заметнула клица љубоморе, па је сваким даном захватала све више корена. *Вес.* **б.** *нерасположење, завист због пажње или наклоности која се указује некоме или нечему другом, нетрпељивост према супарнику, конкуренту.* — Не осјећа никаква љубомора, свеједно је њему. *Леск. Ј.* Почела је нека љубомора да трепти у потпуковникову гласу. *Сек.*

љу̏бомо̄ран и **љубо̀мо̄ран,** -рна, -рно *који осећа или изражава љубомор(у).* — Његовом љубоморном срцу није много требало: један сумњив поглед ... и — онда је све свршено. *Вес.* Ти си и онако љубоморан ако се с ким нашалим. *Кос.*

љубо̀морити, -им несврш. индив. *мучити љубомором.* — Он ју је волио, па ју [је] и љубморио. *Бег.*

љу̏бомо̄рнӣк и **љубо̀мо̄рнӣк** м *љубоморан човек.* — Љубоморник не могаше више поднијети мушких очију. *Матош.*

љу̏бомо̄рно и **љубо̀мо̄рно** прил. *на љубоморан начин, с љубомором.* — И даље је љубоморно чувала и свој положај поморске силе. *ОП 2.*

љубомо́рнӧст, -ости ж *особина или стање онога који је љубоморан, љубомор(а).* — Јела се гушила од љубоморности. *Кум.* [Њу] је намучио мало својом љубоморношћу. *Срем.*

љубомо́рство с *в. љубомор(а).* — Смишљао је најгрозније освете, какове само увређено љубоморство измислити може. *Јакш. Ђ.* Страшно се љубоморство у њему разбукњало. *В 1885.*

љубо̀питан, -тна, -тно и **љубопи̏тљив,** -а, -о рус. *који показује велики интерес да сазна нешто (често и непотребно), знатижељан, радознао.* — А одакле путујете? ... љубопитни смо знати. *Глиш.* Једна љубо-

питнија знаница упитала је ... графицу да ли је то истина? *Том.* Времена [су] била немирна и пуна неизвјесности, а он сам љубопитљив и забринут. *Андр. И.* Огромно чуђење избија из читавог њезиног љубопитљивог и химбеног бића. *Донч.*

љубопи̏тљивац, -йвца м *онај који је љубопитљив, радознао. Р-К Реч.*

љубопи̏тљивица ж *она која је љубопитљива, радознала. Р-К Реч.*

љубопи̏тљиво прил. = љубопитно *на љубопитљив начин, знатижељно, радознало.* — Жене и људи гледају ме љубопитљиво. *Петр. Р.*

љубопи̏тљивӧст, -ости ж = љубопитност *особина онога који је љубопитљив, знатижељност, радозналост.* — На њеном лицу види детињски израз љубопитљивости. *Рист.*

љубо̀питно прил. = љубопитљиво. — Гледа га кнез љубопитно и попије добру чашу. *Њег.* Цигани љубопитно проматраху надошли пар, који се држао ... испод руке. *Наз.*

љубо̀питнӧст, -ости ж = љубопитљивост. — Локално знање лаиково није ни издалека дотјецало да задовољи љубопитности учитељевој. *Јурк.* Изазвао [је] љубопитност код свог узбуђеног слушаоца. *Ранк.*

љубопи̏тња ж *в. љубопитљивост.* — Морат ће ... да удовољи њиховој љубопитњи. *Божић.*

љубопи̏тство с *в. љубопитљивост.* — У графице не бијаше такова љубопитства. *Шен.* [Старао] се да код присутних ... изазове љубопитство и радозналост. *Јак.*

љубо̀родан, -дна, -дно покр. *в. љубазан.* — Не тупи длана руковањем љубородним са сваким голуждравим жутокљунцем. *Богд.*

љубо̀тво̄ран, -рна, -рно ков. индив. *способан за љубав, ефикасан у љубави.* — Он не би више био болестан, био би здравији, мушкији, љуботворнији. *Божић.*

љу̀вен, -а, -о арх. **1.** *в. љубавни.* — Умријет ћу не познавајући сласти љувене. *Матош.* **2.** *љубљен, вољен.* — Да ли мисли на што боље: да л' на ћерку ње љувену. *Радич.*

љу̀вено прил. арх. *дражесно, љупко.* — Извија се [арија] звонко, љувено. *Гал.*

љу̀да ж покр. *в. људескара.* — Једна људа са крупним продераним гласом ... је опоменуо посланике. *Јов. С.*

љу̀дан, -дна, -дно необ. *својствен правом човеку.* — То [начин говора] ти је тако слатко и људно да би се ... и гвоздена врата сама отворила. *Павл.*

љу́де, љу̀дета с покр. *в. људескара.* — Кршно људе да му пара нема. *Креш.*

љу̀дӗван и **љу̀дёван,** -вна, -вно *који има особине зрелог, озбиљног човека, пун људскости; својствен правом човеку, људски.* — Е, дијете, ја мислио ... да си ти људевнији, а ти зацака ка' Циганин. *Ћоп.* Проживјела [је] у његовом људевном и јуначком миловању. *Тур.*

људӗва̄ње с *гл. им. од људевати.* — Баш нестаде старог људевања и старих људи. *Ћоп.*

људӗвати, љу̀дујём несврш. необ. *в. људовати.* В. пр. уз гл. им. људевање.

људёвнӧст, -ости ж *особина онога који је људеван, људски карактер, човечност.* — Бацио је под ноге и образ и вјеру и сваку људевност. *Ћоп.*

љу̀дӗвно и **љу̀дёвно** прил. *на људеван начин, као човек, људски.* — Људевно мораш казати и мисао и осећај, ако ће одмах и свом снагом деловати и на слух и на дух. *Сек.*

људӗсина ж **а.** *људескара.* — Та силна људесина гинула је у нереду. *Војн.* **б.** необ. *крупна развијена особа (женска).* — Ко би ме од наших момака узео, овакву људесину! *Сек.*

људӗскара ж *аугм. и пеј. од човек.* — Био је тада у Београду један ... Енглез. Крупна нека људескара и веома снажан. *Глиш.* Поред мене Црнац, грдна људескара. *Матош.*

људӗтина ж *људескара.* — Ето ти ... гојазне и крупне људетине. *Креш.*

љу̀ди, љу́дӣ м (дат. љу́дима и љу́дма) **1.** *мн. од човек.* **2.** заст. *назив за слово »љ« у азбуци.* — Али оном малом професору у наочарима дође на ум паметна мисао: »Зар баш мора ... писме људи бити у првом одељењу?« *Ранк.*

људи̏ка̄ње с *гл. им. од људикати.* — У кућању и људикању дође и зора. *Јел.*

људи̏кати, -а̄м несврш. нар. *разговарати.* В. пр. уз гл. им. људикање.

љу̀дина ж *аугм. од човек; карактеран, изванредан човек.* — Талас дигну барку, примакну је крају, ал' у то се осови у њој грдна људина. *Шен.* Е, нема те, Уроше, надалеко! Сад видим да си људина. *Марк. М.*

љу̀диште с покр. пеј. *човек који је изгубио људске особине, човек без морала.* — Био човјек, па сад и људиште. *Вук Рј.* Он ми показа прстом једно људиште [шпијуна], једног од оних трговаца што нити продају свилу ни гвожђе. *Јакш. Ђ.*

људо̀вати, љу̀дујём несврш. покр. *бити човек, живети, владати се као човек.* —

Стари људи и стара добра времена кад се још могло да људује и да живи. *Ћоп.*

људо̀губан, -бна, -бно песн. *који убија, погубан, крвав.* — Из боја чему ти људогубног долазиш амо? *М-И.*

људо̀дер м ков. *онај који дере, кињи, глоби људе.* — Нисам дао да опаки људодер Тахи погради сав Сусједград. *Шен.*

људо̀ждер м *човек који једе људско месо, канибал.* — фиг. Ево ме, људождери, убијте ме! *Дук.*

људо̀ждерскӣ, -ā, -ō *који се односи на људождере*: ~ племе, ~ обичај.

људо̀ждерство и **људожде́рство** с *једење људског меса, канибалство.*

људо̀крадица м *човек који краде људе.* — Праведнику закон није постављен, него безаконицима, људокрадицама. *Вук.*

људо̀лик, -а, -о *који је налик на људе, човеколик*: људолики богови.

људо̀мора м *онај који мори, убија људе.* — Све их је водио Хектор, људомора Аресу слични. *М-И.*

људо̀мо̀ран, -рна, -рно *који мори, убија људе.* — Све је водио њих Идоменеј ... и Енијалију богу људоморном равни Мерион. *М-И.*

љу̏дскӣ и **љу̏дскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на људе, човечји*: ~ друштво, ~ организам, ~ говор, ~ сазнање, ~ природа и др. **2.** *својствен племенитом човеку, добар, човечан, осећајан, поштен и сл.* — Чекам нечију топлу људску ријеч. *Хорв.* Он је оцртао профил тога дјечака сувише топлим људским бојама. *Крл.* **3.** *који је без недостатака, онакав какав треба да буде по својој намени.* — Честитом пјеснику желимо људско здравље. *В 1885.*

љу̏дски прил. **1.** *на људски начин, као што доликује човеку, племенито, љубазно, пристојно.* — Говори тако благо, људски, као човек што говори човеку. *Вас.* Са свакијем се Бакоња људски поздрави. *Мат.* **2. а.** *како треба, солидно, добро.* — Што год се људски ради ... и повише коштa. *Сек.* Сад би требало да оно што имамо људски утврдимо. *Шен.* **б.** *у пуној, несмањеној мери, темељно, обилато, јако.* — Мене људски ухвати грчевити дријем. *Ков. А.* Неспретно [се] спусти низ уске љествe и људски се протегну. *Ћоп.*

људскова̀ти, људскујём несврш. заст. *живети људски, добро.* — На вријеме се ... испаметила и са својим човјеком људсковала. *Павл.*

љу̏дско̀ст, -ости ж **а.** *људска племенитост, човечност.* — То је ... боље него истицати људскост у нечовјечним поступцима. *Божић.* Понекад се кроз те тужне приче о доказивању очинства пробије и понеки зрачак топле људскости. *НИН 1958.* **б.** *људске особине, људска природа.* — Опћа његова људскост одијељена [је] и отуђена од њега [човјека]. *Ант. I.* Неспретна, крупна људскост фра-Марка Крнете, залудна снага ... и сета Ђерзелезова ... све је то и нешто више од тога. *Михиз.*

људскӧта и **људскӧћа** ж покр. *в. људскост.* — Наш језик [је] слађи и углађенији, а свакој људскоти дозрио? *Љуб.* Приону им за срце њена љепота и људскоћа. *Лоп.*

љу̏дство с **1. а.** *људи у оквиру неке заједнице, (целине, скупа), неке војне или др. јединице, људски састав; жива сила*: брига о људству и машинама, превоз људства и оружја. — Чиновници беху одређени да врше попис људства и стоке. *Срем.* [Војска је] попуњена свежим људством које јој стиже из позадине. *Лаз. М.* **б.** *људи који служе на одређеном оруђу, машини, броду и сл., посада.* — Људство једне пољске батерије ћутећи је укопавало ... своја оруђа. *Вас.* **2.** *људско мноштво, народ, свет.* — Посматрао је људство што врљаше улицом. *Ћип.* **3.** заст. **а.** *људски род, човечанство.* — И ево ту је Иво почео жалити људство, човјечанство, али и љубити свој народ. *Мишк.* По томе и не може да буде говора о правој срећи људства. *Леск. Ј.* **б.** *народ, нација.* — Мало људство, што си заслијепило? *Њег.* **4.** *в. људскост.* — Тако ти људства и образа, ајде ми нешто учини на руку! *Ћоп.* Кадри су и оца убити за забаву друштву, а у четири ока кад се нађу, хватају се и сламке људства. *Кал.*

људу̀рина ж и м *људескара.* — Ал' ето ти једна људурина, црњаше се као и паклина. *НП Вук.* Међу њима се особито истицао постарији, крупан и румен људурина. *Креш.*

љу̏љ[1], -а и љу̏ља м бот. **а.** *врста корова, уродице из пор. трава, врат*[2] Lolium, L. temulentum. *Сим. Реч.* **б.** *енглеска трава* Lolium perenne. *Сим. Реч.*

љу̏љ[2] м необ. *љуљање, њихање.* — Закон шеталичног љуља могао би се у томе математично применити на покрете човечије душе. *М 1867.*

љу̏ља ж зоол. *морска риба слична скуши, само већа и мање укусна меса* Scomber colias. *Свезн.*

љу̏ља ж *хип. од љуљашка и љуљка.* — Љуљај ми га, љуљо лака, мога брацу, мог јунака! *Змај.*

љу̏љав[1], **-а,** -о *који садржи љуља, врата, пун љуља.* — Најео се љуљава круха, па сам ваздан лежао ка' мртав — и сад ме глава боли. *Шимун.*

љу̏љав¹, -а, -о *који се љуља, гегав.* — И све тако тешка, љуљава ... она одгегуцка право до отомана. *Маш.*

љу̏љаво прил. *љуљајући се, гегуцајући.* — Љуљаво гаца по сњежној гњецки. *Божић.*

љу̏љај м необ. *покрет онога што се заљуља, њихај*; исп. љуљ². — Ипак се увек чује шкрипут по неке даске, види љуљај по неке кулисе. *Петр. Б.*

љу̏љајка ж покр. *в. љуљашка. Вук Рј.*

љу́љак, -лька м бот. *в. љуљ (а). Сим. Реч.*

љуљà̏кати, -ā̏м несврш. *дем. од љуљати.* — Два млада Циганина посадили жене на кољена и љуљкају их. *Кос.*

љу̏љā̏нка ж *љуљање, њихање.* — Блистање сиње глачине и мирис дивнога цвијећа и тајинствена мукла љуљанка мора ... *Шен.*

љу̏љā̏ње с *гл. им. од* љуљати *(се).*

љу̏љати, љу̏љā̏м несврш. **1.** *чинити да се нешто равномерно креће тамо-амо, клатити, њихати, зибати.* — Без дисциплине војска је трстика коју вјетар љуља. *Јонке.* **2.** фиг. *клаћењем, њихањем оглашавати.* — На торњевима звона љуљају подне. *Ђон.*

~ **се 1. а.** *померати се равномерно тамо-амо, њихати се; несигурно се држати у усправном положају, заносити се, клатити се*: ~ на ветру, ~ на таласима, валовима. — Јоле се љуља ... посрће ... глава га заноси. *Ад.* фиг. На красном јој лицу ... непрекидно се љуљао раскошан сретни посмијех. *Ђал.* У буци шетача ... љуља се пролетни дим са ражња. *Полић.* **б.** *бити на нечему (у нечему и сл.) што се помиче тамо-амо и помицати се заједно с њим*: ~ на љуљашци, на столици. **в.** *не бити добро учвршћен, моћи се помицати тамо-амо, климати се (о зубу, клину и др.).* **2.** фиг. *бити несигуран, налазити се пред падом, сломом, крахом.* — Писао [је] ... у мутно време ... када се један престо љуљао. *Скерл.* И ето, од тог случаја поремећује се и љуља унутарња његова равнотежа. *Сим.*

Изр. љуља ми се у глави *мути ми се у глави, хвата ме несвестица.*

љуљà̏цкати се, -ā̏м се несврш. *дем. од* љуљати се. — И љуљацкао се у некој неодређеној радости. *Бег.*

љу̏љā̏чка и **љу̏љā̏шка** ж *направа за љуљање (висећа или др.); седиште, столица или лежај у којима се може љуљати.* — И очајник се свалио на земљу, као да је са љуљачке слетио. *Кол.*

љу̏љка ж **а.** *колевка, зипка.* — Понекој [жени] и дете у љуљци на леђима. *Дом.* **б.** *љуљашка.* — Зато ће сести у љуљку. А рингишпил ће је завитлати у небеса. *Пол. 1958.* Још нас има што умијемо спавати и на столу и на љуљци. *Уј.*

љу̏лькав, -а, -о *који се љуља, таласа, њише; који се лако љуља, угиба, гибак.* — Онда се [очи] губе к мору далеко низ љуљкаву разину као да нешто траже. *Кос.* Одговорила је Марија погледнувши још несвучена на љуљкаву постељу с два душека. *Петр. В.*

љу̏лькā̏ње с *гл. им. од* љуљкати *(се).*

љу̏лькати (се), -ā̏м (се) несврш. = љуљушкати (се) и љушкати (се) *дем. према* љуљати *(се).* — Буљио је у карте и већ поспано љуљкао главом. *Божић.* Доље се низ воду мрачиле врбе, љуљкале се на лаку вјетру. *Сиј.*

љу̏љнути, -нē̏м сврш. **1.** *сврш. према* љуљати. — Вјетрић му [цвијећу] љуљнуо главе. *Крањч. Стј.* Као нехотице двапут љуљну колевку. *Моск.* **2. а.** *треснути, пући, ударити; лупити, треснути ким или чим (о нешто).* — Напољу ... љуљну гром и у соби се затресоше прозорска окна. *Бан.* Љуљну с њим [усташом] о земљу. *Ћоп.* **б.** *пљуснути, минути (о киши).* — Кад љуљне киша, купусишта ће нам бити пуна ребара. *Ћос. Д.*

~ **се** *сврш. према* љуљати се. — Чун се љуљне, вал заблиста, па се пропне на обалу. *Јакш. М.* Љуљне се [гмаз] с времена на вријеме. *Кик.*

љуљу̏шкав и **љу̏љушкав**, -а, -о *који љуљкује, успављује.* — У санак нијаш тих, љуљушкав! *Крањч. С.*

љуљу̏шкā̏ње и **љу̏љушкā̏ње** с *гл. им. од* љуљушкати *(се).*

љуљу̏шкати (се) и **љу̏љушкати (се)**, -ā̏м (се) несврш. = љуљкати (се). — Ходала [је] по мрачној соби љуљушкајући на рукама расплакано дијете. *Бен.* На набораној површини [воде] плута и без журбе се љуљушка понеки опао листак. *Ћоп.*

љуљу̏шнути (се), љуљу̏шнē̏м (се) и **љуљу̏шнути (се)**, љуљушнē̏м (се) *сврш. према* љуљушкати *(се).*

љу̏мати, -ā̏м несврш. *вући се, ићи тешко, гегати се.* — [Медвјед Брундо] ... љума кроза шипраг. *Наз.* Николетина ... љума поред колоне као натоварен помељар. *Ћоп.*

љу̏пина и **љу̏пина** ж *лупина (1)*: ~ од кромпира, ~ од лука, ~ од кестена, ~ од јаја итд.

љу́пити се, љу̏пī̏м се несврш. *в. љуштити се. Р-К Реч.*

љу̏пка ж покр. **1.** *окце у сађу. Вук Рј.* **2.** *в. јуфка. Вук Рј.*

љу̏пкати, -ā̏м несврш. *дем. према* љубити. — Када остариш, изједаш се жив што ниси више млад да их љупкаш. *Вел.*

љу̏пко прил. *на љубак начин, мило, дражесно.* — Прилази Младен ... смеши

се љупко на деду. *Сек.* За час се опет [моја мајка] љупко насмијешила. *Јурк.*

љу̏пковати, -кујём несврш. заст. *в. љубити.* — Дјевојке сам љупковао већ како се љубит може. *Шен.*

љупкогла̀сан, -сна, -сно ков. *који је љупког гласа.* — Љупкогласна филомела [славуј] умилним својим пјенијем пастире ... увесељавати почела. *Срем.*

љу̏пкост, -ости ж *особина онога што је љупко, умиљатост, драж.* — Незнана дјевојко ... у себи носиш достојанственост и љупкост. *Тад.* Љубиша се учтиво поклони, али с пуно љупкости и мушког поноса. *Ком.*

љупкоћа ж *в. љупкост.* — Да упије у се дјелић по дјелић њена тијела и љупкоће. *Јел.*

љу̏пчац, -а̏ца м бот. *в. зимзелен. Вук Рј.*

љу̏ска ж (дат. -сци; ген. мн. љу̏сака̄) **1.** *кора, опна којом су обавијени плод, семе биљке, јаје и сл.*; исп. љупина. — фиг. Но ја нисам знао откинути љуске празновјерја од језгре истине. *Наз.* **2. а.** *танка, чврста плочица (пљоснат кристал и сл.)*; *крљушт.* — Беше то ... уметнички израђен златан часовник, посут ситним љускама бриљантским. *Ранк.* Пред колибом ... сједио је ... старац Мијо, стружући ножем љуске са рибице. *Шен.* **б.** *део дрвета који се одвоји, слушти приликом тесања*; *цепка, треска.* — Анка је запаљивала на огњу нову лучеву љуску. *Ств. 1948.* **3.** покр. *јаје.* — Сад ћеш на рану метнути мало духана ... а хануми ћеш идућег петка донијети петнаест љусака! *Куш.*

љу̏скав, -а, -о *покривен љускама, крљушти̏ма.* — Мотрио је прелијевање свјетла ... по њезином [рибином] љускавом тијелу. *Новак.*

љу̏скавица ж **1.** *животиња са љускавом кожом.* — То је ... грозовит сикут љускавице гује. *Вел.* **2.** мед. *врста кожне болести од које се на кожи створе љуске* psoriasis. *Бен. Рј.*

љу̏скавци, -ава̄ца̄ м мн. (јд. љу̏скавац, -а̄вца) зоол. *ред примитивних сисара којима је тело прекривено плочастим рожнатим израштајима* Pholidota. *ЕЛЗ.*

љу̏скари и **љуска́ри** м мн. (јд. љу̏скар, -а и љу̏скар, -а́ра) зоол. **1. а.** *разред чланконожаца, ракови* Crustacea. **б.** *ситни ракови којима је тело прекривено двема кречним, вапненим љуштурама* Ostracoda. **2.** *в. љускавци. МЕП.*

љу̏скаст, -а, -о **1.** *љускав.* — Море је постало као кожа неизмјерне љускасте рибе. *Торб.* **2.** *који је у облику љуске, који личи на љуску*; *који се састоји од делова сличних љускама.* — Почеше конструисати љускасте кровне конструкције. *Мил.*

љу̏скати, -а̄м несврш. *скидати љуске, чистити од љусака. Р-К Реч.*

~ се *претварати се у љуске, осипати се љускама*; *крастати се.* — Моја се ћела давно већ и не љуска, тврда је и корава. *Сек.*

љу̏ска̄ши и **љуска́ши** м мн. (јд. љу̏ска̄ш, -а и љу̏скаш, -а́ша) зоол. *ред гмизаваца, гмазова покривених крљушти̏ма, општи назив за гуштере и змије* Squamata. *ЕЛЗ.*

љу̏скица ж *дем. од љуска.* — Пуна је [чесвина] празних желудових љускица. *Шег.*

љу̏снути, -нём свршн. **а.** *треснути, љоснути. Бак. Реч.* **б.** *пљуснути, полити.* — Дјевојка без ријечи захвати воде и на брзу руку љусну по лицу. *Лоп.*

љу̏спа ж *в. љуска.* — [Лабуд] донесе Ивану у кљуну љуспу злата. *Пол. 1958.*

љу̏спав, -а, -о *в. љускав.*

љу̏спаст, -а, -о *в. љускаст.* — Чешће је [злато] урасло у стене у љуспастим или зрнастим ... ситним агрегатима. *Панч.*

љу̏спица ж *дем. од љуспа.* — Три камена ... вире из траве пуни свјетлуцавих љуспица. *Лал.*

љу̏т, љу̏та, љу̏то (одр. љу̏тӣ, -а̄, -о̄; комп. љу̏ӣ, -а̄, -е̄) **1. а.** *који јако надражује (штипа, пали и сл.) органе укуса и мириса, слузокожу, телесно ткиво*: **~** паприка, **~** лук, **~** хрен, **~** дуван, **~** ракија. — Дуго ћуте и удишу густ, љут ваздух. *Ћос. Д.* Учитељ је ... сједио вас обавит облаком најљућег дима. *Том.* **б.** покр. *кисео.* — Оцат који није љут и домаћин који није зао не ваља ништа. *Н. посл. Вук.* **2. а.** *незадовољан, нерасположен због каквог догађаја или чијег држања, поступка, срдит, гневан*: **~** због неуспеха, **~** на суседа, **~** као рис. — Ти ћеш липсати на путу! — вели јетко Лука, већ љут што га задиркују. *Јак.* **б.** *склон гневу, срдби, напрасит, прек, раздражљив.* — Имам код куће оца и мајеху љуту. *Марет.* **в.** *опак, опасан*; *свиреп, крволочан*: **~** змија, **~** звер. — С друге стране: плахо јање у чељусти љутог вука. *Кркл.* **г.** *који се жестоко и неумољиво бори, опасан за непријатеља*: **~** борац, **~** оклопник. — Поздрави их и кажи им [погинулима] ... да је љути Никшић пао. *Нен. Љ.* **д.** *који јако мрзи кога или што, огорчен, жесток.* — То окреће твоје слушаоце од најљућих противника у најгорљивије присташе. *Ков. А.* **ђ.** *одушевљен, привржен, ватрен, горљив.* — Добранић зна да сте љут Илирац. *Шен.* Пристаде уз најљуће радикале. *Тип.* **е.** *који се без мере, страствено одаје нечему*: **~** пијаница, **~** бекрија. **ж.** *који добро сече, коси, убија (о оружју, сечивима и сл.)*; *оштар,*

бридак: ~ мач, ~ сабља, ~ нож, ~ секира, ~ коса, ~ пушка и сл. **3. а.** *који се тешко преболева, опасан*; *тежак, велик, крајњи*: ~ болест, ~ рана, ~ невоља, ~ сиромаштво. — Очи сам склопила, стиснула [и] од бола љутога вриснула. *Кркл.* Не знате ви каква љута сиротиња живи у ономе камену. *Бур.* **б.** *огорчен, неумољив, суров* (*о борби*). — Ниједан део словеначког народа није имао да издржи тако љуту борбу као корушки Словенци. *Цвиј.* Заметну се крвав, љут бој. *Том.* **в.** *оштар, јак, бесан* (*о хладноћи и др. временским непогодама*): ~ зима, ~ мраз. — Ветрић пирне кроз ту жегу љуту. *Ил.* Једне просиначке вечери била је вани љута мешава с буром. *Новак.* **4. а.** *који се тешко ломи, несавитљив, тврд, чврст* (*о камену, металима и сл.*). — Стана је остала избезумљена и онемела од страховитог пролома бомбе на љутом камену. *Бур.* Срчевина је љута као прекаљен челик. *Рад. Д.* **б.** *компактан, го, без земље, непроходан*: љути крас, крш. — У средини овога љутога карста отвори се . . . мала . . . долина. *Цвиј.* **5.** (у именичкој служби, само одр.) ж *јака ракија*. — Сви су [пили] . . . деци љуте. *Донч.* Мало и пије. Тек увече по једну дуплу љуту. *Андр. И.*

љу́тав ж покр. *в. љутња*. — Човјек ни у највећој љутави не би могао њој жалосне ријечи набацити. *Коз. Ј.* Запјевао је он више с бриге него с љутави. *Пец.*

љу́таза ж покр. *каменито место*. — Драго моје рало, ти крчиш тврђе, љутазе. *Бон.*

љу́таја ж бот. *в. млечница* (*3*). *Сим. Реч.*

љу́та́к, -а́ка м бот. покр. **1.** *в. шипак, нар. Вук Рј.* **2.** *врста траве из пор. шиљева* Cladium mariscus. *Сим. Реч.*

љу́тац, љу́ца и **љу́тац**, љу́ца м **1.** *љут, тврд камен*. — Прислони се полако прсима, посрезне на врући камен љутац. *Божић.* [Реке] теку коритом од самога љуца камена. *М 1867.* **2.** *љут, жесток човек*. — Не може љутац се суза да засити. *Марет.* Пред Србима је такав један љутац, Стојан Чупић. *Сур.*

љу́тача ж (ген. мн. љу́та́ча́) бот. *в. лисац* (*2*). *Сим. Реч.*

љу́тик, -и́ка и **љу́тик** м бот. **а.** *врста храста* Quercus sessiliflora. *Сим. Реч.* **б.** *в. љутић. Сим. Реч.*

љу́тика ж бот. покр. **а.** *врста лука* Allium ascalonicum. *Вук Рј.* **б.** *в. паприка. Сим. Реч.* **в.** *врста траве из пор. троскота, кисељак* Rumex acetosa *и* R. tuberosus. *Сим. Реч.*

љутѝна ж **1. а.** *стање и особина онога што има љут укус*. — Рука њезина друга воња киселином зноја и љутином неког тешког мириса. *Ков. А.* [Препеченица] је мирисала пријатно на шљиву и љутину. *Дав.* **б.** покр. *горушица, жгаравица. Вук Рј.* **2.** *в. љутња*. — Бре-бре-бре! . . . вели јој чорбација Замфир сав зелен од љутине. *Срем.* Он је сваки пут, кад би га чуо, узврио од љутине. *Бен.*

љу́тит, -а, -о **а.** *који одражава љутњу, гнев*: ~ одговор, ~ поглед. **б.** *в. љут* (*2а, б*). — Кад је мајстор Мркоња био љутит, онда није знао што је право, а што криво. *Брл.* Овчарски пси мудри, ружни и љутити. *Чипл.*

љу́тити, љу́тӣм (импф. љу́ћа́х; трп. прид. љу́ћен) несврш. **1.** *изазивати код кога љутњу, гнев, срдити*. — Као да су се сви заклели да га љуте и да му не признаду заслуге! *Срем.* Мишкове ме очи тако љуте да би му их обје ископао. *Наз.* **2.** *чинити да нешто буде љутог укуса, зачињавати чим љутим. Бак. Реч.*

~ **се** *постајати љут, гневан, срдити се, гневити се*. — Самотовала [је] љутећи се са својим јединцем. *Кол.* И дуго би поштени старина викао и љутио се да га не опомену̏ше. *Вес.*

љу́тито прил. *на љутит начин, с љутњом, гневно, срдито*. — Старац га погледа љутито. *Кол.* фиг. Под усеком љутито је мрмљало море. *Чипл.* Карабинка груне љутито. *Гор.*

љу́титбст, -ости ж *особина онога што је љутито*; *љутња, гнев*.

љу́тић, -а и **љу́тӣћ**, -и́ћа м бот. *биљка из пор. жабљака са златножутим цветом, која расте по њивама и ливадама* Ranunculus (R. millefoliatus, R. sceleratus, R. Steveni). *Сим. Реч.*

љу́тица ж **1.** зоол. **а.** *отровна змија, отровница*. — Љутица вуче своје округло тијело преко стијена. *Кос.* Очима сече као змија љутица. *Вукић.* **б.** мн. *породица таквих змија* Viperidae. **2.** (и м) *онај који је љут, напрасит, жестоке нарави*. — Беше то човек . . . врло жив, плаховит и љутица. *Кнеж. Л.* Дођоше љутице мрави, попише крв са ране. *Макс.* **3.** (у атрибутској служби уз реч »стена«) *љута, тврда*: исп. љутац (1). — Прогнаше се кроз љутицу стијену. *Март.* **4.** бот. **а.** *в. спорыш.* **б.** *в. власац* (*врста лука*). **в.** *в. папрац. Сим. Рвч.*

љу́тич, -а и **љу́тӣч**, -и́ча м бот. *в. љутић. Вук Рј.*

љу́тичаст, -а, -о *в. љут* (*4б*). — Права мука бијаше пети се и спуштати се преко онога љутичастога стијења. *В 1885.*

љу́тичевина ж бот. *љутица* (*4в*). *Сим. Реч.*

љу́тнути се, -нём се сврш. дем. *мало се наљутити, расрдити*. — Кроз разред мину пригушен смијех. Учитељица се љутну. *Бон.* Љутнула би се бака на малодушницу. *Гор.*

љу́тња ж *нерасположење, незадовољство због каквог неуспеха, незгоде или због чијег држања, поступка, гнев, срџба.* — Жупник искаљује своју љутњу на оној странци у соби. *Пав.* У боји гласа могао се видети прекор и љутња. *Јов. Ј.*

љу́то прил. (комп. љу́ћē и љу́ће) **1. а.** *жестоко, огорчено, упорно.* — Љуто брани Крајина сваку своју стопу. *Дед. В.* **б.** *веома, јако, много.* — Изгладнио [сам] љуто. *Јурк.* А ја се љуто преварио јутрос у школи. *Ћип.* **в.** *строго, немилосрдно.* — Што сам сагријешила те ме толи љуто караш? *Шен.* **г.** *оштро, опоро.* — Под спорим корацима снег опет љуто шкрипи. *Ћос. Д.* **2.** *в. љутито.* — Ћути! — прошишта љуто упитани. *Каш.*

љу́то́вница ж бот. *в. врбена. Сим. Реч.*

љу́то́ст, -ости ж *в. љутња.* — Наврнуше [јој] сузе на очи од ... љутости и огорчења. *Кум.* Ово је писмо ... што га је јуче ... у љутости ту износила. *Јакш. Ђ.*

љу́тотрн, -а, -о ков. *пун љутога трња.* — Преплеле се ... гране глога, трњина и шипурака ... голе љутотрне гране. *Вуков.*

љу́тун, -у́на м покр. **1.** бот. *в. нар, шипак. Р-К Реч.* **2.** агр. *врста винове лозе која даје јако црно вино. Мин. Лекс.*

љу́ћавина ж покр. *в. љутина* (*1б*). *Вук Рј.*

љу́ћан, -а, -о нар. песн. *дем. и еуф. од љут.* — Бритка сабља да те не посијече, ı ја љућан да те не истучем. *НПХ.*

љу́ће́ње с *гл. им. од љутити* (*се*).

љу́ћи, -ā, -ē *комп. од љут.*

љу́шкā́ње с *гл. им. од љушкати* (*се*).

љу́шкати (се), -ā́м (се) несврш. = љускати (се). — Метнула га на крило и лагано га љушка. *Ранк.* Фијакер се љушка преко равна поља. *Дом.*

љу́шнути (се), -нḗм (се) *свршн. према љушкати* (*се*).

љу́ште́ње с = љушћење *гл. им. од љуштити* (*се*).

љу́штидба ж *љуштење, комидба, комушање* (*кукуруза*). — Па још кад се сради летина, па наступе љуштидбе — е ту сам живела! *Вес.*

љу́штика ж **а.** *в. љуска* (*1*). — фиг. Њено друго лице ... просијава испод љуштике спољашње опрости. *Петр. Б.* **б.** *комушина* (*од кукуруза и сл.*). — У постељи од кукурузне љуштике ... Јанош је шкрипао зубима. *Петр. В.*

љу́шти́на ж *в. љуска* (*1*). — фиг. Ипак блиједи трак живота испузне у дубини из мртве љуштине. *Војн.*

љу́шти́оница и **љу́шти́дница** ж *просторија, радионица у којој се љуште плодови* (*пиринач, рижа, ораси и сл.*). — Млинарство и љуштионица риже располажу са 170 великих творница. *ЕГ 2.* У Барићевој кући све је електрификовано: од тезге за стругање дрвета до љуштионице за пасуљ. *Пол. 1959.*

љу́штити, љу́штӣм (импф. љу́штāх и љу́шћāх; трп. прид. љу́штен и љу́шћен) несврш. **1.** *лишавати, ослобађати љуске, коре, омотача, површинског слоја, гулити; комишати, комушати.* — Љуштио би јој наранче да не плаче. *Крл.* До неко доба ноћи љуштимо кукурузе. *Вес.* **2.** разг. **а.** *пити или јести* (*у великој количини, често и сл.*). — Љуштијах као спужва слатко вино. *Матош.* Диринци и она дању и љушти пројо. *Рад. Д.* **б.** *играти, картати се* (*обично дуго или често*). — Док ви овде љуштите санс, дотле пешаци довели женске из Београда. *Јак.* **в.** *ударати, тући, лемати.*

~ **се а.** *губити љуску, кору, површински слој, гулити се; перутати се.* — Кад прездрави [од шарлаха] и поче се љуштити, удари је у срце, па за два секунда готова! *Ранк.* **б.** *одвајати се, отпадати од подлоге.* — Љуште се алге са сведених стијена. *Стипч.*

љу́штица ж *в. љушчица.* — [Рожне станице, ћелије на кожи] непрестано [се] љуште у маленим љуштицама. *НЧ.*

љу́штрити, љу́штрӣм несврш. покр. *в. љуштити* (*1*). — Студени се вјетрови узели нагонити пустим пољем и љуштрити пожутјели лист са дрвља. *Торд.*

љу́штура ж **1.** *тврди заштитни омотач, оклоп у коме живе неки мекушци* (*пужеви и шкољке*). — фиг. На махове ми се чинило да у тој љуштури [воденици] ... не може бити живе душе. *Чол.* **2.** покр. *комушина од кукуруза.* — Извади клас [кукуруз] из огња, сави га у љуштуру и положи на плоче до себе. *Лоп.* **3.** зоол. *врста велике морске шкољке. Бак. Реч.*

Изр. **затварати се у своју љуштуру,** не излазити из своје љуштуре *одвајати се од своје средине, околине, повлачити се у себе.*

љу́штураст, -а, -о *који личи на љуштуру*: ~ **кора.**

љу́штурица ж *дем. од љуштура; љушчица.* — Ђорђе је скупљао са стола љуштурицу по љуштурицу црне прегореле коре. *Дав.*

љу́шће́ње с = љуштење.

љу́шчидба ж *в. љуштидба.* — Ноћас је љушчидба у Омера Братановића! *Мул.*

љу́шчица ж *дем. од љуска.* — Тијело му је посуто сребрнастим љушчицама. *Финк.* Љушчице и ивериће по дворишту ... скупиће [баба-Стана]. *Дом.*

М

м (М) 1. а. фон. *двоуснени носни сугласник, сонант.* **б.** *слово којим се обележава тај глас.* **2.** скраћ. **а.** (м) *метар.* **б.** грам. (м.) *мушки род.* **в.** (м.) (ек.) *место.* **г.** (м.) (ек.) *месец.* **3.** (М) *римски знак за број 1000.*

ма (кад је наглашено: мâ) везн. **1.** *у допусним реченицама: макар.* — Никад оне нису заспале пре него он дође, па ма то било у зору. *Лаз. Л.* Душо моја, ти се не бој тмина, ма и смрт се окомила на ме. *Вит.* **2. а.** покр. *у супротним реченицама: али.* — Хитали смо пријед да дођемо, ма никако не могасмо брже. *Њег.* Куле су биле чврсте, ма је у њима мало војника. *Нех.* **б.** необ. *у саставним реченицама: па, те.* — Љуба му је ужућела — ма је пита млади Павле. *НП Вук.* **3.** *у саставу општих заменица и прилога с упитним: ко, што, који, какав, кад(а), где, куда и др. за искључење било каквог ограничења: макар, било.* — Пиши ма шта. *Нен. Љ.* Ја сам бољи од вас ма којег. *Петр. В.* Он ће себи и код нас, ма када, прокрчити пут до побједе. *КХ 1936.* пеј. Овако песме не пева ма ко. *Скерл.* **4.** *у служби узвика* **а.** *ама, та.* — Ма, сви ми нешто замерамо нашем Београду. *Петр. В.* Ма ви сте болесни, шјор Бепо. *Мар.* **б.** покр. *на, узми.* — Ма чобане, па се напој вина! *Рј. А.*

Изр. **ма немој(те)** *у изненађењу: та није вальда, није могуће.*

ма *в. мах.*

мàварити, -ӣм несврш. покр. *махати, клатити.* — Био је сасвим пијан и главом маварио као мало слијепо штене. *Берт.*

мâварскӣ, -ā, -ō *који се односи на Мавре:* ~ стил.

мáвез м тур. покр. *памучни конац плаве боје.* — Преко ње [ђечерме] модар копоран, извезен куповнијем мавезом. *Буд.*

мàвен, мавéна, мавéно тур. *плав; модар.* — Широко се разлијевало море, при жалу мавено као љубица. *Шен.* Бијели сепети, пуни мавених шљива као кокошијих јаја. *Мул.*

мáвети се, -ӣм се, ијек. мáвјети се, несврш. покр. *плавети се, бити плав, одавати од себе плаву боју.* — Ондје, пепељасто отоčје се мави, и чемпреси плачу, ко мартири плави. *Крл.* Сунце сија и небо се мави. *Шуб.*

мáви прид. непром. тур. *в. мавен.* — На шилтету у дебелу хладу, под гранчицом мави јоргована. *Баш.*

мавӣjāш, -áша м *голуб плава перја. Бак. Реч.*

мáви-пӣрӯз, -ýза м тур. *драги камен плавичасте боје, тиркиз.* — Драга [гора] је од мави-пируза. *НП Вук.*

мâвиш и **мáвиш** м *в. мафиш.* — Умесити мавиша и уштипака ... то јој беше играчка. *Шапч.*

мâвишњāк и **мáвишњāк** м *алатка за сечење мафиша, зупчаст метални точкић, котачић с дршком. Вук Рј.*

мáвјети се, -ӣм се, ек. мáвети се.

мавлýта ж тур. *огртач, кабаница.* — Пригрнуо зелену мавлуту. *НП Вук.*

Мâври, -вāрā м мн. (јд. Мâвар, -вра) = Маури *муслиманска племена на северозападу Африке.*

мâг м грч. *свештеник, учитељ, мудрац (код неких старих народа на Истоку); чаробњак, врач.* — Навалила је у вагон мистична дружба. Не зна се, јесу ли то маги, комедијаши или пеливани. *Крл.*

магàза ж тур. **1.** *магацин, складиште робе.* — Тамо је напред магаза, гдје ја смјештам робу. *Ранк.* **2.** *дућан, радња.* — Матере их сваког првог воде пред магазе да с њима чекају у дугом реду. *Кик.*

магазàрина ж *накнада за коришћење магазе, лежарина. Вук Рј.*

магазàџија м *власник магазе, трговац.* — Ја нијесам магазација да ми паре требају. *Срем.*

магазàџӣjскӣ, -ā, -ō *који се односи на магазацију:* ~ договор.

магàзӣн, -и́на м **1.** = магацин *стовариште, складиште (робе, жита и сл.).* — Своје хамбаре сретно [је] продао крајишкој војној управи за магазине. *Том.* Кад је изишао из затвора, вратио се оцу. И сад му помаже у магазину. *Петр. В.* **2.** *трговачко предузеће с разноврсном робом, робна кућа.* **3.** *део војничке пушке на репетирање у који се стављају меци.* — Фишеци су врцали усијани из магазина. *Крл.* **4.** фиг. *повремена публикација разноврсне садржине.* — »Приче« у новинама прометну се у исти свијет . . . као приче у популарним магазинима. *Шим. С.*

магазӣнēр, -е́ра м = магазионер и магационар *службеник у магазину (1, 2).* — Магазинери почели су сортирати ципеле и ремење по стелажама. *Крл.*

магазӣнēрка ж *службеница у магазину (1, 2).*

магазинӣ́рање с *гл. им. од магазинирати.*

магазинӣ́рати, -зӣнӣ́рām свршн. и несвршн. = магационирати *сместити, смештати робу (стварн) у магазин:* ~ жито, ~ намештај.

магàзӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на магазин:* ~ просторија, ~ роба.

магазиòнēр, -е́ра м = магазинер.

магàзица ж *дем. од магаза.* — Имао је . . . иза дућана једну магазицу у којој су биле сложене коже. *Радул.*

магàзнӣ, -ā, -ō *који се односи на магазу.* — Магазна врата била су од влаге позелењела. *Радул.*

мàгања ж тал. покр. *мана, недостатак.* — Нијесу лазање без магање. *Рј. А.*

мàгањаст, -а, -о покр. *који има магању.* — Пјесник се боји да ће му цвјетови бити магањасти. *Водн.*

мàгањēње с *гл. им. од магањити.*

мàгањити, -ӣм несврш. *кољати, пољати.* — Није бадава руке магањио. *Вес.* ~ **се** *повр.* — Немој се поганити ни магањити. *Вук Рј.*

мàгарāд ж *зб. им. од магаре.*

магàрāн, -а́на м *магарац.* — А у боју цара Татарана погубише, као магарана. *Вук Рј.*

мàгарац, -а́рца м **1.** зоол. *лихопрсти папкар из пор. коња, домаћа животиња* Equus asinus. **2.** фиг. погрд. **а.** *човек слабе памети, будала, глупак.* — Ја [се] не дам преварити од сваког магарца. *Каш.* **б.** *тврдоглав, јогунаст човек.* **3.** покр. **а.** *торбоноша, у осовину плуга усађен рачваст колац о који се веша торба и друго. Вук Рј.* **б.** *ослонац осовине воденичког кола, кобила у воденици. Вук Рј.*

Изр. дивљи ~ зоол. *дивљи предак домаћег магарца* Equus onager; не зову магарца на свадбу да игра, него да воду носи *није у питању почаст него тежак посао;* не липши, магарче, до зелене траве (док трава нарасте) *одвећ је дуго чекати; нема никаквих изгледа, не треба се надати;* (пасти) с коња на магарца *в. уз коњ (изр.);* појео вук магарца *прешло се преко нечега као да се није ни десило;* правити некога магарцем *в. магарчити;* правити од комарца магарца *в. уз комарац (изр.);* разуме се (у што) као ~ у кантар *в. уз кантар (изр.).*

мàгаре, -ета с зоол. **1.** *младунче магарца.* — фиг. погрд. Учитељица . . . чвркну дјечака по глави. — Магаре једно, како ти је презиме? *Ћоп.* **2.** нар. *магарац.*

магарéнце, -ета с *дем. и хип. од магаре.* — Ћи, магаренце! . . . Тако је малено, да сам предложио да и њега стрпамо у кола. *Богдан.*

магарèћӣ и **магàрећӣ,** -ā, -ē *који се односи на магарце, који је као у магарца:* ~ памет, магареће уши.

магарèћи и **магàрећи** прил. *као магарци, глупо.* — Видио је пуно људи који су магарећи говорили. *Кор.*

магарèћњāк, -а́ка и **магàрећњāк** м мед. покр. *в. велики (магарећи) кашаљ (уз кашаљ, изр.).* — Напао га јак кашаљ, као да је магарећњак. *Рад. Д.*

магарèчки и **магàречки** прил. *магарећи.* — Сад се [ушке] магаречки одуљише. *Гор.*

магарéштина ж *глуп поступак; глупост, лудост.* — Живот [је] заправо једна магарештина. *Крл.*

магàрић, -а и **магàрӣћ,** -и́ћа м *дем. и хип. од магарац; мало магаре.* — На сваком том коњићу и магарићу седи по један старији Цинцарин. *Срем.*

мàгарица ж **1.** зоол. *женка магарца.* **2.** бот. *в. магаричар (2). Бен. Рј.*

мàгаричār м **1.** *чувар магараца.* — Добри наш бога није магаричар, па да нас батином гони. *Богдан.* **2.** бот. *врста храста, медунац. Сим. Реч.*

мàгаричин, -а, -о *који припада магарици, који потиче од магарице:* ~ млеко.

мàгарчина ж *аугм. од магарица. Прав.*

мàгарскӣ, -ā, -ō необ. *в. магарећи.* — Данас дознах да се од магарске коже чини некакво бубњало. *Дук.*

мàгāрчев, -а, -о *који припада магарцу.*

мàгāрчēње и **магáрчēње** с *гл. им. од магарчити.*

магàрчина м *аугм. и пеј. од магарац.* — фиг. погрд. Е, сине Павле, кад ти остајеш магарчина те магарчина. *Јурк.*

мàгāрчити и **магáрчити,** мàгāрчӣм несврш. (кога) *поступати с неким као с глупаком, подваљивати (коме).* — Сећаш ли се како је Мираш магарчио четнике на Трескавици? *Поп. Ј.*

~ **се** повр. *понашати се неприлично, правити глупости; бити жртва подвале.* — Да ја само тебе почешем кад се толико магарчиш! *Вел.*

магàрчић м *дем. и хип. од магарац.* — И магарчић стидно обара ушке пред гнусном ријечи. *Гор.*

мàгаскӣ, -ā, -ō *који се односи на магазу, који припада магази.* — Истрча пред њега до прага магаскога. *Ћор.*

магàцӣн, -и́на м = магазин (1). — Непријатељски магацини [су] данас једини извор нашег снабдијевања. *Чол.* Ландау је, да знате, био коми у магацину у Паризу. *Крањч. Стј.*

магàцӣнка ж заст. *војничка пушка на репетирање*; исп. магазин (3). — Пет грлића жандармских магацинки уперени [су] на њ. *Скерл.*

магацӣнāр, -а́ра и **магацӣнēр,** -е́ра м = магазинер.

магациони́рати, -ӣнӣрām сврш. и несврш. = магазинирати. — Његови експонати ... су магационирани по сандуцима. *Пол. 1959.*

магàцӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на магацин*: ~ роба.

ма гдѐ, ијек. ма гдјѐ *на било коме месту, где било.*

ма гдје, ек. ма гдѐ.

мàгија ж грч. **1.** *тајанствена, натприродна моћ; чаролија, чаробност.* — Магија ноћи продужује се и тка ново повјесмо. *Козарч.* **2.** *вештина врачања; враџбине, чаролије*; исп. мађија (1). — Глишић је боље но ико обавештен у сељачкој магији. *Скерл.*

Изр. празн. бела ~ *призивање небеских сила при врачању*; црна ~ *призивање паклених сила при врачању.*

мàгијскӣ, -ā, -ō *који се односи на магију, чаробан, чудотворан.* — Они [врачеви] ... дају магијске формуле за све случајеве. *Петр. М.* Дршће тло од магијске јој силе. *Наз.*

мàгик м *в. магичар.* — Од мучаљивих и мирних створила је алкимисте и магике. *Ћал.*

мàгиња ж бот. **1. а.** *биљка из пор. вресова, планика* Arbutus unedo. *Сим. Реч.* **б.** *плод те биљке.* — Купи у грму планикове магиње. *Љуб.* **2.** *в. магрива. Сим. Реч.*

магиòничāр м грч. *мађионичар.* — Свијет је дјело магионичара. *Уј.*

мàгистар, -стра м лат. **1.** *онај који има први научни универзитетски степен.* **2.** (обично: ~ фармације) *апотекар, љекарник.* — Магистар упита немачки савјет би ли издао [опијум]. *Крањч. Стј.* **3.** *домаћи учитељ, професор.* — За гувернанту и магистра тек стара Мара и стари мајор оста. *Марк. Ф.*

мàгистарскӣ, -ā, -ō *који се односи на магистре*: ~ испит, ~ служба.

мàгистарски прил. *као магистар.* — Ујак ми метне магистарски руку на брбљава уста. *Матош.*

магѝстēрӣј, -ија и **магѝстēрӣјум** м *част, степен магистра; испит за магистра.*

магѝстрāл, -а́ла м лат. поет. *завршни сонет у сонетном венцу.*

магистра́ла ж лат. *главна саобраћајна, прометна линија (железничка, аутомобилска итд.).*

мàгистрāлан, -лна, -лно **1.** *који се односи на магистралу*: ~ пруга. **2.** *главни, врло значајан; мајсторски, изврстан.* — Сличан њему духом и сократским, магистарским, магистралним лицем. *Матош.* То дивно набрајање ... сврша се магистралним стиховима. *Цар М.*

мàгистрāлно прил. *изврсно, мајсторски.* — Отпоче мирно, класично, магистрално. *Матош.* [Балерине] магистрално изводе читавим својим бићем. *Ств. 1948.*

магѝстрāт, -а́та м лат. ист. **1.** *градска управа, градска кућа, општина; службеници који врше градске управне послове.* — Саопћите то и господи од магистрата. *Шен.* **2.** *судска и управна власт у некадашњим нахијама (округима).* — Да би судови били уреднији ... постави се у свакој нахији магистрат од три човека. *Вук.*

магистра́тац, -стра́ца м ист. *члан магистрата (2).* — Магистраце с писаром оправите амо у Београд. *Вук.*

магистрàтлија м ист. *житељ магистрата, општине.* — Ту [се] ваља добро разазнавати ... у подели српског народа на ... магистратлије, на жупанијске и окружне поданике. *ЛМС 1951.*

магѝстрāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на магистрат.* — Кад је »прорајтао« имање, наместише га за магистратског пандура. *Петр. В.*

магистрату́алац, -лца м ист. *члан, службеник магистрата.* — Думић узме живо пљескати, а за њим сви млађи, именито жупанијски магистратуалци. *Ћал.*

магистрату́ра ж **1. а.** *достојанство, власт, служба члана магистрата, градске управе.* **б.** *испити за звање магистра.* **в.** *в. магистериј(ум).* **2.** *седиште управне власти, поглаварство.* — Сви су имали приступа у магистратуру. *Шкреб.*

ма̀гичан, -чна, -чно *који има натприродна својства, чаробњачки; чаробан.* — Као неком магичном руком, све се пред њим изменило, па и он сам. *Уск.* Избија магично свјетло из ових огњених очију. *Крл.*

ма̀гичар м *онај који се бави магијом, врач, чаробњак.* — Црни магичари посташе сентиментални. *КХ 1936.*

ма̀гичарскӣ, -ā, -ō *који се односи на магичаре:* ~ поступак.

ма̀гичкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на магију, чаробњачки; магичан.* — Магичком управо снагом привлачиле су те очи свакога. *Ђал.* **б.** *из кога нема излаза, зачаран:* ~ круг.

ма̀гично прил. *на чудесан, натприродан начин, чаробњачки.* — Нека тајна сила је магично претварала ствари једне у друге. *Сек.*

ма̀гичнӧст, -ости ж *особина онога што је магично; чаробност, чаробна моћ.* — Међутим, ни »Европа« за нас нема ону магичност коју је имала за наше дједове и очеве. *Лит. 1957.*

ма̀гла ж **1. а.** *згуснута водена пара у приземном слоју атмосфере, која смањује видљивост.* — Низ обронке вукле су се магле. *Хорв.* фиг. Она га гледа кроз маглу што јој се на очи навукла. *Вес.* **б.** *прашина; дим.* — Све једнако магла од пушака. *НП Вук.* **2.** фиг. *нејасна схватања, неодређене представе; занесењаштво; занос.* — Тај човјек изгубио се најприје у утопистичким маглама. *Крл.* Много је магле било у нашим главама. *Чол.*

Изр. ићи у маглу *ићи у неизвесност;* ловити маглу *заносити се за нечим неостварљивим, нереалним;* ~ му пала на очи *није више владао собом;* ухватити маглу фам. *побећи, нестати.*

мӑгласт, -а, -о *сличан магли; обавијен прореденом маглом.* — Велике плахте сивог платна јуре напред ... као магласти застори. *Дов.* Магласти ... врхунци се помоле брзо. *Марет.*

ма̀глен, -а, -о **а.** *који је од магле; пун магле, обавијен маглом.* — Ближала се маглена вечер. *Козарч.* **б.** фиг. *неизвестан, нејасан, мутан.* — Удубљена [је] у размишљања ... о својој тако магленој будућности. *Шапч.*

ма̀гленаст, -а, -о *магласт.* — Њезиног је околиша лагано нестајало у магленастом мраку. *Новак.*

ма̀глено прил. *као магла, слично магли; мутно, нејасно.* — Имао је маглено сиве очи. *Сек.* Сви они кажу искрено и јасно исто што он каже ... маглено. *Старч.*

маглѐтина ж *аугм. од магла.* — Хтела би она ... да остави сав овај грозничави крtичњак што се у крпама неких кужних и црних маглетина потапа. *Вас.*

ма̀глин, -а, -о *који припада магли; превучен маглом.* — На врховима Водна прибрало се бело маглино перје. *Нуш.* Дјевојка ... има маглине очи. *Уј.*

ма̀глина ж *аугм. од магла.* — То кроз облаке и маглине, као у сну тихо и лако, гуши се и витла снег. *Каш.*

маглӣна ж астр. **1.** *удаљени звездани систем, галаксија.* **2.** мн. *мали плавичасти облаци разних облика на небеском своду.*

маглӣрати, ма̀глӣрām несврш. шаљ. *ухватити маглу, побећи.* — Требало је још синоћ маглирати одавде, горе према Андријевици. *Лал.*

ма̀глити, -ӣм несврш. **1. а.** *стварати маглу; покривати, обавијати маглом.* — Да се уклонимо прашини што магли испод кола. *Павл.* **б.** фиг. *замрачивати, мутити.* — Нешто слатко и јако, као вино, магли памет. *Донч.* безл. Пред очима им магли [од изнурености]. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *сузити (о очима).* — Очи магле, већ јад своји мене. *Митр.*

~ **се** *обавијати се маглом, замагљивати се.* — Јесен се влажна маглила у дрвореду. *Стипч.* фиг. Од тога [му се] крати дах и магли свест. *Андр. И.*

ма̀глица ж **1.** *дем. од магла.* — По небу [се] превукла некака бјелкаста маглица. *Шимун.* **2.** *машак (на воћу). Р-К Реч.*

Изр. свемирске (васионске) маглице *в. маглӣна (2).*

ма̀гличав, -а, -о *магличаст.* — Јутро је ... бледо продирало кроз магличаву белину. *ЛМС 1951.*

ма̀гличаст, -а, -о **а.** *сличан магли; који је као од магле.* — Око ње се вије бела, дуга, магличаста хаљина. *Вукић.* **б.** *обавијен прореденом маглом, замагљен.* — Преко ње се у даљини видео магличаст врх Јастрепца. *Пер.* **в.** фиг. *нејасан; нестваран.* — То смо само хтјели ... магличасте снове. *Фран.*

маглӧвит, -а, -о **1.** *пун магле, обавијен маглом.* — Обале ... тону у магловитом појасу мрке вечери. *Матош.* Магловити врбаци испаравају се још од прошлог дана. *Црњ.* **2.** фиг. *мутан, нејасан.* — У

тој идеји јавља се ђак немачке магловите филозофије. *Скерл.*

маглòвито прил. *као у магли, нејасно.* — Скучен тако ... магловито осећам: да све што мислим нису праве мисли. *Вас.*

маглòвитōст, -ости ж *особина и стање онога што је магловито.* — Његово [је] схваћање просто од романтичне магловитости. *Баз.*

маглòлик, -а, -о *сличан магли.* — Иза облака маглоликог дима сијевале су шампањске стакленице. *Шен.*

маглу̀рина ж *аугм. и пеј. од магла.* — Много је гавранова лијетало над сивоцрвеним маглуринама. *Крл.*

мàглуша ж *в. маглушина.* — Стрпи се докле ти срце сву љубав изгори живу, протјера тамјаном чувства себичја маглушу сиву. *С 1911.*

мàглушаст, -а, -о *магличаст.* — Звијезде трептаху у дубоком, маглушастом небу: *Кос.*

маглу̀шина и **маглу̀штина** ж *аугм. и пеј. од магла.* — Виси над градом и поклапа га попут црне маглушине. *Цар Е.* Има у шуми тешких дана када ... маглуштина све застре. *Наз.*

мàгљёње с *гл. им. од маглити (се).*

мàгма ж грч. *усијана маса у унутрашњости Земље.*

мàгматскӣ, -ā, -ō *који се односи на магму, који је постао од магме*: магматске стене.

магмосфе́ра ж грч. геол. *слој магме у Земљи, магматска геосфера.* — Још дубље ... налази се магматски омотач или ... магмосфера. *Туђ.*

мàгнāт, -а́та м лат. *крупан капиталист, власник великог предузећа; власник великог поседа, великаш*: индустријски ~, финансијски ~.

мàгнāткиња ж *женска особа магнат.* — То је брига за домовину наших магната и магнаткиња. *Петр. В.*

мàгнāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на магнате*: ~ капитал, ~ посед.

мàгнāтство с *положај и имовина магната.* — Особито није био сугласан с братовом вјечном жељом за магнатством. *Бал.*

мàгнēзӣј, -ија м грч. хем. = магнезијум *хемијски елемент из групе лужина, алкалних метала, сребрнастобео метал* (Mg).

мàгнēзија ж хем. *в. магнезијумоксид. Р-К Реч.*

мàгнēзијев, -а, -о и **мàгнēзӣјскӣ,** -ā, -ō = магнезијумов и магнезијумски *који се односи на магнезиј*: ~ сјај, ~ светлост.

мàгнēзијум м = магнезиј.

мàгнēзијумов, -а, -о = магнезијев.

мàгнēзијумòксӣд, -ида м *хемијско једињење, спој који настаје сагоревањем магнезиј(ум)а, магнезијев оксид.*

мàгнēзијумскӣ, -ā, -ō = магнезијски.

магнèзӣт, -ита м хем. *најважнија магнезијева руда.*

магнèзӣтнӣ, -ā, -ō *који је од магнезита*: ~ опека.

мàгнēт, -е́та м грч. **1.** физ. *тело које има нарочито својство привлачења других тела и које при слободном окретању око окомите осе заузима правац север-југ*: природни ~, вештачки, умјетни ~. **2.** фиг. *оно што има привлачну снагу; привлачна моћ.* — Та два ока осетила су магнет који их је на ту страну окренуо. *Јанк.*

магнетѝзам, -зма м грч. **1.** физ. **а.** *својство, особина (чега) да привлачи друго што.* **б.** *део физике који изучава магнетске појаве.* **2.** фиг. *привлачна снага, моћ привлачења, привлачност.* — Једна рука држи другу руку у магнетизму тјелесног додира. *Крл.*

магнетиза́ција ж *преношење својства магнета на неко тело, изазивање деловања магнетизма.*

магнетѝзер, -ера м *в. хипнотизер.* — Левин је сједио, слушао приповиједање лијечниково о шарлатану магнетизеру. *Крањч. Стј.*

магнетизѝрање с *гл. им. од магнетизирати.*

магнетизѝрати, -ѝзирам сврш. и несврш. = магнетизовати **1.** физ. *изаз(и)вати деловање магнетизма (на неко тело, на неку средину); пренети, преносити својства магнета на неко тело.* **2.** фиг. *имати неодољив утицај на кога, снажно привући, привлачити.* — Једно се слово изненада помакне, оживи, магнетизира око себе своју околину и пјесма почиње да звони, да говори. *Крл.*

магнѐтизовање с *гл. им. од магнетизовати.*

магнѐтизовати, -зујем сврш. и несврш. = магнетизирати. — фиг. Чуо сам о људима који магнетизују своју околину. *Матош.*

магнѐтисање с *гл. им. од магнетисати.*

магнѐтисати, -ишем сврш. и несврш. *магнетизирати, магнетизовати.* — фиг. Била [је] као магнетисана тим погледом. *Пер.*

магнѐтӣт, -ита м мин. *најважнија оксидна руда железа.*

магнѐтӣтнӣ, -ā, -ō *који се односи на магнетит, који је од магнетита.* — Негдје налазимо магнетитнога ... пијеска. *Туђ.*

магнѐтичан, -чна, -чно и **магнѐтичкӣ,** -ā, -ō *који има својство магнета, магнетни, магнетски*; фиг. *привлачан.* — Вјерују, у имену лежи нека тајна магнетична сила. *Маж. Ф.*

магнѐтичнōст, -ости ж *особина онога што је магнетично.*

мàгнēтнӣ, -ā, -ō = магнетски *који се односи на магнет, који је под дјеловањем магнета*: ~ пол, ~ поље.

магнéтовац и **мàгнетовац,** -бвца м *в. магнетит.* — Грци су знали да комади минерала магнетовца привлаче. *Физ. 2.*

магнетòграф м грч. физ. *апарат за аутоматско бележење промена магнетских појава.*

мàгнетометар и **мàгнетомēтар,** -тра м физ. *апарат за мерење јачине магнетског поља.*

магнетòфōн, -óна и **мàгнетофōн** м грч. физ. *апарат за аутоматско снимање и репродукцију гласова и звукова електромагнетним путем.*

магнетòфōнскӣ и **мàгнетофōнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на магнетофон*: ~ трака, ~ снимак.

мàгнēтскӣ, -ā, -ō = магнетни. — Ови латински изузеци ... дјеловали су на Козљевића магнетском снагом. *Крањч. Стј.*

мàгнēтски прил. *као магнет.* — Пар црних очију ... га је магнетски привукао. *Скерл.* Чар тога краја ... магнетски дјелује. *Бат.*

магнѝфикус м лат. *раније често употребљавана титула за угледне личности.* — Зграбим оно класје те њиме огребем магнификуса по леђима. *Коз. Ј.*

мàгновāње с **1.** *гл. им. од магновати се.* **2.** *маштање.* — Почињали [су] себе да осећају и да тону у чаробна магновања, прикрадали су се девојкама. *Ђур.*

мàгновати се, -ујēм се несврш. необ. *јављати се као нешто мутно, магловито, нејасно; мутити се.* — Нико не би могао рећи шта се то све мешало и магновало у глави. *Ђур.*

магнòвен, -а, -о цсл. и рус. књиж. *тренутан.* — Чудна ... историја постања и историја магновеног преображења. *Ж 1955.*

магновѐнӣје с арх. *в. магновење.* — Не бих знао у том магновенију казати ни како ми је име. *Срем.*

магнòвено прил. *зачас, за један тренутак.* — Судбина Македоније ... била [је] решена магновено. *Лаз. М.*

магновéње с **1.** *тренутак, трен.* — **Наши војници у магновењу поустајаше и** појурише овамо. *Лаз. М.* Намах је заборавио да је баш данас ... објетница ... магновења лудог. *Божић.* **2.** песн. **а.** *трептај (ока).* — Пре неколико магновења ока у срцу њему није било светло. *Радич.* **б.** *трепереље; трептај, титрај уопште.* — Као светлуцава магновења, пале [се] и гасе мисли и осећања. *ЛМС 1949.*

магнóлија ж бот. *украсно дрво или шиб с великим белим цветовима* Magnolia. — Магнолије [су] раскриле своје велике округласте цветове. *Креш.*

мàгнути, мāгнēм сврш. *дати очима знак, (на)мигнути.* — Изненада ступи на праг његове собице одвјетник пак му ... магну да га треба. *В 1885.* Дјевојке су чаролијска свјетлуцала, што магну очима које развесељавају. *Божић.*

магнýће с *магновење*: у ~ ока.

мáго м *хип. од магарац.* — Момче јаче табана неголи маго са сламком у уву. *Јел.*

мàгот м зоол. *врста мајмуна* Macacus inuus. *Терм. 4.*

мàгрња ж бот. *биљка из пор. ружа, сродна трешњи и вишњи којима служи за подлогу, рашељка* Prunus mahaleb. *Сим. Реч.*

мàгрњк м бот. *в. смиље. Сим. Реч.*

мáгус м *в. маг.* — Магуси који могу спржити свет, говоре просечне речи, мисле просечне мисли. *Сек.*

мàда везн. *иако, премда, и поред тога што.* — Зар слеп оста, мада имаш очи. *Панд.* Мада јој је било неугодно, усуди се да пита Михаила. *Крањч. Стј.*

мàдеж м = млàдеж *урођени мали израштај, тамније боје, на кожи у облику мрље, пеге или квржице* naevus. — Прозрачно ухо без наушнице има на рубу интензивно смеђ и велик мадеж. *Бег.* Има мадеж на десници руци. *НП Вук.*

мадéра ж *врста чувеног вина са острва Мадере.* — Португалска вина »порто« и »мадера« уживају свјетски глас. *Старч.* Нек тече мадера, шампањ и токајско. *Јакш. Ђ.*

мàдēр, -éра м тал. *даска (дебља или тања) различите дужине, за израду палубе, унутрашњег пода и за покривање ребара чамца или брода, оплата. Деан. Рј.*

мадòна ж тал. *слика или кип Богородице с Исусом (код католика); Богородица; обожавана жена.* — За Француза је жена муза или мадона. *Дуч.* Саградит ћу за те, о Мадоно моја, олтар на дну својих жалости. *Јур.*

мадòнин, -а, -о *који припада мадони*: ~ лик.

мàдōнски, -ā, -ō *који се односи на мадону, који је као у мадоне*: ~ израз, ~ осмех.

мàдрац, -áца м тал. **1.** *жичани уложак у кревету, еластични креветни уложак са опругама.* — Из села су поново допремани натраг жандарски гвоздени кревети и мадраци. *Ћоп.* **2.** *в. душек.* — Тај је лежај од сламе и шушња ... висок и мекан као мадрац с вуном стотине оваца. *Наз.*

мадрѝгāл, -ála м тал. **1.** поет. *краћа песма, претежно љубавног и галантног карактера.* **2.** муз. *вишегласна музичка композиција.*

мадригàлист(а) м *песник или композитор мадригала; извођач мадригала.*

мадригалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на мадригалисте*: ~ хор.

мадригàлисткињa ж *женска особа мадригалист(а).*

мадрѝгāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на мадригале*: ~ мотив.

мàдрōн, -óна м тал. мед. *болови у стомаку и цревима.* — Прошле зиме било га нешто спопало, мадрон, шта ли, али сад је добро. *Шен.*

мађàрāт, -áта м покр. *в. мађарац* (*2а*). — Пред њиме је сатљик мађарата. *Јакш. Ђ.*

мађàрати, -ām несврш. = мацарати *говорити мађарски.*

мађáрац, -рца м = мацарац **1.** *ветар северац* (*који дува из Мађарске*). — Шуме задржавају силу ветрова, од којих су кошава и мађарац за нашу земљу најопаснији. *Панч.* **2.** агр. **а.** *врста мађарског вина.* — Да је каква пуста лагана мађарца. *Јурк.* **б.** *врста лука.* — Жена изнесе комад ... крува и двије-три ситне главице лука мађарца. *Ћоп.* **в.** *врста лошег дувана.* **3.** етн. *врста игре, плеса.*

Мађáри м мн. (јд. Мàђāр, -ára) = Мацари *народ финско-угарског порекла, становници Мађарске.*

мађаризáција ж = мацаризација *помађаривање, претапање у Мађаре.*

мађаризи́рати, -и̏зӣрām сврш. и несврш. = мацаризирати (*из*)*вршити мађаризацију.* — Становништво површно германизирано или мађаризирано враћа се ... својој националној свести. *Цвиј.*

Мађàрија ж зб. нар. = Мацарија **а.** *в. Мађарска.* — Међутим нашао је у главном граду Мађарије брзо своју струку. *Шен.* **б.** зб. *Мађари.*

Мађàрица ж = Мацарица *припадница мађарског народа.*

мађāрка ж агр. = мацарка *врста шљиве, бистрица* (*3*).

мађāрōн, -óна м ист. пеј. = мацарон *присталица Мађара и њихове политике* (*о ономе што није мађарске народности*). — Ево вам Хрватске! Што тамо не раде тзв. мађарони! *Ћип.*

мађàрōнка ж = мацаронка *женска особа мађарон.* — Познавао сам Загрепкињу која је од мађаронке постала илирком. *Шен.*

мађàрōнскӣ, -ā, -ō = мацаронски *који се односи на мађароне*: ~ политика.

мађарóнство с ист. пол. = мацаронство *политички став мађарона; мађаронски покрет; мађарони.* — Поред оживљавања мађаронства постојали су и други разлози. *Риб.*

мађарòфил, -а и **мађарòфӣл,** -и́ла м = мацарофил *пријатељ Мађара, онај који гаји велике симпатије према Мађарској и Мађарима.*

Мàђарскā и **Мàђāрскā** ж = Мацарска *држава у средњој Европи* (*северно од Југославије*).

мàђарскӣ и **мàђāрскӣ,** -ā, -ō = мацарски *који се односи на Мађаре и Мађарску*: ~ језик, ~ политика.

мађàрство и **мађáрство** с = мацарство *национална припадност мађарском народу.* — Он је тешио себе својим мађарством. *Петр. В.*

мађàруша ж агр. = мацаруша *в. мађарка. Прав.*

мађàрштина ж = мацарштина *мађарски језик; мађарски дух и обичаји; мађарско обележје.* — Прихвати врло оштро, сјеченом мађарштином. *Шен.*

мàђија ж **1.** (обично мн.) *предмет којим се врача; чини, враџбина.* — Ово је неко мени подбацио мађије па немам дјеце. *Ћор.* **2.** *в. магија* (*1*). — Ухватио га страх од тих речи и очију, од мађије која се крије у њима. *Вучо.*

мађѝјāње с *гл. им. од мађијати.*

мађѝјати, -ām несврш. *састављати мађије, чи̏ни; опчињавати, зачаравати.* — Неке су говориле да је вештица, да уме чинити, врачати, мађијати. *Јакш. Ђ.*

мàђијскӣ, -ā, -ō *који се односи на мађије, који има моћ мађија*: ~ реч.

мàђијски прил. *на мађијски начин.* — Чаробник мађијски ријеч проговори. *Наз.*

мађѝлук м *чини, мађије.* — Мијеша она мађилуке тешке. *НПХ.*

мàђионӣ и **мађѝōнӣ,** -ā, -ō *в. мађијски.* — У залогу ја остављам теби мој чаробни прстен мађиони. *Ств. 1948.*

мàђионӣк м **1.** *чаробњак који мађијама наноси људима зло.* — Др Фауст и сви мађионици и врачари мисли се да су имали оваквих породичних духова. *Ђорђ.* **2.** *в. мађионичар. Р-К Реч.*

мàђионица ж *женска особа која се бави мађијама, врачара.* — Као да је потпис написала дражесна рука какве мађионице. *Шапч.*

мађиòничан, -чна, -чно необ. *мађијски, магијски.* — У какав се мађионични, сањиви, срећни поглед склапају оне њене пусте очи! *Лаз. Л.*

мађиòничàр м *вештак који, служећи се увежбаним хитрим покретима, изводи вештине да њима остави утисак натприродне моћи.* — Мађионичари ... погоде код кога се налази скривени предмет. *Макс.* фиг. Нушић је велики мађионичар смеха. *Богдан.*

мађиòничàрка ж *женска особа мађионичар. Деан. Рј.*

мађиòничàрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мађионичаре:* ~ вештина.

мађиòничàрство с *мађионичарска вештина.*

мàђионичкӣ, -ā, -ō *в. мађионичарски.*

мàђистор, -стра м заст. *магистар, учитељ, наставник.* — Нек мађистор чати књигу. *Радич.*

мађѝстрāт, -áта м *в. магистрат.*

мàђичан, -чна, -чно заст. *в. магичан.* — Мени је реч Серај ... била мађичнија но што је ... реч сезам. *Поп. П.*

мàђичàр м *в. мађионичар. Р-К Реч.*

мàђичкӣ, -ā, -ō *в. мађијски.* — Романтичари ... уводе у роман некакав мађички моменат. *Прод.*

мàђуп, -а и **мàђупак,** -пка м покр. *Циганин. Вук Рј.*

мàђупац, -пца м покр. *кувар (обично у манастиру).* — Побјеже из манастира и бјежећи упази га манастирски мађупац. *Рј. А.*

мàђупачкӣ, -ā, -ō *који се односи на мађупце. Вук Рј.*

мàђупница ж *манастирска кухиња.* — Та оно, људи, не избија из мађупнице. *Мат.*

мàђупчàд ж зб. *им. од мађупче.*

мàђупче, -ета с *дем. и хип. од мађуп(ак). Вук Рј.*

мāестòзан, -зна, -зно тал. *достојанствен, величанствен.* — Према нашој маестозној појави, ти си — грилец: зри-зри. *Мар.*

маèстрāл, -ála м тал. *хладан северозападни ветар на Јадранском мору.* — Бијаше доиста угодно препуштати се ... топлоти сунца, разблаженој лаганим вечерњим маестралом. *Шег.*

мāестрāлан, -лна, -лно *који је као у маестра; мајсторски.* — Има у ... завршетку драме нешто уистини величанствено ... по томе што је маестрални потез као крајњи покрет у драми. *Богдан.*

мàестрāлно прил. *као маестро, мајсторски.* — Он гради маестрално. *Богдан.*

маестрáлов, -а, -о *који се односи на маестрал.* — Њему се чинило да лежи на маестраловом крилу. *Јанк.*

маèстрао, -рáла м покр. *в. маестрал.* — Маестрао једнако пирка. *Тип.*

маèстрија ж *мајсторска вештина.* — [Слике] у катедрали су ... врхунци врхунца његове [Рубенсове] маестрије. *Бат.*

маèстро м тал. **1.** *почасни назив за великог уметника, мајстор (о великом уметнику).* — Стотина глазбеника ... упрла је очи у маестра. *Новак.* Помишљам да си ... слика сјајна маестра. *Марк. Д.* **2.** покр. *магистар, учитељ, наставник.* — Хвала вам, шјор маестро! — рече тета Бетина. *Војн.*

маèстров, -а, -о *који припада маестру:* ~ рад.

маèцак, -цка, -цко и **маèчак,** -чка, -чко *дем. и хип. од мали. Вук Рј.*

мáжа и **мāжа** ж мн. заст. покр. **а.** *цента (некадашњих 100 фунти). Вук Рј.* **б.** *в. вреће.* — Свезат ће Алигија у кожнату мажу заједно с једним бијесним овчарским псом. *Л 1905.*

мáжење с *гл. им. од мазити (се).*

мàжибрāда м и ж погрд. *онај који маже и глади браду; брадоња.* — Да опипамо четничке мажибраде како им пријају макароне. *Лал.*

мàжиздјела м и ж (ијек.), **мажилѝзац,** -сца м и **мàжичизма** м и ж ков. пеј. *чанколиз, улизица, удворица.* — Неће бити тако, градски мажиздјело! *Ков. А.* Не клањаш се, ти мекушасти мажилизац, олтару ... него пуној здјели. *И.* И сви градски мажичизме и лижилонци сад ће плесати. *И.*

мáжња ж *мажење, умиљавање.* — На кћерине мажње Иванбег се преварио. *Павл.*

мажȕрāн, -áна м бот. *в. мажурана. Сим. Реч.*

мажȕрāна ж бот. = мајоран *биљка пријатна мириса из пор. уснатица, која се користи за добивање уља или као зачин* Majorana hortensis. *Сим. Реч.*

мāз м (покр. ж) **1. а.** *малтер, жбука, леп од земље или од песка и креча, вапна.* — Одвали комад плетера и мазом улијепљена зида. *Горд.* **б.** *једно премазивање неке површине, слој, премаз.* — Окречили су само једним мазом све собе и приземља. *Куш.* **2.** *средство за мазање (у лековите или козметичке сврхе).* — Ту се латио лечити га ... травама и мазовима. *Глиш.* Приређују женама свакакве мазове. *Вел.* **3.** *мазиво, коломаз. Р-К Реч.*

4. *мажење, умиљавање.* — Пун милине ... пун онога слатког маза. *Јаки. Ђ.*

ма́за ж **1.** *дете коме се све чини по вољи; размажена особа.* — О Зорице сјајна, мазо материна! *Наз.* Подучавао [је] туђе мазе и тупоглавце. *Пол. 1960.* **2.** *размаженост, мажење.* — Од мазе је прси раздрљила. *Вук Рј.*

ма́залац, -аоца м *онај који маже. Деан. Рј.*

ма́залица ж **1. а.** *посудица у којој се држи уље за подмазивање.* — О бедрима мазалица, за тканицама велики ножеви. *Дом.* **б.** *уређај за подмазивање машина. МЕП.* **2.** *углачана четвртаста дашчица с дршком којом се изравнава свеж малтер. Вук Рј.* **3. а.** *ласкавац, ласкавица. Вук Рј.* **б.** покр. *ласкање, улагивање. Вук Рј.*

ма́зало с **1. а.** *козметичко средство (маст, помада и сл.).* — Стаде чешљати ... власи, натирући их мирисним и скупоцјеним мазалом. *Ков. А.* **б.** *предмет, оруђе којим се маже (четка и сл.).* **2. а.** пеј. *рђав сликар.* — Један ће од њих дати уметничко дело високог реда, а други ће ... пасти са својим делом у ред мазала. *Поп. Б.* Хеј, мислио је, спремају се наша мазала на пут да препороде сликарство у Европи. *Уј.* **б.** *в. молер.* — Главно занимање: кречара 23 ... мазала 25. *Лапч.* **3.** пеј. *онај који лечи само средствима за мазање, надрилекар.* — Рече да сам мазало које хоће цијели свијет лијечити из једне боце. *Шен.*

ма́зан и **ма́зан,** -зна, -зно *који се мази, умиљава; коме се све чини по вољи, размажен.* — Кроз слушалицу га дотакну мазан, путен глас. *Сим.* Трн не боде чело покољења мазних. *Шант.*

ма́зање с *гл. им. од мазати (се).*

мàзар м тур. *молба, жалба.* — Да пишемо мазаре крваве ... цару честитоме. *НП Вук.*

мазàрија ж пеј. *рђава слика.* — Гдје су купци за те шарене, прљаве уљане мазарије? *Шов.*

ма́зати, ма́жēм несврш. **1.** *превлачити или трљати неком машћу, течношћу, текућином и сл.* — Берберин [ме је] мазно мазао по бради. *Јевт.* **2.** *дотеривати (лице) козметичким средствима, шминкати.* — Била је почела мазати лице. *Торб.* **3. а.** *кречити, моловати, малати.* — Маже са мном напоредо као стари мазало. *Шапч.* **б.** пеј. *рђаво сликати.* — Ја мажем нека потпуно безвриједна платна. *Крл.* **4.** фиг. *млатити, ударати;* исп. мазнути (1). *Деан. Рј.* **5.** фиг. **а.** *ласкати, подваљивати, варати.* — Лијепо ли ова господа мажу и шарају. *Љуб.* **б.** (некога) *подмићивати.* — Владе су, и пештанска и бечка ... мазале Јурја и сву му обитељ. *Павл.* **6.** *халапљиво, похлепно јести.* — Нагнула се над тањур и мазала све. *Ад.*

Изр. лаже и маже *слаткоречиво и ласкајући вара;* ~ (брезовим) прутом *тући, шибати;* ~ очи некоме *у лице говорити неистину.*

~ **се 1.** *повр.* — Слушао сам ... да се мажете. Бог вам је дао једно лице, а ви себи правите друго. *Панд.* **2.** *прљати се (о боји).* — Он се одлучи за свијетлосмеђу боју, јер се свијетлосмеђа боја мање маже. *Донч.*

мàзач, -а́ча м *онај који маже, подмазује. Бак. Реч.*

мàзбата ж тур. *службени акт.* — Не двојим да га не би поклонственом депутацијом и мазбатама увјерили о својем лојалном мишљењу. *Ков. А.*

мàзга ж **1.** зоол. *товарна домаћа животиња која настаје укрштањем пастуха и магарице* Equus hinnus. *Терм. 4.* **2.** заст. *терет који одједном може мазга да понесе, товар.* — И даде му седам мазги блага. *НП Вук.*

ма́згал м и **ма́згала** ж тур. **1.** *пушкарница на кули; мали отвор.* — У оном зиду од дворишта начињене су мазгале. *Маж. М.* **2.** покр. *место на њиви где није ништа никло. Вук Рј.*

мазга́лија ж *будалаштина, глупост.* — Прави којекакве мазгалије. *Вук Рј.*

мазга́нац, -нца м *в. мазгов.* — фиг. пеј. Претворио се [Трајо] ... у јогунастог мазганца. *Кал.*

мàзгār, -а́ра м *чувар и гонич мазги.* — На вратима затекне он двије дјевојке ... које путују у Севиљу с мазгарима. *Вел.*

мàзгāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мазгаре:* ~ служба.

мàзгаст, -а, -о *сличан мазги;* фиг. *тврдоглав.* — Гордељиви тврдоглавко, главурдо мазгаста! *Богдан.*

мàзгица ж *дем. и хип. од мазга.*

мàзгōв, -о̀ва м **1.** зоол. *мазга мужјак. Терм. 4.* **2.** фиг. погрд. *тврдоглав човек; нерадан и неразуман човек.* — Не значи ... да је ишта опростио том мамлазу, том упорном мазгову. *Дав.*

мазгово́дац, -во́ца м *онај који води мазге.* — Мазговоци никако да се помире са својом новом улогом. *Јак.*

мàзда ж заст. **1.** *новчана награда, плата коју је у бившој аустроугарској војсци добивао војник за најситније потребе.* — Наручили су вина ... за мазду цугсфирера и за његових 30 круна. *Крл.* **2.** *накнада, одштета.* — Заводник јој је дао неку мазду и с тим грошима дође онамо. *Киш.*

мàзив, -а, -о *који служи за подмазивање*: мазиве масти, ~ уље.

мàзивo с **1.** *средство за подмазивање машина, стројева (уље, масти и сл.).* **2.** *козметичко средство, помада.* — Док ми будемо трунули у концлагерима ... њихова огледала и ... четкице и мазива ... биће на броју. *Лал.*

Изр. зглобно ~ мед. *зглобна маст* synovia. *Терм. 4.*

мàзивōст, -ости ж *особина мазива; погодност за употребу као средства за мазање. Бак. Реч.*

мàзија ж **1.** *челик, надо.* — Као да је свака ријеч старога Личанина била комад тешке мазије. *Бег.* фиг. Живи огањ од човјека, мазија. *Лал.* **2.** ист. етн. *комад усијаног гвожђа који је окривљени вадио из вреле воде да би се утврдило је ли крив или невин.* — Ако [кривац] не би признао кривицу, подвргаван је Божјем суду (вађење мазије). *Ђорђ.*

мàзило с *в. мазиво.* — Чашу у којој је правио бијело мазило, баци. *Ков. А.*

мáзити, мâзīм несврш. *пружати (коме) све удобности за лак и удобан живот и радости у њему; поступати с ким нежно и попустљиво, миловати.* — Мазио је као птић своју птичицу у гнијезду. *Шен.* фиг. Одговорио сам му ... да ме живот није много мазио. *Чол.*

~ **се 1. а.** *подстицати некога на миловање, умиљавати се, испољавати нежна осећања.* — [Ана] дође у моју собу. Уређује књиге ... после се мази, умиљава се. *Лаз. Л.* фиг. Већ се мази стидљива мјесечина. *Матош.* **б.** *уз. повр.* — Ми се нисмо никад мазили! Сачувај Боже, да ја њему кажем »дупо«! ... »злато«! *Вес.* **2.** *бити размажен, понашати се као маза.* — Зар ви да се мазите? Ваше је мажење — равно поље и добар коњ. *Глиш.*

мâз-кāмен м *брус.* — Нађе на столу родитељеве собе ... непоспремљену турпију и маз-камен. *Сим.*

мàзлум прид. непром. тур. *луд; наиван.* — Што је овај наш свијет мазлум. *Мул.*

мáзница ж **1.** *размажена женска особа.* — Мазница да те бог сачува! *Лаз. Л.* **2.** *масница, модрица; пруга.* — Не осећа ... сукрвичаве мазнице по рукама од оштрог трња. *Рад. Д.*

мâзно и **мáзно** прил. *као маза, мазећи се.* — Хихотали су се мазно. *Сим.*

Изр. обећавати ~ на празно *заваравати празним обећањима.*

мáзнōст, -ости ж *особина онога који је размажен; мазно понашање.* — Мазност јој је у гласу, веселье у покретима. *Сим.*

мâзнути, -нём сврш. нар. **1.** *ударити.* — Кочијаш ... мазне коње преко леђа. *Пав.* **2.** *повући један маз; мало помазати.* — Ишчупај једно перце, мазни себе по очима и ти ћеш прогледати. *БВ 1909.*

мáзул прил. тур. покр. *узалуд.* — Био ми је пут у Госпић мазул. *Рј. А.*

мàзўлька ж хип. *мазуница.* — Не може се одмах да предаде, већ заоштри лијепој мазуљки. *Ботић.*

мàзўн, -ýна м *онај кога мазе, размажењко.* — Мазуна још није било није. *Јурк.*

мазýнак, -нка м *хип. од мазун.* — И ја, материн слатки мазунак, имао сам врло химеричан појам о свијету. *Шен.*

мазýнйк, -ика м *в. мазун.* — Мазуник си њезин слатки, чудо да те још и сада у колијевку не повија. *Прер.*

мазýница ж хип. *мазница (1); миљеница.* — Ова најновија мајсторија његових мазуница угађа [му]. *Цар Е.*

мазýнство с *в. мазност.* — Уши [су] привикле на мазунство туђинаца. *В 1885.*

мàзўнче и **мазýнче,** -ета с *дем. и хип. од маза.* — Он му [сунцу] се подао као што се мазунче мамино пушта миловати. *Киш.*

мàзўр, -ýра м *в. мазурка.* — Момче је сада засвирало ватрене мазуре. *Бен.*

мàзура ж индив. пеј. *маза.* — Очима их [колаче] чисто љуби, маторка и облапорка, мазура и гадура. *Богдан.*

мàзўрка ж *пољски народни плес; некадашња салонска игра.* — Сложио је парове за велику мазурку. *Бал.*

мàзут м рус. *најгушћи и најтежи продукт при дестилацији нафте.*

мáзушка ж покр. *глеђеисан лонац.* — Она поклапа неку велику мазушку. *Ранк.*

мáзушчица ж *дем. од мазушка. Вук Рј.*

мàија ж покр. *наказа, страшило.* — Овај облачни сељо ... ова црна маија ... томе вала мозак ич не смета. *Лал.*

мàина ж тал. *тишина на води.* — То маина буру гали и гони је од Босфора. *Митр.* Зато чезнем за ... сјајним, гримизним морским маинама. *Матош.*

мàйстрāл, -ála и **мàйстро** м покр. *в. маестрал.* — Приближује [се] толи жуђени маистро. *Војн.* Вечерњи маистрал свршава посао и уступа мјесто тишини. *Кал.*

мàнте ж мн. мац. покр. *копче на прсима. Вук Рј.*

мâј[1] и **мāј,** мāја м **1.** *пети месец у години, свибањ.* **2.** фиг. **а.** *мајско цвеће и зеленило.* — Ливада мајем опколила и стегла стари камени зид. *Ћос. Д.* **б.** *доба мла-*

дости. — Долине ... брда ... где заче живот мог живота мај. *Радич.*

Изр. Први ~ *међународни празник рада.*

мâј² узв. **1.** покр. *на, узми.* — Ја ти млада понуде носила: шећер с мора, смокве из Мостара ... мај, ослади уста. *НП Вук.* Мај, то теби, танки Татарине, бакшиш ти је мајка оправила. *НП Вук.* **2.** *у чуђењу или уверавању: ама, о!* — О, мај, то сад први пут чујем. *Нуш.* Хо, мај господару, опрости једну би рећи хтео. *Чипл.*

мâја ж *в. мајица.* — Плела је ... мају од најбјеље и најмеканије вуне. *Вил.*

мâја ж **1.** *хип. од мајка.* — Јој мајо, мајчице! — кликну мала. *Шен.* **2.** *домаћица, редуша.* — У кући буктјеле големе ватре, а три се маје размахале, па то нема: пече се, вари. *Мул.* **3.** *млађа јетрва или заова. Р-К Реч.*

мàја ж тур. **1.** *квасац:* ~ за хлеб, крух. — Ненадном снагом, кô маја у млеку, чисту и течну прогруша нам крв. *Панд.* **2.** заст. *вакцина, серум.* — Доскора се калемило ... човечјом мајом или хуманизираном лимфом. *Батут.* **3.** заст. *барут за једно пуњење пушке. Вук Рј.*

Изр. ухватити мају 1) *ускиснути (о тесту, млеку и сл.).* 2) разг. *напити се.* 3) разг. *створити основни капитал, постићи прве успехе.*

мàјак, мáјка м (мн. мáјци) зоол. *врста инсекта, кукца* Meloe proscarabaeus. *Терм. 4.*

мàјâлес, мàјâлис и **мàјâлос** м лат. заст. *мајска свечаност, забава у природи.* — Казнио га ... директор ... укором што није био на мајалесу. *Поп. П.* Округла свјетла била су налик на лампионе на неком мајалису. *Донч.*

мâјати, -јēм несврш. *задржавати (некога). Р-К Реч.*

~ **се 1.** *задржавати се (с ким, око чега), губити време.* — Немам ја када да се ту с тобом мајем. *Срем.* **2.** *пословати, бавити се (око чега).* — Млади потпоручник узео нешто да се маје око топа и не изврши наредбу. *Нуш.*

мàјдан и **мáјдан** м тур. *рудник; каменолом:* ~ бакра, ~ угља. — фиг. Но скоро се за мене открио прави мајдан књига. *Марк. Св.* Жели видјети и купити ... коње у мојем граду, који је заиста мајдан најбољих коња на свијету. *Вел.*

Изр. златан ~ *неисцрпан извор.*

мàјданскӣ и **мáјданскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мајдан:* ~ окно.

мàјде речца заст. *заиста.* — Доста их је, мајде богме, оче, довијала некаква вјетрина. *Ђег.*

мајдòнос м тур. бот. покр. *першун. Сим. Реч.*

мајестѐтичан, -чна, -чно и **мајестѐтичкӣ,** -ā, -ō лат. *величанствен; узвишен, достојанствен.* — Ено напокон цркве, високе и мајестетичне. *Бен.* Вергилијев стих, мајестетички хексаметар, пун је снаге. *Цар М.*

мајестѐтично прил. *достојанствено, узвишено.* — Клања се љупко и мајестетично на све стране. *Срем.*

мајестѐтичнōст, -ости ж *достојанственост, узвишеност.* — Само штуцавица ... кварила је ... ту мајестетичност. *Кол.*

мајèстетскӣ, -ā, -ō и **мâјестōзан,** -зна, -зно *мајестетичан.* — Прекриживши руке ... повлаћивала [је] ... мајестетским тоном. *Војн.*

мајèчак, -чка, -чко *дем. од мален. Прав.*

мáјин, -а, -о *који припада мáји.*

мâјица ж *плетена памучна поткошуља; вунена или памучна плетена блуза.*

мâјка ж **1.** *она што је родила онима које је ро ила;* фиг. *оно од чега друго што потиче.* — Чиста је љубав мајка идеала. *Уј.* **2.** (мâјка) *назив одмила за бабу (унучићима) и за свекрву или старију жену уопште.* **3.** фиг. *особа која штити и помаже:* ђачка ~, сиротињска ~. — Мајка је он, а не старешина. *Ћос. Д.* **4.** фиг. (*често уз речи: земља, домовина, отаџбина и сл.*) *хранитељка, родитељка.* — Нека је хвала природи, мајци нашој земљи. *Хорв.* **5.** (само дат. мајци) *у емоционалном говору за појачавање исказа: заиста, сигурно.* — Дошао да отме имање од наше деце, али га неће мајци уживати. *Ћос. Б.*

Изр. жалосна (јадна) ти (му) мајка разг. *каже се о неком који је достојан сажаљења, бедан, кукаван;* као од мајке рођен *потпуно наг, го;* Мајка божја *Богородица;* ~ му стара *блага грђња;* еуф. *уместо псовке;* опити се (бити пијан) као ~ *бити сасвим пијан;* часна ~ *редовница, опатица.*

мàјкан м хип. *јуначина, делија.* — Ништа се не бојте док је нама овога мајкана. *Ћоп.*

мàјкāње с *гл. им. од мајкати се.*

мàјкатн се, -ām се несврш. *клети се мајком; помињати, зазивати мајку.* — Шта се мајкаш целу ноћ! — упаде Ђурђе, љут на Симу и његово погађање. *Ћос. Д.*

мâјкин, -а, -о *који припада мајци.* — Мајкино ухо слуша сваки мој дах. *Лаз. Л.*

Изр. ~ душица бот. *в. уз душица (изр.).*

мâјкићи м мн. покр. = мајчићи **1.** *браћа по мајци, синови једне мајке а других очева.* **2.** јд. *онај који је наследио мајчине особине.* — Ви сте мајкићи! ... Ви ... ви ... ви нисте моји синови! *Ђур.*

мајкобо̀жār, -ára м индив. *онај који се узда само у молитву мајци божјој, Богородици, богомољац.* — То су мајкобожари, а не домобрани! *Крл.*

мâјковић м **1.** *јуначина, делија.* — Јест, мајковић многи бесмртијем дише. И вечност га зове, зове себи ближе. *Змај.* **2.** (вок.) *узвик у срдби и претњи, за појачавање непосредног обраћања.* — Е па, мајковићу, оно има, има, ал' ово претерала дара меру! — срдио се председник. *Рад. Д.*

мајкоуби̏ца м ков. *матероубица, убица своје мајке.* — фиг. Удовац ... замота дијете ... понесе га лађарима ... — Дарујем вам тог мајкоубицу. *Наз.*

мà̀јмун м **1.** зоол. *човеку најсличнији представник животињског света из истоименог реда* Primates: мајмуни широконоси, ~ усконоси. *Терм. 4.* **2.** фиг. пеј. *онај који као мајмун друге подражава, опонаша; имитатор.* — Не могу да гледам мајмуне, не могу да гледам волове гигерлски обучене. *Дом.* Рекао је некакав академски образован мајмун. *Крл.*

мà̀јмуаст, -а, -о *сличан мајмуну.* — На отвору се појавише цокуле ... а онда мајмунасти лик прљаве ... служавке. *Франг.*

мајмунѐћӣ, -ā, -ē *мајмунски.* — У шуме вас треба ... не би ли вас прешао тај мајмунећи сврaб. *Шапч.*

мајмӯнисā̏ње с *гл. им. од мајмунисати.*

мајмӯнисати, -ишēм несврш. *понашати се као мајмун;* фиг. пеј. *подражавати, опонашати, имитирати.* — Једва дочекасте да им у свему мајмунишете. *Мат.* Ријека [Трсту] ... мајмунише. *Цар Е.*

мајмӯница ж *женка мајмуна.*

мајмӯнлук м *мајмунски поступак; имитирање нечега; превара, подвала.* — Једне ноћи, после неколико мајмунлука, ви ћете ... признати жени ... да имате ... дуга. *Јов. Ј.*

мà̀јмунов, -а, -о *који припада мајмуну.*

мајмунò̀лик, -а, -о *који има лик мајмуна, сличан мајмуну.* — Мислило се да је припадала ... мајмуноликом човеку. *Жуј.*

мајмуночо̀век, ијек. мајмуночо̀вјек, м ков. *преисторијски човек сличан мајмуну* Pithecanthropus. *НЕ.*

мајмуночо̀вјек, ек. мајмуночо̀век.

мà̀јмунскӣ, -ā, -ō *који се односи на мајмуне, који је као у мајмуна.* — Био је ... живахан човјечуљак, окретних мајмунских руку. *Ћоп.* Држи се у том мајмунском одијелу ... као да је прогутао штап. *Новак.*

мà̀јмунски прил. *као мајмун; подражавајући, опонашајући друге.* — Усудио се и да псује. Гадно, мајмунски и без смисла. *Петр. В.*

мà̀јмунчā̀д ж *зб. им. од мајмунче.*

мà̀јмунче, -ета с *младунче мајмуна.* — Ћути згрчено као мајмунче. *Петр. М.*

мајмӯнчић м *дем. од мајмун.* — Дјечак ... врати малог мајмунчића у кесицу. *Сим.*

мајмӯнштина ж *мајмунска обележја; мајмунско понашање.* — Човјечност [се] изгубила у надутости, мајмунштини и глупости. *Кос.*

мà̀јно прил. покр. *врло мало.* — Подај ти мени мајно брашна. *Рад. Д.*

мајо̀лика ж тал. *два пута печени керамички производ од порозног црепа превученог нарочитом глеђи, цаклином.* — Окрене се према усијаном камину од ... рђастосиве мајолике. *Божић.*

мајо̀личā̏р м *онај који израђује предмете од мајолике.*

мајо̀нēз, -éза м и **мајонéза** ж фр. *хладан умак од жуманаца, сенфа, уља и сирћета, оцта (лимуна).*

мà̀јор, -óра м лат. *први виши официрски чин у копненој војсци и авијацији.*

мајо̀рā̏н, -áна м и **мајорáна** ж = мажурана. — Они стари [трговци] ... на пола миље издалека ударају на мајоран и на харинге. *Срем.*

мајо̀рāт, -áта м лат. ист. *право наслеђа на основу старешинства, прворођења; великопосед наслеђен по томе праву.*

мајо̀рā̏тскӣ, -ā, -ō *који се односи на мајорат:* ~ посед.

мајо̀рдо̄м, -óма м лат. ист. *управник краљевског двора; управник имања, куће.*

мајо̀рент м лат. *пунолетан човек.* — Ваљда је он дете, није ваљда још мајорент па не зна шта му треба. *Срем.*

мајо̀ренō̏ст и **мајоренō̏ст,** -ости ж лат. *надмоћност.* — Махнуо би Тито руком, подавајући при том ... изражај неке своје мајорености над таквим штивом. *Новак.*

мајорѐнство и **мајоре́нство** с *пунолетство.* — Већ је [Шамика] прешао грчко мајоренство, већ је преко тридесет и пет година. *Игњ.*

мајоризā̏ција ж лат. *надгласавање.*

мајоризи́рање с *гл. им. од мајоризирати.*

мајоризи́рати, -ри̏зӣрām и **мајо̀ризовати,** -зујēм сврш. и несврш. *надгласа(ва)ти, надвлада(ва)ти (већином).* — Доведени [су

страни елементи] да мајоризирају наш народ на његову огњиште. *Петр. В.*

мајо̀рија ж заст. *штаб мајоров, команда батаљона у некадашњој Војној граници; мајорски чин.* — На Завалу код мајорије. *Буд.*

мајорѝтēт, -éта м лат. *већина.* — Преузет [је] мајоритет свих дионица. *Сим.*

мајо̀рица ж *мајорова жена.*

мајо̀ричин, -а, -о *који припада мајорици.*

мàјо̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на мајоре*: мајорске еполете, ~ чин.

мајо́рство с *мајорски чин и достојанство.* — Та се каријера ... свршава са мајорством. *Сек.*

мајо̀рчић м *дем. и ир. од мајор.* — Он ће свршити гимназију ... да види онај глупави мајорчић како он може и без њега. *Кол.*

мâјскӣ и **мâјскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на мај, који се појављује у мају, свибањски*: ~ киша, ~ ружа, ~ цвеће.

мâјстор м **1.** *занатлија, обртник који је положио стручни испит; занатлија уопште; власник занатске, обртничке радње.* — Често долазе шегрти и зову мајстора. *Андр. И.* **2. а.** *уметник највишег ранга.* — У модерној галерији изложена су графичка дјела старих мајстора. *Вј. 1957.* **б.** *онај који се истиче у неком послу или вештини, вештак (у нечему).* — Био је мајстор у свим играма на билијару. *Десн.* Био је мајстор у томе да и најпростију ствар ... изокрене и заплете. *Ћоп.* **3.** *висока титула првака у шаху и неким спортовима.* — Међународна шаховска федерација ... званично је признала титулу великог мајстора ... Глигорићу. *Шах 1.* Освојили су прву златну медаљу свјетског мајстора стријелца. *Стр.*

Изр. ~ од заната *велики вештак*; ~ ситуације *онај који се у свакој ситуацији зна снаћи и расплести је.* — Он — мајстор ситуације ... иде у нове своје мале комбинације. *Мар.*; ~ с мора погрд. и шаљ. *Далматинац*; ~ у свему, ~ какав хоћеш *онај који зна све радити*; наићи (намерити се) на мајстора 1) *добити сигурну помоћ*; 2) *наићи, намерити се на јаког противника, на бољег од себе.*

мајсто̀рија ж **1. а.** *вештина; лукавство; вешто изведен поступак.* — Мајсторије тога препреденог лисца не заостају много за неподопштинама побјеглог банкара. *Цар Е.* **б.** *мајсторство; мајсторско дело.* — У томе увјештих се управо до мајсторије. *Ков. А.* Ритмичка проза је велика ствар. То је данас већ прворазредна мајсторија. *Сек.* **2.** *мајсторски, обртнички посао, занат.* — Мајстор је, и то добар мајстор. Хода по свијету по мајсторији. *Коч.* **3.** *занатски, обртнички производ.* — Загледа се у сластичарову ... мајсторију на столу. *Вел.* Задруга ... даје Дреновцима добре паре за њихове мајсторије. *Пол. 1958.*

Изр. ~ козе пасе *вештином се постижу успеси.*

мајсто̀рисā̂ње с *гл. им. од мајсторисати.*

мајсто̀рисати, -ишēм несврш. **а.** *вршити, обављати посао занатлије, обртника, радити као мајстор.* — Закључан у ковачници, нешто [је] мајсторисао, прикивао и турпијао. *Ћоп.* **б.** фиг. *мајсторски поступати, домишљати се, довијати се.* — Па се сада вешто мајсторисат' кани да и купус спасе и козе нахрани. *Змај.*

мâјсторити, -ӣм несврш. *мајсторисати.* — Ако будеш пуно мајсторио и мудровао, дат ћу те младом брезовачом ... издеветати. *Шов.*

мајстòрица и **мâјсторица** ж *жена мајстор; мајсторова жена.* — Настаде нови договор између мајсторице Кате и коне Марка. *Јурк.*

мајстòричин и **мâјсторичин,** -а, -о *који припада мајсторици.*

мајстòрлук м *мајсторија.* — Прићи [ће] к олтару с новим мајсторлуком. *Пав.* Ту је временом достигао прави мајсторлук. *Радул.*

мâјсторов, -а, -о *који припада мајстору*: ~ алат.

мајстòрскӣ и **мâјсторскӣ,** -а̄, -о̄ **а.** *који се односи на мајсторе*: ~ испит, ~ право. **б.** *весма вешто изведен*: ~ поступак. — То је сигурном, мајсторском руком рађено! *Крл.*

Изр. ~ писмо (уверење) *дозвола за право вођења заната, обрта.*

мајстòрски и **мâјсторски** прил. *као мајстор, веома вешто.* — [Питу] је моја сестра умела мајсторски да умеси. *Ком.* Језик [му] мајсторски лети. *Шен.*

мајстòрство и **мâјсторство** с **1.** *усавршена вештина у послу; висок уметнички домет, савршенство.* — Своје уметничко мајсторство посветио [је] битнијим предметима. *ЛМС 1949.* Овдје се могао обилато користити својим природеним даром, који је развио до мајсторства. *Шкреб.* **2.** *посао, пословање мајстора, занатлије.* — Паорске дјевојке за мајсторе ... се удају и новце им у мајсторство носе. *Берт.*

мајстòруша ж пеј. *мајсторова жена.* — Ко си ти? Мајсторуша! *Ивак.*

мàјӯр, -а и **мàјӯр,** -ӯра м нем. *пољско имање са зградама и земљом, салаш.* — Од продаје излучио мајур са неколико јутара

поља, ливада и шуме. *Леск. Ј.* Тада [је] живео на своме мајуру крај Шапца. *Ћос. Б.*

мајýрац, -рца м **1.** *власник мајура.* **2.** *онај који живи на нечијем мајуру и ради на њему.* — Међу сужњима је ... било и војника ... чиновника, мајураца. *Кнеж. Л.*

мајýрица ж *жена власника мајура; власница мајура. Вук Рј.*

мајýричин, -а, -о *који припада мајурици.*

мàјýрскӣ и **мàјýрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мајур.* — Мајурски је во обично трагично мршав. *Кол.*

мајýскула ж лат. **1.** *велико слово. Терм. 1.* **2.** палеогр. *најстарији тип грчког и латинског писма у којему су сва слова исте величине.*

мàјýцан и **мајýцан,** -цна, -цно *дем. и хип. према мален, мајушан.* — Имали [су] једно мало, мајушно детешце. *Вес.*

мàјýцно и **мајýцно** прил. *сасвим мало, неосетно.* — Па сам га онако мајушно попипао за врат. *Шен.*

мајýшак, -шка м необ. *в. малишан.* — Ал' мајушка чежња мори. *Кош.*

мàјýшан и **мајýшан,** -шна, -шно *дем. и хип. према мален;* исп. мајуцан. — Лице јој је округло, бело ... устанца мајушна ... напућена. *Јакш. Ђ.*

мàјýшнōст и **мајýшнōст,** -ости ж *особина онога што је мајушно.* — Рашткрана свјетла ... показују сву мајушност ... у овом бескрајном, тамном простору. *Донч.*

мајчѐтина ж *пеј. од мајка.* — Мајчетина, сирота Миона, мања од макова зрна. *Рад. Д.*

мâјчин, -а, -о **1.** *који припада мајци.* — Заборавићу млеко мајчино! *Јакш. Ђ.* Љубав за народни језик усисали [су] с мајчиним млијеком. *КХ 1936.* **2.** *као саставни део ботаничких назива:* ~ душица, ~ љубица, ~ трава.

мàјчина ж *пеј. од мајка.*

мâјчӣнскӣ, -ā, -ō *в. материнскӣ.* — Који болесник ... не треба мајчинску бригу? *Фелд.*

мâјчӣнски прил. *в. матерински.* — Помилује нејачка мајчински по лицу. *Гор.*

мâјчӣнство и **мајчѝнство** с *в. материнство.* — За своју малу књигу пјесама у прози о мајчинству ... добила је Нобелову награду. *КН 1959.*

мâјчити, -ӣм несврш. **а.** *звати, називати мајком, обраћати се као мајци.* — Тко остане, нека кугу мајчи. *Март.* **б.** *заклињати мајком.* — По богу те мајчим, учини ми. *Рј. А.*

мâјчићи м мн. покр. = мајкићи. *Вук Рј.*

мâјчица ж *дем. и хип. од мајка.* — фиг. На велику ствар благосиља вас мајчица Москва. *Крањч. Стј.*

мајчӯрина ж *пеј. од мајка. Вук Рј.*

мàк[1], мàка м **1.** бот. **а.** *индустријска једногодишња биљка великог лепог цвета са много прашника, из плода које се добија опијум* Papaver somniferum. *Терм. 3.* **б.** мн. *систематски назив за биљну породицу* Papaveraceae. *Терм. 3.* **2.** *боја у картама, жир.* — Хоћемо ли мало карте? Ево тикве, ево мака? *Змај.* **3.** покр. *најтање платно.* — Твојој мајци од мака кошуљу. *НП Вук.*

Изр. бот. ~ бели Papaver album; ~ дивљи Papaver rhoeas.

мàк[2] м необ. *најмање померање, мицање.* — Не даду им мака пред своје једеке. *Павл.* Ни маком да се макнуо. *Шен.*

Изр. терати мак на конац *бити крајње непопустљив.* — Задруга ... не пристаје на диобу, тјера мак на конац. *Михољ.*

ма кàд и **ма кàда** *било кад, свеједно у које време.*

макàдām, -áма м енгл. *начин грађења улица и путева помоћу добро сабијеног крупног и ситног туцаног камена, шљунка, песка и везивног материјала; материјал потребан за овакво грађење пута.*

макадамизи́рати, -йзйрām сврш. и несврш. *(из)градити пут, цесту по систему макадама. Деан. Рј.*

макàдāмскӣ, -ā, -ō *који се односи на макадам, који се гради на принципу макадама.* — Потребне су ... у првом реду асфалтне цесте, а у другоме ... и макадамске. *Аут.*

мàказāр м зоол. *врста црног инсекта, кукуц јаких вилица у облику маказа, шкара* Lethrus apterus. *Терм. 4.*

мàказаст, -а, -о *који је као маказе, сличан маказама.* — Трифун, са дугим маказастим крацима ... стави руку на његову главу. *Поп. Ј.*

мàказасто прил. *у облику маказа, као маказе. Бак. Реч.*

макàзати, -āм несврш. *сећи маказама, шкарама;* фиг. *кретати се слично маказама.* — Маказајући својим шестарским ногама, он је журио да јави онима доље у земуници. *Лал.*

мàказе, мàкāзā ж мн. тур. **1.** *алатка, оруђе од два ножа причвршћена један за други завртњем а са дршкама подешеним за увлачење прстију којима се отварају и затварају при сечењу чега, ножице, шкаре.* **2.** фиг. *истовремена опасност са две супротне стране, безизлазан положај.* — Горњи дио [шуме] паде у маказе четничких митраљеза. *Лал.* **3.** *врста дечје игре.* — Изводе [деца] игру старе маказе, у којој се стабло за боље стабло продаје. *Чипл.* **4.** спорт. *врста захвата*

при рвању. — Забрањене су маказе на главу и тијело противника. *Рв.*

Изр. упасти у маказе *упасти у безизлазну ситуацију.*

мàказице ж мн. *дем. од маказе.*

ма кàкав, -ква, -кво *било какав, свеједно какав.*

мàкаки, -ија м зоол. *врста уског носног мајмуна с истуреном њушком* Macacus. *Терм. 4.*

ма кàко *на било какав начин.*

мâкаљ, -кља м покр. *ороз, обарач, обарача на пушци. Вук Рј.*

мâкаљ, -кља м покр. *в. мак*[1]. *Рј. А.*

мàкања ж покр. *мало, нејако дете, физички недорасла особа.* — Отех јој дете из руку ... Шта хтеде учинити од ове макање? *Ранк.*

мàкао, -а м шп. *врста хазардне коцкарске или карташке игре.* — Волим жене ... волим карту ... сањам да играм макао. *Петр. В.*

мàкар 1. прил. *бар, најмање.* — Старија је од мене макар десет година. *Коч.* Ја ћу гледати да у Топлицама останемо макар до јесени. *Леск. Ј.* **2. а.** везн. *у допусним реченицама за истицање да и насупрот околностима бива или ће бити оно што је главном реченицом исказано, ма, па и.* — Гладан пас лаје, макар да су му све овце на окупу! *Јаки. Ђ.* **б.** *било, ма.* — Тражио сам да ме макар ко заштити и помогне. *Ћос. Б.* Не треба мислити да је он макар какав. *Крањч. Стј.*

мàкаре ж мн. тур. покр. *зидарске скеле. Вук Рј.*

мàкарити, -ӣм несврш. покр. *кварити.* — Да је Митар њој то рекао ... не би му јамачно макарила. *Рад. Д.*

макарòнāш, -áша м погрд. *назив за Талијана.* — Не љутим се ја на ове макаронаше који изводе комедију. *Јак.*

макарòнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на макаронаше.*

макарóни м мн. (јд. макàрōн, -óна) тал. *суво тесто од белог брашна, цевкаста облика.*

макаронѝзам, -зма м *мешавина различитих језика.* — Он је ослободио хероикомичну поезију од макаронизма. *Водн.*

макàрōнскӣ, -ā, -ō *који обилује макаронизмима, језичким мешавинама.* — Сатире ... писане у макаронском језику, тј. у хрватско-талијанској или хрватско-латинској мјешавини. *Комб.*

макарòцијја м погрд. *макаронаш.* — Растјераћемо макароције и довече спавамо у селу! *Лал.*

макàрӯн, -ýна м покр. **1.** *в. макарон.* — Трпају прстима у уста макаруне. *Наз.* **2.** *в. качамак. Вук Рј.*

мàкац само у изразу: ни ~ *ни с места, николико.* — На те бешједе мени се језик завеже, па ни макац. *Коч.* Покушао је он дигнути, али ни макац. *Кол.*

мâква ж покр. *бара, мочвара.* — Морава је правила велике окуке и изливала се у макве. *Ћос. Д.*

Макѐдōнија ж **1.** *социјалистичка република у саставу СФРЈ.* **2.** *територија у средишњем делу Балканског полуострва ограничена на северу Шар-планином, Скопском Црном гором, Осоговом и Рилом, на истоку Родопима, на југу Егејским морем, Олимпом и Пиндом и на западу Мокрањском гором, Јабланицом и Корабом.*

Макѐдōнка ж *припадница македонског народа.*

макѐдōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Македонију и Македонце, који припада Македонији и Македонцима:* ~ језик, ~ територија.

Македóнци, Макѐдōнāц м мн. (јд. Македóнац) *народ из групе Јужних Словена, чија већина чини основно становништво СР Македоније.*

Макѐдōнче и **Македóнче,** -ета с *дем. од Македонац; дете македонске народности; млад Македонац.*

макѐта ж фр. *минијатурна потпуно верна репродукција неке грађевине, машине, строја и сл.* — Усред поља се видела варош, бела минијатура као макета на инжињеровој дасци. *Пер.*

мàкӣ, -ија м фр. *учесник у француском покрету отпора за време II светског рата, француски партизан.*

мâкија ж тал. *средоземна зимзелена густа, ониска, тешко проходна шума, шикарје, шикара.* — Грмље је ту све рјеђе и пространи сиви лишај разгранао се кроз макију. *Лал.*

макијавѐлизам, -зма м тал. *учење флорентинског државника Макијавелија (XVI ст.) да су за стварање јаке власти у држави допуштена сва средства;* фиг. *безобзирна, бескрупулозна, неморална политика.* — Разметао се [Мирабо] својим макијавелизмом и причао о себи самом страшне ствари. *Јов. С.*

макијавѐлист(а) м *присталица макијавелизма.* — Кнез Бизмарк био је, без сумње, највећи макијавелист у историји. *Јов. С.* Наши су макијавелисти носили лампионе на побједничким бакљадама. *Крл.*

макијавѐлистичкӣ, -ā, -ō *који се односи на макијавелизам и макијавелисте.*

мâкијаст, -а, -о *сличан макији.* — Под заштитом макијастог ситног жбуња остало је ту још нешто траве. *Лал.*

мâкина ж тал. покр. **1.** заст. *машина, строј; направа.* — Једна је макина смотала под себе дијете и здробила га. *Кум.* **2.** *направа за цеђење уља из маслинки.* — Макина се оних дана отворила. *Наз.*

мâкинâлан, -лна, -лно = махиналан *који се чини несвесно, без учешћа, суделовања воље, механички.* — Бројанице, рачунска помагала за безбројни збир макиналног молитвеног шушљетања. *Божић.*

мâкинâлно прил. = махинално *спонтано, несвесно, механички.* — Макинално кимне главом. *Крл.*

макѝнār, -ара м покр. *радник на макини за цеђење уља.* — Та ти ваља! . . . клицали макинари. *Наз.*

макинâција ж = махинација *поступак срачунат на превару, подвала, сплетка. Деан. Рј.*

мâкинтош м енгл. *в. мекинтош.*

мâкиња ж покр. *девојчица од пет-шест година. Вук Рј.*

мâклен м бот. = макљен *дрво из пор. јавора* Acer monspessulanum. *Терм. 3.*

мâклура ж бот. *дивља наранџа* Maclura aurantiaca. *Бак. Реч.*

мâкља ж *нож с дршкама с оба краја сечива за дељање и стругање дуга за бачве и др.* — Ђура и Спасоје узеше секиру, сврдао и макљу. *Глиш.* Тако је знао сате макљом издјељавати жбице. *Коз. И.*

мâкљање с *гл. им. од макљати.*

мâкљати, -ām несврш. **1.** *дељати, стругати макљом. Вук Рј.* **2.** фиг. *тући, ударати, млатити.* — И стаде је обрамицом макљат' ка' волину у купусу. *Рад. Д.* **3.** фиг. *халапљиво, прождрљиво јести.* — Кад заседне за трпезу, па стане макљати, ни Максим му није раван. *Ранк.* **4.** фиг. *много ходати.* — Има доста до куће пјешице макљати. *Вук Рј.*

∼ **се** *уз. повр. од макљати (2).*

мâкљен м бот. = маклен. *Сим. Реч.*

мâкљити, -ӣм несврш. покр. *в. макљати. Вук Рј.*

мâкљица ж *дем. од макља. Вук Рј.*

мâкнути и **мàћи,** мâкнēм (аор. мàкнух, **2.** и **3.** л. мâкнӯ и мàкох **2.** и **3.** л. мàче и мâче; прил. пр. мàкнӯв(ши) и мàкāв(ши); р. прид. мàкнуо, -ула, -уло и мâкао, мàкла, мàкло) сврш. **1. а.** *померити с неког места, одстранити.* — Да смјестимо толике госте, морали смо макнути сувишно покућство. *Козарч.* Нећемо га макнути из реда поменутих великих градитеља. *Петр. В.* **б.** *скинути, уклонити.* — Што не макнеш те бодљике, ту боцу [браду с лица]? *Лал.* Одлучио да неприлична начелника макне. *Ђал.* **2. а.** *учинити покрет, мрднути (нечим).* — Ми ниједно ни ухом да макнусмо. *Лаз. Л.* **б.** *покренути се, крочити.* — [Војска] није могла да макне од Дрине. *Јов. С.* **в.** *умаћи, побећи.* — На прстима и не осврћући се, макну Перица на улицу. *Петр. В.* **3.** нар. *украсти, дићи.* — Лопов кренуо . . . у село да макне штогод. *Глиш.* **4. а.** *ударити, млатнути.* — Одлази ми испред очију док те нисам макнуо. *Лаз. Л.* Њега . . . [ћу] опет ножем макнути. *Кос.* **б.** *смакнути, убити.* — Не може ништа. Најјаче су људе макнули. *Крл.*

Изр. ни (малим) прстом неће макнути *потпуно је незаинтересован, ништа неће учинити.*

∼ **се 1.** *покренути се, померити се.* — Није се тај још никад макнуо из Осијека. *Пав.* **2.** *уклонити се, повући се.* — Друже Никола, макни се с линије, предајем оперативни извјештај. *Хорв.*

мàков, -а, -о *који припада маку, који је од мака.* — Образи су јој горјели, црвени попут макова цвијета. *Ћор.* Људи седе један другом у крилу, да маково зрно не би могло пасти на под. *Вас.*

Изр. бити мањи од макова зрна (*у*)*чинити се неприметљив; бити врло миран.*

мàковача ж = маковњача *пита с маком.* — Не требају нам уштипци . . . маковаче. *Глиш.*

мâковина ж *листићи макова цвета.* — Танак без као маковина. *Вук Рј.*

мâковица ж *семена чахура мака*; фиг. пеј. *глава.* — У његовој једној глави је памети више него у педесет маковица других бољара. *Шен.*

мâковиште с *место где је (био) посејан мак. Вук Рј.*

мâковљē, -ā, -ē *маков.* — О жарке, маковље усне! *Бег.*

мàковњача и **макóвњача** ж = маковача. — Нека на другом свијету једе само маковњачу у меду. *Шов.*

мâковскӣ, -ā, -ō *који се односи на боју мак, треф у картама.* — Притисла маковског горњака десним кажипрстом. *Шапч.*

ма кòјӣ, -ā, -ē *било који, који му драго.*

мàкрō, -ôа м фр. *онај који живи на рачун лаких жена.* — фиг. Није крив. Може се бити макро револуције, ако јој то служи. *Дав.*

макро- *као први део сложеница означава да је оно што се њеним другим делом исказује велико по простирању или по трајању*; супр. микро-.

макрокòзам, -зма м грч. *свет у великом, свемир, васиона*; супр. микрокозам. — Човјек [је] микрокозам у коме се одражавају закони цијелога свемира (макрокозма). *Ант. 1.*

макрокòзмичкӣ, -ā, -ō *који се односи на макрокозам*: ~ закон.

макропòложāј м *положај географског места према његовој даљој околини. ОГ.*

мâкроскопскӣ и **макрòскопскӣ,** -ā, -ō *који је видљив голим оком, без лупе*; супр. микроскопски. — Остаје нам још и други макроскопски [део посла], који се тиче спољне форме. *Нед.*

максúма ж лат. *сажето исказана мисао, изрека*; *начело, правило, принцип којега се неко држи у животу.* — [Кнежевићеве] мисли ... [су] више научни афоризми но моралне максиме. *Скерл.* Доиста има много ... мудрости у максими да ближњега треба љубити. *Крл.*

максимáла ж лат. *горња граница, највиши ниво*; *одређени максимум.* — Своју буржоазност, свој страх од социјалне максимале они ипак нису могли да затаје. *КР 1924.*

мâксимāлан, -лна, -лно *највећи*; супр. минималан: ~ залагање, ~ принос.

максимàлист(а) м ист. *присталица есера (социјалиста револуционара) који су у царској Русији били за »максимални програм«.*

максималѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на максималисте.*

мâксимāлно прил. *у највећој мери, до крајње границе.* — Процес класне борбе и спољни развитак ратних догађаја максимално су заоштрили општенационалну политичку кризу. *Комун. 1951.*

максѝмāш, -áша м нар. *онај који има максимум земље.* — Бастиони приватног начина производње ... су донедавна били многи максимаши. *Пол. 1959.*

максимúрање с *гл. им. од максимирати.*

максимúрати, -имӣрām сврш. *одредити највишу цену нечему*; *дотерати до највише тачке*: ~ брзину.

мâксимум м **1.** *највећа могућа количина или величина нечега*; *највећи допуштени износ*: ~ напора, ~ земље, ~ знања. — фиг. Она је била максимум мога живота. *Крл.* **2.** мат. *највећа вредност неке променљиве величине или функције. МЕП.*

мàксуз прид. непром. и прил. тур. *нарочит(о), особит(о), посебан, посебно.* — Максуз прими искрени поздрав. *Ђор.* Имају и нов ... прслук, купљен максуз за овај пут у Београд. *Срем.*

мàксӯм, -ума м тур. *мало дете.* — Хоћеш да ме замамиш, је ли, ко да сам ја максум. *Радул.*

мàксумчāд ж *зб. им. од максумче.*

мàксумче, -ета с *дем. и хип. од максум.* — Док се обазрем на 'ну своју гладну и голу максумчад, тргнем се, снага ми обамре. *Коч.*

макулатýра ж лат. штамп. *пробни или рђаво одштампан, оштећен табак, арак*; фиг. *безвредна књига.* — Новине које ... ће већ служити као макулатура. *Уј.*

мàкуп м тур. *луталица, скитница (обично о коњу). Вук Рј.*

мâл[1], мáла м тур. покр. *имовина (обично покретна), роба, стока, благо.* — Богобојазно стјечући мал, слажући дукате, ушао Симеун у старост. *Сим.* Мораде ноћивати у обору и тору, да би сачувао свој мал од незваних крвожедних гостију. *Ранк.*

Изр. ~ му је *тако му и треба, то је и заслужио.*

мâл[2], -а, -о песн. *мали, мален.* — Облачак мал на обзорју се злати. *Домј.*

мâл прил. *умало, замало.* — Мама мал да није очајала. *Коз. Ј.* Мал не изгуби главу у једној сечи. *Црњ.*

Изр. ~ а мало *мало-помало.* — Он се мал а мало поче привикавати новом свом животу. *О-А.*

мáла и **мâла** ж тур. покр. *в. махала.* — Као свака паланка, имала је и њихова своју циганску малу. *Маш.* Позвали су га [доктора] у доњу малу због неке жене. *Рад. Д.*

мàлага ж (дат. и лок. мàлаги) *врста десертног вина (по шпанском граду Малаги).*

малаколòгија ж грч. *грана зоологије која се бави изучавањем мекушаца.*

малаксáвање с *гл. им. од малаксавати.*

малаксáвати, -лàксāвām несврш. *губити снагу, слабити, посустајати.* — Паљба је малаксавала. *Јак.*

малàксало прил. *без снаге, посустало, клонуло.* — Суве руке ... лежаху малаксало на јоргану. *Јакш. Ђ.* Ходајући некако малаксало по соби тражила [је] рубац. *Цар Е.*

малàксалōст, -ости ж *стање опште слабости организма, изнуреност, клонулост*; *умор, немоћ.* — У гласу јој се одрази малаксалост. *Цар Е.*

малàксати, мàлакшēм и малàксām сврш. и несврш. **1.** *(о)слабити, посуста(ја)ти.* — Очи му упале у главу, снага малаксала. *Вес.* Ти си клонуо, малакшеш? *Шен.* **2.** фиг. *(из)губити јачину*; *спласнути, сплашњавати.* — Прво, махнито њезино весеље ради дјетета малакса чим је сазнала да господски синови не припадају родитељима. *Шимун.*

мâлан, -а, -о песн. покр. *мален.* — Само мало што је остануло у малану нашу Црну Гору. *НП Вук.*

мâлâње с *гл. им. од малати.*

мàлâрија ж тал. мед. *заразно крвно обољење изражено високим температурама и грозницом, које преноси комарац маларичар.*

мàлàричан, -чна, -чно *који се односи на маларију* **а.** *болестан од маларије.* — Маларичне, жуте, испијене појаве. *Крл.* **б.** *изазван маларијом.* — Попустио га је маларични напад. *Вас.* **в.** *заражен маларијом:* ~ крај.

мàлàричâр м **1.** *човек болестан од маларије. Бен. Рј.* **2.** зоол. *комарац који преноси маларију*: комарац ~ Anopheles maculipennis. *Терм. 4.*

мàлàричнôст, -ости ж *особина и стање онога ко је маларичан; зараженост маларијом.* — Ликвидира маларичност скадарског краја. *ЕГ 1.*

мâлатн, мâлâм нем. несврш. варв. **1.** *превлачити зидове обојеним кречом, вапном.* **2.** заст. *сликати.* — Мала сеоске иконе. *Скерл.*

мâлахан, -хна, -хно *дем. и хип. од мали.* — Међу тамну зелен сакрило [се] малахно, младо сунце. *Шимун.*

мàлàхît, -йта м **мин.** *минерал зелене боје, базични карбонат бакра. Туђ.*

мàлàхîтскй, -ā, -ō *који је од малахита.* — Знаменита малахитска дворана у Лењинграду украшена је малахитом с Урала. *Туђ.*

мâлахно прил. песн. *мало.* — Да ну болан, попјевај малахно! *НПХ.*

мàлàхнути, мàлахнём сврш. необ. *смањити се; клонути.* — Канда вам је вјера малахнула. *Шен.*

мâлац, мâлца (мâоца) *мали прст на руци. Р-К Реч.*

мâлац, мâлца м *малишан.* — Сретне се не један малац као да је управо стигао са Дивљег запада. *Пол. 1958.*

мàлац, -лца м зоол. *кукац, инсекат, корњаш* Olophrum. *Бен. Рј.*

мâлацак, -цка, -цко *дем. и хип. од мали.* — Дошла некако страшно малена, страховито малацка. *Матош.*

мàлâција ж грч. *размекшавање ткива појединих органа услед обољења или недостатка потребне исхране.*

мâлацко и **мâлацно** прил. *дем. и хип. од мало.* — Наиђе власник винограда ... малацно блиједа. *Матош.*

мâлачак, -чка, -чко = малашан *дем. и хип. од мали.* — О зашто сам, боже, ја малачак? *Радич.*

мâлачко прил. = малашно *дем. и хип. од мало.*

мàлашан, -шна, -шно = малачак. — Био је малашан и ситан човуљак. *Кум.* Осјећао се опет малашан, изгубљен, понижен. *Војн.*

мàлашно прил. = малачко. — Што не сврати да се малашно код нас одмориш? *Љуб.*

малвàзија и **малвàсија** ж *врста винове лозе; мирисаво слатко вино добивено од ње.* — Она капљица жарке »малвазије« утиша чудан немир, што јој се бјеше увукао у душу. *Војн.; Р-К Реч.*

малверзâција ж фр. *злоупотреба; проневера, утаја; недозвољена радња с новцем.* — Правио [је] којекакве малверзације. *Бег.*

малвýта ж *в. мавлута.* — С њега скида дугмали малвуту. *Вук Рј.*

мàлда и **мàлдане** прил. *малтене.* — Дијете малда није погинуло. *Шен.* Може се казати да они малдане господују. *Павл.* Раздражен, малдане излану штогод што би оца још горе разгњевило. *Ћип.*

мâле ж (само вок.) *хип. од мати.* — Јао, мале, дај ми воде ладне! *НП Вук.*

мàлен, малèна, малèно (одр. мàленй, -ā, -ō) *мали.* — Мален и достојан сажаљења чинио им се сваки онај који не зна велику тајну. *Ћоп.*

малèница ж покр. *в. млин(ица). Вук Рј.*

малéнкôст, -ости ж **1. а.** *мала, безначајна ствар, ситница.* — Живо се сјећаше сваке маленкости. *Леск. Ј.* **б.** *врло мала количина, нешто мало.* — Могла си ми бар маленкост написати. *Грг.* Може бити да му је и лице било за маленкост руменије. *Креш.* **2.** необ. *маленост.* — Приповијетка о сиромаштву, о слабоћи и о маленкости Хрватске — туђе [је] биље. *Старч.* **3.** (из скромности, најчешће о себи) *безначајна личност.* — Дође ли познаник какав да моју маленкост тражи, а ти га учтиво прими. *Ил.* Учинили [сте то] ... само зато да о вашој маленкости пишу ... новине. *Матош.*

малèно прил. *мало, незнатно.* — Малено је повриједило било, колик што је од подне до мрака. *Март.*

мàленôст, -ости ж *особина онога што је мало, што је мало, безначајно по величини.* — Збиљска величина дјела опасна је маленост рецензента. *КН 1959.*

мâлер м нем. *в. молер. Деан. Рј.*

мàлēр, -ера м фр. *неприлика, незгода.* — Имао сам једанн грдан малер. *Дом.*

Изр. бије (тера) ме ~ *стално ме неприлике прате, имам много неприлика, немам среће.*

малèрисати, -ишēм сврш. и несврш. празн. *привући, привлачити несрећу (некоме,*

негде); (*у*)*чинити да се не успе у нечему.* — Видиш да ми малеришеш дуђан. *Рад. Д.*

мȁлерȍзан, -зна, -зно *који стално доживљава малере.* — Ја сам малерозан и несрећан човек. *Ђос. Д.*

малерȏзнōст, -ости ж *немање среће. Р-К Реч.*

малȅцак, -цка, -цко, **мȁлецан** и **малȅцан,** -цна, -цно *дем. и хип. од мален.* — Село је ... тако малецко, нема ту места. *Вин.* Памтим га кад још̄те малецан беше! *Срем.*

малȅчак, -чка, -чко *дем. и хип. од мален.* — Ви сте били тада малечак. *Том.*

мȁлецно, малȅцно и **малȅчко** прил. *врло мало.* — Очеша ми ... малечко испод пазуха. *Јакш. Ђ.*

малȅшан и **мȁлешан,** -шна, -шно *дем. и хип. од мален.* — Малешан ти је човек. *Вукић.* Заплакао као малешно дијете. *Нам.*

малȅшнōст и **мȁлешнōст,** -ости ж *особина онога што је малешно.* — Оквир наше малешности ... сапиње често смјелу душу. *Шен.*

мȃлӣ, -ā, -ō (комп. мањӣ, -ā, -ē) **1.** *који је по размерама испод просечног, нормалног* **а.** *који је незнатног обима, опсега и запремине, волумена*: ~ суд, ~ соба. — И дукат је мали, али вреди. *Јак.* **б.** *који је ниског раста, низак.* — Био је мали и угојен. *Чипл.* **в.** *који је незнатне дубине, ниског нивоа, плитак.* — Вода мала — што никад. *Ком.* **2. а.** *временски краћи од просечног, уобичајеног, краткотрајан.* — Ма колико да смо млад и нов народ, наша култура има своју малу прошлост. *Скерл.* **б.** *временски близак, скори.* — Мали час затим хрупи журним кораком пјешадија. *Том.* **3.** *који не досеже потребну меру, који не одговара потреби; узак, тесан, кратак*: мале ципеле, ~ одело. **4.** *који је дечијег узраста, малолетан.* — Можда би баш мали Миша више учинио него сви ови велики. *Сим.* **5.** *који је по димензијама испод неког другог предмета истог назива*: ~ сказаљка, ~ осовина. **6. а.** *незнатан по количини, малобројан*: ~ издатак, ~ део; ~ породица, ~ удружење. **б.** *безвредан, ништаван.* — По својој неспособности и малом знању нисам кадар да то побољшам. *Вел.* **в.** *који је са незнатним степеном јачине, слаб.* — Као да се на њој показа мали немир. *Леск. Ј.* **7. а.** *незнатан по положају, по угледу и имању, ситан, скроман, безначајан*: ~ трговац, ~ чиновник. — Износио је тегобе којима су били од могућника изврнути мали људи. *Барац.* Већ сами знате какав је живот нас малих свирача. *Мил. В.* **б.** *који није у стању да учини нешто, немоћан, недорастао, неспособан.* — Мали сте ви за тако штогођ. *Срем.* **8.** *који у извесној мери има особине онога чије име му се даје*: ~ дворац, ~ рај. — Био [си] мали цар на своме. *Чипл.* Ива се у хладу извалио, пружио као мали бог. *Кол.* **9.** (у именичкој служби) **а.** м, ж и с *мушка или женска у било коме значењу мала особа; малишан, дечак или девојчица.* — Главно ми је да мали има гдје ... да почине. *Бег.* Ниједан није остао у животу, почевши од шефа па до последњег малог на броду. *Петр. М.* Мало је сито и задовољно гакало у колијевци. *Вил.* **б.** ж карт. *маковска двојка у неким играма.* **в.** с *оно што је незнатно по вредности или количини.* — Од малог је живео. *Макс.* **10.** *као стални атрибут у синтагмама и разним терминима*: ~ богиње, ~ крвоток, ~ мозак, ~ заграда итд.

Изр. мало и велико *сви без разлике*; на мало (продавати, трговати) *у малим количинама, као поједине делове (продавати, трговати)*; с малим покр. *замало, готово.* — Једнога поподнева ... с малим те се не подврже његовој вољи. *Ђип.*; у малом(е) *у сажетом облику*; *укратко.* — Мали град у маломе — то је кафана. *НК 1946.*

мȁли везн. покр. *в. али.* — Јелу просе свати са свих страна, мали млада за никога неће. *НПХ.*

малȉгāн, -áна и **мȁлигāн** м фр. **1.** *справа за мерење јачине вина.* **2.** *степен, ступањ јачине вина.* — Малиган далматинског вина [је] ... скупљи од »континенталног«. *Б 1959.*

мȁлӣгнӣ, -ā, -ō *штетан, опасан*: ~ тумор.

мȁлик и **мáлик** м покр. **1.** *враг, ђаво.* — Бјежали би од тебе и горостаси, маличе силни! *Јурк.* **2.** *патуљак.* — Виђале га често у шуми како попут малика около скакуће за лишћем. *Креш.*

мȁлӣм прил. *умало, замало.* — А и кула с' била ишћошила, малим није пала у авлију. *НПХ.*

мȁлӣн, -úна м *назив за коња (вероватно мањег раста).* — Ал' ето ти Јанковић Стојана, на путању, добру коњу свому, а за њиме слуга на малину. *НПХ.*

малȉна ж **1.** *мали број људи, мало њих.* — Опомене величину Турака у Европи, а малину Срба. *Нен. М.* Свладала [га] не би малина ... људи колик је био. *М-И.* **2.** *безвредност, безначајност, сићушност.* — О сине земаљски, поклони се кад угледаш ову малину наше земље и слабост нашега рода људскога! *Н. прип. Вук.*

мȁлина ж **1.** бот. *воћни жбун из пор. ружа са плодом у облику слатке сочне, обично тамноцрвене бобице* Rubus idaeus. *Терм. З.* **2.** *сок добивен прерадом малине (1). Р-К Реч.*

мȁлинаст, -а, -о *сличан малини.* — Почне се ... ширити нека прилично једнака оспа малинасте боје. *Батут.*

мàлинин, -а, -о *в. малинов.* — Велики стег ... малинине боје. *Књеж. Л.*

мàлиница ж *дем. и хип. од малина.*

мàлинов, -а, -о *који је од малине; који је као у малине:* ~ сок. — Дарја [је] у вуненој сукњи малинове боје. *Моск.*

мàлиновац, -овца м *мàлина (2). Деан. Рј.*

мàлињāк м *место где расту, где се гаје малине; жбун малине.* — Подгорина је дивна ... виногради, малињаци. *Бар.* фиг. Студен јој ублиједи румене малињаке на образима. *Божић.*

мáлити, мâлīм несврш. *умањивати, смањивати. Вук Рј.*

~ **се** *смањивати се, постајати мањи. Р-К Реч.*

мàлић, -и́ћа м **1.** *в. малишан.* — Већ је прошло скоро мјесец и по што је малић дошао на божји свијет. *Ков. А.* **2.** *мали прст.* — Њени прсти треперили [су] врхом струна ... часомице, малић и до њега трзали су се. *Сур.*

мàлић прил. покр. *мало.* — Малић имаш у планини друга. *НП Вук.*

мàлица и **мâлица** ж **1.** *девојчица, мала.* — Што ми је уздахнула — малица моја. *Војн.* **2.** *маленкост, ситница.* — Приповиједању о синоћним згодама и о разним малицама ... није било ни краја ни конца. *Коз. Ј.* **3.** заст. *в малúна (1).* — Солдати су пуцали ... некако споро, нехајно, као да их је била малица. *Мул.*

мàлицúја ж лат. *пакост, злоба; злурадост, злонамерност.* — Прича забавне, напреном малицијом зачињене анегдоте. *Цар Е.* Стрепи од Џемина паклена зулума и малиције. *Андр. И.*

мàлицибзаи, -зна, -зно фр. *пакостан, злобан; злонамеран, злурад.*

мàлицибзно прил. *злобно, пакосно, злурадо.* — Све се то оштро и овда-онда малициозно проматра. *Цвиј.*

малициóзнōст, -ости ж *особина онога који је малициозан и онога што је малициозно.*

малúцко и **малúцно** прил. *хип. од мало.* — Вољела се с њим малицно поигравати. *Божић.*

малúчак[1], -чка м *в. малишан.* — Мали, би ли им [псима] помогао јести? Маличак заклима главом да би. *Маж. Ф.*

малúчак[2], -чка, -чко *врло мали.* — [Чети] ... је заповиједао маличак крамар из Лашке улице. *Шен.*

малúчак[3] прил. *врло мало, малко.* — Бујас, маличак весео, понука Букара да и он пије. *Мат.*

малúчац, -чца м покр. *кепец, патуљак.* — Вјештице ... играју ... с враговима и маличцима. *Ков. А.*

мàлнчнй, -ā, -ō правн. заст. *који се тиче малице, мале ствари, мале суме новца.* — Разлике између обичног усменог поступка ... и маличног поступка ... *Бал.*

мàлúш, -и́ша м **1.** *в. малиша.* — Онај малиш диже своју главицу. *Ком.* Дјеца умјетнички држе монологе с другим малишима. *Уј.* **2.** *човек малог раста. Вук Рј.*

мàлиша м **1.** *малишан.* — Ну ти, малиша, идеш ли у школу? *Шапч.* **2.** *човек малог раста. Бак. Реч.*

малúшак, -шка м *в. малишан.* — Мајка ... умре, оставивши седмогодишњег малишка. *Матош.*

малúшāн, -а́на м *мали дечак.* — Упућена ... безбројним малишанима ... та поезија говори гласом повјерења. *Вј. 1960.*

малúшāнка ж *девојчица.* — Шврће, малишанке [су] из једне улице на Сењаку. *Б 1959.*

малúшāнскй, -ā, -ō *који се односи на малишане.* — Што би јаче осетио струјање малишанских душа, то би му глас бивао челичнији, млађи. *Петр. В.*

малишàнчић м *дем. и хип. од малишан.* — Другови малишанчићи терају обруче. *Дав.*

мàлкй, мâлкā, мâлкō *дем. од мали.* — Малка Фата ама племенита. *НП Вук.* Друго име Мал-кадуна млада, не би ли јој малка вика била. *НПХ.*

мáлкицē и **мáлко** прил. *сасвим мало.* — Упознах га на малко чудноват начин. *Матош.* У сланику малкице кима ... *Вин.*

мáлкоц прил. покр. *в. малко.* — Њено ситно лицашце ... буде миловидно кад натегне уснице па малкоц зашкиљи. *Киш.*

мàлмал прил. покр. *мало-помало, свако толико.* — Док су били [пилићи] малени, оте ми их неколико парцов ... некакав велики, сури малмал залети се и однесе ми по једно. *Кос.*

мàлне прил. *готово, скоро.* — То су људи ожењени и станују малне сви у шуми. *Коз. Ј.* У селу су га сматрали малне недотупавним. *Пер.*

мàло (комп. **мàњē** и **мàње**) прил. **1.** супр. много **а.** *у незнатној количини; испод потребне мере, недовољно.* — Јеси ли ти гладна, или ти је чега мало? *Лаз. Л.* **б.** *у извесној мери, унеколико, донекле.* — Бранко ... се мало снашао док је она говорила. *Чипл.* **2.** *кратко (време), на кратко (време).* — Замолио [ме] да га мало причекам. *Стев.* Иде мало у Карловац. *Мил. В.* **3.**

(заједно с: да, те, што, не) *умало, готово, скоро.* — Борисављић мало да се није преплашио. *Ћал.* Мало што не паде под трамвај. *Јевт.* **4.** (заједно с релативним заменицама који, што) *ретко, једва.* — Мало које вече да не прође, а да не оде ... поп-Спири. *Срем.* Уопће је лијечник мало што схватио од душевне драме. *Краљч. Стј.* **5.** *за истицање мале вредности или малих размера онога што се именицом казује: нешто.* — На прољеће саградићу мало куће. *Мат.* Да отвори, знате, мало трговинице. *Креш.* **6.** *за појачавање исказа, уз »много«, »сувише« и сл.: одвећ.* — Било га је [ветра] мало сувише. *Нен. Љ.* [То] је мало много и у самој престоници. *Срем.* **7.** (у именичкој служби) с **а.** *тренутак, часак.* — Свако мало им је пјевала. *Вил.* **б.** *ситница, маленкост.* — За свако мало у очи да скочи. *Кол.*

Изр. има ~ више у глави еуф. *напио се*; ~ кад *ретко*; мало-мало *сваког часа*; једну мање! *ћути*; ~ је требало *умало што*; мало-помало *постепено*; мање-више *углавном*; ни мање ни више *управо толико.*

мало- *први део сложеница направљених од израза са придевом »мали«*: малодушан, малодушност, малопоседник, малопродаја итд.

мàлобратнӣк м необ. *малобраћанин.* — Тај малобратник [је] боље познавао правило о њемачком неголи о словинском »х«. *Кур.*

мàлобраћанин м црквн. *члан реда Мале браће.* — Два коничара из шеснаестог вијека ... малобраћанин Иван Томашић ... и фра Чрнко. *Комб.*

мàлобрӯјан, -јна, -јно *који се јавља у малом броју, кога мало има на броју.* — Своје кратке и малобројне дане проводи у молитви. *Андр. И.* Дуго буљи у малобројне госте. *Десн.*

мàлобрӯјнӣк м необ. *човек каквих је мало, редак човек.* — Зар ме ... нисиучио да је вера моћ изабраних? Оних најјачих малобројника. *Ћос. Д.*

малобро̀јнӧст, -ости ж *особина онога што је малобројно; незнатан број, малина.* — Због своје малобројности они би све привилегије могли много више злоупотребљавати. *Лапч.* Не могу због своје малобројности створити јаку књижевност. *Бараћ.*

маловàрошанин м (мн. -ани) *становник мале вароши, паланчанин.* — У групи радозналих маловарошана ... није било доктора. *Уск.*

маловàрошанка ж *становница мале вароши, паланчанка.*

маловàрошкӣ, -ā, -ō *који се односи на малу варош, паланачки.* — Вјерујете ли да сам вама за вољу дошао у то маловарошко гнијездо. *Ћал.*

мàловек, -а, -о, ијек. мàловјек *маловечан. Прав.*

мàловӗран и **мàловеран,** -рно, -рно, ијек. мàловјӗран и мàловјеран *који нема довољно вере, поуздања, колебљив, несигуран, обесхрабрен, малодушан.* — Зашто сте страшљиви, маловјерни? *Вук.* Потицати маловјерне и увјеравати неувјерене није дакле од потребе. *Наз.*

маловӗрнӧст и **мàловернӧст,** -ости, ијек. маловјӗрнӧст и мàловјернӧст, ж *особина онога који је маловеран; малодушност. Р-К Реч.*

мàловечан, -чна, -чно, ијек. мàловјечан *који је кратког века, који мало траје, мало живи. Вук Рј.*

мàловијећнӣк м (ијек.) ист. *члан Малог вијећа у Дубровачкој Републици. Прав.*

мàловјек, -а, -о, ек. мàловек.

мàловјӗран и **мàловјеран,** -рна, -рно, ек. мàловӗран и мàловеран.

маловјӗрнӧст и **мàловјернӧст,** ек. маловӗрнӧст и мàловернӧст.

мàловјечан, -чна, -чно, ек. мàловечан.

мàловрӗ́дан, -дна, -дно, ијек. мàловриједан *који је мале, незнатне вредности, безвредан; нижи, безначајан, ништаван.* — Прилази му се [детету] не као малолетном човјеку, него као маловриједном бићу. *Зог.*

мàловрӗднӣк, ијек. мàловриједнӣк, м *човек мале вредности; непоуздан човек.* — Не заћите слабићу или маловриједнику да нас не изда. *Шен.*

маловрӗднӧст, -ости, ијек. маловријӗднӧст, ж **а.** *особина онога што је маловредно.* — Од младости своје па до старости тонуо [је] у маловриједностима и злоћама. *Старч.* **б.** *мала, незнатна вредност; безначајност.* — Ослобађање свога народа од осјећаја маловриједности пред другим народима. *Комун. 1951.*

мàловриједан, -дна, -дно, ек. мàловрӗдан.

мàловриједнӣк, ек. мàловрӗднӣк.

маловријӗднӧст, -ости, ек. маловрӗднӧст.

мàловрстан, -сна, -сно *мали.* — Онако маловрсна и слабуњава, дурашно и без престанка [се] са нечим борила. *Ћоп.*

мàлогде, ијек. мàлогдје, прил. *на мало коме месту, ретко где.* — Малогдје ухватило би сунце коју шкуљицу. *Шен.*

мàлогдје, ек. мàлогде.

малòградскӣ и **малогрàдскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мали град, који има одлике малог града, паланачки.* — Указује [љубав] ... обасипајући је цвећем ... и, по малоградском обичају, скромно музицирајући под њеним затвореним прозорима. *Петр. В.*

малòградски и **малогрàдски** прил. *као у малом граду, паланачки. Бак. Реч.*

малòграђанин м (мн. -ани) **а.** *припадник ситне буржоазије, класе власника мањих поседа, малих трговаца и занатлија, обртника.* **б.** фиг. пеј. *ограничен и себичан човек, ћифта; човек који жели да се представи угледнијим него што је.* — Већ годинама живи он животом кога се малограђанин просто ужасава. *Чол.* фиг. Малограђани литературе намргодили би се. *Шим. С.*

малòграђанка ж *женска особа малограђанин.* — Немогуће је малограђанкама ... забранити да не фарбају усне. *Крл.* Типична малограђанка, она непрестано уображава како је нешто сасвим друго. *Мил. Ж.*

малòграђанскӣ, -ā, -ō *који се односи на малограђане:* ~ морал, ~ понашање.

малограђàнство с зб. *малограђани.* — Радње, никле из грозничаве поплаве послератног успона малограђанства, пале су редом под стечај. *Поп. Ј.*

малограђàнштина ж *малограђански дух, менталитет малограђана.* — Крлежа [је] и тему малограђанштине разрадио ... у драми »Вучјак«. *Матк.*

малògрешан, -шна, -шно необ. *који представља мали грех.* — Зашто се не би књижевницима опростила та малогрешна навика. *Нуш.*

малòдимнӣ, -ā, -ō у изразу: ~ барут *барут који се при пуцању из пушке мало дими, бездимни барут. Р-К Реч.*

малòдобан, -бна, -бно *малолетан.* — О дјецо моја, ви малодобни неуки малиши моји! *Крл.*

малòдобнӣк м *малолетник.*

малòдобница ж *малолетница.*

малòдобнōст, -ости ж *малолетност.* — За малодобности Вацлава II ... родила се ... позната пјесма. *Пов. 2.*

малòдобњāк м *малолетник.* — Мора поднети [одобрење] сваки »малодобњак«, ако жели да му се изда годишњи пасош. *Сек.*

малòдушан, -шна, -шно *који нема храбрости ни истрајности, који пред тешкоћама брзо посустане; плашљив.* — Није то био страх кукавице ни страх малодушна човјека. *Новак.* Угнао [би] Црногорцима страх у срце и упутио их на малодушно јадиковање. *Прод.*

малòдȕшје с *малодушност.* — Но то малодушје, та плахост пред свијетом није дуго потрајала. *Коз. Ј.*

малòдушнӣк м *малодушан човек.* — Било је разних малодушника ... који су ... мислили само како да спасу себе. *Чол.*

малòдушница ж *малодушна женска особа.* — Љутнула би се бака на малодушницу. *Гор.*

малòдушно прил. *без храбрости, без самопоуздања, кукавички.* — Било [би] малодушно мислити другојачије. *Нов.*

малòдушнōст, -ости ж *особина онога који је малодушан, недостатак поуздања, кукавичлук.* — Из те малодушности ... и клонулости треба извући свијет. *Цар Е.*

малозèмљāш, -áша м ков. *власник малог поседа, земље.* — Борба за земљу ... била је увијек снажно средство за мобилизацију ... малоземљаша. *ЕГ 3.*

мàлокад(а) прил. *ретко кад*; супр. често. — Новац и памет су малокада заједно. *Шим. С.* Малокад је безбојан, највише модар. *Туђ.*

малокàлӣбарка и **малокалӣбарка** ж *пушка малог калибра. Стр.*

малокàлӣбарскӣ и **малокалӣбарскӣ,** -ā, -ō *који је малог калибра:* ~ пушка.

малòкр̄ван и **мàлокр̄ван,** -вна, -вно **1.** *који болује од малокрвности, анемичан.* — Провирује малокрван и зимогрожљив старац. *Ћоп.* Ја сам малокрван. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. *бezживотан, закржљао; слабуњав.* — Два три убога и малокрвна дрвета ... живе мученичким животом. *Андр. И.*

малокр̄внōст, -ости ж **1.** мед. *обољење настало услед смањења броја црвених крвних зрнаца или недовољне количине хемоглобина у њима, анемија. Терм. 5.* **2.** фиг. *бezживотност.*

малòлетан, -тна, -тно, ијек. малòљетан **1.** *који има мало година, недорастао:* ~ дете. **2.** правн. *који нема законом предвиђене године (за закључивање послова, кривичну одговорност и сл.), непунолетан:* ~ преступник. — Међу њима био [је] Чеда ... питомац Завода за поправљање малолетних. *Поп. Ј.* Имао [је] аферу с малољетним дјевојчицама. *Донч.*

малòлетнӣк, ијек. малòљетнӣк, м *малолетан дечак; дечак испод осамнаест година.* — На место кнеза Михаила ... дошао је на престо један малолетник. *Јов. С.* [Поротници] ће судити у предметима малољетника. *Вј. 1960.*

малòлетница, ијек. малòљетница, ж *малолетна женска особа, девојка испод осам-*

наест година. — Уз тебе се осећам увек ... не као дете, већ као малолетница. *Дав.*

малòлетничкӣ, -ā, -ō, ијек. малòљетничкӣ *који се односи на малолетнике*: ~ преступ.

малòлетнōст, -ости, ијек. малòљетнōст, ж *стање онога који је малолетан, недораслост, незрелост.* — За вријеме краљеве малољетности владао је умјесто њега кардинал. *ОП 1.*

малòлетство и **малолѐтство,** ијек. малòљетство и малољѐтство, с *малолетност.* — Устав [се] не може мењати за време малолетства кнежева. *Прод.* фиг. Трагедија у Кошутњаку баца Србију у трајно малољетство. *С 1911.*

малолѝтрāжнӣ, -ā, -ō *који троши мало литара бензина (о мотору, возилу и сл.).* — Малолитражни очуван аутомобил [купујем]. *Пол. 1959.*

малољет-, ек. малолет-.

мā̀лоӯдан и **малòљудан,** -дна, -дно *који је с мало људства, слабо настањен, недовољно насељен.* — У ... Египту [је] ... култура раније узела маха него у малољудној Индији. *Панч.*

малòмештанскӣ, -ā, -ō, ијек. малòмјештанскӣ *који се односи на мало место, паланачки.* — Брзо се удомаћи и свикне у маломјештанској средини. *Десн.*

малòмјештанскӣ, ек. малòмештанскӣ.

маломòжданӣ и **малòможданӣ,** -ā, -ō *који се односи на мали мозак. Р-К Реч.*

маломòжданин и **малòможданин** м индив. пеј. *онај који је малог мозга, мале памети.* — Малограђани и маломождани ... мисле да зараде. *Шим. С.*

мā̀лоне прил. *готово, скоро.* — С књигом сам долазио у гајиће њихове свакога љета и малоне сваки дан. *Шимун.* Батргао [је] ... погнут, малоне дотичући брадом колено. *Поп. Ј.*

малòбртњāк м *ситан обртник, ситан занатлија.* — Били су припрости људи: радници ... и по који малообртник. *Цес. А.*

мā̀ло-пò̄мало прил. *постепено.* — Мало-помало поче она однемаривати Салима. *О-А.* Мало-помало дознах како је годину дана свијетом лутао. *Маж. Ф.*

малопо́седњāк и **малопòсе̄дњāк,** ијек. малопо́сједњāк и малопòсједњāк, м *власник малог имања, малог поседа.*

малопо́седница и **малопòсе̄дница,** ијек. малопо́сједница и малопòсједница, ж *женска особа малопоседник.*

малопо́седничкӣ и **малопòсе̄дничкӣ,** -ā, -ō, ијек. малопо́сједничкӣ и малопòсједничкӣ *који се односи на малопоседнике*: ~ дух, ~ став.

малопо́сједњāк и **малопòсједњāк,** ек. малопо́седњāк и малопòседњāк.

малопо́сједница и **малопòсједница,** ек. малопо́седница и малопòседница.

малопо́сједничкӣ и **малопòсједничкӣ,** ек. малопо́седничкӣ и малопòседничкӣ.

мā̀лопрашњӣ, -ā, -ē покр. *в. малопређашњи.* — Малопрашња Росина слика ишчезе му сасвим испред очију. *Ћор.*

малопр̀вашњӣ, -ā, -ē *в. малопређашњи.* — Прича ми даље, надовезује на оно малопрвашње. *Радул.*

мā̀лопрē, ијек. мā̀лопријe, прил. *непосредно пре овог тренутка, малочас.* — Малопре му изгледаше сумњив са својом обореном главом. *Ранк.* Дошао је малопријe из Париза. *Бег.*

мā̀лопрēд, ијек. мā̀лопријед, прил. покр. *в. малопре.* — Кâ малопред што гордо иђаше к светом гробу бесмртног живота. *Њег.*

малопрѐђашњӣ, -ā, -ē *који се догодио пре мало времена, скорашњи, недавни.* — Малопређашње слике из сећања [су] биле растурене. *Андр. И.* Сада су се већ с оним малопређашњим ... стихом разишли и звуци звона. *Цар Е.*

мā̀лопрешњӣ, -ā, -ē *в. малопређашњи.* — Осети како му опет малопрешње црвенило наилази на лице. *Ранк.*

мā̀лопрешњица ж *она која је малочас припремљена, донета (погача, вода итд.). Вук Рј.*

мā̀лопријe, ек. мā̀лопрē.

мā̀лопријед, ек. мā̀лопрēд.

малопрода́вац, -вца м *продавац, трговац на мало.* — Зазиру [сељаци] нарочито од варошких малопродаваца. *Рад. Д.*

малопрòдāвница ж *трговачка радња у којој се продаје на мало, продавница.* — Други разлог је радно време по малопродавницама дувана. *Пол. 1950.*

малопрòдаја и **малòпродаја** ж **1.** *трговање на мало.* — У малопродаји било је 14 посто више робе. *Вј. 1960.* **2.** *малопродавница.* — Малопродаје дувана треба још смештати у ћумезе. *Пол. 1950.*

малопрòдājнӣ и **малòпродājнӣ,** -ā, -ō *који се односи на малопродају (1)*: малопродајне цене.

малòрек, -а, -о, (ек. и ијек.) и **малорѐчив,** -а, -о, ијек. малорјѐчив **1.** *који мало говори, ћутљив, шутљив.* — По нарави био је повучен, малорек. *Барац.* Дотле малоречиви Ћамил почео [је] да прича историју Џем-султана. *Андр. И.* **2.** *оскудан*

у речима. — По тим малореким изјавама не разликује се властелин много од рибара Паскоја. *Комб.*

малорјѐчив, -а, -о, ек. малорѐчив.

мало̀словчан, -а, -о *в. малорек.* — Мало̀словчан је ... у својим излагањима. *С 1919.*

мало̀сопственѝчкӣ, -ā, -ō *који се односи на мале сопственике, на ситне поседнике, ситносопственички.* — Од пролетерског социјализма Интернационале ... који је био химеричан за ... земљорадничку и малосопственичку Србију ... он је пришао некој врсти аграрног социјализма. *Скерл.*

ма̀лотра̄јан, -јна, -јно *који мало, кратко траје, краткотрајан.* — Сви ми верујемо да је малотрајна ова ноћ и тама. *Стан.*

малотра́јнӧст, -ости ж *в. краткотрајност. Р-К Реч.*

малӧћа ж **1.** *особина онога што је мал(ен)о, сићушност.* — [Човек] се никад не би ослободио помисли на своју малоћу, на своје ограничене моћи. *Петр. В.* **2.** *рано детињство.* — Познам ја Иљу од малоће, он је добра душа. *Кос.* Мене то питање ... мучи још из малоће. *Вел.*

малӧ̄ман и **малӧуман,** -мна, -мно *умно неразвијен, заостао, слабоуман, неразборит.* — То је био ... дечак насмејаних ... очију, али посве малоуман. *Андр. И.*

малӧ̄мље с ков. *в. малоумност.* — Гордо срце, малоумља кћери, о човече, најсмешнија звери! *Змај.*

малӧ̄мнӣк и **малӧумнӣк** м *малоуман човек.* — Турске власти нису обраћале пажњу на њега и пуштале су га као малоумника и божјег човека да иде где хоће. *Андр. И.*

малӧ̄мница и **малӧумница** ж *малоумна женска особа.*

малӧ̄мничкӣ и **малӧумничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на малоумнике.* — Је л' тиме исцрпљена његова улога у судбини тог малоумничког плана одмазде? *Ћос. Д.*

малӧ̄мно и **малӧумно** прил. *на малоуман начин, као малоумник.*

малӧ̄мнӧст, малӧумнӧст и **малоу́мнӧст,** -ости ж *особина онога који је малоуман, слабоумност.* — Малоумност и слабоћа меких и нежних пјесника исувише су искоришћене. *Уј.*

малӧуст, -а, -о *који има мала уста*: малоусте змије. *Финк.*

малӧустӧст, -ости ж мед. *својство или стање онога који је малих уста* microstomia. *Бен. Рј.*

ма̀лочас прил. **1.** *пре сасвим кратког времена, малопре.* — Малочас [је] савски мост бачен у ваздух. *Ћос. Б.* Шта сам вам малочас казао? *Франг.* **2.** *за који тренутак, ускоро.* — Момак ... јави да једна чиновничка депутација жели пред господина министра. — Звању их малочас, нека причекају. *Дом.*

ма̀лочашњӣ, -ā, -ē *који се догодио малочас, скорашњи.* — Малочашњи случај није био и последњи који је капетановој узбуђеној души нанео бол. *Нуш.* Малочашњи сити смијех сад га је тиштао. *Божић.*

ма̀лскӣ, -ā, -ō *који се односи на малу, који је из мале, махалски.* — »Несрећа дрта!« грдиле су га малске жене. *Срем.*

ма̀лта ж нем. заст. **1.** *трошарина; зграда у којој се наплаћује трошарина.* — За малту што се гдегод плати, све ће теби побратим да врати. *Радич.* Дође ... у старчев бивши стан крај градске малте. *Брл.* **2.** *брана, рампа; граница.* — Једно паорче ... узјахало на шарену рампу, малту, како ли се зове она брана на ленији пред шинама. *Петр. В.* Ако још данас не одеш у Самобор ... она ће ... бити вечерас пребачена преко малте. *Бег.*

ма̀лта̄р, -а́ра м *онај који наплаћује малту, трошаринац.* — На улазу у град дочекао га градски малтар, и незналица — затражио од њега малтарину! *Неим.*

малта̀рина ж *трошарина.* — И бог зна је ли малтарину платио? *Шен.*

ма̀лтене прил. *готово, скоро, мал(о)не.* — Због поплаве фолклора ... догодило се да га малтене игноришемо. *КН 1956.*

ма̀лтер м нем. **а.** *смеса начињена од угашеног креча, вапна, песка и воде, којом се ради везивања премазује камен или опеке при зидању или облепљују зидови, жбука.* — Прсти су му били пуни прашине и малтера, јер је зид био стар. *Крл.* **б.** *оно што је слично таквој смеси.* — Умјесто круха добивао је неки црни малтер који је изазивао грчеве у цријевима. *ОП 2.*

малтѐрисā̏ње с *гл. им. од малтерисати.*

малтѐрисати, -ишēм сврш. и несврш. *(пре)мазати, премазивати, облепити, облепљивати малтером, (о)жбукати.* — Декор се слика на платну ... па и на малтерисаним зидовима позорнице. *Поз. 1948.*

малтѐрџија м *онај који припрема малтер. Р-К Реч.*

ма̀лтешкӣ, -ā, -ō *који се односи на острво Малту*: ~ ред.

малто́за ж хем. *сладни шећер.*

малтрети́рā̏ње с *гл. им. од малтретирати (се).*

малтретѝрати, -ѐтӣрām несврш. фр. *рђаво поступати с ким; мучити, злостављати (кога).* — Убијали су и малтретирали црнце по њиховим насељима. *ОП 2.*

~ **се** *мучити се.*

малтрѐтӣсати (се), -ишēм (се) несврш. *в. малтретирати (се).* — Дао сам се малтретисати и његовим латинским речима и реченицама. *Лаз. Л.*

мàлӯшан, -шна, -шно покр. *дем. од мали, малешан. Рј. А.*

мàлц м нем. варв. *слад. Свезн.*

мáлчанин и **мàлчанин** м *становник мале, махале. Р-К Реч.*

мáлчāика и **мàлчāнка** ж *становница мале, махале. Р-К Реч.*

мáлчицē и **мáлчицко** прил. *сасвим мало, помало.* — Мени је читава ствар понешто неозбиљна, чак и малчице донкихотска. *Цар Е.* Финанц наводи у тужби да је у ормару нашао ешкије, и прилаже малчицко духана. *Куш.* Не бој се тате, ако ме и малчицко волиш! *Петр. В.*

мâљ, мáља м *повелико гвоздено, железно или дрвено оруђе у облику чекића којим се млати, туче, кује, разбија, забија или набија.* — Ћутећи разбијао [је] камен тешким маљевима. *Ранк.* Удари ковачким маљем. *Гор.*

Изр. бити (налазити се) међу маљем и наковњем *бити (налазити се) у врло тешкој ситуацији између две непријатељске стране;* као маљем по глави *о неочекиваном и непријатном изненађењу.*

мâља ж (ген. мн. мâљā) *врло танка и мека длачица на људском или животињском телу или на биљкама.* — По гдекоја маља почела на бради избијати. *Вес.* Босе ноге су јој биле посуте ситним маљама. *Божић.*

мâљав, -а, -о *који има маље, длакав.* — [Испод покривача] су се видјеле маљаве ноге. *Краљч. Стј.*

мâљавōст, -ости ж *особина онога који је маљав.*

мáљāње с *гл. им. од маљати.*

мáљати, мâљām несврш. *в. малати.* — Бојом [је] маљао бијели криж. *Бен.* фиг. *претерано хвалити, лагати.* — Сада је истом стао маљати старчић. *Ков. А.*

маљѐница м и ж **1.** *човек малог раста; стармали; патуљак, кепец.* — Не бјеше толик ... већ много мањи; маљеница ланен је оклоп носио. *М-И.* **2.** ж бот. *биљка из пор. трава* El. mus *и* E. europaeus. *Сим. Реч.*

маљéнце, -ета с *мало дете, детенце.* — Љуљушка ... грли маљенце. *Божић.*

мáљēње с *гл. им. од малити.*

мàљешан, -шна, -шно *в. малешан.* — Није заборавио ни на маљешног Перицу. *Том.*

мàљешац, -шца м *в. малишан.* — Ох, каква ли је то пећ! — кликну неки маљешац. *Ков. А.*

мàљина ж *аугм. од маљ.* — Пане та тешка маљина ... и све их здроби. *Сиј.*

мàљић м *дем. од маљ.*

мàљић м *дем. од маљ. Деан. Рј.*

мàљић, -ића м покр. *в. маљица (1).* — Узе с полице маљић и велику, мједену славину, те је утјера у бачвицу пива. *Мат.*

мàљица ж *дем. од маља.*

мàљица ж **1.** *мали дрвени маљ (као оруђе бачвара, дрндара и сл.).* — Мотрила је рад дрндара, који бијаше објесио дрнда изнад вуне, те је маљицом захватао и разбијао. *Наз.* **2.** *штап(ић) којим се удара у добош.* — Срце ми је лупало као мали добош под ударом маљице. *Бар.* **3.** *држак.* — Куба је стругао маљицу од млата. *Бен.*

мàљичаст, -а, -о *пун мàљ(иц)а.*

мâљка ж *в. махаљка. Вук Рј.*

мáљо, -а и -ē м *хип. од маљеница (1). Вук Рј.*

мàљуга ж покр. **1.** *в. пратљача. Вук Рј.* **2.** *дрвени маљ. Бак. Реч.*

мàљуцан, -цна, -цно *в. малешан.* — Има чамац, али тако маљуцан да у њега може стати само један човјек и једна коза. *Вел.* Сумња остаје маљуцна, хитра, и копка као миш. *Сим.*

мàљӯшан, -шна, -шно *малешан.* — Ту је траг од маљушне женске ципелице. *Том.*

мàљӯшāн, -áна м *малишан.* — Она је убила, убила свога маљушана, свога мравца. *Божић.*

мàљушнōст, -ости ж *особина онога који је маљушан и онога што је маљушно, ситњушност.* — Човјек и природа — онај у својој маљушности, ова у бескрајној величини. *Војн.* Овакове дневне сласти крај све своје маљушности плету за нас најјаче везове љубави. *Бал.*

мâм, мâма м **1.** *в. мамац (1).* — Подлацу бити мâм, а самом себи срам? *Јакш. Ђ.* **2.** *помама.* — [Слуге се] мамом ... љуте што се пусто не да благо наћи. *Март.*

Изр. мамом се помамити плеон. *помамити се, полудети.* — Је л' жива моја вјерна љуба, или се је мамом помамила? *Огр.*

мâ-мâ узв. *гласови којима се вабе краве. Вук Рј.*

мáма[1] ж (вок. мáма, ређе мáмо) *хип. од мати (обично у дечјем говору).* — Био

је с татом у Бечу ... а с мамом у Венецији. *Бег.* Мамо, ала ме боли глава! *Глиш.*

Изр. стара ~ *бака.* — Стара мама метат ће вам на главу хладне облоге. *Шен.*

мáма[1] ж **1.** (вок. мâмо) *в. мáма*[1]. — Јуца је ... оца звала: тáта, а матер мáма. *Срем.* **2.** *слабић, кукавица.* — Довољно је било да му тамничар напуни уши ... па да ... покаже робијашима како он није »мама«. *Чол.* Од ланьскога љета нијесу ваљда саме у Грабику славном створиле се маме. *Вел.*

мáма[2] и **мâма**[2] ж **1.** покр. *в. мамац* (*1*). — Мед за уста и хладна прионња, а камоли млада и ватрена! Слатка мама, но би на удицу. *Њег.* **2.** *омама, занос.* — Спопада [ме] нека слатка мама. *Наз.* **3.** *помама, бес.* — Широко руке, у талас груди, посмијех на усни, мама у оку. *Кам.*

мáмак, -мка м **1.** *мамац.* — То ли је мамак, Радо, што тебе вуче на манастирску славу! *Ад.* [Војвода је] златан мамак бечкој удици! *Кост. Л.* А ја, тек само ево летнух на мáмак прве пјесме. *Крањч. С.* **2.** *кончић надно казанске луле низ који ракија тече у капалицу. Вук Рј.*

мамâљуга ж рум. покр. *качамак, пура, палента.* — Мамаљугом га ... отхранила. *Берт.*

мâман, -мна, -мно **1.** *помаман, махнит, бесан.* — Онда му подај хата мамна — помамна. *Јаки.* Ђ. Сила бјеше мамнијех сватова. *Ботић.* **2.** *примамљив, привлачан.* — И над вашом љепотом је мамном сунце среће своје траке лило. *В 1885.* Чуј како је ноћас шум цветова речит, због нам о новом с пуно сласти мамне. *Бој.*

мáмац, -мца м **1.** *оно чиме се неко мами, вабило, вапка.* — [Лисице и зечеве] наведу на замку разним мамцима. *Петр. М.* Ту је крчма као мишоловка, с мамцима. *Кал.* **2.** *онај који мами, мамилац, вабилац.* — Будите ми штит, моћна одбрана свој навали мамаца за којима се поводих. *Шапч.*

мамèлук м (мн. -уци) ар. **1.** ист. **а.** *припадник некадашње телесне гарде египатских султана.* — Португалци су морали издржати дугу борбу с Арапима, египатским мамелуцима и Млечанима. *Пов. 2.* **б.** *припадник Наполеонове телесне страже.* — Сјајна свита ађутаната, пажева и генерала, који су око улаза и коња с мамелуком ... очекивали Наполеонов излазак. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. *одани слуга који без поговора слуша сваку наредбу свога господара.* — [У песмама] излаже подсмеху тадашње скупштинаре чија се улога свела на став мамелука. *Панд.* **3.** *потомак оца белца и мајке Индијанке у Бразилу. ЕЛЗ.*

мамèлучкӣ, -ā, -ō *који се односи на мамелуке; слепо покоран.* — За Ристићем иде његова мамелучка Скупштина. *Јов. С.*

мàмен, -а, -о *помаман, махнит, бесан*; исп. маман (1). — Узјахали мамене коњице. *Радич.* Мамен лети на гојном дорату. *Ботић.* Гдје год се појавио ... упадао је као мамен, још с прага црвенећи. *Ћоп.*

мàмено прил. *у заносу; помамно.* — Ако је итко ... из пуног дака, скоро мамено ... стварао, то је био Ковачић. *Марј. М.*

мàменôст, -ости ж *особина онога који је мамен, помама.* — Лудовала је [бирташица] за њим ... с истим страстима, необузданошћу и маменошћу. *Коз. И.*

мàмиаспра ж заст. *в. мамипара. Вук Рј.*

мàмилац и **мáмилац,** -иоца м *онај који мами; заводник.*

мàмило с **1.** *мамац.* — Чувај се јака пића, јер то је гријех и мамило на друге гријехе. *Кор.* **2.** *помама, лудило.* — Сав град [се у покладама] помамио ... па у ономе мамилу нитко никога не позна. *В 1885.*

мàмин, -а, -о *који припада мáми*[1].

мáмин, -а, -о *који припада мáми*[1].

мàминовац, -бвца м *в. мамипара.* — Мој је требник моја књига, а то је све маминовац, тричарија. *Шапч.*

мàмипара ж **1.** *ствар која мами човека да је купи (иако му није потребна).* — Намеће му [да купи] неке беспослице и мамипаре, огледалца, паунова пера и пиштаљке од црвена шећера. *Андр. И.* **2.** *онај који измамљује паре, варалица.* — Има тамо мамипара, чувај се од њих као од огња. *Лал.*

мàмитељ м *мамилац.* — Ништа то не смета! — одврати му мамитељ. *Креш.*

мáмити, мâмīм (имперф. мâмљāх; трп. прид. мâмљен) несврш. **1. а.** *обећањима, често преваром, обмањивањем чинити да неко нешто ради, да негде дође, варати.* — Народу се додијало већ улудо гинут', мамљен обманом. *Кост. Л.* Марко ... мами туђе слуге у дућан и части их. *Ћор.* **б.** *привлачити, имати привлачну моћ; залуђивати, дражити.* — Кокетовала је са мном, мамила ме. *Јанк.* Цврче јела на масти, маме очи гладних изјелица. *Сим.* **в.** *звати, призивати.* — Тако је тужно мамио глас из оног дрвцета. *Бен.* **г.** *в. вабити (о животињама).* — Мами је [кр̀начу] Мојсило и сипа кукуруз око себе, али живинче ... ни да крене. *Вукић.* **д.** *извлачити, чинити да изиђе, да се појави, изазивати.* — Радост ... [је] мамила више блажен неголи обијестан смијешак. *Шимун.* Та свирка је мамила сузе на очи сваком живом. *Сек.* **2. а.** *чинити помамним, дражити, помам-*

љивати. — Неко пјева, неко коње мами, неко пали бистра џевердара. *НП Вук.* **б.** *доводити у омаму, занос, бунило, чинити омамљеним.* — Сад јој је опет врућина главицу мамила. *Шен.*

~ **се** *лудити, лудовати (за ким).* — Наше се дјевојчице за њим маме, па ето се мами и ... моја кћи ... *Шимун.* Све ће се за тобом мамити кад будеш на парокији. *Мат.*

мàмица ж **1.** *дем. и хип. од мáма*[1]. **2.** бот. *шумска јагода* Fragaria vesca. *Сим. Реч.*

мàминчин, -а, -о *који припада мамици.*

мàмка ж бот. *в. љутић. Сим. Реч.*

мàмлаз м мај. погрд. *глупак, блесан; неспретан човек.* — Онај мамлаз опет нешто разби! *Дом.* Не петљај и не врдај! Што сам ја овдје, је ли, мамлазе матори? *Куш.*

мáмљёње с *гл. им. од мамити (се).*

мàмљив, -а, -о *који мами.* — Пред твоје ноге белом стопалом звечаће хрпе злата мамљивог. *Јаки. Ђ.* Странчев глас миловао ју је мамурном и мамљивом осјећајношћу. *Божић.*

мáмно прил. *у заносу, помамно.*

мáмнути, мáмнём *сврш. према мамити.* — Попнем се на један пањ да мамнем свиње. *Вес.*

мáмољити, -ӣм несврш. *мрмољити, мумлати.* — Полулудо мамољи и булазни: Овамо да вас крстим раки-и-јом! *Цес. А.*

Мáмон, -а и **Мàмӧн,** -óна м арамејски *божанство богатства у неких старих народа*; фиг. *лакомост, користољубље, новац.*

мамонӣзам, -зма м *обожавање новца, жудња за новцем, за богаћењем (према Мамону, богу новца).* — Хришћанство се ... борило противу мамонизма, али не из социјалних разлога. *Арх. 1926.*

мамӯдија ж *в. махмудија.*

мàмуза ж тур. **1.** (обично мн.) *оструга (1).* — Звецнуо [је] мамузама и салутирао. *Крл.* **2.** *рожнат, оштар израштај на ногама неких птица (првенствено мужјака).* — Био је то ... црни петао са ... великом оштром мамузом. *Јак.* **3.** заст. покр. *гвоздени точкић за сечење теста, ковртач. Вук Рј.*

мамӯзāње с *гл. им. од мамузати.*

мамӯзати, -ām несврш. **1.** *боцкати, подстицати (коња) мамузама.* — Притезао му [коњу] дизгине и мамузао га. *Пер.* **2.** фиг. *ударати, тући.* — Ако се ви будете тврдоглавили, па њега мамузали и тукли, разгњевит ће те судбину. *Вел.* Преко нас пређе и глад ... и болест ... а они [Швабе] нас још у ребра мамузају. *Ђур.*

мàмузица ж **1.** *дем. од мамуза.* **2.** зоол. *в. јадац. Терм. 3.*

мàмузнути, -нём *сврш. према мамузати.* — фиг. Тада га мамузне негдје у нутрини жврк спутаности и полудачи за слободом. *Божић.*

мáмӯр прид. непром. тур. *у добром стању, уређен; богат.* — Башчаршијо, мамур ти си, Латилуче, зелен ли си! *Куш.*

мàмура ж *в. мамурлук.* — Омама мине, па остаје мамура. *Шен.*

мáмӯран, -рна, -рно **а.** *који се још није отрезнио од претераног пића; коме није бистра глава.* — Био је [кочијаш] још ... супијан и мамуран. *Том.* **б.** *који се изненада пробудио, бунован, сањив.* — Луца стаде насред куће ... још мамурна ... стаде тако забуљена неко вријеме. *Десн.* [Био је] мамуран од несанице. *Лал.*

мамӯрлук м *стање мамурна човека, бунило, омамљеност после пијанства, мамурност.* — Из навике одмах одлазио у биртију да убије мамурлук. *Коз. И.*

мáмӯрно прил. *на мамуран начин, као у заносу, буновно.* — Клара се некако љениво, као да би мамурно, вуцарила по кући. *Цар Е.*

мáмӯрнōст, -ости ж *мамурлук. Р-К Реч.*

мàмут м зоол. *изумрли слон леденог доба* Elephas primigenius.

мàмутовац, -бвца м бот. *џиновско дрво из пор. четинара, секвоја* Sequoia gigantea. *Терм. 3.*

мàмутскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на мамуте.* **2.** фиг. *огроман.* — Стрепела [је] да ... не духне нечујни космички ветар који ће је одувати на неку мамутску планету. *Дав.*

мáн и **мâн** прил. (*у*)*заман, узалуд.* — Ман ћеш питат чету исту, ман ћеш питат обзорашку дјецу. *Ков. А.*

мáна ж хебр. **1.** рлг. *храна у облику слатке росе или зрневља којом је, по Светом писму, бог хранио Израелце у Синајској пустињи.* — Буди гладном људству мана. *Шен.* Не пада мана сама са неба. Засучи рукаве. *Чипл.* фиг. Сељаци и бескућници ... стајали су на тргу од јутра до вечери, очекујући ману која није долазила. *Франг.* **2.** бот. **а.** *назив за неколико врста лековитих биљака и слатког сока од њих* Alhagi. *Сим. Реч.* **б.** *в. пламењача. Сим. Реч.*

Изр. (пада) као ~ с неба *(долази, добија се) без муке и труда.*

мáна ж *недостатак, погрешка, неисправност.* — На робији се навикнули на тешке мане и опачине. *Матош.* Зато ли сам те

хранила и чувала ... да ме сад брукаш и мане ми налазиш? *Поп.*

Изр. бити под маном *имати какав телесни недостатак.* — И храмуца малчице Мара ... Кад девојка стоји, нико не би слутио да је под маном. *Сек.*; витез без страха и мане књиж. *човек храбар и високих моралних особина*; ~ срца, срчана ~ нар. мед. *срчано обољење, болест срца.*

мана́стир м грч. *црква са зградама у којима живе у заједници, према својим утврђеним правилима, монаси, редовници или монахиње, редовнице, самостан.*

манастѝрац, -рца м *онај који живи у манастиру, самостану, монах, калуђер, редовник, фратар*; *манастирски ђак.* — И манастирци се ... навикоше на настраности новога гвардијана. *Мат.*

манастѝрина ж *аугм. од манастир.* — Боже мој, шта ради сад наш Ивица? ... Је ли се обикâ у манастирини? *Мат.*

манастѝрић м *дем. од манастир.*

манастѝриште с *место где је некада био манастир.* — Ето већ се помаља то старо манастириште. *Шапч.*

манастѝрлија м *в. манастирац. Р-К Реч.*

мана́стирскӣ и **мана̀стирскӣ,** -ā, -ō *који се односи на манастир, самостански*: ~ ђак, ~ живот.

мана́стирски и **мана̀стирски** прил. *као у манастиру*; *тихо, мирно.* — У кући својој владао је Корнел Влаовић некако по манастирски. *Сек.*

манастѝрчић м *дем. од манастир.* — Много је значио овај манастирчић у моме животу! *Л-К.*

мàнгāл, -ála м и **мàнгала** ж тур. *метални суд у који се ставља распаљени дрвени угаљ или жар за загревање собе, јела и сл.* — У оџаклији [сам затекао] лепо разгорео жар, те сам напунио мангал како бисмо се ... разгрејали мало. *Нуш.* [Чепрка] машицама по пепелу у мангали. *Куш.*

мâнган м тал. заст. *справа за глачање тканина. Рј. А.*

мàнгāн, -ána м грч. хем. *метал сличан гвожђу, челику.* — Манган је сивобео метал, тврд и крт. *НХ.*

мангàнӣн, -ина м хем. *легура бакра, мангана и никла која служи за израду електричних отпорника. НХ.*

мангáнов, -а, -о *који припада мангану*: ~ руда.

мàнгāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на манган*: ~ руда.

мангòлица ж *в. мангулица.*

мангýлац, -лца м *мужјак мангулице. Вук Рј.*

мангýлица ж *домаћа врста свиње, добра за товљење. Вук Рј.*

мангýлче, -ета с *прасе од мангулице. Вук Рј.*

мàнгуп м тур. **1.** *неваљалац, беспосличар, скитница*; *лола, враголан, несташко.* — Нико неће казати: два мангупа опљачкаше мљечар, него партизани опљачкаше. *Чол.* Сада разумијем зашто пук воли чапкуна, мангупа и факина. *Матош.* **2.** непром. (у атрибутској служби) *који нема господара, који се скита, који се изгубио, одлутао*: ~ прасе, ~ коњ.

мангупàрија ж **1.** зб. *мангупи*; *дечурлија.* — Застајкује ... грди сељаке и мангупарију. *Срем.* Пјевао [је] за публику крчама и своје пријатеље из мангупарије. *Уј.* **2.** *мангупски поступак, неваљалство*; *несташлук.* — Ни у сну немам мира од твојих мангупарија. *Лал.*

мангупѝрати се, -ýпīрāм се несврш. *бити мангуп, скитати се, беспосличити.* — Мене су ... послали овамо да учим ... а не да се мангупирам. *Срем.*

мàнгупица ж *женска особа мангуп. Р-К Реч.*

мангýплук м *в. мангупство.* — У њему [се] никад није гасио његов префињени хумор, зачињен понекад неким мангуплуком. *Поп. Ј.*

мàнгупскӣ, -ā, -ō *који се односи на мангупе*: ~ поступак.

мàнгупски прил. *као мангуп, безобразно*; *обешењачки.* — Правиш скандале, понашаш се мангупски. *Моск.*

мàнгупство с **а.** *особина онога ко је мангуп.* **б.** *мангупски поступци, неваљалство, обешењаштво, несташлук.* — Твоја мангупства мене веселе. *Стипч.*

мàнгупче, -ета с *дем. и хип. од мангуп.*

мàнгупчина ж и м *аугм. од мангуп.* — Знам је све вас, ђакеље и мангупчине! *Маш.*

мàнгупчић м *дем. и хип. од мангуп.*

мàнгура ж (ген. мн. мàнгӯрā) тур. *ситан турски бакарни новац*; *пара, новчић.* — У Женеву дођем једаред ... без мангуре у џепу. *Матош.* Бога ми, ни пребијену мангуру не бих дао за [његову] кожу. *Богдан.*

мàндал м грч. тур. *пречага преко врата, обично дрвена, на чији се један крај ставља катанац, засовница, засун, завор, преворница.* — Лагано подиже мандал, отвори врата. *Шант.*

мàндала ж *в. мандал.* — Греда ... се преко врата претегне ... Ова греда се зове мандала. *Маж. М.*

мàндалити, -ӣм несврш. *стављати мандал, засовницу. Бен. Рј.*

мàндалица ж **1.** *дем. од мандал; мандал.* — Он [је] крупном мандалицом причвршћивао врата. *Шимун.* **2.** бот. *кајсија. Сим. Реч.*

мàндало с *в. мандал.* — Брава [је] зашкрипала и ... гвоздена мандала [су] тупо зазвечала. *Вуј.*

мàндант м правн. *в. мандатор.*

мàндара ж *јело од масти, брашна и воде.* — Од њега [брашна] се прави прга, мандара, каша. *Батут; Вук Рј.*

Изр. тандара-мандара *каже се кад се нешто не ради како треба, кад се воде празни разговори.* — Тандара-мандара, мијесите ко бабе тијесто! Нема ту увијања, него равно на бункере. *Ћоп.*

мандàрӣн, -ина м (вок. мàндарӣне) *назив за највише кинеске чиновнике у време царства.*

мандарúна и мандàрӣнка[1] ж тал. бот. *дрво и плод мале, слатке и ароматичне поморанџе, пореклом из Кине и Јапана* Citrus nobilis. — Вани је комад окрњеног мјесеца на хоризонту као лупина мандаринке на индиго-плавој свили. *Бат.*

мандàрӣнка[2] ж *жена мандарина.* — Тај ... празноглавић ... се заљубљује у сваку мандаринку док је на власти. *Нуш.*

мандàрӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мандарине:* ~ мудрост.

Изр. ~ језик ист. *дијалекат којим су говорили дворски кругови и чиновништво у царско доба у Кини.*

мандàрӣнски прил. *као мандарин, као у мандарина, достојанствено, мудро.*

мандарúнство с *звање и достојанство мандарина.* — фиг. Тешко је наћи средину гдје је више утврђен културни монопол и културно мандаринство. *Уј.*

мàндāт, -áта м лат. правн. **1. а.** *овлашћење дато некоме да може представљати, заступати некога, радити нешто у нечије име:* посланички ~, заступнички ~. — Конгрес сматра да је потребно ... мандат радничких савета продужити на две године. *Пол. 1957.* **б.** *налог, наредба.* — Нека по краљевском мандату одмах кренем у Оптуј. *Шен.* **2.** *упутница, налог за исплату.* **3.** мн. *подручја, територије које се налазе под старатељством неких великих сила.* — [Италија је поставила захтјеве] на колонијалне мандате. *ХР 1928.*

мандàтāр, -ára м *пуномоћник, опуномоћеник, заступник.*

мàндāтнӣ, -ā, -ō *који се односи на мандат:* ~ посао.

Изр. правн. ~ казна *казна која се изриче на лицу места;* ~ поступак *кратак парнички поступак по коме суд без расправе и саслушања доноси одлуку.*

мàндāтно прил. *по налогу, по кратком поступку.* — Велики број ... угоститељских радњи и предузећа ... мандатно [је] кажњено због нехигијенског пословања. *Пол. 1959.*

мàндāтор м *онај који даје мандат, пуномоћ, опуномоћитељ, наредбодавац.*

мàндāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на мандат, мандатни.*

Изр. мандатске земље (области, територије) *в. мандат (3).*

мандòлāт, -áта м покр. *врста колачића од ораха или бадема, мандула, бадемњак, нугат. Деан. Рј.*

мандòлӣн, -ина м и **мандолúна** ж тал. муз. *врста инструмента крушкастог облика са четири до шест пари жица, врста мале тамбуре.* — Ситна мандолина пребире крај стола веселу баладу. *Полић.*

мандолӣнист(а) м *онај који свира на мандолини.*

мандòлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мандолину:* ~ оркестар.

мàндра и **мâндра** ж грч. **1.** *место и колиба где се лети музу овце, бачија.* — Сећа [се] овчјега сира што га је од њега добијао ... и данас зна где им је била мандра. *Ад.* **2.** *в. качамак. Рј. А.*

мандрàгора ж грч. бот. *врста биљке, с кореном који личи на човечју фигуру, којој се приписује чудотворна моћ, алрауна* Mandragora acaulis. *Сим. Реч.*

мàндраћ м тал. покр. *мало пристаниште, лучица.* — Барка пристаје уз мандраћ неке високе и празне куле без живота. *Вил.*

мандрàџија м *чобанин, пастир на мандри. Бен. Рј.*

мандраџѝлук м *посао мандрације, рад на мандри, чување и мужа стоке на мандри. Бен. Рј.*

мàндрил м зоол. *врста афричког човеколиког мајмуна* Mandrillus sphinx. *Терм. 3.*

мандрљати, -ām несврш. *вући непажљиво; радити нешто свакојако као од беде.* — Износио [је] ствари ... полагано, јер то су ствари Хаџијине, не смије се с њима мандрљати. *Сиј.* Мандрљамо разне пјесме о отаџбини и о српству. *Лал.*

мàндула и **мàндула** ж **1.** бот. *бадем.* — Плива бујно острво као зелени врт. У њем ... мандула расцвјетана. *Брл.* **2.** анат. *в. крајник.* — Мандуле му се гноје. *Крл.*

мандỳлāт, -áта м покр. *в. мандолат. Деан. Рј.*

мàнёвар, -вра м фр. **1.** воји. (обично у мн.) **а.** *вежбе великих војних или поморских јединица у ратним вештинама.* — Пук је отишао на маневре. *Моск.* Јутрос отац отпутовао . . . позвали га у војску на маневре. *Пав.* **б.** *покрет војних јединица у рату ради извршења неког ратног задатка.* — Непријатељски план се састојао у великом обухватном маневру око ослобођене територије. *Марј. Ј.* **2.** *кретање локомотиве и вагона у станици ради састављања возова, влакова, разврставања вагона и сл.; управљање бродом (у борби и др.).* — Маневар [воза] је трајао доста дуго. *Пол. 1958.* **3.** спорт. *покрет, поступак у игри (у фудбалу, ногомету, рукомету, хокеју и сл.).* — Помагач је овим маневром, заправо дриблингом, пријеђен и не може се тако брзо снаћи. *Хок.* **4.** *покрет, гест, поступак (обично ради извлачења из неке незгодне ситуације или постизања неког циља); сплетка, смицалица.* — Виско учини вјешт маневар . . . и муне Барделу . . . у ребра. *Мар.* Царев маневар био је врло прозиран. *ОП 2.* Ми нисмо смјели потцијенити овај њихов политички маневар. *Чол.*

мàнёварка ж жел. *мања локомотива која врши маневре на станици.* — За ранжирни рад у [станичном] чвору употребљавале би се дизел-маневарке. *Пол. 1958.*

мàнёварскӣ, -ā, -ō *који се односи на маневар, на маневре:* ~ задатак, ~ метак. Изр. ~ рат војн. *покретни рат у којему трупе изводе операције вршећи све потребне маневре;* исп. маневар (1б).

мàнёвра ж *в. маневар.* — Беше у Пожаревцу . . . велика маневра, на којој је покојни кнез присуствовао. *Јакш. Ђ.* Страх је да би се [лађе] лошом маневром могле и сукобити. *Нех.*

маневри́рање с *гл. им. од маневрирати.*

маневри́рати, -èврӣрām несврш. = маневрисати *вршити, изводити маневар, маневре.* — Локомотива [је] маневрирала с гарнитуром спаваћих вагона. *Крл.* Треба знати . . . како ваља маневрирати да противник дође у ћорсокак. *Шах 2.*

манèврисање с *гл. им. од маневрисати.*

манèврисати, -ишēм несврш. = маневрирати. — Ови масиви само отежавају наш положај, јер не можемо маневрисати. *Дед. В.* На . . . станици маневрисале су локомотиве. *Десн.*

манèврист(а) м *онај који врши, изводи маневар* (2). — Маневриста . . . је у току 24 сата изманевровао 40 возова. *Лапч.*

мàневрӣште с *место где се врши маневар. Р-К Реч.*

мàневровање с *гл. им. од маневровати.*

мàневровати, -рујēм несврш. *в. маневрирати.* — Поче маневровати и развијати се за напад на непријатељско лево крило. *Лаз. М.*

мàнёж, -ёжа м и **манéжа** ж фр. *школа јахања, коњаничко вежбалиште, јахаоница, јахалиште.* — Као да саму себе приказује у манежи . . . она ни на један свој трик није гледала с висине ироничне. *Крл.*

манèкēн, -ёна м, **манекéна** и **манèкēнка** ж фр. **1.** *лепо грађена женска особа која приказује најновије моделе на модним ревијама.* — Постаде манекен једне модне куће. *Пол. 1958.* **2. а.** *кројачка лутка за пробање одела и за излагање одеће у излозима.* **б.** *лутка с покретним удовима, коју употребљавају уметници за скицирање људских поза.*

манжѐта и **манжѐтна** ж фр. = маншета и маншетна *посувраћени доњи део рукава кошуље или блузе који се обично закопчава; доњи посувраћени део на ногавицама панталона, хлача.* — Манжета на ногавици [панталона] сме да додирује ципеле, а не и да их брише. *Пол. 1959.* [Шака] је излазила из уштиркане светло изглачане манжетне. *Чипл.*

мáни прид. непром. тур. у изразу: бити коме ~ *завидети.* — Нико њима мани не бијаше. *НПХ.*

мàнија ж грч. мед. **а.** *болесно психичко стање које се састоји у занесености једном идејом:* ~ величине, ~ гоњења. — Стражмештру [се] периодично манија женидбе опет у главу завртјела. *Јурк.* Каква ти је, врага, та манија клета да душмане стараш. *Дим.* **б.** *болесна страст, занос за нечим.* — Ана Марија је . . . патила од маније претеране чистоће. *Андр. И.* Завладала је манија за богаћењем и жеђ за уживањима. *Скерл.*

манӣјак и **мàнијак** м фр. *онај који пати од какве маније, суманут човек, чудак, особењак.* — Експертиза лијечника настојала нам је доказати да оптуженик није при здравој памети и да је манијак. *Л-К.* Манијак у штедњи и рачунању, није хтео да држи помоћника ни писаре. *Андр. И.*

мàнијакāлан, -лна, -лно *в. манијачки.* — [Он га је] у слијепом и манијакалном нападу ћушио. *Крл.*

мàнијакāлно прил. *в. манијачки.* — Сатник је манијакално завапио. *Крл.*

манӣјачкӣ, -ā, -ō *који се односи на манијаке, лудачки.* — Историја ће по своме. Глува и слепа за свако дело које није манијачко и крволочно. *Ћос. Д.*

манӣјачки прил. *као манијак, лудачки.* — То мало хране тешко се набавља . . . манијачки штеди. *Андр. И.*

манијерѝзам, -зма м *в. маниризам.* — Својим маниријеризмом и претераним опти-

мизмом, Марковић је можда најмање реалист. *Скерл.*

манѝкёр, -ёра м = маникир (1) *онај који се бави маникирским занатом.*

манѝкёрка ж = маникирка *женска особа маникер.*

манѝкёрскӣ, -ā, -ō *који се одно̀си на маникере.*

манѝкӣр, -и́ра м **1.** = маникер. **2.** *маникирање.* **3.** *прибор за маникирање.*

маникӣ́рање с *гл. им. од маникирати.*

маникӣ́рати, -ӣкӣ́рām несврш. *неговати руке а нарочито нокте.*

манѝкӣрка ж = маникерка.

манѝкӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на маникир и на маникирање*: ~ прибор.

маникӯ́ра ж фр. *нарочита нега руку и ноката.*

манидо̀ка и **манио̀ка** ж порт. бот. *тропска биљка чији одебљали корен садржи много скроба од кога се прави хлеб, крух* Manihot utilissima. *Сим. Реч.*

манѝпул м лат. **1.** *део мисног руха католичких свештеника, који се носи преко подлактице, наручник.* — Додаде манипул, па штолу, па казулу. *Торд.* **2.** ист. *јединица староримске војске.* — Пјешадија се у легији дијелила на мање јединице, манипуле. *Пов. I.*

манипӯ́лант м лат. **1.** *руковалац.* — Савковић, главни манипулант и душа целог радилишта ... није синоћ могао дуго да заспи. *Пол. 1950.* **2.** *нижи службеник у неким надлештвима или предузећима.* — Мита је био манипулант на станици, премештао је вагоне са колосека на колосек. *Рист.* Јавите се манипуланту у канцеларију, па нека вам даде нов [мундир]. *Матош.* **3.** *приправник за капетана на речним бродовима. Кл. Рј.*

манипӯ́лантица и **манипӯ́лантки̏ња** ж *женска особа манипулант.*

манипӯ́лантскӣ, -ā, -ō *који се односи на манипуланте и манипулацију.*

манипулати́вац, -вца м *в. манипулант* (*2*). *Кл. Рј.*

ма̀нипулати́вӣ, -ā, -ō *који врши дужност манипуланта.* — Могао је давно ... бити манипулативни чиновник негдје у провинцији. *Крл.*

ма̀нипулати́вно прил. *за манипулисање.* — Ово [је] једно од подручја на северном Јадрану које има највеће могућности за изградњу манипулативно способне обале. *Пол. 1958.*

маннпӯ́ла̄тор м *в. манипулант.*

манипула́ција ж лат. **1.** *руковање, управљање чиме, пословање, поступак.* — Кадет ... се приликом те манипулације смјешкао ... мученички. *Јонке.* Постоје извесне резерве ... које би се могле користити побољшањем манипулације и промета пољопривредних производа. *Пол. 1957.* **2.** фиг. *превара, смицалица, подвала.* — Читава манипулација око издавања формалних лекарских уверења изнета је са изврсним познавањем ове врсте корупције. *Глиг.*

Изр. шумска ~ *установа која руководи експлоатацијом шума.*

манипули́рање с *гл. им. од манипулирати.*

манипули́рати, -ӯлӣрām несврш. = манипулисати *руковати, управљати чиме.* — Ја сам већ показао да разумијем изврсно с новцима манипулирати. *Ков. А.*

манипӯ́лисање с *гл. им. од манипулисати.*

манипӯ́лисати, -ишēм несврш. = манипулирати. — Он је руковао складиштем материјала за све радионице ... Водио је књиге и манипулисао како је хтио. *Чол.*

мàнӣр, -и́ра м и **маниѝра** ж фр. **1. а.** *начин рада; поступак.* — Модеран рат треба да се води модерно, а не средовјечним манирама! *Крл.* **б.** *начин обликовања уметничког дела; стил.* — Слике [су му] махом рађене у Рембрантову маниру, пуне сенки и јаких светлосних контраста. *Нед.* Трећа [комедија] ... стоји донекле ближе манири савремене плаутовске талијанске комедије. *Водн.* **2.** (обично у мн.) *начин живота, спољашње, ваљске форме понашања, опхођења, држања.* — Тетка Дока ... била је ... мало чудних манира. Често се заборави, па звижди сокаком. *Срем.* Лице му је интелигентно, манире пријатне. *Вел.* **3.** *усиљено, извештачено подражавање, опонашање узора, извештаченост.* — Има у њеном ... стилу каткад реторике и манира. *Грол.* Радило [се] тек о празној манири гдје се, као иза кулиса, сакривала биједа. *П 1939.*

маннрѝзам, -зма м фр. *извештаченост, усиљеност у уметности; слепо подражавање, опонашање узора.*

манѝрӣра̄н и **манѝрисā̏н,** -а, -о *извештачен, неприродан; који је прешао у манир.* — Маниранy учтивост има од младих дана. *Уј.* Једним помало манирисаним поступком он обично отпочне своју приповетку из једног животног тренутка главног јунака. *Михиз.*

манѝрист(а) м *уметник који ради по маниру, у духу маниризма.* — Сликарском га је занату ... учио Карел ван Мандер, онај очајан и досадан маниристa. *Бат.*

манирѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на маниризам, који има карактер маниризма.*

мàнисā̏ње с *гл. им. од манисати,*

мàнисати, -ишēм несврш. (кога, коме или чему) *налазити мане, кудити (нешто).* — Залуду им [женама] што нас манишу и куде: хоће, богме, десет шамија да буде на једну шубару. *Стан.* Пошто у Француској не видје ништа што би одговарало тим осебујним назорима, манише јој неправедно сваком приликом. *Матош.*

мàнистра ж *стаклено или корално зрно што се носи нанизано на конац као накит; ђинђува.* — Једном јој прсла ниска манистре око руке, те се просуо онај ситнеж. *Вукић.*

мàнит *в. махнит.*

манит- *в. махнит-.*

мàнић, -а и **мàнīћ,** -и́ћа м зоол. *врста речне рибе грабљивице* Lota lota. — Опрезно прими тањур с јухом од манића. *Крањч. Стј.* Манић ... се најуспешније лови на живу рибицу. *Пол. 1958.*

манифактýра ж *в. мануфактура.*

манифàктўрнī, -ā, -ō *в. мануфактурни:* ~ помоћник.

мā̀нифест и **манѝфест** м лат. *писмени проглас врховне власти народу о догађају од изузетне важности; писмени проглас политичке партије, друштвене организације и сл. који има карактер програма:* ~ Комунистичке партије, ~ мира.

манѝфестан, -тна, -тно *видљив, очит, јасан.* — Он је то [револуционар], врло јако и врло изразито, на манифестан начин. *Михиз.*

манифѐстант м *онај који манифестује; учесник у манифестацији.*

манифѐстанткиња ж *женска особа манифестант.*

манифестàција ж лат. **а.** *јавно изражавање одобравања или осуде неког чина, поступка и сл.* — А они су ликовали, приређивали манифестације. *Десн.* **б.** *израз, испољавање чега.* — Стрељачка натјецања су манифестација ... масовности и квалитета стријелаца у одређеном моменту. *Стр.* Мрзеле [су] сваку манифестацију лепоте женског тела. *Петр. В.*

мā̀нифестацио̄нī, -ā, -ō *који се односи на манифестацију:* ~ збор.

манифестѝрати, -èстӣрām и **манѝфестовати,** -тујēм сврш. и несврш. *учествовати, суделовати у манифестацијама; јавно изразити, изражавати, очитовати своје расположење, политичко мишљење и сл.* — Примирје у Слободзији је први акт где је Русија манифестовала своју заштиту над Србијом. *Гавр.*

~ **се** *изразити се, изражавати се, показ(ив)ати се.* — Сазнање се те глупости манифестира у једној тужној симболици. *Крл.* Јединственост и воља народа сјајно су се манифестирали особито у часу капитулације фашистичке Италије. *Ч-М.*

манѝфестно прил. *јавно, видно, очито.* — Порицати тај осјећај било би и сувише смионо, јер је манифестно присутан у свим људским мислима и поступцима. *Лит. 1957.*

манихеѝзам, -зма м = манихејство *хришћанска јерес, дуалистичко учење персијског јеретика Манеса.*

манихе́јац, -ејца м *присталица манихеизма.*

манѝхе̄јскī, -ā, -ō *који се односи на манихејце:* ~ секта.

манихе́јство с = манихеизам.

мā̀ница ж покр. *колчак (3), муф. Деан. Рј.*

мàнкати, -ā̄м несврш. *в. мањкати.*

мàнлихер м *в. манлихерица.* — Дедер, па ћу и ја испробати овај манлихер. *Ћоп.*

мàилихерица и **мàнлихе̄рка** ж *врста војничке пушке (по имену конструктора Манлихера).* — Рана га је на десном рамену пекла под ремењем телећака и манлихерице. *Крл.* Једном приликом је из војничке манлихерке побио неких 200 ... зверињa. *Јов. Ј.*

мàньив, -а, -о *који има мана, недостатака.* — Видно манљиве [шљиве] могу се ... издвојити. *Тод.*

Изр. бити ~ на нешто разг. *лако оболевати од нечега, лако добивати какву болест.*

мàньивац, -йвца м *онај који има мана, недостатака. Р-К Реч.*

мàньивō̄ст, -ости ж *особина онога који је манљив и онога што је манљиво, мане, недостаци.*

мàнō̄в, -ōва м *махнит човек.* — Сачувао те бог ... пса гарова и Турчина манова. *Вук.*

мàнō̄вра ж тал. покр. *в. маневар.* — Страх је да би се [лађе] лошом мановром могле и сукобити. *Новак.*

мàномē̄тар и **мàнометар,** -тра м грч. физ. *справа за мерење притиска ваздуха, зрака, паре или гасова у затвореном простору.*

мànомѐтричкī, -ā, -ō *који се односи на манометар.*

мàнсā̄рда ж фр. *поткровље, стан у поткровљу.* — Можда [је] најбоље ... високо на мансарди ... очекивати заласке сунца. *Уј.* То је била ... старовремска кућица са мансардом. *Андр. И.*

мàнсā̄рдний и **мàнсā̄рдскī,** -ā, -ō *који се односи на мансарду:* ~ соба.

мàнтавица ж заст. *несвестица, вртоглавица.* — У мантавици... и очи ти боде црна слика турства. *Павл.*

мàнтала ж покр. *густ пекмез од брашна куваног у мàсту, шири, кумпет.* — Дава му на тањурићу ... бокун мантале. *Војн.*

мàнтати се, -ăм се несврш. *осећати несвестицу, вртети се.* — У глави ти се мантало кад си ме пустио. *Сим.*

мàнтел м тал. *в. мантил.* — Господа скидоше са себе мантеле. *Ћип.* Скочи по мантел. *Кол.*

мàнтија ж грч. **1.** *свештеничка хаљина као свакодневно одело.* — Под својом дугачком мантијом [бијаше] зачудо окретан. *Шен.* Оно што ме највише може усрећити, то је мантија калуђера. *Сек.* **2.** фиг. *свештенички сталеж, свештенство.* — Држава [се] вратила на своју најстарију форму, на ... господство сабље и мантије. *КР 1924.*

Изр. **свући мантију** разг. *напустити свештеничко звање.*

мантијàш, -áша м *онај који носи мантију.* — Нијесам ја »господин«! ... Господа су: сабљаши, мантијаши ... и друге изјелице. *Срем.* Прати их ... старији клерик или какав други мантијаш. *Пав.*

мантијàшкӣ, -ă, -ō *који се односи на мантијаше.*

мàнтика ж грч. *врачарска вештина, врачање, гатање.* — С фатализмом стоичким спаја се мантика, прорицање будућности из неких знакова. *Баз.*

мàнтӣл, -ила м нем. = мантл *горњи капут, лаки огртач, плашт.* — У колима су седеле ... девојке у једнаким сивим мантилима од лаке свиле. *Андр. И.* Навуче бијели мантил, опере руке ... *Десн.*

мантӣла ж *в. мантиља.* — Чудно начипкана мантила летјела [је] за њом попут крељути. *Шен.*

мàнтило с заст. *в. мамурлук.* — Опет незаситник пије да мантило у глави разбије. *Март.*

мантӣља ж шп. *марама (обично од чипака) коју Шпањолке носе огрнуту попут вела преко главе и леђа.* — Под свиленом сам мантиљом наслућивао витак стас. *Шкреб.*

мантинѐла ж фр. *пресвлака на билијарском столу.* — Двије се сударене кугле замршено разилазе, круже, плешу као кадрилу, па се опет скупљају у угловима мантинела. *Божић.*

мантињáда ж тал. етн. покр. *свирка о пиру или свадби, искључиво уз сопиле. ЕЛЗ.*

мантѝса ж лат. мат. *део логаритма после децималног зареза.*

мàнтл м нем. = мантил. — Коњаници ... у чипкама ... брокатни мантли. *Крл.*

мàнтō, -ōа м фр. *в. мантил.* — Госпођа Марта мрзи свој манто на каро, али већ седам година га носи. *Петр. В.*

мантòрос м заст. *в. мантија.* — Света браћа обукоше црне манторосе ... и одоше у храм. *М 1867.* Живеле камилавке и манторосi! *Шапч.*

мануāл, -ăла м лат. **1.** *приручна књига, бележница, приручник; дневник, подсетник.* **2.** муз. *дирке, клавијатура на оргуљама и цимбалу.* — Имали смо утисак ... да није увек постигнута апсолутна ритмичка симултаност између педала и мануала. *Пол. 1958.*

мануáлац, -лца м *в. мануелац.* — Баш такви мануалци створили [су] ... народну пјесму и пословицу. *Шим. С.*

мануéлац, -лца м лат. *физички радник;* супр. интелектуалац.

мāнуелнӣ, -ā, -ō *који ради рукама, који све ради руком, физички;* супр. интелектуални: ~ рад, ~ радник.

мāнуелно прил. *руком, ручно; физички.* — У свакој ствари изналазио страну која има да се уреди практично и мануелно. *Десн.*

манускрипт м лат. *рукопис (обично спремљен за штампу); стари рукопис.*

мâнут, -а, -о *луд;* исп. махнит. — Морала [би] повести кући човјека манута и јадна. *Бег.*

мáнути (се) *в. махнути (се).*

мануфактýра ж лат. фр. **1. а.** *оно што је руком израђено, нарочито ткана и плетена роба, рукотворина; ручна израда.* — Стројеви побјеђују мануфактуру. *Крл.* **б.** *тканине, плетена роба.* — Прогура се до тезге, где се продавала мануфактура. *Моск.* **в.** *продавница такве робе.* **2.** *индустријска прерада памука и вуне, текстилна индустрија.* — Мануфактура почела је да истискује занате. *Марк. Св.* **3.** *облик крупне производње заснован на подели рада.*

мануфактýрист(а) м *онај који продаје мануфактуру (1), мануфактурну робу.*

мануфàктӯрнӣ и **мāнуфактӯрнӣ,** -ā, -ō *који се односи на мануфактуру:* ~ производња, ~ роба.

мâнца и **мâнца** ж тал. покр. (често ир.). *јело, храна.* — Твоје масло моју манцу не слади. *Н. посл. Вук.* Свакојаке сам »манце« за време рата пио и јео. *Јак.*

маншѐта и **маншѐтна** ж фр. = манжета и манжетна. — Потегао [је] малко увис маншету и погледао на уру. *Бег.* Ови нови [трговци су] са маншетнама које мењају свакога дана! *Срем.*

мâњ везн. (најчешће са: ако, да) *осим, сем, само, ако.* — Страже су јаке. Не могу

проћи, мањ ако су муве или мрави. *Вес.* Он се од куће ни не миче, мањ да га сама баба Ружа куда пошље. *Вел.*

мâња[1] ж *в. роса. Р-К Реч.*

мâња[2] ж покр. *место међу обрвама које се набере кад се човек љути или кад дубоко размишља*; исп. повије. — Пуче пушка из зеленог луга и погоди Фејзу момче младо, међу очи гдје мању саставља. *НПХ.*

мáња ж покр. *хип. од мајка. Рј. А.*

мања ж покр. *в. мањак (1). Вук Рј.*

мáњак, -њка м (мн. мáњци и мáњкови) **1.** *оно што мањка, недостаје, недостатак, дефицит.* — Кад се сазнало за мањак у благајни? *Кум.* Мањак ... би се покрио разрезом општинског прireза. *Обз. 1932.* Осетио се мањак светлости за читава два 'вата. *Дав.* **2.** *мушко дете још недорасло, малишан; патуљак.* — За њу сам брô све дивље јагоде и суноврате. За њу! — А што ћете! ... Мањак — кô мањак! *Војн.* **3.** зоол. *в. маниђ. Рј. А.*

Изр. ићи на мањак *смањивати се, опадати.* — Месец иде на мањак. *Вук Рј.* Печеница ... свакога дана иде на мањак. *Срем.*

мâње и **мâње** прил. **1.** *комп. од мало.* **2.** мат. *израз и ознака (—) за рачунску радњу одузимања, минус.*

Изр. једну мање *ћути, шути, умукни, не говори више*; мање-више, више-мање *готово, скоро.* — Људи су бјежали у пустињу гдје је смрт била мање-више сигурна. *Андр. И.*

мањéж, -éжа м *в. манеж.*

мáњење с *гл. им. од мáњити.*

мањёрка ж *метална посуда у коју војници примају дневне оброке, порција.* — Пролазили су војници ... носећи велике мањерке у које су примали храну за своју десетину. *Јак.*

мâњи, -ā, -ē *комп. од мали и мален.*

мањина ж **а.** *мањи број, мањи део неке целине, мала количина.* — У неким позицијама може се и с мањином пјешака наступати против противникове мајоритетне формације. *Шах 2.* **б.** *они којих је мање при гласању*; супр. већина. — Већина је могла извршити верификацију без мањине. *Јов. С.*

Изр. национална, народна ~ *в. народност (2а), скупина становника која се у национално-етничком погледу разликује од главне народне масе у једној националној држави*; остати у мањини *изгубити на гласању, не добити довољан број гласова приликом гласања.*

мањи́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на мањину, који се односи на националну мањину*: ~ питање, ~ права.

мâњити, -ӣм несврш. покр. *откидати заперке на виновој лози. И-Б Рј.*

мáњити, мâњӣм несврш. *чинити да нешто постаје мање, умањивати, смањивати.* — Ране задобивене у боју не мање част, него је већају. *Вел.* Почео да губи, и што даље, то се 'рпа [злата] све више мањила и тањила. *Цар Е.*

~ **се** *постајати мањи, умањивати се, смањивати се.*

мањичав, -а, -о **1.** *покварен, оштећен, кваран. Вук Рј.* **2.** *недовољан, мањкав.* — Живи стил приспособити је са живом водом. Приспособа ипак мањичава. *Шим. С.*

мâњкав и **мâњкав,** -а, -о *коме нешто недостаје, непотпун, недовољан, оскудан.* — Поради мањкавих података остала би једина фантазија којом је могао притећи у помоћ. *Новак.* Из гимназије [је] изнио врло мањкаво знање. *Шов.*

мањкáвање с *гл. им. од мањкавати.*

мањкáвати, мâњкавām *несврш. према мањкати (2).*

мâњкавōст и **мâњкавōст,** -ости ж *особина онога који је мањкав и онога што је мањкаво, недостатак; мана.* — Радо је констатирао њихове погрешке и мањкавости. *Бег.*

мâњкање и **мâњкање** с *гл. им. од мањкати.*

мâњкати и **мâњкати,** -ām тал. **1.** несврш. *не бити довољно, недостајати.* — И с трговином било невоље: роба истекла, а новца мањкало. *Леск. Ј.* Трговцима и предузимачима не мањка. *Радул.* **2.** сврш. *црћи, липсати, пропасти (обично о животињама).* — Замислио се [Ненад] ... као да му мањкало најваљастије говече. *Ад.* Човек брзо оздравио, али псето мањкало је. *Нед.*

мáњо, -а и -ē м *в. маљеница (1).* — Један мањо — вјесник преда њ нагло стигну. *Наз.*

мањóка ж бот. *в. маниока. Бен. Рј.*

мâњур м зоол. *врста рибе* Saurus lacerta. *Бен. Рј.*

мањȕрица ж лат. црквен. кат. *она која носи калуђеричко, редовничко одело а не живи у самостану.* — Дружи се са добрим бројем колудрица и мањурица свих боја. *Кал.*

мâњȕш ж зб. покр. *ситна стока; живина.* — Дјеца [су] за свињама, за гускама, за паткама и за осталом мањуши. *Павл.*

мâњȕшан, -шна, -шно *в. мајушан.* — Валентинус незадовољан мањушном Босном пође у већу Бугарску. *Павл.*

мâо, мâла, мâло заст. *в. мали.* — У тијелу је Санчо Панза мао, ал' велик јунак, чуда невиђена! *Вел.*

мàовина *в. маховина.*

мâпа ж лат. **1. а.** *географска, земљописна карта; карта, план (поседа, имања и сл.).* — Заустављао се пред мапом Европе на зиду. *Мар.* Морало [би] у варошкој мапи записано бити да је [шљива] ваша. *Шен.* Властели мапе грунтовне би рисао. *Марк. Ф.* **б.** слик. *скуп цртежа.* — У тих неколико графичких мапа он прича о опћељудском животу. *КХ 1936.* **2.** *корице или торба за списе или цртеже.* — Лист са записаним роковима заборавио [је] у кожној мапи. *Ћос. Б.*

мâр[1] м (лок. мáру) *пажња, интересовање; расположење, брига, хајање; труд, марљивост, брижљивост.* — Сав свој мар и напор посветих ономе говору. *Ков. А.* Мрвошу није мар ни за цара ... ни за шумара. *Куш.* Техника, то је стечена особина, нешто што се ... може да присвоји маром. *Цар М.*

мâр[2] везн. *а, али. Р-К Реч.*

мáра ж зоол. *в. бубамара.* — Пударице маре тражиле [су] нешто по његову лицу. *Бен.*

Изр. златна ~ зоол. *врста бубе* Cetonia aurata. *Деан. Рј.*

мàрабу, -а м ар. **1.** зоол. *врста птице снажна кљуна и голог врата са кожнатом кесом из пор. великих тропских рода* Leptoptilus crumeniferus. *Терм. 4.* — Ђаволи дјеца ... нашла велику сличност између учитеља и неке птице којој је име марабу. *Јурк.* **2.** *украс од перја марабуа (каткад у атрибутској служби).* — [Мајка] је појурила ... у ... шлафроку оивиченом белим марабуом. *Вучо.* Излази једна сједокоса дама с марабу огрлицом. *Крл.*

марàвāн, -áна м *вино које се узмутило и почело да се квари.* — Парон-Марко донесе врч »маравана«. *Наз.*

мàрагриж м бот. покр. *в. смиље.* — Са увале прострујало дахом марагрижа, куша и руја. *Цар Е.* Мирис ... вода узвинуо се ... и помијешао с ... прокаћеним воњем свијетлога марагрижа и тамних смрека. *Кум.*

марàгӯн, -ýна м покр. *в. марангун.* — Кад ... завиримо у крчму, а оно све сами марагуни (столари, тишлери) седе. *Нен. Љ.*

мâраз м тур. заст. *болка, унутрашња болест, немоћ. Вук Рј.*

мàразам, -зма м грч. мед. *изнемоглост, немоћ, изнуреност (од дуге болести или од старости).* — Цјелокупни наш живот гине у маразму, викао је Иван Аркадијевић. *Цар Е.*

мâразан, -зна, -зно покр. *пун мараза, болести, болештина.* — И код нас липсују листом ... Да л' што је цела година некако маразна? *Рад. Д.*

марàзлук м покр. *болест.* — Тај маразлук му је прошао, и то је давно било. *Радул.*

маразмàтичан, -чна, -чно *немоћан, болестан.* — Папе још увијек маразматичном упорношћу остају код те идеје [да буду врховни владари свега свега], која се сабласно ужљебила у њихов мозак. *Арх. 1953.*

мàрама ж (ген. мн. мāрāмā) тур. *четвртаст комад тканине разне величине за разне потребе (за покривање или украшавање главе, врата, за брисање лица), рубац.* — Главу јој застирала шарена марама. *Шен.* Извади из џепа ... мараму и обриса њоме ознојено чело. *Ранк.*

мàрамица ж **1.** *дем. од марама, џепна марама, рупчић.* **2.** анат. *опна која облаже плућа или обухвата црева:* плућна ~, трбушна ~.

мàрāмка ж покр. *в. марамица (1).* — Зној ју [је] пробио, она га присуши марамком. *Торд.*

марàмче, -ета с (супл. марàмчићи) *дем. од марама.* — Ене де ... везени марамчићи! *Ранк.*

марàмчина ж *аугм. и пеј. од марама.*

мâран, -рна, -рно и **мáран,** мáрна, мáрно (одр. мâрнӣ, -ā, -ō) *који је пун мара, марљив, брижљив, пажљив.* — Маран свијет жури у све четири стране. *Вел.* На плавкастом омоту ... била је марним рукописом исписана његова адреса. *Мар.*

мàрāн, -áна м шп. ист. *Јеврејин или Мавар који се од страха пред инквизицијом у Шпанији покрстио. МЕП.*

марàнгӯн, -ýна м тал. покр. *в. дрводеља.* — Ах, не ... у кућу ... марангуна да одведе кћер складнога пучана! *Војн.*

мàраска ж тал. *врста приморске вишње* Prunus marasca. — Наша мараска је тек после рата поново добила праву вредност на светском тржишту. *Пол. 1958.*

марàскӣн, -úна и **мараскúно** м *ликер од мараске.*

мâрат, -рта м покр. *март, ожујак. Деан. Рј.*

марàтōн, -óна и **мâратон** м грч. спорт. *најдужа тркачка дисциплина (42 км и 195 м, названа по грчком селу Маратону, одакле је гласник трчао у Атину да јави о победи над Персијанцима).* — Наш најбољи дугопругаш [Михалић] се одлучио за најдужу пругу ... Прешао је на маратон. *Б 1958.*

Изр. пливачки ~ *најдужа пливачка дисциплина.*

маратóнац, -нца м *учесник у маратону.* — Атина данас ипак није Мека маратонаца. *Б 1958.*

марàтōнскӣ и **мàратонскӣ,** -ā, -ō *који се односи на маратон и на маратонце*: ~ трка.

мàрац, мâрца и **мàрач,** мâрча м покр. *март, ожујак. Вук Рј.* — На вратила о марчу јашемо, договоре кријући чинимо. *Њег.*

мàрашка ж *в. мараска. Бен. Рј.*

марàштина ж агр. покр. *врста винове лозе бела грожђа; вино од мараштине.* — У конобама су бачве с благом мараштином. *Вј. 1960.*

мâрва ж зб. **1.** *четвороножне домаће животиње (изузев паса и мачака), стока*: крупна ~, ситна ~, теглећа, возна ~, рогата ~. — Дотерала марву с паше из аде. *Ад.* Звонар и звонарица ујармили марву. *Гор.* **2.** фиг. погрд. (*о човеку*). — Па што не говориш, марво једна, него брбљаш којешта. *Нуш.* Простак! Магарац! Рогата марва! поче грдити ... барун. *Франг.*

Изр. ићи за марвом *чувати стоку.*

марвèнӣ, -ā, -ō *који се односи на марву, сточни*: ~ пијаца, ~ трговац.

Изр. ~ лекар *ветеринар.*

мàрвӣнскӣ, -ā, -ō *марвени.*

марвúнче, -ета с *једно грло марве, стоке.* — Убију или изране чије марвинче у кварту. *Торд.* Марвинче ... се забило у хлад, па дахће као јазавац од врућине. *Вес.*

мàрвӣште с *место где се продаје марва, марвена, сточна пијаца.* — И на марвишту о Краљеву бит ће марва у великој мјери претежнија. *Ков. А.*

марвогój ац, -јца м *онај који одгаја марву, сточар.* — То је марвогојац дословно. *Крл.*

марвògōјскӣ, -ā, -ō *који се односи на марвогојце, сточарски*: ~ задруга.

марвогójство с *одгајање марве, сточарство.* — Повећање производње у свим гранама — марвогојство, ратарство, кућни обрт — оспособило је људску радну снагу да производи више. *Ант. I.*

маргарèта и **маргарéта** ж бот. *красуљак.*

Маргарèтиње с *католички празник, дан свете Маргарете, који се прославља 20. VII.* — На Маргаретиње је у Бакру црквени год. *Нех.*

маргàрӣн, -ина м фр. *вештачко масло начињено од говеђег лоја, свињске масти, биљних и рибљих уља или само од биљних масти.*

маргèтāн, -ана м нем. *човек који путује с војском и носи јој за продају јело и пиће, кантинер. Вук Рј.*

мàргина и **маргúна** ж лат. *неисписана, бела ивица, руб штампаног или писаног листа.* — Исписао [је] десет листова ... без прореда и маргина од краја до краја странице. *Дав.* Допустите ми да вам прочитам што је написано на маргини. *Крл.*

маргúнāлије ж мн. *забелешке исписане на маргинама.* — Наравно! Све саме маргиналије! А неке још и тинтом! *Бег.*

мàргинāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на маргине.* — Издање »Планина« имаде много маргиналних биљежака. *Водн.*

марèла и **марéла** ж нем. агр. **1.** *врста крупних вишања.* **2.** *кајсија. Рј. А.*

марèлица и **марéлица** ж *дем. од марела; кајсија. Рј. А.*

мàрена ж тал. *пиће од вишњева сока. Кл. Рј.*

марèнго м *тамна тканина са сивкасто белим преливом (каткад у атрибутској служби).* — Навукао је свој маренго капут. *Вучо.*

мàрēнда ж тал. покр. *доручак, ужина.* — Носио [је] кртō са »марендом«. *Бег.* Хтели смо да за мареңду наловимо мало кањаца и арбуна. *НИН 1959.*

марèндати, -ām несврш. покр. *доручковати, ужинати.*

мáрēње с *гл. им. од мáрити.*

мареògраф м лат.-грч. *аутоматска справа за бележење дизања и спуштања морске воде, плиме и осеке.*

мàржа ж фр. **1.** *разлика између куповне и продајне цене, провизија; разлика између највишег и најнижег курса на берзи.* — Издавачи имају на производну цену одређену маржу и што је књига скупља она је већа. *Б 1958.* **2.** *све оно што се даје да би мера била потпуна (нпр. маржа на паковање). Кл. Рј.*

мàријāш м **1.** *в. марјаш.* — Пружи им маријаш да купе ораха. *Ћор.* **2.** *игра карата.* — Метни на стол карте за маријаш. *Шен.*

мàрӣн, -ина м тал. покр. *морнар.* — Обалом тугује пјесма и зове драгог марина. *Ћоп.*

марúна ж тал. **1.** воји. *морнарица.* — Мој отац је служио у марини и путовао много. *Петр. Р.* **2.** слик. *слика која представља море, морски предео и сл.* — Највећу је популарност постигао Црнчић својим маринама. *Баб.*

маринáда ж и **марѝнāт,** -áта м тал. кув. *усољена риба у куваном сирћету, оцту, са зачинима, саламура, пац; на посебан на-*

чин са зачинима приређено хладно јело од риба.

мари́нац, -нца м *онај који служи у марини, морнар.* — Крај чамца су ... стајала два мала маринца са великим црвеним ћубама на округлим капама. *Ћос. Б.*

мари́нер м нем. *морнар.*

мари́нерскӣ, -ā, -ō *који се односи на маринере, морнарски*: ~ униформа.

маринѝзам, -зма м књиж. *китњаст и извештачен песнички стил у 17. ст. (по италијанском песнику Маринцу).*

маринѝрање с *гл. им. од маринирати.*

маринѝрати, -ѝњрām сврш. и несврш. кув. *конзервирати на уљу испржену рибу стављањем у кувано сирће, оцат са разним зачинима; ставити, стављати у маринат, у саламуру.* — [Рибу] чувају ... маринирају је. *Батут.*

мари́нист(а) м **1.** књиж. *присталица маринизма у књижевности.* — И код Буниħа има ... доста литерарних одјека из ... Марина и мариниста. *Комб.* **2.** слик. *сликар који слика морске пејзаже*; исп. марина (2). — И ту постаје Црнчић први наш мариниста, неограничени господар хрватског чакавског мора. *Матош.*

маринѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на маринизам и маринисте.* — У свом стиху Гундулић има многе маринистичке црте: воли шаренило, бујност израза, поредбе. *Барац.*

мари́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на марину, морнарски, морнарички*: ~ одора, ~ униформа.

мари́нскоплāв, -а, -о *који је боје плаве као море.*

Мари́ње с покр. (обично ијек. Свијетло ~) *католички празник, који се празнује* **2.** *II, Свијећница, Сретење.*

мари́њскӣ, -ā, -ō *који се односи на Марињe.* — Умро Кузма с марињском свијећом у руци. *Горд.*

марионе́та ж фр. **1.** *лутка која се покреће помоћу конца или жице и игра у позоришту, казалишту лутака.* — Све се покорниче главе подигле одједном, као главе марионета кад се повуче узица. *Мар.* **2.** фиг. *особа која је слепо оруђе у туђим рукама, којом други управља, која нема своју вољу и своја начела.* — Слепа послушност, тупа ограниченост, прибавили су му надимак »Пилиграп« и створили од њега комичну сеоску марионету. *Глиг.*

марионе́тскӣ, -ā, -ō *који се односи на марионете*: ~ позориште, казалиште, ~ држава, ~ влада.

мā́рити, -ӣм несврш. покр. *грејати.* — Типограф прича, мареħи руке. *Ћон.*

мáрити, мāрӣм несврш. (обично негативно) **1.** (за кога, за што) *обраħати пажњу на кога, што, волети, бринути се, хајати.* — Гроф Славомир није марио за починак. *Том.* Слабо је ко код нас и чуо и марио за тај свијет кога више нема. *Ћоп.* **2. а.** (некога, нешто) *осећати наклоност према коме, чему, бити склон, волети; желети, хтети.* — Мислили смо сви да је он учеван човјек, али га нијесмо марили. *Лаз. Л.* Није марио ... те кађаве слике. *Матош.* Зар ја не бих марио бити учен правник или конзул? *Уск.* **б.** *жалити.* — Не бих марио погинути, ако само моја домовина ... слободна буде! *Шен.* Не марим сто дуката да потрошим. *Дом.* **3.** *требати, морати.* — Знао си да је моја крава, ниси марио гонити је. *Ћип.*

Изр. марим ја *баш ме брига, свеједно ми је, шта ме се тиче*; не мари (ништа), шта то мари *свеједно, није важно.*

~ **се** уз. повр. *в. марити (2а).* — Називали су, истина, бога један другом, здравили се и говорили један с другим; али ко је само очи имао, видео би како се не маре. *Вес.*

марӣтӣмнӣ, мāритӣмнӣ и **марӣтӣмскӣ,** -ā, -ō лат. *који се односи на море и поморство, поморски; приморски*: ~ држава, ~ зона, маритимска веза, ~ положај.

Мāрница ж *име реке која протиче кроз Бугарску, Грчку и Турску.*

Изр. бацити у мутну Марицу *узалудно трошити, расипати*; носи, однела мутна ~ *пропада, пропало је бескорисно, унеповрат.*

мāрица ж *назив за полицијска кола за превоз затвореника (најчешће политичких) у бившој Југославији.* — Нешто после 12 часова »марица« је кренула носећи доктора Мишовића према истражном затвору. *Пол. 1959.* Псовао је кад су га стрпали у марицу. *Дав.*

марӣфет м тур. *в. марифетлук.* — У свијету је марифет, а ми за ништа не знамо. *Маж. М.* Сулејман Кока ... умио је бољи марифет измислит. *Миљ.*

марифе́тлук м тур. *вештина, мајсторија, лукавштина, лукавост; подвала, шала, обешењаштво.* — Марифетлук је извући се из ове напасти у коју смо ни криви ни дужни запали. *Андр. И.* Да си га само видјела какве је марифетлуке изводио! *Десн.*

мāрјāш м мад. **а.** *некадашњи ситан угарски и турски новац.* — Гдје марјаши звече, филозофи муче. *Вел.* **б.** *ситан ковани српски новац од пет пара.* — Извади бакрени марјаш и спусти га на икону. *Ранк.* **в.** *си-*

тан новац уопште. — Скупљам марјаше, кућицу себи да склепам. *Бос. Д.*

Изр. без марјаша (бити, оставити, остати) *без новца, без пара, без једне паре, без ичега*; не вредети марјаша *не вредети ништа*; не дати (ни) марјаша *не дати ништа.*

мàрјāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на марјаш, петпарачки. Р-К Реч.*

мàрка и **мàрка** ж фр.-нем. **1.** *поштански или таксени знак, белег с неким ликом или сликом чега другог и бројном ознаком вредности, који се лепи на писма или на акта*: поштанска ~, таксена ~. — Види [дечак] ... у мислима ... право писмо ... са маркама, поштанским жиговима. *Андр. И.* **2. а.** *фабрички жиг, знак, ознака под којим фабрика, творница, предузеће производи неку врсту робе.* — Коњак је најбоље марке. *Вин.* Појављивале [су се] разне марке аутомобила. *Аут.* фиг. *обележје, ознака, потпис.* — Приповетке су се тада тражиле, и са марком једног писца, као што је био Јакшић, нарочито су добро ишле. *Скерл.* **б.** *белег који пас носи око врата, литар.* — Псето без ... марке ипак не смије да преступи праг нашег главног ... града. *Крл.* **3.** *немачка и финска новчана јединица.* **4.** ист. *граница, крајина*; *у средњовековној Немачкој погранично или административно подручје.* — За сигурност границе оснује аварску или источну марку. *Пов. 2.*

маркàнтан, -тна, -тно фр. *који пада у очи, упадљив, изразит*; *који се одликује*; *истакнут, значајан, важан*: ~ црта, ~ појава, ~ лице, ~ тип. — Бјелински види у Гоголу највећег и најмаркантнијег представника руске прозе. *Шов.*

маркàнтно прил. *на маркантан начин, упадљиво.* — Ни сама дјеца нису их зближавала ... него их управо још маркантније растављала. *Коз. Ј.*

маркàнтнōст, -ости ж *особина онога који је маркантан и онога што је маркантно.* — Восмибратов ... добио је у Спаићевој интерпретацији своју маркантност као лик. *Ств. 1948.*

мàркāрница ж *штампарија, радионица за израду марака (поштанских и таксених).*

маркáција ж *маркирање, обележавање (пута, правца), ознака.* — Изнад катуна ... је маркација залазила у густе клекове. *Бар.*

мàркграф и **мàркгроф** м нем. ист. *кнез који је управљао марком (4).*

мàркēз, -éза м заст. *в. маркиз.*

мàркēр, -éра м нем. *онај који ставља марку, знак, који нешто маркира, обележава (изношење пића и јела у ресторану, поготкв у билијару и др.).* — Дакле, ти си могао бити маркер у Америци, а то је посао који доноси паре. *Мат.* Постави пирамиду! — обрати се [Стјепан] маркеру. *Крањч. Стј.*

маркетèндер м нем.-тал. *војни кантинер, маргетан.*

маркетèндерица ж *женска особа маркетендер, војна кантинерка.* — Лумпала [је] по менажама као каква маркетендерица. *Крл.*

мàркӣз, -и́за м фр. *титула племића по рангу између грофа и војводе.*

маркѝза ж **1.** *титула племићкиње, жене или кћери маркиза.* **2.** *заклон од сунца изнад прозора, врата, на терасама и сл. у облику платненог крова. Кл. Рј.*

маркѝзāт, -áта м *област којом управља маркиз.* — У XVII веку то је добро признато за маркизат. *Јов. С.*

маркѝзет м фр. *танка прозирна тканина од памучног или свиленог конца.*

маркѝзетскӣ, -ā, -ō *који је од маркизета*: ~ хаљина.

маркѝрант м *онај који маркира*; фиг. *онај који се немарно односи према својим дужностима, забушант, симулант.* — Чудни су ови млади људи данас, све сами маркиранти. *Чол.*

маркѝрање с *гл. им. од маркирати.*

маркѝрати, мàркӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *ставити, стављати марку, жиг, жигосати*; *обележити, обележавати, означити, означавати.* — Мог зеленка је мобилизација маркирала и отерала у рат. *Вучо.* [Свирачи] надимају образе маркирајући и кретњама главе, ногу, па и бокова такт своје свирке. *Наз.* На самој стази на одређеном мјесту за старт и циљ маркирају се прописане црте. *Аут.* **2.** фиг. *немарно се односити према својим дужностима, претварати се, забушавати, симулирати.* — Маркира као да вуче, а доиста не вуче. *Крл.*

мàркӣскӣ, -ā, -ō *који се односи на маркизе.*

мàркица ж *дем. од марка.*

маркѝштво с *звање и достојанство маркиза.* — Стар сам и жао ми је што се маркиштво не може сервирати на сто! *Франг.*

марксѝзам, -зма м *научна теорија К. Маркса и Ф. Енгелса о законима развитка природе и друштва, о ослобођењу експлоатисаних класа, о пролетерској револуцији и о стварању комунистичког друштва.*

мàрксист(а) м *следбеник марксизма.*

марксѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на марксизам и на марксисте.*

марксѝстички прил. *као марксист(а).*

мàрљив, -а, -о *који ради с вољом, који се залаже на послу, у коме се испољава, по-*

казује воља за рад, вредан, ревностан. — Уз марљиви полазак предавања посјећивао [је] јавне књижнице. *Бал.* Марљиве руке нису почивале све до јутра. *Јонке.*

мàрљиво прил. *на марљив начин, вредно.* — Одбор вредан, ради марљиво. *Дед. В.*

мàрљивōст, -ости ж *особина онога који је марљив, онога што је марљиво, вредноћа.* — Удвостручила је своју марљивост у учењу. *Мил. В.*

мармелáда ж фр. *врста пекмеза од воћа укуваног са шећером.*

мармори́рати, -ōрīрām сврш. и несврш. нем. варв. *(у)чинити сличним мрамору, (и)шарати да буде слично мрамору.* — [Ормар] је од силних тинтених мрља већ сав био мармориран. *Шов.*

мâрно прил. *марљиво, брижљиво.* — Господарица се марно вртјела око здјела. *Ков. А.*

мáрнōст, -ости ж *особина онога који је маран.*

мâрнути, -нēм сврш. *нагло ударити, клепити.* — Жића Гром ју је зграбио једном руком за раме, другом марнуо по потиљку. *Дав.* Имао [сам] план: напад с леђа, затим бих га марнуо с лијевог бока. *Мар.*

мàрōд, -ода фр. варв. **1.** прид. непром. *болестан, слаб, изнемогао, немоћан.* **2.** (у именичкој служби) м *болесник.* — Од тридесет и пет марода остала су само три обична. *Крл.*

марòдēр, -ера м фр. *онај који пљачка погинуле и рањене на бојишту, војник пљачкаш.* — У једном селу ... опљачкали су француски мародери једно имање. *Крањч. Стј.*

марòдēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мародере.*

мародéрство с *мародерски поступак, пљачка.* — Уз данашњу оштрину због мародерства и војничке самовоље ствар ... се може свршити деградацијом. *Крањч. Стј.*

марòкēн, -éна м фр. **1.** *фина и мека козја кожа, с једне стране углађена и обојена, врста сафијана.* **2.** *врста свилене тканине.*

мàрōн, -óна м тал. бот. *питоми кестен* Castanea vesca. *Деан. Рј.*

мàроф м нем. покр. *мајур, салаш.* — Ишао је ... по грофовским марофима. *Вил.*

Мâрс м **1.** *четврта планета Сунчева система.* **2.** *бог рата у староримској митологији.*

Изр. пасти с Марса шаљ. *бити луд.*

мàрсала ж тал. *слатко сицилијанско вино (по граду Марсали).* — Пила се и марсала и шампањац. *Матош.*

марсељéза ж фр. *француска револуционарна песма, данас француска национална химна.*

Мâрсовац, -овца м *замишљени становник Марса.* — Не могу се примијетити никаква дјела Марсоваца. *Лог. 2.*

мâрт м *трећи месец у години, ожујак.*

мâрта ж бот. *в. подбел. Сим. Реч.*

Мàртин м **1.** *мушко име.* **2.** (мартин) нар. *назив за медведа кога науче да игра. Вук Рј.*

Изр. смрдљиви мартин зоол. *в. смрдибуба* Pentatome baccarum. *Деан. Рј.*; ~ у Загреб, ~ из Загреба *каже се за онога који у великом граду ништа не научи, већ се врати онакав какав је и био.*

Мàртӣње с покр. *дан светога Мартина, Мрате (11. XI).*

мàртӣњскӣ, -ā, -ō *који се односи на Мартиње.*

мàртӣр, -и́ра м грч. варв. *мученик, патник.* — Кршћански мартир љуби бол, али као кључеве вјечних наслада. *Матош.*

мартирȉзам, -зма, **мàртӣрӣј,** -ија и **мàртӣријум** м лат. *мученштво, патња, патништво.* — Против завојевачког природног оптимистичког активизма они супротстављају свој пасивни, мистични мартиризам и долоризам. *Петр. В.* Хрватска црвена крв је народни наш мартириј. *Крл.* Другарство ... зна тако присно и узбудљиво да веже борце за слободу и пред самим мартиријумом. *Дав.*

мартирòлōгӣј, -ија и **мартирòлōгијум** м грч. *у католичкој цркви књига у којој су описани животи светаца и мученика;* фиг. *спис о прогонима, страдањима.* — Његова слава створила је мартирологиј осредњости. *Уј.*

мартиролòгија ж **1.** *истраживање и испитивање живота хришћанских мученика.* **2.** фиг. *мучење, мученштво, патња.* — Невољница ... прича своју страховиту повест глади и страдања ... целу мартирологију српског сељака у Диштрикту. *Скерл.*

мàртӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мартире, мученички.* — Чиним тако мартирске гримасе да то ни најмање није укусно. *Петр. В.*

мâртовскӣ, -ā, -ō *који се односи на март, ожујски.*

мартòлог м *в. мартолоз.* — Гледај овог мартолога на колима! *Крл.*

мартòлоз м тур. *назив за хришћане који су у 16. и 17. ст. служили у турским пограничним градовима, хришћански граничар у турској војсци.* — Некуд далеко ... лутао

сам у машти за јуначким подвизима змијањских мартолоза. *Коч.* Дан и ноћ јездио је са четом најбешњих мартолоза. *Бал.*

мартòноша м *в. мартолоз. Р-К Реч.*

мàрула ж бот. *лоћика. Сим. Реч.*

мàруља ж бот. *в. дивљи босиљак, уз босиљак (изр.). Сим. Реч.*

мàрӯн, -ýна м *в. марон. Деан. Рј.*

мàруша ж зоол. покр. *крешталица (2). Вук Рј.*

Изр. свака шуша и ~ покр. *свакојаки људи, олош.* — Недјеља је. Око нас се скупила свака шуша и маруша. *Бон.*

мâрха ж мац. покр. *в. марва.* — У том се враћаше марха с паше дома. *Јурк.*

мàрцијàлан, -лна, -лно лат. *ратнички, борбен; импозантан.* — [Унакрштене мушкете су] давале томе мрком портрету нарочито озбиљан, марцијалан изглед. *Крл.* Милутин Илић је био необично марцијална појава. *Нуш.*

мàрцијàлно прил. *као ратник, ратнички.* — Подбочи [се] левом руком марцијално на сабљу своју. *Срем.*

марцѝпан, -áна м тал. *слаткиш, колач од бадема и шећера.*

марцѝпанскӣ, -ā, -ō *који се односи на марципан.*

мàрчанӣ, -ā, -ō *који се односи на марач, мартовски, ожујски.* — Љутим [се] на ту марчану зиму. *Наз.*

мàрш[1], màрша м фр. **1.** *ритмички, равномерни ход, кретање уређене групе људи, ступање, корачање; војнички корак у строју; кретање војне јединице ка одређеном циљу, покрет војске за време војних операција.* — Сада ћете ... убрзаним маршем пожурити на положај. *Хорв.* Од Дубоштице ... нам остаје још један марш, до Коњуха. *Чол.* **2.** муз. *музички комад као пратња војничких и других свечаних кретања групе људи, корачница:* посмртни ~, погребни ~, мртвачки ~, свадбени ~.

мàрш[2] узв. **1.** *за командовање покрета, нарочито у војсци, често у изразу:* напред марш *напред, ступај, полази.* — Командир исука сабљу и викну: — Мирно! ... Лево крило напред ... Марш! *Вес.* Напријед марш! Воде стој! *Јонке.* **2.** вулг. *за терање, гоњење: одлази, вуци се, склањај се.* — А сад марш отале! ... или ћу полицију зват! *Војн.* Марш напоље! Вуци ми се испред очију! *Чипл.*

маршàкати, -ām несврш. необ. *викати »марш«, терати некога вичући му »марш«.* — Чујеш ти, немој да се маршакаш, — вели ... [Перо] инжењеру. *Шуб.*

мàршāл, -āла м (вок. мàршāле) фр. **1.** *највиши официрски чин у војсци (неких држава).* **2.** ист. *старешина војне куће владареве:* ~ двора.

маршàлāт, -āта м *звање и достојанство маршала; канцеларија маршала.* — На царски маршалат навалили [су] многобројни и тешки послови. *Шкреб.*

маршàлāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на маршалат.*

маршàлица ж = маршалка (1) *маршалова супруга.*

мàршāлка ж **1.** = маршалица. **2.** *врста жутих ружа.* — Спавао [је] заиста мирним ... сном ... опијан ружама ... маршалкама. *Вучо.*

маршàлнӣлка ж *в. маршалка (2).* — Сад Српкиње ... гаје крупне маршалнилке за престоничке помодарке. *Петр. В.*

маршáлов, -а, -о *који припада маршалу.*

мàршāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на маршале:* ~ штап, ~ палица.

маршáлство с *звање и достојанство маршала.* — Маршалство има свој изражај и у једном ваљском знаку. *Наз.*

мàрш-батàљōн, -óна м *одред, батаљон који полази на фронт.* — Послао [сам га] с марш-батаљоном на фронту. *Јонке.*

мàрше, -ета с покр. *дем. од марха, марва; животиња, марвинче, говече.* — Вјеруј ми да је том маршету боље него човјеку. *Коз. Ј.* Теглиш читавога живота као марше. *Донч.* фиг. погрд. — Што сад цичиш, је ли, марше глухонијемо, што је било речено? *Крл.*

мàршевāње с *гл. им. од маршевати.* — Заморени журним маршевањима раскопчавали су војници блузе и држали се за штитове топова. *Јак.*

мàршевати, -шујēм несврш. *маршировати.* В. пр. уз гл. им. маршевање.

мàршевӣ, -ā, -ō рус. *в. маршевни.* — Одред пређе у маршеви бојни поредак. *Вас.* Цело то људско стадо ... крете се, све једни за другима, маршевом колоном. *Вин.*

мàршевнӣ и **мàршевскӣ,** -ā, -ō *који се односи на марш.* — Топови ... су на друму, у маршевном поретку. *Нуш.*

маршѝрāње с *гл. им. од маршировати.*

маршѝрати, màршӣрām несврш. нем. **1.** *ићи у маршу, ступати, корачати уједначеним кораком;* исп. маршевати и маршовати. — Момчад ... маршира у ритму пјесме. *Матош.* Бригаде марширају и туку топовима. *Донч.* **2.** сврш. **а.** *ићи с војском у циљу напада, кренути војску на некога.* — Још у коловозу исте године био [је] неодлучан, би ли марширао на Ријеку или би ударио на Сплит.

Цар Е. **б.** *грубо отерати некога са »марш«, одстранити (некога); протерати некога.* — Калиопа [је] ... с писаром удесила да он буде марширан ... у Румунију. *Вучо.*

мàрш-колóна ж воји. *колона у маршу, која марширa.*

мàрш-компàнија ж воји. = марш-кумпанија *одред, компанија која полази на фронт.* — Нешто је пукло у њима откако су јутрос одређени у марш-компанију. *Марк. М.*

маршкомпàнијскӣ, -ā, -ō *који се односи на марш-компанију.* — Истргнуо је марш-компанијске документе из кадетове руке. *Крл.*

мàрш-кумпàнија ж = марш-компанија.

мàрш-лúнија ж воји. *поредак бродова ратне флоте. Вуј. Лекс.*

мàрш-мàнēвар м воји. *већи покрет војних јединица.* — Овај марш-маневар македонских и бугарских партизана трајао је пуних двадесет и пет дана. *Дед. В.*

мàршнути, -нēм сврш. *в. маршировати (2б).* — Кад им више ниси био потребан, онда су те просто маршнули. *Чол.* Извлачи се као маршнуто псето. *Кик.*

мàршовàње с *гл. им. од маршовати.*

мàршовати, -шујēм несврш. *маршировати.* — Маршовало се често од јутра до самога сутона. *Јак.* Он му је угасио цигарету на образу, а затим га је маршовао! *Крл.*

мàршовнӣ, -ā, -ō *в. маршевни.*

маршрýта и **мàршрӯта** ж фр. *пут који треба прећи или који је прећен; правац, план путовања, кретања.* — Према маршрути овдје стојимо два сата. *Јонке.*

мàршрӯтнӣ и **мàршрӯтнӣ,** -ā, -ō *који се односи на маршруту:* ~ карта.

мàса ж лат. **1. а.** *велики број, велика количина нечега, мноштво, гомила; велики, већи део чега.* — Маса људи ... тискала се пред улазом у Градску вијећницу. *Чол.* На Прозор је бачена маса бомби. *Дед. В.* Оставио је масу трговина и кућа. *Крл.* **б.** *светина, народ, људи који се крећу у гомили.* — Кроза ту узбуркану масу један се отворени ауто тешко пробија. *Цар Е.* Маса понесе и мене. *Јак.* **в.** (чешће у мн.) *широки слојеви људи, становништва.* — Скерлић је осећао поезију великих маса и колективних покрета: у његовим историјама ... главна је личност гомила. *Јов. С.* Расправљало се о томе како ... дјеловати на масе. *Шим. С.* **2. а.** *материја, твар, од које се нешто састоји:* мождана ~. **б.** *смеса разних материја, твари, сиров материјал који служи за производњу одређених предмета:* пластична ~, керамичка ~, папирна ~. **3.** правн. **а.** *целокупна покретна и непокретна имовина умрлог лица до одређивања наследника и уручивања наслеђене имовине.* — Кад човек умре, одмах ти ту долази суд да запечате ствари, да уреде масу. *Срем.* **б.** *имовина некога предузећа или онога ко је пао под стечај до исплате поверилаца:* стечајна ~. **4.** *оно што нема изгледа или се пред нама појављује на извесној даљини као нешто огромно, големо, често неодређених облика, безобличан предмет.* — Наће се одједном пред црном масом своје фабрике. *Јос. Б.* Околиш ... је брза вожња стапала у неку једноличну масу грања и зидова. *Нех.* **5.** физ. **а.** *отпор материје против промене кретања; мера за инерцију; тежина и инерција који су својствени материји и енергији.* — Маса је мера за инерцију. *Физ. 3.* **б.** *тежина тела при мировању.* — Колика би требала бити брзина неког тијела да му се маса подвостручи? *Алг.*

Изр. у масама *у врло великом броју, у великој количини, у великим групама.* — Индустријални продукти притицали би у масама из колонија као трибут. *Крл.*; у маси *сви заједно, сви одједном.* — Конзервативци су стављали кнеза пред овај избор: или распуштање скупштине ... или они у маси излазе из скупштине. *Јов. С.*

масáжа ж фр. *трљање појединих делова тела ради лечења или неге тела.* — Масажа тијела повољно утјече на опток крви. *НЧ.*

мàсāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на масажу. Р-К Реч.*

мáсак, -ска м покр. *в. мазгов (1). Вук Рј.*

масàкр м фр. варв. *убијање већег броја људи, покољ, сеча, крвопролиће.* — Највећи број њих страдао је у зверским фашистичким масакрима становништва. *Марј. Ј.* Учесници овога масакра још увијек [се] налазе на слободи. *Јонке.*

масакри́рање с *гл. им. од масакрирати.*

масакри́рати, -àкрӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити масакр, уби(ја)ти у великом броју; (из)мрцварити.* — Полицајци су се »уплашили« и »из страха« почели да масакрирају поворке људи. *Пол. 1960.*

мàсāлнӣ, -ā, -ō = масени *који се односи на масу (3):* ~ судија.

мàсāрош м *онај који је наследио масу (3), наследник (обично богате) масе.* — Сирома' сам човек, масарош нисам, од татка ми није остало. *Срем.*

мàсат м тур. *челични брус, комад челика за оштрење ножева, огњило. Вук Рј.*

мàсатити, -ӣм несврш. *оштрити, брусити масатом, челиком.* — Масатио је [бајунету] дуго и пажљиво. *Сим.*

мȁсација м *в. масарош.* — Да живи Тила Јанков, сиротињска мајка ... татин син и масација. *Рад. Д.*

масѐнӣ, -ā, -ō = масални. — Газда-Јова ... завлачи понеки пут руку у масене паре. *Ћос. Б.*

мȁсēр, -ера м фр. *онај који врши масажу као занимање, који масира.*

мȁсēрка ж *женска особа масер.*

мȁсēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на масере*: ~ соба.

мȁсӣв, -ива м фр. **1.** *велика, гломазна планина, слабо разуђена, са висоравни на врху, на којој нема гребена; склоп, скуп планинских висова, планинска маса.* — Пред нама, с ону страну Криваје, црнио се у ноћи масив Коњуха. *Чол.* Стрма врлет ... се неравним венцем везује за копаонички масив. *Рад. Д.* **2.** геол. *еруптивна громада.* — Громада или масив је еруптивна маса неправилна облика са широком основицом. *ОГ.* **3.** *велики простор нечег истоврсног по типу (шума, лед и сл.).* — Шумовити масиви [планине Грмеча] назиру [се] у даљини. *Пол. 1950.* [Виде се] влажне шуме с ... масивима леденака. *Крл.*

мȁсӣван, -вна, -вно *који је начињен од чврстог и издржљивог материјала, пун, дебео, тежак, гломазан*: ~ сандук, ~ покућство, ~ прстен, ~ ланац, ~ тело и сл.

масӣвнōст, -ости ж *особина онога који је масиван и онога што је масивно, гломазност, дебљина, пуноћа.*

масӣрање с *гл. им. од масирати (се).*

масӣрати, мàсӣрām несврш. фр. *вршити масажу, трљати.* — фиг. Смијехом масира трбух ситоме пецачу. *Божић.*

~ **се** повр. *вршити масажу на своме телу.*

мȁска ж (дат. мȁски и мȁсци) фр. **1. а.** *оно што неко ставља преко лица или једног дела лица да би остао непознат, образина, кринка.* — Под маском ћу доћи и тако ћу лако остати до сутра! *Дим.* **б.** фиг. *привидан спољашњи израз, претварање; изговор, лукавство, камуфлажа.* — [Писац] је навукао маску духовитог циника. *Матк.* Упад у Санџак је био у ствари главно, а маневри су били маска. *Јов. Ј.* **в.** *особа под маском.* — Нежно повуче Зорку тамо где се чуо глас: »Ево масака!« *Уск.* За сваким углом маске зуре ... за твојим кораком у мрак. *Фран.* **2. а.** *навлака за лице ради заштите од отровних гасова, прашине и сл.*: гасна, плинска ~. **б.** козм. *разне смесе или пасте које се ради неге и подмлађивања коже стављају да постоје неко време на лицу.* — Маска од жуманаца скида се [са лица] млаком водом и то пре но што се потпуно осуши. *Пол. 1959.*

Изр. бал под маскама *забава на којој се учесници појављују са маскама на лицу, маскенбал*; здерати коме маску с лица *изобличити, раскринкати кога*; посмртна ~ *отисак лица покојника (обично знаменитих људи)*; скинути маску *показати се у правој боји.*

мȁска ж покр. *в. мазга. Деан. Рј.*

мȁскара и **маскȁра** ж тур. **1.** *шала, спрдња, ругање.* — Заметао сам преко цијелог дана шалу и маскару са 'апсеницима. *Коч.* Почесто удари и у маскару. *Куш.* **2.** *онај коме се због нечега подсмевају, ругају; накарада. Вук Рј.*

маскарáда ж фр. **1.** *шега, шегачење, теранье шале; лакрдија.* — Њему није било тешко да из глумљења пређе у маскараду. *Јов. С.* Он је и сам увиђао да том маскарадом коју је стално правио од своје личности само губи у очима света. *Андр. И.* **2.** *поворка особа са маскама (обично о покладама), забава, весеље особа под маскама.* — Ни његово порijекло ни његов углед нису му допуштали да се умијеша у ту пучку маскараду. *Мар.*

мȁскарити се, -ӣм се несврш. *шалити се.* — Маскаре се и спрдају с њим газде, зна он то. *Андр. И.*

маскȁрлук м *в. маскара (1). Бен. Рј.*

мȁскāп, -āпа м заст. *особа под маском; машкара.* — Кад су се маске свукле, искали су јести ... [Чамча] ухвати свог белог мачка ... испече га Сара, и тако маскаши поједу га и не знајући шта једу. *Игњ.*

мȁскенбāл м нем. варв. *забава на коју учесници долазе маскирани, бал под маскама.* — Веселио [се] на ... маскенбаловима ... у време месојеђа. *Поп. П.*

мȁскēр, -ера м *онај који спрема маске, онај који маскира глумце.* — Глумац, редитељ и маскер, све си ти онда био. *Бан.*

маскера́да ж тал. *в. маскарада.* — Писац комедије ... имао [је] пред очима Молијерова Грађанина племића ... посуђујући од њега комичне ефекте, особито турску маскераду. *Комб.*

маскера́та ж тал. поз. *средњовековна покладна песма у сценском облику; покладна поворка под маскама.* — Кришом [је] похађао и представе глумаца који су ту играли ... пасторале, фарсе и маскерате. *Бат.*

маскӣра́ње с *гл. им. од маскирати (се).*

маскӣратн, мàскӣрām сврш. и несврш. **1. а.** *ставити, стављати маску, образину; прерушити, прерушавати, сакри(ва)ти.* — Салон [је] одијељен од ординације маскираним враташцима. *Десн.* Деда спусти поклопац на отвор склоништа. Чуо сам како намешта сламу на њега, маскира га. *ЛМС*

1951. **б.** фиг. *да(ва)ти чему привидан спољашњи, ваљски изглед, прикри(ва)ти.* — [Љубазни критичари] ... своје духовно кукавиштво маскирају нарочитим патриотским обзирима. *Скерл.* Он је маскирао свој страх радом. *Козарч.* **2. а.** војн. *положаје, топове и друго (у)чинити теже видљивим за непријатеља, прикри(ва)ти.* — Аустријанци ... нису могли да пронађу и ушуткају маскиране батерије на бреговима. *Андр. И.* **б.** *прикри(ва)ти, сакри(ва)ти праве намере.* ~ **се а.** *стављати, стављати на лице маску; прерушити се, прерушавати се, узети, узимати други лик.* — Добро [су] учинили они што су се маскирали као грбавци: њихова су леђа мудро уживала у сигурности. *Мар.* Насловну је улогу играо сам Тоша Кицош и маскирао се сушти ћир-Манта. *Срем.* **б.** фиг. *да(ва)ти себи привидан спољашњи, ваљски изглед, прикри(ва)ти се.* — Не смеју да нападају отворено већ се маскирају. *Дед. В.*

маскòта ж фр. празн. *оно што доноси срећу или штити од несреће (фигурица, лутка, животињица и др.), амајлија.* — На ... опрузи поврх заштитног стакла ... плеше ресаста маскота каубоја. *Божић.*

мàскулӣн и **мàскулинум** м лат. грам. *именица мушкога рода; мушки род.*

мàслара и **мàслāрка** ж агр. *врста крушке.* — Опипам крушку масларку, ону што јој је риђа и мраморно жута боја. *Богдан.*

мàслац, -а и **мàслац,** -аца м **1.** = масло (1а) *масноћа извађена из млека механичким путем, бутер, путар.* — Дао је да се ... донесе маслац, крух и чаше. *Грг.* **2.** бот. *в. златица (3).* *Сим. Реч.*

мàслача ж *прљава, неуредна жена.* — Његова жена, Јока, грдна маслача ... никако није могла да нађе ... машице за ватру. *Маш.*

масла́чак, -чка м **1.** бот. *врста главичасте биљке из пор. главочика* Taraxacum officinale. — У трави се красуљчићи и маслачци брате. *Наз.* **2.** *ћуп за масло*; исп. масленак. *Бак. Реч.*

мàслāчнӣ, -ā, -ō *који се односи на маслац:* ~ киселина.

мàслен, -а, -о **а.** *пун масла, намазан маслом.* **б.** *мастан, умашћен (обично од ношења), прљав.* — Пружао [је] ... маслен шешир. *Петр. В.* Ушчуван човјек шездесетих година ... маслених образа. *Десн.*

маслѐнӣ, -ā, -ō *намењен за масло:* ~ лонац.

маслѐница и **мàсленица** ж **1.** *в. масленача.* **2.** *в. масленак.* *Бен. Рј.*

мàслēнка ж *в. маслар(к)а.* *Тод.*

маслѐњак, -áка м покр. *лонац или ћуп за масло.* — Врти Кларица велики у облику бачвице начињени шкаф маслењак. *Бал.*

маслѐњача ж *масна пита, увијача, савијача.* *Деан. Рј.*

мàслина и **мӑслина** ж бот. **а.** *зимзелено дрво* Olea europaea *и плод таквог дрвета од кога се добија јестиво уље.* — Маслине су бубриле. *Наз.* **б.** мн. *породица којој припада такво дрво* Oleaceae. *Терм. 3.*

маслинáрство с *гајење маслина као грана привреде.*

мàслинаст и **мӑслинаст,** -а, -о **1.** *који је боје маслине.* — Боје планова ... биране су међу најређим нијансама сивих, љубичастих, маслинастих. *НИН 1959.* **2.** *који је засађен маслинама.* — Сви његови пређи гледали су радо ... у онај маслинасти, питоми врт. *Цар Е.*

маслинасто- *као први део придевских сложеница значи да је нешто боје као маслина:* маслинастосив, маслинастозелен и сл.

маслѝнāта ж покр. *в. маслиник.* — Негдје [су] у пустој капелици усред маслинате. *Војн.*

мàслинӣк и **мӑслинӣк** м = маслињак *врт, место засађено маслинама.* — Брда [су] загајена ... маслиницима. *Мат.* Вјетар хучи кроз мрки маслиник. *Ћип.*

мàслинии и **мӑслинин,** -а, -о *који припада маслини.* — Сједоше у маслинин присјенак. *Ћип.*

мàслиница и **мӑслиница** ж **1.** *дем. од маслина.* **2.** бот. **а.** *зимзелена биљка* Daphne mezereum. **б.** *истоимена биљна породица* Thymelaeaceae. *Терм. 3.* **3.** зоол. *род птица маслинастозелене боје из пор. певачица* Regulus. *Рј. А.*

мàслѝнка ж *маслина (плод).* — Уз чашицу мастике, мезетишући маслинке, разговарају се. *Срем.*

мàслинов и **мӑслинов,** -а, -о *који припада маслини, који је од маслине, који је као у маслине:* ~ зејтин, ~ уље, ~ дрво, ~ боја.

мàслиновина и **мӑслиновина** ж *маслиново дрво (као грађа); грање и лишће тога дрвета (за исхрану оваца).* *Рј. А.*

мàслинскӣ и **мӑслинскн,** -ā, -ō *који се односи на маслине.*

мàслињāк и **мӑслињāк** м = маслиник. — Виногради и маслињаци, жути и сребрни, купају се у поподневном сунцу. *Б 1958.*

мàслињаче и **мӑслињаче** ж мн. *породица маслина* Oleaceae. *Бен. Рј.*

мàслић м нем. покр. *четвртина врча, бокала.* *Вук Рј.*

мâсло с **1. а.** = маслац. — Из млека се вади младо масло. *Батут.* Поставиле преда се ... размаз масла на листу од хрена. *Кал.* **б.** *масноћа која се добија топљењем маслаца.* — Из ашчинице се шири оштар и загушљив задах масла и пржена шећера. *Андр. И.* **2. а.** *уље, зејтин.* **б.** мн. црквн. *(п)освећено уље; последње помазање. Р-К Реч.* **3.** фиг. *корист, ћар.* — Ту би за младића, као што сам ја, могло бити масла! *Сим.* Осетио Швабо да нема више масла у манастирима! *Ранк.*

Изр. дрвено ~ *маслинов зејтин, маслиново уље*; пусто ~ *напуштено имање, имање без газде, без надзора*; пусто ~ и пси лочу (разносе) *напуштено имање пропада*; ни пас с маслом (на маслу) не би појео *ружне, увредљиве речи*; има ту његовог (твог и сл.) масла; то је његово (твоје и сл.) ~ *он (ти и сл.) има удела у томе, умешан је у то, крив је за то*; појати, читати, светити, свешт(ав)ати (коме) масла црквн. *код православних хришћана, (о)светити уз нарочите молитве маслиново уље и њиме помаз(ив)ати оболеле, најчешће душевно оболеле, ради излечења.* — Занеможе [младић] једног дана, паде на постељу ... доводили попа да ... свети масла. *Шуб.* Лудацима се свештавала масла. *Ђоп.*; светити коме дрвена масла *добро избити, изударати кога каквим дрветом, прутом, ишибати.*

мâснац м *мастан, смоласт угаљ. Р-К Реч.*

мâснӣк м **1.** мин. *врста руде, врста минерала, стеатит. Туђ.* **2.** бот. *в. златица (3). Сим. Реч.*

мáснити се, мâснӣм се несврш. *сијати се од масноће, масне прљавштине.* — На сурој чађавој лубањи масни се бивша црвенкапа. *Кал.*

мáсница[1] и **мàсница** ж **1.** *траг на телу од удараца, модрица.* — Преко лица му стоји масница од оструге. *Дом.* Скинуо [је] рубачу и показао голо месо избраздано модрожутим крвавим масницама. *Крл.* **2.** *измашћено место на одећи.* **3.** *врста масне пите, масленица.* — Испекла масницу [гужвару]. *Том.*

мáсница[2] ж *суд у ком стоји мâст, шúра, бачва за шúру.* — Набијале се бачве и маснице за претакање вина. *Радул.*

мâсно прил. **а.** *изобилно, у изобиљу; много; богато, скупо.* — Ништа је неће у бригу бацити, масно ће се најести. *Бен.* Београд је ... живео доста сласно и масно. *Сек.* Изузевши муштерије које су масније плаћале, он [доктор] је ради других нерадо сјахивао с коња и улазио у куће. *Ђор.* **б.** *претерано; непристојно.* — Људи су одмах приметили да масно лаже. *Аз.* Куцало се, пјевало, шалило се и доста масно. *Шен.*

маснòгуз[1] и **мâсногӯз** м *онај који радо једе масне (добре) ствари, гурман. Вук Рј.*

маснòгуз[2], -а, -о *који радо једе масне ствари; облапоран.* — Постао ћоро масногуз. *Наз.*

маснòћа ж **1.** *особина и стање онога што је масно, што садржи маст, што има масне састојке; дебљина.* **2.** (обично у мн.) *намирнице богате машћу; масне материје.* — Масти има и у ... масним рибама и у биљним маснoћама. *НЧ.*

маснòуст, -а, -о ков. *који воли добро и масно да поједе.* — Кад се сетим занесених помодарских слута, масноустих готована, трбушатих трута ... *Змај.*

масњȉкав, -а, -о *који је помало мастан, који мирише на маст.* — [Осећала се] јадно, можда највише због тога претоплог масњикавог љигавог ваздуха у сали. *Дав.*

мâсӧван и **мâсӧван,** -вна, -вно *који се односи на масу, који се врши, дешава у масама, у великом броју, скупни, многобројан; који је за масу:* ~ организација, ~ сеоба, ~ стрељање, ~ потрошња, ~ производња. — Борбе против Турака су све мање локалног значаја: постају масовније. *Вујач.* Стрељаштво је једна од најмасовнијих организација. *Стр.*

масòвӣк, -ӣка м рус. *онај који има утицаја на масу, који уме деловати на масе.* — Његови говори на зборовима ... увек су пажљиво слушани ... А масовик је био као ретко ко. *Пер.*

мâсӧвно и **мâсӧвио** прил. *у масама, у великим скупинама, у великом броју.* — Италијани су с тенковима разбијали поворке Словенкиња, хапсили их масовно. *Дед. В.*

масóвнӧст, -ости ж *особина и стање онога што је масовно; многобројност.* — У Македонији ... борба није тако брзо постигла масовност. *Ч-М.*

мâсӧн, -óна м фр. *припадник масонске организације, слободни зидар, фрамасон.*

масонȅрија ж *в. масонство.*

мâсӧница ж покр. *погача изломљена и посута медом. Вук Рј.*

мâсӧнскӣ, -ā, -ӧ *који се односи на масоне и на масонство:* ~ организација.

масóиство с *тајна међународна организација утицајних појединаца аристократије и крупне буржоазије (која се номинално бори за правду, слободу и једнакост, а у ствари штити интересе своје класе), слободно зидарство.*

масохȉзам, -зма м *полна изопаченост.*

масо̀хист(а) м *полно изопачен човек.*

масохи̏стичкӣ и **масохи̏стичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на масохизам.*

ма̑ст ж (лок. ма́сти) **1.** *масна, у води нерастворљива супстанца у ткиву животиња и биљака; производ добијен топљењем сала.* **2. а.** *густа масна материја различитог (биљног или минералног) порекла, која служи за мазање тела, обуће, за лечење неких обољења, подмазивање делова машина и сл., помаст, мазиво:* живина ~, цинкова ~. — Извукоше кутије са сивом машћу и мазаху се њом по бедрима и леђима. *Јонке.* **б.** хем. *естери глицерина и виших масних киселина који се употребљавају у индустрији за добијање сапуна, боја, лакова итд.* **3.** заст. *боја људске коже, пути, тен; боја уопште.* — Југовић је био ... масти ... смеђе. *Вук.* Оженио [се] ... девојком црне масти. *Андр. И.* Земља ће се од прољећа у сто масти одјенути. *Шен.*

Изр. брезова (дренова, лескова) ~ шаљ. *прут, батине.* — А тко неће како ваља, ено тамо за оном сликом брезове масти. *Јурк.* Учитељ има два штапа: један се зове »љескова маст«, а други »дренова маст«. *Пав.*; гвоздена ~ шаљ. *клешта*; ушна ~ жућкаста смоласта материја која се ствара у ушном каналу; бити намазан свима мастима (са седам масти) *бити способан за свако неваљалство, превару и сл.*; пливати у масти *живети у изобиљу*; *бити презадовољан, уживати*; подмазати ноге зечјом масти *бити спреман за бежање*; у кога је ~ у њега је власт *ко је богат, он влада, он може чинити све што хоће.*

ма̀ст м нем. покр. *ново, још непреврело вино, шира, мошт.* — Маст вриje у ниској каци. *Наз.* Није више оних беричетних година кад су се бачве пуниле мастом и вином као морем. *Тип.*

ма́стан, ма́сна, ма́сно (одр. ма̑снӣ, комп. ма̑снијӣ) **1. а.** *који садржи масти, масноће, пун масти, добро замашћен, зачињен машћу*; супр. постан: ~ сир, ~ ткиво, ~ месо, ~ јело, ~ чорба. — У кујни је кркљало јело у великим лонцима, и свуда масна пара. *Станк.* **б.** фиг. *који доноси велике приходе, уносан; велик, претеран; богат намирницама, нарочито месним:* ~ плата, ~ цена. — Знате, кад би само могли добити какву добру, масну парохију. *Срем.* Куће масне, по оцацима кобасица колик' дана у години. *Коз. И.* **2.** *упрљан машћу, умашћен.* — Шапућу [људи] ... за масним столом [у крчми]. *Каш.* [Прелистава] мастан изderан рожданик. *Топ.* **3.** *који се пресијава као да има у себи масноће, као да је намазан машћу, сјајан; плодан, родан.* — [Вране су] хоткале по масној земљи. *Коз. И.* Путује преко китњастог Сријема, кроз ону високу кукурузу и масна поља. *Матош.* Некуд се занесено смјешка сав црвен и мастан у лицу. *Топ.* **4.** *дебео, угојен.* — Гледа које је [свињче] најмасније да га затвори за славу. *Шапч.* Било је нечега у звуку последње речи што разбуди маснога момка. *Мил. В.* **5.** штамп. *црњи, дебље штампан*: масна слова, ~ наслов. **6.** слик. *начињен са уљем, уљан*: ~ боја. **7.** фиг. *непристојан, безобразан, двосмислен (о речима)*: ~ досетка, ~ прича, ~ псовка, ~ шала, масне речи.

Изр. заклати (убити) масну гуску (патку) *доћи до богате зараде, добро уњарити*; извући масне батине *бити добро изударан*; ~ комад, залогај *добит, корист*; нек се зна чија је кућа масна *каже се ономе који хоће да покаже своју издашност.*

ма̀стиблатовић м погрд. *скитница.* — Путем нас достиже неколико беспослених мастиблатовића. *Дук.*

ма̀стибр̀к и **ма̀стигрло** м подр. *онај који воли добро да поједе (да омасти бркове или грло); чанколиз, изјелица.* — Бијаше то рођак мастибрк ... мастигрло. *Ков. А.*

ма̀стика ж грч. **1. а.** *врста ракије.* — Колико су само чибука попушили и мастика попили! *Срем.* Нетко тражи кахву, нетко мастику. *О-А.* **б.** *в. ма̑ст. Вук Рј.* **2.** бот. **а.** *тршља. Сим. Реч.* **б.** *врста смоле од те биљке. Свезн.*

ма̀стикс м *в. мастика (2). Свезн.*

маст̏и̏лā̏р, -а́ра м ир. *онај који воли да пискара, шкрабало.* — То не удара какав мастилар што дневно десет рапората шаље министру. *Јакш. Ђ.*

ма̀стилац, -иоца м покр. *човек који масти, боји тканине, бојаџија, бојадисар.* — Примаче се вријеме да се на мастиоце у приморју сукнена прећа бојадише. *Љуб.*

ма̀стило с **1.** *обојена течност, текућина којом се пише; тинта, црнило*: црно ~, плаво ~, црвено ~, зелено ~. **2.** *боја, фарба, маст (3).* — Влажан воњ ... љепила и тисковног мастила. *Крл.*

ма̀стиловић м погрд. *пискарало, шкрабало.* — Ви смрдљиви мастиловићу! *Шен.*

маст̏и̏ља ж покр. *она која (у црно) боји, бојадише сукно или прећу. Рј. А.*

маст̏и̏љав, -а, -о *који има у себи мастила, индига (о оловци); који је боје мастила; модар.* — Узимље ... ножић ... којим ће ... шиљити мастиљаву оловку. *Десн.* фиг. Мрак паде и кроз своје мастиљаво ткање остави комад немирна неба. *Вуј.*

маст̏иља́вити, -и̏љавӣм несврш. *прљати, мазати мастилом.* — Загледа своје

руке ... зарива главу у длanове, мастиљави образе ... и јеца. *Ђос. Б.*

мàстионӣк, -а и **мастиòнӣк,** -йка м *в. мастионица.* — Обично боравиште бијаше јој напосљетку међу пијеском у мастионику [тинтарници]. *Јурк.*

мàстионица и **мастиòница** ж **1.** *мањи стаклени суд у коме се држи мастило, бочица за мастило, тинтарница.* — Приђе к прозору на којему је била његова мастионица и почне писати. *Крањч. Стј.* Његов дуги брк ... замочио се био ... у мастионицу. *Сек.* **2.** *бојадисаоница. Деан. Рј.*

мàстити, -ӣм несврш. **1.** *гњечити грожђе да би се добио мàст, мошт, шйра.* — У винограду нашла је Иву гдје масти. *Ђип.* Људи ... босоноги мастили [су] грожђе. *Шимун.* **2.** фиг. *ударати, тући.* — Стаде мастити љесковцем плавојку. *Ков. А.*

мáстити, мâстӣм (импф. мâшћāх; трп. прид. мâшћен и мâштен) несврш. **1.** *зачињавати машћу; мазати, подмазивати машћу; трљати машћу.* — На сваком је длачном мјешчићу једна или више лојница које масте кожу. *Финк.* **2. а.** заст. *бојити, бојадисати.* — Још тренут само ... и мудра глава крвљу ће својом бедем мастити! *Јакш. Ђ.* Она би ту вуну сама ... прела ... и мастила. *Шимун.* **б.** фиг. *лагати.* — Није прошао нити један једини дан, а да се по сто пута на вас не сјетих. — Тако је мастио наш Иве. *Маж. Ф.*

~ **се 1.** *постајати мастан.* — Одјећа се на њој распадала, коса мастила. *Кал.* **2.** *уживати у нечем масном, сладити се нечим масним.* — Гуско! Патко! Срећо над срећама, благо оном ко се вама масти! *Радич.* **3.** фиг. *сјати се, пресијавати се; појављивати се (о боји).* — Зној му се мастио по лицу и челу. *Ђур.* Руже! С ваших боја, што се тамно масте, лупа срце и било моје крви тмасте. *Визн.*

Изр. ~ брк *јести масно јело.*

мастòдон(т) м грч. зоол. *преисторијска животиња налик на слона, која је имала кљове у горњој и у доњој вилици* Mastodon giganteum. *Терм. 4.*

мастòдонтскӣ, -ā, -ō *који се односи на мастодонте.*

мастурбáција ж лат. *полна настраност, онанија. Бен. Рј.*

мàсӯљ, -ӯља м тур. покр. *изгњечено грожђе, кљук (1). Вук Рј.*

масӯрина ж *аугм. и пеј. од маса.* — Све је то маса, масурина, и само је онај узнесен над масу који може да прокаже нове путове човјечанству! *Кос.*

мâт[1] м перс. **1.** *завршни потез у игри шаха после кога противник губећи краља бива побеђен.* **2.** (у атрибутској служби) фиг. *побеђен, пропао.* — Причање ... не задаје му никакве тегобе, али чим се какво лице уплете у историјски догађај, онда је — мат! *Ранк.*

мâт[2] прид. непром. фр. *без сјаја, загасит.*

мâт[3] *узвик којим се зове пчелиња матица кад се стреса рој да се врати у кошницу.* — Мат, мат, мат! ... Хајд у кућу, мато! ...— отпочела Миона пчелину песму. *Рад. Д.*

матàдӧр, -óра м шп. **1.** *главни борац у борби с биковима који рањеној животињи задаје смртни ударац.* **2.** фиг. *истакнути стручњак, првак у некој струци.* — Школски надзорник ... је проучио све педагогичке списе Амоса Коменског, Песталоција ... и осталих матадора те струке. *Том.*

матàдӧрскӣ, -ā, -ō *који се односи на матадоре.*

мàтара ж тур. *чутура, буклија. Вук Рј.*

мáтати, мâтāм несврш. покр. **1.** *мамити, вабити.* — Што си на воду тако уранио, свирит, Иво, на воду студену? Али маташ на воду дјевојке? *НПХ.* **2.** *тражити, лутати, мотати се.* — Окренух у Врмошке шуме. Матао сам и тамо три дана да кога удесим. *Бож.*

~ **се** *мотати се.* — Његовом главом мата се и премата клупко заплетених мисли. *Шен.*

мàтек м подр. покр. *прост војник. Бен. Рј.*

математизи́рање с *гл. им. од математизирати.* — Кеплерово ... математизирање природних закона планетарног кретања ... било је јасно уперено против дотадањег научног гледања. *Ант. I.*

математизи́рати, -йзӣрām несврш. *објашњавати помоћу математике, рачунати, прорачунавати.* В. пр. уз гл. им. математизирање.

математѝк м *в. математичар.* — Он се с временом претворио у страственог математика. *Крл.*

математѝка ж грч. **1.** *наука о величинама, тј. о квантитативним односима и просторним облицима стварног света.* **2.** *школски предмет у коме се предаје та наука.* — Математика је Јурју особито ишла у главу. *Новак.*

математѝчар м *стручњак у математици; онај који учи математику.* — Сви су ђаци у овом разреду добри математичари. *Лог.*

математѝчӑрев и **математѝчӑров,** -а, -о *који припада математичару.*

математичкӣ, -ā, -ō = математични *који се односи на математику; који је (тачан) као у математици*: ~ проблем, ~ тачност.

математички прил. *као у математици, као математичар, тачно, јасно.*

математичнӣ, -ā, -ō = математички.

математскӣ, -ā, -ō *математичкӣ.*

математски прил. *математички.* — Увидио је потпуно и математски јасно да је овдје његова посљедња нада. *Л-К.*

мāтēр(а) ж *в. мати.*

матерèтина и **матерèшина** ж *аугм. и пеј. од мати.* — Десет шкуда ... сам ... њезиној матеретини узајмила. *Новак.* Ама, не треба ти ништа друго: погледај матерешину само! Старија је од мене макар десет година. *Коч.*

мàтēрија ж лат. **1.** фил. *објективна стварност која постоји изван човекове свести и независно од ње.* — У читавој васељени друго ништа и не постоји до непрекидно вечито кретање најситнијих делића материје. *Ком.* Простор и вријеме [су] двије битне и недјељиве одлике материје која се непрестано креће. *ОГ.* **2.** *оно од чега је физичко тело састављено, твар, грађа.* — У то доба [се] још ... вјеровало да жива бића могу настати од неорганске материје. *НЕ.* **3.** *тканина.* — Шамика је ... купио материју за венчане хаљине, леп бели атлас. *Игњ.* **4.** *предмет, садржај једног дела, расправе.* — Такав однос ће према овој материји неговати и остали српски историчари. *Сур.*

матерӣјāл, -ала м **1.** *грађа, градиво, сировина од које се што израђује, од које што настаје*: грађевински ~, погонски ~. — Чатрњу саградише од најтврђег материјала. *Вуј.* Таложење материјала се врши у облику слојева. *ОГ.* **2.** *спрема, прибор, опрема*: завојни ~, канцеларијски ~, ратни ~, санитетски ~ и др. **3.** (понекад у мн.) **а.** *садржај, предмет, догађај и сл. који служи као основа за што.* — Немој ти откуд ово да узмеш као материјал за списаније. *Поп. Ј.* Било је пуно материјала за разговор. *Јак.* **б.** *скуп списа, докумената о чему*: судски ~, доказни ~, истражни ~, оптужни ~, архивски ~. — Умножавали [смо] партијске материјале. *Пиј.* **4.** *људи као предмет рада којим неко управља, руководи.* — С једном правом војском ... постигао [би] много више, али и с тим материјалом ... он је постигао највише ... што се дало. *Јов. С.* Због ... таквог људског материјала не исплати [се] рискирати. *Крл.*

Изр. тврд, чврст ~ *камен, цигла, опека.*

мāтеријāлан, -лна, -лно **1. а.** *који је од материје; који се односи на материју, физички, телесни*: материјални свет. — Све ствари, тзв. створена природа ... састоји се од материјалних честица. *Ант. 1.* **б.** *стваран, реалан, истински.* — То је сељак онакав какав је, материјалан, савијен над својим комадом земље. *Скерл.* **2.** *који се односи на имовно стање, имовински, новчани.* — У такву су материјалну невољу доведени да ни хлеба немају. *Дом.* За стварање чиновничког апарата ... апсолутна је монархија требала велика материјална средства. *ОП 1.*

материјалӣзам, -зма м **1.** фил. *научни филозофски правац који материју, твар сматра основом свега*; супр. идеализам. **2.** *назор, схватање које претпоставља материјална добра и уживања духовним вредностима.* — Материјализам мјесто да оплемењује лишава човјека његова достојанства. *Крл.* Огрезли [су] у духу материјализма и ружне себичности. *Андр. И.*

Изр. дијалектички ~ *филозофска основа марксизма, која се ослања на дијалектички метод и материјалистичко схватање природе и људског друштва*; историјски ~ *наука о закономерностима друштвеног живота, о законима историјског развоја, коју су изградили Маркс и Енгелс а развио Љењин; дијалектички материјализам примењен на проучавање друштвених појава.*

материјализāција ж **1.** *материјализовање, остварење.* **2.** *отеловљење, оваплоћење духова оних који су умрли (по веровању спиритиста, мистичара).*

материјализӣрање с *гл. им. од материјализирати.*

материјализӣрати, -ӣзӣрām сврш. и несврш. = материјализовати (*у*)*чинити нешто телесним, претворити, претварати у материју*; *остварити(ва)ти.* — Политичка економија [је] дошла да у неку врсту материјализира дела прошлости. *Арх. 1926.*

материјàлизовāње с *гл. им. од материјализовати.*

материјàлизовати, -зујēм сврш. и несврш. = материјализирати. — Данас то схватање [о комунама] не само да је прихваћено и усвојено него је оно у многоме и материјализовано. *Пол. 1959.*

материјàлисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. материјализирати.*

материјàлист(а) м **1.** *присталица филозофског материјализма.* **2.** *онај који све посматра с гледишта својих материјалних интереса, себичњак.* — Материјалиста зове се човек који живи само за свој трбух. *Марк. Св.*

материјали̏стичкӣ и **материјали̏стичнӣ**, -ā, -ō **1.** *који се односи на материјализам, који стоји на гледишту материјализма*: ~ поглед, ~ поставка, ~ схватање, ~ учење и др. **2.** *који је везан само за материјална добра у животу.*

материјали̏стичнӧст, -ости ж *особина онога који је материјалист(а); материјалистичко схватање.* — Одвајањем материјализма и дијалектике ... уклонило се битно тло саме дијалектике, тј. њезина материјалистичност. *Ант. 1.*

материја̀листкиња ж *женска особа материјалист(а), присталица материјализма.* — Ви сте сентиментална материјалисткиња — рече он осмехујући се. *Јанк.*

ма̏терија̀лно прил. *на материјалан начин, стварно; у материјалном погледу, имовно, новчано.* — То ће ме ипак материјално потпомоћи за прво вријеме. *Крањч. Стј.*

материја̀лнӧст, -ости ж *особина онога што је материјално*: ~ света.

ма̏терин, -а, -о *који припада матери, који потиче од матере, мајчин*: ~ маза, ~ млеко, ~ љубав.

ма̏терӣнскӣ и **ма̏теринскӣ**, -ā, -ō *који се односи на матер, који је својствен матери, који је као у матере*: ~ љубав, ~ нега, ~ језик.

ма̏терӣнски и ма̏терински прил. *као мати, нежно, топло.* — Једна жена ... пита нас матерински јесмо ли гладни. *Ђон.*

ма̏терӣнство и **материнство** с **1.** *осећање мајке према детету; стање жене мајке; трудноћа.* — Материнство је највиша тачка на коју се женска природа и душа дићи може. *Кнеж. Б.* Аница [је] наслутила своје материнство. *Мих.* **2.** *наслеђено од мајке.* — Он ће радити ... да му [сину] сачува материнство, а можда да га још и увећа. *Том.*

ма̏терињӣ, -ā, -ē *в. материњи.* — О рајско чудо, срце материње! *Марк. Ф.*

ма̏терити, -ӣм несврш. *називати мајком, обраћати се као мајци. Вук Рј.*

ма̏терић м **1.** *син који личи на мајку или њене сроднике*; исп. **мајкић** (2). *Р-К Реч.* **2.** *размажен дечак. Бак. Реч.*

ма̏терица ж анат. = матерница *унутрашњи женски полни орган у коме се плод развија до порођаја* uterus. *Терм. 4.*

Ма̏терице ж мн. црквн. *православни празник посвећен мајци (друга недеља пред Божић).* — О Материцама знало се и мени и Бати да ћемо бити ... поновљени. *Бар.* Задњи пут је био о Материцама. *Вил.*

ма̏терични, -а, -о = матерични, матерничин и матернични *који се односи на материцу*: ~ зид, ~ обољење.

ма̏терица ж *слузокожа материце. Бак. Реч.*

ма̏теричӣ, -ā, -ō = материчин.

ма̏теричница ж *в. материчица. Р-К Реч.*

ма̏теричњак м **1.** бот. *камилица, титрица. Сим. Реч.* **2.** *в. повратич. Сим. Реч.*

ма̏тӗрка ж бот. *в. мајчина душица, уз душица (изр.). Сим. Реч.*

ма̏тӗрница ж анат. = материца. — Постељица је дио матернице, који је спона између мајчине крви и заметка. *НЕ.*

ма̏тӗрничав, -а, -о (само у ж. роду) *којој је оболела материца, хистерична. Вук Рј.*

ма̏тӗрничаво прил. *хистерично.* — Требају [нас] — добацује матерничаво Остоја. *Куш.*

ма̏тӗричин, -а, -о и **ма̏тӗричнӣ**, -ā, -ō = материчин.

ма̏терничњак бот. *в. повратич. Сим. Реч.*

матӗрњача ж покр. *в. материца.* — Доктор ... рече ... — Но, сад ћемо очистити матерњачу. *Чипл.*

ма̏тӗрњӣ, -ā, -ē *материн, матерински*: ~ језик. — Сетила [се] матерње неге. *Ад.* Издржат ће ... док чува ријеч матерњу. *Наз.*

матероуби̏ство с = матероубојство *убиство рођене мајке.* — Пада му на ум она страховита казна којом су стари Римљани кажњавали матероубиство. *Скерл.*

матероуби̏ца и **матероу̏бојица** м и ж *убица своје мајке.*

матероубо́јство с = матероубиство. *Деан. Рј.*

ма̏ти, ма̏терӗ ж (ак. ма̏тӗр; мн. ма̏тере) *мајка (1—4).* — Ни рођена мати не виде да се пред њом заплакала. *Станк.* Тражити ће зец матер. *Кал.* Пружају се за њима дрхтаве, старачке руке отаца и матера. *Ђоп.* Вама је ... уживање пуцати из пушака ... а како је матерама? Њихови синови гину. *Моск.* фиг. Набрекну мати земља као добра родиља. *Гор.* [Енеида] бјеше мати ... пјесничких ми сила. *Комб.*

Изр. ђаволској матери, у ђаволску матер (послати) *доћавола, бестрага (послати кога).* — Па иди ђаволској матери! *Моск.*; ђаволу (ђаволску, врашку, вражју) матер *ништа; никако, ни говора.* — Ђаволу су матер добили. *Хорв.* Да, млада сам, врашку матер. *Чипл.*

матӣнӗ, -ѐа с и **матинӗја** ж фр. *приредба (концерт, представа) која се обично одржава по дану.*

матӣрати, ма̀тӣрām перс. сврш. и несврш. **а.** *узети, узимати од противника фигуру краља у игри шаха, победити, побе-*

ћивати противника у шаху. — Играч, који је матирао противникова краља, добио је партију. *Шах 2.* **б.** фиг. *победити, савладати уопште.* — Лабуристи мисле да ће ... матирати торијевску владу. *Bj. 1957.*

мâтица ж **1. а.** *пчела што леже јаја из којих се излегу младе пчеле и стварају новиројеви.* — Збуњене су пчеле без матице. *Њег.* **б.** *ћелија, станица од које су дељењем постале друге ћелије* cellula **mater**. *Батут.* **2.** фиг. *изворно, централно место, крај одакле неко води порекло, колевка.* — Босна је матица фрањевачког реда. *Водн.* Све су вредности доношене с југа, из матице, из Србије. *Петр. В.* **3.** (Матица) *назив низа наших књижевних друштава основаних у XIX в. у циљу неговања националне културе*: ~ српска, ~ хрватска, ~ исељеника и др. **4.** *средина речног корита где је водена струја најјача и вода најдубља.* — Буновни људи су веслали оштро, али јака матица их је ипак ухватила. *Андр. И.* фиг. Ношена матицом вјерника ... стискала је дијете једном руком, а другом га бранила од срнулог поклоничког стада. *Божић.* **5.** адм. *главна службена књига у коју се уписују подаци о рођеним, венчаним или умрлим*: ~ рођених, ~ венчаних, ~ умрлих. — Матица је у манастиру. Сви смо у њему крштени. *Мат.* **6.** физ. *шупаљ ваљак са жлебовима у које се уклапају завојци завртња. Физ. 3.* **7.** (у атрибутској служби, често у полусложеницама) **а.** *главна, матична.* — Два реда кућа с обје стране друма воде к матици цркви у Комлетинце. *Павл.* Реши [се] да напусти текију-матицу из које је проширио славу реда. *Андр. И.* **б.** *која управља, владајућа, господареће.* — Колоније су ... под директном власти империјалистичке државе, матице-земље. *ОГ.* **8.** *в. матрица (2). Р-К Реч.* **9.** покр. *материца; матерично обољење. Вук Рј.*

Изр. ~ јединка зоол. *јединка из које пупљењем постају све остале јединке задруге (у корала и других дупљара који живе у великим скупинама). Терм. 4.*

мâтичâр м **1.** *општински службеник који води матичне књиге и обавља чин венчања*; исп. матица (5). — Регистрација рођене деце врши се код матичара на територији где се налази болница. *Б 1958.* **2.** *члан или сарадник Матице*; исп. матица (3).

мâтичâрев, -а, -о = матичаров *који припада матичару.*

мâтичâрка ж *женска особа матичар.*

мâтичâров, -а, -о = матичарев.

мâтичика ж бот. *в. маточика. Сим. Реч.*

мâтичин (Мâтичин), -а, -о *који припада матици (Матици).*

мâтичина ж бот. **1.** *в. матичњак (2а). Сим. Реч.* **2.** *в. маточина. Сим. Реч.*

мâтичнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на матицу*: ~ ток; ~ књига. **2.** *који представља средиште, из којега нешто потиче; главни, средишни*: ~ предузеће, ~ школа.

Изр. ~ ћелија *в. матичњак (1а). Терм. 4.*

мâтичњāк м **1. а.** *оне веће од осталих у пчелињем саћу у коме се развија матица.* — Развитак матице траје само 16 дана, а за њу су удешене и посебне врло велике округласте станице, матичњаци. *Финк.* **б.** *рибље мрестилиште.* — У прољеће метну у мање, посве плитке рибњаке, мријесњаке или матичњаке, на једну женку по једног или два мужјака. *Финк.* **в.** *место где се гаје домаће животиње за приплод.* — Задруга је на сопственој економији образовала матичњак од 135 говеда ... *Пол. 1959.* **г.** бот. *место где се оплођује семе у биљке, прпориште.* — Семениште припадају: прпориште (матичњак) и одељак за привремено расађивање. *Тод.* **2.** бот. **а.** *ливадска мирисна медоносна биљка из пор. уснатица, која се употребљава у раду око пчела, у народном лекарству и у производњи етеричних уља* Melissa officinalis. *Терм. 3.* **б.** *в. камилица. Сим. Реч.*

мâтичњача ж бот. *в. матичњак (2а). Сим. Реч.*

мâтнӣ, -ā, -ō *који се односи на матирање и мат позицију (у шаху)*: ~ мрежа, ~ операција, ~ план, ~ удар.

матòвилац, -йлца м *в. мотовилац. Прав.*

мâтойдан, -дна, -дно *бедаст; луцкаст, сулуд.* — Каква је то матоидна логика, то не могу да схватим. *Крл.*

мâтор, -а, -о фам. **а.** *који има доста година, стар, временит.* — Од тебе се ... има и матор човјек чему да научи. *Лаз. Л.* Ваша су браћа старинских узора, јер су матори ... с једном су ногом у гробу. *Франг.* **б.** (у именичкој служби) разг. *стар човек, стара жена (обично у обраћању мужа жени и обрнуто).* — Матора му спрема аласку чорбу и рибљи паприкаш. *Куш.* — А шта сам ја да нећеш [да ми даш пиће]? А, матори? *Куш.*

матòрāћ, -áћа м фам. *маторко.* — 'Ајде сине, 'ајде, матораћ мој, да сад мало поразговарамо као људи. *Сек.*

матóрац, -рца м (вок. мâтōрче; ген. мн. мàтōрāцā) **а.** *матор човек.* — Дође први рат ... Оде све ... Оста нас неколико матораца да »дежурамо«, и жене. *Вес.* Баш ти се и пристоји, маторче, до те добе лудовати! *Драж.* **б.** хип. *онај који је одрастао, велик (о дечаку), маторко.* — Нуто

мога маторца како ми ради! ... кликну Миона радосно. *Глиш.*

мàторе̏ње с *гл. им. од маторити.*

матòрина ж *старина, давнина. Вук Рј.*

мàторити, -и̏м несврш. *постајати матор, старити.* — То више нису некадашња њихова стармала нагваждања, него се на неки начин већ матори. *Сек.*

мàто̀рка ж **1. а.** *она која је матора, старка.* — Маторка лежи на легалу, а уз њу два мала зечета. *Дом.* **б.** хип. *она која је порасла, стасала за озбиљне дужности.* — Маторка моја! Зна она шта ваља уморну човеку. *Глиш.* **2.** покр. *кошница у којој се излегло неколико ројева. Рј. А.*

мàто̀ркица ж *дем. и хип. од маторка.* — Имам осам маторкица, а пилића да једва броја знам. *Шапч.*

мато́рко м *маторац (б).* — Леп је као најлепша лутката и мудрац као најразборитији маторко. *Рад. Д.*

мàторњàк м **1.** *стар човек.* — Једни млаци ... а једни маторњаци. *Павл.* **2.** *вода од које је одведен јаз. Вук Рј.* **3.** бот. *камилица, питрица. Сим. Реч.*

мàторо прил. *као матор, озбиљно, старачки.* — Иако је био млађи ... рече јој маторо ... : »Жури«. *Петр. В.*

мàторо̀ст, -ости ж *стање и особина онога који је матор, старост.* — Маторост је у томе што све мање смије. *Уј.*

матòчика ж бот. *медоносна биљка из пор. успатица* Melittis melissophyllum. *Сим. Реч.*

матòчина ж бот. **а.** *матичњак (2а). Сим. Реч.* **б.** *маточика. Сим. Реч.*

мâтошевскӣ и **мàтошевскӣ,** -ā, -о̄ *који је као у Матоша*: ~ стил.

мàтра̄г м *в. андрак.* — Има да им се [Немцима] осветимо за јучерашњицу. Који их је матраг пратио у Јастребац? *Тос. Д.*

мàтрак м фр. покр. *батина, тољага.* — фиг. Дебела опна какве примитивне памети ћути тек онда нешто ... кад се по њој бучно млати матраком патетичног вербализма. *Шим. С.*

мàтрац, -а̀ца м *мадрац. Деан. Рј.*

мâтријархàлнӣ, -ā, -о̄ = матријархатски *који се односи на матријархат*: ~ заједница.

матријàрха̄т, -а́та м грч. *степен у развитку првобитног људског друштва, у коме су родовске заједнице стварене по женској лози.*

матријàрха̄тскӣ, -ā, -о̄ = матријархални.

матрȉкула ж лат. *матична књига, матица (5); школска уписница у коју се уносе имена ученика и главни подаци; књига чланства друштва и сл.; исправа помораца за пловидбу.*

мâтрикулā рнӣ, -ā, -о̄ *који се односи на матрикулу, пописни.* — Поп ... је обављао, вршио званичне, матрикуларне послове. *Петр. В.*

матрȉмо̄нӣј, -ија м лат. = матримонијум *брак, брачно стање.*

мâтримонијàлнӣ, -ā, -о̄ *који се односи на матримоније(ум), брачни.*

матрȉмо̄нијум м лат. = матримоније̏.

мâтрица и **матрȉца** ж фр. **1.** штамп. *калуп за изливање штампарских слова, новца, медаља и сл.* — Редакција то није учинила, него је понела матрице осталих сложених страна у Букурешт, где је одштампала број. *Пиј.* **2.** техн. *калуп с урезаним удубљењем или отвором, који одговара облику обрађиваног предмета, у који улази слово (жиг).*

матрȉцӣд, -ида м лат. *матероубица.* — Постадох дакле, на најбарбарскији начин, неки матрицид. *Наз.*

мàтро̄з, -о́за м хол. *морнар, бродар.* — Шабац! — викнуше весели матрози. *Јакш. Ђ.* Чух језике прашума ... и матрозе са свих жала свијета. *Уј.*

матро́на ж лат. *отмена госпођа; старија угледна жена.* — У многим песмама је спеван са многим, сад већ честитим и примерним матронама. *Срем.* Према свима се он, биле то кокете или матроне, владао подједнако, кавалирски. *Цес. А.*

мâтронàлан, -лно, -лна *који се односи на матрону, који је као у матроне.* — А и тијело није више онакво, као негда, све помало добива матрон алан облик. *Ивак.*

мàтро̄с, -о́са м *матроз.* — Матрос с фотомонтаже напреже очи. *Зог.*

мàтро̄скӣ, -ā, -о̄ *који се односи на матрозе и матросе*: ~ одело.

мàтрӯн, -у́на м тал. покр. *болест желуца, грч у желуцу.* — Што нас мучи? ... — У дробу ... матрун, да бог ослободи. *Новак.*

ма́ту прид. непром. *в. матух.* — А она ти је брате, мату, слаба фајда. *Сим.*

мàтузица ж покр. *узица којом је за мотку привезан шибак на млатилици. Вук Рј.*

мàтӯн, -у́на м тал. покр. *опека, цигла. Деан. Рј.*

мату́ра ж лат. *испит зрелости, виши течајни испит (по завршетку гимназије или средње стручне школе).*

Изр. велика ~ *матура*; мала ~ *испит који се полагао по свршетку нижих разреда гимназије и њој равних школа.*

мâтурâлнӣ, -ā, -ō *матурски.* — Сјећаш ли се тко нам је то рекао на матуралној вечери? *Козарч.*

матȕрант м лат. *ученик завршног разреда школе; ученик који полаже матуру.*

матȕрантица и **матȕранткиња** ж *ученица завршног разреда средње школе; ученица која полаже матуру.*

матȕрантскӣ, -ā, -ō *који се односи на матуранте.*

матура́ција ж лат. *зрење, сазревање.* — Спонтаност пјесничкога стварања чинила ми се као нужда матурације духа, родитељска способност. *Уј.*

матури́рати, матȕрӣрām сврш. и несврш. *положити, полагати матуру.*

матурӣтēт, -éта м лат. *зрелост; доспелост.* — Прва два [чина Агоније] ... су писца задовољили својим превременим матуритетом и привидном завршеношћу. *Богдан.*

мâтȕрскӣ, -ā, -ō *који се односи на матуру:* ~ испит.

мâтȕрски прил. *као на матури.* — Још дрхтим матурски. *Божић.*

матȕтӣн, -ина м и **матȕтина** ж лат. *јутарња црквена служба (у католика).* — Свакога свечаника, на вечерњи, на јутрењи ... на матутину ... обје цркве бијаху дупком пуне. *Мат.*

мáтух прид. непром. тур. *исхлапео, сенилан.* — Баба Јахија-ефендије, иако је изгледала помало матух, прва је намирисала ту промјену у души младе Нецида-хануме. *Радул.*

мâћā ж *в. маћеха.* — Залуду је у Јеле липота, када јадна мајке не имаде, него маћу невирницу своју. *НПХ.*

мâћа ж тал. покр. **1.** *пега, мрља.* — Код мраса јавља се ... нека оспа на кожи у виду неправилних, округластих и мало узвишених маћа (пега, мрља). *Батут.* **2.** покр. *киша која с пролећа и лети пада када сунце греје и штети воће и усеве.*— А грожђа? — запита сељанке радознало. — Ни зрна ... ако остане ова маћа. *Лоп.* **3.** бот. **а.** *в. медљика (2).* **б.** *в. пламењача. Сим. Реч.*

мâћав, -а, -о покр. **1.** *оштећен маћом (2); пегав. Вук Рј.* **2.** *у коме истовремено киша пада и сунце греје; с много маће, на коме се осећају трагови маће (2).* — То је земља која се неће никада изјаловити и потпуно подбацити макар какво сушно и маћаво лето било. *Бур.*

мâћаха ж *в. маћеха. Вук Рј.*

мâћаш м мац. зоол. покр. *в. чворак. Бен. Рј.*

Маћедóнац *в. Македонац.*

маћед- *в. македо-.*

мâћеха ж *очева жена његовој деци из претходног брака.* — Не може рећи да је своју маћеху мрзела. *Јанк.* фиг. Судба нам је била маћеха, не мајка. *Стан.*

мâћехӣнскӣ и **мâћехинскӣ,** -ā, -ō *који се тиче маћехе; који се односи као маћеха према пасторчадима:* ~ поступак, ~ однос.

мâћехӣнски и **мâћехински** прил. *као маћеха; немилосрдно; шкрто.* — [Она] нас је маћехински отерала. *Андр. И.*

мâћехӣнство с *положај жене-маћехе; особина маћехâ, немилосрдност, грубост.*

мâћи, мâкнēм сврш. = макнути. — Не могу ни маћи тијело. *Матош.*

мâћија ж *в. маћеха.* — А Митра — то ми је ... маћија: мати ми је давно умрла. *Вес.*

мâћијскӣ, -ā, -ō *в. маћехински.* — И свршено је — маћијском мером, и потписано злаћеним пером. *Змај.*

мâћијски прил. *в. маћехински.* — Ти мрки ђетићи, према којима природа ... и велике нације ... поступаху маћијски ... ступају напријед. *Мат.*

мâћуха ж **1.** *маћеха.* — Ријетко је маћуха добра пасторки. *Љуб.* Отац довео у кућу маћуху. *Новак.* **2.** бот. *љубичица, дан-и-ноћ. Сим. Реч.*

мâћухӣнство с *маћехинство.* — Свијајући се под немилим јармом маћухинства, често сам ... морала стискати зубе. *Шен.*

мâћухӣнскӣ и **мâћухинскӣ,** -ā, -ō *маћехински.*

мâћухӣнски и **мâћухински** прил. *маћехински.* — Природа [га је] доста маћухински надарила. *Леск. Ј.*

мâћухица ж бот. *љубичица, дан-и-ноћ. Сим. Реч.*

мâу и **мâȕ** оном. *узвик за подражавање, опонашање гласа мачке.*

мâузер м *врста револвера, пиштоља.* — Наш друг, који је чувао стражу, уперио на стражаре свој маузер. *Дед. В.*

мâузēрка ж *врста војничке пушке.* — Одмах с пријетњом звекне затварач на маузерки. *Донч.*

маузо́лēј, -éја м грч. *монументална гробница.*

мâȕк м оном. *мачји глас; маукање.*

мâȕкав, -а, -о *који често мауче;* фиг. *који досађује мољакањем. Бак. Реч.*

мâȕкава ж *в. маук. Вук Рј.*

мâȕкавац, -āвца м *онај који мауче;* фиг. *онај који досађује мољакањем. Р-К Реч.*

мâȕкавица ж *она која мауче;* фиг. *она која досађује мољакањем. Р-К Реч.*

маȕкāње и **маȕкāње** с *гл. им. од маукати.*

маȕкати, мàучēм и **маȕкати,** мàȕчēм несврш. *јављати се гласовима мау-мау (о мачки и животињама сличног гласа или о човеку кад је подражава, опонаша).*

маȕкнути, мàукнēм и **маȕкнути,** мàȕкнēм *сврш. према маукати.*

мȁуна ж тал. брод. *теретна лађа без уређаја за погон с отвореном или затвореном палубом, коју обично вуче моторни чамац, тегленица. МЕП.*

мàуна *в. махуна.*

Мȁури, -ȗрā м мн. = Маври.

мȁурскӣ, -ā, -ō *који се односи на Мауре:* ~ стил.

мàфија ж тал. *назив тајног разбојничког друштва на острву Сицилији;* фиг. погрд. *разбојничка, лоповска дружина, банда.* — Резерва [је] увјерена да су активни [официри] мафија и организирана клика, која ради против резерве из цеховских интереса. *Крл.* Наши људи . . . врло би радо пошли на Равну гору да разјуре ту мафију. *Чол.*

мàфијскӣ, -ā, -ō *који се односи на мафију.*

мȁфиш и **мáфиш** м *врста колача.* — Нема паприкаша, ђувеча или мафиша без њих! *Петр. В.*

мȁх[1], мâха и мȁха м (лок. мáху и мàху; мн. мâхови и мáхови) **1.** *замах; ударац.* — Све обимље твога [смрти] српа мах. *Прер.* Фурлан вјешто одбија махове. *Љуб.* **2.** *час, тренутак; прилика, згода.* — Тога маха било је у манастиру тијех војника гласоноша свега шесторица. *Мат.* Био [је] само у два маха . . . у тискари у Ураху. *Водн.* **3.** покр. *метак, фишек.* — Још му и то придодај, Маџаре, да се код нас свијају махови. *Њег.* **4.** (у прилошкој служби) *в. махом (2).* — Господар млади неће да га буни, али стари вјерни пас га мах осјети. *Марк. Ф.*

Изр. да(ва)ти маха *подстаћи, подстицати;* да(ва)ти слободу; да(ва)ти маха ногама *(по)трчати;* на махове *у размацима, с времена на време, повремено;* на (у) сав мах *свом снагом;* узети, узимати (хватати, ухватити и сл.) маха *(про)ширити се, преовладати, превлађивати.*

мȁх и **мȁх**[2], мâха м **1.** бот. **а.** *в. маховина (1).* — Испред ногу се њему саг стерао маха. *Наз.* **б.** *буђ, плесан. Сим. Реч.* **2.** фиг. *маље, длачице.* — А младожењу топрв гарио мах на усници. *Љуб.*

махàгōн, -óна и **махагóни,** -ија м бот. *црвенкастомрко дрво у употреби за израду намештаја* Swietenia mahagoni. *Сим. Реч.*

махагóнијев, -а, -о и **махагōнијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на махагони, који је од махагонија:* ~ намештај.

махагōновина ж *махагонијево дрво (као грађа).* — И стигла сам . . . до врата од махагоновине. *Торб.*

махàгōискӣ, -ā, -ō *који се односи на махагон, који је од махагона.*

мȁхāј м *замах, покрет.* — Брзим махајима руке рашчешља дугу браду. *Коз. Ј.*

мàхāл, -ála м *в. мâл.* — С трудом [је] стекао свој поштени дом и у дому махала и захире. *Глиш.*

мàхала и **махàла** ж (ген. мн. мâхāлā и махáлā) *градска или сеоска четврт; улица.* — У локвама воде, која је текла преко свих улица, махала и авлија . . . градић је наликовао острву. *Козарч.* Ноћу се град проламао од свирке, сијела и ашиковања по махалама. *Андр. И.*

мáхалица ж *лепеза.* — Захлади му чело својим крилима као каквом махалицом. *Креш.*

мȁхаљанин и **махàљанин** м *становник махале. Бен. Рј.*

мàхāљка ж **1.** *грана која се повија, свија као да се њом маше.* — Равни му [Сунцу] траци . . . задиру виту о јелу што је врх велике горе махаљке савила гипке. *Крањч. С.* **2.** *даска о коју се ударањем чисти лан и конопља, трлица. Вук Рј.* **3.** *врста већег вретена за предење дебље преље или за препредање, дрȕга. Вук Рј.*

махàна ж *в. мâна.* — Ово је међу нама највиша махана што се личимо и одвајамо један од другога сојем. *Љуб.*

махàи-башибȍзук и **махàнбашибȍзук** м тур. *турска нередовна војска.* — Био је . . . старјешина над војском . . . која је бројила један табор махан-башибозука. *Вујач.*

махàница ж *дем. од махана.* — Ја опет њу нећу, јер има мало маханице при себи: ћорава је и шантава. *Ћор.*

мàханица ж *в. махаљка (3). Вук Рј.*

мȁхāње с *гл. им. од мȁхати.*

мáхāње с *гл. им. од мáхати.*

мȁхараџа и **махàраџа** м санскр. *титула индијског владара.*

мȁхати, -āм *трлити (лан, конопљу). Вук Рј.*

мáхати, мâшēм и мâхām (имп. мáши и мâхāј; прил. сад. мáшūћи и мáхајūћи) *несврш. према махнути (1).*

мàхāч, -áча м **1.** *в. лепеза.* — Дјевер . . . понесе снаси махач [лепезу], цревље и бјечве. *Вук.* **2.** *онај који маше. Бак. Реч.*

мàхача ж покр. *в. махаљка (2). Вук Рј.*

мȁхер и **мàхер** м нем. разг. **1.** *сналажљив, умешан човек; вештак, мајстор.* — Имали смо ми посла и с већим махерима,

па смо их удешавали. *Лал.* Свладали су ... технику театра врло брзо, поставши ... врло рано казалишни »махери«. *Матк.* **2.** *главна личност, чинилац, фактор.* — Тривун је ту само играчка, главни махер је онај капетан. *Ћоп.*

махѐрод м зоол. *врста тигра* Machairodus. *Терм. 4.*

махѝзам, -зма м фил. *псеудомарксистичко учење немачког физичара и филозофа Ернеста Маха*; исп. емпириокритицизам. *МЕП.*

мàхијаст, -а, -о *сулуд, будаласт. Вук Рј.*

махѝна *в. машина.*

мàхинàлан, -лна, -лно = макиналан. — Њега сколи махиналан, нагонски врућац. *Божић.*

мàхинàлно прил. = макинално. — Ђурица изиђе из куће махинално, као у неком бунилу, праћен двојицом зликоваца. *Ранк.*

махинàција ж = макинација. — Истеран је из мостарске гимназије због ... недопуштених махинација са туђим новцем. *Андр. И.*

махѝњати, -ѝм сврш. покр. *махнути, уминути, престати.* — Још мало, соколе, још, вели Омер, дако овај кијамет махиња, па смо кутарисали ... Бивали смо ми и у вишем кијамету. *Ћор.*

мàхнст(а) м *присталица махизма.*

махмудѝја и **махму̀дија** ж тур. *турски златан новац.* — А хајдук га царски плаћа. Прегрштима махмудије чобанску му торбу пуни. *Јакш. Ђ.*

мáхна *в. мана.*

мàхнисати *в. манисати.*

мàхнит, -а, -о *сулуд, луд*; *бесан, помаман.* — Што махнит веже, сто мудријех не раздрешују. *Н. посл. Вук.* Укротило [се]. Као махнит хат под канџијом. *Бег.*

мáхнйт ж *в. махнитост.* — И поносни били, како је он био чврст и не подлегао часовитој махнити. *Нам.*

мàхнитав, -а, -о *који је као у махнитог.* — Не треба мени други дјечак, — прошапта он махнитавим шапатом. *Л-К.*

махни́та̑ње и **махнѝта̑ње** с *гл. им. од махнитати.*

махни́тати, мàхнӣта̄м и **махнѝтати,** -а̄м несврш. *бити махнит, понашати се као махнит, беснети*; *лудовати.* — Како ти то удесиш, па ђевојке махнитају за тобом. *Ранк.* фиг. Бура ... се ту руши и распиње и махнита. *Новак.*

мàхнитац, мàхница м *махнит човек*; *лудак.* — Онај се међутим дерао као махнитац. *Бег.*

махнѝта̄ш, -а́ша м *в. махнитац. Вук Рј.*

махнѝтина м аугм. *махнит човек.* — Удри махнитину, посветила ти се рука! *Ћор.*

мàхнитица ж *махнита жена. Вук Рј.*

мàхнитичина ж *аугм. од махнитица. Деан. Рј.*

махнѝтлук м **1.** *махнитост.* — Ја не знам какав је ово махнитлук сад у мушкадију ударио ... — па чим дијете одгоје, гурају га у шехер. *Ћор.* **2.** *махнитање, махнити, лудачки поступци.*

мàхнито прил. *безумно, лудо*; *бесно.* — Намастирчански једри момци љубили своје дјетињасте женице, из почетка бурно, махнито и дивље. *Шимун.* Ветар махнито носи пољаве снега. *Ољ.*

махнитòвштина ж *в. махнитост.* — Заштићује од евентуалног изненадног испада и непредвидиве махнитовштине. *Десн.*

мàхнитӧст, -ости ж *стање и особина онога који је махнит, лудило.* — Кад почне нешто бранити ... занесе се до махнитости. *Сек.* А има ли веће махнитости и будалаштине, него кад свом силом хоћеш да се бориш с лавовима? *Вел.*

махнѝтуља ж пеј. *махнитица. Вук Рј.*

мáхнути, мâхнēм сврш. **1. а.** *учинити покрет (руком или другим којим делом тела или и каквим предметом који се држи у руци).* — Док се владика пео у кола, [кочијаш] поправи кићанке и поносно махну својим бичем. *Чипл.* фиг. Вјетрић би шумећи кадикад махнуо плетеним завјесама. *Шимун.* **б.** *дати знак покретом.* — Поп слабо махну руком, као да му прићемо. *Лаз. Л.* А сада чујмо! — махну Регистар говорнику. *Ков. А.* **2.** *ударити, распалити.* — Она у тренутку истрже Микин нож иза припашаја и махну по голој мишици. Крв шикну. *Коч.* Кано муња кад о гвожђе махне, триста махом избије искарах. *Март.* **3.** *оставити на миру (кога), престати дирати.* — Молио је старац и преклињао јако да га махне, јер се он не зове тако. *Змај.* **4.** покр. *брзо проћи, отићи.* — Волим махнут преко Горе Црне ... но у дому страховати свому. *Март.*

~ **се 1.** *оканити се, проћи се (чега), оставити што.* — Сто десница на те ријечи оружја се ма'ну љута. *Маж. И.* »Слога« је проповедала странкама да се махну међусобне борбе. *Јов. С.* **2.** покр. *хитро се покренути, брзо отићи.* — У то доба дух му у зрак вину, кано соко са гнијезда сиви, па се махну пре'о свијета бијела. *Март.*

Изр. ма'ни (се), ма'ни ме (се), ма'ни га (се) и сл. *остави ме (га и сл.) на миру, не досађуј.*

мâховаст, -а, -о песн. *в.* *маховинаст* (*2*). — Пред његовог ока маховастом мреном сав битак само санци јесу празни. *Краљч. С.*

мâховина и **мâховина** ж **1.** бот. **а.** *назив за више биљака бесцветница које расту на деблима дрвећа, на влажном камењу и др. Сим. Реч.* **б.** *плесан, буђ. Вук Рј.* **в.** *в.* *власак. Сим. Реч.* **г.** мн. *систематски назив за разред биљака* Bryophyta. *Терм. 3.* **2.** *машак на воћу. Бак. Реч.*

Изр. змијина ~ бот. *в.* *пречица. Бен. Рј.*; морска ~ бот. *врста морске алге. Сим. Реч.*

мâховинаст и **мâховинаст,** -а, -о **1.** *покривен маховином.* — Пао сам као камен на камен и прислонио лице уз маховинасту стијену, која је грijала као живо биће које дише. *Андр. И.* **2.** *сличан маховини.* — Почиње пролеће ... између ... маховинастих облака да се ведро помаља. *Ћон.*

махòвит[1], -а, -о необ. *тренутан, кратког трајан.* — Нека буде, — одговори после маховитог устезања. *М 1867.*

махòвит[2], -а, -о *покривен, обрастао маховином.* — У маховитом закутку стоји камена клупа. *Шен.*

мâховица ж мед. *чворасти осип на кожи детета који изазива велики свраб* strophulus. *Бен. Рј.*

махóвница ж бот. *прашничка кесица* theca. *Бот.*

мâховњâци м мн. зоол. *животиње из разреда памекушаца. Финк.*

мâхом и **мâхом** прил. **1.** *обично, већином, најчешће.* — Читаоница има око двадесет чланова, махом самих занатлија. *Дом.* **2.** *брзо, одмах, одједном.* — Сјетих се махом блудне [дјевојке]. *Цар Е.*

мâхõрка ж рус. *врста простог дувана, крūа.* — То је другачији духан него она ваша махорка. *Јонке.*

мâхрама *в.* *марама.*

мâхсуз и **мâхсус** прид. непром. и прил. тур. *максуз.* — Зидао је и градио тврдо и високо и на све ударао тешке браве и махсуз кључеве и мандале. *Андр. И.* Вели да је тражио кога год махсус да пошаље по те. *Мул.*

мâхуна ж **а.** *љуска, чахура којом је увијено семе неких биљака (пасуља, грашка).* — То ће се видети тек кад махуна почне да се замеће. *Андр. И.* **б.** мн. *зелене такве љуске појединих врста пасуља, граха с тек заметнутим плодом унутра које се кувају за јело.* — За вечеру [је] појела здјелу салате од махуна с пуно чешњака. *Донч.*

махȕнање с *гл. им. од* *махунати се.*

махȕнаре и **махȕнārке** ж мн. бот. *систематски назив за биљке које имају плод махуну* Leguminosae. *Терм. 3.*; *Бен. Рј.*

мâхунаст, -а, -о *који има облик махуне; који има махуну. Бак. Реч.*

махȕнати се, -ā се *заметати, добијати махуне (о биљкама). Вук Рј.*

мâхуница и **махȕница** ж **1.** *дем. од махуна.* — Млатих зреле махунице од грашка и пасуљице. *Шапч.* **2.** бот. *биљка која расте на стеновитом тлу* Empetrum nigrum. *Сим. Реч.*

мâхȕнка ж бот. *в.* *мохуник. Сим. Реч.*

мâц *узвик којим се ваби или тера мачка. Вук Рј.*

мâца ж тал. *тешки чекић, маљ, бат.* — За каменолом није требало много памети, нису се људи баш грабили за тешку гвоздену мацу од дванаест килограма. *НИН 1959.*

мáца[1] **1.** *хип. од мачка.* — Пазите кад се око каше жељно шуља маца. *Шен.* **2.** *хип. од матица (пчела). Вук Рј.*

мáца[2] ж бот. **1.** *ситни, млохави цветови неких биљака (ораха, леске, кестена, дуда, врбе и др.) сложени у цваст облика класа, реса* amentum. *Бот.* **2.** *назив за више биљака (зевалица, маточина, детелина, ива). Сим. Реч.*

мâца ж покр. *прут на чокоту винове лозе.* — Липо ти је лоза уродила, свака маца по два грозда дала. *НПХ.*

мацàклūн, -ūна м зоол. *врста ноћног гуштера топлих крајева* Hemidactylus turcicus. *ЕЛЗ.*

мâцан м **1.** *хип. од мачак.* — Мацан [је] дријемао уза зид. *Радул.* **2.** фиг. *онај који има власт над ким, чим, онај који одлучује, ас, кец.* — Било је [у војсци] ... малих крадљиваца, тисућу пута поштенијих од оних мацана који су их амо послали. *Јонке.* Нисам се надао ... да ћу извући мацана [аса, кеца]. *И.*

Изр. мерити мацана нар. *добити батине.* — Да изиђеш напоље, ако нећеш »да мериш мацана«! рече Игњат, а око му севну. *Вес.*

мацàрȕл, -ýла и **мацàруо,** -ула м празн. покр. *некрштено дете које је после смрти постало вампир. Вук Рј.*

мâцаст, -ýла, -о *који личи на мацу;* исп. мáца[2]. — Слама ... одише још њивом, њеном зрелином, тешким, мацастим класовима. *Сим.*

мâцати (се), -ā (се) несврш. *пуштати маце (о биљкама).* — Време кад врба листа и маца. *Јакш. М.* Цврчци цврче, мљечике се мацају, воде теку слатке и бистре. *Кик.*

мâцес м хебр. *бесквасни хлеб у виду танких листова који Јевреји, Жидови једу у време пасхе.*

ма́цин, -а, -о *који припада маци.*

ма́цина тра́ва ж бот. **1.** *одољен. Сим. Реч.* **2.** *назив за више биљака из пор. уснатица. Сим. Реч.*

ма́цино зла̑то с мин. *врста лискуна златнометалног сјаја. Туђ.*

ма́цити (се), ма̑цӣ (се) *котити се (о мачки). Вук Рј.*

ма̀цић м *мацарул.* — Вукодлака свакога познаде ... и мацића знаде зла и ситна, што му с пута хромацајућ бјежи. *Ботић.*

ма̀цица ж *дем. од ма́ца*[2]. — Болеснику ... мацице од баршуна са априлских грана ... пружају кроз прозор поздрав. *Полић.* Ко спаси само једну ситну мацицу ... тај је спасио цијелу душу своју. *Андр. И.*

мацка̀рија ж *ружан поступак.* — Сад ћу ти, голубе, одмаздити за све твоје мацкарије и клевете. *Шов.*

ма̀цке, ма̀цака̄ ж мн. *клупа на коју су повађивани људи осуђени на батинање; таква казна.* — Велько докопа чича-Срећка ... и обори га на мацке, па му ... прикопча тело за даску. *Вес.*

ма̀цко м *в. мацке. Вук Рј.*

мацо́ња м **1.** *аугм. од мацан.* **2.** *во длаке као у мачке. Вук Рј.*

мацу̀дан, -а́на м зоол. *в. вивак. Бен. Рј.*

ма̀цуља ж *крава длаке као у мачке. Вук Рј.*

ма̑ч, мача м (мн. мачи и ма̀чеви) **1. а.** *старинско хладно оружје с дугим правим сечивом насађеним на балчак.* — Иду и носе мече и панцире. *Стан.* **б.** покр. *метални украс који жене носе у коси.* — Ти ћеш опет бити Приморка ... са свиленом махрамом ... а у косама жупски мач од злата. *Војн.* **2.** фиг. **а.** *војна сила; оружје.* — Вијеће десеторице попуштало је ... предајући све више власти мачу. *Нех.* **б.** *оштрица:* ~ закона, ~ правде. **3.** зоол. *морска риба са продуженом горњом чељусти у облику мача* Trachypterus taenia. *Финк.* **4.** бот. *в. сабљичица. Сим. Реч.*

Изр. виси му ~ над главом *прети му непосредна опасност;* Дамоклов ~ *непрекидна опасност;* звецкати мачем *претити ратом;* ~ с две оштрице *средство које се може окренути против онога што се њим служи или жели да послужи против другога;* на мачу (добити, стећи) *борбом (добити, стећи);* огњем и мачем (истребити, уништити и сл.) *палећи и убијајући;* оштрити ~ *спремати се за рат;* предати мачу *немилосрдно уништити;* пресећи мачем *одлучно, нагло прекинути;* ставити (турити) ~ у корице *завршити, окончати борбу, спор, препирку;* укрстити мачеве *заподенути борбу.*

ма̀чад ж *зб. им. од мече.*

ма̀чак, -чка м (вок. ма̑чку; мн. ма́чци и ма́чкови, ген. ма̑чака̄ и ма́чкова̄) **1.** зоол. *мужјак мачке.* — Мачак на банку дрема. *Ил.* **2.** бот. *биљка из пор. штитара, орјашица* Tordylium officinale. *Сим. Реч.*

Изр. вежи(те), нека веже (вежу) мачку о реп *каже се ономе чије се предузете мере или поступци сматрају безвредним или излишним;* извући мачку реп, повући мачка за реп *много се намучити око нечега, пропатити; страдати;* купити мачка у врећи *в. уз мачка (изр.);* много је мачку говеђа глава *не заслужује он (она) толико;* обилазити као ~ око вреле (врућe) каше (кобасице, сланине и сл.) *опрезно приступати нечему, не усуђивати се прићи нечему.*

ма̀чарница ж *радња, трговина где се продају мачеви. Р-К Реч.*

ма̀част, -а, -о *који има облик мача.* — Кукови [су јој] ... зијевнули као мачасти листови око плавкасте перуникине плодоноше. *Божић.*

ма̀чац, -а̀ца м бот. *в. гладиш (2). Сим. Реч.*

Ма̑чва ж *плодна равница на северозападу Србије између доњег тока Саве и Дрине.*

Ма́чванин м (мн. -ани) *човек из Мачве.*

Ма́чва̄нка ж **1.** *женска особа из Мачве.* **2.** (мачванка) *народно коло из Мачве.* — Тек јекне свирала, а коло као градина ... — Де, Радо, мачванку! *Вес.* **3.** (мачванка) бот. *в. бундева (1). Сим. Реч.*

ма́чва̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Мачву.*

ма̀че, -ета с (супл. ма̑чад и ма̑чићи) *младунче мачке.*

Изр. гледати као ~ у жижак *нетремице занесено посматрати;* немати ни кучета ни мачета *немати никога о коме би се брига водила;* први се мачићи у воду бацају *не треба се плашити почетних неуспеха.*

мачева̀лац, -аоца м *онај који се с ким бори мачем; онај који се такмичи (с ким) у мачевању.* — Видело се да је био вешт мачевалац. *Моск.*

мачева̀лачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на мачеваоце.*

мачева̄ње и **ма̀чева̄ње** с *гл. им. од мачевати се.*

мачева̀ти се, ма̀чујем се и **ма̀чевати се,** -ујем се несврш. *борити се с ким мачем.* — фиг. Залуду се мачујем смрћу, и сврдлам у мозгу рупе. *Крл.*

мачено̀сац, -сца м *носилац мача, онај који је наоружан мачем;* ист. *припадник једног немачког витешког реда.*

мачéнце, -ета с *дем. од мače.*

мачѐтина ж *аугм. и пеј. од мачка.* — Ту се протегне као поспана каква мачетина. *Маж. Ф.*

мàчетина ж *мачје месо. Бен. Рј.*

мàчећи, -ā, -ē *мачији.* — Ово је мачеће месо. *Јак.*

мàчијй, -ā, -ē = мачји *који се односи на мачке.*

Изр. ~ кашаљ *ситница, маленкост.*

ма чијй, -ā, -ē *било чији*; исп. ма (3).

мàчин, -а, -о покр. *в. мач(и)ји.* — Но се не нађе миша да се примакне врату мачину. *Љуб.*

мàчина м *аугм. и пеј. од мач.* — Однекуд је био набавио оклоп . . . и некакву мачину. *Вук.*

мàчинац и **мàчинац,** -йнца м бот. *в. перуника. Сим. Реч.*

мàчић м *мацарул.* — Нисам никад вјеровао у вјештице, у вукодлаке и мачиће. *Наз.*

мàчић м **1.** *дем. од мач.* **2.** бот. *в. сабљичица. Сим. Реч.*

мàчићи м *супл. за мače.*

мàчйц, -йца м бот. *в. перуника. Сим. Реч.*

мàчица ж **1.** *дем. од мачка.* — Мацо наша, дарuj ми мачицу! *Наз.* **2.** бот. *назив за више биљака из пор. трава. Сим. Реч.*

мàчјāк м *мачји измет, поган.*

мàчјā глáва ж зоол. *в. буљина. Бен. Рј.*

мàчјй, -ā, -ē **1.** = мачији. **2.** *први део имена великог броја биљака:* ~ зеље, ~ метвица, ~ трава, ~ реп(ак), ~ очи и др.

мàчка ж (дат. мàчки; ген. мн. мàчākā) **1.** зоол. **а.** *домаћа животиња из пор. мачака* Felis domestica; *у народним причама: оличење хитрине, лукавства и умиљатости.* — Вјеран као псето, жустар као мачка. *Гор.* **б.** мн. *систематски назив за породицу зверова* Felidae. *Терм. 4.* **2.** *крзно које се носи око врата или преко рамена као допуна женске одеће.* — Обмота своју скромну мачку око врата и сиђе . . . на улицу. *Уск.* **3.** покр. *кочница на запрежним колима.* — Уз мало брдашце пењаху се једна кола с арњевима, и на њима звекеташе мачка и папуча која с катраницом висаше о срчаници. *Лаз. Л.* **4.** покр. *спона, скоба. Вук Рј.* **5.** *сидро, ленгер. Рј. А.* **6.** бот. *в. зевалица (1). Сим. Реч.* **7.** зоол. *врста морског пса* Scyllium canicula. *Финк.*

Изр. дивља ~ *звер из пор. мачака, знатно већа од домаће мачке* Felis catus; као мачку претући (пребити) *жестоко истући*; као пас и ~ (живе, слажу се) *у сталном су непријатељству*; као ћорава ~ (ићи) *без плана, без циља (ићи).* — Нису они ишли . . . као ћораве мачке . . . него су пут одмјерили на зоне. *Крл.*; мачку у џаку (врећи) куповати (узимати) *примати, узимати нешто невиђено и непознато*: пас и ~ заједно спавају *велика је хладноћа.*

мàчкāр м *подругљив назив за припадника народа који мачке једе (за Талијане).* — Онаки дјечаци, па да пред мачкарима положе оружје?! Шта Талијан има посла у нашој кући? *Ђоп.*

мàчкāрскй, -ā, -ō *који се односи на мачкаре.*

мàчкаст, -а, -о *сличан мачки; умиљат, живахан.* — Млађа је интелигентна, мачкаста, мила. *Ђон.* Курлан јој се загледа у мачкасте очи. *Божић.*

мàчкасто прил. *као мачка, хитро, спретно.* — Измакне се, затрчи и мачкасто забаци. *Божић.*

мàчкин, -а, -о *који припада мачки.*

мàчкица ж **1.** *дем. и хип. од мачка.* **2.** *име одмила женској особи.* — Из милоште звао [је] . . . цицом и мачкицом. *Срем.*

мáчков, -а, -о *који припада мачку.*

мáчков бр̀к м бот. *биљка из пор. жабљака* Nigella *и* N. damascena. *Сим. Реч.*

мáчковац, -овца м бот. *мачковина. Р-К Реч.*

мáчковина ж бот. **а.** *в. ива (1).* — Са врбом мачковином и јасиком крај њива . . . све је пропјевало. *Матош.* **б.** *в. детелина. Сим. Реч.*

мачкòдер м *онај који дере мачке.* — Зашто, брате, дјеца за тобом вичу . . . кучкодер . . . мачкодер! *Гор.*

мачкòљуб и **мàчкољўб** м бот. *биљка из пор. уснатица* Nepeta cataria. *Сим. Реч.*

мàчкула ж тал. покр. *машкула, прангија.* — Запуцаше прве мачкуле . . . и зацинда весела глазба. *Божић.*

мачòносац, -сца и **мачòноша** м *маченосац.* — Теутонски ред . . . се касније удружио с другим њемачким редом, мачоносцима. *Пов. 2.* Идуће године основан је ред мачоноша. *И.*

мàчōр, -óра м *мачак.* — Негде преде нечији мачор. *Јевт.*

мàчōрскй, -ā, -ō *који се односи на мачоре.*

мàчōрски прил. *као мачор; као у мачора.* — Отвори своје мачорски жуто око. *Дав.*

мàчуга ж *батина, тољага.* — Предлажем, другови, да се наоружамо штаповима, мачугама, цепаницама, чим било. *Јак.*

мачўрина ж *аугм. и пеј. од мачка. Вук Рј.*

мацàрати, -ām несврш. = мађарати. — Код пештанске цркве мацарајући цавељају дечица. *Петр. В.*

маџа́рац, -рца м = мађарац. — Маџарац од Карпата окренуо нагло духати. *Павл.* Кад маџарац почне сећи ... *Јакш. М.* Хоће народ да запуши нешто боље ... а не увијек онај смрдеж, као што је скупи »маџарац«. *Пав.*

Маџа́ри м мн. (јд. Ма̀џар, -а́ра) = Мађари.

маџариза́ција ж = мађаризација.

маџаризи́рати, -и̏зи̏рам свршс. и несврш. = мађаризирати.

Маџа́рија ж зб. нар. = Мађарија. — Сакупише небројену војску, отидоше равној Маџарији. *НП Вук.* Прича о ... лијепој були која срља кришом за Маџаријом. *Павл.*

ма̀џарија ж *златан турски новац.* — Она узе до три маџарије и дарова Сењанин Ивана. *НПХ.* За тај посао прими по маџарију за сваки дан. *Андр. И.*

Ма̀џарин м *в. Маџар.* — [Напијмо] десници Краљевића Марка што удари силном Маџарину ... *Радич.*

маџа́рити, ма̀џа̄ри̏м несврш. *маџаризирати.*

Маџа̀рица ж = Мађарица.

ма̀џа̄рка ж агр. = мађарка. — Једра као пуце, црномањаста, очи као маџарке. *Ћос. Д.*

ма̀џарлија ж *в. ма̀џарија.* — Е, брате, алал ти вера! — па мени здрав дукат »маџарлију«. *Вес.*

маџа̀ро̄н, -о́на м = мађарон.

маџа̀ро̄нка ж = мађаронка.

маџа̀ро̄нскӣ, -ā, -ō = мађарон ски.

маџаро́нство с = мађаронство.

маџарò̄фил, -а и **маџарò̄фӣл,** -ила м = мађарофил.

Ма̀џарскā и **Ма̀џа̄рскā** ж = Мађарска.

ма̀џарскӣ и **ма̀џа̄рскӣ,** -ā, -ō = мађарски.

маџа̀рство и **маџа́рство** с = мађарство.

маџа̀руша ж агр. = мађаруша.

маџа̀рштина ж = мађарштина.

ма́џун, -а и **ма̀џӯн,** -у́на м тур. покр. **1.** *густо укувано заслађено воће, пекмез.* — На столу [су] шоље с млеком крај нарезаног хлеба с маслом и маџуном од шљива. *Петр. В.* **2.** *лек за јачање. Вук Рј.*

ма̀ша[1] ж лат. покр. *в. миса.* — Велику је машу машио данас сам господин каноник. *Нех.*

ма̀ша[2] ж покр. *промашај у игри банања;* исп. банати се. *Вук Рј.*

ма̀ша ж тур. *ватраљ, ожег.* — Често би ... машом пребацивао луг с једне стране на другу. *Тур.* Запалила [је] на маши смрекове бобе и шећера. *Андр. И.*

ма́шак, -шка м **1.** *фини прашак на воћу (шљиви, грожђу), пепељак.* — Киша је прала плави машак с првих раних шљива. *Козарч.* А на њих [очи] је пао неки мутан вео ... кô онај машак на црноме грожђу. *Змај.* **2.** фиг. *мање, длачице.* — Тек му машак поцрнио горњу усницу. *Кум.* **3.** покр. *паперје. Вук Рј.*

машàла ж тур. *бакља, зубља.* — Врата се отворише и у мрачну тамницу покуља блештећа светлост горућих машала. *Јакш. Ђ.* Сјекли цио дан луч за машале. *Куш.*

ма̀шалā(х) тур. покр. *узвик за изражавање дивљења и допадања.* — Машалах, не било урока, баш лијепо дијете! *Шуб.*

машамо́да и маша̀моткиња ж фр. *в. модискиња.* — Увјерења се мијењају као женски шешири! Ја нисам машамода! *Крл.* Родила га је машамоткиња. *Вас.*

ма̀шāнка ж агр. покр. *врста јабуке.* — Сјетимо се даље неколико одлика јабука: машанке, срчике, ренете итд. *НЕ.* фиг. Румене машанке пуцају с јесени од смеха. *Петр. В.*

ма̀шāње с *гл. им. од машати (се).*

ма̀шāрка ж агр. *врста шљиве, маџарка. Р-К Реч.*

ма̀шати, -ā̀м несврш. *в. машати се (I).* — Богом браћо, храбри Црногорци, не машајте за оружје свијетло. *Маж. И.* Упорном руком машате за сјајну круну мога престола. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *посезати руком за чим; лаћати се, прихватати се чега.* — Маша се за торбицу, па извуче комад ... хљеба. *Маж. Ф.* Пери онемилио рад, па се ничега не маша. *Вес.* **2.** *залазити, ступати у неку средину, (до)хватати се.* — Соко се мирно машао неба и облака. *Јакш. Ђ.* Стаде се кроз шљивике машати села. *Матош.* **3.** покр. *не погађати мету, промашивати;* исп. ма̀ша[2]. *Рј. А.*

ма̀ше, ма́ша̄ ж мн. тур. *в. машице.* — Ружица се саже, дохвати машама из мангала жар и приђе ближе бегу. *Јакш. Ђ.*

ма̀шина ж **1.** *в. маховина.* — Леже големе плоче ... мјестимице обавијене зеленом машином и жуткастим лишајем. *Шимун.* **2.** *длачице од потке што се ухвате у нитима разбоја. Вук Рј.*

машѝна ж исп. строј **1. а.** *општи назив за сложеније уређаје којима се енергија (топлотна, електрична, водена) претвара у механички рад:* парна ~, фабричке, творничке машине. — Машина ће учинити радну снагу непотребном. *Уј.* Кад машина буде у изобиљу, све ће бити могуће. *Дав.* **б.** (с атрибутом или без њега) *општи назив за*

механизме као оруђа за рад: писаћа, типкаћа ~, шиваћа ~, ~ за месо, ~ за прање рубља, ~ за умножавање, ~ за шишање итд. **2.** *моторно возило (аутомобил, авион, воз, влак)*; *локомотива*. — Остало [ми је] мало неповјерења у те људе што се возе аутомобилима. Машине учесташе и ми почесмо да се навикавамо на њих. *Лал.* Затим би јекнуо отегнут ... пискут, па опет ... покрет машине. *Десн.* **3.** нар. *кутија с палидрвцима*; *жижица, шибица*. — Креснух машину и запалих свећу. *Вес.* **4.** *чврста организација и особље неке заједнице (државе, војске и сл.)*: гласачка ~, државна ~, ратна ~. **5.** фиг. пеј. **а.** *онај који без размишљања, аутоматски извршава наређења или врши какав посао, робот, аутомат*. — У уреду постану машине, мртва тјелеса, којима се тури у руке перо да пишу. *Коз. Ј.* Они не воле човека који мисли, него машину. *Вас.* **б.** *онај који ради брзо и тачно*. — Смислова погрешно сматрају машином ... Таљ је права машина, јер ... предност почетног потеза непогрешно претвара у побједу. *Пол. 1958.*

Изр. ~ алатљика *в. уз алатљика (изр.)*; паклена ~ *диверзантско оруђе, експлозив с механизмом којим је регулисан моменат експлозије*.

мàшинàлан *в. махиналан*.

машѝнāње с *гл. им. од машинати*.

машѝнāрница ж штамп. *одељење штампарије у коме се врши штампање*. — Управни одбор ... расписује конкурс за шефа офсет-машинарнице. *Пол. 1959.*

машѝнати, -ām несврш. необ. *вршалицом вршти (жито)*. — Баш се машинало жито у селу. *Крл.*

машѝнац, -нца м **1.** *онај који рукује неком машином, стројар*. — Нас машинце не треба посебно издвајати од остале посаде [брода]. *Пол. 1958.* **2.** *студент машинске технике*.

машингѐвēр, -éра м и **машингевéра** ж воји. нем. варв. *аутоматско ватрено оружје калибра војничке пушке, аутомат*. — Запуцале [су] пушке и машингевери. *Бон.*

машингѐвēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на машингевере*: ~ ватра.

машинѐрија ж **1. а.** *унутрашњи уређаји, систем механизама машине, строја*. — фиг. У старцу као да се покренуо ... некакав ... точкић који иде без везе са читавом дотрајалом машинеријом. *Ћоп.* **б.** *в. машина (4)*. — Једна жупникова ријеч више вриједи неголи сва машинерија једне области. *Коз. Ј.* Тачна машинерија у канцеларији поче лабавити. *Петр. В.* **2.** зб. *машине, стројеви*. — На све стране много прљаве, разбацане машинерије. *Крл.*

машинѝзам, -зма м необ. *в. механизација*. — Жељезница, телефон, телеграф ... усавршени машинизам постадоше предмет човјекове гордости. *Уј.*

машинизàција ж *механизација*: ~ пољопривреде.

машинизѝрати, -ѝзӣрām сврш. и несврш. *механизовати*.

машѝнист(а) м *машинац (1)*. — Била је издана заповијед машинистима, па су локомотиве летјеле у зрак. *Крл.* Био [је] машиниста на том броду. *Нен. Љ.*

мàшӣнка ж *аутоматска машинска пушка*. — Осула се паљба из машинки. *Поп. Ј.*

машинòвођа м *возовођа, влаковођа*. — Машиновођа и ложач локомотиве ... безглаво [су] бежали преко шина. *Јак.*

машинограднја ж **1.** *индустрија машина, производња машина као једна од привредних грана*. **2.** *процес грађења машина*. **3.** *научни предмет*.

машиноградѝвнӣ, -ā, -ō *који се односи на машиноградњу*: ~ индустрија.

мàшӣнскӣ, -ā, -ō **1. а.** *који се односи на машине*. **б.** *који се односи на машинство; који ради на машинама, који је стручњак за машине*: ~ факултет, ~ смер, ~ инжењер, ~ техничар. **2.** фиг. *који је лишен људских емоција и интересовања, аутоматски, механички*. — Ти стваращ ту некакав сух, машински живот стјецања, постао си робот. *Сим.*

мàшӣнски прил. *помоћу машине, на машини*. — То се ... на великим дубинама врши машински. *Петр. М.*

машѝнство с **1.** *грана технике која изучава машине и њихову примену*. **2.** *машиноградња*. — Квалитетни челик ... би се употребио у машинству. *КН 1955.*

машѝрати, мàшӣрām несврш. нар. *в. маршировати*. — Пантина чета већем машира. *Змај.*

мàшити[1], -ӣм сврш. **1.** *бацити*. — Кад нас једном згради [смрт] па у ништа маши, пољупци ће живет у ћулићи наши. *Змај.* **2.** *проћи, мимоићи; прећи*. — Нису Турци још машили ријеку. *Март.*

~ **се 1.** *посегнути (руком или нечим у руци) за чим; дохватити, узети*. — Капетан се маши у џеп, даде ... десетачу. *Матош.* Милан се маши отворене кутије конзерве и поче да гребе по њеном дну. *Јак.* **2.** *допрети, заћи у неку средину, дохватити се*. — Машише се неба и облака. *Радич.* Кад се сунце већ машило запада ... све друштво на друштванца се распада. *Марк. Ф.* **3.** *попети се, бацити се*. — Смрт се маши на рамена своме коњу. *Креш.* Маших јој се на

широка крила, кô стријела ја полећех дому. *Ств. 1948.*

мâшити[2], -ӣм несврш. *служити, читати мису, машу.* В. пр. уз маша.[1]

мàшице, мâшӣцā ж мн. **1.** *двокрака метална направа, штипаљка за хватање и разгртање жара.* — Узе на ватраљу жара, па онда машицама скиде једну жишку. *Вес.* Саже се, узе машице, разгрне ватру. *Цар Е.* **2.** фиг. *онај који служи као оруђе за грубу и опасну употребу.* — Нађу ... људе као што си ти, претворе их ... у своје машице и онда ти извлачиш кестење за њих. *Ћос. Б.*

мâшка ж **1.** *в. махаљка (2).* *Вук Рј.* **2.** *палица којом се у игри бацају и одбијају лопте, клис.* *Вук Рј.*

мâшка ж покр. *омашка, промашај*; исп. маша[2]. *Вук Рј.*

мàшкара ж (ген. мн. мâшкāра) тал. **1.** *образина, маска.* — Под том машкаром не бих га била слутила, ко ни врага у поповској хаљи. *Шен.* **2.** *маскирана особа (обично ружно).* — Живот ... изгледа тада као фантастична игра машкара. *М 1867.* Цери се преко плота као машкара. *Перк.*

машкарáвати се, машкàрāвāм се *несврш. и уч. према машкарати се.*

машкарáда ж **1.** *поворка маскираних особа; забава под маскама.* — На вечер покладнога уторка оглашена је машкарада у загребачкој редути. *Шен.* **2. а.** *ружан, недоличан поступак.* — Али ниједан нијесу кабулили да им је брата и сестрића Илија убио и ону машкараду учинио. *Миљ.* **б.** пеј. *маска; ругоба.* — Такову напô градску, а напô сеоску ношњу звао [је] »машкарадом« и »срамотом фамилије«. *Шимун.* **3.** фиг. *лицемерство*; исп. маска (1 б). — Чувај се његових цјелова — сваки има у себи отрова клевете. Ал' доста је машкараде! *Шен.*

машкарáта ж *машкарада (1).* — Машкарата испод купља. *Војн.*

машкàрати се, -āм се несврш. покр. *маскирати се.* — Све ишту кошуља и линцула да се машкарају. *Војн.*

мàшкāрнӣ, -ā, -ō *који се односи на машкаре:* ~ плес.

мàшкӣн, -úна м *в. машклин.* — У груду мотиком и машкином лупај, незахвалном дјелу мудром руком ступај. *Уј.*

машкѝнати, -āм несврш. *копати, крчити машкином.* — Не да се она [земља] под сунцобраном машкинат! *НК 1946.*

мàшклӣн, -úна м *будак, пијук, трнокоп.* — Није то кô с машклином по лединu млатити. *Ћип.* Он зна све алате: на лединu плуг, у врту мотику, на кршу машклин. *Наз.*

мâшкул м и **мâшкула** ж тал. *мали топ; прангија.* — Пуцају машкули непрестано. *Њег.* Онда шибе убојите пали, и велике црквене машкуле, нека чују свеколике војске. *НП Вук.*

мàшлија ж заст. *в. машина.* — Машлије, наруквице и фина дугмета трошила су се што никад нису откако је Смедерева. *Глиш.*

мàшљика ж бот. *в. курика. Сим. Реч.*

мàшљӯн, -ýна м покр. *в. машклин.* — Кадикад се заврши машљуном, па иде по гори и копа. *Мил. В.*

мàшна ж нем. **а.** *пантљика која се умеће између спољног, вањског и унутрашњег дела оковратника и везује под грлом, кравата.* — Машна и краги и рукавице ... све је то на свом мјесту. *Крл.* **б.** *украсна трака, пантљика, везана у коси или на хаљини.* — Прије у говору на хаљину Љубине жене. — Оне машне више нису по журналу! *Дом.*

мàшница ж *дем. од машина.*

мàшно прил. покр. *згодно, пријатно.* — Отален је машно погледати. *НПХ.*

мáшњача ж анат. *тртична жлезда. Терм. 4.*

ма шта̀ *било шта*; исп. мâ (3).

мàшта и **мâшта** ж **1. а.** псих. *способност стварања и развијања представа независно од непосредних опажања, фантазија, имагинација, уобразиља.* — Ум дере ткиво што га машта сатка. *Уј.* Ту су пјесме ... из природе и чаробног свијета маште и бајки. *Ћоп.* **б.** *слика, визија нечега што се жели, чему се тежи, сан.* — Са новим маштама ... она је заспала. *Јанк.* Маште оживјеше и срећа га понесе у заборав. *Гор.* **2.** покр. *чаролија, врађбина.* — Ви бабе вазда нешто чарате и маштом лијечите. *Љуб.*

Изр. на крилима маште *у идејама, у сновима*; плод, производ маште *нешто нестварно, нереално.*

мàштав и **мâштав,** -а, -о *створен у машти, понесен маштом.* — На маштавим крилима лети у недоглед. *КН 1955.*

мàшталац и **мâшталац,** -аоца м *онај који машта, сањар, сањалица.* — Маштаоци се дописују са звијездама. *Уј.*

мàштало с *особа која само машта.* — Ја сам маштало, сањалица, иако не пишем песме. *Дав.*

маштàнија ж **1.** (обично мн.) *слика коју машта ствара, визија, снови.* — Отворених очију, утонуо у своје маштаније, корацао је погнут. *Десн.* Не сматра за потребно ... да умери своје лажи и маштаније. *Андр. И.* **2.** *привиђење, утвара; халуцинација.* — Такове га маштаније снашле највише по ноћи. *Шимун.* Тако ми

душе, шаран [у поораној земљи]! Каква је то маштанија? *Змај.*

маштàније с цсл. *маштанија* (*2*). — Не знам ништа, но сам их гледао; и сам мислим да је маштаније. *Њег.*

мàштâње и **мâштâње** с **1.** *гл. им. од маштати.* **2.** *врачање.* — Осврћући се на маштање у Горском вијенцу вјеровао [је] да је Његош то узео из народног предања. *Ств. 1948.*

мàштâр, -а́ра м *машталац.* — Снови ми се најчешће остварују и зато они који ме зову маштарем завиде ми. *НИН 1958.*

маштáрēње с *гл. им. од маштарити.* — Болеснице су ... потонуле у слатко маштарење. *ЛМС 1951.*

маштàрија ж *маштанија* (*1*). — Не да ти та нова грађевина да се рахат упустиш у своје маштарије. *Бор.*

маштáрити, мàштāрīм несврш. *маштати.* В. пр. уз гл. им. маштарење.

мàштâрскӣ, -ā, -ō *који се односи на маштарење:* ~ прича.

мàштати и **мâштати,** -ām несврш. **1. а.** *предавати се машти, сањарити; заносити се, одушевљавати се нечим.* — Није живот лак ... али може о њему да се машта богато. *Андр. И.* Омладина [је] ... искрено маштала о том. *Шов.* **б.** (нешто) необ. *замишљати.* — Та земља као смола, и тако напучена, да ми се узноји мисō кад маштам њена стада. *Пар.* **2.** покр. *врачати;* исп. машта (2). В. пр. уз гл. им. маштање.

мàштâч, -а́ча м необ. *в. машталац.* — Онда бисмо ми требали бити највећи маштачи. *Дав.*

мàштел м тал. покр. *већи дрвени суд за воду.* — Палцем и кажипрстом десне руке закачи ручке дебелих чаша, исплакне их у маштелу. *Божић.*

маштѐнит, -а, -о *в. маштовит.* — Путницима ... отвори се ненадно ... ријетки и чисто маштенити призор. *В 1885.*

мáштēње с = машћење *гл. им. од мáстити.*

мàштин, -а, -о *који се односи на машту, који потиче од маште.*

мàштина ж индив. *аугм. и пеј. од машта; измишљотина.* — Да за ништавност веште маштине васцели народ листом изгине. *Јакш. Ђ.*

маштúрати, мàштӣрām несврш. ков. *в. маштати.* — Ти маштираш, Србине мој, а треба радити, наређење извршити. *Дав.*

маштòвāње с *гл. им. од маштовати.* — Тако она ... ишчезну из мога маштовања као љетна јутарња магла. *Коз. Ј.*

маштòвати, мàштујēм несврш. *маштати.* — Умукну дјева, мину сан. И згину што је он маштовô. *Крањч. С.*

маштòвит, -а, -о **1.** *који је као из маште, фантастичан.* — Задубио се ... у новеле пуне маштовитих догађаја. *Шим. С.* **2.** *пун маште, проткан маштом; понесен маштом; надахнут.* — Наставак рукописа показује до које бескрајности је код Кватерника маштовита мисао могла кршити све границе уредног саопћења. *Нех.*

маштòвито прил. *с пуно маште.* — Лако ће уочити читав низ ... маштовито замишљених ликова. *Пол. 1958.*

маштòвитōст, -ости ж *особина онога што је маштовито, фантастичност.* — Мало која реченица не запањује маштовитошћу тврдње и не насмијава комиком стила. *Шим. С.*

мàштòвнӣ, -ā, -ō *који је као из маште, фантастичан, чаробан.* — Маштасмо тада — сјећаш се маштовних боја, што с наших врцаху оч'ју? *Кам.*

мàштрафа ж тур. покр. *већа чаша с дршком; тегла.* — Слушкиње су при том донијеле мали сточић и поставиле на њ шербе у маштрафама. *Огр.* Чекајте одмах ћу отворити једну маштрафу [компота]. *Шапч.*

машћѐница и **мàшћѐнка** ж покр. *хлеб, крух напопљен у врелој масти. Рј. А.*

мàшћēње с *гл. им. од мàстити.*

мáшћēње с = маштење *гл. им. од мáстити.*

машўкати, -ām несврш. *дем. према махати.* — Угледа оца како за њим жустро шепеса и машука штапом. *Божић.*

мàшӯр м покр. *повећа дугуљаста дрвена посуда, карлица; плитка кошара.* — Наслагали [су] по самару машуре и торбе. *Божић.*

мàшута ж покр. *девојчица од 5—6 година. Вук Рј.*

мàшче, -ета с *дем. од мазга.* — Баци се машче задњом ногом и пролије ми оцу лијево око. *Љуб.*

мàшчина, мàшчура и **машчӯрина** ж *аугм. и пеј. од маст.* — Гуши нас ... задах ... отужан као од ужегле машчуре. *Петр. В.; Вук Рј.*

ме *енклитички облик ген. и ак. личне замјенице ја.*

меàна ж *в. механа.*

мèāндар, -дра м грч. **1.** *вијугав речни ток у равници* (*по имену малоазијске реке Меандра*). **2.** фиг. *орнамент у облику траке с непрекинутим правоугаоним и кривим вијугама.* — Прва група мотива састоји [се]

од ... витица ... читавог меандра или само његова појединог дијела. *Баб.*

мёбл м фр. варв. *собни намештај.* — Отишле [су] да гледају неки старински мебл. *Бег.* фиг. шаљ. Њега назваше »канцеларијским меблом«. *Срем.*

мебли́рати, мёблӣрām сврш. и несврш. *снабде(ва)ти намештајем.* — фиг. Наша [је] душа меблирана као најгосподскија соба. *Уј.*

мёблист(а) м *занатлија који израђује намештај.* — Конкурс за ... столара-меблисту висококвалификованог. *Пол. 1958.*

Мёвлӯд и **Мёвлӯђ** м тур. покр. рлг. **1.** *муслимански празник посвећен рођењу Мухамеда.* **2.** (мевлуд и мевлуђ) *химна у част тога дана.* — Као да ниси никад у мевлуђу чула како уче [пјевају]. *Нам.*

мега- грч. *као први део сложеница у називима мера, означава да је јединица мере узета милион пута*: мегават, мегаволт, мегадин итд.

мегалòмāн, -а́на м грч. *човек који пати од мегаломаније, грандоман.*

мегалòмāнија ж *болесно прецењивање своје вредности и својих могућности, лудило величине, грандоманија; претеране, неумерене претензије.* — Сједим над тим документима шовинистичке мегаломаније. *Чол.*

мегалòмāнка ж *женска особа мегаломан.*

мегалòмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мегаломане*: мегаломански планови.

мегалòмāнски прил. *као мегаломан.* — Онако мегаломански занесен, он нас је држао ... интелектуалним мизеријама. *Крл.*

мегалома́нство и **мегалòмāнство** с *мегаломанија; планови и поступци мегаломана.* — Ми смо против бирократског мегаломанства ... где се у име »виших циљева« непрекидно ... траже жртве од радних људи. *Пол. 1958.*

мегàфо̄н, -óна и **мѐгафо̄н** м грч. *справа за појачавање звука, звучник.*

мегàфо̄нскӣ и **мѐгафо̄нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мегафон*: ~ бука.

мѐгдāн, -а́на м тур. **1. а.** *двобој; бој, битка.* — Сада [је] сведок овог вековног мегдана. *Андр. И.* Војска ... позивље на јуначки мегдан. *Шимун.* **б.** *место обрачуна међу противницима.* — Кажите ми где је мегдан и мегданција, па ко кому што да. *Љуб.* **2.** *пољана; трг.* — Преко пашина мегдана не смије нитко ни коња јахати. *Маж. М.*

Изр. биће (има) дана за мегдана **а)** *борба тек настаје*; б) *указаће се прилика да се покажеш*; делити ~ (с ким) *борити се*; одржати ~, остати на мегдану *победити.*

мегдàнисати, -ишём сврш. и несврш. *повести, водити мегдан, (из)борити се.* — фиг. [У животу] мегданишу идеалне тежње и жеље с очајно грубом ... стварношћу. *Прод.*

мегдáнити, мѐгдāнӣм несврш. *водити мегдан, борити се.* — А ја немам снаге ... да мегданим. *Пол. 1959.*

мегдàнлук м *мегдан, бој.* — После крви, после мука, после дивљег мегданлука, синовима Приморија лаки санак добро прија. *Јакш. Ђ.*

мегдàнција м *борац на мегдану; онај који је готов да дели мегдан, да суделује у борби, ратник, јунак.* — Прекрилише земљу ... силни мегданције оријашких пести. *Вел.* Њега, старог ... мегданцију могли [су] скоро да ухвате на легалу. *Поп. Ј.*

мегéра ж грч. мит. **а.** (Мегера) *богиња освете.* — Мегера ти си зла и понајбоља мати. *Марк. Д.* **б.** фиг. *зла жена.* — Падале су песнице те љубезне мегере на широка леђа Дијанићева. *Шен.*

мёд, мёда м (лок. мёду) **1. а.** *сладак, густ сок који пчеле стварају од цветног нектара*: липов ~. **б.** *сладак сок неких плодова.* — Само он [је] могао ... да пронађе ... плодове златног меса и црвенкастог меда. *Лал.* **2.** фиг. *сласт.* — Мед мојих ноћи ти ћеш увијек бити. *Наз.*

Изр. као пчеле на мед (иђи) *ићи с одушевљењем на што*; *грабити се, отимати се о што*; ~ и млеко (тече) *свега има у изобиљу*; ~ и шећер, ~ медени (о човеку) *веома љубазан и благ*; пала му секира у мед нар. *дошао је изненада до велике добити, имао је ретку срећу*; с језика (с уста) му тече ~ 1) *говори вешто, глатко и лепо*; 2) *на речима је благ, кротак и мио.*

мёд, мёди, ијек. мјёд, ж *бакар; легура бакра и цинка, месинг.* — То вам је књижурина везана у црвену кожу, окована мједи. *Шен.* Самовар од сјајне, жуте меди. *Петр. В.*

мед предл. покр. *в. међу.* — Мед својима немати свога. *Крањч. С.* Међу јавом и мед сном. *Кост. Л.*

мéда м (вок. мёдо) = медо *хип. од медвед.*

мѐдавац, -а̄вца м бот. *биљка из пор. уснатица* Lamium purpureum. *Сим. Реч.*

мѐдак, мѐтка м бот. *биљка из пор. уснатица* Salvia glutinosa. *Сим. Реч.*

мѐдаља ж фр. *округла метална плочица обично с каквим ликом у рељефу и натписом, која се даје као одликовање или за успомену на какав важан догађај о јубилеју*: ~ за храброст, златна ~, сребрна ~ итд.

Изр. наличје медаље *друга, рђава страна нечега која се не износи или не види.*

медаљер, -ера м *уметник који израђује медаље.* — Смисао за силуету и чисту живу линију ... предестинирао је Франгеша за плакетиста и медаљера. *Баб.*

медаљерство с *уметност израде медаља.*

мèдаљица ж *дем. од медаља.*

медаљòн, -óна м фр. **1.** *женски накит који се носи о врату, у облику мале, пљоснате кутијице, у коју се ставља слика или прамичак косе.* — У медаљону била је слика њена заручника. *Л-К.* У медаљону су биле готово свилене коврџице косе, која је ... одсечена у доба кад су обе жене биле деца. *Јов. Ј.* **2.** *оквир, рам.* — Обрасла бршљаном ... у једном медаљону од камена стоји Јарлова глава. *Крл.* фиг. Медаљон малих есеја. *Михиз.* **3.** војн. *округла метална плочица, ломљива преко средине, на чијим су обема половинама утиснуте ознаке онога који је носи (војник у рату).* — Један официр ... сиђе па се нагну према лешу. — Официр, рече он ... — Видите боље ... скините медаљон! *Вас.*

медаљòнчић м *дем. од медаљон.*

мèдан[1], -дна, -дно *сладак као мед.* — Вода би за уста била напој медан. *Уј.* фиг. У цркву се свати крећу, разлеже се песма медна. *Митр.*

Изр. ~ роса *слатка течност, текућина која се налази на лишћу неких биљних врста* melligo. *Терм. 4.*

мèдан[2], -дна, -дно, ијек. мјèдан = меден[2] *који је од меди, бакаран.* — Малишан ... са медним, калајисаним и споља и изнутра котлићем у руци ... креће се на пут. *Ранк.*

мèдāр, -ара м **1.** *човек који тргује медом. Вук Рј.* **2.** зоол. *мртвачка глава (лептир). Рј. А.*

медàрица ж (у атрибутској служби, уз им. пчела) песн. *која скупља мед.* — Лете кô ... у ројења дане медарице пчеле. *Наз.*

мèдāрница ж *соба или зграда у којој се држи или продаје мед. Вук Рј.*

мèдвед, ијек. мèдвјед, м (ген. мн. мèдвēдā) **1.** зоол. **а.** *крупна звер гломазног тела обраслог дугом руњавом длаком и незграпног хода целим стопалом* Ursus arctos. *Терм. 4.* **б.** мн. *породица таквих звери* Ursidae. *Терм. 4.* **2.** фиг. *незграпан и неспретан човек.* — Ето ти мене сеоског медвједа међу вама фином господом. *Бал.*

Изр. бели ~ *врло крупан медвед поларних крајева са ногама подешеним и за пливање* Ursus maritimus; мрки ~ в. *медвед (1). Бен. Рј.*; пећински ~ Ursus spelaeus; Велики Медвед, Мали Медвед астр. *сазвежђа.*

медвéдак, -éтка, ијек. медвjéдак, м зоол. покр. *птица гњурац, ронац* Mergus merganser. *Вук Рј.*

медвèдār, -ара, ијек. медвjèдār, м *човек који води дресираног медведа, мечкар.* — Његов отац Бећир медвједар легао негдје ... украј друма. *Ћоп.*

медвèдара, ијек. медвjèдара, ж бот. **а.** в. *в(а)ргањ. Сим. Реч.* **б.** в. *лудара (2). Сим. Реч.*

медведáрев, -а, -о, ијек. медвjедáрев и **медведáров,** -а, -о, ијек. медвjедáров *који припада медведару.*

мèдведаст, -а, -о, ијек. мèдвjедаст *сличан медведу; тром, незграпан; неспретан.* — Из Томове крчме испадоше двије прилике. Једна опуна, медвједаста. *Вуков.*

мèдведасто, ијек. мèдвjедасто, прил. *као медвед, тромо, неспретно.* — Кретао се мало медведасто. *Пер.*

медвèдика, ијек. медвjèдика, ж бот. *биљка из пор. вресова* Arctostaphylos uva ursi. *Бен. Рј.*

мèдведина, ијек. мèдвjедина, ж **1.** *аугм. и пеј. од медвед.* — фиг. За њима се љуља тешка медвjедина, сва раскопчана, прсију зноjавих. *Сиј.* **2.** **а.** *медвеђе крзно; бунда од медвеђег крзна.* — Још више [је] увјерен у претварање човјека под медвjедином. *Божић.* **б.** *медвеђе месо. Вук Рј.*

мèдведић, ијек. мèдвjедић, м *дем. и хип. од медвед; младунац медведа.*

мèдведица, ијек. мèдвjедица, ж зоол. **1.** *женка медведа, мечка.* — Медведица [их је] за казну растргла. *Срем.* **2.** мн. *назив за сисаре из пор. туљана* Monachinae. *ЕЛЗ.*

Изр. средоземна ~ *врста фоке* Monachus albiventer. *ЕЛЗ.*

мèдведовина, ијек. мèдвjедовина, ж **1.** в. *медведина (2). Прав.* **2.** бот. *биљка из пор. ружа* Arunсus silvester. *Бот.*

медведòлик, -а, -о, ијек. медвjедòлик *сличан медведу.* — Као ситни злодуси кружили су пред њим ... хвалисави Хљестаков ... медведолики Собакевич, грозна тврдица Пљушкин. *КН 1959.*

медведолòвац, -вца, ијек. медвjедолòвац, м ков. *онај који лови медведе.* — Није могла довољно да се нахвали чупоглавих кожунлија, угљара и медвjеделоваца. *Ћоп.*

мèдвеђӣ, -ā, -ē, ијек. мèдвjеђӣ **1.** *који се односи на медведе, који потиче од медведа:* ~ кожа, ~ траг. **2.** фиг. **а.** *тром, незграпан, неспретан.* — Прска ... поледица под тешким медвjеђим Остојиним корацима. *Ћоп.* **б.** *глуп; наопако постављен.* — Нећу да се мешам у медвеђа посла. *Ћос. Д.* **3.** *саставни део имена више биљака:* ~ длан, ~ стопа, ~ ухо итд.

мѐдвеђи, ијек. мѐдвјеђи, прил. *као медвед.* — Па и та ... прерада ... медвеђи гломазна, није могла дати подстицаја драмском стваралаштву. *Милис.*

мѐдветка, ијек. мѐдвјетка, ж бот. *в. медведика. Бен. Рј.*

мѐдвечӣд, -ади, ијек. мѐдвјечӣд, ж *зб. им. од медвече. Бен. Рј.*

мѐдвече, -ета, ијек. мѐдвјече, с *младунче медведа.*

мѐдвјед, ек. мѐдвед.

медвјед-, ек. медвед-.

мѐдвједо̄вка ж (ијек.) у изразу: бунда ~ *бунда од медвеђе коже.* — И од тога времена ... чува се још и данас ... гласовита бунда медвједовка. *Кос.*

мѐдвјеђӣ, ек. мѐдвеђӣ.

мѐдвјеђи, ек. мѐдвеђи.

мѐдӣјскӣ, -ā, -ō *љубоморан, осветољубив (по Медеји, личности из грчке митологије).* — Волим жену искусну, у јесењем напону медејских нагона. *Матош.*

медѐкање с *гл. им. од медекати.*

медѐкати, мѐдӣчēм несврш. *викати медет, запомагати. Вук Рј.*

медѐкнути, мѐдӣкнēм *сврш. према медекати.*

мѐден[1] и **мѐден,** -а, -о (одр. мѐденӣ и мѐденӣ) **1. а.** *који се односи на мед:* ~ саће. — Закони кошнице гоне сваку [пчелу] ... да умре у раду за медену заједницу. *Рад. Д.* **б.** *заслађен медом; умешен с медом, сладак.* — Добавите још к томе меденог вина. *М-И.* Испод слике срце ... очевидно са завоја с медених колача. *Ад.* **2.** фиг. *пун сласти; пријатан, благ, мио.* — Шапуће ... медене ријечи од вољења и миловања. *Ивак.* Он није умео бити меден, него само жучан. *Прод.*

Изр. медени месец, медени дани *први дани које проводе супружници непосредно после склопљеног брака;* ~ роса *в. уз меда̄н*[1] *(изр.).*

мѐден[2], -а, -о, ијек. *мјѐден = медан*[2]. — На столу гори у високој мједеној свјетиљци ... свјетло. *Новак.* Шлем и медене копче српских витезова као на фрескама у Манасији. *Петр. В.*

медѐника ж бот. *в. маточица. Сим. Реч.*

медѐнити, -ӣм несврш. *заслађивати, сладити медом.* — А што је горко — шећером слади [мајка], медом медени. *Крањч. С.*

~ **се** *претварати се у мед.* — Јер ако се почнеш шећерити, и ја ћу се почет меденити. *НПХ.*

медѐница[1] ж **1.** *име одмила женској особи.* — Јело, меденице моја ... дошао је час да те оставим. *Кос.* **2.** *суд за мед. Вук Рј.* **3.** *медењача*[1] *(1).* — Па се прва меденица служи, па за њоме кријепе се јелом. *Март.* **4.** мн. **а.** *цветни нектар.* — Вјенчић се може претворити у жљездасте творевине које излучују слатки сок — меденице. *Бот.* **б.** *део цветног венчића у коме се ствара цветни нектар.* — У тебе су [цвијеће] ситне меденице, пуне слатка сока. *Наз.*

медѐница[2], ијек. мједѐница, ж **1.** *звонце од меди.* — Мједенице, клепке звонца и прапорци просипају ... звекетаве гласове. *Гор.* Зазвони меденица, па нас позваше унутра. *Шапч.* **2.** *медени суд, тепсија од меди.* — Господарица се марно вртјела около здјела и мједеница приправљајући бијелу погачу и колаче. *Ков. А.*

медѐниче, -ета с бот. *в. маточица. Р-К Реч.*

мѐдӣнка[1] ж бот. *в. матичњак (2а). Бен. Рј.*

мѐдӣнка[2], ијек. мјѐдӣнка, ж **1.** *игла од меди.* — Разгрнули крамари ситни пазар: танке игле, дебеле мједенке, ведра огледала, оштре ножиће. *Горд.* **2.** *рђа која се хвата на меди.*

медѐнлија м нар. песн. хип. *онај који је сладак као мед.* — Међу њима меденлија Салко. *НПХ.*

мѐдено прил. *као мед, слатко;* фиг. *љубазно, умиљато.* — Онда Чагљина ступи на своје пређашње мјесто, па ће медено: — А шта је трибало да се до овога долази? *Мат.* Медено се смијеши. *Сим.*

меденосла̀дак, -сла̀тка, -тко *сладак као мед;* фиг. *љубазан, умиљат.* — Ипак ја имам сасвим здраво срце, рече жупник с меденослатким смијешком на мјесечеву лицу. *Донч.*

медѐњāк[1], -а́ка м *колач умешен с медом; фигура начињена од теста с медом, лецедерски колач.* — У Славујке пуне руке медењака. *Ад.* Медењари ... изметнули на огледе медењаке: риће коње, жуте лутке. *Горд.*

медѐњāк[2], -а́ка, ијек. мједѐњāк, м *прстен од меди; новчић од меди, бакрењак. Вук Рј.*

медѐњāр, -а́ра м *онај који израђује медењаке (колаче), лицитар.* В. пр. под медењак[1].

медѐњача[1] ж **1.** *ракија заслађена медом.* — Једни наздрављају араком, а други меденачом. *Бен.* **2.** агр. *врста крушке; врста јабуке. Вук Рј.* **3.** бот. *врста гљиве из групе стапчара* Armillaria mellea. *Терм. 3.*

медѐњача[2], ијек. мједѐњача, ж **1.** *меденица*[2] *(1). Вук Рј.* **2.** *бакарни новчић. Вук Рј.*

мѐдет и **мѐдēт** тур. *узвик којим се дозива у помоћ.* — Падне посред поља, те се на смрт убије, а не рече ни медет. *Маж. М.*

медецѝна *в. медицина.*

мѐдиевāлан, -лна, -лно *средњовековни.* — Трабуњање о Утопији није ни по чему мање медиевално главињање од било каквих спасоносних молитава. *Лит. 1957.*

медѝ̄евīј, -ија и **медѝ̄евијум** м лат. *средњи век.*

медиèвист(а) м *онај који се бави изучавањем средњег века.*

мēдīј, -ија м лат. = медијум **1. а.** *средина у којој се што налази.* — фиг. Лаж је такорећи козмички медиј, у лажима плове звијезде као у етеру. *Крл.* **б.** мед. *подлога за одгајивање клица. Мед. Енц.* **2.** *особа подложна хипнози којом се служе спиритисти у својим огледима.* — Јесте ли кад били код ње на спиритистичкој сеанси? Шта је говорио медиј? *Јонке.* **3.** грам. *глаголски род који означава глаголом исказан процес што се збива у самоме субјекту* (нпр. расти, патити, бојати се).

мēдијālан, -лна, -лно *који се односи на медиј*: ~ глагол.

медијàстīнум с лат. анат. *простор између два плућна крила, предњег и стражњег дела грудног коша.*

мēдијев, -а, -о = медијумов *који припада медиј(ум)у.*

мēдијскī, -ā, -ō = медијумски *који се односи на медиј(ум).*

мēдијум м = медиј. — Претежни део књиге из другог је једног друштвеног и животног медијума. *Михиз.* Ја сам ... попут најотрцанијег медијума што их воде разни чаробњаци по вашарима спремно... одговорио. *Мар.*

мēдијумов, -а, -о = медијев.

мēдијумскī, -ā, -ō = медијски. — Шта вриједи говорити о нашему медијумскоме духу. *Уј.*

мѐдик м тал. *лекар.* — Је л' ово кућа ... варошкога медика? *Шен.* Медик нагну палцем врху усана. *Мат.*

мѐдика ж бот. *в. маточика. Бен. Рј.*

мēдикālан, -лна, -лно *лековит.* — Мистика је имала барем медикално значење наркотика. *Уј.*

медикàмент м (ген. мн. медикàменāтā) лат. *лек.* — То ме умирује више од сваког медикамента. *Фелд.* Немамо никаквих медикамената. *Чол.*

медикамѐнтōзан, -зна, -зно *који се односи на медикаменте*: ~ терапија.

мēдикāр м нар. песн. *лекар.* — Ма је њима добра срећа била, јер се млади нађе медикаре. *НПХ.*

медикáција ж лат. *лек, лечење.* — Чинило му се да овом медикацијом ... изравнава ону раниј у, мање успјелу. *Десн.*

медиокрѝтēт, -éта м лат. пеј. *особа осредњих способности.* — Данас ... пишу легије медиокритета. *Матош.* Сад се ови медиокритети нешто зноје и петљају. *Вас.*

медиокрѝтētскī, -ā, -ō *који се односи на медиокритете, осредње*: ~ способност.

мēдитатīван, -вна, -вно *који је као у медитацијама; склон размишљању; мисаон, мислилачки.* — У нашем Гундулићу с његовом медитативном лиричношћу ... живјело [је] нешто од меланколије времена. *Комб.* Он је посматрачки и медитативни дух. *Глиг.*

медитáција ж лат. *удубљивање у мисли, размишљање.* — Био је он дух склон филозофирању, медитацији. *Кол.*

Медитѐрāн, -áна м лат. *Средоземно море и земље око њега.*

медитѐрāнскī, -ā, -ō *који се односи на Медитеран*: ~ клима, ~ култура.

мѐдити, -ӣм несврш. *заслађивати медом.* — Ја лијевам, шећерим и медим полић иза полића, а капетан једнако изврће. *Коч.*

медитúрāње с *гл. им. од медитирати.*

медитúрати, -ѝтӣрāм несврш. лат. *размишљати.* — Не марим сањати, медитирати. *Матош.* Па о пролећу, срећи медитирам. *Јаки. М.*

мéдић м *младунац медведа. Вук Рј.*

мѐдић м *медљика* (*1*). — У последње вријеме лоза је ... обољела од медића и пероноспоре. *Вј. 1966.*

мѐдица ж *медовина.* — Мајке дјецу воде под шатор лицитарски и ту их напајају медицом. *Јурк.*

медици́на ж лат. **1.** *наука о лечењу болесника и чувању здравља људи.* **2.** *лек.* — Да ли су боље траве или медицине? *Макс.* Осјећала [је] као да јој пружају не сућут, него медицину. *Бег.*

медицѝнāр, -ára м *студент медицине.*

медицѝнāрка ж *студенткиња медицине.*

медицинáрев и **медицинáров,** -а, -о *који припада медицинару.*

медѝцӣнка ж спорт. *тешка, испуњена кожна лопта за спортска вежбања.* — Вјежбе медицинком веома су добре. *Рв.*

медѝцӣнскī, -ā, -ō *који се односи на медицину*: ~ особље, ~ факултет.

мѐдичāр м *лецедер.* — Око столне цркве поредали су се медичари. *Нех.*

медичáрница ж *лецедерска радионица и продавница.* — Његова се душа није никако угријати могла за оне влашкоуличке филипике у »медичарници«. *Шен.*

мèдичáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на медичаре*: ~ колач.

мèдичкӣ, -ā, -ō *медицински; лековит*: ~ дејство, деловање.

мèдйштво с покр. *лекарство, лекарски позив.* — У дому братства Иличковића медиштво прелази с кољена на кољено. *Мат.*

мèдљавица ж *медљика* (*I*). — Мрави . . . штете воћке тиме што збирају медљавицу с цветова. *Тод.*

мèдљан, -а, -о *меден; заслађен медом.* — Субота ће недјељу донијети . . . дика мени медљаних колача. *НПХ.* Понуде [га] медљаном ракијом као каквог маторог. *Петр. В.*

мèдљика ж **1.** *слатка лепљива течност, текућина коју биљне ваши испуштају на лишће биљака на којима живе као паразити, медна роса.* — Скоро и жита снађе биједа, медљика худа стане изједати влаће . . . усјеви стану да гину. *Марет.* **2.** бот. *биљка* Erysiphe *из пор.* Erysiphaceae. *Сим. Реч.*

мèдљикав, -а, -о *оштећен медљиком. Р-К Реч.*

мèдна рòса ж *в. медљика* (*I*). *Терм. 4.*

мèднйк, -а и **мèднйк,** -йка м **1.** бот. *део цвета који лучи цветни нектар. Терм. 3.* **2.** агр. *врста крушке. Тод.*

мèдница ж **1.** бот. *медник* (*I*). *Деан. Рј.* **2.** *суд за мед. Вук Рј.* **3.** агр. *врста крушке. Вук Рј.*

мèдно прил. *пуно меда, слатко.* — Свуд хљебно је, и медно је, и грозно је преко главе. *Кул.*

мèдњāк, -áка м агр. *врста крушке.* — Једна коза [се] успела уз стричев двогодишњи калем од оних брежђанских медњака па савија језиком ластаре. *Ранк.*

мèдњйк, -йка м покр. *знак којим је обележена међа, међаш.* — Ширио је медњике на све четири стране, а оним њивама до ријеке . . . сваке године . . . помицао међе. *Ђур.*

мéдо, -а и -ē м (вок. мèдо) = мед. — Медо за њим добатрга. *Ћоп.* фиг. Какав је то силан медо, готов оријаш постао од мога дјетета. *Бал.*

мèдовина и мèдòвина ж **1.** *алкохолно пиће које се справља од разређеног меда.* — Почеше . . . испијати медовину. *Ћор.* **2.** *сладак сок воћног плода.* — Теби изгледа као да једеш тврду јабуку, пуну медовине. *Ранк.* фиг. С њих сишу сладост вјечне медовине. *Бег.*

мèдòвњāк, -áка м *в. медењак*[1]. — На столу се црвени хладна гушчја печенка, пилићи у врхњу и сухи колачићи медовњаци. *Донч.*

мèдòвођа м *медведар.* — Ми смо медоводе из далеке земље. *Бен.*

мèдòгласан, -сна, -сно ков. *умилан, пријатан* (*о гласу*). — Нитко . . . покрај нас прошао није, а да послушо не би медогласно пјевање наше. *М-И.*

мèдокòван, -вна, -вно, ијек. мјèдокòван, ков. *који је искован од меди, од бакра.* — Рани га у ребра копљем мједоковним. *М-И.*

мèдòног, -а, -о, ијек. мјèдòног, ков. *коме су ноге од меди, од бакра, бронзе.* — Мједоноге упрегне коње. *М-И.*

мèдòносан, -сна, -сно *који у себи садржи меда; који ствара мед*: ~ цвеће. — Одвојили пањ, у коме била шупљина пуна медоносног роја. *Рад. Д.*

мéдоња ж **1.** фам. *медвед.* — И медоња из јазбине у низину већ силази. *Наз.* **2.** *онај који воли мед.* — Нико од њих није био . . . умјешан . . . да из кошнице истјера пчеле . . . па су медоње увијек скупо плаћале своје ноћне подвиге. *Ћоп.*

мéдоњица м зоол. *врста лептира* Arctia саја. *Терм. 4.*

мèдорēз, ијек. мјèдорēз, м заст. *в. бакрорез.* — Ову је слику издао у мједорезу. *В 1885.*

мèдосāс м зоол. *врста птице* Nectarinia metallica. *Бен. Рј.*

мèдòуст, -а, -о и **мèдòустан,** -сна, -сно *који лепо, пријатно прича, слаткоречив.* — Био је . . . медоуст лајавац. *Божић.*

медрèса ж тур. **1.** *муслиманска верска* (*виша или средња*) *школа.* — Млађи је учио стамболску медресу па је побјегао чим му је отац умро. *Андр. И.* **2.** *таква школа* (*у Југославији између I и II светског рата*) *у рангу више гимназије.*

медýза ж **1.** (Медуза) мит. *једна од трију сестара Горгона, која на глави место косе има змије.* **2.** зоол. *врста морских животиња из класе хидрозоа, мешинаца, која има облик звона, клобука или кишобрана.* — Медузе које пливају на површини воде прозирне су. *НЕ.*

мèдȳн, -ýна м бот. *врста шипка. Вук Рј.*

медýнак, -нка м бот. *в. медуника* (*2*). *Сим. Реч.*

медýнац, -нца м бот. *врста храста* Quercus lanuginosa. *Терм. 3.*

мèдȳника ж бот. **1.** *врста биљке из пор. руža* Filipendula ulmaria. *Сим. Реч.* **2.** *лековита биљка из пор. оштролиста* Pulmonaria, P. officinalis. *Сим. Реч.*

медȕница ж бот. *в. медуника (2). Сим. Реч.*

мèдушка ж зоол. *птица црвендаћ* Erythacus rubecula. *Бен. Рј.*

међ предл. *в. међу.*

мèђа ж **1. а.** *гранична линија, гранични појас између два имања; граница између двеју држава, између два подручја.* — Што си, стрве, прико међе моје заорô? *Чипл.* Несрећа је њезина почела онога дана кад су Швабе провалили преко међа наше земље. *Донч.* **б.** покр. *ограда од наслаганог камена или густог растиња.* — Почну воћи кукљати цријева, кâ да се међе ваљају. *Љуб.* Склонисмо [се] у једну међу, ниже њиве. *Чол.* **2.** фиг. *граница до које се нешто простире, мера до које нешто досеже.* — Човјечију међу зар већ прекорачих? *Наз.*

мèђāк, -áка м *в. међаш (1).* — Ко је коме пролетос преорао и брес' међак одсекао? *Рад. Д.*

мèђáрак, -рка м *дем. према међа.* — На лисном међарку, у густом ластарку три птичета гола разјапљују кљуне. *Кош.*

мèђàрица ж зоол. *птица из рода грмуша* Sylvia curruca. *Финк.*

мèђāш, -áша м **1.** *камен или други знак којим је обележена међа, граница.* — Највољо [бих] плакати сједнувши на међаше. *Уј.* Уз камен међаш граничар стоји. *Ћоп.* **2.** *узак појас земљишта између два имања, међа; погранични крај.* — Мислите ли ви ... да немамо духа ни главе ми барбари на турском међашу? *Шен.* **3.** *власник суседног имања (у односу на суседа). Вук Рј.*

мèђáшити, мèђāшӣм несврш. *в. међити. Вук Рј.*

мèђāшкӣ и **мèђāшнӣ,** **-ā,** **-ō** *који се односи на међаш; који обележава међу, који стоји на међи, гранични.* — Његова међашка линија ... остала је чврста. *Петр. В.* У првоме сунца траку задње ноћи премаљетне на међашном прагу мре доба цвијећа шареног. *Наз.* Дончевић није међашни, преломни писац. *Михиз.*

мèђāшњāк м *в. међаш (1).* — Разрушимо границе мржње и међашнике предрасуда. *Уј.*

мèђāшница и **мèђàшница** ж мед. *гранична опна* membrana limitans. *Бен. Рј.*

мèђāшњӣ, **-ā,** **-ē** *међашни.* — Идеје му се нису крилиле ... преко црножутих међашњих ступова. *Шен.* Међашњи судија ... упорно је махао заставицом. *Пол. 1958.*

мèђед *в. медвјед.*

међед- *в. медвјед-.*

мèђēње[1] с *гл. им. од медити.*

мèђēње[2] с *гл. им. од међити.*

мèђер прил. тур. нар. **а.** *заиста, збиља.* — Е, моја Смиљо! Међер ти ништа не знаш! *Глиш.* Међер је баш залуду у шупљу тикву просо сипати! *Павл.* **б.** *дакле.* — А зато ли су међер говеда рикала! викаху једни. *Глиш.* Међер говори, или ће бити батина! *Јурк.*

Међимȕрац, -рца и **Међѝмурац,** -ȕрца м = Међумурац *човек из Међумурја.*

Међѝмȕрје с = Међумурје *крај у Хрватској између Драве на југу и Муре на северу.*

Међѝмȕрка ж = Међумурка *жена из Међумурја.*

међѝмȕрскӣ, **-ā,** **-ō** *који се односи на Међимурје и Међимурце.*

мèђити, -ӣм несврш. **1.** *постављати међе, обележавати граничну линију између два подручја, разграничавати.* **2.** *бити међа, чинити међу.* — Одјармио [волове] ... да се одморе у сенци бреста што међи њиве. *Рад. Д.* **3.** *в. међити се.* — Једна од тих њивица међила је са туђим имањем. *Сек.*

~ **се** *имати заједничку међу, границу, граничити се.* — [Њива] се међила с Алексиним имањем. *Вукић.*

мèђица ж *дем. од међа.*

мèђњāк, -áка м *в. међаш.* — Међнике ударише стеће. *Март.* Већ [су] прегазили међник ђаковачког котара. *Горд.*

међу (и међ) предл. **1.** *с речју у акузативу означава* **а.** *завршетак кретања између делова онога што значи име у акузативу.* — Одисеј га копљем ... згоди међу рамена. *М-И.* Међ две окомне стене чун мој заће. *Мас.* **б.** *доспевање у средину, групу означену речју у акузативу.* — Ја изиђох мало међу децу. *Ранк.* Игра је из двора ... продрла међу народ. *Тен.* **2.** *с обликом инструментала означава* **а.** *да се нешто налази између делова онога што је означено речју у инструменталу.* — Густе обрве ... а међ њима једна дубока бора. *Лаз. Л.* **б.** *да се неко (нешто) налази у средини, у групи означеној речју у инструменталу.* — Кад [га] видиш ... међу хиљадама ... не можеш [га] заборавити. *Мат.* Сам сам међ труплима ледним. *Гор.* **в.** *да између особа, предмета постоји узајамни, међусобни однос.* — Наслућивао је да међу личким пуковником и његовим рођаком влада нека мржња. *Тур.*

Изр. ~ **иним** (осталим) *поред осталог; узгред.* — Говорио му, међу иним, нека се не скањује много, него нека крене с њим. *Вел.*; ~ **нама** (речено) *у поверењу, да други не сазнају*; ~ **собом** *један с другим, један с другима, једни с другима*; ~ **четири зида живети** *потпуно се повући из друштва, изоловати се; не видети шта се збива.*

међу- *као први део сложенице означава* **а.** *да се нешто налази између делова онога*

што је њеним другим делом речено, или између тога и другог чега: међуигра, међузвездани, међуспрат и сл. **б.** *да се оно што је означено њеним другим делом односи на више таквих јединки*: међузонски, међународни и сл.

мёђуакт м поз. *међучин.* — Требало [би] ... да се одлучно прекине с овим недостојним међуактом. *Крл.*

мёђувиличнӣ, -ā, -ō *који се налази између вилица*: ~ кост. *Терм. 4.*

мёђувла́да ж *привремена управа између две владе, између два владаоца.*

мёђувлā̄шће и **мёђувлашће** с *привремена, прелазна власт; време непостојања власти између временских периода у којима власт постоји.*

мёђувра̄ће с покр. *одељење из кога се улази у друге просторије, предсобље.* — То је данас махом празан простор и има значај међувраћа из кога воде врата у разне собе. *Дед. Ј.*

мёђувре́ме, -ȕвремена, ијек. мёђувријёме, с *време између два догађаја, између два временска периода.* — У том међувремену Радовановић је радио стално. *Јов. С.* Ја сам нарочито волио сумрак, међувријеме које није ни дан ни ноћ. *Козарч.*

мёђȕвремен, -а, -о *који се догађа у међувремену. Р-К Реч.*

мёђувријёме, ек. мёђувре́ме.

мёђȕгласнӣ, -ā, -ō грам. *који се ствара између гласова у речи. Терм. 1.*

мёђȕградскӣ и **мёђугра̀дскӣ**, -ā, -ō *који се одржава између градова*: ~ саобраћај, ~ такмичење, ~ телефонска веза.

мёђугрȕђе с *средина груди.* — Обје руке јој се зањихаше у сметеном клупку насред међугрђа. *Божић.*

мёђудневица и **мёђȕдневица** ж нар. *време између 15. VIII и 8. IX.* — У јулу ... га ... ухватила грозница, и држала га чак до међудневица. *Ком.*

мёђудневичкӣ и **мёђȕдневичкӣ**, -ā, -ō *који се односи на међудневицу.* — Међудневичко сунце је упекло свом жестином. *Пол. 1950.*

мёђудница и **мёђȕдница** ж покр. *међудневица.* — Прођоше о међуднице три године да сам се ... оженио. *Љуб.*

мёђудр̀жа̄внӣ, -ā, -ō *који се тиче односа међу државама; који се одржава међу државама*: ~ споразум.

мёђудрȕга̄рскӣ, -ā, -ō *који се одржава међу друговима.* — То је блажило међудругарску ситуацију. *Сек.*

мёђуза́висан, -сна, -сно = међуовисан *међусобно зависан, узајамно зависан.* — Нова економска ... револуција ... чинећи свет међузависнијим него икада, намеће потребу за ... сарадњом. *Б 1958.*

мёђуза́висно̄ст, -ости ж = међуовисност *међусобна зависност, узајамна зависност.* — [Платон] је један од првих увидео моралну међузависност државе и појединаца. *Јов. С.*

мёђузвѐзданӣ, -ā, -ō, ијек. мёђузвјѐзданӣ *који се налази између звезда*: ~ простор.

мёђузвјѐзданӣ, -ā, -ō, ек. мёђузвѐзданӣ.

мёђузо̄нскӣ, -ā, -ō *који се налази између две или више зона; који се одржава између зона*: ~ такмичење.

мёђȕзубнӣ, -ā, -ō грам. *који се ствара међу зубима интерденталн. Терм. 1.*

мёђуигра ж *кратка игра између делова каквог комада.* — Слика ... прелази у музичку међуигру. *Поз. 1948.*

мёђȕјело с *оно што се узима за јело између делова неког обеда.* — Та треба још једно међујело на стол. *Крањч. Стј.*

мёђȕкат м = међуспрат *спрат, кат између приземља и првога спрата, мезанин.* — Знао [је] ... прозор у међукату с изгледом на врт. *Крл.*

мёђȕмеснӣ, -ā, -ō, ијек. мёђȕмјеснӣ *који се одржава између појединих места*; исп. међуградски: ~ саобраћај.

мёђȕмјеснӣ, -ā, -ō, ек. мёђумеснӣ.

Мёђумȕрац, -рца и **Мёђȕмурац**, -ȕрца м = Међимурац.

Мёђȕмȕрје с = Међимурје.

Мёђȕмȕрка ж = Међимурка.

мёђȕмурскӣ, -ā, -ō *који се односи на Међумурје и Међумурце.*

мёђуна́роднӣ, -ā, -ō *који се тиче односа међу народима, који се односи на заједницу више народа, заједнички за више народа*: ~ право, ~ политика, ~ друштво, ~ солидарност, ~ такмичење.

мёђуна̀роднопра̄внӣ, -ā, -ō *који се заснива на међународном праву*: ~ гаранција.

мёђуо̀висан, -сно, -сно = међузависан.

мёђуо̀висно̄ст, -ости ж = међузависност. — Основна мисао: функционална међовисност подручја која гравитирају Загребу. *Вј. 1960.*

мёђупарламентā̄ран, -рна, -рно *који се састоји од представника двају или више парламената.* — Треће међународно тијело које се заузело за мањинско питање је међупарламентарна унија. *ХР 1928.*

мёђупа̀ртијскӣ, -ā, -ō *који се догађа, који се одржава међу партијама.*

мёђупланета̄рнӣ, **мёђупланѐта̄рнӣ** и **мёђупла̀нѐтскӣ**, -ā, -ō *који се налази између планета*: ~ простор.

мёђуплеће с *део леђа између плећки.* — Низ леђа миле ледени мрави, читав низ ... од међуплећа ... ка хрптењачи. *Рад. Д.*

мёђупница ж *в. мађупница.* — Манастирске слуге, поседали су у круг иза међупнице, па »крвљу Исусовом« блаже тугу. *Цар М.*

мёђупостаја и **мёђупостаја** ж *споредна, помоћна постаја, станица између две постаје.* *Деан. Рј.*

мёђупрóстор м *простор између два или више предмета, површина између других каквих простора.* — У међупростор набацан је густ сплет жица. *Јак.*

мёђупрóстōрје с *в. међупростор.* — У међупросторју ... кретаху се ... становници Савске улице. *ЛМС 1951.*

мёђўратнӣ, -ā, -ō *који је везан за време између два рата:* ~ поезија.

мёђўребāрнӣ и **мёђўребрнӣ,** -ā, -ō *који се налази између ребара:* међуребрне артерије. *Терм. 4.*

мёђурепўбличкӣ, -ā, -ō *који се тиче односа између појединих република, који се врши између република:* ~ сарадња, ~ такмичење.

мёђўрēчје, ијек. мёђўријечје, с *предео, простор између река.* — Партизанска болница била је смештена у Санџаку, у међуречју између Таре и Ћехотине. *Пол. 1958.*

мёђўречнӣ, -ā, -ō, ијек. мёђўрјечнӣ и мёђўријечнӣ *који се налази између река:* ~ долина.

мёђўријечје, ек. мёђўрēчје.

мёђўријечнӣ и **мёђўрјечнӣ,** -ā, -ō, ек. мёђўречнӣ.

мёђусáвезничкӣ, -ā, -ō *који се одржава, врши између савезника; који је заједнички савезницима:* ~ сарадња, ~ контрола.

мёђўсобица ж *несугласица, свађа, раздор.* — Дођу опет на ред унутрашњи послови и старешинске међусобице. *Нов.* Србија и Аустро-Угарска имају саме расправити међусобице. *Јов. Ј.*

мёђўсобнӣ, -ā, -ō *који се тиче односа између два или више лица, или појмова уопште, узајамни:* ~ поверење, ~ сарадња, ~ утицај.

мёђўсобно прил. *један с другим, једно с другим, узајамно.* — Ствари и појаве у свијету [су] међусобно повезане. *Лог. 2.*

мёђўсобнōст, -ости ж *међусобна повезаност, узајамност. Р-К Реч.*

мёђуспрат и **мёђўспрат** м = међукат. — Живјела је на међуспрату над кухињом. *Крањч. Стј.*

мёђустаница и **мёђустàница** ж *међустаја. Деан. Рј.* — фиг. Проповиједали [су] одбацивање свих компромиса и свих међустаница. *Ант. 1.*

мёђустàничнӣ, -ā, -ō анат. и бот. = међућелијски *који се налази између станица, ћелија:* ~ простор.

мёђустрàначкӣ, -ā, -ō *који се тиче односа између странака, који странке између себе врше:* ~ сарадња, ~ сукоб.

мёђўтӣм *речца за истицање супротности ономе што је претходно речено, а супротно томе: док, али.* — Мачва није богата виноградима ... Међутим, Мачва је обиловала у јабуковим и шљивовим воћима. *Вес.* Економски неповезане области ... могле су се држати на окупу неко вријеме само ... ратовима који су, међутим, у крајњој линији опет јачали феудалце. *Пов. 2.*

мёђутӣп м *тип између двају крајњих типова.* — Међутипови ... [су] изумрли у борби за опстанак. *НЧ.*

мёђуто прил. заст. *у међувремену.* — Дора међуто стави на стол плоснату стакленицу и двије чаше. *Шен.*

мёђуњèлијскӣ и **мёђуњèлничнӣ,** -ā, -ō = међустанични: ~ простор. *Терм. 3.*; ~ материја. *Терм. 4.*

мёђучӣн м *време између једног и другог чина (у драми); одсек драмске радње који чини прелаз од једног чина ка другом или уметак између њих.* — Код трећег међучина она се окрете своме посетиоцу с којим измени неколико речи. *Цар М.*

мёђушница ж покр. *минђуша.* — Пак [носе] крсте, иконе ... прстене и међушнице, док се скромна кућа Хаџи-Јака претвори у неку богомољу. *Љуб.*

мё ме-е-е *узвик за подражавање, опонашање гласа јагњета и јарета.* — Завречао [је] јарећим гласом: »Меее!« *Срем.*

межгàнӣк и **мездѐнӣк,** -ика м *јело од куваног и изгњеченог пасуља, папула.* — Простре торбицу, па разреди по њој: мало соли, лука ... танку погачицу, заструг межганика, па и чутурицу. *Глиш.*; *Вук Рј.*

мёжнāр и **мёжнар** м нем. покр. *звонар, црквењак.* — И тако је он најприје био межнар по каптолским црквама. *Крл.*

межнàрица ж *межнарева жена.* — На [цедуљи су] бројеви што их је сањала межнарица Ката. *Новак.*

мезалијàнса и **мезалијàнса** ж фр. 1. *брак између особа из врло различитих средина у буржоаском и аристократском друштву; неприличан брак.* — Њена браћа ... су тај брак и онако сматрали мезалијансом. *Бат.* 2. фиг. *неприродна мешавина, неприродан спој.* — Његов језик, шарен, какофоничан, та гротескна мезалијанса ... стајаће као главна препрека читању његових дела.

Михиз. То повезивање ... бит ће ... плодније од досадашње мезалијансе између филозофије и теологије. *Ант. 1.*

мезàнин, -ина м фр. *међуспрат, међукат.*

мèзар, -ара м тур. покр. *гроб.* — На ливади ... бијелио се камени нишан на свјежем мезару. *Сим.* Нек знаш да ти се мезар неће знати. *Бан.*

мèзарлук и **мезáрлук** м покр. *гробље.* — На овај свети дан — све ово гиздаво мноштво кренуло на мезарлуке. *Мул.*

мéзга ж **1.** *в. мезгра* (*1а*). — И живну глог на светлосноме валу, и покорицом преви болну мезгу. *Кош.* **2.** покр. *кожица, кожа.* — Шљива путује ... у џаковима, набацана лопатом, исцурјела кисела дроба, лијепљиве мезге. *Сим.* **3.** покр. *комина. Вук Рј.*

мèзгати, -ам несврш. *в. мезграти. Вук Рј.*

мèзгōвнйк и **мèзговнйк** м зоол. *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш* Amphotis. *Бен. Рј.*

мèзготōч м зоол. *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш* Cerylon. *Бен. Рј.*

мéзгра ж **1. а.** *младо и сочно ткиво између коре и сржи дрвета, бељика.* — Прегладњела свјетина ... навалила на младе буквиће да гули кору и снима мезгру. *Коч.* **б.** *сок који се у пролеће ствара испод коре дрвећа* succus arboris. *Терм.* ↄ. Осјећам да теку мезгре пролетне. *Наз.* **2.** физиол. *в. лимфа.* — Лимфа или мезгра назива се сва она текућина која испуњава међустаничне и међуткивне просторе. *НЧ.* фиг. Твоја рана точи осветничку мезгру. *Уј.*

мèзграв, -а, -о *обливен мезгром* (*1*). — Хихот ... непрестанце врви ... попут јата мезгравих скакаваца. *Божић.*

мèзгравина ж *в. мезгра. Бен. Рј.*

мèзгрàње с *гл. им. од мезграти.*

мèзграти, -ā несврш. *стварати мезгру* (*1, 2*). *Р-К Реч.*

мезгрòвит, -а, -о *пун мезгре, набрекао од мезгре* (*1*). — Пењачи [су] жустро пузали уза стабло и оклизли се стрелимице испред самог циља по мезговитом, попужљивом дрву. *Гор.*

мèзгрōвий, -ā, -ō *који је испуњен мезгром* (*2*): мезгровна зрнца. *Терм. 4.*

мèзгрōвнице ж мн. *лимфне жиле. НЧ.*

мéздра ж *танка кожица, опна; слузокожа.* — Око [му је] отворено, те се види мездра црвена од упале. *Кум.*

мèзе, -ета с тур. *јестиво* (*салата, сир, месо и сл.*) *од кога се помало узима уз пиће, закуска уз пиће.* — Нико ... да те позове на мезе бар, ако већ неће на ручак. *Срем.* А мени ... колико зрно подварка, мали тањирић за мезе. *Сим.*

мèзево с мац. *бујно поље.* — На мезеву љуту — тамо, брате, стани, тамо смјело постај, ил' јуначки пани! *Вел.*

мезèлија м *љубитељ мезета.* — Јутарње мезелије ... гужвали миришљаве ражњиће. *Рад. Д.*

мезèлук м *мезе.* — Прострли ћебе по трави, а Пајо извукао из аутомобила свакојаког мезелука. *Кол.* Кавана с ћулбастијама, ражњићима и осталим мезелуцима. *Петр. В.*

мезèтисање с *гл. им. од мезетисати.*

мезèтисати, -ишēм несврш. *мезетити.* — Да мезетишемо! *Матош.* фиг. *гледати са задовољством, наслађивати се гледајући, густирати.* — Кад изиђем на корзо, све ме девојке мезетишу. *Јак.*

мèзетити, -ӣм несврш. *залагати се мезетом уз пиће.* — Пили су ракију и мезетили парадајз. *Бар.* фиг. Погледај ме ... да све пијем и мезетим са твојих усана. *Баш.*

мезèтлук м *мезе.* — На гласу су били арапски мезетлуци. *Пов. 2.*

мèзећење с *гл. им. од мезетити.*

Мēзија ж лат. ист. *римски назив за област која је захватала данашњу Србију и северну Бугарску.*

мèзил и **мéзил** м тур. = мезул *в. мензил.* — Па кад ову књигу начинио, на мезиле књигу оправио. *НП Вук.*

мезилàна ж = мезулана *в. мензулана.*

мèзилски и **мéзилскй,** -ā, -ō *који се односи на мезил:* ~ коњ.

мезйлџија м = мезулџија *мезилски поштар.* — Живот му је прошао у борби са невештим ... писарима, татарима и мезилџијама. *Андр. И.*

мèзимак, -ймка и **мезймак,** -мка м *в. мезимац* (*2*). — Средњака помаже кажипрст: овога палац. Мезимак досредњака. *Гор.*

мèзимац, -ймца и **мезймац,** -мца м **1.** *најмлађи син; мушко дете које родитељи највише воле и мазе; миљеник.* — Мајка и мезимац се гледаху очи у очи. *Сек.* Само си првому сину мезимцу надјела фино господско име. *Михољ.* **2.** фиг. *мали прст.* — Прилазе к дланима оним големим на којим, између палца и прста мезимца, њишу се зрели сибирски усјеви. *Наз.*

мèзимица и **мезймица** ж *најмлађа кћи; женско дете које родитељи највише воле и мазе; миљеница.* — Нису имали срца да својој мезимици прикажу право стање ствари. *Сим.* фиг. О како је тужна мезимица лета! Хтела је да дише, да живи, да цвета. *Марк. Д.*

мèзимчāд и мèзймчāд с *зб. им. од мезимче.*

мѐзѝмче и мезѝмче, -ета с *најмлађе дете.* — Крупићу није било када упућивати своје мезимче. *Шен.* фиг. Стварали [су] своју обрамбену силу, своје мезимче — Црвену армију. *Тито.*

мезѝмчић м *дем. и хип. од мезимац.* — Међ клонулим лишћем пупољци се крили — глава оборених, мезимчићи мили. *Марк. Д.*

мезоздо̀ик м грч. геол. *трећа ера у развитку Земље.*

мезоздо̀јскӣ, -ā, -ō *који се односи на мезозоик:* ~ доба.

мезо̀карп м грч. бот. *сочни део плодова омотача. Терм. 3.*

мезолѝтик м грч. геол. *средње камено доба.*

мезолѝтскӣ, -ā, -ō *који се односи на мезолитик:* ~ период.

мезо́ни м мн. грч. физ. *микрочестице мање од протона и неутрона, а веће од електрона које настају при бомбардовању атомског језгра протонима и неутронима. МЕП.*

мезосо̀прān, -а́на м тал. муз. = мецосопран *женски глас између сопрана и алта.*

мезо̀фил м грч. бот. *средњи слој ткива у листу биљке. Терм. 3.*

мѐзул и **ме́зул** м тур. = мезил. *Вук Рј.*

мезула̀на ж = мезилана. — Отац му је био закупац мезулана на Цариградском друму. *Уск.*

мѐзулскӣ и **ме́зулскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мезул.*

мезулха̀на ж *мезулана.* — Попнем се на њега [коња], па тјерај даље од мезулхане до мезулхане. *Маж. М.*

мезу̀лџија м = мезилџија. *Вук Рј.*

мѐђа ж дијал. *в. међа (1).* — Градиле се »међе« преко ограђена пропланка да се запријечи пљуску ношење земље у долац. *Наз.*

мејàна *в. механа.*

мѐјдāн, -а́на м тур. **1.** *в. мегдан.* — Зар нема човјека да ми на мејдан изиде? *Вес.* фиг. Вук . . . бијаше . . . неустрашен борилац на мејдану народнога језика. *Јаг.* **2.** покр. *широк слободан простор у насељу, трг; ваш-ариште.* — Свуда види по сокацима и мејданима (пијацама) лијепе, чисте калдрме. *Маж. М.* Комедија је вадила коље и савијала конопце. Мејдан је одјекивао како су закуцавали сандуке. *Андр. И.*

мѐјдāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мејдан.* — Не пазимо на мејданске законе. *Вел.*

мејдàнџија м *в. мегданџија.* — Изазваше [га] јаче мејданџије. *Матош.*

ме́јит м тур. покр. *мртвац.* — Доскора је кренула дуга поворка за мејитом. *Мул.*

мѐјтеф м тур. *муслиманска верска основна школа.* — Син му ишао у мејтеф с осталом дјецом. *Мул.*

мејтѐфа̄р, -а́ра м *дете које иде у мејтеф.* — Око бега хоће . . . малена дјеца мејтефари. *Рј. А.*

мѐк, мѐка и мѐка, мѐко и мѐко (одр. мѐкӣ, -ā, -ō; комп. мѐкшӣ, -ā, -ē) **1. а.** *који се лако угиба под притиском, који се лако стеже, пресавија и сл.; који угодно, благо делује на чуло, осетило додира:* ~ душек, меке рукавице, ~ крушка, ~ хлеб, крух. — Унутра постеља угодна и мека. *Ант. 2.* Оћутјех на челу меку руку жене. *Гор.* **б.** *који се лако обрађује, реже, убличава, у који се лако продире, који не пружа велики отпор сечивима, оруђима и др.:* ~ метал, ~ дрво, ~ земља. **2.** *који има слабију концентрацију надражујућих састојака:* ~ дуван, ~ ракија. **3. а.** *који не дражи чула, осетила (вида, слуха), који угодно делује, благ, пријатан:* ~ звук, меки тонови слике. — Касније су боје Лесковарове постале нешто мекше. *Марј. М.* Своју свјетлост меку кандило баца. *Шант.* **б.** *који је умерене температуре, благ.* — Било је вече, меко, јесенско. *Сиј.* И смијешим се у меки сутон. *Цес. Д.* **в.** *лак, гибак, грациозан.* — [У мачке је] тело чило, нога мека. *Змај.* Кораци њени били су тиши и мекши од прољетних маца. *Ков. В.* **4. а.** *човечан, нежан, осећајан.* — Била је у њега душа мека и добра. *Нех.* Нема под небом жене мекшег срца. *Станк.* **б.** *пун осјећаја, питом, попустљив.* — Онај господин што је батине однио, много мекши постаде. *В 1885.* Као да нас је хтео да превари, тако је био мек. Ником рђаву реч. *Станк.* **в.** *који избегава енергичне мере, неодлучан, лабав:* ~ старешина. **5.** фон. *који се артикулише додиром језика и предњег непца или уз издизање језика према предњем непцу, палатални:* ~ сугласник, ~ самогласник. **6.** (у именичкој служби) **а.** ж *ракија са мањим процентом алкохола;* исп. мек (2); супр. љута. *Вук Рј.* **б.** с *оно што је меко, удобно;* исп. мек (1а). — Лијепо [је] . . . спавати на меку. *Мат.*

мѐка[1] ж = мекет *козји, овчији и њима слични гласови, мекетање.* — У ушима озвања мека и блека мога некадашњег бијелога стада. *Цар Е.* Стоји мека [јагњета] за мајком. *Андр. И.*

мѐка[2] ж покр. *благо време с југовином.*

ме́ка ж *храна, делић хране којим се намамљују животиње ради лова, мамац.* — По шумама [су] постављене отровне меке за курјаке. *Гор.*

Изр. загристи у меку, пасти на меку *ухватити се на мамац.*

мѐкāвка ж индив. *она која мечи.* — Овјенчат [ћемо] ту бијелу мекавку. *Шен.*

мѐкан, -а, -о *мек (понекад у појачаном значењу).* — Мекан као памук, тражи само да милује децу. *Лаз. Л.* Ноћ је била топла, мекана и тиха. *Новак.*

мѐкано прил. *на мекан начин, меко:* ~ ходати. — [Отац рече] некако мекано, није да се издире. *Лаз. Л.* Наставио [је] благо, мекано, готово пријатељски. *Кол.*

мѐкаиōст, -ости ж *особина онога што је мекано.* — Језик ... сада управо претјече од саме меканости. *Јаг.*

мѐкāње с *гл. им. од мекати.* — Зачује се глас немоћника, као мекање малога јањета. *Шимун.*

мѐкати, мѐчēм несврш. *в. мечати.* В. пр. уз гл. им. мекање.

мѐкахан, -хна, -хно *в. мекушан. Бен. Рј.*

мѐкāч ж *меки делови тела, незаштићени костима; месо без костију.* — Видиш, куме, овако ти њега, у мекач и под ребра. *Ћор.*

мѐкача ж (ген. мн. мѐкāчā) **1.** бот. *биљка влажних предела из пор. каћуна* Achroanthes monophyllos. *ЕЛЗ.* **2.** агр. покр. *врста јабуке. Вук Рј.*

мѐкēт м = мека[1]. — Мекет јагањаца дође једноличан. *Десн.* Чули [су] болни мекет овце. *Андр. И.*

мекѐтав, -а, -о *који мекеће; који је сличан мекету.* — Овце смирене и јагњад мекетава. *Чипл.* Искрсавају ми ... слике: ... мекетави глас оног ... дједа и његова брадица. *Пав.*

мекѐтāње с *гл. им. од мекетати.*

мекѐтати, мѐкећēм несврш. оном. *одавати, испуштати меку, мекет, оглашавати се мекетом, мечати; мечати кратким, испрекиданим гласовима.* — Шта мекећете, јарци моји! *Вел.* фиг. Ту стење и мекеће бубањ. *Бен.*

мекѝгџија м *онај који справља и продаје мекике.* — Од мекигџије постаде ћевабџија. *Срем.*

мѐкика ж *врста прженог киселог теста.* — Одмах је почео ... да пече мекике. *Срем.*

мѐкинтош м енгл. *огртач од непромочиве гумиране тканине.* — Капетан скида мекинтош. *Вас.*

мѐкињав, -а, -о *напрашен мекињама.* — Затим се појавило Јулино мекињаво лице. *Мар.*

мѐкињāк м бот. *трајна зељаста биљка из пор. каранфила* Drypis spinosa. *Сим. Реч.*

мекѝњара ж покр. *кисела чорба, јуха од мекиња. Вук Рј.*

мѐкиње, мѐкињā ж мн. *љуске од самлевеног зрневља жита које се одвајају од брашна приликом млевења или сејања, трице.* — Тко се мијеша у мекиње, појест ће га свиње! *Вел.*

Изр. купио би га за ~ *много је богатији од њега.*

мѐкīш, -и́ша м покр. **1.** *в. мекушац (1).* — Познавао [га је] као мекиша, као човјека који сматра да је све свето што долази од власти. *Радул.* **2.** зоол. *рак после свлачења љуштуре. Терм. 4.* **3.** *назив за неке врсте воћа које се истичу мекоћом (грожђе, ораси с меком љуском и др.).* **4.** *меки делови чега (средина хлеба, круха, месо воћног плода и сл.).*

мѐкнути, -нēм несврш. *постајати мало мекши, помало мекшати.* — Земље су мекнуле и топиле се под ... кишама. *Кик.* фиг. Само што му очи засветле и што му мекне око срца. *Вукић.*

мѐкнути, мѐкнēм *сврш. према мечати.* — Јанош само мекну и бљуну крв. *Петр. В.*

мѐко прил. (комп. мѐкшē и мѐкше) **1.** *на мек начин, благо, нежно; нечујно, лако.* — Да л' могô сам слутити овога јутра ... да ћу ти меко шаптати ријечи. *Цес. Д.* [Држаље] меко лупну у леји. *Поп. Ј.* **2.** *у меком стању, постижући или задржавајући мекоћу.* — Онда је прогутао хладно меко кухано јаје. *Крањч. Стј.*

мекo- *као први део сложеница означава да је оно што је њиховим другим делом исказано меко:* мекокорка, мекокрилци, мекоперка итд.

мекòглавица ж бот. *биљка из пор. главочика* Jurinea mollis. *Сим. Реч.*

мекòкож, -а, -о и **мекòкожан,** -жна, -жно *који има меку кожу, оклоп:* мекокож(н)и кукци, инсекти.

мекòкōран, -рна, -рно *који има меку кору, љуску.* — Орах није трупац. То је хлад и крцкање мекокорне воћке. *Дав.*

мекòкōрка ж агр. *врста тикве која има меку кору. Вук Рј.*

мекòкос, -а, -о *који има меку косу.* — Пред његовим очима ... лебде ... мекокоса ... глава Славкова и гарав профил Богданов. *Сек.*

мекòкоснōст, -ости ж мед. *в. рахитис. Терм. 5.*

мекòкостан, -сна, -сно *који има меке кости; рахитичан. Прав.*

мекòкрӣлци и **мекокрӣлци** м мн. (јд. мекòкрилац и мекокрӣлац) зоол. *инсекти, кукци меких крила* Cantharidae. *Бен. Рј.*

мекòлиске ж мн. (јд. мекòлиска) бот. *породица гљива* Agaricaceae. *Бен. Рј.*

мекоòбразан, -зна, -зно *кога је лако застидети, који веома пази да се не огреши о етичке норме; врло предусретљив, услужан,*

саосећајан. — ир. Газда-Фрањи растао [је] трбух као мекообразној дјевојци. *Куш.*

мекòпёрке ж мн. (јд. мекòпёрка) зоол. *кошљорибе меких пераја (шарани, пастрмке и др.)* Malacopterygii. *Терм. 4.*

мекòплућица ж мед. *обољење плућа* pneumonomalacia. *Бен. Рј.*

мекòпут, -а, -о, **мекòпутан,** -тна, -тно и **мекòпутаст,** -а, -о **а.** *који је меке, неотпорне пути, коже, којему се кожа лако озлеђује:* ~ коњ, ~ во. **б.** *који је нежне, фине пути; који је нежне грађе, неотпоран, слабашан.* — Види [их] ... мекопут деран који никада у свом животу није газио по хладном снијегу. *Богд.* Описивао је жену, лијепу и мекопутну. *Барац.* **в.** фиг. *слаб, незаштићен, рањив.* — Ја [бих] опипао гдје је ко од њих мекопутаст и гдје свакоме од њих зец лежи. *Љуб.*

мекòпутац, -пуца м *онај који је мекопут.* — Довршио је, дакле, мекопуче! Тако је и право, нека живе млади! *Ков. А.*

мекòпутити, -им несврш. индив. *чинити мекопутим, неотпорним.* — Осјетио је ... дрхтур неугодни који мекопути. *Божић.*

мекòпутнйк м *мекопутац.* — Од Сократова ... слободна човјека настаје кинички мудрац и киренски мекопутник. *Баз.*

мекòпутнòст, -ости ж *својство или особина онога који је мекопутан.* — Мекопутност ... је била језгра њезина значаја. *Коз. Ј.*

мекòрун, -а, -о *који има меко руно, буну.* — Пуно је мекоруних мерино-ованца. *Вј. 1957.*

мѐкослон м ков. *наслоњача, фотеља.* — Лујо [је] на мекослону ... хркао. *Коз. Ј.* Сва скутрена на мекослону и растројена од унутарње муке... *Цар Е.*

мекòсрц, -а, -о необ. *који је мека срца, осећајан.* — Нашао се нетко мекосрц. *Јел.*

мѐкōст, -ости ж *мекоћа.* — Руке су имале облину и мекост ружине латице. *Нех.* Не треба им више мекост породичног круга. *Сек.*

мекòта ж **1.** *мекоћа.* — Наступу мекоте подлегне чак и сердар Вукота. *Цвиј.* Зује пчела ... пробуђена мекотом дана. *Вуј.* **2. а.** *оно што је меко.* — Сјечиво уклизи брзо у топлу мекоту [груди животиње]. *Божић.* Узме комадићак круха, мекоте. *Л-К.* **б.** *мека, подводна ливада.* — Понајљепше цвјетају мекоте. *Прер.*

мѐкотан, -тна, -тно *мек; сасвим мек, мекан.* — Криомице свилају њене маховине мекотне, тајне. *Божић.* Што ће ти мушко мекотно? *Гор.*

мекòтити, -им несврш. необ. *в. мекшати.* — Мекотимо срце и брату наклонимо. *Кур.*

мекòтрāван, -вно, -вно песн. *пун меке траве.* — Ливаде ту се шире уз брегове ... влажне, мекотравне. *М-И.*

мекòћа ж *особина онога што је меко; благост:* ~ коже, ~ памука. — Није он могао ... своју доброту и мекоћу срца затомити. *Коз. Ј.* Имају и они душе и мекоће. *Лал.*

мекòћутан, -тна, -тно *осећајан, благ, нежан. Бен. Рј.*

мекòуст, -а, -о и **мекòустан,** -сна, -сно *који је меке, преосетљиве коже уста, коме се уста лако озледе од узде (о коњу).*

мекòчлāнка ж бот. *в. ушац. Сим. Реч.*

мѐктати, мѐкћем несврш. *мекетати.* — Блед, ситан, мекће кад говори. *Сек.*

мѐктеб м тур. *в. мејтеф.* — Ја сам тада ишао у мектеб. *Нам.* У мектебу се нешто учило. *Бан.*

мѐкӯш ж *меки део тела, меко ткиво.* — Мекуш обично на месту прелома натече ... и помодри. *Батут.*

мѐкуш м **1.** зоол. *инсект, кукац из реда тврдокрилаца* Malthinus. *Бен. Рј.* **2.** бот. *биљка из пор. трава с цветићима здруженим у метлицу* Melica. *Сим. Реч.*

мѐкуша ж **1. а.** *промрзла јабука; угњила крушка. Вук Рј.* **б.** *плод бадема, мандуле меке коре.* **в.** *покошена и сува мекана трава. Вук Рј.* **2.** фиг. *размажена особа.* — Како ће таква мекуша продужити род Курланов? *Божић.*

мекӯшав, -а, -о *мекушан, мекушаст.* — Ја нисам тако мекушав, па стога, обухвативши је ... подигнем је. *Шапч.*

мекӯшавина ж бот. *врста траве* Holcus mollis. *Сим. Реч.*

мѐкушан и **мѐкӯшан,** -шна, -шно и **мѐкушаст,** -а, -о **1.** *дем. и хип. од мек; сасвим мек, мекан.* — Њена гојна, мекушна рука баш га лијепо гријала. *Кол.* **2.** *слабачак, неотпоран; размажен.* — Раније [су му] сметале навике размаженог и мекушног варошког нерадника. *Лал.* Сједи мекушасти дебељко са својим подвољцима. *Крл.*

мекӯшац, -шца м **1.** *човек слабе воље, слабић; неотпоран човек.* — Не клону он духом, као што би урадио многи мекушац по духу, већ одлучи да се сам бори. *Дом.* То су заправо све сами мекушци, лијени, кукавељи. *Крл.* **2.** мн. зоол. *коло животиња меког тела без чланака, покривеног меким омотачем и обично заштићеног љуштуром* Mollusca. *Терм. 4.* **3.** агр. *орах с меком љуском. Тод.*

мекȕшица ж **1.** *женска особа мекушац. Р-К Реч.* **2.** бот. *биљка из пор. броћева, врста броћике. Сим. Реч.*

мѐкушно и **мѐкȕшно** прил. *меко; као мекушац.* — Постану слаботиње, држе се мекушно и кукавички. *Глиг.*

мѐкушнӧст и **мекȕшнӧст,** -ости ж и **мекȕштво** с *особина онога који је мекушан, држање својствено мекушцу (1), слабост; размаженост.* — Нисам се сећао наше мекушности према женама. *Ранк.* Отац би га кореo за мекуштво, стежући и сам своје омекшало лице. *Шапч.* Иде својим путем, ослободио се мекуштва. *Мих.*

мекȕшче, -ета с *дете мекушац.* — Али сам пио и пио да код ње не бих испао неко мекушче. *Ж 1955.*

мѐкшӣње с *гл. им. од мекшати (се).*

мѐкшати, -ām несврш. **1.** прел. *чинити мекшим, размекшавати; разнежавати.* — Млака јужина мекша и влажи лишће маслине. *Ћип.* Нешто је горопадан и страствен, мекшај га, блажи га. *Шен.* **2.** непрел. *постајати мекши, смекшавати се; постајати попустљив.* — Мекша пролећна земља. *Ћил.* Мекшају Немци, иду Руси. *Сек.*

~ се *в. мекшати (2).* — Табанчићи се мекшају као шницле. *Божић.*

мѐкшӣ, -ā, -ē *комп. од мек.*

мекшѝна ж заст. *мекоћа.* — Није ти га, мој брате, искати славе у мекшини језика. *Кур.*

мѐл м и **мѐла** ж бот. *в. имела. Сим. Реч.*

мéла ж нем. варв. *брашно.* — Све је то глупо као мела на клаунској губици. *Крл.*

мѐлāнж м фр. **1.** *бела кафа; кафа с павлаком.* — Пошто се умије млаком водом, затражи меланж. *Дом.* **2.** *умућена јаја.* — Жута [је] боја увелог лишћа ... жутог као зрело жуманце, меланж. *Сим.*

меланкȍлија ж грч. = меланхолија **а.** *потиштеност; сета, туга.* — То је одабрана уморност, нека туга и меланколија прве младости. *Матош.* **б.** мед. *душевно обољење изражено тешком потиштеношћу, стањем потпуне безвољности, смањењем свих душевних функција и склоношћу к самоубиству.*

меланкȍлик м = меланхолик *онај који пати од меланколије.* — Настој ... да се читајући твоју хисторију меланколик насмије. *Вел.*

меланкȍличан, -чна, -чно *који пати од меланколије, прожет меланколијом:* ~ песма, ~ смешак. — Моја доста меланколична нарав задаваше пријатељу бриге. *Леск. Ј.*

меланкȍличāр м *меланколик.*

меланкȍлично прил. *на меланколичан начин.* — На пустим острвима ... шуте меланколично читаве дане јата пингвина. *Козарч.*

меланкȍличнӧст, -ости ж *меланколија.*

меланхȍлија ж = меланколија. — Море је било извор њене утехе и меланхолије. *Јанк.* Пала је у тиху меланхолију. *Крл.*

меланхȍлик м = меланколик. — Прва импресија ... годи његовом духу меланхолика и сањара. *Глиг.*

меланхȍличан, -чна, -чно *који пати од меланхолије, који изражава меланхолију.* — Предео је нагло губио ... меланхоличну лепоту. *Андр. И.*

меланхȍличāр м *меланхолик.* — Меланхоличар се узбуди тешко и споро. *Пед.*

меланхȍлично прил. *на меланхоличан начин.* — Гледао [је] меланхолично у ватру. *Чол.* Владика замаха главом меланхолично. *Чипл.*

меланхȍличнӧст, -ости ж *меланхолија.*

мелàнцāна ж тал. покр. *в. патлиџан. Деан. Рј.*

мелàса ж грч. *црни сируп, споредни производ у производњи шећера.* — фиг. Из те сиве самљевене меласе испеглане учтивости ... јавља се ... која свјетлија ... ријеч. *Крл.*

мѐласт, -а, -о покр. *прашинаст.* — Бура ... свија у облаке и тјера зраком меласту рахлу земљу. *В 1885.*

мѐлез м тур. биол. *јединка (човек, животиња, биљка) настала укрштањем, križањем две расе, врсте, мешанац, крижанац, бастард.* — Био је висок човек, очигледно мелез, са јако израженим црначким типом. *Андр. И.*

мелèзāр, -ара м *в. мелез.* — Има двогодог ждрепца ... мршав алат, мало мелезар по длаци. *Рад. Д.*

мѐлезити, -им сврш. и несврш. необ. *укрстити, укрштати, крижати две јединке различитих раса, врста.* — И најчистије расе [су] мелези толико пута укрштени и мележени. *Скерл.*

мѐлезнӣ, -ā, -ō *који се односи на мелезе.* — фиг. Мелезних сликâ попут »трава-слава« ... у њега нема. *Цар М.*

мѐлек м *в. мелеђ. Бен. Рј.*

мелѐкша ж тур. *в. љубичица.* — Па још како овдје мирише мелекша, и зелена трава од памука мекша. *Шант.*

мѐлем м тур. **1.** *лековита маст која се привија на рану; лек уопште.* — За њу [болест] нема на земљи мелема. *Радич.* фиг. Наранчићу бијаше тај пријатни сусретај прави мелем. *Ћал.* **2.** (у атрибутској служби, у полусложеницама) песн. *који је*

као мелем (1), који лечи, лековит. — Тражеђ' мало мелем-биља, ја га нађох изобиља. *Змај.* Од тог милка да процвјета кад-тада срећна мелем-грана. *Краљч. С.*

Изр. бити (доћи, пасти) као ~ на рану *олакшати бол, утешити.*

мѐлеман, -мна, -мно *који делује као мелем, који ублажава бол; лековит.* — [Дело је твоје] мелемна песма у веку нашем нервозном. *Марк. Д.* Осјетио је као нешто мелемно. *Божић.*

мѐлемити, -ѝм несврш. необ. *мелемом лечити; лечити, ублажавати као мелем.* — Боли блажи и мелеми мајчина ријеч. *Наз.*

мѐлемно прил. *као мелем.* — Пролеће ... умилно се и мелемно нагнуло над човека. *Петр. Б.*

мѐлемскӣ, -ā, -ō *који се односи на мелем.* — Гасим пламен љубави мирисом младине коже као мелемском хладовином. *Матош.*

мѐлескиња ж *женска особа мелез.* — Има много лепих мелескиња. *Пол. 1958.*

мѐлеђ м тур. *анђео.* — Хатицу су мелеђи чували. *НПХ.*

мелиора́ција ж лат. *побољшавање квалитета земљишта, тла (исушивањем подводних или наводњавањем сувих терена, заштитом од ерозије и сл.).*

мелиора́цӣјскӣ, мелиора̀цӣјскӣ и **мѐлиорацио̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на мелиорацију:* ~ подручје, мелиорациони радови.

мелиори̏зам, -зма м лат. фил. *схватање да људски живот, развијајући се непрекидно, постаје све бољи.* — Емпириокритицизам, илузионизам, прагматизам, мелиоризам ... одговарају сликарским и књижевним аналогијама. *Крл.*

мелиори́рање с *гл. им. од мелиорирати.*

мелиори́рати, -о̀рӣра̄м сврш. и несврш. = мелиорисати *поправити, поправљати, побољша(ва)ти мелиорацијом (земљиште).* — На мелиорираном земљишту ради велико пољопривредно добро. *ЕГ 1.*

мелиѝсање с *гл. им. од мелиорисати.*

мелиѝсати, -ишѐм сврш. и несврш. = мелиорирати. — Ове године мелиорисаће се онај део код Катланова. *Пол. 1959.*

мелиори̏стичнӣ, -ā, -ō *који се односи на мелиоризам.* — Он нека поздрави науку о слободи воље као мелиористичну теорију. *Баз.*

мѐлиса ж грч. бот. *матичњак. Сим. Реч.*

мѐло с *меѓа.* — Луце ... носи мело крмцима, лимену канту на штапу. *Сим.*

мелѝграф м грч. муз. **1.** *скупљач народних мелодија.* **2.** *апарат за бележење мелодија.*

мелографи̏ја ж *записивање народних мелодија.* — Мора се бити веома обазрив кад се приступа мелографији македонских песама и игара. *Пол. 1950.*

мелѝграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на мелографе и мелографију:* ~ рад.

мелодеклама́ција ж грч. *читање поетских текстова уз пратњу музике.* — Не очекује [се] музички концерат, ни мелодекламације руског путујућег певача. *Макс.*

мѐлōдија и **мелѝдија** ж грч. муз. *музичка средства, елементи који се оснивају на смењивању тонова различите висине и трајања; низ тонова различите висине ритмички организованих и повезаних у јединствену, заокругљену целину, напев, арија.* — Зачу се нека тужна, отегнута мелодија. *Шимун.* Долазио је кући ... извијајући мелодије које су биле врло слатке и жалосне. *Уск.* фиг. Чудна је та мелодија аустријске касарне. *Крл.*

мѐлōдијица и **мелѝдијица** ж *дем. од мелодија.*

мелѝдӣјнӣ, -ā, -ō *мелодијски.* — Трну од мелодијног сплина. *Матош.*

мелѝдӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на мелодију, мелодије:* ~ богатство, ~ склад.

мелѝдика ж грч. **1.** *скуп карактеристика мелодија једне стилске епохе, етничке целине, једног аутора и сл.; музички, мелодични елементи у нечему (у говору, језику, неком шуму и др.).* — Та мелодика говора је оно што даје речима и фразама специфичну нијансу. *Петр. В.* Оног познатог »хајновског« духа, оне песнику природене мелодике ... ретко када [сам налазио]. *Цар М.* фиг. [Конструкција] је масивне романске форме, транспониране у јужњачку мелодику. *Бат.* **2.** *наука о мелодији.*

мѐлодиō̄зан, -зна, -зно *в. мелодичан.* — Пожелио [је] да слуша лаку, мелодиозну ... глазбу. *Новак.* Тежио [је] за тим ... да арије солиста буду и мелодиозне. *НК 1946.*

мѐлодиō̄зно прил. *в. мелодично.* — Одсвира [му] своје питање, мелодиозно као на виолончелу. *Мар.*

мелодиō̄зност, -ости ж *в. мелодичност.* — Понекад осјетимо чак и достојанственту, свечану мелодиозност класичних сонета. *Ж 1955.*

мелѝдичан, -чна, -чно *који је складних тонова, пун мелодије, пријатан за слух, благозвучан.* — Жељно је прислушкивао тајне разговоре у непознатом, звонком и мелодичном језику. *Шимун.*

мелѝдичкӣ, -ā, -ō *који се односи на мелодику; мелодичан, мелодијски.*

мелòдично прил. *на мелодичан начин, благозвучно, складно.* — Мелодично се у души буди с песмом радостан дан. *Јакш. М.* Ни на једној слици ... не успиње се боја мелодично до складног израза. *Баб.*

мелòдичнōст, -ости ж *особина онога што је мелодично, благозвучност.* — Шпанске песме по својој мелодичности и простоти наличе на наше. *Мил. В.*

мелòдрам м *в. мелодрама. Деан. Рј.*

мелòдрама и **мелодра́ма** ж грч. **1.** *драмски комад чији су монолози и дијалози пропраћени музиком; драмски комад (односно жанр сценске уметности) за који је карактеристична пренаглашена емоционалност.* **2.** фиг. ир. *прича или догађај у коме се претерано истичу емоције и тежи потресним ефектима.* — Паланку занима мелодрама. *Сек.*

мелодрамàтика ж грч. *мелодрамски елементи, мелодраматичност.* — У такву мелодраматику спада и љубав Францускиње и бољшевика. *Уј.*

мелодрамàтичан, -чна, -чно *који има особине мелодраме, својствен мелодрами, претерано емотиван.* — Публика воли јаке ефекте (мелодраматичне и сентименталне) и заплете. *Поп. Б.*

мелодрамàтично прил. *на мелодраматичан начин, са пренаглашеном емоцијом.* — Зора! кликнула је доста мелодраматично. *Торб.*

мелодрамàтичнōст, -ости ж *особина онога што је мелодраматично, одлике и дух мелодраме.*

мелòдрамски и **мелòдрāмски,** -ā, -ō *који се односи на мелодраму; мелодраматичан.* — Раскош лијепих одјећа ... посјећивање кина с мелодрамским комадима пуним суза и узвишене трагике ... све је имала. *Сим.* Дијалози местимично верни а местимично мелодрамски. *Прод.*

мелòдрамски прил. *као у мелодрами, мелодраматично.*

мелòман, -а и **мелòмāн,** -а́на м грч. *пасионирани љубитељ музике и певања.* — Мој ... газда постао меломан и пише ноте. *Матош.* [То] је миран, негован нежења, размажен меломан и естета. *Андр. И.*

мелòмāнка ж *женска особа меломан.* — Поред црне несреће лијепа бијела цура ... меломанка. *Матош.*

мелóна ж нем. **1.** *диња.* — Донијели су грожђа, смокви ил' мелона. *Крањч. С.* **2.** фиг. подр. *полуцилиндер.* — Носе људи на главама сукнене мелоне. *Крл.*

мелопе́ја и **мелопèја** ж грч. *говор у виду песме, рецитатив; мелодија.* — Друга двојица ... певају друго нешто, другу мелопеју, пуну дремљивости, здравља. *Дов.* Није било лако наћи ... нов, савременији, слободнији тон говорне мелопеје. *Пол. 1959.*

мēлос м грч. **1.** зб. *музика (фолклорна), мелодика.* — Туга народног мелоса није случајна. *Козарч.* **2.** *мелодија, напев.* — Реч и мелос су у дивној хармонији. *Сек.*

мелотерàпија ж грч. мед. *лечење нервних болесника музиком.*

мēлта ж нем. покр. *малтер, жбука.* — Дошао с рада са ... рукама отврдлим од мелте. *Радул.*

мèлшпајз м нем. варв. *посластице од теста (пите, колачи).* — У Новоме Саду ни обичан ручак не проће без мелшпајза. *Јакш. Ђ.* Газдарица ми сама носи »мелшпајз«. *Наз.*

мēљ *в. хмељ.*

мéља ж покр. *брашно.* — Боља је увијек мељa из воденице. *Донч.*

мељáва и **мèљава** ж **1.** *млевење.* — Када натовариш жито и одеш на мељаву, чега ли нећеш дознати? *Вел.* Сељаци су сатерали жито на мељаву у воденице. *НК 1946.* **2.** *жито спремљено за млевење; мливо.* — Трчао је згради у којој се чувала мељава, више од хиљаду пудова. *Моск.* **3.** фиг. **а.** *празан разговор, брбљање.* — Глава човјека да заболи од те његове мељаве. *Ћоп.* Умлитавио се утрућен чељусном мељавом. *Божић.* **б.** *тутњава, бука.* — Од умора више ... не чују фијук вјетра ни мељаву планине. *Вуј.*

мељáвац, -вца м индив. *онај који меље.* — фиг. Сви мељавци на језику ... слаби су. *Божић.*

мèљавина ж *мељава.* — Прикрађује свијет на ујму и ... штипка од мељавине. *Андр. И.*

мељáвити, мèљāвīм и **мéљати,** мēљāм несврш. *гњечити.* — Опет скочи, отргнувши узгред неколико листа и мељавећи их међу прстима. *Ћор.* Мељају у рукама ... свој једини пљесниви реквизит — капу. *Божић.* Без иједног зуба ... она је мељала по устима маслинке. *Вас.*

~ **се** *размазивати се, лепити се.* — Још се малчице мељa [жито] под непцима. *Сим.*

мèљāч, -а́ча м *онај који меље, који носи жито у млин.* — Убрзо сви су мељачи упознали ову мрку жену. *Андр. И.*

мèљēм *през. од млети, мљети.*

мèљīво с *мливо.* — Млин је громињао и шкрипљевина жрвњева сипкала је на махове бијело мељиво. *Божић.* Децу своју да обдаре жњивом, а празне нађве белушним мељивом. *Кош.*

мѐљнат, -а, -о *који обилује мељом, брашном.* — Насут [ће] пшенице, кукурузна брашна . . . граха, ражи . . . [све] што намиче кућа зрната и мељната. *Ков. А.*

мѐљо̄в, -ова м покр. *дебељко.* — Ја бих убио оног мељова. *Вес.*

мѐм м перс. покр. *мемла, влага.* — Отворише влажно подрумче. Изнутра удари задах мема и влаге. *Вес.*

мембра́на ж лат. *танка затегнута опна или еластична плочица која преграђује неки простор, преноси колебања притиска, тлака и сл.; опна уопште:* слушна ~, барометарска ~, микрофонска ~. — И бубњићи уха утањили се и дрхтали као телефонска мембрана. *Кол.*

мѐмбранӧзан, -зна, -зно необ. *сличан мембрани, опнаст, кожаст.* — Један колоид и један кристалоид . . . граде мембранозне талоге. *О 1875.*

мемѐнто м лат. *опомена, упозорење.* — Његове ријечи ко мементо јече. *Крл.* То [ће] послужити као мементо другим градовима. *Глиг.*

мѐмла ж тур. **а.** *влага, влажан, устајао ваздух, зрак.* — Ако останеш вазда у дућану, убиће те мемла из камена. *Јор.* Моја је соба ниска . . . Мене та мемла гуши. *Домј.* **б.** фиг. *нездрава духовна атмосфера, учмалост.* — Укочила [га је] и скаменила мемла и чама једне плитке средине. *Мил. В.*

мѐмлав, -а, -о *в. мељав.* — Дуго [сам] бућио у мемлаве и влажне стијене. *Матош.*

мемлѐћет м тур. *завичај, постојбина.* — Када дођем моме мемлећету, питаће ме остарела мајка. *НП Вук.*

мѐмлин, -а, -о *који се односи на мемлу, који живи у мемли.* — То су гробови, ти двора твога мрачни сводови, студеног гнезда гада мемлиног. *Јакш. Б.*

мѐмљив, -а, -о *пун мемле, влажан.* — У овој . . . мемљивој крчми предграђа раширио сам срце. *Козарч.*

мѐмљиво прил. *неугодно због мемле, устајалости, влажно; нездраво.* — Мемљиво свуда, свуда гуши. *Рак.*

мѐмљивӧст, -ости ж *захваћеност мемлом, влажност.*

мемо̀ār, -ара м фр. **1.** мн. *књижевно-историјско дело у коме аутор износи своја сећања на људе и догађаје, успомене.* — Увијек је говорио да ће му то требати за његове мемоаре. *Бег.* **2.** *меморандум, представка.* — Жалио је . . . што му [Бонапарти] није могао да дотури свој мемоар о нашем питању. *Петр. В.*

мемоа̀рист(а) м *писац мемоара.* — Ма колико о Толстоју писали његови биографи и мемоаристи, они нису ништа могли приповједити о Толстојеву животу, о еволуцији његових увјерења. *Р 1946.* Сваки се мемоариста . . . опредјељивао према својим најјачим утисцима. *Суреп.*

мемо̀ārскӣ, -ā, -ō *који се односи на мемоаре:* ~ литература, ~ стил.

мемора̀ндум м лат. **1.** пол. *дипломатска нота, представка у којој се износи неки захтев, предлог или објашњава неко политичко питање.* **2.** трг. **а.** *пословно писмо с појединостима о трговинским преговорима или закључењу послова.* **б.** *лист са одштампаним именом фирме у заглављу, на коме се води кореспонденција.*

мѐмо̄рња ж лат. *памћење, сећање.* — Настојали су да . . . ишчепркају из зарђале меморије какво литерарно сјећање. *Десн.*

меморија̀л, -ала м лат. **1.** *књига успомена; подсетник; представка.* — Пролегао [прочитао] сам у моме меморијалу! *Војн.* **2.** *турнир, спортске игре приређене у спомен на кога.* **3.** трг. *трговачки дневник у коме се свакодневно бележи новчано пословање.*

меморија̀лист(а) м *онај који пише меморијале (1); мемоарист.* — Њихове су конфесије створиле књижевност меморијалиста. *Уј.*

меморѝрати, -ӧрӣрām и **мемо̀рисати,** -ишēм сврш. и несврш. *(за)памтити, (на)учити, урез(ив)ати у памћење.* — Ове . . . предикате никако не могу да меморирам! *Крл.* Титу је било до тога да у исти мах лови рибу док меморише лекцију. *Новак.*

мѐмур м тур. *чиновник.* — Ми смо царски мемури. *Мул.*

ме́на, ијек. мијѐна, ж **1.** *промена.* — Колико год пријатна била та мијена, ипак она узнемирује. *Шкреб.* Готовимо разна јела, мене ради. *Батут.* **2.** *развојни степен, фаза, етапа.* — Преговори између Порте и Русије прошли су кроз многе мене. *Гавр.* **3. а.** *фаза кад је Месец окренут земљи неосветљеном страном, млади Месец.* — Напољу киша, после мене; постаје све студеније. *Јевт.* **б.** мн. *Месечеве фазе (уопште):* мене Месеца. **4.** *размена.* — Преврат је учињен у свима средствима за саобраћај, мену и производњу. *Марк. Св.*

Изр. на мену, с мене на уштап *врло ретко.*

мена́да ж грч. мит. *пратилица бога Дионизија (Баха), баханткиња.* — Ти радиш кӧ некад . . . с Орфејем менаде. *Дим.*

мена́жа ж фр. **а.** *нарочита просторија једног колектива где се може јести и пити, заједничка исхрана.* — У кухињи тамошње официрске менаже ради неки учитељ. *Јонке.* У менажи, под хладњаком . . . препирали су се официри. *Вас.* **б.** *јело.* — Неко

вријеме могла су дјеца добити у војничкој кухињи преосталу менажу. *Мишк.*

менажѐрија ж фр. *животиње из циркуса; зоолошки врт, зверињак.* — У некој менажерији, један мали мајмун спасао је живот свога чувара. *Марк. Св.* Јеси ли када гледао хијене у каквој ... провинцијалној менажерији? *Крл.*

менажѐрнјскй, -ā, -ō *који припада менажерији:* ~ чувар.

мѐнāжнй, -ā, -ō *који се односи на менажу.*

мѐнаџер, -а и **менѐџѐр,** -ера м енгл. *стручни руководилац или пословни заступник неког спортисте, уметника, извођача и др.; редитељ, режисер;* исп. менеџер. — Чуо сам глас менаџера који даје последња упутства. *Вучо.* Шпански менаџери постали су ... најактивнији у свету вештих фудбалских трговаца. *Б 1957.*

мѐнаџерскй и **менѐџѐрскй,** -ā, -ō *који се односи на менаџере:* ~ посао.

менаџе́рство с *посао, занимање менаџера.* — Искључиво се баве менаџерством. *НИН 1959.*

мѐнгеле и **мѐнгеле,** -ēлā ж мн. тур. *алат за стезање причвршћен за подлогу, стеге.* — фиг. Нису успели да се истргну из менгела ситнореалистичке глуме. *Пол. 1958.*

мѐнгели м мн. *в. менгеле. Р-К Реч.*

мѐндула и **мѐндула** ж тал. *в. мандула.* — [Дошли су] пред ниску, приземну кућицу сред високих мендула. *Новак.* Мендула у цвату мирисала је. *Бег.* Дубоко у устима види се предњи и задњи непчани лук, и ... међу њиховим крацима крајници (бадеми, мендуле). *Батут.*

мѐндуо, мѐндула м покр. *в. мандула. Вук Рј.*

мѐњеле ж мн. и **мѐњели** м мн. *менгеле.* — Менђели стежу оно што међу њих падне. *Вес.*

мѐњуша ж (обично мн.) *в. минђуша.* — У уши трој' менђуше од сува злата. *Вук.*

мѐнеџер м *менаџер. Прав.*

мѐнза и **мѐнза** ж лат. *угоститељски објект који стварају предузећа, установе и разне организације за своје чланове; јавна кухиња.* — Јели сте у мензи, али сте послије тога ишли у кавану. *Нех.* фиг. У тој мензи живота кувало [се] једно јело — изградња. *Дав.*

мѐнзāш, -а́ша м *онај који се храни у мензи.* — Укинуће нам мензу. — Јеси ли ти само због мензе комуниста, мензашу? *Лал.*

мѐнзāшкй, -ā, -ō *који се односи на мензе и мензаше.* — Колико калорија има у једној мензашкој порцији јела? *Пол. 1959.*

мѐнзел м покр. 1. *в. мензил.* 2. *татарски поштански коњ.* — Те он момче на мензела спреми, те одлеће покрај мора сиња. *НП Вук.*

мѐнзил, -а и **мѐнзѝл,** -ила м тур. ист. *пошта која је одржавала линије помоћу станица у којима су се мењали коњи, татарска пошта.*

мѐнзилскй и **мѐнзѝлскй,** -ā, -ō *који се односи на мензил, поштански:* ~ коњ, ~ линија.

мѐнзул м *в. мензил.*

мензула̀на ж *турска поштанска станица, где су се мењали коњи.* — Од нахије да узмете у сваку мензулану по четири коња. *Вук.*

мѐнзулскй, -ā, -ō *који припада мензулу.* — Пођосмо дакле и ми ... сви до један на мензулским коњима јашући. *Маж. М.*

мензу̀лџија м *мензилски намештеник, писмоноша који је преносио пошту на коњу.* — У сваку мензулану по четири коња, а уз те коње по три мензулџије. *Вук.*

мензу́ра ж лат. 1. *цилиндрична градуирана стаклена посуда, која служи за прецизно мерење мање количине течности, текућине.* 2. а. (*у мачевању*) *измерени размак између бораца; став при мачевању или двобоју.* — фиг. Осјети да се ипак сврстао насупрот противнику у свадљиву мензуру. *Божић.* б. *студентски двобој сабљама. МЕП.*

мѐнй, -ија м фр. *утврђени јеловник за један оброк у ресторану; јеловник уопште.* — Прилично су попустили у цијенама својих мршавих менија. *Бат.*

менѝет м фр. *в. менует.* — Одсвирао [је] један мениет. *Црњ.*

менѝнгѝт, -и́та, **менинги́тис** и **менѝнгѝтис** м грч. мед. *тешко обољење мозга, запаљење можданих опни.*

мѐниск, мѐнискос и **мѐнискус** м грч. анат. *полукружна хрскавица у зглобу.* — Најчешће је ипак угануће колена, обично с повредом менискуса. *Тен.*

мѐнити, мѐнӣм, ијек. мијѐнити, сврш. и несврш. *изменити, променити, мењати.* — Седам жена мијенио био, а од срца не има порода. *НП Вук.*

~ **се** 1. *улазити у мену, проћи кроз мену (о Месецу).* — Чекали смо да се Мјесец мијени. *Креш.* 2. уз. повр. *в. мењати се (3).* — Добријем се коњ'ма мијените. *НПХ.*

мѐница, ијек. мјѐница, ж фин. *законом прописана исправа коју неко издаје обавезујући се да уписану суму у одређеном року исплати означеном лицу или установи.* — Потписивао [је] бирташу и другим вјеровницима мјенице и обвезнице. *Коз. И.*

Изр. протестовати меницу *тужити суду потписника менице који је није у року исплатио.*

мѐничнӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐничнӣ *који се односи на меницу*: ~ бланкет, ~ дуг, ~ право.

менђвати се, мѐнујēм се, ијек. мјенђвати се, свршн. и несвршн. уз. повр. покр. *в. мењати се (3).* — Ја њој дадо струк румене руже, она мене струк бела босиљка, те се, бабо, меновасмо цвећем. *НП Вук.*

менопа̀уза ж грч. мед. *престанак менструације код жена у климактеријуму.*

менструа́ција ж лат. мед. *месечни одлив из материце код жена, месечно прање.*

мѐнта ж лат. бот. *в. метвица.* — Од мириса менте . . . бежи свака стока. *Пол. 1958.*

менталѝтēт, -éта м лат. *начин мишљења, скуп душевних особина и склоности једног човека или једне људске заједнице.* — У стиховима је износио карактер и менталитет словенског сељака. *Барац.* Стари Игњат Глембај [је] . . . аутентичан представник глембајевског менталитета. *Богдан.*

мѐнтāлнӣ и **мѐнтāлнӣ,** -ā, -ō *који се односи на свест и дух, душевни, духовни*: ~ заосталост, ~ развој.

мѐнтāлно и **мѐнтāлно** прил. *у духу, духом; у себи.* — Ту сенку човека . . . само ментално види. *Богдан.* Рекоше му тоном читања, као да заиста ментално читају ставке свог кућног реда. *Вил.*

мѐнтāш, -а́ша м покр. *произвођач менте, метвице.* — Саде менту и производе ментино уље. По томе се и зову менташи. *Пол. 1958.*

мѐнтен м мад. *огртач с поставом од крзна.* — У сунчаном се злату блиста калпак и ментен. *Матош.*

мѐнтовати, -тујēм свршн. мад. покр. *ослободити, избавити.* — Ментоват ћеш њега патње. *Кос.*

~ **се** *ослободити се, отарасити се.* — Зар мислите . . . да ћемо се икада ментовати тих намета? *Коз. Ј.*

мѐнтōл, -ола м хем. *кристални и ароматични састојак уља од метвице, који служи као лек и средство за освежавање.*

мѐнтор и **мѐнтор** м грч. *саветодавац, покровитељ; васпитач, одгојитељ.* — Био [му је] највернији пријатељ и ментор. *Барац.* Као ментор деце провео је у Јашу годину дана. *Петр. В.*

мѐнторскӣ и **мѐнторскӣ,** -ā, -ō *који се односи на менторе*: ~ држање.

мѐнторски и **мѐнторски** прил. *као ментор.* — Могао [је] испустити понеки слабији стих да . . . нешто менторски поправи. *КХ 1936.*

мѐнчӯн, -ýна м тал. зоол. *врста сарделе* Engraulis encrasicholus. *Бен. Рј.*

менӯет м фр. *старински француски плес са свечаним и одмереним покретима; музика за тај плес.* — Сву ноћ напудране маркизице мале . . . играху менует. *Дуч.* Кад бисмо се заситили менуета, молио сам оца да засвира друге плесове. *Шкреб.*

менхѝри м мн. келтски *надгробни или култни споменици из неолитског доба од великих камених блокова.*

мѐнчиков м заст. *врста огртача, кабанице (по руском князу Менчикову).* — Смело у очи [зими] гледају у својим дугачким менчиковима. *Срем.* Лаки се јесенски менчиков смицао. *Бал.*

мѐњāње, ијек. мијѐњāње, с *гл. им. од мењати (се).*

мѐњати, мѐњām, ијек. мијѐњати, несвршн. **1. а.** *чинити друкчијим у погледу садржине, изгледа, степена и сл.*: ~ брзину чега, ~ напон струје. — Стижу извештаји који мењају из темеља ситуацију. *Дед. В.* **б.** *уклањати, одстрањивати замењујући другим, новим, смењивати; наизменично употребљавати*: ~ облоге, ~ гуме, ~ алат. — Непрестано мијењају стражу, дан . . . ноћ. *Кркл.* Кад сам навршио треће годиште службе, ја сам вас молио да ме мијењате. *Љуб.* **в.** *остављати; напуштати замењујући другим, прелазећи из једног у друго; добијати у друкчијем, измењеном виду*: ~ савезнике, ~ боју, ~ изглед. — Видим да није тако чим си кренуо да мијењаш вјеру. *Андр. И.* Свемир мијења лице. *Уј.* **2. а.** (ређе свршн.) *давати (дати) у замену за друго, за нешто одговарајуће вредности, размењивати (разменити); трампити*: ~ машине за сировине, ~ динаре за доларе. — Мењам ново за старо. *Бон.* **б.** *давати за ситниш, претварати у ситан новац*: ~ хиљадарку. **в.** *узајамно упућивати; узајамно саопштавати*: ~ поклоне, ~ поздраве, ~ мисли, ~ утиске. — фиг. Прозори мијењају топле погледе увече. *Уј.* **3.** необ. *вршити наизменично, обављати у сменама.* — Дежурство су мењале три болничарке. *Рист.* **4.** грам. *показивати, употребљавати у разним облицима (променљиву реч), деклинирати, конјугирати*: ~ именицу, ~ глагол. **5.** покр. *в. мењати се (2).* — На њеном лицу нијесу таласала и мијењала сваки час друга чувства. *Коз. Ј.*

~ **се 1.** *постајати друкчији*: мења се време. — Срећа ми се наглије мијења него валови на . . . мору. *Рад. Стј.* **2.** *долазити наизменично једно за другим, смењивати се.* — Мењали се цареви, а Бего . . .

седео на боку ... и превозио. *Марк. М.* Сузе и радости мијењају се али прекидано. *Војн.* **3.** (и сврш.) уз. повр. **а.** (чиме) *да(ва)ти* (*што*) *за други предмет исте врсте.* — Нећу се са Турчином мијењати капама, а још мање коњем и оружјем. *Вујац.* **б.** *међусобно размењивати место, положај.* — Ни с царем се не бих мењао. *Змај.* **4.** грам. *имати различите облике деклинације или конјугације* (*о промењивим речима*).

Изр. ~ у лицу *наизменично бледети и црвенети* (*у неприлици*).

мѐњāч, -áча, ијек. мијѐњāч, м **1.** *трговац у мењачници.* — Био [је] мали банкар и мјењач у оном дворишту у Илици. *Бег.* **2.** техн. *уређај на возилу којим се усклађује однос брзине окретања точкова и рада мотора.*

мењàчица, ијек. мјењàчица, ж *женска особа мењач* (*1*).

мѐњāчкӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐњāчкӣ *који се односи на мењаче*: ~ посао.

мѐњāчница, ијек. мјењāчница, ж *радња у којој се мења новац* (*разних валута*). — Водио их је по граду у мјењачнице, трговине. *Кол.*

мѐњѐње, ијек. мијењѐње, с *гл. им. од менити се.*

мењшевѝзам, -зма м рус. *идеологија опортунистичке струје у руској социјалдемократској партији после расцепа 1903. године.*

мењшевѝк, -ика м рус. *присталица мењшевизма.*

мѐра, ијек. мјѐра, ж **1. а.** *јединица за мерење* (*дужине, тежине, површине и др.*); *предмет који служи за мерење*: систем мера, децималне мере. — Нове се мере свуда увеле. *Змај.* фиг. Стоји људско срце, та очајна мера ствари у космосу. *Дуч.* **б.** *в. мерило* (*1*). — У суду је, веле, једна мера за Латине, а друга за наше. *Мат.* **2. а.** *димензије делова тела измерене при изради одеће и обуће*: узети меру, сашити по мери. **б.** *количина измерене робе*; *мерење робе*: закидати на мери. **3. а.** *величина, опсег, износ*; *степен.* — Око ... црквe ... посадевата топовска ђулета од сваке мере. *Нен. М.* Сатник [је] поставио врло високу мјеру коју је хтио да прескочи. *Крл.* Казна по мјери кривње. *Мј. 1926.* **б.** *одговарајућа, пожељна величина или степен*; *нормална, допуштена величина, граница.* — И у злу треба знати меру. *Стан.* Она [је] од оних мирних жена које се нигда преко мјере не упаљују. *Ивак.* **в.** *држање које одговара прилици*; *одмереност, такт.* — У свему тврда и хладна грађанска мера и умереност. *Андр. И.* Ако су ... добиле добар узгој, знат ће држати мјеру. *Баз.* **4.** (обично мн.) *средства, поступци, радње предузете у неком циљу.* — Тај ауторитет може се одржавати и без драконских мера. *Јов. С.* Утврђују најопсежније обрамбене и навалне мјере. *Цар Е.* **5.** покр. *намера.* — Могла би га мјера намјерити, могô би нам јада задавати. *НПХ.* Један другом истину залаже, па и своје тајне мјере каже. *Март.* **6.** муз. и метр. **а.** *ритмичка јединица, метар, такт*; *елеменат, део ритмичке јединице.* — Аутор посвећује главни садржај књиге самом тактирању ... у свим могућим мјерама и за све ... варијанте темпа. *Обз. 1932.* Сви остали гласови, стабилизацијом на првој наглашеној мери, дају оштрину ритма. *Коњов.* **б.** *смењивање наглашених и ненаглашених гласова, ритмичких елемената, ритам, такт.* — Онда и фаун и звериње стану по мјери плесат. *Марет.* Кад пролазе крај Цике и Зорке, ударе промијењеном, јако наглашеном мјером живље. *Кал.*

Изр. враћати истом мером *поступати на исти начин*; *светити се*; да(ва)ти (своју) пуну меру *максимално се заложити, залагати*; *показ(ив)ати сву своју вредност*; дошло (стало) му срце на меру *задовољан је*; жива ~ *тежина живих животиња* (*у трговању стоком*); знати меру *бити у чему умерен*; изгубити (превршити) меру *прећи границу допуштеног*; мера-вера *мера, вага не лаже*; на сву меру *сасвим, потпуно*; над сву меру *изнад свега*; по мери рус. *у складу* (*с чим*), *према томе.* — Настадоше ... преструјавања, по мери како је који батаљон наилазио. *Лаз. М.*; превршити меру *претерати у чему*; прешла дара меру *постало је неподношљиво*; скупља дара него мера *скупљи додаци од главне ствари*; стајати на мери *не мењати се*; узети неком меру нар. подр. *истући.*

мерàџија м *в. мераклија. Прав.*

мерáја ж тур. покр. *ледина, пољана*; *пашњак.* — На широкој и зеленој мераји ... већ [су] сједили неки Турци. *Андр. И.*

мѐрāк, -áка м тур. разг. и покр. *жеља, воља.* — Ухватио га некакав мерак, па хода и сијева очима. *Коч.* Према свом мераку узела [је] лепо млађег од себе. *Маш.*

Изр. имати ~ на што *желети нешто, жудети за чим.*

мерàкли прид. непром. покр. *који се угодно забавља, добро расположен.* — Како је бег-ефендија, је ли меракли, а? *Марк. М.*

мерàклија м тур. разг. и покр. *онај који ужива у нечему, љубитељ.* — Очи му сјају као у човјека који је мераклија и на добру пушку и на лијепо женско. *Андр. И.* Алај везе, мераклија! *Јел.*

мерàклӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на мераклије.* — Засићивао [је] мераклијски

нос димом и мирисом паљеница. *Уј.* Имао је да издржи дугу борбу са мераклијским навикама. *Андр. И.*

мерàклијски прил. *на мераклијски начин, како одговара мераклији.* — Ох, ал' је мераклијски испечено! *Дом.*

мèрала ж *назив за биљку из пор. ружа и њен плод* Amelanchier ovalis. *Бен. Рј.*

мерàрина, ијек. мјерàрина, ж *такса за мерење. Р-К Реч.*

мèрати, -ăм несврш. покр. *растањивати восак грејући га.* — Кад хоће да се гради воштана свијећа, онда се мера восак, тј. ... грије се према ватри, па се прстима растањује. *Вук Рј.*

мéрати, мêрăм несврш. *ударати, тући.* — Постављени [су] ... само зато да га мијесе и гњецају и мерају. *Десн.*

мèраћи, -ā, -ē, ијек. мјèраћи *који служи за мерење. Прав.*

мèрāч, -áча, ијек. мјèрāч, м **1.** *онај који што мери; геометар:* ~ времена, ~ брзине. — Григорије стаде на ... плочу [ваге]. — Пет, шест и по, шкљоцајући металном закачком, одреди мерач. *Моск.* Мјерачи иду из села у село, наши момци им носе велике бијеле амреле и апарате. *Андр. И.* **2.** *справа за мерење чега.*

мерàчина, ијек. мјерàчина, ж *в. мерарина.* — Нема да се плаћа никаква царина ни мјерачина. *Нен. Љ.*

мерáчити, мèрāчӣм несврш. тур. *с мераком, са уживањем посматрати.* — Газда ... неће да нам наплати конак и неке друге ситнице, мерачећи наше ствари. *Ђон.*

мерàчица, ијек. мјерàчица, ж *женска особа мерач (1). Р-К Реч.*

мèрāчкӣ, -ā, -ō, ијек. мјèрāчкӣ *који се односи на мераче и мерење:* ~ справа.

мèрдевине ж мн. тур. *в. лествe.* — На мердевинама ускрсну ујакова глава. *Матош.* Силазећи низ мердевине, дође му смијешно како меће ногу за ногом. *Андр. И.*

мерèдōв, -ова м покр. *врста рибарске мреже.* — Риба ... [се] сатера у сасвим малу ограду ... из које је рибари ваде мередовом. *НИН 1959.*

мèрење, ијек. мјèрење, с *гл. им. од мерити.*

мèрзер и **мèрзер** м нем. *врста тешког топа с кратком цеви и високом путањом зрна.* — Нисам се ја плашио ни од мерзера. *Вас.*

мèрзерскӣ и **мèрзерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мерзере:* ~ ватра, ~ граната.

мèрив, -а, -о, ијек. мјèрив *в. мерљив. Деан. Рј.*

меридијāн, -ána м лат. геогр. *замишљени лук који спаја северни и јужни пол и окомито сече екватор, подневак.*

Изр. на свим меридијанима *у свим земљама, у целом свету.*

меридијáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на меридијане:* меридијански ступњеви, степени.

мèридионáлнӣ, -ā, -ō *меридијански; зенитни, подневни.* — Сија право на наше главе меридионално сунце. *КН 1959.*

мèрилац и **мèрилац,** -иоца, ијек. мјèрилац и мјèрилац, м *мерач (1).* — Мјерилац времена мора бити испитани судац. *Рв.*

мèрило, ијек. мјèрило, с **1.** *мера, критериј(ум), знак на основу којих се доноси оцена чега, којим се оцењује вредност чега:* ~ знања, ~ успеха. — [Читање] су људи узели као једно од мјерила своје наобразбе. *Новак.* Протагора је учио да је човек мерило ствари. *Јов. С.* **2. а.** *справа за мерење, мерач (2).* — Мјерници ... стадоше крај развађене хриди натезати мјерило. *Кос.* **б.** мн. покр. *вага, кантар.* — Лажна су мјерила мрска Господу. *Вук.* **3.** геогр. *однос дужине линије на мапи, карти, према стварној дужини у природи, размер.* **4.** фиг. *обим, размере.* — Зауставио се над чланком ... о економском положају свијета у међународном мјерилу. *Крл.*

мèрина ж *мерино-овца.* — Оваца веома мало. Осим неколико црних мерина, све саме наше домаће цигаје. *Петр. В.*

мерининзáција ж *оплемењавање домаћих врста оваца укрштањем с мерино-овновима.*

мерининзúрати, -йзйрăм и **мерàнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *подврћи, подвргавати мерининзацији.*

мèрино непром. шп. (*обично у атрибутској служби, као први део полусложеница*) *раса свилоруних оваца:* овца расе мерино, мерино-овца, мерино-вуна.

мèринòвка ж *мерино-овца. Бен. Рј.*

мèрйнскӣ, -ā, -ō у изразу: меринска овца *в. мерино. Терм. 4.*

мерйстем м грч. бот. *биљно ткиво које није изгубило способност растења (дељењем ћелија, станица).*

мèрити, -йм, ијек. мјèрити, несврш. **1. а.** *утврђивати величину или количину (димензије, тежину и др.) нечега; издвајати у одређеном обиму, утврђујући величину или количину издвојеног, одмеравати:* ~ раздаљину, ~ земљиште. — Зар ја ... да мерим гејаку за двaест пара чивита? *Лаз. Л.* фиг. Чуле се капље како тихо и одмјерено мјере вјечност. *Тур.* **б.** *утврђивати јачину, степен, бројни износ (нечега):* ~ притисак, ~ пулс, ~ температуру. **2.** фиг. **а.** *ценити, оцењивати.* — Он је сав свијет

мјерио својим поштењем. *Коз. Ј.* Процвала су пролећа и младости, ја их нисам мерио заносом срца. *Петр. В.* **б.** *пажљиво, оштро, оцењујући посматрати.* — Трсатске луке мрким и пријетећим погледом мјере невјерну Ријеку. *Кум.* Дуго је он из високе траве ... мјерио тога туђинца. *Ђоп.* **3.** *имати одређену величину, тежину, износ и сл., износити.* — Костур ... мјери од главе до репа 30 стопа. *В 1885.* Ниједан од ова три човека ... није мерио мање од сто килограма. *Ђос. Б.* **4.** заст. *циљати, гађати.* — На што мјериш џефердаром, Драшко? *Њег.* Куд мјери, туд обара. *Шен.*

~ **се 1.** *повр. од мерити (1а, 2б).* — После [се] враћају у варош, мерећи се свакога дана у првој магази. *Срем.* Све се мери, кинђури се, кочопери. *Змај.* **2.** *уз повр. од мерити (2б).* — Поздрављају се, мере се од главе до пете. *Срем.* Стадоше једна насупрот другој, мјерећи се дуго очима. *Бен.* **3. а.** *одмеравати снагу, борити се.* — Ти ћеш се голорук мјерити с оружаном разбојском четом? *Шен.* **б.** *имати једнаку или приближну вредност, бити раван некоме.* — Који писац би се могао мјерити са Достојевским? *Матош.*

мёритӧран, -рна, -рно правн. *који се односи на саму ствар, на суштину ствари, битан, пресудан; меродаван, надлежан, пуноважан.* — Примједбе [су] обавезне за нижи суд, коме се достављају списи да донесе мериторно рјешење. *Мј. 1926.*

мёритӧрно прил. *битно, суштински; меродавно, пуноважно.* — Пропорција доприноса ... мериторно одређује којим делом вишка рада ... управља ... држава. *Комун. 1951.*

мёритум м лат. *суштина, бит; главни предмет спора.* — Није [му се] чинило подесним да пријеђе на тај паклени меритум саме ствари. *Крл.*

мёрица, ијек. мјёрица, ж **1.** *дем. од мера.* — Ја сам умјерено остао код своје мјерице столнога вина. *Шкреб.* **2.** *старинска мера за жито, зрнасту храну, брашно и сл. (величине око 12 кг).* — Причују ја ... коње преко ноћи ... а он мени мјерицу жита. *Пав.*

Изр. глава као ~ *врло велика глава.*

мёричица, ијек. мјёричица, ж *дем. и хип. од мерица (2).* — Ако добијеш мјеричицу зоби, сигурно је у њој више пљеве него зрна. *Бен.*

мёркантӣлан, -лна, -лно лат. *трговачки, трговински; својствен трговини, трговачким круговима:* ~ дух, ~ атмосфера. — У ... индустријским и меркантилним нашим центрима ... био је пријатељ председникоѕ. *Срем.* Данас је све постало некуд обично, стародревно и меркантилно. *Крл.*

меркантилӣзам, -зма м лат. *меркантилни дух, доминација трговачких интереса; економска доктрина која заступа интересе трговачког капитала.*

меркантилизӣрати, -лӣзӣрām и **меркантӣлизовати,** -зујём сврш. и несврш. *прожети, прожимати трговачким, меркантилним духом, идејама.*

~ **се** *доби(ја)ти меркантилни, трговачки карактер, прожети се, прожимати се меркантилним духом.* — Бург се меркантилизирао у духу времена. *Крл.*

меркантӣлист(а) м лат. *присталица и заступник меркантилизма.* — Менталитет колонизатора и меркантилиста огријао се на безобзирности »гусарских« експлоататора. *Уј.*

меркантилӣстичкӣ, -ā, -ō *који је у складу с меркантилизмом, својствен меркантилистима:* ~ политика.

меркантилӣстичкн прил. *на меркантилистички начин.* — Меркантилистички или из моде говорили [су] и писали о Стендалу. *КН 1958.*

мёркāње с *гл. им. од меркати (се).*

мёркати[1], -āм нем. *гледати, мотрити, одмеравати, процењивати; с ужи вањем посматрати.* — Гледам тако грлицу преко нишана, меркам је. *Дом.* Меркао [је] испод ока младе снаше. *Сим.*

~ **се** *уз повр.* — Меркају се и шуте, нешто се каткад приупитају. *Божић.* Адвокати се меркају преко столова. *Пол. 1959.*

мёркати[2], -āм, ијек. мјёркати, несврш. *дем. према мерити.* — Мјерка јој тежину. *Сиј.*

мёркӯрӣј, -ија и **мёркӯријум** м хем. *жива.* — Елементи ... се састоје из три основне супстанције, меркурија (живе), сала и сулфура. *Петрон.*

мёрлин м нем. бот. *в. мрква. Деан. Рј.*

мёрлӣн, -ина м тал. пом. *танки канап за дизање заставе на јарбол. Деан. Рј.*

мёрљив, -а, -о, ијек. мјёрљив *који се може мерити.* — Свет опипљивих чињеница и видљивих, мерљивих успеха и неуспеха. *Андр. И.*

мёрљивӧст, -ости, ијек. мјёрљивӧст, ж *особина онога што је мерљиво.*

мёрмер м тур. **1.** = мрамор (1) *врста камена средње тврдоће погодног за обраду и глачање (по саставу обично врста кречњака, вапненца).* — Сузе му се ледиле по глатком мермеру, а од груди се мермер ствара. *Јакш. Ђ.* Мјесец блијед и бијел кô мермер камен. *Хар.* **2.** (у атрибутској служби, као део полусложеница) *мермеран.* — Она иде на мермер-авлију. *НПХ.* Стоји као мермер-камен. *Вел.* Крв је на мермер-прочељу. *Наз.*

мѐрмеран, -рна, -рно *који је од мермера, мраморан.* — У мермерној дворани ... у камену изрезани стоје славни прадедови. *Јакш. Ђ.* Око дворане стоји море као мермерни зидови. *Брл.*

мермѐрли прид. непром. тур. *в. мермеран.* — Изведоше [га] уз мермерли кулу. *НП Вук.*

мѐрнӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐрнӣ *који служи за мерење:* ~ инструменат, ~ трака.

мѐрнӣк, ијек. мјѐрнӣк, м **1.** *онај који нешто мери, мерач; геометар.* — У Црној Реци подижу се горостасне планине, које још нису вешти мерници премерили. *Јакш. Ђ.* Нахрупи овамо сва сила радника и мјерника за жељезницу. *Новак.* **2.** необ. *мера, мерило.* — Као мјерници за њезину вриједност могу се узети слиједећи елементи. *Ант. 1.*

мѐрничкӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐрничкӣ *који се односи на мернике:* ~ посао.

мѐрōв, -ова, ијек. мјѐрōв, м *старинска мера за жито.* — Тај мора да је свог века појео сто мерова граха. *Игњ.* Ево сам ти припрaван ... дати десет мјерова ражи. *Кор.*

мѐродāван, -вна, -вно, ијек. мјѐродāван **а.** *који има право да доноси пуноважна решења, надлежан, овлашћен:* ~ орган, ~ личност. — У свакој другој цивилизацији побринули би се мјеродавни фактори за некакве плинске маске. *Крл.* **б.** *који доноси или садржи коначну оцену нечега, компетентан, позван:* ~ мишљење, ~ критика. — Напослетку, није ... ни свачији суд у стварима књижевног укуса подједнако тежак и меродаван. *Нед.*

мѐродāвно прил. *на меродаван начин:* ~ пресудити, ~ оценити.

мерода́вно̄ст, -ости, ијек. мјерода́вно̄ст, ж *својство онога који је меродаван, онога што је меродавно.*

мѐропах, -пха м (мн. мѐропси) грч. ист. *слободан сељак на феудалчевој земљи (уз обавезу да обрађује власнику земљу одређени број дана у години).* — У свој српској држави тога времена меропси [су] били дужни радити два дана у недељи. *Нов.*

мѐропашкӣ, -ā, -ō *који се односи на меропхе.* — Било је меропашких села, у којима су људи ... имали за своју исхрану извесни део. *Нов.*

мѐрственӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐрственӣ *који се односи на мерство, геометријски.*

мѐрство, ијек. мјѐрство, с заст. *геометрија.* — [Корисно] би било да ви у својем листу отворите рубрику »практично описно мјерство«. *Ков. А.*

мѐртек м (мн. мѐртеци) **тур. покр. 1.** *дрвена грађа за кућу; дирек, греда, балван.* — Догонио сам ти ономлане мертек из наше шуме. *Ранк.* **2.** *велики ексер, чавао, клин.* — Место ђулади, висе [на зидном сату] о ланцима коњске плоче и некаки мертеци. *Глиш.*

мѐртик м мац. заст. **а.** *стара мера за жито и вино.* **б.** *одређена количина вина која се давала манастиру. Вук Рј.*

мертѐноша м *в. мартоноша.* — Згубио сам тридест мертоноша. *Вук Рј.*

мѐрћез м тур. *средиште, центар, седиште.* — Логор ... са својим мерћезом представљаше најпогоднију мету за гађање. *Лаз. М.*

мерӯцкатн, -ām, ијек. мјерӯцкати, несврш. *дем. према мерити.* — Инжењери опет долазили. Само меруцкају. *НИН 1959.*

мѐрхаба узв. тур. *муслимански поздрав при сусрету.* — Мерхаба, Мехо, — вели Рамо. *Куш.* Назва набусито и нејасно мерхаба и уђе у кахву. *Андр. И.*

мѐрџāн, -а́на м тур. *украс од корала, перла, ђинђува; огрлица од перли.* — Тихо [је] зрно по зрно мерџана пропуштала кроз прсте. *Нам.* Бежао је од њих ... шаљући после поклоне, сребро, свилу, мерџане. *Црњ.*

Изр. ~ грожђе *врста црвенкастог грожђа;* црвени ~ зоол. *врста корала* Corallium rubrum. *Терм. 4.*

мерџа́нац, -нца м агр. покр. *врста шареног пасуља, граха. Вук Рј.*

мѐса ж необ. *хип. од месо. Вук Рј.*

мѐсан, -а, -о необ. *в. меснат.* — У лицу округао и румен и јако месан на челу, изнад очију. *Богдан.*

мѐсан м агр. покр. *врста грожђа. Вук Рј.*

мѐсāр, -а́ра м **1.** *онај коме је занимање клање стоке и продаја меса; продавац меса.* — фиг. пеј. У болницама, око операционих столова, господа месари. *Крл.* **2.** необ. *месождер, крволок.* — Тада Тројанци налик на лавове, љуте месаре, на лађе јурну. *М-И.*

мѐсара ж **1.** *месарница.* — Месо је донио за госпоју ... из месаре. *Ивак.* **2.** фиг. *мноштво побијених, покољ.* — Ето иде Љутица Богдане ... биће крви и месаре. *НПХ.* **3.** зоол. *врста муве која носи јаја на месу. Финк.*

месáрев, -а, -о = месаров *који припада месару:* ~ алат.

месáрёње с *гл. им. од месарити.*

месáрити, мѐсāрӣм несврш. *радити месарски посао.* — Упрв се леђима њему о ребра, узмем месарити. *Јурк.*

месàрица ж **1.** = месарка (1) *месарева жена.* — Уздахну дебела месарица. *Шен.* **2.** зоол. *месара (3).* — Штитило је [слику]

стакло ... и гроздови напљувака муха месарица. *Јел.*

мѐсāрка ж **1.** = месарица (1). **2.** *љубитељка меса. Р-К Реч.*

мѐсāрна ж *месарница.* — На другој страни [је] месарна. *Андр. Н.*

мѐсāрница ж *продавница меса.* — Пошао [је] на месарницу да купи меса. *Ћор.*

месáров, -а, **-о** = месарев: ~ посао.

мѐсāрош м разг. *љубитељ меса.*

мѐсāрскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на месаре*: ~ занат, ~ пас.

мѐсāрски прил. *као месар.* — Назначих управо месарски руком, баш као кад се пори. *Крањч. Стј.*

месáрство с *месарски занат; трговање месом.*

мѐсàруша ж зоол. *в. месара (3). Финк.*

мѐсаст, -а, -о необ. *који личи на месо, сличан месу; меснат.* — Распрштило [се] по ... удољици између оне двије округласте, месасте јабуке. *Коч.*

мѐсат и **мѐсат,** -а, -о необ. *који је од крви и меса, од живог ткива.* — Да погоди јелу по кор'јену, пребиће је и превалиће је, како л' неће месата јунака. *НП Вук.*

месѐла ж ар. *питање, проблем (нарочито верски).* — Можеш проучити све ... меселе овога свијета. *Радул.*

мéсељ м мац. *в. сатљик. Вук Рј.*

мѐсершмит м *врста немачког авиона бомбардера који се употребљавао у другом светском рату (назван по имену конструктора).* — Ескадриле од по девет »месершмита« већ двапут су бомбардовале село. *НК 1946.*

мѐсēц, ијек. мјѐсец, м (вок. мѐсēче, инстр. мѐсēцом, лок. мѐсēцу и месéцу; мн. мѐсēци, ген. месéцӣ и месéцā, дат. мѐсēцима и месéцима) **1.** астр. **а.** (Месец) *крупно небеско тело најближе Земљи, природни Земљин сателит*: снимак Месеца, кратери на Месецу. — Мјесец, велик и свијетао, путује са мном врх друма. *Кркл.* **б.** *сателит ма које планете*: Јупитерови месеци. **2. а.** *амблем, симбол муслиманства или неке муслиманске земље у облику Месечева српа*; фиг. *муслиманство, муслимански свет.* — Бива, брађо, да је бјелодано сванут крсте, а мрknут мјесече. *Март.* **б.** *украс у облику Месечева српа.* — По њој јесу бурме и прстење ... според њима сјајни мјесецови. *НПХ.* **3.** *в. месечина*: путовати по месецу. — Вечерас треба да буде месеца. *Петр. Р.* **4. а.** *утврђени, у нашем календару приближно дванаести део календарске године, према којему се одређују датуми*: имена месеци, календарски ~, јеврејски месеци. **б.** *период од тридесет или приближно тридесет дана (почев од било којег датума); период до истог датума у наредном календарском месецу*: ~ дана, после два месеца. **в.** астр. *период између два иста положаја Месеца у окретању око Земље (с обзиром на фазе, у односу на звезде, на еклиптику или др.)*: синодички ~, сидерички ~, тропски ~.

Изр. докле тече (траје) сунца и месеца *вечито*; једе се као ~ *љути се и слаби*; као да је пао с Месеца *ништа не зна*; медени ~ *први месец живота у браку*; млад ~ *положај Месеца у коме је видљив само узани, сржу слични део његовог круга*; пун ~ *положај Месеца у коме се види цео његов круг*; ~ се једе (*о менама*) *смањује се осветљена површина Месеца.*

месецòслов, ијек. мјесецòслов, м рус. црквен. *црквена књига у којој су животи светаца изнети по календарском реду; ред, имена светаца у црквеном календару.* — Гадно име Пизоново не смије кољат мјесецослов. *Њег.*

месéчак, -чка, ијек. мјесéчак, м *хип. и еуф. од месец.* — Овдје ће са нама провести мјесечак дана. *Радул.*

мѐсечан, -чна, -чно, ијек. мјѐсечан **1.** (само одр.) **а.** *који се односи на календарски месец или на време од месец дана, који је предвиђен за месец дана; који се остварује, даје и сл. сваког месеца*: ~ извештај, ~ учинак, ~ контрола, ~ закупнина, ~ зарада. — Већ трећа година како у селу за месечних пет форината ... пискара. *Трифк.* **б.** (у именичкој служби) с *месечна награда.* — Она има своје мјесечно. *Мих.* **2.** *пун месечине.* — Јесења, дивна, месечна ноћ. *Дом.* Сви су дани прошли и мјесечне ноћи. *Фран.*

мѐсечāр, ијек. мјѐсечāр, м **1.** мед. *онај који пати од месечарства, сомнабулизма.* — Ишао је као месечар кроз своје велике и полумрачне собе. *Ћос. Б.* Извлачио се из постеље блиједа као мјесечар. *Сим.* **2.** нар. *службеник с месечном платом. Р-К Реч.*

мѐсечāрка, ијек. мјѐсечāрка, ж **1.** *женска особа месечар.* — Зорка се предаде вољи Милошевој и пође за њим ... као месечарка. *Уск.* **2.** зоол. *врста морске рибе, смеђи буљањ. Финк.* **3.** бот. и агр. **а.** *врста руже* Rosa bengalensis. *Сим. Реч.* **б.** *врста мале а дуге и љуте паприке, феферон.* — Тек удвостручен број »српских чајева« уз киселе краставце и паприке месечарке враћао би му ... енергију. *Ћос. Б.* **в.** *врста роткве* Raphanus radicula. *Сим. Реч.*

мѐсечāрскӣ, -ā, -ō̄, ијек. мјѐсечāрскӣ *који се односи на месечаре и месечарство.* — Цијела покољења мјесечарских роман-

тика обољеше. *Матош.* За нас су то месечарске халуцинације. *Скерл.*

мѐсечāрски, ијек. мјѐсечāрски, прил. *као месечар.* — У свој својој њемој озбиљности вазда [је] тихо, мјесечарски занесен. *Цес. А.*

мѐсечāрство, ијек. мјѐсечāрство, с **1.** мед. *болесно стање у коме болесник ноћу у сну несвесно устаје и хода, сомнабулизам.* **2.** фиг. *склоност занетости, занесењаштво.* — Њену замишљеност и мјесечарство тумачио [је] женском особеношћу. *Сим.*

мѐсечаст, -а, -о, ијек. мјѐсечаст **1.** *сличан месечини, својствен месечини; обасјан месечином.* — Јан ... лови рибу ... према светлости месечастој. *Дов.* Обоје изађу, загрљени, у сребрну мјесечасту ноћ. *Кос.* **2.** *који је у облику Месеца. Р-К Реч.*

Мѐсѐчев и **Мѐсечев,** -а, -о, ијек. Мјѐсѐчев и Мјѐсечев *који припада Месецу (небеском телу), који се односи на Месец*: Месечеве мене. — Отрага је из ... облака исцрвио тужан Мјесечев срп. *Огр.* Ноћ путује са мном у Мјесечеву слапу. *Полић.*

мѐсечина, ијек. мјѐсечина, ж **1.** *Месечева светлост.* — Сва се ријека напуни тихе мјесечине. *Леск. Ј.* **2.** необ. *месечна плата.* — Дувало — падало, њихова је мјесечина ту. *Ивак.* **3.** бот. **а.** *хајдучка трава. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор.* Ophioglossaceae, Botrychium lunaria. *Сим. Реч.*

Изр. морска ~ зоол. *врста морске медузе* Pelagia noctiluca. *Терм. 4.*

мѐсечинаст, -а, -о, ијек. мјѐсечинаст **1.** *сличан месечини; обасјан месечином.* — Сунце ... зашло ... бацајући чудновату месечинасту светлост. *Макс.* Пење се преко мјесечинастих, мраморних стубишта. *Матош.* **2.** *који је у облику Месечева српа.* — Ни до данас да му причврсти ту месечинасту потковицу. *Б 1958.*

мѐсечинскӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐсечинскӣ, индив. *који се односи на месечину, сличан месечини.* — Уз панцир ми се грудима примиче, за месечинским зраком ока мог. *Кост. Л.*

месѐчић, ијек. мјесѐчић, м *дем. и хип. од месец.* — У мрежу ловим млијечне стазе, мјесечић и сунчић. Васионац. *Уј.*

мѐсечнӣк, ијек. мјѐсечнӣк, м **1.** *часопис који излази једанпут месечно.* — У Паризу је почео излазити опет нов мјесечник. *В 1885.* **2.** бот. *в. месечина (3б). Бен. Рј.*

мѐсечнина, ијек. мјѐсечнина, ж *месечна плата.* — Има он своју мјесечнину, а нема на бризи ни кучета ни мачета. *Михољ.*

мѐсечница, ијек. мјѐсечница, ж **1.** *месечнина.* — Давао [му] мјесечницу плаћу. *Март.* **2.** *месечарка (1).* — Завирује [ми] при мјесечини у очи да види нисам ли зла вила или мјесечница. *Шен.* **3.** мед. *менструација. Р-К Реч.*

мѐсечно, ијек. мјѐсечно, прил. *на месец, за месец дана.*

мѐсечњāк, ијек. мјѐсечњāк, м *месечар.* — Хода по бијелом дану као мјесечњак. *Шен.* Идем као мјесечњак. *Маж. Ф.*

месѐчња̄ча, ијек. мјесѐчња̄ча, ж *месечарка (1).* — Мани се намигуша, блиједих мјесечњача. *Јурк.*

мѐсечња̄чкӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐсечња̄чкӣ *месечарски.* — Тој нервозности крив [је] Фалб и његова мјесечњачка теорија. *Шен.*

Мѐсија м хебр. **а.** *у вероваљу старих Јевреја, Жидова богом обећани спаситељ јеврејског народа; по хришћанском схватању Исус Христос.* **б.** фиг. (месија) *спасилац, избавитељ.* — Човечанство ... у науци је данас добило ослободилачког месију. *Скерл.* Сматра се за месију. *Шим. С.*

месијанѝзам, -зма м *учење о доласку Месије и спасењу које ће он донети; тобожња спаситељска, избавитељска улога некога.* — Све му је то мирисало по цркви, тамјану и месијанизму. *Крл.*

месијàнист(а) м *присталица месијанизма.* — Касније је постао мистик и месијанист. *ХР 1928.*

месијанѝстичкӣ, -ā, -ō *који је у духу месијанизма.* — Кушао је изразити и ... месијанистичку улогу славенства. *Барац.*

месѝјàнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Месију (месију).* — У себи [је] ћутјела неко месијанско звање, неку вишу задаћу. *Шен.* Тај културни панславизам био је ... као некакво месијанско вероваље. *Јов. С.*

месијàнство с *месијанизам; спасилачка, избавитељска улога.* — Мијеси баналности свога месијанства и сања да су поезија. *Шим. С.*

мѐсина ж *аугм. и пеј. од месо.* — Покољи им стадо као вук па се наждери месине. *Гор.*

мѐсинг м нем. хем. *легура, слитина бакра и цинка.* — Није златан, него од месинга. *Матош.*

мѐсинган, -а, -о *који је од месинга*: ~ брава, ~ шипка.

мѐсингаст, -а, -о *в. месинган.* — Пухалка је обична месингаста цијев. *Туђ.*

мѐсити, мѐсӣм, ијек. мијѐсити, несврш. **1. а.** *припремати, правити од брашна и воде (или и других састојака) гњечећи и обличавајући*: ~ тесто, ~ хлеб, крух, ~ питу, ~ колаче. **б.** *гњечити размекшану земљу, иловачу и сл.; убличавати, правити од изгњечене земље, иловаче и сл.*: ~ блато за

опеке. — Чуо се трамвај како мијеси блато. *Крл.* Посуђе ... су од блата месили. *Жуј.* **2.** фиг. **а.** *стезати, гужвати.* — Грчевито [је] месио рукавице у десној руци. *Андр. И.* Стоји крај врата, мијеси капу, гледа сад у једног, сад у другог. *Куш.* **б.** *поступати с ким по својој вољи; подвргавати притиску, кињити, злостављати.* — Двор [је] могао месити их како је хтео. *Јов. С.* Како сте ви то мекан па дате да вас Рашула тако мијеси. *Цес. А.* **в.** *туђи, млатити.* — Стаде да је мијеси коленима и рукама. *Мил. В.* Сваког би тко писне шакама да мијеси. *Вел.* **3.** фиг. *припремати, сновати.* — Моја је душа ... у крајевима гдје се нешто сада спрема и мијеси. *Наз.*

Изр. ~ колач (некоме) ир. *спремати (некоме) неугодност.*

~ **се** *гњечити се, лепити се због гњечења.* — Меси се блато на блато. *Сек.*

мѐсиште с *пеј. од месо.* — На толицној кости толико месишта! *Дим.* То је једно мртво мѐсиште на тешким ступастим ногама. *Лал.*

мѐска ж *корење од рогоза које свиње једу. Вук Рј.*

меслѝђен м *ситни босиљак* Ocimum minimum. — Погледи им врцају на њезин пенцер, меслиђеном окићен. *Р 1946.*

мѐснат, -а, -о **1. а.** *обрастао јаким, дебелим слојем меса, мишићног ткива; мишићав.* — То лице, снажно, меснато, те тврде, а опет немирне очи ... све сам ја то видио. *Кол.* Кроз ... рукаве провидиле [се] меснате обле мишице. *Ћор.* **б.** *који даје доста меса, погодан за производњу меса*: меснате свиње. **2. а.** *сличан месу, сочан, задебљао*: меснати део плода. — Око нас палме ... игле меснатих плавушкастих агава. *Бен.* **б.** *који потиче од меса; који подсећа на месо.* — Загушљив зрак, топао меснат мирис гостионице постали су неподношљиви. *Торб.*

мѐснатӧст, -ости ж *особина онога што је меснато. Р-К Реч.*

мѐснӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на месо, који је од меса, спремљен с месом*: ~ храна. — У сандуку су биле руске месне конзерве. *Јонке.* **2. а.** *в. меснат (1а).* — Месни колос паст ће потучен на рингу. *Уј.* **б.** *богат месом, меснат (1б)*: месна говеда.

мѐснӣ, -ā, -ō, ијек. мјѐснӣ **1.** *који се односи на одређено место, насеље*: ~ одбор, ~ школа. **2.** *који је ограничен на одређено место, локални.* — Месно изумирање појединих делова тела ... гдекада наступи иза повреда. *Батут.* **3.** *домаћи.* — Мичурин се послужио крижањем мјесних отпорних одлика са страним одликама. *НЕ.*

мѐснӣк м мед. *врста тумора, миом; сарком. Бен. Рј.*

мѐснӣк, ијек. мјѐснӣк, м *в. мештанин. Прав.*

мѐсница и **мѐсница** ж **1.** *в. месарница.* **2.** мн. покр. *в. месојеђе.* — О месницама [је] женио сина Стојана. *Рад. Д.*

мѐсњача ж покр. *врста кобасице од меса*; исп. мешњача. *Вук Рј.*

мѐсо с **1. а.** *мекано, мишићно ткиво човечјег или животињског тела.* — Стегла руком своју рођену бутину, и нокти упадају у месо. *Лаз. Л.* У слух се живци, крв, месо и кожа напрегли. *Гор.* **б.** *живо ткиво, тело.* — Твоје око просу дрхтај мојим месом. *Војн.* фиг. Жртвујући наше хрватско месо стољећима, селила се амо-тамо. *Крл.* **2. а.** *делови закланих животиња и живине (као храна)*: јагњеће ~, говеђе ~ итд. — Застаде пред једном касапницом и купи меса па га однесе кући. *Вес.* **б.** фиг. *мртва тела, изгинули људи.* — Кадшто се побију ђевојачка браћа и рођаци с отмичарима, и буде меса доста. *Вук Рј.* **3.** *мекани и сочни делови плода, воћа.* — Да, онако је зобао како се трешње зобљу; месо је гутао, коштице бацао. *Мажс. Ф.* Сећао се ... златне јесени и белих бресака са црвеним месом. *Јанк.*

Изр. дебело ~ *стражњица*; дивље ~ мед. *болесна израслина из ране* granulatio fungosa; *тумор*; живо ~ *отворена рана*; кола (гомила) меса пеј. *крупна а безвредна и лења особа*; ни риба ни месо *онај који нема изразитих индивидуалних особина*; спао у месу *омршавио је*; топовско ~ *војници који се немилице излажу убијању*; човек од крви и меса *човек са свим врлинама и слабостима људским.*

месо̀ждер м зоол. **а.** *животиња која се храни месом других животиња, грабљива животиња.* — фиг. Људи су грабежљивци и као такви припадају у врсту најопаснијих месождера. *Крл.* **б.** мн. *ред сисара који лове друге животиње, зверови* Carnivora.

месо̀ждёран, -рна, -рно *који се храни месом, грабљив, крволочан.* — Њега месождерни чагаљи стану тргати. *М-И.*

месо̀ждерац, -ёрца и **месождёрац,** -рца м *месождер.* — Месождерац давни сад душу кључе, упирући у ме прст непомични. *Наз.*

месо̀ждерӣ, -ā, -ō у изразу: месождере биљке бот. *биљке које се хране инсектима, кукцима хватајући их на својим лепљивим листовима или помоћу мехурастих израштаја, бубоједне биљке* Insectivorae.

месо̀ждёрка ж (у атрибутској служби) *која се храни месом других животиња.* — Тебе ће кљуват птице месождерке. *М-И.*

месо̀ждерскӣ, -ā, -ō *који се односи на месождере; месождеран.* — фиг. Ова моја месождерска душа само нешто слути. *Вас.*

месождéрство с *нагон месождера*; пеј. *прехрана уз употребу меса (за разлику од поста или вегетеријанства)*. — Не знам из којих разлога ви тако упорно позирате с тим месождерством и атеизмом? *Мар.*

месòјед, -а, -о биол. *који се храни месом.* — Месоједе животињске врсте. *Станк. С.*

месòјеђе и **мèсојеђе** ж мн. (ђе с) **1.** *време између Нове године и поста, коризме, кад црква допушта да се једе масна храна.* — Месојеђе су, свуд се балови држе. *Игњ.* **2.** *в. месопуст (1).* — Грдног ли јада ... ако би нас месојеђе затекле без печења! *Богдан.*

мèсопуст и **месòпуст** м **1.** *последњи дани месојеђа; недеља или уторак у последњој недељи, тј. једну месојеђа, мèснē покладе.* — Напокон [се] о месопусту у Бечу ... заустави. *Маж. Ф.* **2.** *в. месојеђе (1).* — До конца месопуста ... ће се оженити, рекао си. *Драж.*

мèсопустан и **месòпустан,** -сна, -сно *који се односи на месопуст.* — Све је било готово да се прве месопусне недјеље вјенчају. *Новак.*

месòсеча, ијек. месòсјеча, м песн. *онај који сече месо.* — Узме постављен столац на којем месосјеча знаше сједити. *М-И.*

месòсјеча, ек. месòсеча.

месòћа ж индив. *в. месо (3).* — У ручицама држи ... крушку-дивљакушу, изнутра црне и црвљиве месоће. *Божић.*

мèстав, -а, -о, ијек. мјèстав, покр. **1.** *неједнак у разним местима, местимично добар, а местимично лош.* — Ова година је мјестава, тј. није свуда једнако родила. *Вук Рј.* **2.** *пегав. Прав.*

местáнце и **мèстāнце,** -нца и -ета, ијек. мјестáнце и мјèстāнце, с *дем. и хип. од место.* — За то мјестанце не зна нитко. *Шен.* Неко мјестанце зачепило би му уста. *Божић.*

местáшце и **мèстāшце,** -шца и -ета, ијек. мјестáшце и мјèстāшце, с *дем. и хип. од место.* — Праштао се са сваким милим месташцем. *Вес.* Доље село — питомо мјесташце, кућице чедне. *Бег.*

мèства ж (обично мн.) тур. *кожни назувак или кожна чарапа, што се носило преко вунене чарапе или обојка; папуча.* — Местве су му жућкасте боје. *Вел.* На ногама имаше црвене чарапе у отворенијем местваима. *Мат.*

мéсти и **мèсти,** мéтēм (аор. мéтох, 2. и 3. л. мéте; р. прид. мéо, мéла, мéло; трп. прид. мéтен, -а, -о и мèтен, -èна, -èно) несврш. **1. а.** *спремати (неку храну) мешајући житку масу, мутити.* — Мете свињама. *Вук Рј.* **б.** *издвајати масноћу из млека бућкајући:* ~ масло. **2.** фиг. *бунити; збуњивати.* — Што младића још веће мете ... то је неједнак поступак. *Кур.*

~ **се** (и мèсти се, мèтēм се) *бити захваћен пометњом, комешати се; вртети се, мотати се, мутити се.* — Људи се мели улицом. *Кос.* Њему су се вјечно меле по глави теорије педагога. *Леск. Ј.*

Изр. мете ми се по устима (по глави) *само што не изговорим, али не могу да се сетим.*

мèсти, мèтēм (аор. мèтох, 2. и 3. л. мèте; р. прид. мèо, мèла, -ло; трп. прид. мèтен, -èна, -èно) несврш. **1.** *чистити, брисати (метлом).* — Мео је, доносио пилотину и воду. *Андр. И.* фиг. Узмицала [је] пред њим и сукњом мела бијели нанос. *Божић.* **2.** *јако падати (о снегу); снажно дувати, ковитлати се (о мећави, бури).* — Мете, мете снијег, а Дрāга од тутњаве, звона и пјесама опет оживјела. *Шимун.* фиг. Бура страсти мете по души његовој. *Војн.*

Изр. ~ пред својим вратима (прагом) *водити своју бригу; отклањати властите недостатке;* ~ капом земљу *радити оно што не треба.*

~ **се** покр. *страдати од студени, смрзавати се:* ~ на мећави, на мразу.

мèстимицē и **мèстимицē,** ијек. мјèстимицē и мјèстимицē, прил. = местимично **1.** *на неким местима, овде-онде.* — Смеђа, валовита коса била мјестимице влажна, више чела овисока. *Шимун.* **2.** покр. *означавајући место.* — Би ли знала казати местимице где је [покојник укопан]. *Глиш.*

мèстимичан и **мèстимичан,** -чна, -чно, ијек. мјèстимичан и мјèстимичан *који се местимично налази, јавља.* — Местимичне површности [се] ... опраштају. *Баз.*

мèстимично и **мèстимично,** ијек. мјèстимично и мјèстимично, прил. = местимице. — Уздизала [су се] брда и косе планинске, местимично шумовите. *Пер.*

мèстити се, -им се, ијек. мјèстити се, несврш. *намештати се, заузимати угоднији положај.* — Аиша и Ната све се некако мјесте по сећији од неприлике. *Огр.*

мèстичав, -а, -о, ијек. мјèстичав *који није свугде једнак; неједнако ткан, са гушћим и ређим местима (о платну).* — После ето и дечурлије у местичавим кошуљицама. *Шапч.*

мèстичавōст, -ости, ијек. мјèстичавōст, ж *особина онога што је местичаво. Р-К Реч.*

мèстичан, -чна, -чно, ијек. мјèстичан *в. местичав. Р-К Реч.*

мèсто, ијек. мјèсто, с (ген. мн. мèстā) **1. а.** *простор који се може искористити за смештај кога или чега, расположиви простор:*

нема више места. — Ти си ми у кући много места отео. *Ком.* **б.** *део простора на коме се налази неко (нешто) или је предвиђен за некога (за нешто)*; *простор на коме се што збило или збива*: председничко ~, стражарско ~, ~ за обућу, ~ пожара, ~ удеса. **в.** *одређени део простора који неко или нешто заузима или треба да заузме*; *седиште.* — Ту су ухватили згодно мјесто да дочекају сватове. *Том.* Ја села на твоје место. *Вес.* Имали [су] уплаћена мјеста за кочију. *Креш.* **г.** *служба, намештење.* — Као круна свега ... губим место, остајем ... на улици. *Ћос. Б.* Замолио [је] да му се повјери мјесто казалишног критика. *КХ 1936.* **д.** *положај у односу на друге појмове*; *положај у неком редоследу, ранг*: избити на прво место. — [Играчи] измијењаше мјеста. *Мат.* С. Марковић ... заузима крупно место у историји духовног живота српског. *Скерл.* По бројчаној јакости [били су] на четвртоме мјесту. *КХ 1936.* **ђ.** *одређени део у књизи, детаљ у неком излагању.* — Листала је [књигу] ... док није дошла до врло занимљивих мјеста. *Том.* Задремао [је] код најдирљивијих места у мојој предици. *Нед.* **2. а.** *предео, крај.* — Снег је падао по висовима ... а киша по жупнијим местима. *Жуј.* **б.** *насеље (село, варошица, град)*: мало ~, среско ~. — На самим обалама низала се већа места. *Кум.* **3.** покр. *лежај, постеља.* — Мргуда ... уђе у зграду, свуче се и леже у мјесто. *Коч.*

Изр. болно ~ *слаба, незгодна или непријатна страна кога или чега*; геометријско ~ мат. *линија, површина и сл. на којој се налазе све тачке које задовољавају неки математички услов, увјет*; гласачко ~ *просторија у којој се врши гласање*; децимално ~ мат. *бројка која се налази десно од децималне тачке (зареза)*; души места (на)чинити, ухватити нар. *(у)чинити доброчинство*; загрејати (угрејати) ~ *марљиво, с много воље, приљежно се посветити каквом послу, не мичући се од њега*; заузети, стећи ~ *истаћи се*; из места спорт. *без залета*; места! *склањај(те) се!*; ~ под сунцем *могућност живљења, живот*; највише ~ *највиши чинилац у држави (председник републике, владар)*; на лицу места 1) *тамо где се нешто десило, догодило* 2) *сместа, одмах*; на месту 1) *сместа, одмах.* — Баци се ничице на узглавље и на месту заспа. *Ћос. Б.* 2) *(убити) нанети рану, задати ударац који изазива наглу, тренутну смрт*; на његовом месту *у његовим приликама, могућностима*; на првом месту *пре свега*; *пре свих*; на (свом) месту (бити) 1) *(о примедби, поступку)* уместан, тачан, правилан; 2) *(о личности)* честит, ваљан; не држи га место *не може да се скраси, нигде се не смирује*; ни с места *не може ни да се макне*; опште ~ (нпр. у уметничком делу) *уобичајен мотив, предмет*; помакни се (помери се) с (тог) места нар. *шта говориш! (кад неко каже што неумесно или страшно)*; радно ~ *посао, служба, дужност на послу*; *место вршења службе*; срце му је стало на место, срце му је на месту *задовољан је.*

место (мѐсто), ијек. мјесто (мјѐсто), предл. **1.** *с речју у генитиву показује да је оно што је њиме одређено нечим замењено.* — У глави врача као да је мјесто мождана имао тешко олово. *Шен.* Место њива и пашњака беше ту густа шума. *Вес.* **2.** (у прилошкој служби) *на почетку реченица и израза којима се помиње нешто што није реализовано, него је замењено другом радњом, решењем и сл.* — Мјесто у Чачански одред, Фића и ја вратили смо се у Крагујевац. *Чол.* Мјесто да премеће луг на огњишту, он збијао шале с дјецом. *Тур.*

месу̏веће ж мн. покр. *в. месојеће. Вук Рј.*

месу̏рина ж *аугм. и пеј. од месо.* — Лако је за њега, он је стог месурине. *Божић.*

ме́сце с *дем. и хип. од месо.* — Чича мало месца да ти да. *Станк.*

ме̑т м покр. *место где се стављају мреже за ловљење рибе.* — У красну домовину, крај мора заливену у луке и на метове. *Павл.*

ме́та ж **1.** *у разним надметањима* **а.** *предмет који се гађа*: стрељачка ~. **б.** *обележено место, граница.* — Прије мети, макну два-трипут рукама и прескочи белегу. *Вес.* **2.** *циљ, идеал.* — Развратнику ужас, испоснику мета: небо! *Јур.*

метаболи̏зам, -зма м грч. физиол. (често с придевом базални) *процес размене материја у организму.*

метабо̀ли̏т, -и́та м физиол. *производ метаболизма.*

ме̑так, -тка м (мн. мѐци, ген. мѐта̄кā) *убојно средство за пуњење ватреног оружја, које се састоји од зрна, чахуре с барутом и капсле*: пушчани ~, револверски ~, топовски ~, бојеви (убојни) ~, маневарски ~, светлећи ~ итд.

Изр. добити ~ (у чело, у потиљак и сл.) *бити стрељан, убијен*; избацити последњи ~ *уложити и последња средства*; *учинити и крајњи напор, дати и последње што је у моћи.* — Мој је отац овај последњи метак избацио да ме притера к зиду. *Цар М.*; слепи ~ *фишек без зрна, ћорак.* — При последњој вјежби слијепим мецима готово је избио око својем сусједу. *Јонке.*

мѐта̄л, -ала м грч. *чврст (осим живе) хемијски елемент који је добар проводник топлоте и електрицитета и, већином, може се ковати.*

Изр. лаки метали *метали са малом специфичном тежином (алуминијум, магнезијум и њихове легуре)*; обојени метали *збирни назив за метале осим гвожђа и лаких метала (бакар, олово, калај, бизмут итд.)*; племенити метали *метали који су хемијски јако отпорни, ковни су и растегљиви а врло су скупоцени (злато, сребро, платина)*; тешки метали *метали који тешко оксидишу (бакар, сребро, злато, платина)*; црни метали *гвожђе, манган и њихове легуре (челик и др.)*.

мѐтāлан, -лна, -лно **1.** *који је од метала*: ~ чекић, ~ цев, ~ новац итд. **2.** *који се односи на обраду метала*: ~ индустрија. **3. а.** *који је сличан металу*. — фиг. Весео и млад [мјесец] металним прстима куца. *Крклец.* Погледа у строго метално лице гвожђарског трговца. *Ћоп.* **б.** *звонак, оштар*. — Одјекивали су с висине метални звуци звоњаве. *Крањч. Стј.* Изговара металним гласом као да откида слог по слог. *Минд.*

мѐталаст, -а, -о *в. металан (3а)*.

метáлац, -лца м (ген. мн. мѐтāлāцā) *радник у металној индустрији, метални радник*. — Кроз фабричку капију куљају гарави металци. *КН 1955.*

метализа́ција ж *превлачење, облагање металом, металним слојем*. — Расписује [се] конкурс за . . . метализдера или швајсера за послове металисације. *Пол. 1958.*

металѝзēр, -е́ра м *радник на металисацији*. В. пр. уз металисација.

мѐталичан, -чна, -чно *в. металан (3а)*. — Имао је [глас] . . . звонку готово металичну боју. *КН 1959.*

мѐталично прил. *в. метално*. — На средини . . . воде видиш металично сјајеће се . . . главе дивљих патака. *Коз. Ј.*

мѐтāлно прил. *као метал*. — Метално звоне локомотиве. *Сим.* Његове очи . . . су опако, метално светлуцале. *Пол. 1954.*

мѐтало с покр. *количина сена која се у један пут полаже стоци. Вук Рј.*

метало- *као први део сложеница значи*: *метал, металан*: металотехника, металофизика, металоиндустрија итд.

металòгичан, -чна, -чно фил. *који је изван, ван области логичке сфере, који се не оснива на логици*. — Да су естетске емоције металогичне природе, то је прва претпоставка сваке естетике. *Крл.*

металогрàфија ж *наука (као део металургије) која се бави испитивањем структуре метала и њихових легура.*

металòйд, -йда м грч. **а.** *хемијски елемент који има особине метала и неметала*. **б.** *неметал.*

металопрерађѝвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на прераду метала, који прерађује метале*: ~ индустрија.

металосавја̀ч, -а́ча м *металски радник који ради на савијању метала.*

металострȕгāр, -а́ра м *металски радник који ради на стругу.*

металострȕгāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на металостругаре.*

мѐтāлскӣ, -ā, -ō *који је у вези с металом*: ~ радник.

метàлург м *онај који се бави металургијом, стручњак за металургију.*

металȕргија ж **1.** *наука о производњи, обради и коришћењу метала и њихових легура, топионичарство*. **2.** *индустрија која се бави производњом метала и њихових легура*: обојена ~, црна ~.

металȕргијскӣ и **метàлуршкӣ,** -ā, -ō *који се односи на металургију и на металурге.*

мѐтāље с мед. покр. *врста очне болести*. — Навукло му се метаље на око. *Вук Рј.*

мѐтāљка ж покр. **1.** *место где се момци мећу, бацају камена с рамена. Вук Рј.* **2.** мед. *врста очне болести*; исп. метаље. *Вук Рј.*

метàморфан, -фна, -фно геол. *који наспаје метаморфизмом*: метаморфне стене.

метаморфѝзам, -зма м грч. геол. *промене у структури стена изазване физичким и хемијским појавама.*

метаморфо́за ж грч. **1.** зоол. *прелаз из једног стадијума развитка неких животиња у други стадијум, преображај*. — Метаморфоза гусенице у лептира, пуноглавца у жабу бацала га је у право запрепашћење. *Ћос. Б.* **2.** геол. *в. метаморфизам. МЕП.* **3.** фиг. *велика промена изгледа и карактера неког човека*. — Вечерас га је први пут . . . видио након седамнаест година. Но у каквој јадној метаморфози! *Мар.*

метаморфозѝрати, -ѝзӣрām свршн. и несвршн. *преобразити, преображавати, преобратити, преобраћати, променити, мењати облик.*

~ **се** *повр.* — Тако би исто било и онда кад би се јегуља метаморфозирала у други какав створ. *Петр. М.*

мѐтāн, -а́на м хем. *гас, плин без боје и мириса, лако запаљив и експлозиван, барски, мочварни и рудnички гас, плин* (CH_4).

метанаста́за ж грч. *сељење, пресељавање становништва обично из економских разлога (појединачно или групно), миграција.*

метанастàзичкӣ, -ā, -ō *који се односи на метанастазу*: метанастазичка кретања, метанастазичке струје.

мѐтàнија ж грч. заст. *дубоко, покорно клањање, метанисање, дубок, покоран поклон.*

— Капу скида до земље се слијега ... па он часну метанију даје. *Март.* Што сам онда видео клањања и метаније, ја већ никад у животу нећу! *Јакш. Ђ.*

мета̀није с црквв. *в. метанија.* — Љубомир ... учини »велико метаније« пред дверима и пред свима присутнима. *Ранк.*

мета̀нисање с *гл. им. од метанисати.*

мета̀нисати, -ишём несврш. *дубоко се клањати или ничице падати при молитви или пред неким у знак покорности, поштовања.* — Ступи пред икону, прекрсти се и трипут метаниса. *Шант.* фиг. *ропски се понашати, пузити пред неким.* — Нема права захтијевати да му се кади и метанише. *Ђал.*

мѐтањ, -тња м покр. **а.** *количина барута потребна за једно пуњење пушке; хитац. Вук Рј.* **б.** *оно што се баци, избаци као метак.* — Он [Киклоп] је у море метањ добацио ... и тако лађу нам пригнао суху. *М-И.*

мѐтање с *гл. им. од метати (се).*

мѐтар и **мѐтар,** -тра м грч. **1.** *јединица за мерење дужине у метарском, метричком систему мера.* **2.** *направа за мерење дужине дуга један метар.* **3.** фиг. *мера уопште.* — Метар којим ћемо мерити васиону ... зове [се] ... светлосна година. *Мил.* **4.** песн. *мера, стопа стиха, ритамска мера*: класични ~.

Изр. квадратни ~ *јединица за мерење површине*; кубни ~ *јединица за мерење запремине, волумена.*

-метар *као други део сложенице значи* **1.** *растојање, димензију која износи толико метара или такав део метра колико то показује први део сложенице*: километар, сантиметар, милиметар. **2.** *направу, инструмент за мерење онога што означује први део сложенице*: барометар, волтаметар, термометар.

мѐтарскӣ и **мѐтарскӣ,** -ā, -ō = метрички (2) *који се односи на метар.*

Изр. ~ цента *100 кг тежине, квинтал*; ~ систем *мере које имају за основу метар, односно килограм, декадски, децимални систем.*

метаста̀за ж грч. мед. *преношење болесних ћелија, станица с првобитног седишта болести на друга места у организму.*

мета̀такса ж грч. грам. *премештање акцента исте врсте са једнога слога на други.*

мета̀таксичкӣ, -ā, -ō *који се односи на метатаксу.*

метате́за и **мета̀теза** ж грч. лингв. *премештање гласова и гласовних група у речи*: намастир — манастир и сл.

мѐтати, мѐћём (имп. мѐћи; прил. сад. мѐћӯћӣ) *несврш. према метнути.*

~ **се** 1. *несврш. према метнути се.* 2. *бацати се (ногама), ритати се.* — Не мећи се ногама, није јорган поњава, веће моја долама. *Вук Рј.* **3.** покр. *градити се, правити се неким, нечим.* — Меће се да зна, а тамо не зна. *Павл.* **4.** обично у изразу: ~ камена *бацати се камена (у игри, такмичењу).* — Гађали [би], метали се камена. *Мат.*

метатѐнија ж грч. грам. *измена, промена интонације појединих самогласника; промена природе акцента.*

метатѐнијскӣ, -ā, -ō *који се односи на метатонију*: ~ акцент.

метафѝзик м *в. метафизичар.* — Ко метафизик зборио. *Вел.*

метафѝзика ж грч. фил. *идеалистичка филозофска дисциплина која се бави појавама ван граница искуства, сматра их непроменљивим, датим једном заувек*; супр. дијалектика.

метафѝзичан, -чна, -чно *в. метафизички.*

метафѝзичӑр м *онај који се бави метафизиком; присталица, следбеник метафизичких погледа, назора у филозофији.*

метафѝзичкӣ, -ā, -ō *који се односи на метафизику, натчулан, натприродан.* — Дарвин је задао најјачи ударац метафизичком гледању на природу. *НЕ.* Не може ли људски дух да пресијече те божанске, метафизичке чворове? *Уј.*

мета̀фора ж грч. *стилска фигура у којој се један појам замењује другим на основу сличности*: лисица — лукав човек, пролеће живота — младост и сл.

метафо̀ричан, -чна, -чно и **метафо̀ричкӣ,** -ā, -ō *који се односи на метафору, сликовит*: ~ изражавање, ~ значење, ~ израз.

метафо̀рички и **метафо̀ричио** прил. *на метафорички, метафоричан начин, у метафорама, сликовито*: изражавати се ~.

мета̀форскӣ, -ā, -ō *метафоричан.* — Јакшић је врло богат и лепим метафорским сликама и поређењима. *Нед.*

мета̀форски прил. *метафорички, метафорично.*

мѐтва ж бот. покр. *в. метвица (1). Вук Рј.*

мѐтвица ж **1.** бот. *биљка из пор. уснатица, јаког мириса* Mentha; син. нана. *Терм. 3.* **2.** покр. *чашица (у нози). Вук Рј.*

мѐтвичин, -а, -о *који је од метвице*: ~ уље.

мѐте ж мн. заст. *в. метех.* — Те силази у мете удбињске. *Вук Рј.*

мѐтег м грч. покр. *имање, земља*; исп. метох. — Одвојисте понешто метега црквама. *Љуб.*

мѐтеж м **1.** *пометња; гужва, комешање.* — Метеж је бивао све већи, ларма ужаснија. *Јакш. Ђ.* Дјечаци су трчкарали усред тог

метежа као да је благдан. *Франг.* **2.** *немир, побуна, буна.* — Мартовски метежи одлучили су краља да с уставном променом похита. *Јов. С.*

ме́тежан, -жна, -жно *који се односи на метеж.* — Био [је] бунтовник, метежни демагог. *Књеж. Б.* Осјећала [је] неугодно бурљање у читавој нутрињи као метежне рефлексе. *Божић.*

ме́тежњак м *изазивач метежа; побуњеник.* — Метежници каменицама натерали ватрогасце у бекство. *Јов. С.*

мѐтеј м покр. *завичај, крај. Вук Рј.*

метемпсихо́за ж грч. мит. *мистично религиозно-филозофско учење неких религија и античких филозофа о сељењу људских душа после смрти у друге људе, животиње или биљке.*

ме́тење с *гл. им. од ме́сти.*

мѐтење с *гл. им. од мѐсти.*

метео̀р, -о́ра м грч. *део неког васионског, свемирског система или тела који при паду кроз Земљину атмосферу оставља светао траг.* — фиг. Био је један од оних ситних метеора што чисто и скромно прођу. *Вуј.* Диве [му се] као књижевном метеору. *Шкреб.*

метеорѝт, -и́та м *део распрснуте комете који падне на површину Земље.* — Већи метеори ... могу се распрснути на комаде, који ... падну на Земљу као метеорско камење или метеорити. *ОГ.*

метеорѝтскӣ, -ā, -ō *који се односи на метеорите.*

метеоро̀лог м *стручњак за метеорологију.*

метеорологи́ја ж грч. *наука која се бави изучавањем физичких и хемијских својстава атмосфере и временских појава (посебно прогнозом времена).*

метеоро̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на метеорологију и метеорологе:* ~ станица, ~ инструменти, ~ извештај, ~ подаци.

метео̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на метеоре:* ~ гвожђе, железо, ~ камење.

мѐтēр, -ера и **ме́тер** м фр. штамп. **1.** *графички радник (стручни слагач) који врши прелом слога.* **2.** покр. *кубни метар (најчешће као мера за жито).* — Ланац земље ... продô ... шест метери жита додô. *Кош.*

мѐтериз м тур. **1.** заст. *ров, шанац.* — Стане копати метеризе поред Дрине. *Вук.* **2.** покр. *заседа, бусија. Вук Рј.*

мѐтеризити, -и́м несврш. заст. *ушанчити, укопати (о војсци).* — Када будеш Бечу на погледу, метеризи твоју силну војску. *Вук Рј.*

мѐтех м грч. покр. *граница, међа. Вук Рј.*

мѐтӣл, -и́ла м грч. хем. *једновалентна група која се налази у многим органским хемијским једињењима, спојевима.*

мѐтӣл-а̀лкохол м хем. *алкохол који се добива сувом дестилацијом дрвета.*

мѐтӣлнӣ, -ā, -ō *који садржи метил:* ~ спирит.

мѐтӣљ, -и́ља м **1. а.** зоол. *паразитска глиста и болест коју она проузрокује код домаћих животиња, нарочито код оваца и говеда:* велики ~ Fasciola hepatica, мали ~ Dicrocoelium lanceolatum. **б.** мн. *род таквих глиста* Fasciolidae. *Терм. 4.* **2.** бот. *врста траве из пор. јаглика* Lysimachia. *Сим. Реч.*

мѐтӣљав, -а, -о *који болује од метиља;* фиг. *болешљив, слабуњав.* — Стражар, некакав метиљав и блијед ... опалио је од страха и метак је ... промашио. *Ж 1955.*

мѐтӣљавица ж *метиљава овца или крава;* фиг. *болешљива, слаба женска особа; неспособна, неокретна женска особа. Р-К Реч.*

метиља́вко м *метиљав ован или во;* фиг. *болешљив, слаб човек; неспособан, неокретан човек.* — Баш тај метиљавко, како га видите. *Андр. И.*

мѐтӣљавōст, -ости ж *особина онога који је метиљав.*

мѐтӣљā̏ње с *гл. им. од метиљати се.*

мѐтӣљати се, -ā̏м се несврш. *боловати, оболевати од метиља. Вук Рј.*

мети́љити се, мѐтӣљӣм се несврш. *в. метиљати се. Вук Рј.*

мѐтӣлька ж бот. *в. метиљ (2). Терм. 3.*

мѐтӣљуша ж бот. *в. помама. Сим. Реч.*

мѐтичизма м ков. пеј. *чистач чизама.* — Дедер, градска метичизмо, нити бекнути нећеш сада! *Ков. А.*

мѐтла ж (ак. мѐтлу; мн. мѐтле, ген. метáлā) **1.** *направа за метење, за чишћење.* — фиг. Ех, да сам ја у овоме граду логорник, челична би метла мела, а не гвоздена. *Ћоп.* **2.** бот. *в. бреза. Сим. Реч.*

Изр. вилина ~ бот. *шпаргла;* нова ~ добро мете *сваки новајлија на послу труди се да буде добар, да добро уради;* пијан као ~ *трештен пијан, јако пијан.*

мѐтлāр, -а́ра м **1.** *занатлија, обртник који израђује и продаје метле.* **2.** покр. *чистач улица.* — Са врх чаршије су је видјели опћински метлар Лискић и ... хамалин Хубо. *Андр. И.*

метла́рев, -а, -о = метларов *који припада метлару.*

метла̀рица и **мѐтлāрка** ж *женска особа метлар.*

метла́ров, -а, -о = метларев.

мѐтласт, -а, -о *који је сличан метли, који је као метла.* — Швигнуо [бих га] преко лица овим метларским репом! *Ков. А.*

мѐтлāш, -а́ша м бот. *биљка из пор. трава од које се праве метле, сирак* Sorghum vulgare. *Сим. Реч.*

мѐтлика ж бот. **а.** *биљка из пор. главочика, рунка* Artemisia scoparia. *Сим. Реч.* **б.** *в. бреза. Сим. Реч.*

мѐтлица ж **1.** *дем. од метла (1).* **2.** бот. **а.** *биљка из пор. главочика* Xeranthemum. *Сим. Реч.* **б.** *в. вресак. Сим. Реч.* **3.** *клас (кукуруза).* — У једној реси леске има око четири милиона поленових зрна, а у класу (метлици) кукуруза око 50 милиона! *Пол. 1959.*

мѐтличав и **мѐтличаст,** -а, -о *који је као метлица (1).* — Трепавице су јој биле тако бујне, тако црне, тако метличаве, те је ... изгледало као да су умјетне. *Крл.* Сиво небо ... пало је на риђе метличасте врхове букава. *Ћос. Д.*

мѐтличѐње с *гл. им. од метличити (се).* — Кукуруз се налази пред метличењем. *Пол. 1958.*

мѐтличити (се), -ӣм (се) несврш. *заметати метлицу (3), клас (о кукурузу).* В. пр. уз гл. им. метличење.

мѐтличица ж *дем. од метлица.* — Реска [ракија] све ко метличица каква прочишћава плућа. *Јел.*

мѐтловина ж бот. *в. метлика (а).* — Остраг се пустила дуга запарложена башта, пуна метловине, кукуте. *Лаз. Л.*

мѐтљика ж бот. *врста биљке* Tamarix gallica. — По кули одоздо попео [се] густ бршљан и метљика. *Огр.*

мѐтљикаст, -а, -о необ. *чупав и густ, као у метле.* — Под носом му стршили риђи метљикасти бркови. *Шен.*

мѐтница ж покр. *врста рибарске мреже. Вук Рј.*

мѐтнути и **мѐтнути,** мѐтнём свршс. **1. а.** *ставити, сместити, положити на неко место:* ~ књигу на сто, ~ новац у џеп, ~ дрва на ватру. **б.** *одредити неком место (према потреби, способности и сл.):* ~ на чело колоне. — Метнули су к мени у собу једног врло досадног човјека. *Мар.* **в.** *поставити (у звање, положај), дати службу.* — Најбоље би било — метните ме за писара. *Вуков.* **2.** *положити, дати стоци храну. Вук Рј.* **3.** *написати, навести.* — Дијете ... није добро метнуло адресу. *Мишк.* **4.** *испалити, опалити (метак).* — Извади кубуру, па трипут метни у небо. *Лоп.* **5.** *унети, проузроковати.* — Метне раздор и неслогу међу Србе. *Вук.* **6.** покр. *севнути (о муњи).* — Облаци прекрилише небо. Овде-онде метне светлица и потутњи. *Вес.*

Изр. метнимо (рећи) покр. *узмимо, претпоставимо, рецимо.* — А, метнимо, да је и било што међу нама ... *Ћип.* Метнимо рећи кō да је народ, бива, господар. *Радул.*; ~ воду (коме) празн. *врачати, гатати.* — Одем јуче код Јоке Бошњакуше да му метне воду. Она вели да је нагазио. *Вес.*; ~ главу у торбу *изложити се смртној опасности;* ~ грану на пут *направити сметње, омести.* — Метне грану на пут срећи младих људи. *Креш.*; ~ за икону *чувати као светињу;* ~ замку (омчу) око врата *обесити; запретити смртном опасношћу;* ~ језик за зубе, резу на уста *заћутати, не проговорити ни речи;* ~ коме у главу *наметнути коме неку мисао; наговорити кога.* — Србима метне у главу да траже од Турака да им се мир боље утврди. *Вук.*; ~ коме у уста (неке речи) 1) *подстаћи кога да каже оно што би хтео рећи онај који подстиче;* 2) *приписати некоме да је нешто рекао;* ~ (коме) црн комад у торбу *в. уз комад (изр.).* — Нећу ... да ми се пребацује да сам ти ја напакостио и метнуо црн комад у торбу. *Срем.*; ~ крст на се(бе) 1) *прекрстити се, ставити знак крста на себе;* 2) *покрстити се;* ~ купус, краставце, ~ зимницу и сл. *оставити, припремити (конзервирати) за зиму;* ~ на коцку *изложити великој опасности, пропасти;* ~ на муке а) *почети мучити;* б) *довести у мучан, тежак положај;* ~ на ноге (о детету) *одгајити (дете) да буде способно за самосталан живот;* ~ на се(бе) *(о одећи) обући;* ~ на страну а) *оставити, склонити (да не смета);* б) *одвојити новац за штедњу;* ~ на хартију, папир *написати;* ~ нож под грло (гушу) *довести (кога) у тежак, безизлазан положај; присилити (кога) да нешто прихвати;* ~ образ (стид) под ноге (опанак) *заборавити на стид, не стидети се; осрамотити се;* ~ под кров *завршити зидање и ставити кров;* ~ под нож, под сабљу *посећи, заклати, поклати;* ~ руку на кога (што) *посегнути за ким (чим);* ~ руку на срце *рећи искрено;* ~ ручак, вечеру *приставити да се кува;* ~ свуда свој нос *свуда завирити, хтети све видети, умешати се у свашта;* ~ у земљу 1) *посејати, посадити што;* 2) *поништити, учинити неважећим.* — Уредбу сам у земљу метнуо. *Њег.*; ~ у кога (што) све своје наде *ослонити се само на тога (за нешто);* ~ у новине, у књигу и сл. *написати у новинама, у књизи о некоме, о нечем;* ~ у песму, у стихове, у ноте *певати, саставити песму;* ~ у срце *учинити да се нешто осети, заволи, прионе за срце или замрзи;* ~ у топ (кога) *згромити, сатрти (кога); ужасно*

изгрдити; ~ у уста, у зубе, у се(бе) (о храни) *мало појести, окусити*; ~ што у лонац *скувати што*. — Мора жена тражити некакве зараде јер нема што да метне у лонац. *Бен.*; не ~ око (ока) на око *не трепнути, не заспати*.

~ **се** 1. *бацити се, винути се (на коња, у седло)*. — Пак се метне ... на коња својега. *НПХ*. 2. *уметнути се на кога*. — Син Петар личио је на матер ... а млађи Глигорије се метнуо на оца. *Моск*. 3. покр. *ставити се, стати*. — Опет [се] Вучић метнуо на главу бунтовницима. *Павл*. 4. покр. *предати се, пустити се*. — Онда се опет метни у мисли. *Миљ*. 5. необ. *деһути се, изгубити се негде; склонити се*. — Али ја, камо да се метнем? *Крањч. Стј*. 6. (чега) необ. *заподенути, почети што*. — Једва Иван дочекао тога; метнуше се свакојаке шале. *НПХ*.

Изр. ~ на муке *бити у тешком положају, тешко се одлучити шта да се ради*; ~ у срце *приһунути за срце, заволети кога или што*. — Јунаштво му се у срце метне. *М-И.*; ~ у трошак *потрошити доста новаца*.

мѐтōд, -ода м и **метóда** ж грч. 1. *начин, пут научног испитивања или практичног поступка, деловања*: научни ~, истраживачки ~, ~ рада, ~ васпитања, ~ предавања. — Учио сам по новој методи. *Трифк*. Има много метода за шифрирање важних ратних извештаја. *Јонке*. 2. *методичност, систем, ред*. — Иако је то лудило, ипак има у њему методе. *Панд*. 3. пеј. *обичај, уобичајени поступак*. — Погледајте шта вам фали по џеповима ... Био сам ја у Мексику, познајем ја њихове методе. *Мар*.

Изр. дедуктивни ~ *процес логичког резоновања који се служи дедукцијом*; индуктивни ~ *процес логичког резоновања који се служи индукцијом*; марксистички дијалектички ~ *процес логичког резоновања засновани на дијалектичком материјализму*.

метòдика ж 1. *део педагогије који се бави изучавањем метода у настави*: ~ матерњег језика, ~ математике, ~ историје. 2. *наука о методама рада уопште*. — Уза све разлике ... политичке методике, Старчевић и Кватерник успоредо воде ... политику. *Нех*. Стручњаци овог Института врше огледе на разради и методици вештачког мрешћења кечиге. *Пол. 1958*.

метòдичан, -чна, -чно = метòдичкӣ и мѐтōдскӣ *који се врши по одређеном методу, систему, плану, систематски, планско*. — Он је био и саможив и немилостив, али на начин трезвен и методичан. *Јов. С*. Моје су навике методичне, и то ми је много користило у моме нарочитом начину рада. *НЕ*.

метòдичӑр м *онај који се бави методиком, стручњак за методику*.

метòдичкӣ, -ā, -ō = методичан. — Правог методичког школовања није ... уопће имао. *Баб*.

метòдички и **метòдично** прил. = мѐтōдски *на методичан начин, планско*. — Поступа методички и према одређеним правилима. *Баз*. Послаше нас зато теби да ти то тихо и методично ... довршиш. *Чол*.

метòдичнōст, -ости ж *методски, систематски поступак (у науци, у настави, у послу)*. — Његова су предавања била површна и без велике методичности. *Глиш*.

методòлог м *онај који се бави методологијом, стручњак за методологију*.

методолòгија ж *наука о методама, начину научног истраживања*: марксистичка ~, научна ~.

методолòгијскӣ, -ā, -ō *в. методолошки*: ~ тешкоћа.

методòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на методологију*: ~ начело, ~ принцип, ~ проблем.

мѐтōдскӣ, -ā, -ō = методичан: ~ поступак, ~ рад.

Изр. ~ јединица *део наставног градива који се обради за један час*.

мѐтōдски прил. = метòдички.

метонѝмија ж грч. поет. *стилска фигура у којој се један појам замењује другим који је у блиској вези с првим*: десет пушака (место десет војника), живи од својих руку (место од свога рада).

метонѝмијскӣ и **метòнимскӣ,** -ā, -ō *који се односи на метонимију*: ~ изражавање.

метòпир м покр. *в. нетопир, лептир*. *Вук Рј*.

мѐтох м (мн. -оси, ген. мѐтōхā) грч. ист. *у средњовековној Србији* **а.** *мала црква са нешто обрадиве земље*. **б.** *сваки манастир или црква које су ктитори, дародавци приложили другом већем манастиру*. **в.** *свако имање неког манастира (цркве) које је удаљено од њега*. — Душан је највећу пажњу обратио манастиру Трескавцу. Даровао му је многа села, цркве и метохе. *Дед. Ј*.

Метòхија ж *котлина у сливу горњег тока Белог Дрима*.

метòхијскӣ, -ā, -ō *који се односи на Метохију*.

метрáжа ж *мерење метром; дужина нечега изражена у метрима*. — Тиме је спасио метражу филма, али не и сам филм. *СЛ 1960*.

-мѐтрāжнӣ, -ā, -ō *као други део сложених придева значи*: *који има такву метра-*

жу каква је означена првим делом сложенице: дугометражни, краткометражни.

мет̀рèса ж фр. *љубавница, суложница.*

мèтрика ж грч. поет. *наука о ритму у поезији, о размерама, структури стиха уопште*; исп. верзификација.

метри́рати, мèтрӣрām, **мèтрити** и **мêтрити,** -ӣм несврш. *слагати (најчешће дрва) у метре.* — [Пролазио је] крај гомиле метрираних букових дрва. *Дав.* Истоваривало се дрво, метрило. *Бар.*

мèтричȁр м *познавалац метрике, стручњак за метрику.* — Маните! Нагласи, штокавштина ... па онда метричари и поетичари. *Наз.*

мèтричкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на метрику*: ~ облик, ~ шема, ~ структура, ~ систем версификације. **2.** = метарски.

мèтрō, -òа м фр. *градска подземна (ређе надземна) електрична железница.*

метрò̀ном, -а и **метрò̀нōм,** -óма м грч. *справа у облику пирамиде с клатном за мерење такта у музици, тактомер.*

метрò̀номскӣ, -ā, -ō *који се односи на метроном, који потиче од метронома, који припада метроному*: ~ удари.

метрò̀пола ж грч. **1. а.** *колонијална земља, држава у односу према својим колонијама.* — Колонијалне силе ... експлоатирају своје колоније ... као извор сировина за производњу метрополе. *ОП 1.* **б.** *главни град неке државе.* — Људи из унутрашњости ... посећују метрополу. *Пол. 1958.* **2.** *административна јединица која има седиште у већем, обично главном граду државе или покрајине.* — На сабору би закључено да се власт надбискупије спљетске, као метрополе ... протеже од Раше до Котора. *Шиш.*

метропо̀лӣт, -ита и **метрополи́та** м *бискуп у главном граду, надбискуп (код католика)*; исп. митрополит.

метропо̀лӣтанскӣ, -ā, -ō = метрополитски *који се односи на метрополите.* — Микулић ... [је] купио и богату Валвасорову књижницу, створивши ... метрополитанску књижницу загребачке бискупије. *Комб.*

метропо̀лӣтēн, -ена м *в. метро.* — Под земљом негде клизи московски метрополитен. *Лит. 1957.*

метропо̀лӣтов, -а, -о *који припада метрополиту.*

метропо̀лӣтскӣ, -ā, -ō = метрополитански.

метуза́лемскӣ и **мèтȕзалемскӣ,** -ā, -ō хебр. у изразу: ~ век *врло дуг век, живот (према Метузалему, човеку из библијске приче, који је живео преко 963 године).*

метуза́лемски и **мèтȕзалемски** прил. у изразу: ~ стар *јако, врло стар.* — Била [је] већ метузалемски стара. *Бат.*

мèтȕљ, -ȕља м покр. *лептир.* — Прашак стресен са крила шушкавих, сурих ноћних метуља. *Матош.*

метȕљак, -љка м *дем. од метуљ.* — Растопи се њежни метуљак на мом длану. *Наз.*

мèтȕљица ж покр. *лептирица. Бен. Рј.*

мèтути и **мêтути** непр. *в. метнути.*

мéћа и **мêћа** ж *житка храна за домаће животиње (од мекиња, брашна и воде).* — Храна је рђава ... налик ... на мећу за свиње. *Чол.* Изнесе псу мећу. *Сиј.*

мêћава ж (ген. мн. мêћāвā) **1.** *ветар са снегом, вејавица, олуја.* **2.** фиг. *оно што се појављује у одвећ брзим налетима.* — Гомила [рудара] ... обасула је обадвојицу играча мећавом питања. *Цес. А.* У ковачници ... пршти и врца мећава искара. *Сек.*

Изр. једе као ~ *брзо и много једе.*

мêћāван, -вна, -вно *који се односи на мећаву*: ~ бука.

мећàвица и **мећàјица** ж покр. *нарочито направљено дрво за мешење житке хране или чега сличног, варјача.* — Скопа мећавицу, ужене је у котао ... [и] стане да меша чорбу. *Љуб.*

мêћати непр. *в. метати.*

мèуна ж покр. *в. махуна.* — Грашак је само издалека сличан њеној меуни. *Чипл.*

мêȕр *в. мехур.*

Мефи́сто и **Мефистòфел(ес)** м мит. *отеловљење ђавола, демонско биће, зао дух.*

мефистòфелскӣ, -ā, -ō *који је као у Мефистофела, ђаволски, сатански; одвратно циничан.* — Гледа старога лисца с његовим мефистофелским смијешком. *Цар Е.*

мефистòфелски прил. *на мефистофелски начин, ђаволски, сатански; одвратно цинички.* — Учитель је мефистофелски упао у ... патријархалну заједницу села. *Глиг.*

мêх, ијек. мӣјех, м (лок. мéху; мн. мéхови и мêхови) **1.** *бравља кожа која на нарочити начин одерана и препарирана служи за држање и преношење пића (обично вина) или неких намирница (најчешће млечних производа)*; исп. мешина (1). **2.** *слична направа од коже за распиривање ватре (обично у ковачници), дувало*: ковачки ~. — Мијехом распирује ватру. *Торб.* фиг. Обе попадије [су] меховима мрзости и пакости ... потпиривале и ... распаљивале огањ кавге. *Срем.* **3.** *направа од коже којом се дува у неке музичке инструменте (оргуље,*

гајде); *такви музички инструменти.* — Ја сам морао у мијех духати, а они би редом свирали. *Киш.* Приморци, кад зачује мијех, свака жилица задршће. *Кум.*

Изр. на мех(ове) (о)дерати кога *на нарочит начин* (*о*)*дерати кожу да би се од ње направио мех*; фиг. а) *ужасно* (*на*)*мучити* (*кога*); б) *страшно* (*о*)*пљачкати.*

мѐхак, -хка, -хко покр. *в. мек.* — [Његов глас] је ... благ и мехак. *Коз. Ј.* Кад је попипаш [краву], мехка кô памук. *Ћор.*

мехàна ж (ген. мн. -а́нā) тур. заст. *крчма, гостионица.* — Господар Софра ... увек је дућан и механу држао. *Игњ.*

Изр. друмска ~ *простија крчма покрај друма, ван града* (*у којој је често долазило до свађе, убиства, разбојништва*).

механѝзам, -зма м грч. **1.** техн. **а.** *унутарњи склоп, апарати неке машине, строја, или справе*: ~ сата, ~ за пуњење ватреног оружја, ~ електричног апарата за бријање. **б.** *систем каквог процеса* (*кретања*) *и апарат који га ствара и одржава.* **2.** фиг. *организација, устројство.* — Окупација није могла сломити илегални партијски механизам. *Марј. Ј.* **3.** *правац у биологији који схвата живот као чисто физичко-хемијску појаву.* **4.** фил. *в. механицизам.* — Платон очито забацује атомистички механизам. *Баз.*

механизàција ж **1. а.** *замењивање људског или животињског рада радом машина, стројева*; *примена већег броја машина, стројева, у производњи*; *снабдевање моторним возилима итд.*: ~ пољопривреде, ~ рударства. **б.** *машине, стројеви*: набавка механизације, вишак механизације. **2.** фиг. *претварање неке ручне радње у аутоматску.* — Зашто дакле сматрати нашу механизовану културу нечим неприродним ... кад је она само бледа слика механизације нашега бића. *Ђаја.*

механѝзӣрānōст, -ости ж = механизованост *стање онога што је механизирано.*

механизѝрање с *гл. им. од* механизирати (*се*).

механизѝрати, -ѝзӣрām сврш. и несврш. = механизовати **1.** *увести, уводити механизацију.* **2.** (*у*)*чинити механичким, аутоматским, аутоматизовати.*

~ **се** = механизовати се **1.** *снабде*(*ва*)*ти се машинама.* **2.** *поста*(*ја*)*ти механички, аутоматски, аутоматизовати се.* — Рад се брзим темпом механизирао. *Бак.* Те су се пјесме убрзо механизирале, и готово у свима се неки поступци понављају. *Комб.*

механѝзовānōст, -ости ж = механизираност. — Наш је организам жртва своје ... механизованости. *Ђаја.*

механѝзовање с *гл. им. од* механизовати (*се*).

механѝзовати (се), -зујēм (се) сврш. и несврш. = механизирати (се). — Ускоро ћемо имати механизовану обраду и заштиту винове лозе. *Пол. 1957.*

механѝка ж **1.** *део физике који проучава законе кретања, гибања и равнотеже тела.* **2.** *наука о машинама, стројевима, машинство, стројарство.* **3.** *машине, стројеви.* — Чула се нова гвоздена пјесма механике и турбина. *Уј.* Рат је био без механике. *Дуч.* **4.** фиг. *механизам* (*2*). — Пребацити ... питање друштвеног уређаја на просту механику меркантилних ... односа, значи поједноставити животну проблематику. *Крл.*

Изр. небеска ~ *механика небеских тела*; прецизна ~ *израда финих механизама.*

механѝсање с *гл. им. од* механисати.

механѝсати, -ишēм сврш. и несврш. *држати механу, крчму*; *точити, крчмити пиће.* — А смеш ли ти механисати као чиновник? Јеси ли пријавио пореском одељку приход од механске радње? *Срем.*

механѝст(а) м *присталица механичког материјализма.*

механѝстичан, -чна, -чно *в. механистичкӣ.*

механѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на филозофски механизам*; исп. механицѝстичкӣ: ~ материјализам, ~ схватање света.

механѝстички прил. *на механистички начин.* — Природу треба објашњавати на основу природног каузалитета, дакле чисто механистички. *Петрон.*

мехàница ж *дем. од* механа.

механицѝзам, -зма м фил. *схватање по коме се све појаве у природи и у друштву своде на механичко кретање материје или на аналогију према механичким процесима.*

механицѝст(а) м фил. *онај који се бави механицизмом*; *присталица механицизма.* — Нећемо да западнемо у недоследност наивних механициста који ... одбијају да у животним процесима виде шта друго до обичне физичко-хемијске механизме. *Ђаја.*

механицѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на механицизам*: ~ схватање света.

механицѝстички прил. *на механицистички начин.*

мехàничан, -чна, -чно *в. мехàничкӣ.* — Без коријена ријеч се осуши, мртва је, механична. *Шим. С.*

мехàничӑр м **1.** *стручни радник који склапа и поправља машине, стројеве*: прецизни ~. **2.** *онај који се бави механиком*; *стручњак за механику* (*нарочито примењену*). **3.** фил. *в. механицист* (*а*). — Познија покољења [ће] на механичаре гледати с једна-

ким сажаљењем с којим ми данас гледамо на алкемичаре. *Баз.*

мехàничӑрев и мехàничӑров, -а, -о *који припада механичару.* — Лице механичарево ... било је ишарано масним, црним мрљама. *Сим.*

мехàничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на механичаре и на механику*: ~ радионица.

мехàничкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на механику.* **2.** *који има механизам; који ради, креће се помоћу механизма*: ~ чекић, ~ тестера, пила, ~ возило. **3.** *физички, који има физичко деловање.* — Осим механичког рада морске воде постоји и њен кемијски рад. *ОГ.* **4.** *који се врши без учешћа воље, аутоматски.* — Преписивање је сматрао ... као механички посао. *Срем.* **5.** *в. механистички.* — [Његово] чисто механичко схватање материје ... одбацује. *Ант. Л.* **6.** *в. механичарски.* — Саградио га је у једној малој механичкој радионици. *Аут.*

мехàнички прил. *на мехàнички (4) начин, аутоматски*: изговорити ~.

мехàнично прил. *в. мехàнички.* — Спусти механично ... сунцобран. *Коз. Ј.*

мехàничнӧст, -ости ж *особина онога што је механично, аутоматско.*

мехàнскӣ, -ā, -ō *који се односи на механу; који припада механи*: ~ сто, ~ момак.

Изр. механско право *дозвола, одобрење за држање механе.*

мехàнчина ж *аугм. и пеј. од механа.* — Шта је радио сву ноћ по механчинама? *Лаз. Л.*

мехàнџија м *власник механе, крчмар.*

мехàнџијин, -а, -о *који припада механџији, крчмарев.*

мехàнџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на механџије, крчмарски.*

мехàнџика ж *власница механе, крчмарица.* — То се тачно, што вели механџика, не зна. *Дом.*

механџѝлук м *посао механџије.* — Незнатан број од њих бави се занатима, трговином, механџилуком. *Дед. Ј.*

мехàнџӣница ж *механџика.* — На средини механе стајала је механџиница Латинка, здрава једра удовица. *Ћор.*

мѐхуна ж покр. *в. махуна. Р-К Реч.*

мѐхӯр, ијек. мјѐхӯр, м (лок. мехӯру и мѐхӯру; мн. мѐхӯри) **1.** *клобук на води (од кише или на устајалој води).* — По авлији застала вода, а како која кап падне, онако се подигне мјехур, па се разлије. *О-А.* **2.** *балон (1б) (дечја играчка).* **3.** анат. **а.** *бешика*[1]: мокраћни ~, жучни ~. — Издржао је операцију камена на мјехуру. *Матош.* **б.** *опнаста кеса код риба испуњена ваздухом, зраком.* **в.** (обично мн.) *орган чула мириса код риба (две опнасте кесе). Станк. С.* **г.** (обично мн.) *плућа код жаба (две опнасте кесе).* — Жабац [се] ... ућутао ... па само шири мехуре. *Срем.* **4.** *испупчени, набубрели део коже (испуњен течношћу, текућином) услед опекотине или трења, плик.* — Ја сам јој, пошто је прснуо мехур, мазао [прст] раствором сребрног нитрата. *Лаз. Л.*

Изр. ~ од сапунице, сапунски ~ 1) *набубрена сапуница, испуњена ваздухом, зраком која брзо пръска*; 2) фиг. *оно што брзо пролази, кратко траје.*

мѐхурав, -а, -о, ијек. мјѐхурав **1.** *који је под мехурима, под пликовима.* **2.** *мехураст.* — Прионе устима на мјехураву рупицу и поче пијукати ојајину. *Божић.*

мехӯрак, -рка, ијек. мјехӯрак, м *мехурић.*

мѐхураст, -а, -о, ијек. мјѐхураст *који је као мехур, који брзо ишчезне, нестане.* — Точкови су затутњали и разбили ... мехурасте наде и очекивања заробљеника. *Јак.*

мѐхурасто, ијек. мјѐхурасто, прил. *на мехураст начин, као мехур.* — Плодови су јој [пуцалини] мјехурасто надувени. *Бот.*

мехӯрати се, -ām се, ијек. мјехӯрати се, несврш. *добијати мехуре, клобуке, правити клобуке, клобучати се (о води).* — Под њим [ледом] је текла ... мехурајући се, матицом незахваћена вода. *Моск.*

мехӯрина, ијек. мјехӯрина, ж *аугм. и пеј. од мехур.*

мехӯрић, ијек. мјехӯрић, м *дем. од мехур.*

мехӯрица, ијек. мјехӯрица, ж **1.** бот. *в. љоскавац. Сим. Реч.* **2.** *в. чахура (1). Рј. А.*

мехӯричаст, -а, -о, ијек. мјехӯричаст *који је као мехурић.* — Красно свјетлуцају сви мјехуричасти бичаши. *Финк.*

мѐхӯрњаци, ијек. мјѐхӯрњаци, м мн. (јд. мѐхӯрњāк) зоол. *инсекти, кукци тврдокрилци мале главе који испуштају при додиру љут сок којим се бране* Vesicantia. *Свезн.*

мѐца м деч. *хип. од медвед.*

Изр. жени се ~ нар. *суниде и киша наизменце.*

мѐцав, -а, -о *гњецав.* — Студен њена тијела била је крута, а не мецава. *Божић.*

мецàнӣн, -и́на м *в. мезанин.*

мѐцāње с *гл. им. од мецати.*

мѐцати, мѐцām несврш. *гњечити.* — Узе га мецати поткованим цокулама. *Ћоп.*

мецѐна м *покровитељ, заштитник књижевности, уметности и науке (према имену*

Мецене, угледног Римљанина, заштитника римских песника).

мецѐна̄т, -а́та м *в. мецена.* — Хуманиста и меценат, дичан је сјести поред Енеја Силвија Пиколоминија. *Матош.* Ипак је то био један добротвор, мецена̄т један. *Срем.*

мецѐна̄тскӣ, -ā, -ō *који се односи на мецене, мецената*: ~ дар.

мецена́тство и **мецéнство** с *покровитељство, помагање књижевника, уметника и научника.* — Ликовни развитак био је завидан поглавито од мецена̄тства појединца. *Баб.*

мéцко прил. хип. покр. *мало.* — Молићемо за мецко изјашњења. *Ранк.*

мецосо̀пра̄н, -а́на м тал. муз. = мезосопран.

мéч м (мн. мéчеви и мéчеви) енгл. спорт. *такмичење, утакмица у неким спортовима и шаху*: боксерски ~, шаховски ~.

мéча ж покр. *меки део хлеба, круха. Прав.*

мéча̄д с *зб. им. од мече.*

мéчак, -чка м (мн. мéчкови и мéчци, ген. мéча̄кā) необ. *медвед. Р-К Реч.*

мéча̄ње с *гл. им. од мечати.*

мéчати, -чӣм несврш. *испуштати глас »ме«; мукати.* — На другу мечи теле. *Ад.* Не ричу краве за теладима нити телад мечи за мајкама! *Ћип.*

мéче, -ета (супл. мéчићи и мéча̄д) *медведово младунче.* — Мечићи никад не напуштају матер. *Петр. М.* Мечад [се] узнемирише. *Наз.*

мѐчет м тур. заст. *мања џамија.* — Опалило [сунце] мечет и мунаре. *НП Вук.*

мѐчијӣ, -ā, -ē = мечји (1) *медвеђи.*

мѐчилац, -иоца м *онај који гњечи грожђе. Деан. Рј.*

мѐчило с *в. муљача (1). Деан. Рј.*

мѐчит м заст. *в. мечет. Вук Рј.*

мéчити[1], мéчӣм несврш. **1.** *чинити што меким; гњечити, месити.* — Гомилали га [грожђе] у хрпе или [су] га мечили у бадњевима. *Шимун.* фиг. *гњавити; мучити.* — Почео [сам] да га саслушавам и мечим, да му избијам краља Петра и Енглезе. *Лал.* **2.** (мéчӣм) *постајати мек, одвећ осетљив.*

мéчити[2], мéчӣм несврш. покр. *мамити меком (нпр. птице, рибе).*

~ **се** *привикавати се на што удобно и пријатно.* — Немој се, мој синко, на свашта мечити, задовољи се с чимгод. *Рј. А.*

мѐчјā лѝјēска, ијек. мѐчјā лѝјеска, ж бот. *врста шумског дрвета* Corylus colurna. *Р-К Реч.*

мѐчјā лѝјēска, ек. мѐчјā лéска.

мѐчјӣ, -ā, -ē **1.** = мечији. — На зиду разапета мечја кожа. *Вукић.* **2.** *као део ботаничких назива*: ~ лика, ~ шапа, ~ грожђе и сл.

мѐчка ж покр. *в. муљало (1).* — Мечка промијеша кроз гроздове и шикне маст густ. *Нам.*

мѐчка ж **1.** нар. **а.** *медвед уопште.* **б.** *женка медведа, медведица.* **2.** фиг. *неспретна, трапава, здепаста особа.* — Што ћутиш, мечко? *Јакш. Ђ.*

Изр. доћи мечки на рупу *упасти у клопку*; заиграће мечка и пред твојом (његовом) кућом *и теби (њему) ће се што неугодно, непријатно десити*; родити мечку разг. *с великим напором што урадити, намучити се док се нешто уради.*

мѐчкā̄р, -ара и **мѐчкар** м **1.** *човек који води мечку, медведа.* — Враг нанесе овуда мечкаре. *Шапч.* **2.** пеј. *презрив назив за Цигане.*

мечка́рев, мѐчкā̄рев, мечка́ров и **мѐчкā̄ров,** -а, -о *који припада мечкару.*

мѐчкā̄рскӣ и **мѐчкā̄рскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мечкаре.*

мѐчкин, -а, -о *који припада мечки.*

мѐчкица ж *дем. и хип. од мечка.*

мéчковац, -овца м бот. *в. калина. Сим. Реч.*

мецга̀нӣк, -и́ка м покр. *јело од изгњеченог пасуља, граха, папула.* — Нисам за мецганик и посне сарме. *Рад. Д.*

мецеди́ја и **мецида́ја** ж тур. ист. *турски сребрн или златан новац (око половине 19. ст.).* — Нудио је здраву мецедију ко му га извида. *Андр. И.* Мати ... извадила ... фесић мецидија. *Мул.*

мѐцлис м тур. покр. *веће, скупштина, одбор.* — И сеоски мецлис је одлучио: »Не дамо на себе ничијој војсци.« *Сиј.*

мѐцлискӣ, -ā, -ō *који се односи на мецлис*: ~ седница.

мѐшавина, ијек. мјѐшавина, ж **1. а.** *оно што је састављено од разних житких или течних, текућих материја; нешто што је постало мешањем, смеша, смеса.* — Ваздух је мешавина. Он има два смешана дела. *Петр. В.* **б.** *оно што је добивено од разнородних елемената.* — Постоји ... у Банату, Бачкој, Барањи и Прекомурју мешавина становништва. *Цвиј.* фил. Сумњива мјешавина између варалице и бохема. *Крл.* **2.** *гужва, збрка, метеж, пометња.* — Ко ће из те мешавине изнети живу главу, то просто не можеш да погодиш. *Нуш.* **3.** *смена, смењивање, појављивање, настајање*

час једног, час другог, преплитање (о осећањима, душевном стању). — Мјешавина осјећаја била је стварно болна. *Торб.* **4.** заст. *удео, уплитање у нешто у шта не би требало да се меша, учешће.* — Он нема у том никакве мјешавине. *Вук Рј.* **5.** покр. *врста изгњеченог, истрошеног масног сира. Рј. А.*

мѐшāј, ијек. мјѐшāј, м **1.** *један покрет у мешању.* **2.** покр. *количина брашна потрена да се умеси један хлеб. Вук Рј.*

мешáја, ијек. мјешáја, ж покр. **1.** *жена која меси хлеб, крух.* — Мићо узео све троје пода се, па гњави кô мешаја погачу. *Ранк.* **2.** *в. мешајица (2).*

мешàјица, ијек. мјешàјица, ж **1.** *мешаја (1). Вук Рј.* **2.** *варјача, кухача за мешање јела. И-Б Рј.*

мéшак, -шка, ијек. мијѐшак, м *врста махунастог плода.* — Мешак и махуна су плодови састављени само од једног оплодног листића. *Станк. С.*

мéшалица, ијек. мијѐшалица, ж *справа, машина, строј за мешање:* ~ за бетон, ~ за сточну храну.

мéшало и **мѐшало,** ијек. мијѐшало и мјѐшало, с *в. мешалица.* — У творницама та се реакција врши у котловима који имају уграђено механичко мијешало. *ОК.*

мѐшаља и **мѐшāљка,** ијек. мјѐшаља и мјѐшāљка, ж покр. *в. мешаја (1). Рј. А.*

мешáнац, -нца, ијек. мјешáнац, м **1.** *јединка настала укрштањем, крижањем родитеља различите расе, мелез.* — Измијешали су се бијелци, црнци и Индијанци и створили разне типове мјешанаца. *Пов. 2.* Испитује се крвна плазма свих оних за које се имало посумња да су мешанци. *Б 1960.* **2.** *мешавина (1а).* — Донесидер . . . још ракије . . . Можеш онај бокал с мешанцем. *Сек.*

мешàнија, ијек. мјешàнија, ж **1.** (обично пеј.) *мешавина (1б).* — Његов је говор мјешанија неразумљивога мумљања и гласнога пухања. *Војн.* **2.** покр. *в. варица (1). Вук Рј.*

мешàница, ијек. мјешàница, ж *в. мешавина (1б).* — Стаде жвакати некакву мјешаницу »фурланско-коњске« талијанштине. *Ков. А.*

мéшāње, ијек. мијѐшāње, с *гл. им. од мешати (се).*

мѐшаоница и **мешаóница,** ијек. мјѐшаоница и мјешаóница, ж *просторија у којој се меси хлеб, крух. Вук Рј.*

мешàрија, ијек. мјешàрија, ж *збрка.* — Није ли ту цијелој мјешарији острага . . . двор. *Бал.*

мéшати, мéшām. ијек. *мијѐшати,* несврш. **1.** *спајати уједно две или више материја; састављати нешто што је различито, правити смешу, смесу, мешавину.* — Пак мијеша вино и ракију, и још вино од девет година. *НП Вук.* **2.** *кретати какав предмет (кашику, жлицу, вилушку, мешалицу) кроз неку материју да би је променили или с другом измешали; мутити.* — Мијешао је шећер около наоколо у шалици. *Торб.* Тетка-Пела, куварица . . . мешала [је] и филовала торте. *Чипл.* **3.** *мењати ред, распоред нечега, премештати (карте, коцке и сл.).* — Попи једну чашу ракије, па онда узе карте мешати. *Јакш. Ђ.* **4. а.** *замењивати, бркати.* — Деда се обраћа редом свима унуцима, али меша [њихова] имена . . . меша и од којег му је детета које унуче. *Макс.* **б.** *уметати, убацивати у језик туђе, стране елементе.* — Често је у разговору мешао по неку страну реч. *Глиш.* Говорио му је нешто енглески и мијешао ту своју енглештину јапанским изразима. *Крл.* **в.** *давати што у истом облику с чим другим.* — Мрзим и гавранове јер свој глас мијешају са лелецима. *Вуј.* **5.** покр. *ићи, мотати се, провлачити се, ићи тамо-амо; врзмати се.* — У тај је час мијешало кроз ову шаролику свјетину жилаво, окретно момче. *Мул.* Мисли му некакве мијешале главом. *И.*

Изр. ~ језиком *нејасно говорити, заплитати језиком (обично у пијанству);* ~ пиће *пити различита пића једно за другим;* ~ рукама *окретати руку око руке.*

~ **се 1.** *уз. повр.* **2.** *речима или делом, утицати на нешто; уплитати се; учествовати, суделовати (у чему).* — Једина се Мирјана није мешала у разговор. *Поп. Ј.* **3.** фиг. *јављати се у чему друкчијем, јављати се заједно с чим другим.* — У славу се мијеша туга. *Нех.* У њеним очима се мијешала забринутост и . . . њежност. *Чол.* **4.** *мотати се, мувати се.* — Свијет се мијеша чаршијом. *О-А.* **5.** *ићи заједно (с ким), дружити се.* — Није добро што се не мијеша са дјецом. *Мат.*

Изр. меша му се у глави, меша му се памет *мути му се свест; губи разум, не може јасно да мисли;* меша се крв *рађају се, рађаће се деца од родитеља различног порекла, различне народности.* — Крв нам се меша. Неће бити моји унуци. *Ћос. Д.*

мѐшāч, -áча, ијек. мјѐшāч, м **1.** *направа за мешање, мешалица:* ~ пекмеза, ~ мајонеза. **2.** *човек који нешто меша.*

мéшēње, ијек. мијѐшēње, с *гл. им. од месити.*

мешѐтāр, -áра м лат. *трговачки посредник при куповини или продаји (најчешће на берзи).* — Мој приватни иметак цијене париски бурзовни мешетари на осам стотина милијуна франака. *Крл.*

мешетáрев, -а, -о = мешетаров *који припада мешетару.*

мешетáрење с *гл. им. од мешетарити.*

мешетàрија ж *посредништво, мешетарење.* — Канда је створен само за мешетарију у трговачким пословима. *Ков. А.*

мешетàрина ж *оно што се плаћа мешетару за његово посредништво. Деан. Рј.*

мешетáрити, -èтāрӣм несврш. *вршити посао мешетара, посредовати при куповини или продаји.* — С Циганима мешетарити није тако издашно. *Ков. А.* фиг. *правити збрку, мутити ради властите користи.* — Скривио је што је мешетарио доушавањем. *Вел.*

мешетàрица и **мешèтāрка** ж *женска особа мешетар.* — Ради се о скорој — судећи по мецетарци — ... занимљивој женидбеној свези. *Драж.*

мешетáров, -а, -о = мешетарев.

мешèтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мешетаре.*

мешèтāрски прил. *на мешетарски начин, као мешетар.*

мèшетина, ијек. мјешèтина, ж *аугм. од мех и мешина. Вук Рј.*

мèшина, ијек. мјèшина, ж **1.** *мех (1 и 3).* — Скупљала је по педесет мјешина сира, скорупа и масла. *Вујач.* За њим ђипаше ... гајдаш напухавајући ... мјешину гајда. *Шен.* **2.** *аугм. од мех.* **3.** пеј. **а.** *трбух (обично велик), трбушина.* — Газда, мешина ти ка' пивско фртаљче. *Рад. Д.* **б.** фиг. *човек с великим трбухом, трбоња, дебељко.* — Тужио ми се на ону мјешину, Берегија. *Фелд.* Иде оној мешини Мајсторовићу? *Јос. Б.*

Изр. продана ~ погрд. *човек који је ради материјалне користи спреман свакоме да служи.* — Приправљате се изврсно за будуће продане мјешине. *Ђал.*

мешѝнаре, ијек. мјешѝнаре, ж мн. бот. *врста гљива* Ascomycetes. *Терм. 3.*

мèшинаст, -а, -о, ијек. мјèшинаст *сличан мешини, налик на мешину.* — Потекоше крилатајући жустро к ниским, мјешинастим облацима. *Гор.* Под грлом му се кретала мјешинаста израслина гуше. *Лал.*

мèшиница, ијек. мјèшиница, ж **1.** *дем. од мешина.* **2.** мн. зоол. *породица животиња* Ascidia. *Терм. 4.*

мèшѝнка, ијек. мјèшѝнка, ж бот. *врста водене биљке чије се лишће претворило у шупље хватаљке за ситне рачиће* Utricularia. *Бот.*

мèшѝнци, -нāцā, ијек. мјèшѝнци, м мн. зоол. *коло просто грађених животиња, чије тело има само једну шупљину, дупљари* Coelenterata. *Деан. Рј.*

мèшић, ијек. мјèшић, м *дем. од мех.* — Глеђидер да нам донесеш кој' мјешић добра вина. *Шен.* Мјешићи запишташе, а весело клицање заори. *Дук.*

мèшка, ијек. мјèшка, ж *мешина (1). Рј. А.*

мèшкати, -ām, ијек. мјèшкати, несврш. *дем. према мешати, помало мешати.*

мèшкољёње с *гл. им. од мешкољити се.*

мèшкољити се, -ӣм се несврш. *мицати се, лагано се покретати у ставу лежања; врпољити се.* — Поче се мешкољити на столици од досаде. *Дом.* фиг. Она [лађа] се малко љуља, а мртва се вода мешкољи на њезину дну. *Наз.*

мèшнӣ и **мèшнӣ,** -ā, -ō, ијек. мјèшнӣ и мјèшнӣ *који се односи на мех.*

мèшнице, ијек. мјèшнице, ж мн. покр. *врста гајди.* — Живо пребире прстима по мјешницама. *Дук.*

мéшња, ијек. мијèшња, ж **1.** *мешење.* — Употребљава се при мешњи хлеба и обичан ... квасац. *Батут.* **2.** *количина брашна потребна за једно мешење. Вук Рј.* **3.** мн. покр. *дан мешења пред празник.* — Сутра су мијешње Никољудневу. *Љуб.*

мéшњача ж *в. месњача. Вук Рј.*

мешòвит, -а, -о, ијек. мјешòвит *који је постао мешањем; мешан; разнолик:* ~ друштво, ~ управа, ~ суд, ~ комисија, игра мешовитих парова, ~ становништво и сл.

Изр. мешовити воз, влак *теретни воз, влак с неколико путничких вагона;* мешовити збор, хор *збор, хор састављен од мушких и женских чланова;* мешовито одељење (у школи) *одељење у коме су ученици и ученице;* трговина мешовите робе *радња у којој се продаје разноврсна роба (животне намирнице и индустријска роба за домаће потребе).*

мешòвито, ијек. мјешòвито, прил. *на мешовит начин, разнолико, мешано.*

мешòвитōст, -ости, ијек. мјешòвитōст, ж *особина или стање онога који је мешовит, онога што је мешовито, измешаност.*

мèштанин, ијек. мјèштанин, м *становник некога места (града, села); суграђанин.* — Пред окупљеним мештанима председника Тита је поздравио председник општинског народног одбора. *Пол. 1958.*

мèштāнка, ијек. мјèштāнка, ж *становница неког места (града, села); суграђанка.* — Ујутро им једна мјештанка доноси литру млијека. *ВУС 1960.*

мèштанскӣ, -ā, -ō, ијек. мјèштанскӣ *који се односи на мештане и на место, месни.* — Мјештанске партизанске јединице ... нису кадре да рјешавају озбиљније војничке задатке. *Чол.*

мѐштáнчица, ијек. мјѐштáнчица, ж *дем. од мештанка. Вук Рј.*

мѐштар, -тра м нем. покр. **а.** *мајстор (занатлија, обртник или уметник).* — Гдје је на том портрету сакривен мештар Леонардо? *Матош.* **б.** *учитељ.* — Три године још учаше мештар Луја малога. *Мат.* **в.** *старешина.* — Изгледао је . . . као велики мештар неког мистичног реда. *Крл.*

мѐштарскӣ, -ā, -ō *који се односи на мештре.*

мѐштрија ж (ген. мн. мѐштрӣjā) покр. **1.** *занат, обрт.* — Такав стари цехмештар био је стари Никола Целинић, по мештрији постолар. *Шен.* **2.** *алат, оруђе.* — Добро умију да баратају својом мештријом. *Крл.* **3.** фиг. *вештина, способност сналажења, мајсторство.* — Све је то белзебупска мештрија и лаж. *Крл.*

мѐштриња ж *женска особа мештар.* — Ваља трудит . . . ваља бит мештриња. *Војн.*

мѐштрица ж **а.** *мештриња.* **б.** *мештрова жена.*

мѐштров, -а, -о *који припада мештру.*

мѐштровица ж *мештрица (б).*

мѐшћем м и **мешћѐма** ж тур. покр. *суд, судница.* — Питали су је на мешћеми, пред кадијом и пред гвардијаном, да ли се турчи по слободној вољи. *Андр. И.* »Ајде! рече апсанција . . . У мешћем, кадија«. *Вес.*

мѐшче, -ета, ијек. мјѐшче, с *в. мешчић. Р-К Реч.*

мѐшчић, ијек. мјѐшчић, м *дем. од мех.* — Напртила је на раме и мјешчић воде. *Наз.*

мӣ (ген. и ак. нâс, инстр. нāма) *лична заменица првог лица множине* **а.** *којом говорно лице означава више лица у које и себе убраја.* — Нама који преостасмо дадоше по три конзерве. *Јак.* **б.** рет. *у усменом и писменом казивању употребљава се место »ја«.* — Ми ћемо изразит' и њему . . . покорност нам сву. *Панд.*

Изр. код нас *у нашој кући, у нашој земљи, у нашем крају*; међу нама, између нас (речено) *у поверењу, да други не знају*; по нама *по нашем, према нашем мишљењу*; што је до нас, што до нас стоји *што се нас тиче, што можемо учинити, што се од нас очекује да учинимо.*

ми *енкл. облик датива личне заменице 1. л. јд.*

мӣва ж заст. *воће.* — Већ је доспјела свака мива. *Вук Рј.*

мӣг м **1. а.** *брз трептај оком којим се даје знак; знак.* — Миг ока или крет руке му је заповиjед. *Маж. Ф.* Као да су само чекали на тај миг, сви навалише ко каменом ко штапом. *Ћоп.* **б.** фиг. *лак покрет као знак заповести, наређења.* — Прошло је време охоле властеле, мигова без поговора. *Мас.* По вашем мигу морао [се] захвалити на служби. *Том.* **2.** *тренутак.* — Кола зврнуше преко камења, и за један миг излетеше кроз велике усвођене вратнице. *Ранк.* **3.** (у прилошкој служби: мигом) индив. *одмах, сместа.* — Одлази мигом, наложи . . . сместа нек један паши одјезди. *Кост. Л.*

Изр. дати ~ коме фиг. *дати на знање, упозорити каквим знаком да треба нешто извршити.* — Морао [сам] неочекивано нестати, редарство ми је дало миг! *Михољ.*

мӣгав, -а, -о *који мига, трепће очима.* — Жмиркала је својим уским мигавим очима. *Бег.*

мӣгавац, -āвца м **1.** *светлосна направа која се наизменично пали и гаси (на семафору, аутомобилу) као знак, као сигнал*; исп. жмигавац (2). — Нашавши се поново пред неонским мигавцем, Тресић неодлучно стаде. *Мар.* **2.** зоол. покр. *врста птице. Вук Рј.*

мӣгавац, -āвца м бот. покр. *врста шљиве* Prunus insititia. *Вук Рј.*

мӣгавица ж покр. *врста мреже (повлачна мрежа) за ловљење морске рибе. Рј. А.*

мӣгање с *гл. им. од гл. мигати (се).*

мӣгати, -āм *несврш. према мигнути.*

~ **се** покр. *мицати се.* — Усне му се мигале као у зеца. *Ћор.*

мӣгнути, -нēм сврш. **1. а.** *трепнути.* — Наредник ни оком не мигну. *Петр. В.* **б.** *дати знак оком, намигнути.* — »Обешењачки« мигну на Јанка, па оде даље. *Лаз. Л.* Сабина мигну Милану нека је слиједе. *Кум.* **2.** *тргнути, макнути неким делом тела.* — Птица мигне још неколико пута главом. *Војн.* Ни брком не мигне. *Шов.* **3.** *прохтети се, зажелети.* — Витла [с њим] куд јој њена женска ћуд мигне. *Ком.*

Изр. колико би оком мигнуо *за тренутак.*

мӣгољав и **мӣгољаст,** -а, -о *који се мигоље, немиран.* — Њива и кућа, а сада и писка малог, мигољавог и себичног створа [девојчице]. *Петр. Б.* Реп су јој [вјеверици] одбили . . . и сад маше само оном мигољастом батрљицом. *Куш.*

мӣгољење и **мӣгољење** с *гл. им. од мигољити (се).*

мигòљив, -а, -о *који мигоље; жив, немиран.* — Пред очима [му је] горјело нешто тамно . . . мигољиво, бурно. *Божић.*

мигòљивōст, -ости ж *својство онога који је мигољив, онога што је мигољиво, немир, узнемиреност.* — Сав [се] узврпољио од штреберске мигољивости. *Крл.*

мѝгољити (**се**) и **мѝгољити** (**се**), -ѝм (се) несврш. **1. а.** *полако се мицати, кретати; мешкољити се.* — Медвјед Брундо даље узбрдо мигољи. *Наз.* Снег мигољи као да је жив. *Ђос. Д.* Он уздахну и поче се мигољити под покровцем. *Ђоп.* **б.** *врпољити се, немирно се вртети да би се од нечега избавило, побегло некуд.* — Почнем се мигољити, не би ли он скинуо руке с мене. *Дом.* Мигољи међу свијетом и пази само да не би која капља пала на њега. *Мар.* **2.** фиг. *измицати (се), нестајати.* — Мигољи се, заиста, проклета пара као љигава риба. *Рад. Д.*

мигра́ција ж лат. *сеоба, сељење (народа, животиња).*

мигра́ци̏јскӣ и **мѝграцио̀нӣ**, -ā, -ō *који се односи на миграцију.* — Кечига је стални становник слатких вода, истина, с веома израженим миграционим инстинктом. *Пол. 1958.*

мигре́на ж фр. мед. *болест која се одражава у јаким нападима главобоље (обично у половини главе).*

мигри́ра̄ње с *гл. им. од мигрирати.*

мигри́рати, мѝгрӣра̄м свршн. и несврш. *селити се, мењати пребивалиште.*

мѝгуља ж (најчешће мн.) покр. *пара, новац.* — А гдје су мигуље? . . . Ево их — упаде Стојан и пружи му омању кесу са новцима. *Ђор.*

мѝгулити, -ӣм и **мигу́лити**, мѝгӯљӣм несврш. необ. *светлуцати, треприти (о светлости).* — Стотине фењера у рукама мигуљи мрачним сокацима. *О-А.*

мѝдер м нем. *део одеће који се облачи испод кошуље преко кукова ради стезања, стезник.*

мѝждати, -дӣм несврш. покр. *свирати тоном мезграња младих биљака.* — Чобанске фруле миждаху из нових младика. *Ђон.*

мизàнсцен м *в. мизансцена.*

мизансцѐна и **мизансцéна** ж фр. *распоређивање глумаца, декорација и осталих објеката на позорници, сценски аранжман.*

мизàнсцѐнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мизансцену*: ~ решење, ~ замисао.

мизàнтроп м грч. *онај који мрзи људе, човекомрзац.*

мизантро̀пија ж *мржња према људима, гађење од људи.*

мизàнтропскӣ, -ā, -ō *који се односи на мизантропе, који је својствен мизантропу*: ~ критицизам, ~ маштање, ~ гледиште.

мѝздрак м тур. **1.** заст. *врста копља.* — Добивају шехови у руке миздрак, то јест копље са сјекирицом на врху. *Том.* **2.** покр. *клипан, велики момак. Рј. А.*

миздра̀клија м **1.** заст. *копљаник. Вук Рј.* **2.** бот. *в. руса, росопас. Сим. Реч.*

мѝзерабӣлан, -лна, -лно лат. *в. мизеран.* — Чита . . . у самом тону њихова гласа сву лицемјерност мизерабилних им душа. *Цар Е.*

мѝзерабӣлно прил. *в. мизерно.* — Ти си вечерас ту тако мизерабилно нешто мљео. *Крл.*

мизерабӣлно̀ст, -ости ж *особина или стање онога који је мизерабилан и онога што је мизерабилно.*

мѝзēран, -рна, -рно лат. *бедан, јадан, ништаван, сиромашан, убог.* — И од мене чека овај најмизернији чиновничић да му се први поклоним. *Новак.* Слика мизерно стање једне категорије железничких радника. *Лапч.*

Мизере́ре с **1.** рлг. *почетак покајничког псалма у католичкој цркви (»Смилуј се«).* **2.** (мизере́ре) мед. *заплетај црева. Свезн.*

мѝзēрија ж лат. **1.** *беда, оскудица, сиромаштво.* — Откад се властела немаду поносити и својом мизеријом? *Војн.* Он се згражао над властитом својом мизеријом. *Кол.* **2.** *бедник (у моралном смислу), ништарија, хуља.* — Где си био, мизеријо? *Вин.*

мѝзēрно прил. *на мизеран начин, бедно, јадно.* — Обучени смо мизерно, просјачки. *Ђон.*

мизе́рно̀ст, -ости ж *особина и стање онога који је мизеран, онога што је мизерно.*

мизо̀гӣн, -ина м грч. *човек који мрзи жене, женомрзац.* — [Његово] схватање жене је врло слично . . . осјећању модерних мизогина. *Матош.*

мизо̀гӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мизогине.*

мијàзам, -зма м и **мијàзма** ж грч. *заразна клица у ваздуху, зраку, зараза, заразно, кужно испаравање.* — фиг. [Аустро-Угарска] је приморана да спречи даље продирање оних »превратничких мијазми« које долазе из суседне државе. *Јов. Ј.*

мијазмàтичан, -чна, -чно *који се односи на мијазму*: мијазматичне болести.

мијȁу и **мијȁӯ** узв. оном. *глас којим се мачке оглашавају. Деан. Рј.*

мијȁӯк м *маук.* — Сад и мачак Брко скочи . . . ту је фрка, мијаук, цика. *Ђоп.*

мијаӯка̄ње и **мијаӯка̄ње** с *гл. им. од мијаукати.*

мијаӯкати, -àучēм и **мијаӯкати**, -àӯчēм несврш. оном. *маукати.* — Мачка мијауче. *Брл.*

мајаӯкнути, -àукнēм и **мијаӯкнути**, -àӯкнēм *свршн. према мијаукати.*

мијѐлӣн, -и́на м грч. анат. *сржс, мождина.* — Мијелинска се овојница састоји од мијелина који је седефастог сјаја. *НЧ.*

мијѐлӧм, -о́ма м грч. мед. *врста тумора коштане сржи, мождине. ЕЛЗ.*

мије-, ек. ме-.

мијѐшница ж (ијек.) покр. *в. месњача.* — На врху великих верига љуљају се објешене мијешнице. *Лоп.*

ми́јо м *хип. од миш.* — Откуд, мијо, бјеше л' штогод лова? *Јурк.*

мӣјољ м заст. *мајсторска тезга. Р-К Реч.*

мијӯцкати, -ӑм несврш. необ. *дем. према мијаукати.* — [Мачји род] стаде ... зловољно мијуцкати. *Ков. А.*

мика́до, -да м *титула јапанског цара.*

мӣкати, -ӑм и мӣчём несврш. *гребенати (о лану). Деан. Рј.*

микàшист м фр. мин. *врста кристаластог шкриљца. Р-К Реч.*

микӧлог м *онај који се бави микологијом.*

миколӧгија ж грч. *наука о гљивама.*

микори́за ж грч. *заједнички живот, симбиозна заједница корена биљке и гљива.*

микро- *као први део сложенице значи* **а.** *врло мали, ситан:* микроорганизми. **б.** *апарат који служи за посматрање и мерење врло ситних предмета:* микроскоп.

мӣкроб, -о́ба м грч. биол. = микроорганизам *најмањи животињски или биљни организам видљив само под микроскопом.*

микробиолӧгија ж грч. *грана биологије која се бави проучавањем микроорганизама, микроба.*

микрокӧзам, -зма м грч. *свет малих величина, свет у малом као целина, као умањена слика великог света;* супр. макрокозам. — Човјек [је] микрокозам у коме се одражавају закони цијелог свемира. *Ант. 1.*

мӣкрōн, -о́на м грч. *милионити део метра или хиљадити, тисући део милиметра.*

микроорганӣзам, -зма м = микроб.

мӣкроскоп и **микрӧскоп** м грч. *оптичка справа са два сабирна сочива, леће, за посматрање предмета који се не виде голим оком, ситнозор.*

микроскӧпија ж **а.** *посматрање, истраживање помоћу микроскопа; наука која се тиме бави.* **б.** *просторија у којој се врши посматрање микроскопом.*

микроскопи́рање с *гл. им. од микроскопирати.*

микроскопи́рати, -ӧпи́рам несврш. *посматрати, истраживати помоћу микроскопа.* — Микроскопирајући брашно можемо ... одредити потјече ли оно од пшенице, зоби ... *Бот.*

мӣкроскопскӣ и **микрӧскопскӣ,** -ā, -ō **1.** *видљив само помоћу микроскопа; претерано мали.* — Она се убрзо почне хранити сићушним микроскопским билькама. *Петр. М.* **2.** *који се изводи помоћу микроскопа:* ~ преглед, ~ посматрање.

микросо́ми м мн. (јд. микрӧсōм, -о́ма) грч. зоол. *ситна зрнца у ћелијској, станичној протоплазми. Терм. 4.*

мӣкрофилм м **а.** *фотографски филм за снимање.* **б.** *снимци појединих страница књига, рукописа, докумената у умањеним размерама.* — Чување важних докумената помоћу микрофилма нарочито је, унапређено у току последњег рата. *Пол. 1958.*

мӣкрофилмовање с *гл. им. од микрофилмовати.*

мӣкрофилмовати, -мујём сврш. и несврш. *снимити, снимати микрофилмом.*

микрӧфōн, -о́на и **мӣкрофōн** м грч. *направа, уређај за претварање звучних таласа, валова у електромагнетне, и обрнуто, ради појачања и преношења звука на даљину.*

микрӧфōнскӣ и **мӣкрофōнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на микрофон:* ~ слушалица.

мӣксер м енгл. **1.** *апарат за мешање.* **2.** *онај који меша пића у баровима.* — У врху просторије мијешао је пића миксер. *Сим.*

микстӯра ж лат. *течан, текући лек од мешавине неколико састојака; смеса, мешавина.* — Лепше је тако умрети него ... с мехуром микстуре у руци, уместо мача. *Дим.* фиг. Ова »несрећна пољско-мађарско-бечка микстура« [госпођа фон Митерер] ... патила је од сувишка фантазије. *Андр. И.*

мӣл, -а, -о песн. *в. мио.* — И мил и лак ми беше сваки рад. *Радич.*

мӣлак, -лка, -лко песн. **1.** *мио, драг.* — Давно је сред срца мога милка ватра пропламсала. *КХ 1936.* **2.** (у именичкој служби) м *милина, раздраганост, миље.* — А падале су сузе од милка и од среће. *Крањч. С.*

мӣланӣ, -ā, -ō нар. песн. *в. мио.* — Још поведи зета миланога. *НП Вук.*

милàнче, -ета с ист. покр. *сребрни новац од пола динара (50 пара), стопарац (назван по лику краља Милана).*

мӣлати се[1], мӣлām се несврш. заст. *помаљати се, видети се.* — Жрец ... скупи се иза колача и викне: »Народе, милам ли се?« *Наз.*

мӣлати се[2], мӣлām се несврш. покр. *миловати се, љубити се. Рј. А.*

мӣлаћ, -лћа м *в. мӣљак. Р-К Реч.*

ми̏лāхан, -хна, -хно *дем. и хип. од мио.* — Засвират ће она милахним језичцем. *Ков. А.*

ми̏ле непром. у изразу: лале-миле (миле-лале) *в. ла̏ле.*

ми̏лēди ж непром. енгл. *ти̏тула којом се ословљава »леди«, енглеска племкиња, госпођа (госпођица).*

ми̏лен и **ми̏лен,** -а, -о песн. заст. **1.** *мио, драг.* — Нема сунца миленог. *Радич.* Милен вјетрић лепршао од мора. *Шен.* **2.** (у именичкој служби, одр.) м *драги, драган.* — Дјевојка изашла на балкон са својим миленим. *Креш.*

ми̏лēнӣј, -ија м лат. = миленијум *раздобље од хиљаду, тисућу година.*

ми̏лēнӣјскӣ, -ā, -ō = миленијумски *који се односи на милениј, хиљадугодишњи, тисућугодишњи.*

ми̏лēнијум м = милениј.

ми̏лēнијумскӣ, -ā, -ō = миленијски.

ми̏лено прил. песн. *мило.* — Њено око гледаше милено. *Радич.*

ми̏лēње с *в. миљење.*

ми̏лерām м нем. варв. *павлака, врхње.*

ми̏лет и **ми̏лет** м тур. покр. **1.** *народ, нација.* — Стопу по стопу родне груде преузимале су им Швабе, Мађари, сваки »милет«, како они кажу. *Бар.* **2.** *много деце. Вук Рј.* **3. а.** *сој, кот.* **б.** *особа лошег карактера, зла и настрана особа.* — Није он милет, он је човјек. *Лоп.*

Изр. милет-башта *јавни парк.*

ми̏лети, ми̏лӣм, ијек. ми̏љети, несврш. **1.** *полагано се кретати додирујући земљу телом (о гмизавцима), или ниско при земљи (о инсектима, кукцима), пузити.* **2.** *кретати се веома полако.* — Мост је и сувише стар, зато воз мили. *Пол. 1958.* фиг. *веома полако пролазити (о времену).* — Кроз процијепе трулеж зидовима мили. *Јурк.* Минути миле очајно полако. *Чол.*

Изр. мили као пуж *веома споро, полако се креће.*

мили- *као први део сложеница значи: хиљадити, тисући део онога што стоји у другом делу сложеница:* милиграм, милиметар, милиампер.

ми̏лиграм м (скраћ. mg) лат.-грч. *хиљадити, тисући део грама.*

ми̏лијāран, -рна, -рно само у изразу: милијарна туберкулоза мед. *туберкулоза свих органа, настала расејавањем туберкулозних жаришта путем крвотока, туберкулоза крви.*

мили̏јāрда ж *хиљаду, тисућу милиона.*

милијàрдāш, -а̏ша и **милијàрдēр,** -е́ра м *човек који има милијарде, врло велики богаташ.* — Читам да је чувени милијардаш ... дао ... преко 200 милијуна круна. *Матош.*

милијардēро̀в, -а, -о *који припада милијардеру.*

милијàрдēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на милијардере.*

мили̏јāрдскӣ, -ā, -ō *који се односи на милијарде.*

мили̏јӯн, -ӯна м лат. = милион *број који износи хиљаду хиљада, тисућу тисућа;* фиг. *врло много, бескрајно много.* — Наговорио сам му за минут милијун глупости. *Лаз. Л.*

милијӯна̀р, -а́ра м = милионар *човек који има милијуне, богаташ.* — Милијунаре презираше ... а милијунаре духа и срца још више. *Матош.*

милијӯна̀рка ж = милионерка *женска особа милијунар.*

милијӯна̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на милијунаре:* ~ наследница.

милијӯна̀ш, -а́ша м *в. милијунар.* — Аутомобил је жудња милијунаша. *Матош.*

милијунàшица ж *женска особа милијунаш.*

милијӯна̀шкӣ, -ā, -ō *који се односи на милијунаше.*

милијӯнēрка ж *милијунарка.* — Милијунерка ... [је] прегазила на улици својим коњима ... пролетерку Рупертову. *Крл.*

милијӯнитӣ, -ā, -ō = милијунти *редни број од милијун.*

мили̏јӯнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на милијуне; многобројан:* ~ маса (народа). **2.** *који вреди милијуне.*

мили̏јӯнтӣ, -ā, -ō = милијунити.

милијӯнтина ж *милијунти део.*

милијӯнчић м *дем. и хип. од милијун.*

мѝликерц м нем. варв. *бели восак и свећа од њега.* — То је ... »миликерц« — вели један, јер никако не верује да маст може бити у овако чврстом стању. *Јак.*

мѝлиметар и **мѝлимēтар,** -тра м (скраћ. mm) *хиљадити, тисући део метра.*

милимета́рак, -рка м *дем. и хип. од милиметар.* — Помакла [се] само за милиметарак један улијево. *Јел.*

мѝлиметарскӣ, -ā, -ō *који се односи на милиметре.*

Изр. ~ хартија, папир *хартија, папир за техничко цртање са милиметарским квадратићима.*

мили̏на ж **1.** *осећање задовољства, пријатности, драгости, уживање.* — Нека слатка ... милина почела му се слијевати у срце. *Кум.* Душа [му је] испуњена неком

милином и слатким немиром. *Нуш.* **2.** *лупкост, драж.* — Растапао сам се сав под милином њезина погледа. *Наз.* [Стрме ливаде] на типичним пропланцима ... дају милину босанском предјелу. *Андр. И.*

Изр. ~ (је) видети, чути *право је уживање видети, чути*; топити се од милине *бити одвећ раздраган*; *бити претеран љубазан.*

мили́нак, -нка м покр. *онај који је драг, вољен.* — Све милинке од мајке јединке. *Вук Рј.*

ми̏лињe с *в. милина.* — Мило је баки, готово би проплакала од милиња. *Брл.* Налазио је у ње толику хармонију љепоте женских облика, милиња душе и доброте срца. *Леск. Ј.*

милио̀н, -она м = милијун.

милиона̀р, -ара и **милиона̀р,** -ера м = милијунар.

милиона̀рка ж = милијунарка.

милиона̀рскӣ, -ā, -ō = милијунарски.

милиона̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на милионере.*

милиона̀тӣ, -ā, -ō = милионти *редни број од милион.*

милио̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на милионе, који износи милионе*: милионска потраживања.

милио̀нтӣ, -ā, -ō = милионити.

милиона̀тина ж *милионти део.*

милиона̀че, -ета с *в. милончић.* — Човек је послован, седи на милончету, две куће! *Бар.*

милио̀нтнӣ, -ā, -ō *милионити.*

милиона̀чић м *дем. од милион.* — Тако ти ја раздам неколико милончића, али признанице чувам. *Јак.*

милита̀нтан, -тна, -тно лат. *који војује, борбен.*

мили̏та̄р, -ара м заст. покр. = милитарац *онај који је из Војне границе* (*крајине*). *Вук Рј.*

ми̏литā̄ран, -рна, -рно лат. заст. *војни, војнички*: милитарне способности, ~ монархија.

милита́рац, -рца м = милитар. *Вук Рј.*

милитарѝзам, -зма м *војнички систем и његова превласт у политичком и државном животу*; *војнички дух.*

милитариза́ција ж лат. *завођење војничког система, милитаризма.*

милитаризи́рање с *гл. им. од милитаризирати.*

милитаризи́рати, -изи́рām сврш. и несврш. = милитаризовати *увести, уводити милитаризацију, повојничити, повојничавати*; *дати* (*чему*) *војни карактер.*

милитàризовање с *гл. им. од милитаризовати.*

милитàризовати, -зујем несврш. = милитаризирати.

милитàрија ж заст. *војска.* — Јесте ли служили код милитарије? *Коз. Ј.* Појам да је милитарија изабрани народ, живи и у њиховим главама. *Сек.*

милитàрисати, -ишем сврш. и несврш. *в. милитаризирати.*

милитàрист(а) м *присталица, представник милитаризма.*

милитарѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на милитаризам, војни, војнички*: ~ држава, ~ сила.

ми̏литā̄рскӣ, -ā, -ō *милитаран.* — Његов [је] мозак позобао све оне деликатесе свеукупне милитарске глупости. *Крл.*

ми̏лити, -им несврш. **1.** *чинити милим.* — И птице будиш да ми живот миле. *Крањч. С.* **2.** безл. *в. милити се.* — **Не** мили ти дан, не мили ти живот. *Нуш.*

~ **се** безл. *бити драго* (*чешће одрично*), *свиђати се коме.* — Не мили [му се] приступити раду ни разговору. *Кал.* Мили му се што живи. *Срем.*

ми̏лити, -им несврш. *в. милети.* — Минути су милили бескрајно полако. *Чол.* [Грозница] га је подмукло подилазила и милила му уз најежену кожу. *Ћоп.*

мѝлихбро̀т м нем. варв. *колач умешен с млеком и јајима.*

милица́јац, -јца м нар. *милиционар.*

мѝлиција ж лат. **1.** *народна војска* (*у државама без сталне војске*). **2.** *оружане формације за одржавање реда и сигурности грађана.* **3.** зб. *милиционари.*

мѝлицијскӣ и **милѝцијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на милицију.*

милициона̀р, -ара м = милиционер *припадник милиције.* — Неколико козака милиционара придружише се четвртом заамурском пуку. *Моск.*

милициона̀рскӣ, -ā, -ō = милиционерски *који се односи на милиционаре*: ~ униформа.

милициона̀р, -ера м = милиционар.

милициона̀рскӣ, -ā, -ō = милиционарски.

ми̏лка ж шатр. *хиљадарка.* — Имаш ли милку? — Немам ни динара. *Дав.*

ми̏лкити, -им несврш. хип. *миловати.* — Одавно те оцо није милкио. *Ком.*

~ **се** *уз. повр. према милкити.*

ми̏ло[1] с покр. *цеђ, лукшија* (*за прање главе*). *Вук Рј.*

мȉло[2] прил. *на мио начин, љупко, љубазно.* — Мило се насмијеши. *Чол.*

Изр. мило за драго *вратити истом, равном мером, осветити се*; мило ми (ти, му, јој итд.) а) *драго ми је, раздраган сам, обрадовали сте ме*; б) *пријатно ми је, причињава ми задовољство.* — Мило ми је у души. *Гор.*

мȉло̄, -ōга с *вољена особа, мило биће.* — Моје мило, где си синоћ било? *НПХ.* Моје мило шешир накривило. *Леск. М.*

мило- *као први део сложеница значи*: *мио, леп, пријатан, благ*: миловидан, милогласан, милодух, милокрван итд.

милȍбрука ж и **милȍбруковић** м покр. *шаљивац, шаљивчина.* — Прави милобруковићи, уловили ... пастирова замјеника у ступицу. *Креш.* Кад си ми ... послао онога милобруковића! *Љуб.*

мȉловā̄н, -а, -о **1.** *вољен, драг.* — [Хоће] да избави чедо своје миловано. *Брл.* **2.** (у именичкој служби) м *драган.* — Мисли мама да ј' родила бана што ј' родила мени милована. *Горд.*

мȉловā̄нче с *дем. и хип. од милован* (*2*). — Ој, месече, мили санче, моје бледо милованче! *Јакш. Ђ.*

мȉловā̄ње с **1.** *гл. им. од миловати* (*се*). **2.** песн. *вољена особа*; *вољена ствар.* — Не бој ми се, моје миловање, избавићу тебе из тамнице. *НП Вук.* Херцег-земљо, моје миловање! *Баш.*

мȉловати, -лујēм несврш. **1.** *с љубављу гладити, мазити.* — [Мати] глади нам косу и милује нас по лицу. *Ивак.* фиг. Око ушију га је миловао млак вјетар. *Ћоп.* **2.** *волети.* — Свакога ваља миловати, свакому праштати. *Шен.* Милујеш ли ти Аноку? *Лаз. Л.*

~ **се 1.** *повр.* **2.** *уз. повр.*

милȍвидан и **мȉловȉдан,** -дна, -дно *који је миле, лепе спољашности, ваништине, пријатног изгледа, симпатичан.* — Бијаше она миловидна дјевојка оне средње величине. *Леск. Ј.* Такве се куће издалека чине лијепе и миловидније од оних старих дашчара. *Коз. Ј.*

милȍвидно и **мȉловȉдно** прил. *на миловидан начин, тако да је пријатно видети.* — Свуда су се миловидно издизала бијела једра. *Кум.*

милȍвидно̄ст и **мȉловȉдно̄ст,** -ости ж *особина онога који је миловидан, онога што је миловидно.* — Вуцарао сам се по долиницама и увалама на гласу са своје миловидности. *Леск. Ј.*

милȍвито прил. *умилно, пријатно.* — Дјеца заиграше ... коло ... пјевајући танко миловито. *Дук.*

мȉлȍвка ж мин. *масна, сасвим мекана земљаста руда која служи за израду разних кreда и украсних предмета, талк.* — Из стражњег дијела дућана мирисаху ... миловка, шкроб и коже. *Козарч.*

мȉловоња ж ков. *пријатан мирис, миомирис.* — Око дјетета распростре се миловоња мајчине косе. *Гор.*

мȉлоглā̄с м ков. *мио, пријатан глас.* — Милоглас овога пјевања потјече ... из тога замјењивања мушких гласова са њежнијим и умилнијим женским гласовима. *В 1885.*

милоглā̄сак, -ска м *дем. од милоглас.* — Цвијеће стидно дршће на те пјесме милогласак. *Хар.*

милȍгласан, -сна, -сно *који има мио, пријатан глас, звук, милозвучан.* — Рече како је пјесму милогласних чуо сирена. *М-И.* Милогласни славујн певаху умиљате песме. *Јакш. Ђ.*

милȍглā̄сје с ков. *пријатни звуци, пријатна музика.* — Позориште и пјевање обузеше јој сву душу милогласјем. *Шен.*

милȍгласно прил. *на милогласан начин, милозвучно.* — Ту химну за њом прихвате и ине побожно појућ ... и милогласно. *Комб.*

мȉлоглē̄д м бот. *биљка из пор. штитарки* Sanicula europaea. *Терм. 3.*

мȉлодā̄р м *дар, поклон из милосрђа, милостиња.* — 'Олба ракије коју му је сељак послао као милодар била је испијена. *Чипл.* Шта, хоћете да нам удијелите милодар? *Франг.*

мȉлодā̄ран, -рна, -рно ков. **1.** *који је благ, милосрдан, милостив.* — Кремени ми чврсти, срцем милодарни. *Крањч. С.* **2.** *који прима милостињу, који живи од милостиње.* — Бунцаш тој милодарној мрцини просјачкој ријечи недостојне човјека! *Гор.*

мȉлодā̄рје с *удељивање милостиње*; *поклони који се чине из милосрђа*; исп. милодар. — Неће примити никаквог милодарја од покојникове родбине. *Божић.*

мȉлодах и **мȉлодā̄х** м ков. *пријатан дах, мирис.* — Цвијеће [је дало] ... свој слатки посљедњи милодах. *Цар Е.*

милȍдух[1] м **1.** бот. *в. селен.* — Вила презре лиру, венце милодуха. *Јакш. М.* **2.** заст. *пријатан мирис.* — Разлијева се зраком милодух дивљега цвијећа. *В 1885.* **3.** (у атрибутској служби) *који је пријатног мириса*: ~ цвеће.

милȍдух[2], -а, -о и **милȍдушан,** -шна, -шно ков. и заст. *који је пријатног даха, мириса.* — Милодухе липе зеленеле се. *Шен.* Који мирис ... може бити угоднији или милодушнији ...? *Кур.*

мил̀душно прил. *дајући, испуштајући пријатан мирис, врло пријатно.* — Цвеће ... ми мирише милодушно. *Шапч.*

мӣлозбо̑ран, -рна, -рно ков. *који лепо, мило збори, говори, слаткоречив*; исп. милорек. — Млечићи [су] ... милозборна господа у свили и кадифи. *Шен.*

мӣлозву̏чан и **мил̀дзву̏чан,** -чна, -чно *који мило, пријатно звучи, звони.* — Игуману се сада дечаков глас учинио топао, милозвучан, пун нежности и љубави. *Чипл.* Веселио [се] што ће ... милозвучним звончићем звонити. *Мишк.*

мӣлозву̏чје и **мил̀дзву̏ччје** с *мили, пријатни гласови, пријатни звуци.* — Кроз све слободне подвиге потлачених струјаће бодрећи ово трагично ... милозвучје. *Матош.*

мӣлозву̏чно и **мил̀дзву̏чно** прил. *на милозвучан начин, благогласно, пријатно (о деловању звука).* — Песме глас топли и страсни ... милозвучно кроз одаје звони? *Марк. Д.*

милозву̏чно̑ст и **мил̀дзву̏чно̑ст,** -ости ж *особина онога што је милозвучно.*

мӣло̑јка[1] ж покр. *врста земљаног суда*; исп. мајолика. *Вук Рј.*

мӣло̑јка[2] ж *мила девојка, лепојка, жена.* — Љубав им је размахнула крила, он тек знаде, уз њег је милојка. *В 1885.* Изводите му милојку да је привјенчамо. *Вуков.*

мӣлокр̏ван и **мил̀дкрван,** -вна, -вно *који је благе нарави, добар, љубак, мио.* — [Алибег] је истог расположења, једнако милокрван и једнако уздржљив према свима. *Андр. И.* Била је то зорита дјевојка, милокрвна. *Новак.*

мӣлокр̏вио и **мил̀дкрвно** прил. *на милокрван начин, мило, љупко.* — Нешто горко, а нешто милокрвно одврати математик. *Ков. А.* Поче га погледати милокрвније и давати му на знање да јој је мио. *Срем.*

милокр̏вно̑ст и **мил̀дкрвно̑ст,** -ости ж *особина онога који је милокрван.*

мил̀длик, -а, -о *који је милог и лепог лика, леп.* — Јелка откриje своје блиједо и милолико лице. *Кум.* То милолико Латинче ... ухватило се укоштац са делијом девојком. *Глиг.*

мӣло̑м прил. (обично у вези: милом или силом) *на леп начин, без присиљавања.* — Излазите, док је још милом. *Бен.* Кад нећеш милом, 'оћеш силом. *Ђос. Д.*

мӣлоња м *име волу беле длаке.* — Милоња се уз драгоњу веже. *Божић.*

мил̀док, -а, -о *који има миле, лепе очи.* — Једна мома милоока ту је рубље прала. *Радич.* Обазре [се] милоока к Скадру. *Ботић.*

мӣлопе̑в, ијек. мӣлопје̑в, м ков. песн. *в. милопој.* — Славуљак ... диже свој милопјев јаче. *Хар.*

мӣлопје̑в, ек. мӣлопе̑в.

мӣлопо̑ј м ков. песн. *мила, лепа песма, умилно, пријатно певање.* — И птичица је чути милопој. *Јакш. Ђ.* Спомињем се ... анђеоског милопоја. *Крањч. С.*

мӣлопо̑јан, -јна, -јно *који лепо, мило пева.* — Милопојне рајске птичице кружиле су ... око њезина чела. *Крањч. С.*

мил̀дпо̑јка ж (најчешће уз реч »птица«) *она која лепо пева.* — Не певајте данас, птице милопојке. *Јакш. Ђ.* Као птице милопојке, читат ћемо р'јечи, бројке. *Наз.*

мил̀дрек, -а, -о (ек. и ијек.) *који мило, лепо говори*; исп. милозборан. — Не видех тако ... речита ... и милорека човека као што беше ... поп Мило. *Вујач.*

мӣлосни̏к, -а и **мил̀дсни̏к,** -и́ка м (вок. мӣлосни̏че); исп. милосница **1.** еуф. *љубавник.* — Наишао је на маркиза ... милосника војвоткиње. *Јов. Ј.* **2.** *љубимац, фаворит.* — Ја нисам ... ни милосник, ни удворица ... ни ласкавац. *Крл.* **3. а.** *онај који даје, удељује милост (о богу).* — Прости нама, вишњи милосниче! *Март.* **б.** (у значењу придева) *милостиви.* — Хвала милоснику богу кад ми је дао да ово дочекам. *Ђор.*

мӣлосница и **мил̀дсница** ж **1.** еуф. *љубавница; љубазница.* — Залагао је накит своје жене да би се могао проводити са својим милосницама. *Јов. С.* **2.** *вољено, драго створење.* — Моја мајко, моја милоснице! Чудно ме је забољела глава. *НПХ.* Милоснице моја стара ... грлио је [краву] радосно. *Гор.*

Изр. ~ рука *рука која даје, дарује, удељује милост.*

мӣлосно прил. *на милостан начин, са пуно милости, мило.* — Сестра сестру милосно погледа. *Ботић.* Поручник је погледа милосно. *Сек.*

мил̀дсрдан и **мӣлоср̏дан,** -дна, -дно *који је пун милосрђа, самилости, милостив.* — Она се одушеви мишљу да буде милосрдна и да усрећи човека. *Јанк.* Ти милосрдна лажи, што лануо те рај. *Крањч. С.*

Изр. милосрдна браћа *калуђери, редовници (најчешће католици) чији је завет неговање болесника*; милосрдна сестра *калуђерица, редовница, опатица (најчешће католичке вере) која негује болеснике.*

мил̀дсрдни̏к м **1.** *онај који удељује милост (о богу).* — Од господа милосрдника измоли [му] милост. *Матош.* **2.** *калуђер, редовник реда милосрдне браће.* — [Лежи] у болници загребачких милосрдника. *Ков. А.*

милòсрдница ж **1.** *она која даје, удељује милост (о Богородици).* — Што јој манька за Мајку божју милосрдницу? *Кос.* **2.** *калуђерица, редовница, опатица реда милосрдних сестара.* — Друштво за спасавање ... га је превезло у болницу милосрдница. *Обз. 1932.*

Изр. сузе милосрднице *сузе које изражавају милосрђе, самилост.* — Премда се окрутих од вјечних крвавих призора, опет не једанпут сузе милосрднице оросише моје око. *Шен.*

милòсрдништво с *в. милосрдност.* — Она је фантазирала ... о милосрдништву. Да оде некуда где је рат, па да превија рањенике. *Петр. В.*

милòсрдно и **мйлосрдно** прил. *на милосрдан начин, милостиво.* — Милосрдно, с душом [ми] врати моје ... цвијеће. *Уј.*

милòсрднòст, -ости ж *особина онога који је милосрдан, милосрђе.*

милòсрђе и **мйлосрђе** с **а.** *осећање (са)милости, сажаљења према оном који пати, трпи; дело којим се показује такво осећање.* — Красно збори па би могао милосрђе у вашим срцима пробудити. *Богд.* Ленљост и порок ваља да се без милосрђа из школе удаље. *Панч.* **б.** *дело које се чини из саосећања онима који трпе, који пате да би им се помогло.* — Сгршивши чин милосрђа дјевојка се насмије и отрчи другоме рањенику. *Крањч. Стј.*

мйлòст, -ости ж (лок. мйлости и милòсти) **1.** *осећање наклоности; пажња.* — У том рату стекао [је] особиту милост владареву. *Крањч. Стј.* Црногорска династија стајала [је] код Руса у великој милости. *Јов. С.* **2.** *самилост, милосрђе, сажаљење.* — Хоће да исплаче милост да је не истјерају из куће. *Бен.* Држани су из милости, а морали су зато да раде све оно што нико други није хтео да ради. *Поп. Ј.* **3.** *опроштај, помиловање.* — Отишла [је] да тражи за њега [мужа] милост у Ђеновљана. *Грол.* Ударале су се у прса ... вапијући за милост. *Кол.* **4.** *милошта, љубав.* — Људи [су га] од милости тако прозвали. *Јаки. Ђ.* Двоје милих у милости расло. *НПХ.*

Изр. ваша ~ ист. *у ословљавању особа на високом положају (најчешће владара и племића);* оставити, предати на ~ и немилост *оставити без икакве заштите;* остати, стајати на божјој милости *бити остављен, препуштен случају;* по милости божјој и вољи народној ист. *одредба уз титуле владара у неким монархијама или уз прогласе и акте које владари објављују;* Здраво Маријо, милости пуна рлг. *прве речи из католичке молитве Богородици;* слава му и милост етн. рлг. *узречица уз помињање имена бога или свеца, или и при помисли на њих.*

мйлостан, -сна, -сно **1.** *мио, драг.* — Толику снагу зов милостан има. *Комб.* На њега није ми један милостан поглед пао. *Петр. В.* **2.** *милостив, добар, благ.* — Јеси, брате, милостан сироти, јеси худом и невољном отац! *Ботић.*

мйлостив и **милòстив,** -а, -о **1. а.** *који је добра срца, који има (са)милости, сажаљења према некоме.* — Захваљујући добрим и милостивим људима ... она се брзо ослободи мука. *Дом.* **б.** *који се чини из (са)милости.* — Узда се у милостиву помоћ Милошеву. *Прод. Ј.* **2.** *мио, љубазан, благ.* — На мене у тај мах засијаше два милостива ока. *Вукић.* **3.** заст. (у именичкој служби, одр.) ж и м *милостиви господин; милостива госпођа.* — Шта жели милостива? — опет ће [месар] и поклони се. *Дом.* Милостиви је сваки дан рогоборио. *Гор.*

мйлостйван и **милòстиван,** -вна, -вно *в. милостив.* — Растапа се у грешта под њеним тужним милостивним погледом. *Лаз. Л.* Милостивни цар дао нам је тако. *Ђал.*

милòстивити, -йм и **милостйвити,** милòстйвйм несврш. *чинити милостивим.* — Бог није ... господар кога треба ... новцем милостивити. *Рад. Д.*

мйлостйвно и **милòстивно** прил. *в. милостиво.* — Запјева славуј ... милостивно и ситно. *Лаз. Л.*

мйлостйво и **милòстиво** прил. *на милостив начин, благонаклоно.* — Велике црне очи ... тако милостиво, тако љубавно и слатко гледају. *Ранк.* Она је често милостиво приступала к мени. *Уј.*

милостйња и **милòстиња** ж *мали дар, обично у новцу, који се даје просјаку, сиромаху, милодар.* — Тај фратар не тражи милостиње. *Шен.* Болничарка се издирала и викала [на болеснике] као да им даје милостињу. *Рист.*

милòстйњскй, -ā, -ō *који се односи на милостињу.* — Поклоник ... сипа на милостињску мараму прегршт грешља. *Уј.*

милòстити, -йм несврш. необ. *чинити некоме милост.* — Мислиш ли му ти милостит', израиљски народ не да. *Кост. Л.*

милòта ж *милина.* — Мени дође нека милота, па ми ударише сузе. *Вес.* Сазидат ће се нови колодвори, нове широке улице, бит ће све права милота. *Крл.*

мйлотан, -тна, -тно *пун милине, мио.* — Бољело га што је окаљао оно милотно чувство. *Леск. Ј.* Сваки додир руке Миличине будио је у њој неке милотне осећаје. *Вес.*

мѝлотно прил. *на милотан начин, мило.* — Ситна звјездица ... милотно трепери. *Кос.*

мѝлотр̀н м бот. *в. гладиш* (2). *Сим. Реч.*

милдӊа ж *в. милина.* — Лице му је било ... милоће пуно. *Киш.*

мѝлочӯјан, -јна, -јно песн. *милозвучан.* — Јасни и милочујни глас звона ... се разлијегао. *Кум.*

милдшѝн, -и́на м мин. *врста минерала из групе алуминијевог силиката са водом, модре боје (нађеног у Србији 1835. и назван тако по кнезу Милошу Обреновићу).*

мѝлошта ж **1. а.** *љубав, наклоност; раздраганост.* — Она се над колевком малог Пере претвори сва у срце и милошту. *Вес.* Пјевам пјесме од милоште. *Хар.* **б.** *љубазност, пријазност, дражесност.* — Года има чари и милошту праве девојке. *Дов.* **2.** заст. *дар, поклон који се даје из љубави и наклоности.* — Свако вече би јој донио ... какву милошту. *Берт.* Донела је рањеним борцима торбицу милошта: пите, сира, куваних јаја. *Ољ.* **3.** нар. покр. *име које нова млада даје у кући млађим мушкарцима. Вук Рј.*

мѝлоштан, -а, -о необ. *умилан, пријатан.* — Жене у милоштану клепету »музу краве«. *Стипч.*

мѝлошћа ж покр. *в. милошта.* — Зар нема оне милошће која је била код мајке? *НПХ.*

мѝлӣ, -а м и **мѝлће,** -ета с тур. покр. *двориште, простор око куће, празно земљиште где се може подићи зграда, градилиште.* — Играла [се] у зараслом милћу у улици између бусења. *Сим.*

мѝлӯн, -у́на м тал. бот. покр. *в. диња. Деан. Рј.*

милу́шитн, мѝлӯшӣм несврш. *хип. према миловати.* — Смијеши се што им милуши трбухе. *Божић.*

мѝлхбро̄т м нем. варв. *милихброт.*

мѝлче, -ета с хип. *мило, драго.* — Да јој слатке пјесме поје, да је слави — милче своје. *Баш.*

мѝљ м покр. *в. миља. Вук Рј.*

мѝља и **мѝља** ж лат. *мера за дужину (код разних народа различите дужине):* морска ~, енглеска ~, географска ~.

миљáжа ж *раздаљина у миљама; број пређених миља.* — Друге две атомске подморнице ... су досад прешле знатно мању миљажу. *Б 1958.*

мѝљак, мѝљка м (мн. мѝљкови) тур. ист. *непокретно имање, комад земље.* — Они су заостајали и по богатству, а и по угледу, иако су и тамо имали многобројне миљкове и спахилуке. *НИН 1960.*

мѝљак, мѝљка м *милина, уживање.* — Црна је положајем и околином прави миљак. *Павл.*

мѝљāн, -а, -о песн. **1.** *мио, драг.* — А кад јутро таму разагнало и миљано устало сунашце. *Радичк.* **2.** (у именичкој служби) м *онај који је мио, драг.* — А сад, миљане мој, води ме. *Шен.*

мѝљāно прил. песн. *мило, умилно; мазно.* — Сјели друзи па милују брке ... па како се згледају миљано. *Март.*

мѝљāр, -а́ра м тал. покр. *хиљада, тисућа килограма.* — Кад улове неколико миљара рибе, дијеле на багаше. *Рј. А.*

мѝљати, мѝљам несврш. песн. *испуњавати миљем, наслађивати.* — И плави вал миља ми пруди. *Наз.*

мѝљāхан, -хна, -хно и **мѝљāшан,** -шна, -шно хип. песн. *мио, драг, умиљат.* — Већ те молим, мој миљахни брајне, наслони ме на ту витку јелву. *НПХ.* Сваки час долази доктерици и пред њом показује најмиљашније лице. *Ћал.*

мѝље с **1.** *милина, раздраганост, усхићење.* — Растапала [се] од миља. *Том.* Долазило му да од миља запева. *Рад. Д.* **2.** *умиљатост.* — Пјевао [је] пјесме: ширио њену дику, славио њено миље, плакао над њеном окрутности. *Маж. Ф.* Гледао је [краљеву кћер] ... пуну чари, пуну миља. *Кост. Л.* **3. а.** *оно што је коме мило, мила особа, мило, драго.* — Гле, није ли се моје слатко миље пробудило! *Богдан.* Дјевојчица је миље и омиље свију. *Нех.* **б.** *оно што је оку и другим чулима, осетилима пријатно; пријатан мирис, дивота, красота.* — Угледах миље: пред лугом топола, храм, жреци, виле, славенски пук цио. *Наз.* Цео овај пут миљем мирише. *Дов.* **4.** *љубав, миловање.* — Ипак бијаше лијепо кад се није знало за наше миље и ашиковање. *Бег.*

мѝљӗ, -ѐа м (мн. -ѐи) фр. **1.** *средина, круг, околина у којој се неко креће.* **2.** *мали чаршав, стољњак, везен или од чипака.*

мѝљевина ж покр. *врста белог меког камена; прах од њега.* — Авлија и ходник запрашени миљевином и покапани малтером. *Радул.*

мѝљен, -а, -о песн. **1.** *мио, драг.* — За који трен раставити [се] треба, миљена, против моје воље. *Богдан.* **2.** (у именичкој служби) м *онај који је мио, драг.* — Драгане мој, миљене, зашто оде од мене? *Богдан.*

миљéнац, -нца и **мѝљенац,** -ѐнца м *в. миљеник.* — Никола бијаше најмлађе им дијете, мезимац и миљенац. *Том.* Катица [га је] одабрала за свог миљенца. *Ћоп.*

мӣљенӣк, -а и **миљѐнӣк,** -и́ка м *онај који је коме мио, драг, кога неко воли, драга мушка особа, љубимац; драган, љубавник.* — Важно пролазе референти и начелници, посланици и њихови миљеници. *Бар.* Постао [је] његзин миљеник. *Грг.*

мӣљеница и **миљѐница** ж **1.** *она која је коме мила, драга, коју неко воли, драга женска особа, љубимица; драгана, љубавница.* — Забада нож у прси своје миљенице. *Прод.* **2.** (у атрибутској служби) *драга, мила.* — Цвијеће ... залијевају руке миљенице твога јединца. *Шен.*

мӣљӗнко и **мӣљӗнко** м песн. *миљеник.* Звонце бих с миљенка јањца скинуо. *Марк. Ф.*

мӣљӗнче и **мӣљӗнче,** -ета с *дем. и хип. од миљенко, мезимче.* — Своје миљенче ... пазили су сретни родитељи ко зјеницу ока у глави. *Кос.*

мӣљӗње с **1.** *гл. им. од милити (се).* **2.** индив. *мило и драго биће.* — Јеси ли се осанисала без мене, миљење моје? *Радул.*

мӣ́љӗње с *гл. им. од милети и миљети.*

мӣ́љети, ми́лӣм, ек. ми́лети.

мӣ́лити, -ӣм несврш. *в. милети.* — Осјећам крв како миљи кроз месо. *Матош.*

мӣљокӑ̄з м **а.** *камен или стуб на коме су назначене миље.* — Прије него што Ивица стиже до шестога миљоказа, тако се замори. *Креш.* **б.** фиг. *средство, знак за оријентацију, путоказ.* — Нису само имена и датуми у историји критике већ и нешто више — миљокази и оријентири. *НИН 1959.*

мӣљӯшан, -шна, -шно *дем. и хип. од мио.* — Показао се око пуних ... усана миљушни смијешак. *Ђал.*

мӣ́м, ми́ма м грч. ист. поз. **1.** *глумац, лакрдијаш.* — На првој клупи сусрео сам миме. *Уј.* **2.** *позоришна, казалишна представа са игром и песмом код старих Грка и Римљана.*

мӣмика ж грч. *изражавање мисли и осећања покретима мишића на лицу и очију.* — Гдјекад би ... обичном мимиком изразила своје задовољство или незадовољство. *Шкреб.*

мимӣкрија ж грч. биол. *прилагођавање животиња (ређе и биљака) својој околини по боји и облику;* фиг. *прилагођавање друштвеним приликама.* — То је она славна мимикрија прогањане домобранске душе. *Крл.*

мӣмичкӣ, -ӑ̄, -ӧ̄ = мимични *који се односи на мимику:* ~ покрет, ~ израз.

мӣмички прил. *мимиком, помоћу мимике.* — Добри глумци ... у једном тренутку мимички надасве интензивно изразе и прошлост и садашњост. *Дав.*

мӣмичӣй, -ӑ̄, -ӧ̄ = мимички.

мимо предл. **1.** с ген. *поред, покрај (кога или чега).* — Пролазак мимо трговине господина Панте. *Петр. В.* Читаве војске мимо парка пролазе. *Цес. Д.* **2.** с ак. *поред и даље од.* — Промакоше мимо Раку па похиташе у вајат. *Глиш.* Пролазећи мимо Петровићеву кућу причини јој се да је младић био на прозору. *Леск. Ј.* **3. а.** с ген. и ак. *показује изузимање од кога или чега, изузимајући, осим.* — Онда је мимо обичаја изостајао по дуже времена од куће. *Шен.* Није човјек сам на свијету, не може се мимо људи. *Андр. И.* Кронов син мимо друге даде их мени. *М-И.* Није се могло помислити да би неко мимо Андријину кућу могао бити изабран за главара. *Радул.* **б.** *против, насупрот, преко.* Црнић је те вечери, мимо обичај, пио много. *Марк. М.* Поступили су ... мимо своје воље. *Крањч. Стј.* **в.** *више него, више од, изнад.* — Њега мимо све друге ... цијени. *О-А.* Мило му је кестење мимо икакву воћку. *Ћоп.* **4.** (у прилошкој служби) *поред, покрај.* — Он само мине мимо. *Донч.*

мӣмогрӗд прил. *у пролазу, уз пут, узгред.* — Још једанпут видео ју је мимогред. *Глиш.* Кућицу [је] купио ... на дражби, онако мимогред, од обијести. *Дражс.*

мӣмогрӗдан, -дна, -дно *који се дешава, збива мимогред, узгредан.* — Ово мора бити задњи њихов састанак, осим сасвим случајних и мимогредних. *Грг.*

мимо̀гредица ж необ. *оно што се дешава, збива мимогред, узгредност.* — То су пригодне мимогредице интуитивнога сазнања душе. *Уј.*

мимо̀гредицӗ и **мӣмогрӗдно** прил. *в. мимогред.* — Ту [се] ... злато ... уз друге корисне метале мимогредице добива. *Панч.* Ово је тачка, мимогредно спомињем, која показује знатан мој реформаторски дар. *Ков. А.*

мимогре́ткӗ и **мимогре́цӗ** прил. покр. *в. мимогред.* — Мимогретке гледаху се млијечним очима и измјењиваху сентименталне фразе. *Мат.* Хтједох онако мимогреце говорити о својој срећи. *Ђал.*

мимо́за ж бот. *украсна биљка из истоимене пор. са ситним цветовима различите боје* Mimosa pudica. *Терм. З.*

мимоӣлажӗње с *гл. им. од мимоилазити (се).*

мимоӣлаз, -а и **мимоӣлазак,** -аска м *пролаз мимо, мимоилажење.* — Ако би се тај мимоилаз десио на већој близини, онда би привлачна снага странога сунца могла и да растури нашу планетску породицу. *Мил.*

мимоӣлазити (се), -ӣм (се) *несврш. и уч. према мимоићи (се).*

мимоӣлазница ж ков. *в. скретница.* — Ове године изградиће се ... прва мимоилазница између рулне стазе и писте. *Пол. 1959.*

мимоӣћи и **мимӧӣћи,** мимӧӣћӗм свршн. **а.** *проћи мимо, покрај.* — Мимоишао је своју кућу и зашао. *Ћоп.* Тога сам се и бојао због вас, али сам се понадао да ће мимоићи. *Јанк.* **б.** *не додирнути, не споменути у разговору.* — Свећеник се понешто смути, но мимоиће бискупову опомену. *Бал.* Мимоиће Матица обећање. *Гор.*

~ **се 1.** узв. повр. *проћи један мимо другог; укрстити се.* — На узаној стази двоје се не могу мимоићи. *Моск.* Писма су се мимоишла. *Р-К Реч.* **2.** безл. необ. *разминути се, проћи се.* — Јуче се некако мимоиће те не одох. *Глиш.*

Изр. та чаша неће те мимоићи *од те непријатности, од те опасности нећеш се спасти, извући, то ти се мора десити, догодити.*

мимӧлазити, -ӣм несврш. заст. *в. мимоилазити.* — Муком мимолазим хрватско Међумурје. *Павл.*

~ **се** *в. мимоилазити се.* — Слике ... се међу се боре, сукобе, мимолазе као мушье. *Љуб.*

мӣмолӗт м *прелет, прелаз летом.* — У мимолету од седамдесет и пет километара на сат ... њему је та узорана земља изгледала неизрециво тешком. *Крл.*

мӣмолӗтно прил. *узгредно у лету, летимично.* — Затим га мимолетно ... прелази чудним погледом. *Божић.*

мимӧнӗти, -несӗм и **мимонӗти,** -нӗсӗм свршн. (ек.) ков. *пронети; узгред унети, набацити.* — Говор протин је био кратак, опрезан, са једном ... некако мимонесеном алузијом на насилну смрт. *Сек.*

мимонӧсити, -ӧносӣм *несврш. према мимонети.*

мимопрӧлазити, -ӣм несврш. *в. мимоилазити.* — Мимопролазећи крај Мицковог дућана, зачуше неки лом у дућану. *Срем.*

мимопрӧлазнӣк м *онај који пролази мимо (неког или нечег), пролазник поред (неког или нечег).* — Мимопролазници застадоше дивећи се јединственој појави. *Цар М.*

мимӧћи, мӣмӧћӗм свршн. песн. *в. мимоићи.* — Красна мома ка менека дође, дође, красна, па ме и мимоће. *Радич.*

мӣмохӧд м **а.** *пролаз, пролазак, пролажење.* — Гладијатори су у мимоходу поздрављали цара. *Мач.* **б.** *посебно пролажење у свечаној поворци, дефиле, дефиловање.* — Нагрнули на прозоре да виде славу и мимоход и да чују глазбу. *Крл.* У њиховом сваком нерву и жилици дубоко су усјечене све те колоне и двореди, развите пруге и мимоходи, позори и пушкохвати. *Крл.*

Изр. на мимоход, у мимоход *у (при) пролазу мимо (кога), при мимоилажењу.* — Божју помоћ момак цури виче, а цура му на мимоход врати. *Март.* »Сједиш ли још, стари?« жена је добацила у мимоход и ушла у кућерак, а он је и не опази. *Пол. 1958.*

мимӧходац, -ӧхоца и **мимохӧдац,** -хӧца м **1.** *в. мимопролазник.* — Засједну па никако не избијају ... Заће и по који мимоходац. *Куш.* Метали [су] поред њега батину, којом га је сваки мимоходац дужан био ударити. *Глиш.* **2.** мн. покр. *кратак или јак епилептични наступ, напад. Вук Рј.*

мимӧходно и **мимӧхоцӗ** прил. *в. мимогред.* — Намигивања ... тек онако успут, мимоходно — то је све дјеловало и на Јелку. *О-А.* Она ми мимохоце пришапну да ће доћи. *Шен.*

мӣна[1] и **мӣна**[1] ж фр. **1.** воји. **а.** *експлозив у специјалном омотачу са упаљачем, који се ставља на одређено место да у погодном тренутку експлодира:* нагазна ~, подводна ~, противтенковска ~. — Поставили су мине на четири угла зграде и дигли у ваздух и цркву и људе у њој. *Пол. 1958.* **б.** *сам прокоп у који се ставља експлозив; бушотина у камену која се напуни барутом па запали да би се камен разбио.* **2.** *подземна галерија, ходник у рудницима.* — Данас он гине у минама, у далеком свијету, куд је ишао да донесе срећу и благо. *Лоп.* **3.** *тане које се баца из нарочитих бојних оруђа, из минобацача.* — Партизан на бацачу ... слао им је мину за миком. *Пер.* **4.** фиг. *скривен, тајни план, тајна намера да се неко или нешто уништи.* — Ја сам убеђен да се он онако понашао из очајања и ината; да нам се освети, да баци мину у одред. *Ћос. Д.*

мӣна[2] и **мӣна**[1] ж *графит као уложак (обично за патент-писаљке).*

мӣна[2] и **мӣна**[2] ж фр. *израз, изглед лица.* — Обично се тад снебива ... градећи бестрага скромну мину. *Глиш.*

минӣвати, мӣнӣвӑм несврш. покр. *в. минирати.* — Минавају ... пробијају пут кроз планину, шта ли. *Ћоп.*

мӣнӣње с *гл. им. од минати.* — При ... употреби барута и других материја за минање ... може доћи до експлозије. *Батут.*

минӣре, -ета с, **минӣрет** и **минӣрет** м тур. *торањ џамије са кога мујезин позива*

верне на молитву. — Стрчи минаре изнад црних кућа. *Рак.* Млечани преуредише тврђавску црквицу, минарет поста звоником. *Божић.*

мѝнати, -ām несврш. покр. *в. минирати.* В пр. уз гл. им. минање.

мѝнац, -нца м заст. *врста новца, дукат.* — Платио [је] десет жутих минаца. *Ранк.*

мѝнација м заст. *в. минер.* — Пође да види рашта се утјешила једна мина што су минације укопали у станцу камену. *Љуб.*

мѝндер м тур. покр. **а.** *сламњача, душек, шиљте које се простире по дивану.* — У врху собе сећија са сламнатим миндером. *О-А.* **б.** *миндерлук* (*а*). — Около по одаји пружили се уза стијене дугачки миндери. *Огр.*

миндѐрлук м тур. покр. **а.** *диван, софа, канабе.* — Кадија сеђаше на своме миндерлуку с дугим трешњевим чибуком. *Вес.* **б.** *платно које се употребљава за миндер. Шкаљ.*

миндѐрлучић м *дем. од миндер(лук).* — Испод икона уз дувар стоји мали миндерлучић, застрт шареницама. *Глиш.*

мѝндрос м у изразу: узети кога на миндрос подр. *узети на строг испит; детаљно протрести, испитати.* — Остави лепо мене, па узео њега на миндрос. Те ти он, бога ми, држ-не дај! што рекли. Једва изнео читаву кожу. *Срем.*

мѝњуша ж (обично у мн.) тур. *накит који се носи на ушима.* — Вазда су јој висиле у ушима дуге златне минђуше. *Шен.*

мѝњушица ж **1.** *дем. од минђуша.* **2.** бот. *биљка из пор. жабљака* Isopyrum thalictroides. *Сим. Реч.*

мѝнезенгер и **мѝнезингер** м нем. *лирски љубавни песник у Немачкој 12—14. ст.*

мѝнēј, -еја м грч. *у православној цркви књига у којој су службе свима светитељима распоређене по данима за сваки месец.*

мѝнēјскӣ, -ā, -ō *који се односи на минеј:* ~ слова.

мѝнēр, -ера м фр. **1.** *онај који врши минирање, онај који пали мине.* — Седам је минера већ погинуло прије него што им је успјело ... смјестити у поткоп динамит. *Донч.* **2.** воји. *војник инжењерске јединице који поставља и уклања мине.* — У одреду није било ни једнога минера. *Чол.*

минѐрāл, -ала м лат.-грч. *неорганско чврсто или (ређе) течно, текуће тело сталног хемијског састава и одређених физичких особина.*

минерализа́ција ж **1.** *процес разлагања органских материја, твари које врше микроорганизми, до крајњих продуката. МЕП.* **2.** *процес засољавања земљишта изазван обогаћивањем подземних вода растворљивим солима. МЕП.*

минерализи́рати, -ѝзӣрām и **минерàлизовати,** -зујēм свршн. и несврш. **а.** *претворити, претварати у минерал.* — Животињски организам минерализује ... органску материју ... извлачећи из ње потребни му хемијски потенцијал. *Баја.* **б.** *снабде(ва)ти минералним састојцима.* — Овче се поље одликује врло минерализираним ријечним и подземним водама. *Б 1950.*

мѝнерāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на минерал:* ~ вода, ~ састав, ~ састојци. Изр. ~ вода *лековита вода која садржи угљене киселине и неке соли;* ~ уље *нафта или други течни, текући угљоводоници који се добивају из природних извора фракционом дестилацијом.*

минерàлог м *научник који се бави минералогијом.*

минералòгија ж лат.-грч. *наука која се бави проучавањем минерала, њихова састава и осталих својстава.*

минерàлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на минералоге и на минералогију:* ~ збирка.

минерогѐнија ж грч. *наука о постанку минерала.*

мѝнēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на минере.*

мѝнет м фр. покр. *в. менует.* — Почну њих двоје играти »минет«. *Игњ.*

мѝнӣј, -ија м лат. = минијум *оловни оксид који се употребљава у индустрији стакла, у грнчарству, лончарству и за израду црвене боје.*

минијатýра ж лат. **1.** *нешто умањено уопште.* — Герас [је] изгледао прави правцати бакалин у минијатури. *Срем.* **2.** *слика или као слика украшен иницијал, велико почетно слово у старим рукописним књигама.* **3.** *слика малог формата израђена на пергаменту, слоновој кости, металу итд.* — Културан човјек више воли једну минијатуру него једну фреску. *Крл.* **4.** *кратка партија шаха, добивена у неколико потеза; мат-проблем са највише седам фигура на табли, плочи.* — Минијатура нашег великог мајстора Боре Костића имала је лепог успеха у шаховском свету, и у шаховској литератури се наводи као пример. *Шах 1.*

мѝнијатýран, -рна, -рно *који се односи на минијатуре, врло мали, сићушан.* — Недавно је ... конструиран минијатурни електронски мозак. *Вј. 1960.*

миниjатуризáција ж *уситњавање, прављење (чега) одвећ ситним, минијатурним.* — Влакна ће бити од драгоцене користи у

садашњем периоду опште минијатуризације и владавине сићушног у техници. *Пол. 1958.*

минијатȕрист(а) м *уметник који ради минијатуре.*

минијатурȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на минијатуристе*: минијатуристичке стилизације.

мӣнијатȕрно прил. *на минијатуран начин, као у минијатури.* — Све је било минијатурно ситно. *Кол.*

мӣнијум м лат. = минај.

мӣнимȁлан, -лна, -лно лат. *најмањи могући, најситнији, најнезнатнији; најнеопходнији, најпотребнији*; супр. максималан. — Вук [је] желео да се уклони и она минимална разлика међу језиком наших књижевника. *Бел.* Ти ... прелазиш ... границу најминималније пристојности. *Крл.* Изр. минимални термометар *термометар који бележи најниже температуре ваздуха, зрака.*

минимȁлист(а) м **а.** *онај који се у политичком програму задовољава најмањим.* — Тако је на примјер писао сам национални »минималист« ... Старчевић још г. 1868. *КР 1924.* **б.** ист. *присталица есера (социјалиста револуционара) који су у царској Русији били за минимални (народњачки) програм.*

мӣнимум м лат. *најнижа граница нечега, најмањи степен неке промењиве величине, најмања могућа количина; најмања вредност*; супр. максимум.

минӣрање с *гл. им. од минирати.*

минӣрати, мӣнӣрām свршн. и несврш. **а.** *поставити, постављати мине; разби(ја)ти, уништити, уништавати.* — фиг. Пошто је минирала ткиво, најавила је свечано отворење првој каверни. *Божић.* **б.** фиг. *подри(ва)ти темеље чега, подметнути, подметати замке, потајно и лукаво радити против кога или чега.* — Праскавим речима минирани [су] читави духовни светови у темељима. *Андр. И.* Забио [је себи] у главу да треба да се минира лијево и десно. *Крл.*

мӣнистар, -тра м лат. *највиши државни службеник који стоји на челу неког ресора, једне гране државне управе.*

мӣнистāрка ж **а.** *министрова жена.* **б.** *женска особа министар.*

мӣнистарскӣ, -ā, -ō *који се односи на министре*: ~ савет, ~ веће.

министȁрство с **а.** *одсек врховне државне администрације који је под управом једног министра*: ~ просвете, ~ унутрашњих послова, ~ спољних, вањских послова итд. **б.** *скуп свих министара који сачињавају владу, влада; зграда у којој је смештена таква установа.*

министеријалȉзам, -зма м ист. *опортунистичка струја у западноевропским социјалистичким партијама на крају 19. и на почетку 20. ст. која оправдава учешће социјалиста у буржоаским владама.*

мӣнистеријȁлнӣ, -ā, -ō заст. *који ради, који је запослен у министарству.* — Приповиједао [је] да му је син Арпад намјештен у Пешти као министеријални перовођа. *Бал.*

минӣстрант м лат. *онај који (код католика) послужује свештеника за време мисе, службе (обично дечак).* — Мали [су] министранти ... махали сребром кадионица и носили ... балдахине и црквене заставе. *Крл.*

минӣстрантскӣ, -ā, -ō *који се односи на министранте*: ~ звонце, ~ одело.

министрāција ж *вршење дужности министранта.* — Три си године у звонарији и још не знаш министрацију! *Пав.*

министрӣрāње с *гл. им. од министрирати.*

министрӣрати, -ӣстрӣрām несврш. *послуживати свештеника за време мисе.* — Мали Ханс је лудовао за црквом. Често је министрирао. *Сек.*

мӣнистров, -а, -о *који припада министру.*

мӣнистровāње с *гл. им. од министровати.*

мӣнистровати, -струјēм несврш. **1.** *вршити дужност министра, бити министар.* — Кратко време [је] министровао ... Свега је шест дана био министар. *Срем.* Господо министри, да ви имате само грам пјесничке фантазије, увјерен сам да не бисте министровали! *Крл.* **2.** *в. министрирати.* — Са Шимеком министровах ујаку. *Матош.*

мӣнистровица ж *в. министарка.*

минобȁцāч, -ача м војн. *ватрено оружје за избацивање мина*[1] *(3).*

минобȁцāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на минобацаче*: ~ одељење.

минодѐтектор м војн. *справа за откривање, проналажење мина*[1] *(1а).*

минолóвац, -вца м војн. *ратни брод опремљен нарочитим справама за откривање и уништавање мина на мору и рекама.*

миноносац, -сца м војн. *ратни брод који носи мине или оруђа из којих се минира.*

минополȁгāч, -ача м војн. *ратни брод за полагање морских мина. ЕЛЗ.*

минòрāт, -áта м лат. *право првенства млађег (најмлађег) члана породице у наслеђивању.*

минòрӣт, -и́та м лат. *припадник фрањевачког реда мале браће.*

минорӣтēт, -е́та м лат. *мањина, мањи број (најчешће о гласовима приликом избора)*; супр. мајоритет.

минорӣтēтнӣ, -ā, -ō *који се односи на миноритет.*

минòрӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на минорите*: ~ црква.

мӣнӧрка ж *врста кокошке пореклом из Шпаније, одлична носиља. МЕП.*

минотàур м грч. мит. *чудовиште (у грчкој митологији), пола човек — пола бик.*

мӣнскӣ и **мӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мине*: ~ експлозија.

Изр. ~ поље војн. *земљишни простор по коме су постављене мине.*

мӣнтāн, -áна м тур. покр. *врста горњв мушке и женске одеће с дугим уским рукавима.* — Минтан и кошуља били су му дубоко исечени око врата. *Андр. И.*

мӣнуенд м лат. мат. *број од којега се одбија, умањеник.*

мӣнулӧст, -ости ж заст. *оно што је прошло, прошлост.* — Кад се човјек напије, заборави сву минулост и преобрази се посве. *Шен.*

мӣнӣ̄ӯн, -у́на м зоол. *в. бргљун. Деан. Рј.*

мӣнус лат. **1.** прил. *мање*; супр. плус. **2.** (у именичкој служби) м **а.** мат. и физ. *знак (—) за одузимање; ознака негативних бројева и негативних величина.* **б.** *недостатак, празнина, негативност.* — Она је држала да је то ... велики минус у друштвености, али зато велики плус у човјечности. *Бег.*

минӯскула ж (обично мн.) лат.; супр. мајускула **1.** *мало слово.* **2.** палеогр. *назив за неке типове старог писма.*

минӯскӯлнӣ, -ā, -ō *који се односи на минускуле*: ~ писмо.

мӣнӯт, -у́та м и **минӯта** ж лат. **1. а.** *мера за време*: *шездесети део часа, сата.* **б.** *мера за угао, кут (лук)*: *шездесети део степена, ступња.* **2.** фиг. *веома кратко време, часак, тренутак.* — Сцена, која ме је узрујала до невероватности, догодила се у минути. *Петр. В.*

мӣнути, мӣнӗм сврш. **1. а.** *проћи (поред, покрај кога или чега, кроз кога или кроза шта).* — Покадшто мине крај ватре коњаник. *Шен.* Нема баш никога познатог да мине. *Стан.* Кроз срце јој срећа мину. *Радич.* **б.** *проћи, протећи (о времену).* — Подне минуло. *Наз.* **в.** *свршити се, престати.* — Мислили смо да престојимо под дрвећем док киша не мине. *Чол.* Вечера већ давно минула, а он и не мисли да се миче. *Леск. Ј.* **г.** *ишчезнути, нестати.* — Сјећање на мајку минуло је, и туга нагло ишчиљела. *Ћоп.* **д.** *отићи, уклонити се, удаљити се.* — Јана мину у поље Косово, Јован пође да тражи крзнике. *НП Вук.* Сви поштени људи желе да им само мине с вида. *Хар.* **ђ.** *оставити, напустити.* — Минимо то сунце које не видимо. *Кур.* Снаго, што даље ме крећеш, да л' минути ти ћеш ме икада? *Наз.* **2.** *мимоићи, промашити.* — Минуло је мене свако добро кад сам ја тебе узео. *Н. прип. Вук.* **3.** *умаћи, избећи.* — И ти турске не минуо руке. *НП Вук.*

~ **се** уз. повр. *мимоићи се, укрстити се.* — Ако се случајно баш и сретну, не поздраве се ... Мину се као туђи. *Каш.* Он је заокренуо бријегом, а ви ваљда овуда ливадом? — Јао! Најпослије смо се крижали, па ћемо се још минути. *Бал.*

минӯтић м *дем. од минут.*

мӣнӯтнӣ, -ā, -ō *који се односи на минуте*: ~ казаљка.

минӯ́ће с *гл. им. од минути (се).*

мӣнуциӧзан, -зна, -зно лат. *који иде до танчина, до ситница; до крајности тачан, исирпан, савестан, педантан.* — [Приповедач] пође у минуциозну обраду најмање ситнице. *Михиз.* Она је почела губити вољу за тоалету, за онај минуциозни поредак у кући. *Коз. И.*

мӣнуциӧзно прил. *на минуциозан начин, исирпно, брижљиво, педантно*: ~ израђена чипка.

минуциӧзиӧст, -ости ж *особина онога који је минуциозан, тачност, брижљивост, педантност.* — [Управник логора] је спроводио процедуру насилничке смрти ... готово сулудом минуциозношћу. *Вучо.*

мӣнцāӣ, -áћа м заст. *в. минац.* — Читав дукат [владика] даде манастиру, баш минцаћ у тас, трак! *Лаз. Л.*

миња́жа ж покр. *в. менажа.* — Ама бар сам по трипут дневно долазио с порцијом по мињажу. *Вин.*

мӣньӧн, -óна м фр. **1.** *врста ситних колача.* **2.** *миљеник, љубимац.*

мӣо, мӣла и мӣла, мӣло и мӣло (одр. мӣлӣ, -ā, -ō; комп. мӣлијӣ, -ā, -ē) **1.** *који се воли, драг (1—3).* — Гледам с једног брда нашу колону, једну од најмилијих слика у овом нашем рату. *Дед. В.* Сваким је даном звук њезина гласа Рибаревим ушима био све то милији. *Креш.* **2.** *пријатан, угодан, љубак*: ~ осмех. — У шуми

сједе [цврчци] и милим оглашују нам се гласом. *М-И.*

Изр. до миле воље, по милој вољи (што чинити) *докле се хоће, жели*; иди (пођи) с милим богом *остави ме на миру*; коме је глава мила, коме је живот мио *ко хоће да остане жив*; миле крви *благе, тихе нарави.* — Он, премда војник, нит' је био спретан нит' умјетан, али се казивао медене ријечи и миле крви. *Буд.*; мили и драги *рођаци, својта*; *пријатељи.* — Пошта ти је ненадокнадива посредница са свима твојим милим и драгима. *Рад. Стј.*; мило за драго (вратити, враћати) *в. уз драг (изр.)*; ни од мила *баш ништа, нимало:* — Нема воћке (на дрвету) ни од мила. *Вук Рј.*

мйобратски прил. ков. *мило, љубазно као браћа, братски.* — Дај да се ... опет једном миобратски разглаголамо код врча добра вина. *Дук.*

мйозвўчан, -чна, -чно песн. *в. милозвучан.* — Још кумрија и булбула миозвучни пој. *Баш.*

миокàрдйт, -и́та, миокардúтис и **миокардúтис** м грч. мед. *запаљење срчаног мишића* myocarditis.

миолóгија ж грч. анат. *наука о мишићима.*

мйољача *в. михољача.*

мйо̀м, -о́ма м грч. мед. *врста бенигног, доброћудног тумора.*

мйомúр м **1.** *угодан, пријатан мирис.* — А кроз алем виђао сам дугу, с ње се лио нежан миомир. *Змај.* Не осјетих више тог слатког миомира. *Матош.* **2.** (у атрибутској служби) *миомиран.* — Очицама црним по лијехи [цура] бира гдје ће да узбере цвијета миомира. *Вел.*

мйомúран, -рна, -рно песн. *који лепо, пријатно мирише.* — Варошке су према онима са села као ... оно без мириса дућанско цвеће према миомирном ... природном цвећу из баште. *Срем.* Пухао је издалека вјетрић тих и миомиран. *Наз.*

мйомирúс м ков. *в. миомир (1).* — Поче ... упијати у се миомирис пољског цвијећа. *Јурк.*

мйомирúсан, -сна, -сно *в. миомиран.* — Нела [се] ... пере миомирисном хладном водом. *Бал.*

миóпија ж грч. мед. *кратковидост.*

миóпичан, -чна, -чно *кратковид.* — Антиквар ... намјести очале ... пред своје миопичне очи. *Бег.*

миофúбрйл, -и́ла м (обично мн.) грч. *врло танко влаканце у ћелијама, станицама организма.* — Уздуж цитоплазме влакна провлаче се веома танка влаканца (миофибрили). *НЧ.*

мйоцéн м грч. геол. *једна од геолошких формација у терцијару.*

мйоцéнскй, -ā, -ō *који се односи на миоцен.*

мйпавица ж заст. *врста дечје игре, пипавица. Вук Рј.*

мúр[1], ми́ра м **1.** правн. *стање без рата, мирни односи међу државама и народима*; супр. рат. **2. а.** *стање без ремећења јавног реда*; супр. неред. — Пришао је неки полицајац и опоменуо га да не ремети ред и мир. *Андр. И.* Код пореза дакле није главно заштита јавнога мира и реда. *Рад. Стј.* **б.** *стање без свађе, гложења, слога.* — Ја сам ... такође имао удела у разоравању ваше среће, вашег домаћег мира. *Ком.* Ето то ти је мутило мир у два села. *Мул.* **в.** *стање без буке, галаме, тишина.* — У миру велике куће чује се како свећа пуцкара. *Ћос. Б.* **3. а.** *одмор од посла.* — Ти си, као и ја ... сањао о добром, заслуженом миру. *Рак.* **б.** *стање без узбуђења, душевна равнотежа, спокојство.* — Та мисао унесе мир у његову немирну душу. *Крањч. Стј.* Та женидба ... везала [га је] заувек, одузевши му мир и спокојство. *Андр. И.* **4.** заст. *пензија, мировина.* — Одлучио је чекати док постане мајор, па ће онда у мир. *Том.* **5.** (у служби узвика) *тишина! без галаме!* — Деца се заваде, а он тек викне: »Мир, децо!« и она се стишају. *Дом.* Госпођица [професор] показала [се] на вратима. Викнула [је] гласно: »Мир«, иако су деца била мирна. *Макс.*

Изр. вечни ~ *смрт*; гранчица мира *в. уз гранчица (изр.)*; закључити (склопити, утврдити, углавити, направити, учинити) ~ *споразумети се о престанку рата*; из чиста мира (учинити што) *без икаквог оправданог разлога*; ~ божји рлг. *божићни поздрав код православних праћен љубљењем*; ~ пепелу његову (нека му је ~ души, почивао у миру) рлг. и етн. *последњи поздрав умрломе*; на миру (с миром, у миру, миром) *не узнемиравајући никога, мирно*; не дâ ђаво (враг) мира (коме) *не може да мирује, тражи свађу*; не дати мира коме *стално узнемиравати кога*; нема мира док ... *не може се смирити док не уради нешто*; не дати мира *узнемиравати*; нигде да нађе мира *јако је узнемирен*; *не може да се стиша, да постигне душевни мир*; оружани ~ *мир уз одржавање војне силе, спремности за рат*; оставити, пустити на миру *не узнемиравати, не дирати*; повући се у ~, поћи у ~ *отићи у пензију, мировину*; попушити лулу мира, попи-

ти чашу мира *измирити се*; ставити у ~ *пензионисати, умировити*.

мȉр², ми́ра м цсл. арх. *свет.* — Ти који си развијâ прашину ... и назвâ је твојим мировима ... уклон' од ње [Црне Горе] муње и громове. *Њег.* По мору и по суху, на коњу и корабљу ... многе сам стране мира кô мудри Улис прешô. *Митр.*

мȉр³, ми́ра м тал. покр. заст. *зид, зидина.* — Град опасују стародавни мири. *В 1885.*

мȉр⁴, ми́ра и **мȉр** м покр. *мирис.* — Кад сам био на твом гробу, замириса мир босиљка. *Змај.* Озари ме миром трава. *Шег.*

мȉра ж *мирисава маст која се добива из арапске мрче.* — Ходи, краљу, без тамјана, без мире и круне. *Наз.* То ... тако мирише старинском ... словенском миром. *Богдан.*

ми́ра м и ж *онај који се претвара, прави да је миран.* — Испод мире девет (тј. ђавола) вире. *Вук Рј.*

мирàбēлка ж бот. агр. *врста шљиве. Тод.*

мȉрāж, -а́жа м и **мира́жа** ж фр. *оптичка варка, фатаморгана*; фиг. *обмана, варка, опсена.*

мирàжџија м тур. = мирашчија **а.** *баштиник, наследник. Прав.* **б.** покр. *муж који дође жени у кућу и на имање.* — Човека који дође жени у кућу и на имање зову овде ... различито: припуз, уљез, мираџија. *Рј. А.*

мирàжџика ж = миразача и мирашчика *девојка, жена с миразом.*

мȉрāз, -а́за м тур. **а.** *имовина коју жена доноси мужу од својих родитеља.* **б.** *наслеђе, баштина.* — фиг. Доноси [нам] у мираз име однеговано раније. *Дав.*

мирàзача ж = мираџика. *Прав.*

миразлȉјāнка ж необ. *в. мираџика.* — Видите, слатка сестро, од тих миразлијанака наша деца ни да главе дигну. *Шапч.*

мȉрāзнӣ, -ā, -ō *који се односи на мираз*: ~ накит.

мирàзуша ж *в. мираџика.* — Опазила [је] трчање свога брата око ове ... миразуше. *Сим.*

ми́рак, ми́рка м индив. *дем. и хип. од мир*¹. — Славан то [застава] беше српски лепирак, и српског врта заношљив мирак. *Кост. Л.*

мирàкл м фр. *в. миракул.*

мирàкул м лат. **1.** (обично мн.) *врста средњовековне црквене драме.* **2.** *чудна ствар, чудан догађај, чудо.* — Бискуп му забрани правити миракуле, а кад се није покорио, дигне га са жупе. *Шимун.*

мирàлāј, -а́ја м тур. војн. заст. *пуковник.* — Прије десет година [Вели-паша] је био премјештен у Босну, као миралај у Бијељини. *Андр. И.*

мирàлāјскӣ, -ā, -ō *који се односи на миралаје*: ~ чин.

ми́ран, -рна, -рно (одр. ми́рнӣ, -ā, -ō) **1.** *који не нарушава мир, који је без рата*: ~ доба, мирна времена, решавати питања мирним путем. **2. а.** *који не ремети јавни ред и мир, који је мирољубив*: ~ грађанин. — Трговци и остали мирни Турци могу и даље у Србији становати. *Нов.* **б.** *који се не свађа, који воли слогу, повучен, тих.* — Морао је притегнути каиш само да га до вечере суздржи мирна. *Перк.* **в.** *остављен на миру, неузнемираван*; *који је ван опасности, безбедан, сигуран.* — Ни у својој властитој утроби нијесам миран. *П 1939.* Кад си само миран остô од зверади. *Змај.* **3. а.** *тих, нечујан*; *непокретан.* — Врт заклоњен ... мирним, шапатљивим јабланима. *Матош.* По њему [Копернику] Земља се налази у центруму света, мирна и непомична. *Петрон.* **б.** *који показује душевну уравнотеженост, мирну савест, спокојан.* — Смео [га је] својим мирним погледом. *Нех.* С наше стране ми можемо бити мирни, јер нисмо ништа допринели срозавању револуционарне теорије. *Пиј.*

Изр. (па, и) ~ Бачка (Босна, крајина) *ствар је у реду.* — Али, на то се можеш начинити глув, па мирна Бачка! *Чипл.* Рачун је сад чист, и мирна Босна! *Том.* Да ми, брате, пошаљемо тај новац ком треба, па мирна крајина. *Дом.*; мирне душе *в. уз душа* (*изр.*); мирне савести *в. уз савест* (*изр.*).

мирàшче, -ета с *дем. од мираз*; исп. мирашчић. — Ћерка чиновника ... има десетак хиљада мирашчета. *Дом.*

мирàшчија м = мираџија. *Вук Рј.*

мирàшчика ж = мираџика.

мирàшчић м *дем. од мираз.* — Добро би му дошао тај мирашчић. *Кол.*

мȉрбожāње и **мирбо́жāње** с *гл. им. од мирбожати се.*

мȉрбожатн се, мирбо́жати се, -ām се и **мȉрбожити се**, -ȉм се свршн. и несвршн. *љубити се на Божић говорећи једно другом: мир божји!.* — Бојао се ... да се не би морао, по обичају, мирбожити с њиме. *Ћор.*

ми́рēње с *гл. им. од мирити (се).*

ми́рија ж тур. **1.** заст. *порез, данак.* — Ништа ми није ... било жалије нег' кад ћаћина кулаша мунташе за миријy. *Коч.* **2.** *земља, земљишна некретнина*; *држава.* — Најзад је нађох. Случајно. У широкој

мирији дичних ми отаца. Бијаше на сајму. *Матош.*

мири̏ја́да ж грч. *врло велики број, небројено мноштво.* — Цвркут птица и зујање мириjада летњих кукаца испуњава ваздух. *Мил. В.*

мӣријаметар и **мӣријамӗтар,** -тра м грч. *десет хиљада, тисућа метара, десет километара.*

мӣрина ж *аугм. од мир*[3]. — Црвене кошуље јуришају о мирину, а руше је, отварају силом отвор. *Наз.*

мӣрис м **1.** *осећај, надражај изазван деловањем (преко ваздуха, зрака) на чуло, осетило (у носу), које је способно да тај надражај прими и разликује*: пријатан ~, непријатан ~, ~ цвећа, ~ јела, омамљив ~. — фиг. Мирис туге видик ми отима. *Дис.* **2.** *течност, текућина која пријатно мирише (најчешће као козметичко средство), парфем.* — Протро је лице мирисом и учинио неколико ... гимнастичких покрета. *Андр. И.* **3.** фиг. *оно што буди сећања, асоцијације на нешто, дах нечега.* — [Пјесник] је пун мириса вјечности. *Матош.* Савременицима [се] ова драма свиђала због мириса старине. *КН 1956.*

Изр. осетити ~ барута *в. омирисати барут (уз барут, изр.).*

мӣрисав и **мирӣсав,** -а, -о = мирисан *који испушта из себе мирис; који пријатно мирише.* — [Парфеми] су струјали ... из мирисавих тоалета госпођа. *Цар Е.* Седела је ... под ниским, мирисавим багремом. *Нуш.*

мирӣсавка ж **1.** *она која је мирисава (обично о воћу), која мирише:* ~ јабука, ~ крушка, ~ дуња, ~ грожђе. — Најох је ... преобличену из принцезе у сељанку... из мирисавке у смрдљивку. *Вел.* **2.** бот. *биљка из пор. трава* Anthoxanthum odoratum. *Терм. 3.* **3.** необ. *в. мирис (2).* — Он пише зачарани рај ... гдје су птице мирисавком пошкропљене. *В 1885.*

мирӣсавӧст, -ости ж *особина онога који је мирисав, онога што је мирисаво.*

мирӣсӑље с индив. *мирис.* — Преко леје мирисање веје, под мирисом полегла је трава. *Кост. Л.*

мӣрӣсан, -сна, -сно = мирисав. — На гласу су били арапски сирупи ... мирисна уља. *Пов. 2.* Јесењи мирисни ветрић хлађаше му врело чело. *Вес.*

мирӣсање с *гл. им. од мирисати.*

мирӣсӑр, -а́ра м ков. *човек који прави или продаје мирисе.* — Потрошите ... шест стотина код берберина и мирисара. *Јов. Ј.*

мирӣсати, мӣришӗм несврш. **1.** *издавати, одавати из себе мирис (обично пријатан).* — Липа је мирисала божанским мирисом. *Вес.* Јетко мирише оштра и ријетка трава. *Донч.* **2.** фиг. (обично с предл.: на, по) *личити на (нешто), изгледати као; подсећати на (нешто).* — Држање тога демократе мирише по диктатури. *Матош.* Све ми је то мирисало на провокацију. *Чол.* **3.** *чулом мириса примати, осећати мирис, удисати мирис.* — Мирише још неразвијену ружу. *Јакш. Ђ.* **4.** фиг. **а.** *свиђати се, допадати се.* — Не мирише му ни мотика ни плуг. *Ков. А.* **б.** *марити, волети.* — Ни њега Малиша не мирише. *Ком.* Њега и сами Чеси баш нарочито не миришу. *Сим.* **5.** необ. *чинити мирисним.* — Цвет један ... ми још мирише груди. *Бој.*

Изр. ~ барут *учествовати, суделовати у рату;* ~ на барут (и дијал. ~ по баруту) *в. уз барут (изр.);* ~ на млеко *бити сувише млад;* мирише на кољиво, тамјан, гробље (и дијал. мирише по кољиву, тамјану, гробљу) *ускоро ће умрети;* ни лук јео ни лук(ом) мирисао *в. уз лук (изр.);* ни(ти) смрди ни(ти) мирише пеј. *не види се шта је, за шта је, неодређен је, ни тамо ни овамо.*

мӣрӣсница ж необ. *радња у којој се продају мириси, парфимерија. Бен. Рј.*

мирӣснути, мӣрӣснӗм свршн. *омирисати, осетити.* — Три године дана рата [нису] мириснули шуме. *Зог.*

мирӣтати, -ӑм несврш. покр. *радити, пословати.* — По свему ћеш видети да тамо мирита умешна рука. *Вес.*

мӣритељ м *човек који мири.* — На ту помисао пробудио му се у души свијетао анђео миритељ. *Новак.*

мӣритељица и **миритӗљица** ж *она која мири.* — Уз ове миритељице и тјешилице мисли салијеташе га сијасет приговора. *В 1885.*

мӣритӗљӣ̄, -ӑ, -ӧ *који се односи на миритеље; који мири, стишава.* — Твојом ћуди благом миритељном помирит ћеш браћу расрђену. *Прер.*

мӣрити[1], мӣрӣм несврш. **1. а.** *чинити, посредовати да се завађене стране сложе.* — То је срамота — комшије па се кољете ... поче Стеван да их мири. *Глиш.* Старац ме слао да мирим и сједињујем. *Л-К.* **б.** *чинити да неко буде миран, утишавати, стишавати.* — Антица ... дои своје чедо, мири га и успављује. *Тип.* **2.** *доводити у еагласност, навикавати на нешто.* — Рат и револуција ... мире људе с опасношћу. *Прод.* **3.** *утољавати, ублажавати.* — Мирећи глад, Јанко би радо намирио и своју испитљивост. *Мат.*

~ **се 1.** уз. повр. *прекидати завађу, враћати се мирним односима.* — Мире се,

рукују се ... љубе и праштају. *Ад.* Долазе му старци и мире се. *Вел.* **2.** фиг. *навикавати се, примати неку ствар као обичну.* — Миримо се са стварношћу. *Божић.* Отац се тешко мирио и са самом мишљу да му је кћерка сеоска учитељица. *Ћос. Б.* **3.** *постајати миран, стишавати се, умиривати се.* — »Ах, боже мој ... Зашто није овдје!« Мирила се на часак. *Крањч. С.* Тако с' моја мирила љутина и прва се враћала тишина. *Радич.*

ми́рити[2], -и́м несврш. песн. *в. мирисати.* — Ветрић пири, липа мири кô и пре. *Радич.* Цијели гај се буди, шумори и мири као смиљ. *Наз.*

мирѝшљав и **мирѝшљив**, -а, -о *мирисан, мирисав.* — Добићеш ... и један миришљав сапун. *Сек.* Кроз бусење миришљавог смиља сићи [ћемо] на маховину. *Фран.*

ми́рјанин м (мн. ми́рјани) *мирски човек, световњак.* — Оно мало мирјана ... губи се у великом броју калуђера. *БВ 1909.*

ми́рјанка ж *женска особа мирјанин. Р-К Реч.*

ми́рјанскӣ, -а́, -о́ *који се односи на мирјане*: ~ лице.

ми́рковача ж покр. *врста лозе и грожђе од ње. Вук Рј.*

ми́рлйс и **ми́рлӯх** м покр. *в. мирис*; исп. мирух. — Дај да ... пијем мирлух твоје косе. *Крл.*

мирни́чак, -чка м *в. мирничина.* — Дијете је канда, некакав мирничак, навикао на сваку невољу. *Пол. 1960.*

мирни́чина м = мирњачина *миран, тих човек.*

ми́рно прил. **1.** *на миран начин, без свађе; не правећи неред и буку; не покрећући се.* — Бег Златаревић ... се договори да се обје чете за међана мирно владају. *Том.* Она [је] стајала мирно као колац. Ни мрднула није. *Вес.* **2.** *без сметњи, неометано.* — Телемах мирно управља добром. *М-И.* Могу мирно да спавам. *Вучо.* **3.** фиг. *чисте савести, спокојно.* — Реците ... да је сада ... задовољан и може мирно да умре. *СКГ 1937.* **4.** (ми́рнō) воји. *команда војнику и војницима да стану непомично, да заузму став мирно.*

мирноврѐменскӣ, -а́, -о́ *в. мирнодопски.* — Ратовати значи прије свега бити ... без свих оних изума који представљају ... мирновременска протукишна стања. *Крл.*

мирнòдобан, -бна, -бно *миран, без рата.* — Тај народ никада сам, никада мирнодобан, мало самосталан, мало господар. *КН 1958.*

мирнòдопскӣ, -а́, -о́ *који припада мирном добу, мирном, ванратном времену*; супр. ратни: ~ индустрија, ~ привреда, ~ живот, ~ инвалид.

ми́рнōст, -ости ж *в. мирноћа. Вук Рј.*

мирнòћа ж **а.** *особина, стање онога који је миран; душевни мир, спокојство.* — Он [во] узор мирноће, вукао је јарам без тужбе и злоће. *Стан.* Видећи чаше ... опет задоби мирноћу. *Креш.* **б.** *стање мировања, тишина; непомичност.* — Кобна ј' то мирноћа ... то ј' она тишина која мућу прати. *Змај.* Најважније је ... да стријелац ... постигне мирноћу читавог тијела. *Стр.*

мирнòћудан, -дна, -дно *који је мирне ћуди, нарави.* — Мирноћудни културни радници, као што су професори ... *Шим. С.*

ми́рнути, ми́рнēм сврш. песн. *замирисати.* — Снажно је мирнуло цвијеће. *Крањч. С.*

мирња̀чина м = мирничина. — Бјеше мирњачина, те га је ситна и жољава Барица, жена му ... могла карати до миле воље. *Мат.* Дође у собу слуга, окошта мирњачина. *Матош.*

ми́ро с грч. црквено *мирисно, осве̏ћено уље у православној цркви.* — Изнад иконе ... стајала је чашица са миром. *Чипл.*

ми́рōван, -вна, -вно заст. *миран.* — Он им каза да је извањски положај мирован. *Старч.*

мирòва̀ње с *гл. им. од мировати.*

мирòвати, ми́рујēм несврш. **1. а.** *бити миран, бити на миру; живети у миру, не ратовати.* — Марица је била од оних девојака крај којих се не може мировати. *Петр. В.* Ево нам наше собице и наших кревета. Ту ћемо мировати, а деца нека раде. *Вес.* **б.** *бити неактиван.* — А комунисти не мирују. *Донч.* **2. а.** *не кретати се.* — Човјек је човјек и крв не мирује. *Марј. М.* Њене руке сада су модре од зиме, али не мирују. *Андр. И.* **б.** *налазити се, стајати.* — После их чувә заједно са новцем у каци пуној пшенице што мирује у соби до магазе. *Ћос. Д.*

мирòвина и **ми́ровина** ж **1.** *пензија.* — Зашто да ми се даје мировина кад могу још служити? *Бал.* **2.** *мировање, тишина.* — Ту је све сама тишина, мировина. *Шов.*

мирòвиница и **ми́ровиница** ж *дем. и хип. од мировина.* — Жунац је осигурао приличну мировиницу. *Мих.*

мирòвӣнски и **ми́ровӣнскӣ**, -а́, -о́ *који се односи на мировину*: ~ фонд.

мирòвнā ж покр. *измирење, помирење. Вук Рј.*

ми́рōвнӣ и **мѝрōвнӣ**, -а́, -о́ *који се односи на мир и на помирење*: ~ конференција, ~ уговор. — Помиримо се ... испиј

... ову чашу мировну на моје здравље. *Шен.*

мѝрṑвница ж покр. *мирење, измирење.* — А хоће л' бити доста народа [на сабору]? — Цео Јадар и Рађевина, а биће их и из Мачве ради мировнице. *М 1867.*

мирòдија ж грч. = мирођија **а.** бот. *мирисна биљка из пор. штитара која се употребљава као зачин, копар* Anethum graveolens. **б.** *зачин уопште.* — фиг. Присипљете којекаквих естетичких миродија, притегнете туђе идеје. *Ков. А.*

Изр. бити ~ у чему *мешати се у што*; бити у свакој чорби ~ *мешати се у свашта.*

миродѝја̄р, -а́ра м заст. *трговац миродијама; бакалин.* — То су ... три властелинска чиновника, порезник, миродијар, трговац. *Том.*

мирòдијскӣ, -ā, -ō *који се односи на миродију*: ~ мирис.

мирòђија ж = миродија.

мирòђијскӣ, -ā, -ō *који се односи на мирођију.*

мѝрозṑв м ков. *позивање на мир, трубни знак за позив на починак, повечерје.* — Када се стражмештар није на мирозов вратио у војарну, доби осам дана ... затвора. *В 1885.*

мирòков м *онај који кује, гради мир, који мири друге. Вук Рј.*

мирòломан, -мна, -мно *који крши, гази мир. Деан. Рј.*

мирољу́бац, -у́пца м *онај који воли мир, љубитељ мира.* — Заподјела се љута препирка ... између ... активиста и конзервативних мирољубаца и миротвораца. *Шим. С.*

мирољу́бив, -а, -о *који воли, који хоће мир.* — Мирољубив берберски асистент није смео запевати. *Срем.* Данас се ОУН сматра широм организацијом мирољубивог и напредног човјечанства. *ОГ.*

мирољу́бивац, -ивца м *в. мирољубац.* — Зазирати од борбе? Ал' нек се сјете тзв. мирољубивци да су се чак и анђели једном борили на небу. *Наз.*

мирољу́биво прил. *на мирољубив начин, мирно; тихо.* — Мирољубиво жуборка разговор младежи. *Јоп.*

мирољу́бивṑст, -ости ж *особина онога који је мирољубив; љубав према миру.*

мирољу́битељ м *мирољубац. Р-К Реч.*

мирòљу́бље с *в. мирољубивост. Р-К Реч.*

мирòнос, -а, -о *в. мироносан.* — А све су то знали кмети, па зато их и дочекивали као своје мироносе анђеле. *Горд.*

мирòносан, -сна, -сно *који доноси мир.* — Кућа би дакле могла бити симбол ових мироносних дана. *Матош.*

мирòносати, -ношēм сврш. црквен. *в. миропомазати.* — Кад се мироноше, наравно да ћу ја прва бити на реду. *Јакш. Ђ.*

мирономо́сац, -сца м *доносилац мира.* — А пред свима на челу ступао чврсто жупник мироносац. *Дук.*

мирòносица ж рлг. *једна од жена које су носиле миро на Христов гроб.* — Музички је сложио само текст оне сликовите легенде ... о женама мироносицама. *Коњов.*

мирòносница ж **1.** *жена која доноси мир.* — Куд је тек твој један поглед пао, мироноснице, утјешнице бајна! *Хар.* **2.** *в. мироносица.* — Уозбиљи се као мироносница. *Јор.*

ми́роња м *в. мирничина.* — Вук, прозван бљедоликим мирољом, никада се није тукао. *Мих.*

миропо̀мазанӣк, -а и **миропомаза̀нӣк,** -и́ка м црквен. *онај који је помазан миром (обично о владару, монарху).*

миропомаза́ње с *гл. им. од миропомазати.*

миропо̀мазати, -ажēм сврш. *помазати миром.* — Зар га [Наполеона] није сам папа миропомазао? *Јов. Ј.*

миропомази́вати, -а̀зујēм *несврш. и уч. према миропомазати.*

ми́росати, -ошēм сврш. *в. миропомазати.* — Чисто ми је лакше онај дан ... кад ме свештеник мироше. *Шапч.*

мирò̀та ж нар. *в. мирноћа.* — Нема љета што Ђурђева данка, ни мироте што невјесте младе. *НП Вук.*

мирò̀твор м покр. *в. миротворац.* — Поп Радо Андровић ... и Мирчета Николан ... оба мудра, говорџије и миротвори. *Љуб.*

ми́ротвṑран, -рна, -рно *који се труди око стварања и очувања мира, који воли мир, мирољубив.* — Хтио [је] да докаже како је нова власт миротворна. *Риб.*

миротво́рац, -рца м *онај који твори мир, који мири, миритељ.* — Држала се [у Боки] крвна освета, а судије при умиру звали су се »добри људи«, у јужној Боки миротворци. *Цвиј.*

мирò̀творачкӣ, -ā, -ō *миротворан.* — Британска политика [је] нешто попустила у својим миротворачким напорима. *Б 1957.*

миротво́рнṑст, -ости ж и **миротво́рство** с *особина, својство онога који је миротворан, мирољубивост.* — Толстој ... га је научио миротворности. *Крл.* Жеља [је] да се предњачи у миротворству. *КН 1955.*

мирòточан, -чна, -чно *в. мироточив.* — А бабе преокренуле на своју руку: да је тобож прилика [икона] мироточна. *Љуб.*

миротòчив, -а, -о рлг. *који испушта из себе миро.* — Душо, жено, љубави мироточива и смирена! *Матош.*

мѝрски, -ā, -ō **а.** *световни, лаички (за разлику од духовног, црквеног).* — Ствар је дошла и пред мирске и пред црквене власти. *Петр. В.* **б.** *који не спада у монахе, калуђере, који није замонашен, зарeђен:* ~ свештенство.

мѝрта ж грч. бот. *зимзелена украсна биљка из пор. мрча са ситним мирисним белим цветовима* Myrtus italica. *Терм. 3.*

мѝртин, -а, -о *који припада мирти, који је од мирте:* ~ цвет, ~ венац.

мѝруља м покр. *в. мирничина.* — Он може да буде увијек будан и одморен. У њему је, кажу, вражји врж и божја мируља. *Божић.*

мѝрȕх м *в. мирис*; исп. мирлис, мирлух. — Јер ружица не губи мируха. *Март.*

мирȕцати, мѝрȕцām несврш. шаљ. дем. *умирати, полако, постепено умирати, с времена на време, ретко умирати.* — Неко [је] запитао попа: мру ли људи, а он одговорио: »мируцају«. *Н. прип. Вук.*

мѝрха ж *в. мѝра.* — Њезин [дјевојчин] траг мирисао је тамјаном и мирхом. *Крањч. С.*

мѝс ж непром. енгл. **1.** *госпођица.* **2.** *девојка која је на конкурсу проглашена за прву лепотицу.*

мѝса ж лат. *служба божја, богослужење у католичкој цркви.*

Изр. велика ~ *свечана миса коју служи више свештеника*; мала ~ *миса коју служи само један свештеник*; млада ~ *прва миса коју чита свештеник тек рукоположен*; мртвачка, црна ~ *миса која се чита за мртве.*

мѝсāвка ж покр. = мисарица *празнична кошуља у којој се иде на мису.* — Рухо добивено на турском најму ... мисавке, мисне кошуље. *Павл.*

мѝсāл, -āла м лат. *књига са молитвама и песмама које се читају и певају на миси.*

мисàлић и **мисàлчић** м *дем. од мисал, мали мисал.*

мѝсао, мѝсли ж (инстр. мѝсли и мѝшљу; ген. мн. мѝслӣ) **1.** *духовни процес разматрања, расуђивања, анализе нечега, својствен човеку; мишљење, размишљање.* — Сеже његова мисао и више ... полијеће она у такозване апстрактне регионе чистога ума. *Перк.* Питање Заврзаново трже га мало из мисли. *Вес.* **2. а.** *резултат, производ мишљења, сазнање, идеја.* — У њој је већ онда ... сазрела мисао да је отац невин. *Мих.* У глави [му је] синула каква сретна мисао или какав духовит обрт. *Нед.* **б.** *претпоставка; веровање, уверење.* — Али се ипак тјешио мишљу да је Млинар његов најбољи пријатељ. *Креш.* Он за мном, у мислима да сам га већ оштетио, докле га нисам у кукурузе заварао. *Јакш.* Ђ. **в.** *убеђење, уверење, поглед, схватање.* — Ахмет је био својих мисли. *Мул.* Тако је коначно ускрснула слобода исказивања мисли, тј. слобода штампе. *Мј. 1926.* **3.** *намера, замисао; жеља.* — Мисао о оснивању Ученог друштва код Срба родила се почетком XIX века. *Милис.* Није се одрекао мисли да постане богаташ. *Крањч. Стј.* **4.** *знање, познавање највиших достигнућа у науци, техници и сл.*: научна ~, техничка ~. **5.** *национални и политички програм, план.* — [Они су] формулисали ... југословенску мисао, тако рећи утврдили национални програм. *Петр. В.* **6.** *размишљање о тешкоћама, бриге.* — Море [га] мисли ил' уморан спава. *Вел.* **7.** *памет; памћење; сећање.* — У мисли [је] преметао сву ту чудну руску воjну. *Крањч. Стј.* **8. а.** *представа, слика.* — Хоризонтална црта буди мисао одмора. *Матош.* **б.** *помисао на нешто.* — Он не може поднијети мисли о том да Бонапарта воде послове као с једнакима — са свима владарима Европе. *Крањч. Стј.*

Изр. дати се (завести се, задупсти се, занети се, потонути, утонути) у мисли *замислити се*; доћи, пасти на ~ *досетити се, пасти на памет; донети одлуку, решити се на нешто*; заветна ~ *чврста одлука, одлука коју треба по сваку цену извршити*; задња ~ *рђава, непоштена намера*; измењ(ив)ати, размењ(ив)ати мисли с ким *(по)разговарати, (про)дискутовати с ким*; ~ водиља *главни циљ, путоказ; план и програм*; носити се мишљу *намеравати*; помирити се (спријатељити се) с мишљу (с мислима) *пристати, одобрити нешто, не противити се (обично тешка срца)*; слободна ~ *критичан, независан однос према политичким и нарочито према религиозним схватањима.*

мѝсаон и **мѝсаон,** -а, -о **1. а.** *који мисли, који је способан да мисли; склон размишљању.* — Сваки песник је увек и мисаон човек, и он не може да пева а да не размишља о људима и животу. *Т. књ.* Био [је] миран, мисаон човјек. *Шкреб.* **б.** *који изражава мисао.* — Имао [је] на лицу онај мисаони израз. *Десн.* **2.** лог. *који није везан за стварност и чулна опажања, апстрактан.* — Појам је ... представа ... апстрактна за разлику од конкретне, мисаона за разлику од чулне. *Лог. 1.* **3.** (одр.) *који се односи на мисао (који припада мисли, који потиче од мисли, који садржи мисли и сл.)*: ~ процес, ~ експеримент, ~ подручје, ~ израз,

~ песма. **4.** покр. *замишљен, забринут.* — Баба Јела приспије дома у први мрак, мисаона и печална. *Љуб.*

мѝсаоно и **мѝсаоно** прил. *на мисаон начин, у мислима, умно, промишљено.* — Он изгледа увек необично замишљено ако не и мисаоно. *Дав.* Лица су им мисаоно напрегнута. *Кол.*

мѝсаоно̀ст и **мѝсаоно̀ст,** -ости ж *особина онога који је мисаон, онога што је мисаоно.* — Нема мисаоности у овом роману. *Глиг.* Доктор Фаустус ... је ... критичка мисаоност о умјетности. *Шим. С.*

мѝсарица ж покр. = мисавка. *Рј. А.*

мѝсија ж лат. **1.** *задатак, налог; улога (обично од већег значаја, веће важности за појединца, заједницу, народ и сл.).* — Могу рећи да сам извршио мисију свога живота. *Наз.* Преводи имају огромну културну мисију. *Сек.* **2. а.** *дипломатско или војно изасланство са нарочитим циљем.* — Двор је плаћао поклисаре и њихов је посао био ... да буду заступници посебних политичких мисија. *Нех.* У Санџаку су се појавиле неке немачке војне мисије. *Дед. В.* **б.** црквена *мисионарска организација чији је циљ обраћање неверника и иноверaца (најчешће у хришћанску веру).*

мѝсијскӣ, -ā, -ō *који се односи на мисије.*

мисиòнāр, -ара м лат. = мисионер **а.** *човек, најчешће свештено лице, чија је дужност да обраћа неверне и иноверце у одређену веру.* — Боксери су убијали странце и мисионаре. *ОП 2.* Поп-Тома и госпа Томиница постадоше прави мисионари: проповедају, уче, прете. *Сек.* **б.** фиг. *проповедник неке идеје, идеологије.* — Овде је био [лекар] одушевљени мисионар једне нове вере [у лечењу туберкулозе]. *Макс.*

мисионáрев, -а, -о = мисионаров и мисионеров *који припада мисионару.*

мисиòнāрка ж = мисионерка *женска особа мисионар.*

мисионáров, -а, -о = мисионарев.

мисиòнāрскӣ, -ā, -ō = мисионерски *који се односи на мисионаре:* ~ рад, ~ звање, ~ природа.

мисионáрство с *мисионарски посао, мисионарски позив.* — Може се разумети ... оно мисионарство које је осећао Карацић у себи целог свог века. *Бел.*

мисиòнēр, -ера м = мисионар.

мисиòнēрка ж = мисионарка.

мисионéров, -а, -о = мисионаров.

мисиòнēрскӣ, -ā, -ō = мисионарски.

Мѝсӣр, -ира м хебр. заст. *Египат, земља на североистоку Африке.*

мисѝрача ж бот. *в. бундева (1).* — Глава му је као зрела мисирача: глатка и ћелава. *Кор.*

мѝсирбаба м *мушкарац који нема длака на лицу и бради, ћоса.* — Да није било Абидаге ... питао бих вас ја би ли овај мисирбаба [Арифбег] могао ... довршити ту ћуприју. *Андр. И.*

мѝсирка ж покр. **1.** бот. *в. мисирача. Рј. А.* **2.** зоол. **а.** *ћурка, пура. Вук Рј.* **б.** *врста кокоши, бисерка, морка. Терм. 4.*

мисѝрлија ж **1.** *кошуља ткана од мисирске свиле.* — Кошуљица мисирлија, узводлија, кратка до пупка. *Кош.* **2.** *златан новац, дукат из Мисира. Вук Рј.*

мисѝрлика ж *мисирска свила.* — Шушти свила мисирлика. *Кош.*

мисѝрњача ж мед. нар. *врста очне болести, трахом. Терм. 5.*

мѝсӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на Мисир, египатски.*

мѝсити, -ѝм несврш. *служити мису.* — Нека миси у празној цркви. *Пав.*

мѝск м тур. *в. мошус (2).* — Ширио се до њих мирис миска којим су људи намазали нове хаљине. *Мул.*

мѝслен и **мѝслен,** -а, -о *мисаон.* — Са њиме [М. Ракићем] нешто новије и мисленије улази у ... српску поезију. *Скерл.* Сваки мислени израз ... наставља [се] на претходне мисаоне традиције. *Ант. 1.*

мѝслено и **мѝслено** прил. *мисаоно.* — Он мислено одваја карактерне знаке свију упечатака који на њега дејствују. *Марк. Св.*

мѝслено̀ст и **мѝслено̀ст,** -ости ж *особина онога који је мислен; мисаоност.* — Међутим, још више но мисленост, белега је великога песника његова изузетна узбудљивост. *Поп. Б.*

мѝслилац и **мѝслилац,** -иоца м *човек који је обдарен способношћу да дубоко и оригинално, стваралачки мисли.* — Лењин је био дубок мислилац. *Лог. 2.* Љубиша је био велики мислилац. *Ком.*

мѝслилачкӣ и **мѝслилачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на мислиоце; који има особине мислиоца:* ~ способност, ~ дар, ~ потреба.

мѝслилā̀штво с *способност мишљења; филозофија.* — Француско мислилаштво негује хармонију. *КН 1950.* Прешао [је] на мислилаштво. Пише своју филозофију. *С 1937.*

мѝслитељ м *в. мислилац.* — И изван субјекта-мислитеља нешто постоји. *Баз.*

мѝслити, -ѝм несврш. **1.** *својим умом стварати мисао, идеју; доносити судове, закључке, расуђивати, закључивати.* — Ту [се] све учило мислећи и, разуме се, да је

ту много више остајало у глави. *Марк. Св.* **2.** (о коме, о чему, на кога, на што) *имати у мислима, на уму, у памети, размишљати.* — Сад је мислио о жени и о дјетету, о њихову животарењу. *Коз. И.* **3.** *сматрати, претпостављати, држати, замишљати.* — Мислио сам свиснућу од жеђи. *Јакш. Ђ.* **4.** *хтети, желети.* — Нека се застиде и посраме који нам зло мисле. *Крањч. Стј.* **5. а.** *намеравати.* — Шта мислиш писати? *Дом.* Она мисли своју кћер дати у учитељску школу. *Козарч.* **б.** (само 3. л.) *бити у изгледу, изгледати.* — Још и не мишљаше сванути, а старац се већ дигао. *Јурк.* Кад киша удари, не мисли престати. *Нен. Љ.*

Изр. ~ своје, своју (мисао) *занети се у размишљање;* ~ својом главом *в. уз глава (изр.);* ~ туђом главом (туђим) мозгом *немати самосталности у мишљењу, одлучивању, поводити се за туђим мишљењем;* могу ~ *јасно ми је, сасвим јасно замишљам;* не може се ни ~ (на што) *не долази уопште у обзир, немогућно је.*

~ **се** *размишљати, одлучивати се, решавати се, предомишљати се.* — Ја сам се мислио, мислио и тврдо сам одлучио да није поштено. *Лаз. Л.* Вазда се ти мислиш о другим људима. *Креш.*

Изр. мисли му се покр. *чини му се, изгледа му.* — У памети уоквирује му се слика ... и мисли му се да цијели догађај својим очима гледа. *Ћип.*

мисло̀ђин, -а и **мисло̀ђӣн,** -ӣна м бот. покр. *в. босиљак. Вук Рј.*

мӣсљете с заст. *назив за слово »м« у црквенословенској азбуци.* — Почињало се име са »мисљете«. *Срем.*

мӣсни, -ā, -ō *који се односи на мису:* ~ књига, ~ вино, ~ рухо.

мӣсник м *онај који служи, чита мису, свештеник, редовник, поп (код римокатолика).* — Бискуп може ... и словенским мисницима подијелити право вршења црквене службе на словенском језику. *Водн.*

мӣсница ж *одећа католичких свештеника коју носе кад служе мису.* — Оне простиру цвјетни саг ... гологлавим свећеницима у мисном руху, с чипканим албама, наручницима, златноброкатним мисницама и наглавницама. *Божић.*

мӣсничкӣ, -ā, -ō *који се односи на мисника:* ~ дужност, ~ одело.

мӣсништво с *дужност мисника; свештенички чин; свештенички ред, свештенство. Деан. Рј.*

мӣстер м енгл. *господин.*

мӣстēрӣј, -ија м и **мӣстēрија** ж грч. = мистеријум **1. а.** *тајна, тајанственост.* — Мистерији, чудеса нас окружују. *Матош.* Испричао [је] у чему је мистерија аутомата. *Шах 1.* **б.** *верска тајна, догма која се не може спознати ни доказати рационалним поступком.* **2.** мн. ист. *тајна служба, обред божанству (код старих Грка и Римљана).* — Поприма изглед прастарог поклоника ... при свечаном вршењу мистерија. *Сим.* **3.** ист. *драмско приказање религиозних сцена (у средњем веку).* — Ова драма ... је пуна алегорија и поука, те више личи на средњовековне мистерије и моралитете него на данашње ... драме. *КН 1946.*

мӣстēрӣјскӣ, -ā, -ō *в. мистериозан.* — Идите ноћу на Грич и као из мистеријског фонографа чут ћете поуку тога града. *Матош.*

мӣстēријум м = мистериј.

мӣстериṑзан, -зна, -зно *који се односи на мистерије; тајанствен.* — Мистерија васионе лежи у мистериозном закону који регулише даљине небеских тела у односу једно на друго. *Петрон.*

мӣстериṑзно прил. *на мистериозан начин, тајанствено.* — Галатеја је нестала мистериозно. *Крл.*

мистериṑзно̄ст, -ости ж *особина онога који је мистериозан, онога што је мистериозно, тајанственост.*

мӣстик м *онај који је наклоњен мистицизму; присталица мистицизма.* — Аљоша није био никакав фанатик и, бар по моме мишљењу, није чак био ни мистик. *Л-К.* Гоголь је настран, мрачњак, мистик, готово бигот. *Прод.*

мӣстика ж грч. *вера у могућност непосредног опитења, сједињавања човека с божанством; вера у натприродни свет;* фиг. *нешто тајанствено, тајанственост.* — Како у свему томе има мистике. *Кол.* Над природом земље шири се атмосфера мистике коју налазимо у финској музици. *ЛМС 1951.*

мистифӣка̀тор м *онај који врши мистификацију; обмањивач.* — Био [је] хотимице неискрен и мистификатор. *Матош.*

мистифика̀ција ж грч.-лат. *нетачна, вештачка конструкција; намерно обмањивање других, превара, обмана.* — Публиковањем својих дела стварне вредности давали [су] могућности да се уочи разлика између аутентичне поезије и шарлатанских мистификација публике. *Панд.* Стигла је ... депеша ... којом је налог ... проглашен мистификацијом. *Крл.*

мистӣфиковање с *гл. им. од мистификовати.*

мистӣфиковати, -кујēм сврш. и несврш. = мистифицирати *обманути, обмањивати, завести, заводити у заблуду некога користећи се његовом лаковерношћу, преварити, ва-*

рати; (*у*)*чинити мистичним.* — Мериме је књижевни свет мистификовао својом збирком тобоже са српског преведених песама. *БК 1906.*

мистифици́рање с *гл. им. од мистифицирати.*

мистифици́рати, -фи̏цӣра̄м свршс. и несврш. = мистификовати. — То све су ... ствари мистифициране и од нарави удаљене. *Кум.*

мистици́зам, -зма м грч. *мистика, склоност мистици.* — Тежња к религиозном мистицизму ... обухвати сав његов душевни живот. *Прод.*

ми́стичан, -чна, -чно = мистички *који се односи на мистицизам и на мистику, пун мистике, тајанствен.* — Срце га његово није привлачило мистичној страни масонства. *Крањч. Стј.* Новац је и мистични извор снага. *Сек.*

ми́стичар м *мистик.* — Својим схватањем извршио [је] велик утјецај на средњовјековне мистичаре. *Ант. 1.*

ми́стичкӣ, -ā̄, -ō̄ = мистичан: ~ расположење, ~ назори, ~ снови.

ми́стично прил. *на мистичан начин, тајанствено.* — Мистично шуме тихи звуци. *Јакш. М.* Ева смије се мистично и значајно. *Крл.*

ми́стично̄ст, -ости ж *особина онога који је мистичан, онога што је мистично, тајанственост.* — Методу природних наука извео [је] из мистичности и фантастичности. *Баз.*

ми́стра̄л, -а́ла м фр. *хладан и сув, северни и североисточни ветар у југоисточној Француској.*

ми́стрија ж тал. *зидарска алатка, оруђе којим се захвата и размазује малтер, жбука.*

ми́т[1] м грч. *старинско предање о божанствима, легендарним личностима и збивањима:* ~ о пореклу ватре, ~ о Прометеју. — Око имена вође испреда се мит и ствара ореол славе. *Јак.* фиг. *невероватан, фантастичан догађај, бајка.* — Говорила је исто као и досад, одсутна ... сва у митовима који су јој били нужни за живот. *Дав.*

ми́т[2], ми́та м заст. *в. мито.* — Капетан неће ни да чује за мит ... Ја знам да ви немате зашто да га подмићујете. *Глиш.*

ми́тан, -тна, -тно *који воли да прима мито, подмитљив.* — Смануше већ му митна стражара! *Крањч. С.*

мита́рење с *гл. им. од митарити се.*

мита́рити се, ми̏та̄рӣм се несврш. **а.** *мењати перје (о птицама).* — Врапци се митарили просипајући перје по јарцима. *Кик.* **б.** фиг. *мењати се, преображавати се.* — Уметна поезија културног света као да се у форми још једном митари, преображава. *Цар М.*

ми́тесер м нем. варв. *лојни запушач у облику црвкасте тачке на кожи, најчешће на лицу; бубуљица.*

ми́ти, ми̏јēм (прил. пр. ми̏в(ши); трп. прид. ми̏вен, -ена, -ено и ми̏т, -а, -о) несврш. *умивати, прати (обично главу и руке).* — Сама [ју је] ... хранила, мила и пресвлачила. *Андр. И.* фиг. Трсје мију кише жуте прашине. *Крклн.*

~ се *повр.* — Угледа ... жену где се мије. *Бој.*

митиза́ција ж *претварање у мит.* — Али је атмосфера ... смела и свежа: интимна сеоска идила, љубавна тајна без митизације. *Леск. М.*

ми̏тинг и **ми̏тинг** м енгл. *скуп, збор (обично праћен манифестацијама) ради расправљања питања од општег интереса (најчешће политичке природе).* — Раднички савјети нису код нас ... агитациони митинг. *Ант. 1.* У физичкој дворани митинг: за спас Француске! *Сек.*

митӣнга̄ш, -а́ша м пеј. *онај који честим учествовањем, суделовањем на митинзима хоће себе да истакне; онај који обично говори као на митинзима; фразер.* — Шта ће бити у бескласном друштву? Колерик? Сањар? Митингаш? *Дав.*

митӣнга̄шкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на митингаше; пун фраза, парола које су због честе употребе постале сувише познате па и досадне.* — [Песник је дао] своје митингашке песмице, које су ... имале у себи нешто мало вица и готово нимало снаге. *Михиз.*

ми̏тинговање с *гл. им. од митинговати.*

ми̏тиговати, -гујēм несврш. *држати, одржавати митинге; говорити бучно, патетично, са парола као на митингу.* — У Србији се нешто ... спремало. Није се додуше много жагорило ни митинговало. *Сек.* Он лежи као мртав, а ја над њим митингујем против њега. *Дав.*

ми́тити[1], ми̏тӣм несврш. **1.** *давати мито, поткупљивати, подмићивати.* — [Порта] је знала да ... нема потребе да мити Србију. *Јов. С.* А камо онај силни новац којим сте митили господу? *Матош.* **2.** фиг. *ласкањем, мажењем, наговарањем, даровима и сл. одобровољавати, примамљивати, придобијати.* — Молио их [болеснике], наговарао и митио да узму лек. *Андр. И.* Знао је ... митити говором, превијати се ... шале збијати. *Шен.*

ми́тити², ми́тӣм свршн. заст. *проћи, минути.* — Подне је већ митило, па се свијет разилази. *Ћип.* Нијесу дуго сједили кад испред капије њихове мити циганче. *Мул.*

ми́тичкӣ, -ā, -ō *в. митски.* — То нам доказује она митичка гатка у старих Јелина. *Панч.* Овдје [су] митички ... дуси. *Баз.*

ми́тљив, -а, -о заст. *кога је лако подмитити, подмитљив.* — Створ превејан, пецав, митљив. *Шен.*

ми́тник м покр. **1.** *човек који прима мито, подмитљивац.* — Дајте да томе митнику даднем мита по глави! *Креш.* **2.** *мушко дете које родитељи и други у кући мазе; миљеник, љубимац, штићеник.* — Ако нас преваре женске и женски митник, дигнут ћу из даљине, иза мора Карла Драчкога. *Шен.*

ми́тница ж покр. *женско дете које родитељи и други у кући мазе, миљеница, штићеница. Рј. А.*

ми́тница ж *царинарница; трошаринска станица.* — Оних дана бијаше необично строга контрола аутомобила на свим митницама. *Крл.*

ми́тничӑр м *цариник; трошаринац.* — Зашто побире каптолски митничар градско мито? *Шен.*

ми́тничӑрев и **ми́тничӑров**, -а, -о *који припада митничару.*

ми́тничкӣ, -ā, -ō *који се односи на митнике и на ми́тнице.*

ми́тничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ми́тнице.*

ми́тњӑк м покр. **1.** *митник* (*2*). — Лисински, митњак виле умјетнице, освјетлат скочи своје младо лице. *В 1885.* **2.** *домаћа животиња која се због добре неге добро држи* (*обично коњ или во*). *Вук Рј.*

ми́то с **1.** *новац или друга врста награде која се даје некоме* (*обично оном који има неку власт*) *да реши повољно даваочеву ствар* (*најчешће на неисправан, непоштен начин*). — Тежећи да се брзо обогати, примао је мито. *Чол.* Властелин је обећао ковачу масно мито ако га помири с Липцем. *Бен.* **2.** *царина; трошарина.* — Зашто побире каптолски митничар градско мито? *Шен.*

Изр. братско ~ покр. *накнада коју родбини убијеног даје родбина убице.* — Ја ћу први поћи пред кумама, ја за главе братско мито дати. *Њег.*

мито́за ж грч. анат. *посредни начин деобе ћелија, станица, при којој се у језгру појављују нитасте творевине сличне концу.* — У току митозе појављују се у језгри неке кончасте творевине. *НЧ.*

митокла́сати се, -о̀кла̄сам се несврш. покр. *пролазити једно поред другог, мимоилазити се; заузимати положај без реда* (*о више ствари у скупу*). — фиг. На обали су почели да се пале и митокласају нови лучеви. *Андр. И.*

митологизи́рање с *гл. им. од митологизирати.* — То не може бити такав друштвени развитак који искључује сваки митолошки однос према природи, свако митологизирање природе. *Ђурић.*

митологизи́рати, -ѝзӣрам несврш. *давати карактер мита, митологије, претварати у мит.* В. пр. уз гл. им. митологизирање.

митоло̀гија ж грч. *скуп митова о божанствима и легендарним херојима; наука која се тиме бави*: грчка ~, словенска ~, упоредна ~.

митоло̀гијскӣ, -ā, -ō *митолошки.*

митоло̀шкӣ, -ā, -ō *који се односи на митологију, који припада митологији*: ~ религија, ~ биће, ~ сцена.

митоло̀шки прил. *на митолошки начин, као у митологији*: изражавати се ~.

митома̀нија ж грч. *тежња да се стварају митови; љубав према миту.* — Где је психолошки коријен митоманије? *Уј.*

митопри́мац, -мца м ков. *онај који прима мито.* — Као ситни злодуси кружили су поред њих кукавни и хвалисави Хљестаков, окорели митопримац Сквозњик-Дмухановски. *КН 1959.*

ми́тос м грч. *в. мит.* — Рајевски представља ... синтезу народног блитвинског митоса. *Крл.*

митòфил, -а и **митòфӣл**, -ӣла м грч. *онај који воли, негује митове.*

митòфилскӣ и **митòфӣлскӣ**, -ā, -ō *који се односи на митофиле.* — Иако се не мислимо држати митофилске школе, ипак морамо водити рачуна о [епосима] у којима се опева борба природних стихија. *Дом.*

ми́тра ж грч. *епископска и бискупска украшена капа која се носи за време богослужења, мисе; част и достојанство владичанске власти.*

митра̀љез, -е́за м фр. војн. *аутоматско ватрено оружје с великом брзином гађања.*

митраље́за ж *в. митраљез.* — Учинила је чудеса твоја митраљеза. *Наз.*

митраље́зац, -е́сца м *војник који рукује митраљезом; војник који служи у митраљеској јединици.* — Митраљесци [су] намјештали митраљезе. *Вј. 1957.*

митра̀љешкӣ, -ā, -ō *који се односи на митраљезе*: ~ одељење, ~ чета, ~ гнездо, ~ ватра.

митраљѐта ж *врста малог митраљеза*; исп. машинка. — Стражарском стазом љутито шета, а у руци му митраљета. *Ћоп.*

митраљѐшчев, -а, -о *који припада митраљесцу*: ~ помоћник.

митраљѝрање с *гл. им. од митраљирати.*

митраљѝрати, -àљѝрām несврш. *гађати из митраљеза.* — Злочиначки ... митраљирајући колоне беспомоћних, Хитлерови авијатичари су се побринули да се многи од њих никад више не врате. *Ч-М.*

Мѝтровдāн, -а, Мѝтрова дâна и Мѝтроваднē м *јесењи хришћански празник св. Димитрија (8. XI).*

мѝтрōвка ж бот. нар. *в. кризантема. Сим. Реч.*

мѝтровштāк м рлг. *онај који слави св. Димитрија. Вук Рј.*

митрòносан, -сна, -сно *који носи митру.* — Никанор Грујић [му је] изгледао важнији као митроносан члан Синода и кандидат за патријарха. *Скерл.*

митронóсац и **митрòносац,** -сца м *онај који носи митру (епископ, бискуп). Рј. А.*

митропòлија ж грч. *црквена област под управом митрополита; седиште митрополита; зграда, двор у коме он станује.*

митропòлијскӣ, -ā, -ō *који се односи на митрополију.*

митропòлит м грч. *звање, чин у православној цркви виши од епископа.*

митропòлитов, -а, -о *који припада митрополиту.*

митропòлитовати, -тујēм несврш. *вршити дужност митрополита, бити митрополит.* — Карловачки митрополит Стеван Стратимировић ... је митрополитовао 46 година. *Пол. 1959.*

митропòлитскӣ, -ā, -ō *који се односи на митрополите.*

мѝтскӣ, -ā, -ō *који се односи на мит; митолошки*: ~ јунак, ~ елеменат.

мѝња ж тал. покр. *фитиљ у негдашњих пушака и топова; фитиљ за минирање, штапин.* — Тобџија [је] мињу припалио. *НП Вук.*

мúње прил. покр. *наизменце, умиње.* — Има двоје хаљине, носи их мúње. *Рј. А.*

мúњенӣк м **1.** *онај кога мите, подмићују.* **2.** *онај кога мазе, миљеник.* — Поклонимо се, господо, пред мићеником вила. *Новак.*

мúњеница ж *женска особа мићеник. Прав.*

мúњēње с *гл. им. од митити.*

мúњӣ, -ā, -ē дем. покр. *мали, мален.* — Је л' још му на руке мој мићи златни дар? *Наз.*

мѝхōјлица ж бот. покр. *в. циклама. Деан. Рј.*

мѝхољача ж агр. *врста воћака (крушке или јабуке) које сазревају о Михољдану.*

Мѝхољдāн, -а и Мѝхољаднē м *хришћански јесењи празник св. арханђела Михаила.*

Мѝхōље с *в. Михољдан.* — Овамо се одлазило прије Петрова, а остајало до Михоља. *Мих.*

мѝхољица ж бот. покр. *врста цвета из пор. јаглика* Cyclamen graecum. — У каменом шкрипцу ... вирило је неколико руменкастих михољица. *Шимун.*

мѝхољскӣ, -ā, -ō у изразу: ~ лето *лепи и топли јесењи дани (око Михољдана), бабино (бабље) лето.*

мѝхољштāк м рлг. *онај који слави Михољдан. Вук Рј.*

мúц[1] покр. *узвик којим се ваби мачка*; исп. мац.

мúц[2] само у изразу: миц по миц *мало-помало.* — Миц по миц дође и до ђенерала. *Нуш.*

мúца[1] и **мúца**[1] ж (обично мн.) **1.** *врста игре са зрнима кукуруза, пасуља, граха, дугмадима и сл., која се помичу по правоугаоној, правокутној геометријској слици.* **2.** фиг. *замка, заседа, бусија.* — Бан је теби мице намјестио. *Рј. А.*

мúца[2] ж нем. покр. *врста капе са штитом изнад чела, качкет.* — Посао аљкав, носио кожне чизме и мицу. *Сим.* Чича Милић Новаковић ... »мицу« навукао на очи. *Пол. 1950.*

мúца[2] ж **1.** *хип. од мачка, маца. Р-К Реч.* **2.** *хип. од мицина.* — Ова боља [мицина] места нема ... устук, мицо, овде ти места нема! *Вес.*

мúцāј м *један покрет, мицање.* — Вријеђа човјека ... мицај руке тамничареве, његова одјећа, свака жигица коју запали. *Коз. И.*

мúцан м **1.** покр. *в. мачак (1). Рј. А.* **2.** зоол. *врста инсекта, кукуц* Scirtes. *Бен. Рј.*

мицàнӣк, -úка м покр. *ороз, обарач (на оружју). Вук Рј.*

мúцāње с *гл. им. од мицати (се).*

мúцати, мúчēм **1.** *несврш. према макнути, маћи.* **2.** нар. покр. *бити тежак, тежити; запремати, хватати.* — Мјешчић вина ... миче седамдесет ока. *НП Вук.*

~ **се** *несврш. према макнути се, маћи се.*

мúцēлија ж грч. бот. *вегетативно тело гљива које се састоји из врло танких испреплетених нити. Терм. 3.*

мúцика ж *дем. од мúца*[2]. — Паорине носе шеширине, моје луче мицику навуче. *Леск. М.*

мȉцина и **мицȁна** ж *оток, отеклина на врату, запаљење лимфних жлезда* lymphadenitis. — Испод ува скочила мицина, али тако велика да се Анђелија уплашила. *Вес.*

мȉш м (мн. мȉши и мȉшеви, ген. мȉшā и мȉшēвā) зоол. *мала животиња (штеточина) из реда глодара са шиљастом њушком и дугим репом, распрострањена по целом свету* Mus: домаћи ~, пољски ~, шумски ~. Изр. го као црквени ~ *сиромах, без игде ичега*; играти се слепог миша *в. играти се жмуре (уз жмура изр.)*; покисао, мокар као ~ *сасвим покисао, мокар*; слепи ~ *в. њиљак (1)*; тресла се гора (брда), родио се ~ *много буке ни око чега.*

мȉшāд ж *зб. им. од миш.* — Мишад гризе, али по тлих гмиже, сам сур оро под небо се диже. *Маж. И.*

мȉшакињa ж покр. **1.** *мишица, женка миша. Рј. А.* **2.** *в. мишјак (1).* — Паучина по буџацима, мишакиње испод тезге. *Радул.* **3.** бот. *в. видовчица. Сим. Реч.*

мȉшāр м зоол. *птица грабљивица из пор. соколова која се храни пољским мишевима и другим ситним глодарима* Buteo buteo. *Терм. 4.*

мȉшарица и **мишȁрица** ж **1.** зоол. *врста змије која се храни мишевима* Callopeltis quadrilineata. — Честа је по нашем Приморју и неким отоцима врло лијепа и шарена змија ... мишарица. *Финк.* **2.** покр. *мишоловка. Рј. А.* **3.** покр. *мала кућа, потлеушица. Рј. А.*

мȉшаст, -а, -о *који је мишје боје. Рј. А.*

мȉшевина ж *в. мишјак (1).* — По ћошковима црнили се распросути огрисци кавеног зрња уз мишевину и жито. *Гор.* Остадоше да преноће пред вратима, иза којих је мирисало брашно и мишевина. *Ћос. Б.*

мȉшеђњāк м *в. мишјак (1).* — Ваздух је био устајао и испуњен задахом мишеђњака. *Јак.*

мȉшијӣ, -ā, -ē = мишји *који се односи на мишеве, који припада мишевима.*

мȉшина ж бот. покр. *в. мишинац. Вук Рј.*

мȉшинац, -йнца м бот. *врста траве из пор. оштролиста* Cynoglossum officinale. *Терм. 3.*

мȉшињāк и **мȉшињāк** м покр. **1.** *в. мишјак (1).* — Не умијете ни качамак да скувате ... Још могу да вам кажем да би ви јели мишињаке и трице да вам није једног обичног сеља који има везу с праксом. *Лал.* **2. а.** *мишје гнездо, мишје пребивалиште, станиште.* — По ливадама ухиљадили се пољски мишеви. Мишињаци се црнили по травницима. *Гор.* Паланка је ћутала као преплашен мишињак. *Сек.* **б.** *гомиле земље и жита које навуку пољски мишеви по стрништима. Рј. А.*

мȉшић[1], -а и **мȉшић**[1], -йћа м *дем. од миш.*

мȉшић[2], -а и **мȉшић**[2], -йћа м (обично мн.) анат. *еластичан орган или његов део у човека и животиња који грчењем и опружањем врши покрете делова тела и тако омогућава кретање читавог организма*: срчани ~, попречно-пругасти мишићи, глатки мишићи, лепљни мишићи, мишићи опружачи, мишићи савијачи итд.

мȉшићав, -а, -о *који има јаке, развијене мишиће, мускулозан*: ~ тело, ~ лице, мишићаве руке.

мȉшићавōст, -ости ж *особина онога који је мишићав; особина онога који је развијених мишића.* — Што се пак тиче задњих ногу [коња скакача], огромну улогу игра ... и мишићавост и дужина горње бутне кости. *Јах.*

мȉшићаст, -а, -о **а.** *мишићав.* **б.** *који има облик мишића, који личи на мишић*[2].

мȉшићје и **мȉшићје** с анат. зб. *сви мишићи једног тела, мускулатура. Деан. Рј.*

мȉшићнӣ и **мȉшићнӣ,** -ā, -ō *који се односи на мишиће*: ~ влакно, ~ ткиво, ~ покрет.

мȉшица[1] ж *женка миша. Вук Рј.*

мȉшица[2] ж анат. **а.** *мишић и део руке од рамена до лакта* brachium. — Управник је био ... развијен човек, мишица као у атлете. *Уск.* На обнаженим мишицама набрекле су жиле. *Гор.* фиг. Први пут је тада клонула мишица која је покорила Исток. *Дуч.* **б.** *мишић на коме било делу тела.* — По лицу трзале јој се мишице. *Шен.* Почути како му се око срца стежу мишице. *Леск. Ј.*

Изр. напети (напрегнути) мишице фиг. *прихватити се озбиљно посла.* — Није живот у јалову одрицању, него у том да напнемо мишице. *Мих.*

мȉшичав, -а, -о = мишичаст *који је снажних, истакнутих мишица; који има развијене мишиће, пун мишића, мишићав.* — Тешка му је била мишичава рука. *Шов.*

мȉшичавōст, -ости ж *особина онога који је мишичав.*

мȉшичаст, -а, -о = мишичав. — Лице ... [му] бијаше ... коштунасто, мишичасто. *Шен.* Загрми ... месар ... дижући мишичасте лактове увис. *И.*

мȉшйћје с зб. *мишице, мишићје.* — Судбина ... сваку жилицу у овом тијелу

чини снажнијом од мишичја немејскога лава. *Богд.*

мѝшичнӣ, -ā, -ō *који се односи на мишице, мишићни.*

мѝшијāк м **1.** *мишји измет.* — У амбару је мирисало на ... мишјак. *Моск.* **2.** бот. **а.** *в. мишинац. ЕЛЗ.* **б.** *в. веприна. Сим. Реч.*

мишијàкиња ж бот. **а.** *в. видовчица. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. каранфила* Minuartia. *Сим. Реч.* **в.** *врста биљке чија цветна круница личи на звезду* Stellaria media. *Терм. 3.*

мѝшијӣ, -ā, -ē = мишији. — Окреће се ... сићушном бркици, мишјих очију. *Ћоп.*

мѝшка ж *в. мишица*[2] *(а).* — Двојица га дохватише за мишке. *Лаз. Л.* Ходао је увијек ... с великом сјекиром под голом набреклом мишком. *Гор.*

мишкулàиција ж нар. *ујдурма, смицалица. Р-К Реч.*

мѝшкулāш м *коњ сиве, мишје боје. Вук Рј.*

мѝшлӣнка ж нем. *дрво за огрев слабе каквоће, дрвни отпаци.* — Немој више узимати мишлинке; истина је јевтино, ама изгори као слама! *Лаз. Л.*

мѝшљати, мѝшљāм несврш. покр. *мислити.* — Пак ми јунак мишља и размишља што ће чинит од живота свога. *НП Вук.*

мѝшљевина ж необ. *оно што је измишљено, производ маште, мишљења, апстракција.* — Бројевни одношаји нијесу пуке мишљевине, већ ... и у збиљи вриједе. *Баз.*

мѝшљен, -a, -o покр. **1.** *дочаран у машти, у мислима.* — Улазим грешном стопом у мишљени рај, у друго небо. *Љуб.* **2.** *задубен у мисли, замишљен.* — С њима се настани госпођа Злата ... и сада тиха, мишљена, као и прије. *Шимун.*

мѝшљење с **1.** *гл. им. од мислити.* **2. а.** *назор, поглед, схватање (о једној ствари, о нечему).* — У недјељу ујутро већ су сви били једног мишљења. *Бен.* О њему су владала врло подељена мишљења. *Андр. И.* Ми морамо сами себи изградити своје мишљење. *Марј. М.* **б.** *суд, оцена; савет.* — Испод тога министровом руком написано: »Просветном савету на мишљење«. *Дом.* Стерија је о Спасићу дао повољно мишљење надлежнима. *Милис.* **3.** *мисли, дух.* — Уистину, све јој је мишљење освајао странац. *Шен.*

Изр. јавно ~ *заједничка, општа схватања о некој ствари; средства за информације, гласила одређених друштвених снага;* одвојити ~ *изразити несагласност, не сложити се с осталима при одлучивању о каквом питању;* слобода мишљења *слобода опредељивања и изражавања мисли, ставова, идеја.*

мѝшница ж нар. песн. *в. мишица*[2] *(а).* — Мор му мадеж на мишници руци. *НПХ.*

мишòждер м у изразу: ~ шкањац зоол. *в. мишар.* — Он [је] не славуј, него прави мишождер шкањац. *Ков. А.*

мишоловица ж *она која лови мишеве (о мачки).* — Сирота изнемогла мишоловица ... протегла [се] под његовом руком. *Кос.*

мишòлōвка ж (ген. мн. -овāкā и -ōвкӣ) **1.** *направа помоћу које се лове мишеви, ступица.* — фиг. Ова ти је соба, брате, мишоловка за женике. *Сим.* **2.** зоол. *в. мишар. Вук Рј.*

мишòлōвнӣ, -ā, -ō *који лови мишеве.*

мѝшољак, -ōљка м *в. мишјак (I). Р-К Реч.*

мишòмор м *отров за тровање мишева.* — Мишомор није користио. *Гор.*

мѝшца и **мѝшца** ж песн. *мишица*[2] *(а).* — Борјем су се српске мишце са витештвом опојиле! *Њег.* И уста пророка и мишца јунака напише се снагом твоје свете капи. *Дуч.*

мѝшчица ж *мишица*[2] *(а); дем. од мишца.* — Многе ће се сломити мишчице, док пријеђу Турци Кошћелице. *НП Вук.*

мјȁу и **мјȁӯ** оном. *узвик за опонашање маукања.*

мјаȕкāње и **мјаȕкāње** с *гл. им. од мјаукати.*

мјаȕкати, мјȁучēм и **мјаȕкати,** мјȁȕчēм несврш. *в. маукати.* — Мјаучући довукло [се] однекуд мало мече. *Леск. Ј.* Пријетили су песницама ... кревељили се ... и мјаукали. *Лал.*

мјаȕкљавина ж покр. *маукање, мијаукање.* — Каква је то мјаукљавина од тога твог јазавца?! *Ћоп.*

мјёд, ек. мёд.

мјед-, ек. мед-.

мјèзнмац и **мјезѝмац,** -мца м *в. мезимац.*

мјèзимица и **мјезѝмица** ж *в. мезимица.*

мјезѝмче с *в. мезимче.*

мјѐмбенӣ, -ā, -ō (ијек.) заст. *в. меничнн.* — Кершиновић бијаше испитач из мјембенога права. *Ђал.*

мјен-, ек. мен-.

мјень-, ек. мень-.

мјер-, ек. мер-.

мјес-, ек. мес-.

мјѐсечити се, -ӣм се несврш. (ијек.) индив. *излагати се месецу, месечини.* — Њима двојици не свијетли ноћни путник на небу за друго него да се о њем мјесече, кано што се добри створови божји дању сунчају. *Јурк.*

мјѐсто, ек. мѐсто.

мјестȍвина ж (ијек.) *такса која се плаћа за место на пијаци, тржници.* — Као службеник вршио [је] наплату мјестовине, али сав убрани новац није предао тржној управи. *Вј. 1960.*

мјехосвѝрац, -рца м (ијек.) *онај који свира у мјехове, гајдаш.* — Мјехосвирци ступају сприједа. *Дук.*

мјѐхӯр, ек. мѐхӯр.

мјехур-, ек. мехур-.

мјѐчић м (ијек.) *дем. од мијех.* — О плеће [има] њешто торбетине, у њој мало воде у мјечићу. *НПХ.*

мјеш-, ек. меш-.

мла̏вити, -ӣм несврш. *млатити, тући; обарати, сатирати.* — Тисућу кривица освећујем, а сто тисућа млавим. *Вел.* Млавит ће све по реду и крива и некрива тада. *М-И.* Хладан ... ветар ... јурио [је] степом ... млавећи укочене стабљике бурјана. *Моск.* фиг. [Сестра] је правила лудости док сам ја млавио купусаре на универзитету. *Грол.*

млавӯљак, -љка м индив. *онај који је смлављен болешћу.* — Обилно врело ... удубло локву ... да прима млавуљке и болежљиве мајчице. *Павл.*

мла̑д[1] ж *зб. им. од младе.* — Угони млад у торину. *Љуб.* Нема пута у шумицу гдје не чека на млад људску зв'јер та љута. *Наз.*

мла̑д[2]**,** мла́да, мла́до (одр. мла̑дӣ, -ā, -ō; комп. мла̑ђӣ, -ā, -ē); супр. стар **1. а.** *који је у првом добу живота (о људима и животињама); који је још пун снаге, способности, који још није у последњем добу нормалног века; који се односи на прво доба живота*: млади дани, младе године. — Ко ти даде младе воке, младе воке витороге? *НП Вук.* Силне свате Мило сакупио, све јунаке младе голобраде. *Ботић.* Не знаш ти, учитељу, млад си ти још. *Ћос. Б.* **б.** *који није достигао пун развитак, који није сасвим израстао (о биљкама); који није сазрео (о поврћу, плодовима, усевима)*: ~ кромпир, ~ бораније, ~ грашак, ~ лук. — Младо се дрво савија. *Н. посл. Вук.* Насијеку затим ... младих стабалаца. *Том.* Над младим житом ветар ћарлија, њиха будући клас. *Јакш. М.* **в.** *који је недавно справљен, произведен, који нема још довољно јакости, који није прошао кроз процесе врења, ферментације и сл.*: ~ сир, ~ кајмак, ~ вино, ~ пиво итд. **2. а.** *који је недавно настао, образовао се*: ~ држава, ~ организација. — Проиграли [су] наше младо пријатељство. *Матош.* Сунце запекло као млада рана. *Неим.* Прешао [сам] преко младог леда на Морави. *Ћос. Д.* **б.** песн. *тек настали, рани.* — Једва зора забелела млада. *Радич.* На пољима, далек, млади дан се руди. *Уј.* **3.** *својствен младости, младалачки, младеначки.* — Безбрижни гласићи дјеце ... испуњавају собу младим, веселим усклицима. *Леск. Ј.* Не желим то ... да страсти угодим, јер млади жар је умро у мени. *Богд.* **4.** (комп.) *нижи по рангу; подређени, потчињени*: млађи водник. — Мора бити старијих и млађих. *Тур.* **5.** (у именичкој служби) м мн. **а.** *вереници, заручници, младенци.* — Млади су ме замолили да им будем венчани кум. *Поп. Ј.* **б.** *младунци, младунчад.* — Спази гдје иде лисица ... мјесту на коме је оставила легло са младима. *Шант.* Хоће ли се из свих јаја излећи млади? *НЕ.* **в.** (комп.) *чељад, послуга.* — Види јесу ли млађи свуда погасили ватру! *Лаз. Л.*

Изр. за (из, од) млада *у (раној) младости, још као млад*; ~ као кап(ља) (росе), ~ као роса *веома млад*; старо и младо (младо и старо) *сви одреда, сви без разлике.*

мла̑да (дат. мла̑ди) и **мла̑дā** (дат. мла̑дōј) ж **1.** *девојка, невеста на дан свога венчања; недавно удата жена.* — Једна млада пријетила се ... своме мужу да ће му очи ископати ради Кате. *Коз. Ј.* Мисли како ће [ако погине] његова мла̑да и мајка бити у црним марамама. *Дом.* **2.** *девојка којом се неко мисли оженити, будућа жена, супруга.* — Друге дјевојке за њега не постоје, јер он има младу. *Кал.*

Изр. држати се као нова (влашка, сељачка, сеоска) ~ *држати се збуњено, стидљиво, укочено.*

мла̀далачкӣ, -ā, -ō *који је својствен младости, младима.* — Младалачка се љубав топи у пољупцима, старачка у пажњи. *Вес.*

мла̀далачки прил. *на младалачки начин, као у младе особе.* — Срце му живље, младалачки закуца. *Срем.*

мла̀дā̏ње с *гл. им. од младати.*

мла̀дā̏р, -а́ра м = младица (3б) *млада, нова грана.* — Младари се развијају у току године и на њима има лишћа. *Тод.* Церовим младарима тукао је Преровце. *Ћос. Д.*

мла̀дати, -ā̏м несврш. *замлађивати (о рани), зарастати новим ткивом.* — Крваре ране и младају наздраво. *НИН 1959.*

мла̀дац, мла̀ца м (вок. мла̑че; мн. мла̀ци, ген. мла̑дāцā) *младић.* — С узноситом главом летио је младац ... пут Камених врата. *Шен.* Мој драги, мили млаче, не дирај у очајника човјека! *Богд.*

Изр. стари ~ *онај који је остарео као нежења, стари момак.* — Баштина је још у рукама суда! ... опази ... стари младац Пепа. *Драж.*

мла̀дачкӣ, -ā, -ō **1.** *в. младалачки.* — Дон Рамиро коња јаше у младачком, бујном жару. *Митр.* Има много ... младачког жара. *Андр. Н.* **2.** покр. *који припада млади, невестински.* — Од то доба [кад је затруднела] Анђелија не обуче више своје младачко руво. *Вес.*

мла̀дачки прил. *в. мла̀далачки.* — Покаткада је младачки скокнуо. *Матош.*

мла̀дачнӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ крава *крава која се у пролеће отелила. Вук Рј.*

мла̀де, -ета и **мла̀де,** мла̀дета с **1.** *младунче, младо живинче. Терм. 4.* **2.** покр. *млада особа, младић.* — У ове се горе нигда није онаквога младета дизало! *Њег.*

мла̑деж м = мадеж. — Младеж ... је тако дивно стајао на оном пуном грлу девојачком. *Вес.*

мла̑деж ж зб. *младо поколење, млади људи, младићи и девојке, омладина.* — Одмах по ручку, ухвати се младеж у коло. *Глиш.*

Изр. златна ~ ир. *разуздана омладина.* — [То је] »златна младеж« којој су пустоловине, пијанке, ноћне гунгуле биле понајглавнијом забавом. *Шен.*

мла̑ден, -а, -о необ. *млад, млађан.* — Када те гледам младен ја, суза ми с ока паде. *Ков. А.*

мла̑денац, -ēнца м (ген. мн. мла̑денāцā) **1. а.** *младић.* — Вашој милости [ћемо] поштена младенца за дјетића мајсторскога довести. *Шен.* **б.** *момак, нежења.* — С њиме ће то племе пасти у гроб, јер је господин Шандор младенац и не кани се оженити. *Шен.* **в.** арх. *дете.* — Жеље целокупне ове колоније Грка ... [биле су]: да новорођени младенац осветла образ и родитељима и нацији. *Срем.* **2. а.** *младожења.* — Тад ступи младенац у собу, преда дјевојци свилену мараму. *Маж. Ф.* Он је младенац, подругује се Лепа горко, жени се човек. *Рист.* **б.** мн. *младожења и млада, млади брачни пар.* — Вјенчајмо двоје као младенце. *Прер.* И младенци и часници — цела свадба — поседаше сви у једна кола. *Ранк.*

мла̑деначан, -чна, -чно *младалачки.* — Оне, уз младеначну помоћ дечка ... седоше одмах. *Мил. В.*

мла̑деначкӣ, -ā, -ō *који се односи на младенце; младалачки.* — Младеначко доба било је за њ вријеме јаких криза. *Нех.* То су те мучне и неблагодарне године првих младеначких болова ... ђачког нараштаја. *Андр. И.*

мла̑деначки прил. *као младић, младалачки.* — Човјек је ... младеначки спретно скочио на обалу. *Нех.*

мла̑денаштво с **1.** *младићко доба, младост.* — Двије су ствари кроз све године младенаштва мучиле душу Ђурину. *Нех.* **2.** *младалачка свежина.* — Још [је] уздржао цијело своје некадашње младенаштво духа. *Креш.* **3.** заст. *чедност, невиност.* — Калуђер ... треба да чува младенаштво као вишу добродјетељ. *Дан.*

мла̑дёнка ж покр. *в. млада.* — Најотмениje госпође ... праве своје хаљине код њих, а младенке од реда своје вјенчане хаљине. *Обз. 1932.*

мла̑дёнкин, -а, -о *који припада младенки.*

мла̑денӧст, -ости ж покр. *младост, младићка снага.* — Загледао се зачас у ту јуначку младеност. *Војн.*

мла̑дёнство с необ. *в. младенаштво* (*1*). [Песме] су биле израз незамућене чедности једног бледог младенства. *Богдан.*

Мла̑дёнци, -енāцā м црквен. **а.** *дан невине деце, четврти дан по Божићу (дан кад су, према Библији, после Христовог рођења погубљена новорођена деца).* **б.** *дан 40 мученика (22. III), кад (по обичају у Србији) рођаци и пријатељи посећују и дарују нове младенце.* — О Младенцима свануло ... пролећно јутро. *Рад. Д.*

мла̑дёнчев, -а, -о *који припада младенцу.*

мла̑дёнчићи и **младѐнчићи** м мн. покр. *колачићи преливени медом који се у Србији месе о Младенцима.* — О Младенцима ... Миона умесила медене младенчиће. *Рад. Д.*

мла̑дӣ, -дōг(а) м покр. *момак, драган.* — Реци ми имаш ли младога? — Немам никога ... одврати дјевојка. *Тип.*

Мла̀дијенци *в. Младенци.*

мла̀дӣк, -ика м *млада шума. Деан. Рј.*

мла̀дика 1. ж *в. младица* (*3*). — Доносио [је] дуге грабове младике. *Лал.* фиг. Све што ниче, буја, у нов лик се облачи, младика је само на вјечноме пању. *Наз.* **2.** м фиг. *млад човек.* — Да код краља сједијаше, мој младико, ђенерал му шћаше бити. *Њег.*

мла̀диков, -а, -о *млад, нежан (о дрвећу).* — Младиково дрво. *Вук Рј.*

мла̀диковина ж *младо дрвеће.* — Исјекао у шуми све саму младиковину. *Вук Рј.* Зауставише се на рубу младиковине, сјахаше с коња. *Јонке.*

мла̀дилѝште с *басен, рибњак у коме се одгаја рибља млађ. Пол. 1958.*

мла̑дин, -а, -о *који припада млади.* — Славит ће [свадбу] ... на ливади на крај младина села. *Вел.*

младѝна ж **1.** *младеж, млађи свет.* — Сад је требало мислити на нову младину, да не изгине старина. *Шен.* Лазар ... избуди само старије, а нас децу и младину оставише да спавамо. *Нуш.* **2.** *момчина, делија.* — Ехеј, није пијетао, но је младина. Момак ... да га вијек гледате, ви жене, па да вам је на крају опет мало. *Сиј.* **3.** *живина, перад; пилићи.* — Тету сам нашао код перади ... држала [је] саму бијелу младину. *Бал.* Ручак је справљен на брзу руку ... поклао се читав чопор младине. *Ранк.* **4.** *млад месец, млађак; мена Месеца.* — Кад ли ово пада младина? Чини ми се, сад уз Светлу недељу. *Глиш.* Кроз тај доглед изгледа Венера као Месечев срп другог дана после младине. *Мил.*

мла̀дѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на младину; младалачки.* — Блештили се и преливали на младинским дјевојачким пуним њедрима свијетли и влажни гердани. *Коч.*

младѝња ж зб. покр. *младост; младеж.* — Младиња су бре, лепотиња су, и он и она. *Срем.* Младиња игра на двориштy. *Рј. А.*

младѝњање с *гл. им. од младињати се.*

младѝњати се, -ām се несврш. ир. *в. младунити се.* — Што се младињаш кад си старији од мене? *Вук Рј.*

мла̀дити, мла̑дӣм несврш. **1.** *подмлађивати.* — Нов сад живот млади душу моју. *Шен.* Она седе старце млади, од паметних луде гради. *Змај.* **2.** *попуњавати виноград новом лозом. Вук Рј.*

~ се 1. *постајати млад, подмлађивати се.* — Још ти душа трепти и жељом се млади. *Вел.* Вино већ их креће, и старци се мла̑де. *Бој.* **2.** *рађати младунце (јагњити се, телити се и сл.).* — Још више зависи [квалитет млека] ... од времена, колико је од онога доба откако се животиња последњи пут младила. *Батут.* **3.** *мењати се (о Месецу). Рј. А.*

мла̀дић, -ића м **1. а.** *млад човек који још није стигао до потпуне зрелости живота.* — Дорастао је до дивна младића. *Креш.* **б.** *неожењен човек, момак.* — Колико има година? — Свега деветнаест ... — И није младић? *Вуј.* **в.** *драган; вереник, заручник.* — Доћи ће њен младић. *Рист.* **2.** покр. *слуга, момак на броду.* — Мали је на броду право ропче, док не постане младићем. *Љуб.* **3.** покр. *младунче, птић.* — У тој шупљини имао [је] шкворац своје младиће. *Коз. Ј.*

младѝћак, -ћка м *дем. и хип. од младић.* — Бијаше младићак слабашан и мио. *Шимун.* Вратише га [дечка] на село и процвате леп младићак. *Сек.*

младѝћев, -а, -о *који припада младићу.* — Сва лица беху ... зачуђена ... необичним речима младићевим. *Ранк.*

мла̀дӣћкӣ, -ā, -ō *који се односи на младиће; младалачки.* — Очи у чича-Тиме синуше младићком ватром. *Јакш. Ђ.* Није [га] познавао у својим младићким годинама. *Нех.*

мла̀дӣћки прил. *као младић.* — Скочи бег на земљу ... лако и младићки. *Шуб.* Заџопат ћеш се у њу младићки, глупаво. *Сим.*

младѝћство с *младићко доба.* — Протутњиште дани скитачки, младићство је у таму завито. *Тад.* Младићство је прошло у тешкој ... оскудици. *Поп. Ј.*

мла̑дица ж *дем. и хип. од млада. Вук Рј.*

мла̀дица ж **1. а.** *младо женско створење.* — Црноока младица бијаше готово дјететом. *Шен.* Старкеља се помами за младицом, кћерком пекара Гвозде. *Сим.* **б.** *млада домаћа животиња (женка).* — Краве најпоше ... Једна младица, јамачно првешка ... рикну протегнуто. *Ранк.* Младица је у Славонији млада гуска или кокош која је пронијела. *Рј. А.* **2.** зоол. *врста речне рибе, сличне пастрмки* Salmo hucho. *Терм. 4.* **3. а.** *млада воћка; младо дрво уопште.* — У школском је дворишту на стотине цијепљених младица племенитих воћака. *Михољ.* Слушали [су] шушкање ветра у буковим младицама. *Ђос. Д.* **б.** = младар. — [У виноградима] су младице високо шикнуле. *Гор. фиг.* Божја воља ... није дала него да једна женска младица никне из твојега крила. *Шен.*

мла̀дичав, -а, -о *младолик, млад.* — За својих педесет година још [је] доста младичава и окретна. *Леск. Ј.*

младѝчак, -чка м *дем. од младић.* — Младичак каквијех петнаест година ... пролази мирно гонећи нешто ованца. *Војн.*

мла̑дичин, -а, -о *који припада мла̑дици.*

мла̀дичин, -а, -о *који припада мла̀дици.* — Заврти ... главом, свеједнако држећ младичину руку. *Шен.*

мла̀дичић м *дем. од младић.* — Онај младичић побјеже. *Шимун.*

мла̀дичица ж *дем. од мла̀дица.*

мла̀дичњак м *в. младилиште.* — Тек неколико дана старе малене рибице поваде

финим мрежама и пренесу их у нове рибњаке, прве младичњаке. *Финк.*

мла̑дō и **мла̑до**[1] с *млада особа; младунче животиње. Деан. Рј.*

мла̑до[2] прил. *као млада особа, младалачки.* — Зрело и истовремено младо њишући се у бедрима, Симка донесе каву. *Ћос. Д.*

младо̀ва̄ње с *гл. им. од младовати.*

младо̀вати, млàдујēм несврш. **1.** *проводити младост, младе дане.* — Зар нијесмо скупа младовали? *Новак.* Ми смо с њиме младовали, били чобани. *Вес.* **2.** *бити млáда, невеста. Вук Рј.*

младо̀вјек, -а, -о (ијек.) *који проживљава први део свог века, млад.* — Младовјек свијет је првим даном сјао. *Шен.*

младо̀жења м **а.** *мушкарац у време своје женидбе, мушкарац који ступа у брак, женик.* — Матерама бијаше узором солидна младоженье. *Шен.* Просит ће каду са свих страна. Наћи ће се младожења за њу! *Огр.* **б.** *вереник, заручник, будући супруг.* — [Угледа] Лоту да сече деци хлебац — и ... одмах [се] заљуби! И још зна да она има свога поштеног младожењу који ће је узети. *Лаз. Л.*

младо̀жењин, -а, -о *који припада младожењи.*

младо̀жењскӣ, -ā, -ō *в. младожењин.* — Младоженьска мајка милостива, насадила гуње и јабуке. *НП Вук.*

мла̀до̄јка ж *мла̀дица* (*1а*). — Та се младојка ... загледала у вашега сина. *Креш.*

младо̀косан, -сна, -сно *који се лако коси* (*о трави*). *Рј. А.*

младо̀летан, -тна, -тно, ијек. младо̀љетан *малолетан, малодобан.* — Сав свијет знаде ... да је моја заручница већ од добе младољетне. *Прер.* Право располагања својом имовином одузето је младолетнима. *Арх. 1926.*

младо̀лик, -а, -о *који изгледа млађи него што је, који је по изгледу млад.* — Иако сам изродила седморо деце, ја сам опет лепа и младолика. *Јакш. Ђ.* Са ... сунцобраном ... се више играла неголи чувала оно младолико лице од сунчане жеге. *Коз. Ј.*

младо̀лико прил. *са младоликим изгледом.*

младо̀лико̄ст, -ости ж *младолик изглед.*

младо̀љетан, -тна, -тно, ек. младо̀летан.

младо̀мисни̏к м *онај који служи младу, прву мису, млад свештеник (католички).* — Прије је тај поглед [жупников] био невин и зачуђен, као у младомисника. *Донч.*

младомо̀мачкӣ, -ā, -ō индив. *који припада младом момку, младићки.* — Поновно се ускомеша као некад у младомомачким жучностима. *Божић.*

младо̀мужѐван, -вна, -вно индив. *који се односи на младог човека, на први део мужевног доба.* — Вјетар би је можда лизнуо, како је у младомужевним годинама Силвестар мислио. *Божић.*

мла̀до̄ња м **1.** *име волу. Вук Рј.* **2.** *млад човек.* — О, Перка! — рече младоња трговац. *Божић.*

младо̀путан, -тна, -тно индив. *који је младе пути, младолик.* — Андрија је пошао од куће чист и свијетао, у новој одјећи и обући, умивених младопутних обриса. *Божић.*

мла̀до̄ст, -ости ж (лок. младо̀сти и мла̀дости) **1. а.** *особина онога што је младо.* — фиг. Младост умивеног јутра, хармонија боја ... све га је то болело. *Ћос. Б.* **б.** *особина онога што је ново, свеже, непреврело.* — У кацама, трпка врела младост маста: сок тај млади кипио је и шумио. *Наз.* **2.** *младо доба, младе године, млади дани.* — О својој младости реће прича. *Дом.* Као у магли још видим године моје прве младости. *Војн.* **3.** *млади људи, младеж, омладина.* — Кад старци шуте, нека младост говори. *Бал.* Младост на друго и не мишљаше него да се дочепа новаца. *Тип.* **4.** фиг. *свежина, бујност, младалачка снага.* — Младост ... је у мом срцу шуморила. *Војн.* [Лице му] је сјало таквом ... младошћу ... да је подсјећала на четрнаестогодишњи пешташлук. *Крањч. Стј.*

Изр. **друга ~** разг. *осећање нове снаге, енергије у поодмаклим годинама*; **младост — лудост** *млади људи често поступају неразборито.*

мла̀до̄стан, -сна, -сно ков. *својствен младости, младалачки.* — А хоће ове ... хтеле би да изопаче умилну линију младосне врлине. *КН 1958.* Да није те ... највеселије и најмладосније трубе, можда бих и коначио у селу. *Пол. 1958.*

младо̀турскӣ, -ā, -ō *који се односи на младотурке.* — Год. 1908. је Аустро-Угарска искористила младотурску револуцију. *ОП 2.*

младо̀тӯрци, -урāкā м мн. (јд. младо̀тӯрчин) ист. *политичка организација турске либералне буржоазије у 19. и 20. ст. која је тежила преображају јавног и приватног живота према западноевропском угледу.* — Не стижу ни о чему да упитају: о границама ... о младотурцима и њиховој борби. *Сиј.*

младо̀турци, -рāкā м мн. (јд. младо̀турк) *в. младотӯрци.* — Ибрахим ... је у писму ... нагласио да је младотурк. *О-А.*

младо̀чеси м мн. (јд. младо̀чех) ист. *политичка странка у Чешкој 19. ст. која је тежила образовању аутономне чешке државе у оквиру Аустро-Угарске.*

младо̀чешкӣ, -ā, -ō *који се односи на младочехе*: ~ народни посланик.

младу́нац, -нца м **1.** = младунче *млада, недорасла животиња (откад се роди или излеже док одрасте и почне самосталан живот).* — У густим луговима птице су свиле своја гнезда, из којих се чуо пијук младунаца. *Јак.* Великим бројем потомака одликују [се] оне врсте чији су младунци ... изврнути великим опасностима. *НЕ.* **2.** *младић.* — Полагашним је кораком корацао млад младунац ... и пошао је с њом. *Киш.*

младу́нити се, мла̀дӯнӣм се несврш. *правити се млад.* — Много се младуниш, — добаци му старица. Већ си увелике био момак под пушком кад си ме запросио. *НИН 1960.*

младу́ница ж *в. мла̀дица (1а).* — На њој [баби] је тако везена кошуља ... као на каквој младуници. *Рј. А.*

мла̀дунчӣд ж *зб. им. од младунче.*

младу́нче, -ета с (супл. мла̀дунчӣд) = младунац (1). — Маторка их [зечиће] чисто својим телом загрева, па се смешта час уз једно, час уз друго младунче. *Дом.* Тјера своја стада од пећине до пећине, ситну младунчад носећи на раменима. *Креш.*

младу́нчић м *дем. од младунац. Прав.*

мла̀дӯшан, -шна, -шно *дем. и хип. од млад; младолик.* — Лице у њега било младушно. *Киш.* Овчица мајушна је увек младушна. *Богдан.*

мла̑ђ м **1.** *мла̑ђāк.* — С врха неба сја танак мјесечев млађ налик на срп од станиола. *Донч.* Млађ истом зашао, па је ноћ тамна. *Пав.* **2.** зб. *младо потомство, подмладак (рибљи).* — Изловљено је око 200 килограма шаранског млађа. *Пол. 1958.* Пуштено је било преко 3.000 килограма сомовског млађа. *Б 1957.* **3.** *млад виноград. Вук Рј.*

мла̑ђа ж бот. покр. *врста траве* Fumaria bulvosa. *Вук Рј.*

мла̑ђāк м *млад Месец, прва четврт.* — Млађак се још види на побелелом небу. *Јевт.* Сутра ћу опет гледати ... млађак над пучином. *П 1939.*

мла̑ђак, мла̑ћка м бот. *в. млађа. Р-К Реч.*

мла̑ђан, -а, -о *хип. од млад.* — Прича месецу и звездама осећаје млађане занесене душе. *Вес.* Чинила [им се] тако љупка и млађана. *Шимун.*

млађа́рац, -рца м *младић.* — Мрмљао је млађарац, гушећи се ... у чврстим шачетинама аутомеханичара. *Божић.*

млађа̀рија ж зб. *младеж, млађи свет.* — Млађарија мушка и женска безбрижно корачаше. *Тип.*

млађа̀рӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на млађарију, који припада млађарији.* — Гости ... чинили су то ... донекле из млађаријске лукавости. *Петр. В.*

млађа́рче, -ета с *дем. од млађарац.* — Мало тко [је] пролазио, осим које млађарче. *О-А.*

мла̑ђахан, -хна, -хно *млађан.* — Цијело јој се млађахно тијело лагано тресло. *Шимун.*

мла̑ђахно̑ст, -ости ж *особина онога ко је млађахан и онога што је млађахно.*

мла̑ђен, -а, -о *млађан.* — Кад то чула млађена дјевојка, брже скаче на ноге лагане. *НПХ.* Због њега [проналаска] су се млађена срца узнемирила. *Рад. Д.*

мла̑ђенац, -ēнца м *младенац, младунац, младић.* — Отишао [је] ... да стражари, и то тако одважно и ревно као да је какав млађенац. *Креш.*

мла̑ђе́нка ж *мла̀дица, дјевојка.* — Видио сам некакву млађенку. *Креш.*

мла́ђе́ње с *гл. им. од младити (се).*

мла̑ђехан, -хна, -хно покр. *в. млађан.* — Она иде у бијелу кулу и опреми млађехну дјевојку. *НПХ.*

млађѐшина 1. м *млађи, нижи; слуга, момак.* — Представник задруге зове се старешина, а сви други млађешине. *Рј. А.* Јест се краљу лијепо направио, млађешине коња преправише. *НПХ.* **2.** ж зб. *младеж, омладина.* — Друговачија је данас млађешина ... Не поштује више млађе старијега. *Ад.*

мла̑ђӣ *комп. од млад.*

мла̀жњā̑к, -áка и **мла̑жњак** м авиј. = млазњак *авион на млазни погон.*

мла̑з м (мн. мла́зови, мла̑зови и -зеви) **1.** *танка струја неке текуће материје, која однекуд тече, цури, бризга.* — Низ ... обронке падали пјенушави млазови воде. *Шимун.* Млазеви млека шибаху у музлицу. *Вес.* Млаз му [Христу] крви цури низ сломљена ребра. *Рак.* фиг. Тијелом ми прођу млазови среће. *Матош.* **2.** *сноп, струја, издужен прамен нечега што се креће или однекуд избија, шири се, допире*: ~ електрона, ~ светлости, ~ метака. — Танки млаз дима извијао се из крова. *Мат.* Кроз пукотину шикљао је студен вјетрени млаз. *Гор.* **3.** *млад и бујан изданак, младар.* — Млазеви ... су витки и обично бујни ... младари; избијају највише из коре старијих грана. *Том.* И гдје

пепео несмирљиви допадне ... избиће млаз зове. *Зог.*

мла̀за ж *ожиљак, бразда, бразготина.* — [Чело] је ишарано млазама од залечених белега. *Шапч.*

мла̀зање и **мла̀зање** с *гл. им. од млазати.*

мла̀зати и **мла̀зати,** -ам несврш. *избијати, тећи млазом, шикљати; бујати.* — У њемеру два мави камена, млазају из њих модри пламенови. *И-Б Рј.* Млијеко најприје млаза, а на концу цурка као мезгра у каблић. *Божић.* фиг. Прољеће млаза. *Кост. Д.*

мла̀зити, -им несврш. *разливати се, цурити у млазовима.* — Тужно је, тужно, господње лице, млази му црна крв по воштаном челу. *Крл.*

мла̀зић, -ића и **мла̀зић** м *дем. од млаз.* — На усну млазић жарки капнô. *Гор.*

мла̀зни, -ā, -ō *који се односи на млаз; који се односи на потискивање млазом гасова, плинова избачених великом брзином, реактивни:* ~ погон, ~ апарат, ~ мотор.

мла̀зњак м техн. *мотор на млазни погон; цев кроз коју пролази погонски млаз.* — Друштво »Турбомотор« у Француској израдило је прву бензинску турбину са млазником. *Б 1959.*

мла̀зница ж *цев или шмрк за бацање млаза.* — Водоскок са сто млазница достизаће висину од пола до дванаест метара ... а бочне млазнице ићи ће ка центру. *Пол. 1959.*

мла̀зничар м *ватрогасац који управља млазом воде при гашењу пожара.* — Међу момцима с ватрогасним шлемовима ... Милорад је био млазничар. *НИН 1960.*

мла̀знути, -нем сврш. *потећи, шикнути у млазу; бујно избити.* — У тај мах млазну му у очи силна свјетлост из манастира. *Мат.* Човјеку млазну крв у блиједе образе. *И.*

мла̀зњāк, -áка и **мла̀зњак** м авиј. = млажњак. — Небом ... лети млазњак без пропелера. *Вј. 1960.*

мла̀к, мла́ка, мла́ко (одр. мла̀кӣ, -ā, -ō; комп. мла̀чӣ, -ā, -ē) **1. а.** *који није ни хладан ни врућ, умерено загрејан; који није сасвим хладан, који чува топлоту.* — Кад дође иђиндија ... имају млаке воде, пак узимају абдес. *Маж. М.* Био је још млак ... Нисмо ни приметили када је нечујно умро. *Јак.* **б.** *који умерено греје; топао, благ.* — Млако, прољетно сунце сјало управо у лице. *Леск. Ј.* Млак ветар ћарлија. *Јаки. М.* **2.** фиг. *који нема чврстине, млитав, неодлучан; који нема жара, тром, спор:* ~ старешина, ~ карактер. — Игра је све до средине другог полувремена била незанимљива, млака. *Вј. 1960.* Бијаше млаке, немарне нарави. *Ков. А.*

мла̀ка ж *течност, текућина која се задржи на одређеном месту, која не отиче, бара, локва.* — Дуну јако сјеверњак, па ... заледио баре и млаке. *Донч.* Крв је цурила ... и хватала се у мањим млакама на даскама. *Андр. И.* фиг. Млаке су свјетла као крадомице падале на покућство. *Торб.*

мла̀кав, -а, -о **1.** *млак; који нема свежине, устајао.* — Из бијелих зидова тихога ходника ширио се млакав, пљеснив, мртвачки воњ старе кућерине. *Кум.* Разблажена и млакава душа стрепи грдно од рата крвава. *Њег.* **2.** покр. *неукусан, бљутав:* ~ јело. *Вук Рј.*

мла̀каво прил. *млако, млитаво, тромо.* — Југо је гушћало, и мазно, млакаво превлачило своје меко гудало. *Божић.*

млакàјица ж покр. *топло и мирно време, особито зими; мирно време на мору. Рј. А.*

мла̀ква ж **1.** *в. млака.* — Од негдашње узане млакве, баре ... начинило се велико језеро. *Нен. Љ.* **2.** *вода, бара која се зими не смрзава. Вук Рј.*

мла̀ква ж покр. *врста траве. Вук Рј.*

мла̀кнути, -нем несврш. **1.** *бити помало млак.* — Вода мало млакне. *Р-К Реч.* **2.** *постајати млак, млачи.* — Млакнуло је одушевљење. *Бак. Реч.*

мла̀ко прил. (комп. мла̀чē и мла̀че) фиг. *на млак начин, млитаво, тромо.* — Овила си ... руке немоћно и млако око мога врата. *Гал.*

мла̀коња м погрд. *млак, неодлучан човек.* — И новац гутају ... млаконье, мекушци, безочни пандури. *Матош.* Он није од оних покорних млаконьа и улизица што само знају »разумем«. *Вас.*

мла̀кōст, -ости ж *особина онога што је млако, млитавост, тромост.* — Свуда половичност и млакост, које ни у чему још нису далеко дотјерале. *Коз. Ј.* Осудио је ... млакост у вођењу акција. *Чол.*

млакòћа ж *млакост.* — Дошла би ноћ. Лијепа и тиха, пуна млакоће, топлоте. *Пец.*

мла̀куша ж *вода из млаке.* — Вратио се уморан, с чутурицом воде млакуше. *Лал.*

мла̀кȳшан, -шна, -шно *дем. од млак.* — Учини ми се да ме нешто обли — као блага млакушна киша. *Ком.*

мла̀т м (мн. мла́тови и мла̀тови) **1. а.** *в. млатило.* — Чуло се једнолично ударање млатова у неком штагљу. *Бен.* **б.** *тешки чекић, бат, маљ.* — Срце му стало тући као млат по шупљој стијени. *Војн.* **2.** *удар, ударац.* — Кроз врата оборена млатом топуза и ћускије, насрну турске хордије. *Љуб.* Мук влада на води и на суху, каткад прекинут млатом весла. *И.*

мла̀т *узвик којим се означава млаћење, ударац.* — Проће онуда па наједанпут млат шаком мене у главу. *Рј. А.*

мла̀та̄ње с *гл. им. од млатати.*

млатàрāње с *гл. им. од млатарати.*

млатàрати, -ā̀м несврш. *живо покретати тамо-амо, размахивати, махати:* ~ рукама. — Ено крупна главатица ... млатара репом. *Радул.* Продавач млатара главом тамо-овамо. *Сим.*

млата́рити, млàта̄рӣм несврш. *в. млатарати.* — Млатари ... шакама по зраку. *Михољ.*

мла̀тати, -ā̀м несврш. **а.** *млатарати.* — Петрија трчи од једне јетрве другој ... млата рукама и лупа се по прсима. *Лаз. Л.* Нека старица млата својом тољагом по ваздуху. *Дов.* **б.** *ударати снажно, на махове.* — Бабушке живе уз обалу, гдје млатају валови. *Финк.* Млата [вјетар], омахује, пада и устаје, крши тарабе. *Куш.*

мла́тац, мла́ца м (мн. мла́ци, ген. мла̀та̄ца̄) **1. а.** *в. млат* (*1б*). — Ковачу, пружи ми млатац! *Наз.* **б.** *в. млатило. Деан. Рј.* **2.** *в. млатилац.* — Лелија се златолико класје ... а врапци за живицом договарају се цвркућући како ће окрасти и жетеоце и млаце. *Шен.* Смрт, неуморни млатац, аргатује на свом гумну. *Матош.*

Изр. то ми је трлац и ~ *то ми је свакидашње одело, у коме и лан тарем и жито млатим.*

мла̀та̄ч, -а́ча м **1.** *в. млатило.* — Филип их [гусенице] повазда млатачем са грана обарао. *Рад. Д.* Био је ... писар, затим надгледник у творници млатача. *Наз.* **2.** *в. млатилац.*

мла́теж м *млаћење, ударање.* — Ej, бит ће млатежа и дережа, да ће сви вјетрови пјевати по зраку! *Ков. А.*

мла̀тилац, -иоца м *онај који нешто млати.*

мла̀тилица ж *млатило; машина, строј за млаћење жита, вршалица.* — Имала [се] пустити у посао новопостављена млатилица. *Крањч. Стј.*

мла̀тилӣште с *место где се нешто млати* (*нпр. жито*). *Бен. Рј.*

мла̀тило с *оруђе којим се млати* (*обично жито при вршидби*). — Узе звонар ломатати крстом кано млатилом ... и јело прекрижи. *Јурк.* Донесе дебело уже и на оба краја свеза два велика комада дрвета. А онда замаха кроз зрак да опроба млатило. *Лоп.*

мла̀тиља и **мла̀тӣља** ж *она која млати, таре лан.* — Жене млатиље ситно лупају лан. *Бил.*

мла̀типара м и ж погрд. *онај који зарађује много новаца* (*обично на лак начин*). — Он је и »лажац« и »хвалисавац« ... и »млатипара«. *Пол. 1958.*

мла́тити, млâтӣм (трп. прид. млâћен) несврш. **1.** *истресати зрно ударајући млатилом, врћи; мотком стресати воће с дрвета.* — [Зоб] су ... косили, везали, млатили и вијали. *Крањч. Стј.* Млатих зреле махунице од грашка и пасуљице. *Шапч.* Кад се воће млати моткама, нагњечи се, повреди. *Тод.* **2. а.** *снажно тући, премлаћивати; убијати, сатирати.* — Штајерци су млатили Турке да се гора орила. *Шен.* Људи ... тољагама млате мршаве говечиће. *Јос. Д.* **б.** *заспати, бити.* — Грехота је ... да нас сунце пече, да нас киша млати. *Змај.* Са свих страна просукљали ... млазови воде ... те ме унакрст стали млатити. *Шкреб.* **3. а.** *снажно замахивати, ударати нечим.* — Тупом сјекиром млатио [је] по жилавом грабовом стаблу. *Лал.* фиг. Струја живота млати с нама свакојако. *Киш.* **б.** *млатарати, размахивати.* — Седе на гвоздени ступић пред вратима и поче млатити ногама. *Глиш.* Ми се узалуд отимамо и тужно млатимо рукама око себе. *Козарч.* **в.** *изазивати снажно љуљање, клаћење нечега.* — Мокра и тешка, млатила је [југовина] врховима шуме. *Пер.* **4.** подр. *говорити шта било, блебетати.* — Ти и не знаш шутјети, него само којешта млатити и додијавати. *Вел.* Не млатите пред овим дераном којешта. *Пав.* **5.** *в. млатити се* (*2а*). — [Син или супруг] богзна гдје морем млате. *Кум.*

Изр. ~ језиком (језичином) *в. млатити* (*4*); ~ празну сламу (глогиње) *радити некористан, јалов посао; говорити узалудно, без смисла.*

~ **се 1.** *ударати се, тући се* **а.** *повр.* — Отресамо рукама прашину с одијела; неки скине капу и млати се њоме. *Чол.* **б.** *уз. повр.* — Ако се стану млатити с другом дјечурлијом, то туле да им је отац начелник. *Кос.* **2. а.** *ићи без правога циља, луњати, тумарати.* — Млатио се негде по свету, па дошао натраг. *Дом.* Млатили се келнери по рестаурацијама колодворским. *Крл.* **б.** *трошити, трајати време на нешто, узалудно се бактати.* — Човјек [се] бави о својој невољи, а ко ће да се млати и дангуби с травама! *Срем.* **в.** *петљати се, вући се.* — Степан је наш сусед, и ја нећу допустити да се ти с његовом женом млатиш. *Моск.* **3.** *ландарати, витлати се.* — Око њеног струка ... одело се млати кад иде као око неке кратке и танке летве. *Бур.*

мла̀тић, -а и **мла̀тӣћ,** -ића м **1.** *дем. од млат.* **2.** зоол. *врста шикољке* Malleus vulgaris. *Терм. 4.*

мла̀тишума м погрд. *ветрогоња, ветропир; будала, лудак. Р-К Реч.*

мла̏тнути, -нём свршс. *тресну̏ти, распа̀лити.* — Млатнуо [га је] једном граном. *Кик.* Ваља млатнути рђом о земљу. *Вес.*

~ **се** *повр.* — Криве клинце чекићем ... исправља, млатне се покадшто и по прстима. *Сек.* Скиде с главе ... шајкачу и, млатнувши се њоме по длану, истресе један дио прашине. *Лал.*

мла̀ћа и **мла̀ћава** ж *млаћење, ломатање; замлаћивање.* — Од непрестане млатње по убогим шикуљицама већ му [кочијашу] изнемогла рука. *Јурк.* Каква мисија! ... Млатњава, сад се утрпаше сви ... само да дођу у престоничке новине. *Петр. В.*

млаћа̀ница ж покр. *в. млаћеница.* — Воња ... по диму и млаћаници у стаповима. *Божић.*

мла̏ћве, -ћа̄вā ж мн. покр. *в. наћве. Деан. Рј.*

мла̀ћеница и **млаћѐница** ж покр. **1.** *млеко из којега је измлаћен маслац, текући остатак после метења масла.* — Ти не пијеш млаћеницу батом бивену. *Вук Рј.* **2.** *сир начињен од тропа који остане од скорупа кад се препира. Вук Рј.*

мла̏ћење с *гл. им. од млатити (се).*

мла̏цкати, -а̄м несврш. *в. мљацкати.* — Одмах [је] почео млацкати губицама као да сиса. *Ћор.*

мла̏цнути[1]**,** -нём сврш. *в. мљацнути.* — Млацну задовољно језиком. *Ков. А.*

мла̏цнути[2]**,** -нём сврш. *в. млатнути.* — Неко ме у оном тутњу млацну по глави. *Бан.*

мла̂чан, -чна, -чно (одр. мла̂чнӣ, -ā, -ō) *млак.* — Облијевао ме млачан ваздух. *Дук.* По ... западним прозорима ... млачно сунце варљиво је титрало. *Божић.*

мла̀че, -ета с *дем. и хип. од младац.* — Плахо млаче ... ухватити [је] морало у коло. *Шен.*

мла̂чев, -а, -о *који припада млацу, млатиоцу. Прав.*

мла̀чев, -а, -о *који припада млацу, младићу.* — Чинило се да млачеву срцу годи да се весели. *Шен.*

мла̂чење с *гл. им. од млачити (се).*

млачѝна ж *в. млакост. Вук Рј.*

мла̂чити, мла̂чӣм несврш. *чинити млаким, загревати.* — Сунце тек млачи зрачна струјања. *Божић.*

~ **се** *постајати млак, загревати се.* — У ... чашама стојала [је] лимонада и све се више млачила. *Андр. И.*

мла̂чица ж *дем. од млака, локвица, барица.* — Сунце је ... жедно пило воду из млачице по друму. *Михо.љ.*

мла̂чнӧст, -ости ж *стање онога што је млачно, млакост. Прав.*

мла̀шчић м *дем. од млаз.* — Кише се циједе у млашчићима и сливају се по јарковима. *Сим.*

млѐвѐње, ијек. мљѐвѐње, с *гл. им. од млети.*

млѐво с (ек.) покр. *в. мливо.* — То ти је као кад бациш млево у воденицу. *Нуш.*

млѐдан и **млѐдан,** -дна, -дно покр. *који је нежног, крхког састава, мршав, слабашан; који је без јаркости, блед.* — Изгледаше осредњег раста ... окоштан, мледан. *Љуб.* Зар да те гајим од сада ко мледно егзотично цвијеће? *Наз.* Мледно свјетло зимског дана падало је по земљи. *Новак.*

млѐднети, -днӣм, ијек. млѐдњети, несврш. покр. *постајати мледан, мршавити. Деан. Рј.*

млѐднӧст и млѐднӧст, -ости ж *особина онога што је мледно, слабост.* — Нека мледност крви сустављала је његову ногу на прагу старца мајстора. *Шен.*

млѐдњетн, -днӣм, ек. млѐднети.

млѐзѝво, ијек. мљѐзѝво, с **а.** *течност, текућина коју луче млечне жлезде код породиље првих дана после порођаја.* **б.** *млеко у вимену сисара после тељења, јагњења итд. које се при кувању згруша, грушалина* colostrum. *Свезн.*

млѐкā̏р, -а́ра, ијек. мљѐкā̏р, м **1.** *онај који потрошаче снабдева, опскрбљује млеком, продавац или разносач млека.* **2.** = млекарник (1) *зградица или просторија у којој се млеко чува и разлива да се ухвати павлака, скоруп и сл., остава за млеко и млечне производе.* — Утекнем и сакријем се гдегод иза млекара или кошева. *Дом.*

млѐкара, ијек. мљѐкара, ж **1.** = млекарница *радња у којој се продају млеко и млечни производи.* **2.** *в. млекар (2).* — Из мљекаре озива се домаћица вриједна. *Баш.*

млекáрев, -а, -о, ијек. мљекáрев = млекаров *који припада млекару.*

млѐкарина, ијек. мљѐкарина, ж *држање туђе стоке уз накнаду у млеку и млечним производима.* — Стоку смо били распродали или дали на мљекарину. *Лал.*

млекàрица, ијек. мљекàрица, ж **1.** = млекарка *жена која продаје млеко; жена која ради око млека и млечних производа.* — Нема тајне коју мљекарице не обраде на дугом путу до града. *Кал.* **2.** = млекуља *крава, овца и сл. која се добро музе, која је млечна.* — Бит ће да је добра млекарица, леђа су јој као греда, а кукови високи. *Бен.*

млекàричин, -а, -о, ијек. мљекàричин *који припада млекарици.*

млèкāрка, ијек. мљèкāрка, ж = млекарица (1).

млèкāркин, -а, -о, ијек. мљèкāркин *који припада млекарки.*

млèкāрна, ијек. мљèкāрна, ж *в. млекарница.* — Зашле [би] у неку мљекарну и испиле по чашу необрана млијека. *Бег.*

млèкāрнйк, ијек. мљèкāрнйк, м **1.** = млекар (2). — Снаха ми понијела пун чабар млијека из мљекарника. *Шуб.* **2.** *млекара (1).* — Није могла да се уздржи и да гласно не мисли на тераси млекарника једна ... читатељка. *Рад. Д.*

млèкāрница, ијек. мљèкāрница, ж = млекара (1). — Цијела је производња мљекарница под надзором државе. *Обз. 1932.*

млекáров, -а, -о, ијек. мљекáров = млекарев.

млèкāрскй, -ā, -ō, ијек. мљèкāрскй *који припада млекарима, који се односи на млекаре.* — Мљекарски пас ... вуче колица. *Јонке.*

млекáрство, ијек. мљекáрство, с *производња млека и млечних производа као грана привреде.*

млèкача, ијек. мљèкача, ж бот. *маслачак. Сим. Реч.*

млèкацúја, ијек. мљèкација, м *в. млекар (1).* — Пекару и млекацији не могу платити. *Дом.* Вјетар [га] занесе у Крагујевац, гдје бијаше бозација, мљекација. *Матош.*

млèкацúјскй, -ā, -ō, ијек. мљèкацијскй *који се односи на млекацију:* ~ кола.

млèкацúница, ијек. мљèкацúница, ж *млекара (1).* — [Насликан је] у млекацаницама и ашчиницама — Краљевић Марко. *Срем.*

млéко, ијек. млијèко, с **1.** *бела хранљива лучевина нарочитих жлезда у дојкама жене или у вимену женке сисара, која служи за исхрану деце односно младунчади или се од неких животиња музе као прехрамбени производ:* мајчино ~, кравље ~, слатко ~, обрано ~. — Осјетивши да јој је дошло млијеко, брзим кораком оде у дјечју собу. *Крањч. Стј.* Неверна Тијано! Проклето ти млеко материно! *Јакш. Б.* фиг. Домовино ... слатко млијеко језика мајчиног. *Матош.* **2.** *беличаст сок неких биљака или течност, текућина добивена из плодова или семена.* — Из ... танке цјевасте стабљике [маслачка] цури горко млијеко. *Бан.* Млеко од бадема узимљу три пута на дан. *Рј. А.* **3.** фиг. *бледа, беличаста Месечева светлост.* — Гледаш како месец млеком брда купа. *Бој.* Душа постаје као башча у којој се точи лунино млијеко. *Марј. М.*

Изр. змијско (змијино, качје, родино) ~ бот. *в. млечика (а);* кисело ~ *млеко згрушнуто и укисељено деловањем квасних гљивица;* кречно (вапнено) ~ *у води размућени гашени креч, вапно;* птичје ~ бот. *врањи лук* Ornithogalum; црвено ~ зоол. *веома ситна млада риба од које се забели море* Gobius pellucidus. *Деан. Рј.;* браћа, сестре по млеку *браћа, сестре по мајци или они које је дојила иста дојила;* као ~ (нпр. о вину) *врло питко, пријатног укуса;* као муха у ~ (улетети, пасти у што) *прихватити се чега врло брзо и радо;* једра као да је млеком наливена *веома једра, пуна живота (нпр. девојка);* још му капље млеко из уста, мирише на (мајчино) ~ *сувише је млад, неискусан, недорастао;* нема само птичијег (од птице) млека *има свега, живи у изобиљу, нема само што не постоји;* по крви и по млеку потомак *по мушкој и женској лози (страни);* посисати), (усисати) нешто с мајчиним млеком *научити измалена, из најранијег детињства;* пусто ~ и мачке лочу посл. *имовину без икаквог надзора сви разносе;* (тамо) тече мед и ~ *има свега у изобиљу, влада благостање, све је у најбољем реду.*

млекóвит, -а, -о, ијек. мљекóвит *млечан (3).* — Доктор се гегао ... као што превимена мљековита коза потеже своје стражње ноге. *Божић.*

млèковод, ијек. мљèковод, м *цев за довод млека.* — Савет за привреду среза донео је одлуку да се у реону Крнских планина поставе млеководи. *Пол. 1958.*

млèкуља, ијек. мљèкуља, ж = млекарица (2). — Козе [им] биле добре млекуље. *Рад. Д.*

млекýшче, -ета, ијек. мљекýшче, с *младунче које сиса, сисанче, одојак.* — Млекушче [прасе] испод храњенице; обло као ваљак. *Шапч.*

млéкце, ијек. млијèкце, с *дем. и хип. од млеко.*

Млèтачкā и **Млётачкā** ж *Млеци, Венеција.* — Малени, сухи Талијанац, негдје из Млетачке, дошао у Вело село. *Наз.*

млèтачкй и **млётачкй,** -ā, -ō *који припада Млецима, венецијански.*

Млèтачкиња и **Млётачкиња** ж *в. Млечанка. Вук Рј.*

млèтачкиња и **млётачкиња** ж *пушка или сабља из Млетака.* — Даде му млетачкињу ђорду. *НПХ.*

млéти, мéљēм, ијек. мљèти, несврш. **1. а.** *мрвити зрневље, правити брашно, претварати у брашно.* — Насред воденице горела је ватра ... камен је млео зрна. *Вес.* Нада-

леко се чује како [млинови] мељу изједначено тешким зубалом. *Гор.* фиг. Процес је неуморно млио даље хиљаде и хиљаде динара. *Крл.* Меље ова наша средина. Страховито меље људе. *М-В.* **б.** *притискујући, гњечећи цедити сок из неких плодова:* ~ маслине. **в.** *мрвити, ситнити; жвакати.* — Зуби ... непрестано мељу ... пшенични крух. *Мих.* **2.** фиг. пеј. *говорити не престајући једно исто, лупетати, нагваждати, блебетати.* — Стао је мљети којешта ... као да је полудио. *Мар.* А шта ти мељеш кад си ћорав као и учо. *Вел.*

Изр. ~ језиком *в. млети (2).*

Мле̏тке, -тāкā ж мн. покр. *в. Млеци.* — Страшна ти се скувала попара, Млетке су је добро осолиле, а Цариград боље опаприо. *Њег.* Млетке неће кавге с Турцима. *Љуб.*

Мле̏ткиња ж *в. Млечанка.* — Ја ћу тебе бољом оженити, оженити гиздавом Млеткињом. *НПХ.*

мле̏ћак, -ћка, -ћко *млитав, опуштен, слаб:* ~ чоха. *Вук Рј.* — Да постав однекуд није млећак? *Зог.*

мле̏цав, -а, -о *млохав, млитав.* — Одлично [је] разумио ... те наизмјеничне наступе млецаве доброте и сабијене јарости. *Десн.*

Мле̏ци, Мле̏тāкā и **Мле̏ци,** Млета́кā м мн. *Венеција; средњовековна венецијанска држава. Вук Рј.*

мле̏ч, ијек. мли̏јеч, м **1.** *млеко (2).* — Није истина да се отровна гљива може поузданo разликовати од обичне по млечу. *Батут.* **2.** *цветни прах прерађен у жељуцу пчелином, којим пчеле хране своје ларве.* — У танком цреву ... лимфни судови цревне слузокоже усисавају неку млечну течност, тзв. млеч. *Батут.* **3. а.** *сок којим мужјак рибе оплођава икру.* — Било је време рибљег мреста ... Деца ... голим рукама хватају рибу која, заслепљена и као обамрла, баца икру и млијеч. *Андр. И.* **б.** зоол. *в. црвено млеко (уз млеко, изр.). Деан. Рј.* **4.** бот. *назив за неке биљке којима је сок налик на млеко.* **а.** *врста јавора* Acer platanoides. *Терм. 3.* **б.** (и ж) *в. млечика (а).* — Откину млијеч и потеклим соком закапљу. *Гор.*

мле̏чан и **мле̏чан,** -чна, -чно, ијек. мљечан и мли̏јечан **1.** (обично одр.) *који се односи на млеко, који је од млека; у којему има млека:* ~ производ, ~ прах, ~ чоколада, ~ сладолед, ~ жлезда, ~ плод итд. **2. а.** *бео као млеко, беличаст:* ~ кожа, ~ тен. — Ковитлају се врпце млијечних цеста. *Крл.* Над пољанама је лебдела млечна магла. *Црњ.* **б.** *непрозиран, мутан:* ~ стакло. **3.** *који даје доста млека.* — Пастири догонише млечна стада. *Шапч.* Каква им је стока, је ли млијечна? *Сиј.*

Мле̏чанин и **Мле̏чанин** м *човек из Млетака.*

Мле̏чāнка и **Мле̏чāнка** ж *женска особа из Млетака.*

мле̏чанскӣ и **мле̏чанскӣ,** -ā, -ō *млетачки.*

мле̏чāр, -ара, ијек. мљечāр, м *млекар (2).* — У »мљечару« је млијеко и други смок. *Рад. А.*

мле̏чара и **мле̏чāрница,** ијек. мљечара и мљечāрница, ж *млекар (2).* — Наоколо нанизани станови, куће, мљечаре. *Павл.* Разградили ... мљечарницу. *И.*

мле̏част, -а, -о, ијек. мљечаст *пун млека, млечан.* — У зеленом влату ... мљечасто зрње наједра. *Марет.*

мле̏часто, ијек. мљечасто, прил. *налик на млеко. Бак. Реч.*

мле́чац, -чца, ијек. млијечац, м зоол. **1.** *млеч (3а).* — Нико живи и никад ... није видео ... јегуљиног мужјака са млечцем, или женку са икром, нити њен избачен млечац или икру. *Петр. М.* **2.** зоол. *мужјак рибе у коме се налази млеч (3а). Терм. 4.*

мле́чер, ијек. млијечер, м бот. **а.** *в. млеч (4а).* **б.** *в. млечика (а). Сим. Реч.*

мле̏чика, ијек. мљечика, ж бот. **а.** *врста траве која садржи млечни сок* Euphorbia. *Сим. Реч.* **б.** мн. *истоимена биљна породица. Терм. 3.*

мле̏чикāр, ијек. мљечикāр, м зоол. *крупан ноћни лептир чија гусеница живи на млечици* Deilephila euphorbiae. *Терм. 4.*

мле̏чникаст, -а, -о, ијек. мљечикаст *пун млечике.* — [Сунце баца] свјетлост по дивљачној мљечикастој трави. *Коч.*

мле́чити, млечӣм, ијек. млијечити, несврш. **1.** *добијати млечну боју.* — Небо млијечи, јер је небо над земљом млијеко. *Божић.* **2.** *заливати млечном светлошћу.* — Месец млечи велику гомилу жутог кукуруза. *Јос. Д.*

Мле̏чић и **Мле̏чић** м *в. Млечанин.* — По хаљини се Млечић војник каже. *Шен.*

мле̏чица, ијек. мљечица, ж мед. *болест слузокоже, нарочито код новорођенчади* Stomatitis aphthophyta. *Терм. 5.*

мле̏чнӣк, ијек. млијечнӣк, м бот. *в. млеч (4а). Р-К Реч.*

мле́чница, ијек. млијечница, ж **1.** *млекар (2).* — Иди у млијечницу и обирај млијеко. *Шен.* **2.** *врста јела, каша скувана у млеку.* — За чобане ... ујутру се начини мало млечнице (са млеком и брашном). *Рј. А.* **3.** бот. *врста јестиве гљиве, папрењача* Lactaria deliciosa. *Терм. 3.*

мле́чно и **мле́чно,** ијек. мљечно и млијечно, прил. *слично млеку.* — Само се на округлим петама кожа млечно жутела. *Моск.*

мле́чно̄ст и **мле́чно̄ст,** -ости, ијек. млијечно̄ст и мљечно̄ст, ж *особина онога што је млечно; способност давања млека (краве, овце и др.).* — Додавањем те бјеланчевине животињској храни постиже се готово двоструко већи прираст тежине, одн. млијечности и масноћа у млијеку код крава. *Bj. 1960.*

мле́чњāк, ијек. млијечњāк, м **1.** (обично у мн.) анат. *зуб који први пут никне детету и који се касније мења.* **2.** (у атрибутској служби) *пун млека, млечан.* — Раоник реже мекану земљу као сир млијечњак. *Гор.* Под јесен ... пристигне кукуруз млечњак. *Пол. 1959.* **3.** *мужјак рибе (који има млеч, млечац).* — Међу рибама било је и јегуља икрашица и млечњака. *Петр. М.* **4.** покр. *в. млекар (2).*

мли́во с **1.** *оно што треба самлети или је самлевено, жито за млевење или брашно.* — Још је увијек све мирисало мљевеном пшеницом ... али мливо није више нитко доносио. *Гор.* Жита су грубо млевена ... па је од млива грађен хлеб без квасца. *Жуј.* фиг. Хљеб сам и ја прављен од божанског млива. *Наз.* **2.** *млевење.* — Дај реда и настојања па ће ... доћи жито на мливо. *Павл.* Кидисава ... Милун **на** мене кад год чекам мливо. *Рад. Д.*

Изр. с а т р т и у ~ *уништити.*

мли́јечко, ек. мле́ко.

мли́јечкоша м (ијек.) *онај који радо пије млеко. Прав.*

мли́јечке, ек. мле́кце.

мли́јеч-, ек. млеч-.

мли́н м **1.** *направа, справа за млевење (обично житарица у брашно); зграда у којој је таква направа.* — Млинови ... машу уз Купу мокрим крилима гутајући вреће житка. *Гор.* **2.** *врста друштвене, забавне игре;* исп. мица. — Антон ... прилично добро игра дурака и млина. *Шов.*

Изр. навратити, наврнути (навијати, навраћати, терати и сл.) воду на свој ~ *(у)радити нешто на своју корист.*

мли́нāр м *онај који има млин и меље другима у њему; онај који ради млинарски посао.*

Изр. брашнени ~ зоол. *врста инсекта, кукца који леже ларве у брашну;* исп. брашнар (2). *Финк.*

мли́нāрев, -а, -о = млинаров *који припада млинару.*

млинáрење с *гл. им. од млинарити.* — У житородном крају [ће] уложити новац у модерно млинарење. *Мих.*

млинàрина ж *оно што се плаћа млинару за мељаву.* — Да није ... тај злодух упао у ову јаругу, убирали би ми још ... млинарину. *Гор.*

млинáрити, млӣнāрӣм несврш. *радити као млинар, радити млинарски посао.* В. пр. уз гл. им. млинарење.

мли́нарица и **млинàрица** ж = млинарка *млинарева жена; она која обавља млинарски посао.* — И муха је у млину била, тер је рекла да је и она млинарица. *Дан.*

мли́наричин и **млинàричин,** -а, -о *који припада млинарици.*

мли́нāрка ж = млинарица. — Дижући очи на млинарку младу, из ведрице, жедан, хладне воде [сам] пио! *Шант.*

мли́нāров, -а, -о = млинарев.

мли́нāрскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на млинаре и млинарство:* ~ посао.

мли́нāрство с *млинарски посао, млинарска струка; млинарска индустрија.*

мли́нац, мли́нца м (мн. мли́нци, ген. мли́нāцā̄) **1.** *мали ручни млин (за млевење кафе).* — Домаћица ... окреће млинац те меље кафу. *Дом.* Насули је [кафу] у турски ... дугуљаст млинац. *Маш.* **2.** мн. кув. *јело од теста у облику плочастих комадића печених и зачињених машћу или маслом. Деан. Рј.*

мли́нић м *дем. од млин.*

мли́ница ж *млин, воденица.* — Ко у млиницу униђе, брашнав изиђе. *Вук Рј.* Стоварио је купљено жито у млиницу Радованову. *Божић.*

мли́ниште с *место око млина; место где је некад био млин. Рј. А.*

мли́нскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на млин:* ~ камење, ~ коло.

мли́нчић и **мли́нчић** м **1.** *дем. од млин.* — Некад је то била свађа око каквог ... млинчића, други пут око неке утрине. *Ћоп.* **2.** *в. млинац (1).* — Самљела сам у млинчићу мало кафе. *Рј. А.*

мли́тав, -а, -о **1.** *у коме нема чврстине, живости, бодрости, тром; неодлучан, безвољан:* ~ човек, ~ ход, ~ поглед. — Никад дотле моје презирање за оваки млитав живот ... није било потпуније. *Вас.* Послије тога ... разиђе се млитави сабор. *Шен.* **2.** *млохав, опуштен.* — Брзо скиде мајчину руку, која беше млитава као мртва, са своје главе. *Лаз. Л.* Носио је велик и млитав шешир без траке. *Петр. В.*

мли́тавац, -āвца м *млитав, неодлучан човек.* — Млитавац Фридрих **не** подузе ништа одлучно. *Шиш.*

млитàвило с *в. млитавост.* — Избјегавање људи слабост је само, млитавило и страх. *Коз. И.*

млѝтавити, -ѝм и **млитáвити,** млѝтāвӣм несврш. *постајати млитав, лабав.* — Жестоки му нагони већ млитавили. *Наз.*

млѝтавица ж *млитава женска особа.* — А и дјевојке. Нису никакве млитавице. *Грг.*

млитáвко м *млитавац.* — Онај млитавко [изговорио је] ... читав литрењак. *Вучо.*

млѝтављёње и **млитáвљёње** с *гл. им. од млитавити.*

млѝтаво прил. *на млитав начин, лено, безвољно.* — Мало даље је млитаво корачао стражар. *Поп. Ј.* Бака једе ... млитаво, безвољно као што и говори. *Пав.*

млѝтавōст, -ости ж *особина онога што је млитаво; тромост, безвољност, слабост.* — Не осваја млитавост мене. *М-И.* Осудио је млитавост ... у вођењу акција. *Чол.*

млитàвштина ж *в. млитавост.* — Хтјеле га стићи, но није могао, јер ове стрмине нису за млитавштину [његова коња]. *Вел.*

млѝтати, -ām несврш. покр. *лутати, тумарати.* — Питају ме откуд сам и што млитам по Млецима. *Љуб.*

млѝти, млӣм несврш. покр. *в. мљети.*

млѝтоња м *млитавац.* — Немој претврдо [везати роба] да ми млитоња не скапа на путу. *Кост. Л.*

млог- *в. мног-.*

мложˉ *в. множ-.*

млòхав, -а, -о **1.** *који нема чврстине, једрине, отромбољен, опушten; који слободно, лабаво виси, незатегнут.* — Кад би затребало ... његово тешко и млохаво тело развијало је ... биковску снагу. *Андр. И.* Платна на јарболима висе као млохаве крпе. *Наз.* **2.** *млитав, бежживотан.* — Сав ми се живот домаћи причињао кукаван, маљушан, млохав. *Бал.*

млòхавац, -āвца м *млохав човек.* — Како се могло десити да ови ситни млохавци ухвате командне полуге? *Дав.*

млохáвети, млòхāвӣм, ијек. млохáвјети, несврш. *в. млохавити (2).* — Осећао је ... свако влакно мишића који су млохавели и попуштали. *Дав.*

млòхавити, -ӣм и **млохáвити,** млòхāвӣм несврш. **1.** *чинити млохавим, слабити.* — Ово зло ... млохави духове. *Павл.* **2.** *постајати млохав.*

млòхавица ж подр. *млохава женска особа. Бак. Реч.*

млохáвјети, млòхāвӣм, ек. млохáвети.

млòхаво прил. *на млохав начин, млитаво, безвољно.* — Бранила се немарно и млохаво. *Сим.*

млòхавōст, -ости ж *особина онога што је млохаво, отромбољеност, опуштеност.* — Та два црна испупчена стаклена круга [била су] као инкрустирана у млохавост неких лица. *Дав.*

мљȁ узв. *в. мљац.* — Из желуца му се дигне отужан осјећај, скупи му се у устима и — мља, мља — укочи их одвратношћу. *Кал.*

мљȁс узв. оном. **1.** *в. мљац.* **2.** необ. *узвик за означавање јаког ударца, пљуске;* исп. пљес, пљас. — Потегох из паса нож ... па мог усташу поребарке — мљас, поломих му ребра. *Ољ.*

мљȁскав, -а, -о *сличан мљаскању, праћен мљаскањем.* — Безуби старчић узврпољи се у дрхтавом, мљаскавом смијеху. *Нех.* Одједном се занесе, испусти неки мљаскав, туп звук. *Андр. И.*

мљȁскаво прил. *као мљаскање, слично мљаскању.* — Ријеч му звучи огавно ... звучи мљаскаво као добро сажвакана гумија. *Божић.*

мљȁскање с *гл. им. од мљаскати.*

мљȁскати, -ām и мљȁшћēм несврш. оном. **1.** *јести, жвакати стварајући шум при одвајању усне од усне и језика од непца.* — Почели [су] јести, гласно мљаскајући језиком. *Козарч.* Мљашћу прашчићи задовољно. *Сим.* **2.** *стварати шум при корачању по расквашеној подлози, шљапкати.* — Једнолично су мљаскали омашни опанци по блату. *Кол.*

мљȁснути, -нēм *свр. према мљаскати.*

мљȁц (обично поновљено) оном. *узвик за опонашање звука који настаје при мљаскању.* — Чуло се само ... дијете како слатко доји своју мајку: мљац, мљац. *Сиј.*

мљȁцав, -а, -о *који изазива мљацкање, шљапкање, расквашен.* — Траг малих, уских опанака остаје иза ње на блатном мљацавом путу. *Пец.*

мљȁцкав, -а, -о *мљаскав; који мљацка.* — Не могу да опишем онај... израз његова смешљива лица, безуба и мљацкава. *Петр. Б.*

мљȁцкање с *гл. им. од мљацкати.*

мљȁцкати, -ām несврш. *мљаскати.* — [Дете] је стењало, јечало, и покаткад мљацкало уснама. *Дом.* Подеране ... баканце мљацкаху по житком блату. *Кол.* фиг. Два камена жрвња неуморно су мљацкала. *Божић.*

мљȁцнути, -нēм *свр. према мљацкати.*

мља̏штити, -и̏м несврш. покр. *в. мљаскати.* — Војници мљаште јабуке са хлебом. *Јак.*

мљѐвѐње, ек. млѐвѐње.

мљѐзйво, ек. млѐзйво.

мљек-, ек. млек-.

мљѐскање с *гл. им. од мљескати.*

мљѐскати, -а̄м и мљѐшћѐм несврш. *в. мљаскати.* — Мљескао је облапорно вилицама. *Маш.* Једе ... облапорно, мљешће. *Чол.* Блато му мљеска под ногама. *Леск. Ј.*

мљѐснути, -нѐм *свр. према мљескати.*

мљѐти, мѐљѐм, ек. млѐти.

мљѐцав, -а, -о *в. мљацав.* — Не може да устане, песнице се зариле у мљецаву смоницу. *Ћос. Д.*

мљѐцкав, -а, -о *в. мљацав.* — Кроз блатњави снег клискале су саоне остављајући мљецкаве трагове. *Поп. Ј.*

мљѐцкати, -а̄м несврш. *мљацкати.* — Мањи је још мљецкао хлеб с медом. *Петр. В.* Тротоари су били разгажена прљава маса снега и воде у коју је обућа упадала мљецкајући. *Ћос. Б.*

мљеч-, ек. млеч-.

мљйћкав, -а, -о покр. *в. мљацкав. Р-К Реч.*

мљйћкати, -а̄м несврш. покр. *в. мљаскати. Р-К Реч.*

мнемотѐхника ж грч. *вештина да се нешто лакше запамти.*

мнемотѐхничкй, -а̄, -о̄ *који се односи на мнемотехнику:* ~ средство.

мнѐње, ијек. мнијѐње, с *в. мњење.*

мнијѐње, ек. мнѐње.

мнйти, мнӣм (песн. и покр. мнӣјēм) несврш. заст. *мислити.* — Где ја шећер сијем, ту отров израсти; где ја певат мнијем, ту ћу у плач пасти. *Јакш. Ђ.* Човјек био, човјечји је мнио. *Ботић.* Мниш, е је кроз пукотину модрог плашта небескога прокуљао дим. *Матош.*

~ **се** *чинити се, причињавати се.* — Мукло хује гласи, часом ти се мније да стадима курјак страшну пјесму вије. *Вел.*

мнйх м арх. *монах, калуђер.* — Бележио је тада дијак неки или мних. *Сур.*

мнӧгй, -а̄, -о̄ **1. а.** *којега има у великом броју, у великој количини, многобројан:* ~ народ, ~ војска. — Ја сам и досад био у оном граду, мени свеђер милу с многих знанаца. *Павл.* Брак је био дарован многом децом. *Сур.* **б.** *који се јавља, среће, догађа у сразмерно великом броју, у високом проценту, који представља велики део неког мноштва, низа и сл.* — Е, мој синко, многа је мајка данас подјетињила. *Ћоп.* Много предвече ... одмарам очи на ... луковима [моста]. *Андр. И.* **в.** (у именичкој служби) м (обично мн.) *велики део људи, висок процењат људи.* — Многи се занио за ту науку. *Баз.* **2. а.** *који се јавља, који постоји у великој количини; обилан, богат.* — Ко обделава ту пусту многу земљу? *Јакш. Ђ.* Кô дуга небом после многе кише, и моја нада појави се тада над љубављу ми. *Дис.* **б.** *временски дуг, дуготрајан.* — Након многога премишљања пусти [коњу] узде. *Вел.* **в.** *прекомеран, претеран.* — Прођи се ти многог говора. *Андр. И.*

мнӧго прил. (комп. вйшē и вйше); супр. мало **1. а.** *у великом броју, велики број:* ~ људи, ~ књига, ~ стоке. **б.** *у великој количини, велика количина.* — Од тога доба је много воде протекло. *Л-К.* Било је много плача кад сам им одузео тај ... вијенац. *Јонке.* **в.** *доста времена, дуго.* — Много смо о томе разговарали. *Дом.* Ишла бих кући, тамо су ми унучићи, а нећу ја сигурно још много да их гледам. *Рист.* **г.** *у високом степену, веома, врло, јако:* ~ болестан, ~ љут, ~ добар. — [Млади господин] је много учен. *Маж. М.* Нешто му се много рђаво догодило. *Ћос. Д.* **д.** *у вези с компаративом, кад се истиче велика разлика према ономе са чим се упоређује: знатно, доста:* ~ боље, ~ слабије, ~ чешће. — Много више [ми је] стало до вашега доброг мишљења. *Креш.* **2.** *сувише, претерано, преко мере.* — Хоћеш да имаш [сина] фишкала, тај ће много стати. *Игњ.* Почеше већ и да је пецкају: — А, Тодора ... много ти око новога пријатеља. *Станк.*

много- *као први део сложеница значи да има у великој количини, мери, броју онога што се изражава другим делом сложене речи:* многобројан, многогласан, многогодишњи, многоженство итд.

многӧбожац, -ошца м *следбеник многобоштва.* — Другојачи су обичаји ... код многобожаца. *Ђорђ.*

многӧбожачкй, -а̄, -о̄ *који се односи на многобошце и многобоштво.*

мнӧгобо̄јан, -јна, -јно *који има много боја. Деан. Рј.*

многӧбошкй, -а̄, -о̄ заст. *в. многобожачки.* — Многобошка митологија [имала је] двадесет ситно писаних табака. *Нен. Љ.*

многӧбоштво с *веровање у много богова, политеизам.*

многӧбро̄јан и мнӧгобро̄јан, -јна, -јно *кога има, који се јавља у великом броју.* — Многобројна свјетина стала се напокон гибати. *Леск. Ј.*

многобро̏јно̄ст и многӧбро̄јно̄ст, -ости ж *особина онога што је многобројно, велики*

број. — Човек не може да се **начуди** многобројности детаља. *Богдан.*

многòвек, -а, -о, ијек. многòвјек *в. многовекован.* — У почетку тога доба пропаде многовјека слобода републике дубровачке. *Шиш.*

многовèкòван, -вна, -вно, ијек. многовјèкòван *који траје много векова.* — Дивим се многовјековном стрпљењу народа који је радио за другога. *Бон.* Хрватска [је] прекинула многовјековне своје везе с Угарском. *Шиш.*

мнòговēран и **многòверан,** -рна, -рно, ијек. мнòговјēран и многòвјеран *који обухвата припаднике више религија*: ~ становништво.

многòверскӣ, -ā, -ō, ијек. многòвјерскӣ *који се односи на више вера.* — Тематика »Родољубаца« је пуна ... распри једне многонародне и многоверске средине. *ЛМС 1951.*

многовéрство, ијек. многовјéрство, с *многобоштво. Прав.*

многòвēрци, -ерāцā и **многовéрци,** -òвēрāцā, ијек. многòвјēрци и многовјéрци, м мн. (јд. многòверац, -ēрца и многовéрац, -рца) *припадници различитих религија.*

многòвеслӣ, -ā, -ō песн. *који има много весала (о лађи).* — Зар ћете тако сад на многовесле лађе налећи те ћете побјећи кући! *М-И.*

многòвеслица ж *брод, чамац с много весала.* — Опажена је барка многоveслица. *Нех.*

многòвечан, -чна, -чно, ијек. многòвјечан *дугогодишњи.* — Да ти приповједим згоде многовјечнога бивствовања свога. *Јурк.*

многовје-, ек. многове-.

многòвлāђе с *владавина више владара, господара.* — Није многовлађе добро — нек један буде господар. *М-И.*

многòводан, -дна, -дно *који има много воде, богат водом.* — Ибар ту није широк, али је многоводан. *Чол.*

многòврсно прил. *на много начина, разноврсно.* — Служи нам [вода] многоврсно и у занатима и другим радњама. *Батут.*

многòврснòст, -ости ж *особина онога што има много врста, разноврсност.* — Многоврсност угљикових спојева оснива се на способности угљикових атома да се међусобно ланчасто лако повезују. *ОК.*

многòврстан, -сна, -сно *који има много врста, разноврстан.* — Расцјепкаше се умне силе народа на многоврсна књижевна подузећа. *Јаг.* Младић је ... збуњивао сабеседника својим многоврсним знањима. *Андр. И.*

многòглав, -а, -о *који има много глава.* — Зеус ... богове сабра на највишем врхунцу многоглаве Олимпске горе. *М-И.*

многоглагòљив, -а, -о ир. *сувише говорљив, причљив.*

многоглагòљивòст, -ости ж *особина онога који је многоглагољив, говорљивост.*

многòгласан, -сна, -сно *сложен од много гласова.* — Грме одјеци сложног многогласног певања ... под ... сводовима храма. *Ранк.*

многòгласје и **многòглāсје** с *многогласност.* — Егзистенција је позвана да све то ... противуречно многогласје у себи и у свету око себе савлада финим ослушкивањем. *КН 1960.*

многòгласнòст, -ости ж *особина оног што је многогласно.*

многогòдишњӣ, -ā, -ē *који има много година, који траје много година.* — Хвале лепо и многогодишње вино у својим подрумима. *Срем.* Иза многогодишње и тешке борбе бјеше ... сва хереза истријебљена. *Шиш.*

многожèђница ж *велика жеђ. Р-К Реч.*

многожéнац, -нца м *онај који има много жена.* — Ја ћу остати исто тако сиромашан пјесник и многоженац као и досад. *Крањч. Стј.*

многòжёнство и **многожéнство** с *истовремени брак једнога човека са више жена, полигамија.* — Њихово [црначко] спавање у многоженству је природно. *Крл.*

многòжичан, -чна, -чно *који има много жица*: ~ ткање.

многозáслужан, -жна, -жно *који има много заслуга за нешто, веома заслужан.* — Темељ му положи многозаслужни и брижљиви за Праг Карло IV. *В 1885.* Многозаслужни Љубомир Стојановић ... много се трудио око Вука. *Бел.*

многòзвучан, -чна, -чно *састављен од много звукова, гласова; веома звучан, гласовно богат.* — Језик је Шимуновића крепак и изразит, богат, многозвучан. *БВ 1909.* Нова литература имаде свој властити језик, многозвучан, пун сила. *ХР 1928.*

многòзвучје и **многòзвȕчје** с *много звукова, гласова који се сливају уједно; многозвучност.* — Звонца и маљеви и пипци буде тонове многобројне и многозвучје запаљено. *Уј.*

многòзвучно прил. *на многозвучан начин, разноврсним, вишеструким звуковима.* — Славујца ... глас из грла сипа многозвучно. *М-И.* Као симфонија лепоте много-

звучно захорио си се у песми мојој страственој. *Марк. Д.*

многòзвучнōст, -ости ж *особина онога што је многозвучно.*

многòзналац, -áлца м *онај који има богато знање, који много зна; онај који се разме̏ће знањем.* — Ја многозналац одмах докучих. *М-И.*

многòзналаштво с *особина оног који много зна, богато, свестрано знање; разметање знањем, наметљиво показивање знања.*

многòзналӣ, -ā, -ō *који много зна; који се разме̏ће знањем.* — Ти многознали! *Вук Рј.*

многòзналица ж и м *особа која много зна; особа која наметљиво показује своје знање.* — Мноштво је данас у свјетској књижевности многозналица. *Шим. С.*

многòзналōст, -ости ж *многозналаштво.* — Многознаност не учи памети. *Баз.*

многòзначājан, -јна, -јно *који је од великог значаја, од велике важности, значења, вѐома значајан.* — Тако се извршио велики и многозначајни догађај — да су Хрвати и Срби ... примили Вуков књижевни језик као свој заједнички. *Бел.* Све је остало исто ... шетње и многозначајна ћутања. *Сим.*

многòзначан, -чна, -чно *који има много значења, богат различитим значењима.* — Та ми цигара ... открива оно ... неухватљиво у њеним ... ријетким уједначеним гестама и многозначним мимичким титрајима. *Кул.* Ристић је ... откривајући многозначне, увијек нове видове стварности ... објаснио један свијет. *Лит. 1957.*

многòкатан, -тна, -тно = многоспратан *који има много катова, спратова.* — Град лежи лијепо: многокатне куће на брду. *Бен.*

многòкатница ж = многоспратница *кућа с много катова, спратова, вишекатница, вишеспратница.* — Прозори по прљавим и страшним многокатницама стоје криво. *Крл.*

мнòгократ прил. *много, више пута.* — Многократ се у старије време догађало. *Панч.* Многократ [је] исти писац ... писао јаче на славенски. *Јаг.*

миогòкратан, -тна, -тно *који бива или се узима много пута, многострук.*

многòкратно прил. *много пута, многоструко.* — Вечерње звоно ... одјекну многократно у ... црној смрчевој шуми. *Дуч.*

многòкратнӣк м мат. *број у којем се два или више бројева налазе без остатка.*

мнòгокӯт м мат. *геометријска слика, ли са више кутова, углова, многоугаоник. Алг. 1.*

многòкутан, -а, -о *који има много кутова, углова.* — Под микроскопом су се видјели многокутни облици слични сађу пчела. *НЧ.*

многòлетан, -тна, -тно, ијек. многòљетан *који траје више година, дугогодишњи.* — Слушао [си] многољетни за њим мој плач. *Марк. Ф.*

многòлик, -а, -о *који има много ликова, видова.* — То је било многолико лице наше пешадије. *Моск.*

многòликōст, -ости ж *особина онога што је многолико.* — Мишљење настоји тако превладати сву многоликост и свести је на једно. *Баз.*

многòлистан, -сна, -сно необ. *који има много листова, много страна.* — Обојица ношаху ... по једну књигу; да су речници, ваљало би да су многолисније и дебље. *Шапч.*

многòличан, -чна, -чно *в. многолик.*

многòличнōст, -ости ж *особина онога што је многолично.* — Не држи неисцрпиву многоличност појавних промјена за предмет спознаје. *Баз.*

многòљетан, -тна, -тно, ек. многòлетан.

многòљудан, -дна, -дно **1. а.** *који има много људи, много становника.* — Многољудни свет ... је у реченим земљама живео. *Панч.* Стигнем у неки велики, многољудни град. *Дом.* **б.** *који има велики број чланова, много чељади.* — Сиротишта су радо узимала ... дјецу из многољудних обитељи. *Сим.* **в.** *који има много личности, који говори о много људи.* — У многољудној својој хроници све нити је повезао спретно и зналачки. *Михиз.* **2.** *који долази од много људи, многогласан.* — Из таме се проламао многољудан сливен узвик: — Урраа! *Поп.*

многòљуднōст, -ости ж *особина онога што је многољудно.*

многòљудство с ков. *многобројно становништво, људско мноштво.* — У томе многољудству [у Азији је] све више људи који схватају да је ... најважније ... променити однос према димензији времена. *Пол. 1958.*

многомилӣјӯнскӣ, -ā, -ō = многомилионски *који има, садржи много милијуна, милиона.* — Толстоја није покретао ... ванкласни, ванповијесни »морал« или »савјест« ... него проживљавање многомилијунских маса. *Р 1946.*

многомилиòнитӣ, -ā, -ō *в. многомилионски.* — Није више био осамљени ... по динац него дио многомилионите снажне асе. *Сим.*

многомили̏о̄нскӣ, -ā, -ō = многомилијунски. — Ти носачи сачињавају многомилионску пролетерску армију. *ЕГ 2.*

многонàпаћен, -а, -о *који се много напатио.* — Цела породица многонапаћеног чича-Гроздана спавала је. *Срем.*

многонáродӣ, -ā, -ō *в. многонационалан.* — [То] је означило почетке јединственог националног осећања многонародне Индије. *Пол. 1959.*

многонàционàлан, -лна, -лно *који се састоји из више нација, народности.* — Живећи у многонационалној држави, као што је била Аустрија, Срби нису остајали само на граници према Турској. *Барац.*

многòног, -а, -о *који има много ногу. Р-К Реч.*

многòок, -а, -о *који има много очију или окаца.* — Једнооку чауру има каранфил, двооку буника, многооку булка. *Панч.* У врелима виђамо често мнокооку пузавицу. *Финк.*

многòпёрка ж зоол. *врста рибе којој је леђна пераја подељена на много мањих пераја* Polypterus bichir. *Терм. 4.*

многòпёрнӣ, -ā, -ō бот. *који има много пера, листића. Терм. 3.*

многòплошњàк м мат. и мин. *тело ограничено с много плоха; полиедар. Туђ.*

мнòгопоштовàнӣ, -ā, -ō *врло, веома поштовани.*

мнòгопӯт прил. *често, више пута.* — Многопут [је] ... затрептјела њезина звонка пјесма. *Шимун.*

многòредан, -дна, -дно *који има много редова.* — Читава гомила [пчела] ... виси јој на белом рукаву, а многоредна стазица ... гамиже ... у нови стан. *Рад. Д.*

многòрек, -а, -о (ек. и ијек.) *многоречив. Прав.*

многорèчив, -а, -о, ијек. многорјèчив *који много говори, говорљив; који садржи много речи, опширан.* — Баш сам знао да тако многоречив разговор телал тек бива већег грдила. *Јакш. Б.* То је било занесено, многорјечиво и збркано писмо. *Л-К.*

многорèчивòст, -ости, ијек. многорјèчивòст, ж *особина онога што је многоречиво.* — Он [Ветрановић] се у својој многорјечивости разлијева попут бујице. *Комб.*

многорјèчив, -а, -о, ек. многорèчив.

многорјèчивòст, -ости, ек. многорèчивòст.

многòродан, -дна, -дно *који доноси обилан род, плодан. Бен. Рј.*

многòрук, -а, -о *који има много руку.* — Грчке легенде су први трагови ... о многоруким морским чудовиштима. *НИН 1960.*

многòсàтнӣ, -ā, -ō *који траје много сати, вишечасовни.* — Након многосатне вожње ... на спавање се није могло помислити. *С 1919.*

многòсемен, -а, -о, ијек. многòсјемен *који има много семенки.* — Плодови су многосјемени мјехури. *Бот.*

многòсјемен, -а, -о, ек. многòсемен.

многòсложан, -жна, -жно *који има много слогова:* ~ реч.

многòслӯјан, -јна, -јно *који има више слојева:* многослојни епител.

многòспратан, -тна, -тно = многокатан. — Подигли [су] многоспратне зграде. *Крањч. Стј.*

многòспратница ж = многокатница.

многòстаничнӣ, -ā, -ō *који има много, више станица, ћелија.* — Код зелених алга постоје пријелази од једностаничних до многостаничних биљака. *Бот.*

многòстран, -а, -о *разноврстан, вишестран; свестрано образован.* — Цивилизација је ... многостран процес. *Кнеж. Б.* Вуков је рад толико многостран да се слободно може рећи да је положио основицу развитку наше ... културе. *Бел.* Нису држали да би он могао бити тако многостран. *Шкреб.*

многòстрано прил. *на многостран начин, вишеструко.* — Фенол се многострано употребљава у органској кемијској индустрији. *ОК.*

многòстранòст, -ости ж *особина онога што је многострано.*

многòструк, -а, -о *који има много струка; који се јавља у много напоредних или узастопних остварења, појава и сл., вишеструк, разноврстан.* — У њеној [античкој] уметности излила се ... сва многострука силина једног стварања. *КН 1956.* Двије шире просторије служе за то да се смјести многоструки алат. *Нех.*

многòструкòст, -ости ж *особина онога што је многоструко, разноврсност.*

многòстручан, -чна, -чно *в. многострук.* — Наши споменици о њима показују њихову радњу као многостручнију. *Нов.* Та је служба била одувијек многострука. *Цар Е.*

многòстручје и многòстрӯчје с ков. *в. многостручност.* — Уметничка истина не може да се процени у свом многостручју својих значења. *КН 1959.*

многòстручнòст, -ости ж *особина онога што је многостручно; познавање много струка*

људског знања. — Од романсијера он [роман] тражи многостручност. *Поп. П.*

многотрпе̏љив, -а, -о *стрпљив.* — И многотрпељивом чича-Јордану учинило [се] да је већ и сувише. *Срем.*

многотру̏дан, -дна, -дно *који захтева много труда.* — Ви [сте] поред осталих ваших многотрудних послова мени ... помагали у скупљању ових пјесама. *Вук.*

многоћелӣјскӣ, -ā, -ō *који има много ћелија, станица*: многоћелијске животиње.

многоу̏ва̄женӣ, -ā, -ō *многопоштовани.* — Могли сте чути и од ... многоуважене ... Аграфене Александровне. *Л-К.*

многу̏гао, -гла м мат. *геометријска слика, лик с више углова, кутова, многокут*: правилан ~.

многоу̏гаонӣ, -ā, -ō *који има више углова, кутова.*

многоу̏гаонӣк м мат. *многоугао.*

многоу̏гласт, -а, -о и **многоу̏глӣ,** -ā, -ō *многоугаони.* — Слушаше ... ромон [воде] преко ... облих, а и многоугластих шљунака. *Шапч.*; *Р-К Реч.*

многоу̏ченӧ̄ст, -ости ж *велика учеността, многострана образованост.* — Ваља узети у обзир многоученост његову. *Баз.*

многу̏цӣ̄њен, -а, -о, ијек. многоцијењен *веома цењен, многопоштован.*

многоцијењен, -а, -о, ек. многоцӣ̄њен.

многочӑ̀сӧвнӣ, -ā, -ō *који траје много часова, вишечасовни.* — После многочасовног самоотуживања реши да учини нешто велико. *Пол. 1959.*

многочѐкињӑри м мн. зоол. *морске животиње закржљалих ногу, с љускама и чекињама по телу* Polychaeta. *Терм. 4.*

многу̏члан, -а, -о *састављен од много чланова*: ~ породица.

мнӯгуља ж *у игри речи, у значењу »много«, »многе« (краве).* — Не дају рогуље, него многуље. *Н. посл. Вук.*

мно̑ж ж заст. *в. мноштво.* — Ту се окупи множ велика народа. *Љуб.* Под своје окриље позивље множ околна народа. *Павл.* Низ дворану још валс је дрхтӧ сјетни кроз шумну множ. *Домј.*

мно̑жан, -жна, -жно *многобројан.* — Наших луга звјерад множна бит ће војска четвероножна. *Прер.*

мно̑жа̄ње с *гл. им. од множати (се).*

мно̑жати (се), -а̄м (се) несврш. покр. *в. множити (се).* — Сваким се даном множали они који су вјеровали да је он украо ... прстен. *Киш.*

множѐнӣк, -и́ка м мат. *број који се множи другим бројем.*

мно̑жӗ̄ње с **1.** *гл. им. од множити (се).* **2.** мат. *основна рачунска операција другога степена, изналажење производа двају или више чинилаца.*

мно̑жидба ж мат. *множење (2).* — Научи прије добро множидбу. *Бал.*

мно̑жидбенӣ, -ā, -ō *који се односи на множидбу, множење*: множидбене формуле.

мно̑жња ж покр. *в. мноштво.* — Поведи ми множију коњика. *НПХ.*

мно̑жилац, -иоца м мат. = множитељ *број којим се множи други број.*

множи́на ж **1. а.** *мноштво, велики број; народ, гомила, маса.* — Лађа је била окићена множином застава. *Нен. Љ.* Огромно поље ... се црнело од множине коња. *Јак.* Цестом пролазила множина ходочасника. *Леск. Ј.* Множина се скаменила као у причи. *Гор.* **б.** *велика количина.* — Множина [је ту] згоднога дрвета за луч и катран. *Ђорђ.* Злато у хрпама и мјед бјеше и мирисног уља множина. *М-И.* **2.** грам. *облик променљивих речи који значи много лица или ствари, плурал.*

мно̑жинскӣ и **мно̑жи́нскӣ,** -ā, -ō грам. *који се односи на множину (2)*: ~ облик, ~ наставак.

мно̑житель м мат. = множилац.

мно̑жити, -и́м несврш. **1.** *чинити бројнијим, обилнијим, већим, умножавати, повећавати.* — Људима Зеус-бог снагу сад множи. *М-И.* **2.** мат. *изналазити производ двеју или више величина (од којих свака показује колико се пута узимају оне друге).*

~ **се 1.** *бивати бројем већи, постајати бројнији, умножавати се.* — Тако су се ... ројиле куће и множила насеља на оба краја моста. *Андр. И.* **2.** биол. *размножавати се, плодити се.* — Зечеви се ... множе нагло. *Вел.*

мно̑жнӣ, -ā, -ō грам. *в. множински.* — Занимљиво је мотрити ... полагани напредак у мијешању множних падежа. *Јаг.*

мнозѝна и **мнозѝња** ж покр. *многи људи, њих много.* — Мнозина плачу од жалости. *Њег.* Ту мнозиња ћаху погинути. *НП Вук.*

мно̑крат прил. *в. многократ.* — Ти мнократ небо раскри младој души. *Марк. Ф.* Доли ниже ... сам мнократ стадо пасла. *Бог.*

мно̑штво с **а.** *велики број чега.* — Непрегледно мноштво риба око брода чинило је да вода око њега ври. *Петр. М.* На двориште к одласку већ [се] спрема силно мноштво дворјана с поворкама дева. *Визн.* Блесну једно мноштво успомена. *Радул.* **б.** *народ, гомила, маса; војска.* — Угодит мноштву — то су тежње моје. *С-Ц.* Тискало

[се] мноштво жељно разоноде, жељно одмора и љубави. *Њос. Б.* Прште под њим [плотуном] четничко мноштво и раздвоји се у два јака крила. *Лал.*

мња̀укати, мњàучём и **мњаýкати,** мњàучём несврш. покр. *мијаукати, маукати.* — Мачки отмите мачиће, па мњауче за њима. *Ћор.*

мње́ње с **1.** *гл. им. од мнити.* **2.** *мишљење, назор, схватање.* — У комисији три члана одвоје мњење. *Нуш.*

Изр. јавно ~ *став, суд који о некој појави (обично политичкој) има нека друштвена заједница (у целини или неке водеће снаге); они који тумаче, износе тај суд као представници друштва (новине, радио и др.).*

мо̀ба ж зоол. *веома крупна изумрла новозеландска птица* Dinornis. *Терм. 4.*

мо́ба ж *народни обичај да суседи (обично момци и девојке) бесплатно или са узајамним узвраћањем помажу некоме при већим сеоским радовима; учесници у таквом раду, мобари.* — Жела моба у Тодора, млада, сто момака, двјеста дјевојака. *НПХ.* На тој њиви жео је Јоле више пута у моби уз Ружу. *Ад.*

мо̀ба̄р, -а́ра м *учесник мобе, онај који ради на моби.* — Подне је, мобари стижу до пола њиве. *КН 1960.*

моба́рев, -а, -о = мобаров *који припада мобару.*

моба̀рица ж *женска особа мобар. Вук Рј.*

моба́ров, -а, -о = мобарев.

мо̀ба̄рскӣ, -а́, -о́ *који припада мобарима.* — Највише иду на мобу те жању ... зато се жетелачке пјесме зову и мобарске. *Вук Рј.*

мо̀бӣлан, -лна, -лно лат. **1. а.** *покретан, покретљив, гибак.* — Рсавац [је] интелигентан, мобилан и луцидан човек. *Дав.* Ватерполо се развио у мобилну игру. *Ват.* **б.** грам. *који мења место у парадигми, помичан:* ~ акценат. **2.** војн. *који се односи на мобилизацију, приправност за рат:* ~ стање.

мобилѝза̄тор м лат. *онај који покреће, подстиче, који мобилише.* — Народна пјесма у Ослободилачком рату је била прави мобилизатор маса за борбу против окупатора. *Ств. 1948.*

мобилѝза̄торскӣ, -а́, -о́ *који се односи на мобилизаторе.*

мобилѝза̄торски прил. *мобилишући, подстичући.* — Отмица би била подстрек, деловала би мобилизаторски. *Дав.*

мобилиза́ција ж лат. **1.** војн. *позивање војних обвезника из резерве у активну службу у вези с могућношћу избијања рата.* — У марту ... спремљена је мобилизација за милион војника за рат. *Јов. Ј.* **2.** фиг. *прикупљање и довођење у активно стање ради испуњења каквих задатака, активизација.* — То захтева од њега [театра] ... мобилизацију свих стваралачких снага. *Поз. 1948.*

мобилиза̀цѝјскӣ, мобилиза́цѝјскӣ и **мо̀билизацио̀нӣ,** -а́, -о́ *који се односи на мобилизацију:* ~ место, ~ центар.

мобилизи́рати, -и̏зи̏ра̄м, **мобѝлизовати,** -зујём и **мобѝлисати,** -ишём сврш. и несврш. **1.** војн. *(из)вршити мобилизацију, позвати и укључити у војну службу.* — Немачки генералштаб је рачунао да Русија неће моћи брзо мобилизирати. *ОП 2.* Немачка морнарица већ [је] мобилизована и на ударац спремна. *Маж. Ф.* **2.** *покренути на извршење неког задатка, активизирати.* — Те установе нису у стању да ... мобилишу народ. *Ч-М.* То се постиже обично на тај начин да се играчи активно мобилизирају у игри. *Рук.*

мобилѝја̄р, -а́ра м лат. *покретна имовина (обично намештај, покућство).*

моби́лно̄ст, -ости ж *особина онога што је мобилно.* — [Ланчани систем] производње захтева апсолутну мобилност од првог до последњег човека у предузећу. *Пол. 1959.*

мо̀бина ж **1.** *моба, мобари.* — На ... пољу широкоме, на њем клета родила пшеница, а жање је банова мобина. *НП Херм.* **2.** ист. *њива на чиглуку (у Херцеговини) коју је кмет морао обрађивати.* — Још је он једном тако ноћио на овој њиви ... која је била његова властита »мобина«. *Нам.*

мо́бнти, мо̑бӣм несврш. *купити, скупљати мобу. Вук Рј.*

мо́бљёње с *гл. им. од мобити.*

мо̀венс м лат. *оно што покреће, покретна снага, покретач.* — Артистички мовенс [је] важнији и сигурнији водич. *Марј. М.*

мо̀гбудём, -ёш итд. *в. моћи.*

мо̀гила ж **1.** *гробна хумка од камења или од земље.* — Укопници затим сједоше пред могилом. *Божић.* фиг. Пред невидљивом ту могилом стојим, и ридам горко над животом твојим. *Марк. Д.* **2.** *хумка упште.* — Меци су издизали земљу у малим могилама око њега. *Минд.* Могилу подигоше зелен-лишћа и латица. *Наз.*

мо̀грањ м бот. **а.** *нар, шипак* Punica granatum. — Усне [су] румене попут мограња. *Креш.* **б.** мн. *породица дрвенастих средоземних биљака, са плодом пуним сочних семенака* Punicaceae. *Терм. 3.*

мо̀грањев, -а, -о *који је од мограња, који припада могрању.* — На виљушку [је] набадао грожђе, па и мограњево зрње. *Вел.*

мо̀гу *1. л. през. од моћи.*

мо̀гӯћ, могу́ћа, -ӯће, **мо̀гӯћан** и **могу́ћан,** -ћна, -ћно **1. а.** *који се може наћи, који*

може постојати; какав само може бити, какав се само може замислити. — Мучила [је] ... свој ... мозак читањем свију могућих новина. *Бал.* [Сањао сам] само о њој као о јединој могућој жени. *Петр. В.* Име [му се] чешће налази на свима могућним честиткама. *Срем.* **б.** *који би се могао догодити, евентуалан.* — Сачувао [је] себе од могућих приговора са стране. *Јак.* Међународна установа »ледене патроле« ... је многу могућну катастрофу спречила. *Петр. М.* **2.** *изводљив, остварљив.* — Оружана борба против окупатора [је] могућа. *Чол.* Могућ [је] и други, дужи [пут] — од Фоче на Гацко, Грахово, Цетиње. *Сур.* Није могућна никаква одштета за сваког оног који се свега одриче. *Ант. 1.* **3. а.** *моћан, јак.* — Посјечени капетан има могуће родбине. *Шен.* Клања [се] само онима који су могућни и кад могућници изгубе силу, окрене им ... леђа. *Шен.* **б.** *имућан, моћан, богат.* — Могуће куће пеку по два брава и прасе. *Рј. А.* Његов отац био је човјек доста могућан. *Коч.*

могу́ће прил. = могућно **1.** *у оквиру могућности, оствариво, изводљиво.* — Оно ће и онако бити савршено колико је могуће. *Вук.* **2.** *можда*; исп. могућно.

мо́гу́ћник м *моћник, силник, великаш.* — Сабор бијаше играчком могућника. *Шен.* Ту су стајале мраморне оне палаче, у којима су се гостили гримизом одјевени могућници. *Маж. Ф.*

мо́гу́ћно прил. = могуће. — Није могућно наћи човека који би заслужио да јој буде муж. *Нед.* Кад је могућно, јако му је било драго стругнути кроз случајне ... пролазе. *Маш.* Није тај значај сав у томе што је, могућно, ту први пут [Стерија] прочитао друго издање Рајићеве »Историје ...«. *Мил. Ж.*

могу́ћно́ст, -ости ж **1. а.** *могућни излаз, могућно, изводљиво решење.* — Приједлог за примирје пружао је једину и неочекивану могућност за спасење руске војске. *Крањч. Стј.* **б.** *остварљивост, изводљивост.* — Експедиција ... је имала да испита могућност ваздушног саобраћаја између Европе и Канаде. *Петр. М.* **в.** *изгледи за нешто, вероватноћа.* — Сасвим је искључена могућност да је могао остати жив. *Мар.* **2.** *способност, подобност за остварење нечега.* — Дете доноси на свет извесне наслеђене склоности, дарове, могућности. *Пед.* Питање методе уско је повезано с нашим спознајним могућностима. *Ант. 1.* **3.** *снага, моћ, власт.* — Твоја расте могућност. *М-И.*

Изр. бити у могућности *моћи*; по могућности *ако може, ако је могуће.*

могу́ћство с **1.** *могућност, способност.* — Шта је живот кад могућства није да живот стигне куда мисо стиже. *Ил.* Култура настаје у човјеку према његовим духовним могућствима. *Шим. С.* **2.** *сила, моћ; богатство.* — То је могућство и снага самосталне државе српске. *Јаг.* Мало кукавног сребра и злата ... ми оста од некадањег могућства. *Шен.*

мо́да ж фр. **а.** *оно што одговара укусу једне средине и једног времена (у одевању, понашању, начину живота и др.).* — Мода се мијења у Европи сваког деценија. *Крл.* Индустрија и трговина добро зарађују на разним омладинским модама. *Пол. 1966.* **б.** *обичај, навика.* — Та неће ваљда пред народом декламирати пјесмице, као дјеца на испиту! Каква је то сад мода? *Кол.*

Изр. бити у моди *бити омиљен, популаран*; доћи у моду *постати омиљен, популаран*; изићи из моде *не бити више у обичају.*

мо̀дӣлан и **мо̀дӣлан,** -лна, -лно **1.** фил. *условљен, увјетован околностима (приликама, везама).* — Појам разлике ... дели [филозоф] ... на три врсте: реална разлика, модална разлика и релациона разлика. *Петрон.* **2.** грам. *који служи за исказивање личног субјективног става, начински:* ~ реченица, ~ речца, ~ израз.

модали̏тӗт, -е́та м лат. **1.** *начин на који се нешто врши; облик, вид.* — Не кажем да сам искористио све могућности и модалитете ... каснијега надреалистичкога развоја. *Уј.* **2.** лог. *степен исправности, сигурности (једног суда).* — Модалитет суда не тиче се односа између субјекта и предиката. *Лог. 2.*

мо̀дар, мо̀дра и мо̀дра, мо̀дро и мо̀дро **а.** *који је боје ведрога неба, плав.* — Имао је модре очи. *Андр. И.* **б.** *који је боје између плаве и љубичасте, загасито плав.* — Љуба је била модра од бијеса. *Бег.*

мо̀дӗл, -е́ла и **мо̀дел** фр. **1. а.** *особа која уметнику служи као узор, према којој сликар или вајар, кипар обликује своје дело, или према којој писац даје неки лик у своме делу.* — Могао [бих вас] ... узети за модел. Сликати вас крај мора. *Јанк.* Сремац је своје типове радио по живим моделима. *Матош.* **б.** *оно што служи као образац, узор.* — Забачени су сви књижевни модели, какве је подражавало старије књижевно покољење. *Барац.* **2.** *узорак од дрвета, глине и другог материјала, калуп по коме се израђује или лије фигура од одговарајућег материјала.* **3. а.** *репродукција или схема неког објекта (у природној величини или у смањеном опсегу)*; исп. макета. — Тито се ... задржао пред моделом спутњика. *Б 1958.* **б.** *узорак одеће, намештаја и др. који представља модну новост, који је друкчији од претходних:* ~

костима, ~ собе, ~ аутомобила. **в.** *узорак према коме се израђује одећа, обућа и др.* — На хартији [је] крojио модел патика. *Јак.* **4.** *пластично израђен лик природног или геометријског тела*: ~ главе, ~ коцке. **5.** техн. *експериментални примерак нове машине, строја, конструкције и сл. на коме се испитују њена својства.*

модѐлар, -а́ра м **1.** *онај који израђује моделе.* — У томе [се] може наћи објашњење ... успеха ливаца и моделара на ливењу пропелера за турбине. *Пол. 1950.* **2.** *онај који се бави моделарством (2).* — Програм [су] извели пилоти ... и моделари. *Пол. 1958.*

модѐла̄рница ж *радионица у којој се израђују модели.* — У ливници и моделарници основане су бригаде. *Пол. 1950.*

моделáрство с техн. **1.** *израда модела.* **2.** *спортска грана ваздухопловства, зракопловства која се бави израдом модела минијатурних летелица.* — Југославија [је] освојила ... високо признање у моделарству. *Пол. 1950.*

модѐла̄тор м *моделар.* — Таквих моделатора ... има на хиљаде по свијету. *Крл.*

моделáција ж *израда лика према одређеном моделу.* — Успјела моделација главе ... свијетли се и издиже од ... цјелине. *Баб.*

моделизи́рати, -и̏зи́рā̄м сврш. и несврш. *в. моделирати.* — фиг. Прилике у којима се интелигенција рађа и моделизира битно су друкчије него код нас. *Крл.*

моделѝра̄ње с *гл. им. од моделирати.*

моделѝрати, -ѐлѝра̄м сврш. и несврш. *обликовати, уобличити, уобличавати; вајати.* — Његове слике ... пластично моделирају оно што он види. *Бен.*

~ **се** *повр.* — Они се моделирају према лику свога старешине. *Глиг.*

модѐлисати, -ишēм сврш. и несврш. *моделирати.* — Неће никад моћи да женско тело моделишу као што може да га моделише модерна хаљина. *Цар М.*

мо̀деловā̄ње с *гл. им. од моделовати.*

мо̀деловати, -лујēм сврш. и несврш. *моделирати.* — Странац ће штошта моделовати по своме ћефу. *Цар Е.*

~ **се** *повр.* — фиг. Ко ће ... разазнати под чијим су се утицајем развијали и по коме се моделовали. *Поп. Б.*

мо̀дēран и **мо̀дēран,** -рна, -рно фр. **1.** *који је у моди.* — Кћерима је обећавао најмодерније шешире. *Кол.* **2.** *савремен, нов.* — Прозаично га живовање модерног човјека ... најприје занимаше. *Матош.* Ова трагедија [је] била увек радо гледана, увек модерна. *Панд.*

модерѝрати, -дѐрѝра̄м сврш. и несврш. лат. *обузда(ва)ти, ограничити, ограничавати.* — Нитко [му] није кротио инстинкте, ни савијао заносе, ни модерирао изразе. *Бег.*

мо̀дēрнā и **модѐрнā** ж (прид. у служби именице) *правац у хрватској књижевности на крају 19. и на почетку 20. ст. који се развијао по угледу на западноевропски ларпурлартизам.*

модернѝзам, -зма м **1.** ум. *општи назив за нове правце у уметности 20. ст.* — У све гране уметности продро [је] ... револуционарни модернизам. *Обз. 1932.* **2.** *савремена, модерна појава.* — Жељезница је модернизам према кочији. *Матош.*

модернѝза̄тор м *онај који спроводи модернизацију.* — [Они су] покретачи, заокретачи, модернизатори. *Михиз.*

модернизáција ж **а.** *увођење новог, савременог духа; рад према савременим правцима.* — Феудалне форме ... су највише кочиле модернизацију државе. *ОП 1.* **б.** *снабдевање новим уређајима.* — У пуном су јеку радови ... на модернизацији аеродрома. *Пол. 1959.*

модернизи́рати, -нѝзи́рā̄м и **модѐрнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(у)чинити модерним; (из)вршити модернизацију.* — Питате [се] да је није сувише модернизовао. *Уј.* Драинац [је] хтео да модернизује свој стил. *Богдан.* Грчка је индустрија знатно модернизирана суврeменим стројевима. *ЕГ.*

~ **се** *поста(ја)ти модеран.* — Наша редакција се модернизовала ... данас су нам унели телефон. *Дед. В.*

модѐрнист(а) м *присталица модернизма.* — Прави модерниста ... за тили трен постане себевид. *Матош.* На Петковића је утицао и други један, њему сличан модернист. *Скерл.*

модернѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на модернизам и модернисте*: ~ стил.

мо̀дēрно и **мо̀дēрно** прил. *на модеран начин.* — Видело се да је [војска] модерно уређена. *Андр. И.*

мо̀дēрнōст и **мо̀дēрнōст,** -ости ж *особина онога што је модерно.* — Његова модерност управо и јесте у тој тежњи. *Богдан.*

мо̀дискиња ж = модистица *она која израђује женске шешире. Р-К Реч.*

модистѐрā̄ј, -а́ја ж нем. варв. *радионица женских шешира.* — Он сједи код ње у њеном модистерају, у њеној ... радњи. *Крл.*

мо̀дистица ж = модискиња. — Имала је увијек најскупље шешире од најскупље модистице у Паризу. *Бал.*

мо̀дист(а) м *онај који израђује модну одећу. Бак. Реч.*

мòдистка ж *в. модискиња.* — Она [је] ... данас неке врсте модистка и крију̏мчарка талијанске свиле. *Крл.*

мо́дити се, мо̀дӣм се несврш. *држати се моде, владати се и облачити по моди. Р-К Реч.*

модификáција ж лат. **1.** *промена, промена прилагођавањем облика.* — Љубавно је осећање једна нарочита модификација чисто личног осећања. *Прод.* **2.** биол. *ненаследна промена на организму која траје колико и околности које су је изазвале. НЕ.*

модӣфиковати, -кујём и **модифици́рати,** -фӣцӣра̀м сврш. и несврш. *(из)вршити модификацију, преиначити, преиначавати; дотер(ив)ати, прилагодити, прилагођавати.* — Ову је одговорност модификовао принципом денунцијације правога кривца. *Мј. 1926.* Искусан играч мора бити прилагодљив, увијек спреман да од неког плана одустане или да га ... модифицира. *Шах 2.*

~ **се** *повр.* — И модерна душа еволуира, модифицира се, мијења. *Матош.*

мо́дла ж нем. варв. *калуп за прављење колача и сл.* — Модла је нова и особита, куглоф има три спрата. *Сек.*

мо̀дӣн, -ā, -ō *који се односи на моду:* ~ журнал, ~ лист.

мо̀дно прил. *по моди.* — Модно почешљане главе налицканих шегрта и помоћника ... беспослено [су] зуриле у зрак. *Ћал.*

мо́дӣност, -ости ж *особина онога што је модно, што је модерно, модерност.* — Сталност, животност ... одолијева превртљивости, модности. *Шим. С.*

мо̀дрāк, -áка м зоол. **1.** *врста лептира* Lycaena icarus. *Терм. 4.* **2.** *в. модрокос. Финк.* **3.** *врста рибе модрикасте боје* Maena vulgaris. *Бак. Реч.*

модрапе́рла ж тал. покр. *седеф.* — Овдје код адвоката изгубила је она од своје жестине, јер је и сељак уздао своју напраситост у овом салону од попуцане модраперле. *Божић.*

модрàперласт, -а, -о *који је од модраперле, седефаст.* — Зврнцају ... модраперластим круницама. *Божић.*

мо̀драст, -а, -о *модрикав, модрикаст.* — Под очима прелази та бјелина у жућкасту боју, која се слијева у модрасту под ... дугим трепавицама. *Кум.*

мо̀дрā трáва ж бот. *биљка из пор. уснатица* Salvia horminum. *Сим. Реч.*

мо̀драц м **1.** покр. *део мора где се почиње губити видљивост дна.* **2.** бот. *в. различак. Сим. Реч.*

мо̀дрāш, -áша м зоол. *модрак (3). Финк.*

модрѐница ж мед. *модра боја коже и усница као последица неправилне циркулације крви, цијаноза. Бен. Рј.*

мо̀дрēње с *гл. им. од модрети (се) и модрити (се).*

мо̀дрети, -рӣм несврш. *постајати модар.* — Гледа како јој модри лице. *Вес.*

~ **се** *бити модар.* — Испод жуте коже модрела се усирена, непомична крв. *Петр. В.* Давно невиђени азури оштро су се модрели. *Маш.*

мо̀дрика ж необ. **а.** *модрикаста површина.* — По бледим модрикама далеких планина ... блеште врхови и стране планинске. *Јакш. Ђ.* **б.** *модар траг, модрица.* — На телу остављају чиреви смежуране модрике. *Јакш. Ђ.*

мо̀дрикав и **мо̀дрикаст,** -а, -о *који има нијансу модре боје, у малој мери модар, модраст.* — Стајасмо при модрикавој светлости буктиње. *М 1867.* У залеђу дижу се модрикасте планине. *Леск. Ј.*

мо̀дрикасто прил. *с нијансом модре боје, у малој мери модро.* — Отвореносиви и модрикасто бојадисани зидови помажу ширењу светлости. *Батут.*

модрикасто- *као први део сложених придева означава да у основној боји исказаној другим делом сложенице има мало модрих тонова, модре нијансе:* модрикастобео, модрикастоцрвен итд.

модрѐкача ж бот. *врста гљиве* Tricholoma nudum. — Ово је вргањ ... Пази ... модрикаче. Врви шума од њих. *Гор.*

мо̀дрило с **1.** *модрина (1).* — Тамно руменило и модрило још није сашло с њезина лица. *Шимун.* На тамном модрилу неба појави [се] вечерњача. *Ћос. Д.* **2.** *средство за бојење модром бојом, плавило.* — Кошуља [је] толико умочена у модрило ... да се плави као чивит. *Дом.*

мо̀дрина ж покр. *врста модре женске хаљине. Вук Рј.*

модрѐна ж **1.** *оно што оставља утисак модре боје, модра боја, модра површина, затворено плаветнило, модрило (1).* — Пробија модрина кроз прозоре и ломи се са светлошћу свеће. *Станк.* Дубоком небеском модрином плове ... облаци. *Гор.* **2.** *в. модрица (1). Бак. Реч.*

мо̀дриња̄к м бот. *в. различак. Сим. Реч.*

мо̀дрити, -ӣм несврш. **1.** *чинити модрим, бојити у модро.* — [Дјеци] вјетар модри помокрене гњате. *Јел.* **2.** *постајати модар.* — Шљиваров црвени нос у Томашевој крчми почео [је] модрити. *Шен.*

~ **се** *бити модар, одавати од себе модрину.* — Мој поглед губио се ... у плаветнилу јутарњега неба што се модрило. *Леск. Ј.*

мо̀дрица ж **1.** *модра мрља на телу од подливене, скупљене крви услед удара, убоја.* — На образу му остале четири дебеле модрице. *Андр. И.* Још и сада имам модрице и на рукама и на леђима. *Јонке.* **2.** (у атрибутској служби) ж *модра.* — На њу једра од свиле модрице. *НПХ.*

мо̀дрице ж мн. бот. покр. *в. моравка (1). Вук Рј.*

мо̀дричав и **мо̀дричаст,** -а, -о *модрикаст.* — Мирише поље, превлачено модричастом јутарњом измаглицом. *Ћип.*; *Деан. Рј.*

мо̀дро прил. *у модрој боји.* — Она је живјела ... у модро офарбаној кућици. *Ћип.*

модро- *као први део сложених придева показује да у основној боји означеној другим делом сложенице има нијанса модре боје или да је оно што је означено именичком основом у другом делу сложенице модре боје*: модрозелен, модросив и сл.; модроног, модроок и сл.

модрòвид, -а, -о неодом. *модар.* — Очи су му биле модровиде. *Божић.*

модрòвбољка ж зоол. *врста славуја* Luscinia suecica. *Терм. 4.*

мо̀дрокòс м зоол. *врста коса* Monticola cyanaea. *Финк.*

модрòкрван, -вна, -вно ир. *који је модре крви, који је племићког, аристократског порекла.* — Дјеца каквог старог грофовског развратника лансирала би гласине о свом ... модрокрвном подријетлу. *Крл.*

модрòног, -а, -о *који има модре ноге.* — [Летела су] небројена јата великих модроногих препелица. *Кнеж. Л.*

модрòок, -а, -о *који има модре, плаве очи.* — Модрооки првенац леп је као ... лутката. *Рад. Д.*

модрòреп, -а, -о *који има модар реп.* — Модрорепе птице ... длановима топлим милујем и гријем. *Крл.*

модрòрук, -а, -о *који има модре руке.* — Истиснув љуту псовку, окренуше се модроруки грички стражари. *Шен.*

мо̀дрост и мо̀дрост, -ости ж *модрина (1). Р-К Реч.*

мо̀дрӯљ, -у́ља м **1.** *драгоцени камен модрикасте боје, тиркиз.* — Очи су му као снијежне језгре пшеничне ... сјајне од драгуља модруља. *Божић.* **2.** зоол. **а.** *модрак (3).* **б.** *врста морског пса* Carcharias glaucus. *Деан. Рј.*

модрӯљав и **мо̀друљаст,** -а, -о *модрикаст.* — Кроз ... модрољави мекани дим кафански гледам живот. *Матош.* Зора упреде у све отворе прамење модруљасте свјетлости. *Божић.*

мо̀друљасто прил. *с модрим нијансама, плавичасто.* — Море је тихо и модруљасто блиједо. *Кум.*

модрӯљица ж зоол. **1.** *врста сенице модре боје* Parus coeruleus. *Финк.* **2.** *врста медузе* Cyanea capillata. — Морски клобуци и модруљице лебдјели [су] под тим клупком. *Наз.*

мо̀друшаст и мо̀друшкаст, -а, -о *в. модрикаст.* — Модрушаста тама, као дебео, тежак застор свали јој се пред очи. *Ћал.* Ноћ је лака, свијетла, са тамно модрушкастим дугим сјенама. *Ћип.*

модулàција ж лат. муз. *дизање и спуштање, мењање (гласа); прелажење из једног тоналитета у други у музичкој композицији.* — Читао [је] своје сонете, настојећи како би модулацијом гласа описао сваку црту Вјерине љепоте. *Коз. Ј.*

мо̀дулацио̀ни, -а̄, -о̄ *који се односи на модулацију, изведен с модулацијом*: ~ прелив.

модули́рање с *гл. им. од модулирати.*

модули́рати, -у̀ли́рам сврш. и несврш. *извести, изводити модулацију.* — У начину на који је модулирала глас ... биле су све скале нежности. *Андр. И.* Тихо модулира ... мелодију. *Бег.*

мо̀дуловати, -лујем сврш. и несврш. *в. модулирати.* — Други [део] модулује у паралелну молску скалу. *Коњов.*

мо́дус м лат. *начин.* — Наћи [ће] некакав модус да се ствар повољно ријеши. *Бег.*

мо̀жан, -жна, -жно заст. **1.** *моћан, јак.* — Тако се ласкало у оно доба можним породицама. *Кум.* **2.** *кадар, способан.* — Ако цар је узет, можан није, нек нам рекне, па што урадимо. *Март.*

мо̀жа̄р, -а́ра м мађ. *в. мужар (1).* — Грдни тешки можар риче као ... топ. *Чипл.*

мо̀жда и **мо̀ждa** прил. *може бити да, могуће је да, није искључено да.* — Можда ћу ти устребати. *Креш.*

мождàбитић м индив. *онај који за све каже »можда«, неопредељен, неодлучан човек.* — Интелектуалац — евентуалац. Мождабитић. *Дав.*

мо̀ждāни м мн. анат. *мозак, мождано ткиво.* — Те ријечи копале су му по мождanима као кртица. *Шен.* Она му се увријежила у мождане, закачила га. *Ћип.*

мо̀ждāнӣ и **мо̀ждāнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на мозак*: ~ вијуга, ~ опна, ~ кора.

мождàнӣк, -и́ка м *клин што веже наплатке точка један за други. Вук Рј.*

мождàница ж покр. **а.** *мо̀ждāни.* — Сваки је саставни дио губио своје нај-

боље сокове, можданицу и срж своју рођену. *Цар Е.* **б.** *можданa опна. Деан. Рј.*

мо̀ждански, -ā, -ō *в. мо̀жданӣ.* — Ако је тако, онда је свијет ... можданскu феномен. *Баз.*

мо̀ждац, -àца м заст. *мозак.* — Узајамно поуздање темељем је и можданцем свакога ... друштва које се државом зове. *Старч.*

мо̀жден, -а, -о *јак, крепак.* — Још је можден у плећа јуначка. *Март.*

мо̀ждина ж *коштана срж.* — Да се коњско месо ни у то прво време није јело, види се из стања костију ... примитиван човек никад не би пропустио да можднну извади. *Панч.* фиг. Она [болест] изједа баш можднну живота нашега. *Богд.*

Изр. анат. кичмена, хрптенична (леђна) ~ *можданa маса која испуњава канал кичме, хрптенице*; продужена можднна *део мозга између средњег мозга и кичмене мождине*; поштен у можднни *крајње поштен.* — Праведан у кости, поштен у можднни. *Наз.*

мо̀ждински, -ā, -ō *који се односи на можднну.* — Кичмена течност ... се налази под мрежастом можднском опном. *Пол. 1959.*

мо̀ждински прил. *мозгом.* — Оно све моје што можднски хоће, постати ће пурпурно и раскрвављено воће. *Уј.*

мо̀ждити, -ӣм несврш. *гњечити, муљати (грожђе).* *Вук Рј.*

мо̀жђани м мн. *в. мо̀жданӣ.* — Од силна сунчана жара узаврели ... можђани. *Шимун.*

мо̀жђански, -ā, -ō *који се односи на можђане.* — Нас ... не занима толико научно тумачење можђанскога дјеловања. *Рад. А.*

мо̀жђење с *гл. им. од мождити.*

мо̀жебит(и) прил. *можда.* — Можебити је то лудо од мене, можебити непристојно. *Шен.* Можебити што сам је се зажелео, можебити и што је била запурена од пута, тек мени се учини необично лепа. *Лаз. Л.*

мо̀жебитан, -тна, -тно *који се може десити, догодити, евентуалан.* — Писац се не стиди ... за можебитне диференцијације. *Уј.*

мо̀жно прил. заст. *могуће.* — Тражио је да јој што рекне, али не бејаше му можно. *Ат.* Даље ти га носит можно не би. *Прер.*

мо̀жно̄ст, -ости ж *могућност.* — Бйће обухвата и оно ... што је само у можности. *Баз.*

мо̀жӯљ, -у́ља м покр. *модрица.* — Његово тијело бјеше пуно можуља. *Мат.*

мозàик м тал. *орнамент или слика урађена од разнобојних ситних каменчића, комадића стакла или керамике.* — фиг. У оном живом мозаику народа и језика ... зар мислиш да се је ту могуће оженити. *Јурк.* »Вереници« су један мозаик састављен из разних епизода. *Прод.*

мозаи̏калан, -лна, -лно *који се односи на мозаик.* — Сви ти ... мозаикални ... детаљи слијевају [се] у једну ... цјелину. *Бат.*

мозàичар м *уметник који ради мозаике.* — Измишљали цијеле групе ... сви, ми ... мозаичари. *Шов.*

мозàичкӣ, -ā, -ō *који је рађен као мозаик.*

мозàички прил. *у облику мозаика.* — фиг. Описи [се] најбоље раде мозаички. *Скерл.*

мозàичнӣ, -ā, -ō *мозаички.* — Окрене се према усијаном камину од мозаичне рђастосиве мајолике. *Божић.*

мо̀зак и мо̀зак, мо̀зга м (лок. мо̀згу) **1.** анат. *централни орган нервног система у човека и других кичмењака, краљешњака, мека материја која испуњава лубању и кичмени, хрптенични канал* cerebrum: велики ~, средњи ~, мали ~. **2.** покр. *можднна, коштана срж. Вук Рј.* **3.** фиг. *памет, ум.* — Његов песимизам је више песимизам срца но песимизам мозга. *Матош.* Ова матора квочка нема мозга; не слушај ти њу. *Петр. В.* **4.** фиг. *паметан и даровит човек.* — Крадеш приповијести великих мозгова. *П 1939.* Де прорачунај, кад си мозак! *Рад. Д.*

Изр. бити ударен у ~ вулг. *не бити при здравој памети*; болесни (усијани) мозгови *занесењаци, фантасте*; врана му попила (кокоши му позобале) ~ *нема памети*; електронски ~ физ. *врло прецизна машина, строј који помоћу електричних импулса врши различите рачунске или механичке радње*; завртети (завртнути) ~ (некоме) *залудити, отчинити (некога)*; замутио му се ~ *није при здравој памети*; ~ да проври *несносна је врућина*; ~ да стане 1) *изванредно, дивно*; 2) *ужасно, непојмљиво*; потрес мозга мед. *повреда при паду од које пукну можданe опне*; птичји (пилећи, сврачји) ~ пеј. *мала памет*; солити ~ (некоме) *давати савете (обично погрешне).*

мо̀згāње и мо̀згāње с *гл. им. од мозгати.*

мо̀згати и мо̀згати, -ām несврш. *мислити, размишљати.* — То је било питање о коме су мозгали сви. *Војн.* Навикао [је] да надуго и дубоко мозга. *Лал.*

мо̀згача ж *болест мозга. Прав.*

мо̀згӣћ, -и́ћа м *дем. од мозак.* — У својим дјечијим мозгићима дочаравали [смо] замамне пустоловине. *Кик.*

мозгòбоља ж мед. *обољење великог мозга* cerebropathia. *Бен. Рј.*

мозгòвати, мòзгујēм несврш. *в. мозгати.* — Производима строја може се користити и онај што не умије руковати или мозговати. *Шим. С.*

мòзговина ж *мождана маса. Р-К Рвч.*

мозгòвит, -а, -о необ. *који обилује мозгом.* — Још придаде: да похита до тог места мозговита. *Радич.*

мòзгòвнӣ, -ā, -ō *који се односи на мозак, мождан.* — Нема ... интелигентна човјека који није напрезао мозговну снагу. *Мих.* Осећам само неко јадно мозговно врење. *Вас.*

мòзол м покр. *в. мозуљ.* — Где се у малом простору кожа запали ... ту говоримо о чибуљицама и мозолима. *Батут.*

мòзӧр м тур. *в. мосур (2б).* — Смрзли се источници живе воде, а низ ... жљебове и потоке висили мозори. *Љуб.*

мòзуљ м **1.** *чир.* — Најприје попљузи црни Гавранов врат омасно провидно бјеланце, а онда га слита жумањак као растопљено масло, као пукнути мозуљ. *Божић.* **2.** *жуљ, плик.* — На ноге и на руке набрекну жуљи и мозуљи. *Љуб.*

мозȕљица ж **1.** *бубуљица, чибуљица.* — Сав [је] црвен и пун љетних мозуљица по носу и челу. *Коз. Ј.* **2.** *масница, модрица.* — Удри по дебеломе, ђе ће јој се познавати мозуљице. *Рј. А.*

мозȕљичав, -а, -о *који има мозуљице.* — Својим глатким, округлим лицем чешка о његово брадато, мозуљичаво. *Кос.*

Мòире ж мн. грч. мит. **а.** *в. Мојре.* **б.** (моира) фиг. *судбина.* — Воља људска може бити фатум, моира, судбина. *Матош.*

мòј, мòја, мòје (ген. мòјег(а), мòг(а), мòјē) *присвојна замјеница за 1. л. јд.* **1. а.** *који припада лицу које говори*: мој стан, моја књига, моје срце. **б.** *који се изводи, остварује од онога који говори.* — На глас мој прискочио [је] тај одважни сељак. *Бог.* **в.** *који се односи на онога који говори.* — Управо мој антипод! *Фелд.* **2.** *у приповедању често се употребљава уз реч којом се означава лице с којим се говори или о коме се говори изричући према њему неко осећање, блискост.* — Ако вам је ... разговор са мном неугодан ... само реците, мој господине! *Крањч. Стј.* Груну пушка ... а мој се Узловић преврте. *Глиш.* **3.** (у именичкој служби) м мн. *особе блиске лицу које говори (укућани, рођаци, земљаци и сл.).* — Сви моји о теби говоре с неком милоштом и топлином. *Ком.*

Изр. беше моје *прошло је моје време, свршено је са мном*; мој (моја) си (у претњи) *не можеш ми умаћи*; моје је *моја је дужност (обавеза, право)*; на моју, по моме *по мојој жељи, по моме мишљењу.*

мојèмуча ж зоол. *в. мајмуница. Деан. Рј.*

мòјење с *гл. им. од мојити.*

мојèручнӣ, -ā, -ō необ. *који је мојом руком начињен.* — Здраво, мојеручни зелени изданци! *Михиз.*

мòјина ж необ. *оно што је моје, што мени припада, моје власништво, својина.* — Загледају се у плотове што и трули сведоче мојину. *Ћос. Д.*

мòјити, -ӣм несврш. (обично везано са глаголом »својити«) *оглашавати за своје, понашати се као према своме од стране говорног лица.* — Ја га и својим и мојим (а он се одриче). *Вук Рј.* Што би на то они који своје и моје Далмацију. *Павл.*

Мòјре ж мн. грч. мит. *три сестре богиње судбине, суђаје.*

мòјсијевац, -ēвца м *припадник Мојсијеве вере; Јеврејин, Жидов.* — У његовој држави мирно су радили мојсијевци ... заједно с католицима. *Баб.*

мòјсијēвка ж *женска особа мојсијевац.*

мòјсијевскӣ, -ā, -ō *који је у духу Мојсијева учења*: ~ вера.

мòјсијевство с *Мојсијево учење.* — Покушао [је] спојити мојсијевство с Аристотеловом филозофијом. *Ант. 1.*

мòјскӣ, -ā, -ō *који је својствен мени, тј. говорном лицу, мој.* — То ти је мојски начин. *Срем.*

мòјскн прил. *на мој начин, како ја умем.* — Ја знам, онако мојски. *Дом.* Кладим се у петла по мојски печена. *Дим.*

мòка ж (дат. мòки) *врста кафе, названа по граду Моки у Јемену; скувана кафа уопште.* — Топла и мирисна мока прелила се преко читавог стола. *Крл.*

мòкāр ж необ. *влага, мокрина.* — Од ријеке се вуче магличаста мокар. *Сим.*

мòкар, -кра, -кро **1.** *поливен, натопљен водом или каквом другом течношћу, текућином*; супр. сув. — Ковач је нешто теретно радио, сав мокар од зноја. *Лаз. Л.* **2.** *влажан.* — Још [се] јаче завило у сумрак то мокро мјестанце с блатном улицом. *Леск. Ј.* Промичу крупне пахуљице мокра снијега. *Чол.* **3.** *кишан, кишовит.* — За таквога мокрог времена волио [је] сватко ићи дуљом државном цестом. *Новак.* Киша сипи ... а мокар дан умакао без ознаке да је подне већ прошло. *Рад. Д.*

Изр. ~ до (голе) коже, ~ као миш *јако покисао, сасвим мокар*; мокри брат подр. *пијанац*; мокра браћа подр. *пијани људи, пијано друштво*; мокра међа (гра-

ница) *водена граница*; мокри режим *режим који допушта алкохолно пиће*; супр. суви режим; ударен мокром чарапом (крпом) фам. *в. уз крпа (изр.)*.

мокаси́не и **мока́си́нке** ж мн. енгл. *врста ниске, лаке кожне обуће (према називу сличне обуће североамеричких Индијанаца)*. — Час би извукла једну ногу из мокасина, час другу. *Андр. И.*

мо̀краћа ж физиол. *течност, текућина коју луче бубрези и која се кроз мокраћне органе излучује из тела* urea.

мо̀краћаст, -а, -о *сличан мокраћи*. *Р-К Реч.*

мо̀краћевина ж хем. *један од крајњих продуката разлагања беланчевина у мокраћи* carbamid. *НЧ.*

мо̀краћни, -ā, -ō *који се односи на мокраћу*: ~ бешика, ~ мехур.

мо̀краћни́к м *в. мокраћовод*. *Бен. Рј.*

мо̀краћница ж анат. *завршни део мокраћног система, мокраћна цев, каналић којим мокраћа излази из бешике, мехура* urethra. *Бен. Рј.*

мокраћо̀вод м анат. *један од два цеваста органа којим мокраћа иде из бубрега у мокраћни мехур* ureter. *Терм. 4.*

мокраћо̀водни, -ā, -ō *који се односи на мокраћовод*.

мо̀крёње с *гл. им. од мокрити*.

мо̀крилница ж анат. *мокраћница*. *Бен. Рј.*

мокри́на ж *влага, влажност*; *влажно, мокро место*. — Јаучу ... дршћући од страха, хладноће и мокрине. *Козарч.* Човјек мора да сједи и да спава у води и мокрини као водоземац. *Лал.*

мокри́ња ж *мокро место*. — Да погледнеш како сам побрвнао ону мокрињу. *Сек.*

мо̀крионица ж неол. *јавно место где се мокри, писоар*. *Батут.*

мо̀крити, -и́м несврш. **1.** *испуштати мокраћу*. — Чувао [је] туђе тарабе да код њих не мокре пролазници. *Мишк.* **2.** *чинити мокрим, квасити*. — А сад доста кише, не мокри више. *Богдан.*

мо̀крица ж **1.** анат. *в. мокраћница*. *Бен. Рј.* **2.** бот. **а.** *биљка из пор. јаглика* Anagallis phoenicea. *Сим. Реч.* **б.** *биљна врста из пор. каранфила која расте крај речних обала* Malachium (Myosoton) aquaticum. *Сим. Реч.* **3.** зоол. **а.** *врста прстенастих ракова који живе у води или на влажним местима*: ~ водена, ~ клупчара, ~ пећинска, ~ подрумска. *Терм. 4.* **б.** мн. *систематски назив за такву врсту ракова* Isopoda. *Терм. 4.*

мо̀кро прил. *влажно, с пуно влаге*. — фиг. Он мокро мрмори у браду. *Ћос. Д.*

мокрò̀вод м анат. *мокраћовод*. *Станк. С.*

мокрò̀нога ж зоол. *врста стоноге ваљкастог и колутастог тела* Lysiopetalum carinatum. *Финк.*

мокрò̀та и **мокрò̀ћа** ж *мокрина, влага*. — Напољу је мокрота и блато. *Сек.* фиг. Он се мора стрести од мокроте људских осећаја. *Кнеж. Б., Р-К Реч.*

моку̀ница ж бот. *лековита једногодишња биљка из пор. уснатица* Solanum nigrum. *ЕЛЗ.*

мо̀л[1], мо́ла м тал. = моло *пристанишни насип, камена брана у луци, гат*. — Идем на мали мол. *Петр. Р.* На малом молу ... треба да га још уловимо. *Крл.*

мо̀л[2] м тал. зоол. *ослић (врста морске рибе)*. — Најукуснија [је] риба ... пржени мол. *Ј 1957.*

мо̀л[3] м (лок. мо́лу) лат. муз. *музичка ознака за тонски род у коме лествице имају на првом ступњу малу терцу*. — Чули се женски гласови у молу, гдје тихо пребиру стихове. *Крл.*

мо̀л[4] м *врста танке тканине*. *Бен. Рј.*

мо̀л[5] м скраћ. хем. *молекулска тежина изражена у грамима; граммолекул*. *НХ.*

мо̀ла̀рни, -ā, -ō хем. *који садржи један граммолекул неке материје; исп. мол*[5]: ~ раствор, растопина.

мо̀лба ж (ген. мн. мо́лба̄ и мо̀лбй) **1.** *жеља или захтев упућен коме да га испуни*. — Онда баци на ме један поглед пун молбе. *Лаз. Л.* На молбу свих свирала [је] на харфи. *Крањч. Стј.* **2.** адм. *писмена представка с неким траженьем, захтевом*. — Рекоше да мора прво написати молбу и уз молбу да приложи своје документе. *Дом.* Предао [је] молбу за државну службу. *Леск. Ј.* **3.** *молитва*. — Бескрајни боже ... чујеш ли гдје ти на прљаву поду лелече љуту молбу схрван малиш? *Уј.* **4.** правн. *судска инстанција*. — Могло би се десити да нпр. при којој вишој молби не буде одређена расправа. *Мј. 1936.*

мо̀лбен, -а, -о *који изражава молбу, пун молбе, молећив*. — Само је плахо молбено пјевање просјака катkада допрло од стране цркве. *Бен.* Био је под утиском младићевог молбеног погледа. *Макс.*

мо̀лбеница ж *в. молба (2)*. — Одмах [ћу] предати молбеницу за мјесто. *Нех.* Написа ... две молбенице. *Срем.*

мо̀лбено прил. *с молбом, молећи, молећиво*. — Олга ће ми дати, рече она молбено. *Јанк.*

мо̀лбенӧст, -ости ж *особина онога који моли, онога чиме се моли; молећивост.* — Очи јој заискре ... молбеношћу. *Божић.*

молѐкил м фр. *в. молекул(а).* — Сваки молекил њеног тела и сваки дрхтај њене душе припадао је мени. *Уск.*

молѐкул м и **молѐкула** ж лат. **1.** физ. и хем. *најмања честица неке материје која садржава њена битна хемијска својства и може самостално постојати.* **2.** фиг. *најмањи делић нечега.*

мо̀лекулā̀ран и **молекȕлā̀ран,** -рна, -рно и **молѐкулскӣ,** -ā, -ō *који се односи на молекуле:* ~ сила.

молѐније с цсл. *молитва.* — По сриједи иду свештеници, носе ковчег, чине моленија. *НП Вук.*

молѐпствије с цсл. црквн. *краће богослужење у нарочитим приликама.* — Звоне црквена звона, држе се по црквама молепствија да се та беда отклони од народа. *Дом.* Свећеник одслужи молепствије. *Шов.*

молѐпство с *в. молепствије.* — У малој дрвеној цркви одслужи свештеник молепство. *Глиш.*

мо̀лер м нем. варв. **1.** *занатлија, обртник који боји, мала просторије.* **2.** заст. *сликар.* — Госпожа Персида молера дозвала да је портретира. *Змај.*

молѐрā̄ј, -ája м **1.** *шара на зидовима.* — На зидовима с најмодернијим »кубистичким молерајом« висиле су свега три слике. *Кол.* **2.** заст. *слика.* — Обојица љубе само — молерај ... слика пољупце не враћа. *Змај.*

мо̀леров, -а, -о *који припада молеру.*

мо̀леровица ж *молерова жена. Р-К Реч.*

мо̀лерскӣ, -ā, -ō *који се односи на молере:* ~ *занат.*

молести́рати, -лѐстӣрām лат. сврш. и несврш. (некога) *досадити, досађивати (некоме); злостављати (кога).* — Ја немам ... намјере да ... вас молестирам. *Крл.*

мо̀лēћӣ, -ā, -ē *молећив.* — Рече некако меким, молећим гласом. *Ћоп.* Маргот га молећим погледом гледа. *Кол.*

молѐћив, -а, -о *који изражава молбу, пун молбе.* — Преко целог лица поиграва нешто као жалостан и молећив осмејак. *Андр. И.* Био је научио на њене молећиве очи. *Сим.*

молѐћиво прил. *с молбом, молећи.* — Неће бити, господине, — понизно, молећиво уверавао Радисав. *Шуб.* Он се обрати ... збуњено, молећиво: Колико је сати? *Франг.*

молѐћкē прил. *в. молећиво.* — Руке молећке к обали пружи. *Марет.*

мо̀либдēн, -ена м грч. хем. *хемијски елеменат, сребрнастобео метал. Туђ.*

молибдѐнӣт, -ита м хем. *руда из које се добија молибден, сулфид молибдена. Туђ.*

мо̀либдēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на молибден:* ~ сулфид.

мо̀лнбōг м шаљ. *богомољац. Вук Рј.*

мо̀лидбен, -а, -о *в. молитвен.* — При томе стању молидбених преговора ето у добар час Тупмана. *Креш.*

мо̀лика ж бот. *врста бора* Pinus peuce. *Сим. Реч.*

мо̀лилац, -иоца м *онај који моли, који подноси молбу.* — Ако може јадни, понизни твој молилац ... измолити само једну милост ... *Богд.* Нема парница и молилаца. *Глиш.*

мо̀ља и **мо̀ља** ж *женска особа молилац.* — Грешна молиља треба да буде сама пред богом. *Ћос. Д.*

мо̀лиочев, -а, -о *који припада молиоцу. Бак. Реч.*

мо̀литва ж **1.** рлг. *речи молбе којима се верници обраћају богу и свецима.* — Жупник ... измоли с народом молитве захвалнице. *Гор.* На коленима [је] изговорила стародревну вечерњу молитву. *Андр. И.* **2.** *молба (I).* — Свратио је [просјак] пред једну кућу и одвикао своју молитву. *Кал.* **3.** покр. *невестина или молитвена чаша коју у сватовима девери носе у цркву.* — Извила се златна жица врхом из мора, савила се ђеверима око молитве. *Вук Рј.*

Изр. добра ~ *родитељски благослов девојци пред венчање;* стати на молитву *почети се молити;* страшна (смртна) ~ *молитва која се чита тешком болеснику.*

мо̀лѝтвање с *гл. им. од молитвати.*

мо̀лѝтвати, -ām несврш. подр. *изговарати, читати молитву.* — Занеможе му петоро назимати ... а он ти ... удри молитвај, молитвај. *Глиш.*

мо̀литвен, -а, -о *који се односи на молитву, који је као у молитви.* — Ја ћу тебе благословити и молитвеном рјечју ословити. *Уј.* Саво брате! ... скрушено, молитвеним гласом промуца Паја. *Ћоп.*

мо̀литвенӣк, -а и **молитвѐнӣк,** -ика м **1.** *књижица с разним молитвама.* — Држаше објема рукама молитвеник. *Леск. Ј.* **2.** *онај који се по дужности моли за неког.* — Његов долазак за молитвеника ове лаковерне ... паствe примљен [је] добро. *Чипл.*

мо̀литвѐница ж покр. *в. молитвеник.* — Младић ... само јаче притисну к себи своју молитвеницу. *Леск. Ј.*

мо̀литвенѝште с индив. *место за молитву.* — У храму ... беше клет, молитвениште божног нагона. *Кост. Л.*

мо̀литвено прил. *као у молитви, скрушено.* — Промуца Јосо молитвено, нехотице. *Кал.* Дај боже! — молитвено је додавао дјед. *Ћоп.*

мо̀литвењāк, -áка и **мо̀литвѐњāк,** -áка м *в. молитвеник.* — Шта је то ... питаш? Ваљда молитвењак. *Ков. А.*

мо̀литвица ж *дем. од молитва.* — Шапташе у својој души тиху молитвицу за спасење рода. *Шен.*

мо̀литељ м *молилац.* — Згњечени молитељи стењу и стрепе за своје очи. *Дом.* Тамо [су] били пуни ходници свакојаких молитеља. *Маш.*

мо̀литељица и **мо̀литѐљица** ж *молиља.* — Ту молбу ... повратио [је] молитељици. *Крл.*

мо̀литѐлька ж *молиља. Р-К Реч.*

мо̀лити, мо̀лӣм несврш. **1.** *обраћати се коме с молбом.* — Молим за опроштај. *Лаз. Л.* Упита ... може ли он молити преко свога генерала. *Крањч. Стј.* **2.** *упућивати, изговарати (прописане) молитве.* — Сви су са свећеником молили смртне молитве. *Том.* Жене су молиле круницу. *Андр. И.* **3.** (само у 1. л. јд., понекад с прилогом: лепо, фино) **а.** *у одазивању или учтивом обраћању.* — Скромно и бојажљиво започе препирку, извијајући: — Молим, молим, ваш закључак може бити није апсолутно истинит. *Петр. В.* А за кога ту лепоту насилно истерујеш, молим фино? *Рад. Д.* **б.** *у чуђењу.* — Молим те лијепо: осам хиљада заробљеника! *Фелд.*

Изр. моли (молите, нека моли) бога *буди срећан, захвалан, нека буду срећни, нека захвале (што је због неке околности изостало нешто непријатно);* молим те (га) као бога *преклињем те (га);* сила бога не моли 1) *онај ко је јак, моћан, чини што хоће;* 2) *у невољи се чини оно што се у редовним приликама не би чинило.*

~ се *молити.* — Тето, молим ти се, стани. *Станк.* Ханка је клечала насред собе, молила се из дна душе. *Бен.*

мо̀ло м = мо̀л[1]. — Отишли [су] до новог мола, мало даље од пристаништа. *Куш.*

мо̀ловāње с *гл. им. од моловати.*

мо̀ловати, -лујēм несврш. *малати:* **~** собу, **~** стан. — Више сам пута по њему [оцу] моловао апостола Павла. *Јакш. Ђ.*

Мо̀лох м хебр. мит. **1.** *семитски бог сунца, ватре и рата коме су приношена на жртву деца.* **2.** (молох) фиг. *неман која све прождире:* **~** рата. — Онај молох луксуза ... корача свијетом уз урнебесну рику. *Коз. Ј.* И страсти и новац и рад Јевреја гута молох, нешто невидљиво. *Сек.*

мо̀лскӣ[1], -ā, -ō муз. *који је изведен, који је дат у молу*[3]: **~** мелодија, **~** ритам.

мо̀лскӣ[2], -ā, -ō *који је начињен од мола*[4]: **~** блуза, **~** хаљина.

мо̀љ, мо̀ља м зоол. *в. мољац.* — Коју корист има свијет од тих кртова, мољева и мишева. *Јурк.*

мо̀љак, -љка м *в. мољац.* — Да на њу брецуља пане, би се мољак учинио! *Љуб.*

мољàкање и **мољáкāње** с *гл. им. од мољакати.*

мољàкати, -ām и **мољáкати,** мољāкām несврш. уч. *често и упорно молити; досађивати с молбама.* — Залуд је мољакао Мишка. *Бен.* Многи се путник тада замори да мољака заптије. *Андр. И.*

мо̀љац, -љца м зоол. **а.** *мали, врло штетан лептирић чије гусенице нагризају крзно, вуну, жито, биљке и др.* Tinea: брашнени **~,** житни **~,** сукнени **~.** **б.** мн. *систематски назив за тачну врсту лептирића* Tineidae. *Терм. 4.*

Изр. књишки **~** шаљ. и пеј. *онај који је увек над књигом, који стално тражи по књигама.*

мо̀љење с *гл. им. од молити (се).*

мо̀љчав, -а, -о = мољчав *изгризен од мољаца, пун мољаца.* — Што ... мари ... за ваше мољичаве пергамене? *Павл.*

мо̀љница ж заст. *богомоља. Вук Рј.*

мо̀љчав, -а, -о = мољичав. *Р-К Реч.*

мо̀љчев, -а, -о *који припада мољцу:* **~** гусеница.

мо́ма и **мо̀ма** ж песн. *девојка.* — Срете слуге неке где прате једну мому. *Митр.* Није била баш млада, већ онако зрелија мома. *Кол.*

мо̀мак, -мка м (вок. мо̀мче) **1. а.** *млад човек, младић.* — У њега је син ... момак за женидбу. *Лаз. Л.* Алај ти је то мио брат, зоран момак! *Дук.* **б.** *ваљан младић; јунак.* — Да га не оставимо у планини, ако смо момци. *Мат.* **2. а.** *младожења.* — И момак и младица били су подједнако око двадесет година. *Петр. В.* **б.** *неожењен човек, нежења, бећар.* — Девер [јој је] срески начелник и момак. *Петр. В.* Тај бодљикави стари момак љубљаше људе. *Матош.* **3. а.** *слуга; посилни.* — Предвече би долазио по њу пашин момак. *Андр. И.* Трећег дана појави се момак натпоручника

... с поруком. *Јонке.* **б.** *калфа; шегрт*: обућарски ~, пекарски ~. — Трговина забатаљена. Момак се један по један отпушта. *Лаз. Л.* **4.** заст. *војник; оружан човек у чијој пратњи или служби.* — Потпоручник [рече] ... мислимо на повратак. Скупи момке. *Донч.* Оставља своје трупе ... око Шапца, а сам, лично, са десетак момака хита Ћурчији. *Сур.*

Изр. ~ од ока *наочит, лепо развијен младић.*

мо̀мачкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на момке:* момачки дани, ~ навика. **б.** *крепак, јуначан.* — Момачким корацима [се] примиче. *Мат.* Бјеше срца момачка. *Наз.*

мо̀мачки прил. *на момачки начин, као момак, младићки.* — Онако момачки [сам јој] стиснуо ручицу. *Шапч.* Сад [би] требало ... да рекнем штогод момачки. *Ивак.*

мо̀маштво с **1.** *момачко, младићко доба.* — Чинио је утисак да никад није имао момаштва. *Петр. В.* **2.** *момачка снага и окретност.* — Својим се момаштвом дичи онај који заставицу ... донесе. *Гор.* **3.** *служба момка, слуге.* — Милан стане трговати свињама и узме Милоша к себи у момаштво. *Вук.*

мо̀мен(а)т, -нта м лат. **1.** *час, часак, тренутак.* — У том моменту Блаж је дигао камен. *Божић.* **2. а.** *временски период.* — Прибрао [је] најважније и најлепше моменте свога државничког рада. *Јов. С.* Светозар Марковић ... својом борбом за социјализам ... означава преломни момент у хисторији српског народа. *Ант. 1.* **б.** *одвојени део каквог догађаја, појаве.* — Живан укратко приповједи гостима главне моменте оне романтичне згоде. *Јурк.* **3.** *чинилац, фактор; чињеница.* — Економски моменат у сентименталном животу их је поразио. *Матош.* Никаквих нових момената у распореду снага. *Ћос. Б.*

Изр. момент-слика (фотографија) *снимак, слика на лицу места, одмах;* на, за (један) ~ *одмах, врло брзо;* у даном (датом) моменту *у једном одређеном, конкретном случају.*

мо̀ментā̀лан, -лна, -лно = моментан *тренутан, брз, непосредан:* ~ отказ, ~ прекид.

мо̀ментā̀лно прил. = моментано *тренутно, за часак; намах, сместа.* — Машина моментално успори. *Вас.*

мо̀ментā̀н, -а, -о = моменталан. — Као да се застиде своје моментане меланхолије, поче сасвим веселије говорити. *Јакш. Ђ.* Она није узбуђивала моментане ватрометне ефекте. *Коз. Ј.*

мо̀ментā̀но прил. = моментално. — То [је] моментано најбољи лијек. *Матош.* Моментано је завладала тишина. *Пер.*

мо́мица и **мо̀мица** ж *дем. и хип. од мома.* — Уто приступи једна момица. *Љуб.*

мо̀мкиња ж заст. *слушкиња, служавка.* — У двору ми момци и момкиње. *НПХ.*

мо̀мков, -а, -о *који припада момку:* ~ родбина.

момкò̄ва̄ње с *гл. им. од момковати.*

момкò̄ва̄ти, мо̀мкујēм несврш. *бити момак, проводити момачки, бећарски живот.* — Сад би ти вршњак био и момковао би сада. *Марет.*

мо̀мчā̀д ж **1.** *зб. им. од момче.* — Ћутила [је] на себи ватрене погледе чиле момчади. *Шимун.* **2. а.** *спортска екипа, тим.* — Игра на два гола ... Најбоље је средство за тактичку изградњу момчади. *Ног.* **б.** *припадници војне јединице; посада на броду; војници.* — Логорник ... је повикао на војника ... Заустави момчад! *Ћоп.*

момчà̀дија ж зб. *момчад, момци.* — У врху седе старији људи па до њих момчадија. *Дом.* Било се већ скупило момчадије и дјевојака. *Берт.*

мо̀мчā̀дскӣ, -ā, -ō *који се односи на момчад, момачки:* ~ такмичење. — Изненада је био у момчадску кухињу додијељен један момак. *Киш.*

мо̀мчā̀дски прил. *групно, скупа, колективно.* — Ова [се] спортска грана обавља колективно, тј. момчадски. *Весл.*

мо̀мче, -ета с (супл. мо̀мчā̀д) *млад момак* (*1а*). — Мисао лети ... пред тобом као разиграно момче. *Шен.* Био је тада ... младо и голобрадо момче. *Нуш.*

момчѐка̄ња м *аугм. од момак, момчина.* — Ваљана! ... — рече момчекања, пошто је добро потегао из чутуре. *Јакш. Ђ.*

момчѐнце, -ета с *дем. и хип. од момче. Рј. А.*

мо̀мчѐ̄ње с *гл. им. од момчити се.*

момчѐтина ж *аугм. и пеј. од момак.* — Шта ригаш ту, момчетино бјелоглава? *Божић.*

мо̀мчина м и ж *аугм. од момак.* — Била момчина већ за женидбу. *В 1885.* А беше и момчина тај Радоје! ... у обиљу снаге и здравља. *Вес.*

мо̀мчити се, -ӣм се несврш. *понашати се, држати се као момак.* — Почео је већ да се момчи. *Срем.*

мо̀мчић м *дем. и хип. од момак, дечак који улази у младићко доба.* — Није ли можда у ову крчму стигао момчић од петнаестак

година? *Вел.* Одраслији момчићи и шипарци потрчали за Вукашином. *Ад.*

момчу́љак, -лька и **момчу́рак,** -рка м *дем. и пеј. од момак, момчић.* — Дјевојке и момчуљци набацивали се зрелим праскама. *Шимун.* Прилази му грбави ... момчуљак. *Божић.* Гледао сам мршаве ситне момчурке како сатима ... умиру. *Вуков.*

момчу̀рина м и ж *аугм. и пеј. од момак.* — Драгојло из Севојна, ... здрава момчурина ... нашали се. *Уск.*

мона́да ж грч. фил. *недељива јединица; недељиво биће.* — Монаде, а то значи јединке, посве су једноставне, недјељиве. *Баз.*

мо̀нарх, -а и **мо̀нӑрх,** -а́рха м грч. *владар, краљ.* — фиг. Он је монарх свих наука. *Уј.*

монархѝзам, -зма м грч. *систем монархијске владавине; привржености монархијском систему.* — Све власти и сва штампа били су управљени на то да у народу утврде појам о правом монархизму. *Марк. Св.*

мона̀рхија ж грч. *облик владавине у којој је на челу државе један човек, монарх, обично с правом наслеђа*: апсолутна ~, уставна ~.

мона̀рхи̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на монархију*: ~ апсолутизам, ~ присталица.

мона̀рхист(а) м *присталица монархијског система владавине.*

монархи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на монархисте и монархизам*: ~ диктатура.

мона̀рхисткиња ж *женска особа монархист(а).*

мона̀рхичкӣ и **мона̀рхичнӣ,** -ā, -ō *монархијски.* — Монархички углед Аристотелов знатно [је] страдао. *Баз.* Они су побожни и монархични. *Нен. Љ.*

мо̀нархов и **мона́рхов,** -а, -о *који припада монарху.*

монархо̀мах м (мн -аси) грч. ист. *појединац из групе правних и теолошких писаца 16. и 17. ст. који су се борили против апсолутизма монарха.*

монархофаши̏зам, -зма м грч. и тал. *систем који је и монархистички и фашистички у исто време.*

монархофа̀шист(а) м *присталица монархофашизма.* — Студентска омладина водила [је] борбу противу реакције и монархофашиста. *Јак.*

монархофаши̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на монархофашизам*: ~ терор.

мо̀наршкӣ и **мо̀нӑршкӣ,** -ā, -ō *који се односи на монархе*: ~ власт.

мо̀нӑх, -а́ха и **мо̀нах** м грч. *калуђер, редовник.* — Закопан лежи ту један монах. *Јакш. М.* Као да је неки оријашки црни монах поклопио мантијом онај оток. *Мар.*

мона̀хиња и **мо̀нахиња** ж *калуђерица, редовница, опатица.* — У манастиру [је] видио монахињу мршаву као костур. *Шов.* И највеће монахиње па не одоле. *Вос. Д.*

мо̀нашкӣ и **мо̀нашкӣ,** -ā, -ō *који се односи на монахе, који припада монасима*: ~ усамљеност, ~ ћелија.

мона́штво и **мо̀наштво** с **1.** зб. *монаси.* — И монаштво је требало да послужи тој сврси. *Пов. 1.* **2.** *монашки позив; монашки начин живота. Деан. Рј.*

монголо̀ӣд, -и́да м грч. *човек који има сличности с Монголима, представницима жуте расе.* — Монголоиди имају жућкасту кожу у различитим нијансама. *НЧ.*

монголо̀ӣдан, -дна, -дно *који се односи на монголоиде*: ~ лик.

мо̀нго̀лскӣ, -ā, -ō *који се односи на Монголе*: ~ раса.

мо̀ндӗн, -е́на м фр. *онај који се истиче помодарством, а обично проводи време у нераду и забавама.*

мо̀ндӗнӣ, -ā, -ō = монденски. — Личила је на сликарски настрани мондени модел. *Божић.*

мо̀ндӗнка ж *женска особа монден.* — Монденке никако да докуче где се продају овако »заносни« парфеми. *Пол. 1958.*

мо̀ндӗнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мондене и монденство.* — Задржао [се] на ... најповршнијем и најфриволнијем кругу који себе назива монденским. *Богдан.*

мо̀ндӗнски прил. *као монден.*

монде́нство с *монден(ск)и живот, монденске навике.* — Жена из великог друштва има данас свој занат монденства. *Дуч.*

мо̀ндиш прид. непром. и прил. шатр. *монденски. Кл. Рј.*

мо̀ндӯр, -у́ра м и **мондӯ́ра** ж фр. *мундур, униформа.* — Ми смо једне крви, ако те и крије мундур. *Тур.* У кочијама даље преразличите особе у различитим мундурама. *Бен.*

моне́та ж лат. *новац; новчаница*: сребрна ~, златна ~, папирна ~. — Све се продаје у Европи за новац, и мјесто човјека, монета је данас једина мјера, једина вага и једина свједоџба. *Крл.*

Изр. здрава ~ *новац који има утврђену берзанску вредност;* ~ за поткусурива̀ње *онај који нема утврђен положај већ служи као резерва у рачунима моћних;* примити нешто за чисту, здраву монету *примити нешто као истинито.*

мо̀нетарнӣ и **мо̀нетнӣ,** -ā, -ō *који се односи на монету; новчани*: ~ систем.

моно̀изам, -зма м грч. фил. *учење које све појаве у свету своди на један једини принцип: дух или материју*; супр. дуализам: идеалистички ~, материјалистички ~.

мо̀нист(а) м *присталица монизма.* — Никада нисам био марксистички монист. *Крл.*

моно̀стичан, -чна, -чно и **моно̀стичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на монизам и монисте.* — Он [Спиноза] постаје оснивалац строго монистичке филозофије. *Петрон.*

моно̀тор, -ора м лат. војн. *низак оклопни ратни брод за операције у приобалном плитком појасу мора или на рекама.*

мо̀нитор м лат. **а.** необ. *саветодавац, саветник.* — Ја сам вас, пријатељу, звао само као монитора. *Божић.* **б.** техн. *апарат у телевизијском студију за проверавање исправности слика.*

моно- *као први део сложенице означава да је оно што се њеним другим делом казује једно, јединствено, да се односи на једно лице или појаву*: монолитан, монолог, монотеизам итд.

моногàмија ж грч. *брак између једног мужа и једне жене.* — Научише свијет љубити, љубити моногамију. *Матош.*

моногàмијскӣ, -ā, -ō *који се оснива на моногамији*: ~ брак.

моногàмист(а) м *присталица моногамије.* — Дика ми је била да будем строг моногамист. *Нед.*

моногѐиеза и **моногенѐза** ж грч. **1.** биол. *самозачеће, бесполно размножавање.* **2.** лингв. *идеалистичко учење о јединственом пореклу свих језика на земљи.*

моногенѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на моногенезу.*

мо̀нограм и **моно̀грам** м грч. *почетна слова имена и презимена; словни знак или фигура као ознака трговачке куће.* — Имају извезен монограм на јевтиној блузи. *Андр. И.*

моно̀граф м *писац монографије.* — Говорим ... без помоћи ... учених монографа. *Уј.*

монографѝја ж грч. *научни, знанствени рад у коме се исцрпно обрађује један проблем (једна појава, једна личност, једна област).*

моно̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на монографе и монографију.*

моно̀кл м грч.-лат. *оптичко стакло за једно око.* — Монокл је задржао на десном оку. *Кол.*

мо̀ноклинскӣ, -ā, -ō мин. *којему је оса нагнута на једну страну.* — Кристали с таквим положајем оси припадају моноклинском суставу. *Туђ.*

моноклѝрање с *гл. им. од моноклирати.* — Фиксирају ... говорећи гласно њемачки и вјежбајући се у моноклирању. *Матош.*

моноклѝрати, -нòклӣрām сврш. и несврш. индив. *наместити, намештати монокл, позирати с моноклом.* В. пр. уз гл. им. моноклирање.

мо̀нокорд м грч. физ. *направа начињена од шупље кутије и једне жице, која служи за одређивање висине тона. Физ. 1.*

монокотиледо́не ж мн. грч. бот. *биљке чије клице имају само један листић, котиледон. Терм. 3.*

моно̀крат(а) м грч. *онај који сам влада, који ни с ким не дели власт.* — Котарски [ће] монократ сад, коначно, прозрети моју игру. *Божић.*

моно̀кратскӣ, -ā, -ō *који се односи на монократе, у коме један одлучује о свему*: ~ систем.

мо̀ноксӣд м хем. *оксид с једним атомом кисеоника у молекулу.*

монокултýра ж грч.-лат. агр. *гајење само једне врсте усева на већој површини*: ~ дувана, ~ памука.

моно̀лӣт, -ита м грч. архит. *конструкциони или декоративни елеменат (стуб, обелиск итд.) израђен исцела од једног каменог блока.*

моно̀литан и **моно̀лӣтан,** -тна, -тно **а.** *исклесан из једног камена*: ~ стуб. **б.** фиг. *јединствен, сложан, збијен, чврст.* — Наша Партија ... је данас више него икада монолитна и чврста. *ПИ 1950.*

моно̀литнӧст и **моно̀лӣтнӧст,** -ости ж *особина онога што је монолитно.* — Монолитност карактера и наизглед монолитност психе није заустављала Ранковићеву жудњу за истином. *Глиг.*

моно̀лог м грч. *говор једног лица у драми, у коме оно пред гледаоцима излаже своја схватања, лично расположење и душевно стање; говор једнога лица насамо.* — Очито је да он мене жали — тако је почео његов дуги ноћни монолог. *Мар.*

монологизи́рање с *гл. им. од монологизирати.*

монологизи́рати, -йзӣрām сврш. и несврш. (*из*)*говорити у монологу.* — Хамлет монологизира ... у веома саркастичном тону. *Пол. 1959.*

моно̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на монолог*: ~ сцена.

мо̀нӧм, -о́ма м грч. мат. *једночлани алгебарски израз.*

мо̀нома̑н, -а́на м *онај који болује од мономаније.* — Он је мономан, окупљен само једном страшћу. *Поп. Ј.*

монома̀нија ж грч. мед. *болест заокупљености једном идејом.* — Његово интересовање за војно преуређење прелазило је већ у мономанију. *Јов. С.*

мо̀но̑мски, -а̄, -о̄ *који се састоји од монома:* ~ израз.

мо̀нопла̑н м грч. *авион с једним паром крила.* — С пољане у доњем граду узлеће на свом моноплану. *Пол. 1959.*

мо̀нопо̑л, -а и **монопо̀л,** -о́ла м грч. **1.** *искључиво право бављења неким послом (производњом неке робе или трговином њоме, одржавањем неких служби и сл.):* ~ дувана, ~ соли. — Помишља само на казну којом држава штити свој монопол. *Новак.* фиг. Просвећивање народа имало је да буде искључиво владин посао, њен монопол. *Јов. С.* **2.** *установа која руководи производњом монополске робе или трговином њоме.* — Он остави школу, побеже од матуре у ђумрук, из ђумрука у монопол. *Срем.*

Изр. држати (имати, узети и сл.) ~ на нешто *стећи или присвојити искључиво право на нешто.*

монополѝзам, -зма м *систем монопола; монопол.* — Да се сузбије непотребни и штетни монополизам трговине на велико ... *Bj. 1960.*

монополиза̀ција ж *завођење система монопола.* — Својина претпоставља извесну монополизацију. *Арх. 1954.*

монополизѝра̄ње с *гл. им. од монополизирати.*

монополизѝрати, -ѝзи̑ра̄м сврш. и несврш. = монополисати *завести, заводити монопол; узети, добити право монопола на што.* — Страни је капитал код нас монополизирао тржиште. *ЕГ 2.*

монопо̀лија ж рус. заст. *монопол.* — Све државне монополије и привилегије на рад беху укинуте. *Марк. Св.*

монопо̀лисати, -ишем̄ сврш. и несврш. = монополизирати. — То није вјера монополисана, поповска и мантијашка. *Срем.*

монопо̀лист(а) м *онај који у својим рукама држи монопол у нечему.* — Када је друго ... предузеће понудило да ... одржава ту исту линију, монополисти су ... рекли не! *Пол. 1958.*

монополѝстичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на монополизам и монополисте:* ~ трговина, ~ договор. — Ленин ... дефинира империјализам као монополистички стадиј капитализма. *Крл.*

монополѝстички прил. *на монополистички начин, са искључивим правом (на што).* — У самом Београду и околини Градски музеј монополистички придржава све. *Пол. 1959.*

мо̀нопо̀лка и **монопо̀лка** ж *она која ради у монополу.* — После подне пуна авлија. Ту лепе монополке, ту раднице из војне шиваре. *Срем.*

мо̀нопо̀лнӣ и **монопо̀лнӣ,** -а̄, -о̄ *монополски:* ~ трговина, ~ положај.

мо̀нопо̀лскӣ и **монопо̀лскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на монопол:* ~ роба, ~ трговина, ~ стовариште, складиште.

моносилабизи̑рати, -и̑зи̑ра̄м сврш. и несврш. необ. *изразити се, изражавати се једносложним речима.* — Стари је само моносилабизирао, пушио и пио. *Бег.*

моносила̀бичан, -чна, -чно и **моносила̀бичкӣ,** -а̄, -о̄ *који се састоји од једнога слога, једносложан:* моносилабични језици.

монотеи̑зам, -зма м грч. *веровање у једног бога, једнобоштво.*

монотеи̑ст(а) м *онај који верује у једнога бога, једнобожац.*

монотеи̑стичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на монотеизам и монотеисте, једнобожачки:* ~ религија.

мо̀нотӣп м грч. штамп. *машина, строј за слагање који излива свако слово посебно.*

монотӣпија ж *отисак слике претходно урађене уљаним бојама на посребреној бакарној плочи; техника такве израде слике.*

мо̀нотон и **монòтон,** -а, -о грч. *једноличан, досадан.* — Монотона лупа точкова железничких најзад га ... уморила. *Срем.*

монотòнија ж = монотоност *једноличност, досада.* — Мртво сунце пада преко ливада, и опет мир и монотонија. *Крклл.*

мо̀нотоно и **монòтоно** прил. *једнолично; досадно.* — Господ је тако хтео да ме створи у земљи где се монотоно живи. *Рак.* Слијепац ... протужи монотоно и пусто на народним гуслама. *Кос.*

мо̀нотоно̑ст и **монотоно̑ст,** -ости ж = монотонија. — Само понеки пут поремети општу монотоност ... везено бело марамче. *Ранк.*

монофи̑зи̑т, -и́та м грч. рлг. *присталица учења о само једној, божанској природи Исуса Христа.*

монофи̑зи̑тскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на монофизите:* ~ учење.

монòфтонг м грч. грам. *в. једногласник. Терм. 1.*

монохро̀матскӣ, -а̄, -о̄ грч. *једнобојан:* ~ светлост.

монси̑ньо̑р, -о́ра м тал. *титула виших католичких црквених достојанственика.* —

Службу су служила три свећеника, монсињор и три капелана. *Крл.*

мо́нстр прид. непром. фр. *као први део полусложеница*: *огроман, дивовски*; *чудовишан*: ~ процес, ~ оркестар. — У Аустрији, тој монстр-држави, изобразила [се] једна управна бирократија. *Поп. Ј.*

монстра̀нц(нј)а ж лат. црквено *у католичкој цркви посуда у којој се држи посвећена хостија (нафора), показница.* — Мјесец се диже као златна скрлетна и блиједа монстранција. *Матош.* фиг. Над тим каменим језерима букти стреласта монстранца сунчева. *Божић.*

мо́нструм м лат. *чудовиште, грдосија, неман*; *наказа, страшило.* — Смрт је овде стизала ... као нека врста надљудског монструма. *Вучо.* Оно загонетно чудо ... било је као неки митски монструм. *Бат.*

мо̀нструо̀зан, -зна, -зно **1.** *чудовишан, страховит.* — Та ... монструозна звијер у њему осјетила је потребу да се растегне. *Крл.* **2.** *грдобан, наказан.* — Нема [у Хирошими] у већем броју ни абнормалне ни монструозне деце. *КН 1956.*

монструо̀зно̀ст, -ости ж *особина оног што је монструозно, чудовишност, наказност*; *монструозна појава.* — Не могу да се отмем искушењу да не наведем неколико монструозности. *Крл.*

мо̀нсу̀н, -ýна м ар. *ветар у јужној и источној Азији, који периодично дува, зими с копна према мору, лети од мора према копну*: суви ~, влажни ~.

мо̀нсу̀нски, -ā, -ō *који се односи на монсун*: ~ клима.

монта́жа ж фр. **1.** *састављање, склапање појединих делова у целину (машина, стројева и других сложених предмета)*; *постављање на место употребе (уређаја, постројења и др.).* **2. а.** *уклапање појединих елемената у уметничко дело (у филму, музици, фотографији итд.).* — Монтажу тог филма ... извршили су амерички стручњаци. *Дав.* **б.** фиг. *неистинито приказивање нечега својевољним уклапањем фрагмената тако да се тиме губи прави смисао.*

монта̀жер, -ера м *онај који врши монтажу (у филму).* — Оригинална и нова метода монтажа доказује што монтажер значи за филм. *Р 1946.*

мо̀нта̀жни, -ā, -ō *који се односи на монтажу, који је сграђен монтажом*: ~ одељење, ~ кућа.

монта̀ни̏ст(а) м **1.** *рударски стручњак.* **2.** *студент монтанистике.*

монтани̏стика ж лат. *наука о рударству и рудницима.* — Појавио се пред париским експертима као специјалист монтанистике. *Крл.*

монтани̏стичкӣ, -ā, -ō *рударски.* — Она два господина ... су пуномоћници једног монтанистичког предузећа. *Мил.*

монта̀ња̄р, -а́ра м фр. ист. *припадник леве политичке групе у време француске револуције*; *припадник левице у француској народној скупштини 1848.* — [Изгубила је] склоност да се бије под стегом монтањара. *КР 1924.*

мо̀нтēр, -е́ра м фр. *стручњак који врши монтажу (машина, стројева).* — фиг. Чинило [му се] да су му бољи пријатељи политички противници ... него његови обожаватељи и монтери ове импровизиране игре с њим. *Божић.*

мо̀нтēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на монтере.*

монти́ра̄ње с *гл. им. од монтирати.*

монти́рати, мо̀нтӣра̄м свршено и несвршено *(из)вршити монтажу, саставити, састављати, наместити, намештати (машине, стројеве, мостове и др.).* — Монтирала [је] мостове добивене на рачун репарација. *Ћос. Б.* Монтирају упаљаче на тромблонским бомбама. *Кик.*

монти́ра̄ч, -а́ча м техн. *справа за монтирање.* — Монтирач гума омогућава брзо и лако монтирање ... гума. *Б 1960.*

монту́ра ж фр. *в. мундир.* — Њезин отац [се] некако поноси и соколи својом монтуром. *Шимун.*

монӯмен(а)т, -ента м (мн. ген. монӯменāтā) лат. *споменик.* — Сламали [су] себе ... да торзом својих фигура изграде монуменат времена. *Михиз.* Осим Штросмајерова споменика, уклонити све монументе са загребачких улица. *Наз.*

мо̀нумента̄лан, -лна, -лно **а.** *који изазива утисак својом величином, величанствен, велелепан.* — Претворио [га је] у сасвим пристојно мјесто са петнаестак монументалних палача. *Крл.* **б.** *који је велик, дубок по садржају.* — Писао [је] ново поглавље своје монументалне повијести. *Торб.*

монумента̀лно̀ст, -ости ж *особина онога што је монументално.* — О монументалности нема ни говора. *Баб.*

мо̀пе̄д, -е́да м *врста лаког мотоцикла.* — Премален је ... Јусуф за трактор. А мопед нема. *Б 1960.*

мопѐда̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на мопед.* — Три курса је положио, фотоаматерски, мопедашки и тракторски. *Б 1960.*

мо̀пс м зоол. *врста малих паса округле главе и мале, запупчасте њушке.*

мо̑р[1] м *в. морија (1).* — Ђе је тор, ту је мор. *Н. посл. Вук.* Мор морио, Стамбол поморио. *НПХ.*

мо̑р[2] прид. тал. *црн.* — Станко вели Арапину мору. *НП Вук.*

мо̑р и **мо̑р**[3] прид. непром. тур. *угасит, тамномодар.* — Мор доламу витез заогрну. *Фил.*

мо̑ра и **мо́ра** ж тал. покр. *игра прстима у којој сугрaч истовремено треба да покаже исти број прстију као и први играч.* — Уз саму ограду играла су два дечака море. *Дав.*

мо̀ра ж **1.** *тешко осећање, душевна тегоба; гушење у сну, кошмар.* — Отворивши ... очи иза бурног сна, осјети на грудима терет давне море. *Матош.* А кад би се снови претворили у мору ... он би ... хватао за дуван. *Андр. И.* **2.** празн. *вештица која долази у сну и људима сиса крв.* — Најприје је прогласила за мору, а кад се удала, и за вјештицу. *Шимун.* **3.** *в. морија (1).* — А мора мори. Свет падаше: неко од болести, неко од страха. *Вес.*

мо̑рав, -а, -о *тамномодар;* исп. мо̑р.

мо̀ра̄вка ж **1.** бот. *лековита биљка из пор. главочика* Arnica montana. *Терм. 3.* **2.** агр. *пасмина свиња која се гаји у Србији. ЕГ 1.*

мо̀ра̄л, -а́ла м лат. **1.** *скуп правила о понашању и међусобним односима људи која је изградило и усвојило неко друштво, етика*: буржоаски ~, комунистички ~. — У њој [је] ... наслеђе ћифтинског паланачког морала. *Јанк.* Такве фигуре ... хоће да руше темеље нашега морала и увјерења. *Крл.* **2. а.** *свест о дужности, спремност за вршење задатака, дисциплина; самопоуздање, храброст.* — Покрет у земљи уливао је људима наде и подизао поколебан морал. *Јак.* Морал [је] већ био расклиман. *Мар.* **б.** *честитост, поштење.* — Импоновале [су] храброшћу ... и неприкосновеним моралом. *Поп. Ј.* **3.** *поука, смисао (књижевног дела, догађаја).* — Свака његова драма има свој морал и своје »наравоученије«. *Панд.* Морал из тог случаја ми бисмо могли повући други. *КР 1924.*

мо̀ра̄лан, -лна, -лно **1. а.** *који се односи на морал, који је у духу морала.* — Почеше му ... говорити моралне предике. *Лаз. Л.* Читава њена личност је сагрђена, удешена по моралним законима. *Шег.* **б.** *честит, поштен*: ~ човек. **2.** *душевни, унутрашњи*: ~ лик, ~ снага. — Ти хоћеш и моје морално биће уништити. *Ков. А.* Босански човек крије ... у себи многу моралну вредност. *Андр. И.*

морали̏зам, -зма м **а.** *истицање моралне вредности изнад свега; проповедање строгог морала.* — Тај есеј ... умјетничким моралзмом ... већ деведесет година ... једнако [је] поучан. *Шим. С.* **б.** пеј. *претерана морална строгост лишена хуманости. ЕЛЗ.*

морали̏за̄тор м пеј. *онај који се намеће као проповедник морала.* — Покаже се тип сујетна списатеља или непоправна ... моралзатора. *Поп. П.*

морали̏за̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на моралзаторе.* — Када је описивао живот сеоских крадљиваца, није заузео неки моралзаторски став. *Глиг.*

морали̏за̄торски прил. *на моралзаторски начин као (што чини) моралзатор.* — Резонирају забринуто моралзаторски. *Комб.*

морализи́ра̄ње с *гл. им. од моралзирати.*

морализи́рати, -и̏зи́рā̀м сврш. и несврш. = моралзовати и моралисати **1.** *(о)држати моралне поуке, проповедати морал.* — Сувише психологизирају око њега и мудрују ... управо: моралзирају. *Крл.* **2.** *(у)чинити моралним.* — Секта орфиста покушала је да моралзира Олимп аморални. *Дуч.*

мора̀лизова̄ње с *гл. им. од моралзовати.*

мора̀лизовати, -зујēм сврш. и несврш. = моралзирати. — Човјек [је] моралзована природа. *Матош.* Задатак васпитања [је] да дете моралзује. *Пед.*

мора̀лиса̄ње с *гл. им. од моралисати.*

мора̀лисати, -ишēм несврш. = моралзирати. — Права умјетност не поучава и не моралише. *Матош.* Хотећи да моралише државу, он ју је претворио у цркву. *Јов. С.*

мора̀лист(а) м **а.** *онај који захтева да се живи и влада према законима морала; проповедник морала.* — Није он моралиста. *Кол.* Немојте, ви сте одвише строг моралист. *Богд.* **б.** *писац који расправља о моралу.* — Француска књижевност ... дала [је] већи број психолога и моралиста него иједна друга. *Јов. С.*

морали̏стика ж *моралка.* — Учен ... у неким подручјима моралистике. *Крл.*

морали̏стичан, -чна, -чно и **морали̏стичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на моралисте и моралистику.* — Шта би значило ... моралистичко цјепидлачарење? *Крл.* Уз стварно тумачење додаје ... и моралистично. *Ком.*

мора̀листкиња ж *женска особа моралист.*

морали̏тēт, -ēта м **1.** *в. моралност.* — Моралитет не лежи у религији, већ у самој природи човековој. *Петрон.* **2.** књиж. *врста средњовековне црквене драме којој је био циљ морална поука.*

мо̀ра̄лка ж фил. заст. *наука о моралу, етика.* — Марулићево »Стумачење Ката«

... била [је] на читаву западу школска књига по којој се учила моралка. *Водн.*

мо̀рā̀лно прил. *у моралном смислу, у духу морала.* — Као што су кадри срушити човека, исто тако му не сметају ... да се морално дигне. *Цвиј.* [Они] су пред њом морално оцрњивали мужа. *Нех.*

мора́лнōст, -ости ж *особина онога који је моралан, онога што је морално, честитост, поштење.* — Веле да нема никаквог другог критеријума за моралност осим човекове савести. *Марк. Св.* Даља посљедица породичног живота бјеше ... висока моралност. *Шиш.*

мо́рā̀ње с **1.** *гл. им. од морати.* **2.** *оно што се мора учинити, обавеза.* — Товарим ти свакојаке бриге и морања. *Пав.* Сад је та побједа постала животна нужност и морање. *Ћос. Д.*

Изр. под ~ *силом, принудно.*

мо̀рāст, -а, -о *угасит, тамномодар*; исп. мо̀р. — Лице забрађено морастом шамијом. *Дом.*

мо́рати, мо̀рā̄м (у служби футура II мо̀раднēм; аор. мо́брах и мо̀радох) несврш. (гл. непотпуног значења) **1.** *бити принуђен на нешто, против своје воље чинити нешто; имати дужност, бити обавезан чинити нешто.* — Мораде се покупити и бјежати. *Ћал.* Клео се да ће, пре него морадне напустити касабу, приковати ... хоћу на капију. *Андр. И.* **2.** (често безл.) *требати; потребно је.* — Према простим људима мора се бити постојан. *Шуб.* **3. а.** (често безл.) *за истицање извесности, вероватноће онога што се допунским глаголом казује, бити вероватно.* — Каза хајдуцима да их је ваљда нетко издати морао. *Тур.* Мора да је био дебео лед? *Петр. Р.* **б.** (безл.) *појачава значење допунског глагола (у инфинитиву).* — А колико је тек морало бити ... рибарских пароброда? *Петр. М.*

Изр. под мораш *силом, принудно*; исп. уз морање (изр.). — Она тад под мораш, плачућ ... женом мојом поста. *Бог.*

мора̀то̀рнӣ, -ија и **мора̀то̀ријум** м лат. правн. *законом одређено одлагање плаћања дугова у ванредним приликама.* — фиг. Настало би мировање, а у друштвеним односима према њему нека врста мораторија. *Десн.*

мо́рац, -рца м покр. *ћуран, тукац. Вук Рј.*

мо̀рā̀ч, -а́ча м бот. *једногодишња лековита биљка из пор. штитарки* Ammi majus. *ЕЛЗ.*

мо̀рбӣдан, -дна, -дно лат. *болестан, нездрав; нежан, осетљив, слаб.* — Читава њезина појава имала је у себи једну суморну, отмену, морбидну клонулост. *Бег.* Морбидна осећања [су] туђа Матавуљевом духу. *Глиг.*

морбидѝтēт, -е́та м = морбилитет *в. морбидност.*

морби́днōст, -ости ж **1.** *болешљивост.* — Ослобођена Борине морбидности, Сремчева идеализација прошлости поседује ноту ... сете. *КН 1955.* **2.** *проценат обољења у неком крају или земљи; број оболелих од неке болести.*

морбилѝтēт, -е́та м = морбидитет. — Морбилитет и морталитет могу се умањити. *Јонке.*

морганà тичкӣ и **морга̀натскӣ,** -ā, -ō у изразу: ~ брак *брак члана владарске куће с особом из грађанства; брак у коме су супрузи врло различитог друштвеног положаја.*

мо̀рда прил. покр. *в. можда.* — У срцу нешто говорило: »Морда дође твоја агиница«. *Огр.* Морда и плачу [дјеца] ђегоћ у свијету — насмија се Смиља. *Мил. В.*

мо́ре и **мо̀ре**[1] с **1. а.** *велики водени простор, део океана који дубље или плиће залази у копно*: Јадранско ~, Средоземно ~. — фиг. Марија тоне у мору грознице. *Ћос. Б.* Звук минуте ... тромо капље у море вјечности. *Кркл.* **б.** *морска вода.* — Низ косу им се још море циједи. *Ћип.* **2.** фиг. **а.** *мноштво, велика количина, велики број.* — Ово море суза као да је ослабило најтежу муку. *Ћал.* Из разреда се море очију окренуло према њему. *Ћоп.* **б.** *велико пространство чега.* — Високо у етерским морима ... планети се блистави шећу. *Наз.* фиг. Забродио морем прошлости. *Ков. А.*

Изр. дебело (отворено, широко) ~ *пучина*; за морем, иза седам мора, преко мора *врло далеко, у туђини*; кап(ља) у ~ *сувише мало, ситно, незнатно у поређењу с чиме*; мајстор с мора *шаљив назив за Далматинца*; ~ му је до колена *лакомислен је, све му изгледа лако*; мртво ~ *апатична средина у којој се ништа не догађа*; није му ни ~ до колена *врло високо мисли о себи и о свему своме*; пасти у ~ *нестати, изгубити се, пропасти*; равно му је све до мора *равнодушан је, неосетљив*; слобода мора *слободна пловидба и несметана употреба отвореног мора*; хвали ~ држи се краја разг. *не излажи се без потребе опасности.*

мо̀ре[2] узв. грч. **1.** *у претњи, љутњи.* — Море, харач плати! *Хар.* Море, губите ми се с очију! *Ћоп.* **2.** *за изражавање допадања, дивљења, или другог какво г расположења.* — Дивна ли је море та твоја пријестоница. *Матош.* Море, чисто ме мрзи да причам, то треба видети. *Лаз. Л.*

мо̀рèкати (се), -ā̄м (се) *обраћати се некоме узвиком »море«, често говорити »море«. Вук Рј.*

морѐндо с тал. муз. *музичка ознака за постепено стишавање; тихи, једва чујни тонови.* — фиг. Прелази ... у песимизам да сврши морендом меланхолије. *Марј. М.*

морéне ж мн. фр. *раздробљено стење које глечери носе собом и нагомилавају спуштајући се с брегова.* — Камење, морене, разбацане по леду, испод којéга пролазе журне воде потока што падају у лед. *Бен.*

мо̀рēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на морене*: ~ земљиште.

мо̀рēње с *гл. им. од морити.*

морепло̀вац, -вца м (ген. мн. морèплōвāцā) *онај који плови по далеким морима и океанима, поморац.* — Био је ... некада велики трговац и морепловац. *Сек.* Толико сати [је] просањао о далеким морепловцима. *Крл.*

морепло̀вити, -ӣм несврш. *пловити морем као морнар.* — Мој стриц је морепловио на неком другом броду. *Кост. Д.*

морепло̀вство с *пловидба по морима и океанима, поморство.* — Настају нови градови као центри робне привреде, трговине и морепловства. *ПИФ.*

морѐта ж тал. покр. *маска до пола образа, образина.* — Да видимо како господину Калкићу стоји ова морета? — предложи Тинка. *Божић.*

морѐуз м геогр. *узани део морске површине који раздваја два копна и спаја два мора, морски теснац.*

морѐузина ж *мореуз. Бен. Рј.*

мо̀решка ж тал. покр. *витешка игра с мачевима (као успомена на борбе с Маврима).* — Сијенска школа увела је ... такмену витешку плесну игру, тзв. морешку. *Водн.*

мо̀ржеви м мн. зоол. *морски сисари из реда перајара, морски коњи* Odobenidae. — Бркати начелник ... зинуо као морж. *Гор.*

мо̀ри узв. покр. *в. мо̀ре*[2]. — А што си ти, мори девојко, отишла у шуму? *Ћос. Д.*

мо̀рија ж тал. **1.** *куга, помор; епидемија.* — Пук стао изгибати као да дође црна морија. *Матош.* Варош је остала као после морије, глува и уплашена. *Андр. И.* **2.** необ. *в. мора (I).* — Ужасне морије страшне ... муче ми клонулу душу. *Ил.*

мо̀рина[1] ж *аугм. и пеј. од мо̀ре; узбуркано, немирно море.* — Плаха вјетрушина и узбуркана морина распану [галију] као кору од ораха. *Љуб.*

мо̀рина[2] ж *аугм. од мо̀ра.* — Најбоље би било да нас прва морина ... однесе! *Војн.*

мо́рити, мо̀рӣм несврш. покр. *бојити у црно.* — Скупи ... струготину и гвоздене отпатке којима су сеоске жене морили своје сукно. *Бан.*

мо̀рити, -ӣм несврш. **1. а.** *сатирати, пустошити (о болести).* — Тога љета ... стадоше морити црне оспице. *Шимун.* За тих двадесет и пет година ... два пута је у Сарајеву морила куга и једном колера. *Андр. И.* **б.** *одузимати живот (коме), убијати, уништавати.* — У тами људе морит! — Гдје су те крвопије? *Богд.* Онај лептирак дуго је ... још морио малу децу по Зарожју. *Глиш.* **2. а.** *мучити, кињити.* — Глад их мори. *Змај.* Чежња ... је стално морила његову душу. *Кол.* **б.** *умарати, замарати.* — Само ... море свој мозак. *Нуш.* Очи сам морио, изгледајући теле. *Бен.*

~ **се 1.** *мучити се, кињити се.* — Али чему се мориш глађу. *Горб.* **2.** *умарати се, замарати се.* — Што да се морим џаба? *Јевт.*

мо̀рка ж зоол. *врста афричке кокоши која се и код нас гаји, бисерка* Numida meleagris. *Р-К Реч.*

Мо̀рлāк, -áка м **Мо̀рлак** м тал. покр. пеј. *сељак с копна (за далматинске варошане и острвљане, оточане);* исп. Влах (3).

Морлàкиња ж *сељанка с копна (за далматинске варошане и острвљане, оточане).*

мо̀рлāчкӣ и **мо̀рлачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на Морлаке.* — То је већ, како се на западу вели, илирски, морлачки, заправо прасловенски сој. *Петр. В.*

мо̀рлāчки и **мо̀рлачки** прил. *на морлачки начин.* — [Тетка] се почела ругати свему ономе што је морлачки или влашки. *Наз.*

мо̀рмōн, -óна м *припадник северноамеричке верске секте, која допушта многоженство.*

мо̀рмōнка ж *женска особа мормон.*

мо̀рмōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мормоне.* — Ту и силне кокошке са својим петлом ... Он један, а оне толике! Праве мормонске фамилије! *Срем.*

мо̀рнāр, -ára м (вок. мо̀рнāру) **а.** *члан бродске посаде у трговачкој морнарици.* **б.** *онај који служи у ратној морнарици.*

морнáрев, -а, -о = морнаров *који припада морнару.*

морнàрић м *дем. од морнар; млад морнар.* — Нема Петра Дубовића, већ јој [лађи] заповиједа морнарић, дјететина. *Војн.*

морнàрица ж зб. *бродовље једне земље (свеукупно или одређеног типа, намене и сл.) и установе које се старају о њему; људство које служи на бродовима и у поморским ус-*

тановама: југословенска ~, ратна ~, трговачка ~, служити у морнарици.

морнáричкӣ, -ā, -ō *који се односи на морнарицу*: ~ одред, ~ прописи и сл.

морнáров, -а, -о = морнарев.

мòрнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на морнаре*: ~ служба, ~ униформа и сл.

морнáрство с **1.** *вештина пловидбе морем; наука о поморству, наутика.* **2.** *в. морнарица.* — Ил' Енглези својим свесилним морнарством. *Хар.*

морнàрче, -ета с и **морнàрчић** м *дем. од морнар; млад морнар.* — У час ... појави се жива савјест пред њим у обличју скромна морнарчета. *Драж.*

мòроврāн м зоол. *птица из реда водарица, велики вранац* Phalacrocorax carbo. *Финк.*

морòгати, -ām несврш. покр. *в. мрмљати.* — А Митра ... само морога; не сме она за живу главу проглавити што кад он виче. *Вес.*

морода́вити, морòдāвīм несврш. *морити, мучити.* — Пробрави у том паклу ... даномице ... глађу мородављен. *В 1885.*

мòродак м бот. *чапљан* Asphodelus albus. *Сим. Реч.*

морòкваша и **морòкошња** ж мн. покр. *гвоздени оков с горње стране осовине на колима. Вук Рј.* — Продавао [је] ... дуге, шишарке, цреп ... морокошње. *Лаз. Л.*

морòплōван, -вна, -вно песн. *који плови морем.* — У лађама ти морепловним ... оде. *М-И.*

морòплōвка ж песн. (у атрибутској служби) *која плови морем.* — Из лађе изађе затим морепловке Хрисова кћерка. *М-И.*

морòузина м *морски теснац, мореуз.* — Италија држи обе стране валонске морузине. *Цвиј.*

мòрс м зоол. *врста морског сисара, морски лав* Otaria jubata.

мòрскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на море*: ~ обала, ~ пловидба, ~ со итд. **2.** *који се не може схватити, бесмислен, глуп.* — Што мушкарци могу да пуше, а ми као не? По коме то морском правилу?! *Дом.* **3.** *веома велик, неоцењив.* — За морско благо ја ти не бих хтио ограничит и скучит бездомни и слободни свој живот. *Богд.* **4.** *саставни део имена многих животиња и биљака (обично са значењем да се налазе у морима или на морским обалама)*: ~ крава, ~ прасе, ~ репа, ~ трава итд.

мòрсковац, -овца м и **мòрсковача** ж покр. *штап или шиба од трске.* — Швиђнуо [је] морсковцем љутим ... распалио је саму књегињу прутом по сукњама. *Чипл.* На туру стално има модрице од учитељевих морсковача. *Поп. Ј.*

морскòводнице ж мн. зоол. *подред гмизаваца из реда корњача, морске корњаче* Cheloniidae. *Финк.*

мòрт м нем. *малтер, жбука.* — Вукао [је] морт на новоградњама у граду. *Донч.*

мортадèла ж тал. *врста дебеле сушене кобасице.*

морталѝтēт, -éта м лат. *смртност, број смртних случајева у односу на целокупно становништво у одређеном временском периоду*; супр. наталитет.

мòртус прид. непром. лат. шаљ. **1.** *мртав тијан.* **2.** *пренеражен, запрепашћен.* — Све ће бити просто »мортус«, кад ти викнеш. *Срем.*

мòрузгве ж мн. *в. морузге.* — На врховима гребена намјестиле се морузгве. *Наз.*

мòрузге ж мн. зоол. *организми из реда корала који живе прирасли уз камену подлогу или лебде слободно у мору* Actinaria. *Терм. 4.*

мòрула ж лат. анат. *скуп ћелија, станица налик на бобу малине или купине као први ембрионални стадиј у развитку живог организма. Терм. 4.*

мòруна ж зоол. *крупна морска и речна риба хрскавичава костура.* — Моруна и лосос путују прије мријештења у ријеке. *ОГ.*

морȕпāш, -áша м зоол. *подуст* Chondrostoma nasus. *Бен. Рј.*

мòруница ж *дем. од моруна.*

мòруњӣ, -ā, -ē *који се односи на моруне. Вук Рј.*

Мòрфēј, -éја и **Мòрфеј** м грч. мит. *по грчкој митологији бог сна; сан.*

Изр. бацити се Морфеју у крило шаљ. *поћи на спавање; заспати.*

мòрфēм, -éма м и **морфéма** ж грч. лингв. *најмања језичка јединица (проста реч, основа или суфикс изведене речи и сл.) која има неко лексичко или граматичко значење.*

мòрфӣј, -ија, **мòрфијум**, -а и **мòрфӣн**, -ѝна м грч. *најважнији алкалоид опијума, јака опојна дрога која се у медицини употребљава за ублажавање болова.*

морфинѝзам, -зма м *наркоманска страст за морфијумом и употреба морфијума као опојне дроге.*

морфѝнист(а) м *онај који се одаје морфинизму.*

морфѝнисткиња ж *женска особа морфинист(а).*

морфинòман, -а и **морфинòмāн**, -áна м *морфинист(а).*

морфиномàнија ж *морфинизам.*

морфолòгија ж грч. *наука о облицима* **а.** грам. *део граматике у којој се изучавају облици и творба речи.* **б.** биол. *грана биологије која изучава облике и грађу живих бића.*

морфòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на морфологију, облички.*

москúти и **мòскити, москúтоси** и **мòскитоси** м мн. (јд. мòскӣт, -ита и мòскит) зоол. *род комараца у тропским крајевима* Phlebotomus.

Мòскōв, -òва м нар. *Рус.*

Москòвија ж нар. *Русија. Вук Рј.*

мòскōвка ж *врста старије дугачке пушке руског порекла.* — Ако се започињао бој, сваки би зграбио московку . . . и ишао напред. *Ћур.*

мòславац, -āвца м агр. *врста винове лозе белог грожђа, која се гаји у Мославачкој гори у Славонији и у Љутомеру у Словенији.*

мòснӣ, -ā, -ō = мостовни и мостовски *који се односи на мост:* ~ вага, ~ конструкција.

мòсница ж **а.** *даска или камена плоча на поду моста.* — Једне . . . на прву камениту мосницу, сграђену преко цесте моста. *Ков. А.* **б.** *оно чим је нешто премошћено.* — Указе . . . прогласи мосницом, преко које ваља да народи . . . у нови живот дођу. *Старч.*

мòсо прил. тал. муз. **а.** *живо, брзо.* **б.** (у именичкој служби) м и с *став живљег темпа у већој композицији.*

мòсор м геол. *осамљена планина, остатак некадашњег планинског венца од кога је одвојена воденом ерозијом. ОГ.*

мòст, мòста м (лок. мòсту; мн. мòстови) **1. а.** *саобраћајни, прометни објекат који служи као прелаз преко воде, провалије, рова и сл.* **б.** *нарочита даска по којој се улази на брод и силази са њега.* — Мост је већ био на суху, а пароброд . . . кренуо. *Цар Е.* **в.** *део смучарске скакаонице са којега се скакач одбацује.* **2.** фиг. **а.** *прелаз.* — Он [је] стајао на мосту између два времена. *Марј. М.* **б.** *веза, спона.* — Карловци [су] . . . први изградили мост између нашег српског православља и западне латинске просвете. *Петр. В.* **3.** мед. *врста зубне протезе која се причвршћује између два природна зуба.*

Изр. ланчани ~ *мост који виси на ланцима;* покретни ~ *мост који се може по потреби уклањати (нпр. за пролаз бродова) и поново постављати;* понтонски ~ *мост (обично привремени) који се ослања на носеће елементе који пливају на води;* (по)рушити, (по)палити (све) мостове за собом (у)*ништити сваку могућност повратка на пређашње стање.*

мòст м покр. *мâст, шира.* — Воће се прерађује у шире (мостове). *Батут.*

мостàрина ж ист. *намет који се плаћао за прелазак преко моста.*

мòстац, мòсца и мостàца м (ген. мн. мòстāцā и мостáцā) *в. мостић.* — Сретноме си срећа без пораза, нељубљеном мостац к цвјетној доби. *Прер.*

мостéљак, -љка м *дем. и презр. од мост.*

мòстина ж *аугм. од мост.*

мòстити, -им несврш. (импф. мòшћāх; трп. прид. мòшћен) **1.** *градити, правити мост.* — фиг. И срећи треба мостити, а тога сватко не може. *Јурк.* Сирота мама морала је увек да мости између њих двојице. *Бар.* **2.** *пролазити преко моста; прелазити, вратити се преко препрека.* — Шуљ стоји у ваздуху на сохама, а један човјек мости преко њега. *Лал.* Куд једва звијере мости преко рупа, криловити Натко лаком ногом ступа. *Шен.*

мòстић, -ића и **мòстић** м *дем. од мост.*

мостúћак, -ћка м *дем. од мостић.*

мòстљика ж покр. *брвно или даска за прелаз преко воде.* — Нађох . . . танку мостљику преко ријеке. *Лал.*

мòстобрāн м **1.** *конструкција за одбрану стубова моста од поплаве и леда.* **2.** војн. *мањи простор, упориште на обали коју иначе држи противник.*

мòстовина ж *в. мостарина.* — Видјех, јашућ преко моста, како . . . Жид (који побира мостовину) те стварі за пол цијене отимље. *Мажс. Ф.*

мòстōвнӣ и **мòстовскӣ,** -ā, -ō = мосни: ~ конструкција, ~ стуб и сл.

мòсӯр м (лок. мосӯру и мòсӯру) тур. **1.** *дрвена цев за намотавање пређе, конца и сл., калем.* — Морао си . . . канафу . . . намотавати на мосур неколико пута. *Радул.* **2. а.** покр. *клип кукуруза. Вук Рј.* **б.** *клип уопште, израштај у облику клипа (нпр. леденица на кровy, стрехи, сталактит и др.).* — Старинска мудрост . . . је хладна као мосур у пећини. *Божић.* **в.** *слина из носа и уста.* — Мрзнули [су му] се мосури под носом. *Андр. И.* **г.** *поугљени фитиљ свеће. Бак. Реч.* **3.** *креста у ћурана, тукца. Рј. А.* **4.** *напега, направа за извлачење течности, текућине.* — Прво сврати у качару, па мосуром добро повуче из једне двојке. *Лаз. Л.*

мосӯрак, -рка и **мосӯрић** м *дем. од мосур.* — По трбуху су му длаке улепљене блатом, скорене у рижњате мосурке. *Божић.*

мосӯрица ж *мосур; мосурак.* — Најмлађе дијете . . . са крупном мосурицом на челу, стално плаче. *Бон.*

мо̀т м и **мо̀та** ж тал. покр. *покрет руком, гест.* — Томо је рекао, нешто мотама, а нешто ... ријечима. *Ћон.*

Изр. говорити на моте *споразумевати се гестикулацијом.* — С господом говорио ... на моте. *Дражс.*

мо̀тавица ж *вејавица, мећава.* — Мотавица сњежна све то јача. *Марк. Ф.*

мо̀тање с *гл. им. од мотати (се).*

мо̀тати, -а̄м (мота́мо и мо̀та̄мо, мота́те и мо̀та̄те; трп. прид. мо̀та̄н) несврш. **1. а.** *обавијати око нечега (конац, предиво, узак комад тканине и сл.), намотавати.* — Дјечак је знао ... мотати конопе у колач. *Наз.* фиг. Сад настаје оно ... Досад се само мотало, а не знаш шта има у клупчету. *Ранк.* **б.** *увијати у омот, паковати; завијати (цигарету, дуван).* — Почела је мотати везиво. *Торб.* Бегова кутија пуна готових цигарета; то њему мота његов момак. *Рад. А.* **2.** фиг. **а.** *окретати укруг (нешто), витлати (нечим), вртети; колутати, кружити (очима, погледом).* — Напољу снажан вјетар још увијек моташе густим снијегом. *Шимун.* Говорио је мотајући очима. *Лоп.* **б.** *терати с једног краја на други, вијати, прогањати; безразложно покретати, повлачити (некога, нешто).* — Судба га мотала, као зеца у хајци. *В 1885.* Куд моташ марву по ритовима код толико пусте лединe? *Ад.* **3.** фиг. **а.** *доводити некога у незгодан положај, излагати разним непшкоћама; збуњивати.* — Судац је свакојако Јурицу мотао, напокон је сазнао како је дјечарац код Похерових пио каву. *Кум.* Јесте ли видјели како их је онај враг политички управитељ мотао данас. *Ћип.* **б.** *обмањивати, заваравати.* — Ево трећа година да моташ братство зачепицама; није куд камо но звона на сриједу. *Љуб.* **4.** фиг. *халапљиво јести, гутати.* — Сељаци [су] ... жудно мотали сомуне. *Бар.* **5.** фиг. **а.** *прикривено радити нешто, петљати.* — Увијек нешто лажу! Увијек нешто мотају, никада чист посао. *Крл.* **б.** разг. *красти;* исп. дизати. — Погледај ... шта раде други, бољи и паметнији од тебе! Куће и мотају на све стране. *Маш.* **6.** фиг. *полугласно и нејасно говорити, мрмљати.* — Мотала је Мара једва ријечи, загледана у дијете. *Лоп.* **7.** *в. мотати се (1а).* — Студена магла мота у пирамидастим врховима. *Ћон.*

~ **се 1.** *плести се, обавијати се око чега.* **2. а.** *врзмати се, тумарати; обилазити по разним местима, крстарити.* — У Бакру [се] мотају некакви скрајње сумњиви типови. *Цар Е.* Видело се на њему да се није баш много по манастирима мотао. *Јакш. Ђ.* **б.** *облетати око кога; налазити се стално у чијем друштву, петљати се с ким.* — Катица све чешће стаде да се мота око ... Илије. *Ћоп.* А шта се ти моташ с тим црвендаћима. *Сим.* **в.** *кретати се тамо-амо, вити се; комешати се, мутити се.* — Прве пахуљице снијега мотале су се међу капљицама кише. *Шимун.* Неугодне мисли мотају му се по глави. *Том.* **3. а.** *бити заплетен, упетљан у што.* — То је све сотона саплео ... Сад ваља да се мотамо у тој замрсици. *Бег.* **б.** *мешати се, уплитати се.* — Ви имате вашега мужа! Што се ту мотате у моје интересе? *Крл.* **4.** *пролазити, низати се.* — Године су се мотале једна за другом, а у његовој кући није било промјене. *Мул.* **5.** *одлазити, губити се;* исп. купити се, чистити се. — Дај да се што пре мотам из проклетог места. *Шапч.*

мо̀та̄ч, -а́ча м *онај који мота, намотава (конац, пређу и сл.). Р-К Реч.*

мота̀чица ж *она која мота, намотава. Р-К Реч.*

мо̀тел, -а и **мо̀тēл,** -е́ла м ков. *хотел са гаражом на аутострадама, намењен прихватању оних који путују моторним возилима.*

мо̀тēт, -е́та м, **мотéта** ж и **мотѐто** с фр. и тал. муз. *врста вокалне композиције у више гласова, са инструменталном пратњом или без ње.* — фиг. Други корови свемирских срцопија вапили су у стравичном мотету. *Божић.*

мо̀тив, -и́ва м фр. **1.** *оно што покреће на неку делатност, унутрашњи подстицај, побуда; разлог.* — Баруница ... је допутовала амо ... из племенитих мотива. *Крл.* Држали су их [војнике] високи морални мотиви. *Цвиј.* **2.** ум. **а.** *један од основних саставних делова, елеменат у композицији уметничког дела (музичког, књижевног и др.).* **б.** *ликовни детаљ, шара, фигура (у везу, цртежу и сл.).*

мотива̀ција ж *изношење мотива, образложење; скуп мотива.* — Причао је без мотивације. *Л-К.*

мотѝвика ж зб. неод. *мотиви, мотивација.* — Композиција ... има свежине ... инспирисане на непосредности простонародне мотивике. *Коњов.*

мотѝвѝра̄но̄ст, -ости ж = мотивисаност *образложеност, оправданост.*

мотиви́ра̄ње с *гл. им. од мотивирати.*

мотиви́рати, -и̏вѝра̄м сврш. и несврш. = мотивисати *изнети, износити мотиве, образложити, образлагати, објаснити, објашњавати.*

мотѝвисā но̄ст, -ости ж = мотивираност.

мотѝвисā ње с *гл. им. од мотивисати.*

мотѝвисати, -ишēм сврш. и несврш. = мотивирати.

мо̀тӣвскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на мотиве*: ~ разноврсност, ~ богатство, ~ основа и сл.

мо̀тика ж **1.** *земљорадничко железно оруђе за копање (прекопавање мекше земље, окопавање усева и др.)*; фиг. *смрт, гроб, сахрана.* — Шта је то могло ... да растави глумца ... од позорнице, кад је то само мотика у стању да учини? *Срем.* **2.** *мера за површину земље, онолико колико један копач може за дан окопати.* — Имадијаше ... петнаест мотика винограда. *Мат.* [Виноград] је у једном комаду отприлике стотињак мотика. *Павл.*

Изр. кад мотика зазвони (звекне) над главом *кад дође смрт, кад буду сахрањивали*; кука и мотика 1) *сиротиња, прост народ*; 2) *сви, сав свет, сав народ листом*; од колевке до мотике *од рођења до смрти*; хлеб, крух без мотике *лака зарада, обезбеђен, осигуран живот без напрезања.*

мо̀тичӑр м *онај који мотиком (без савршенијег оруђа) обрађује земљу.* — Најпримитивнији мотичари [су] номади. *ОГ.*

мо̀тичӑрскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на мотичаре и мотичарство*: ~ обрада, ~ земљорадња.

мо̀тичӑрство с *примитиван начин обрађивања земље само мотиком.* — То примитивно ратарство зове се мотичарство. *Пов.*

мо̀тичина ж *аугм. од мотика.*

мо̀тичица м *дем. од мотика.*

мо̀тичӣште с *држак, држаље мотике.*

мо̀тичкӣ, -ā̄, -ō̄ и **мо̀тичнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на мотику*; *мотичарски.* — [У вртачама Црне Горе] има мало, и то мотичке земљорадње. *Цвиј.*

мо̀тка ж (дат. мо̀тки; ген. мн. мо̀тāкā и мо̀ткӣ) **1. а.** *подужа тање дрво за различиту употребу, притка, штап*; *батина.* — Мотку ти, па гони њега напоље из куће! *Глиш.* **б.** спорт. *дугачка шипка од бамбуса, пластичне масе или др. помоћу које скакач прескаче високу препону*: скок с мотком, еластична ~. **в.** заст. *копље од заставе.* — Лепршају ... заставе на дугим моткама. *Дов.* **2.** фиг. ир. *висока, мршава особа. Р-К Реч.*

мо̀ткāш, -а и **мо̀ткāш,** -а́ша м спорт. *скакач с мотком.*

мо̀ткица ж *дем. од мотка.*

мо̀тљава и **мо̀тљавина** ж *гужва, метеж, неред.* — Ја се једва снађох у тој мотљави и галами. *Цар М.* Није у тој мотљавини видјела препаст на лицу своје ... сестре. *Божић.*

мо̀тљати, -ām несврш. *пеј. од мотати*; исп. мотати (2б). — Мотљаш ме по пијаци све јутро. *Рад. Д.*

~ **се** *пеј. од мотати се.* — Мотљају се болесници око бурад. *Цес. А.* Дјеца су се мотљала и привиривала у хајат. *Радул.*

мо̀тњава ж *в. мотљава.* — У оној мотњави Јанко дође до Милице. *Мат.*

мо̀то м тал. поет. *изрека или кратак цитат у коме је на почетку неког списа изнета или наговештена његова основна идеја*; *геслo, лозинка.*

мото- *као први део сложеница значи да је нешто у вези са мотором (1 и 2) или моторним возилима*: мотоцикл, мототрицикл, мототрка, мотодруштво, мотопарк и сл.

мото̀вилац, -йлца м и **мото̀вйлка** ж бот. *зеленаста биљка* Valerianella, V. locusta. *Сим. Реч.*

мото̀вило с **1.** *направа за намотавање предива, витао.* — Када је којој требало да конце у клупче завија, његове руке служиле су за мотовило. *Игњ.* **2.** *повесмо, канура.* — Одмјела [сам] оргуљашици пет мотовила пређе. *Бен.* **3.** фиг. *непостојан човек, превртљивац. Бак. Реч.*

мото̀виоце, -а и -ета с *дем. од мотовило. Вук Рј.*

мо̀топарк м ков. *сва моторна возила једног предузећа, установе и сл.*

мо̀тӧр, -ора м лат. **1.** *строј, машина која претвара неку врсту енергије у механички рад (обично о машинама које се покрећу сагоревањем деривата нафте или електричном енергијом).* **2. а.** *в. мотоцикл.* **б.** *моторни чамац, моторин.* **3.** фиг. *сила која покреће, покретач.* — Живот се окреће око љубави и мржње, задовољства и бола, ум је узвишен над тим моторима живота. *Кнеж. Б.* Главни мотор његове феноменалне виталности [је] инстинкт. *Баб.*

Изр. дизел-мотор *мотор (на нафту) у којему се гориво пали због притиска ваздуха и ужарене површине*; ~ *с унутрашњим сагоревањем мотор у којем се топлотна енергија горива ослобађа у самом мотору стварајући притисак, тлак који се претвара у механички рад.*

мотор- *в. мото-*: моторбицикл, моторчамац и сл.

моторбицӣкл м и **моторбицӣкла** ж ков. *бицикл снабдевен мотором*; *мотоцикл.*

моториза́ција ж **1.** *снабдевање, опремање моторним возилима, увођење моторних возила у употребу.* **2.** зб. *сва моторна возила која има неко предузеће, установа, организациона јединица и сл.*

моторизи́рати, -и̏зӣрам и **мото̀ризовати,** -зујем сврш. и несврш. *снабде(ва)ти моторним возилима, опремити, опремати моторним возилима*: ~ армију, ~ транспорт.

~ **се** *снабде(ва)ти се, бити, постајати опремљен моторним возилима; стећи моторно возило, набављати моторна возила.*

мото̀рика ж *способност кретања, покретљивост; живахност покрета, динамичност.* — Кошарка ... развија моторику покрета и еластичности. *Рв.*

мото̀ри̏н, -и́на м *моторни чамац.*

мото̀рист(а) м **1.** *радник који рукује моторима.* **2.** *возач мотора (2).*

моторѝстика ж **1.** техн. *наука о моторима.* **2.** спорт. *мотоциклизам.* — Избегавајмо тркалишне стазе већих дужина, јер не одговарају сврси тркалишне мотористике. *Аут.*

моторѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на мотористику и мотористе*: мотористичка правила, ~ такмичење и сл.

мото̀ричкӣ, -ā, -ō *који се односи на моторику, на мождане процесе у вези с покретањем мишића; који се односи на кретање уопште*: ~ центар, ~ апарат и сл.

моторкòта̄ч, -а́ча м ков. *в. мотоцикл.*

мо̀то̄рнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на моторе; који има мотор (са унутрашњим сагоревањем), који се покреће мотором*: ~ возило, ~ воз, влак, ~ чамац. **2.** *који покреће, покретачки.* — Ова згрчена патња [ће] да постане велика моторна сила. *Уј.*

мото̀рњāк, -а́ка м *воз, влак или брод, чамац и сл. који се покреће мотором са унутрашњим сагоревањем.*

мо̀то̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на моторе*: ~ брзина, ~ снага, ~ делови итд.

мото̀руге ж мн. покр. *мотке, паоци на млинском колу на којима су причвршћене лопатице, лопатице (даске у које удара вода).* — Његове [млинске] старе лопатице на колу једва се држе трошних моторуга. *Наз.*

мотоцѝкл м лат.-грч. *моторно возило на два точка (или на три точка кад је с приколицом).*

мотоциклѐта ж *мотоцикл; мањи мотоцикл.*

мотоцикли̏зам, -зма м спорт. *употреба мотоцикла, мотоциклистички саобраћај; мотоциклистички спорт.*

мотоцѝклист(а) м *возач мотоцикла.*

мотоцикли̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на мотоцикле и мотоциклисте*: ~ спорт, ~ трке итд.

мотоцѝклисткиња ж *женска особа мотоциклист(а).*

мо̀трење с *гл. им. од мотрити.*

мо̀трика ж бот. *зељаста биљка из пор. штитара, слична јечму* Crithmum maritimum. *Сим. Реч.*

мо̀трилац, -иоца и **мо̀тритељ** м *онај који мотри, посматрач, гледалац.* — Међу пажљивијим мотриоцима био [је] и један ђак превлачки. *Љуб.* Удивљен мотрилац ... не зна куда би прије оком сврнуо. *Кум.* Нема човјека ... који као објективни мотритељ овог велебног напора не би осјетио потребе да се поклони. *Крл.*

мо̀трити, -им несврш. **1. а.** *пажљиво гледати, пратити погледом, посматрати, проматрати.* — Мотрио [је] испод ока гледа ли га ко. *Сиј.* **б.** *пратити чије држање, држати под присмотром, надзором, пазити на кога.* — Ћехаја ... узе мотрити Климу-капетана. *Том.* Примили смо га у чету, с тиме да се на њега мотри. *Чол.* **в.** *обраћати пажњу, имати на уму, пажљиво пратити; проучавати, истраживати.* — Тајна је ова неразумљива оному тко хисторијски не мотри развоја система из којега ово излази. *Рад. А.* Сваком приликом мотрио сам да видим колико је то истина. *Нен. Љ.* **2.** необ. *гледати уопште, запажати очима, видети.* — Мислим да ... лута ако је још жив и мотри свјетлост сунчану. *М-И.*

мо̀трѝште с необ. *гледиште, становиште.* — Предмете својих расправа ... проматрају с различитих мотришта. *Шим. С.*

мотӯљање с *гл. им. од мотуљати се.* — Вани се ништа не разбирало од мотуљања вјетра и воде. *Шимун.*

мотӯљати се, -а̄м се несврш. повр. *дем. према мотати се.* В. пр. уз гл. им. мотуљање.

мотӯраге ж мн. покр. *в. моторуге.* — Тумарао је по мрачној суваче ... запињао је о спуштене мотураге. *Јакш. Ђ.*

мо̑ћ, мо̑ћи ж **1.** (нечега) *способност располагања умењем, снагом или средствима за вршење нечега или испуњавање неке функције*: ~ говора, ~ расуђивања, ~ прилагођавања, куповна ~, итд. **2. а.** (понекад мн.) *снага, сила; енергија*: одрамбена ~, ~ оружја, ~ државе, ~ навике. — Ал' је прошло време преко твоје главе, изнемогло тело, малаксале моћи. *Рак.* **б.** *вредност, пуноважност.* — Те изјаве ... нису никада добиле моћ међународних обавеза. *ХР 1928.* **3.** *право или могућност владања над неким, управљања нечим, власт.* — Имао [је] моћи над неколико судбина ... држао [је] у шакама животе многих људи. *Поп. Ј.* **4.** мн. заст. *моштиː култна реликвија уопште, хамајлија.* — Калуђери су сву ноћ пренашали боље и боље ствари на села. Свете судове,

моћи, ризницу. *Љуб.* Давао [је] савјета како ће се припремити моћи које би дјечак требао носити о врату. *Шег.*

мо̀ћан, -ћна, -ћно **1. а.** *који има велику снагу, јак, снажан*: моћне машине, моћни мишићи. — Пјева моћним гласом народну пјесму. *Матош.* **б.** *веома велик, огроман, масиван.* — [Види се] дрвеће с моћним крошњама. *Донч.* Подметну карабин ... и сагну се испод моћне камените греде. *Ћоп.* **2.** *који има велик утицај, власт, моћ над људима, утицајан, силан.* — Свратио [сам] да те питам ... шта ти треба сад кад сам моћан. *Ћос. Д.*

мо̀ћи, мо̀гу, мо̀жеш (3. л. мн. през. мо̀гӯ; за предбудућу радњу: мо̀гнēм, заст. мо̀гаднēм, мо̀гбудēм; импф. мо̀гāх; аор. мо̀гох, 2. и 3. л. мо̀же и мо̀же; прил. сад. мо̀гӯћи; прил. пр. мо̀гāв(ши); р. прид. мо̀гао, мо̀гла, мо̀гло) несврш. **1. а.** *имати моћи, снаге, способности, услова, увјета за извршење нечега; бити у стању учинити нешто*: ~ радити, ~ говорити, ~ расуђивати, ~ примати посете. **б.** *кад је реч о могућности да се нешто издржи, о способности да се нешто поднесе.* — Не може се више. *Станк.* Нас двојица не можемо више заједно. *Мат.* **2. а.** *имати елемената, основа, оправдања за нешто.* — Још ове зиме се можете надати конзулу. *Андр. И.* Реците какве вијести могу донијети ... дјечаку? *Крањч. Стј.* **б.** *кад се истиче да за нешто има прилике, да нечега има, да нешто бива.* — На Жељину ... можеш видети стогодишње дрвеће мало што веће од човечјег боја. *Панч.* **3. а.** *кад се наговештава нека могућност или вероватноћа.* — Могли бисте, голубане, под земљицу и прије пропећа. *Мих.* Може с крова камен пасти. *Змај.* **б.** *кад се неки број, количина мера одређују отприлике, као приближна претпоставка.* — Могло јој је бити нешто више од четрдесет година. *Кум.* **4. а.** *кад је реч од опуштености или исправности нечега; смети, имати одобрење*: не можете ући! зар то може тако? — Зар се можемо дизати против својих учитеља и богова? *Крањч. С.* **б.** *кад се допушта, узима у обзир нешто о чему се неће водити рачуна, што нема важности.* — Може она говорити шта хоће. *Скерл.* **5.** *бити употребљив, прихватљив, одговарати некој намени, потреби.* — Ловили [су] и фоке ... чије се месо ... може јести. *Петр. М.* **6.** *за изрицање предлога, сугестије, блаже заповести или става, савета (обично ироничког).* — Заиста мислим да би ти могао живље прионути уз посао. *Креш.* Мароканци могу да се сакрију пред њима. *Јонке.* **7.** (уз глаголе мислити, представити и сл., понекад плеонастично) *кад се истиче или тражи од саговорника разумевање, јасно замишљање ситуације о којој се говори.* — Лијепо је изгледао надзорник, могу мислити. *Крањч. Стј.*

Изр. бити не може *сигурно, зацело, заиста.* — Чупаћу се ја с овом мојом бабом, бит' не може. *Вукић.*; колико (што) игда (икад, игде) може *из све снаге; највише што се може*; може бити *в. можда*; може му (јој итд.) бити, може му (јој итд.) се *тако хоће и тако има бити; допуштено му (јој) је, пролази му (јој итд.), омогућено му (јој итд.) је*; можеш ли? *како се држиш, имаш ли снаге; како те служи здравље?* — Јеси ли ти, Муса? ... Можеш ли? *Станк.*; не може бити боље, што бити може *изврсно, одлично, савршено.* — Кума Илију је поштовао што бити може. *Лаз. Л.*; не може ми ништа, шта ми може и сл. *не прети ми од њега никаква опасност, не бојим га се*; не може (се) на ино, (куд, никуд, никамо) *мора (се)*; не ~ гледати (некога) *не трпети, не подносити, мрзети*; не ~ се нагледати некога, нечега *уживати у лепоти кога или чега; волети*; од (с) мањега није могао (нпр. поћи, учинити и сл.) *могао је (поћи, учинити).* — Од мањега није могла, нег' је своју дјецу послушала. *НПХ.*

~ **се** (одрично) *живети у непријатељству.* — Од давнина се не може с нашом кућом. *Коч.*

мо̀ћник м **1.** *онај који има велику моћ, велику власт.* — И народни посланик и срески начелник и сви моћници били [су] несклони њему. *Поп. Ј.* **2.** црквен. *посуда, кутија у којој се држе мошти, реликвијар.* — Један комад дрва св. Крижа чува се ... у моћнику ... цркве. *Обз. 1932.*

мо̀ћница ж песн. (у атрибутској служби, уз именице ж. рода) *свемогућа.* — Моћница с небеса му дође рука. *Прер.*

мо̀ћно прил. *с великом снагом, врло снажно, имајући велику моћ.* — Осјећала је неку милину која је моћно струјала кроз ... узбуркане груди. *Коч.* Моћно Аргејцима влада. *М-И.*

мо̀ћно̄ст, -ости ж *особина онога што је моћно, снага, моћ.*

мофѐта ж фр. геол. *загушљива пара која избија из вулканског гротла; место на коме она избија.*

мо̀хар м бот. *в. мухар.*

мо̀хер м енгл. *дугачко свилено руно ангорске козе; тканина од његовог влакна.*

мохи̏ка̀нски, -ā, -ō *који се односи на Мохиканце*; фиг. *застарео.* — Нисам приста̄ша те мохиканске филозофије. *Шен.*

Мохика̀нци, Мохи̏ка̄нāцā м мн. *изумрло племе североамеричких Индијанаца.*

Изр. последњи Мохиканац *последњи представник неке групе, покрета и сл.*

мо̀хуна ж покр. *в. махуна. Вук Рј.*

мохӯнйк, -йка м бот. *једногодишња или вишегодишња биљка из пор. крсташица, жутих цветова у гроздастој цвасти* Biscutella laevigata. *Терм. 3.*

мохӯњаче ж мн. бот. *в. крсташице. Бен. Рј.*

мо̀ц и **мо̀цо** м тал. пом. *најмлађи члан бродске послуге.* — Прави »моцо«! И то ће дијете сасвим подивљати. *Наз.*

мо̀ча ж *мочар* (*2*). — Овдје је велика моча и зима. *Новак.*

мо́ча ж **1.** *комад хлеба, круха умочен у врелу маст или мастан сок.* — Нуди своје пријатеље мочом. Лепиња се расече на двоје па се умочи у плех у коме цврчи младо планинско јагње. *Пол. 1960.* **2.** фиг. *подвала, смицалица, сплетка.* — Није умео нико ... тако дрско ... противнике најгрубље исмејавати или им измислити ... успеле чикарме, »моче«. *Маш.*

Изр. мокар као ~ покр. *сасвим мокар.*

мо̀чага ж *в. мачуга.* — За њим весело ступа, с великом мочагом ... момак. *Ранк.*

мо̀чалина ж *в. мочвара.* — Поља и стабла, хумак и мочалина миловаху ти поглед. *Креш.*

мо̀чӑр ж **1.** (и м) *в. мочвара.* — Понеки [брег] ... крије ... мочари које ни лети посве не пресушују. *Андр. И.* **2.** *влага, мокрина; влажно време.* — То беше ружна зима. Сама мочар и маглуштина. *Ком.*

мо̀чӑран, -рна, -рно *влажан, пун влаге.* — А магла пада, тихо крије мочарне њиве, поља гола. *Рак.* Целе је ноћи лила киша, а у мочарну зору почело је повлачење. *Нуш.*

мочӑ̀рина ж *мочар* (*2*); *аугм. од мочар.* — Мутно небо. Киша сипи. Мочарина. *Панд.*

мо̀чвӑр ж *в. мочвара.* — Наиђосмо ускоро на огромну мочвар у којој су расле врбе. *Јак.*

мо̀чвара ж *тло натопљено стајаћом водом и покривено нарочитом вегетацијом, бара, локва; баровито земљиште.* — фиг. А мене та мочвара дави. *Домј.*

мо̀чвӑран, -рна, -рно **1.** *баровит, подводан* (*о земљишту*). — На овај начин настају неплодна мочварна тла. *ОГ.* **2.** *који плави, који се разлива, водоплаван.* — Био је ... сграђен велики канал ... за одвођење мочварне воде. *Пов. 1.* Паланка на мутној, лењој и мочварној Тиси. *Сек.* **3.** *мочаран.* — Јесен хладна и мочварна. *Тос. Б.*

мо̀чварина ж *аугм. и пеј. од мочвара.* — У ... кужној оној мочварини ... расте повисоко дрво. *Маж. Ф.*

мо̀чварица ж *дем. од мочвара.*

мочвàрице и **мо̀чварице** ж мн. (јд. мочвàрица и мо̀чварица) зоол. *птице које живе по мочварама.*

мо̀чвӑрка ж бот. *ниска биљка која расте обично на подводном земљишту* Litorella uniflora. *Сим. Реч.*

мочвӑ́рнӧст и **мо̀чвӑрнӧст,** -ости ж *особина и стање онога што је мочварно, подводност.*

мочвàруше ж мн. (јд. мочвàруша) зоол. *в. мочварице.* — Ко облак падале [су] по оним ритинама дивље гуске, патке, чапље и сила иних мочваруша. *Торд.*

мо̀ченица ж *в. мочионица. И-Б Рј.*

мо̀чӗње с *гл. им. од мочити.*

мо̀чило с **1.** *место у води, обично у потоку, где се потапа, мочи конопља или лан.* — Упаде међу њих ... сав мокар као да је из мочила. *Вес.* **2.** хем. *раствор, растопина у коју се замаче или којим се премазује предмет пре него што ће се бојити.*

мо̀чионица ж *неколико повезаних руковети кудеље или лана спремљених за потапање у мочило.* — Мокар као мочионица. *Вук Рј.*

мо̀чити, -ӣм несврш. **1.** *потапати и држати у некој течности, текућини; квасити, киселити.* — Воду једног извора одводио [је] у вртачу ... и на њој су његови мочили кудељу. *Цвијић.* **2.** *влажити, квасити; натапати.* — Грло смо мочили вином. *Маж. М.* А прси јој мочаху сузе. *М-И.* **3.** *умакати.* — Наш јунак мочи хлеб у сафт од печења. *Пол. 1960.*

мо̀чица ж *дем. од мотка.*

мо̀чуга ж *мачуга.* — Куцкали [су] својим чобанским мочугама у камен. *Бур.*

мо̀шак, -шка м *в. мошус. Деан. Рј.*

мошӗ́ја ж нем. *муслиманска богомоља, џамија.*

мо̀шкӑвци м мн. (јд. мо̀шкавац, -āвца) зоол. *преживари без рогова из пор. јелена* Moschinae. *Терм. 4.*

мо̀шнице, мо̀шни́цā ж мн. анат. *део мушких полних органа у човека и других сисара, кеса са семеним жлездама* scrotum.

мо̀шња ж (ген. мн. мо̀шањā) **1.** *кеса, торбица.* — Извукла би из своје платнене мошње прастару књигу. *Адум.* **2.** мн. *в. мошнице. Вук Рј.*

мо̀шњӑр м *занатлија, обртник који израђује торбе, кесе.* — Тик моста [су] куће Петра ... мошњара и Ивана ... седлара. *Шен.*

мо̀шњāрев, -а, -о = мошњаров *који припада мошњару.*

мошњàрица и **мо̀шњāрка** ж *мошњарева жена.* — Хваљен Исус . . . поздрави мошњарица. *Шен.* Анђелија прискочи, дигну мошњарку на ноге. *И.*

мо̀шњāров, -а, -о = мошњарев.

мо̀шњица ж **1.** *дем. од мошња.* **2.** мн. *в. мошнице. Р-К Реч.*

мо̀шт м *непревреo сок од грожђа или другог зрелог воћа.* — Мину берба. Узаврео мошт. *Гор.*

мошта̀ница ж *даска или греда стављена за прелаз преко воде, брвно.* — Станко пређе мошта̀ницу. Испод њега су јурили таласи. *Вес.*

мо̀шти, мо̀шти и мо̀штијӯ ж мн. цсл. рлг. *посмртни остаци, кости неког свеца.* — фиг. Старац од осамдесет година, живе мошти. *Вас.*

мо̀шћēње с *гл. им. од мостити.*

мо́шус м **1.** зоол. *врста јелена без рогова чији мужјак лучи нарочиту миришљаву супстанцу у кеси на доњем делу трбуха* Moschus moschiterus. *Терм. 4.* **2.** *миришљава супстанца коју лучи тај јелен.* — Војнику [је] приличније заударати по пушчаном праху него по мошусу. *Вел.*

мра̀в м (мн. мрàви, ген. мра́вā и мра́вӣ) **1.** зоол. *опнокрилац из пор.* Formicidae, *који живи у великим заједницама*: големи ~, жути ~. Радила [је] све остале послове . . . неуморно као мрав. *Андр. И.* **2.** мн. фиг. *в. мравак и мравац (2).* — Нас тргну језа и прођоше мрави. *Кркл.*

Изр. као жути мрави (бију се, кољу се и сл.) *немилосрдно до уништења*; као мрав (као мрави) 1) *врло вредно, марљиво*; 2) *у великом мноштву, гомили*; ни мрава нисам (ниси, није итд.) згазио (погазио, очепио и сл.) *ни најмању неправду никоме нисам (ниси, није итд.) нанео*; плева и ~ *безброј, небројено много.* — Ето их из вароши пљева и мрав! Има их на милијуне! *Ћоп.*

мра̀вāд с *зб. им. од мрав*; фиг. *нејач, ситнеж.* — Тек нешто мравади спасе се по шљеменима, камо су се збјежали. *Вј. 1885.*

мра́вак, -вка м (мн. мра́вци, ген. мра̀вāкā) и **мра́вац,** -вца м (мн. мра́вци, ген. мра̀вāцā) **1.** *дем. и хип. од мрав.* — Устрчао се као изгубљени мравац. *Крл.* фиг. *слабо, немоћно створење.* — Шта ја могу? Мравак ове трошне груде. *Бој.* **2.** мн. *трнци, жмарци, језа.* — Од страха ми пођу мравци испод коже. *Комб.* Телом [му] иду мравци од снаге и живота. *Андр. И.*

мрава́ри м мн. (јд. мра̀вāр, -а́ра) зоол. *породица инсеката, кукаца из реда мрежокрилаца* Myrmeleonidae. *Терм. 4.*

мра̀вијӣ, -ā, -ē *в. мрављи*: ~ кућица, ~ јаја итд.

мрави́нац, -нца м **1.** зоол. *птица из реда пузачица која се највише храни мравима, вијоглавка* Junx torquilla. **2.** бот. *в. вранилова трава. Сим. Реч.*

мра̀винāк м **1.** *мравље гнездо, мравља кућица.* **2.** фиг. **а.** *место (зграда, просторија и сл.) препуно људи.* — Сва се гомила људи разилази у мрачне мравињаке, где ће се жалосно кињити у уредима. *Крл.* **б.** *мноштво, огроман број*; *гужва, врева.* — За своја оријашка дјела краљ је употребљавао мравињак робова. *Наз.*

мрава̀њати, -ā̀м несврш. *кретати се као мрави, врвети*; *гмизати, милети.* — На њој мравињао покоји усамљени пјешак. *Божић.* фиг. Кроз путнике већ мравињају жмарци доласка. *Кул.*

мрави́њац, -њца м **1.** *в. мравињак (1).* — Колико је у мравињцу мрава, толико је ту за боја глава. *Март.* **2.** бот. *в. вранилова трава. Сим. Реч.*

мра̀вӣње с зб. *мрави.* — Мили боже какав си нам ти, кад си трње и мравиње оваквом љепотом надарио! *Павл.*

мра̀винӣ, -ā, -ē *в. мрављи.* — Обрађују мравињом стрпљивошћу сваки комадић земље. *Нех.*

Изр. ~ лав зоол. *в. уз лав (изр.).*

мра́вити, -ӣм несврш. индив. *изазивати жмарце, мравце*; *голицати.* — Сасвим [су га] престали мравити осјећаји стида. *Божић.* [У дојци] одавно није мравио бијели навир. *И.*

мра̀вић, -а и **мра̀вӣћ,** -ића м *дем. од мрав.*

мра̀вица ж песн. *женка мрава.* — Мравуљак с мравицом се дружи. *Шен.*

мра̀вич м бот. *в. вранилова трава. Вук Рј.*

мра̀вљāр м зоол. *мравојед. Финк.*

мра̀вље с зб. *мрави.* — Облије ме зној с главе до пете, помили уз плећа мравље а напане трепет по свему животу. *Љуб.* Тад као да је мравље поврвило по . . . путевима. *Шен.*

мра̀вљӣ и **мра̀вљӣ,** -ā, -ē *који се односи на мраве.* — Под све ситне изуме мрављега свијета подмеће се гранитна база комунистичке идеологије. *Краљч. Стј.*

мра̀вљи прил. *као мрав, слично мраву.* — Све је то покуповао презрени сељак, мрављи марљив и мученички стрпљив. *Мих.*

мра̀внат, -а, -о *пун мрава.* — Упорно утискивао је у мравнату земљу своју дрвену ногу. *Ћоп.*

мравòвати, -мрàвујēм несврш. индив. *живети као мрав.* — [Снага] се одједном распојасава у човеку мраву и осуђену да мрављe и кртичи. *Петр. Б.*

мравòждери и **мравòждēрци** м мн. (јд. мравòждер, -а и мравòждерац, -ēрца) зоол. *мравоједи. Бен. Рј.*

мрā́возȗб м зоол. *црна жуна* Picus martius. *Финк.*

мравòзуба ж зоол. *врста птице* Nucifraga caryocatactes. *Бен. Рј.*

мравòзубац, -зупца м зоол. *врста детла* Dendrocopus medius. *Бен. Рј.*

Изр. зелени ~ *врста жуне* Picus viridis; мали ~ *мали детао* Dendrocopus minor.

мравòједи, -јēдā и **мравòјеци,** -једа̄ц м мн. (јд. мравòјед, -а и мравòједац, -јеца) зоол. *породица сисара тропске Америке шиљате главе и лепљива језика којим извлаче мраве и термите* Myrmecophagidae.

мраволо́вац, -вца м зоол. *врста инсекта, кукца, мравињи лав* Myrmeleon formicarius. *Терм. 4.*

мравȕљак, -лька м *дем. од мрав.* — Шутјела [је] грижена својим мравуљцима сујеверним. *Божић.*

мра́вци *в. мравак и мравац (2).*

мра́вче, -ета с *дем. и хип. од мрав.*

мрā́жēње с *гл. им. од мразити (се).*

мрàжња и **мра́жња** ж *завада, мржња, омраза.* — Кронион [их] навео у љуту мражњу. *М-И.*

мрā́з ж песн. *мржња, омраза.* — Успемо ли, сва слава иде вас; буде л' натрашке, на ме пада мраз. *Кост. Л.*

мрā́з м (мн. мрā́зеви и мрā́зови) **1.** *хладно време са температуром испод 0°, велика хладноћа, студен.* — Кад је мраз, онда су миш и мачка заједно. *Вес.* Отвори широм прозоре и љути мраз га удари у лице. *Матош.* фиг. Његова је љубав угинула на мразу живота. *Нех.* **2. а.** *смрзнута роса, слана; иње.* — Већ је мраз лист опрљио. *Игњ.* фиг. Све је око мене мраз офурио — само је остала Јагица. *Шен.* **б.** покр. *град, лед.* — Мраз је побио жито и винограде. *Тад.*

Изр. дед(а) Мраз *в. уз дед (изр.);* пао му (јој итд.) мраз на образ *променио (променила) се у лицу од стида, постидео (постидела) се.* — Не би ли нам пао мраз на образ да се овако празних шака вратимо. *В 1885.*

мрā́зан, -зна, -зно **1. а.** *веома хладан, леден.* — По мразној и мрачној ноћи стигосмо у Пећ. *Јак.* фиг. Зар не видиш како ради храбар јунак успреч зиму што му с оне пикње мале по свем тијелу мразне ваља вале! *Маж. И.* **б.** фиг. *који одбија, нељубазан, хладан.* — Мелита се хотимице истицала својом мразном вањштином. *Том.* **2.** *покривен иње̄м, сла́ном.* — Иза ње остају црни трагови на мразној плавкастој трави. *Донч.* Трудило се [сунце] залуд да одагна зраком с ружа мразни прах. *Марк. Д.*

мрā́зити, -ӣм (трп. прид. мрā́жен) несврш. **а.** *чинити да неко постане омрзнут, кудити, клеветати некога.* — Родитељи јој га [просиоца] мразили, одвраћали је и одбијали од њега. *Цар Е.* **б.** *изазивати мржњу између некога, завађати:* ~ пријатеље, ~ браћу.

~ **се** *кварити међусобне добре односе, свађати се.* — Што би се ми мразили с оним момком, кад ћемо и сутра заједно живети! *Јакш. Ђ.*

мрàзић, -а и **мрàзић,** -и́ћа м *дем. од мраз.*

мрā́зӣште с заст. физ. *тачка мржњења. Рј. А.*

мрā́зно прил. *без топлине, ледено, безосећајно, укочено.* — Одговор му је хучно беснило којим га оркан мразно поздрављa. *Јакш. Ђ.* Путник сједи, лутајући издалека; сухим оком мразно гледи. *Крањч. С.*

мрā́зов, -а, -о *који потиче од мраза.* — Прозорска окна окићена мразовим цвијећем. *Чол.*

мрā́зова сèстрица ж бот. *мразовац. Сим. Реч.*

мрā́зовац, -бвца м бот. *отровна биљка из пор. љиљана (у употреби у медицини)* Colchicum.

Изр. зоол. велики ~ *врста лептира* Hibernia defoliaria; мали ~ *врста лептира штеточине* Cheimatobia brumata.

мразȍвит, -а, -о *мразан, леден.* — Кô мразовити дах да веје студи из ових поља где је радост сјала. *Марк. Д.* Једне мразовите новембарске вечери лутао је доњим дијелом града. *Киш.* фиг. Мразовит псалам шуми. *Гал.*

мрā́зовице ж мн. бот. *породица биљака у коју спада мразовац* Colchicaceae. *Бен. Рј.*

мрā́зовнӣк м бот. покр. *мразовац. Вук Рј.*

мрàзотина ж необ. *в. сладолед.* — Сад се журио да набије ... у мали стаклени лончић своју ... мразотину. *Божић.*

мрā́к м (лок. мра́ку) **1. а.** *одсуство светлости; простор без светлости, тама, помрчина.* — А по тешком мраку, баш у ноћ дубоку, као драгуљ пламса у склопљеном оку. *Уј.* **б.** *време све слабије видљивости иза заласка сунца, на прелазу из дана у ноћ, почетак вечери, сутон.* — Кад се буде хватао мрак, доћи ће овце саме. *Кум.* **в.** риб. *време између два пуна месеца, уштапа. Деан. Рј.*

2. фиг. **а.** *непросвећеност, незнање, заосталост; назадност, назадњаштво*: ~ незнања, духовни ~. — Село са својим бедама, са својим мраком ... било је ... далеко иза њега. *Ђос. Б.* **б.** *неизвесност, необавештеност, непознато; нејасне околности.* — Пратећи ... историју ... [буне] човек пада сваки час у мрак, губи везу људи и догађаја. *Јов. С.* **в.** *дубина, скривена дубока унутрашњост.* — У мраку бића сакупљени страх очекивао је прилику. *Уј.* **г.** *тмурно, мрачно расположење, осећање, одсуство ведрине; душевна хладноћа, суровост.* — Мрак у души, мрак у срцу. *Коч.* Био је ... од оних хладних људи којима и кад се осмехују не престаје да бије неки мрак из очију. *Андр. И.* Једаред га [љубоморног бана] усред чивитастог мора спопане мрак и љубомора, и он се врати острву. *Матош.*

Изр. бити покривен, застрт мраком *бити непознат*; гробни (вечни) ~ *гроб, смрт*; кокошињи ~ *обољење, мана вида (од које болесник не види увече ништа), кокошије слепило. Вук Рј.*; лутати (пипати) по мраку *бити у неизвесности, недовољно знати о чему*; ~ заборава *заборав, одсуство спомена о нечему, сећања*; мрак му на очи пао (навукао се, дошао и сл.) а) *у афекту изгубио контролу над собом*; б) *онесвестио се*; *издахнуо је*; појео (прогутао) га ~ *погинуо је, убијен је; убијен је тајно, нестао под нејасним околностима*; први ~ *време смањене видљивости одмах по заласку сунца, почетак мрака (1б), сумрак*; скок у ~ *неразуман, неразборит поступак.* — Твоја ... проницавост јемством је да нећеш у тој ствари учинити никакав скок у мрак. *Цар Е.*; у мраку *тајно, кришом.* — Нешто се против њега у мраку плете, кује и рује. *Цар Е.*; црни, мркли ~, ~ као тесто, ~ као у рогу *потпуна помрчина.*

мра̏ка[1] ж покр. *оно што је ситно, закржљало; ситна новчана вредност, пара, парица.* — Од оне мале платице стекао је неку мраку, па дао под интерес. *Глиш.* Дршће над сваком мраком. *Маш.*

мра̏ка[2] ж покр. *в. мрак.* — Паде мрака код сунчана зрака, а сумрака и прије акшама од пушчана праха и олова. *НП Вук.*

мра̀кан м нар. *ноћно страшило, сабласт.* — Сједи као какав мракан. *Бен.*

мра̀кати, -ā̄м *несврш. и уч. према мрaкнути.* — Изазва препирку и свађу међу путницима ... узе мракати на њих. *Маш.*

мра̀кача ж нар. *в. мракан. Рј. А.*

мра̀кнути, -нēм сврш. *намрштити се, мимиком показати неодобравање, негодовање; дати знак, миг.* — Двадесетак пута [му је] мракнуо обрвама. *Креш.* Мракну на портира Филипа да се склони. *Маш.*

мра̀мо̄р, -ора м **1.** = мермер. — Као од мрамора резано ... тело. *Станк.* фиг. Не љуби она мрамор бијели лица твога. *Домј.* **2.** *надгробни камен, споменик на месту погибије или сахране; погибија, смрт.* — Сада избија трава и сунчају се гуштери по последњим мраморима овог светилишта. *Дуч.* **3.** *камен, стена, хрид.* — О мраморе бије море. *Митр.*

Изр. не зна му се гроба ни мрамора *не зна се где је умро ни где је сахрањен; не зна се шта је с њим, куд је нестао.* — Сетила [се] човека ... који је погинуо прошле године и да му није знала гроба ни мрамора. *Пер.*

мрамо̀рак, -рка м у изразу: мрамором(е) ћутати, шутети, мрамором се омрамарити *не проговорити ни речи, занемети.* — Од страха склопио очи, мрамором се омраморио, као Лотова жена. *Шен.* Ћуташе мраморкоме. *Матош.*

мра̀мо̄ран, -рна, -рно **1.** (обично одр.) *који је од мрамора, мермерни*: ~ стуб, ~ плоча, ~ споменик и сл. **2.** *који је као од мрамора; хладан, неосетљив.* — Кад моје вреле сузе покапаше њено бело, мраморно чело, она ме стаде тешити. *Шапч.* Мислио [сам] да је стари мраморнога срца. *Маж. Ф.*

мра̀мораст, -а, -о *сличан мрамору, мермеру.* — Сунце ... се распрштило по глаткој, влажној, бјеличастој мраморској удолици. *Коч.*

мра̀морасто прил. *слично мрамору, попут мрамора.* — Стајао је на мраморасто обојеном постољу. *Десн.*

мраморизи́рати, -рӣзӣ̄рām и **мрамо̀рисати,** -ишēм сврш. и несврш. необ. *обложити, облагати мрамором; да(ва)ти изглед и боју мрамора, (о)бојити као мрамор.* — Дворана ... с галеријом, мраморизираним зидовима. *Л-К.* Око подне дође молер Паја, који ... је мраморисао столове и темпло у цркви. *Шапч.*

мрамо̀рит, -а, -о *в. мраморан.* — Клечи ... жена ... мраморита лица. *Божић.*

мра̀морити, -ӣм несврш. *облагати мрамором. Деан. Рј.*

мра̀мо̄рје с *зб. им. од мрамор.* — Није то море што удара у мраморје. *Шен.* Сва је црква и све њене капеле, све је то испуњено гробовима од туча и од разног мраморја. *Петр. В.*

мра̀мо̄рно прил. *као мрамор; немо, укочено.* — Он ме све онако мраморно гледа и не одговара. *Цар Е.*

мра̀моров, -а, -о *који је од мрамора.* — Тајна вило, сфинго мраморова! *Крањч. С.*

мр̏ȁсав, -а, -о *који има мрасе; који има трагове мраса, оспичав.* — Лице јој округло и мрасаво од краста. *Вес.*

мр̏ȁсе, мр̂сā ж мн. мед. *мале богиње, оспице* morbilli. — фиг. Лице му се осуло знојним капљама, под којима као да су се појавиле мрасе неког уморног задовољства. *Божић.*

мр̏ȁчāј м зоол. покр. *легањ мрачњак* Caprimulgus europaeus. *Бен. Рј.*

мр̏ȁчак, -чка м (мн. -чци) *дем. и хип. од мрак.* — Први се мрачак већ хвата. *Наз.*

мр̏ȁчан, -чна, -чно (одр. мр̂чнӣ, -ā, -ō) **1.** *који је без довољно светлости, у којему влада мрак, неосветљен, таман; црн.* — Мрачни, кратки дани, суморно јесење. *Змај.* А ноћу мрачне воде плачу. *Уј.* **2.** фиг. **а.** *који показује ђаво расположење, зловољан, потиштен, смркнут.* — Моје чело мрачно на груд ћу ти свинут. *Крањч. С.* **б.** *суморан, мучан, тежак.* — Не, нисам хтио будити ту мрачну бол ил' спомен драг. *Домј.* Они и не познаше оно мрачно доба неспокојства. *Вас.* **3.** фиг. **а.** *нељудски, нечовечан, зао; низак.* — Кад бисте ви знали колико им је мрачна и крволочна душа! *Јос. Д.* Он је иначе за друштво био јако резервиран, а тајним везама и мрачним склоностима својега бића. *Уј.* **б.** *који изазива подозрење, сумњу, сумњив, неисправан, негативан.* — Имао је неких мрачних послова. *Козарч.* **4.** фиг. **а.** *који је против прогреса, назадан, назадњачки, мрачњачки.* — Тада је почело оно велико рвање мрачних сила и слободољубивих народа. *Пол. 1944.* **б.** *непросвећен, неук, примитиван, заостао.* — Алах, акбар ... одјекује кроз душе и кроз цео свакидашњи живот тих мрачних милијуна. *Кнеж. Б.* **5.** фиг. *нејасан, мутан, таман.* — Човјек преко осјетила добива само мрачну спознају, а праву спознају даје му тек ум. *Ант. I.* Када би помишљао на њу, то бијаше једва нешто више од мрачна сјећања на своје ђачке дане. *Ков. А.*

мр̏ȁчаст, -а, -о *благо замрачен, слабо осветљен.* — Сунце се лагано спушта иза мрачастих брда око Јајца. *Коч.*

мр̏ȁчасто прил. *са местимичним замрачењима, делимично тамно, сеновито.* — Тешко, густо, овлажено жито мрачасто се прелијева и повија. *Коч.*

мр̏ȁчати се, мр̏ача се несврш. безл. *в. мрачити се (1а).* — Све се више мрачало. *Креш.*

мр̏ȁчӗње с *гл. им. од мрачити (се).*

мр̏ȁчити, мр̏ачӣм несврш. **1.** *чинити мрачним, обавијати, покривати мраком; умањивати, заклањати светлост.* — Вече, рано и хладно, почело је да мрачи улице. *Рад. Д.* Откад вијек свој природа вије, мрачи кроз њу свуд и сјена твоја [смрти]. *Прер.* **2.** фиг. *чинити смркнутим, потиштеним.* — Што је више ... избијало на њежно лице и сјајне Луцијине очи задовољство младе душе, то су скрбније мрачиле мајчино лице дубоко урезане црте око њезиних уста. *Новак.* **3.** *в. мрачити се (1а).* — Рекао бих као да је почело мрачити. *Маж. М.*

~ **се 1. а.** безл. *спуштати се (о мраку), смркавати се.* — Почело се мрачити кад је свршила посао. *Мишк.* **б.** *увијати се у таму, тонути у мрак.* — Умиро је дан кад сјене тамне још се више мраче. *Визн.* Прозори се мраче. *Полић.* **2.** фиг. **а.** *постајати смркнут, зловољан; мрштити се.* — Његово се лице све то већма мрачило. *Кум.* **б.** *губити моћ расуђивања.* — Ведар дух ми почео се мрачит. *Хар.* У пожару лудом кад се памет мрачи осветом још јачом љубав проговори. *Кашт.* **3.** необ. *истицати се тамнином, црнети се.* — Доље се низ воду мрачиле врбе. *Сиј.*

Изр. мрачи ми се (пред очима), свест ми се мрачи *осећам несвестицу.*

мр̏ȁчница и **мр̏ȁчница** ж **1.** песн. *она која живи у мраку (подземном свету).* — Њу из Ереба чује мрачница, тврдога срца Еринија. *М-И.* **2.** бот. **а.** мн. *биљна породица с подземним одрвењеним стаблом и цветовима скупљеним у врше главице* Globulariaceae. *ЕЛЗ.* **б.** *иваньско цвеће* Galium verum. *Сим. Реч.* **3.** мн. зоол. *род инсеката, кукаца сличних пауцима* Solifuga. *Финк.*

мр̏ȁчно прил. *на мрачан начин.* — Гледао [сам] мрачно преда се. *Јак.* [Они] су ову легенду деценијама мрачно искоришћавали. *Р 1946.*

мр̏ȁчнӧст, -ости ж **а.** *стање и особина онога који је мрачан, онога што је мрачно, зловоља, смркнутост.* — Само је ожучен и туп ... па прегара у мрачности. *Коз. И.* **б.** необ. *мрак, тама.* — Ситна оканца не пропуштају зрака ни сунца, ал' зато улазе кроза њих ... у зими лед и мрачност. *Бег.*

мрачнӧта ж индив. *в. мрачност.* — Мрки угљен уплеће у тај склад ковинских гласова своју дубоку мрачноту. *Наз.*

мр̏ȁчњāк и мр̏ȁчњāк м **1.** *човек мрачних назадних погледа, назадњак.* — Надахнут љубављу он диже оне заторе којима су мрачњаци замрачили живот. *Глиг.* Чисто стрепим да ме наши позитивисте и реалисте не сматрају мрачњаком. *Матош.* **2.** *човек сумњивих, мрачних намера.* — Тако луташе кроз ноћ, као мрачњак, носећи у себи црне и тешке мисли. *Гор.* **3.** бот. **а.** *липица* Abutilon Avicennae. **б.** *помоћница* Solanum nigrum. *Сим. Реч.*

мр̏ȁчњача ж **1.** *мрачна, смркнута, суморна женска особа.* — Није мрачњача

као многе друге. *Драж.* **2.** мн. зоол. *породица инсеката, кукаца тврдокрилаца* Tenebrionidae. *Терм. 4.*

мра̑чњачкӣ и **мра̑чњачкӣ**, -ā, -ō *који се односи на мрачњаке*: ~ идеје, ~ скуп, ~ поступци и сл. — Филип је наставио политику свога оца ... али је томе додао мрачњачко гоњење протестаната. *Пов. 2.*

мра̑чњачки и **мра̑чњачки** прил. *на мрачњачки начин, као мрачњак.* — Зашто си био ... тако мрачњачки зао према борцима за слободу. *Прод.*

мра̑чњаштво и **мра̑чњаштво** с *идеологија и поступци мрачњака.* — Фалсификат је био често употребљавано оружје тих носилаца мрачњаштва. *Р 1946.*

мр̏ва ж (ген. мн. мр̏вā) **1.** *сасвим ситан делић хлеба, круха или др. чврсте хране, реже друге материје.* — Два мравка ... се ... упели да једну повећу мрву од мог ручка одвуку у свој мравињак. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *ситан део, сасвим мала количина нечега.* — Шта можемо учинити још за ту мрву времена? *Уск.* **б.** *хлеб, крух, храна.* — Но човјек не гледа цвијет кад мисли на мрву. *Божић.* **3.** (у прилошкој служби) непром. *в. мрвичак (2).* — То није бабу ... ни мрва смело. *Драж.*

Изр. ни мрве, ни мрву *нимало*; (само) мрву, једну мрву *сасвим мало.*

мр̏веж ж зб. *оно што је измрвљено, здробљено.* — Око тебе мрвеж, развалине. *Прер.*

мр̏вити, -ӣм несврш. **1.** *претварати у мрве, ситнити, дробити.* — Бајкић поседе мало, мрвећи тек запаљену цигарету. *Ћос. Б.* **2. а.** фиг. *уништавати, сатирати.* — Мрви људске заносе, док их не уништи сасвим. *Бег.* **б.** *изнуривати, чинити изможденим.* — Дуга ноћ [је] ... мрвила Тодора. *Ћоп.*

~ **се 1.** *распадати се у делиће, ситнити се, дробити се.* **2.** фиг. *рушити се, пропадати.* — Мрви се нешто у мени и плаче и рида. *Вас.*

мр̏вица ж **1.** *дем. од мрва.* — Туђе мрвице хлеба нисам узео. *Вес.* **2.** фиг. *мали остатак, делић нечега.* — Мрвице [класике су] најбољи дио наше културе. *Матош.*

Изр. мрвицу *макар нешто мало*; ни мрвицу, ни мрвице *нимало.*

мр̏вицē прил. *в. мрвичак (2).* — Помакни се, душо ... мрвице. *Вук Рј.* Сапни пуце, нек постоји мрвице. *Огр.*

мр̏вичаво прил. индив. *као у мрвицама, слично мрвицама.* — Онда се опет просу гуњава хрипљивог покиданог гласа и мрвичаво се изгуби према шуми. *Божић.*

мрв̏ичак, -чка м **1.** *дем. од мрва, мрвица.* **2.** (у прилошкој служби) непром. *сасвим мало, нешто мало.* — Имам једну [вијест] свјежу, можда и мрвичак важну. *Цар Е.*

мр̏вичаст, -а, -о *сличан мрвици, мрвицама; који је у мрвицама.*

мр̏вичица ж *дем. од мрвица.*

мр̏вка ж *дем. од мрва.* — Домановић је био задовољан ако је којом мрвком обезбедио своју сутрашњицу. *Прод.*

мр̏вкē прил. *в. мрвичак (2). Вук Рј.*

мр̏вљēње с *гл. им. од мрвити (се).*

мр̏вљив, -а, -о *који се лако мрви, трошан.* — Подијелише ... сваком комад мрвљива кукурузног круха. *Јонке.*

мрв̏учак прил. *в. мрвичак (2).* — Ова [се] мрвучак на столу згријала. *Буд.*

мр̏вца ж *дем. од мрва.* — Рој да зв'језда на град паде, за нас би биле ... св'јетла мрвце. *Наз.*

мр̏вцē и **мр̏вчицē** прил. *в. мрвичак (2). Вук Рј.*

мр̑гӣн, -ӣна и **мр̑гӣњ**, -ӣња м ром. покр. **а.** *гранични знак, обично између два имања.* — Народ ... побаца међаше и мргине. *Љуб.* **б.** *узак појас земље који се између две њиве као међа оставља неузоран; међа, граница између два имања.* — Зашао [је] међу тамнозелене кукурузе и ... вијугао мргињима пољским. *Шимун.*

мр̑гӣњāш, -āша м покр. *онај који с киме граничи, међаш. Вук Рј.*

мр̑гōд м необ. *набор на челу при мргођењу, мрштењу.* — Чим јој се сипљиви свекар закашље, Ивка испод жустра мргода севне очима. *Рад. Д.*

мр̑года м и ж *мргодна, намргођена, смркнута особа.* — А шта радиш ти ...? — упита младић и поста права мргода. *Божић.* Мени су симпатичније од наших вечито подозривих мргода ... оне грешнице које ... увесељавају околину. *Петр. В.*

мр̑годан, -дна, -дно *који показује нерасположење, љутњу, зловољан, смркнут; намрштен, намргођен*: ~ човек, ~ израз. — Мргодним погледом ошину преко стола свога синчића. *Креш.*

мр̑годаст, -а, -о *мргодан, намргођен; помало мргодан.* — Тако бар причају неки мргодасти историчари. *Мил.* Лица су ... мргодаста, човјек премире од нутарње зиме. *Куш.* фиг. Мргодасте ... облачине ... пријете буром. *Божић.*

мр̑годити и **мр̑годити**, -ӣм (импф. мр̑гођāх и мр̑гођāх) несврш. *мрштити, набирати.* — Он мргоди своје сиједе густе обрве. *Л-К.*

~ **се 1.** *састављати обрве или набирати чело у знак незадовољства, љутње и сл.; показивати нерасположење, неодобра-*

вање, мрштити се. — Живан се још мало мргодио, па најпосле ... се лепо измири ... са свима. *Глиш.* фиг. Велики камени комплекс ... се стере, набира и мргоди према западу. *Ђур.* Мрште се небеса и мргоде се на нашу војску. *Богд.* **2.** *мрачити се, постајати тмуран.* — Небо се стало нагло мргодити. *Кол.*

мр̏годно прил. *нерасположено, зловољно, смркнуто.* — Колико борова, толико богова! — одврати мргодно Јачица. *Гор.* Милан је мргодно гледао у уска рамена Никанорова. *Чипл.*

мр̏годно̄ст, -ости ж *особина и стање онога који је мргодан, онога што је мргодно.* — Због његове мргодности [сам се] устручавао да му то кажем. *Десн.*

мр̏гође̏ње и **мр̏гође̏ње** с *гл. им. од мргодити (се).*

мр̏гӯд м *мргодан човек.* — Ти се мрштиш, наш мргуде! *Змај.*

мр̏да̄ј м необ. *један покрет, мâло померање.* — Једна откинута реч ... један мрдај раменом осветљава нам и нехотице душевна стања. *Петр. В.*

мр̏дало с **а.** *онај који мрда, врпољи се. Бак. Реч.* **б.** фиг. *онај који слабо ради, шепртља. Вук Рј.*

мр̏дан, -дна, -дно покр. *тежак; спор.* — Мрдан је то посао. *Вук Рј.*

мр̏да̄ње с *гл. им. од мрдати (се).*

мр̏дати, -а̄м несврш. **1. а.** *чинити кратке покрете, мицати; мигати:* ~ раменима. — Мрдали [су] брковима као тицалима. *Десн.* **б.** *покретати, помицати с места на место.* — Цијело јутро ту једну једину таблу мрдате. *Крл.* **2.** *покретати се, помицати се с места.* — Даље не мрдамо док се вас двојица не побијете. *Лал.* **3.** фиг. *избегавати истину, увијати, околишити; избегавати неку обавезу, одбацивати нешто од себе.* — Дану збиља, немој ништа мрдат, но нам причај ка ти се допада овај титул нашега султана. *Њег.* Издужио се у тевтеру ... својеручни потпис ... Нема да мрда. *Срем.*

~ **се** *кретати се, мицати се.* — Уста јој се мрдају ... али не чујеш гласа, па ни шапата. *Лаз. Л.*

мр̏дити се, -и̏м се несврш. *в. мргодити се.* — Амо ти цурице! И она се мрди. Дивље, па дивље! *Мат.*

мр̏днути, -нӗм *свр. према мрдати.* — Као да ће га смрт заскочити ако само мрдне. *Десн.*

~ **се 1.** *свр. према мрдати се.* **2.** *кренути, поћи.* — Куд се човек мрдне и окрене, натрапа на какву величину првог реда. *Дом.*

Изр. **не (хтети) мрднути ни прстом (репом, увом)** *ништа не учинити за нешто.*

мрӗжа ж (ген. мн. мрӗжā) **1.** *назив за разне предмете од изукрштаних нити, конаца, жица и сл., обично исплетених на једнака окца* **а.** *направа од јаког конца која служи за ловљење рибе; слична направа за ловљење птица, дивљачи, лептира и др.:* рибарска ~, повлачна ~, ~ пливарица, ~ за лептирове. — фиг. Странчарске традиције ... би хтјеле да нас још увијек држе у својој мрежи. *Наз.* Он се и даље копрца у мрежи заблуда. *Грол.* **б.** спорт. *преграда која раздваја две половине простора за игру; застор иза врата (гола) који задржава лопту.* **в.** *замка од нити паучине помоћу које паук лови плен.* **г.** *назив за разне друге тако начињене предмете:* ~ за косу, ~ за љуљање, жичана ~, ~ за пакете, заштитна ~ итд. **2.** фиг. *оно што изгледом подсећа на густо испреплетене нити.* — И слушам, тако, мелодију кише под густом мрежом гранчица и грана. *Полић.* У густој мрежи зечјих трагова угледа кунин траг. *Вуј.* **3.** фиг. **а.** *систем путева, канала, водова и сл. повезаних уједно; систем испреплетених (нацртаних или замишљених) линија:* железничка ~, водоводна ~, електрична ~, телефонска ~, ~ упоредника и подневака. **б.** *свеукупност установа и предузећа укључених у један систем:* трговинска ~, школска ~, ~ представништава. **в.** *организација раширена по некој територији и лица која она обухвата:* ~ обавештајаца, ~ јатака. — Двије сестре биле су само мале споне у раширеној мрежи илегалаца. *Вј. 1960.* **4.** мат. *све површине расклопљеног геометријског тела доведене у једну раван:* ~ ваљка, ~ коцке и сл.

Изр. **разапети мреже** *настојати примамити или ухватити некога, потчинити га себи;* **упасти (уплести се и сл.) у нечију мрежу (нечије мреже)** *постати нечија жртва, непромишљено се упустити у посао с неким;* **ухватити (уловити и сл.) у (своју) мрежу, у (своје) мреже (некога)** *примамити некога, потчинити га себи, увући у своје послове.*

мрӗжаге, мрӗжа̄гā ж мн. покр. *направа са ретком мрежом, која служи за ношење сена, сламе и др.* — Упртио мрежаге сламе, па носи у кућу. *Ад.*

мрӗжа̄р м риб. **1.** *онај који плете мреже. Деан. Рј.* **2.** покр. *рибар који лови мрежом. Рј. А.*

мрежа̀рица ж риб. покр. *риба која се мрежом лови. Рј. А.*

мрӗжа̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на мрежаре.* — Прву значком обележену

јегуљу ... ухватио је један мрежарски рибарски брод. *Петр. М.*

мрёжаст, -а, -о *који личи на мрежу, који има изглед мреже.* — Привезао [је] заглађене бркове мрежастим повезачем и проспавао тако ноћ. *Гор.* Дрвеће [је] ... правило немирно мрежасто ткиво сјене на плочнику. *Торб.*

мрёжасто прил. *слично мрежи.* — Ловци су тада почели да стављају ампуле у мрежасто исплетене свилене кесице. *Пол. 1959.*

мрёжати, -ӣм несврш. *правити мрежу; плести што слично мрежи.* — Како да се не дивимо вештини с којом паук мрежа своју паучину. *Рј. А.*

~ **се** *добијати изглед мреже.*

мрёжача ж (обично мн.) покр. *врста чарапе у народној ношњи.* — На ногама докољенице, мрежаче чарапе и лијепо преплетени опанци. *Вујач.*

мрежѐтина ж *аугм. и пеј. од мрежа.*

мрёжити, -ӣм несврш. *захватати, прекривати мрежом.* — фиг. Киша је још увијек мрежила видике. *Куш.*

~ **се 1.** *ширити се као мрежа.* — фиг. Средњовјековне шиканације мрежиле су се над утамниченом Босном. *КН 1959.* **2.** безл. *замагљивати се, трепериti* (*испред очију*). — Њему се почело стезати грло, мрежити испред очију. *Божс.*

мрёжица ж *дем. и хип. од мрежа; фина мрежа од танких нити.* — фиг. Опази брижно скривану мрежицу бора под ... очима. *Сим.*

мрёжичнӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на мрежицу.*

мрёжӣште с архит. *сплет камених прутића у горњем делу прозора готског стила. ЕЛЗ.*

мрёжнӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на мрежу.*

мрёжница и **мрёжњача** ж анат. *унутрашња опна очне јабучице, која прима светлосне надражаје* retina.

мрежокрӣлци, -ӧкрӣлаца и **мрежѐкрӣлци,** -илаца м мн. (јд. мрежокрӣлац, -лца и мрежѐкрилац, -ӣлца) зоол. *ред инсеката, кукаца провидних, мрежастих крила и узана тела* Neuroptera. *Терм. 4.*

мрежѐлик, -а, -о *сличан мрежи, мрежаст. Прав.*

мрёжотина ж необ. *бора, мрешка; мрежаст сплет, мрежа.* — Шаре [су] толико проширене да свјетлија основа изгледа као мрежотина уских пруга па је ради тога зову мрежастом жирафом. *Финк.* фиг. Понекад мисао полази из мозга снажна и лепа, без бора и мрежотина, али док стигне на хартију она остари. *Прод.*

мрён м зоол. *в. мрёна*[1]. — Дође [му] до руке побоља штука или мрен или угојен шаранчић. *Шапч.*

мрёна[1] ж (ген. мн. мрёнӑ) зоол. *врста речне рибе из пор. шарана* Barbus fluviatilis. *Терм. 4.*

мрёна[2] ж (ген. мн. мрёнӑ) мед. *назив за нека очна обољења са јаким смањењем вида или слепоћом. Терм. 5.*

Изр. зелена ~ *обољење ока услед повећаног притиска у очној јабучици* glaucoma; очна, сива ~ *замућивање очног сочива, леђа или његовог омотача* cataracta; црна ~ *потпуно слепило услед обољења мрежњаче или очног нерва* amaurosis; пала му ~ на очи, ~ му је на очима *заслепљен је, није у стању да схвати, прозре*; пала му је ~ с очију *отворише су му се очи, схватио је истину.*

мрёнав и **мрёнат,** -а, -о *који је оболео од мрене*[2]. — Он се убуљи у мајчине мренаве очи. *Лоп.* Посматрао је ... сва лица оном уморном индиферентношћу, којом је гледао као кроз мренато око. *Крл.*

мрёнити се, -ӣм се несврш. покр. *превлачити се, прекривати се разређеним облацима* (*о небу*).

мрёница ж *дем. од мрена.*

мрење, ијек. мријење, с *гл. им. од мрети.*

мрёска ж *мрешка.* — Знала би говорити ... мјерећи сваку њезину црту и мреску буди на челу, буди на образима. *Ков. А.*

мрест, ијек. мријест, м и ж **1.** *бацање икре, мрешћење* (*риба*). — Било је време рибљег мреста. *Андр. И.* **2.** *рибља јаја, икра.* — Носити се на сто стале ђаконије ... сир ... мријест од риба. *Наз.*

мрёстилӣште с (ек. и ијек.) *место на коме се рибе мресте.*

мрёстило с (ек. и ијек.) и **мрёстињак,** ијек. мријёстињак, м *мрестилиште.*

мрёстити се, мрёстӣ се (трп. прид. мрёшћен), ијек. мријестити се, несврш. **1.** *избацивати икру, размножавати се* (*о рибама*). **2.** *парити се* (*о птицама*). — Има једна думача изнад Дикава у којој се тетреб ... мријести. *Андр. И.* фиг. У маслинама се мријесте вјетрови прољетни. *Стипч.*

мрёстӣште с (ек. и ијек.) *мрестилиште.*

мрёти и **мрети,** мрём, ијек. мријёти и мрӣјети (мн. мрёмо, мрёте, мру; имперф. мрâх, мрâше; аор. мрёх, мрё; имп. мрӣ; прил. сад. мрӯћи; р. прид. мро, мр̀ла, мр̀ло) несврш. **1.** *престајати живети; гинути, давати живот.* — Ал' мријет ми се неће. Још се надам. *Цес. Д.* Има и данас тисућа момака што би мрли да учувају ... слободу. *Љуб.* **2.** фиг. **а.** *страшно, много патити; обумирати, малаксавати.* — Он је мр̀о од

мука. По читаве ноћи око на око не могаше склопити. *Вес.* Од погледа ми срце трне, и душа ми од жара мре. *Домј.* б. *замирати, нестајати, губити се.* — Шумор вала мре. *Шен.*

Изр. нити живи нити мре *у тешком је стању, у агонији.*

мрёшка ж *бора, набор, неравнина на чему набраном. Бен. Рј.*

мрёшкав и **мрёшкаст,** -а, -о *смежуран, збрчкан; наборан.* — Љубио [је] мрешкаве руке старих грофица. *Бег.* Ситни, мрешкасти облачићи пловили су по небеској пучини. *Ков. А.*

мрёшкати, -ām несврш. *правити мрешке, наборе, набирати; мрштити.* — Вјетар је јурио ... мрешкао море. *Торб.* Није толико ни мрешкала нос над неспретношћу брата свога мужа. *Поп. Ј.*

~ **се** *добијати наборе, мреске, набирати се.* — Вунена хаљиница мрешкала се на њеним сухим раменима. *Франг.* фиг. И немири се мрешкају по души његовој. *Цес. А.*

мрёшћёње, ијек. мријёшћење, с *гл. им. од мрестити се.*

мр̏жња ж *осећање јаке одбојности, неподношљивости према коме или чему, јако осећање непријатељства.*

Изр. сејати мржњу *навлачити, изазивати мржњу.*

мр̏жњёње с *гл. им. од мрзнути (се).*

Изр. тачка мржњења физ. *температура при којој нека материја прелази из текућег у чврсто стање.*

мр̏з м песн. *мржња.* — Има добрих, а има и худих, брзих на мрз. *Прер.*

мр̏завица ж *мраз.* — По сунцу, по мрзавици ... обилазимо ... цијелу земљу. *Вел.*

мр̏зак, мр̏ска и мр̏ска, мр̏ско и мр̏ско (комп. мр̏скијй и мр̏жй) **1. а.** *према којему се осећа мржња; који изазива осећање мржње.* — Милица ради по кући, а она не може да је погледа, тако јој је мрска. *Вес.* Примиче се хора да скинемо мрски јарам. *Шен.* б. *непријатан, одвратан, одуран.* — Старост га мучи мрска. *М-И.* Са сваким даном све су јој мрже те приче о страдању и јунаштву. *Андр. И.* **2. а.** *пун мржње, који показује, изражава мржњу.* — Сви около стојећи погледаху га мрским погледима. *Вес.* б. *мрзовољан.* — Устала је, па мрска и сва сагнута вуче се до прозора. *Војн.*

мр̏зан, -зна, -зно покр. **1.** *мрзак (1а).* — Зла мрзноме чинит' не можемо. *Њег.* **2.** *мрзовољан.* — Био је у таквим часовима раздражљив, мрзан, ћудљив. *Шен.*

мр̏зан м **а.** *онај кога мрзе, који не ужива љубав и наклоност.* — Без нарочите наклоности ... а мрзан »клете судбине«, оженио се несрећно. *Петр. В.* б. *надимак ономе који све мрзи, који је зловољан, мрзовољан.* — Он је био оно што веле: »до подне мрзи на се — а од подне на цео свет«; људи су га зато прозвали »мрзаном«. *Вес.*

мр̏зао, мр̏зла и мр̏зла, мр̏зло и мр̏зло **а.** *врло хладан, леден; који потиче од нечега хладног.* — Истог трена по слушаоцима као да удари некакав мрзли талас. *Јоп.* И зачује се воде мрзли клокот у жарку грлу. *Гор.* б. *расхлађен, охлађен, хладан.* — Скочила на ноге, донесла господину мрзле печенке. *Том.*

мр̏збати се, -ām се несврш. покр. *замерати се; постајати немио (некоме).* — Тко је само завоњао талијанштином, почео се мрзбати нашему попу. *Павл.*

мр̏зети, -ĩм, ијек. мр̏зити и мр̏зјети (импф. мр̏жāх) несврш. **1.** (некога, нешто, ређе на некога, на нешто) *осећати мржњу према некоме, нечему; не моћи подносити некога или нешто.* — Од то доба су смртно мрзели оца мога, јер мишљаху да је он ... узрок њиховој беди. *Дом.* Гавоњу [је] из дна душе мрзио. *Гор.* **2.** безл. (са логичким субјектом у акузативу) *осећати одвратност према некој радњи, немати воље за нешто.* — Мрзило ме доћи пред њих. *В 1885.* Мрзи ме да палим свећу, а мислим да је скоро пô ноћи. *Лаз. Л.*

~ **се** *уз. повр.* — Ми се мрзимо, ми се презиремо. *Рад. А.* фиг. И кад ништа нису говориле ... — руке су им се мрзеле и очи сукобљавале. *Андр. И.*

мр̏зёћй, -ā, -ē покр. *мрзак, омрзнут.* — На мрзећем кућа остаје. *Вук Рј.*

мр̏зижена м заст. *женомрзац.* — Он, од нарави мрзижена ... још је већма подјаривао њену љубав. *Коз. Ј.*

мр̏зикућа м и ж покр. *особа која не мари за кућу. Бак. Реч.*

мр̏зилац, -иоца м = мрзитељ *онај који мрзи некога или нешто, непријатељ.* — Не вјерујем да би се нашао један једини мрзилац савремености. *Матош.*

мр̏зило м *онај кога мрзе.* — На мрзилу кућа остаје. *Н. посл. Вук.*

мр̏зисвёт, ијек. мр̏зисвијет, м *онај који мрзи људе, мизантроп.* — Огорча [ми] толико година живота ... створи [ме] мрзисвијетом. *Шен.*

мр̏зитељ м = мрзилац. — Мрзитељи твоји одлазе на тајно вече грозне осветe. *Јакш. Ђ.*

мр̏зити и **мр̏зјети,** ек. мр̏зети.

мр̀злетина ж *хладетина, пихтије. Бен. Рј.*

мр̀злина ж *промрзлина; залеђена површина.* — фиг. На мутној мрзлини другог ока титра црвенкаста свјетлост дебелог угарка. *Божић.*

мр̀злица ж *промрзло ткиво, промрзлина, смрзотина. Бак. Реч.*

мр̀зловић м необ. (у атрибутској служби) *који доноси мраз, од којег се мрзне.* — Ко кад плаха југовина пухне ... а сретне је сјевер мрзловићу, тер се кваче о мрке облаке. *Март.*

мрзло̀вољa ж *в. мрзоволја.* — Али у овај га је мах овладала мрзловоља. *Цар Е.*

мрзло̀вољаст, -а, -о *в. мрзовољаст.* — Гле ти пијаницу како је мрзловољаст. *Киш.*

мр̀злӧст, -ости и **мрзло̀ћа** ж *студен, хладноћа.* — Прљава сам крпа за коју треба мрзлост седам извора. *Наз.* А да винце дух му огријева у мрзлоћи грешна дјеловања. *Март.*

мр̀зно прил. покр. *мрско.* — И није му мрзно што су дошли. *Сиј.*

мр̀знути[1], мр̀знём (р. прид. мр̀знуо, мр̀знула и мр̀зао, мр̀зла -ло) несврш. **1.** *в. мрзнути се.* — Кубури данас, гладуј и мрзни, болуј ... зар и то није умирање? *Кос.* фиг. Мрзне срце сред њедара. *Уј* **2.** *ледити; прожимати хладноћом.* — фиг. Она му причаше .. све своје зебње које су јој мрзле душу. *Мил. В.*

~ **се** *ледити се, смрзавати се; зепсти.* — Пуцкета лед под баком, плаче она да јој се оне сузе на лицу мрзну. *Брл.* Под ногама је убрзо зашкрипао снијег и почео да се мрзне дах. *Чол.*

мр̀знути[2], мр̀знём несврш. покр. *постајати мрзак.* — Тим, а не хвастом се разметати и батином пријетити, и тако мрзнути свакому који вам неразборне тежње иоле упозна. *Павл.*

мрзо̀вољa ж **1.** *рђаво расположење, незадовољство, зловоља; безвољност.* — Увијек у души осјећам мрзовољу кад видим богат катафалк. *Шов.* **2.** (и м) *мрзовољна особа.* — Муж осоран, мрзовоља и тиранин. *Уск.*

мрзово̀љавац, -а̀вца м покр. *мрзовољаст човек. Вук Рј.*

мрзовољáвчина м и ж *аугм. од мрзовољавац.* — Мрзовољавчина подобро бичем ошину кљусину. *Креш.*

мрзо̀вӧљан и **мр̀зовӧљан,** -љна, -љно *нерасположен, зловољан, смркнут; безвољан.* — Уз свако то признање чује Рошино мрзовољно режање. *Андр. И.*

мрзо̀вољаст, -а, -о *мрзовољан.* — Због свега тога постао сам замишљен и мрзовољаст. *Шкреб.*

мрзо̀вољасто прил. *мрзовољно.* — Глас му је звечио мрзовољасто и равнодушно. *Цар Е.*

мрзово̀љац, -љца м = мрзовољник *мрзовољан човек.* — Мрзовољцима и млитавцима нема више мјеста између нас. *Наз.*

мрзо̀вољити се, -ӣм се несврш. *испољавати, показивати мрзовољу, бити мрзовољан, љутити се.* — Чак се и унапријед мрзовољила на Гару. *Божић.*

мрзо̀вӧљнӣк м = мрзовољац. — Што је неки човјек укопник ... нипошто не значи да стога ваља да буде мрзовољник и туробник. *Креш.*

мрзо̀вӧљно и **мр̀зовӧљно** прил. *нерасположено, зловољно; безвољно.* — Најпре су се питали за здравље, мрзовољно и кратко. *Андр. И.*

мрзово̀љнӧст, -ости ж *мрзоволја* (*I*). — Поред све своје мрзовољности ... био је жудан и власти и популарности. *Јов. С.*

мр̀зӧст и **мр̀зӧст,** -ости ж *мржња.* — Осјећаше да јењава његова мрзост спрам овога дерана. *Гор.* У браку је завладала зловоља и мрзост. *Андр. И.*

мријѐнити се, мрӣјенӣ се (ијек.) несврш. покр. *набирати се, мрешкати се* (*о воденој површини*). — Кукурузи напољу подрхтавали су под вјетром и свуд су били мали зелени валови као да се вода мријени. *Лал.*

мријѐње, ек. мре́ње.

мрӣјесња̀к м (ијек.) *мрестилиште.* — У прољеће метну у мање ... рибњаке, мријесњаке или матичњаке на једну женку по једног или два мужјака. *Финк.*

мрӣјест, ек. мрѐст.

мријѐстити се, мрӣјестӣ се, ек. мре́стити се.

мријѐти и **мрӣјети,** мрѐм, ек. мре́ти и мрѐти.

мријѐшћење, ек. мре́шћење.

мр̀к м *парење оваца, мркање. Вук Рј.*

мр̀к, -а, -о (комп. мр̀кијӣ, -ӑ, -ӗ, заст. мр̀чӣ) **1.** *који је боје између жуте и црне или сиве и црне, тамножут или тамносив; загасит, црн.* — Вазда раниш од Видова дана ... гавранове и мрке вукове. *Њег.* Све је застрто дебелим, тмастим, мрким баршуном. *Матош.* **2. а.** *мрачан, таман.* — Јутро свануло мрко и натмурено. *Новак.* Романија нас је дочекала натуштена и мрка. *Чол.* **б.** фиг. *љутит, срдит; намрштен, зловољан.* — [Никола] бијаше у свему кruви, љући, крепчи и мркији. *Шен.* Кад би угледали мрке сејмене ... свак би тражио најкраћи

пут до своје куће. *Андр. И.* **в.** *нерасположен, утучен.* — Мати га испратила . . . а вратила се кући мрка, зловољна. *Пав.*

Изр. до мрка мрака *до касно у ноћ*; мрка капа (зла прилика) *в. уз капа (изр.).*

мр̀кадина ж покр. *мрко просто сукно*; исп. мрчина. — Срце поштено може стајати под мркадином тежачком као под господском свитом. *Павл.* Нека је спагда пуре изобиља . . . нека је мркадине, да се тијело покрије — па доста. *Мат.*

мркаџија ж и м покр. *мангуп, скитач.* — А Синьани, — храбри су били, те мркаџије у кршћанским туђинским војскама. *Божић.*

мр̀кајаст, -а, -о *мркаст.* — Устакне на главу нов, мркајаст фес. *Јор.*

мр̀кāљ, -а, **мр̀кāљ,** -а́ља и **мр̀кан** м *коњ и друге домаће животиње (мужјаци) мрке длаке.* — Он закрочи помамна мркаља. *НП Вук.* Кад се вук . . . дао у бијег, пустио је Данило свога мркана [коња] . . . да животињи пресијече пут. *Крањч. Стј.*

мр̀кање с *гл. им. од мркати се.*

мр̀каст, -а, -о *у мањој мери мрк, бледомрк.* — Крену с трга, водећи . . . стеону кравицу чија се плава . . . длака, мркасти рошчићи . . . једва распознавање у сувој . . . зимској вечери. *Коч.*

мр̀кати се, мр̀чē се и мр̀кā се несврш. *парити се (обично о овцама). Вук Рј.*

мркàтуља ж покр. *в. дуња. Вук Рј.*

мр̀кац, -кца м у изразу: ни мркац *ништа, баш ништа.* — Она отјера читаво чредо гусака, а мени ни мркац. *Ков. А.*

мр̀кāч, -а́ча м зоол. покр. **а.** *в. музгавац. Фин.* **б.** *в. хоботница.* — Ходи . . . мркаче ловити. *Пав.*

мр̀ква ж (ген. мн. мр̀кāвā) бот. *двогодишња повртарска биљка из пор. штитара с вретенастим задебљалим црвенкасто-жућкастим кореном који се употребљава као храна, шаргарепа* Daucus carota. *Терм. З.*

мр̀кваст, -а, -о *сличан мрквн.* — Тај кржљави, грбави жгољо, глапе ситне, мрквасте и лица жута . . . дошао је . . . до Рашуле. *Цес. А.*

мр̀квица ж *дем. од мрква.*

мр̀квјела ж покр. *в. мрква. Вук Рј.*

мр̀кијента ж покр. *хрид, стена на морској обали. Бен. Рј.*

мр̀клен, -а, -о *в. мрк.* — Твојој драгој мрклену махраму, с њом омрко, са мном освануо! *НПХ.*

мр̀клӣ, -ā, -ō **1.** *који је без имало светлости, потпуно мрачан, таман.* — Ноћ мркла, прст се пред оком не види. *Чол.* фиг. Мркле приче ничу. *Шег.* **2.** *који је добро одмакао у трајању, касни, позни:* до мркле ноћи. — [Епидемија настаје] од Петрова поста, па се . . . протегне до мркле јесени и даље. *Батут.*

Изр. до мркла мрака *в. уз мрк (изр.).*

мркли̏на и **мр̀клина** ж *мрак, помрчина, тама.* — Мрклина цијело небо већ заклања. *Марк. Ф.* У мрклини, под ниском таваницом подрума, Николи . . . се привиђа Симкина млечна нагота. *Бос. Д.* Чујаше глас и позивање . . . када је ноћна покривала мрклина земљу. *Марет.*

мр̀кло прил. *мрачно, тамно.* — Тама је била. Мркло ко у рогу. *Гор.*

мр̀клотина ж *одвећ слабо створење, слаботиња. Р-К Реч.*

мр̀кнути, -нēм (аор. мр̀кнух, мр̀кнӯ и мр̀кох, мр̀че), свршн. и несврш. **1. а.** *обави(ја)ти се тамом, (за)мрачити се.* — Тамо преко долине мркну брежуљци. *Леск. Ј.* **б.** фиг. *поста(ја)ти мрк (2б), (на)мрштити се.* — Лице му мркну при погледу на раскопано огњиште. *Вес.* **2.** безл. **а.** (о настајању ноћи) *смрачи(ва)ти се.* — Пошто мркне, неколицина њих оду и пронађу труп. *Вујач.* **б.** (обично с допуном) *(из)губити свест, имати несвестицу, (за)вртети се, (за)мутити се (у глави).* — Ту јој опет мрче свест. *Вес.* Јер све му се нешто привиђава, што му мркне свега јутра глава. *Март.* Милошу за тренутак мркну пред очима и земља под њим пође да се њиља. *Бот.* **в.** *дозлогрдити, превршити.* — Смирите се, јер ако мени мркне, запушићу вам обема уста. *Нуш.* **3.** *дочекати ноћ, омрknути; задржати се до у касну ноћ.* — Тко рани, не мркне. *Јурк.*

мр̀књосати, -ошēм несврш. пеј. *спавати. Р-К Реч.*

мр̀ко прил. *намргођено, љутито, срдито.* — Слупала [је] расејано, мрко и на силу. *Андр. И.* Младићи гледају мрко. *Михољ.*

мр̀ко, -а и -ē м *домаћа животиња мрке боје (во, јарац, магарац). Рј. А.*

мрко- *као први део сложеница означава* **а.** *тамнију нијансу боје означене придевом:* мркожут, мркозелен, мркорић, мркосив и сл. **б.** *мрку боју онога што је исказано основном речју:* мркобрад, мркокљун. **в.** фиг. *да се основном речју исказује рђаво расположење:* мркоглед, мркоглеђа.

мркòбрад, -а, -о *који је мрке браде.* — фиг. Овом . . . ноћнику из ове подмукле, мркобраде . . . четничке ноћи осамнаест је година. *Кул.*

мр̀кōв, -ова м **а.** *коњ мрке длаке.* — Упрегнут је био големи мрков. *Креш.* **б.** *црн пас, гаров. Вук Рј.*

мрко̀влас, -а, -о *који је мрких власи, црнокос.* — Борбу учинише ондје свијетли Хектор и бог мрковласи Посидон. *М-И.*

мрко̀вљев, -а, -о *који припада мркову.* *Вук Рј.*

мрко̀главац, -а̄вца м бот. *биљка из пор. каћуна са црвеним цветовима скупљеним у густо збијену класасту цваст* Nigritella. *Сим. Реч.*

мрко̀гледа, -а, -о *намргођен, срдит.* — Старац обиђе очима око стола, мркогледа више но икада, као да над нечим ликује. *Мил. В.* Вид ми очиња вратисте, јунаци мркогледи. *Марк. Ф.*

мрко̀гледицē и **мрко̀гледо** прил. *гледајући мрко, љутито, мрка погледа.* — Мркогледице ме омјери. *Креш.* Наслућивао би како гледа мркогледо. *И.*

мр̀коглѐђа и **мрко̀глеђа** м *онај који показује рђаво расположење, који мрко гледа, злопогледа.* — Не гледај ми тако жалостиво. Мркоглеђа је јунак. *Марк. Ф.* Од њега, мркоглеђе, слаба ти повоља ... слаб разговор. *Буд.*

мрко̀кљун, -а, -о *који има мрк кљун.* — Пред лађу вашу мркокљуну управо [га] баци. *М-И.*

мр̀коласт, -а, -о *бледомрк, мркаст.* — Убрадила се [баба] некаком мрколастом шамијом, па једним пером од шамије брише очи. *Глиш.*

мр̀конја и **мр̀коња** м **1.** *мрк, намрштен човек.* — Мркоња опет пухне у свој длан заокружив очима наоколо. *Ков. А.* **2.** *во мрке длаке.* *Вук Рј.*

мр̀коњин и **мр̀коњин,** -а, -о *који припада мркоњи.*

мр̀копегавṑст, -ости, ијек. мр̀копјегавṑст, ж мед. *појава црних пега с гнојним пришћићима на кожи, као последица разних обољења* melanodermia. *Бен. Рј.*

мр̀копјегавṑст, -ости, ек. мр̀копегавṑст.

мрко̀пут, -а, -о и **мрко̀путан,** -тна, -тно *који је мрке пути, тамне боје коже.* — Нека мркопута радница симулирала [је] ниjемост. *ЛМС 1951.* Лице бијаше дугуљасто, мркопутно. *Шен.*

мрко̀рек, -а, -о (ек. и ијек.) *који говори осорно, набусито.* — Белокос ... трговчић, мркореки крчмар ... *Михиз.*

мр̀косит, -а, -о необ. *намргођен, злovољан, осоран.* — Двије су другарице ... она домишљава и мркосита, ова равна и простодушна. *Павл.*

мрко̀сити се, мр̀косѝм се несврш. *показивати незадовољство, мрзовољу, мргодити св. Рј. А.*

мр̀кṑст, -ости ж **1. а.** *особина и изглед онога што је мрко, тамно:* ~ предела. **б.** *особина и изглед онога који је мрк, мрзовољан, намргођеност, суморност.* — Плашила је мркост његова лица, сабир дебелих обрва. *Коз. И.* **в.** *срдња, гнев, зловоља.* — Толика се мркост у оку ... Подгорскога показала да је изазивач ... скренуо на страну очи. *Ков. А.* **2.** песн. *помрачење, помрачење (свести).* — А над овом црном сфером свјетла лете у обијести, и у лету чар их љуби и испија мркост свијести. *Кам.*

мрко̀угљенӣ, -а̄, -ō̄ *који се односи на мрки угаљ:* ~ фермација.

мр̀кӯљ, -а и **мр̀кӯљ,** -у́ља м зоол. **а.** *врста морског паука.* — Код нас у Јадранском мору живи паук бијелац ... и паук мркуљ. *Финк.* **б.** *врста птице* Silvia hortensis. *Рј. А.*

мр̀куља ж *домаћа животиња (обично крава) мрке длаке.* *Вук Рј.*

мр̀куша ж *домаћа животиња (обично кобила) мрке длаке.* *Вук Рј.*

мр̀кушаст, -а, -о *дем. и хип. према мрк; црномањаст.* — Она иде к оном колу, па се хвата ... нуз 'но момче мркушасто. *НПХ.*

мр̀ла ж *мршава животиња, цркотина, липсотина.* — Би оне хале ... изјеле, па да је прасе колик во, а камоли не би ову мрлу. *Тур.*

мрлѐдина ж **1.** *мршаво живинче.* — За нас је много, кажу, овај покварени 'љеб ... и ова уцрвљана мрледина што плијене у нашим оборима. *Тур.* **2.** *кожа липсалог живинчета.* *Вук Рј.*

мр̀лӣн, -и́на м тал. пом. *танко али јако уже.* *Бак. Реч.*

мр̀лина ж *тело угинуле животиње, стрвина, мрцина.* — И Јаблана јутрос међу силним мрлинама најпоше мртва у тору! *Коч.*

мрлӣна̄ш, -а́ша м *лешинар.* — Орлови мрлинаши ... почеше се вијати небом изнад стаја Рељиних и падати крај торова. *Коч.*

мр̀лице ж мн. заст. *служба божја за мртве.* — Шестере мрлице бивају овдје. *Кур.*

мрлу̀тина ж пеј. **а.** *мршава животиња, мрцина.* — Све ћу протјерат псе одавде мрлутине оне, које су овамо Кере нанесле у лађама црним. *М-И.* **б.** *изнемогла болесна особа.* *Вук Рј.*

мр̀ља ж (ген. мн. мр̀љā) **1. а.** *запрљано, замазано место на чему.* — Столњак остаје црвен са црвеним мрљама. *Крл.* По стрминама лугови су већ били сасвим црни, као велике мрље мастила. *Тос. Б.* **б.** фиг. *нечас-*

тан поступак, срамота, ћага. — Ја сам свој уредни и угледни живот проживио ... без ... било какве мрље. *Крл.* **2.** *место које одудара бојом од остале површине нечега, пега.* — Зашаренише се ... велике жуте краве, са црвенкастожутим мрљама по кожи. *Ранк.* Румене мрље прелијевале се по њезину лицу. *Крањч. Стј.*

Изр. **анат.** жута ~ *јамица у центру мрежњаче, најосетљивије место за примање утисака вида*; слепа ~ *место на коме очни живац улази у мрежњачу, потпуно неосетљиво за утиске вида.*

мр̏ља, -ē м (вок. мр̏љо) = мрљо *мрљавко.*

мр̏љав, -а, -о **1.** *који има на себи мрље*; *каљав, прљав.* — Врло мрљаве хлаче покриваху му дебеле кракове и стегна. *Шен.* **2.** *пегав.* — У образима дошла некако сва мрљава, ал' крваво мрљава. *Пец.* **3.** *који мало и без апетита једе. Р-К Реч.*

мр̏љавити, -ӣм и **мрља́вити,** мр̏љавӣм **1.** *мрљати, прљати*; *неспретно радити што.* — Папири су били — ю ке«, рекао је [стражар], пошто је престао да мрљави по њима. *Дав.* **2.** *гњечити.* — Мићун деди помогао: зобницама их [гусенице] мрљавио по грању ... ништио паучинаста легла. *Рад. Д.* **3.** *јести мало и без апетита.* — Не једе ништа или мрљави, не спава, и шкргуће од беса. *Дав.*

мр̏љавица ж **1.** *прљава, неуредна женска особа. Р-К Реч.* **2.** *женска особа која мало и без апетита једе.*

мрља́вко м **1.** *прљав, неуредан мушкарац.* — Рекосмо да је он мрљавко, сметењак и мастиљавко. *Пол. 1959.* **2.** *онај који мало и без апетита једе*; исп. мрљав (3).

мр̏љављёње и **мрља́вљёње** с *гл. им. од мрљавити.*

мр̏ља̄ње с *гл. им. од мрљати.*

мр̏љати, мр̏љам несврш. **1.** *правити мрље* (*на чему*), *прљати* (*што*). — Сутон поче да мрља и растапа предмете по тијесној просторији. *Ћоп.* А густа тамна крв пиштила је из врата и мрљала ... тијело. *Кал.* **2. а.** *бришући прљати оно што је написано. Вук Рј.* **б.** *рђаво сликати.* — И ја [сам] у средњој школи мрљао неке слике, добио сам којипут и оцјену врло добар. *Кол.*

~ **се** *повр. од мрљати* (*1*).

мр̏љача ж покр. *слаба, баровита земља, мочвара.* — Неће се ту за ове пусте мрљаче натезати с нашим горопадним сусједом. *Ков. А.*

мрљёзгало с и м покр. *онај који мрљезга. Рј. А.*

мрљёзгати, мр̏љёзгām несврш. покр. *јести или говорити споро и без воље*; исп. мрцкељати. *Рј. А.*

мрљѐтина ж *мрљутина.* — Уја, уја, орлетина! Није твоја мрљетина, него моја људетина! *НПХ.*

мр̏љив, -а, -о *в. мрљав.* — Ти жалосни облици расквашене мрљиве шаблоне! *Божић.*

мр̏љина ж **1.** *мрлина.* — Чујеш ли, селе Козаро ... нек мрљинама скотским, за зрнате пшенице, земљу нашу погноје. *Кул.* **2.** фиг. погрд. *мрцина, ленштина.* — Ништа друго и не радите, мрљине једне, него се ваљате по тој бујадари. *Ћоп.*

мр̏љица ж *дем. од мрља.*

мр̏љо, -а и -ē м (вок. мр̏љо) = мр̏ља. — Устај, мрљо, да ти придику очита! *Берт.*

мр̏мак, мр̏мка м зоол. *мрмољак.* — Вјечно натичеш неке мрмке на удицу. *Сим.*

мр̏мљавац, -āвца м *човек који мрмља, гуњча, гуњало.* — Моје пречасне колеге у конзисторији велики су мрмљавци. *Шен.*

мр̏мљā̏ње с *гл. им. од мрмљати.*

мр̏мљати, -ām несврш. **1. а.** *тихо и неразумљиво, као за себе, говорити.* — Три свештеника и ђакон мрмљали су молитве. *Ћос. Б.* Господа мрмљају од задовољства. *Вел.* **б.** *полугласно изражавати незадовољство, гунђати.* — Војска се поче мргодити, шаптати, мрмљати. *Шен.* Мрмљала је тихо у себи, псујући кћер. *Чипл.* **2.** фиг. *шумити, жуборити.* — Под сјенкама грана Радобоља мрмља, вере се и мути. *Шант.* Чемпреси на гробљу сташе да мукло мрмљају оченаше. *Наз.*

мрмљёцати, мр̏мљёчēм несврш. пеј. *мрмљати.* — Бабе мрмљечу молитвице. *Јел.*

мр̏мљо, -а и -ē м (вок. мр̏мљо) *мрмљавац. Р-К Реч.*

мр̏мнути, -нēм сврш. *промрмљати.* — Што потом мислиш, Лаца? — мрмну старац с дивана. *Ков. А.*

мрмо́кати, мр̏мōчēм несврш. *в. мрмљати.* — Гости ... одлазе ... мрмочући ... кроз зубе. *Ћип.*

мр̏мољак, -о̄љка м зоол. **1.** *репати водоземац који живи по слатким водама, воденјак* Triton vulgaris. *Терм. 4.* **2.** *пуноглавац. Рј. А.*

мр̏мољёње с *гл. им. од мрмољити.*

мр̏мољити, -ӣм несврш. *мрмљати.* — Сваки је понешто мрмољио — некаким нечувеним језиком. *Глиш.* Боник ... нешто убрзано и неразговијетно мрмољи. *Десн.* фиг. Мрмоље пчелице. *Сим.*

мр̏мо̄р м оном. **1.** *нејасни гласови, жагор, мрмљање.* — Мрмор усталаса масу. *Нех.* Речи су ... почеле да се муте ... у нејасни, сањиви мрмор. *Рисп.* **2.** фиг. **а.** *шум, жубор.*

— Тихо и успављиво чуо се мрмор воденичког камена. *Ћос. Д.* Из кланаца чујеш ... жубор и мрморе вода. *Наз.* **б.** *брујање, брундање.* — Опдје звекетаху чаше уз мрмор дебелих струна. *Шен.*

мр̏морав, -а, -о *који мрмори, жубори.* — Посједају по балванима и влакама које свлаче низ неки мрморав поточић. *Куш.*

мр̏морёње с *гл. им. од мрморити.*

мр̏морити, -и̏м несврш. **1.** *полугласно говорити, мрмлати.* — Господа [су] ... по кутовима мрморила. *Шен.* Ушла [је] у манастир воћена калуђером што је мрморио молитву. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *жуборити, шумити, брујати.* — Негде мрмори вода и зриче попац, а точкови се спотичу и зује. *Марк. М.* Зграда је мрморила животом. *Торб.*

мр̏мосити, -и̏м несврш. *мрморити.* — Салим је све нешто мрмосио сам̑ собом. *О-А.*

мр̏мот м и **мр̏мота** ж зоол. *глодар сличан веверици, свизац* Marmota marmota. *Терм. 4.*; *Р-К Реч.*

мрмо̀тати, мр̏моћём несврш. *мрморити.* — Под њима тихо мрмоће море испод испраних шкрапа. *Ћип.*

мрмо̀шање с *гл. им. од мрмошати.* — Но сва та мрмошања и тужбе потјецали су из пуке зависти. *Уј.*

мрмо̀шати, -а̑м несврш. покр. *клеветати, опадати.* В. пр. уз гл. им. мрмошање.

мр̏мошёње с *гл. им. од мрмошити.*

мр̏мошити, -и̏м несврш. *в. мрморити.* — фиг. Вјетар мрмоши по пустијем стазама. *Војн.*

мрмӯлика ж бот. *биљка из пор. лепирњача* Trifolium agrarium. *Бен. Рј.*

мр̏нар, -а́ра м *в. морнар.* — На трошном броду задњи мрнар клечи. *Шант.*

мрна̀рица ж **1.** *в. морнарица. Бен. Рј.* **2.** *врста игре. Вук Рј.*

мрња̀ти, -а̑м несврш. *мрмљати.* — И свеудиљ мрњајући умата се у покривач. *Сим.* Добросав вири у таван и све нешто мрња. *Пер.*

мр̏њела ж покр. *зрно вештачког, умјетног бисера, минђуша, ђинђува.* — [Прогутало дијете] цијелих двадесет и пет мрњела. *Креш.*

мр̏нцати, -а̑м несврш. *мрмљати.* — Све нешто у себи мумља и мрнца. *Куш.* Стани ти само ... мрнцао је ... сељак. *Ћоп.*

мр̏нцо, -а и -ё̑ м (вок. мр̏нцо) *мрмљавац. Р-К Реч.*

мрња̑укати, мрња̑учём и **мрња̑укати,** мрња̑учём несврш. *маукати.* — Пис ...! не мрња̑учи. *Сиј.* фиг. Селом мрња̑учеш да нећеш руке кадљати. *Кос.*

мр̏њкати, -а̑м несврш. *мрмљати, мрморити.* — Све јој се ... настоји примаћи уху, па мрњка, сам не зна шта, што му у овај час само иде на уста. *Цес. А.*

мр̏с м (лок. мр̏су) **1.** *храна која садржи у себи масноће (месо, нарочито сухо, сланина, млечни производи и сл.); јело справљено с месом или зачињено машћу.* — У Гргиној кући скупили се домари на вечеру. На столу мрса изобиља. *Горд.* Свршавају се Петрови пости ... па је сељак прикупио мрса. *Уск.* Да је само круха, па још ако се нашло и мрса — свакому је душа била задовољна. *Кол.* **2.** супр. пост. **а.** *узимање хране која садржи мрс (1).* — Пост даје човеку више снаге од мрса. *Чипл.* **б.** *дани у које је по верским прописима дозвољено мрсити; доба дана кад је допуштено јести (уз рамазан, муслимански пост).* — Он њима тамо — био пост био мрс — пече прасе или јагње. *Вес.* Ближио се час кад ће топ дати знак да почиње мрс. *О-А.*

Изр. бели ~ *млечни производи (кајмак, сир, маслац и др.).*

мр̏сак, мр̏ска м *дани у које се мрси;* исп. мрс (2). — Сети се ... оскудних Божића и постова за време мрска. *Уск.*

мр̏сан, -сна, -сно (одр. мр̏сни̑ и мр̏сни̑, -а̑, -о̑) **1.** *који се односи на мрс (1), који је спремљен с мрсом;* супр. постан: ~ јело. — Имао је ... у својој кући и мрсно и посно. *Вес.* На столу хрпе остатака мрсне просте хране. *Божић.* **2.** *замашћен, упрљан мрсом.* — Још ти вуци не умили руке нит мрснијех пресвукли кошуља. *Март.* **3.** фиг. *имућан, богат.* — Јуриша био виђен, кућа мрсна, куд ћеш боље! *В 1885.* Станина кћи увалила [се] у мрсну кућу. *Шуб.* **4.** фиг. *сувише слободан, непристојан, вулгаран.* — Поп Јеротије са Циганима пева сасвим мрсне песме. *Скерл.* Убрисала ми је нос и образе не једном мрсном погрдом. *Јел.*

мр̏сипётка ж и м *особа која мрси петком. Вук Рј.*

мр̏сити¹, мр̏сӣм несврш. **1.** *јести мрсну храну;* исп. мрсан (1); супр. постити. — Хоћаху ме оженит Латинком, да с њом мрсим петке и сриједе. *Њег.* **2.** *хранити мрсном, јачом храном, добро хранити.* — Дао нам је бог деце и здравља, али ето, немам са чим да их мрсим. *Ранк.* **3.** (стоку) *давати стоци соли. Вук Рј.*

~ **се** *хранити се мрсном храном.* — Та кућа није била као друге ... него се мрсила и иза поклада. *Ств. 1948.*

мр̏сити², мр̏сӣм несврш. **1. а.** *преметати кваречи ред, заплитати:* ~ косу, ~ конац. — Вјетар ... мрси откосе. *Нам.* Аћим мрси

браду ... и клима главом као да слуша праведну пресуду. *Ћос. Д.* **б.** *преплитати, укрштати.* — И буљи дечко, и снива даљине, и прсте мрси, у кругу се врти. *Поп. В.* **2.** фиг. **а.** *уносити збрку, неред у што, ремстити.* — Кад је суд затворио магазу, узб је и тефтере, па, кажу, да си нешто пуно исправљао и мрсио по њима. *Ћор.* **б.** *мешати.* — Младићи ... нешто довикују професору што ветар мрси и брка. *Сек.* **в.** *нејасно говорити, мрмљати.* — Преносе Хорвата, који нешто мрси кроз зубе, у подерани наслоњач. *Крл.* Стално је само мрсио клетве у браду. *Донч.*

Изр. ~ рачуне (некоме) *радити против нечијих интереса, ометати нечије намере.*

~ **се 1.** *заплитати се, уплитати се.* — Твоја ће се брада мрсити на голијем гранама првог дрвета. *Вес.* Мрси се, вјетре, у свиленој коси. *Фран.* **2.** фиг. *губити јасност, бркати се.* — Мрсиле му се ријечи, губиле логику, преметале се. *Бег.* Глава га болела, мисли му се мрсиле. *Дав.*

мр̏ска ж **а.** *бора, бразда (на лицу).* — По челу указаше му се дубоке, танке мрске. *Ков. А.* Скупио прстима мрске на челу, као да прибере мисли. *Мат.* **б.** *набор на одећи. Вук Рј.*

мр̏скање с *гл. им. од мрскати (се).*

мрскáтати, -ам несврш. покр. (на кога) *испољавати, показивати нерасположење (према коме), мрзети.* — Који заслужи да га народне пјесме осрамоте, тај међу њима нема бијелога дана, он ни његов траг, но се мрската и на онога који би се оженио од њега или друго пријатељство с њима имâ. *Миљ.*

мр̏скати, -ам несврш. *правити мрске, наборе, набирати.*

~ **се** *набирати се, мрешкати се.* — С друге стране мрскали се и вијали плавстни ... облаци. *Кос.* Жута вода реке мрскала се. *Бил.*

мр̏скати, мр̏скам несврш. *мрвити, дробити.* — [Пијук] диже, спушта, бије, туче, мрска, силан камен на све стране прска. *Радич.*

мр̏скати се, -ам се несврш. *дем. према мр̏сити*[1] *(се).* — Овдје се мрска, а код њега дома да је било и капуле. *Бит.*

мр̏ско прил. (комп. мр̏скије, ређе мр̏жё и мр̏же) **1.** *с мржњом, непријатељски.* — Они почеше све мрскије, отворено непријатељски, гледати Николетину. *Ћоп.* **2.** *непријатно, одвратно.* — Ништа му се није чинило мрже од глади. *Кол.*

мр̏скост, -ости ж **1. а.** *особина онога што је мрско, одвратно, одвратност, ругоба.* — Иза свијетле фасаде крије [се] ... притисак богата на сиромашна, погубност повца, мрскост корупције. *Барац.* **б.** *оно што изазива неугодна осећања, што одбија.* — Мрскост ... је на њ навaљивала из отворене књиге. *Перк.* **2.** фиг. *мрска, одвратна особа.* — Држах и овима сам мрскост грађанима. *Стпч.*

мрскóћа ж *мрскост, одвратност*; фиг. *ружан, непоштен поступак.* — Он ... помисли, није ли то прст божји — одмазда за ону мрскоћу. *Драж.*

мр̏тав, -тва, -тво (одр. мр̏тви и мр̏твӣ, -ā, -ō) **1. а.** *који је престао живети, у коме нема биолошких процеса, који је умро (о људима), угинуо (о животињама), који се осушио, увенуо (о биљкама)*; супр. жив (1а). — Традиција свију мртвих наранштаја лежи као мора на мозгу живих. *КР 1924.* У јами ... ко мртве рибе студена тјелеса. *Гор.* Мртво лишће љуби мртве стазе. *Ков. В.* **б.** фиг. *обамро, непокретан.* — Помиче се моја мртва снага. *Уј.* Иде ... погнуте главе ... и мртвих руку опуштених низа се. *Вуј.* **2.** *који је без живота, нежив (о стварима, предметима)*: ~ инвентар. — За њу су мртви предмети били као животиње за друге људе. *Рист.* **3. а.** *који је, захваћен болешћу, престао да врши функције, одузет, парализован.* — Помаже се штаком, носећи мртву ногу. *Наз.* **б.** *у коме је престала карактеристична активност, који се угасио (о вулкану, ватри); који мирује, не тече (о води)*: ~ вулкан. — И колиба и човјек у њој били су прожети оним немилим задахом провлажена мртва угљена. *Ћоп.* Обрисао [је] површину мртве воде од жабокречине, муља и водених цветова. *Рад. Д.* **4.** *који је остао без људи, напуштен, опустео.* — Улица је била мртва. *Новак.* Младост жуђену у мртвим собама [сам] оставио. *Ћон.* **5. а.** *лишен осећајности, хладан, безизразан; који нема везе са животом, бежживотан, празан (о стилу, схватањима).* — Нећу тој старе, тој мртве, хаџијске песме. Друго! *Станк.* Прва је концепција мртва, блиједа, суха, друга животна. *Ант. 1.* **б.** *лишен живости, безизразан, безбојан, туп.* — Ја ћу се женити, опетова Мијо мртвим гласом. *Новак.* Погледа на перон: поглед му је био празан, мртав. *Ћос. Б.* **в.** *одвојен од стварности, апстрактан.* — Скоро никада не присвајају, као други људи, неким мртвим и крутим правима, него од свега начиње жив акт, рад. *Сек.* **г.** *лишен органске повезаности, механички.* — Опазио је професор алгебре да је цијело Титово знање мртво меморисање. *Новак.* **6.** *који је ван оптицаја, који стоји неискоришћен, умртвљен.* — Али је штета новца који ту мртав лежи. *Маж. Ф.* Знање правилно развијене личности није мртво; оно је њена својина. *Пед.* **7.**

који нема више живих носилаца, чији су представници изумрли: мртви језици. — Ударили живо у мртву латинштину средњега вијека. *Ков. А.* **8.** *који је изгубио актуелност, несавремен; који је потиснут догађајима, застарео.* — Успомене на хуманистичку класичну гимназију ... осећале су се у свим његовим ... нападима на мртви класицизам. *Скерл.* Цела ова мука од данас сутра је већ мртва. Само још у провинцији читају новине старе четрдесет и осам часова. *Ћос. Б.* **9. а.** *самртнички, мртвачки.* — Анђелија је горела сва у некој ватри. Мртви зној обли јој цело тело. *Вес.* **б.** *крепак, чврст, дубок (о сну); потпун, апсолутан.* — Све спава мртвим јутарњим сном. *Вес.* У собама бијаше мртав мрак и тишина. *Матош.* **10.** (у прилошкој служби) *у највећој мери, претерано*: ~ жедан, ~ пијан, ~ поспан. — Ти си мртав гладан. *Стан.* Код уjне, у кафану, долазио би само о подне и увече, мртав уморан. *Машић.* **11.** (у именичкој служби, обично мн.) *мртваци.* — Мртви владају живима. *Уј.*

Изр. доћи до мртве тачке (стићи на мртву тачку и сл.) *наћи се у положају без решења, без излаза*; ~ вага (тежина) *тежина чистог меса заклане животиње (без главе, утробе, плућа)*; ~ вода фиг. *устајало, учмало друштвено стање*; ~ јесен *дубока, касна јесен*; ~ лука пом. *природно заштићено место на обали за сидрење и пристајање бродова*; ~ природа слик. *слика на којој је насликана мртва дивљач или рибе, откинуто цвеће или воће, вазе и др. предмети*; ~ рука правн. *непокретна имовина која је стално у поседу једног власника*; ~ сезона *период слабе активности у пословању*; ~ стража војн. *стража на положају која по цену живота не сме пропустити непријатеља*; ~ уста да насмеје *каже се за духовита шаљивчину*; мртви завезак (узао, чвор) *завезак који се не може одрешити*; мртви капитал *в. уз капитал (изр.)*; мртви кут, угао, простор војн. *део нападнутог простора у који не допире ватра из непријатељског оружја*; мртвим коцем затворити (кућу) *в. уз колац (изр.)*; ~ море пом. *таласи, валови у мору без ветра*; ~ слово на папиру *закон (пропис, писмена обавеза) који се не примењује*; на мртво име (истући, пребити, опити се итд.) *жестоко, претерано, до бесвести*; ни жив ни ~ 1) *веома преплашен, ван себе од страха*; 2) *ни по коју цену, нипошто, никако*; у мртву главу (претити) *смрћу, убиством (претити)*.

мрта́вац, -вца м покр. *в. мртвац.* — Кад се мртвац из куће изнесе, она ... зрачи собу, мете и кади. *Берт.*

мр̀твштина ж **1.** *мртвачка воња, задах леша.* — Нека сребрнаста слитина мјесеца с небеса и мртвштине с подворнице и магличасте зоре с планина оцакли му очи мутном рибљом смрзлином. *Божић.* **2.** *тамне мрље на нижим деловима тела у мртваца, мртвачке пеге* livores mortis. *Вук Рј.*

мр̀тац, мр̀ца м (ген. мн. мр̀та̄ца̄ и мр̀ца̄) **1.** *в. мртвац.* — Понијеше га као мрца. *Матош.* Одмах иза застора лежао је мртац. *Тип.* **2.** *мртвак (1), мрцина (2).* — Срести ће нас двадесет тисућах ... па не мрца и завађеника. *Њег.*

мр̀тачкӣ, -ā, -ō *в. мртвачки.* — Кад је мртачке молитве измолио ... изнебушио га човјек. *Павл.*

мрта̀шац, -шца м покр. *дем. од мртац.* — Жене положише мрташца на комад бијела платна, на сандук. *Тип.*

мр̀твāј м *в. мртваја.* — Мртваји, лијени токови ... ређају се ... на нашим ријекама у великом броју. *ЕГ 1.*

мр̀тваја ж *рукавац реке у коме вода не тече.* — Мртваја је била плитка. *Чипл.* фиг. То је његова мртваја, рукавац, у којем живи као клен заваљеник. *Божић.*

мр̀твāк, -а́ка м **1.** *безвољан, тром, млитав човек, мрцина (2).* — То ... начело моралисте ... проврагава ... у млитавце и мртваке. *Прод.* **2.** *мртвац. Р-К Реч.*

мр̀твā ко̀прива ж бот. *биљка из пор. уснатица* Lamium maculatum. *Терм. 3.*

мр̀твā ко̑ст ж *тврда израстао на телу под кожом. Вук Рј.*

мр̀тван м **1.** *мртвак (1). Вук Рј.* **2.** *мртвац. Р-К Реч.*

мртва̀рина ж *награда која се даје за сахрану, погреб умрлог.* — Сви смо ми ... његова роба с којом тргује ... замеће међународне кавге и убире мртварину. *Крл.*

мр̀твац, -а̀ца м **1.** *мртав човек, мртва особа.* — Уморна клече крај мртваца и подними се. *Вес.* Вјетар [би] ... разбудио на гробиштима повампирене мртваце. *Гор.* **2.** фиг. *мртвак, мрцина.* — Све су то мртваци, успавани људи ... Шта њих води у животу? *Глиш.*

Изр. жив ~ *веома слаба, изболована, изнурена особа.*

мр̀твача ж бот. *в. мртва коприва. Сим. Реч.*

мртва̀чев, -а, -о *који припада мртвацу.* — Узео крст са руку мртвачевих. *Вес.* Буде ... по читава два дана у мртвачевој кући. *Берт.*

мртва̀чина ж **1.** покр. *мртварина. Вук Рј.* **2.** мед. *врста малокрвности, бледоћа* chlorosis. *Бен. Рј.*

мр̀твачкā глáва ж зоол. *ноћни лептир који на леђима има шару сличну мртвачкој глави* Acherontia atropos. *Терм. 4.*

мр̀твачкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на мртваца, који је као у мртваца; погребни:* ~ ковчег, ~ кола, ~ бледило. — Чита ли се ту мртвачка миса? *Кос.* **2.** *који је као пред смрт, самртнички, предсмртни.* — Мана облио мртвачки зној. *Срем.* Ноћи су наше у хладу опасне мртвачке страве. *Уј.* **3.** *који је без знака живота, без покрета, укочен, мртав (9б).* — Воз се ... кретао у таму ... бунећи својом ... ломљавином мртвачку тишину заспалих поља. *Мил. В.*

Изр. мртвачку свећу купити за кога *желети коме што скорију смрт.*

мр̀твачки прил. **1.** *као мртвац; самртнички.* — Мртвачки све ћути. *Панд.* Старац је мртвачки блијед. *Креш.* **2.** *в. мртвоузачки.* — Ја њега мртвачки везах. *Вукић.*

мр̀твā̏чница ж *зграда или просторија у коју се смештају мртваци пре сахране, капела.* — Обдукцију је вршио у робијашкој мртвачници заводски лекар. *Чол.* Тамо мирише по мртвачници. *Крл.*

мртвáштина ж *даћа, подушје, кармине. Деан. Рј.*

мр̀твеж м и ж *мртвило.* — Тек шуштај лишћа ... и магла вјечна и мртвеж тупа. *Кам.*

мр̀твӣк, -йка м **1.** *мртвак (1).* — Што се не кренух к њему прије неки дан ... Но, ја сам мртвик неки, вучем се по селу. *Вуков.* **2.** *мртвило, обамрлост, непокретност.* — Свиње остадоше даље лежећи ... Баба је клела свиње што их је мртвик ухватио, саже се да их отера. *Ћос. Д.*

мр̀твило с **1. а.** *потпуна безвољност, равнодушност, апатија.* — Ти ће слојеви ... у свим земљама пренути из мртвила све друге слојеве. *Уј.* На скупштини ... владало је мртвило. *Јов. С.* **б.** *једноличан, досадан живот, једноличност, досада.* — Све што бјеше Баконља доживио за та два дана, бјеше му залиха за четири мјесеца мртвила, које затијем настаде. *Мат.* Настаде мртвило у граду. *Франг.* **в.** *потпуна тишина, потпун мир.* — Тиха бијаше вечер; ни зука чути ... Тамном шумом мртвило. *Шен.* **2.** *тежак умор, потпуна малаксалост.* — Наплесао се ... танга до мртвила. *Крл.* У читаво му се тијело налије некаква неснага и мртвило тешко као олово. *Ћоп.* **3. а.** *стање прекида животних функција, зимски сан (о природи).* — Танахном зелени ... послије зимскога мртвила, напуња човечје око толиким миљем. *Шен.* Природа се буја из мртвила буди. *Ил.* **б.** *стање слично смрти, обамрлост; смрт.* — Ту ... стоји чудотворац, који је већ небројене такве сиромашне Лазаре тргнуо из мртвила. *Мар.* Та откуд ти ту, да ли из мртвила, да л' моја т' пушка лоше погодила? *Радич.* **в.** *оно што карактерише умрлог, оно што одаје смрт.* — Његове су зјенице биле сиве и заливене неким мртвилом. *Кум.* **4. а.** *онај који умире, самртник.* — Као какво мртвило јекну: — Је ли жив? *Вукић.* **б.** *мртвак, мрцина.* **5.** *даћа, кармине.* — И ти мени на мртвило дођи, ту се мореш напојити вина. *НПХ.*

Изр. до мртвила *до крајње физичке исцрпености;* кочно ~ мед. *трајна пролазна узетост мишића, изазвана јаким узбуђењем* cataplexia. *Бен. Рј.*

мр̀твина ж покр. *данак који се плаћао Турцима за умрлог домаћина. Вук Рј.*

мр̀твина ж **1.** *мртварина, мртвачина.* — Дат ћеш за мртвину и ... онда доћи. *Божић.* **2.** *мртвак, мрцина.* — Спуђен [је] и мртвина, па ни капу не умије да намјести. *Сиј.* **3.** бот. **а.** *врста водене биљке* Pistacia lentiscus. — Вода ми се учини гадна од мртвине, од оне љигаве траве под њом. *Лал.* **б.** *в. мирта* Myrtus communis. — Вјетарцу се овом препуштају цвати и мртвине. *Божић.*

мр̀твица ж **1. а.** *мртваја.* — У таквим случајевима обично се разбије [река] у више рукава. Од њих постају устајале воде или мртвице. *Дед. Ј.* Грдни тршћак и бара ... с водом са мртвицом не пушта никуд њих. *Марет.* **б.** *онај који је као без живота.* — А у онесвеслу душу се лагано увлачи убого сеоце. Једна мртвица под суровом планином. *Сек.* **в.** *млитава, лења женска особа. Деан. Рј.* **2.** *мрцина, стрвина. Вук Рј.* **3.** *мртвачина (2). Бен. Рј.*

мр̀твичā̏д ж покр. *зб. им. од мртвиче. Вук Рј.*

мр̀твиче, -ета с покр. *болесно мршаво живинче.* — Као какво мртвиче помоли се и сова из труле дупље и слети на димњак. *Шапч.*

мр̀твичина ж *аугм. и пеј. од мртвица (1); мрцина, стрвина. Вук Рј.*

мр̀тво прил. *без живота; тромо.* — Мртво буље у овај једар и разбуђен живот што се купа у свјетлости дана. *Цар Е.* Представа је започела мртво и невољно. *Ћоп.*

мртво- *као први део сложенице означава да је оно што се одређује* **а.** *лишено живота:* мртворођен, мртворођенче. **б.** *без живости, без виталности:* мртволик, мртвоног. **в.** *да се неком радњом односи на мртваце:* мртво ждер, мртвокрадица, мртвозорство итд.

мртвò̄ва̄ње с *гл. им. од мртвовати.*

мртвò̄вати, мр̀твујēм несврш. *бити мртав;* фиг. *проводити дане у мртвилу,*

чамити; лењствовати. — Виловат довијек ил' мртвоват жив! *Шен.* Село мирује, мртвује и једе. *Вил.*

мртвòвидан, -дна, -дно *који изгледа као мртав.* — Проћосмо мртвовидни Шид. *Павл.*

мртвòглавац, -āвца м зоол. *в. мртвачка глава. Деан. Рј.*

мртвòглавицē прил. *као без главе, безумно, лудо.* — Срља мртвоглавице, све му је равно. *Шим. С.*

мртвòдухаст, -а, -о *духовно тром, ограничен, плиткоуман.* — Ӣ ни он, овај мртводухасти потпуковник ... ни човек до њега ... не виде да је њихова језива представа пропала. *Вучо.*

мртвòждер м *лешинар;* исп. мртвождерски.

мртвòждерски прил. *лешинарски.* — Тридесет лакомих људи ... мртвождерски су се бацали на један леш. *Цес. А.*

мртвозо́рац, -рца и **мртвòзорнӣк** м *службено лице (обично лекар) које прегледа мртваца ради утврђивања смрти и њеног узрока.* — Мртвозорник ју је претражио па је пронашао да се има кршћански покопати. *Богд.*

мртвозо́рство с *обавезан преглед умрлога пре сахране, ради утврђивања смрти и њеног узрока.*

мр̀твōкаст, -а, -о *који је мртва ока, који не види добро; слеп.* — Они, мртвокасти, не замјећују мане. *Шим. С.*

мр̀твокōст, -ости ж необ. фиг. *млитавост, тромост.* — У многим вашарским колима на тргу није се видјело гизде, па ни мртвокости посавске. *Павл.*

мртвòкрадица ж и м *особа која пљачка мртваце, погинуле.* — Мртвокрадице тек послије разбојишта извезу своје лађе на плијен и пљачку. *Цес. А.*

мртвòлик, -а, -о *који има изглед мртваца, мртвачки.* — Из мртволиког образа зурише укочене велике очи. *Шен.*

мртвòног, -а, -о *који се једва креће, тром.* — Засијао над развалиштем, куд се вјечни ђао мртвоног влачи. *Краљч. С.*

мртвопу́вало и **мртвопу́хало** с и м погрд. *неактиван, неодлучан, тром, лењ човек.* — Онај кулак би ме вјероватно показао четницима, оно подмукло мртвопувало. *Лал.* И ти коју надовежи да види ... да ниси мртвопухало или бабље уздисало. *Ков. А.*

мртвòрођен, -а, -о *који је рођен мртав:* ~ дете. — фиг. Они ... су почели да проповедају и стварају прве обрасце ... мртворођеног футуризма. *Цар М.*

мртвòрођено прил. *као мртворођенче, не ступивши у живот; лишено живота од зачетка.* — Стваралачка снага [ће нас] уништити попут губе, ако допустимо да мртворођено сагњије у нашој утроби. *Лит. 1957.*

мртвòрођенчā̀д и **мртворòђенчā̀д** ж *зб. им. од мртворођенче.*

мртвòрођēнче и **мртворòђēнче,** -ета *с дете рођено мртво.* — фиг. Властела ... су поругљиво говорила о том подузећу и крстила га мртворођенчетом. *Том.*

мртвоскврњéње с *скрнављење, оскрвњивање мртвих, скрнављење, оскрвњивање гробова. Р-К Реч.*

мр̀твōст, -ости ж *в. мртвило.* — Есперанто би могао постати народни језик ... када би га неки сав народ употребљавао ... и ... механичну му мртвост средства за приопћивање и споразумијевање оживио. *Шим. С.*

мртвòћа ж *в. мртвило.* — Ал сунце неће бјелину да гледа: на живот нов све буди из мртвоће. *С-Ц.*

мртвòузачки прил. *на мртви узао, чвор, врло чврсто, неодрешиво (везати што). Вук Рј.*

мртвòузица ж *неразрешива тешкоћа, мука, невоља.* — То и нису неке мисли него моје фратарске бриге и мртвоузице. *Андр. И.*

мртвòузицē прил. *мртвоузачки. Вук Рј.*

мртвòузлица ж *мртвоузица.* — Тврд сељачки живот још нас није био почео везивати у своје чворове и мртвоузлице. *Ћоп.*

мртвòускē прил. *мртвоузачки. Вук Рј.*

мр̀твуља ж *мртвица (1в). Рј. А.*

мртвӯљав, -а, -о *спор, пипав; тром; болешљив. Рј. А.*

мр̀твуша ж покр. *мртвица (1в). Вук Рј.*

мр́ти, мрēм несврш. песн. *в. мрети.* — Па се, браћо, не чудите драга што свак диљку и ужину прти, вјера ви је: неком ваља мрти! *Март.*

мр̀тина ж бот. *в. мирта.* — Питома је мртина градила погдјегдје густе лежаје. *Наз.*

мр̄ћи, мр̄кнēм сврш. *мркнути.*

мр̀ха ж *цркотина.* — Сад би ви овакову мрху, овакову стрвину, бацили преда ме! *Гор.*

мр̀хав, -а, -о *в. мршав.* — Том старом стрвином ти зачепиће губицу, том краветином мрхавом. *Гор.*

мр̄ц м *мрцина, стрвина. Р-К Реч.*

мр̄цā̀ње с *гл. им. од мрцати.* — Куга се јавља као жестока грозница са мрцањем свести. *Батут.*

мр̀цати, мр̀цā несврш. покр. *испуштати слабу, неједнаку светлост, мигати, трептати (о свећи, огњу); мрачити се, помрачивати се (о свести).* В. пр. уз гл. им. мрцање.

мрцва́рење с *гл. им. од мрцварити (се).*

мрцва́рити, мр̀цвāрӣм несврш. *злостављати, мучити.* — Почео је твој отац мајку натезати за косу, мрцварити и тући. *Шен.* Мучени су и мрцварени, а и то највише усијаним гвожђем. *Јов. С.*

~ **се** *подносити мучење, мучити се.* — Ломим себи главу, киним се и мрцварим, и све за друге. *Цар Е.*

мр̀цин, -а, -о **а.** *који припада мрцини. Вук Рј.* **б.** *мртав, тром, безвредан.* — За ког је то испрошена? — За 'ну сакату кљусину, за 'ног мрциног, крепалог Обрада. *Коч.*

мр̀цина ж **1. а.** *тело угинуле животиње, стрвина.* — Знам да су ту хиљаде избуљиле сада очи на мене, кано гладне вране на мрцину. *Јурк.* Очи су . . . тражиле ма један залогај само, ма и меса оне мрцине што лежи покрај пута. *Јак.* **б.** *мршаво кљусе, мршава изнемогла животиња.* — Ала ми је и то лађа . . . Да је човек сео на какву му драго мрцину — где би био до сада! *Лаз. Л.* **2.** фиг. погрд. *безвредан, никакав човек; лењштина.* — Мрцине подмукле! *Крл.* Шта, још одговараш, мрцино! *Чол.*

мр̀цӣнар, -а́ра м *човек који закопава угинуле животиње, стрводер.*

мр̀цинаст, -а, -о *који је као мрцина.*

мр̀цинити, -ӣм несврш. покр. **а.** *клати, убијати мрцварећи, мучећи.* — Немој мрцинити то живинче, него га људски закољи. *Вук Рј.* **б.** *кољати, прљати.* — Зар да ја мрциним своје чисте хришћанске руке са шокачким! *Коч.*

~ **се 1.** *постајати мрцина, крепавати. Вук Рј.* **2.** *клати се, убијати се међусобно.* — Тукнуше се на Убаву равну . . . Та се сва су мјеста мрцинила, било јада и тамо и амо. *Март.*

мр̀цинӣште с *место где се закопавају мрцине.* — Била је некако чудно ослоњена на једно оборено дебло дубоко у шуми, крај самог мрциништа. *НИН 1960.*

мр̀цино прил. покр. *срамотно, кукавички; без крви.* — Србљи, браћо! црн вам образ био! Што мрцино пуштисмо Малкету! *НП Вук.*

мр̀цинскӣ, -ā, -ō *који се односи на мрцине, стрвине. Р-К Реч.*

мр̀циња́к, -а и **мр̀цӣња́ш,** -а́ша м **1.** *онај који једе мрцину, лешинар.* — Шта се бојиш мрциња́ка вука? *НПХ.* **2.** пеј. *мрцина, стрвина.* — Кад ми ти понарастеш, нек онда онај мрциња́ш, међед, привири у наше кукурузе! *Ћоп.*

мр̀цӣња́чкӣ и **мр̀цӣња́шкӣ,** -ā, -ō *који се односи на мрциња́ке и мрциња́ше:* ~ поступак.

мрцке́љало с и м *онај који мрцкеља, лењ и спор радник. Р-К Реч.*

мрцке́љати, мр̀цкӗљāм несврш. *лењо и споро што радити (нпр. јести). Р-К Реч.*

мр̑ч м покр. *чађ, гар.* — Мрч, мастан и густ, није [се] дао скинути с лица. *Сиј.*

мр̑ча[1] ж покр. *в. мрцина.* — Жив [је] по мрчи заударао. *Коз. Ј.*

мр̑ча[2] ж бот. **а.** *мирта.* — Пролазе . . . честом усред бусова купјена, мрче и ловорике. *Војн.* **б.** мн. *систематски назив за биљну породицу* Myrtaceae. *Терм. 3.*

мр̑чав, -а, -о **1.** *црн, таман.* — И посљедња трака свјетла ишчезла из мрчавих очију. *Божић.* Негдје у висинама, на подланици мрчава неба, у тмурном раздању, бљеснула је муња. *Вуј.* **2.** покр. *запрљан гаром, изгарављен.* — Очи су јој . . . крваве од дима, хаљина брашњава и мрчава. *Сиј.*

мр̑чава ж **1.** *црна, тамна маса чега (густа и тамна шума, облак, дим и сл.).* — Источни потјера вјетар из мрчаве поплашен крд. *Наз.* Терао [је] крдо оваца кроз мрчаве. *Ђур.* По сата бљувао је [запаљени брод] тмуше и мрчаве, као димњак какве творнице. *Љуб.* **2.** *тама, помрчина.* — фиг. Мрчава у души. Сам на вјетру бор је, спава Црна Гора — крваво мраморје. *Кост. Д.*

мр̑ча̏љ, -а́ља м (вок. мр̑ча̏љу) *коњ мрке длаке, мркаљ. Деан. Рј.*

мр̑чан, -чна, -чно покр. *мрк, црн.* — Јекну Новак како мрчни вуче. *НП Вук.*

мр̑чанӣ, -ā, -ō покр. *марчани, мартовски.* — Изједоше [вјештице] од мрчанога уштапа до преполовне сриједе тринаесторо дјеце од сисе. *Љуб.*

мрча̏нӣк, -и́ка м покр. *петао који се испилио, излегао у марту.* — Дошао је кмет господару . . . пак му носио у дар четири кокота мрчаника. *Љуб.*

мр̑чати[1], -ӣм и **мр̑чати,** -ā̄м несврш. **1.** *постајати мрк, тамнети.* — Сјају звијезде што не мрче. *Павл.* фиг. Лице му се час ведри, час мрча. *Поп. В.* **2.** *слабо светлети.* — Свијећа мрчи, кад је мало уља. *Павл.*

Изр. мрчи ми (ти, му) глава (свест) *мути ми се у глави.*

~ **се 1.** *повр.* — фиг. Мрча му се лице. *Крањч. Стј.* **2.** *истицати се мрком бојом, црнети се.* — Јужно од ње мрчала се громада. *Лал.*

мр̑чати[2], -ӣм несврш. (на кога) *гунђати (на кога). Вук Рј.*

мр̏чев, -а, -о *који се односи на мрчу, мирту.* — Вријеме [је] за тргање . . . крвавих мрчевих боба. *Марет.*

мр̏чёван, -вна, -вно *мрк, таман.* — Кад би све громове, секо вјековјека, што су ти мрчевном косом играли вјечине вјечина, у један тресак и рсак сложила, он не би био тој 'уки великој ни јека јекина. *Кул.*

мр̏чела ж бот. покр. **а.** *в. шимшир. Вук Рј.* **б.** *в. мирта. Сим. Реч.*

мр̏чёње с *гл. им. од мрчити (се).*

мр̏чика ж бот. покр. *в. мирта.* — Дотле су големога нераста натоварили на мазгу, покрили ружмарином и мрчиком. *Вел.*

мр̏чикњига ж и м и **мр̏чило** с и м пеј. *онај који пише, писар, шкрабало.* — С тачношћу старог педанта и мрчикњиге, исписивао [је] . . . листу. *Ћоп.* Буде мрчило папира које није мислило даље од носа. *Шим. С.*

мр̏чина ж покр. *врста женске црне хаљине. Вук Рј.*

мрчи̏на ж *мрак, тмина.* — Глава ме боли . . . мрчина нека ми тек дође у очи и обневидим. *Сек.* Коријени њихових навика разгмизали су се као клупко змија и заколутали се мрчинама њихове свијести. *Цес. А.*

мр̏чити, -и̏м несврш. **1. а.** *чинити мрким, гарити.* — Момче младо јако мрче брци. *Март.* Све страсније волим позну јесен, што . . . залеђен видик сужава и **мрчи.** *Бој.* фиг. Сјећам се . . . оне горчине, која му је . . . стезала и мрчила лице. *Киш.* **б.** пеј. *писати, шкрабати.* — Моје биљешке мрчим тркимице. *Павл.* **2.** фиг. *пљати, кљати; срамотити.* — Трговао је, не сматрајући да тиме образ мрчи, с хајдуцима. *Јов. С.*

Изр. ~ пушку *пуцати; ратовати;* ~ пушком *убити кога из пушке. Вук Рј.* не мрчи гаћа кад ковати нећеш нар. *не почињи ако не умеш или нећеш добро урадити.*

~ **се 1.** *гаравити се, пљати се; срамотити се.* — Што се мрчиш када коват нећеш? *Њег.* Понијети [ћу] блага доста, или се барем нећу мрчити за то ђаволье. *Љуб.* **2.** *мргодити се, мрштити се.* — [Газда] се . . . мрчио ако га није на прагу причекала жена. *Киш.*

мр̏чити, -и̏м несврш. *в. мрчати*[1] *(2).* — Свијећа [је] мрчила. *Креш.*

мр̏чкати, -а̏м несврш. покр. *брљати по јелу. Рј. А.*

мр̏чо, -а и -ё̏ м **1.** *коњ мрке длаке, мркаљ, мрков. Деан. Рј.* **2.** фиг. покр. *јадник, несрећник.* — Сиромаху на мобу ни ђаво неће, а вала се ни теби нијесам надао: мрчо мој, мора да си се смрзао! *Лал.*

мр̏ш узв. *в. мари.* — Мрш! козару зврљевски! викну Вртиреп. *Мат.*

мр̏ша[1] ж *мрцина, стрвина.* — Навалили [сељаци] ка' орлушине на мршу. *Рад. Д.*

мр̏ша[2] ж *в. мршавост. Вук Рј.*

мр̏ша м и ж **1.** м = мр̏шо *мршав човек.* — Све ћу учинити, мршо мој, ама то не могу. *Шапч.* **2.** ж *мршава женска особа. Вук Рј.* **3.** ж *мршава домаћа животиња (магарац, коњ).* — За ту мршу ливаде су нам по травној Биокови. *Павл.*

мр̏шав, -а, -о **1. а.** *недовољно ухрањен, слаб, сув.* — Дошао је пјешице . . . мршав, изгладнио. *Чол.* **б.** *који је без масног ткива:* ~ месо, ~ свињa. **в.** *из кога је издвојена масноћа, постан.* — Ако се тај слој [кајмака] скине . . . онда се остатак зове сплављено или мршаво (посно) млеко. *Батут.* **2.** фиг. **а.** *мали по количини и вредности, незнатан, бедан:* ~ храна, ~ зарада. — Не плаћа хонораре, чак ни најмршавије. *КХ 1936.* Очевина се бечком ђаку учини више него мршава. *Ћос. Б.* **б.** *оскудан, сиромашки.* — Шта ће сами уз своје мршаве совре. *Рад. Д.* Гладни сте . . . мршава је храна ваша. *Гор.* **в.** *који не напредује, закржљао (о биљкама).* — Долином око ријеке разлило се танко зеленило мршавих кукуруза. *Лал.* Ове шкуре мансарде, окићене мршавим зеленилом . . . видјеше два Наполеона. *Матош.* **г.** *неплодан, постан (о земљи).* — Из мршавог тла диже се камење. *Маж. Ф.* Мршава земља, слаба година. *Шуб.* **д.** *било какав, ма какав.* — Бољи је мршав мир него дебео рат. *Н. посл. Вук.*

мр̏шавац, -а̏вца м *мршав човек. Р-К Реч.*

мршàвило с *мршавост.* — Беше лепа као насликана. Чак и у њеном мршавилу крила се извесна драж. *Цар М.*

мр̏шавити, -и̏м и **мршáвити,** мр̏ша̄вӣм несврш. **1.** *чинити кога мршавим.* — Пролеће . . . својим додиром сагори туберкулозне, мршави децу која нагло ђикљају. *М-В.* **2.** *постајати мршав, губити на тежини, слабити.* — Дебела Лукерја . . . никако није мршавила. *Моск.*

мр̏шавица ж *мршава женска особа.* — И пољубио сам ти недарца, девице мршавице, љупка девојко пролећа. *Богдан.*

мр̏шављёње и **мршáвљёње** с *гл. им. од мршавити.*

мршáвко м *мршав мушкарац; мр̏ша.* — Мршавко подиже главу. *Вас.* То је

такав мршавко да од њега не бисмо могли направити довољно порција ни за једну маршкомпанију. *Јонке.*

мр̏шаво прил. *слабо, сиротињски, оскудно.* — Глумци [ће се] код вас мршаво провести. *Панд.*

мр̏шавӧ̄ст, -ости ж *особина и стање онога који је мршав, онога што је мршаво.* — По језивој мршавости ... знамо од чега болује. *Аз.* Због сањарске природе и мршавости нису [се] могле удати. *Донч.*

мр̏шавушан, -шна, -шно необ. *дем. према мршав.* — Чак је и мршавушни десни перчин у тој боји. *Јел.*

мр̏шàјлија м *мршав човек.* — На прагу застаде висок мршајлија у реденготу. *Матош.*

мр̏шати, -ā̄м несврш. *мршавити.* — Румен је у лицу, али бих рекао да мрша, топи се некако. *Андр. И.*

мр̏шӗ̄ње с *гл. им. од мрсити (се).*

мр̏шнути, -нӗ̄м сврш. *рећи неком мрш, маршнути, отерати, истерати.* — А кад би ... који муштерија омахнуо плаћањем ... он би га мршнуо, опоменуо преко адвоката па тужио суду. *Радул.*

мр̏шо, -а и -ӗ̄ = мрша. — Нека се ни мршо не мори бременом. *Вел.*

мр̏шоња м *аугм. и пеј. од мрша (1). Р-К Реч.*

мр̏шотина ж *бора, мрска.* — Из огледала су гледале крупне ... очи испод чупавих обрва на лицу загаситоцрвеном с браздама и мршотинама. *Донч.*

мр̏шталица ж *мека кост у носу, хрскавица. Вук Рј.*

мр̏штати, -тӣм несврш. покр. *крчати (о цревима). Вук Рј.*

мр̏штӗ̄ње с *гл. им. од мрштити (се).*

мр̏штина ж *мршотина.* — Скини мрштине и гледај лијепо, јер на забави не доликују мрки погледи. *Богд.* Чела им се обојици осуше мрштинама. *Сек.*

мр̏штити, -ӣм несврш. *чинити да буде наборано (лице, чело), набирати.* — Мрштио [је] лице и слијегао раменима. *Франг.* Официрчић [је] ... мрштио ... меке црвене боре око очију. *Моск.*

~ **се а.** *прекривати се борама, набирати се; борама (на лицу, челу) показивати незадовољство, срџбу, забринутост, бол.* — Кратко му се чело мршти. *Шен.* Његово дјетињско лице скупљало се и мрштило. *Шимун.* Маже лишај на образу и све се мршти од бола. *Андр. И.* **б.** фиг. *покривати се облацима, облачити се (о небу).* — Небо се већ изјутра мрштило. *Цар Е.* **в.** (на некога) *испољавати, показивати нетрпељивост према коме, попреко гледати (на кога).* — Сви су се у кући мрштили на мене. *Мат.*

мршӯљав, -а, -о *дем. према мршав.* — Чак се и онај мршуљави усташа осмјели. *Ћоп.* Читава та поворка ... зна да јој од овог посла овиси мршуљава зимница крумпира. *Божић.*

мршӯљак, -љка м *мршав човек, мрша.* — Овај ту, мршуљак од човјека ... има јарчју крв. *Божић.*

мршӯњав, -а, -о *мршуљав.* — Брада тако лијепо пристаје његову загорјелу мршуљаву лицу. *Ивак.*

мӯ оном. *узвик за означавање рике говечета.*

Изр. не уме ни бу, ни му *ништа не зна. И-Б Рј.*

му *енклитички облик датива јд. замјенице »он« и »оно« према пуном облику »њему«.*

муа̀лим м тур. покр. *наставник; учитељ муслиманске основне верске школе, мектеба.* — Донесоше му молбу једног младог ... муалима ... из Босне. *Андр. И.*

муа̀нат, -а, -о тур. покр. *в. муханат. Вук Рј.*

мӯ̄р *в. мухар.*

муба́реħ м тур. покр. *веселье, славље.* — У Хасана је мубареħ, родио му се син. *Шкаљ.*

мубареħлѐисати, -ишӗ̄м тур. сврш. и несврш. покр. *честитати.* — Сиједи Омерага окамандисо̄ се чекајући, коме ће да мубареħлеише. *Мул.*

мӯва ж (мн. мӯве; ген. мӯвā̄) зоол. = муха *инсекат кукац из рода двокрилаца, са много подврста (од којих су неке преносиоци клица заразних болести):* ~ це-це, обична ~, собна ~, домаћа ~, коњска ~, млечна ~ и др.

Изр. једним ударцем две, три муве убити *једним потезом свршити два, три посла;* као ~ (пролазити, ходати) *тихо, нечујно (пролазити, ходати);* као ~ без главе (ићи, радити) *сметено, у безглавој журби;* као ~ у пекмез (пасти) *заспати дубоким сном;* мува-категорија спорт. *назив категорије у боксу и рвању;* правити од муве медведа (слона, коња, вола) *преувеличавати што;* пала ~ на медведа *догодила се мала незгода.*

мӯвало с *особа која се свуд нађе и у све се меша. Р-К Реч.*

мӯва̄ње с *гл. им. од мувати (се).*

мӯва̄р м бот. = мухар *крмна биљка из пор. трава са класовима скупљеним у метлицу* Setaria. *Сим. Реч.* Пренеће воловима мувар у наручју, без стеге. *Рад. Д.*

мȕвара ж (ген. мн. мȕвāрā) бот. = мухара *отровна гљива* Amanita muscaria. *Сим. Реч.*

мувàрика ж бот. = мухарика *в. мувар. Вук Рј.*

мȕварица ж зоол. *мухарица.*

мувàрȉште с = мухариште *место где је (био) посејан мувар. Вук Рј.*

мȕвати, -ām несврш. = мухати *гурати, њушкати.* — Вуку те и мувају, сваки те вуче у свој дућанчић. *Дом.*

~ **се а.** *тискати се, гурати се.* — Слепци и богаљи мувају се тамо-амо кроз народ. *Вес.* Људи врве као мрави; мувају се уоколо ... па стану као укопани насред улице. *Мар.* **б.** *врзмати се, мотати се, тумарати.* — Шта се ти ... муваш овуда? *Лал.* Момак ... се врло радо мувао око казана. *Јонке.*

мувȅтина ж *аугм. од мува.*

мȕвица ж *дем. од мува.*

мȕвљӣ, -ā, -ē *који се односи на муве, који припада мувама.* — Руке су му биле посуте мањама које су личиле на мувље ноге. *Лал.*

мувȍждер м = мухождер *онај који ждере муве, који се храни мувама.*

мувȍлōвка ж = мухоловка (1) *направа, лепак за хватање мува.* — Зачас разјагмише разне дућанске ситнице ... дугмад, муволовке и лимене пјевчиће. *Ћоп.*

мувȍмор м = мухомор *отров за муве. Прав.*

мувȍмōрка ж бот. = мухоморка *мувара. Сим. Реч.*

мувȍсерина ж = мухосерина *упљувак од муве. Р-К Реч.*

мȕгати, -ām несврш. *халапљиво, похлепно јести.* — Сви жваћу, глоју ... мугају; лој и маст стиснули се по брковима. *Ћос. Д.*

мȕдаја ж **1.** агр. *в. белошљива. Деан. Рј.* **2.** *два срасла плода воћке. Р-К Реч.*

мȕдар, -дра, -дро (одр. мȕдрӣ, -ā, -ō) **1.** *паметан и разборит, разуман.* — Мудроме вјетрогоњи и једно ухо доста. *Цар Е.* Намеран сам да се женим, па ко велим срамота је ако је жена мудрија од мене. *Дом.* **2. а.** *који испољава, изражава мудрост.* — Има ... мудре очи. *Наз.* **б.** *који се оснива, темељи на искуству, знању.* — Развио им намјеру мудру. *М-И.* **3.** *лукав; опрезан.* — Наш Миха ... мудар као лија. *Гор.* Сталан кô стена, мудар као змија, он чува народ и брани слободу. *Ил.*

мудàрац, -рца м заст. *в. мудрац.* — Бог је дао да се ... мударци не осврћу на потанкости вјерске. *Љуб.*

мудàрствовање с *гл. им. од мударствовати.* — Одједном се застидим тога мударствовања. Гадна је то мисао наравно сујетна. *Леск. М.*

мудàрствовати, -вујēм несврш. *мудровати, умовати.* — В. пр. уз гл. им. мударствовање.

мȕдат, -а, -о *који има крупна муда. Вук Рј.*

мȕдача ж *мудаја (2). Р-К Реч.*

мудàшце, -а и -ета с *дем. од мудо. Вук Рј.*

мудȅриз и **мудȅрис** м тур. *наставник високе верске школе, медресе.* — Изучио [је] школе и дотерао до мудериза. *Андр. И.* Једанаест је он равних година учио у Цариграду ... пред првим мудерисом. *О-А.*

мȕдӣр, -и́ра м тур. заст. *обласни, покрајински старешина.* — Дочекаше нас намргођене заптије, изведоше пред мудира. *Шапч.* Ишле књиге ... на мудире и на кајмекаме. *Март.*

мудȉрлук м заст. *област, подручје, покрајина којом је управљао мудир.* — Омер паша ... раздијели Босну на шест окружја, а ова на мудирлуке. *Шиш.*

мȕдо с **1.** *део мушког полног органа у коме се ствара семе, јаје.* **2.** мн. бот. *као део назива неких биљака:* мачја муда, пасја муда, попова муда. *Рј. А.*

мȕдовача, мȕдȍвка и **мȕдȍрка** ж агр. *в. белошљива. Бен. Рј.; Р-К Реч.*

мȕдрак м *в. мудрац.* — Да нас је мање јунака, а више мудрака, и на Косову боље би прошли! *Нен. Љ.*

мȕдрати, -ām несврш. **1.** *постајати мудар, сазревати духовно.* — Мудра дијете. *Вук Рј.* **2.** *мудријашити. Бак. Реч.*

мȕдрац, -àца м (вок. мȕдраче; ген. мн. мудра́ца̄) **1.** *веома паметан човек с изузетно великим знањем и животним искуством; филозоф.* — Игуман [Стефан] није фаталист, него поносни мудрац. *Прод.* Озбиљан [сте] и шутљив младић, те је глас вам велик у устима мудраца. *Богд.* **2.** фиг. *лукав човек. Бак. Реч.*

мудрàчев, -а, -о *који припада мудрацу.*

мудрàчина ж и м *аугм. и пеј. од мудрац; мудријаш.* — Адвокат је мудрачина, зарађује на глупостима. *Мих.* ир. Мудрачино моја, кокоши ти мозак позобале! *Гор.*

мȕдрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на мудраце.*

мȕдрачки прил. *као мудрац, мудро.* — Он ... мудрачки шути. *Дражк.* Климао је мудрачки главом. *Петр. В.*

мȕдрија ж *мудрост, мудролија.* — Ej, стани мало, зајест ћеш памет, онда до бијеса тешка књига и сва мудрија. *Ков. А.* Заиграло срце од среће и поноса, као да је он сам изумио ту мудрију. *Кол.*

мудрȉјāн, -āна м *мудријаш.* — Нешто је погнут и мучаљив: но такви су сви мудријани и присуканци. *Ков. А.*

мудрȉјāнка ж *мудра, довитљива женска особа, мудрица.* — Мудријанко! — опахну је Фехим по лијепу образу и оде у одају. *О-А.*

мудрȉјати, -āм несврш. *в. мудровати.* — Немој да мудријаш, само онако учини како ти кажем, па ће све добро бити. *Игњ.*

мудрȉјāш, -āша м (вок. мȕдријāшу) **1.** ир. *онај који се прави да све зна, који себе сматра мудрим.* — Ма нека ти мудријаши и свезналице дођу амо да их ја научим. *Јурк.* Мудријаши што раније испредаху у салону бескрајне приче о рату и миру ... сада су ћутали. *ЛМС 1951.* **2.** *мудар човек, досетљивац, довитљивац.* — Толики газда, такав мудријаш, толики богаташ, да му ниси могао наћи премца. *Бен.*

мудрȉјāшēње с *гл. им. од мудријашити.*

мудрȉјāшити, мудрȉјāшīм несврш. **1.** *правити се мудрим; наметљиво давати савете и изрицати судове. Бак. Реч.* **2.** *довијати се, сналазити се. Бак. Реч.*

мудрȉјāшица ж *женска особа мудријаш, мудрица.* — Ти под сваку цијену хоћеш бити мудријашицом. *Шен.*

мудрȉјāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на мудријаше, досетљив, довитљив.* — Он има јуначко срце, као и мудријашки ум, урођену способност да заступа свој народ. *Глиг.* Нема ... више ни бијесних ... младих, бојажљивих и мудријашких старих. *Наз.*

мудрȉјāшки прил. *на мудријашки начин, као мудријаш.* — И најћутљивије мудрице у селу нашле се позване да ... промумљају кроз нос мудријашки: »Хм-хм«! *Ад.*

мудрȉјāшница ж ков. *место где се састају мудријаши, где се мудријаши; шаљ. крчма, кафана.* — Погледајмо у сеоску мудријашницу: у великој крчми пуна соба дима од духана. *Ков. А.*

мудрȉјāштво с *особина и поступак мудријаша; досетљивост, препреденост.* — Шта је моја трговина, шта је моје звање ... према превртљивости и мудријаштву Михину? *Ков. А.*

мȕдрика ж *мудрија.* — Ти мучиш од твоје мудрике, па исто гониш своју. *Павл.*

мудрикȁлуша ж пеј. покр. *мудријашица.* — Увијек се чини спаметна ... Мудрикалуша. *Шег.*

мудрȉна ж **а.** *мудрост, велика памет.* — Наоблачи чело, скупи обрве ... јер то су обиљежја ... мудрине. *Торд.* **б.** *досетка, лукавство.* — На крај му се стат не може нигда: у њега су муке и завраке и мудрине неке из дубине, што ни врагу на ум дођ' не може. *Њег.* **в.** *мудра реч, мудар поступак; вештина, способност.* — Ми ... не разумијемо те мудрине. *Павл.* Ко највише посијече глава, најбољи је сколар међу њима, мудрине им друге не требају. *НП Вук.*

мудрȉња ж *в. мудрина.* — Жарковита, неукроћена чежњо ... мудриње сваке измичеш се стези! *Марк. Ф.*

мȕдрица ж **1.** (и м) **а.** *онај који је мудар; даровито дете склоно књизи и размишљању.* — Знаш да су ћуталице највеће мудрице. Ти не говоре шта све знају. *Ад.* Овај ми је мудрица, њега ћу у професоре. *Нуш.* **б.** *учена особа, научник, учењак.* — То је посигурно једна ... дивна природна појава, коју ниједан мудрица није никад још запазио. *Креш.* **2.** *мудра, паметна женска особа; она која се прави мудром.* — Где ли досад, мудрице си била, док сам с кћерју аги ране прала? *Огр.* Њој је ствар одавно била сумњива. — Ето како свршавају све те светице и мудрице. *Петр. В.* **3.** необ. *мудрост.* — Два Бетондића отац и син ... преносителји мудрице Овидијеве. *Кур.* **4.** (у атрибутској служби) *мудра.* — Спалити ћу мудрице књиге. *Шен.* Драге сестре, мудрице дјевојке! *Кур.*

мȕдричина ж и м *мудрачина, мудријанка.* — О господару, то је срамота што је тако грдите! — А зашто, драга госпо мудричино? *Богд.*

мȕдричити, -ӣм несврш. *в. мудровати.* — Досадило ми је било све мудричити, и не могох да им не учиним по молби. *Нед.*

мȕдрички прил. *као мудрица, мудро.* — Он погледа мудрички укочено. *Маш.*

мȕдро прил. *на мудар начин, паметно; опрезно, лукаво.* — Слушајући како се свјетина узграјила, мудро [је] шутјела. *Божић.* Од њега су браћа ноћас клиснула — потврђивао је Станко, мудро прећуткујући да се и сам од страха био завукао у љесков жбун. *Ћоп.*

мȕдров, -ова и **мудрȍвāн,** -āна м *мудрачина.* — У мудрова збору ни вјешт ни искусан нисам. *М-И.* Ej дођите, ви мудровани! *Шен.*

мудрȍвāње с *гл. им. од мудровати.*

мудрȍвати, мȕдрујēм несврш. **1.** *размишљати, мислити, филозофирати; износи-*

ти мишљење, домишљати се. — Над тим он нагнут каткада по више сати мудрује. *Јурк.* Шта сте се укочили, па мудрујете само о књигама! *Петр. В.* Ваљда нећеш мудровати да је скочио у воду од страха да га ја не бацим. *Мар.* **2.** *правити се мудрим, с важношћу износити своје мишљење.* — Одвише ми мудрујеш, синко! *Шен.* Мудрују у механи и замишљају да својим мудровањем ... очаравају сељаке. *Глиг.*

Изр. мудровати туговати *каже се кад ко много мудрује а мало шта уради.*

мудрозна́нац, -нца м **1.** *мудрац, филозоф.* — Прочитао сам све што су написали мудрознанци. *Креш.* **2.** *мудријаш (1).* — Ето па читајте, мудрознанци! — тури Вицко хартију ... Гашпару. *Драж.*

мудро̀зна̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на мудрознанце, учен.* — Мудрознанска, мислим, књига није теби прва брига. *Шен.*

мудро̀лија ж **а.** *паметно резоновање, мудрост; довитљивост, домишљатост.* — Прођи се, Вуче, тога пута, да грдан не останеш при свој твојој мудролији. *Љуб.* **б.** мн. пеј. *причање или поступак срачунат на превару; празна прича, измишљотина.* — Пустимо то! Не вриједе ти те мудролије много! *Крл.* Нема смисла за мудролије дворишних дипломаткиња. *Мих.*

мудролӣја̄ње с *гл. им. од мудролијати.*

мудролӣјати, -а̄м несврш. *мудровати (2), мудријашити.* — Свакоме је тешко ... — мудролијао је Гавран. *Божић.*

мӯдро̀лкиња ж индив. (у атрибутској служби) *мудра, паметна.* — Не можеш ... од сваке лубање створити умну главу мудролкињу. *Ков. А.*

мудро̀љуб, -а и **мудрољу́бац,** -љу́пца м (ген. мн. мудро̀љӯба̄ца̄) заст. *филозоф. Бен. Рј.*

мудрољу́бив, -а, -о *који воли филозофију, склон размишљању. И-Б Рј.*

му́дроња м пеј. *мудријаш (1).* — А ви мудроње који велите да су романи лаж, ви сте слијепи. *Шен.*

мӯдрослов и **мудро̀слов,** -а, **мӯдрословац** и **мудрослова̄ц,** -вца м заст. *филозоф.* — Највећи пјесници ... мудрослови, државници ... су ... прославили заставу талијанског јединства. *Павл.*

мӯдрослӧ̄ван и **мудро̀слӧ̄ван,** -вна, -вно *филозофски. Бен. Рј.*

мӯдрослӧ̄вље и **мудро̀слӧ̄вље** с заст. *филозофија, филозофске науке.* — Продро сам у све тајне мудрословља. *Креш.* Проучио сам мудрословље и лијечништво. *С-Ц.*

мудро̀слӧ̄вка ж *она која паметно говори, мудрица (2).* — Његова је она мудрословка. *Божић.*

мӯдро̀ст, -ости ж **1.** *особина онога који је мудар; способност зрелог расуђивања, умна зрелост.* — Је ли мудар? — По мудрости пасао би траву. *Кост. Л.* Сада га ухвати смијех, као да је открио најчудноватије откриће што га је могла достићи мудрост људска. *Креш.* **2.** *мудро смишљен и вешто изведен поступак; вештина.* — И сада тече дебата ... о гибању и захватима и о многим мудростима с овог или оног маневра. *Крл.* **3. а.** *наука, знање; паметно резоновање, зрео закључак.* — Држи [се] народне мудрости. *Скерл.* Зар си ти посисао сву мудрост овога света?! *Дав.* ир. И он сам дошао је до тих мудрости тек кад је прочитао резолуцију. *Пиј.* **б.** заст. *филозофска мисао, филозофија.* — Кант и Хегел дигли су немачку мудрост високо. *Нен. Љ.*

Изр. камен мудрости *в. уз камен (изр.);* зуб мудрости *умњак.*

мудро̀та ж *мудрост. Вук Рј.*

мӯдруља ж ир. *мудрица (2).* — Али она? ... Мудруља! Она знаде све литаније. *Божић.*

муѐзӣн м *в. мујезин.*

мӯж м (вок. мӯжу; мн. мӯжеви) **1. а.** *ожењен човек (у односу према жени), мушки брачни друг, супруг.* — Он је муж и онда нема посла код куће. *Дом.* С мужем својим није живјела у заједници. *Том.* **б.** *одрастао мушкарац, човек.* — Тој је старој кући био господар ... Баторић ... муж преко седамдесет година. *Бал.* Мужеви атински, стојте! Перикле пред вама мртав лежи. *Ил.* **2.** рет. *угледан, узоран човек, стваралац; знаменит човек, јунак.* — Поразила нас је ... вијест да се наш најзаслужнији муж ... у вјечност преселио. *Јор.* Бит ћете споменути заједно са свим мужевима нашег батаљона, који су пали за славу нашег царства. *Јонке.* **3.** (мн. мӯжи) покр. *сељак.* — Ја сам увјерен да ће и мужи ... такођер имати на уму напредак нашег мјеста. *Донч.*

мӯжа ж **а.** *посао око музења стоке, извлачење млека из вимена.* — Сва радосна пристала је уз Луцу да јој помогне при мужи. *Десн.* **б.** *музење млека, производња млека.* — Стока у градовима држана [је] поглавито за приплод и мужу. *Лапч.*

мужа̀дија ж покр. *зб. им. од муж (3).* Шта ће теби толи племенити коњ? ... то није за мужадију! *Шен.*

мӯжа̄к, -а́ка м покр. *в. мужјак.* — Мужак је, господине, по гласу се познаје. — [Рече] и допадне гдје звијер лежаше. *Јурк.*

мужа̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на мужа, зрелог мушкарца, мушки.* — У часовима слатких нада прати га слутња да ће с њоме кад-тад наставити своју дјетињску љубав у мужанском облику. *Лаз. Л.*

мужа̀нствен, -а, -о *мужеван.* — Водити јавну реч врло је мужанствен позив. *Нуш.*

мужа̀нство с поет. *доба мушке зрелости; достојанственост и одважност зрелог човека.* — Беше већ загазио у доба мужанства не скрнувши из чаше љубави. *Лаз. Л.*

мӯжа̄р, -ара м **1.** *врста малога топа; прангија.* — Пуцале прангије и мужари, и славиле се годишњице. *Кик.* **2.** *метални или дрвени суд у којему се тучком нешто туца, дроби, аван.* — Цилиндар ми постао на глави дрвен, док се не претвори у тешку жељезну посуду, па у мужар. *Матош.*

мужа̀ство с **заст.** *в. мужанство.* — Нема појаве у којој би се мужаство чистије огледало него што је бој. *М 1867.*

мӯжат, -а, -о покр. *који је у браку, ожењен, удата.* — Вићају се ... љуте ране задругарскога живота ... И зимно трпање у једну собу више мужатих и немужатих. *Павл.*

мӯжатица ж покр. **1.** *удата жена.* — Женске главе ... старице, мужатице, удадбенице и дјевојке. *Љуб.* **2.** *девојка која се забавља с ожењеним човеком. Вук Рј.*

мӯжача ж покр. *сељанка, сељакиња.* — Добацивали му како је његова мати глупа мужача. *Гор.*

мӯжачкӣ, -ā, -ō покр. *сељачки.* — Зар ће можда мужачка цокула преокренути свијет? *Мих.*

мӯжев, -а, -о *који припада мужу.*

мӯжёван и **мӯжёван,** -вна, -вно **1.** *који је достојан мужа (2), достојанствен, јуначки.* — Премда је био голобрад и млад, одаваху те црте неко мужевно јуначко озбиље. *Шен.* **2.** *који је стигао до пунога физичког развитка, зрео, одрастао.* — Луцићева поезија била би ... бујнија да није пукнуо силан јаз, размакнувши његову ... младост ... од мужевне доби. *Водн.*

мужёвљев, -а, -о и **мужёвљӣ,** -ā, -ē *који припада мужу.*

мӯжёвно и **мӯжёвно** прил. *како доликује мужу, мушки, одважно, храбро.* — Толико [марим за њега] колико и он за нас Бошњаке — одсијече мужевно Али-паша. *Том.*

мӯжёвнӧст и **мужёвнӧст,** -ости ж *изглед и држање онога који је мужеван, мушка снага, одважност, достојанственост.* — Нас може спасти само разбор, мужевност и понос. *Шен.* Домаћин куће ... је старчић којему је мужевност одавна испузла из тијела. *Пол. 1959.*

мужёвњӣ, -ā, -ē покр. *в. мужевљи.* — Нека је жена шљедбеница мужевња, пак ће муж одговарати богу и народу. *Љуб.*

мужёвскӣ, -ā, -ō *в. мужевљи.* — Федор се с целим »кружоком« смеје и не хаје за мужевски ауторитет. *Петр. В.*

мӯжек м покр. *сељак;* исп. муж (3). — Опази гдје долази мужек обучен на сељачку. *Леск. Ј.*

мужёложнӣк м **заст.** *в. хомосексуалац. И-Б Рј.*

мужётина м *аугм. и пеј. од муж.* — Ја не знам, али она ће прије или послије наћи свога мужетину. *Цар Е.*

мӯжик м рус. *сељак везан за спахијску земљу, спахијски кмет; руски сељак уопште.*

мӯжина м *аугм. од муж (3).* — Можда је и мислио на дуг, што га је дуговао старому мужини Мартинићу. *Ков. А.*

мӯжић, -а и **мӯжӣћ,** -ића м *дем. и хип. од муж.* — ир. Од ... загрижљивца постаде сада ... мужић пузавац. *Ков. А.*

мӯжица ж покр. *сељанка, сељакиња.*

мӯжичкӣ, -ā, -ō *који се односи на мужике:* ~ питање.

мӯжјāк, -áка и **мӯжјāк** м **1. а.** *животиња мушког пола.* **б.** *човек, мушкарац у биолошком, полном смислу.* — Спадао је међу оне, наивчине, који као мужјаци никада не сумњиче своје женке. *Крл.* У Данилу се јавља човек мужјак, но он као да се брани. *Бој.* **2.** *горњи део копче, кукац. Вук Рј.*

мужја́ков и **мӯжјāков,** -а, -о *који припада мужјаку.*

мужја́чити, мӯжјāчӣм несврш. индив. *чинити мужјаком, будити (у неком) мужјачке нагоне.* — Филип осјећа да га мирис вина мужјачи. *Божић.*

мӯжјāчкӣ и **мӯжјāчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на мужјаке.* — Према женкама био је то један од мужјачких реквизита за допадање. *Сим.*

мӯжјāчки и **мӯжјāчки** прил. *као мужјак, животињски.* — У том је било и оне насладе која се чичковито прибоде о богатијег, некако злурадо и мужјачки напасно. *Божић.*

мужја́штво и **мӯжјāштво** с *особина мужјака, мушкост, мушка снага.* — У плећима је мужјаштво. *Јел.* Поносила се ... његовом снагом, добротом, прошлошћу и свим осталим, мужјаштвом и будућношћу. *Дав.*

му́жња ж *мужа.* — Бијаху четири сата изјутра и према томе вријеме јутарње мужње. *Кол.*

мужоуби́ца и **мужоу̀бица** ж *жена која је убила свога мужа.* — На црној, улаштеној коси једне Славонке, мужоубице, истиче се и бјеласа печа, модно испрутана. *Цес. А.*

му́за[1] ж *хип. од музара. Вук Рј.*

му́за[2] ж грч. мит. **1.** *богиња, заштитница одређене уметности или науке, свака од девет Зевсових кћери.* — За Француза је жена муза или мадона. *Дуч.* **2.** фиг. **а.** *уметнички дар, уметност.* — Све ћу ти испричати ... Развићу сву своју музу. *Лаз. Л.* Музе шуте док оружје звечи. *Наз.* **б.** *песникиња.* — Тако ћу жалити двије наше покојне музе. *Уј.* По свему је изгледало да је муза нашег романтизма још за живота стекла бесмртност. *Скерл.*

мӯзав, -а, -о *в. музгав.* — Сипи киша музава, ветар вије, брише, тмори дани студе. *Кош.*

мӯзар, -ара м *онај који музе.*

мӯзара ж **1.** *крава (овца или коза) која се музе.* — То [је] мјесто за шест крава музара. *Мат.* фиг. Ти си већ ... скупио лијепу хрпицу злата, јер је црква загребачка добра музара. *Шен.* **2.** *в. музиља.* — Непомужене овце блеје ... очекујући музару. *Ранк.*

Изр. крава ~ *извор непресушних прихода.*

му́зац, му́сца м необ. *музар. Прав.*

мӯзга ж **1. а.** *пруга, млаз; прљав траг.* — Зној цури са прашљавог чела и оставља музге као од суза. *Чипл.* **б.** *пега, мрља. И-Б Рј.* **2.** зоол. *в. музгавац. Бен. Рј.*

мӯзгав, -а, -о **1.** *пун музгā, прљав, каљав.* — [Са зидова је] штрапала музгава вода. *Торд.* **2.** *наборан; пругаст. Бак. Реч.*

мӯзгавац, -ávца м зоол. *врста осмокраког главоношца округлог светлосмеђег тела без љуштуре, са црним мрљама* Moschites moschata. *Терм. 4.*

мӯзгавица ж *снег помешан с водом и блатом, бљузгавица.* — Газе снијег и музгавицу у љетним сандалама. *Бон.*

мӯзгавӧст, -ости ж *стање и изглед онога што је музгаво, запрљаност.*

мӯзгати, -ā̀м несврш. *в. муљати. Бен. Рј.*

мӯзгоч м зоол. *музгавац. Бен. Рј.*

музеа́лац, -лца м *музејски стручњак.*

музѐа̄лије ж мн. *музејски предмети.*

мӯзеа̄лнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на музеје, музејски:* ~ часопис.

мӯзēј, -éја м грч. *установа у којој се чувају и излажу уметничка дела или предмети из разних области науке, знаности и народног живота:* сликарски ~, археолошки ~, природњачки ~, етнографски ~.

Изр. у музеј (доћи, спадати) *постати застарео, несавремен.*

мӯзēјскӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који се односи на музеје:* ~ збирка, ~ експонат. **2.** фиг. *који припада прошлости, застарео:* ~ вредност.

мӯзеница и **музѐница** ж *музара (I).* — Три су козе музенице хранile дјецу. *Гор.*

мӯзēње и **му́зēње** с *гл. им. од мусти.*

музео̀лог м *музејски научни радник.*

музеолӧгија ж грч. *наука о музејима и музејским пословима.*

музеӧлошкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на музеологе и на музеологију.*

мӯзика ж грч. **1. а.** *временска уметност изражена помоћу тонова, тонска уметност, глазба:* духовна ~, камерна ~, класична ~, модерна ~. **б.** *тонска уметност и њена теорија као школски предмет.* **2.** *свирачи, глазбари укључени у један оркестар.* — Свеједно је шта ће учинити ... може и за капелника у музици. *Нуш.* **3.** *свирање, концерат.* — Она је још одмах послије ручка оштро најавила да ће поћи на музику. *Бен.* Имате свуда ... мала језера, музике, шеталишта, балове. *Нен. Љ.* **4.** фиг. *мелодија, склад; мелодичност, складност, музикалност.* — А тада зачује опет музику докторова ... гласа. *Божић.* Ритам ће кроз музику речи пробити себи путе. *Ант. 2.*

Изр. вокална ~ *певање;* инструментална ~ *свирање;* и комарац му је ~ *не треба му много говорити, одмах ће разумсти;* мачија ~ 1) *маукање;* 2) *рђава, нехармонична песма или свирање;* ставити у музику *компоновати.* — Хоћу да ми ... [песму] испишете у мој албум. Ја ћу ... дати да се стави у музику. *Грол.*

мӯзикā̀лан, -лна, -лно **1. а.** *који има смисла и способности за музику, који осећа и разуме музику.* — Енглези баш нијесу одвећ музикални. *Матош.* У Италији сам се упознао са једном младом девојком, фином, музикалном. *Сек.* **б.** фиг. *начињен, састављен по принципима музике, звучан, хармоничан.* — »Музикални стихови« заглушују. *Шим. С.* **2.** *који се односи на музику, музички.* — Дођоше већ и Цигани. Чувена дружина, снабдевена разним музикалним инструментима. *Срем.* Приповиједаше ... цијелу хисторију о музикалном наображењу своје кћерке. *Кум.*

музикā̀лизовати, -зујēм сврш. и несврш. *ускладити, усклађивати са законима музике.* — Наш језик, чим су речи бирane, ритам музикализован, и стил дигнут, одмах постаје патетичан, озбиљан, можда мало и суморан. *Сек.*

музѝкалије ж мн. грч. *предмети који спадају у музику, нарочито инструменти и ноте.* — Добро знате да не носим са собом музикалије. *Том.*

музикалѝтēт, -éта м *в. музикалност.* — Сви индивидуални ликовни изрази ... носе ... сакривену тежњу за тоном, за бојом, за музикалитетом. *Баб.*

мȕзикáлно прил. *на музикалан начин, као у музици, са смислом за музику.*

музикáлиōст, -ости ж **1.** *способност за разумевање и осећање музике, обдареност за музику.* — Варао [се] ... у његовом гласу и његовој музикалности. *Андр. И.* **2.** *хармонична звучност.* — Музикалношћу лапидарног израза он је [Крањчевић] прва наша савремена литерарна снага. *Матош.*

музѝкант м *свирач, глазбар; члан оркестра.* — Живковић возаше два музиканта у чамцу те му свирају. *Нен. Љ.* Музиканти су даривали пролазницима своју крхку и прилично меланколичну, сипљиву ноту. *Торб.*

музѝкантскӣ, -ā, -ō *који се односи на музиканте.*

музѝкати, -ā̄м несврш. ир. *свирати.* — Благо нам тамо крепава у штали, а ти му музикаш! *Крл.*

музѝкāш, -áша м *музикант, свирач.* — Бијаше сељачки музикаш на такозваном »бајсу«. *Ков. А.*

музѝкāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на музикаше.*

музикȍлог м *онај који се бави музикологијом.*

музиколо̀гија ж грч. *наука о музици.*

музикȍлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на музикологе и музикологију.*

мȕзикрава м пеј. *човек који није за мушке послове. Вук Рј.*

мȕзӣља и **мȕзиља** ж *женска особа која музе.* — Ено, препознала те и Јовандекина Мркуља, чујеш ли је како се јавља. — Мууу, камо та музиља, камо напој? *Ћоп.*

мȕзӣр, -ира м фр. *пена на пиву.* — Моја су начела остала иста, ја и данас волим пиво без музира. *Нуш.*

музи́рати, мȕзӣрām сврш. и несврш. **а.** (*за*)*пенити се при точењу* (*о пићу*). — Особита врста вина су она вина, која музирају (нпр. шампањац). *Батут.* фиг. Крв јој је у правом смислу ријечи музирала кроз жиле. *Бег.* **б.** (*на*)*точити пиће тако да се на њему створи, ствара више пене.* — Живота, још четири кригле ... и не мери јексик, не музирај, поломићу ти ребра! *Ћос. Б.*

музицѝрање с *гл. им. од музицирати.*

музици́рати, -йцӣрām сврш. и несврш. нем. *свирати.* — Ту се састаје често друштво, а много се и музицира. *Новак.* У њиховом се салону редовно играло, музицирало ... и пушило. *Петр. В.*

мȕзичан, -чна, -чно *музикалан.* — Војислав је имао музичније уво. *Јов. С.*

мȕзичāр м **1.** *музички стручњак, музички уметник.* — И по томе, ова је наука [хармонија] ... неопходно нужна за свакога који хоће да буде музичар, а не музикант. *Коњов.* **2.** *свирач.* — Музичар ... извијао је на хармонију ... црквене мелодије. *Јонке.*

мȕзичārев, -а, -о = музичаров *који припада музичару.*

мȕзичāрка ж *женска особа музичар.*

мȕзичāров, -а, -о = музичарев.

мȕзичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на музичаре.*

мȕзичкӣ, -ā, -ō *који се односи на музику:* ~ капела, ~ школа, ~ комад, ~ пратња.

мȕзичнōст, -ости ж *музикалност.* — Прошло је више од пола века од тога есеја, али музичност његових реченица још може да дâ насладе. *Прод.*

мȕзлица ж *суд у који се музе, крављача.* — Млазеви млека шибаху у музлицу. *Вес.* Топло се млијеко пуши из пуних музлица. *Тад.*

мȕзӣй, -ā, -ō *који се музе, који се односи на стоку од које се добија млеко.* — Јарни су му јаци и тежаци, музна му се близнила стока. *Март.* Музни сточни фонд у приличној мери ове јесени отишао је на социјалистички сектор. *НИН 1959.*

мȕзница ж *музара* (*1*). — Засебно чувају музнице, а засебно јалову стоку. *Дед. Ј.*

мȕзнōст, -ости ж *млечност* (*краве, овце, козе*). — Истовремено има се строго контролирати музност. *Кол.*

мȕзнути, -нēм сврш. *нагло, изненада се појавити, искрснути.* — И његовим очима музну нека страшна мисао. *Кум.*

мȕзōвнӣ, -ā, -ō *музни.* — Кад дође ред на краве, вели му жена: — Не продај краве музовне ради дјеце! *Ћип.*

мȕзōвница ж *музара* (*1*). — Преко тога заме нам плијен ... дванаест говеди, и краву музовницу на теле. *Љуб.*

мујѐзӣн, -ина м тур. *хоџа или његов помоћник који с минарета позива вернике на молитву.* — Начуо [је] глас мујезина који најављује предвечерњу молитву. *О-А.*

Мȕјо м *хип. од Мустафа.*

Изр. куд сви Турци туд и ћелави Мујо *приклонити се већини и без уверења у исправност нечега.*

му́јсати, му́јсам несврш. покр. *гладити, дотеривати.* — Само је мујсао браду и одбубњао. *Јел.*

му́к[1] м *дубока тишина; ћутање, шутња, тајац.* — Мук сједи на жалима — једино с врба пада у јесен сухо лишће. *Наз.* Вуче, саопшти пресуду! — прекиде уча мук. *Ћос. Д.*

Изр. муком мучати (замукнути, умукнути) *ни речи не (про)говорити.*

му́к[2] м бот. *мукиња. Бен. Рј.*

му́к[3] м *рика говеда, мука, мукање.* — Чуо се из далека . . . мук говеда и блејање оваца. *М 1867.* Смијао би се биковљему муку. *Гор.*

му́ка[1] ж (дат. му́ци; ген. мн. му́кā) **1.** *велико физичко напрезање, тешке патње и болови.* — Он с муком устаде, укочених удова. *Ћос. Б.* Жагару је шрапнела разнела трбух. Живио је осам дана у мукама. *Гор.* **2.** *труд, напор; тешкоћа, неприлика.* — Није брак што и песма, где је сва мука да се ум сликује са друм. *Уск.* С њим смо имали муке. *Јонке.* **3.** *оно што је с трудом, с напором стечено, урађено, имовина.* — Из прикрајка погледају . . . како вода носи људски труд и муку. *Радул.* Добро нам иде, наждерали смо се туђе муке. *Крл.* **4.** *невоља, страдање; брига.* — Он ће се прије сам убити, ако до муке дође, а предати се неће. *В 1885.* Сад ето има неку муку и ту муку крије од своје жене. *Вас.* **5. а.** *душевна патња, тегоба.* — Бијаху велике муке што су му душом вијале. *Ћал.* **б.** *бес, срџба, јад.* — Нигде, до границе, једне борбе јаче. И најгори војник од муке да плаче. *Стан.* **6.** фиг. *безвредан човек, безвредна особа.* — Свака ти се мука брине о светињи школској! *Ранк.* **7.** *осећај гађења с дражењем на повраћање или лака несвестица, мучнина.* — Осећао се тежак и мучан мирис крављег масла и лоја од кога ненавикла човека мука хвата. *Андр. И.*

Изр. бацити (метнути, ставити, ударити и сл.) на муке *злостављати, мучити;* без муке нема науке *ништа се не постиже без напора, жртава;* без (пō) муке, ни (пō) муке *лако, једноставно;* бити (наћи се, налазити се) на (великој, живој) муци, на сто мука *бити у великој неприлици и невољи;* вечне (паклене) муке рлг. *пакао;* видети (имати) муке *намучити се;* ~ је то *то је напоран, тежак посао;* ~ је теби (њему, вама) ир. *лако је теби (њему, вама).* — Муке се њему туђи кад није обучен. *Тур.;* ~ ми (ти, му итд.) је 1) *осећам (осећаш итд.) гађење и несвестицу;* 2) *једим (једиш итд.) се, криво ми (ти, му итд.) је;* ~ те (га) изела фам. *каже се као клетва, грдња;* од све муке *не могући ништа друго;* о муци гроздови висе *напорним и истрајним радом постижу се највећи резултати;* (при)ста(ја)ти коме на муку *досадити, досађивати некоме ко већ има доста невоља, подсећати некога на оно што га мучи;* пући, пуцати од муке *бити веома љут, бесан, једити се од зависти или због неуспеха;* сто (триста) му мȗкā фам. *израз љутње, незадовољства;* Танталове (танталске) муке *патње кад оно што се жели изгледа да је на дохват руке, а никако не може да се досегне.*

му́ка[2] ж *рика, мукање говеда, мук. Деан. Рј.*

му́ка ж покр. *брашно.* — Дајте и мени мало муке. *Ћип.* Све ми каже моја проста памет да из те муке неће бити погаче. *Матош.*

му́кавица ж **1.** вет. **а.** *заразно обољење оваца и коза које оштећује виме и очи и изазива запаљење зглобова. МЕП.* **б.** *болест свиња. Вук Рј.* **2.** бот. *биљка из пор. шпитара* Danaa cornubiensis. *Сим. Реч.*

мука́да ж тур. пст. *царски спахилук.* — Милош . . . је био закупио скеле и мукаде. *Јов. С.*

мука̀дем м тур. (обично у атрибутској служби, уз им. појас) *појас од скупоцене тканине.* — На авлији коло ухватила и спуштала мукадему ресе. *НПХ.* Ој, какви је млади сератлија, кад с' опаше мукадем појасом! *Ботић.*

мука̀јет прид. непром. тур. у изразима: бити ~ покр. *повести, водити рачуна о чему, обратити, обраћати пажњу на нешто, марити, желети.* — Зато вас молим да јој будете мукајет. *Вук.* Чему си ти мукајет? *Вук Рј.;* ни ~ *ни најмање не обраћа пажњу, ни брише (га, је).* — Она ни мукајет. *Божић.*

мукајѐтисати, -ишēм и **мукàјетити,** -ȋм несврш. покр. *марити, желети, тражити. Вук Рј.*

му́кање с *гл. им. од мукати.*

мȗкао, му́кла, му́кло (одр. му́клӣ, -ā, -ō) **1.** *безгласан, нем; суморан.* — Подносим мукли бол каријатида. *Уј.* Наслућивала се Босна, мукла земља . . . осећала [се] студена патња без речи и видљива разлога. *Андр. И.* **2. а.** *промукао; пригушен, нејасан.* — Хеј, има ли ко у кући? — запита сипљивим муклим гласом. *Ћор.* Од тога мноштва чуо се само шум и мукао жамор. *Шимун.* **б.** *који нејасно допире из даљине, потмуо.* — Све се сливало у један мукли тутањ, који се ваљао кроз магловиту планину. *Пер.* Мукао гром затутњи по небу. *Шимун.* **3.** фиг. *који се не испољава, очитује, потајан, притајен; који се врши на превару, подмукао.* — Бановински Хрват [то чини] и поради муклог увјерења да ћемо се . . . нађп челом у чело с Талијанима. *Андр. Н.* Мукли пас

петне жиле гризе. *Н. посл. Вук.* Најстарији њен син ... нестао је 1913. у оном муклом клању. *Сек.*

му́кати, мȕчём несврш. *рикати (о говедима и живо тињама сличног гласа).* — Са ријечких ливада ... мучу одсвукуда покупљена и узмувана говеда. *Бог.* Голуба [је] ... мукала за празним јаслама. *Гор.*

мȕкац прил. *без речи.* — Открије се мени, а ја мукац као мрамор камен! *Ков. А.*

мука́чи ж мн. (јд. мȕка̄ч, -а́ча) зоол. *породица жаба из подразреда безрепаца* Discoglossidae. *ЕЛЗ.*

мукѐвит м тур. *онај који тачно одређује час молитве. Бен. Рј.*

мȕкет м фр. *танка воштаница спирално или у клупко савијена.* — Мукет, уз који се молила из молитвеника, ширио [је] ... слабо свјетло. *Бен.*

мȕкиња ж бот. *стабло или грм из пор. ружа чији се јајасти наранџастоцрвени брашнасти плод употребљава у исхрани и народном лекарству* Sorbus aria. *Сим. Реч.*

мȕклац м *ћуталица, шутљивац; подмукао човек.* — Познао муклаца Њемца, превијанца Француза и лукава Турчина. *В 1885.*

мȕклӣ, -ā, -ō *в. мукао.*

муклӣна ж **1.** *мукла тишина, тајац.* — У влажној муклини влажне вечери гушили су се ријетки пуцњи. *Лал.* **2.** *потмуо одјек, пригушена јека.* — Звекну муклина, као из безводног бунара. *Божић.* Тутњава из даљине понови се муклином која је устављала злослутне мисли. *Лал.* **3.** *подмуклост.* — Испод ока подозривом муклином погледао радознале грађанске напаснике. *Божић.*

мȕкло прил. **1.** *безгласно, без речи, ћутке, шутке.* — Кроз вијор, кланце, сметове и воде ... корачаш мукло, поробљени роде! *Стан.* Све [је] мукло погледало у Бајрину кахву. *Мул.* **2.** *пригушено, припајено; потмуло.* — Било их је тешко болесних који су ... мукло јечали. *Андр. И.* У даљини мукло пуцају топови. *Фелд.*

му́клōст, -ости ж *стање и особина онога који је мукао, онога што је мукло; тишина, ћутање, шутња.* — Тешко је у овој пустој муклости сусретање ... с погледом вучијим. *Павл.*

мȕкљив[1], -а, -о *промукао.* — А мени, Бикане? — зирне Гавран, већ мукљив и набодљен свађом. *Божић.*

мȕкљив[2], -а, -о покр. *изнутра влажан, сиров (о дрвету). Вук Рј.*

му́кнути[1], мȕкнём свршр. **1.** *престати говорити, замукнути, умукнути.* — Ми ријеч ту знамо. Још и данас звони, а давно мукну. *Поп. В.* **2.** *изгубити звучност гласа, промукнути.* — Столови испроливени, зидови вугну од паре и дима, а гостима мукне грло. *Божић.*

му́кнути[2], мȕкнём **1.** свршр. *према мукати.* **2.** фиг. *промукло, потмуло викнути.* — Николетина ... избечи очи и мукну изненађено: — Пази га — гробље! *Ћоп.*

мукòдāван, -вна, -вно ков. *који задаје муке.* — Данас Илитија ће мукодавна човјека на св'јет извест. *М-И.*

мукòдāвница ж ков. *она која задаје муке.* — Родиљу оштра ... мучи стријела, коју мукодавнице Илитије одапну на њу. *М-И.*

мукоӣди м мн. лат.-грч. анат. *беланчевинасте материје, твари из групе гликопротеина. МЕП.*

мȕком прил. *безгласно, ћутке, шутке.* — Сви одмичу, муком, од скрушене Пеће. *Стан.* Неколико часака проће муком. *Шен.*

мукòпатан, -тна, -тно необ. *в. мукотрпан.* — Уплашит зна и мукопатна многог бојника. *М-И.*

мукòтрпан и **мȕкотр̄пан,** -пна, -пно *мученички, патнички.* — У мом ... ропском, мукотрпном ... животу почело свитати. *Кос.* Моја мајка, то добродушно и мукотрпно створење ... само се снебивала на те очеве речи. *Радул.*

мукòтрпац, -пца м *мученик, патник. Бен. Рј.*

мукотр̀пљив, -а, -о *мукотрпан.*

мукотр̀пљивōст, -ости ж *мукотрпност.*

мукòтр̄пњак м *мученик, патник.* — Смрт је поравнање дугова, освета и казна мукотрпника своме живом узрочнику. *Божић.*

мукòтр̄пница ж *мученица, патница.* — Што ми се ругаш, моја мукотрпнице у души! *М-И.*

мукòтрпно и **мȕкотр̄пно** прил. *трпећи муке, тешко.* — Магла је била тешка, и ми смо од ње мукотрпно кашљали. *Кик.*

мукòтрпнōст, -ости ж *стање онога који подноси муке, патништво, патња.* — Очи јој попримиле опет ... израз благе мукотрпности. *Новак.*

мȕктāр, -а́ра м тур. ист. *старешина махале у граду, сеоски старешина, управни чиновник.* — Ту су муктари и кметови свих махала. *Андр. И.*

мȕктаџија, -е и **мȕктāш,** -а́ша м тур. *онај који хоће све бадава, мукте, који хоће да се части на туђ рачун.* — То ти је ... муктација. *Петр. В.* Нисам мукташ и чанколиз. *Матош.*

муктáшити, мȕктāшӣм несврш. *чашћавати се на туђ рачун, понашати се као мукташ.* — Мукташили смо доста ми, сад куд нас срећа носи! *С-Ц.*

мȕктāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на мукташе*: ~ провод.

муктáштво с *особина онога који је мукташ; поступак мукташа.*

мȕктӗ прил. *на туђ рачун, готовански, бадава, бесплатно.* — Ја да плаћам, а ти би мукте. *Куш.* Зар њима ко мукте даје? *Ћоп.*

мȕктеџија м *мукташија.* — Доста си се бадава наужио моје милости, заборављиви муктецијо! *Бег.*

муктѐшевина ж *оно што други плаћа, част, гошћење на туђ рачун.* — Џаба што сте мукте попили, џаба што муктешевину и пролијевате. *Јел.* Није богзна како »образи« човјек и не брани се много од муктешевине. *Ћоп.*

мȕктицӗ прил. *мукте.* — Рад [би] све муктице имати. *Н. посл. Вук.*

мȕктӣш, -и́ша м **1.** *муктешевина.* — Облапорне губе, дочепале се муктиша, па нагињу ко ће боље. *Мат.* **2.** *мукташ.* — Мркоглава растури скуп и запослено се узмува око муктиша. *Божић.*

муктȍгриз м ков. *муктождер.* — Сваком брату, пустосвату, муктогризу — нека се нагуца млада врбопуца, напије жедниша. *Кош.*

муктȍждер м пеј. *онај који хоће да једе на туђ рачун, мукташ.* — Ти си, подли Стриче ... муктождере гладни! *Наз.*

муктȍјелица м *муктождер.* — А тешко је то човјеку рукодјелцу на својим леђима носити толике муктојелице. *Тур.*

муктȍпија м ков. *онај који хоће да пије мукте.* — То муктопија Гавран риче своју голу тугу. *Божић.*

мȕл[1] м енгл. *лака прозирна ретко ткана памучна тканина.* — Ваља је [рану] привијати само асептичним ... завојем (мул, вата, повезе). *Батут.*

мȕл[2] м покр. *моло, гат.* — Доста свијета се згрнуло на мулу. *Вој́н.*

мȕл[3] м покр. *в. мулац.* — Рано зором мула тера из заграде. *НК 1946.*

мȕла ж (ген. мн. мȕлā) тал. зоол. *копитар који настаје парењем магарца с кобилом* Equus mulus; исп. мазга. *Терм. 4.*

мȕла м (ген. мн. мȕлā) ар. *врховни кадија, судија, судац; угледан учен човек.* — Ни сарајевски мула ни везир на Босни нису [му] равни. *Андр. И.*

мȕлāд ж *зб. им. од муле.*

мулáжа ж фр. *узимање отисака; одливак, модел у гипсу.*

мулáзим м тур. *поручник; млађи судски чиновник.* — Трећег дана стигао је мулазим из Ужица са двојицом заптија. *Андр. И.*

мулȁлук м тур. *подручје једног муле, кадије.*

мȕлāн, -áна и **мȕлан** м покр. *ванбрачно дете, незаконити син.* — С почетка дјеца ми се ругала: »Спурјане! ... мулане!« *Вој́н.*

мулȁрија ж зб. погрд. *дечурлија, мангупарија.* — Дај му, дај му! — повика муларија. *Божић.*

мȕласт, -а, -о *који је налик на мулу, који је као мула.*

мȕлат и **мȕлат** м шп. *мелез, мешанац чији је један родитељ црне а други беле расе.*

мȕлатка и **мȕлатка, мȕлаткиња** и **мȕлаткиња** ж *женска особа мулат.* — Жена му је засад остала у Трсту. Она је грдна мулатка. *Мат.* Није права црнкиња, већ мијешане крви, мулаткиња. *Уј.*

мȕлатскӣ и **мȕлатскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мулате.*

мȕлац, -лца м (ген. мн. мȕлāцā) **1.** *мужјак муле.* **2.** пеј. **а.** *ванбрачно мушко дете.* — Говорили [су] да је сретан као мулац. *Новак.* **б.** *деран, мангуп.* — Превађен је један колоритан и типичан пут варошког мулца. *Божић.*

мȕлачкӣ, -ā, -ō *који се односи на мулце.*

мȕлачки прил. пеј. *као мулац, мангупски.* — Мјесец дана се игра с нама ... шегачи се мулачки, покварењачки. *Пол. 1959.*

мȕле, -ета с (супл. мȕлāд) **1.** *младунче мȕле, млада мула.* **2.** *ванбрачно дете.* — Боли ли тебе срце ... што ће га дјеца назвати мулетом? *Јел.*

мȕле прил. *мукте.* — Знам Херцеговце, људи су то; нема у њи' муле. *Вес.*

мулѐтина м *аугм. и пеј. од мȕла.* — Гледни ону мулетину ... Није ли то мужић од комада? *Ков. А.* Немој, мулетина, поткрадати! *Јел.*

мȕлетина и **мȕлећина** ж *муктешевина.* — Да живи бог будале што плаћају мулећину! *Рад. Д.*

мȕлешце, -ца и -цета с *дем. и хип. од муле.*

мȕлин, -а, -о *који припада мȕли.*

мулѝнӗ, -ѐа м фр. *врста конца усученог од две или више различно обојених нити.*

мȕлиница ж *мȕлина жена. Вук Рј.*

мȕлица ж *ванбрачно женско дете.* — Једном у завади неко ... дијете пријекорно [је] назва »мулицом«. *Ћип.*

мȕлић м *дем. од мул*[2], *муо.* — Кнез почека на каменом мулићу драге. *Нех.*

мȕлк м тур. *облик приватне земљишне својине у феудално доба. МЕП.*

мȕлта ж тал. *глоба.* — А да реци шјори мами да ће платит мулту. *Тип.*

мулти- лат. *као први део сложеница значи: много, више:* мултивитамин, мултимилијардер итд.

мултивитàмӣн, -ína м фарм. *препарат у облику пилула, дражеја који садржи шест најважнијих врста витамина.*

мȕлтидимензионȁлан, -лна, -лно *који има много димензија.*

мȕлтилатерȁлан, -лна, -лно *који се односи на више учесника, судеоника, вишестран:* мултилатерални уговори.

мултимилиȍнār, -ára и **мултимилиȍнēр,** -éра м лат. *онај чија имовина вреди више милиона.*

мȕлтипл, -ā, -ō лат. *многострук:* мед. ~ склероза.

мултипли̏канд м лат. мат. *в. множеник.*

мȕлтипликатȉван, -вна, -вно *који умножава.*

мултипли̏кātор м **1.** мат. *множитељ, множилац.* **2.** техн. *машина, строј, уређај за умножавање, повећање, појачавање. МЕП.* **3.** екон. *коефицијенат који показује колико ће порасти национални доходак ако инвестиције порасту за одређену своту. ЕЛЗ.*

мултипликáција ж **1.** мат. *множење.* **2.** *увећавање, умножавање, појачавање.*

мултȉпликовати, -кујēм и **мултиплицȉрати,** -ȉцирām сврш. и несврш. *(по)множити; умножити, умножавати.*

мултипȍлāран, -рна, -рно *који има много полова:* биол. мултиполарне ћелије. *Терм. 4.*

мȕлчић м *дем. од мулац; мангупчић.* — Веселе ме живахне кретње мулчића. *Божић.*

мȕљ м (лок. мȕљу) **1.** *меки наталожени нанос, блато на дну текуће или стајаће воде.* — Заволео [је] Тису. Ишао је с дечацима да вреба сомчиће у муљу. *Сек.* Гледа ... за бујицом ... како се још циједи и млази муљ око грмља. *Брл.* **2.** фиг. *покварености, нискост; друштвени олош.* — Осјећао [је] све јасније како ствар иде криво и како се он све јаче и све дубље утапа у муљу. *Крл.* Хоће ли ме срећа дићи изнад страсти зла и муља? *Радул.* **3.** зоол. *в. муљаш. Бен. Рј.* **4.** покр. *в. муљало (1). Вук Рј.*

мȕљав, -а, -о *пун муља, блатњав.* — Посматра ... мртви ропац Тисиних тромих таласа који муљаву обалу полако троше. *Сек.* Јест неки талог, мутан и муљав. *Наз.*

мȕљага ж покр. *муљ, муљевита земља.* — Копао је велике јендеке, избацивао иловачу, муљагу, пескушу и црвеницу, и разносио је по баштини. *Бур.*

мȕљало с **1.** *мотка којом се муља грожђе.* — Кад се обраше виногради и румена муљала опет дођоше на ... таван, започе се наново школа. *Шапч.* **2.** фиг. пеј. *лупетало, блебетало.* — Ти диваниш којешта ... Или си можда већ пијан? Точи, кад ти кажем, ти тотско муљало! *Куш.*

мȕљан, -а, -о *муљевит.* — Око ње мутни вали се румене. *Крањч. С.* Људи су риљали по мутном дну. *КН 1958.*

мȕљāње и **мȕљāње** с *гл. им. од муљати.*

мȕљāр, -ára м = муљач *онај који муља грожђе.* — У вријеме бербе долазе муљари грожђа. *Креш.*

муљȁрице ж мн. *породица речних риба којима је тело покривено округластим љускама, а глава је тупо заобљена* Protospondyli. *ЕЛЗ.*

мȕљати и **мȕљати,** -ām несврш. **1.** *гњечити, гњечећи цедити (грожђе, маслине и сл.).* — Мати и син случајно налазе посао да муљају маслине. *Глиг.* **2.** *кретати се тамо-амо, повијати се у ходу.* — Старац ... не примећује како нешто неприродно муља и рони кроз големо израсла жита. *Бур.* **3.** (чиме) фиг. *чинити кружне покрете, жватати (устима), колутати (очима).* — Сви упрли очи у Хамзагина уста којима он муља, баш као да се у њима нагађају ријечи, неодлучан, да ли да их избаци или прогута. *Куш.* Иде па муља очима ка' да је појео полог. *Вес.*

мȕљāч, -áча м = муљар. *Бак. Реч.*

мȕљача ж **1.** *справа за муљање и цеђење, преса. Бен. Рј.* **2.** зоол. *врста птице.* — Од сличних птица муљача гнијезди се код нас у Сријему црнорепа муљача. *Финк.*

мȕљāш, -áша м зоол. *врста морске рибе* Mugil cephalus (saliens). *Бен. Рј.*

мȕљēван, -вна, -вно *муљевит. Бен. Рј.*

муљȅвит, -а, -о *пун муља, засут муљем.* — Морско дно у океанским дубинама је муљевито. *Петр. М.* фиг. Пођоше му у сусрет муљевита, никотинска лица. *Сим.*

муљȅвитōст, -ости ж *особина и стање онога што је муљевито:* ~ дна.

мȕљика ж покр. *мекани, бели или беложути камен.* — Зидови? Па и нису од саме жестице, имају муљике и за врага. *Божић.*

мȕљнти, мȕљнēм несврш. *наносити муљ, наплављивати.*

~ **се** *падати на дно, таложити се, претварати се у муљ.* — Устрептале мале

судбине немају одавде [из језера] камо, оне се овдје таложе, муље. *Лит. 1957.*

мȕљичнӣ, -ā, -ō *који се односи на муљику.* — Босе му ноге сасвим убијелиле муљичним прахом. *Божић.*

мȕм м и **мȕма** ж тур. покр. *свећа.* — Лицем га подухватило лако свјетло мума. *О-А.* На се шета око б'јеле куле ... док упази мȕму на пенцеру. *НПХ.*

мȕмаказе ж мн. тур. *усекач за свеће, направа у облику маказа, шкара којом се усекњују свеће.* — Стоји поређано: ... две ... дуље ... један свећњак са жутим мумаказама. *Лаз. Л.*

мȕмати, -ām несврш. оном. покр. **1.** *мрмљати, мумлати.* — Кад питам, хоћу да ми се одговори ... а не мумати између зуба. *Војн.* **2.** *превртати у устима, бешумно жвакати (о ономе који нема зуба).* — Марија ... мумајући задњи комадић круха, спреми посуђе. *Рј. А.*

мумизȉрати, -ȉзīрām сврш. и несврш. *мумифицирати, (на)правити мумију од чега.* — фиг. [То је] активно гледање ... стварности кроз став који је неће ни фалсификовати ни мумизирати. *Богдан.*

мȕмија и **мȕмија** ж перс.-ар. **1.** *леш који се балсамовањем или сушењем чува од распадања.* — Над њим стајаше његова мати, више налик на мумију него на човека. *Лаз. Л.* Сједи као мумија. *Крл.* **2.** фиг. *човек (обично мршав, слаб) у дубокој старости; нешто престарело, преживело.* — Не осврћем [се] на старачка и беспосличарска причања разних филолошких мумија. *Скерл.*

мȕмијскӣ и **мȕмијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на мумију, који припада мумији.*

мумификȁција ж *претварање у мумију, балсамовање и препарирање лешева.* — Фосили [се] могу чувати и у сухим и топлим пустињским крајевима. То је тзв. суха мумификација. *НЕ.*

мумȉфиковати, -кујēм сврш. и несврш. *в. мумифицирати.*

мумифȉцȉрано прил. *као мумија, укочено.* — Сједе тако у отвореном полукругу мирно ... мумифицирано. *Бат.*

мумифицȉрање с *гл. им. од мумифицирати.*

мумифицȉрати, -йцȉрām сврш. и несврш. *(из)вршити мумификацију, балсамовати и препарирати лешеве.* — Било је ту и старих и младих лица, али сви као мумифицирани, издужених вратова и истакнутих костију. *Јак.*

мȕмлав, -а, -о = мумљав *сличан мумлању; који има особине мумлања (о гласу, звуку).* — Зачује се ... с прага тежак и мумлав глас. *Каш.* Из каменог лијевка допире ... продоран и мумлав бас Суканов. *Божић.*

мȕмлава ж = мумљава **а.** *производење неразговетних гласова, гунђање, мрмљање.* — Чујем мумлаву. Она беше све јача и јача. *Вес.* **б.** фиг. *шутњање, шутњава.* — Мумлава фронта већ се јасно чује. *Бон.*

мȕмлāње с *гл. им. од мумлати.*

мȕмлати, -ām несврш. оном. = мумљати **1.** *производити неразговетне гласове (обично о медведу); гунђати; мрмљати.* — Бели медвед ... пропиње се и мумла. *Нен. Љ.* Блаж ... је свукао са себе кошуљу и мумла несувисло. *Божић.* **2.** фиг. *шутњити.* — Мумлају топови. *Сек.*

мȕмљав, -а, -о = мумлав. — Рече ... мумљавим гласом. *Шен.*

мȕмљава ж = мумлава. — Топове [је] чуо као далеку и безопасну мумљаву. *Лал.*

мȕмљаво прил. *као мумљава, слично мумљању.* — Под надлученим ходником јечало је шпиљски мумљаво. *Божић.*

мȕмљāј м необ. *кратко мумљање.* — Из гомиле су се чула три мумљаја. *Цес. Л.*

мȕмљалица ж *она која мумља. Рј. А.*

мȕмљало с *онај који мумља.*

мȕмљāње с *гл. им. од мумљати.*

мȕмљати, -ām несврш. = мумлати. — [Бик] је букао и мумљао наоколо. *Лал.* У даљини мумљају топови. *Крл.*

мȕмоња м *човек који мумоњи, мумла. Вук Рј.*

мȕмоњēње с *гл. им. од мумоњити.*

мȕмоњити, -ȉм несврш. покр. *мумлати.* — [Вепар је] мумоњио: »Брундо, ... ја ћу против тебе ц'јелу дићи гору.« *Наз.*

мȕмпс и **мȕмс** м нем. мед. *заушњаци. Бен. Рј.*

мумȕруз м покр. *кукуруз. Батут.*

мȕмција м тур. заст. *онај који израђује и продаје свеће, свећар, воскар.* — Мршави мумција ... додаде полако ... *Јакш. Ђ.*

мȕмцȉјскӣ, -ā, -ō *који припада мумцији:* ~ дућан.

мȕмцȉница ж *мумцијска радња или радионица.* — Претварањем старе мумцинице ... у »фабрику сапуна« Мајсторовић не постиже ништа нарочито. *Ћос. Б.*

мȕнāр, -ȁра м, **мунȁра** ж и **мунȁре,** -ета с тур. *минаре.* — Не ломите мунар и џамију. *Њег.* С мунаре ... мујезинов је глас јекнуо. *Наз.* Једно бијело мунаре видјело се међу платанима. *Лал.*

мȕнго м (мн. мȕнгоси) шп. **1.** зоол. *врста глодара, сличног мачки и куни, који*

уништава змије отровнице Mungo mungos. **2. а.** *вештачка, умјетна вуна са кратким влакнима. Свезн.* **б.** *врста тканине, сукна.*

мȕнгос м зоол. *в. мунго (1).* — Тако [је] на оток Мљет допремљен ... мунгос. *НЧ.*

мȕндӣр, -ира м фр. = мундур(а) *свечани капут или свечана блуза од униформе; униформа, одело прописаног кроја.* — [Официри су] шетали своје светлоплаве мундире и гримизне чакшире. *Вучо.* Одевен је био у ... кадетски мундир. *Андр. И.* Моју слику гледа као свећенички мундир. *Стипч.*

мундȉрић м *дем. од мундир.*

мундȉрција м пеј. *онај који носи мундир, униформу.* — Зар да дозволи да један полицијски зликовац мундирција саслушава њега! *Бос. Д.*

мȕндȕр, -ȕра м и **мундȕра** ж = мундир. — Морају ... дати по четири војника, а за свакога мундур купити. *Шен.* На боку је седео ... кочијаш Лака, обучен у нову тегетску мундуру. *Чипл.*

мȕндхармо̀ника ж нем. варв. *усна хармоника.* — Чује се тамбурица и мундхармоника. *Кр.* Увече су ... одјекивали гласови неразумљивих војничких песама, праћени мундхармоником. *Андр. И.*

мȕндштик м нем. варв. *в. муштикла.* — Пушио [је] цигарете са златним мундштиком. *Бег.*

мȕњати, -ȃм несврш. *мрмљати, мумлати; тајно или полугласно се договарати.* — Кад дође вечера, ћути се. Или двоје по двоје нешто мунђају. *Сек.*

мȕника ж бот. *врста бора* Pinus leucodermis. *Терм. 3.*

мȕнитва ж покр. *пресвара, подвала. Вук Рј.*

мȕниција ж лат. *меци (ређе остала убојна средства: мине, бомбе и сл.), стрељиво:* бојева ~, маневарска ~, фабрика, творница муниције.

мунѝцијскӣ и **мȕниционӣ,** -ā, -ō *који се односи на муницију:* ~ кола, ~ колона, ~ складиште.

мунѝципа̄л, -ала м *муниципиј(а).*

мȕниципа̄лан, -лна, -лно *који се односи на муниципал, муниципиј(у), на градску или општинску самоуправу, самоуправни, градски, општински:* ~ уређење, муниципални послови, муниципална права.

муниципа̀лац, -лца м *бранилац, поборник муниципалних права.* — Добивају нови ослон у њима — муниципалци. *Бал.*

муниципализа̀ција ж лат. *принудна, присилна предаја власништва на земљу и зграде органима градске или сеоске самоуправе.* — При муниципализацији земље највише [ће] добити управо буржоаско сељаштво. *Бак.*

муниципализи́рати, -и̏зи̏рām и **муниципа̀лизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(из)вршити муниципализацију.*

мунѝцӣпӣј, -ија м и **мунѝцӣпија** ж лат. ист. = муниципиј*ум град или општина са својом самоуправом, слободан град.* — Рим је неким покореним општинама италским ... дао римско грађанско право ... и те су се општине звале муниципији. *Пов. 1.* Знам да је био наименован за првога чиновника у муниципији. *Петр. В.*

мȕниципијȁлан, -лна, -лно *муниципалан.* — Родио сам се у једној овећој паланци, као ... дете високог муниципијалног чиновника. *Петр. В.*

мунѝцӣпијум м = муниципиј.

мȕнкāш м мађ. *припадник радног батаљона у Мађарској за време II светског рата.* — Био је позван у војску, и то ... не у мункаше као остали Срби, већ за правог мађарског заставника. *ЛМС 1951.*

мȕнта ж тал. заст. и покр. *лицитација, дражба.* — Дође дан мунте, коњ ће се продавати у три сата после подне. *Игњ.*

мȕнтāв м тур. покр. *простирка, простирач од козје длаке, кострети;* исп. мутап. — Под застрт ћилимима ... под ћилимима су мунтави. *Маж. М.*

мȕнтāње с *гл. им. од мунтати.*

мȕнтāр, -ара м покр. *аван, ступа. Рј. А.*

мȕнтати, -ām несврш. тал. **1.** заст. и покр. *продавати на лицитацији, дражби.* — Знаш да могу мунтати кућу и благо за шумски квар. *Новак.* Ништа ми није ... било жалије него кад ћаћина кулаша мунташе за мирију. *Коч.* **2.** разг. *варати подваљујући, искоришћавати.* — [Тапкарош] је [службеку] макровски мунта и пумпа. *Дав.*

мȕнути, -нēм и **му́нути[1],** мȕнēм сврш. *задати коме ударац, ударити (обично кратким и слабијим ударцем у ребра или леђа).* — Чича Мартин [ју је] ... опет муну у леђа. *Матош.* Дође један чувар и муну ногом мог саветодавца у трбух. *Нуш.*

му́нути[2], мȕнēм сврш. **а.** *полетети, брзо, нагло отићи, јурнути.* — Из стене грдна сова муну. *Радич.* — Имам посла — мрко одсјече Бошко и муну мимо њега. *Јор.* **б.** *сунути, засијати; прелетети.* — По валовљу мунуле тисуће мува. *Шен.* фиг. Он мора да је болестан, муну јој главом мисао. *Леск. Ј.*

~ **се** *покренути се.* — Београд [није] преко света, промучи се ... муни се, прође, види све. *Вас.*

му́ња ж (мн. му́ње) **1.** *нагло електрично пражњење између два облака или облака и земље у облику варнице или светлости, обично цик-цак линије.* **2.** фиг. *блесак очију као израз јаког осећања (страсти, гнева, строгости итд.).* — Не беху то погледи него муње. *Вес.* Очи су бацале муње кад је почео да диже глас. *Бен.* **3.** заст. *електрична струја, електрицитет.* — Муњу ... си научио да трчи по жици. *Змај.*

Изр. палити муње а) *грмети*; б) *експлозијом дизати што у ваздух, зрак.*

му́њара ж заст. *електрична централа. Р-К Реч.*

муња́сати, му́њāсām несврш. покр. = муњетати *лудовати, будалити.* — Сједи с миром и не муњасај. *Рј. А.*

му́њаст, -а, -о *који је сличан муњи, попут муње.* — Са знојаве доратове коже одскакали кратки муњасти одсјаји. *Рад. Д.*

му́њати, -а̄м несврш. *стрићи ушима, муњевито њулити уши.* — Тресао је гривом, муњао ушима и копао предњим ногама. *Наз.*

му́њеван, -вна, -вно **1.** *муњевит.* — Бакоња ... помисли да су се ... почели низати догађаји муњевном брзином. *Мат.* **2.** фиг. *који је као муња, пун муња.* — О, зашто нас гониш муњевним бичем? *Крл.* **3.** заст. *електрични.* — Муњевна струја пролијеће [ми] жилама. *Шен.*

му́њевина ж заст. *в. муња.* — Говорио је Стојадин, али не више оном првом ватром, ње је, као муњевине ... нестало. *Јакш. Ђ.*

муњевит, -а, -о **1.** (често уз реч »брзина«) *сличан муњи, брз као муња, веома брз*: ~ рат, ~ продор, ~ напад. — Вест се муњевитом брзином пронела целим фронтом. *Јак.* **2.** фиг. *в. ватрен (2г).* — Да вам је само видјети млади свијет у Загребу ... те муњевите говоре Илираца. *Ков. А.*

муњевито прил. *као муња, врло брзо.* — Но како је нагло синула, тако се та мисао муњевито и изгубила. *Цар Е.* Бајкић се муњевито сети ... донете одлуке. *Ћос. Б.*

муњевитост, -ости ж *особина онога што је муњевито, веома велика брзина.* — Матавуљева приповедачка својства [су] у сликању карактера ... живој радњи, муњевитости сукоба. *Глиг.*

му́њевио прил. *муњевито.* — Ледени срси муњевно би прошли низ крстове. *Бал.*

му́њен, -а, -о покр. *будаласт, луд.* — Муњена главице, не будали! *Ков. А.*

муњени́к, -и́ка и **му́њени́к** м покр. *неразборит, непромишљен човек, онај што је као муња.* — Чувај се оног муњеника! *Рј. А.*

муњени́ца, му́њеница, му́ње́ра и **муње́талица** ж покр. *неразборита, непромишљена женска особа. Рј. А.*

муње́тало с покр. *онај који муњета.*

муње́тати, му́њēтāм несврш. покр. = муњасати. *Рј. А.*

му́њика ж бот. *муника. Бот.*

му́њило с заст. *направа, уређај за стварање и развођење електричне струје. Бен. Рј.*

му́њимице́ прил. *муњевито.* — Муњимице досегну млада сребром оковани штап. *Шен.* Сви доживљаји пролетјеше јој муњимице главом. *Коз. Ј.*

му́њин, -а, -о *који се односи на муњу, који припада муњи*: ~ блесак.

му́њина и **муња́на** ж **1.** *електрична струја, муња (3).* — Пара и муњина створила [је] ... трговачка и индустријска средишта. *Рад. Стј.* **2.** фиг. **а.** *наелектрисаност, напетост.* — Велика је узбуђеност овладала ... Поготову је над Загребом лебдјела атмосфера пуна муњине. *С 1911.* **б.** *муња (2).* — Један је трен толико подмукле муњине сијевнуло у њеним зјеницама. *Крл.*

му́њић м *дем. и хип. од муња.* — Гледала [сам] гдје се муња с громом игра, и муњићи с громовићи. *НПХ.*

му́њица и **му́њица** ж *дем. од муња.* — фиг. Прогнав с лица муњицу смијеха ... сасвим озбиљно рекне ... *Јурк.*

муњо́бија м ков. *онај који бије муњом; онај што има врховну власт, што је свемоћан.* — Не би ли олимпски Зеус, муњобија, дао нам како ... душмане потјерат у град. *М-И.*

му́њово́д и **муњо́вод** м *в. громобран.* — фиг. Сељацима је увијек потребно да имају муњовод својих срдби. *Божић.*

муњо́метан, -тна, -тно *који мете, односи, уништава као муња.* — Затекосмо га ... гдје позираше страшан у страхоте муњометне. *Марк. Ф.*

муњо́ног, -а, -о песн. *који је брзих ногу, хитар, стреловит попут муње.* — Ал' бан муњоног с труна скочи. *Шен.*

му́о, му́ла и му́ла м покр. *в. мол*[1]. *Вук Рј.*

му́р м (мн. му́рови) тур. *в. мухур.* — Тамо потпише пасош, те донесе к ћехаји да и он потпише и удари мур. *Маж. М.*

му́ра ж покр. *блато угажено с водом. Вук Рј.*

мȕрава ж бот. *врста траве из пор. главочика* **а.** *змијак* Scorzonera. **б.** *козја брада* Scorzonera villosa. *Сим. Реч.*

мураселa ж тур. заст. **а.** *позивница на суд.* — Кад кадија хоће кога из села да дозове к себи, он ... пошаље мураселу по њега. *Вук.* **б.** *службено писмо, исправа којом се нешто забрањује или дозвољава, допушта.* — Извади од власти мураселу у којој јасно пише да га од своје воље зову. *Андр. И.*

мȕрати, мȕрām несврш. покр. *брчкати (по води).* — Шта мураш и перкаш ... по води. *Рј. А.*

мурáфа ж тур. заст. *судска расправа, парница.* — Ви сад можете ићи, па ћете већ добити позивницу на мурафу. *Мул.*

мȕрва ж лат. бот. *дуд (дрво и његов плод).*

мȕрвāћ, -áћа и **мȕрвац,** -вца м бот. покр. *дивљи дуд.* — Под мурвањем на раскршћу ... старп застаде. *Десн.*

мȕрвин, -а, -о = мурвов *који припада мурви, дудов:* ~ грана, ~ лишће.

мȕрвињāк м *место где расту мурве, дудови, расадник мурава, дудова. Бен. Рј.*

мȕрвица ж *дем. од мурва.*

мȕрвов, -а, -о = мурвин: ~ дрво.

мȕрвовина ж *мурвино, дудово дрво.*

мȕрга ж тал. покр. *талог од маслинова уља после цеђења.* — [Сијачи] квасе прије сијања сјеме и црном поливају мургом. *Марет.*

мȕрга м *дудиња мургасте боје. Вук Рј.*

мȕргав, мȕргаст и **мȕрговаст,** -а, -о *који има боју мурге, тамномаслинаст.* — Ево сад ћу узети ону мургасту кокицу. *Петр. Б.; Вук Рј.*

мȕргуља ж покр. *врста маслине и смокве. Рј. А.*

мȕрдāр, -ára м тур. пеј. *запуштен, нечист, аљкав човек.* — Пред очи ми излазе ови наши мурдари и халапљивци. *Маш.*

мȕрдара ж тур. пеј. = мурдаруша *запуштена, нечиста и аљкава женска особа.* — Лакше је поднети жену чистуницу него мурдару. *Пол. 1959.*

мурдáрење с *гл. им. од мурдарити.*

мурдáрити, мȕрдāрīм несврш. *радити аљкаво и немарно; прљати. Р-К Реч.*

мурдàрлук м тур. *аљкавост, неуредност; нечистоћа.* — Људи [су га], због његова мурдарлука, нападали, изазивали. *Куш.* Чувао [се] да његова уметничка алватност не пређе у источњачки мурдарлук. *Јов. С.*

мȕрдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мурдаре.*

мурдáрство с *мурдарлук.*

мурдàруша ж пеј. = мурдара. *Р-К Реч.*

мурдàрчина ж и м *аугм. од мурдар. Р-К Реч.*

мурèћеп и **мурèћеф** м тур. **1.** заст. *мастило, црнило, тинта.* — Од срца ћу дивит начинити, од очију мрка мурећепа. *НПХ.* Дивит окренуо наопако те му готово сав мурећеф исцурио. *Ћор.* **2.** бот. *в. винобој. Вук Рј.*

мȕрина и **мȕриња** ж зоол. *врста морске рибе* Muraena helena. — Доста се од јегуља разликују мурине, које немају ни прсних пераја. *Финк.; Терм. 4.*

мȕрлак, -а и **мȕрлāк,** -áка м пеј. покр. *безвредан, неотесан, дивљи човек.* — Ви сте мурлаки. *Павл.*

Мȕрлāк, -áка м *в. Морлак.* — Заслужио је ... већег признања од оних ... Мурлака. *Војн.*

мурлèисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. мухурлеисати.* — Поднео [је] с молбом ферман ... котарском уреду као суду да га славно исти потврди и мурлеише. *Коч.*

мȕртат(ин) м (ген. мн. мȕртāтā) тур. покр. *издајник, издајица.* — Ко год не пође с нама, удрите слободно, муртат је. *Мул.* Султан царе, један муртатине! *Вук Рј.*

мурàтлук м покр. *издаја. Рј. А.*

мȕртела и **мȕртила** ж бот. покр. *в. босиљак. Рј. А.*

мȕруз м покр. *в. кукуруз.* — Одем до њиве ... Од муруза нема више ни трага. *Ком.*

мȕруна ж зоол. покр. *в. мурина. Вук Рј.*

мȕс м нем. варв. *оно што се мора, морање.* — Његов је мус све ломио мрвио, а сам се није дао умекшати. *Бег.*

Изр. пер ~ *под морање, присилно, принудно, силом.*

мȕса и **мȕса** ж *сок младог дрвета, мезга:* брезова ~, кленова ~, јаворова ~. *Вук Рј.*

мȕсав, -а, -о *прљав, нечист.* — Био [је] управо сабласно чупав, сликовито мусав. *Кол.* Одједном се пред њом појаве ... мусави, димом и блатом загађени зидови сеоских учионица. *Бар.*

мȕсавац, -āвца м *онај који је мусав, прљавко. Бен. Рј.*

мусавèда ж тур. покр. **1.** *беда, напаст, несрећа. Шкаљ.* **2.** *клевета, потвора. Шкаљ.*

мусáведити и **мусавèдити,** -ӣм несврш. покр. *бедити, оцрњивати; клеветати.*

— Немој ме, тако ти царског крува, мусаведити код овог царског суда! *Коч.*

мȕсавица и **мȕсāвка** ж *мусава женска особа.* — У такву мусавку ... заљубио [се] такав господин. *Л-К.*

мусáвко м *онај који је мусав (обично о детету).* — Она упита једног мусавка из треће клупе. *Пол. 1950.*

мȕсаво прил. *прљаво, нечисто.* — У рестаурацији је глупо и мусаво. *Кол.*

мȕсавōст, -ости ж *особина или стање онога који је мусав, онога што је мусаво.*

мусàка ж (дат. -ки) тур. *јело од исецканог меса, кромпира, патлиџана, рајчице или пиринча, риже.*

мȕсāндер м, **мусàндера** и **мȕсāндра** ж тур. покр. *велики ормар у зиду с преградама, украшеним разбаријама (обично за смештај постељине).* — Таблица је висила на старој црнкастој мусандери, израђеној од најфиније ораховине. *Ћор.* [Дечак] је ... отетурао до ... ормана у зиду, које зову мусандре. *Андр. И.*

мȕсати, мȕсām несврш. *прљати. Бен. Рј.*

мȕсāф, -áфа м тур. *старозаветни део курана.* — Мусафа ми и мога курана! *Њег.*

мусáфир м тур. *гост, путник-намерник.* — Што ти наше коње не прихваташ кад смо твоји ноћас мусафири? *НП Вук.*

мусáфирхана и **мусафирхàна** ж тур. *кућа, одаја за госте, путнике-намернике; гостионица.* — Фратри су ... зидали једну повећу, а одијељену собу за те госте. Она се звала мусафирхана. *Андр. И.*

мусевѐда ж покр. *в. мусаведа. Вук Рј.*

мусевѐдити, -ȉм несврш. покр. *мусаведити. Вук Рј.*

мусевѐџија м покр. *клеветник, опадач. Вук Рј.*

мусѐлам м тур. *поздрав међу муслиманима; мир с тобом.* — Муселам ти, Ђоровић Илија! *НП Вук.*

мусѐлез м тур. покр. **а.** *старо и добро вино.* — Добро је ... говорио би газда Марко, срчући вино ... Добро је, али није муселез. *Радул.* **б.** *грожђани мошт, шира.* — Није веле ни попила вина, нег' три оке слатка муселеза. *НПХ.*

мусѐлим м тур. ист. *високи турски управни чиновник; везиров повереник.* — Ту долазе, у посету, и владика и муфтија и рабинер и муселим и други варошки прваци. *Андр. И.*

муселѝмлук м тур. **1.** *муселимска служба, муселимско звање, муселимство.* **2.** *област, подручје којим је управљао муселим.* — Докинуо [је] насљедне капетаније, раздијеливши Босну у муселимлуке. *Шиш.*

муселѝмство с *муселимлук (1).* — Милош [га] ... тужио Сулејман-паши ... и ... због муселимства. *Вук.*

мусѐлӣн, -ѝна м фр. = муслин *врста лаке памучне тканине.*

мȕсити се, мȕсӣм се несврш. покр. *бити зловољан, љут, срдит. Деан. Рј.*

мускàрӣн, -ѝна м *отров који садржи гљива мухара. МЕП.*

мȕскат м *в. мушкат. Р-К Реч.*

мускѐта и **мȕскета** ж тал. *мушкет(а).* — Униформе ... једнаке, црвене, на раменима сјајне мускете. *Кнеж. Л.*

мускѐтāр, -áра м = мускетир, мушкетар и мушкетир *војник наоружан мускетом, пешак.* — фиг. [Љ. Недић ће] остати запамћен ... као један пусти витез или мускетар критике. *Јов. С.*

мускетáрев и **мускетáров,** -а, -о *који припада мускетару.*

мускѐтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мускетаре.*

мускѐтӣр, -ѝра м = мускетар.

мȕскул м и **мȕскула** ж лат. *мишић*[2], *мишица*[2]. — Он је сав од костију, мускула и живаца. *Глиш.* [То је] посљедња контракција извјесне мускуле. *Крл.*

мускулатȕра ж *мишићи у организму, мишићје*: атлетичар с јаком мускулатуром, мимичка ~.

мȕскулōзан, -зна, -зно *мишићав*: ~ врат, ~ тело. — Као да га ту пред собом гледам: повисок, крупан и мускулозан. *Матош.* фиг. Критику ваља почети каквом мускулозном реченицом, тако да читалац већ унапред изгуби присуство духа. *Нуш.*

мускулōзнōст, -ости ж *особина онога који је мускулозан, онога што је мускулозно.*

мȕслӣм, -ѝма и **мȕслим** м *в. муслиман.* — Истина је, ја нисам Турчин, али сам муслим у дну душе. *О-А.*

муслѝмāн, -áна тур. **1.** *човек муслиманске вероисповести, мухамеданац.* **2.** (Муслиман) *припадник народа ове конфесије који највећим делом живи у СР Босни и Херцеговини.* — Централни комитет СК БиХ сматра за потребно да истакне ... да су Муслимани посебан народ, који заједно са Србима и Хрватима остварују своја ... права. *Б 1969.*

муслимàница ж *арапско и турско писмо*; исп. исламица. — Или да примимо муслиманицу или исламицу мјесто ћирилице и латинице? *Бен.*

муслѝмāнка (**Муслиманка**) ж *женска особа муслиман (Муслиман).*

муслѝмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на муслимане.*

муслима́нство с *исламска вероисповест, ислам; муслимани.* — Данас тамо влада муслиманство. *Дуч.*

му̏слӣмка ж *в. муслиманка.* — Зар сам могла ... ногом газит стид, што муслимки је свакој светиња? *Огр.*

му̏слӣн, -и́на м = муселин. — Носи црно рухо с изванредним наборима и манштетама од муслина. *Матош.*

му̏слӣнскӣ, -ā, -ō *који је од муслина*: ~ завеса.

муслӣ̀ма̄н, -а́на и **муслӣ̀манин** м заст. *в. муслиман.* — Покаже [им] место где су се мусломани ... сахрањивали. *Нен. Љ.*

муслӣ̀ма̄нскӣ, -ā, -ō заст. *в. муслимански.*

муслома́нство с *в. муслиманство.*

му́со, -а и ē и **му́соња** м покр. *зловољан и љут, срдит човек. Рј. А.*

му̏ст м покр. *ширa, мошт, мâст. Вук Рј.*

му̏станг м енгл. *полудивљи коњ на северноамеричким преријама.* — Желио је да пројури на зној ном мустангу кроз гуштаре. *Крањч. Стј.*

мустӣ̀пез м покр. *в. мустафез.* — Из даљине рекао би човјек да си прави мустапез. *Коч.*

му̏стā̄ћ, -а́ћа м фр. покр. = мустач *в. брк (1а). Вук Рј.*

мустӣ̀фез м тур. покр. *позадински војник, трећепозивац.* — Покупио се аскер редифа, па чак и мустафези. *Мїул.*

му̏стā̄ч, -а́ча м покр. = мустаћ. — О лепи моји гиздави мустачи! *Кол.*

му̏сти, му́зēм (импф. му́зāх и му́зијāх; аор. мȕзох, 2. и 3. л. мȕзе; р. прид. мȕзао, -зла, -зло; трп. прид. мȕзен) несврш. **1.** *извлачити, цедити, прстима или апаратом млеко из вимена животиња.* **2.** фиг. *живети на туђ рачун; безобзирно искоришћавати, експлоатисати кога.* — Нијемци [су] музли и злостављали народ. *Кум.* Господа ... музу сиротињу и радника. *Ћос. Д.* **3.** *сисати, извлачити сок, извлачити влажност.* — Доносио [јој је] ... бомбоне, које је вољела мусти. *Мар.* фиг. Земља је била пуна влаге ... а по њој музло крупно ниско сунце. *Сиј.* **4.** *јако падати, лити (о киши), брзо тећи.* — Киша музе, ноге пузе. *Вук Рј.* Са обронка тих поточић музе. *Јакш. М.*

Изр. ~ своје стадо (овчице) црквено. *живети на рачун народа.*

му̏стра ж нем. **1.** *узорак, образац, пробни примерак.* — Њему су се шиле хаљине по мустри коју је донео са села. *Глиш.* Једном је дошла к нама по неку мустру за вез. *Петр. В.* **2.** *шара, шаблон за кречење, малање.* — Остало је само да у собама удари шаре, да извуче мустру. *Пол. 1958.* **3.** ир. пеј. *каже се за неког кога хоћемо да потценимо, омаловажимо.* — Мустра и јеси: ђак! *Ранк.*

Изр. ~ без вредности *каже се за онога или оно што је без икакве вредности.*

мусӯ̀лӣн, -и́на м нар. заст. *в. муселин.* — Барјак ... је био од белога, црвеног и плавог мусулина. *Нен. М.*

му̏сӯр м покр. *в. мосур (2в).* — фиг. Заборавио [је] ушмркати дуге мусуре. *Шег.* Из отворених уста му је капала пљувачка у дугим мусуровима. *Радул.*

мусурā̀на ж зоол. *врста змије неотровнице*: бразилска ~. *Финк.*

му̏т м (ређе ж) покр. **1.** *в. мутеж.* — На све ствари растеже се мрена ... као дно вода гдје се слеже мут. *Уј.* **2.** *густи мрак, тама.* — Из даље мути помаља се неколико глава. *Павл.*

му́та и **му̏та** м и ж покр. *мутава особа.*

му̏тā̄б, -а́ба м тур. *мутап.*

мутā̀ӣ̄ца м *мутавџија.*

му̏тав, -а, -о **1. а.** *нем.* — Био је неспретан, тежак и напола мутав. *Андр. И.* **б.** фиг. *ћутљив, шутљив.* — Мутави смо ... за столом после вечере много дуже него раније. *Вучо.* **2.** *муџав.* — Мутав мутавог најбоље разумије. *Н. посл. Вук.*

му̏тāв, -а́ва м *мутап.*

му̏тавац, -а̄вца м *мутава мушка особа.* — Не могах вјеровати да се тај мутавац ... могаше бројити ... међу најопасније ... међанције. *Матош.* Е, волим ти овакве говорнике! Кад почну они наши мутавци ... мука да те ухвати. *Ћос. Д.*

му̏тавица ж *мутава женска особа.* — Оживне очима као некаква мутавица. *Божић.*

мута́вко м пеј. *мутавац.* — Пред командантом је добошар, мутавко Секула. *Вас.*

му̏тавōст, -ости ж *особина онога који је мутав.*

мутā̀вцӣја м *занатлија који израђује мутапе, покровце или простирке од козје длаке, струнар, мутавџија.* — По који наш варошанин ... дотера до доброг мутавцију. *Лаз. Л.* Највише сам се дивио мутавцијама. *Рад. Стј.*

мутā̀вцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на мутавџије*: ~ занат.

мутавцӣ̀лук м *мутавџијски занат.* — Баве се и неким занатима: мутавцилуком, јер је због чувања коза ... увек било козине која је за тај рад потребна. *Ђорђ.*

му́тан, -тна, -тно (одр. му̏тнӣ, -ā, -ō) **1.** *непрозиран, нечист од какве прљавштине или примеса (обично о течности, текућини, стаклу, леду и сл.)*; супр. бистар, прозиран.

— Разливене воде [су] нејасне и мутне. *Рист.* Небо [је] ... добијало пригушену прозрачност мутног стакла. *Дав.* **2.** *без сјаја, тужан (о очима, погледу).* — Гледала [је] мутним очима кроз прозор. *Јак.* Мутан, болан поглед ... без изражаја. *Бег.* **3.** *магловит, тмуран, облачан.* — Дан је био мутан, падала је крупна киша. *Јос. Б.* **4.** *који је без звучности, промукао (о гласу, звуку).* — Викне ме неки мутан, таман глас да станем. *Змај.* Рекне му гласом мутним од љубави. *Матош.* **5.** фиг. *неодређен, нејасан.* — Презираше брак можда ради свог мутног подријетла. *Ков. А.* Тонула је у мутне снове у којима су се испреплитале прошлост и садашњост. *Поп. Ј.* **6.** фиг. *узнемирен, нерасположен, забринут.* — Многу ноћ сам мутна срца чекô. *Крањч. С.* Изашао је мутан, разбијен и пошао низ ... улицу, пуст без мисли. *Дав.*

Изр. ловити у мутном *в. уз ловити (изр.)*; мутно време (доба), мутна времена *узбуркано, несигурно време, кад се не зна шта ће бити у најскорије будућности*; мутно ми је у глави (пред очима), мутна ми је глава *в. мути ми се у глави (уз глава, изр.)*; пропало, нестало (као) у мутну воду; однела мутна Марица (вода) *нестало, ишчезло без трага, пропало заувек.*

мȕтан м пеј. *мутавац.* — Ваши мутани само машу рукама и ногама. *Гор.*

мȕтант м биол. *организам у коме је због мутације измењена нека наследна особина.* — Природна стопа мутације [је] један мутант на 10.000 биљака. *Пол. 1958.*

мȕтāп, -а́па м тур. = мутаф **1.** *покровац, покривач или простирка од козје длаке, кострети.* — Газда прострије велики, дугачки мутап по тлима. *Ђор.* **2.** *мутавџија.* — У комшилуку остала, иза неког мутапа, удовица са кућом пуном деце. *Андр. И.*

мутàрати, -ām несврш. покр. *тумарати, лутати.* — Мутара као кучка по мљечари. *Н. посл. Вук.*

мȕтати, -ām несврш. покр. *в. муцати.* — Па ја ... ја не знам ... — узела је мутати. *Берт.*

мȕтāф, -а́фа м = мутап. — Два самара, два улара ... два мутафа. *НП Вук.*

мутáција ж лат. **1.** биол. *наследна промена неке особине организма која није последица укрштања.* **2.** *мењање гласа дечака у пубертету.* **3.** грам. *промена, премештање гласова; преглас, мућење.*

мȕтацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на мутацију*: ~ теорија.

мутационѝзам, -зма м *мутациона теорија о еволуцији по којој нови органски облици, врсте настају спонтано, нагло, у скоковима. Ђаја.*

мȕтвак м тур. *кухиња; остава за јело, намирнице.* — Из мутвака изиђе вратарица. *Матош.* Тражили му Турци бела брашна, он рекао да нема више, а ага ... нареди једноме да му претресе мутвак. *Нуш.*

мȕтвица ж покр. *изданак, младица лозе. Вук Рј.*

мутевѐлија м тур. ист. *управник, управитељ вакуфа, задужбинског имања.* — Најстарији члан њихове куће био је мутевелија. *Андр. И.*

мȕтеж м = мутљаг **а.** *оно што је мутно, мутна течност, текућина (обично о води).* — Вода ... замути се блатом, а математик се праћкао у мутежу. *Ков. А.* фиг. *збрка, забуна, несређено стање.* — Није ту дакле у језику замрсе, него је мутеж у нашој плиткој глави. *Павл.* **б.** *оно од чега се што замути, талог.* — Мутеж падне као талог на дно, а вода озго остане чиста. *М 1867.* Ја сам бацао у ту ватру сав мутеж што је лежао у дну чаше, која ме је опијала. *Наз.*

Изр. бистрити ~ *износити, доказивати праву истину.* — Два су разлога због којих је било потребно дуже се задржати на бистрењу овог ... мутежа о односу Старчевић-Јелачић. *П 1939.*

мȕтер м нем. варв. *матица завртња; завртањ, шараф.* — Он ... гвинта мутере које су непријатељи ... повадили. *Дав.*

мутѐрчић м *дем. од мутер.*

мутесàриф м тур. ист. *обласни намесник, гувернер.* — Тужит ћемо се мутесарифу да суд није право судио. *О-А.*

мутесѐлим м тур. ист. *муселим.* — Крешевски мутеселим Хамзага испизмио се ... на манастир. *Андр. И.*

мȕтивода м и ж нар. **а.** *онај који мути воду.* — Од' отален, један мутиводо! *НПХ.* **б.** фиг. *онај који отежава ситуацију, онај који воли, који хоће да збуни, мутикаша.* — Врач је велика мутивода. *Шен.*

мутѝзам, -зма м индив. *мутавост.* — Ту је чекао и дочекао смрт ... завијен у апсолутно ћутање, у потпуни мутизам. *Матош.*

мȕтикаша, -ē и **мȕтилац,** -иоца м = мутиша *онај који прави збрку, смутљивац, сплеткар(ош), интригант.* — Већ би то била и учинила да нема двојице-тројице мутикаша. *Цар Е.*

мȕтимȉр м *онај који мути мир.* — Док твоји грijеси сви не дозрију, а онда на те гњев свој обори, ти мутимиру овог јадног свијета! *Богд.*

мȕтионица и **мутиȏница** ж покр. **1.** *јама или сандук где се меша, прави малтер, жбука. Бак. Реч.* **2.** *буњкалица за млеко, стап. Рј. А.*

мутӣрање с *гл. им. од мутирати.* — Није насљедна само мутација него ... се на потомство преноси и сама склоност мутирању. *НЕ.*

мутӣрати, мȕтӣрām несврш. лат. **1.** *мијењати глас (о дечаку у пубертету).* — Он то увек и наглашава, упињући се да учини још крупнијим свој глас који мутира. *Поп. Ј.* **2.** биол. *бити у стању мутације.* В. пр. уз гл. им. мутирање.

мȕтитељ м арх. *мутилац, онај који уноси смутњу, раздор, смутљивац.* — Остали мутитељи слоге и љубави ... нису друго него руковет туђинаца. *Старч.*

мȕтити, мȕтӣм несврш. **1. а.** *чинити што мутним.* — Таласе хитре шумне Мораче крваво муте. *Јакш. Б.* Чему мутити бистру воду? *Донч.* **б.** фиг. *чинити што нејасним, збрканим.* — Наде ... увијек су му ... мутиле поглед. *Нех.* Мржња мути хладно и брзо суђење. *Јов. Ј.* **2.** *мешати.* — Није лијепо — говораше, мутећи сапуницу ... сеоски бријач. *Јурк.* Не мути сву ноћ том кашиком по чанку. *Дом.* **3.** фиг. *реметити, кварити.* — Ту радост мутила јој је једино Анка. *Коз. Ј.* Не бејаше ничега што би срећу љубави његове мутило. *Дом.* **4.** *уносити раздор, немир, подбуњивати.* — Избори су пред вратима, па ваља мутити овај мирни пук. *Дук.* Неко ту поткопава и мути по држави. *Ђоп.* фиг. *растуживати, жалостити (о срцу, души).* — Тужећ немој мени мутити срце. *М-И.* Не знам ни сам шта је што ми душу мути. *Змај.* **5.** фиг. *лутати, тумарати.* — Али грми ал' се земља тресе? Али виле муте кроз вихоре? *НП Вук.* [Облаци] су нас скривали мутећи небом. *КН 1958.*

Изр. ~ коме воду *в. уз вода (изр.);* ~ (комє) кашу *в. скувати, замутити кашу, уз каша (изр.).*

~ **се 1. а.** *постајати мутан, замућен; кварити се.* — Не мути се, Пиво моја хладна! *Март.* Бајкић осети да се попијено вино у њему мути. *Ђос. Б.* **б.** *губити јасност, ведрину, расположење.* — Стадоше јој се мутити очи. *Гор.* Језик постаје све дебљи и расположење се мути. *Богдан.* **2.** *превлачити се облацима, облачити се (о небу).* — Тога дана ... поче се небо мутити. *Ком.* **3.** фиг. *изражавати, показивати негодовање, незадовољство, бунити се.* — Рекао бих да се на Крајини нешто мути. *Шен.* Мути се узрујана гомила. *Ђон.* **4.** фиг. *збуњивати се, изазивати неспоразум.* — Хилмо је разговарао мирно, тријезно, не мутећи се нити досађујући. *О-А.* Нећу говорити ... који су закони разума да се не мутимо. *Кур.*

Изр. крв (утроба) ми се мути *све се буни у мени;* мути ми се у (по) глави, пред (у) очима *в. уз глава (изр.).*

мȕтиша м = мутикаша. — Они стари пристани на моју, но један од пука, мутиша као Станиша ... не хтједне. *Љуб.*

мȕтлавац, -āвца м покр. *в. мутлак*[1]. — Па будеш ли ти, мутлавче, чему? *Ков. А.*

мȕтлак[1] м погрд. *шепртља, неотесанко; будала.* — Па што је онда ниси узео, мутлаче један? *Маш.*

мȕтлак[2] прил. тур. покр. *јамачно, заиста.* — Ја га мутлак познати не могу. *НПХ.*

мȕтљавина ж *мутеж.* — Биће чаша само два солда скупља од Боројеве мутљавине. *Мат.* фиг. Надао [се] промјени, разбистравању »те послијератне мутљавине«. *Ств. 1948.*

мȕтљāг, -ага м = мутеж. — Носи вода тај мутљаг далеко. *Туђ.* Сомови ... спавају у бечејском тиском мутљагу. *Чипл.* Затамњело сунце изгуби се над узбурканим мутљагом прашине и дима. *Лал.* фиг. То су времена била! А не као овај мутљаг и поганлук сада. *Маш.*

мȕтљага 1. ж покр. *мутљаг.* — Младену се чини да је преронио некакву грдно узбуркану мутљагу. *Вуков.* **2.** м *онај који много говори и лаже. Вук Рј.*

мȕтљак м *мутлак*[1]. — Настави, окренув се свјетини: Луде, мутљаци, кукавице! *Шен.*

мȕтљāње с *гл. им. од мутљати (се).*

мȕтљати, -āм несврш. **1.** *мешати.* — Докопа [га] нека страшна мука, као да му ко мутља руком по прсима. *Вукић.* **2.** *мутити (4).* — Четници мутљају. Сада су убацили провокаторе у наше јединице. *Дед. В.*

~ **се 1.** *вртети се, мотати се, журно се кретати овамо-онамо.* — Жене се мутљају по кући, правећи колаче за благдане. *Том.* Дан пред полазак, мутљају се жене из цијелога села по поповој кући. *Лаз. Л.* **2.** *бити узнемирен, грчити се, превртати се.* — У мени се мутља и срце и цигерица. *Вес.*

мȕтљив, -а, -о *који радо мути, буни, смутљив. Вук Рј.*

мȕтљивац, -ивца м *смутљива мушка особа, смутљивац, интригант. Вук Рј.*

мȕтљивица ж *смутљива женска особа, смутљивица, интриганткиња. Вук Рј.*

мȕтнеж ж неодом. *в. мутеж.* — Из ове их мутнежи извести на чистину. *Р 1946.*

мȕтнило с и **мутни̏на** ж *мутност; мутеж.* — Посиви, прекрије се мутнином и замагли се. *Креш.* Прамен мутнине подизао се према површини. *Лал.* фиг. *мутно, нездраво душевно стање.* — Не опажа ништа до то своје мутнило, бескрајну горчину. *Сим.*

мȕтно прил. *на мутан начин, нејасно, неразумљиво, неразговетно.* — Фењер ... је мутно осветљавао око себе. *Станк.* Знам да мутно зборих. *Комб.*

мутно- *као први део придевских сложеница које значе боју показује да је та боја нејасна, замућена, тамна*: мутнобео, мутнозелен, мутномодар, мутносив.

мутновѝдно̄ст и **мутно̀видно̄ст,** -ости ж необ. *нејасно гледање.* — Они су својом пасивношћу, својом мутновидношћу, својом апатијом ... *Божић.*

мȕтно̄ст, -ости ж = мутноћа *особина онога што је мутно, нејасноћа, неразумљивост.* — Дотадашња мутност његова ока изгубила се невидом. *Коз. Ј.*

мȕтностàкленаст, -а, -о необ. *сличан мутном стаклу.* — Окренула [се] на бок и прибола мутностакленасте очи на зид. *Божић.*

мутно̀ћа ж = мутност. — Постоје ... двије врсте мутноће: једна због дубине, а друга због прљаве воде плићака. *КН 1960.* У својим је пјесмама изразио ... мутноћу пијанства. *Барац.*

мȕтнути се, -нём се необ. *врши. према мутити се.* — Око му се мутну, утопи. *Божић.*

мȕтња ж **1.** *смутња, кавга, сплетка.* — Он закуми од дома сватове да већ даље не замећу мутње. *НП Вук.* Поверљиви политички извештаји о мутњама и ровљењима обреновићеваца долазили су њему. *Јов. С.* **2.** *тумарање, вуцарање, ландање. Вук Рј.*

мȕтњāк м покр. *мањи ракијски казан. И-Б Рј.*

мȕтњикав, -а, -о *помало мутан, нејасан.* — Очи су му тврде, мало мутњикаве. *Лал.* Петролејка баца мутњикаву свјетлост на ... брвна. *Вуков.*

мȕтњикаво прил. *помало мутно, нејасно. Бак. Реч.*

мȕтоња м пеј. *муцавац (1). Бак. Реч.*

мутуали̏зам, -зма м лат. **1.** биол. *врста симбиозе у којој јединке припадају разним систематским групама.* **2.** *Прудоново утопијско-социјалистичко учење о преображају капитализма у социјализам посредством удружења за узајамну помоћ, бескаматног кредита и сл.*

мȕћ у изразу: шућ-мућ *тамо-амо.* — Потајно кипи, искипи и охлади, па шућ-мућ и пролиј! *Ков. А.*

мȕћав, -а, -о *који се претворио у мућак, покварен (о јајету).* — Старца ... пратио смет [свјетина] мућавијем јајима и гњилијем воћем. *Љуб.*

мȕћак, -ћка м (мн. мȕћци и мȕћкови) **1.** *покварено јаје.* **2.** фиг. **а.** *покварен, превртљив човек.* — Остао је увијек онај мућак на кога нитко није могао за стално рачунати. *Коз. Ј.* **б.** *безвредна, неупотребљива ствар, нешто рђаво, зло.* — Дрхтао сам као народни заступник којему народ плаћа мућковима. *Матош.* **3.** фиг. пеј. *ништа.* — Хоће нешто и она да зна — а кад тамо, а оно мућак! *Змај.* Ако ткогод и завири, преврне дућан и — мућак. *Сим.*

мȕћати, -āм несврш. *в. мућкати.* — Мућа празну плоску. *Коч.* Кола [су] нас мућала. *Павл.*

~ **се** *мућкати се.* — Продрмуса сиву посуду од алуминијума. — Мућа се, рече. *Ољ.*

мȕ̄ћēње с *гл. им. од мутити (се).*

мȕћкалица ж *бућкалица, стап.* — Дају машине за шивење, ... неке мућкалице за масло, ко шта изабере. *Ћос. Б.*

мȕћкāње с *гл. им. од мућкати (се).*

мȕћкāроши м разг. *онај који што мућка*; фиг. *онај који нешто петља, мути, сплеткари, смутљивац.* — Сада ти језици кажу за менташе да су неуки мућкароши. *Пол. 1958.*

мȕћкати, -āм несврш. **1. а.** *дрмати, трести какву посуду с течношћу, текућином или (ређе) чим растреситим да би се то покренуло и измешало.* — Чутурицу са водом ... мућка [му] иза ушију. *Јак.* Добро мућка нумере у кеси. *Срем.* Извади ... свежњић кључева, па поигравајући се ... звецкао [је] и мућкао с њима. *Маш.* **б.** фиг. *мешати што међусобно различно.* — Задиви се каноник кад [га] је чуо ... како мућка истину и лаж. *Вел.* **2.** *в. бућкати (2).* — Мућкамо (бућкамо) или бијемо ... скоруп неко време, док се из њега не издвоји маст. *Батут.* **3.** *в. мућкати се.* — Осећам како мућка у желуцу као у бурету. *Вес.* Њима у желуцу мућка празна ... јуха. *Пав.* **4.** *пребирати (по јелу), бркати, мешати.* — Она руча, ја мућкам по тањиру, и замислио се. *Дом.* Дед реците ми, лутке проклете, што по тој каши мућкате! *С-Ц.* **5.** *испирати, прати (о зубима, устима, грлу).* — Мученик мућкаше зубе. *Матош.* **6.** фиг. *петљати, мутити, сплеткарити.* — Свима сам говорио да ми је сумњив и да мућка нешто. *Ћос. Д.*

Изр. ~ главом (главу) *смишљати, размишљати, мозгати.*

~ **се** *дрмати се, трести се и при том одавати испрекидане шумове, звукове (о каквој течности, текућини и сл. или о чему што се налази у њој).* — У твојој порцији се мућка чиста вода. *Ћон.* Кроз њу [воду] су се мућкале поломљене плоче леда. *Пер.*

мȕћнути, -нём *свршн. према мућкати.*

мȕћȕрла м и ж *велика будала.* — Држим либерале грдним мућурлама. *Матош.*

мȕћȕрласт и **мȕћȕрласт,** -а, -о покр. *будаласт, луд. Рј. А.*

мȕф, мȕфа м нем. **1.** *део женске одеће (најчешће од крзна) с отворима на две стране за грејање руку (шака).* **2.** техн. *наглавак за везивање, спајање двеју цеви.*

мȕфа ж тал. покр. *покварено вино.*

мȕфл м и **мȕфла** ж нем.-енгл. = муфола *посуда од печене иловаче (понекад и од ливеног гвожђа) за загревање материјала без приступа ваздуха, зрака (нпр. при дестилацији цинка) или материјала осетљивог на додир с гасовима, плиновима. ЕЛЗ.*

мȕфлӣз, -и̏за м тур. заст. *в. муфљуз.* — Познат [је] у чаршији за непоштена човјека и ... био [је] муфлиз. *Рј. А.*

мȕфлӧн, -о́на м фр. зоол. *дивља, краткорепа овца са надоле повијеним дугим роговима* Ovis musimon. *Терм. 4.*

мȕфљȕз, -у̏за м тур. *онај који је осиромашио, банкротирао; готован, мукташ.* — Петроније [је] тресну Васи да је муфљуз. *Срем.* Све сам голаћ и муфљуз. *Дав.*

мȕфљȕски прил. *као муфљуз, бедно, јадно.* — [Помогнимо јој] да сахрана испадне отмена и као што треба, а не тако ... муфљуски. *Дав.*

мȕфола ж = муфла. *ЕЛЗ.*

мȕфтак м покр. *в. мутвак.* — У муфтаку шећер-какву пекла. *НПХ.*

муфтȁлук м тур. *оно што је муфте, мукте, бесплатно.* — И ја би' муфте! — рече у себи Јова. — Нема муфталука! *Срем.*

мȕфтаџија и **мȕфтāш,** -а́ша м тур. *муктаџија.* — Похватао [је] и растерао све муфташе и рђаве платише. *Срем.*

мȕфтӗ прил. тур. *мукте, бесплатно.* — Чизме добијамо муфте. *Дав.*

мȕфтија м тур. *најстарији, највиши муслимански свештеник у једној области или покрајини.* — Непрестано си гулио браду, кано ... муфтија. *Ков. А.*

мȕфтијин, -а, -о *који припада муфтији.*

муфтѝјство и **мȕфтӣјство** с *служба, звање, достојанство муфтије.* — Бискупи [нису] способни за муфтијство. *Старч.*

мȕха ж (дат. и лок. мȕхи и мȕси) зоол. = мува.

мухамедáнац, -нца м *муслиман (1).*

мухамѐдáнка ж *муслиманка.*

мухамѐдáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на мухамеданце, муслимански.* — Видјела је чалме својих мухамеданских становника. *Шов.*

мухамедáнство с *исламска вероисповест, ислам, муслиманство.*

мухàмедовац, -бвца м *в. мухамеданац, муслиман (1).* — Кад вече дође, и мухамедовац ноге савије ... *Јакш. Ђ.*

мухàмедовачкӣ и **мухàмедовскӣ,** -ā, -ō *в. мухамедански.* — Што има живота у мухамедовским већим мјестима у Босни, то је на чаршији. *Рад. Стј.*

мухамедóвштина ж *в. мухамеданство, муслиманска вера, ислам.* — Ваљда бискупи познаду кршћанство и муфтије мухамедовштину. *Старч.*

мухàмедство с *в. мухамеданство.* — Међу програмом Странке права па међу опстојећим суставом већа је разлика ... него међу кршћанством па међу мухамедством. *Старч.*

мухàнат, -а, -о тур. покр. *који не подноси што, осетљив (на што). Шкаљ.*

мухàнет м тур. песн. *туга, бол, јад.* — Знам ти дерте, знам ти муханете, боловаћеш, нећеш преболети. *Митр.*

мухàнит, -а, -о тур. покр. *муханат (о овци).* — Моца га заинтачио као крља муханиту овцу. *Ад.*

мȕхāње с *гл. им. од мухати се.*

мȕхāр м бот. = мувар. — На мојим ногавицама није остала ни влат мухара из туђе њиве. *Ћос. Д.*

мȕхара ж бот. = мувара. *Терм. 3.*

мухàрика ж бот. = муварика.

мȕхарица ж зоол. **1.** *врста слатководне рибе, укљева. Финк.* **2.** мн. *породица птица певачица које се хране инсектима, кукцима и њиховим ларвама, личинкама* Muscicapidae. *Терм. 4.*

мухàрȉште с = мувариште.

мухасѐра ж тур. заст. *опсада, опседање, блокада.* — За час ће бити поље опасано, а онда ето ових у мухасери. *Мул.*

мухàсил м тур. заст. *намесник султанов, представник његов.* — Они су тражили да у Београду пребива место везира један мухасил, као представник султанов. *Гавр.*

мухàсилскӣ, -ā, -ō *који се односи на мухасиле, који припада мухасилима:* ~ служба.

мȕхати (се), -ā̄м (се) несврш. = мувати (се). *Прав.*

мухáфиз м тур. ист. *заповедник тврђаве, утврђеног града. Шкаљ.*

мухàџӣр, -и́ра м тур. покр. *исељеник, избеглица, емигрант.* — У таквом тренутку ... појавише се први ужички мухаџири на месту. *Андр. И.* Док се народна војска кретала против Швабе, дотле су одмицале караване мухаџира према Дрини. *Куш.*

мухаџӣрлук м тур. покр. *избеглиштво.* — Да дочекам оно од чега смо педесет година бјежали по мухаџирлуку, из мјеста у мјесто. *Андр. И.*

мухàџӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мухаџире, који припада мухаџирима.* — Мухаџирски домаћини ткали су повазан кроз улице, кивни на сав свијет. *Ћоп.*

мухòждер м = мувождер. — фиг. пеј. Тко зна колико већ дана тај стари мухождер није имао плијена? *Мар.*

мухòлōвка ж **1.** = муволовка. — На голу столу у средини стојала је мухоловка. *Киш.* **2.** бот. *биљка чији су листови подешени за хватање инсеката* Dionaea muscipula. *Терм. 3.*

мухòмор м = мувомор.

мухòмōрка ж бот. = мувоморка. — Бјеснио је ударајући од срџбе ногом по мухоморкама. *Бен.*

мухòсерина ж = мувосерина. — Дубоко под њима ... крчу се људи, ситни као мухосерина. *Дав.*

мȕхтāр, -а́ра м тур. *в. муктар.* — Он је махалски мухтар. *Кик.* Удала се понова за Хашима, мухтара из Пешића. *Шуб.*

мȕхур м (ген. мн. мȕхӯрā) перс.-тур. *жиг, печат, штамбиљ.* — Напосљетку ... стиже [позивница]; али на њој некаквих десет мухура. *Мул.*

мухȕрдāр, -а́ра м перс.-тур. *чувар печата.* — За њим су ишли ... хазнадар, мухурдар. *Андр. И.*

мухурлèисати, -ишēм свршн. и несврш. покр. *ставити, стављати мухур, жиг, (за)печатити, жигосати. Прав.*

мȕхур-сахȉбија м ист. *чувар царског печата.* — Угледа га мухур-сахибија. *НПХ.*

мȕц! узв. **1.** у изразу: туц ~ *натуцајући и муцајући.* — Туц, муц, како му драго, тек ти он богме начита мени неки цео лист. *Шапч.* **2.** у пословици: што туц, то муц *што се заради, скуца, то се и поједе.*

мȕца 1. м = муцо *муцавац* (*1*). **2.** ж *муцава женска особа, муцавица.*

мȕцав, -а, -о **а.** *који муца.* — Ти никог не заборављаш, ни муцавог фра Марка. *Андр. И.* **б.** фиг. *који неспретно, сплетено исказује своје мисли.* — Ницали су слободарски блитвински листови неисписани, муцави, жалосни. *Крл.*

мȕцавац, -āвца м **1.** *онај који муца.* — Сударе се с неким Митром ... познатом дангубом и муцавцем. *Бан.* **2.** агр. покр. *врста округле шљиве. Вук Рј.*

мȕцавица ж *муцава женска особа.*

мȕцаво прил. *муцајући.* — Нешто покуша измуцати па то опет муцаво оповргавати. *Шим. С.*

мȕцавōст, -ости ж *особина или стање онога који је муцав.* — Задиркивали су је и ругали јој се због муцавости. *Бан.*

мȕцало с и м пеј. *муцавац* (*1*). — Ено и Перин онај муцало нема предња два зуба. *Срем.*

мȕцāње с *гл. им. од муцати.*

мȕцати, -ām несврш. *говорити испрекидано, запињући и с тешкоћом (у узбуђењу, због недостатка у говорним органима, непознавања језика и сл.).* — Ја, знате, 'нако ... — стаде муцати пренеражен ћато. *Ранк.* Морао сам муцати у страном неразумљивом говору. *Шкреб.* фиг. Она је [боја успомене] шедрван што кроз тишине муца. *Уј.*

мȕцӣн, -ина м лат. *слузаста материја, твар састављена од беланчевина, коју излучују слузнице и кожа ради заштите од механичких и хемијских оштећења. ЕЛЗ.*

мȕцкав, -а, -о *који мало муца, замуцкује; који се одликује муцкањем.* — Прискаче ми у помоћ својим ... муцкавим говором. *Пав.*

мȕцкаво прил. *муцкајући, замуцкујући.* — Да смири напасно срце и зле мисли — муцкаво рецитује. *Јел.* Кроз телефон ... зујало је, муцкаво и задављено, прво слово једне страшне речи. *Сек.*

мȕцкати, -ām несврш. *дем. према муцати, замуцкивати.* — Незнани јунак муцка од страха. *Дом.* [Сељаци] зивкају ... Смиљицу и муцкају: »Некол'ка јаја за снајку!« *Јел.*

мȕцнути, -нēм *сврш. према муцати; муцаво изустити.* — Седне за катедру, лупи песницом, прозове, па како ћак муцне: Ти не знаш! *Марк. Св.*

мȕцо, -а, -ē м = муца (1).

мȕчавац, -āвца м покр. *онај који мȕчи, ћути, ћутљивац, шутљивац, ћуталица.* — Чувеног само по ћутању ... ко би то очекивао од оног мучавца! *Лал.*

мȕчалица м и ж покр. *онај или она што мучи, ћути, шути, ћуталица.*

мȕчало с и м покр. *мучавац. Деан. Рј.*

мучàљив, -а, -о **1.** *који мȕчи, који ћути, шути, ћутљив, шутљив.* — Људи ... постадоше озбиљни и мучаљиви. *Јаки. Ђ.*

Увијек је био тих и мучаљив, радин као мрав. *Мишк.* **2.** необ. *в. мȕчан (2).* — Мучаљива слика да је све отишло у неповрат рашири се пред мојим очима. *Уск.*

мучàљивац, -йвца м покр. *мучавац, ћутљивац, шутљивац. Прав.*

мучàљивица ж покр. *мучаљива, ћутљива, шутљива женска особа. Прав.*

мучàљиво прил. *ћутећи, шутећи; уздржљиво.* — Људи су мучаљиво ћутали и згледали се. *Марк. М.*

мучàљивōст, -ости ж *особина онога који је мучаљив, ћутљивост, шутљивост.* — Његова устрајна мучаљивост највише ми се свиђа. *Ков. А.* Ова мучаљивост, ово ћутање, дирало ју је непријатно. *Вес.*

мȕчаи, -чна, -чно *који мȕчи, тих, ћутљив, шутљив.* — Младо момче мучан од укора, стид му људски зажеже образе. *НП Вук.* Једино би уз рамазан бивао мучан и превозио само своје Подринце. *Марк. М.*

мȕчан, мȕчна и мȕчна, мȕчно и мȕчно **1.** *који задаје муку, тежак, напоран.* — Пут преко Тресибабе доста је мучан, јако искривудан. *Јакш. Ђ.* Испрва је то био мучан посао. *Хорв.* **2.** *веома непријатан, тешко подношљив, нелагодан.* — Настаде мучно ћутање. *Мат.* Све је живјело у мучној неизвјесности. *Кол.* **3.** *намучен, измучен, заморен.* — Деда Никола задовољан што је, иако стар и мучан, ипак био људима од користи. *Рад. Д.* **4.** *тешке нарави, с којим се тешко ради, непогодан.* — На издавању ... закона био је [кнез Милош] врло мучан, мислећи ... да власт неће више бити његова ако се ограничи законом. *Јов. С.* **5.** *који изражава патњу, забринут.* — Па онда уста, тамо-амо крочи, а момци мучне у њ упрли очи. *Радич.* **6.** *који је добивен тешким, напорним радом, патњом и сл.* — Осим критике ... постоји питање подршке у животу, хљеба, мучног хљеба. *Уј.*

Изр. ~ работа *тешко да се то може постићи, извести.*

мȕчањ, -чња м покр. *в. мучњак.* — Из преграде амбара зјала тама, пацов протрчао поред празне мерице ... па налетео у мучањ. *Рад. Д.*

мȕчā̀ње с *гл. им. од мучати.*

мȕчати[1], -чȉм несврш. *не говорити, не издавати гласа од себе, ћутати, шутјети.* — Мучи сада, срце моје пуно, мучи, мучи, о гусала струно. *Радич.* Ти свеђер, мајчице, мучиш. *Шим. А.*

мȕчати[2], мȕчēм несврш. покр. *в. мукати.* — Није чуо ни кад су [краве] мучале. *Марк. М.*

мȕчē прил. **а.** *мучећи, ћутке, шутке.* — Он ју је муче слушао. *Бал.* Он прође муче покрај жене. *Леск. Ј.* **б.** *тихо, мирно; крадом.* — Стиже кући и муче се ушуља. *Мул.*

мȕчēм *през. од мȕкати.*

мучѐније с цсл. арх. *мучење, страдање, патња.* — Вечност мучна, пуна мучења. *Јакш. Ђ.*

мȕченȉк м **1.** *онај који се мучи, који много трпи и пати (због болести, немаштине, својих или општенародних идеала и сл.), патник.* — Уз њега [је], блиједа и жута лица, готово издисао мученик. *Шен.* Бар се одморио сиромах од вечитог јада и беде ... мученик је био целог века. *Дом.* **2. а.** црквн. *онај који је мучен и убијен због вере.* — Идемо ... да се посветимо као мученици. *Ад.* **б.** *уопште онај који положи живот за високе идеале.* — Кроз тај пакô блијескови су пекли, врискови других мученика сјекли. *Гор.* **3.** мн. покр. *врста дечје игре у којој се бацају и хватају пиљци. Рј. А.*

мȕченица ж **1.** *женска особа мученик.* — Због, жено, мученице моја! *БК 1906.* Луција ... је попут светачке мученице подниjела страшан ударац. *Новак.* **2.** фиг. шаљ. *ракија.* — Боца с мученицом редала уоколо. *Сим.* Имам у торби парче вешалице и мало мученице у чутурици. *Ћос. Д.*

мȕчениче, -ета с необ. *дете мученик.* — Са сиротим мученичетом не беше тако. *Јакш. Ђ.*

мȕченичкӣ, -ā, -ō *који се односи на мученике, који припада мученицима:* ~ смрт, ~ народ, ~ венац, ~ живот.

мȕченички прил. *као мученик.* — Смјешкао [се] заиста мученички. *Јонке.* Била је ... болесно, мученички бледа. *Рист.*

мȕченȉштво с *патња, трпљење мученика, мучење.* — Са зебњом [је] пратила његово болно мучеништво. *Скерл.* Под главом му је млински камен, симбол његова мучеништва. *Обз. 1932.*

мȕчēње с *гл. им. од мучити (се).*

мȕчилац и **мȕчилац,** -иоца м *мучитељ.*

мȕчилачкӣ и **мȕчилачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на мучиоце, на мучење; врло тежак, с мукама.* — Неко издише полаганим мучилачким темпом. *Краљч. Стј.*

мȕчилачки и **мȕчилачкӣ** прил. *на мучилачки начин, као мучиоци.* — Те тренутке ... мучилачки полагано заобилазе са свих могућих ... страна. *Леск. М.*

мȕчилȉште и **мȕчилȉште** с **а.** *место за мучење.* — Његов »најмодернији казнени завод« [је] једно обично мучилиште и тијела и душе. *Чол.* Нема на читавоме глобусу ниједног педља ... који није гробље и мучилиште и стратиште. *Крл.* **б.** *мучење.*

— Зар се такво мучилиште зове удаја? *Шимун.*

мȕчило и **мȕчило** с *оруђе, справа за мучење.* — Мотао [ми се] по глави стари торањ ... мучила, широки крвнички мач. *Шен.*

мучѝоница и **мȕчионица** ж *просторија за мучење.* — У истражним затворима уређене су мучионице. *Крл.* Упутили смо се Главњачи да погледамо ћелије и мучионице. *Зог.*

мȕчитель и **мȕчитељ** м *онај који неког мучи.* — Њихови мучитељи ... постају им добри другови. *Петр. М.* Њега нетко спаси и отме од његових мучитеља. *Бег.*

мучитѐљица, мȕчитељица и **мȕчитѐљка** ж *она која неког мучи, женска особа мучитељ.* — Имао [је] ... свијест, ону вјечну мучитељицу опаких душа. *Шен.* Играо сам као бесомучан; ... двапут сам пао, све због ње — моје мучитељке. *Трифк.*

мȕчительскӣ и **мȕчительскӣ**, -ā, -ō *који се односи на мучитеље, који је као у мучитеља:* ~ оруђе, ~ деспотизам.

мȕчити, -ȉм несврш. **а.** *задавати, причињавати муку (телесну или душевну).* — Ондје ће нас бити и мучити, пребијати и ноге и руке. *НП Вук.* Највише ју је мучила она неизвјесност, она нејасност. *Ивак.* **б.** *присиљавати на напор, тешкоће, трудити.* — Немој који носити оружје ни мучити коње кроз планину. *НП Вук.* **в.** *досађивати, узнемиравати.* — Коње су мучиле мухе. *Наз.*

Изр. муку ~ *врло се тешко мучити, разбијати главу због чега, имати тешкоћа (с чим).* — Само се по дрхтају њезиних плећа видјело колику је муку мучила. *Бен.*

~ **се** **1.** *трпети, подносити, осећати муку, бол, досаду, патити се.* — Никако да заспим. Претурао сам се, мучио сам се. *Лаз. Л.* Мучи се он као грешна душа у паклу. *Вел.* **2.** *трудити се, упињати се да се што постигне, да се у чему успе.* — Поче се мучити да се дигне, помакне. *Станк.* фиг. Мучи се зима у првим и самосталнијим корацима. *Јел.*

мȕчица ж *дем. од мука.* — Жега пржи оно крваве мучице тежакове, а грозница коси драгоцјено здравље. *Буд.* Ехеј, мучице моја! — чисто је запјевао Ђуро. *Ћоп.*

мȕчȉште с *в. мучилиште.* — Прошао сам ... страшна огњишта, вечна мучишта. *Змај.*

мȕчкати, -ȃм несврш. *наређивати (коме) да ћути, шути, ућуткивати, ушуткивати (кога) говорећи »муч«.* — Сељаци га стадоше мучкати и потезати за одјећу да сједне, али он умукнути не хтједе. *Шимун.*

мȕчкӣ прил. = мȕчки **1.** *мучећи, шутећи, ћутке, шутке.* — Сјели су мучке крај њега. *Гор.* Испрва су је сви мучке и удивљено гледали, али домала започе смијех. *Андр. И.* **2.** *потајно, у потаји; подмукло, издајнички.* — Та боље је спреда оберучке, него страга ударити мучке. *Радич.*

мȕчкӣ, -ā, -ō **1.** *подмукао, потајан.* — Мучки бизантински нападај изазвао [је] Хрвате. *Шиш.* Угледа ... међу својим друговима ... отворене поштењаке и мучке подлаце. *Ћоп.* **2.** *прећутан, прешутан, нем.* — Све се заборавило као по мучком договору, и све се срећивало као чудом. *Андр. И.* Мучким загрљајем изрећи [ће] све што се не да никаквим ријечима изрећи. *Шимун.*

мȕчки прил. = мучке. — Баш се сјетила Јагне, с којом је мучки водила љути и непопустљиви рат. *Бен.* Нестајали су ноћу [момци] ... па онда су стизали мучки, с брда и беспутних страна. *Лал.* Погине од издаје. Не поштено и витешки, него мучки. *Каш.*

мȕчљив, -а, -о *мучаљив (I).* — Небо постаје суморније, далматинска обала сивља и мучљивија. *Радул.*

мȕчнӣ, -ā, -ō покр. *који се односи на мȕку, на брашно, брашнени.* — Своје мучне млине уз ... ријеку раствори свијету да меље без ујма. *Љуб.*

мучнѝна ж *мучно, непријатно, неугодно стање, мȕка.* — Преокретао јој [се] стомак, да ју је хватала мучнина. *Сим.* Тај накисели, буђави, главобољни мирис мучнине и повраћања. *Дав.*

мȕчница ж *мучњак.* — Лијевци, мучнице ... брбљава чекетала лежала су на воденичишту као просута утроба. *Гор.*

мȕчно прил. **1.** *с муком, с напором, тешко, једва.* — Ватра се мучно разгоревала. *Ћос. Д.* Вихор је тако снажно замахивао да се мучно одржао на ногама. *Креш.* **2.** *мало вероватно, невероватно, сумњиво (да ће се десити, извршити што, тешко).* — Мучно да ће он што одати. *Ранк.* Мучно да зна гарави кафански пјевач. *Матош.* **3.** **а.** *неподношљиво, веома тешко.* — Шта ти је било тако мучно? *Сек.* **б.** *неугодно, непријатно.* — Мучно ће ми пасти, ал' ме дужност гони. *Змај.* А мени, да простиш, мучно докончати. *Јел.* **4.** необ. *измучено, заморено, јадно.* — Ма ти као да си рањен ... Нешто ми мучно изгледаш? *Јакш. Ђ.* **5.** *зло, рђаво (с логичким субјектом у дативу: о стању кад се човеку гади, стужује).* — Мучно ми је. *Вук Рј.* Од туђих му је длака физички било мучно. *Торб.*

мȕчнōст, -ости ж **а.** *мучно, непријатно стање, осећање.* — Тишина, мучност и нека

нема тешкоћа постаде још јача. *Станк.* **б.** *тешкоћа.* — У животу [бисмо] многу мучност пребољели. *Стипч.* Као руком односи бриге и вечиту мисао о мучности живота. *Марк. М.*

мȕчњāк м *сандук за муку, за брашно.* — Врати се опет унутра [у воденицу] ... повади брашно из мучњака у врећу. *Глиш.* Ако се она не нагледне у мучњак, у њему никад брашна. *Брл.*

мȕш[1] м покр. = муше *магарац, магаре. Рј. А.*

мȕш[2] м спорт. *строги центар.* — Муш, строги центар ... показује се постављањем бијеле стране лопатице на центар мете. *Стр.*

муша ж покр. *земља за пашу, пашњак.* — Кад вам нестаде земље ... почесте дијелити шуме и муше. *Љуб.* Треба једном стати на пут измацима у прихватању опћинске муше. *Тип.*

мушàба ж заст. *врста старинске пушке. Вук Рј.*

мушавèда ж покр. *в. мусаведа.* — Све је то твоја мушаведа! *Бег.*

мȕшāд ж покр. *зб. им. од муше, магарад. Рј. А.*

мȕше, -ета с (супл. мȕшāд) покр. = муш[1]. — Докле које јуне јали муше на Требиње продат не стјерамо, пореза ти не можемо дати. *Март.*

мȕшебак и **мушèбак,** -пка (ређе -ака) м тур. покр. *дрвена решетка на прозорима старих муслиманских кућа.* — Кућа ... са пространом авлијом и дивананом у мушепцима била је некад богатих Хајровића. *Андр. И.* Ти су прозори били ... закривени густим и чистим мушебацима. *Вел.*

мушѐма ж тур. *навоштено платно.* — Стари креденац је ту, а стол је обложен мушемом. *Сим.* Ујутру сам завио књиге у мушему. *Вучо.*

мȕшӣр, -ӣра м тур. ист. *војвода, заповедник.* — Војском влада велики везиру ... по имену мушир Омер-паша. *НП Вук.* Све му лале на диван се збрале, многе паше и мушири војни. *Март.*

мȕшица ж **1.** *дем. од муха.* **2.** мн. зоол. *инсекти, кукци из реда двокрилаца* Bibionidae. **3.** војн. *горњи део предњег нишана стрељачког оружја (обично у облику пирамиде или призме).* — Узлетали су ... голубови, а ловци би их тренутачно пратили на мушици двоцијевке. *Божић.* **4.** мн. фиг. *ћуд, хир, каприс, прохтев.* — Код [њега] ... нема оних неразумљивих мушица и ћудљивости. *Топ.*

Изр. голубачка ~ зоол. *врста мушице која сише крв стоке а леже се крај Голупца* Simulium golubacense. *Терм. 4*; имати своје мушице *бити својеглав.*

мȕшичав -а, -о **1.** *који има мушица, који је пун мушица:* ~ вино. **2.** фиг. *који има мушице (4), бубе у глави, ћудљив.* — Био сам жив и немиран, својеглав и мушичав. *Бег.*

мȕшичавӧст, -ости ж *особина онога који је мушичав, ћудљивост.* — Потешкоће ... сам још без потребе стварао и сам својом мушичавости. *Шкреб.* Приписивали су ову особину његовој мушичавости и чангризавости. *НИН 1958.*

мȕшичāр м зоол. *врста птице из пор. мухарица* Muscicapa griseola. *Рј. А.*

мȕшӣй, -ā, -ē *који припада мухи.* — [Мрав се] слади мушјим точкицама. *Мар.*

мȕшкāд ж зб. *в. мушкадија.* — У кочијама било мушкади и женскади. *Шен.*

мушкàдија ж зб. *мушке особе, мушкарци;* исп. мушкиње. — Сабрало се и жена ... док су мушкадија била у одаји. *О-А.* Сва су мушкадија једнака. *Ђор.*

мȕшкара ж *мушкобања.* — Увијек [сам] зазирао од жена штоно их наши зову мушкарама. *Јурк.*

мушкарáда ж *в. мушкобања. Р-К Реч.*

мушкáрац, -рца м *особа мушког пола, мушка глава.* — Мислиш, ја сам као ти, па трчим за сваким мушкарцем. *Срем.* Друштвено уређење је демократско с једнакоправношћу мушкараца и жена. *ОГ.*

мушкàрача ж *в. мушкобања.* — Госпођа Шмит, дама ... мушкарача. *Фелд.*

мушкàрачкӣ, -ā, -ō *који је као у мушкараца.* — Њезино тамнобојно лице ... даваше јој мушкарачки изглед. *Новак.* Она ... корача брзо, крупним мушкарачким кораком. *Јевт.*

мушкàрачки прил. *као мушкарци, попут мушкараца.* — Говорила [је] и понашала се готово мушкарачки. *Нех.*

мȕшкāрскӣ, -ā, -ō необ. *мушки, мушкарачки.* — Оне [су] одате нашем мушкарском пороку пушења. *М 1867.*

мушкáрче, -ета с *дем. и хип. од мушкарац.* — Изиђе човек и жена са два мала мушкарчета. *Ранк.*

мушкáрчев, -а, -о *који припада мушкарцу.*

мушкàрчић м *дем. и хип. од мушкарац, дечак.* — Дјеца би се скупила око ње, мушкарчићи обијесно изваљени потрбушке. *Десн.* Приступише ... најпре мушкарчићи па девојчице. *Ком.*

мȕшкат и **мушкàт(е)л** м тал. *врста мирисавог грожђа и вино од њега, тамјаника.*

— Пио [је] мушкат нађен у ормару. *Крањч. Стј.*

мушкатѐлица ж агр. покр. *врста мирисаве бресквe. Рј. А.*

мушкàтељка ж агр. покр. *врста мирисаве јабуке. Рј. А.*

мушкàтил м покр. *мушкат.* — Је ли мушкатила суд Никола понио? *Наз.*

мушкàтла ж бот. *в. смрдљевак. Сим. Реч.*

мȕшкатнӣ, -ā, -ō *који се односи на мушкат, који је од мушката*: ~ грожђе.

Изр. ~ орашак бот. *в. орашак (1). Деан. Рј.*

мȕшкатњāк м бот. *в. орашчић. Сим. Реч.*

мушкàтȕљка ж агр. покр. *врста мирисаве крушке. Рј. А.*

мушкàцȏн, -óна м и **мушкацóна** ж *врста ситних сувих колача, умешених од ораха или лешника.* — Славила [је] ... имендане с огромним ... здјелама, пренатрпаним сухим мушкацонима. *Кр.* По цео дан плете, кува каву ... или меси мушкацоне. *Грол.*

мȕшкет, -а, **мȕшкēт**, -éта м и **мушкѐта** ж тал. *старинска војничка пушка с фитиљем.* — Вук вољаше свој мушкет велики, пуцао је из њега кремењем. *Ств. 1948.* На тргу три пута загрме мушкете пјешака. *Ђал.*

мушкѐтање с *гл. им. од мушкетати (се).*

мушкѐтар, -ára м = мускетар. — Ето нас пред старудијом, пуном сиротиње, рубља ... тамо из доба мушкетара. *Матош.*

мушкѐтарскӣ, -ā, -ō *који се односи на мушкетаре.* — Не уживам божанске амброзије Олимпа, него тебе ... мушкетарски немиру. *Матош.*

мушкѐтати, -ām сврш. и несврш. *устрелити, стрељати, уби(ја)ти из мушкета, из пушке.* — Ко те онда нађе ... слободно да те онда мушкета. *Јакш. Ђ.* Под зидовима гробља ... падаху мушкетани бунтовници као снопови. *Матош.*

~ **се** *устрелити се, убити се.* — Радије ћу се сам мушкетати него да ме они мрцваре. *В 1885.*

мушкѐтина ж *аугм. и пеј. од мушкет(а).* — Некакве ми ћесе упртише ... и некакву тешку мушкетину. *НП Вук.*

мушкѐтӣр, -ира м = мускетар. — На сваком крају улице постави се мушкетир. *Шен.* У другом нападу придружи им се руски мајор ... са осам компанија јегера и мушкетира. *Мат.*

мушкѐтӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на мушкетире, који припада мушкетирима.*

мȕшкӣ и **мȕшкӣ**, -ā, -ō **1.** *који се односи на мушкарце; којим се одликују мушкарци; који припада мушкарцима*: ~ глас, ~ лепота, ~ друштво, ~ члан породице, мушке црте лица, ~ шешир, ~ соба, ~ понос. **2.** *јуначки, храбар, смео, одлучан.* — Требало [је] ... мушке борбе за побједу начела. *Уј.* **3.** кајк. покр. *сељачки.* — Нисам »мушке пунтарије« пирио, а камоли доложио горива. *Шен.* Фишкал када дозна ту врашку мушку шалу, уздрхтат ће. *Ков. А.* **4.** (у именичкој служби, обично мн.) м *мушкарац, мушка глава.* — Мушки ... стали на једну страну, а женскиње на другу. *Вес.* Крстане, наши мушки нису код куће! *Бег.*

Изр. ~ псовка *велика, грдна псовка*; ~ реч *реч која се цени*; ~ рука *сигурна рука, бранитељ, онај који се брине за кућу*; ~ снага *велика снага*; мушке године *зреле, старије године*; мушке песме *епске песме*; ~ свет *мушкарци, људи*; ~ цвет бот. *цвет који има само прашнике, а нема тучка (у дводомних биљака).*

мȕшки прил. **1.** *храбро, смело, одлучно, поуздано.* — Ко невоље мушки дочекује, све што хоће може подузети. *Баш.* Говори мушки, слободно и поуздано. *Вес.* **2.** *ваљано, честито.* — Мушки ћу урадити. *Змај.* Мушки се око тога однијо. *Дражс.* **3.** *на мушки начин, као мушкарац.* — Замењујем ваше мале ципелице већим сандалама, да бисте изгледали што мушкије. *Мил.* Корачала [је] више мушки, и на женске ситнице ... није обраћала пажњу. *Макс.*

мȕшкиње с зб. *мушкарци, мушке главе*; супр. женскиње. — Певају ... наизменично, час мушкиње, час женскиње, *Дом.* Грчка оста без мушкиња пуста. *Комб.*

мȕшкић, -и́ћа м покр. *мушкарац*; *мушкарчић, мушко дете, дечак.* — Кад ... домаћи мушкићи изништају, удадбенице траже по свијету мужа. *Љуб.* Јединица покрај шестеро браће, све мушкића. *Кол.*

мȕшкō, -ōга и -а м **а.** *мушкарац.* — Срам те било ... кад ти жена ... више на тебе ... Зар си ти мушко?! *Ивак.* Нема ту мушке руке ... Нема мушка да засече ... без милосрђа. *Андр. И.* **б.** зб. *мушкарци.* — На варош је кренуло све мушко, је ли само могло гмизати и рогуље носити. *Ћоп.* Дигло се на оружје ... мушко и женско. *Лог. 2.*

мушкòбана ж = мушкобања *женска особа која се понаша као мушкарац, која личи на мушкарца.* — Шаха је дрска мушкобана, која пије са сваким. *Андр. И.* Освета због понижења што га је доживио од те окруњене мушкобане. *Матк.*

мушкòбанаст, -а, -о = мушкобањаст *који има особине мушкобане, који је као мушкобана.* — Једне су биле стегнуте у струку,

бледе ... ове ту наглашено ... мушкобанасте. *Дав.*

мушкòбања ж = мушкобана. — Мислио сам на амазонке, скитске мушкобање. *Уј.* Она ... има и физичку снагу, права је мушкобања. *Глиг.*

мушкòбањаст, -а, -о = мушкобаност. — Беда и глад [давале су] њиховом изгледу, ходу, покретима нешто круто ... мушкобањасто. *Јос. Б.*

мушкобàрача ж покр. *в. мушкобања.* — Говори о девојкама у Босни и Херцеговини ... које живе по мушки ... Такве се девојке тамо зову мушкобараче. *Ђорђ.*

мȕшкозòван и **мушкòзòван,** -вна, -вно индив. *који привлачи, изазива мушкарце.* — Корзо је био преплављен ... јатима девојака, тако допадљивих, тако мушкозовних да се чинило да вас њихови погледи зову гласно. *Дав.*

мушкòјасен м бот. *црни јасен. Р-К Реч.*

мȕшкōст, -ости ж **1.** *оно што чини анатомско-физиолошку природу мушког пола.* — Пред његовом болесно надраженом мушкошћу продефилују у успомени многе жене. *Поп. Ј.* Некада је [коњ] репом ... терао .... муву ... али, ето, и реп му одсекли и мушкост уништили. *Рад. Д.* **2.** *мушка снага, енергичност, мушко држање, одлучност.* — Рвање изражава мушкост, борбеност, снагу и окретност. *Рв.* Заносила ју је она његова тврда мушкост, она силовитост у наступу. *Вуков.*

мушкòћа ж *в. мушкост.* — Да ти не науди нагу и не узме ти мушкоћу. *М-И.*

мȕшлȉн, -ина м покр. *в. муслин. Вук Рј.*

мȕшља ж зоол. *в. мушул. Деан. Рј.*

мушмула ж грч. бот. Mespilus germanica *грм или дрво из пор. руже и његов плод. Герм. 3.*

мушмуласт, -а, -о *који је као мушмула,* фиг. пеј. *душевно мек, неотпоран.* — Из ње се ту ишчахурио човечуљак у цивилу, полуђелав, мушмуласт. *Вучо.*

мушмȕлача ж бот. *в. дуњарица. Сим. Реч.*

мȕштāрда ж тал. **а.** бот. *слачица, сенф, горушица (I). Сим. Реч.* **б.** *врста истоименог умака.* — Продаје се у иностранству блитвинска муштарда. *Крл.*

муштèрија ж и м тур. **а.** *купац, потрошач, корисник занатлијских, угоститељских услуга.* — Пазио је да му сваки муштерија оде задовољан из дућана. *Нор.* Кукумар [брицо] чистио [је] одјећу муштеријама. *Мар.* **б.** *онај који што жели, који хоће да купи, онај који хоће што да узме.* — Тко је каквој муштерија плаћи, данас ће је на Грахову наћи. *Март.* Носи ти то ... па продај ономе ко је муштерија. *Андр. И.*

мȕштикла ж нем. *направа за пушење цигарета у облику кратке цевчице у коју се утаче цигарета:* ћилибарска ~, ~ од слонове кости, вишњева ~.

мȕштиклица ж *дем. од муштикла.*

мушти̏на ж зб. покр. *мушкарци.* — Ослободила се великог бремена без јаука, да је из куће не би чула мушгина, Гвозден с пријатељима *Рад. Д.*

мȕштра ж нем. варв **1.** *војна вежба, егзерцир.* — На загребачкој циглани [смо] обавили задњу муштру. *Шен* Долазили су [генерали] на смотру и муштру. *Ад.* **2.** (нар песн.) *борна, ратна вештина.* — Ђаволуку дору научио, понајвише тој муштри латинској. *Рј. А* **3.** покр. *узорак, мустра.* — Различне муштре сукна или платна. *Рј. А.*

мȕштралица ж *она која оштро, строго поступа с киме.* — Босиљка је права муштралица своје дјеце. *Рј. А.*

мȕштрāње с *гл. им. од муштрати (се).*

мȕштрати, -ām несврш. **1.** *вежбати војнике, егзерцирати.* — Мене [су] онде у Мађарској мотали и муштрали. *Шен.* Викали су поднаредници муштрајући и обучавајући младе козаке. *Моск.* **2. а.** *строго, оштро поступајући терати, присиљавати кога да извршава дата наређења, злостављати.* — Матори те муштрају и све нешто закерају. *Петр. В.* Подсмијева му се свака рођа, муштра га Васо Генго. *Андр. И.* **б.** фиг. *дотеривати, уређивати што.* — Штитаруша косу куштра у жупанији кад је муштра. *Павл.*

~ **се** *вежбати (се), егзерцирати (се) (о војницима); вршити грубе вежбе, малтретирати се.* — Тебе хоћу скинут с генералства, у солдате тебе уписати, муштраћеш се за живота свога. *НП Херм.* При дну једнога бријега солдати се муштрају. *Мат.*

мȕштрāч, -áча м *онај који муштра, који оштро, строго поступа с киме. Рј. А.*

муштулȕгџија м тур. = муштулукчија *особа која прва донесе, јави радосну вест, добар глас.* — Стари сват пошаље муштулугџију да трчи дјевојачкој кући да ... јави да сватови весело иду. *Вук.* Ја дођем из чаршије, а кажу ми муштулугџије. »Родио ти се син!« *Нор.*

муштȕлук м тур. **1.** *награда оном који први донесе, јави радосну вест, добар глас.* — Платите муштулук за добар глас. *Вел.* Тражи муштулук од рођеника. *Дед. В.* **2.** *радосна вест, добар глас.* — Ево ти талир

за муштулук. Рекла је, дакле, да ме милује? *Кнеж. Л.* **3.** фиг. *носилац муштулука, муштулугџија.* — То се чуло Сењу бијеломе, па Ивану трче муштулуци. *НП Вук.*

Изр. отићи на ~ *однети, јавити радосну вест, добар глас.*

муштулу̏кчија м = муштулугџија. — Када дођеш ка Стамболу граду, муштулукчије ти упитај младе *НПХ.*

му̏штӯрница ж покр *просторија веома рђава, непогодна за боравак, становање, пештера.* — Станичне касарне у којима железничари на путу отпочињу праве су гробнице и муштурнице. *Лапч.*

му̏шул м и **му̏шула** ж зоол. *врста шкољке* Arca noae. *Деан. Ру.*

мушу̏лӣн, -и́на м покр. *в. муслин. Вук Ру*

Н

н (Н) 1. а. *звучни алвеоларни носни сугласник (сонант).* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **2.** скраћ. **а.** (n, N) *произвољно узет, непознат број или величина.* — И после n година ко зна какав ће г. Нушић изгледати! *Богдан.* **б.** (Н.) *ознака за непознато, неидентификовано насеље, град и сл. (у књижевности);* (Н. Н.) *ознака за непознату, анонимну особу (уместо имена).* **в.** (N.) *међународна скраћеница за* Nord *(север).* **г.** (n.) *номинатив;* neutrum.

нâ и **нà** узв. **1.** *кад се нешто нуди или пружа: ево! узми! држи!* — На, остави ову сабљу. *Лаз. Л.* ир. Тада неко од турских младића викне: »Оћеш, курво, Триполис? Ево ти, на!«. *Андр. И.* **2.** *кад се живо, енергично даје реч, вера.* — Хајд, владико, и то обидимо, ма залуду, на ти божју вјеру. *Њег.* **3.** *кад се живо или јетко указује на неповољан исход или последицу чега.* — Чалабркни мало симо, мало тамо, и ето нà. *Ћип.* Пристао је Цико, да не испадне заостао, чинио се мудар, а сад — на! *Кал.* **4.** *уз прилог »сад«, кад се истиче блискост догађаја који предстоји.* — Ви се оправдавате пред том вашом утваром, као да ће вас сад на појести. *Мар.* **5.** (нà) (обично удвојено) *за дозивање домаћих животиња.*

на *предлог којим се заједно са самосталном речју у ак. или лок. означава* **1.** (с ак. кад је реч о месту где нешто доспева, а с лок. кад је реч о месту где се нешто налази или бива) **а.** *предмет чији је горњи део, горња површина место где се нешто налази или бива или камо што доспева:* попети се на кров, кућа на брду, играти се на брежуљку, стати на опушак. — Пруска влада [је] . . . осјетила да је на бајунете тешко и сјести, а камоли на њима лежати. *Рад. Стј.* фиг. Да по други пут примимо јарам на себе и окајемо све. *М-О.* **б.** *ослонац чега:* чаша на високој ножици, ослонити се на штап. — фиг. Читав животни смисао градила [је] на тој жељи. *Донч.* Све се то [расуђивање] не подиже на сигурној основици. *Богдан.* **в.** *спољна, ваљска површина чега или површина уопште (дводимензионална), простор — као место где се нешто налази или бива или камо што доспева:* бубуљица на телу, испловити на пучину, ров на ливади, пасти на дно. — Она изведе децу на двориште. *Ранк.* То није мирис ђурђица . . . дах је увела, влажна лишћа на дну грма, воња јесењих гљива и маховина на ногама храста. *Наз.* **г.** *видљив, запажању доступан простор као место где се нешто налази или бива или камо што доспева:* изаћи на сунце, бити на светлости. — Та наказа на видјело ће доћи. *Богд.* фиг. Истина изби на сриједу. *Мул.* **д.** *оно што се обухвата, облаже, прекрива чим, што пролази кроз какав предмет или улази у њега:* завој на рани, ставити пециво на ражањ, бурма на прсту. — Милану стави лисице на руке. *Чипл.* фиг. Намјести на лице гримасу големог чуђења. *Донч.* **ђ.** *спољни, ваљски мањи или било какав део, елеменат, односно детаљ, украс на другом чему:* украс на блузи, прозор на кући, квака на вратима, чвор на узици, пресек на линији, деоница на прузи. — фиг. Нови догађај . . . бијаше развоју нашега језика много на путу. *Јаг.* **е.** *нека тачка, линија, граница, релативан положај према чему — као место где се нешто налази или бива или камо што доспева; одређен ниво или износ нечега:* град на екватору, доћи на центар, кућа на периферији, на ушћу реке, летети на висини. — Сума [је] расла, док није нарасла на триста педесет динара. *Срем.* фиг. Морао [би] да стане на једну јасну линију. *КР 1924.* **ж.** *нека тачка обале као место где се нешто налази или бива или камо што доспева:* град на мору, летовалиште на језеру и сл. **з.** *нешто за чији је један крај везан какав предмет или живо биће:* сат на ланцу. — Поведе псића на дугачком ланцу. *Каш.* фиг. Ми ћемо . . . дјечка на узди држати. *Јурк.* **и.** *објекат одређене намене до којега ко долази, крај којега се што налази и сл.:* поћи на дрвљаник по дрва,

на извор, на бунар. — И њих двадесет оде на извор на воду црну. *М-И.* Једнога јутра пошао је на воденицу. *Вес.* **ј.** *нека установа, дом, просторија као место где се што налази или бива или камо што доспева*: предавати на факултету, ићи на суд, на стан. — Хладно ми је било у то доба касно. На одају топлу грејала ме нада. *Марк. Д.* **к.** *насеље, крај, област и сл. (на висоравни, вишој заравни, каквом пространству и истоименој води) у којему је што или у које што доспева*: на Ријеци, на Жабљаку, стићи на Цетиње и сл. — Издворило девет пашалука и десети пашалук на Босни. *НПХ.* **л.** *оно чијем се утицају излаже, с чим се меша или справља нешто*: пржити на масти, кромпир на луку. — Стављају покојнике који умру без адресе ... на лед. *Јонке.* **љ.** *предмет о који се нешто веша или о коме виси*: *о.* — Обесила се на један од великих гвоздених клинова. *Андр. И.* Човјек виси на длаци. *Кал.* **2. а.** (с лок.) *дужност, задатак који неко врши, прилика, догађај у којему учествује, поступак којему је изложен*: бити на послу, на часу, сату, на прослави, на робији. **б.** (с ак.) *циљ, сврха неке радње, прилике у које ко или што долази или се шаље; казна која се коме одређује.* — Сад [ће] ... послати ескадрон на жесток јуриш. *Крањч. Стј.* Нисам чуо ни да је који на тамницу осуђен. *Нен. Љ.* **3.** (с ак.) **а.** *појам којему се или за који се што намењује.* — Твој муж има мало времена на то. *Петр. В.* Нису подупирали ... ниједног од његових критичних иступа ... на обрану народних потреба. *Р 1946.* **б.** *оно за што постоји готовост, за што је неко подобан, доспео.* — Видело се да је готов на плач. *Вес.* Он бијаше момак, одавна на женидбу. *Мул.* **в.** *последица до које нешто доводи, појава која нешто прати, којом се нешто одражава.* — Служи [ми] више на неприлику него на заштиту. *Андр. Н.* Два пута се, на ужас Ненадов, [лопта] заплела у електричне жице. *Ћос. Б.* **4.** (с ак.) **а.** (каткад и с лок.) *онај коме или оно чему у одговорност, компетенцију и сл. пада каква радња, појава или задатак*: на њему је да то уради, примити на себе, узети на своју душу. — Сад је дошао ред на Швејка. *Јонке.* На кога ће вас мати оставити, сироте моје! *Петр. В.* **б.** *оно чему припада део чега, према чему се што разврстава или дели, судеоник, носилац одређеног удела.* — Исто вриједи и за царину, за коју унапријед не можемо знати колико ће је отпасти на ратара, а колико на новчаре. *Рад. Стј.* На сваки бифстек испеците једно јаје. *Петр. В.* **в.** (обично с ак. мн.) *резултат раздеобе чега, елементи у које се што дели.* — Кад се Европа подели на мале кантоне ... онда ће бити мирна. *Нен. Љ.* Хтио бих ... исјећи вас на резанце. *Јонке.* **г.** *количински, временски и др. одсеци по којима се што изводи*: плаћати на месец, на дан. — Немој пити на дукате вино, већ на грош и на маријаше. *НП Вук.* Почне га [комад круха] хрскати, освајати на дијелове, као кост. *Кал.* **5.** (с ак.) **а.** *раздаљина, одстојање од чега*; (и с лок.) *место до којега што досеже, простор који што обухвата, поље дејства, деловања*: на километар од града, на дохвату. — Ми смо ... пришли Власеници на пушкомет. *Чол.* Дошао [је] на доглед удовичиној кући. *Кал.* **б.** *временска мера, мера трајања нечега; временска разлика, размак између два догађаја.* — Растављају [се] на дуго времена. *Ђал.* На по године, пре него што ће шегрта ослободити, узеће новог. *Игњ.* **в.** *време које ће протећи до одређеног догађаја, временски одсек након којег нешто долази*; исп. након, наврх. — Петрово имање доћи ће на који дан на дражбу. *Ћип.* **г.** *приближна мера, приближни износ.* — Побили [су] на 150 кнезова. *Нов.* Новине су писале на целе странице о биткама. *Поп. Ј.* **д.** *јединица мере у којој се што подударa,ознака подударности*: сат ради тачно на секунд, на милиметар једнако и сл. — То се ... знаде све на длаку. *Шимун.* Старчев глас ... је звучио на влас као онда кад га је ругајући му се одбио. *Цар Е.* **6. а.** (с ак.) *оно што служи као подлога, темељ нечему, што даје основа за нешто; оно што даје гаранцију за нешто*: порез, такса на приход, признаница на суму, додатак на децу, зајам на меницу, долазак на веру, на реч. — Пошао [сам] на ништа и промијенио све четири карте. *Јонке.* На руску револуцију [се] онако по своме ... позвао. *КР 1924.* **б.** (с лок.) *оно што омогућује неку радњу или појаву*: зарађивати на невољи других. — На беди и глади текао [је] капитал. *Бар.* Гријала се на топлини оног ... вина. *Матош.* **в.** (с ак.) *оно што изазива одређен осећај или што би могло бити чулни надражај, предмет опажања*; (с лок.) *оно што се узима као основ каквог негативног става.* — Човјек има кадшто таквих момената да је на све глух као топ. *Јонке.* Не вели да су ти примери нетачни и уопште им ни на чему не замера. *Бел.* **г.** (с ак.) *појава, радња и сл. уз коју следи одређена реакција или која послужи као узрок, повод, побуда нечега.* — Одговарао [је] на Вукову шалу. *Нен. Љ.* На јаук из бездна сада нова прасне бомба уз тутањ. *Гор.* **7.** (с ак., обично у корелацији с предлозима с, од) **а.** *крајња, даља граница простирања, пружања или трајања, протезања чега.* — Улице иду право с краја на крај. *Чипл.* На почетку зиме од године 1805. на 1806. примио је писамце. *Крањч. Стј.* **б.** *вишеструко (временско или*

просторно) *ређање, смењивање, понављање нечега.* — Од места на место постави се ... по који комад ... леда. *Петр. М.* Могао [је] ... диринчити ноћ на ноћ. *Матош.* **8.** (с ак.) **а.** *мета чега, предмет који треба да буде досегнут, захваћен и сл. каквом радњом или према којему се што упућује, подстиче, усмерава*: јуришати на ровове, пуцати на зеца, обратити се на кога. — »Добар је за плес«, додала је с алузијом на грамафон. *Торб.* Тражио сам не би ли ме ко на то охрабрио. *Нуш.* **б.** *оно против чега се усмерава какав став; предмет какве жеље, интереса, духовне ангажованости*: мржња, гнев, љутња на некога, похлепа на јело. — Прошла ме је моја буна, мржња моја, сан освете и одвратност на свет бедан. *Дис.* Чекао [је] на прилику да каже нешто. *Крањч. Стј.* **9.** (с ак.) **а.** *ново, измењено стање, облик, улога, ранг и сл.*: превести на други језик, прећи с каса на корак. — Овај аванзман од десетника на заставника ... сатнику неће бити по вољи. *Фелд.* **б.** *стање којему што тежи, нагиње, које што претпоставља.* — Ево сад још на смијех ми се даје. *Бог.* Дан је био ... облачан, на кишу. *Црњ.* **в.** *оно у правцу чега је нешто модификовано, што се запажа, осећа у нечему, што се јавља као асоцијација*: мирисати на загорелину, на кухињу, личити, подсећати на што. — Прсник му је био на зелено. *Нед.* фиг. То смрди на велеиздају. *Донч.* **10.** (с ак.) *особина, карактеристика, карактеристични елеменат нечега, сличност с нечим*: кућа на три спрата, ката, полуга на лакат, папир на линије. — У тој дрази на спуж биле су двије млинице. *Шимун.* **11. а.** (с ак.) *отвор, излаз кроз који што продире; пут којим нешто избија, долази до остварења*: дим избија на пукотине, на отворе. — Отворио [је] врата друге собе, и на њих је ушао мој ... брат. *Поп. Ј.* фиг. Настоји ићи стопама свог учитеља ... на чија уста он и говори у својим дјелима. *Ант. Л.* **б.** (с ак. и лок.) *средство, оруђе, инструменат*: писати на машини, свирати на виолини (на виолину). — Свако поподне учинимо једну партију на карте. *Ћип.* Тек каткад знала би она одиграти шта ново, знаменито на гласовиру. *Леск. Ј.* **в.** (с лок.) *начин или околности, услови, увјети вршења, извођења радње*: ходати на прстима, молити на коленима, носити на рукама, скакутати на једној нози, радити на миру. — Марко је имао да узраста ... на проји и качамаку. *Чипл.* Настојали [су] да напредују на крилима духа. *Ант. Л.* **г.** (с ак.) *начин вршења радње, карактеристика радње*: радити на махове, на прекиде, спремити се на брзину, на брзу руку, викати на сав глас, на сва уста. — Враћен напише .... да поступају с Друшком на лијепе. *Љуб.* Разбудите дјецу ... да виде како ли се рађа слобода из горе, из уста, из уста на цијеле изворе. *Р 1946.* **12.** (с ак.) *време кад се што догађа*: на Ђурђевдан, на подне. — Вјера завршује на освит новога доба у формализму. *Баз.* Ветар и киша хладна у окна избице моје јесењим дахом бију на ово мајско време. *Марк. Д.* **13.** (с ак.) **а.** *предмет глаголске радње*: радити на чему. — Својта наставља како не верује [у Мандино неверство], ударајући нарочито гласом на Трипчетово пијанство. *Поп. П.* **б.** *оно у погледу чега се заузима неки однос, став, доноси нека одлука*: навикнути се на рад, пристати на што. — Они су поносити, а много држе на своју народност. *Нен. Љ.* Предао је оставку на министарски положај. *Сим.* **в.** (уз глаголе наићи, налетети и сл.) *оно до чега се дође, што се сусретне у кретању, вршењу какве радње, развоју и сл.* — Није никакво чудо што је овај порез ... наишао на силну опозицију. *Рад. Стј.* **14.** *различити односи у устаљеним изразима (што су дати и објашњени уз речи које су главни носиоци значења у изразу)*: на крају крајева, на концу конца, ићи на руку, на основу тога, пасти на ум, на пример, на прилику, на све стране, изићи на крај, чинити на вољу, уплашен на смрт, стићи на време, на здравље, на моје очи, сви на број(у), грдити на пасја кола, бити на своју руку, на правди бога, убити на месту, на часну реч, на име тога, претући на мртво име, на први поглед итд.

на- преф. **1.** *у сложеним глаголима кад указују на већу, обилну меру извршења какве радње значећи* **а.** *пуњење, потпуно испуњавање унутрашњости чега*: набити, налити, насути (нпр. чашу), наденути (кобасицу). **б.** (чешће у сврш. гл.) *обухватање веће масе предмета, веће количине чега*: набрати, нацедити, начупати, накувати. **в.** (обично у сврш. гл. са речцом »се«) *извршење чега до пуне мере; засићеност или потпуно задовољење радњом, њеном количином*: наједи се, напити (се); наседети се, напричати се, находати се итд. **2.** *у сложеним глаголима који значе* **а.** (само у сврш. гл.) *извршење радње основног глагола*: нацртати, написати, научити, направити. **б.** (само у сврш. гл.) *извршење једног чина, једног елемента радње коју значи основни глагол*: нашалити се, наругати се, насмејати се. **в.** *непотпуно извршење радње основног глагола, делимично обухватање објекта; мању меру, слабији степен, интензитет те радње*: нагорети, нагристи, нарушити, напукнути, начути, начукнути. **3.** *у сложеним глаголима који казују да се вршењем радње основног глагола постиже или врши* **а.** *уздизање, повећање висине или запремине, волумена, обима, обујма чега*: надићи, нагнулити, нарасти, натећи, набујати, набубрити, надоћи (о тесту). **б.** *додавање на што*: надати, нашити, наковати (надавати и сл.). **в.** *довођење, смештање, навођење чега на што; наилазак на што*

доспевање до чега: навући, набости, нанизати, насути (нпр. земљу на што), наићи, налетети. **г.** (чешће у сврш. гл.) *опажање, уочавање, предосећање чега*: намирисати, нањушити, наслутити. **д.** *померање, помицање из основног положаја у страну; усмеравање, упућивање чега каквом циљу, пут каквог циља*: нахерити, накривити, нагнути, навити, нанишанити, намигнути. **ђ.** *измену стања или спољног, ваљског изгледа чега*: наоружати, нагнојити, наоштрити, надимити, намазати, накитити. **4.** *у сложеним придевима који значе слабије, непотпуно изражену особину означену основним придевом*: наглув (наглух), накрив, нажут. **5.** *у прилозима и др. речима посталим од падежне синтагме с предлогом на*: наизуст, наизменце, налик, наочит, наоко, насред, назад итд.

наакумýлисати се, -ишём се сврш. необ. *накупити се, нагомилати се.* — Све до тренутка док се нису у нашој новој поезији наакумулисали нови поводи. *Михиз.*

наакшàмлучити се, -ӣм се сврш. покр. *издовољити се акшамлучећи.* — Наакшамлучио се и налијепио банака пјевачицама. *Сим.*

наàшиковати се, -кујём се сврш. *наужívати се ашикујући.* — Јесте ли се ондје људски наашиковали? *Шен.*

нàбаб м *в. набоб.* — Милош је . . . створио огромно богатство, — богатство раје и набаба. *Јов. С.*

нàбава и **нáбава** ж *набавка.* — Један од . . . налога тицао се набаве бика племените пасмине за опћину. *Коз. Ј.*

нàбавити, -ӣм сврш. **а.** *снабдети нечим себе или некога од своје околине, доћи до каквог материјала, робе и сл.; купити*: ~ вино, ~ хлеба, круха, ~ новине. — Болничарке су јој набавиле мало киселог млека, па се боље осећала. *Дед. В.* **б.** *наћи, довести.* — Они иду у гору зелену, и набаве млађахну дјевојку. *НПХ.* **в.** *донети, обезбедити, осигурати.* — Викнуо [поп] својим крупним, звонким басом, који му је набавио и парохију. *Петр. В.*

нàбāвка и **нáбāвка** ж *набављање, куповина, снабдевање.* — Свијет је чешће ишао у Сарајево, ради набавке. *Андр. И.* Требао [је] након завршеног пута . . . закључити у Лондону набавке нових уређаја. *Сим.*

нàбављāње с *гл. им. од набављати.*

нàбављати, -ām *несврш. према набавити.*

набàвљāч, -áча м *онај који што набавља, који се бави набављањем, снабдевач, добављач.* — Он [Милош] је ферман добио, и постао главни набављач соли за све турске области. *Јов. С.*

набављàчица ж *женска особа набављач.*

набàвљāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на набављаче; набавни*: ~ задруга.

нàбāвнӣ и **нáбāвнӣ,** -ā, -ō *који се односи на набавку, на набављање*: ~ цена.

набáдало с покр. **1.** *шило за набадање опанака. Рј. А.* **2.** шаљ. *човек који мало храмље. Рј. А.*

набàдāљка ж покр. *виљушка. Рј. А.*

набáдāње с *гл. им. од набадати.*

набáдати, нàбāдām несврш. **1.** *несврш. и уч. према набости.* — фиг. Суво и звонко сударају се воловски рогови . . . набадају густ сутон и череће ниско небо. *Ћос. Д.* **2. а.** *ићи опрезно, несигурно; ићи укоченим ногама.* — Он је видио себе како . . . набада босим одвикнутим ногама кроз крш сува грања. *Ћоп.* Ошепавио, те сада онако смијешно и опрезно набада у ходу. *Куш.* **б.** *бити несигуран, несигурно тражити; натуцати.* — Опрезно набадајући слово по слово, прочиташе прву ријеч! *Мул.* Мени је угодно — стадох некако набадати. *Крањч. Стј.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према набости се.* — фиг. Онда оно [сунце] застаје и набада се о црквени звоник. *Сим.* **2.** *ослањати се на што у ходу.* — Иду полагано набадајући се на кишобране. *Ћип.*

набàдāч, -áча м покр. *гвозден шиљак којим се набадају опанци*; исп. набадало (1). *Рј. А.*

набáзати се, нàбāзām се сврш. *провести много времена у базању; издовољити се базајући, натумарати се.* — Нашврљао се и набазао по свем мјесту до миле воље. *Кол.*

нàбајати, -јём сврш. *напричати китећи, претерујући, измишљајући.* — И она [лисица] узе да распреда, кити и везе . . . Што све није изнијела и набајала! *Куш.*

набајúвати, -àјујём и -àјйвām несврш. *заподевати, заметати разговор.* — Видим ја, набајива Моца око Јагоде. *Ад.*

набàкамити, -ӣм сврш. покр. *ставити бакам, намазати црвеном бојом, нарумењити, наирвенити.* — Ти си своје лице наб'јелила, наб'јелила и набакамила. *НПХ.*

~ **се** *повр.* — Наб'јеле се и набакаме се, а навуку сурму на обрве. *НП Вук.*

набàлати се, -ām се сврш. *најести се, набокати се.* — Свега часа по залогај, а зеља се набалај. *Н. посл. Вук.*

нàбалити се, -ӣм се сврш. *избалавити се у великој мери.* — Набалио [се] пијући братимство с том нашом господом академски наображеним грађанима. *Крл.*

набàнтати се, -ām се сврш. *накупити се.* — Са знојем се набанта и нечистоћа. *Батут.*

нàбањати се, -ām се сврш. покр. *задовољити се бањајући се.* — Као да смо дошли у неку ваздушну бању ... Да ... Изгледа — набањаћемо се! *Вуков.*

набарýшити, -àрýшим сврш. *наковрчити, накудравити. Р-К Реч.*

набасáвати, -àсāвām *несврш. и уч. према набасати.* — Ходао је тик до кућа ... набасавао на пролазнике. *Крањч. Стј.*

набàсати, -ām и **нàбасати,** -ām и -ашēм сврш. **1.** *изненада, неочекивано, случајно наћи (на кога или на што), натрапати.* — На одред је набасала већа група Немаца. *Ћос. Д.* Бојао [се], ако много окасни, да не би путем набасао на какве разбојнике. *Креш.* Допро до средине и ту набаше на некакав пањ. *Тур.* **2.** *изненада, случајно наћи, пронаћи.* — Отиште се низ поломе Мирко, док кнежеву набасао главу, она жива, она здрава била. *Март.* **3.** *доспети, забасати.* — Бејаше [му се] у сумраку учинило да су оба батаљона овога пука набасала иза леђа XI пука. *Лаз. М.*

набатрљати, -ām сврш. *в. набасати. Бен. Рј.*

набахúвање с *гл. им. од набахивати.*

набахúвати, -àхујēм *несврш. и уч. према набахнути. Вук Рј.*

нàбахнути, -нēм сврш. *подвикнути (коме). Вук Рј.*

нàбацāнōст, -ости ж *особина онога што је набацано.* — Добар део кривице [је] у ... неповезаности, набацаности с којима писац црта своје ... слике. *Грол.*

набàцати, -ām сврш. **1.** *бацити у великој количини на гомилу, бацајући направити велику гомилу.* — Насред авлије набацао неко некад гомилу камења. *Вукић.* **2.** *сместити, нагомилати без реда.* — Ипак су држали наслијеђени респект према овој набацаној хрпи кућа. *Донч.* **3.** *насути одозго, прекрити.* — Цијела је љеса ... далеко посута ... пијеском и набацана шашем. *Бен.*

~ **се** вулг. *најести се.* — И тако ... набацам се хљеба и напијем воде. *Ћон.*

набацúвање с *гл. им. од набацивати (се).*

набацúвати (се), набàцујēм (се) *несврш. и уч. према набацити (се).*

Изр. набацивати се камена *такмичити се у бацању камена.* — Момци су се набацивали на ледини камена. *Сим.*

набáцити, нàбāцīм и **нàбацити,** -īм сврш. **1. а.** *бацити поврх нечега, на нешто; додати на нешто.* — На раме штит набаци. *Баш.* Тада су затворили врата и набацили резу. *Јак.* фиг. Талас ветра набаци мирис далеких снегова и љубичица. *Дав.* **б.** *нагомилати, бацити на гомилу.* — Јечам је набачен уз стожину и радници ишчекују. *Јел.* **2.** фиг. *узгредно додати у говору.* — Конзулица набаци неколико ријечи. *Адум.* **3.** фиг. (коме, на кога) *прекорити; оклеветати некога.* — Како ће [твоји] при свакој жлици набацити ми да сам празна дошла под кров. *Шен.* Ко је то набацио на њег, није било тешко погодити. *Мул.* **4.** фиг. *изнети кратко, узгред, наговестити; овлаш, у општим цртама, учинити што (написати, нацртати, рећи).* — Он је био набацио жељу. *Торб.* Али хтједе да прије одласка опет покуша набацити коју скицу. *Десн.*

Изр. ~ коме што на нос *пребацити, замерити коме што, прекорити кога.*

~ **се** *в. набацити (1а и 2).* — Та ја се на њег стријелом набацих. *М-И.* То је смутња у селу — набаци се уједљиво Нико. *Ћип.*

нàбача ж празн. *оно што је неком врабцином намењено.* — Не могу спавати. Чини ли су, набача ли је, уроци ли су? Не знам. *Коч.*

нàбашка и **набàшка** прил. *одвојено, посебно, башка.* — Кад својим, брате, вечеру дајеш, и мојим, брате, набашка подај. *НПХ.*

нàбдети се, -дīм се, ијек. нàбдјети се, сврш. *провести много времена бдећи, дуго пробдети. Бак. Реч.*

нàбдјети се, -дīм се, ек. нàбдети се.

набéдити, нàбēдīм, ијек. набијèдити, сврш. **1.** *приписати (коме) кривицу коју није учинио, лажно окривити, оклеветати, обедити.* — Зар треба и они још да додаду што на све оно што сам ја сам себи набедио? *Чипл.* **2.** *наговорити, приволети на што.* — Био је то миран и спор сељак, кога набедише да буде четовођа ... зато што је био имућан и ... имао угледа међу другим сељацима. *Пер.*

набедрènйк, -йка м и **набедрènица** ж црквр. *део свештеничке одежде, четвороугло платно што га православни свештеници носе као одликовање на десном бедру. Бак. Реч.*

набèдрушкē прил. *на боку, на бедру.* — Дете лежи набедрушке. *Ђур.*

нàбēђен, -а, -о, ијек. нàбијеђен **1.** *трп. прид. од набедити.* **2.** (обично одр.) *лажни, тобожњи.* — Ратка је називала само »набеђеним добровољцем« и апашом. *Андр. И.*

набеђúвање, ијек. набјеђúвање, с *гл. им. од набеђивати.*

набеђúвати, -ēђујēм, ијек. набјеђúвати *несврш. и уч. према набедити.*

набèжати се, -жīм се, ијек. набјèжати се, сврш. *провести много времена у бежању; издовољити се бежећи, јурећи. Деан. Рј.*

нàбēл и **нáбел,** -а, -о, ијек. нàбијел и нáбјел *помало бео, белкаст. Прав.*

набела̀јисати, -ишēм и **набела́јити,** -èлāјӣм сврш. *наићи на белај, доспети у велику невољу; настрадати.* — Да ви знате како је Момир набелајисао. *Глиш.* Не остављају се они [Турци] лако белаја! — Док не набелаје! *Вес.*

набѐлежити, -ӣм, ијек. набӣљежити, сврш. *исписати бележећи, начинити много бележака.* — Тако бележећи свако вече по нешто — набележио је ово... *Глиш.*

набе́лити, нàбēлӣм, ијек. набијѐлити, сврш. *намазати белилом.* — Свечар ... погледа госпођу ... ситну, танковијасту, јако набијељену. *Вел.* фиг. Кад истину набелите, нарумените и окитите, онда је она ружна као и права лаж. *Нен. Љ.*

~ **се** *повр.* — А лепа Гркиња, набељена и накинђурена ... стаде се весело кикотати. *Јакш. Ђ.*

нàбēло, ијек. нàбијело, прил. *до дна, до последње капи (испити, попити).* — Можда смо већ самртну испили набело. *Змај.*

набѐседити се, -ӣм се, ијек. набѐсједити се, сврш. *провести много времена у бесеђењу; издовољити се беседећи, напричати се. Р-К Реч.*

набѐсједити се, -ӣм се, ек. набѐседити се.

набѐснети се, -нӣм се, ијек. набијѐсњети се, сврш. *провести много времена у бесњењу; задовољити се беснећи. Бак. Реч.*

набѐспосличити се, -ӣм се сврш. *провести много времена у беспосличењу; наужи вати се беспосличећи.* — Обреде се последњи свечари ... па се онда калуђери сити набеспосличе чак до јесени. *Ранк.*

набибѐрисати, -ишēм сврш. *зачинити бибером.* — Чаша врела вина набиберисана, та ће је [грозницу] одуват' као перце с длана. *Змај.*

нàбивка ж *предмет којим се заштићује неки део машине, строја или који му се додаје да тачније функционише. Бак. Реч.*

нàбигузица м и ж вулг. *онај који воли да једе на туђ рачун, мукте, мукташ. Вук Рј.*

нàбидрōб, -оба м покр. *прождрљивац, ждероња.* — Додијала ми воња прислача што ови набидроб свак' дан у лонцима готови. *Љуб.*

набӣјāља ж покр. *женска особа која набија лан или конопљу. Рј. А.*

набӣ́јање с *гл. им. од набијати (се).*

набӣ́јати (се), нàбӣјām (се) *несврш. и уч. према набити (се).*

набӣ̀јач, -áча м **1.** *оно чиме се што набија; направа, оруђе за збијање насуте земље, песка и др.* — Младом инжењеру ... пошло је за руком да конструише нови вибрациони набијач, за равнање путева. *Пол. 1959.* **2.** *онај који што набија.* — фиг. Женскадија цјелива ... црне репове на капутима ... пустих ... гласовирских набијача. *Матош.*

набӣ̀јача ж **1.** *набијач (1). Деан. Рј.* **2.** *старинска пушка која се пуни, набија кроз отвор цеви.* — Гршо ... дохвати са зида стару пушку набијачу. *Кал.*

набијàчица ж *женска особа набијач (2).* — фиг. То је бијесна Јула, прва »набијачица рогова«. *Пав.*

набијѐдити, нàбиједӣм, ек. набе́дити.

нàбијеђен, -а, -о, ек. нàбēђен.

нàбијел, -а, -о, ек. нàбēл.

набијѐлити, нàбијелӣм, ек. набе́лити.

нàбијело, ек. нàбēло.

набӣ́јен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од набити.* **2.** *здепаст, дебео.* — Дебео је као бумбар, набијен, округао, облих леђа. *Кал.*

набӣ́јенōст, -ости ж *особина онога што је набијено.* — Гдје је она једрина и набијеност као од бријега одваљеног тијела из кога је бӣла ватра? *Сим.*

набиљáшити, -иљāшӣм сврш. покр. *сакупити одасвуда помало, напабирчити.* — Може се још у овој доброј земљи ... набиљашити ... мало материјала за »Стрaдију«. *Дом.*

набӣљежити, -ӣм, ек. набѐлежити.

набиљýшити, -иљӯшӣм сврш. покр. *набиљашити. Р-К Реч.*

нàбипара м и ж пеј. *богата особа.* — [Сељаци] су му, па макар били и набипаре, више смрдјели него акта њихових парница. *Божић.*

нáбир м **1.** *в. набор. Р-К Реч.* **2.** *хрпа, гомила; скуп. Р-К Реч.*

набӣ́рање с *гл. им. од набирати*[2] *(се).*

набӣ́рати[1], нàбӣрām сврш. *изабрати у довољној мери.*

~ **се** *бирати довољно, досита, док се одаберe, накупи довољна количина.* — Како се набирају ексера из пожара, ... оду опет кући. *Нен. М.*

набӣ́рати[2] **(се),** нàбӣрām (се) и **нàбирати (се),** -рēм (се) *несврш. и уч. према набрати (се).* — фиг. Мујкића вранац се положио ... по земљи се вуче, купи, набира. *Мул.*

набира́чити, -ӣрāчӣм сврш. покр. *в. напабирчити. Вук Рј.*

нàбӣт, -а, -о *в. набијен (2).* — Води их набит, црнобрк човјек. *Шен.*

нàбити, нàбијēм сврш. **1. а.** *притискујући или ударајући напунити чим, чврсто, добро напунити:* ~ џепове, ~ пушку, ~ лулу. — фиг. Толико му напокон набио уши ... да је сиромах сељанин одлучио кренути за њим. *Вел.* **б.** *напунити електрицитетом.* —

Требамо више електрицитета ако желимо већи водич набити на исту напетост на коју смо набили мањи водич. *Физ. 2.* фиг. Сцена је напета и набита јаким невидљивим силама конфликта. *Крл.* **2.** *снажно, силом навући, натаћи, насадити одозго; набости на што:* ~ капу, ~ узду, ~ обруч на буре, ~ на ражањ, ~ на колац. — При једном јуначком јуришу, могао би батаљон војске да набије 3200 непријатељских војника на бајонет. *Нуш.* **3.** *учинити тврдим, збити, утабати.* — Уска, набијена пртина вијуга ... преко пусте снијегом завијане висоравни. *Чол.* **4.** *угурати у тесан простор.* — Нијемци су нас одвели ... у другу шталу и ту набили на некакву сламу и дрва. *Бон.* **5. а.** *повредити услед удара и сл. (о каквом отврдњењу или израштају на телу).* — Набила је кук и јауком се озвала жалосном крику прозеблих птица. *Михољ.* **б.** *направити, добити у току рада или услед удара, притиска и сл.* — Говорио је таквим тоном ... каквим тесар говори господину који је узео сјекиру: — Ми смо томе вични, а ви ћете набити жуљеве. *Крањч. Стј.* А ти се не бојиш да ће Петар набити још једну грбу. *Бил.* **в.** *истуцати (конопљу, кудељу). Вук Рј.*

Изр. као набита, набијена пушка (бити, одговорити) *бити спреман, спремно одговорити;* ~ врат, ~ сапи *угојити се.* — Доби снагу, разрасте се, наби врат. *Сиј.*; ~ на нос *упутити као прекор, прекорити;* ~ огњиште (коме) *дуго остати у гостима;* ~ рогове мужу *варати мужа;* ~ цену *подићи цену некој роби плаћајући је преко тржишних цена.*

~ **се 1.** *нагурати се; бити збијен:* ~ се у тесну просторију. **2.** фиг. *добро се најести. Вук Рј.* **3.** покр. *збити се, догодити се.* — На јаду сам био док ђавола умукнем, да се с нама не набије ... брука. *Љуб.*

набѝфлати и **нàбифлати,** -ā̀м сврш. разг. *научити напамет, без разумевања, набубати.* — Латински набифлам ... јер сам обећао матери да ћу свршити школу. *Л-К.*

набијеѣ́ивање, ек. набеђи́вање.

набијеѣ́ивати, -јèђујēм, ек. набеђи́вати.

набијѐжати се, -жӣм се, ек. набѐжати се.

нáбјел, -а, -о, ек. нáбел.

набијѐснути се, -снӣм се, ек. набѐснети се.

наблагòвати се, наблàгујēм се сврш. **1.** *наслуживати се. Бак. Реч.* **2.** заст. *најести се.* — Нек ти вране главу кљују, пси се псине наблагују. *Радич.*

наблебѐтати се, -èбећēм се сврш. *издовољити се блебећући, набрбљати се. Бак. Реч.*

нáблēд и **нáблед,** -а, -о, ијек. нáблијед и нáбљед *у извесној мери блед, бледуњав.* — Звезде се тихо израјају, пале, набледе све. *Кош.*

нàблйзо прил. *в. наблизу.*

нàблйзу прил. **1.** *у близини, у непосредној околини.* — Овде наблизу никога нема! *Јакш. Ђ.* Оба ... хоће да пођу даље, ал' се у тај пар наблизу зачује силно неко шушкање. *Бог.* **2.** *отприлике, приближно.* — Источник »Kranchen« садржи наблизу исте соли у истој количини. *Панч.*

нàблијед, -а, -о, ек. нàблēд.

наблу́дети се, наблу́дӣм се и нàблӯдӣм се, ијек. наблу́дјети се, сврш. *провести много времена блудећи, заситити се блуђења, натумарати се.* — Град им потражи велики гдје ћеш их смјестити по водама кад се наблудиш. *Марет.*

наблу́дјети се, наблу́дӣм се и нàблӯдӣм се, ек. наблу́дети се.

нáблед, -а, -о, ек. нáблēд.

набљȕвати, нàбљујēм сврш. *напунити бљујући. Вук Рј.*

~ **се** *намучити се бљујући. Деан. Рј.*

набљудáвати, -љȕдāвām несврш. заст. *пазити; извршавати, спроводити.* — Сам је строго набљудавао дужности доброг хришћанина. *Срем.*

нàбоб м индијски *титула намесника у некадашњој Индији; колонијални богаташ; велики богаташ.*

набóбати се, нàбōбām се сврш. *назобати се. Рј. А.*

набòгатити се, -ӣм се сврш. *постати богат, обогатити се.* — Набогатили су се они од тих кожа. *Лал.*

набогохȕлити се, -òхӯлӣм се сврш. *издовољити се богохуљећи.* — Опотио се и набогохулио. *Гор.*

набòдача ж *игла за прикопчавање, прибадача. Бен. Рј.*

нàбодица м и ж *свађалица, кавгаџија.* — Наоко набодица, али душа од човјека. *Матош.*

набóдљати, нàбōдљām и **набóдљити,** нàбōдљӣм сврш. необ. *раздражити.* — Зажели топлу постељу и топле, вунене ... суканце, који ће голо тијело часовито набодљати жмарцем снаге. *Божић.* Мржњом набодљен и прекипјелом страшћу ужагрен лешкарио је у хладовини. *И.*

нáбожан, -жна, -жно **а.** *који верује у бога, побожан, религиозан; који одржава побожност, религиозност.* — Ту моле и пјевају набожне пјесме често дуго у ноћ. *Леск. Ј.* **б.** *који је пун поштовања и признања према коме, чему.* — Умјетност барбара-човјека

заслужује наше поштовање ... ваља је посматрати блага и набожна срца. *Бен.*

на́божно̄ст, -ости ж *особина онога што је набожно, побожност.* — Андрина ... сачувала је у свом срцу осјећај набожности. *Том.*

на́божњāк м *набожан, побожан човек. Бен. Рј.*

на́бо̄ј и **на́бој,** -оја м **1. а.** *набијена земља (при градњи зидова), зид од набијене земље; под од набијене глине.* — Куће су им скоро једнаке: мале, од набоја. *Јакш.* **Ђ. б.** *леп од блата помешаног са исецканом сламом или плевом.* — Друго је тип дрвене куће ... с најразноличнијим варијантама, насталим ... мијешањем различног материјала (ћерпич, плетер, набој). *Баб.* **2. а.** *пуњење (зрно и барут) у ватреном оружју, метак, муниција.* — Дајте ... да ваши Крајишници напуне пушке оштрим набојем. *Шен.* **б.** ел. *напуњеност електрицитетом, количина електрицитета коју нешто садржи.* — Језгра носи на себи одређени број позитивних јединичних набоја. *Кем.* **3.** мед. *отврдло оштећење ткива, жуљ (обично на пети или табану) услед притиска или убода.* — Знао [је] мелеме за ране и набоје. *Сим.* **4.** *в. набијач (1).* — У махали Васиљској одјекивали су ударци набоја и чекића. *Радул.* **5.** *каменчићи или шљунак који се при зидању набијају између два камена или две цигле да чвршће стоје. Бак. Реч.*

набојà̄дисати, -ишēм сврш. *обојити. Деан. Рј.*

на̀бојит, -а, -о **а.** *пун, набијен.* — Ћућан је мали, набојит и као крме ружан и рошав. *Петр. Б.* Броде црни набојити облаци као огњевите лађе. *Божић.* **б.** *једар, бујан.* — Сви клонуше главом, као класје набојито, кад полегне страном. *Кош.* Два жарказта ока ... стојне набојите дојке. *Божић.*

на́бо̄јнӣ, -ā, -ō *који се односи на набој.* — Број позитивних елементарних множина електрицитета у атомској језгри једног елемента зовемо набојним бројем његова атома. *Физ. 2.* Свака је кућа стара колико она друга ... подједнако су стари дебели набојни темељи. *Чипл.*

на́бојница ж *кућа начињена од набоја (1). Р-К Реч.*

на́бо̄јњача и **набо̀јњача** ж *кутија или кеса за набоје, метке, фишеклија.* — Стајао је ... укочен ... стегнут ремењем и набојњачама. *Крл.*

набо́кати се, на̀бо̄кā̄м се сврш. вулг. *најести се преко мере, наждерати се.* — Набокам ти се ја тих папрењака, други би пукао. *Вин.*

набо̀ктати, на̀бокћēм сврш. нар. *напунити, набити.* — 'Оће, вели, да јасла добро набокће травом, па Митру у подвалу. *Рад. Д.*

~ се *в. набокати се.* — Стење ... кâ во кад се набокће детелине. *Рад. Д.*

на́бо̄лан и **на̀бо̄лан,** -лна, -лно *који садржи призвук бола, осенчен болом, сетан.* — Извија [се] из сненог предвечерја пјесма слатка, наболна. *Пец.*

на́бо̄лно и **на̀бо̄лно** прил. *са призвуком, примесом бола, сетно.* — Бриједо, наболно се смијеши. *Цар Е.*

наболо̀вати се, набо̀лујēм се сврш. *провести дуже време болујући. Деан. Рј.*

на̀бољē и **на̀боље** прил. *у повољном правцу, у правцу побољшања; ка бољем здравственом стању, ка оздрављењу.* — Ствари у ... кући нису ишле набоље него нагоре. *Андр. И.* Ако ми је до промјене набоље, идем ја лијечнику, а не бабама. *Креш.*

на́бор м **а.** *савијутак, нагиб на тканини (често као украс на одећи).* — И ове сезоне набори у свим облицима освојили су женски свет. *Ћос. Д.* фиг. Густа борова шума покрива јој [планини] чело, па у наборима силази низ обле боке. *Војн.* **б.** *бразда на огрубелој кожи, бора; природни прегиб или кожнати израштај на ткиву.* — У смијешку њезину има и једна црта, један одвратан набор подсмјехивања и поруге. *Мар.* Испод очних капака видели су се набори, као неке кесице. *Јак.* **в.** *неравнина, мрешка на воденој површини; прегиб, неравнина на земљишту.* — Било је ... предвечерје, море без најмањега набора и запљуска. *Новак.* Он напамет зна сваки набор земљишта. *Лал.* **г.** *удубљење, вијуга (у кори мозга).* — Виђао је у духу и друге ... слике, које су се родиле у неком набору његова ... мозга. *Јонке.*

на́борак, -брка м *в. набор. Бен. Рј.*

набо́рати, на̀бо̄рā̄м (трп. прид. на̀бо̄рāн) сврш. *испунити борама, избраздати; намрштити, набрати.* — Обојици нам бол набора лице. *Бој.* Наборао чело, те се чини као да мисли. *О-А.*

~ се *прекрити се борама, наборима, мрешкама; скупити се тако да се појаве прегиби, боре, набрати се.* — Све је постајао сувљи; његово дотле пуно и задовољно лице наједанпут се набора ужасно. *Јов. Ј.* Онда јој се усне скупе, наборају. *Пав.*

на́борит, -а, -о *пун бора, набора, набран; украшен наборима, набран.* — Ако је кора у вијока ... наборита, онда их треба ... држати неколико часова под водом. *Тод.* За њима нека жена у црвеној наборитој сукњи. *Вин.*

на́борић и **набо̀рић** м *дем. од набор.* — Наборићи лагане тканине њена одијела каткад дрхтну. *Леск. Ј.*

на̀борицē прил. *у наборима. Деан. Рј.*

на́борница ж *оковратник, овратник, огрлица украшена наборима, наборана марама.* — Мршава жена строгих личних црта, са жутом наборницом око врата. *Креш.*

набо̀руша ж зоол. *врста америчког торбара, опосум* Didelphys virginiana. *ЕЛЗ.*

набо̀сти и **на̀бости** набо̀дём сврш. **1.** *навући на што шиљато пробадајући, натаћи; пробости.* — Кутија жижица пуна [је] на чиоду набодених буба. *Макс.* Бајонет ... много дужи, тако да би могао уједанпут четири човека да набоде. *Нуш.* **2.** *убости или пробости на више места, избости:* ~ каиш, ~ опанке (при изради).

~ **се** *натаћи се на што шиљато.* — Тај ће се зец још набости на мој ражањ. *Шен.* фиг. Позади њега месец се набоде на камени брег. *Пол. 1958.*

набо̀тити се, на̀ботӣм се сврш. *в. надути се. Деан. Рј.*

на̀боцати и **на̀боцкати,** -а̄м сврш. *дем. према набости.* — Набоцкат ће вам на другом свијету језик усијаним иглама. *Шов.; Вук Рј.*

набо̀чити се, на̀бочӣм се *подбочити се. Деан. Рј.*

набра̀здати, -а̄м сврш. *ишарати, изрити браздама*; фиг. *наређати, поређати.* — А »Позор« набраздао деведесет и девет чланака. *Ков. А.*

набра́јалица ж *нарицаљка, тужбалица.* — Чекао је само да се за тренутак прекине њезина набрајалица па изнебуха упаде. *Ћоп.*

набра́ја̄ње с *гл. им. од набрајати.*

набра́јати, на̀брā̄јām несврш. **1.** *несврш. према набројати и набројити.* **2. а.** *једнолично рећати у говору или певању.* — Дјечак је ... стално у покрету набрајао: Ако стигнеш до Краштице — скратиће ти ногавице; ако стигнеш до Зубаче — остаће ти у њој гаће. *Лал.* фиг. У једном су буквику ... вране набрајале: квар-квар-квар. *Кик.* **б.** *помињати разне особе наричући за њима*; *кукати, нарицати.* — Куку мени кукавици! — набрајала старица ... чупајући косе. *В 1885.* Било је и смешно и жалосно видети тога огромног човека како седи и набраја као жена. *Андр. И.*

на̀брāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од набрати (се).* **2.** геол. *који је настао набирањем, скупљањем Земљине коре, веначни, ланчани.* — Све до Мале Азије, Кавказа и Индонезије протеже се вулкански појас млађих набраних планина Европе и Азије. *ОГ.*

на̀брāнӧст, -ости ж *особина онога што је набрано.*

на̀брати, на̀берēм сврш. **1.** *довољно убрати, берући накупити.* — Набрао [Раја] јагода по стрницама. *Ад.* **2.** *накупити, прикупити.* — Пјесме ... сам ... мед Угринским Хрватима набрао. *Кур.* фиг. Идем, мати, да наберем славе. *Радич.* **3. а.** *скупити тако да се појаве боре, бразде, неравнине; наборати.* — Стипе набере повије у великој важности. *Кал.* Ветар пирне и дотакне се површине и набере је као лаку свилу. *Јанк.* **б.** *израдити, сашити с наборима.* — Знала [је] да навезе кошуљу или да набере недра. *Вес.* Рукави те хаљине ... на раменицама су попут лепезе високо набрани. *Јурк.*

Изр. набери кожу на шиљак *припреми се за невоље, буди спреман на страдање.* — Линдер и Брух [немачки подофициири] ... упућују [се] к нама. »Набери кожу на шиљак!« мислим и ... настављам да режем ... кромпир. *Аз.*

~ **се 1.** *накупити се, скупити се.* — По гдекада бива да се у крајницима набере гној. *Батут.* Њих [завјетне дарове] лицитар купи од цркве, кад их се много набере. *Пав.* **2.** *добро се снабдети чим, скупити довољно чега.* — Па кад се набере и наждере, онда ће из Лике, из дивљачине у господски свијет! *Тур.* Кад би мање причали — не би било оваквог нереда. Много сте се набрали памети. Наклапала! *Моск.* **3.** *скупити се тако да се појаве боре, набори, мрешке; наборати се.* — А увеле усне набрале се у злобан изражај. *Леск. Ј.* У вечитоме посту, метанисању и немом ћутању оседеше му вране косе, набра се глатко чело, сломи млађана снага. *Јакш. Ђ.*

на̀брашнити, -ӣм сврш. *посути брашном.* — фиг. На прагу се указа човјек висок, набрашњен сјединама. *Цес. А.*

на̀брбати, -а̄м и -бљӧм сврш. покр. *наћи пипајући, напипати, натрапати.* — Набрбље јој у пасу прстен. *Љуб.*

набр̀бљати, -а̄м сврш. *брбљајући напричати, наговорити много.* — Кнегињица Марија одвест ће је и показати и три коша набрбљати. *Крањч. Стј.*

~ **се** *издовољити се брбљајући. Р-К Реч.*

на̀брдило с (чешће мн.) зан. *део ткачног разбоја којим се збија кроз основу проденута потка, брдо, брдило.* — Ужурбано трескају набрдила и чунак. *Рад. Д.*

на̀брдити се, -ӣм се сврш. необ. *уздићи се, нарасти као брдо.* — Разрешиле се ... многе загонетке ... набрдила се планина података. *Петр. В.*

набрѐђати, -а̄м сврш. **1.** *учинити бређом. И-Б Рј.* **2.** *нарасти, развити се у утроби (о плоду, зачетку).* — фиг. Заказао му састанак и уписао трошкове, који су били већ набређали у ташкама пуномоћника. *Божић.*

~ **се** *постати брегом, затруднети, занети.* — Да од крви по чаше налије ... одмах би се она набрекала и родила ка' јабуку сина. *НП Вук.*

на́брежје с *узвишено, уздигнуто земљиште.* — Подизало [је] и сада у њеној души осјећај велик и тајанствен: шум велике ријеке, што је гледаше с набрежја. *Леск. Ј.*

набрекúвање с *гл. им. од набрекивати.*

набрекúвати (се), -èкујем (се) *несврш. и уч. према набрекнути (се). Вук Рј.*

нàбреклина ж *набрекло, натечено место; испупчење, избочина.* — Није оно блато, већ је некаква набреклина што се потkрала лончару. *Ков. А.*

набре́клӧст и **нàбрēклӧст,** -ости ж *особина онога што је набрекло.*

набре́кнути, нàбрēкнēм (аор. набре́кнух, 2. и 3. л. набре́кну, нàбрēкнӯ и набре́кох, 2. и 3. л. набре́че и нàбрēче; р. прид. нàбрēкао, набре́кла и нàбрēкла, -ло) свршн. **1. а.** *проширити се, затегнути се, постати напрегнут због појачаног прилива и притиска, тлака унутрашње садржине; натећи, подбухнути.* — На свакој грани пупци набрекли. *Војн.* Звече њиске ... на набрекнутим прсима девојачким. *Скерл.* Њему набрекле жиле на врату. *Цар Е.* фиг. Кад им срце набрекне од среће, они се просто опусте од миља и плачу. *Пол. 1958.* **б.** *постати надојен, засићен чим; напунити се једрине, снаге, живота.* — Киша ... се ... излије из набреклих облака. *Дов.* Обли је врућ ... зној и цијела јој снага ... набрекну. *Коч.* Набрекну мати земља као добра родиља. *Гор.* фиг. Сви су столови набрекли патриотизмом, а највише стол ... гдје су сједјели ... месари и лихвари. *Неим.* **в.** *затегнути се (под утицајем какве силе или због напуњености, набијености чим).* — А и оној лађи посред мора набрекнуше једра. *Маж. Ф.* Његов буђелар се најзад појави ... прљав ... и набрекао. *Ћоп.* **2.** *надаћи, набујати.* — Јесенском поплавицом набрекну Зетица и Морача. *Љуб.* фиг. У том је вртлогу набреклих тежња ... сва коб моја. *Уј.*

нàбрекнути, -нēм свршн. **а.** непрел. *в. набрецнути (се).* — Пољару би жао што набрекну на њега. *Коч.* **б.** прел. *оштро викнувши позвати или ословити.* — Набрекну роба, роб с' удаљује. *Кост. Л.* Газдарице! набрекнем је иза гласа. *Матош.*

~ **се** *в. набрецнути (се). Бен. Рј.*

набрекну́ће с *набреклина. Бен. Рј.*

набрекњúвати (се), -èкњујēм (се) *несврш. и уч. од набрекнути (се).*

нàбремити се, -ӣм се свршн. необ. *накупити се као бреме, као терет.* — Тежа је [изломљена пушка] од свега што му се набремило у души. *Вуков.*

нàбрēндити, -ӣм свршн. *набрекнути, отећи. Вук Рј.*

нàбреновати, -нујēм свршн. варв. *учинити коврчавим, уковрчити помоћу нарочите направе (косу).* — Станко је ... био ... протегљаст дечко, са ... увек набренованом свиластом косицом. *Дом.*

набре́ћи и **нàбрēћи,** нàбрēкнēм свршн. *в. набре́кнути.*

набре́цање с *гл. им. од набрецати.*

набре́цати, нàбрēцām несврш. **1.** *несврш. према набрекнути.* **2.** прел. песн. *пунити, напајати.* — Да слушају божју летурђију и да воде коло око цркве; да витештвом прса набрецају. *Њег.*

набрецúвање с *гл. им. од набрецивати (се).*

набрецúвати (се), -èцујēм (се) *несврш. и уч. према набрецнути (се). Вук Рј.*

нàбрецит, -а, -о *осоран, прек, набусит. Вук Рј.*

нàбрецито прил. *осорно, набрецујући се.* — Мркоглава ће око поноћи набрецито истјерати задње муштерије. *Божић.*

нàбрецитӧст, -ости ж *особина онога који је набрецит, осорност, набуситост.*

нàбрецнути (се), -нēм (се) свршн. *осорно, оштрим гласом рећи што или обратити се коме, подвикнути, издерати се, отрести се на кога.* — Море, шта ти мени ту звоцаш! — набрецну се господин Петроније. *Срем.*

набре́чати, -чӣм свршн. покр. *в. набре́кнути.* — Прса наша набречаше а мишице узиграше. *Њег.*

нàбрзица м и ж *в. набодица. Бен. Рј.*

нàбр̄зо прил. **1. а.** *мало после, за врло кратко време, убрзо.* — Набрзо се врати, а његова се љубав ... још јаче разбукти. *Лаз. Л.* Зато смо се набрзо растали. *Перк.* **б.** *у блиској будућности, домало, ускоро; одмах, хитно.* — Он је осећао да ће набрзо умрети. *Нен. Љ.* Али ми је ипак требало набрзо новаца. *Шимун.* **2.** *у журби, без много пажње и дотеривања, на брзину.* — Пред црквом ... постављена су ... два широка храстова стола са набрзо забитим клупама. *Нех.*

нàбризгати, -ām свршн. *набрекнути развијајући се, набујати.* — Благо сунце ... загрејало ... А све што осетило живота у себи, набрекло и набризгало. *Ад.* Нема јој ни седамн'ест година, а сисе јој набризгале, па тврде кô камен! *Коч.*

набр̀кати, нàбр̄кām свршн. заст. **а.** *нахушкати, напујдати.* — Како ти пси одмах навалише на слијепца иако их нисте

набркали. *Прер.* **б.** *довести у забуну, обманути.* — Тко вас је набркао тер рекао да не дајемо јединице за мужа? *Шен.*

набројáвати, -ојāвāм несврш. *в. набрајати.* — Нађено је толико разноликих продуката . . . да се овде набројавати не могу. *Жуј.*

набрòјати, -јӣм и **набрòјити,** нàбројӣм сврш. **1. а.** *испунити, достићи бројећи, утврдити одређени број чега бројећи.* — Кад год наброји стотину, он испружи један прст. *Лаз. Л.* Сибила нека . . . набројила је на свијету двјеста округа [сунчаних]. *Богд.* **б.** *побројити, избројити.* — Конзерваторе и историчаре можемо набројати на прсте. *Пол. 1958.* **2.** *изређати у говору, излагању, редом поменути, навести.* — Набројане саобраћајне везе . . . не би имале тако велики значај. *ЛМС 1949.*

~ **се** *провести много времена у бројању; заситити се бројећи.* — Доиста се мислиш набројити. *Њег.*

набр̏стити, -ӣм сврш. *потерати брст, напупити. Вук Рј.*

набр̏стити се, -ӣм се и нàбр̏стӣм се *најести се брстећи. Рј. А.*

набру́сити, нàбрӯсӣм сврш. *наоштрити брусом; изоштрити.* — фиг. Пред ноћ је већ фантазија набрушена. *Игњ.* Та женетина . . . је . . . свуда свој набрушени језик уплела. *Кум.*

Изр. ~ зубе 1) *припремити се за оштар напад; разјарити се.* — Фишкал набруси зубе пак се залети у суца. *Шен.*; 2) (коме) *изазвати, разљутити кога.* — Увидио [је] да је својим наглим чином набрусио зубе противника. *Божић.*

~ **се** фиг. *наоштрити се, наљутити се.* — Чуо сам и без посредника . . . пожурио се Мартин, и он набрушен. *Кол.*

набр̏чати, -чӣм сврш. *нагазити, набасати. Вук Рј.*

набр̏чити, нàбр̏чӣм сврш. *насадити, ударити паоце (на точку).* — фиг. И тај точак [сунчани], којему је сам бог направио главчину . . . и набрчио га огњеним паоцима . . . стаде се вртјети као вретено. *Наз.*

нàбрчица м и ж *в. набодица. Вук Рј.*

нàбрчкати, -ӑм сврш. *написати нечитко или немарно, на брзину.* — Сједиш неђе, пушиш, набрчкаш пером и једанак пара. *Лоп.*

нàбрчко м покр. *в. набодица.* — Лакосрд [је] и љући набрчко него итко од млађарије. *Вел.*

набу́бати, нàбӯбӑм сврш. **1.** разг. *научити напамет, без разумевања, набифлати.* — Ти си то, деране, негде набубао. *Сек.* Није могао . . . набубати састављеног му говора. *Ков. А.* **2.** *истући, излупати. Бак. Реч.*

~ **се** вулг. *најести се. Вук Рј.*

нàбубнути, -нӗм сврш. индив. *набубрити, нарасти.* — Покушао је тргованьем обрисати вреле слике, али обрисао је нешто малко дановите, док би ноћне још више набубнуле. *Божић.*

нàбубрити и **набу̏брити,** нàбубрӣм сврш. **а.** *увећати обим, обујам, нарасти, проширити се; настати као израштај, испупчење; набрекнути.* — Бокови су јој набубрили добро, могла би бити родиљом. *Крл.* Његова је платнена торба набубрила од сваковрсне заире. *Пав.* Рубови од десни набубре и постану вредовни. *Батут.* **б.** *надојити се влагом, размекшати се од упијене влаге.* — У пролеће . . . се снегови отопе и земља набубри. *Рист.*

набу̏бурити, -ӣм сврш. *в. набубрити.* — Изнесе . . . разне јествине, а уз то и читав набубурен хљебац. *О-А.*

набујáвати, -ујāвāм *несврш. и уч. према набујати.*

нáбујак, -ујка м кув. *јело од попареног пиринча, риже, пројине или хељдине кашице и теста. Бен. Рј.*

нàбујāло и **набу̏јало** прил. *великом снагом, плахо, бујно.* — Живот кроз душу набујало струји. *Панд.*

нàбујāлōст и **набу̏јалōст,** -ости ж *особина онога што је набујало, бујност.* — Сва дрхти од набујалости. *Рист.*

набу̏јати, -ӑм (р. прид. нàбујао, -ӑла и набу̏јао, -ала) **1. а.** *постати богат водом, надоћи; нарасти, почети се гибати великом снагом (о валовима); бујно, живо, појачано струјати.* — С пролећа воде набујају. *Вес.* Силовити . . . вјетар удара, од ког вали набујати највећма знаду. *М-И.* А твоје стопе, твоју главу седу, крв твоја прати, набујала, врела. *Бој.* фиг. У борби против набујалог радничког покрета . . . буржоазија . . . [је] организирала кршћанско-социјалну партију. *ОП 2.* **б.** *натећи, набрећи; нарасти услед врења, набухнути.* — Мале набујале руке, са здепастим прстима испустише нож и вилицу. *Бег.* Редуша је од набујалог теста отфикарила обгу. *Чипл.* **в.** *обилно се напопити, залити.* — Очи јој све набујале сузама. *Креш.* **г.** *обрасти бујним растињем, биљем; бујно израсти, постати једар; нарасти.* — Ливада крај реке као да . . . још набуја. *Макс.* Испод кошуље јој се истичу набујале груди. *Ивак.* Два тамна облака . . . набујаше . . . порастоше преко целог неба. *Макс.* **2.** фиг. **а.** *постати бујан, богат садржајем; испунити се чим.* — Живот [је] толико набујао да превазилази негдашња схватања.

Пол. 1957. Испрекидани глас ... је набујао љубављу и ватром. *Бен.* **б.** *појачати се, добити велику снагу, интензитет; узети маха, проширити се, овладати.* — Крика набуја до планине таласа. *Цес. А.* Набујао шљам и разврат и пороци. *Дис.* **в.** *постати необуздан, нагао, бити захваћен приливом снажних осећања.* — Реч по реч, Власта набуја, насрну на Мару. *Сек.*

набу́јити, -јӣм сврш. *в. набујати.* — А оно [море] набуји. *М-И.* На уста му опет набује родољубне ријечи. *Ћал.*

на̀бујица ж *оток, отеклина.* — Видите, баш овде се говори о плућном едему, по нашки се то зове набујица. *Адум.*

набу́кнути, на̀бӯкнēм сврш. *поруменети, зајапурити се (због прилива крви).* — Набукне јаком крвљу и суне као рис. *Божић.*

набу̀ктати, на̀букӣм сврш. покр. *в. набубрити (а).* — До данас се вазда добро кухао [грах] ... хћаше набуктати и нагрезнути, а данас се скаменио. *Љуб.*

набула́знити, -ӯла̄знӣм сврш. *напричати којешта. Р-К Реч.*

набу́нити, на̀бӯнӣм сврш. *покренути на буну, подбунити. Бен. Рј.*

набу̀нцати се, -а̄м се сврш. *у бунилу, у сну много речи изговорити;* фиг. *рећи много глупости, бесмислица. Деан. Рј.*

набуре́нко м *онај који се набурио. Р-К Реч.*

на̀бӯрено прил. *мрко, намргођено, натмурено.* — Пригрлио је помодрелим ручицама хлеб, и, онако уплакан, набурено гледа испод ока онога дечака. *Јак.*

набу́рити, на̀бӯрӣм сврш. *истурити, напрћити (усне, уста).* — Набури уста пут њега, као из презрења. *Мат.*

~ **се** *дати свом лицу мрк израз, намргодити се, натмурити се, напрчити се.* — Он се набурио па неће ни помози бог да ми назове! *Глиш.*

набу̀рмутити, -ӣм сврш. *ставити бурмута (у нос).* — Свирај! — рекне кроз набурмућени влажни нос стари велможа. *Матош.*

на̀бусати, -а̄м сврш. *покрити бусењем. Бак. Реч.*

набу́сати се, на̀бӯса̄м се сврш. *наударати се, налупати се.* — Ко се мотиком не набуса, тај се круха не накуса. *Н. посл. Вук.*

на̀бусит, -а, -о *нељубазан, осоран, оштар.* — Дрхтали су пред набуситим стражарима. *Гор.* Био је горд и набусит према Турцима као и према хришћанима. *Андр. И.*

набу́сити се, на̀бӯсӣм се сврш. **1.** *в. набурити се. Деан. Рј.* **2.** фиг. *нагомилати се, накупити се (као траве, бусења).* — Набусит ће се мулади [копилади] по селима кô троскоти по пољима. *Божић.*

на̀бусито прил. *на набусит начин, оштро, нељубазно.* — Одмах с врата набусито [је] упитао биљежника. *Кол.*

на̀бусито̄ст, -ости ж *особина онога који је набусит, осорност, нељубазност.* — Сав је одисао ... неумољивом оштрином и набуситошћу. *Вуков.*

на̀бутати, -а̄м сврш. *напунити, накљукати. Р-К Реч.*

набу́ћити се, на̀бӯћӣм се сврш. **1.** *избочити се, испупчити се у облику чега надувеног.* — Поњаве су у размацима час набућене, час напете. *Вел.* **2.** *в. набурити се. Вук Рј.*

на̀бућма̄н, -а, -о *испупчен, избочен, као надувен.* — Под кошуљом гаће чивтијане, око б'јелих ногу набућмане. *НПХ.*

на̀бӯхао, -хли ж *в. набухлина.* — Сунце штипањем врућим по млијечним лишћима вашим румене набухли шара. *Кам.*

набухли́на ж *набухло ткиво, отеклина; набухлост.* — Црвени ветар јавља се ... као ... запаљење коже, које се истиче набухлином. *Батут.*

на̀бухло прил. *у облику набухлине.* — Трбух [магарца] би му се набухло раширио наниже. *Петр. В.*

на̀бухло̄ст, -ости ж *стање онога што је набухло.*

на̀бухнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од набухнути.* **2.** *уздигнут (изнад околног тла), избочен.* — Положај цркве супетарске је сред поља на мало набухнутом мјесту. *В 1885.*

на̀бухнути, -нēм (р. прид. на̀бухао, -хла, -хло и на̀бухнуо, -ула, -уло) **1. а.** *нездраво нагрезнути, подбухнути, натећи; набрекнути (1а).* — Бременита Аница [је] набухла и осула се пјегама од ношње. *Мих.* Набухнуше му [рањенику] вратне жиле. *Лал.* Сав [је] набухнуо од водене болести. *Л-К.* **б.** *проширити се, надути се, избочити се (због испуњености чим еластичним); нарасти, нагрезнути под утицајем врења.* — Како ли је волико ... међу тим набухлим јастуцима. *Ков. А.* фиг. Искрсне јој и сад још јаче набухне њено властито питање. *НИН 1959.* **2.** *планути, букнути.* — Нећеш?! ... шкрипутне истражник и лако набухне у разјареност. *Божић.*

набухња́вати, -ӯхњујēм *несврш. и уч. према набухнути.*

набу́чити, на̀бӯчӣм сврш. *најежити, накострешити.* — Онда [је погођена ласта-вица] пала крута већ и зрачна, набученог перја. *Божић.*

набу́цити, нàбȕцӣм свршн. нар. *лоше проћи, настрадати, награбусити.* — Богами смо набуцили крај све ове згоде и љепоте. *Ћоп.*

нàбушак, -шка м *кесасто проширење на набраној, широкој одећи, клобук (2).* — Обруб и широки набушци рукава богато извезени сребром. *Креш.*

набуши́ватн, -ȕшујēм *несврш. и уч. према набушити.*

набу́шити, нàбȕшӣм свршн. **1.** *пробушити до извесне дубине, непотпуно; пробушити направивши уске или малобројне рупе.* — Наде младога Ладислава ... нису него набушене лађе на широком мору. *Шен.* **2.** *бушењем наћи, срести, напипати.* — Колона [је] набушила руб нафтоносних лежишта. *Bj. 1960.*

нàбушити се, -ӣм се свршн. *надути се, напети се. Вук Рј.*

нāв[1] м лат. пом. *врста некадашњег ратног брода.* — Највећи хрватски бродови уређени су на начин по којему се брод зове »нав«. *Кум.*

нāв[2] м мит. *рај.* — Воће вам кудим што омили истим рајницима сред нава. *Наз.*

нâва ж лат. пом. *в. нав.* — Тек крижевљу силних нава љуљаху се оштри врси. *Крањч. С.*

навáбити, нàвāбӣм свршн. *вабећи навести на што, намамити.* — Милошиће навабн у крлетку. *Јел.*

навáда ж *уобичајена склоност, навика; обичај, манир.* — Били су [циркусанти] већ спремни по старој навади. *Стипч.* Чиним све што ми је мило, па ма се то сударало са моралом и друштвеним навадама. *Дов.*

навáдан, -дна, -дно **1.** *заснован на навади, навикнут; уобичајен.* — Пецкања млађарије не престадоше, па су тјерали и старијој чељади навадну озбиљност с лица. *Шимун.* Сасвим [су] заборавили своју навадну бечку брбљавост. *Нех.* **2.** заст. *заснован на обичајима, обичајни.* — Бискуп Тауси није смио нити писнути, нити хтио тражити своје навадно право. *Шен.*

навáдити, нàвāдӣм свршн. покр. *залити водом, натопити;* ист. вáда[1]. — Дуван ... су још прошле недеље засадили, а никако досад »навадили«. *Станк.*

нàвадити[1], -ӣм свршн. *вадећи нагомилати, довољно извадити. Вук Рј.*

нàвадити[2], -ӣм свршн. *навикнути нкога на нешто. Вук Рј.*

~ се а. *навикнути се, научити се, уобичајити.* — Око [му се] на сваку малицу навадило, па му је свака ситница мила. *Шен.* Не могу да га већ видим жива! ... А прије како тако, некако се била на њ навадила. *Ћип.* **б.** *почети редовно долазити, навраћати где ради чега.* — Навадила се ... лисица у наш живинарник. *Чол.*

нàвадицē прил. *по обичају, навици, навикнуто.* — Стара кухарица се вратила. Отресла навадице плет. *Божић.*

нáвадно прил. покр. *обично, најчешће.* — За чим човјек тежи, то навадно и постигне. *Том.*

навáђāње с *гл. им. од навáђати.*

нàвађāње с *гл. им. од нàвађати (се).*

навáђати, нàвāђām несврш. *в. наводити.* — Тај своје жупљане навађа на страх. *Павл.* Предлаже да се расправа одгоди и навађа разлоге. *Ћип.*

нàвађати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према навадити*[2] *(се). Вук Рј.*

навађèњак, -ка м *онај који се навадио на што.* — Навађеник је гори него крвник. *Вук Рј.*

навáжати, нàвāжām несврш. *в. навозити.*

нàвака ж *в. нафака.* — Иди, бјежи ... Спасавај се, навако једина! *Јел.*

нáвал м *в. навала. Вук Рј.*

нâвал и нâвал, нàвла (и ређе нàвала) м тал. пом. *износ који се плаћа за најам лађе или за превоз робе; бродарина. Бак. Реч.*

нâвала и нāвала (нáвала) ж **1.** *притисак на противника (у борби, такмичењу и др.), напад, нападање.* — Играчи [су] у жестоким навалама правили опасне продоре. *Рад. Д.* Заповједи Наполеон ... да се пријеђе у навалу. *Крањч. Стј.* **2. а.** *оптерећеност послом; мноштво посетилаца (купаца, странака).* — Код њега [службеника] је увек навала, а нико неће ... да му помогне. *Сек.* **б.** *обиље, богатство.* — Није ове године каква навала од рода, али су зато крупни и очувани [шипци]. *Радул.* **3.** *притисак; салетање, наговарање.* — Очути се доста снажном да одоли навали питања [мајчиних]. *Кум.* Одбијао [је] навале да се жени. *Срем.* **4. а.** *снажни удари, снажно струјање; интензивно, неодољиво наступање, ширење чега:* ~ ветра, ~ буре, ~ светлости. — Није још био попуцао под навалом зоре шатор ноћи. *Чипл.* **б.** *снажан прилив, наступ, порив:* ~ суза, ~ крви. — Чинило јој се да се суновраћује пред навалом осјећаја. *Сим.* Под изненадном навалом сентименталних утисака запјева. *Јонке.* **5.** спорт. *играчи који нападају гол, врата противника.* — Средњи покривач покрива вођу навале. *Рук.* **6.** (нàвала) бот. *шумска биљка* Nephrodium (Aspidium) filix mas. *Терм. 3.*

на̏валан и на̀валан (на́валан) -лна, -лно **1.** *спреман за напад, нападачки расположен; насртљив.* — Стајао је тако неко вријеме нагнут у грчу и навалан. *Гор.* Само ме оне двије чангризаве старице ... не остављају. Од пса су вјерније, од љетне мухе навалније! *Маж. Ф.* **2.** (одр.) **а.** *који се односи на навалу (1а), офанзивни; нападачки.* — Италијани ... су добили и острва Лошињ, Црес и Ластово, згодне навалне базе. *Цвиј.* Уговорили су ... пакт против навалнога рата. *Неим.* **б.** спорт. *који се односи на навалу (5);* навални играч, ~ петорка.

нава́лија ж нар. песн. *врста старинске сабље.* — Пошљи мени до три добра своја: прво добро сабљу навалију. *НП Вук.*

на̀валит, -а, -о покр. *нагао, журан.* — Мене је више уздржавало оваково навалито књажево путовање да с књазом не путујем. *В 1885.*

нава́лити, на̀ва̄ли̏м сврш. (имп. нава́ли; аор. 2. и 3. л. на̀ва̄ли̏) **1. а.** *ставити поврх чега или прислонити уз што, наваљати (што тешко, крупно); навући:* ~ камен, ~ терет. — Шешир мали на око навали. *Леск. М.* **б.** *ставити у великој количини, нагомилати.* — Навали на огњиште пуно наручје дрва. *Цар Е.* **в.** фиг. *оптеретити кога чим, навући на кога:* ~ порез, ~ дажбине, ~ задужења. — Навалит ћете на нас још гору несрећу! *Гор.* **2. а.** *снажно напасти; насрнути (на кога).* — Немци су ... навалили на наш одред. *Поп. Ј.* Чланак ... је ружно навалио на младеж. *Бал.* **б.** *јурнути, пустити се, ударити куд великом снагом, брзином и сл.* — И у дивљем бијесу, да му жртве тако испред ока умакну, навали за њима. *Мул.* **3. а.** *изнети, понудити, пружити чега у великој количини, обасути кога или што чим:* ~ понудама, ~ вином. — Навалићемо травама на ногу, можда ћемо јој вратити живот. *Лоп.* **б.** *појавити се у великом броју тражећи што, интересујући се за што; почети посећивати у великом броју:* ~ на робу, навалиле муштерије, странке, знанице. — На њу јесу просци навалили. *НПХ.* **в.** *појавити се, наметнути се у великој количини.* — Посао грдни навалио. *Михољ.* **4. а.** *изложити притиску, притиснути, салетети.* — Навали жестоко на брата доказујући му да то друкчије није могло бити. *Крањч. Стј.* Што ми та смрт понекад навали да смета. *Сек.* **б.** *почети упорно наговарати, наводити на што.* — Зар нећете свршити ... — навали Зорка. *Кум.* Навали на нас да останемо код њега. *Чол.* **в.** *показати јаку жељу за што, почети упорно тежити за чим.* — Онамо је моје врло навалило јуначко срце. *М-И.* **г.** *упустити се у што, прихватити се чега одлучно, интензивно, журно и сл.; прегнути, прионути:* ~ на посао, ~ на јело. — Навале штампати црквене књиге. *Јаг.* Овде навалили, па раде ли раде против њега. *Андр. И.* **5. а.** *изненада упасти, банути, хрупити.* — У собу навали висок младић. *Шен.* **б.** *наступити великом силином, у великој маси, интензивно, нахрупити:* навалила бура, киша, навалиле тешкоће. — Из шумице навалио миомирис. *Ков. А.* Однекуда навалила крупна купусна гусеница. *Рад. Д.* **в.** *почети бујно, живо тећи, лити се, струјати.* — Сузе навалиле на очи. *Мул.* Крв ... му је била навалила у главу. *Андр. И.* **г.** *снажно обузети кога, овладати ким.* — Осећаји навале кô плима! *Рак.*

~ **се** *притиснути, ослонити се на што свом тежином; нагнути се куд свом тежином.* — Док ти се навали њему нешто на леђа, па све теже, теже. *Глиш.* Наваливши се напријед, сједио је Данило на дугим његовим леђима. *Крањч. Стј.* фиг. Зла нека слутња навали се на душу Матека. *Хорв.*

на̏валица ж покр. *в. навала (2а).* — Приступим и дам му оно писмо, а он мени: Данас имамо много навалице. *Љуб.*

на̀валицӣ прил. *намерно, хотимично, навлаш.* — Он је можда мислио да она то навалице чини. *Јанк.* Кадшто навалице, а најчешће и нехотице, био [је] слијеп спрам свега. *Цар Е.*

на̀валичан, -чна, -чно *намеран, хотимичан, смишљен.* — Али баш то навалично чување да јој се не приближи ... затезаше ... његов положај. *Лаз. Л.* То [су] живе, неприсиљене црте из народнога живота ... без наваличне тенденције. *В 1885.*

на̀валнӣ и **на̀валнӣ** (на́валнӣ), **-а̄**, **-о̄** *в. навалан.*

на́валнӣк м **а.** *онај који изазива сукоб, нападач.* — Треба ... за навалника и кривца држати онога који је прекршио споразум. *Нех.* **б.** војн. *припадник јединице која је намењена за офанзивне акције.* — Неће бити домобрани него јуришници и навалници. *Крл.*

на́валнӧст, -ости ж *особина онога што је навално; насртљивост.* — Његови чланци немају ... памфлетистичке ... навалности Јосипа Мишкатовића. *Нех.*

нава́љати, на̀ва̄ља̄м сврш. **1.** *ваљајући, котрљајући поставити на што, навалити.* — Ону кладу оданде наваљајте на ватру. *Вес.* **2.** *ваљајући накупити, нагомилати.* — Наваљај саоне сухе буковине. *Мул.* фиг. вулг. И памти, наваљај јој што више дјеце, имаће посла. *Сим.*

~ **се 1.** *наужívати се ваљања, у ваљању.* — По земљи сит се наваљах. *М-И.* **2.** *нагомилати се ваљањем; нарасти ваља-*

њем. — Двадесет стопа у висину наваљало се на њу [Помпеју] тврде лаве и камења. *Нен. Љ.* фиг. Он се служи ... гомилањем сродних и по звуку сличних речи, док се ... ефекат не наваља до извесне висине. *Нед.*

наваљи́ва̄ње с *гл. им. од наваљивати (се).*

наваљи́вати (се), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према навалити (се).*

на̀варати, -а̄м сврш. *дуго варати, много пута пре̄варити.* — Доста су ме наварали! *Лал.*

нава́рити, на̀ва̄рӣм сврш. **1.** *надодати заваривањем.* **2.** *доста сварити.*

на̀ватрити, -ӣм сврш. *опалити (из пушке).* — И мојом ћу пушком наватрити на Турчина Ђурђевић Мурата. *НП Вук.*

нава́шарити, -ӣм сврш. *направити неред, испретурати, испрема̄тати што по чему. Р-К Реч.*

на̀вда̄р, -а́ра м покр. *стражар, чувар имања, винограда и сл.* — Чувар винограда, стари навдар Шалта, мами змију бјелоушку свирком. *Наз.*

навѐдēм *през. од навѐсти.*

на̀вез м **1.** *вез; извезено платно.* — А једарца има од навеза нова. *Наз.* **2.** спорт. *скупина планинара повезана истим ужетом.* — фиг. Две године они су се навикавали на помисао да је трећи партнер у њихову навезу смрт. *НИН 1958.*

на̀везак, -еска м *оно што је навезано на што, привезак. Вук Рј.*

навѐза̄лька ж *привезани украс, украсни додатак.* — По оправи вишаху јој силне навезаљке црвене, модре и црне боје. *Том.*

наве́зати, на̀вежēм сврш. *в. надовезати. Вук Рј.*

~ **се 1.** *в. надовезати се.* — На ту рукавицу навеза се друга из кола, жута и малена. *Лаз. Л.* **2.** *спопасти, заокупити, салетети (кога).* — Кад се на човека навежу, не може да их се отресе. *Ком.*

навези́ва̄ње с *гл. им. од навезивати (се). Вук Рј.*

навези́вати (се), -ѐзујēм (се) *несврш. и уч. према навезати (се). Вук Рј.*

навеја́вати, -ѐја̄вам *несврш. и уч. према навејати.*

на̀вејати, -јēм, ијек. на̀вијати, сврш. **1.** прел. *вејући нанети, нагомилати.* — Има насипа које је с поља поводањ нанео или ветар навејао. *Жуј.* **2.** непрел. *вејући нагомилати се (о снегу).* — Чак и ружно лице робијашнице, украшено навијаним снијегом, некако је ведрије гледало. *Чол.* **3.** *вејањем очистити жито од плеве.*

на̀вēк, ијек. на̀вијек, прил. **1.** *у свако време, увек, свагда; довека.* — Судбина која навијек прогони честите људе бацила ме на овај лежај. *Вел.* **2.** *заувек, занавек.* — Ја тражим срца које би ... само моје навек било. *М 1867.* Оставит ћу навијек можда чарне твоје њиве и брежуљке. *Гал.*

на̀вēке, ијек. на̀вијеке и **на̀вēки,** ијек. на̀вијеки, прил. *в. навек.* — Није човјек навијеке дијете. *Берт.* Поветарац ... се клео љубит' те навеки. *Кост. Л.*

навекòвати се, -ѐкујēм се, ијек. навјекòвати се, сврш. *провести дуг век, наживети се.* — Ако оздрави, неће се века навековати. *Грол.*

на̀велико прил. *у великој мери, у великим размерама, много.* — Сваки дан хапсе навелико. *Поп. Ј.* Тамо [се] навелико пљачка, пали и убија. *Кол.*

наверӯгати, -а̄м сврш. *наборати, намрешкати.* — Дубоко је доље под мостом ова бешћутна и апатична [ријека], наверугана валићима. *Бат.*

навесѐлити се, -ӣм се сврш. *провести много времена у весељењу; задовољити се веселећи се.* — Доведоше младу Аницу и навеселише се и наиграше. *Вес.*

на̀весити, -ӣм, ијек. на̀вјесити, сврш. *обесити над што, приставити (на ватру).* — Навјесити котао на ватру. *Вук Рј.* Пође кући да навјеси ручак. *Кал.*

навѐслати се, -а̄м се сврш. *провести много времена у веслању; задовољити се веслајући.*

на́веснӣк, ијек. на́вјеснӣк, м *онај који што навешћује, весник, гласник.* — Црквено звоно ... овдје као да је божји навјесник. *Ђал.* [Војновићеви сонети] бијаху ... далеки навјесници Дубровачкој трилогији. *С 1911.*

на́весница, ијек. на́вјесница, ж *жена навесник, весница, гласница.* — Навјеснице ноћи, тихе сјене ... дочеках у долиници. *Леск. Ј.*

наве́сти и **на̀вēсти,** наве́зēм сврш. **1.** *украсити везом, извести.* — Хоћеш ли да навезе кошуљу? *Вес.* Оно што бих навезла, продавала сам скупо. *Шимун.* **2.** фиг. *речима накитити, напричати.* — Напричају ти тако, иските, навезу, па засладе чашом ракије. *Ђоп.* Сад је измислио ту причу, а и није: мајка их је толико навезла. *Божић.*

~ **се 1.** *провести дуго времена везући, заситити се везења. Р-К Реч.* **2.** покр. фиг. *в. навезати се (2).* — Слуге заосташе, шапућући безочно и навезли се на ме погрдљивом ријечи. *Матош.*

навѐсти[1] и **на̀вести**[1], навѐдēм сврш. **1. а.** *водећи (кога) довести, упутити (га) куда, камо, учинити да нађе на кога или на што.* — Бог је неки мене јадника у њезину кућу

навео. *М-И.* Спроводеђ' га преко Чемерне, наведе га некако, пријеваром, на засједу турску. *Јакш.* Ђ. **6.** *довести што мењајући му правац, дајући му одређени смер.* — Усадих лозу сред винограда, наведох воду са три кладенца. *НП Вук.* Заповеди бог оном нечасном . . . да наведе облак и побије оном сву 'рану на струку. *Вес.* **2.** *наговорити, подстаћи; нагнати.* — Зашто си ме навео на гријех? *Бен.* Кнезови се нису дали навести на оружану побуну. *Сур.* На шта неће човека глад навести! *Јакш.* Ђ. **3.** *дати какав податак или цитат, обично у каквом напису, цитирати; споменути, испричати.* — Навео [је] једно лепо место из »Тарас Бульбе«. *Поп. П.* Наведена [је] тачна адреса натпоручника Лукаша. *Јонке.* Да вам овде наведем једну од њихових крупнијих шала. *Нен. Љ.* **4.** *довести на одређену тему, предмет, скренути (разговор).* — Навео [је] разговор на Мирка. *Јов. С.* Увијек би некако навела разговор на свога Ива. *Кум.* **5.** *нагнути, накривити; скренути.* — Она још више наведе суд, млаз воде се проли по земљи. *Сиј.* Захукћу [се] волови низбрдо па наведу на страну. *Ранк.* **6.** (платно) *иглом увући прећу где се у ткању прекинула. Вук Рј.*

Изр. ~ на танак (склизак, клизав) лед (на трулу даску) *ставити, довести (кога) у безизлазан положај, преварити, натоциљати, насамарити.*

~ **се** *посрнути тетурајући се. Вук Рј.*

навѐсти¹ и **нàвести**², навèзēм сврш. **1.** *возећи довести, допремити у довољној количини.* — Одох . . . да навезем дрва, ако су посјечена. *Мишк.* На годину бих навезао ђубрета и обрадио. *Бен.* **2. а.** *отиснути од обале, учинити да заплови (чамац и сл.).* — Чим их [шајке] навезу, ви сваки узмите по једну и бушите овим свдрловима. *Вес.* **б.** *запловити.* — Посједаше у лагане чамце . . . на дебело море навезоше. *Јурк.*

~ **се а.** *запловити, отпловити; укрцати се.* — Кад угледа те силне корабље, похити у чамац, навезе се до њих. *Павл.* Навезе се на . . . пароброд који је бродио у Индију. *Шант.* **б.** *наћи, прећи (на неки пут).* — Претурисмо . . . опаснији део пута па се навезосмо на утапкану полумекоту једне лениje [пољског пута]. *Петр. В.* **в.** *довести се, доћи, приспети возећи се.* — Кроз дугу поворку кола . . . навезосмо се у Вуковар. *Павл.*

навѐститељ, ијек. навјèститељ, м *онај који што навешћује. Прав.*

навéстити, нàвēстīм, ијек. навијèстити, сврш. **а.** *(об)јавити, обзнанити, најавити; огласити (у цркви предстојеће венчање).* — Овај лист имао је да навијести његову силну љубав. *Ћип.* Препелица навести зору. *Ад.* Нареди млади човјек да црква навијести његово вјенчање с Минком. *Кос.* **б.** *упутити, показати.* — Навијести ме гдје ћу купити добру кућу. *Вук Рј.*

нàвечē(р) прил. **1.** *у време кад наступа ноћ, увече.* — Један самац . . . умро, па га тек сутра навече нашле комшије. *Срем.* Навечер дошао газда Јован. *Сим.* **2.** покр. *уочи.* — Ово су ти наши обичаји навече Божића. *Мат.*

навèчерати се, -ām се сврш. *сит се најести приликом вечере, обилно вечерати.* — Кад вечера, нек' се навечера. *НП Вук.* Јаков се господски навечера. *Кум.*

навèчēрје и **нáвечје** с *вече уочи празника (или неког посебног дана); време уочи неког догађаја.* — Са његовим [Милошевим] доласком на власт већ је настало навечерје рата. *Јов. С.* Данас је навечје Николја дне. *Рј. А.* Рано рани, али не изјутра, него још у навечје ловачкога дана. *Вел.*

нàвешати, -ām, ијек. нàвјешати, сврш. *довољно обесити, окачити.* — Навјешао сам доста меса за зиму. *Рј. А.*

нàвешкати се, -ām се сврш. необ. *испунити се нечим што виси, нанизати се.* — Од њега [семена] порасте струк пасуља и навешка се махунама. *Ћос. Д.*

навештáвање, ијек. навјештáвање, с *гл. им. од навештавати.*

навештáвати, -èштāвām, ијек. навјештáвати = навешћивати *несврш. и уч. према навестити.*

нàвештај, ијек. нàвјештај, м **а.** *оно чиме се ко или што огласи, објава, обзнана, обавештење, најава.* — Још само стиже дозивање гласно, . . . и младе свраке навештај једнолик. *Мас.* Канда је . . . био . . . задовољан тим нијемим навјештајем сврхе њихова посјета. *Креш.* **б.** *оглас, оглашавање у цркви за венчање младенаца.* — Имали сте однијети новце за навјештај. *Бен.*

нàвештājан, -јна, -јно, ијек. нàвјештājан *који се односи на навештај.* — Усрдно прима . . . навјештајна честитања. *Божић.*

навéштање, ијек. навијèштање, с *гл. им. од навештати.*

навéштати, нàвēштām, ијек. навијèштати *несврш. и уч. према навестити.*

навештéње, ијек. навјештéње, с *навештај, најава, оглас.*

навешћúвање, ијек. навјешћúвање, с *гл. им. од навешћивати.*

навешћúвати, -èшћујēм, ијек. навјешћúвати, несврш. = навештавати.

навúгатор м *стручњак за навигацију; онај који управља навигацијом брода или авиона.*

навига́ција ж лат. *пловидба, пловљење, вештина управљања бродовима; наука о пловидби.*

навига́ци̏јскӣ и **на̏вигацио̏нӣ**, -а̄, -о̄ *који се односи на навигацију*: ~ прибор, ~ инструменти.

нав̏ѝдати, -а̄м сврш. тал. покр. **а.** *навити, навинути*; исп. вида. — фиг. Мозак [им је] навидан друкчије — не воле да га замарају памћењем имена. *Лал.* **б.** *наговорити.* — Лаже, рече . . . Можда су га они навидали тако. *Лал.*

на́видети, -дӣм, ијек. на́видјети, несврш. *мрзети.* — Не има Француза . . . који би овога мужа навидио поради стричеве милости. *Старч.*

~ **се** покр. *слагати се, живети у љубави.* — Вук и лисица не могу се навидјети. *Вук Рј.*

на́видјети (се), -дӣм (се), ек. на́видети (се).

нав̏ѝјало с *навијалка.* — Навијала ишту руна власна. *Март.*

нав̏ѝјāља и **нав̏ѝјаља** ж нар. *жена која навија прељу.* — Камо ли су с кудељом дјевојке и невјесте, вјеште навијаље? *Март.*

нав̏ѝјāлька ж *направа за навијање преље, сохе, возаљка и место где се навија прађа. Вук Рј.*

нав̏и́јāње с *гл. им. од навијати.*

нав̏и́јати, на̀вӣјам несврш. **1.** *несврш. и уч. према навити.* **2.** *наводити, скретати.* — Навија разговор о нечем сасвим трећем. *Марк. М.* фиг. Ej, како богата дјевојка навија очима. *Ков. А.* **3. а.** *заузимати се, залагати се (за што).* — Ћаја-паша је много навијао да Милош остане у Београду. *Вук.* Мајка је почесто навијала да јој доведем »одмену«. *Лаз. Л.* **б.** *држати коме страну, подржавати, подстицати кога.* — Навијачи . . . [су] гласним повицима навијали и за једну и другу страну. *Јак.*

Изр. ~ воду на свој млин, на своју воденицу *вући на своју страну, удешавати, говорити у своју корист.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према навити се.* **2.** *мотати се, врзмати се (око кога, чега).* — Радознало је шврљао по дворишту између бораца и нарочито се навијао око једног . . . момка кога је болио зуб. *Ћоп.*

на̀вијати, -јēм, ек. на̀вејати.

нав̏ѝјāч, -а́ча м *онај који навија за кога*; исп. нави́јати (3б): фудбалски, ногометни ~, страстан ~, загрижен ~.

нав̏ѝјача ж *направа, справа за навијање преље, витао, навијалка. Рј. А.*

нав̏ѝјāчкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на навијаче*: ~ воз, влак, ~ пристрасност.

на̏вијек, ек. на̀вēк.

на̏вијеке и **на̏вијеки,** ек. на̀вēке и на̀вēки.

навијѐстити, на̀вијестӣм, ек. наве́стити.

на̀вијешати, -а̄м (ијек.) покр. *несврш. према навјесити.* — Друге су већ навијешале котлушу с водом. *Шимун.*

навијѐштати, на̀вијештāм, ек. наве́штати.

навњу́так, -тка м = навитак *пређа навијена на вратило.* — Сутра ћу бити готова са овим навијутком. *Вес.*

на̏вика и **на̀вика** ж (дат. -ици) *сталан, уобичајен начин поступања, понашања, склоност која је постала стална, обична, навада.* — Ескими . . . добро познају навике јелена. *Петр. М.* По самој навици опрала [је] хладном водом очи. *Новак.*

Изр. моћ навике *оно што се чини механички, без учешћа, суделовања воље*; прећи у навику (коме) *постати обично, свакодневно.*

навика́ва̄ње с *гл. им. од навикавати (се).*

навика́вати (се), -и̏кāвām (се) *несврш. и уч. према навикнути (се) и навићи (се).*

нав̏и́кати, на̀вӣчēм сврш. *почети викати; викнути (на кога).* — Великошколска омладина је скочила и навикала на Пашића. *Јов. С.*

~ **се** *наситити се викања, издовољити се вичући.* — Кад се навикао, излетио је пред своју кућу. *Кум.*

навики́ва̄ње с *гл. им. од навикивати.*

навики́вати, -и̏кујēм несврш. *викати (на кога или на што).* — Дизао [би] главу и навикивао на момке који су дирали девојке. *Андр. И.* Стао је [козар] веселије да навикује на козе. *Ћоп.*

на̀виклōст, -ости ж *навика.* — Што има већу власт над нама, страст или навиклост? *Шов.*

на̀викнути и **на̀вићи,** на̀викнēм (вор. на̀викнух и на̀викох, 2. и 3. л. на̏викнӯ, на̀виче и на̏виче; р. прид. на̀викнуо, -ула, -уло и на̀викао, -кла, -кло) сврш. **1.** *учинити да што постане навика, приучити, научити.* — Свака нова мисао има препрека; мука је свет на њу навикнути. *Вес.* **2.** *стећи навику, научити се, привикнути (се).* — Навикне на господско друштво. *Шен.* Није лако навићи друга врата. *Вукић.* Нијесу могли живјети без обиља и слободе, чему навикоше у родитељској кући. *Шимун.*

Изр. што дикла навикла, то невјеста не одвиче *ради даље по старој, рђавој навици. Н. посл. Вук.*

~ **се** на̀викнути *(2).* — Поглавита је ствар навикнути се радњи. *Павл.* Мало помало, и Мата се навикнуо без свога брата. *Глиш.* Људи [ће се] навићи да пош-

тују елементарне увјете друштвеног живота. *Ант. 1.*

навúкнути, нàвйкнēм свршс. *повикати (на кога).* — Не дај тамо, утече! — навикнуше на гогу. *Глиш.*

нàвикнӯто прил. *по навици, научено.* — Мирно, навикнуто су стојали натоварени коњи. *Минд.*

нàвиксати, -ām свршс: нем. варв. *намазати виксом и углачати (обично ципеле).* — Хвата маглу са »навиксаним« циганским брковима. *Матош.*

нàвиљак, -йлька м (мн. -йљци) **а.** *онолико сена, сламе, траве и сл. колико се једанпут може узети на виле и понети.* — Оскудни суседи стану преклињати за ... навиљак сена. *Рад. Д.* фиг. Има читав навиљак браде и бркова. *Киш.* **б.** *сноп.* — Ветар разнео маслачака пену, где жита зрелог грејy се навиљци. *Макс.* **в.** *мали пласт, гомила (сена).* — Слабо се спавало ... у разваљеним навиљцима ... ливада. *Лал.*

нáвиље и **нàвйље** с покр. *навиљак.* — Врх њега [ћемо] ред плоча, гомилу камења и навиље драча [набацати]. *Љуб.*

нàвйљчење с *гл. им. од навиљчити.*

нàвйљчити, -йм **1.** несврш. *скупљати, купити у навиљке. Вук Рј.* **2.** свршс. *набости на виле.* — Навиљчио вука и подигао га на држалици рогуља. *Гор.*

навúнути, нàвйнēм свршс. **1.** *навити (1 б).* — Шетао сам горе-доље, као навинути строј. *Мишк.* **2.** *запети ороз, кокот (на пиштољу и сл.).* — [Држи] у свакој руци навинуту кубуру. *Ков. А.* **3.** *уганути, искренути, ишчашити.* — Навине десну ногу и разбије главу. *Љуб.*

нáвир м књиж. *оно што нагло навре, налет, навала.* — Загушио се у навиру узбуђења и хтио је сјести. *Цес. А.* Навири лахора предишу нежно. *Кош.*

нàвирāње с *гл. им. од навирати.*

нàвирати, -рēм несврш. **1.** *тећи, нагло, снажно наплазити, надолазити, избијати.* — Слана вода ... кад је обилато навирала, служила је селу за кухање и прање. *Тип.* Ледени, самртни зној навире јој на блиједо чело. *Шен.* **2.** *навaљивати, надирати.* — Сваки ће ићи својим путем и на мачеве навируħи неће се ранити. *Дан.* Овце ће кô поток навирати на врата дворишта ... кад се враћају с паше. *Вит.*

навирúвати (се), -йрујēм (се) *несврш. и уч. према навирити (се).*

навúрити, -йм свршс. **а.** *завирити, вирнути.* — Навирила [је] у собу својих господара да чује што веле они. *Бег.* Из собе ослушнуо ... и навирио кроз прозор. *Рад. Д.* **б.** *свратити и погледати за часак.* — Кућа није далеко, па човјек може сваки час навирити шта се ради. *Тюп.*

~ се а. *навирити (б).* — У бирцуз би се тек понеки само навирио. *Кол.* **б.** *загледати, погледати.* — Шимек се навири искоса у фотографију. *Гор.*

нàвисити се, -йм се свршс. *провести дуго времена висећи; задовољити се висећи.* — Енеје [се] нагрли он и о врату му доста се већ нависи. *Марет.*

нàвисоко и **нависòко** прил. *с великим жељама, претензијама.* — Промењо се свет. Онда још нисмо ишли тако нависоко. *Поп. Ј.*

Изр. пуцати, циљати ~ *тежити за високим положајем, за удобним животом.*

навúтак, -тка м = навијутак. — Навитак [је] онолико основе што се једном навије на вратило. *Павл.*

нàвити, нàвијēм (аор. нàвих, 2. и 3. л. нàвй; р. прид. нàвио, нàвйла, -ло; трп. прид. навйјен, -èна, -èно и нàвйт, -а, -о) свршс. **1. а.** *намотати.* — Танку сам прећу навила. *НП Вук.* **б.** *запети, ставити какав механизам у покрет обртањем, затезањем какве ручице или опруге, затегнути (струне на вијцима и сл.).* — Увијек заборавим да навијем ... уру. *Крл.* Којипут [је] навио радио. *С 1937.* Дај овамо гусле јаворове, да на њима ја навијем струне. *Митр.* **2. а.** *накренути, накривити, нагнути.* — Она нави [флашу] али Рецеп примијети да не пије. *Бан.* Забренцају велики дукати по танковиту, мрву навијену врату. *Горд.* **б.** *управити; скренути.* — Јастреба, гаврана, орла — туче у лéту. Куд навије пушку — никад не промаши. *Глиш.* Консул нави друмом мостарскијем. *Март.*

Изр. као навијен (говори) *као да је машина, строј, механички, без престанка, без предаха (говори).*

~ се 1. *накренути се, нагнути се.* — Погледа испод ока, нави се мало на страну. *Лаз. Л.* **2.** *наићи, свратити; скренути.* — Навије ли се која усташка патрола, он ... дочекује госте. *Тюп.* Наши лаки восци кренуше у запад ... па се навише уз питоме луке. *Павл.*

нàвитњāк м покр. *витао. Вук Рј.*

нàвићи, нàвикнēм свршс. = навикнути. **~ се** = навикнути се.

нàвичāј м покр. **1.** *навика, обичај.* — Колико је села, толико је навичаја. *Н. посл. Вук.* Па не хајеш моје навичаје. *Март.* **2.** *завичај, родни крај.* — Али ти је жао навичаја, али жалиш старе родитеље? *НП Вук.*

нáвичан, -чна, -чно *који је навикао на што.* — Није навичан много пјешачити. *Вел.*

нàвише и **нâвишĕ** прил. **1.** *према горе, нагоре; узбрдо.* — Тера прстима своју бујну косу навише. *Срем.* Раменом набаци торбу навише на леђа. *Божић.* Окрете навише стазом кући. *Глиш.* **2.** *према већем богатству, према вишем друштвеном положају.* — Наша је породица ... више пута покушавала да се дигне навише. *Нед.* **3.** *ка старијем узрасту, старијој доби.* — [У њега] су све жене, удовице, распуштенице и девојке (од четрнаест година па навише) заљубљене. *Срем.*

нâвјера ж (ијек.) *кредит. Бен. Рј.*

нáвјерница ж (ијек.) *акредитив. Бен. Рј.*

навјес-, ек. навес-.

нáвјет м (ијек.) заст. *напаст, искушење.* — Пуку проповиједају мјести слова божјега навјете ђавоље. *Љуб.*

навјеш-, ек. навеш-.

навлáдати, нàвлāдам сврш. *в. надвладати.* — Најпосле навлада младићско весеље и неколико их у по грла запјева. *Ћип.*

~ **се** *провести много време навладајући, наужривати се, задовољити се у владању.* — А онда се ти наживи, навладај у слободи. *Ћос. Д.*

нàвлажнити, -ӣм сврш. *учинити што влажним, наквасити.* — Појављује [се] мирис по амонијаку од којега помодри навлажен црвени ... папир. *ОК.*

~ **се** *постати влажан.* — Очи му се навлажиле. *О-А.*

нàвлака и **нâвлака** ж **1.** *оно што се навлачи на што, преко чега ради заштите и подешено је према предмету на који се навлачи.* — Двије [су] напухане јастучне навлаке. *Креш.* Навлаке скини с покућства. *Шен.* Митраљезе ... су морнари прекрили непромочивим навлакама. *Аз.* фиг. *оно што се навукло преко чега.* — У зору бледа навлака покри небо. *Моск.* Прозори су ... под тањушном навлаком прашине. *Ћоп.* **2.** *кожица, мрена што се навуче на око. Рј. А.* **3.** покр. **а.** *справа којом се обручи натежу на бурад. Рј. А.* **б.** *дрвена направа (налик на кутлачу), којом опанчар навлачи опанак на калуп. Рј. А.* **в.** *назувак. Рј. А.*

навлàкача ж покр. *чарапа, назувак или друга мека обућа.* — Узе ... добро увезану навлакачу у којој новац држаше. *Ћип.* Старе, меке пензионерске ципеле — навлакаче. *Божић.*

нâвлāс прил. *тачно, у длаку, у свему, до танчина, потпуно.* — Како ће се Тито радовати што могу навлас да испуне његову жељу. *Новак.*

нáвласак, -ска м заст. *власуља, перика.* — Попут куле високи навласак [је] носила. *Том.*

нàвласнӣк м заст. *приватно лице, приватник.* — Држава плаћа свако подузеће драже [скупље] него навласник или навласно друштво. *Старч.*

нáвласт прил. покр. *в. навластито. Вук Рј.*

нàвластан, -сна, -сно *приватан:* ~ друштво.

нàвластит, -а, -о *властит; нарочит. Бен. Рј.*

нàвластито и **нàвластицĕ** прил. *посебно, нарочито, особито.* — Навластито Катинку није могао замислити као младу, веселу дјевојчицу. *Шимун.* Мислим навластице сцену између оца и кћери. *Л 1905.*

нàвлачак и **нâвлачак,** -чка м *назувак. Вук Рј.*

навлáчĕње с *гл. им. од навлачити (се).*

навлáчити, нàвлāчӣм **1.** *несврш. и уч. према навући.* **2. а.** *потезати, вући.* — Узе противити се ... и помало на своју страну навлачити. *Бен.* Сами [коњи] навлаче на блато, мекше им је. *Вил.* **б.** *повлачити (по земљи).* — Толико ју је тукао, толико навлачио! *Крањч. Стј.* **3.** *увлачити, привлачити.* — Стане сркати ... гутати и навлачити у се оно силно море. *Брл.* Старост и младост навлачи на се влагу као со. *Гор.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према навући се.* **2.** *натезати се.* — Љепше је њему тако о богу се разговарати него се са дјецом навлачити! *Крл.*

навлàчкапа ж нар. *дечја игра у којој се деца навлаче, натежу око капа стављених на гомилу. Вук Рј.*

нàвлāш и **нáвлаш** прил. **1.** *хотимице, намерно.* — Ја сам навлаш дошао раније, да се известим какав ће бити ручак. *Глиш.* Навлаш по неколико дана не би дошао. *Леск. Ј.* **2.** *особито, нарочито, напосе.* — Сви ти поклони бијаху му досадни, навлаш сада. *Шен.*

нàвлашицĕ и **нáвлашно** прил. покр. *в. навлаш.* — То благо тражио [сам] навлашице у женске стране. *Павл.* Крв нашу у своје црне сврхе навлашно [је] точио. *П 1939.*

нàвлашнōст, -ости ж *хотимичност, намерност. Р-К Реч.*

нáвод м **1. а.** *оно што се наводи, цитат.* — Навео је два овећа навода, где се налази моје ... мишљење. *Скерл.* Кад [је] ... тражио да га побију наводима из библије, био је осуђен на смрт. *Пов. 2.* **б.** *навођење, позивање (на што); исказ, тврдња.* — Тужбе [су] снабдевене ... наводима параграфа за убиство. *Дом.* Предсједник потврђује истинитост његових навода. *Вел.* **2.** покр. *смирај*

(*дана*). — Под наводом дана подофицир се повуче у пећину. *Лал.*

Изр. знак навода прав. *наводници.*

наводàција м *онај који посредује при женидби или удаји, проводација.* — Не тражи наводацију за женидбу. *Ранк.*

наводàцисати, -ишēм несврш. *бити наводација.* — Дошла си, наводацисала си, ништа није било. *Срем.*

навòдити, нàводим несврш. **1.** *несврш. и уч. према навести.* **2.** *низати.* — Ружица ... наводећи на нит зрна црног граната ... *Шен.* **3.** покр. *нагињати, клонити се, спуштати се.* — Сунце наводи к западу. *Лал.*

Изр. ~ (воду) на своју воденицу, на свој млин, на свога млина јаз *в. уз воденица и млин (изр.).*

~ **се** *нагињати се, накретати се, клатити се, поводити се, тетурати се.* — Кола су се наводила час на једну, час на другу страну. *Лал.* Умало не паде. Већ се почео да наводи. *Куш.*

навòдљив, -а, -о *који се клати, тетура, који кривуда.* — Наводљив [је] точак којега су се паоци почели изглављивати. *Вук Рј.*

нáводнӣ, -ā, -ō **1.** *који се догодио према казивању других, о којему се зна према туђој тврдњи; тобожњи.* — Причала [је] Филипу за Кириалесову наводну трагедију, давну, дјечачку. *Крл.* Под импресијом наводног Клариног самоубиства. *Матк.* **2.** *који се односи на навод, навођење:* ~ знаци, знакови.

навòднити, нàводнīм сврш. *натопити, залити водом; прекрити мрежом канала за довођење воде којом се залива земљиште.* — Наводњене површине износе већ сада 500.000 хектара. *ЕГ 2.*

~ **се** у изразу: очи (му, јој и сл.) се наводниле, наводниште *засузио (засузила) је, почео (почела) је плакати.*

нáводница ж **1.** *жица која се у платну наведе. Вук Рј.* **2.** мн. *наводници.* — Реч мајстор беше под наводницама. *Срем.*

нáводнӣци м мн. (јд. нáводнӣк) *знаци интерпункције (»«) који се стављају кад се наводе чије речи, кад се нешто казује у иронији или се чему даје супротан смисао.*

нáводно прил. *како се каже, како се тврди, према казивању; тобоже.* — Жели ... одржати коалицију ... наводно ради чувања ... устава. *Риб.* Побуњеници наводно настоје да пређу Неретву. *Дед. В.*

наводњáвање с *гл. им. од наводњавати.*

наводњáвати, -ðњāвām *несврш. и уч. према наводнити.*

нàводњенòст, -ости ж *стање оног што је наводњено. Р-К Реч.*

навòдњив, -а, -о *који се може наводнити. Р-К Реч.*

навòдњивòст, -ости ж *особина оног што је наводњиво. Р-К Реч.*

навòђач, -áча м ков. *онај који наводи другог на што (на преступ и сл.).* — Намишљени подстрекач или навођач другога да овај нехатно учини какво кривично дело сматра се као да је сам учинилац тога дела. *Арх. 1926.*

нàвођење и **навòђење** с *гл. им. од наводити (се).*

Изр. знаци навођења прав. *наводници.*

нàвожење и **навòжење** с *гл. им. од навозити (се).*

нáвоз м **1. а.** *место одакле се врши превоз преко реке.* — Омање чете турске ... дуж целе обале [Дрине] имале су своје бродове и навозе: где су хтеле, могле су прелазити из Босне у Србију. *Вес.* **б.** *превоз, скела.* — Павле са осталима оста за други навоз [преко Мораве]. *Ћос. Д.* **2.** *издигнут насип у бродоградилишту на коме се граде или поправљају бродови; суви док.* — Са навоза сплитског бродоградилишта данас је поринут у море трампер »Целерина«. *Пол. 1958.* Моторни је брод склизнуо с навоза. *Вј. 1960.*

навóзати се, нàвōзām се сврш. *провести много времена возајући се; задовољити се возајући се, заситити се вожње.* — Ја се натруцкао и навозао. *М 1867.*

навòзити[1], нàвозīм *несврш. и уч. према навести*[2] *(I); насипати.* — Млаке се морају засипати, цеста поштено навозити. *Шен.*

~ **се** *несврш. и уч. према навести се.* — Ми се навозимо данас на тихи Дунав да нађемо Росију. *Нен. М.* Види се ... уски канал којим се на море навозе. *Дов.*

навòзити[2] **(се),** нàвозīм (се) несврш. *провести много времена возећи се, заситити се вожње.*

нáвōј, -оја м техн. **1.** *изолучени део матице завртња, вијка, лоза.* — На тим машинама врши се сва обрада ... сва бушења, сва урезивања навоја. *Пол. 1958.* На бочним странама тијела помјерача је провртана рупа с навојима за завртањ. *Стр.* **2.** *навојак.*

нáвојак, -ōјка м *оно што је једном навијено, намотано око чега (калема, осовине и сл.), намотај.* — Струја тече кроз вйше изолованих навојака око те игле. *Физ. 4.*

навојèвати се, -ōјујēм се сврш. *провести дуго време војујући, заситити се војевања.*

нáвојнӣ, -ā, -ō *који се односи на навој; који служи за навијање:* ~ алат.

навóјштити, нàвōјштīм сврш. покр. *напасти војном силом, заратити, завојштити.* — Па и другом на мене навојшти. *НП Вук.* Ако икада навојштиш на овај манастир ... *Рј. А.* Цио се свијет узмутио и навојштио. *Б 1951.*

нàвōљно прил. покр. *по вољи.* — Није ми било навољно. *Павл.*

навóњати се, нàвōњām се и **нàвоњати се,** -ām се сврш. *задовољити се воњем, мирисом (чега), намирисати се (чега).* — Сто пута [сам] ... зажелио навоњати се мажуране, кадуље. *Ћип.*

нáвор м покр. *набор.* — Блиједа је, око усана има фини болни навор. *Леск. Ј.*

нàвора ж покр. *в. нафора.* — Кад се ... стала делити навора, прије и нови учитељ. *Срем.*

Изр. наворе ми нар. *као заклетва: тако ми свега.*

нàвораст, -а, -о *наборан.* — Миловала [сам] његово наворасто, опаљено лице. *Бег.*

навóрати, нàвōрām сврш. *направити боре (на чему), набрати, наборати.* — Богато наворана сукња пада попут сивог љиљана. *Крл.*

~ **се** *добити боре, набрати се, збрчкати (се).* — Лице, некада ситно, отембесило се и наворало. *Поп. Ј.* Поднареднику се презриво навора кожа на десном лицу. *Гор.*

навòштити, нàвоштīм сврш. *намазати, натопити, превући воском.* — Хаљине ... ће се после навоштити за ... рȉбање на Исланду. *Дов.* Све [је] било прекривено навоштеним платном са скинутих тапета. *Шкреб.*

~ **се** *наталожити се, стинути се (као восак).* — По изједеним се зубима навоштила крв. *Матош.*

наврагòвати се, -àгујēм се сврш. *издовољити се у враговању, обесно се науживати.*

навра́нити, нàврāнīм сврш. *учинити вранim, црним, обојити црном бојом.* — Што си косу навранила, то си мене намамила. *Вук Рј.* Уздигнувши мало навише своје навраћене обрве, додавала би. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *обојити се у црно. Вук Рј.* **2.** (и нàвранити се) *навадити се.* — Наврани се кока с пилићима те поједе бјелицу пшеницу. *НП Вук.* **3.** покр. *нагрнути (на кога); згрнути се, слећи се, скупити се (око кога, чега).* — Што сте се, људи, на мене навранили? *Љуб.* Из подграђа навранио се пук. *Нех.* Пао Марко насред дворишта, као без душе. Навранили се момци око њега. *Мажс. Ф.*

наврањи́ва̄ње с *гл. им. од наврањивати (се).*

наврањи́вати (се), -ањујēм (се) *несврш. и уч. према навранити (се).*

навра́њити се, нàврāњīм се сврш. *в. навранити се. Вук Рј.*

нàвраскати (се), -ām (се) сврш. *наборати (се), намрешкати (се).* — Као да је ... усред наврасканог језера. *Матош.* Показао [сам јој] ... усталасано чело и навраскано лице. *Вил.*

нàврāт прил. *натраг.* — Свијет бјега наврат у незнање. *Март.*

нáврат м *пут, мах.* — Проматрао сам их у више наврата. *Креш.* Сваке ноћи петлови су певали у три наврата. *Ћос. Д.*

нàвратак, -тка м покр. *в. нáврат.* — Давао ми је отац ... пара у више навратака. *Ћип.*

навра́тити, нàврāтīм сврш. **1. а.** *довести, скренути (ток воде).* — Куд су све воде навратили у Мостару, а онда ју опет лијепо спустили у слапиħу у Неретву! *Рад. А.* Кроз авлијску траву мигољио поток, који је хоћа навратио. *Ћор.* **б.** фиг. *поново вратити; обратити.* — Да ове људе опет навратиш на праву стазу. *М-О.* **2.** *уз пут посетити, походити кога, свратити где (или коме), доћи.* — Рече сељаку да ... наврати у кафану. *Дом.* Наврати у крчму да се окријепи. *Сим.* **3.** фиг. *навести, наговорити.* — Ко ме наврати на то? *Мул.* Откуд ме Новак наврати да останем! *Макс.*

Изр. ~ воду на свој млин (своју воденицу) *учинити што у свом интересу, како (коме) најбоље одговара.*

~ **се 1.** *навратити (2).* — Обећа да ће се навратити после подне. *Уск.* Поподне тог дана Мустафа се навратио кући. *Мул.* **2.** *поново се вратити.* — Домало се навратила грлити и љубити Беатрицу и Павлу. *Шимун.* **3.** *надоћи.* — Залијевају прокапину родиљама ... не би ли им се тобож млијеко навратило. *Љуб.* **4.** *навалити, наклопити се (на што).* — Он био гладан па се навратио на месо. *Павл.*

нàврāт-нàнōс прил. *брзо, журно, с великом журбом.* — Наврат-нанос народ се поче спремати да ... бјежи у шуму. *Ћоп.* Летјет ће наврат-нанос. *Сим.*

нáвратнйк и **нàвратнйк** м *онај који случајно дође, намерник.* — Било [је] простора и за смештај путника и навратника, који су врвјели. *КН 1959; Бен. Рј.*

нàвраћа̄ње с *гл. им. од навраћати (се).*

нàвраћати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према навратити (се).*

навра́чати, нàврāчām сврш. *нагатати, бацити враџбине на кога, враџбинама изазвати.* — Посљедица чаролија које сте наврачали ви. *Шов.*

~ **се** *заситити се врачања.* — Умрла Смиља врачара, наврачала се. *Рј. А.*

нàврбоватн, -бујēм сврш. *скупити врбовањем. Р-К Реч.*

навр́вети и **навр̀вети,** -вйм, ијек. **навр́вјети** и **навр̀вјети,** сврш. *накупити се, доћи у великом броју, навалити, надоћи.* —

Племство [је] листом наврвјело у Љубљану. *Нех.* Наврвео народ са свију страна. *Рад. Д.*

навр̏вјети и **навр̏вјети,** -вӣм, ек. навр̏вети и навр̏вети.

на̀вргнути и **на̀врћи,** на̀вргнēм сврш. *ставити, бацити озго, додати, дометнути, набацити.* — Да су још навргли штогод, и то би премало било. *Цар Е.* Није се бојао [кнез] да ће га сељаци камењем наврћи. *Љуб.*

~ **се** *окомити се.* — Тад му се на мене гнев наргō. *Богдан.*

навре́бати, на̀врēбам сврш. *увребати.* — Он ме под ветар навреба пред кућом моје тетке. *Том.* Навреба прилику, те јој га [писмо] . . . кришом уручи. *Цар Е.*

навре́дити, на̀врēдӣм, ијек. навријèдити, сврш. *повредити (рану).* — Спуштали [су се] лагано . . . чувајући да не навријѐде свјеже ране. *Лал.*

на̀врелōст, -ости ж *стање онога што је наврело; навала, бујање.* — Да, то је онај дебељко, сав . . . у облини трбуха у крвној наврелости. *Рад. Д.*

на̀врēти, на̀врēм, ијек. на̀вријети, сврш. **а.** *навалити, нагрнути.* — Навру ускоци, навру из села сељаци. *Шен.* Навријеше и остали људи из цркве. *Ћор.* **б.** *поћи, потећи.* — Сузе јој саме од себе навреше на очи. *Бег.*

~ **се** *наврети (а).* — Кад се најути . . . навре се на човека, па га се не може лако отрести. *Глиш.*

на̀вретн, -рӣм сврш. *дићи се до врења; набубрити, набујати.* — Варива . . . при готовљењу . . . примају велике количине воде те тако набубре (навру, нагрезну). *Батут.* Пробије зелен и трава, навре зелено пролеће. *Вид.*

на̀врзāн, -а, -о необ. *напит.* — Уто ће испасти Тодор онако наврзан: »Тко лупеж, тко лупеж . . .« *В 1885.*

навр̀зача ж *назувак, натикача од конопље и опуте. Рад. А.*

наврија̀дити, на̀вриједи̇м, ек. навре́дити.

на̀вријети, на̀врēм, ек. на̀врēти.

навр̏штати се, -тӣм се сврш. *издовољити се вриштећи.* — Главно им [је] . . . да се напевају, навриште. *Јевт.*

на̀вркати, -ām сврш. *навести, подстаћи; натуткати, нахушкати.* — Па ко је могō људе наврка̇т', већ онај што ми тајни знаде рад? *Кост. Л.* Дјечак . . . је . . . оставио моју странку, јер су га други наврка̇ли. *Шкреб.* А ти наврка̇ј слуге. *М-И.*

наврлу̀дати се, -ām се сврш. *издовољити се у врлудању.* — Није [се] прије тога наврлудао. *Краљч. Стј.*

навр̀љати, на̀врљām сврш. разг. *родити, изродити.* — Наврљала много дјеце. *Вук Рј.*

на̀врље прил. *искоса, накриво, врљаво.* — Не гледај наврље, него казуј. *Павл.; Вук Рј.*

навр̏ндати, -ām сврш. *много напрести (каткад рђаво, како било). Вук Рј.*

навр̏нути, на̀врнēм сврш. **1. а.** *навратити (1а).* — Хоће наврнути воду на вртове. *М-И.* Наврнуо [је] воду на ливаду. *Лал.* **б.** *свратити, навратити (2); скренути, окренути.* — Баш је дивота што си наврнуо код нас. *Рад. Д.* Опазим отворену капију . . . те одмах наврнем коња онамо. *Вел.* Једва је људе опет наврнуо у стару колотечину. *Леск. Ј.* **в.** *скренути, усмерити (разговор).* — Домаћица [је] наврнула разговор другуд. *Леск. Ј.* **г.** *нагнути, накренути.* — Опет је наврнуо чутурицу . . . жељно испијајући ракију. *Ћос. Д.* **2.** *накалемити, нацепити.* — На трошним . . . и плитким земљама наврнуте дуње расту рђаво. *Тод.* Треба на њ [коријен] наврнути или нацијепити биљку. *Старч.* **3. а.** *поћи, потећи.* — Напокон јој наврнуше сузе на очи. *Кум.* Хоћеш ли опет да ти крв наврне на уста? *Војн.* **б.** *навалити.* — Наврнуше од свих страна гости. *Ков. А.* **4.** *вртећи, завршући причврстити.* — [Цијев] је . . . снабдјевена навртњима, да се може наврнути у метални сандук. *Стрељ.* фиг. Да му развој природни смета и да му наврне туђе пороке. *Павл.*

Изр. ~ воду на свој млин *в. уз навратити (изр.);* мало је на своју наврнут *мало је настран, чудан.*

~ **се** **1.** *свратити, навратити се.* — Како би било . . . да се наврнемо у моју башчу? *Неим.* **2.** *вратити се, доћи.* — Више пута наврнула би се њезина слика у моју памет. *Шен.* **3.** *накренути се, нагнути се, окренути се.* — Ено се све учловило, све се тумбе наврнуло. *Ад.* Преко опечене руке се наврну. *Богдан.* **4.** *наићи.* — Наврнула се нека поган на рану. *Батут.*

навр̏нчати, -ām сврш. *наплести врнчанице на опанак, преплести врнчаницама. Вук Рј.*

навр̀стати, -ām сврш. **1.** *накнадити, попунити.* — Журе [се] да наврстају оно што је у току зимушњих непогода пропуштено. *Ранк.* **2.** *ставити у врсту, у ред, поређати.* — Кувари исјекли и наврстали месо на поклопцима од казана. *Ћон.*

~ **се** *поређати се.* — [Братственици] се наврсташе око огњишта. *Мат.*

навр̏сти се и **на̀врсти се,** навр̏зēм се сврш. **а.** *салетети, окупити (кога, што), окомити се (на кога, на што).* — Наврзао [се] некакав инспектор на мене, те мал'

ме није... под суд ставио. *Нуш.* [Вјеровали су] да је Младен некуд отишао... А он се, ето, наврзо̀ на село. *Вуков.* **б.** *надоћи, надовезати се, заокупити.* — Па се на то наврзоше и учесташе неке страховите мисли. *Вукић.*

на́врт м *навртак.* — Немој... младице најгорње тргат ни наврте стаблу са врха. *Марет.*

на́врта ж погрд. *било ко, било какав човек, шкарт.* — Какве ти не узимају у војску... Сад им је свака жгеба и наврта добра...! *Срем.*

на̏вртāј м *обртај, заокрет.* — Вешт навртај необичног, неслућеног... на оно што је преко обично, свакидашње. *Мат.*

на́вртак, -тка м (мн. на́врци, ген. на́вртāкā) *калем (на лози или воћки), калемљена лоза.* — Млади виноград. Наврци су се примили сви. *Кал.*

на̏вр̄тањ, -тња м *оно што се наврти, матица за завртањ.* — Завртањ... сасвим уђе у навртањ. *Јов. Ј.*

на̀вртā̏ње с *гл. им. од навртати (се).*

на̀вртати (се), на̀врћēм (се) *несврш. и уч. према наврнути (се).*

наврѐтети и **наврѐтети,** -тӣм, ијек. наврѐтјети и наврѐтјети, сврш. **1.** *почети вртети, бушити.* — Нијесам проврtио, него само мало наврtио. *Вук Рј.* **2.** *пробушити.* — Наврtјети... [буре] гдје ће се ударити чеп. *Вук Рј.* **3.** покр. *натаћи на ражањ.* — Наврtите... пет шест овнова да ручамо. *Њег.*

наврѐтјети и **наврѐтјети,** -тӣм, ек. наврѐтети и наврѐтети.

на́вртка ж *навртањ. Р-К Реч.*

на̀врћа̏ње с *гл. им. од наврћати.*

на̀врћати, -ћēм несврш. покр. *наврtати, калемити.* — Јес' наврћо̀ на глогињу грожђе? *Март.*

на̀врћи, на̀вргнēм сврш. = наврgнути. ~ **се** = наврgнути се.

наврх (кад је наглашено: на̀врх) предл. с ген. *означава да се нешто налази на врху, горе, на горњој страни, на крају.* — Црвен барјак [је] наврх Романије био. *Поп. Ј.* Човјек је стајао наврх дворишта. *Нех.*

наврша́вати (се), -рша̄вам (се) = наврШивати (се) *несврш. и уч. према наврШити (се).*

на̀вршак, -шка м *метална навлака на доњем крају штапа, палице.* — У руци штап с навршком — познат вјештак у звецкању о плочник. *Зог.*

наврше́так, -тка м *испуњење, завршетак.* — Знатан број их умире и пре навршетка двадесете године. *Лапч.*

наврши́вати (се), -рШујēм (се) несврш. = наврШавати (се).

наврѝшити, на̀врши̏м сврш. **1.** *напунити (године).* — Душанка навршила тринаесту. *Глиш.* **2.** *завршити.* — [Хоћу] да и даље останеш у граду док потпуно не навршиш науке. *Ков. А.*

~ **се** *напунити се, испунити се.* — Навршила му се година. *Вук Рј.*

на̀вунити се, -ӣм се сврш. покр. *наоблачити се, прекрити се танким облаком.* — У неко доба небо се навунило. *Павл.* Бјеше се почело прозирати. Небо се навунило. *Мат.*

навӯћи и **на̀вӯћи,** навӯчēм сврш. **1. а.** *вукући ставити што преко чега, тако да покриje или обухвати, натаћи што:* ~ покривач преко главе, ~ навлаку на јастук, ~ рукавице. — Марама јој је била навучена ниско на чело. *Чипл.* **б.** *обући, обути (одело, обућу).* — Навукао [је] модру атилу своје хусарске... униформе. *Крл.* Обућу ћете навући тек онда када се нађете изван ограде. *Јак.* **в.** *набити, натући (на главу).* — Навуче шешир и пође. *Краљч. Стј.* **2.** *довући, нагомилати.* — Непријатељ је навукао велики ратни материјал. *Дед. В.* **3.** *навести, наговорити.* — Њега и калфе навукао [је] ђаво на тај прљав посао. *Срем.* Нећете ви мене навући и насамарити! *Куш.* **4.** *изазвати, донети што неповољно.* — Навучемо на себе мржњу свију. *М-О.* Русија се могла бојати да јој српско противљење не навуче нов рат с Турцима. *Нов.* **5. а.** *извући, нацртати црнилом.* — Све су биле... навучених обрва, набељена лица. *Станк.* **б.** *скупити, намрштити, спустити.* — Упита је он, погледав у њу навучених обрва. *О-А.* **6.** *наоштрити (ножеве, бритву).* *Вук Рј.*

Изр. ~ болест *оболети, разболети се;* ~ кога на танак лед *подвалити (коме), насамарити (кога);* ~ на себе срамоту *осрамотити се;* ~ себи беду на врат *в. уз беда (изр.).*

~ **се 1.** *обући се.* — Мајка се лако навуче... уђе у предсобље. *Лаз. Л.* Мучаљив, тром... навуче се како му драго. *Војн.* **2.** *намучити се вукући.* — Доста [сам се] навукао... капетанових кофера. *Јонке.* **3. а.** *застрти, прекрити (што), наднети се.* — Данас се мрко облачје навукло и крупна киша пада. *Тад.* Танак вео суза навукао јој се на очи. *Поп. Ј.* **б.** *спустити се (о мраку и сл.).* — У соби се навуче читав сутон. *Шапч.*

Изр. мрак му се навукао на очи *обневидео је, као да је ослепео, избезумио се (у великом узбуђењу).*

на̑г, на́га, на́го **1. а.** *необучен, го.* — Групу нагих, препланулих телеса на пес-

ку сачињавали су ђаци. *Андр. И.* До појаса сви су [крвници] били голи, и тако наги очи су нам боли. *Гор.* **б.** *слабо обучен, који има на себи мање одела него што би требало.* — Не би богати нага одио. *Љуб.* фиг. Знајући га [сина] честита и ваљана, нисам нимало страховао што сам га нага пустио на поприште живота. *Нед.* **2.** *који је без лишћа, без растиња, биља, оголео.* — Дрвета само затресу се нага. *Мас.* Надлушко поље... дијели... наго брдо од планине. *Љуб.*

Изр. го ~ (као од мајке рођен) *потпуно го, без икакве одеће*; ништа под нагим богом *баш ништа, нимало.*

нага́ђање с *гл. им. од нагађати (се).*

нага́ђати, нàгāђāм **1.** *несврш. и уч. према нагодити.* **2. а.** *слутити, наслућивати, претпостављати, домишљати се.* — Листови су нагађали ко то може бити. *Уск.* Стјепан... као да је нагађао његове сумње, распрши их. *Крањч. Стј.* **б.** *једва назирати.* — Загазише у мећаву и сиђоше низ башту тражећи и нагађајући већ затрпани пут. *Лал.* **3.** *гађати, нишанити.* — Скине пушку с рамена и узе нагађати како би коју сврaку ухватио на нишан. *Коз. Ј.* **4.** покр. *угађати.* — Мајка ми износи... јутром слатко од дуња... и свачим ми нагађа. *Радул.* **5.** муз. *удешавати, угођавати.* — До коња полегли дјечаци да нагађају своје дипле. *Павл.*

~ **се** *несврш. и уч. према нагодити се.* — То није сметало Италију... да се нагађа с Енглеском. *ОП 2.*

на́газ м *траг, стопа; оно на што је ко нагазио.* — Неки су у томе видјели... нагаз нечастивога. *Р 1946.*

нàгаздовати се, -дујēм се сврш. *провести дуго време у газдовању, издовољити се газдујући.* — Газдовао Ловро, сит се нагаздовао. *Вел.*

нàгазити, -ӣм сврш. **1. а.** *ступити (на што, у што); загазити.* — Узнемирена животиња уступчавала се да нагази на мост. *Вас.* Сва готово дружина нагази на Босну [реку] и пријеђе на маглајску страну. *Мул.* **б.** *згазити, погазити.* — Мирна, ни мрава да нагази. *Вукић.* Просјак је... пао на земљу, и по земљи се грчио... као нагажен црв. *Кал.* **2.** *наићи, набасати (на кога, на што), намерити се.* — Да ниси откуд нагазио на курјака? *Глиш.* Може бити да нагазим гдјегод на село. *Маж. М.* **3.** *стати на ногу коме.* — Бора нагази испод стола Косту. *Јак.* **4.** *изгазити, утапкати.* — Кад се јама испуни [око воћке] земљом, ваља земљу нагазити врхом ноге. *Тод.* **5.** фиг. празн. *стати на неку уврачану ствар која доноси несрећу, награшати, настрадати; награбусити.* — Поболијевала [деца], долазио хоџа, правио записе... »Ништа«, вели, »него су нагазили«. *Шуб.* Е, баш човјек не зна гдје може нагазити! — сажаљевају [га]. *Куш.*

Изр. ~ на танак лед *настрадати*; ~ на сугреб, на урок, на чини *в. нагазити (5).*

~ **се** *намучити се газећи.* — И он се нагазио Америке. *Пав.* Назимио се зиме и нагазио снијега. *Андр. И.*

на́газни, -ā, -ō у изразу: ~ мина *мина која експлодира ако се на њу нагази.*

нàгājка ж рус. *кратак бич од каишева, кнута.* — Са нагајком у руци сједи и влада. *Крл.*

нага́кати, нàгāчēм сврш. *донети, дослутити гакањем.* — Две вране пале на плот и гачу: нагакаће оне њему. *Глиш.*

нàган м = нагановац *револвер великог калибра.* — Тражи револвер, наган мој. *Лал.*

нàгана ж вет. *врста сточне болести од које страдају говеда у Африци, а коју преноси мува це-це. Финк.*

нàгановац, -бвца м = наган. — Закачиње сабљу и нагановац. *Моск.*

нага́ња̄ње с *гл. им. од нагањати (се).*

нага́њати, нàгāњām несврш. **а.** *гонити.* — Нагањали су нас као робље и слабо су нас плаћали. *Вил.* **б.** *јурити (кога, за ким).* — Покажу [се]... два штенета... у повелику кругу једно друго нагањајући. *Јурк.*

~ **се 1.** *јурити једно друго.* — Сјенке облака... се, гоњене од вјетра, пољем нагањају. *Ћип.* [Андрија и Јованка] се... нагањају око штале. *Сим.* **2.** *провести много времена у гањању; заморити се гањајући (кога, што).* — Ти ћеш се оног нагањати. *М-И.*

нагàњāч, -а́ча м *онај који гони, нагања.* — Памти... галије, галијаше, гоњене, нагањаче. *Зог.*

нагàњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи, што се односи на нагањаче.* — Не може да избрише с њих [нациста]... оно нагањачко себично и грубо. *Дав.*

нàгао, на́гла, на́гло **1.** *брз, хитар.* — Па су нагле сабље повадили, вараше се и удараше се. *НП Вук.* А ми хајд' на чамцу наглом. *Шен.* **2.** *који се појављује неочекивано, изненадан, напрасан.* — Нагао пљусак линуо је пре неколико дана. *Петр. Б.* Умро је... наглом смрћу. *Том.* **3.** *необуздан, напрасит; брзоплет.* — Грегоријанац је охол, богат, осветљив, нагао. *Шен.* Не осуђујте строго младост; нагла је у послу своме она. *Ил.*

нàгаравити, -ӣм и **нагарáвити,** -àрāвӣм сврш. **1.** *замазати гаром, чађу, омр-*

чити, нацрнити. — Лице си оцрвенила ... обрве нагаравила. *Коз. Ј.* [Огањ] обрстио лишће и кору ... надимио, нагаравио. *Кнеж. Л.* **2.** фиг. *насамарити, удесити (кога), подвалити (коме).* — Ћифтице пазе кога ће да нагараве. *Срем.* Ја се не смијем, а не мислим ни да сте ме нагаравили. *Л-К.*

~ **се 1.** *повр.* — Радован и Коста ће се нагаравити и прерушити, да их нико не позна. *Ранк.* **2.** фиг. *насамарити се, насести.* — Грдно ли се ја нагаравих! *Срем.*

нàгарити, -ӣм сврш. *нагаравити.* — Угљеном га [дете] нагари по челу. *Вес.* фиг. *напасти, навалити (на кога).* — Ех, што су баш код овога прелаза мене једанпут нагарили [тенкови]! *Ћоп.*

~ **се** *повр.* — Као кад се о покладама нагаре по лицу па лудују. *Десн.*

Изр. нагарио се наусницом, нагариле му се науснице *почели су му ницати брчићи.*

нагва́ждало с и м *особа која воли да нагважда.* — Због ом, мила и драга нагваждала. *НИН 1959.*

нагва́ждање с *гл. им. од нагваждати.*

нагва́ждати, нàгвāждāм несврш. *говорити бесмислице, наклапати, блебетати.* — Та шта нагваждаш? Видиш да је тек сахат како смо кренули од Јована. *Лаз. Л.* Он ми је као брат ... па, ето, почео нагваждати којешта. *Моск.*

нàгѐти (се), нāгнēм (се) сврш. покр. *в. нагнути (се).*

на́гиб м *стрма, нагнута површина, косина; стрмина.* — Ишао је све брже, јер га је нагиб [према Дунаву] вукао доле. *Чипл.* По нагибима [су] пушчани димови јурили стижући један другога. *Краљч. Стј.*

Изр. магнетски ~ физ. *угао, кут између магнетског и географског меридијана у датој тачки Земљине површине.*

нагѝбāње с *гл. им. од нагибати (се).*

нагѝбати, нàгӣбāм и нàгӣбљēм несврш. **1. а.** *нагињати, сагињати.* — [Жена] хитно на уста нагибље некакав лончић. *Ков. А.* Вели он ... нагибајући главу пред дошљаком. *Ранк.* **б.** фиг. *пристајати уза што, бити наклоњен (коме, чему).* — Генерал мало нагибаше и на турску страну. *Нен. М.* Сјетио сам [их] бискупа и бана Ђуре Драшковића, који је нагибао према Бечу. *Шен.* **2.** покр. *наборати, набрати.* — Огрлица бијаше широко нагибана без чипке. *Војн.*

~ **се** *повр.* — Сунце [се] нагибало к западним планинама. *Том.* Дан се већ нагибао концу. *Бал.*

нàгибнӣ, -ā, -ō *који се односи на нагиб:* ~ угао, кут.

нàгиздати, -āм и **нагѝздати,** нàгӣздāм сврш. *лепо обући, удесити што лепше, накитити, украсити (кога).* — Обукла га [сина], нагиздала га. *Вес.* Ај, баш сте нагиздане, дјевојке! *С-Ц.* фиг. Нагиздаћу те, душо, руменим песмама. *Змај.*

~ **се** *повр.* — Она се нагизда, као пауница. *Глиш.* Зашто си се нагиздала? — пецну је Ракитин пакосно. *Куш.*

нагѝздити (се), нàгӣздӣм (се) сврш. *в. нагиздати (се).* — И он се нагиздио, као да је први дан Ускрса. *Срем.*

нàгињāње с *гл. им. од нагињати (се).*

нàгињати, -њēм **1.** *несврш. и уч. према нагнути.* **2. а.** *бити наклоњен.* — Он је ... нагињао противној странци. *Бег.* Мати више нагиње кћери. *Каш.* **б.** *бити усмерен, смерати.* — Привреда народна [је] сточарству претежно нагињала. *Нов.* Мјесец нагињаше к западу. *Ћип.* **в.** *прелазити у што, имати нијансу (боје).* — [Крух] висок, обао ... па некако нагиње на румен. *Куш.* **3.** *продирати, навaљивати.* — Кроз продор нагиње непријатељ. *Јак.*

~ **се** *несврш. и уч. према нагнути се.*

на́главак, -āвка м **1. а.** *предњи, доњи део чизме, ципеле (где су прсти).* — Шаца је дао чизме да се наглаве и наглавке унапред платио. *Срем.* Местве су му жућкасте боје, а наглавци налаштени. *Вел.* **б.** *доњи део чарапе, приглавак.* — Обучен лијепо: доље чакшире, везени наглавци. *Сиј.* **2.** *капа, бере.* — На глави му обични француски наглавак. *Креш.* **3.** *оно што је наглављено на што (нпр. део чибука).* — Саса одврну горњи и доњи коштани наглавак са свога дебела трешњевца [чибука]. *Шапч.* **4.** бот. *главатац. Бен. Рј.*

наглавàчкē прил. *наглавце.* — Све се превртнуло наглавачке, закон се не поштује, народ се покварио. *Донч.* Нису више ни о чему водили рачуна и наглавачке су се стуштили у Туцовићеву улицу. *Бан.*

наглáвити, нàглāвӣм сврш. **1.** *начинити наглавке (1а).* — Јесу ли ово моје ципеле? ... Дао сам их наглавити. *Киш.* **2.** *натаћи, насадити, набити (на што). Р-К Реч.*

нàглавица ж бот. *главатац. Бен. Рј.*

нàглавицē прил. *в. наглавце (1).* — Старина не би се лецнуо наглавице скочити у живу ватру. *Шен.*

наглављѝвāње с *гл. им. од наглављивати.*

наглављѝвати, -àвљујēм *несврш. и уч. према наглавити.* — Заоштрени кремен на мочице [су] почели наглављивати. *Жуј.*

нàглавница ж црквен. кат. *део одеће који навлаче католички свештеници кад служе мису.*

наглàвцē прил. **1.** *с главом надоле, наниже, на главу, главачке, стрмоглавце.* — Воли [Уну]... и баца се доље наглавце. *Мил. В.* фиг. Пустопашник вјетар премеће се наглавце преко поља. *Гор.* **2.** *навратнанос.* — Одјури наглавце натраг у бараку. *Фелд.* Усташе [су] наглавце побјегле у Кладањ. *Чол.*

нàгладити, -ӣм сврш. *набрусити, наоштрити.* — Нагладе ноже и добро напраше пушке. *Маж. М.*

~ **се** повр. *загладити се, уредити своје лице и косу.* — Не хоће да иде [Ружа] од лијености, да се не умије и не наглади. *Љуб.*

нагладòвати се, -àдујēм се сврш. *провести дуго време у гладовању, намучити се гладујући.* — Нагладовао се до своје четрдесет и девете на два и пол јутра. *Крл.*

нàглас прил. *гласно, да свако може чути; јавно.* — Чита новине наглас. *Срем.* Насмијао се наглас. *Михољ.* И још се хвали наглас. *Шов.*

нáглас м *в. нагласак.* — Ма и колико ... исправио наглас... остат ће увијек... разноврсни ритам. *Наз.* Мајка [је] по нагласу Луцијину ћутјела све озбиље њезиних ријечи. *Шен.*

нáгласак и **нàгласак,** -ска м **1.** грам. *подигнут, појачан или посебно модулиран тон једног слога у изговореној речи, или једне речи у реченици, акцен(а)т.* — Почетник једва почиње да се учи нагласку и облицима штокавског нарјечја. *Наз.* Инверзијом речи и реченица постиже се... да се мења реченички нагласак (интонација). *Т. књ.* Стављала је она увијек... нагласак на ријеч ништа. *Грг.* **2.** *уношење особина изговора једног језика у изговор другог језика, особености изговора унесене из другог језика, каквог дијалекта и сл.* — Одговара жупник промуклим гласом, са јаким словенским нагласком. *Андр. И.* **3.** *начин, израз и тон говора, причања, казивања.* — Помирљивим нагласком објашњавао да државну својину поштује. *Рад. Д.* Животна искуства дају... пјесмама личнији и топлији нагласак. *Комб.*

наглáсити, нàглāсӣм сврш. **1.** грам. *дати одређени нагласак, акцентовати.* **2.** фиг. *нарочито истаћи што (у говору, писању).* — Мислио [је]... шта ће казати даље, како ће то нагласити да би било што потресније. *Петр. В.* Командант је... још... једном нагласио значај операције. *Хорв.* **3.** покр. *обзнанити, објавити.* — Позивач нагласи селу да је погинуо човјек. *Љуб.*

~ **се** покр. *огласити се, јавити се.* — Нагласити се, тј. јавити се, дати глас о себи. *Павл.*

нàглāти се, -āм се сврш. песн. *в. нагледати се.* — Њу ми гледа, наглат се не може. *Радич.*

наглашàвāње с *гл. им. од наглашавати (се).*

наглашàвати, -àшāвāм = наглашивати *несврш. и уч. према нагласити.*

~ **се** *јављати се, показивати се, осећати се.* — Једва се наглашавао ветар, који... као да носи собом неки мрачни дим. *Дуч.*

нàглāшен, -а, -о **1.** *трп. прид. од нагласити.* **2. а.** *упадљив.* — Одјевен [је] неком ... тобоже наглашеном елеганцијом нехаја. *Крл.* **б.** *наговештен, назначен.* — [Врат] органски израста из попрсја тек наглашеног. *СКГ 1937.*

нàглāшено прил. *с нагласком; упадљиво.* — Отвори врата па дубоко и наглашено строго [рече]: — Добро вече, оче! *Ћос. Д.* Погледали су се значајно испод ока и наглашено су заћутали. *Вучо.*

нàглāшенòст, -ости ж *особина онога што је наглашено, истакнуто, упадљиво.* — Ритам [се] одређује према наглашености или ненаглашености слога. *Т. књ.* [Јасно избија] наглашеност интелектуалног над осјећајно-фантазијским. *Комб.*

наглашѝвāње с *гл. им. од наглашивати.*

наглашѝвати, -àшујēм несврш. = наглашавати.

нагледа́вати се, -ѐдāвāм се несврш. *наглéдати се.* — Ударала [је] вратима ... па онда наглеђавала се на прозор. *Кол.*

нàгледати се, -āм се сврш. *задовољити се гледајући (кога, што).* — Гледа и гледа како ја везем и никад се нагледати. *Шимун.* Толико је заволео Босну да не може да се нагледа њених предела. *Андр. И.*

Изр. ~ **сунца** *остати жив.* — Сабља је у мојој руци ... Према томе нека се управља сваки ко хоће ... да се сунца нагледа. *Андр. И.*

наглéдати се, нàглēдāм се несврш. *виркати, завиривати, провиривати.* — Кроз ријетко лишће ... нагледају се блиједе звијезде. *Леск. Ј.*

нàгледнути, -нēм сврш. покр. *мало погледати.* — Тек да ће ме бог нагледнут да се овдје смирим. *Ћоп.*

нàглен м бот. *в. зановет (2).* *Бен. Рј.*

наглѝна ж *наглост, жестина, журба.* — Плаховит, он није умео да промишљено обуздава своје наглине. *Дав.*

нáглити, -ӣм и нàглӣм несврш. *журити (се), хитати.* — Молио [је] ... да не нагли с дражбом, да га причека. *Кос.* Једно јато [врана] наглило је истим правцем. *Лал.*

~ **се** *наглити.* — Ви се наглите сувише. *Шен.*

на̀гло и **на́гло** прил. **1.** *брзо, убрзано, хитро, журно.* — Јутро је нагло долазило. *Бос. Б.* Хода [кардинал] нагло и сигурно. *Нех.* **2.** *изненада, одједном.* — Када смо нагло, кô мртви, умукли ... у ред за ушке отекле нас вукли. *Гор.* У плавкастој измаглици нагло се уздизао Цер. *Јак.*

нагло̀вит, -а, -о *нагао, изненадан.* — Затече га нагловит шкропац. *Божић.*

нагло̀вито прил. *нагло.* — Суне нагловито ... у зид народа. *Божић.*

нагло̀дати, на̀глођем сврш. *глођући оштетити, почети глодати.*

~ **се** *задовољити се, заситити се глођући.* — Гладно псето ... се сито човечјег меса наглодало. *Јакш. Ђ.*

на́глōст, -ости ж *особина оног који је нагао, брзина, журба, жестина, напраситост; брзоплетост, пренагљеност.* — Упала је у дворану таковом наглошћу да се је Мелита престрашила. *Том.* У узбуђењу и наглости ... замахну пушком. *Лал.* Тиме је и превише луда наглост моје лакоумне младости наплаћена. *Ков. А.*

нагло̀ћа ж *наглост.* — Противи се ова махнита наглоћа свим старим, добрим обичајима. *Драж.* Наглоћа га занесе те он ... убије Павла. *Ат.*

на́глув и **на̏глӯв,** -а, -о = наглух *који не чује сасвим добро, који има оштећен слух, помало глув.* — Она је ... била ... мало наглува од старости. *Срем.*

на́глувōст и на̏глӯвōст, -ости ж = наглухост *стање онога који је наглув. Р-К Реч.*

на́глух и **на̏глӯх,** -а, -о = наглув. — Нешто сам данас наглух. *Шен.* [Жена] наглуха, није могла чути одмах његов глас. *Радул.*

на́глухо и **на̏глӯхо** прил. *тако да заглухну уши.* — Подижемо тешки раднички маљ да наглухо залупимо вратима тога пустог храма. *ХР 1928.*

на́глухōст и **на̏глӯхōст,** -ости ж = наглувост.

на́гљēње с *гл. им. од наглити.*

на̀гнати, -а̄м (и заст. на̀женем) сврш. **1. а.** *учинити да ко што уради против своје воље, натерати; принудити, присилити, приморати.* — Једва сам нагнао Спасоја, те га је [оца] примио у кућу. *Вес.* Суд ће га нагнати да плати. *Глиш.* **б.** *потерати,ognати.* — Оседлај те коње па нагнај у вотњак. *Глиш.* Смјеста пробуди слуге и нагна их у врт. *Цар Е.* **в.** *изазвати, по(дс)таћи, навести.* — Нагна страву у срце ми јадно. *Комб.* Једна реч или један покрет нагнали [би] опет све у неодољиви ... смех. *Андр. И.* **2.** *навести, намерити.* — Добра срећа [ме] нагна на једнога Доброћанина. *Љуб.*

~ **се 1.** *навалити, ударити, појурити, потерати.* — И нагна се јунак на јунака. *НП Вук.* Зора зори, све поустајало па с' уз брдо весело нагнало. *Радич.* **2.** покр. *десити се, наћи се.* — Сва три се нагнали стари и сиједи, да би им и Турчин с грехотом учинио зулума. *Љуб.* Ко се није нагнâ на Цетињу, нек' устаје на ноге јуначке. *Њег.*

нагне́вити се, на̀гнѐвӣм се, ијек. нагњѐвити се, сврш. *разгневити се, наљутити се.*

нагне́здити, на̀гнездӣм, ијек. нагнијездити, сврш. *начинити (коме) гнездо, посадити у гнездо.* — Нагнијездити кокош. *Вук Рј.*

~ **се** *начинити себи гнездо.* — Ту не желе чак ни сове да се нагнијезде. *Вуј.* фиг. *сместити се, настанити се.* — Јулка ... бестидница ... нагнездила јој се као права гошћа. *Рад. Д.*

нагнијèздити (**се**), на̀гнијездӣм (се), ек. нагне́здити (се).

на́гнōј, -оја м *гнојење, ђубрење.* — Богат род биља ... увек следује иза нагноја земље. *М 1867.*

нагно̀јити, на̀гнојӣм сврш. *посути, снабдети гнојем, гнојивом, нађубрити.* — Осећам да ћу крвљу својом и потрулим лешем својим само нагнојити травуљину и трње. *Петр. В.*

~ **се** *испунити се гнојем (о рани), загнојити се.* — Некому још нагнојена рана точи. *Љуб.*

на̀гнојница ж мед. *загнојена рана* abcessus. *Бен. Рј.*

на̏гнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од нагнути (се).* **2.** *настран, чудан.* — Ђе си, Марко, нагнута делијо? *Њег.* Мене ... виде, двије делије нагнуте не виде. *Ботић.*

на̀гнути, на̀гнēм (аор. на̀гнух и на̀гох, 2. и 3. л. на̀гнӯ, на̀же и на̀же; (р. прид. на̀гнуо, -ула, -уло и на̏гао, на̀гла, на̀гло) сврш. **1.** *довести, поставити што у кос положај, накривити, накренути, натегнути.* — Нагла ведро на бунар па лије ... воду у ћупу. *Ад.* Било у здравље! — нагну пехар домаћица. *Ков. А.* **2.** *приклонити се, приближити се западу, крају (о сунцу, дану).* — Већ је сунце нагнуло к западу. *Тур.* Тискали би се све док сунце нагне. *Ђур.* **3.** *сагнути, повити.* — Поп нагнуо главу. *Лаз. Л.* **4.** *потрчати, појурити; побећи.* — Одскочи му дете с леђа, па наже уза страну. *Глиш.* Натраг брзоноги коњи му нагну. *М-И.* Већ је сновао ... како ће Швабо

нагнути откуд је и дошао. *О-А.* **5.** *навалити, ударити.* — Сад нагоше хусари, сигурни да ће се разбећи рацки мишеви. *Јакш. Ђ.*

Изр. куд си нагао? *куда ћеш?*; нагну (наже) бежати, нагну у бег (бегство) *стане, почне бежати; даде се у бег, бежање*; шта си нагао? *шта хоћеш, шта ћеш?*

~ **се 1.** *повр.* — Котао мједени звекне те се на страну нагне. *М-И.* **2.** *наднети се, сагнути се, савити се.* — Угледа њу више себе ... нагнула се над њим. *Лаз. Л.* Над њу [јабуку] нагнула се крушка мирисна и рана. *Визн.* **3.** *нагнути (2).* — Сунце се нагнуло к западу. *Ивак.* Дан се нагну крају. *Лал.* **4.** *нагнути (4).* — Лудо су јурила кола, но за њима се нагла још луђа потера. *Поп. Ј.*

нàгнӯтōст, -ости ж *стање онога што је нагнуто; стрмина.* — Зури с нагнуте стране док облак над њоме противно од те нагнутости јури. *Комб.*

нагнýће с **1.** *гл. им. од нагнути (се).* **2.** *наклоност, симпатија, љубав.* — Одувијек његово нагнуће пригибало се природи. *Ћип.* За мужа није осјећала ни искре нагнућа. *Том.* **3.** *склоност; нагон.* — Сапета форма сонета обуздава Беговићево нагнуће. *Марј. М.* Тјелесне пожуде и нагнућа нијесу саме по себи зла. *Баз.*

нагњáвити, нàгњāвīм сврш. **1.** (кога) *досадити коме блебетањем. Рј. А.* **2.** (што) покр. *повредити, нажуљити, нагњечити.*

~ **се** *намучити се, напатити се.* — Колико се он нагњавио око изградње. *Крл.*

нагњéвити се, нàгњēвīм се, ек. нагнéвити се.

нагњèсти, -ѐтēм сврш. *набити (да боље стане), натрпати.* — Нагњести врећу брашна. *Вук Рј.* Памет [је] нагњетена спомена и слика старих нам људи хрватских. *В 1885.*

нàгњечēнōст, -ости ж *стање онога што је нагњечено.*

нагњечéње с **1.** *гл. им. од нагњечити (се).* **2.** *повреда од притиска.* **3.** мед. *нагњечина. Бен. Рј.*

нàгњечина ж мед. *нагњечено место, контузија. Р-К Реч.*

нагњéчити, нàгњēчīм сврш. **1.** *притиском повредити, оштетити, мало згњечити, пригњечити.* — Данас [је] пао коњ и нагњечио му ногу. *Јак.* **2.** *нагњести.* — Галерије нагњечене самим легионарима. *Цар Е.*

~ **се** *постати згњечен, оштетити се гњечењем (о воћу и сл.).*

нàгњилōст, -ости ж *особина онога што је нагњило. Р-К Реч.*

нàгњио, -ила, -ило *помало гњио, натруо; покварен.* — Шума ... мирисала је нагњилим суварцима и лишћем. *Шимун.* Вошгано лице ... зуби жути и нагњили. *Поп.*

нàгњити, нāгњијēм сврш. *почети гњити, постати натруо, омекшати, покварити се.* — Видјеше како му се преобразио лик, као да је доље, од неке сазреле и презреле мисли, нагњио. *Мих.*

наговáрање с *гл. им. од наговарати.*

наговáрати, -ȍвāрām *несврш. и уч. према наговорити.*

наговàрāч, -áча м *онај који наговара.* — Хегезија, који се зове наговарач к смрти ... дошао је до тога посљетка. *Баз.*

нāговēст, ијек. нāговијест, ж *наговештај.* — У тим ријечима тражи какву увредљиву наговијест. *Мат.* Било је доста грађана који су ... све то примали као радосне наговести. *Андр. И.*

наговéстити, -ȍвēстīм, ијек. наговијèстити, сврш. **1.** *поменути, рећи што околишно, не сасвим јасно, најавити у непотпуном, прикривеном облику.* — Знала је да јој носи накит, то јој је јуче наговестио. *Ранк.* О том никад ни ријечце [није] спомињао, нити је икад наговијестио. *Л-К.* **2.** *предсказати.* — Страшне су буре наговестиле то. *Змај.* Друге смо таласе наговијестили. *Уј.*

~ **се а.** *јавити се у неодређеном, прикривеном облику.* — Силом угушиваше те нове мисли ... иако се оне још не беху јасно испољиле, него се тек наговестиле. *Ранк.* **б.** *предсказати се (обично у сну).* — Чекала [је] да је син запита шта јој се то наговијестило. *Мат.*

наговештàвалац, -аоца, ијек. наговјештàвалац, м *онај који наговештава. Р-К Реч.*

наговештáвање, ијек. наговјештáвање, с *гл. им. од наговештавати (се).*

наговештáвати (се), -èштāвām (се), ијек. наговјештáвати (се) = наговешћивати (се) *несврш. и уч. према наговестити (се).*

нāговештāј, ијек. нāговјештāј, м **1.** *оно што се околишно, нејасно, прикривено или посредно (с)помиње, каже, најављује, нејасни знак, алузија; слутња.* — Јер срећа је лепа само док се чека, док од себе само наговештај да. *Макс.* Недавни материн наговјештај да ћу ... с њом на пут, изненада се обистинио. *Пав.* **2.** *предсказање.* — Ко опомена тајна издалека, ил' наговештај неумитне смрти ... проструји тихо дах јесени зреле. *Марк. Д.*

наговештéње, ијек. наговјештéње, с *наговештај.* — Сматрамо за потребно учинити неколико наговештења. *Лапч.*

наговешћи̏ва̄ње, ијек. наговјешћи̏ва̄ње, с *гл. им. од* наговешћивати.

наговешћи̏вати, -е̏шћујēм, ијек. наговјешћи̏вати несврш. = наговештавати. — Наговешћују сада будућност појединим људима. *Нен. Љ.* Вицин брат ... нејасно наговјешћиваше да га је некако сестра преварила. *Мат.*

наговије-, ек. наговe-.

наговијест-, наговијешт- и **наговјешт-,** ек. наговест- и наговешт-.

наговјешћи̏ва̄ње, ек. наговешћи̏ва̄ње.

наговјешћи̏вати, -е̏шћујēм, ек. наговешћи̏вати.

на̀говṑр, -ора м **1.** *по(дс)тицај речима, наговарање.* — И ову похару извршио је по плану и наговору Вујову. *Ранк.* Сав пук стоји као напета пушка, али треба још наговора и договора. *Шен.* **2.** калк. *започињање разговора с киме, ословљавање, обраћање коме речима.* — Заредао међу гостима, почашћујући многе ... милостивим наговором. *Бал.*

наговṑритељ м *онај који је започео разговор с ким, који је кога ословио;* исп. наговорити (3). — Позирнув у добро поштено лице наговоритеља ... настави. *Бал.*

наговṑрити, -о̀ворӣм сврш. **1.** *изговорити, напричати.* — Наговорио сам му за минут милијун глупости. *Лаз. Л.* Баруница [је] била изван себе, тако да је наговорила свега и свачега. *Франг.* **2.** *навести, убедити, уверити говором.* — Капетан ... наговори жену да ... прасе ... никако не прими. *Дом.* И тим ми наговори јуначко срце. *М-И.* **3.** *обратити се коме, почети с ким разговор, ословити кога.* — Молим вас гдје станује Владимир Мокровић? — наговори Илија шепавог чичицу. *Цес. А.*

~ **се** *провести много времена у говорењу, задовољити се говорећи, напричати се.* — Сит се наговори велика ћуталица. *Сек.*

на́года ж **1.** *в. нагодба.* — Пошто ви нућате нагоду, изволите јој увјете означити. *Ков. А.* **2.** *нагодба, нагађање.* — Међу начелима нема нагоде. *Нех.*

на̀годан, -дна, -дно покр. *угледан.* — Трку даје Мујкић Осман, нагодан сељак из Реса. *Мул.*

на̀годба и **на́годба** ж **1.** *споразум којим се уређује неко спорно питање, поравнање; уговор.* — Преко њега [сте] нудили нагодбу. *Креш.* Из блудних Тартифових уста могу се чути речи о нагодби с небом. *НК 1946.* **2.** ист. *државноправни уговор, споразум између Угарске (Мађарске) и Хрватске 1868. год.* — [Они] су утирали путове хрватско-угарској нагодби. *Нех.* **3.** покр. *догађај, случај. Вук Рј.*

Изр. принудна ~ правн. *стечај отворен над имовином онога (обично трговца) који није био у могућности да исплати своје повериоце.*

на̀годбе̄н, -ā, -ō *који се односи на нагодбу, који је у вези с нагодбом.* — Мажураний [је] постао нагодбеним баном. *Нех.*

на̀годбе̄њак и **на̀годбе̄ња̄к,** -а и **нагодбе̄ња̄к,** -а́ка м *присталица нагодбе (2).* — Радајеви су ... стајали увијек против свог властитог народа ... од Рауха, првог нагодбеника. *Крл.* Дотјера [је] ... стилом нагодбењака, униониста. *И.*

на̀годбе̄ња̄чкӣ и **нагодбе̄ња̄чкӣ,** -ā, -ō *који се односи на нагодбу и нагодбењаке:* ~ аутономија.

на̀годбе̄ња̄штво с *склоност, тежња ка склапању нагодбе.* — Одбити сваку понуду компромиса, свако нагодбењаштво. *Десн.*

нагò̀дити, нàгодӣм сврш. **1. а.** *удесити, подесити, уредити.* — Свака ... та заједница на разлик је начин нагођена. *Павл.* Није ни помислити могао како су му лијепо нагодили његови пријатељи. *Тс л.* **б.** *удовољити, угодити.* — Дођи, срећо златна, нагоди мојој љуби сваког миља изобиља! *Хар.* **2.** *управити, усмерити.* — Баш к њима нагодила дјевојка плахи корак. *Торд.* **3.** *наместити, ставити.* — Извади наочаре и нагоди их на нос. *Креш.* **4.** *поравнати, помирити.* — Хоћете ли да вас ја нагодим? *Рј. А.*

~ **се** уз. повр. *поравнати се, споразумети се, помирити се.* — Мислим да ћемо се добрим нагодити. *Бен.* Најпослије се нагодише: млађи ће остати. *Тип.*

нагò̀јити, нàгојӣм сврш. *учинити да што буде гојно, однеговати; учинити да ко постане дебео, ухрањен, угојити, ухранити; нахранити (кога).* — Нагојила лице за љубљење. *НП Вук.* Ако си ми хвалу доносио, ти си мене другом нагојио. *НПХ.* Иначе бих нагојио био све небеске вране овог роба стрвљу! *Панд.*

~ **се** *постати дебео, угојити се, ухранити се.* — Откако се нагојила, готово није излазила [из куће]. *ЛМС 1951.*

на̀голо прил. заст. покр. *сасвим, без изузетка; само.* — Бивали [су] наголо црковни кметићи. *Љуб.* А оно младости свјеже таре си крмеље с очи, скоком у поље лети, наголо, сретно и лудо. *Кам.*

нагомила́ва̄ње с *гл. им. од* нагомилати (*се*).

нагомила́вати (се), -и̏ла̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према* нагомилати (*се*).

на̀гомилано̄ст и **нагò̀мила̄но̄ст,** -ости ж *особина онога што је нагомилано, нагомилавање, сувишност.* — Он [Станковић]

не болује од нагомилаености излишних детаља. *Прод.*

нагомѝлати, -ā̀м сврш. *накупити на гомилу, скупити у великој количини или множини.* — Набујала река истера [лед] у поларни океан и ту га нагомила. *Петр. М.* Живот је нагомилао хиљаде увреда. *Уј.*

~ **се** *повр.* — Кад се пак нагомилао посао, узео помоћника. *Цар Е.*

нáгон м **1.** биол. *урођена способност живих бића да извршавају несвесне целисходне, сврсисходне радње; инстинкт:* ~ самоодржања, полни, сексуални ~, родитељски ~; ~ одржања врсте. **2.** *несвесна, неодређена тежња, жеља, осећање, осећај.* — И мене ћуди често пута муче, али не знам нагон који на пут вуче. *С-Ц.* У ходу ... осјети јак нагон за пустим пољским животом. *Ћип.* **3.** *нагона. Вук Рј.* **4.** покр. *колиба на четири стуба. Вук Рј.*

нáгона ж *прогуда, присиљавање.* — Туђи ћемо се с Турцима, док једног траје. Нагоне није, и коме се живи, нека иде! *Вес.*

нагòнитељ м *онај који нагони на што.* — То [јој] неспособношћу нагонитеља није могуће. *Шим. С.*

нагòнити, нàгонӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према нагнати.* **2.** покр. *погађати се, уговарати.* — Кад су нагонили пазар, сами [су] уговорили да је трава издала, да не ваља више. *Мул.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према нагнати се.* **2.** покр. *десити се.* — Ал' се добар јунак нагонио. *Вук Рј.*

нáгоница ж *гоњење свиња у жир; свиње које се гоне у жир; новац који се плаћа за жир, жировница. Рј. А.*

нагòнич, -и́ча м лов. *гонич, хајкач.* — Покосе широку стазу у шашу те на тој просјеки чекају од нагонича потјеране патке. *Коз. Ј.*

нáгоничар м **1.** *онај који гони своје свиње у нагоницу. Вук Рј.* **2.** *в. гонич (I). Рј. А.*

нáгонички, -ā, -ō *који се односи на нагоницу. Рј. А.*

нáгонски, -ā, -ō *који се односи на нагон, несвестан, нехотичан, инстинктиван.* — Госпођа је ту нагонску мимику разумјела. *Цар Е.* Те су функције средњег мозга од велике важности, јер се њима обављају нагонске радње веома важне за живот. *НЧ.*

нáгонски прил. *по нагону, нехотично, несвесно.* — Нагонски [је] презирала очеве пријатеље и њихове жене. *Петр. В.* Он нагонски загрне земљу што се осипала. *Божић.*

нàгоњење и **нагòњење** с *гл. им. од нагонити (се).*

нáгорак и **нàгōрак,** -рка, -рко (*по*)*мало, понешто горак.* — Остао је ... нагорак мирис ... паљевине. *Ћоп.* фиг. Потпаљивала [му је] ту страст дајући јој нагорку драж. *Десн.*

нàгоре[1] прил. *према горњем, вишем месту, у правцу према горе, навише;* супр. надоле. — Она се тако уздиже негде у висине, да је видимо погледом нагоре. *Богдан.*

нàгорē и **нàгоре**[2] прил. *на гори начин, погоршавајући се;* супр. набоље. — Само је све било веома несигурно, и мењало се час нагоре, час набоље. *Новак.* Болест детиња пошла је нагоре. *Дом.*

нагорéвати, -òрēвām, ијек. нагоријèвати *несврш. и уч. према нагорети.*

нагòрети, -рӣм, ијек. нагòрјети, сврш. **1.** прел. *мало опалити, начети горењем.* — Јевта [је] нагорео печат на пламену од свеће. *Шапч.* **2.** непрел. **а.** *мало изгорети на једном месту; опалити се.* — Смотрим да је с доњега краја нагорео [штап]. *Нен. Љ.* Изгледао је као храст у кога су ударали многи громови: нагорио, црн. *Донч.* **б.** *мало поцрнети или зацрвенети се (од сунца).* — Голе мишићаве руке, нагореле на сунцу до више лаката, исекао кукуруз. *Ћос. Д.*

нагорњèвати, -òријевām, ек. нагорéвати.

нагòрјети, -рӣм, ек. нагòрети.

нàгōркиња ж у изразу: ~ вила нар. *вила која живи у планини, гори.* — Овдје што има једна [дјевојка] ... ко вила нагоркиња. *Ћор.* Виле га нагоркиње хватале. *Наз.*

нагосподòвати се, -пòдујēм се сврш. *довољно господовати, наживети се као господин.* — Он се бар наминистровао и нагосподовао доста. *Маш.*

нáгōст, -ости ж = нагота и нагоћа **а.** *особина, стање онога који је наг, го, голотиња.* — Са кожом од дивље звери нагост тела срамежљиво скриваш. *Јакш. Ђ.* **б.** *отвореност, гола стварност.* — Та чудна мисао показала је у још већој нагости моју слабоћу. *Новак.*

Изр. до нагости *ничим неприкривено, потпуно, сасвим.* — [Глас јој је] до нагости искрен и плашљив. *Мих.*

нагòстити се, нàгостӣм се и **нагостòвати се,** -òстујēм се сврш. *много времена провести у гошћењу, досита се гостити, заситити се гошћењем.* — Нас се двојица ... повратисмо овамо с пута, многих се гозба нагостив у људи. *М-И.*

нагòта и **нагòћа** ж = нагост. — Сиромаси домогу се блага, а голићи прикрију

наготу. *Кур.* Гонила [га је] да се ... открије у свој својој наготи. *Станк.* До наготе [је] разоткрила људска срца и људске душе. *Глиг.* Расти ће шибље у висине и ријеке ће бити пуне риба стидних од сребрнастих нагоћа. *Вуј.*

нàграбити, -ӣм сврш. **1.** *накупити грабуљајући, грабљењем, грабуљањем сабрати наједно.* — Покуша не би ли се могло награбити оморикове стеље. *Бен.* Награби у кречани [креча], има га још на дну. *Рад. Д.* **2. а.** *хитрим узимањем (чега) накупити, брзо нахватати.* — Гршо награби смокава, па онда одломи од главе комад јечменог круха и напуни торбу. *Кал.* **б.** *доћи до чега пљачком, отимањем, напљачкати.* — Изручивали [су хајдуци] ... у крило све до последње паре што су по скупе жртве награбили. *Ранк.* **3.** *захватити, налити (о течности, текућини).*

~ **се** *снабдети се (чиме) брзим узимањем, грабљењем, пљачком, напљачкати се.* — Више не крадеш, јер си се већ доста награбио. *Јонке.*

награбу́сити, -àбӯсӣм сврш. (често подр.) = награјисати *лоше проћи, рђаво се провести, настрадати.* — Пуна механа сељака ... причају где је који што награбусио. *Глиш.* Тако сам, видите, с Мештровићем награбусио. *Крл.*

нâграда и **нâграда** ж **а.** *оно што се некоме даје као признање за његов истакнути рад; накнада за извршен рад уопште, за услугу; плата:* Нобелова ~, књижевна ~. — Прилике под којима [чиновник] служи ... награда за коју служи ... све се то заборавља. *Дом.* За тај посао биле су одређене сталне награде. *Пав.* **б.** фиг. *задовољење.* — Са задовољством и унутрашњом наградом пролазим у мислима све прошле године мог живота. *Нен. М.*

награ̀дилачкӣ, -ā, -ō необ. *који награђује, наградни, похвалан.* — [Рушилачкој критици] опречна [је] ... градилачка и наградилачка. *Шим. С.*

награ̀дитељ м *давалац награде.* — Пред собом [је] угледао наградитеља своје жртве. *Цес. А.*

награ́дити[1]**,** нàградӣм сврш. **1.** *дати, доделити награду.* — Изишла би расправа, наградила би је Академија наука. *Срем.* **2.** *дати плату, платити за неки рад.* — Јорганџијски радници су дозлабога рђаво награђени. *Лапч.* **3.** *дати накнаду, надокнадити.* — Желим ... да им пуна слобода награди патње. *Хорв.*

награ́дити[2]**,** нàградӣм сврш. **1.** *сазидати, подићи; саградити, изградити много (нпр. кућа).* — Танку ћу ти кулу наградити. *НПХ.* Ја желим да ми тако наградиш колибе као ове овде. *Вес.* **2.** *припремити, наместити, удесити (разбој или другу неку направу).* — Баба Вујка лети увек награди да тка у шупици. *Лаз. Л.*

~ **се** *појавити се, нићи (о каквој грађевини).* — Сама се је наградила црква. *НПХ.*

нâградица и **нâградица** ж *дем. од награда.*

нáградӣ и **нàградӣ,** -ā, -ō *који се односи на награду, за који се даје, додељује награда:* ~ конкурс, ~ рад.

награ̀ђача ж покр. *в. награђуша. Вук Рј.*

награ̀ђènӣк, -ика м *онај који је награђен.*

награ̀ђѝвāње с *гл. им. од награђивати.*

награ̀ђивати, -àђујēм *несврш. и уч. према наградити*[1].

награ̀ђуша ж покр. *комад платна који се употребљава при ткању. Вук Рј.*

награ̀јисати, -ишēм сврш. (често подр.) = награбусити. — Поготову ће миш награјисати, буде ли се с мачком играо. *Шим. А.*

нàграјсати, -āм сврш. *в. награјисати.* — Баш сам награјсала. *Матош.*

награ̀ктати се, нàгракнēм се сврш. *издовољити се, надовољити се грактања.* — фиг. Ни ријечи више! Већ сте доста награктале се, црне вране! *Шен.*

нàгрбити се, -ӣм се сврш. *савити леђа, погрбити се; постати наборан, наборати се.* — Како јој [је] кожа лица нагрбљена. *Гор.* фиг. Нагрбила су се [острва] као плавокосе немани. *Цес. А.*

нагр̀бочити се, -ӣм се сврш. *бити изборан, наборати се.* — У посљедње вријеме веома му се је нагрбочило чело и сљепочице. *Ков. А.*

нáгрда и **нâгрда** ж **а.** *врло ружно, наказно биће, наказа, грдоба, ругоба.* — Беше дугачак, сув, брадат, мрасав од краста, нагрда, просто да пљунеш. *Вес.* Кад та нагрда стиже к Дон Кихоту, узме махати палицом. *Вел.* **б.** *ружноћа, наказност.* — Шта ћу ја што ми бог није створио бркове ... и сам се плашим своје нагрде. *Вукић.* фиг. Није се жацао да у својим дијалозима употреби све стране језичне нагрде. *Матк.*

нáгрдан, -дна, -дно *ружан, грдан; наказан.* — Умро је ... од глади ... го и нагрдан. *Лал.* Доспијем из руку цесаревих у руке онога шоштара, нагрдна тијела. *Јурк.*

нагр̀десити се, -ӣм се сврш. необ. *нагрдити се (I).* — Ала сте се нагрдесиле! Једна хоће да буде вила ... а она друга ... црна и гарава кô вјештица. *Војн.*

нагр̀дити, нàгрдӣм (трп. прид. нàгрђен) сврш. **1.** *учинити грдним, ружним, наружити; унаказити.* — Могла би пасти и нагрдити лице. *Шимун.* Ено лежи нагрђен љутим

оружјем. *Јакш. Ђ.* **2.** *рећи коме ружне речи, наружити, покварити, изгрдити (кога).* — Вук је исправио народну песму »Бој на Чачку« за коју је био оштро укорен, готово нагрђен. *Прод.* **3.** *тешко повредити, уништити.* — Не дајте људи, нагрди вола! — узвикну преплашено кнез. *Коч.* Жита ће бити ... ако га скакавац не нагрди. *Лоп.* **4.** фиг. *осрамотити, обрукати.* — Заборавио је на славу имена очева, те нагрди име Дели-Крстовића. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *начинити се ружним, унаказити се. Вук Рј.* **2.** *осрамотити се, обрукати се.* — Свједочи ли чисто Отмановић кога данас међу се имамо? Држимо га, не нагрдимо се. *Њег.* **3.** *много, доволье некога изгрдити, изружити.* — Али сам га се нагрдио! *Вук Рј.*

на́грдица и **на̀грдица** ж *дем. од нагрда; нагрда* (*а*). — Кад погледам у ње бијело лице, какве ће ју љубит нагрдице! *Торд.*

на́грдно̄ст, -ости ж *особина онога који је нагрдан.*

на́грђе с необ. *оно што кога нагрђује.* — Нагрђе и неподопштина могу се пјеснички долично исмијати. *Шим. С.*

на̀грђено прил. *веома јако, необично, нагрдно.* — Година нагрђено понијела ... мирно зиму чекај! *Ћип.*

на̀грђено̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је нагрђен, онога што је нагрђено.*

нагрђи́вати (се), нагрђујём (се) *несврш. и уч. према нагрдити (се).*

нагрѐбати, -бём сврш. *в. нагрепсти.*

нагребе́нак, -нка м зоол. *део кичме, краљешнице у животиња* acromion. *Терм. 4.*

нагребѐнати, -ām сврш. *гребенањем скупити, накупити. Рј. А.*

~ **се** *наситити се гребенања.* — Јеси ли се, Јело, нагребенала? *Рј. А.*

на̀грежбати, -ām сврш. покр. *в. нагрешпати.* — Уна се ваљала мутна, нагрежбана малим таласима. *Мил. В.*

на̀грезнути, -нём сврш. **а.** *набубрити; надоћи; напунити се влагом; отећи.* — До данас се вазда добро кухао [грах] и под кључ хћаше набуктати и нагрезнути. *Љуб.* Нагрезнуле су пролетње воде. Топи се земља мека. *Јакш. М.* Земља је била пуна влаге, нагрезла, размекшала се. *Сиј.* Прсти су јој били нагрезнути као кврге од пустог прстења. *Торб.* **б.** покр. *поплавити. Вук Рј.*

на̀грејати, -јём, ијек. на̀гријати, сврш. *мало огрејати, загрејати. Бак. Реч.*

~ **се** *доста, доволье се огрејати, загрејати.* — Клад' ме сести под јелу високу, нека ми се сунца нагријати. *НПХ.* Вели: »Док се дима не надимиш, не можеш се ватре нагрејати«. *Вес.*

нагрѐпсти и **на̀грепсти,** -èбём сврш. *гребањем накупити, награбити.* — Њежно ће окопати земљу око младог кукуруза и нагрепсти гомилицу око сваког струка. *Лоп.* Заседе за гомилу суве земље коју је путар нагребао иза последње кише чистећи друм. *Чипл.*

~ **се** *доста, доволье нагребати.* — Ако се не накусасмо, не нагребосмо се. *Вук Рј.*

на̀грецбатн, -ām сврш. покр. *в. нагрешпати.* — Падине [су] ... разуђене многобројним речним долинама, те изгледају као намрскане и нагрецбане. *Цвиј.*

нагре́шити се, на̀грēшӣм се, ијек. нагријѐшити се, сврш. *починити много грехова, грешака.* — До сита [се] нагријеши да се касније упокори и искаје. *Кос.*

на̀грешпати, -ām сврш. покр. *наборати, набрати у грешпе, боре, смежурати, намрешкати.* — Кошчата лица и руке, нагрешпане од рада, ни не мичу се. *Нех.* Бијеле чарапе вире испод нагрешпанога ... руха. *Војн.*

~ **се** *повр.*

нагри́зало с *средство за нагризање. Р-К Реч.*

нагри́зање с *гл. им. од нагризати.*

нагри́затн, на̀грӣзām *несврш. и уч. према нагристи.*

на̀грнзнути, на̀гризнēм сврш. *в. нагристи.* — Његов језик наличи полузрелој јабуци која је свана лијепа, али кад ју нагризнеш, још нешто трпка и кисела. *Јаг.*

на̀грнјати (се), -јём (се), ек. на̀грејати (се).

нагрнјѐбати, на̀гријебām несврш. (ијек.) покр. *огртати кукуруз. Вук Рј.*

нагријѐшити се, на̀гријешӣм се, ек. нагре́шити се.

на̀грискатн се, -ām се *дем. према нагристи се.* — Да те сијеку по бијелу врату, дости сам га пуста нагрискао! *Огр.*

на̀гристн, -и́зēм сврш. **1.** *мало загристи, обгристи с површине, с крајева, угристи.* — Издалека [је] изгледао [бријег] као нагризена лубеница. *Андр. И.* фиг. Ако [истина] само нагризе суштину ствари ... не може одражавати реалност. *КР 1924.* **2.** *мало изгристи (о инсектима, кукцима, киселини и сл.), оштетити.* — Притиште ме књигâ гомила, сва прашњава и црвом нагризена. *С-Ц.* Мраз [је] нагризао свеж бетон. *Пол. 1958.* Јака на блузи [била је] нагризена од еполета да се и постава видела. *Јак.* **3.** фиг. *(за)почети.* — Иван је узалуд настојао да распреде говор о народној ствари. Станчић није хтио нагристи. *Ђал.*

на́грк и **на̀гр̄к,** -а, -о *в. нагорак. Вук Рј.*

на̀грлити се, -ӣм се сврш. **1.** *надовољити се грљења (кога).* — Енеје [се] нагрли он.

Марет. Нагрлих се драге жене. *Михиз.* **2.** *уз. повр.*

на́грље с необ. *оно што је на грлу, врату*; фиг. *они које треба издржавати, хранити.* — Сестра [му] ради и издржава онолико нагрље. *Нам.*

нагр̏нути, нàгр̏нēм свршс. **1.** непрел. *навалити, јурнути (обично у гомили, у већем броју).* — Свјетина нагрну са својих мјеста и није било силе која би је уставила. *Шимун.* Нагрну у наш купе група људи. *Чол.* фиг. Губе се из душе ... поетска осећања кад на човека нагрне безброј разних брига. *Дом.* **2.** прел. *(з)гртањем набацати, натрпати.* — Земљу ће нагрнути на трупло. *Донч.* Одгрнуше с те плоче шушањ и грање што су га нагрнули на њу. *Тур.*

на́гробнӣ, -ā, -ō *в. надгробни.* — Госп. Нордау [је] један од нагробних, либералних бесједника. *Матош.*

нàгробница ж *в. надгробница. И-Б Рј.*

нагрò̀здати се, -ām се свршс. *нагомилати се у гроздовима, бити збијено као зрна у грозду.* — Кочије и чезе, на којима [су] се нагроздали људи, губиле се прашњавим друмом. *Рад. Д.*

нàгрõнчати се, -ām се свршс. *осути се осипом (нпр. уснe).*

нагрохò̀тати се, -òхоћēм се свршс. *сит, довоље се грохотом исмејати, наситити се смејања.* — Одоше иза кухиње да се десетак часова нагрохоћу и нахихоћу. *Креш.*

нàгртāње с *гл. им. од нагртати.*

нàгртати, нàгрћēм *несврш. и уч. према нагрнути.*

нàгрȕбо прил. *отприлике, приближно*: израчунати ~. *Прав.*

нàгрȕвāн и **нàгрувāн,** -а, -о = нагрухан *набијен, препун, напуњен.* — Велика соба сва нагрувана званим и незваним гостима. *Кол.*

нагру́вати, нàгрȕвāм и **нàгрувати,** -ām свршс. = нагрухати **1. а.** *набити, напунити, натрпати.* — Јандра му брзо нађе жлицу и шољу, па пуну нагрува купуса и граха. *Киш.* Двориште је било нагрувано киријашким колима. *Шов.* **б.** *накупити, нагомилати.* — Ала ће да нагрува пара! *Срем.* **2.** *набубати. Р-К Реч.*

~ **се 1.** погрд. *најести се. Деан. Рј.* **2.** *набити се, нагомилати се, натрпати се.* — Спуштајући се с брда с пјесмама нагрувала се коњаничка пуковнија на кочију и закрчила пут. *Крањч. Стј.*

нàгрудати се, -ām се свршс. **1.** *довоље се грудати, наситити се грудања.* **2.** *нагомилати се, натрпати се.* — Све је то остало непромијењено ... само се ту између оног дјетета и оног господског путника ... нагрудало толико времена. *Крл.*

нàгрȕхāн и **нàгрухāн,** -а, -о = нагрован.

нагру́хати, нàгрȕхāм и **нàгрухати,** -ām свршс. = нагрувати. *Р-К Реч.*

нагрцати, -ām свршс. **1.** *навалити, нагрнути.* — Из непосредне близине запуцаше. Чуо се јаук и војска нагрца низ брдо. *Вуј.* **2.** *напунити, наслагати у великој количини, накупити.* — Кажу да [богати млинар] проспе све новце, умро би човјек од страха и препасти, толико је тога нагрцано и накрцано. *Ков. А.*

~ **се 1.** *напити се, напунити се пићем до грла.* — Понудила му једну-двије чашице ... бољега пића, пошто се нагрцао патворених ракија. *Бег.* **2.** *нагомилати се, натрпати се.* — Нагрцала се пуна соба људи. *Вук Рј.*

нàгрчити се, -ȉм се свршс. **1.** *набрати се, збрчкати се (обично о кожи на лицу), смежурати се.* — Гледај, гледај само како је том створењу нагрчена кожа. *Шег.* **2.** *згрчити се, скупити се.* — Стаје и бусаре прокапаше, људи се нагрчише око ватре. *Сиј.*

нàгубац, -упца м *нагубица. Деан. Рј.*

нàгубица ж *в. брњица*[1] *(1а).* — Зауздана жичаном корпом, као псећом нагубицом, јака сијалица ... сијала је упразно. *Десн.*

нагу̏жвати и **нàгужвати,** -ām свршс. *набрати, изгужвати.* — Лице јој је жуто, нагужвано. *Шен.*

~ **се** *набрати се, изгужвати се.*

нагу̏зљез м шаљ. покр. *онај који иде натрашке; рак. Вук Рј.*

нагу́лити, нàгȕлīм свршс. **1. а.** *доста огулити, ољуштити чега у већој количини.* **б.** *почети гулити и мало огулити, загулити. Вук Рј.* **в.** *мало огулити, огрепсти.* — Руку је ... нагулила о златну спону. *М-И.* **2. а.** *начупати, накидати.* — Дошла је ... под стог да нагули врећу сијена. *Маж. Ф.* **б.** *накупити доста новца зеленашењем, лихварством.* — Оклен њему онолике паре, да није нагулио? *Ћор.*

~ **се 1.** *награбити се новца зеленашењем.* — А богзна гдје се они нагуле тога новца! *Шимун.* **2.** фиг. *напунити се, напити се.* — Нагулио се водурине. *Вук Рј.*

нàгуматн се, -ām се свршс. **1.** *најести се (обично течне, текуће или житке хране), набокати се.* — Кад се нагумао, тек ће рећи: »... Признај да је то дупла порција.« *Вин.* **2.** *награбити се, много стећи (новаца).* — Чим се ја нагумам паретина, ето мене кући. *Кос.* Има Дамјан пара, нагумō их се седећи код куће за окупације. *КН 1959.*

нàгȕнтати, -ām свршс. **1.** *много обући, натронтати кога.* **2.** *надувати, набући, набушити, нашушурити. Р-К Реч.*

~ **се** 1. *повр. према нагунтати (1).* 2. *хватајући се за што нагомилати се, накупити се.* — Нагунтало се блато на точак. *Вук Рј.* 3. *повр. према нагунтати (2). Р-К Реч.*

нагу́рати, нàгу̏рām сврш. *напунити силом, натрпати гурањем.* — Понекад и сам нагура у њу [рану] паучине и прашине. *Чол.* ~ **се** 1. *набити се, натрпати се негде гурањем.* — Нагура се пуна црква жена. *Лаз. Л.* Сви се нагураше на врата. *Шов.* 2. *наситити се гурања.*

нàгурити се, -ӣм се сврш. *мало се погрбити, згурити се.* — [Он је] дебео, понешто нагурених рамена. *Војн.*

нагу̏скē прил. *в. натрашке.* — Медоња је . . . нагуске . . . слазио с неког дуба. *Куш.*

нáгуст и **нàгу̏ст,** -а, -о *помало густ.* — Од плота овамо нагуст кратак хлад. *Пец.*

нагустúрати се, -у̏стӣрām се сврш. варв. *заситити се густирања.* — Пошто их се [карата] нагустирао, рекао [је]: »Отварам.« *Дав.*

нàгу̏сто прил. *густо, једно уз друго, доста често.* — По зидовима су биле нагусто повјешане . . . слике. *Грг.* Сликови [у бећарцу] . . . се нагусто и дрско сустижу. *Леск. М.*

нагу̏тати се, -āм се сврш. *много прогутати, наситити се гутајући, најести се, напити се.* — Кад се нагутају [Талијани] макарона, легну потрбушке крај мора. *Нен. Љ.* Понапије [се] оне бистре воде, слатко му је пало, једва се нагута. *Змај.* фиг. *доживети много непријатности.* — Лијепа је . . . и подобна развеселити човјека . . . за све оне . . . бриге што их се мораш нагутати у служби. *Шен.*

нàгуцати се, -āм се сврш. *напити се, опити се (од алкохолног пића).* — Нагуца се вина руменог. *Шен.*

нàгучити, -ӣм сврш. *скупити у гуку.* ~ **се** *скупити се у гуку, добити облик гуке.* — По боковима Ветреника између шуме од кестена нагучило се стење, чворновато као стиснута песница. *Јак.*

нагу̏шати се, -āм се сврш. *заситити се гушања (с ким).* — Јесу се са старим нагушали и нарежали за живота. *Каш.*

нагу̏шити се, нàгу̏шӣм се сврш. **а.** *издићи се, потклобучити се, надути се.* — Пузавац понекад лупи кљуном у нагушену, суву кору. *Вукић.* фиг. Тадија се био нагушио смијехом. *Лал.* **б.** *набрекнути, бити пун чега.* — Дјевојке [су] биле веселе . . . нагушене весељем. *Лал.*

нâд и **нâд**[1] м песн. заст. *в. нáда.* — Сав над, снага им клоне. *Марет.* Наше жеље нису бајке, није празан слатки над. *Ил.*

нâд[2], нâди ж заст. *в. надо*[1]. — Данас тутњи бакар, шлемови од нади. *Бој.*

над (испред облика личних заменица *ме, мном, те, се, њ* и (често) испред придевске заменице *све: нада*) предл. с ак. и инстр. 1. *више, изнад, са речју у акузативу уз коју стоји показује* **а.** *место изнад кога или чега, према коме (чему) је усмерена глаголска радња.* — Неки бог [је] нада ме пружио руку. *М-И.* Осврну се и погледа над дуђанска врата. *Срем.* **б.** *да нешто по важности, снази, дејству и др. надмашује појам одређен акузативом.* — Потребно је оно уздизање над свагдашње осјећаје, које горчину претвара у слад. *КХ 1936.* [То] је стару дјевицу узнемирило над све остало женскиње. *Креш.* **в.** *суперлативно значење појма који се понавља у акузативу.* — Жена ти си над жене по своме лицу. *М-И.* Море, уме Каспар, лола је, па је над лоле лола. *Срем.* 2. *са речју у инструменталу уз коју стоји показује* **а.** *место које је више, изнад чега.* — Квадрат над хипотенузом једнак је збиру квадрата над осталим двјема страницама. *Ант. 1.* Кум седи у горњем челу над самим огњиштем домаћим. *Чипл.* **б.** у поређењу: *суперлативно значење појма који се (често) понавља у инструменталу.* — Нема сељаку над њом бољега хранитеља. *Ћип.* Нема жалости над жалошћу мајчином. *Вес.* **в.** *виши положај, надмоћност, власт и сл. над ким или чим.* — Осјећао [се] страховито узвишен над тим бившим кандидатом медицине. *Јонке.* Српска власт је раширена над Јадром и Рађевином. *Нов.* **г.** *напрегнуту пажњу, напор да се нешто изврши или спречи извршење.* — Што ће све те строгости, казне, седење и умарање над књигом! *Глиш.* Свеудиљ [ћу] бдјети над њим и пазити да се не уведе у такву напаст. *Креш.* **д.** *осећајни, емоционални однос према некоме или нечему: према.* — Само сам се ражалио над собом самим! *Ћос. Б.* Чак се морао и насмијати над једним параграфом наредбе. *Јонке.* **ђ.** *провођење времена разговарајући, дискутујући и сл. уз неко јело и пиће: пред.* — Над криглама пива, пред пирамидом погачица, они остадоше дуго, у врло живом разговору. *Ћос. Б.* **е.** *извршење или покушај извршења неке радње на некоме: на.* — Имали су задатак да изврше претрес над заробљеницима. *Јак.* Ту сједи само због покушаја грабежног уморства над неким газдом. *Јонке.*

над- (нат-) преф. 1. *у глаголским сложеницама показује* **а.** *да се радња основног глагола управља или се врши изнад чега:* надлетати, надносити се, наткрити, надгледати. **б.** *да се радња основног глагола надмашује, да се врши у јачем степену или да се изводи такмичење:* надбити, надвикати,

надгласати, надвлачити се. **2.** *у именичким или придевским сложеницама показује нешто више, веће (виши положај, већи степен и сл.) од онога што означава основна именица или придев*: надбискуп, надвојвода, надлугар; надљудски, натчовечански, надмоћан.

на̀да ж покр. *в. надо*[1]. — Песницом се нада не растеже! *Њег.*

на́да ж **1.** *психичко стање у коме се с вером очекује да ће се испунити нешто радосно, пријатно.* — Трпио [је] тјелесно и душевно. Наде на оздрављење није било. *Крањч. Стј.* Изгубивши тада сваку наду да ће се бродови моћи ослободити леда, остатак експедиције се реши да их напусти. *Петр. М.* **2.** *фактор или особа од које се много очекује, на коју се много полаже, узданица.* — У њему [Душану Радићу] је проговорио таленат... који представља наду наше књижевности. *СКГ 1937.* Открио [је] Звонимира Павласа као нову наду наше лирике. *Крл.* фиг. Ја сам петоро смрти гледао, петоро нада закопао, петоро пута премирао. *Вукић.*

нада́ва̄ње с *гл. им. од надавати (се).*

нада́вати, на̀да̄јēм **1.** сврш. *много, довољно дати, више пута давати док се осети да је давања било доста.* — Сваки час ишту понешто од тебе, нигда им не можеш надавати. *Нен. Љ.* **2.** несврш. (руком) *помагати, убрзавати осипање, падање (нпр. жита у воденични камен). Вук Рј.* **3.** несврш. **а.** *(ис)пружати, дометати.* — Ал' је Пеју добра срећа била, пред сабљу му руку надаваше. *Рј. А.* **б.** фиг. (најчешће уз »рука«) *пружати помоћ, додавати.* — А ни она [Ц. Гора] не би останула да Латини не надају руке и бране нас вазда од Турака. *НП Вук.*

~ се 1. *надавати (1).* — Надавати се не можеш, па ма дао све до голе душе. *Ад.* **2.** *пружати се, јављати се (о прилици, могућности), наметати се.* — Овдје ми се... надаје прилика да споменем нешто. *Рад. А.* Њега су свеудиљ облијетале мисли, надавала се питања. *Коз. И.*

нада̀вити се, на̀давијēм се сврш. *в. надвити се.* — Над оком се надавиле густе обрве. *Матош.*

нада̀ждјети се, на̀даждӣ се (ијек.) сврш. *нападати се (о дажду, о киши), пасти много кише. Деан. Рј.*

нада̀зрети се, на̀дазрēм се сврш. *надзрети се.* — Над водом се надазрела, у воду јој круна пала. *Вук.* Дугачко зрцало Купе пресвукло се маглицом од хладна даха јесени, која се нагло нада њ надазрела. *Гор.*

нада́јати, на̀дā̄јām *несврш. и уч. према надојити.*

надалѐко и **на̀далеко** прил. *у даљину, врло далеко.* — С врха се види надалеко цијели... крај. *Тур.* Дућан његов био је надалеко чувен. *Срем.*

надалѐку, на̀далеку и **надалѐче** прил. заст. *в. надалеко. Вук Рј.*

на̀даље и **на̀даљē, на̀даље** и **на̀даљē** прил. *(и)даље; затим, после тога.* — Остала је и надаље загонетна. *Леск. Ј.* На врху је светски шампион, испод њега су кандидати за светског првака... надаље интернационални мајстори, национални мајстори. *Шах 1.*

на́дам, -дма м заст. **а.** *в. надутост.* — Подузео ме некакав надам. *Вук Рј.* **б.** вет. *болест преживара због стварања гасова, плинова у бурагу, као последица свеже, сочне биљне хране.*

нада̀мѐтати се, нада̀мећēм се несврш. необ. *в. надметати се.* — Ал' силничке одјекују цијеви... с громовским се надамећу тријесом. *Март.*

нада̀нути *в. надахнути.*

на́да̄ње с *гл. им. од на́дати се.*

нада̀пētн, на̀дапнēм сврш. индив. *напети, затегнути изнад чега.* — Дај амо гусле... надапесте л' им одрезан ми влас? *Кост. Л.*

на̀дā̄рбенӣк, -а и **надарбѐнӣк,** -ика м црквн. кат. = надареник (1) *поседник црквеног имања, пребендар.* — Ђаковачки надарбеник дијели под мисом благословљено уље. *Торд.*

на̀дā̄рбнна и **на̀дарбина** ж црквн. кат. **1.** *црквено имање које припада неком вишем свештенику; свештенички приход од тога имања, пребенда.* — Обичавају давати... какву надарбину саму или са жупом... која носи лијеп годишњи доходак. *Вел.* **2.** *милодар, поклон, дар.* — Даровatељи ипак пружаху криомице надарбину кроз малени прозорчић. *Гор.*

на̀дā̄рен, -а, -о *који има дара за нешто, обдарен, талентован*: **~** човек, **~** песник.

на̀дā̄ренӣк, -а и **надарѐнӣк,** -ика м **1.** = надарбеник. — Мало тко је од његових надареника имао још те снаге да му одбије молбу. *Коз. Ј.* **2.** *онај који је надарен, обдареник.* — Нико не зна моме срцу тако проговорити као ти, надарениче божји! *Кос.*

на̀дā̄рено прил. с *надареношћу, обдарено, талентовано.* — Рјешавају умјетничке проблеме филма надарено. *Р 1946.*

на̀дā̄ренō̄ст, -ости ж *урођене, изузетне способности човека у извесним делатностима, дар, обдареност, таленат.* — Његова двострука надареност допринела је да је Бородин остао не само научник светског гласа

него и музичар. *НК 1946.* Њихов развој као и развој најјаче наше надарености, И. Мештровића, . отвара . . . ново поглавље наше умјетности. *Баб.*

надарйвати, -àрујēм *несврш. и уч. према* надáрити.

надáрити, нàдāрӣм сврш. *дати на дар, даровати, подарити, наградити.* — Хтио бих те надарити, али немам ништа. *Пав.*

нàдарити, -ӣм сврш. (обично уз реч »ђаво«) *навести, навући некога на зло, натентати.* — Куд ли ме ђаво надари да те поведем. *Ћоп.*

~ **се** необ. *наметнути се, обузети кога.* — Како је дуга ноћ кад се брига надари. *Лал.*

нàдāрје с заст. *надарбина.* — Духовништво лишено слободе . . . без правог одгојења, без размерног надарја не доспијева својој служби. *Старч.*

надàсве прил. *више од свега, изнад свега.* — Она . . . надасве љуби котурашки спорт. *Том.* Народу није потребно само ратова и освајања, него, надасве, мирног и нормалног живота. *БВ 1909.*

надàстрēти, нàдастрēм, ијек. надàстријети, сврш. *ставити изнад чега, наткрилити.* — Вицко стане, зашкиљи и надастре очи длаком. *Дражс.*

надàстријети, нàдастрēм, ек. надàстрēти.

нàдати, -āм (-адēм) сврш. **1.** (често уз: у бекство, у трк) *почети бежати, трчати, ударити у бекство, трк, стругнути, појурити (испред кога или за ким).* — Мартин нададе за њом. *Креш.* Јуначина нада први у бекство. *Нуш.* Дочепа се . . . врха брежуљка и нададе опет у трк. *Божић.* **2. а.** *пружити, дати.* — Зато ћу ти надати помоћи. *НП Вук.* **б.** *додати, придати.* — Крај свих досадашњих задаћа живота нарав му је сада још једну надала. *Коз. Ј.* **3.** (уз речи које показују одавање јачег звука: вика, дрека, јаук, лупњава и сл.) *почети јако (викати, јаукати, лупати и сл.).* — Отац нада викати као да си му око ископао. *Дом.* Надали толику дреку као да их је читава гомила. *Маш.* Ударище ми сузе на очи и ја нададем јаук. *Вел.* Чекетало надало лупњаву. *Вес.*

~ **се 1.** *пружити се, дати се (о прилици, згоди и сл.).* — Кад ми се прилика надала, само сам ју гледао. *Киш.* **2.** *појурити; почети снажно.* — Надали се за мном проклетници . . . јуре, сестро, као гладни вуци. *Кош.* Наши су то примијетили и надали се за њима у потјеру. *Чол.* Нададе се снажно смијати, да су му очи хтјеле искочити. *Франг.*

нáдати се, нàдāм се несврш. *имати наде, очекивати (са извесном вероватноћом) да ће се нешто догодити.* — Још ове зиме се можете надати консулу. *Андр. И.* Истрча из собе с таквом брзином којој би се једва човјек надао у тако крупне људине. *Креш.*

надáћи и нàдāћи, нàдāћēм сврш. *в. надићи. Вук Рј.*

надахúвати, -àхујēм несврш. *в. надахњивати.* — Онда бих се . . . занео, опијен сластима које ме до дна душе моје надахиваху. *Шапч.*

надàхнитељ м *онај који надахњује, даје коме надахнуће. Деан. Рј.*

надахнитèљница ж *женска особа надахнитељ.* — Назор је . . . ову тајновитост учинио главном, готово једином надахнитељицом своје поезије. *Марј. М.*

надàхнути, нàдахнēм и **надáхнути,** нàдāхнēм сврш. **1. а.** *испунити надахнућем, стваралачким заносом, покренути на стварање, инспирисати.* — Ружу . . . је Змај нежно волео и . . . [она] је надахнула његове најлепше лирске песме. *Б 1958.* **б.** *дати своју боју, свој дух.* — Она страсност и она чедност које налазе поетски склад у првим приповеткама Боре Станковића . . . надахнуле су стварање Коштанина лика. *Глиг.* **2.** *улити коме шта, прожети кога чиме, васпитати, одгојити, научити.* — Своју жену, своју дјецу надахни духом поштења. *Шен.* Да надахне, одушеви . . . то је био његов [Вишњићев] позив. *Сур.*

~ **се** *прожети се, испунити се.* — Стављена под руску команду, могла се наша сељачка војска надахнути правим војничким духом. *Јов. С.* Надахнуо се борбом што ју је започео руски пролетаријат. *ОП 2.*

нàдахнӯто прил. *с надахнућем, с пуно духа.* — Играло се [у позоришту] . . . у тренуцима надахнуто, са ванредним осећањем речи. *Ж 1955.*

нàдахнӯтōст, -ости ж *стање онога који је надахнут, онога што је надахнуто, испуњено стваралачким полетом, одушевљењем.* — Унутрашња поетска надахнутост дала је приповеци . . . сугестивну свежину. *Глиг.*

надахнýће с *душевно стање, расположење са израженим стваралачким полетом, инспирација.* — Свака капља јутарњег бисера за њих [је] врело надахнућа. *Креш.* Право уметничко стварање претпоставља пре свега другога јако надахнуће. *Јов. С.*

надахњáвати, -àхњāвām несврш. *в. надахњивати.* — Бурни ритам надахњавала [је] адекватна музика. *Ж 1955.*

~ **се** *в. надахњивати се.*

надахњúвање с *гл. им. од надахњивати (се).*

надахњúвати (се), -àхњујēм (се) *несврш. и уч. према надахнути (се).*

надахњи́вач, -а́ча м *онај који надахњује.*

надба́дање с *гл. им. од* надбадати *(се).*

надба́дати, на̀дбāдām *несврш. и уч. према* надбости.

~ **се** уз. повр. *борити се бодући се (о рогатим животињама).*

надбацива́ње с *гл. им. од* надбацивати *(се).*

надбацива́ти, -а̀цујēм *несврш. и уч. према* надбацити.

~ **се** уз. повр. *такмичити се, натјецати се у бацању чега.*

надба́цити, на̀дбāцīм сврш. *бацити више од неког другог; надмашити, превазићи.* — Позоришно стварање је такође ... поставило белеге које каснијим трудбеницима није било лако да надбаце. *Мил. Ж.*

надби́јање с *гл. им. од* надбијати *(се).*

надби́јати, на̀дбијām несврш. **1.** *несврш. и уч. према* надбити. **2.** *надметати се, такмичити се.* — Још може да надбија [на дражби] с једним фијорином — и онда — крај! *Цар Е.*

~ **се** *борити се, такмичити се, прегонити се.* — Витешка бојна игра ... гдје се три пастира надбијају са три влашића. *Водн.* Магле ... се надбијају по долинама. *Андр. И.*

на̀дбискуп м (*у католичкој цркви*) *бискуп главнога града неке државе, покрајине (по чину изнад бискупа), митрополит.*

на̀дбискупија и **надбискȕпија** ж *област, подручје на које се простире власт надбискупа.*

на̀дбискупи́јскӣ и **надбискȕпи́јскӣ**, -ā, -ō *који се односи на надбискупије.*

на̀дбискупскӣ, -ā, -ō *који се односи на надбискупе*: ~ част, ~ двор, ~ столица.

на̀дбити, на̀дбијēм сврш. *победити, потући, надвладати, савладати.* — То [је] црни колос, гигант ... те се не да никако надбити ни згазити. *Крл.* Зачас је с осмијехом надбила тугу, наново сања о радости. *Мил. В.*

надбо̀сти и **на̀дбости**, -о̀дēм сврш. *победити бодући се (о рогатим животињама).* — Лујо будан сања. Час види како је Јаблан пао ... час опет како је надбо Рудоњу. *Коч.*

надбȕбрежни и **на̀дбубрежни**, -ā, -ō *који је изнад бубрега*: ~ жлезда.

надва́гнути, на̀двāгнēм сврш. *вагнути више од неког или нечег, превагнути, претегнути.* — Млад писац [је] ... надвагнуо младог човека. *НИН 1958.*

надва́лити, на̀двāлīм сврш. покр. **1.** *в. надвладати.* — Српска војска турску надвалила. *Вук Рј.* **2.** *набити, натући изнад чега.* — Кроз ... сламнат шешир, што-но си га надвалио над образ, зирка сунце. *В 1885.*

надве́зати, на̀двēжēм сврш. *в. навезати.* — Чекај док не надвежем уже, пукло је. *Вук Рј.*

надвезива́ње с *гл. им. од* надвезивати.

надвезива́ти, -èзујēм *несврш. и уч. према* надвезати.

на̀двеснти, -ӣм, ијек. на̀двјесити, сврш. *в. наднети.* — Кочијаш надвјесио нос над чашу, кади га над њом. *Кал.*

~ **се** *наднети се, превесити се.* — Шија ... се надвјесила изнад овратника својом тустином и тврдином. *Ков. А.*

надвесла́вати, -èслāвām несврш. *надмашивати кога у веслању.*

~ **се** *такмичити се, натјецати се у веслању.*

надвѐслати, -āм сврш. *надмашити, победити кога у веслању.*

надвѐсти и **на̀двēсти**, -езēм *премашити, победити у такмичењу, натјецању при везењу.*

надвѐсти и **на̀двести**, -èдēм сврш. **1.** *довести, истурити, наднети нешто изнад чега*: ~ лȕк. **2.** *одвести лађу или скелу уз воду (изнад места пристајања на другој обали).* *Вук Рј.*

~ **се 1.** *в. наднети се.* — Шумни ... вал се надведе. *М-И.* фиг. Размакоше [се] ... облачићи који су се били надвели над свечани дио вјенчања. *Креш.* **2.** *возећи се доћи изнад неког места.*

надви́јати се, на̀двијām се *несврш. и уч. према* надвити се.

надвијѐчити, на̀двијечīм несврш. (ијек.) *надживети.* — Све ми струји у вијеку и венем: кад би све да надвијечи! *КН 1960.*

надви́кати, на̀двичēм сврш. **а.** *надјачати виком, гласом, викнути јаче од кога.* — Што они већу ларму дижу, дере се и Мика све већма: »Не можете ви мене надвикати!« *Срем.* У ходнику је куми Сперанци, промуклој од викања, коначно успјело да надвиче остале. *Франг.* **б.** фиг. *угушити, пригушити, учинити (друго што) нечујним.* — За вечером је гласно говорио да надвиче сјећање. *Андр. И.*

надвикива́ње с *гл. им. од* надвикивати *(се).*

надвикива́ти, -ȉкујēм *несврш. и уч. према* надвикати.

~ **се** *надјачавати један другог виком, гласом, такмичити се, натјецати се у викању.* — Близу степеница седела је баба Цана са својим старцем и надвикивала се, јер је био мало наглув. *Рист.* Цез-пјевач надвикивао се са салом, сала се надвикивала с њим. *Сим.*

надвирива́ње с *гл. им. од* надвиривати *се.*

надвири́вати се, -и̏рујем се *несврш. и уч. према надвирити се.*

надви́рити се, на̀двӣрӣм се и надви́рӣм се сврш. *нагнути се, наднети се над нешто и погледати (кроза шта или преко чега) у то, погледати одозго.* — Надвирила се над лонац у којем се погријавао ручак. *Коз. И.* Чује у авлији школској дреку и смех дечји, па се надвири да види шта је то. *Глиш.*

надвисѝвање с *гл. им. од надвисивати.*

надвисѝвати, -и̏сујем = надвишавати и надвишивати *несврш. и уч. према надвисити.*

надви́сити, на̀двӣсӣм сврш. **1.** *постати, бити виши од кога, чега, премашити висином.* — Само један човек може за читаву главу надвисити вршке тараба у пролазу. *Пав.* Памуковића кућа знатно [је] надвисила остале. *Андр. И.* **2.** фиг. *премашити, превазићи (врлином, вредношћу, способношћу и сл.).* — Али мој син ми је пао наниже. Мјесто да ме је надвисио, он је данас лепоглавска вуцибатина. *Крл.* Они су играли добро и надвисили су сваког од противника. *Б 1957.* **3.** *надјачати гласом, надвикати.* — Затим викну тако да скоро надвиси пушчане плотуне. *Пер.*

~ **се** *наднети се.* — Остави дебло и надвиси се над лешину. *Гор.*

на̀двити, на̀двијем сврш. *савити изнад чега, намаћи, навући; наднети.* — У собу уђе сијед старац . . . дубоко надви чалму. *Сиј.* фиг. Мрак надви крило по његовом лицу. *Ил.*

~ **се** *повр.* — Надвио се . . . нада мном као жалосна врба. *Срем.* Тамни облак надвио се над околишем. *Тип.* фиг. Касна јесен надви се над крај. *Шен.*

надвишáвање с *гл. им. од надвишавати (се).*

надвишáвати, -и̏шāвām несврш. = надвисивати.

надвишѝвање с *гл. им. од надвишивати.*

надвишѝвати, -и̏шујем несврш. = надвисивати.

на̀двјесити (се), -и̏м (се), ек. на̀двесити (се).

надвладáвање с *гл. им. од надвладавати.*

надвладáвати, -а̀дāвām = надвлађивати *несврш. и уч. према надвладати.*

надвлáдати, на̀двлāдām сврш. *победити, надјачати, савладати.* — Мајсторица је . . . добро знала да ће ипак њезина воља надвладати. *Ивак.* Зари лице у длanове не могући да надвлада узбуђење. *Ћос. Б.*

надвлађѝвање с *гл. им. од надвлађивати.*

надвлађѝвати, -а̀ђујем несврш. = надвладавати.

надвлáчити се, на̀двлāчӣм се *несврш. и уч. према надвући се.* — Мало-помало надвлачио се са југозапада облак. *Драж.*

на̀двлāшће с необ. *превласт, надмоћност, надмоћ.* — Основну карактеристику црногорске фолклорне лирике обележава . . . њена зависност . . . од непосредног надвлашћа црногорске епике. *Коњов.*

надвòдити се, на̀дводӣм се *несврш. и уч. према надвести се.*

на̀дводнӣ, -ā, -ō *који је изнад воде, над водом.* — Аустријски накољци напустили су своја надводна селишта одмах у почетку металнога доба. *Жуј.*

на̀двōђе и **на̀двође** с *део брода изнад воде. Прав.*

надвòђēње и **на̀двођēње** с *гл. им. од надводити се.*

надвòжēње и на̀двожēње с *гл. им. од надвозити.*

на̀двожњāк м *мост изнад улице, друма, цесте, железничке пруге и сл.*

надвòзити, на̀двозӣм *несврш. и уч. према надвести.*

на́двōј м грађ. *дрвена или камена греда изнад прозора, врата. Деан. Рј.*

на̀двојвода м (калк према нем.) ист. *титула мушких чланова хабсбуршке династије.*

на̀двојводин, -а, -о *који припада надвојводи:* надвојводини људи.

на̀двојводина ж = надвојводство *земља, покрајина, област у којој влада надвојвода, чији владар има титулу надвојводе, велика војводина.*

пàдвојводица ж *надвојвоткиња.* — Убили су и надвојводу и надвојводицу. *Андр. И.*

на̀двојводскӣ, -ā, -ō *који се односи на надвојводе.*

на̀двојводство с = надвојводина. *Р-К Реч.*

на̀двојвоткиња ж ист. *надвојводина жена.*

на̀двоје прил. *на два дела.* — Сломио се саоник надвоје. *Моск.* Гле, крај је цитри! Пуче надвоје. *С-Ц.*

на̀двоје-нàтроје прил. *на брзину, како било, површно.* — Вечерао је брзо, надвоје-натроје, и не знајући шта једе. *Андр. И.* Једну страну у колиби заузела надвоје-натроје одељана . . . дрвенарија. *Дов.*

на̀двōр прил. покр. *напоље, ван.* — Отвори прозор и погледа надвор. *Креш.*

надвòрити се и **надво́рити се,** -и̏м се сврш. *подворити многе и многе, досита дворити.* — Стара жена, па се наподизала унучића и надворила болесника. *Петр. Б.*

на́двōрје с *ограђени простор испред куће, двориште.* — Већ и војска на врата ударила ... тутњи вежа и надворје. *Брл.*

на̀двōрнӣ, -ā, -ō покр. **1.** *спољашњи, вањски.* — Још мамуран отворио је тешко надворна врата. *Гор.* **2.** *који је при двору, дворски.* — Високе куле ... окружују овај надворни уред. *В 1885.*

на̀двōрнӣк м ист. заст. *највиши великодостојник у Угарској, краљев заменик, палатин.* — Овај Драшковић, син угарскога надворника ... писао је мађарским језиком драме. *Кум.*

на̀двратнӣ, -ā, -ō *што је изнад врáтā.* — Упали се надвратна жаруља. *Божић.*

на̀двратнӣк м *греда, камен над вратима.* — Њихове су значке ресиле надвратнике сеоских кућа. *Торб.*

надвријѐдити и **надвријѐдјети,** -ѐдӣм (ијек.) сврш. индив. *премашити, пребацити (вредношћу).* — Сав свечев рај надвриједио цијеном божјом дар му тај. *Прер.*

надву́ћи и **на̀двӯћи,** -у́чēм сврш. **1.** *навући, навлачећи ставити на што.* — Подрубила се [девојка] шареном марамом и надвукла је до над очи. *Ћип.* **2.** *вучењем савладати, победити кога.* — Вуку се клипка ... Кад се дȁ знак, повуку обојица сваки к себи, да би један другога надвукли. *Рј. А.*

~ **се** *повр.* — фиг. Мук [се] на свијет надвуче. *Марк. Ф.*

надгла́вити, на̀дглāвӣм сврш. *ставити на калуп (чизме, опанке);* исп. **наглавити.**

на̀дглāвље с **1.** архит. *горњи део стуба, капител. Р-К Реч.* **2.** *даска кревета чело главе.* — [Кревет] низак, пространа са високим надглављем. *Мат.*

надглављи́вати, -àвљујēм *несврш. и уч. према надглавити.* — Сам надглављује и поткрпава [опанке]. *Кор.*

на̀дглāвнӣ, -ā, -ō *који је изнад главе, узглавља.* — Свакоме више главе стоји ... црна таблица: надглавни билет; на њему је исписано име и презиме народног војника. *Јакш. Ђ.*

надгласа́вање с *гл. им. од надгласавати (се).*

надгласа́вати, -àсāвāм *несврш. и уч. према надгласати.*

~ **се** уз. повр. **1.** *напоредо се гласањем изјашњавати (о два или више лица) у настојању да једни друге победе.* **2.** *надвикивати се.* — Сви су они ... бучни ... смеју се, надгласавају се. *Б 1958.*

надгла̀сати, -āм сврш. **1.** *однети победу на гласању.* — Влада је сумњала о умесности овакве мере, али је у Скупштини била надгласана. *Јов. С.* Први и други сталеж надгласали [би] трећи. *ОП 1.* **2.** *надјачати гласом, виком.* — Звонки смех Загоркин опет надгласа све. *Поп. Ј.* Навине оркестрион, који је ... надгласао сав тај кравал. *Бег.*

надгла̀сив, -а, -о *који се може надгласити.* — Ништа није тако уплашено ... надгласиво ... као истина. *Бег.*

надгла́сити, на̀дглāсӣм сврш. *надгласати (2).* — Да у Венецији њих тројица засвирају [у зурле] ... и само [би] звоно Светога Марка својим писком надгласили. *Јакш. Ђ.*

на̀дгласовати, -сујēм сврш. *в. надгласати.* — Магарци нас надгласоваше. *Дук.*

на̀дглēд и **на́дглед** м ков. *надзор, пажња.* — Одјељење ... захтијева посебни надглед ... надзорника. *Грг.*

надгледа́вати, -ѐдāвāм несврш. *надгледати.*

надгле́дāње с *гл. им. од надгледати.*

надгле́дати, на̀дглēдāм несврш. *пазити, надзирати.* — Они копају канале, а ја надгледам, ја сам надзорник! *Ћон.*

надглѐдāч, -áча м *надгледник.* — Тај им је жртва био надгледач. *М-И.*

на̀дгледнӣк и **на́дгледнӣк** м *онај који надгледа, надзорник, чувар.* — Дрвена чатрља железничког надгледника и уопште све ... било је избушено пушчаним мецима. *Вин.* Крсни кум Алојзов ... градски надгледник водостаја ... стајао је згрбљен и тужан. *Крл.*

на̀дгледница и **на́дгледница** ж *надзорница.* — Нова надгледница ... прегледала је поднесене радове. *Јевт.*

на̀дгледничкӣ и **на́дгледничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на надгледнике.*

надгова́рāње с *гл. им. од надговарати (се).*

надгова́рати, -òвāрāм *несврш. и уч. према надговорити.*

~ **се** *такмичити, натјецати се у говору.* — Тад надговарао се не би с Одисејем смртник ниједан. *М-И.* Док је Шваба и Руса, биће рата. Увек се они надговарају. Ко бољи, ко јачи? *Бар.*

надговòрити, -òворӣм сврш. *говорењем победити кога, надјачати у говору.* — И он, који је умео надговорити најречитијег човека, не умеде сад рећи речи. *Вес.* Надговорио га не би ниједан адвокат. *Ивак.*

на̀дгōркиња ж *в. нагоркиња.* — Па је пита вила надгоркиња ... *НПХ.*

надгорњава́ти, -òрњāвāм *несврш. и уч. према надгорњати.*

~ **се** покр. *надметати се, такмичити се, натјецати се.* — Они певају, надгорњавају

се ко ће више, ко јаче, ко ће момачкије. *Пол. 1958.*

надгòрњати, -ăм сврш. *заузети положај изнад кога, надвисити.* — Тежи да у свему надгорња своју жену. *Вуков.*

надгрáдити, нàдгрāдим сврш. *подићи нешто на чему, изнад чега.* — Сада дуге виђаге испреплићу надграђени плетер од жица и кола. *Пав.* фиг. [Бора Станковић] доводи их [личности] у ситуацију у којима се мора јавити оно што је . . . у њима надграђено у виду неприступачног . . . ауторитета. *Глиг.*

надгрáђа ж **1.** *оно што се сагради на некој основи, изнад чега, на нечем већ сазиданом.* **2.** фиг. *скуп, укупност идеолошких појава и друштвених институција које су углавном условљене друштвеном основом и мењају се с променом те основе*: духовна ~, идеолошка ~, идејна ~, друштвена ~.

нàдграђе и **нàдграђе** с *оно што је сазидано изнад чега*; исп. надградња (1). — Овај мост . . . јединствен је у нашој земљи, како по свом специфичном надморском надграђу, тако и по начину изградње. *Bj. 1960.*

надграђívати, -àђујēм *несврш. и уч. према надградити.*

надгрàнати, -ăм сврш. необ. *шифоном грана надмашити, наткрилити.* — Све ми [бору] струји у гранама и наглим: кад би све надгранао! *КН 1960.*

надгрмети и **надгрмети,** -мīм, ијек. надгрмјети и надгрмјети, сврш. *грмљавином заглушити, грмећи учинити друго што нечујним или мање чујним.* — Бог праведних надгрмјет ће њихово побједно клицање. *Шен.*

надгрмјети и **надгрмјети,** -мīм, ек. надгрмети и надгрмети.

нàдгробље с необ. *в. надгробница (1).* — Најважније је надгробље »У смрт господина Бартоломеа Пешона«. *Водн.*

нàдгробни, -ā, -ō **а.** *који је изнад гроба*: ~ споменик, ~ плоча, ~ натпис, ~ врба. **б.** *који се говори над гробом у часу сахрањивања*: ~ говор, ~ беседа, ~ слово.

нàдгробњак м *надгробни споменик.* — Пред њим се укипио надгробник. *Креш.* Сунце [се] . . . одблескује . . . од црних слова наших надгробника. *Јевт.*

нàдгробница ж **1.** *песма у славу умрлога, епитаф.* — Сад ти се чини да чујеш . . . пјесму надгробницу. *Коз. Ј.* **2.** *плоча на гробу.* — Сједне на равну надгробницу. *Креш.*

нàдгрýдњак м *капи преко груди (обично коња).* — Тамно доратасти коњ . . . ишао је под њим весело равним касом, а надгрудник му се светлуцао. *Моск.*

нàдгрýдница ж анат. *пљосната грудна кост, прсна кост, грудњача* episternum. *Терм. 4.*

наддржáвни, -ā, -ō *који је над државом или државама.* — Рад и интернационална наддржавна контрола . . . постају основним предусловом уређења живота. *Крл.*

наддрýштвен, -а, -о *који је изнад друштва, који делује изван друштва*: ~ сила.

надèбатовати се, -èбатујēм се сврш. *довољно, довоље дебатовати.* — Госпође и госпођице провеле се лепо, студенти се сити надебатовали. *Уск.*

надебèлити се, -èбелīм се сврш. покр. *угојити се, одебљати. Вук Рј.*

нàдебело прил. **1.** *остављајући дебело оно што се исече, изреже*: ~ исећи кромпир, хлеб, крух, и сл. **2.** фиг. *отприлике, приближно.* — Нема кантара који би то вагнуо ни надебело . . . него би то требало пластити и стубама мјерити! *Ств. 1948.*

надèбљати (се), -ăм (се) сврш. **1.** *постати дебео, одебљати (обично о кожи).* — [Њима] су од мотике надебљали длanови. *Ћур.* **2.** *постати осион, силовит, посилити се, понети се, уобразити се.* — Научиле туђ језик, пак надебљале ка' да су свеца за браду ухватиле. *Љуб.*

нáдев, ијек. нáдјев, м кув. *смеса којом се пуне разна јела (пите, паприке, тиквице, кобасице и сл.).* — Јетренични надјев . . . мирисао је на папар, маст и јетра. *Јонке.* За надев употребити самлевено месо . . . Квадрате надевене месом савијати у кифлице. *Б 1957.*

нáдевак, -ēвка, ијек. нáдјевак, м необ. *в. надимак.* — Читава једна врућа чорба од тих надјевака и псовки излила му се на главу. *Ж 1955.*

надéвање, ијек. надијèвање, с *гл. им. од надевати.*

надéвати, нàдēвăм, ијек. надијèвати *несврш. и уч. према наденути, надести и надети.*

надèвач, -áча, ијек. надјèвач, м *човек који надева, даје име или (чешће) надимак.* — Бездушни надјевач [имена] назвао га: Перце. *Гор.*

надèвен, -èна, -èно, ијек. надјèвен *пуњен, напуњен; испуњен надевом.* — У дворани дан-данас стоје надјевени мајмуни. *Шен.*

надевènица, ијек. надјевènица, ж покр. *в. девеница.* — На други начин спрема се и чува месо у кобасицама, »надевеницама«. *Батут.*

надевètати се, -ăм се сврш. *сит, довоље се натући, истући, налемати се.* — Баш сам га се надеветао. *Вук Рј.*

надевòвати се, -èвујēм се, ијек. надјевòвати се, сврш. *провести дуго времена*

девујући, надовољити се девовања. — Овако да се окујем, а још се честито нисам ни надевовала. *Вукић.* Нећеш се ни надјевовати, нећеш се наужити младости своје. *Ивак.*

надѐвојчити се, -и̏м се, ијек. надјѐвојчити се, сврш. *надевовати се.*

нàдеља ж песн. заст. *в. нада.* — Горко уздишем за надељом сахрањеном вечно. *Јаки. Ђ.*

нàдежда ж цсл. заст. *в. нада.* — Мамине речи угасише [Јули] и последњи зрачак надежде. *Срем.*

надѐкати се, нàдѐкам се сврш. вулг. *најести се, набокати се, набубати се. Вук Рј.*

нàделати, -ам, ијек. нàдјелати, сврш. *учинити, направити.* — Све остало ... је тај мукотрпни чово за свога вијека надјелао. *Донч.*

надѐлити, нàдѐлӣм, ијек. надијѐлити, сврш. **а.** *уделити многима, обдарити многе.* — Не може он надијелити читав свијет. *Донч.* **б.** *више пута или већем броју (њих) доста уделити, надавати.* — Много просјака, не можеш им надијелити. *Вук Рј.* Видио је [просјак] ... оно новаца што су надијелили добри људи. *Новак.*

надељáвати, -èљāвām, ијек. надјељáвати *несврш. и уч. према наделати.*

нàдељати, -ām и -љѐм, ијек. нàдјељати, сврш. **1.** *изделати, направити дељањем. Вук Рј.* **2.** *дељајући направити много иверја, одљусака. Вук Рј.*

наделйвати, -èљујēм, ијек. надјељйвати *несврш. и уч. према наделити.*

надембѐлисати се, -ишēм се сврш. *провести много времена дембелишући, заситити се дембелисањем.*

нàденути и **надѐнути,** нàденēм, ијек. нàдјенути и надјѐнути, сврш. = надести и надети **1.** *натаћи, навући на нешто, намаћи, обући.* — Надјену хаљине на се. *М-И.* **2.** *дати коме име или надимак, назвати кога неким именом.* — Дете су крстили и наденули му име Лазар. *Вес.* **3.** *натрпати пуно чега на шта, начичкати.* — [Аранђел] је гледао ... ковчег, сав наденут свећама. *Црњ.*

надѐрати се, нàдерēм се сврш. **1.** *много издерати, поцепати, наносити се.* — Одијела се лијепа надерали. *Рј. А.* **2.** *издовољити се дерања, навикати се. Р-К Реч.* **3. а.** *много се напити, опити се.* — То би било смијешно и срамно да [се] ви ... надерете по бећарски. *Кос.* Исти дан се опет надерао и декламовао неку Петефијеву песму. *Петр. В.* **б.** *много се најести, наждерати се.* — Надере ти се Јуре какве помасне цицваре па онда ... пландује. *Коч.*

нàдесити и **надѐсити,** нàдесӣм сврш. **1.** *удесити, наместити, направити.* — Напуните га сламом, надесите му нов реп и поведите на вашар. *Бен.* **2.** *уговорити, уговлавити, утаначити.* — Један откако опћини ... па ће с писмом пароку и одмах надесити кад ће бити покоп. *Торд.* **3.** *задесити, наћи, намерити.* — Како се мој господар обрадовао што га срећа надесила те се састао ... с вашим газдом. *Креш.*

~ **се** *десити се.* — Ја сад не знам, како с' надесило, ал' је [Хајкуну] једном Туре припазило, једном само, али доста беше. *Радич.* Већ [се] надесише саме од себе таке згоде. *Ков. А.*

нàдесно прил. *на десну страну.* — Накривши своју војничку капу надесно. *Ад.* Пребацујем се слијева надесно. *Хорв.*

нàдести и **нàдети,** нàдедēм и нàденēм, ијек. нàдјести и нàдјети (аор. нàдедох и нàдех, 2. и 3. л. нàдеде и нàдеде, нàде и нàде; имп. нàдени и нàдеди; прил. пр. нàдев-(ши); р. прид. нàдео, -ла, -ло; трп. прид. надѐвен, -ѐна, -ѐно и нàдēт) сврш. = наденути. — То су име они сами себи надјели. *Шимун.* Квадрате надевене месом савијати у кифлице и пећи. *Б 1957.* Те су мотке с надјевеним птицама замјењивале наше кућне бројеве. *Шов.* фиг. Рецензије [су му] надевене страним изразима. *Прод.*

надешáвати, -èшāвām *несврш. и уч. према надесити.*

нàдждрēлнӣ, -ā, -ō, ијек. нàждријелнӣ *који је изнад ждрела:* ~ ганглија. *Терм. 4.*

нàдждријелнӣ, -ā, -ō, ек. нàдждрēлнӣ.

нàджети, нàджањēм и нàджњēм сврш. *победити кога жањући, пожети више од кога другог (обично у такмичењу, натјецању).* — Ако ме наджањеш, даћу ти ја стадо. *Вук Рј.*

наджúвети, -вӣм, ијек. наджúвјети, сврш. **а.** *живети дуже од кога.* — Жена га је надживјела. *Водн.* **б.** *трајати, постојати дуже од чега.* — Стоји он [орман], служи и надживео је ко зна колико господара. *Вас.* **в.** *савладати, преболети.* — И ову ћу рану надживјети. *НП Вук.*

наджúвјети, -вӣм, ек. наджúвети.

наджившљáвање с *гл. им. од наджившљавати.*

наджившљáвати, -ивљāвām = наджившљивати *несврш. и уч. према надживети и надживјети.*

наджúвљети, -ивӣм сврш. покр. *в. надживјети.*

наджившљúвати, -ивљујēм несврш. = наджившљавати. — Циновска дрва и куле од стења, унуке унука надживљује све то. *Стан.* Лукавство надживљује и посљедњи трачак ума. *Десн.*

наджи́вети, -ѝвéм свршн. покр. *в. наджи-вети. Вук Рј.*

наджира́вати, -ѝрāвāм несвршн. покр. *в. надзи-рати.* — Слушао сам раније како жене у овим крајевима обрађују земљу, док људи носе оружје и »наджиравају«. *Јак.*

наджњéвање с *гл. им. од наджњевати (се).*

наджњéвати, нàджњēвāм *несвршн. и уч. према наджети.*

~ **се** уз. повр. *такмичити се, натјецати се с ким у жњевењу.* — Ту се натпијевају и наджњевају, а јао онима који позаостану. *Торд.*

нàджњети, нàджњēм свршн. *в. наджети. Вук Рј.*

нàджупни̏к м *виши католички свештеник.* — Најприје послужише наджупника. *Франг.*

нàдзвýчнӣ, -ā, -ō **1.** *који је изнад границе примања људског слуха, ултразвучни.* **2.** авиј. *који је бржи од звука:* ~ авион, ~ брзина.

надземàљскӣ и **нàдземаљскӣ,** -ā, -ō **1.** *натприродан, неземаљски, необичан.* — Заурла грмљавина ... сјећајући на неку надземаљску грожњу. *Тур.* Визија надземаљских задовољстава засја [му] пред очима. *Поп. Ј.* **2.** *надземни (1).* — Наместо надземаљских висина, он је сада намеран да проучава морске дубине. *Петр. М.*

надземàљски и **нàдземаљски** прил. *натприродно, необично, беспрекорно, божански.* — Слобода [је] била за њега нешто ... надземаљски чисто и узвишено. *Јов. С.*

нàдземнӣ, -ā, -ō **1.** *који је над земљом, на земљи;* супр. подземни. — Подземни водоток ... стену исто тако ... подрива и разноси као ... и нека жива надземна речица. *Жуј.* **2.** *надземаљски (1).* — Из дубоких очију провирује му надземна снага. *Кум.* Надземне песме мелодијом лаком зивкају људе да загрле свет. *Змај.*

нàдземно прил. необ. *јавно, видљиво.* — Супротне идеологије ... су се вукле надземно и подземно до велике руске револуције. *Сек.*

нàдземскӣ, -ā, -ō *в. надземаљски (1).* — [Бића] под влашћу његовом говоре својим надземским говором. *Новак.*

надзи́дати, нàдзйдāм и нàдзйђēм свршн. *сазидати, подићи што изнад чега већ сазиданог.* — Качара винска ... морала [би] бити ... над самом пивницом надзидана. *Рј. А.*

надзиђи́вање с *гл. им. од надзиђивати.*

надзиђи́вати, -ѝђујēм *несвршн. и уч. према надзидати.*

надзира́вање с *гл. им. од надзиравати.*

надзира́вати, -ѝрāвāм несвршн. *в. надзирати.* — Они ... надзиравају копање. *Нен. Љ.*

нàдзирање с *гл. им. од надзирати (се).*

надзѝратељ м *онај који води, врши надзор; надзорник.* — Ја [сам] био ученик у канцеларији ... код господина Ристе ... надзиратеља риболова. *Срем.* И у Румуњској сам био ... као надзиратељ послова на жељезничкој прузи. *Кос.*

надзиратѐљица, надзѝратељица и **надзѝратѐљка** ж *женска особа надзиратељ.*

надзѝратељство с **1.** *служба, власт надзиратеља. Рј. А.* **2.** *надлештво, уред коме је поверен надзор над нечим, надзорништво. Бак. Реч.*

нàдзирати, -рēм несвршн **1.** *вршити надзор (над чим); надгледати, пазити.* — Пазио је позорно на Антеков посао и надзирао га на сваком кораку. *Бен.* Сам је [лекар] надзирао њихову негу. *Андр. И.* **2.** *гледати с висине, одозго.* — фиг. Како се [Фрушка гора] поносно диже и надзире читаву поробљену и раскомадану равну Војводину. *Поп. Ј.*

~ **се** *несвршн. и уч. према надзрети се, надносити се (над што).* — На воду се надзираше, сама собом говораше. *НПХ.*

надзѝрач, -а́ча м *надзиратељ, надзорник. Р-К Реч.*

надзирàчица ж *женска особа надзирач.*

нáдзор м *надгледање, вођење рачуна о коме или чему; служба и брига о чувању реда, закона; о вршењу послова и сл.* — Кроз вријеме ове основне обуке почетници требају бити под сталним лијечничким надзором. *Ног.* Наставник је ту да помаже, води надзор и чува од лутања. *Пед.*

нáдзорнӣ, -ā, -ō *који врши надзор:* ~ орган, ~ одбор, ~ власт, ~ служба.

нáдзорнӣк и **нáдзорнӣк** м *онај коме је поверен надзор над ким или чим; чувар; инспектор, онај који врши преглед:* школски ~. — За сваким путником ... иде по један надзорник, те чува да штогод не узму и не понесу. *Нен. Љ.* Надзорник пруге [га је] позвао у канцеларију. *Јонке.*

нáдзорница и **нáдзорница** ж *женска особа надзорник.* — Одјељење ... захтијева посебни надглед помоћне надзорнице или надзорника. *Грг.*

нáдзорничкӣ и **нáдзорничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на надзорнике. Р-К Реч.*

нáдзорништво и **нáдзорнӣштво** с **1.** *вршење надзора.* — Јован Берић је у то време ... био помоћник Несторовићу у надзорништву. *Поп. П.* **2.** *установа, канцеларија, биро који врши надзор, службеници те установе, инспекторат; надзорници.* — Али тко

је само тај који код њега сједи? ... Можда нетко од надзорништва? *Крањч. Стј.* Оставља се надзорништву Текелијиног завода да по свом увиђењу попуни место лечниково. *М 1867.*

надзрети се, надзрём се свршс. *наклонивши се над што погледати одозго.* — Надзрех јој се на прозор. *Вук Рј.*

надзу̏бни и **надзубни̏,** -ā, -ō *који је изнад зуба.*

надива́нити се, -ивāнӣм се свршс. *издовољити се, наситити се диванећи, напричати се. Деан. Рј.*

нади́вити се, надӣвӣм се свршс. *издовољити се дивећи се, начудити се.* — Ја сам био застао мало подаље ... да бих јој се надивио. *Богдан.* Нису [се] могли доста надивити његовој мудрости. *Шов.*

надѝгāч, -а́ча м покр. *врста јела.* — Волио [сам] у кухињи учити како се трганци и надигачи праве. *Кор.*

надѝгнути и **надѝћи,** надигнём (аор. надигнух и надигох, 2. и 3. л. надигнӯ, надиже и надиже) свршс. *мало дићи, подићи, уздићи.* — Она приђе до узглавља, надигне га и види јабуку. *Бег.* Месец као да је надигао оне његове обрве. *Лаз. Л.*

~ **се 1.** *мало се дићи; придигнути се, придићи се.* — Старац се натегом надигну и протаре очи. *Ћип.* Он се надиже и загледа се оштро у моје лице. *Мил. В.* **2.** *дићи се, устати.* — Ујутру се рано надигне. *Радул.* **3.** *поћи, кренути.* — Шта сте се надигли сви у школу? *Макс.* **4.** *почети јако дувати, усковитлати се (о ветру, прашини и сл.).* — Видиш каква је мрачна ноћ, облаци, какав се вјетар надигао. *Л-К.*

надигра́вање с *гл. им. од надигравати (се).*

надигра́вати, -игрāвāм *несврш. и уч. према надиграти.*

~ **се** *такмичити се, натјецати се у игри.* — Пламен ... поче скакутати у висину и надигравати се са својим одсјевом на чађавоме зиду. *Ћор.*

надѝграти, надиграм свршс. *победити у игри, игрању, плесу и неким спортовима.* — [Матановић] је ... противника прво надиграо стратешки. *Пол. 1958.* То захтијева од нападача да има брзе реакције ако не жели да буде надигран. *Ног.*

надизање с *гл. им. од надизати (се).*

надизати[1] **(се),** -ижем (се) *несврш. и уч. према надићи (се).*

надизати[2], -ижем свршс. *дићи, подићи, направити много пута.* — Колико му [врапцу] човек ... надиже страшила и свакојаких чуда, све је узалуд. *М 1867.*

~ **се** *надовољити се дизањем, наситити се дизања, узимања.*

надизина ж индив. *испупчење, избочина.* — Трепавице ... надомјешта нека месната надизина врху очију. *Ков. А.*

надијѐвање, ек. надѐвање.

надијѐвати, надијевам, ек. надѐвати.

надијѐлити, надијелӣм, ек. надѐлити.

надѝлажење с *гл. им. од надилазити.*

надѝлазити, -ӣм *несврш. и уч. према надићи.* **1.** *надмашати, превазилазити.* — То што од мене тражиш надилази моје снаге. *Цар М.* Те ријечи надилазе Санчову памет. *Вел.* **2.** *ићи, прелазити изнад кога или чега.* — Преостаје да се слободно бацање изведе у убаченом луку који надилази противника. *Бат.* **3.** *обилазити, пролазити изнад или поред кога или чега.* — Надилазим јој и око куће кад ме пут онуда нанесе. *Ад.*

на́дим м индив. *надимање, ширење.* — Осећаја сакрит' није ... што с' из тих дивских груди у надиму тешком буди. *Кост. Л.*

надимак и **на́димак,** -имка м *назив који се коме да по некој његовој особини (по сличности с ким или с чим, по боји, по ком детаљу или чему другом).* — Санчом су га звали ... и остали осуђеници и не знајући одакле потиче тај надимак. *Чол.* Надимак »Жељезни«, — Никола Жељезни остао му је од тада. *Донч.*

нади́мање с *гл. им. од надимати (се).*

нади́мати, надӣмам и надӣмљем несврш. **1.** *пунити, испуњавати што ваздухом или гасом, и тим повећавати његову запремину, обујам, ширити га и давати му обао облик, надувавати.* — Дјечак је бијесно надимао мијех. *Бен.* Голубови надимаху своје гуше на ивици крова. *Пол. 1959.* Вјетар је ... ударао о засторе и надимао их. *Бег.* фиг. *испуњавати задовољством, одушевљавати.* — Други осећаји сада надимаху њене груди: то беше материнска брига и материнска радост. *Вес.* **2.** *давати, приписивати коме или чему већи значај него што га у ствари има, преувеличавати.* — Говорило се о каруцама и коњима, о лову и утркама ... Ту се је китило, претјеривало и надимало што је тко више могао. *Том.*

~ **се 1. а.** *повећавати запремину, обујам, ширити се.* — Прси јој се надимаху силовито. *Шен.* фиг. Груди му се надимљу бескрајним поносом. *Поп. Ј.* **б.** *бубрити, нарастати добивајући обао облик.* — Не жути се и не надима пшеница. *Ћос. Д.* Пупољци су се помало надимали. *Торб.* **2.** фиг. *правити се важан пред ким, шепурити се.* — Отац се поред њега надимао као голуб гушан. *Поп. Ј.*

надимити, -ӣм свршс. **а.** *изложити што диму да га дим обухвати и дâ му нарочиту боју; испунити, прожети димом, ишчађа-*

вити. — Шушњем надими кућу. *Божић.* Огањ је с њих [дрвета] огњеним језиком обрстио лишће и кору... надимио, нагаравио. *Књеж. Л.* **б.** *учинити да се што осети на дим, покварити димом.* — Ракија слаба и надимљена. *Шапч.*

~ **се 1.** *напунити се димом.* **2.** *надисати се дима.* — Док се човјек дима не надими, не може се ватре нагријати. *Н. посл. Вук.*

на̀димицо̄м (у прил. значењу) заст. *од огњишта, од куће, редом свака кућа*; исп. дим (4). — Из тога излази да су се работе радиле надимицом, тј. од куће. *Нов.*

надимља́ва̄ње с *гл. им. од надимљавати.*

надимља́вати, -и̏мљава̄м *несврш. и уч. према надимити.*

на̀димљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од надимити.* **2.** у изразу: ~ месо *суво месо, осушено на диму. Деан. Рј.*

надина́тити, -и̏на̄тӣм сврш. *инатом надвладати. Вук Рј.*

надинаћи́вати, -а̀ћујем *несврш. и уч. према надинатити.*

на̀динжењёр, -е́ра м *виши инжењер. Р-К Реч.*

на́дир, -а и **на̀дӣр,** -и́ра м ар. астр. *замишљена тачка на небеској сфери насупрот зениту.*

на̀дира̄ње с *гл. им. од надирати.*

на̀дирати, -рём несврш. *навaљивати продирући, пробијати се (снагом).* — Пук је... надирао и рушио... италијанске тенкове. *Лал.* Јасносиво свјетло праскозорја надирало је кроз прозоре. *Донч.*

надӣрӣнчити се и **надӣрӣнцити се,** -ӣм се сврш. *намучити се радећи тешке послове.* — Доста сам се ја у овој кући надиринчила. *Маш.*

наде́исало с необ. *онај који непрестано уздише и жали се.* — Господар мој... чангризавац и вјечито надисало живио с капиталом. *Ков. А.*

наде́исати се, на̀дӣшем се сврш. = надисати се. *задовољити се удисањем.* — Надисао [би се] свежег и мирисавог јутарњег ваздуха. *Срем.* Мелита и Љубица... сабирале алпинско цвијеће и... надисале се ... онога балзамичкога зрака. *Том.*

надискӯствен, -а, -о фил. *који се у људској свести јавља изван искуства, метафизички:* ~ сазнање.

на̀дити, -и̏м несврш. *облагати на̀дом, челиком (о железу); челичити.* — Ковач нади сабљу бојну. *Фил.*

наде́ћи и **на̀дӣћи,** на̀дӣћем сврш. **1.** *одозго заобићи. Вук Рј.* **2.** *надвисити, надмашити, превазићи. Деан. Рј.*

на̀дићи, на̀дигнем сврш. = надигнути. ~ **се** = надигнути се.

наде́ха̄ти се, на̀дӣшем се сврш. = надисати се. — Седну на исто место... да би се још мало надихали ваздуха. *Дов.*

на́дица ж *дем. од на́да.*

на̀дичӣнка ж покр. *врста старинског широког фијакера (с кровом који се могао дизати и спуштати).* — У дворишту било већ свакојаких прилика. Били су ту елегантни хинтови, фајетони... надичанке. *Бал.*

на̀дјахати, -ашем сврш. **1. а.** *победити у јахању.* **б.** фиг. *савладати, надјачати.* — Мошкови [су] надјахали Турке и сав Крим примили. *Љуб.* **2.** фиг. *надвисити, издићи се изнад.* — Силази с пута узаном стазом поред јаза и једног плота, надјаханог наносом. *Вуков.*

надјахи́вати, -а̀хујем *несврш. и уч. према надјахати.*

надјача́ва̄ње с *гл. им. од надјачавати.*

надјача́вати, -а̀ча̄вам *несврш. и уч. према надјачати.*

надја̀чати, -а̄м сврш. **1.** *победити, савладати, постати јачи, надмоћнији од другог кога.* — Видио је... да га је Стојан надјачао. Осјећао је да се више са њиме не може борити. *Бор.* Женска нарав убрзо [је] надјачала прву срамежљивост. *Кор.* **2.** *гласом, буком надвисити, заглушити.* — Трупкање цокула и копита... одједном надјача... топовска паљба. *Лал.*

надјев-, ек. надев-.

надјѐзичити, -и̏м сврш. ков. погрд. *надговорити; надлајати.* — Не могу клопотати и мљети. Тко ће тебе надјезичити? *Ков. А.*

надјеки́вати, -ѐкујем несврш. ков. *надјачавати јеком, одјеком.* — Самсон је певô, ори му се глас, надјекује тужни звек. *Кост. Л.*

на̀дјелати, -а̄м, ек. на̀делати.

надјеља́вати, -ѐља̄вам, ек. надеља́вати.

на̀дјељати, -а̄м и -љем, на̀дељати.

надјеља́вати, -ѐљујем, ек. надеља́вати.

на̀дјенути и **надјѐнути,** на̀дјенем, ек. на̀денути и надѐнути.

на̀дјести и **на̀дјети,** на̀дјенем, на̀дједем и на̀дијем, ек. на̀дести и на̀дети.

надје́чати, -чӣм сврш. *учинити нечујним јечећи, надвладати, надјачати јеком, јечањем. Р-К Реч.*

надјуна́чити, -у̀на̄чӣм сврш. *јунаштвом победити, савладати, постати први у јунаштву.* — Дворани [ће вас] надјуначити на мегдану. *Вел.* Сваки надјуначи и савлада свој гнев. *Нен. Љ.*

надлàгати, нàдлажēм свршн. *победити, надмашити у лагању.* — Добро је лагао, ова хуља га надлагала. *Шен.*

надлагúвање с *гл. им. од надлагивати (се).*

надлагúвати, -àгујēм *несврш. и уч. према надлагати.*

~ **се** уз. повр. *такмичити се, натјецати се у лагању.* — Надлагивали су се дуго... причајући чуда о страшном изгледу... »везировог живинчета«. *Андр. И.*

надлајáвање с *гл. им. од надлајавати се.*

надлајáвати се, -àјāвām се несврш. уз. повр. пеј. *такмичити се, натјецати се ко ће кога надлајати.* — Дуго без предаха... кевтале две секире као да [су] се две помамне керуше шипражјем надлајавале. *Рад. Д.*

нàдлајати, -јēм сврш. *победити у лајању.* — фиг. Сви [би] шокци и пса надлајали и мудра надмудрили. *Коз. И.*

нàдлакатнй, -ā, -ō = надлактични *који је над лактом; који припада надлактици:* ~ кост.

надлáктити се, нàдлāктīм се и **нàдлактити се,** -īм се сврш. *наслонити се на лакат, подупирити се.* — Одложи боцу и надлакти се на стол. *Франг.*

нàдлактица ж анат. *део руке изнад лакта до рамена.* — Лако покретљив дио руке... састоји [се] од три дијела: надлактице, подлактице и шести. *НЕ.*

нàдлактичнй, -ā, -ō = надлакатни. — При крволиптењу на руци [притисне се] надлактично било па унутрашњој страни. *Батут.*

надлàнати се, -āм се сврш. необ. *нарадити се длановима, измучити се тешким физичким послом.* — Сељак се јамачно толико надланао. *Матош.*

нàдланица ж *горњи део шаке, насупрот длану.* — Брисао [је] надланицом своје смеђе бркове. *Чол.* Искочиле му жиле на надланици. *Гор.*

нàдлāрмати, -ām сврш. *надјачати лармом, галамом, надвикати.* — Свирачи... нису били у стању да надлармају певаче који су се дерали. *Црњ.*

нáдлежан, -жна, -жно **1.** *који има право (по своме звању, положају, стручности и сл.) да одлучује о нечем, меродаван, компетентан.* — Војни свећеници су дужни да одмах предају људе надлежним војним властима ради даљег прогона. *Јонке.* Недић без сумње није био надлежан да говори о језику наших старијих писаца. *Јов. С.* **2.** *који по законским прописима негде, некамо спада, припада.* — Он је био незакопито дијете и по мајци надлежан некамо у Крањску. *Крл.*

надлежáтелство с заст. *надлештво, канцеларија, уред.* — Ово је, брате, надлежателство... Незгодно је да мртвац лежи ту. *Глиш.*

нáдлежнōст, -ости ж *право службене личности или установе да о нечем одлучује, делокруг власти.* — Амнестија... иде у надлежност шефа управне власти. *Мј. 1926.* То је било у власти и надлежности команданта дивизије. *Лаз. М.*

Изр. на ~ *канцеларијска ознака на акту да се упућује на решавање одговарајућем органу;* прва ~ *најнижа инстанца;* последња ~ *највиша инстанца.* — Револуционарни суд је судио у првој и последњој надлежности. *Јов. С.*

надлéтāње, ијек. надлијèтāње, с *гл. им. од надлетати.*

надлéтати, нàдлēћēм и нàдлēтām, ијек. надлијèтати *несврш. и уч. према надлетети.*

надлèтети, -тīм, ијек. надлèтјети, сврш. **1.** *летећи стићи изнад чега или кога.* — Надлетећете Џакарту кроз два и по часа. *Пол. 1958.* **2.** *престићи у летењу.* — Ти надлети соколове, сив соколе! *Нен. Љ.*

~ **се** необ. *в. надлетети.* — Над главом се надлетев диводом орлушина се слеће двоглава. *Кост. Л.*

надлèтјети, -тīм, ек. надлèтети.

нáдлештво с *уред, канцеларија, установа; зграда у којој се они налазе.* — У једном надлештву дописују [се] из једне собе у другу. *Ант. 1.*

надлúјати, нàдлијām сврш. *победити у лукавости, надмудрити.* — Опет су знали надлијати Грке. *Шен.*

надлијèтāње, ек. надлéтāње.

надлијèтати, нàдлијећēм и нàдлијетām, ек. надлéтати.

надлицитúрати, -ùтīрām сврш. *понудити, дати више при лицитацији, лицитирању чега. Р-К Реч.*

надлòвац, -бвца м *старешина ловаца.* — Грофов надловац опредијели свакому своје мјесто. *Том.*

нàдлугāр м *старији лугар, надшумар.*

нàдлугāрев и **нàдлугāров,** -а, -о *који припада надлугару.*

надлукáвати се, -ўкāвām се несврш. и уч. варв. *често гледати, загледавати у што.* — Читаво пополне надлукавао се барба Фран над опоруку. *Дражс.*

надлўкавити, -īм и **надлукáвити,** -ўкāвīм сврш. *победити у лукавости, у лукавству.* — Смејао се смехом задовољна човека који је надлукавио своје опасне

противнике. *Прод.* Они упорно траже како да је ... надлукаве. *Бат.*

надлу́чити, нàдлучӣм свршн. *свести у лук.* — Под надлученим ходником јечало је шпијски мумљаво. *Божић.*

нàдљуди м *супл. од натчовек.*

надљу́дити, нàдљудӣм свршн. ков. *надмашити људским особинама.* — Надљудио [је] све Курлане редом. *Божић.*

нàдљудскӣ, -ā, -ō *који премаша људску природу, снагу, огроман; натприродан.* — Јунак надљудскога раста јури испод брда. *Шов.* Из тешке надљудске борбе наших народа родила [се] ... Југославија. *Пол. 1958.*

нàдљудски прил. *натприродно, страшно.* — Хтео [бих] да надљудски викнем, да је дозовем. *Минд.*

надмаша́вати, -а̀шāвām несврш. *в. надмашивати.*

нàдмашан, -шна, -шно *који надмашује, претежнији, важнији.* — Надмашни свијет људскога и животнога у руској књижевности затрављује оне који га читају. *Шим. С.* Од средстава за исхрану из биљног света ... надмашнија су средства ... из животињскога царства. *Батут.*

надма́шати, нàдмāшām несврш. *в. надмашивати.*

~ **се** заст. *в. надмашивати се.* — Ово нам је слава, на коју се врсни момци купе ... стријељањем да се надмашају. *Њег.*

надмàшив, -а, -о *који се може надмашити, превазићи. Деан. Рј.*

надмаши́вати, -а̀шујēм *несврш. и уч. према надмашити.*

~ **се** *такмичити се, натјецати се (ко ће кога надмашити, победити у чему).*

надмàшивōст, -ости ж *својство онога који је надмашив, надмашност.*

надма́шити, нàдмāшӣм и **нàдмашити,** -ӣм свршн. *показати неку особину у већој мери у поређењу са другима, превазићи, постићи првенство у такмичењу, натјецању.* — Чамац ... је уз доброг веслача надмашио брзином све остале. *Коз. Ј.* Четири мукла гласа одавно су надмашили све остале гласним ... тестерањем. *Лал.*

нàдмашнōст, -ости ж *својство онога који је надмашан, онога што је надмашно.* — Понос је осећање унутрашње надмашности своје над другим људима. *Кнеж. Б.* Види [се] природност и интелектуална надмашност. *Шим. С.*

нàдмен и **нàдмен,** -а, -о **1.** *надувен, охол, горд.* — Тај надмени тон ... био ми је досадио. *Јов. Ј.* **2.** *надуван ветром.* — А надмена видећи једра бијела у противни их тиснут ради смјер и врнут к себи ударима својим. *Марк. Ф.*

нàдмено и **нàдмено** прил. *на надмен начин, гордо, охоло.* — Злурадо и надмено називао [је то] поповским доконијама. *Јел.* Надмено [ће нам] рећи да живимо лудо и псећи. *Кост. Л.*

нàдменōст и **нàдменōст,** -ости ж *особина онога који је надмен (1), надувеност, охолост.* — Њихова гордост нема ничег заједничког са наивном надменошћу обогаћених сељака. *Андр. И.*

надмета́вање с *гл. им. од надметавати (се).*

надмета́вати (се), -ѐтāвāм (се) *несврш. и уч. према надметати (се).*

нàдметак, -тка м *оно што се надметне над што (обично о знацима изнад слова), надредни знак.* — И на самом слову ѿ долази акценат озго до надметка. *И-Б Рј.*

нàдметан, -тна, -тно *који има виши домет, који је изнад других.* — У чему је твој живот надметнији ... над нашим? *Коз. И.*

надмѐтање с *гл. им. од надметати (се).*

надмѐтати, нàдмећēм *несврш. и уч. према надметнути.* — Сад надлијеће ине Турке скоком брза коња, сад надмеће харбом. *Маж. И.* Један је другога готово као на дражби надметао. *Бал.*

~ **се** *такмичити се, натјецати се с ким.* — Пиргу ... напипа на једној пољани ... како се надмеће с чобанима у скакању. *Ћоп.* Поче се у читању надметати са својим противником. *Креш.*

надмѐтач, -а́ча м *онај који се с ким надмеће, такмичар, натјецатељ; лицитант.* — Врло брзо поједине капиталисте уништавале су поједине сиромашне надметаче. *Марк. Св.* Много се надметача за тај портрет већ повукло. *Шов.*

надмѐтнути и **нàдметнути,** -нēм свршн. **1.** *ставити над што, наднети.* — Надметнула бијелу ручицу над очи да види. *Шен.* **2.** *победити у бацању, надбацити, пребацити (у бацању камена и сл.).* — Кад би каки делија другу међу врло пребацио, рекли би Цетињани да би се јунак могао укопати колико га је надметнуо. *Шимун.* **3.** *дати, понудити вишу цену од другога (при куповању, лицитацији, дражби).* — Кладимо се о пет гвинеја да ће надметнути вашега у цијени. *Креш.*

нàдмлинār м *виши млинар, млинарски мајстор.* — Надмлинар спреман за све врсте мељаве тражи место. *Пол. 1944.*

надмо̀нтати, -āм свршн. тал. покр. *превазићи, премашити. Вук Рј.*

на́дморскӣ и **на̀дморскӣ**, -ā, -ō у изразу: ~ висина *в. уз висина (изр.)*.

на̀дмоћ, -оћи ж = надмоћност *већа моћ, већа снага, јача него чија друга.* — Јапанци су ... имали велику надмоћ. *ОП 2.* »Хајдукова« побједа није резултат његове теренске надмоћи. *Вј. 1957.*

надмоћа́вати, -ӣһāвām индив. *несврш. и уч. према надмоћи.* — У боју, у ватри, амбициозни борац ... не надмоћава друге, него превазилази самога себе. *Сек.*

на̀дмоћан и **на́дмоћан**, -ћна, -ћно *који је моћнији, јачи од другога.* — Они ће извијестити да су их напале надмоћне партизанске снаге. *Кол.* [Сократов] надмоћни тон револтирао је судије. *СКГ 1937.*

надмо̀ћи, на̀дможēм и на̀дмогнēм свршн. заст. *постати моћнији, јачи од другога, побиједити.* — Устрајношћу [је] један надмогао друге. *Јаг.*

на̀дмоћно и **на́дмоћно** прил. *на надмоћан начин, самоувјерено.* — У двориште је ушао ... младић, елегантно обучен и надмоћно насмејан. *Поп. Ј.* Надмоћно се ругате, а унутра ... стрепите. *Дошч.*

на̀дмоћно̄ст и **на́дмоћно̄ст**, -ости ж = надмоћ. — Била је поражена због надмоћности својих непријатеља. *ОП 1.* Иде поносито ... јер зна надмоћност ... своју ... над осталим другарицама. *Срем.*

надмудра́ва̄ње с *гл. им. од надмудравати (се).*

надмудра́вати (се), -ȕдрāвām (се) несврш. *в. надмудривати (се).*

надмудри́ва̄ње с *гл. им. од надмудривати (се).*

надмудри́вати, -ȕдрујēм *несврш. и уч. према надмудрити.*

~ **се** пеј. *надметати се, такмичити се, натјецати се у мудровању, духовитости с ким.* — Куд би се он ... с адвокатима надмудривао кад они знају и ђавола на селамет истерати. *Рад. Д.* Тако се они до ручка надбијају и надмудрују. *Маж. Ф.*

надму́дрити, на̀дмȕдрīм свршн. *показати се мудријим, паметнијим од кога; вешто изиграти мудрошћу.* — Лукав би био тај који би твоје лукавство могô надмудрић'. *М-И.* Риста, кад га момци задиркују, надговори и надмудри све. *Сек.*

надна́раван, -вна, -вно *који је изнад нарави, изнад природе, натприродан:* ~ појава, ~ способност, ~ порекло, ~ својство.

надна́равно̄ст, -ости ж *особина онога који је наднаравац, онога што је наднаравно.*

на̀дна̄равскӣ и **надна́равскӣ**, -ā, -ō *в. наднаравац.* — Нека наднаравска моћ у исти мах [је] заиграла. *Нех.*

на̀днāслов м *оно што је написано, односно штампано изнад главног наслова.* — Орган КП Италије »Унита« под крупним насловом ... и наднасловом ... доноси веома опширан извештај ... *Пол. 1957.*

на̀днационāлан, -лна, -лно *који је изнад сваке националности.* — Експресионизам је ... надособан и наднационалан. *Шим. С.*

на́дневак, -ēвка м *в. датум.* — Напишем криви наслов или надневак. *Уј.* Онда сам ставила криви надневак. *Торб.*

на̀дневнӣ, -ā, -ō заст. у изразу: ~ разред *платни разред.* — Након ни двогодишње службе стоји у осмом надневном разреду. *Бал.*

на̀дневница ж *в. дневница.* — Ја сам ... први који ћу се одрећи тих надневница. *Старч.*

на̀дневничā̄р м *в. дневничар.* — Другдје и надневничари знаду што ето не зна публициста. *Старч.*

наднѐсти (се) и **на̀днети (се)** *в. наднети (се).*

на̀днēти, наднèсēм, ијек. на̀днијети, свршн. **1.** *подићи, ставити што изнад чега или кога.* — Готово несвјесно наднијела је над пламен и она своје руке. *Цар Е.* Наднела уво над кључаоницу. *Левт.* **2.** *в. надвисити.* — Све је коло струком наднијела. *НПХ.*

~ **се 1. а.** *нагнути се над чим или ким.* — Био се наднио над ... књижурину. *Шен.* **б.** *надићи, прикупити се (над што).* — Облак се наднесе готово над само село. *Глиш.* **2.** *заузети већу висину, надвисити.* — Ми смо се на једном брегу у планини наднели над турски шанац и тучемо у шанац. *Нен. М.*

на̀днӣ, -ā, -ō *челични.* — Топот се ломи о надне челенке. *Бој.*

на̀днијети (се), -нèсēм (се), ек. на̀днēти (се).

надни́мити се, на̀днӣмīм се свршн. *в. наднети се.* — Луца се надними на отвор. *Десн.*

на̀дница и **на̂дница** ж **1.** *плата, награда која се добије за дан рада.* — Долази до јаког снижења наднице и до израбљивања радне снаге. *ОГ.* Кад [је] добила прву надницу ... видела [је] како је слатка тврда кора што човек сам заслужи. *Ад.* **2.** *посао који се ради и плаћа за један дан.* — Понеки динар зарадила би Јага на надници. *Кол.* Ја ћу сад да тражим надницу! — Не могу је момци наћи, а не ти стар. *Лоп.*

Изр. ићи у (на) надницу *радити као надничар.*

на̀дничār м **1.** *радник који ради за надницу, на надницу, који добија награду ра-*

чунајући по једном дану. — Мислим да је радио као надничар. *Грг.* Сви смо ми сиротиња и јад ... надничари, наполичари, трећичари. *Чипл.* **2.** погрд. *онај који на брзину пише што му се тражи.* — Тражећи од дневних критичара или надничара критике да своје судове ... образложе ... био би у ствари један нонсенс. *Панд.*

на̀дничӑрев, -а, -о = надничаров *који припада надничару.*

надничӑ́рење с *гл. им. од надничарити.*

надничӑ́рити, -ӣчӑ́рӣм несврш. = надничити *радити за надницу, под надницу.* — Мати му читав живот надничарила по селу. *Гор.*

на̀дничӑрка ж *женска особа надничар.* — Ја сам слушао како ... жалостиво пјевају надничарке. *Козарч.* Ружа Циганка је била позната у варошици надничарка. *Сек.*

на̀дничӑров, -а, -о = надничарев.

на̀дничӑрски, -ӑ, -ӧ *који се односи на надничаре*: ~ посао, ~ плата.

на̀дничӑрство с *посао и занимање надничара.*

на̀дничёње с *гл. им. од надничити.*

на̀дничити, -ӣм несврш. = надничарити. — Поштена прења ... надничи ... да стече за дјечицу кукавну плаћу. *М-И.* [Има] само кућицу и виноград, а муж јој ... надничи. *Станк.* фиг. Морао [је] ... да књижевно надничи и кулучи да би изборио животну егзистенцију. *Глиг.*

на̀дничкӣ, -ӑ, -ӧ заст *в. надничарски.* — Где се троши скупа храна, ту надничка и војничка класа морају и бројем и благостањем да падају. *М 1867.*

на̀дничнӣ, -ӑ, -ӧ у изразу: ~ разред *платни разред.* — Број надничних разреда [треба] редуцирати. *Д 1934.*

надно предл. с ген. *показује место*: *у дну, на дну, на најнижем делу.* — [Оружници] остану надно драге. *Нех.*

наднӧ́сити, нàднōсӣм *несврш. и уч. према наднети.*

наднӧ́шёње и **на̀дношёње** с *гл. им. од надносити.*

на́дња ж заст. *в. нада.* — Ову песму саопштавамо у надњи да се суморно прорицање песника неће испунити. *Ил.*

на̀до[1] с *челик.* — Зидови бјеху кô од тврда нада. *Комб.*

на̀до[2] с покр. **1.** *рупа у пољу где пољски мишеви скривају храну. Вук Рј.* **2.** покр. *храна коју свиње саме налазе. Вук Рј.*

надоби́вати (се), -ӧбӣва̄м (се) и **надоби́јати** (се), -ӧбӣја̄м (се) сврш. *много (или од многих) добити; добити доста у више наврата.* — [Он] ће дотерати до неликог положаја ... надобивати чинова. *Глиш.* Кад би тамо завели медаље ... он би их се надобијао као да је пола Њемаца сасјекао. *Лал.*

на̀доблачан, -чна, -чно *који је изнад облака, високо.* — фиг. Наш писар напредује врашки. Већ је у надоблачном рангу. *Матош.*

на̀добӯдан и **надо̀бӯдан,** -дна, -дно **а.** *који буди наду, од кога се очекује да буде оно што реч означава.* — Најмлађи у пуку, надобудни син најбољег трговца ... за неколико месеци преболео све. *Црњ.* **б.** пеј. *који је својствен неискусном младићу, кићен, бомбастичан.* — Његови су књижевни покушаји почињали надобудним насловима. *Јонке.*

на̀добӯдњак и **надо̀бӯдњак** м *онај који је надобудан, у чије способности се може веровати, од кога се може много очекивати.* — Какви су изгледи да се тај материјал безименог надобудника објави? *Тел. 1960.*

надове́зати, -ӧвӗжӗм сврш. **а.** *довезати на што, додати, спојити.* — На његову белешку надовезаћемо и једно породично предање. *Петр. В.* **б.** *продужити, наставити.* — Госпава слушај ... Надовезаћемо онамо гдје се давно прекинуло. *Вуков.* **в.** *наставити, додати у разговору.* — Ја ћу му опет натукнути, па и ти коју надовежи. *Ков. А.* Мој отац надовеза да држава штити шпијуне. *Лал.*

~ **се 1. а.** *наставити се на што, спојити се.* — На народно предање надовезала се касније писана повесница. *Панч.* **б.** *наставити се, продужити се.* — Тако се надовеза старо познанство. *Тур.* **2.** *прилепити се уз кога, везати се, наврсти се.* — Џабе је било бранити се кад се Савка овако надовеже на човјека. *Ћоп.* Јесте ли видјели, куме Антиша, каква се невоља опет надовеза наше куме Ане? *Десн.*

надовезӣва̀ње с *гл. им. од надовезивати.*

надовезӣвати (се), -ѐзујӗм (се) *несврш. и уч. према надовезати (се).*

надовѐзљив, -а, -о *који се може надовезати, наставити, продужити.* — Пријатељство [је] надовезљиво, старост ... говорљива. *Јурк.*

на̀довӗк, ијек. нàдовијек, прил. *(за)увек, довек(а).* *Прав.*

на̀довијек, ек. нàдовӗк.

надовла́чити, -ӧвла̄́чӣм сврш. *довући много чега.* — Ко је овамо надовлачио и натрпао све ово? *Глиш.*

надо̀вољити и **надовӧ́љити,** -ӧвољӣм сврш. *задовољити, наситити*: ~ срце своје. *Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Три дана само се јело и пило ... Кад се већ свак надовољи, рекоше неки да ваља ићи и кући. *Глиш.* Ми смо се оба већ надовољили плача. *Наз.*

нàдоглёд предл. с ген. *докле се може оком видети; не одвећ далеко, на дохват ока.* — Сазнавши да се налазимо надоглед Сарга̀ског мора, изашли [смо] на палубу брода. *Петр. М.*

надогра́дити, -о̀гра̄дӣм сврш. *доградити, изградити изнад чега већ сграђеног.* — Изнад ка̏та јој је била надограђена осма̀трачница. *Шов.* фиг. Живи глумац на сцени може уметнички да надогради самог себе. *Пол. 1957.*

надогра́дња ж *доградњивање на нешто већ сграђено; оно што је дограђено на нечему већ сграђеном.* — Слаби су изгледи за надоградњу јер још није одобрен кредит. *Обз. 1932.*

надограђи́вати, -а̀ђӯјēм *несврш. и уч. према надоградити.*

надода́ва̄ње с *гл. им. од надодавати (се).*

надода́вати, -о̀да̄јēм *несврш. и уч. према надодати.*

~ **се** *додавати много пута, додавати у довољној мери, досита вршити радњу додавања.* — [Он] се за свога века доста наносио »експедиционог протокола« и надодавао хартије ... пера, мастила ... господи по канцеларијама. *Глиш.*

надо̀дадба ж покр. *в. додатак. Вук Рј.*

надо̀дати, -а̄м сврш. **а.** *додати на нешто, дометнути, придодати.* — Захватила га врућица пуке знатижеље, чему је хотимично надодао и пољуљано самољубље. *Јел.* **б.** *додати у говору, причању.* — Ко за се надода: Што би му се још хтјело? *Тип.* Свет је нешто начуо ... још надодао и искитио целу причу. *Андр. И.*

Изр. ~ **руку** *пружити помоћ, помоћи.* — И ко ми је надодао руку да одбраним моју милу мајку. *НП Вук.*

надо̀двјетнӣк м (ијек.) у изразу: државни ~ *врховни државни тужилац.* — Налазе [се] у оним годинама кад се још не може бити ... ни државни надодвјетник ни владин предстојник. *П 1939.*

надо̀двјетничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на надодвјетнике.*

надо̀двјетнӣштво с **а.** *надлештво, уред у коме раде надодвјетници. Прав.* **б.** зб. *скуп оних који имају звање, позив надодвјетника.*

нàдодолити, -ӣм сврш. *накитити као додолу, сувише накитити, накинђурити.* — Донесоше ... три заставе. Међу њима једну врло велику, царску, надодољену ... ешарпама, свиленим подвезицама, тракама и кићанкама. *Ирњ.*

надозѝдати, -о̀зӣда̄м и -о̀зӣђēм сврш. *дозидати на што.* — На јесен ћу ... надозидати малу коморицу. *Рј. А.*

надозиђи́вати, -ӣђӯјēм *несврш. и уч. према надозидати.*

надо̀јити, нàдојӣм сврш. **1.** *дати детету или младунчету да сиса (довољно) млека, подојити.* — Допусти ми да надојим још дијете. *С-Ц.* **2.** *наквасити, натопити; учинити да нешто набрекне, да се напуни влагом, да се заокругли.* — Понорница [је] водом надојила земљу у дубини. *Лал.* Цио тај дан сипила је кишица и тако ми надојила одијело да ми је капут био тежак као од олова. *Чол.* У њега су ... мишице као надојене, набрекле ... од силе и снаге. *Буд.* **3.** фиг. *испунити, прожети.* — Благоваоница је већ била пуна, надојена говором и жвакањем. *Сим.* Једино ме тугом надојила ти си. *Наз.*

~ **се** *напунити се влагом, течношћу, текућином.* — Надојила се [земља] воде, па сада расквасала. *Нам.* Вода је подлијевала наше лежаје и сијено се убрзо надојило. *Чол.* Стубичка се долина тад надојила крви хрватскога пука. *Павл.* фиг. Некако му се надојила душа и он би хтео да заплаче, да мушки зарида. *Бур.*

надоки́вати, -о̀кӣва̄м несврш. необ. *поново прибијати потков коњу који је већ био поткован.* — Сад раскива бане Маријане, па свом коњу потков надокива. *НПХ.*

надокла́тити се, -о̀кла̄тӣм се (кога) сврш. индив. *обузети, заокупити, спопасти.* — Сједим пред крчмом, немоћан да пресијечем смијех што ме се надоклатио. *Јел.*

нàдокнада ж = накнада (а) *оно што се даје за нешто што је оштећено, изгубљено; оно што се додаје уз нешто што се замењује.* — На двору ... издаду опћенити проглас о заштити и надокнади штете. *Нех.* Материјалну надокнаду за то тешко плаћају. *Пол. 1959.*

надокна̀див, -а, -о *који се може надокнадити.*

надокна̀дивӧст, -ости ж *својство онога што је надокнадиво.*

надо̀кнадити, -ӣм сврш. = накнадити *дати што за оно што је оштећено, изгубљено, замењено и сл., заменити, попунити чим другим.* — Признајем да сам те увриједио, али ја сам одлучио сав ти квар надокнадити. *Кор.* Крајина, ево, већ годину дана крвари, најбољи гину, тешко ће се надокнадити такви губици. *Дед. В.*

надокна̀дљив, -а, -о *в. надокнадив.*

надокна̀дљивӧст, -ости ж *в. надокнадивост.*

на̏докнаднӣ и **надо̀кнаднӣ**, -ā, -ō *који служи као надокнада за нешто*: ~ дуљење. *Терм. I.*

надокнађа́вати, -а̏ђа̄вам и **надокнађи́ват**и, -а̏ђујем *несврш. и уч. према надокнадити.*

надо̀крпити, -и̏м сврш. *додати крпећи ономе што је већ пре крпљено. Деан. Рј.*

надоку́пити, -о̀кӯпи̏м сврш. *додати ономе што је већ пре купљено.*

надокупљи́вати, -у̀пљујем *несврш. и уч. према надокупити.*

надо̀лажење с *гл. им. од надолазити.*

надо̀лазак, -аска м **1.** *долазак, наилазак.* — Расположења ... су се усталила код милијуна руског сељаштва у вријеме надоласка буржуаске револуције. *Р 1946.* **2.** *прилив, порast, растење (воде).* — Најопасније је у дијелу Бачке и Барање, гдје је отешчан одљев воде ради надоласка Тисе на цијелом току. *Обз. 1932.*

надо̀лазити, -и̏м *несврш. и уч. према надоћи.*

на̏доле и **на̀доле**, ијек. на̏дољe и на̀дољe, прил. *у правцу према доле, нанижe*; супр. нагоре. — Одонда се кнез научио ... да глади дугачке, надоље зафркане бркове. *Шов.* Црну таблицу ... положи ... на колено окренувши исписану страну надоле. *Андр. И.*

надоле́вати, -о̀лёвам, ијек. надолијèвати, несврш. *надоливати.*

надо̀лети, -о̀лӣм, ијек. надо̀љети, сврш. заст. *в. одолети. Вук Рј.*

надоли́вати, -о̀лӣвам (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према надолити.*

надолијѐвати, -о̀лијевам, ек. надоле́вати.

надо̀лити, на̀долијем сврш. *долити ономе што је већ налито, лијући додати (о течности, текућини).* — Ви сте надолили посљедњу капцу која је манькала па да моја срећа буде потпуна. *Креш.*

надо̀лмити, на̀долмӣм сврш. тур. покр. **1.** *напунити надевом*; исп. долма (1а). — Двије угојене патке ... заклала је, надолмила и послала ... да се пеку. *Ћор.* **2.** фиг. *задовољити кога дајући му што, надавати.* — Не могу ја ... цијелом свијету надолмит', шта ће мени и мојој чељади остат'? *Чол.*

на̏дољe и **на̀дољe**, ек. на̏доле и на̀доле.

надо̀љети, -о̀лӣм, ек. надо̀лети.

надо̀мак предл. с ген. и дат. *близу, у близини.* — Стигли [су] надомак велике шуме. *Ћоп.* Већ смо надомак Иванчици. *Матош.*

надомера́ва̄ње, ијек. надомјера́ва̄ње, с *гл. им. од надомеравати.*

надомера́вати, -ѐра̄вам, ијек. надомјера́вати *несврш. и уч. према надомерити.*

надо̀мерити, -и̏м, ијек. надо̀мјерити, сврш. *домерити, додати ономе што је већ измерено; докраја измерити.*

надо̀местак, -еска, ијек. надо̀мјестак, м *производ (обично слабијег квалитета) којим се замењује други, замена, сурогат.* — Момчић [је] почео да баца циглу, недостојни надоместак херцеговачком кршу. *НИН 1959.* Кукавштине таштих и користољубивих празноглава као надомјесци за таленат ... нису мој изум. *Шим. С.*

надо̀местити, -и̏м, ијек. надо̀мјестити, сврш. *надокнадити, накнадити.* — Народ [се] ... помало лаћао посла да се надомјести губитак. *Бен.*

надо̀метак, -етка м *оно што се домеће на нешто, додатак, дометак.* — Доситеј устаје само против излишних надометака и штетних накалемака који се »товаре« на праву веру. *Прод.*

надомѐтати, -о̀мећем *несврш. и уч. према надометнути.*

надомѐтнӯти и **надо̀метнӯт**и, -о̀метнем сврш. *дометнути што чему, додати (обично у говору).* — Плаче, увијек плаче! — надометне други. *Шимун.*

надомешта́вати, -ѐшта̄вам, ијек. надомјешта́вати, несврш. *в. надомештати.*

надоме́штат**и**, -о̀мёшта̄м и **надо̀мешта**т**и**, -а̄м, ијек. надомјéштати и надо̀мјештати *несврш. и уч. према надоместити.*

надомири́вати, -и̏рујем *несврш. и уч. према надомирити.*

надоми́рити, -о̀мӣрӣм сврш. *надокнадити, намирити.* — Ја ћу сву штету надомирити. *Бег.*

надомје-, ек. надоме-.

надонòсити, -о̀носӣм сврш. *много, довољно чега донети, доносећи више пута, донети у довољној количини.* — У Павловом вољу силан свет. Испекли јагње и надоносили пића. *Вес.*

надопева́вати, -ѐва̄вам и **надопе́ват**и, -о̀пёвам, ијек. надопјева́вати и надопје́вати *несврш. и уч. према надопевати.*

надо̀певати, -а̄м, ијек. надо̀пјевати, сврш. *допевати, додати што певањем ономе што је већ испевано (о песми и о песничком делу).*

надопи́сати, -о̀пӣшем сврш. *написати оно што је остало недовршено, дописати ономе што је већ написано.*

надописи́вати, -и̏сујем *несврш. и уч. према надописати.* — Мора надописивати или избацивати. *Шим. С.*

надопјѐва̀вати, -èвāвāм и **надопје́вати,** -òпјēвāм, ек. надопева̀вати и надопе́вати.

надòпјевати, -āм, ек. надòпевати.

на̏доплата ж *оно што је накнадно наплаћено, накнада, доплата. Деан. Рј.*

надопла́тити, -òплāтīм сврш. *доплатити, надокнадити (у новцу), платити и оно што је раније остало неплаћено.* — Кнез сам био три године — надоплатио сам готовим новцем. *Бен.*

надоплаћа̀ти, -òплаћāм несврш. *в. надоплаћивати.*

надоплаћи̏вати, -àћујēм *несврш. и уч. према надоплатити.*

на̏допуна ж *допуна.* — Оксфорд и Кембриџ са гласовитим свеучилиштима су заправо културна надопуна Лондону. *ЕГ 3.* Њих је, као надопуну и резерву ударној јединици, распоређивао... Бојан Љусина. *Ћоп.*

надопу̏нилац, -иоца м *онај који надопуњује (што), који доражује оно што је раније остало.* — Хрватски једанаестерац затрепери онако како је... хтио надопунилац »Османа«. *Наз.*

надòпунити, -ӣм сврш. *допунити, попунити.* — Податке... ћу... надопунити кратком анализом грађанских и управних предмета. *Арх. 1953.* Потрошено благо дало [се] најбрже и најлакше надопунити плијеном. *Шиш.*

надопуња̀ва̀ње с *гл. им. од надопуњавати.*

надопуња̀вати, -ўњāвāм = надопуњивати *несврш. и уч. према надопунити.*

надòпуњак, -ўњка м *допуна.* — Свака је његова драма надопуњак пријашњој драми. *Марј. М.*

надопу̏њати, -òпўњāм несврш. заст. *в. надопуњавати.*

надопуњи̏вати, -ўњујēм несврш. = надопуњавати.

надòрати, надорēм сврш. *победити у орању. Рј. А.*

надоса̀дити, -òсāдīм сврш. *додати саднице као допуну ономе што је већ засађено. Прав.*

надòсетан, -тна, -тно, ијек. надòсјетан *који је ван осета, који је недоступан чулима, метафизички, трасцендентан.* — Добива она по души нешто љепоте из надосјетног свијета. *Баз.*

надòсетно̀ст, -ости, ијек. надòсјетно̀ст, ж *особина, стање онога који је надосетан.*

надòсјетан, -тна, -тно, ек. надòсетан.

надòсјетно̀ст, -ости, ек. надòсетно̀ст.

надòсобан, -бна, -бно *који је изнад особног, личног.* — [Експресионизам] надособан је и наднационалан. *Шим. С.*

надòспати, -спӣм сврш. нар. песн. *довршити прекинут сан, наспавати се.* — Јеси ли ми санка надоспао? *НП Вук.*

надòставити, -ӣм сврш. **а.** *наставити на што, додати чему.* — Један прастари сценски облик... надостављен средњовековним мистичним играма... добио је поново своје значење. *Ж 1955.* Ето надостављам свакому по један милијун. *Павл.* **б.** *додати или наставити, продужити у говору, причању.* — Залуду се с вама миримо и кумујемо... надостави поп. *Љуб.*

надòстављање с *гл. им. од надостављати.*

надòстављати, -āм *несврш. и уч. према надоставити.*

надòстати, -анēм сврш. *бити довољан за отпор, одолети, одупрети се.* — Да имадеш снагу ћесарову... не би турској надостао снази. *Март.*

надòстачити, -ӣм сврш. покр. *в. надостити.* — Не можеш му надостачити (кад ко много троши или једе). *Вук Рј.*

надòстити, -ӣм сврш. покр. *дати доста, наситити, задо̀во̀љити.* — Праведнима дост си прибавио! Неправедним тко би надостио! *Првр.*

~ **се** *наситити се, задовољити се.* — Боме смо се надостили и те дискусије. *Лал.*

надо̀ћи и **на̀до̀ћи,** на̀до̀ђēм сврш. **1. а.** *нарасти, набујати (о води).* — Потоци су надошли и река се замутила. *Андр. И.* **б.** фиг. *надути се, постати пунији.* — Очи му надошле округле као погаче. *Божић.* **2.** *доћи, стићи, наићи.* — То су били махом сточари надошли из старе Рашке. *Јов. С.* Кад је надошла јесен, све ласте одлетјеле. *Креш.*

надофицѝја̀л, -āла м ист. *виши административни службеник.* — Кад краде господин надофицијал... онда се на његов рачун праве вицеви. *Чол.*

на̏дохва̀т и **надòхват 1.** предл. с ген. (често у изразу: ~ руке) *означава да је неко или нешто близу (тако да се руком може дохватити).* — Бујица откине и отплави најпре... оно што јој је надохват. *Андр. И.* Стоји поред мене надохват руке. *Поз. 1958.* **2.** прил. *узгредно, не размишљајући много.* — Навео сам надохват ово неколико примера. *Пиј.*

на̀до̀чнӣ, -ā, -ō *који је изнад очију:* ~ кост, ~ лук.

Изр. ~ парожак зоол. *надочњак. Терм. 4.*

на̀до̀чња̀к м *надочни парожак у јелена.*

надошѝвати, -ошѝвām *несврш. и уч. према надошити.*

надòшити, нàдошијēм свршс. *додати шивењем; сашити до краја оно што је остало недовршено. Бак. Реч.*

нàдошлица м и ж и **надòшљāк,** -áка м *дошљак, придошлица.* — Средиште [Сарајева] . . . данас је у рукама немуслима и надошлица. *О-А.* Што тражиш овдје? — удари надошљак к Ивану. *Новак.*

нàдражāј м *физиолошки процес изазван дејством спољних, ваљских елемената или унутрашњих процеса на нервне завршетке чулних органа:* нервни ~, ~ слепог црева.

нáдражан, -жна, -жно *в. надражљив.* — Сунце му стаде жигати тјеме као какво надражно палило. *Божић.*

нàдрāженōст, -ости ж *стање онога који је надражен.* — Чулне ћелије [су] способне да приме дражи и да дођу у стање надражености. *Станк. С.*

надражéње с *в. надражај.* — Није главна инспирација која долази од тих површних надражења. *Уј.*

надрàжив, -а, -о *в. надражљив.* — [Била је] лако надражива. *Козарч.*

надражѝвање с *гл. им. од надраживати.*

надражѝвати, -àжујēм *несврш. и уч. према надражити.*

надрáжити, нàдрāжīм свршс. **1. а.** *изазвати надражај; раздражити, наљутити.* — Изненада му је надражила вид и пријатно га обрадовала . . . тамносива животиња. *Вуј.* Не би пропустио ни једне прилике да стражмештра мало надражи. *Јурк.* **б.** *изазвати, подбости, подстаћи против кога.* — Желео је што више надражити јавно мнење против Милана. *Јов. С.* **2.** фиг. *пробудити, оживити.* — Већину представа . . . гледам без дражи првине . . . без надражене и широко отворене уобразиље. *Грол.*

~ **се** *предати се, пустити се надражају, не моћи се савладати.*

надрàжљив, -а, -о **1.** *који изазива надражај.* — Надражљиви отрови јесу најбоље средство . . . *Уј.* **2.** *који се лако надражује, раздражљив.* — Та осетљивост пада који пут на степен дубоке меланхолије . . . као што је то случај баш код . . . сувише осетљивих и сувише надражљивих људи. *Панд.*

надрàжљиво прил. *дражећи, изазивајући.* — Тамо у грмљу непрестано су надражљиво мљаскали пољупци, смијех и шапат. *Бен.*

надрàжљивōст, -ости ж *особина онога који је надражљив.*

надрàжљивци м мн. *хемијско средство које делује на слузокожу и изазива сузе, сузавци. Свезн.*

нàдраменак, -ēнка, **надрамēнāк,** -áка, **нàдраменīк,** -а и **надрамèнйк,** -йка м и **нàдрамица** ж *нараменица.* — Чврсто прикопча оба надраменка. *Бал.* [Примијетила је] да јој се надрамица кошуље откопчала. *И.*

нàдрамница ж *део свештеничке одеће за богослужење, мису.* — Снимље са жупника капут, лаћа се бијеле надрамнице, пружа ју згодно жупнику на руку. *Торд.*

нàдранāр м *виши ранар, човек приучен пословима лекарског помоћника, видар, који се бавио претежно превијањем рана.* — Он је као надранар служио у војсци. *Коз. Ј.*

надрáпати, нàдрāпām свршс. пеј. *на брзу руку и којекако урадити; надрљати.* — Надрапаше педесет рифа дугачки чланак о пропадању . . . културе. *Ков. А.*

надрáстање с *гл. им. од надрастати.*

надрáстати, нàдрāстām = надрашћивати *несврш. и уч. према надрасти.*

надрáсти и **нàдрāсти,** -áстēм свршс. **1.** *растом превазићи, надвисити.* — Пред том војском ено човјека, за чело сву је војску надрастō. *Кул.* [Грах] је већ надрастао коље. *Перк.* **2.** *неким особинама превазићи, надмашити.* — Он је тих дана заиста надрастао своју околину. *Козарч.* Стерија . . . је далеко надрастао свог учитеља. *Мил. Ж.*

надрачўнати, -ām свршс. необ. *победити у рачуну, надмудрити.* — фиг. Самоувереност . . . се . . . испољавала . . . у . . . храбрости . . . која је . . . увјерена . . . да може надрачунати и саму смрт. *Кул.*

надрашћѝвати, -àшћујēм несврш. = надрастати.

надрвáвати, -рвāвām *несврш. и уч. према надрвати.*

надрвати, -рвēм свршс. *победити кога у рвању; савладати уопште.* — До краја [сам] бијес ти надрвао. *Наз.*

надрèāлан, -лна, -лно *који је изнад реалног, стварног.* — Разум је нешто више него апарат за уравнотежавање бола и уживања. У њему има нечег безличног и нечег надреалног. *Јов. С.*

надреалѝзам, -зма м *књижевни и уметнички правац (настао у Француској двадесетих година 20. ст.) који тежи за представљањем ирационалног, несвесног, у коме се фантастичност и стварност произвољно мешају.*

надреàлист(а) м *онај који пише, уметнички ствара у духу надреализма, присталица надреализма.* — Надреалисти стављају деформиране предмете у неочекиване од-

носе. *Бур.* Можда би било најисправније назвати га надреалистом ако под тим називом схватимо пишчеву способност да гледани предмет претвори у визију наднаравног шаренила и бујности. *Бен.*

надреалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на надреализам и на надреалисте, који је у духу надреализма:* ~ форма, ~ покрет.

надреа̀листкиња ж *женска особа надреалист(а).*

надреа́лнӧст, -ости ж *особина онога што је надреално.*

надре́дити, нàдрēдӣм (трп. прид. нàдрēђен) сврш. (обично у трп. прид.) *дати важније место, виши, важнији положај или значај;* супр. подредити. — Онда се опет поклони своме надређеноме. *Креш.* Једне [су] скупине према другима у надређеном, односно подређеном положају. *НЕ.*

нàдредӣ, -ā, -ō *који се налази изнад реда, изнад слова (у књизи):* ~ знак. *Терм. 1.*

нàдрēђенӧст, -ости ж *стање онога који је надређен, онога што је надређено.* — Пример... најбоље свједочи о надређености трговине интересима не само купаца него и самих произвођача. *ВУС 1960.*

надређѝвати, -ēђујēм *несврш. и уч. према надредити.*

надре́мати се, нàдрēмāм се и нàдрēмљēм се, ијек. надријѐмати се, сврш. *провести дуже време у дремању; задовољити се дремајући.*

нàдрепак, -пка м *део тела над репом животиња, сапи (код коња); крста.* — Господе [су] јахале на надрепку иза коњушара. *Вел.*

нàдрепина ж **1.** *надрепак. Вук Рј.* **2.** *ир. скут, шлеп.* — За краљицом многе дворјанице, те јој носе свилену надрепину. *Јурк.*

надре́пити, нàдрēпӣм сврш. необ. *преварити, насамарити.* — Ви увек учитељу макарите, и све вас страх да ће вас некако надрепити. *Рад. Д.*

нàдрепњāк м покр. *појас, обично од вуне или кострети, којим се причвршћује самар на мазги. Рј. А.*

нàдрēти, нàдрēм и нàдерēм, ијек. нàдријети (р. прид. нàдро, нàдрла, -ло; трп. прид. нàдрт, -а, -о) сврш. **1. а.** *навалити, јурнути.* — Надрли смо као манити, не може командант да нас устави. *Нуш.* фиг. Не треба се... чудити ако ми каткада све то надре преко главе. *Цар Е.* **б.** *почети чинити што, дати се у што.* — Зашто су сељаци надрли у бијег, не опаливши ни метка? *Крл.* Дјед превалио очи и надре у смијех. *Пав.* **в.** *наумити, намислити.* — Кад нешто надре и обећа, мора тако бити. *Бур.* **2.** *навући, натакнути.* — А то клето одијело отето за Турчина ни пристало није... да га надреш на христово коље, све би вране у селу бјежале. *Март.* **3.** необ. *исклати, појести, пождерати.* — Чудна стада, надро га вуја! Сада блеји, сада опет лаје. *Раич.*

~ **се** *престати бити цео, потпун; почети се дерати, цепати, зацепити се.* — Јаков... заповједи да неколико совјетника... иду својим кућама и тако се... Совјет надре и више не потпуни... него остане онако надрт. *Вук.* Страшно [се је] брижила што јој је једна цедуља мало надрта. *Кик.*

надри- *као први део именичких и (ређе) придевских сложеница значи: тобожњи, такозвани, лажни, назови:* надрилекар, надрифилозоф, надрипаметан и др.

нàдриадвокāт, -а и **надриадвòкāт,** -а́та м *назовиадвокат, лажни, самозвани адвокат.* — Игњатовић је у овој приповеци дао скицу надриадвоката. *Глиг.*

нàдригӯз м заст. *врста игре лоптом. Вук Рј.*

нàдридухòвит, -а, -о *који неуспело тежи да буде духовит, тобоже духовит.* — Предавање... досадно... суво у истој оној мери у којој надридуховито. *Михиз.*

нàдрндухòвитӧст, -ости ж *особина онога који је надридуховит, лажна, тобожња духовитост.* — Прилике ће је већ саме наврнути на то кад треба показати нешто надридуховитости. *Цар Е.*

надријѐмати се, нàдријемāм се и нàдријемљēм се, ек. надре́мати се.

нàдрнјети (се), нàдрēм (се) и нàдерēм (се), ек. нàдрēти (се).

надрикѝвање с *гл. им. од надрикивати се.* — У тору говеда ричу... наизменичним надрикивањем опомињу говедара који их [је] неразумљиво заборавио. *Рад. Д.*

надрикѝвати се, -йкујēм се несврш. уз. повр. *рикати наизменце са другим и јаче од њега, надметати се у рикању (о говедима).* В. пр. уз гл. им. надрикивање.

нàдрикњига ж и м *полуобразован, недоучен човек.* — Водио [је] оштре борбе против читаве гомиле амбициозних и неталентованих надрикњига. *Панд.* Да мисао може бити изван ријечи, достојно је надрикњига, што засљепљују да је важна мисао, а не ријеч. *Шим. С.*

нàдрикњѝжēвнӣк м *назовикњижевник, самозвани књижевник.* — Може ли се допустити да један народ буде вођен од надрикњижевника који хоће на силу да му начине и наметну вештачки књижевни језик? *Бел.*

нàдрилекāр, -а и **надрилèкāр,** -ара, ијек. нàдриљекāр и надриљèкāр, м = надрилечник *лажни, тобожњи лекар (без потребних квалификација).*

нàдрилекāрство и **надрилекáрство,** ијек. нàдриљекāрство и надриљекáрство, с *рад, делатност, нестручно лечење које врши надрилекар.* — Разне варалице ... користе ... такозване »кризе поверења« у лекара и медицину да наметну своје надрилекарство у циљу материјалне добити. *Пол. 1959.*

нàдрилèчнйк, ијек. нàдрилијечнйк, м = надрилекар.

нàдрилијечнйк, ек. нàдрилèчнйк.

нàдриљекāр, -а и **надриљèкāр,** -ара, ек. нàдрилекāр и нàдрилèкāр.

нàдриљекāрство и **надриљекáрство,** ек. нàдрилекāрство и надрилекáрство.

нàдриписāр, -а и **надрипѝсāр,** -ара м *особа која се неовлашћено бави адвокатским пословима, пискарало.* — Цијели је сталеж био угрожен од надписара. *Мј. 1926.*

нàдриписàрија ж, **нàдриписāрство** и **надриписáрство** с *посао, занимање надписара.* — Тјера надписариjу у Крапини. *Ков. А.* Бавио се надписарством. *Том.*

нàдриўченōст, -ости ж *лажна, тобожња учеността.* — Руга се надриучености савременик жена. *Водн.*

надрљáти, нàдрљāм сврш. **1.** *рђаво написати, написати којешта, нашкрабати; рђаво, којекако исписати.* — Ко је преписивао овај акт? ... Па шта си ти овде надрљао? А? Читај! *Срем.* Раздере прво писмо ... и надрља друго. *Матош.* **2.** *проћи рђаво, зло, награбусити.* — Сад ћете надрљати ... ишчистит ће вас из »Херкулеса«. *Крањч. Стј.* Ала ми надрљасмо са овим стварима, јер сада треба да их вучемо ... више од четири километра. *Јак.*

надрљачити, -ӣм сврш. необ. *в. надрљати (1).* — Чим да надрљачи мален прилог на великом папиру службених новина? *Ков. А.*

надрмўсати се, -ām се сврш. *провести дуже време у дрмусању; заморити се дрмусајући се, натруцкати се.* — Надрмусају се у арабама, воловским колима и аутомобилима. *Сим.*

надрòбити, нàдробӣм сврш. **1.** *изломити на комадиће и ставити у јело (обично житко, текуће).* — Дајте ми само лончић ... круха имам, надробит ћу и фино ћу се погостити. *Бен.* фиг. Он видје ријеку под мостом густо надробљену лешевима. *Лал.* **2.** (коме) фиг. *учинити коме непријатност, зло, стањкати кога, напакостити коме.* — Касније је капетан ... сазнао да му је све надробио неки кадетски замјеник. *Јонке.* **3.** фиг. *напричати или написати глупости, бесмислице.* — Томе је свему крив Јоца, који нас је ... узео на око, па после и теби којешта надробио. *Лаз. Л.* И шта ти ја знам шта је још надробила у писму. *Креш.*

Изр. како надробиш, онако ћеш и кусати (јести) *како радиш, онако ћеш и проћи.*

~ се фиг. **1.** *нагомилати се, начичкати се (о чему ситном).* — Нешто к југоистоку надробило се доста мањих оточића. *Кум.* **2.** *напити се, опити се (алкохолним пићем). Вук Рј.*

нàдробно и **нàдробно** прил. *наситно, подробно, детаљно. Деан. Рј.*

нàдрто прил. покр. *срдито, осорно.* — А он мени надрто: »Кад помоћ не можеш, што ме зларад питаш?« *Љуб.*

надругúвати се, -ујем се несврш. уз. повр. *надметати се у ругању (од шале).* — Е сад ћемо се ми два надругивати. *Павл.*

нàдруковати, -кујем сврш. нем. варв. *наштампати, натискати.* — Ово јој је син сочинио и у новине надруковао. *Ћоп.*

надрўчити, нàдрўчӣм сврш. фиск. *подићи руке напред изнад водоравног положаја. Прав.*

надрхтати се, нàдршћем се и надрхтӣм се сврш. *провести дуже времена дршћући.* — Бит ћеш се, синко, од студени надрхтао! *Кум.*

нàдршкати, -ām сврш. *нахушкати, натуткати (пса) на кога.* — Кад опази ону бабу, извади сабљу и насрне с коњем, а надршка пса. *Н. прип. Вук.* [Јелене] ни с надршканим не лове псима. *Марет.*

надсáветнйк, ијек. надсáвјетнйк, м ист. *једно од звања виших службеника, виши саветник:* финансијски ~, земаљски ~.

надсáвјетнйк, ек. надсáветнйк.

нàдсāтнйк м војн. заст. *чин у војсци виши од сатника, капетан прве класе.* — Заробљен је ... командант посаде надсатник Дујић. *Дед. В.*

нàдсвēт, ијек. нàдсвијет, м *маштом створени свет, виша сфера.* — Ишли су ... пијани од ... снаге ћућења, што их је узносила у надсвјетове. *Бен.*

надсветљúвати, -èтљујем, ијек. надсвјетљúвати, несврш. необ. *светлети јаче од другог светлосног извора, надмашивати светлошћу, сјајем.* — фиг. Зубља мојих ватра надсвјетљује ... пјесме ваше тужне. *Крл.*

нàдсвијет, ек. нàдсвēт.

надсвјетљúвати, -èљујем, ек. надсветљúвати.

надсво̀дити, нàдсводӣм (трп. прид. нàдсвођен) сврш. и несврш. (обично у трп. прид.) *(на)правити свод изнад чега, прекри(ва)ти сводом.* — Надсвођени прозори... сам необични домаћин... све је то на њега учинило чудан дојам. *Шов.* Приземље је надсвођено типичним дубровачким сводовима. *Пол. 1958.*

~ **се** *наднети се, надносити се, уздићи се, уздизати се у облику свода.* — Над постељом надсводила се голема старинска болта сва изрована и трошна. *Крл.*

на́дсвоће и **нàдсво̄ће** с *свод.* — Испод надсвоћа неког моста два се малиша скутрила у загрљају један другога. *Креш.*

надсвоћи́вати, -ӯјем *несврш. и уч. према надсводити.*

надсе́гнути, нàдсегнӗм сврш. *надвисити, надмашити. Бен. Рј.*

на́дсетӣлан, -лна, -лно, ијек. нàдсјетӣлан *надосетан. Деан. Рј.*

на́дсетӣлно̄ст, -ости, ијек. нàдсјетӣлно̄ст, ж *надосетност. Деан. Рј.*

надсе́јати, -ам сврш. *надмашити сјајем, светлошћу, засветлети јаче од другог светлосног извора.* — фиг. Може ли икоји пролетни дан смијешком ту вечер да надсија? *Цес. Д.*

нàдсјетӣлан, -лна, -лно, ек. нàдсетӣлан.

нàдсјетӣлно̄ст, -ости, ек. нàдсетӣлно̄ст.

надска́кати се, нàдскāчем се несврш. уз. повр. *надскакивати се.* — Отпочеше јуначке игре... надскачу се Станко и Зека. *Вес.*

надскаки́ва̄ње с *гл. им. од надскакивати (се).*

надскаки́вати, -àкујем *несврш. и уч. према надскочити.*

~ **се** уз. повр. *надметати се у скакању.* — Он се толико пута пентрао преко њих [литица], надскакивао се с козама, тражио орлова гнијезда. *Ћор.* фиг. [Крвови] су се укрштавали, ломили, надскакивали. *Десн.*

надскòчити, нàдскочӣм сврш. **1.** *скочити даље од кога, победити, надмашити у скакању.* — Били су најбољи момци у Црној Бари... ко надскочи Станку, неће Лазару. *Вес.* **2.** *пребацити се скоком изнад кога или чега, прескочити.* — Скупио се Грга кô зец на лежају када га надскоче хрти. *Горд.*

нàдскрбница ж *в. на(д)стојница.* — Све је говорило о свјежој дјелатности у књижевном и умјетничком животу... Такво је стање приправила госпођа надскрбница. *Шкреб.*

надслу́жити, нàдслужӣм сврш. необ. *служити дуже него други, надмашити у служењу.* — Никакав смртни човјек надслужити ме могао не би. *М-И.*

надсмејáвати се, -èјāвам се, ијек. надсмијáвати се, несврш. уз. повр. необ. *надметати се у смејању (ко ће се гласније и дуже смејати).* — Као две девојчице... почеше се две старице надсмејавати. *Сек.*

надсмијáвати се, -ијāвам се, ек. надсмејáвати се.

на́дсмӣсао, -сла м необ. *виши смисао.* — Косор тражи »надсмисао« у свему чега се дотакне. *Богдан.*

на́дства̄ран, -рна, -рно **а.** *нестваран, натприродан, надземаљски.* — Све је он то у дугим ноћима... докучио... приписујући себи надстварне моћи. *Божић.* [Читајући ту књигу] осећамо неко надстварно струјање у себи које нас сили на тихо и узвишено размишљање. *Пол. 1959.* **б.** *веома велик, огроман.* — Параван пред диваном расте у надстварне димензије. *Крл.*

на́дства̄рно прил. *натприродно, нестварно.* — [Сјенка] се лелија... надстварно и прозирно. *Крл.*

надства́рно̄ст, -ости ж *особина онога што је надстварно, надприродност.*

нàдстӧјник и **на́дстӧјник** м = настојник *старешина, надзорник; домар.* — Био је надстојником самостана на Трсату. *Водн.* Бис [је] разредни надстојник, који је из два предмета срушио Крешимира. *Кол.*

нàдстӧјница и **на́дстӧјница** ж = настојница *женска особа на(д)стојник.* — Тко је тамо? — зацича изнутра... збор пискутљивих сопрана који се састојао од старе госпе, надстојнице конвикта... *Креш.*

нàдстӧјничкӣ и **на́дстӧјничкӣ, -ā, -ō** = настојнички *који се односи на надстојнике:* ~ стан.

нàдстӧјнӣштво и **на́дстӧјнӣштво** с = настојништво **а.** *служба, дужност надстојника.* **б.** *скуп, више надстојника.* **в.** *канцеларија, уред у коме се обављају надстојнички послови; сама зграда у којој се они обављају. Прав.*

на́дстража̄р м (вок. -а̄ру и -а̄ре) *заповедник, старешина straже и стражара.* — Био је то умировљени финанцијални надстражар. *Том.* Дошли су у моју ћелију два млада студента и једна студенткиња. Пратио их је наш надстражар. *Чол.*

надстре́лити, нàдстрēлӣм, ијек. надстријѐлити, сврш. *имати бољи погодак, победити, надмашити у стрељању (стрелом, пушком, пиштољем).* — Те ти мене данаске надстрелиш. *Вук Рј.* Једино мене је од свих надстријелити могô Филоктет. *М-И.*

надстрељи́ва̄ње с *гл. им. од надстрељивати.*

надстрељ|ивати, -ељујем *несврш. и уч. према надстрелити и надстријелити.*

~ **се** уз. повр. *надметати се у стрељању.* — Ајд' на међан да с' надстрељујемо. *НП Вук.*

надстрешивати, -ешујем *несврш. и уч. према надстрешити.*

надстрешити, -им свршс. *заклонити као стрехом, наднети (над чим).* — Десном [руком] надстрешио очи да га сунце не бије. *Куш.*

надстрешница ж *в. надстрешница.* — Кочничари морају да проведу толики пут ... без икакве надстрешице. *Лапч.*

надстрешница ж = настрешница *заклон у облику крова, обично наслоњен на један зид (најчешће изнад врата или прозора).* — [Путници] су бучали под мрачном надстрешницом улаза. *Крањч. Стј.*

надстрешњица ж заст. *в. надстрешница.* — Проста надстрешњица над бунаром ... капелица ... сасвим су добри споменици за такова места. *М 1867.*

надстријелити, надстријелим, ек. надстрелити.

надстропље с *строп, таваница.* — На високом надстропљу разабиру се слике из хрватске прошлости. *Кум.* О средини дрвен ступ на који се наслањају сводови надстропља. *Бег.*

надструктура ж *развијена виша структура, надградња.* — Утописте социјалисте сањали [су] о једној економској надструктури. *Крл.*

надстручан, -чна, -чно *који има одређено стручно знање изнад просечног.* — Таквог агронома ... би својим питањима и надстручним знањем стјерао у козји рог. *Кол.*

надсферичан, -чна, -чно *који је изнад сфера, космички.* — У велебној тишини рађају се ... дивне хармоније надсферичне глазбе. *Новак.*

надув м **1.** мед. *оток на кожи* oedema. *Бак. Реч.* **2.** *надувеност, надменост.* — фиг. Снажна драгост ... изазове у њој неки врели надув као од нове грозничаве крви. *Божић.*

надувавање с *гл. им. од надувавати (се).*

надувавати се, -ујвавам (се) *несврш. и уч. према надувапи (св).*

надувак, -увка м *оно што је надувено.* — Ту су живјеле отмјене чиновничке обитељи ... госпође ... у костимима пуним надувака. *Крл.*

надувало с индив. *надувенко.* — Имам рођака ... пухало и надувало своје врсти. *Ков. А.*

надување с *гл. им. од надувати (се), надувеност.*

надувати, надувам свршс. = надухати **1.** *напунити што ваздухом, зраком тако да се растегне, напухати:* ~ мехур. — Уврће [ветар] око ногу ... панталоне као крпе, па их опет исправи и надува. *Сек.* **2.** фиг. *дати чему или коме већи значај од онога што га стварно има, преувеличати.* — Сврха му је била ... да умјетно надува »опасност од комунистичког удара«. *Вј. 1960.* Фашистичка штампа је ... надувала неке своје успехе на мору и у ваздуху. *Јак.* **3.** *нанети струјањем ваздуха, ветром (прашину, лишће и сл.).*

~ **се** = надухати се **1.** *повр. према надувати (1).* — Непрестано [је] стискао кошуљу која се надувала. *Крањч. Стј.* **2.** *постати заокругљен (од болести), отећи; нарасти, повећати се.* — Она је стално вриштала, а око се надувало, излазило из дупље. *Рист.* Што се више смањивало дање светло ... то су више расле фреске ... и надувале се до саблазне гломазности. *Бег.* **3.** фиг. *постати надмен, охол, уобразити се, узохолити се.* — [Они] су се надували пред њим јер је и сам био врло охол. *Шимун.*

надувен, -ена, -ено (одр. надувени, -ā, -ō) = надут **1.** *трп. прид. од надути (се).* **2.** фиг. **а.** *надмен, охол, ташт.* — Надувени Вуковић није хтио ни да чује да је Матковић ... кадар оцијенити његову вриједност. *Коз. Ј.* Али те надувене богаташе и насилнике морам мрзети и презирати. *Јакш. Ђ.* **б.** *преувеличан, претеран, бомбастичан.* — С димом ватара ... ишчезавао је ... живот, а пун сјаја и скандала ... надувене раскоши и црне немаштине. *Уск.* Понављале су се ријечи ... о том да француске војнике треба нукати на борбу надувеним фразама. *Крањч. Стј.*

надувенац, -нца (ген. мн. надувенāцā) и **надувенко** м *надмен, охол, ташт човек. Прав.; Р-К Реч.*

надувено прил. = надуто *охоло, надмено.* — Уплита Оксана, па га нагло и надувено омјери. *Шов.* Иду [студенти] надувено, гледају важно, питају строго. *Чол.*

надувеност, -ости ж = надутост *особина онога који је надувен, онога што је надувено. охолост, уображеност.*

надуг и **надуг,** -а, -о *мало дужи, подуг.* — Невјешта рука ... уреза ... ократка и надуга ... слова: »Кузма«. *Торд.*

надугачко и **надуго** прил. *сувише дуго; преопширно.* — Домаћини су хохотали и надугачко, као за ојкање, разлијевали посљедње слогове. *Јел.* Немам времена да Вам надуго пишем. *Јип.* Да чујемо ... то

што си снијевао, ако није нешто надугачко. *Лал.*

Изр. надуго (надугачко) и нашироко *сувише опширно, преопширно.* — Говорио је о тој теми надуго и нашироко. *Креш.* Поче ... надугачко и нашироко причати о узроцима и последицама првих дописа. *Дом.*

надȕдарати, -ām необ. *несврш. и уч. према надударити.* — фиг. Пада ударац на ударац и чини вријеме, а вријеме све надудара. *Перк.*

надȕдарити, -īм сврш. необ. *надмашити, надјачати ударом.* — Оживљех да удар твој надударим још јачим. *Марк. Ф.*

нàдудати се, -ām се сврш. *насисати се, напити се.* — Надудао се мој натпоручник као дојенче и сад сања нешто врло лијепо. *Јонке.*

надȕдучити се, -īм се сврш. *превише се обући, натронтати се.* — Заиста [је] био невјешт у кретању онако надудучен и тежак не само својим ступастим ногама него и калдрми. *Лал.*

нàдуже и нàдужē, нàдуље и нàдуљē прил. *комп. од надуго, дуже, опширније.* — Саме, па да вам разјасним малко надуље. *Креш.*

нàдȕман, -мна, -мно ков. *који се истиче умом, мудрошћу.* — Он [Бел] за све религијске догме, па и за оне које деизам сматра као надумне и умне, [каже] да су апсолутно у супротности са разумом. *Петрон.*

надундȕрити се, -ȕндȕрīм се сврш. необ. *намргодити се, намрштити се.* — Па добро: јеси ли ти видио ону надундурену дјевојку, шта? *Ков. А.*

надȕнути, нàдȕнēм сврш. *в. надухнути.* — Лице [му] ... постаде ... налик на надунут балон. *Донч.*

~ **се** *в. надухнути се.*

нàдунути, -нēм сврш. покр. *в. надути.*

надурáвати, -ȕрāвām *несврш. и уч. према надурати.*

~ **се** *надметати се у истрајности, у издржљивости, носити се с ким или с чим.* — Нико не зна шта је зима на Дикавама ни како се сељак са њом рве и надурава. *Андр. И.* Дурат ћемо и надуравати се са злом. *Нам.*

надȕрати, -ām сврш. *више издржати од кога другог, надмашити истрајношћу.* — Е, вала, и ми ћемо ове или надурати или надбити. *Поп.*

надурéнко м *онај који се дури, пући. Р-К Реч.*

нàдȕреност, -ости ж *особина, стање онога који се надури, намргођеност, натуштеност. Р-К Реч.*

надȕрити, нàдȕрīм сврш. *учинити да испољава, показује љутњу, срдњу (о лицу, гласу).* — Иван ... надури лице и обори очи. *Донч.* Не, рече она надуреним гласом. *Грол.*

~ **се** *добити незадовољан, љутит израз, наљутити се, расрдити се.* — Још више се надурила када ... најоше поред Ибике и једну лепу, раскошно одевену жену. *ЛМС 1951.* Раде се испрва надурио — тобоже увријеђен је — но одмах се насмије. *Пав.*

нàдȕт, -а, -о = надувен. — Срби ... и с њима анжујска надута властела. *Бој.* Сва та књига није била ништа друго него скуп надутих ријечи. *Крањч. Стј.*

нàдути, нàдмēм (дијал. нàдујēм) (трп. прид. нàдȕт, -а, -о и надȕвен, -ена, -ено) сврш. **1. а.** *надувати, напухати.* — Надме образе па издуши нагомилани зрак. *Десн.* Ви надмете груди па зборите мени ... *Јакш. М.* **б.** *учинити да нешто набуја, нарасте, отекне.* — Кад из неба киша груне, врело надме, мост поломи. *Радич.* Рашири још више прса и дигну у вис главу надувши жиле на врату. *Наз.* Гас-гангрена ... надула је прво бедра, па трбух, па слабине. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *рећи оштро, осорно.* — Дајем га у попове ... надме оргуљашица охоло. *Бен.*

~ **се 1.** *надувати се, набрекнути, отећи; набујати, нарасти.* — Раскечио Шимун ноге ... надуо му се прсни кош. *Гор.* Сузне ... очице једва шкиљаху испод надувених очних капака. *Вес.* Бисаге се надуле од ствари. *Моск.* А врело надме се, гибље, протиче низ поља пуста. *Бег.* **2.** фиг. *направити се важан, узохолити се.* — Сад гизделини тукци дошепире, надувши се у котач репе шире. *Марк. Ф.* Па хајде што граби [туђе] ... Ама што се надуо онако од тешка јордама? *Глиш.* **3.** *помамити се, почети јако дувати, пухати, узбуркати се (обично о ветру, таласима, валовима и сл. непогодама).* — Гадан западни ветар наду се са улице па стаде бурно вратима лупарати. *Дов.* Како се вечерас надула бура? *Новак.* К тому се валови надму ... брдима слични. *М-И.*

нàдȕто прил. = надувено. — И бит ће тако! ... приговори надуто Абдул-ага. *Том.* Важно и надуто пролазе референти и начелници. *Бар.*

нàдȕтост, -ости ж = надувеност. — Његова ... ријеч била [је] јетка, особито кад би се повео разговор о домаћим скоројевићима, њиховој смијешној надутости. *Цар Е.* Намеснички министри отресли су се те бирократске надутости. *Јов. С.*

нàдућкати се, -ām се сврш. **1.** *нарадити се. Р-К Реч.* **2.** *насисати се. Р-К Реч.*

надухáвати (се), -ухáвам (се) *несврш. и уч. према надухати (се).*

надýхати, надýхам и надýшем (имп. надýхај и надýши) сврш. = надувати. — Онда га надуха, да се уокругли као лопта. *Вел.* Огубавио, богдице, ка' и надухан мијех! *Јакш. Ђ.*

~ **се** = надувати се.

надýхнути, надýхнем сврш. *надувати.* ~ **се** *надувати се.* — фиг. Фрањо се кроз то [хвалење] тако надухнуо да није с њим ни ријечи више [било могуће] говорити. *Прер.*

надýчитељ м заст. *учитељ који има виши положај, старији учитељ.* — У четвртом разреду подучавао је дјецу надучитељ Туманић. *Новак.*

надýшак прил. *у једном даху, без предаха, брзо.* — Испи надушак полић вина. *Дук.* Исплачи се ... па лети ... надушак је изговорио калуђер. *Ћос. Д.*

надушúвати, -ујујем несврш. *наилазити, навирати, појављивати се; чути се.* — [Галама] надушује кроз одшкринута врата. *Р 1946.*

надýшити, надýшим сврш. *обузети (обично у јачој мери — о смеху, кашљу и сл.).* — Надуши га и самог смијех. *Сим.*

~ **се** 1. *ударити, прснути (у смех).* — А знате зашто су га прозвали Рогом? — и надуши се обијесно смијати. *Ћип.* Надушим се ... од смијеха. *Матош.* 2. *натмурити се, натушити се.* — Видио је силне облаке земље што их је бура свуда дизала и вукла ... а небо се било надушило. *Шимун.*

надýшљив, -а, -о *који се лако наљути, расрди.* — А од свекрве слаба корист: надушљива је. *Донч.*

нàдцепак, -пка м *део којим се покривају, затварају цепови капута, преклапач.* — Дижу надцепке да виде шта му је у џеповима. *Нвд.*

нàдшумáр м заст. *виши шумар.* — [Равнатељ је] похађао само котарског предстојника и надшумара. *Нех.*

нàдшумарица ж заст. *надшумарева жена.* — Шаљу да виде јесу ли онде [на балу] ... надшумарица и ишпаница. *Игљ.*

нàђеница ж необ. *она која је срећно нађена, која је на правом месту.* — Где је реч нађеница да нам мисао весело бризне? *Радич.*

нàђење с *гл. им. од наћи.*

нађúјати, нàђијам сврш. необ. *накинђурити.* — Он је седео на свом месту ... непомичан као нађијан идол од камена. *Андр. И.*

нàђикати, -ам и **нађúкати,** нàђикам сврш. *бујно, високо нарасти, изђикати.* — По њојзи [ливади] свуд коприва густа нађикала. *Радич.* Гледај како је нађикала ... дјетелина, права шума! *Бен.*

нађúпати, нàђипам сврш. пеј. *нађикати.* — Нађипала ка' и кобила. *Вук Рј.*

~ **се** *задовољити се ђипањем, наскакати се, наиграти се (у колу, плесу).* — На игранке ... идете само зато да се нађипате. *Шов.*

нàђóрати се, нàђорам се и **нàђóрити се,** нàђорим се сврш. погрд. покр. *напити се, нажоскати се.* — Опет си се нађорô те луде ракије. *Рј. А.*

нађубрáвати, -ујбрāвам *несврш. и уч. према нађубрити.* — фиг. ир. Преживари литерарни ... пасу крадом у страним књижевним ливадама ... и нађубравају разне наше листове ђубретом што се зове критика. *Дом.*

нàђубрити, -им сврш. *посути ђубретом, нагнојити.* — Не штедите ђубре, него добро купус нађубрите. *Рј. А.*

нàђýскати се, нàђускам се сврш. 1. *задовољити се ђускањем, наиграти се, наплесати се. Р-К Реч.* 2. *много којешта начинити. Рј. А.*

нàелак прил. покр. *в. најлак.* — Наелак уста и пође к њима. *Мат.*

наелектрȉзȉрāнôст, -ости ж = наелектрисаност 1. *стање тела које је наелектрисано, испуњено електрицитетом.* 2. фиг. *узбуђење, узнемиреност.*

наелектризȉрати, -ȉзȉрам сврш. = наелектрисати 1. *испунити електрицитетом.* 2. фиг. *узбудити, узнемирити.* — Ситуација се посебно наелектризирала послије Брионског конгреса. *ВУС 1966.*

наелèктрисāнôст, -ости ж = наелектризираност.

наелèктрисати, -ишем сврш. = наелектризирати. — фиг. Цвокотање бочице о руб чаше јасно је одзвањало у наелектрисаној тишини. *Десн.*

наéрити (се) *в. нахерити (се).*

нàĕро *в. нахеро.*

нàжалити, -им сврш. *осетити или исказати, изразити жалост.* — Ја не могу довољно нажалити што је тог доброг младића снашла ова беда. *СКГ 1937.*

~ **се** *изразити жалост, натуговати се.* — Кад се [њега] кћери нажалиле, помисли свака ... на удају. *Кур.* Можда је хтео кроз дубоку планину, сам, да се нажали за синовима, које је туда тако често у борбу водио. *Пер.*

нàжалостȉво прил. заст. *на жалостив начин, сажаљиво.* — Ово, онако нажалостиво рекав, устанем и пођем. *Шапч.*

нáжањ, -жња м *оно што се нажање.* — Ове године слаб је нажањ (мало је жита

било снопом), али родно. *Вук Рј.* Полегô на ражањ, ко на њиву нажањ. *Кош.*

нàжао и **нäжао** прил. само у изразима: дати се (остати, пасти) ~ *осетити жалост, растужити се, ражалостити се, зажалити.* — Менк се сад тек даде нажао, па удри у плач. *Ад.* Одиста му се веома дало нажао због онога што је урадио. *Креш.* Свуда га тражио, па како га није могао угледати, пало му је нажао. *Рад. Д.*; ~ рећи коме *увредити кога.* — Пак из велике доброте не хтје сестри нажао рећи. *Љуб.*; (у)чинити коме ~ *(у)чинити коме непријатност, (на)пакостити коме, увредити, вређати кога.*

нажáрити, нàжäрӣм свршс. **1.** *ожарити, опећи (обично о коприви).* — Све »робље« душмански нажарили коприва ма куд су прије стигли. *Бан.* **2.** *учинити да жари, пече (од удараца)*; исп. нажирити (2). — Ријетко [би] прошао дан да ми шибом не нажари прсте и јагодице. *Пав.* **3.** *направити жар. Бак. Реч.*

нажвáкати се, нàжвäчēм се и нàжвäћēм се и **нажвáтати се,** нàжвäћēм се свршс. *провести дуже време жвачући, жвачући (што)*; *најести се.* — Завуче се [тежак] у њу [кућу] да се нажваће и испава. *НК 1946.*

нàжвēглати се, -äм се свршс. покр. и разг. *опити се, напити се, наљоскати се.* — Није заборавила ноћашње зло и покору када је тата дошао кући ... нажвеглан. *Донч.*

нажврљати, нàжврљäм свршс. пеј. *написати лошим, невештим рукописом, нашкрабати; написати којешта, без вредности.* — У канцеларији дадоше му отпусницу нажврљану невјештим рукописом. *Лал.*

нàжгати, -äм и нàжгēм свршс. покр. *запалити, упалити.* — Лагано се мичу пруге свјетлости од нажганих лампи. *Ћип.* Нажге чађаву лампу. *Донч.*

наждѐрати се, нàждерēм се свршс. пеј. **1.** *најести се, прејести се.* — Покољи им стадо као вук, па се наждери месине. *Гор.* **2.** фиг. *наљутити се, насекирати се.*

нàждрати се, нàждерēм се свршс. *в. наждерати се.*

нàждрēти се, нàждрēм се и нàждерēм се, ијек. нàждријети се, свршс. *наждерати се. Деан. Рј.*

нàждријети се, нàждрēм се и нàждерēм се, ек. нàждрēти се.

наждрóкати се, нàждрōкäм се свршс. вулг. *претерано се најести или напити чега, набокати се. Р-К Реч.*

нажѐлети, -лӣм, ијек. нажѐљети, свршс. *постићи, дочекати нешто што се дуго жели.* — Ако бисмо то и жељели, знамо да не можемо нажељети. *Павл.*

~ **се** *нажелети*; *провести дуго времена желећи што.* — Ако ти се и одржи род ... ал' се нећеш сунца насунчати ни добра нажелети. *Вукић.* Већ робовах доста, најадовах се, и нажељех среће. *Марк. Ф.*

нажѐљети (се), -èлӣм (се), ек. нажѐлети (се).

нажéстити се, нàжēстӣм се свршс. *наљутити се, расрдити се.* — Камо ћеш? — Ето, на — нажести се доктор ... Камо ћу!? *Ћип.*

нàжēти[1], нäжмēм свршс. *стегнути при цеђењу, да би се истиснуло нешто, исцедити, изажети, исписнути.* — Нажми лијеву сису и ожми једну кап млијека. *Рј. А.*

нàжēти[2], нäгнēм свршс. покр. *в. нагнути (5)*; исп. нагети. — Што велите да ми почасимо, док видимо куд' ће нажет Турци. *Март.*

нàжети, нàжањēм и нäжњēм свршс. *накупити, набрати жањући, пожети.* — Момче наже тредесет и три снопа. *Вес.*

~ **се** *провести довољно, доста времена жањући.* — Да се млади жита нажањемо. *Вес.*

нажѐћи и **нàжећи,** -èжēм свршс. *запалити, упалити.* — Е добро кад знаш, а ти нажези [свијеће]. *Тур.*

~ **се** *запалити се, засијати.* — Потамњују горе и убрзо ће се на небу нажећи звијезде. *Кос.*

нажúвети се, -вӣм се, ијек. нажúвјети се, свршс. **1.** *довољно проживети.* — [Глигор] се мајци ни наживео није, већ је оставио младу главу у ... бoју. *Пер.* **2.** *провести живот уживајући.* — Та хоће да се наживи! Није она луда као што смо ми! *Вес.* Ти си се знао наживјети. *Сим.*

нàживичити и **нажúвичити,** -ӣм свршс. *оградити живицом, подићи живу ограду.* — Ал' он је [земљу] наживичи и наријетко засади зеље. *Марет.*

Изр. ~ дрво *пресећи дрво тако да се не раздвоји, него се само превали, па остане живо и листа. Вук Рј.*

нажúвјети се, -вӣм се, ек. нажúвети се.

нäжӣво прил. *у животу, док је жив.* — Могао [би] заслужити пријекор и проклетство код свих својих жртава и мучења наживо. *Миљ.*

наживòвати се, -ивујēм се свршс. *в. наживети се (2).* — Док се мудри намудроваше, луди се наживоваше. *Н. посл. Вук.*

нажúвсти се, -вēм се свршс. покр. *в. наживети се. Вук Рј.*

нàжигати, -ӑм несврш. покр. *в. нажизати.* — Ишао [је] ... нажигати свијеће. *Шен.*

нажи̏гач, -а́ча м **1.** *онај који пали (улично осветљење).* — Наредио нажигачу општинских фењера строго придржавање прописа о паљењу фењера. *Мар.* **2.** *справа којом се пали, упаљач.* — Силвестар нажигачем пали лулу. *Божић.*

нàжизање с *гл. им. од нажизати.*

нàжизати, -ижём *несврш. и уч. према нажећи. Вук Рј.*

нажи́кати, нàжи̏кам сврш. покр. **1.** *украсити, искитити жиком, варком.* — Ковану ти седла сребрнога ... бисером ти гриву нажикати. *НП Вук.* **2.** *напојити, натопити.* — Црвеље јуначке крви нажикане. *Вук Рј.*

нажики́вање с *гл. им. од нажикивати.*

нажики́вати, -и̏кујем *несврш. и уч. према нажикати.*

нàжилити се, -и̏м се сврш. *добити избочене, испупчене жиле, бити са јаким жилама (о руци, врату).* — Шчепа тешку шакасту каменину, па је напне у нажиљеној руци. *Божић.*

нàжимати, -ӑм и -мљём несврш. **1.** *цедити, изажимати, истискати;* исп. нажети. — Почне нажимати сок од оне траве сину у ране. *Н. прип. Вук.* **2.** *грчити, скупљати (обично лице).* — Прене се и рекне болно нажимајући лице. *Кос.* **3.** *напињати, напрезати (снагу, енергију).* — Желио је да што прије сврши посао, па је нажимао мотором неустрашиво ... и свладавао завоје нагло. *Кал.*

~ се *повр. према нажимати (3).* — Кола ... запраскала, али послије недуга трка почели се коњи нажимати. *Павл.*

нажи́рити, нàжи̏рим сврш. **1.** *добро ухранити, угојити жиром (свиње). Вук Рј.* **2.** фиг. *истући, избатинати.* — Моја Манда ... још би ми и сировицом грбину нажирила. *Јаки. Ђ.*

~ се *угојити се, одебљати.* — Нема земље, али има просвјете — виче нажирена пасмина. *Павл.*

нàжитити се, -и̏м се сврш. необ. *снабдети се житом.* — Далмација се уза сол нажитила. *Павл.*

нàжмирати, -ӑм сврш. покр. *нанишанити:* ~ пушку. *Вук Рј.*

нажми́рити, нàжми̏рим сврш. покр. *увртнути лампу и сл. тако да слабије гори.* — Са стола је нажмирена малена лампа ... бацала на кревет дубоку сјену. *Цар Е.*

нàжмиркати се, -ӑм се сврш. *провести дуго времена жмиркајући (због дима и сл.).* — Људи се нагрчише око ватре, нажмиркаше у љуту диму. *Сиј.*

нàжњети, нàжњём и нàжањем сврш. *в. нажети*[2]. — Од шале нажњео добро бреме мухара. *Рад. Д.*

нажубо̀рити се, -и̏м се сврш. необ. фиг. *наразговарати се, напричати се.* — Можда сам ти данас и сувише торокљива ... пусти да се сита нажуборим у ... твојој собици. *Шапч.*

нажу́љати, нàжу̏љам сврш. **1.** = нажуљити *направити, изазвати жуљеве, направити ране (притискањем или трењем тврдим предметом).* — Каде шета да је не нажуља. *Вук Рј.* **2.** необ. *наточити, налити; попити.* — Не би ли сад мога [вина] нажуљао? Да видимо какво је оно! *Ков. А.*

~ се 1. = нажуљити се *добити жуљеве, ране.* **2.** необ. *најести се, заситити се.* — Но да дјеца очим' погледају и свога се хљепца нажуљају. *Март.*

нажу́љити, нàжу̏љим сврш. = нажуљати (1). — Ваљат ће ти нажуљити кољена и лакте док то само научиш! *О-А.* Јарам ... је грдно нажуљио врат. *Нуш.*

~ се = нажуљати се (1). — Човјек се не нажуљи у таквим ципелама. *Бен.*

на̏жӯт и **на́жут,** -а, -о *помало жут, жућкаст:* нажуто лишће, нажути папир, нажута тканина.

нажу́тети, -тӣм, ијек. нажу́тјети, сврш. *почети постајати жут, мало пожутети. Прав.*

нажу́тити, нàжу̏тӣм (трп. прид. нàжу̏тӣн) сврш. *учинити мало жутим, жућкастим. Рј. А.*

нажу́тјети, -тӣм, ек. нажу́тети.

на̏жӯхак и **на́жухак,** -хка, -хко покр. *в. нагорак;* исп. жухак. — Слуге нису никада добивали љетошњу сланину, него увијек лањску, која је већ нажухка била. *Коз. Ј.*

нàзӑд и **нàзад** прил. **1.** (за место) **а.** *у супротном, обрнутом правцу, натраг;* супр. напред. — Назад! ... Патрола само што није наишла. *Јак.* Дервиш ... је ишао мирно и тихо, затурен назад на жуту седлу. *Сиј.* **б.** *где је раније било, на раније, пређашње место.* — Преноси назад и ... тражи другог купца. *Кал.* Пљачкашу! Што узимаш?! Дај назад! *Моск.* **2.** (за време, у служби предлога с ген.) *пре, има (има томе, има отада).* — Назад осам мјесеци оставила је зидине самостанске. *Лвск. Ј.*

нàзӑдя прил. заст. и песн. *в. назад.* — Врни злато менека назад. *Радич.*

нàзадак, -атка м (мн. нàзаци) *назадовање, заостајање, погоршање у развитку (друштвеном, привредном и сл.);* супр. напредак. — Општом силом снажног социјалног

организма гура напред елементе назатка и застоја. *Скерл.* Сент-Хилерова схватања не представљају према томе никакав напредак, него управо назадак према назорима Ламарка. *НЕ.*

на̀задан, -дна, -дно **1.** *који има заостало, реакционарно схватање света и живота у њему*; супр. напредан. — Највећи део свог кратког живота ... посветио је Светозар Марковић револуционарној борби против назадних снага. *Бошк.* **2.** *који није постигао жељени, одређени напредак, успех, који је у заостатку.* — Почетком XIX вијека [смо] назадњији били »in orthographicis« неголи онамо у XIII вијеку. *Јаг.* Са ... певањем остаде назадан: још није знао окренути први глас. *Ранк.*

на̀задачкē прил. заст. *уназад, натрашке.* — Кад га је [пушка] гурнула у раме, пануо је назадачке. *Миљ.*

назаде́вати, -а̀дēвām, ијек. назадијèвати, свршн. *задети, забости, затаћи једно за другим (обично у већем броју).* *Вук Рј.*

назадијèвати, -а̀дијевām, ек. назаде́вати.

на̀задно̄ст, -ости ж *својство, особина онога који је назадан, онога што је назадно, реакционарност.* — Руски драматичари су ... изобличавали назадност паразитског племства. *Поз. 1948.*

на̀задњāк м пеј. *онај који је назадан, који се противи напретку, реакционар.* — Није редак случај ... да назадњаци у извесним тренуцима декламују о слободи. *Прод.*

на̀задњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на назадњаке, реакционаран.* — Очували [су их] од домаћих назадњачких кругова. *Пов. 1.*

на̀задњāчки прил. *на назадњачки начин, као назадњак, реакционарно.* *Бак. Реч.*

на̀задњāштво с *склоност назадним, реакционарним схватањима; назадно деловање, одупирање напретку, прогресу.* — Борба међу назадњаштвом и напретком још траје. *Марк. Св.* Унаточ своме политичком назадњаштву Сократ је заслужан за напредак људског мишљења. *Пов. 1.*

на̀задовāње с *гл. им. од назадовати.*

на̀задовати, -дујēм несврш. **1.** *не напредовати, бити у застоју, заостајати.* — Производња је у посљедње вријеме знатно назадовала. *ЕГ 2.* Цаца ... напредује у школи, назадује код куће. *Сек.* **2.** *ићи уназад.* — Фратар поклони се ... те поче назадовати према вратима. *Шен.*

назā̀јмити (се), на̀зājмīм (се) свршн. *накупити позајмљујући, много позајмити.* — Био је и он доскора ... трули газда, но ... назајмио се много новаца ... па га тако задуженог затекле зле године. *Рад. Д.*

на̀зāл, -а́ла м лат. грам. *носни глас при чијем изговору ваздушна, зрачна струја пролази и кроз нос.*

на̀зāлан, -лна, -лно *који се односи на назале; сличан назалима, носни*: назални гласови.

назализа́ција ж *претварање у назалне, носне гласове, добијање назалне артикулације; изговарање кроз нос.*

назализи́рати, -ѝзирām и **на̀зализовати,** -изујēм свршн. и несврш. *(у)чинити назалним; изговорити, изговарати кроз нос.*

~ **се** *доби(ја)ти назални карактер.*

на̀зāлно прил. *кроз нос, са учешћем, суделовањем носног резонатора у артикулацији.* — Кад власт нешто хоће! — заскандира назално писац. *Бег.*

на̀залӯд прил. заст. *узалуд.* — Коме пушка назалуд не пуца. *Вук Рј.*

назапиткива̀ти, -ѝткујēм свршн. *ставити много питања, задовољити се запиткујући.* — Нису могли довољно да назапиткују једно другог. *Глиш.*

назаповѐдати се, -о̀вēдām се, ијек. назаповијèдати се, свршн. *задовољити се заповедајући.* — Нису Динићи дуга века, па 'итају да се нараде ... да се назаповедају. *Сек.*

назаповијèдати се, -о̀виједām се, ек. назаповѐдати се.

наза̀рēн, -е́на и **назаре́нац,** -нца м **1.** рлг. *присталица, припадник хришћанске верске секте која себе сматра следбеником Исуса Назарећанина, којој је Библија основа учења, а одбацује цркву, свештенство, заклетву, службу војске и ношење оружја.* **2.** слик. *припадник групе немачких хришћанско-романтичарских сликара у Риму (1810—1830. год.) са главним представником Овербеком.*

наза̀рēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на назарене, који је као у назарена*: ~ учење, ~ школа.

наза̀рēнски прил. *као назарени, на начин назарена.* — Дуге, сиједе, по назаренски учешљане власи вијориле кано лавља грива. *Ков. А.* Не смемо рећи онако глупо назаренски: »Види бог«. *Дом.*

на̀заткē прил. **1.** *уназад, натрашке.* — Ђока успрегну тртајући назатке. *Кур.* Симка се клања и назатке враћа унутра. *Срем.* **2.** *на леђима.* — Гргур лежаше назатке. *Глиш.*

назаӯзимати, -ām и -мљēм свршн. *заузети, задабити у великој количини.* — На [колима] ... је свакојако добро и провијант, назаузиман од непријатеља. *Глиш.*

назби́јати, на̀збијām свршн. *много збити, нагомилати збијајући.* — И сира масnога доста назбијах нехарном граду. *Марет.*

~ **се** *заситити се, задовољити се збијањем чега.* — Пусти ме, нек се назбијам шале. *Шен.*

на̀збӣљ прил. покр. *збиља, стварно, доиста. Рј. А.*

назбо̀рити, на̀зборӣм свршс. *напричати, наговорити (много).* — Жив и здрав да си, врсни Надане! Шта назбори! *Кост. Л.*

~ **се** *напричати се, наразговарати се, испричати се с ким.* — Но када се понапише вина, и јуначка збора назборише . . . *НП Вук.* Састају се . . . да се господскога збора назборе. *Павл.*

назва̀ње с заст. *име, назив.* — Немачке колонисте . . . Срби су . . . звали Швабама, и то је постало наше народно назвање за све Немце. *Цвиј.* По назвању »поштила« сјећамо се и нехотице . . . Врамчеве постиле. *Водн.*

на̀звати, назо̀вēм и на̀зовēм свршс. **1. а.** *дати назив, именовати.* — Оно што ти песници чине с њим [језиком], човек не зна како да назове. *Поп. Б.* Знао [би] које дијете назвати магаретом, буквом. *Леск. Ј.* **б.** *дати посебан назив, надимак, прозвати.* — Море, макар [да смо] и у Бачкој! . . . додаде Љуба, Чврга названи. *Срем.* **в.** *позвати некога одређеним именом.* — Не сећам се више како га по имену назва. *Ад.* **2.** *рећи (или одговорити) реч(и) поздрава, пожелети (у поздраву).* — Поздрави ме и назове ми добро јутро. *Јурк.* Ни добро вече јој није назвао. *Ћос. Д.* Попрати нас невјеста . . . и . . . пољубивши нам руке, назове добар пут. *Љуб.* **3.** некњ. разг. *позвати (телефоном).* — Назвала [га] је . . . и рекла му да се вечерас не могу видјети. *Грг.*

Изр. ~ **бога** *в. уз бог (изр.);* ~ **правим именом** *рећи истину, рећи оно што се мисли о коме или чему.* — Све је . . . премирало од страха . . . да не буде названо правим именом. *Андр. И.;* ~ **својом женом** *узети за жену, супругу, оженити се.* — Ону лепу и добру девојку назове својом женом. *Ранк.*

~ **се 1.** *узети (ново, друго) име.* — Право име било му је Јован Савић, па кад је прешао у Србију, онамо се назвао Иван Југовић. *Вук.* **2. а.** *добити са именовањем, звањем (нови) положај у друштву.* — [Они] да дођу у Београд у Совјет и да се назову попечитељи. *Вук.* Радије бих се навезла на . . . море . . . но што бих се баницом назвала на ове крајеве. *Мат.* **б.** *прогласити себе за некога или нешто.* — Мрачне душе назваше се патриоти. *Дис.*

на̀звецкати, -а̄м свршс. индив. *произвести ситан звекет (бацајући у што метални новац).* — На бијелу штапу виси . . . црвена кеса, коју он [црквењак] треска пред лицем вјерника . . . а они је . . . назвецкају обилато. *Божић.*

назвѝрити, -ӣм свршс. *погледати звирећи, звирнути.* — Понеко би се од нас усудио да мало назвири преко опкопа. *Богдан.*

на̀здравити, -ӣм свршс. *желети коме што добро (здравље, успех, срећу и сл.) испијајући при томе пиће (најчешће алкохолно), напити коме.* — Пружи ми чутуру и рече да јој наздравим. *Вес.* Боље [би] било кад бих ову чашу наздравио у ваш успјех и срећу. *Креш.*

на̀здравица ж *здравица.* — Већ се испило много наздравица. *Кум.* Сали у се седам купица ракије, уз наздравице. *Мат.*

на̀здравичӑр м *наздрављач.* — Тко не испије вријеђа наздравичара. *Нех.*

наздравичӑ̀рење с *напијање (коме) у здравље, успех и сл., наздрављање.* — Крчмару се не узима за зло то наздравичарење. *Божић.*

наздравичӑ̀рити, -ӣчӑрӣм несврш. *наздрављати коме (обично више пута, чешће).* В. пр. уз гл. им. наздравичарење.

на̀здравичӑрскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на наздравичаре и на наздравице; који је у духу наздравица, весео и помало неозбиљан, паролашки:* ~ чаша, ~ патетика, ~ патриотизам и сл.

на̀здравичӑрски прил. *на начин наздравичара, са доста празне реторике, паролашки.* — Наздравичарски патетично писало се да »Славенство« не може пропасти. *Крл.*

на̀здравичӑрство с *особина наздравичара, наздравичарски дух, паролаштво.* — Грађани тако након наздравичарства прометнули се у крамаре. *Шим. С.*

на̀здрављање с *гл. им. од наздрављати.*

на̀здрављати, -а̄м *несврш. и уч. према наздравити.*

наздра̀вљач, -а̀ча м *онај који наздравља, који држи (на)здравице.* — На челу му се нису кочиле оне пуноважне, мисаоне боре свих наздрављача. *Петр. В.*

на̀здра̄вље прил. **1.** *поздрав, изражавање добре жеље: нека је са срећом, нека користи здрављу* **а.** *приликом честитања или наздрављања.* — Наздравље ти, господару, нова година, да бог да! *Мат.* С вама хоћу да се куцнем и испијем чашу вина. Тако. Наздравље! *Андр. И.* **б.** *после завршеног јела, ономе који кухне и сл.* — Како се . . . очекује . . . оно спасоносно бербериново: »Наздравље, господине!« *Дом.* Кад когод . . . кине . . . промрља полугласно: »наздравље«. *Каш.* **2.** разг. ир. *пропао сам, настрадао сам (си итд.).* — Кад се осврнем, спазим да су ме Турци заробили. Наздравље, Илија! *Шен.*

Изр. **нека је (боже дај) остатку наздравље** нар. *одговор ономе који изражава саучешће (поводом чије смрти); уопште речи*

утехе упућене ономе коме је неко умро. — Хајде, Саво, доста си плакала, нека је остатку наздравље. *Пер.*

наздравља̀ивати, -ва̀љујем несврш. *в. наздравља̀ти.* — Наздрављује Томић Миховиле. *НПХ.*

на̀здраво и **на̀здраво** прил. *без болести, без повреде, изненада.* — Наздраво је заболела рука. *Рист.*

наздра̀вуша ж *она која наздравља.* — Шмрека се није радовала праску прангије ни слињењу наздравуше. *Јел.*

на̀зеб ж покр. *в. на́зеб(а).* *Вук Рј.*

на́зеб м и **на́зеба** ж *обољење горњих дисајних органа (услед неотпорности на хладноћу), прехлада.* — Расхлада . . . може бити и узрок назебу. *Батут.* Мађеха ухватила назебу непаметно предуго сједећи на мокрој трави. *Креш.*

на̀зе̄бао, -бли ж покр. *в. назеб(а).* *Вук Рј.*

на́зебина ж покр. *в. назеб(а).* — Отац додаваше вина да не оболимо од назебина и на грлу. *Ков. А.*

на́зебнӣ, -ā, -ō мед. *који се односи на назеб, који је последица назеба.* *Бен. Рј.*

назе́вати се, на̀зе̄вам се, ијек. назијѐвати се, сврш. *много пута зевнути.* — На игранке . . . идете само зато да се . . . назијевате у шаку. *Шов.*

назе́пстн и **на̀зе̄псти,** -е́бём сврш. *добити назеб, прехладити се.* — Ја сам назебао, мени ие треба данас ништа до топле постеље. *Коз. Ј.*

~ **се** *провести много времена зебући, трпети зиму, хладноћу.* — Назебао се, натрчао и настраховао. *Каш.*

на́зив м **1.** *реч којом се именује, означава неки појам (живо биће, појава, предмет, ствар) као јединка или као врста:* научни ~, стручни ~. — Немци су бацили у борбу и велике тенкове који носе назив »Пантери«. *Дед. В.* За арпацик био би најбољи назив расадна лучица или само лучица. *Бел.* **2.** *надимак.* — Пришивши осветнички свакоме по један назив из зоологије . . . Кузма је хтио да буде духовит и бизаран. *Мар.* **3.** *титула, наслов, звање.* — Три има човјека који си пришивају назив »хрватскога краља«. *Шен.*

назѝвало с *надимак; име, назив, етикета.* — Људима тога краја надјенуше називало »Шијаци«. *Кор.* Поточара тракарала тек да буде називало од воденице. *Рад. Д.*

назѝвање с *гл. им. од називати (се).*

назѝвати (се), на̀зӣвам (се) и на̀зӣвљем (се) *несврш. и уч. према назвати (се).*

на́зӣвље с *зб. им. од назив; терминологија, номенклатура.* — Шулеково знанствено називље највреднија је збирка хрватских неологизама. *Шим. С.*

на̀зӣвнӣ и **на́зӣвнӣ,** -ā, -ō у изразу: ~ падеж *номинатив. Терм. 1.*

на́зӣвнӣк и **на́зивнӣк** м мат. *број у разломку који означава који се делови целог узимају, делитељ у разломку, именилац.*

Изр. заједнички ~ *в. заједнички именилац (уз именилац изр.).*

назѝдати, на̀зӣдам и на̀зӣђем сврш. **1.** *сазидати на нечему већ зиданом.* *Бак. Реч.* **2. а.** *сазидати, саградити више, много чега (обично кућа).* — Пет кућа је назидао за пет година. *Сек.* **б.** *сазидати, саградити уопште.* — Ђока . . . назида кућу са партијом, а овај мој растури кућу. *Нуш.* фиг. Све више се . . . уобличавала сва дубина и сложеност проблема [оцене о Његошу] . . . и свега оног што се . . . назидало и зиђе око њега. *Бил.*

на́зиднӣ, -ā, -ō ков. *који се држи на зиду, зидни.* — Уто се бијаше и назидна ура спружила, а јаки јој ударци разбудише и старога Петровића. *Леск. Ј.*

назӣђѝвање с *гл. им. од назиђивати.*

назӣђѝвати, -ӣђујем *несврш. и уч. према назидати.*

назѝјати се, -ām се сврш. *издовољити се зијајући, набленути се.* — И назијавши се до миле воље и досита одлазио је у ресторан. *Шов.*

назијѐвати се, на̀зијевам се, ек. назе́вати се.

на́зима ж покр. *в. назеб.* — Ово ти је чисто јака назима. *Крањч. Стј.*

на̀зимӣд и **на̀зимӣд** ж *зб. им. од назиме.*

на̀зимак, -ймка м покр. *в. назимац. Рј. А.*

на̀зимац, -ймца м *прасац, свињче које се окотило, дошло на свет зими.* — Сложише се да продаду два добра прасца, назимца. *Маш.*

на́зиме и **на̀зиме,** -ета с *једногодишње свињче.* — Гони . . . једну крмачу . . . два назимета и троје прасади. *Ком.* Дјечак изгурао напоље . . . краву . . . неколико назимади. *Бег.*

назѝмити се, на̀зӣмӣм се сврш. *провести много времена трпећи, осећајући зиму, хладноћу.* — Зебао сам ја . . . назимио се зиме и нагазио снијега што жив човјек није. *Андр. И.*

на̀зимица ж *прасица од годину дана.* — Треба да се гоји као прасица назимица. *Божић.*

на́зимче и **на̀зӣмче,** -ета с *дем. од назиме.* — Задими се чорба . . . од ухрањена назимчета. *Шапч.*

назѝмчић м *дем. од назимац. Вук Рј.*

нàзирање с **1.** *гл. им. од назирати (се).* **2.** *гледиште, назори.* — Ја не дијелим филистарско назирање господина суца! *Крл.*

назѝрати, нàзирām несврш. *говорити или певати назално, кроз нос. Кл. Рј.*

нàзирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према назрети (се).*

нàзифтати, -ām сврш. необ. *обојити зифтом; натопити, напунити зифтом.* — Врти међу зубима стару назифтану вишњеву муштиклицу. *Дав.*

нàзлија м *онај који је готов, спреман да учини зло, пакост, зао, прек човек, зликовац.* — Дујо [је] назлија ... пријеке ћуди и немила срца. *Буд.* Мало стишано огорчење ... поново је прокључало у самовољном ... назлији. *Вот.*

нâзлица ж покр. *зла жена. Рј. А.*

нáзлоб м и **нáзлоба** ж *злоба, пакост.* — Лијепо је уздати се у бога, али не помаже увијек од назлоба људскога. *Јурк.* Назлобу гуши у заметку Ива, силећи га да сједа на столац крај стола. *Мих.*

нáзлобан и **нàзлобан,** -бна, -бно *злобан, пакостан.* — Стиснуше усне с назлобним смијешком. *Новак.*

назлòбити, нàзлобīм сврш. *учинити коме злобу, зло, напакостити.* — Много је тај човјек назлобио ... људима. *Козарч.*

нàзлобицē прил. *с рђавом, злом намером, злобом, пакосно.* — Може бити баш навалице и назлобице залутао некако и у сам Јагодовац. *Ћал.*

назлобљѝвати се, -òбљујēм се несврш. необ. *искаљивати, показивати злобу, бес, јед.* — Хтио [бих] да будем трпељив према његовој ... назлобности ... што се назлобљује у 250 новинских редака против листа. *Шим. С.*

нáзлобњик и **нàзлобњик** м *онај који је назлобан, злобник, пакосник.* — Истргне назлобник ... понеку реченицу из текста, па ... показује свијету. *Шим. С.*

нáзлобно и **нàзлобио** прил. *злобно, пакосно.* — Тешко је повјеровати да је писац књиге ... пристао ругати се, и то назлобно, самом себи. *Шим. С.*

нáзлобнōст и **нàзлобнōст,** -ости ж *особина онога који је назлобан, злоба, пакост.* В. пр. уз назлобљивати се.

нàзлобрȇз, -а, -о *који је брз да учини зло.* — А ти брзо оде, назлобрза хало. *Змај.*

нàзлобрȇзовић м *онај који је назлобрз.* — Најпрви турски топ преби гњате једноме ми рођаку назлобрзовићу. *Љуб.*

нàзнака и **нâзнака** ж *одређеност, означеност; ознака, писмена одредба.* — Други је батаљон примио маршруту у правцу Иванчице, с тачним назнакама акција. *Хорв.* Молбе поднети са тачном назнаком за које од радних места ... се молба подноси. *Пол. 1957.* Унапријед тачно означити у што ће потрошити и посљедњи филир ... а и онда кад им се та назнака одобри, морају се држати тачно. *Рад. Стј.*

назначе́ње с **а.** *гл. им. од назначити.* **б.** *оно за што је неко назначен, одређен, што му је задатак, мисија.* — Даничић је примио од Вука и ону велику идеју о своме назначењу, о својој мисији у народу. *Бел.*

назначи́вање с *гл. им. од назначивати.*

назначи́вати, -ȁчујēм *несврш. и уч. према назначити.*

назна́чити, нàзнāчīм сврш. *обележити, одредити; показати.* — Свакој од ових двеју колона били су према старој нетачној карти назначени за кретање путеви којих на терену није било. *Лаз. М.* Натрапао [би] на кокош рашчехану на комадиће, с назначеном ценом 3 или 5 динара. *Гор.* [Учитељ] назначи главом дјечаку који изван клупе стајаше у куту. *Јурк.*

назнòјити се, нàзнојīм се сврш. *много сеознојити.* — Назнојићеш се док се онамо попнеш. *Рј. А.*

назòбати се, нàзобљēм се сврш. *најести се чега зрнастог (проса, кукуруза, трешања, грожђа и сл.).* — А коњи се јечма назобали. *НП Вук.* Назобљу се грожђа досита. *Кос.*

назòбити, нàзобīм сврш. *нахранити зобљу.* — Ситном сам га зобљу назобила. *НП Вук.* Слабо си ти назобио коње. *Пав.*

~ **се** *повр.* фиг. пеј. *нахранити се, заситити се.* — Погосподио се [начелник], назобио се и сад се рита. *Вел.*

назòви- *као први део именичких и придевских сложеница означава да је оно што је њиховим другим делом исказано то само по имену, а не у суштини, у бити, тобожњи:* назовибрат, назовипесник, назовипријатељ, назовирод, назовиталенат, назовимудар, назовисоцијалистички и сл.

нâзбр прил. *на силу, силом, с муком.* — Де, брате, раскомотите се! — насмијавам се ја назор. *Шуб.* Назор се накашља. *Пол. 1954.*

нáзор¹ м (обично мн.) *гледиште, поглед, мишљење, схватање, убеђење.* — Вукови су назори о унутрашњој управи Кнежевој сасвим тачни. *Прод.* Митски назори су дјетиња филозофија човјечанства. *Баз.*

нáзор² прил. заст. само у изразу: бити ~ *обратити пажњу, пазити.* — Буди назор, нећеш ли га гдје видјети. *Вук Рј.* Сад ми чувај међу од Фочана ... буди назор и бабајку моме. *Март.*

нàзорицē прил. *поиздалека, из дαљине пратећи кога тако да се може назрети, видети.* — Дјеца би . . . крадом и назорице пратила устанике крију̏ћи се иза жбунова. *Ћоп.* фиг. Ти звуци из дјетињства, назорице свуд пратећи га, проникли му биће. *Марк. Ф.*

назо̀ркē прил. *назорице.* — За њима назорке корачао је Клински. *Јакш. Ђ.*

на́зорљив, -а, -о заст. *плашљив, страшљив*: ~ коњ. *Вук Рј.*

назо̀рцē прил. *назорице.* — Миха их назорце слиједио издалека. *Гор.*

нàзочан, -чна, -чно *који се налази на месту о коме се говори, присутан.* — Све назочне слуге одрицаху да је излазио који од њих. *Мат.* Назочни [су] заступници града и академије знаности, свеучилишта. *Бен.*

нàзочје с заст. *в. назочност.* — Срце у назочју гроба увијек дрхће жељом све једнаком. *Прер.*

нàзочнӣк м *онај који је назочан, присутан.* — Ја се уздам, премоћни господине . . . премудри назочници. *Вел.*

нàзочнӧст, -ости ж *стање онога који је назочан, присутан, присутност.* — Сам је хтједе опрезно упозорити на своју назочност. *Креш.*

назре́вати, нàзрēвам, ијек. назријевати, несврш. *назирати.* — Назревао [сам] могућност да је тим путем још једаред видим. *Цар М.* Он је већ назријевао у Сабини своју будућу пуницу. *Кум.*

~ **се** *назирати се.*

нàзрео и **на́зрео,** -ела, -ело *који је прилично зрео, напола зрео.* — фиг. Дали [су] облик оном сада већ назрелом развитку нове генерације. *Вел.*

нàзрети, нàзрēм (ек. и ијек.) сврш. **1. а.** *нејасно, неразговетно видети, нејасно разабрати.* — Кроз пукотине на вратима назре небо. *Кал.* Кроз полутаму он назре једну људску прилику на клупи. *Макс.* **б.** *угледати, спазити.* — Сваки његов чивчија знао је да мора одмах селити ако му он око куће назре свињче. *Бож.* **2.** фиг. *наслутити, предвидети.* — Налазио [се] усред самих погрешака, а . . . није могао ни назрети гдје да тражи оно што је право. *Шкреб.* Крај овог страшног рата може се већ назрети. *Дед. В.*

~ **се** покр. *нагнути се, наднети се.* — Мало се [просјак] назре према чељади и викне јако у зрак, као да није извјесно да је неко близу. *Кал.*

назрӣјевати (се), нàзријевам (се), ек. назре́вати (се).

нàзрикати, -ам сврш. фам. *назрети.* — фиг. Она . . . Момира мери, спремна да га наружи . . . ако назрика да јој није . . . сигуран. *Каш.*

нàзубак, -упка м покр. **1.** *в. назувак (1). Вук Рј.* **2.** *грло чарапе. Вук Рј.*

на́зубан, -бна, -бно *који има зуб на кога, киван, непријатељски расположен према коме.* — Турци су на њих двојицу највише назубни били. *Коч.* Немам никаквих назубних или осветничких намјера према вама. *Креш.*

назу́бити, нàзу̏бӣм сврш. (обично у трп. прид.) = назупчати *направити на чему зупце или што налик на зупце (оштре, урезане ивице и сл.), изубити, изупчати.* — Код куће имали [су] само назубљене и тупе ножеве. *Јонке.* Мршава крмача, повијена и назубљена хрбата, искочи напоље. *Ћоп.*

нàзу̏бљено прил. *у облику зубаца, зупчасто.* — Стамбене блокове замишљао назубљено ради оријентације к сунцу. *Р 1946.*

назубљи́вати, -у̏бљујēм *несврш. и уч. према назубити.*

нàзувак, -ӯвка м (обично мн. нàзӯвци) **1.** *врста вунене получарапе која се навлачи (обично зими) преко чарапа на стопала.* — Тежаци су мучке преоблачили обућу. Из назувака сипаше се суха земља. *Ћип.* Младић неки одрпанко . . . цокуле му рашивене и зинуле као моји назувци кад их изујем. *Рад. Д.* **2.** мн. **а.** *гамаш(н)е.* — Нагне [се] да огледа . . . назувке на ципелама. *Божић.* **б.** ист. *у античко доба врста штитника од метала или коже који је ратницима штитио ноге од глежања до колена*; исп. назувчар.

назу́вање с *гл. им. од назувати.*

назу́вати, нàзӯвам *несврш. према назути.*

назӯва̏ч, -а́ча м *назувник. Деан. Рј.*

назӯвача и **нàзувица** ж (обично у мн.) *назувак (1).* — Ево . . . прво на ногама: једне чарапе, друге чарапе, назувице. *Јак.*; *Вук Рј.*

нàзувнӣк м *справа за лакше назување обуће (обично ципеле), кашика, жлица за ципеле.* — [Ту] су главни корисни и украсни покућствени предмети били: . . . назувник и изувач, затим висока уредовничка столица. *Креш.*

нàзувчā̏р м ков. *онај који носи назувке.* — Синови Атрејеви и остали ви назувчари ахејски! *М-И.*

назӯпцē прил. необ. *на зубе, лицем према земљи.* — Баба паде назупце и рашири се по земљи. *Донч.*

назупча́вати, -ӯпчāвам *несврш. и уч. према назупчати.*

назӯпчати, -ām и **назу́пчити,** нàзӯпчӣм сврш. = назубити. — Област старе Рашке . . . изгледа као висок . . . ходник чије је дно избраздано . . . назупчаним теменима

планина. *Дед. Ј.* Нетко је крадом био на зиду нарисао круг и у њему назупчану црту. *Торб.* Боље је узети као природну границу венац или камивао, у високим планинама као кичма оштар и назупчен део. *Цвиј.*

на̀зути, на̀зујēм свршн. *навући обућу на ноге, обути*: ~ ципеле, ~ чизме, ~ папуче, ~ чарапе.

назуцѝвати, -ȕцујēм несврш. необ. *назирати, примећивати.* — Око њега дрвеће н лоза... назуцује се зеленило, трава избија. *Тип.*

на́иб м тур. ист. *заменик кадије. Шкаљ.*

на̏иван, -вно, -вна фр. **1.** *који сувише олако поверује, простодушан, безазлен, неискусан.* — Млада девојка која је... била наивна као дете никад није посумњала у своју пријатељицу. *Јанк.* Он је и сад... осјетио... респект, занос наивног сељачета. *Кол.* **2.** одр. (о сликарима, сликарству) *самоук* (*обично сељак*).

на̏ивац, -вца м *наивни сликар, сликар самоук.* — Људи [се] досетили како се од нараслог интересовања за уметност афричких наиваца... могу извући користи. *Пол. 1960.*

на̏ивка ж **1.** *наивна женска особа.* — Нећу сад да говорим о томе како се такве наивке после обично разочаравају. *Петр. В.* Провинцијска наивка докаже освајачу да је никада неће освојити. *Мих.* **2.** поз. *глумица која игра улоге наивних младих девојака.* — Тумачила је лепотице, бабе, наивке, блудннце. *Пол. 1958.* Супруг Ивке Краљеве, некадашње наивке Хрватског нар. казалишта... *Андр. Н.*

на̏ивко м *наивчина.* — С пуним задовољством прати га како игра наивка и глупавка. *Глиг.*

на̀ивнӣк м *в. наивчина. Прав.*

на̏ивно прил. *на наиван начин, простодушно, безазлено.* — Пејзаж је обмањивао чудесно изложеним спектром боја, наивно компониран. *Божић.* То су биле... речи ... наивно речене. *Јанк.*

на̏ивно̄ст, -ости ж *стање, особина онога који је наиван, онога што је наивно, простодушност, лаковерност, неискусност.* — Каква природна наивност у очима те жене! *Јанк.* Данас [је] умјетност одвише рефлексивна... нема више спонтаности, наивности и свјежине. *Матош.*

на̏ивњāк, -а́ка м *в. наивчина.* — Ваљда нећеш забављати те наивњаке! *Јонке.*

на̏ивчина ж *онај који је наиван.* — Ја не могу да одговарам за то што је он толика наивчина, па се загледао у Сењу као какав шипарац. *Бар.* Та мисао могла је пасти на памет само необразованим наивчинама. *Лит. 1957.*

најгли̏чити, -и̏м сврш. индив. *начичкати иглама; избости иглама*; фиг. *узнемирити, узбудити.* — Затим је знатижељом наигличена врлудала сајамским, пренатрпаним трговиштем. *Божић.*

на̏играти, на̀играм сврш. **1.** *добити, зарадити играњем.* — Играј, играј, медвједе, што наиграш то теби! *Вук Рј.* **2.** *учинити, задовољити, заморити коња играњем.* — Лако, вранче, пуст ми не остао, данас ћу те игром наиграти! *Рј. А.*

~ **се** *провести много времена играјући се; задовољити се игром, играњем, наситити се играњем.* — Кад се омладина наиграла и напјевала до миле воље, отпочне гађати биљегу из пушака. *Вујач.* Мислила је само како ће се наиграти и наслушати музике. *Бен.*

наизва̀љати се, -и̏звāљам се сврш. необ. *много, довоље се извалати.* — Па кад се тако пред њима наизваљао по прашини... отишао је у кућицу. *Вин.*

на̏изван прил. *напоље, ван.* — Јоб [је] као махнит мунуо наизван онај час чим му је дат налог. *Креш.*

наизво̀дити се, -и̏зводим се сврш. *претерати изводећи којешта.* — Богме, тај се ваш наизводио, тај... генерал. Али... морадосмо и тај шашавлук да вам доставимо. *Вин.*

на̏изврāт и **на̏изврāт** прил. *изврнуто, превртнувши, наопачке.* — Обукао ћурчину наизврат. *Коч.*

на̏измак(у) прил. *на свршетку, пред крај. Прав.*

наизмѐница, ијек. наизмјѐница, ж индив. *оно што се јавља наизменично, оно што се смењује са чим.* — Зар ход човеков у животу није, у истини, увек »наизменица« падања? *Кнеж. Б.*

наизмѐницē и **на̏изменицē,** ијек. наизмјѐницē и наизмјѐницē, прил. = наизменично и наизменце *измењујући се, на смену.* — Био [је] наизменице и тужан и срећан. *Цар М.* Наручује какву удвоје и са сваким наизмјенице пије. *Нам.*

наизмѐничан, -чна, -чно, ијек. наизмјѐничан *што се смењује једно с другим, час један, час други.* — Са смењивањем географске ширине... јавља се наизменична видљивост и невидљивост сунца. *Петр. М.* Покреће [их] наизмјенична дјелатност »љубави« и »мржње«. *Ант. 1.*

Изр. **наизменична струја** *електрична струја чија се јачина и правац, смер периодично мењају.*

наизмѐнично, ијек. наизмјѐнично, прил. = наизменице. — Њему је наизмјенично врућe и хладно. *Сим.* Њихова је душа била наизменично растрзана час... одушевљењем, час... сумњама. *Прод.*

наизмѐничнōст, -ости, ијек. наизмјѐничнōст, ж *смењивање различитих појава једне с другом*: ~ дана и ноћи.

наизмено, ијек. наизмјено, прил. необ. *в. наизменице.* — Сад један, сад други наизмјено пјева по два стиха. *Марет.*

наизмѐнцē, ијек. наизмјѐнцē, прил. = наизменице. — Песму... су... најрадије читали наизменце, једанпут он, други пут она. *Срем.* Наредим нека веслају наизмјенце. *Вел.*

наизмје-, ек. наизме-.

нàизрēд и **нàизредицē** прил. *по реду, један за другим, редом.* — Погинули [су] наизред како су рођени. *Лоп.* Они пјани наизред испадају. *Куш.* Пазитељи су их наизредице чували. *Гор.*

нàизȕст и **нàизуст** прил. *не читајући (него по сећању), напамет.* — У петој години знао је... наизуст све европске државе. *Новак.* Милован би наизуст казао читаву пјесмицу која је била задата за тај дан. *Тюп.*

наијѐдити, нàиједи̏м свршн. покр. *в. наједити. Вук Рј.*

~ **се** *в. наједити се.* — Богами се наједила што јој нијесам рекао да дође други пут. *Лоп.*

нàијест ж покр. *в. најест (I).* — У томе нема наијести. *Вук Рј.*

нàилажѐње с *гл. им. од наилазити.*

нàилазак, -аска м *долазак, наилажење.* — Наилазак Драгослава мало ме зачудио. *ЛМС 1960.*

нàилазити, -им *несврш. и уч. према наићи.*

нàиликати, -ам свршн. *украсити иликама.* — Хвати се за наиликани припашај, извади ћурлику, па засвира. *Коч.*

нàимање с *гл. им. од наимати (се).*

наймāр, -ара м *в. неимар.* — По грађевини судећи, сва је прилика да су га млетачки наимари зидали. *В 1885.* Он ти ... наимару Марку: — Мајстор Марко, купио сам плац... Да ми... помогнеш да кућерак начиним. *Вес.*

наимáрити, наймāрим несврш. заст. *зидати, градити.* — Гради цркву Радиловић Мијо; сам ми јунак тужан наимари. *Ботић.*

нàимати (се), -ам (се) и -мљем (се) *несврш. и уч. према најмити (се).*

наймати се, -ам се свршн. необ. *задовољити се оним што се има.* — У њој самој живи нека проклета глад која не може никада да се наједе, наима и напоноси. *Сек.*

наймāч, -ача м *закупац, арендатор. Рј. А.*

нàиме *речца којом се наговештава објашњење онога о чему се претходно говорило; то јест, дакле, поименце.* — Постоји, наиме, и такав тип власника земље кога народ назива »душеван ага«. *Андр. И.*

нàименовање с *гл. им. од именовати.*

нàименовати, -нујēм свршн. **1.** *поставити у какво звање, на какав положај, именовати.* — Уђе у дворану... нови наименовани проведитур. *Нех.* Наименован [је] за заменика команданта... бригаде. *Дед. В.* **2.** необ. *позвати по имену, навести име; одредити.* — Ако бн требало извадити мачку из бунара, газда Јова би само наименовао шегрта који ће је извадити. *Лаз. Л.*

нàйно прил. *друкчије, другачије.* — Турчин је тако мило погледао Ивана да се овоме не може наино него рече: — Хоћу! *Вес.*

нàискāп и **нàйскāп** прил. *до последње капи; надушак.* — Окрену још једну наискап у здравље њихова одсутног пријатеља. *Креш.* фиг. Воли да испија живот и радост живота великим гутљајима наискап, до дна. *Глиг.*

наћи и **нàйћи,** нàйђēм (имп. **нàйди**; аор. нàйђох, 2. и 3. л. нàйђе и нàйђе; прил. пр. нàйшāв(ши) и нàишāв(ши); р. прид. нàйшао, -шла, -шло и нàишао, -шла, -шло) свршн. **1. а.** *изненада, случајно доћи, појавити се, искрснути.* — Патрола само што није наишла. *Јак.* Ти си стално здрав? И ја исто тако; не дао бог да што наиђе! *Јонке.* **б.** *стићи, доћи; проћи.* — Показао би се што је наишао тим путем. *Мул.* Кад наиђемо кроз његово село, обавезно скренемо његовој кући. *Чол.* **в.** *свратити, навратити.* — Наиђите сутра к мени! *Бен.* **2.** *намерити се, набасати, натрапати на кога или што.* — Та двојица... наиђу на једног ловца. *Петр. М.* Може [то] извести тако да не наиђе на запреке. *Ват.* **3.** *обузети, прожети, снаћи.* — Наиђе га нека хладовина, па стиште шареницу чвршће око себе. *Вукић.* На Дражу наиђе искушење. *Маш.* **4.** *навући се, налећи, наместити се.* — Не може чизма да наиђе на ногу. *Вук Рј.* Кад заманем и ударим чекићем обруч, — он за читав педаљ наиђе на дуге! *Срем.* **5.** *отићи, поћи, упутити се.* — Командант нареди да... повежу коње и да наиђу на воду све један до другога. *Јак.* **6.** необ. *пристати, усвојити, сагласити се.* — Није хтео на то да наиђе. *Р-К Реч.*

Изр. **наићи на лепак** *в. ухватити се на лепак (уз лепак изр.);* **наићи на одзив**

(добар, леп пријем, разумевање, одобравање и сл.) *бити дочекан пријатељски, благонаклоно, са одобравањем*; наићи на отпор (осуду, опозицију, неодобравање) *бити дочекан непријатељски, са неодобравањем.*

наи̏ћи се, -и̏ђе̄м се сврш. необ. *находати се.* — Баш се ти наиде по свету! *Ранк.*

на̏ј[1] (понекад у мн.: најмо, најте) узв. *на, узми, узмите.* — Нај ти, мајко, зелену јабуку. *НПХ.* Најте ових десет дуката. *Шапч.*

на̏ј[2] префикс *служи за грађење суперлатива придева и прилога*: најмањи, најбољи, најјачи, најдраже, најлепше итд.

на̏ј м перс. *танка дугачка фрула на коју свирају дервиши.* — Иди унутра гдјено те чека пјесма и чаша и нај. *Баш.*

на̏ја ж хип. покр. *име које даје млада старијим женским особама; мајка, помајка, баба.* — Кад год ме је ната хтела да туче, он [отац] ме је бранио. *Вес.* Поочима [усвојено дете] обично зове: тајом, бабом . . . а помајку: најом, дадом. *Ђорђ.*

на̀јава ж *пријава, обавештење да неко или нешто долази, да неког или нешто треба очекивати.* — На ту најаву госпођа . . . брже-боље утре сузе. *Креш.* Око 12. јануара . . . био је најављен . . . брод . . . Међутим, упркос ове најаве, брод није стигао. *Б 1957.*

наја̏вити, на̀ја̄вӣм сврш. **1. а.** *објавити, огласити.* — Прелазимо на трећу тачку дневног реда . . . најави секретар. *Дав.* Локомотива [је] . . . звиждуком најавила полазак. *Пав.* **б.** *наговестити, учинити да се сазна о чему.* — Овај је властелин најавио гладовање зато што желим отићи од њега. *Крањч. Стј.* Санитарном техничару општине најављен је отказ. *Б 1957.* **2.** *пријавити, огласити чији долазак.* — Кад је начелник ушао, најавио га најприје велики стари пас. *Коз. Ј.* Капетан Сангер пошао [је] . . . да најави . . . долазак походнога батаљона. *Вин.* **3.** покр. *покупити и дотерати, догнати, довести са свих страна на једно место (о овцама и војсци).* — Најавише овце на сијено. *НП Вук.* Сваки своју војску најавио, околише града Колашина. *НП Вук.*

~ се 1. *пријавити свој долазак, своју посету.* — Код вратара . . . најави се . . . старац фратар. *Шен.* Кад велиш да му се најавим? пита отац. *Мат.* **2.** *почети се показивати, открити се.* — У приповеци Туба најавило се и Кочићево уметнички снажно доживљавање природе. *Глиг.*

најављи̏ва̄ње с *гл. им. од најављивати (се).*

најављи̏вати (се), -а̀вљујӗм (се) *несврш. и уч. према најавити (се).*

најављи̏ва̄ч, -а́ча м *онај који што најављује. Прав.*

најављи̏ва̄чица ж *она која што најављује. Прав.*

на̀јадати се, -а̄м се сврш. *у пуној мери се изјадати.* — Једва је чекала . . . да се сита најада и потужи на . . . дојучерању своју најбољу . . . пријатељицу. *Срем.*

наја́де ж мн. грч. мит. *речне нимфе.*

на̀ја̀диковати се, -кујӗм се сврш. *у пуној мери се изјадиковати, најадати се.* Жене [би] кадшто шмугнуле крадом . . . да се најадикују. *Бен.*

наја́дити се, на̀ја̄дӣм се сврш. покр. *в. наједити се.* — Колико се најадио Ђуро! . . . У Ђура се срце разљутило. *НП Вук.*

на̀јадити се, -ӣм се и **на̀јадовати се,** -дујӗм се сврш. *намучити се, напатити се.* — Нити смије да јауче нити може да трпи. Јада сам се најадио око њега. *Лал.* Већ робовах доста, најадовах се и нажељех среће. *Марк. Ф.*

најажи̏ва̄ње с *гл. им. од најаживати.*

најажи̏вати, -а̀жујӗм *несврш. и уч. према најазити.*

наја́зити, на̀ја̄зӣм сврш. *навести, навратити (о води).* *Вук Рј.*

наја̀карити, -ӣм сврш. покр. *напртити, ставити на леђа.* — Нуде на Јовицу најакари ову врећу. *Рј. А.*

~ се покр. *издовољити се вучи се, нарвати се.* — Боме смо се синоћ најакарили. *Рј. А.*

на̀ја̄ко прил. заст. *у великој мери, све више.* — У новије време тај се стил почео најако уносити и у српску књижевност. *Нед.*

на̀јалово и **на̏јалово** прил. *узалуд, утаман.* — Није ни сањао да његова ријеч најалово проће. *Лаз. Л.*

на́јам, -јма м **1.** *служба, рад за уговорену награду, плату.* — Изнијела из сепета рухо добивено на турском најму. *Павл.* Благоје већ од десете године пошао по најму. *Коч.* **2.** *узимање чега на привремено коришћење за уговорену награду; закуп, кирија.* — Преда сву стоку и поље Јованчином мужу под најам. *Ранк.* Дуго га [дућан] нитко није хтио узети под најам. *Киш.*

на̀јамити, -ӣм сврш. *набавити, прибавити, накупити што (обично у довољним, великим количинама).* — Да проредимо мало ову живину, ко ли ће јој хране најамити. *Шапч.* Одмах се постара . . . да најами новаца. *Вел.*

на̀јамицӗ прил. *под најам, под закуп, под кирију. Р-К Реч.*

нàјамлӣк м покр. *в. најамник.* — Као најамлик чувајући овце, ожени се у том селу. *Вук.*

нàјамлица ж покр. *в. најамница. Вук Рј.*

нàјамнӣ и **нáјамнӣ,** -ā, -ō *који се односи на најам*: ~ рад, ~ радник, ~ однос, ~ кућа.

нàјамнӣк м **1.** *онај који је у најму, најамни радник, слуга.* — Дарова брату домак у ком су досад становали његови најамници. *Дражс.* **2.** *војник који служи војску за плату.* — Цесарски један уби најамник игумана. *Кост. Л.* **3.** пеј. *плаћеник, слуга.* — Јасна [је] читава теорија и пракса фашистичких освајача и њихових најамника. *Зог.*

нàјамнӣков, -а, -о *који припада најамнику.* — Знам ја шта је служба и мука најамникова. *Глиш.*

нàјамнина ж **1.** *плата која се даје за рад у најму.* — Радници почињу стварати коалицију ... скупљају се за одржање своје најамнине. *Ант. Л.* **2.** *закупнина која се плаћа за стан или неку најмљену ствар.* — Професор дарова брату тај домак ... уз шездесет форинти годишње најамнине. *Дражс.* Најамнина за пијанино три форинта. *Новак.*

нàјамнити, -ӣм сврш. покр. *в. изнајмити.* — Прегледају пусту кућу ... пак ме ... упитају бих ли им је најамнила од Митрова до Николња днева. *Љуб.*

нàјамница ж *женска особа најамник* (*1*).

нàјамнӣче, -ета с *дем. од најамник, млад најамник.* — Но бесједи најамниче младо. *Вук Рј.*

нàјамничин, -а, -о *који припада најамници.*

нàјамничкӣ, -ā, -ō *који се односи на најамнике*: ~ војска, најамничке трупе.

нàјамнички прил. *на најамнички начин, као најамник.*

нàјамнӣштво с *најамни рад, најамни однос.* — Тиме је избегнуто најамништво, које је темељ производњи на западу. *Марк. Св.*

нàјáрити, нàјāрӣм сврш. *учинити да кога обузме јара, јако узбуђење, распалити, раздражити.* — Мора да му је догорјело кад је онако најарен. *Тип.*

~ **се** *повр.*

нàјармити, -ӣм сврш. *нахранити јармом, прекрупом.* — Најармио га [јуне], напојио, па ... кренуо натраг у село. *Рад. Д.*

нàјàрцати, -ām сврш. необ. *распламсати, подстаћи, потакнути* (*ватру*). — Други најарцали ватру и окретали дебела овна. *В 1885.*

нàјāти, нàјашēм сврш. нар. *в. најахати.*

нàјатити се, -ӣм се сврш. *скупити се у гомилу као јато, сјатити се.* — На ... тарабама око Апровизације најатила се деца. *Анор. И.*

нàјаўкати се, -àўчēм се и **нàјаýкати се,** -àўчēм се сврш. *у пуној мери се изјаукати. Вук Рј.*

нàјахатн, -ашēм сврш. **1. а.** *јашући налетјети, нагазити, наићи.* — Он се трже изненада — најахао је на жбун крај пута. *Лал.* **б.** *попети се, поклопити, прекрити; наткрилити.* — Њива бјеше затрављена, над опалим плотом најахала брезовина. *Лал.* [Санте] најашу једна ... другу. *Петр. М.* **2.** заст. *потерати, погнати* (*коња у јахању*). — Омер туде најаха ђогата, а завика Павле иза ст'јене ... Омер шути ништа не говори, већ најаха путем утреником. *НП Херм.* **3.** фиг. *навалити, почети упорно захтевати.* — Ајде, де, узећу га [кукуруз] ја, кад си баш најахао. *Тип.*

Изр. ~ коме за врат *не дати коме мира, довести кога у тежак положај.* — Ако бих овако пошао, можемо још лако да упропастимо и наш успех, да нас одбију и најашу нам за врат. *Јак.*

нàјахúвање с *гл. им. од најахивати* (*се*).

нàјахúвати, -àхујēм *несврш. и уч. према најахати.*

~ **се** *налетати, пети се један на другог.* — Исписао [је] десет листова ... хартије својим гњидичастим рукописом, с редовима који су се, прегусти, без ваздуха, сваки час најахивали. *Дав.*

нàјàчати, -ām сврш. покр. *в. надјачати.* — Слабост ... га бјеше најачала. *Миљ.*

нàјашити, -ӣм непр. *в. најахати.*

нàјбоље и **нàјбољē** прил. *суп. од добро.*

нàјбољӣ, -ā, -ē *суп. од добар.*

нàјвеће(**е**) прил. заст. *в. највише* (*2*). — У сунцу највеће одбљескује злато. *Бег.*

нàјвећӣ, -ā, -ē *суп. од велик*(*и*).

нàјвећма прил. *в. највише* (*2*). — А највећма је волео ... да намучи професоре. *Срем.* Највећма га је ... чудило ... што већина људи ... није у том видјела ништа зло. *Крањч. Стј.*

нàјвише и **нàјвишē** прил. **1.** *суп. од високо.* **2.** *суп. од много.* — Када највише ломи бура! *Војн.*

нàјвишӣ, -ā, -ē *суп. од висок.*

нàјволети, -лӣм, ијек. нàјвољети, сврш. нар. *највише волети, волети више од свега.* — Зато сам тебе и највољела. *Бег.* Кад није било посла, најволио је да по читаве сате сједи. *Поп.*

нàјволњӣ, -ā, -ē у изразу: **најволији сам** (**си** итд.) заст. покр. *највише волим, најрадије бих.*

нâјвољети, -олӣм, ек. нâјволети.

нâјгвирц м бот. *биљка из пор. мрча* Pimenta officinalis; *плод те биљке који се употребљава као зачин. Сим. Реч.*

нâјгоре и **нâјгорē** прил. *суп. од зло.*

нâјгорӣ, -ā, -ē *суп. од зао.* — Збрка је на фронти најгоре што можете замислити. *Јонке.*

наједанпу̏т прил. = наједном **а.** *одједном, изненада.* — Наједанпут почне се Хлапић будити. *Брл.* Љубиша се као метеор наједанпут појавио . . . у српској књижевности. *Нен. Љ.* **б.** *сви (све) у један мах (а не поступно), истовремено.* — По пет стотина . . . поклоника . . . наједанпут дође. *Нен. Љ.* Загријавањем губе хидрати своју кристалну воду, али не увијек сву наједанпут, него врло често поступно. *Кем.*

наједâрēд прил. *наједанпут.* — Наједаред трже ме неки шум. *Дом.* Онда му наједаред искрсне лијепа појава шогорице. *Ивак.*

најéдати (се), нàјēдām (се) *несврш. и уч. према најести (се).*

најéдити, нàјēдӣм сврш. *наљутити, расрдити.* — Најмања ситница наједи ме. *Лаз. Л.* Страх [ме] да га нисам наједила. *Креш.*

~ **се** *наљутити се, расрдити се.* — Уморио сам се и наједио. *Војн.* Колико сам се ја онда . . . наједила, а он ништа. *Ранк.*

нâједнāк, -а, -о *приближно једнак, подједнак.* — Бог те сачувај од опера, све су ти некуд наједнаке! *Крањч. Стј.*

нâједнāко прил. *приближно једнако, подједнако.* — [Детету] зуби још никако неће да наједнако расту. *М 1867.* То су све старије жене и наједнако су одјевене. *Огр.*

нâједно прил. **1.** *заједно, уједно.* — А без њих се пословат не може, наједно се боље разбирамо. *Њег.* И све ћеш наједно платит муке мојих другова. *М-И.* **2.** необ. *у исто време, истовремено. Вук Рј.*

најèднōм прил. = наједанпут. — Кад је требало да оде, буде му наједном необично тешко. *Леск. Ј.* Деда . . . сваки час сипа. Заре броји колико би то испало кад би се наједном насуло. *Макс.*

најèдноћ и **најèднōч** прил. *наједанпут.* — Наједноћ се с друге стране покаже друга пикњица. *Шов.* Наједноч стиже јој ово писмо. *Шен.*

најèдрати, -ām сврш. *постати једар, набујати.* — Какав висок врат — наједрао од здравља. *Шапч.* фиг. Дигне се Јуришић и наједра сам неком радошћу. *Цес. А.*

најéдрити, нàјēдрӣм сврш. *в. наједрати.* — Од младости наједриле. *Бон.*

нàјēженōст, -ости ж *стање онога који је најежен; језа, дрхтавица.* — Пролазио је свако јутро још прије сунца у руменилу брда и танкој послијезорној најежености. *Сим.* Била сам сва немоћна. Сва ми је снага отишла у страх, у најеженост, која ме је ледила. *Дав.*

најежúвати (се), -èжӯјēм (се) *несврш. и уч. према најежити (се).*

најéжити, нàјēжӣм сврш. **1.** *дићи увис, накострешити (косу, длаке, чекиње, кожу и сл.).* — Он [вепар] се наједноћ пред њима створи, чекиње круто своје најежив. *М-И.* [Мишић] се стеже од студени или страха те тако исправи длаку и кожу најежи. *НЧ.* **2.** необ. *намрешкати, испунити таласима, валовима (о површини воде).* — За тренутак изгледа да је јутарњи вјетар најежио заскорупљену површину мочваре. *Лал.*

~ **се 1. а.** *осетити језу, хладноћу, зиму (што се показује подизањем увис длаке, перја и сл.).* — Заробљеници, као покисли врапци, стајали су погурени и најежени испод стреја. *Јак.* **б.** *подићи се увис, накострешити се (о коси, длакама, перју и сл. услед страха, узбуђења, радости, љутње итд.).* — Свака му се длачица на телу најежила од љутине. *Вес.* Од радости би му се најежиле косе. *Шимун.* **2.** фиг. *имати, добити изглед чега што је накострешено.* — Гмиже . . . између најежених стабалаца драче, купина, смрека. *Кал.* Пушке се пред њима најежише као коље искошеног плота. *Лал.* **3.** необ. *намрешкати се, испунити се таласима, валовима (о површини воде).* — Хладни западњак наједном јако дуне, море се најежи. *Ћип.* Замочио руку у најежену матицу, захватио је на длан мало воде. *Дав.*

Изр. кожа (коса) ми (ти, му итд.) се најежи *згрозим се од ужаса.*

нàјежица ж *в. јежење. Р-К Реч.*

најèжӯреност, -ости ж необ. *в. најеженост.* — фиг. Најежуреност оних тренутака кад капи лију и шкропе, блато се распрскава. . . *Сим.*

најежӯрити, -èжӯрӣм сврш. *в. најежити.* — Они рефрени . . . кадри су да нам најежуре кожу. *Марј. М.*

~ **се** *в. најежити се.* — Кожа му се најежури као да је у ледењари. *Горд.* Мачка се најежурила, накострјешила на пећи. *Матош.*

нâјезда и **нáјезда** ж **1.** *напад, упад, продирање.* — Талас фашистичке моторизоване најезде прохујао [је] преко ових крајева. *Јак.* Пролазиле [су] најезде пљачкаша и освајача. *Пов. I.* Поткрај овог мјесеца . . . очекује [се] најезда већих ројева муха и комараца. *Вј. 1960.* **2.** *велики број, мноштво, навала.* — [То је била]

читава најезда од набављача и поверилаца. *Грол.* У овој великој најезди [туриста] на нашу обалу ... изванредно је важна једна чињеница. *Вј. 1966.* **3.** фиг. *јак утицај (обично у области културе и образовања).* — Говорило [се] да смо ми ... без народне свијести, непробуђени, а изложени туђинској најезди. *Ивак.*

најéздити и **најèздити,** -ӣм сврш. **1.** *извршити најезду, упасти.* — Наша фреска би то била [узор] да нису најездили Турци. *Михиз.* **2.** *наиђи јашући, најахати.* — А ми наше коње зајахасмо ... најездисмо на зелени поток. *Ботић.*

~ **се** *довоље, досита се најахати (коња).* — Да се најездим с јунацима добра коња. *Рј. А.*

нàјезнӣк м *онај који врши најезду, пљачкаш, отимач.* — На обалама подно Учке улегли [су се] први туђи најезници. *Цар Е.*

нàјезнице ж мн. зоол. *породица опнокрилаца, с много врста* Ichneumonidae; најезница голема Ephialtes manifestator. *Терм. 4.*

нӣјелак прил. заст. *в. најлак.* — Одавно је ... напукло [звоно] па све најелак, све више и више, док одједном: цак! *Мат.*

нàјемнӣк, -а и **најемњѐнӣк,** -ӣка м заст. *в. најамник (I).* — Чула [је] да он добро плаћа најемнике и дошла. *НП Вук.* Прими ме, оче, као задњега од твојих најемњеника. *Љуб.*

нӣјēст и **нáјест** ж **1.** *ситост, засићеност.* — Погледа у посланика који је тешко дисао »од најести«. *Петр. В.* **2.** *прождрљивост, халапљивост; глад.* — Кад поделим за ручак, до сутрадан хлеба више нема. А у ону децу ... ушла нека најест. *Сек.*

нàјести, -едēм сврш. **1.** *дати коме да једе (и пије), нахранити, наситити.* — Наједе га пива и јестива. *НП Вук.* Добро га наједем и напијем. *Шимун.* **2.** *нагристи (о киселини, рђи и др.).* — Висиле [су] о зидовима наједене слике. *Ђур.* фиг. Године ... не могу да наједу и разоре снагу духа ако је снага духа заточница прогреса. *Пол. 1958.* **3.** *ујести, угристи.* — Најело га псето. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *утажити, утолити своју глад, постати сит.* — Најешћу се и ја погаче. *Вес.* фиг. Доста су се наше муке најели, наше крви напили. *Шен.* **2.** *много се наљутити, расрдити се. Р-К Реч.*

Изр. ~ лудих гљива *в. уз гљиве (изр.).*

нàјеткати се, -ӑм се сврш. необ. *дем. према најести се.* — Ти мали ђаволани не знају за јад и бригу, ван како ће се наиграти, најеткати и наспавати. *Торд.*

нàјецати се, -ӑм се сврш. *јецајући олакшати себи (бол, тугу и сл.).* — Тако је сав онај свет ... могао да се сит накука и најеца. *Црњ.*

нàјжелети, -лӣм, ијек. нàјжељети, несврш. нар. *највише, више од свега желети.* — Можете ... дружбенице ... говорити што најжелите. *Вел.*

нàјжељети, -елӣм, ек. нàјжелети.

нàјзӑд и **нàјзӑд** прил. **1. а.** *после дугог чекања, после много времена, на крају, напокон, напослетку.* — Најзад се настанила на гробљу, у мртвачници, поред цесте. *Донч.* Не може нико да га откине од помајке његове ... Раскинуше се најзад, паста тишина. *Сек.* **б.** *означава последњу тачку у набрајању.* — Изненада показа се ... понешто изврнути нос, затим мале сипе очи, а најзад доста дебео подбрадак. *Шен.* **2.** *треба узети у обзир, поред свега.* — Јер, најзад, доскора је Србија ... била тако бедно сиромашна. *Сек.*

нӣјзада и **нӣјзаде** прил. заст. *в. најзад.* — Умор се хвата душе, вас он клону и, најзада, тежак њега санак свлада. *Радич.* Дуго проће, ријечи не нађе, ма најзаде 'вако проговори. *И.*

нàјимати (**се**) *в. наимати (се).*

нàјквирц м бот. *најгвирц. Бен. Рј.*

нӣјлак прил. нар. *полако, лагано, натенане.* — Сава и Никола пођоше најлак пешке за њим. *Глиш.*

нàјлӧн, -о́на и **нàјлон** м *синтетично влакно, свиленог сјаја, врло чврсто, еластично и жилаво, које се употребљава најчешће у текстилној индустрији.*

најлон- *као први део именичних полусложеница значи: најлонски, који је од најлона:* најлон-чарапе, најлон-кошуља итд.

нàјлӧнка ж (обично мн.) *чарапа од најлонског влакна.*

нàјлӧнскӣ и **нàјлонскӣ,** -ӑ, -ӧ *који је од најлона:* ~ влакно, ~ мрежа.

нӣјмање и **нӣјмањē** прил. **1.** *сут. од мало.* **2.** *још мање.* — Није марио никоме да дугује ни марјаша, а механџији најмање. *Срем.* **3.** *бар, барем.* — Бит ћу сваки дан најмање једанпут код вас. *Нех.*

нàјменӣк м покр. *в. најамник.* — Не утледаше никога од кметова и од најменика, јер бијаху већ у пољу. *Шимун.* Слабо нам чува [стоку] онај најменик. *Тюп.*

нàјменица ж покр. *в. најамница.* — Прати стакла, рибати подове, брисати и мести ... Те радове вршаху најменице. *Мат.*

нàјменичкӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на најменике.*

нàјмити, нàјмӣм сврш. **1.** *узети у најам, на рад, у службу.* — Требаће још најмити жена, па све опрати. *Глиш.* Подузетник га најми, и он се весело лати посла. *Цар Е.* **2.** *узети под најам, закуп, закупити.* — Вискајац је био на лошој, најмљеној мазги. *Вел.* Најмићу кућу, без иједног степеника. *Јак.*

~ **се 1.** *ступити под најам, у службу, као најамник.* — Вељко ... се најми у некаква Турчина да му чува овце. *Вук.* Стало [се] говорити о неком пропалом племићу који се најмио ... за кочијаша. *Матош.* фиг. Сиромашан као ми сви, па се мора и најмити у државне тањиге. *И.* **2.** фиг. *окомити се, устремити се на кога.* — Најмила се онако на мене, неку више цугнула јутрос. *Рад. Д.*

нàјмљенӣк м *в. најамник.* — Њиву угаре најмљеници из Бачке. *Ад.* Јелачић бијаше аустријански најмљеник. *П 1939.*

нàјмљив, -а, -о **1.** *који се изнајмљује, што се може дати под најам (кирију, закуп), изнајмљив. Р-К Реч.* **2.** *који се може најмити, закупити, закупљив. Р-К Реч.*

нàјмовина ж *в. најамнина.* — Порези који се плаћају на најмљену ствар падају сви на даваоца, а кад би их платио узималац, он их може од најмовине одбити. *Рј. А.*

нàјмо̄внӣ, -ā, -ō *в. најамни.* — Возикао се ... у претрпаном најмовном аутомобилу. *Десн.*

најмода́вац, -вца м *онај који даје нешто у најам. Рј. А.*

најмода́вчев, -а, -о *који припада најмодавцу.*

најмопри́мац, -мца м *онај који прима нешто у најам.* — Код Вас станује у својству најмопримца с тиме да послије Ваше смрти уз посао преузме и кућу као искључиви власник. *Адум.*

најмопри́мчев, -а, -о *који припада најмопримцу.*

нàјпаче прил. покр. *нарочито, особито, највише.* — Ту се види утјецај Спинозин ... а најпаче Хегелов. *Баз.*

нàјпосле, ијек. нàјпослије, прил. **а.** *суп. од после.* **б.** *најзад, напокон, напослетку, коначно.* — Како ти воља, најпосле! — велим ја. *Вес.*

нàјпослије, ек. нàјпосле.

нàјпослијед прил. (ијек.) заст. *в. најпосле.* — Најпослијед молиће те Перо да умириш Пера и Данила. *НП Вук.*

нàјпотла(м), нàјпотле(м), нàјпотли(м), нàјпотље и **нàјпошље** прил. заст. и покр. *в. најпосле.* — Она скаче од гране до гране па најпотла на гроб Смиљанића. *НПХ.* Из куле му благо покупише, па најпотље кулу запалише. *НП Вук.*

нàјпрвӣ и **нàјпр̄вӣ,** -ā, -ō нар. *први.* — Сад, кад оволико имам, хоћу још више ... Хоћу да сам најпрви! *Ћор.* Павле најпрви прискочи к њој, загрли је. *Шимун.*

нàјпрво и **нàјпр̄во** прил. нар. *најпре.* — Станко најпрво почне бакалити. *Шант.* Позвали су и мене, а ја најпрво почео да говорим епиграме. *Л-К.*

нàјпрē, ијек. нàјприје, прил. **а.** *прво, пре неког или нечег другог.* — У собу уђе најпре Пера, па Милица за њим. *Вес.* **б.** *први пут.* — О мила ... о часна грудо! Гдјено сам најпре угледô сунце јарко. *Баш.*

нàјприје, ек. нàјпрē.

нàјсколи прил. заст. *особито, нарочито.* — Плахнула се сиротиња раја, а најсколи домаћини тужни. *Март.*

нàјте *в. нàј*[1].

нају́рити, нàјӯрӣм сврш. **1.** *отерати, истерати.* — Могао нас је просто најурити из свога дворишта. *Чол.* Поручио [јој је] нека се примири ... јер ће је иначе најурити с имања. *Кол.* **2.** *нагнати, натерати.* — Најурио [је] свога коња на жене и дјецу. *Нех.* **3.** *навалити, нагрнути, налетети.* — [Народ] најури на врата. *Неим.* Он воли [реку Уну] ... кад најури на слапове ... пјени се, скаче. *Мил. В.* **4.** *долити, сасути већу количину. Р-К Реч.*

~ **се** *провести дуже време јурећи, издовољити се у јурењу, натрчати се, наиграти се.* — Видјећемо се са својима, најурити у слободи. *Ћоп.*

на́ка ж хип. покр. *в. нана.* — Ту [у збегу] је седи старина ђедо, ту је сада старица нака. *Вес.*

накáдити, нàкāдӣм сврш. **1. а.** *окадити, надимити (кадом, тамјаном).* — Добро би било да откинеш мало чупе од црна мачка без белеге па да га [болесника] накадиш. *Глиш.* Враг је враг! и његове брке треба често накадити ... тамјаном. *Ков. А.* **б.** *окадити нечим миришљавим, намирисати.* — Морам одмах накадити штацун [дуњан] боровицом. *Шен.* **2.** *надимити, нагаравити, покрити чађу.* — [Очи] су ... накађене у бдјењу димљивим уљаницама. *Божић.* Дизали главу да мотре ... породичне портрете: све оне накађене чланове обитељи. *Франг.* **3.** *поласкати (коме).* *Бак. Реч.*

~ **се** *повр. према накадити (1б);* фиг. *нагледати се.* — Тај дечак од женских димија изгледао [је] сасвим сиротињски ... колико ће се људских очију накадити на тај његов дечак. *Сиј.*

накађи́вати, -ӣвујēм *несврш. и уч. према накадити.*

накажи́вати *в. наказивати.*

на́кажњак м необ. *в. наказа.* — Ви сте камењак, бешћутник, окрутник и накажњак. *Креш.*

на́каз м заст. *в. наказа. Вук Рј.*

на́каза ж **а.** *особа са физичким недостацима; веома ружна, нагрђена особа.* — Овакве наказе још нисам видео. Ено гле: кривоврат, кривоног, звrљоок! *Јакш. Ђ.* Била је права наказа до самих очију. *Шимун.* **б.** *морално изопачена особа.* — Битанго ... наказо! Исквари ми пук, наказо! Зашто си на рапорту ...? *Вас.*

на́казан, -зна, -зно **а.** *који је унакажен, нагрђен, веома ружан.* — Био је војник ... здрава ума ... у наказном тијелу. *Шен.* Често [богиње] сатру више од половине болесника, а и што остане, остане махом богаљасто и наказно. *Батут.* **б.** *чудовишан, накарадан, изопачен.* — Он ће фиксирати лажни, фразерски ... патриотизам, он ће га разголитити до његове потпуне наказне нагости. *Матк.* То што ... није могла да схвати родитељски спор ... чинило је ствар само страшнијом и наказнијом. *Андр. И.*

наказа̀није и наказа́ње с цсл. арх. *в. казна.* — Ово је, браћо, наказаније што смо се бога и вере одрекли! *Вес.* Грешни смо људи, те нам господ посла наказање. *Јакш. Ђ.*

наказа́ти[1], на̀ка̄жѐм сврш. цсл. арх. *в. казнити.* — Он зна наказати, заштитити и помиловати. *Љуб.*

наказа́ти[2], на̀ка̄жѐм сврш. покр. *много казати, много напричати, испричати.* — Свашта сам јој онако као у шали наказала. *Рј. А.*

накази́вати, -а̀зујем сврш. *много казати, напричати.* — Ко је то све вама наказивао? *Нуш.* Алија би му доста којешта наказивао. *Мул.*

наказити, на̀ка̄зӣм сврш. и несврш. **а.** *(у)чинити наказним, ружним, (на)грдити, унакази(ва)ти.* — Неспретно [је] нагнуо пуну здјелу ... те му она ужасно наказила одијело. *Ков. А.* Своје рођено тело шара или ... га накази тетовирањем. *Цар М.* **б.** *унакази(ва)ти, изопачи(ва)ти.* — Преводилац ... се сувише строго држи оригинала и тиме свој рођени облик накази. *Цар М.*

~ се *повр. према наказити (а).* — Да се сам бријем, па опет наказим? *Драж.*

на́казно прил. *на наказан начин, накарадно, веома ружно; изопачено.* — Груди су управо наказно тежиле к земљи. *Вил.* [Глумци] су наказно подражавали човечанству. *Панд.*

на́казно̄ст, -ости ж *изглед, особина онога што је наказно, накарадност, ружноћа; изопаченост.* — [Усташки и четнички злочини] су изненађивали својом масовношћу и наказношћу. *Чол.* Запажао је наказности свога времена. *Барац.*

на̀кајати, -јѐм сврш. *извршити осветy, осветити.* — Ево Турци преко Ријечана ... но на ноге да их дочекамо, да срамоту нашу накајемо. *НП Вук.*

~ се *показати, испољити кајање у великој мери.* — Није могла довољно да се накаје што се није могла да одржи на дојакошњој висини. *Срем.*

накала̀јисати, -ишѐм сврш. *покрити калајем, окалајисати. Рј. А.*

на̀каламак и **накàламак,** -а̄мка м = накалемак *оно што се накалами, наставак, додатак. Вук Рј.*

накàламити, -ӣм сврш. = накалемити **1.** *извршити каламљење, наврнути, прицепити (о воћкама).* — На ... дебло [су] накаламљене ... младице. *Богд.* **2.** фиг. *додати, придодати, наставити (на нешто).* — Ријечна ерозија успјела је само дјеломично испресијецати планине ... и накаламити на планинским странама доста тераса. *ЕГ 1.* Треба умети оделити што је наше, самосвојно ... што туђе, накаламљено. *Ад.*

~ се = накалемити се фиг. *везати се, наметнути се, пришљамчити се.*

накаламљи́вати, -а̀мљујем *несврш. и уч. према накаламити.*

накàлатн, -а̄м сврш. покр. *награбити, нацрпсти воде. Деан. Рј.*

на̀калемак и **накàлемак,** -ёмка м = накаламак. — фиг. Доситеј устаје само против излишних надометака и штетних накалемака који се »товаре на праву веру«. *Прод.*

накàлемити, -ӣм сврш. = накаламити. — Чинило се да ће се накалемљена ока племки промијенити под утјецајем подлоге. *НЕ.* Тај импровизовани, накалемљени други део [Нечисте крви] слаби општи утисак. *Скерл.*

~ се = накаламити се. — У свима временима ... било је људи који се накалеме на какву богату удавачу да угодније проведу свој живот. *Прод.*

накáлити, на̀ка̄лӣм сврш. *охладити ковано усијано гвожђе, железо да би постало чврше, окалити, очеличити.* — Јесу стреле пусте отроване, на змијину једу накаљене. *Вук Рј.*

~ се фиг. *очврснути, очеличити се (обично у животној борби).* — Узбунили су се карактери чврсти и јаки који ... кад су се накалили, чували су ... дуго у себи унутрашњи жар. *Глиш.*

нàкаљати, нàкāљāм сврш. *настрадати, награјисати, награбусити.* — Хајдемо, ман'те га до врага, да не накаљамо! *БК 1906.*

нàкаљи́вати (се), -ăљујēм (се) *несврш. и уч. према накалити (се).*

нàкāмкати, -ăм сврш. покр. *в. накамчити.* — Накамкао сам ево пуну торбу сира и круха по селу. *Рј. А.*

нàкāмчити, -йм сврш. *испросити, измолити камчењем, довољно искамчити.* — Кад чобани тако накамче доста јестива и пића, седну те се навечерају. *Рј. А.*

нàкан, -а, -о *који што кани, намерава, намеран, науман, решен.* — Био је накан да напише равно сто прича. *БК 1906.* Зато [је] и рочио ... дјевојку ту, јер је накан да се најприје с њом договори. *Тур.*

нàкана и **нàкана** ж *намера; одлука.* — Одговорно лице ... не може бити кажњено ради злочинства ако му се зла накана не може доказати. *Мј. 1926.* Дјевојка је и пред каноником одлучно изјавила да је ништа неће помјерити у накани. *Мат.*

нàканити, нàкāнйм сврш. *имати накану, наумити, решити, одлучити.* — Куд сте сад наканили? *Коч.* Баш је ... био наканио да одговори на то питање. *Креш.*

~ **се** *решити се, одлучити се, прегнути.* — Хтио би да јој нешто усрдно рече, но не може да се накани. *Ћип.* Ти кад се на штогод наканиш, не знаш шта је доста! *Срем.*

нàканица ж *неодлучност, оклевање, устезање.* — Каква те сад нашла наканица? *Павл.* Та два човјека с наканицом и очитим устезањем ступише унутра. *Лал.*

нàканљив, -а, -о покр. *који се дуго накањује, који се не жури, спор.* — Вама во оре, а коњ носи, па сте наканљиви. Али сиромах Приморац живе о свом скоку. *Павл.*

нàканьи́ва̄ње с *гл. им. од накањивати се.*

нàканьи́вати се, -ăњујēм се несврш. **а.** *несврш. и уч. према наканити (се).* **б.** *бити неодлучан, колебати се, оклевати у некој одлуци.* — Турци ово ласно обреку ... али ферманом потврдити врло су се накањивали. *Вук.*

нàканьити се, -йм се сврш. покр. **а.** *намрштити се, намргодити се.* — Шта си се накањио? *Вук Рј.* **б.** *наоблачити се (о времену).* — Накањило се вријеме. *Вук Рј.*

нàкāпати, нàкāпāм несврш. *капљући квасити.* — Човјек ... је ту земљицу орао и копао ... натапао и накапао својим знојем сваку грудицу. *Мишк.*

нàкапати, -пљēм сврш. **1.** *капљући изли-ти; излити се капљући.* — Толико ћу накапати суза да у мору горчине и бола већитост му као сламка плине. *Јаки. Ђ. фиг.* Из патње и удараца накапала у њу шутња тврда и горка. *Пец.* **2.** *наквасити, попрскати, умрљати капљући.* — Угледа ... столицу и на њој накапану стеаринску свијећу. *Божић.*

~ **се** *капљући излити се, наточити се, нацедити се.* — У тај дрвени суд накапа се из прста Османова неколико капи крви. *Вуј.*

нàкапити, -йм сврш. покр. *в. нàкапати. Деан. Рј.*

нàкапница ж *цистерна, чатрња.* — Пресушиле су накапнице у Самарканду. *Креш.*

накапу́рити, -àпӯрйм сврш. необ. *дати чему облик капе, кукуљице, накукуљити.* — Накапурену врећу носио сам на глави ..., док је јесења киша лила. *Ћон.*

нàкара ж тур. ист. *врста бубња, талам-бас.* — Марул слуша уз глас гусала, дипли и накара. *Наз.*

нàкарада ж **1.** *оно што је врло ружно, нагрђено, унакажено, изопачено, ругоба, грдоба, нагрда, наказа.* — Одјећа њена — кђ у накараде! *Вел.* Иако је очигледно да је реч аутомобил накарада по начину како је постала, и она се одржала. *Бел.* **2.** ист. *в. накара.* — Пошљи мени ... ситне накараде и добоше чим идеш на војску. *НП Вук.* Загрухају на град осамсто топова, бубњи, накараде. *Љуб.*

нàкарадан и **нàкарāдан,** -дна, -дно *који је врло ружан, унакажен, нагрђен, изопачен.* — Говор му је накарадан због чешких ријечи и страног нагласка. *Пав.* Пароле и слике које упозоравају на опасност често испадају накарадне. *Б 1958.*

накара́дати, -àрāдăм несврш. *говорити, причати којешта, брбљати, чаврљати, наклапати.* — Дражa једнако накарада: час пева уз гусле, час задиркује све. *Вес.*

накара́дити, -àрāдйм и **нàкарадити,** -йм сврш. *учинити накарадним, нагрдити, унаказити.* — Она је ноћас с вјештицама накарадила нашег коња. *Коз. Ј.* Добар часак гледао [је] жену чију лепоту смрт није накарадила. *Рад. Д.*

~ **се** *учинити се накарадним, унаказити се, нагрдити се (обично облачећи се ружно, неукусно). Р-К Рвч.*

нàкарадно и **нàкарāдно** прил. *на накарадан начин, ружно, изопачено.* — Речи ... накарадно зближавати значи изопачити њихов смисао. *Цар М.*

нàкарадно̄ст и накара́дно̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је накарадно, нагрђеност, наказност.* — Добијају [се] имена која накарадношћу својом вређају око. *Нед.*

накарађѝвање с *гл. им. од накарађивати (се).*

накарађѝвати (се), -ѐђујем (се) *несврш. и уч. према накарадити (се).*

нака́рати, нàкāрām сврш. *прекорити, покарати.* — Кад би ... било млађу или старију њену браћу накарали, она би уздахнула. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *задовољити се карајући.* — Доста сам викао и накарао се. *Шен.*

накарикѝрати, -ѝкāрām сврш. *карикирати.* — Хтио [је] мало да [га] накарикира. *Цар Е.*

нака́рити, нàкāрīм сврш. покр. *намучити.* — Накарио ме млин у ова три дана више него откад сам га саградио. *Павл.*

накармѝнисати, -ишēм сврш. *намазати кармином (обично образе и усне).* — Марија је стајала испод дрвореда ... бледог лика и јако накарминисаних усана. *Ћос. Б.*

~ **се** *намазати се кармином.*

нàкасати, -ām сврш. *наићи на што касајући*; фиг. *доживети непријатност.* — Накасао као пас на кијак. *Н. посл. Вук.*

~ **се** *провести дуже време у касању*; *заморити се касајући.*

нàкаст прил. покр. *в. накастице.* — Ти си накаст утјерао говеда у моју ливаду. *Рј. А.*

нàкастити, -ѝм сврш. покр. *наумити, решити, одлучити.* — Газда накастио да те раскући. *Ћип.* Ако си баш накастила умирати, а ти умри што прије. *Андр. И.*

нàкастицē прил. покр. *намерно, хотимице.* — Оно си се ти баш накастице понамјестио крај ње, само да ти она помогне. *Ћоп.*

накатрàмати, -ām сврш. покр. *в. накатранити. Деан. Рј.*

накàтранити, -ѝм сврш. *намазати катраном.* — Ноге у накатрањеним чизмама подавили пода се. *Шов.*

накатѝнити се, -àтūнīм се сврш. необ. *настанити се у катуну, створити катун.* — Погледај гдје је смислио да се накатуни ... ту поред села. *Лал.*

накаћѝнити се, -àћūнīм се сврш. необ. *закитити се каћуном, накинђурити се.* — Накаћујене, као да ће цркви, дјевојке служе [за столом]. *Куш.*

накачѝвати (се), -àчујēм (се) *несврш. и уч. према накачити (се).*

нàкачити, -ѝм сврш. **1.** *прикачити, прикопчати, додати.* — Има тај ружан обичај да хоће да накачи поштогод или чак и дваред да наплати. *Срем.* **2.** фиг. *подметнути, измислити, неоправдано приписати коме што. Р-К Реч.*

~ **се** фиг. *навалити (на кога, што), не дати мира.* — Ови из дивизије накачили су ми се на осматрачницу и непрестано питају кад ће отпочети. *Јак.*

накашљàвање с *гл. им. од накашљавати се.*

накашљàвати се, -àшљāвām се = накашљивати се *несврш. и уч. према накашљати се.*

накàшљати се, нàкашљēм се сврш. **1.** *мало покашљати, лако кашљући прочистити грло.* — Кад се неко спрема да почне беседити, он се, обично, пре но што отпочне, мало накашље. *Нед.* Накашљала се и почела говорити. *Торб.* **2.** *провести много времена кашљући. Р-К Реч.*

накашљѝвање с *гл. им. од накашљивати се.*

накашљѝвати се, -àшљујēм се несврш. = накашљавати се.

накашљу́нути се, -àшљūнēм се сврш. необ. *мало се накашљати, кашљуцнути.* — Наставио Јошка даље, лако се накашљунувши. *Берт.*

накашљу́цати се, -ām се сврш. *мало се накашљати, кашљуцнути.* — Дође он, накашљуца се озбиљно, па ће рећи: ... ако би могли да ми платите оно мало кирије. *Нуш.*

нàквасити, -ѝм (трп. прид. нàквашен) сврш. *учинити мокрим, влажним, овлажити.* — Он дохвати један убрус ... изиђе у кућу и накваси га. *Вес.* Старчева невина крв [је] наквасила нашу земљу. *Шен.* фиг. Највећи део његових [Боре Станковића] прича наквашен је сузама и испуњен дубоком сетом. *Прод.*

~ **се 1.** *постати мокар, овлажити се.* — Да се оно суховине не накваси, старац одлучи похранити је у кућици. *Цар Е.* Јечам у плеви се наквасио росама и почео да буђа. *Рад. Д.* **2.** подр. *напити се, опити се.* — Младожења је, чини ми се, наквашен. *Вел.* Ти си се, море, негде наквасио! — рече Вујо, погледавши га мало боље. *Ранк.*

нàквашенōст, -ости ж *стање онога што је наквашено, овлаженост; засићеност влагом.*

нàквечити, -ѝм сврш. покр. *нагнути, накривити.* — Ево Аље — наквечио кече на чело. *Лал.*

~ **се** *нагнути се, накривити се*; *наднети се.* — Изнад римског пута наквечиле се романтичне клисуре. *Ћон.*

накéљити се, нàкéљīм се сврш. необ. *искревељити се, исцерити се.* — Шуле ... намигну на неке и накељи се мало, па се намрштено обрати Пајићу. *Дом.*

накéсити, нàкēсīм сврш. *искривити у гримасу (лице или уста) показујући зубе,*

искезити. — Накеси мало своје оштро лице. *Шен.*

~ **се** *искривити се у гримасу показујући зубе (о лицу), искезити се.* — Камо? бијесно се накеси Лаца. *Ков. А.* Накеси се самоубичино лице. *Гор.*

на̀кѐшено прил. *накесивши се, накревељено, набекељено.* — Сликар га је гледао искривљено и накешено. *Сим.*

нака́ивати, нàкӣвām *несврш. и уч. према* **наковати.**

нàкидати, -ā̏м сврш. *откинути (што) у довољној количини, набрати кидајући.* — Мене оправише у врт да накидам за чорбу зелена першуна и мирођије. *Шапч.*

~ **се** *откинути у већој количини, задовољити се у откидању чега.* — Б'јеле ћу му куле опалити ... Доста ћу се глава накидати. *НП Вук.*

нака́дати се, нàкӣдām се **несврш. необ.** *нагињати се.* — Старац је ... шапнуо ... да се она [сенка разбојника] ... сасвим слагала са сенком авлијара Љубе кад чисти и накида се над метлу. *Сек.*

нака́јати, нàкӣjām сврш. *много нападати (о снегу).* — Ускоро ће овдје накијати студени снијег. *Креш.*

нàкинђу̏реност, -ости ж *оно што је накинђурено, претерана кићеност.* — Прошла [су] времена накинђурености у поезији. *Михиз.*

нàкинђу́рити, -ӣнђу̏рӣм сврш. *претерано и неукусно оденути, накитити, искитити.* — Накинђурио и секретара ... и отишао у Беч да освоји велики свет. *Петр. В.*

~ **се** *повр.* — Што сте се, децо, тако накинђурили кô да ћете на свадбу? *Ранк.* Газдарица се накинђурила као пуран. *Бен.*

нàкинчу́рити се, -ӣнчу̏рӣм се сврш. необ. **1.** *в. накинђурити се.* — Галамећи у сав глас уђе ... у дворану неколико накинчурених младих људи. *Цар Е.* **2.** *в. надути се (1, 2).* — Писарчић се накинчури и напухне попут жабе. *Ков. А.*

нака́њити, нàкӣњӣм сврш. *намучити, измучити. Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Дед зажмури, па потражи! Гдје сам сакрио да би се ти накињио? *Михољ.*

нàкиселити, -ӣм сврш. **1.** *наквасити, намочити, потопити у воду (обично о рубљу). Вук Рј.* **2.** *укиселити, закиселити:* ~ купус. *Вук Рј.* **3.** фиг. *учинити незадовољним.* — Жене накиселиле лица ... скоро да плачу. *Вес.*

нàкисело и **на́кисело** прил. *помало кисело, киселкасто.* — Могле [би се гљиве] само опрати и поново приредити накисело. *Јонке.*

нàкисело̀ст и **на́кисело̀ст,** -ости ж *својство онога што је накисело.*

нàкисео и **на́кисео,** -ла, -ло **1.** *који је помало кисео, киселкаст:* ~ вино, ~ млеко, ~ задах. **2.** фиг. *извештачен, натегнут.* — Неки »накисео« осмејак лебдео му је на уснама. *Вес.*

накиси́вати, -ӣсӯjēм *несврш. и уч. према* **накиснути.**

нàкиснути, -нēм сврш. **1.** *поквасити се од кише, покиснути.* — Низ образе му цурile криве вијуге прљаве воде која се цедила из накисле шајкаче. *Рад. Д.* **2.** *нападати (о киши).* — Добро је накисло, могу се копати кукурузи. *Вук Рј.* **3.** *добити накисео, киселкаст укус. Р-К Реч.*

на́кит м **1.** *украс, урес од злата, драгог камења, бисера и сл. (обично женски).* — Стару орму, окићену зарђалим и бесјајним мједеним накитима, повеже жицом. *Гор.* Откупљивали су се [богаташи] уцењивачима ... у новцу или накиту. *Сек.* фиг. Онај осмех детета ... онај његов глас ... сав тај сунчани накит домаћега огњишта Змај је дао у својим песмама. *Богдан.* **2.** фиг. *китњасте речи, фигуре (као украс, урес књижевног дела).* — [Стил] хоће да се ослободи накита и алегорија. *Уј.*

нàкитити, -ӣм сврш. **1.** *украсити накитом, нагиздати.* — Уресом сваким ... тијело накити своје. *М-И.* Дјеца су ... мајку накитила драгим камењем. *Ад.* фиг. Он их је оба накитио именом Аугуста. *Павл.* **2.** разг. **а.** *лепо, занимљиво, китњасто написати или испричати (обично улепшавајући, хвалећи онога или оно о коме или о чему се пише или прича).* — Накитио сам молбу, сваки би рекао да је лирска песма. *Дом.* Остави, бабо! смију се остали ... свашта си ти накитила. *Сим.* **б.** *изменити, преудесити, нетачно приказати (писмено или усменим казивањем).* — Андрија је, извјешћујући о том Луцију, малко накитио: — Хвали га учитељ. *Новак.* Одмах [је] састављен протокол и ... кмет [је] накитио извештај начелнику. *Грол.* **3.** *направити киту цвећа.* — Хајде, кћери, у ђулбашту, па накити киту цвијећа. *НПХ.* **4.** разг. *опити, напити (алкохолним пићем).* — Шпањолске војнике неки бијес накитио вином да су лежали као снопови. *Шен.* **5.** фиг. *наслагати, накупити.* — Све боце тамо пред њега накитисте, а ми доље да поскапамо од жеђи. *Рј. А.*

Изр. ~ књигу нар. *написати писмо.*

~ **се 1.** *ставити на себе накит, украс, нагиздати се.* — Сутра ћеш ми се лепо обући и накитити. *Глиш.* Из пупа јој ниче младица и бива увијек дужа накитив се пупољцима. *Наз.* **2.** разг. *опити се (алкохолним пићем), напити се.* — Дуго су времена пили. Рибичевић ... се био сувише накитио. *Кум.*

Добро се поткрепио ракијом. Тако накићен дође пред казниоиу. *Чол.* **3.** фиг. *накупити се, скупити се.* — Накитило се људи око њега као око чуда каква. *Рј. А.*

на́китнӣ, -ā, -ō *који се односи на накит.*

на́киће с покр. заст. *в. накит.* — Хасан-агиница ушла је . . . сва у ђерданима, дукатима и другом накићу. *Огр.*

на̀кићено прил. *с много украса, нагиздано, китњасто.* — Говоре гласније и накићено о осјећајима. *Јел.*

на̀кићено̀ст, -ости ж *стање, изглед онога који је накићен, онога што је накићено, нагизданост.* — Он мисли: анђео је, јер јој гледа накићеност. *Вел.* Уживале су у тој својој . . . комотној накићености и лепоти. *Станк.*

на̀кицати, -ām сврш. необ. *напунити, навршити (о годинама живота).* — Нијеси ти више дијете. Шеснаест година си накицао. *Лоп.*

на̀кӣцошити се, -ӣм се сврш. *удесити се, дотерати се, накитити се као кицош, нагиздати се.* — Прија Маро, дај се накицоши . . . под старе дане. *Кос.* Јованка . . . накицошена, намештена . . . снује по ходнику. *Ранк.*

на̀кичити се, -ӣм се сврш. покр. *наквечити се.* — Под нама се накичиле и разјале над Врбању силне пећине. *Павл.*

на̀кӣшати, -ām сврш. покр. *наквасити, покиселити:* ~ боб. *Вук Рј.*

на̄кӣучē(р) прил. *трећи дан уназад, пре три дана.* — Нема никаквих вијести. Новине [су] од накјуче. *Бен.*

накӣучѐрашњӣ, -ā, -ē *који је од пре три дана.*

накӣучѐрашњица ж *дан који је био накјуче, накјучерашњи дан. Р-К Реч.*

на̀клада ж чеш. *издање (књиге).* — Дело [се] . . . појавило . . . 1864. године, »у наклади Ане, удове В. С. Караџића«. *Мил. Ж.* Читава наклада [експедирана је] до посљедњег отиска. *Крл.*

наклàдатељ м заст. *в. накладник.* — И писца и накладатеља »по заповиједи . . .« осудио [је]. *Бал.*

наклáдати, нàклāдām несврш. необ. *говорити којешта, нагваждати.* — Пијан си, пјевоче, па накладаш ни у чије здравље. *Март.*

на́кладнӣ, -ā, -ō *који се односи на накладу, издавачки:* ~ завод, ~ делатност, ~ право.

на́кладнӣк м *онај који се бави накладом, издавањем књига, издавач.* — Прочуо [се] у Италији . . . као књижар, тискар и накладник. *Водн.*

на́кладнӣков, -a, -o *који припада накладнику:* ~ писмо.

накладнӣна ж заст. *накладна, издавачка кућа.* — Шеф познате берлинске накладнине музикалија умолио ју [је] за моју адресу. *Новак.*

нàклањати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према наклонити (се).*

наклáпалица ж необ. *брбљарија, нагваждање, наклапање.* — Не требамо ми ваших наклапалица. *Креш.*

наклáпало с и м *онај који наклапа, нагваждало, брбљивац.* — [Смијех] ће . . . изазвати стил овога неписменог наклапала. *Креш.* Кад би мање причали — не би било оваквог нереда . . . Наклапала! *Моск.*

наклáпање с *гл. им. од наклапати.*

наклáпати, нàклāпām несврш. *причати којешта, брбљати, нагваждати.* — Отишле жене к сусједи да с њом наклапају. *Киш.* Докон народ о томе прича и наклапа којешшта. *Андр. И.*

~ **се** *несврш. према наклопити се.*

нàклапнути, -нēм сврш. необ. *брзоплето, насумце рећи што, лупити, бубнути.* — Настављао је осјећајући да каткад нешто и наклапне. *Божић.*

нàкласати, -ām сврш. *истерати клас, искласати (о житу).* — Пшеница . . . сише из земље сокове, накласаће, набубриће зрно. *Моск.*

нàкласти, наклáдēм сврш. покр. **1.** *напунити, натрпати, наметати.* — За часак накладоше нов котао и подјарише ватру. *Коч.* **2.** *наложити (ватру).* — Мора да накладе огањ. *Рј. А.*

нàклати, -кољēм сврш. **1.** *заклати довољно, много чега. Вук Рј.* **2.** *почети (и не довршити) клање, непотпуно преклати.* — Режи као стари овчарски пас са накланим гркљаном. *Мил. В.* **3.** *избости, изуједати.* — Пази . . . како му је [образ] отекао, као да су га осице наклале! *Срем.*

~ **се** *у довољној мери, до миле воље исклати, задовољити се кољући.* — Зажеле да . . . узме оружје и јурне у најгушће редове да се сит наколе »паса«. *Дом.*

наклáтити се, нàклāтӣм се сврш. **1.** *провести много времена клатећи се.* **2.** *наклопити се, навалити (обично на јело).* — Наклатисмо се својски . . . Било је за јело: кувана крумпира и граха, рибе. *Мат.* Оно мало [рода] потре црв и буба . . . што се све на ону болну биљку наклате. *М 1867.*

наклéпати, нàклēпām и нàклēпљēм сврш. разг. *скупити, зарадити, стећи.* — Гдје ћу ја узети толико пута по десет круна, а то ја могу за час и сам наклепати. *Мишк.*

наклéчати се, -чӣм се сврш. *провести дуго клечећи.* — Гдје се он толико наклечао? *Крл.*

нàклӣнцати, -ӣм и **нàклӣнчити,** -ӣм свршн. *оковати, уковати, испунити клинцима.* — Моја су ти врата клинцем наклинцана. *НПХ.*

наклобу́чити се, -о̀бӯчӣм се свршн. **а.** *издићи се у облику клобука.* — Тамносива оканца ... вирила испод космата, наклобучена крова. *В 1885.* Стиска веће, а испод очију му се наклобучила кесица. *Бур.* **б.** фиг. необ. *бити надувен, охол, уображен, заузети надувено држање.* — Наклобучен и неприродан, он је имао више званичности него отмености. *Јов. С.*

нáклон[1] м *сагибање, нагињање главе и горњег дела тела напред (обично у знак поздрава или приликом телесних вежби).* — Наклони се свеобухватним наклоном цијеломе друштву. *Креш.* Стави руку на његову главу, притисну је и прескочи. Директор учини неспретан ... наклон. *Поп. Ј.*

нáклон[2], -а, -о *који је пријатељски расположен, наклоњен према коме или чему.* — Судбина им беше тако наклона да их ... обојицу посла држава на страну. *Лаз. Л.* Учитељ Мартић нашао се с младом наклоном му учитељицом. *Марј. М.*

наклò̄нити, нàклонӣм свршн. **1.** *нагнути, сагнути главу и горњи део тела напред (обично ради поздрава).* — На гроб војнов тело наклонила. *Радич.* Гуздић великомислено наклони главу. *Кал.* **2.** необ. *дати, одредити.* — Усуд [им је] бољу срећу наклонио. *Гор.*

~ **се 1.** *поздравити кога сагињући главу и горњи део тела, поклонити се.* — Подиже шешир и наклони се учитељу. *Ћип.* Дотакнувши се ... њезине руке ... наклоним се и одем. *Леск. Ј.* **2. а.** *нагнути се, наднети се.* — Обоје се наклонише над сликом. *Поп.* фиг. Многе су се жене наклониле интимно над мој живот. *Козарч.* **б.** *наслонити се, прислонити се.* — [Село] се ... наклонило на подножје жутога брега. *Петр. В.* **в.** *приближити се западу, бити на заласку (о Сунцу).* — Сунце се ... наклонило. Море је дивно. *Маж. Ф.* **3.** *бити пријатељски расположен, склон према коме, чему, превагнути у корист кога, чега.* — Завршена [је] велика битка у којој се ратна срећа наклонила на нашу страну. *Јонке.*

нáклонӧст, -ости ж **1. а.** *љубав, симпатија; слога.* — Он је још само мислио како ће Илинци ... изјавити ... своје наклоности. *Лаз. Л.* Дивно је кад човјек види наклоност међу члановима породице. *Креш.* **б.** *добро расположење према коме или чему.* — Доктор Кадић побринут ће се за наклоност јавности. *Сим.* Ушао је у приче због своје веселости и те наклоности за слаткише и цигарете. *Поп. Ј.* **2.** *склоност према чему, обдареност.* — Истина да има и природних наклоности. Природа не ствара све ... људе ... по једном истом калупу. *Кнеж. Б.*

нàклоњен, -а, -о **1.** *трп. прид. од наклонити (се).* **2. а.** *склон, предиспониран, слаб, неотпоран према чему.* — Он беше дугуљаст ... човек и ... јако наклоњен јектици. *Јаки. Ђ.* **б.** *који показује интересовање, способност за што.*

нàклоњенӧст, -ости ж *в. наклоност.* — Ако примите позив ... немојте ми ништа одговарати, дођите и примите моју наклоњеност. *Јов. Ј.*

наклòпати се, нàклōпӑм се свршн. вулг. **а.** *добро се најести, наждерати се.* — Ево захире, па кад се наклопаш, онда ћемо репоњама. *Сим.* **б.** фиг. *накрасти се.* — Зато не крадеш што си се већ задовољно наклопао. *Вин.*

наклòпити, нàклопӣм свршн. покр. **1.** *навалити, нагрнути, нахрупити.* — Снијег [је] напољу наклопио пуном снагом. *Лал.* Сад наклопио посред цесте, сад нагнуо по плочнику, а сад опет засрљао по јарку. *Креш.* **2.** *наднети, надвити над ким или чим.* — Марко краљу дјецу сасијеца, а над краљем сабљу наклопио. *НП Вук.* **3.** фиг. *надодати, придодати.* — Још му је стотину препорука на испраћају наклопио. *Божић.*

~ **се 1. а.** *навалити (на јело).* — Постави се ручак и царски аскер ... наклопи се и ... поједе све што је изнијето. *Коч.* Мало послије наклописмо се на смрзнуту, масну ... печеницу. *Пав.* **б.** *својски се дати на што, прионути, запети.* — И они се наклопе веслат. *М-И.* Стојан се наклопио и гњави, стиска, дави све то јаче. *Ћор.* **2.** *наднети се, надвити се.* — Обрве му беху чупаве, густе, па се наклопиле над црним очима. *Јакш. Ђ.*

нáкља ж заст. *в. окука. Вук Рј.*

накљу̀вати, нàкљујӗм свршн. *мало кљувати (кљуном), кљујући начети. Вук Рј.*

~ **се** *најести се кљујући.* — Једри момци ко стрижени коци, на њих меса нема ни за мрса, нит их вране би се накљували. *Март.*

накљукáвати (се), -ӯкāвӑм (се) *несврш. и уч. према накљукати (се).*

нàкљукати, -ӑм свршн. **1.** *добро наситити, нахранити (обично перад кљукајући је).* — Била је дебела [лисница] као каква накљукана гуска. *Кол.* У подне га накљука са три четири јела и предјела. *Пол. 1958.* **2.** *напунити, препунити чим.* — Кад заседнеш, нема док се сваки буџачић не накљука, а чашама ни броја ни есапа. *Шапч.* Ти чудни вјесници слободе, накљукани сноповима разних банкнота, одоше баш господски. *Кол.*

~ **се** вулг. **а.** *добро се најести, наждерати се.* — Накривљује главу као да се накљукала љуља. *Божић.* фиг. Накљукани [су] вулгар-

ним знањем. *Матош.* Како је живот добар! Ма колико га се накљукао, мори ме глад. *Богдан.* **б.** *претерано се напити.* — Накљукао се клипаре, враг ћорави! *Шов.*

нàкљунак, -ýнка м зоол. *зубасти наставак на кљуну птичје младунчади помоћу кога пробијају љуску јајета кад се легу* dens rostelli. *Терм. 4.* — фиг. Накљунак животни слупне овојницу неке скровите . . . савјести. *Божић.*

нàкљуцати се, -ām се сврш. *наситити се кљуцајући.* — фиг. Нађу се блуне које се по стерилној немоћи свога духа накљуцају у школи . . . науке. *Новак.*

нàкнада и **нâкнада** ж **а.** = надокнада. — Овом губитку накнаде нема. *Јакш. Ђ.* Он ће прије годину дана пропасти, а ми ћемо узети земљу као накнаду за дуг. *Франг.* **б.** *плата, награда.* — То је рад без икакве накнаде, само домаћин у кога је моба храни је и поји за време рада. *Марк. Св.*

накнàдив, -а, -о = накнадљив *који се може накнадити, заменити, допунити чиме.* — Ко не би похитао да угради несигурну карту? Ко би жалио лаживи новац и накнадив сан? *Каш.*

накнàдивōст, -ости ж = накнадљивост *својство онога што је накнадиво, што се може накнадити.*

нàкнадити и **нâкнадити,** -им сврш. = надокнадити. — Радио [сам] до три сахата по поноћи да бих накнадио оно што сам изгубио. *Лаз. Л.* Зар је могао . . . накнадити својим рукама оне руке којих није било? *Бен.*

накнàдљив, -а, -о = накнадив.

накнàдљивōст, -ости ж = накнадивост.

нâкнадни и **нáкнадни,** -ā, -ō *допунски; каснији, доцнији.* — Биографија [је] накнадни живот. *Уј.* [Стихови] су симпатични . . . али немају довољно крви и дају сувише утисак накнадног саосећања. *СКГ 1937.*

нâкнадно и **нáкнадно** прил. *касније, доцније.* — Други лекар . . . који је накнадно стигао могао је само да утврди да је смрт наступила. *Мил. В.* Одјенувши се у министрантско рухо приступим накнадно к олтару. *Пав.*

накнађáвати, -àђāвām = накнађивати *несврш. и уч. према накнадити.*

накнáђати, нàкнāђām несврш. заст. *в. накнађивати.* — Жупе [су] биле дужне понекад накнаћати штету. *Нов.*

накнађúвање с *гл. им. од накнађивати.*

накнађúвати, -àђујēм несврш. = накнађавати.

нàкнити, нàкнīм и нâкнијēм (трп. прид. **накнйвен,** -ѐна, -ѐно) сврш. покр. (обично у трп. прид.) *обојити кном.* — Једна рука [је била] сва накнивена, као да су јој прсти били умочени у пекмез. *Радул.*

нâко прил. покр. **а.** *за изузимање: осим, до.* — Кнез нема у дому од мушкијех глава, нако једно унуче. *Мат.* **б.** *за изузимање онога што се износи као погодба, за истицање једине могућности: осим ако.* — Кад су на вас Турци и Млечићи, нако ћете у небо скакати. *Њег.*

нàкō прил. покр. *в. онако.* — Што нам кади причō — све је нако. *Огр.*

нáков м покр. *наковањ; предмет који се кује.* — Војник о војни мисли . . . а ковач о накову. *Кур.* Он расиче наков и наковањ, и под њиме камен од мрамора. *НПХ.*

нàковало с *наковањ.* — Срце туче као маљ по наковалу. *Војн.*

нâкōвањ и **нâкōван,** -вња м **1.** *железни подметач на који се ставља оно што се кује.* — Да ме метну на наковањ, никад неће прековати мојега срца. *Шен.* Видео [је] Раду како кује на наковњу. *Срем.* фиг. На огромном наковњу удеса срећу направља моју. *Бег.* **2.** анат. *једна од кошчица средњег ува. НЧ.*

Изр. **између чекића и наковња** (бити, налазити се) *у веома тешком положају, у опасности са две стране.*

наковàњчић м *дем. од наковањ.*

нàковати, нàкујēм сврш. **1.** *исковати велику количину нечега (нпр. новаца).* Вук *Рј.* **2.** фиг. *напричати неистине, налагати.* — Знам ја шта си ти . . . на ме наковао. *Рј. А.*

нàкōвница ж *закивак, нитна.*

наковрчáвати, -вр̀чāвām *несврш. и уч. према наковрчати.*

наковр̀чати, -ām и **нàковр̀чити,** -им сврш. = наковрцати и наковрцити *увити у коврџе (косу и сл.).* — Сваку длачицу фризуре поставиле [су] на право мјесто, наковрчале је и зализале. *Донч.* Царић има рђасте мрље и наковрчена перца. *Богдан.*

наковрцáвати, -вр̀цāвām *несврш. и уч. према наковрцати.*

наковр̀цати, -ām и **нàковр̀цити,** -им сврш. = наковрчати и наковрчити.

накозàсутра прил. покр. *четири дана доцније, четврти дан после данашњег.* — И тако је бивало прекосутра, закосутра, накозасутра. *Мат.*

нàкòјеђа ж покр. *в. заноктица.* Вук *Рј.*

накокетúрати се, -ètйрām се сврш. *много, досита кокетирати, наситити се кокетирања.* — фиг. То је . . . маска бонвивана који се већ толико накокетирао са смрћу. *Крл.*

накокòтати се, -ām се сврш. покр. *накинђурити се, накитити се, упадљиво се*

дотерати; исп. накокотити се. — Жене се накокотале све свилом и срмом, па иду из дућана у дућан. *Шапч.*

накокóтити се, накòкòтӣм се сврш. покр. *заузети упадљиву, кочоперну позу, рашепурити се (као кокот, петао). Вук Рј.*

накòлёнчити се, -ӣм се, ијек. накòљёнчити се, сврш. *спустити се на колена, клекнути.* — Гледа . . . Нешу како накољенчена крај огњишта пршти и гњечи тијесто. *Лал.*

накòлити, накòлӣм сврш. *ударити, забити коље (у винограду), снабдети забијеним кољем.* — Јеси ли наколио виноград? *И-Б Рј.*

нàколмовати, -ујём сврш. варв. *наковрчати.* — Идем у чаршију да наколмујем косу. *Ћос. Д.*

нàкољац *в. накољци.*

нàкољачкӣ, -ā, -ō *који се односи на накољце. Р-К Реч.*

накòљёнче, -ета с (ијек.) етн. *дете које се невести ставља на колена*; исп. наконче. *Рј. А.*

накòљёнчити се, -ӣм се, ек. накòлёнчити се.

нàкòљци, -ољāцā м мн. (јд. нàкољац, -òљца) *преисторијски људи који су становали у кућама на колу, сојеницама.* — Нас се овде тичу накољци из каменог доба. *Жуј.*

нàком *в. након.*

накомàдати, -ā̀м сврш. *изрезати, исећи на комаде.*

накòмити, накомӣм сврш. *довољно, доста окомити (кукуруза, граха). Вук Рј.*

нáкомица м *убојица, кавгација.* — Помешао се са . . . силецијама и накомицама. *Андр. И.* Суспреже се, није накомица. *Божић.*

нàкомицē прил. *крајем, врхом*; *право испружајући руку, без замаха одозго или са стране.* — Засиктао као змија и ударио ме накомице шаком под ребра. *Кос.* Овако њега треба, овако накомице, под ребра! *Ћоп.*

накòмрдити се и **накòмрштити се,** -ӣм се сврш. *намрштити се, намргодити се.* — Указа [се] накомрђен жандарм. *Јевт.* Ко би се смео накомрштити? *Вес.*

након (кад је наглашено: нàкон и нáкон) предл. (с генитивом или количинским изразом) *означава после чега или после колико времена следи неки догађај, радња и сл.: иза, после.* — Након неколико дана прослављене су заруке. *Сим.* Фочак се након два-три корака зауставио. *Андр. И.*

накòнчати, -ā̀м сврш. покр. *наместити, подесити.* — Де, друже . . . нек се наконча митраљез. *Лал.*

нàкòнче и **нáкòнче, нàкòњче** и **нáкòњче,** -ета с етн. *мушко дете које се додаје невести на коњу (или које она узме у наручје) кад стигне пред младожењину кућу.* — Она [млада] . . . га пољуби у оба образа: то је наконче. *Вес.* Ово нису сватови . . . без коња и наконьчета. *Бег.*

накопáвање с *гл. им. од накопавати.*

накопáвати, -òпāвām *несврш. и уч. према накопати.*

нàкопàњак, -ика м покр. *изложени пут који се наспе земљом накопаном са стране. Вук Рј.*

накòпати, -ā̀м и нàкопām сврш. **а.** *копајући извадити у довољној количини.* — Умије јунак . . . накопат корења. *Март.* **б.** *ископати извесну количину (земље), нагомилати копајући.* — Гледао сам где накопају велику гомилу бусења. *Нен. Љ.*

~ **се** *наситити се копања, уморити се копајући.*

накòпитити се, -ӣм се сврш. *стећи велико потомство, размножити се*; *накотити се. Бен. Рј.*

накòристити се, -ӣм се сврш. необ. *имати много користи од чега, у великој мери се користити, помоћи се (нечим)*; *добро искористити (нешто).* — Избацивало [се] на ђубре оно чиме се . . . неки сиромашак могао сит накористити. *Сек.*

нáкос м покр. *оно што се накоси*; *принос са ливада, сено. Рј. А.*

накòсити[1], нàкосӣм сврш. *косећи припремити извесну количину (траве).* — Хоће да му накоси мало траве. *Вес.*

~ **се** *провести много времена косећи, надовољити се косећи.*

накòсити[2], нàкосӣм сврш. *управити, окренути укосо.* — Прихвати Младара за мишку . . . тако да га учас накоси према излазу. *Божић.*

~ **се** *заузети кос положај, искосити се.* — Вода мрви земљу . . . што се накосила као да бјежи. *Мат.*

нáкосицē прил. *искоса.* — Накосице и неприметно, брзо осмотри туробно лице придошлог. *Бар.*

нáкосо прил. *у косом положају, косо.*

накостòломити се, -òломӣм се сврш. индив. *намучити се радећи тешке послове, претерано се уморити.* — Накостоломили смо се за њу [вечеру] радећи. *Киш.*

накострéчити се, -òстрēчӣм се, ијек. накостријèчити се, сврш. покр. *в. накострешити се.* — Све је . . . пребачено, да ти се свака длака накостречи. *Љуб.*

накòстрēшено, ијек. накòстријешено, прил. *накострешивши длаке, перје и сл.*; *с готовошћу на свађу, нарогушено*; исп. накострушено.

накòстрēшенòст, -ости, ијек. накòстријешенòст, ж *особина онога што је накострешено.* — Усхићеност Катарине претвори се у накострешеност жене. *Поп. Ј.*

накострешúвати (се), -èшујēм (се) *несврш. и уч. према* **накострешити (се)** *и* **накострије шити (се).**

накострéшити, -òстрēшīм, ијек. накостријèшити, сврш. *усправити, довести у усправан положај (косу, длаке, перје — у страху или разјарености), нарогушити.* — Птица накостреши перје и ... ћути као мртва. *Сек.* Сијевнуо [ђаво] црвеним очицама, накострије шио длаке на хрптењачи. *Донч.*

~ **се 1. а.** *усправити косу, длаке, перје (у разјарености, страху и др.), нарогушити се.* — Мачка се накостреши, подигне реп и шикне носом. *Ранк.* **б.** фиг. *бити спреман на свађу, наоштрити се.* — Послали [су] по њега јер се кнежева жена била накострије шила и хтјела да се свађа. *Бен.* Ја му једнако шапћем ... да ништа не одговара, али он се накострешио и хоће једнако да говори. *Андр. И.* **2.** *дићи се увис, подићи се, најежити се (о коси, длаци).* — Коса му се силно накострије шила. *Матош.*

накострије-, ек. накостре-.

накòстрӯшено прил. *накострешено.* — Очепили [су] ... озбиљност, па се она накострушено подигла против њих. *Михољ.*

накòстрӯшенòст, -ости ж *накострешеност.*

накострӯшити (се), -òстрӯшīм (се) сврш. *накострешити (се).* — Фратар се смркну; накострушио обрве. *Наз.* Старац се накоструши и стаде о властелину не баш најљепше говорити. *Леск. Ј.* фиг. Ноћ, сва накострушена и тамна, напољу царује. *Радул.*

нàкосутра прил. = наксутра *трећега дана после данашњег, три дана касније.* — Мића му је рекао да одлазе накосутра. *Дав.*

нàкосутрашњ, -ā, -ē = наксутрашњи *који ће се десити, који долази накосутра.*

нàкот м *оно што је животиња окотила, животињски пород.* — У воду се баца ... први нàкот кучића. *Дав.* фиг. пеј. Познам ја тај господски накот. *Бен.* Слагаху се у мишљењу да смо ми ... са села ... опасан накот. *Лал.*

накòтити, нàкотīм сврш. *окотити у великом броју.* — фиг. пеј. Она [Симка] му је накотила несрећу довољну да затре све. *Ћос. Д.* Много се, кажу, накотило чиновника. *Крл.*

~ **се** *намножити се (о животињама).* — Накотиле су јој се уши у коси. *Бег.* пеј. Накотили се ти Чаприћи као зечеви. *Рад. Д.*

накотрљати, -ām сврш. **1.** *котрљањем нагомилати:* ~ балване. **2.** фиг. пеј. *изродити у већем броју, накотити.* — Свака ти њихова жена накотрља по петеро, шестеро дице. *Иван.* Плодна је као крмача. Накотрљаће ти још десетак комада. *Моск.*

~ **се** *котрљањем се накупити.* — У валожицама се накотрљале читаве барице [од омлаћених шљива]. *Рад. Д.*

накочопéрити се, -òпēрīм се сврш. *заузети кочоперно држање, испрсити се.* — Он однекуд исковрну крваве очи и накочопери се: — Пробај! — зачикава ме. *Рад. Д.*

накошмýрити се, -òшмӯрīм се сврш. *наоштрити се, нарогушити се.* — Ући ћу му лепо у собу, нећу назвати ни бога, него ћу му накошмурен рећи. *Вес.*

накрàбуљити, -īм сврш. необ. *ставити крабуљу (на лице), заклонити крабуљом, маском, маскирати.* — фиг. Накрабуљио [је] лице ... осмијехом. *Кал.*

накрај (кад је наглашено: нàкрāј) предл. *с речју у генитиву означава да се нешто налази или бива* **а.** *на крајњем, граничном, ивичном делу чега.* — Накрај варошице држао [је] кафану. *Маш.* Сва укрућена ... седела је накрај постеље. *Андр. И.* **б.** *у непосредној близини, непосредно поред границе чега.* — Нови Граде, седиш накрај мора. *Њег.*

Изр. ~ **краја** *најзад, напокон, на крају крајева;* ~ **света** *веома далеко;* ни ~ **памети** (му није то) *није ни помислио на то, ни на памет му не пада;* **човек** ~ **срца** *човек готов да све прими као увреду, преосетљив.*

накрàјкућа м и ж *особа којој је кућа на крају насеља, која станује на крају, на периферији насеља.* — Зашто баш сеоски накрајкуће и потребњаци гомилају толику дјецу? *Гор.* Ја брже кући, накрајкућа сам, а и сама. *Кош.*

накрáсити, нàкрāсīм сврш. **1.** *обилато украсити, накитити.* — Извади бурму и прстене, накрасио пребијеле руке. *НП Вук.* **2.** (очи) *нагледаши се, наужи вати се лепоте.* — Накрасила [је] очи на њеној [петролејке] свјетлости. *Божић.*

~ **се** *накитити се;* фиг. *напити се.* — Кад се момци вина накрасише, одоше ти санка боравити. *НПХ.*

нàкрасти, накрáдēм сврш. *крађом накупити, добавити.* — Нема тко да накраде. *Бен.*

~ **се** *много, прекомерно красти; крадући накупити нечега, снабдети се чим.* — Пурењака се могла још и заранише накрасти. *Јаки. Ђ.*

нàкратко и **нàкрāтко** прил. **1.** *једном речи; укратко.* — Накратко, с муштеријама

се ванредно умео опходити. *Срем.* Судац [му] накратко разложи како је с Маром. *Буд.* **2. а.** *за кратко време; убрзано.* — Између облака показао [се] мјесец, али само накратко. *Цар Е.* Кришом се брже-боље и накратко крстила. *Јел.* **б.** *убрзо, ускоро.* — Накратко после тога она се породи. *Вес.* **3. а.** *на малом одстојању, близу.* — Привезаше крајеве [конопца] накратко за лађу. *Вип.* **б.** *ниско, кратко.* — Сиједа коса и накратко острижена сиједа брада одају године. *Нех.*

Изр. ~ насађен *рђаво расположен; зловољан;* исп. накриво насађен; свршити с ким ~ *свршити кратким поступком.* — Власт је с њим свршила накратко. *Нех.*

накрва́вити, -кр̏ва̄вим сврш. *подлити крвљу; окрвавити.* — Откучи мало капке својих црвењавих очију, обрубљених ... жилицама ... које су их накрвавиле. *Божић.*

на̀крвити, -ӣм сврш. необ. *натопити крвљу, окрвавити.* — Под црном накрвљеном косом ... видиш сиво, блиједо лице. *Шен.*

накр̏вљосати се, -ошӣм се сврш. вулг. *прејести се, прождерати се.* — Тако се накрвљосао да смо морали да му метнемо даску преко трбуха па све да скачемо по њој. *Вин.*

накревељити се, -ѐвељӣм се сврш. *искривити лице, уста (у плачу, смеху), искезити се.* — Смијо сам се — ал' да ме нетко тако накревељена видје, тај би плакао. *Гор.*

на̀кр̄ēнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од накренути.* **2.** *настран, шашав.* — Вратио се из Америке ... Томаш Ракочевић, луцкаст, накренут човек. *Лал.*

накре́нути, на̀кр̄ēнēм сврш. **1.** *нагнути на једну страну, управити у неком правцу.* — Коза накрену главу и погледа је. *Вип.* Судбина која је теби пут накренула амо? *Марет.* **2.** разг. *нагнути, искренути (чашу), попити.* — И ја накретох онај остатак вина. *Јак.*

~ **се** *окренути се, нагнути се.* — Глава јој се мало накрену као да скрива очи. *Ћос. Д.*

накрѐсати, на̀крешēм сврш. **1.** *насећи, нарезати (грања, лишћа).* — Води јарца у шуму да му накреше. *Н. прип. Вук.* **2.** необ. *изазвати, натерати.* — Настојао [је] да им накреше што више поштених суза гњева. *Божић.*

~ **се** разг. **а.** *напити се, накитити се.* — Био је добро накресан па није могао ићи. *Мишк.* Тако сам се ... накресао да нисам могао ставити кључа у браву. *Крш.* **б.** *најести се. Вук Рј.*

на̀кретāј м пом. *нагиб брода кад је терет на њему неједнако распоређен или кад вода продире у њега. Мин. Лекс.*

на̀кретāње и накре́тāње с *гл. им. од накретати (се).*

на̀кретати (**се**), -крећēм (се) и **накре́тати** (**се**), на̀крēћēм (се) *несврш. и уч. према накренути (се).*

накрѐчити и **на̀кречити,** на̀кречӣм сврш. *обилато окречити.* — фиг. Видје [јој] напиринчано, накречено лице. *Матош.*

на̀кр̄ив и **на́крив,** -а, -о *помало искривљен, повијен.* — Није она ни шкиљава ни накрива, него равна. *Вел.*

накр̏ивача ж покр. *шубара која се носи забачена на једну страну.* — Промуваше се ... неки људи из Србије с необичним шубарама »накривачама« с црном кићанком са стране. *Ћоп.*

накри́вити, на̀кр̄ивӣм сврш. *нагнути, померити, помакнути на једну страну.* — Гајдаш накривио главу. *Шапч.* Још више накриви свој мали шешир. *Ивак.*

Изр. могу да накривим капу *сад сам без бриге.*

~ **се 1.** *повити се, нагнути се, нахерити се.* — Цео му стас беше неприродно накривљен у страну. *Ранк.* По обалама раштркала се села. Иза њих се накривила вјетрењача. *Цес. Д.* **2.** *искривити се (у грчу, у гневу, плачу и сл.).* — Гледајући на њихова накривљена и намрштена лица осјећа како се и његови образи трзају. *Цар Е.* **3.** фиг. *опити се.* — Кад нам ... после ручка, мало накривљеним, изведоше оседлане коње, ја сам мислио ... неће умети ни закорачити. *Лаз. Л.*

накривља́ва̄ње с *гл. им. од накривљавати (се).*

накривља́вати (**се**), -ӣвљава̄м (се) = накривљивати (се) *несврш. и уч. према накривити (се).*

на̀кр̄ивљено прил. *у нагнутом, косом положају.* — Пробију се накривљено кроз узвитлан свет. *Каш.*

накривљи́ва̄ње с *гл. им. од накривљивати (се).*

накривљи́вати (**се**), -ӣвљӯјēм (се) несврш. = накривљавати (се).

на̀кр̄иво прил. *нагнуто, укосо, нахеро.* — [Торањ у Пизи] је накриво озидан. *Нен. Љ.* Вали се ... ко гребени накриво испињу. *М-И.* Они ... носе капе накриво у знак јунаштва. *Бор.*

Изр. ~ насађен *мрзовољан, зловољан;* учинити ~ (коме) *учинити нажао, повредити кога каквим поступком.*

на̀кр̄иж и **на̀кр̄иж** прил. *у облику крижа, крста, унакрст.* — Кроз горњи накриж везани отвор [торбе] искокне нешто зрња. *Божић.*

накри́жати, нàкрӣжām свршр. *нарезати, исећи у кришке; крупно исећи.* — Славиоцу полу хљеба пода, а у здјелу накрижа од поли. *Март.* Зави дебелу цигару од сеоског накрижаног ... дувана. *Ранк.*

нàкрӣлче и **нáкрӣлче,** -ета с хип. *дете или животињско младунче које се држи на крилу.* — Хоће ли јој [се] мала кујица, накрилче њено ... оштенити. *Вел.*

накричи́ва̏ње с *гл. им. од накричивати.*

накричи́ватн, -ӣчујēм *несврш. и уч. према накричити.*

накри́чити, -ӣм сврш. *посебно препоручити, изричито напоменути, нагласити, истаћи.* — Пођосмо путем који нам накричи игуман. *Шапч.* Накричи Паји да иде кући. *Глиш.*

нàкришкати, -ā̄м сврш. *дем. према накрижати.* — [Дјед] накришка пар луковица. *Пав.*

нàкришкē прил. *на крижа, на крста, на леђа; полеђушке.* — Један младић пао накришке, али ... држи своју брзометку. *КН 1958.*

накр̀кати се, нàкр̀кām се сврш. вулг. *добро се најести. Р-К Реч.*

накр̀кače прил. *в. накркачке.* — Упртио синчића накркаче. *Рад. Д.*

накр̀качити, -ӣм сврш. *натоварити, упртити на леђа, на рамена.*

~ **се 1.** *попети се некоме на леђа, на рамена.* **2.** *уморити се носећи терет на леђима, наносити се терета.* — Накркачила се вучије и њега, и болести ... као нитко жив. *Божић.*

накркàчкē прил. *на леђима, на раменима.* — Виче Сјекирица ... ношен накркачке од двојице јаких учесника. *Божић.*

накр̀мнти, нàкр̀мӣм сврш. **1.** *нахранити.* — Сутра треба накрмити овце. *Рад. Д.* **2.** *набавити, обезбедити, прискрбити.* — Да би накрмили семена, иду у надницу. *Сек.* **3.** *накупити, згрнути.* — Мој рођо, ту се добро накрмило, па ће бити повише и за откуп. *Ранк.* **4.** *накнадити.* — Круну да му даду — цео свет ... му не накрми оно што му вреди то ... сеоце. *Ад.*

~ **се** *снабдети се, опскрбити се.* — Треба ... да се накрмите најбољим скорупом. *Кур.*

нàкрōз прил. покр. *скроз, сасвим, посве.* — Знате и сами, какав је варош О., накроз протународан. *Кор.*

накро̀јити, нàкроjӣм сврш. *кројењем припремити, скројити довољну количину (материјала).* *Вук Рј.*

накро̀пити, нàкропӣм сврш. *посути капима; обилно покропити.* — Из облака силна роса наће ... те свакога свата накропила. *Вук Рј.*

накрпа́рити, -кр̀пāрӣм сврш. *с муком штедећи сакупити, спечалити, саставити.* — Да могу што крајцара накрпарити, купио бих кравицу. *Рј. А.*

нàкрпати, -ā̄м и **нàкрпнти,** -ӣм сврш. **1.** *ставити закрпу на нешто, прикрпити;* фиг. *додати, приградити нешто што не одговара, налепити.* — Вријеме је накрпало уз главне облике којекаквих случајних ... приградња. *Нех.* **2.** *с муком саставити, прикупити (новац, средства); накнадити, попунити.* — Ради како знаш и гледај да штету накрпимо. *Ђор.*

нáкрст прил. *в. унакрст.* — На прозорак ставише двије палице накрст. *Мат.*

накру́нити, нàкрӯнӣм сврш. *крунећи припремити, накупити.* *Вук Рј.*

нàкрӯпно прил. *много одједном; у крупним износима, у великом обиму, на велико, укрупно.* — Накрупно одмах ти питаш. *Павл.* Да се човек обогати, мора играти накрупно. *Јов. Ј.*

накрца́ватн (се), накр̀цāвām (се) *несврш. и уч. према накрцати (се).*

накр̀цатн, -ā̄м сврш. *навршити пунећи, напунити; натоварити.* — Од врха до дна накрца [сандук] јабукама. *Јурк.* Свако јутро накрцају брод воде. *Ђип.* Накрца половицу дрва на ... своја леђа. *Шен.*

~ **се** *напунити се.* — А кад би му се чамац накрцао, заронила би Вила у море. *Креш.* фиг. Котрљаше се ... старинска кочија носећи ... вином накрцанога ... Јурића. *Шен.*

накр̀чити, нàкр̀чӣм сврш. *припремити крчећи, искрчити у одређеној (обично већој) мери.* — Крчио [је] шуму, али није могао довољно да накрчи. *КН 1955.*

накрштава̏тн, -кр̀штāвām сврш. *крстити све, извршити сва тражена крштења.* — Не могу стићи да накрштавају. *Глиш.*

нàксутра прил. = накосутра. — Прекосутра ти ваља поћи, а ја ћу ... наксутра. *Ком.*

нàксутрашњ, -ā̄, -ē̄ = накосутрашњи.

накȕбурити се, -ӣм се сврш. *много се намучити, претрпети много муке, патње, страдања у животу.* *Деан. Рј.*

нàкуватн, -ā̄м сврш. = накухати *припремити кувајући, скувати велику количину (јела).* *Вук Рј.*

нàкудравитн, -ӣм, **накудра́вити,** -ȕдрāвӣм и **нàкудрати,** -ā̄м сврш. *начинити кудравим, наковрџати.* — Црна, накудрана коса пала му по челу. *Дом.*

нàкукати се, -ā̀м се сврш. *много и дуго кукати, издовољити се кукајући.* — Продаде... и женине дукате, пошто се она накука за њима. *Сиј.*

накукýљити, -ȕкȕљӣм сврш. *завити као кукуљицу, замотати око главе.* — Указаше се гомилице чобана с накукуљеним, црним хаљинама. *Коч.*

~ **се** *завити, умотати главу*; фиг. *добити изглед кукуљице, бити попут кукуљице.* — Друга од жена бијаше можда и млађа од господарице... али некуда накукуљена, избочене горње уснице, тубаста зарубљена носа. *Ков. А.*

накукуријèкати се, -ȕријечӗм се (ијек.) и **накукурúкати се,** -ȕрӣчӗм се сврш. *досита, много кукурикати, издовољити се кукуричући.* — Нисте ли се доста накукурикали? *Шен.*

накȕљати, -ā̀м сврш. *сасвим напунити, препунити, набити.* — Витка је [локомотива]... напојена мазом и уљем, накуљана жаром. *Сим.*

накýмити, нàкȕмӣм сврш. покр. (некога) *наћи, узети кума* (*некоме*). — Дијете треба накумити!... Кога ћемо? *Мул.*

нáкуп м *оно што се накупило, наслага; скуп, гомила.* — Љубав је накуп сјајних искрица у срцу. *Кор.*

накýпати се, нàкȕпā̀м се сврш. *много, досита се купати, искупати се. Вук Рј.*

нàкупац, -пца м *онај који купује робу ради препродаје.* — Накупци и прекупци крстаре сајмиштима. *Bj. 1957.*

нàкупина и **нáкупина** ж **а.** *оно што се накупљањем сједињило, спојило, спој, сплет.* — Лишајеви... имају посебне расплодне органе... то су накупине станица алга. *Бот.* **б.** мин. *механички спој честица, агрегат.* — [Стијена је] накупина, агрегат једнога или више минерала. *Туђ.*

нàкупити, -ӣм сврш. **1.** *купећи припремити, сабрати, скупити довољну количину чега.* — Отишли [су] да за плот... накупе трња. *М-И.* **2.** *мало-помало прибавити, стећи; узимајући одасвуд доћи до велике количине нечега, награбити.* — Још проливате и разбацујете! Харчите оно што је луди Григорије накупио. *Чипл.* Он... ће се вратити богат, накупити злата и сребра. *Мишк.*

~ **се 1.** *сакупити се, сабрати се.* — Некака бескрајна срећа накупи јој се око очију и усана. *Лаз. Л.* Заповиједио [је] да се пуца док их се доста накупило на нишан. *Тур.* **2. а.** *добро се снабдети нечим, доћи до велике количине нечега:* ~ новаца. — Говорили јој људи... да ће се вратити богат, накупити злата и сребра. *Мишк.* **б.** *напунити се чиме, нагутати се.* — [Осећао је] још увијек задах мртва тијела, којега се накупио већ у војничкој болници. *Крањч. Стј.*

накýпити, нàкȕпӣм сврш. *в. накуповати.*

накýпљати (се), нàкȕпљā̀м (се) *несврш. и уч. према накупити* (*се*).

накȕпљāч, -áча м *онај који што скупља, купи. Бак. Реч.*

накупòвати, -ȕпујӗм сврш. *набавити вишеструким, обимним, већим куповинама.* — Штедио сам и накуповао доста пашњака и ораница. *Кум.*

~ **се** *много, досита куповати; добро се снабдети, опскрбити вишеструким, обимним куповинама.* — Они су се накуповали пустих спахилука и племићких гробова. *Петр. В.*

накýрити, нàкȕрӣм сврш. покр. *наложити, подложити.* — На... приједлог да »добро накуре« и да га спале, сви грaкнуше. *Десн.*

накýсати се, нàкȕсā̀м се сврш. *заситити се кусајући, добро се најести.* — Лијепо се дјеца накусају слане чорбе са хљебом. *Андр. И.* фиг. Доста смо се нагледали бијеса... доста праха накусали црна. *Март.*

накусȕрати, -ā̀м сврш. тур. *допунити неку меру* (*најчешће одређену своту новца*), *подмирити; накнадити.* — Стрпи се, ти си вредан момак... све ћеш ти то накусурати. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *међусобно подмирити рачуне, обрачунати се; нагодити се.*

нàкухати, -ā̀м сврш. = накувати. — Мама накухала јела као ресторан. *Неим.*

нàкуцати, -ā̀м сврш. **1.** *забити, укуцати у великом броју:* ~ клинце, ~ ексере. **2.** разг. *издвајајући скромне суме уштедети. Бен. Рј.*

~ **се 1.** *много, досита куцати, издовољити се куцајући; много пута се куцнути* (*чашом при наздрављању*). — Накуцō се чаша, напевō песама. *Змај.* **2.** *добро се најести.* — Кокоши се сите накуцаше направивши штете. *Наз.*

накýчити се, нàкȕчӣм се сврш. покр. **1.** *нагнути се, наднети се над чим. Бен. Рј.* **2.** *свратити, навратити се.*

нàкуштрати, -ā̀м сврш. *увити у коврџе, накудравити.* — Својим црним косама, које знаду и накуштрати... памет разносе. *Павл.*

налáгање с *гл. им. од налáгати.*

налáгати, нàлāжӗм **1.** *несврш. и уч. према наложити.* **2.** *набацивати, товарити; слáгати на што.* — Стадоше... вући покућство и налагати га на возове. *Ков. А.* Међу Гојковим [ђацима] било их је који су и копали, налагали сноплье. *Ранк.*

нàлагати, нàлажём свршс. **1.** *напричати лажи, излàгати.* — То су теби налагали неки. *Андр. И.* **2.** *окривити недужног (изношењем лажи о њему), обедити, опањкати.* — Нисам ти ја подметную воду место ракије, но је криво Гроздену што сам га . . . оборио, па ме само налагао. *Вукић.*

~ **се** *задовољити жељу за лагањем, лагати досита.* — Када се наразговараше и налагаше, осетише да су гладни. *Пол. 1959.*

нàлагâч, -áча м покр. *онај који налаже, слаже руковети жита за везивање у снопове. Прав.*

налагàчица ж *женска особа налагач. Прав.*

нàлажёње с *гл. им. од налазити (се).*

нáлаз м **а.** *оно што се нађе, затекне на месту, нађено стање ствари.* — Пребројавали [су] контролишући бројно стање са налазом у списку. *Јак.* Сјети се свога налаза. *Донч.* **б.** *оно што се испитивањем, претрагом нађе, утврди:* лекарски, лијечнички ~, комисијски ~.

нàлазак, -аска м **1.** *налаз.* — Овај начин сахрањивања мртваца опомиње на наласке у пећинама. *Жуј.* Плаћен [је] и преплаћен . . . што му је поклоњен налазак [златне шкуде]. *Вел.* **2.** *проналазак.* — Поверавају [се] поларним експедицијама послови за које би се указала потреба каквим напретком физичких наука, нпр. наласком какве нове методе . . . за решавање поларних физичких . . . и др. проблема. *Петр. М.*

нàлазâч, -áча м **а.** *онај који је нашао нешто изгубљено.* **б.** *онај који што проналази, изналази.* — Као што је избирач речи . . . тако је Андрић и налазач реченица којима гради и носи драматику својих приповедака. *Пол. 1959.*

нàлазâчкӣ, -ā, -ō *који се односи на налазаче:* ~ награда.

нàлазити, -ӣм **1.** *несврш. и уч. према наћи.* **2.** *држати, сматрати, ценити.* — Она [је] налазила да је он човек пријатан. *Јов. Ј.* Она налази да је његов смијех увијек тактичан. *Божић.* **3.** *в. наилазити.* — Око Ива налажаху овце, Иво фата једно јагње црно. *НП Вук.* Свугде је налазио на затворена врата. *Јов. С.*

~ **се** **1.** *несврш. и уч. према наћи се.* **2.** **а.** *заузимати, запремати неки простор, бити смештен, простирати се.* — Куће ових горњих Курлана налазе се пола сата узбрдо. *Божић.* **б.** *бити на неком месту, стајати, бавити се.* — Због вас је ова страхота . . . — говораху . . . гомилици голих синова што се . . . налажаху на обали дивље реке. *Јакш. Ђ.* **3.** **а.** *бити (у неком стању, расположењу, положају и сл.).* — Налазио се у веома немирном душевном расположењу. *Крањч. Стј.* Је ли му жао што се она у срамоти налази. *Тип.* **б.** покр. *осећати се (у погледу здравља, расположења).* — Запита га како се налази. Јанко се похвали. *Мат.*

нàлазйште с **а.** *место где се нешто налази или где је нађено (обично о ископинама).* — Расправљају [се] . . . проблеми . . . о археолошким налазиштима. *СКГ 1937.* **б.** *наслаге, резерве (руде, минералних уља и сл.):* ~ злата, ~ нафте. — фиг. Завирите у наших душа налазиште, према њима сваки мајдан света мало значи. *Макс.*

нàлазник м *налазач.* — Поштени би налазник тражио од нас награду. *Јонке.*

налазнӣна ж *награда ономе који нађе нешто што је други изгубио или некога за ким се трага.* — Обећава [се] велика налазнина оному тко ме буде нашао. *Вел.*

нàлазничкӣ, -ā, -ō *који се односи на налазнике:* ~ право.

нàлајати, -јём свршс. *почети лајати, залајати на некога.* — Нигде пса да на те налаје. *Јакш. Ђ.* Питала га како је прошао: да га није псето налајало. *Сиј.*

~ **се** *дуго, досита лајати, издовољити се лајући.* — Стари пас . . . се толико с вечера налајао, а после . . . [се] успавао. *Срем.* фиг. пеј. Доста се лани налајала пред цијелим селом на оца. *Бен.*

нàлāктити, -ӣм (трп. прид. нàлāкћен) свршс. *наслонити на руку ослоњену на лакат, подупрети лактом.* — Налакти главу, дршће, у прозор гледа. *Кош.*

~ **се** *наслонити се лактовима (на што).* — Налакти се на сто и зари лице у руке. *Дом.* Јосип се налакти и као прикован гледаше. *Кос.*

нàлактица ж спорт. *заштитна навлака за лакат. Ног.*

налакћйвати (се), -àкћујём (се) *несврш. и уч. према налактити (се).*

нàлаштити, нàлаштӣм свршс. *лаштећи учинити сјајним, углачати.* — Скочи весео . . . у налаштеним високим чизмама. *Коз. Ј.*

нàлбāнта и **нàлбāнтин** м тур. *потковач.* — Тишину у чаршији прекида само чекић Смаил-аге налбанте. *Мул.* Ја те потковам, ја сам твој налбантин. *Сиј.*

нàлбāнтница ж *потковачка радња, потковачница. Бен. Рј.*

нàлбāнтскӣ, -ā, -ō *потковачки:* ~ занат.

нáлев, ијек. нáљев (ретко ек.) = **налив** *оно што се налије (у што, на што); прилив, навала (нпр. крви).* — Прелијевши

сијено . . . водом нађемо . . . у томе нађеву толико свакојаких праживотиња. *Финк.*

налéвати (се), нàлēвāм (се), ијек. налијèвати (се) *несврш. и уч. према налити се.*

нàлēво, ијек. нàлијево, прил. **1.** *на леву страну; с леве стране.* — Напослетку се обрте налево. *Јаки. Б.* С ње [капије] налијево и надесно пружио се зид. *Огр.* **2.** (у служби узвика) војн. *команда за окрет на леву страну за 90 степени.*

Изр. ~ круг војн. *команда за окрет улево за 180 степени, ступњева, за половину круга.*

налéгање, ијек. налијèгање, с *гл. им. од налегати.*

налéгати[1], нàлēжēм, ијек. налијèгати *несврш. и уч. према налéћи.*

налéгати[2], нàлēжēм, ијек. налијèгати *несврш. и уч. према налéћи.*

нàлеглōст, -ости ж *особина и стање онога што је налегло. Р-К Реч.*

налéгнути и **нàлегнути (се),** нàлегнēм (се) сврш. *налéћи (се).* — Срце је лудо туклo . . . он јаче налегну на снег. *Тос. Д.* Знате ли ви да се на нашу дивизију . . . налегнуо читав један руски корпус. *Крл.* [Младић] се збуни . . . па с аугуром налегну на врата. *Видр.*

нàлēђа ж банк. *изјава написана на полеђини менице или чека, којом корисник уступа меницу другој особи, индосамент, жиро. Деан. Рј.*

налēђати се, -āм се сврш. индив. *наносити се терета на леђима, нагрбачити се.* — Сељак се јамачно толико надланао и налеђао. *Матош.*

налеђàчкē и **налеђàшкē** прил. = налеђушке, налеђке *на леђа, на леђима, полеђушке;* исп. налеђице. — Сматрао сам потребним да вас [из собе] изнесем налеђачке. *Креш.* Молер је лежао у сриједи налеђашке. *Вук.* Тресне га налеђашке о земљу. *Вел.*

нàлеђе и **нàлēђе** с **1.** *наслон (на седишту).* — Он се завађује у високо налеђе наслоњача. *Божић.* **2.** *друга, неисписана страна листа или документа, полеђина. Бен. Рј.*

налéђити, нàлēђīм сврш. необ. **а.** *написати што на полеђини (акта, писма и сл.).* — Налеђи адресу на полеђину писма. *Креш.* **б.** банк. *пренети меницу на другога тиме што се тај пренос бележи на полеђини менице, жирирати.*

нàлеђицē прил. *на леђа, на леђима, полеђушке; леђима.* — Окрете [се] опет налеђице. *Глиш.* Ували се налеђице у фотељ. *Божић.*

нàлеђнйк м адм. и банк. *онај који се потписује на полеђини документа; жирант. Бен. Рј.*

налеђóвнйк, -йка м банк. *онај на кога се преноси меница, индосат, индосатар. Деан. Рј.*

налеђýшкē прил. = налеђачке. *Р-К Реч.*

нàлèжати се, -жӣм се сврш. *провести много времена лежећи, заситити се лежања.* — Он се належао досад у земљи. *Мул.*

налéмати, нàлēмāм сврш. *истући, излемати.* — Треба је налемати два-трипут. *Кол.* Не бих га налемао да ме није изазвао. *Божић.*

нàлēн, -а, -о, ијек. нàлијен = нален *прилично лен, склон лености. Прав.*

наленчáрити се, -ènчāрӣм се, ијек. нањенчáрити се, сврш. *дуго, досита ленчарити.* — Скупит ће се . . . да се нањенчаре, да чују новости. *Бен.*

нàлēн, -а, -о = нален.

нàлēп, ијек. нàлијеп, м бот. *в. једић.* — Тигрова љутих . . . нема, нит' налијеп вара јаднике кад тргају Араве. *Марет.; Сим. Реч.*

нáлеп, ијеп. нáљеп, м *оно што је налепљено, накнадно стављено, додатак, дометак.* — У великој [ћу] дворани, урешеној гипсаним нањепима . . . доживјети толико милости. *Шкреб.*

нáлепа, ијек. нáљепа, м *онај који се нежељен придружио, наметљивац.* — Ако смо се што спорећкали, криве су ове две налепе — рече показујући на оба Турчина. *Шапч.*

нàлепак, -пка, ијек. нàљепак, м *налепница.* — Имадијаше нањепак од смеђег папира преко десне кање. *Креш.*

налéпити, нàлēпīм, ијек. налијèпити, сврш. **1. а.** *прилепити, залепити на нешто.* — Магистер . . . налијепи папирић. *Краљч. Стј.* **б.** фиг. пеј. *невешто уметнути, додати:* ~ закрпу. — Без оних налепљених места ти чланци тачно одговарају таквом типу предавања. *Пиј.* **2.** *премазати лепом, облепити (зид). Вук Рј.* **3.** фиг. *рђаво проћи, насести, награбусити.* — Море, то је ништа . . . да знате што сам ја једне године налепио! *Глиш.*

~ **се 1.** *много, досита лепити.* — Наакшамлучио се и налијепио банака пјевачицама. *Сим.* **2. а.** *залепити се, прилепити се.* — Осјетих да ми се за прсте налијепила . . . згуснута крв. *Вуј.* **б.** фиг. *упасти у замку, ухватити се.* — Налијепио сам се на први топлији осмијех. *Сим.*

налепљúвати (се), -èпљујēм (се), ијек. нањепљúвати (се) *несврш. према налепити (се).*

нàлепница и нáлепница, ијек. нàљепница и нáљепница, ж *листић, ознака која*

се лепи на што (на пакет, књигу и сл.), етикета. — Поднео је... две коверте са налепницама на којима је... била... иста адреса. *Б 1958.* Обавезно је лијепљење погодака послије сваког метка... провидним наљепницама. *Стр.*

нàлēпо, ијек. нàлијепо, прил. *на леп начин, лепим, мирним путем.* — Отац [је] не би дао налепо у моју... кућу. *Ранк.* Немој да кунем! Хајде налијепо! *Јел.*

нàлести, -лезём, ијек. нàљести, свршн. покр. *в. наћи.* — Уто наљезе испред магазе Омер-ефендија. *О-А; Вук Рј.*

нáлет[1] м **1.** *лет према неком циљу, изнад нечега, наилазак у лету; напад из лета.* — Седам налета бомбардера, један за другим, тутњали су над Београдом. *Сек.* **2. а.** *насртај, навала; јуриш.* — Батаљон... снажним налетом заузе североисточни део села. *Лаз. М.* Невјеројатан... био је налет мноштва, које је у тај час навалило за колима. *Шкреб.* **б.** *снажан наступ, прилив нечега; снажно струјање, неодољиво ширење нечега, снажан замах:* ~ ветра, ~ ватре. — У једном јаком исељеничком налету, и њени родитељи иселили [су се] у Турску. *Нам.* Миловала [га је]... са мржњом и нежношћу што су се у налетима смењивале. *Ћос. Д.* **3.** *онај који је жесток, плаховит, прек, налетица.* — Да, он је налет... њему није ништа убити човјека. *Крањч. Стј.* Сјајноока онда Атена Аресу налету ово проговори... *М-И.* **4.** *танак слој наталожен преко нечега, навлака.* — Ништа лепше него... голу црну јесен видети одједаред белу... под танким налетом иња. *Сек.* **5.** *младик у шуми који се развио од семена што га ветар нанесе. Мин. Лекс.*

нáлет[2] м тур. покр. *ђаво, демон; проклетство. Шкаљ.*

Изр. ~ те било *ђаво те однео, нека си проклет.* — Налет те било, Ахмед-беже! ... Зар тако? *Куш.*

налетáвати се, -ѐтāвāм се, ијек. нальетáвати се несврш. *летети изнад чега, надлетати што.* — Два гаврана стала се нальетавати изнад мјеста двобоја. *Ков. А.*

нáлетан, -тна, -тно покр. *жесток, плаховит, напрасит, нагао.* — Оно... није самосвијест већ прекомјерна охолост, сила, налетна ћуд — што ли? *Цар Е.*

налéтāње, ијек. налијѐтāње, с *гл. им. од налетати.*

налéтати, нàлēћēм, ијек. налијѐтати *несврш. и уч. према налетети.*

налѐтети, -тӣм, ијек. налѐтјети, свршн. **1.** *летећи или јурећи наићи.* — Налетеше облаци, натушти се небо. *Ранк.* Кад налети зец испред њега, пуца. *Нам.* **2. а.** *летећи или јурећи случајно наићи (на некога, на нешто); ударити се (с ким, чим).* — Тривун скоро налети на некаква човјека ... и престрашено одскочи. *Ћоп.* У сијечњу је код Слуња брзи влак налетио на теретни. *ВУС 1966.* **б.** *неочекивано, изненада срести се с ким, набасати на некога:* ~ на заседу. — Овог сам пута налетио на два друга из... банке. *Вј. 1960.* Налетео је на непријатељску стражу и погинуо. *КН 1946.* **в.** *неопрезно упасти у незгодан положај, натрчати.* — Шта да се ради... сами сте налетјели. *Крањч. Стј.* **3. а.** *ударити (на кога, на што) свом снагом, навалити; напасти, нарнути.* — Непријатељ [је] оштро налетио и допро... до наших положаја. *Хорв.* На нас налете чопор полицијских паса. *Јак.* **б.** *нахрупити, упасти, улетети.* — Само би... врапци у живахном јату налетјели у стају. *Бен.* Налетјела је преко прага као птица. *Лоп.* **4.** *нагло се навући, намаћи на што.* — Удари се по потиљку, а капа му налете на очи. *Јак.*

~ **се 1.** *провести много времена летећи, заситити се летења.* **2.** необ. *истрчати се, залетети се.* — Он нема куражи да се налети да ми очита. *Вес.*

нàлетица и **нáлетица** м и ж *свађалица, насртљивац, насртљивица.* — Сетио [се] ... сестре... унесрећене од онога... налетице, кавгације Гавре. *Маш.* Но тај бјеше налетица стара. *Комб.*

нàлетичан и **нáлетнчан,** -чна, -чно необ. *нагао, незадржив.* — Шчепа га у грлу... налетични осјећај самилости. *Божић.*

налѐтјети, -тӣм, ек. налѐтети.

налѐтљив, -а, -о *насртљив. Р-К Реч.*

налѐтљивац, -йвца м *насртљивац, налетица. Р-К Реч.*

налѐтљивбст, -ости ж *особина онога који је налетљив, насртљивост.*

нáлетнйк[1] м *нападач, насртљивац.* — Он је био моћан налетник на цео друштвени поредак. *Прод.*

нáлетнйк[2] м покр. *ђаво; проклетник;* исп. налет[2]. *Рј. А.*

налѐтнути, нàлетнēм сврш. *дем. према налетети.* — На уста му учас налетну подли дрхтаји. *Божић.*

налéћи и **нàлēћи,** -лéжēм сврш. **1.** *ставити на јаја ради извођења пилића, насадити (живину).* — Кад жена бређа належе кокош, кажу да ће бити све пиплице. *Вук Рј.* **2.** *излећи у великом броју.* — Ова је кокош налегла сила пилића. *Вук Рј.*

~ **се** *излећи се у великом броју;* фиг. *размножити се.* — Само [ће] рађати дјецу да се из њихова села належе свијет по свој Славонији. *Тур.*

нàлећи и **нàлећи**[1], нàлежēм и нàлегнēм свршс.; исп. налегнути **1. а.** *нагнути се поврх кога или чега, притиснути собом, навалити се.* — [Отац] се сав искривио, налегао на плуг. *Кол.* Дебељко налегао на моја леђа и запео из све снаге. *Јак.* **б.** *потпуно се предати нечему, прегнути.* — Старац би ... поново налегао на посао. *Бар.* **2.** *пружити се, прострети се преко нечега.* — Дебела сјена крупна дубља налегла на цесту. *Павл.* **3. а.** *навалити, нагомилати се.* — Расула [се] рогата марва, па или налегла око бунара ... или се чеше ... о какву воћку. *Ад.* **б.** *јурнути, полетети куд; стићи у великом броју, нагрнути, нахрупити.* — Грађани [су] за њима налегли у потјеру. *В 1885.* Свијет налегао у чекаоницу. *Новак.* **4.** *тачно се поклопити с нечим, уславити се; приљубити се*: врата су налегла.

~ **се 1.** *в. нàлећи.* — Седајући ... належе се целим телом на округли сто. *Каш.* Исмет се належе на пакет и обгрли га. *Куш.* фиг. Све се то на Филипа налегло као смрдљива мокра плахта. *Крл.* **2.** *одморити се лежећи, прилегнути.* — Отишао да се у оној соби мало — штоно вели — налегне. *Јурк.*

нàлећи[2], нàлегнēм, ијек. нàљећи, свршс. *в. наићи.* — Кроз гајеве ... нальегосмо на Истрево. *Павл.* У ходу нальегоше на чељаде, распружено посред улице. *Тип.*

нàлећкē прил. = налеђачке. — Лежи Вучина тако налећке, гледа у облаке. *Марк. М.* Лијепо су га намјестили налећке. *Чол.*

нáлив м = налев. — Све ће бити ... испреткано свијетлим златним бојама и наливима тмасте крви у образима. *Крл.* Туку једра била у којима се осјећа налив и здравље животних жила. *Ђон.*

нàливак, -йвка м *оно што је до врха наливено.* — Дебело прасе као наливак. *Вук Рј.*

налúвāње с *гл. им. од наливати (се).*

налúвати (се), нàлúвām (се) *несврш. и уч. према налити (се).*

нàливњāци, -ākā м мн. (јд. нàливњāк) зоол. = нальевњаци *микроскопски ситне једноћелијске, једностаничне животињице, инфузорије. Прав.*

нáлив-пēро с *перо у које се пре писања налива мастило, тинта (тако да се може писати без прекидања), стило.*

налúзати се, нàлúжēм се свршс. **1.** *много и дуго лизати, заситити се лижући.* — Ако се кусом не накуса, језиком се не нализа. *Вук Рј.* Доста се је нализао ... крви. *Том.* **2.** фам. *напити се.* — Затим се нализа тако да пијан тихо се скљока. *Ил.* **3.** *налицкати се.* — Појавио се и газда, онај ћелави нализани господин. *Цар Е.*

налије-, ек. **нале-.**

нáлик непром. (на некога, на нешто) *сличан (некоме, нечему); слично.* — Јако је био налик на њу. *Дом.* Бразготина је била налик на крст. *Брл.* Да, флаута, рекох ја, управо није флаута, али је јако налик. *Лаз. Л.*

Изр. ни ~ *сасвим друкчији (друкчијē), без имало сличности.*

нáликовати, -кујēм несврш. = нáличити *бити сличан (коме, чему), личити (на кога, на што).* — Глас му наликоваше пролетњој грмљавини. *Ранк.* На длаку [је] наликовала на мајку своју. *Шимун.*

нàлимāн, -а, -о само у изразу: шара ~ *в. налиманка.* — Заметну се шаром налиманом, па он сађе у поље широко. *НПХ.*

нàлимāнка ж *пушка немачке израде*; исп. алеманка. — Уз поље се пјешац помолио ... а на њему дуга налиманка. *НП Херм.*

налúпати се, нàлúпām се свршс. пеј. *заситити се пијући, напити се, налокати се.* — Нека спреми каве, ако ће и читав бакрач, па се налипајте једанпут. *Јакш. Ђ.*

нàлити, нàлијēм свршс. **1. а.** *напунити чим текућим, насути, наточити.* — Захвати воде ... нали пун котао. *Вес.* Враћа [се] с пехаром напол наливеним рума. *Креш.* **б.** *сасути у што (текућину, течност), улити:* ~ воду у суд, ~ пиће у чаше. **2.** *прекрити лијући што, залити, прелити.* — фиг. Магла је млијеком налила равнице. *Вит.* **3.** *улити се и поплавити, разлити се.* — Набујала вода, па налила у лагуме. *Вес.*

Изр. као наливен *једар, чврст*; крава је налила (у виме) *каже се о крави која ће се скоро отелити. Вук Рј.*

~ **се 1.** *текући, цурећи и сл. доспети у што, испунити што, улити се.* — фиг. Осјећао сам како се у собу налила тишина. *Ђоп.* Ледени сјевер налио му се у утробу као чаша хладне воде. *Крл.* **2.** *напити се, опити се.* — Кад се налије, по три дана нећеш га видети да дође. *Шапч.*

нàлихо прил. *бадава, без наплате; јевтино.* — Налихо неће проћи погано ... псето. *Јакш. Ђ.*

нáлицати, -личēм несврш. покр. *наликовати.* — На ујаке Ђуро налицаше. *Њег.*

нàлицкати, -āм свршс. *с много пажње дотерати, угладити.* — Налицкао црну косу и нахерио нову црвенкапу. *Кал.*

~ **се** *намазати лице и косу, брижљиво се дотерати, удвсити се.* — Знала се она налицкати, знала се лијепо обући. *Коз. Ј.* Сутрадан [се] пред кућу довезао ... **нàлицкан** и обријан. *Ђос. Б.*

на́личан, -чна, -чно *који личи на кога или што, сличан.* — Недалека курија ... посве [је] налична свакој другој сељачкој кући. *Ћал.* Ми смо ионако један на другог налични. *Ком.*

на́личити, -и́м несврш. = наликовати. — Све ово мора наличити на отрцане немачке приповетке. *Лаз. Л.* Више [су] наличиле сабластима него људским бићима. *Грг.*

нали́чити, нàлӣчӣм сврш. *намазати бојом, обојити (обично лице).* — Стопала су им [плесачицама] наличена личилом од ... лишћа. *Креш.*

на́ли́чје и **на́личје** с **1. а.** *страна чега танког, пљоснатог (тканине, листа и сл.) која се мање излаже погледу*; супр. лице (5а): ~ штофа, ~ хаљине. **б.** фиг. *непријатна, незгодна, скривена страна.* — Нико не познаје и не слути наличје славе. *Андр. И.* Та је узречица имала своје наличје. *Божић.* **2.** *задња (дворишна, заклоњена и сл.) страна зграде.* — Бакоња ... угледа пространи врт за манастирским наличјем. *Мат.* **3.** *изглед, лик, облик.* — Чин који је сада извршио кадар је да скине с њега симпатично наличје. *Јонке.*

Изр. лице и ~ *добре и рђаве стране, врлине и недостаци.*

на́лично́ст, -ости ж *сличност.* — Као да више личи на неку животињу, која нема наличности на човека. *Јаки. Ђ.*

нало̀вити, нàловӣм сврш. *нахватати у лову, ловећи.* — Осећа и мирис ... катрана рибарских барки ... са наловљеном рибом. *Чипл.*

на́лог м **1. а.** *оно што се коме наложи, одреди да учини, наредба, заповест, наређење.* — Ја сам ваша веза ... и преко мене ћете добијати налоге. *Јак.* Желим ... да без гуњања извршавате све моје налоге. *Јонке.* **б.** адм. *писмено одобрење (органа власти, руководиоца установе и сл.), писмена наредба за што*: путни ~, службени ~. **2.** *слој, наслага.* — Од налога силне прашине једва [си] разабирао хаљу и лице. *Шен.*

на́лога ж **1. а.** *стиска, гужва.* — Ондје је била толика налога да су кренуле натраг. *Ћал.* У млину велика налога. Двориште препуно кола. *Моск.* **б.** *велика тражња, навала купаца; велико интересовање, навала заинтересованих.* — Добра партија па, нећете ни веровати, колика је налога на њу! *Срем.* **2.** *мноштво, маса, гомила.* — Руке се дижу увис, капе лете у зрак, налога се зиба амо и тамо. *Шен.* Бјеше ... тако необично лијепа ... те, у свој налози, она веома упаде у очи. *Мат.* **3.** *снажан притисак, неодољиво наступање, навала.* — [Властела] вијећала како да се поносна Босна одупре бијесној налози Османлија. *Шен.*

налогода́вац, -вца м адм. *онај који издаје налоге, наредбодавац.* — Архитекта добија податке и захтеве од ... налогодавца. *Поз. 1948.*

нало̀жити, нàложӣм сврш. **1. а.** *ставити на ватру, метнути што да гори.* — Усјекао бадњаке у ... планини и наложио их на ватру. *Ћип.* **б.** *учинити да почне горети (ватра, огањ или пећ, камин и сл.), потпалити, подложити.* — Ватру не смијеш наложити жеравицом. *Пав.* **в.** *загрејати (какву просторију) запаливши ватру, подложивши пећ.* — Једно је фантазија у ... наложеној соби ... а друго је бити ... на отвореној пруги. *Крл.* **2.** заст. *отворити ватру (из оружја), осути; опалити.* — Бојни топи огањ наложише. *Март.* Раде потегне кубуру ... треном натегне и наложи. *Ћип.* **3.** заст. **а.** *обложити, испунити, поставити (одећу памуком).* *Вук Рј.* **б.** *ставити, принети у великој количини, наслагати.* — Сјели у локанду, наложили пива и јестива. *Март.* **4.** *ставити у дужност, издати налог, наредити, заповедити.* — Другови из штаба ... наложили [су] ми да га укорим. *Поп. Ј.* Изврши што му је газда био наложио. *Креш.*

на́ложни́к м *љубавник, партнер у ванбрачним интимним односима.* *Прав.*

на́ложница ж *љубавница, партнерка у ванбрачним односима.* — Није ју презирао, нити га је болело што је она Никанорова наложница. *Чипл.*

на́ложни́штво с *интиман ванбрачни однос човека и жене.* *Р-К Реч.*

нало̀јити, нàлојӣм сврш. *намазати лојем.* *Р-К Реч.*

нало̀кати, нàлочӗм сврш. *мало полокати, лочући загадити.* — Налокала мачка млијеко. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *доста локати, заситити се лочући.* — Прилети и крмача, убоде замрљано рило те се налоче. *Ков. А.* **2.** пеј. *опити се.* — Опет си се налокао! Јесам ли ти рекао да се не опијеш? *Поп. Ј.* Налочеш се већ изјутра, па махниташ. *Пав.*

нало̀мити, нàломӣм сврш. **1.** *изазвати пукотину, напрслину на нечему; изломити с краја, заломити, окрњити*: ~ кост, ~ обод суда. — Са голе кости љуштио зубима ... покосницу и чупао из наломљеног зглоба. *Рад. Д.* **2.** *изломити одређену (обично већу) количину нечега, ломећи припремити, накупити*: ~ хлеба, круха, ~ грања. — Баци на њих [жеравке] ... наломљеног лојза. *Кал.*

нàломкати, -ā̀м сврш. *дем. према наломити.* — Он јој је био десна рука ... да наломка сувади. *Вес.*

на́лоњ м и **на́лоња** ж грч. црквен. *повисок узан столић са косом горњом површином на који се ставља књига или икона.*

на́лош, -а, -е *који се не осећа добро, понешто слаб, болешљив.* — Нешто сам налош. *Вук Рј.*

налуди́рати се, -у̀ди̏рам се сврш. *заситити се лудирања; налудовати се. Р-К Реч.*

налу́дити се, на̀лу̏дим се сврш. *в. налудовати се. Вук Рј.*

налудо̀вати се, -у̀дујем се сврш. *направити много лудости, заситити се лудовања. Вук Рј.*

налу́жити, на̀лу̏жим сврш. *потопити у луг, у цеђ. Р-К Реч.*

на̀лукнути се, -нем се сврш. *навирити, провирити.* — Радозналим оком налукну се старац на црквена врата. *Шен.*

на̀лула ж *в. нанула.* — Пред вратима [су] поредане уза зид ... папуче и налуле. *О-А.*

на̀лумповати се, -пујем се сврш. *дуго, досита лумповати, банчити.* — Потукли [су се] око девојака, пошто су се претходно налумповали. *Поп. Ј.*

на̀луна ж *в. нанула.* — Ако је блато, онда жене ... носе дрвене папуче које се зову налуне. *Маж. М.* Сваки час ... заклапарају налуне. *Срем.*

налу̏нар, -а́ра м *занатлија, обртник који прави налуне.* — Налунар је сједио бос. *Рад. А.*

налу́њати се, на̀лу̏њам се сврш. *налутати се.* — Налуњао сам се по овој земљи. *Лал.*

налу́пати, на̀лу̏пам сврш. **1.** *разбити, разлупати у одређеној, обично већој количини:* ~ доста јаја. **2.** *истући, избити. Бен. Рј.*

~ **се 1.** *много и дуго лупати, заморити се лупајући, ударајући по чему.* — Сутра ћу се налупати по кориту. *Пав.* **2.** вулг. *наједи се и напити. Вук Рј.*

налу́тати, на̀лу̏там сврш. покр. *наићи лутајући.* — С јесени би налутао какав Циганин. *Вуј.*

~ **се** сврш. *провести много времена у лутању, уморити се лутајући.* — Доста сам се налутао градом док сам је нашао. *Кум.*

на̀лча и **на̀лча** ж тур. *коњска поткова; железна потковица на петама мушке ципеле или чизме.* — Налче на опанцима звониле су по камењу. *Куш.*

наље-, ек. нале-.

на̀љевња̀ци, -а̏кā м мн. (ијек.) зоол. = наливњаци. — Убацио је у то и способност обнављања тијела код наљевњака (инфузорија). *Јонке.*

наљо̀љати се, на̀љо̏љам се сврш. вулг. *наљоскати се.* — Јечи, наљољао се ... пијан као воденица. *Ћос. Д.*

наљо́скати, на̀љо̏скам сврш. вулг. *претерано напити, опити (некога).* — Кад га наљоскају, почиње безумности којима се и сам смије. *Цар Е.*

~ **се** *претерано се напити, опити се.* — Једва су се држали на ногама, — толико се беху наљоскали. *Глиш.* Касније сам се и наљоскао. *Јонке.*

наљу́бити се, на̀љу̏бим се сврш. *издовољити се љубећи, заситити се љубљења.* — О, ова рука! Да ми је да је се сит наљубим. *Лаз. Л.* Те ме и остави он, не наљубив се мене у дворма. *М-И.*

на̀љу̏т и **на́љут,** -а, -о *мало љут, понешто љут.*

наљу́тити, на̀љу̏тим сврш. *изазвати нечију љутњу, разгневити, расрдити.* — Бојим се да кума не наљутим. *Љуб.*

~ **се** *постати љутит због нечега, бити обузет љутњом, разгневити се, расрдити се.* — Стиђах [се] да ти се срце не би наљутило. *М-И.*

наљу́штити, на̀љу̏штим сврш. **1.** *почети љуштити, местимично скинути љуску. Р-К Реч.* **2.** *припремити љуштећи, ољуштити одређену количину нечега. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *дуго љуштити, заморити се љуштећи.* **2.** вулг. *наједи се и напити се.* — Док се човек не наљушти, нема весеља. *Шапч.*

на̀м м тур. *име, глас, углед.* — Травничанима су долазили дани кад би им њихов нам ударио на нос. *Андр. И.* Он не гледа ни у нам, ни у сој. *Мул.*

нам *енкл. дат. заменице »ми«.*

на̀ма *дат. инстр. и лок. заменице »ми«.*

намàгā́рчити, -и̏м сврш. *изложити ругли, довести у неприлику; грубо преварити, насамарити.* — И тек ... откријеш, намагарчили те други. *Сим.* Жена је и праоца намагарчила! *Мих.*

~ **се** *довести себе у смешан положај.*

намáгати се, на̀ма̏жем се несврш. покр. *напрезати се, упињати се.* — Стадох се ... намагати да се пробудим. *Јурк.*

намагнетизи́рати, -и̏зи̏рам и **намагнѐтисати,** -ишем сврш. *пренети својства магнета на нешто, учинити магнетичним.*

намàгнути, на̀магнем сврш. *дати знак (мигом, покретом главе), намигнути.* — Онда ћу главом теби намагнути. *М-И.*

намаћа́рити, -а̏ћа̏рим сврш. = намацарити *преварити, насамарити.* — Лијепо су вас намаћарили. *Шен.*

на́маз м *материјал за мазање; слој начињен премазивањем.* — Са зидова се љуштио слој модрикастог намаза. *Божић.*

на̀мāз, -а́за м тур. *муслиманска молитва.* — Спрема се . . . да . . . клања намаз. *Мул.*

на̀мазā̏но прил. *као намазан, глатко, услужно.* — Продавач се увија гипко и намазано. *Сим.*

на̀мазати, -мажēм **1. а.** *превући, ставити преко површине слој нечега масног или житког (масти, смока и др.*): ~ хлеб, крух. — Узмем обућу . . . истрљам је, каише намажем. *Вес.* **б.** *мазивом заштитити од трења, рђања, корозије, подмазати.* — Шкрипи и пјева ненамазани точак на бунару. *Ивак.* **в.** *превући слојем крема или др. козметичког средства, нашминкати.* — Није заборавила њушку намазати. *Мар.* **2.** пеј. *рђаво насликати (ређе написати); искварити (папир) рђавим саставом или цртежом, нашкрабати.* — Неколико пјесмица [је] намазала. *Ков. А.* Колико папира намазах! *Мажс. Ф.*

Изр. иде као намазано *иде да не може боље*; бити намазан са седам масти (са свима мастима) *бити вешт и лукав*; ~ коме леђа *добро истући, излемати кога*; исп. намекшати леђа.

~ **се 1. а.** *превући своју кожу слојем чега*: ~ лековитом машћу. **б.** *дотерати лице козметичким средствима, нашминкати се.* — Сва његова . . . намазана велеградска гизда вала да преда првенство . . . коњском трговчићу. *Ков. А.* **2.** *упрљати се, замазати се.* — За нешто [се] ухватила и сва се намазала катраном. *Сек.*

на̀мā̏јсторити, -ӣм сврш. покр. *вешто одговорити коме, уђуткати умесном примедбом, поклопити.* *Вук Рј.*

намáкā̏ње с *гл. им. од намакати (се).*

намáкати (се), на̀мāчēм (се) *несврш. и уч. према намочити (се).*

намàкљати, -ām сврш. *истући, изударати.* — Тад ће она . . . све трутове . . . намакљати. *Божић.*

намàкнути, намàћи и **на̀маћи,** на̀макнēм сврш. **1. а.** *ставити што шупље, прстенасто и сл. тако да обухвати какав предмет, навући, натаћи*: ~ прстен, ~ оклоп. — Гледају да у мраку намакну домаћину . . . на главу торбу или врећу. *Ђорђ.* **б.** *набости, набити*: ~ на колац, ~ на копље. **в.** *натући, спустити.* — Намаче шешир дубље на очи. *Јаки. Ђ.* Капу [је] на . . . мрко чело намакнуо. *Шен.* **2. а.** *осигурати, набавити, прибавити.* — Понестаде пиће благу . . . Илија размишља где да је намакне. *Вип.* Боље хране треба јој намакнути, она је болесна. *Кос.* **б.** *спремити, принети.* — Зовнем к себи Лазу, коме је честита поша вечеру већ намакла била. *Буд.* **в.** *привести, довући; навалити (с неким, с нечим).* — Кад их видје силан ага, он намакну гојне воле и целате, љуте рисе. *Маж. И.* **г.** *пружити, поднети.* — Ако те ударе по лијевом образу, а ти им намакни десни. *М-О.* **3.** *направити, саградити, подићи.* — Воду су предвојили и претројили, али моста не могоше намакнути. *Андр. И.*

~ **се** *доспети на какав предмет обухватајући га; навући се; надвити се.* — Бјеше ведро пак се наоблачи и облак се над Беч намакнуо. *НП Вук.*

намáлати, на̀мāлām сврш. **1.** *украсити малајући; окречити.* **2.** заст. *насликати.* — На фирми . . . био је намалан један . . . младић. *Срем.* Лик . . . је зло намалан. *ХР 1928.*

на̀мало и **на̀̏мало** прил. *оскудно, у несташици.* — Сада [сам] намало с лијековима. *Креш.*

намáљати, на̀мāљām сврш. *намалати.* — Налик је на неког намаљаног свеца. *Полић.*

намáљати се, на̀мāљām се несврш. *помаљати се, извиривати.* — Не намаљамо се из шуме. *НИН 1958.*

нáмама и **на̀̏мама** ж *мамац, мека.* *Вук Рј.*

намáмити, на̀мāмīм сврш. **а.** *навести кога или што да дође на одређено место, довести превором, лукавством, обећањима; привући пријатним изгледом, примамити.* — Лукаво [га је] намамио у овај закутак. *Лал.* Најприје му омиљели и намамили га лонци. *Вел.* **б.** *постићи, учинити да се нешто појави, покаже, измамити.* — Намамише смијешак на [њезино] . . . лице оквашено сузама. *Креш.*

~ **се 1.** (чиме) *полакомити се (на што), повести се за чим, бити привучен чим.* — Намами се лепим изгледима, те поче Марјан попуштати. *Срем.* **2.** *навићи се, навадити се.* — Намамила се дјеца . . . па често . . . бију чардак каменицама. *Куш.*

намамљи́ва̏ње с *гл. им. од намамљивати (се).*

намамљи́вати (се), -а̀мљујēм (се) *несврш. и уч. према намамити (се).*

намáнути (се) *в. намахнути (се).*

на̀марица ж покр. *секира.* *Вук Рј.*

намàсатити, -ӣм сврш. покр. *наоштрити (нож).* *Вук Рј.*

намаскѝрати се, -а̀скӣрām се сврш. и несврш. *ставити маску, заклонити се маском, прерушити се, маскирати се.* — Четири . . . намаскирана пријатеља . . . кухају . . . сарме. *Божић.*

нàмастӣр м нар. *в. манастир.* — У стара времена било је много више намастира. *Вук Рј.*

намастӣрйште с нар. *в. манастириште. Вук Рј.*

намàстирскӣ, -ā, -ō нар. *в. манастирски. Вук Рј.*

намáстити, нàмāстӣм сврш. **1.** *намазати маишћу; ставити доста масти, замастити. Бен. Рј.* **2.** *в. намазати (1в).* — Намастила је смежурани лик. *Кост. Л.*

намàтāлка ж *направа за намотавање. Рј. А.*

намáтāње с *гл. им. од наматати (се).*

намàтаоница и **наматаònица** ж *фабричко, творничко одељење за намотавање чега (жице, преље и сл.).* — У творници »Раде Кончар« свечано [се] пушта у погон трака у наматаоници малих ротационих стројева. *Вј. 1960.*

намáтати (се), нàмāтāм (се) *несврш. и уч. према намотати (се).*

намàтати, -ām сврш. необ. *обрлатити, намамити.* — Ако и није сам Милош наматао на вјеру Карађорђа, он је послао његову мртву главу паши. *Павл.*

намàћи[1] и **нàмаћи** (се), нàмакнēм (се), сврш. = намакнути (се).

намàћи[2] и **нàмаћи,** нàмагнēм сврш. *в. намагнути.*

нàмāх прил. **1.** *овога часа, одмах.* — За тобом ћу намах послати . . . бојне синове. *Јакш. Ђ.* Господар ће намах стићи овамо. *Креш.* **2.** *одједном, у један мах, изненада.* — Опет намах нешто му заврти . . . па се махнит ухватио коња. *Ботић.* Саву намах пригуши срце од радости. *Чипл.*

намахúвāње с *гл. им. од намахивати (се).*

намахúвати (се), -àхујēм (се) *несврш. и уч. према намахнути (се).*

намахнúтати се, -àхнӣтāм се и **намахнȉтати се,** -ām се сврш. *много, дуго махнитати, заситити се махнитања. Прав.*

намáхнути, нàмāхнēм сврш. **1.** *махнути руком некоме. Вук Рј.* **2.** покр. *накосити.* — Он потеже сабљу приморкињу, па по пољу траве намахнуо. *НП Вук.*

~ **се** *задесити се, намерити се.* — Онога трена [би] убија свакога ко му се намахне. *Мат.*

нàмацкати, -ām сврш. *намазати.*

~ **се** *намазати се.* — Намацкао се [јодом] због неке разгребане чибуљице. *Дав.*

намацáрити, -àцāрӣм сврш. = намаћарити. *Бен. Рј.*

нàмāшкарити се, -ӣм се сврш. *обући се као машкара.* — Уроћеник у колонији [се] намашкари . . . отпацима старежи европске. *Шим. С.*

нàмаштати, -ām сврш. необ. *наређати, представити у машти, замислити.* — Неподопштине које би једва могла намаштати најпомљивија маштa. *Шим. С.*

~ **се** *провести много времена у маштању.* — Намаштао се . . . у кишним и тужним сумрацима свога . . . дјетињства. *Мар.*

намèдити, нàмедӣм сврш. *засладити медом. Р-К Реч.*

намежȕрати се, -ām се сврш. необ. *скупити се тако да се појаве набори, набрати се; смежурати се. Вук Рј.*

намежȕрити, -èжȕрӣм сврш. *изгужвати.* — Лијепо одијело . . . па се у њему с муком окрећеш . . . да га . . . не намежуриш. *Цар Е.*

намèзграти, -ām сврш. *испунити се мезгром, добити мезгру.* — Гора над Рашљем намезграла, у лист се обукла. *Сиј.*

намèкшати, -ām сврш. *учинити мекшим.*

Изр. ~ леђа (некоме) *излупати, истући (некога).* — Намекшај ти њој леђа, брате мој слатки! *Вел.*

нáмен ж индив. *намена.* — Као да слути мајчину намен. *Кост. Л.*

нāмена и **нāмена,** ијек. нāмјена и нāмјена, ж *сврха за коју је што начињено, засновано и сл., циљ коме нешто треба да послужи, разлог постојања нечега.* — У овој књизи, ради њене намјене широкој публици, не може бити великог научног апарата. *Водн.* Реч је о томе да ли Матица српска може одговорити својој намени. *Петр. В.*

намéнити, нàмēнӣм, ијек. намијènити, сврш. **1. а.** *припремити за нешто, назначити употребу нечега, одредити чему треба да служи.* — Преселио [се] у зграду која је била намењена за конзулат. *Андр. И.* **б.** *управити према некоме, упутити некоме.* — Швигар пуче преко волова и не погоди коме је намењен био. *Ад.* Сви разговори и све шале, све је њој било намијењено. *Берт.* **2. а.** *оставити да се преда некоме као поклон, означити коме да се дâ.* — Кому ли ће . . . у опороци намијенити оно силно своје благо? *Ков. А.* Марта узимаше парче по парче и, наменивши коме ће, даваше Дражи да прикаже. *Вес.* **б.** *одредити некоме у део, досудити.* — Пјевамо само зато да не мислимо како нам је горку судбину небо намијенило. *Вил.* **3.** *одабрати за какву улогу у будућности, унапред одредити.* — Изабрао сам и намијенио тебе за мог насљедника. *Нен. Љ.*

намèница, ијек. намјèница, ж покр. *крмача намењена за клање. Прав.*

на̀менскӣ и на̀менскӣ, -ā, -ō, ијек. на̀мјенскӣ и на̀мјенскӣ, фин. *који има одређену намену, који се може утрошити само у назначене сврхе*: ~ кредит, наменска средства.

наме́њати се, на̀ме̑њам се, ијек. намијењати се, сврш. *много пута променити што; међусобно извршити много размена.*

наме̏њи̏ва̏ње, ијек. намјењи̏ва̏ње, с *гл. им. од намењивати.*

наме̏њи̏вати, -е̑њујēм, ијек. намјењи̏вати *несврш. и уч. према наменити.*

на̀мер, ијек. на̀мјер, м *в. намера (2).* — Намјер [му] изненада нанесе на пут оно што би могао иначе чекати. *Креш.*

на̀мера и **на̀мера**, ијек. на̀мјера и на̀мјера, ж **1.** *замисао на чије је остварење усмерен поступак или акција; оно што је ко одлучио да учини, на шта се ко решио, тежња, жеља.* — Волео [је] Милоша одано, без задњих намера и суревњивости. *Уск.* Прокључавала је она давно његове намјере. *Кал.* **2.** *прилика, случај.* — Намјера дуг наплаћује. *Н. посл. Вук.* Нашли смо се онако по сретној намјери. *Шен.*

намера̀вати, -е̑ра̑вам, ијек. намјера̀вати, несврш. *имати намеру, замисао, бити решен на нешто.*

на̀мера̄н, -рна, -рно **1. а.** *који има намеру да нешто изведе, уради, решен.* — И он и Ђокић намерни су да се жене. *Ранк.* Намјеран [сам му] исказати ту част. *Вел.* **б.** *учињен свесно, с одређеном намером, хотимичан*: ~ грешка, ~ пажевина. **2. а.** *који се намерио, случајан.* — Изложи на раскршћу ... дијете ... како би му се нашло намјерна кума. *Љуб.* Сретао је свуда путног и намјерног. *Драж.* **б.** *који се ту налази, присутан, назочан.* — Кад били при обједу, рече игуман намјерному братству. *Љуб.* **3.** грам. *којим се исказује намера или циљ, финални*: ~ реченица, намерни везник.

наме́рати се, на̀ме̑ра̄м се, ијек. намје́рати се *несврш. и уч. према намерити се (1).* — Бјежи ... и намјера се на другог пастира. *Марет.*

намера̀чити, -е̑ра̑чӣм сврш. тур. *добити мерак на што, пожелети, изабрати.* — Проба оне [панталоне] које је намерачио. *Пол. 1958.*

наме̏ре̏ње с цсл. и **наме̏ре̏ње**, ијек. намје̏ре̏ње, с заст. *в. намера.* — Не ударају натраг од свога намеренија. *Вук.* Познајемо [се] ... по кобна дана намјерењу. *Март.*

на̀мерити[1], -ӣм, ијек. на̀мјерити, сврш. **1.** *определити се за какву замисао или циљ, смислити, наканити, наумити; окренути куд, упутити се.* — Пожури да изврши оно што је намјерио. *Вел.* Куда си намјерио, сељаче? *Јевт.* **2.** *навести, нанети.* — Враг ме намјери на весело ... друштво. *Матош.* Пут нас намјерио на вашу кућу. *Ћос. Д.* **3.** *наћи, затећи.* — Намјерио сам га дома. *Вук Рј.* **4.** *управити, уперити.* — Куд намјери, ту погоди. *Мажс. Ф.* Ухвати пушку, намјери, одапе. *Шен.*

~ **се 1.** *случајно срести (кога), наићи (на кога, на што), наћи (кога, што).* — Сретан ли је твој Јосо кад се на њу намјери. *Пав.* Намери се на једну кућицу и купи је. *Лаз. Л.* **2.** *наћи се случајно негде, задесити се; обрести се, створити се.* — Намјери се у селу онај исти калуђер који је ... избавио ... Цвијету. *Љуб.* Само се зачуди како се баш он намјерио ондје. *Шимун.* **3.** уз. повр. *наићи један на другог, наћи се, састати се, срести се.* — Глумац начини на мене очима како смо се намерили не може бити боље. *Нед. Љ.*

на̀мерити[2], -ӣм сврш. *измерити обилно, много.*

~ **се** *провести дуго времена мерећи, задовољити се, заситити се мерећи.* — Кад га је син повео да види земљиште што је купио ... није га се могао намјерити ... корацима. *Франг.*

на̀мерицē, ијек. на̀мјерицē, прил. необ. *намерно.* — Намјерице се пред њом почео прсити. *Божић.*

на̀мерича̄н, -чна, -чно, ијек. на̀мјерича̄н, необ. *намеран, хотимичан.* — У првом случају тврдили бисмо намјерично дјеловање као објективну чињеницу. *Баз.*

на̀меркати, -а̄м сврш. *вребајући спазити, увребати. Р-К Реч.*

на̀меркиња, ијек. на̀мјеркиња, ж *она која случајно наиђе, намерница.* — На површију ... се несташно праћакају ситне рибе, намеркиње. *Маш.*

на̀мернӣк, ијек. на̀мјернӣк, м *онај који се намери, наиђе, који се случајно обрете или задеси негде.* — Прислушај, путниче и намјерниче из далеке земље, туговања наша. *Коч.* Кад уз двор прође какав намјерник, ја сва се стресем. *Огр.*

на̀мерница, ијек. на̀мјерница, ж *женска особа намерник.*

на̀мерничкӣ, -ā, -ō, ијек. на̀мјерничкӣ *који се односи на намернике.* — Није се више намерничког кумства ни сећао. *Рад. Д.*

на̀мерно, ијек. на̀мјерно, прил. **1.** *с одређеном намером, хотимично.* — Намерно окреће разговор. *Глиш.* **2.** покр. *случајно.* — Доведи ја Арбанаса као намјерно у ону улицу. *Љуб.*

на̀мернӧст, -ости, ијек. на̀мјернӧст, ж *особина онога што је намерно, хотимичност; намерна, свесна усмереност, тенденција.* — Уз сву ову једноличност и намјештену

намјерност комедија као казалишни комад ипак живи. *Комб.*

наме́сити, на̀ме̄сӣм, ијек. намијѐсити, свршн. *месећи припремити у већој количини, умесити довољну количину.* — Нико не може цијелом свијету колача намијесити. *Н. посл. Вук.*

на́меснӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. на́мјеснӣ *који неког замењује.*

Изр. ~ учитељ школ. заст. *приправник, суплент. Бен. Рј.*

на́месни̏к, ијек. на́мјесни̏к, м **1.** *онај који у нечије име влада или управља, који некога представља, заменик, заступник; заменик владара, онај који уместо владара врши владарску дужност, регент; поглавар државне управе у покрајини или у колонији:* султанов ~, бискупов ~, архијерејски ~. — Бан је намјесник краљев. *Шен.* Баш су вечерали ... игуман Сава, намесник Теофан и стари ... отац Севастијан. *Петр. В.* **2.** *наследник.* — По смрти владике Саве нареку му Црногорци намјесником синовца, ђакона Петра. *Љуб.*

на́месни̏ков, -а, -о, ијек. на́мјесни̏ков *који припада намеснику.*

на́месни̏ковање, ијек. на́мјесни̏ковање, с *гл. им. од намесниковати.*

на́месни̏ковати, -кујēм, ијек. на́мјесни̏ковати, несврш. *бити на положају намесника, вршити намесничку дужност.* — Дознајем да он намјесникује да је милина. *Вел.*

на́месни̏ковица, ијек. на́мјесни̏ковица, ж *намесникова жена.*

на́месница, ијек. на́мјесница, ж *жена намесник.* — Он је поставио као намјесницу своју сестру. *Пов. 2.*

на́месничин, -а, -о, ијек. на́мјесничин *који припада намесници.*

на́месничкӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. на́мјесничкӣ *који се односи на намеснике.*

на́месни̏штво, ијек. на́мјесни̏штво, с **1. а.** *положај и звање намесника.* — Не једанпут хтио је пустити то банско намјесништво. *Шен.* **б.** *режим, владавина намесника.* **2.** *намесничка канцеларија, намеснички уред; намесници који истовремено врше поверену власт:* краљевско ~. — Запосли се као писар у задарском намесништву. *ЛМС 1951.*

намѐсти и **на̀мести,** -ѐтēм свршн. *много нападати (о снегу).* — Што намете снијег. *Вук Рј.*

на̀местити, -ӣм, ијек. на̀мјестити, свршн. **1. а.** *ставити на одговарајуће место, сместити.* — Овде да наместите кревет ... овде огледало. *Вес.* Подаље намјесте лађу у води. *М-И.* **б.** *дотерати да лепо стоји, удесити.* — Сагнула се да га [шешир] намјести пред огледалом. *Торб.* Госпа Нола га помилова по ... глави, и намести раздељак. *Сек.* **в.** *дотерати, вратити у нормалан положај.* — Јеси ли наместила кост? — Јесам ... И утегла сам. *Вес.* **г.** *припојити, уградити, ставити:* ~ протезу. — Укебај га ... па златне зубе себи намјести. *Бан.* **д.** *подићи, саградити; начинити, направити.* — Јок, каки Ђура, ко ће њему да намести споменик, то је неки ... министер. *Дом.* Намјести пред уста трубу од длана и опет закричи: »Газда!« *Донч.* **2. а.** *довести у ред, распремити, спремити за одговарајућу потребу:* ~ собу, ~ сто за обед. — Ја сам наместила већ за спавање. *Ад.* **б.** *снабдети намештајем, опремити за становање, за одговарајућу потребу:* ~ ординацију. — Становала је ... у засебној кућици коју јој је он најмио и намјестио. *Андр. И.* **3. а.** *отклонити тешкоће, ускладити, поравнати.* — Ласно је ... за новце ... Све ћемо то лијепо намјестити. *Лаз. Л.* **б.** *смишљено саставити, срочити; измислити.* — За кратко време пуче по целом селу брука ... Сељаци то окитише, наместише и удесише још згодније. *Глиш.* **4. а.** *поставити у службу, дати запослење, довести на положај.* — Наместише га за магистраторског пандура. *Петр. В.* Желио је намјестити сина на тај положај. *Краљч. Стј.* **б.** *довести у неку средину, сместити (на привремени или дужи боравак).* — Отац [га] ... намјестио ... у сјемениште да учи гимназију. *Тип.* **5.** фиг. **а.** (некоме, некога) *нанети непријатност или штету (некоме), довести у тежак положај.* — [Био је] официр, коме су »тамо неки наместили да овамо на правди бога залута«. *Аз.* Јесам ли те наместио, а? То ти је за ону штету у пољу. *Тип.* **б.** *кришом поставити, подметнути (коме):* ~ заседу, ~ клопку. — Неки су ми дан намјестили бомбу. *Фелд.* **в.** *истући, испребијати.* — Ако те наместим, савијаћеш се горе од чикова. *Шапч.*

Изр. ~ кључу̀су (коме) *ухватити кога у незгоди, уловити:* ~ ребра (кости, леђа) (коме) *претући, испребијати.*

~ **се 1.** *заузети место, сместити се.* — Под самом врбом, у лепој хладовини, наместио се чобанин. *Јакш. Ђ.* Спусти [се] на наслоњач, намјести се и некако чудно ... гледаше ... на старца. *Цар Е.* **2.** *удесити се, дотерати се, нагиздати се.* — Тета Јула ... намјестила се и огледала у зрцалу, нашкубила танке уснице. *Коз. Ј.* Е, кћери, све је добро. Иди сад те се и ти обуци и намести. *Вес.* **3.** *опремити се, снабдети се за становање, уредити пребивалиште.* — У тај сабијени простор намјестише се поменута племена. *Јаг.* Морали су ... да се задужују да би се обукли и у кући наместили. *Сек.* **4.** *добити намештење, службу, запосли-*

ти се. — Пристаде да остане код механције за одређен месечни ајлук . . . Наместио се, сад је миран. *Ранк.* **5.** *споразумети се, нагодити се. Вук Рј.*

нàместо, ијек. нàмјесто **1.** предл. с ген. *означава замену једнога с другим: место, уместо.* — Стриц млинар јој је намјесто оца. *Шен.* **2.** (у прилошкој служби, у вези с везницима: да, што) *означава да је нешто замењено другом радњом.* — Наместо да . . . тражи заклон . . . она се узнемири. *Петр. М.*

нáмет[1] м **1.** *наслага навејаног снега, смет.* — Наступиле су због сњежних намета велике прометне незгоде. *Обз. 1932.* Упадајући у намете до појаса, он запиње и јечи. *Ћос. Д.* **2.** *обавезна плаћања која власт одређује (порез и разни прирези).* — Све нам поједу порези, намети да сам . . . скоро гол. *Мишк.* Материјално стање сељака не допушта повећање државних намета. *Јов. С.* **3.** *наметање.* — Од намета фајде не имаде. *НПХ.* **4. а.** *оно што се наметнуло, што се паразитски придружило.* — Не смета те . . . подли намет од корова разна. *Бег.* **б.** *наметник, паразит.* — Утамањују се у кључу при варењу и они живи намети . . . у месу . . . бобице и трахине. *Батут.* **5.** покр. *чини, мађије. Вук Рј.*

Изр. ~ на вилајет *прекомерно ново опорезивање.*

нáмет[2] м покр. *оно што се мéтё, мешајући ставља (у храну).* — Нестаје и ражи и озимог јечма, што мељемо за намет свињама. *Донч.*

нáмета ж нар. мед. *неповољна, болесна појава на рани, повреди; зараза, инфекција.* — Склопац је . . . најужаснија намета на ране. *Батут.*

нàметак, -тка м (мн. нàмеци, ген. нàметāкā) **1.** *оно што је наметнуто.* — Од наметка не има напретка. *НП Вук.* **2.** *додатак.* — Особито се истиче солидна опрема коледара и књижевни наметак. *В 1885.*

нáметан, -тна, -тно *наметљив, насртљив.* — Иза тога заклоништа ошинула би . . . варошка чељад наметне госте до крви. *Шен.*

намѐтање и **нàметање** с *гл. им. од наметати (се).*

намѐтати[1] и **нàметати,** нàмећēм свршн. *метнути, ставити у обилној мери, наслагати.* — Око његове главе наметала [је] пуно босилька и јабука. *Вес.* Мало-помало наметали су му . . . толико терета на грбачу да се већ ни не може дићи. *Мишк.*

намѐтати[2] и **нàметати (се),** нàмећēм (се) **1.** *несврш. и уч. према наметнути (се).* **2.** покр. *надметати се, лицитирати.* — Гледао [је] . . . да ли се чија добра продају за дугове. Готов је био да увијек намеће. *Ћор.*

намѐтач, -áча м покр. *надметач, лицитант.* — Није било других наметача осим њега. *Ћор.*

нáметкиња и **нàметкиња** ж *она која је неком наметнута (да је узме).* — Нећу . . . љубит наметкиње, ма ја због њих изгубио главу. *Ботић.*

намѐтљив, -а, -о *који нежељен ступа у друштво или у одређене односе с ким, који се намеће.* — Старац је људима и досадан и наметљив. *Нех.* Болно [се] опиру наметљивом, туђинском, друштвеном животу. *Петр. В.*

намѐтљивац, -йвца м *наметљив човек.* — Сад му се чинило најприличније да се не покаже наметљивцем. *Новак.* Његови пријатељи . . . сад су му дошли као некакви страни . . . наметљивци. *Ћоп.*

намѐтљивица ж *наметљива женска особа. Р-К Реч.*

намѐтљиво прил. *на наметљив начин.* — Право . . . срце дише ту, благо и снажно . . . не хучно, наметљиво. *Кнеж. Б.*

намѐтљивōст, -ости ж *особина онога који је наметљив, онога што је наметљиво.* — Осјећа дубоку . . . потребу да се опре тој брбљавој наметљивости. *Крл.*

нáметњāк и **нàметњāк** м **1. а.** *онај који се наметнуо; онај који је наметнут силом.* — Нек' та . . . палица буде у нужди и потреби за лубање наших непријатеља, за наметнике и отимаче. *Наз.* **б.** *наметљивац.* — Она те дрске наметнике . . . неће примити. *Кол.* **2.** биол. *организам који живи на рачун других живих бића, који се храни састојцима из живог ткива домаћина, паразит.* — Ваљски наметници, нпр. гусјенице губара, размноже се изванредно брзо. *НЕ.* фиг. Радио је највише по ноћи јер се, као и сви други наметници, бојао сунца. *Мишк.* **3.** *одметник од власти, насилник.* — Буна видинскога наметника, паше Пасван-огла, против султана . . . [заталасала је] реформни . . . покрет у војсци. *Нов.*

нáметница и **нàметница** ж **1.** *она која се некоме наметнула.* — Увукла си се, туђа наметнице, под овај кров, преварила старца, отела му све. *Шен.* **2.** (у придевској служби, уз именице ж. рода) *наметничка, паразитска:* билька ~.

Изр. пчела ~ *пчела која се увлачи у кошнице других пчела. Бен. Рј.*

нáметничкӣ и **нàметничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на наметнике:* ~ живот, ~ билька.

нáметнйштво и **нàметнйштво** с **1.** *наметнички поступак, наметање.* — Свако наметништво крепко и поносито одбија. *Шен.* **2.** *живот на рачун других бића, паразитизам. Бен. Рј.*

намѐтнути и **нàметнути,** нàметнēм свршн. **1.** *ставити преко нечега, на нешто, набацити.* — Онда опет би један [човек] убачен [у собу] и реза наметнута. *Лаз. Л.* **2. а.** *наслагати, нагомилати.* — Око куле сламу наметнуше, попалише, огњем изгореше. *НП Вук.* **б.** *заклонити чиме, покрити, затрпати.* — Наметни ме од горе шеваром, да м' не једе од горе звјериње. *НПХ.* **3. а.** (некоме) *натерати кога да што прихвати мимо своје воље, натурити:* ~ своју власт, ~ своју вољу. — Јаки духови могу ... хипнотисати многе људе, наметнути им своје идеје. *Прод.* Прилике ... су му наметнуле и песимизам. *Марј. М.* **б.** *оптеретити, притиснути кога чим, навалити што на кога:* ~ порез, ~ дуг. — Паша [је] на вилајет наметнуо зулум. *Маж. М.* **4.** *навести, наговорити.* — Хајдук ... неће убити човека који му ништа не чини, већ ако га наметне какав пријатељ или јатак. *Вук.* **5. а.** *упутити, дати кога (нпр. на какво учење).* — Наметнуо га на књигу. *Вук Рј.* **б.** празн. *враџбином навући на кога.* — Ово је [болест] детету наметнуто ... — А ко би таки душман? *Вес.*

~ **се 1. а.** *прићи сам, придружити се некоме без његовог тражења; упорним настојањем привући на себе нечију пажњу:* ~ девојци. — Спремите, а ја ћу понијети — наметне се брзо. *Бен.* **б.** *стећи власт над неким противно његовој вољи, домоћи се каквог утицајног положаја.* — Наметну им се господарем зовући их својим слугама. *Креш.* Божић [се] још више надимао у жељи да се наметне логору. *Вучо.* **2.** *заокупити, обузети (о осећањима, мислима).* — Наметну му се једна страшна слутња. *Мат.* Наметну му се чудна мисао. *Гор.* **3.** *предати се чему, бацити се на што.* — Залуду сте се ... наметнули на старе листине. *Павл.*

нàмет-пу̏шка ж необ. презр. *наметљивац; чанколиз.* — Она намет-пушка господска из пуна пладња масну каву лоче. *Јурк.*

намехýрити се, -èхӯрӣм се, ијек. намјехýрити се, свршн. *одићи се, претворити се у мехур, плик, наклобучити се:* намехурила се опекотина, опеклина.

нàмецати, -ām свршн. **1.** *притискивањем размекшати, ударањем озледити, нагњечити:* ~ јабуку. — Да нисте случајно [коњима] чекићем ... зглобове намецали? *Моск.* **2.** фиг. *изударати, премлатити.* — Ако ... дође кући модрих, намецаних леђа, а оно знајте да је од моје руке. *Јурк.*

нàмецкати, -ām свршн. *дем. према намецати.* — Зглоб је ушинут ... ако се нагњечи или намецка. *Батут.*

намéчити[1], нàмéчӣм свршн. *намамити, навадити.* — Намечила ме на месо. *Павл.*

~ **се** *намамити се, навадити се.* — Овако се намече беспосличари овамо, и ту ластују лијепо. *Крл.*

намéчити[2], нàмéчӣм свршн. покр. *начинити меким, припремити меку простирку (за седење или лежање).* — Ако нема траве ... донесу листа, тек ваља свакојему госту намечити гдје ће сјести. *Миљ.*

Изр. *~* ребра (коме) *пребити, претући.* — Намечићу му ребра. *Лал.*

намéшати, нàмéшām, ијек. **намијèшати,** свршн. **1.** *ставити многошта заједно, измешати.* **2.** *мешајући наместити, подесити.* — Помисли он: вјештица је себи намијешала карте. *Шов.*

намештáвати (се), -èштāвām (се), ијек. намјештáвати (се), несврш. *в. намештати (се).* — Ходи ми помози књиге намештавати. *Огр.*

нàмештāј, ијек. нàмјештāј, м **1.** *покретни предмети који служе за потребе становања, за смештај или рад:* кућни ~, канцеларијски ~. **2.** *место на коме се неко (нешто) налази, смештај, положај.* — Један од дјечака горе на свом високом намјештају зијевне. *Бал.*

нàмештājнӣ, -ā, -ō, ијек. нàмјештājнӣ *који се односи на намештај.*

намéштало и **нàмештало,** ијек. намјéштало и нàмјештало, с и м покр. *онај који намешта, много смишља кад говори. Вук Рј.*

намéштāлька, ијек. намјéштāлька, ж разг. *намештена, удешена ствар; подвала.* — Све [је] јасно, све, чак и падавица — обична намештаљка. *Дав.*

намéштāње и **нàмештāње,** ијек. намјéштāње и нàмјештāње, с *гл. им. од намештати (се).*

намéштати (се), нàмéштām (се) и **нàмештати (се),** -ām (се), ијек. намјéштати (се) и нàмјештати (се) *несврш. и уч. према наместити (се).*

нàмештен, -а, -о, ијек. нàмјештен **1.** *трп. прид. од наместити.* **2. а.** *извештачен, усиљен.* — Насмија се на њ својим леденим, намјештеним осмијехом. *Тип.* Затрепери као да ће заплакати због своје намјештене хладноће. *Божић.* **б.** *удешен, лажан.* — После једног намештеног суђења ... Савонарола је ... спаљен. *Јов. С.*

намештѐник, -йка, ијек. намјештѐник, м *онај који је намештен у каквој служби, службеник.* — Не заборављати ни на часак да је ситан намјештеник. *Крањч. Стј.*

намештѐница, ијек. намјештѐница, ж *женска особа намештеник, службеница.* — Није била намјештеница фирме. *Сим.*

намештѐничин, -а, -о, ијек. намјештѐничин *који припада намештеници.*

намешт̀ѐнӣчкӣ, -ā, -ō, ијек. намјешт̀ѐнӣчкӣ *који се односи на намештенике*: ~ положај.

нàмештено, ијек. нàмјештено, прил. *извештачено, усиљено, лажно*. — Својим пискутљивим гласом ... дјелује намјештено од прве ријечи. *Крл.*

нàмештенӧст, -ости, ијек. нàмјештенӧст, ж *особина онога што је намештено; извештаченост, усиљеност*. — У свему томе осјећао је намјештеност. *Михољ.*

намешт̀ѐње, ијек. намјешт̀ѐње, с *радно место, запослење, служба*. — Тим намештењем заиста доказује велик уплив ... на владу. *Петр. В.* Допутовала је ... да изради ... сину намјештење. *Крањч. Стј.*

нàмеше, ијек. нàмјеше, с покр. **1.** *место, простор*. — Обори кућу до темеља и огради на истом намјешћу другу. *Љуб.* **2.** *намештај, покућство*. — У сваком ... властелинству [има] обиље господског намјешћа. *Павл.* Крадомице посматрају собно намјешће. *Радул.*

нàмиг м *миг, намигивање*. — Кадија горљив на турчење, а још врући на женске намиге. *Март.* Добро [је] разумео тај намиг господина свога. *Глиш.*

намигà̀вање с *гл. им. од намигавати*.

намигà̀вати, -ӣгāвām несврш. *в. намигивати*. — Намигава и жмига очима. *Иван.*

нàмигāј м *миг*. — Ту није... била потребна никакова вољба, него тек намигај, пазар. *Коз. И.*

намигӣ̀вање с *гл. им. од намигивати*.

намигӣ̀вати, -ӣгујем *несврш. и уч. према намигнути*.

нàмигнути, -нēм сврш. *дати знак мигом; жмирнути на нарочит начин дајући неки знак*. — Кад министри намигну, лећи ћу да спавам. *Змај.* Мотрећи дјевојку ... намигне објешењачки. *Донч.* фиг. Прва звијезда већ намигнула селу. *Михољ.*

нàмигољити, -ӣм сврш. необ. *в. намигнути*. — Обукла се што лепше ... намигољила оштрим очима, те пође к начелнику. *Коз. Ј.*

намӣгуша ж *женска особа која радо намигује, кокетира, флертује; жена лаког морала*. — Страшна [је] намигуша; многима је завртела мозак. *Шапч.* Смијешила се кокетно, али не како се смију превејане намигуше. *Том.*

намнгӯшати, -āм несврш. индив. *в. намигивати*. — Гост ... је ... читао ... и катkад каванарској дјевојци намигушао. *Шен.*

намије-, ек. **наме-**.

намѝлати се, нàмӣлā се несврш. покр. *бити издашан, давати доста квалитетног брашна (о житу)*. — Жито се намила. *Вук Рј.*

намѝлети, -лӣм, ијек. намѝљети, сврш. *милећи накупити се у великом броју, у великој количини*. — фиг. Из мрака поново, брзо, намиле у њега страх. *Јос. Д.*

нàмиловати се, -лујēм се сврш. **1.** *наужривати се милујући, наситити се миловања*. — Не могу да се намилују ... овог красног детета. *Глиш.* **2.** *уз. повр.* — А они ... намиловали се, нањубили се па отишли. *Ранк.*

намѝнистровати се, -трујēм се сврш. *дуго времена бити министар, задовољити жељу за министровањем*. — Та он се бар наминистровао и нагосподовао доста. *Маш.*

намѝнути (се), нàмӣнēм (се) сврш. *уз пут свратити, наићи, навратити*. — Није ми намера била овамо да наминем. *Богдан.* Намине се па каже да је Железник већ погубљен. *Лал.*

нàмира и **нàмира** ж **1.** *оно чиме се подмирује нека потреба, неко тражење; накнада за нешто раније узето, намирење*. — Са једним малим делом ... оброка хлеба, била би дневна намира ... издашнија. *Батут.* **2.** *признаница којом се потврђује примитак чега (обично новца)*. — Нашла сам намиру с твојим потписом. *Фелд.*

нàмирати, -рēм *несврш. и уч. према намирити*. — Доста земаљског блага поштено сам ... скупио. Намирем га теби. *Шен.*

намирѐње с *оно чиме се ко или што намирује, подмирује; нагодба, поравнање*. — После намирења седоше да вечерају. *Вес.*

намирѝвање с *гл. им. од намиривати (се)*.

намирѝвати (се), -ӣрујēм (се) *несврш. и уч. према намирити (се)*.

намирисà̀вање с *гл. им. од намиривати (се)*.

намирисà̀вати (се), -ӣсāвām (се) *несврш. и уч. према намирисати (се)*.

намрӣ̀сати, -ӣришēм сврш. **1.** *посути мирисом (кога, што)*. — Напокон су је ... намирисали и повели ... у шетњу. *Шимун.* **2. а.** *осетити чулом мириса*. — С вјетром је намирисао већ вишњеве воћњаке што су цвали. *Бен.* Или ће их ... потражити ... или ће их Ђурашиновић намирисати по диму дуванском. *Лал.* **б.** фиг. *према извесним знацима предосетити, наслутити, предвидети*. — Намирисали обешењаци да је добра партија. *Срем.* Људи су намирисали битку. *Крл.*

~ **се 1.** *попрскати се неким мирисом, напарфимисати се*. — Упомаћени и намири-

сани Сава мислио је с чежњом. *Чипл.* **2.** *издовољити се, наужиавати се миришући (што).* — На пролеће би те чобанице закопале, и ти би се земље намирисао. *Вуј.*

намúрити, нàмӣрӣм свршн. **1. а.** *испунити чија тражења, задовољити; снабдети потребама, подмирити.* — Можеш жеље срца свога намирити. *Шен.* Духаном га намире сељаци за цијелу годину. *Тип.* **б.** *завршити свакодневне послове око некога, нечега (нахранити и напојити, опремити, спремити и сл.):* ~ стоку, ~ кућу. — Кад су коње намирили и себе окријепили, онда пођу даље. *Кор.* Распреми сто и намири децу. *Уск.* **в.** *завршити све послове око нечега, средити:* ~ летину. — Тек што су намирили пшеницу, стигао је јечам. *Моск.* **2. а.** *исплатити (дуг), испунити обавезу према некоме:* ~ порез. — Платићу! ... А још ниси ни лањско намирио! *Тип.* Обећа [јој] да ће је намирити чим се ожени. *Кум.* **б.** *накнадити, платити.* — Сва та голема својта не може намирити жени мужа. *Љуб.* Суд одреди ... да га [дијете] одгаја, а зато ће му се труд намирити. *Мул.* **3.** *испунити (неку меру), навршити.* — Кад поша намири ... педесет и пет година, почне нешто удити. *Лаз. Л.* **4.** *придобити оне који се споре да прихвате предложено решење, да се нагоде; ускладити, средити.* — Дођосмо да вас као људе намиримо. *Вес.* Кад је какав тежи случај у судници ... он то од часа намири, да је сваком право. *Лаз. Л.*

~ **се 1. а.** *остварити жеље, задовољити се; подмирити потребе; најести се.* — Још јој се није намирило срце, него је ... мед боце утакнула кесицу пуну новаца. *Ков. А.* Надалеко ... пронашао је трапове кромпира, отворио их и намирио се. *Вуј.* **б.** *уредити живот, средити се.* — Обје јој се кћери поудале и намириле. *О-А.* Тјешила је ... како ће се лијепо удати и намирити овде у Сарајеву. *Андр. И.* **2.** *прибавити себи задовољење, наплатити се, обрачунати се.* — Изиђе из собе, псујући и говорећи да ће се он намирити како он зна. *Нед.* **3.** уз. повр. *нагодити се, поравнати се.* — Баталите ... свађу, па се намирите лепо као људи. *Глиш.* **4.** *протећи, напунити се, навршити се (о временском периоду).* — Намири се година помрлим укућанима. *Вес.*

нáмирнице и **нáмӣрнице** ж мн. (често с атрибутима »животне«, »живежне«) *производи који служе за људску исхрану.* — Сеоски трговац подигао цијене намирницама. *Гор.*

нàмӣсао, -сли ж *намера, накана.* — Другу имам намисао, тајну и скровиту, што постићи је морам. *Богд.* Зар нико ником не може да приђе без скривених намисли и прохтева? *Андр. И.*

нàмислити, -ӣм свршн. **1.** *решити се на нешто, наумити.* — Видјело се да је кадра учинити што је намислила. *Ивак.* Увек изведе што намисли. *Каш.* **2.** *стећи утисак, дојам, помислити.* — Никола се мучио да препозна Муњу [пса] и чим намисли да га је препознао, пси се помешају. *Ћос. Д.*

нàмитати (се), -ићём (се) несврш. *в. наметати (се).* — Којим правом да вам намићем своје друштво? *Новак.* Намићу нам се за господаре. *Кум.*

нàмицāње с *гл. им. од намицати (се).*

нàмицати, -ичём несврш. **1.** *несврш. и уч. према намакнути и намаћи.* **2.** *једва подмиривати потребе, тешко живети; натезати, мучити се.* — Намиче као мати с јединчетом. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према намакнути се и намаћи се.* **2.** *примицати се, приближавати се.* — Намицала се ноћ. *Шен.*

нàмишљāј м *намера, намисао.* — Дајте мени веру да нико неће тајне издавати ... у намишљају злу. *Кост. Л.* Иван одлучи ... умолити га нека грофу избије из главе његов намишљај. *Ђал.* **2.** правн. *умишљај, предумишљај. Арх. 1926.*

намúшљати, нàмӣшљām несврш. **1.** *несврш. и уч. према намислити.* **2.** *измишљати.* — Причао [је], обећавао и намишљао и што може и што не може бити. *Ћоп.* **3.** *размишљати, премишљати.* — Ево видите ... намишља он, — ето видите, све ово на свијету не иде даље од магареће мудрости. *Кал.*

нàмишљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од намислити.* **2.** правн. *учињен с предумишљајем, свесно, хотимичан.* — Смртна казна је задржата само у ... случајевима намишљеног убиства. *Арх. 1926.*

нàмишљенōст, -ости ж *намена чега, намисао, намера.* — Према намишљености ... хоће да одређује ћудоредну вриједност чина. *Баз.*

намје-, ек. наме-.

намладȍвати се, -àдујēм се несврш. *наужиавати се младости.* — Ни се намладовала, ни проживела, ни изишла међу људе. *Вес.* Они не пустише младости да се намладујемо скупа. *М-И.*

нáмлаз м необ. *мужа, добивање млека.* — А да млијеко напредује бијело и за љетна обилна намлаза и за зимна смока потрошнога. *Март.*

намлáтити, нàмлāтӣм свршн. **1.** *млатећи накупити, припремити довољну количину чега (граха, воћа и сл.). Вук Рј.* **2.** *разбити, дотући.* — Кажу да су негдје гадно намлатили Талијане. *Ћоп.*

Изр. ~ паре *зарадити много новца, обично на лак начин.*

~ **се** *надовољити се млатећи (кога или што).* — Сит га с' хтедох онде да намлатим. *Радич.*

нàмлети, нàмељēм, ијек. нàмљети, свршн. **а.** *самлети довољну количину чега, припремити мељући.* — Село велико ... куд ће доспети да намеље свакоме. *Глиш.* **б.** фиг. *набрбљати.* — Психологије је врло много намљео. *Л-К.*

нàмлечак, -чка, ијек. нàмљечак, м *двогодишњи во. Вук Рј.*

нàмљети, нàмељēм, ек. нàмлети.

нàмљечак, -чка, ек. нàмлечак.

намножáвање с *гл. им. од намножавати (се).*

намножáвати (се), -ножáвāм (се) *несврш. и уч. према намножити (се).*

нàмноженōст, -ости ж *стање и особина онога што се намножило.* — Растурила се [задруга] са намножености. *Нов.*

намнòжити, нàмножīм сврш. *створити у великом броју, размножити.* — Искоријенио си племена, а њих намножио. *Дан.*

~ **се** *бројно се повећати, размножити се.* — Та се кућа намножила; имала је самих мушких глава око тридесет. *Вес.*

нàмодар, -дра, -дро *који има нијансу модре боје, модрикаст. Деан. Рј.*

намòдити се, нàмōдīм се сврш. необ. *удесити се, дотерати се по моди.* — Што сте се тако намодили? *Грол.*

намòлити[1], нàмолīм сврш. *навести, наговорити мољењем, молбама, умолити.* — Матија се пренуо, устао ... и намолио је да легне. *Сек.* Покушао сам намолити оца да се тргне из мртвила. *Козарч.*

Изр. ~ мобу нар. *сакупити мобу.*

~ **се 1.** *дуго и упорно молити, заморити се молећи.* — Колико га се намолила ... но он неће па неће. *Бен.* **2.** *молбом постићи, измолити сагласност.* — Намолио сам се те ме опет пустише. *Јурк.*

намòлити се[2], нàмолīм се сврш. *помолити се, појавити се.* — Из магле се јунак намолио. *НП Вук.*

нàмоловати, -лујēм сврш. *насликати, намалати.* — Онакав је каквог га је намоловао молер. *Чипл.*

намомкòвати се, -òмкујēм се сврш. *наужи вати се момкујући, живећи као момак.* — Некад је и бајрак носио, намомковао се, тукô се ... с младежи. *Мул.*

намораáвање с *гл. им. од наморавати.*

намораáвати, -òрāвāм *несврш. и уч. према наморати.*

намóрати, нàмōрāм сврш. *силом и претњом навести некога да што учини, принудити, приморати, присилити.* — Намора берберина да отвори врата. *Нен. Љ.*

намòрити, нàморīм сврш. покр. *изморити.* — Утећи ... не могу, но ћемо их полако наморити и похватати. *Миљ.*

намотáвати (се), -òтāвāм (се) *несврш. и уч. према намотати (се).*

нàмотāј м *један круг намотаног материјала (жице, предива и др.); један круг у спирали, завојници.* — Око жичаних намотаја ... поставио [је] велике ... размаке. *Пол. 1959.*

нáмотак и **нàмотак,** -тка м *неколико кругова намотаног материјала (жице, предива и др.), смотак. Прав.*

намòтати, -āм сврш. *направити мотајући; обавити (око чега):* ~ клупко, ~ калем. — Намотао око главе ... читаву чалму. *Глиш.* Узвоји су намотани један близу другога. *ОК.*

~ **се** *обавити се око чега.*

намòтрити, нàмотрīм сврш. *угледати, опазити, смотрити. Вук Рј.*

намòчити, нàмочīм сврш. *загњурити у течност, текућину; поквасити.* — Ти си дакле тај, који ме је намочио у јарку. *Донч.*

~ **се** *поквасити се, сквасити се.*

нàмрāченōст, -ости ж *стање и изглед онога који је намрачен, смрknутост, намргођеност.* — Толика се ... намраченост на челу ... показала да је изазивач ... окренуо на страну очи. *Ков. А.*

намрáчнти, нàмрāчīм сврш. *учинити смрknутим, намргодити, натушити, намрштити.* — Стисну зубе, узвине обрве, намрачи чело. *Шен.* Намрачио сам лице, како то чини увређени човјек. *Вујач.*

~ **се** *натушити се, намрштити се.* — Намрачимо се и стегнемо срца. *Ков.* Старац се изнова намрачи, сагне главу. *Цар Е.*

нàмрвити, -īм сврш. **а.** *припремити мрвећи, уситнити у мрве, измрвити.* — Намрви пилићима хљеба. *Вук Рј.* **б.** *много измрвити; посути, запрљати мрвама. Вук Рј.*

намр̀годити и **нàмргодити,** -īм сврш. *учинити мргодним, намћуреним, натушити.* — Намргодила очице и чита. *Лаз. Л.* фиг. Бура ... ће намргодити и узбуркати наше море. *Кум.*

~ **се** *постати мргодан, намрштити се, натушити се.* — Куд год иде, намргоди се као да си му оца убио. *Ад.* Сви љути, намргођени, чак и посрамљени. *Кол.* фиг. Намргођена тама избија из зидова. *Сим.*

намр̀гођено и **нàмргођено** прил. *мргодна лица, зловољно.* — Остави де! — прекиде га намргођено. *Срем.*

намр̀гоћенӧст и нàмргоћенӧст, -ости ж *својство, особина онога који је намргођен.*

нàмрдити (се), -ӣм (се) сврш. покр. *в. намргодити (се).* — Не бесједи, но је чело грдно намрдио. *НП Вук.* Перо ... остао намрђених обрва. *Војн.*

нàмрежгати (се), -ā̏м (се) сврш. покр. *в. намрешкати (се).* — Кожа му је на лицу намрежгана. *Радул.*

нàмрешкати, -ā̏м сврш. *прекрити мрешкама, борама, наборати, набрати.* — Тихи лахор ... је ... сасвим ситно намрешкао воду. *Мар.* Осмијех јој лако намрешка кожу око очију. *Вуков.*

~ **се** *прекрити се мрешкама, борама, наборати се, набрати се.* — Онда се бабино лице намрешка. *Пав.* Намрешкала се жућкаста површина кајмака. *Ћос. Д.*

намржу́рити се, -мр̀жӯрӣм се сврш. покр. *в. намрешкати се.* — [Нагнуо се] над лако намржурену воду. *Цар Е.*

намр̀зети, -зӣм, ијек. намр̀зјети, сврш. = намрзнути (кога, што, на кога, на што) *почети мрзети, омрзнути.* — После је намрзео аустријске трупе још и више. *Вин.*

намр̀зјети, -зӣм, ек. намр̀зети.

нàмрзнути, -нӗм сврш. = намрзети. — То је било довољно да кнез на њега намрзне. *Јов. С.*

нàмријети, нàмрēм (ијек.) сврш. *оставити коме што у наследство, завештати пред смрт.* — Они нам намријеше ову свету дједовину. *Шен.* Хтио је намријети дечку свој обрт и дућанчић. *Бег.*

~ **се** необ. *много искусити (чега неповољног, тешког), напатити се.* — Ослабио сам. Оболио. Намро се глада. *Креш.*

намрка́вати (се), намр̀кāвāм (се) *несврш. и уч. према намркнути (се).*

нàмркнути, -нӗм сврш. *намрштити.* — Намркне јежате обрве. *Шен.*

~ **се** *намрштити се, намргодити се.* — Промрмља он и намркне се. *Коз. И.*

намр̀љати, нàмр̀љām сврш. пеј. *рђаво написати или насликати. Р-К Реч.*

нàмрсканӧст, -ости ж *особина онога што је намрскано, набораност.* — фиг. [Граница] се због намрсканости и исецканости земљишта не може поправити. *Цвиј.*

нàмрскати (се), -ā̏м (се) сврш. *в. намрешкати (се).* — Вилице му порастоше и намрскаше црну опаљену кожу. *Кос.* Ко је невичан овом намрсканом ... и густом шумом покривеном земљишту, није се смео у њега упуштати. *Цвиј.*

нàмр̀тво прил. **1.** *проузрокујући смрт, лишавајући живота; смртоносно.* — Закон арбанашки овако је судио ... кад га намртво убије, цијелу крв плаћа. *Миљ.* Није намртво ... пребољеће Љубан. *Јел.* **2.** фиг. *претерано много, до изнемоглости.* — Пио [је] и јео намртво. *Лал.*

нàмрчити, -ӣм сврш. **1.** *обојити мрко, црно; нагаравити.* — Каквога је намрчена брка. *НП Вук.* **2.** *намрачити, намрштити, намргодити.* — Намрчи ... лице. *Шен.*

~ **се 1.** *наситити се мрчења, ишарати мрчећи; исписати врло много.* — Намрчиће се [судија] хартија, наказиваће се пуно празних речи. *Грол.* **2.** фиг. *намргодити се, намрштити се.* — Намрчио се као Турчин. *Лаз. Л.* Што си се тако намрчио! *Хорв.*

намрште́нко м *онај који је увек намрштен, намргођен. Р-К Реч.*

нàмрштено прил. *са изразом незадовољства на лицу, мргодно.* — Јесте, одговори он намрштено, гледајући у страну. *Ранк.* Он [је] није питао, него ју је само намрштено гледао. *Крањч. Стј.*

нàмрштенӧст, -ости ж *особина и изглед онога који је намрштен, туробност, намргођеност.* — Нека вечита брижност и намрштеност сушили су ту физиономију. *Сек.*

нàмрштити, -ӣм сврш. **1.** *набрати, наборати чело (обрве, лице) изражавајући незадовољство (забринутост, напор и сл.), намргодити.* — Покуша намрштити чело и стиснути обрве. *Шимун.* Он баци поглед на кућерину и намршти обрве. *Вес.* **2.** покр. *оштетити стварајући неравнине, нарошити.* — Красте [су] јој лице намрштиле. *Љуб.*

~ **се 1.** *прављењем бора на лицу показати незадовољство (забринутост, напор и сл.), намргодити се.* — Намршти се убојито. *Кал.* **2.** фиг. *постати натуштен, тмуран, таман.* — Намрштен је изгледао и хладан тај новембар. *Андр. И.* Облаци се сударише орканским вјетром, па се намрштише. *Крањч. С.*

нàмћор, -а и **нàмћӧр,** -о́ра м тур. пеј. **1.** *тврдоглав, задрт човек; мрзовољан, осоран, набусит човек; човек рђаве нарави који се не да развеселити, који је по природи лошег расположења.* — Имам ја неке рођаке и стричеве, намћоре, у Бјелопољском срезу. *Лал.* **2.** (у атрибутској служби) непром. *који се битно не мења, који се не лечи, напак, злоћудан.* — То је била некаква луда болест ... Намћор болька. *Ком.*

нàмћораст, -а, -о *који се понаша као намћор, тврдоглав, задрт; набусит, мрзовољан.* — Кржљави млади чудак, онако ћутљив ... и намћораст, правио је чуда од јунаштва. *Поп. Ј.*

нàмћӧрка ж *женска особа намћор.* — Како си, Јелко намћорко? — запита је. *Срем.*

намђòрлук м *нарав и понашање намћора; поступак намћора. Р-К Реч.*

намђòрчина м *аугм. од намћор. Р-К Реч.*

нáмӯз м тур. = намус *част, поштење.*

нàмукао, -кла, -кло *чија је звучност пригушена; који је унеколико промукао, у коме се осећају мукли тонови (о гласу).* — Опет му некако тужно звони намукли глас. *Пец.*

нàмуљати, -ām сврш. **1.** *доста измуљати, муљањем спремити већу количину. Р-К Реч.* **2.** *захватити муљем, натопити стварајући муљ.* — Мора се приликом сађења воћка добро залити, управо да се намуља. *Тод.*

намӯљити, нàмӯљӣм сврш. **а.** *нанети муља плавећи (о води). Вук Рј.* **б.** покр. *поплавити.* — Киша ми намуљила ливаду. *Рј. А.*

нáмӯс м тур. = намуз. — Хоће ли нам дирати у наш хрз и намус? *Мул.*

намӯсити се, нàмӯсӣм се сврш. **1.** *намргодити се, намрштити се.* — Видећи да овој »господи« олако капа новац, намуси се. *Божић.* **2.** фиг. *наоблачити се.* — Небо се намусило; али је тишина, па ни капљица кише још не пада. *В 1885.*

нàмусти, намӯзēм сврш. *помусти довољну количину (млека); мужењем напунити што.* — Кликнућу овчара да ми . . . намузе свежа млијека. *Ђон.*

нàмученōст, -ости ж *стање и особина онога који је намучен.*

нàмучити, -ӣм сврш. *задати доста мука, изложити мукама.* — Уживао [је] да намучи професоре. *Срем.* Четници га . . . намучише . . . и заклаше. *Лал.*

Изр. ~ муком (кога) *изложити великим мукама.*

~ **се** *претрпети муке, напатити се.* — Сад ћу и ја мало живјети, та доста сам се намучио. *Шимун.*

Изр. намучити се мука *поднети велике муке.*

нàмушено прил. *с изразом нерасположења, намргођено, мрзовољно.* — Поп убрзо сврши, па намушено скиде епитрахиљ. *Десн.*

намуштѐњак, -áка м индив. *намушен, намргођен човек.* — Као намуштењак, мирно проће покрај њега. *Јевт.*

нàмчица ж покр. *омча, замка.* — Примио се на штицу повисоко намјештену за вјешала . . . говорећи: ». . . Весело мрем за њи«, — метнуо је намчицу на грло. *Миљ.*

нáна[1] и **нàна** ж хип. **1.** *мати, мајка;* исп. нена. — Седосмо . . . крај ње [мајке]; љубисмо је у руку: »Нано, нано!« *Лаз. Л.* Још боље јунаке опремише нане. *Вел.* **2.** *бака; старија рођака.*

нáна[2] ж бот. *лековита биљка пријатна мириса из пор. уснатица, метвица* Mentha piperita. *Сим. Реч.*

нàнāдничити, -ӣм сврш. *зарадити надничењем.* — Она из града доноси [мужу] више пара но што би могао у осиротелу селу да нанадничи. *Рад. Д.*

нанáжати, нàнāжām несврш. покр. *дизати кога на ноге;* фиг. *храбрити, соколити.* — Своју надгледаше војску, а нанажа од боја јунаке. *НП Вук.*

нàнаре ж мн. и **нàнари** м мн. зоол. *назив за неколико родова јестивих морских пужића спирално завијене на врху шиљасте кућице, огрци* Littorina Gibbula, Monodonta Trochocochlea, Clauculus. *ЕЛЗ.*

нанáшāње с *гл. им. од нанашати.*

нанáшати, нàнāшām = наносити *несврш. и уч. према нанети.*

нàнду, -уа м зоол. *врста птице сличне ноју* Rhea americana. *Терм. 4.*

нàнеговати, -гујēм, ијек. нањеговати, сврш. *нахранити, подмирити, пружити негу.* — Окупа га [дете] и његовa га. *НП Вук.*

нàнēти, нанèсēм, ијек. нàнијети, сврш. **1. а.** *донети, прибавити доносећи, прикупити велику количину чега.* — Сложите се како ћете нанијети добростања овој осиромашеној земљи. *Љуб.* Једва [је] смогао да нанесе доста дрва. *Бен.* **б.** *плавећи навући, оставити за собом, наплавити (о води).* — Толико је око свог извора муља нанела да јој се приступити не може. *Панч.* Кланац је на свом доњем крају правио . . . пољаницу нанесене земље. *Наз.* **в.** *добро понети, богато родити (о плодовима, житарицама).* — Кукурузи нанијели кô војске зелене. *Кул.* **2.** *учинити да што доспе где, донети собом; пренети из другог краја, друге средине.* — Одједном нанесе ветар мирис свеже сламе. *Ранк.* Њега пак самога вјетар и вали нанесоше амо. *М-И.* Откуд их ђаво нанесе баш у њихово село? *Ћос. Д.* **3.** *случајно довести, допремити.* — У повратку нанесе ме пут покрај општинског гробља. *Јурк.* **4.** (некоме) *учинити, задати, проузроковати (обично што непријатно).* — Другом слијепцу љути бол нанесе. *Гор.* Хоће да му нанесу штету и срамоту. *Андр. И.* **5.** *управити, нанишанити.* — У трку нанесе пушку и опали. *Пер.* **6.** *ставити преко нечега, пренети на што.* — Нанеси лук АБ из задатка 5 још једанпут. *Анал.*

Изр. ни ~, ни нанеси покр. *ни налик, ни принети, не може се ни поредити.* — Ево овдинак три наша, па нису ни нанеси трима овима. *Мат.*

~ **се 1.** *сопственим, властитим покретом доспети у положај изнад кога или чега, надвити се.* — Још се на њег сва нанела кô на цветак

дробна пчела. *Радич.* **2.** покр. *показати извесну сличност, постати сличан (коме).* — Још вратару мораш рећи »господине« ... а није се још ни нанијело на човјека. *Буд.*

на̀нижё и **на̀ниже** прил. **1.** *испод положаја на коме се неко налази, у правцу спуштања, надоле.* — Положите му главу ниже. *Десн.* фиг. То је знак да полако идемо ниже ... да миришете на пропаст. *Сек.* **2.** фиг. *како не ваља, наопако.* — Откад је она у овај дом ушла ... све [је] пошло ниже. *Сиј.*

на́низ м **1.** *нйска, огрлица.* — Ја ћу с мене низ разнизати те ћу твоју гриву поткитити. *НП Вук.* **2.** *непрекинут ред, низ, ланац.* — Гдекада су [клице] опет у хрпама или у нанизима као бројанице. *Батут.*

на̀ни̏з прил. *редом, у низу.* — Чудо је да су људи уздуж тако тијесног приморја поградили онако лијепијех кућа, све низ до Котора. *Љуб.*

нанизáвати, -йзāвāм *несврш. и уч. према нанизати.*

нани́зати, нàнйжём сврш. **1. а.** *надевајући, натичући што једно за другим на конац, траку и сл., начинити низ, ниску:* ~ бисер, ~ дукате; фиг. *погодити већи број једним (метком на пример), побити.* — Шта сте се због у гомилу? Тако ће вас лако нанизати ... само једно ђуле ... да лупи. *Ћос. Д.* **б.** *положити већи број једно до другог, ставити што једно до другог, поређати.* — Мартин нанизао боцу до боце. *Јурк.* **2.** фиг. *окитити, украсити.* — Цркве, звонике, дворе и скромне кућице нанизао знатни Млечић цвијетњацима и зубљама. *Љуб.* **3.** фиг. *редом испричати, једно за другим поменути, набројати.* — Јаде и приговоре ... не би смјела ни у сну да изрече, а камоли да их коме наниже гласом. *Војн.* Разглавише уста тепајући. Ако није »голубице«, а оно је »паунице« ... и већ женски језик колико наниже! *Вукић.*

~ **се** *ступити један за другим, поређати се.* — Четници се нанизаше, и поворка се стаде верати кроз густиш. *Мат.* фиг. Нанизали се даждиви предјесењи дани. *Гор.*

на̀низбрдо прил. *наниже, низбрдо. Прав.*

на̀нијети, нанѐсём, ек. нàнēти.

на́нин[1] и **на̀нин,** -а, -о *који припада нани.* — Нанине су руке беле. *Кош.*

на́нин[2], -а, -о бот. *који је од нане:* ~ лист, ~ теј, чај.

на̀ниско прил. *на доњи крај, на доњем крају, ниско захватајући. Прав.*

на̀нитити, -йм сврш. *начинити нити везивањем вунених конаца за штапце. Вук Рј.*

нанйшанити, -йм сврш. **а.** *узети на нишан, управити оружје према циљу.* — Он је иза грма. Нанишани, и онда готова посла. *Вес.* Нанишани и опали. *Хорв.* **б.** фиг. *управити поглед, усредсредити пажњу (на кога).* — Све се физиономије у апотеци одједаред променише и нанишанише господина Јоксима. *Сек.* Нанишанио је на ову младу, лијепу, плаву дјевојку. *Крл.*

на̀нкин(г) м *памучна тканина, обично жуте боје (названа по кинеском граду Нанкингу).* — Господин је имао на себи таман, врло лош огртач од нанкинга, искрпљен и замрљан. *Л-К.*

на́новача ж *ракија с наном. Р-К Реч.*

на̀ново прил. *изнова, поново, опет, као раније, као пре тога.* — Тутањ се изгуби у даљини, и наново све би тихо. *Лаз. Л.* Спусти наново очале на нос. *Франг.*

Изр. хајде, Јово, ~ подр. *каже се о послу који се мора поново радити.*

на̀ногвица ж (обично у мн.) *део одеће који се носи преко чарапе, доколеница, гамаш(н)а.* — Он [комарац] прободе и најдебље наногвице. *Коз. Ј.*

наножáвати, -ỳжāвāм *несврш. и уч. према наножити.*

нано́жити, нàнбжйм сврш. покр. *дићи кога на ноге; подстаћи кога да устане, да се покрене, потакнути, покренути, подстрекнути (кога) на активност.* — фиг. Мало га наножи ... наножи га нек' се не лијени! *Сиј.*

~ **се** *стати на ноге, дићи се, устати.* — Некако је прикупио ноге, окренуо се на страну и успио да се наножи. *Лал.*

на́нос м **а.** *оно што нанесе вода плавећи, наслага наплављеног материјала;* исп. наплав(ак), наплавина. — У пролеће ... нарасте Босна ... наплави дебео нанос од муља, грања, крпа. *Андр. И.* фиг. Живот нам доноси, у непрестаним наносима, најбоље идеје и појмове. *Уј.* **б.** *гомила, наслага нанесеног, наметеног снега, песка и сл.* — Бјеласали се у тами сњежни наноси. *Гор.* Пјешчани нанос вјетра зове се лес или прапор. *ОГ.*

нанòсити, нàносйм **1.** *несврш. и уч. према нанети.* **2. а.** *показивати извесну сличност коме, личити на кога. Вук Рј.* **б.** *показивати у говору примесе другог језика или дијалекта; познавати у извесној мери неки језик.* — Крпатим ја грчки, наносим мало на арапски ... а по нека се и каравлашка омакне. *Коч.*

~ **се** *провести дуго носећи, задовољити жељу за ношењем чега.* — Многи отиде у хајдуке само да се наноси лијепих хаљина и оружја. *Вук.* Слабо смо се среће наносили. *Брл.*

Изр. ~ се главе (душе) *дуго живети*; здрављ(иц)а се наносио! *живео! здрав ми био!*

на́носнӣ, -ā, -ō **1.** *створен наносом, плављењем, флувијалан. Деан. Рј.* **2.** фиг. *пренесен са другог места, из друге средине.* — Икавизам споменутих босанских повеља није нешто наносно, унесено са стране. *Бел.* **3.** мед. *који је крвним или лимфатичним путем пренесен из раније жаришта на неко друго место у организму, метастатички. Бен. Рј.*

на̏ноћ прил. *током ноћи, ноћу.* — Па добро, када мисле да беже? — Сутра нанoћ, — одговори тихо Жарко. *Јак.*

на̀ношёње и нанòшёње с *гл. им. од наносити.*

нанӳ́ћати се, нàнӳ̄ћām се несврш. *нудити се.* — Вребао је на сваку згоду да може добити у своје друштво Јанка Фекетића, коме се управо нануђаше. *Том.*

на̀нукати, -ām сврш. *наговорити, подстаћи на што, нагнати.* — Тим ме писмом ... нанукала да сам је запросио. *Вел.*

на̀нула ж (обично у мн.) тур. *врста папуча с дрвеним ђоном и малим каишем одозго.* — Одјекују кораци слушкиња у нанулама. *Андр. И.* Заклопарају буле дрвеним нанулама. *Козарч.*

нанӯлција м *занатлија који израђује нануле.* — И присећа се старог ... кад се сусретне са нанулцијама, телалима, поткивачима и ковачима. *Пол. 1958.*

на̀нушка ж бот. *в. чапљан* Asphodelus albus. *Бен. Рј.*

на̀његовати, -гујēм, ек. на̀негова̀ти.

нањӣ́јати се, нàњӣјām се сврш. *в. нањихати се.*

нањи́хати се, нàњӣхām се и нàњӣшēм се сврш. **1.** *провести дуго њишући кога, задовољити жељу за њихањем (некога).* — Чеда ћу се нањихати. *НП Вук.* **2.** *њихати сѐ до миле воље. Деан. Рј.*

на̀њушити, -ӣм и **нању́шити,** нàњӯшӣм сврш. **1.** *њушећи наћи што, осетити што њушењем, по мирису.* — Неки пси почели су да завијају у близини, као кад нањуше странца. *Поп. Ј.* Њему се постепено њух тако изоштрио да је одмах нањушио све моје залихе. *Јонке.* **2.** фиг. *осетити, наслутити, прозрети.* — За који дан одлази, ја сам то нањушио. *Шен.* Немци су сигурно нањушили правац њиховог покрета. *Бос. Д.* ~ **се 1.** *уз. повр.* — фиг. Они из команде нањушили су се и сложили одмах. *Лал.* **2.** *провести довољно њушећи, заситити се њушења.*

на̀њушкати, -ām сврш. *дем. према нањушити.* — фиг. Опрезни Талијани брзо нањушкаше какво је расположење. *Ћоп.*

наӧбављати се, -ām се сврш. *надовољити се обављања (чега).* — Праксе се наобављао по ... болницама, али докторат није ... полагао. *Вин.*

на̏обдан прил. *током истога дана, обданице. Прав.*

наобећа́вати, -ѐћāвām сврш. *дати много обећања.* — Писар јој много наобећава, али о премештају не рече ништа. *Ранк.*

~ **се** *в. наобећавати.* — Вражји Талијани! ... Чега се већ мени наобећавали нису! *Маж. Ф.*

наӧбедовати се, -дујēм се, ијек. наӧбједовати се, сврш. *заситити се обедујући.* — Дан прије бадњака, кад се господин Фрањета добро наобједовао ... оде у походе. *Том.*

наӧбједовати се, -дујēм се, ек. наӧбедовати се.

на̀облак м индив. *мали облак.* — Месец се пре тога био заклонио за танак наоблак. *Дав.*

на̏облака ж мет. *степен наоблачења; наоблаченост.* — Ступањ прекривања неба облацима зове се наоблака. *ОГ.*

наӧблачено́ст, -ости ж *особина и стање онога што је наоблачено.* — Нестало је велике влаге, смањило се испаривање воде, а према томе и наоблачености. *Бот.*

наоблаче́ње с *наоблаченост.*

наоблачи́вати (се), -ла̀чујēм (се) *несврш. и уч. према наоблачити (се).*

наобла́чити, наӧбла̀чӣм сврш. фиг. **а.** *с негодовањем, гневно управити (очи, поглед); намрштити, намргодити.* — Он на баба очи наоблачи, погледа га мрко попријеко. *НП Вук.* Стегну обрве и наоблачи чело. *Том.* **б.** *онерасположити, растужити.* — Најбоље су очи што нас наоблаче да по томе ведри хоризонт свлаче. *Уј.*

~ **се 1.** безл. *навући се, појавити се у атмосфери (о облацима); превући се облацима (о небу).* — Видим да се наоблачило. Облак леп, кишан. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *намрштити се, намргодити се.* — Кад видје ону црну главу своје жене, лице му се наоблачи. *Кум.* **б.** *ожалостити се, растужити се.* — На лицу Љубомирову појави се ведрина, осмех. Мора да је нови светлац наде синуо у наоблаченој души његовој. *Шапч.* **3.** фиг. *изгубити сјај, замаглити се.* — [Остало је] једно једино, од старости већ наоблачено зрцало. *Драж.*

наобла́чити, -ӧблӯчӣм сврш. покр. *метнути, ставити облук (на капу). Вук Рј.*

наобража́вати (се), -бра̀жа̄вам (се) *несврш. и уч. према наобразити (се).*

наобра̀жен, -а, -о *образован.* — Сви такозвани наображени ... и »интелигентни« људи ... увјеравају нас да је ово ... хисторија. *Крл.*

наобра̀женост, -ости ж *особина и стање онога који је наображен, образованост.*

наобража́ење с *образовање, наобразба.* — Одговарам за ваше наображење, за ваше срце. *Ков. А.*

на̀образба и **наобразба** ж *укупна знања из области науке и уметности усвојена учењем, школовањем која неко има, образовање, образованост.* — Његова [је] наобразба поразно плитка и његово знање шупље. *Крл.*

на̀образбен, -а, -о *који се односи на наобразбу.* — Досљедно опћем наобразбеном циљу штампе ... није одлучно тко што вели, него што вели. *Мј. 1926.*

наобра́зити, -о̀бра̄зӣм и **наобразити,** -ӣм сврш. *дати образовање, подићи коме потребан културни ниво, образовати.*

~ **се** *стећи наобразбу, образовање, школовати се.* — То је врло наображен човјек. *Кум.*

наобри́цати се, наобрӣчӗм се сврш. *много пута обрећи.* — Пошто се већ наобрицах ... тад овцу и овна над јамом ... закољем. *М-И.*

наобру̀чати, -а̄м и **наобру́чити,** наобрӯчӣм сврш. *ставити, набити обруче (на бачву). Вук Рј.*

наво̀вамо и **на̀овамо** прил. **1.** *до нашег, данашњег времена.* — У свом систему даје ... баштину читаве филозофске прошлости од Грка наовамо. *Ант. 1.* **2.** *на ову страну, у овом правцу.* — Кућа [је] била баш на путу од железничког пристаништа наовамо. *Мас.*

наови́так, -тка м покр. *венац, круг; мноштво људи укруг окупљених.* — Сви остали ... стадоше у наовитак око њих. *Мат.* Био је велики наовитак, а свјетина је грнула и гурала се, јер сви хоће да чују. *Ботић.*

наовр̀лькӗ и **наовр̀љцӗ** прил. покр. *в. накриво. Вук Рј.*

наговара́ти, -го̀ва̄рам сврш. *надовољити се оговарајући (кога).* — Нико те на свету не може нагрдити, наоговарати и олајати као што може фамилија. *Нуш.*

~ **се** *задовољити жељу за оговарањем, наситити се оговарања.* — Наоговарали смо се, насвађали, истражили живот један другоме. *Јак.*

на̀одар м покр. *онај који обилази, надгледа, настојник.* — За поље имате наодара (надстојника), а дућан затворите. *Ћип.*

наода́ће прил. покр. *на продају.* — Ово није наодаће. *Вук Рј.*

наодгова́рати, -го̀ва̄рам сврш. *надовољити се одговарањем, дати одговорѐ на многа питања.* — Није имао времена да наодговара на сва гусларова питања. *Лал.*

наодма́рати се, -о̀дма̄рам се сврш. *провести дуго у одмарању, задовољити жељу за одмором, заситити се одмора.* — Она моја баба неће да умре, па да се сит наодмарам. *Шуб.*

на̀одмах прил. необ. *одмах, убрзо.* — Некако наодмах по одласку Нићифорову, Леонтије отпутова у окружни град. *Ранк.*

наодмст прил. *за одбацивање, за бацање.* — Није оно момак наодмет. *Глиш.* Ниједно средство ... није јој било наодмет. *Риб.*

на̀одрицом прил. арх. *од одра, на један одар (о начину давања, плаћања), од лежаја у кући, од особе, по једној особи.* — Из тога излази да су се работе радиле надимицом, тј. од куће, а да је неких давања било наодрицом, тј. од главе. *Нов.*

наозу́бити се, наозӯбӣм се сврш. *заузети непријатељско држање према коме, окомити се на кога.* — Видим да си се на ме наозубио. *Павл.*

на̀оклӣс прил. *у облику клиса, сужавајући се према крају.* — Исти тријем, с једнога краја гледан, чини се да иде наоклис. *Баз.*

на̀око прил. **1.** *на изглед, према изгледу, по утиску који оставља.* — Сестра му је, наоко равнодушна, успремала по соби. *Ћоп.* Милошић је наоко заборавио на увреду. *Јел.* **2.** покр. *наоколо (1).* — Посједају сви редом наоко у великој одаји. *Љуб.*

наоко предл. *с речју у генитиву показује окружавање, откољавање онога што је њоме изражено: око, около, наоколо.* — Наоко њега вјетрови лијечу, несташна дјеца неба. *Видр.*

на̀око̄лӣй, -а̄, -о̄ *који се налази у околини, оближњи.* — Оде у Брезовицу ... гдје сакупи око себе наоколно племство. *Шиш.*

на̀около 1. а. прил. *около, укруг.* — Тако озида наоколо висок зид. *Креш.* Због ом коло, због ом момци наоколо. *Радич.* **б.** *заобилазно, кружећи.* — Ишао је свагда наоколо кроз некакве три улице. *Нен. Љ.* **2.** предл. *наоко.* — Покрије капом рупу и обиграва све наоколо ње. *Рј. А.*

наокрӣшкӗ прил. *укосо, постранце; заобилазећи.* — Ћутећки прођоше поред Аноке, а све наокришке, бојећи се да је се који не дотакне. *Лаз. Л.*

на̏окрст прил. *унакрст, накриж.* — Поп кади тамјаном, а кропи водицом наокрст. *Љуб.*

на̏окрӯг прил. *укруг, наоколо; наокуп.* — Мати сваки дан . . . призивала нас дјецу наокруг. *Огр.*

на̏округао, -гла, -гло *округласт, заобљен.* — Прва од њих бијаше ниска, јака и крупна, лица наокругла. *Ков. А.*

на̏окуч прил. покр. *в. наокруг.* — Звонце звони, саборница је отворена . . . народни заступници сједају један до другога наокуч. *Павл.*

на̏опāк, -а, -о **1. а.** *који је готов да наноси зла, опак, зао.* — Живан је био наопак човек, зато су га и прозвали — Душман. *Глиш.* Времена су данас наопака. *Стипч.* **б.** *непожељан, непријатан, штетан.* — Што тако све видиш наопаку страну? *Сек.* **2. а.** *који је супротан од нормалног, од правилног, који је рђаво усмерен, погрешан.* — То је био наопак закључак. *Чол.* Прозрех свој наопаки живот. *Пав.* **б.** *који иде у обрнутом правцу, супротан.* — Прича Јоза и иде опет редом као и синоћ, само наопаким, да дође до куће. *Вел.* **3.** *који је окренут на наличје, изврнут.* — Бацио [је] око на слику, погледао наопаку страну љепенке, пак се јако зачуди. *В 1885.*

на̏опāко прил. **1.** *како не ваља, рђаво, зло.* — Све је пошло неспретно и наопако. *Михољ.* Слабо и наопако газдује. *Лал.* **2. а.** *полазећи од краја према почетку, натрашке, у супротном правцу.* — А и да дођу [консули], неће Лашва потећи наопако, него опет овуда куда и тече. *Андр. И.* **б.** *с горњим делом надоле, у обрнутом положају, главачке.* — Дивит окренуо наопако, те му готово сав мурећеф исцурио. *Ђор.* **3.** *на леђа, натраг, позади.* — Одвели [су их] пандури свезаних руку наопако. *Бог.* **4.** *како се не носи, на наличје.* — Обуче џубе наопако. *Вукић.* фиг. Најозбиљније ситуације . . . извраћа наопако хумор живота. *Јурк.* **5.** *погрешно, неправилно.* — Улице изгубиле старе своје називе. Сељаци из предграђа наопако их изговарају. *Петр. В.* Његова ће глупа љубоморност баш наопако смијешак тај тумачит. *Богд.* **6.** (у служби узвика) *јао! авај! у зао час!* — Наопако, да књегиња сазна о намјери нашој штогод! *Бог.* Ej, наопако, сад сам се ухватио у лажи. *Трифк.*

Изр. зло и ~ *веома рђаво.*

на̏опāкōст, -ости ж *особина и стање онога што је наопако.* — Најјачи је . . . у списима у којима је могао износити своја јетка запажања о наопакостима људи и живота. *Барац.* Али године имају своје мале наопакости ћуди. *Мил. В.*

на̏опāран, -рна, -рно покр. *незачињен, сувопаран. Вук Рј.*

наопа́чити се, -о̀пāчӣм се сврш. несов. *променити се нагоре, погоршати се; постати наопако, зло, изопачити се.* — Ведро бише, па се наоблачи, добро бише, па се наопачи. *Март.*

наопа̀чкē и **наопа̀чки** прил. **а.** *наопако.* — Вуче руке, које су свезане одострага наопачке око шачних зглобова. *Матош.* **б.** *како не треба, лоше.* — Све ми данас иде наопачке. *Вучо.*

на̏опачкӣ, -ā, -ō *в. наопак (2).* — Они певају свој живот који је често изопачен наопачким појмовима. *Марк. Св.* Копче на женском руху . . . стоје још увијек у истом наопачком ставу. *Р 1946.*

наò̀петовати се, -тујēм се сврш. *много и често опетовати, поновити много пута, напонављати се.* — Волтер, не могу доста да се наопетујем, бијаше, најхрабрији човјек свог вијека. *Матош.*

наопо̀себ прил. *напосе, посебно, особито.* — Многих, мени драгих мисли, наопосеб политичких и филозофских, нема. *Матош.*

наопо̀слен прил. **1.** *унапредак. Вук Рј.* **2.** *у правцу Сунчева кретања, од истока к западу. Вук Рј.*

наопо̀слом прил. *како треба;* супр. наопако. — Тад би ствари наопослом пошле. *Њег.*

наопо̀слу прил. *подесно, згодно.* — Туда он зна пут, ту му је, како он каже, некако »наопослу«. *Дом.*

наопо̀сум прил. *наопослу.* — Знам и ја, мој Мартине, да није наопосум. *Павл.*

наò̀путити[1], -ӣм сврш. *опшити, опточити опутом. Вук Рј.*

наò̀путити[2], -ӣм сврш. *кренути, поћи; наићи, нагазити.* — Он је по се на зло наопутио. *Вук.*

наò̀рати, нàорēм сврш. *узорати (обично више земље).* — Наорали смо доста ове године. *Вук Рј.*

~ **се** *доста орати, уморити се орући.* — Дан ограну . . . да си тежак па да наореш се. *Март.*

наоружа́ва̄ње с *гл. им. од наоружавати (се).*

наоружа́вати, -рӯжа̄вām *несврш. и уч. према наоружати.*

~ **се** *несврш. и уч. према наоружати се.*

на̏оружа̄нōст, -ости ж *особина и стање онога који је наоружан.* — Комунистичка партија Југославије видећи . . . слабу наоружаност војске успостављала је још од 1940. везу с најнапреднијим официрима. *Ч-М.*

наоружа́ње с *снабдевеност оружјем; ратна опрема.* — Трећа бригада потпуно је изменила своје наоружање. *Дед. В.* Ту

је савршено израђени план, ту је страховито наоружање. *Кол.*

наоружати, -ам сврш. **1.** *снабдети кога оружјем.* — Уместо једне обезоружане Немачке ... стварају се две наоружане. *КН 1955.* **2.** фиг. *снабдети, опремити, опскрбити:* ~ знањем. — Он се већ журио да ... наоружа млади ум његов за борбу с искушењима. *Л-К.*

~ **се 1.** *снабдети се оружјем.* — То је ваљда и узрок био што су се људи наоружали боље него других година. *Срем.* **2.** фиг. *снабдети се, опскрбити се.* — Најбоље је кад се супруга наоружа стрпљивошћу. *Јонке.* Пре него што сам га посетио, наоружао сам се основним биографским чињеницама. *Пол. 1958.*

наосеб прил. *наособ.* — То [су] двије различите ствари, свака за се и наосеб. *Јаг.*

наособ прил. *напосе, посебно.* — Млада невјеста наособ пере ноге од прашине ... тежацима и гостима. *Павл.*

наотимати, -ам сврш. *насилним одузимањем прикупити велику количину чега.* — Требало је, дакле, наотимати — »зарадити«. *Ранк.*

~ **се** *насилно узимајући обилно се снабдети чиме.* — Само за тренутак да погледаш нашу војску и шта смо се оружја наотимали. *Лал.*

наоцтити се, -и̏м се сврш. *добити укус octa, претворити се у оцат, сирће, усирћетити се, укиселити се.* — Да ми начне [кнез] бачву вина, јер се просуо глас да од које он први окуси, неће јој се вино наоцтити. *Љуб.*

наочајавати се, -ајавам се и **наочајати се,** наочајам се сврш. *провести много времена очајавајући.* — Наплакала се и наочајала његова жена. *Франг.*

наочале, -ала̄ ж мн. = наочали, наочари и наочаре *направа од два стакла, стављена у оквире с дршкама, која служи за побољшање вида или заштиту очију.* — Од узбуђења ... сними наочале и опет их натакне на нос. *Донч.*

наочалеи, -а, -о необ. *који се служи наочалама, који носи наочале.* — Неки стари наочалени поборник поганског бога Ескулапа указиваше се испрва ријетко. *Ков. А.*

наочали, -ала̄ ж мн. = наочале. — Потрча ... ситна старица са великим наочалима. *Ков. А.*

наочалина ж *аугм. и пеј. од наочале.* — Натакао [је] дебелу наочалину на нос. *Ков. А.*

наочаре и **наочари,** -ара̄ ж мн. = наочале. — Натенане извади наочаре и нагоди их на нос. *Креш.* Погледа ме преко наочари. *Петр. В.*

Изр. гледати кроз црне наочаре *запажати само тамне стране у животу;* гледати кроз ружичасте наочаре *видети у животу само лепе и светле стране.*

наочарка ж зоол. *врста отровне змије* Naia tripudians. *Терм. 4.*

наочарски, -а̄, -о̄ *који се односи на наочари, који је за наочари:* ~ стакло.

наочи прил. **1.** *наоко, на изглед.* — Све је то наочи чврсто, велико и бијело. *Ћоп.* **2.** (у служби предлога с ген.) покр. *дан раније, непосредно испред, уочи.* — Што ли сам кукавно згријешила да је баш мене снашла, наочи моје среће, толика несрећа. *Шен.*

наочиглед и **наочиглед** прил. **1.** *очигледно, приметно, упадљиво.* — Управо наочиглед постајете све то глупљим. *Крањч. Стј.* Трава је наочиглед порасла. *Макс.* **2. а.** *надомак погледа, пред очима.* — Жена [га] вара, наочиглед читавог града, већ годинама. *Крл.* **б.** *јавно, отворено.* — Некад се давало [мито] наочиглед, а сад то иде згодно испод руке. *Глиш.* **3.** (у служби предлога) *близу, испред, надомак.* — Тек наочиглед Либанона умирило се море. *Маж. Ф.*

наочиглеце прил. *наочиглед.* — Или лаже наочиглеце или не разумије. *Вук.*

наочит, -а, -о **1. а.** *који пада у очи лепотом стаса и лика, кршан, допадљив, згодан.* — Момак вит и висок, наочит. *Матош.* Без тешкоћа је нађен потребан број здраве, бистре и наочите мушке деце. *Андр. И.* **б.** *упадљив, велик.* — Велики ножеви ... допуштају се [Србима], само да нијесу ... онако лијепи и наочити као у Турака. *Вук.* Одмах испод цркве ... се поставила нова и наочита зиданица, једна од најљепших грађевина. *Кол.* **2.** *угледан, утицајан.* — Науми ... све знатније и наочитије људе по народу да погуби. *Вук.* Ту се наочитом Менелају у дом увезу. *М-И.*

наочито прил. *приметно, упадљиво.* — Ту су се могли састајати, а да није могло бити наочито. *Ђал.*

наочитост, -ости ж *особина онога ко је наочит.* — Сви хвале лепоту младину и наочитост младожењину. *Нед.*

наочице прил. *наочиглед.* — Вода [је] наочице поткапала темеље. *Павл.* Наше љубе наочице љубе. *Вук Рј.*

наочњак м **1.** *наочари на склапањ са стаклом за једно око, монокл, лорњон.* — Графица би овда-онда на свој наочник с дугим дршком ... погледала свога љубимца. *Том.* **2.** *наочњак (1).* — фиг. Он имаде кожнате наочнике на очима. *Крл.*

нàочњāк м (обично мн.) **1.** *део узде, кожни штит који се коњу ставља са спољне стране очију да може гледати само напред.* — фиг. Живим с наочњацима на очима свести. *Дав.* Не види два плава жалосна ока Игличина, у наочњацима шарне мараме. *Божић.* **2.** *наочник (1).* — Почеше зурећи у њу кроз своје наочњаке набацивати се којекаквим несланим досјеткама. *Шен.* **3.** мед. **а.** *в. мрена*[2]. *Рј. А.* **б.** *жућкасте мрље на очним капцима* xanthelasma. *Бен. Рј.*

нàоштренōст, -ости ж *особина онога који се наоштрио, онога што је наоштрено. Р-К Реч.*

нàоштрити, нàоштрӣм свршт. **1.** *оштрењем подесити за употребу, повећати оштрину сечива, подесити за боље и лакше сечење; оштро извести врх на чему, зашиљити.* — Сјекира ... се угријана наново исклепље и послије наоштри. *Вук.* На плећи наоштрен баци мач. *М-И.* **2.** фиг. *развити, појачати способност (чега), изоштрити.* — То му наоштри ум, то му окрили кракове. *Шен.* Наоштри пажњу и слух као стари космати пас који ослушкује звер. *Ђур.* **3.** фиг. *подстаћи, подбости, натуткати.* — Она ће сигурно наоштрити противу нас друге силе ... и разбуктати ватру. *Јов. Ј.* Хтели би можда да га наоштре ... тутну да се с оцем крви. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *показати велику жељу за чим, добро се спремити, приправити за што.* — Архимандрит, призивајући у себи све сотоне на главе ових безазорних, добро наоштрених за јело и пиће гостију ... нуди ... ђаконијама. *Ранк.* **2.** *жестоко се наљутити, разгневити се.* — Наоштрио сам се да су ми ријечи врцале све као варнице. *Ћоп.* **3.** *заузети непријатељско држање према некоме, спремити се за напад, устремити се, окомити се (на кога).* — Као да гледа стотине наоштрених очију у њега. *Бег.* Сада су се, ево, сви наоштрили на оног једног. *Лал.*

нàпа[1] ж тал. покр. **1.** *направа у облику широког надоле окренутог левка над огњиштем или штедњаком која захвата дим и одводи га у димњак.* — Десно ониско огњиште са ... напом, на којој висе златни кукурузни клипови. *Бег.* **2.** *прекривач за сто, столњак. Рј. А.*

нàпа[2] ж фр. *мека и глатка кожа за израду рукавица (по калифорнијском граду Напи).*

напàбӣрчити и **нàпабӣрчити,** -ӣм свршт. *набирчећи, одасвуд помало узимајући, скупити.* — Напабирчисмо нешто зрња грахова. *Киш.* Њихове идеје ... биле су књишке, напабирчене из две-три брошуре. *Јов. С.*

~ **се** *напабирчити, надовољити се пабирчења.* — Напабирчио се црквене старине. *Матош.*

нáпад и **нàпадāј** м **1. а.** *поступак којим се некоме наноси увреда, штета, повреда и сл.* — Адвокат ... је и непријатељу његовом написао напад на њега. *Срем.* **б.** воји. *офанзиван покрет на непријатељске положаје.* — Жестоке, снажне борбе, напади и противнапади, и најзад Харков је пао. *Јак.* Предвече су поновно прешли у нападај. *Јонке.* **2.** *изненадан наступ болести, тегобā или великих узбуђења јаког интензитета и кратког трајања.* — Миша је издржао ... два тешка маларична напада. *Сек.* Зграби [га] страшан нападај кашља. *Креш.* Подвргнут [је] исто онаквим нападима крволочнога бјеснила као и његов отац. *Крањч. Стј.* **3.** спорт. *навални ред играча, навала.* — Југословени имају најјачи напад у Европи. *Одб.*

нáпадан, -дна, -дно **1. а.** *нападачки, агресиван, освајачки.* — Рат против Србије је нападнога карактера. *Јов. Ј.* **б.** *којим се усмерава напад, који служи за напад, за освајање непријатељског положаја.* — Ова дивизија надирала је од Карловца преко Огулина, одакле се развила у два нападна правца. *Дед. В.* Овај продор ... бијаше једна од најкрупнијих нападних операција. *Ч-М.* **2.** варв. *који лако пада у очи, упадљив, наметљив; необичан, чудан.* — Осјећао је да је његов избор мање нападан и мање смијешан. *Грг.* Носила је шешир нападног облика. *Вуј.*

нàпадāње с *гл. им. од нападати*[2].

нàпадати[1], -āм свршт. **а.** *јако падајући притиснути, покрити земљу (о снегу, киши, граду).* — Поподне нападао ситан снијег. *Пав.* Киша пада капљицама, пак напада локвицама. *Н. посл. Вук.* **б.** *опасти у великој количини (о плодовима).* — Нападало доста крушака. *Вук Рј.*

нàпадати[2], -āм *несврш. и уч. према напасти, нападнути.*

напàдāч, -áча м *онај који напада, који врши напад.* — Ја [сам] савладао и разоружао нападача. *Мат.* Једним ударцем тврде шаке сруши нападача на земљу. *Кос.*

напàдāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на нападаче; агресиван, освајачки:* ~ рат. — Морална се снага француске нападачке војске истрошила. *Крањч. Стј.*

нàпадицē прил. *в. нападно.* — Не удара [ти] онако нападице у очи, као по мутном дану. *Горд.*

напàдљив, -а, -о *који напада, салеће, наметљив.* — Но ни то га толико не одврати од те нападљиве мисли као хитро питање. *Петр. В.*

на́днӣк м необ. *нападач.* — Шесет хиљад' има нападника. *Март.*

на́дно прил. **1.** *као нападач, нападајући.* — Мењајући гласом, ево шта бих рекô нападно. *Дим.* **2.** *наметљиво; необично, чудно, одвећ упадљиво.* — А нећете! — опази господин . . . и — једнако их нападно гледа. *Ћип.* Поглед [му се] . . . сустави на стаситој, понешто нападно одјевеној женскињи. *Цар Е.*

на́днӧст, -ости ж *особина онога што је нападно, упадљивост.* — Ту силну нападност боја сретали смо и по домовима. *Кост. Д.*

на̀днути, -нём *в. напасти.*

напазари́вати, -за̀рујем *несврш. и уч. према напазарити.*

напаза́рити, -па̀за̄рӣм сврш. *купити много чега, накуповати.*

напа́јалац и **напа̀јалац,** -аоца м необ. *онај који напаја, поји.* — Бјеше то . . . напајалац коња. *Креш.*

напа́јалӣште с *место где се поји стока, појило.* — Пресушила су сва напајалишта и јаруге. *Донч.*

напа́јање с *гл. им. од напајати (се).*

напа́јати, на̀па̄јам *несврш. и уч. према напојити.*

~ се 1. *несврш. и уч. према напојити се.* **2.** *добијати струју, пунити се струјом.* — Пријемник . . . се напаја из градске мреже, а не из батерија. *Вј. 1960.*

на̀па̄јкити се, -ӣм се несврш. деч. *наспавати се.* — Дођосмо да се код вас напајкимо и напапамо. *Јонке.*

на̀паковати, -кујем сврш. *доста ставити у пакет;* фиг. *лажним доказима или намерним извртањем чињеница оптужити некога, подметнути некоме неучињену кривицу.* — Биће да га окривљују за нешто много горе од крађе. Ко зна шта су му напаковали они злотвори? *Маш.*

на̀пакӧст прил. *несрећним стицајем околности, као за пакост, за несрећу.* — У хитњи и забуни закачи Радојка, напакост, оно буре. *Глиш.*

напакӧстити и **на̀пакостити,** -па̀костӣм сврш. *учинити пакост, нанети штету, наудити (некоме).* — Он је . . . помагао демонстрације . . . само да би . . . влади што више напакостио. *Риб.* Смишљаш нешто како би и ти њему напакостио. *Ћон.*

на̀палетковати, -кујем, ијек. напа̀љетковати, сврш. *напабирчити.* — Такав је напаљетковао језични и стилистички савјетник. *Шим. С.*

напа́лити, на̀па̄лӣм сврш. **1.** *захватити ватром мали део нечега, опалити по површини, нагорети (што).* *Деан. Рј.* **2.** *припалити, запалити.* — Мајор [се] удобно смјестио . . . и напалио цигару. *Новак.* Напалио је свјетло. *Михољ.*

напа̀љач, -а́ча м *справа за припаљивање, упаљач.* — Креснувши . . . о свој . . . напаљач . . . одунуо је напокон свој први дим. *Крл.*

напа̀љетковати, -кујем, ек. напа̀летковати.

напаљи́вање с *гл. им. од напаљивати.*

напаљи́вати, -па̀љујем *несврш. и уч. према напалити.*

на̀памӗт прил. **1.** *не читајући, и без подсетника, наизуст.* — Добро [је] научио целу наредбу напамет. *Ранк.* Знала их је скоро напамет. *Бег.* **2.** *по сећању, не гледајући.* — Потребно [је] . . . диригирати напамет по прирођеном слуху. *Крл.* Знао је у мраку напамет где који предмет стоји. *Макс.* **3. а.** *без проучавања, непроверено.* — [Лопта] се не смије никада ударити напамет или по прилици. *Тен.* **б.** *без доказа, недокументовано.* — То ти говорим не напамет, него . . . већ ти знаш. *Каш.*

на̀панути, -нём *в. напасти.*

на̀пањкати, -а̄м сврш. *изнети против некога неистине, обедити, оклеветати (некога).* — Не знам ко те цару напањкао. *НП Херм.*

на̀напати се, -а̄м се сврш. деч. *нахранити се, најести се.* — Дођосмо да се код вас напајкимо и напапамо. *Јонке.*

на̀паприти, -ӣм сврш. *зачинити чиме љутим, забиберити; посути паприком;* фиг. *бити црвен као паприка.* — Старац трбушаст, лица набубрена, а носа напапрена. *Шен.*

напа́рати, на̀па̄рам сврш. **1.** *доста чега опорити. Рј. А.* **2.** *делимично, плитко запарати.* — Хотимице [је] хтио само да напара кожу. *Тур.*

~ се 1. *провести дуго времена парајући што, наситити се парења, заморити се парајући.* **2.** *набости се.* — За друге болести ниси готово могао чути . . . осим ако се ко напара у мраку на какав колац. *Глиш.*

на̀парити, -ӣм сврш. *угрејати чим топлим; изложити деловању паре.* — Напарио сам [рану] кучинама и јајетом, па лепо стегао појасом. *Вес.*

Изр. **~ очи** фиг. *нагледати се, науживати се гледајући (оно што се допада).*

~ се *изложити се деловању паре, угрејати се у топлој води.* — Пропишу [доктори] . . . неком топло купање да се напари. *Чол.* фиг. Андрија [га] одврати, већ прије напарен злим мислима. *Божић.*

на̀парӯку прил. покр. *под руком, надохват.* — Приморцима [поље] напаруку, да га уживају мукте. *Љуб.*

напарфеми́рати, -фѐмӣрām и **напарфѐмисати,** -ишēм свр̏ш. варв. *ставити на шта или у шта парфем, мирис, намирисати.* — Њихова напарфемирана . . . Галија није тако савршено уређена. *Крл.* Долазе увијек куштрава и напарфимисана писамца. *Сим.*

~ **се** *повр.*

напа́рче прил. **1.** *од прилике до прилике, искидано, наситно.* — И у рату и у бањи живи се напарче. *Лаз. Л.* **2.** *добивајући награду према броју урађених предмета, од комада.* — После [је] . . . радио напарче код разних мајстора. *Сек.*

на́пасан, -сна, -сно *који служи за напасање стоке, за пашу.* — Напасна трава слатковина прошарала плочу. *Јел.*

напа́сање с *гл. им. од напасати (се).*

напа́сати, нàпāсām *несвр̏ш. и уч. према напа́сти.*

~ **се** *несвр̏ш. и уч. према напа́сти се.*

напа́сивати, -пàсујēм несвр̏ш. *напасати.* — То [је] село сточара, који напасују стоку на падинама Кајмакчалана. *Јак.*

на́паснӣк и **нàпаснӣк** м **1.** *онај који напаствује, бешчасти, који недопуштеним средствима заводи.* — У часу кад је прогони напасник Калифронте, претвара . . . Дијана своју штићеницу у камени кип. *Комб.* Јесте, ја сам једини отац, а он је напасник. *Дав.* **2. а.** *нападач, насилник.* — Чекајте, завршну стара извинув се напасницима. *Шен.* И живну глог на светлосноме валу . . . поначичкавши бодљикама гране, од напасника да му живот бране. *Кош.* **б.** *онај који задаје муке, невоље; онај који досађује, смета.* — И од тебе је враг узео ушур, као и од онога мог напасника. *Пав.* Он се представљао као жртва ових напасника. Сви су се смејали, па и сами гњаватори. *Прод.* **3.** *духовит и смео човек; обешењак, враг.* — Да видимо докле ће овај напасник фра Серафин свој језик пружити или да га пустимо . . . да истресе све своје ђаволије. *Андр. И.*

на́паснӣца и **нàпаснӣца** ж *женска особа, женско биће напасник.* — Мухе, напаснице, у року слијећу. *Јел.*

на́паснӣчкӣ и **нàпаснӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на напаснике.*

на́паснӣчки и **нàпаснӣчки** прил. *као напасник, напасно.* — Случајан поглед кроз прозор напаснички је сабирао. *Јел.*

на́паснӣштво и **нàпаснӣштво** с *понашање и поступак напасника.* — Осветили [су се] одроњеном себичњаку и за његово напасништво и за глобе на потрице. *Глиг.*

на́пасно прил. *као напаст, насртљиво, заводљиво.* — На вечеру није ни ишао . . . да га не драже косци, жетелице . . . испиткујући напасно о шумским дусима и . . . вилама. *Гор.* [Гледа] у буљук цура, које су се напасно сјатиле око њега. *Ћоп.*

на́паст ж **1.** *оно што много оптерећује, што живот чини тешким, неиздржљивим, невоља, беда, зло.* — Напаст се велика на нас сад руши. *М-И.* О, брате, што ме снађе напаст ни крива ни дужна! *Нуш.* **2.** *оно што наноси зло, чудовиште, неман.* — Од зоре до мркла мрака могла се . . . појавити мрка и закрвављена напаст — усташе. *Ћоп.* Мартине, паклена напасти, не прави нам срамоте! *Пав.* **3.** *оно што наводи на недозвољене поступке, колебање пред нечим привлачним а забрањеним, искушење.* — Гони од себе нечисту напаст и хтјела би да га заборави. *Ћип.* Тада бих можда дошао у напаст и прихватио је за руку. *Креш.* **4.** *напад, насртај.* — Нисам пошао на харање, ни на напаст добра ичијега. *Март.* Јављено [је] за ту нову и нечувену напаст на цркву. *Срем.*

на́пастан и **нàпастан,** -сна, -сно **1.** *насртљив, претерано досадан.* — Мисли . . . су је салијетале попут роја напасних оса. *Божић.* **2.** *који доводи у напаст, у искушење.* — Сада дању не може [фратар] да се те напасне слике ослободи. *Кол.* **3.** *силовит, жесток, опак.* — Реч му напасна, псовке убедљиве. *Рад. Д.*

на́пастовање с *гл. им. од напастовати.*

на́пастовати, -вујēм несвр̏ш. = напастовати **1.** *насртати на женску част, присиљавати на полни однос.* — Јуче [је] напастовао сестру од рођеног стрица. *Рад. Д.* **2. а.** *нападати, ударати на кога.* — [Скитнице су] поштене људе напастовали кад би на којег наишли. *Ат.* **б.** *досађивати, додијавати (молбама, захтевима); наносити непријатности, штету (коме).* — Сад их напаствује и иште сељачко одело и плуг да оре. *Петр. В.* Опоменуо га [је] озбиљно да не напаствује Ибрагу. *Андр. И.*

нàпасти, -паднēм свр̏ш. **1. а.** *извршити напад, ударити, навалити (на кога).* — Наш батаљон [ће] напасти непријатеља на спавању. *Јонке.* **б.** *обасути увредама, изгрдити.* — Ради тога догађаја напале су га противничке новине. *Неим.* Ако он говори истину, не мора га човек одмах напасти. *Чипл.* **2. а.** *спопасти, обузети.* — Напала га опет нека слутња. *Глиш.* Вечерас је најједном напала та . . . болест. *Новак.* **б.** *пасти на памет.* — Јеси л' ти при себи? Какав те је шаран напао! *Змај.* **3.** *изненада доћи, искрснути (о чему непријатном).* — Мјесто толиких слатких нада, сад нападе овај догађај. *Мул.* **4.** *пасти у великој количини, покрити, спустити се (о снегу, магли и сл.),*

пасти на што. — Велик снијег ... је једном напао. *Обз. 1932.* Тако тамно и леденo ... влага напала и притисла их [људе] тешко, као кишни облаци. *Вил.* **5.** *стати, почети (чинити што).* — Што си напао ту викати? *Павл.* Слошки нападоше хвалити медовинv. *Ћор.* **6.** покр. *нагазити, намерити се.* — Да нијеси на сугреб стао, или напао на мађију? *Љуб.*

на̀пасти, на̀пасти и **напа́сти,** -па́сём свршс. **1.** *навести стоку да пасе док се насити.* — Заулари коње па их јаше на пашу, те тражи где да их боље напасе. *Ад.* Подранила [је] да напасе своје двије овце. *Андр. Н.* **2.** (очи) *наситити (очи), наужívати се гледајући (што).* — Понеси ме да напасем на сињој, мртвој степи очи моје. *Матош.*

~ се 1. *наситити се пасући.* — Чувај ми козе; кад се напасу, поведи [их]. *Марет.* **2.** фиг. *наужívати се, задовољити се (гледањем, слушањем).* — Рај и пакао јесу питања очију. Да се напасу. *Уј.* Пожурите к Томековој жени, тамо ћете се напасти новостима слађим од меда. *Бен.*

на́пастовање с *гл. им. од напастовати.*

на́пастовати, -тујем несврш. = напаствовати. — Онда се је твоја жена тужила матери да је свекар напастује. *Кос.* Мене ваљда зато више нису напастовали разбојници. *Сек.* Зар си опет ту да ме напастујеш, куго једна! *Матош.*

на̀напатити, -ӣм сврш. **1.** *изложити патњама, намучити.* — Па што би их напатио гладом. *Март.* **2.** *гајећи намножити, одгајити у великом броју (живину, стоку).* — И напатим сивих голубова. *Вук Рј.*

~ се 1. *бити изложен патњама, намучити се.* — Тако раде ... људи који се у младости нису напатили. *Лаз. Л.* Напатио се свакојако и искусио много. *Ивак.* **2.** *намножити се, накотити се (о животињама):* напатили се мишеви.

на̀напаћеност, -ости ж *стање онога који се напатио. Р-К Реч.*

напа́хнути, на̀пāхнēм и **на̀пахнути,** -нēм сврш. *посути танким слојем праха.* — фиг. Тај зелени шешир, са толико ... олуја и доживљаја, сав напахнут давним и лепим успоменама, промиче сваки дан. *Поп. Ј.*

~ се *повр.*

на̀пацкати, -ām сврш. *намазати, рђаво насликати.* — Не би ли се грохотом смијали кад би који писац напацкао какве пацкарије ... па их изложио као ликовну уметност. *Шим. С.*

на́пашњак м *в. напасник. Вук Рј.*

на́пев, ијек. на́пјев, м **а.** муз. *музичка композиција за један глас уз инструменталну пратњу, део опере, арија.* — Узме гитару ... и почне у басу пребирати жице слажући напјев, који је упамтила из једне опере. *Крањч. Стј.* **б.** *мелодија.* — За то је време она певушила напеве старих песама. *Панд.* **в.** *песма.* — Збор пјева надгробни напјев. *Крл.*

на̀певати се, -ām се, ијек. на̀пјевати се, сврш. *издовољити се певајући, наситити се певања.* — Сад гледа само да се још сит наговори или напева. *Ранк.* Кад су се већ напјевали, упита ... каменаре. *Брл.*

напе́вати, на̀пēвām, ијек. напијѐвати, несврш. *започињати певање.* — Двије кћери прокуратореве напијевале [су] и допијевале. *Павл.*

на̀пēвка и **на́пēвка,** ијек. на̀пијевка и на́пијевка, ж *в. напев. Деан. Рј.*

напедики́рати, -дӣкӣрām сврш. *уредити нокте на прстима ногу педикирањем.* — Недостојно је и нас и вас лежати потрбушке, лупкајући ... напедикираним ножицама. *Дав.*

на̀пēнгати, -ām сврш. варв. *премазати бојом, обојадисати, офарбати.* — Нема два годишта да сам их [врата] дао напенгат. *Војн.*

напепѐлити, -пѐпелӣм сврш. *посути, покрити пепелом. Р-К Реч.*

на́пер м покр. **1.** *спољашње, ваљско млинско коло. Рј. А.* **2.** *машина, машинерија, механизам.* — Мој сат је верно ишао, а напер му је здрав. *Змај.* **3.** *брана на реци, потоку. Вук Рј.*

на́перак, -ерка м **а.** *наставак, продужетак; дометак. Деан. Рј.* **б.** покр. *танак конац који се надовеже на дебљи при удевању у иглу;* исп. наперити (4). *Вук Рј.*

наперѝвати, -пѐрујēм *несврш. и уч. према наперити.*

напѐрити и **на̀перити,** на̀перӣм сврш. **1.** *окренути (против или у правцу), управити, уперити, устремити.* — Исмевање је наперено против крупнијих или мрскијих мана. *Поп. Б.* На обали наперише непријатељи већ страшан топ на чамац. *Мишк.* **2.** *пажњом упрети, напети (очи, уши).* — Неспокојне очи наперио је ... на њега. *Матош.* Наједаред заста и напери уши. *Дов.* **3.** *спремити, отпремити.* — Ти напери од злата кочију, у њу мећи секу Ајкунију. *НПХ.* **4.** покр. *навезати танки конац на дебљи ради удевања у иглу. Вук Рј.* **5.** покр. *најазити, навести (воду). Вук Рј.*

~ се *спремити се, упутити св.* — Куда си се с четом подигао, куда ли се млађан наперио? *НПХ.*

напѐрлати се, -ām се сврш. *накитити се, накинђурити се, дотерати се.* — Пред

њима видра племенита, и за њима куна наперлата. *НПХ.*

наперу̀шати се, -ā̀м се сврш. *покрити се перјем*; фиг. *покрити се пеном од сапунице, насапунати се.* — Намакне ... сапун и тако се наперуша њим, да му је ... глава пливала у пјени. *Ков. А.*

на̀пӗт, -а, -о **1.** *трп. прид. од напети (се).* **2.** фиг. **а.** *пун опасности и неизвесности; узбудљив.* — У оној напетој атмосфери послије њемачке објаве рата Русији, град је био пун узнемирених усташа. *Ћоп.* Заједничко је обиљежје ... тражење ганутљивих и напетих фабула. *Барац.* **б.** *скоро непријатељски, затегнут.* — Стоји с пуковником ... у напетим односима. *Крл.* **в.** *нервозан; нестрпљив.* — Био је ... свежији, мање напет и мање раздражљив. *Дав.* Сјајне дворане ... блијештале су још празне, у напетом ишчекивању елегантне господе. *Кол.* **3.** *надмен, надувен, уображен.* — Фреди је ... био живахан, симпатичан млад човек, нимало напет и савршено отмен. *Ћос. Б.*

Изр. као напета пушка *у пуној приправности, спремно ишчекујући.*

на̀петак, -тка м мед. *загнојен израштај на телу, чир. Бен. Рј.*

на̀пӗти, на̀пнӗм сврш. (2. и 3. л. аор. на̀пӗ) **1. а.** *јако затегнути, запети; испупчити.* — Вихор ... би напео стару потклобучену тапету на зиду, па би одмах одлетео даље. *Лаз. Л.* А Ђуран, мален, гојазан трбушчић му напео хлаче као походни кавалеријски бубањ. *Донч.* **б.** *разапети, раширити.* — Катарку дигосмо увис и бијела напесмо једра. *М-И.* Гледај само како му стоје једра! — Могао је напети и флок. *Ћип.* **2.** *испружити, издужити, истегнути.* — Главу је држала укочено, врат напела, па дошла као да нешто вуче. *Сиј.* **3. а.** *напрегнути, упрети (пажњу, уши).* — Чека исход, па је напео пажњу још јаче него отац. *Кал.* Илија утихну и напе уши. *Ћоп.* **б.** *напрегнути се, упрети.* — Он напне из свих жила, замахне рукама и прескочи зидину. *Наз.* **4.** *припремити механизам ватреног оружја за дејство, запети.* — Окуражи се, напне петла, напери пушку. *Игљ.*

~ **се 1.** *запети, упети се, напрегнути се.* — Онда ја оставим пушку и гуњ, па се опет напнем те једва буренце раставим од земље. *Вук.* Тако се снажно напео и с толико волькости, као гладан вук кад ухвати овна. *Бен.* **2.** *затегнути се.* — Тада се војник напне као жица, упери очи у пуковника. *Јонке.* И опет је дигао главу ... жила око уста напела се у лук. *Сиј.* **3. а.** *надути се, подгушити се.* — Сви су се напели од смеха, а нико не сме да се насмеје. *Дом.* **б.** *заузети охоло, надмено држање, направити се важан.* — Шта хоће тај пендек? Шта ми се оно ту напело? *Вес.* Понио [се] и узохолио и сав напео од задовољства. *Вел.* **4.** *попети се, распрострети се, сместити се.* — Клекнут хоћу, па ћу бога молит да пошаље кугу срдобољу, да се напне мајци на срдашце. *НПХ.* **5.** *дати се на зло, позледити се.* — Или би ... ко ... посјекао у шуми ногу, или би се коме напео поганац. *Шимун.*

Изр. ~ нос *наљутити се, надурити се.*

на̀пӗто прил. **1.** *с напрегнутом пажњом; нестрпљиво.* — Напето [је] стао да очекује први пуцањ од стране непријатеља. *Ћоп.* Приолижио [се] ... напето очекивани дан доласка бискупова. *Том.* **2.** *узбудљиво; с напрегнутим нервима.* — Оне [теме] се развијају напето ... по линији која се оштро пење. *Поз. 1948.* **3.** *охоло, гордо.* — Осјетив такво ласкаво шапутање, уздигао би још напетије јаку деобелу главу увис. *Ков. А.*

на̀пӗтӧст, -ости ж **1.** *особина и стање онога што је напето, затегнутост, напрегнутост.* — Напетост је у свим таборима из часа у час све већа. *Цар Е.* Осјенала се узбудљива напетост пуна ишчекивања. *Ћоп.* **2.** *охолост, уображеност.* — Сувише је гизде и напетости у тебе. *Ков. А.* **3.** физ. **а.** *стање тела кад на њ делују два притиска, тлака у два супротна смера; величина тога притиска.* — Текућина има свој унутрашњи тлак, који зовемо напетост паре. *Кем.* **б.** *в. напон (4а).* — Практичка јединица напетости зове се 1 волт. *Физ. 2.*

напѐћи и **на̀пећи,** напѐчӗм сврш. **1.** *испећи довољну количину чега.* — Напекли смо доста хљеба. *Вук Рј.* **2.** *при печењу захватити ватром део нечега, нагорети.* — Ваља поменути огњишта са напеченим каменим плочама. *Жуј.*

на̀пецати, -ā̀м сврш. *пецајући уловити доста риба. Вук Рј.*

~ **се** *издовољити се пецајући.*

напѐчатати, -ā̀м сврш. рус. заст. *в. наштампати. И-Б Рј.*

напеша́чити се, -пѐшāчӣм се, ијек. напјеша́чити се, сврш. *дуго пешачити, уморити се пешачећи.* — Тај ће се још данас напјешачити до оних задњих врата. *Пав.*

на̀пӣвка ж покр. *чаша пића уз коју се држи здравица. Вук Рј.*

напи́јалица ж *здравица, наздравица.* — Што ћеш у Здравковићима чути здравица и напијалица! *Шапч.*

напи́јāње с *гл. им. од напијати (се).*

напи́јати, на̀пӣјām *несврш. и уч. према напити.*

~ **се** *несврш. и уч. према напити се.*

напи̏ја̄ч, -а́ча м *онај ко напија, наздравља, здравичар.* — Ево још неколико комада [здравица] од различнијих напијача. *Вук.*

напи̏јевати, напијевам, ек. напе́вати.

напи̏јевка и **на́пијевка,** ек. напе́вка и на́пе̄вка.

напи̏кати, -а̄м сврш. *нахушкати, натуткати. Бен. Рј.*

напи̏ња̄ње с *гл. им. од напињати (се).*

напи̏њати (се), -њем (се) *несврш. и уч. према напети (се).*

напи̏ња̄ч, -а́ча м *прибор, алат којим се нешто напиње, затеже.* — Шатор причвршћујемо ужетима, а напињемо помоћу малих дашчица — напињача. *З-Г.*

напипа́вати, -пи̏па̄вам *несврш. и уч. према напипати.*

напи́пати, напи̏па̄м сврш. *скупити чупајући једно по једно, напабирчити. Р-К Реч.*

напипати, -а̄м сврш. **а.** *крећући прстима по чему чулом пипања осетити; пипајући наћи.* — Напипа жигице и запали уљаницу. *Кал.* Напипа капију на гробљу, отвори је и уђе унутра. *Вес.* **б.** фиг. *брижљиво трагајући пронаћи, открити.* — Покуша различитим начинима да напипа нешто у њему. *Бен.* Напипа који су непријатељи, па једног, обично слабијег, узме у заштиту. *Марк. М.*

напи̏пкати, -а̄м сврш. *дем. према напипати.* — фиг. Вишњић је већ као младић знао да напипка пут. *Сур.*

напира̄ње с *гл. им. од напирати.*

напирати, -рем̄ несврш. **1.** *наваљивати, упирати, запињати.* — Он је напирō снагом, ал' спасти није се могао. *Ил.* **2.** *настојати, тежити, трудити се.* — Судржављани... Хрвата напиру на признање особнога народнога имена. *Павл.*

~ **се** *упињати се, напрезати се.* — Ко је оно ... што се посљедњом снагом напире и диже на крваву десницу? *Шант.* И тако ето, учи, учи, напири се данас, напири се сутра. *Десн.*

напи̏рѝнчати, -а̄м сврш. индив. *посути пиринчаним, рижиним брашном;* фиг. *напудерисати.* — Видје [јој] напиринчано, накречено лице. *Матош.*

~ **се** *повр.*

напи́рити, напи̏рӣм сврш. *надувати, напети.* — фиг. Сујета јој мало напири груди. *Вес.*

~ **се** *развити своју снагу, напети се, раширити се, размахати се.* — Као да се у њој [жени] ђаво напирио, пази увијек што ће он ... кад му криво чине. *Михољ.*

напирлитано̄ст и **напирли̏тано̄ст,** -ости ж *особина или стање онога што је напирлитано, накинђуреност.* — Обиљежје њезино [поезије] је напирлитаност и кићеност, па конвенционалност мотива. *Водн.*

напирли̏тати, -а̄м сврш. *претерано накитити, накинђурити.* — Њихова дјеца иду напирлитана у школу. *Гор.*

~ **се** *повр.*

на́пис м **1.** *чланак, допис.* — Овај данашњи напис [у новинама] изазвао [је] негодовање. *Нуш.* **2. а.** *натпис, наслов, заглавље.* — Читао их [новине] од написа до задње ставке. *Ђал.* **б.** *адреса.* — По напису сам дознао да се писмо шаље вама, господине. *Вел.* **в.** *фирма.* — Примијети да се ругају хрватским написима на дућанима. *Ђал.*

напи̏сатељ м арх. *писац.* — О критичким чланцима Јанка Јурковића ... написатељ је искитио. *Шим. С.*

напи́сати, напи̏шем̄ сврш. **1.** *створити писањем, завршити писање; саставити неки текст, спис, књигу:* ~ расправу, ~ роман. **2.** *забележити што словима или бројкама; изложити што писмено:* ~ признаницу, ~ рачун, ~ изјаву. **3.** заст. *насликати, нацртати.* — Кад ју је човек погледао, мислио је да види слику мајке Божје ... коју је ... Ван Дајк написао. *Ат.* **4.** *ишарати.* — Оспице му кожу написале. *Љуб.*

~ **се** *много писати, уморити се писањем; задовољити жељу за писањем.* — Хајдија се написа записа и накупи пара. *Сиј.*

напису̏вати, -пи̏сујем *несврш. и уч. према написати.* — Књигу штије, другу написује. *НПХ.*

на̏писмен̄, -ā, -ō *писмено изложен, написан.* — Одмах се спремише написмени поздрави, који беху акламацијом усвојени. *Дом.*

на̏писмено прил. **1.** *писменим путем, написано, писмено.* — Сваки може своје жеље написмено цару изјавити. *Нен. Љ.* Идуће године предали су лутеровци написмено своју вјероисповијест државном сабору. *Пов. 2.* **2.** (у именичкој служби) с *написана потврда, документ, писмено, признаница, намира.* — Заклео се и дао капетану написмено да неће више да пије. *Срем.*

напи̏так и **на́питак,** -тка м **а.** *пиће уопште.* — На ходнику момци служаху напитком војнике. *Мат.* фиг. Она још пије раскошан напитак из пуна срца младости. *Ков. А.* **б.** *пиће нарочитог деловања, лековито пиће.* — Говоркало се да се бави нечистим послом — да вари којекаквих напитака. *Шен.* Поручи још и дванаестину боца најбоља вина што имају и неке напитке за мене да се окрепим. *Нед.*

нàпитати, -ām сврш. *дати коме довољно пића, животињске хране, нахранити.* — Ја њему провађам коњица и напитам зопцом и напојим. *Ботић.*

~ **се** *повр.* — Да се гладни меса напитамо. *НП Вук.* фиг. Да ти се очи напитају вражјом насладом. *Шен.*

напи́тати, нàпӣтām сврш. *запитати; распитујући дознати, наћи.* — Све џадом — рече он, — питао сам ја људе, а већ срешћемо кога па опет напитати. *Лаз. Л.* Кад уђе у град, напита и двор златних пауница. *Н. прип. Вук.*

~ **се** *многим питањима задовољити радозналост; постављати доста питања.* — Пошто су се сити напитали о новостима из престонице, онда се прешло на друге разговоре. *Ком.*

нàпити, нàпијēм сврш. **1.** *дићи чашу у чије здравље, уз пиће пожелети срећу, наздравити.* — Напи китњасту, лепу здравицу, како је само добар кум може напити. *Глиш.* Зар да скочим ... да пуном чашом напијем вам срећу. *Краљч. С.* **2. а.** *дати коме да пије, напојити, почастити (пићем).* — Није жалио да ... погости што боље може старију господу ... и да их напије најбољим вином. *Мил. В.* Па порасте кнез Остоја одједном, као да га земља напи невидовним соковима. *Јевт.* **б.** *дати коме да попије више пића него што може поднети, опити.* — Чувајте се тога објешењака, тај воли свакога напити. — *Пав.* **в.** *задовољити жељу за пићем, попити.* — Наручи уз литру вина и комадић пршута да слађе напије. *Ћип.*

~ **се 1.** *угасити жеђ, попити колико је по вољи.* — Људи, напијте се, па мотику у шаке! *Ћип.* фиг. Доста су се наше муке најели, наше крви напили. *Шен.* **2.** *постати пијан, опити се.* — Цвеја пијан ... Кад се напије, почне да га разапиње. *Ад.* Дошли [су] напити кући. *Коз. И.* **3.** *упити (влагу, течност, текућину), натопити се.* — Све је онда бујно листало и цвало; напило се влаге. *Наз.* Лаћа ... се зове Марија. Њени дебели бокови ... напијени влагом ... још [су] чврсти. *Дов.*

Изр. ~ се као земља (мајка, њускија) *постати сасвим пијан, не знати за себе од пића.*

нàпитница ж **а.** *здравица, наздравица.* — У његовој округлој главици била се накупила сила пјесмица, пецавица, напитница. *Шен.* **б.** *речи којима се пропраћа испијање чаше на дађи.* — Послије јела и напитница за покој, одвајају најбоље нарикаче ... те ... опијевају витешке работе његове. *Мат.*

нàпӣтōст, ости ж *стање онога који је пијан.* — Његова напитост беше ми добро дошла. *Лаз. Л.* Једино напитост ... може [их] натјерати да чине нешто човјечанско. *Шов.*

нàпица ж *дем. од напа*[2]. — Иде до трпезе, вади напицу, пак је простре на трпезу. *Војн.*

на́пјев, ек. на́пев.

нàпјевати се, -ām се, ек. нàпевати се.

напјешáчити се, напјèшāчӣм се, ек. напешáчити се.

на́плав м *оно што је плављењем где нанесено, нанос (а).* — Танак слој зеленила недовољан [је] да прекрије ситни шљунак из наплава. *Лал.* Руб бијелога игала црнио [се] разним наплавима: тресколинама, иверјем и остацима разлупане лађице. *Цар Е.*

на́плава ж **1.** *нанос (а).* — У хладним дравским наплавама ... је као ждрал ходао босоног. *Мишк.* Можда ће ... скупљати суво грање од наплаве и заложити ватру. *КН 1960.* **2.** *поплава, поводањ.* — фиг. Наплава површне, публицистичке, репортерске белетристике. *П 1939.*

на́плавак, -āвка м и **нàплавина** ж **1.** *нанос (а).* — Тражи ... да и он нађе у наплавини ... какав мали ... кип Афродите. *Крл.* фиг. Антологија разгрће и афирмише поезију скривену под наплавином непоезије. *ЛМС 1957.* **2.** мед. *метастаза. Бен. Рј.*

нàплавинскӣ, -ā, -ō *који се односи на наплавине, који је настао наплавинама, флувијални.* — Наплавинске црнице ... измјењују се по плодности од посве неплодних. *ЕГ 1.*

нàплавнти, -ӣм сврш. *нанети плавећи.* — Наплављено злато познато је у пијеску Драве и Муре. *Туђ.* Чистио [је] прокопе ... покопавао све што угине или што вода наплави. *Андр. И.*

наплáвити, нàплāвӣм сврш. *обојити плавом бојом, плаво обојити. Деан. Рј.*

нàплављати, -ām и **наплављúвати,** -плàвљујēм *несврш. и уч. према нàплавити.*

на́плавӣ, -ā, -ō **1. а.** *настао наплавом, наносом, флувијални.* — На овим наплавним црницама развила се ... пољопривредна област. *ЕГ 1.* **б.** *изложен поплавама, водоплаван.* — [Мостови] воде преко наплавног подручја. *ЕГ 2.* **2.** мед. *в. наносни (3). Бен. Рј.*

нàплакати се, -лачēм се сврш. *много и дуго плакати, плачем олакшати тугу.* — Кад се ... наплакала ... девојка је дигла главу. *Андр. И.* Побјеже доље у парк да се сита наплаче. *Матош.*

нàплāндовати се, -дујēм се сврш. *дуго пландовати, задовољити жељу за пландовањем.* — фиг. Она га је пуштала нека се наужије слободе и напландује. *Маш.*

напла́стити, нàплāстӣм свршд. *саденути у пласт.* — Подранила сено да напласти. *Андр. И.*

~ **се** фиг. *скупити се у гомилу.* — Пред точионицом развезли се парови балотара, напластиле четворке карташа. *Божић.*

на́плат[1] м анат. **1.** *горња површина стопала*; супр. табан. *Герм. 4.* **2.** *део обуће изнад стопала. Рј. А.*

на́плат[2] м *наплатак.* — [Точкове] је обмотало блато слојем дебљим од самих наплата. *Нуш.*

на́плата и **на́плата** ж **1.** *плата, награда.* — Тешкоће обично избију код погодбе о наплати за рад. *Пав.* фиг. То је још мало наплате, ја смишљам вишу освету. *Кост. Л.* **2.** *узимање новца за издате вредности, за коришћење услуга:* ~ дуга, ~ станарине, ~ струје. фиг. *накнада.* — Погнула [је] главицу као да је ћутила наплату за горчине младости своје. *Киш.* **3.** *приход, примање.* — Пожури с оним завођењем наплате и расхода, па да сведемо рачун. *Ранк.*

на́платак и **нàплатак,** -тка м *један од делова кружног оквира у који је усађен један од палаца точка.* — Поправљали [су] наплатке на точковима и мењали осовине у колима. *Глиш.* Паоци му пробише наплатак. *Наз.*

напла́тив, -а, -о *који се може наплатити, уновчити.* — Добит ћете контрачек. Овај тренутак кад се изгласа — наплатив је. *Сим.*

напла́тивост, -ости ж *особина онога што је наплативо; могућност наплате.*

напла́тити, нàплāтӣм свршд. **1. а.** *узети новац за продату робу, учињену услугу и сл.; добити, примити од дужника позајмљени износ.* — Сваки пут кад наплати свиње, кукуруз или ракију, носи у торби симите, рачунаљке и шећерлеме. *Ћос. Д.* фиг. *узвратити (што) на одговарајући начин.* — Ја се бојим да нам јучерашњи дуг наплатили не би Ахејци. *М-И.* **б.** *уновчити папир од вредности, примити за њега одговарајући новчани износ.* — Предао [је] неке своје облигације суду да Игњат наплати. *Вес.* **2. а.** *наградити.* — Ту засвирајте, господо, ваш труд ћу наплатити. *Богд.* **б.** *узвратити истом мером, истим или сличним поступком, накнадити.* — Ни мајци његе није наплатио. *М-И.* **3.** фиг. *казнити, извршити осветy као задовољење за нанесену увреду, за неправду, осветити.* — Али када се вратиш, наплатит ћеш насиља њихна. *М-И.*

~ **се 1.** *наплатити (1).* — За те услуге умео [је] да се наплати. *Јов. С.* Наплатили се од ствари и вредности које би пронашли код њега. *Маш.* **2.** фиг. *осветити се.* — Ма знам се наплатити и сам! *Пав.* Одавно се већ заклињу ... да ће га сачекати ... и прописно му се наплатити за дрскост и гордост. *Каш.* **3.** уз. повр. *рашчистити рачуне, обрачунати се, поравнати се.* — Мато ће да те убије, то је извесно. — Знам ... ја одох у Кленовник да се наплатим с Матом. *Ранк.*

напла́ћати се, нàплāћām се свршд. *издати много новаца плаћајући разне рачуне.* — Поднеси тужбу; а ми ћемо да сведочимо. Ал' ће да се наплаћа. *Срем.*

наплаћи́вање с *гл. им. од наплаћивати (се).*

наплаћи́вати (се), -плāћујēм (се) *несвршд. и уч. према наплатити (се).*

нàплашити, -ӣм свршд. (некога) *улити, задати страх некоме, застрашити, уплашити.* — То га је онај наплашио ... и он се тако боји капетана. *Ранк.*

~ **се** *накупити се страха.* — Слушајући, ти се наплашиш, па после не смеш ни на поље да изиђеш. *Вес.*

напле́вити, нàплēвӣм, ијек. наплијèвити, свршд. *плевећи очистити, оплевити; већу количину (чега) оплевити.*

напле́нити, нàплēнӣм, ијек. наплијèнити, свршд. *пленећи много накупити, напљачкати.* — Просци ми изједоше ... много оваца, али ћу их много сам наплијенит. *М-И.*

напле́сати се, нàплēшēм се свршд. *провести дуго времена плешући, задовољити жељу за плесањем, заситити се плесања.* — Било је написано да су се оне толико наплесале на баловима. *Шов.*

наплѐсти и **нàплести,** -èтēм свршд. **1.** *исплести довољну количину (чега).* — Дјевојке ... наплеле бијелих бјечава. *Март.* Да ... наплетем ловорових венаца. *Трифк.* **2.** *продужити, поправити што плетући, доплести на нешто, оплести изнова одстрањени, подерани део (чарапа, нпр.).* — фиг. Живот ... отвара вечито нове наде и нове погледе, које тако брзо наплете на старе јаде. *Дом.* **3.** фиг. *измислити (што против некога), подметнути (коме).* — Нећеш казати да су ово Хрвати наплели. *Павл.* То је знате чудан народ ... хоће да наплете свашта. *Ранк.*

~ **се 1.** *наситити се плетења, уморити се плетући.* **2.** *уплести се, надовезати се; наметнути се, наврсти се.* — фиг. Сад му се наплете она мисао у којој је већ одавна уживао. *Мул.* Тада би јој се наплеле оне њене сањарије. *И.* **3.** *накупити се.* — Осамдесет дуката ... Зар се толико наплело од оних десет? *Глиш.*

на́плет м *оно што је наплетено.* — Наплет је на напршњацима и терлуцима. *Павл.*

По наплетима и нешто по рутавим гњатима попала му бијела прашина. *О-А.*

нàплетање с *гл. им. од наплетати.*

нàплетати, -лећём *несврш. и уч. према наплести.*

нàплети, наплéвём, ијек. нàпљети, сврш. *в. наплевити. Прав.*

нàплећак, -ћка и **нàплећњак** м **а.** *део одеће који се носи око рамена и до средине плећи на хаљини, плашту и сл.* — И наплећници у злату, и наручници у злату. *Глиш.* **б.** *део мисне одеће католичких свештеника који се при богослужењу ставља око врата и покрива рамена.* — Носе редовничку хаљину, црну, са великим наплећком. *Павл.*

нàпливати, -ām сврш. **1.** *отиснути се од обале пливајући, запливати, упливати.* — На Сави опет једном везао две тикве око себе, па тако напливао. *Лаз. Л.* **2.** *навалити, нагрнути.* — Што му више посла наплива, то више му времена за нове претиче. *Павл.*

~ **се** *много пливати, науживати се пливајући, заситити се пливања.* — Долазили су готово сваког дана ... да се напливају. *Пол. 1958.*

наплијèвити, нàплијевīм, ек. напле́вити.

наплијèнити, нàплијенīм, ек. напле́нити.

напли́нути се, нàплīнēм се сврш. *поплавити, разлити се.* — Око њега се већ наплинуо густи мрак. *Божић.*

нàплити, нàплијēм (ијек.) *в. наплавити. Прав.*

на́плов м *в. нанос* (*а*). — Угојио се ... као дуб на наплову. *Креш.*

наплòвити, нàпловīм сврш. **1. а.** *запловити; запливати.* — Наплови на воду Цетињу под јуначким рухом и оружјем. *НП Вук.* **б.** *нагнати кога у воду.* — Он уседе на дору коњица па наплови дору на Бојану. *НП Вук.* **2.** *наплавити.* — Напловило ливаду. *Кур.*

~ **се** *провести много времена пловећи, заситити се пловидбе.*

наплòдити, нàплодīм сврш. *оплодити, расплодити.* — Све ми струји у плодове и плинем: кад би све наплодио! *КН 1960.*

~ **се** *расплодити се, намножити се.* — Кад се говеда твоја и овце твоје наплоде ... немој да се понесе срце твоје. *Дан.*

нàпљачкати, -ām сврш. *узети за себе већу количину чега пљачкајући, напленити.* — У Биограду ... је с Милојем највише напљачкао. *Вук.* Они с напљачканим новцем и златом настанише се у Мађарској и Аустрији. *Риб.*

~ **се** *скупити много чега пљачкајући, издовољити се пљачкајући.*

нàпљети, наплијèвēм, ек. нàплети.

нàпљувак, -ўвка м *упљувак* (*од муве*). — Штитило [га] је стакло ... и гроздови напљувака муха месарица. *Јел.*

напљȕвати и **нàпљувати,** нàпљујēм сврш. *испрљати испљувцима, пљувачком, попљувати.* — Требало би им пуне очи напљувати. *Вес.* Све смо ово ми напљували. *Јел.*

~ **се** *издовољити се пљувањем. Деан. Рј.*

нàпнигуша ж пеј. *она која напиње гушу.* — Напнигушо, крекетушо! ... говорио рак жаби кад су се псовали. *Вук Рј.*

нàпō прил. *напола* (*1а*). — Јосо [је] у напо градској, а напо сеоској одори. *Шимун.*

нàповēд, ијек. нàповијед, ж **1.** *оглашавање брака у цркви пре венчања.* — Биљежим дан ... од сутра до треће наповиједи. *Тип.* **2.** *проповед.* — А камо би вам тада наповиједи? *Драж.*

наповéдати, -пòвēдām, ијек. наповијèдати, несврш. **1.** *несврш. према наповедити.* — Тад их је покојни жупник наповиједао. *Новак.* **2. а.** *држати проповед, проповедати.* — Криво је уписано или прочитано кад попо наповиједа и учи дјецу. *Јел.* **б.** *уверавати, тврдити.* — Крчмар ... плачно наповиједа да је [вино] и за јело и за пиће. *Јел.*

нàповедити, -īм, ијек. нàповиједити, црквн. сврш. *огласити, објавити брак двоје заручених пре венчања; објавити упоште.* — У недјељу ... наповиједио је жупник с олтара да ће бити увече процесија. *Тип.*

нàповијед, ек. нàповēд.

наповијèдати, -пòвиједām, ек. наповéдати.

нàповједити, -īм, ек. нàповедити.

нàповр̄стн се и **наповр́сти се,** -вр̄зēм се сврш. *наврсти се, нагомилати се, навезати се.* — Жао ми би младића, али шта ћеш му кад се наповрзло горе од горега. *Шапч.*

нàподизати се, -дижēм се несврш. *често подизати, заморити се подизањем, неговањем.* — Стара жена па се наподизала унучића. *Петр. Б.*

нàподиогу прил. *наниже, доле. Вук Рј.*

нàпозрāк м *слаба светлост кад месец зађе за облаке.* — Кад смо путовали, био је напозрак. *Павл.*

на́пој м **1.** *течна, текућа храна која се даје стоци.* — Баш је спремала напој за свиње. *Кол.* Бојтари сипају напој за своја стада. *Чипл.* **2.** *напитак, пиће.* — Вода би за уста била напој медан. *Уј.*

нàпојати се, -јēм се сврш. *заситити се појања, заморити се појући.* — Напојали смо се бога од прије зоре досад! *Мат.*

напо̀јити, нàпојим свршс. **1.** *дати коме или чему да пије.* — Она сасу прашак у чашу и напоји болесницу. *Јанк.* фиг. Напоји [их] одушевљењем за велико дјело. *Матош.* **2.** *натопити, залити.* — За новим јеловим столом, напојеним црним приморским вином, сједјела су три Липичана. *Шимун.* Сва дрвенарија [на броду] ... напојена влагом и сољу. *Дов.*

Изр. ~ очи фиг. *наужи̏вати се, надово̀љити се гледањем.* — Долазе [на језеро] да напоје очи бојама нигдје невиђеним. *Андр. Н.*

~ **се 1.** *напити се.* — Гомиле оваца долазе да се из дугачких букових корита напоје. *Нен. Љ.* Кад су се црвеног хтјели напојити ... вина, он би налио врч. *М-И.* **2.** *натопити се, прожети се чим.* — Отрцало се старо рухо и напојило свакакве нечисти. *Кал.* **3.** фиг. *задахнути, надахнути.* — Напојен примјером својих старих, Новак је као дијете пошао у борбу. *Вујач.*

нàпојйште и **нáпојйште** с *место* (*вода, извор*) *где се пои стока, појило. Вук Рј.*

нáпојни, -ā, -ō **1.** *који се односи на напој.* **2.** ел. *који служи за напајање, снабдевање електричном струјом.* — Приликом дефекта у једној грани нисконапонског напојног кабла не долази до прекида. *Пол. 1959.*

нáпōјница ж **1.** *поклон у новцу, дар за пиће као награда за учињену услугу.* — Напојнице се не плаћају готово ни у једном локалу краковском. *Бен.* Писмоноша се могао надати стално доброј напојници. *Уск.* **2.** *пиће, напитак.* — Ту ми одавна [нудише] напутице и напојнице; туда се науживао хрватске љубави. *Павл.* Станица се кити и спрема се част и напојница храбрим савезницима. *Нуш.* **3.** *здравица, напитница.* — Ево врча у коме си ми на дан мога доласка пружио напојницу доброга дошашћа. *Дук.*

нàпокōјне прил. покр. *в. напокон. Вук Рј.*

нàпокōн и **нàпокон** прил. **1.** *најпосле, најзад; једва једном.* — Кад напокон у Мартинброд дођох ... одмах ми се ово место врло лепо учини. *М 1867.* Напокон ... извуче лопатицу. *Пав.* **2.** = напокоњ и напокоње (у клетвама) *последњи пут у животу.* — Мало било, за дуго не било, напокон им то веселье било! *НП Вук.*

нàпокōњ, -ā, -ō заст. = напокоњи *последњи у животу; предсмртни.* — Зар праху да се душа поклони у самртни, у час напокони. *Кост. Л.*

нàпокōњ и **нàпокōње** прил. = напокон (2). — Ао, Турци, напокоњ би било! *Март.* Зло ти вино напокоње било! *НП Вук.*

нàпокōњй, -ā, -ē заст. = напокони. — Ружине напокоње ријечи [бејаху]: Ако сте и бољи и јачи, бог је врх свију. *Љуб.* Напокоње помазање. *Павл.*

нàпōл прил. *напола* (*1*). — Враћа [се] с пехаром напол наливеним румом. *Креш.* Напол [је] испружио руке и раширио све прсте. *Шег.*

нàпола прил. **1. а.** *делећи на половине, на два једнака дела; по средини.* — Цевчицу од трске ... пресечеш ... напола. *Ђос. Б.* **б.** *за половину* (*износа, површине*); *великим делом, упола.* — Далеко од брежуљка стајала је ... кућа с напола урушеним кровом. *Шимун.* Дуга, прогрушана брада била му је напола ишчупана. *Ђос. Б.* **2.** *наполице.* — Дајем [му] имање напола. *Лоп.* У нашем крају имаде доста земље и напола и под најам. *Берт.*

Изр. ~ уста (рећи, говорити) *тихо, једва чујно;* ~ уха (слушати) *непажљиво, расејано* (*слушати*).

нàполак прип. *напола* (*1*). — Приход и ужитак имаде се међу наше обитељи наполак дијелити. *Шен.* Неки коштуњав и наполак голи светац клечи у ваздуху. *Мат.* Чело је имао високо, само наполак покрито ... готово црном косом. *Бен.* Кад су били наполак Бојане, ал говори гиздава дјевојка. *НПХ.*

наполапу́та прид. непром. индив. *непотпун, недовршен.* — Он [је] увек био наполапута човек. *Вучо.*

нàполе прил. *напола.* — Каже им ... да кућу наполе секу. *Игњ.* Земљу да му дамо наполе. *Јакш. Ђ.*

наполѐ̄он, -она и **наполеѝндо̄р,** -ора м фр. *француски златан новац од 20 франака.* — Дађу стотину наполеона ономе који није никада ништа украо. *Маш.* Позајми [му] ... педесет ... наполеондора. *Радул.*

наполео́новац, -овца м *Наполеонов присталица.* — Наполеоновац и републиканац ... Хајне (Heine) је једна од најбогатијих душа модерности. *Матош.*

наполео́новскӣ и наполѐо̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на Наполеона, који је као у Наполеона; који је везан за Наполеона.* — Њих четворица с наполеоновским шеширима кочоперно пропијетле поред ... крчме. *Јел.* Са том својом наполеонском енергијом доиста је био у стању довести целу Француску под утицај ... деспотског бироа. *Јов. С.* Дјед и прадјед ... су бранили алпинске пријелазе у наполеонско вријеме. *Крл.*

наполео́нство с *наполеонски дух, карактер.* — Ударен је бар на час печат оној идејној свези између правашта и наполеонства. *Нех.*

на̏поли прил. покр. *в. наполице.* — Погодбу некакву учине ка̑ да краву наполи предају. *Њег.*

наполѝјӯн, -у́на м покр. *наполеон.* — Дође ... да му размијеним нешто пара у наполијуне. *О-А.*

наполѝтӑнка ж *врста чоколаде; врста колача с преливом од чоколаде.*

наполѝтӑнскӣ, -ӑ, -ӧ *напуљски.* — Бијаше то нека наполитанска пјесма. *Наз.*

на̏полица и **на̀полица** ж **1.** *привремени имовински однос у коме принос попола деле власник и обрађивач, односно одгајивач*: радити, дати на (у) наполицу. — Држала је у наполици земљу старе госпође. *Ћос. Б.* Врло [је] проширен систем закупа и наполице. *ОГ 3.* **2.** *жито у коме има пола ражи, пола пшенице*; исп. половница, суражица. — Прашина је била сива, попут брашна од наполице ... баршунасто мекана и врела. *Донч.*

на̏полицӗ и **на̀полицӗ** прил. *по систему наполице, у наполицу.* — [Даде им] кућу и наполице земљу, млин и стоку. *Љуб.*

на̏поличан и **на̀поличан,** -чна, -чно *који је састављен од две врсте нечега, помешан.* — Осјети неку наполичну ... гануто̄ст према њему и према себи. *Божић.*

на̏поличӑр и **на̀поличӑр** м (вок. -а̏ре и -а̏ру) *онај који ради на наполицу.* — Одмарао [се] ... слушајући бескрајне јадиковке и наклапања својих наполичара. *Франг.* Сви смо ми сиротиња и јад... Надничари, наполичари, трећичари. *Чипл.*

на̏поличӑрев и на̀поличӑрев, -а, -о = наполичаров *који припада наполичару.*

наполичӑ́рӗње с *гл. им. од наполичарити.*

наполичӑ́рити, -лӣчӑ̄рӣм несврш. *радити као наполичар, наполичити.* — Родитељи су наполичарили од зоре до мрака за ваган граха. *Гор.*

на̏поличӑрка и **на̀поличӑрка** ж *она која ради на наполицу.*

на̏поличӑров и **на̀поличӑров,** -а, -о = наполичарев.

на̏поличӑрскӣ и **на̀поличӑрскӣ,** -ӑ, -ӧ *који се односи на наполичаре и наполичарке.*

на̏поличӑрство и **наполичӑ́рство** с *однос који настаје радом на наполицу, рад на наполицу.* — Владало [је] велико сиромаштво осталих сељака, наполичарство безземљаша и аграрна пренасељеност. *ЕГ 2.*

на̏поличӗње и **на̀поличӗње** с *гл. им. од наполичити.* — На што та разлика двају имена једнога народа у једној домовини? На што то наполичење? *Павл.*

на̏поличити и **на̀поличити,** -ӣм несврш. **1.** *радити што на наполицу.* — Видјело се тада колико њих наполичи ... тућу земљу. *Ств. 1948.* **2.** *делити, подвајати.* В. пр. уз гл. им. наполичење.

на̏поље прил. **1.** (уз глаголе који означавају кретање) **а.** *ван, ван ограђеног простора, ван куће, у поље, на улицу.* — Затим нагло покрије лактом очи и — излети напоље. *Бег.* Кад тетка провири напоље, њих ни једнога више нема. *Ћоп.* **б.** *ван средине у којој се неко налази (где ради и сл.).* — Зашто ме тјерате напоље кад и ви носите сваки по један самар? *Маж. М.* Ако Срба морадне напоље, и он ће! *Сек.* **2.** (у служби узвика) *оштра заповест некоме да се удаљи: ван!.* — Она донесе несрећу у нашу кућу! Напоље! Напоље! *Вес.*

Изр. ићи ~ *обављати (велику) нужду.*

на̏пољица ж покр. *пролив, проточ.* — Чупање неко и напољица ... па богу душу. *Рад. Д.*

на̏пољу прил. (уз глаголе који означавају мировање или кретање у ограниченом простору) *изван куће; ван(и)*; супр. унутра. — Напољу, на мангалу, дјечак је зажарио два парчета гвожђа за заковице. *Лал.* Киша се напољу пролила као из кабла. *Донч.*

напома́дити, -по̀ма̄дӣм сврш. *намазати помадом.* — Омашан и румен чича са напомађеном просиједом косом ... водијаше испод руке облу женицу. *Матош.*

~ **се** *повр.* — Напудерисан и напомађен долази ... да одговара за своје злочине. *Дав.*

на̏помӗн м *в. напомена.* — Ово је само мали напомен, по коме ... [се] може наћи и друго. *Вук.*

на̏помена ж **1. а.** *пропратне речи, допуна; објашњење, тумачење.* — Ново издање Проперција ... припрема да изда на свет с напоменама. *Нед.* Ваља ми у овоме предговору истакнути неколико напомена. *Водн.* **б.** *кратак исказ којим се што оспорава или исправља, замерка, приговор, примедба.* — Гласне напомене вратише живот у собу. *Хорв.* [Преводилац] није у свему усвојио напомене. *Нед.* **2.** *опомена, упозорење.* — Успомене су вечите напомене како је на овоме свету све пролазно! *Ком.* **3.** *спомен, траг.* — У његовим каприсима ... видео је Захар слабе напомене на преживелу величину. *Глиш.*

напоме́нути, -по̀мӗнӗм сврш. **1. а.** *узгред казати, додирнути у говору, поменути.* — Господин министар ми напомену како ће ... произвести још осамдесет генерала. *Дом.* Ви ми нисте никада напоменули тај дуг. *Цар Е.* **б.** *подсетити (на што).* — Кад виде Маринко да Иван неће да каже, онда се реши да напомене: — Баш нећеш да

кажеш? *Вес.* Погледом га је замолила да јој опрости што му се преко Наташе усудила напоменути његово обећање. *Крањч. Стј.* **2.** *замерити, приговорити (коме); упозорити, опоменути (кога).* — Изврстан кувар ... Нека бог сачува сваког смртног да му што напомене. *Вес.*

напо̀миња̄ње с *гл. им. од напомињати.*

напо̀мињати, -њём *несврш. и уч. према напоменути.*

на̏помо̄л прил. *близу, недалеко од неког места одакле се оно види, надогледа.* — Напомол [села] Мирца, почеше падати прве пахуљице снијега. *Мат.* Ти стојиш тако, напомол већ рају! *Гал.*

на̏пон м **1. а.** *напетост, напрегнутост.* — Преко суза [се] одлива душевни напон, иначе би тело пресвисло. *Јак.* Дотјерао [је] напон својих живаца до крајње границе. *Крл.* **б.** *напор, труд.* — Умиру сироте мисли у грчевитом напону, немоћне да разбију љуску. *Мас.* Онда још крајњи напон. *Донч.* **2.** *степен пуног развоја; размах снаге, једрина, бујност.* — Каква је то промена! Од дјевојчице — жена у напон! *Лаз. Л.* Љето тек у првом златном и миришљавом напону. *Матош.* **3.** (обично мн.) *порођајни трудови.* — Превија се у мучном напону — или умире или рађа? *Кост. Л.* **4. а.** *разлика између потенцијала двеју тачака у једном електричном кругу или пољу, која омогућује протицање струје кроз затворен круг.* — [Струја] из ових електрана разводи се мрежом далековода високог напона. *ЕГ 2.* **б.** *в. напетост (3а)*: гасни, плински ~. **5.** вет. покр. *надам, надимање (као болест говеда). Рј. А.*

на̏пона̄се прил. покр. *понаособ, напосе, посебно.* — Тко погине, нека му није тешко, има зашто свако напонасе. *Март.*

напонѐ̀сити се, -пòносӣм се сврш. *задовољити жељу за истицањем поноса, заситити се истицањем поноса.* — У њој самој живи нека проклета глад која не може никада да се наједе, наима и напоноси. *Сек.*

на̏понски, -ā, -ō *који се односи на напон, који потиче од напона.* — Опруга [сата] је у напонском стању, има напонску енергију. *Физ. 3.*

на̏понски прил. *у напону, бујно, снажно.* — Живот, напонски ширећи се, труди се ... да се распростри. *Уј.*

напо̀падати, -ā̄м *несврш. и уч. према напопасти.*

напо̀пасти, -паднём сврш. *напасти, спопасти.* — Јешу напопао некакав кашаљ. *Ад.* Напопада ме љута кијавица. *Богд.*

~ **се** покр. *напопасти.* — Што сте се напопали онога сиромаха? *Михољ.*

напопа̀стити, -пòпāстӣм сврш. *напопасти.* — Што је поп напопастио оног учитеља! *Глиш.* Смиљанића напопастила ватра по рукама и образу. *Матош.*

~ **се** *ухватити се (кога).* — Које би се [дјевојке] напопастио, никад у горе! *В 1885.*

на̏попрёко, ијек. на̏попријеко, прил. **1.** *попреко, попречно.* — Отворио врата како може добар јунак проћи и пронети копље напопреко. *НП Рј. А.* **2.** *напречац, изненадно, одједанпут.* — Разговори ... напопријеко се прекинули. *Коз. И.*

напопре́чити, -пòпрёчӣм, ијек. напопријѐчити, сврш. *метнути, ставити што попреко.*

Изр. ~ очи (на кога) *упрети очи у кога, оштро погледати кога.* — На њу Стојан очи напопријечи. *НП Рј. А.*

~ **се** *испречити се, стати пред кога.* — У два скока прилети па се напопријечи пред Оливом. *Горд.*

на̏попрњеко, ек. на̏попрёко.

напопријѐчити (се), -пòпријечӣм (се), ек. напопре́чити (се).

напопри̏штити се, -пòпрӣштӣм се сврш. *добити прибежиште.* — фиг. По дну боб се очајао и напоприштио, као да се није кухао на ватри. *Љуб.*

на̏пор м **1.** *утрошак снаге при савлађивању тешкоћа, препрека, напрезање, упињање; труд, мука.* — Радници се сломише од напора. *Сим.* Никад, ниједном ријечју, није се потужила на напоре. *Чол.* **2.** покр. *напад, навала, насртај.* — Сваки може у брду својему по читаву дочекати војску и одолит напору крваву. *Март.*

на̏пора *в. нафора.*

на̏поран, -рна, -рно *који изискује велике напоре, мучан, тежак, трудан*: ~ посао, ~ рад. — Прелаз је био необично напоран. *Дед. В.*

на̏порӗд[1], -а, -о *в. напоредан.* — На југу [су] у врху гомиле од планина, са огранцима више или мање напоредим са током Дрине. *О 1875.*

на̏порӗд[2] прил. **1.** *напоредо.* — Напоред ... коње свеза. *НПХ.* **2.** (у служби предл. с ген.) *поред, покрај.* — Учитељ дође напоред њега. *Лаз. Л.*

на̏поредан, -дна, -дно *који иде, тече у истом смеру и увек на истом растојању, размаку од некога (нечега), успоредан, паралелан.* — Напоредно развијање репертоара, игре глумаца и укуса публике врши се под утицајем добре стране литературе. *Грол.*

Изр. напоредне реченице грам. *в. независне реченице, уз реченица (изр.).*

нàпоредно прил. *напоредо.* — Растење висине тона не иде напоредно са растењем његове снаге. *Бел.*

нàпоредно̄ст, -ости ж *особина оног што иде, тече напоредо.* — Да се дође до каквог стварнијег начина за успостављање напоредности, сарадње и ... мира међу народима. *СКГ 1937.*

напòредица ж *в. паралела. Бен. Рј.*

нàпорēдо прил. **1.** *у истом реду, једно поред другог.* — Јашемо напоредо. *Чол.* **2.** *у исто време.* — Напоредо, како су јој снаге попуштале ... осјећала [је] како јој се расплињавала и та нада. *Франг.*

нàпорēду прил. покр. *напоредо.* — Изнова им гробе ископаше, напореду липо укопаше. *НПХ.*

нàпорēђе прил. покр. *један за другим, редом.* — Људи посједају уз ватру и напореће уз гусле пјевају. *Љуб.*

нàпорито прил. покр. **1.** *напорно.* **2.** *опоро, оштро.* — А што ћу им ја! викне војвода напорито. *Љуб.*

нáпорно прил. *с напором, тешко.* — Носнице истанчане, дижу се похлепно и напорно као шкрге у рибе. *Леск. Ј.* Једни су гледали тупо преда се, док су други лежали затворених очију, напорно дисали. *Јак.*

нáпорно̄ст, -ости ж *особина онога што је напорно.*

нàпорȕч прил. нар. *при руци, на располагању.* — Што он добије ... то је моје, што ја имам, напоруч му. *Павл.*

нàпосāмо прил. необ. *в. напосе.* — Стрвни гости дођу у крштено село напосамо. *Март.*

напóсе и **нàпо̄се** *посебно, засебно, одвојено, одвојено.* — Он је успављивао напосе сваки дио тијела. *Козарч.* Позове нас сваког напосе. *Андр. И.*

напóсеб и **напòсебицē** прил. *в. напосе.* — Бившвује напосеб од свијета. *Баз.* Једва [би] дванаест људи могло становати напосебице. *Павл.*

напòследак, ијек. напòсљедак, прил. *напослетку.*

напòслетку, ијек. напòсљетку, прил. *најпосле, напокон, најзад.* — Бик ... потеже друмом и свали се напослетку у кукурузе. *Сек.* Напосљетку, то и јест коначни циљ овога договора. *Цар Е.*

нàпослијед прил. (ијек.) *в. напослетку.* — Напослијед не знам шта ће бити. *НП Вук.*

напòсљедак, ек. напòследак.

напòсљетку, ек. напòслетку.

напòстити, нàпостӣм свршс. *накнадно допунити одговарајући број дана поста, накнадити постом.* — Сиромах Стево, кад год што премрси, ваља да одмах напости. *Павл.*

~ **се** *провести дуго времена постећи, изгладнети постећи. Деан. Рј.*

напотēзати се, -пòтēжēм се свршс. *накидати се једући (месо), најести се.* — Сад му се пружа згода као никад: људскога се меса напотезати. *Маш.*

Изр. пас ти се меса напотезâ! вулг. *клетва, псовка.*

напотēћи, -тèчēм свршс. *спати, навалити.* — Да прости бог и ваше сиједе косе, што сте напотекли кукати? *Торд.*

нàпотлем прил. покр. *напослетку.* — Шта је напотлем у том твоме животу, е? *Коз. И.*

нàпоуздāно прил. *поуздано, с поуздањем. Прав.*

напòчек прил. *на чекање.* — Дао ми напочек [новац у зајам]. *Вук Рј.*

напошљètку и **напòшљетку** прил. *в. напослетку.* — Ја одлазим, — напошљетку јави се госпођа. *Ћип.*

нàправа и **нáправа** ж **1.** *справа, оруђе; апарат, уређај.* — Нека смијешна направа за плашење птица ... клопара на врху крова. *Донч.* Укључивање електричних направа мора се вршити правилно. *Пол. 1958.* **2.** *прибор потребан за што, опрема, спрема.* — Причало [се] о згоди и направи Реље Књежевића. *Коч.* Организација [је] ... дужна ... осигурати све прописане направе. *Ват.* **3. а.** *одело, одећа.* — Кумови у једнакој цетинској направи као и капетан. *Бег.* **б.** *накит, украс.* — Само таштина иде за сјајем и направом. *Шен.* **4.** *поступак, извођење, учинак.* — Човјек може сву ту направу и глумити. *Богд.*

нàправац прил. *право, равно. Прав.*

нàправити, -ӣм свршс. **1. а.** *начинити, спремити, израдити, сачинити.* — Направих и запалих цигару. *Вес.* Ја направим по пропису пријаву и отпустише га. *Кос.* **б.** *подићи, саградити.* — Ову кућу [су] ... сиротиња и отимачина направиле. *Ћос. Д.* **в.** *постићи, остварити; извести, извршити.* — Тај ће направити каријеру. *Сим.* Непријатељ хоће овде да направи продор. *Јак.* **2.** *отклонити квар, поправити, оправити.* — Нешто је дуго баратао око камена ... Добро сад меље. Направио сам — вели Благи. *Коч.* **3.** *опремити, дотерати; наместити, припремити, удесити.* — Још је липше себе направила. *НПХ.* Ваља да ти направим постељу. *Ћип.* **4.** покр. *кастрирати, ушторјити. Вук Рј.*

~ **се** 1. *удесити се, дотерати се.* — Кад се лијепо Мара направила, узјашила Илина ђогина. *НПХ.* 2. **а.** *заузети надмено држање, приказати се важан.* — Разобадао хата ... направио се делија, па ха! на стражара. *Вукић.* **б.** *учинити се, представити се.* — Ја се направим као да нисам чуо. *Куш.* Стари је ... покушавао да се направи спаваћивим. *Креш.*

нàправица и **нáправица** ж *дем. од направа.* — Војници су ... задизали поклопце да виде оне дугуљасте направице. *Јак.*

нàправљати, -ā̀м 1. *несврш. и уч. према направити.* 2. покр. *управљати, руковати* (*чиме*). — Подаде му лубарду ... која бије град, и посла му Петра мештра да је направља. *НП Вук.*

нàправубо̀га прил. покр. *без икакве кривице, на правди бога.* — Куне и у кам затуца кнеза и сељане што јој направубога дом затвориште. *Љуб.*

нàпрāзна прил. покр. *в. напразно.* — Коме би они по спрудишту и пустом јошју напразна тандркали? *Рад. Д.*

нàпрāзно прил. 1. *узалуд, бескорисно, улудо.* — Време није пролазило напразно. *Скерл.* Као што је напразно амо Ахејце довео у бој! *М-И.* 2. *безразложно; бесциљно.* — Познадосмо, међутим, ускоро да он није претио напразно. *Нед.* Та чему, лудове, лук свој само овако напразно носиш? *М-И.* 3. *без накнаде, бесплатно; бадава.* — А нама напразно само онако падају. *М-И.* Ако бих ... [га] отерао, дужан сам му ... једномесечну плату унапред напразно дати. *Глиш.*

напрам и **напрама** предл. с лок. *в. према.* — Напрам њему била [је] дијете. *Бег.* Једна велика ... глава ... исплази напрама Хлапићу дугачак и црвен језик. *Брл.*

нàпрасан и **нáпрасан,** -сна, -сно 1. *изненадан, нагао:* ~ смрт, ~ промена. 2. *в. напрасит* (*I*). — Духа мир ти и срца благота кротила нам пожуде напрасне. *Прер.* Говорио је ... о синовљевој ... напрасној нарави. *КН 1956.*

нàпрасит и **нáпрасит,** -а, -о 1. *који лако плане, прасне, заметне свађу, необуздан.* — Имао је напраситу, самовољну нарав. *Сек.* 2. *напрасан* (*I*); *превремен, насилан* (*о смрти*). — Он је наканио да ме усмрти, и још овако напраситом и јадном смрћу, гладом. *Вел.*

нàпрасито прил. 1. *осорно, са жестином, гневом.* — Да је он говорио напрасито, бујно, одбијајући и цапајући се, Крушка [субаша] би волео. *Вес.* 2. *в. напрасно.* — Онако неочекивано, напрасито ... као кад се на столу превали ... чаша с вином. *Бег.*

нàпрасито̄ст, -ости ж *особина онога који је напрасит.*

нàпраскати се, -а̄м се сврш. 1. *праскати дуго, досита.* 2. вулг. *најести се сит, наждерати се.* — Наравно је да смо се напраскали ... премда сам се ја обично штедио за вечеру. *Павл.*

нàпраснӣк м *онај који је напрасит.* — Није ли се напрасник, шпањолски посланик ... загрозио сенату млетачком ...? *Шен.*

нàпрасно прил. *када се не очекује, изненада, нагло:* ~ умрети, ~ се разболети. — Обале ... бивају ... често напрасно плављене. *Цвиј.*

нàпраснӧст, -ости ж *особина онога што је напрасно.*

нàпрати, нàперēм и напѐрēм сврш. *опрати велику количину чега. Р-К Реч.*

~ **се** *провести дуго времена перући, наситити се прања, заморити се перући. Р-К Реч.*

напрàхати (се), -а̄м (се) сврш. *в. напрашити (се).* — Издашно [су] напрахале своја лица. *Том.*

напрашѝвати (се), -а̀шујēм (се) *несврш. и уч. према напрашити (се).*

напрáшити, нàпрāшӣм сврш. 1. **а.** *покрити, прекрити, упрљати прашином; посути чим ситним (прашком, пудером, брашном и сл.):* ~ ципеле (пешачећи), ~ власуљу. — Лампа јој је сада осветљавала ... образе, напрашене пудером. *Ћос. Б.* **б.** *нападати по чему (о чему ситном), засути.* — Сјетио се ... кестенова напрашених првим снијегом. *Ћоп.* 2. *насути прахом, барутом, потпрашити.* — Нагладе ноже и добро напраше пушке. *Маж. М.*

~ **се** *повр. према напрашити* (*1а*): ~ пудером.

нàпрашкати, -а̄м сврш. *посути* (*прашком*), *напрашити.* — Кротилац [је] њега напрашкао бухачем. *Божић.*

~ **се** *повр.*

нàпрашнӣк м заст. *део пушке кременьаче где се насипао прах, барут који је прихватао варницу, искру.* — Кад би му отворио огњивце и видио му напрашник, он му рече: »Зар ти гледаш би ли моја пушка уждила?« *Миљ.*

нàпраштит, -а, -о покр. *задихан, запарен.* — Куд си нахитио, стари, као да те турска војска гони? — ругали се хајдуци, видећи га онако напраштита. *Горд.*

нáпрва ж покр. *вез низ груди, прси на кошуљи. Вук Рј.*

нàпрво прил. заст. *в. напред.* — Понешто отворене и напрво протегнуте уснице: рафинирана сензуалност. *Бег.*

на́прег м заст. *напрезање, напор.* — Шта то јекће? Ко напрег од кашља. *Кост. Л.* Права [се] народна слобода стиче само напрегом властитих народних сила и енергија. *С 1911.*

напре́глост, -ости ж *в. напрегнутост.* — Они [оцеани] су најјача мука, горостасна тежина која шути; одговори су раздијељени у напреглост њемоће ... и шуме свуда ошамућени. *Лит. 1957.*

на̀прегнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од напрегнути (се).* **2. а.** *праћен енергичнијим учешћем, суделовањем мишића, њиховим затезањем, грчењем; који одражава унутрашње узбуђење, с напором суздржана осећања:* ~ покрет, ~ артикулација. — Израз лица и очију био му је ... напрегнут. *Маш.* **б.** *којему се посвећује сва пажња, концентрација, који потпуно обузима:* ~ слушање, ~ посматрање. — Све је то у неком ... напрегнутом очекивању. *Дом.* **в.** *у који се улажу појачани напори, који изискује велико залагање:* ~ рад, ~ план. — Чули су се само гласови напрегнуте борбе за лисницу. *Крањч. Стј.* **г.** *пун заоштрености, елемената сукоба, затегнут:* ~ радња (у драми). — Римска влада [је] ... охрабрена поремећеним и дозлабога напрегнутим односима. *Цар Е.* **д.** *који не тече лако, природно, усиљен, натегнут.* — Такве песме остају хладне или напрегнуте. *Поп. Б.*

напре́гнути, на̀прēгнēм (аор. напре́гнух и напре́гох, 2. и 3. л. на̀прēгнӯ и на̀прēже; р. прид. напре́гнуо, -ула, -уло и на̀прēгао, напре́гла, -ло; прил. пр. напре́гнӯв(ши) и напре́гāв(ши) сврш. **1. а.** *припремити за нагао покрет или реаговање, затегнути, напети:* ~ мишиће, ~ тело. **б.** *употребити у појачаној мери, појачати; потпуно ангажовати, посветити:* ~ снагу, ~ слух, ~ пажњу. — »Где ли сам ја?« ... Напреже мисао да се сети ... И сети се свега. *Вес.* **2.** заст. *ојачати, надоћи, набрекнути.* — На тријезно расуђивање народ упућивајте да му душевна снага напрегне. *Павл.*

~ **се а.** *употребити сву снагу, запети, упети (се).* — Коњи се напрегоше, а ... плугови [се] стадоше ... забадати у земљу. *Бен.* **б.** *потпуно се ангажовати, посветити.* — Сва снага мозга у јасној свијести се напрегну. *Гор.* Обрве је подигла високо ... све се на њој напрегло да боље види. *Рист.* **в.** *доспети у стање у ком се једва издржава израз каквог осећања.* — У себи се напрегао од смеха. *Глиш.*

на̀прēгнӯто прил. *у напрегнутом стању, са напрезањем; са напрегнутом пажњом:* ~ очекивати, ~ слушати. — Старица [је] ... напрегнуто ступала црним опаљеним ногама. *Крањч. Стј.*

на̀прēгнӯтōст, -ости ж *особина или стање онога што је напрегнуто.*

напрегну́ће с *напор, напрегнутост.* — У њему [сиромаштву] живот чува вјечно напрегнуће. *Шим. А.*

на̀прēд, ијек. на̀пријед, прил. **1. а.** *даље у правцу кретања, у правцу куд је ко окренут, куд је што усмерено:* корачати ~, бацати ~, гледати ~, слати ~. — фиг. Вријеме корача напријед. *Адум.* **б.** *према бољем положају, стању, степену, даље у правцу усавршавања, развоја, напредовања, успеха.* — Наука о човеку иде напред. *Тос. Б.* Покушава он наново да се гурне напред. *КР 1924.* **в.** *даље у правцу тока збивања.* — Често би, настављајући причање ... отишао напред, прескочивши добар део времена. *Андр. И.* **2. а.** *испред кога или чега, у првом реду, у предњем положају, плану, на предњем крају; на извесној даљини испред посматрача.* — Напред на коњу ишли су наши официри. *Шен.* Врата која воде из једне собе у другу ... више су напред. *Нуш.* **б.** *на већ пређеном месту; у раније излагању, у већ изложеном, претходном тексту.* — Све напред побројане радње усавршише се. *Жуј.* **3.** заст. *в. унапред.* — Младожења јави ... осам дана напријед кад ће бити свадба. *Мат.*

Изр. ~, ~ марш! *узвично у императивним изразима: за подстицање, као наредба или допуштење, дозвола да се крене у правцу куд се хтело, да се продужи кретање, да се уђе у просторију и сл.* — Али бич фијукне ... Напред, немој стати. *Рак.* Напријед марш! Воде, стој! *Јонке.*

на̀предак, -етка м **1. а.** *успешан развој, уздизање на виши ступањ; процват:* ~ човечанства, културни ~. — Пошту треба сматрати ... најбољом расадницом људског напретка. *Рад. А.* Србија ... није учинила онолики технички напредак као Босна. *Матош.* **б.** *промена набоље, разлика у позитивном смислу; успешно остварење, достигнуће.* — Многопут напредак долази изненада ... послије бескрајних мјесеци рада. *Тен.* Овај несрећни догађај [пораз код Ниша] ... поквари све напретке и по другим крајевима. *Вук.* **в.** заст. *уздизање (у хијерархији), напредовање (у служби) и сл.* — Уз то су још опажали [официри у аустроугарској војсци] да им кадшто смета напретку што су Срби. *Вук.* **г.** *напредовање у броју, количини, величини, пораст, увећање.* — Кућа је ... надограђивана према напретку иметка. *Кал.* Клице тих ... болести налазе ... погодбе за свој напредак само у човечјем и животињском телу. *Батут.* **2. а.** *будућа срећа, срећан развој (породице, домаћинства и др.).* — Затим се заједнички помоле богу за здравље и напредак. *Вес.*

б. покр. *пород, деца.* — Мучио [се] дању и ноћу да прехрани себе и напредак. *Љуб.*

на̀предан, -дна, -дно **1.** *који се добро развија, расте, једар, здрав (о детету); бујно израстао, бујан (о биљкама).* — Напредна ли су вам дјеца! *Лоп.* Таква ће земља ти бријесте обавијати напредном лозом. *Марет.* **2.** *који постиже велике успехе у подизању материјалне и духовне културе; који је достигао висок степен развоја, развијен:* ~ држава, ~ град. — То је ... једна напредна индустрија од које живи велики део становништва. *Петр. М.* **3.** *који је одмакао испред других у стицању какве вештине, знања.* — Течај за руску конверзацију и ... течај за напредне одржавају се свакога ... четвртка. *Обз. 1932.* **4. а.** пол. *који је у складу с позитивним кретањима у друштву, друштвеним односима, који доприноси или тежи савршенству у односима у друштву:* ~ покрет, ~ идеја, ~ дух, ~ политичар, напредне снаге. — Данас се ОУН сматра широм организацијом мирољубивог и напредног човјечанства. *ОГ.* **б.** *који заступа нове, модерне идеје, модернистички.* — Заплету [се] ... у расточену, врло рогобатну, неправилну, сувише напредну версификацију. *Поп. Б.* **5.** покр. *који добро полази за руком, срећан, успешан.* — Боље је да пораните. За јутра је свака работа напреднија. *Ком.*

напре́дање с *гл. им. од напредати.*

напре́дати, напрѐдām *несврш. и уч. према напрести. Вук Рј.*

на̀предāх прил. покр. *заустављајући се ради предаха, испрекидано, задихано.* — Прапорци, брате! Коњски прапорци! — напредах је избацивала дјечачина. *Ћоп.*

на̀преднйк м пол. необ. *в. напредњак.* — Изродише се у реакционарце, већина их ипак су напредници. *Шим. С.*

на̀преднōст, -ости ж *особина онога који је напредан и онога што је напредно.*

на̀предњāк м пол. **1.** *онај који подржава напредне тежње у друштву.* **2.** ист. **а.** *назив за припаднике разних покрета који су се сматрали носиоцима напредних идеја.* **б.** *присталица једне конзервативне политичке странке у Србији у XIX ст. и почетком XX ст.* — Напредњаци су после пада Новаковићеве владе крајем 1896. растурили странку. *Јов. С.*

на̀предњāчкӣ, -ā, -ō пол. *који се односи на напредњаке, који проповеда напреднје идеје:* ~ покрет, ~ странка.

на̀предњāштво с пол. *напредњачке тежње.* — То је било наше напредњаштво у клици. *Крл.*

на̀предовāње с *гл. им. од напредовати.*

на̀предовати, -дујēм сврш. и несврш. **1. а.** *кретати се напред, прећи одређено растојање, размак идући напред.* — Носио сам свој пртљаг у реци света који је споро напредовао ка излазу. *Андр. И.* **б.** воји. *потиснути, потискивати непријатеља, продрети, продирати на територију коју држи непријатељ.* — Јапанске трупе напредују ... према Пекингу. *Обз. 1932.* **2. а.** *доспе(ва)ти до вишег ступња развоја; разви(ја)ти се; доби(ва)ти у вредности.* — Од конца прошлога стољећа до данас напредова знаност језикословна ... красно. *Јаг.* Ако га [имање] надгледаш, онда и напредује. *Вес.* **б.** *имати успешан ток, развој; тећи, развијати се.* — Наша офанзива у долини Неретве и даље напредује. *Дед. В.* Уз ... жижак писање слабо напредује. *Пав.* **3. а.** *постићи, постизати напредак у учењу, стицању какве вештине.* — Колосално је напредовала у клавиру. *Срем.* Почетник [у шаху] који може напредовати брже од распореда нека буде задовољан. *Шах 2.* **б.** *постићи, постизати виши положај, звање и сл.* — То вам је проклетство службе, да се напредује по препоруци. *Богд.* **4. а.** *(по)расти, разви(ја)ти се; доби(ва)ти у тежини.* — Успева [багрем] и онде где друго наше дрвеће напредовати не може. *Панч.* Код сиромаха ... марва не може напредовати. *Коз. Ј.* **б.** *доби(ва)ти у димензијама; доспе(ва)ти до стања у којему је нешто присутно у већем броју, износу:* ~ у ширини (у ширину), ~ у висину. — А што је више Дорица напредовала у годинама, то се више посла надавало. *Бал.* ир. Рече болничару да запише на мојој листи: четрдесет са пет. — Друже, добро си напредовао! — добаци неко. *Јак.* **в.** *поста(ја)ти дуљи, (о)дужити.* — Рашта није с почетком прољећа, кад се сунце са југа поврати и кад почну дневи напредоват, кад се земља обуче зеленју. *Њег.* **г.** *(про)ширити се, узети, узимати маха.* — Расте и напредује болештина. *Марет.*

на̀презāј м необ. *в. напор.* — Већ стотина година сви се напрезаји на западу троше на изравнавање тих права. *Рад. А.*

на́презан, -зна, -зно покр. *напоран, напрегнут.* — Њезин промукли глас и напрезно дисање парало га је до дна душе. *Шант.*

напре́зање с *гл. им. од напрезати (се).*

напре́зати (се), напрѐжēм (се) *несврш. и уч. према напрегнути (напрећи) се.*

на̀презгōд прил. покр. *сваке друге године, прескачући по једну годину.* — Има три дубраве маслина, које дају напрезгод сто вједара уља. *Љуб.*

на̀прездāн прил. покр. *сваког другог дана, прескачући по један дан.* — Не суде данас него напрездан, дођите сутра. *Љуб.*

напрѐзирати се, -ирём се сврш. *надовољити се, заситити се презирањем.* — Љубим, јер се у тој љубави могу онако славенски напрезирати сама себе. *Матош.*

нàпрезрȗку прил. покр. *с неруке (што није с руке); на другу руку (а не ону коју треба).* *Прав.*

нàпрекӣд и **напре́кид** прил. (ек. и ијек.) *испрекидано.* — Одговори напрекид: »Ја сам солдат! Бјежим у Црну Гору«. *Мат.*

напре́клоп, ијек. напријѐклоп, прил. *на преклапање, на склапање.* *Прав.*

нàпрēко, ијек. нàпријеко, прил. покр. **1.** *пречцем, преким путом.* — А побјеже Анто напријеко, док у Турке момак огрезнуо. *НП Вук.* Гдје бисмо напријеко напали или сачекали, празни се нијесмо враћали. *Буд.* **2.** *попреко, без наклоности.* — Господар гледа га напреко; Милан стрепи. *Игњ.*

напрела́мати, -ѐлāмām сврш. *преломити на више места; преламајући нагомилати велику количину чега.* *Вук Рј.*

напре́лом, ијек. напријѐлом, прил. необ. *нагло, напречац.* — Види пред собом старог солдата, из кога се хоће наједанпут, напрелом, да истеше уставан грађанин. *Ад.*

нàпрема ж покр. **а.** *оно чим је што спремљено или украшено.* — Са . . . шеширом, који је без икакове напреме . . . сједио на њеној коси, корацала је она озбиљним кораком. *Коз. Ј.* **б.** *оно што је справљено, припремљено.* — Окреће се брзо и спретно око небројених јествина и напрема. *Ков. А.*

напрема предл. с лок. (ређе с ген.) **1.** *према, у односу на.* — Фране се . . . увукао у своју осаму, без икаквих обвеза напрема друштву. *Драж.* **2. а.** *у истој линији или висини, а на извесном одстојању, на некој удаљености; на супротној страни у равној линији, насупрот.* — Напрема прозору пламтјела је ватра у камину од црна мрамора. *Шен.* Купи војску по питомој Жупи, изведи их напрема Никшића. *НП Вук.* **б.** *у положају камо доспева деловање чега.* — Слети с небеса Ирида росна с тисућу сјајући боја разноликих напрема сунцу. *Марет.*

нàпремāсе прил. **а.** *у истој висини са самим собом; испред себе, у равној линији на супротној страни од себе.* — Потражих напремасе и ухватих као лед хладну ручицу. *Вес.* Воз стоји. Као парип да се укопао ногама у глиб и тупо буљи напремасе. *Цес. А.* фиг. Уздам се да ће сви . . . погледав напремасе што бива у других народа . . . слушати разбор. *Павл.* **б.** *на другој страни, преко пута, напред.* — Онамо напремасе у зиду виде се врата од неког долапа. *Глиш.* **в.** *један према другом (једно према другом и сл.).* — Збуњено [се] погледаше што се најоше тако напремасе. *Дов.*

напререзѝвати, -èзујēм сврш. *пререзати, на више места; пререзати велику количину чега.* *Вук Рј.*

напрèскок прил. (ек. и ијек.) **а.** *неповезано, прескачући многе појединости.* — Причао [је] све више напрескок. *Дав.* **б.** *повремено, прескачући извесно време.* — Сваки дан или напрескок, напездан . . . ухвати болесника зима. *Батут.*

нàпрести, напрéдēм сврш. *довољно опрести; предући нагомилати.* — фиг. Почео се запредати у дражесне нити што му их [је] прошлост напрела. *Леск. Ј.*

напрѐтек прил. *и више него што треба, и изнад неопходне мере.* — У таквом вагону за затворенике увијек има мјеста напретек. *Јонке.* Воде и ваздуха имају напретек. *Вуј.*

нàпрēти, нàпрēм, ијек. нàпријети, сврш. *навалити, снажно потећи.* *Деан. Рј.*

напре́тити се, нàпрēтӣм се сврш. *претити досита, дати себи одушка претећи коме.* — Умири се и охрабри кад им се напрети. *Каш.*

напрѐтрг прил. покр. *истрзано, испрекидано.* — Пивалица исприча то напретрг. *Мат.*

напре́ћи (се) и **нàпрēћи (се),** нàпрēгнēм (се) *в. напрегнути (се).*

напрèчац прил. **а.** *напрасно, одједном, нагло, изненада, неочекивано:* ~ се разболети, ~ умрети. — Борбеност напречац попусти. *Десн.* Напречац прекиде читање. *Макс.* **б.** *без пажљивијег разматрања, без припреме, на брзу руку:* ~ донети одлуку, ~ пресудити. — Ствари . . . не треба олако и напречац проглашавати илузијама. *Ж 1955.* **в.** *на брзину, журно, у хитњи.* — Али цар не чека . . . да напречац сакупљени сталежи вијећају. *Нех.*

нàпрешан, -шна, -шно *напрасит, жесток.* — Гргур је био поштен као злато. Љутит и напрешан . . . ама ваљан. *Ћор.*

нàпрженица м и ж *в. напржица.* *Вук Рј.*

нàпржит, -а, -о *напрасит, жесток.* — Баба, напржита и оштра . . . често пресијеца дједово причање. *Пав.*

нàпржито прил. *напрасито, осорно.* — Не спавам ја, — рече она напржито. *Бег.*

нàпржица м и ж *особа напрасите нарави, свађалица.* — Аркулин је напржица и хваставац. *Комб.* Била је страховита мала напржица. *Торб.*

нàпржњāк м покр. *напрасит човек, склон свађи, љутњи.*

нàпржничкӣ, -ā, -ō *који се односи на напржнике, својствен напржитој особи, на-*

прасит. — Он мора ... смирити своју напржничку ћуд. *Божић.*

нàпрзица м и ж *напржица. Бен. Рј.*

нàпрзић м *напржник.*

нàпрзничкӣ, -ā, -ō *напржнички.* — Сваки његов одговор ... звучао је тоном напрзничког протурјечења. *Божић.*

напрȁдиковати, -кујēм сврш. *много напричати, изложити придикујући.* — Начелник је хтео да напридикује Орсу наличје онога што је већ испричао. *Грол.*

~ **се** *много придиковати, напричати се придикујући коме.* — Она [критика] је за себе присвојила ... право да буде меродавни саветодавац писца и издашно се напридиковала. *Михиз.*

нàприје прил. (ијек.) покр. *в. унапред.* — Што ми, човјече, не каза наприје. *Љуб.*

нàпријед, ек. нàпрēд.

напријèклоп, ек. напрéклоп.

нàпријеко, ек. нàпрēко.

напријèлом, ек. напрéлом.

нàпријети, нàпрēм, ек. нàпрēти.

наприкачи́вати, -àчујēм сврш. *прикачити у великој мери.* — По оном плашту беше напрекачивано неких плавих, црвених, жутих и љубичастих стризица. *Ком.*

напри́мати се, нàпрȉмām се сврш. *примити довољно, досита.* — О очи, које се нисте могле напримати чуда! *Сим.*

наприповéдати, -òвēдām, ијек. напријповиједати, сврш. *испријповедати обухватајући доста ствари, напричати.* — Да сте само ... јели и пили, не бисте могли потрошити све то што си нам наприповедао да си имао. *Ат.* Чега ту све не напријповиједају! *Шов.*

~ **се** *приповедати досита, напричати се.* — Њему се дједо доспио напријповиједати. *Пав.*

напрнповијèдати (се), -òвиједām (се), ек. напријповéдати (се).

напрȁправљати, -āм сврш. *много којечега припремити, спремити.*

напри́чати, нàпрȉчām сврш. *врло много испричати; испричати обухватајући много ствари, нанизати причањем.* — Могао [је] ... напричати на стотине својих распри ... с ... официрима. *Лал.*

~ **се** *провести много времена причајући, наситити се причањем.* — Стрина се Вида наприча. Види се да је веома паметна. *Вес.*

напри́штити, нàпрȉштīм сврш. *изазвати приштиће (на чему).* — Прашина му је насула и напришгила трахоматично око. *Божић.*

напрκоњити се, -ȉм се сврш. *расрдити се, напрчити се на кога. Вук Рј.*

напрκосити, -ȉм сврш. *пркосно поступити према коме, напакостити пркосећи.* — Мисли да ми тиме нешто напркоси! *Дим.*

~ **се** *чинити много пркоса, наситити се пркосећи (коме).*

напровòдити се, -òводȉм се сврш. *проводити се досита, заситити се провода.* — Мехмед [је] млад ... па се дуго напроводио, момковао. *Мул.*

напромáтрати се, -òмāтрām се сврш. *наситити се проматрања чега, нагледати се.* — Ја толике године овуда пролазим па се опет не могу довољно да напроматрам ових природних реткости. *Шапч.*

напрòсити, нàпросȉм сврш. **1.** *прошњом, просјачењем накупити.* — Узму туђу децу ... па онда с том децом колико себи напросе. *Нен. Љ.* **2.** *молбама задобити, приволети, намолити.* — Љерку напросише за пратњу на гласовиру. *Леск. Ј.*

~ **се** *надовољити се, наситити се прошње.* **а.** *као просјак.* **б.** *као просац.* — Напросио се по читавом котару — а ниједна се не нађе. *Гор.* **в.** *упућивањем молби.* — Колико сам се већ намолио и напросио ... да ми дате начинити малу лађицу. *Шен.*

напросјáчити, -òсјāчȉм сврш. *просјачењем накупити, прикупити. Деан. Рј.*

нáпрост, -а, -о необ. *јасан, несумњив.* — Нитко не може с напростом сигурношћу тврдити да је ... имовина ... заштићена. *Рад. А.*

напростáчити се, -òстāчȉм се сврш. индив. *дати себи одушка простачким поступцима, провести много времена поступајући простачки.* — Тај се је барем испсовао, напростачио до миле воље. *Сим.*

нàпросто прил. (често у вези »просто-напросто«) *просто, једноставно.* — Напросто не могу и нећу допустити. *Кол.* Ако власт не проистиче из природе, није ли она просто-напросто производ силе? *ЛМС 1951.*

нàпрот(н) предл. и прил. заст. *в. насупрот.* — Напрот кипу чудна жена сјела. *Шен.* Сјео [је] напроти Бушинскога. *Леск. Ј.*

нàпротȉв 1. *речца и прил. којим се истиче да је нешто супротно претходно реченоме.* — Шта хоће ... мудрац? Да ли да трује душе ...? Сасвим напротив. *Прод.* **2.** предл. *в. насупрот.* — Устане и постави се напротив ње. *Леск. Ј.*

нàпротȉвно речца и прил. *в. напротив (1).* — Напротивно, чини се да су се хрватскога имена дуже времена спомињали. *Јаг.*

напрохо́дати се, -о̀хо̄дам се сврш. *в. находати се.* — Сад се можеш ... лепо напроходати. *Шапч.*

на̀прсити се, -и̏м се сврш. *испрсити се.* — Који је тај, на примјер? — напрси се Калкић. *Божић.*

на̀прсицē прил. *прсећи се, истурањем прсију.* — А кад му која млађа снашица искрсне напрсице, он је ... подухвати пуном шаком. *Божић.*

на̀прсје с **1.** *део одеће који је на прсима, грудима.* — Обукао је зелени фрак ... са овраћем и напрсјем из латка са шкотским узорком. *Ђал.* **2.** *украс на предњем (грудном) делу коњске опреме.* — Напрсје коњу било је од обла јаспис-камена. *Шен.*

на̀прскотина и **на̀прскотина** ж *в. напрслина.* — Његове су усне подсећале на ... напрскотину. *Дав.*

на̀прслина ж *бразда, усек, траг који остаје на месту где нешто напрсне, напукне, пукотина.* — фиг. Човек га интересује у првом реду као елементарно створење у напрслинама страсти и акције. *Михиз.*

на̀прснӣ, -ā, -ō̄ *који је на прсима, грудима, грудни, прсни:* ~ крст (свештенички). — Покрива јој њедра напрсна направа. *Љуб.*

на̀прснӣк м и **на̀прсница** ж **1.** *грудни, прсни додатак кошуљи; грудни део било којег одевног предмета; грудњак.* — Напрсник кошуље полио [је] црном кавом. *Јонке.* Гладио [је] напрсницу своје црне хаље. *Шен.* **2.** *украс који се носи на грудима.* — Наухвица и напрсница од великих коралских зрна особито доликоваху црнооној незнаници. *Шен.*

на̀прснути, -нē̄м (аор. на̀прснух и на̀прскох, 2. и 3. л. на̀прснӯ и на̀прште; р. прид. на̀прснуо, -ула, -уло и на̀прскао, -сла, -сло; прил. пр. на̀прснӯв(ши) и на̀прскāв(ши)) сврш. *добити мању пукотину, напрслину, напући; добити мању подеротину, рупу (о одећи, обући).* — Али та реч је већ имала измењен звук, као напрсла. *Андр. И.*

на̀прстак, -ска м **1. а.** *навлака (обично од метала) која се навлачи на прст да би се потискивала игла при шивењу.* **б.** *мала количина чега која би стала у такву навлаку.* — Од напрска ракије пада у буниło. *Андр. И.* фиг. Дај ми ... напрстак, само напрстак среће! *Јел.* **в.** *део рукавице у који се увлачи прст.* — Рукавице уопће немаху напрстака. *Креш.* **г.** покр. *в. назувак (1).* *Вук Рј.* **2.** бот. *биљка чији цветови личе на напрстак (1а)* Digitalis purpurea. *Терм. 3.*

на̀пртити, -и̏м сврш. **а.** *ставити на леђа себи или другоме, наместити за ношење, натоварити.* — Сандук ... беше напртио на леђа. *Нед.* **б.** фиг. *натурити као оптерећење, непријатност; наметнути коме што тешко да изврши.* — Напртили ми [у школи] неке каталоге, статистике и пописе. *Нех.* Напртио му дјевојку без памети и мираза. *Мих.*

~ **се 1.** *узети на леђа, раме и сл. терет који треба носити, натоварити се чим.* — Злато и банке ... трпа у торбу, и напрћен иде у варош. *Тип.* **2.** *попети се коме на леђа, раме, врат.* — фиг. Куга му се на врат напртила! *Срем.*

напр̀тњача и **на̀пртњача** ж *торба која се носи на леђима.* — Засео путник ... с напртњачом преко леђа. *Пав.*

напр̏ћнути, на̀пр̄ћӣм сврш. *скупити истурајући напред (уста, усне).* — Напрћи уснице као да ће пљунути. *Маш.*

~ **се 1.** *скупити се и истурити напред (о уснама, устима).* — Није ни опазио како се напрћиле усне Ружине. *Ад.* **2.** *надурити се, добити љутит израз истурајући усне напред.* — А Милка се напрћила ... и окренула главу да га не види. *Ад.*

напр̏чити се, на̀пр̄чӣм се сврш. *расрдити се, наљутити се. Вук Рј.*

на̀пршњāк[1] м покр. **1.** *в. напрстак.* — Неће већ кључем звекетати по кући и мјерити нам сиротку на напршњаке. *Шен.* **2.** *в. назувак (1).* — На ногама лијепи лаки опанци на красним напршњацима. *Рад. А.*

на̀пршњāк[2] м покр. *прслук, прсник.* — Метне ... буђелар ... у џеп напршњака изнутра. *Игњ.*

на̀пршчāд ж *зб. им. од напршче.*

на̀пршче и **на́пршче,** -ета с *дете које је још на прсима, на сиси, одојче, дојенче.* — Отерати ... све од напршчади до стараца. *Петр. Б.* Бацакало се напршче, пожудно сисало. *Сим.*

на̀псити, -и̏м сврш. покр. *ражестити, огорчити.* — Е, људи, ово ме ... напси. *Рад. Д.*

~ **се** *ражестити се, огорчити се.* — Што си се ... тако напсио? *Јаки. Ђ.*

напсо̀вати, на̀псујēм сврш. *обасути псовкама, испсовати.* — Све се то припремило да га испљује и напсује пред смрт. *Лал.*

~ **се** *псовати дуго, досита.* — Доста су вас се напсовали. *Бен.*

на̀птатн, -а̄м сврш. покр. *в. наљушити. Вук Рј.*

напува́вати (се), -у̏ва̄вам (се) *несврш. и уч. према напувати (се).*

напу́вати (се), на̀пӯва̄м (се) сврш. *в. напухати (се).*

напудѐрисати, -ишēм сврш. = напудрати *ставити пудер (обично на лице) коме.*

~ **се** *повр.*

напу́дити, нàпȗдӣм свршн. покр. *отерати, најурити.* — Напудисте вашега Милана [краља], — ама барем добисте нашега Вана! *Срем.*

нàпудрати, -ām свршн. = напудерисати. — Мелита се узрујала ... и напудрала образе. *Кол.*

~ **се** *повр.*

нàпудровати, -рујēм свршн. *напудерисати.*

~ **се** *повр.* — Она је била олако напудрована. *Петр. В.*

нàпужа ж зб. погрд. *пород, накот.* — Никад сељачко дете није тако безобразно као ова господска напужа. *Ћос. Д.*

нàпузати се, -ужēм се и **напу́зити се,** -ӣм се свршн. *надовољити се пузања.* — По винограду [се] напузио. *М-И.*

напујда́вати, -ȗjдāвām *несврш. и уч. према напујдати.*

нàпȗjдати, -ām свршн. **а.** *подстаћи на ловљење, гоњење, нападање, натуткати, нахушкати.* — Напујдао је ... кера. *Сим.* **б.** фиг. *обманом, неискреним наговарањем навести на свађу или акцију против кога или чега.* — Није сматрао за грех да их напујда на кавгу. *Панд.*

нàпȗjкати, -ām свршн. *в. напујдати.* — Каткада напујка Зељова, псето потрчи ... лане онако у ноћ. *Јакш. Ђ.*

нàпукао, -кла, -кло **1.** *р. прид. од напукнути, напући.* **2. а.** *који има пукотину, напуклину:* ~ чаша, ~ звоно. — фиг. Замирало је њено блиједо, напукло срце. *Сим.* **б.** фиг. *који звучи нејасно, промукло, који нема чист тон.* — Неки напукао призвук у његовом гласу одавао је мучно унутарње треперење. *Лал.*

нàпуклина ж *напрслина, пукотина.* — фиг. Зуби [јој] изгледају још лепши кроз ... напуклину усана. *Ћос. Д.*

нàпукло прил. *као напукло звоно, без јасног, звонког тона.* — Напукло се јаве торњи преко жупа. *Визн.* Чим нестаде шкргута његових корака, Бата Павловић напукло [рече]. *Ћос. Д.*

нàпукнȗт, -а, -о *в. напукао.* — Гледа бројчаник и разабире да је напукнут. *Кал.*

нàпукнути и **нàпући,** -укнēм (аор. нàпукнух и нàпукох, 2. и 3. л. нāпукну, нàпуче и нāпуче; р. прид. нàпукнуо, -ула, -уло и нàпукао, -кла, -кло) свршн. **1.** *непотпуно се преломити, добити напуклину, пукотину, напрснути.* — И дрво само напукне. *Весл.* **2.** фиг. *почети свитати.* — Напуче смеђа и мека зора над тамницом. *Вуј.*

нàпукнȗто прил. *в. напукло.* — Стакло звони напукнуто. *Куш.*

напу́котина ж *в. напуклина.* — фиг. Живот [је] искочио из лежишта ... све [је] запуцало од напукотина нових и старих. *Михиз.*

нàпȗмпати, -ām свршн. **а.** *пумпајући налити:* ~ воде у корито. **б.** *пумпајући напунити (ваздухом, зраком):* ~ лопту, ~ гуму аутомобила. фиг. разг. *наговорити на што, наметнути, натурити своје мишљење, навести на одређен став, расположење и сл.* — Баја га гледа испод ... ока и мисли у себи како је тај ... дошао да га напумпа. *Крл.*

на́пун[1] м у изразу: у ~ покр. *у напону, у цвету.* — Хамдија је био у напун своје младости. *Мул.*

на́пун[2], -а, -о покр. *бујан, једар.* — Гле како је [цвеће] напуно, па китњасто! *Ад.*

нàпȗњити, -ӣм свршн. необ. *савити у пуњу.* — Она развеза мараму која је скривала напуњене плетенице. *НИН 1960.*

нàпунити, -ӣм (аор. 2. и 3. л. нàпуни) свршн. **1. а.** *учинити пуним каквог материјала, насути, набити, налити и сл.:* ~ врећу, ~ складиште, ~ чашу. фиг. *учинити да се што у чему појави у великој мери, да што буде сасвим обузето, прожето чим:* ~ срце (душу) тугом, ужасом, ведрином. — Сликао [је] истинске људе и није покушао да их ... напуни врлинама. *Прод.* Стигла је Бијела смрт да свјетлошћу напуни очи младожењи мрачном. *Наз.* **б.** *учинити да ко у великом броју запоседне, заузме какав простор, да буде доведен у њега; богато снабдети.* — Видите ... да смо све турске куће слугама и слушкињама напунили. *Нен. М.* **в.** *опремити набојем, метком, припремити за пуцање:* ~ пушку, ~ топ. **г.** *заразити.* — Напунит ћеш дијете болешћу јер одрасли леже са дјецом. *Михољ.* **2. а.** *заузети (унутрашњост чега) не остављајући слободан простор; потпуно посести, прекрити.* — Магла напуни долине. *Мат.* А они вичућ' и трчећ' напуне путове. *М-И.* **б.** *постати свуда присутан у чему, испунити.* — Мирис ... напуни вагон. *Чол.* Њихово јечање напунило је ... сав тај мрак. *Крањч. Стј.* **3.** *достићи одређен број, одређену меру, извршити; намирити:* ~ 50 година, ~ године за пензију. — Ако се мера напунити мора, допунимо вале тога скупог мора [крвљу]. *Змај.*

Изр. ~ главу *в. уз глава (изр.);* ~ трбух (желудац) *најести (се),* *наждерати (се);* ~ уши 1) (своје) *чути много свакаквих ствари против кога;* 2) (коме) *подбунити, наговорити против кога;* ~ џепове *стећи иметак, обогатити се.*

~ **се 1. а.** *постати пун каквог материјала; бити заузет, запоседнут мноштвом чега:* ~ воде (о суду), ~ народа (о каквој

просторији) фиг. *постати обузет чим, прожети се.* — Напунио се чича панике. *Лал.* **б.** *добити чега у великој мери, у високом степену; облити се, прекрити се*: ~ бора (о лицу). — Очи јој се напуниле сјајем. *Наз.* **2.** *навршити се, истећи.* — Кад се мјесец напуни четврти, пустише ме из клетога ропства. *Њег.* **3.** вулг. *најести се, наждерати се.* — Касније ће сјести за вечеру пак се залагати ... док се не напуни до грла. *Пав.*

Изр. ~ пара *стећи иметак, обогатити се*; напунила ми се глава *стално сам заузет, преокупиран* (*чим — обично бригама о више ствари*).

напу̏њати, нàпӯњām и **напуњи́вати** (се), -ӯњујēм (се) несврш. *в. пунити.* — Сваког биља напуња амбаре. *НП Вук.* Неодређени предосјећаји ... напуњују их тугом. *Наз.*

напу̏пати, -ām сврш. = напупити *добити пупољке, прозенути.* — Сутоња пјесма бијелих базилика плеше у мрежи напупана грања. *Крл.*

напу́петн, -пӣм, ијек. напу́пјети, сврш. *в. напупати.* — фиг. Напупе цура као мајска ружа. *Кош.*

напу́пити, -ӣм сврш. = напупати. — Врбе су напупиле. *Дед. В.* фиг. Зора напупила. *Андр. И.*

напу́пјети, -пӣм, ек. напу́пети.

напу̏пчати, -ām сврш. *в. напупати.* — фиг. Између ... пешева бијелила се танка, провидна кошуља и сакривала младе, напупчале дојке. *Ћор.*

нàпупчити се, -ӣм се сврш. *в. испупчити се.*

нàпурен, -а, -о покр. *надут, надмен.* — Школат ће га ... господин у кога је твој напурени Јурић кумординар. *Ков. А.*

на́пуст м необ. *напуштање.* — Може да изврши напуст свога дијела брода. *Мј. 1936.*

напу̏стити и **нàпустити,** нàпустӣм (трп. прид. нàпуштен) сврш. **1. а.** *уклонити се, отићи с каквог места; одступити* (*са каквог положаја*), *препустити* (*коме*): ~ собу, ~ родно место, ~ домовину, ~ утврђење. **б.** *престати употребљавати, искоришћавати; престати примењивати*: напуштени рудник. — Немачку интерпункцију треба напустити. *Нед.* **в.** *престати суделовати у чему; престати обављати, престати бавити се чим*: ~ странку, ~ науку, ~ занат, ~ школу, ~ посао. **г.** *престати се држати чега, престати бити заокупљен чим*: ~ ранији став, ~ пријашње гледиште, ~ наду. — Сасвим сам напустио мисао о луковицама и сјеменкама. *Бат.* **д.** *одвојити се од кога, престати бити у друштву с ким; престати се бринути о коме, прекинути односе с ким*: ~ сапутника, ~ колону, ~ пријатеље, ~ жену, ~ дете. **ђ.** *ишчезнути, нестати из чије свести, духа, сазнања, изгледа.* — Напусти га у трен ока сва ... достојанственост. *Крањч. Стј.* **2. а.** *не спречити растење, развијање чега, пустити што да слободно расте.* — На малом прсту ... напустио нокат да израсте много дужи од осталих. *Дом.* **б.** *пустити што да допре до чега, да се нађе где, да прође куд; допустити коме да приђе, пустити у близину.* — Напусти слину на прсте и пренесе је на повјесмо. *Ков. А.* А Сењани Турке напустише па на њихе [њих] ватру оборише. *НП Вук.* **в.** *не спречити у наношењу штете чему, у угрожавању кога, чега*: ~ стоку на њиву. — Напустише на нас и ову неман. *Павл.* **г.** *подстаћи, потакнути на напад, надражити, напујдати* (*о псу*). — Кад побјегне [вила] преко поља равна, он напусти два бијела хрта. *НП Вук.* Је ли те живи ђаво напустио да скочиш преко плота? *Ков. А.* **3. а.** *ослободити контроле, распустити.* — Напустио је ђаке [учитељ] и ... разватио. *Глиш.* **б.** *занемарити, запустити.* — Сједиш у мејани до неко доба, а имање си сасвим напустио. *Вес.* **в.** *оставити без помоћи, без подршке, препустити.* — Порта ... напусти самовољи насилничкој ... не само Србе него и Турке спахије. *Нов.* **4.** *ослабити, попустити.* — Слабо каже, синко. Од неколико година све горе. Моје очи напустиле. *Ков. А.*

Изр. ~ перо *престати се бавити књижевним радом.*

~ **се** *пустити се, дати се* (*за ким*), *поћи* (*за ким*).

нàпутак, -тка м (ген. мн. нàпутāкā) *упутство, савет, смерница; наговор.* — Краљ пошаље Стевана Штиљановића ... с напутком да закључи ... уговор. *Љуб.* То не пише он, него други, по напутку твоје несретне мајке. *Новак.*

напу́тити, нàпӯтӣм сврш. **а.** *скренути, извести на пут, усмерити; упутити, послати.* — Једном о малој длаци не удари у беспуће ... да га мазга не напути. *Љуб.* Он их [је] напутио равно заповједнику. *Мул.* **б.** *посаветовати, научити; навести, наговорити.* — Кад би ме хтио ... напутити што ми је радити. *Новак.* Ама куд га ђаво напути да бјежи? *Ћоп.*

нàпутница ж **1. а.** банк. *новчана пошиљка преко поште или банке, упутница, дознака.* — Чим се ... пред њима створила поштанска напутница, они су изнова оперјатили. *Коз. Ј.* **б.** *формулар, бланкет(а) за пошиљку новаца преко поште.* — Предброј-

ници ... нека увијек шаљу поштанском напутницом новац. *В 1885.* **2.** необ. *накнада за путовање, накнада путног трошка.* — Поднеси му понизан светски дар, а ти испроси напутницу бар. *Кост. Л.*

напутòвати се, -ўтујём се сврш. *провести много времена у путовању, надовољити се, наситити се путовања.* — И стари су му се напутовали. *Срем.* Напутовô се ... по људским градовима доста. *М-И.*

нàпӯћено прил. *љутито, надурено; надуто.* — Она [је] напућено одбила вечеру. *Рад. Д.*

нàпӯћенōст, -ости ж *стање и изглед онога који је напућен, онога што је напућено; надуреност; надутост.* — Глупа напућеност човекова, његови напори да представља нешто у овом свету феномена ... изгледали су [му] неисказано смешни. *Јов. С.*

нàпући, -укнём сврш. = напукнути.

напућѝвати, -ўћујём *несврш. и уч. према напутити.*

напу́ћити, нàпӯћӣм сврш. *скупити и истурити напред (уста, усне).* — Дјевојчица напући уста. *Сим.*

~ **се а.** *скупити усне и истурити их напред (обично у љутњи), надурити се.* — Слатке жене ... мило напућене, добацивале [су]. *Вас.* **б.** *заузети надмен став.* — То је онај напућени члан суда. *Грол.*

напуха́вати (се), -ўхāвāм (се) = напухивати (се) *несврш. и уч. према напухати (се).*

нàпӯхāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од напухати (се).* **2. а.** *уображен, надмен.* — А највише је крив онај напухани газда ... што мисли да је најпаметнији на свијету. *Ћор.* **б.** *натегнут, неприродан, бомбастичан.* — Колика биједа ... у напуханим, учмалим ријечима. *П 1939.*

напу́хати, нàпӯхāм и нàпӯшēм сврш. **1.** *напунити ваздуха, зрака, надувати; надути:* ~ лопту, ~ мех. — Нешто му бијаше непријатно, као да се неки ... напухан мјехур дизао из његове утробе у прси. *Шег.* Извади наочаре ... и натаче их на нос, напуха образе. *Срем.* **2.** фиг. *представити крупнијим, значајнијим него што одговара стварности:* ~ какав догађај, случај и сл.

~ **се 1.** *надути се.* **2.** фиг. *наљутити се.*

напухи́вати (се), -ўхујём (се) несврш. = напухавати (се).

нàпӯхнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од напухнути (се).* **2.** *в. напухан (2а).* — Па онај њихов понос, — оне напухнуте главе. *Цар Е.*

напу́хнути, нàпӯхнēм сврш. *в. напухати.* — Требат ће само читаву ствар још мало напухнути и распламсати. *Цар Е.*

~ **се** *в. напухати се.*

нàпуцати¹, -ām сврш. спорт. *пуцајући, шутирајући набацити:* ~ лопту.

~ **се** *досита пуцати, надовољити се пуцања:* ~ лопти, ~ из пушке.

нàпуцати², -ām сврш. *пукнути, пући на много места.* — фиг. Коалиција радикалско-демократска тако [је] напуцала да се тешко могла одржати. *Риб.*

нàпуцкати се, -ām се сврш. фам. *најести се.* — Загуцај [зелени орах], први, зачетни, не би ли се дјеца напуцкала. *Божић.*

нàпӯченōст, -ости ж *особина онога што је напучено, насељеност, густа насељеност.* — Закључујемо да је [планет] и по напучености сличан Земљи. *Лог. 2.*

напу́чати се, нàпӯчāм се покр. *несврш. и уч. према напучити се. Вук Рј.*

напучи́вати (се), -ўчујём (се) *несврш. и уч. према напучити (се).*

напу́чити¹, нàпӯчӣм сврш. *посести, заузети насељавајући, пунећи становницима, населити, настанити.* — Кнез Евгеније Савојски, да одврати Турке од Угарске и да је напучи, хтио [је] да удари преко Саве. *Павл.* фиг. Сјене су напучиле двориште и парк. *Наз.*

напу́чити², нàпӯчӣм и **нàпучити,** -ӣм сврш. *в. напућити.* — Обрве намрачио, уста напучио, као да регименти командира. *Берт.*

~ **се** *наљутити се, расрдити се.* — Дијете се добро напучило: ману сабљом и руком десницом, пос'јече му главу од рамена. *НП Вук.*

нàпушити, -ӣм сврш. *напунити, испунити димом.* Деан. *Рј.*

~ **се** *надовољити се пушења, заситити се дувана.* — Да се напушимо! Ово му дође као последња причест. *Вуј.*

напу́штање с *гл. им. од напуштати.*

напу́штати, нàпӯштāм *несврш. и уч. према напустити.*

нàпуштенōст, -ости ж *особина онога који је напуштен, онога што је напуштено.*

нàпуштити (се), -ӣм (се) сврш. покр *в. напустити (се).* — Црногорци овце одјавише, за њима се напуштили Турци. *НП Вук.*

нâр м тур. бот. и агр. *бодљикава биљка (грм или ниже дрво) која расте у топлијим крајевима* Punica granatum; *плод те биљке, врста јужног воћа, питоми шипак.*

на́рав ж **а.** *духовне саме од себе настале особине, својства, склоности, начин понашања и реаговања, карактер, природа:* живахна ~, ћудљива ~, блага ~. — Нарав му се променила, понаша се врло рђаво. *Јанк.* Познао [је] нарав и састав морскога дна. *Новак.*

б. *биљни свет, живот, природа.* — Нарав се тога прољећа рано разбудила. *Том.* У нарави настаде некакова уморна тишина. *Војн.*

на́раван, -вна, -вно **1.** заст. **а.** *који настаје у природи, који проистиче из природе неке појаве; непрерађен; који није вештачки, који није умјетан.* — Кад обрано и наравно зрело воће не можемо одмах утрошити ... код њега поступно настаје извесна промена. *Тод.* Присталице »слободног стила« признају ... да је ритам наравна форма одушевљеног говора. *Цар М.* **б.** *урођен; ненамештен, спонтан.* — Имао [је] наравно знамење, овелику мрљу. *Ков. А.* Не треба ни да распитујем да ли је његово држање било наравно или хињено. *Креш.* **2.** покр. *који је пријатне нарави.* — У нашем селу нема човека који му не би дао девојку, зато што је вредан и нараван. *Вес.*

Изр. ~ ствар *в. наравно (1).* — Ја сам ... гледао вука, наравна ствар — у менажерији. *Шант.*

на̀равит, -а, -о *в. нараван (1).*

на̀равитӧст, -ости, ж *в. наравност.* — То су двије душе изнесене у цијелој својој наравитости, у својој једноставности. *Л 1905.*

наравна́ва̑ње с *гл. им. од наравнавати (се).*

наравна́вати, -а̀внāвам *несврш. и уч. према наравнати.*

~ **се** *повр. и уч. према наравнати се.*

наравна́ње с *гл. им. од наравнати; нагодба.*

нара̀внати, -ā̑м сврш. **1.** *учинити равним, изравнати, изједначити; поправити, наместити, довести у ред.* — Наравнаше на себи високе шубаре. *Шов.* **2.** *намирити; нагодити.* — Суд [их] наравна за ону шаку потрице. *Мул.*

Изр. ~ коме леђа, ребра *добро, јако изударати, налемати, истући кога.* — У мрак се знала изгубити, па јој је он морао ... који пут ребра наравнати. *Кол.*

~ **се 1.** *заузети раван, нормалан положај, изравнати се, исправити се.* — А онда управо против ... вјетру лагано се наравна [брод]. *Кум.* **2.** *намирити се; нагодити се.* — Нека ти их [документе] покаже и с тобом се наравна. *Јов. Ј.*

нара́внити, нàрāвнӣм сврш. *напунити до врха.* — фиг. Све радошћу дивном наравњено. *Њег.*

~ **се** *усправити се, подићи главу.* — Тад би се наравнио, скинуо наочаре и мудро и достојанствено рекао ... *Кум.*

на́равно 1. *речца којом се истиче оправданост, разумљивост онога што се износи: природно* [*је*], *разуме се.* — Паланку је, наравно, запрепастила одлука ... Топшина. *Сек.* **2.** прил. *природно, логично, разумљиво.* — У њеним очима то је било сасвим наравно што јој је кћи носила много јевтиније одело. *Петр. В.*

на́равнӧст, -ости ж *особина онога што је наравно, природност.* — Од њега се захтијевала ... неусиљена наравност. *Шов.*

нара̀внати се, -ā̑м се сврш. *в. наравнати се (2).* — Сад има ту без сведока да се наравњају. *Рад. Д.*

наравосло́вац, -вца м заст. *онај који се бави наравословљем, природњак.* — Ја као лијечник наравословац припадам заправо к реалистима. *Бал.*

наравӧсло̀вље с заст. *проучавање природе, природне науке.*

наравӧсло̀вни, -ā, -ō заст. *који се односи на наравословље, природни, природњачки:* наравословне науке.

наравоучѐније с арх. (често ир.) *поучан закључак, поука.* — Дијалог којим је ова завршна сцена пропраћена поучнији је од сваког наравоучења. *Пол. 1958.*

на́равски, -ā, -ō заст. *в. нараван.* — Такова пасија посве је наравска. *Шен.*

на́равски речца и прил. *в. наравно.* — Наравски, милостива жели да је лепша. *Рад. Д.* Из свега тога посве наравски породи се нешто. *Војн.*

нара̀вствен, -а, -о заст. **1.** *нараван, природан.* — То ми даје вере да је наравствени преображај људског друштва заиста могућан. *Марк. Св.* У својим излагањима [је] ... наравствен, јасан и крепак. *С 1919.* **2.** *моралан, морални.* — Догађа се у полицијској управи, која се ... по дужности бави моралном цензуром. У овај мах расправља једну занимљиву наравствену аферу. *Грол.*

нара̀вственӧст, -ости ж заст. *особина онога што је наравствено; морал.* — Он приповеда врлину, доброчинство, »ред« и наравственост. *Јов. С.*

нара́дало с покр. *в. брбљивац. Вук Рј.*

нара̀да̄лка ж покр. *в. брбљивица. Вук Рј.*

нара́да̄ње с *гл. им. од нарадати.*

нара́дати, нàрāдам несврш. покр. *в. брбљати. Вук Рј.*

нара́дити, нàрāдӣм сврш. **1.** *направити, починити.* — Безумник, ево шта нарадиј! *Јакш. Б.* **2.** покр. *стећи радом, зарадити.* — Сад ће опет ... прихватити за посао да наради зимину. *Мул.*

~ **се** *дуго, досита радити, уморити се радећи.* — Само ћете се ... морати својски нарадити. *Крањч. Стј.* Пошто се дању наради, леже у постељу. *Андр. И.*

нàрадовати се, -дујēм се **1.** *доста провести радујући се, наужívати се радости.* — Долазимо на свијет и одлазимо с њега пошто смо се нарадовали и намучили. *Андр. И.* **2.** *силно се обрадовати.* — Ох, ох, ви, ви ... нарадује се Орфео. *Кум.*

нарáђати, нàрāђām сврш. *народити.* — Нарађали [су] пуну кућу деце. *Петр. В.* ~ **се** *родити више пута, наситити се рађања, имати много порођаја.*

наразàнцē прил. покр. *један по један, редом.* — Апси ага тврдоглаву рају, тер је пољем наразанце реди. *Маж. И.*

наразговáрати се, -òвāрām се сврш. *надовољити се разговора, заситити се разговором.* — Уживале [су] у помисли ... да ће се моћи ... до миле воље наразговарати. *Андр. И.*

нàраздалеко и **наздалèко** прил. *у некој удаљености од кога, чега. Прав.*

нарáјити, нàрājим сврш. заст. *наситити лепоте, рајског изгледа.* — Саградио га [град] ... Зрински ... да нарaји кадшто своје очи, мотрећи ... величанствено море. *Кум.* ~ **се** *наживати се, надовољити се.* — Видјели на светоме Јовану онај лијепи заклад [звоно], нарајили се златнијем му звуком. *Љуб.*

нàрамак, -āмка м **1.** *количина чега коју човек може одједном понети, бреме; онолико чега колико се може на руку наслożити и понети.* — Стана је ... зауставила волове, бацила им нарамак сена. *Бур.* фиг. Тетка Ика му је набацила у јасле читаве нарамке сочних псовка. *Јел.* **2.** *наручје.* — Понека жена донијела је и дијете у нарамку. *Бор.* Брзо сам га умотала у крпе и узела у нарамак. *Кос.*

нàрамеиик м *в. нарамениця (г).* — Пошто је довршио молитву ... укрсти ђакон нараменик преко прса. *Крањч. Стј.*

нàрамениця и **нарамѐница** ж **а.** *ремен (на торби, пушци, војничкој опреми и др.) који се пребацује преко рамена.* — Сад ће ... провући пушчану нарамениду преко главе! *Гор.* **б.** мн. *ремени на панталонама, хлачама који иду преко рамена.* **в.** *в. еполета.* **г.** црквв. *епитрахиљ. Деан. Рј.*

нарамúвати, -àмујēм *в. нахрамивати.*

нàрамица ж *в. нарамениця.* — Кавалеријска златна нарамица ... то је био ... идеал оних времена. *Крл.*

Изр. иза свих нарамица *из све снаге.* — Замахну Мехмед Алија шаком иза свих нарамица. *О-А.*

нарамљúвати, -àмљујēм *в. нахрамљивати.*

нàрамнйк м, **нàрамница** ж и **нàрамњāк** м *в. нарамениця.* — Бурма ... закачи за дугме од нарамнице. *Вас.*

нàрāмче, -ета с и **нарàмчић** м *дем. од нарамак. Р-К Реч.; Прав.*

нарана́вити, -àнāвīм сврш. *в. нарањавити.* — Ако се оно [дрво] окреше, наранави ... онда се природа живо стара да ... дрво ускоро што боље окити цвећем и родом. *Тод.*

нàрāнча ж (ген. мн. -āнчā, -анāчā и -āнчй) бот. и агр. = наранџа *зимзелено дрво које расте у топлим крајевима* Cytrus aurantium; *плод тога дрвета, врста јужног воћа;* исп. поморанџа. *Терм. 3.*

наранчáда ж *в. оранжада.* — Рецимо да та папирната новчаница вриједи двије наранчаде. *Вј. 1960.*

нàрāнчаст, -а, -о = наранџаст *који је боје наранче, црвенкастожут.* — Крошња ... храста ... сва је жута и наранчаста. *Донч.*

нàрāнчев, -а, -о *в. наранчаст.* — Било је ту црног ремења сваке врсти, наранчевих завратника. *Шен.*

нàрāнчевац, -ēвца м = наранџевац *напитак од наранџе, оранжада. Прав.*

нàрāнчин, -а, -о *који припада наранчи, који се односи на наранчу:* ~ сок.

нàрāнчица ж *дем. од наранча.*

нàрāнџа ж = наранча.

нàрāнџаст, -а, -о = наранџаст.

нàрāнџевац, -ēвца м = наранчевац. *Прав.*

нàрāнџин, -а, -о *који припада наранџи, који се односи на наранџу.*

нàрāнџица ж *дем. од наранџа.*

нарањáвити, -àњāвīм сврш. *повредити, озледити на више места, изранавити.* — Код воћака из чијих положница жиле тешко избијају, добро је да се део који ће бити под земљом ... нарањавн, усече. *Тод.*

нàраслица и **нарàслица** ж **а.** *израстао, израслина. Р-К Реч.* **б.** мн. покр. *мекано месо, пуно жлезда, испод врата неких животиња; јело од таква меса. Деан. Рј.*

нáраст м покр. *пáрēње живине. Вук Рј.*

нарáстāње с *гл. им. од нарастати.*

нарáстати, нàрāстām *несврш. и уч. према нарасти.*

нарáсти и **нàрāсти,** нарáстēм (аор. 2. и 3. л. нàрāсте; р. прид. нàрāстао, нарáсла и нàрāсла, -ло) сврш. **1. а.** *постати виши растом; одрасти, стасати.* — Ала си нарасла! Та ти си већ велика девојка! *Јакш. Б.* **б.** *развити се, израсти на каквој подлози (о биљу, о чему што расте на телу и сл.);*

појавити се као израштај, прираслина. — А око чељусти учас нарасте мрка му брада. *М-И.* У тима се стенама злато виђа нарасло на дуваре од расјелина. *Панч.* **2. а.** *набујати, добити виши ниво (о води, рекама и сл.).* — Брзо су нарасли потоци. *Вуј.* **б.** *увећати размере под утицајем врења, набухнути (о тесту, пециву).* **3. а.** *увећати се, добити веће размере; нагомилати се.* — Ти су списи нарасли из бесконачне парнице. *Креш.* **б.** *постати бројнији, масовнији; достићи већи износ.* — Чета је нарасла, још боље се наоружала и опремила. *Ћос. Д.* Само су таксе за јавне исправе нарасле. *Крл.* **в.** *постати јачи, ојачати.* — Ако струја превише нарасте, жица се у осигурачу растали. *Физ. 2.*

Изр. нарасла му крила, перје *стекао је самопоуздање, постао је горд због успеха;* ~ коме преко главе *додијати, досадити коме до неиздржљивости.*

нара́стити, нàрāстӣм свршн. *спарити се (о живини). Вук Рј.*

нàратак, -тка м *врх обуће (чизме, опанка).* — Набавио [је] ... најмодерније чизме с најоштријим нарацима. *Крањч. Стј.*

нāратӣван, -вна, -вно *који се заснива на наратији, приповедачкој вештини, приповедачки.* — Као говорник био је ношен бујном наративном сликовитошћу. *Крл.*

нāратӣвно прил. *на наративан начин, приповедачки.*

наратӣ́вност, -ости ж *особина онога што је наративно; склоност наратији.*

нàратовати се, -тујём се свршн. *надовољити се, заситити се ратовања.* — Ваљда смо се доста наратовали. *Ћос. Д.*

нàра́тор м *онај који је склон наратији, приповедач.* — Језиком вештог наратора, који се служи продорном опсервацијом ... он је показао ... *Пол. 1959.*

нара́ција и **нàрāција** ж лат. *сликовито излагање, причање, приповедање.*

нарачу́нати, -ā̄м свршн. **а.** *унети у рачун, додати рачунајући.* **б.** *набројати рачунајући, сабрати.* — Официри су се уплашили од побјеглих партизана и нарачунали да их има више од стотину. *Лал.*

~ **се 1.** *свести рачун (с ким), намирити се.* — Нарачунај се са њим, па одмах бјежи. *Ранк.* **2.** *заситити се рачунањем.*

нарачу́нити, -àчӯнӣм свршн. покр. *в. нарачунати.* — Нарачуни тамо — не знам дангубу ... те писање, изиђе равних 100 дуката. *Глиш.*

нāраштāј м **1.** *сви припадници неке заједнице који су приближно истог доба живота или у истом односу према заједничким прецима, поколење, генерација.* — Другом нараштају груди ћете жећи. *Уј.* У тим ... причама крије се ... историја тога краја, живих људи и давно помрлих нараштаја. *Андр. И.* **2.** заст. *подмладак, пород.* — А не треба се подсећати ни да нам је нараштај важнији и дражи него ми одрасли. *Пол. 1958.* **3.** необ. *нарастање.* — У њих [стабала и пупољака] растење не бива простим нараштајем самога врха, као код корена. *Тод.*

нарашћи́вати, -àшћујём *несврш. и уч. од нарасти.*

нàрвāл, -ála м зоол. *кит из пор. делфина са дугачким рогом на горњој чељусти* Monodon monoceros. *Терм. 4.*

наргӣла и **нàргила** ж перс. тур. *источњачка направа за пушење, у којој дувански дим пролази кроз воду.* — Ефендија је сједио на душеку пушећи на наргилу. *Сим.*

наргӣ́ле, -ета с *в. наргила.* — Често је ... беспосличио и увесељавао се слушајући како брбоће вода у наргилету. *Срем.*

нӣрд м и **нӣрда** ж грч. бот. *валеријана, одољен; ароматично уље од неких врста те биљке.* — Трава ни зрне за њу храна није, већ уз амонум тамјанове капи, а пред смрт се у нард и мирту крије. *Комб.* Од мора, где расту лимуни и нарде, свим путем стајаху, као мирне јеле, царски копљаници. *Дуч.*

нарѐвати, -вēм свршн. *надоћи, продрети са шумом, навалити, набујати.* — Док уз брдо вода наревала. *НП Вук.* Силна вода нарѐвē кô стрмено брдо. *Марет.*

на́ред м заст. **1.** *опрема:* девојачки ~, јахачки ~. — Тада слушкиње стану распремати гозбени наред. *М-И.* **2.** *наредба, распоред.* — Капетане себи добавиште, па им наред од Цетиња кажу. *НП Вук.*

на́редан, -дна, -дно **1.** (одр.) *који долази непосредно након онога о којему је реч, идући, следећи:* ~ дан, ~ час и сл. **2. а.** *доведен у ред, уређен, уредан.* — Опет чита и осмјехује се: Ја наредне царевине ...! *Коч.* **б.** *припремљен, приправан, спреман, готов.* — Мени ништа није непознато; што год дође, ја сам му наредан. *Њег.* **в.** *опремљен.* — Изјутра ... бијаху коњаник и коњ већ наредни. *Матош.*

наре́дати, нàрēдām свршн. = наређати *поставити редом; поменути редом, набројати:* ~ књиге, ~ јабуке; ~ називе, ~ имена.

~ **се** = наређати се *стати у ред, једно поред другог, нанизати се, накупити се.*

на́редба ж **1.** = наређење *упутство које се даје с тим да се обавезно примени, налог, заповест.* — Официр је све то говорио јетко ... гужвајући ону наредбу у снажној шаци. *Нуш.* **2.** заст. *одредба, клаузула.* — На скупштини је тада утврђено: да се не

може примити наредба уговора да се Срби с Турцима сами погађају. *Нов.*

на́редбени, -ā, -ō *који се односи на наредбу.* — Покушао [је] ... да наредбеним путем сакупи 30.000 новака. *Шиш.*

наредбода́вац, -вца м *онај који издаје наредбе.* — Свршио [је] посао на задовољство свога наредбодавца. *Андр. И.*

наредбо̀да̀вни и **на̀редбода̀вни**, -ā, -ō *који издаје наредбе*: ~ орган, ~ одељење.

нарèдимице прил. покр. *редом.* — Тако пребране шљиве не треба наредимице набацати на лесе. *Тод.*

наре́дити, нàрēдīм (аор. 2. и 3. л. нàрēди) свршн. **1. а.** *дати наредбу, објавити, саопштити с тим да се обавезно изврши, одредити наредбом, наложити, заповедити.* — Господар би му наредио да стоји пред вратима. *Шимун.* Кад се успеше на косу ... Уча нареди одмор. *Јос. Д.* **б.** заст. *затражити да се донесе, наручити, поручити.* — Кад посједаше за стол, наредише пива. *О-А.* **2.** заст. **а.** *довести у ред, уредити; поређати.* — Све сам [оружје] прегледао, почистио, наредио. *Ранк.* Децу ... Уведоше у цркву и наредише у једном крају. *И.* **б.** *учинити спремним, готовим, припремити; зготовити.* — Све бијаше већ наредио за пут. *Матош.* Симка ... ћурку на подварак наредила, гибаницу сложила. *Рад. Д.* **в.** *уредити, удесити, одредити.* — Наредише да учитељица прима дванаест динара месечно. *Ранк.*

~ **се** заст. **1.** *изравнати међусобне рачуне, нагодити се.* — Дубровачки »Словинац« ... престао је ... излазити ... док се не нареди са својим нехарним предбројницима. *В 1885.* **2.** *опремити се, довести у ред опрему; обући се.* — Гвардијан рече Бакоњи да се одмах нареди за пут. *Мат.*

на́редник м војн. **а.** ист. *виши подофицир у војсци предратне Југославије.* **б.** *најстарији водник прве класе у данашњој војсци.*

на́редничковица ж *наредникова жена; жена наредник.* — Мајорице, наредниковице »Војске Спаса«, сви сакупљају прилоге. *Крл.*

на́редничкӣ, -ā, -ō *који се односи на нареднике, који припада нареднику.*

на́реднички прил. *као наредник.* — Све је погледам [сељанку] испод ока онако нареднички. *Вас.*

на́редно прил. заст. *на наредан начин; угодно.* — Мало [се] макнуо да наредније сједне. *В 1885.*

наредо̀мцē прил. необ. *редом, по реду.* — И танкијем гласом запојале наредомце ту јутрењу свету. *Ботић.*

наре́ђати, нàрēђām свршн. = наредати: ~ столове, ~ књиге. — После му пишу за неке шумске билете, па за гласачке спискове ... па, богме ... јесу му доста и наређали. *Ранк.*

~ **се** = наредати се. — Гдјекад се зна уз матер наређати и пет-шест других праља. *Пав.*

наређе́ње с = наредба (1).

наређи́вати, -èђујēм *несврш. и уч. према наредити.*

~ **се** *несврш. и уч. према наредити се* (*2*).

наређи́вачкӣ, -ā, -ō *својствен ономе који наређује, заповеднички.* — Наређивачким тоном јој казује да ми одмах донесе сито. *Ољ.*

наређи́вачки прил. *тоном наређења, заповеднички.* — Упитао је мало усиљено и наређивачки. *Вуј.*

наре́жити се, нàрēжīм се свршн. необ. *накострешити се.* — Пасје душе би се нарежиле једна на другу. *Ђур.*

на́рез м *удубљење на чему нарезаном, усек, жлеб.* — Вијак није улазио, није излазио, него се вртио ... све на истом нарезу. *Крањч. Стј.*

на̀резак и **на́резак**, -еска м кув. **1.** *одсечени тањи комад меса, одрезак;* исп. шницла. — Неколико омашних нарезака бутине увалио [је] на свој тањир. *Том.* **2.** *закуска, предјело.* — Келнер је донео хладан нарезак: мало сира, мало саламе обичне, четири-пет рибица из конзерве. *Пол. 1958.*

на̀резати, -ежēм свршн. **1. а.** *засећи, делимично пререзати* (*обично на више места*). — Млијечни сок ... полагано истиче ако се кора тих дрвета нареже. *ОК.* **б.** *режући иситнити, изрезати.* — Нарежем дувана и замаглим. *Вес.* **2.** заст. *одредити* (*износ, висину чега*), *одрезати.* — Одведимо кога бега, нарежимо откуп, па ето новаца. *В 1885.*

нарезѝлити, -èзīлīм свршн. *наружити, осрамотити; оклеветати.* — Аман, што нас тако нарезили — вели један. *Куш.*

на́резница ж *танак одрезак чега, кришка. Р-К Реч.*

нарезу́цкати, -èзȕцкām и **нарезȕцкати**, -ām свршн. *дем. према нарезати.*

наремѐжити се, -èмēжīм се свршн. *в. накострешити се. Вук Рј.*

на̀ренути, -нēм свршн. покр. *натерати, нагнати. Вук Рј.*

на̀репицē прил. индив. *рēпом напред.* — Настојали [су] угурати бакалара у сандук ... најприје наглавице, па нарепице. *Креш.*

наре́сити, нàрēсӣм сврш. *украсити, окитити.* — Големог, сивкастога вука наресише којечим. *Шимун.*

~ **се 1.** *повр.* — Иконија, и срце и душо! ... Надај ми се, и нареси ми се. *НП Вук.* **2. а.** *наднети се, обесити се попут реса, скупити се у праменове сличне ресама.* — Коса јој се малчице замрсила и наресила над челом. *Оль.* **б.** *појавити се (у очима), зацаклити се.* — У очима му се наресише сузе. *Ћоп.*

нàрескати, -ӑм сврш. *дем. према нарезати*; исп. нарецкати.

нàрēтко, ијек. нàријетко, прил. **1.** *ретко у просторном смислу, у невеликом броју или на мало места међусобно релативно удаљених.* — Антица познаје ову увалицу, чије су кршевите стране наријетко обрасле игластим жбуновима. *Ћип.* **2.** *ретко у временском смислу, са подужим прекидима, изретка.* — Тишину је наријетко потресало ... мумљање топова. *Кал.*

нарèћи и **нàрећи,** нàречēм, нарèчēм и нàрекнēм сврш. заст. **1. а.** *назвати, крстити (именом).* — Кад су нам стари примили крст, свакога су од њих кумови нарекли у једно ново име. *Љуб.* **б.** *именовати, поменути.* — Тко је дао право нареченом бану Таху да говори? *Нех.* **2.** *одредити, прорећи.* — Суђаје ти нареку првога дана судбину ... све што кажу мора да ти се деси. *Рист.* И још јој нарекоше виле да ће јој у сватовима бити сунце дјевером. *Брл.*

~ **се** заст. *јавити се, пријавити се.* — Пре свега морамо воју стећи. Хоће ли се ко сам нарећи? *Богдан.*

нàрецкати, -ӑм сврш. *дем. према нарезати*; исп. нарескати.

на́речје, ијек. на́рјечје, с лингв. *народни говор једног језика који употребљавају људи са одређеног дела територије тога језика, говор, дијалекат*: штокавско ~, икавско ~, тосканскò ~ и сл.

на́речнӣ, -ā, -ō, ијек. на́рјечнӣ, необ. *који се односи на наречје, говорни, дијалекатски.* — Ја држим да су тада први пут стали управо размишљати о разликама нарјечним нашег језика. *Јаг.*

нарӣбати, нàрӣбӑм сврш. разг. *ситно нарезати, насецкати*: ~ хрен, ~ купус. *Деан. Рј.*

нàрибати, -ӑм сврш. *наловити, уловити много рибе. Деан. Рј.*

нарива́вати, -ивāвӑм и **нарӣва́ти,** нàрӣвӑм несврш. *в.* наметати. — На мени се освећују ... те ми којекакове терете наривају. *Мишк.*

~ **се** *повр.* — Онај Војнић свуда се наривавао. *Кум.*

нàридати се, -ӑм се сврш. *провести много времена ридајући, исплакати се ридајући.* — Отишао је у свој заселак ... да се последњи пут исплаче и нарида. *Пол. 1959.*

нàријек м (ијек.) *нарицање.* — А из кућа чуо се наријек жена. *Шен.*

наријèкати, нàријечēм (ијек.) несврш. покр. *в. нарицати.* — Кано кроз сан ... чује људе унилазит у дом свој, смрти худе наријекат красну жртву. *Марк. Ф.*

нàријетко, ек. нàрēтко.

наријèцати, нàријечēм и нàријецāм (ијек.) несврш. покр. *в. нарицати.* — Стаде да га тужи и да му наријеца. *Љуб.*

нарӣ́кати, нàрӣчēм несврш. покр. *в. нарицати.* — Читаве ноћи ... нарикала [је] кравицу и сина. *Мишк.*

нарӣ́кати се, нàрӣчēм се сврш. *надовољити се рикања, дерања.* — Кад сам се добро издрô и нарикао, не беше ми боље, али сам бар истрошио сву силу душевног узбуђења. *Богдан.*

нарӣ̀кач, -ача м *онај који нариче.* — Лежао је ... на мокром поду ... као ... нарикач на свјежем гробу. *Божић.*

нарӣ̀кача ж *жена која нариче, тужи за ким или чим.* — Покрај ... потока примицала се нарикача у црнини. *Лал.*

нàрикла ж зоол. *врста нанара* Gibbula divaricata. *Деан. Рј.*

нàриктати, -ӑм сврш. *в. нарихтати.* — Искефа [шешир] и нарикта, па га метне на главу ... онако ирошки. *Ивак.*

нарӣкуша ж *нарикача.* — Ја сам нарикуша — за њом ћу кукати. *Наз.*

нàринути, -нēм сврш. **1.** *в. наметнути.* — Да могу бацити то морско име ... што ми га крута воља оца нарину! *Шен.* **2.** *навалити у великом броју.* — Очекујемо да ли ће непријатељ наринути. *Ств. 1948.*

~ **се** *в. наметнути се.* — Зар сам се ја заиста наринуо Буги против њезине воље? *Козарч.*

нарӣ́пити, нàрӣпӣм сврш. *в. нахрупити. Деан. Рј.*

нàрисати, -ишēм сврш. *представити рисањем, цртежом, нацртати.*

нàрихтати, -ӑм сврш. нем. варв. разг. *подесити, дотерати, управити.*

нарӣ̀цаљка ж **1.** *речи (обично стихови у одређеној, једноставној мелодији) којима се гласно жали за ким или чим, запевка, тужбалица; кукање, нарицање.* — Чинило му се као да ослушкује тужне гласове силне нарицаљке. *Ћип.* фиг. Цврчци су свирали у једном звуку своју нарицаљку. *Мих.* **2.**

нарикача. — У спроводима су плакале само унајмљене нарицаљке. *Дуч.*

нарѝцати, нàрӣчēм несврш. **а.** *гласно изражавати жалост, запевати, тужити.* — Тури такве разговоре црне: људи трпе, а жене наричу! *Њег.* фиг. У граду сирене плачу, звона наричу. *Крл.* Нарицао је гавран у оголелој шуми. *Марк. Д.* **б.** нар. песн. *жалостиво призивати, помињати.* — Па нариче многе побратиме и нариче посестриме виле. *НП Вук.*

нáрјечје, ек. нáречје.

нáрјечнӣ, -ā, -ō, ек. нáречнӣ.

наркóза ж грч. мед. *стање опијености, губитак или слабљење свести под утицајем анестетичког средства; анестетичко средство, наркотик*: бити у наркози, бити под наркозом. — Јулка је ... стерилизовала руке и инструменте док су Тонету давали наркозу. *Поп. Ј.*

наркòмāн, -áна м *онај који узима опојне дроге, наркотике.*

наркомàнија ж *страст, навика употребљавања наркотика.*

наркòмāнка ж *женска особа наркоман.*

наркòмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на наркомане и наркоманију.*

наркотизѝрати, -ӣзӣрāм и **наркòтизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *подврћи, подвргавати деловању наркотика, опи(ја)ти наркотиком; (за)тровати наркотиком.* — Дечко хоће да се бије, али попушта као да је наркотизиран. *Крл.*

~ **се** *опи(ја)ти се наркотиком; доби(ја)ти оштећења због употребе наркотика, (за)тровати се наркотиком.* — Већ му се мождани наркотизују. *Леск. Ј.* фиг. Понегде, човек се и наркотизовао илузијама и привидима. *Пол. 1959.*

наркòтик м *средство које утиче на свест и нервни систем, опојно средство, дрога*; мед. *анестетичко средство.* — Мистика га је потпуно обујмила, као облак наркотика. *Бег.*

наркòтичан, -чна, -чно **а.** *који има својства наркотика, који изазива наркозу, опојан*: ~ средство. **б.** *својствен наркоману, наркомански.* — Презирала је »срећу телета« — тако је називала готово наркотично подавање уживању од високог стандарда. *Пол. 1958.*

нàрнути, -нēм и **нарнути,** нàрнēм сврш. покр. *насрнути, навалити.* — Дођосмо на вратнице ... Пси нарнуше. *Вес.*

нарòбити, нàробӣм сврш. *заробити велики број људи.* — Доста, мајко, робља наробисмо! *НП Вук.*

~ **се** *задовољити жељу за поробљавањем, накупити се робља. Вук Рј.*

наробòвати се, -òбујēм се сврш. *провести много времена робујући, намучити се робујући.* — Ала се ми Словени наробовасмо! *Њег.*

нарòвати, нàрујēм и нарòвēм сврш. *избраздати, изрити, наборати.* — Клисура се готово црњела, изгорена сунцем, нарована кишама. *Наз.*

наровáшити, -òвāшӣм сврш. *откинути мањи комадић којег дела тела, којег органа (обично уха); назубити.* — Троугласти су зуби врло шиљасти и по странама наровашени. *Финк.*

нарогáчити (се), -òгāчӣм (се) и **нарóгити (се),** нàрōгӣм (се) сврш. *в. нарогушити (се).* — Ено, тамо, три младића ... нарогачених чуперака над челом ... напуштају своју групу. *Божић.* Пази шпијуна, што се нарогио! ... рече неко од оних изнутра. *Лал.*

нарòгозити, -ӣм сврш. *затиснути рогозом. Вук Рј.*

нарòгӯшено прил. *нељубазно, мргодно, одбојно*: држати се ~, дочекати кога ~.

нарòгӯшенòст, -ости ж *стање онога што је нарогушено.* — Губи се његова нарогушеност и бодљикавост према свијету. *Сим.*

нарогýшити, -òгӯшӣм сврш. **а.** *подићи што тако да стрши; накострешити; начуљити.* — Нарогушио ... бркове ... фркће кроз нос. *Вуков.* Ја нарогуших уши. *Јурк.* **б.** фиг. *изазвати на оштар став, наљутити.* — Дуел је нарогушио предсједника Марића. *Божић.*

~ **се а.** *надићи се, накострешити се.* — Над сљепоочицом се смијешно нарогушио прамен косе. *Лал.* **б.** фиг. *заузети љутит став, наоштрити се.* — Зашто га не примаш? — нарогуши се Лука. *В 1885.*

нáрод м зб. **1.** *део човечанства повезан етничким и тешњим међусобним везама: језичким, традицијама, историјом, дугом економском или државном заједницом и др.; народност; нација*: српски ~, хрватски ~, јеврејски ~, арапски народи, народи Истока, стари народи, сеоба народа. **2.** (често с атрибутима »радни«, »прост«, »обичан«) *основна маса људи, становништва; људи на нижим степенима имовинске и друштвене хијерархије*: човек из народа. — Већ брзо затим избаце паролу поласка у народ. *КР 1924.* **3. а.** *људи уопште, припадници људског рода.* — Држе се по црквама молепствија да се та беда отклони од народа. *Дом.* **б.** *живаљ, становништво; слој становништва.* — Исто [је] тако народу мила [улица] као што је и народом обилна. *Креш.* У Далмацији има католичког народа око четири стотине хиљада душа. *Мат.* **в.** *свет; људи, људство.*

— Сусретах уз пут силу народа, властелу многу и најамнике с њом. *Ил.* Те ми у Аргос без славе вели отићи, изгубивши народа много. *М-И.* **4. а.** *мноштво особа одређене врсте (узраста, склоности и сл.).* — Чујеш се болни гласови: као да цео народ деце мре. *Дуч.* У јазбине ... се народ пијанаца посакрива. *Уј.* **б.** покр. *мноштво животиња (крдо, јато, рој и сл.).* — Беху усред дебелог слоја рибљег народа, који се на пут кренуо. *Дов.* Читав [је] народ пчела и муха зујао у ... крошњама. *Наз.* **5.** покр. **а.** *породица, укућани, чељад.* — Чујем ... теби је сасвим неправо у мојој кући и код мог народа! *Лаз. Л.* **б.** *пород, потомство.* — Кад су наши стари овамо ускочили, били су само два братства ... народ од два брата. *Мат.*

Изр. изабрани ~ *према библијском предању: Јевреји*; фиг. *они који уживају нарочите повластице.* — Појам да је милитарија изабрани народ живи и у њиховим главама. *Сек.*; Лига народа пол. ист. *међународна организација држава између два светска рата, створена приликом потписивања Версаљског мира*; Организација уједињених народа (ОУН), Уједињени народи пол. *међународна организација коју су створиле државе антихитлеровске коалиције ради чувања мира и решавања питања међународних односа.*

на́родац, -оца м *дем. од* народ. — Ко би икад могâ вјеровати да народац један без приправе мож' остати и противу стати дивљој сили, свих зала састави. *Њег.*

нарòдити, нàродӣм свршн. *родити у више махова, нагомилати рађајући, изродити.* — Много је дјеце народила. *Шимун.*

~ **се** *родити се (о већем броју деце).* — Већ се бијаше троје дјеце народило. *Тип.*

на́родић м *дем. од* народ. — Како се он у себи њути напрама мени, глазбенику неког непозната народића. *Новак.*

на́роднӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на народ, који припада народу*: ~ обичај, ~ установак, народне тежње, ~ потребе и сл. **2.** *као атрибут у многим политичким, правним и др. терминима*: ~ република, ~ одбор, ~ суд, ~ банка, ~ песма.

Изр. ~ фронт *организација, савез радничке класе и других демократских, прогресивних снага у борби за демократију, мир и социјализам*; ~ херој *назив који се додељује за изузетну храброст и велике заслуге стечене у рату.*

на́роднӣк м рус. пол. *в. народњак.* — За Толстојеве су се скуте такође прикрпељили сви смјерови руског либерализма и либералних народника. *Р 1946.*

на́родница ж песн. (у атрибутској служби, уз реч искра): *народна.* — Толика је љета самовао ... да утрне искру народницу ... *Кур.*

на́родничӣње с *гл. им. од* народничити. — Иду [неки писци] покадшто сувише далеко у оном што бисмо ... обележили као народничење. *Нед.*

на́родничити, -ӣм несврш. *опонашати народски начин изражавања, суђења и др.* В. пр. уз гл. им. народничење.

на́роднӣштво с *в. народњаштво.* — Ја сам у туђини, поред свога превратнога народништва, ласкао. *Уј.*

на́родно прил. *у духу народа, у духу народних особина.* — Тресић је ... лирик народно обојен. *Марј. М.*

народно- *као први део придевских сложеница значи*: *народни, који је тесно повезан с народом, с његовим духом, културом, интересима*: народнодемократски, народноослободилачки, народногосподарски и сл.

на́родноослобòдилачкӣ, -ā, -ō *који се бори за ослобођење народа (обично о борби народа Југославије током II светског рата)*: ~ покрет, ~ борба.

на́роднӯснӣ, -ā, -ō *који се односи на народност; национални*: народносне групе. — Интерес сталешки био је развитији од интереса народносног. *Нех.*

на́роднӧст, -ости ж **1.** *свест о припадности једној заједници која се ствара кроз генерације под утицајем исте политичке прошлости, истих традиција, територије, истога језика и заједничких економских и културних услова; припадност одређеном народу.* — Извршиће се попис по народности и вери, понављао је Марио. *Јак.* Из њеног пепела букну тај пламен народности. *Матош.* **2.** *етничка, национална грана, група, скупина народа у једној земљи друкчијег порекла од већине њеног становништва*: мешање народности, мозаик народности. **3.** мн. заст. *народне творевине, народно благо.* — Од како сам почео купити наше народности, једнако сам желио да обиђем ове југоисточне крајеве. *Вук.*

на́родњāк м пол. ист. *назив за припаднике разних странака и покрета који су се називали народнима (у Војводини и Хрватској за време аустроугарске власти, у дореволуционарној Русији и др.).*

на́родњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на народњаке; који тежи повезивању са народом, деловању у народу.* — Доктор Миле ... потомак је најстарије народњачке породице у мјесту. *Десн.* Јанко Веселиновић је носио у себи, у свом политичком и литерарном

односу према селу типичне народњачке црте. *Глиг.*

на́родњāштво с *припадност народњацима, народњачке тежње.*

на́родњӣ, -ā, -ē дијал. *в. народни.* — Час проклињем лански по сто пута у који ме Турци не смакоше, да не варам народње надање. *Њег.* Оно што не ваља у народњем говору на једној страни исправимо бољим језиком са друге стране. *Јаг.*

на́родовāње с *гл. им. од народовати.* — Шимић је ... за народе без ратотворнога народовања. *КН 1959.*

на́родовати, -дујēм несврш. необ. **1.** *водити народну, националну политику.* В. пр. уз гл. им. народовање. **2.** *живети као народ, нација.* — Мисао почела мислити, народи почели народовати. *Нен. Љ.*

народозна́нац, -нца м заст. *етнолог.*

народозна́нство с заст. *етнологија.*

народољу́бац, -у́пца м *онај који је одан интересима народа; родољуб, патриота.* — ир. Напокон се довезли из општине говорник и начелник. Забō народољубац трн у кошуљу и чизме навукао. *Гор.*

народољу́бив, -а, -о *одан народу; родољубив.* — Све што је у Далмацији било свесно, домородно и народољубиво, све што је осећало славјански ... сви су се они трудили да створе једну »илирску« ... књижевност. *Скерл.*

на́родопӣс м заст. *етнографија.*

на́родопӣсни, -ā, -ō *који се односи на народопис, етнографски; фолклорни.* — Таквих фрагмената пуна је народописна књижевност. *Рад. А.*

народосло́вац, -вца м заст. *етнолог.*

народòсло́вље с заст. *етнологија.*

на́родскӣ, -ā, -ō *својствен широким слојевима народа, везан за обични народ:* ~ стил причања, ~ хумор, ~ израз. — Српски песници ... остали су народски, пучки песници. *Скерл.*

на́родскн прил. *како је уобичајено у народу, на начин својствен народу:* ~ једноставан, ~ се изразити.

нарођéње с заст. *рођење.* — Хрпе пука ... врвјеле [су] у цркву да светкују нарођење Христово. *Војн.*

нарозáница и **нарозàница** ж етн. *нарочито украшена ускршња погача.* — Зализала [је] косу и лијепо спетљала ... плетенице, као ускршњу погачу нарозаницу. *Божић.*

нарóзати, нàрōзāм сврш. *наборати, набрати.* — На гипким ти удима красну кожу ћу твоју нарозати. *М-И.*

~ **се** *набрати се, наборати се, смежурати се.* — Подвојак му се нарозао. *Ћип.*

нарòјити се, нàројīм се сврш. *намножити се рођећи се; скупити се у рој.* — фиг. Пред точионицом развезли се парови балотара ... и народиле скупине пјевача. *Божић.*

нàрōјтати, -āм сврш. *начинити ројте (на чему), ставити у наборе, набрати.*

~ **се** *савити се у наборе, набрати се.* — Дижу се ... бусени маховине, чашке, савити и народтани листови. *Финк.*

нáрок м нар. *судбина, коб; срећа.* — Тако ме зли нарок не тјерао! *Павл.* Не заруче ли се, поврати је [дјевојку] чисту, нити она за то нарока губи. *Љуб.*

нарóљати, нàрōљāм сврш. разг. и вулг. **1. а.** прел. *навалити, натурити.* — За оволицко је требало па да ми та дроља мужевљи самар нароља. *Богдан.* **б.** *нагомилати, изродити.* — Колико их је [дјеце] само наш отац нарољао. *Сим.* **2.** непрел. *нагомилати се, засути.* — Прође лето, паде слана, за сланом иње, па снег нароља до појаса. *Ћос. Д.*

~ **се** вулг. *напити се, наљоскати се.* — Позвао у посету ... једнога свога другара ... па ти се они прописно нарољају. *Вин.*

нàрочит и **нáрочнт,** -а, -о **1.** *који има посебне одлике, неуобичајен, особит; особен, настран:* ~ карактер, ~ ћуд. — Усне дају лицу изражај нарочите живости. *Пав.* **2.** *посебно, за одређену прилику ангажован, одабран и сл., посебан, специјалан.* — Срете нас нарочити писмоноша из Котора. *Нен. Љ.*

нàрочито и **нáрочнто** прил. **1.** *на нарочит начин, посебно, особито; у првом реду, првенствено:* ~ поступати, ~ значајан. — Знатно је мање досељеника из динарско-приморске зоне, нарочито из Далмације. *Цвиј.* Нарочито је код сељачкога народа порезна самовоља опасна. *Рад. Стј.* **2.** *са нарочитим циљем; навлаш, намерно.* — На свадби се сакупило доста лијепих дјевојака. То је Штукеља нарочито урадио да би Турке ослободио сваке сумње. *Вујач.*

нàрочитōст и **нáрочитōст,** -ости ж *особина онога што је нарочито; особеност, особена појава.* — Споменици муслимански имаду ту и тамо понекад неку орнаменталну нарочитост. *Баб.*

нáрочно прил. заст. *в. нарочито.* — Млађи ... је нарочно дошао да прими њеко упутство. *Мат.*

нарýбити, нàрȳбīм сврш. *учинити да нешто буде неравних рубова, ивица, назубити.* — Испод стрехе нарубљене клиповима леда помоли се ружна и чупава глава. *Вуј.*

нарýгати се, нàрȳгāм се сврш. *казати или учинити што с омаловажавањем, с*

потцењивањем (кога или чега), изврнути поруши, руглу. — Не може припадати ономе ... који се наругао њеној љубави. *Ранк.* фиг. Ту! Ту! наругала се труба. *Гор.*

нарýдити, нàрýдим свршен. *увити у ковриџе, наковрџити. Деан. Рј.* .

нарýжити, нàрýжим свршен. **1.** *учинити ружним, нагрдити, унаказити.* — Своје тело ... жарачем ћу да наружим, спржим. *Ћос. Д.* **2.** *обасути погрдама, изгрдити, испсовати.* — Чини се као да је сишао с олтара свога небеског заштитника ... да наружи сплеткаруше. *Гор.*

~ **се 1.** *постати ружан, нагрдити се, поружњети.* — Наружи се земља од погашених огњишта. *Ћос. Д.* **2.** *досита ружити кога, напсовати се.* — Напроповиједао се својих приповијести, наружио властелина, нахвалио покојне »ексцеленције«. *Леск. Ј.*

нàрука ж заст. *в. наруџбина.* — То големо, красно дело написô је по наруци. *Змај.* Зато се све поруке и наруке по њем обављају. *Јурк.*

нарýкàвље с *нашивен додатак на доњем делу рукава. Р-К Реч.*

нàруква ж *в. руковет.* — Жњетву жњела снаха са дјевером, како коју наркуву жњејаше, сваку снаха на дјевера баца. *НП Вук.*

нàруквица ж **1.** *украсна гривна која се носи на руци изнад шаке.* **2.** *део одеће који се навлачи на руке до иза шаке.* — Стари [трговци] беху са наруквицама од шарене вунице. *Срем.* Већ неколико дана носи црвене вунене наруквице. *Цес. А.*

нàрýку прил. *како одговара нечијим интересима*: ићи неком ~.

нáрумен и **нàрумен,** -а, -о *доста румен, руменкаст.* — Крај њега легла ... још свјежа нарумена снаша. *Коз. И.*

нарумѐнисати, -ишēм свршен. нар. *в. нарумењити.*

~ **се** *повр.* — Ала сам се нарумењисала, тројицу сам обегенисала! *Леск. М.*

нарумѐнити, -ӣм и -ӯменӣм свршен. *премазати руменилом, козметичким средством које даје румену боју; учинити руменим, црвеним*: ~ лице. — Зелену траву крвљу нарумени. *Рак.* фиг. Кад истину набелите, нарумените и окитите, онда је она ружна као и права лаж. *Нен. Љ.*

~ **се** *повр.* — Долетјела је, лоше нарумењена, с тршавом косом изгорјелом од »бреновања«. *Ћоп.*

нàрупити, -ӣм *в. нахрупити.*

нáруч ж покр. **1.** *позајмица чега на привремену употребу.* — Узели [су их] у наруч из гостионице. *Креш.* **2.** *наручај, наручје.* — Немоћно паде у наруч Ђелми, који је грљаше грчевито. *М 1867.*

нàручāј м *наручје.* — Мајка [је] ... морала да узме свог ... синчића ... у наручај. *НИН 1960.* Између кућа [су се] често врзле дјевојке с наручајима пуним иверја. *Бен.* фиг. Грубост ... реалног живота ... бацала их у наручај песимизма. *Марј. М.*

нáручан, -чна, -чно заст. *згодан за употребу, погодан, подесан, прикладан.* — Најстарији мајстор био је онај који је први камен о камен ... ударио да би наручнију алатку добио. *Жуј.*

нарýчати се, нàрýчām се свршен. *сит ручати, појести обилан ручак, најести се.* — И најздравији човјек, док се добро не наруча, не смије се уза њу [Романију] пењати. *Маж. М.*

нáруче с дијал. *в. наручје.* — Прими љубу у наруче. *НПХ.* Мало чедо држа у наруче. *Радич.*

наручѝвалац, -аоца м *онај који што наручује. Деан. Рј.*

наручѝвāње с *гл. им. од наручивати.*

наручѝвати, -ӯчујēм *несврш. и уч. према наручити.*

нарýчилац, -иоца м (ген. мн. нарýчилāцā) *онај који што наручи.*

нàручит, -а, -о нар. *згодан, ваљан.* — Не знаш како је наручит тај Иванко ... Ама као кремен ... Поуздан, сигуран — свуд ти се прометне као шило! *Вес.*

нарýчитељ м *наручилац.*

нарýчитељица и **нарýчитељка** ж *она која што наручи.*

нарýчити, нàрýчӣм свршен. **а.** *затражити, наложити да се што дâ на располагање, изда, изради, прода; затражити да се изнесе као послужење*: ~ робу, ~ материјал, ~ одело, ~ ручак, ~ кафу. — Ђуро мало у неприлици наручи прву чашу. *Нех.* **б.** заст. *издати упутство, наложити.* — На поласку му је наручио да само ситније послове свршава. *Глиш.*

Изр. као наручен (као наручено и сл). *по жељи, како би се могло пожелети.*

нáручје и **нáрӯчје** с (понекад мн.) **1.** (обично с предлозима »у« и »из«) *положај у којем је ко кад је обујмљен, обгрљен чијим рукама, кад га ко носи; загрљај; крило*: узети дете у ~, истргнути се из чијег наручја. — Обујми вилу у своје наручје. *Креш.* фиг. Гасне посљедња звијезда у наручју зоре. *Бег.* Намера оних који шире ту клевету јасна је: да завеђе козаке са совјетском влашћу, да вас опет гурну у наручја белих. *Моск.* **2.** *оно што се може носити на руци, нарамак.* — Симка унесе жар и наручје дрва. *Ћос. Д.*

нáручнӣк[1] м *в. наручилац. Р-К Реч.*

на́ручни́к² м **а.** *део месног руха католичких свештеника који се ставља за време обреда на леву руку* manipulus. — Оне простиру цвјетни саг гологлавим свећеницима у мисном руху, с чипканим албама, наручницима. *Божић.* **б.** ист. *део оклопа који штити руку од лакта до шаке.* — Скшетуски лупи длан о длан да зазвонише гвоздени наручници. *Кнеж. Л.*

на́ручно прил. заст. *згодно, подесно, погодно.* — Пресели ... у Нови да му је наручније бјежати ако дође до муке. *Љуб.* Била је [соба] до самог улаза, јер му је тако било згодније и наручније. *Куш.*

на̀руџба и **на́руџба** ж (ген. мн. на̀руџбӣ и на̀руџāбā) = наруџбина *налог, захтев којим се што наручује; оно што се наручи, поруџбина*: писмена ~, писати по наруџби. — [Његов је посао] разнашање наруџби које власник дућана зажели послати по њему. *Грг.*

на̀руџбенӣ и **на́руџбенӣ,** -ā, -ō *који се односи на наруџбу, наруџбину*: ~ писмо, ~ акт.

на̀руџбеница и **на́руџбеница** ж адм. *акт, писмени налог којим се што наручује, поруџбеница.*

на̀руџбина и **на́руџбина** ж = наруџба. — Па ми препоручи да пишем у Трст и на Цетиње, за неке његове наруџбине. *Нен. Љ.*

нарушáвање с *гл. им. од нарушавати.*

нарушáвати, -ўшāвāм = нарушивати *несврш. и уч. према нарушити.*

нарушéње с **1.** *гл. им. од нарушити.* **2.** *прекршај, преступ.* — Оно што се не покорава тим законима — то су нарушења. *Баб.*

нарушúвати, -ўшујēм несврш. = нарушавати. — Мир ... су повремено нарушивали пуцњи. *Јак.*

нарȕшилац, -иоца м (ген. мн. -илāцā) и **нарȕшитељ** м *онај који што наруши, поремети.* — Притрчи да и он погледа у лице тому нарушиоцу мира. *Шов.* То је ... породична расправа међу нарушитељима признатих књижевних традиција. *Прод.*

на̀рушити, -ӣм сврш. *унети какву измену, поремећај у ред или ток чега, у какво стање, пореметити; повредити, окрњити, оштетити*: ~ тишину, ~ ред, ~ мир, ~ уговор, ~ границе, ~ здравље. — Свечана атмосфера нарушена [је] тим инцидентом. *Чол.* »Виша праведност« ... је била по његову вјеровању нарушена. *Л-К.*

на̀рцис м бот. *цвет јаког и пријатног, опојног мириса, суноврат* Narcissus N. poeticus.

нарцисȁзам, -зма м *обузетост самим собом, заљубљеност у себе (према грчком митолошком младићу-лепотану Нарцису, који се заљубио у властити лик у води).* — Нарцисизам је у њега толико јак да се представља и у часу смрти. *Шим. С.*

нарцисо̀идан, -дна, -дно *заљубљен у самог себе, обузет само собом.* — Једна нарцисоидна и суверена самоувереност ове по свом изгледу сасвим друкчије личности! *Ж 1955.*

насȁбити, -бијēм сврш. *напунити сабијајући, набити.* — Путујемо ... насабијени као вреће. *Ћон.*

насáветовати, -тујēм, ијек. насáвјетовати, сврш. *научити, посаветовати, упутити.* — Желела је да види сина ... да га насавјетује. *О-А.*

насáвјетовати, -тујēм, ек. насáветовати.

нáсад м **1.** *посађено биље; усев.* — Уоколо поља с кукурузним насадом вјетрић пирка. *Коз. И.* **2.** *оно на чему је насађено сечиво, дршке.* — Умјесто сјекире дадоше им климав косјерић на слабом насаду. *Лал.* **3.** *јаја на којима лежи квочка.* — Црква на три торња ... изнад села се подигла као квочка на насаду. *Чипл.* **4.** мн. *парк. Бак. Реч.*

нâсада ж *в. насад (3).* — Оставила сам толико [гусака] колико требам за насаду. *Бен.*

насáдити, нàсāдӣм сврш. **1.** *распоредити по земљишту садећи, посадити (у већем броју); прекрити садницама, насадом, биљем, засадити.* — А кад дођете у земљу и насадите свакојакога воћа, обрежите му окрајак. *Тод.* Била је то дубока, тамна котлина, насађена крошњатим стабљем. *Ков. А.* **2. а.** *натакнути, наденути, набити*: ~ главу на колац, ~ шешир на главу, ~ гривну на што и сл. — фиг. Мој отац, човјек сух, насађен на дугачким, танким ногама, опухну баш људски малога »каноника«. *Ков. А.* **б.** *наместити.* — Од доброг скакача [коња] се тражи да има ... високо насађен врат. *Јах.* **в.** *наглавити на дршке, причврстити за дршке, дршку*: ~ мотику, ~ секиру. **г.** *поставити, припремити, довести у стање или положај потребан за извођење одређене радње; настрети*: ~ котао на вериге. — Разбој ... беше насађен у једном крају собе. *Шапч.* Је ли гумно ... насађено класјем наших усјева? *Наз.* **3.** *сместити.* — Поскапали би од глади да вас није удес насадио у његову кућу. *Ћос. Д.* **4. а.** *поставити на гнездо с јајима ради извођења пилића, налећи.* — Гњездашце је готово, сада насади кокош. *Бен.* Перишa насадио кокошку. *Јак.* **б.** *запатити што живо у чему, испунити, населити живим бићима.* — Њихове воде бит ће умјетно насађене рибама. *Пец.* **5.** вулг. *преварити, намагарчити, насамарити.* — Људе сматраше ...

глупима, јер је доселе свакога насадио. *Матош.* Само ме је страх да нас опет не насаде. *Лал.*

Изр. накриво (накратко) насађен *зловољан, мрзовољан, љут.* — Страшно сам растројен, накратко насађен, сам себе не познајем. *Сек.*

~ **се 1.** *набости се, натакнути се*; фиг. *наместити се, сместити се, подићи се (на чему одозго).* — Он је упирао своје зенице и у градић што се насадио на тврдој клисури. *Кум.* **б.** *заметнути се, налећи се.* — фиг. Душу своју ... преслишава да се није у њој мрак насадио. *Рад. Д.* **3.** разг. *преварити се, насести.* — Ја се никад тако насадио не би': то се може десит' само лудој зеби! *Цес. Д.*

насађи́вање с *гл. им. од насађивати (се).*

насађи́вати (се), -а̀ђујем (се) *несврш. и уч. према насадити (се).*

насамари́вати (се), -а̀рујем (се) *несврш. и уч. према насамарити (се).*

насама́рити, -а̀мā̀рим сврш. **1.** *ставити самар (на коња, мазгу, магарца).* **2.** фиг. *грубо преварити, обманути, варајући учинити смешним, намагарчити.* — Био је прикривен и лажљив, уживао је да подвали и насамари. *Јов. С.* Осјећа да га она вара и да је ... насамарен. *Сим.*

~ **се** *преварити се, доспети у глупу ситуацију.* — А ако се насамари, ето за њег тешка јада. *Баш.* Видећете, једног јутра Павла више нема, а ми ћемо се сви насамарити. *Сек.*

на̀сā̀мо прил. *без присуства других особа, на месту или у прилици где нема других особа*: разговарати ~, оставити ~. — Имам нешто насамо с тобом — поверљиво му се обрати. *Ћос. Д.* Повуче га насамо крај постеље. *Франг.*

насамото̀вати се, -о̀тујем се сврш. *проживети дуго самотујући, наситити се самоће.* — Доста сам се насамотовала ... у тој сеоској пустоши. *Ков. А.* Ваљда што се у дугим лововима насамотовао и нађутао, увек је био жељан разговора. *Пол. 1957.*

на̀сā̀му прил. *в. насамо.* — Ево сам уврebала час да Вас нађем насаму. *Шен.*

наса̀мцē прил. *в. насамо.* — Људи се ... разилазити окренули, а нас два насамце наставимо. *Буд.*

на̀сā̀нкати, -ā̀м сврш. = насањкати **1.** *наситити (кога) санкањем.* **2.** фиг. *преваром навести на што, насамарити.* — Не бој се ... нећеш ме насанкати. *КН 1958.*

~ **се** = насањкати се **1.** *наситити се санкања.* **2.** *насамарити се.*

наса́њати се, на̀сā̀њам се сврш. *сањати много чега, дуго сањати; наситити се сањарења.* — Тада се сит насањао, ређајући разне планове у глави. *Ранк.*

на̀сā̀нкати, -ā̀м сврш. = насанкати. — Да није можда ... наканио насањкати мене? *Вел.*

~ **се** = насанкати се. — Само се једнога бојим да се ти ратари не би дали од кога насањкати. *Јонке.*

на́сап, -а и -спа м **1.** заст. *насип; нанос, наплавина.* — Окружи наспом пијеске. *Марет.* Злато [се] са свога првобитног станишта померило и у насапе где га данас налазимо доспело. *Панч.* **2.** (у прилошкој служби) покр. *обиље, велика количина*; исп. сила. — Роди насап божји, као у Мисиру. *Ђур.*

насапу̀нати, -ā̀м и **насапу́нити,** -а̀пӯнӣм сврш. **1.** *прекрити, намазати сапуницом*: ~ лице, ~ руке. — фиг. Лицу ... је мењава снијегом насапунала браду. *Шов.* **2.** фиг. разг. *изгрдити, избрусити.* — Због овога је био добро »насапуњен« од свога суверена. *Јов. Ј.*

на̀сатицē и **на̀саткē** прил. заст. и покр. **а.** *оштром, ужом страном*; супр. пљоштимице. — Златне шипке [челенке] пале на рамена, те Ивана, побро, куцукају насатице међу лопатице. *НП Вук.* Насатице [је] ударала стопалом преостале бокоре. *Рад. Д.* **б.** *боком, на боку, поребарке.* — Неки полегали насатке, неки потрбушке. *Глиш.* Њих двоје [су се] спуштали лагано и насатице. *Лал.*

на̀свагда прил. *за сва времена, заувек.* — У души му је расло нешто тужно, слично ономе што осећају људи ... који иду насвагда. *Сек.*

на̀свађати се, -ā̀м се сврш. *дуго се један с другим свађати, посвадити се много пута, наситити се свађе.* — Ја сам се с вама већ довољно насвађао! *Мар.*

на̀светкова̀ти се, -кујем се сврш. *надовољити се светковања, празновања.* — Напије се [човек] и наједе, насветкује. *Коз. И.*

на̀свјѐтовати, -тујем (ијек.) сврш. *в. насаветовати.* — Позвао [је] к себи ... момке, да их насвјетује. *Мул.*

насво̀дити, на̀сводим сврш. *озидати на свод, израдити са плафоном, стропом у облику свода.* — Сад ће становати ... у двије мале собице, обје насвођене и малко тамне. *Бег.*

насво̀јити, на̀својим сврш. покр. *надвладати, победити.* — Ту се он [вједогоња] туче с њима док их не насвоји, или они њега. *Вес.*

на́се прил. покр. *натраг, назад, уназад.* — Сви се снебише ... или отворише уста, или стрекнувши се мало насе. *О-А.*

насе́дати, **на̀сēдām** и **на̀седати,** -ām, ијек. насијéдати и на̀сједати несврш. **1.** *несврш. и уч. према насести.* **2.** *навaљивати, навирати.* — Крв ... насједа ... и бије мукло у шији. *Андр. И.*

насѐдети се, -дӣм се, ијек. насјѐдити се и насјѐдјети се, сврш. *надовољити се седењем.* — Кад смо се доста несједјели и наразговарали, мајка се наједном замисли. *Лоп.*

на̀сејати, -јēм, ијек. на̀сијати, (имп. на̀сēј) сврш. **1.** *бацити семе по чему, посути семеном.* — Стоји земља травом насејана. *Кост. Л.* **2.** *расути, посејати по тлу, по земљишту (семе).* — Бацити семе ... да буде свуда добро насејано. *Вес.*

насѐјача, ијек. насијача, ж покр. *направа за просијавање брашна. Рј. А.*

насекѝрати, -ām сврш. *довести до рђавог расположења, изазвати, наљутити, најести, изнервирати.* — Он је ... уживао кад ме насекира. *Лал.*

~ **се** *наљутити се, најести се, изнервирати се.* — Ако останем и даље, само ћу се више насекирати. *БВ 1909.*

на́селак, -ēлка и на́сеока м (мн. на́сēлци и на́сеоци, ген. на́селāкā) *мало насеље, насеобина.* — Сва срећа што је населак био близу. *Наз.* Обронци, по којима су расути насеоци, види се између ... смокава ... маслина. *Крл.*

на́селан, -лна, -лно и -еона, -еоно заст. *насељен, настањен, напучен.* — Населан град Ахејци разоре. *М-И.*

на́селац и **на̀селац,** -еоца м заст. *в. насељеник.* — На њих воду и плијесан хита; лиш што нису насеоци ђавли тога смрада и немила ада. *Март.*

на́селбенӣ и **на̀селбенӣ,** -ā, -ō заст. *в. насеобински.* — Наша ... населбена радња ослабљује се. *Старч.*

на́селбина и **на̀селбина** ж заст. *в. насеобина.* — По презименима, нарječију, одијелу ... су Паштровићи бивали ... нека словенска населбина. *Љуб.* Било их [је] ... у Загребу цијела населбина. *Шен.*

на́селина и **на̀селина**[1] ж покр. *в. насеобина. Рј. А.*

на̀селина[2], ијек. на̀сјелина, ж *наслага, слој.* — На кратком врату око ушију ... забрекле населине меса. *НК 1946.*

насѐлити, на̀селӣм сврш. **1.** *довести на ново место живљења, настанити.* — Занемарио своју трговину, бринући се да их [брата и снаху] већ једном насели стално на једно место. *Црњ.* **2.** *испунити, заузети долазећи или доводећи људе или друга бића да ту живе, напучити.* — [Руски народ] насели голема ... пространства на Истоку. *Крањч. Стј.* Населио је кућу дјецом, стају кравама, тор овцама. *Кал.* фиг. Просторе сам празне населио собом. *Дуч.*

~ **се** *сместити се, доћи у ново место живљења, настанити се.* — Дигоше [се] земљи Шумадији, и тамо се јесу населили. *НП Вук.* фиг. Мир му се населио у груди. *Кал.*

на́селница ж (ек.) покр. = насјеница *греда поврх зида на коју се крајевима наслањају греде таваначе. Свези.*

на́селскӣ, -ā, -ō = насеоски *који живи на селу, сеоски. Прав.*

насељáвање с *гл. им. од насељавати (се).*

насељáвати, -èљāвām несврш. = насељивати **1.** *несврш. и уч. према населити.* **2.** *бити становник одређеног места или простора, пребивати, живети негде.*

~ **се** = насељивати се *несврш. и уч. према населити се.*

на́сēље и **на́сеље** с **1.** *место где станује већи број породица, пребивалиште већег броја становника (град, село и сл.); насеобина, колонија.* — Основна јединица насеља је кућа. *ОГ.* Виделе су се оскудне светлости из неког насеља од колиба, барака и циркуских кола. *Андр. И.* **2.** *част, гозба коју приређује домаћин кад се усели у нову кућу. Вук Рј.*

Изр. бог (му, јој итд.) дао (души) рајско (у рају) ~ рлг. *узречица, уобичајене речи које се изговарају приликом нечије смрти.*

насељѐник, -ика м *онај који се населио, настанио негде (односно потомак таквих људи); досељеник, колониста.* — Оба ова вриједна мужа бијаху понајотмјеније главе талијанских ... насељеника на брду Гричу. *Шен.* Човјек неки насељеник имадијаше ... пушку шарку. *Јурк.* Знаш како је тежаку насељенику кад нема своје марве и свога радила тежачког. *Ћоп.*

насељѐница ж *жена насељеник.*

насељѐничкӣ, -ā, -ō *који се односи на насељенике:* ~ земља.

на̀сељенōст, -ости ж *особина, стање онога што је насељено; број становника у односу на величину простора који насељавају:* ~ острва, отока, ~ планете. — Да би се добила слика распореда ... становника на одређеном дијелу Земљине површине, употребљава се појам густоће насељености. *ОГ.* Насељеност [је] била довољно густа. *Жуј.*

насељѐње с **1.** *долазак у ново место живљења, долазак нових становника у одређено место, крај и сл.:* ~ пустиње, ~ колониста. **2.** заст. *насеље.* — [Судбина] га осуди да му у тој планинској котлини, у насељењу првобитну, сиромашну ... буде нови завичај. *Мат.* **3.** заст. *живаљ, становниш-*

тво. — Ова два позива ... садржаваху целокупно наше способно мушко насељење од 21. до 38. године. *Лаз. М.*

насељи́вати (се), -ѐљујем (се) несврш. = насељавати (се).

нàсеоба ж *в. нассобина. Рј. А.*

на́сеобина и **нàсеобина** ж **1.** *место где се неко населио, где неко пребива, насеље (обично мање), колоније.* — Купатило ... са својим безбројним кабиницама изгледало [је] као нека мала насеобина. *Јанк.* У шуми [је] имао пилану с читавом радничком насеобином. *Леск. Ј.* **2.** заст. *насељавање, колонизација.* — Енглези су показали највећу способност насеобине. *Нен. Љ.*

на́сеобѝнскӣ и **нàсеобѝнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на насеобине, насељенички, колонизаторски.* — Откриће Америке ... политици [је] дало нови, насеобински правац. *Мј. 1926.*

на́се̏он, -а, -о заст. *в. населан.* — Седам ћу насеоних поклонити њему градова. *М-И.*

на́сеоскӣ, -ā, -ō = населски. — Ми насеоски и поморски људи ... не разумијемо те мудрине. *Павл.*

нàсести, -еднēм и -едēм, ијек. нàсјести, сврш. **1.** *насукати се (о лађи, броду).* — Насједе [галија] на плитко дно. *Љуб.* **2.** варв. фиг. *дати се преварити, бити преварен, наведен на погрешан поступак, став и сл.; настрадати, награјисати због чега.* — Поштено [је] насео подвалама. *Креш.* Ми нећемо насести овим провокацијама. *Дед. В.* **3.** *добро се сместити, примубити се (о предметима који се спајају, навлаче, додирују).* — [Гранчица за калемљење се] усече према подлози да на њу, пошто се умести, што боље насједне. *Тод.* **4.** *накупити се, налити се (о крви).* — На очи му крв насјела црна. *Март.* **5.** *навалити се на што, притиснути.* — Па шта је то, врага, што ми је тако страшно насело на груди? *Лаз. Л.* **6.** *појавити се, развити се, раширити се изнад чега, поврх чега.* — Да отече коме чело, казало би се: насјео оток на очи. *Вук Рј.*

Изр. ~ на лепак *дати се обманути варљивим обећањима и сл.*

нàсетовати, -тујēм, ијек. нàсјетовати, сврш. заст. *насаветовати; посаветовати, поучити.* — Насетова их много и много. *Глиш.* Хтио би да даје савјете, а сам себе не зна насјетовати! *Ћор.*

нàсећати се, -āм се, ијек. нàсјећати се, сврш. необ. *надовољити се сећања, издовољити се оживљавањем успомена на кога или што.* — Никад је се довољно насјећати и нагледати. *Божић.*

нàсећи, -е́чēм, ијек. нàсјећи, сврш. **1.** *припремити секући, исећи, посећи у довољној количини.* — Уврх стола читава хумка насечена ... хлеба. *Ад.* Није имао тко да ми ... насијече дрва. *Мишк.* **2.** *почети сећи; засећи. Вук Рј.* **3.** необ. *напричати, изговорити.* — Много тога је измислио ... и насјекао против нас. *Ков. А.* **4.** покр. *наговестити, натукнути.* — Мени је то твоја жена издалека насјекла. *Рј. А.* **5.** покр. *наменити, одредити.* — Оно је моја дјевојка, она је још као малена мени измјечена. *Рј. А.*

~ **се** *надовољити се секући, посећи велику количину, велики број.* — Насјекао [се] тих сараценских паса. *Јонке.*

насе́цати, нàсēцām, ијек. насијѐцати *несврш. и уч. према насећи.*

нàсецати, -āм, ијек. нàсјецати и **нàсецкати,** -āм, ијек. нàсјецкати, сврш. дем. *сецкајући припремити, исецкати у довољној количини.* — Ханка насјецка тријешна с неке даске. *Бен.*

нàсӣв и **на́сив,** -а, -о *помало сив, посивео, сивкаст.* — Баци поглед и на насиве дуварове собе. *Коз. И.*

нàсигу̏рно прил. **1.** *сигурно, свакако, зацело.* — Ако не убијеш ти њега, он ће тебе насигурно! *Вес.* **2.** *на сигуран начин, без ризика.* — Радио намало али насигурно. *Андр. И.*

наснј-, ек. насеј-.

насијѐцати, нàсијецām, ек. насе́цати.

на́силан и **нàсилан,** -лна, -лно **1. а.** *који представља насиље, принуду над ким, који се изводи силом, присилан, принудан:* ~ привођење. — Јосип II је ... насилном германизацијом побудио отпор. *ОП 1.* **б.** *изазван насиљем, убијањем:* ~ смрт. **2.** *који намеће, спроводи своју вољу, склон насиљу, осион.* — Плаховит, насилан и оштар, имао [је] ... и међу Турцима искрених пријатеља. *Андр. И.* **3.** *створен, изведен на силу, извештачено, усиљен, неприродан.* — Добар део те Лазине поеме ... насилан [је] и у концепцији и у језичком изразу. *Сек.* [То је] тражење насилне оригиналности. *Уј.*

нàсилити, -ѝм сврш. заст. *напасти, навалити силом.* — На ме јесу Власи насилили. *Вук Рј.*

нàсилица ж покр. *в. насиље (1б).* — Учинио јој је насилицу, тј. силом ју је обљубио. *Батут.*

нàсилицē и **на́силицē** прил. необ. *в. насилно.* — Насилице измених ток разговора. *Сек.*

на́силнӣк и **нàсилнӣк** м *онај који врши насиље, напасник, угњетач.* — Пазван Оглу [је] ... са насилницима ... пошао на београдски пашалук. *Ђорђ.* [Српски устанак] је схватио као побуну сиротиње и потла-

чених против насилника и експлоататора. *Барац.*

на́силничкӣ и **на̀силничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на насилнике, угњетачки.* — Организовали [су] јаку владу ... која је кадра била да одржи насилнички »ред«. *Марк. Св.* Тип човјека који виртуозно успијева у времену насилничких режима. *Фелд.*

на́силнички и **на̀силнички** прил. *на насилнички начин, као што раде и поступају насилници.* — Из ... широких прстију извијала се ... песма грубо, насилнички. *Чипл.*

на́силнӣштво и **на̀силнӣштво** с *в. насиље.*

на́силно прил. *на насилан начин, на силу, силом.* — Моја дужност бијаше ... насилно отимати од сељака иметак. *Кос.* Шума је ... сама себе ... насилно крхала. *Сек.*

на́силнӧст и **на̀силнӧст,** -ости ж *својство, особина онога који је насилан, онога што је насилно.* — По тужбама на неправду и насилност старјешинину добро [сам] наслутио прве знакове женске »еманципације« у Босни. *Рад. А.* Поглед замагљен ... насилношћу ризичнога рада ... виде само вијугаве ... линије жене. *Вас.*

на́сиље и **на́сӣље** с **1. а.** *примена, употреба силе против права и воље онога према коме се примењује, тиранија.* — Колоније су резултат насиља. *Лог. 2.* Поезија и уметност уопште противе се сваком насиљу. *Панд.* **б.** *принудна обљуба, силовање;* исп. насилница. **2.** *поступак, интервенција која се противи природи, духу нечега.* — Поред тога што се наш народни језик одликује необичном гипкошћу и савитљивошћу, над њим су вршена непотребна насиља. *Бел.*

на́сип м *издигнути појас насуте земље, песка, камена и др. који служи за одбрану од поплава, спречавање одроњавања земљишта, као основа пута, какве грађевине и сл.:* одбрамбени ~, потпорни ~. — Влак ... се сурвао низ жељезнички насип. *Јонке.* Лијево и десно од правца гађања треба начинити бочне насипе око три метра. *Стр.* фиг. Он је ... пропустио да нам наведе свој прави извор. То је ... чврсто постављање једног одбрамбеног насипа сваком нашем питању. *Мил. Ж.* Све улице ... закрчене су насипима људи. *Цар Е.*

насипа́вати (**се**), -ӣпа̄ва̄м (се) несврш. *насипати (се).*

на̀сипа̄ње с *гл. им. од насипати (се).*

на̀сипати (**се**), -а̄м и -пљӗм (се) *несврш. и уч. према насути (се).*

на́сипина ж необ. *в. нанос.* — Драва је начинила нове насипине. *Бен.*

на̀сирити, -ӣм сврш. *сирећи накупити, спремити, напунити.* — Кад је доста варенике, лако је онда пуне мјешине насирити. *Рј. А.*

на̀сиров, -а, -о *који још није сух, помало сиров.* — Срчевина ... је при изради била насирова, пуца као стакло. *Рад. Д.*

на̀сисати, -а̄м и -ишӗм сврш. *учинити да се неко засити сисањем, нахранити дојећи.* — фиг. Три љуте гује с присоја ... мајка јуначком снагом насиса. *Кул.*

~ **се 1.** *нахранити се, заситити се сисањем.* — Оне [пчеле] излажаху ... да се меда насисају. *Вес.* **2.** разг. *напити се, опити се (алкохолним пићем).* — Кад би се добро насисао ... тетурајући [се] кући враћао. *Маж. Ф.*

на̀сита ж индив. *оно чим се неко може наситити, храна.* — Желуцу гладном траже насите. *Јакш. Ђ.*

на̀ситити, -ӣм (трп. прид. на̀сићен) сврш. **1. а.** *учинити ситим, ослободити глади, нахранити досита, заситити.* — Брзо [ће] месом наситит птице. *М-И.* Обесни вуци паше у стадо и пастирска их тек насити крв. *Кост. Л.* **б.** *задовољити, утолити, утажити.* — фиг. Стотинама хиљада људи проведе свој век интригујући само ... да насите своје славољубље. *Марк. Св.* **2.** *измешати се с чим до засићења, обилно прожети.* — Зрак је у соби ... искварен и насићен испаринама с пећи. *Новак.*

Изр. ~ очи *задовољити се гледајући, посматрајући са уживањем.* — Зауставиле би се крај ње да насите очи њеном испруженом и богатом сукњом. *Бен.*

~ **се 1.** *најести се, нахранити се, заситити се.* — Милица је била гладна и јела, па кад се наситила ... причала [је] о детету. *Рист.* **2.** фиг. *задовољити жељу за чим, надовољити се; изгубити вољу за што, осетити да је нечега било доста или много.* — Зар се већ није наситио блага и господства? *Нен. Љ.* Око једанаест сати наситили су се разговора. *Грг.*

на̀ситно прил. **1. а.** *на ситне делиће.* — Чешља наситно бело месо од пилета. *Срем.* фиг. Затим су наситно млавили божје угодника. *Божић.* **б.** *у малим количинама, на мало:* трговати ~, продавати ~. **в.** *ситним корацима, ситно.* — Окреташе се ... тапкајући попут раце натанко и наситно. *Ков. А.* **2.** *потанко, подробно, у танчине.* — Чика-Љуба мало када застајкује да нам штогод наситно опише. *Цар М.*

насићава́ти (**се**), -ӣћава̄м (се) = насићивати (се) *несврш. и уч. према наситити (се).*

на̀сићенӧст, -ости ж *стање онога који је насићен, ситост; стање онога што је про-*

жето каквом примесом, засићеност: ~ атмосфере, ~ раствора, отопине. — Због насићености животом ... он је доцније постао ... повучен и неповерљив. *Ранк.*

насићи́вати (се), -ѝћујем (се) несврш. = насићавати (се).

насје-, ек. насе-.

на̀сјелица м (ијек.) *онај који се силом наметнуо, насилник, силеџија.* — Да не рече охол насјелица да је раја с марвом једнородна. *Ботић.*

на́сјеница ж (ијек.) покр. = населница. *Вук Рј.*

наска́кати се[1], на̀скā̀чēм се сврш. *наситити се, надовољити се скачући.*

наска́кати се[2], на̀скā̀чēм се несврш. покр. *надметати се, такмичити се, натјецати се.* — Наскачу се млади Црногорци ко ће више глава окинути. *НП Вук.*

наскаки́ва̄ње с *гл. им. од наскакивати.*

наскаки́вати, -а̀кујем *несврш. и уч. према наскочити.*

наскаку̀тати се, -а̀кућем се и -ӯта̄м се сврш. *надовољити се скакућући, наситити се скакутања.* — Нека се пан Чижек наскакута. *Сим.* Ако је била месечина, онда би се на паши и наскакутао и наиграо. *Пол. 1958.*

на̀скалити се, -ӣм се сврш. покр. *набости се на што.* — Мали се ... наскалио и она му је ишчепркала иглом шпрањицу. *Крл.*

на̀скварити, -ӣм сврш. заст. и покр. *намазати скваром (нарочитом машћу за косу).* — Наскварила косу, тј. намазала скваром. *Вук Рј.*

наски́тати се, на̀скӣта̄м се и на̀скӣћем се сврш. *надовољити се, наситити се скитања.* — Наскитао се ... по војничким логорима. *Пав.*

наскли́зати се, на̀склӣжем се сврш. *надовољити се, наситити се клизања. Бен. Рј.*

на́скок м **1.** *налет, напад, упад.* — Ми смо мајстори у изненадним наскоцима. *Цар Е.* **2.** фиск. *скок на справу приликом гимнастичких вежби.*

на̀скоро прил. *после кратког времена, убрзо, ускоро.* — Леже крај деце ... Наскоро захрка! *Вес.* Наскоро ... оду ... Младетић и његов пријатељ. *Леск. Ј.*

наскору́пити се, -о̀рӯпӣм се сврш. необ. *прекрити се сасвим ситним таласићима (о мору, језеру, реци и сл.), намрешкати се.* — Попухне вјетрић, па се море наскорупи. *Маж. Ф.*

наскочити, на̀скочӣм сврш. **1. а.** *појавити се као испупчење, избочина и сл., искочити, избити.* — Модре му жилице наскоче под ... кожом. *Божић.* **б.** *уздићи се изнад хоризонта, одскочити.* — Наскочило сунце на истоку. *Ботић.* **2.** *налетети на кога или што, напасти, насрнути, навалити.* — Људи би на њ наскочили да је ... издајица. *О-А.* Бранио бих земљу од ... свега ... што је на њу наскочило. *Андр. И.* **3.** *притећи, притрчати*: ~ некоме у помоћ. *Бак. Реч.*

наскро̀бити, на̀скро̄бӣм сврш. покр. *стећи, прикупити, набавити скрбећи, уз много труда и бриге. И-Б Рј.*

наскро̀бити, на̀скробӣм сврш. *накваснти растореним скробом*: ~ рубље.

на̀скро̄з прил. (често у вези: скроз-наскроз) **а.** *кроз целу дебљину, целу материју чега, скроз.* — Копље прободе га мједено наскроз. *М-И.* **б.** *сасвим, потпуно.* — Познаваше наскроз људе. *Матош.* Став с којим је остао у мањини скроз-наскроз је правилан. *Дав.*

наску́пити и **на̀скӯпити**, -у́бēм сврш. *накупити скубући, начупати, натргати*: ~ траве, ~ корова.

~ **се** *оскупити много, наситити се скубења (чупања, тргања и сл.)*; фиг. *добро се снабдети, опскрбити, награбити се.* — Наскубли су се они пара с пута, па сад могу да траже вишу надницу. *Лоп.*

на̀славити се, -ӣм се сврш. заст. *наситити се хваљења, нахвалити се.* — Нијесу могли да се наславе доста њезине љепоте. *Новак.*

на̀слага ж (дат. -зи) **1. а.** *оно што се нагомилало, накупило, наталожило у облику слојева; гомила, хрпа, слој*: ~ прашине, ~ снега, ~ лишћа, ~ масти. — Уз руб отока таложе се кораљне наслаге. *ОГ.* фиг. Они су почели раскапати по тим наслагама догађаја, односа, питања. *Крл.* **б.** *геолошки слој; рудна резерва, залиха.* — Београд ... лежи на терцијерним наслагама. *О 1875.* У планини ... има богатих наслага каменога угљена. *Том.* **2.** *оно што је наслагано, зденуто у гомилу, камара.* — Обилазимо ... високу наслагу чамових дасака. *Минд.*

на̀слагā̄ј м необ. *в. наслага (2).* — Сукоби [се] с дјевојчицом ... која стајаће на високом наслагају лозе. *Мат.*

наслáгати, на̀слāгēм сврш. **а.** *сложити, ставити једно поврх другога или једно поред другога (обично у великој количини); нанизати, поређати*: ~ књиге, ~ одећу, ~ дрва. — Ниска наслаганих стихова, без риме, може да има своју нарочиту хармонију. *Цар М.* Црни [је] у сврхе тога топа морао своје фигуре тако неспретно наслагати да му излази дах. *Шах 2.* **б.** *наталожити; набацати, натрпати.* — Бура ... је затрпала

станицу и ... слој снега наслагала на њу. *Петр. М.*

~ се 1. а. *заузети место један крај другог, један за другим и сл., нанизати се, поређати се.* — Сви се Јерковићи наслагаше иза њега. *Мат.* фиг. Десно се наслагаше врхунци као велике главе шећера. *Бен.* **б.** *накупити се, наталожити се.* — фиг. Све, све што се кроз ово петнаест година наслагало на она њутљива срца, све је сада нашло одушке. *Цар Е.* **2.** *претерано се најести, набубати се, наждерати се.* — Па намислим у манастир ... те се онде провеселит добро, наслагат' се, добро се налити. *Радич.*

на́слад м и ж песн. *в. наслада.* — Јунаке видим старе где их скотска наслад гњили. *Кост. Л.*

на̑слада и **на̑слада** ж *уживање, интензивно задовољство због испуњавања жеља, прохтева и сл.* — Каква може бити наслада у том спорту гдје човјек може сваки час доживјети какову незгоду. *Том.* Осјећао је особиту наслађу у том што још може да се окоси на некога. *Ђор.*

на̑сладан и **на́сладан,** -дна, -дно необ. *који се односи на наслађу, који наслађује, у коме има наслађе.* — Ускипи сав злурадом и наслађном слашћу. *Божић.*

насла́дити, на̀слађим свршен. *причинити наслађу, уживање, потпуно задовољити.* — Старца ни једна лула ... није тако наужила и наслађила као баш та особита лула духана. *Креш.* Кад је почео да дрхти и да моли — е, ја сам своје срце наслађио. *Лал.*

~ се *осетити наслађу, науживати се, задовољити се.* — Наслади се, кô човек, са две ћасе бураније. *Ранк.* Нијесам се ни мало наслађио барем половицом тих пјесама. *Марј. М.*

на̑сладно и **на́сладно** прил. необ. *са наслађом, са уживањем, задовољно.* — Запиши! — рече чврсто и наслађно Бикан. *Божић.*

на̑сладно̄ст и **на́сладно̄ст,** -ости ж *наслада.* — Хтио бих ... одбацити прашњаве књиге и наслађност лутања без сврхе. *Тад.*

наслађа́ва̄ње с *гл. им. од наслађавати (се).*

наслађа́вати (се), -а̀ђа̄вам (се) несврш. *в. наслађивати (се).*

наслађи́ва̄ње с *гл. им. од наслађивати (се).*

наслађи́вати (се), -а̀ђујем (се) *несврш. и уч. према наслађити (се).*

на́слан и на̑слан, -а, -о *који има укус соли, мало слан, сланкаст.* — Морали [су] пити воду мутну и наслану. *Рј. А.*

на̀слањā̑ње с *гл. им. од наслањати (се).*

на̀слањати (се), -ā̑м (се) *несврш. и уч. према наслонити (се).*

наслања̑ч, -а́ча м *наслоњач.* — Падне ... у дубоки кожнати наслањач. *Ђал.*

на̀слати, на̀шаљēм и на̀шљēм сврш. **1.** *послати у довољној количини, много. Вук Рј.* **2.** *послати упите, упутити.* — Онога адраповца ... наслали [су] овамо. *Ков. А.*

на̀следак и **на́следак,** -етка (мн. -еци, ген. -едāкā), ијек. на̀сљедак и на́сљедак, м заст. *в. наследник.* — [Ви] сте синци својих родитеља и насљеци великих мужева. *НП Вук.*

на́следан и **на̀следан,** -дна, -дно, ијек. на́сљедан и на̀сљедан (обично одр.) **1.** *који се односи на имовинско наслеђе, наслеђивање:* ~ право, ~ парница. **2. а.** *који влада по праву наслеђа, припадности династији; који се односи на такву владавину, у којему се власт преноси са предака на потомке:* ~ монархија, ~ кнежевство. — У све четири грбаљске кнежине били су насљедни кнезови. *Вук.* **б.** *који је у сталном, породичном власништву, који остаје потомцима као наслеђе.* — Имање залази у насљедне земље принципове. *Нех.* **3.** *који се преноси као карактеристика, особина, стање и сл. од предака на потомке:* ~ болест, ~ склоност. — Те насљедне варијације називамо мутацијама. *НЕ.*

насле́дити, на̀слēдīм, ијек. наслијèдити, (трп. прид. на̀слēђен) сврш. **1. а.** *добити, примити као наследство, баштинити (какву имовину и др.):* ~ новац, ~ земљу, ~ титулу, ~ власт. **б.** *задржати, примити, преузети (од родитеља, предака) као наследно својство:* ~ болест, ~ таленат, ~ биолошке особине. — Нешто заједничко породично, од оца наслеђено, имале су ипак обе сестре. *Сек.* **2.** *доћи после неког другог, заменити у власништву, каквом праву и сл.:* ~ стрица, ~ владара. — Стари игуман [је] ... умро, изјавивши жељу да га ... отац Сава у старешинству наследн. *Ранк.* **3.** *усвојити, прихватити по угледу на кога или што, наставити, продужити.* — Наговараше их нека наслиједе његов примјер, нека се побрину за старе дане. *Кум.* Муња је наслиједила игру вјештице. Јаше на метли. *Јел.*

~ се, ијек. наслијèдити се, заст. *продужити се, обновити се, народити се.* — Те се опет свијет наслиједи. *Вук Рј.*

на́следник и **на̀следник,** ијек. на́сљедник и на̀сљедник, м **1.** *онај који добива наслеђе (имовинско или духовно), баштиник:* ~ имања, ~ престола, ~ титуле. — Овр[х]а [се] може водити и против универзалних насљедника. *Мј. 1926.* Сада је ... народ постао не само пуноправни него и стварни

наследник културних вредности прошлости. *Поп. Ј.* **2.** *онај који кога наслеђује, који долази на место другог*: покојникови наследници. — Дакле, то је наследник фра-Брнин! ... Диван будући редовник. *Мат.*

на́следнйков и **на̀следнйков,** -а, -о, ијек. на́сљедњйков и на̀сљедњйков *који припада наследнику.*

на́следница и **на̀следница,** ијек. на́сљедница и на̀сљедница, ж *женска особа наследник*: ~ имања, теткина ~.

на́следничкӣ и **на̀следничкӣ,** -ā, -ō, ијек. на́сљедничкӣ и на̀сљедничкӣ *који се односи на наследнике.*

на́следно и **на̀следно,** ијек. на́сљедно и на̀сљедно, прил. **1.** *због наследних својстава, по наслеђу*: ~ оптерећен, ~ предодређен. **2.** *својствено као наследна особина, у крви.* — Њему је насљедно да буде шпијун, и отац му је то био. *Лал.*

на́следнопра̄внӣ и **на̀следнопра̄внӣ,** -ā, -ō, ијек. на́сљеднопра̄внӣ и на̀сљеднопра̄внӣ *који се односи на наследно право.* — Ако се нетко неовлаштено стави у посјед насљедства ... тиме насљедноправни захтјев постаје тужбовним. *Мј. 1926.*

на́следнӧст и **на̀следнӧст,** -ости, ијек. на́сљеднӧст и на̀сљеднӧст, ж *особина онога што је наследно, право или могућност преношења наслеђивањем*: ~ феуда, ~ титуле, ~ болести.

на̀следовалац и **на́следовалац,** -аоца, ијек. на̀сљедовалац и на́сљедовалац, м **1.** *наследоватељ.* **2.** необ. *наследник. Рј. А.*

на̀следовање и **на́следовање,** ијек. на̀сљедовање и на́сљедовање, с *гл. им. од наследовати.*

на̀следоватељ и **на́следоватељ,** ијек. на̀сљедоватељ и на́сљедоватељ, м *онај који наследује кога или што, следбеник; подражавалац.* — Тресић је нашао множину младих заносних насљедоватеља. *Марј. М.*

на̀следовати и **на́следовати,** -дујём, ијек. на̀сљедовати и на́сљедовати, несврш. **1.** *продуживати оно што је неко други започео, настављати угледајући се на кога; подражавати, опонашати.* — Његову лирику насљедовала је множина младих пјесника. *Шим. С.* Насљедује ... с посмијехом њежним његове кретње. *В 1885.* **2.** *произлазити, следити из чега (као логична последица). Бак. Реч.*

наследо̀ва̄ч, -а́ча, ијек. насљедо̀вач, м *наследоватељ.* — Лацко [Видрић] није ... насљедовач гуслара и сеоских жена које пјевају. *Наз.*

на́следствен и **на̀следствен,** -а, -о, ијек. на́сљедствен и на̀сљедствен, заст. *в. наследан.* — Угљеша радо се картао, па се уплео и у неке процесе »наследствене«. *Игњ.*

на́следствено и **на̀следствено,** ијек. на́сљедствено и на̀сљедствено, прил. заст. *в. наследно.* — Твом кољену јесте насљедствено од искона великодушије. *Њег.*

на́следственӧст и **на̀следственӧст,** -ости, ијек. на́сљедственӧст и на̀сљедственӧст, ж *в. наследност.* — Такве су тачке биле у Сретењском уставу: грб, застава, наследственост кнежевског престола. *Гавр.*

на́следство и **на̀следство, на́слеђе** и **на́слӗђе,** ијек. на́сљедство и на̀сљедство, на́сљеђе и на́сљӗђе, с **1. а.** *имовина, заоставштина умрлога коју наслеђује нека особа, баштина.* — Имаћаху зета коме предстоји велико наслеђе богата оца. *Дом.* **б.** *оно што се наследи, преузме од претходника или из ранијег доба, традиционални елементи живота, друштва.* — Требаће ... много па да се сасвим ослободимо тога кобног наследства прошлости. *Скерл.* **2. а.** *право наслеђивања, преузимања заоставштине.* — Митанче ... је од искључења из наследства омрзнуо на чорбаџијски сталеж. *Срем.* **б.** *преношење чега (звања, положаја и сл.) као породичног права.* — Један дио лордова именује краљ, а остали постају лордови по праву насљедства. *Старч.* **3.** биол. *преношење својства живих бића са предака на потомство.* — Стечене особине и својства ... преносе се насљедством на потомство. *НЧ.* Под наслеђем подразумевамо скуп склоности које се преносе рођењем од родитеља на децу. *Пед.* **4.** необ. *потомство, пород, деца. Бак. Реч.*

наслеђи́ва̄ње, ијек. насљеђи́ва̄ње, с *гл. им. од наслеђивати (се).*

наслеђи́вати (се), -ѐђујём (се), ијек. насљѐђивати (се) *несврш. и уч. према наследити (се).*

наслеђи́ва̄ч, -а́ча, ијек. насљеђи́ва̄ч, м *наследоватељ.* — Ту се родио ... фратар Бернардин, насљеђивач свог сиромашног брата Фрање из Асисија. *Бат.*

на̀слӗп, -а, -о, ијек. на̀слијеп *који слабо види, који има оштећен вид.* — Веле да је наслијеп деранчић. *Вел.*

на̀слӗпо, ијек. на̀слијепо, прил. *не гледајући, без претходног разгледања, извиђања; без одређеног реда и плана, насумце.* — Спуштање наслијепо [из авиона] је искључено. *Вј. 1960.* Намештали гипко табане који су наслепо газили преко набора и кврга ... смрзнутог блата. *Дав.*

Изр. играти шах ~ *играти шах без гледања на таблу, плочу.*

наслијѐдити (се), на̀слиједӣм (се), ек. наслѐдити (се).

на̀слијеп, -а, -о, ек. на̀слӗп.

на̏слијепо, ек. на̏слѐпо.

наслика̀ват (се), -ѝкāвāм (се) *несврш. и уч. према насликати (се).*

на̀сликати, -ā̀м сврш. **1.** *направити, израдити слику, нацртати, нарисати или снимити, фотографисати.* — Могло би се насликати дједа с пушком, лулом и торбом. *Пав.* Свети Никола... насликан је како море бурно смирује. *Чипл.* **2.** *описати, представити кога или што верно, живо, пластично.* — [У драми] нам је писац живим бојама насликао њезину болест. *В 1885.* Ми смо укратко насликали одношаје који су се развили у новој српској држави. *Марк. Св.*

~ **се** *повр.* — Игњатовић је дао да се Милан Наранџић сам наслика, у... првом лицу; да откривено изнесе све црте свога карактера. *Глиг.*

на̀сликовати, -кујѐм сврш. *в. насликати.* — Јесам ли ја онакав... како си ме ти насликовао? *Вел.*

на̀слинити, -ѝм сврш. *упрљати, намочити слином, избалавити.* — Погладио наслињеним длaном рашчупану и ријетку косу. *Бен.*

на̏слободио прил. необ. *слободно, без устезања.* — Засјели на дебели зид... па претресају ту, наслободно, догађаје посљедних дана. *Радул.*

на́слов м **1.** *натпис, назив каквог дела или текста:* ~ књиге, ~ чланка, ~ приручника, ~ слике. — Он посјећује предавања... под насловом: »Објавимо рат... демону алкохолу...«. *Јонке.* **2. а.** канц. *адреса, назив надлештва, установе, уреда (у заглављу каквог акта, писма и сл.).* — Ниједно се писмо не може дозначити наслову без законом прописаног поступка. *Крл.* **б.** *звање, титула.* — Ако јој се не деси при памети [надимак госта], онда она дава наслове, али тек именом не зове никога. *Мат.* Фараон је носио наслов »цар Горњег и Доњег Египта«. *Пов. I.* Ових дана [ће] добити наслов... ц. кр. дворског савјетника. *Ћип.* **3.** правн. заст. *основ, потврда, документ о каквом праву.* — Параграф... ослобађа само посједника дужности да покаже наслов својега посједа ако посједује кроз вријеме од 30 година. *Мј. 1926.*

наслѝвити, на̀словѝм сврш. необ. **а.** (обично у трп. прид.) *упутити, адресовати на кога.* — Затече га његов пандур носећи неки акт наслovљен среском начелству. *Вук.* **б.** *дати, написати наслов, назив чему, снабдети насловом, назвати.* — Наслoвио [је] свој задњи чланак с »Импомту«. *Марј. М.*

на́словљ м **1. а.** *део столице, клупе и сл. који служи за наслањање леђа, главе, руку.* — Столице су... имале високе резбарене наслоне. *Шов.* Наслон у једнога дивана срозао се наниже. *Глиш.* **б.** *оно на шта се наслања какав предмет, ослонац, подупирач.* — На орману... фигурице од гипса... слике у рамовима са наслоном. *Нуш.* Имао сам добар заклон и наслон за пушку. *Пол. 1944.* **в.** *ограда на рубу степеница, терасе, моста и сл.* — Брескwине гранчице... су се... обавијале око степенишног наслона. *Богдан.* Наслон... је омеђивао терасу. *Том.* Мост и стубови... окитиће се зеленилом, а горе по наслону моста разапеће се бело платно. *Нуш.* **2.** фиг. *потпора, залеђе, подршка, ослонац; могућност ослањања, налажења подршке.* — Рус нек нам је као јачи... наслон проти улатну сусједу. *Павл.* Покрет занатлијског социјализма... тражио [је] наслона на ма кога. *Лапч.* **3.** *надстрешница наслоњена на неку зграду, која служи као склониште за кола, пољопривредне справе, а понекад и за стоку.* — Под наслоном шупе стајала је зарђала жетелица. *Моск.* Тамо су им биле колибе за становање и наслони за благо. *Ћоп.* **4.** *наслањање, ослањање, додир с чим.* — Код рђаво ујаханог коња неизрађеност уста има више варијација: неједнак наслон на дизгине, кручење врата. *Јах.*

Изр. у наслону на што *ослањајући се на што, на основу, на темељу чега.* —

на́словић м **а.** *особа, установа и сл. чије је име у наслову, адреси (на писму, телеграму и сл.).* — Није дошао налог од дивизије да не смијемо достављати његове телеграме наслovницима. *Јонке.* **б.** *онај по коме се даје какав јавни назив (улица, трговa, продавница и сл.).* — Зато је и свемир покренут, да би се... умножавали... будући наслovници улица и трговa... у нашој метрополи. *Крл.*

наслòжити (се), на̀сложѝм (се) сврш. *наслагати (се).* — Чађаве греде спасене из пањевина биле су насложене уз дуварове. *Лал.* Све је то јутрос стајало пред кућом, насложено на једну гомилу. *Сиј.* фиг. И та му се [мисао] насложила на остале. *О-А.*

наслòјити, на̀слојѝм сврш. *премазати, прекрити слојем чега.* — Поцрњели доњи руб утегнутих овијача трља се о бокс-кожу, обилато наслојену машћу из Шмол-стакленке. *Божић.*

на́слон м **1. а.** *део столице, клупе и сл. који служи за наслањање леђа, главе, руку.* — Столице су... имале високе резбарене наслоне. *Шов.* Наслон у једнога дивана срозао се наниже. *Глиш.* **б.** *оно на шта се наслања какав предмет, ослонац, подупирач.* — На орману... фигурице од гипса... слике у рамовима са наслоном. *Нуш.* Имао сам добар заклон и наслон за пушку. *Пол. 1944.* **в.** *ограда на рубу степеница, терасе, моста и сл.* — Брескwине гранчице... су се... обавијале око степенишног наслона. *Богдан.* Наслон... је омеђивао терасу. *Том.* Мост и стубови... окитиће се зеленилом, а горе по наслону моста разапеће се бело платно. *Нуш.* **2.** фиг. *потпора, залеђе, подршка, ослонац; могућност ослањања, налажења подршке.* — Рус нек нам је као јачи... наслон проти улатну сусједу. *Павл.* Покрет занатлијског социјализма... тражио [је] наслона на ма кога. *Лапч.* **3.** *надстрешница наслоњена на неку зграду, која служи као склониште за кола, пољопривредне справе, а понекад и за стоку.* — Под наслоном шупе стајала је зарђала жетелица. *Моск.* Тамо су им биле колибе за становање и наслони за благо. *Ћоп.* **4.** *наслањање, ослањање, додир с чим.* — Код рђаво ујаханог коња неизрађеност уста има више варијација: неједнак наслон на дизгине, кручење врата. *Јах.*

Изр. у наслону на што *ослањајући се на што, на основу, на темељу чега.* —

Животиње попримају извесне навике у наслону на своје нагоне. *Псих.*

на́слонац, -о̄нца м *в. наслон (1б).* — Жута гарнитура... посве [је] излизана у наслонцима. *Ђал.*

наслò̄нити, нàслонӣм сврш. **1.** *довести у непосредни додир с чим (обично с оним што служи као ослонац, подупирач, што помаже одржавању одређеног положаја), ослонити, прислонити:* ~ греду на зид, ~ пушку на грудобран. — Неко [му] наслони... пушчану цев на чело. *Вес.* Наслонила је своје ... лице на њега. *Шег.* **2.** фиг. *довести у везу, извести из чега, везати за што.* — Своје гледиште наслони на начела француске... науке. *Мј. 1936.* Психолошки проблем је и овде наслоњен на један одређен социјални моменат. *Богдан.*

~ **се 1.** *доћи у непосредан додир с чим (преносећи делимично тежину на то), ослонити се, прислонити се.* — Наслони се леђима уза зид. *Креш.* фиг. Сунце се наслонило на дрво. *Рист.* **2.** фиг. **а.** *искористити кога или што као потпору, подршку, ослонац.* — У животу [су се] осјећале одвише саме и слабе, па су се увијек морале на некога наслонити. *Козарч.* Он се противи власти, а ја се наслоним на закон. *Нуш.* **б.** *искористити што као основу, темељ, полазну тачку, поћи од чега.* — Вукова реформа лакше [би] прошла да се он... наслонио на дотадашњу ... ортографију. *Бел.*

на́слонӣште с *в. наслон (1а).* — Гроф се овјесио о наслониште столице. *Ђал.*

наслò̄њало с покр. *в. наслон (1а).* — Положи главу столици на наслоњало. *Ђал.*

нàслоњати (**се**), -а̄м (се) несврш. *в. наслањати (се).*

наслò̄њач, -а́ча м и **наслò̄њача** ж *столица с искошеним или лучним наслоном (обично пресвучена тканином или кожом), фотеља.* — Сједио је... на широком... кожом превученом наслоњачу. *Крањч. Стј.* Умео [је]... сложити оно мало своје тело у наслоњачу на много начина. *Сек.* На тераси сједи... у дугољастој плетеној наслоњачи. *Нех.*

наслужи́ватн, -ӯжујēм *несврш. и уч. према наслужити.*

наслу́жити, нàслӯжӣм сврш. заст. **1.** *послужити (пиће), наточити.* — Почме хладним напијати вином, па наслужи Сењанин Тадији. *НПХ.* Сад ћу ја, само да наслужим кафу женама. *Уск.* **2.** *испунити у служби (одређено време), дослужити, послужити. Вук Рј.*

~ **се** *провести много времена у служби, служећи, наситити се служења.*

наслу́тив, -а, -о *који се може наслутити, назрети, који се тек појављује.* — Чинило се да оно [лишће] дахће избацујући из себе још мале, једва наслутиве беле гроздиће свог цвета. *Дав.*

наслу́тити, нàслӯтӣм (трп. прид. нàслӯћен) сврш. *доћи до неодређене, нејасне претпоставке, предоџбе или сазнања о чему; предвидети, предосетити.* — Желио [би] да извјесне ствари не мора да изговори, него да их фратар погоди или наслути. *Андр. И.* Је ли хтио да уплаши, да даде наслутити неко своје оружје, снагу скривену? *Кал.*

на́слутнӣ и **нàслутнӣ,** -а̄, -о̄ необ. *в. наслутив.* — [Нема] другог пута осим борити се против неправде, макар од тога имале користи тек далеке генерације у једва наслутној будућности. *НИН 1959.*

нàслућāј м необ. *наслућење.* — Њој наслућај кроз душу суну. *Кош.*

наслуће́ње с *сазнање на основу слутње, слутња, предосећај, предосећање.*

наслући́ва̄ње с *гл. им. од наслућивати.*

наслући́вати, -ӯћујēм *несврш. и уч. према наслутити.*

нàслухнути, -нēм сврш. *неразговетно, слабо чути, начути.* — Из даљине наслухне коњски топот. *Ков. А.*

нàслушати се, -а̄м се сврш. *надовољити се слушања; провести много времена слушајући.* — Баба Вида је створење којега човек не може да се нагледа и наслуша. *Сек.* Наслуша се једноликог шума воде у долини. *Лал.*

наслушки́ватн, -ӯшкујēм несврш. **1.** *ослушкивати, прислушкивати.* — Сједнемо на оне клупе... наумивши... мало пропјевати, гледати и наслушкивати. *Јурк.* Обоје ушути наслушкујући. *Ков. А.* **2.** *једва разазнавати слухом, слабо, мало чути.* — Наслушкује се неки шум и назире покрет. *Дуч.*

насље-, ек. насле-.

насма́гати, нàсмāжēм *несврш. и уч. према насмоћи.*

насмежӯрати се, -а̄м се сврш. *наборати се, збрчкати се, смежурати се.* — Док је влажан [тресет], прилично је мекан, а кад се осуши, јако се насмежура. *Туђ.*

насмејава̄ње, ијек. насмијава̄ње, с *гл. им. од насмејавати (се).*

насмејава́ти (**се**), -ѐја̄вам (се), ијек. насмијáвати (се) *несврш. и уч. према насмејати (се).*

нàсмејāн, -а, -о, ијек. нàсмијāн *коме се види осмех на лицу, ведар, расположен, ве-*

сео. — Зорка се појављивала насмејана и бледа. *Уск.* фиг. Бојаху се да им насмијано небо и искричаво море не спремају нешто грдно. *Наз.*

нàсмејāно, ијек. нàсмијāно, прил. *са осмехом, ведро, весело.* — Јесте! вели му мати насмејано. *Срем.* То је [бећарац] песма која се најчешће пева насмејано . . . чак са . . . подмигивањем. *Леск. М.*

нàсмејāност, -ости, ијек. нàсмијāност, ж *својство, стање онога који је насмејан, ведрина, расположење, веселост.* — Тренер ће имати велики успјех радећи с . . . насмијаношћу. *Ват.* Његове хумористичке . . . приповетке и скице . . . имају доброћудности, насмејаности, ведрог духа. *Прод.*

насмѐјати, -èјēм, ијек. насмѝјати, сврш. *учинити да се неко смеје, изазвати код кога смех, засмејати.* — Нико као он није умео тако да развесели и насмеје друштво. *Срем.* фиг. Помоли се . . . сунце и насмије крај. *Вил.*

~ **се 1.** *огласити се смехом*; *показати осмех, осмехнути се.* — Ал' с' насмије мали Радојица б'јелим зубом и десницом брком. *НПХ.* Твоје мирне, добре очи само су се на мене једном насмијале. *Бон.* **2.** *надовољити се смеха, смејања.* — Дочекали унучад, па се напевали и насмејали! *Вес.* Пошто су се сити насмијали, опет се сневеселише. *Креш.* **3.** (коме) *наругати се, подсмехнути се коме. Бак. Реч.*

Изр. срећа, судб(ин)а му се насмејала *постао је срећан, добио је оно што је желео.*

насмѐјāч, -áча, ијек. насмѝјāч, м *онај који насмејава кога, увесељивач.* — У то доба морала [је] иза веселе маске насмијача у Држићевој души све више јачати мржња на дубровачку племићку олигархију. *Комб.*

насмејýљити се, -èјўљим се, ијек. насмијýљити се, сврш. *насмехнути се* (*1*). — Цијело му се лице насмијуљи. *Шов.*

насмехúвāње, ијек. насмејехúвāње, с *гл. им. од насмехивати* (*се*).

насмехúвати (**се**), -èхујēм (се), ијек. насмејехúвати (се) *несврш. и уч. према насмехнути* (*се*).

нàсмехнȗт и **нàсмēхнȗт,** -а, -о, ијек. нàсмејехнȗт и нàсмијехнȗт = насмешен *мало, благо насмејан, осмехнут, ведар, весео, расположен.* — фиг. Фебруар ведар и насмехнут стиже. *Марк. Д.*

нàсмехнути се, -нēм се и **насмéхнути се,** нàсмēхнēм се, ијек. нàсмејехнути се и насмијèхнути се, сврш. **1.** = насмешити се *мало, благо се насмејати, осмехнути се.* — Насмејехну се Краљевићу Марко. *НП Вук.* Професор се задовољно насмијехне *Јурк.* **2.** *наругати се, подсмехнути се* (*коме или чему*).

насмехýљити се, -èхўљим се, ијек. насмејехýљити се, сврш. *насмехнути се* (*1*). — При том се Јелка поспрдно насмејехуљи. *О-А.*

нàсмēшен, -а, -о, ијек. нàсмијешен = насмехнут. — Упита огарављени човек, насмешен само за тренутак. *Петр. Р.* фиг. Дан је насмијешен. *Цес. Д.*

нàсмēшено, ијек. нàсмијешено, прил. *са благим осмехом, насмејано.* — Да ли га је сметала . . . преширока капа на снахиној глави ради које се држао насмијешено? *Михољ.*

насмéшити се, нàсмēшīм се, ијек. насмијèшити се, сврш. = насмехнути се (1). — Сиједи господин насмијеши се малко. *Том.* Само су се једна другој насмешиле. *Јевт.*

насмешкúвати се, -èшкујēм се, ијек. насмејшкúвати се, несврш. *упућивати смешке, осмехе, осмехивати се.* — [Дјевица] се слатко насмејшкује на све стране. *Шен.*

насмѐшљив, -а, -о, ијек. насмѝјешљив *готов на осмех, смешак, насмехнут, осмехнут.* — Капелан Мирко обратио се к старој својим веселим и вазда насмешљивим лицем. *Новак.*

насмѐшљивац, -йвца, ијек. насмѝјешљивац, м *онај који је насмешљив, који се радо смеши, смеје.*

насмѐшљȉвка, ијек. насмѝјешљȉвка, ж *женска особа насмешљивац.* — Ријеч прихвати њој Афродита, насмјешљивка мила. *М-И.*

насмѐшљиво, ијек. насмѝјешљиво, прил. *насмешено, весело.* — Бијаше мало уздрујан, усопљен, али ипак му се насмјешљиво крijесиле очи. *Кол.*

насмѐшљивōст, -ости, ијек. насмѝјешљивōст, ж *стање, својство онога који је насмешљив, насмејаност.* — Мирном насмјешљивошћу слушао је . . . приповиједање. *Крањч. Стј.*

насмиј-, ек. насмеј-.

нàсмијех м (ијек.) необ. *осмех, смешак.* — С лица му увијек ведра насмијех благог сунца сја. *Прер.*

насмијèшити се, нàсмијешīм се, ек. насмéшити се.

нàсмијешка ж (ијек.) необ. *смешак, осмех.* — Нијесам могао другојачије . . . осваљиву залетичавост сусрести но циглом насмијешком. *В 1885.*

насмијýљитн се, -йўљим се, ек. насмејýљити се.

нàсмицати, -ичём несврш. покр. *лагати, клеветати кога.* — Нећеш ме насмицати, требаш ме и бит ће онако како ја хоћу. *Сим.*

насмје-, ек. насме-.

нàсмјехати се, -ăм се (ијек.) сврш. *в. насмејати се.* — На њу [сам се] насмјехао, те ми баци китицу цвијећа. *Ботић.*

насмòлити, нàсмолӣм (трп. прид. нàсмољен) сврш. *намазати, прелити смолом, накатранити.* — Горио је на ломачи и добјежао ... с насмољеном, поцрњелом главом. *Шов.*

насмòћи, нàсмогнēм сврш. *набавити, добавити, обезбедити, осигурати.* — Ако насмогне дванаест свједока ... бит ће слободна. *Шен.* Извозници се туже да не могу насмоћи прворазредног товљеног блага за извоз. *Обз. 1932.*

насмòчити се, нàсмочӣм се сврш. *најести се смока; снабдети се, опскрбити се смоком.* — Далмација се уза сол нажитила, Хрватска насмочила. *Павл.*

нàсмрадити, -ӣм и **насмрáдити,** нàсмрāдӣм сврш. *испунити смрадом, засмрдити.* — Поливено и ометено као насмрађено пазариште. *Божић.* фиг. Ова господа Њемци неће сутра добити битке, него ће само насмрадити. *Крањч. Стј.*

насмрзáвати се, -мр̀зāвăм се сврш. *провести много времена смрзавајући се, трпећи хладноћу.* — Нагазила сам се снијега и насмрзавала се. *Ћоп.*

нàсмрт прил. *веома јако, до лудила, безумно.* — Ти [си] бесан на [њу] ... у коју си заљубљен насмрт. *Вас.*

насмундýрити се, -ӯндӯрӣм се сврш. необ. *намрачити се, намргодити се.* — Што си ми се тако насмундурио, мој Јожица. *Ков. А.*

наснéжити, нàснēжӣ, ијек. наснијèжити, сврш. *замести, нападати (о снегу).* *Рј. А.*

наснúвати, нàснӣвăм *несврш. и уч. према насновати.*

наснúвати се, нàснӣвăм се сврш. *насањати се; наспавати се.* — Нека се један наснива. *Гор.*

наснијèжити, нàснијежӣ, ек. наснéжити.

нáснов м покр. *основа за ткање, прећа.* — Велики наснов имам на вратилу, нећу тако брзо саткати. *Рј. А.*

нàснова ж **1.** *замисао, намера; план, нацрт.* — Прилике у њима [у Босни и Херцеговини] беху врло подесне за туђе наснове. *СКГ 1937.* Изабраше мјесто за Јанкову кућу ... Јанко даде наснову и погоди се с мајсторима. *Мат.* **2.** покр. *телесна грађа, конституција.* — Добре је он наснове. *Павл.*

насúдвати, нàснујēм сврш. **1.** *навити прећу за ткање, основати (ткање).* — Цуре прте платно насновано. *Рј. А.* **2.** *основати доста, у довољној количини.* *Вук Рј.* **3.** *основати, утемељити.* *Бак. Реч.*

наснýбити, нàснӯбӣм сврш. *наговорити, намамити, придобити.* — Тешком муком наснубио је неколико брусача горског камења. *Андр. Н.* Лаком за добитком ... дао се лако наснубити на потхват. *Цес. А.*

наснубљèнйк, -йка м *онај који је наснубљен, наговорен, придобијен за нешто.* — Удари глазба, наста кликовање наснубљеника. *Том.*

насокòлити се, -ò̀колӣм се сврш. необ. *ослободити се, охрабрити се, осоколити се.* — Хајија живнуо, насоколио се ... диже два прста. *Сиј.*

насòлити, нàсолӣм сврш. *посути, зачинити сољу, осолити, посолити.* — У руху носе мирис дима и пријесног насољеног лука. *Михољ.* фиг. Зар да му се мајчина храна насоли сузама мајчиним? *Кост. Л.*

насòчити[1], нàсочӣм сврш. заст. **1. а.** *препоручити коме, упутити кога где се може нешто наћи.* — Хоћеш да ти ја насочим девојку, добру кућаницу. *Глиш.* **б.** *потказати, одати, проказати.* — Соцбину ... дамо соку који насочи звоно и лупеже. *Љуб.* **2.** *удесити, уредити.* — Бијаше насочио да проће. *Мул.*

насòчити[2], нàсочӣм сврш. *зачинити, прелити соком.* *Бак. Реч.*

наспáвати се, нàспāвăм се сврш. *задовољити жељу, потребу за спавањем, испавати се.* — До зоре се могло још наспавати макар и на оба бока. *Бен.* Кад се сврши рат, ред је да се добро ... наспавам. *Ћос. Д.*

нàспати се, нàспӣм се сврш. *в. наспавати се.* — Устани, Стане душице, да ли се ниси наспала? *НП Вук.*

нàспети, нàспē, ијек. нàспијети, сврш. (безл. или са зам. »шта«, »нешто« и сл. у служби субјекта) **а.** *пасти (изненада) на памет, добити вољу.* — Сад ми нешто наспело да ти пишем. *Вес.* Онда наспије једном од оних мазгара у крчми да оде и напоји своје мазге. *Вел.* **б.** заст. *догодити се, десити се изненада.* — Шта л' је пустим наспјело топов'ма ... да не дају из свог ждрла [ждријела] гласа? *Март.* Гледај, ђерам, гледај, шта му је наспело! *Змај.*

нàспијети, нàспијē, ек. нàспети.

насплеткáрити, -èткāрӣм сврш. *направити сплетке; постићи какав циљ сплеткарењем.* — Већ су јој насплеткарили! по-

мисли за малену књигињицу, које није било у благоваоници. *Крањч. Стј.*

на́сплох прил. заст. *уопште узето, у апсолутном износу, апсолутно.* — Француска [је] збиља у непрекидну падању пука на броју. И насплох и размјерно, у овом вијеку број њезиних пород назадује. *Старч.*

наспоме́нути, -о̀мēнēм сврш. *споменути, рећи.* — Никад ти наспоменут нећу. *НПХ.*

наспора́вати, -о̀рāвāм = наспоривати *несврш. и уч. према наспорити.*

наспоред предл. (с ген.) заст. *поред, покрај.* — Већ он иде наспоред дјевојке. *НП Вук.*

на̀спорēда прил. покр. *в. напоредо.* — О'те, браћо, да је укопамо, све два а два редом наспореда. *НПХ.*

наспори́ватн, -о̀рујēм несврш. = наспоравати.

наспо̀рити, нàспорӣм сврш. *текући, стичући створити, умножити; подарити, дати изобиља.* — Утисак свега не бијаше утисак великога... богатства, него утисак временом наспорена благостања. *Јурк.* Нека ти милостиви бог наспори и у дому и у пољу. *Вес.*

нàсправљати, -āм сврш. *справити, спремити доста, у довољној количини.* — Насправљ свакаквих јела. *М-И.*

наспрам предл. (с ген.) *према, насупрот.* — Шеће [се]... наспрам мјесечине. *НП Вук.* Маузолеј... је постављен у парку наспрам кнежевског врта. *Андр. Н.*

наспрама предл. *в. наспрам.*

нàспраман и **нàспрāман,** -мна, -мно *који се налази, стоји наспрам чега, према чему.* — Бољи електроскоп има металну кутију са наспрамним прозорчићима. *Физ. 4.* Племња је... покривена сламом и на њој су двоја наспрамна врата. *Дед. Ј.*

нàспрамно и **нàспрāмно** прил. *у наспрамном односу, један према другом.* — Лишће је елиптично... а поређано је наспрамно. *Тод.*

наспрамо предл. заст. *в. наспрам.* — Младо момче, Србин и паметан, помоли се наспрамо Турака. *НП Вук.*

наспр̀дати се, нàспр̄дāм се сврш. *надовољити се спрдања, шегачења на рачун кога.*

наспре́мати, нàспрēмāм сврш. *спремити доста, у изобиљу.* — Она мала шта ми није намесила и наспремала! *Јакш. Ђ.*

наср̀дити, нàср̄дӣм (трп. прид. нàср̄ђен) сврш. *наљутити, расрдити.* — Па насрди себе и дорина. *НП Вук.*

~ **се** *наљутити се, расрдити се.* — Но се Турчин насрдио љуто. *НП Вук.* Знао сам се не једанпут и насрдити. *Шен.*

насред предл. (с ген.) *усред, на средини (на средину, у средини (у средину).* — Насред куће велико огњиште. *Вес.* Човјеку допис сузу насред ока стјера. *Уј.*

Изр. ~ средине *на самој средини, управо у средини (у средину).* — Насред средине авлије има чесма. *Огр.*

наср̀кати се, нàср̄чēм се сврш. *наситити се срчући.* — Ох, какав ли ће бити Арсо... док се насрче теја! *Ранк.* фиг. И насркали се живота, ужитка, успомена на читаву наредну годину. *Десн.*

наср̀кнути се, нàср̄кнēм се сврш. *насркати се.* — Насркни се тога планинскога зрака! *Наз.*

наср̀љати, -āм сврш. *набасати, натрапати, нагазити.* — Таман код закрета насрља на Луку. *Киш.*

наср̀нути, нàср̄нēм (аор. 2. и 3. л. наср̀ну, нàср̄нӯ, нàсрте и нàсрте) сврш. **1. а.** *снажно, одлучно, силовито навалити, напасти, налетети.* — Рудоња насрну свом силом. *Коч.* Рањен планински орао... насрне на ловца. *Кос.* **б.** *провалити, продрети.* — Како бијаше вода насрнула у рупу, онако се она доље у рупи завртјела. *Брл.* фиг. Каткад је која ријеч насрнула на уста као пригушени крик. *Бег.* **2.** необ. *нагнати, потерати.* — Пак је био шатор угледао, уз Косово коња насрнуо. *НП Вук.*

на́срт м песн. *в. насртај.* — Мојега копља... дочека насрт. *М-И.*

насрта́вати, наср̀тāвāм несврш. *в. насртати.* — На широм отворена врата насртавали замахаји хладна вјетра. *Цар Е.*

нàсртāј м *силовит напад, навала.* — Узмакне за корак, као да се боји његова насртаја. *Цар Е.* Осим поплава било је и других насртаја на мост и његову капију. *Андр. И.*

нàсртало с *в. насртљивац. Вук Рј.*

на́сртан и **нàсртан,** -тна, -тно индив. *в. насртљив.* — У силном клику с јатом насртним на обнажена дива паде звер. *Кост. Л.*

нàсртāње с *гл. им. од насртати.*

нàсртати, нàсрћēм *несврш. и уч. према насрнути.*

наср̀тāч, -а́ча м *насртљивац.* — Он [је] био благ и учтив према свакоме; које што је сиромах, а и онако од природе не беше насртач. *Шапч.*

наср̀тача ж *насртљивица. Вук Рј.*

наср̀тљив, -а, -о **а.** *који без устезања насрће на кога, који се безобзирно намеће.* — Као насртљива досадна мува, коју не може човек да отера, тако га заокупила та реч! *Срем.* Не одрвавши се томе насрт

љивом налету из памети, збуни се сва и заплаче. *Михољ.* **б.** *свађалачки, свадљив, агресиван.* — Глас је био јако подигнут, а тон насртљив. *Поп. Б.*

насрт̀љивац, -йвца м *онај који је насртљив, наметљив.* — Пећински медвед [је] несрећног насртљивца у свом стану дочекао. *Жуј.* Рачунао је на наивност и предрасуде овог голобрадог насртљивца. *Маш.*

насрт̀љивица ж *она која је насртљива, наметљива.* — Младен коси и једнако шути... отима се једној насртљивици. *Јел.*

насрт̀љивка ж *насртљивица. Прав.*

насрт̀љиво прил. *на насртљив начин, безобзирно, наметљиво.* — Највише живота дао је у лику уображеног... поручника који насртљиво вреба жене у бањи. *Глиг.*

насрт̀љивӧст, -ости ж *својство, особина онога који је насртљив, безобзирна наметљивост.* — У тој борби... је показивао не само упорство и насртљивост него често и много суптилности. *КН 1957.* Чини ми се... да је... међу кукавштином и насртљивошћу храброст у средини. *Вел.*

нàсртњӣк и **нáсртњӣк** м *в. насртљивац.* — Тако виче тужан злопатниче, ал' не хаје силан насртниче. *Март.*

насрчити се, нàсрчӣм се свршен. *разљутити се, расрдити се, наљутити се.* — Јовану се дружба насрчила. *НП Вук.*

насрш̀ити се, нàсрш̀ӣм се свршен. *в. настршити се.* — Кад ту бруку видјех и грдило, сад би ми се косе насршиле. *НП Вук.* Пред нама насршило ти се кршно Биоково. *Павл.*

нàстава ж **1.** *излагање школског, стручног и уопште образовног градива, систематско преношење знања и разних вештина на кога, предавања, поучавање.* — Настава има задатак... да преда ученику знање... да утиче на развијање његових способности. *Пед.* Брину [се] за стручно уздизање стријелаца организирањем наставе гађања. *Стрељ.* **2.** необ. *комад тканине који се наставља на нешто при шивењу или крпљењу. Бак. Реч.* Изр. очигледна ~ *настава при којој се очигледно приказују или практично изводе елементи градива, поједине операције и сл., зорна обука.*

нáставак, -āвка м (мн. -āвци) **1. а.** *део написа или књижевног дела који се надовезује на раније објављени текст.* — По пољима се развукла магла као роман у наставцима. *Неим.* **б.** *део рада, активности, који долази после извесног прекида:* ~ утакмице, ~ борбе. **в.** *каснији облик неке појаве.* — Обичај бацања људских фигура у воду за време суше... наставак [је]... обичаја кад су људи... принашани на жртву. *Ђорђ.* **2.** *додани, настављени део, продужетак; изрaштај.* — Међу се на димњаке и нарочити наставци да... ветар... заједно с димом повуче... и покварен ваздух. *Батут.* Дужина наставка на оклопу [воденбухе] мијења се... размјерно с количином хране. *НЕ* **3.** грам. *део речи који се додаје на основу; суфикс:* падежни ~, лични ~, деминутивни ~.

настáвāње с *гл. им. од настављати.*

настáвати, нàстāвām несврш. **а.** *настављати, пребивати.* — У доба када почиње ова драма... настављала је овде једна млада и сирота девојка. *Јов. Ј.* **б.** *настањивати, насељавати.* — Становала је... у новооправљеној властитој кући, настављајући горњи и доњи спрат. *Бал.*

нàставити, -йм свршен. **1.** *поново се прихватити чега, продужити с чим (после завршетка раније фазе, после извесног прекида и сл.).* — Одгегао се до стола да настави партију шаха. *Хорв.* Бајкић и Андреја наставише свој разговор. *Бос. Б.* **2.** *дометањем, додавањем учинити дужим, продужити (какав предмет, ствар); додати на што као дометак, продужење.* — Старчић са рукавима настављеним... сомотом који је био друге боје него онај на јаци. *Срем.* Кратак комадић жељеза... на... [који] ћемо наставити други комадић. *Физ. 2.* **3.** *метнути, приставити на ватру (да се кува или греје).* — Наложи ватру, настави воду и поче приређивати ручак. *О-А.* Настави котлић воде за качамак. *Лал.* **4.** *ставити, наместити на одређено место.* — Под липом наставио Здунић камени стол. *Тур.* У... собици... наставили су [Невени] стан на ком је ткала платно за дијете. *Андр. И.* **5.** заст. *упутити, управити саветом, поуком; поучити, научити.* — Враћам се у ово... селце... да се одморим... и да вас нејаке наставим на пут живота. *Нен. М.* Дајте, наставите ме како да га разговорим! *Мат.*

~ **се 1.** *надовезати се на оно где се стало, прекинуло, продужити се.* — Мисао ... се сама од себе наставила. *Шег.* **2.** заст. **а.** *подухватити се, прихватити се чега.* — На што се он настави, оно неће остати несвршено. *Вук Рј.* **б.** *ослонити се на кога или што, поуздати се у кога или што.* — Не знамо на кога бисмо се наставили и ко је тим пословима главација. *Љуб.*

нàстављāње с *гл. им. од настављати (се).*

нàстављати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према наставити (се).*

настàвљāч, -áча м *онај који што наставља, продужује; следбеник.* — Епиктет је... настављач науке Сократове. *Баз.* Само су још понеки настављачи те херојске тради-

ције уживали извесну ... популарност. *Поп. Ј.*

наставља̀чица ж *женска особа настављач.*

на́ста̄вни и **на́ставни**, -ā, -ō *који се односи на наставу*: ~ план, ~ програм, ~ кадар, ~ предмет, ~ градиво, ~ средство, ~ језик.

на́ста̄вник и **на́ставник** м **а.** *онај који врши наставу, подучава, поучава кога, предавач у школи, на каквом течају и сл.* — У ултиматуму се захтијева да влада Србије ... отпусти све наставнике који су вршили противаустријску пропаганду. *Бур.* Новак је био најприје учитељ, а затим наставник музике на конзерваторију. *Барац.* **б.** *просвјетни радник с вишом стручном спремом (са свршеном вишом педагошком или сличном школом).*

на́ста̄вниковати и **на́ставниковати**, -кȕјēм несврш. необ. *вршити наставничку службу.* — Замислите, наставниковати неких двадесет и седам година! *Поп. П.*

на́ста̄вница и **на́ставница** ж *женска особа наставник.*

на́ста̄вничкӣ и **на́ставничкӣ**, -ā, -ō *који се односи на наставнике*: ~ позив, ~ рад, ~ канцеларија, ~ збор.

на́ста̄вништво и **на́ставништво** с заст. *наставнички позив, наставнички посао.* — Младићи из домаћих школа ... почели [су] да се на наставништво одају. *Панч.*

настајáвање с *гл. им. од настајавати.*

настајáвати, -àјāвām несврш. *в. настојати*; исп. настојавати. — Госпођица Мишоно много [је] настајавала да се то не чини. *Јов. Ј.*

наста̀ја̄вник м заст. *в. настојник.* — Судац бит ће и кући настајавник. *Марк. Ф.*

наста̀јање с *гл. им. од настајати.*

наста̀јати, -јēм *несврш. према настати.*

наста̀јати се, наста̀јēм се сврш. = настојати се *остати дуго стојећи, уморити се стојећи.* — Сједите, та већ сте се настајали. *Рј. А.*

наста̀јнӣ, -ā, -ō покр. *који ће убрзо, ускоро настати, који се приближава, наредни, предстојећи.* — Са села наврљели сељаци ... да опреме настајне ... празнине. *Тип.* Развезли приче о прошлој љетини, настајној зими. *Кос.*

наста̀јӯћӣ, -ā, -ē *који настаје, који се ствара.* — Рат ... је против страних завојевача водио народ организован као држава, у име своје настајуће државе. *Пиј.*

на̀стамба ж (ген. мн. на̀стамбӣ) **1.** *просторија, место за становање, за боравак, стан.* — У примитивне настамбе спадају и земунице издубене у земљи, лесу и пјешчанику. *ОГ.* [Ловачка кућа] је прије личила на пионирске настамбе негдје у Канади. *КН 1959.* **2.** *служба смештаја, размештаја војске на логоровању или по приватним кућама.* — Уз њега је био ... генерал настамбе кнез Болконски. *Крањч. Стј.* **3.** *насеље, насеобина.* — Тада јој препоручише надгледника рибњака Јарешa из ... рибњачке настамбе. *Јонке.*

на̀стамбенӣ, -ā, -ō *који се односи на настамбу*; исп. настамба (2). — Видиш ли врагова настамбених. Пета чета, гле, већ у село закреће. *Крањч. Стј.*

на̀стамбина ж *в. настамба (3).* — Нема никакве цесте, колибе ... ни било какве настамбине. *Грг.*

на́стан м индив. *в. настамба (1).* — А гдје му је настан? *Креш.*

на̀станак, -āнка м *почетак постојања, развијања, настајање, настанак, појава.* — Просвјетне прилике у Грчкој прије настанка филозофије [наслов поглавља]. *Баз.* Као дан настанка војвођанских бригада узима се 10. април 1943. године. *Чол.*

наста́нити, на̀ста̄нӣм сврш. **1. а.** *наћи, дати коме стан, уточиште, боравиште, сместити, населити.* — Хоћу л' наћи стања у Костуру да настаним ову сиротињу? *Вук Рј.* Реци му ... нека настани и нахрани брата фрањевца. *Шен.* **б.** покр. *удомити, удати*: ~ девојку. *Рј. А.* **2.** *посести, заузети као боравиште, стан*: ~ пусте пределе. — Ово му је први пут послије пола године да уђе у настањену кућу. *Лал.*

~ **се** *наћи себи стан, боравиште, сместити се, населити се.* — Кад се човек настани у некој земљи и почне у њој да живи ... онда је то увек сложен процес навика. *Сек.* фиг. Зао дух ... се настанио у њезину срцу. *Крањч. Стј.*

настандо̀ватн се, -àнујēм се сврш. *провести доста времена станујући негде.* — Настановао се прилично дуго у истој улици. *Сек.*

на̀станути, -нēм сврш. *в. на̀стати (1).* — Откуда је то зло настануло ... нек вам други ткогод приповиједа. *Јурк.* Прошла била зима ... и настануло лето. *Ат.*

наста́ње с *настанак, постанак.* — Једна од најчувенијих кукавица од настања свијета. *Креш.*

на̀стањенӣк, -а и **настањȅнӣк**, -и́ка м заст. *онај који је настањен негде, становник.* — У више села врањског округа има ... по три мездраје, где су већи комади орница са гомилицом кућа и настањеника. *Нов.*

на̀стањенбст, -ости ж *особина онога што је настањено, насељеност.*

настањѐње с *долазак, досељење у ново место живљења; запосе̏дање новог боравишта*: ~ номада, ~ равница.

настàњив, -а, -о ков. *који се може настанити, који допушта настањење, боравље̏ње.* — фиг. Живот би можда постао настањив ... кад би уместо фанфара које објављују официрске пучеве ... фанфаре објављивале ... фестивале поезије. *КН 1958.*

настањѝвање с *гл. им. од настањивати (се).*

настањѝвати (се), -ањујѐм (се) *несврш. и уч. према настанити (се).*

нàстао, -ла, -ло **1.** *р. прид. од нàстати.* **2.** нар. *зрео, стасао, одрастао (о људима).* — Ти да имаш сина насталога, не би мене влада допанула. *НП Вук.*

нàстати, -анѐм сврш. **1.** *постати, произаћи, створити се; појавити се, искрснути.* — Нова Југославија настала је у процесу борбе. *Марј. Ј.* Настаде рвање. *Цар Е.* Ријечи [су се] учиниле команданту пуковније нејасне, па је настало питање како се имају схватити. *Крањч. Стј.* **2.** *потрудити се, побринути се, заложити се.* — Одмах је ... настао да своје лево крило ... осигура. *Лаз. М.* Ја сам ... настао да ту наду разорим. *Цар М.* **3.** нар. *стасати, сазрети, одрасти (о људима).* — А ја насто јунак на женидбу. *НП Вук.* **4.** необ. *стати на што, нагазити, згазити.* — Настао ми је на ногу. *Р-К Реч.*

нàстāти се, настȍјим се сврш. покр. **а.** *в. настајати се.* **б.** *остати, задржати се дуго у једном месту.* — Настао се доста, па је већ вријеме да оде! *Шимун.*

нàства ж (обично мн.) (ген. мн. нàстāвā и нàствī) *в. места.* — Кад је било ноћи од поноћи, стаде шкрипа настав' и папуча. *НПХ.*

нàстија ж грч. бот. *карактеристично кретање (повијање и сл.) делова биљке под утицајем спољних, ваљских општих фактора (светлости, температуре, смене дана и ноћи и сл.).* — Израстао лист понавља гибање у једном истом смјеру. Таква гибања израслих органа зовемо настије. *Бот.*

нàстирати (се), -рѐм (се) (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према настрети (се) и настријети (се).*

нàстичан, -чна, -чно *који се односи на настије.* — Настична гибања опажамо не само код лишћа него врло често и код цвијећа. *Бот.*

нàстō и **нàсто** у изразу: сто насто *стопроцентно, стопостотно, потпуно. Прав.*

настȍжити, нàстожӣм сврш. *саденути у стог; нагомилати.* — Сутрадан почне војска ... да пали плаште настожене сламе. *Љуб.*

~ **се** покр. *нагомилати се, накупити се.* — Што више метла пред собом гони, све се смета више купи и настожи. *Љуб.*

настојáвање с *гл. им. од настојавати.*

настојáвати, -ујāвām несврш. *в. настојати.*

нáстојање с *гл. им. од настојати.*

настȍјатељ м **1.** заст. *в. на(д)стојник.* — Пред својим старим настојатељем постао [је] крајње закопчан. *Десн.* **2.** црквн. *старешина манастира, самостана.* — Послуга [је] ... претила да ће позвати игумана или настојатеља, оца Никанора. *Чипл.*

нáстојати, -јӣм несврш. **1. а.** *улагати напоре, усмеравати активност, држање и сл. за постизање каквог циља, трудити се, тежити.* — Обрана настоји задржати нападаче. *Ват.* Стално је себи налазио посла, настојећи да што више буде сам. *Бос. Д.* **б.** *залагати се, борити се за што, инсистирати на чему.* — Кирајџије нису доносиле кирију, а стари ... није више знао како да настоји на свом праву. *Сек.* **2.** покр. **а.** *пазити, надзирати.* — Крстјанин коси сам ... али га увијек агин момак настоји. *Маж. М.* **б.** *чувати, неговати.* — Није друго радила, него [је] настојала своју мајку. *В 1885.*

настȍјати се, -јӣм се сврш. = настајати се. — Пријатељу, Црноје̏вић Иво, доста смо се овдје настојали. *НП Вук.*

нáстōјбина и **нàстōјбина** ж покр. *награда, новац који се даје коме за неки посао, најамнина.* — Ми ... ћемо ти дати ... двадесет дуката настојбине ако се потхватиш пред суцем да ћеш нам чувати рибу. *Љуб.*

нáстōјник и **нàстōјник** м = надстојник. — Спази њих ... настојник слуга. *М-И.* Настојник је обично имао бесплатан стан, огрев и осветљење. *Пол. 1960.*

нáстōјников и **нàстōјников,** -а, -о *који припада настојнику.*

нáстōјница и **нàстōјница** ж = надстојница. — Поучни комади које је за њих писала једна њихова настојница били су безизразни. *Панд.*

нáстōјничкӣ и **нàстōјничкӣ, -ā,** -ō = надстојнички.

нáстојништво и **нàстојништво** с = надстојништво.

нáстор¹ м заст. *мржња, непријатељство, омраза.* — Тога хтје црва пизме и настора Хамилкар ... сину Ханибалу у срце да метне. *Кур.*

нáстор² м покр. *оно што се настре испод стоке у стаји. Рј. А.*

настра́дати, нàстрāдāм сврш. *проћи рђаво, лоше, претрпети већи неуспех, већу штету, несрећу; претрпети удес, погинути.* — Ми настрадасмо јадно са њега. *М-И.* Хтео да разврти стару гранату па настрадао. *Рад. Д.*

на́стран и **нàстран,** -а, -о *који се туђи, одваја од других, чудан, особен; луцкаст, ненормалан.* — Био је... у Београду један доста настран Енглез... на најјачој цичи купао [се] свако јутро у хладној води. *Глиш.* Сањао [је] о тој својој... Блитви свим стварностима успркос, луд, сулуд, настран. *Крл.*

на́странӣк и **нàстранӣк** м необ. *настран човек, чудак.* — Критизирају буржоаско друштво уопће; они су у њему настраници. *Шим. С.*

на́страно и **нàстрано** прил. *на настран начин, особено, чудно.* — То само уме настрано ћутљив човек. *Ћос. Д.*

на́странӧст и **нàстранӧст,** -ости ж *својство онога који је настран, особењаштво (у понашању, схватању, мишљењу итд.).* — Недић, Скерлић... згражали су се над Костићевим настраностима, каламбурима. *Зог.* Салонски лавови [су се] одавали најгорим пороцима и настраностима. *Јонке.*

настрàњати се, -ā̀м се сврш. покр. *надовољити се путовања, напутовати се по свету, по страним земљама.* — Боме си се по свијету доста настрањао. *Рј. А.*

настрахòвати се, -àхујем се сврш. *претрпети много страха.* — Колико се само данас намучио и настраховао. *Ранк.*

настре́лити, нàстрēлīм, ијек. настријѐлити, сврш. *устрелити, погодити стрељајући.* — Крвав је! мора да смо га настријелили! *Крл.*

настрељи́вати, -ѐљујēм (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према настрелити и настријелити.*

нàстрēти, нàстрēм, ијек. нàстријети, (р. прид. нàстро, -рла, -рло; трп. прид. нàстр̄т) сврш. *набацати, наслагати, распрострети по каквој површини; направити простирку, прекрити какву површину сламом или сл.* — Настрије сламу на под и по њој баци деку. *Вуј.* Гној треба да се испод њих остружe и да им се настре и да се марва очешља. *Крл.*

~ **се** *наслагати се, попадати једно поврх другога.* — На све стране Турчин паде кā дубрава пред сјекиром кад се настре и повали. *Њег.*

нàстрешити, -и́м сврш. *начинити стреху, снабдети стрехом; наднети попут стрехе. Бак. Реч.*

настре́шити се, нàстрēшīм се, ијек. настријѐшити се, сврш. необ. *накострешити се.* — фиг. Мраз, настријешила се земља по стрновима. *Лал.*

нàстрешница и **на́стрешица** ж *в. на(д)стрешница.* — Момак запали двије свијеће на настрешици оцаклијској. *Мат.*

нàстрешњица и **на́стрешњица** ж = надстрешница. — Под настрешницом на улазу у кућу стајао је на стражи висок момак. *Чол.* [Обрве су]... стршиле као настрешнице од сламе на сељачким кућама. *Куш.*

нàстрешњица и **на́стрешњица** ж заст. *в. на(д)стрешница.* — Одмах здесна видео се један споменик крај пута са настрешњицом на два брвна. *М 1867.*

настријѐлити, нàстријелīм, ек. настре́лити.

нàстријети (се), нàстрēм (се), ек. нàстрēти (се).

настријѐшити се, нàстријешīм се, ек. настре́шити се.

нàстрићи, -и́жēм сврш. **1.** *начети стругући, почети стрићи па прекинути; одсећи прамен косе у знак кумства (обично код муслимана).* — Каил сам се с тобом кумовати; да ми овде кумство утврдимо и настрижи ми сина Маријана. *НПХ.* **2.** *одстрићи у довољној количини, нашишати:* ~ доста вуне. **3.** *наћулити уши, мигнути ушима; напрегнути слух, почети пажљиво слушати.* — На прве Ћирине ријечи настриже [генералица] ушима као царски коњ кад чује трубљу. *Маж. Ф.*

на́стрōј, -оја м **1.** *настројеност.* — Из једнако удешеног настроја умјетника и његовог уживаоца настаје... хармонички дојам. *С 1919.* **2.** необ. *инструменат, направа.* — Ове су се пјесме пјевале уз особити глазбени настрој »леуто«... налик гитари, који је имао једанаест струна. *Водн.*

нàстројен, -а, -о **1.** *духовно усмерен, оријентисан; обузет одређеним расположењем, расположен.* — Замјера [му се]... да је превише међународно настројен. *Обз. 1932.* Код тог »непријатељски« настројеног човека приметили су једно друго »сумњиво« лице. *Дед. В.* **2.** *удешен, прилагођен, саображен чему.* — Бит ће и ритам њихове поезије настројен на нарочити дијапазон. *Уј.*

нàстројенӧст, -ости ж *духовна усмереност у одређеном правцу, расположење, став у прилог чега, наклоност, склоност.* — Лајбниц је тврдио да [се]... извесне истине ... налазе у нама као диспозиција, настројеност, као у клици. *Лог. 1.*

настројѐње с *настројеност.* — Он се показује као... логичар по занату и по

духовном настројењу. *Скерл.* Свуда се види неко свечано настројење. *Кос.*

настро́јство с *настројеност.* — Лиричар по настројству и жељи, он је у исти мах и врло натуралистичан и тврдо реалан. *Михиз.*

настру́гати, нàстрӯжēм сврш. *стругањем припремити извесну (обично већу) количину чега, истругати:* ~ хрена. — фиг. Било је и најамника... који су служили ... па су, гдје [им] се пружила прилика, толико настругали да су се... некако прехранили. *Бен.*

настр̏шити се, нàстр̏шīм се сврш. *најежити се, накострешити се.* — Поље [се] настршило пред жетву класјем. *Марет.*

наст̏вати се, -ā̄м се сврш. необ. *налутати се, натумарати се;* исп. стухати. — Находао се Станко Веселица, наствао се на дрвеној нози. *Ћоп.*

на́ступ м **1. а.** *напад, изненадна појава болести, обољења које се повремено јавља.* — Гледа... њихове бјесомучне, грчевите, епилептичне наступе. *Цар Е.* Наступ кашља омео га је често усред послуживања. *Поп. Ј.* **б.** *наилазак, изненадна, нагла појава јачег осећања (радости, одушевљења, жалости и сл.).* — Имао [је] све чешће наступе неке жалости и мијењао ћуд. *Наз.* Човек у неком наступу, који зову и очајањем, скочи с неког спрата и остане мртав. *Марк. М.* **2.** *почетак, наилазак, настанак чега (обично о времену).* — Тешко се дише, сијалице шкиље и наступом дана све долази још прљавије. *Маш.* **3.** *излазак, појављивање пред публиком (на сцени у разним програмима, приредбама и сл.).* — То је његов први наступ пред публиком. *Пол. 1958.* На службеним наступима играчи обично наступају у дугим бијелим хлачама те пуловерима. *Кугл.* **4.** *акција, поступак, иступ; држање, начин дјелања, акције.* — Прибићевић и Нинчић представили [су] овај Медаковићев наступ као демонстративан протест. *Риб.* У питању је наш тактички наступ. *Јак.* **5.** *стајање, ослањање, ступање (на ноге).* — Он је практично — за крух — одгајан од наступа на властите ноге. *Новак.* **6.** *ступање, долазак (у службу, на дужност).* *Рј. А.*

наступа́јӯћӣ, -ā̄, -ē̄ *који наступа, настаје, који се појављује, долази.* — Учестали зов петлова орио се селом као химна наступајућем дану. *Бар.*

на́ступак и **на̀ступак,** -пка м заст. *в. наступ.* — Наступак Душанов на пријестол описан [је] сличном надутости. *Јаг.*

наступа́ње с *гл. им. од наступати.*

наступа́ти, нàступām *несврш. и уч. према наступити.*

наступи́ти, нàступīм сврш. **1.** *појавити се, створити се, настати, произићи; наићи, почети тећи (о временским периодима, трајнијим појавама и сл.).* — Штета [је] наступила услијед протуправног чина трећега лица. *Мј. 1926.* Још нису наступили кишни дани. *Чол.* Наступила је јака смрзавица. *Пав.* **2.** *појавити се пред публиком, изићи, иступити пред публику, гледаоце.* — На тој Олимпијади наступила је први пут и репрезентација Југославије. *Ног.* Како ћеш ти одбити да наступиш на нашем књижевном вечеру? *Ћоп.* **3.** *извршити напредовање, поћи напред; напасти, навалити.* — Почеше пришивати један другоме буботке... час узмакну и обазру се, час изнова наступе. *Глиш.* **4.** *иступити, показати се, заузети став према коме или чему.* — Пекар је испочетка наступио према нама строго. *Чол.* Мајор... наступи с таквом дреком да су сви престали зијевати. *Јонке.* **5. а.** *ступити (ногом) на нешто, наићи.* — Кад наступиш на праг, кажу ти да су то Сутинске топлице. *Павл.* Ја ћу ово бацити у воду чим наступим на ћуприју. *Ћоп.* **б.** *стати, доћи.* — Он је опет сам логично наступио на своје мјесто. *Крл.* **6. а.** *почети вршити, преузети (службу, дужност).* — Прије него сам наступио службу, цио дан шетао сам селом. *Кос.* **б.** заст. *преузети у посед, на искоришћавање, наследити.* — После смрти господара Софре наступи Шамика наследство као универсални наследник. *Игњ.*

наступљи́вати, -ӯпљујēм несврш. *в. наступати.* — Зима је истом наступљивала. *Коз. Ј.*

на́ступнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на наступ и наступање:* ~ грозница, ~ говор, ~ операција, ~ марш.

на́ступно прил. необ. *повремено, с времена на време, у наступима.* — Дође им тако наступно па по три дана не долазе себи. *Марк. М.*

на̏сӯво прил. = насухо **1.** *без воде, влаге, не употребљавајући воду:* обријати ~. **2.** *без користи, узалуд, бадава.* — Платио насуво двеста динара за огледало! *Срем.* А, вере ми, и мени је глава мила, а знаш, нисам је рад тако тек насуво изгубити. *Јакш. Ђ.*

на̏сузити се, -ӣм се сврш. *наплакати се;* фиг. *испочитити се, исцурити.* — Ох, јадне моје бачве, данас сте се доста насузиле. *Кум.*

насу́кати, нàсӯчēм сврш. **1. а.** *сучући обавити око чега, навити, намотати:* ~ прēђу, ~ конац. — фиг. Дане суче, године насуче, а годинам' насуче и живот. *Ботић.* **б.** *нанизати, наслагати.* — Насукао

тих гајтана и... пуцета по себи попут циганског кнеза. *Ков. А.* **2. а.** *управљајући, возећи навести или избацити на плићак, спруд и сл. или на суво (обично о лађи, броду); учинити да возило скрене с пута, возећи скренути с пута.* — Галију... је... талас... избацио и насукао. *Андр. И.* Ујак ... није слушао... вола, који [је] трзао кола уз ивичњак, насукао их два пута на тротоаре. *Сек.* **б.** фиг. *наговорити, навести на што неповољно; преварити.* — Није му то први пут да га покушавају овако насукати. *Куш.* **3.** *в. засукати (2):* ~ бркове. *Бак. Реч.*

~ **се 1.** *сплести се око чега, навити се, намотати се.* — Ви [сте] оно вретенце око којега се ова пређица насукала. *Кур.* **2. а.** *пловећи наићи, нагазити, налећи на дно, на плићак, спруд и сл.* — Најзад се насука [скела] на песак. *Јос. Д.* фиг. Његова дипломација била се насукала на блато. *Шен.* **б.** фиг. *пропасти, не успети; претрпети неуспех, лоше проћи, настрадати.* — Био [је] увјерен да се ствар насукала. *Бег.* Хоће ли његов компањон овдје проперирати или ће се оба насукати сваштарским трговчењем по овим загорским ћумезима? *Божић.* **3.** необ. *накупити се, нахрупити, доћи, приспети у великом броју.* — Кад се у варош насука њемачка моторизација... поваздан су чучали пред... кафаном. *Ћоп.*

насукивати (се), -ујем (се) *несврш. и уч. према насукати (се).*

насукљати, -ам сврш. *сукнути, шикнути, продрети у великој количини, накуљати.* — За њима, кад су улазили, насукљаше димови згуснуте паре. *О-А.*

нàсулити се, -им се сврш. нар. *нагодити се, намирити се.* — Насул'те се... пред људ'ма па се пољуб'те. *Коч.*

нàсумицē прил. *насумце.* — То не значи да се могу насумице узимати речи из дијалеката. *Бел.* Ни хација није знао који је од њих [записа] зашто намијењен, па изрече сасвим насумице — да је тај у руци за њену главу, а онај други за њену краву. *Сиј.*

нàсуморити, -им и **насумòрити,** -ùморим сврш. *учинити тмурним, суморним, смрачити, натушити.* — Небо насуморише облаци. *Гор.*

~ **се** *смрачити се, натушити се; намргодити се.* — Небо се насуморило. *Павл.* Архимандритово се лице мало насумори, али се намах разведри. *Шапч.* фиг. (безл.) Опет се насуморило у нашој кући. *Ад.*

нàсȕмпорити, -им сврш. *окадити, посути сумпором. Рј. А.*

насȕмцē и **нàсумцē** прил. *без претходног испитивања, одмеравања, одабирања, на срећу, отприлике.* — Криво суде о Вуку сви који држе да је само онако насумце хватао ријечи народне. *Јаг.* Туку насумце из топова по околним брдима. *Чол.*

нàсȕнчати се, -ам се сврш. *надовољити се сунчања.* — Биће лијеп дан... насунчаћемо се. *Лал.*

нàсупати, -ам сврш. необ. *овлажити, наквасити, намочити.* — Ситна киша, што је почела падати, насупа му косу и лизну низ врат. *Божић.*

насȕпрот и **нàсупрот** прил. **1. а.** *супротно, противно од некога или нечега, на супротној страни.* — Хладне воде им [топлим] се стављају насупрот као какав зид који их заустављa. *Петр. М.* Рајковић сјећаше њој насупрот. *Цар Е.* **б.** *у служби предлога (с ген. и дат.): против; наспрам, према.* — Сједе на пањ, насупрот кнеза. *Ћоп.* Ја ћу окренути лице своје насупрот таком човјеку. *И-Б Рј.* **2.** *у служби супротне речце: напротив.* — Ја се, насупрот, потужих на нашу неприлику. *Шен.*

насȕпротан и **нàсупротан,** -тна, -тно *који је са супротне стране, супротан.* — Јака свјетлост из собе сину по поду и насупротном зиду. *Кум.*

нàсȕр, -а, -о необ. *помало сур, сивкаст.* — фиг. У Босни све насуро и одљудно. *Павл.*

насȕрет и **насȕрет** прил. **1.** *у правцу онога који долази, у сусрет, у сретање.* — Кад је Стојан ступио у кућу... мајка Смиљина... пође му весело насурсрет. *Јакш. Б.* Лети Марица војсци насусрет. *Маж. Ф.* **2.** *наизменично с једне па с друге стране.* — Био га буздованом насусрет, тј. један пут у прси, па онда у леђа. *Вук Рј.*

Изр. **изићи ~ чему** *задовољити што, одговорити чему.* — Изишао [је] насусрет њеним жељама. *Гавр.*

нàсȕти, нàспēм сврш. **1. а.** *набацити, нанети нешто растресито, сипко по чему:* ~ песак по путу, ~ земљу по игралишту. **б.** *прекрити, покрити чим сипким, растреситим.* — Сад наспи пут у селу. *Вес.* Са стаза насутих шљунком... се дизала... пара. *Кол.* **2. а.** *дати или сместити негде сипајући, усути (што текуће, житко или зрнасто).* — Коњима наспе оброка. *Бен.* Деца се отимају које ће више насути. *Макс.* **б.** *напунити сипајући, напунити чим текућим или сипким:* ~ чашу, ~ буре.

~ **се 1.** *напунити се чега.* — Насуо сам се бува и ушију. *Ћоп.* фиг. Прву кад јој задах рану, ох, тад кула мржње милоштом се насу. *Наз.* **2.** *продрети у што, нагомилати се у чему (о сипким материјама).* — Свуче кундуре и истресе пијесак што

му се кроз силне рупе насуо у њих. *Ћоп.* Опере наслагу прашине што се насула у њезине масне бразде и поре. *Бег.*

на̏сӯхо прил. = насуво. — Па ухватих бешу од мерцама; насухо је јесам износио. *НПХ.* Да је [девојку] држим онако, невјенчану. Насухо, да кажем. *Сиј.*

на̀сушан и **на́сушан,** -шна, -шно цсл. *преко потребан, невпходан, нужан; неизбежан, неминован.* — Налет сећања дошао је неочекивано као ветар, а насушан као рад срца. *Дав.* Насушна [неправда] и свеобухватна, она нас окружује као зрак. *Десн.*

насу́шити, на̀сӯшӣм сврш. **1.** *мало осушити. Бак. Реч.* **2.** *осушити у довољној количини, много. Рј. А.*

на̀сушно̄ст и **на́сушно̄ст,** -ости ж *пека потреба, неопходност, неминовност. Р-К Реч.*

насцѝнтан, -тна, -тно лат. хем. *који је у стању велике хемијске активности карактеристичне за ослобађање атома из једињења, спојева или из јона (при хемијским процесима или електролизи).* — Слободни атоми насцентног кисика изводе с лакоћом оно што атоми атмосферског кисика, везани у молекули, никада не могу извести. *Ант. Ј.*

на̀табати, -а̄м сврш. *добро набити (да постане тврдо), утабати.* — Требало би на гувно земље навести, па онда с коњима живо натабати. *Рј. А.*

на̏та̄јно прил. *у поверењу, тајно.* — Имам с човјеком да проговорим двије-три натајно! *Лал.* Имала бих вам нешто натајно рећи. *Богд.*

ната́ка̄ње с *гл. им. од натакати.*

ната̀карити, -ӣм и **ната̀ка́рити,** -а̀ка̄рӣм сврш. пеј. *натаћи, навући, ставити нешто (невешто или што ружно стоји, што не приличи).* — Мени је данашњи свет смешан! Млад човек натакарио наочаре. *Јакш. Ђ.* фиг. Натакариш своју политичку дрвењачу, лупаш по њој штапом. *Ћоп.*

~ **се** *журно се обући, опремити се на брзину. Р-К Реч.*

ната́кати, на̀та̄чӗм *несврш. и уч. према наточити.*

на̀такац, -кца м необ. *оно што се натакне на нешто.* — Ослонио о клупу своја два штапа с гуменим натакцима. *Десн.*

ната̀кнути, ната̀ћи и **на̀таћи,** на̀такнӗм (аор. ната̀кнух и ната̀кох, 2. и 3. л. на̀такнӯ, ната̀че и на̀таче; р. прид. ната̀кнуо, -ла, -ло, на̀такао, ната̀кла и на̀такла, -ло) сврш. **1. а.** *метнути, ставити на нешто, навући, наглавити:* ~ нож на пушку, ~ прстен на прст, ~ капу на главу, ~ наочаре на нос. — Тада јој брат натакне опанке на ноге. *Мат.* Стипе . . . натакни јарам на наше бусоње. *Ков. А.* **б.** *набости, набити.* — Натакли га живог на колац. *Дед. В.* **2.** необ. *забости, уденути, продепути.* — Кроз косу натакнула је сребрну . . . иглу. *Кум.*

Изр. ~ на нос *пребацити коме што, прекорити кога за што.*

~ **се** *задржати се, закачити се на чему; набости се.* — Горе на прозор натаче се чалма. *Сиј.* Хоћеш ли . . . да се натакнем на громобран, што? *Мар.*

наталѝтēт, -е́та м лат. *број, сразмера рођене деце у односу на целокупан број становништва у одређеном времену;* исп. морталитет.

ната́ложити, -ӣм сврш. *прекрити, испунити талогом; таложењем створити, нагомилати:* ~ муљ, ~ слој (о бујици, реци и сл.). — фиг. Породично гнездо . . . ће [мајка] . . . очистити од очевих претераности и утуткати, наталожити својом . . . материнском љубављу. *Вучо.*

~ **се** *створити се, накупити се таложењем.* — фиг. Безнадни очај наталожио се у његовој души. *Донч.*

натама́нити, -а̀ма̄нӣм сврш. *доста, у довољном броју утаманити, уништити. Рј. А.*

на̀тӑмбати, -а̄м сврш. покр. *в. натабати.* — Натамбај добро ту земљу. *Рј. А.*

натамно̀вати се, -а̀мнујӗм се сврш. *провести доста времена у тамници, затвору, напатити се тамнујући. Рј. А.*

на̏танко и **на̏та̄нко** прил. **1.** *танко, с малом дебљином.* — Проматрао [ме] сучући при том своје натанко засукане бркове. *Коз. Ј.* **2.** *до ситница, у танчине.* — Ни сам се не сећам свега баш натанко. *Лаз. Л.* Показао ми писмо у којему је натанко описана парада Француза у Бечу. *Крањч. Стј.* **3.** *близу исцрпљења залиха, при крају.* — И чај дошао натанко. *Креш.*

на̀та̄нтати, -а̄м и **на̀та̄нчити,** -ӣм сврш. покр. *в. натентати. Рј. А.; Вук Рј.*

ната́па̄ње с *гл. им. од натапати (се).*

ната́пати (се), на̀та̄пам (се) *несврш. и уч. према натопити (се).*

на̀тапати, -а̄м и **на̀та̀пати,** -а̄м сврш. покр. *нагазити, набасати.* — Идемо ми тако, идемо па натапамо на један јарак. *Рј. А.*

~ **се** *газити довоље, много, нагазити св.* — Ала сам се блата натапао. *Рј. А.*

ната́пити, на̀та̄пӣм сврш. покр. *навући, натући, набити.* — Он натапи капу на очи. *Коз. И.*

на̀тапкати, -а̄м сврш. *дем. према натапати. Рј. А.*

~ **се** *наситити се, надовољити се тапкања (гажења, корачања и сл.).*

натáпљати (се), нàтāпљāм (се) несврш. *в. натáпати (се).* — фиг. [Роса] шкропи и натапља вруће и жедно срце моје! *Ков. А.*

нàтāрош м лат. заст. *в. бележник.*

нàтāрошев, -а, -о *који припада натарошу.*

нàтāрошевица и **нàтāрошка** ж *натарошева жена.*

нàтāрошкӣ, -ā, -ō *који се односи на натароше.*

натāћи и **нàтаћи (се),** нàтакнēм (се) сврш. = натакнути (се).

нàташте и **нāташте** прил. *на празан желудац, пре првог дневног оброка; празна желуца, гладан;* исп. наште срца: узети лек ~. — Наташте је и лав зловољан. *Пав.* фиг. Своју муку Божо [је] још наташте дубоким гутљајем усркнуо у себе. *Михољ.*

нáтврд и **нāтврд, -а,** -о *доста тврд, тврђи од нормалног, уобичајеног. Р-К Реч.*

нāтврдо прил. *чврсто; мртвим чвором.* — Овај ћу гајтан свезати натврдо. *Сиј.*

нāтēг м у изразу: вући лађу на ~ покр. *привлачити лађу, чамац конопцем причвршћеним за даље бачено сидро или за дрво уз обалу. Вук Рј.*

нāтēг и **нáтег** м **1.** *нáтега.* — Причао је [Љубиша] просто . . . износио је садржину »у народној одећи, без натега«. *Глиг.* По сриједи је то — пропрти Сам након очајна натега. *Креш.* **2.** *в. нáтега (1).* — Кажи му да ти из оне петачке на натег извади [ракије]. *Јакш. Ђ.* **3.** бот. покр. *врста плавог цвећа. Вук Рј.*

нáтега и **нáтега**[1] ж **1.** *направа у облику цеви или црева којом се извлачи или претаче течност, текућина (најчешће пиће) из каквог суда (обично из бурета);* исп. натегача, теглица. — Узе натегу, наже се над ракијско буре и напи се ракије. *Вес.* **2.** *справа којом се натежу обручи на буре. Вук Рј.* **3.** бот. *врста тикве* Lagenaria vulgaris. *Р-К Реч.*

нáтега и **нáтега**[2] ж *напор, напрезање, труд, мука; тешкоћа.* — Са највећом натегом надвлађујући себе до дворишта се дотетура. *Ат.* Види се у томе плану велика натега ума. *Л 1905.*

натēгāч, -áча м *нáтега (2). Вук Рј.*

натēгача ж *нáтега (1, 2).* — Претакали на натегачу вино из буради. *Чипл.; Вук Рј.*

натēгачица ж *дем. од натегача. Р-К Реч.*

нāтегљāј м необ. *гутљај (течности, текућине). Вук Рј.*

нàтēгнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од натегнути (се).* **2.** *усиљен, напрегнут.* — То [је] био неки чудан смијех, грчевит и натегнут. *Шимун.* Разговори [су] били испрва нешто неспретно натегнути. *Петр. В.*

натēгнути, нàтēгнēм (аор. натēгнух и натēгох, 2. и 3. л. натēгну, нàтēгнӯ, натēже и нàтēже; прил. пр. натēгнӯв(ши), натēгāв(ши) и нàтēгāв(ши); р. прид. натēгнуо, -ла, -ло, нàтēгао, натēгла и нàтēгла, -ло) сврш. **1. а.** *затегнути, разапети, напети (жицу, уже, лук стреле и сл.).* — Испињала [се] на прсте да досегне конопе натегнуте међу зидовима. *Франг.* **б.** *навући, натући, набити.* — Натегне . . . калпак на очи. *Ков. А.* **в.** *истегнути, издужити, извући.* — Натегне врат да погледа боље. *Цар Е.* **2.** *повући, потегнути.* — Натегнем га људски за уши. *Матош.* **3.** *нагнути, привући суд с пићем и почети пити.* — Кад натегне чокањ, он забаци главу и пије дуго. *Куш.* Јевта натеже чутурицу и мало дуже је задржа. *Ћос. Д.* **4.** *напети, запети, учинити спремним за дејство, деловање (ватрено оружје):* натегнута пушка. — Мирно скиде аутомат, натегну га. *Ћоп.* **5. а.** *напрегнути, упрети.* — Мора да се натегну све силе да не би крепао човјек гол и бос. *Крл.* **б.** *повући, нагнути (на чију страну), опредељити се (за кога или што).* — Хтио [је] натегнути на Силвестрову страну. *Божић.* **6.** *набрекнути, набујати.* — По луговима натегли да листају врбови омлади. *Вуков.*

~ **се** *напрегнути се, напети се.* — Натегли се људи под бременима. *Лоп.* Дроб [се] натегнуо да прсне. *Љуб.*

нàтēгнӯто прил. *усиљено, напрегнуто.* — Натегнуто звучи ово име [Моцарт]. *БК 1906.* Вечера је ишла мучно и натегнуто. *Јов. Ј.*

нàтēгнӯтост, -ости ж *особина онога што је натегнуто; напрегнутост, усиљеност.* — Натегнутост око њезиних усана и очију [је] видљива. *Торб.* Лепота садржине песме, прозрачност . . . протестују у Бранковим песмама против дотадашње . . . условности, натегнутости. *Бел.*

натегнӯће с *довођење чега у натегнуто стање; повреда ткива истезањем.* — Натегнуће и прскање мишића честа је појава код тенис-играча. *Тен.*

нāтежица и **нāтежица** ж *дем. од нáтега, нāтега. Вук Рј.*

натēзавица ж покр. *тешко пражњење црева, затвор, тврда столица. Вук Рј.*

натēзāње с *гл. им. од натезати (се).*

натēзати, нàтēжēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према натегнути.* **2. а.** *мучити се, тешко излазити на крај, једва састављати крај с крајем (у недостатку, оскудици чега).* — Натеже и тавори с оном малом платом. *Срем.* Натежу и злопате с храном на овој оскудној години. *Шапч.* **б.** *тешко, с муком*

напредовати у чему, имати муке с чим. — Добра [је] ученица. Истина са математиком натеже. *Макс.* **3.** *имати особину која наводи на везу, сличност с чим, вући (на што, у правцу чега).* — Ево, помириши . . . На воће натеже, је ли? *Гор.* **4.** покр. *стварати тешкоће, претеривати.* — Мени [се] чини да је боље да не натежемо цијеном. *Љуб.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према натегнути се.* **2.** *имати муке, неприлика, тешкоћа; препирати се, водити мучне расправе.* — Дуго смо се с њим натезали да дознамо зашто је био на робији. *Чол.* Онда се још ваља с њима натезати за новце. *Јонке.*

нàтекао, натèкла и нàтекла, натèкло и нàтекло *захваћен отоком, отечен.*

нàтеклина и **натеклúна** ж *натекло место, оток, отеклина.* — Маже . . . уљем дебеле натеклине и здеротине. *Божић.* Неки уроћеници [откривају] . . . формуле својих напитака против . . . натеклина. *НИН 1959.*

натекнýће с *настанак отока; натеклина.*

нàтема ж нар. *в. анатема.* — Игуман сукну натраг, уплашен . . . мрмљајући: . . . Натема га! *Ранк.*

нàтемњāк м нар. *в. анатемњак.* — Не могу ја бити стрина сваком натемњаку и аветињаку. *Лал.*

натенáне прил. тур. *полако, мирно, без узбуђивања, без узнемиравања; до појединости, потанко, натанко, детаљно (испричати).* — Под ногама је држала клупицу и прела натенане. *Кал.* Оне су . . . већ раније међу собом натенане претресле догађај. *Десн.* Стави длан пред очи, загледа се, па натенане рече . . . *Поп. Ј.*

натенáни, натенáну и **натенáхни** прил. тур. *в. натенане.* — Касније ће сјести . . . пак се залагати полако, натенани. *Пав.* Једног дана [ћу] да вам приповедам целу ствар натенану. *Цар М.* Најпре натенахни соли и бибери. *Лаз. Л.*

натентáвати, -èнтāвāм *несврш. и уч. према натентати.*

нàтентати и **нàтēнтати,** -āм сврш. **1.** *навести, наговорити, навратити кога (обично на зло).* — Сама [ћу] натентати Ивана да вам боље кости уравна. *Новак.* На пљачкање кошница дјечаке је први натентао стари Јовандека Бабић. *Ћоп.* **2.** необ. *натоварити, навући.* — Откуд мој [Срeја]? — Па ти си ми га и натентао на врат. *Глиш.*

нàтепсти и **нàтепсти,** -èпēм сврш. покр. *напунити, засути.* — Прашина . . . натепла је очи! *Крањч. С.* фиг. Нема горега од женске када је натепена пљевама што их је на њу снесао вјетар из којекаквих књига. *Ков. А.*

~ **се** пеј. *намерити се, натрапати.* — Могао би се натепсти овамо и по који кандидат медицине. *Ков. А.* Само да се још израна не натепе који од оних попова *Пав.*

натерáвање, ијек. натјерáвање, с *гл. им. од натеравати (се).*

натерáвати (се), -èрāвāм (се), ијек. натјеравати (се) = натеривати (се) *несврш. и уч. према натерати (се).*

нàтерати, -āм, ијек. нàтјерати, сврш. **1. а.** *нагнати, терајући усмерити, довести на нешто, до нечега и сл., погнати, потерати; носећи, потискујући довести до чега, нанети.* — Неколико њих натјера из бусије у шкрипац читав . . . батаљун. *Пав.* Натерам свиње у воће. *Вес.* Олуја изненадно натера крупне кишне капи на прозорска окна. *Јак.* **б.** *дати повод да се нешто негде испољи, покаже, изазвати.* — Тако болним гласом приповедао [је] своју патњу да је свима сузе на очи натерао. *Ат.* Двосмислице . . . су и либералнијим госпођама знале натјерати руменило у лице. *Том.* **2.** *силом, навaљивањем и сл. навести, принудити, приморати.* — Натјерао га [је] да попије неколико чаша соде. *Козарч.* Лекари га натерају да иде на југ. *Скерл.* **3.** *навући, набити.* — Трифун натера капу на очи. *Лаз. Л.* **4.** *дући, дотерати до одређеног (већег) износа; повећати, подићи.* — Тога дана уписасмо . . . стотину . . . глава . . . За два мјесеца и двије недјеље натјерасмо на хиљаду глава. *Коч.* Натјерај вишу цијену па им не дај! *Бен.*

~ **се** заст. *нагнати се, намерити се; дати се (на што), навалити, ударити.* — На њега се Турчин натјерао, и њега је Вуче дочекао. *НП Вук.* Лола: натерô се и на младе жене. Где је — овде; где је — онде! *Вес.*

натерúвање, ијек. натјерúвање, с *гл. им. од натеривати (се).*

натерúвати (се), -èрујēм (се), ијек. натјерúвати (се), несврш. = натеравати (се).

нàтерсуме прил. тур. покр. *насумце, отприлике.* — Ниједан посао не предузимамо на брзу руку, онако тек натерсуме, већ о свему размислимо, договоримо се. *Дом.*

натèсати, нàтешēм сврш. *истесати у довољној количини.* — фиг. ир. А зет, не било га, натесат ће дјечурлије. *Мих.*

натéћи и **нàтēћи (се),** нàтēгнēм (се) сврш. *в. натегнути (се).*

натèћи и **нàтећи,** нàтекнēм и натèчēм сврш. **1.** *добити оток, отеклине, отећи, надути се (о човечјем и жићвотињском телу).* — Ноге . . . натекоше у зглобовима. *Гор.* **2.** *стећи, прибавити; створити, накупити имовину.* — Приони . . . обилнији натећи

дому плод! *В 1885.* С оним што је стекао умије натећи, обогатити се. *Лоп.* **3.** *текући накупити се.* **4.** покр. *подстаћи, потаћи, навести, наговорити.* — Боље [ћеш га] натећи да се заузме за ови посао. *Љуб.* **5.** покр. *навалити, полетети, јурнути (на кога или што).* — Најоше ... Рада рањеног, на којега се тргоше ножеви и натекоше момци. *Миљ.*

нàтечāј, ијек. нàтјечāј, м (ретко ек.) *јавни распис којим се траже понуде или кандидати за што, конкурс.* — Народни одбор општине ... расписује натјечај за попуњење радног мјеста у општини. *Вј. 1960.*

нàтечājнӣ, -ā, -ō, ијек. нàтјечājнӣ (ретко ек.) *који се односи на натечај, који је у вези с натечајем, конкурсни:* ~ комисија, ~ награда.

нативѝзам, -зма м лат. фил. и псих. *учење, схватање да су најбитније особине човека урођене, прирођене, да постоје пре сваког искуства.*

нативѝст(а) м *присталица, поборник нативизма.*

нативѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на нативизам:* ~ схватање, ~ мишљење.

натӣ̀кач, -áча м и **натӣ̀кача** ж **а.** *назувак; чарапа са ниским грлићем који је обично украшен везом.* — [На] натикаче ... мати је нашарала птицу. *Шапч.* Опанак у прижеплету обухваћа везену натикачу ризом закићену. *Буд.* **б.** *дрвена папуча која се само натиче на ногу.*

натимáрити, -ѝмāрӣм сврш. *истимарити, очистити чешагијом (коња). Р-К Реч.*

натӣ̀њерка ж бот. *в. кајсија. Бен. Рј.*

нàтирање с *гл. им. од натирати (се).*

нàтирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према натрти (се).*

нàтӣсак и **нàтисак,** -ска м рус. *навала, притисак, налет.* — Грчи се под натисцима хладна ветра. *Ранк.*

натискáвање с *гл. им. од натискавати (се).*

натискáвати (се), -ѝскāвām (се) = натискивати (се) *несврш. и уч. према натискати (се) и натиснути (се).*

нàтискати, -ām сврш. **1.** *тискајући напунити, натрпати, набити; нагурати, сабити, стиснути:* ~ људе у какав простор. — Моја ташна стоји испред бисага, натисканих до гуше. *Бон.* **2.** *наштампати, одштампати.* — Разлика [је] међу живом па међу натисканом ријечју. *Старч.*

~ **се** *скупити се у већем броју тискајући се, сабити се, стиснути се.* — Око њих натискали се борци. *Хорв.*

натискúвање с *гл. им. од натискивати (се).*

натискúвати (се), -ѝскујēм (се) несврш. = натискавати (се).

нàтиснути, -нēм (аор. нàтиснух и нàтисках, 2. и 3. л. натиснӯ, нàтиште и нàтиште; прил. пр. нàтиснув(ши) и нàтискāв(ши); р. прид. натиснуо, -ла, -ло и натискао, -сла, -сло) сврш. **1. а.** *притиснути, навалити.* — Пази како су натисли, кукала им мајка! *Вуков.* **б.** *ударити некуд, нагнути, јурнути.* — Онда сви хрпимице натисну бježати. *Кос.* Натисну низбрдице, прескочи друм и сручи се низ ... стрмину. *Ћоп.* **2.** *потерати, погнати, потиснути, појурити (кога).* — Кад те натисне Капетановић, газићеш ти њега [море]. *Ћоп.* **3.** *натући, набити.* — Замотао се у кабаницу, натиснуо турбан. *Бег.* **4.** *поринути (лађу, чамац).* — Па на море натискоше лађу, отискоше преко мора сињег. *НИ Херм.* **5.** *нажуљати.* — На чавао бијаше набоден папирић ... да си ногу не натисне! *Ћор.*

~ **се 1. а.** *надати се, појурити, потрчати (за ким).* — Кад закорачи на улицу, за њим се натисне по пет-шест жандарма. *Јов. С.* **б.** *кренути, дићи се на кога, навалити, ударити.* — Пошто се натискоше сусједи на Хрватску ... она ... утврди домаћи мир. *Павл.* **2.** *спопасти кога, наметнути се коме.* — Једном натисну му се мисао: »Куда ја то, дођавола, идем?« *Мил. В.* **3.** *збити се, натискати се, нагурати се (у гомилу).* — Свијет се натисне око њега. *М-О.*

нàтиткати, -āм сврш. индив. *густо поређати, наслагати, збити једно уз друго.* — Стајао је наслоњен ... на узглавну страну ... постеље, у којој су се стиснула промукла гукања поребарке натиткане дјеце. *Божић.*

нàтӣтрати (се) и **натӣ̀трати (се),** -āм (се) сврш. *наиграти се титрајући се с ким или чим.* — Судбина се са мном доста натитрала. *Маж. Ф.*

нàтихо прил. необ. *на тих начин, мирно, тихо.* — Натихо мисао црну свршимо. *М-И.*

нàтицање с *гл. им. од натицати (се).*

нàтицати[1] **(се),** -ичēм (се) *несврш. и уч. према натакнути, натаћи (се).*

нàтицати[2], -ичēм *несврш. према натећи.*

~ **се** необ. *надметати се, такмичити се, натјецати се.* — Неколицина се натицала у скоку из места. *Јак.*

нàтичити, -ӣм сврш. необ. *намножити, запатити.* — Пече [зној] по убодима гамади коју је рат у нама натичио. *НИН 1958.*

натјер-, ек. натер-.

натјѐцалац, -аоца м (ијек.) *натјецатељ. Рј. А.*

натјѐцалѝште с (ијек.) *место где се врши натјецање, надметање, такмичење.* — Шеталиште — наше збјежиште, огњиште и натјецалиште! *Ков. А.*

нàтјецā̂ње с (ијек.) *гл. им. од натјецати се.*

натјѐцатељ м (ијек.) *онај који се натјече, надмеће, такмичар.* — Натјецатељи су се вјежбали десет мјесеци прије почетка игара. *Пов. 1.*

натјѐцатељица, натјецатељица и **натјѐцатељка** ж (ијек.) *женска особа натјецатељ, такмичарка.*

натјѐцатељскӣ, -ā, -ō (ијек.) *који се односи на натјецатеље, такмичарски.* — Трема коју имају ... стријелци код натјецања јест натјецатељска стрељачка трема. *Стр.*

нàтјецати се, нàтјечēм се (ијек.) несврш. **а.** *одмеравати, огледати снагу, вештину и др. у борби с неким, надметати се, такмичити се:* ~ у брзини, ~ за куп. — фиг. Воденице се натјецале клопотањем. *Киш.* **б.** *суделовати у натјецају, конкурисати; надметати се у дражби, лицитирати.* — Чланови [се] ... бирају ждријебом између оних који су се за та мјеста натјецали. *Пов. 1.* Цијело имање ... продало се на дражби. Поврх начелника нико се није хтио натјецати. *Тип.*

нā̀тјечāј, ек. нàтечāј.

нā̀тјечājнӣ, -ā, -ō, ек. нàтечājнӣ.

нàткапити се, -ӣм се сврш. индив. *наднети се над нешто.* — Бол велик и тежак као она Вележ која се наткапила над његову кулу. *Нам.*

нàткати, нàткā̄м (ређе нàткēм и нā̀чēм) сврш. **а.** *откати, изаткати у довољној количини.* — Нико не може наткати махрама да цијелом свијету уста повеже. *Н. посл. Вук.* **б.** *ткањем направити, откати, изаткати.* — фиг. Он [је] то замислио, засновао, испрео, наткао. *Павл.*

наткачи́вати се, -а̀чујēм се несврш. и уч. подр. *надмудривати се доскочицама, задиркивањима и сл.* — Шале се, наткачују се, задевају се као да су све сами младићи. *Рј. А.*

нàткачити, -ӣм сврш. покр. *доскочити коме, надмудрити. Вук Рј.*

наткве́сити, нàтквēсӣм и **наткве́чити,** нàтквēчӣм сврш. **а.** *заклонити надносећи се, наткрилити, надвисити.* — У влажној дубодолини, натквеченој висовима, тек се било разданило. *Рад. Д.* **б.** *ставити изнад чега, наднети.* — Изјаха црн коњаник с ... огромном шубаром натквеченом преко вјеђа. *Лал.*

~ **се** *наднети се изна̀д чега.* — Изнад његових ... очију натквесиле се густе обрве као тамна маховина над речним понором. *Јак.* Снијежне урвине натквечиле се над поломљеним путевима. *Ђон.*

нàткласӣ, -ā, -ō *који је изнад или изван класа, који нема класни карактер.* — Буржоазија има много разлога да своје судове ... приказује као органе који кроје неку наткласну правду. *Арх. 1953.* У друштву које раздиру класне супротности не може ни бити никад ванкласне или наткласне идеологије. *Ант. 1.*

нàткло̀нити, нàтклонӣм сврш. *заклонити, покрити стављши што одозго.* — Бикану неугодно забљештуца и чврсто стисне очи ... заборавивши их наткло̀нити длаком. *Божић.*

~ **се** *нагнути се, наднети се.* — Говорио би ... тврдим гласом, наткло̀нивши се над њом и загрливши је. *Берт.*

нàткло̀пити се, нàтклопӣм се сврш. необ. *наднети се, нагнути се.* — Над њиме се наткло̀пила стена. *Јакш. Ђ.*

нā̀ткољеница, ијек. нā̀ткољеница, ж *део ноге изнад колена.* — Лактовима се одупро о наткољенице. *О-А.*

нàткло̀лити, нàтколӣм сврш. заст. *надвладати, савладати.* — Бранит [ћемо] се из камена љута, па ћемо им натколит злобнике. *Март.*

нā̀ткољеница, ек. нā̀тколеница.

нā̀тконобā̄р и **нàткòнобā̄р** м *старешина конобара, по рангу најстарији конобар.* — Он је натконобар у каквом хотелу. *Сим.*

натконтро̀ло̄р, -о̀ра м *старешина контролора, главни контролор. Прав.*

нàткòсити, нàткосӣм сврш. *надмашити у кошењу, победити косећи.* — Рукаве дуге загрћу косци и живо се кладе који ће брже наткосити друге. *Шант.*

нàткривак, -ивка м заст. *оно чиме се што наткрива, покрива.* — Доњу оправу имала је од црвена, а наткривак од модра тула. *Том.*

наткри́ва̄ње с *гл. им. од наткривати.*

наткри́вати, нàткрӣвā̄м *несврш. и уч. према наткрити.*

нàткрилак, -ӣлка м зоол. *краће, обично разнобојно перје на горњем делу крила птица. Панч.*

наткри́лити, нàткрӣлӣм сврш. **1.** *заклонити одозго, покрити, наткрити:* ~ постељу. **2. а.** *заклонити надносећи се изнад чега, надмашити висином, надвисити.* — Агин чадор ине наткрилио. *Маж. И.* [Село је] уоквирено и наткрињено ... планинама. *Поп. Ј.* **б.** *надмашити уопште, превазићи.* — Први успјех наткрилио је њихово оче-

кивање. *Том.* Тај звук [би] све наткрилио. *Рист.*

~ се *издићи се изнад чега, наднети се.* — У дну ... дворане ... [балдахин] се наткрилио у богатим наборима. *Крл.* фиг. Фашизам се наткрилио над многе земље Европе. *Пол. 1958.*

наткриљáвање с *гл. им. од наткриљавати (се).*

наткриљáвати (се), -йљáвам (се) = наткриљивати (се) *несврш. и уч. према наткрилити (се).*

нàткрйље и **нáткрйље** с необ. *оно чиме се што наткриљује, заклања, заклон који стоји изнад кога или чега.* — [Лежи] на ... трави, под зеленим и густим наткриљем букова лисја. *Ранк.*

наткриљúвање с *гл. им. од наткриљивати (се).*

наткриљúвати (се), -йљујем (се) несврш. = наткриљавати (се).

нàткрити, нàткријем сврш. **1.** *покрити одозго, поставити кров, надстрешницу над чим; заклонити надносећи што.* — Двориште бијаше ... наткривено старим трсом. *Михољ.* Наткри очи шаком. *Пол. 1957.* **2.** *заклонити, закрилити, прекрити.* — Жбун облака наткрио сунце. *Вес.*

наткрйтичáр м ир. *претерано строг, престрог критичар.* — Затукли их ... ради пустог хира којег наткритичара. *С 1919.*

наткричáти, -чйм сврш. *кричећи надјачати.* — Надвичем твој лелек и наткричим твој крик. *Богд.*

нáткров, -а и **нáткровак,** -бвка м *в. наткровље.* — Као какав ... стари познаник, тако те поздравља ... димњак с наткровом. *Вес.* Резбарија ... на наткровцима димњака свједочи о давнини њихова постанка. *Јурк.*

наткрòвити, нàткровйм сврш. (обично у трп. прид.) *заклонити, покрити кровом, на(д)стрешницом.* — Улаз у кућу био је наткровљен. *Коз. И.* Ушли [су] у наткровљени простор. *Лал.*

нàткрбвље с *покривач изнад чега, на(д)стрешница.* — Уђу у гондолу и сједну ... под наткровље, превучено изнутра модром свилом. *Ку м.* Море граната стане да пршти по наткровљу ровова. *Јевт.*

нàткрбвница ж *наткровље.* — Иза ... бакрених наткровница и старинских вјетроказа ... чуло се како Беч брује. *Крл.*

наткуцáвати, -ўцавам несврш. необ. *куцати јаче од чега другог, надјачавати куцањем.* — Сат им безболно срца наткуцава. *КН 1959.*

наткучúвати се, -ўчујем се *несврш. и уч. према наткучити се.*

наткýчити се, нàткўчйм се сврш. *наднети се, нагнути се (над ким или чим).* — Ступила [би] ближе, наткучила се нада њ. *Киш.* Сунце је високо одскочило и наткучило се над хоризонтом. *Гор.*

нàтморен и **нàтморит,** -а, -о необ. *в. натмурен.* — Кроз напрслине натморених стена засија светло. *Кош.* Траје дане мутне ... зимовите, натморите. *И.*

нàтмýрен и **нàтмурен,** -а, -о **а.** *намргођен, смркнут, мрзовољан, туробан.* — Разведравао је [Домановић] суморне ... и изазивао осмех у натмурених. *Прод.* фиг. Комадић ведрине неба ушао је у његову натмурену ... душу. *Кол.* **б.** *прекривен тамним облацима, смрачен, натушten.* — Забринуто [је] погледао још увијек натмурено небо. *Шимун.*

натмурéнко м *онај који је натмурен, мрзовољан.* — Изгледа да се мудри натмуренко лепо забавља. *НИН 1959.*

нàтмýрено и **нàтмурено** прил. *с натмуреним изгледом, смркнуто, суморно.* — Он ју је ... хитро и натмурено погледао. *Торб.* Планински врхунци натмурено вире из магле. *Коч.*

нàтмýреност и **нàтмуренòст,** -ости ж *својство, изглед онога који је натмурен, смркнутост, натуштеност.*

натмýрити, нàтмўрйм и **нàтмурити,** -йм сврш. *намргодити, намрштити; учинити тмурним, суморним, туробним.* — Натмурио обрве и намрштио браздасто лице. *Рад. Д.* фиг. Мрак [му је] натмурио озлојеђену душу. *Цар Е.*

~ се а. *добити нерасположен, смркнут изглед, намргодити се, намрштити се.* — Мало прије ведар и безбрижан, сад се натмурио. *Цар Е.* **б.** *прекрити се тамним облацима; смрачити се, натушtити се.* — Само се небо натмури. *Нуш.* Дан се нагло натмурио. *Мих.*

нàтмушити се, -йм се сврш. *в. натмурити се.* — Прије натмушен као љетни облак. *Сим.*

нàтнути, нàтнём (аор. нàтнух и нàткох, 2. и 3. л. нàтну, нàче и нàче) сврш. покр. *в. натакнути, натаћи. Вук Рј.*

нàтō прил. *после тога, затим.* — Нато се његов отац поново оженио. *Тур.* Ишчупала се из гужве која је нато настала. *Мил. В.*

натòварити, -йм сврш. **1. а.** *ставити терет на кога или што, снабдети теретом, оптеретити:* ~ кола, ~ коња, ~ себе стварима. — Елегантна госпођа ... има ... блазиране, благом натоварене руке. *Матош.* фиг. Натоварио [је] свој дух сложеним тековинама савремене цивилизације.

Богдан. **б.** *подићи, ставити, попети на возило, на товарну животињу, на раме, леђа и сл.*: ~ дрва, ~ ствари, ~ торбу. — Натовари на кола Моцу ... па хајд' тамо. *Ад.* фиг. Сад живи како је њу воља ... Чему да си натовари више посла и бриге? *Ивак.* **2. а.** *нагомилати, натрпати.* — Кубизам и футуризам ... могу да натоваре у сликарству и вајарству много недоношчади. *Уј.* **б.** *обилато спремити, сервирати.* — Жена ... нека натовари поштено вечеру. *Кос.* **3.** фиг. *преварити, обманути, насамарити.* — Пресрећан кад му пође за руком да вас ... ваљано завитла и натовари. *Богдан.* Изр. ~ на врат (леђа, плећа) *наметнути као обавезу, бригу.*

~ **се 1.** *натрпати на себе, оптеретити се.* — фиг. Доиста си докон много кад си се овако могао натоварити пороцима. *Богдан.* **2.** покр. *најести се, прејести се. Вук Рј.*

нàтовити, нàтовīм сврш. *угојити, утовити.* — Дората [је] коња натовила. *Рј. А.* фиг. Друго царство [је] натовило Француску. *Павл.*

натолúко прил. *толико, у тој мери.* — Поједини родови натолико [су се] подигли да су у својим жупанијама постали ... независни господари. *Шиш.*

нáтоп м **1.** *оно чиме је нешто натопљено. Бак. Реч.* **2.** покр. *јака киша.* — Одавно нема натопа. *Рј. А.*

нáтопина ж необ. *в. натоп (1).* — Пресушују јој плавне натопине подочњака. *Божић.*

нàтопити, нàтопīм сврш. **1. а.** *учинити да што буде мокро или прожето чим текућим, житким, наквасити, намочити.* — [Мајка ће] она слова изљубити и сузама натопити. *Јурк.* Варницу прими сува маховина натопљена машћу од фоке. *Петр. М.* **б.** *залити, наводнити.* — Јавила [би се] она са судом у руци да натопи [цвеће]. *Лоп.* **2.** *растопити у довољној количини*: ~ воска, ~ масти, ~ олова. **3.** *прожети, испунити, преплавити.* — Воњ духана ... је ту натопио читав простор. *Крл.* Лице обасјано добродушним осмехом било је натопљено љубављу. *Поп. Ј.*

~ **се** *залити се, наквасити се, намочити се.* — Крвљу се натопила Маћедонија. *Митр.*

нàтопљенóст, -ости ж *стање онога што је натопљено, намоченост, наквашеност.*

натопрчити се, -òпрчīм се сврш. покр. *ударити се налећући на што, спотаћи се о нешто.* — Ко трчи, он се натопрчи. *Н. посл. Вук.* Ћира се погури ... на нешто се натопрчи. *Кош.*

нáтора ж тал. покр. *обичај, навика.* — Његова је натора: нигда кући прије поноћи не доћи. *Рј. А.*

натòрити, нàторīм сврш. **1.** *нађубрити, нагњојити. Вук Рј.* **2.** риб. *бацити тор, мамац за рибе.* — Јато ... галебова опази мјесто наторено малим рибицама. *Кум.*

наторлáшити се, -òрлāшīм се сврш. *наслагати се, нагомилати се.* — Ала се од јутрос лед наторлашио! *Рј. А.*

нàтоскати, -āм сврш. покр. *потерати, погурати натраг, потиснути*: ~ коња у таљиге. *Вук Рј.*

натоцињáвати, -њавāм *несврш. и уч. према натоцињати.*

натоцúњати, -āм и **натоцúљати,** -òцīљāм сврш. *увалити у што неповољно, преварити, насамарити.* — Залуду је ... што смо ти ми сељаци домишљати и неповерљиви кад нас увек најлакше натоциљају. *Пол. 1960.* И врага ћете натоциљати. *Шов.*

~ **се 1.** *надовољити се тоциљања. Рј. А.* **2.** *преварити се, насести.* — Увидио је да се натоциљао. *Кол.* Нешто не функционише како треба ... Натоциљаћемо се једаред сви на танак лед. *Сек.*

нàточен, -а, -о **1.** *прп. прид. од наточити.* **2.** необ. *пун, кришат нечега.* — Помислим на велеграђане и њихове четверокатне зградурине, наточене стјеницама. *Коз. Ј.*

нàточити, нàточīм сврш. *уточити, улити, налити (течност, текућину).* — Лице уми и наточи воде. *Радич.* Анђо ... наточи вина учи! *Вес.*

натпàртијскй, -ā, -ō *који је изнад партија, независан од партијских мерила.* — Проматрао [је] догађаје са ... романтичне, натпартијске базе. *Крл.*

нàтпасати, -ашēм сврш. необ. *пружити се као појас изнад чега.* — У оним најнижим [долинама], натпасаним каменитом косом, прилегла црна мала села. *Сиј.*

натпàстйр, -úра м *најстарији, врховни пастир, надбискуп.*

натпàстйрскй, -ā, -ō *који се односи на натпастире, надбискупски*: ~ писмо, натпастирска права.

натпевáвати се, -èвāвām се, ијек. натпјевáвати се, несврш. *натпéвати се.*

натпéвање, ијек. натпијèвање, с *гл. им. од натпевати се.*

нàтпевати, -ām, ијек. нàтпјевати, сврш. *надмашити, победити у певању (певајући лепше, боље).* — Другу је певницу држао стари учитељ с ким се Аркадија натпéвао и наравно да га је увек нàтпевао. *Срем.* фиг. Треће звонце цвркутало је као пти-

чица, залуд настојећи да натпјева друга звона. *Бен.*

натпе́вати се, нàтпēвām се, ијек. натпијèвати се, несврш. уз. повр. *огледати се, надметати се у певању.* — Пристају обојица на то да се натпијевају. *Марет.* Свати се натпевају. *Кош.*

натпи́јање с *гл. им. од натпијати се.*

натпи́јати се, нàтпījām се несврш. *огледати се, надметати се ко ће кога надмашити у пићу, ко ће више попити.* — Здравице се вијају ... свати се натпијају. *Кош.*

натпијèвање, ек. натпе́вање.

натпијèвати се, нàтпијевām се, ек. натпе́вати се.

на́тпис (ген. мн. на́тпīсā) и **нàтпис** (ген. мн. нàтпīсā) м **1. а.** *краћи текст, ознака, податак, назив исписан, урезан и сл. на чему.* — За своју жену написао [сам] сличан надгробни натпис. *Нед.* Исклобучила се ... даска на којој се једва распознаје натпис: »Спасе Радиновића трговина мјешовитом робом«. *Јоп.* **б.** *наслов, заглавље (књиге, одељка, чланка, песме и сл.).* — Овај свезак лирских стихова не означује својим натписом садржај пјесама. *Наз.* **2.** *адреса (на писму, пошиљци).* — Рече Борис дижући писмо и читајући натпис. — То ти је писмо врло потребно. *Крањч. Стј.*

натпи́сати, нàтпīшēм сврш. **1. а.** *написати изнад чега (обично изнад већ написаног, штампаног текста).* *Вук Рј.* **б.** заст. *адресирати.* — Пошаљи ми [књигу са рукописом] ... завијено ... и натписано на мене. *Вук.* **2.** *победити, превазићи, надмашити у вештини писања.* — Ко ми надговори Чупића и натпише Молера, даћу му шта год хоће. *Вук Рј.*

натписи́вање с *гл. им. од натписивати (се).*

натписи́вати, -йсујēм *несврш. и уч. према натписати.*

~ **се** *такмичити се, надметати се у писању.* *Вук Рј.*

на́тписнӣ и **нàтписнӣ,** -ā, -ō *који се односи на натпис; насловни.* — Као натписни јунак [у драми] гостовао [је] Боривој Рашковић. *БК 1906.* Да се израде натписне табле величине 100 × 60 цм. *Аут.*

нàтпити, нàтпијēм сврш. *надмашити, победити у пићу, попити више од другога.* — Био [је] у стању да цео пук натпије и надговори. *Кнеж. Л.* Прича да може натпити људе из града. *Креш.*

натпијева́вати се, -èвāвām се, ек. натпева́вати се.

нàтпијевати, -āм, ек. нàтпевати.

нàтплáнскӣ, -ā, -ō *који је изнад плана, који премашује план.* — Повећава [се] постотак одвајања из натпланске добити. *Вј. 1960.*

нàтпливати, -āм сврш. *победити, надмашити у пливању.* — Нико га није могао натпливати. *Рј. А.*

нàтпљескати, -āм и -пљешћēм сврш. *надмашити пљескањем, тапшањем.* *Прав.*

натполо̀вичан и **нàтполовичан,** -чна, -чно, у изразу: ~ већина *в. релативна, проста већина (уз већина изр.).* — Пословник [је] ... предвиђао ... за остало гласање просту натполовичну већину. *Риб.* Листа с натполовичном већином односила је сва места. *Јов. С.*

нàтпољāр м *старешина пољара.* — Општински натпољар је мирно ... изнио свој извид. *Бошић.*

нàтпоп, -о̀па и **нàтпоп** м *врховни поп, каноник.* — Натпоп ужасно галами због тог звоњења прије времена. *Франг.*

нàтпоручнӣк м војн. *официрски чин (старији од поручника) у неким војскама.*

натпре́глед м необ. *преглед више комисије.* — Добио је документе за »натпреглед« те ће сигурно бити пуштен кући. *Мишк.*

натпре́дање с *гл. им. од натпредати (се).*

натпре́дати се, нàтпрēдām се несврш. *такмичити се, надметати се у предењу.* *Вук Рј.*

нàтпрести, -е́дēм сврш. *надмашити, победити у предењу.* — Уме све натпрести прело. *Вук Рј.*

натприповѐдати, -о̀вēдām, ијек. натприповиједати, сврш. *надмашити, победити у приповедању.* *Вук Рј.*

натприповиједати, -о̀виједām, ек. натприповѐдати.

натпри́родан, -дна, -дно *који је изнад границе познатих природних појава и закона, који се не може објаснити природним законима, чудесан:* ~ појава, ~ сила, ~ снага, ~ величина.

натпри́родно прил. *на натприродан начин, као натприродна појава.* — Капетан је на коњу све већи изгледао, докле ... не доби такве сразмјере да изгледаше ... натприродно. *Мат.*

натпри́роднōст, -ости ж *особина онога што је натприродно.*

натпри́чати, нàтпрīчām сврш. *надмашити, победити у вештини причања; надмашити причањем, многоречивошћу, надговорити.* *Вук Рј.*

натпро́зорнӣк и **натпро́зорњāк** м нар. *горњи део прозорског оквира, горњи прозор-*

ски праг. — Често наилазимо ... на добре народне речи као: ... натпрозорњак, шљункара, надвратњаци. *Бел.*; *Рј. А.*

натпрòсечан, -чна, -чно, ијек. натпрòсјечан *који је изнад просечног, обичног.* — Сам тај факат говори о натпросјечној надарености. *Крл.* Да би се неком признао дар или таленат за неку област, потребно је да даје у њој натпросечне резултате. *Пед.*

натпрòсјечан, -чна, -чно, ек. натпрòсечан.

натпуцáвати се, -ўцāвām се несврш. *такмичити се, натјецати се, надметати се у пуцању.* — Ови [се] ... натпуцавају и држе једни друге на оку. *Мул.*

нàтпуцати, -ām сврш. *надмашити, победити у пуцању.* — Да пушкараш, натпуцати нећеш, да је твоја диљка пирлитанка. *Март.*

нā́тра ж покр. **1.** *оно што је основано за ткање, стављено у разбој.* — Тка некакво платно, а натра јој се помиче. *Бан.* **2.** *оно што се уједанпут врати с горњег вратила (као ткачка мера).* — Откала сам једну натру. *Вук Рј.*

натрабўњати, -ām сврш. *наговорити којешта, без смисла.*

натрáвити, нàтрāвīм сврш. необ. *нахранити травом, напасти (стоку).* — Ти си натравио бикове у кошевинама, ти си ... утовио крда њихова! *Гор.*

нā́трāг прил. **1. а.** *у правцу супротном претходном кретању, на пређашње место, онамо одакле се пошло, одакле је нешто упућено, узето, назад:* вратити (се) ~, однети ~. — Чујем вику: »Натраг! Натраг!« И онда почесмо узмицати. *Вес.* Ко зна кад ћу натраг. *Јевт.* Морам вас ... замолити да натраг узмете свој новац. *Креш.* **б.** *у правцу задње стране чега.* — Он тргну руком натраг. *Наз.* **2.** *са задње стране, позади.* — У његовој кући је биљар, купатило; тамо натраг читав парк. *Јакш. Ђ.* Бојим [се] пуста — комесара! ... који руке штрањгом натраг веже. *Срем.* **3. а.** *у претходно стање, у претходни положај, као раније.* — Видех да је однос наш као ножем пресечен, да више не могу натраг. *Лаз. Л.* **б.** *у правцу прошлости, у прошлост.* — Ради што тачнијих закључака ... мора се ... сегнути мало дубље натраг. *Петр. В.* **4.** *према лошијем стању, степену, у правцу назадовања, наопако.* — Подијелисмо [се] и од тад нам све удари натраг. *Коч.*

натраг предл. с ак. покр. *пре.* — Овога сам ухватила натраг мало дана. *Ћип.*

нā́трага ж покр. *в. потомство.* — Боља поштена истрага, него срамотна натрага. *Љуб.*

натрàгати, -ām сврш. *ући у траг, пронаћи.* — Невоља је само што ја не знам да натрагам гдје је тај оток запао. *Вел.*

нàтрагати се, -ām се сврш. покр. *стећи велико потомство, народити се. Вук Рј.*

натрàгоња м *онај који иде натрашке. Вук Рј.*

нàтражак, -ашка м покр. *в. потомак.* — Дуждеву позну натрашку киван, свети се синак јуначан, диван. *Кост. Л.*

нáтражан и **нàтражан,** -жна, -жно *који се држи застарелих схватања, који је против друштвеног прогреса, реакционаран, назадан, заостао.* — Натражна и ненаучна схватања биолошких проблема била су оборена. *НЕ.*

Изр. ~ снага закона правн. *примена закона на случајеве који су се десили пре његовог доношења.*

натражáчкē и **нàтражачкē** прил. *натрашке, уназад.* — Одиста га погубит хоћаше, ал' се Богдан трже натражачке. *НП Вук.*

натрáжити се, нàтрāжīм се сврш. **1.** *провести много времена тражећи, заморити се тражећи.* **2.** *в. наћи се (2а).* — Таман смо се, ђидо, натражили. *Н. посл. Вук.*

нáтражнōст и **нàтражнōст,** -ости ж *особина онога који је натражан, онога што је натражно, назадно, назадност; реакционарство.* — Уочавао је сву биједу, натражност и наказност хрватских малограђанских прилика. *Барац.*

нáтражњāк и **нàтражњāк** м *назадњак, реакционар.* — Не спадам међ натражњаке. *Ат.* Дјело је постигло изванредан успјех код ... напредних људи, а отпор ... код конзервативаца и вјерских натражњака. *Барац.*

нáтражњāчкī и **нàтражњāчкī,** -ā, -ō *који се односи на натражњаке, назадњачки; реакционаран.* — Дарвинове мисли [су] прихватили и бранили их од натражњачких нападаја. *НЕ.*

нáтражњāштво и **нàтражњāштво** с *назадњаштво, реакционарство.* — Та црква гуши мрак, натражњаштво. *Павл.*

натрапáвати, -āпāвām *несврш. и уч. према натрапати.*

нàтрапати и **натрàпати,** -ām и **нàтранити**[1], -йм сврш. **1.** *неочекивано наићи, налетети (на кога, на што).* — Онако наглув и несмотрен, натрапа право на четничког стражара. *Лал.* Једвице [је] натрапао на ледом скорушене трупце. *Гор.* Тек што су изишли, натрапише на биљежника Нерија. *Франг.* **2.** *појавити се, наићи.* — Натрапаће ваљда данас какав посао. *Рад. Д.*

нàтрапити[2], -йм сврш. *нагњавити, намучити.* — Сувише [би га] натрапили они

његови ситни а ипак за њ огромни дугови. *Бал.*

~ се *повр.* — Сирота Магдола! Тешко ли се је натрапила с братом. *В 1885.*

нàтрацкати се, -ām се разг. *одвећ се намазати козметичким средствима*; исп. нафракати се. — Она је посебно за то дошла из Модике, бијесна, натрацкана, намазана, крцата пијетлова перја и стаклена накита. *Франг.*

нàтрацбина ж заст. и покр. *врста даждбине, пореза* (*коју новонасељени плаћа селу за воду, шуму, пашњаке*). — Платите цркви истрацбину, а селу натрацбину. *Љуб.*

натрàшкē и **нàтрашкē** прил. **1.** *окренут леђима у правцу кретања, супротно правцу кретања, уназад.* — Повлачио се према десним вратима идући натрашке. *Андр. И.* Даље од мене, сотоно! — узмакне баба натрашке. *Пав.* **2.** *леђима, на леђа, налеђашке.* — Он се натрашке срушио на тле. *М-И.* **3.** *натраг, позади.* — Људи у сивим хаљецима, већином руку натрашке везаних наопако, приближују нам се. *Матош.* **4.** *обрнутим редом, полазећи од задњег краја.* — Ми све почињемо натрашке! Онде где други народи завршују, ми одатле почињемо. *Дом.* **5.** *како не ваља, наопако, рђаво.* — Од јутрос ми нешто све пошло натрашке! *Глиш.* Окренуло се све натрашке. *Бен.*

натрàшкӣ прил. *в. натрашке.* — Кô да се и сама срећа ... натрашки поражала, па се за мој рачун јаловила. *Рад. Д.*

натрбȕшкē и **натрбушкē** прил. *на трбух, потрбушке.* — Извалили се у блаженој флегми натрбушке, јер је и то шијачки обичај. *Кор.*

нàтргати, -ām сврш. *тргајући накупити у довољној количини, накидати, наломити.* — Натрга грања и стави га пода се. *Хорв.*

~ се *задовољити се тргајући, накидати се.* — Ми смо доста са њим задобили, влашкијех се натргали глава. *НП Вук.*

натрéбити, нàтрēбӣм, ијек. натријèбити, сврш. *отребити велику количину чега.*

нàтрēзно, ијек. нàтријезно, прил. *у трезном стању. Прав.*

нàтреинк, -а и **натрènӣк,** -ика м *добро натрвен и чврст хлеб. Вук Рј.*

натрéсāње с *гл. им. од натресати* (*се*).

натрéсати, нàтрēсām несврш. *истресати, трести.* — Натресала је постељину на веранди журећи се испред кише. *Донч.*

~ се *искаљивати свој бес, понашати се осорно, издирати се.* — Свака дроња се натреса над нама. *Срем.* Нисам се ја дао онаком Радекићу ... а камоли њу пустити да се шугави Шкуро нада мном натреса. *Ћоп.*

натрéсен, -а, -о *осоран, груб.* — Потпуковник ... се одједаред насмејао неким дрским, натреженим ... смејом. *Сек.*

натреси́вāње с *гл. им. од натресивати* (*се*).

натреси́вати (се), -èсујēм (се) несврш. *натресати* (*се*).

нàтрескати се, -ām се сврш. фам. *напити се, наљоскати се, опити се.* — Видим ... да су се сви они прописно натрескали. *Вин.* Људи те гледају, мислит ће да си се натрескао. *Вј. 1960.*

натрéсти, -сēм сврш. *тресући* (*дрво*) *омлатити већу количину* (*плодова*). *Вук Рј.*

нâтриј м = натријум *хемијски елемената, врло мек метал сребрнастобеле боје,* Na.

натријèбити, нàтријебӣм, ек. натрēбити.

нâтријев, -а, -о = натријумов *који се односи на натриј(ум), који садржи натриј(ум)*: ~ хидроксид.

нàтријезно, ек. нàтрēзно.

нâтријскӣ, -ā, -ō = натријумски *натријев, натријумов*: ~ шалитра.

нâтријум м = натриј.

нâтријум- *први део сложенице који означава да је натриј(ум) један од елемената хемијског једињења, споја, натријев, натријски*: натријум-хидроксид, натријум-хлорид и сл.

нâтријумов, -а, -о = натријев.

нâтријумскӣ, -ā, -ō = натријски.

нàтрница ж *дем. од натра.*

натр̏кати, нàтр̏чēм сврш. *натрчати.* — фиг. Њој је то било, као да је усред сунчанога дана натркала плаха киша. *Коз. Ј.*

натркúвāње с *гл. им. од натркивати* (*се*).

натркúвати, натр̏кујēм несврш. *нагло навaљивати, нападати.* — На њих брзи натркује обад. *М-И.* Натркује као зима на гладна Турчина. *Вук Рј.*

~ се *надметати се у трчању, утркивати се.* — Натркивали смо се, надскакивали. *Маж. Ф.*

натр̏кимицē прил. *утркујући се, у трку, трчећи.* — Ја ... сам га ... натркимице жива у'ватио и пред славни суд довео. *Коч.*

натр̏кушица ж и м *свађалица, убојица. Вук Рј.*

натрљáвати, натр̏љāвām *несврш. и уч. према натрљати.*

натр̏љати, нàтр̏љām сврш. *трљајући намазати* (*нечим*). — Пропишу ... неком топло купање, неког натрљају јодтинктуром. *Чол.*

Изр. **~ нос** (**коме**) *в. уз нос* (*изр.*).

~ се *повр.*

натр̏љати, -ā̏м сврш. *неочекивано наићи на некога, на нешто, нагазити, набасати. Вук Рј.*

на̀троје прил. *на три дела*: сломити ~.

на̀трӧн, -о́на м *натријев хидроксид, камена сода.*

на̀трӧнскӣ, -ā, -ō *који садржи натрон*: ~ вапно.

на̀трӧнтати, -ā̏м сврш. *претерано утоплити одећом, натрпати (на кога) много одеће, много обући, оденути*: ~ дете.

~ **се** *повр.* — Мечкар . . . се био толико натронтао кожусима . . . да је личио на буре. *Ћоп.*

натротѐњати, -ā̏м сврш. покр. *насамарити, изиграти.* — Свеједно ми нису дали земљу, натротењали су мене и браћу. *Јел.*

натр̀ошити, на̀трошӣм сврш. **1.** *надробити, намрвити, ставити (у што).* — Моја нана . . . је више волела да се у њих натроши мак, а не сир. *Вин.* **2.** *добро напојити.* — Донеси ми још мало вина да натрошим себе и Шарина. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *потрошити много новаца.* **2.** *попити доста (пића).* — Када су се натрошили вина, отален се свати подигоше. *НП Вук.*

натрпа́ва̄ње с *гл. им. од натрпавати (се).*

натрпа́вати (**се**), натр̏па̄вам (се) *несврш. и уч. према натрпати (се).*

на̀трпа̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од натрпати (се).* **2. а.** *који је с много сувишних детаља, неукусно урађен, опремљен*: ~ шара, халина ~ украсима. — Одјевена [је] према понешто натрпаном начину одијевања онога доба. *Креш.* **б.** *препун, закрчен.* — Припремала се да пријеђе на другу страну натрпане улице. *Торб.*

натр̏пати, -ā̏м сврш. **а.** *ставити у што велику количину (чега), набити, напунити (што).* — Натрпам ја у кошару хране па хајде к њима. *Пав.* Натрпајте му, жене, торбу! *Кос.* фиг. Његову главу натрпали су пропагандом о немачком животном простору. *Ољ.* **б.** *сместити без икаква реда велику количину (чега), нагомилати.* — Више [му] је било стало да натрпа много разнога градива, него да одабере оно што је најбоље. *СКГ 1937.*

~ **се 1.** *повр.* — Натрпао се пророчким знањем. *Цар Е.* **2.** *окупити се у претераном броју на једном месту, стећи се у великом броју, збити се.* — Они се опет многи заједно натрпају те се тако земља отисне и живе погребе. *Вук.* Пред њом се натрпала дјечурлија. *Шег.* **3.** *наједти се преко мере, прејести се.* — Натрпавши се сит, попусти пас. *Бен.*

натр̏пети се, -пи̏м се, ијек. натр̏пјети се, сврш. *много претрпети, пропатити.* — Натрпео се много свакојаких невоља. *Глиш.* Ја бих се волио бар натрпјети невоља много. *М-И.*

натр̏пјети се, -пи̏м се, ек. натр̏пети се.

на̀трти, на̀трӣм и на̀тарӣм сврш. **1.** *иситнити на треници, настругати, нарибати.* **2.** *натрљати.* — Суха уста залијем чајем, а болна крста натрем оцтом. *Мих.*

Изр. ~ коме нос *в. уз нос (изр.).*

~ **се** *натрљати се.* — Сав се натро уз помоћ своје жене ракијом. *Л-К.*

натр̏ћити се, на̀тр̏ћӣм се сврш. *сагнувши се истурити стражњицу.* — Што си се натрћио ту! — викну му. *Лал.*

натру́дити се, на̀тру́дӣм се сврш. *уложити много труда, намучити се.* — Да је стала још тад цјеловита хрватска држава, о које основу Гргур VII толико се био натрудио, било би лијеса, из којег би се био могао стесати тврди браник. *Павл.*

на̀тру̏ђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од натрудити се.* **2.** *уморан, малаксао.* — Мир је жеља натруђених удова. *Ћон.*

на̀труковати, -кујӣм сврш. варв. *в. наштампати.* — Што си натруковӧ банки, натруковӧ — нек ђаво носи. *Срем.*

на̀трулити, -ӣм сврш. *бити начет трулењем, почети трулити.* — Беше неколико крупних пањева, неки огорели, неки већ натрулили. *Глиш.*

на̀трулӧст и **на́трулӧст,** -ости ж *стање онога што је почело да трули. Р-К Реч.*

на̂труна ж *нанос, примеса.* — Аутохтони карактер енглеске мисли не допушта никакве »егзотичне« натруне. *Пол. 1959.*

на́трунак, -ӯнка м *делић нечега, трунчић.* — Та мисао, непоблаћена ипак никада ни с најмањим натрунком ниске страсти, враћала му се често у памет. *Новак.*

натру́нити, на̀тру̏нӣм сврш. **1.** *посути трњем, засути мањом количином чега ситног, напрашити.* — Натрунише ми рану пухаром од цигарете и онда је завезах марамом. *Јак.* **2.** фиг. **а.** *искварити, изменити особине чега туђим примесама.* — Морају . . . бити врло опрезни да не натруне свој језик туђинштином. *Ј 1957.* **б.** (некоме) *учинити нажао, нанети непријатност.* — Ја не знам има ли кога . . . да му газда-Рака није . . . макар у чем натрунио. *Глиш.*

~ **се 1.** *повр. према натрунити.* **2.** *струнити се.* — Не могаше [се] отрести неког сељака чија се крава »натрунила«. *Марк. М.*

на̀трунути, -нӣм сврш. *на·грулити. Р-К Реч.*

на̀тру̏њен, -а, -о **1.** *трп. прид. од натрунити.* **2.** (чиме) *у којем се осећа утицај чега.* — Једни већ отприје натруњени републи-

канским теоријама кликћу новој ријечкој републици. *Цар Е.*

натруњи́вати (се), натрўњујем (се) *несврш. и уч. према натрунити (се).*

на̀труо и **на́труо,** -ула, -уло *начет трулењем, делимично труо.* — Чуло се ... копкање миша под натрулим подом. *Новак.* Натруло, летошње лишће воња на прокисло вино и на гљиве. *Петр. В.*

на́трусан, -сна, -сно заст. *неотпоран, осетљив; пријемчив, склон обољењу.* — Вуну уз тело треба да носе и особе које су натрусне од назеба. *Батут.*

натру́сити, на̀трўсим сврш. *засути, натрунити, нанети.* — Смет је оно што вјетрови донесу и натрусе у кући. *Ков. А.*

~ **се 1.** *бити под утицајем нечега, занети се нечим.* — Каролина бијаше доста натрушена читањем. *Ков. А.* **2.** *опити се.* — Чинило се, да се и Тома био прилично натрусио, јер се њихао на ногама. *Кол.* **3.** *доскитати се, довући се.* — Ако се овдје или ондје натруси које шмегљаво и прљаво Жидовче, то би било све. *Ков. А.*

на́трусно̑ст, -ости ж заст. *неотпорност, склоност обољењу.* — Још већу важност у томе правцу има индивидуална или лична диспозиција (наклоност, натрусност). *Батут.*

на̑труха ж *примеса, нанос.* — Не би ли ... требало најприје тај материјал прочистити, ријешити га свих метафизичких натруха. *Баз.*

на̀труцкати се, -а̄м се сврш. *провести дуже време у труцкању, јако се иструцкати, заморити се трцкајући се, надрмусати се.* — Нисам се толико натруцкао откако за се знам. *Шапч.*

натрча́ва̄ње с *гл. им. од натрчавати.*

натрча́вати, натр̏ча̄вам *несврш. и уч. према натрчати.*

натр̏чати, -чи̏м сврш. **1. а.** *трчећи ударити о нешто, налетети.* — Тада Сретко натрча грудима на цијеви. *Лал.* **б.** *трчећи набасати, наићи (на кога, на што).* — Она се даде у дивљи бијег према обали и тамо натрчи на процесију. *Мар.* **2.** *дојурити, дотрчати.* — Десетак жутих униформи натрчаше у бјегству с те стране. *Лал.* **3.** *победити у трчању, престићи.* — Натрчати могаше сваког. *М-И.* **4.** фиг. *несмотрено упасти у клопку, насести.* — Натрчао си, старче, па сад лези! рече он гласно. *Л-К.*

~ **се** *провести много времена у трчању, заморити се трчећи.* — Много би се морао натрчати, тко би хтио претрчати цијелу његову дужину. *Шов.*

натр̏чити, на̀тр̏чи̏м сврш. *ставити што да стрши, истурити.* — Онда дигне кошуљу што год може боље и натрчи задњицу. *Вел.*

натугова̀ти се, натȕгујем се сврш. *провести много времена тугујући.* — Несрећан је то човјек, натуговао се, напријетио пјесницама читавоме свијету. *Вуков.*

натȕжити се[1], -и̏м се сврш. *натуговати се, најадиковати се.* — Доста су се за тобом наплакале и натужиле туге. *Кум.*

натȕжити се, на̀тȕжи̏м се сврш. *поднети много тужби; много се жалити на што. Р-К Реч.*

натуки́вати, -у̏кујем *несврш. и уч. према натукнути.*

на̀тукница ж **1.** *циљање на нешто о чему се изричито не говори, наговештај, алузија.* — Било је и прилично јасних натукница у постним проповиједима господина градскога жупника. *Шен.* **2.** *реч чије се значење износи, појам обрађен у речнику, енциклопедији и сл., одредница.* **3.** поз. *спојна реч, шлагворт. Бен. Рј.*

на̀тукнути, -нем сврш. *наговестити, напоменути; ставити до знања.* — Опрезно, тек је натукнуо зашто је дошао. *Ћип.* Знали су јој и сами обзирно натукнути да се треба ... обазрети за женико̄м. *Сим.*

натȕлити, на̀тȕли̏м сврш. *натаћи, набити.* — Томић обуче капут, натули на главу спљоштен, стар шешир. *Донч.*

натȕљити, на̀тȕљи̏м сврш. заст. *напунити, притиснути.* — Силна Клобук натуљила војска; много пушка пуче из Клобука. *Март.*

натума̀рати се, -а̄м се сврш. *провести много времена тумарајући, находати се. Бен. Рј.*

натȕпљёрка ж (ијек.) бот. покр. *в. кајсија. Бен. Рј.*

натȕра ж лат. **1.** *појаве у свету које нису резултат човекове активности, природа.* — Стари свијет је имао прозу и снагу натуре. *Уј.* **2.** *карактер, нарав, ћуд.* — Његова ... затворена натура нагињала је више грађанском животу. *Шапч.* Он је био ... пјесничка натура. *Бег.*

Изр. у натури (платити, дати, добити) *у роби, у производима.*

натура́вати (се), -ȕра̄вам (се) *несврш. и уч. према натурити (се);* исп. натурати (се).

на̑тура̄лан, -лна, -лно *који расте у природи, који је од природних сировина, природан;* супр. вештачки, умјетан. — Све одише ... парфемом натуралних љубичица. *Божић.* Његово чисто, натурално вино, било је надалеко разглашено. *Срем.*

Изр. ~ привреда *привреда у којој се не производи за тржиште већ се производи рада троше унутар уских заједница.*

натурали̑зам, -зма м **1.** *филозофско учење које природу сматра јединим чиниоцем*

развоја. **2.** *правац у књижевности и уметности у другој половини 19. ст. који методе природних наука уноси у књижевност и живот приказује онаквим какав јесте.*

натурализа̀ција ж **1.** *прилагођавање туђој средини у којој се живи, утапање у нову средину.* **2.** *стицање држављанства у страној земљи.*

натурали̏зӣран, -а, -о **1.** *трп. прид. од натурализирати (се).* **2.** = натурализован *срастао с новом средином, прилагођен; који је стекао држављанство стране земље.* — У нас су све натурализиране приселице Хрвати. *Шен.*

натурализи́рати, -лӣзӣрӑм свршн. и несврш. = натурализовати *примити, примати странца за грађанина своје земље; дати, давати страницу држављанство.*

~ **се** повр. **1.** *прилагодити се, прилагођавати се новој средини, одомаћити се.* **2.** *примити, примати држављанство стране земље.*

натура̀лизован, -а, -о **1.** *трп. прид. од натурализовати се.* **2.** = натурализиран (2).

натура̀лизовати (се), -зујём (се) свршн. и несврш. = натурализирати (се).

натура̀лије ж мн. лат. **1.** *пољопривредни производи; сировине.* — Почетком о. г. било је у залихама сеоским око 800—900 милијуна пуди натуралија. *Крл.* **2.** *потребе за живот, потрошна добра.* — Ученици ... своју награду могу добијати и у натуралијама (стан, храна, одело). *Лапч.* **3.** зб. *препариране или конзервиране биљке или животиње, збирке руда и сл.*

натура̀лист(а) м **1.** *присталица натурализма, уметник који ствара у духу натурализма.* **2.** *научник, учењак који се бави проучавањем природе, природњак, природословац.*

натурали̏стичан, -чна, -чно **1.** *који је склон натурализму (2), који има особине натуралиста (1).* — Лиричар по настројству и жељи, он је у исти мах и врло натуралистичан и тврдо реалан. *Мих.* **2.** *природан.* — Друга је група биљевног орнамента, не натуралистичнога, већ стилизираног, а састоји се од цвјетова звјездоликих или лептирастих. *Баб.*

натурали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на натурализам и натуралисте:* ~ правац, ~ уметност.

натурали̏стички прил. *на натуралистички начин, у натуралистичком духу.* — Дјело је сграђено ... безобзирно натуралистички. *Бен.*

натýрање с *гл. им. од натурати (се).*

натýрати (се), нàтӯрӑм (се) *несврш. и уч. према натурити (се).*

натури́вање с *гл. им. од натуривати (се).*

натури́вати (се), -ӯрӯјём (се) *несврш. и уч. према натурити (се).*

натурѝстичан, -чна, -чно *који је везан за природу.* — Михановић воли ... Хрватску као природу, дакле њене природне љепоте; хрватски патриотизам је, према томе ... натуристичан. *Матош.*

нàтурити, -ӣм свршн. **1.** *учинити да неко што против своје воље прихвати, наметнути.* — Јавно [је] говорио да је Хаџић натурио народу законе и уредбе које за њега нису. *Јов. С.* Писци могу ... публици часовито да натуре своје криве погледе. *Цар Е.* **2.** *ставити, метнути, натаћи.* — Субаша [га] тражи да му натури »лисице« и да га пошље кадији. *Вес.* Он ... натури капу и одјури. *Бен.* **3.** заст. *подићи, покренути; послати.* — Тер се паши ни пуцати неће, већ натури башибозук војску. *Март.*

~ **се 1.** *натражен, нежељен доћи, намећнути се.* — Четници ... у неким мјестима ... хоће да се натуре као власт. *Чол.* **2.** *појурити (за ким).* — Писар ... стаде да бежи. Марко се натури за њим. *Дом.* Бôт се гончина натури за њим. *Наз.* **3.** *навалити, нагрнути.* — Када се сила Драге Великога ... натурила на Хрвата, он ју заузби код Трста и порази му вођу Ериха. *Павл.* **4.** *доћи, наићи после чега, накалемити се (на што).* — Гдекада уморе болесника болести које се касније на тиф натуре. *Батут.*

натýрљив, -а, **-о** *који се натура, наметљив.* — Није се могло отети утиску, да не зрачи неким натурљивим ... али и постојаним ауторитетом. *Божић.*

нàтуткати, -ā̀м свршн. **1.** *наговорити на нешто, подстаћи против некога, подбости, нахушкати.* — Тај им је сад највећи агитатор и натуткали га те какве све гадости не говори. *Нуш.* **2.** *нагурати, набити, затиснути. Р-К Реч.*

натýћи и **нàтӯћи,** -ýћём свршн. **1.** *побити у великом броју, наловити.* — Улазили су у степу да натуку ... степских птица, јелена и коза. *Глиш.* **2.** *набити, навући, натаћи.* — И тебе ... ће закалуђерити! ... Скинуће ти сукњу и натући антерију. *Ранк.* И њему су такву капу натукли. *Мишк.* **3.** *намрштити, наборати.* — Чело над обрвама натуче. *М-И.* **4.** *напунити, натрпати.* — И он дође и натуче пун Сион до врха. *Глиш.* **5.** *ударцем озледити, нагњечити.* — И лијева је рука била натучена. *Кол.* **6.** *једва прочитати што;* исп. натýцати (1а). *Вук Рј.*

~ **се 1.** *задовољити се тукући, бијући кога, наситити се тученьем.* — Докопам

један замашан суварак, па и ја нагох за њим да га се сит натучем. *Шапч.* **2.** *натући (1).* — Има зечева великих, а и сам сам их се доста натукао. *Вел.* **3.** *сит се најести и напити.* — Нисам се ја натукла круха и вина. *Вел.*

нàтуцак, -цка м *тврдо јаје којим се при туцању надбијају друга јаја (о Ускрсу).* *Вук Рј.*

натýцāње с *гл. им. од натýцати.*

нàтуцати, -ām сврш. *туцајући иситнити довољну количину нечега, истуцати.* — Јошка нека натуца мака. *Бен.*

натýцати, нàтўцām несврш. **1. а.** *рђаво читати једва распознавајући слова, споро сricати.* — Она не зна добро да чита, тек понешто натуца. *Радул.* Мањи брат почео натуцати слова гледајући ... у читанку. *Гор.* **б.** *слабо говорити (страни језик).* — Конрад је натуцао нешто српски, и њиме се служио. *Јов. Ј.* Он натуца нешто талијански. *Наз.* **в.** *без довољно познавања говорити о нечему, несигурно се изражавати, нагађати.* — Почео [је] да нешто натуца о Марксовој теорији. *Леск. Ј.* Ми, ми — натуцао је мајор ... Не знам ... шта да вам кажем. *Сек.* **2.** *наговештавати.* — Ви њој онако издалека почните натуцати како сам се ја ... у њу заљубио. *Новак.*

натуцкúвати, -ўцкујēм несврш. *дем. према натýцати.* — Пери [су] стали натуцкивати о томе. *Ћор.*

натýчен, -а, -о и **натўчен,** -ѐна, -ѐно **1.** *трп. прид. од натући.* **2.** *пун, препун, набијен.* — Влажне гране ... су биле већ тако рећи натучене пупољцима и листићима. *Бен.* Појављује се као сеоски шерет мудро лукав, натучен животним искуством. *Глиг.* **3.** фиг. *враголаст, пун досетки, духовит.* — После удари у неке друге пошалице. Враг човек! Натучен од главе до пете. *Ком.*

нàтуштено прил. *мргодно, суморно, туробно.* — Бајбаков ... натуштено седе за један сто. *Јакш. Ђ.*

нàтуштенōст, -ости ж *особина и стање онога који је натуштен, онога што је натуштено. Р-К Реч.*

нàтуштити, -ѝм сврш. *намрштити, набрати (чело, обрве).* — Кад га виде, натушти обрве. *Моск.*

~ **се 1. а.** *превући се тамним облацима, наоблачити се (о небу); нагомилати се, навући се (о облаку).* — Небо се натуштило, рекао би сад ће пљусак ударити. *Ћип.* Црне се кроз маглу облаци, који се натуштили површином Крндије планине. *Матош.* **б.** фиг. *наднети се (над ким, над чим) носећи непријатност, невољу.* — Опасност која прети да разори породичну заједницу натуштила се над њеним животом. *Глиг.* **2.** *мргодним изразом лица показати незадовољство, намрговити се, натмурити се.* — Што ти то?! натушти се жандар. *Гор.* Син је ћутао ... натуштен и мрк. *Ћоп.*

нàтхвāт м спорт. *хватање гимнастичке справе палцем одозго.* — Лијева рука у висини лијевог рамена држи мотку натхватом. *Атл.*

нàтхватити, -ѝм сврш. **1.** *надмашити, надвисити.* — фиг. За читаву главу натхватио их је својим животом! *Ћип.* **2.** *прећи, прелетети изнад (некога, нечега).* — Бојно га је копље натхватило. *НПХ.*

нàтхитити, -ѝм сврш. *надмашити, надвисити.* — Све је коло главом натхитила и љепотом својом зачинила. *НПХ.* Али мјесец на гору извали, и јелове натхитио гране, колики је о ушћапу свому! *Март.*

натхóдати, нàтхōдām сврш. ков. *престићи, премашити у ходању.* — Као да би желио натходати и надмислити или уклонити неко своје унутарње »ја«. *Грг.*

натхрáбар, -бра, -бро необ. *више него храбар.* — Сваки је хтио да буде надвјеран, натхрабар. *Кал.*

нàтцветнӣ, -ā, -ō, ијек. нàтцвјетнӣ *који стоји над цветом:* ~ плодница ovarium superum. *Терм. 3.*

нàтцвјетнӣ, -ā, -ō, ек. нàтцветнӣ.

нàтцестāр м *надзорник цестара, путара.* — Горјело је код натцестара Хитреца, одмах под виноградом, на цести. *Крл.*

нàтцестāрев и **нàтцестāров,** -а, -о *који припада натцестару.*

нàтчовек, ијек. нàтчовјек, м *идеал биолошки и културно вишег човека, који тежи вишим циљевима (у немачкој филозофији); по нацистичкој теорији представник »више расе«, предодређене да господари светом.* — Домаћински ... је само привидно узео лик обичнога човјека, а заправо је тајанствено остварење платонског сна о идеалном натчовјеку. *Крл.* Она твоја хијерархија много је мирисала на фашизам: нечовјек или роб ... натчовјек и свечовјек или вођа! *Мар.*

нàтчовеков, -а, -о, ијек. нàтчовјеков *који припада натчовеку.*

нàтчовечан, натчòвечан, -чна, -чно и **натчовечàнскӣ,** -ā, -ō, ијек. нàтчовјечан, натчòвјечан и натчовјечàнскӣ **а.** *који превазилази, надилази човекову снагу, огроман, херојски.* — Хоће ли имати тај натчовјечни напор трајно успјеха? *Новак.* Ове натчовечанске борбе су се завршиле пробојем преко Сутјеске и Зеленгоре. *Пол. 1958.* **б.** *недоступан, несхватљив људском уму.* — Они изгоне из религије усхићено неразу-

мевање и . . . сваки осећај и слутњу натчовечанске тајне. *БК 1906.*

на̏тчовечји, -ā, -ē, ијек. на̏тчовјечји *натчовечан.* — Сјети се њечему, свлада натчовјечјом силом своју препаст. *Кум.*

на̏тчовечно̏ст и **натчо̀вечно̏ст,** -ости, ијек. на̏тчовјечно̏ст и натчо̀вјечно̏ст, ж *особина онога што је натчовечно, натчовечанско.*

натчовје-, ек. натчове-.

на̏тчу̏лан, -лна, -лно **а.** *недоступан чулима, недокучив; натприродан.* — [У] доба обнове . . . природа и човек понова долазе до свог права насупрот натчулном свету и светитељству хришћанске цркве. *Петрон.* **б.** *апстрактан.* — Наука је само натчулно . . . гледање и слушање, гледање изнад садашњости. *Књеж. Б.*

на̏тчу̏лно прил. *неприродно.* — Усколана крв наврла у очи, које се избуљиле натчулно. *Божић.*

натчу̏лно̏ст, -ости ж *особина онога што је натчулно.*

натш- *в. надш-.*

на̏ћати, на̏ћам несврш. покр. *ноћивати.* — Јао њему, кој' у кули наћа. *Март.*

на̏ћвāр м *наћве, ковчег са два одељка; место где стоје наћве. Рј. А.*

на̏ћваст, -а, -о *сличан наћвама, који је као наћве.* — Постале [су] . . . расквашене, наћваste. *Сим.*

на̏ћвац, -ăца м зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукуца корњаша* Scaphidema. *Бен. Рј.*

на̏ћве, на̏ћāвā и наћа́вā ж мн. **а.** *дрвено корито за мешање хлеба, круха.* — Његова баба . . . меси у наћвама хлеб. *Срем.* Подвољак му се разлио преко овратника као прекисао крух из наћава. *Куш.* **б.** покр. *корито уопште. Вук Рј.*

на̏ћвенице, -йцā ж мн. *ногари за наћве. Вук Рј.*

на̏ћвица ж *в. наћвице.* — А краљ нико није, до ја сам. На глави ми је круна: за колаче наћвица. *Богдан.*

на̏ћвице, -йцā ж мн. **1.** *дем. од наћве.* **2.** *расположена облица с удубљењима за размешене хлебове. Вук Рј.*

на̏ћелав, -а, -о *мало ћелав.* — За штимунг је онај већ наћелави поета. *Бен.*

на̏ћерати *в. натјерати.*

наћерѐтати се, -а̄м се сврш. *провести много времена у ћеретању; задовољити се ћеретајући.*

на̏ћефити се, на̏ћефӣм се сврш. *загрејати се, развеселити се (од пића), задовољити се.* — Пију Турци кафу и ракију . . . Па пошто се наћефише Турци, тадај поче бесједити Мујо. *НП Вук.*

наћефлѐјисати се, -ишēм се сврш. *напити се. Р-К Реч.*

на̏ћи, на̏ђēм (прил. пр. на̀шāв(ши); р. прид. на̏шао и на̀шао, на̀шла, -ло; трп. прид. на̏ђен) сврш. **1. а.** *случајно или тражећи доћи у посед чега, угледати или открити кога или што.* — Како нисмо могли наћи собу, састанак држимо у . . . шљивику. *Чол.* фиг. Нашао [је] кључ за врата индијске културе. *Уј.* **б.** *наићи на што, (за)добити, прибавити, стећи.* — Велику сам љубав нашао међу њима. *Богд.* Али ни овдје . . . не ђе покоја ни сна. *Матош.* **2.** *запазити, уочити, открити.* — Његове сјајне очице као да су је испитивале . . . не би ли нашле слабу тачку. *Франг.* Прави новинар . . . зна у трагикомичном заплету дневних тричарија наћи велик, хисторијски чин. *Матош.* **3.** *затећи, застати (где или у каквом стању).* — Кад се вратих из школе, нађох све онако како сам оставио. *Лаз. Л.* Таквог ме, ево, нађоше ти дани. *Цес. Д.* **4. а.** *снаћи, задесити; спопасти, обузети.* — Хвала богу велике жалости што нас ђе данас изненада. *Њег.* Асан-ага . . . двору дође, а док дође побуна га ђе. *НПХ.* **б.** *доспети у неку ситуацију, доживети што; бити захваћен нечим.* — Код морепловних лађа да сами наћете пропаст. *М-И.* Ту је убрзо нашао и смрт у једној битки. *Јов. С.* **5.** *оценити, проценити; закључити:* ~ за добро, ~ за потребно. — Нађемо да су пашине речи ове истините. *Нен. М.* Нашла [је] да Хамилкар превише дуго . . . у уреду сједи и да га то мора убити. *Бал.* **6.** *изабрати, улучити прилику (за што).* — Жене . . . сите и пијане, па сад нашле да се свађају и инате. *Шапч.* **7.** *смислити, досетити се.* — Не нашавши праву ријеч, продужим брзо. *Козарч.* **8.** *одвојити (за кога), дати, поклонити (коме).* — Он не ђе више времена за ме. *Наз.* **9.** *добити, прикупити (обично о плодовима).* — Нека не ђе више него из вршаја пола кола! *Вес.* **10.** покр. *пасти (о киши, снегу).* — У планини ситни снијег ђе. *НП Вук.* Да јој треба наше слоге, не би никад кише нашло. *Љуб.* **11.** покр. *посетити, походити кога.* — Дођите нас кадгод наћи. *Војн.*

Изр. боље (вас) нашао, боље нашли! *отпоздрав госта на домаћинову добродошлицу;* да не ђе од мене *не желим да му ја нанесем несрећу, нећу да жали на мене;* да од бога ђеш, од бога нашао! *у клетвама и прекорима: нека те бог казни;* ~ себе *правилно се оријентисати у чему;* нисам нашао на путу (то) *тешко сам дошао до тога, потребно*

ми је, морам водити рачуна (о томе); шта је тражио, то је нашао *добио је по заслузи*.

~ се 1. а. *доспети, обрести се.* — Наћем се у затвору. *Матош.* И једне ноћи нађем ти се ја у Јастрепцу. *Ћос. Д.* **б.** *запасти у неки положај (обично неповољан)*: ~ на муци, ~ у чуду. — Жупник се нађе у неприлици. *Гор.* **в.** *осетити, искусити неко расположење изазвано поступцима других*: ~ увређен, ~ почаствован. **2. а.** уз. повр. *састати се, срести се.* — Тако бих волела да се нађемо и поразговарамо. *Сек.* Њих су се двојица рано нашли и спријатељили. *Цар Е.* **б.** *доћи на исто (нпр. у погађању).* — Он спушта цијену помало, а муштерија додаје... најпослије се нађу и сложе. *Куш.* **3. а.** *притећи у помоћ, помоћи коме.* — Ја не тражим друге награде мимо задовољство што сам се нашао пријатељу. *Нед.* Похрлио [је] нагло да се брани у помоћи нађе. *Март.* **б.** *бити при руци за случај потребе (о новцу, храни и сл.).* — Једва сам скупила [нешто новца] да ми се нађе. *Нуш.* **4.** *родити се.* — Ил' се кнезу чедо нашло младо, ил' кнежева мијенила се глава. *Март.* Друге године нађе нам се женско дете. *Ранк.* **5.** *заузети одговарајуће држање, снаћи се.* — Стева не знађаше како да се нађе у тој збрци вести. *Дом.* **6.** *бити, десити се.* — Јерковић се нашао прзница, те удари сусједа. *Мат.* Свагдје [се] нађе пшеница међу кукољем. *Јонке.*

Изр. ~ се коме на путу *сметати (коме), ометати (кога)*; ~ се у небраном грожђу (у чуду) *доспети у неприлику, у непријатан положај*; ~ се у послу *привидно радити нешто скривајући прави разлог пословања*; ти си се нашао (да то кажеш, учиниш и сл.) *како се усуђујеш*.

нађи̏ћо̀рити се, нађи̏ћо̀рӣм се сврш. *надићи се, накострешити се, нарогушити се.* — У четника брада, сав се нађићорио, кићанка га бије. *Чол.*

нађо̀рдисати се, -ишӗм се сврш. заст. *припасати ђорду.* — Око њих су многи настојници оружани и нађордисани. *НП Вук.*

нађу̏бити се, нађу̏бӣм се сврш. *показати зловољу, намргодити се, набурити се, надути се.* — Зашути, те се нађуби, као да га је нетко тешко увриједио. *Донч.*

нађу̏кати, нађу̏кӓм сврш. *начути, дознати.* — Видим да си већ нешто нађукао. *Цар Е.*

нађу̏лити, нађу̏лӣм сврш. *надићи (уши)*; фиг. *врло пажљиво слушати.* — Људи су механично попут парипа нађулили уши. *Крл.* Сресни начелник нађули уши кад чу да је реч о кажњавању. *Чипл.*

~ се *напрегнути се у ишчекивању нечега; претворити се у ухо.* — Наједном шушањ... нађули сва се. *Кош.*

нађу̏тати се, -тӣм се сврш. *провести много времена у ћутању, заситити се ћутања.* — У дугим лововима [се] насамотовао и нађутао. *Пол. 1957.*

нађухнути, -нӗм сврш. *начути.* — Нађухнуо сам да је писао моме оцу нека дође по мене. *Киш.*

на̀увӗк, ијек. на̀увијек, прил. *за сва времена, заувек.* — Сутра дан иза бала растало се њих двоје наувијек. *Ћип.*

на̀увијек, ек. на̀увӗк.

на̀ударати, -ӓм сврш. *ударити у довољној мери или количини.*

~ се *задовољити се ударајући, ударати до задовољења.*

на̀удба ж заст. *штета.* — Зар да се смету чини, чаровије, и да се развргну наудбе? *Павл.*

на̀удити, -ӣм сврш. *нанети зло, причинити штету, напакостити, нашкодити.* — Хладни вјетар... би ми наудити могао. *Том.* Знаш ли да ми је прошле године стог сијена запалио, само да ми науди! *Лоп.*

на̀удљив, -а, -о *који може наудити, шкодљив, штетан.* — Птицама зрак је наудљив. *М-И.*

науживати се, -ӯжӣвӓм се сврш. *провести много времена уживајући, задовољити се уживајући.* — Навезо [сам] се на далеко море да се науживам те слатке мирноће. *БВ 1909.* Не могу да се науживају гледајући своје ведро лице. *Шов.*

на̀ужити се, на̀ужијӗм се сврш. **1.** *наужи̏вати се.* — Овамо је дошла... да се наужије љепота природе. *Леск. Ј.* **2.** ир. *поднети, претрпети.* — Коначно наужио се доста биједе. *Ћал.*

на̀узанке прил. *наузнак.* — После падох наузанке, и осећам како ми подлази крв под кошуљу. *Вукић.*

на̀узвод прил. *степеничасто навише, амфитеатрално.* — Бискупи, грофови, ђенерали, народни заступници, сједају један до другога, наокуч и наузвод. *Павл.*

на̀узгор прил. *нагоре, навише.* — Побојала [се] за сукњу, која у оваквим незгодама срамно одлепрши наузгор. *Божић.*

на̀уздисати се, -ишӗм се сврш. *заситити се уздисања.* — Што сам се науздисао, доста ми је за цео век. *Шапч.*

на̀узӗти се, на̀узмӗм се сврш. *в. наузимати се.* — Кучи и Братоножићи наузеше се глава турскијех... атова и парипа. *Миљ.* Хладноће сам се наузео за читаву годину унапред. *Лал.*

наȕзнмати, -ȃм сврш. *узимајући, набављајући више пута прикупити велику количину чега.* — Био је наузимао још ствари. *Лал.*

~ **се** *узети у обилној мери, накупити се, награбити се чега, нахватати се.*

наȕзнāк прил. *на леђа, полеђушке; унатраг.* — Радована проби нешто . . . преви вратом наузнак и јекну. *Сек.* Лежао је све до јутра, наузнак. *Сим.*

наȕзнāко прил. *в. наузнак.* — Слуга . . . паднувши наузнако повуче и њега. *Јурк.*

наȕзначāрка ж зоол. *инсекат, кукац риличар из подреда водених стеница, који плива трбухом горе, весларица* Notonecta glauca. *Рј. А.*

наȕзначицē и **наузнāчкē** прил. **1.** *наузнак.* — Изнемогао опет наузначице паде. *Тип.* Унукић спаваше наузначке на ћебету. *Матош.* **2.** *наопако, лоше.* — Алији здравље наузначице, потамнио кано ноћ претамна. *Ботић.*

наузрујȁвати се, -ујāвāм се сврш. *много пута се узрујати.* — Пошто се доиста . . . наузрујавао . . . он би се уморан враћао кући. *Шов.*

нāук и **нàук** м **1.** *савет; поука, искуство, лекција.* — Срце је . . . људима толико отврднуло, да га се не прима никакав мудар наук. *Шен.* Ово је крвави наук нашем народу шта значи бити туђински слуга! *Дед. В.* **2.** *школа, школовање.* — Какав наук, такво и читање! *Њег.* Положио [је] матуру, па остао без средстава за даљни наук. *Гор.* **3.** *навика, навада.* — Тешко се то наук од рођења мења. *Стан.* **4.** *оно што неко приповеда, што учи друге, учење.* — Моја је вјера — начело и наук социјализма. *Срем.* Он је раскрстио с науком хербартоваца. *Леск. Ј.*

нáука и **нàука** ж **1. а.** *систем знања о законитости развитка природе, друштва и мишљења, знаност.* — Платон је поставио проблем науке. *Лог. 1.* **б.** (обично мн.) *посебна област тих знања:* друштвене науке, природне науке, хуманистичке науке. **в.** *знање.* — Стари господин беше човек пун искуства и науке. *Јакш. Б.* **2.** *поука, лекција, наук (1).* — Од брата молио [је] науку и молио свјета и помоћи. *Ботић.* Народи су на западу добили вере у себе саме. То нека нам је наука. *Марк. Св.* **3.** мн. *школовање.* — Он је скоро са наука дошао. *Шапч.* Касније ће ићи на даљне науке. *Дук.* **4.** *навика.* — Наука је једна мука, а одука триста мука. *Р-К Реч.*

Изр. **ићи на науке** заст. *поћи у средњу или вишу школу;* **човек од науке** *научник, учењак.*

нàукијер, -јера и **нàукȉр,** -ира м грч. *заповедник брода. Бен. Рј.*

нàуковāње с *учење заната, обучавање, учење; школовање.* — Пред крај науковања мајстор је имао у њима готово бесплатне помоћнике. *Пов. 2.* То су уједно године науковања, сазријевања и налажења властитог израза. *КН 1960.*

нàуковина ж *плата коју ђак даје учитељу за учење; школарина.* — И смрћу ученик намири науковину учитељу. *Јурк.*

нàуковнӣ, -ā, -ō *научни; школски, наставни.* — Постоје друге школе, са скроз другачијом науковном основом. *Новак.*

нàȕљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од науљити.* **2.** *који је као уљем намазан, сјајан.* — Очи големе и науљене, а глас, зачудо, веома танак и пискутљив. *Донч.*

нàȕљено прил. необ. *глатко, подмазано.* — Тачно у подне . . . отворила су се врата тихо, науљено као у домаћинским кућама. *Вучо.*

наȕљити, нàȕљӣм сврш. *намазати уљем.* — Ћукан је . . . науљио сиреве. *Божић.* Музика је напустила црни, науљени подијум. *Дав.*

~ **се** *повр.* — Особито се науљио. Све његово, а и он сам увијек у масној радној одјећи. *Кал.*

нàум м *намера, накана.* — Није могла да изврши свој наум. *Бег.* Али она је смислила свој план . . . и, ево, остварила је свој наум. *Андр. И.*

нāума ж *в. наум.* — Имаш ли икакву науму да се бар мало о свом дјетету бринеш? *Јел.*

нāумāк прил. *меко, мекано (тако да се може умакати):* ~ скувати јаје. *Бен. Рј.*

нàуман, -мна, -мно обично у изразу: бити ~ *наумити.* — Ја сам . . . науман да отворим кафану овдје на тргу. *Мат.* Нисам ја науман да то учиним. *Креш.*

нàумити, -ӣм сврш. *решити се, одлучити се, наканити се.* — Ви сте канда озбиљно наумили да ове године напустите парохију? *Пав.* Жене и девојке шалиле се с нама као да знају куд смо наумили. *Поп. Ј.*

нàумицē прил. *намерно, хотимице.* — Нисам ја то наумице радио. *Креш.*

наумљȉвати, -ујмљујēм *несврш. и уч. према наумити.* — Давно наумљујем славно име стећи. *Вел.*

наȕплиј(ус) м грч. зоол. *ларва, личинка многих ракова, са три пара ногу и једним оком. Терм. 4.*

нāупрт прил. *на леђима. Вук Рј.*

нàуркати, -āм сврш. *нахушкати, подбости.* — Криви су нам клети противници што га с чини на зло науркаше. *Март.*

наȕсиљено прил. *с устезањем, устежући се.* — Твоје су очи . . . кô дозрела вишња — рече јој чисто наусиљено. *Тип.*

нâуско прил. *с мало ширине, с малим отвором, уско.* — Откључа и науско отвори врата. *Ков. А.*

нàусница ж **1.** *длачице, маље над горњом усном, почетак бркова.* — Израстао већ момак, почела га гарити наусница. *БВ 1909.* **2.** *део лица између горње усне и носа.* — Стеже му студен голу наусницу. *Гор.*

нàустити, -ӣм сврш. *наговорити против кога, нахуцкати.* — Брат је сестру наустио на ме. *Огр.*

нàустице ж мн. *наусница (2).* — Бријед, дрхћућих наустица, подивљала погледа и исправљене шије чекао [је] брат Адам своје противнике. *Торд.*

нàустицē прил. **1.** *у непосредном говору, непосредно.* — Онда ћу . . . отићи до господина да му све наустице кажем. *Јакш. Б.* Није онда момак дјевојци наустице љубави очитовао. *Том.* **2.** индив. *једва мичући уснама.* — Говорио је наустице, скоро шаптом. *Божић.*

нàут м бот. ар. *слануτак, леблебија* Cicer arietinum. — Као вариво једе народ погдегде и наут и бамље. *Батут.*

нàутика и **наȕтика** ж грч. *наука о управљању бродом и о пловидби*; исп. навигација. — Преклани сам узео учити наутику. *Дражс.*

нàутилус и **наȕтилус** м зоол. *врста главоношца* Nautilus pompilius. *Бен. Рј.*

нàутичāр и **наȕтичāр** м (вок. -ȁру и -āре) **1.** *стручњак за наутику.* **2.** *ученик поморске школе.*

нàутичāрев, наȕтичāрев, нàутичāров и **наȕтичāров,** -а, -о *који припада наутичару.*

нàутичкӣ и **наȕтичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на наутику.* — Придаје се већа пажња и наутичкому одгоју. *Мј. 1926.*

Изр. наутичка средства *географска ширина и дужина.*

нâуточ прил. покр. *кришом, крадомице.* — Говорило се да је њих Гарофола науточ помагала и кућила. *Мат.*

нàухвица ж *наушница, минђуша.* — Са финих ушију висјеле златне дугачке наухвице. *Шен.*

науцкȁвати, наȕцкāвām *несврш. и уч. према науцкати.*

нàуцкати, -āм сврш. *в. нахуцкати.* — Кад их није могао растјерати, науцкао пса. *Бен.*

научȁвāње с *гл. им. од научавати.*

научȁвати, наȕчāвām несврш. **1.** *учити (кога), поучавати, упућивати.* — Вичу му над главом, научавају га: — Прсте — вели — испружи! *Сиј.* **2.** *износити, излагати неке идеје, неко учење, проповедати.* — [Неки филозофи] научавали су опће јединство цијелог материјалног свијета. *ОП 1.*

нàучан, -чна, -чно **1.** (обично одр.) **а.** *који се односи на науку, који се заснива на науци:* ~ истина, ~ метод(а), ~ откриће. **б.** *који се бави науком.* — У научном свету јавила се реакција противу физиолошког материјализма. *Скерл.* **2.** *који је стекао неку навику, који је што уобичајио, научио, навикнут.* — Васо врисну и, научан да лупа штогод, пуном чашом удари о зид. *Ћор.* Научни да буду извршиоци силе, они су све људске жеље и сање презирали. *Цес. А.* **3.** *учен, школован.* — Према тому бијаху и људи: прости али простодушни; слабо научни, али и мање изопачени. *Јурк.*

наȕчāње с **1.** *гл. им. од научати.* **2.** *наук (4).* — Његово научање . . . донијело је у свијет нову неједнакост. *Рад. А.*

нàучār м *научник, учењак.* — Трновита је стаза којом се један борац за истину и научар креће. *Срем.* Против мајке природе и свемоћни научар . . . тешко има успјеха. *Уј.*

наȕчати, нàȕчām несврш. *научавати.* — Сељаке [је] научао како да се ослободе господскога јарма. *Мишк.*

нàучен, -а, -о **1.** *трп. прид. од научити.* **2.** *учен, образован.* — Недић је био врло паметан и научен човек. *Скерл.*

нàученōст, -ости ж *ученост, образованост; знање.* — Образовање и научености . . . изазивају само потребе живота, корист и таштина. *Кнеж. Б.*

нàученьāк, -а и **научȅньāк,** -áка м (вок. нàученьāче и нȁученьāче) = научник (1) *човек који се бави науком, учењак.* — Многом је научењаку у глави толико пуно знања да му у њу не може припроста истина. *Шим. С.*

нàученьāчкӣ и **научȅньāчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на научењаке, научнички, учењачки.*

нàученьāштво и **научȅньáштво** с **1.** *особина научењака.* **2.** зб. *научењаци.*

наȕчитель м заст. *учитељ; проповедник.* — Црква . . . [је] посвећена светом Јери, црквеном научитељу. *Мар.*

наȕчити, нàȕчīм сврш. **1. а.** *учењем, вежбањем стећи знање; савладати вештину.* — Одавно [је] потпуно научио њихов језик. *Петр. М.* Теби [се] не да ама баш ништа научити. *Креш.* **б.** *навикнути.* — Нису

људи научили да га таквог виде. *Вес.* **2. а.** *пренети на кога, предати коме какво знање, упутити кога у што (какву вештину или што друго).* — Учила га је свему чему је мислила да треба да га научи. *Вес.* **б.** *привикнути кога на што.* — Немој мислити да те нећу научити реду! *Јонке.*

Изр. ~ кога памети *казном уразумити, опаметити кога.*

~ **се** (чему, на што) *научити (1).* — Вук се од добра оца научи књизи српској и талијанској. *ЛМС 1951.* Научили се на затвор, као врапци на жито! *Гор.*

на̀учљив, -а, -о *који се да научити. Прав.*

на̀учњак м **1.** = научењак. — Мада је астроном озбиљан научник, ствар ипак није узета сувише озбиљно. *Петр. М.* Муслиманско свеће̂нство [је] пријеким оком пратило рад научника. *Пов. 2.* **2.** *онај који учи занат, обрт, ученик у привреди, шегрт.* — Прошао је покрај њега . . . пекарски научник с мрежом топла пецива. *Крл.*

на̀учњӣков, -а, -о *који припада научнику.*

на̀учница ж *женска особа научник (2). Прав.*

на̀учничин, -а, -о *који припада научници.*

на̀учничкӣ, -ā, -ō *који се односи на научнике.*

на̀учњӣштво с *научењаштво.*

на̀учно прил. *научним методом, служећи се научним принципима:* ~ доказати, ~ објаснити.

научноистра̀жѝва̀чкӣ, -ā, -ō *који се односи на научно истраживање:* ~ рад, ~ установа.

на̀учно̂ст, -ости ж **1.** *особина онога који је учен, ученост.* — [Та питања су] већ једном, пре нас и наше научности, била оцењена. *Сур.* **2.** *научни карактер, научна вредност.* — Тиме педагогика добија у погледу научности. *Пед.*

на̀учњак м *научењак, научник (1).* — Веле да су то научњаци израчунали. *Бан.*

на̀ушнцӗ прил. индив. *примајући ухом, слухом, по слуху.* — Наочице [се] чини да би могла бити замијењена другом, не може јој бити замјена наушнице. *Шим. С.*

на̏ушљати се, -ам се сврш. покр. *загадити се ушима, вашима, навашљивити се.* — Бојим се наушљаћемо се на овом путу . . . — Нећемо . . . увјерава га Саво чешући се. *Ђон.*

на̀ушњӣк м *навлака (на капи) за заштиту ушију од хладноће.* — Први је, у сурини и капи с наушницима, јахао на бијелу коњу. *Крањч. Стј.*

на̀ушница ж **1.** *украс који се ставља на ухо, који виси о уху, минђуша.* **2.** *наушник.* — Митраљезац у сибирској капи с наушницама безбрижно је чистио трубу. *Моск.*

на̀ушњӣк м *наушник.* — Сав се затресурио, поклопио уши наушњацима. *Божић.*

на̏уштрб и **на̏уштрб** прил. *на штету, на рачун (чега).* — Трпили смо га . . . против наше воље и науштрб наше слободе. *Козарч.* Постајала је све више мајка, науштрб свега осталог. *Дав.*

на̏фа ж тур. *потрбушни део крзна лисице или друге дивљачи. Вук Рј.*

нафа̀ка ж тур. **1.** *по празноверном схватању оно што је човеку суђено да поједе у току живота; храна, животне потребе.* — Суђено му да још живи . . . није му још нестало нафаке. *Ђор.* Зато и прибиреш нафаку. *Кум.* **2.** *судбина, срећа, воља божја.* — Оћерали ме Мађари на вјешала, конопац пукô и ето . . . божја нафака. *Шуб.*

на̀фал прил. *намерно, хотимично.* — Она је била велика радозналица, и упитала је то само тако, нафал, иако је све знала. *Донч.*

нафал- *в. нахвал-.*

на̀фа̄рбати, -ам сврш. **1.** *намазати фарбом, бојом, обојити.* **2.** фиг. *неповољно кога приказати, лоше о коме што написати.* — Изгрдили ме и нагрдили и нафарбали свима бојама у новинама, а ти мени да се стишам. *Нуш.* **3.** фиг. *преварити, слагати.* — Дан му његов, јамачно те нафарбао, па си му ваздан утоваривала. *Рад. Д.*

нафат- *в. нахват-.*

на̀фиксати, -ам сврш. *намазати фиксом, лаштилом, налаштити, изглачати.* — Гардијски коњички пук . . . с нафиксаним чизмама . . . кренуо [је] на Бањицу. *Вучо.*

на̀филовати, -лујем сврш. *напунити филом, надевом, наденути.* — фиг. На тим . . . матронама . . . све је било лаж . . . Вадли нафиловани . . . струк умидрован . . . у глави слама, а у срцу злоба. *Крл.*

на̀фицкати се, -ам се сврш. *удесити се, накинђурити се.* — А како то, да се ти, Ивица, не исцифраш и не нафицкаш? *Ков. А.*

на̀фора ж грч. црквен. *комадић, коцкица посвећеног хлеба, круха који се у православној цркви дели после литургије.*

на̀фракати, -ам сврш. *превише намазати средствима за улепшавање, нашминкати;* исп. натрацкати. — Ти си Босо, опет нафракала уснице! А знаш, да ја то не волим. *Маш.*

~ **се** *повр.* — Била [је] сва . . . набељена и нафракана. *Јакш. Ђ.*

нафризи́рати, -и̏зи̏рам сврш. *направити фризуру (некоме).*

~ **се** *повр.*

нафр̏кати, нàфр̏чēм сврш. *намотати, навити.* — Кравица [се] окрене и нафрче најприје тај § на роге. *Маж. Ф.*

нӣфта ж грч. мин. *жута до тамносмеђа запаљива течност, текућина органског састава, која се налази у дубини земље у седиментним слојевима.*

нафтàлӣн, -и́на м *угљеников водоник, угљиководик непријатног мириса, који се добива из катрана каменог угља; листићасто-кристалан прах тога састава служи за заштиту крзна и вунених предмета од мољаца.* — фиг. Све што је војничко, све натраг у нафталин! *Кол.*

Изр. из нафталина извадити (изнети) *оживљавати, обнављати нешто што је време прегазило.*

нафталӣнац, -нца м (вок. нӣфталӣнче; ген. мн. нафтàлӣнāцā) *подругљив назив за официра некадашње аустроугарске војске који се реактивирао у бившој Павелићевој НДХ.*

нафтàлӣнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на нафталин.* **2.** *који се односи на нафталинце.* — Пук [је] већ првих дана априла 1941. схватио [домобранство] као нафталинско повампирење једне мађарске карикатуре. *Крл.*

нàфтāш, -а́ша м разг. **1.** *радник на вађењу нафте; истраживач нафте.* — Нафташи су одустали од ... плана заустављања ерупције [нафте] на претходном кратеру. *Пол. 1960.* **2.** *мотор на нафтени погон.* — Мотор дизел нафташ ... продајем. *Bj. 1960.*

нӣфтен, -а, -о и **нӣфтенскӣ,** -ā, -ō *који се односи на нафту.* — Даље су још градови ... с нафтеном и машинском индустријом. *ЕГ 2.* У малим количинама могу се наћи у нафти и спојеви кисика у облику, тзв. нафтенских киселина. *ОК.*

нӣфтин, -а, -о *који припада нафти, који се односи на нафту.* — Истраживачка екипа ... отпочела [је] истраживања нафтиних лежишта. *Пол. 1959.*

нӣфтӣ, -ā, -ō *нафтени.* — Радит ће се на експлоатацији новоотворених нафтних поља. *Bj. 1960.*

нӣфтовōд м *постројење, уређај за одвођење нафте.* — Разговори су се водили и о проблему поновног отварања нафтовода кроз Ирак и Сирију. *Б 1957.*

нафтòносан, -сна, -сно *који садржи нафту, у коме има нафте:* ~ поље, ~ шкриљац.

нафӯкати се, нàфӯкām се сврш. покр. пеј. *халапљиво једући најести се, наждерати се.* — Лажеш репата улизицо, пас ти се меса нафукао-о-о! *Лал.*

нӣх узв. покр. *на, узми!* — Е ево нах, нек вам терзија мјери како хоће. *Cuj.*

нахàберити, -ӣм сврш. *донети хабер, вест, јавити, известити; поручити.* — Елем, ти, Мате, баш ударио у пљачку. Моји људи су ми нахаберили. *Радул.*

нахáђати, нàхāђām покр. несврш. *в. находити.*

нàхарати (се), -ām (се) сврш. *в. напљачкати (се). Р-К Реч.*

нахàрмак прил. *брзо. Бен. Рј.*

нàхāрчити, -ӣм сврш. *много харчити, потрошити.* — А ја ... већ мислио да пођем у Крим и у Турћију, да нахарчим злата. *Шов.*

нахахàкати се, -ām се сврш. *узвикнути ха-ха-ха!, насмејати се у великој мери.* — »Лијепе комедије«, нахахакала се старица и ухвати брзо врчић. *Шен.*

нахвáлити, нàхвāлӣм сврш. **1.** *доста, много похвала изрећи.* — Бургио се трудио да је нахвали. *Франг.* **2.** *назвати (у поздрављању, нпр. бога, добро јутро).* — Тко ће њему на уранак доћи и добро му нахвалит јутарце. *Март.*

~ **се а.** *похвалити се много пута или на много места, задовољити се хвалећи се.* — Купила је опет шудара ... сашила двије кошуље, нахвалила се на све стране. *Кал.* **б.** (кога, чега) *нахвалити (1).* — Не може те се доста нахвалити како лијепо сједиш на коњу. *Шен.* Он се неће моћи нахвалити доброте његове. *Нед.*

нàхвалицē прил. *хотимице, намерно.* — Те се основе за будућност не крију, не таје, напротив — нахвалице се износе на велико звоно. *Цар Е.*

нàхвалнчан, -чна, -чно *намеран, хотимичан. Рј. А.*

нàхватати, -ām сврш. **1.** *хватајући накупити велику количину чега.* — А чим нахвата [рибе] ... за једну пошиљку ... он нагне кући. *Јевт.* фиг. Мјесто да си у сву зору хлада нахватала, пустила си да нам сунце ... угрије собу. *Јурк.* **2.** *бити јако обузет неким осећањем (страха, сумње и сл.).* — Одједаред је нахватао ужасну сумњу, да се ту нешто не слаже. *Вин.*

~ **се 1.** *прионути уз нешто, наталожити се, ухватити се на чему:* нахватала се прашина. — Око уста му се нахватале мрве хлеба. *Јак.* Стакло је полуводич ако му се на површини нахватао невидљиви слој влаге. *Физ. 2.* **2.** *нахватати (2). Р-К Реч.*

нахéрити, нàхēрӣм сврш. *поставити нахеро, накриво, накривити.* — Момци су већ нахерили шешире. *Том.*

~ **се** *нагнути се, накривити се.* — Ђерам се нахерио на једну страну. *Вес.* Одмичу ... села с дрвењарима и нахереним крововима. *Кол.*

нàхēро прил. *накриво, косо.* — Црвену капу ... ставила је нахеро на главу. *Тип.* Било је ту ... мраморних гладијатора, положених нахеро. *Ћорб.*

нахѐрцē прил. *нахеро. Вук Рј.*

нáхија ж тур. заст. *управно подручје, крај, област.* — Све су заптије разаслане по нахији. *Мул.*

нáхијскӣ, -ā, -ō *који се односи на нахију*: ~ кнез.

нахѝкнути се, нàхикнēм се *удишући произвести глас сличан узвику »хик«, наштуцнути се хотимице.* — Накашља се три пута, нахикну се према постолару опет три пута. *Шен.*

нàхитац прил. *усмерице, у правцу (према чему).* — Згради сјекиру из кута, па ... удари нахитац према Цики. *Кал.*

нахи́тјети, -тӣм сврш. (ијек.) покр. *хитајући кренути некуд, пожурити.* — Куд си нахитио? — заори и опет иза листа. *Горд.*

нахихòтати се, -ихоћēм се сврш. *издовољити се у хихотању, исмејати се до миле воље.* — Одоше иза кухиње, да се десетак часака нагрохоћу и нахихоћу. *Креш.*

нàхлада и **нáхлада** ж *назеб.* — Ми старији морамо се веома чувати нахладе. *Том.*

нàхлāдан, -дна, -дно *помало хладан, прохладан, свеж.* — Лаки нахладни повјетарац пирка му преко главе. *Пец.*

нахлáдити, нàхлāдӣм сврш. *в. нахладити се.* — Последњих дана је [младић] нахладио и сад осјећа чудну клонулост у тијелу. *Лал.*

~ **се** *назепсти, добити назеб.*

нахлађѝвати (се), -āђујēм (се) *несврш. и уч. према нахладити (се).*

нахмýрити, нàхмӯрӣм и **нàхмурити,** -ӣм сврш. *намрштити.* — Нахмуривши уста и нос попут неодлучна дипломате, укочио се. *Ков. А.*

~ **се** *намрштити се.*

нáход м = нахоче *нађено дете (обично новорођенче).* — Ја другог рода немам ни по крви ни по богу, јер сам ја наход. *Ат.* [Дјевојчица] Вјера је наход, одгојена код Срзикапе. *Мажс. Ф.*

нахóдати се, нàхōдām се сврш. *провести много времена у ходању, заситити се ходања.* — И ви сте се доста находали ноћас? *Глиш.*

нàходити, нàходӣм несврш. **1.** *налазити; затицати.* — Сретан ти, који находиш у Лападу забаве! *Војн.* Па кад Јован у пећину дође, али бону находио мајку. *НП Вук.* **2.** *сналазити, спопадати.* — Још ме ово находило није. *НП Вук.* **3.** покр. *падати (о киши, снегу).* — Што више грми мање дажда находи. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *бити, налазити се (на неком месту).* — Казују ... да се у овој колиби находи Главаш Станоје. *Јаки. Ђ.* **2.** *находати се.* — Дјецо моја, синови рођени ... доста сте се находили свијета. *Вел.*

нáходӣште и **нàходӣште** с **1.** *налазиште. Р-К Реч.* **2.** *дом за нахочад.* — У овом градском предјелу налази се ... находиште, породиште и завод за умоболне. *В 1885.*

нáходник м **1.** *наход, нахоче. Вук Рј.* **2.** *налазач.* — Наређује се господару изгубљене ствари кад је нађе да 20% вредности ... да као награду находнику. *Арх. 1926.*

нàхођāј м *нађен предмет, налаз.* — Нахођаји жељезнога доба обилни су. *Шиш.*

нàхођēње и **нахòђēње** с **1.** *гл. им. од находити (се).* **2.** *мишљење, суд, схватање.* — Затим да се налаз дијели по слободном нахођењу. *Кол.*

нахорóзити се, -òрōзӣм се сврш. *в. накострешити се. Бен. Рј.*

нáхоткиња ж *нађено женско дете.* — По граду бјеше находа и нахоткиња. *Мат.*

нáхоче и **нàхоче,** -ета с = наход. — Није то болан, шала, закопати нахоче у сеоски потес! *Глиш.* А камо сте смјестили оно нахоче, што вас је лани водило? *Бен.*

нахрамúвати, -àмујēм (нахрàмӣвāм) и **нахрамљúвати,** -хрàмљујēм несврш. *помало храмати.* — И [коњ] нахрамива на све четири, ко раца путује. *Гор.* Нахрамљивао је на лијеву ногу. *Шен.* Коњи нахрамљују на предње ноге. *Моск.*

нахрáнити, нàхрāнӣм сврш. **1.** *дати коме довољно хране, дати да се доста једе.* — Нахраним коње и спремим кола. *Ивак.* **2.** фиг. *задовољити.* — Сигуран је да неће нахранити жељу. *Мих.*

~ **се** *најести се.* — Он се прекрсти и примакне синији, те се добро на'рани. *Вес.*

нáхрāнка и **нàхрāнка, нáхрāнкиња** и **нàхрāнкиња** ж *женско усвојено дете, подсвојкиња, усвојеница. Вук Рј.*

нáхрāнко и **нàхрāнко** м *мушко усвојено дете, усвојеник. Бен. Рј.*

нáхрāнче и **нàхрāнче,** -ета с *усвојено дете.* — Сиромашнога козара ... нахранче бијаше. *Креш.*

нахрањúвати, -àњујēм *несврш. и уч. према нахранити.*

нàхрлити, -ӣм сврш. *хрлећи доћи, нагрнути, навалити.* — Свет ће просто нахрлити! *КН 1960.*

нахр̏нути, нàхр̄нēм сврш. *навалити, насрнути.* — Остала пашчад нахрнуше, док се нетко јави. *Мул.*

нàхрпати, -ā̄м и **нàхрпити,** -ӣм сврш. *скупити у хрпу, гомилу, нагомилати.* — Стрепе злочинци пред гомилом списа, нахрпаних на сучеву столу. *Кум.* Овдје ћемо страдат, гроб на гроб нахрпит — али се и надат! *Крањч. С.*

нàхрптити, -ӣм сврш. *издићи, истурити хрбат, леђа.* — Нешто је легло посред пруге, накострешило се, нахрптило као пећина. *Цес. А.*

нахр̏упитељ м *нападач.* — Стриц ... вазда бијаше сматран за узрок рата, за нахрупитеља. *Старч.*

нàхрупити, -ӣм сврш. **а.** *банути, упасти.* — Нагло као што је и нахрупила, устаде и суну ван собе. *Десн.* **б.** *навалити, јурнути; нагрнути.* — Како дођох у Омишљу пред њега, нахрупи на мене. *Шен.* Једна повећа група нахрупи са стране. *Ћоп.*

нàхрупицē прил. *нахрупивши.* — Е, да, избијели зубе ... сват који је прије нахрупице плавушца прекинуо. *Ков. А.*

нахрупљ̏ивати, -ӯпљујēм *несврш. и уч. према нахрупити.*

нàхрупнути, -нēм сврш. *нахрупити.* — Чека ... да нахрупну из подземних јама муљаве и црне воде. *Ств. 1948.*

нàхудити *в. наудити.*

нахӯкати, нàхӯчēм и нàхӯкāм и **нахӯкнути,** нàхӯкнēм сврш. **а.** *дахнути, хукнути на што, дахом замаглити.* — фиг. Све је преплављено оним нереалним свјетлуцавим полумраком што га је умио нахукнути само Рембрант. *Бат.* **б.** *прекрити, превући; имати нијансу (боје).* — Рука сама посегну за чашом, а кожу на тијелу нахуче ужарени зној. *Мих.* Бијело му је перје њежно ружичасто нахукано. *Финк.*

~ **се** *замаглити се.* — Стакалца му се на очима нахукала од милине. *Мар.*

нàхуморити се, -ӣм се сврш. *намргодити се, намрштити се. Вук Рј.*

нахуцк̀авати, -хӯцкāвām *несврш. и уч. према нахуцкати.*

нàхуцкати и **нàхушкати,** -ā̄м сврш. *натуткати, подбости.* — Дипломати су то велики! Одмах ће сјутра хтјети да вас нахуцкају на мене. *Крл.* Ви сте моју жену ... нахушкали против мене. *Л-К.*

нацàклити, нàцаклӣм сврш. *учинити да се што цакли, сија.* — Упита се [отац] подигавши сузама нацаклене очи. *Крањч. Стј.*

нàцвиковати, -кујēм сврш. *наборати, набрати (тканину).* — Тешко се пегла [свила од заставе]. 'Си луда, то је добро кад се мало нацвикује. *Ћос. Д.*

нацвр̏кати се, нàцвр̄чēм се и нàцвр̄кāм се сврш. фам. *мало се напити; напити се, опити се.* — Нацврчемо се из шарене чутуре. *М 1867.* Тко је другачије рекао ... тај се ваљда нацвркао. *Вел.*

нацвр̏љати, нàцвр̄љāм сврш. *ружно написати, нажврљати.* — Била [су] нацврљана различита слова, нагомилана због-здола. *Креш.*

нацвр̏цати се, нàцвр̄цāм се сврш. фам. *нацвркати се.*

нàцврцкати се, -ā̄м се сврш. фам. *дем. од нацврцати се. Р-К Реч.*

нàцēвчити се, -ӣм се, ијек. нàцијевчити се, сврш. фам. *добро се напити, опити се.* — Очух јој се данас добро нацевчио. *Јаки. Ђ.*

нацēдити, нàцēдӣм, ијек. нацијèдити, сврш. **а.** *стискајући, гњечећи истиснути течност (из лимуна, грожђа и сл.).* — А попијеш ли вино, нацеди га снова из наших сисатих брегова. *Богдан.* **б.** *цеђећи или пажљиво одвајајући текућину од талога налити.* — Госпа Јалжабета нациједила из лончића ... мало густе текућине у Иренину шаљицу. *Донч.*

нацеђ̏ивати, -èђӯjēм, ијек. нацјеђ̏ивати *несврш. и уч. према нацедити.*

нацел̏ивати се, нацèл̏ивāм се, ијек. нацјел̏ивати се, сврш. *много пута целивати, наљубити се. Бен. Рј.*

нацēпати, нàцēпāм, ијек. нацијèпати, сврш. *исцепати, насећи довољну количину чега. Р-К Реч.*

нацēпити, нàцēпӣм, ијек. нацијèпити, сврш. *цепљењем, калемљењем оплеменити (биљку), накалемити.* — Треба ... наврнути или нацијепити биљку. *Старч.*

нàцепкати, -ā̄м, ијек. нàцјепкати, сврш. *дем. према нацепати.* — Мора нацепкати и ситнине за потпаљивање. *Петр. В.*

нàцерити, -ӣм сврш. *развући у осмех показујући, откривајући зубе (о лицу).*

~ **се** *развући лице у осмех показујући, откривајући зубе.* — Иван Лозар ... глупо се нацери својој срећи. *Кум.* фиг. Живот се на ме нацерио. *Матош.*

нацȉзам, -зма м *националсоцијализам.* — Настала је припремна фаза за друштвени преображај ... уз лозинке фашизма и нацизма. *Сек.*

нâција ж *народна заједница настала у епохи капитализма на заједничкој територији и у оквиру заједничког језика и блиске етничке и културне сродности, прожета свешћу о јединству порекла и интереса.*

нацијe-, ек. наце-.

нàцикао, -кла, -кло *мало прокисао (о вину)*; исп. цȉкнути (5). — [Саветује] како се поправља нацикло вино. *Андр. И.* фиг. Као да је почео некако црвољити тим нациклим питањем о убијању. *Божић.*

нациљати, нàцȉљām сврш. *управити према циљу, нанишанити, уперити.* — Све ће убити, само треба добро нациљати. *Л-К.* Речи ... [су] биле све нациљане само на случај с праљом. *Дав.*

нàционāлан, -лна, -лно **а.** *који се односи на нацију, који припада нацији, који је својствен нацији*: ~ историја, ~ свест, ~ питање, ~ култура, ~ обележје итд. **б.** *који је прожет народним духом, свешћу о припадности нацији.*

Изр. национални парк *подручје стављено под заштиту власти, у којем је забрањена људска делатност која би мењала природни ток живота биља и животиња.*

национáлац, -лца м заст. *националист(а).* — Ватреног националца затрпали [су] нови утисци и посао. *Сек.*

националȉзам, -зма м **1.** *национална свест, родољубље.* — Они [студенти] доносе слободоумна схватања ... и занос оживелог национализма. *Андр. И.* **2.** *величање, култ своје нације који искључује поштовање других нација, шовинизам.*

националȉзāторски прил. *у смислу, у духу национализације.* — Социјалдемократско проповиједање подјеле [је] управљено националзаторски расположеној сељачкој маси. *Бак.*

национализáција ж *општа привредно-политичка мера којом се власништво над објектима неке привредне гране одузима приватним лицима (обично уз накнаду) и преноси на државу, односно друштво*: ~ банака, ~ саобраћаја, ~ рудника итд.

национализúрати, -зȉрāм сврш. и несврш. = национализовати **1.** (*из*)*вршити национализацију.* — Народна власт ... национализира сву индустрију, банке, трговину. *Ант. 1.* **2.** *прожети, прожимати народним духом, националном свешћу.*

~ **се** *повр. према национализирати (2).* — Постепено, почео је у читаоници да се просвећује и национализира. *Сек.*

национàлизовати, -зујем сврш. и несврш. = национализирати. — У Југославији је била национализована сва крупна ... индустрија. *Пиј.*

национàлисати, -ишēм сврш. *в. национализирати (2).* — Криза коју је хришћанска црква проживљавала учинила је да су њезине одредбе морале ... да се национализишу. *Ђорђ.*

национàлист(а) м **1.** *човек са јаким националним осећањем, родољуб, патриот(а).* — Сремац [је] ... традиционалист и националист. *Скерл.* Којему се младому човјеку није догодило да је био идеалиста, обично националиста. *Уј.* **2.** *присталица политике развоја своје нације на штету других народа, шовинист(а).*

националȉстичан, -чна, -чно и **националȉстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на национализам и националисте*: ~ идеологија, ~ политика, ~ став.

национàлисткиња ж *женска особа националист(а).* — Сестра, љута националисткиња, бучно [се] бунила. *Кол.*

националȉтēт, -éта ж *народност, националност.* — Дрејсер [је] пореклом и националитетом Нијемац. *КХ 1936.*

нāционāлно прил. *у националном правцу, у погледу националности.* — Они се још нису национално иживели. *Бар.*

националио- *као први део у придевским сложеницама означава да оно што је њиховим другим делом исказано има национално обележје*: националноослободилачки, националнополитички итд.

национáлнōст, -ости ж **1.** *припадност одређеној нацији, национално обележје, народност.* — »Славеносербски« језик ... је у XVIII в. породила потреба заштите наше националности. *Бел.* **2.** *припадници једне нације, народ, нација.* — Литература појединих република припада свим националностима. *НК 1946.* **3.** *грађанска припадност одређеној држави, држављанство.*

нацȉонāлсоцијалȉзам, -зма м *политички фашистички покрет и његова идеологија у Немачкој између два рата, којим је руководила националсоцијалистичка партија Немачке са Хитлером на челу.*

нацȉонāлсоцијàлист(а) м *присталица националсоцијализма, хитлеровац, нацист(а).*

нацȉонāлсоцијалȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на националсоцијализам и националсоцијалисте.*

нàцист(а) м *националсоцијалист(а).*

нацȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на нацизам и нацисте.*

нацифашȉзам, -зма м *немачки облик фашизма, националсоцијализам.*

нацифашȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на нацифашизам.*

нàцифрати, -ām сврш. *накитити, налицкати.* — Сваки се утркивао ко ће ... лепшим словима нацифрати и тиме уредника придобити. *БК 1906.*

~ **се** *повр.* — Но јесу ли се они уредили и нацифрали? *Ков. А.*

нацје-, ек. наце-.

нацмáкати, нàцмāчēм и нàцмāкāм сврш. *одвише намазати.* — Коса [је] нацмакана помадом. *Јакш. В.*

~ **се 1.** *повр.* **2.** *сит се наљубити кога. Р-К Реч.*

нáцрвен и **нàцрвен,** -а, -о *у коме се запажају тонови црвене боје, који је почео црвенети, црвенкаст.* — Некому напупуљиле модре киле и нацрвени чири. *Љуб.*

нацрвèнити, -рвенīм сврш. *обојити, намазати црвеном бојом.* — Испод малих нацрвењених устију прилијепила је сићушни четверокут црног фластера. *Грг.*

~ **се** *повр.*

нацрèпати, нàцрепāм и нàцрепљēм сврш. покр. *в. нацрпсти. Вук Рј.*

нацркáвати се, -рkавāм се сврш. погрд. *наспавати се. Бен. Рј.*

нáцрљен и **нàцрљен,** -а, -о *в. нацрвен.* — Синули сунчани траци па огрijали ... пожутјело и нацрљено лишће густе шуме. *Горд.*

нáцрн и **нàцр̄н,** -а, -о *у коме се запажају тонови црне боје, који је почео црнети, црнкаст.* — Видјеше грабову љуску и око отечено као у вола, а бијелу насјела крв нацрна. *Љуб.*

нацр̀нити, нàцр̄нīм сврш. *намазати, превући црном бојом.*

нацр̀пстн и **нàцр̄пстн,** нацр̀пēм сврш. *црпући напунити, накупити.*

нáцрт м **а.** *цртеж на коме је представљен склоп неког објекта, постројења и сл., план.* **б.** *претходни, само у основним цртама назначен распоред излагања неког рада, укратко означена главна замисао, скица:* ~ романа, ~ слике. — Испрецртао је неколико картона за нацрт бакрореза. *Крл.* **в.** *полазни, основни текст који се као предлог упућује на разматрање, пројекат:* ~ закона, ~ резолуције.

нацртáватн, нацр̀тāвāм необ. *несврш. и уч. према нацртати.* — [С] највећим трудом [је] нацртавао слова. *Коз. И.*

нàцртāј м *в. нацрт.* — Била су писма или да боље речем ... нацртаји писма Санта Маура управљена твом оцу. *Војн.*

нàцртатн, -āм сврш. **1.** *израдити цртеж, рисарију, представити цртежом, нарисати.* — Насликали су ... животињу, коју су жељели убити, и на њој су или крај ње нацртали замку. *Пов. 1.* **2.** фиг. *сликовито испричати, описати.* — У чувеном писму кнезу Милошу ... он је изванредно нацртао и његову владавину и његову природу. *Бел.*

~ **се** *добити облик, формирати се.* — Ипак јој [Мари] је око потамнило ... обрве се продуљиле ... усне фино се нацртале. *Војн.*

нáцртнй, -ā, -ō *који се односи на нацрт. Р-К Реч.*

Изр. ~ геометрија мат. *област геометрије која просторне облике реалног света и законитости међу њима приказује цртежима у равни. МЕП.*

нàцугати се и **нàцукати се,** -āм се покр. *напити се, опити се.*

нàцуњати, -āм сврш. *цуњајући наћи.* — Бари не буде право, гдје је све нацуњати морам. *Јурк.* Што не нацуњаш себи жену ... Докле ћеш самовати? *Срем.*

нàчавлати, -āм *потковати чавлима, клинцима.* — Притискао [је] тешким начављаним ципелама тамне изглодане ... даске пода. *Кал.*

нàчадити и **нàчађити,** -īм сврш. *изложити чађењу, учинити да што постане чађаво.* — На апарату се налази игла дотичући се врхом начађена папира. *Туђ.*

нáчалан, -лна, -лно заст. *главни, руководећи.* — Успевала [је] код надлежних, а нарочито у руфету код началних господара. *Вучо.*

нáчалнйк м заст. *в. начелник.* — Тамо се наш началник и данас зове: Хрват-баша. *Павл.*

нача́ло и **нáчало** с заст. *почетак.* — На древним седиштима људских агломерација назире се, од магловита начала до најновијих дана, нешто од стално истог импулса. *Петр. В.*

нача́мити се, -īм се сврш. *провести много времена чамећи, начекати се чамећи.* — фиг. Начами се љута чама развраћена крај огњишта. *Шен.*

нàчас прил. **1.** *за кратко време, за тренутак; неко време.* — У соби начас наста тајац. *Ћос. Б.* Пошути начас, а онда рече. *Хорв.* **2.** *одједном, у тренутку.* — Материн оштар подвик ушутка га начас. *Пав.*

нàчàстити се, нàчастīм се сврш. *добро се почастити, заситити се чашћењем. Вук Рј.*

нàчвúљнти се, нàчвūљūм се сврш. *осути се бубуљицама.* — Читаво јој се лице начвиљило. *Божић.*

нàчекати се, -āм се сврш. *провести дуго времена у чекању.* — Ако је било вајде од чекања, ја се начеках, вала, баш доста! *Срем.* Начекале су се жене њих као кобац кише! *Бен.*

нàчелак, -еока с необ. **а.** *везица на предњој страни капе.* — Капа и начелак спадне. *М-И.* **б.** *део коњске опреме, ременчић на челу коња, на оглаву.* — Арес јој дâ са начелком златнијем коње. *М-И.*

на́челан, -лна, -лно **1. а.** *у коме је садржано начело; битан, суштински.* — Не бих тога случаја у никакову начелну разлику двају нарјечја стављао. *Јаг.* Несугласице између либерала и социјалиста биле су начелне природе. *Јов. С.* **б.** *који се тиче само битних питања, који се држи основних линија, без улажења у појединости, општи:* ~ одлука. — То је била начелна дебата, а он је заподео личне мотиве. *Петр. В.* Не дочекавши одговора на то начелно питање застење. *Крањч. Стј.* **2.** *који се увек држи прихваћеног начела, доследан.* — Ранко је отворен, убеђен, начелан, племенит борац. *Глиг.* Ми смо . . . увијек били начелне присталице демократизма у политичким односима. *Ант. Л.* **3.** заст. *почетни, први.* — [На печату] оздо [су] начелна слова његовога имена. *Шапч.*

на́челнӣк м **1.** адм. *звање руководиоца одређене службе у већим установама:* ~ штаба, ~ одељења, одјела. **2.** ист. *највиши представник власти у округу (срезу, котару или мањој управној јединици).* **3.** *онај који је на челу, вођа.* — Краљ . . . бијаше начелник свега народа. *Старч.*

на́челнӣков, -а, -о *који припада начелнику.*

на́челниковӑ̄ње с *гл. им. од начелниковати.*

на́челниковати, -кујём несврш. *бити начелник, бити на дужности начелника.* — Тој општини начелникује већ шест година. *Коз. Ј.*

на́челниковица ж *начелникова жена.*

на́челниковичин, -а, -о *који припада начелниковици.*

на́челничкӣ, -ā, -ō *који се односи на начелнике:* ~ положај.

на́челништво с **1.** *положај и звање начелника.* — Прелазећи као наслиједе од оца сину начелништво им надалеко проширило могућност пљачкања. *Мих.* **2.** заст. *начелство.* — Тада потрчаше старији и — одведоше Вучка у апс! . . . у начелништво! *Лаз. Л.*

на́челно прил. *у суштини, у главним, општим поставкама, држећи се начела, принципски:* ~ поступити. — Ако би ме тко био преварио за потпис на мјеници, нисам се начелно никада разљутио. *Крл.*

на́челно̄ст, -ости ж *особина онога који је начелан, онога што је начелно; поступање у духу начела, доследност, верност начелима.* — Чумић је гледао да поколеба код Марковићевих другова веру у његову чисту начелност. *Јов. С.*

начело́ и **на́чело** с **1. а.** *руководећа идеја, основа на којој је изграђена нека идеологија, наука, теорија и сл.; основна поставка, принцип:* ~ равноправности, ~ самоуправљања. — Ја заступам начело, а не себе и своје личне интересе. *Крл.* **б.** *поглед на свет, убеђење, уверење, назори.* — Он по начелима својим припадаше . . . опозицији. *Дом.* Данас се пружила изванредна згода да се изневјери своме начелу. *Леск. Ј.* **2.** заст. *основа свега што постоји, почетак, извор.* — Објективни идеализам . . . тврди да основу свега чини духовно начело. *ПИФ.*

Изр. у начелу *начелно.*

на́челство с ист. *највиша управна и извршна власт у округу (срезу, котару или мањим управним јединицама); зграда у којој се та установа налази.* — Постао је привремени практикант у ваљевском начелству. *Мил. Ж.* С брдељка на коме лежи шљивик види се среско начелство. *Чол.*

на́челствовати, -вујём несврш. заст. *учествовати заузимајући прво место, бити на челу.* — На литургији и парастосу начелствовао је епископ. *БК 1906.*

начепи́ти, нàчēпӣм сврш. *стати коме на ногу, нагазити кога.* — Закорачи дугачким ногама, да кога не згази и не начепи. *Сиј.*

начепу̏кати се, -ā̄м се сврш. покр. *находати се корачајући полако.* — Пошто се шетачи сити начепукају по тргу, онда би сви посједали спред кафане. *Мат.*

начепу́њити се, -èпӯњӣм се сврш. *наљутити се, надурити се, надути се.* — Што ли си ми се тако начепуњио? *Ков. А.*

начепу́рити се, -èпӯрӣм се *в. нашепурити се.* — Власи му бијаху некакве неописиве боје . . . а начепурене ко сламнате стрехе. *Ков. А.*

начѐстати се, -ā̄м се сврш. *нагурати се, сјатити се.* — Довољно је само да што блесне или звецне гдјегод око њих, па ето их одмах сви се начестају и нагрну као рибе. *Маш.*

начéстити, нàчēстӣм сврш. покр. *посадити у винограду лозе на место осушених, попунити. Вук Рј.*

на́чӗт, -а, -о **1.** *трп. прид. од начети.* **2.** *коме је здравље нарушено, захваћен болешћу.* — Људи смо, што кажу, начети и слаби. *Стан.*

на̀четати се, -ā̄м се сврш. *в. начетити се.* — Ту се бјеше начетала гомила слугу. *Мат.* Начетали су се око ње [ватре] слијепци са својим гуслама. *Јоп.*

начетве́рити се, -èтвēрӣм се сврш. = начетвероножити се и начетвероножити се *поставити се четвороношке, поставити се на руке и на ноге.* — Придиже се, начетвери, уста и одгега. *Кош.*

на́четверо прил. = начетворо *на четири дела.*

начетвероно́жити се, -дно́жӣм се сврш. = начетверити се. *Вук Рј.*

на̏четворо прил. = начетверо. — Срце ми се начетворо цепа. *Леск. М.*

начетвероно́жити се, -дно́жӣм се сврш. = начетверити се. — Потом се начетвероножи па онако четвороношке пролети по соби. *Вук.*

на̏четвр̄т прил. *за четвртину износа, на четврти део.* — Навуче дебелу завесу допола ... па је врати начетврт. *Сек.*

на̏че̏ти, на̏чнē сврш. **1. а.** *одвојити део чега што је било цело:* ~ јабуку, ~ торту. — Чобани ... начеше погачу. *Вес.* **б.** *почети трошити, употребљавати што:* ~ уштеђевину, ~ џак, врећу брашна. — На столу пламти жућкастим сјајем тек начета боца препеченице. *Вуков.* **в.** *почети уништавати, делимично оштетити.* — Унаоколо бијаху велики ормани пуни књига, које су махом миши начели. *Мат.* фиг. *учинити да ко, што оболи, да почне слабити, нарушити, поткопати (здравље, снагу).* — Робија му је начела плућа. *Козарч.* Старост је већ била начела и полако разједала и уништавала ту некада мушку фигуру. *Пер.* **г.** (девицу) *одузети девичанство.* — За младих дана ... починио [је] многу неправицу ... начео понеку дјевицу. *Вел.* **2. а.** *почети.* — Начео [је] да ређа своје недаће. *Рад. Д.* Јожа Коштрбан би начео — јер је Јожа морао брбљати макар што — најновију сензацију. *Кол.* **б.** *почети говорити о чему.* — Стари ... наче проблем. *Креш.* **3.** необ. *обузети, спопасти.* — Начео га је нови осјећај сигурности и пршљивости. *Божић.*

на̏четити се, -ӣм се сврш. *окупити се у већем броју (око кога, чега), накупити се, згрнути се.* — Они се, искежених зуба, начете око мене. *Уск.* Вукови се начетили и стадоше гладни прождирати у торове. *Гор.*

наче́чити се, на̏чēчӣм се сврш. *поставити се у одређени положај, застати у ишчекивању.* — Погледао је своје борце онако начечене у поваљеној папрати. *Ћоп.*

на̏чешљати, -а̄м и на̏чешљам сврш. **1.** *чешљајући припремити довољну количину (вуне, перја и сл.).* *Р-К Реч.* **2.** *чешљајући навући (косу) на чело.* — На очи [је] начешљана коса. *Шен.*

~ **се** *провести много времена чешљајући, заморити се чешљајући (вуну, перје и сл.).* *Р-К Реч.*

на̏чимати, -а̄м и -мљēм несврш. дијал. *в. начињати.* — Нећу ни ја њега [вино] начимати: нека отпочине капљица. *Ков. А.* Вртлог догађаја ... [је] начимао душевно и тјелесно и оног најотпорнијег. *Радул.*

на̏чин м **1.** *облик поступка, метод(а) рада при вршењу каквог посла, при остваривању чега; обичај:* ~ производње, ~ живота, ~ мишљења; механички ~ обраде, ~ употребе лека. — Био [је] задовољан благим начином, којим га је стари попа предусрео. *Јаки. Ђ.* Обје сестре [су] почеле опонашати њезин начин с дјецом. *Торб.* Насмијано лице с ... косом почешљаном на ренесансни начин. *Крл.* **2.** *средство, могућност, пут.* — Он не види сем револуције друга начина да се остваре идеали Лиге. *Скерл.* Зар нема никаква начина да до ње дођем? *Креш.* **3.** *мера, уобичајен облик.* — Госпођица Емилија исто тако њега милује преко начина. *Креш.* Не вреди [се] јуначити без начина и мјере. *Вуј.* **4.** покр. *порука, упутство.* — Ма ако се Петар преставио, наком себе начин оставио. *НП Вук.* **5.** покр. *оно што служи за неки рад, за неку употребу, алат, посуђе.* — Дају нам једну стару кујну и у њој нешто начина. *Ђон.* **6.** грам. *глаголски облик који показује став говорног лица према радњи:* заповедни ~, неодређени ~, погодбени ~.

Изр. какав је то ~ (у љутњи) *како сме(те) тако поступати;* на сваки ~ *свакако, у сваком случају;* на све (могуће) начине *свим средствима, свим силама;* наћи (пута и) начина *наћи могућности;* ни на који ~ *никако;* од начина (особа) покр. *складна, уредна, лепог понашања (особа).* — Када су му чељад здрава и од начина, [сељак] осећа у себи нарочиту благодет. *Ђур.;* под сваки ~ *в. на сваки начин;* с начином *како треба, пристојно, исправно.*

на̏чинитељ м *онај који је нешто начинио, творац, изумитељ.* — По ужету се спусти и сам начинитељ лукавства Ерej. *Марет.*

на̏чинити, на̏чинӣм сврш.; исп. направити **1. а.** *подићи, изградити, саградити.* — Начини ... широк и раван пут. *М-И.* Ђоркан [је] крај саме ријеке начинио колибицу од ракитова грања. *Андр. И.* **б.** *урадити, израдити, створити.* — Сликар Чермак, кад је био у Црној Гори, начинио је неколико лепих црногорских слика. *Нен. Љ.* **в.** *припремити, зготовити.* — Де кајгану начини нам, баш се зажелесмо! *Радич.* **2.** *извести, извршити, учинити (неки рад, покрет и сл.).* — Тијело начини 20000 титраја у секунди. *Физ. 1.* Начинивши посрћући још неколико корака ... падне. *Крањч. Стј.* **3. а.** *учинити да неко дође у какав положај, у какво стање; дати какав изглед коме.* — Кашље је узео и жену са миразом. И жена га начинила газдом. *Ђор.* Та Бендер је од вас начинио човјека. *Крањч. Стј.* **б.** *успоставити, завести.* — Треба ту начинити некакав ред, док још није касно. *Козарч.* **4.** *изазвати, проузроковати; приредити.* — Опет [је] са неким беговима негде начинио ... лом и чудо. *Станк.*

Изр. ~ гримасу *искривити лице;* ~ жалосно лице *дати (свом) лицу жалостан*

израз; ~ каријеру *постићи успех у служби, у животу*; ~ комплимент *рећи (ком) ласкаве, љубазне речи*; ~ места *омогућити коме да се смести (да седне, стане)*; *омогућити пролаз*; ~ пут(а), пролаз *склонити се да (ко) прође*; ~ утисак *деловати на кога својом појавом*.

~ **се 1.** *приказати се друкчијим, привидно заузети неко држање, направити се.* — Он се начини ... љубазан и нежан. *Лаз. Л.* Па се сад на авлији начинио као војник. *Мул.* **2.** *настати, створити се.* — Ужурба се народ ... те се начини неки метеж. *Вукић.* **3. а.** *доћи, доспети у какво стање, у какав положај, постати.* — За неколико дана смршао [је] као тежак болесник ... Видиш ли га какав се начинио? *Сек.* Начинио би се сигурно смијешним. *Сим.* **б.** *самовласно заузети неки положај, направити се.* — Већ и сам [је] био стекао неколико момака и начинио се као буљубашица. *Вук.* **4.** уз. повр. *нагодити се, споразумети се.* — Ако ... хоћете, здружите се, па како се начините, тако вам буди. *Старч.*

на́чинскӣ, -ā, -ō грам. *који изражава лични став, модални; условни, увјетни*: ~ реченица.

на́чинство с лог. *начин извођења, модалитет.* — Судови се деле ... По модалитету (начинству) на: 1. проблематичне ... 2. асепторичне ... 3. аподиктичне. *Лог. I.*

начинчу́рити се, -ӣнчӯрӣм се сврш. *накитити се, накинђурити се.* — И копања је добра: мало ћемо је испрати, да се госпође лијепо умију и начинчуре. *Ков. А.*

начи́њати (**се**), нàчӣњām (се) *несврш. и уч. према начѝнити (се).*

нàчињати, -њём *несврш. и уч. према начети.*

нàчипкати, -ām сврш. *украсити чипком.* — Блистају од бијелости укрућени ... трпежњаци и ситно начипкане копрене. *Гор.*

нàчи̏стац прил. *без околишења, отворено, јасно.* — Дакле начистац! — хладно одврати фишкал. *Ков. А.*

нàчистити, -ӣм сврш. *чистећи накупити.*

~ **се** *провести много времена чистећи шта.*

нàчисто прил. **1.** *чисто, једноставно.* — Радујемо се начисто, без икаквих скрупула и моралних неуралгија. *Дав.* **2.** *сасвим, потпуно.* — Ја ћу се већ некако ишчупати из затвора. А онда ћу отићи у шуму начисто. *Лал.* **3.** *без штете, без последица.* — Ви се извукосте начисто! ... она двојица одоше богу на истину. *Вин.*

Изр. бити ~ (с ким, с чим) 1) *пречистити рачуне, поравнати се с ким; уредити што*; 2) *потпуно упознати, прозрети кога, стећи тачан суд о коме (о чему)*; **извести** (ствар) ~, **изићи** ~ *рашчистити, разјаснити*; **преписати** ~ *преписати с концепта, с бележака.*

нàчисту прил. *в. начисто.* — Сада смо о овоме начисту — прихвати судац. *Тип.* Потпуно сам начисту о томе. *Креш.*

нàчитāн, -а, -о *који је много читао, образован.* — Важио [је] међу њима као најученији и најначитанији. *Срем.* Изашао је на глас као јако учен и начитан човјек. *Вел.*

нàчитāност, -ости ж *особина онога који је начитан.* — Препоручује он цитате из страних књижевности. Вели, то показује већу начитаност. *Нуш.*

нàчи̏тати, -ām сврш. необ. *узгред прочитати.* — О томе сам био нешто нејасно начуо, или начитао. *Радул.*

~ **се** *задовољити жељу за читањем, много прочитати.* — Ето недеља, па ћеш се начитати. *Срем.*

нàчичкати, -ām сврш. **1.** *густо наређати, нанизати.* — Начичкали су разне значке по реверима. *Лал.* **2.** *неукусно, с много украса накитити.* — Прсте ... начичкао фунтом прстења. *Матош.*

~ **се** *наређати се, скупити се, густо се збити.* — По прозорима се начичкали људи као у казалишним ложама. *Неим.*

нàчкати, -ām сврш. *набити, натрпати, утуткати.* — Што је над овом подином ... лежало ... било је начкано свакојаким ... рукотворинама људским. *Панч.*

начкиљити, нàчкӣљӣм сврш. *чкиљаво, напола отворити (око).* — Грађани овог нашег града лежали потрбушке и начкиљена десног ока. *Кик.*

начло́вити се, нàчлӧвӣм се сврш. *поставити се на стражње ноге (о четвороношцима).* — Кад се Шврћо примакао зекоњи, начлови се одједаред. *Вел.*

нàчо̀мрдити се, -ӣм се сврш. *намргодити се, намрштити се.* — Начомрди се и стиште обје шаке. *Ћор.*

нàчо́чити се, нàчӧчӣм се сврш. *в. начетити се.* — Унаоколо гомила ... трговаца, занатлија, ђака ... начочених кô титрица на међи. *Кош.*

нàчрчкати, -ām сврш. *нејасним рукописом написати, нажврљати.* — За мало часова начрчка гроф писмо. *Кум.*

нàчубити, -ӣм *напућити, напрћити (усне).* — Начубила је усне. *Торб.*

~ **се** *напућити се, набурити се.* — Усне му се начубиле. *Кум.*

нàчу́вати, нàчӯвām сврш. **1.** *стално, брижљиво чувајући сачувати.* — У браку види нешто узвишено, а у лијепој жени алем,

који се не може доста **начувати**. *Коз. Ј.* **2.** *уштедети, стећи чувањем. Р-К Реч.*

~ **се** сврш. *провести много времена чувајући, наситити се чувања*: ~ стоке.

нàчудити се, -ӣм се сврш. *изразити велико чуђење, издовољити се у чуђењу.* — Па кад се он сит начуди, а ти онда окрени. *Ранк.* Нитко се томе у читавом селу није могао доста начудити. *Ивак.*

нàчудо прил. *зачудо, чудновато.*

Изр. бити ~ (од кога) покр. *никако немати мира (од кога).* — Ради да ми га избавиш јер сам му начудо од матере. *Љуб.*

нàчукнути, -нём сврш. *начути.* — Срећа Ваша . . . те сам начукнуо . . . како се ово мазало шуља у кућу. *Шен.* Однекуд је начукнуо да би се то могло уредити преко Мехаге. *Ћоп.*

нàчу́лити, нàчӯлӣм и **нàчу́љити,** нàчӯљӣм сврш. *наћулити.* — Јозо начули уши враћен у свијест о данашњем дану. *Кал.* Карташи око лампе начуљили су уши. *Лал.*

нàчу̀пати, -ā̏м сврш. *чупајући прикупити довољну количину чега. Р-К Реч.*

нàчути, -ујём сврш. **1.** *слабо, нејасно чути.* — У по сокака начуо Лазар песму из Војинове куће. *Рад. Д.* Једва се начуо звук, али он га је одмах . . . распознао. *Бен.* **2.** *сазнати мало, чути неке још непотврђене вести.* — Начуо сам да има сина — усташу. *Донч.* Мића [је] начуо да стари има у граду одраслу ванбрачну кћер. *Дав.*

нàчухнути, -нём сврш. *начути.* — Био сам у школи начухнуо да су стари Славени имали вила. *Шен.*

нàчу́чати се, -чӣм се сврш. *дуго остати чучећи, заморити се чучећи. Р-К Реч.*

нàџак м **1. а.** ист. *старинско хладно оружје, врста буздована који с једне стране има секирицу, а с друге дугачке уши или маљ, чекић.* **б.** *алатка таквог облика.* — У скоку из кута дохватио нацак. *Кол.* **2.** фиг. *власт, владавина.* — То је било за султанова нацака. *Коч.*

нàџагбаба и **нàџак-бā̏ба** ж *језичава и зла жена.* — Неудата кћи Серафија [је] права нацак-баба. *Матош.* Био је гори него жена, права нацак-баба. *Сек.*

нàџак-чељáде с *зло и свадљиво чељаде.* — Дозвољава да нацак-чељаде заулари мушку вољу. *Рад. Д.*

нàџачина ж *аугм. од нацак.* — Прихватише глухе нацачине, па и њима сапе поломише. *НПХ.*

нàџекати се, -ā̏м се сврш. *навући превише одела.* — Широки Мечкар ували се у собу нацекан својим бројним кожусима и мајама. *Ћоп.*

нàџи́ћати, нàџӣћам сврш. *начичкати ћићама, украсима, обилато накитити, украсити; натрпати.* — Благоваоница је већ била . . . нацицана јелом, бутељама вина и пивским боцама. *Сим.*

нā̏ш, -а, -е *присвојна заменица 1. л. мн.* **1.** *који припада заједници чији члан говори, који се односи на ту заједницу*: ~ народ, ~ кућа. — Ево сунца и пред наша врата. *Јурк.* **2.** (у именичкој служби) мн. *укућани, земљаци, једномишљеници, сарадници и сл. онога који говори.* — Да сам сâм већ бих био код наших. *Поп. Ј.* Нетко је од наших ударио бомбу. *Хорв.*

Изр. наше горе лист *земљак, земљакиња*; наше је 1) *наша је дужност (обавеза, право)*; 2) *наше је време (наша власт, наша слобода).* — Наше је само док нам нису ту мужеви. *Моск.*; наши смо *не треба се устручавати*; по нашем (по нашу) *на наш начин, по нашем обичају, како се нама свиђа*; наш човек *ми.* — То је за нашег човека луксус. *Јонке.*

нàшав м *шав.* — Једни су везови крстаци . . . а други су овијанац . . . печки нашав. *Баб.*

нàшалити се, -ӣм се сврш. **1. а.** *испричати или начинити шалу.* — Смеју се, неки пут се и нашале. *Ранк.* **б.** (с ким) *направити шалу на чији рачун, мало се наругати коме.* — Као да се судбина хтела да нашали са конзулом. *Андр. И.* Знала се и са мном кадгод нашалити. *Ивак.* **2.** *провести доста времена шалећи се, издовољити се у шаљењу.* — Вечерали [су] и доста се нашалили и наразговарали. *Глиш.* Ала сам се нашалио шале, наљубио гараве и плаве! *Леск. М.*

нàшàнство с (у здравици) *здравље и стање у коме се ко налази.* — Здрав си ми бане стари сватe! за нашега доброга и сретнога дошанства, а вашега доброга и честитог нашанства! [здравица]. *Вук.*

нàшáпити, нàшāпӣм сврш. шаљ. *наслонити на шапе.* — Опружили шапе, нашапили њушке, па слукте и зире и чуду се чуде. *Кош.*

нàшàптати се, нàшапћём се сврш. *напричати се шапућући.* — Тежакиње, кад су се доста нашаптале, побацаше с глава плахте и мараме. *Бен.*

нàшáрати, нàшāрām сврш. **1.** *направити шару на нечему, исцртати, нарисати; прекрити шарама.* — Напокон су нашарале преко тридесет комада [јаја]. *Бен.* Мати је нашарала птицу. *Шапч.* На Максима красте излазиле, те су њему нашарале лице. *НП Вук.* **2.** *нечитко исписати, нашкрабати.* — Ту обојица нашарају лист лажима и потворама, а спреме га по некој галији. *Љуб.* Онако пијан, затражио је перо и

папирић и нашарао тај по њ судбоносан документат. *Л-К.*

~ **се** повр. *прекрити се, украсити се шарама; обући шарено рухо.* — Јер и природа има своје покладе, па се и она кадгод нашара и образином варке нагрди. *Војн.*

нашарафи**ти,** -àрāфӣм сврш. *намештити, навити шараф, завртањ*; фиг. *намештити, навући на разговор.* — Једанпут ... нашарафио га један велики пријатељ његов. *Мул.*

нàшаст, -а, -о арх. *нађен, затечен.* — Хрв. кајкавштина постала [је] отуда, што су се Хрвати ... помијешали с нашастима већ ондје предњацима словенскога поријекла. *Јаг.*

нàшастāр м заст. *попис ствари, инвентар.* — У нашастару иза смрти Валвазорове спомиње се свежањ Витезовићевих писама. *Водн.*

нашврљати, нàшврљāм сврш. *в. нажврљати.*

~ **се** *провести много времена шврљајући, заситити се шврљања, лутања, налутати се.* — Нашврљао се и набазао по свем мјесту до миле воље. *Кол.*

нàшевац, -ēвца м покр. *в. нашинац.* — Рекох ти ја да је он нашевац. *Вуј.*

нашѐгртовати се, -тујēм се сврш. *провести много времена као шегрт.* — Треба да се нашегртује још извесно време. *Дав.*

нàшепав, -а, -о (*по*)*мало шепав.* — Он је био човјек још доста млад, у једну ногу нашепав. *Јурк.*

нашепу́рити се, -èпӯрӣм се сврш. *раширити се, накострешити се, надути се (од охолости, од гиздавости).* — Онда се некако нашепури, спусти ногу, и забоде главу под крило. *Пец.* фиг. По њему [небу] се нашепурило сунце, али без снаге и без сјаја. *Цар Е.*

нашéтати се, нàшēтāм се и нàшēћēм се сврш. *провести много времена у шетњи, задовољити се шетајући.* — Онда [се] игре наиграмо, шетње нашећемо. *Кур.*

нашѐћерити, -ӣм сврш. *посути шећером.* — фиг. Други би нашећерио лице попут светог Алојзија. *Драж.*

нашешúрити се, -èшӣрӣм се сврш. необ. *нашепурити се, накострешити се.* — Крцат је [пароброд] путника, од њих нашеширен као квочка. *Кал.*

нашешу́рити се, -шèшӯрӣм се сврш. *нашепурити се; заузети охоло држање.* — Растислав Адамих бахато се нашешури. *В 1885.*

нàшибати, -āм сврш. *дохватити, ударити мало шибом. Вук Рј.*

~ **се** *шибајући кога искалити бес, срџбу. Р-К Реч.*

нашúвати, нàшӣвāм *несврш. и уч. према нашити.*

нàшијенац, -ēнца м покр. *в. нашинац.*

нàшињати, -āм и -љēм сврш. *в. наслати.*

нàшинац, -йнца м *наш човек, земљак.* — Три римска крмара ... дочарали су нам, у сцени сусрета са нашијенцима, једну изванредну ... сличицу. *Пол. 1959.* Ондје нашинци копају сами себи гроб. *Цар Е.*

нàшиначкӣ, -ā, -ō *в. нàшкӣ.* — Видјет ћемо журналисту нашиначкога вођу. *Ков. А.*

нàшинāштво с *нашинство.* — Не пита, што значи: поближе нашинаштво ... нашинство, нашка домовина. *Ков. А.*

нàшӣнка ж *женска особа из нашег краја, земљакиња. Вук Рј.*

нàшинскӣ, -ā, -ō *в. нàшкӣ. Р-К Реч.*

нàшински прил. *в. нàшки. Вук Рј.*

нàшӣнство с *оно што је наше. Вук Рј.*

нàшӣпљен, -а, -о *пун, крцат, набијен (као шипак).* — [Пролазе] стотине камиона нашипљених војском. *Лал.*

нàшироко прил. **1.** *у ширину; широко.* — Раскорачи се нашироко. *Ћор.* Бункер [је] ... ограђен наширо жицом. *Донч.* **2.** *с много појединости, опширно, подробно.* — Нећу да ти нашироко казујем, како су ме из земље извадили. *Јурк.* Сложисмо [се] да ... ствар нашироко расправимо. *Пед.*

Изр. **надалеко** и ~ *на великом пространству*; **надугачко** (**надуго**) и ~ *опширно, подробно.*

нàшити, нàшијēм (трп. прид. нашӣвен, -ēна, -èно) сврш. **1. а.** *пришити на што; пришити као додатак, додати пришивајући:* ~ нараменице. **б.** *прекрити, искитити пришивајући што.* — Модре димије ... притегао је под кољенима широким ремењем, нашивеним сребреним пучићима. *Тур.* **2.** *у довољној количини сашити, припремити шијући. Вук Рј.*

нàшкӣ, -ā, -ō *који припада нашем народу, нашем језику, нашој земљи; наш.* — Хоћу једну нашку да пивам и да плачем. Бећарца нек' нам свирају. *Петр. В.* Његова душа грије свако нашко срце огњем знања, слободе и поноса. *С 1911.*

нàшки прил. **1.** *на нашем језику, нашим језиком, као што говоримо ми.* — Па говоре нашки! *Гор.* **2.** *како нама одговара, на наш начин; богато, својски.* — Ми ћемо их, нашки, наградити. *Лал.*

нашкúљити, -ӣм и нàшкӣљӣм сврш. *мало зашкиљити; завирнути.* — Само једним оком нашкиљи кроз узан отвор између врата и довратка. *Ћоп.*

нашклéбити се, нàшклёбӣм се сврш. индив. *нацерити се.* — Левински се нашклеби па ми рече. *Маж. Ф.*

нàшкодити, -ӣм сврш. *нанети штету, наудити (коме или чему).* — Није могао наћи бољу згоду да нашкоди манастиру. *Андр. И.* Она не би ни за што на свијету учинила нешто што би њему нашкодило. *Грг.*

нашкрáбати, нàшкрáбӑм сврш. пеј. *ружно или било шта написати, нашврљати.* — Можеш нашкрабати што год хоћеш, сви ће ти радо вјеровати! *Мих.*

нашкрúнути, нàшкрӣнём сврш. *мало отворити, одшкринути.* — Кроз нашкринута врата расипао се сноп свјетла на авлију. *Пец.*

нашкрòбити, нàшкробӣм сврш. *натапањем у шкробу (штирку) учинити крутим, тврдим, уштиркати.* — Чуло [се] и шуштање чврсто нашкробљене ... Ћолићеве рубаче. *Новак.* Сутра [ће] обући чисту нашкробљену кошуљу. *Михољ.*

нашкрòпити, нàшкропӣм сврш. *напрскати, попрскати. Р-К Реч.*

нашкýбити, нàшкӯбӣм сврш. *мало истурити и скупити, напућити (уста).* — Избацивала је кроз нашкубљене усне колуте од дима. *Бег.* Снаша Каја мало нашкуби уснице. *Ивак.*

~ **се** *дати свом лицу нарочит израз мало истурајући и скупљајући уста, напућити се.* — Дјевојка се слатко нашкуби. *Кор.*

нàшлингати, -ӑм сврш. нем. варв. *навèсти.* — Дико моја, твоје очи плаве нашлингаћу себи на рукаве! *Леск. М.*

нашљед- *в. насљед-.*

нашљéмати се, нàшљёмӑм се и **нашљòкати се,** нàшљòкӑм се сврш. вулг. *опити се, нањоскати се.* — Е, како слаб! Нашљемао се! — рече Захар. *Глиш.* Ја не знам, синко, вранцуски, али са вранцуским сортом могу да се нашљокам. *Матош.* Време је печења ракије, и ниједан сељак не пропушта прилику да се јевтино не нашљока. *Дав.*

нашљýнчати, -ӑм сврш. необ. *посути шљунком.* — Шкрипа болесничких колица по нашљунчаним стазама. *Леск. Ј.*

нàшмӣнкати, -ӑм сврш. *намазати, прећи шминком.* — Обе му се јабучице осуле интензивним црвеним мрљама, као да су нашминкане. *Бег.*

~ **се** *повр.*

нàшта прил. *нашто.* — А нашта ће школа поштеном ратару? *Јакш. Ђ.*

нàштàмпати, -ӑм сврш. **1.** *штампати, отиснути на папир или коју другу материју; објавити штампањем, путем штампе.* — Рукопис тога Вукова чланка ... није нештампан. *Бел.* **2.** *прекрити, испунити штампаним, тисканим знаковима, описцима слова и др.* — Слуга је ... носио дебели свежањ наштампаног папира. *Нех.*

нàште и **нàште** прил. у изразу: ~ срца (~ срце) *на празан стомак, желудац, наташте.* — Причестио се њим наште срце. *Кост. Л.* Ја сам толико могао наште срца попити колико тројица вас. *Срем.* Хоћете ли да гуцнемо штогод наште срца? *Креш.*

наштéдети, -дӣм, ијек. наштéдјети, сврш. *штедњом накупити, доста уштедети.* — [Снивао је] само о томе како ће наштедјети и зарадити још толико пара. *Ћор.*

наштéдјети, -дӣм, ек. наштéдети.

нàштетити, -ӣм сврш. *нанети, причинити штету.* — Наштетио си нама, земљи. *Дав.* Наштетит ћеш његову роду, ако покушаш поновно побјећи. *Вј. 1960.*

нàштимати, -ӑм и **нàштимовати,** -мујём сврш. нем. варв. *удесити, ускладити, угодити (обично о музичким инструментима).* — Она је ... помагала да се инвентар наштима. *НИН 1958.* Бас излупан ... жице од овчих црева, без оне главне од срме — и никад да се људски наштимује. *Рад. Д.*

~ **се** фиг. *припремити се духовно (у складу с неком ситуацијом).* — Сасвим друкчије се мора исти преводилац наштимовати за превод на српски језик са руског језика. *Сек.*

нàштина ж *стање изјутра док се још ништа не окуси од јела и пића. Вук Рј.*

нàштину прил. *наташте.* — Е, баш ћу у твоје здравље, овако наштину, једанпут скрнути! *Јакш. Ђ.*

наштúпати, нàштӣпӑм сврш. *много, досита штипати. Деан. Рј.*

~ **се** *надовољити се штипања, заситити се штипајући.*

нàштркати, -ӑм сврш. нем. варв. *натопити штирком, нашкробити.* — Ту су пластрони за црна одијела били увијек уредно наштиркани и испеглани. *Крл.*

нàшто прил. *ради чега, чему.* — Нашто, дакле, писати о таквом застарелом писцу? *Поп. П.* Реците, нашто тај немили рат? *Крањч. Стј.*

наштрàпати, -ӑм сврш. покр. *пошкропити, попрскати.* — Вучидол су крвљу наштрапали. *Март.*

нàштрикати, -ӑм сврш. нем. варв. *израдити као плетиво, исплести.* — [Навуче] неке смежуране наштрикане рукавице. *Срем.*

наштрљити се, нàштрљӣм се сврш. покр. пеј. *наместити се, сести на нешто.* — Однекле ђаво донесе Јовицу Јежа, па се и он наштрљи поред ње на дрва. *Ћоп.*

нàштрпкати, -ā̀м свршд. *штрпкајући накупити, набрати.* — Како ... новог зеленила ништа није могао [коњ] да наштрпка, вратио се у шталу. *Рад. Д.*

~ **се** *заситити се штрпкајући, кидајући нешто.* — Док се во наштрпка штавеља ... треба дан да му протекне. *Рад. Д.*

наштр̏цати, нàштр̏цāм свршд. *посути штрцајући, напрскати.*

нàшӯпаљ, -пља, -пље *који има мању шупљину.* — Брже боље [се] склоним на противну страну, ономе стаблу за гојазно, нашупље дебло. *Јурк.*

нашупљȁкати, -ā̀м свршд. *начинити са шупљикама, као чипку, украсити шупљикама.* — Деца се ... надметаху ... коме ли лепше стоје нашупљикане или извезене лажигаћице. *Шапч.*

нашӯтети се, -тӣм се, ијек. нашӯтјети се, свршд. *провести дуго времена у ћутању, шутњи, наситити се шутње, ћутања.* — Кад се друштво нашути, учо започиње. *Вел.* Он се нашутје ... постиђен и крив. *Сиј.*

нашӯтјети се, -тӣм се, ек. нашӯтети се.

нàшушкати, -ā̀м и **нашушӯрити,** -ӯшӯрӣм свршд. *учинити да се нешто рашири, избочи, натрпати наборима, многим украсима и сл.* — Припасала око бокова толико нашушурену сукњу да је њоме запремила готово сву клупу. *Шимун.* Смешила [се] ... једва пролазећи између столица и зида са својом широком хаљином од нашушурене свиле. *Андр. И.*

~ **се 1.** *обући одећу с богатим наборима, украсима и сл., искитити се преобилно.* — Што им се догодило? — питала је нека нашушкана Грушкиња своје другарице. *Војн.* Преда мном нека нашушурена и намирисана Францускиња. *Маж. Ф.* **2.** *најежити се, накострешити се.* — Очи му се избуље, ријетке власи нашушуре. *Шен.*

не речца за одрицање **1. а.** *уз глаголски облик поприче глаголску радњу њиме исказану*: не знам, не дају, не чух итд. **б.** *негира значење и других појединих речи.* — Лична сујета Љубивојева била [је] не мали узрок. *Срем.* **в.** *с везником »да« означава да негирана реченица недовољно изразито исказује радњу, степен нечега и сл.* (*што ће тачније бити исказано наредном реченицом*). — Пошто је опазила грофова духовника, не да се сагнула, него је одједном постала нижа узрастом. *Крањч. Стј.* **2.** *као одговор на неко питање поприче мисао претходне упитне реченице.* — Ја да цркавам, а она [снаха] да ужива? А!... не! *Вес.* **3.** *исказује забрану, заповест: немој!* — Потеже нож. Комшије салетеше: — Не, Степане! *Вес.* **4.** *у одречно-упитним реченицама* (*најчешће ублаженим питањима*) *обично иза речце »да« а испред глагола, или испред глагола и речце »ли«.* — Упитао [је] Денисова, не треба ли што. *Крањч. Стј.* **5.** *у вези са глаголским радним придевом глагола бити* (*будем*) **а.** *испред инфинитива неког глагола* (*понекад и елиптично, без допуне*) *није требало*: не био лудовати, не било га дирати, а ти не био! (то радити). **б.** *иза везника »и«: како не би био! како неће бити!.* — Господар је много замишљен! И не био!... Како ће смирити толику кавгу? *Мат.*

не- *као први део сложеница* **1.** *означава негацију* **а.** *у сложеним придевима* (*односно партиципима*) *и именицама негира оно што значи други део сложенице*: неважан, непечен, неискрен, непрочитан, незнање, независност итд. **б.** *у сложеним именицама поприче позитивне особине које се нормално претпостављају за оно што значи други део сложенице*: небрат, немајка, нечовек и сл. **2.** (покр. ијек. ње-) *у заменичким сложеницама означава неодређеност или непознатост онога на што указује заменица*: нешто, неки, некакав, нечији, негде, некако (њешто, њеки и сл.).

нѐадекватан, -тна, -тно *који није адекватан, који не одговара потпуно нечему; непотпун.* — Ријечи дочаравају само неадекватну илузију. *Лит. 1957.*

неангàжӣран и **неàнгажован,** -а, -о *који није ангажован; који се не залаже за одређени програм, линију; који није везан за војно-политичке блокове*: ~ држава, ~ уметност.

нѐактӣван, -вна, -вно *који није активан, вредан, предузимљив, подузетан; који не ради, не функционише*: ~ члан чега, ~ сарадник, ~ мишић.

неакт̏ивнӧст, -ости ж *особина или стање онога који је неактиван, онога што је неактивно.*

неандерта̀лац, -лца м (према долини Неандертал у Немачкој) пал. *врста прачовека, представник некадашње људске врсте која је живела у доба раног и средњег палеолита* Homo neandertalensis; фиг. *грубијан, дивљак.* — Пришипетља Уроша Бабовића, оног зеленаша, неандерталца. *Ћос. Д.*

неандѐрта̀лскӣ, -ā̀, -ӧ̀ *који се односи на неандерталце; који има особине неандерталаца*: ~ чело.

неартикӯлӣран, -а, -о = неартикулисан *који није артикулиран, артикулисан; који је нејасно, неразговетно изговорен.* — Из грла јој испаде некакав неартикулиран хропот. *Бег.*

неартикӯлӣрано прил. = неартикулисано *нејасно, неразговетно.* — Неартикулирано мумља као мутавац. *Божић.*

неартикýлисāн, -а, -о = неартикулиран. — Она [реч] је избила из дна груди, сама, неартикулисана, као уздах. *Уск.*

неартикýлисāно прил. = неартикулирано: ~ говорити, ~ мрмљати.

нèбавац, -áвца м покр. *јадник, несрећник*; *сиромах.* — Небавац Погачић запуца здвојно прстима. *Матош.*

нèбахт м *несрећа, зао удес.* — Гдје је срећа, и несрећа дође; вид' небахта тога Алибега. *НП Херм.*

небèса, небéсā **1.** *мн. од небо.* **2.** с мн. *в. небо* (*1, 2 и изр.*): до небеса, у небеса, скидати богове с небеса. — Небеса су свуд звездица пуна. *Радич.* Уздух и различну ћуд небеса ваља упознати. *Марет.*

нèбесан, -сна, -сно (обично одр.) *в. небески*: ~ ведрина. — Младен се загледао у те прстенчиће и чињаше му се да је то сваки један небесан перваз, који обвија у себи Ружину слику. *Ат.*

нèбесит, -а, -о покр. *обестан, охол.* — Лакше ти ... с генералом, неголи с овом небеситом чељади. *Буд.*

нèбèсје с *небо, небеса.* — Рашири своја љупка прозирна крилца и вине се под небесје. *Креш.*

нèбескӣ, -ā, -õ **1.** *који се односи на небо* (*небеса*), *који потиче с неба* (*небеса*): ~ тело, ~ механика, ~ светлост, ~ милост, ~ свод, небеске висине. — Вода небеска тече и натапа ораницу. *Крл.* **2.** *божански леп, божанствен.* — Надам [се] наћи такво небеско биће, које би ме препородило ... и узвисило. *Крањч. Стј.* **3.** (у именичкој служби) м *бог.* — Неко коти децу, а неко дукате. Онај небески не дâ да се деца мешају са дукатима. *Ђос. Д.*

нèбески прил. *као небо, попут неба*; *божански, изванредно.* — Млад човјек, црних ... обрва, испод којих сијају небески плаве очи, осмјехну се. *Бан.*

нèбеснӣк м књиж. *становник неба, анђео.* — Очекивах још да чујем пјесму невидљивог збора небесника. *Мат.*

нèбесница ж **1.** песн. (у атрибутској служби) *небеска.* — Небесница звијезда пада са висине модрог неба. *Прер.* **2.** (Небесница) *Мајка божја, Богородица.* — Небеснице, извади ме из воде! *Кос.*

нèбештанин и **небèштанин** м (мн. нèбештāни и небèштани) покр. *в. небесник.* — Сретни љубавник зове небештане ... да омјере своју срећу са срећом његовом. *Ђал.*

нèбештāнскӣ и **небèштāнскӣ,** -ā, -õ покр. *в. небески.* — Дим ... се диже ко светачка корона над небештанско биће. *Кам.*

нèбешчанин и **небèшчанин** м (мн. нèбешчāни и небèшчани) покр. *в. небесник.* — Не бијаше нитко други, него стари арцисатана, кога небешчани избацише из краљевства небеског. *Ков.*

нèбешчāнскӣ и **небèшчāнскӣ,** -ā, -õ покр. *в. небески.* — Његове сање не било друго ван число разних небешчанских приказа и сновиђања. *Торд.*

нèбӣрāн, -а, -о **1.** *који није биран*; *који се по квалитету не издваја, који није пробран*: ~ храна, ~ одело. **2.** *груб, прост, вулгаран.* — Прете небираним речима. *Сек.*

нèбӣт ж песн. *небитак.* — Сажети смо мукло до небити сфера. *Фран.*

небúтак, -тка м фил. = небиће *оно што не постоји*; *непостојање.* — О њему се ништа не може сигурно знати, јер је то подручје небитка. *Ант. I.* Он је ... бацио оригинално светло на огромну област тмине и небитка. *Ж 1955.*

нèбитан и **нèбӣтан,** -тна, -тно *који није битан, безначајан, неважан.* — Долазе знанци и говоре ми ... небитне, незначајне ријечи. *Уј.*

нèбитница ж необ. *смртни час, крај живота.* — Небитница јој ... дошла ... а она не умире. *Андр. И.*

нèбитнõст и **нèбӣтнõст,** -ости ж *својство онога што је небитно, неважност.* — Сметају један другому небитностима и сувишностима. *Шим. Ст.*

небúће с = небитак. — Исто тако по себи постоји и празан простор као небиће. *Ант. I.*

нèбӣште с песн. *небо, небески свод.* — Данас су жути путови, и мрачно небиште цијело. *Гал.*

нèблаговõљно прил. необ. *против воље, невољно.* — Некако неблаговољно приступи у близину оца. *Ков. А.*

нèблагодāран, -рна, -рно *незахвалан*: ~ човек, ~ посао. — Жујовић ... је већ неколико година био ... на тешком и неблагодарном земљишту за ширење социјалистичких идеја. *Скерл.*

нèблагодāрнӣк м *незахвалник.*

нèблагодāрница ж *незахвалница.*

неблагодāрнõст, -ости ж *незахвалност.* — Корио [ју је] због кукавичлука и неблагодарности. *Шимун.*

нèбнӣ, -ā, -õ **1.** песн. *небески.* — По широком небном пољу ... играле се вјечне душе. *Крањч. С.* Па ни лира није таква ко у другог небног створа. *Митр.* **2.** грам. заст. *непчани*: ~ сугласник.

нèбница ж *небо* (*3б*). — Младожења и млада ступаху ... испод небнице од гримизна баршуна. *Креш.*

нéбњача и **нèбњача** ж анат. *непчана кост. Р-К Реч.*

нèбо с исп. небеса **1.** *васионски, свемирски простор који се, гледан са земље, види у облику великог свода*: ведро ~, плаво ~, мутно ~. **2.** рлг. **а.** *замишљени стан, пребивалиште бога, божанстава, душâ светаца, умрлих праведника, рај.* — Како ћу . . . поћи на небо, гдје ће ме сјутра прексјутра свевишњи позвати? *Лаз. Л.* фиг. Створивши јој у души небо пуно сања. *Војн.* **б.** *бог, богови, провиђење, промисао.* — Смилова се небо, те му помоћ справи. *Змај.* **3. а.** *таваница.* — Небо у собама је из дасака. *Маж. М.* По »небу« дворане шетаће циновске дизалице. *Пол. 1950.* **б.** *наткровље, балдахин (на литијама, процесијама).* — — Она је натерала мужа те је приложио небо и свеће за полијелеј. *Шапч.* Да сам газда, носио бих и небо над велечасним. *Бен.* **в.** *непце.* — Господи се прилијепио језик уз небо. *Шен.*

Изр. звездано ~ астр. *привидна небеска сфера с видљивим небеским телима*; северно ~ астр. *део звезданог неба изнад северне Земљине хемисфере*; јужно ~ астр. *део звезданог неба изнад јужне Земљине хемисфере*; до неба (небу под облаке, под небо, у небо) *у висину, у врло велику висину*; као гром (стрела) из ведра неба *нагло, ненадано, изненада*; као да је пао с неба 1) *изненада се појавио*; 2) *не уме се снаћи*; (као) ~ и земља *кад се жели истаћи велика разлика између кога, чега*; на (у) деветом (седмом) небу *сав блажен*; ~ се отворило (провалило) *ударила јака киша, пљусак*; ни на небу ни на земљи (бити, живети и сл.) *бити, налазити се у сасвим неодређеном стању, положају*; под ведрим (отвореним) небом *изван насеља, изван стамбеног објекта, без крова над главом*; под једним небом *у истој земљи, у истом крају*; под небом *у читавом свету*; скидати богове (свеце) с неба *псовати*; с неба на земљу пасти *ослободити се илузија, схватити живот, стварност онаквим какви су*; с неба па у ребра *изненада, изнебуха*; уздизати до неба *прекомерно хвалити*; чека да му падне с неба; чека ману с неба *неће да ради*; *чека лаку зараду.*

нèбōг, -ога м *криви, лажни бог. Бак. Реч.*

нèбог, -а, -о *јадан, бедан, кукаван*; *убог, сиромашан.* — То рекав, упре небога Јела очи у дјевицу. *Шен.*

небòгāр, -ара м *јадник, сиромашак.* — Прети ту ругу клетва небогара. *Крањч. С.*

небòгāрка ж *жена небогар.* — Она пак његова . . . преде са небогарком Јулчом. *Ков. А.*

небòдер и **нèбодер** м *врло висока кућа са много спратова, катова, облакодер.* — [Прави] торте на катове као чикашки небодери. *Петр. В.*

небодèрчић м *дем. и ир. од небодер.* — На тргу је подигнут небодерчић. *Десн.*

нèбојāз м песн. заст. *в. небојазан*[1]. — Силничке одјекују цијеви са срчана небојаза. *Март.*

нèбојāзан[1], -зни ж *одсуство бојажљивости, смелост, смеоност, храброст.* — Мала је . . . привлачила својим . . . стидом и дрвенастом небојазни. *Божић.*

нèбојāзан[2], -зна, -зно *небојажљив.* — То је цура од ока, од кремена, небојазна. *Вел.*

нèбōјша м *онај који се не боји, храбар човек, јунак.* — Он је одвише небојша да хини. *Матош.* Живот хаба људе . . . прави од небојше кукавицу. *Прод.* фиг. На тај бојни калпак . . . приковаћу небојшу челенку. *Кост. Л.*

нèбокче, -ета с необ. *јадно, небого дете, јадниче.* — Болешљиво небокче, блиједа, суха лица. *Драж.*

небòлик, -а, -о *који подсећа на небо, сличан небу.* — Јаки су сводови били бојадисани плаветном, неболиком бојом. *Шен.*

небòломан, -мна, -мно песн. **1.** *који се пролама до неба, веома бучан.* — Мисао запловила заносећи се неболомним гломотом жељезничких кола. *Цар Е.* **2.** *који допире до неба, веома висок.* — За тобом чезнем, снијежна тишино . . . неболомних планинских врхунаца. *Матош.*

небòноша м *онај који носи небо (Зб) у процесији (литији).* — Код разлаза причали су небоноше. *Гор.*

нèборац и **нèборац,** -брца м *онај који здравствено није способан за борбу*; *онај који није борац*; *војник који обавља помоћне послове изван борбене линије.* — Убрзо [је] испао неборац. *Рад. Д.* Данас је . . . домаћинима-неборцима читао »тајну«. *Јел.* Ја сам био неборац, теглио муницију. *Топ.*

нèборачкӣ и **нèборачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на неборце.*

нèборе покр. разг. *речца којом се казивању придаје уверљивост, сигурност: море, болан*; *доиста, заиста.* — Није ти, он, неборе, без соли у глави. *Цар Е.* Умије, неборе, и латинску, те да знаш како! *Вук Рј.*

Изр. мој ~ *в. неборе.* — Сви ми, мој неборе, знамо какав је живот. *Новак.*

нèбосклон м рус. **1.** *небески свод, небо.* — С целога небесклона блисну. *Дуч.* **2.** *хоризонт.* — Ниско при небосклону над далеким планинама вуку се растегнути, паровити облачићи. *Леск. Ј.*

нèбòтичан, -чна, -чно песн. *који допире до неба, веома висок.* — Ено неботичних хималајских гора! *Маж. Ф.*

нèбошка ж покр. *сиротица, јадница.* — Снуждила се била небошка, сурвала се на њу и самота и срамота. *Буд.*

нèбошче, -ета с *небокче.* — Зашто би се небошче прекинуло науком, а не треба му тога! *Том.*

нèбрāн, -а, -о *који није бран.*

Изр. наћи се у небраном грожђу *наћи се у неугодној, тешкој ситуацији.*

нèбрāњено прил. *без забране, слободно.* — Небрањено по гробовима пасе. *Јакш. М.*

нèбрат м *рђав, зао брат.*

нèбратски прил. *као зла браћа.* — Небратски нас браћа дочекаше. *Стан.*

нèбраћа ж *зб. им. од небрат.*

нèбрāчан, -чна, -чно *који не потиче из законског брака, ванбрачан:* ~ дете.

небрèжљив, -а, -о рус. заст. *небрижљив, немаран.* — Исто је тако Л. Костић небрежљив и у томе да изабере поједине речи и реченице. *Нед.*

небрèжљиво прил. *небрижљиво, немарно.* — Повлачим небрежљиво по гдекоју црту из црногорске прошлости. *Нен. Љ.*

нèбрига ж **1.** *немар, нехат; непажња.* — Иза пећи на зиду остају често чудне руине и записи, и немојте их небригом остругати. *Уј.* **2.** *безбрижност, доколица.* — Док су рибари посвршавали посао, ја сам се заклонио у хлад — и подао се небризи. *Ћип.* **3.** (и м) *онај који се ни за шта не брине.* — Навек небрига и добричина, он је постепено... отромио и омлитавио. *Јов. С.*

нèбригеша м и ж *небрига (3).* — Телетић [је] добричина, али небригеша. *Шен.*

нèбригић м *небрига (3). Прав.*

нèбрижан, -жна, -жно **1.** *који је без брига, безбрижан.* — Враћао сам се небрижан кући. *Шен.* **2.** *небрижљив (1).* — Та жена [је] увијек небрижна према властитој дјеци. *Сим.*

нèбрȉжљив, -а, -о **1.** *који се не брине (о некоме, нечему), непажљив, немаран.* — И пребаци себи да је била небрижљива сестра. *Јанк.* **2.** *незабринут, безбрижан.* — Бијеле овце и волови на почитку преживају стрње, за сутрању небрижљиви храну. *Март.*

нèбрȉжљиво прил. *без пажње, немарно.* — Облачио се небрижљиво. *Глиг.*

нèбрȉжљивōст, -ости ж *особина онога који је небрижљив, онога што је небрижљиво.* — Не дајте да се ко због ваше небрижљивости мојој седој коси наруга! *Јакш. Ђ.*

нèбрижно прил. *мирно, безбрижно; немарно, небрижљиво:* ~ очешљан, ~ одевен. — »Вјерујем, зашто не...« — одврати небрижно Марија. *Том.*

нèбрижнōст, -ости ж *особина онога који је небрижан, онога што је небрижно.* — Лица тим сликама подрхтаваху... неким задовољством и небрижности. *Ков. А.*

нèбријеме с (ијек.) покр. *невреме.* — Одуста мајку... у највише небријеме. *Вук.*

нèбрòдив, -а, -о = небродљив *који није плован, преко кога се не може бродити, пловити. Р-К Реч.*

нèбрòдивōст, -ости ж = небродљивост *особина онога што је небродиво.*

нèбрòдљив, -а, -о = небродив.

нèбрòдљивōст, -ости ж = небродивост.

нèбрōј, -оја м *велики број, безброј.* — Беше то соба за тоалету, начичкана небројем... отмених сувишности. *Цар М.* Давали [су] и жита и меса и неброј хвала за сваки нови комад оружја. *Јел.*

нèбрōјан, -јна, -јно *небројен (2).* — Стазице... небројне, на све стране. *Дуч.*

нèбројен, -а, -о **1.** *који није бројен.* **2.** *многобројан, безбројан.* — Однесоше благо небројено. *НПХ.* Лежао је на поду, притиснут небројеним рукама. *Ћос. Б.*

нèбројено прил. *врло много, безброј:* ~ пута.

нèбрȕшен, -а, -о *који није брушен, глачан, оштрен:* ~ камен, ~ нож. *Деан. Рј.*

нèбȕдан, -дна, -дно *који се не држи будно, на опрезу, непажљив, неопрезан.* — Ма колико да су ти борци били лакомислени и небудни... ипак их нисмо могли оставити у четничком заробљеништву. *Чол.*

нèбȕднōст и **небȕднōст,** -ости ж *особина онога који је небудан, онога што је небудно, непажљивост, неопрезност.* — Зар да пропадне шездесет другова због моје небудности? *Поп. Ј.*

небулóза ж лат. **1.** *магловитост, нејасност;* исп. небулозност. — Окончава се у небулози метафизике. *Уј.* **2.** астр. *маглина.*

нèбулòзан, -зна, -зно *магловит, нејасан, мутан, неразумљив.* — То је неко небулозно славјанофилство, те наше илузије о нашем селу! *Крл.* Од скоро небулозног, сасвим неограниченог бића, постепено се стварала личност. *Макс.*

небулóзнōст, -ости ж *особина оног што је небулозно, небулозно стање.* — Њега из тог заноса и небулозности тргну нечији глас позади. *Ђур.*

нèбȕњен, -а, -о *несметан, неометан.* — Могла [је] небуњена слиједити ток... својих мисли. *Цар Е.*

нèбу̏њено прил. *несметано, неометано.* — Гдје си могао небуњено да се подаш миру. *Леск. Ј.*

нèбуча ж покр. *сестричина, сестрична.* *Вук Рј.*

нéва ж *хип. од невеста.* — Успут су дуње тргали, на коњу неви давали. *НПХ.* Доведу неву срећно под Жабљак. *Кост. Л.*

нèвā̏жан, -жна, -жно *који није важан, небитан; споредан.* — Задржава [се] сувише на неважним местима. *Прод.* Не баве се тим тако мало што би то... била неважна ствар. *Бат.*

нева́жē̏ћ, -ā̏, -ē̏ *који не важи, који је изгубио своју важност, вредност:* ~ уговор, ~ закон, ~ новац.

нèвā̏жно̄ст, -ости ж *особина онога што је неважно или неважеће:* ~ исправке, ~ уговора.

нèвакат, -кта м тур. *незгодно време, невреме.* — Немој да ми долазиш у невакат! *Шкаљ.*

невàљалац, -ā̏лца и **неваља́лац,** -лца м **а.** *онај који је неваљао, рђав, нитков, покварењак.* — Тада сам, онако млад, почео да пијем... вукли су ме неваљалци у покоре. *Сек.* **б.** *непослушан, несташан дечак.*

невàљалица ж **а.** *неваљала, неморална жена.* — Што која неваљалица ради, нека јој и буде. *Вел.* **б.** *непослушна, несташна девојчица.*

невàљā̏лка ж *неваљалица.* — Није ово сада први пут што му та неваљалка мути расположење. *Цар Е.*

неваља́лко м хип. *неваљао дечак, несташко.* — Што ради наш неваљалко? Колико је врабаца већ устрелио из нове пушке? *Коз. Ј.* Јела му се смеши: »Е, баш си неваљалко!« *Кош.*

невàљалō̄ст, -ости ж *особина и стање онога што је неваљало.*

неваља́лство с **1.** *особина онога који је неваљао.* — Болно уздахне због његова неваљалства. *Бен.* Њено [се] неваљалство прочу далеко. *Андр. И.* **2.** *неваљало, рђаво, непоштено дело; обестан поступак, несташлук.*

невàљā̏лчина и **невàљàлчина** ж *аугм. и пеј. од неваљалац.*

невàљàлштина и **неваља́лштина** ж *неваљалство.* — Никола... снага на коју се одупирао у борби са незнањем, неваљалштинама... постао [је] невера. *Бар.*

нèвā̏љан, -а, -о *који није вā̏љан:* ~ сукно.

невàљā̏н, -а́на, -а́но **1.** *зао, злочест, неваљао.* — Тај је дјечарац био врло неваљан. *Маж. Ф.* **2.** *који је слабих својстава, лош; неправилан.* — Само се вијугао неваљан пут од Хармице до Каменитих врата. *Шен.* Раме... се од неваљаног сједења накривило. *Михољ.* **3.** *правно ништаван, непуноважан, неважећи.* — Продаја [ће] бити увијек неваљана, ако није извршена у форми коју за продају прописује Уредба. *Арх. 1954.*

неваља́нац, -нца м *неваљалац.* — Ласте су много мудрије... од тебе су много мудрије, неваљанче! *Крл.*

невàљаница ж *неваљалица. Прав.*

невàљā̏нка ж *неваљалица; враголанка.* — Осрамотила [је]... моју кућу — моје име! Неваљанка! *Шен.*

неваља́но прил. *на неваљан начин, рђаво.*

неваља́нō̄ст, -ости ж **1.** *особина онога који је неваљан, неваљалство.* **2.** *одсуство правне ваљаности, неважност. Рј. А.*

неваља́нство с *неваљалство.*

неваљàнчина ж *аугм. и пеј. од неваљанац.*

неваљàнштина и **неваља́нштина** ж *неваљалштина.* — Тако су ми све неваљанштине пролазиле! *Маж. Ф.*

невàљао, -ала, -ало **1. а.** *зао, рђав; неморалан, покварен.* — Цијело село [их је] мрзило због неваљалог понашања. *Шант.* Пао [је] у замку некој удатој сељанци, која је била неваљала и целом свету позната. *Андр. И.* **б.** *који нема потребна позитивна својства, непогодан, неупотребљив.* — Где ће се гулаш прогласити укиснутим и неваљалим за јело! *Јонке.* **2.** *неваспитан, лоше одгојен, непослушан, несташан:* ~ дечак, ~ дете. **3.** *који није ваљан у војничком смислу, који нема одважности, слаб.* — Но утекли пољем Косовијем. А нека их, неваљала војска! *НП Вук.*

невàљатан, -тна, -тно покр. *неваљао; који није ваљан радник, нерадан, лењ.* — Калуђери... су зли људи... Неваљатни су, пакосни, никоме не мисле добро. *Јакш. Ђ.*

невàрљив[1], -а, -о *који не вара, поуздан.* — Реуматични је бол неварљиви гласник временских промјена. *Божић.* Са неварљивим инстинктом при избору... песме. *Леск. М.*

невàрљив[2], -а, -о *који се не може сварити, пробавити, несварљив:* ~ храна, ~ састојак.

невàрљивō̄ст[1], -ости ж *особина онога који не вара, поузданост.*

невàрљивō̄ст[2], -ости ж *особина онога што се не може сварити, пробавити.*

невàспи̏тан, -а, -о *који нема добро васпитање, добар одгој, неодгојен; својствен таквој особи:* ~ понашање. — Довела сам

вам **неваспитаног**, грубог и дрског брата. *Јанк.*

невàспӣтāно прил. *на неваспитан начин, показујући лош одгој*: ~ се понашати, ~ говорити.

невàспӣтāнӧст, -ости ж *особина онога који је неваспитан, неодгојеност.*

неваспитáње с *рђаво, лоше васпитање.*

нèвежа, ијек. нèвјежа, м рус. *незналица.* — Био је у љубавним стварима невјежа, плах. *Коз. Ј.* Нисам био толико невежа, да не бих био знао. *Нед.*

нèвēзāн, -а, -о **1.** *који није ничим везан, који нема обавеза.* — Волио сам бити слободан и невезан. *Козарч.* **2.** *који нема одређен програм, циљ, слободан, импровизован*: ~ разговор, ~ конверзација. **3.** *логички неповезан, бесмислен.* — Коврљала [је] очима и мрмљала чудне, невезане речи. *Рад. Д.*

нèвēзāно прил. *неповезано, без реда.* — Изрекао [је] оно што му је... тај сељак неспретно и невезано испричао. *Шуб.*

нèвēзāнӧст, -ости ж *неповезаност, одсуство утврђеног или логичког реда.* — Несређеност и невезаност његова писања сасвим [је] слична разговорима по салонима. *Прод.*

нèвелик, -а, -о *омањи, мален, мали.* — Указа се... невелик шљиварски дворац. *Леск. Ј.* Седели су около људи и жене... њих невелик број. *Чипл.*

нèвен м бот. *украсна биљка из пор. главочика* Calendula officinalis. *Терм. 3.*

невéнак, -нка м *дем. и хип. од невен.*

невènкати, -ām сврш. необ. *звати некога одмила невенком.* — Ој невенко, мој невенко — једна га је невенкала! *НПХ.*

невéнко и нèвēнко м *хип. од невен.* — О невене, мој невенко! *НП Вук.*

нèвенчāно, ијек. нèвјенчāно, прил. *без венчања, ванбрачно*: ~ живети.

нèвēра ж тал. покр. *олуја (обично на мору), непогода*; исп. неверин. — Марка још нема, а невера очиглеце пријети. *Ћип.* Прогутало је једне ноћи по невери море Минкиног оца. *Кос.*

нèвера, ијек. нèвјера, ж **1.** *одсуство верности, неверност, неодржавање задате речи; издаја, превара.* — Нек погуби крвника Тодора, на невери што уби сина мог. *Кост. Л.* Жалила га ради Анђелијине невјере и срамоте коју му је наниjела. *Шимун.* **2.** *неверник (1).* — Али ће се видјети ко је вјера, ко ли је невјера. *Шант.* Зове [га] невјером. *Коз. Ј.* **3.** *неверица, неверовање.* — Опипавам себе, као да ми је невера: како сам у овој трбушини могао носити проповедника, лицемера и бесну овцу ову? *Богдан.* **4.** *крива вера, противна вери која се узима као права.* — Ето му чивлуци и у њима сељанке, чивчине. А што у Туркиње, у неверу? *Станк.*

нèвēран и **нèверан,** -рна, -рно, ијек. нèвјēран и нèвјеран **1.** *који није веран, који не држи задату реч; који крши брачне, вереничке и сл. обавезе, који није веран у љубави*: ~ муж, ~ жена. — Невјерно срце у грудима... имаш. *М-И.* **2. а.** *неистинит, лажан.* — У иностранство је послат неверан извештај: да су се старешине и народ бунили. *Прод.* **б.** *несигуран, непоуздан*: ~ превод. — Неверно памћење не чува... *Јакш. М.* **3.** *који не верује; који не може поверовати у нешто, испуњен неверицом.* — Госпођа Маре, радосна, невјерна, грли га... а сузе бризнуле. *Војн.*

Изр. неверни Тома *човек који у све сумња, који ништа не верује.*

нèверац, -ерца, ијек. нèвјерац, м *неверник. Прав.*

невèрија, ијек. невјèрија, ж зб. *неверници, припадници друге, туђе вере.* — Испијмо слошки... нека би била на погибију свој неверији. *Глиш.* Дивна пјесма од оног намрштеног — као да је усред невјерије! *Матош.*

невèрӣн, -ӣна м *в. нèвēра.* — Могао би неверин, а прозори сви отворени. *Цар Е.*

нèверица, ијек. нèвјерица, ж **1.** *неверовање, сумња.* — Сав свет са неверицом и чуђењем посматра. *Андр. И.* **2.** *оно што је невероватно.* — Све ми изгледаше неверица. *Лаз. Л.* Не вјерујем очима: сан, невјерица. *Матош.* **3.** (и м) *онај који не верује, онај који у све сумња.* — Због тога [се] понекоме чинио сањиво сумњало, невјерица и циник. *Сим.*

нèвēрје, ијек. нèвјēрје, с *одсуство вере, неверовање.* — Господе, помози мојему невјерју! *Вук.*

невèрлук, ијек. невјèрлук, м *неверство, превара, издаја.* — У људе уђе некакво проклетство и невјерлук. *Коч.*

нèвēрнӣк и **нèвернӣк,** ијек. нèвјēрнӣк и нèвјернӣк, м **1.** *неверан човек, онај који је изневерио, издајник.* — Вукове ријечи да је Милош невјерник, бацале су га [кнеза] у бригу. *Шант.* Име невјернику нитко никад не смије дознати. *Драж.* **2. а.** *отпадник од вере; онај који није религиозан, атеист(а).* — Он је поживио у свећеничкој мантији, као невјерник. *Крл.* **б.** *онај који припада другој, туђој вери.* — С нестрпљењем [су] очекивали нове подвиге тога витеза Словенства у борби са неверницима. *Јов. С.*

нѐвёрница и **нѐверница,** ијек. нѐвјёрница и нѐвјерница, ж *женска особа неверник; неверна жена.*

нѐвёрничкӣ и **нѐверничкӣ,** -ā, -ō, ијек. нѐвјёрничкӣ и нѐвјерничкӣ *који се односи на невернике.* — И светињом дахну неверничке груди, и презреној снази крепка снага стиже. *Ил.*

нѐвёрно и **нѐверно,** ијек. нѐвјёрно и нѐвјерно, прил. *издајнички, варајући; непоуздано, нетачно.* — У љубави невјерно ... превари љубовца Ниса. *Марет.* Ове догађаје представио [је] и непотпуно и нетачно, да не кажемо неверно. *Прод. Ј.*

нѐвёрнōст и **нѐверпōст,** -ости, ијек. невјéрнōст и нѐвјернōст, ж *особина онога који је неверан; превара, издајство.* — Зато своја два сина изгуби за невјерност што је учинио. *НП Вук.*

нѐверо̀ван, -вна, -вно, ијек. нѐвјеро̀ван, заст. *в. невероватан.* — Невјеровни нам гласи до ушију дођоше. *Марет.*

нѐверовāн, -а, -о, ијек. нѐвјеровāн *који не верује, који у све сумња.*

Изр. неверовани Тома *в. уз неверан (изр.).* — Не буди невјеровани Тома! *Ков. А.*

нѐверовāно, ијек. нѐвјеровāно, прил. необ. *с неверицом, са сумњом.* — Затим се невјеровано насмијала. *Ћал.*

неверо̀ватан, -тна, -тно, ијек. невјеро̀ватан = неверојатан *који није вероватан, у који је тешко поверовати; који изненађује, зачуђује, изузетан, огроман:* ~ снага, ~ упорност. — Онда су и приповиједали о свакаквим чудесима, догађајима необичним и невјероватним. *О-А.* Лове бакаларе у невероватним размерама. *Петр. М.*

неверо̀ватно, ијек. невјеро̀ватно, прил. = неверојатно *на невероватан начин, у невероватној мери; изузетно.* — Он је био човек ... који невероватно упрошћава све сложености предмета. *Бел.*

неверо̀ватнōст, -ости, ијек. невјеро̀ватнōст, ж = неверојатност *особина онога што је невероватно, несхватљивост.* — Сцена, која ме је узрујала до невероватности, догодила се у минути. *Петр. В.*

невероватно̀ћа, ијек. невјероватно̀ћа ж = неверојатноћа *невероватност.*

нѐверōвно, ијек. нѐвјеровно, прил. *не верујући, с неверицом.* — Старац Иван ... невјеровно се подсмјехиваше. *Јурк.*

неверо̀јатан, -тна, -тно, ијек. невјеро̀јатан (ретко ек.) = невероватан. — Невјеројатном оштроумношћу стао је ... рашчињавати ова ... питања. *Кол.*

неверо̀јатно, ијек. невјеро̀јатно (ретко ек.), прил. = невероватно. — Чисто нам је невјеројатно да је једва двјеста година. *Матош.*

неверо̀јатнōст, -ости, ијек. невјеро̀јатнōст (ретко ек.), ж = невероватност. — Доста [је] проучити једно човјечје срце — пак ћеш наћи у њему градива, које ће те потрести више неголи све невјеројатности романтика. *Војн.*

неверо̀јатно̀ћа, ијек. невјеројатно̀ћа (ретко ек.), ж = невероватноћа.

нѐвёрство, ијек. нѐвјёрство, с *кршење верности, превара, издаја; прекршај супружанских, вереничких и сл. обавеза.*

нѐвèсе̄лка ж (у атрибутској служби, уз им. туга) *невесела.* — Послао ми љубав ... да ме ... мине туга невеселка. *Хар.*

нѐвесело прил. *на невесео начин, тужно, сетно:* ~ говорити, ~ чекати.

нѐвеселōст, -ости ж *стање онога који је невесео, онога што је невесело, туга, сета.*

невесе́ље с *в. невеселост.* — Не могаху а да му на челу ... не опазе неки облачак нујности и невесеља. *Јурк.*

нѐвесео, -ела, -ело *нерасположен, сетан, тужан, жалостан.* — Бијаше данас нешто нујан и невесео. *Брл.* У тој невеселој соби проводи Госпођица већи део свога времена. *Андр. И.*

нѐвēсиље с бот. *биљка из пор. штитара, витина* Ferula. *Сим. Реч.*

нѐвеста, ијек. нѐвјеста, ж **1.** *она која се удаје, млада; недавно удата жена.* — Кад невјеста буде у кућу доведена ... ето мене к њему да га загрлим ... *Кос.* фиг. Наша мила Боко, невјесто Јадрана! *Шант.* **2.** покр. *снаха.* — Заова је видјела где јој се невјеста разговара с Бајом. *Љуб.*

нѐвестачкӣ, -ā, -ō, ијек. нѐвјестачкӣ *в. нѐвестйнскӣ.* — С чела [је] полица ... у углу [је] шарен невјестачки сандук. *Сиј.*

нѐвестин, -а, -о, ијек. нѐвјестин *који припада невести.* — Ми играмо и пјевамо око скриње невјестине. *НП Вук.*

нѐвестйнскӣ, -ā, -ō, ијек. нѐвјестйнскӣ *који се односи на невесте, који је за невесту, невестин.* — Погинуо је онај с ким сам из невестинске чаше пила. *Макс.* Виje се на њој лепршава невјестинска хаља. *Сим.*

нѐвестйнски, ијек. нѐвјестйнски, прил. *као невеста, попут невесте.* — Уноси нешто свјеже и дјелује невјестински љупко. *Десн.*

нѐвестица, ијек. нѐвјестица *дем. и хип. од невеста.*

нѐвестичкӣ, -ā, -ō, ијек. нѐвјестичкӣ *в. нѐвестйнскӣ.* — Многе од тих невјестичких јабука пале су ми у руке. *Лал.*

нѐвешт, -а, -о, ијек. нѐвјешт *који нема вештине, који нешто не зна, не уме, неиску-*

сан; *неспретан*. — Приморац је невјешт шумским радовима. *Пав.* Млад, наиван, невешт, добра срца и поверљив према сваком. *Дом.*

Изр. правити се (чинити се) ~ *претварати се необавештеним, изигравати човека који нешто не зна, не види или не чује.*

невѐштāк, -áка, ијек. невјѐштāк, м *невешт, неумешан човек*. — Створ наказан бојажљивог невјештака. *Јакш. Ђ.* Такав невјештак не мислим да сам рођен. *М-И.*

невешт̄ина, ијек. невјешт̄ина, ж *недостатак вештине, неукост, неизвежбаност; неспретност*. — Види се ... велика невјештина у пријеводу. *Водн.* Љута на невештину и јавашлук Манин, крене се одмах ... Мани у дућан. *Срем.*

нѐвешто, ијек. нѐвјешто, прил. *на невешт начин, неизвежбано, неспретно*. — Невјешто је баратала иглом. *Донч.*

нѐвӣд[1] м **1.** *мрак, тама; невидљиви, непознати простор*. — Тишају се људи, свијеће се гасе и нестају тихо у невиду црну. *Вел.* Одакле иду вечер, сјена, патња, смрт и магла? Оне иду из невида нашем виду. *Уј.* Облачак се изгуби у невиду. *Моск.* **2.** *одсуство вида, слепило*. — У несаници и овом мом невиду чујем танко и бистро детиње дисање. *Ћос. Д.*

Изр. у невид (нешто погађати) *без гледања, не гледајући.*

нѐвӣд[2] м *в. папатачи. Деан. Рј.*

нѐвӣдан, -дна, -дно *в. невидљив*. — Синут ће ти звијезда ... невидна са земље и њених низина. *Визн.* Зачетак и процес су несвесни и невидни. *Кнеж. Б.*

невида́рац, -рца м нар. *невидљив дух*. — Баке [су] причале ... да по густини блуде вукодлаци ... невидарци. *Шен.*

нѐвидбо̄г м у изразу: у невидбог *врло далеко, бестрага*. — Недавна репортажа са телевизијског екрана о драми овог краја [Шавника и околине], баченог у невидбог ... узбудила је стотине хиљада људи у Југославији. *НИН 1965.*

нѐвиделица, ијек. нѐвидјелица, ж *мрак, тама; мрачан простор*. — Прва луча свјетла што расвјетљује невидјелицу. *Креш.* Не гасите још те светиљке што горе по увалама, по невиделицама. *КН 1959.*

нѐвиделицē, ијек. нѐвидјелицē, прил. необ. *невидљиво*. — Смрадни трулеж, подривајући изнутра, кужио би невиделице даље. *Сек.*

невидѐлӣш, -йша м необ. *невиделица*. — И неће се шале проћи по невиделишу кроз осиње гнездо, а да се не натрапа на било кога. *Пол. 1958.*

нѐвидело, ијек. нѐвидјело, с *невиделица*. — [Сунце је] пламенити витез храбри што бојак бије с невиделом. *Кош.* Наста крклањанац у невиделу. Јурио сам напред са пушком у руци. *НИН 1958.*

невӣдив, -а, -о *в. невидљив*. — Пане невидив прашак у капљу росе. *Крањч. С.*

невӣдиво прил. *в. невидљиво*. — Невидиво струји са њега љубав. *Леск. Ј.*

невӣдим, -а, -о арх. *в. невидљив.*

нѐвидицē прил. необ. *невидљиво*. — [Човјек] сједи у мирисној соби, а тај мирис се упије у њега, те га он невидице понесе собом. *Коз. Ј.*

невӣдӣш, -йша м *невиделица*. — Ушима је ослухивао сваки зуј у невидишу. *Божић.*

Изр. добићеш од невидиша! *нећеш добити ништа*; о невидишу *никада*; на невидишу нема кривице *неће бити крив ако га не ухвате.*

невидје-, ек. невиде-.

невӣдљив, -а, -о *који се не види, који се не може видети; неприметан*. — Маринете ... повлаче неке невидљиве силе. *Нам.* Нека невидљива рука ... квари му ... планове. *Вес.*

невӣдљивац, -йвца м *онај који је невидљив, добро скривен*. — Писао ми је брат из болнице ... јави се неки невидљивац из грмља. *Јонке.*

невӣдљиво прил. *незапажено, неприметно*. — Хтио [би] невидљиво пришуљати се. *Нам.*

невӣдљивō̄ст, -ости ж *особина, стање онога што се не види, што се не запажа, не примећује*. — Са смањивањем географске ширине ... јавља се наизменична видљивост и невидљивост сунца. *Петр. М.*

нѐвидњӣк м необ. *онај који је невидљив*. — Нагони, као некакви тајанствени невидници ... пружају своја ... тицала. *Цар Е.*

нѐвӣдно прил. *в. невидљиво*. — Мржња се спушта и спушта ... невидно, тихо кô тама. *Кам.*

нѐвидова ж *невиђење*. — [Хаване] му [је] ... послије дуге невидове даровао ... капетан Шпиро. *Дражс.*

нѐвидō̄ван, -вна, -вно **1. а.** *ненадан, непредвиђен*. — Прибојава се невидовне напасти, ордија, буна и свакојаких невоља. *Ћоп.* **б.** *невиђен, незнан*. — Само [је] музици дато ... да пробуди у нама ... нове и невидовне светове. *Нед.* **2.** *в. невидљив*. — Златне зраке ... причињаваху се да су невидовни прсти. *Крањч. С.*

нѐвидō̄вно прил. *в. невидљиво*. — Демон се невидовно шуљао. *Крањч. С.*

нèвидово с необ. *место где нема поновног виђења, смрт.* — Ја одилазим у неповрат, у невидово! *Ков. А.*

нèвйдом прил. **1.** *незнано куда.* — Тако је гледао као да ће ... пропасти у црну земљу, невидом и нетрагом. *Креш.* **2.** *тајно, тајом, кришом.* — Гурнуо невидом домаћици неку крупну пару у руку. *Радул.*

Изр. видом и ~ *јавно и тајно.*

нèвиђен, -а, -о **1.** *који још није виђен, невероватан, чудан.* — Какав је тога јутра нечувен и невиђен призор видела. *Јакш. Б.* **2.** *в. невидљив.* — Негдје је тихо ... свирала слађана фрула ... невиђен то је пастир тјерао овце у облацима. *Визн.*

нèвиђено прил. **а.** *неопажено, непримећено.* — Ни птица не може невиђено да уђе у Прерово. *Ћос. Д.* **б.** *незнано, непознато.* — Блатњав пут излази негде невиђено где. *Чипл.*

нèвиђење с необ. **1.** *невидљивост.* — Дај ти мени вилинско одило; уз одило твоје невиђење. *НПХ.* **2.** *раздвојеност, растанак.* — Али кратко нека невиђење буде! *Шен.*

нèвикао, -кла, -кло *ненавикао.* — Невикао тешко може да поднесе такову врућину. *Тип.*

нèвин и **нèвин,** -а, -о **1.** *који нема кривице.* — Дођу ... рођаци неког ... младића ... да моле Карађоза да га [младића] пусти, јер је невин. *Андр. И.* **2.** *безазлен; морално чист, непокварен.* — На њезиним прсима играло ручицама дијете и смијешило јој се невиним очицама. *Новак.* Руком невином и чистом ... животворно сам бацао сјеме. *Цес. Д.* **3.** *који није живео сексуалним животом.* — Расада ће клонути као невино девојче. *Чипл.*

нèвин, -а, -о *који припада неви.*

невинáшце и **нèвинашце,** -ета и -а с хип. **а.** *сасвим мало дете.* — Тихо лежи, тихо, бездан неизмјерни, гладак као у сну невинашца чело. *Крањч. С.* **б.** фиг. *онај који је безазлен, наиван.* — Све ми се чини да тај Ерцов нешто врда и да није светац и невинашце како изгледа. *Андр. И.*

нèвйнка и **нèвйнка** ж необ. *безазлена, снебивљива девојка.* — Благо тим птичићима кад их ви сажаљевате! — А што, — настави невинка; — зар их ви не жалите? *Шапч.*

нèвино и **нèвино** прил. *на невин начин, безазлено:* ~ изгледати.

нèвинôст и **нèвинôст,** -ости ж *особина онога који је невин, онога што је невино, одсуство, непостојање кривице; безазленост, неискварености.* — Љубиша је чуо то тихо шаптање груди, видео је румен, разумео поглед небесне невиности. *Јакш. Б.*

нèвинчáд и **нèвинчáд** ж *зб. им. од невинче.*

нèвйнче и **нèвйнче,** -ета с хип. *невинашце.* — Лудо, као невинче, запртио се врећом, сишао у долину. *Божић.* Не плачем ја себе ради ... Помислила сам на ону јадну невинчад. *Франг.*

нèвисок, -а, -о *мален, омањи, низак:* ~ раст, ~ човек.

нèвисоко прил. *на малој висини.* — Доњи огњеви ... били су невисоко од земље. *Миљ.*

нéвица и **нèвица** ж **1.** песн. *дем. и хип. од нева.* — Погледô сам у небо, у месец, звездице, у прозор и у тебе, однета невице. *Кост. Л.* **2.** покр. *ласица.*

нèвичан, -чна, -чно **1.** *невешт, ненавикао (на што); недбучен, неизвежбан, неискусан:* ~ послу. — Ви сте видели нашу младу, можда још и невичну војску. *Јакш. Б.* **2.** покр. *неуобичајен.* — Рано, у невично доба, већ Бруно Анки у посјете хита. *Марк. Ф.*

нèвично прил. *ненавикнуто, невешто.* — Пробуди тугу некоје грло шкрто, радости жељно, невично говору срца. *Мас.*

нèвичнôст, -ости ж *особина онога који је невичан, ненавикнутост.* — На њиховим лицима су се јасно видели трагови невичности ратним напорима, исцрпљености. *Пер.*

невје-, ек. **неве-.**

невòвáње с *гл. им. од невовати.*

невòвати, нèвујēм несврш. *бити невеста, удата жена.* — Док девовах, ја царовах, сад невујем и робујем. *Кош.*

невòдйч, -йча м физ. *материјал који не проводи електричну струју.* — Стакло, ебонит ... [су] неводичи или изолатори. *Физ. 2.*

нèвојнйк м *онај који није у војној служби, цивил.* — Невојник се увек више од правог војника прси! *Аз.*

нèвојнйчкй, -ā, -ō *који не приличи војницима, који не одговара војнику, који није у обичају код војника.* — Разговори бијаху сасвим невојнички. *Кол.*

нèвојнйчки прил. *на невојнички начин.* — Они су се невероватно невојнички држали. *Дед. В.*

нèвоља ж **1. а.** *зло, несрећа, неприлика, беда.* — И паде [човјек] у невољу тешку. *Крањч. С.* Тако се обојица туже, јер им је обојици невоља за вратом. *Том.* **б.** пеј. *бедник, несрећник.* — Враћај се натраг, невољо једна! *Ранк.* **2.** *нужда, потреба; морање.* — И радикали [су] пристали на њ само по невољи. *Јов. С.* Волим млађан усијати главу него аги дароват дората, за невољу, ко за драгу вољу. *НПХ.*

Изр. бити, наћи се у невољи коме *притећи коме у помоћ*; дати вољу за невољу *прилагодити се неповољним, тежим условима.* — Напокон ... даде вољу за невољу и пође као шегрт у једну кавану. *В 1885.*

нѐвōљан, -љна, -љно **1.** *који је у невољи, несрећан, јадан, бедан.* — Мало је ... тако занимљивих књига као што је ова ... о невољној Драгојли Јарневићевој. *Скерл.* Фехима је разочарало и то мало што је доживио с невољном читаоницом. *О-А.* **2.** *сетан, безвољан.* — Почнем опажати да ми је дуго време, да сам невољна када Милана нема у друштву. *М 1867.* Проговори слабим и невољним гласом. *Вел.* **3.** *који бива мимо воље, без учешћа свести, нехотичан.* — Што је нижи човек, то све невољније, то све несвесније бивају његове радње. *Кнеж. Б.* **4.** (у именичкој служби) м мн. *онај који је у беди, сиромах*: помагати невољне, уделити невољнима.

невòљисати, -ишём несврш. необ. *бити, мучити се у невољи, трпети невоље.* — Мучио сам се, невољисао. *Дом.*

нѐвољица ж *дем. и еуф. од невоља.* — И тетке, и стрине ... сви окупили једно, сви имају неку невољицу. *Ранк.* Све невољице и бриге ... бијаху [му] почеле теретити душу. *Шимун.*

нѐвōљкӣ, -ā, -ō *који се врши невољко, нерадо; нелагодан, неугодан*: ~ пристанак, ~ поступак, ~ осећање, осећај.

нѐвōљко прил. **1.** *без воље, против воље, нерадо.* — Пјева им [жена] невољко пјесму. *Крањч. С.* Невољко су га примили, мрско им је било буђење. *Лал.* **2.** *нехотице.* — Покрије лице рукама и невољко се тргне. *Бег.* **3.** *мучно, нелагодно.* — Стао [сам се] невољко осјећати и добио [сам] грозницу. *Шкреб.*

нѐвōљкōст, -ости ж *неугодно осећање, нелагодност.* — Чланак о Спинози побудио је у мени невољкост и неповјерење. *Шкреб.*

нѐвōљнӣк м **1.** *јадник, несрећник, бедник.* — Нашао је пред собом сломљена старца, невољника, који се хватао живота као утопљеник. *Војн.* **2.** *сужањ, роб.* — Протужио тужан невољниче, у тамницу бана Задранина. *НП Вук.* Ту хиљаде бјеху невољника, сви у љута гвожђа попутани. *Њег.*

нѐвōљница ж *жена невољник, јадница, несрећница, бедница.* — [Мато] прими невољницу за руку. *Кум.* Сав заселак поустајао да невољници притекне у помоћ. *Рад. Д.*

нѐвōљничкӣ, -ā, -ō *који се односи на невољнике*: ~ живот. *Р-К.*

нѐвōљнӣштво с *невоља, беда; ропство, сужањство.* — Код нас не има тежње осим да се овога невољништва исходимо. *Старч.*

нѐвōљно прил. **1. а.** *без суделовања своје воље, нехотице.* — Жена ... стиснуте песнице дижући увис, цикне невољно и потихо. *Ков. А.* **б.** *против воље, нерадо.* — Били су присиљени да се на овој туђој и непријатној земљи рву и носе, невољно а упорно. *Андр. И.* **2.** *нелагодно, мучно.* — Препошт се је међу Угрима осјећао невољно. *Нех.*

нѐвōљнōст и **невóљнōст,** -ости ж *особина онога што је невољно, нелагодност, мучност.* — Полази у сусрет ... с неком притајеном у срцу плахом невољношћу. *Бен.*

неврал- *в. неурал-.*

нѐврāт м покр. **1.** *пропаст, одлазак унеповрат.* — Хрватска мајка није још уклетву на свијет дала која не би од неврата њу јуначки придржала. *В 1885.* И срцу се чини да осећа језу сласти да се тоне у безгласни пад ... у нехаја иње, у неврата хлад. *Мас.* **2.** *врста четвороугласте лађе која плови само низводно.* — Морава је ... за бродове мала, а за сплавове и неврате непрочишћена. *Рј. А.*

нѐврēдан, -дна, -дно, ијек. нѐвриједан **1.** *који је без вредности, безвредан.* — Све је на њему било ситно и невриједно. *Лал.* **2.** *који нешто не заслужује, недостојан.* — Ја бих рекао да сам само ње невриједан. *Креш.*

нѐврēднӣк, ијек. нѐвриједнӣк, м *безвредан, недостојан човек.* — Усудио се један невредник на подлу душу такав узет лик! *Кост. Л.* Љуби [ме] с мојим погрешкама, љуби ме невриједника. *Леск. Ј.*

нѐврēдница, ијек. нѐвриједница, ж *безвредна, недостојна женска особа.*

нѐврēднōст и **невре́днōст,** -ости, ијек. нѐвриједнōст и невриjèднōст, ж *безвредност, ништавност.* — Човјека подржава у животу само свијест о бескрајној невриједности свих осталих људи. *Креш.*

нѐврēме, -емена, ијек. нѐвријеме, с **1.** (обично у ак. с предлогом »у«) *неуобичајено, непогодно, незгодно време за обављање нечега*: доћи у невреме, посетити у невреме. **2.** *рђаве временске прилике, рђаво време (у метеоролошком смислу), непогода.* — Невријеме бјесни, једном затутњи тако жестоко као да се је негдје гора провалила. *Цар Е.* Грађевина убрзо остари и посиви од невремена. *Ћоп.*

нѐвремен, -а, -о необ. **1.** *који није у уобичајено, погодно време.* — Милош је био утолико нервознији што је био невремени долазак руског консула. *Гавр.* **2.** *у којему влада невреме, праћен непогодом.* — Како је његов стан далеко, а овако је невремена ноћ. *Креш.*

невриje-, ек. невре-.

нѐврлӣ, -ā, -ō *који је без врлина. Р-К Реч.*

нѐврснӧст, -ости, ж заст. *особина онога који је неврстан, неспособност.* — Владар ... немоћан не мора владати ... Ту није одрекнуће, него ... неврсност за владање. *Старч.*

нѐврстан, -сна, -сно *који не одговара нечему, неспособан.* — Под безобзирним господовањем људи у јавним службама, а за ње неврсних и невриједних, заповједи [сабор] јавно гласовање код избора поклисара. *Старч.*

нѐга, ијек. њѐга, ж **1. а.** *брига, старање о некоме (обично о оном ко се не може сам старати о себи):* ~ рањеника, ~ болесника, ~ новорођенчади. — Поручник је ... требао остати још неколико дана на његи у бригади. *Јонке.* **б.** *послови око гајења животиња и биљака, старање о њима:* ~ чистокрвних коња. — Велику негу тражи пролећна расада. *Чипл.* **в.** *здравствено, хигијенско, козметичко одржавање:* ~ лица, ~ зуба, ~ косе. — Ваља особиту пажњу обратити нези уста. *Батут.* **2.** *удобност, комфор; нежност, пажња, љубав.* — Нема у нас оне неге, као што је код њих [вилā]. *Вес.* Нисам довољно његе имао у лађи својој. *М-И.* **3.** хип. нар. *назив од драгости, у тепању детету.* — Добро, добро, њего материна. *Коч.*

негàсив, -а, -о *који се не може угасити, неугасив; неутољив (о жеђи).* — Како је то све само безбрижно и весело ... с изврсним апетитом, негасивом жеђом. *Бег.*

нѐгатӣв м лат. фот. *лик нечега на коме светла места одговарају тамним деловима предмета у природи и обрнуто; материјал (плоча или филм) на којему се изазива такав лик;* исп. позитив.

нѐгатӣван, -вна, -вно лат. **1.** *који изражава несагласност, одречан; који не потврђује, не открива оно што се тражило, испробавало:* ~ исход гласања, ~ медицински налаз. — Ако ... добије негативан одговор, онда ће поћи одмах исправнику. *Л-К.* **2.** *неповољан, лош, непожељан; који нема пожељне етичке особине, ђав:* ~ личност, ~ тип. — Ја не разумијем чему је добро копати непрекидно по негативним странама живота. *Крл.* Ранковић је био склон уметничком убличавању негативних појава ... друштвеног живота. *Бошк.*

нѐгатӣвно прил. *не дајући сагласност, не потврђујући, одречно; не указујући подршку нечему, не прихватајући, не признајући нешто:* ~ се односити према чему. — Мислим да на то питање није тешко негативно одговорити. *Бел.*

негатӣвнӧст, -ости ж *особина онога који је негативан, онога што је негативно.* — Његов принцип решавања, негативности, разликовање, супротност, без сумње је тачан. *Петрон.* Критика сазнања хисторије у својој негативности могла је да погађа. *Уј.*

нѐгāтор м *онај који негира, противречи, пориче.* — Ренан [није] ... био неки систематски негатор. *Цар М.* [То] још не значи увијек и да сам ја негатор Хрватства као таквог. *Крл.*

нѐгāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на негаторе.*

нѐгāторски прил. *као негатор, негативно, одречно.*

негáција и **нѐгāција** ж лат. **1.** *порицање, нијекање, одбијање.* — Несрећа га не доводи до негације воље. *Баз.* Нове идеје значе у исти мах и афирмацију и негацију старих. *Бил.* **2.** грам. *одречна, нијечна речца »не«.*

нѐгве, нѐгāвā и нѐгвӣ ж мн. заст. и песн. *окови.* — На ногах им тешке негве, а на рукама лисичине. *Маж. И.* Узвисити своје боле ... стрести негве с душе, с ноге. *Змај.*

нѐгда прил. за време **а.** *у неко време, некад, једном;* супр. сада. — Борковић био [је] негда љубитељ спорта. *Леск. Ј.* **б.** *понекад, каткад.* — Заседне у кафану ... Само у тај час је негда с њиме ... његова партнерка из Француске. *Каш.*

Изр. теда-негда покр. *једва једном, напокон.* — Теда-негда ме обукоше. *Ков. А.*

нѐгдањӣ и **нѐгдашњӣ,** -ā, -ē *некадашњи, давнашњи.* — Бојао [се] својих негдањих пријатеља. *Мул.* Деца спавају у ... њеном негдашњем вајату. *Вес.*

нѐгде, ијек. нѐгдје, прил. **1.** *у просторном значењу* **а.** *на неком, неодређеном месту; гдегод.* — Далеко у бескрајној даљини остао негдје живот. *Леск. Ј.* Ја да буде негде на мегдану ... каку би ми помоћ учинили? *НП Вук.* **б.** *местимично, гдегде.* — Наоколо стијене (негдје голе, а понајвише обрасле малом шумом). *Вук.* **в.** *некуда, некамо.* — Види гдје је Ибрахим да га негдје пошаљем. *О-А.* **2.** *у временском значењу* **а.** *при приближном одређивању времена: некако, отприлике, ваљда.* — Тек негде око подне наиђе Остоја на сигурног купца. *Јевт.* Већ мрак је пао, сад ће негдје акшам. *Огр.* **б.** *једном, некада.* — Негдје у шали рече некоме Митру. *Вук.*

Изр. негде-негде *понегде, понекад.* — Ти, Лазо, ... радо си на бољу страну нагињао, а ако је што негдје-негдје и бивало шарениje или мрче у оном зору, покајао си се. *Буд.*

нѐгдје, ек. нѐгде.

нѐгибак, -пка, -пко *који нема гипкости, савитљивости.* — Негипким старачким прстима закопчавају капуте. *Десн.*

негѝбив, -а, -о *в. негибљив.* — Свуд наоколо све је ... негибива глуха нијемост. *Бал.*

негѝбивōст, -ости ж *в. негибљивост.*

негѝбљив, -а, -о *који се не може гибати, покретати, непокретан, непомичан.* — Свуд наоколо све је затомљивала негибљива глуха нијемост. *Бал.*

негѝбљивōст, -ости ж *особина онога што је негибљиво.* — Али како сад из те непомичности и негибљивости протумачити гибање? *Баз.*

негѝрāње с *гл. им. од негирати.*

негѝрати, нѐгѝрām несврш. лат. *порицати, одрицати, нијекати, побијати, оспоравати; лишавати значаја, вредности, поништавати.* — Човјек може осјећати аверзију према њој [антропозофији] ... али не смије негирати њезино големо значење. *Козарч.* Све што ново настаје, негира и потискује све раније. *Кнеж. Б.*

нѐглēд м покр. **1.** *непажња, немар.* — Многи ти ту од негледа лежи, — казао Циганин идући поред гробља. *Вук Рј.* **2.** *недоглед, бескрај.* — За »украдену« дјевојку, младожења често плати и роњеном главом, и тада спровод уз опијело обиљежи и заклетву даљње освете и неглед свађи и злој крви. *Јел.*

нѐглēдан, -а, -о покр. *ненаочит, неугледан.* — Ђорђе [је] мали и негледан. *Ћос. Д.*

нѐгледȕш и **нѐгледȕша** прил. покр. *наслепо, не гледајући.* — Сви су га укућани гурали у ћошкове и, негледуш, шамарали. *Петр. В.*; *Вук Рј.*

нѐгли везн. покр. *него* (*1*), *неголи.* — Друкчији [је] негли остали свијет. *Бег.*

неглѝжē, -ѐа м фр. *непотпуна одевеност, ичтимна одећа; кућна хаљина.* — Са златном, рашчупаном косом, у немарном неглижеу, с голим ногама у папучама, била је пуна дражести. *Бег.* У један глас викнуше сестре, ужаснуте од њеног неглижеа и пружајући јој сукњу и блузу са столице. *Петр. В.*

нѐго везн. **1.** *у поређењу* **а.** *после компаратива придева и прилога* (*и компаративно употребљеног глагола волети*); исп. од (10а). — Више [је] волио да прича него да ошине коње. *Мил. В.* **б.** *иза речи друкчији, друкчије и сл.*: друкчији ~ он, другачије ~ некад. **в.** *у вези са »пре«* (»*пре него*«, »*пре него што*«) *започиње зависну реченицу чија радња долази после радње главне реченице.* — Прије него ће изаћи, погледа рибаре. *Ћип.* **2.** *иза одричне реченице или друкчије негације* **а.** *кад се казује шта долази уместо онога што се пориче: већ.* — Није [се] бојала никога, него је чинила све шта јој год драго. *Вук.* **б.** *кад се што изузима од одрицања: изузев, осим.* — Најбоље [би] учинио да се не брине него за свој кукуруз. *Бал.* **3. а.** *при изношењу нечег супротног претходном исказу: али, међутим; уопште за надовезивање мисли, при прелажењу на даље казивање.* — Хтео би ... још нешто да каже. Него га господин капетан пресече. *Ад.* Него опазих на диву да сам у њега побудио самилост. *Крањч. Стј.* **б.** *у служби узвика, кад се износи што необично, изузетно: ама, али.* — Него што су ти ове мале чаршијице! Оне живе неким засебним животом. *Ком.* **4.** *у потврдном значењу ради јачег истицања природности, оправданости каквог става: дакако, дабоме, наравно.* — Зар на галије иду? — Него да иду! *Вел.* Стари су то војници. Него! *Јак.*

Изр. ~ како! ~ шта! узв. *наравно, разуме се*; није ~ (још нешто, још и то) узв. *кад се одговара на што претерано, неоправдано: којешта!*

нѐговāње, ијек. њѐговāње, с *гл. им. од неговати* (*се*).

негòватељ, ијек. његòватељ, м *онај који пружа негу другоме. Прав.*

негòватељица и **неговатељица,** ијек. његòватељица и његоватељица, ж *жена неговатељ; она која се бави неговањем* (*деце*).

нѐговати, -гујēм, ијек. њѐговати, несврш. **1. а.** *одгајивати, отхрањивати; пружати негу коме*; *пазити, чувати*: ~ децу, ~ болесника. — Остављa дете у кући сестриној, а она се враћа да негује мужа. *Сек.* Сви су је тако његовали. *Крањч. С.* **б.** *гајити.* — Раније су се неговале и поморанџе. *Петр. М.* **в.** *одржавати чистоћу, хигијену, здравље.* — И зуби су јој бели. Види се да их негује. *Петр. В.* **2. а.** *обрађивати неки књижевни род, науку, примењивати какав правац и сл.*: ~ математику. — Наш писац [је] неговао сатиричну приповетку кроз цело време свог књижевног рада. *Поп. П.* [Хрватски језик] његоваху ... прости попови глаголаши. *Јаг.* **б.** *придржавати се чега, пазити на што*: ~ пријатељство, ~ друштвеност. — Врлине негују сви. *Митр.* Он негује манире и гледа мало свисока многе људе. *Кал.*

~ **се** *пазити на свој изглед, лепоту, здравље, дотеривати се.* — Волела је да се кити и негује. *Андр. И.*

нѐгодовāње с *гл. им. од негодовати.*

нѐгодовати, -дујēм несврш. *изражавати незадовољство, неслагање с чим, замерати.* — Знао се тако претворити, као да је он онај који има одобравати и негодовати, а не учити. *Коз. Ј.* Неки су негодовали што је игуман одсутан. *Чипл.*

нѐголем, -а, -о *који није голем, омален, невелик.* — Где двојица иду преко поља на шарену коњу неголему. *НП Рј. А.* Са неголемих ту се стена слива умилно његов жуборећи пад. *Радич.*

нѐголи везн. *него* (*I*). — Вечерас [јој] посвећује више пажње неголи обично. *Цар Е.* Он је више рачунао на помоћ ... неголи на продају самих књига. *Бел.*

негòрив, -а, -о *који не може горети, незапаљив.*

негòривōст, -ости ж *особина, својство онога што је негориво.*

негостољȕбив, -а, -о **а.** *који се не одликује гостољубљем, који нерадо прима госте, негостоприман:* ~ домаћин, ~ дочек. **б.** фиг. *тежак за живот:* ~ крај, ~ пустиња.

негостољȕбивōст, -ости ж *особина онога који је негостољубив, онога што је негостољубиво.*

неготи́нац, -нца м *неготинско вино.*

нѐгрӣт, -ита м шп. *припадник црне расе, црнац.* — Био је мухамеданске вере, али иако је расом био негрит и прави црнац — није био насмејан. *Пол. 1959.*

нѐгрӣтскӣ, -ā, -ō *који припада негритима.* — Независни Судан ... чврсто [је] везан и за афричко негритско срце. *Пол. 1959.*

негрòйд, -ида м *припадник негроидних народа; човек негроидних особина.*

негрòйдан, -дна, -дно *који има неке особине црне расе:* негроидни народи.

негрòмант м *в. некромант.* — Бит ће највјеројатније да је овај негромант ... учествовао у »Комедији од Помета«. *Води.*

негрòмантскӣ, -ā, -ō *који се односи на негроманте, чаробњачки.* — »Аркулин« ... је једина његова »негромантска комедија«. *Пол. 1959.*

нѐгус м *титула етиопског цара.*

нѐдāвнӣ и **нѐдāвнӣ,** -ā, -ō *који се догодио пре кратког времена, скорашњи.* — Изгледало је као да се сузе од недавног плача још нису ... осушиле. *Чипл.* Од недавне кише била [се] претворила [земља] у блато. *Шов.*

нѐдāвно и **нѐдāвно** прил. *пре кратког времена, скоро.* — Под бедемом спази хумак недавно набацане земље. *Том.* Недавно добила је запаљење плућа. *Мил. В.*

нѐдалек, -а, -о *који није далеко, оближњи, близак.* — Зла не слутећи ти недалеким се лукама надаш. *Марет.*

нѐдалеко прил. *на невеликом растојању, близу.* — Седнем недалеко од онога ... господина. *Нен. Љ.*

нѐдāрце, ијек. њѐдāрце, с (ген. мн. нѐдāрцā и нѐдарāцā) (обично у мн.) *дем. и хип. од недро* (*недра*). — Цвијеће своје сјеме тресе земљици у њедарце. *Прер.* Ко сиви листак задрктô је пео, гледећи немо на недарца мила. *Ил.*

нѐдаћа ж **а.** *невоља, несрећа, зло.* — Све грчевитије чекала [сам] некакву недаћу ... која ће га сломити. *Петр. В.* Мед недаћама, јадима и злима, ја знам да за ме и наслада има. *Цес. Д.* **б.** *тешкоћа, несрећан исход нечега, неуспех.* — Поред свих недаћа Наполеонових, самопоуздање код Турака било је врло порасло. *Гавр.*

недàхнимицē прил. необ. *без даха, не дишући.* — Човек бежи недахнимице у гудуре. *Кост. Л.* Слушам недахнимице. *Матош.*

недвӣжим, -а, -о цсл. заст. *непомичан, непокретан.*

недвòјбен, -а, -о *који не изазива двојбу, сумњу, поуздан, несумњив.* — Та болна увреда ... био је недвојбен знак да то више није лудо дијете. *Новак.*

недвòјбено прил. *без двојбе, без сумње, несумњиво.* — Један [од јахача] бијаше недвојбено Махмуд-ага. *Том.*

недвòјбенōст, -ости ж *особина онога што је недвојбено, поузданост, несумњивост.*

недвòсмислен, -а, -о *сасвим јасан, отворен, непосредан.* — Онда би ... донекле могли бити изненађени недвосмисленим ставом који Стерија ту узима. *Мил. Ж.* [Био је] уједно и искрен и недвосмислен. *Јел.*

недвòсмислено прил. *на недвосмислен начин, јасно.*

недвòсмисленōст, -ости ж *оно што је недвосмислено, потпуна јасност.*

недвòȗман и **недвòуман,** -мна, -мно *који не допушта двоумљење, недвојбен, несумњив.* — Радило [се] о јасном и недвоумном случају инсубординације под заставом. *Крл.*

недвòумица ж *недвоуман став, сигурност у доношењу одлуке.* — Ја сам у недвоумици. *Донч.*

недвòȗмно и **недвòумно** прил. *на недвоуман начин, јасно, несумњиво.* — Злоба и подлост ... одразивала се недвоумно на мршавом јој и неуредном лицу. *Кум.*

недȅјство, ијек. недјéјство (ретко), с заст. *стање изван активне службе* (*пензија, резерва и сл.*). — У недејство метнути поручник Миљко ... срче врућу ракију. *Срем.*

нѐделатан, -тна, -тно, ијек. нѐдјелатан *који није делатан, неефикасан; непредузимљив; који не делује, неактиван, пасиван.*

нѐделатнōст, -ости, ијек. нѐдјелатнōст, ж *неефикасност, непредузимљивост, недовољна активност, пасивност.* — Како сам постиђен од своје недјелатности! *Уј.*

нѐдело, ијек. нèдјело, с *зло дело, нељудски, преступнички поступак; злочин.* — Дошло је вријеме да и он одговара за своја недјела. *Хорв.* Очекује казну за своја недела. *Ранк.*

нèдеља, ијек. нèдјеља, ж **1.** *седми (односно први) дан у седмици, тједну (хришћански празнични дан и дан одмора).* — Осванула [је] недеља. *Бар.* Вољела је недјеље и умјела их је празновати. *Крањч. Стј.* **2.** *седам дана, седмица, тједан.* — Било је пре једно недељу дана. *Лаз. Л.*

Изр. црквв. бела, сирна ~ *последња недеља, тједан пред ускршњи пост, покладна недеља*; велика, страсна ~ *недеља, тједан пред Ускрс*; млада ~ нар. *прва недеља после пунога месеца*; светла ~ *прва недеља, тједан после Ускрса*; Цветна ~ *недеља пред Ускрс*; чиста недеља *прва недеља, тједан после поклада, прва недеља ускршњег поста.*

недѐљак, -лька, ијек. недјèљак, м у изразу: ~ дана *око, приближно недељу, тједан дана.* — Ту остадох недељак дана, па се онда вратим. *Шапч.*

недѐљив, -а, -о, ијек. недјèљив *који се не може делити:* ~ број, ~ целина.

недѐљивōст, -ости, ијек. недјèљивōст, ж *особина онога што је недељиво.*

нèдељица, ијек. нèдјељица, ж *дем. и хип. од недеља.* — Дан све данка . . . а недеља недељицу, месец гони све месеце. *Радич.*

нèдѐљнӣ, -ā, -ō, ијек. нèдјèљнӣ *који се односи на недељу (као дан); седмични, тједни:* ~ излазак, ~ број новина, ~ лист.

нèдѐљнӣк, ијек. нèдјèљнӣк, м *лист који излази једном недељно, тједно.* — У Вашем листу, који је познат као озбиљан и студиозан недељник, објављен је . . . напис. *НИН 1958.*

нèдѐљно, ијек. нèдјèљно, прил. *за недељу дана, седмично, тједно.* — Срамота би ме било од берберина, који ме сапуни три пут недељно. *Лаз. Л.*

нèдӣрнӯт, -а, -о *који је у првобитном стању, без икаквих промена, сасвим очуван, неизмењен.* — Бели се сребрна, недирнута цеста. *Стан.* Само је дједова соба остала недирнута. *Пав.*

нèдӣрнӯтōст, -ости ж *стање онога што је недирнуто.*

недисциплѝна ж *непокоравање одређеним прописима, кршење, нарушавање уобичајеног поретка, распуштеност.*

недисциплѝнӣрāн, -а, -о = недисциплинован *који не поштује одређене прописе, који није навикао на дисциплину.*

недисциплѝнӣрāнōст, -ости ж = недисциплинованост *одсуство, кршење дисциплине, реда.*

недѝсциплиновāн и недисцѝплиновāн, -а, -о = недисциплиниран.

недѝсциплиновāнōст и **недисцѝплиновāнōст,** -ости ж = недисциплинираност.

нèдӣчан, -чна, -чно необ. *неславан; ружан, непривлачан:* ~ поступак. — Невидљиви . . . зид подигао му се пред очима и створио му нови, уски . . . недични свијет. *Војн.*

недје-, ек. неде-.

нèдоба непром. (с предлогом *у*) *незгодно, неприлично, неуобичајено време, невреме.* — Изненађена том неочекиваном посетом у недоба . . . уведе га без поздрава у кућу. *Андр. И.* Медоња је [био] збуњен немиром шуме у недоба. *Куш.*

нèдобар, -бра, -бро необ. *зао, рђав.* — Чинио се на први поглед да је човјек недобар. *Новак.*

недòбитан и **нèдобӣтан,** -тна, -тно необ. *непобедив, неосвојив.* — Учиниће тога младог човјека недобитним Ахилом. *Шен.* Бедеми су твоји војсци недобитни. *Змај.*

нèдовӣдан, -дна, -дно необ. *недогледан.* — Тамо у даљини обзорја златна магла покрила недовидне просторе. *Војн.*

нèдовōљан, -љна, -љно **1.** *који не задовољава количином, износом, висином и сл.; слаб.* — Заједно су добивали недовољне оцене у школи. *Поп. Ј.* Снабдијевање на путу је било сасвим недовољно. *Пов. 2.* **2.** заст. *незадовољан.* — Ма још Драго недовољан бива, што му нитко диљке не дарива. *Март.*

нèдовōљно прил. *слабо, мало.*

недовōљнōст, -ости ж *стање онога што је недовољно, мањкавост, непотпуност.* — Још тада [је] јасно видео штурост и недовољност и својих и техничких и општих знања. *Скерл.*

недовōљство с необ. *недовољност, оскудица, лишеност чега.* — Све природа снабдјева оружјем против неке необуздне силе, против нужде, против недовољства. *Њег.*

нèдоглѐд м *велика даљина која се не може догледати, бескрај.* — Облаци . . . пливају по високу недогледу. *Ранк.* Зуримо у поноре и недоглед. *Уј.*

нèдоглѐдан, -дна, -дно **1.** *који се не може догледати, бескрајан.* — Та пјесма ждралова . . . из мрачне недогледне висине разблажила је Нилсена. *Крл.* **2.** *далекосежан, непредвидљив.* — [Та мјера] може имати недогледних посљедица. *ХР 1928.*

недоглѐднōст, -ости ж *особина онога што је недогледно, бескрајно. Р-К Реч.*

недòђија ж у изр.: у недођију (отићи, одвући и сл.) *тамо откуд нема повратка.*

— Но он већ оде без трага, као у недођију. *Матош.* Само да се човјек до куће докотрља ... прије него га улове и одвуку у недођију. *Лал.*

недо̀ђи̏н, -и́на м *в. недођија.* — Све је давно отишло у недођин. *Чипл.*

недожи̏вљив, -а, -о *који се не може доживети, осетити.* — Понеко је пјесничко ... дјело нејасно, недоживљиво, непосредно. *Шим. С.*

нѐдозва̏н, -а, -о *који није дозван; неразборит, неразуман.* — Ма дружини тумачит ваљаде, јер су људи прости недозвани. *Март.*

недо̀звољен, -а, -о *забрањен, недопуштен; који се не може дозволити, недопустив:* ~ однос. — Каткад ... има и недозвољених измена у тексту. *Поп. П.*

недо̀звољено прил. *забрањено, недопустиво.*

недо̀звољено̀ст, -ости ж *недопуштеност, недопустивост.*

нѐдозѝв м песн. *место где не допиру дозиви.* — Одох сад у недозив! *Кост. Л.*

нѐдозѝран, -рна, -рно необ. *до којега не допире поглед, несагледив; непрозиран.* — [Дрхтао је] од жеље да се та недозирна тајновитост вјечности пред њим објави. *Ћал.* Самоће тренут. Привид у тами недозирној. *Мас.*

недо̀зрело̀ст, -ости ж *особина онога који је недозрео, онога што је недозрело, незрелост.* — Још има у мени лудости и недозрелости. *Радул.*

недо̀зрео, -ела, -ело **1.** *који није дозрео, незрео, зелен (о плодовима, усевима и сл.).* — Бледуњаво [лице] као недозрела дуња. *Вукић.* **2.** *који још није достигао потпун физички и духовни развој, зрелост.* — Па зашто не? — шапне нешто у души недозрела младића. *Драж.*

недо̀игра̏н, -а, -о *који није до краја одиграо, доживљен.* — У свом малом селу остављао све — и недоиграну младост. *Пец.*

недока̀жљив, -а, -о *недоказив.* — Истинитост тога не може се доказати, већ се узима као нешто последње, као неизводљиво, тј. недокажљива истина. *Лог. 1.*

недока̀жљиво̀ст, -ости ж *недоказивост. Р-К Реч.*

недо̀ка̏за̄н, -а, -о *који није доказан; који не прима доказе, разлоге; неразуман.* — Како су тако недоказани, како не могу да схвате тако обичне ствари! *Ман.*

недо̀ка̏за̄но̀ст, -ости ж *особина онога који је недоказан, онога што је недоказано.*

недока̀зив, -а, -о *који се не може доказати, потврдити доказима:* ~ тврдња, ~ теорија.

недока̀зиво̀ст, -ости ж *особина онога што је недоказиво.*

недо̀кучан и **нѐдоку̏чан,** -чна, -чно *недокучив.* — Живот недокучни вас у тебе увире. *Марк. Д.* Слушали су ... бајке о недокучној древности. *В 1885.*

недо̀ку̏чено̀ст, -ости ж *оно што је недокучиво.* — Хеј, судбино циганска ... одакле ли долазиш, из какве то недокучености? *Петр. В.*

недоку̀чив, -а, -о = недокучљив **1. а.** *којему се не може докучити смисао, значење, неразумљив, несхватљив.* — Као да у себи шапуће неку молитву, некакве чудне и недокучиве ријечи. *Деси.* **б.** *закопчан, неприступачан, уздржан.* — У односу према дружини [да] ... буде, колико је год могуће, недокучив. *Кол.* **2.** *до којега се не може доћи, недоступан.* — Певуше [им] мекане песме номадске, препуне чежње далеких земаља недокучивих. *Чипл.*

недоку̀чиво прил. *на недокучив начин, несхватљиво.*

недоку̀чиво̀ст, -ости ж *особина онога што је недокучиво.*

недоку̀чљив, -а, -о = недокучив: ~ мисао, ~ узрок. — Оно мало што је од тога чуо причињало му се тако недокучљиво. *Ков. А.*

недоку̀чљиво прил. *недокучиво.*

недоку̀чљиво̀ст, -ости ж *недокучивост.*

недо̀кучно̀ст и **недоку̀чно̀ст,** -ости ж *недокучивост.*

недо̀лазак, -ска м *изостанак.* — Био [је] кажњен за недолазак у одборску седницу. *Вес.*

недо̀личан, -чна, -чно *који не доликује, не приличи, недостојан; непристојан.* — Искључен је ... због ... недоличног понашања. *Кол.* Снови су израз наших жеља, често тајних ... недоличних ... које у нама побуђују стид. *Псих.*

недо̀лично прил. *на недоличан начин, недостојно.*

недо̀лично̀ст, -ости ж *особина онога што је недолично, непристојност.* — Па да се раздражи ... појмовима о доличности и недоличности. *Креш.*

нѐдомашан и **недо̀машан,** -шна, -шно *који се не може домаћити, недохватљив, недостижан.* — фиг. Имамо мутне прохтеве, нејасне и недомашне жеље. *Цар М.*

недома̀шно̀ст и **недо̀машно̀ст,** -ости ж *особина онога што је недомашно.*

недомѝшљат, -а, -о *који не уме да се досети, да се снађе, несналажљив.* — Нас-

мије се ... као да му је хтио рећи да је луд и недомишљат. *О-А.*

недòмишљен, -а, -о *који није потпуно завршен, смишљен.* — А све његове сопствене мисли о тим људима ... недомишљене и неизражене, губиле [се]. *Андр. И.*

недонèсен, -ènа, -ènо и **нèдонēт,** -а, -о, ијек. нèдонијет *рођен пре времена, пре нормалног рока.* — Недонесено и кржљаво, Марино дијете је слабим гласом ... одговорило на студен. *Андр. И.* фиг. Он никада није у опасности да му замисао остане неизведена, да му дело буде недонесено. *Богдан.*

нèдонијет, -а, -о, ек. нèдонēт.

недòношен, -а, -о *в. недонесен.* — Лежи сад пред њом на одру као мртво недоношено дијете. *Мих.* фиг. Југовина и први сунчани дани породиште нагло пролеће, недоношено и хладно. *Михољ.*

недòношчāд ж *зб. им. од недоношче.*

недòношче, -ета с *недонесено, пре времена рођено дете.* — фиг. Глумци могу тек једно: ... дати ефемерног живота пјесничкој недоношчади. *Матош.*

недопàдљив, -а, -о *који се не може допасти, свидети.*

недопàдљивōст, -ости ж *особина онога што је недопадљиво.*

недопèчен, -ена, -ено *који није потпуно испечен, пресан, гњецав (о месу, хлебу и сл.);* фиг. *непотпуно припремљен, незрео:* ~ став.

недопȕстив, -а, -о *који се не може допустити, који се не би смео догађати.* — Код нас [се] дешавају недопустиви пропусти. *Мих.*

недопȕствено прил. *на недопустив начин.*

недопȕствōст, -ости ж *особина онога што је недопустиво.* — Указао [је] на штетност и недопустивост мијешања са стране у конкретан рад суда. *Арх. 1953.*

недòпуштен, -а, -о *који није у складу с важећим прописима, нормама, недозвољен, забрањен.* — Постао би биљежником ... да га због недопуштеног руковања пасошима не отпусте. *Гор.* Истеран је из мостарске гимназије због ... недопуштених махинација са туђим новцем. *Андр. И.*

недòпуштенōст, -ости ж *особина онога што је недопуштено, забрањено.* — Инсистирајући на недопуштености било каквог излажења изван граница искуства ... довео је [емпиризам] до скептицизма. *Ант. I.*

недорàслōст и недòрāслōст, -ости ж *особина онога који је недорастао.*

недòрāстао, -ăсла и -òрāсла, -ло **1.** *који није дорастао, одрастао, достигао потпун узраст.* — Има највише мајки с недорослом дјецом и оронулих старица. *Пав.* **2. а.** *који нема потребне способности за нешто, неспособан.* — Отказивао је службу таквој посади као недораслој за поверени јој посао. *Петр. М.* **б.** *који није раван коме, који је испод нечијег нивоа (у погледу културе, наобразбе и сл.).* — Сви савети били су за њега глупи: сви људи недорасли њему. *Ћос. Б.*

недорèчен, -ена, -ено *који није доречен, изречен до краја, непотпуно изражен.* — Колико недоречене сјете у оно мало ријечи. *Цар Е.*

недорèченōст, -ости ж *оно што није доречено, изречено до краја; особина онога што је недоречено.* — Приче почну сељачком недореченошћу и језговитошћу. *Божић.*

недòсāњāн, -а, -о *који није потпуно убличен у сновима, у машти; недостигнут, недочекан.* — Правац ка нечему великом и недосањаном. *Бар.*

недòсежан, -жна, -жно *који се не може досећи, достигнути, недоступан.* — Недосежан је [лик] већ и оку мом. *Хар.*

недòсежнōст, -ости ж *особина онога што је недосежно.*

недосèтљив, -а, -о, ијек. недосјèтљив *који се не уме досетити, несналажљив.* — Видиш како сам недосјетљив. *Пав.*

недосјèтљив, -а, -о, ек. **недосèтљив.**

недòскудица и **недòскутица** ж заст. *недостатак, оскудица; нужда, невоља.* — Што ... настава не напредује ... то приписују неки недоскудици домаћег васпитања. *Панч.* Мени је пријатељство ваше довољна награда за све остале недоскутице. *Вук.*

недòследан и **нèдоследан,** -дна, -дно, ијек. недòсљедан и нèдосљедан **1.** *који одступа од својих начела, схватања, који мења своје ставове.* **2.** *који је без утврђеног, логичког реда, испрекидан, невезан.* — До ње су допирали несувисли мали запуси недосљедних разговора. *Горб.*

недòследњак и **нèдоследњак,** ијек. недòсљедњак и нèдосљедњак м *онај који није доследан.* — Сватко може у ... недосљедност пасти, нитко не смије такве недосљеднике ... одсуђивати. *Старч.*

недòследно и **нèдоследно,** ијек. недòсљедно и нèдосљедно, прил. *на недоследан начин.*

недòследнōст и **нèдоследнōст,** -ости, ијек. недòсљедност и нèдосљедност, ж *особина онога који је недоследан, онога што је недоследно; недоследна појава, оно што је недоследно.* — Те недосљедности природе није он могао у први мах растумачити. *Коз. Ј.* Он је често био принуђен чинити недоследности и неверства. *Јов. С.*

нѐдослу̏х м *в. непослух.* — Није њега кнез прогнао Ђурђе због неверства или недослуха. *Јакш. Ђ.*

недосљед-, ек. недослед-.

недо̀спелӧст, -ости, ијек. недо̀спјелӧст, ж *особина онога што је недоспело.*

недо̀спео, -ела, -ело, ијек. недо̀спио *недозрео, незрео, зелен.* — У језику ... [су] одвргли оно дјетињско и недоспјело њукање и дакање. *Кур.*

недо̀спио, -пјела, -пјело, ек. недо̀спео.

недо̀спјелӧст, ек. недо̀спелӧст.

недоста̀вљив, -а, -о *који се не може доставити:* ~ пошиљка.

недоста̀вљивӧст, -ости ж *немогућност достављања. Р-К Реч.*

недо̀стајати, -јём несврш. *не бити на располагању (о ономе за чим постоји потреба); бити потребан (а недоступан, одсутан и сл.).* — Није ми испочетка ништа недостајало. *Киш.* Ви ми много недостајете. *Јанк.*

недоста̀так, -тка м **1. а.** *немање, непостојање нечега; несташица, оскудица.* — У недостатку других доказа, моћи ће запреку засвједочити и својом заклетвом. *Мј. 1926.* Због недостатка муниције пуцао [је] једнако. *Вос. Д.* **б.** *негативна разлика, мањак.* — Комисија пронашла је велике новчане недостатке. *Ранк.* **2.** *неповољна особина, мана.* — При самом уздизању балона, показало се да он има недостатака. *Петр. М.* За драмску вриједност њихова дјела ти недостаци нису одсудни. *Матк.*

недо̀статан, -тна, -тно чеш. *недовољан.* — Не стидим се рећи да је моје образовање сувише недостатно. *Крањч. Стј.*

недо̀стати, -станём сврш. необ. *појавити се као мањак, као негативна разлика.* — Једном јој недостао грош да плати пасуљ. *Ранк.* Бистре [воде] стадима ... недостати неће. *Марет.*

недо̀статно прил. *недовољно.* — Живот [му је] постајао недостатно ... строг. *Шов.*

недо̀статнӧст, -ости ж **1.** *непостојање чега у потребној мери, недостатак.* — Тим [је] показао недостатност схватљивости. *Баз.* **2.** *недовољност, непотпуност.* — Плеханов је ... доказивао њихову [Толстојевих идеја] недостатност ... и заосталост. *Р 1946.*

нѐдости̏ж ж заст. **1.** *оно што није достигло да би се довршило ткање, недовољна количина материјала за ткање (о платну). Вук Рј.* **2.** *оно што је закаснило са зрењем, што није сазрело.* — У љетини, [недостиж је] нпр. познији клас од жита. *Вук Рј.*

нѐдости̏жан и **недо̀стижан,** -жна, -жно **1.** *који се не може достићи, недокучив, недосежан; несхватљив.* — На далеком небу ... — недостижних звијезда мириjаде заплamтјеше. *Гал.* фиг. Машамо [се] за тајне ... човечјем уму недостижне. *Панч.* **2.** *који је заостао у зрењу, расту, који није достигао потпуно да сазри, израсте (нпр. неједнако сазрело и израсло жито). Вук Рј.*

недости̏жив, -а, -о *који се не може достићи, недостижан (1).* — Осјећао се на некој недостижној висини. *Крањч. С.* Портали старих романских цркава недостижни [су] у свом складу. *Бат.*

недости̏живо прил. *на недостижив начин, недостижно.* — Сањао генералски чин ... све оно што је већ давно и недостижно заспало и замрло у њему. *Кол.*

недости̏живӧст, -ости ж = недостижност *особина онога који је недостижив и онога што је недостижно.* — Слушао [је] те ријечи с хладном, супериорном недостижношћу. *Шег.*

недости̏жљив, -а, -о *недостижив.*

недости̏жљиво прил. *недостижно.*

недости̏жљивӧст, -ости ж *недостижност.*

недо̀стижӧст и **нѐдости̏жӧст,** -ости ж = недостижност. — Има још један екстреман тип који, ожалошћен због уметничких недостижности ..., бива огорчен. *Сек.*

нѐдостӧјан и **недо̀стӧјан,** -јна, -јно **а.** *који није достојан нечега, незаслужан.* — Колико пута беше заборављен, да недостојнијем од себе места уступи! *Јакш. Ђ.* **б.** *рђав, лош, непристојан.* — У гласу се његову осјећало узбуђење, изазвано недостојним владањем господара кућице. *Крањч. Стј.*

нѐдостӧјник и **недо̀стӧјник** м *онај који није достојан нечега, рђав човек.* — Издајник је ... недостојник је. *Кост. Л.* Пазим да га [завјетни врч] не би обешчастила и расветила уста недостојника. *Дук.*

нѐдостӧјно и **недо̀стӧјно** прил. *на недостојан начин.*

недостӧ̀јнӧст и **недо̀стӧјнӧст,** -ости ж **а.** *особина онога који је недостојан и онога што је недостојно.* — У многочем откривао би одвратност, глупост и недостојност. *Новак.* **б.** *неваљалство. Бак. Реч.*

недо̀ступан и **недо̀ступан,** -пна, -пно **1.** *коме се не може прићи, до кога се не може доћи, допрети.* — Човјек [се] ... уклонио од људи уврх ове литице, људима готово недоступне. *Вуков.* **2.** *који се не може достићи, недокучив, несхватљив.* — Ток и слијед његових мисли показују ... логику, недоступну тријезним људима. *Уј.*

недо̀ступно прил. *на недоступан начин. Бак. Реч.*

недо̀ступно̄ст, -ости ж *особина онога што је недоступно.*

недо̀терā̄н, -а, -о, ијек. недо̀тјерāн *који није дотеран, неулепшан, неусклађен; неувежбан.* — Стари Грци . . . били су . . . у многом чему недотерани. *Цар М.*

недо̀терā̄но̄ст, -ости, ијек. недо̀тјерāно̄ст, ж *особина онога који није дотеран и онога што није дотерано.* — Наша химна има . . . недотјераности старије лирике. *Матош.*

недо̀тјерā̄н, -а, -о, ек. недо̀терāн.

недо̀тјерā̄но̄ст, -ости, ж ек. недо̀терāно̄ст.

нѐдо̀тка и **нѐдотка** ж **1.** *платно које није на обе стране једнако сабијено. Вук Рј.* **2.** *место на платну где је испуштена жица при ткању. Рј. А.*

нѐдотупā̄в, -а, -о *в. недотупаван.* — Ударив мноме о камену плочу речe . . . да нисам шупаљ или иначе недотупав. *Јурк.*

нѐдотупā̄ван, -вна, -вно *који тешко схвата, глуп.* — Морао сам му се учинити страшно глупим, недотупавним. *Мар.*

нѐдотупā̄внӣк м *недотупавна мушка особа, глупак.* — Такав недотупавник зазире од језика народног. *Шим. С.*

нѐдотупā̄вно прил. *на недотупаван начин, глупо.* — Било је покушаја да се средина буржоаске породице . . . прикаже као недотупавно слепа. *НК 1946.*

недотупā̄вно̄ст и **нѐдотупā̄вно̄ст,** -ости ж *особина онога који је недотупаван и онога што је недотупавно, глупост, бесмисленост.* — Низ . . . болести . . . јављају [се] у облику какве душевне мане . . . (нпр. у облику недотупавности). *Батут.*

недо̀ук м *онај који је недоучен.* — Наринуо се чланкописац: осилни нећутник, недоук. *Шим. С.* Веселиновић [је] самоук, управо недоук писац. *Глиг.*

недо̀умица ж *двоумљење, колебање; нерешљивост, неодлучност.* — У недоумици [се] заустави крај високих зграда. *Макс.* У недоумици сами себи протуслове. *Ант. 1.*

недо̀ӯмље с *недоумица. Р-К Реч.*

недо̀ӯмнӣк м *онај који је умно недозрео, недоучен.* — Недоумници . . . често протурају у језику мркву за родакву. *Шим. С.*

недо̀учā̄д ж *зб. им. од недоуче.*

недо̀уче, -ета с у изразу: ђаче недоуче *недоучен ђак*; исп. ђаче самоуче. — Једаред рече . . . да је Ипсен ђаче недоуче. *Матош.* Недоучад силимице језик разбијају. *Шим. С.*

недо̀учен, -а, -о *који није завршио своје учење, школовање, недошколован.* — Вукадин је недоучен ђак. *Глиг.*

недо̀ученō̄ст, -ости ж *својство онога који је недоучен.* — Некада она навика потиче из недоучености. *Бел.*

нѐдохва̀т м песн. *оно што се не може дохватити.* — Ширио сам празну руку над недохват. *Уј.*

нѐдохва̀тан и **недо̀хватан,** -тна, -тно и **недохва̀тљив,** -а, -о *који се не може дохватити, који се не може досегнути; неприступачан.* — Стоји [небо] огромно и недохватно. *Крл.* Ево ти како треба с тим тајанственим и недохватним плавушама. *Ћоп.* Мрак је . . . Она је [виолина] у углу . . . недостижно далеко . . . Нестварна и недохватљива. *Минд.*

недохва̀тљиво прил. = недохватно *неухватљиво, недостижно.*

недохва̀тљивō̄ст, -ости ж = недохватност *особина онога што је недохватљиво, недохватно.* — Недохватљивост њихових [песничких] унутрашњих димензија и промена не дозвољава пуно прожимање једне личности. *КН 1956.*

недо̀хватно прил. = недохватљиво. — У наборане, правилне црте . . . лика упила сенка нечег тврдог . . . и далеког. Недохватно далеког. *Минд.*

недо̀хватнō̄ст, -ости ж = недохватљивост. — Мотрио [је] предалеку недохватност, неку точку која је била преблизу. *КН 1958.*

нѐдохӣт м *место до кога се не може стићи.* — Утече у неповрат, у недохит. *Ков. А.*

недо̀хитан, -тна, -тно *који се не може дохитити, до кога се не може допрети, недохватљив, недостижан.* — Знам да су ти виси топу недохитни. *Змај.* Танана зора ширила је крила . . . хватајући вале недохитне. *Бег.*

недо̀хитнō̄ст, -ости ж *особина онога што је недохитно, недостижност.*

недо̀ход м *непроходан крај, беспуће.* — Газе ноге, газе букагије у недоходе. *КН 1960.*

недо̀ходан, -дна, -дно *непроходан, неприступачан, тежак за савлађивање.* — Готово да изгубиш главу . . . тако су недоходне од злих путова и гудура. *Ћал.* Недоходни су наши путеви [заробљенички]. *Аз.*

нѐдочē̄т, -а, -о *недовршен, неокончан.* — Обнови с њим недочету борбу. *Том.*

нѐдочитā̄н, -а, -о *који није до краја прочитан, непрочитан до краја.* — Бацио [је] недочитану песму. *Лал.*

недо̀школовā̄н, -а, -о *који није докраја школован, недоучен.* — Посао [је] био понајвише остављен у рукама недошколованих гимназијалаца. *Поп. П.*

нѐдра, нѐдāрā, ијек. њѐдра, с мн. **1.** *груди; прса.* — Плази погледом ... по њедрима једрим и пуначким. *Ивак.* фиг. Питомог те краја отхранила недра. *Стан.* **2.** *део кошуље, одела који покрива груди, прса.* — Извади ... слику из недара. *Лаз. Л.* **3.** фиг. *унутрашњост чега (земље, мора).* — Продре земљи у дубока њедра, кида из њих кремен. *Наз.*

Изр. говорити (себи) у ~ *тихо, нечујно говорити*; хранити змију у недрима *пазити, чувати непријатеља, некога који то злим враћа.*

нѐдрāг, -а, -о (одр. нѐдрāгī) **1.** *који није драг, немио; нежељен, неугодан, непријатан:* ~ гост, ~ човек, ~ девојка, ~ весник, ~ вест и сл. **2.** (у именичкој служби, одр.) *невољена, нељубљена особа* **а.** м *мушкарац*; супр. драги. — Мој ђердане, моје суво злато! Ко ли ће те младој потргати? ... да ли ... драги, или ће недраги? *Вес.* Што ме силиш, мајко, недрагому, кад ми срце преотео драги? *Новак.* **б.** ж *жена, одн. девојка*; супр. драга. *Вук Рј.*

Изр. ићи (потуцати се, пребијати се и сл.) од немила до недрага *бити без основних властитих средстава, услова за живот, безуспешно тражити излаз из тешке личне ситуације, неприлика, бити препуштен случају, неповољним збивањима уопште.*

нѐдрāго прил. *нерадо, мучно.* — Недраго, тешко јој било преда њ ступити. *Буд.*

недрамàтичан, -чна, -чно *који није драматичан, који је без напетости, потресности; миран.* — Пастирска се игра појављује код Нељешковића као недраматична лирска сцена. *Комб.*

недрамàтичнōст, -ости ж *особина онога што није драматично, онога што је без напетости, потресности.* — Делују [глумци] ... као докази недраматичности овог драмског ткива. *Пол. 1958.*

нѐдро, ијек. њѐдро, с *в. недра.* — Вјетар је мрсио лако по твоме њедру влас. *Шант.*

нѐдрӯг м (вок. нѐдрӯже; мн. нѐдрӯзи и нѐдругови, ген. нѐдрӯгā, недругóвā и нѐдругōвā) *онај који се не односи као друг, рђав друг, непријатељ.* — Козак чулом чује гдје му је друг, а гдје недруг. *Шов.*

недрӯгāрскӣ, -ā, -ō *који се не односи другарски, који није добронамеран, непријатељски.* — Нови начин »другарске« критике ... има врло недругарску тенденцију. *Пол. 1957.*

нѐдругāрски прил. *на недругарски начин, као онај што није друг.*

недругáрство с *својство онога који није друг; непријатељство.* — Идила простоте ... ишла [је] до издвајања и недругарства са људима с којима се педесет година свлачио и облачио под истом светиљком у облачионици. *Грол.*

нѐдружēван, -вна, -вно *који није дружеван, који не воли друштво, недруштвен, повучен.* — Споро ... открива људе ... Зато ... што су запослени, мрки и недружевни? *Каш.*

недружéвнōст, -ости ж *особина онога који је недружеван.* — Одсуђује Кант ... клевету и недружевност. *Баз.*

недружељȕбив, -а, -о *који није дружељубив, који не воли друштво, који се нерадо појављује у друштву.* — Као ђак, био је трудољубив и недружељубив. *Јов. С.*

недружељȕбивōст, -ости ж, **недружељȕбље** и **недружељȕбље** с *особина онога који је недружељубив. Р-К Реч.*

недрȕжина ж *рђава, зла дружина; необична, несвакидашња дружина.* — Тако би се здружила недружина: корист и забава, поука и шала. *Љуб.*

недрȕштвен и **нѐдруштвен,** -а, -о *који није друштвен, недружеван, недружељубив; који је против друштва, који наноси штету друштву.* — Код стола ... нитко није недруштвен ни озбиљан. *Нех.* У софистици [је] индивидуализам ... недруштвен (антисоцијалан). *Баз.*

недрȕштвенōст, -ости ж *својство онога који је недруштвен, недружевност, недружељубивост.*

нѐдӯг м покр. *болест, немоћ.* — И сад ми душа неуморно пати, недуге туђе и повести древне. *Марк. Д.*

нѐдуг, -а, -о *кратак; краткотрајан.* — Послије недуга мука упита Бошко. *Шимун.*

нѐдуго прил. *после кратког времена, ускоро.* — Брзајући на ћилим коњима равном шестом, за недуго ето те ... код Беговца. *Буд.*

нѐдȕжан, -жна, -жно **а.** *који није крив, невин.* — Он недужан страда у животу. *Глиг.* Недужни трпе за кривца. *Војн.* **б.** *безазлен, чедан.* — Посао ... није био ни срећен не недужан као онај у Трсту. *Андр. И.*

недȕжнӣк, -и́ка м *онај који је недужан, невин, праведник.* — Нитко никако не може сагријешити проти оним који недужнике прогоне. *Старч.* Тада се он једва примјетно насмијао, потмулим, загушеним грохотом недужника. *КН 1958.*

нѐдȕжно прил. **1.** *без кривице, невино, неправедно.* — То [је] једно од оних познанстава због којих се недужно испашта годинама. *Пол. 1959.* **2.** *необавезно. Бак. Реч.*

нѐдȕжнōст, -ости ж *особина и стање онога који је недужан, невиност, исправност.*

— Порицала је изазивајући на себе сва проклетства да докаже своју недужност. *Пав.*

нѐдуха ж покр. *астма, сипња*; исп. задуха. — Ослабио [је], мучила га ... недуха и кашаљ. *Новак.*

недȕхо̀ван, -вна, -вно *који није довољно духовно развијен, неинтелигентан*; *непродуховљен.* — То је било једно луцкасто створење ... једна од ... потпуно недуховних жена. *Јов. С.*

недухо̀вито прил. *без духа.* — Ствар није била недуховито постављена. *Крл.*

нѐдушѐван, -вна, -вно *који није душеван, безосећајан.* — Чинио нам се опак, туђ, недушеван. *Пол. 1957.*

недушѐвно̀ст, -ости ж *безосећајност, неосетљивост, равнодушност.* — Ударио кривити поткупљивост и недушевност нашег времена. *Павл.*

недȕпљив, -а, -о покр. *астматичан, сипљив.* — Требам је [музику] ... као недушљиве груди свјежа даха. *Цар Е.*

неекò̀номскӣ, -ā, -ō̄ *који није економски, нерентабилан.* — Констатовано [је] да су ... цене лековима неекономске. *Б 1958.*

неела̀стичан, -чна, -чно *који није еластичан, несавитљив.* — фиг. Угарско-хрватски сталешки устав ... био је и сувише нееластичан. *Комб.*

нѐелега̀нтан, -тна, -тно *који није профињен, у чему се не огледа укус, неукусан.* — Уза сву ... неелегантну латиништину садржава неколико живахних слика из нашег тринаестог стољећа. *Комб.*

неелѐктричан, -чна, -чно ел. *електрички неутралан.* — Тела су електрички неутрална или неелектрична само зато што садрже у себи колико позитивног толико и негативног електрицитета. *Физ. 3.*

неелектро̀лӣт, -ита м ел. *материја која не проводи струју.* — Материје чији водени раствори проводе електричну струју ... зовемо електролитима, а друге [које не проводе] неелектролитима. *НХ.*

неѐстетскӣ, -ā, -ō̄ *који није естетски, ружан.* — Почео је ... запажати његове ситне неестетске навике. *Десн.*

неефѝкасан и **нѐефикасан,** -сна, -сно *који није ефикасан, неуспешан.* — Методе индивидуалног терора показале су се не само неефикасним већ и штетним. *ОП 2.*

нѐжа̀лно прил. необ. *не жалећи, нештедимице.* — Нежално одломи читаву једну грану шљиве пуну већ зрелих плодова. *Пол. 1958.*

нѐжан, -жна, -жно, ијек. њѐжан **1. а.** *слаб*; *осетљив, фин.* — Можда своју мртву сестру газих ... ломих нежну драгу. *Гор.* Говори [се] о нежном крмпировом цвету. *Чипл.* **б.** *који је испуњен љубављу, који изражава благост, доброту, благ, мек, усрдан.* — Културну екипу одреда ставила [је] под нежну диктатуру своје материнске бриге. *Поп. Ј.* фиг. *тих, пријатан, угодан.* — Ужитак ... осјећа ... у том доласку нежне меке љетње вечери. *Бал.* **2.** *рани, врло млад (о животној доби).* — Сина ... је изгубио у нежној доби. *Јонке.*

Изр. нежни пол разг. *жене уопште.* — Због својих ... очитих галантерија према нежном сполу ... *Грг.*; ударити у нежне жице *настојати да се когод разнежи.* — Ударио у нежне жице: љубио јој руку ... уздисао. *Шов.*

нѐжељен, -а, -о *који није жељен*; *немио*; *незван.* — Примио [је] нежељене госте. *Андр. И.*

нѐжељено прил. *непожељно, немило.* — Нежељено те [старост] подсјећа на се? *Сим.*

нѐженство с *стање онога који је нежења*; *целибат. Деан. Рј.*

нѐжења м *онај који није жењен, момак*; *старији момак.* — Просе је ... све нежење града Чикага. *Рад. Д.*

нежѐњāк, -áка м необ. *в. нежења.* — Држао [је] њеке дјеве у своме наручју, премда је био нежењак. *Креш.*

нѐжењен, -а, -о *који није ступио у брачну везу.*

нѐжӣв, -а, -о **1.** *у коме нема биолошких процеса, мртав*; *неорганski.* — Учини јој се да то више није она, већ неживи људски створ, коме се сва крв источила кроз невидљиве ране. *Бар.* **2.** *безбојан, неизразит, нереалан*; *у коме нема животности, нединамичан.* — Неживо копирање осуђено [је] на неуспех. *Пиј.* Сва је та проза била безбојна, нежива. *Шов.*

нѐжнвотан, -тна, -тно *у коме нема живота, динамике, који не одговара стварном животу.* — Психолошки [си] ... на истој неживотној, нељудској позицији. *Ђос. Д.*

нѐживотно прил. *мртво, нединамично, нереално.* — Када треба приказати тип издајника, доноси се онај површно и неживотно оцртани тип из некадање драмске производње. *Глиг.*

нѐживотно̀ст, -ости ж *стање онога што је неживотно.* — Неосјећајност и немисаоност, дакле неживотност, у књижевности су мирољубиве. *Шим. С.*

нѐжно, ијек. њѐжно, прил. **а.** *на нежан начин, осећајно, благо.* — Она заплаче нежно као кошута коју је пробудио зрачак месеца у шуми. *Дуч.* **б.** *тихо, меко*; *пријатно, угодно.* — Њежно и љубазно упире очи у њу. *Вел.*

нѐжнōст, -ости, ијек. њѐжнōст, ж *особина онога који је нежан и онога што је нежно; љубав, пажња.* — Кукуруз [је] ... у некадашњим геолошким, повољним приликама у средњој Америци ... поникао, са њежности и слабе опреме за животну борбу. *Панч.* Дворио је стрица синовском њежношћу. *Мат.*

нѐзаборāв м *оно што се не заборавља, сећање.* — И ми ћемо ... селити се за тим траговима свежине, лепоте и незаборава. *Сек.*

незаборáвак, -áвка м бот. *споменак, поточница.* — Читава корпа честитака, па све ... с неким цветом незаборавком. *Срем.*

нѐзаборāван, -вна, -вно **1.** *који се не заборавља, који се увек памти; изврстан, изванредан.* — Али никад Крагујевцом није прошла ... необичнија поворка него тог незаборавног 20. октобра. *Ман.* [Дјечака је] тјешила слика оне драге и незаборавне мајке. *Крањч. Стј.* **2.** *који не заборавља, који није заборављен. Бак. Реч.*

незабòрављен, -а, -о *в. незаборављен* (*1*). — То незаборављено вече дођоше две од добрих Белиних другарица. *Јакш. Ђ.*

незаборàвљив, -а, -о *који се не може заборавити.* — Колико је дакле стара Југославија била животно јака и животодавна, сви смо се ми уверили о свом трошку, властитом ... и незаборављивом. *Пол. 1944.*

незаборàвљивōст, -ости ж *особина онога који није заборављив и онога што се не може заборавити. Р-К Реч.*

нѐзаборāвно прил. *на незаборављен начин, изванредно, изврсно.* — Управо незаборавно, неизбрисиво. *Кол.*

незаборáвнōст, -ости ж *особина онога што је незаборавно. Р-К Реч.*

незàвешен, -а, -о, ијек. незàвјешен *незастрт, непокривен.* — На незавјешен прозор пловила у собу јака сјајна мјесечина. *Ћал.*

незáвидан, -дна, -дно *тежак, мучан, непријатан, неугодан.* — Они који о томе не воде рачуна, наћи ће се у незавидном положају да их стварност демантује. *Пиј.* Ступивши у незавидном положају собара у грофову службу, оставља Држић опет Дубровник и путује с грофом у Беч. *Комб.*

незáвидно прил. *на незавидан начин, тешко, неугодно. Р-К Реч.*

незáвиднōст, -ости ж *стање онога што је незавидно.*

незавѝјен, -ена, -ено *отворен, јасан, нескривен. Р-К Реч.*

незавијѐно прил. *јасно, отворено, без околишавања.* — Рекао му је сасвим незавијено и јасно. *Бак. Реч.*

незавѝјенōст, -ости ж *особина онога што је незавијено.*

незáвисан и **нѐзависан,** -сна, -сно = нео(д)висан *који не зависи ни од кога, самосталан; слободан.* — Самосталну и независну Републику Блитву родио је мир у Блату Блитвинском. *Крл.*

Изр. **независни падежи** грам. *номинатив и вокатив (који не зависи ни од једног другог облика);* ~ **питање** грам. *самостална упитна реченица.*

незáвисно и **нѐзависно** прил. = нео(д)висно *на независан начин, слободно, самостално.* — Независно од свега водио [је] своју судбину. *Сек.*

незáвиснōст и **нѐзависнōст,** -ости ж = нео(д)висност *стање онога који је независан, самосталност, слобода.* — Холандија ... коначно је Вестфалским миром 1648. постигла своју независност. *ОП 1.* Русо ... је ... имао све битне одлике правог филозофа: снажну интелигенцију, независност суда. *Јов. М.*

незáвисњāк м *в. независњак.* — Лажни независњак Шекспир ипак [је] уживао висока покровитељства. *Уј.*

нѐзавѝт, -а, -о *незавијен.*

незáвишњāк м ист. *онај који је независан, самосталан (у политичком или неком другом правцу).* — Он преноси писање ... листа мађарских независњака. *Милис.* Он би добар дио свог опуса могао мирне душе изложити са париским импресионистима и независњацима. *Бат.*

незàвјешен, -а, -о, ек. незàвешен.

незавр̀шив, -а, -о *који се не може завршити, који траје врло дуго, стално.* — Осуђен [је] на вечити живот, као незавршиву патњу. *НИН 1960.*

незàглāвљен, -а, -о погрд. *неупућен, неразуман; тврдоглав, необразован, непросвећен, некултуран.* — Ти си више као један свјетски човјек, па умијеш еглендисати. Шта ћемо ми овако бенасти и незаглављени! *Ћоп.*

незагȕбљив, -а, -о *који се не може загубити.*

незагȕбљивōст, -ости ж *особина онога што је незагубљиво.*

нѐзадовōљан, -љна, -љно *који није задовољан.* — Еупатриди су били незадовољни јер је Солон дао политичка права трговцима. *Пов. 1.*

незадȍвољен, -а, -о *који није задовољен, незасићен, неутољен.* — Цео покрет био је за њ [Сремца] дело »усијаних глава«, незадовољених амбиција. *Скерл.*

незадȍвољенōст, -ости ж *стање онога што је незадовољено.*

нѐзадовōљњак, -а и **незадовȍљњак,** -ка м *онај који није задовољан.* — Старин-

ска блитвинска химна... постала је опозиционалном пјесмом свих блитвинских незадовољника. *Крл.* Руски роман после Гоголља оцртао је четири типа незадовољника прљавштинама живота и подлости друштва. *Прод.*

нѐзадовòљница и **незадовòљница** ж *женска особа незадовољник. Р-К Реч.*

нѐзадовòљничкӣ и **незадовòљничкӣ, -ā, -ō** *који се односи на незадовољнике. Прав.*

нѐзадовòљно прил. *на незадовољан начин, не слажући се.* — Он незадовољно уђута. *Чипл.*

незадовòљнōст, -ости ж и **незадовòљство** с *стање онога који је незадовољан.* — Никад нијесам толико тихе туге и незадовољности у народу моме опазио. *Шиш.* Политичко незадовољство [је] захватило све шире слојеве. *Скерл.* Међу сељацима владало је због тога велико незадовољство. *ОП 1.*

незадр̀жив, -а, -о = незадржљив *који се не може задржати, зауставити.* — Јуриш... је био незадржив. *Ч-М.* Нагли, незадрживи противудар батаљона Прве пролетерске створио је од Борја разбојиште. *Минд.*

незадр̀живо прил. = незадржљиво *на незадржив начин, не могући се задржати.* — Неупоредиво храбар, увек је жудио... да незадрживо вуче стрељачки ланац. *Пер.* Апсолутна се монархија све више сукобљавала с новим снагама, које су се незадрживо развијале. *ОП 1.*

незадр̀живōст, -ости ж = незадржљивост *особина онога који је незадржив, онога што је незадрживо.*

незадр̀жљив, -а, -о = незадржив. — Из тога повијеног и згрченог тела навире у незадржљивим таласима силина женске нежности. *Андр. И.*

незадр̀жљиво прил. = незадрживо. — Незадржљиво се разилазимо у различне стране. *Краљч. Стј.*

незадр̀жљивōст, -ости ж = незадрживост. *Р-К Реч.*

нѐзадуго и **незàдуго** прил. *ускоро, убрзо.* — То је била права, стварна победа, а формална је дошла незадуго после тога. *Бел.*

незàдӯжен, -а, -о *који није задужен.*

неза́зоран, -рна, -рно *који не изазива зазор, беспрекоран, узоран, красан.* — Мишљаше да л' ће јој син незазорни смрти утећи. *М-И.*

неза́зорнōст, -ости ж *особина онога који је незазоран.*

незаинтерèсӣран, -а, -о = незаинтересован *који нема интересовања за некога, (нешто); непристрастан.* — Сељаци... су били потпуно незаинтересирани. *Бур.*

незаинтерèсӣрāно прил. = незаинтересовано *без интересовања, не интересујући се; непристрасно, равнодушно.* — Стаде незаинтересирано проматрати бијеле, испране стијене. *Десн.*

незаинтерèсӣрāнōст, -ости ж = незаинтересованост *особина и стање онога који је незаинтересиран, незаинтересован, одсуство интересовања, равнодушност.* — Буљи у недоумици, оглупљен покорном незаинтересираности. *Божић.* То доводи до незаинтересираности и мање производње, што се најјасније очитује на подручју пољопривреде. *ЕГ 3.*

незàинтересовāн, -а, -о = незаинтересиран. — То је пријатељство било незаинтересовано. *Бел.* Да једне и друге буду... незаинтересоване. *Уј.*

незàинтересовāно прил. = незаинтересирано. — Свака поларна експедиција... обраћала им се [Ескимима] за помоћ, а ову су они увек радо и незаинтересовано указивали. *Петр. М.*

незàинтересовāнōст, -ости ж = незаинтересираност. — Незаинтересованост или неосећање вредности која лежи у самом човеку као личности чини педагошки рад безначајним. *Пед.*

незајàжљив, -а, -о *који се не може зајазити, заситити, ненасит, похлепан.* — Палача [је] препуштена на милост и немилост незајажљивој руљи. *Франг.*

незајàжљиво прил. *на незајажљив начин, ненасито, похлепно.* — Незајажљиво [се] окомила на хлеб сељака. *Глиг.*

незајàжљивōст, -ости ж *својство онога који је незајажљив, ненаситост, похлепност.* — Народи који су... асимиловали друге, при плебисциту покажу сву своју незајажљивост и свој бес. *Цвиј.*

незајàзив, -а, -о **1.** *који се не може зајазити, којем је немогуће ставити, утврдити брану, незадржив (обично о текућој води).* — Незајазива је каква вода коју је немогуће зајазити, којој је немогуће утврдити брану. *Стев.* **2.** *в. незајажљив.* — Чинило се да се отвара као нека страшна незајазива рака. *Бен.*

незáконӣ, -ā, -ō заст. *в. незаконит.* — Настојник манастира Х. имао [је]... »предстати« конзисторији ради саслушања по делу незаконог венчања. *Лаз. Л.*

незáконит и **нѐзаконит,** -а, -о **1.** *који није у складу са законом, законским одредбама, противзаконит.* — На темељу незаконите не могу се градити закони. *Старч.* **2. а.** *који није рођен у законитом браку,*

ванбрачан. — Сав свој иметак оставио је незаконитоме јединцу Антонију Луцићу. *Водн.* Кад би преврнули књиге поп Томине ... нашли би незаконитих тма и тушта. *Сек.* **б.** *који није законски венчан, који живи у дивљем браку, невенчан.* — Свекар и свекрва преким оком гледали на незакониту снаху. *Шуб.*

незáконито прил. *на незаконит начин, противно закону.*

незáконитōст и **нèзаконитōст,** -ости ж **а.** *својство, особина онога што је незаконито, противно закону.* — Прогласио [је] незаконитост свих пореза. *ОП 1.* **б.** *незаконито дело, акт.* — Намесништво је чинило ... и непотребне незаконитости и бруталности. *Јов. С.*

незáконскӣ, -ā̄, -ō̄ *в. незаконит.* — Пуна торба дјеце, а пол торбе незаконске. *Шен.*

незáконье и **незáкōнство** с заст. *в. незаконитост* (*б*). — Тко да одоли ауторитативном незакоњу власти! *Сим.*

незàлазан, -зна, -зно необ. *који не залази, који се не помрачује.* — Ти си сунце незалазно, које на мом небу стоји. *Змај.*

незàлазно прил. необ. *непролазно, вечито.* — Незалазно ведар живот. *Десн.*

незалѐчив, -а, -о, ијек. незаљѐчив = незалечљив *који се не може залечити, неизлечив.*

незалѐчивōст, -ости, ијек. незаљѐчивōст, ж = незалечљивост *особина и стање онога што је незалечиво, неизлечивост.*

незалѐчљив, -а, -о, ијек. незаљѐчљив = незалечив.

незалѐчљивōст, -ости, ијек. незаљѐчљивōст, ж = незалечивост.

незаљѐчив, -а, -о, ек. незалѐчив.

незаљѐчивōст, -ости, ек. незалѐчивōст.

незаљѐчљив, -а, -о, ек. незалѐчљив.

незаљѐчљивōст, -ости, ек. незалѐчљивōст.

незаљȕбљив, -а, -о *који се не може заљубити. Р-К Реч.*

незаљȕбљивōст, -ости ж *особина или стање онога који је незаљубљив.*

неза̀мењив, -а, -о, ијек. незамјѐњив = незаменљив *који се не може заменити, изванредан, недостижан.* — Скочио је на сплав, говорећи да је незаменљив сплавар. *Зог.*

незамѐњивōст, -ости, ијек. незамјѐњивост, ж = незаменљивост *особина онога који је незаменљив и онога што је незаменљиво.*

неза̀мењив, -а, -о, ијек. незамјѐњив = незаменљив.

незамѐњивōст, -ости, ијек. **незамјѐњивōст,** ж = незаменљивост.

нèзаметан и **незàметан,** -тна, -тно, ијек. нèзамјетан и незàмјетан и **незамѐтљив,** -а, -о, ијек. незамјѐтљив *који се не може приметити, опазити.* — Мали су то одјеци, готово и незамјетни. *Л 1905.* Неколико финих, готово незамјетљивих бора. *Сим.*

незàмѐћен, -а, -о, ијек. незàмијећен *непримећен, незапажен.* — Готово [је] незамијећен од читавог тога сјајног друштва. *Грг.*

незàмијећен, -а, -о, ек. незàмѐћен.

незамѝслив, -а, -о = незамишљив *који се не може замислити, чудноват, фантастичан.* — Тај рат ... у каква је све стања бацио људе и каквим их је све незамисливим недаћама научио. *Петр. Б.* И читав његов теоријски процес ... незамислив је без тог активног односа према стварности. *Ант. 1.*

незамѝслено прил. = незамишљиво *на незамислив начин.* — Незамисливо [је] да се о немачком проблему говори само учетворо. *Пол. 1959.*

незамѝшљив, -а, -о = незамислив. — Мислим ... да је модеран [рат] незамишљив без модерне медицине. *Крл.* Одбила [је] ту незамишљиву и страшну помисао. *Андр. И.*

незамѝшљиво прил. = незамисливо. *Прав.*

незамјѐњљив, -а, -о, ек. незамѐњљив.

незамјѐњљивōст, -ости, ек. незамѐњљивōст.

незамјѐњив, -а, -о, ек. незамѐњив.

незамјѐњивōст, -ости, ек. незамѐњивōст.

нèзамјетан и **незàмјетан,** -тна, -тно, ек. нèзаметан и незàметан.

незамјѐтљив, -а, -о, ек. **незамѐтљив.**

незáморан, -рна, -рно *који не доноси замор, који не замара.* — У књигама траже само пријатног разоноћења, или ... незаморне и лако сварљиве поуке. *Цар М.*

незàморенōст, -ости ж *стање онога који није заморен, који се не замара. Р-К Реч.*

незáморнōст, -ости ж *својство онога што је незаморно. Прав.*

незанѝмљив, -а, -о *који није занимљив, неинтересантан.* — Није незанимљива ни репортажа ... о Петој офанзиви. *Дед. В.*

незанѝмљивōст, -ости ж *својство онога што је незанимљиво.* — Помисао да ће старински декор [у Андрићевој приповеци] и одавно ишчезло доба предстојати читаочевој пажњи вара га незанимљивошћу. *Пол. 1959.*

незàпажен, -а, -о *који није запажен, непримећен, који не скреће пажњу на себе.* — Као за награду за ни од кога незапажени живот? *Шов.*

незàпаженōст, -ости ж *стање онога који је незапажен и онога што је незапажено.*

незапàжљиво прил. *незапажено, неприметно.* — Он сам је то вјешто крио и извршавао заобилазно, незапажљиво. *Бег.*

незапàљив, -а, -о *који не може да се запали, који не може да гори.* — Требало је да гас не буде отрован, да буде незапаљив, неексплозиван. *Пол. 1959.*

незапàљивōст, -ости ж *особина онога што је незапаљиво.*

незàпāмћен, -а, -о *који се не памти, који превазилази, надилази све оно што се памти, непојмљив, несхватљив.* — Штрајкови . . . узимају незапамћене размере. *Скерл.* Дигли су се . . . с незапамћеном издржљивошћу и . . . обранили тековине велике октобарске револуције. *Тито.*

незàпāмћено прил. *на незапамћен начин, несхватљиво.* — Страшан крканлук се спрема за прославу. Меса, незапамћено. *Ћос. Д.*

незаплèњив, -а, -о, ијек. незапљèњив *који се не може запленити.*

незапљèњив, -а, -о, ек. незаплèњив.

незàпослен, -а, -о = незапошљен *који није запослен, који је неупослен; беспослен.* — Незапосленима улаз строго забрањен. *Јонке.*

незàпосленōст ж = незапошљеност *стање проузроковано немањем сталног посла, запослености, неупосленост; беспосленост.* — Незапосленост . . . је у сталном порасту. *ЕГ 3.*

незàпошљен, -а, -о = незапослен. — Он је незапошљен радник који тражи посла. *Чол.*

незàпошљенōст, -ости ж = незапосленост.

незарàжљив, -а, -о *који се не може заразити.*

незарàжљивōст, -ости ж *особина онога који је незаражљив и онога што је незаражљиво.*

незàрāстао, -рáсла, -рáсло и незàрāсла, незàрāсло *који није зарастао, болесно активан, неисцељен, неизлечен (о рани).* — Бол тихи незарасле ране крила је твоја молитва без речи. *Бој.*

незàсејāн, -а, -о, ијек. незàсијāн *који је остао необрађен (о обрадивим пољима, о њивама).*

незàсијāн, -а, -о, ек. незàсејāн.

нèзасит и незàсит, -а, -о *који се не може ничим потпуно заситити, задовољити, ненасит.* — Мислиш да је цео свет . . . само храна за незасите апетите твоје . . . личности. *Андр. И.* Ал' за младо незасито срце два су љета, а до два вијека. *Ботић.*

незáситан, -тна, -тно *незасит.* — Увек незаситно, моје срце хоће и задњу кап чаше још неиспијене. *Дучић.*

незасѝтљив, -а, -о *који се не може заситити, ненаситљив, неутољив, назајажљив.* — Мучио [је] необуздан и незаситљив . . . своју Маријицу. *Коз. И.*

незасѝтљивōст, -ости ж *особина и стање онога који је незасит, ненасит.* — Јада [се] свом Љубану на кћеркину незаситљивост. *Јел.*

незáситњак м *онај који је незасит, ненасит.* — Тај полет који живот грије, незаситника мене уби. *Уј.*

незáситно прил. *на незасит начин, ненасито.* — О младости незаситно гладна, о старости засићено јадна! *Прер.*

незáситнōст, -ости ж *својство и стање онога који је незаситан, ненаситост.* — Незаситност бугарских бољара . . . била је на гласу. *Баб.*

нèзасито и **незàсито** прил. *незаситно.*

нèзаснтōст и **незàситōст,** -ости ж *незаситност.* — Свештенство у његово [Доситијево] доба . . . незаситошћу благом . . . заслуживало је најоштрију критику. *Прод.*

незàсићен, -а, -о хем. *који није довољно засићен.* — Раствор је незасићен ако садржи мање растворене материје него што растварач може растворити. *НХ.* фиг. Незасићен дух луташе из болних екстаза у уморност цинизма. *Матош.*

незàсићенōст, -ости ж *стање онога који је незасићен и онога што је незасићено.*

незáслужан, -жна, -жно *који нема никаквих заслуга.*

незàслȕжен, -а, -о *који није стечен, одређен према стварној заслузи; који нема одговарајућу заслужену вредност.* — Он је ту жену, коју му је судбина дала као незаслужену казну, волео безгранично. *Андр. И.*

незàслȕжено прил. *на незаслужен начин, неправедно.* — При сваком залогају боли ме што га [хлеб] незаслужено једем. *Петр. В.*

незàстарелōст, -ости, ијек. незàстарјелōст, ж *својство онога што је незастарело, актуалност.* — У нацрту [закона] је посебно наглашена незастарелост стицања инвалидских права на основу ране, повреде, озледе у рату. *Пол. 1957.*

незàстарео, -ела, -ело, ијек. незàстарио *који није застарео, који се још употребљава, живи у савременом животу.* — Старе истине

... су неугледне покрај понављаних, па незастарјелих. *Шим. С.*

незастàрив, -а, -о = незастарљив *који не застарева, који не може застарити.*

незастàривōст, -ости ж = незастарљивост *својство онога што је незастариво.*

незàстарио, незàстарјела, незàстарјело, ек. незàстарео.

незàстарјелōст, -ости, ек. незàстарелōст.

незастàрљив, -а, -о = незастарив.

незастàрљивōст, -ости ж = незастаривост.

незàтājен, -а, -о *нескривен, незатајив.* — У души његовој бучило је лупање немирне крви, незатајене чежње. *Војн.*

незатàjив, -а, -о *који се не може затајити, сакрити; нескривен.* — Краљ им је за њихове незатајиве заслуге подијелио Брезовицу. *Ђал.*

незàтӯпљен, -а, -о *који није затупљен, неиступљен, оштар.* — фиг. Дјеца су мале животиње незатупљених чистих чула. *Лал.*

нèзаузēт, -а, -о **а.** *који није запоседнут, слободан.* — Све остало земљиште остало је и даље незаузето ... и по њему је ... могла пасти стока целога села. *Ђорђ.* **б.** *ненасељен, неосвојен.* — Насели голема, незаузета пространства на Истоку. *Крањч. Стј.*

нèзаузētōст, -ости ж *стање онога што је незаузето.*

незаузѝмљив, -а, -о **1.** *који се не може заузети, неосвојив.* — Нема несавладљивих и незаузимљивих граница. *Цвиј.* **2.** *који се не заузима било за шта, непредузимљив, који је без иницијативе.*

незаузѝмљивōст, -ости ж *својство онога који је незаузимљив, неподузетан.*

нèзаустāван, -вна, -вно необ. = незаустављив. — Кира Софија је ... незаустављивни пропо́ведач. *Сек.*

незаустàвљив, -а, -о *који се не може зауставити, задржати, спречити, незадржив.* — Одмах бежи даље, радознао, незаустављив. *Михиз.* фиг. Костријешио се у незаустављивој страви. *Божић.*

незаустàвљиво прил. *на незаустављив начин, незадрживо.* — Незаустављиво [је] причао. *Дав.*

незаустàвљивōст, -ости ж *особина и стање онога што је незаустављиво. Прав.*

нèзаустāвно прил. *незаустављиво, незадрживо.* — Нагло [се] и незаустављиво претварао у тешку пијаницу. *Андр. И.* Ужас [га] хвата кад се воде стану незаустављиво ваљати преко прагова и стуба. *Шкреб.*

нèзахвāлан, -лна, -лно **1.** *који се не обазире на учињено добро, који није захвалан.* — Било је ... глумаца који су се истакли ... и код тако незахвалне публике. *БК 1906.* фиг. Незахвално сунце моју зебњу пржи. *Уј.* **2.** *тежак, неугодан, непријатан.* — Знам да је незахвалан, а често пута и узалудан посао прописивати правила. *Нед.*

нèзахвāлнӣк м *онај који је незахвалан.* — Никола је претио Ђорђу да ће га заклати, њега силника и незахвалника. *Ђос. Д.*

нèзахвāлница ж *она која је незахвална.* — Ова крута ... незахвалница, окрутница ... неће их ни тражити. *Вел.*

нèзахвāлнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на незахвалнике.*

нèзахвāлно прил. *на незахвалан начин, тешко, неугодно, непријатно.* — Незахвално је ипак старац бити. *Богдан.*

незахвàлнōст, -ости ж *особина онога који је незахвалан.* — Заборавила [сам] да у овој кући нисам могла очекивати ништа ... осим незахвалности. *Крањч. Стј.*

незàхваћен, -а, -о **1.** *незаузет, неопседнут.* — У оно време кад је незахваћене земље било у изобиљу ... нико није марио да има »право својине«. *Марк. Св.* **2.** фиг. *необузет.* — Сима Милутиновић ... остаје по страни од театра, незахваћен грозницом његових почетака. *Милис.*

незáходан, -дна, -дно заст. **а.** *који не заходи, не залази.* **б.** *сталан, обавезан.* — Ту су они ... суботом незаходни гости. *Куш.*

незàцēљен, -а, -о, ијек. незàцијељен *који није зацељен, незарастао:* ~ рана.

незацѐљив, -а, -о, ијек. незацијѐљив *који се не може зацелити, излечити, неисцељив, неизлечив.* — Сва она клања ... горјет ће у мени као жива и незацјељива рана. *Хорв.*

незàцијељен, -а, -о, ек. незàцēљен.

незацијѐљив, -а, -о, ек. незацѐљив.

нèзачēт, -а, -о *који није зачет, незапочет.* — Да ли ће руке моје наћи покоја над дјелима ни у машти незачетим? *Вуков.*

незàштīћен, -а, -о **1.** *који нема заштите, слаб, беспомоћан.* **2.** (у именичкој служби) м *онај који је препуштен на милост и немилост другима, човек без власти, богатства, заштите.* — Тешко [је] незаштићену, слабу и бесправну пред оним који има у рукама силу и насиље. *Кос.* Заштитник [је] слабих и незаштићених. *Пов. 2.*

незàштīћенōст, -ости ж *стање онога који је незаштићен и онога што је незаштићено, изложено недаћама, пропадању и сл.* — Страх од незаштићености одлази из њеног породичног круга. *Глиг.*

нѐзбесан, -сна, -сно индив. *сметен, збуњен.* — Јечала је ... у незбесном и замршеном сну. *Сим.*

нѐзбиљскӣ, -ā, -ō *нестваран, који се не може остварити, ирealан. Терм. I.*

нѐзбиљски прил. *не удубљујући се, олако, неозбиљно.* — Што нетко пише сасвим фонетично, доказ је да незбиљски и површно разумијева ријеч. *Шим. С.*

нѐзбринӯт, -а, -о *који није збринут (у било ком погледу), неопскрбљен, необезбеђен,* — Цео њихов живот изгледао јој је без рачуна и плана, незбринут и угрожен. *Андр. И.* Покојник је оставио иза себе ... двоје незбринуте деце. *БК 1906.*

незбӯњив, -а, -о = незбуњив *који се не да збунити, који није збуњив, који није сметен. Р-К Реч.*

незбӯњивōст, -ости ж = незбуњивост *особина, стање онога који је незбуњив.*

незбӯњив, -а, -о = незбуњив. *Прав.*

незбӯњивōст, -ости ж = незбуњивост.

нѐзвān, -а, -о *који није зван, непозван, непожељан.* — Дошла је у кућу незвана, нежељена и непотребна. *Мишк.* фиг. Срећа је дошла незвана. *Јанк.*

Изр. ~ гост *онај који је немио, нежељен; непријатељ;* звани и незвани *и они којих се тиче нека ствар и они којих се не тиче.* — Познати и непознати, звани и незвани почели су да је задиркују. *Андр. И.*

незва̀нӣк, -ика м *онај који није зван, непозваник, нежељена особа.* — Ко незваник из земље чудесне, раширио је руке милосне. *Гал.*

нѐзваничан и **незва̀ничан,** -чна, -чно **1.** *који није званично, званичним, службеним прописима одређен.* — Изређане су давно све здравице, званичне и незваничне. *Ранк.* **2.** *који је неизвештачен у понашању, неукочен, присан, интиман.*

нѐзгода и **нѐзгода** ж *невоља, немио догађај, неприлика.* — Мени се опет десила незгода. Јутрос кад сам се пробудио, јастук ми је био крвав. *Дед. В.*

нѐзгодан и **нѐзгодан,** -дна, -дно **1. а.** *непријатан, неугодан, тежак.* — Ти си у грудима мојим узбунио срце ми својим незгодним бесједама. *М-И.* **б.** *неподесан, опасан, погибељан.* — Морао се успут терет преносити из једних саоница у друге, да би се олакшао прелаз преко ... незгодних места. *Петр. М.* **2. а.** *који не одговара нечему, неприкладан.* — Тешко је било наћи два гора преговарача и незгоднија човека. *Андр. И.* Изравни порез са својом неумољивом правилношћу долази порезовнику вазда у незгодно вријеме. *Рад. Стј.* **б.** *који понашањем, поступцима, одудара од своје средине, који изазива сукобе, немир, грув.* — Новом стражару — човјеку незгодне и немирне нарави ... неки ђаво није дао да мирује. *Лал.*

нѐзгодица и **нѐзгодица** ж *дем. и хип. од незгода.* — Вртећи штапом у незгодици сјети се оних роваша на њему. *Божић.*

нѐзгодно и **нѐзгодно** прил. *неугодно, непријатно, тешко, опасно.* — »Јако незгодно«, помислио је док се сагињао. *Торб.* Трчати [јој је] било врло незгодно, јер је ступала само петом десне ципеле. *Макс.*

нѐзгодно̄ст и **нѐзгодно̄ст,** -ости ж *неприличност, неугодност, незгода.* — Видевши незгодност свога плача, сабрао [се]. *Цес. А.*

нѐзгра̄пан, -пна, -пно **1.** *неспретан, трапав; гломазан, превелик, огроман.* — Николетина је растао незграпан, врлетан. *Ћоп.* Маре је следила задња са ... незграпним шеширом. *Војн.* фиг. Он поиграва у незграпној својој радости. *Чипл.* **2.** *неуметан, неуглађен.* — Није било незграпне шале и поруге. *Цар Е.*

незгра́пко м индив. *онај који је незграпан, сметењак, неспретњак.* — Незграпко. Глупак, — закључи отац. *Ћил.*

нѐзгра̄пно прил. *невешто, неспретно, нескладно.* — Уста ... се незграпно расклопила. *Цар Е.* Присни поздрав унесе пометњу у покрете тог погуреног, незграпно сазданог човјека. *Вуков.*

нѐзгра̄пно̄ст, -ости ж *особина онога који је незграпан, онога што је незграпно, неспретност, гломазност.* — Морао је човек због простоће и незграпности оруђа много муке да види. *Панч.*

нѐздрав, -а, -о **а.** *болестан; сулуд, ненормалан.* — Ученик Н. је нездрав. *Лог. 2.* Кришом [су] се гуркали и кикотали као нездрави. *Рад. Д.* **б.** *необичан, неповољан, лош, штетан:* ~ идеја, ~ појава, ~ ствар, ~ прохтев и сл.

нѐздраво прил. *на нездрав начин, болесно, ненормално.* — Сам иступи пред нездраво подбухла просиједа усташу. *Ћоп.*

нездрӯжив, -а, -о *који се не може здружити.*

нездрӯживо̄ст, -ости ж *особина онога што је нездруживо.*

незема̀љскӣ, -ā, -ō *који није овоземаљски, који не потиче са Земље, надземаљски, натприродан.* — Јадна младица сва се изгуби од среће и узбуђења у загрљају тога ... помало неземаљског створења. *Ћоп.* На лицу њезину била је она иста промјена од земаљскога к неземаљскому. *Крањч. Стј.*

нѐзет м (мн. нѐзети и нѐзетови) *зао зет.*

нѐзлобан, -бна, -бно *незлобив.* — Звонак, здрав смијех пратио њихове незлобне шале. *Шимун.* Непомичан поглед, у ком је било незлобне поругљивости. *Петр. В.*

незлòбив, -а, -о = незлобљив *који никоме зла не жели, који није злобан, пакостан, ненавидан.* — Има ренту од 365.000 ... форината један незлобиви старац. *Матош.*

незлòбиво прил. = незлобљиво *на незлобив начин, без злобе, ненавидно.* — Он се широко насмехне и незлобиво рекне. *Бар.*

незлòбивōст, -ости ж = незлобљивост *особина и стање онога који је незлобив, ненавидност.* — Монашка кроткост и незлобивост демантоване су примерима деспотских поступака старијих према млађима. *Глиг.*

незлòбљив, -а, -о = незлобив. *Прав.*

незлòбљиво прил. = незлобиво.

незлòбљивōст, -ости ж = незлобивост.

нѐзлобнōст, -ости ж *особина онога који је незлобан, незлобивост.*

незнàбог м ков. заст. *в. незнабожац.* — »Први бунтовник« потврди Маро, »први слободни зидар и незнабог«. *Шен.*

незнàбожан, -жна, -жно *који не верује у бога, безбожан, грешан.* — Не фали се, Отмановић — царе ... незнабожним твојим јаничаром. *НП Вук.*

незнàбожац и **незнабòжац,** -шца м *онај који не зна за једнога бога, многобожац; безбожник, атеист.* — Шта! да ти ниси незнабожац? Како ти разумеш Свето писмо? *Панд.* То питање ... сувишно ... за њега, старога и прекушаног ... незнабошца. *Крл.*

незнàбожачкӣ и **незнабòжачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на незнабошце и незнабоштво, безбожнички.* — Гундулић [је] пренио радњу у незнабожачко, преткршћанско доба. *Водн.*

незнàбожнӣк м *в. незнабожац. Прав.*

незнàбожница ж *жена незнабожник. Прав.*

незнàбоштво и **незнабòштво** с *безбожништво, идолопоклонство. Р-К Реч.*

нѐзнадошa м *незналица.* — Према свезналим софистима стоји незнадоша Сократ. *Баз.*

нѐзнајӯћкē прил. необ. *не знајући.* — [Дикенс] је интуитивно и незнајућке ... несвјесно подао енглеским правницима градиво. *Новак.*

нѐзнājша м *в. незналица.* — Те незнајше ... готови [су] и зид пробити челом, само да би поступили по правилима. *Глиш.*

нѐзналац, -аоца м (ген. мн. нѐзналāцā) *онај који нешто не зна, који није зналац; незналица.* — Стерија [је] познавалац људи, али незналац напредних историјских покрета. *Поп. Ј.* Знањем уздижу се знаоци горе ... камо не допире ... покајање незналаца. *Баз.*

нѐзналачкӣ, -ā, -ō *који се односи на незналице, незналички.* — Критичари нетрпељиво стишавају незналачку гомилу. *Јевт.* То највише питање цјелокупне филозофије има ... свој коријен у ограниченим незналачким предоџбама из периода дивљаштва. *Ант. I.*

нѐзналāштво с *незнање, неумеће.* — Озлојеђен ... истресао [је] ... читава брда неправди и суровости и незналаштва. *ЛМС 1951.*

нѐзналица м и ж **а.** *онај који ништа не зна; онај који нешто не зна, онај који је неук у нечем.* — Нико не беше у стању да створи озбиљну књижевну критику ... која би разјурила ... све могуће шарлатане и незналице. *Дом.* **б.** *онај који није обавештен о нечем.* — И незналица [је] могао разабрати да она има кћер за удају. *Коз. Ј.*

нѐзналицē прил. *не знајући, без знања о нечем.* — Како је и незналице сујевјеран, збуњује се још више. *Матош.*

нѐзналичкӣ, -ā, -ō *који се односи на незналице.* — Поверење руско у српске старешине [је] попуштало ... због ... незналичког свађања српских старешина. *Нов.*

нѐзналовић м необ. *в. незналица.* — Незналовић сматра [говор свога села] за јединцат, за сав народни језик. *Шим. С.*

нѐзнāн[1] ж **1.** *непознат, далек крај.* — Чудни хоћа дошао из незнани. *Михиз.* Ишао [је] ко у маглу, у незнан. *Мул.* **2.** *стање без свести, несвест, несвесност, помућеност свести.* — Звијезда припекла, па дјеца падају у незнан. *Андр. И.*

нѐзнāн,[2] -а, -о *који није знан, непознат.* — На самрти [је] у незнаном и белом свету. *Сек.* Лежи овдје заборављен човјек — незнани борац. *Хорв.*

Изр. незнани јунак *погинули војник непознатог имена, неидентификовани погинули борац као симбол свих палих у борби;* исп. гроб Незнаног јунака, уз јунак (изр.).

незнáнац, -нца м (вок. нѐзнāнче; ген. мн. нѐзнāнāцā) *непознат човек, туђинац.* — Стој тамо! ... Незнанац тек на тај повик нагну да бјежи. *Ћоп.* Ја стао ... проматрајући радознало незнанца. *Пав.*

незнàнија ж необ. **1.** зб. *непознате особе, незнанци.* — Удриће ти туђа незнанија, узеће ти урсап и оружје. *НП Вук.* **2.** *в. незнан (I).* — Први пут [се] нашао у ситуацији да се иде у неку незнанију. *Вин.*

нѐзнанӣк и **нѐзнанӣк** м *в. незнанац.* — Што ће незнаник? *Кост. Л.* Лута ноћни незнаник. *Гал.*

нѐзна̄нка ж *непозната жена, туђинка.* — Слична [је] оној плавој незнанки из Горњег шехера. *Вод.* Тко је та тајанствена дама ... та »дивна незнанка Долорес«. *Крл.*

нѐзна̄нкин, -а, -о *који припада незнанки.*

незна́нко м *в. незнанац.* — Утури [му] у руку батину, о коју се незнанко опре свом снагом. *Кнеж. Л.* Незнанко [је] сједио на клупи. *Креш.*

нѐзна̄но прил. *на незнан начин, непознато, неупознато.* — На дну његова ... срца сасвим тихо и незнано тињала слична жеља. *Кол.*

Изр. незнано где (камо, куд(а) *не зна се где, куд(а).*

нѐзнановић и **незна́новић** м *в. незнанац.* — На ту новотарију напутио [га је] онај несретни незнановић из Италије. *Шен.*

незна̀нствен, -а, -о *који не одговара захтевима знаности, који не даје ништа научно ново, ненаучан.* — Она показује овисност ... Талова мишљења с незнанственим мишљењем приче. *Баз.*

незна́нство с заст. *в. незнање.* — У чуду [смо] и страху ради свога силнога незнанства. *Хар.*

незна́нчев, -а, -о *који припада незнанцу.*

незна́нчевић м индив. *в. незнанац.* — Реци ми, незнанчевићу мој, је л' мила теби твоја личина. *Кост. Л.*

незна́ње с **1.** *немање, недостајање знања, непросвећеност, неукост, непознавање живота и света.* — [Владајућа клика] радног човека држи у незнању. *НК 1946.* **2.** *непознавање нечега, необавештеност.* — Примирје, по незнању, одмах ратификује. *Нов.* Незнање слатко, у ком пливах вас. *Крањч. С.*

нѐзнатан и **нѐзнатан,** -тна, -тно **а.** *мален, ситан.* — Пробављa читаве ноћи, картајући се за незнатан новац. *Нех.* **б.** *који је без нарочите вредности, важности, безначајан.* — Он је постао незнатнији него што је био, јер се у великим временима срозао до кукавице. *Поп. Ј.*

нѐзнатно и **нѐзнатно** прил. *мало, једва приметно, безначајно.* — Језгра је само незнатно лакша од цијелог атома. *Кем.*

нѐзнатно̄ст и **нѐзнатно̄ст,** -ости ж *безначајност, маленкост.* — Сва скупљена у своју малоћу и незнатност, пролазила је она градом не обазирући се никамо. *Петр. В.* Градић је већ далеко, и раштркана свијетла без реда ... показују сву мајушност, сву незнатност његову у ... тамном простору. *Донч.*

нѐзнача̄ј м необ. *в. безначајност.* — Хамлетове вјештице нису у свом котлу толике смјесе саставиле, колико је судбина у наш котао, у Загреб, да изађе загребачки значај, или боље рећи, незначај. *Шен.*

нѐзнача̄јан, -јна, -јно *безначајан, безвредан.* — Добри песници ... на крај стиха неће метнути ... незначајне речи. *Поп. Б.* Сваки и најнезначајнији догађај код њега је имао значење. *Шов.*

нѐзнача̄јно прил. *без значаја, безначајно.* — Проћи ће и ово вече ... исто глупо и незначајно. *Дом.*

незнача́јно̄ст, -ости ж *особина онога што је незначајно.*

нѐзрелцѐ прил. покр. *безобзирно; безобзирке, непромишљено.* — Те лажи ... продавај кому другоме, ја знам шта си ... омаче Марија незрелице. *Љуб.*

нѐзрело̄ст, -ости ж *својство и стање онога који је незрео, онога што је незрело, неразвијеност физичка или духовна.* — Развијање [је] изванредно брзо с обзиром на полну незрелост са којом се јегуља креће на пут из слатких вода. *Петр. М.*

нѐзрео, -ела, -ело **а.** *који није потпуно зрео, недозрео, зелен.* — Жваће још незреле јабуке. *Ранк.* **б.** *који још није физички или духовно потпуно развијен, неодрастао; неискусан.* — У новинама ... изиђе читаво проклетство на те »младе и незреле људе«. *Нех.* **в.** *који нема довољно знања, научно неспреман, неизграђен.* — Кандидат се као незрео одбија са усмених испита. *Макс.*

неи̯гра̄ч, -а́ча м *онај који не учествује у некој игри.* — Опет смијех ... звеке новаца, коментирање неиграча. *Цар Е.*

неи̯жӣвљен, -а, -о *који није доживео или остварио своје жеље, стремљења и сл., пун жеље, чежње за животом, животним радостима, уживањима.* — Кошмар неиживљених љубави, амбиција. *Михиз.* То је био плач неиживљене младости која се трзала у страви пред топовима. *Крл.*

неи̯жӣвљено̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је неживљен, онога што је неиживљено.* — У његовој трагичној поеми о неиживљености живота ... осећа се најдубље песник писац. *Глиг.*

неи̯зажѐт, -а, -о *неисцеђен.* — Вода се циједила с њега у млазовима, као с објешеног мокрог, али неизажетог рубља. *Куш.*

неи̯збежан и **нѐизбежан,** -жна, -жно, ијек. нејзбјежан и нѐизбјежан и **неизбѐжив,** -а, -о, ијек. неизбјѐжив *који се не може избећи, неминован, који се мора десити.* — Друштвена револуција указује [се] као неизбежна потреба. *Комун. 1951.* Умјетничка остварења судјелују у хисторијском

процесу, што га стално покреће ... неизбјежни сукоби индивидуалних потреба људи. *Лит. 1957.* Тројица се ... извалила на кожнати диван, буљећи ... у неизбјеживу Маргот, коју мучи брига гдје ће те ноћи спавати. *Кол.* Успјех је неизбјежив. *ЛМС 1951.*

неизбѐживо, ијек. неизбјѐживо, прил. *неизбежно.* — Ниједан човјек ... не може примити на се одговорност за почетак рата, него то може само влада, која ... је неизбјеживо увучена у рат. *Крањч. Стј.*

неизбѐживо̄ст, -ости, ијек. неизбјѐживо̄ст, ж *неизбежност.* — [Поплава] се ... јавља математском неизбјеживошћу ... свакога прољећа и ... јесени. *Крл.*

неизбѐжим, -а, -о заст. *в. неизбежив.* — Неизбежимо ропство и смрт пред очима видим. *Нен. М.*

неизбѐжљив, -а, -о *в. неизбежив.* — Спасе [се] од пропасти, која се чињаше ... неизбежљива. *Панч.*

нејзбежно и **нѐизбежно,** ијек. нејзбјежно и нѐизбјежно, прил. *на неизбежан начин, неминовно.* — Кад биограф ... проучава једног писца ... он неизбежно улази с њиме у особену присност. *Грол.*

нејзбежно̄ст и **нѐизбежно̄ст,** -ости, ијек. нејзбјежно̄ст и нѐизбјежно̄ст, ж *особина онога што је неизбежно, неминовност.* — Тај дан Карађић није у животу дочекао, мада је његову блиску неизбежност он јасно осетио. *Бел.*

неизбѝрљив, -а, -о *који не избира, пробира, који не извољева, скроман у избору, задовољан оним што има.* — Неће ли та храна, која је добра за снажна, неизбирљива Запорошца, бити препроста. *Шов.*

неизбјеж-, ек. неизбеж-.

неизбријáнко м индив. *онај који је неизбријан.* — Нека је сву изгребе, неизбријанко! *Дав.*

неизбрѝсив, -а, -о *који се не може избрисати из сећања, који се увек памти, непролазан, трајан.* — Ти природни доживљаји моје прве младости ударали су неизбрисив биљег свему мојем будућем животу. *Коз. Ј.* Овај мучни пут ... остаће [му] дуго у сећању, неизбрисив као зли, значајни снови. *Андр. И.*

неизбрѝсиво прил. *остављајући сталан траг у сећању, незаборавно.* — То је била једина слика што му је остала у памети сасвим живо и неизбрисиво. *Крл.*

нѐизбро̄јан, -јна, -јно *многобројан, безбројан, неизбројив.* — Видели смо ... неизбројне летње палате. *Нен. Љ.* Неизбројни народ виче и бучи. *Шимун.*

неизбрòјив, -а, -о *који не може да се изброји, безбројан, нѐизбрòјан.* — Расплинуо [се] мирис рахле земље ... дисање неизбројивих живота. *Кум.* Стваралачки подстицаји не долазе само од неизбројивих чинилаца културе, друштва. *Ћос. Б.*

неизбрòјивō̄ст, -ости ж *својство и стање онога што је неизбројиво.*

нѐизбро̄јно прил. *безбројно, многобројно.* — У данашњем образованом свету капитал има неизбројно начина да се увећа сам својом снагом. *Марк. Св.*

неизвѐден, -ѐна, -ѐно *неизвршен, неостварен.* — Он никада није у опасности да му замисао остане неизведена. *Богдан.*

неизвѐдив, -а, -о = неизведљив и неизводив *који се не може извести, неостварљив.* — Љубио је ... да може снивати о њој лијепе, неизводиве снове. *Новак.* Овај први задатак изгледа ... скоро неизведив. *БК 1906.*

неизвѐдивō̄ст, -ости ж = неизведљивост *својство онога што је неизведиво, неизводљивост.*

неизвѐдљив, -а, -о = неизведив.

неизвѐдљивō̄ст, -ости = неизведивост.

нејзвежбā̀н, -а, -о, ијек. нејзвјежбā̀н *који није извежбан, невешт, неискусан.* — Први скокови неизвежбаног коња често су неочекивани и неспретни. *Јах.*

нејзвежбā̀нō̄ст, -ости ж, ијек. нејзвјежбā̀нō̄ст *стање онога који је неизвежбан, невештина, неискуство.* — Кад не може дуже да издржи борбу мотива, оно [дете] тражи из ње излаз одлучујући се према околностима ... Узрок тога лежи у: ... неизвежбаности у одлучивању. *Пед.*

нѐизвесно и **нејзвесно,** ијек. нѐизвјесно и нејзвјесно, прил. *непоуздано, несигурно, насумце.* — Пробудио [се], и неизвесно гледа шта то чаврља Тришко. *Петр. В.*

нѐизвеснō̄ст и **нејзвеснō̄ст,** -ости, ијек. нѐизвјеснō̄ст и нејзвјеснō̄ст, ж *стање онога што је неизвесно, непознато, неодлучност, несигурност.* — Једног дана десило [се] нешто што је у неизвесност ... Славкову унело светлост. *Сек.* Стрепи од неизвјесности идуће секунде. *Кол.*

нѐизвестан и **нејзвестан,** -сна, -сно, ијек. нѐизвјестан и нејзвјестан *који није поуздан, непознат, несигуран, неодређен.* — Страх од неизвесне скоре будућности. *Ранк.* Широко отворене очи загледаше ... у неизвјесну точку. *Новак.*

неизвѐштā̀чен, -а, -о, ијек. неизвјѐштā̀чен *искрен, отворен, природан.* — Само оно траје и остаје, што је основано на ... неизвештаченом осећању. *Цар М.*

неизвèштāчено, ијек. неизвјèштāчено, прил. *без извештачености, природно.* — Мора уђи [играч] у ударац лагано, мекано и неизвјештачено. *Тен.* Он је ту способност, да га други заволе ... носио у себи ... неизвјештачено и непосредно. *Л-К.*

неизвèштāченòст, -ости, ијек. неизвјèштāченòст, ж *особина онога који је неизвештачен.*

неизвèштен, -а, -о, ијек. неизвјештен *неизвежбан. Прав.*

неизвѝдāн, -а, -о *неизлечен, неисцељен.* — И сједине се ране неизвидане. *Змај.*

неизвитòперен, -а, -о *прâви, истински, неискварен.* — Био је то најљупкији израз неизвитопереног људског лукавства. *Вуков.* Он [критичар] би корисније послужио младим песницима да науче свој песнички занат ... у ... областима ... оне неизвитоперене ... уметности. *К 1950.*

неизвје-, ек. неизве-.

неизвòдив и **неизвòдљив,** -а, -о = неизведив. — Има ствари које ... су ... неизводљиве, када треба поступити по њима. *Ћос. Б.*

неизвòдљивòст, -ости ж *својство онога што је неизводљиво.*

неизвршѐње с *неостварење, занемаривање, неизвођење.* — Ни мјере о обустави непријатељства, чије неизвршење је критериј за ознаку нападача, нису проведиве. *ХР 1928.* Рад се изводи врло брзо, те зато не може бити узрока којим би се могло правдати неизвршење овог посла. *Тод.*

неизвр̀шив, -а, -о = неизвршљив *неостварљив, неиспуњив, немогућан.* — Само је желио, да те заповиједи буду ... неизвршиве. *Шов.*

неизвр̀шивòст, -ости ж = неизвршљивост *особина онога што је неизвршиво.*

неизвр̀шљив, -а, -о = неизвршив. — Имају неку неизвршљиву тежњу. *Прод.*

неизвр̀шљивòст, -ости ж = неизвршивост.

неизгла̀див, -а, -о = неизгладљив *неизбрисив, вечит.* — Четири стотине година робовања ... оставиле су дубоке и неизгладиве трагове. *Скерл.* Извршила [је] пријетњу никому потребнога, али неизгладивога кајања. *Крањч. Стј.*

неизгла̀дивòст, -ости ж = неизгладљивост *особина онога што је неизгладиво.*

неизгла̀дљив, -а, -о = неизгладив. — И кад се тај доживљај јави, то је као нека криза опаке болести, од које се устаје са неизгладљивим богињавим траговима на души. *Сек.*

неизгла̀дљивòст, -ости ж = неизгладивост.

неѝзглађен, -а, -о *који није изглађен, неуглачан; недотеран.* — Људи су већ правили оруђе од неизглађена, храпава, камена. *Пов. 1.*

неѝзглађенòст, -ости ж *неуглачаност, недотераност.* — Приговор [је] с обзиром на неизглађеност тадашњег мађарског пјесничког језика, подношљивији неголи у књижевности. *Комб.*

незговòрљив, -а, -о *који се не може изговорити, тежак за изговор.*

неизговòрљивòст, -ости ж *особина онога што је неизговорљиво.*

неизгòрив, -а, -о *који не може изгорети. Деан. Рј.*

неизгòривòст, -ости ж *својство онога што је неизгориво.*

неѝзграђен, -а, -о *који није изграђен, несређен, неусавршен.* — Не дешава [се] ретко да људи слаба духа ... и идеолошки неизграђени ... бнвају у својим младим годинама »случајни сапутници« чак и револуције. *Бошк.*

неѝзграђенòст, -ости ж *особина онога који није изграђен, несређеност, неусавршеност.* — Неизграђеност навика, нестабилизованост језика ... све то чини ту средину [градску] једва ухватљивом. *Михиз.*

неизгу̀бљив, -а, -о *који се не може изгубити. Р-К Реч.*

нѐиздāшан, -шна, -шно **1.** *некористан, неплодан.* — Моји назори не бијаху претјерани, нити моји науци неиздашни. *Ков. А.* **2.** *в. недарежљив. Р-К Реч.*

нѐиздāшнòст, -ости ж *својство онога који је неиздашан и онога што је неиздашно. Р-К Реч.*

неиздр̀жив, -а, -о = неиздржљив *неподношљив, несносан.* — Мука радости неиздрживом му се оштрином зарије у срце. *Шов.*

неиздр̀живо прил. = неиздржљиво *неподношљиво, несносно.* — Кад ми је живот ... постао неиздрживо празан, ја сам желела једно дете. *Јанк.*

неиздр̀живòст, -ости ж = неиздржљивост *стање онога што је неиздрживо.*

неиздр̀жљив, -а, -о = неиздржив. — Његов положај ... постао је неиздржљив. *Јов. С.* Ноћи су биле неиздржљиве. *Бен.*

неиздр̀жљиво прил. = неиздрживо. — Неиздржљиво мучен баш оним појавама [визијом своје жене и успоменама на њу], он се брзо подиже. *Вас.*

неиздр̀жљивòст, -ости ж = неиздрживост.

неизјѐдна̄чен, -а, -о *неуједначен, несталан.* — Крчелић је сав уплетен у догађаје што их описује, гледајући их кроз наочари свога неизједначеног темперамента. *Комб.*

неизјѐдна̄ченӧст, -ости ж *особина и стање онога који је неуједначен и онога што је неуједначено.*

нејзлӗчан, -чна, -чно поет. *в. неизлечив.* — И зар увек исто, и све тако вечно? па како то ипак боли неизлечно. *Дуч.*

неизлѐчив, -а, -о, ијек. неизљѐчив = неизлечљив *који се не може излечити, коме нема лека, непреболан, неисцељив.* — У болници за неизлечиве има један старац коме је вода сишла низ кичмени стуб. *Јов. Ј.* Је ли вас икада болесник с неизљечивом болести . . . молио? *Фелд.*

неизлѐчиво, ијек. неизљѐчиво, прил. = неизлечљиво *без могућности да се излечи, неисцељиво, непреболно.* — Душа је . . . неизлечиво нагризена. *Мил. В.*

неизлѐчивӧст, -ости, ијек. неизљѐчивӧст, ж = неизлечљивост *стање болести која се не може излечити.* — Поставља . . . дијагнозу о његовој неизљечивости. *Крл.*

неизлѐчљив, -а, -о, ијек. неизљѐчљив = неизлечив. — Болест [је] неизлечљива. *Лаз. Л.*

неизлѐчљиво, ијек. неизљѐчљиво, прил. = неизлечиво.

неизлѐчљивӧст, -ости, ијек. неизљѐчљивӧст = неизлечивост.

неизљеч-, ек. неизлеч-.

неизмѐњљив, -а, -о, ијек. неизмјѐњљив = неизменљив *који се не мења, који се не може изменити, непроменљив.* — Дочаравају романтику неизменљиве Шпаније. *НИН 1960.* Дух породице сугестивно се намеће његовом [детињем] младом духу, и то у времену кад то прелази у личну својину, у неизменљиву особину. *Пед.*

неизмѐњљиво, ијек. неизмјѐњљиво, прил. = неизменљиво *непроменљиво, стално.*

неизмѐњљивӧст, -ости, ијек. неизмјѐњљивӧст, ж = неизменљивост *својство онога што је неизменљиво, непроменљивост.*

неизмѐњив, -а, -о, ијек. неизмјѐњив = неизменљив.

неизмѐњиво, ијек. неизмјѐњиво, прил. = неизменљиво. — Одлуке, донете у Јајцу, значиле су да је државна власт у Југославији коначно и неизменљиво прешла из руку буржоазије у руке радног народа. *Пиј.*

неизмѐњивӧст и **неизмѐњљивӧст,** -ости, ијек. неизмјѐњивӧст и неизмјѐњљивӧст, ж = неизменљивост. — Представа о неизменљивости људске природе. *КН 1956.*

нѐизмѐран, -рна, -рно, ијек. нѐизмјѐран = неизмерљив *који се не може измерити, бескрајан, бесконачан.* — Венеција је њему ризница неизмјерних ситница. *Нех.* Радост његова била је неизмерна. *Петр. М.*

неизмѐрљив, -а, -о, ијек. неизмјѐрљив = неизмеран. — фиг. Она [љубав] има неизмерљива достигнућа и снагу. *Бар.*

неизмѐрљивӧст, -ости, ијек. неизмјѐрљивӧст ж *својство, стање онога што је неизмерљиво.*

нѐизмѐрно, ијек. нѐизмјѐрно, прил. *бескрајно, неограничено.* — Оно [мрачно царство] је заузимало цели неизмерно велики простор. *Ств. 1952.* Чинилац повијести [је] под неизмјерно јачим звуком. *Нех.*

неизмѐрнӧст, -ости, ијек. неизмјѐрнӧст, ж *неограниченост, бескрајност; огромна множина нечега, велико мноштво.* — Уличне се свјетиљке пружиле у неизмјерност. *Матош.* Паст ће на ме неизмјерност кише цвијећа. *Уј.*

неизмѝрљив, -а, -о *непомирљив; несагласан.* — Такви поступци [су] неизмирљиви са интересима међународног пролетерског покрета. *Пиј.*

неизмѝрљиво прил. *непомирљиво; несагласно.* — Служе се [»критичари«] против наше Партије и наше земље . . . методима који су неизмирљиво супротни моралним схватањима пролетаријата. *Пиј.*

неизмѝрљивӧст, -ости ж *особина, стање онога што је неизмирљиво.*

неизмѝшљив, -а, -о *који се не може измислити.* — Као звук — он је истакн од фине тонске материје . . . суптилне оркестрације, са инструментима неизмишљеним и неизмишљивим. *КН 1959.*

неизмје-, ек. неизме-.

нензмјен-, ек. неизмен-.

неизмјењ-, ек. неизмењ-.

нѐизмјѐран, -рна, -рно, ек. нѐизмѐран.

нѐизмјѐрје с (ијек.) *в. неизмерност.* — — Као да му је цијела снага до неизмјерја порасла. *Шимун.*

неизмјѐрљив, -а, -о, ек. неизмѐрљив.

неизмјѐрљивӧст, -ости, ек. неизмѐрљивӧст.

нѐизмјѐрно, ек. нѐизмѐрно.

неизмјѐрнӧст, -ости, ек. неизмѐрнӧст.

неизо̀бражен и **неизо̀бра̄жен,** -а, -о *неодгојен, неваспитан; прост, непросвећен.* — У коју сврху да се подиже барјак за сељачки, неизображени — презрени језик. *Бал.*

неизо̀браженӧст и **неизо̀бра̄женӧст,** -ости ж *неваспитаност, неодгојеност; простота, непросвећеност.* — Натошевић доказује

да је наша неизображеност узрок нашој сиромаштини. *М 1867.*

нèизостáван, -вна, -вно *обавезан, сталан.* — Неизоставни [је] свакодневни гост његове куће. *Мил. В.* Довео је Гундулић ... на позорницу ... и неизоставне сатире. *Комб.*

неизостàвљиво прил. *неизоставно.* — Научењаку [је] потребно и неизостављиво да се служи последњим тековинама знаности. *Шим. С.*

нèизостáвно прил. *неизбежно, неминовно.* — Кад Тоши кажем идеја, он неизоставно види нешто округло или на четири ћошка. *Сек.*

нèизрáван, -вна, -вно *индиректан, посредан.* — Неизравним сведочанствима може се донекле утврдити мисао да су црквене књиге глаголског писма ... већ у IX столећу допирале к Хрватима. *Водн.*

Изр. неизравни порези *посредни порези, који се плаћају на потрошачку робу, трошарина и таксе.*

нèизрáвно прил. *посредно, индиректно.* — Мени је прилично свеједно, вучемо ли своју лозу из блата изравно или неизравно. *Цар Е.*

неизрáђен, -а, -о *неизвежбан; неувежбан.* — Ослањајући се само на екстеријер (спољни изглед) сировог, неизрађеног коња, веома је тешко оценити степен његових скакачких способности. *Јах.*

неизрáђенōст, -ости ж *особина онога који је неизрађен, онога што је неизрађено, недотераност, неуглађеност.* — Пјесник ... истиче неизрађеност језика. *Водн.*

нèизражájан, -јна, -јно *који ништа не изражава, који је без одређеног, посебног израза, безизразан.* — У зборнику се налази шест ... неизражајних, банално срокованих пјесама. *Зог.* Очи ... малене и неизражајне. *Л-К.*

неизрáжен, -а, -о *који није изражен, безизразан; неисказан, неиспољен.* — Беше нешто бескрајно на младом и неизраженом лицу. *Лаз. Л.*

неизрáженōст, -ости ж *особина онога што је неизражено, неодређеност, безизразност.* — Једна тешкоћа била је та неодређеност Београда, његова безбојност, неизраженост, факат што је он у стању прелаза. *Скерл.*

неизрàжљив, -а, -о *неизразив.* — Ако би неко ишао даље у сликарству од Кандинског, то више не би била слика; емоције постају чисте и неизражљиве. *КН 1959.*

неизрàжљивōст, -ости ж *неизразивост. Прав.*

неизрàзив, -а, -о *који се не може изразити, неисказив, неизрецив.* — Нестрпљиво [је] очекивала, с неизразивом радошћу, то враћање новога живота. *Мил. В.* Све је око њега било голо, зрачно, лепо ... неизразиво. *Кнеж. Б.*

неизрàзивōст, -ости ж *особина онога што је неизразиво.* — Ја бих у овој неизразивости и неизрецивости појма лепог ... пре био склон да видим зачетак ... романтичарског мита о »чежњи«. *КН 1958.*

неизразит, -а, -о *који није изразит, безизразан.* — Требало [је] још нагласити и проводити борбу ... за изразиту литерарну продукцију против лошој, кржљавој и неизразитој. *Марј. М.* Засићене боје средње сјајности ... изазивају тужна осећања, уколико не би биле и неизразите, прљаве. *Псих.*

неизразитōст, -ости ж *особина онога што је неизразито, безизразност.* — Упозоравао [је] на нелогичност ... и неизразитост у дјелима појединих српских књижевника. *Барац.*

неизрачўњив, -а, -о *који се не може израчунати, неоцењив.* — Остаје отворено питање да ли Вукова реформа, поред све неизрачуњиве благотворности, није можда у извесном смислу зауставила ... нашу књижевну мисао. *Богдан.*

неизрачўњивōст, -ости ж *особина онога што је неизрачуњиво.*

неизрèцив, -а, -о *који се не може изрећи, описати, неисказив, неописив.* — Још [је] види сатрвену и сломљену, пуну неизрецивог јада. *Мил. В.* Тога је дана у Кишовој души живјела неизрецива чежња за кукурузним крухом. *Кол.*

неизрèциво прил. *на неизрецив начин, неисказиво, неописиво.* — Сада је стигла једна [бригада], уморна додуше, али неизрециво импозантна. *Поп. Ј.* Глас му [славујев] био мио ... сладак и неизрециво њежан. *Кол.*

неизрèцивōст, -ости ж *особина онога што је неизрециво.* — Ја бих у овој неизразивости и неизрецивости појма лепог ... пре био склон да видим зачетак ... романтичарског мита о »чежњи«. *КН 1958.*

нèизречан, -чна, -чно *в. неизрецив.* — Хтјела [је] рећи нешто неизречно. *Крклц.* Ту лепота видех да је вечна ... И побожност љубав неизречна. *Радул.*

неизрèчив, -а, -о *в. неизрецив.*

неизрèчиво прил. *в. неизрециво.*

неизрèчивōст, -ости ж *в. неизрецивост.*

неймалац, -аоца м = немалац *онај који нема, сиромах.* — Благо остави силно (неималац којега жели). *М-И.*

неймалица ж = немалица *жена неималац. Прав.*

неи̏мање с *немаштина, сиромаштво, немање нечега.* — Неимање [га] тјера у свијет. *КХ 1936.* Хватала [га] лака несвестица ... као нови страх од неимања страха. *Андр. И.*

неи̏мањство с заст. *немаштина, сиромаштво.* — Очито се видјело да претјерује ... док је говорио о свом неимањству. *Шимун.*

неи̏мар, -ара̀ и **нѐимар** м тур. нар. песн. *грађевинар, архитект(а).* — Видео [је] кућу ... коју је ... градио какав талијански неимар. *Глиш.* фиг. Наша [се] зграда [тј. држава] нагло шири и расте; ... па је од потребе већи број радника, мајстора и неимара да је подигнемо високу и чврсту. *Наз.*

неима̀рев и **нѐимарев, неима̀ров** и **нѐимаров,** -а, -о *који припада неимару.*

неи̏марскӣ и **нѐимарскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на неимара, неимаре, на неимарство.* — На високоме ступњу неимарске вештине стоје језерци који су своје брвнаре на шиповима подизали. *Жуј.* За гријехе своје ... вратио сам окрутној земљи све знање неимарско. *Кркл.*

неима̀рство и **нѐимарство** с *грађевинарство, архитектура.* — Права страст били су му математика и неимарство. *Андр. И.*

неи̏маштина ж = немаштина *оскудица, сиромаштво, беда.* — Опет [ће] скупа поживјети и заједнички се борити с неимаштином. *Пав.*

нѐнменова̏н, -а, -о *који није именован, безимен, незнан, непознат.* — Волумен има исти мјерни број као и површина: једно и друго су неименовани бројеви. *Алг. 1.* Неки неименовани Методијеви ученици тражили [су] уточиште од прогона у Хрватској. *Комб.*

нѐимӯћан и **нѐимӯћан,** -ћна, -ћно *који није имућан, сиромашан.* — Неимућни људи ... мање су себични. *Јов. С.* Неимућна бијаше кућа његова. *Буд.*

неимӯ̏ћност, -ости ж *стање онога који је неимућан, сиромаштво.*

неиска̀жљив, -а, -о *неисказив.* — Кога да усрећим срећом неискажљивом. *Вин.*

неиска̀жљиво прил. *неисказиво.*

неи̏скāза̄н, -а, -о *који није исказан; који се не може исказати, неисказив.* — Трпјела [је] ... неисказане муке. *Новак.* Налазила би ... у сваком цвркуту птице по који неиспеван, неисказан уздах. *Станк.*

неи̏скāза̄но прил. *неизрецшво, неописано.* — Болело ме је, неисказано болело. *Мил. В.* Пробудила се стара војничка крв, осјећај неисказано повријеђене официрске и мушке части. *Кол.*

неиска̀зив, -а, -о *који се не може исказати;* исп. неискажљив, неисказан. — Умор, неисказив умор у сваком дјелићу тијела. *Хорв.*

неиска̀зиво прил. *на неисказив начин, неисказано, неописиво.* — Њезине косе ... су биле опет неисказиво пуне живота. *Уј.*

неиска̀зивӧ̄ст, -ости ж *особина онога што је неисказиво.* — Недокучивост и неисказивост [појма лепоте] кроз речи пластично [се] приказује. *КН 1958.*

неи̏скварен, -а, -о *који није искварен, неоштећен, непокварен.* — Зуби су још неискварени. *Јурк.* фиг. Треба је неискварену [истину] провести кроз масу заблуда које је вребају са свих страна. *Прод.*

неискорѐњљив, -а, -о, ијек. неискорјѐњљив = неискорењив *који се не може искоренити, неуништив.* — У Давилу је била уврежена неискорењива заблуда да има неких свесних духовних радња које воде човека ка поезији. *Андр. И.*

неискорѐњљивӧ̄ст, -ости, ијек. неискорјѐњљивӧ̄ст, ж = неискорењивост *особина онога што је неискорењиво.*

неискорѐњив, -а, -о, ијек. неискорјѐњив = неискорењив. — Оним чином талијанство [је] на Ријеци задобило још једну неискорјењиву жилу. *Цар Е.* Спадала [је] у ред оних ... жена ... које су носиле у себи дубоку неискорењиву жудњу за учењем. *Мил. К.*

неискорѐњивӧ̄ст, -ости, ијек. неискорјѐњивӧ̄ст, ж = неискорењивост.

неискӧ̀ришћен, -а, -о = неискориштен *који није искоришћен, од кога нема користи, неупотребљен.*

неискӧ̀ришћенӧ̄ст, -ости ж = неискориштеност *положај онога који се не може искористити, особина, стање онога што није искоришћено.* — [Пребациваће му] неискоришћеност могућности које су живеле у њему. *Пол. 1958.*

неискӧ̀ристен, -а, -о = неискоришћен. — Нове хорде ... скупљале [су] храну на новим неискоришћеним територијама. *Пов. 1.*

неискӧ̀ристенӧ̄ст, -ости = неискоришћеност.

неискорјѐњљив, -а, -о, ек. неискорѐњљив.

неискорјѐњљивӧ̄ст, -ости, ек. неискорѐњљивӧ̄ст.

неискорјѐњив, -а, -о, ек. неискорѐњив.

неискорјѐњивӧ̄ст, -ости, ек. неискорѐњивӧ̄ст.

нѐискрен и **нѐискрен,** -а, -о *који није искрен, притворан, који је супротан ономе*

што се мисли или осећа. — Ти си мени неискрен, а не ја теби. *Крл.* Сигурно је ... да је тај пољубац био неискрен. *Риб.*

нѐнскренòст и **нѐнскренòст,** -ости ж *одсуство искрености, притворност.* — Кад се незадовољници увјерише о неискрености краљице Јелисавете ... одлуче потражити себи и држави владара. *Шиш.*

нѐнскрењāк м необ. *онај који је неискрен.* — Све сам гад, неискрењак и подлац, голо, ћаћу би свога издали. *Куш.*

нèйскӯпљен, -а, -о *који није искупљен, неоткупљен, неодужен, неизбављен.* — У мени се јавља ... неумољив осјећај одговорности неискупљеног дуга. *Хорв.* Крупна буржоазија ... је уз то својатала и Трст, под лозинком борбе за »неискупљену Италију«. *Бур.*

нѐискусан и **нèйскусан,** -сна, -сно *који нема искуства, неук; наиван, простодушан.* — Својом књигом [је] желео да сведе Марковића ... на једног неискусног политичара. *Бошк.* У римским легијама били [су] већином неискусни младићи. *Пов. 1.*

нèйскуснӣк м необ. *онај који је неискусан.* — Неискусник у читању поезије види на папиру ријечи пјесме. *Шим. С.*

нѐнскуснòст и **нèйскуснòст,** -ости ж *особина, стање онога који је неискусан.* — С чиме је у стању борити се једно дете противу толико здружених непријатеља, у добу илузија, неискусности и нужде. *Грол.*

ненскýство с *немање искуства, неискусност, особина онога који је неискусан, неукост.* — Неискуство и младеначка таштина подизаху ме на високе видике. *Кос.* Због неразвијене хигијенско-техничке заштите и неискуства број повреда на раду осетно се повећавао. *Пол. 1957.*

нèйскушāн, -а, -о *неопробан, непроверен, неиспитан.* — Кватерник осјећа потребу да се искали и од уха ћоје није хтјело послушати обрне к уху неискушаног слушатеља. *Нех.* Ипак није било потпуно сигурно да ће »Наутилус« [подморница] моћи ... да се провуче кроз лавиринте неискушаних опасности. *Пол. 1958.*

нèйспāвāн, -а, -о *који није испаван, уморан од неспавања.* — Упаде дугокос ноћни сват издуљена и неиспавана лица. *Десн.*

нèйспāвāнòст, -ости ж *стање онога који је неиспаван.* — фиг. Цијели начин писања одаје на себи знакове ... на неку врсту моралне неиспаваности. *Уј.*

неиспѐрив, -а, -о *који се не може испрати, очистити.* — фиг. Оно цијело [двориште] дјелује као неисперива лага. *Цес. А.*

неиспи̏јен, -ѐна, -ѐно *који није испијен, у коме има још нечега за пиће.* — Опазио [је] ... двије неиспијене чаше чоколаде. *Л-К.*

нèйспӣсāн, -а, -о **1.** *који није исписан, чист, бео (о хартији, папиру).* — Пјесник не може узети перо у руку и сјести пред неисписани папир а да не осјети ону тјескобу ... *Лит. 1957.* **2.** *који није написан, неисказан, неизречен.* — Понеси то [писмо] ... носи му неисписане тежње моје бол! *Кост. Л.* **3.** *неувежбан, небрижљиво написан (о рукопису).* — Развученим и неисписаним рукописом почињао је писмо. *Јос. Д.*

нèйспнсāнòст, -ости ж *особина онога што је неисписано.*

нèйспӣтāн, -а, -о *који није испитан, неистражен.* — Не знајући какве се варљиве и неиспитане дубине под њом крију. *Десн.*

неиспи̏тљив, -а, -о *који се не може испитати, недокучив, необјашњив.* — Шта је та неиспитљива ствар у којој ја живим, коју људи називају васиона? *Кнеж. Б.* Са својим неиспитљивим лакајским очима и свинутим кажипрстом позвао је Ану. *Торб.*

неиспи̏тљивòст, -ости ж *особина онога што је неиспитљиво.*

неисплàтив, -а, -о = неисплатљив **1.** *који се не може исплатити.* — Памти и неисплативе дугове. *Лал.* **2.** *који има велику вредност, непроцењив.* — Чита књигу са једним неисплативим осећањем сигурности. *Поп. Б.*

неисплàтивòст, -ости ж = неисплатљивост *особина онога који је неисплатив.*

неисплàтљив, -а, -о = неисплатив. — У овоме писму било је већ три четири неисплатљиве приче. *Дов.*

неисплàтљивòст, -ости ж = неисплативост.

нèйсплāћен, -а, -о *који није исплаћен, који није новчано намирен.* — Остадоше само ... неисплаћени тамбураши. *Срем.* Ако ... уштеде ... упоредимо са сумом неисплаћених приноса ... видјет ћемо да је осигурање ... могло бити активно. *Д 1934.*

неиспо̀љив, -а, -о *који се не може испољити.*

неиспорѐдив, -а, -о *неупоредив, несравњив, ненадмашив, изврстан.* — У њу [срећу] је капала крв рањеног срца, што га је могао подићи у раскош неупоредиве среће. *Новак.*

неиспорѐдивòст, -ости ж *особина онога који је неупоредив, онога што је неупоредиво.*

нѐиспрāван, -вна, -вно **1.** *који није исправан, погрешан, рђав, покварен.* — Неисправан начин рада ствара погрешна убеђења. *Прод.*

фиг. Тада је већ постојала неисправна локална традиција. *Ши.* **2.** *подмитљив, поткупљив, непоштен. Р-К Реч.*

неиспра̀вљив, -а, -о *који се не може исправити, поправити.*

неиспра̀вљивӧст, -ости ж *особина, стање онога који је неисправљив, онога што је неисправљиво.*

нѐиспра̀вно прил. *на неисправан начин.* — До пожара [је] дошло због неисправно монтираних пећи. *Пол. 1959.*

неиспра́внӧст, -ости ж *особина онога који је неисправан, онога што је неисправно; непоштење, злоупотреба.* — Чим ... наиђе на кога слугу или у каквој крађи, или у каквој неисправности, одмах [би] његове очи засјале ... неким нечовечним сјајем. *Станк.*

неиспу̀њив, -а, -о = неиспуњив *који се не може испунити, неизвршив, неостварљив.* — Он би живио у својој малој породици срећно ... без ... неиспуњивих жеља. *Мил. В.*

неиспу̀њивӧст, -ости ж = неиспуњивост *особина и стање онога што је неиспуњиво.*

нѐиспуњен, -а, -о **1.** *који није испуњен, неостварен, неизвршен.* — Строганов отпочне одмах преговоре с портом о неиспуњеним тачкама букурешког мира. *Гавр.* Благосиљем те, животе, за тегобе земље, за неиспуњене мисли грађевина. *Уј.* **2.** *непопуњен. Р-К Реч.*

неиспуње́ње с *неизвршење, неостварење.* — Онда би још жеља зажељела да и оне угину јалове, у неиспуњењу. *Божић.*

неиспу̀њив, -а, -о = неиспуњив. — Та [је] жеља луда неиспуњива. *Шен.*

неиспу̀њивӧст, -ости ж = неиспуњивост.

нѐистина и **нѐистина** ж *лаж, превара, обмана.* — Не треба допустити да се ... намерно увуче неистина у производе ума. *Прод.* Сама [је] окусила неистину романтике. *Војн.*

нѐистинит и **нѐистинит,** -а, -о *који не одговара истини, лажан, измишљен.*

нѐистинитӧст и **нѐистинитӧст,** -ости ж *особина онога што је неистинито, лаж, обмана.* — Критериј за истинитост или неистинитост наших знања налази се у експерименту. *Лог. 2.*

неистòветан, -тна, -тно *који није истоветан, друкчији, различит, неподударан.*

неистòветнӧст, -ости ж *особина онога што није истоветно, неподударност.*

неистòвјетан *в. неистоветан.*

неистòвјетнӧст *в. неистоветност.*

нејстрā̀жен, -а, -о *који није истражен, непретражен, неиспитан.* — Пред нама је ... пуста и неистражена шума Курмарија. *Лал.* Препланули му образи, блистали у пуном сјају неистраженога пламена. *Шов.*

неистрà̀жив, -а, -о *који се не може истражити, испитати, неиспитљив.* — Та сигурност произлази из повјерења у надљудско, надмоћно и неистраживо биће. *Шкреб.*

неистрѐбљив, -а, -о *који се не може истребити, неуништив.*

неистрѐбљивӧст, -ости ж *особина онога што се не може истребити, искоренити, неуништивост.*

нејстрḕжњеновӧст, -ости, ијек. нејстријежњенӧст, ж *стање онога који се није истрезнио, мамурлук.* — Сутрадан рано ујутру ... растјериваше грозничаву неистријежњеност након синоћње пијанке. *Креш.*

нејстријежњенӧст, -ости, ек. нејстрḕжњенӧст.

нејсхрā̀њен, -а, -о *који није исхрањен, слаб, мршав, кржљав.*

нејсхрā̀њенӧст, -ости ж *стање онога који није исхрањен.*

нејсцḕљен, -а, -о, ијек. нејсцијељен *неизлечен, неизвидан.* — фиг. У тај час [се] сврати у прошлост, дотакла се мислима једне или друге неисцијељене ране. *Бег.*

неисцѐљив, -а, -о, ијек. неисцијељив *који се не може исцелити, неизлечив.* — фиг. Али је томе [што се слепац примио за вођу] можда довољно објашњење велика и неисцељива презумптуозност људска, која мисли да све може. *Поп. Б.*

неисцѐљиво, ијек. неисцијељиво, прил. *неизлечиво.* — Ко је дошао довде луд, он је одавде отишао неисцељиво манит занавек. *Дуч.*

неисцѐљивӧст, -ости, ијек. неисцијељивӧст, ж *особина и стање онога што је неисцељиво.*

нејсцијељен, -а, -о, ек. нејсцḕљен.

неисцијѐљив, -а, -о, ек. неисцѐљив.

неисцијѐљиво прил., ек. неисцѐљиво.

неисцијѐљивӧст, -ости, ек. неисцѐљивӧст.

нѐисцрпан и **нејсцрпан,** -пна, -пно *који се не може исцрпсти, потпуно истрошити, непресушан.* — Како је био слеп према животу! А ту је управо неисцрпан рудник тема и мотива. *Милис.* Снага се Римљана ... састојала у њиховим неисцрпним резервама. *Пов. 1.*

неисцр̀пив, -а, -о = неисцрпљив *који се не може исцрпсти, у коме су непрекидне стваралачке способности, који пружа сталне могућности коришћења, непресушив.* — Јаган био

је неисцрпив у смишљању нових разлога. *Нех.*

неисцр̀пивōст, -ости ж = неисцрпљивост *особина и стање онога који је неисцрпив, онога што је неисцрпиво.*

неисцр̀пљив, -а, -о = неисцрпив. — Привредник у њему [у воћу] с мало замуке може имати неисцрпљив извор за своје богатство. *Тод.*

неисцр̀пљивōст, -ости ж = неисцрпивост.

нèисцрпнōст и **неи̯сцрпнōст,** -ости ж *особина и стање онога који је неисцрпан, онога што је неисцрпно.*

нѐјāк, -а, -о **а.** *који није снажан, слаб, немоћан.* — Оно је синак његов нејаки, Влатко мали. *Брл.* Нејаки свет, жене и деца, пошао је на починак. *Тур.* фиг. *неразвијен, заостао.* — Књижевност бијаше оно доба још толи нејака. *Јаг.* **б.** *који није чврст, ломан, крхак.* — Куна изиђе и на нејаку грану положи своје пљоснато тјелашце закачивши канџе за рачву. *Вуј.*

Изр. од нејака нар. *од детињства.* — Ти си је замиловао од нејака. *Креш.*

нѐјāкōст, -ости ж *особина онога који је нејак, онога што је нејако; нејач.* — Како то да друштвеном и друштвовном мезимцу није непоносно: бити мажен као нејакост. *Шим. С.*

нејàкуша ж и м необ. *нејака, немоћна особа, слабић.* — Нема толику жељу да се свети ономе који га је одао и провалио; вели да је нека нејакуша. *Вуј.*

нѐјасан -сна, -сно **1. а.** *који није јасан, неодређен, мутан, магловит.* — Види се покривач, и под њим нека нејасна маса. *Ранк.* Затече их дан ... магловит, нејасан, хладовит. *Леск. Ј.* **б.** *нечитак, неразговетан.* — Његов рукопис бива све нејаснији. *Нех.* **2.** *неразумљив, несхватљив.* — Они други су били нејасни Мехмед-ефендији. *Мул.*

нѐјасно прил. *на нејасан начин, неодређено, неразумљиво.* — Нејасно разабирам ... цилик виолина. *Пав.* Он [то] тек нејасно у себи слути. *Грол.*

нѐјаснōст, -ости ж *особина онога што је нејасно, неодређеност, неразумљивост.* — Ублажила [би] нешто сва она превртања, или би им бар дала мекше облике, заодјенувши их нејасношћу и двосмислицама. *Бег.*

нејаснòћа ж *нејасност.* — У ноћи ... појављивала би се у некој мистичној нејасноћи нека љепотица. *Леск. Ј.* Многи критичари истицали су недоследност и нејасноће друштвеног уговора. *Јов. Ј.*

нѐјāч ж зб. *оно што је нејако, немоћно, још неодрасла, мала деца.* — Горела су јабланичка села и гинула јабланичка нејач. *Зог.*

нѐјачāд, -ади ж *зб. им. од нејаче.*

нѐјāчак и **нејáчак,** -чка, -чко *дем. од нејак, слабашан, немоћан, крхак.* — Дјеца јој нејачка. *Пец.* Подно брежуљка, међу два нејачка јасена, растегнуто је уже. *Шимун.*

нѐјаче, -ета с *нејако, слабо дете.* — Вјерни [је] гласник, носећи нејаче ... сјахао с уморна коња. *Креш.* А да што ћете ви од мене? Пуна кућа нејачади. *Вит.* Културну нејачад окружује учмалошћу душевном. *Шим. С.*

нѐјачица ж и м **1.** *нејака, немоћна особа; слабић.* — Притиснух пепељава уста мојој покојној нејачици на усне. *Матош.* Он је ... прогнаник, празнов, нејачица. *Мат.* **2.** *слабост.* — Нејачица правду губи. *Вук Рј.*

нејединствен, -а, -о *који нема јединства међу деловима, несложан.* — Ето, они су се удружили против вас, а ми смо расцијепани, нејединствени. *Сим.*

нејединствēнōст, -ости ж *собина и стање онога што је нејединствено.* — Томе су се опирали многобројни разлози ... недостатак књижевнога средишта, нејединственост правописа. *Барац.*

нејединство с *неслога, несагласност, неједнодушност.* — Слабост старе Југославије била је у нејединству њених народа. *Вил.*

нѐједнāк, -а, -о **1.** *који није једнак, различан (по величини, снази, броју и др.).* — Испод браве урезано је грбавим, неједнаким словима ... име и презиме. *Пав.* Особине, настале у столећима неједнаке борбе ... прешле су у природу овдашњег човека. *Андр. И.* **2. а.** *разноврстан, разнолик.* — Слика једну средину тако неједнаку и шарену каква је била наша. *Грол.* Главна збирка пјесама ... оставља ... у читаоцу ... неједнак дојам. *Комб.* **б.** *неуједначен, неравномеран.* — Слушала [је] сетни и неједнак звук звоната. *Вес.*

нѐједнāко прил. *на неједнак начин, различито.* — Они [сонети В. Илића] чине једну складну целину, иако је лепота неједнако размештена у њима. *Прод.* Нацртала је невјешто и неједнако шеснаест кружница. *Јел.*

нејединакокри́лац, -лца **1.** зоол. *врста инсеката, кукаца неједнаких крила* Anisoptera. *Финк.* **2.** *авиоплан с два пара крила од којих су доња краћа и ужа од горњих.*

нѐједнакомѐран, -рна, -рно, ијек. нѐједнакомје̄ран *неједнако распоређен, раширен.* — Различити увјети живота утјечу на неједнакомјерни распоред флоре и вегетације. *ОГ.*

нѐједнакомје̄ран, -рна, -рно, ек. нѐједнакомѐран.

неједнакòсложан, -жна, -жно грам. *који има неједнак број слогова у различним облицима.*

Изр. ~ промена грам. *промена именица средњега рода чија основа у косим падежима има слог више него у ном., ак. и вок. једнине и множине (нпр. име — имена, теле — телета, небо — небеса).*

неједнáкōст, -ости ж **1.** *особина онога што је неједнако, неуједначеност, разноврсност, разноликост.* — Режисер и глумци . . . били су у могућности да . . . упркос неједнакости игре, даду убједљиву и живу естетску стварност неразумне стварности. *Зог.* Оне [јединке вртног пужа] се разликују по боји, показују већи или мањи ступањ неједнакости. *НЕ.* **2.** *друштвена неравноправност.* — Мрзео је неправду и неједнакост. *Срем.* **3.** мат. *различитост количина.* — Погрешка је у предзадњем ретку гдје је требало знак неједнакости промијенити. *Лог. 2.* **4.** астр. *неуједначеност кретања небеских тела.* — У самом кретању Месеца наше Земље, тим се именом назива цела једна серија појава: . . . годишња неједнакост, померање чворова . . . *Мил.*

неједнáчина и **неједнаџба** ж мат. *два израза неједнаке вредности везана математичким знаком неједнакости.* — Под неједначином разумемо два израза везана знаком > или < . Тако, А > В или В < А јесу неједначине. *Алг. 2.* Знаде рјешавати неједнаџбе. *Анал.*

неједнòлик, -а, -о *разнолик, разноврстан.* — У свакој [се] врсти рађа прекобројно и неједнолико потомство. *НЕ.*

неједнòликōст, -ости ж *разноликост, промењивост.* — Варијабилност (неједноликост, промјењивост) је опћа појава у природи. *НЕ.*

неједнòличан, -чна, -чно *који није једноличан, разноврстан.*

нèјело с *слаба исхрана; слабо јело; немање апетита, прохтева за јелом; гладовање.* — Црева [су ми] од нејела и дуготрајне глади ослабела. *Јак.* Напуне цури главу како се је због нејела посветила од богомоље. *Љуб.*

нејèстив, -а, -о *који није за јело.* — Неки јестиви лептири опонашају нејестиве. *НЕ.*

нèјеша и **нèјеша** ж покр. **1.** *немање апетита, нејело.* — Тај катар јавља се као нејеша, затвор, главобоља . . . и повраћање. *Батут.* **2.** *особа са слабим апетитом.*

нèјешан, -шна, -шно *који слабо једе, који нема апетита.*

нèјешнōст, -ости ж *особина и стање онога који је нејешан, одсуство прохтева за јелом.*

нејȕнāк, -áка и **нèјунāк** м еуф. *онај који није јунак, онај који није храбар, кукавица, страшљивац.* — Затим су певачи-нејунаци певали о народним херојима. *КН 1956.* Слушај што говоре други који су бољи од тебе, од плашљивца и нејунака. *Пов. 1.*

нејунàкиња ж необ. *жена нејунак, плашљива женска особа.* — Зар нејунакиње жене што вараш није ти доста? *М-И.*

нејȕнāчкӣ, -ā, -ō еуф. *који се односи на нејунака, на нејунаке, невитешки, нехеројски, кукавички.* — Нејуначке Инде од кула одбијаш римских. *Марет.*

нејунáштво и **нèјунāштво** с *одсуство јунаштва, невитештво, нехеројство, неодважност, несрчаност.* — Не хулите, Турци . . . наше нејунаштво! *Ботић.* Зашто упрљати ласцивним нејунаштвом част човека који се храбро борио у прошлом рату? *Дав.*

нèка (некњиж. нек) **1.** *везн. у зависним реченицама* **а.** *у намерним: да.* — Пожури . . . нека је ближе чамцу. *Ћип.* Дао сам му нешто новаца нека му се нађе. *Стев.* **б.** *у погодбеним: ако, ако само.* — Нек устанем и двапут коракнем, облије ме зној. *Ћор.* **в.** *у допусним: макар, макар да, иако.* — Нека би био високо до облака, ја ћу га оборити. *Грол.* Да . . . ником не опсуђеш . . . Она поцрвење . . . мисли: »Знам ја то и без тебе, па нек сам сирота«. *Сиј.* **2.** *речца за исказивање* **а.** *заповести, жеље (покр. у лику: нека, некате, са значењем: немој, немојте).* — Толе, нек ти је пушка у приправности! *Ћос. Д.* Нек крмама уз крај их мора погнају. *М-И.* **б.** *благосиљања, клетве, заклињања, проклињања.* — Нек јој је срећно! рече. *Глиш.* Уби [ме] одмах, и нека ти је просто . . . ! *Андр. И.* Улазите . . . Нека вас враг носи! *Крањч. Стј.* **в.** (удвојено) *претње, пребацивања, прекора: ако, ако.* — Ал' нека, нека! Ви сте све чули. *Јакш. Ђ.* Нека, нека . . .! Аха — износио је хоћа мало за нос. *О-А.* **г.** *допуштања, мирења с нечим, с неком ситуацијом: ако, не мари, ништа зато.* — Нека што остадох гладан. *Мат.* **д.** *благог одрицања, одбијања.* — Дела! рече ми. — Нека, хвала . . .! Сит сам. *Вес.* Нека, ја ћу . . . лези ти само. *Шуб.*

нéка ж (вок. нéко) *хип. од невеста;* исп. нéва. — Далеко је нека угледала. *Вук Рј.*

нéкавац, -āвца м *онај који редовно одриче, говорећи »не«;* супр. дакавац. — Није хтио знати за дакавца нити за некавца. *Шен.*

нéкавице прил. само у изразу: у неке некавице *најзад, коначно, напокон.* — Тек у неке некавице дигне главу од стола. *Коз. Ј.*

нѐкад(а) (дијал. ијек. њѐкад(а)) прил. **1.** *пре, у раније време, давно.* — На кули нашој све је као некад: и двор и башча. *Огр.* Ах да могу, ко њекада! *Шен.* Да вам кажем што је некад било. *НП Вук.* **2. а.** *једном, неки пут, икад.* — Сад вас носе [рањенике] тужно, а нико вас неће спомињати некад, колевко уздања! *Панд.* **б.** *понекад, каткад.* — Рачве се пробуше напремасе, углави се између њих врат [живинчета] и удари се клин, који некад стоји за вратом, а некад испод врата. *Глиш.*

некàдањӣ и **нѐкадањӣ,** -ā, -ē = некадашњи *пређашњи, пријашњи, ранији, бивши.* — Данас је нешто старија . . . без некадањег несташлука. *Бег.*

нѐкадар и **некáдар,** -дра, -дро необ. *нејак, слаб, немоћан, неспособан.* — Плакао је [Хаџија] од једа и немоћи — оним плачом којим плачу некадри. *Сиј.*

нѐкадашњӣ и **некàдашњӣ,** -ā, -ē (дијал. ијек. њѐкадашњӣ) = некадањи. — На пазару мјесто ухватио, своје старо некадашње мјесто. *Ботић.* Населио [се] на Гренланду, напустивши свој некадашњи занат. *Петр. М.*

некàдашњица ж необ. *оно што је било некад, прошлост.* — Очи прабабе биле су укочене као да виде много стварније ту некадашњицу него оно данас што је опкољава. *Поп. Ј.*

некàжљив, -а, -о *в. неисказив.*

некàжљивōст, -ости ж *в. неисказивост.*

нѐкажњен, -а, -о *који је остао без казне, опроштен; на коме, на чему није примењена казна.* — Кајинов некажњен жиг је пливао. *Крањч. С.* Нико није некажњен од свога времена. *Поп. П.*

нѐкажњено прил. *без казне.* — Смртници ту некажњено не уздижу очи. *Сим.*

некàжњив, -а, -о *који може проћи, остати без казне.*

некàжњиво прил. *на некажњив начин, без казне.* — Зашто се човјек црне коже може некажњиво линчовати? *Лог. 2.*

некàжњивōст, -ости ж *својство онога који је некажњив, што је некажњиво.* — Потврђује [се] слобода говора у парламенту, тј. некажњивост посланика. *ОП 1.* Људи који пописују заоставштину иза покојника . . . изгледају . . . помало као отимачи . . . којима је осигурана некажњивост. *Андр. И.*

нѐкакав, -ква, -кво зам. **а.** *неодређено какав, неки, један, известан.* — Некакав Павловић и остали докони официри филозофирају. *Чол.* Посриједи [је] некаква неприлика. *Креш.* **б.** *било какав, ма какав.* — Чекали [су] још увијек некаква свршетка, не вјерујући. *Мул.* **в.** *особит, нарочит.* — Ја баш гласа некаквог и немам. *Чипл.* **г.** *један од онога што значи именица уз коју стоји, било који, ма који (понекад са ниподаштавањем, омаловажавањем: без нарочите вредности, неизразит).* — [Он] је некакав мали чиновник у једном великом надлештву. *Дом.* Он је, кажу, некакав песник који крчи нове путеве. *Бар.*

нѐкакӣ, -ā, -ō зам. *в. некакав.* — Баци ме строги отац на некаке сељачке тарнице. *Матош.* У руци носи некаку 'артију. *Вес.*

нѐкāко прил. **1.** *на неки неодређен начин, као да је онако како се то предикатом износи.* — Није лепа, али некако сва чиста. *Сек.* Старог војводу је некако било стид, па је попио ондје . . . четвртинку шерија. *Јонке.* **2.** *отприлике (за време), приближно, отприлике.* — Али некако после Нове године кроз ступце новина почеле су све чешће да промичу вести. *Јак.* Било баш некако о покладама. *Ивак.* **3.** *било како, ма како; мало боље, мало лепше.* — Кад би бар та мајмуница некако изгледала, али налик је на роду. *Јонке.*

нѐкаков, -кова, -ково зам. заст. *в. некакав.* — Проданићи остадоше у Дреновцу, увијек уз часнике и некакови посредници међу народом и часником. *Тур.*

нѐкали везн. *ако, ако само.*

нѐкамо прил. *у (на) неко место.* — Вероватно . . . [се] иселио и отишао некамо. *Поп. П.* Премјестиште [га] тамо некамо далеко. *Тур.*

нѐкамоли везн. *некмоли.*

неквàлификовāн, -а, -о = неквалификован *који је без квалификација потребних за обављање неког посла.* — Санкција за неквалификоване часнике . . . и службенике лежи у рукама суда. *Арх. 1926.* Он је родом из тога краја и до рата је радио у зеничкој Жељезари као неквалификовани радник. *Чол.*

неквàлификовāнōст, -ости ж = неквалификованост *особина, стање онога који је неквалификован. Прав.*

неквалифȁцӣрāн, -а, -о = неквалификован. — Неквалификовани радници нису имали приступ у Тредјуниону. *ОП 2.*

неквалифȁцӣрāнōст, -ости ж = неквалификованост.

нѐкӣ, -ā, -ō (дијал. ијек. њѐкӣ) зам. **1. а.** *неодређено који; неодређено какав; један, известан.* — Муж . . . сједи у вечер . . . премећући неку стару књигу. *Јурк.* Има вечерње састанке . . . са неком пастирком. *Дов.* **б.** *било који, ма који.* — Чим ко има неког, ево га ту. *Дом.* **в.** *који, покоји, понеки.* — Па ево да о томе неку прогово-

римо. *М 1867.* Имаш ли ти... пара? — Имам неки грош. *Вес.* **2.** *уз бројеве: отприлике, приближно.* — Са неко 50 људи пређе у Јадар. *Вук.* Након њекијех педесет корака пуче тратина. *Мат.* Нека два сата пут ме водио кроз шуму. *Хорв.* **3.** (у именичкој служби) *особа која се истиче неком особеношћу.* — А јесте неки, тај мој мајстор Иља! Шта све тај није порадио, а све из унцутарије. *Ивак.*

Изр. (као) неким чудом *на чудан начин*; неки дан *недавно, пре неколико дана*; неки ђаво *нешто*; неки пут (неких пута) *понекад, каткад*; није без неке *има неки разлог, нису чиста посла*; у неке *у неко доба, најзад.* — Видиш, рече у неке под навалом неких... успомена, мени је као да се нисмо никада ни макли из ове куће. *Цар Е.*; у неке некавице *в. некавице*; у неко доба (дана, ноћи) *врло касно*; у неки пар *у један мах, наједаред.* — Мене је страх, господару, рече у неки пар слуга. *Јурк.*; у неку руку *једним делом, на неки начин, као.*

нѐкӣ дâн *в. уз неки* (*изр.*).

нѐкӣдањӣ и **нѐкӣдашњӣ,** -ā, -ē *скорашњи, недавни.* — Тако је дошло до некидање свађе за доручком. *Дав.* Видио... је [да је] некидашња критика на њега повољно дјеловала. *Ћил.*

нѐкӣ пӯт *в. уз неки* (*изр.*).

нѐкмоли (а нѐкмоли) *везн. за изузетну неједнакост: камоли* (*а камоли*). — Није ли вас стид... такова шта вјеровати, некмоли говорити? *Шен.* Та знаш шта смо се и на суву напатили, а некмоли на мору кад је бура. *Игњ.*

нѐкњижѐван, -вна, -вно **а.** *који се не односи на књижевност, који није у вези с књижевношћу, који не познаје књижевност.* — На другој страни су они који имају своје грађанско звање, али је оно, најчешће некњижевно или протукњижевно. *КХ 1936.* Средина је тад била... потпуно некњижевна. Никакве библиотеке... никакви интелектуални утицаји. *Поп. Б.* **б.** *који не одговара књижевним нормама, који није у складу са књижевном формом, језиком.* — Реченица [је] рогобатна, некњижевна, скоро нечитљива. *Б 1957.*

нѐкњижѐвно прил. *на некњижеван начин.* — И са предикаонице и кроз перо [свештенство се] показује тако очајно некњижевно. *Богдан.*

нѐко (ген. и ак. нѐкога, дат. и лок. нѐком(е, -у), инстр. нѐкӣм) (дијал. ијек. њѐко) = нетко *неодређена именичка замјеница за лице* **а.** *неодређено ко, један човек, извесна, неодређена особа уопште; било ко, ма ко.* — Написаће неко и повише балада, неко ће их компоновати; написаће неко и племениту трагедију. *Сек.* Драго ми је што има барем некога на свијету који је посве сретан. *Креш.* Ако родим крвника — убиће нечију мајку... ако родим човјека — опет ће га заклати неко. Тај Неко можда сада расте упоредо са овим мојим под нечијим пасом. *Вуј.* **б.** *значајна, утицајна особа; онај који се истиче својом вредношћу, значајем.* — Он је господар, неко, личност умешнија способнија. *Рад. Д.* У свему што је написао био је Матош »неко«. *Михиз.*

нѐкō прил. *око, отприлике.* — Иступа млад човјек од неко тридесет година. *Нех.* Ножин-ага са неко тридесет људи пређе у Јадар. *Вук.*

нѐкоговић и **некóговић** м *нека неодређена особа.* — Није ли истина она крилата ријеч некога некоговића. *Шен.*

нѐкојӣ, -ā, -ē (дијал. ијек. њѐкојӣ) зам. **а.** *неки* (*I*). — Сви... осим Гаја и још некојих... рекоше... *Огр.* Ви знате, канда, то што игра... — јави се тихо... некоји странац. *Каш.* **б.** *понеки, покоји.* — Некоје од жена носијаху на глави велике каблове. *Чипл.* Некоје потлеушице тако су ниске да одраслији... може дотаћи стреху. *Пав.*

нѐколегијâлан, -лна, -лно *који није колегијалан, недружеван.* — Према јачима [је] ласкав, умиљат; индолентан, неколегијалан. *Баб.*

нѐколегијâлно прил. *на неколегијалан начин, недругарски.* — Ви изговористе реч берберин некако презриво, то је неколегијално од вас. *Лаз. Л.*

неколегијâлнōст, -ости ж *особина онога који је неколегијалан.*

нѐколик, -а, -о зам. **1.** *који је неодређене величине.* **2.** *за мали број лица и ствари мање од пет* (*у облику на -а за м. и с. род и на -е за ж. род*): неколика човека, неколике жене, неколика села и др. — Сви векови... представљени су у њој [у Шпанији] неколиким споменицама. *Жуј.* Ч. Мијатовић... [је] писац неколиких дела из финансије и економије. *Поп. П.* Изван дворишта зачује се неколике пушке. *Шимун.*

нѐколико (дијал. ијек. њѐколико) прил. **1.** *неодређено колико; више од пет.* — Ово неколико редака... је доста да нас побуди да мислимо о њему. *Мил.* Школа је у рату проживјела неколико фаза. *Јонке.* **2.** *мало, нешто.* — Добре душе узеше паче неколико касније и Милину удову мајку к себи. *Буд.*

неколико- *као први део сложенице уноси временску и количинску неодређеност, означава да оно што се казује другим делом сложенице не траје дуго или се не понавља небро-*

јено пута: неколикогодишњи, неколикодневни, неколикосатни, неколикократан.

нѐколикокрā̀т прил. заст. *неколико пута.* — Вук је имао неколикократ прилике ... да своје правописно начело ... преиначи. *Јаг.*

неколицѝна ж *неколико мушких особа.* — Неколицина су се издвојили. *Јак.* Сједила је Олга и њена пријатељица у друштву неколицине младића. *Сим.*

нѐколичак и **неколи́чак,** -чка, -чко *мали.*

нѐколичак и **неколи́чак** прил. *сасвим мало, малчице.* — Једва да распознаш својих неколичак другова. *Павл.* Заложе малко топле вечере, која се састојала од двојих ножица одојака и неколичак пржена сира. *Креш.*

некомпетѐнтан, -тна, -тно *који није компетентан, немеродаван; ненадлежан.* — Стављa [се] брана безразложном и некомпетентном уношењу црквених речи у наш језик. *Бел.*

некомпетѐнтнōст, -ости ж *својство онога који није компетентан, што није компетентно, ненадлежност.* — Некомпетентност [је] угарскога сабора у питањима нутарњега законодавства краљевине Хрватске. *Шиш.*

некомпетѐнција ж *некомпетентност.* — Треба упозорити ... на некомпетенцију компетентних, јер су стручни људи често оптерећени занатском страном ствари. *Коњов.*

некомпрòмисан и **нѐкомпромисан,** -сна, -сно *који није за споразум, нагодбу, компромис, бескомпромисан.* — Одлучан и строг судија ... је некомпромисан. *Пол. 1959.*

неконзеквѐнтан и **неконсеквѐнтан,** -тна, -тно *недоследан.*

неконзеквѐнтнōст и **неконсеквѐнтнōст,** -ости ж *недоследност.*

нѐкоректан, -тна, -тно *који није коректан, који не поступа коректно (у чему), неисправан.* — Песници [су] у својим издањима, свом језику, правопису и интерпункцији понекад некоректни, па и алькави. *Поп. Б.* Познавао [га је] као некоректног карташа. *Крањч. Стј.*

нѐкоректнōст, -ости ж *особина онога који је некоректан, онога што је некоректно.* — Веома често и некоректност суседлача може негативно утјецати на почетника. *Весл.*

нѐкорѝснōст и **некòриснōст,** -ости ж *особина онога што је некорисно, бескорисност, узалудност.* — Изнова навали на мајку, доказујући јој ... некорисност у којој посјед сад мртво лежи. *Кос.* Није могао да га увери у некорисност посла. *Ђил.*

нѐкористан и **некòристан,** -сна, -сно *који није од користи, бескористан, штетан.* — Становништво ће бити подијељено на корисно и некорисно. *ОП 1.*

некористољȕбив, -а, -о *који не гледа да из свега извуче корист, несебичан.* — Био [је] потпуно некористољубив у свом књижевном стварању. *Поп. П.* Много других некористољубивих мисли и расположења прође му кроз срце. *Макс.*

некористољȕбивōст, -ости ж и **некористòљȕбље** с *особина онога који је некористољубив, несебичност.* — Андреј и Сибирко ... уступају један другоме Наташу; то треба ... да прикаже племенитост и некористољубивост хероја. *Поз. 1948.*

нѐкōћ и **нѐкōч** (дијал. ијек. њѐкōћ и њѐкōч) прил. *некад, једном.* — Некоћ сам писао само за себе. *Андр. И.* Некоч буде забрањено у Дубровнику госпођама да не смију говорити талијански. *Јаг.* Браћа ... живу с мајком у згради што је њекоћ био харем. *Рад. А.*

нѐкошњӣ, -ā, -ē *в. некадашњи.* — Били би у славној столици некошње епаршије у Пећи: 1/3 Арнаути, 2/3 Срби. *Јаг.*

нѐкр̄ван, -вна, -вно *који је без проливања крви.* — Једна некрвна додуше — мјера већ је у току: блокада. *Цар Е.* Видио [Андријашевић] нешта лијепо и величајно у светој некрвној жртви. *Нех.*

нѐкретан, -тна, -тно *непокретан.* — Некретну имовину није тешко прилично точно одредити. *Рад. Стј.* О некретне зидове поломили се стравични одјеци. *Рад. Д.*

некретнѝна ж *непокретно имање, имовина.* — Првостепени суд био дужан ... да изврши ... да ли су спорне некретнине својина тужилаца било по ком правном основу. *Пол. 1959.* Узео је велике таксе за продају робе и пренос некретнина. *Баб.*

нѐкретница ж астр. *звезда за коју се мисли да се не креће, стајаћица.* — Неке се од њих крећу између осталих звезда, које добише незаслужено име некретница. *Мил.*

нѐкр̄ив, -а, -о *који нема кривице, невин.* — Некрива и недужна [је] пострадала. *Буд.*

некрѝтичан и **нѐкритичан,** -чна, -чно *необразложен, нетачан, непроуздан, који није критичан.* — Мишљење је код детета некритично и сугестибилно. *Пед.* Како је наша филологија била тада у почетку свога развитка, и он је ту обично некритичан. *Водн.*

некрѝтичкӣ и **нѐкритичкӣ,** -ā, -ō *некритичан.* — Наша јавност ... упада у ... некритичку ... и националистичку романтику. *Ђил.*

некри̏тички прил. *на некритичан начин, без критике, не подвргавајући критици.* — Овако Бихнерово мишљење некритички усваја и Плеханов, подупирући га неким новим примерима. Ђурић. Некритички [се] прихватају туђа мишљења. *Лог. 2.*

некри̏тично̄ст и **некритично̄ст,** -ости ж *особина онога који је некритичан, онога што је некритично.* — Ускост погледа наших језичких критичара прелази често у некритичност. *Бел.*

некро- грч. *као први део сложеница значи: мртав, мртвац*: некроза, некромантија и др.

некро́за ж грч. мед. *изумирање појединих делова ткива у организму живих бића.*

некро̀лог м грч. *посмртни говор или чланак посвећен животу и раду неке недавно умрле особе.* — Полудио је од љубави за свој народ, немајући некролога. *Матош.*

некро̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на некролог; сличан некрологу.* — Сумарна и некролошка биографија коју је дао Скерлић . . . о животу Радоја Домановића. *Глиг.*

некро̀ман(т) м *онај који се бави некромантијом.* — А те уличице као да су још јучер врвиле грађанима, солдатима, некромантима. *Бат.*

некромàнтија ж грч. празн. *призивање душа умрлих да предскажу, прорекну нечију будућност, спиритизам; чаробњаштво.*

некро̀пола ж грч. *гробље из предисторијских времена и антике (пре хришћанства).* — Откривене некрополе су могућност да се упознају многи обичаји старих житеља Доње Брезице. *Б 1958.*

некрофо̀бија ж грч. *страх од мртваца (својствен празноверним и примитивним особама).*

нѐкр̏ст ж и **нѐкрст** м *онај који није крштен, нехришћанин (обично Турци).* — Ево видиш како смо далеко, и опет она тешка вода од некрсти овде заудара. *Њег.* Да . . . видимо љуте ране које зада некрст крсту. *Горд.*

нѐкрштен, -а, -о *који није крштен; настран;* фиг. *ружан, неуљудан, саблажњив.* — Види вам се по говору да се увијек међу господом мијешате и некрштене ријечи слушате. *Шен.*

Изр. **некрштени дани** нар. *време од Божића до Богојављења.*

некрштѐнӣк, -и́ка м (вок. нѐкрштенӣче; мн. некрштени́ци) *онај који није крштен, нехришћанин.* — Казне . . . гусаре некрштенике. *Павл.* Теже [је] и грђе бити под његовом руком него под икаквим другим некрштеником. *Глиш.*

некрштѐница ж *некрштена женска особа.*

некрштѐнци, некрштѐнāцā м мн. празн. *зла бића, постала по народном веровању од душа умрле некрштене деце. Свезн.*

некрштѐњāк, -а́ка м *враг, ђаво.* — Из њега као да некрштењак вири. *Десн.*

нѐксус м лат. *веза, повезаност, однос, спој*: каузални ~.

нѐктāр м грч. **1. а.** мит. *божанско пиће, напитак богова који је давао бесмртност.* — А Хеба госпођа нектар бесмртним бозима точи. *М-И.* **б.** фиг. *добро, укусно и пријатно алкохолно пиће.* — Подуже су се . . . одушевљавали овим сеоским нектаром [шљивовицом]. *Шапч.* **2.** бот. *сладак сок у цветовима неких биљака.* — Кад лептир сједне на цвијет, испружи сисало и зарине га до дна цвијета да нађе слатки сок, нектар. *Финк.*

нѐктāрӣј, -ија и **нѐктāријум** м **1.** *в. нектар (2).* — Вјенчић се може претворити у жљездасте творевине које излучују слатки сок — меденице или нектарије. *Бот.* **2.** *орган цвета у коме се ствара сладак сок, медник. Кл. Рј.*

нѐктōн, -о́на м грч. зоол. *животињски свет који има способност да се самостално креће пливајући. Терм. 4.*

нѐктеша м и ж *в. нехтеша.*

нѐкуд и **нѐкудā** прил. **1.** *у неодређеном правцу.* — И ми морамо ићи некуда. *Нен. Љ.* Она тајинствена тишина . . . заносила је њихове душе и чинило се као да лебде некуд далеко, далеко у бескрајност. *Ивак.* **2.** *на неки начин, некако.* — Нису [му] све козе на броју. Некуд ми дошō другојачији. *Ад.* Готово бих рекао — помладио се некуд. *Хорв.*

нѐкултȳран, -рна, -рно *који нема културе, образовања, углађености*: ~ човек, ~ народ, ~ поступак.

нѐкултȳрно прил. *на некултуран начин, неуглађено.* — Од ње [Исидоре Секулић] није [нико] ни тражио [да се одриче идеализма], а што би било и бесмислено и чак некултурно. *Бил.*

некултȳрнōст, -ости ж *својство онога који је некултуран, онога што је некултурно.* — Нервирала је и љутила доктора . . . толика »некултурност«: немар за више духовне вредноте. *Кол.*

нѐкȳм м *зао кум.*

нѐлагōд и **нѐлагода** ж *в. нелагодност.* — Човек порушена здравља осећа нелагоду и бол. *Батут.* Већ га је и нелагода јака начињала од тога, иако је у дућану млатио језиком поодвише. *Божић.*

нѐлагодан и **нѐлагодан,** -дна, -дно **1.** *неугодан, непријатан.* — Чује се . . . фијук вихора . . . што диже човјека над живчане

тјескобе и нелагодне главобоље. *Крл.* Несигурним кораком прође по соби, тек да прекине нелагодну тишину. *Вуков.* **2.** *који се не осећа добро, болешљив.* — Осетио се чича Јордан нешто нелагодан, болестан. *Срем.*

нѐлагодно и **нѐлагодно** прил. *на нелагодан начин, неугодно, непријатно.* — Осјећао [се]... сасвим нелагодно. *Кол.*

нѐлагоднӧст и **нелагóднӧст,** -ости ж *неугодност, непријатност.* — Гледајући је Марија осјећаше у дубини своје душе неку нелагодност. *Цар Е.* Онемоћао је некако, а под ложичицом му се уклупчила нелагодност. *Рад. Д.*

нѐласкав, -а, -о *којим се не ласка, непохвалан, неугодан, непријатан.* — Слиједило је неколико врло неласкавих епитета мајору Копетскому. *Новак.*

нѐлегāлан, -лна, -лно *који није легалан, незаконит, противзаконит, илегалан; који је проглашен као противзаконит.* — [Партија је] имала богато борбено искуство из нелегалног периода. *Пол. 1944.*

нелегáлнӧст, -ости ж *особина онога што је нелегално, незаконитост, противзаконитост, илегалност; стање онога који је проглашен као противзаконит, онога што је проглашено као противзаконито.* — Нас од првог програма Партије не дели само двадесет година нелегалности него и четири године ослободилачке борбе. *Пиј.*

нѐлēп, -а, -о, ијек. нѐлијеп, еуф. *који није леп, ружан.* — Лице, то помало грубо, нелепо лице, паметних очију, озарило се новим изразом. *Поп. Ј.* Морао сам... декламирати смијешне и нелијепе дјечје пјесме. *Козарч.*

нелѐчљив, -а, -о, ијек. нељѐчљив *који се не може лечити, неизлечив.*

нелѐчљивӧст, -ости, ијек. нељѐчљивӧст, ж *стање онога који се не може лечити, онога што се не може лечити, неизлечивост.*

нѐлзон м енгл. спорт. *захват с леђа и око врата (једном или обема рукама) у рвању*: двоструки, дупли ~. *Рв.*

нѐлијеп, -а, -о, ек. нѐлēп.

нѐликвйдан, -дна, -дно лат. банк. *који не може да одговори својим платежним обавезама*; супр. ликвидан.

нелимѝтйран, -а, -о *неограничен, слободан*: ~ цена.

нѐлитерāран, -рна, -рно *в. некњижеван.* — Фраза занемарене, германске конструкције, често слична жаргону нелитерарног новинарства... реакција је против филолошког... професорског пуризма. *Матош.*

нѐличан, -чна, -чно *који не истиче своју личност, непристрастан; широкогруд.*

нѐлогичан и **нелòгичан,** -чна, -чно *који није логичан, који се противи логици.* — Фра Брне... ста... доказивати како су нелогичне све оне вјере хришћанске које не признају »чистилиште«. *Мат.* Мисао може бити или логична или нелогична. *Лог. 2.*

нѐлогичкӣ и **нелòгичкӣ,** -ā, -ō *нелогичан.* — Одговор о овом... нелогичком поступку... може се наћи. *Нех.*

нѐлогично и **нелòгично** прил. *на нелогичан начин.* — Говорио сам збуњено и нелогично. *Козарч.*

нѐлогичнӧст и **нелòгичнӧст,** -ости ж *особина онога што је нелогично.* — Човјек би се морао чудити нелогичности... његових жеља. *Л-К.* Слободна произвољност, пријатна нелогичност тог начина биле су пуне занимљивости и чара. *Десн.*

нѐлојāлан, -лна, -лно *који није лојалан, неисправан, непоштен.* — Често [су] нелојални и врло лукави. *Цвиј.* Монте Карло се оштро заквачио са својом нелојалном конкуренцијом. *Бат.*

нелојáлнӧст, -ости ж *особина онога који је нелојалан, онога што је нелојално, неисправност, непоштење.* — Савет [га је] јавно укорио због нелојалности. *Пол. 1958.* Инструкција о утврђивању, с ким се друже лица, сумњива због нелојалности. *Јонке.*

нелòмљив, -а, -о *који се не може ломити, сломити.*

нелòмљивӧст, -ости ж *својство онога што је неломљиво.*

нељѐчљив, -а, -о, ек. нелѐчљив.

нељѐчљивӧст, -ости, ек. нелѐчљивӧст.

нељýбав ж *непостојање, немање осећања љубави.* — Од нељубави и равнодушности само је један корак до злочина. *Уск.* Она је њега корила с немара и с нељубави. *Коз. Ј.*

нѐљубазан и **нѐљубазан,** -зна, -зно *који није љубазан, који одбија својим држањем, хладан, осоран, натмурен.* — Отац је задњи пут био сасвим нељубазан према њој. *Донч.* фиг. Леже... прељубивши... лице уз нељубазну влажну земљу. *Моск.*

нѐљубазнӧст и **нѐљубазнӧст,** -ости ж *особина онога који је нељубазан, онога што је нељубазно.* — Требало [је] проверити... да ли су... били... окружени нељубазношћу. *Пиј.*

нѐљубак и **нѐљубак,** -пка, -пко *који није љубак, који није умиљат, немио.* — Други веле: »Нељупка је рода«. *НПХ.* Баш си нељупка срца! *М-И.*

нѐљўбљен, -а, -о *онај који није љубљен, невољен, немио, недраг.* — Ако ме љубиш,

остави браћу и мајку, остави нељубљеног заручника и бежи са мном! *Јакш. Ђ.*

нељубљѐнӣк, -и́ка м *нељубљен, недраг човек.* — Љубљеник бјежи од ње, а она да се пода нељубљенику! *Шен.*

нѐљӯди м мн. (јд. нѐчовек) *рђави, зли људи, изроди.* — Што ћеш? је л' да куцаш нељудим о врата. *Крањч. С.* Дошли да кажу, а нису га донели . . . нељуди! *Чипл.*

нѐљудскӣ, -ā, -ō *који није својствен људима, који је без људског достојанства, хуманости, рђав, зао.* — Обијесна и докона момчадија дала се иза обилате вечере на нељудску забаву. *Киш.* Нешто . . . мртво и нељудско бије из овога човјека. *Ћоп.*

нӣм, нѐма, нѐмо, ијек. нӣјем **1.** *који нема способности, моћи говора, мутав.* — фиг. А закон, хладан и нем као стена, хоће своје. *Ранк.* **2. а.** *који ћути као да је нем, који није у стању да говори.* — А светина стоји забленута, нема. *Змај.* Оста непомичан и нем. *Вас.* **б.** *који не жели, који неће да говори.* — Глух сам према свима ласкањима . . . а нем сам кад треба хвалити власника и богаташа. *Срем.* **в.** *који се врши без речи, који је праћен ћутањем.* — На посао, на обед, на спавање, одлазили су у немом маршу. *Б 1958.* Наста нијем, веома непријатан мир. *Вуј.* **г.** *који се разуме, осећа без речи.* — У том погледу беше тако много немог прекора. *Ранк.* **д.** фиг. *тих, нечујан; пуст, празан.* — Ноћ, тамна и нијема. *Шег.* Прошећем се кадшто кроз одаје неме. *Марк. Д.*

Изр. неми филм *безвучни филм, некадашња, почетна фаза филмске производње без техничких могућности снимања говора и музике.*

нѐмājка и **нѐмājка** ж *рђава, зла мајка, она која нема материнског осећања.* — Уста те немајке мржњом злом се пјене. *Јур.* фиг. Све се прелило у . . . вечну боју ове земље која је гладна једног зрна, жедна једне капи, земље немилосрдне и немајке и за тицу и за човека. *Дуч.*

нѐмāк, -а́ка и **нѐмак,** ијек. њѐмāк и нијѐмак, м *нем, мутав човек, мутавац.* — Идемо по прошњи . . . а ево ме овај немак води. *Кнеж. Л.* Како се на зноjном лицу суца усне бијесно помичу, као у њемака. *Шен.* Ја показујем само прстом као нијемак. *Гор.*

немàкиња, ијек. њемàкиња, ж *нема женска особа.* — Сад се жени Плетикоса Павле, и узима њемакињу Мару. *НПХ.*

нѐмалац, -аоца м = неималац. — Сад ми кажи и одговори: или си туткун собом (који не зна) или зуђур с ћесом (немалац)? *Вук.*

нѐмален, -а, -о *немали.* — Одмах [се] угриза за усне пођутјевши да је извалио немалену будалаштину. *Цар Е.*

нѐмāлӣ, -ā, -ō *који није мали, велик.* — Старац с немалим поносом гледаше на ту крајцару. *Коз. Ј.*

нѐмалица ж = неималица.

нѐмало прил. **1.** *доста, много.* — Немало су томе допринијеле и политичке прилике. *Баз.* **2.** (*у*)*скоро, убрзо, готово.* — Након неколико дана прослављене су заруке и немало затим и свадба. *Сим.*

нѐмāн ж мит. **1.** *фантастична, огромна животиња необичне величине, чудовиште које прождире и уништава све око себе.* — Та монструозна звијер у њему осјетила је потребу да се растегне као . . . претпотопна неман. *Крл.* фиг. Дим сукља из горуће утробе тих морских немани [пароброда]. *Кум.* **2.** *оно што уништава људске животе, пропаст, несрећа уопште.* — Пак да знаду како неман турска . . . о те кр̀ши зуб свој заман кр̀шӣ. *Маж. И.* Треба читаву фашистичку неман дотући, тако да се никад више не дигне. *Поп. Ј.* **3.** *особа ружних моралних особина, немилосрдан, свиреп.* — Чујеш ли . . . немани женска! *Шен.* Зар може неман као ти да схвати колико ова вјерна душа пати! *С-Ц.*

нѐмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на немани, чудовишни.* — С њиме чета та немањска цијела у контрапункту започну тужан пој. *Вел.* Зар немански морал у доба кризе не укида душе човјека! *Уј.*

нѐмāње с **1.** *гл. им. од нематн.* **2.** *немаштина, неимаштина.* — Кад се поиздељујемо, онда ће тек да прогмиже немање и сиротиња. *Шапч.* Јадао [се] на немање дувана. *Јел.*

нѐмāр м *небрига, немарење, непажња; равнодушност.* — Откуда тај немар према књижевности? *Нед.* Падох у потпун немар. *Наз.*

нѐмāран, -рна, -рно *који не мари, који показује немар, нехатан, нехајан, небрижљив.* — Цео му је изглед био неодређен. И запуштен и хотимично немаран. *Петр. В.* Дођи ћу у десет сати, писао је немарним рукописом. *Крањч. Стј.*

немáрēње с *гл. им. од не марити, немар.* — Постоје привидни демофили који су своје немарење за масе . . . прикривали. *Р 1946.*

нѐмарӣш м покр. **1.** погрд. *немаран човек, небрига.* — Ви сте прави немариш за себе. *Вук Рј.* **2.** *немар.* — Тешко оној кући у коју се ували немариш. *Рј. А.*

нѐмарӣшан, -шна, -шно необ. *немаран.* — Био је лијенчина, немаришан човјек. *Коз. Ј.*

немàрљив, -а, -о *немаран.* — Подизаше [се] више пута тужба на нашу публику што је немарљива спрам књижевности. *Марк. Св.* Ми смо уствр̏дили да је он немарљив. *Лог. 2.*

немàрљивац, -йвца м *немарљив, немаран човек. Вук Рј.*

немàрљивица ж *немарљива, немарна женска особа. Р-К Реч.*

немàрљиво прил. *немарно.* — На писмене ђачке задатке ... стављена [је] оцена са моралном придиком, намењеном ђаку што ради брзо и немарљиво. *Дом.*

немàрљивòст, -ости ж *особина онога који је немарљив, немарљиво поступање, немар, немарност.* — Нешто јој казиваше, на које се она обичном немарљивошћу смешила. *Јакш. Ђ.*

нèмàрийк м *немаран човек.* — Био [је] немарник, лијенчина, карташ. *Ков. А.*

нèмàрница ж *немарна женска особа.*

нèмàрно прил. *на немаран начин, не марећи (за што), с немаром.* — Човјек је ... готово немарно пришао комисији. *Нех.* Једне вечери сам седео са старом и немарно слушао њене савете. *Петр. В.*

немàрнòст, -ости ж *особина онога који је немаран, немар, немање интересовања, недостатак пажње.* — Причао [је] ... весело, с много ... лакомислене немарности. *Мил. В.*

немàрња ж заст. *в. немар(ност).* — Узрок је ... [моралном пропадању народа у Аустрији] немарња и недотупавност старешина. *М 1867.*

немàрњàк, -áка м *немарник. Рј. А.*

немàрство с *немар(ност).* — Она [је] с мог немарства и с моје сметености постала туђа и тим несрећна. *Ат.*

нèматеријàлан, -лна, -лно *који не постоји у објективној стварности, нестваран; духовни.* — Што ме брига да ли ... има неки виши нематеријални носилац наше душевности! *Нех.*

нèмати, -терȅ ж *зла, рђава мати, немајка.* — Немати мене поље корити, ја да сам свему крива. *Буд.*

нèмати, нèмām и нèмаднēм (импф. нèмāх и нèмађāх; аор. нèмах и нèмадох, 2. и 3. л. нèма и нèмаде) несврш. и (ређе) сврш. **1.** *бити без чега, не поседовати.* — Често нема крајцаре да купи цигара. *Змај.* Поврх главе немам крова нити зида. *Уј.* **2.** (3. л. јд., уз логички субјекат) **а.** *не постојати, не налазити се.* — Нема тога ко ће да га натраг врати. *Змај.* Нема никаква начина да до ње дођем. *Креш.* **б.** *не бити присутан, одсуствовати; недостајати.* — Би му [Марку] тешко што је устајао из гроба. Нема њему оних старих другова. *Дом.* **в.** *ишчезнути, ишчезавати, неста(ја)ти.* — Једне по једне звездице нема. *Јакш. Ђ.* **3.** (обично 3. л. јд.) **а.** *не одржавати (се), не вршити (се) (о ономе што значи именица уз овај глагол):* ~ предавања, ~ наставе, ~ посла, ~ приредбе итд. **б.** *не доћи, не појавити се.* — Немаде их кући до неко доба. *Вукић.* **в.** *не проћи, не потрајати (о времену).* — Нема неколико година откад је ... набавио из свијета сјеме. *Мат.* **г.** (само 3. л. јд.) *не може бити.* — Нема враћања у старо! *Фелд.* Тој мери нема поговора. *Андр. И.* **д.** (само 3. л. јд.) *не треба, није потребно.* — »Племенити« није наслов, као што је барун, гроф, кнез, па се стога и нема пред име стављати. *Бал.* **ђ.** *не изазивати, не проузроковати, не побуђивати.* — То нема никаква утјецаја на онога мога срећу. *Креш.* **4.** (само 3. л. јд. през.) *ништа друго, просто речено.* — Дохвати Моца од њега [свирача] егеду ... Е, часни га! Нема, него се помамила у његовим рукама. *Ад.*

Изр. е већ нема! *не зна шта би већ хтео, захтева више него што заслужује, много изволева.* — Е већ нема! ... Чудна ми господства! Докторка у срезу! *Срем.*; нема друге, нема се куд *нема другог решења, пута*; нема лабаво фам. *не може се (у)радити макар како, ту је дисциплина*; нема му (јој) пара *нико му (јој) није једнак*; нема се када *нема времена*; нема томе места *нема правног основа, не одговара*; нема шта! *нема шта да се каже, да се приметн*; од мене (њега итд.) нема ништа *врло слабог сам (је итд.) здравља*; то (један, два итд.) нема ништа *то (један, два итд.) није ништа, то не чини, не представља ништа.* — Дај два јоргана. Један нема ништа. *Ком.*

нèмаћнйк м необ. *онај који ништа нема.* — Зато овдје нема немаћника. *Матош.*

нèмац, -мца, ијек. нијèмац, м покр. *нем човек, немак.* — Гледали су се као два нијемца, као да немају чиме да се споразумеју. *Вуј.*

немàчкāр, -ára, ијек. њемàчкāр, м ист. заст. пеј. *образовани Србин из Аустро-Угарске, као чиновник у Србији у првој половини XIX века.* — Културу у Србији за прилично дуго време представљали [су] Срби из Угарске, »немачкари«, како су их онда звали. *Скерл.*

нèмачкй, -ā, -ō, ијек. њèмачкй **1.** *који се односи на Немце и Немачку, који припада Немцима и Немачкој.* **2.** ист. покр. *европски, западњачки.* — Обуче се у немачко одело, да је изгледао као бела лала. *Срем.*

нèмачки, ијек. њèмачки, прил. *као Немац, слично Немцима.* — Инжењер Гај-

гер, избријане лобање, чист, плав, немачки укрућен. *Ћос. Б.*

нѐмāшан и **нéмашан,** -шна, -шно покр. *који је слабог имовног стања, који живи у оскудици, у немаштини.* — Племена ... су немашнија и сиромашније живе. *Миљ.*

нéмаштина и **немáштина** ж = неимаштина. — Вук се жали Милошу на тешку немаштину. *Прод.*

немѐњљив и **немѐњив,** -а, -о, ијек. немјѐњљив и немјѐњив, песн. *који се не мења, неизменљив.* — Као твоје [реке] ждрело што не зна да скрене и међе су срца неменљиве. *Дуч.* Без разлике свуда увијек грозна, и у грози немјењиве мјере. *Прер.*

нѐмѐран, -рна, -рно, ијек. нѐмјѐран, песн. *в. неизмеран.* — Личила је ... на танку безизгледну пртину кроз немерно море снега. *КН 1959.*

нѐмерен, -а, -о, ијек. нѐмјерен **1.** *који није мерен.* **2.** *неизмеран.* — Однесоше свилу немјерену. *НПХ.* Богатство ми је немерено. *Марк. Д.*

немѐрив, -а, -о, ијек. немјѐрив *немерљив. Деан. Рј.*

немѐрљив, -а, -о, ијек. немјѐрљив *који се не може (из)мерити.* — [То] бих ја назвао немерљивом силом. *Вукић.*

немѐрљиво, ијек. немјѐрљиво, прил. *у немерљивој количини, мноэини, веома много, неизмерно.* — Речи су понекад немерљиво јаке. *Сек.*

немѐрљивōст, -ости, ијек. немјѐрљивōст, ж *особина и стање онога што је немерљиво.*

нѐместо, ијек. нѐмјесто, с покр. *неправо, незгодно место.* — Да ти није кресавица остала на немјесту? *Ћор.*

неметáли м мн. (јд. немѐтāл, -ála) хем. **а.** *елементи који нису метали, који не улазе у ред метала (нпр. сумпор, фосфор, металоиди).* **б.** *минерални материјали који не служе за добивање метала (нпр. песак, азбест, гипс и сл.). ЕЛЗ.*

нéмети, -мйм, ијек. нијѐмјети, несврш. *постајати нем, губити моћ говора.* — Читам ја писмо и читајући нијемим. *Вел.* Наша уста сад од среће нéме. *Дис.* Губавци ... грче се на тврдим лежиштима, нијеме. *Ћон.*

нѐмецкӣ, -ā, -ō (ек. и ијек.) нар. заст. *в. нѐмачкӣ.* — Жене и деца ... чудили се ... оделу (он је био у »немецким хаљинама«). *Поп. П.* То мора да је нека немецка мода. *Бен.*

нѐмецки прил. (ек. и ијек.) нар. заст. *в. нѐмачки.* — Како ти волиш ... да ти се носи невеста? Српски или немачки? ... Па српски брате! Немецки, знаш, не изгледа тако фино. *Глиш.*

нѐмеш м мај. покр. *племић.* — С десне стране симетрички био је ту немеш Б. *Крл.* Дотерао је до сасвим скромног ранга, као што би и сваки други немеш. *Петр. В.*

немѐшāр, -ára м покр. *племство.* — Узме пет форинти које ће ради Прокине боље репрезентације немешага метнути у писмо. *Срем.*

немéшāње, ијек. немијѐшāње, с *гл. им. од не мешати (се).*

нѐмешкӣ, -ā, -ō *који припада немешима, племићки:* ~ кућа, ~ грб.

нѐмешкиња ж *женска особа немеш, племкиња.* — У педесетим годинама узео [је] младу и снажну немешкињу, из мађарског племена. *Петр. В.*

немијѐшāње, ек. немéшāње.

немилйна ж необ. *немилост, немилосрђе.* — Окрутнице ... желиш да се зна ... жестина твоје круте немилине. *Вел.*

нѐмилица ж заст. **1.** *јад, несрећа.* — Никад је овако крута немилица састигла није. *Торд.* **2.** (у атрибутској служби) *немила.* — Тер нестани Алу немилицу да ме цвијели у убоштву мому. *Март.*

нѐмилицē прил. **1.** *без милости, немилостиво.* — Немилице [га] бацио са банске столице. *Шен.* Поче [га] немилице бити песницом у слабине. *Чол.* **2.** *не штедећи, нештедимице; много, (из)обилно.* — И ми сјели за сто трошећи немилице остатке од синоћње вечере. *Пав.* Одмах по празнику немилице [се] сејао кукуруз. *Рад. Д.* **3.** необ. *против воље, жеље, на силу;* исп. немилом. — Ал' немилице и овај је платио за то. *М-И.*

нѐмило прил. **1.** *љуто, жестоко, немилостиво, немилосрдно.* — Са сеоском дјецом [се] немило тукао. *Кол.* Као нечиста коб ... поче да га киња и немило боцка. *Радул.* **2.** *непријатно, болно.* — То га је немило дирнуло. *Срем.* Љерке се то немило доимаше. *Леск. Ј.*

нѐмилōм прил. заст. *против воље, невољно, немилице (3).* — Кадшто би ипак ... притиснула потреба, па се баш морало посећи за туђим, па и немилом. *Буд.*

нѐмилоснӣк м *онај који је немилостив.* — Само да је не виде они наши немилосници! ... А би јој, сиротици, пресело прво миловање! *Јакш. Ђ.*

нѐмилосно прил. *без милости, немилосрдно, немилостиво.* — Студени ветар немилосно шиба. *Панд.* Дошло [му је] да је погна немилосно и измучи до крвавог зноја. *Крл.*

немилòсрдан и **нѐмилосрдан,** -дна, -дно *који је без милосрђа, немилостив, неумољив.* — Да ли ће схватити ... немилосрдну строгост суда према себи и према другима? *Донч.* Немилосрдно августовско сунце пржи. *Чол.*

немилòсрднӣк и **нѐмилосрднӣк** м *онај који је немилосрдан.* — Шутљиви немилосрдници истукоше дружбеницу. *Вел.*

немилòсрдно и **нѐмилосрдно** прил. *на немилосрдан начин, без милосрђа, безобзирно.* — Немилосрдно [је] ударао кога год би нашао да му се испречио. *Чипл.* фиг. Људи су спавали, управо немилосрдно спавали! *Шег.*

немилòсрднòст и **немилосрднòст,** -ости ж, **немилòсрђе** и **немилòсрђе** с *особина онога који је немилосрдан.*

нѐмилòст и **нѐмилòст,** -ости ж *одсуство, одсутност, немање милости, наклоности, поверења; гнев, срџба.* — Захтевао [је то] да би са његове куће скинуо анатему и немилост свеца. *Ћос. Д.*

Изр. оставити, предати, препустити на милост и ~ *в. уз милост* (*изр.*); пасти у ~ *изгубити чије поверење, заштиту.*

нѐмилостан и **нѐмилостан,** -сна, -сно, **нѐмилостив** и **немилòстив,** -а, -о *који нема милости, немилосрдан; који нема љубави, нељубазан, непријазан.* — О теби бунцах, свијету немилосном. *Уј.* Судбина немилосна баци човека тамо где се нико никада не би надао. *Дом.* Живот је био крут и немилостив. *Нех.* Ти си сувише немилостива према њему, а он, сиромах, све трпи. *Трифк.*

нѐмилостӣван и **немилòстиван,** -вна, -вно *немилостив.* — Нису немилостивна срца. *Шен.*

нѐмилостӣвно и **немилòстивно** прил. *немилостиво.* — Немој говорити тако немилостивно. *Нед.*

нѐмилостӣво и **немилòстиво** прил. *без милости, немилосрдно.* — [Бије] немилостиво ... јадно живинче. *Вес.*

немилòта ж необ. *в. немилост.* — Из твоје немилоте ... промаља се ... нада. *Вел.*

нѐмӣље с заст. *оно што је немило, нерасположење.* — Санак благ ... немиље ми поразмрси свако, твоме на крилу. *Прер.*

нѐминòван, -вна, -вно *што се не може минути, избећи, што мора наступити, неизбежан.* — Шамари [су] сасвим природна и неминовна последица бедног шегртског положаја. *Срем.* Умјесто да разумију неминован ход друштвеног развитка, многи су се ... повлачили у се. *Барац.*

нѐминòвно прил. *без могућности да се (што) избегне, неизбежно.* — [Олује] су се неминовно приближавале. *Матк.* Вртлог ... је нас слабије повукао неминовно за собом. *Петр. В.*

неминóвнòст, -ости ж *особина онога што је неминовно, неизбежност.* — Државна катастрофа је морала доћи као неминовност. *Пол. 1944.*

нѐмио, -ла, -ло **а.** *мрзак, недраг, опак, гадан*; супр. мио. — У Турака досле што имадох, немио ми све ограби Турчин. *Маж. И.* Мени је она била од првог часа немила. *Петр. В.* **б.** *непријатан, неугодан, неповољан, тежак.* — Немили га гласи сусретоше. *НП Вук.* Мене су сналазиле свакојаке мисли прије немилога догађаја. *Кос.* **в.** *немилосрдан, немилостив.* — Немила смрт отрже нам понос и дику целога краја. *Дом.*

Изр. до немила *до изнеможлости, до највеће мере.* — Маши и брани се колико год хоћеш, све ти је узалуд, јер избодоше и изједоше те [комарци] до немила. *Коз. Ј.*; од немила до недрага *од једног зла до другог*; *са зла на горе.*

нѐмӣр м **1. а.** *узнемиреност, узрујаност, неспокојство, узбуђење.* — Иво је узбуђен, па да прикрије немир, диже се и пође к прозору. *Ћип.* **б.** *забуна, пометња.* — Најважније је ... да се у противнички табор унесе немир. *Крањч. Стј.* Чим је дошла у одред, Бојана је у њему изазвала немир. *Ћос. Д.* **2.** (често мн.) (*по*)*буна, покрет маса.* — Немири у Србији отварали су нову перспективу француском утицају на Балкану. *Гавр.* Немир гомила, трајан жамор по блитвинским затворима. *Крл.* **3.** *бука, галама, неред.* — Кад би који од нас правио немир и он због тога престао говорити ... настао би тајац. *Петр. В.*

немӣрак, -рка м *дем. и хип. од немир.* — И данас јој [дјевојци] бљеснула спомен на тај мили ноћни немирак. *Драж.*

нѐмӣран, -рна, -рно **1.** *који не мирује, који испољава, изражава немир, узнемирен, узрујан, неспокојан.* — Очи су му постале немирне и поглед му је стално бјежао на под. *Лал.* **2.** *који изазива немир, који узнемирује.* — Имали [су] налог ... да се из Србије истребе немирни Турци. *Нов.* **3.** *који се не задржава на месту, који се покреће, трепери (најчешће под утицајем ветра); буран, узбуркан.* — Дрвеће ... правило је немирно мрежасто ткиво сјене на плочнику. *Торб.* Његовој осјетљивој ћуди годило је хукање вјетра и шум немирна мора. *Ћип.* **4.** фиг. *који је испуњен комешањем, буком, галамом, у коме има немира, побуна.* — [Пријеми] су били чести, нарочито у немирним временима. *Андр. И.*

немӣрити, нѐмӣрӣм несврш. покр. *узнемиравати.* — Не треба га немирити ни вјетрити. *Божић.*

немѝрко и **нѐмѝрко** м *немирно дете, немиран дечак.* — Овај немирко, чим смо сишли с кола ... стао је летети на све стране. *Ком.*

нѐмѝрњик м покр. *немирњак.* — [Владичина писма] немирници дочекују с поштовањем. *Мат.*

нѐмѝрница ж *немирна женска особа.* — Сневао је [дечак] своју мајку ... и свога оца ... па чак и ону немирницу [девојчицу] што већ увелике сања. *Шапч.*

нѐмѝрно прил. *без мира, узнемирено; узбуђено.* — Кнез је устао са столца на којем је немирно сједио. *Нех.* Ловачки пас немирно подскакује и истерује лиса. *Чипл.*

нѐмѝрнōст и **немѝрнōст,** -ости ж *немирно стање.* — Срећују се наше прилике, помисли. — Али као да жалим за оном немирношћу. *Божић.*

немирнѝца ж *особина онога који је немиран.* — Од немирноће и љутине [коњ] копа земљу. *Дан.*

немѝрњāк, -а́ка и **нѐмѝрњāк** м **1.** *немирко.* — Свака школа има два-три немирњака. *Наз.* **2.** *онај који изазива немир, који се буни, бунџија, бунтовник.* — Слично су прошли и остали бунџије и немирњаци. *Кол.*

немирња́ковић м *немирњак.* — Наш гроф Јурај већ рано дође на глас немирњаковића, дапаче и чудака. *ХР 1928.*

немѝрњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на немирњаке, који припада немирњацима.* — Зашто библиотеке хоће још да муче наше очи и да хране нашу немирњачку неурозу? *Уј.*

немѝрџија м *немирњак* (*2*). — Основи нихилизма нису у кругу узурпаторских мотива бунџија и немирџија. *НИН 1959.*

нѐмитн, -ӣм, ијек. нијѐмити, несврш. *в. немети.* — Немио је, све више, питајући се је ли то она — Прва пролетерска! *Минд.*

Нѐмица, ијек. Њѐмица, ж *женска особа немачке народности, припадница немачког народа.*

нѐмица, ијек. њѐмица, ж *нема женска особа.* — Вратила се сирота њемица уз обалу морску и стигла кући. *Брл.*

Нѐмичина, ијек. Њѐмичина, ж *аугм. од Немица. Вук Рј.*

Нѐмичица, ијек. Њѐмичица, ж *дем. од Немица. Вук Рј.*

немје-, ек. неме-.

Нѐмкиња, ијек. Њѐмкиња, ж *в. Немица.*

нѐмљѐње, ијек. нијѐмљѐње, с *гл. им. од немети.*

нѐмногӣ, -ā, -ō *којега нема много, малобројан.* — То је сасвим ваљан језик новији илити штокавски, с останцима немногих старина. *Јаг.*

нѐмного прил. *мали број, мало.* — Из оно немного осталих песама које Симоновић саопштава види се ... *Леск. М.*

нѐмо, ијек. њѝјемо, прил. *без речи, не говорећи, не пуштајући гласа.* — Немо и тупо је гледао. *Срем.* Вера нијемо ... свладава узбуђење. *Фелд.*

немо̀вати, нѐмујēм, ијек. њемо̀вати, несврш. необ. *бити нем, правити се нем.* — Њемовала три године дана. *НПХ.*

немо̀гоша м и ж покр. *онај који не може.* — Немогоше појеоше, а некнеше све попише. *Вук Рј.*

нѐмогӯћ, -а, -е и **нѐмогӯћан,** -ћна, -ћно **1.** *који не може бити, који се не може десити, остварити, невероватан.* — Она је знала да је официр узети не може, али гонило ју је ... да се игра с немогућим. *Петр. В.* [Ђуро] проживљује најнемогућније комбинације. *Нех.* **2.** *неподношљив, неиздржљив, веома тежак.* — Услови просветнога рада ... изгледали су немогући. *Скерл.* **3. а.** *који се не може, не сме извршити, који је противан утврђеним правилима, прописима и сл.* — Ако је играч [шаха] начинио немогућ потез, па се то опази, онда он мора вученом фигуром учинити који могући потез. *Шах 2.* **б.** *који је тешко схватљив, необичан, неуобичајен.* — Они [модерни песници] ће навлаш ... кварити свој рођени језик ... писати немогућним фразама, измишљати речи. *Панд.*

Изр. све могуће и немогуће (ствари) *све одреда, не бирајући, све и свашта*; учинити немогућ(н)им (кога) *онемогућити кога (у раду, у друштву и сл.).* — Она вас хоће изиграти, учинити немогућим у очима ваше странке. *Шен.*

нѐмогӯће и **нѐмогӯћно** прил. *без могућности, није могуће.* — Сасвим [му је] немогуће да даље чека. *Креш.* Вук је знао да је немогућно или бар врло тешко живети од књижевнога рада којим се бавио. *Бел.*

Изр. ~ ми (ти итд.) је *не могу, нисам у стању, нисам кадар.*

немогӯћнōст, -ости ж *својство онога што је немогућно, немогуће.*

Изр. (тера) до немогућности *преко сваке мере, јако, врло.*

нѐмōј, нѐмōјмо, нѐмōјте, речца (одрични описни имп. с глаголом који се одриче или без њега) **1.** *за изрицање забране: не.* — Сам си ... [жену] изабрао! Јесам ли ти ја казао ни дела ни немој? *Лаз. Л.* Немој да се преварите да нам доводите неког! *Лал.* **2.** (често: ама (ма) немој) понекад ир. *није ваљда, није могуће (то што ми кажеш).*

нѐмо̀јде речца *немој (појачано са: -де).* — Немојде ми пристајати на муку, кажем ти. *Лаз. Л.*

нѐморā̀л м лат. *начин живота, понашање противно законима морала, одсуство морала, покварен, непоштен, распуштен, развратан живот.* — Један пуританац назвао [је] ... поезију школом неморала. *Уј.* Више [их је] уништио народ због неморала него нека сила. *Чол.*

нѐморā̀лан, -лна, -лно *који је противан моралу, који је без морала; непоштен, покварен.* — Чита ... пикантерије ... с неморалним илустрацијама. *Петр. В.*

нѐморā̀лно прил. *без морала, на неморалан начин.*

неморā̀лнӧ̄ст, -ости ж *својство онога који је неморалан, стање без морала; неморалан живот, неморални поступци.* — Васпитањем навикао да буде моралан, а да се гнуша неморалности. *Марк. Св.*

нѐмӧ̄ст, -ости, ијек. нијѐмӧст, ж *немоћа.* — Живот стихнуо. Као запао у јаз нијемости и умрића. *Коз. И.* Он је одрастао ... поред оца, повученог до немости ћутљивог човека. *Андр. И.*

немо̀та, ијек. њемо̀та, ж *в. немоћа. Вук Рј.*

немо̀тњӣк, -йка м покр. *в. немоћник. Вук Рј.*

немо̀тњица ж покр. *в. немоћница.* — Сагнуо се над немотњицу, па је милује и дозивље. *Војн.*

нѐмӧ̄ћ, нѐмоћи ж (инстр. нѐмоћи и нѐмоћу; лок. нѐмоћи и немо̀ћи) **1.** *недостатак, немање (физичке) снаге, слабост, изнемоглост.* — Осетио је најпре немоћ у рукама и ногама, па онда у целом телу. *Вес.* Ми хоћемо праведно осигурање у случају старости, болести и друге немоћи. *Хорв.* **2.** *недостатак снаге, моћи да се постигне жељени или постављени циљ, немогућност.* — Потреса ме осећање моје немоћи да помогнем човеку. *Лаз. Л.* **3. а.** *неспособност.* — Она [нејасна песма] је ... знак песникове немоћи да се изрази. *Ант. 2.* Тај споменик је заправо доказ његове ... стваралачке немоћи. *Крл.* **б.** *недостатак, слабе стране (неке теорије, поставке и сл.).* — Особито се очитује немоћ ламаркизма кад жели објаснити такве чињенице ... *НЕ.* **4.** покр. *болест уопште; куга.* — Приповиједао ми је како је дошла немоћ и поморила све људе. *Рад. А.*

Изр. велика ~ покр. *падавица, епилепсија*; исп. велика болест, уз болест (изр.). — Бучио и пјенио се као да га је спопала велика немоћ. *Шен.*; до немоћи *до изнемоглости, до крајње границе, сувише много.* — Пило [се] лудо, до немоћи. *Бар.*

немо̀ћа, ијек. њемо̀ћа, ж *особина онога који је нем, неспособност говора, немост.* — Смјеста би се дигли из њемоће. *Бен.* Његов је разум налагао ... да се разгневи на њу, зато што својом немоћом захтева од њега више. *Петр. В.*

нѐмоћан и **нѐмоћан,** -ћна, -ћно **1.** *који је без (физичке) снаге, слаб, малаксао, изнемогао.* — У овом градском предјелу налази се и више завода за болесне, немоћне и сиромашне. *В 1885.* Он је био малаксао и немоћан, а у души му је било мрачно и пусто. *Дом.* **2.** *који није у стању да што учини, који је одраз немоћи, који је без снаге, моћи да би могао постићи жељени или постављени циљ.* — Из гласа јој избије потмули, немоћни бијес. *Пав.* И у овој офанзиви непријатељ се показао немоћан. *Дед. В.* **3.** необ. *мали, ситан.* — Тврде и суве њиве дале мале и увенуле класове, лако и немоћно зрневље. *Буд.* **4.** *болестан.* — Зар не видите да је фра-Грне немоћан? Њему шкоди и најмањи немир. *Мат.*

немо̀ћати, -а̄м несврш. покр. **1.** *боловати.* — Болест као да се потајала. Сусједи ... мисле: ко зна колико ће она немоћати? *Тип.* **2.** *чинити слабим, немоћним.* — Све то смета и ослабљује, пријечи у раду и немоћа човјека. *Сим.*

немо̀ћи и **нѐмоћи,** -о̀гу несврш. покр. *бити немоћан, болестан, боловати.* — Нешто немогу. *Вук Рј.*

немо̀ћник, -йка и **нѐмоћник** м *немоћан, слаб човек.* — [Валија је] ситан и усукан човек, слаботиња и немоћник. *Андр. И.* Ти си старац, немоћник, сможден, причање ти је нека врста компензације. *Божић.*

немоћни́ков и **нѐмоћни́ков,** -а, -о *који припада немоћнику.* — У собици немоћниковој било спарно, а у пољу ни дашка. *Шимун.*

немо̀ћница и **нѐмоћница** ж *немоћна, слаба женска особа; болесница.* — Приближи се постељи и пригну се над немоћницу. *Војн.*

немо̀ћничкӣ и **нѐмоћничкӣ,** -ā̄, -о̄ *који припада немоћницима, болеснички.* — У нашој робијашници постоји једна соба ... То је »немоћничка соба«. Њени становници не иду на рад. *Чол.*

немо̀ћнички и **нѐмоћнички** прил. *као немоћник.* — Моје дијете иза кућних врата ће тепати немоћнички: »Тата, тата!« *Матош.*

нѐмоћно и **нѐмоћно** прил. *без снаге, без моћи.* — Старац је немоћно седео у својој подртој наслоњачи. *Чипл.*

нѐмоћнӧ̄ст и **нѐмоћнӧ̄ст,** -ости ж *особина, стање онога који је немоћан, немоћ.* — Србија ... сама признаје своју немоћност. *Јов. С.*

нѐмпа̄р м нар. *в. непар.* — Њих је петорица па ту једну флашу, па . . . то [је] немпар. *Вин.*

нѐмрлӣк м књиж. необ. *божански напитак који даје бесмртност, нектар.* — Занио [сам се] у онај слатки полу̏сан, као што се борави зар на висинама Олимпа од божанскога напитка немрлика. *Јурк.*

нѐмр̄с м *време кад се не једе мрсно, пост.*

нѐмр̄сан, -сна, -сно *који није мрсан, који није од меса, у коме нема масти, постан.*

нѐмужѐван, -вна, -вно *који не приличи мужу, мушкарцу, који нема мужевну, мушку снагу.* — И немужевно то је јадовање и доказ воље небу пркосно. *Богд.* Сремац је у заплет фабуле увео . . . туњавог и немужевног чорбаџијског младића Манулаћа. *Глиг.*

нѐмушкӣ, -ā, -ō *који не одговара мушкарцу, који није храбар, кукавички.* — Нашто . . . од те клонулости и немушког полагања оружја . . . правити читав један филозофски систем? *Скерл.*

нѐмушки прил. *како не приличи мушкарцу, на немушки начин.*

нѐмушкō, -ōга с *физички слаб човек, слабић.* — А он [хоћа] . . . слаб . . . мален, танак, без корена, немушко, земља га не држи. *Сиј.*

нѐмушкṑст, -ости ж *особина онога који је немушки, слабост, мекуштво.*

нѐмӯшт, -а, -о (обично одр. нѐмӯштӣ) (ек. и ијек.), ијек. и њѐмӯшт **а.** *који не може говорити (него само испушта гласове, крикове, звукове), који нема дар говора; који не потиче од људи, неартикулисан (о гласу).* — Умирући викну тај јадни, немушти створ. *Матош.* Напољу [је] широка, слободна ноћ . . . са својим немуштим гласовима. *Чипл.* **б.** *који ћути, шути, занемео, нем.* — Нека присна веза немуштог споразумијевања . . . *Десн.* Касаба дубоко доле, немушта. *Марк. М.* **в.** *неразумљив, муцав.* — Нико није толико немушт у овом свету да се од њега нема шта научити. *Михиз.* Испомагала [се] с нешто немуштог талијанско-венецијанског дијалекта. *Мар.*

Изр. немушти језик *в. уз језик (изр.).*

немӯштина, ијек. њемӯштина, ж необ. *оно што је немушто, неразумљив говор.* — Модеран човек какве ли све облике модерних језика . . . види; и сриче нешто што је . . . немодерно, непознато, туђе. И шта још запажамо ако стрпљиво гледамо ту немуштину. *Сек.*

нѐмӯшто (ек. и ијек.), ијек. и њѐмӯшто, прил. *на немушт начин, својим (посебним) језиком, неразумљиво, неартикулисано.* — Над мирном водом само бућкало немушто говори. *Чипл.*

нѐмӯштṑст, -ости (ек. и ијек.), ијек. и њѐмӯштṑст, ж *особина онога који је немушт, немогућност говора, занемелост.* — Њихову збуњеност и немуштост још појачава свијест. *Десн.*

Нѐмци, ијек. Нијѐмци, м мн. (јд. Нѐмац, -мца, ијек. Нијѐмац) *припадници народа германског порекла који живе у Немачкој, Аустрији и делу Швајцарске.*

Немчàдија, ијек. Њемчàдија, ж зб. *немачка младеж. Р-К Реч.*

нѐмчање, ијек. њѐмчање, с *гл. им. од немчати.*

немчáрење, ијек. њемчáрење, с *гл. им. од немчарити.*

немчáрити, нѐмчāрӣм и **нѐмчати,** -ām, ијек. њемчáрити и њѐмчати, несврш. *говорити немачки.* — Они њемчаре да пред другима сакрију што један о другоме држе! *Цес. А.* Ти знаш њемчати. *Јурк.* Опет немчате! . . . Не бојите се зар омладине?! *Трифк.*

нѐмчење, ијек. нијѐмчење, с *гл. им. од немчити.*

Нѐмчина, ијек. Њѐмчина, ж **и м** *аугм. од Немац. Вук Рј.*

нѐмчити, нѐмчӣм, ијек. нијѐмчити, несврш. *чинити да неко постане Немац, понемчавати.* — Коме би пало на ум по други пут нијемчити нашу Крајину, нека чита ове ретке. *Том.*

Нѐмчић, ијек. Њѐмчић, м *дем. од Немац.*

немчу̏кати, -ām, ијек. њемчу̏кати, несврш. пеј. *немчати.* — Упркос хрватском друштву без краја [је] њемчукала. *Шен.*

нѐмшкӣ, -ā, -ō, ијек. њѐмшкӣ, заст. *немачки.* — Усред земље њемшког Саса. *Шен.*

немшкӯта̄р, -ара, ијек. њемшкӯта̄р, м слов. ист. *Словенац који је по своме политичком схватању и држању нагињао Немцима.* — Међу њима стварао се нарочит тип људи, тзв. немшкутара — Словенаца подријетлом, али по политичком држању Нијемаца. *Барац.*

немшкӯта̄рскӣ, -ā, -ō, ијек. њемшкӯта̄рскӣ *који припада немшкутарима.* — Амо нема њемачко-француског клобука штоно се пењао за Баха на главама њемшкутарским. *Павл.*

нѐмштина, ијек. њѐмштина, ж *немачки утицај, немачки дух, карактер, трагови, елементи немачког језика у другим језицима; немачки језик.* — Језик [нам] одвећ удара [по] туђинству, њемштином. *В 1885.* Карактер града посве је српски. Ни трага њемштини, које има много у Земуну. *Бен.*

нéна ж (вок. нѐно) тур. покр. хип. **а.** *мајка.* — Вадећи из свог торбака овећу

фотографију ... он је ... показа домаћици. — Ето видиш ... то ти је моја нена, моја мати. *Ћоп.* Нена ми прела до огњишта. *Шен.* **б.** *баба, бака; старија жена.* — Тако су га нене научиле и тако лебдјеле над њим. *Мул.*

нена́вадан, -дна, -дно *необичан, неуобичајен.* — Двор [је] оживио ненавадним животом. *Нех.*

нена́вадно прил. *необично, неуобичајено.* — Свима се био отегао пут, ненавадно дуго чинило им се да ступају. *Тур.*

нена́видан, -дна, -дно **а.** *који мрзи; мрзак, омражен.* — Ненавидан као бог и киван с бруке, из пизме казни бољега свирача. *Матош.* Пребије му глас парбеник, ненавидни професор класичних језика. *Каш.* **б.** *завидљив, завидан.* — Нисам пизмена на сестру, али сам јој ненавидна. *Ивак.* Овај мој колега, ненавидан на мене, криво му што ниси узела њега за положајника. *Ћос. Д.*

нена́видети, -дим, ијек. нена́видјети, несврш. **1.** *мрзети (кога).* — Млинар и млинарица стали ненавидјети кћерку и мрзити на њу. *Брл.* **2.** *завидети (коме).* — Наметнули [су] се градићу за туторе, један ненавидећи другоме. *Козарч.*

нена́видјети, -дим, ек. нена́видети.

нена́виднйк м **а.** *онај који (некога) ненавиди, мрзи.* — Пакосте му и завиде ... Но нико као ... његов парбеник, ненавидник и крвник од памтивека. *Каш.* **б.** *завидник, завидљивац.* — Ненавидници [су] говорили да је у Дубровнику само један пјесник. *Водн.*

нена́видница ж *женска особа ненавидник. Р-К Реч.*

нена́вид(н)ост, -ости ж *особина онога који је ненавидан, мржња; завист.* — Ненавидност прилегне уза њу. *Божић.*

нена́виђење с *гл. им. од ненавидети и ненавидјети.*

нена̀викао, -кла, -кло *који није навикао на што, који није усвојио какве навике.*

нена̀виклост, -ости ж *особина онога који није навикао на што.*

нена̀викнут, -а, -о **1.** *који није навикао на што.* — Изгладнели, изнурени, ненавикнути на брзе воде, тешко су настрадали приликом прелаза. *Дед. В.* **2.** *на што (ко) није навикао, неуобичајен, необичан.* — Мали Гргур, узнемирен таком ненавикнутом самоћом, похита натраг. *Шапч.*

нена̀викнуто прил. *ван обичаја, необично.* — Све је даље текло неуобичајено [предавање], мени сасвим чудно и ненавикнуто. *Пол. 1959.*

нена̀викнутост, -ости ж *особина онога који није навикнут на што.* — Овакво схватање је последица ненавикнутости на овај начин рада. *Т. књ.*

нена́вист ж *мржња; завист.* — Кога је могао још и Кузман волети? ... Она оличена злоба и ненавист! *Ком.* Ја вам завидим! — Но у тим ријечима није звучала ненавист, него неко племенито чезнуће. *Леск. Ј.*

нена̀глашен, -а, -о грам. *који нема на себи нагласка:* ~ слог.

нѐнад м заст. **1.** *онај који ненадано, неочекивано дође.* — Нијеси ли, мој ненаде драги ... моју стару гдје видио мајку? *Март.* **2.** *ненадани, неочекивани, изненадни догађај.* — Бранко сломљен тим ненадом на земљу се сруши. *Прер.* **3.** (у прилошкој служби) нар. *ненадано, изнената.* — И да абер ускошима даде да им ненад не ударе Турци. *НП Вук.*

нѐнада ж заст. *изненадан догађај, изненађење.* — Усне ... су од слатке ненаде дрхтале. *Шен.*

нѐнадан, -а, -о и **нѐнадан,** -дна, -дно **1.** *изненадан, неочекиван.* — Лицем [му] прешла ненадана, мрачна бол. *Огр.* Сарадници [су] уврећени ненадним постављењем Бајкића за секретара. *Ћос. Б.* **2.** (у именичкој служби) ж заст. **а.** *изненадан, неочекиван догађај.* — »Ово ми је баш ненадна«, рече Вукац па дозовне жену да их понуди пићем. *Љуб.* **б.** *изненадна несрећа, беда.* — Да их чува преко ноћи тавне од ненадне и од невидовне. *Март.*

нѐнаданица ж необ. *изненађење.* — Скрушен, понижен, раскајан од ненаданице лежах ничице. *Матош.*

нѐнадано прил. *изненада, неочекивано;* исп. ненадно. — У то се врата ненадано отворише. *Франг.*

нѐнаданост, -ости ж *изненадност, неочекиваност.* — Свињале су му се и оне ненаданости и неочекиваности што запањују у Риму. *Шов.*

нена́длежан, -жна, -жно *који није надлежан, непозван, неовлашћен, некомпетентан.* — Почело [се] смишљати о новој [установи] која би ... странке осигурала да не падају у руке разних ненадлежних савјетника. *Мј. 1926.* Француска ... оглашује сваку такву одлуку ОУН за ненадлежну. *Б 1957.*

нена́длежно прил. *на ненадлежан начин, неовлашћено.* — Новчаном казном ... казниће се ... лица која би ненадлежно издавала исправе предвиђене овим законом. *Лапч.* Тада би ... ступио у акцију Пернар ... узурпирајући тако ненадлежно власт у својству државног подсекретара. *Риб.*

нена́длежност, -ости ж *стање онога који је ненадлежан.* — Мандес-Франс ... прих-

вата Молеове концепције о ... ненадлежности ОУН да расправља алжирски проблем. *Б 1957.*

ненàдмашан, нѐнадмāшан, -шна, -шно и **ненадмàшив,** -а, -о *који се не може надмашити, изванредан.* — Језик се само онда говори кад га од мајке научиш, и само је из таквих уста ненадмашан. *Лаз. Л.* Тај ненадмашни сликар ... је иза Шеноине смрти једини ... романописац. *Матош.* Тек сада зна да је чудовиште са ... ненадмашивом сигурношћу вребало на њу. *Мил. В.* Та ненадмашива ... спрема мога предговорника завриједила је ... други ... задатак. *Крл.*

ненадмàшиво, ненàдмашно и **нѐнадмāшно** прил. *на ненадмашив, ненадмашан начин, изванредно.* — Наши пјесници и преводиоци остали [би] лишени управо ненадмашиво прикладног средства за градњу стихова. *Ј 1957.* [Ремек-дела шведског филма] имала [су] и ненадмашно смелих и снажних филмских решења. *Пол. 1958.*

нѐнāдно прил. *изненада, одједном, неочекивано.* — Испод гранатих сводова ... стигосмо ненадно. *Павл.* То му је дошло тако ненадно као да му се кућни кров срушио на главу. *Вес.*

нѐнāднōст, -ости ж необ. *изненађење, неочекиваност.* — Дјевојка [је то] тек онако рекла у ненадности и збуњености. *Лоп.*

ненáдња ж заст. *в. ненадан (2б).*

нѐнāдњӣ, -ā, -ē *в. ненадан (1).* — Сиротица [иде] мајци на поздрав ... па приспијева на ненадњу жалост. *Павл.*

ненадокнàдив, -а, -о = ненакнадив *који се не може на(до)кнадити; незаменљив.* — Велика песничка имена прошлости имају над својим живим наследницима једну надмоћ, ненадокнадиву предност трајања. *Михиз.*

ненадокнàдивōст, -ости ж = ненакнадивост *особина онога што је нена(до)кнадиво; незаменљивост.*

ненадокнàдљив, -а, -о *ненадокнадив.*

ненадокнàдљивōст, -ости ж *ненадокнадивост.*

нѐнāдом прил. заст. *ненадно.* — Кадшто [би се] ненадом застидио. *В 1885.*

ненадомѐстив, -а, -о, ијек. ненадомјѐстив *који се не може надоместити, заменити, нена(до)кнадив, незаменљив.* — Нитко није ненадомјестив! *Крл.*

ненадомѐстивōст, -ости, ијек. ненадомјѐстивōст, ж *особина онога који је ненадоместив.*

ненадомјѐстив, -а, -о, ек. ненадомѐстив.

ненадомјѐстивōст, -ости, ек. ненадомѐстивōст.

ненàдце и **ненàдцē** прил. необ. *изненада, неочекивано.* — У мени се пробуди одједноч ненадце нека велика ... мрачна сила. *Кос.*

ненáзочан, -чна, -чно *који није назочан, присутан, који је одсутан.* — Ја сам стварно био неназочан у школи. *Козарч.*

ненáзочнōст, -ости ж *стање онога који није назочан, присутан, одсутност.* — У његовој неназочности читав вагон пије ту каву. *Јонке.*

ненáјешнōст, -ости ж *особина онога који се у јелу не може заситити, незаситљивост. Р-К Реч.*

ненáклон, -а, -о = ненаклоњен *који није наклоњен коме или чему, нетрпељив.*

ненáклоно прил. = ненаклоњено *на ненаклон начин, с ненаклоношћу, нетрпељиво. Бак. Реч.*

ненáклонōст, -ости ж = ненаклоњеност *особина онога који није наклоњен коме или чему, одбијање, нетрпељивост; антипатија, одвратност.* — Све што се детету пре времена намеће изазива његову ненаклоност и одвратност. *Петрон.* Изразила [је] своју одлучну ненаклоност да драговољно [то] прими. *Креш.*

ненàклоњен, -а, -о = ненаклон.

ненàклоњено прил. = ненаклоно.

ненàклоњенōст, -ости ж = ненаклоност.

ненакнàдив, -а, -о = ненадокнадив. — Тај иметак [женско поштење] збиља [је] велик, ненакнадив. *Коз. Ј.* Смјелост ... је другима и те како била нужна и ничим ненакнадива. *Вуј.*

ненакнàдивōст, -ости ж = ненадокнадивост.

ненакнàдим, -а, -о арх. *в. ненакнадив.* — Смрт његова [је] губитак тежак ... губитак ненакнадим! *Срем.*

ненакнàдљив, -а, -о *ненакнадив.*

ненакнàдљивōст, -ости ж *ненакнадивост.*

ненàлазан, -зна, -зно и **неналàжљив,** -а, -о *који се не може наћи. Деан. Рј.*

ненáмеран, -рна, -рно, ијек. ненáмјеран *који је учињен без одређене намере, нехотичан; случајан.* — Таква погрешка може бити ненамјерна. *Лог. 2.*

ненáмерно, ијек. ненáмјерно, прил. *без одређене намере, нехотице, случајно.* — Једном један његов ближи пријатељ ненамерно наговести његове некадашње симпатије. *Мил. В.* Повезивање романтичних ликова са сликама из живота такође је дошло ненамјерно. *Шов.*

ненамѐтљив, -а, -о *који се не намеће, натура; неизвештачен.* — Лик Светислава Вуловића ... делује својом ненаметљивом

озбиљношћу. *Мил. Ж.* Лице, међутим ... одавало је ненаметљиву тугу. *Сим.*

ненамѐтљиво прил. *на ненаметљив начин, не намећући се, неизвештачено, природно.* — Вредно [се] и ненаметљиво прилагођавао њиховим кућним обичајима. *Петр. В.* Ненаметљиво [ме] упозна. *Јел.*

ненамѐтљивōст, -ости ж *особина онога што је ненаметљиво, неизвештаченост, природност.* — Једна од одлика ових пјесама која такође доприноси ненаметљивости барокних облика ... [јесте] њихова укусна краткоћа. *Комб.*

ненàмештен, -а, -о, ијек. ненàмјештен **а.** *који није намештен, удешен, украшен.* — Нема ништа на себи ... сав [је] ... ненамештен ... без једног јединог украса. *Михиз.* **б.** *неусиљен, неизвештачен.*

ненàмештено, ијек. ненàмјештено, прил. **а.** *неудешено, спонтано.* — Удесио бих ја да то испадне случајно, ненамештено. *Дав.* **б.** *неизвештачено.* — Стога она, ненамјештено брижним гласом, више сама себи напомиње. *Јел.*

ненàмештенōст, -ости, ијек. ненàмјештенōст, ж *особина онога што је ненамештено, неизвештаченост, неусиљеност.* — У Држићевој комици и у његову језику има ... боје, живости, ненамјештености. *Комб.*

ненамѝрљив, -а, -о *који се не може намирити, наплатити, ненаплатив*: ~ дуг.

ненамје-, ек. ненаме-.

ненáпадан, -дна, -дно *који не упада у очи, неупадљив.*

ненàпадање с *стање у коме нема напада, сукоба, борбе, рата*: уговор о ненападању.

ненáпадно прил. *не упадајући у очи, неупадљиво.* — Извршио [је то] вјешто, ненападно, као да је ријеч о нечем што се већ само собом разумије. *Цар Е.*

ненаплàтив, -а, -о **1.** *који се не може наплатити, намирити.* — То је морало да се отпише као ненаплативо. *Пол. 1958.* **2.** *који се не може доста платити, који има изванредну вредност.* — Цијени се његово ненаплативо искуство. *Нех.*

ненàпӯчен, -а, -о *који није напучен, ненасељен.*

ненáрав ж необ. *изрод, одрод.* — Човјек сам закона, а видим ли да га ненарав гази, плане ми крв, побјесним и ја. *Шен.*

ненáраван, -вна, -вно *који није у складу с нарави, природом, неприродан.* — Он крикне дивљим, ненаравним гласом. *Шов.*

ненáравно прил. *на ненараван начин, неприродно, извештачено.* — Андријашевића су сви сусретали некако ненаравно. *Нех.*

ненáравнōст, -ости ж *особина онога што није наравно, неприродност, извештаченост.* — У ненаравност и понижавање разумију се као и најокорјелији дворанин. *Бал.*

ненáравски прил. *ненаравно.* — То није могуће, то би ненаравски било. *Шен.*

ненáредан, -дна, -дно необ. *неспреман, неприпремљен.* — Како си пошао на међеда ненаредан? *Мат.*

ненáредно прил. необ. *незгодно, непријатно.* — Није било куд, но Дражу преместити у њезину собу да спава, иако јој је то било врло зазорно и ненаредно. *Маш.*

ненáродан, -дна, -дно **1.** *који није у народном духу; који није као онај из народа, ненародски.* — Што је лоше [у збирци приповедака], то је стил, онај ненародни, неприкладни, рђаво књижевни стил. *Поп. П.* Сједи он [краљевски повјереник], крупан и висок као гора, бијеле главе, сирасте коже: ненародан као управитељ циркуса. *Кал.* **2.** *који је противан потребама и захтевима народа, који није у интересу народа, који је против воље народа.* — Слепи шустер био је један од првих који су ... устали да се боре против неправди ненародних режима. *Поп. Ј.* Онда више неће бити могуће остварити реакционарне, ненародне замисли о уређењу Југославије. *Тито.*

ненарӯшив и **ненарӯшљив,** -а, -о *који се не може нарушити.* — Изводи Спиноза законе по којима се они [афекти] управљају, законе који су исто тако ненарушљиви. *Петрон.*

ненàсељен, -а, -о *који није насељен, који је без становника*; исп. ненапучен.

ненàсељенōст, -ости ж *стање онога што је ненасељено.*

непáсит[1] м **1.** *онај кога није могућно наситити, прождрљивац. Вук Рј.* **2.** зоол. *в. несит. Деан. Рј.*

ненáсит[2] и **нѐнасит,** -а, -о, **ненáситан,** -тна, -тно и **ненасѝтљив,** -а, -о *који се не може наситити, незаситљив, незајажљив.* — Бора навалио на ракију као да пои ненаситу алу. *Рад. Д.* О ти Одисеју славни, ненаситни лукавче ратни! *М-И.*

ненасѝтљиво прил. = ненасито *без засићења, незајажљиво.*

ненасѝтљивōст, -ости ж = ненаситост *особина онога који је ненаситљив, ненасит(ан).*

ненáситно и нѐнаситно прил. *ненаситљиво.*

ненáситнōст, -ости ж *ненаситљивост.* — Гуштер црвених ... очију ... очију висећих, намјехурених ненаситношћу путеном. *Божић.*

ненáсито и **нѐнасито** прил. = ненаситљиво. — Одвратан јој је кад се ненасито наједе. *Рад. Д.* Онда су ... почели да спознају да рат ждере њине синове ненасито. *Кик.*

ненáситōст и **нѐнаситōст,** -ости ж = ненаситљивост. — Све је ту од њих најтеже инкриминирано, и ненаситост, и злочин и пожуда. *Божић.*

ненàстāвāн, -а, -о *који није насељен, ненастањен, ненасељен.* — Угледа земљу усред бара густих, необрађену и ненастављану. *Комб.*

ненàткрӣљен, -а, -о *који није наткриљен, надмашен, ненадмашен.* — Антун [Радић] је ... код нас јединствен и досад ненаткриљен у писању за пук. *Ј 1957.*

ненаткрӣљив, -а, -о *који се не може наткрилити, надмашити, ненадмашив.* — Ко боље него глазба да оживи дивљу, ненаткриљиву поезију олује? *Војн.*

ненаткрӣљиво прил. *на ненаткриљив начин, ненадмашно.* — Цвијета удараше једноставне композиције ненаткриљиво. *Матош.* Пролазе у мени догађаји прољећа: болно развијање пупова, ненаткриљиво њежни покрети птица. *Андр. И.*

ненаткрӣљивōст, -ости ж *особина онога који је ненаткриљив, што је ненаткриљиво, ненадмашност.* — Та ненаткриљивост захтијева од њега и силних жртава. *Л 1905.*

ненáука и **ненàука** ж *нешколованост, необразованост, непросвећеност.* — Црногорцима није ни најмање нашкодила њихова ненаука. *Павл.*

ненàучан, -чна, -чно *који не одговара захтевима науке, који се не сматра науком, незнанствен:* ненаучни појмови, ~ став.

ненàучно прил. *без научне подлоге, без научног доказа.* — Било је ненаучно и нехисторијски кад је Сократ хтио поставити трајне етичке принципе неовисне од друштва. *Ант. 1.*

ненàучнōст, -ости ж *особина онога што је ненаучно, одсуство, недостатак научности.*

ненàчекāн, -а, -о необ. *који се очекује жељно, с нестрпљењем, с радозналошћу.* — Тамо слукте до проструји неначекана вест и да виде већ на коме је царство. *Каш.*

нѐначēт, -а, -о **1.** *који није начет, читав, недирнут, неокрњен, нетакнут.* — Донесе велики неначети крух. *Пав.* Кад Марта донесе [воду], она усу неначету воду у чанак. *Вес.* **2.** *који није започет, незапочет.* — Неначето није [поглавље], али није закључено и не знамо када ће се закључити. *Уј.* **3.** фиг. **а.** *природан, здрав, неоштећен; свеж.* — То је био здрав здравцит плебејац ... сељачког порекла, са неначетим нервима. *Јов. С.* Ваздух на пучини ... беше чист и неначет, као првога дана по створењу света. *Дов.* **б.** *који није подлегао негативном утицају, неискварен.* — Нешто ново, непознато ... ширило се у Микићевој неначетој, шеснаестогодишњој души. *Уск.* **4.** *који је нов, неношен, неупотребљаван.* — Ја могу бити жив, али остати крпа — крпа за скидање прашине са неначетих ципела. *Уј.*

нѐнаш, -а, -е необ. *туђ, стран.* — Тко нас досад зацрни, него ненаши и нељуди. *Павл.* По њуху ... разликујем наше од ненаших људи. *Дав.*

нéнин, -а, -о *који припада нени.*

нѐнка ж *дем. од нена; старија сестра.* — Је л' да се не срдиш, блажена сенко [умрла сестра], је ли, ненко? *Кост. Л.*

нѐнормāлан, -лна, -лно *који није нормалан, необичан; настран.* — Провођење ненормалног тока игре треба казнити. *Ват.*

нѐнормāлно прил. *на ненормалан начин, необично, чудно.* — Још има непријатеља, а било би и ненормално да их нема. *Тито.*

ненормáлнōст, -ости ж *особина и стање онога који је ненормалан, онога што је ненормално.* — Што се пак фантастичности снова тиче ... тумачи се то ... ненормалношћу чулнога рада. *Псих.*

ненòсиља ж *кокош која не носи јаја.* — Ни ђавола није снела ... а на легало се, као права неносиља, високо пела. *Рад. Д.*

нѐнужда ж у изразу: од ненужде необ. *без нарочите потребе, тек да се нешто ради.* — Учитељка пође к прозору и од ненужде поправљаше заставе. *Ков. А.*

нео- грч. *као први део именичких и придевских сложеница означава да је оно што значи други део сложенице ново, у новом облику:* неоидеализам, неокласицизам, неоромантизам, неоколонијализам, неофашизам; неоколонијалистички.

нѐобавезан, -зна, -зно = необвезан и необвезатан *који не обавезује, који није обавезан, необлигатан.*

необàвēзāн, -а, -о *који се није обавезао, који није дао обавезу.*

необàвēзāнōст, -ости ж = необавезност, необвезаност, необвезатност и необвезност *стање без обавезе.*

нѐобавезно прил. = необвезно *на необавезан начин, без обавеза, не обавезујући.* — Љубав, брак, породицу осећали [су] сасвим необавезно и слободно. *Богдан.*

нѐобавезнōст и **необавéзнōст,** -ости ж = необавезаност.

необàвēштен, -а, -о, ијек. необàвијештен *који није обавештен, који није упознат с неком ствари.* — [Упропашћује] својим

саветима ... необавештену породицу. *Грол.* Посве [је] необавијештен о питању регентове женидбе. *Риб.*

необа̀вёштенӧст, -ости, ијек. необа̀вијештенӧст, ж *стање без обавештења, немање обавештења, неупознатост с неком ствари, непознавање.* — Погрешан закључак због необавијештености. Молим за опроштење. *Донч.*

необа̀вијештен, -а, -о, ек. необа̀вёштен.

необа̀вијештенӧст, -ости, ек. необа̀вёштенӧст.

нёобазрив, -а, -о *неопрезан, непромишљен, непажљив.*

необа̀зривӧст, -ости ж *стање и особина онога који је необазрив, неопрезност, непажљивост.* — Дође [ми] воља да редару опалим шамар за тако дрску необазривост према мени. *Дом.*

нёобвезан, -зна, -зно = нёобавезан.

нёобвёза̄нӧст, -ости ж = необавезност.

нёобвезатан, -тна, -тно = нёобавезан. — Тко ће предавати необвезатне предмете? *Нех.*

нёобвезатнӧст, -ости ж = необавезаност.

нёобвезно прил. = необавезно.

нёобвезнӧст, -ости ж = необавезаност.

нёобделā̄н, -а, -о, ијек. нёобдјелā̄н *необрађен, неизрађен, сиров.* — Жудели [су] са свом страшћу своје даровите али необделане природе. *Нов.* Тако ја од језика природног, необдјеланог, обликујем своје облике. *Шим. С.*

нёобделā̄нӧст, -ости, ијек. нёобдјелā̄нӧст, ж *особина, стање онога што је необделано, необрађеност.*

нёобдјелā̄н, -а, -о, ек. нёобделā̄н.

нёобдјелā̄нӧст, -ости, ек. нёобделā̄нӧст.

нёобзи̏р м *немање, одсутност обзира, безобзирност.* — То затирање природе језика уједно је необзир на народ. *Шим. С.*

нёобзи̏ран, -рна, -рно *који нема обзира, безобзиран.*

нёобзи̏рно прил. *без обзира, безобзирно.* — Посао је пјесника ... да од ријечи обликује своју замисао ... необзирно на то пристаје ли његовој имагинацији да он према тим мотивима ... обликује пјесничко дјело. *Шим. С.*

необзи̏рнӧст, -ости ж *особина и стање онога који је необзиран, безобзирност.*

необзи̏рце и **необзи̏рцē** прил. *не обзирући се, безобзирце.* — Одврнух необзирце, хитајући даље: »Логом лежи, господине«. *Буд.*

нёобика ж покр. *оно што је човеку необично, ненавикнутост. Вук Рј.*

необи̏лазан, -зна, -зно *који се не може обићи, заобићи.* — Подвргнута је [народна индивидуалност] политичким судбинама ... необилазним законима људског друштва. *Пов. 2.* Љубав је прва, блиска и необилазна област поезије. *Михиз.*

нёобичā̄j м (у прилошкој служби) необ. *необично.* — А онда и необичај је саму човјеку [па тражи друштво]. *Нам.*

нёобичан и **нёобичан,** -чна, -чно *који није обичан, који се ретко, слабо налази или виђа, чудан, чудноват; изванредан.* — Типични фићфирић с београдског корзоа. У њему ничег необичног. *Дед. В.*

нёобично и **нёобично** прил. *на необичан начин, чудно, чудновато; изванредно, врло много.* — Све је необично расвијетљено. *Том.* Такви књижевници необично утичу на развијање књижевног језика. *Бел.*

нёобичнӧст, -ости ж *особина онога што је необично; необична појава.* — Приповиједке и романи трудили су се да освоје читаоце необичношћу нечувених страсти. *Шов.* У водама што утичу у океан са друге стране острва нема ни једне јегуље. И он је одмах нашао узрок тој необичности. *Петр. М.*

необја̀шњив, -а, -о *који се не може објаснити, учинити јасним.* — На необјашњен и необјашњив начин доспео [је] у Цариград. *Андр. И.* Жена врши на ме необјашњив уплив. *Крл.*

необја̀шњиво прил. *на необјашњив начин, нејасно.* — Наш је живот ... необјашњиво састављен из слободе и нужности. *Шкреб.*

необја̀шњивӧст, -ости ж *особина онога што је необјашњиво, нејасност.* — Романтизам Љермонтовљев није у појединостима ... него само у местимичној необјашњивости његових поступака. *Прод.*

нёобли̏гā̄тан, -тна, -тно лат. *који није облигатан, необавезан.* — Послије свију облигатних и необлигатних питања рекох му да ме води. *Лаз. Л.* Још закључи да се имаде ... учити мађарски језик као необлигатан предмет. *Шиш.*

нёобли̏гā̄тно прил. *необавезно.*

необо̀рив, -а, -о **1.** *који се не може оборити, срушити; који се не може побити, непобитан.* — За [тога човјека] је држала да је необорив као јаблан. *Новак.* То је ... једини, истинити и необориви резултат до кога је наука дошла. *Нуш.* **2.** *непоколебљив, одлучан.* — Створена је у кући ... необорива ... одлука да се та вечера одржи. *Кол.*

необо̀риво прил. *непобитно, неоспорно.* — [Ту има] нешто добро, сигу̏рно и необориво добро. *БК 1906.*

необо̀ривōст, -ости ж *особина онога што је необориво.* — Његово [сликарево] стварање има ликовну подлогу... која сведочи о необоривости извесних истина. *Пол. 1959.*

необо̀рим, -а, -о арх. *в. необорив.* — Као да је говорио о некој ствари која је ... независна, необорима и научна. *Уск.*

необра̀ђен, -а, -о **1. а.** *који није обрађен (о земљишту).* — Поље бијаше необрађено. *Војн.* **б.** *неиспитан, непроучен.* — Никоме се [партизани] нису јављали јер је крај био још непознат и необрађен. *Пер.* **2.** *који је у првобитном стању, који није прилагођен за употребу (о оруђу), неотесан, недотеран.* — Нађено [је] и кремено оруђе уз комаде необрађеног камена. *НЕ.* Почетници су се издвајали необрађеном дикцијом у односу на старију класу. *Чипл.*

необра̀ђенōст, -ости ж *стање онога што је необрађено.*

необразова̀н, -а, -о *који је без наобразбе, нешколован; некултуран, неизображен.* — Реч варвар... била [је] довољна да означи рђаву ствар или необразована човека. *Нен. Љ.* Нашао [сам се] потпуно осамљен усред растрованог осињака предрасуда и необразоване глупости. *Крл.*

необразованōст, -ости ж *особина, стање онога који је необразован.* — Искоришћују лаковјерност и необразованост слушалаца. *Лог. 2.*

необра̀њљив и **необра̀њив,** -а, -о = неодбранљив и неодбрањив *који се не може бранити, о(д)бранити, од којега се не може бранити, о(д)бранити:* ~ гол, ~ погодак. — Потез... представља необрањиву пријетњу. *Шах 2.*

необреза̀н, -а, -о *који није обрезан; на коме није извршен обред обрезивања.*

необреза̀нӣк, -ика м *онај на коме није извршен обред обрезивања. Р-К Реч.*

нѐобуздан, -а, -о *који се не може обуздати, диваљ, пуст, нагао, неуздржљив:* ~ младост, ~ фанатизам. — Коњи дивљи, необуздани... скоро ће... на ове ливаде ... најурити. *Кркл.* Његове критике и полемике... оштре су и опоре. Он је необуздан у изразима. *Прод.*

нѐобуздāно прил. *на необуздан начин, не уздржавајући се, неуздржљиво, не устручавајући се.* — Необуздано [је] жељела да се што пре врати кући. *Рад. Д.* Дјеца су... необуздано вриштала по путу. *Михољ.*

нѐобуздāнōст, -ости ж *особина онога који је необуздан, онога што се не може обуздати, неукротивост.* — Ивану је било, ослушкујући море, као да пије његову силу, необузданост. *Кос.* Романтичарска буј-ност и необузданост његове [С. Милутиновића] поезије одражавале су се и у његовом личном животу. *Глиг.*

необу̀здљив, -а, -о *који се не може обуздати, неукротив, несавладљив.* — Оно [револуционарство] је његов духовни нагон — то необуздљивији што се налази пред страховитијим грозотама. *Шим. С.*

нѐобухва̀тан и **необу̀хватан,** -тна, -тно *који се не може обухватити, огроман.* — Младић је стајао пред необухватним сазнањем: шта може да значи неколико тренутака заборава. *Андр. И.*

необухва̀тљив, -а, -о *који се не може обухватити, необухватан.*

необухва̀тљиво прил. *тако да се не може обухватити.* — Необухватљиво дебела, није се ни сада могла сагнути. *Бег.*

необу̀чен, -а, -о и **необу̀чен,** -ѐна, -ѐно *који је без одеће, неодевен; који је слабо обучен, слабо одевен.* — Прелаз преко Љубушње био је тежак... људи су необучени, голи. *Дед. В.* Манча није дошао ни читав ... ни необучен... како обично изгледа човек кад... преноћи у апсу. *Срем.*

необу̀чен, -а, -о *непоучен, ненаучен.*

необу̀чен, -сна, -сно = независан. — Ситна и средња буржоазија је тражила црквене општине, међусобно потпуно необувсне. *ОП 1.*

необу̀сно прил. = независно. — Те сродне врсте развиле [су се] необусно једна о другима. *НЕ.*

необу̀снōст, -ости ж = независност. — Да се човјек... може довинути тој необусности и унутрашњој и извањској, има да захвали уму. *Баз.*

необу̀шњāк м ист. = неодвишњак *присталица Необусне народне странке у Хрватској у другој половини XIX ст.* — Овишњаци као и необушњаци бит ће ти овјенчана глава! *Ков. А.*

необу̀шњāчкӣ, -ā, -ṑ *који припада необушњацима.* — Необушњачка чета треба по дану да бријира. *Ков. А.*

необла̄штен, -а, -о = необлашћен *који нема овлашћење, одобрење, бесправан.*

необла̄штено прил. = необлашћено *без овлашћења, без одобрења, бесправно.* — Ако се нетко необлаштено стави у посјед насљедства... настаје застара захтјева. *Мј. 1926.*

необла̄шћен, -а, -о = необлаштен. — Пооштрене [су] санкције за необлашћено бављење продајом вина. *Пол. 1959.*

необла̄шћено прил. = необлаштено. — Улогу представника Радићевог вођства преузели су необлашћено и на своју руку франковци. *Риб.*

неȍгарен, -а, -о *који није огарен, црн од длака, кога нису огариле длаке (на лицу, бради).* — Најмлађи из братства Маркова, још неогарена, детиња лица. *Станк.*

нȅогӗн м грч. геол. *млађи терцијарни период, млађи терцијар.*

неограни̏чен, -а, -о **1.** *који није ничим ограничен, који је без ограничења.* — Народ има... неограничено право. *Нех.* **2.** пол. заст. *апсолутан, апсолутистички.* — Србија је постала неограничена монархија у савременом европском смислу те речи. *Марк. Св.*

неограни̏чено прил. *на неограничен начин, без ограничења; необично много.* — Поверавао му је, као и дотле, неограничено све. *Лаз. Л.* Народ га поштује, његови га војници неограничено воле. *Донч.*

неограни̏ченӧст, -ости ж *стање онога што је неограничено.*

нȅодазӣв м *неодзив, неодазивање.* — Позван [је] хитно у Рим, и то под пријетњом суспензије — за случај неодазива. *Цар Е.*

неодбра̀њљив и **неодбра̀њив,** -а, -о = необранљив. — Умео [је]... да спроведе неодбрањиви напад. *Шах 1.*

неȍдвис ж необ. *в. неодвисност, независност.* — Народ... војшти за слободу и неодвис своје отаџбине. *Љуб.*

неȍдвисан, -сна, -сно = независан. — Стари Паштровићи, некад слободна и неодвисна општина. *Љуб.* Жена [би] ипак у брак имала да ступи као неодвисан човјек. *Нех.*

неȍдвисно прил. = независно. — Та општина [је] слободно и неодвисно управљала сама собом. *Љуб.*

неȍдвиснӧст, -ости ж = независност. — Онда ће моћи живјети бар у некој неодвисности. *Ћал.*

неȍдвишњȁк м = неовишњак. — Матија Хлепчек је... стеклиш, праваш, неодвишњак, који ће своју родољубну главу ... жртвовати. *Крл.*

неȍдвлачно и **нȅодвла̏чно** прил. *в. неодложно.* — Послаше му новац да неодвлачно дође к њима. *Ћип.*

неȍдвојан и **нȅодво̏јан,** -јна, -јно *в. неодвојив.* — Опстанак и развитак задруге у неодвојној су вези... с финансијским државним системом. *Нов.*

неодво̀јив, -а, -о *који се не може одвојити, одделити, неодељив.* — Ми [се] крећемо на подлогама, и... наше ја неодвојиво [је] од кретања тих подлога. *Крл.* Последње две резолуције Уједињених нација... неодвојиве [су] једна од друге. *Б 1957.*

неодво̀јиво прил. *на неодвојив начин, неодељиво, нераздвојно.* — Вршење радње је неодвојиво везано с неколико момената. *Стев.*

неодво̀јивӧст, -ости ж *особина онога што је неодвојиво, неодељивост.* — Неодвојивост поезије од егзистенције песника скаче у очи чим се крене поглед на најистакнутије песнике. *ЛМС 1957.*

неȍдвојно и **нȅодво̏јно** прил. *неодвојиво; обавезно.* — У сваког је козака била неодвојно сабља, самокрес. *Глиш.*

нȅодгово̏бран, -рна, -рно пеј. *који нема осећање одговорности (у вршењу дужности, у својим поступцима и сл.).* — Освједочите се сами... то су плодови таквог вашег неодговорног поступка. *Крл.* Код болесника од пегавца растроји се читав нервни систем... па тифусари постају неодговорни за поједине своје акте. *Дед. В.*

нȅодгово̏брно прил. *на неодговоран начин, без осећања одговорности.* — Они неће, па неће. Тврдоглаво, упорно, конзервативно и — неодговорно неће. *Б 1958.*

неодгово̀рнӧст, -ости ж *особина онога који је неодговоран.*

неȍдгодан, -дна, -дно и **неодго̀див,** -а, -о *који се не може одгодити, неодложан.* — Проблем је неодгодан. *КН 1960.* Имао сам баш тога дана један важан и неодгодив посао. *Кол.*

неодго̀диво прил. *без одгађања, одлагања, неодложно.* — Неодгодиво треба приступити рјешавању критичних унутрашњих питања. *Фелд.*

неодго̀дивӧст, -ости ж *особина онога што је неодгодиво, неодложност.* — Питања ... својом неодгодивошћу већ сада заокупљају своје истакнуте духове. *Комб.*

неодго̀дљив, -а, -о *неодгодив.*

неодго̀дљиво прил. *неодгодиво.*

неодго̀дљивӧст, -ости ж *неодгодивост.*

неȍдгојен, -а, -о *који није одгојен, неваспитан.*

неȍдгојенӧст, -ости ж *стање онога који није одгојен, неваспитаност.*

неодгонȅнив, -а, -о *в. неодгонетљив.* — Сада је тај неодгонениви човјек... стајао пред књигом. *Шеп.*

нȅодгонȅтка ж необ. *оно што није одгонетнуто, што је остало непознато, нерешено;* супр. одгонетка. — А није било лако онако живети, са толико неодгонетака. *КН 1959.*

неодгонȅтљив, -а, -о *који се не може одгонетнути.* — У такве дане изгледа стара гора [Учка]... неприступнија, неодгонетљивија. *Цар Е.* Звук... је истакан од

... фине тонске материје ... за нас неодгонетљиве ... суптилне оркестрације. *КН 1959.*

неодгонѐтљиво прил. *на неодгонетљив начин, не могући се одгонетнути.* — Лирик своје осећајне и мисаоне снове ... [који] су му настали неодгонетљиво зашто — изрекне у језику. *Шим. С.*

неодгонѐтљивōст, -ости ж *особина и стање онога што је неодгонетљиво.*

неодѐљив, -а, -о, ијек. неодјѐљив *који се не може одделити. Бен. Рј.*

неодјѐљив, -а, -о, ек. неодѐљив.

нѐодлōжан, -жна, -жно и **неодлòжив,** -а, -о *који се не може одложити, одгодити.* — Указивала [се] неодложна потреба закључивања трговачких уговора. *Риб.* Спреми убојито оружје да га доведе у прави ред за неодложиву употребу. *Мил. В.*

неодлòживо прил. = неодложно *без одлагања.*

неодлòживōст, -ости ж = неодложност *особина, стање онога што је неодложиво, што се не може одложити.*

нѐодлōжно прил. = неодложиво. — Закони [су] ... се показали као неодложно потребни. *Рј. А.*

неодлóжнōст, -ости ж = неодложивост. — Позвао [се] на неодложност доношења закона о инвалидима. *СКГ 1937.*

нѐодлучан и **неòдлучан,** -чна, -чно **1.** *који се не може одлучити, који нема снаге да се одлучи, колебљив.* — Били [су] неодлучни и нису ништа одређено предлагали. *Чол.* **2.** *који је без одлуке, који није одлучен, неодлучен, нерешен.* — Било [је] немогуће борити се десет сати и учинити битку неодлучном. *Крањч. Стј.*

нѐодлучно и **неòдлучно** прил. **1.** *без одлучности, колебајући се.* — Турица напреже волу и ... проговори неодлучно. *Ранк.* **2.** *без одлуке, неодлучено, нерешено.* — За случај да [се] одлучујућа утакмица заврши неодлучно, победник се може установити на више начина. *Хок.*

нѐодлучнōст и **неòдлучнōст,** -ости ж *особина, стање онога који је неодлучан.* — Неодлучност њихова [заповједникâ] прешла [је] и на војнике. *Крањч. Стј.* Код детета се неодлучност показује јасно по времену одлучивања: оно се брзо одлучи само ако нема бирања. *Пед.*

неòдмерен, -а, -о, ијек. неòдмјерен **а.** *који није добро одмерен (обично је већи од уобичајеног, нормалног).* — Вуковићу се чини да је некако ... неодмјерена и прекрупна толика награда за једно обично обавјештење. *Лал.* **б.** *који себе не контролише довољно, који није доволно контролисан, непромишљен.* — Био [је] неодмерен, па и нетактичан. *Б 1957.* По нарави [је] склон парадоксу и неодмјереним изразима. *Кол.*

неòдмеренōст, -ости, ијек. неòдмјеренōст, ж *особина онога који је неодмерен.* — Ма колико ... водиле неодмерености, заслепљености ... страсти се не могу осудити без ограде. *Псих.*

неòдмјерен, -а, -о, ек. неòдмерен.

неòдмјеренōст, -ости, ек. неòдмеренōст.

неòдмōрница ж индив. *она која се не одмара, вредница.* — Жене, покажите своје руке ... Неодморнице. *Ћос. Д.*

неодòљив, -а, -о **а.** *коме, чему се не може одолети, супротставити.* — Покаткад јављала се у њему неодољива чежња за пићем. *Јевт.* **б.** *који има велику привлачност.* — Отворила би млада грофица широм те жарке, неодољиве очи. *Том.*

неодòљиво прил. *на неодољив начин, без могућности да се одоли.* — Нешто га неодољиво тјерало да јој се повјери. *Леск. Ј.* Сећања су навирала неодољиво. *Поп. Ј.*

неодòљивōст, -ости ж *особина, својство онога који је неодољив, онога што је неодољиво.* — [Ужива] попут свих жена у својој неодољивости. *Коз. Ј.* Савлађивао [ју је] сан, брзо, неодољивошћу оних дивних дремљивости кроз које се човек радује што ће заспати. *Сек.*

неодрѐднв, -а, -о = неодредљив *који се не може одредити.* — Судбина [је] неодредива. *Баз.*

неодрѐдивōст, -ости ж = неодредљивост *особина, својство онога што је неодред(љ)иво.*

неодрѐдљив, -а, -о = неодредив. — Отело га од овога што је неодређено, неодредљиво као сан. *КН 1955.*

неодрѐдљивōст, -ости ж = неодредивост. — Од неодређености и неодредљивости начинио је своје оружје и мит. *НИН 1958.*

неодрéђен, -а, -о *који није одређен, који се не може одредити, недовољно јасан; несигуран, колебљив.* — Неодређени, али тако осебујни мирис ... струји из те старе ... собе. *Цар Е.* Он је био неодређени симпатизер у кога нису имали нарочито поверење. *Поп. Ј.*

Изр. грам. ~ заменица *заменица која упућује на неодређено лице, особу или предмет*: неки, нечији, некакав, неколик; придев неодређеног вида *придев који казује особину неодређеног лица, особе или предмета.*

неодрéђено прил. *на неодређен начин, нејасно, неизразито.* — Диже главу, погле-

да у ме некако неодређено, ни зачуђено ни незачуђено. *Вес.* Да, да, — одговори неодређено. *Франг.*

неодре̏ђено̄ст, -ости ж *особина, својство онога што је неодређено, нејасноћа, колебљивост.* — Научна неодређеност и научни симплицизам иду укорак са идејним конфузијама и збуњеностима. *СКГ 1937.*

неодр̏жив, -а, -о *који се не може одржати, сувише несигуран.* — Положај господина Клисића бијаше неодржив. *Кол.* Рећи ту наду било би глупо, толико је танка и ваздушаста и неодржива. *Лал.*

неодр̏живо̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је неодрживо.* — Неодрживост такве подјеле очита је. *Лог. 2.* Делегат Туниса је даље указао на неодрживост француских оптужби. *Б 1957.*

неодступан и **не̏одстӯпан,** -пна, -пно *који не одступа, упоран (у борби, захтевима и сл.).* — Тај је посао отпочет, али треба да се настави са већом снагом и са неодступним уверењем. *Бел.*

неодступно и **не̏одстӯпно** прил. *не одступајући, без одступања, упорно.* — Неодступно су насртали правце на наше положаје. *Пол. 1959.* Коначно се та самооптужба, послије те обране само још тежа, издигнула пред свијешћу неодступно. *Цес. А.*

неожењен, -а, -о *који није склопио брак, који није у брачном односу.*

не̏озбӣљан, -љна, -љно **а.** *који није озбиљан; лакомислен, смешан.* — Он због тога ништа не мијења свој весео и неозбиљан изглед. *Ћоп.* **б.** *мали, невелик (по јачини, интензитету, отпорности и сл.).* — Савлађујући неозбиљни отпор сукна, коже, меса, нож се сјури у тело крупног Немца. *Дав.*

не̏озбӣљно прил. *на неозбиљан начин, лакомислено, смешно.*

неозбӣљно̄ст, -ости ж *особина, својство онога који је неозбиљан, одсуство, недостатак озбиљности.* — Запазио сам слабост и неспособност, да не кажем неозбиљност. *Риб.*

неозо̀нк м грч. геол. *најмлађе раздобље у развоју Земље, кенозоик.*

неозо̏јскӣ и **не̏озо̏јскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на неозоик:* ~ доба.

неока̏љан, -а, -о *који није морално окаљан, неупрљан, светао, частан.* — [Бестидници срамоте] свети глумачки позив и неокаљано глумачко име. *Срем.* Годило му је да је добар и поштен, да му је прошлост неокаљана. *Кум.*

неока̏љано̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је неокаљан, часност.*

неокласици̏зам, -зма м *књижевни правац на западу на почетку 20. ст. који, ослањајући се на класичну књижевност, нарочиту важност полаже на што веће савршенство облика.*

неокласици̏стичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на неокласицизам.*

не̏оклē(н) прил. покр. *однекле, однекуд.* — Неоклен се чу слаб . . . узвик, па га брзо нестаде. *Коч.*

неоколонијали̏зам, -зма м *колонијализам у новом облику, тежња империјалиста за одржавањем колонијалистичког искоришћавања у новим приликама.*

не̏окресан, -а, -о *који није окресан;* фиг. *груб, прост, неотесан.* — Удари да му одговара сусјед, човјек ниска строка, а простачина неокресана. *Љуб.*

не̏окрḕтан, -тна, -тно *који није окретан, неспретан, невешт.* — Овде у селу су [девојке] доста неокретне, стидљиве. *Срем.*

неокр̄њен, -а, -о *који није окрњен; неоштећен, потпун, цео, читав.* — Култ према песнику знао је . . . да се готово неокрњен одржи и у новим приликама. *Цар М.* Барунима остаје неокрњена судска власт само над неслободним сељацима. *Пов. 2.*

неокр̄њено прил. *у неокрњеном стању, неоштећено.* — Могу ли ја преко брисаног простора свитања неокрњено да пренесем своје памћење? *Ћос. Д.*

неокруњен, -а, -о *коме није стављена круна, који није крунисан.*

неокрӯњен, -а, -о *који круњењем није одвојен (о кукурузном клипу).*

не̏олит, -а, **неоли̏т,** -и́та и **неоли̏тик** м грч. геол. *млађе камено доба, друго велико раздобље у праисторији после палеолита.*

неоли̏тичкӣ, не̏олитскӣ и **неоли̏тскӣ,** -а̄, -о̄ *који припада неолитику, неолиту:* ~ доба, ~ насеље.

неологи̏зам, -зма м грч. грам. *нова реч, начињена за нове појмове (често по угледу на стране језике).*

неомеђен, -а, -о *који нема међе, неограничен.*

неомѐтан̄, -а, -о *кога нико или ништа не омета, који је без сметње.* — Дао му [је] прилике да неометан преводи Библију. *Пов. 2.*

неомѐтан̄о прил. *без ометања, несметано.* — Вршљају неометано. *Јак.* Неометано крстаре повјереним ти територијем. *Јел.*

неоми̏цӣн, -и́на м грч. *врло ефикасан антибиотик против бацила туберкулозе и цревних бактерија.*

не̏он, -о́на м грч. хем. *врста племенитог гаса, плина* (Ne), *који се употребљава за пуњење светлећих цеви.*

неонаци̏зам, -зма м *нови нацизам;* исп. неофашизам.

неонизи́рати, -йзи̏рām свршн. и несвршн. *осветлити, осветљавати неонским светлом.* — На домаку већ подоста урбанизоване и неонизиране, и нове Приштине ... *Пол. 1959.*

нѐо̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на неон, који потиче од неона*: ~ светлост, ~ цев, ~ реклама.

недо̀пажен, -а, -о *који није опажен, незапажен, непримећен, тих.* — Перо изађе из собе неопажен. *Војн.* Сати пролазе спори и неопажени. *Дуч.*

недо̀пажено прил. *на неопажен начин, неприметно, тихо.* — Он је неопажено изашао кад је дошао Андреј. *Крл.* Он се привукао до реке неопажено. *Дед. В.*

неопа̀жљив, -а, -о *који се не може опазити, који се не опажа.* — Кретње су јој ... тихе и неопажљиве. *Божић.*

неопа̀жљиво, неопа̀зиво и **недопазицѐ** прил. *неопажено.* — [Суза] се ... неопажљиво спушта ... низ образе. *Сим.* Неопазице [су] пролазили дани, мјесеци и године. *Андр. И.*

нѐопа̄зно прил. *в. неопажено.* — Има људи који својим радом не изазивају грају, чији рад тече мирно, готово неопазно. *БК 1916.*

нѐопа̄сан, -сна, -сно *који није опасан, кога се не треба бојати.*

недопасӣн, -а, -о *који се није опасао појасом.*

неопа̀сце и **неопа̀сцѐ** прил. *в. неопажено.* — Свуда радила је природа неопасце, мирно, у тихој ... моћи и снази. *Кос.*

недо̀пер м покр. *стање у коме се налази оно што се не пере, нечистоћа.* — Кошуља му је већ жута од неопера. *Рј. А.*

недо̀пера ж покр. *жена која се не пере, нечиста жена, неопраница.* — Ћути ти само, неопер светска! — поче свекрва. *Шапч.*

неопѐрив, -а, -о *који се не може опрати.* — фиг. [Осјећао је] фаталност те пијане каптолске стварности као интимну и неопериву срамоту. *Крл.*

неопѐриво прил. *тако да се не може опрати.* — Кошуља му је неопериво мусава. *Кол.*

недо̀пӣсан, -а, -о **1.** = неописив *који се не може описати, ванредан, неизмеран, страховит.* — У читавој дворани настало [је] неописано одушевљење. *Дед. В.* Мало је требало па да се онесвестим ... од неописаног задаха. *Петр. М.* **2.** *који није описан.*

недо̀пӣсано прил. = неописиво *на неописан начин, у великој мери, ванредно, неизмерно; страховито.* — Одједном [му] би страшно, неописано тешко. *Ћос. Б.*

недо̀пӣсано̄ст, -ости ж *стање онога што је неописано, неописиво.*

неопӣсив, -а, -о = неописан (1). — Чинио је то с неописивим весељем. *Пол. 1959.*

неопӣсиво прил. = неописано. — Вријеме [је] неописиво брзо прошло. *Киш.* Било је то неописиво стварније. *КН 1955.*

неопӣсиво̄ст, -ости ж *стање онога што је неописиво.*

неопла̀зма ж грч. *нова творевина у телесном ткиву, новораслица. Кл. Рј.*

недо̀плакан, -а, -о *који није оплакан, неожаљен.* — Цвили љута рана, бунтовничка, зла, неоплакана. *Матош.*

неоповр̀гљив, -а, -о, **неопо̀вржан,** -жна, -жно и **неопо̀рзив,** -а, -о *који се не може оповрћи, оповргнути.* — Даничић [је ударао] по Вуковим непријатељима ... неоповржном логиком свог научног доказивања. *Бел.* Оне неоповрзиве ... констатације ... измијешале су у мени и осјећаје и мисли. *Бег.*

нѐопозӣв м необ. *оно што се не може опозвати, зауставити, вратити.* — Али и тај час заувек већ измиче у неопозив. *НИН 1959.*

неопо̀зив, -а, -о и **нѐопозӣван,** -вна, -вно *који се не може опозвати, зауставити, вратити, изменити.* — Осјети како су чињенице доиста тврдоглаве и неопозиве. *Крл.* [У њиховим речима] била [је] садржана неопозивна и немилосрдна осуда. *Андр. И.*

неопозӣвљив, -а, -о = неопозивљив *неопозив.* — Помиловање и амнестија имају заједничко то што су по правилу неопозивљиви. *Мј. 1936.*

нѐопозӣвно и **неопо̀зиво** прил. *на неопозив(ан) начин, без могућности опозивања.* — Сад неопозиво ... припадају свијетлој војсци револуције. *Лал.* Он је ... неопозиво наредио ... *Јел.*

неопозо̀вљив, -а, -о = неопозивљив. *Прав.*

нѐопозо̄вно прил. *неопозиво.* — Господин Виргин неопозовно одреди ... *Том.*

нѐопо̄јан, -јна, -јно *који не може опити, који не опија.* — Пили јесу, ал' вина нијесу; румено је, ал' неопојно је. *Март.*

недопојӣн, -а, -о рлг. *који није опојан (по црквеном обреду), коме није читано опело.* — Гроб у који ће Марија лећи неопојана ... пун [је] блатњаве воде. *Јевт.*

Изр. ~ гроб *веома стар човек.*

неопорѐцив и **неопорѐчив,** -а, -о *који се не може опорећи.* — Предсједник општине ... је издао неопорециве наредбе. *Мил. В.* Истина је ... по себи самој неопорецива

и вјечна. *Лит. 1957.* Оштар шум полусувих кукурузишта престао да шушти као да је однекуд пала неопоречива заповест. *Рад. Д.*

нѐопрāн, -а, -о *који није опран, прљав, нечист.* — Проматрао је ... жуто, необријано, неопрано лице. *Кол.* фиг. Боже, греха још̀те неопраних! *Змај.*

Изр. неопрани језик (језичина) *прљав, зао језик.* — Људи ... су се бојали њезиног неопраног језика. *Бен.*

неопра́нац, -нца м *неопран, нечист, прљав човек.* — Цицибанац! Дјечак неопранац! *Наз.* Зар пред овим неопранцима и козарима? *Ћоп.*

неопра́ница ж *неопрана, прљава женска особа. Вук Рј.*

неопра́нко м *неопранац. Р-К Реч.*

нѐопрāнōст, -ости ж *стање онога што је неопрано.* — Прса ... заударала су на зној ... непресвлачење, неопраност. *Станк.*

неопра́нштина ж *неопраност, нечистоћа.* — Изједе га неопранштина (кад ко дуго кошуље не мијења). *Вук Рј.* У њеним разредима ... атмосфера загушљивости и неопранштине. *Сим.*

неопрѐдѐљен, -а, -о, ијек. неопрèдијељен **1.** *који није опредељен; неодређен, неозначен.* — Једно су далеки, тамни, чаробни и неопредијељени сни, друго је живот свагдањи. *Ков. А.* Сели људи ... па измислили неке неопредељене количине. *Нуш.* **2.** *који се није определио, одлучио, неодлучан.* — [Постоје] јаке скупине национално неопредијељених муслимана. *ЕГ 1.*

неопрѐдѐљенōст, -ости, ијек. неопрèдијељенōст, ж *особина и стање онога који је неопредељен.* — Он падне опет у исту збуњеност и неопредијељеност осјећаја. *Бал.* Биће довољан да одржава и оправдава политичку неопредељеност сељака. *Ћос. Д.*

неопрѐдијељен, -а, -о, ек. неопрèдѐљен.

неопрѐдијељенōст, -ости, ек. неопрèдѐљенōст.

нѐопрēз м *непажљив, површан однос према чему, неопрезност.*

нѐопрēзан, -зна, -зно *који није на опрезу, који може довести до незгода, који не води рачуна о опасности, несмотрен.* — Бојаху се сваког неопрезног корака. *Нех.* Изгледа да је ноћас неопрезан. *Ћос. Д.*

нѐопрēзно прил. *на неопрезан начин, без опрезности, не водећи рачуна о опасности.* — Људи [се] бојали неопрезно исказане ријечи. *Ћоп.*

неопрēзнōст, -ости ж *особина и стање онога који је неопрезан.* — Тарас увиди своју неопрезност. *Шов.* У човека се може пуцати и из страха. Случајно, из неопрезности. *Ћил.*

неопрòстив, -а, -о *који се не може опростити.* — Нико не хте примити тако неопростиви злочин на себе. *Јакш. Ђ.* Чинило се да је природа учинила неопростиву погрешку. *Шов.*

неопрòстиво прил. *на неопростив начин, без опраштања.* — Изгубити их [борце] улудо, било би неопростиво. *Чол.*

неопрòстивōст, -ости ж *особина онога што је неопростиво.*

неопрòстим, -а, -о арх. *в. неопростив.* — Увидела [је] ... своју неопростиму заблуду. *Лаз. М.*

недпскрбљен, -а, -о *који није опскрбљен, незбринут.* — Имам жену и још троје неопскрбљене дјеце. *Том.* Неопскрбљеним сматрају се оне породице ... које немају од личног рада или имања сталан приход. *Пол. 1944.*

нѐопходан, -дна, -дно *без кога се не може, преко потребан.* — Жонглер и фразер — неопходан и потребан режиму. *Фелд.* Нама је неопходан лекар. *Ћос. Д.*

нѐопходно прил. *на неопходан начин, преко потребно.* — [То је] неопходно нужна одлика правог политичара. *Кол.*

неопхо́днōст, -ости ж *особина и стање онога што је неопходно.* — За корисност, вриједност и неопходност њихова рада, сталпи је доказ живот. *Лит. 1957.* То се врши инстинктивно, по неопходности која постоји у сваком друштву. *Бел.*

нѐора ж грч. покр. *неправо, непогодно време (за обављање неког посла).* — Сваки [сељак] ... забацио своју мотику на раме ... и разговара о неори за копњу. *Вес.*

неоргàничан, -чна, -чно и **неоргàничкӣ,** -ā, -ō *в. неоргански.* — Материјал, који се чини на први поглед и неповезан и неорганичан ... има своју логичну и узрочну везу. *Баб.*

нѐоргāнскӣ, -ā, -ō **1.** *који није органски, који не припада живом организму, бежив̀отан, мртав.* — Неоргански предмети, мртва природа код њега дишу неким демонским животом. *Матош.* Дидро ... утврђује идентитет целокупне и органске и неорганске материје уопште. *Петрон.* **2.** фиг. *који не спада у целину, у систем, неповезан, неуређен.* — Ја сам те неорганске састојке ... звао психолошком лириком. *Уј.*

Изр. ~ хемија *в. уз хемија (изр.).*

неореали́зам, -зма м *умепнички правац после II светског рата, посебно у филмској уметности, који једноставно, без улепшавања и отворено приказује животне проблеме и савремене друштвене односе.*

неосво̀јив, -а, -о *који се не може освојити.* — фиг. То је дакле Клара, та неосвојива тврђава! *Шен.*

неосво̀јивōст, -ости ж *особина и стање онога који је неосвојив.*

неосво̀јим, -а, -о арх. *в. неосвојив.* — Пресретао је и пратио ... ословљавао је, али она остаде и даље тврда и неосвојима као Делиград. *Срем.*

нѐосетан и **неȅсетан,** -тна, -тно, ијек. нѐосјетан и неȅсјетан **1.** *који се не може осетити, врло слаб.* — Тешка гвоздена кола ... склизну низ неосетан нагиб друма. *Рад. Д.* **2.** *неосетљив (1).* — Сад осјети како јој је слух неосјетан. *Божић.*

неȅсетицē, ијек. неȅсјетицē, прил. *в. неосетно.* — Губили се [трагови старинске Босне] неосјетице и незнано, као што се губе воде у протјецању. *Сим.*

неосѐтљив, -а, -о, ијек. неосјѐтљив **1.** *који не осећа, који је без осећаја или осећања.* — Ноге су му тешке, непомичне, сасвим неосетљиве, надувене до колена. *Чипл.* **2.** *неосетан (1).* — Барке настављају да плове у једном неосетљивом азуру. *Петр. Р.*

неосѐтљиво, ијек. неосјѐтљиво, прил. **1.** *не осећајући, без осећања:* ~ поступати, одиосити се према коме. **2.** *неосетно.* — Неосетљиво наступи пролеће, пробуди отпочинулу земљу. *Тип.* Гледа у звијезде и готово неосјетљиво тоне у лагани дријем. *Цар Е.*

неосѐтљивōст, -ости, ијек. неосјѐтљивōст, ж *особина онога који је неосетљив.* — Требало је дуге навике и доста неосетљивости па да се може издржати у таквоме паклу. *Петр. М.*

нѐосетно и **неȅсетно,** ијек. нѐосјетно и неȅсјетно, прил. *на неосетан начин, тако да се не осети, не опази, неприметно.* — Лагано, неосетно, удаљи се са свог места. *Ранк.* Часови пролазе неосјетно. *Сим.*

нѐосетнōст и **неȅсетнōст,** -ости, ијек. нѐосјетнōст и неȅсјетнōст, ж *особина онога што је неосетно.*

неосје-, ек. неосе-.

неоскврнȁвљен и **неȅскврнӯт,** -а, -о = неоскврњен *који није дирнут нечистом руком или ногом, неокаљан, необесвећен; недирнут.* — Мађарска пуковнија позатицала своје ... барјаке по том »слободном, академском и неоскврнутом тлу«. *Крл.*

неȅскврнӯтōст, -ости ж = неоскврњеност *особина онога што је неоскврнуто, неоскврњено.*

неȅскврњен, -а, -о = неоскврнављен. — Русо је ... волео такозвану дивљу природу, усамљену, непорочну, неоскврњену, сакривену од обожавалаца. *Дуч.*

неȅскврњенōст, -ости ж = неоскврнутост.

неоскврњив, -а, -о *који се не може оскврнути; неоскврњен.* — У роман је уткана ... голема љубав ... неоскврњиве дјевице. *Обз. 1932.*

неоскврњивōст, -ости ж *особина онога што је неоскврњиво.* — Искажите нам, господо, бар штовање, које захтијева неоскврњивост наших права. *Старч.*

неоскрнȁвљен, -а, -о *неоскврнављен.* — Дишем први пут ову чисту, неоскрнављену природу. *Бон.*

нѐоснован, -а, -о *који нема основа; безразложан, неоправдан.* — Али су се све вести показале као неосноване. *Петр. М.* Ова неоснована и самовољна тврдња ... озбиљно је погодила мој лични углед. *Фелд.*

нѐоснованo прил. *без основа, без темеља; безразложно, неоправдано.* — Паралелу између Јакшића и Бајрона мени изгледа неосновано повлачити. *Нед.*

нѐоснованōст, -ости ж *особина, стање онога што је неосновано.* — Касациони суд ... суди ... о основаности или неоснованости жалбе. *Мј. 1926.*

нѐособан, -бна, -бно *безличан (1).* — Тај књижевни и неособни лист само мене пређутаваше. *Матош.*

нѐоспорaн, -рна, -рно и **неоспо̀рив,** -а, -о *који се не може оспорити, о коме не може бити спора.* — Чича је ... умио да освоји људе, да постане неоспоран ауторитет за своје борце. *Чол.* Прексутрадан буде Лука ... приморан јаким и неоспоривим доказима на признање. *Вел.*

неоспо̀рно прил. = неоспорно *на неоспорив, неоспоран начин, без спора.* — Требало је рећи баш истину, веома просту, неоспориво јасну. *Бил.*

неоспо̀ривōст, -ости ж = неоспорност *особина и стање онога што је неоспориво, неоспорно.*

нѐоспорно прил. = неоспориво. — Његову судбину ... слиједио је неоспорно велики драмски таленат Јосипа Кулунчића. *Матк.*

неоспо́рнōст, -ости ж = неоспоривост.

неȅствāрен, -а, -о *који није постао стварност, који није приведен у дело, неизвршен.*

неоствàрив, -а, -о = неостварљив *који се не може остварити.* — Сви њени планови представљају неоствариве илузије. *Ч-М.*

неоствàривōст, -ости ж = неостварљивост *особина и стање онога што је неоствариво.*

неоствàрљив, -а, -о = неостварив. — Снови који су изгледали тако смели и неостварљиви, постали су сасвим обична стварност. *Пол. 1950.* [Та филозофија] додијелила [је] човјечанству нову ... неостварљиву идејну мисију. *Ант. 1.*

неоствàрљивōст, -ости ж = неостваривост. — Напрезање ... да се увиди остварљивост или неостварљивост циља ... није ништа друго до низ унутрашњих вољних радња. *Псих.*

нèотац, -оца м *рђав, лош отац.* — А кад се вашег немара сети, само ће знати неоце клети. *Змај.*

нèотесāн, -а, -о **1.** *који није отесан.* — Сједио сам ... између њихових кревета, слупаних од неотесаних дасака. *Чол.* **2.** фиг. пеј. *груб, прост, простачки.* — За такве грубе, неотесане шале као да је створен. *Шен.* Приђоше [му] још два непозната, неотесана сељачета. *Ранк.*

неотесáнац, -нца м пеј. = неотесанко *неотесан, прост човек.* — Сматрамо да сте ви један непажљиви неотесанац. *Креш.*

неотèсáнка ж пеј. *неотесана женска особа. Прав.*

неотесáнко м пеј. = неотесанац. — Свађу [је] изазвао тај непознати грађанин, неотесанко један. *Б 1958.*

нèотесāно прил. *грубо, простачки.* — Говори се о којечему, неотесано и с мајмунским манирама. *Грол.*

нèотесāнōст, -ости ж *стање онога што је неотесано; особина онога који је неотесан, грубост.* — Највише га љутила неотесаност Сабининих рођака који јој нису никада на њезина писма одговарали. *Кум.* Потужи се својој пријатељици ... на његову неотесаност. *Јов. Ј.*

нèотицē *в. нехотице.*

неотклòнив, -а, -о *неотклоњив.* — У дну душе стајало је непоколебиво увјерење ... да је ... погибељ неотклонива. *Новак.*

неотклòњив, -а, -о = неотклоњив *који се не може отклонити.* — [Његов] долазак ... отварао је ... низ нових проблема, нерешљивих и неотклоњивих. *Андр. И.*

неотклòњиво прил. *на неотклоњив начин, без могућности да се отклони.*

неотклòњив, -а, -о = неотклоњив. — Обузело [га] потпуно и неотклоњиво очајање. *Л-К.*

неотклòњиво прил. = неотклоњиво.

неоткрȉвен, -ѐна, -ѐно и **нèоткрīт,** -а, -о *који није откривен; који је остао непознат.* — Све могуће смицалице биле су употребљене ... да се пđонађе ... а старац остао неоткривен. *Мил. В.* До ње дођем као до неоткривене пустиње. *Уј.*

нèоткуд(а) прил. покр. *в. однекуд(а).* — Турчин пишти, за невољу му је: неоткуда чета ударила, па му б'јелу кулу запалила. *НП Вук.*

нèотпоздрāв м *неодздрављење, ускраћивање отпоздрава.* — »Срески« му је поново одздрављао све то надурење, постепено, све до потпуног неотпоздрава. *Десн.*

нèотпор и **неòтпор** м *немогућност отпора, неодупирање.* — Нама је најстрашнији наук о неотпору против зла. *Старч.* Њен неотпор је неиздржљив, омамљује. *Ћос. Д.*

нèотпōран, -рна, -рно *који није отпоран, који нема снаге да одоли чему (болести, утицају, тешкоћама), нежан, слаб.* — Чудо једно како су ти људи [Италијани] неотпорни. Сваки дан их умире на десетине. *Дед. В.* Он [Домановић] је у личном животу био колебљив, неодлучан, неотпоран. *Прод.*

нèотпōрно прил. *на неотпоран начин, не дајући отпор, без снаге да одоли чему.* — Одмах, браћо, одмах ... меко и као неотпорно говори. *Ћос. Б.*

неотрȏвница и **нèотрōвница** ж зоол. *змија која није отровна, неотровна змија.* — Има и много неотровница ... које гутају највеће отровнице. *Финк.*

неотȗђив, -а, -о *који се не може, не сме отуђити, продати:* ~ добро, ~ својина, ~ власништво.

неотȗђиво прил. *на неотуђив начин, без права, без могућности да се отуђи.*

неотȗђивōст, -ости ж *стање и својство онога што је неотуђиво.* — На истој страни постоји и размјена земље и њена неотуђивост. *Бак.*

неофашȉзам, -зма м *покрет реакционарних снага (углавном у Италији и Немачкој) после II светског рата који тежи оживљавању и успостављању режима по узору на талијански фашизам и немачки националсоцијализам.*

неофȉт, -ита м грч. **а.** *онај који је управо прешао у неку веру, новопокрштеник, новообраћеник.* **б.** фиг. *онај који је недавно прихватио неку идеју, пристао уз неки покрет и сл.* — Сви ти његови прозелити и неофити иду само за својим личним интересима. *Ћал.*

неофȏбија ж грч. *страх пред новим, зазирање од сваке промене.*

неоцѐњив и **неоцѐњив,** -а, -о, ијек. неоцјѐњив и неоцјѐњив *који се не може оценити, који има велику цену, велику вредност.* — Експедиција је нестала без трага и гласа, на неоцењиву штету науке. *Петр. М.*

неоцјѐњљив и **неоцјѐњив,** -а, -о, ек. неоцѐњљив и неоцѐњив.

неочѐкӣвān, -а, -о *који се не очекује, изненадан, необичан.* — Настадоше неочекиване потешкоће. *Кол.* [Побједе] су будиле нејасне наде и показивале неочекиване могућности. *Лал.*

неочѐкӣвāно прил. *не очекујући, ван очекивања, необично.* — Но забава сама прође сасвим неочекивано. *Нех.* Суд је учесницима тог злочина изрекао неочекивано благе казне. *Арх. 1953.*

неочѐкӣвāнōст, -ости ж *особина, својство онога што је неочекивано; неочекиван догађај, доживљај.* — Мајушни духовни и душевни живот ... насликан је у овим песмама са свима оним изненађењима, неочекиваностима ... који су основа дечије психологије. *Богдан.* Свиђале су му се и оне ненадности и неочекиваности што запањују у Риму. *Шов.*

неочешљáница ж *неочешљана женска особа, чупавица. Р-К. Реч.*

НЕП рус. скраћ. *нова економска политика (која је привремено уведена у СССР 1921. г. ради обнове привреде).*

непа̀жљив, -а, -о *који није пажљив, који не пази.* — По томе сам очекивао да ће мој Коломан бити растресен и непажљив. *Шен.* Псују непажљиве домаћице. *Ранк.*

непа̀жљивōст, -ости ж *особина онога који је непажљив.* — С непажљивости слугу ... појави се у ергели сакагија. *Том.*

непа̀жња и **непа́жња** ж *одсуство пажње, непажљивост.* — У непажњи нагази оно дугме. *Дом.*

нѐпамēт ж **1. а.** *немање, одсутност памети, лудост.* — Непамет људска и стварност ... криве су што таквих ријечи има. *Шим. С.* **б.** *глупост.* — Ту непамет морали смо учити напамет. *Нен. Љ.* **2.** *несећање, заборав.* — Минули су данци, у непамети завијек закопани. *Шен.*

нѐпаметан, -тна, -тно *који нема памети, који је слабе памети, глуп.* — Послушао је савет непаметних пријатеља. *Скерл.*

нѐпаметно прил. *без памети, глупо.* — Говорио сам банално и непаметно. *Козарч.*

нѐпāмтило с и м *онај који ништа не памти.* — Сипај, непамтило! *Ћос. Д.*

нѐпāмћен, -а, -о *који се не памти; незапамћен, веома јак, велики.* — Тад се јави ехо непамћеног јада, бол неке давно пребољеле ране. *Дуч.*

нѐпāмћење с *заборављање, заборав.*

Изр. од непамћења *врло давно, од времена откад се не памти.* — Пашњак ... им [је] од непамћења заједнички припадао. *Михољ.*

нѐпар м **1.** *непаран број.* — Непар; сретан број! *Јурк.* **2.** мн. *они који се не слажу, који не одговарају један другом; они који су неједнаки.* — Другови би му довикнули да сиђе, јер су непар. *Дав.*

нѐпāран, -рна, -рно **1.** *који није дељив са два.* **2.** *који није у пару; који не чини пар; неједнак.* — У непарним перајима ... [скелет удова] је представљен коштаним зрацима. *Станк. С.*

непа̀рница ж *она која није пар, она која с другим истоврсним не чини пар.* — Ове су рукавице непарице. *Р-К Реч.*

непартà̀јичан, -чна, -чно *в. непартијан.* — Не доносе никад друштву највеће добро људи са нежном савешћу, искрени и непартајични. *Марк. Св.*

нѐпартӣјан, -јна, -јно *који не припада ниједној политичкој партији, ванпартијан, ванстраначки.* — Бескласна, непартијна умјетност оствариће се само преко ... све свјесније партијности савремене напредне умјетности. *Зог.*

непартѝјац, -јца м *онај који није члан политичке партије (обично комунистичке), ванпартијац.* — Сигурно се спрема нешто ... дошаптавали су се непартијци. *Ћос. Д.*

непà̀ртӣјка ж *женска особа непартијац, ванпартијка.*

непà̀ртӣјскӣ, -ā, -ō *који није у складу са принципима, са програмом, са циљем какве политичке партије.*

непà̀творен, -а, -о *који није патворен, неизвештачен, прави, нефалсификован.* — Дао је ... живу и непатворену слику живота. *Баб.* Још је битније ... ако звук и глас ... буду исто тако непатворен људски глас и блиска људска реч. *Пол. 1959.*

нѐпера ж покр. *неопера. Рј. А.*

нѐпик узв. *не вреди, не важи!* *Вук Рј.*

нѐпӣсāн, -а, -о *који није писан, који није објављен (штампом или друкчије); који је ушао у обичај, навику, обичајан:* ~ закон, ~ право. — Намјештеници одијевали су се готово сви по неписаној моди. *Крањч. Стј.*

нѐписмен, -а, -о **1.** *који не зна ни писати ни читати.* — Ја имам неписмену мајку, сељанку. *Дом.* До тога времена и неписмени људи били [су] у државним службама. *Водн.* **2.** пеј. *који пише слабо, невешто, некњижевно; што је написано лошим језиком, некњижевно.* — »Дјело Артамонових« издала је у неписменом и некултурном преводу »Народна просвјета«. *Зог.* Ницали су слободарски блитвински листови, неписмени, муцави. *Крл.*

нѐписмено прил. *на неписмен, невешт начин написано (а понекад и речено).*

нѐписменбст, -ости ж **а.** *стање онога који је неписмен и онога што је неписмено написано; незнање читања и писања.* — Треба што пре ликвидирати неписменост. *Дед. В.* **б.** *слаба писменост.* — Неписменост је појав који прати сваку књижевност, па и нашу. *С 1937.* **в.** *немање основних знања у чему*: политичка ~.

нѐписмењāк, -а и **неписмѐњāк,** -áка м *неписмен човек, онај који не уме да се добро, писмено изражава.* — Разговарао [је] изазовно ... и ... тукао [их је] дијалектиком као незналице и неписмењаке. *Крл.*

неписмењáковић м *неписмењак.* — Грабили [су] с полице ... буквáре ... и хватали неписмењаковиће којима су били »задужени«. *Ћоп.*

неписмѐњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на неписмењаке.* — Неки дан су позвани цедуљкама које су накитили неписмењачким крижићима. *Божић.*

нѐпланскӣ, -ā, -ō *који није по плану, стихијски, неуређен; несистематски.* — Тиме се хтјело ... индивидуалан и неплански рад замијенити колективним и планским радом. *ОГ.*

нѐплáнски прил. *без плана, изван плана*: ~ стечена зарада, ~ урађен посао.

неплàтиша м и ж *онај који не плаћа, који неуредно или нерадо плаћа (дуг и др.).* — Неплатишу дужника привезали су веригама за топ. *Глиш.* То је ... врло прозирна заштита и бодрење неплатиша. *Д 1934.*

нѐплемић м *онај који није племић, који нема титулу племића.* — Први пут у повијести постали су г. 1848. члановима хрватскога сабора и неплемићи. *Барац.*

неплúвāч, -áча м *онај који не зна да плива*: базен за непливаче.

нѐплодан и **нѐплодан,** -дна, -дно **а.** *који је без плода, јалов или који доноси слабо, мало плода*: ~ воћка, ~ неплодне пчеле, ~ земљиште. — фиг. Већину касабалијских догађаја ... није сматрао довољно важним ... да уђу у његову хронику, због тога је она остала тако неплодна, сува и штура. *Андр. И.* **б.** фиг. *без вредности, узалудан.* — У таквим сањаријама и неплодним заносима ... *Матош.*

нѐплодница ж *она која није плодна, која је јалова или која доноси слабо, мало плода.* — Ви живите кукавички, без снова и циљева, старији и изможденији од земље неплоднице. *Матош.*

нѐплоднбст, -ости ж *особина онога који је неплодан, онога што је неплодно.* — Од њега зависи њена плодност и неплодност. *М 1867.* После смрти Војислава Илића српска лирика изашла [је] из једне деценије немоћи и неплодности. *Панд.*

нѐпман м рус. *приватни трговац у доба НЕП-а (нове економске политике) у СССР.*

нѐпобедан, -дна, -дно и **непобѐдив,** -а, -о, ијек. нѐпобједан и непобјèдив = непобедљив *који се не може победити, савладати, несавладљив.* — Непрегледно и непобједно било је пространство шума. *Козарч.* Под капцима врелим замућено око непобедну жудњу прикрива дубоко. *Марк. Д.* Он је волео замислити понеки пут да је некакав непобедив војвода. *Глиш.*

непобѐдивбст, -ости, ијек. непобјèдивбст, ж = непобедљивост и непобедност *особина и стање онога који је непобедив.* — Наш је народ јединствен и у томе је залог његове непобједивости. *Р 1946.*

непобѐдимбст, -ости, ијек. непобјèдимбст, ж арх. *в. непобедивост.* — Он је о руској непобједимости ... био увјерен. *Вук.*

непобѐдљив, -а, -о, ијек. непобјèдљив = непобедив.

непобѐдљивбст и **нѐпобеднбст,** -ости, ијек. непобјèдљивбст и нѐпобједнбст, ж = непобедивост. *Р-К Реч.*

нѐпобитан и **непòбитан,** -тна, -тно *који се не може побити, оповргнути, сигуран, очевидан.* — Има непобитних доказа да је лов на китове обављан још много пре хришћанске ере. *Петр. М.* Овом згодом морам да истакнем једну непобитну чињеницу. *Л-К.*

нѐпобитно и **непòбитно** прил. *на непобитан начин, сигурно, очевидно.* — Непобитно је доказао да све досадање дефиниције о држави нису добре. *О 1875.* Непобитно [је] јасно да ... хисторија ових патриција ... није хисторија нашега Роба. *Крл.*

нѐпобитнбст и **непòбитнбст,** -ости ж *особина, својство онога што је непобитно.* — Резултат његов беше величанствен у својој непобитности и једноставности. *Мил.*

непобјед-, ек. непобед-.

непòбусāн, -а, -о *који није побусан, који није обрастао, озеленео травом.* — Овде и онде видеше се нови гробови, на њима земља још непобусана, па се издалека жути. *Шапч.*

Изр. непобусани гроб *в. уз гроб (изр.).*

непòвēзāн, -а, -о **а.** *који није повезан, у коме нема међусобне или унутрашње везе, чији учесници не функционишу повезано*: ~ акција, ~ игра (нпр. у фудбалу, ногомету). — Видећи по његовом неповезаном бунцању у чему је ствар ... оставио сам га. *Мил. В.* **б.** мн. *који су без међусобне везе, који не чине*

целину. — Војска [је] ... дјеловала у неповезаним мањим групама. *ОП 1*. Контрашпијунажа збуњена [је] њиховим неповезаним и нелогичним изјавама. *Пол. 1957*.

непо̀вѐзāно прил. *без међусобне или унутрашње везе, невезано*. — [Тим] »Партизана« ... дејствовао [је] и неповезано и неодлучно. *Б 1957*. Моје мисли лутају неповезано и весело с предмета на предмет. *Минд*.

непо̀вѐзāнōст, -ости ж *особина онога што је неповезано*. — Неповезаност епизода ... у »Поп Ћири«, овде [у »Вукадину«] се показује такође. *Поп. П*.

неповерѐње, ијек. неповјѐрење, с *нем мање поверења, сумња, сумњичење*. — Опажало се међусобно неповерење и пуна оскудица солидарности. *Скерл*. Замјерка ... би могла створити јаз неповјерења. *Кол*. Изр. изгласати, изјавити ~ (влади, радничком савету и сл.) пол. *учинити да не буде изабран(а), приморати је (га) да дâ оставку*.

непо̀вѐрљив, -а, -о, ијек. неповјѐрљив *који нема вере, поверења у кога или шта, који мало верује (коме или чему)*; *који изражава неповерење*. — Филип [се] уз ... неповјерљиве погледе оне ... бабе запутио дрско. *Крл*. Вучјак је био зле, неповерљиве ћуди. *Јевт*.

непо̀вѐрљивац, -йвца, ијек. неповјѐрљивац, м *онај који нема поверења, који мало верује (коме или чему)*. — Невјеровање ... изазива извјесно поштовање према неповјерљивцу. *Божић*.

непо̀вѐрљиво, ијек. неповјѐрљиво, прил. *с неверицом, с неповерењем*. — Виктор јој се осмјехну неповјерљиво. *Кум*. Гледао ме је неповјерљиво зеленим очима. *Чол*.

непо̀вѐрљивōст, -ости, ијек. неповјѐрљивōст, ж *особина онога који је неповерљив*. — Он [Еским] се претходно обезбеди ... да његова сенка не падне на отвор, што би могло изазвати неповерљивост животиње. *Петр. М*.

неповјер-, ек. неповер-.

непо̀власно прил. *в. неовлашћено*. — За њим ето ти брзо војника ... зато да кривобошци ... не би сиромашног мисионара неповласно појели! *Мих*.

нѐповōљан, -љна, -љно *који није повољан, немио, непријатан, рђав, лош*. — Чудан, неповољан сам ти сан снила. *Змај*. Вијести [су] неповољне. *Нех*.

нѐповōљно прил. *на неповољан начин, немило, непријатно, рђаво, лоше*. — Вук се врло неповољно изражава и о личностима из Милошеве околине. *Прод*.

непово̀љнōст, -ости ж *особина и стање онога што је неповољно, оно што је неповољно, непријатност, зло*. — Савременици су више осећали повољности него неповољности Берлинскога уговора. *Јов. С*.

нѐповрāт м *невраћање; оно одакле нема повратка*. — Понесе са собом толико новаца колико је приграбити или на неповрат узајмити могла. *Шен*. Па било у смрт црну, у тмурни неповрат. *Наз*.

непо̀вратан, нѐповрāтан, -тна, -тно и **неповрà̀т(љ)ив,** -а, -о *који се не може (по)вратити*. — Можда се сјећам свог пустог живота и многих неповратних сања. *Домj*. То значи губитак, и то неповратив, свега онога што смо постигли. *Дед. В*. Нико није примећивао трагове тих прохујалих и никад неповратљивих часова на њој. *Петр. В*.

непо̀вратно и **нѐповрāтно** прил. **а.** *на неповратан начин, без враћања, заувек*. — Бег је некуд неповратно ишчезао. *Пер*. Ствар [је] пропала неповратно. *Дончић*. **б.** *коначно, дефинитивно*. — Кнез [се] неповратно одлучио на рат. *Јов. С*.

непо̀вратнōст и **нѐповрāтнōст,** -ости ж *стање, својство онога што је неповратно*. — Солидношћу својом јасно [су] показали сву неповратност блиске прошлости. *Бел*.

нѐповрēд м индив. *оно што је неповредно, неповредљиво*. — То је онај неповред што песмом зове свет. *Кост. Л*.

непо̀вредан, -дна, -дно *неповред(љ)ив*. — Он је, као ваздух, неповредан. *Панд*.

неповрѐдив, -а, -о = неповредљив *који се не може повредити, оштетити; од чега се не може одвојити један део, целовит, интегралан*. — Њихова је имовина проглашена неповредивом. *Пов. 1*.

неповрѐдивōст, -ости ж = неповредљивост *особина онога који је неповред(љ)ив, онога што је неповред(љ)иво*. — Не марећи много за неповредивост човечје личности, посижу за светињом обитељског живота. *Рад. Стј*. Здеран је вео ... неповредивости са буржоаских појмова о слободи. *Ств. 1948*.

неповрѐдим, -а, -о арх. *в. неповред(љ)ив*. — Начело монархизма остаје свето и неповредимо. *Марк. Св*.

неповрѐдљив, -а, -о = неповредив. — За Петра Кочића је језик ... свет и неповредљив. *КН 1956*.

неповрѐдљивōст, -ости ж = неповредивост.

непо̀вредновст и **нѐповредновст,** -ости ж *неповред(љ)ивост*. — Није [му] у ствари много стало ни до неке правде ни до неповредности државне благајне. *Андр. И*.

нѐпогода ж **1.** *веома рђаво, лоше време, невреме, олуја.* — Одједном се завитла вихор ... груну гром и прште непогода. *Ранк.* Олуја ... бијаше једна од оних прољетних непогода које се јаве као реакција на југо. *Шег.* **2.** фиг. *невоља, незгода, неприлика.* — Сиромах отац све је теже и рјеђе слао новаца, па је Качић сваки дан падао у све веће непогоде. *Бал.* Не знам откуд дође ова непогода, откуд ова невоља наиђе на ме. *Радул.*

Изр. елементарна (природна) ~ *поплава, суша и сл.*

нѐпогодан и **непо̀годан,** -дна, -дно **1.** *који није погодан, незгодан, лош, рђав, неподношљив.* — Ти тешки часови Вуловићеви наступили су ... и због непогодног стања у држави. *Прод.* **2.** покр. *зловољан, нерасположен.* — Ту се растану сјетни и непогодни. *Љуб.*

нѐпогоднӧст и **непогóдиӧст,** -ости ж *особина, својство онога што је непогодно.* — Ни мислимо оцјењивати ... непогодност поједине мјере. *Бак.*

непо̀грешан, нѐпогрѐшан, -шна, -шно и **непогрѐшив,** -а, -о *који не греши, који не може погрешити; у коме се не греши.* — [Јавно мнење] свагда себе сматра за праведно и непогрешно. *Нен. Љ.* [То] значи тражити непогрешиву игру кроз цијелу игру. *Кугл.*

непогрѐшно прил. = непогрешно *без (по)грешке, не грешећи.* — Зури у непрозирну воду жуту као да је непогрешиво прозире. *Чипл.*

непогрѐшивӧст, -ости ж = непогрешност *особина онога који је непогрешив, онога што је непогрешиво.* — Концил ... је у јулу 1870. год. прогласио догму о непогрешивости папе. *ОП 2.*

непогрѐшим, -а, -о арх. *в. непогрешив.* — »Народ је непогрешим«, то је илузија. *Марк. Св.*

непогрѐшљив, -а, -о *в. непогрешив.* — Нема веће нелогичности од ове: Сваки је човек погрешљив; народ је скуп људи; дакле: народ је непогрешљив. *Марк. Св.*

непо̀грешно и **нѐпогрѐшно** прил. = непогрешиво. — Непогрешно [је] држао правац према Ђурђеву. *Чипл.* Не можемо непогрешно рачунати на посљедицу. *Ант. 1.*

непо̀грешнӧст и **нѐпогрѐшнӧст,** -ости ж = непогрешивост. — Са колико непогрешности дјелују њени [природе] закони стварања, преображавања и разарања! *Ж 1955.*

непо̀дѐљен, -а, -о, ијек. непо̀дијељен **1.** *који није подељен.* **2.** фиг. *коме нико не противречи, општи, јединствен.* — Противници ... добивају неподијељено признање. *Мј. 1936.* Велика уметничка дела у која, по готово општем и неподељеном мишљењу, спада и славна Шекспирова трагедија. *Панд.*

неподѐрив, -а, -о = неподерљив *који се не може подерати, поцепати.* — Немачке чизме ... с поткованим неподеривим потпетицама табале су по донским путевима. *Моск.*

неподѐрим, -а, -о арх. *в. неподерив.* — Чоха је била солидна, неподерима. *Срем.*

неподѐрљив, -а, -о = неподерив. *Р-К Реч.*

нѐподесан, -сна, -сно *који није подесан, незгодан, непогодан.*

нѐподеснӧст, -ости ж *особина онога што је неподесно.*

непо̀дијељен, -а, -о, ек. непо̀дѐљен.

непо̀дмѝрен, -а, -о **1.** *који није подмирен, исплаћен (о дугу).* **2.** *који није задовољен, испуњен (о жељи, потреби).* — Заборавила је неподмирену краву и откључану кућу. *Ћоп.*

нѐподмѝтан, -тна, -тно *в. неподмитљив.* — Сада ... би нашој постојбини требало ... мјесто једног триста поштених неподмитних срдаца. *Шен.*

неподмѝтљив, -а, -о *који се не може подмитити, поткупити, непоткупљив.* — Неумољива, неподмитљива, неустрашива и свевидећа деца! *Андр. И.*

неподмѝтљивӧст, -ости ж *особина онога који је неподмитљив.* — По безобзирној строгости и поступку с једне, а неподмитљивости с друге стране, дизао се до неког натчовјека. *Новак.*

непо̀дносан, -сна, -сно *в. неподношљив.* — Отуда је њена [критике] тиранија исто толико неподносна колико и штетна. *Поп. Б.*

неподно̀сив, -а, -о *неподношљив.* — Врућина [је] неподносива. *Бат.* Грч ... се јавља ... као неподносиво голицање у листовима. *Андр. И.*

непо̀дно̀сиво прил. *неподношљиво.* — Чинило се да за сваку ствар треба неподносиво дуго времена. *Торб.*

непо̀дно̀сивӧст, -ости ж *неподношљивост.* — Неподносивост заблуда потиче да се поднесе борба против њих. *Сим.*

непо̀дно̀шљив, -а, -о *који се не може поднети, подносити, трпети, неиздржљив.* — Затвор је нешто ужасно, неподношљиво. *Матош.* Летње сунце претвориће дан у дуги, неподношљиви, загушљиви пакао. *Чипл.*

непо̀дно̀шљиво прил. *на неподношљив начин, до неподношљивости, неиздржљиво.* — Те вечери ... био је неподношљиво жесток. *Цар Е.* Наталија га је срела с неподнош-

љиво светлим погледом великомученице. *Бил.*

неподно̀шљивṑст, -ости ж *особина онога који је неподношљив, онога што је неподношљиво; немогућност да се што подноси.* — Неподношљивост је плазила по њој. *Сим.* Успео [је] да неизвесност напне до неподношљивости. *Дав.*

непо̀доба ж **1.** *наказа, чудовиште.* — Крени ти, лупежу, објешењаче и неподобо! *Вел.* Онај пуковник Флидер, била вам је то таква једна гнусна неподоба. *Вин.* **2.** *оно што је неподобно, неподесно, неприкладно, неподопштина.* — Жупници будним оком пазе на такве неподобе. *Павл.* У приповједачкој прози неприлично је језичних неподоба. *Шим. С.*

непо̀добан, -бна, -бно **1.** *који није подобан, који не одговара, који не ваља за што, незгодан, неприкладан.* — За одбрану ... царства постали [су јањичари] сасвим неподобни. *Нов.* **2.** *непристојан, који не доликује, морално рђав, лош; незгодан, недопуштен.* — Ја сам одмах разумио да сам неподобно дјело учинио и застидио сам се. *Павл.* Надвојвода мора ... такав споразум гојити да се не догоди штогод неподобно и слободи краљевства противно. *Шиш.* **3.** *ружан, гадан.* — Тај говор ... и неподобна појава ... још јаче раздражи њима смијех, а њему љутину. *Вел.* **4.** *који није сличан, који не личи другоме. Деан. Рј.*

непо̀добњак м *онај који неподобно поступа, који се неподобно влада, зао, рђав човек. Бен. Рј.*

непо̀добнṑст и **неподо́бнṑст,** -ости ж **1.** *особина, својство онога који је неподобан, онога што је неподобно.* — Оружје ... је било у оптужби Вукова језика у несавременству и неподобности да се њиме обрађују научне теме. *Бел.* **2. а.** *недостатак, неприлика, невоља.* — Војници бејаху на те неподобности осетљивији, јер са оделом врло тражаво стајаше. *Јов. С.* **б.** *непристојност, изопаченост.* — Али зато се треба борити против зависти, клевете, неподобности. *Јов. Ј.* **3.** *несличност, различност. Деан. Рј.*

неподо̀пство с *неподопштина. Бен. Рј.*

неподо́пштина ж **1.** *оно што је неподобно, неподесност, неприкладност.* — Језик ... отријеби [Рељковић] и опрости крупних неподопштина турских. *Јаг.* У лирици Танасија Младеновића ... има местимично недоречености и сувоће и неких других чисто занатских неподопштина. *КН 1959.* **2.** *изгред, испад, ексцес; непристојност.* — Подао [се] вину и у пјаности починио више неподопштина. *Цар Е.*

нёподудāран, -рна, -рно **1.** *који је другчији од онога са чиме се пореди, различит; неусклађен.* — Када би то својство у битном смислу било неподударно с материјалом? *Ант. 1.* **2.** мат. *чије су размере различите, чије се површине не поклапају*: неподударни троуглови, трокути.

неподуда́рнṑст, -ости ж *особина онога што је неподударно.* — Две неподударности у материји социјалне политике на наше цене врше притисак. *Б 1957.*

непо̀езија ж *оно што нема поетске вредности, лоша, слаба поезија.* — Критика негира кич и непоезију присутну у поезији. *ЛМС 1957.*

непоѐтичан, -чна, -чно **1.** *лишен квалитета поезије.* — Као да су режисер и читачи намерно хтјели да буду непоетични и непатетични. *Зог.* **2.** фиг. *прозаичан; реалан.* — У Француској [су] боеми лиричари, а буржое су непоетични. *Уј.*

нёпожѐљан, -љна, -љно *који се не жели; кога не трпе у некој средини, који треба да се уклони.* — Његов боравак у Травнику [је] непожељан. *Андр. И.* Нека се попишу сви они ... који су већ назначени као непожељни. *Цар Е.*

нёпозва̄н, -а, -о **1.** *који није позван, који се не очекује, незван.* — Свраћамо, непозвани, код уједе. *Чол.* **2.** фиг. *који није меродаван, нестручан, неовлашћен.* — Далеко је од мене и помисао да овако, за то непозван, правим ... студије о Ескимима. *Петр. М.* То је свјесно рушење сваког ауторитета, ако ово, овај налаз дође у непозване руке. *Фелд.*

непозва́нац, -нца м *онај који долази без позива, наметљивац; онај који није меродаван, који је без потребних знања, нестручњак.* — Ви морате ... народ ... одвраћати ... ако би га какови непозванци на што друго наговарали. *Коз. Ј.* Ово значи да су та имена исувише заклоњена ... многобројним непозванцима и непознаницима. *КН 1959.*

нёпозва̄нӣк, -а и **непозва̀нӣк,** -йка м *непозванац.* — Сада га не узрујаваше више злобно и поругљиво шапутање којекаквих непозваника. *Ков. А.*

непознава̀лац, -аоца м *онај који нешто не зна, не познаје.* — [Ту жељу] може изразити ... само Хрват неискрен или непознавалац опстојности. *Старч.*

непозна́нац, -нца м *непознат човек, незнанац, странац.* — Напајао сам си ... душу свјежом јакошћу оних дивних чувстава, што си их ти ... излио на ме, непознанца. *Дук.*

нёпознанӣк, -а и **непозна̀нӣк,** -йка м *непознанац. Бен. Рј.*

нёпознаница и **непозна̀ница** ж **1.** мат. *непозната вредност, непознати број*: једначина, једнаџба с једном непознаницом.

2. фиг. *непозната, загонетна ствар, загонетка.* — Ову непознаницу конференција ... треба ријешити. *Обз. 1932.*

нѐпознáнка ж *непозната женска особа, незнанка.* — Читао [сам] ... бојећи се да не наиђем на неку личност која би ме могла подсетити на лепу непознанку. *Мил. В.*

нѐпознáт, -а, -о **1. а.** *који није познат:* ~ човек, ~ боравиште. **б.** *који се није искусио, осетио, доживео.* — Још непознато веће пада на дубоку осаму. *Уј.* **2.** (у именичкој служби, само одр.) **а.** ж мат. *непознаница (1).* — Једначине са две непознате нисте знали. *Поп. Ј.* **б.** м и ж *непозната особа.* — Сви се окретоше непознатоме, и узеше га мерити од главе до пете. *Дом.* **в.** с *неизвесност, несигурност.* — Први пут [се] нашао у ситуацији да иде у непознато. *Јонке.*

нѐпознáтōст, -ости ж **1. а.** *особина онога што је непознато, ново; новина.* — Свирка грнете ... поче да се извија чудноватошћу и непознатошћу арија. *Станк.* **б.** *положај и држање онога који хоће да се представи као друга, непозната личност, који се појављује инкогнито.* — Плава коса, плаве очи ... нема више сумње! Али поштујмо његову непознатост! *Грол.* **2.** *оно што је непознато.* — Важно је пронаћи и непознатост у човјеку. *Шим. С.*

непòимање с *немогућност, неспособност да се нешто појми, схвати, разуме, несхватање, неразумевање.* — Није му дало неко тупо непоимање. *Леск. Ј.* Миони у разрогаченим очима синуло чуђење, непоимање, читав страх. *Рад. Д.*

непòјаман и **непóјаман,** -мна, -мно *непојмљив.* — Бадава разум пред овим непојамним осећањем страха. *Јевт.*

непòјамно и **непóјамно** прил. *непојмљиво.* — Ноћ [је], те сваки шум непојамно расте. *Рист.* Тако далеко од мене, непојамно и страшно, смрт ме је неизрециво потресла. *Козарч.*

непòјамнōст и **непóјамнōст,** -ости ж *непојмљивост.* — Непојамност бога. *Прер.*

непòјмив, -а, -о *в. непојмљив.* — Неко тајно, непојмиво чувство освоји његово ... срце. *Шен.*

непòјмљив, -а, -о *који се не може појмити, несхватљив, неразумљив;* невероватан. — Многима је то његово понашање било непојмљиво. *Коз. Ј.*

непòјмљиво прил. *на непојмљив начин, несхватљиво, невероватно.* — Тај човек ... непојмљиво миран ... заносио нас је скромношћу. *Вас.*

непòјмљивōст, -ости ж **1.** *особина онога што је непојмљиво, неразумљиво, несхватљивост, неразумљивост.* — Тешкоћа та не долази толико од дубине и непојмљивости њезиних истина. *Панч.* **2.** *оно што се не може схватити, непојмљива, невероватна појава.* — Наслови о »богатом непријатељском плијену« представљали су за мене лично непојмљивост првога реда. *Крл.*

непòквāрен, -а, -о *који је задржао добра својства у коме нема негативних промена, исправан;* фиг. *добродушан, безазлен, наиван.* — Што ће рећи прост, прави, непокварени сељак? *Мат.* Стипанчић се гријао блажен о младом, непоквареном срцу Валпургином. *Новак.*

непòквāренōст, -ости ж *особина и стање онога који је непокварен, онога што је непокварено.*

непоквàрив, -а, -о *непокварљив. Деан. Рј.*

непоквàрим, -а, -о цсл. заст. *в. непокварљив.* — Он га је назвао непокваримим, и то му је име остало. *Јов. С.*

непоквàрљив, -а, -о *који није подложан, склон кварењу, некварљив; који се не може покварити, искварити.*

непоквàрљивōст, -ости ж *особина и стање онога који се не да искварити, онога што је непокварљиво.* — Непокварљивост осјећаја, финоћа укуса ... све то пробија и одвећ продорно у читаву лицу. *Шкреб.*

непòкōј, -оја м *немир, неспокојство, узнемиреност.* — И непокој, туга ... бледи вео шири по чеоцу бајном. *Ил.* Неки блажен непокој испуњавао [је] цио њен живот. *Коз. Ј.*

нѐпокōјан, -јна, -јно *немиран, узнемирен, неспокојан. Прав.*

непоколѐбив, -а, -о *непоколебљив.* — Био је непоколебив у свом отпору. *Јов. С.*

непоколѐбиво прил. *непоколебљиво.* — Да се о том непоколебиво увјеримо, бит ће доста да уважимо неколико чињеница. *Рад. Стј.*

непоколѐбивōст, -ости ж *непоколебљивост.*

непоколѐбљив, -а, -о *који се не може поколебати; чврст, постојан, доследан.* — Прави домољуб је непоколебљив. *Фелд.*

непоколѐбљиво прил. *без колебања, постојано, доследно.* — Вршио [је] тешку своју дужност мирно и непоколебљиво. *Чол.*

непоколѐбљивōст, -ости ж *особина и стање онога који је непоколебљив; чврстина, постојаност.* — Сви пацифисти ... су наивно вјеровали у непоколебљивост II интернационале. *Матк.*

нѐпоколебно прил. *непоколебљиво.* — Као приповедач остао [је] непоколебно веран [Врању]. *Богдан.*

нѐпокòран, -рна, -рно *који неће да се покорава, непослушан; који не трпи стеге, неукротив.* — Иступио је [кнез] десном ногом, непокоран пропису. *Нех.* Видео је ... све што је могло узбудити младу, непокорну душу. *Петр. В.*

непокòрив, -а, -о *непокорљив.*

непокòрљив, -а, -о *који се не може покорити.* — Непокорна, непокорена и непокорљива [је] животна енергија и снага младости. *Леск. М.*

нѐпокòрнӣк м *онај који је непокоран.* — Хусеин је одлучио против непокорницима одважно поступати. *Том.*

непокòрнӧст, -ости ж *особина и држање онога који је непокоран, непослушност; отпор.* — Присиљава језик на непокорност срцу. *Јел.* Остала је само успомена на лијепу непокорност јунака. *Лал.*

нѐпокрӗт м *стање мировања, мир.* — Све ће се најзад стишати у непокрету ка којем сви ми журимо. *Лал.*

нѐпокрӗтан, -тна, -тно **1. а.** *који се не креће, који мирује; који се не може кретати, који је изгубио покретљивост.* — Вани је била непокретна зима. *Краљч. Стј.* Све је било мирно и, наизглед, непокретно. *Чипл.* **б.** *пром; безвољан, равнодушан.* — Ја бих ... био поживио ... све до гроба, непокретан, лијен. *Крл.* **2.** *који је остао чврст, непромењен; сталан, непоколебљив.* — Извјесна је ... ваша храброст ... и преданост ваша непокретна. *Њег.* **3.** заст. *коме је обезбеђена, осигурана сталност, који се не може сменити.* — У хатишерифу од 1830 ... био је предвиђен један Савет са непокретним члановима. *Гавр.*

Изр. ~ имовина, иметак, ~ добро прави. *земља, зграде и сл., некретнине.*

непокрӗтљив, -а, -о *непокретан (1 и 2).* — Одох ... по ноћи, која беше исто онако мрачна ... непокретљива. *Станк.* Видео [је] да сам непокретљива у свом стрпљењу. *Петр. В.*

непокрӗтљивӧст, -ости ж *особина и стање онога који је непокретљив, онога што је непокретљиво.*

непокретнӣна ж *непокретна имовина, некретнина.* — Јела има много непокретнина и силу дужника. *Кум.*

нѐпокрӗтнӧст, -ости ж **1.** *особина и стање онога који је непокретан, онога што је непокретно.* — Били су ... захваћени поспаном непокретношћу масе. *Топ.* **2.** *непокретна имовина, некретнина.* — Ваше непокретности плаћају се укупно с пола милијуна. *Ков. А.*

непокрӣвен, -ена, -ено и **нѐпокрӣт,** -а, -о **1.** *који није покривен; који нема крова.* — Усред поља стршило је десетак неожбуканих и непокривених колибица. *Шов.* **2.** спорт. фиг. *кога не прати, не омета у акцијама противнички играч, слободан.* — У позадини се виде наши играчи ... а противници су непокривени. *Хок.* **3.** банк. *који нема покрића, ненаплатив.* — На непокривеним мјеницама изграђују се читаве трговачке цивилизације. *Крл.*

неполӣтичкӣ, -ā, -ō **1.** *који нема везе с политиком; који не изражава политичка уверења.* — Неполитички, прости кривци. *Вас.* Продру два очајна, сасвим неполитичка и неглумачка усклика. *Матош.* **2.** *у коме нема политичке зрелости и проницљивости; супротан одређеној политици:* ~ поступак.

неполӣтички прил. *без смисла за политику; супротно духу одређене политике.* — Љуба Живковић покушао је да брани Пашића, но ... неспретно и неполитички. *Риб.*

неполо̀мљив, -а, -о *који се не може поломити.* — За њих [је] човек неполомљива катарка на океану векова. *Михиз.*

нѐпо̄ман, -мна, -мно *немаран, нехатан.* — Напомну тежаку миши сјеме изједу. *Рј. А.*

непомѐнӣк, -ика м **1.** нар. мед. **а.** *црни пришт* antrax. *Вук Рј.* **б.** *облик авитаминозе, скорбут. Бен. Рј.* **2.** *онај кога не ваља ни поменути.* — Одисеј је ... пошао злосретни град непоменик видјети Илиј! *М-И.*

непомѐница ж **1.** *она која се нерадо помиње.* — Ево и зоре већ непомените. *М-И.* **2.** нар. *змија. Вук Рј.*

непомѐнуше ж мн. **1.** нар. мед. *врста дечије заразне болести с осипима на кожи. Вук Рј.* **2.** зоол. *дечије глисте* Ascaris lumbricoides. *Вук Рј.*

непомѐрљив, -а, -о, ијек. непомјѐрљив *који се не може померити, помаћи, непокретан.* — Остао [бич] ту као непомјерљив споменик. *Вуј.*

непомѐрљиво, ијек. непомјѐрљиво, прил. *без могућности померања, добро учвршћено, чврсто.* — Углављује их непомерљиво у лежишта. *Михиз.*

непомӣрљив, -а, -о *који се не може помирити, који неће да се помири; тајно противан.* — Постао му [је] непомирљив непријатељ. *Срем.*

непомӣрљиво прил. *на непомирљив начин, искључујући помирење.* — Русија је непомирљиво замрзила на Аустрију. *Нех.*

непомӣрљивӧст, -ости ж *особина онога који је непомирљив; однос који искључује помирење.* — Дошли су без поздрава и тиме навијестили непомирљивост. *Михољ.*

непомӣслив, -а, -о = непомишљив *на који се не помишља, незамислив.* — Створи он тако ријеч нову ... развије облик другачији,

какав је дотада био туђ и непомислив. *Шим. С.*

непомѝсливно прил. = непомишљиво *неприхватљиво и као мисао, искључено.*

нѐпомичан и **непо̀мичан,** -чна, -чно **1.** *који се не помиче, који задржава пређашњи положај; непокретан, укочен, одузет.* — Сатник ... остаје у барци непомичан. *Фелд.* Ужасни су му били болесници, њихове ране и непомични искривљени ... удови. *Чипл.* **2.** *непоколебљив, истрајан.* — Био [је] вазда својих мисли, непомичан у тврдокорности својој. *Мул.*

нѐпомично и **непо̀мично** прил. *не мичући се, без покрета.* — Они су и даље стајали непомично. *Божић.* Из испуцаног оквира слике ... гледају једне очи непомично. *Чипл.*

нѐпомично̄ст и **непо̀мично̄ст,** -ости ж *особина и стање онога који је непомичан, онога што је непомично; укоченост, одузетост.* — Разбила [је] ту традиционалну непомичност своје патрицијске обитељи. *Крл.* Мрачан утисак ... је оставила непомичност старчева. *Андр. И.*

непомѝшљив, -а, -о = непомислив.

непомѝшљиво прил. = непомисливо. — Посве [је] непомишљиво како би нешто души било од природе утиснуто, а да она за то не би знала. *Баз.*

непомјѐрљив, -а, -о, ек. непомѐрљив.

непомјѐрљиво, ек. непомѐрљиво.

непо̀мња и **нѐпо̄мња** ж *непажња, нехат; расејаност. Деан. Рј.*

непо̀мњив, -а, -о *непоман. Деан. Рј.*

непо̀мућен, -а, -о **1.** *који није ничим помућен, бистар; јасан, светао.* — Врело је овде — рекох — непомућена извор-вода. *Краљч. С.* На поноћном небу кочи се сјајем мјесец, непомућен, чист. *Гал.* **2.** фиг. *који није ничим поремећен, који несметано тече.* — Предавала [се] мислима ... са хиљаду успомена из њиховог срећног и непомућеног брачног живота. *Мил. В.* Свима [се] на лицу одражавала нека неизмјерна радост, непомућено весеље. *Мишк.* **3.** фиг. *разборит, разуман.* — Никад нису с њим озбиљно разговарали. Прави непомућен старац, дечиских жеља и весео. *Вукић.*

непо̀мућено прил. *без поремећаја, без сметњи, уједначено.* — [Симпатију] за мене непомућено осјећа већ годинама. *Крл.*

непо̀мућено̄ст, -ости ж *стање и особина онога што је непомућено, јасноћа; разборитост.* — Свагда је посљедак уздржање од суда, а циљ непомућеност душевна. *Баз.*

непонòвљив, -а, -о *који се не може поновити, који се само једанпут појављује, изворан, оригиналан.* — [Пјесме] су рјечитост ... јединцат су и непоновљив израз. *Шим. С.* Поезија настаје тамо где почиње личност, нова, своја и непоновљива. *Михиз.*

непо̀њатан, -тна, -тно рус. *в. непојмљив.* — Када чује вјетар, обузима га непоњатно спокојство. *Матош.*

непо̀њатно прил. *в. непојмљиво.* — Два сата ... су као и свагда минула непоњатно брзо. *Новак.*

нѐпопра̄ван, -вна, -вно *непоправљив.* — Покаже се ... тип сујетна списатеља, или непоправна прецептора. *Поп. П.*

непопра̀вим, -а, -о цсл. заст. *в. непоправљив.* — Она ће га ... одлучити од себе као непоправимог грешника. *Јов. С.*

непопра̀вимо прил. *в. непоправљиво.* — Кола Осовине су већ непоправимо пукла. *Бон.*

непопра̀вљив, -а, -о **1.** *који се не може поправити, повратити, ненакнадив.* — Бура ... може ... начинити непоправљиве штете. *Књеж. Л.* **2.** *који се не може изменити на боље.* — Ништа нећу за вас урадити ... јер сте непоправљиви ниткови. *Јонке.*

непопра̀вљиво прил. *без могућности поправљања, без изгледа на поправљање, неповратно.* — Већину сачињавају ... непоправљиво пороком упропашћени младићи. *Андр. И.*

нѐпопуля̄ран, -рна, -рно *који се не свиђа људима; који изазива незадовољство, отпор у народу, омрзнут:* ~ мера, ~ политика. — Чинило се да је тада било непопуларно само једно име, један човек. *Рад. Стј.*

непопуля̄рно̄ст, -ости ж *стање онога који је непопуларан, онога што је непопуларно.*

непопу̀стљив, -а, -о *који неће да попусти, непомирљив, тврдокоран; упоран, тврдоглав, задрт.* — Теби богови срце у груди метнуше зло, непопустљиво. *М-И.* Понављао је с непопустљивом срчаношћу и мирноћом. *Петр. В.*

непопу̀стљиво прил. *без жеље за попуштањем, упорно.* — Хајдемо! — непопустљиво рече Буљба. *Шов.*

непопу̀стљиво̄ст, -ости ж *особина онога који је непопустљив, упорност; тврдоглавост, задртост.* — У његову погледу било је пријекора и непопустљивости. *Новак.*

нѐпораба ж *недостатак, одсуство порабе, употребе, занемареност.* — [Ученицима] се нијесу те способности услиједе непорабе развиле. *Новак.*

непорѐцив, -а, -о = непоречан (1) и непоречив *који се не може порећи, оборити, неоспоран; неотклоњив.* — Настави, као да цитира какву непорециву пресуду. *Бег.* Невероватно је наказно као сан, а ипак је

стварност, непроменљива и непорецива. *Андр. И.*

непорèциво прил. = непоречно *без могућности порицања.*

непòречан, -чна, -чно **1.** = непорецив. — Решен [је] да ме законски тера; докази су непоречни. *Нед.* **2.** необ. *који је без противуречности, усклађен.* — Критичко испитивање ... има да установи: колико се мисли појединог филозофа међусобно слажу и колико му их је успјело саставити у непоречну, у себи складну цјелину. *Баз.*

непорèчив, -а, -о = непорецив. — Говор му био обично одсечан, заповест непоречива. *Рад. Д.*

непòречно прил. = непорециво. — Како се могох одрећи пролећа и среће, што је имах непоречно? *Марк. Д.*

непòрочан, -чна, -чно **1.** *који је без порока, чеспит, поштен; неискварен.* — Окаља ме, осрамоти ме, мене жену часну и непорочну. *Цес. Д.* Русо је ... волео такозвану дивљу природу, усамљену, непорочну, неоскрвњену. *Дуч.* **2.** адм. (*судски*) *некажњаван.* — Ћиро Носина ... 26 година стар, неожењен ... судбено непорочан. *Мажс. Ф.*

непòрочно прил. *без порока, у складу с моралом; чедно.* — Молитва ... да му бог помогне непорочно ... остати у побожности и чистоти. *Ранк.*

непòрочнōст, -ости ж *особина онога који је непорочан, чистоћа.* — За суце се првостепених судова тражи ... непорочност. *Мј. 1926.*

нѐпослȳх м *непослушност.* — Био [је] отпуштен из општинске службе због непослуха. *Мар.* Почињу да показују први отпор и непослух кућном старјешини. *Ћоп.*

нѐпослȳшан, -шна, -шно *који не слуша, који даје отпор, неукротив, непокоран.* — Како ћемо кажњавати непослушне? *Нех.* фиг. Цуретак од једно петнаестак година, босонога и куса, живих очију и непослушне косе. *Ћоп.*

непослу́шко м хип. *непослушан дечак.* — То је онај мали Рашко, непослушко и несташко. *Змај.*

непослу́шнӣк, -ика и **нѐпослушнӣк** м *онај који је непослушан.* — Хан је ... обећао ... казнити непослушнике. *Кнеж. Л.* Непослушнике који не дођу казнит ћемо. *Нех.*

непослу́шница и **нѐпослушница** ж *она која је непослушна.* — Хтедох се дићи ... викати, бегати, али клонух; руке непослушнице раширише се насупрот мојој вољи. *Шапч.*

непослу́шнōст, -ости ж *особина онога који је непослушан; отказ послушности.* — Проглашено [је] настављање кампање цивилне непослушности. *Обз. 1932.*

непослу́шњāк, -áка м *непослушник.* — Одмах га као ... непослушњака даде погубити. *Мажс. М.*

непòсредан, -дна, -дно **1. а.** *који се чини без посредника, лично, директан, израван.* — Почели су непосредни преговори између босанских четника и Нијемаца. *Чол.* **б.** *који се ствара одмах, на лицу места; који се налази ту, који окружује:* ~ утисак, ~ близина. — Тако је почело ... малограђанско скретање с пута непосредне стварности у илузију о »сиротици Блитви«. *Крл.* **2.** *први до некога, најближи:* ~ старешина. — Науци још није познат ... првобитни човек нити његов непосредни предак. *Жуј.* **3. а.** *изворни, самоникао.* — Струја непосредног народног језика у њој [је] још увек свежа и пуна снаге. *Бел.* [Народне пјесме] су кроз стољећа ... биле најнепосреднији израз за стваралачке потребе. *Бараћ.* **б.** *основни, главни, прави.* — Приказују [Сократа] баш као филозофа у непосредном смислу речи (»љубитељ уметности«). *ПИФ.* **4.** *који поступа отворено и једноставно, искрен, природан, спонтан.* — Комесар је био ... подједнако непосредан са сваким борцем. *Минд.* Тај човјек није нашао ниједне непосредне људске ријечи. *Крл.*

непòсредно прил. **1. а.** *без посредовања, лично.* — Завршавао [је] ставове у појању упирући очи у младе жене као да њима говори непосредно оне чудне ... речи из молитве. *Чипл.* **б.** *без прелазних ступњева, пра̀во, директно, изравно.* — Милован Глишић пореклом је непосредно са села. *Глиг.* **2. а.** *одмах, убрзо.* — Судећи по коментарима непосредно послије катастрофе, у Раковици састали су се сви упливи. *Нех.* **б.** *посве, сасвим, без колебања.* — Никада нисам тако јасно, тако непосредно јасно осјетио. *Донч.*

непòсреднōст, -ости ж **1.** *особина онога који је непосредан, онога што је непосредно, директно.* — Непосредност конверзације ... умјетника са природом долазила [је] до изражаја. *Матош.* **2.** *отвореност, искреност, природност.* — Њега воле у батаљону због његове храбрости и другарске непосредности. *Чол.*

непòстижан, -жна, -жно *који се не може постићи, недостижан, неостварљив.* — Осећам потребу јасноће и то је један од мојих непостижних идеала. *Вас.*

непостѝжнм, -а, -о цсл. арх. *в. непостижан.* — Колико ме је од мојега ћетињства твоје непостижимо величество топило у химне. *Њег.*

нѐпостојāн и **непо́стојāн,** -а, -о **1.** *који временом губи карактеристично својство,*

подложан промјенама: ~ боја. **2.** *несталан; непоуздан, превртљив.* — Страни конзули говорили су о њему да је непостојан. *Јов. С.* Чинило [се] да понеки од те скиталачке и непостојане уличне гомиле ... осјећа психолошку заблуду. *Грг.* **3.** грам. *који се не јавља у свим облицима парадигме*: ~ а, ~ е.

нѐпостојā̀нōст и **непо́стојā̀нōст,** -ости ж **1.** *особина онога који је непостојан, онога што је непостојано, несталност; превртљивост.* — У тој његовој узнемиреној непостојаности било је увијек нечег помало смијешног. *Крл.* **2.** *пролазност.* — Породични амбијент само је конкретни оквир за једну другу ... драму животне ... непостојаности. *КН 1955.*

непостојáнство с заст. *в. непостојаност.* — То све потврђује ... оно што смо малочас казали о непостојанству сеоског становништва у старија времена. *Нов.*

непо̀стојā̀ње и **непостò̀јā̀ње** с **1.** *немање, недостатак.* — Непостојање тискара у земљи и остављање дјела у рукопису осветило се овдје као и код многих других. *Комб.* **2.** *одсуство живота, празнина.* — Нека мрачна сила ... сурвала [га је] у ... бездане непостојања. *Лал.*

непо̀стојḕћ и **непостò̀јḕћ,** -ā, -ē *који не постоји, кога нема; измишљен.* — Господа су крала ... правдајући издатке положеним рачунима за непостојеће ... бараке. *Вин.* У празнини непостојећег неба раскида [се] челик у лету и клоњава крило нуклеарне птице. *Сим.*

непотѝзам, -зма м лат. *злоупотреба положаја у корист рођака и привржених.* — Непотизам је увек био код нас; увек су наши министри намештали у државну службу своје рођаке. *Јов. С.* Око кухиње је владао уобичајени војнички непотизам, који је дијелио свима онима што су били близу владајуће клике. *Јонке.*

непо̀ткупан, -пна, -пно и **непоткȕпљив,** -а, -о *који се не може поткупити, неподмитљив.* — Не може [се] оцијенити улога и значај двојице великих и непоткупних бораца за слободу. *Зог.* Учинише да га и одатле отјерају послије његових непоткупљивих дописа. *Р 1946.* Главно је имати поуздане и непоткупљиве вође. *Тос. Д.*

непоткȕпљиво прил. *на непоткупљив начин, без могућности поткупљења, неподмитљиво.* — фиг. Говор [се] може извинути из бића ... да широко и непоткупљиво постане морална чињеница. *Б 1958.*

непо̀тпун, -а, -о **1.** *који не обухвата цијелу, делимичан.* — Амнестија може бити ... потпуна или непотпуна. *Мј. 1926.* **2.** *коме нешто недостаје, недовршен, мањкав, дефектан.* — Старији ... и млађи брат ... [су] мањих нарави, и некако непотпуни. *Сек.*

непо̀тпуно прил. *не обухватајући цијелу, делимично.* — Вук је ове догађаје представио и непотпуно и нетачно. *Прод.*

непо̀тпунṑст, -ости ж *стање онога што је непотпуно.* — Из такве непотпуности произлази његова нужна површност. *Баб.*

нѐпотреба ж *оно за чим се не осећа потреба, оно што је излишно, сувишно.* — Полни живот спутан не толико у моралну исправност колико у оквир непотребе. *Рад. Д.* Писцу без умјетничког укуса таква се познатост наметне. Непотреба бива злораба. *Шим. С.*

нѐпотребан, -бна, -бно *који није потребан, излишан, сувишан.* — Тиме је без икаква непотребна трошења ријечи јасно и гласно наговијестио. *Креш.*

нѐпотребнōст, -ости ж *особина и положај онога који је непотребан, онога што је непотребно, сувишност; непотребна, сувишна ствар.* — Досадно је ... осјећати своју непотребност у једном великом часу. *Михољ.* Свака непотребност ... смета у лирској песми. *Панд.*

непотребо̀ћа ж необ. *непотребна, сувишна ствар.* — Стари има и за ракију и за дуван, а Смиља за друге женске потребоће и непотребоће. *Мил. В.*

непо̀трошан, -шна, -шно, **непотрò̀шив** и **непотрò̀шљив,** -а, -о *који се не може потрошити*: ~ добро. — [Хидроенергија је] због сталног обнављања трајна и непотрошива. *ЕГ 1.* За разлику од угљена и нафте ... снага текућих вода је непотрошљиви дио [енергетике]. *И.*

непо̀ћудан, -дна, -дно **1.** *који није по ћуди, по вољи (коме), непожељан.* — Избачени су из вијећа ... сви непоћудни. *Цар Е.* Швабо тако иде кроз сва села ... и свакога ко је сумњив и непоћудан одводи. *Ђур.* **2.** *који показује незадовољство, нерасположење (према чему), ненаклоњен, противан (чему).* — Па тко би жив предвидио да ће стари центлмен бити толико непоћудан према синовој женидби. *Креш.*

непо̀ћудно прил. *непријатно, неправо.* — Ако ти није непоћудно, дозвао бих старога Жунића. *Новак.* Бијаше му непоћудно што је овамо дошао. *Мил. В.*

непо̀ћуднōст, -ости ж *особина онога који је непоћудан, онога што је непоћудно; недозвољен, ружан поступак.* — Документа о неуспесима, издајствима и другим непоћудностима обично остају сахрањена. *Б 1958.*

нѐпоуздāн, -а, -о **1. а.** *који не ужива повјерење, у кога се подозрева, сумњив.* —

Ништа страшније ... **него** човјек жигосан као политички непоуздан. *Крл.* **б.** *који не може служити као ослонац, коме се не сме веровати.* — Били [су] сасвим непоуздани кад се радило о борби ... против четника. *Чол.* Моје је ... закључивање црпљено из прилично непоузданих листина. *Јаг.* **2.** *који је без поуздања, чврстине, несигуран.* — Корак тежак, тетурав, сметен и као непоуздан. *Коч.*

нѐпоузданица и **непоуздáница** ж заст. *акт, писмо којим се отказује поверење.* — Он, поштен, не хтједе мучати, па су му они код његових изборника исходили непоузданицу, с које морао је мандат оставити. *Старч.*

нѐпоуздáнōст, -ости ж *особина и стање онога који је непоуздан, несигурност.* — Мрак обично пуни душу човекову сујеверним страхом и непоузданошћу у сама себе. *Срем.*

непоуздáње с **1.** *неповерење, сумња.* — Зорина искреност разбила је брзо непоуздање и плахост. *Нех.* **2.** *обесхрабреност, безнадежност, безнадност.* — Па ... подижи децу и надај се одмени! ... После овакве мисли осети малаксалост, немоћ и непоуздање. *Дом.*

непоȕчљив, -а, -о необ. *који се не да поучити, тврдоглав; самозадовољан.* — Непоучљив је толико да себе сматра за способна да поучава јавност. *Шим. С.*

непочúнство с арх. *поступак за осуду, нвдело; преступ.* — За тридесет година мога кметовања оваког непочинства није било! ... Јуче је ... у нашем селу учињена крађа! *Вес.*

непòштедан, -дна, -дно *који никога не поштеђује, немилосрдан, жесток, безобзиран.* — Борба је била огорчена и непоштедна. *Козарч.* Непоштедном критиком претресао [је] разнолике секторе ... државног и политичког живота Србије. *Глиг.*

непòштедно прил. *не поштеђујући, немилосрдно, безобзирно.* — Велика национална обмана ... непоштедно је одгрнута. *Богдан.*

непòштеднōст, -ости ж *особина онога који је непоштедан, онога што је непоштедно, немилосрдност, безобзирност.* — Готово је несхватљиво са коликом оштрином и непоштедношћу Станиславски говори о своме раду у позоришту. *КН 1956.*

нѐпоштен, -а, -о и **непòштен,** -ѐна, -ѐно *који је без осећања поштења и части, који се не држи моралних норми, нечастан, покварен.* — Није то ништа непоштено. *Вес.* Чин ниједан срамни, непоштени окаљао те приговором није. *Вел.*

нѐпоштено и **непоштѐно** прил. *на непоштен начин, нечасно, прљаво.* — Сажаљеваху зворничкога господара, увиђајући да је преварени непоштено изигран. *Том.* Сад му се учинило да је одиста непоштено што је онако ... казао. *Вес.*

непоштѐњāк, -áка и **непоштењáковић** м *непоштен човек, нитков.* — Његова срамота [је] и моја, јер сам за непоштењака испросио поштену дјевојку. *Шен.* Ваљало би да се ожигошу ти непоштењаковићи. *Кум.*

непоштéње с *особина онога који је непоштен, онога што је непоштено; непоштен, нечастан поступак, неморално владање.* — Опширно исприча своме мужу о непоштењу његове кћери. *Мил. В.* Знам да ти нећеш загазити у никакво непоштење. *Поп.*

непоштúвање с *в. непоштовање.*

нѐпоштовање и **непоштовáње** с *одсуство поштовања према коме, чему; омаловажавање кога, чега. Деан. Рј.*

нѐправ, -а, -о *неправедан, неправичан:* бити ~ према коме.

нѐпрāвда ж **1.** *повреда права, незаконит поступак; незаслужена увреда, осуда и сл.* — То му поче личити на неку неправду, али му није било јасно ко је крив. *Макс.* Не наносим никакве неправде успомени свога ујака. *Креш.* **2.** *безакоње, насиље.* — И мени је неправда учињена! ... Мени су Турци кућу затрли. *Вес.* Све ћу испричати под каквом неправдом живимо. *Бен.*

нѐправедан и **нѐправедан,** -дна, -дно **1.** *који наноси неправду, противан принципима правде; незаслужено увредљив.* — Кроз сву шароликост сурове и неправедне хисторије ... Кочићево дјело је симбол наше стално тешке и ужасне стварности. *Р 1946.* Овакав увод ... може се учинити сувише прек и неправедан према песнику. *Нед.* **2.** *неоправдан, неоснован.* — Не верујте једној неправедној сумњи! *Грол.* **3.** необ. *који је погрешио, који сноси кривицу, грешан, крив.* — Нико није толико неправедан да би изгубио вољу да се правда. *Божић.* **4.** заст. *који није стекао законско право на што, незаконит.* — [Читлуксахибија] се и код правога царског суда држи за неправедног господара. *Вук.*

неправèдљив, -а, -о *неправедан.* — Био би неправедљив кад не би бранио планинце од бијеле приказе. *Божић.*

нѐправедњак и **нѐправеднйк** м *неправедан човек; кривац, виновник.* — Котарски суд је кројио правду и на граме рационално опамећивао неправднике. *Божић.*

нѐправедница и **нѐправедница** ж *неправедна женска особа.*

нѐправедничкй и **нѐправедничкй,** -ā, -ō *који се односи на неправеднике и неправед-*

нице. — Приписивао им је то кукавичкој неправедничкој души. *Божић.*

нѐправедно и **нѐправедно** прил. *на неправедан начин, неоправдано, незаконито.*

нѐправедно̄ст и **нѐправедно̄ст,** -ости ж *особина онога који је неправедан; неправда.*

нѐпра̄вӣ, -ā, -ō **1. а.** *који није прави, истински, који није оно за што се представља или на шта личи, привидан, лажан.* — Баш зато су и речене овде ове критике ... да би се разграничило право од неправог, да би се ... ствари поставиле на своје место. *Богдан.* [Мусивно злато] употребљава се ... и за неправо позлаћивање. *Кем.* **б.** *непозван, ненадлежан, неовлашћен.* — Мучио ме страх, неће ли писмо доћи у неправе руке. *Бал.* **2.** грам. *који по свом карактеру и значењу не одговара категорији којој формално припада:* ~ придев, ~ презент, ~ футур. — Правим речима једне категорије називамо оне које имају и функцију, и значење и засебни гласовни склоп ... ако једна реч дотичне категорије има само нешто од тога ... она је неправа реч те категорије. *Бел.*

нѐправӣлан, -лна, -лно **1.** *који одступа од правила, од уобичајене форме:* ~ глагол, ~ компарација, неправилни стихови. — Њихове су путање врло неправилне. *Лог. 2.* **2. а.** *који не одговара чињеницама, нетачан.* — Да је ова претпоставка била неправилна, доказали су ... избори. *Риб.* **б.** *супротан усвојеним принципима, погрешан, недозвољен.* — Неколико другова је ... рекло још пре поласка да је ствар неправилна. *Дед. В.*

нѐправӣлно прил. *на неправилан начин, друкчије него што треба.* — Пази на свећице да се која не накриви или неправилно гори. *Срем.*

неправӣлно̄ст, -ости ж **1.** *особина онога што је неправилно, што одступа од норме; грешка.* — У овом ћу чланку изнијети језичне неправилности, на које сам ... наишао. *Ј 1957.* **2.** *неправилан поступак, недозвољена, противзаконита радња.* — Папа се може жалити на избор само ако је било каквих неправилности. *Пов. 2.*

непра̀вица ж *неправда.* — Никада не заборављаш неправицу. *Вел.* Све што има стекао је неправицом. *Бен.*

нѐправичан и **непра̀вичан,** -чна, -чно *неправедан.* — Неправичан поступак према мени ... није ме, додуше, научио да не вјерујем људима. *Козарч.*

нѐправично и **непра̀вично** прил. *на неправичан начин, неправедно.*

нѐправично̄ст и **непра̀вично̄ст,** -ости ж *особина онога који је неправичан; неправичан поступак, неправда.* — Неће ли међусобна мржња, међусобна неправичност уродити отровним плодом? *Шен.*

непра́во и **нѐпра̄во** с **1.** *оно на што се нема право, неоснован захтев, неоправдано држање (мишљење и сл.).* — У радњи човековој разликујемо добро и зло — право и неправо. *Марк. Св.* Покојница [је] вазда била у неправу против мене. *Шов.* **2.** *кршење права и законитости, неправда.* — Таква би одлука била сматрана најочитијим неправом. *Мј. 1936.*

нѐправо прил. **а.** *без правног основа, незаконито, неправедно.* — На трон сједиш неправо узети. *Њег.* **б.** *наносећи неправду, криво.* — Ако сам ти што неправо учинио — крив сам. *Шов.* **в.** *нетачно, погрешно.* — Нисам знао да ли се ... љути на звук ријечи што их неправо разумије. *Наз.*

Изр. ~ ми (ти, му, итд.) је *љутим (љутиш, љути итд.)* се, *увређен сам (си, је итд.).*

нѐпрактичан и **непра̀ктичан,** -чна, -чно **1.** *незгодан за употребу, неподесан:* ~ одећа. **2.** *који је без смисла за реалност, неумешан, несналажљив.* — И он [пјесник] пошао на Урвину. Биједни, непрактични идеалист! *Крањч. С.* Био је од оних непрактичних родитеља којима су и женска и мушка деца подједнако мила. *Макс.*

нѐпрактично̄ст и **непра̀ктично̄ст,** -ости ж *особина и стање онога који је непрактичан, онога што је непрактично.* — Држе те намерно у наивности и непрактичности. *Петр. В.*

нѐпребо̄л м необ. *оно што се не може преболети, трајан бол.* — Један непребол је живео у намери Касуа да напише своју књигу »Кратко памћење«. *Пол. 1958.*

непрѐбо̄лан и **нѐпребо̄лан,** -лна, -лно *који се не може преболети, неизлечив.* — Све на њима опомиње на непреболну тугу и вјечито, суморно кајање. *Коч.* Непреболне ране љуте срце море небогару. *Крањч. С.*

непребро̀див, -а, -о *који се не може пребродити.* — Постоји често непроходна провалија и непребродиви јаз. *Прод.* фиг. *несавладив, неотклоњив.* — При тој одлуци показа се непребродива препрека. *Креш.*

непрѐбро̄јан и **нѐпребро̄јан,** -јна, -јно *који се не може пребројати, веома велик, огроман.* — Кћер му ... Нелеј узе за жену, непребројне дарове давши. *М-И.*

непребро̀јив, -а, -о *непребројан.* — Важнији [је] него оно непребројиво мноштво ... савремених романсијера. *Шим. С.*

непребро̀јивост, -ости ж *особина или стање онога што је непребројиво.* — Између ... људског мозга и непребројивости сун-

чаних свјетова ... размак [је] још ... већи. *Крл.*

непревѐдив, -а, -о *непреводив.* — Многа умјетничка дјела у једном језику уопће су непреведива у други. *Шим. С.*

непревѝдљив, -а, -о *који се не да превидети, упадљив.* — У тој малој улици ... скупило [се] толико ... кућерака ... безнадно сличних по оном нечем непревидљивом што обележава ловишта беде. *ЛМС 1951.*

непревòдив, -а, -о = непреводљив *који се не може превести с једног језика на други, специфичан за један језик.* — Неће увијек моћи одабрати најбоље ... радове неког пјесника, јер су они обично непреводиви. *НИН 1958.*

непревòдивōст, -ости ж = непреводљивост *особина онога што је непреводиво.*

непревòдљив, -а, -о = непреводив. — Поводом тих непреводљивих Сремаца и Босанаца, можемо можда учинити другу једну напомену. *Сек.*

непревòдљивōст, -ости ж = непреводивост. — До тог пропуста је дошло ... услед непреводљивости извесних стихова. *НИН 1959.*

непрѐврелōст, -ости ж *особина онога што је непреврело*; фиг. *несређеност, несталоженост.* — Сви ти огледи ... још више подвлаче извесну непреврелост Савковићевих погледа. *Михиз.*

непрѐвреo, -ла, -ло *у коме није завршен процес врења*; фиг. *узбуркан, несређен, још неформиран.* — Мирко Божић је ... био познат као свеж, смео, даровит, али непреврео писац, неједнаких вредности. *Михиз.*

непревр̀тљив, -а, -о *постојан, доследан.* — Непревртљив пјеснички карактер није се могао дуже времена одржати као уредник смотре коју је издавала нека скупина. *Шим. С.*

непрегà̀зив, -а, -о *који се не може прегазити, прећи.* — фиг. Заборавила [је] непрегазиви јаз који их заувијек дијели. *Бал.*

непрегѝбљив, -а, -о *који се не може савити, крут, укрућен.* — Ход му је сигуран и као непрегибљив у кољенима. *Гор.*

нѐпрегледн м необ. *пространство које се погледом не може обухватити, бескрај.* — О, та вода! ... Тај спој лепоте и страве. Тај вировити, зелени ... непрегледн. *КН 1958.*

нѐпреглѐдан и **непрéгледан,** -дна, -дно **1.** *који се не може обухватити погледом, огроман, бескрајан.* — Непрегледне шуме покривале су читав овај простор. *Нен. Љ.* Ријека величанствено лети својим непрегледним коритом. *Кос.* **2.** *у коме нема прегледности, рђаво компонован, несређен:* ~ текст, ~ састав.

нѐпрегледно и **непрéгледно** прил. *без прегледности, несређено.*

нѐпрегледнōст и **непрéгледнōст,** -ости ж *особина онога што је непрегледно; неред, збрка.* — Уноси у ту непрегледност велики шведски ботаничар и зоолог Карло Лине [Linné] ред и преглед. *Бот.*

непредвѝдив, -а, -о = непредвидљив *који се не може предвидети, неочекиван, случајан.* — Ствари би могле окренути неким другим, непредвидивим правцем. *Цар Е.*

непредвѝдиво прил. = непредвидљиво *на непредвид(љ)ив начин; неочекивано, случајно.*

непредвѝдивōст, -ости ж = непредвидљивост *особина онога што је непредвид(љ)иво; оно што се не може предвидети, неочекивана појава, изненађење.*

непредвѝдљив, -а, -о = непредвидив. — Оно што није могло време, учинили су нестални и непредвидљиви стицаји далеких прилика. *Андр. И.*

непредвѝдљиво прил. = непредвидиво. — Ликови [би се] сасвим слободно, потпуно непредвидљиво и необразложљиво опредељивали. *Б 1957.*

непредвѝдљивōст, -ости ж = непредвидивост. — Освојен [је] само помоћу младалачког ентузијазма, који тражи непредвидљивост и сензације. *НИН 1958.*

нѐпредвиђен, -а, -о *који није предвиђен, неочекиван, изненадан.* — Једна непредвиђена околност даде још већи интерес. *Шов.*

нѐпредвиђенōст, -ости ж *особина онога што је непредвиђено; неочекивана појава, изненађење.* — [Лишавамо се] на тај начин оног посебног задовољства што нам га пружа непредвиђеност и новост праве поезије. *Комб.*

нѐпредљив, -а, -о необ. *који се не плаши, неустрашив.* — Та ја ти у груди врлох непредљиво очинско срце. *М-И.*

непрéдметан, -тна, -тно *који је изгубио важност, беспредметан.* — [Грађанска умјетност] је данас у совјетској стварности постала празном и непредметном. *Шим. С.*

непредòбив, -а, -о и **непредòбитан,** -тна, -тно *који се не може предобити; неосвојив, несавладљив.* — Није ни Регина непредобива тврђа. *Новак.* Сјајном ... уздижеш се моћи, као владар непредобитан. *Прер.*

нѐпредузѐтан, -тна, -тно = непредузимљив *који нема иницијативе; несналажљив, неумешан.*

нѐпредузѐтнōст, -ости ж = непредузимљивост *особина онога који је непредузетан, непредузимљив, несналажљивост, неумешност.* — Искрена [је] констатација овога недостатка умних потреба и непредузетности. *Уј.*

непредузѝмљив, -а, -о = непредузетан. — Имао је . . . с једне стране агилног . . . газда-Софру, с друге стране неактивног, непредузимљивог, нерадног Шамику. *Глиг.*

непредузѝмљивōст, -ости ж = непредузетност.

непрежѝваоци, -алāцā м мн. (јд. непрежѝвалац, -аоца) *непреживари. Бен. Рј.*

непреживáри и **непреживáчи** м мн. (јд. непрежѝвāр, -ára и непрежѝвāч, -áча) зоол. *животиње које не преживају храну* Artiodactyla non ruminantia. *Терм. 4; Деан. Рј.*

непрéкидан и **нѐпрекѝдан,** -дна, -дно *који се не прекида, непрестан, сталан.* — У Далмацији има братстава која су у непрекидном низу дала до тридесет, четрдесет . . . фратара. *Мат.* Предстојник [је] у непрекидној телефонској вези са Загребом. *Фелд.*

непрекѝдљив, -а, -о *који се не може прекинути, трајан, чврст. Бен. Рј.*

непрéкидно и **нѐпрекѝдно** прил. *без прекида, непрестано, стално.* — Непрекидно [се] довлачио ратни материјал. *Дед. В.* Све се у природи непрекидно креће. *Лог. 2.*

непрекѝднōст и **нѐпрекѝднōст,** -ости ж *особина и стање онога што је непрекидно.* — Четири жута зида, шум реке . . . били су ужасни у својој непрекидности, непомичности. *Црњ.*

непрéклопо прил. рус. *непоколебљиво.* — Бујно срце . . . нејасно нечем непреклоно тежи! *Ил.*

непрéкоран, -рна, -рно, ијек. непријѐкоран и **нѐпрекōран,** -рна, -рно (ек. и ијек.) *који је без икакве замерке, исправан у сваком погледу, беспрекоран.* — Вјерност . . . непријекорна блиста. *Март.* За непрекораи . . . рад . . . [добио је] тантијему од сто динара у злату. *Дом.*

непрекорàчив, -а, -о = непрекорачљив *преко кога се не може, не сме прекорачити, прећи; који се не може продужити, померити.* — Изведење ништовне жалбе има се предати у непрекорачивом року од осам дана. *Мј. 1926.*

непрекорàчивōст, -ости ж = непрекорачљивост *особина и стање онога што је непрекорачиво; препрека, сметња.* — Он је осјећао да се ту ради о некаквим важним непрекорачивостима. *Крл.*

непрекорàчљив, -а, -о = непрекорачив. — Под нама се . . . вијугала . . . река коју су усташе прогласиле као своју непрекорачљиву границу. *Поп. Ј.*

непрекорàчљивōст, -ости ж = непрекорачивост.

непрекр̀шив, -а, -о *који се не може прекршити, несаломљив; који се најбрижљивије чува, неповредив. Деан. Рј.*

непрекр̀шивōст, -ости ж *особина и стање онога што је непрекршиво. Деан. Рј.*

нѐпрелāзан, непрѐлазан и **непрéлазан,** -зна, -зно **1. а.** *преко кога се не може прећи, непремостив; непроходан. Бен. Рј.* **б.** *поред кога се не може проћи, пробити напред (у игри):* ~ играч. **2.** *који није заразан (о болести). Р-К Реч.* **3.** шк. *који означава незадовољавајући успех, који спречава прелазак у старији разред:* ~ оцена.

нѐпрелāзнōст и **непрéлазнōст,** -ости ж *особина и стање онога што је непрелазно.*

непрéломан, -мна, -мно (ијек. и непријѐломан) и **непрелòмљив,** -а, -о *који се не може преломити; непоколебљив, сигуран, тврд.* — Слога ће наше деснице у непреломни сноп свити. *Павл.* Окове стане . . . непреломљиве коват. *М-И.* Ево ти непреломне божје вјере да ћу . . . донијети. *Љуб.*

непрѐломно прил. *несаломљиво; непоколебљиво, верно.* — Ал' се милче непреломно бори. *Крањч. С.*

непремòстив, -а, -о *који се не може премостити;* фиг. *несавладљив, неотклоњив.* — На Берлинском конгресу је . . . створен непремостив јаз између Србије и Аустрије. *Јов. Ј.* Његов католицизам [је] непремостива запрека. *Нех.*

непремòстивōст, -ости ж *особина и стање онога што је непремостиво.*

непрепознàтљив, -а, -о *који се не може препознати.* — По вањштини она [стварност у умјетничком етничком дјелу] је, готово увијек, непрепознатљива. *Шим. С.*

непрéпōран, -рна, -рно, ијек. непријѐпōран *о коме нема спора, који је ван дискусије, неоспоран; општепознат, општепризнат.* — Биљно стабло само на оном месту расте, на коме се ћелије могу да продуље — факт је непрепоран. *О 1875.* Непријепоран умјетник био је на странама, на којима је описивао људску биједу. *Барац.*

непрéпōрно, ијек. непријѐпōрно *неоспорно, несумњиво.* — Међу словјенским књижевностима наша је непријепорно у то доба прва. *Водн.*

непресàхњив, -а, -о *који не може пресахнути, непресушан.* — Млин је стајао на уском но непресахњивом поточићу. *Коз. Ј.*

непрèстан и **нèпрестāн,** -а, -о *који никако не престаје, који се стално понавља.* — Након непрестана пожуривања свршимо ипак посао. *Вел.* Живе у непрестаном рату са суседима. *Ђорђ.*

непрèстано и **нèпрестāно** прил. *без престанка, стално.* — Пред очима непрестано играју и пролећу неке црне лоптице. *Ранк.* Турске чете узнемирују непрестано Крајину. *Нех.*

непрестàнцē и **непрèстанцē** прил. *непрестано.* — Лежао је једнако, и све непрестанце у једној соби. *Глиш.* Дим, загушљив и једак, ударао јој непрестанце у лице. *Леск. Ј.*

непрèсушан и **нèпресȕшан,** -шна, -шно *који не пресушује, трајан, неисцрпан.* — [Уметност је] непресушан извор високог и великог уживања. *Поп. Б.* Осјећала [је] ... да су његови цепови непресушни рудници. *Торб.*

непресȕш(љ)ив, -а, -о *непресушан.* — Сузе су му текле као поток, као непресушиво врело. *Шов.* Гледа сузе што теку из непресушљивих извора. *Шапч.*

непрèсушно и **нèпресȕшно** прил. *не пресушујући*; фиг. *трајно, стално.* — [Из] ваше херојске душе ... непресушно извире вјера и љубав. *Цар Е.*

непретрȇгљив, -а, -о, **непрèтржан** и **непрéтржан,** -жна, -жно *непрекидан, непрестан.* — Осим споменутих забава није могло да буде никаквих других због непретргљивога кишљива времена. *В 1885.*; *Р-К Реч.*

непрéтржно прил. *непрекидно, непрестано.* — Даничић је прионуо радити смерно, али непретржно. *Рј. А.*

непрèтрпница ж песн. индив. (у атрибутској служби, уз реч мука) *неподношљива, неиздржива.* — Четр'ест лета изумевах ја све нове муке непретрпнице. *Кост. Л.*

непреȉȕтљив, -а, -о *који се не да, не може прећутати, који се мора рећи.* — Ипак неке присутности намећу се као непрећутљиве. *КН 1958.*

нèпрецȉзан, -зна, -зно *у коме нема прецизности, недовољно тачан, неодређен, нејасан, непотпун.* — Летимично афирмативан или негативан одговор био би одвише непрецизан. *КН 1955.*

нèпрецȉзно прил. *без прецизности, недовољно тачно, неодређено.* — Одозго га опазише ... и запуцаше брзо и непрецизно. *Лал.*

непрèчишћен, -а, -о *који није пречишћен; наутврђен, необјашњен, нерешен:* ~ питање, ~ проблем. — Имали [смо] довољно времена да све непречишћене рачуне средимо. *Јел.*

нèпрешан, -шна, -шно *који није прешан, хитан.* — Забацише оба она питања и дадоше се на маленкости, што непотребне ... што непрешне. *Старч.*

нèприврèдни, -ā, -ō *који се не односи на привреду; који није непосредно укључен у привреду.* — Ова година донела је ... јак пораст запослености у привредним делатностима (просвета, здравство). *Пол. 1958.*

непризнáње с *одсуство, ускраћивање признања, потцењивање; осуда.* — [Група је] дала сама себи овлашћење ... да ... одређује уметничке рангове, оцене, признања и непризнања. *КН 1956.*

нèпризнāт, -а, -о *који није признат; коме је ускраћено признање, запостављен.* — Заједнички признати бог био је Шолохов ... непризнат али вољен Јесењин. *Михиз.* Јурај Крижанић, непознат у домовини и непризнат у туђини. *Комб.*

нèпријāзан, -зни ж заст. *нетрпељивост; непријатељство.* — Чувству боли ... примијеша се неко чувство неправде, а одатле се рађа непријазан, а кадшто и мржња. *Јурк.*

нèпријāзан, -зна, -зно *нељубазан; недобронамеран; непријатан.* — Посматрају непријазне и љубопитљиве многе очи. *Андр. И.* Кажу да је Лика земља вукова: опора, непријазна, сива. *Донч.*

нèпријāзно прил. *на непријазан начин, нељубазно; непријатељски.* — Висок, гојазан човјек ... нас је непријазно гледао испод ока. *Чол.*

непријáзнōст, -ости ж *особина и поступак онога који је непријазан, нељубазност.*

нèпријāтан, -тна, -тно *који се не жели; који доноси неугодност, немир, неспокојство, неугодан:* ~ сусрет, ~ разговор. — Од бакалара ... се по целој околини осећа врло непријатан задах. *Петр. М.* Блитва је мрачан и ... непријатан простор. *Крл.*

нèпријатељ и **нèпријатељ** м **1.** *онај који је с киме у завади, свађи, онај који некоме жели или наноси зло (у односу на то лице).* — До срца [га је] заболело ... његову заручницу да брани његов крвни непријатељ! *Дом.* Држао је ону двојицу за своје смртне непријатеље. *Коз. Ј.* **2. а.** воји. *онај против кога се води оружани рат, једна зараћена страна у односу на другу.* — На читавом одсјеку ... провлаче се сада кроз бодљикаве жице и бацају се на непријатеља. *Јонке.* **б.** *онај који се бори за*

супротне интересе, који се налази на противној страни (у односу на класу, на народ, на масе): ~ народа, ~ радништва. — Ја сам им уствари класни непријатељ, и они мени. *Вучо.* **3. а.** *онај који нешто сматра штетним и бори се против тога, противник*: ~ алкохола, ~ пушења. **б.** *оно што наноси штету, несрећу, болест и сл.* — Убиште га двије силе које... зове непријатељима људске среће: бол и досада. *Матош.*

Изр. спољни, ваљски ~ *непријатељ који живи изван земље, државе*; унутрашњи ~ *непријатељ који се налази у истој земљи, држави.*

нѐпријатељев и **нѐпријатељев,** -а, -о *који припада непријатељу*: ~ оружје, ~ план, ~ циљ.

непријатељица *ж женска особа непријатељ.* — Њена крвна непријатељица... седела [је] у реду испред ње. *Срем.*

непријатељскӣ, -ā, -ō *који се односи на непријатеље, који припада непријатељима.* — Цеста, којом ћемо проћи, налази се под непријатељском контролом и ватром. *Јонке.* Срамно [је] слати децу у непријатељску гимназију. *Макс.*

непријатељскн прил. *на непријатељски начин, као непријатељ, с непријатељством.* — Био [је] непријатељски расположен према млађим писцима. *Скерл.* Отац гледа непријатељски на ту ствар. *Крањч. Стј.*

непријатељство и **непријатељство** с **1.** *непријатељски однос, непријатељско осећање.* — Увиђаше да се међу њима почиње отворено непријатељство. *Ранк.* **2.** мн. *рат, ратне операције.* — Кад загрмеше топови ... протумачише као знак да су непријатељства отпочела. *Лаз. М.*

нѐпријȁтно прил. *на непријатан начин, неугодно.* — Осјећао [се] све непријатније. *Кол.*

непријáтнӧст, -ости ж *особина онога што је непријатно; непријатан доживљај, непријатна појава.* — Испричана [је] и једна непријатност која се десила Вукадину. *Срем.*

непријѐкоран, -рна, -рно, ек. непрéкоран.

непријѐмљив, -а, -о **1.** *који се не може примити, супротан тражењу, неприхватљив.* **2.** = непријемчив *који није способан да нешто прими, неосетљив, туп; који нешто не прима, отпоран (нпр. према болести), имун.* — [Њихов] су суд помутили ти националистички осећаји за које је он био непријемљив. *Јов. С.* Ипак се мора признати да за кужне клице има... непријемљивих (имуних) [особа]. *Батут.*

непријѐмчив, -а, -о = непријемљив (2). — Ово место [је]... непријемчиво за видне утиске и назива се слепом мрљом. *Псих.*

непријѐпӧран, -рна, -рно, ек. непрéпӧран.

непријѐпӧрно, ек. непрéпӧрно.

непрӣкладан, -дна, -дно **а.** *који није у складу (с приликом, обичајима, личношћу), који не пристоји, не одговара; неуместан; неподесан*: ~ одећа, ~ понашање, ~ шала. **б.** *несналажљив, неспретан.* — Како баш тада кувар да претури казан... што ти је човек неприкладан и невешт кад се нечему не нада. *Ћос. Д.*

непрӣкладно прил. *на неприкладан начин, без усклађености с чим, неусклађено.* — Мада нешто задоцнело и неприкладно ситуацији, ипак напредујеш. *Ћос. Д.*

непрӣкладнӧст, -ости ж *особина онога што је неприкладно, неусклађеност, недотераност.* — Писцу ријетко када полази за руком да... нађе пријелазе који не би збуњивали својом грубом или наивном неприкладношћу. *Комб.*

неприкоснȍвен, -ѐна, -ѐно рус. **а.** *који стоји изнад свега, који ничим није ограничен.* — Права [народа] остају апсолутна и неприкосновена. *Петрон.* Рушио [се] стари економски и друштвени поредак, заснован на феудалним схватањима и неприкосновеним ауторитетима. *Барац.* **б.** *у којега (у који) се не сме такнути, дирнути.* — У петнаест села и градића није ми ничија жена неприкосновена. *Сим.*

неприкосновѐно прил. *без поговора; без икаквог одступања.* — Од њих немамо ништа што бисмо могли неприкосновено прихватити. *Ант. I.*

неприкоснȍвенӧст, -ости ж *особина и стање онога који је неприкосновен, онога што је неприкосновено, неповредивост.* — Тако неразумно поверење у своју владалачку неприкосновеност није било нимало ретко. *Прод.* Декларација истиче неприкосновеност приватне својине. *ОП I.*

непрӣкрȉвен, -ѐна, -ѐно *који се не прикрива; јасно испољен, отворен.* — Иван довршки свој приказ с неприкривеним презиром. *Пав.* Ђаци су гледали мушки, неустрашиво, с неприкривеном мржњом. *Ман.*

неприлагȍдљив, -а, -о *који се не може прилагодити, који не може да подеси своје држање према обичајима средине у којој је; крут; упоран.* — Најтјескобнија самоћа човјека је она духовна што постаје од његова неприлагодљива карактера и неприлагодљива мишљења. *Шим. С.*

неприлѐпчив, -а, -о, ијек. неприљѐпчив *који се не преноси (додиром, храном, ваздухом и сл.), који није заразан*: ~ болест.

непрӣлика и **нѐпрӣлика** ж **1.** *непријатан догађај, случај, положај, незгода, тешкоћа, невоља.* — Срећно [је] испливао из

многих неприлика. *Брл.* **2.** *особа која некоме не приличи, не одговара као брачни друг.* — Ређаше јој све редом момке с назначењем, који су неприлике, а који би могли бити прилика за њу. *Срем.*

непри́личан, -чна, -чно *који не приличи, не доликује, неподесан, неуместан; непристојан, неуљудан.* — Ћутљива равнодушност којој се сва предала ... била је потресна, али помало неприлична у борби. *Поп. Ј.* Ја само нећу да будем неприличан. *Леск. Ј.*

непри́лично прил. **1.** *недолично; незгодно, непријатно.* — Доказује како је њему то врло мучно и неприлично и како му образ не подноси ово аргатовање. *Андр. И.* Клари постало одједаред неприлично. *Цар Е.* **2.** *неумесно, неоправдано.* — Ова бића која се неприлично називају ближњима постају ми несносна. *Уск.*

непри́лично́ст, -ости ж *особина онога што је неприлично; неуљудан поступак, непристојност.* — Укорише обојицу због неприличности њихова владања. *Креш.* Њихова раскош међутим застирала је као нека копрена сваку неприличност у њихову разговору. *Нед.*

неприльѐпчив, -а, -о, ек. неприлѐпчив.

непримѐњив и **непримѐњив,** -а, -о ијек. непримјѐњив и непримјѐњив *који се не може применити, који не одговара, неупотребљив.* — Овај пример могао [би] за друге земље да буде неуобичајен, а можда и непримењив. *Б 1957.* Искључује ... хисторију као чисту емпиријску науку, у којој је непримјењиво рачунање. *Ант. Л.*

непри́меран, -рна, -рно, ијек. непри́мјеран **1.** *који не може служити за пример, за углед:* ~ понашање. **2.** необ. *беспримеран, изузетан; неупоредив.* — Не чу л' како ниско, како мраву равно, о поштењу непримерном суди? *Јакш. Ђ.*

нѐприметан и **непри́метан,** -тна, -тно, ијек. нѐпримјетан и непри́мјетан *који се тешко може приметити, једва видљив, непадљив, неосетан.* — Око њених уста титрао је мали неприметан загонетни осмех. *Мил. В.* Незнатне, непримјетне промјене ... не мијењају битно ствари. *Лог. 2.*

непримѐтљив, -а, -о, ијек. непримјѐтљив *који се не може приметити.* — Обје науке упознају нас како су све оне једноставне и непримјетљиве силе ... дјеловале. *Туђ.*

непримѐтљиво, ијек. непримјѐтљиво, прил. *неприметно.* — Прољеће непримјетљиво наступа. *Тип.* Готово непримјетљиво клизне разговор у високу политику. *Цар Е.*

непримѐтљивṓст, -ости, ијек. непримјѐтљивōст, ж *особина и положај онога што је неприметљиво.*

нѐприметно, ијек. нѐпримјетно, прил. *на неприметан начин, без могућности примећивања, неупадљиво, неосетно.* — Свјеж је лахор ... готово непримјетно ћарлијао. *Шов.*

нѐприметнṓст, -ости, ијек. нѐпримјетнōст, ж *особина и положај онога што је неприметно.* — Поред све те истоветности и неприметности, често не верујете очима кад видите. *Шапч.*

непримје-, ек. неприме-.

непрѝмљив, -а, -о *који се не може примити, неприхватљив.* — Стара прича ... непримљива [је] за модерну ситуацију. *Б 1958.*

нѐпринципијѐлан, -лна, -лно *који није заснован на принципима, који се не држи принципа, недоследан.*

непринципијѐлнṓст, -ости ж *особина онога који је непринципијелан, онога што је непринципијелно; непринципијелан поступак, недоследност.* — Указати на све њихове ... непринципијелности ... значило би развити велику грађевину на непогодном мјесту. *Зог.*

нѐприпрāван, -вна, -вно **1.** *који се није приправио, спремио, који нема оно што је неопходно (за одређену прилику), неспреман.* — Употријебио [је] згодну прилику кад је пријатељ неприправан или запослен. *Нех.* **2.** *за који нису учињене припреме, неочекиван, изненадан.* — Мориш мене смрћу неприправном. *НПХ.*

непри́рода ж необ. *извештаченост, намештеност, неприродност.* — Ван из овога кола неприроде ... и химбе! *Шен.*

непри́родан, -дна, -дно **1. а.** *који не одговара ономе што је природно, ненормалан; необичан.* — Тијело [је] дуже времена висјело у неприродном положају на клину. *Фелд.* Држали [су] ... тај свакако доста неприродан брак ванредно сретним. *Новак.* **б.** *који превазилази, надмашује човекове моћи, натприродан.* — Са неком неприродном силом, коју он никад у себи не претпостављаше, пребаци се преко ограде. *Ранк.* **2.** *извештачен, усиљен, намештен.* — Тај осмех био [је] неприродан као у болесника. *Макс.*

непри́родно прил. *на неприродан начин.* — На ваше место може доћи други, који жели да се лечи неприродно. *Макс.*

непри́роднṓст, -ости ж *особина и стање онога који је неприродан, онога што је неприродно, необичност; несхватљивост, невероватност.* — Неприродност ситуације наметала се свима. *Шуб.* У народу свака вест расте до неприродности. *Кнеж. Л.*

непри́себан, -бна, -бно **1.** *који је изгубио присуство духа, збуњен, изгубљен.* **2.** *који се*

налази у бесвесном стању, бесвестан; који је пао у несвест, онесвешћен. — Њему се наједанпут у неприсебном стању учини као да су то безброј отворених очију. *Бур.* Аница повуче доље к себи неприсебну старицу. *Михољ.*

непри́себно прил. *на неприсебан начин, изван себе, изгубљено, избезумљено.* — Понављала је готово неприсебно. *Сим.*

непри́силан, -лна, -лно и **непри́сиљен,** -а, -о *неусиљен, природан, спонтан.* — Још даље скупила се аристократија ударајући у очи својом неприсилном отмјеношћу. *Лекс. Ј.* У кретњама, говору и погледу била је ... назда неприсиљена. *Новак.*

неприспо̀добив, -а, -о *в. неупоредив.* — Отац [диму је] неприспособиви гледе своје љутине ... духан. *Том.*

неприспо̀добиво прил. *в. неупоредиво.* — Гостионичар ... се сматрао неприспособиво паметнијим од начелника. *Кос.*

непри́сталост, -ости ж *особина и стање онога који је непристао, онога што је непристало, неприличност, неприкладност.* — Кнез Адам није имао дјевојачког ока да спази ту непристалост Фрањину. *Коз. Ј.*

непри́станак, -а̏нка м *одбијање, непристајање.* — Није [се] толико плашио непристанка Јеличиног колико срдње и поиоса очевог. *Вес.*

непри́стао, -ла, -ло *који не пристаје, не одговара, неприкладан, неприличан.* — Већина [је] мишљења у њему непристала и неточна. *Шим. С.* [Песник] изневерава своју психолошку садржину трпајући у њу све оне непристале и неадекватне светове. *Б 1958.*

непри́стојан и **не̏пристојан,** -јна, -јно **1.** *који вређа осећање реда, који се не стиди својих поступака, безочан; дрзак.* — Исти тај ... непристојни племић ... је насупрот мојему притријемку поставио гусињак. *Шов.* **2.** *који изазива осећање стида; саблажњив, бестидан.* — Пјесме ... су страшно непристојне. *Нех.*

непри́стојно и **не̏пристојно** прил. *на непристојан начин, неприлично; дрско, бестидно.* — За сандуком је ишла .. у непристојно шареној блузи. *Бил.* Право?! — отресао се управо непристојно мали Турчић. *Кол.*

непри́стојност и **непристо̀јност,** -ости ж *особина и стање онога који је непристојан, онога што је непристојно; непристојно држање, непристојан поступак.* — Моја назочност одузела [му је] и најмањи вид непристојности. *Креш.* Бити самац, била је непристојност. *Прод.*

непри́стран, -а, -о = непристрастан *који не држи ничију страну, који се не руководи личним разлозима, објективан, правичан.* — Видјело се да је свједок био човјек простодушан и непристран. *Л-К.*

непри́страно прил. = непристрасно *на непристран, непристрастан начин, објективно, правично.* — Он је сада, читајући ... непристраније, био изненађен. *Шов.*

непри́страно̀ст, -ости ж = непристрасност *особина онога који је непристран, непристрастан, онога што је непристра(с)но, објективност, правичност.* — [То претпоставља] потпуну непристраност и барем минимално познавање теме. *Крл.*

непри́страсно прил. = непристрано. — Треба имати снаге па непристрасно писати о стварима које су унапред вољене. *Богдан.*

непри́страсно̀ст, -ости ж = непристраност. — Ту не треба никакве особите памети, само поштења и непристрасности. *Марк. Св.*

непри́страстан, -сна, -сно = непристран. — Они објашњавају чињеницу која је била запажена од непристрасних проматрача. *Цвиј.*

не̏приступ м необ. *неприступачно место.* — Откуда су залутали ту, и како су се одржали у том неприступу? *Бон.*

непри́ступан, -пна, -пно, **непристу̀пачан** и **непри́ступачан,** -чна, -чно **1.** *коме се не може приступити, прићи, до кога се не може доћи, недоступан; недостижан.* — Ту је у ... неприступној пештери скромно и побожно живео. *Нен. Љ.* Сада је тај зборник неприступачан. *Водн.* Сав тај бучан живот ... изгледао [јој] ... је неприступан. *Шуб.* **2.** *који одбија нечије друштво, охол, надмен; затворен у себе, повучен, недружељубив.* — Она је према мени била увијек хладна и неприступачна. *Цар Е.* Он неће ни да чује, јер је такав, неприступачан и неповерљив. *Вас.* Све је то одавало човјека кога су ... сматрали помало настраним и неприступним чудаком. *Крл.* **3. а.** *неразумљив, несхватљив, нејасан; необјашњив.* — Таква би мјеста прочитао неколико пута, а она би остала неприступна његовом разумијевању. *Новак.* Створило [се] мишљење да је она недокучљива, људском разуму за вечита времена неприступачна. *Петр. М.* **б.** *на кога се не може утицати, равнодушан, неосетљив, непријемчив.* — Брат ми је страшно немио и разлозима неприступачан. *Креш.* Сва су чула затворена и неприступна спољним утисцима. *Андр. И.*

непристу̀пачно и **непри́ступачно** прил. = неприступно *на неприступа(ча)н начин, недоступно; охоло.* — Она стајаше непомично, неприступачно. *Леск. Ј.*

непристу̏пачнōст и непри̏ступачнōст, -ости ж = неприступност *особина онога који је неприступ(ач)ан, онога што је неприступ(ач)но, изолованост; неприступачан, одбојан став.* — Хладноћа, неприступачност ... убила [је] наравни живот човјека. *Кос.* [Његова] је неприступачност туђим саветима ... била добро позната. *Лаз. М.*

непри̏ступно прил. = неприступачно. — [Ишчекивање] је неприступно одијељено од свега ваљског свијета. *Новак.*

непри̏ступнōст, -ости ж = неприступачност. — Много полажу на неприступност својих брда. *О 1875.* Посмијех му се све више укруживао у камену озбиљност, неприступност. *Кал.*

непри̏сутан и непри̏сутан, -тна, -тно **1.** *који није дошао, који је изостао, одсутан. Деан. Рј.* **2.** *замишљен, расејан.* — фиг. Погледа кроз прозор ... мирним погледом неприсутне душе. *Киш.*

непритајȉив, -а, -о *који се не може притајити, прикрити, видан, упадљив.* — Он је с непритајивим страхом видио ... како у ноћној тами пламса свјетло бакаља. *Новак.*

неприхвàтљив, -а, -о *који се не може прихватити, примити, претеран у захтевима, штетан по углед (интересе и сл.).* — Он је сматрао да су њемачки увјети неприхватљиви. *ОП 2.*

неприхвàтљиво прил. *на неприхватљив начин, недопустиво, претерано.* — Сусрет оца и Вековића чинио му се ... немогућим и неприхватљиво неправедним. *Дав.*

непри̏чљив, -а, -о *који се нерадо упушта у разговор, ћутљив.* — Остали су какве их ... знамо са изложаба: Маскарели ћудљив ... Србиновић нелитераран, непричљив, озбиљан. *КН 1956.*

непробàвљив, -а, -о **1.** *који се не може пробавити, сварити, несварљив.* — А кад тамо, све ти, непробављиви залогај у грлу свога ћаће ... измишљаш пјесме. *Шов.* **2.** фиг. *непријатан, досадан, неподношљив.* — Сада је јасно видио да су они сви од реда, и душевно и тјелесно, тешки и непробављиви. *Грг.*

непробàвљивōст, -ости ж *особина и стање онога што је непробављиво, несварљивост.*

непро̏бōјан и нēпробōјан, -јна, -јно *који се не може пробити, у који се не може продрети.* — На њима су непробојни оклопи. *Крањч. Стј.* Сиђоше ... под једну букву, с густом ... непробојном кропњом. *Мил. В.* фиг. Гледао је изблиза те зрцалне, непробојне очи. *Крањч. Стј.*

непро̏бōјно и нēпробōјно прил. *без могућности пробијања, продирања, на непробојан начин, чврсто.* — Над њима су високо, у мрком непробојно густом тијесту зимске кањаве ноћи, горући иницијали. *Кик.* Дању [је] ћутљив, озбиљан и непробојно дискретан. *Андр. И.*

непро̏бōјнōст и непробо̏јнōст, -ости ж *особина и стање онога што је непробојно.*

непровèдив, -а, -о *који се не може провести, остварити, неизводљив, немогућ. Деан. Рј.*

непровèдиво прил. *неостварљиво, неизводљиво, немогуће.* — Пребацивање америчке војске у Европу чинило се непроведиво. *ОП 2.*

непровèдивōст, -ости ж *особина и стање онога што је непроведиво, неостварљивост, неизводљивост.* — Противници стоика истицали су непроведивост ћудореднога идеала. *Баз.*

нēпровȉдан, -дна, -дно = непрозиран **1.** *који не пропушта светлост, кроз који се не може видети, мутан.* — Гдје је почетак? Гдје ли чудна мета? У непровидним маглама се крије. *Дуч.* фиг. [Бацао је] преко њега непровидан плашт заборава. *Мј. 1926.* **2.** фиг. *у који се, у шта се не може проникнути, несхватљив, неразумљив, загонетан.* — Сви су људи непровидни, тешко је човека добро судити. *Сек.*

непровȉдљив, -а, -о *непровидан.* — Суморно небо исто тако непровидљиво и тешко. *Шапч.*

непровȉднōст, -ости ж = непрозирност *особина и стање онога који је непровидан, непрозиран, онога што је непровидно; нејасност, загонетност.*

непро̏водан, -дна, -дно физ. *који не проводи, не преноси (неку енергију), изолациони:* ~ тело.

непро̀водни̏к м физ. *тело које не проводи неку енергију (електричну, топлотну и сл.), изолатор. Физ. 4.*

непро̏диран, -рна, -рно *непробојан; непровидан.* — Из тмина непродирних, густих као туткал наједнош ... снажан кукурик пијетлова. *Сим.* Вода је постајала бијела и непродирна. *Торб.*

непро̏дирнōст, -ости ж *особина онога што је непродирно; непровидност.* — У њезиним је очима лежала дубока непродирност. *Бен.*

непро̏дōран, -рна, -рно **1.** *непробојан. Бен. Рј.* **2.** *који није способан да продре, да се пробије, да савлада препреке, слаб, попустљив.*

непро̏дорнōст, -ости ж **1.** *особина и стање онога који је непродоран, онога што је непродорно, непробојност.* — Социолошки егзактно могли [бисмо] одредити ... закон непродорности социјално-етичке материје.

Лит. 1957. **2.** *одсуство истрајности, попустљивост, слабост.* — То није савесност, него непродорност. *Поп. Ј.*

нѐпродуктѝван, -вна, -вно **1.** *који не учествује у продукцији, производњи, који не ствара; који не ради, не привређује.* — Памћење је непродуктивно: оно задржава само научене представе. *Пед.* Обиграли [смо] министарство жељезница у нади да ћемо искамчити бесплатне возне карте за ову бројну а непродуктивну обитељ. *Јел.* **2. а.** *који не служи даљем развоју, неплодан; некористан, безвредан.* — Непродуктиван рад ... се годимице слаже у канцеларијске акте. *Коз. Ј.* Ви сте непродуктиван елеменат у друштву и највећи друштвени баласт! *Петр. В.* **б.** *који не доприноси довољно, који се не исплаћује.* — Како је рад робова био непродуктиван, гонили су слободне сељаке да им раде земљу. *Пов. 2.*

непродуктѝвнōст, -ости ж *особина онога што је непродуктивно.*

непрòдушно прил. *непропустљиво за ваздух, зрак, херметички.* — Цијев ... је на свом горњем крају непродушно затворена стакленом плочом. *Физ. 2.*

нѐпрозѝран и **непрóзиран,** -рна, -рно = непровидан. — Шума је била непрозирна. *Ћос. Б.* фиг. Старици се причини ово учитељкино разлагање понешто тамним и непрозирним. *Ков. А.*

непрóзѝрје с необ. *мрак, тама.* — фиг. Те мисли ... најснажнији [су] израз људске уздигнутости ... Оне су му свијет, видици у овом непрозирју. *Вуков.*

непрозѝрнōст, -ости ж = непровидност.

непрòзрачан, -чна, -чно *који није прозрачан, непровидан, непрозиран.* — Прогутаће га непрозрачна тама. *Рак.*

непрòзрив, -а, -о *који се не може прозрети, упознати, загонетан, тајанствен.* — Свака [је лађа] попут непрозриве, недокучиве сфинге. *Цар Е.*

непроѝзводан, -дна, -дно *непродуктиван (1 и 2а).* — Друштвене невоље долазе од непроизводних класа. *Јов. С.*

нѐпрокашљàн, -а, -о *који се није искашљивањем очистио.* — Кроз зубе се провукло у мутном, непрокашљаном баритону сухо питање. *Кол.* Одједном, неописиво гракну из непрокашљана грла и скочи. *Вуков.*

непрокѝшњив, -а, -о *који не пропушта кишу.* — Замишљао [је] своју идиличну старост ... с непрокишњивим кровом над главом. *Мар.*

нѐпролāз м *непролазан, непроходан крај, беспуће; тешко проходан пролаз;* исп. непроход. — фиг. Његова литература није ходала странпутицама, непролазима. *Михиз.*

непрòлазан и **непрòлазан,** -зна, -зно **1.** *који не пролази; временски неограничен, трајан.* — Српска књижевна задруга [је] обратила пажњу на ... дела непролазне вредности. *СКГ 1937.* Ту је Ката стекла непролазних заслуга. *Дєсн.* **2.** *непроходан; беспутан.* — Да оде у какву непролазну огромну планину, како ће се хранити? *Рапк.*

непрòлазнōст и **непрòлазнōст,** -ости ж *особина и стање онога који је непролазан, онога што је непролазно.* — Порицати непролазност великих књижевних дјела, значи порицати и реализам. *Зог.*

непрòломан, -мна, -мно *непробојан.* — Хрват ... постане непроломним насипом проти навали турских таласа. *Павл.*

непромàшив, -а, -о **1.** *који никад не промаши:* ~ стрелац. **2.** *који се не може промашити.* — Спремљено [им је] да сутра ... постану непромашива мета митраљеских рафала. *Ман.*

непромàшиво прил. *без промашаја, сигурно у циљ.* — Сократова иронија ... деловала је заводљивије и непромашивије од ... »бабичке вештине«. *СКГ 1937.*

непромѐнив, -а, -о, ијек. непромјѐнив *в. непроменљив.* — Живот му је једноличан, дневни ред непромјенив. *Јурк.*

непромѐнит, -а, -о, ијек. непромјѐнит *в. непроменљив.* — По неиспитаним и вечним и непроменитим законима природе у фебруару ... сам себи [је] дао одсуство. *Срем.* Нек' иде ... нимфи он непромјењиту вољу објавити. *М-И.*

непромѐнито, ијек. непромјѐнито, прил. *без промене; стално.* — Она звона куцају непромјењито из дана у дан. *Цар Е.*

непромѐнљив, -а, -о, ијек. непромјѐнљив = непроменљив **а.** *који се не мења, који се не може мењати, увек исти.* — Брзо [је] смислио нов и овај пут непроменљив план како ће се ... дочепати ... новаца. *Л-К.* Узрујавала су га та непромјењива лица која редовно вића. *Мил. В.* **б.** грам. *који се не може мењати по падежима.*

непромѐнљивōст, -ости, ијек. непромјѐнљивōст, ж = непроменљивост *особина и стање онога који је непроменљив, онога што је непроменљиво, сталност.* — Вјеровање у непромјењивост природе ... одржавало се и у почетку новога вијека. *НЕ.* Хтио је да испитивањем темеља грађанског друштва покаже чврстину и непромјењивост тих темеља. *Зог.*

непромѐњив, -а, -о, ијек. непромјѐњив = непроменљив. — Она [истина] је једна непромењива, постојана, вечита. *Кнеж. Б.*

непромѐњивӧст, -ости, ијек. непромјѐњивӧст, ж = непроменљивост.

непро́метан, -тна, -тно *у коме је промет, саобраћај врло мали; којим се не може пролазити, саобраћати.* — Национални пут број 7 ... четири сата био [је] непрометан. *НИН 1959.*

непрӧмишљен, -а, -о *који без довољно размишљања доноси одлуке, несмотрен; прек; учињен без довољно размишљања, неодмерен, пренагљен, брзоплет.* — Хенрик IV ... је био нагао и непромишљен. *Пов. 2.* Не желе да непромишљеном речју увреде сроднике. *Јевт.*

непрӧмишљено прил. *без размишљања; пренагљено, брзоплето.* — Да ли је извршилац делао ... непромишљено или хладно, промишљено. *Псих.* Што је он у огорчењу наредио, не ваља да ви непромишљено извршите. *Вел.*

непрӧмишљенӧст, -ости ж *особина онога који је непромишљен, онога што је непромишљено; непромишљен поступак.* — Слава тој непромишљености, јер катkада нам наша неразумност и добро служи. *Богд.* Везује заблуду са непромишљеношћу и страх са бедом глупости. *Дав.*

непромје-, ек. непроме-.

непромӧстив, -а, -о *непремостив.* — Проломио [се] непромостив јаз између прошлости и садашњости. *Кум.* Између деце се разјапи први пут, ужасан, непромостив јаз. *Поп. Ј.*

непрӧмочан, -чна, -чно *в. непромочив. Деан. Рј.*

непромӧчив, -а, -о *који не пропушта воду, који не упија влагу.* — Митраљезе [на броду] ... су морнари прекрили непромочивим навлакама. *Аз.* Његове непромочиве чизме ... су сезале преко кољена. *Тур.*

непромӧчивӧст, -ости ж *особина онога што је непромочиво.*

непроникљив, -а, -о *в. непроницљив.* — Непроникљива судбина човека у свету ... [изнета је] ни мање дубоко ни мање узвишено но у великим филозофским списима. *Поп. Б.*

непроницав, -а, -о *непроницљив. Бен. Рј.*

непроницљив, -а, -о **1.** *који није способан да проникне, прозре, сагледа што.* **2.** *који се не може проникнути, којега је тешко прозрети, сагледати, загонетан.* — Има душевну снагу која је потребна да се неко учини непроницљивим свачијем погледу. *Грол.* Понекад му се чинило као да је у животу имао задаћу ... да то нешто, њему самоме незнаним и непроницљивим стазама, овдје пренесе. *Десн.*

непрӧничан, -чна, -чно **1.** *непроницљив. Бен. Рј.* **2.** *кроз који се ништа не може пробити; непровидан, непрозиран.* — Ишчезле [су] ... његове маште у некаквој непроничној маглици без гласа. *Донч.*

непрӧпадан, -дна, -дно необ. *в. непропадљив.* — Она је већ због тога једно непресушно, непропадно врело књижевне уметности. *Цар М.*

непропа̀дљив, -а, -о *који не може пропасти, неуништив, трајан.* — [Осјећаји] расту ... и носе плодове непропадљивога живота. *Бег.*

непропа̀дљивӧст, -ости ж *особина и стање онога што је непропадљиво. Бен. Рј.*

непрӧпаднӧст, -ости ж необ. *в. непропадљивост.* — Био је ... пун вере у његову непропадност. *Десн.*

непро́писан и **нѐпропѝсан,** -сна, -сно *који не одговара пропису; забрањен.* — Мрети [се] може и у непрописном костиму. *Сек.* Увек [је] возио непрописном брзином. *Дав.*

непро́писно и **нѐпропѝсно** прил. *на непрописан начин, противно пропису.* — Стојим непрописно, заборавио сам ... да скупим пете. *Вин.*

нѐпропорциона̀лан, -лна, -лно *чији делови међусобно немају одређене пропорције, нескладан.* — Сврнуо је на себе Мићину пажњу једино својим високим узрастом, страшно непропорционалним. *Л-К.*

непро́пуснӧст, -ости ж *непропустљивост.*

непро́пустан, -сна, -сно *непропустљив.* — Кожа тада постаје ... непропусна за воду. *НЧ.*

непропу̏стив, -а, -о = непропустљив *који не пропушта воду. Бен. Рј.*

непропу̏стивӧст, -ости ж = непропустљивост *особина онога што је непропуст(љ)иво. Деан. Рј.*

непропу̏стљив, -а, -о = непропустив. — Ако је здравица непропустљива, онда још и жиле пролазе у труљење. *Тод.*

непропу̏стљивӧст, -ости ж = непропустивост. — Повећана количина хлорида у кичменој мождини ... значи непропустљивост бубрега. *Пол. 1959.*

непрорачу̏љив и **непрорачу̏њив,** -а, -о **1.** *који се не може прорачунати; неизбројив, безбројан. Деан. Рј.* **2.** *в. неурачунљив.* — Писмо Кватерниково ... је рађено у непрорачунљивој узрујаности. *Нех.* Долазио је ред на друге путнике да изађу пред Цему и да задовоље његове непрорачунљиве ћуди. *Андр. И.*

непрӧсвѐћен, -а, -о, ијек. **непрӧсвијѐћен** *који је на ниском ступњу културе и образовања.* — Он нема осјећаја љубави за Хрватство, он је непросвијећен и таман. *Крл.*

непрòсвéћенōст, -ости, ијек. непрòсвијећенōст, ж *особина и стање онога који је непросвећен, заосталост.* — Политички либерализам [је] утопија у једном народу, огрезлом у сиротињи и непросвећености. *Јов. С.*

непрòсвијећен, -а, -о, ек. непрòсвéћен.

непрòсвијећенōст, -ости, ек. непрòсвéћенōст.

нèпрост, -а, -о *у служби предиката, кад се казује да се нешто не може опростити.* — Просте твоје љуте ране ... ал' непрости грдни јади. *Њег.*

нèпросто прил. *без опроштаја, непроштено.* — Просто вама, фратри, браћо моја! А непросто будимској краљици. *НПХ.*

непротумàчив, -а, -о *који се не може протумачити, необјашњив.* — То [је] нека непротумачива, унутрашња ... катастрофа. *Козарч.*

нèпроход м песн. *непроходно место.* — Куд си, стара, тако наумна по непроходу горе зелене? *Јакш. Ђ.* С душом тврдом као пучина, брдовит пут у непроходу. *Пар.*

непрòходан, -дна, -дно *којим се не може проћи, који је без пролаза.* — Стазе испред куће постале непроходне од блата и воде. *Пав.* Између чути и послушати ... постоји често непроходна провалија. *Прод.*

непрохòдљив, -а, -о *в. непроходан.* — Склони себе и своју сиротињу у непроходљиве шуме. *Панч.*

непрòходнōст, -ости ж *особина и стање онога што је непроходно.*

непроцѐњљив и **непроцѐњив,** -а, -о, ијек. непроцѝњљив и непроцѝњив **1.** *који се не може проценити, изузетно драгоцен; неизмеран.* — У нашем животу ... поезија и уметност уопште, имају непроцењиву вредност утехе. *Панд.* Она би могла бити непроцјењив бисер. *Шов.* **2.** *веома ситан, немерљив. Деан. Рј.*

непроцјѐњљив и **непроцјѐњив,** ек. непроцѐњљив и непроцѐњив.

Нèптӯн, -ýна м астр. *велика планета Сунчева система (по имену староримског бога мора). ОГ.*

нептунѝзам, -зма м геол. *учење о важности и деловању воде на стварање Земљине коре.*

нèптӯнӣј, -ија и **нèптӯнијум,** -а м хем. *вештачки, умјетни радиоактивни хемијски елемената* (Np).

нèпун, -а, -о *мањи од означене мере али приближан њој, ненавршен.* — У војсци ме задржаше непуна четири месеца. *Ранк.* Већ сам се на један непун дан зауставио овдје. *Сим.*

непунòлетан, -тна, -тно, ијек. непунòљетан *који још није пунолетан, малолетан;* фиг. *незрео.* — Она је ... душевно непунолетно створење. *Шапч.*

непунòљетан, -тна, -тно, ек. непунòлетан.

нèпӯт м тал. покр. *сестрић; синовац, братанац. Деан. Рј.*

нèпуцàљка ж бот. *врста маховине* Phascum. *Бен. Рј.*

нèпӯча ж покр. *сестричина; синовица, братаница.* — Нијесам видје' љепше женске главе што непуче љуби Сорманове. *НПХ.* Мештриња! ... Ти?! ... Непуча Орсата Великога! *Војн.*

непӯшāч, -а́ча м *онај који не пуши.* — Криjумчари ... непушачи ... све се то узнемирило. *Крл.* Људи су пушили, ваздух топао и сув гонио је непушаче на кашаљ. *Дав.*

непӯшāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на непушаче, који је за непушаче, који припада непушачима. Р-К Реч.*

нèпце (ген. мн. небáцā и нёбāцā) с анат. *горња засвођена површина усне дупље у кичмењака* palatum. *Терм. 4.*

Изр. меко (задње) ~ *задњи, стражњи мекани део непца* palatum molle, velum palati; тврдо (предње) ~ *предњи, коштани, непокретни део непца* palatum durum.

нèпчанӣ, -ā, -ō *који се односи на непце (који припада непцу, који се ствара уз непце и сл.):* ~ кост, ~ свод, ~ сугласник.

нèпчанӣк, -а и **нèпчàнӣк,** -ика м грам. *сугласник који се образује у пределу предњег непца, непчани (предњонепчани) сугласник, палатал. Р-К Реч.*

нéпчњача ж анат. *в. небњача. Р-К Реч.*

нѐрāван¹, -вни ж *неравнина.* — То је још дрхтав звук, пун неравни као излокан друм. *Андр. И.*

нѐрāван², -вна, -вно **1.** *који није раван, који је без глаткоће, храпав; оштећен, изрован, ломбаст.* — Лед се показао несигуран, испрскан, неједнак, нераван. *Петр. М.* Осјетно [је] дрндање возила по неравној цести. *Крањч. Стј.* **2. а.** *вођен с неједнаким, далеко мањим снагама од снага противника (о борби).* — Студенти [су] започињали тешку и неравну борбу. *Пер.* Не примити га [крштанство] значило је ... пропасти у неравној борби. *Пов. 2.* **б.** *који је ниже вредности, неједнак; неприличан.* — Гледају у њему неравног себи; зато је живео повучено и радио за тројицу. *Петр. В.* **3. а.** *неуједначен, променљив, кривудав.* — Живот је тако нераван и непријазан. *Бег.* Успон ове талентоване глумице ... протиче ... у неравној каријери. *Пол. 1958.* **б.** фиг. *који*

прелази из једне крајности у другу, неуравнотежен; ћудљив. — Променио се према жени и кући . . . Дошао неравнан, сваки дан друкчији. *Сек.* **4.** фиг. *недотеран, неуглађен; рогобатан.* — Њени . . . стихови неравни су, невешти, скроз неправилни. *Скерл.*

неравни̏на ж *неравни део површине, удубљење, испупчење; храпавост.* — Његова стопала су већ познавала све неравнине на пречагама. *Макс.* Настају неравнине које спречавају игру на земљи. *Ног.* фиг. Спотиче се преко неравнина и оштрине живота. *Скерл.*

нѐравно прил. *неуједначено, неравномерно.* — Једно поред другог неравно корачају. *Вукић.*

нѐравномѐран, -рна, -рно, ијек. нѐравномјѐран **1.** *који није једнако распоређен, који се креће променљивим темпом, неуједначен; неусклађен.* — Застане [се] на појединим радилиштима због неравномерног извођења радова. *Пол. 1950.* **2.** *неједнак, различит.* — Четрдесет неравномерних, бурних година прошло је од 1918. године. *КН 1958.*

нѐравномѐрно, ијек. нѐравномјѐрно, прил. *на неравномеран начин, неуравнотежено, нескладно.* — Развитак капитализма тече у разним земљама крајње неравномјерно. *Ант. 1.* Шта значе те куке које су неравномјерно уцртане? *Вуј.*

неравномѐрно̄ст, -ости, ијек. неравномјѐрно̄ст, ж *особина онога што је неравномерно.* — Због неравномјерног размјештаја производних снага долази и до неравномјерности распореда становништва. *ОГ.*

неравномје-, ек. неравноме-.

нѐравноправан, -вна, -вно **а.** *који нема иста права као други члан заједнице, коме су права умањена или ускраћена; подређен (неко-ме).* — Народи царске Русије били су неравноправни и подвргнути националном угњетавању. *ЕГ 2.* **б.** *који доводи у подређен положај.* — Јапан је постепено поништавао неравноправне уговоре. *ОП 2.*

неравноправно̄ст, -ости ж *особина и стање онога који је неравноправан, онога што је неравноправно; неравноправан положај.* — Прошло [је] време неравноправности нација по њиховој војничкој снази, по боји и језику њихових становника. *КН 1955.* Октобарска револуција укинула је националну неравноправност. *ЕГ 2.*

нѐравно̄ст, -ости ж **1.** *особина онога што је неравно; неравнина.* — Чим би га неравност цесте присилила на јачи скок, будио се из својих мисли. *Шег.* **2.** *неједнакост.* — Неравност сила била је тако велика да у козачку победу није могло бити сумње. *Књеж. Л.*

нѐрāд м *време проведено без икаква рада, беспослица, доколица.* — Јучерањи дан пропаде нам у нераду. *Лаз. М.* Што је друго ваш живот, него диван један нерад! *Кол.*

нѐрад, -а, -о *који не жели што, који нема воље за што.* — Побјегао [је] одмах прво јутро из села на тај стан, нерад сретати људе. *Коз. И.* На ето видиш . . . одговори Радан нерад да дивани кад му се хита. *Глиш.*

нѐрāдан, -дна, -дно **1. а.** *који не воли да ради, који проводи време у беспосличењу, лењ.* — Купили су само разне убојице, кокошаре и нерадне људе сумњива занимања. *Поп.* **б.** *који се проводи у нераду, беспосличарски.* — Једна од најгорих навика . . . је тежња . . . нерадном животу, господству. *Марк. Св.* **2.** (одр.) *у току којега се не ради, за време којег се обуставља посао*: нерадни дан, нерадни сати.

нѐрāденица ж *в. нерадница.* — Многе дангубице и нераденице дошле на трг од дуга празна времена. *Шапч.*

нѐрāдин[1] м *нерадник.* — Сваки га је знао као нерадина и пијаницу. *Ранк.*

нѐрāдин[2], -а, -о *в. нерадан (1).* — Управљала је судбином целог туцета јеврејских породица . . . карала нерадине и расипне. *Андр. И.* Нерадинима нема мјеста у држави. *Ант. 1.*

нѐрадница ж покр. *нерад, беспосличење.* — Наилази . . . све празник до празника, нерадица и крканлук. *Рад. Д.*

нерà̄диша м *нерадник.* — Нерадиша [се] знаде од своје тјелесне тромости лијечити спортом. *Шим. С.*

нерà̄дишан, -шна, -шно *нерадан.* — Невољко [је] . . . подносио болесну му и нерадишну старост. *Божић.*

нѐрāдњак и **нѐрāднйк** м *нерадан човек, лењивац, лењштина, беспосличар.* — Попут правог нерадника . . . куњао [је] негдје. *Сим.* Он је био бекрија и нерадник од ране младости. *Андр. И.*

нѐрāдница и **нѐрāдница** ж *нерадна жена, лењивица.* — Отац пијаница, мати нерадница. *Грол.*

нѐрāдничкӣ и **нѐрāдничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на нераднике.* — Да би могао да одржи свој нераднички живот . . . он продаје своју кћер. *Зог.*

нѐрāдништво с *нерад, беспосличење; нераднички живот.* — Илустровао [је] материјално пропадање Срба у Сентандреји: луксуз . . . нерадништво, расипање. *Глиг.*

нерáдња ж *в. нерад.* — Наједанпут [је] без икаквог прелаза пао у нерадњу. *М 1867.*

нѐрадо и **нѐрадо** прил. *без воље, против воље, са устезањем.* — Нерадо послушаше

га другови. *Том.* Сеоски свет нерадо даје децу у школу. *Нед.*

нерадо̀зналац, -а̄лца м *онај који није радознао, који је равнодушан према нечему.* — Нерадозналци истине клоне се објашњавања, плаше се јасноће. *Шим. С.*

нерадо̀зналӧст, -ости ж *одсуство радозналости, незаинтересованост, равнодушност.* — Ова га је моја нерадозналост за новостима ... увек једила. *Ком.*

нѐрадӧст, -ости ж *стање без радости, без пријатних узбуђења; празан, једноличан живот.* — Њему младост у нерадост прође. *НП Вук.*

нѐрадӧстан, -сна, -сно *лишен радости, празан, једноличан.* — Живот из њене фотеље на точковима био је нерадостан. *Ђос. Б.*

нѐразазна̄јно прил. *без разазнавања, неприметно, неосетно.* — Мицало [се] ... мутно, без везе, неразазнајно. *Цес. А.*

неразбѐрив, -а, -о *који се не може разабрати, несхватљив, необјашњив; нејасан.* — Полазили су на она сребрна врела пуна неразберива пјева. *Бен.*

нера́збор м *неразумност, непромишљеност; непромишљен поступак.* — Сумња је по себи мутна ... То је неки мрачан понор једног општег неразбора. *Ком.* Почео се ... кајати рад свога неразбора, да је онако непромишљено примио ... крвника својих земљака. *Том.*

нера́зборан и **нера̀зборан,** -рна, -рно *неразборит.* — Како је слијепа и неразборна сила што прати људе. *Ђал.*

нера́зборит и **нера̀зборит,** -а, -о **а.** *који нема разбора, неразуман; неоправдан, неоснован.* — Себи дозвољава некакве неразборите неверице и сумње. *Поп. П.* **б.** *који се не може разабрати, нејасан, неразумљив.* — Дисање му је било испрекидано, речи неразборите, мисао збуњена ... Осећао је много, али није ништа умео да каже. *Јакш. Ђ.*

нера́зборито и **нера̀зборнто** прил. *на неразборит начин, непромишљено.* — Неразборито [сте] ухватили назебу. *Креш.*

нера́зборитӧст и **нера̀зборитӧст,** -ости ж *особина и стање онога који је неразборит; непромишљен поступак.* — Због неразборитости старог глупана може пропасти млади зец. *Фелд.*

неразвѐзив, -а, -о *чврсто повезан, неодвојив, нераздвојан.* — То чиним зато јер је ... у неразвезивој свези с нашом приповијетком. *Кор.*

неразвӣјен, -ена, -ено **1.** *који није довољно развијен, који није достао до пуног развоја, незрео; који је по ступњу развоја мањи од просечног.* — Љубиша је неразвијен и тром. *Ранк.* **2.** *који је заостао у душевном или интелектуалном развоју, доста ограничен.* — Нарочито бирам неразвијену децу. *Ранк.* **3.** *који је остао на старим облицима, који не напредује, не развија се, заостао; примитиван:* ~ земља, ~ привреда. — Италија наследила је тешке остатке прошлости: неразвијену индустрију. *ОП 2.* **4.** пол. *који је заостао у свом привредном развоју, чији је национални доходак испод светског просека:* неразвијене земље.

неразвӣјенӧст, -ости ж *особина и стање онога који је неразвијен, онога што је неразвијено; заосталост.* — Други [обичаји] су само знак примитивности и културне неразвијености. *Прод.* Узрок је томе неразвијеност грчке привреде. *Пов. 1.*

неразво̀дљив, -а, -о *који се не може развести.* — Сматра [се] да је брак вечит и неразводљив. *Ђорђ.*

нѐразговѐтан, -тна, -тно, ијек. нѐразговијетан **а.** *који се слабо види, који се не разазнаје довољно; неразумљив, нејасан.* — Лик је доста неразговетан овако изблизу. *Шапч.* Молитва [се] претвара у неразговијетно мрмљање. *Пав.* **б.** необ. *у коме се не види, не разазнаје добро, који спречава видљивост.* — У неразговетном мраку видело се да је обучен по сељачки. *Чипл.*

нѐразговѐтно, ијек. нѐразговијетно, прил. *нејасно, неразумљиво.* — Опет неко викну у селу и одазва се други глас неразговетно. *Глиш.*

нѐразговијетан, -тна, -тно, ек. нѐразговѐтан.

нѐразговијетно, ек. нѐразговѐтно.

нѐразговӧран, -рна, -рно *који нерадо разговара, ћутљив.* — Кнез Крсто је све раздражљивији и неразговорнији. *Нех.* Сви смо неиспавани и неразговорни. *Чол.*

нѐраздвӧјан, -јна, -јно *који се не раздваја од кога, што се не раздваја од чега;* мн. *који се не раздвајају, који су увек заједно.* — Оцеви су им били велики пријатељи, а оне нераздвојне другарице. *Рист.* Буржоаска реакција ... била [је] нераздвојни дио опћег, антифашистичког рата. *Ч-М.*

нераздвӧјив, -а, -о *који се не може раздвојити, чврст.* — Љубављу [је] хтио обујмити читав народ и ... повезати [га] у нераздвојиву везу. *Бен.*

нераздвӧјивӧст, -ости ж = нераздвојност *особина и стање онога што је нераздвојиво, нераздвојно, недељивост.* — Тачно види нераздвојивост националне и народске еманципације. *Скерл.*

нѐраздвӧјно прил. *на нераздвојан начин, недељиво.* — Југословенски покрет с којим су нераздвојно везана велика имена Штрос-

мајера и Рачкога, имао је ... врло сложену идеологију. *Јов. С.*

нераздво̀јно̄ст, -ости ж = нераздвојивост. — Бруно ... наглашује нераздвојност материје и форме. *Петрон.*

нераздѐљив, -а, -о, ијек. нераздѝљив *нераздвојив, недељив.* — Појам народа био [би] идејни склоп, јединствен и нераздељив. *Крл.*

нераздѐљивō̄ст, -ости, ијек. нераздѝљивō̄ст, ж *особина онога што је нераздељиво; јединство.* — Истичући ... нераздељивост појединих дијелова монархије, цар враћа Угарској и Хрватској устав. *Шиш.*

нераздѝљив, -а, -о, ек. нераздѐљив.

нераздѝљивō̄ст, -ости, ек. нераздѐљивōст.

нераздрѐшив и **нераздрѐшљив,** -а, -о *који се не може раздрешити.* — Окове стане нераздрешљиве он коват. *М-И.*

нера́здружан, -жна, -жно и **нераздрӯжив,** -а, -о *који се не може раздружити, нераздвојан.* — Двије су то нераздружне друге. *Торд.* Алкохол му постаје нераздруживим другом. *Јонке.*

нераздрӯживо прил. *на нераздружив начин, не раздружујући се, неодвојиво.* — Отада га оно нераздруживо пратијаше. *Ћип.* Краљ [се] нераздруживо вјенчао с Тугом. *Креш.*

нераздрӯживō̄ст, -ости ж *особина онога што је нераздруживо, јединство.* — Принцип нераздруживости силе и твари провео [је] у том дијелу доиста досљедно. *Баз.*

нерàзјашњив, -а, -о *који се не може разјаснити, необјашњив.* — Обрван [је] неком неразјашњивом тугом. *Прод.* Преостане још неки неразјашњив остатак. *Лог. 2.*

нера́злог м заст. **1.** *оно што се не може примити као разлог; неоснована тврдња.* — Одврати му Вук, пошто је први неразлог разложито побио. *Јаг.* **2.** *размирица; неправда.* — Паде му на ум да нас подарачи истражујући старе неразлоге. *Љуб.*

нера́зложан, -жна, -жно **1.** *који не прима оправдане разлоге; непромишљен, неразборит.* — Здрав разум може каткад да буде ... неразложан цензор. *Прод.* **2.** *неоправдан, неоснован, безразложан.* — Неразложне грдње ... не могу помрачити њихову славу. *Нен. Љ.* Попратио [је] своје ријечи оним својим неразложним смијехом. *Новак.*

нерàзложит, -а, -о *неразложан.* — Баца га у неразложит трошак. *Ћип.*

нерàзложито прил. *неразложно.* — Неразложито и хладнокрвно покушавају одгурнути стражаре културе. *Шим. С.*

нерàзложитō̄ст, -ости ж *неразложност.* — Признајем своју слабоћу, неразложитост. *Новак.*

нера́зложно прил. **1.** *на неразложан начин, непромишљено, неразумно.* — Дужна [је] жртвовати овако неразложно и без циља своју срећу. *Грол.* **2.** *без разлога; неоправдано.* — Стајала је ... неразложно непомично. *Божић.*

нера́зложнō̄ст, -ости ж *особина и стање онога који је неразложан, онога што је неразложно, непромишљеност; неразложан поступак.*

нерàзлучан, -чна, -чно и **нераслу̀чив,** -а, -о = неразлучљив *нераздвојан, неодвојив, недељив.* — Без склада и реда леже у неразлучној твари способности и силе. *Баз.* Душевне појаве стоје у неразлучивој вези с нервним функцијама. *Псих.*

нераслу̀чно прил. = неразлучљиво и неразлучно *на неразлучив, неразлучан начин, неодвојиво, недељиво.* — Природа, човек и људска борба код Вишњића се неразлучиво повезују. *Сур.*

нераслу̀чљив, -а, -о = неразлучан. *Р-К Реч.*

нераслу̀чљиво прил. = неразлучиво. — Тај покрет [је] неразлучљиво везан за његову снажну личност. *Скерл.*

нерàзлучно прил. = неразлучиво. — Вјерна уз друга друг кораца, неразлучно, вјерно и тврдо. *Маж. И.*

нера́змер, ијек. нера́змјер, м = несразмер, несразмера *однос у коме делови целине или две поређене вредности нису сразмерне, несклад.* — То је чудна лепота оног неразмера између количине виђене земље и неба. *Петр. В.* Огроман [је] неразмјер ... између великога посједа и посједа земљорадника. *Мј. 1926.*

нера́змēран и **нера́змеран,** -рна, -рно, ијек. нера́змјēран и нера́змјеран = несразмеран *који димензијама не одговара складу целине, чије су размере неправилне; неједнак.* — Очи су јој такође неразмјерне: десно овеће. *Ков. А.*

нера́змēрје и **нера́змерје,** ијек. нера́змјēрје и нера́змјерје, с *неразмер, несразмера.* — Ту [се] зауставило тијело, крупна мјешина, са силним неразмјерјем између омашног трупа и танких ногу. *Цес. А.*

нера́змēрно и **нера́змерно,** ијек. нера́змјēрно и нера́змјерно, прил. = несразмерно *без одговарајуће размере, нескладно; неупоредиво.* — Све су имале неразмјерно високе кровове. *Шов.* То ново и придошло било [је] неразмерно бројније и организованије. *Петр. В.*

нера́змēрнō̄ст и **нера́змернō̄ст,** -ости, ијек. нера́змјēрнōст и нера́змјернōст, ж =

несразмерност *особина и стање онога што је неразмерно, несразмера, несклад.*

нерàзмишљен, -а, -о *непромишљен.* — Рекох учтиво да бих ... оправдао свој малопређашњи заиста неразмишљени поступак. *Дом.*

нерàзмишљенòст, -ости ж *непромишљеност.* — Жену ... је он узео у тренутку неразмишљености и слабости младалачке. *Срем.*

неразмје-, ек. неразме-.

неразмр̀сив, -а, -о *који се не може размрсити; веома заплетен.* — Сплетоше се ... у неразмрсиву гомилу. *Бен.* У вечитим и неразмрсивим рачунима између њега [аге] и његовог кмета владао је у основи исти принцип. *Андр. И.*

неразмр̀сиво прил. *на неразмрсив начин, без могућности размршења; нераздвојиво.* — Чудно и неразмрсиво мешају [се] ... машта и стварност. *Андр. И.*

неразмр̀шљив, -а, -о *неразмрсив.* — Размршава своје неразмршљиве рачуне са пороком. *Андр. И.*

неразòрив и **неразòрљив,** -а, -о *који се не може разорити, неуништив, трајан.* — Тешки су јој неразориви зидови, сазидани од тамне садре. *Шов.* Такво је још наше неразорљиво поштовање према херојизму. *Кнеж. Б.*

нерàзрèшив, -а, -о, ијек. неразрјèшив = неразрешљив *који се не може разрешити, одгонетнути, у који се не може проникнути, необјашњив.* — Свијет је био пун неразрјешивих тајна. *Лог. 2.*

нерàзрèшиво, ијек. неразрјèшиво, прил. = неразрешљиво *на неразрешив начин, без могућности разрешења.* — Ту су двије ствари неразрешиво спојене: потребе и новци. *Рад. Стј.*

нерàзрèшивòст, -ости, ијек. неразрјèшивòст, ж = неразрешљивост *особина и стање онога што је неразрешиво.* — Дирати у његову неразрјешивост сматрала је црним издајством. *Цар Е.*

нерàзрèшљив, -а, -о, ијек. неразрјèшљив = неразрешив. — Он је наилазио на неразрешљиве загонетке у њеним очима. *Петр. В.* Репови [штакора] ... слијепе [се] у неразрешљив чвор. *Финк.*

нерàзрèшљиво, ијек. неразрјèшљиво, прил. = неразрешиво.

нерàзрèшљивòст, -ости, ијек. неразрјèшљивост, ж = неразрешивост.

неразрје-, ек. неразре-.

нерàзрȕшив, -а, -о *који се не може разрушити, неразорив.* — Под тим се разумијева неразрушива веза оних који су свезани с оним који их је свезао. *Л-К.*

нèразȕм м *слаб разум; одсуство разума, безумље, безумност.* — А вјерују ми страдала би, с неразума, с нерасуда. *Змај.* Неразум каква смућењака слаже се с њиховом памећу. *Шим. С.*

нèразȕман, -мна, -мно **1.** *лишен разума, безуман; непромишљен.* — О неразумни Галати, ко вас је опчинио? *Вук.* [Јавила се] неразумна воља да нашкоди тому човјеку, да га отјера од себе. *Нех.* **2.** *који још не може да разуме, да расуђује, недорастао, незрео.* — Пред Чедом не смем да те споменем. Још је неразуман, па ће да се изрекне у комшилуку код деце. *Ћос. Д.* **3.** *неразумљив, чудан.* — Збори неким неразумним језиком. *Сиј.*

неразȕмљив, -а, -о *који се не може разумети, несхватљив; необјашњив, нелогичан, чудан.* — Дијете [је] почело слагати прве неразумљиве гласове. *Новак.* У Илићевој песми ... Мејримино умирање је неразумљиво. *Прод.*

неразȕмљиво прил. *на неразумљив начин, чудно.* — Неразумљиво је кркљао, урлао, не могући уопште да изговори разумљиву реч. *Чипл.*

неразȕмљивòст, -ости ж *особина онога што је неразумљиво, несхватљивост.* — Нама требају ... прегледне књиге, а не ... непотпуне и до неразумљивости стручне монографије. *Поп. П.*

нèразȕмњик м *неразуман човек.* — Код својих другова на поласку оставих струку неразумник, јер нисам помишљо да ћу озепсти. *М-И.*

нèразȕмница ж *неразумна женска особа. Р-К Реч.*

нèразȕмно прил. *на неразуман начин, нелогично; лудо.* — Неразумно би било ... да ће се Франкопан предати Французима. *Нех.* Ко мре неразумно, он је данас Луда. *Стан.*

нèразȕмнòст и **неразȕмнòст,** -ости ж *особина онога који је неразуман, онога што је неразумно; неразуман поступак.* — Бојим се да нисам штогод згријешио ... те долазите да ме укорите с те неразумности. *Богд.*

нерàњљив, -а, -о = нерањив *који не може бити рањен.* — Мост стајао и даље био, тврд и нерањљив. *Андр. И.*

нерàњљиво прил. = нерањиво *на нерањљив начин, без могућности рањавања.*

нерàњљивòст, -ости ж = нерањивост *особина онога који је нерањљив. Деан. Рј.*

нèрāнца ж *в. наранџа.*

нерàњив, -а, -о = нерањљив. — Нерањив он је као и зрак. *Богд.*

нерàњиво прил. = нерањљиво. — Знао се хитро и отквачити, и то све онако лијепо, нерањиво. *Бег.*

нерàњивōст, -ости ж = нераљивост. — Искуство о његовој нерањивости и бесмртности ... није одузимало узбуђење. *КН 1959.*

нерáсипан, -пна, -пно *који не троши новац улудо, који одмерава трошкове, штедљив.* — Муж је, мушко је, опрезан је и нерасипан је. *Каш.*

нерáскидан, -дна, -дно *нераскидив.* — Чврсте [су] и нераскидне везе, чвршће него икада дотле. *Срем.*

нераскѝдив, -а, -о = нераскидљив *који се не може раскинути, трајан.* — Босна и Херцеговина ... постале [су] основом чврстог и више нераскидивог братства и јединства српског и хрватског народа. *Пиј.*

нераскѝдиво прил. = нераскидљиво *на нераскид(љ)ив начин, трајно.* — Веза која нераскидиво повезује све народе Совјетског Савеза ... никада није била прекинута. *Тито.* Еротична љубавна песма је нераскидиво везана с пролећем. *Ђурић.*

нераскѝдивōст, -ости ж = нераскидљивост *особина онога што је нераскид(љ)иво.* — У њему [се] гомилаше слике: нераскидивост дружбе. *Јел.*

нераскѝдљив, -а, -о = нераскидив. — Узалудно трагање за њима [односима међу људима] чини те односе вјечнима и нераскидљивима. *Бег.*

нераскѝдљиво прил. = нераскидиво. — Сваки појединац се нераскидљиво везује за друштвено уређење. *Пол.*

нераскѝдљивōст, -ости ж = нераскидивост.

нерáскидно прил. *нераскидиво.* — Девојка из високе буржоазије ... нераскидно [је] била везана с покретом. *Поп. Ј.*

нерáскиднōст, -ости ж *нераскидивост.*

нерасклòпив и **нерасклòпљив,** -а, -о *који се не може расклопити, раставити. Деан. Рј.*

нераскрàвљив, -а, -о *који се не може раскравити.* — Обложена [је] нераскрављивом студени. *Шапч.*

нераспàдљив, -а, -о *који се не може распасти, који трајно задржава исти облик.* — Мртви ће устати нераспадљиви. *Вук.*

нераспàдљивōст, -ости ж *особина онога што је нераспадљиво.* — Тражили [су] славу и част и нераспадљивост. *Вук.*

нерасплѐтив, -а, -о *који се не може расплести, неразмрсив.* — Све то виси на људима ... у чудном нерасплетивом колоплету и заплету. *Крл.*

нерасплѐтиво прил. *на нерасплетив начин, нераздвојно.* — Наше су се судбине у неку руку испреплеле нерасплетиво. *Донч.*

нераспòзнājан, -јна, -јно *који се не може распознати.* — Видјело [се] како тамне, нераспознајне фигуре на њима [кресовима] нешто преврћу, па бацају нешто у њих. *Цес. А.*

нераспòложен, -а, -о **1.** *невесео, утучен; мрзовољан.* — Кад сам нерасположен, чини ми се да бих све ... дао да се вратим у оно доба кад сам био ђак. *Уск.* **2.** *рђаво, непријатељски расположен, нетрпељив (према коме, чему).* — Већина сабора била [је] нерасположена према лутеранима. *Пов. 2.*

нераспòложенōст, -ости ж *нерасположење. Деан. Рј.*

нерасположѐње с **1.** *стање онога који је нерасположен, невеселост, утученост; мрзовоља.* — Паде у још горе нерасположење. *Кнеж. Л.* **2.** *незадовољство, огорчење, отпор.* — [То] је било примљено с великим нерасположењем. *Јонке.*

нераспрèдив и **нераспрèдљив,** -а, -о *који се не може распрести; неразмрсив.* — Утону у своје очајање и нераспредиве мисли. *Рист.*

нѐрāст м *неушкопљен, неујаловљен вепар; вепар за приплод.* — фиг. Ај, зар ће ови нерасти несити, зар ће се нашом погачом руменом сластити?! *Кул.*

нерастàвљив, -а, -о *који се не може раставити, недељив.* — Културна мисао је нерастављива од свога језика. *Шим. С.*

нерастворљив, -а, -о *који се не може растворити, који одржава компактност масе.* — Многе твари ... су се до онда сматрале нерастворљивима. *Физ. 2.*

нерастворљивōст, -ости ж *особина онога што је нерастворљиво.* — У појам злата долазила је ознака нерастворљивости. *Лог. I.*

нерастѐжљив, -а, -о *који се не може растезати, негибак, крут, нееластичан.* — [Пчела] жалцем убоде кукце с тврдим нерастежљивим ... покровом. *НЕ.*

нерàстић м *дем. од нераст.* — Гони ... једну крмачу, једног нерастића, два назимета и троје прасади. *Ком.*

нѐрāстов, -а, -о *који припада нерасту; који је као у нераста.* — Заокружи својим маленим нерастовим очима. *Краљч. Стј.*

нерастòвит, -а, -о *неушкопљен (о вепру). Вук Рј.*

нерастòпив и **нерастòпљив,** -а, -о *који се не може растопити. Деан. Рј.*

нерастумàчив, -а, -о *који се не може растумачити, необјашњив.* — Некаква вели-

ка, нерастумачива му се сласт задовољства прели срцем и душом. *О-А.*

нерастумàчиво прил. *необјашњиво.* — Њему је то било нејасно, нерастумачиво. *Коз. И.*

нерáсуд м *нерасудност, непромишљеност.* — А веруј ми, страдала би с неразума, с нерасуда. *Змај.*

нерáсудан, -дна, -дно **1.** *неспособан за расуђивање, неразуман, неразборит, непромишљен.* — Пјесништво . . . вриједи по значењу у себи, а не по угађању нерасудној . . . околици. *Шим. С.* Згрешила је у првој нерасудној младости. *Грол.* **2.** *безразложан, необјашњив.* — Понесен . . . заразом нерасудног смеха . . . Бен Акиба се нашао у положају човека који више и не може лако да се уозбиљи. *Мил. Ж.*

нерáсудно прил. *без расуђивања; безразложно.* — Она наивно прима, и свему нерасудно верује. *Мил. Ж.*

нерáсуднōст, -ости ж *особина и стање онога који је нерасудан.* — Не смеју [се] што би били без срца, већ само по нерасудности. *Дов.*

нѐратнӣ, -ā, -ō *в. мирнодопски.* — Ја ћу вам овде написати само мој живот и она ратна и нератна приключенија. *Нен. М.*

нѐратобо̀ран, -рна, -рно *који избегава борбу; миран, помирљив; миролубив. Деан. Рј.*

нѐрационā̀лан, -лна, -лно **1.** *неекономичан, расипнички; неразуман, неразборит, бесмислен:* ~ потрошња, ~ располагање. **2.** мат. *в. ирационалан:* ~ број.

нѐрационā̀лно прил. *расипнички; неразумно, неразборито.* — Врло нерационално [је] располагао новцем. *Кол.*

нерационā̀лнōст, -ости ж *особина онога што је нерационално.*

нерашчла̀њљив и нерашчла̀њив, -а, -о *који се не може рашчланити, раставити на делове.* — Та би бујица сензибилитета остала надмоћна у . . . нерашчлањивој женственој лепоти. *НИН 1959.*

нѐрв м лат. **1.** анат. *један од влакнастих органа у људском или животињском телу који се од мозга и кичмене мождине гранају по целом телу, преносећи чулне осете и подражаје, живац:* очни ~, моторни ~ итд. — фиг. Крањевић је најосетљивији наш нерв, болан живац. *Матош.* **2.** фиг. *важно, значајно место; центар какве активности.* — У тесним . . . просторијама најосетљивијег . . . нерва у деликатном механизму мобилизације, [био је] хаос. *Вас.* **3.** фиг. *смисао за нешто, дар, даровитост.* — Он није имао Змајевог дара за сатиру, овог правог сатиричног нерва. *НК 1946.* **4.** фиг. *психичко стање; претерана осетљивост.* — Он је пјесник нервозе и нерава. *Матош.* Видите . . . како сам рђава. Томе су криви нерви. *Јанк.* **5.** бот. *кончаст орган на биљној лисци. Станк. С.*

Изр. ићи (ударати) на нерве (коме) *изводити из стрпљења, нервирати;* кидати нерве 1) (коме) *нервирати;* 2) (себи) *нервирати се;* јаки нерви *сређеност, хладнокрвност;* рат нерава *психичко исцрпљивање;* слаби (танки) нерви *претерана осетљивост.*

нерватӯра ж лат. **1.** *нервни систем.* — Утврђено [је] да нерватура једног органа игра огромну улогу код регенерације. *Пол. 1958.* **2.** бот. *мрежа жилица, ребара на листу. Станк. С.*

нервӣрати, нѐрвӣрām сврш. и несврш. *раздражи(ва)ти, узруја(ва)ти.* — Вјерујем да би вас . . . ови говори само нервирали. *Риб.* Свака га је жалба нервирала. *Чол.* ~ **се** *поста(ја)ти раздражљив, узруја(ва)ти се.* — Па не треба да се нервирате, мој драги. *Крл.* Миле се већ нервирао. *Јак.*

нѐрвнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на нерве; који потиче од нерава;* исп. живчани: ~ систем, ~ чвор, шок, ~ напетост, ~ раздраженост. **2.** *нервозан; усплахирен.* — Причање му је нервно и грчевито. *Михиз.*

нѐрвно прил. *у погледу нерава.* — Био [је] нервно болестан. *Чол.*

нервӯза ж **1.** мед. *обољење централног нервног система, праћено поремећајем функција унутрашњих органа.* **2.** *нервна напетост, раздражљивост; нестрпљиво ишчекивање, неспокојство.* — Отуда и нервоза која је завладала у кући. *Кол.* Он потпуно разуме нервозу људи, али . . . њему је немогуће да удовољи. *Јак.*

нѐрвōзан, -зна, -зно **1. а.** *који има слабе живце, лако раздражљив; узбуђен због неизвесности, узнемирен, нестрпљив.* — Све су болеснице нервозне и немирне. *Рист.* Доста ми је тог викања . . . постајем нервозан. *Фелд.* **б.** *који потиче од напрегнутих, раздражених нерава, искидан, растрзан.* — Утисак [је] сличан стварима . . . које нам се . . . провлаче кроз свест у . . . нервозним сновима. *Панд.* **в.** *пун неизвесности и узбуђења, немиран.* — Тога . . . нервозног дана наишао је Јанко. *Кол.* **г.** *који изражава, испољава нервозу.* — Чују се нервозни . . . гласови. *Крл.* Једва би се уснице тргнуле нервозним грискањем. *Војн.* **2.** заст. *в. нервни (1).* — Можда се ту напокон и не ради но о . . . осјетљивости нервознога система? *Леск. Ј.*

нѐрвозасто прил. индив. *у дем. значењу: нервозно.* — Зјена престрављена нервозасто кожу лиже. *Кам.*

нервозѝрати, -дзѝрām несврш. *в. нервирати.* — То ȷој је скоро досадило, или је нервозирало. *Бег.*

нѐрвōзно прил. *с нервозом; раздражено.* — Преметао је . . . нервозно оловку. *Новак.* Села је и нервозно журно написала. *Јанк.*

нервṓзнōст, -ости ж *особина и стање онога који је нервозан, онога што је нервозно; нервоза.* — Наследио [је] . . . сву нервозност свога оца. *Уск.* Нервозности је канда и нестало, али је љубазност остала. *Кол.*

нѐрвчник м рус. *нервозан, болесно раздражљив човек; неурастеник.* — Улази узрујан доктор . . . плавокоси нервчик. *Крл.*

нѐреа́лан, -лна, -лно **а.** *који се не заснива на реалним могућностима, на стварном стању, неостварљив, претеран:* ~ план. **б.** *нестваран, фантастичан.* — Слика је имала нешто . . . нереално. *Десн.*

нереа́лнōст, -ости ж *особина и стање онога што је нереално, немогућност, неизводљивост; непостојање, нестварност.* — Она је нереална . . . али пјесник посумња у ту нереалност. *ХР 1928.*

нѐрегулā́ран, -рна, -рно **1.** *који не одговара правилима, непрописан, неправилан:* ~ гол, погодак. **2.** воȷн. *нередован (3):* нерегуларне трупе, ~ воȷска.

нерегула́рнōст, -ости ж *особина и стање онога што је нерегуларно, неправилност.* — [Судиȷа] је махањем заставице указао на нерегуларност постигнутог поготка. *Пол. 1959.*

нѐрēд м (лок. нерéду и нѐрēду) **1. а.** *стање у коме се никакав ред не одржава, помањкање, одсуство реда.* — Чим Марко нестаде . . . у његовоȷ кући . . . учини се неред. *Шант.* Чини се да сте одлучили у овом нашем нереду уредити неке ствари. *Крл.* **б.** *неуредност, алькавост; запуштеност.* — Разлог отпуста није било проневјерење, него неред у благаȷни. *Крл.* Моȷа коса [је] збиља у нереду. *Грол.* **в.** заст. *поремећаȷ.* — Јака кава и чаȷ . . . изазиваȷу неред у живчаноȷ системи. *Батут.* **2. а.** *нарушавање реда, изгред, испад, преступ.* — Праве неред, треба њих у хапс! *Вес.* **б.** мн. *побуна; демонстрације.* — Букну у Цариграду опет јањичарски нереди. *Нов.* У вези с недавним нередима, ухапшено је . . . 40 особа. *Обз. 1932.* **3.** *збрка, метеж; пометња, забуна.* — Ви као старешина треба да нам служите за пример, а не да сами стварате неред! *Јак.* Држат ћу се далеко од ватре, ако ви . . . унесете у непријатељске редове неред. *Крањч. Стј.*

нѐредан, -дна, -дно *в. неуредан.* — То [је] удобна, али врло нередна избица пустињачка. *Шен.*

нѐредно прил. *у нереду, неуредно.* — Капци на прозорчићима нередно висе. *Тип.*

нѐредṓван, -вна, -вно и **нередо́внт,** -а, -о **1. а.** *који нема утврђеног реда, који не тече у правилним размацима, неуредан.* — Послови су слаби, новца мало . . . увоз нередовит и отешчан. *Андр. И.* Пати од нередовите столице. *Јел.* **б.** *избачен из нормалног тока, поремећен.* — Сав онаȷ живот . . . узрујан, нередован и напет од атентата, задоби изненада неки . . . злокобни изглед. *Вас.* **2.** *који се не чини редовним путем, у одређеном року, ванредан.* — Нередован правни лек није везан ни за какав рок. *Арх. 1929.* Нередовне скупштине могу се сазивати кад то реши управни одбор. *Лапч.* **3.** воȷн. *који не припада редовном саставу:* нередовне, нередовите трупе, ~ воȷска, ~ ȷединица.

нередо́внто и **нѐредṓвно** прил. *без утврђеног реда, неуредно; с времена на време, повремено.* — Редовно [је] плаћао и све нередовније долазио. *Срем.*

нѐрезāн, -а, -о **1.** *који није резан.* **2.** покр. *над којим није извршен обред обрезивања;* исп. сунетити, сунећен. — Па с Турцима пиȷу грку кафу, а то бјеху нерезани Турци. *НП Вук.*

Нерѐида ж грч. мит. *морска нимфа (кћи морског божанства Нереја).*

нѐрелигиṓзан, -зна, -зно *који нема религиозних осећања; који не исповеда ниједну религиȷу.* — Зашто сте ви нерелигиозни? *Бен.*

нерелнгиó́знōст, -ости ж *особина и стање онога који је нерелигиозан; одсуство религиозног осећања, атеизам.* — Ово схватање религије као политички корисног суȷеверȷа . . . показуȷе дубоку нерелигиозност Макиȷавелиȷеву. *Јов. С.*

нѐрентабѝлан, -лна, -лно *који не доноси добитак сразмеран уложеним вредностима, који се не исплати, економски неоправдан; бескористан.* — Воденице таквог типа не граде се више ȷер су нерентабилне према парним и моторним млиновима. *Пол. 1958.*

нѐрентабѝлно прил. *економски неоправдано, неисплативо; бескорисно.* — По Манциниȷу, бити рђав није само ружно него и нерентабилно. *Прод.*

нерентабѝлнōст, -ости ж *особина и стање онога што је нерентабилно.* — Робовски рад поред своȷе економске нерентабилности постао [ȷе] ȷош и скуп. *Ант. 1.*

Нѐрēтва и **Нѐретва** ж **1.** *река у Херцеговини, притока Јадранског мора.* **2.** ист. *средњовековна племенска заȷедница у области тока Неретве.*

Нѐретванин м (мн. -ā́ни) и **Нерéтванин** м (мн. -ани) = Неретљанин **а.** *становник крајева око тока Неретве.* **б.** ист.

припадник племена која су имала своју заједницу у области Неретве.

Нѐретвáнка и **Нерéтвáнка** ж = Неретљанка *становница крајева око тока Неретве.*

нѐретвáнскӣ и **нерéтвáнскӣ,** -ā, -ō = неретљански *који се односи на Неретву, крај око Неретве и Неретване, Неретљане.*

нѐрēтко, ијек. нѐријетко, прил. *у више прилика, чешће, доста често.* — Високе планине ... се дижу у висину неријетко непосредно од обале. *Шиш.* [Њихов] је дух нерétко оригиналнији и дубљи. *Цвиј.*

Нѐрēтљанин м (мн. -áни) и **Нерéтљанин** м (мн. -ани) = Неретванин.

Нѐрēтљáнка и **Нерéтљáнка** ж = Неретванка.

нѐрēтљáнскӣ и **нерéтљáнскӣ,** -ā, -ō = неретљански. — Преплови на сусједне неретљанске отоке. *Шиш.* С храном и свјежом водом долазиле су и двије килњаче ракије, пакети неретљанског дувана. *Лал.*

нерѐчит, -а, -о, ијек. нерјѐчит *који нема говорничког дара; који мало и без сликовитости казује, сувопаран.* — Говоре људи своје неречите, суве речнике кроз које се продире у дубину. *Михиз.*

нѐрēшен, -а, -о, ијек. нѐријешен **1.** *који није решен:* ~ спор, ~ питање. **2.** *који се двоуми, који не може да се определи, колебљив.* — Ко му пришапта једну мисао? И то њему, човеку нерешеном, неодлучном? *Мил. В.* **3.** спорт. *који је без одлуке, једнак у оба такмичара, натјецатеља (о резултату).* — Извуче неријешен резултат. *Ног.*

нѐрēшено, ијек. нѐријешено, прил. **1.** *двоумећи се, неодлучно.* — Она се нерешено окрену око себе. *Уск.* **2.** спорт. *без одлуке, с једнаким резултатом у оба такмичара, натјецатеља, без победника.* — Игра је завршена неријешено. *Ног.*

нѐрēшенōст, -ости, ијек. нѐријешенōст, ж *особина и стање онога који је нерешен, онога што је нерешено; неодлучност, неодређеност.* — И тако прођу месеци, година, пуна стрепње, узрујања ... нерешености. *Мил. В.*

нерѐшив, -а, -о, ијек. нерјѐшив = нерешљив **1.** *који се не може решити, за који се не може наћи решење, с којим се не може изићи на крај.* — Не дијелим мишљење ... да ће то бити нерјешив проблем. *Вј. 1957.* **2.** *несигуран, неодлучан.*

нерѐшиво, ијек. нерјѐшиво, прил. = нерешљиво *неодлучно, колебајући се.*

нерѐшивōст, -ости, ијек. нерјѐшивōст, ж = нерешљивост *особина и стање онога који је нереш(љ)ив, онога што је нереш(љ)иво, неодлучност, оклевање.*

нерѐшљив, -а, -о, ијек. нерјѐшљив = нерешив. — Налазио је да је то нерешљива загонетка. *Петр. М.* Нерешљивим кораком приближи се вратном камену. *Шен.*

нерѐшљивац, -йвца, ијек. нерјѐшљивац, м *онај који се тешко одлучује, који се много скањује, оклевало, скањерало. Р-К Реч.*

нерѐшљиво, ијек. нерјѐшљиво, прил. = нерешиво. — На прозору нерешљиво стоји. *Ант. 2.*

нерѐшљивōст, -ости, ијек. нерјѐшљивōст, ж = нерешивост. — Он је као разлог за оставку навео нерешљивост бечке владе. *СКГ 1937.*

нѐрњетко, ек. нѐрēтко.

нерѝеш-, ек. нереш-.

нерѝтмичан, -чна, -чно *који има неравномеран, неуједначен, неправилан ритам. Бен. Рј.*

нерѝтмичкӣ, -ā, -ō **1.** *који одступа од закона ритмике.* — Покушава да окарактерише ритмички и неритмички језик. *Ђурић.* **2.** *неритмичан.*

нерѝтмичнōст, -ости ж *неравномерност, неуједначеност ритма. Бен. Рј.*

нерјѐчит, -а, -о, ек. нерѐчит.

нерјеш-, ек. нереш-.

нѐроб м песн. *онај који није роб, онај који не прихвата положај роба.* — Ој сужњу, робе, робе неробе, ево ти носим гусле кедрове. *Кост. Л.*

неробӣјāш, -áша м *онај који није на робији; слободан човек.* — Робијашу је немогуће бити без бога, штовише, немогућније него неробијашу. *Л-К.*

нѐрōд м *онај који не припада истом роду, који није сродник.* — Своје и туђе, род и народ, право и неправо ... дете изучава ... у својој породици. *Марк. Св.*

нѐрод м **1.** необ. *човек непозната рода.* — Овај вјечно насмијани народ представљао [је] и муслиманску вјеру. *Лал.* **2.** *неродица.* — Не дај, боже, народа. *Рј. А.* **3.** бот. *багрем. Рј. А.*

нѐродан, -дна, -дно *који је без рода или с мало рода, плода, безродан, бесплодан.* — Где нема шума и воћњака ... земља је неродна. *Тод.* Подузете су мјере ... за помоћ сељацима у неродним годинама. *ОП 1.*

нѐродица ж **1.** *година са слабим приносима у пољопривреди, неродна година; слаба жетва.* — Кад неродица гладом притисне, ето Мату посла. *Кум.* **2.** *оскудица, глад (због слабог рода).* — Стигла неродица; стока се испродавала за храну. *Дом.*

нѐродница ж *нероткиња.* — фиг. Воде устајале, мочваре нероднице. *Пар.*

нѐроднōст, -ости ж **1.** *особина и стање онога што је неродно.* — Многи неродност воћака сматрају као болест воћака. *Тод.* **2.** *неродица.* — Иза онога нечувеног богатства од рода с почетка дође напослетку опет она неродност. *М 1867.*

нерòдуша ж покр. *нероткиња.* — Зоран се ожени невјестом разроком и неродушом. *Љуб.*

нѐрођен, -а, -о **1.** *који није рођен.* — Мој прозор је ноћас кандило, за упокој немира још нерођених. *Стипч.* **2.** (само одр.) *који није никакав род; који је у далеком сродству.* — Нећу поверити ни мајци, ни брату, нити иком рођеном или нерођеном. *Ћос. Б.* Јеленина мајка [је] нека нерођена тетка овој сад трећој жени. *Нуш.* Само теби, нерођени, ове ријечи . . . *Кашт.*

нѐрōјка ж *кошница са пчелама које се преко целог лета нису ројиле. Вук Рј.*

нѐротка ж *нероткиња.* — Страшно [се] плаши да му жена не буде неротка. *Ђорђ.*

нѐроткиња ж *она која нема порода (о жени); она која нема рода, која не даје плод (о воћки, земљи и сл.).* — Ја л' сам можда пуста нероткиња, и ту дјецу родила му друга? *Огр.* Колико су северњаци дужни своме љутоме поднебљу и земљи нероткињи? *Павл.* Ваља тако домаћин да рече трипут ударајући по жилама воћку нероткињу. *Н. посл. Вук.*

нерȕка и **нѐрȕка** ж *несрећа, неприлика.* — Но и ти, мајко, страхујеш од какве неруке. *Змај.*

нѐрц м зоол. *водена ласица* Putorius lutreola; *њено крзно. Бен. Рј.*

нѐсабрāн, -а, -о фиг. *несређен, расејан, неуравнотежен.* — Бивао [је] све несабранији и раздражљивији. *Коз. И.* И због ове песме представљен [је] као несабран човек који бунца. *Мил. Ж.*

нѐсабрāно прил. *несређено, расејано, збркано.* — Гледао [је] у њега несабрано. *Кик.* Несабрано и прескакујући прича о погинулом Јанковом дечку. *Михољ.*

нѐсабрāнōст, -ости ж *особина и стање онога који је несабран, несређеност, расејаност.* — Само [се] повећала несабраност, у коју сам већ био запао. *Шкреб.*

несáвезан, -зна, -зно *неповезан, узгредан (о разговору, причању);* исп. невезан. — Из несавезна говора разбира мајка име Стојкићево. *Ћал.*

несáвезно прил. *неповезано, без смисла.* — Кнез бунца несавезно о свему и свачему. *Нех.*

несáвеснӣк, ијек. несáвјеснӣк, м *несавестан човек.* — У њима [народним пословицама] ће моралист наћи подршке, али и несавесник потпоре. *Прод.*

несáвесница, ијек. несáвјесница, ж *несавесна женска особа.*

несáвеснōст, -ости, ијек. несáвјеснōст, ж *особина онога који је несавестан; несавестан поступак.* — Има примера несавесности, али евакуација [рањеника] иде, а то је главно. *Дед. В.* Разне контрадикције . . . каткад иду до несавјесности и плиткости. *Р 1946.*

несáвестан, -сна, -сно, ијек. несáвјестан *који нема савести, који не испуњава своје дужности; који се не врши како треба; непоштен.* — Њен брат [је] рђав и несавестан. *Јанк.* Зацарила се у министарству и дирекцијама несавјесна . . . бирократија. *Риб.*

несавѝтљив, -а, -о *који се не може савити; који је чврстог карактера, непоколебљив.* — У јавном раду био [је] чврст, поуздан, несавитљив. *Прод.* Сликао је . . . силне и несавитљиве [људе], са снажним страстима, које се не даду свладати. *Барац.*

несавѝтљивōст, -ости ж *особина онога који је несавитљив, чврстина, карактерност.*

несавје-, ек. несаве-.

нѐсавлāд м необ. *онај који је несавладљив.* — Клањају [се] страшилу свакоме као неком диву, неком несавладу. *Змај.*

несáвладан, -дна, -дно *несавладив.* — Тако се обнављаш вечна, несавладна, и новорађана у мојој самоћи. *Дуч.*

несавлàдив, -а, -о = несавладљив *који се не може савладати, неукротив; трајан.* — Та жеља . . . нарасла [је] до несавладиве жудње. *Мил. В.*

несавлàдиво прил. = несавладљиво *без могућности одупирања, неукротиво; неотклоњиво.* — Доња чељуст његова несавладиво [се] почиње покретати да зијевне. *Крањч. Стј.*

несавлàдивōст, -ости ж = несавладљивост *особина онога који је несавладив, онога што је несавладиво, неотклоњивост.* — Пуши се читав комплекс тешке несавладивости. *Крл.*

несавлàдљив, -а, -о = несавладив. — Веже [нас] заједничка и несавладљива љубав. *Матош.*

несавлàдљиво прил. = несавладиво.

несавлàдљивōст, -ости ж = несавладивост. — Буди се село у Љубиши истом несавладљивошћу. *ЛМС 1949.*

несàвремен, -а, -о = несувремен *који не одговара духу времена у коме се појав-*

љује, који припада прошлости, немодеран, застарео: ~ роман, ~ намештај, ~ облачење.

несàвременӣк м = несувременик **1.** *онај који не живи истовремено кад и неко други о коме је реч. Р-К Реч.* **2.** *онај који заостаје за временом у коме живи, кога је време прегазило, човек застарелих погледа.* — Били су и остали несавременици, њихово друштво било је негде далеко испред њих, а они су . . . далеко позади храмуцали. *Шапч.*

несàвремено прил. = несувремено *на несавремен начин, застарело.*

несàвременӧст, -ости ж = несувременост *особина и стање онога који је несавремен, онога што је несавремено, застарелост.* — Приповетке нападају критичари због претеране суморности и несавремености. *Макс.*

несàвр̄шен, -а, -о **а.** *који није довољно подешен за употребу, прост, примитиван.* — Оруђа за производњу била су несавршена. *Пов. 1.* **б.** *који има мана, коме се могу учинити замерке.* — И Мика је био несавршен; имао и својих лепих и својих ружних страна. *Срем.*

несàвр̄шенӧст, -ости ж и **несаврше́нство** с *особина и стање онога који је несавршен, онога што је несавршено.* — У њој [књизи] се може наћи незнатнијих несавршености. *Панд.* Умјетник изражава се помоћу несавршенства. *Лит. 1957.*

несàгласан, -сна, -сно = несугласан *који није усаглашен, усклађен с чиме, супротан, опречан, противуречан.* — На крају комичнога романа . . . долази сентиментална глава . . . потпуно несагласна са свим оним што смо раније сазнали. *Скерл.* Не само што одговорност није несагласна са суверенношћу, него је она једна од њених првих посљедица. *Мј. 1936.*

несàгласица ж *в. несугласица.* — Говорио [је] приликом несагласица око сахране краља Милана. *Јов. С.*

несàглā̄сје с песн. *несагласност.* — Слуша по ноћи неба несагласје. *Мас.*

несàгласнӧст, -ости ж = несугласност *особина и стање онога што је несагласно; опречна гледишта, неслагање, неслога.* — Постојала је несагласност у питању Омладине. *Јов. С.*

несаглѐдив, -а, -о **1.** *који се не може сагледати, невидљив.* — Несагледиво ткиво . . . повезује поетску мисао, слику и звучност у јединствену целину. *Сур.* **2.** *невиђен, огроман, неизмеран.* — Располаже несагледивим могућностима за производњу електричне енергије. *НИН 1959.*

несагӧрив, -а, -о = несагорљив **1.** *који не може сагорети, који се не да запалити*: ~ материјал. **2.** *који не може до краја изгорети, стално запаљен.*

несагӧривӧст, -ости ж = несагорљивост *особина и стање онога што је несагориво. Р-К Реч.*

несагӧрљив, -а, -о = несагорив. — фиг. Змај је био несагорљива, неугасива, тиха ватра. *Михиз.*

несагӧрљивӧст, -ости ж = несагоривост.

несàзнājан, -јна, -јно *који се не може сазнати, спознати, недокучив.* — Свака нова генерација [је] . . . нестрпљива у својој тежњи да се што пре домогне неоткривених и несазнајних сфера. *Б 1958.*

несазна́јнӧст, -ости ж *особина онога што је несазнајно, немогућност упознавања.* — Она је у стању небиња и карактерише је безобличност, несазнајност. *ПИФ.*

несазнàтљивӧст, -ости ж *несазнајност.* — Не признаје несазнатљивост објективног света. *ПИФ.*

несалӧмљив, -а, -о *који се не може сломити; истрајан, непоколебљив.* — Несаломљив и чврст, он је ипак збрисан олако. *Поп.* Њиме је очито већ потпуно овладала нека нова несаломљива одлучност. *Л-К.*

несалӧмљиво прил. *упорно, непоколебљиво.* — Био је сух у себи и поново потпуно несаломљиво снажан. *Сим.*

несалӧмљивӧст, -ости ж *особина и стање онога који је несаломљив, онога што је несаломљиво, чврстина, истрајност. Р-К Реч.*

несамѐрљив, -а, -о, ијек. несамјѐрљив, неодом. *који се не да измерити; огроман, неизмеран.* — Између нас и других, запета је понекад већа од непролазног брда, од несамерљивог мора. *НИН 1959.*

несамјѐрљив, -а, -о, ек. несамѐрљив.

нѐсамостāлан, -лна, -лно **1.** *који није способан да самостално ради, да сам одлучује; који нема самосталности, зависан.* — У буржоаском друштву капитал је самосталан и личан, док је активна индивидуа несамостална и безлична. *Пиј.* **2.** грам. *који своје право значење добија тек у вези с неком другом речју*: реч.

нѐсамостāлно прил. *без самосталности; поводљиво.* — Људи . . . ипак несамостално суде. *Поп. Б.*

несамоста́лнӧст, -ости ж *особина и стање онога који је несамосталан; зависност.* — Јасно се види његова несамосталност као мислиоца. *Скерл.*

нѐсан¹, -сна м *неспавање, бдење; несаница.* — Очни капци сами падали од несна. *Андр. И.* Ноћ је пуна тешких уздаха и несна. *Крл.*

нѐсан², -а, -о и -сна, -сно *који нема сна, који је без сна.* — У полусну тајне силе несне трзају се гипко. *Уј.* Успавати хтедох своје ноћи несане. *Макс.*

нѐсанан и **нѐсанен**, -а, -о песн. *несан².* — Лежао [је] будан и несанан. *Вел.* Изабираше у несанених ноћи најприкладније бројеве за разне амбо и терно. *Кум.*

нѐсаница ж *отежано или онемогућено успављивање услед раздражености, болова и сл., нездраво стање без нормалног сна* insomnia; *неспавање.* — У мукама несанице њему су долазиле којекакве тричаве мисли. *Мар.* Уморан од јахања и мамуран од несанице . . . повукао се до Шћепан-поља. *Лал.*

нѐсáнка ж индив. хип. *она која не спава.* — Не плачи, несанко моја! *Ћос. Д.*

нѐсанóст, -ости ж *несаница. Р-К Реч.*

несаопћив, несаопштив и **несаопштљив**, -а, -о *који се не може саопћити, саопштити, који се мора прећутати; који нерадо говори, ћутљив.* — Мистично искуство [је] у суштини несаопћиво, везано за шутњу. *Уј.* Пашић важи као ретко несаопштљив човек. *Јов. С.*

несапѐрив, -а, -о *који се не да, не може сапрати, очистити.* — Дах му тром и млитав, као закаљужан нечим несаперивим. *Кик.*

несатàрљив, -а, -о *који се не може сатрти, истрошити.* — Војску избројит . . . могао не бих . . . да ми је глас несатарљив. *М-И.*

несвакúдањӣ и **несвакúдашњӣ**, **-ā**, **-ē** и **несвакòдневнӣ**, -ā, -ō *који се не догађа, не појављује често, необичан, изванредан.* — Може да се . . . назове романом. Несвакидашњим, одличним романом. *КН 1955.* Дубока личност! Несвакодневна појава! *Крл.*

несвàрљив, -а, -о **1.** *који се не може сварити:* ~ део хране. **2.** фиг. *који се не може примити, неприхватљив.* — Обичном читаоцу новина . . . изгледао [би] неинтересантан, или чак несварљив. *Цар М.* Много ту има . . . за ученике . . . средње школе несварљива. *Лит. 1957.*

нѐсвесно, ијек. нѐсвјесно, прил. *без учешћа свести, нехотично; нагонски.* — Скоро несвесно потрча да се склони. *Макс.* Човјек се игра, скаче . . . и тако несвјесно врши радњу. *Атл.*

нѐсвеснóст, -ости, ијек. нѐсвјеснóст, ж *особина и стање онога који је несвестан, онога што је несвесно.* — Околина [је] вребала часове његове несвјесности. *Десн.*

нѐсвēст, ијек. нѐсвијест, ж **1.** *болесно стање без свести, без знања о себи и околини.* — Дете лежаше непрестано у несвести. *Вес.* **2.** *непросвећеност; политичка неизграђеност, несвесност.* — И народна несвијест . . . ти спомиње крупне остатке турства. *Павл.*

Изр. до несвести *претерано много;* пасти у ~ *онесвестити се.*

нѐсвестан, -сна, -сно, ијек. нѐсвјестан **1.** *који је у несвести; онесвешћен.* — У наручју му лежи несвесна. *Јакш. Ђ.* **2.** *који се чини без учешћа свести, махиналан, аутоматски; учињен без размишљања, ненамеран, случајан.* — Кретње завеслаја постале [би му] природне и несвјесне. *Весл.* Некад је човјек земљорадник вршио несвјесни процес селекције. *НЕ.* **3.** фиг. *неспособан да правилно оцењује појаве, непросвећен; политички неизграђен.* — Такав глас дјелује успјешно у широкој и несвјесној маси пука. *Новак.* Па ово је један наш бирани друг, партизан, а ти тако несвјесна. *Ћоп.*

несвéстити се, нѐсвēстӣ се, ијек. несвијèстити се, несврш. безл. *добијати несвестицу, вртоглавицу.* — Несвјести му се, и у сну дрхти, стално је на опасним висинама. *Андр. И.*

нѐсвестица, ијек. нѐсвјестица, ж мед. *несвест (I); изненадно, привремено губљење свести због слабијег прилива крви у мозак (од страха, замора, опште слабости, загушљивог ваздуха и сл.).* — Мати се не помаче из дубоке несвјестице. *Гор.* Храна је слаба . . . Зато неке на шетњи ухвати несвјестица. *Чол.*

несвиње- и **несвје**, ек. несве-.

нѐсвлāдан, -дна, -дно необ. *в. несавладљив.* — Оток малешан живота му сузи кроке . . . неугасле пламен мрзости и љубави несвладне! *Прер.*

несвòдљив, -а, -о **1.** *који се не може свести на неку меру, који се не да уклопити у неки систем, у неке форме.* — Чак и један писац какав је Андрић, несводљив на грубе политичко-социолошке шеме, морао је гдегде . . . да плати данак. *НИН 1959.* **2.** мат. *који се не да свести на мању, простију меру, који се не може редуцирати. Деан. Рј.*

нѐсвōј, -оја, -оје *који се не осећа као свој, туђ, стран.* — Ми смо тим помели већину хрватскога народа, којему највећма слади икавштина, па он нешто несвога назире у тој промјени. *Павл.* Зато ми је живот тако неодређен и несвој. *Сек.*

нѐсвōјбина ж *в. несвојта.* — Кад црне земље допанете, неће ви се окаљат јунаштво, но ће ријет . . . ваша браћа и несвојбина: славни били, славно погинули. *Март.*

несвòјствен, -а, -о **1.** *који не лежи у нечијој природи, који не одговара чему; далек, туђ.* — Ипак звучи у његовој поезији један објективизам несвојствен месту и времену. *Михиз.* Све филозофске теорије . . .

путем чудних, човеку несвојствених мисли [доводе га] к знању онога што одавна зна. *Крањч. Стј.* **2.** *који је без самопоуздања, неспособан.* — Манулаћ [је] природе шкрте, несамосталне, несвојствене. *Глиг.*

нèсвōјта ж *они који нису свој, који нису никакав род*; *стране особе, туђинци.* — Како је то њима тешко лутати по тами — у туђини, у несвојти, видети се сами. *Змај.*

нèсвр̄шен, -а, -о **1.** *који није свршен, недовршен, неурађен*: ~ посао. **2.** (одр.) грам. *који означава дуже, неограничено трајање* (*глаголске радње*): ~ вид, ~ глагол.

несèбēзнао, -знала, -знало **1.** *који не зна за себе, избезумљен*; *безуман.* — Пао је у нехотично пијанство несебезнали ум. *Уј.* **2.** *несебичан. Бен. Рј.*

несèбичан и **нèсебичан,** -чна, -чно *који не води рачуна само о себи, о својим интересима, који свесрдно помаже другима, пожртвован*; *дарежљив, човекољубив.* — Њега обузе . . . искрена, несебична жалост. *Уск.* Измирени завађеници показују се још усрднијима, несебичнијима. *Гор.*

несèбично и **нèсебично** прил. *не водећи рачуна само о себи, пожртвовано, човекољубиво.* — Он је несебично дао свој млади живот. *Пол. 1944.*

несèбичнōст и **нèсебичнōст,** -ости ж *особина онога који је несебичан, човекољубље.* — Критичар треба да има интелектуалну несебичност. *Скерл.*

несèлица ж *онај који се не сели с једнога места на друго* (*о птицама, рибама*). — Међу рибама неселицама истичу се . . . *ЕГ I.*

несèсēр, -ēра м фр. *путна торба с најпотребнијим прибором за тоалету*; *кутија с прибором за рад.* — Свака [је ствар] . . . у њеним путничким приручним несесерима . . . имала своје стално и одређено мјесто. *Крл.*

нèсестрйнскӣ, -ā, -ō *који не приличи сестри.* — Садашњом нежношћу [ће му] надокнадити сву ону сурову несестринску хладноћу. *Јанк.*

нèсетнӣ, -ā, -ō покр. *сваки без изузетка*; *сваки понаособ, појединачан.* — Какав ће одговор добити од градске господичне на свако несетно своје питање. *Коз. Ј.* Распредала му је машта његову љубавну згоду с лијепом Рускињом до најнесетнијих ситница. *В 1885.*

Изр. сваки и ~ *сваки без изузетка.* — Нисам [се] ваљда уклањала свакој и несетној прилици. *Вел.*

нèсећāње, ијек. нѐсјећāње, с *губитак сећања*; *заборав.* — Дигнуо се из несјећања, враћао се из страховитих даљина и прислушкивао. *Бен.* Треба истерати памћење из људи. Од њега зло долази . . . У несећању је мир. *Бил.*

нèсигӯран, -рна, -рно **1. а.** *који је без сигурности и чврстине, колебљив*; *лабав, лабилан*: ~ корак, ~ глас. — Сава придржа Теодосија, који се сплете на несигурним ногама. *Чипл.* Овај излив код Старчевића доказује колико је та вјера била слаба и несигурна. *Нех.* **б.** *на који се не може ослонити, у који се не може поуздати, неизвестан.* — Ратарство је било сигурније за исхрану него несигуран лов. *Пов. 1.* Чешће јадикује о својој несигурној позицији у домовини. *Нех.* **2.** *коме се не може веровати, непоуздан*; *сумњив.* — Кућа [је] . . . са свих страна на видику комшијама, а комшије несигурне. *Петр. Б.* **3.** *који се само наслућује, једва приметан, неодређен, нејасан.* — Стојан осјети варљив, несигуран мирис невена. *Тюп.*

нèсигӯрно прил. *без сигурности, непоуздано.* — Корак његових чизама одзвањао [је] уморно и несигурно. *Кол.*

несигӯрнōст и **нèсигӯрнōст,** -ости ж **1.** *особина и стање онога који је несигуран, онога што је несигурно.* — Обузима [ме] чувство чудне несигурности. *Леск. Ј.* **2.** *нередовно стање, угрожена безбедност, сигурност.* — Учитељ [јој] је саветовао . . . да не иде у своје село због несигурности. *Чол.* Пљачке . . . потпуно правна несигурност били су . . . саставни дио живота. *Барац.*

несимѐтрично прил. *без симетрије*; *нескладно, неравномерно.* — Као да их је нетко ту и тамо несиметрично потегнуо мусавим кистом. *Крл.*

несимпàтичан, -чна, -чно *који изазива непријатна осећања, који одбија, немио, нежељен*; *одвратан.* — Његова фигура била му је необично несимпатична. *Л-К.* Он постаде хладан и несимпатичан. *Јанк.*

нèсӣн м *рђав син.* — Не бих утишао гнев очинске љутње и несину подлом опроштаја дао. *Бој.* Несин [му] кидисао глави. *Комб.*

несистемàтичан, -чна, -чно = несистематски *који се изводи без система, без утврђених принципа и редоследа, неорганизован*; *стихијски*: ~ рад.

несистемàтично прил. = несистематски *без система, неорганизовано.*

несистемàтичнōст, -ости ж *особина и стање онога што је несистематично, несистематско*; *одсуство система.* — Из прегледа садржине његова дела јасно се види . . . неоригиналност и несистематичност његове филозофије. *Скерл.*

несистѐматскӣ, -ā, -ō = несистематичан: ~ рад.

несистѐматски прил. = несистематично.

нѐсӣт[1] ж *в. неситост. Деан. Рј.*

нѐсит и нѐсӣт[2] м зоол. *птица пливачица с растегљивом кожном кесом испод кљуна за смештај лова, гем, пеликан* Pelecanus onocrotalus. **б.** мн. *породица таквих птица* Pelecanidae. *Терм. 4.*

нѐсит, -а, -о **1.** *који се не може заситити, вечито гладан, прождрљив.* — Ја ћу ти ... брусити несити зуб. *Крањч. С.* **2.** фиг. *грамзив, лаком, незајажљив.* — Нова господа су несити лешинари. *Матош.* Човјек што више има, све је неситији. *Ћоп.*

нѐсито прил. *с неутољивом глађу, прождрљиво, грамзиво.* — Непрегледно море ... несито мами своје жртве. *Мил. В.*

нѐситӧст, -ости ж *особина онога који је несит, онога што је несито, прождрљивост; неутољива глад.* — фиг. Ноћас [је] шум цветова речит ... препун неситости, препун чежње пламне. *Бој.*

нѐсклавӯран, -рна, -рно покр. *нескладан, незграпан.* — Цуретина велика, кошчата, али некуд »несклаурна«. *Кол.*

нѐсклӑд и нѐсклад м **1. а.** *неравномеран, неусклађен међусобни однос, несразмера; опречност, противуречност.* — Само је глава у нескладу с тим дивовским тијелом. *Пав.* Постоји често несклад између осећања и рада једнога човека. *Прод.* **б.** *ремећење реда, поремећај; неусклађени тонови, дисонанција.* — Његове смеле речи ... унеле [су] несклад у атмосферу фашистичке свемоћи. *Ман.* Са свих цркава стала [би] да ударају ... звона у нескладу. *Мил. В.* **2.** *несугласице, неслога; раздор, свађа.* — Ту се залеже несклад између једне и друге странке. *Кос.*

нѐскладан, -дна, -дно *који није у складу с целином, несразмеран, нехармоничан; дисонантан.* — Нескладне размјере тијела поправљаху унеколико велике сјајне очи. *Мат.* У души Павла Петровића зазвучи нова нескладна нота. *Леск. Ј.*

нѐскладно прил. *неусклађено, нехармонично.* — Врапци су и чворци нескладно крештали. *Торб.*

нѐскладнӧст, -ости ж *особина онога што је нескладно, нехармоничност; појава која ствара несклад.* — Лепе особине тих песама биле [су] оштећене већим или мањим нескладностима. *Ант. 2.*

нѐсклӑпан, -пна, -пно **1.** *нескладан, незграпан, рогобатан.* — Несклапне полице и суђе ... једва се у мрачној унутрашњости разазнавали од прних зидова. *Шимун.* **2.** *неуместан, неприкладан; глуп.* — Прави масне и несклапне шале. *Сим.*

нѐсклӑпно прил. *незграпно, неприкладно.* — [Униформа] је на њему висјела несклапно. *Крањч. Стј.*

нѐсклӑпнӧст, -ости ж *особина онога што је несклапно, незграпност; неприличан поступак.* — Какве су то несклапности овако се заносити. *Сим.*

нѐсклон, -а, -о *који нема склоности према коме, чему, ненаклоњен; противан.* — Био [је] доста миран и солидан и несклон великим пороцима. *Мил. В.* Сам Анте Старчевић [био је] несклон [буни]. *Нех.*

нѐсклонӧст, -ости ж *особина онога који је несклон чему, ненаклоњеност.* — На сваки његов корак гледају с више мање отвореном несклоношћу и неповјерењем. *Цар Е.*

несклòњнв, -а, -о грам. *који нема деклинације, непроменљив (о речима). Деан. Рј.*

нескрѝвен, -ѐна, -ѐно *који није скривен; отворен, јаван.* — Праћено је с великом пажњом и нескривеним симпатијама свих присутних. *Јонке.*

нескривѐно прил. *отворено, јавно.* — Говорио [је] са спорошћу — нескривено намерном. *Ћил.*

нѐскроман, -мна, -мно *који прецењује себе и свој рад, који жели да се истакне; претеран у захтевима.* — И не покушаваше извести до краја своје нескромне мисли. *Лаз. Л.* Доље нескромни јахачи, живјели мирни ... коњаници! *Хорв.*

нѐскромно прил. *на нескроман начин, наметљиво.* — [Венера] је сасвим нескромно показивала своје драži. *Нех.*

нѐскромнӧст, -ости ж *особина онога који је нескроман, онога што је нескромно.* — Па ја сам се само похвалила ... И допала вам се моја нескромност. *Јанк.*

нѐскрупулӧзан, -зна, -зно *који нема скрупула, безобзиран.* — Њихови су противници били људи нескрупулозни. *Јов. С.* Он је мртав — тај нескрупулозни пустолов. *Торб.*

нескрупулӧзнӧст, -ости ж *безобзирност.* — Безгранична себичност и нескрупулозност ... пренета је после рата у друштвени живот. *Цар М.*

нескр̀шив, -а, -о *који се не може скршити, несаломљив.* — Нема силе јаче од вјере. Она је нескршива. *Шов.*

нѐслӑван, -вна, -вно **1.** *који је без икакве славе и сјаја, непознат, скроман.* — Пожелели [би] да живе мирно ... у некој од оних обичних, неславних касаба које се не помињу у обрачунима царева. *Андр. И.* Но када ... будем ношен на неславну одру, пресветле звезде ... у моме оку угаснуће модру. *Уј.* **2.** фиг. *који заслужује презир, недостојан, бедан; сраман.* — У том неславном друштву наишао [сам] на имена познатих научника. *Чол.*

нèслāвно прил. *на неславан начин, бедно.* — Заглавио неславно као шугав пас! *Шов.*

неслàвēнскӣ, -а, -о = несловенски *који не припада Словенима, који се односи на оне што нису Словени; који је управљен против Словена, антисловенски.*

нèслāн, -а, -о **1.** *који је без соли, блутав.* — Где год једемо, све је неслано и кухано без присмока. *ХР 1928.* **2.** фиг. **а.** *неуместан, непристојан; вулгаран:* ~ шала, ~ досетка. — Његова склоност ... да се натури друштву својом ... несланом духовитошћу. *Божић.* **б.** *прост, примитиван; неваспитан, неодгојен.* — Ове гејакуше ... Тако су ... неслане, да човек не може с њима реч проговорити! *Вес.*

нèслāно прил. *неумесно, бесмислено; простачки, вулгарно.* — Што, болан, лажеш тако неслано! *Чол.* Увијек је радије читао него брбљао или се — као неки — неслано шалио. *Мишк.*

нèслāнōст, -ости ж *особина онога што је неслано, блутавост; просташтво, вулгарност. Р-К Реч.*

нèслāст ж *особина онога што је без сласти, неукусност; непријатан укус.* — [Погодила је] откуда ли толико несласти за слатку јабучњачу. *Шен.*

нèслāстан, -сна, -сно *који нема сласти;* фиг. *непријатан; непривлачан, одвратан.* — Сад му се учини некаква несласна, грдобна. *Радул.*

нèслӣк м покр. *онај који нимало није сличан; онај који не одговара, не доликује некоме.* — Што му [Шћепану] друго име не дадосте, но вежете неслик с неприликом? *Њег.*

несликòвит, -а, -о *сувопаран, незанимљив.* — Апстрактни су, несликовити. *Лог. 2.*

нèсличан, -чна, -чно *који нема сличности (с ким, чиме), различит, друкчији.* — Онај тко зна форме обухваћа јединство природе у најнесличнијим материјама. *Ант. 1.* Ту су тигрови, хијене ... и све сличне и несличне животиње. *Нен. Љ.*

нèсличнōст, -ости ж *особина онога што је неслично.* — Несличност постојећим чињеницама јест изворност умјетности. *Шим. С.*

неслобòда ж *стање без слободе, ограниченост права, зависност; ропство.* — У неслободи и моје мајке кућица је стала. *Крањч. С.* Не знају за увреду окупације, за горчину неслободе. *Дав.*

нèслободан, -дна, -дно *који не ужива слободу, ограничен у правима; зависан.* — Владају само ријетки одлични и повлашћени, поред великог броја робова и неслободних људи. *ХР 1928.* Неслободном човеку та јасност ће се нужно јавити као ограничење. *Пол. 1958.*

неслобòдњāк, -áка м ист. *сељак земљорадник који је живео на земљи властелина, спахије и морао му давати део од прихода земље коју је обрађивао;* исп. кмет, рајетин, чифчија. — Робовима ... одговарају неслободњаци средњега вијека. *Баз.*

неслободòȳман и неслободòуман, -мна, -мно *ограничен предрасудама, заостао; назадан, реакционаран. Деан. Рј.*

неслòвēнскӣ, -ā, -ō = неславенски: ~ порекло, ~ народност.

неслòвесан, -сна, -сно цсл. *неразуман, глуп, бесловесан.* — Испружио је врат напред, направио неки чудан и несловесан израз лица. *Ћур.*

неслòвеснōст, -ости ж *неразумност, бесловесност.* — Уз толику ... несловесност наших књига, пак још мислимо и сањамо да све за потомке законником буду. *Кур.*

нèслога и нēслога ж (дат. -зи) *изражавање разлика у схватању; несугласица, раздор, размирица.* — Неосетно уђе тако неслога у сељачку заједницу. *Андр. И.*

нèсложан и нēсложан, -жна, -жно (обично у мн.) **а.** *који није сложан, који се не слаже с ким другим.* — Несложна браћа мораће подлећи. *Змај.* **б.** *различит, несагласан.* — Нијесу несложних мисли више олимпски бози. *М-И.* У том тренутку зачули су се несложни ... нечији гласови пред вратима. *Вас.*

неслòжив, -а, -о *који се не може сложити, ускладити.* — Код нас се ... мислило да је ... издавање забавне књижевности несложиво са захтевима доброг књижевног укуса. *НИН 1959.*

нèсложно и нēсложно прил. *без слоге; без склада, нескладно, нехармонично.* — Несложно, гласови [звона су] се сударали и разбијали. *Мил. В.*

нèсложнōст и нēсложнōст, -ости ж *особина оних који су несложни, онога што је несложно.*

неслòмив и неслòмљив, -а, -о *који се не може сломити, несаломљив, чврст.* — То је моја тврда, несломива одлука. *Шен.* Народи Југославије исковали су у својој заједничкој борби ... несломиво јединство. *Зог.*

нèслужбен, -а, -о *који није службеног карактера, необавезан, незваничан; приватан.* — [То] је представљало неслужбени сусрет између наших репрезентација. *Хок.* Дошло је до неслужбених зарука. *ХР 1928.*

нèслȳћен, -а, -о *који се не може наслутити, неочекиван; претерано великих размера, огроман.* — Разбије му [атому] језгру ослобађајући неслућене енергије. *Лог. 2.*

Дубљи геолошки студиј открио је неслућена рудна богатства. *Пов. 2.* У себи ипак носимо тишине неслућених сања јутара у рујну. *Франг.*

нѐслух м песн. *тишина, мртвило.* — И уминуше кораци у неслух. *Шен.*

нѐсмā̀јан, -јна, -јно *нескладних сразмера, ружна облика, неспретан.*

нѐсмā̀јнйк м *несрећник; неспретњак.* — Црна би постала за мене [пилад] да те не видо', несмајниче! *Рад. Д.*

нѐсмā̀јно прил. *неспретно.* — Надреализам ... је у детињском животу видео ... активности које се несмајно могу обарати на све и свашта. *НИН 1959.*

несмā̀јнōст, -ости ж *особина онога што је несмајно, неспретност.* — Муж јој ... последњи сазнао ... женину несмајност. *Рад. Д.*

нѐсмелица, ијек. нѐсмјелица, ж *несмела, неодважна особа, кукавица.* — Шта ће ти несмјелица, смрзлица, слаботиња нека! *Гор.*

нѐсмелички, ијек. нѐсмјелички, прил. *као несмелица, несмело, кукавички.* — Несмелички враћа оружје у кубуру. *Рад. Д.*

нѐсмело, ијек. нѐсмјело, прил. *неодважно, обесхрабрено.*

нѐсмелōст, -ости, ијек, нѐсмјелōст, ж *особина онога који је несмео, неодважност.* — Једног дана десило [се] нешто што је у неизвесност и несмелост Славкову унело светлост истине и разлога. *Сек.*

нѐсмео, -ела, -ело, ијек. нѐсмјел *који нема смелости, у коме нема смелости, неодважан.* — Поступак [тај у писању романа је] несмелији, али тежи. *Михиз.* фиг. Питају се [бусени траве] несмелим шапатом је ли већ дошло време. *Чипл.*

нѐсмēтāн, -а, -о *неометан, слободан.* — Омогућен је несметан пешачки и колски саобраћај улицама. *Пол. 1950.* Тада обећа успон несметан. *Комб.*

нѐсмēтāно прил. *неометано, слободно.* — Искључено [је] да би неко са таквим оделом могао несметано изићи. *Јак.* Продираше несметано јасно свјетло к њима. *Лескл. Ј.*

нѐсмиловā̀ње и **нѐсмйље** с *немилосрђе, немилост.* — Гавран је пјевушио ругалицу о шкртости и несмиловању. *Божић.* У Папиној држави било је суда Инквизиције, али није било несмиља судова Филипа шпањолскога. *Павл.*

нѐсмиљен, -а, -о **а.** *немилосрдан, окрутан; немио.* — Царевна ... бијаше охола и несмиљена. *Брл.* Вирила [је у кућу] глад и пустошан страх од нечије несмиљене најезде. *Ћоп.* **б.** *изразит, јак.* — Сва та егзотична флора ... банила се својим несмиљеним бојама. *Војн.*

нѐсмиљеница ж *немилосрдна, зла жена.* — Ловро буде жртвом те богате несмиљенице. *Шен.*

нѐсмиљено прил. *без милосрђа, немилосрдно, безобзирно.* — Њен златан прашак гази несмиљено. *Крањч. С.*

нѐсмиљенōст, -ости ж *особина онога који је несмиљен, онога што је несмиљено, немилосрдност.* — Пуно пута спочитавам [себи] ону ловачку несмиљеност. *Коз. Ј.*

нѐсмион, -а, -о (ијек.) *несмео.* — [Изразио је] своје осјећање у ... несмионом облику. *Крањч. Стј.*

нѐсмира м и ж необ. *онај који се нигде не може смирити.* — Фра Филип ... је био нѐсмира човјек. *Андр. И.*

нѐсмйрен, -а, -о *који се није смирио; несређен, несталожен, неозбиљан.* — Иза тебе неће остат' ништа но пепео несмирена жара. *Радул.* Боемство означава ... прама монденим снобовима једну разбарушену, несмирену представу. *Уј.*

несмйрљив, -а, -о *који се не може смирити, који је у сталном покрету.* — Ствари ... нас, уснуле ... прену својом увек новом и несмирљивом појавом. *Петр. Б.*

нѐсмйсао, нѐсмйсла м *оно што нема смисла, што се противи разумном расуђивању, бесмислица.* — Верски углед манастира није се могао спасти аскетизмом, јер је аскетизам носио већ сам у себи несмисао. *Глиг.* Просјак [је] исплазио ... језик и стао мљети потпуни несмисао. *Крањч. Стј.*

нѐсмислен, -а, -о *који нема смисла, бесмислен; неразуман.* — Одасвуд допираху несмислене псовке, вика. *Шимун.* Време је ... да се крај једном учини овом несмисленом газдовању [у шумама]. *Панч.*

несмислѐнйк, -йка м индив. *онај који је несмислен, неразумник.* — Која је проклета цура ... несмисленице, реци, ко је та? *Кост. Л.*

несмислѐница ж индив. *неразумница.* — О, скрнавко и несмисленице! *Кост. Л.*

нѐсмислено прил. *бесмислено, немајући смисла.* — Хрватски писац тада не би несмислено упозоривао на Матоша. *Шим. С.*

нѐсмисленōст, -ости ж *стање и особина онога што је несмислено, бесмисленост.* — Досадила ми несмисленост живота без облика духовне акције. *Уј.*

нѐсмислица ж **1.** *оно што је несмислено (поступак, реч и др.), бесмислица.* — С помоћу каква везника надовезује несмислицу. *Шим. С.* **2.** (и м) *несмислена особа.* — Несмислица и ускоглеђа, гроф Штирк је заступао увек туђа гледишта. *Јов. Ј.*

нѐсмишљен, -а, -о **а.** *непромишљен, лакомислен.* — Не [води] рачуна куд их може одвести њихова несмишљена љубав. *Уск.* **б.** *неразборит, неразуман.* — Видим ... несмишљени деране, да је иста кривица. *Нед.*

нѐсмишљено прил. *непромишљено, несмотрено.* — Испусти несмишљено оглав из десне руке, а мазга стане на њу првом ногом. *Љуб.*

нѐсмишљенӧст, -ости ж *несмишљен поступак, непромишљеност.* — Да се ти ... у свом ... посљедњем часу вјенчаш са мном, ваљда бих стекао опраштање својој несмишљености. *Вел.*

нѐсмјел, -а, -о, ек. нѐсмео.

несмјел-, ек. несмел-.

нѐсмотрен, -а, -о *који поступа без потребне опрезности, неопрезан, немаран, непромишљен, нерасудан.* — Знаш да се ту не смије лудо скакати ... као несмотрено псетанце. *Шен.* Помало [се] поноси собом због те ... бриге о дјевојци, која би могла бити и несмотрена. *Вуков.*

несмотрѐнӣк, -и́ка м = несмотрењак *несмотрен човек.* — Несмотреника ипак уразумит богови знаду. *М-И.*

нѐсмотрено прил. *неопрезно, непромишљено, немарно.* — Све више је увиђала како је несмотрено разорила своју животну срећу. *Ивак.*

нѐсмотренӧст, -ости ж *особина онога који је несмотрен, онога што је несмотрено, неопрезност, непромишљеност, непажња; несмотрен поступак.* — Госпава је храбра до несмотрености. *Андр. И.* Одмах увиди да је учинио несмотреност што је излануо ту ријеч. *Шов.*

несмотрѐњāк, -а́ка м = несмотреник. — А тко је ... онај несмотрењак што се побио с памећу? *Креш.*

нѐсмотрѐње с песн. *несмотреност.* — Узми злато, са прашином сравни, када, сјајно, истом доковано, у прах прљав угља гаравога с несмотрења мајсторова падне. *Јакш. Ђ.*

нѐснāга и **несна́га 1.** *немање снаге, слабост, немоћ.* — У читаво му се тијело налије некаква неснага и мртвило тешко као олово. *Ћоп.* **2.** *нечистоћа, прљавштина. Вук Рј.*

нѐснаћица ж *несналажљивост.* — Разочарање и неснаћица и неодлучност стала их је [рударе] крхати. *Цес. А.*

несна́жан и **нѐснāжан,** -жна, -жно **1.** *нечист, прљав.* — Или се бриј у њега или буди чупав и неснажан попут Турчина. *Ков. А.* **2.** *слаб, немоћан. Рј. А.*

несналàжљив, -а, -о *који се не уме снаћи, сметен, сплетен.* — Били [су] беспомоћни и несналажљиви ... као деца. *Петр. Б.*

несналàжљивӧст, -ости ж *својство онога који је несналажљив.*

неснашáшће с индив. *несналажљивост.* — Предочено [је] гледаоцима комичност од неснашашћа и прогањања. *Шим. С.*

нѐсносан и **нѐсносан,** -сна, -сно *који се не може сносити, подносити, неиздржљив, неподношљив.* — Тамо постаје читава атмосфера ... све несноснијом. *Крл.* Зима је била несносна. *Дед. В.*

нѐсносно и **нѐсносно** прил. *неподношљиво, неиздржљиво; досадно.* — Да га је још глад мучио, било би му баш несносно. *Том.* Изгладнела мачка вуче се несносно полако крај нахереног плота. *Минд.*

нѐсноснӧст и **нѐсноснӧст,** -ости ж *особина и стање онога који је несносан, онога што је несносно, неиздржљивост.*

неснӧшљив, -а, -о *који се не може сносити, неподношљив; нетрпељив.* — Сад је куцнуо час да се ослободите несношљивог и омрзнутог фашистичког ропства. *Пиј.* [Боре су] ... давале његовом лицу некакав ... несношљив израз. *Бег.*

неснӧшљиво прил. *неподношљиво, неиздржљиво.* — За нападаја болести на срце било [би јој] гдјекада несношљиво лежати. *Новак.*

неснӧшљивӧст, -ости ж *стање онога што је несношљиво, неподношљивост; нетрпељивост.* — Срце јој ... стане туђи до несношљивости. *Новак.* Вјерске су ... расправе настале у међусобној несношљивости између католика и протестаната. *Шиш.*

нѐсӧј, нѐсоја м покр. *онај који је непризнатог, лошег соја (порекла).* — Ће кућићи да се за несој жене и погане огњиште? *Лоп.*

нѐсојаст, -а, -о необ. *који је од несоја, који је рђавог соја.* — Оне не само да нису пси ... но су чак и зечеви, прави несојасти и дивљачни зечеви. *НИН 1959.*

нѐсолӣдан и **нѐсолӣдан,** -дна, -дно *који у нечему не задовољава, неисправан.* — Несолидни елементи ... успевају само средствима сумњиве моралне вредности. *Јов. С.*

нѐсолӣдно и **нѐсолӣдно** прил. *на несолидан начин, неисправно; лоше, рђаво.*

несолӣднӧст, -ости ж *особина онога који је несолидан, онога што је несолидно.*

нѐсоцијāлан, -лна, -лно *који нема социјалног смисла, недруштвен; нехуман, себичан:* ~ човек. — И у књижевности и јавном животу постоји често ... жеља да се човек покаже бољи него што је, да прикрије

своје лоше инстинкте ... несоцијална осећања. *Прод.* Кантова формалистичка етика посве је нехисторијска и несоцијална. *Ант. 1.*

неспáвāње с *бдење; бесаница, несаница.* — Очи од пића и неспавања црвене и подбуле. *Јакш. Ђ.* Трпјела је од умора и неспавања. *Наз.*

неспàвāч, -áча м (вок. нёспавāчу) *онај који не спава, који нема сна; онај који пати од несанице, који лоше спава.* — Било би сасвим тихо неспавачима и стоци ... да не заплака дете негде усред села. *Ћос. Д.*

неспàвлија м и ж индив. *в. неспавач.* — У Трнави ... нема нерадника. Сви смо ми неспавлије. *Ћос. Д.*

нѐспачан, -чна, -чно заст. *неукусан, ружан; незгодан.* — Својим неспачним фраковима ... вријеђају и око и ... укус. *Бал.*

нѐспачно прил. заст. *ружно, незгодно.* — Био бих далеко оставио свога пратиоца, да ми се није видјело неспачно. *Ков. А.*

нѐспашица ж покр. *неспавање.* — Утули канђеоце ... као да му је оно криво неспашици. *Љуб.*

неспòдоба и **нѐсподоба** ж заст. **1.** *в. неподоба.* — Домахнуо Пиквику озбиљна изражаја попут какве несподобе. *Креш.* **2. а.** *несрећа, зло, невоља.* — О, несподобе, о гријеха, о зла! Како господин Бог не удари стријелом оваку опачину. *Новак.* **б.** *бесмисленост, апсурд.* — Несподоба [је] и помислити, да би Ваше Величанство ... посветило данашња незаконита обстајательства у овој краљевини. *Старч.*

неспòдобан и **нѐсподобан,** -бна, -бно *неприличан, ружан.* — Све [су] три жене у Крчелићевој кући биле несподобне и наказне. *Коз. Ј.* Кеко, не говори што је несподобно! *Кум.*

неспòдобно и **нѐсподобно** прил. *на неприличан начин, ружно, неукусно.*

неспознàтљив, -а, -о *који се не може спознати, недокучљив.* — Ствар о себи ... остаје за нас свагда неспознатљива. *Ант. 1.*

неспознàтљивōст, -ости ж *неспособност, немогућност спознавања.* — У спознању те неспознатљивости види [он] дубоку вјерску истину. *Баз.*

неспòјив, -а, -о *који се не може спојити, сложити, противречан.* — Антијугословенска кампања ... указала [је] на извесне методе који су неспојиви са позитивном спољном политиком. *Б 1957.* Као оштра мућа прожегла је његовим мозгом чудна неспојива група њега и његове породице. *Крањч. Стј.*

неспòјивōст, -ости ж *особина онога што је неспојиво, противречност.*

нѐспокој м *немир, узнемиреност.* — Зачахурила се душа у дубоком неспокоју. *Мих.*

нѐспокōјан, -јна, -јно *који нема спокоја, узнемирен, немиран.* — Див је био само примирен, не, неспокојан. *Чипл.* Потопимо бисерје дубоко у море, у његову неспокојну кућу. *Уј.*

нѐспокōјно прил. *без спокојства, узнемирено, немирно.* — Неспокојно је Марија пробдјела ноћ. *Јевт.*

неспокóјнōст, -ости ж и **неспокóјство** с *узнемиреност, душевни немир.* — Услиједе ове наредбе завладала страх и неспокојност. *Јаг.* У дане орања ... мучило га је и неразумљиво неспокојство. *Макс.*

нѐспōлан, -лна, -лно **1.** *који нема пола, без полних обележја, бесполан.* — Не може се према Ламарку објаснити усавршавање нових органа код несполних мрава и термита. *НЕ.* **2.** *који није постигнут полним путем.* — Бактерије и многе једноставне гљиве множе се само несполним начином. *Бот.*

нѐспомена ж индив. *заборав.* — Натраг ступи у гробницу отворену и у вјечну неспомену. *Прер.*

неспомѐница ж нар. *она коју не треба споменути: вештица, змија.* — Кад му казасмо чему смо уцвиљени и обатаљени, рећи ће: »Ту ви је ћецу изјела неспоменица«. *Љуб.* Она је ту у нашој кући, неспоменица. *Крањч. Стј.* Ево жива четири брава, а петог отровала неспоменица. *Љуб.*

нѐспор, -а, -о **1.** *који није спор; брз, хитар.* — Карловић није био ни спретан ни неспор. *Нех.* **2.** *који се брзо подере.* — Какви се опанци носе у Турској ... јесу ли носки или неспори? *Сиј.*

нѐспоразум м *међусобно неразумевање, несхватање; несугласица, раздор.* — Да опет не настане између њега и Наталије неспоразум? *Моск.* Посљедње је године дошло до најозбиљнијих неспоразума између мене и совјетске власти. *Крањч. Стј.*

нѐспоразумак, -мка м *неспоразум.* — Оборене главе ... рекла му је да врло жали неспоразумке који су били међу њима. *Крањч. Стј.* Добра половица тог тешког и кратког живота нам прође у мржњи и неспоразумцима. *Андр. И.*

неспоразумљѐње с *неспоразум.* — Некаково је неспоразумљење завладало у овој кући. *Ков. А.*

нѐспōран и **нѐспорàн,** -рна, -рно **а.** *који није споран.* — То питање ... није нимало неспорно. *Бак.* **б.** *који не подлеже парничењу.* — Инокосно поступају код првостепених судова и »старатељски« судац те судац за неспорна дјела. *Мј. 1926.*

неспóрнōст, -ости ж *стање, особина онога што је неспорно, што се не може споритн.*

нѐспортскӣ, -ā, -ō *који је противан спортским правилима и обичајима*: ~ поступак.

нѐспортски прил. *на неспортски начин, супротно спортским правилима и спортским обичајима.*

нѐспособан, -бна, -бно **1.** *који је без способности, недорастао за што.* — Ондје [су] на исти начин осигурани они који су некада радили, а сад су неспособни за привређивање. *Ант. 1.* **2.** *који болује од полне немоћи, импотентан. Р-К Реч.*

неспосо́бно̄ст, -ости ж *особина онога који је неспособан, онога што је неспособно.*

неспосо̀бњāк, -áка м *онај који није способан за што.* — Једнокатница [је] у улици сушичавог неспособњака. *Крл.*

неспособњáковић м *неспособњак.* — Неспособњаковић то знање показује у дјелу. *Шим. С.*

нѐспрāван и **нѐспрāван,** -вна, -вно *неспреман, неприправан, неприпремљен.* — Напокон сам пронашао . . . да сам несправан за проблем. *Уј.*

нѐспрема и **нѐспрема** ж *в. неспремност.* — Он ју је . . . уплашио својим описом војне неспреме у којој се Француска налазила. *Јов. С.*

нѐспреман и **нѐспреман,** -мна, -мно *који није спреман за што, неприправан, неприпремљен.* — Прва дивизија јавља да је ослободила Теслић . . . Непријатељ је био неспреман. *Дед. В.* Феудалци су окупили војску и ударили на неспремне и разједињене сељаке. *Пов. 2.*

нѐспремно̄ст и **нѐспремно̄ст,** -ости ж *особина онога који је неспреман, онога што је неспремно, неприпремљеност.*

нѐспретан, -тна, -тно **а.** *који није спретан, невешт, неумешан, сметен.* — Сва лица око стола укочила су се, као да ће нас некакав неспретан фотографски почетник снимити. *Крл.* Онако крупан и неспретан често [се] и непитан јављао са својим питањима и упадицама. *Поп.* **б.** *неподесан, незгодан.* — Обучен [је] у неку уску, неспретну мантију. *Ранк.*

нѐспретно прил. *на неспретан начин, без спретности, сметено.* — Проходала горе доле, неспретно газећи због величине ципела. *Макс.* Све је пошло неспретно и наопако. *Михољ.*

нѐспретно̄ст, -ости ж *особина онога који је неспретан.*

неспрѐтњāк, -áка и **нѐспретњāк** м *онај који је неспретан, сметењак.* — Какав је неспретњак био, кад се први пут овдје преда мном појавио! *Новак.*

неспретњáковић м *неспретњак.* — Нема још два таква неспретњаковића као што сте ви. *Поп. Ј.* У ресторацији . . . је био ондје неки неспретњаковић. *Јонке.*

нѐспутāн, -а, -о *који није ни за што, ни са чим везан, који нема обавеза, слободан.* — Само је . . . у најповјерљивијем друштву давао неспутана маха својем карактеру. *Шкреб.*

нѐсрāвњен, -а, -о *неупоредив, јединствен, изванредан, ненадмашив.* — Дошао је неки нов учитељ . . . чувен са свога певања и несравњеног гласа. *Станк.*

нѐсрāвњено прил. *неупоредиво, кудикамо, знатно.* — Положај Београда је несравњено повољнији но положај Бечa и Пеште. *Цвијић.*

несрàвњив, -а, -о *који се ни са чиме не може сравнити, неупоредив; јединствен.* — Видјех у то друштво ми огавно . . . краљицу свога срца, несравњива ока. *Јур.*

несрàвњиво прил. *знатно, неупоредиво.* — Налазио је кудикамо веће богатство осјећаја и несравњиво шире могућности иживљавања. *Десн.*

несрàвњивō̄ст, -ости ж *особина онога што је несравњиво, неупоредивост.*

несрáзмер, ијек. несрáзмјер, м и **несрáзмера,** ијек. несрáзмјера, ж = неразмер. — Несразмјер и изолираност интензитета доведе умјетника у позицију специфичне самоће насупрот околном свијету. *Лит. 1957.* Појавила [се] несразмера између неких срезова у извршавању плана откупа. *Пол. 1950.*

несрáзмēран и **несрáзмеран,** -рна, -рно, ијек. несрáзмјēран и несрáзмјеран = неразмеран. — Оно што је било фатално у његовој [Недићевој] критици то је несразмерна надмоћност интелектуалних способности над емоционалним. *Скерл.* Звизга срдитих гласова, несразмјерна покорност људи у поворци, шибала је по Иванову мозгу. *Кал.*

несрáзмēрно, ијек. несрáзмјēрно, прил. = неразмерно. — Сливу Саве и Дунава припада несразмерно већи део динарске земље но сливу Јадранскога мора. *Цвијић.* Несразмјерно расте издалека . . . боја успомене. *Уј.*

несрáзмēрнō̄ст, -ости, ијек. несрáзмјēрнō̄ст, ж = неразмерност.

несразмје-, ек. несразме-.

несрáзмјерје с ијек. *в. несразмер(а).* — Пјесници код којих је то несразмјерје особито наглашено, прије или касније су од самих ствари побијеђени. *КН 1959.*

нѐсрāман, -мна, -мно *који нема срама, бестидан, порочан.* — Та несрамна женска

[ће] бити истјерана бичем из града. *Шен.* Неки Шиљак из Санџака, човјек издалека и несраман ... олакоми се и преузе на себе да изгради то дрвено ремек-дјело. *Лал.*

нѐсрёђен, -а, -о **1.** *који није срећен; неуређен, нерегулисан.* — Трговини су сметали ... несређени међународни односи. *Бар.* **2.** *неуравнотежен.* — Посебне су одредбе учињене за несређене људе слабог или несређеног духа. *Мј. 1926.*

нѐсрёђенӧст, -ости ж *стање онога који је несређен, онога што је несређено.* — Несређеност [Емерсонова] и невезаност његова писања сасвим [је] слична разговорима по салонима. *Прод.*

нѐсретан, -тна, -тно = несрећан **1. а.** *који је без среће, који нема среће, који се осећа таквим; којега је задесило зло, невоља:* ~ човек, ~ мати. **б.** *у коме нема среће, радости:* ~ живот, ~ детињство. **в.** *који доноси несрећу, тугу, јад.* — Открић ту несретну тајну. *Домј.* **г.** *који одражава несрећу, тужан, жалостан:* ~ лице, ~ изглед. **2. а.** *нетачан, неподесан.* — Има ... у коментарима ... врло несретних ... објашњења, која не бацају никакву светлост на нека места. *Панд.* **б.** (одр.) *неваљао, ђаволаст.* — Ех, види несретнога сина — прогунђа Стојан. *Ћор.*

Изр. бити ~ руке *немати успеха, среће у потхватима.* — Тужи [се] како је несретне руке: чим кога именује пјесником, — не мине ни година дана — умире! *Маж. Ф.*; ~ случај *несрећа.*

нѐсретко м индив. *в. несретник.* — А откуд та рана, је ли ти, несретко? *Дим.*

несрѐтлук м *в. несрећа.* — Немојте ... да вас неко увуче у какав несретлук. *Ћоп.* Снажно и разговијетно забугари и тим обиљежи јад и несретлук што су их загрлили. *Јел.*

нѐсретнӣк м (вок. -ӣче; мн. -ӣци) = несрећник **1.** *несрећан човек, злосрећник.* — Ха, што ћеш сад, несретниче! *Нен. Љ.* **2.** *онај који пати, невољник, јадник.* — »Господару, прости«, запента несретник. *Шен.* Несретник јој верује, те је [ракију] све јаче пије! *Срем.* **3.** *онај који није високог морала, неваљалац.* **4.** *обешењак, шаљивчина, враголан.* — Гдје је мој несретник? Гдје се он то скиће? *Крл.*

нѐсретница ж = несрећница *несретна женска особа; жена несретник.* — Реците само још једну несретницу која је бједнија од мене. *Новак.* Да ли је он због толико заљубљен у ту несретницу да би је могао узети? *Ћос. Б.*

нѐсретно прил. = несрећно *на несретан начин, с несрећом, доносећи несрећу.* — И не помишља, како се несретно може завршити таква вожња аутомобилом. *Јонке.*

нѐсретњӓк, -а и **несретњӓковић** м *несретник.* — Само скитнице и несретњаци к мени трче. *Шимун.* Ваљда нећу бити баш ја тако смијешан несретњаковић, да ме западне таково питање! *Ћал.*

нѐсретњӣ, -ӓ, -ӗ заст. покр. *в. несретан.* — Донесе због ону жалбу несретњу, и написа под њом пет шест ријечи. *Љуб.*

нѐсретњӣк, -а м заст. покр. *в. несретник.* — Још не знамо ... куд нас овај несретњик вуче. *Вук.*

нѐсретњица ж заст. покр. *в. несретница.* — Те се пјесме преокрећу несретњици, у плач горки, непрестани. *Љуб.*

нѐсрећа ж (ген. мн. нѐсрёћӑ) **1.** *зла срећа, незгода, напаст; зло, невоља.* — Моја несрећа је почела онда кад сам га ... одвезао у Паланку у школу. *Ћос. Д.* Није им се догодила уопће никаква несрећа. *Креш.* **2.** *јад, патња.* — У нама још има суза да се редом проспу над туђим несрећама. *Рак.* Људи [су] ... пуни несреће, шапутали о пропасти народне војске. *Хорв.* **3.** (и м) **а.** *несрећник, несрећница, злосрећник, злосрећница.* — А зашто су тебе, несрећо, преместили из четворке? *Вучо.* Моли оченаш, несрећо, у цркви си. *Пав.* **б.** погрд. *неваљалац, неваљалица, хуља, бедник, бедница.* — О, несрећо једна молерска! Ти мене да удариш! *Срем.* У очи ми гледај, несрећо погана! *Андр. И.*

Изр. на несрећу, по несрећи *на жалост.*

нѐсрећан, -ћна, -ћно = несретан. — Незадовољни људи су несрећни. *Лог.* **2.** Бједно [је] дијете несрећно највише за тебе. *Матош.* Узрок [је] несрећна љубав. *Уск.* Свака има маказе, рекао је директор сав збуњен и несрећан. *Макс.* Ми никако не можемо целу ову грозну ствар да назовемо ... несрећним случајем. *Ћос. Б.* Несрећни зет не даде ми мира сву ноћ. Сву ноћ је витл'о мене и Стану. *Вес.*

нѐсрећнӣк м = несретник. — Да није несрећник, не би се ни колани под њим тргали. *Маж. М.* Где си рањен, несрећниче! — нежније рече Никола. *Ћос. Д.* Говораше, несрећник, монотоно, мирно, као да лицитира. *Матош.* Слушао сам [звекет окова] и мислио о онима који их носе: како им је несрећницима? *Чол.* Тај несрећник био је ... познат у селу као лопужа. *Чол.* Које је вјере тај твој несрећник [јазавац]? *Коч.* Баш си ти, Дражо, неки несрећник! — рекоше му сватови. *Вес.*

несрећнӣковић м *несрећник.* — Онај несрећниковић пише: Адела · те жељно очекује. *Шапч.*

нèсрећница ж = несретница. — Како да платим на крају месеца стан газдарици, некој несрећници која је живела од тога. *Уск.* Моја жена оста на прагу. Такву нарав имала несрећница, пљуну Немцу на шлем. *Ћос. Д.* Ако јој је муж писац, рећи ће му, несрећница. *Матош.*

нèсрећничкӣ, -ā, -ō *који се односи на несрећника, несрећницу.* — Докле тај равни, увек равни глас. А то несрећничко лице. *Ћос. Д.*

нèсрећно прил. = несретно.

нèсродан, -дна, -дно *који није сродан, близак, што није сродно, блиско (коме, чему); различит, туђ, стран.* — Ако се исте или сличне мисли понављају ... а несродне мисли се налазе једна крај друге, онда наше писање неће вредети много. *Т. кн.* Жиди и официри наметнуше Крајини нешто несродно; они у одјећи, ови у понашању. *Павл.*

нèсродно прил. *на несродан начин, без сродности, туђе, страно.* — Сваки професор ..., одбацивао је и остављао једну по једну од оне множине наука које су, неке ... сасвим несродно, за њу биле везане. *Поп. П.*

нèстабилан, -лна, -лно *који не стоји чврсто, који се миче, покреће; непостојан, несталан; несигуран, променљив.* — Једино брезе ... непрестанце поигравају нестабилним лишћем. *Ћоп.* Пораст животног стандарда био је недовољан и нестабилан. *Бј. 1960.*

нèстајање с *гл. им. од нестајати.*

нèстајати, -јēм *несврш. према нестати.*

нèстàлан, -лна, -лно *који нема сталности, непостојан, променљив, колебљив, превртљив, несигуран; нестабилан.* — Моје су мисли несталне и нове. *Ант. 2.* Било је нестално пољеће. *Торб.* Већ идеш преко пола миље пута несталних ногу. *Комб.*

нèстàлно прил. *на несталан начин, несигурно.* — Коракнув нестално напред, са прстом на усни рујној, стајаше чудноват дух. *Ил.*

нестáлнōст, -ости ж *особина онога који је несталан, онога што је нестално, несигурност, променљивост, колебљивост.*

нèстанак, -áнка м (мн. -áнци, ген. -áкā) **1.** *престанак постојања чега, ишчезнуће; губљење.* — Овај нестанак снега доноси нову снагу човеку. *Дед. В.* Примијетила [је] нестанак мачке. *Шов.* **2.** *пропадање.* — Кућа ми је у нестанку. *Бак. Реч.*

нèстанути, -нēм сврш. *в. нестати.* — Мислим да неће никад умрети, да ће пре нестанути цео свет. *Ранк.*

нестáње с *нестајање.* — И тонови пиште погреб идеја и нестање труло болова. *Панд.*

нèстати, -анēм сврш. **1. а.** *престати постојати, не бити више.* — Ти ћеш остати и кад хришћани буду нестали са земље. *Дуч.* **б.** *престати бити присутан, изгубити се из вида, ишчезнути.* — Сутра прије зоре нек те нестане из моје куће. *Бег.* Ауто се пење на последњу узвишицу друма и нестаје га. *Макс.* **в.** *бити украден; изгубити се.* — Једног лета неста ми краве. *Вес.* **г.** *погинути, умрети; помрети, изгинути.* — Прије нестат ћу него се понизит. *Огр.* Нестало је четвртине становништва, било у ... биткама, било због заразних болести. *Цвиј.* **2.** *потрошити се, утрошити се.* — Свирај бре! Ако нестане пара продаћу чизме с ногу! *Вес.* Све смокве ... нестадоше у нашему гладу. *Војн.*

Изр. пола ме је нестало (од страха) *страшно сам се уплашио.*

нèстāшан и **нèсташан**, -шна, -шно *немиран, живахан; неозбиљан.* — Ужива у својој несташној кћери. *Цес. Д.* И знаност има своју млађахну, несташну добу. *Јаг.*

нестáшити се, нèсташӣм се несврш. необ. *бити несташан, правити несташлуке.* — Милка [је] прва престала да се несташи и игра. *Петр. В.*

несташица ж *оскудица; немање, сиромаштво; недостатак, помањкање.* — Живео је у материјалној несташици. *Прод.* Јасно је да се не ради о несташици станова у граду. *Обз. 1932.* Ви ћете ми сигурно ту несташицу удворности опростити. *Шен.*

нестáшко и **нèсташко** м *несташно дете, враголан, обешењак.* — То је онај мали Рашко, непослушко и несташко. *Змај.* фиг. Повјетарац ... се, миришљив несташко, стрмоглавце гњурао у дебели хлад врзине. *Рад. Д.*

нестàшлук м *понашање, поступци онога који је несташан.* — Ишао сам ... улицама којима сам се као дијете играо и изводио своје дјечачке несташлуке. *Чол.* Данас је нешто старија ... без некадањег несташлука, права дама. *Бег.*

нèстāшњак и **нèсташњак** м *несташко.* — Гледајући Миржерове [Murgerove] несташнике, пребирем као старац по пепелу успомена. *Матош.*

нèстāшница и **нèсташница** ж *она која је несташна, враголанка.* — То су биле очи Анусје ... велике несташнице, за којом су чезнули сви. *Кнеж. Л.* Удари несташница у смијех. *Шен.*

нèстāшно и **нèсташно** прил. *уз несташлук, немирно, необуздано, обесно.* — Млада жена почела би мало несташно да се пење уз стене. *Јанк.*

нèстāшнōст, -ости ж *особина онога који је несташан, онога што је несташно, необузданост, обест; несташан израз.* —

[Песма] јако подсећа и на Бранкову песму Враголије, само нема оне природне несташности која Бранку доликује. *Нед.* У очима његовим нема више несташности. *Леск. Ј.*

нестáштво с *несташлук*. — Био је веселе и живе нарави . . . и готов на свако несташтво. *Нед.*

нèствáран, -рна, -рно *који није стваран или оставља такав утисак, нереалан.* — Лица у тешком, спарном зраку зноjна су и црвена . . . нестварна као лица у сну. *Донч.* Вечно променљиво огледало воде поигравало се стварним и нестварним облицима. *Поп. Ј.*

нèствáрнōст и **нествáрнōст,** -ости ж *особина онога што је нестварно.* — Цвијеће је имало изглед нестварности. *Торб.*

нестèгљив, -а, -о *који се не може стегнути, скупити. Р-К Реч.*

нестèгљивōст, -ости ж *својство онога што је нестегљиво.*

нèстера ж покр. *нећака. Вук Рј.*

нèсти, нèсēм несврш. заст. *носити.* — Стазо вита, нес' ме преко оних гора. *Радич.* Њих [звука] зуј га у дјетињства добу несе. *Марк. Ф.*

нèстúдан и **нèстидан,** -дна, -дно *који нема осећање стида, бестидан, безочан, безобзиран.* — Њихови су говори јако нагрђени, уху вредносни, нестидни. *Маж. М.*

нèстúдно и **нèстидно** прил. *без стида, не стидећи се, на нестидан начин, бестидно, безочно, безобзирно.* — Блистава истоветност »критичких мишљења« у тих изјавилаца разголићује се нестидно. *Шим. С.*

нèстишан, -а, -о *који се не дâ стишати, буран.* — Одјекујемо једним нестишаним аплаузом признања и захвалности [писцу]. *Михиз.*

нестúшљив, -а, -о *који се не може стиснути. Р-К Реч.*

нестрпèљив, -а, -о *в. нестрпљив.* — Нестрпељива радозналост му не силазаше с лица. *Ранк.*

нестрпèљиво прил. *в. нестрпљиво.* — Гдје је вечера? настави нестрпељиво. *Војн.*

нестрпèљивōст, -ости ж *в. нестрпљивост.*

нестрпљéње с *немање, недостатак стрпљења.* — С највећим нестрпљењем отварамо радио-апарат. *Дед. В.* Премда су та путовања заморна, ја их очекујем с нестрпљењем. *Пав.*

Изр. горети (изгарати) од нестрпљења *бити веома нестрпљив.*

нестрпљив, -а, -о *који не може да се стрпи, који нема стрпљења, који одаје нестрпљење.* — Села на кревет крај детета, сва оживела и нестрпљива. *Рист.* Ђакобина дочека рођаку нестрпљивим питањем. *Нех.*

нестрпљивац, -йвца м (вок. -йвче) *нестрпљив човек.* — Ја сам . . . нестрпљивац. Што пре да сам на врху. *Дав.* Ма мјеста дајте . . . љутну се Аница на неке нестрпљивце. *Мар.*

нестрпљйвко м *нестрпљивац.* — Он је један нестрпљивко који стрпљиво овде живи 10 година. *Б 1958.*

нестрпљиво прил. *с нестрпљењем.* — Нестрпљиво изгледа шта ће јој отац с тим странцем започети. *Јакш. Ђ.* Устане и нестрпљиво пошета к прозору. *Том.*

нестрпљивōст, -ости ж *особина онога који је нестрпљив.*

Изр. горети (изгарати) од нестрпљивости *бити веома нестрпљив.*

неструкòвњāк, -áка м *онај који није исте струке; нестручњак.* — Успјело им је о томе увјерити . . . све — и струковњаке и неструковњаке. *С 1919.*

нèстручнōст, -ости ж *особина онога који је нестручан.*

нèстручњāк м *онај који није стручњак, који је без стручног знања, лаик.* — Када посматра у лету наш ловачки авион С-49 обичан нестручњак, неће ни знати да је то наш авион. *Пол. 1950.* То је нитковлук, ако то раде нестручњаци. *Јонке.*

нèстручњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на нестручњаке, лаички. Прав.*

нèстручњачки прил. *на начин нестручњака, као нестручњак, без стручности.*

несȕвисао и **нèсувисао,** -сла, -сло (одр. несȕвислӣ и нèсувислӣ) *који је без везе, неразумљив, нејасан.* — Муцају у сну несувисле ријечи. *Кол.* Глас му је био нечујан у несувислој грађи што је расла. *Лал.*

несȕвисло и **нèсувисло** прил. *неразумљиво, неразговетно, нејасно.* — Осјећао [је] бат њихових ногу несувисло и тупо као своје мукле болове. *Божић.*

несȕвислōст и **нèсувислōст,** -ости ж *особина онога што је несувисло, неразумљивост, нејасност.*

несȕвремен, -а, -о = несавремен. — У ствари [су] били одиста »несувремени«. *Шиш.* Несувремена је хајдучка оштрина и суровост. *Цвиј.*

несȕвременик м = несавременик.

несȕвремено прил. = несавремено.

несȕвременōст, -ости ж = несавременост.

несȕгласан, -сна, -сно = несагласан. — Сад је тек видјела, колико . . . је био . . . несугласан с новом околином, која је за

његове нерве била бучна и индискретна. *Бег.*

несȕгласица ж *неслагање, несклад, неспоразум, распра, спор.* — Осјети необичну ... снажну несугласицу између својих чувстава и помисли. *Драж.* Несугласице око деобе имања изравнавали су изабрани судије. *Ђорђ.*

несȕглāсје и **несȕгласје** с зб. *несугласица.* — Танки смијех ... сличан је неком ситном рзању те стоји у несугласју с говором. *Ков. А.*

несȕгласно прил. *на несугласан начин.* — Прихватише и други [пјевати] ... а сви готово дебело, несугласно. *О-А.*

несȕгласнōст, -ости ж = несагласност.

нèсȕђен, -а, -о *који није судбином одређен, додељен; који није постао оно што је требало да буде.* — Очајно [се] усиљавао да брани свога несуђеног побратима. *Лаз. Л.* Сузна ока пратио — несуђену снаху. *Мул.*

нèсȕђенāк, -а и **несуђènāк,** -а́ка м *несуђени муж, супруг.* — За мога несуђеника нити сам више питала нити ме срце за њим болело. *Буд.* Несрећна љубавница слуша топлу, заносну песму свога несуђеника. *Прод.*

нèсȕђеница и **несуђènица** ж *несуђена жена, супруга.* — Укућани га буде са харфом, а Драгиња му, његова несуђеница, пева. *Поп. П.* Своју несуђеницу [је] из освете бацио на цесту. *Цар Е.*

несуђèњак, -а́ка м *в. несуђеник.* — Вјерениче, мој несуђењаче, ал' не чујеш, ал' за ме не хајеш? *НП Вук.*

несуђе́ње с нар. песн. *оно што је несуђено: несуђеник, несуђеница.* — Аох Јово, моје несуђење. *Љуб.* Маријан загледа ђевојку: »А ти ли си, моје несуђење!« *НП Вук.*

несуздр̀жив, -а, -о = неуздржив, не(с)уздржљив *који се не може (с)уздржати, необуздан.* — Несуздржив смијех ... потреса двојицом људи. *Донч.* Пробијају несуздржив снагом. *Лог. 2.*

несуздр̀живо прил. = неуздрживо, не(с)уздржљиво *без могућности суздржавања, на несуздрж(љ)ив начин.* — Издера се изненада Иван уз несуздрживо срдит презир. *Л-К.*

несуздр̀жљив, -а, -о = не(с)уздржив. — [Тресе се] у болном и несуздржљивом плачу. *Бен.*

несуздр̀жљиво прил. = не(с)уздрживо. — Надире силовито, несуздржљиво. *Лог. 2.*

несȕмњив, -а, -о **1.** *који не допушта сумње, очевидан, јасан, неоспоран.* — [Илићеви] љубавни сонети ... су тако израђени да показују несумњиву песничку самосталност. *Прод.* Створена је ... необорива и несумњива одлука, да се та вечера одржи. *Кол.* **2.** *који није сумњив, неподозрив, поуздан.* — Одређује каква својства морају имати свједоци, да се уопће узмогну припустити, односно сматрати несумњивим. *Мј. 1926.*

несȕмњиво прил. *неоспорно, очевидно, поуздано, свакако.* — Наша је лирика, несумњиво, напредовала. *Нед.* Дијалектички закони важе несумњиво и за спознају. *Лог. 2.*

несȕмњивōст, -ости ж *својство онога што је несумњиво.*

несусрèтљив, -а, -о *који не поступа пријатељски, нељубазан.* — Примјећивао сам да су људи ... заправо несусретљиви, хладни. *Крл.*

несусрèтљивōст, -ости ж *особина онога који је несусретљив, нељубазност.*

несȕставан, -вна, -вно *који је без састава, без система; неразумљив, неповезан.* — Зграби ... Јуришину главу, па је стаде љубити, мрсећи несуставне бесједе. *В 1885.*

несȕставно прил. *без састава, без система, несистематски, неповезано.* — Сва је филозофија прије Сократа поступала несуставно, без методе. *Баз.*

несуштàственост, -а, -о *небитан, нестваран.* — Гле, свуда ... у млазевима златокосим пада несуштаствена месечина. *Рак.* Враћао се у сјемениште пун свог несуштаственог доживљаја. *Десн.*

нèсхватāње с = несхваћање *неразумевање.* — Као да је у свему тому несхватању ... крива она. *Новак.* Јес' ... — повлаћивао Крста, но у очима му тињало несхватање. *Рад. Д.*

несхвàтљив, -а, -о *који се не може схватити, неразумљив, непојмљив.* — Младости ће једној доћи одвећ рано јато црних слутња несхватљивим трагом. *Радул.* Мржња Стипанчићевог срца била је њезиному срцу напросто несхватљива. *Новак.*

несхвàтљиво прил. *тако да се не може схватити, неразумљиво, непојмљиво.* — Дуго, већ несхватљиво дуго ходамо на стражњим ногама, и књиге пишемо већ. *Крл.*

несхвàтљивōст, -ости ж *особина онога што је несхватљиво, неразумљивост, непојмљивост.*

нèсхваћање с = несхватање. — Заредаше ... тужбе о несхваћању, запостављању и сумњичењима. *Цар Е.*

нèсхваћен, -а, -о *који није наишао на разумевање.* — Наљућен почињеш да се осећаш несхваћеним и да се понашаш тако. *Пол. 1958.* Из Томулина грла теку разговијетне, али несхваћене ријечи. *Мих.*

нѐсхваћеност, -ости ж *особина онога који није схваћен, онога што није схваћено.* — Јадају несхваћеност само своје личне сујете. *Уј.*

нѐтак м бот. *в. курјача (в). Терм. 3.*

нѐтакнӯт, -а, -о **а.** *који, којега нико још није такао, недирнут, девичански, чист, чедан.* — Олга бијаше још дјевичанска, нетакнута. *Леск. Ј.* **б.** фиг. *непомућен, миран.* — Ни савјест г. Клисића није могла остати нетакнута. *Кол.*

нѐтакнӯтост, -ости ж *особина онога који је нетакнут, онога што је нетакнуто, чедност.* — [Вера] је пристајала у ту слику дјевичанства и нетакнутости. *Нех.*

нетàктичан, -чна, -чно *који нема такта, неодмерен у поступцима.* — [Љубица се] нетактична показала. *Ранк.*

нетàктично прил. *без такта, на нетактичан начин.* — Није довршио реченице осјећајући да би то било нетактично. *Јонке.*

нетàктичност, -ости ж *особина онога који је нетактичан, онога што је нетактично.*

нѐтактност, -ости ж *в. нетактичност.* — Жалим веома ту своју нетактност. *Шен.*

нетàлен(а)т м (ген. мн. нетàленāтā) *онај који нема талента, онај који није нарочито даровит.* — Данас, кад ... књижевни неталенти настоје ... потиснути озбиљне књижевне раднике ... потребно је Матоша још једном оживити. *С 1937.*

нѐтачан и **нѐтачан,** -чна, -чно = неточан *који није тачан, несигуран, непоуздан.* — Кад је цртеж нетачан ... ни најјача емоција неће се моћи изразити. *Поп. Б.*

нѐтачно и **нѐтачно** прил. = неточно *без тачности, погрешно.*

нѐтачнӧст и **нѐтачнӧст,** -ости ж = неточност *особина онога који је нетачан, онога што је нетачно; оно што је нетачно.*

нѐтвāран, -рна, -рно *који није од твари, материје, нематеријалан, нестваран.* — Пловиле им душе у неизмјерном оцеану ... нетварних чистих чувстава. *Бал.*

нѐтвāрнӧст и **нетвáрнӧст,** -ости ж *особина онога што је нетварно, нематеријалност, нестварност.* — Не мари ... из помишљеног бића његова конструирати својства: једноставност, нетварност. *Баз.*

нетѐлесан, -сна, -сно, ијек. нетијелесан **1.** *бестелесан, нематеријалан.* — Мора ... и умна спознаја имати свој предмет: идеје, те нетјелесне и непросторне облике духовнога царства. *Баз.* **2.** *који није чулан.* — Човек је као озарен изнутра ... и он се пење горе, ношен једним нарочитим осећањем ... нетелесне, божанске љубави. *Јов. С.*

нѐтељен, -а, -о (само у ж. роду) *која се још није телила (о крави). Вук Рј.*

нетемѐљит, -а, -о *који је без темеља, основе, неоснован, неоправдан.* — Он јој је морао рећи своје грубе и нетемељите сумње. *Кум.*

нетемѐљитӧст, -ости ж *особина онога који је нетемељит, онога што је нетемељито, неоснованост, недокументованост.* — Ко се није хтео покорити моме мишљењу, ја сам га терорисао ... Нетемељитост своју морао сам прикривати оштрим и немилосрдним речима. *Петр. В.*

нѐтечан, -чна, -чно *који нема тека, укуса, неукусан.* — Остајат ће за размножавање само бодљикаве, нетечне и отровне биљке. *НЕ.*

нетјѐлесан, -сна, -сно, ек. нетѐлесан.

нѐтко, нѐкога (дат. и лок. нѐком(е, -у), инстр. нѐкӣм) зам. = неко. — Они га растежу, нетко за руке а нетко за ноге. *Миљ.* Нетко [се] напреже да подигне завор на јазу. *Донч.* Са сабљом ти си ... нетко и нешто. *Мар.*

нѐто прид. непром. тал. *чист, прави, обрачунат без омота, без трошкова:* ~ тежина, ~ приход.

нѐтом 1. везн. *чим, тек, тек што.* — [Из семинарија] је побјегао нетом је она [мати] умрла. *Мар.* Наумили [су] да дођу, нетом стари склопи очи. *Франг.* **2.** прил. *пре кратког времена, малопре, недавно; онда, тада.* — Ова књига изашла је нетом у Кракову. *В 1885.* Исти час очути посве слично чувство као нетом кад је кући писао хрватски лист. *Бал.*

нѐтопир м зоол. **1.** *лептир сумрачник из пор.* Sphingidae. — На цвијећу лелијали се златни нетопири. *Торд.* **2.** *слепи миш, љиљак.* — У тој тмини нетопири живе. *Крл.*

нѐточан и **нѐточан,** -чна, -чно = нетачан.

нѐточно и **нѐточно** прил. = нетачно.

нѐточнӧст и **нѐточнӧст,** -ости ж = нетачност.

нѐтрāг м *само у изразима:* нетрагом (до нетрага), по нетрагу отићи, нестати, пропасти и сл. *да се не зна траг, да нема трага; дођавола (отићи, нестати, пропасти).* — Брезе, ваше тужне, невидљиве очи да ли траже сунца што нетрагом оде? *Радул.* До нетрага оде давно сањарија жуте луне. *Франг.*

нѐтремица ж необ. *поглед очију које не трепћу.* — Ошинула нетремицом Обрада, устала и пркосно затресла прсима. *Рад. Д.*

нѐтремицē прил. *не трепћући, не трепнувши очима, оштро, врло пажљиво.* —

Гледао [је] испитивача нетремице у очи. *Гор.* Он ме је слушао нетремице. *Чол.*

нѐтремичан, -чна, -чно *непомичан, при коме се не трепне очима (о погледу).* — Његов нетремичан поглед био је тврд, продоран. *Моск.*

нѐтремично прил. *нетремице.* — Наће је гдје га још увијек нетремично гледа и истражује. *Киш.*

нѐтренимице прил. *в. нетремице.* — Имао [је] обичај да нетренимице гледа у очи сабеседнику. *Сек.* Све су пажљиво, можда нетренимице, зуриле у гротло тунела. *Цес. А.*

нѐтрес и **нѐтресак** м бот. *чуваркућа (1)* Sempervivum tectorum. *Сим. Реч.*

нетрпѐљив, -а, -о *који није трпељив, нетолерантан, искључив.* — Свака га је жалба нервирала. Постао је нетрпељив. *Чол.* Поступак према националним мањинама је нетрпељив. *ЕГ 2.*

нетрпѐљиво прил. *на нетрпељив начин, с нетрпељивошћу.*

нетрпѐљивōст, -ости ж *особина онога који је нетрпељив, онога што је нетрпељиво.* — Осоран [је] до нетрпељивости. *Крл.*

нéћа (вок. нéћо) **1.** м = нећо *хип. од нећак.* **2.** ж *хип. од нећака. Прав.*

нѐћāк м (вок. нѐћāче; мн. -āци) *братов или сестрин син.* — У Београд преселим ... из Сенте сестру Мацу и нећаке Стеву ... и Андрију. *Срем.* Чудио [се] како да његов стриц не види да му је он нећак. *Грг.*

нећàка и **нећàкиња** ж *братова или сестрина кћи.* — Сад нећака му ето с мужем дошла. *Марк. Ф.* Спавам ... код неке своје ... нећакиње. *Крл.*

нéћāње с *гл. им. од нећати (се). Вук Рј.*

нéћати, нéћām несврш. *одговарати одречно, одбијати што говорећи »нећу«.*

~ **се** *одрицати се кога, чега, одбијати што говорећи »нећу«.* — Нећат се бјеше их стид. *М-И.*

нећàчић м *дем. од нећак. Р-К Реч.*

нећàчица ж *дем. од нећака.* — Ал' говори ујна нећачици: Пођи због, моја нећачице. *Вук Рј.*

нѐћачкӣ, -ā, -ō *који се односи на нећаке. Р-К Реч.*

нѐћāштво с *родбински однос нећака. Прав.*

нѐћкав, -а, -о *који се нећка.* — Хитро скочи с нећкава дората. *НП Рј. А.* фиг. Као да чује млохаву и нећкаву страну своје нутрине. *Божић.*

нѐћкāње с *гл. им. од нећкати се.*

нѐћкати се, -ām се несврш. **1.** *дем. према нећати се.* — Нуде је ... ракијом, а она тобож не пије, нећка се. *Рад. Д.* фиг. Помакнуо се да устане, али су се ноге нећкале да га однесу. *Перк.* **2.** *бити неодлучан, колебати се, двоумити се.* — Наговарали су га да иза подне пођу на дернек. Он се нећкао. *Андр. И.*

нéћо, -а и -ē м **1.** = нећа. **2.** *онај који све одбија говорећи »нећу«.* — Ако неће нећо, а оно ће хоћо. *Н. посл. Вук.*

нéћу, нéћеш, нéће (мн. нéћемо, нéћете, нéћē и нēће) *одрични облик презента глагола хтети.*

нећудòредан и **нѐћудорēдан,** -дна, -дно *који се не држи моралних начела, рђав, неморалан, непоштен.* — У њезиним очима ја сам нећудоредна жена. *Крањч. Стј.*

нећудòреднōст и **нѐћудорēднōст,** -ости ж *понашање мимо правила ћудоредности, неморалност.* — Већ је ... почињао млађарију без изузетка прекоравати због нећудоредности. *Шов.*

нѐћȳт ж *неосећајност, безосећајност.* — Нећути није само при богољупству у цркви него и у колу при момачком бијесу. *Павл.*

нећȕтљив, -а, -о *неосетљив, безосећајан.* — Бијаше миран и нећутљив, а то је живахну Марију вријеђало. *Шимун.*

нећȕтљиво прил. *неосетно, безосећајно.* — Пловимо тихо, нећутљиво водом. *Наз.*

нећȕтљивōст, -ости ж *особина онога који је нећутљив, неосетљивост, безосећајност.*

нѐћȳтнӣк, -а и **нећȕтнӣк,** -и́ка м ков. *онај који је неосетљив, онај који је безосећајан.* — Наринуо се чланкописац: нећутник, недоук. *Шим. С.*

неубѐдљив, -а, -о, ијек. неубјѐдљив *који не може убедити, који није убедљив, неуверљив.* — Склон [је] увек да убеди читаоца и у неубедљиво. *Михиз.*

неубѐдљивōст, -ости, ијек. неубјѐдљивōст, ж *особина онога што је неубедљиво, неуверљивост.*

неубјѐдљив, -а, -о, ек. неубѐдљив.

неубјѐдљивōст, ек. неубѐдљивōст.

неублàжив и **неублàжљив,** -а, -о *који се не може ублажити, умилостивити; неутољив.* — Неублажљив и тврд је [бог] Аид. *М-И.*

нèубрāн, -а, -о *који није убран, који је још на дрвету, биљци.* — Усташтца ... су јој ... црвена као зрела, неубрана јагода. *Том.* фиг. Ал' ето ти истога кобника ... што га млада сјутра скоби рана, преко воде боса, неубрана. *Март.*

неубрòјив, -а, -о *неурачунљив.* — Кружи гласина ... како сам ... неубројив ... потпуно зрео за лудницу. *Крл.*

неубро̀јивōст, -ости ж *неурачунљивост.* — Одбацили [сте] претпоставку о мојој неубројивости. *Крл.*

неувѐден, -ена, -ено *који још није постигао пуни развој посла, неразрађен.* — Хотел је тек био сазидан, велики, луксузан, али још неуведен и без сталних гостију. *Ћос. Б.*

неувѐњљив, -а, -о = неувењив *који не може увенути.*

неувѐњљиво прил. = неувењиво *непролазно, неумрло.* — Трудио се да им објасни савременост неувењиво младих идеала. *Десн.*

неувѐњив, -а, -о = неувењљив. — фиг. Одају и својим неувењивим пакленим језиком из којег су времена. *Шим. С.*

неувѐњиво прил. = неувењиво.

неу̏вео, -ела, -ело *који је сачувао свежину, свеж.* — [Мајку] је волела због њене неувеле лепоте. *Петр. В.* фиг. Ту је гроб песника неувелога »Горског вијенца«. *Нен. Љ.*

неувѐрљив, -а, -о, ијек. неувјѐрљив *који не може уверити, неубедљив.* — Ни да се нађути на тако пријесну и неувјерљиву лаж. *Ћоп.*

неувѐрљивōст, -ости, ијек. неувјѐрљивōст, ж *особина онога који је неуверљив, онога што је неуверљиво, неубедљивост.*

нѐувиђа̄ван, -вна, -вно *који нема увиђавности, непажљив, безобзиран.* — Постао [је] зловољан и у кући строг и неувиђаван. *Бен.*

неувиђа́внōст, -ости ж *особина онога који је неувиђаван.* — Готово да му замјера неувиђавност. *Десн.*

неувѝјен, -ена, -ено фиг. *отворен, искрен.* — Неувијена истина покреће људе. *Нен. Љ.*

неувијѐно прил. *без увијања, отворено.* — Рећи смело и неувијено своје мишљење. *ЛМС 1949.*

неувјѐрљив, -а, -о, ек. неувѐрљив.

неувјѐрљивōст, -ости, ек. неувѐрљивōст.

неуврѐдив, -а, -о = неувредљив *који се не сме увредити, обешчастити.* — Тадањи загребачки грички грађанин сматраше свој дом неувредивим слободним светиштем. *Шен.*

неуврѐдиво прил. = неувредљиво *без могућности вређања.*

неуврѐдљив, -а, -о = неувредив. — Сатиру Браху . . . је о прсима висјела мједена плочица . . . у знак да је царев миљеник и неувредљив. *Наз.*

неуврѐдљиво прил. = неувредиво. — Знао се хитро . . . откачити . . . нерањиво, неувредљиво. *Бег.*

неугà̀сан, -сна, -сно заст. *в. неугасив.* — Буктиња свести јасна, на славу нас вечну сећа као звезда неугасна. *Ил.*

неугà̀снв, -а, -о *који се не може угасити, који вечито гори.* — Змај је био несагорљива, неугасива тиха ватра. *Михиз.* Претворили [су гњев] у неугасиву и незадрживу мржњу. *Ч-М.*

неугà̀снм, -а, -о заст. *в. неугасив.*

неу̏гаслӣ, -ā, -ō *неугасив.* — На њу [је] пренио неугаслу своју симпатију. *Том.*

неу̏гасно прил. *увек, вечито, незаборавно.* — Ова . . . причест . . . нека вас неугасно сјећа дана. *Дук.*

неу̏глађен, -а, -о **1.** *који није изглачан, избрушен, недотеран.* — Видим драги камен, неуглађен у земљи међу другим минералима. *Вес.* **2.** фиг. *прост, сиров, необразован.* — Био је то човјек . . . неуглађен ни говором ни одијелом. *Новак.* Један неуглађен господин у изношеном капуту — брижна израза, уђе у хотел. *Ћос. Б.*

неу̏глађенōст, -ости ж *особина онога који је неуглађен, онога што је неуглађено, простота, сировост.*

нѐугле̄дан, -дна, -дно **1.** *ситан, мален, сићушан; неупадљив.* — Гледа с истом њежношћу . . . неугледне кукчиће и гиздаве птице. *Леск. Ј.* Све пасмине кокоши потјечу од праоблика, који је неугледне боје попут јаребице. *НЕ.* **2.** *безначајан, незнатан, неважан, нецењен.* — То је био безазлен и неугледан фратар. *Андр. И.* Од мале, заостале и неугледне земље Југославија је . . . постала снажна . . . земља. *Марј. Ј.*

нѐуглѐдно прил. *сићушно, незнатно, ништавно; неупадљиво; сиромашно.* — Приметим једног старца неугледно одевена. *Дом.*

нѐугледнōст, -ости ж *особина онога што је неугледно.*

нѐугода и неу̏года ж *в. неугодност.* — Прашина и муве су се дизале путем . . . у друштву и неуготу примаш као разоноду. *Богдан.* Подилазила ју је слатка језа, каткад слатка до неугоде. *Десн.*

нѐугодан и **неу̏годан,** -дна, -дно *који није угодан, незгодан, непријатан, нелагодан.* — Лежао [је] на једним неугодним и крвавим носилима. *Вас.* У стану господина учитеља . . . доживјели су неугодно изненађење. *Јонке.*

нѐугодно и **неу̏годно** прил. *на неугодан начин, непријатно; нелагодно.* — То стрица неугодно дирну. *Мат.*

нѐугоднōст, неу̏годнōст (и неугóднōст), -ости ж *незгода, непријатност, нелагодност.* — Цико није ни мислио да ће имати неугодности с Милком. *Кал.*

неу̏гођен, -а, -о *неусклађен, раштимован (о клавиру).* — Никако то није могао довести у склад са ... неугођеним клавиром. *Шов.*

неугу̏шив и **неугу̏шљив,** -а, -о *који се не може угушити, неприкривен.* — Последњи гестови [су] ... — само плод неугушивог беса и зажареног очајања. *Пиј.* Кад је рекао »наша кућа«, нагласио је то с неугушљивим поносом племића. *Петр. В.*

не̏удаја ж *стање оне која је неудата.* — Она је једини [узрок] досадњој неудаји видила у том што Анка бјежи од градскога друштва. *Коз. Ј.*

не̏удан и **не̏удат,** -а, -о (обично у ж. роду) *која није удата, ледична* (о женској особи). — Који су нежењени и неудани знаће за кратко време [ту тајну]. *Вес.* Ја сам као неудата радила. *Торб.*

не̏удвобран, -рна, -рно *који није склон удварању, несавитљив, неуслужан.* — Само том потребом може се протумачити, како се могао држати у таквој моћи, крај ... Александровог значаја ... неудворни Аракчејев. *Краљч. Стј.* Тко се труди да успоставља такав неудворни ред наиван је. *Сим.*

не̏удес и **не̏удес** м заст. *рђав, зао удес, несрећа.* — Госпођа Сока ... умре ... Катица изгуби утеху, накнаду за неудес среће. *Игњ.*

не̏удесан и **не̏удесан,** -сна, -сно *неприкладан, непријатан, неугодан.* — Сви су им мушкарци ... незгодни, неудесни. *Берт.*

не̏удобан и **неу̏добан,** -бна, -бно *који је без удобности, неугодан.* — Куће у градовима биле су ... мрачне и неудобне. *Баб.*

не̏удобно и **неу̏добно** прил. *без удобности, неугодно, непријатно.* — Претопло је. Неудобно. *Кол.* Тежаци су се у његовој, чиновничкој, присутности очито осјећали неудобно: шутјели су. *Кал.*

не̏удобно̀ст, неу̏добно̀ст (и неудо̀бно̀ст) -ости ж *особина онога што је неудобно, недостатак удобности.*

неудо̀вољан, -а, -о *који није удовољан, незадовољан.* — Он, неудовољан филозофијом, одлучи да учи као изванредни слушалац. *Ђал.*

не̏узак, не̏уска, не̏уско *поширок.* — Стрми дол ... се све даље шири у неуски јарак. *Ђал.*

не̏уздан, -а, -о *непоуздан, несигуран, промењљив, варљив.* — По дрвљу пуље ударило рано, под ожујско то небо неуздано. *Марк. Ф.*

не̏уздање с *неповерење, несигурност.* — То очито неуздање ... увредит ће ... Владислава. *Прер.*

неу̏здржан и **не̏уздржан,** -а, -о *који (што) се не може уздржати, неприкривен.* — Има на местима у овој књизи ... толико неуздржане доброте за бића и ствари, да вам сва та литература изгледа некако млечно млада. *Богдан.* Њене очи су сад изражавале неуздржану тугу. *Поп. Ј.*

неуздр̀жив, -а, -о = несуздрж(љ)ив.

неуздр̀живо прил. = несуздрж(љ)иво.

неуздр̀жљив, -а, -о = несуздрж(љ)ив. — Јакшић је остао ... увек неуздржљив лиричар, увек песник личности и страсти. *Скерл.* С муком задржава сузу у углу ока, и пуну нехотичних и неуздржљивих радости. *Петр. Б.*

неуздр̀жљиво прил. = несуздрж(љ)иво.

неу̏здржњик м ков. *онај који није уздржљив, онај који се не може обуздати, горопадник. Р-К Реч.*

неу̏здржно и **не̏уздржно** прил. *без уздржавања, не устручавајући се.* — Вук је тражио људе који су свесни ... — или их је одбацивао, неумољиво и неуздржно, свом доследношћу свога рада. *Бел.*

неу̏зрео, -ела, -ело *који није узрео, несазрео, незрео.* — Што ми нудиш воће неузрело? *Наз.*

неуједна̀чен, -а, -о **1.** *који није једнак с другим, који се разликује од другог.* — Зато у штампи и постоје неуједначени облици. *Ј 1957.* **2.** *који садржи знатне разлике, који је у себи различит, хетероген.* — То је можда разлог због којега је његов [Бајронов] рад толико неуједначен, јер човјекова је страст неуједначена ако је стварна. *Лит. 1957.*

неуједна̀чено̀ст, -ости ж *оно што је неуједначено, различитост, хетерогеност.* — У нашој пријеводној литератури има неуједначености у облицима вокатива неких страних имена на к, г, х и ц. *Ј 1957.*

не̏ук и **не̏ук,** -а, -о **1.** *нешколован, прост, необразован.* — Књижевници ... нису могли ... разумети ... да учени људи иду неукоме у школу. *Бел.* Неук свијет сматра [гуштера сљепића] змијом. *Н-Е.* **2.** *невешт, неискусан.* — Зајам се узима на облигацију ... А он је неук у томе. *Вес.* **3.** *који што не зна, који нечему није вичан, неизвежбан.* — У води, неука, дохватила [ме] та самртна мука, кад се вода нада мноме склопи. *Радич.*

неу̏казнӣ, -ā̄, -ō̄ заст. *који није постављен указом, који није званично, службено постављен.* — То је неки писар, али, чини ми се, још и неуказни. *Шапч.*

неукло̀нив, -а, -о *в. неуклоњив.* — Чини [се] да је биједа уопће неуклонива. *Леск. Ј.*

неукло̀њив, -а, -о *који се не може уклонити, сталан.* — Бијели је коњ столовао

ту на једном од централних поља плоче ... али и неуклоњив с тога положаја. *Шах 2.*

неуклòњиво прил. *без могућности уклањања, стално.* — Неуклоњиво се догађа криза у духовном животу великих пјесника. *Шим. С.*

нèукōст и **нèукōст,** -ости ж **1.** *особина онога који је неук, нешколованост, простота, необразованост, заосталост, незнање.* — Искрени морамо бити и признати да је код нас ... неписменост и неукост. *Кол.* **2.** *невештина.* — Дон Кихоте [Don Quijote] се мораде насмијати неукости својега перјаника. *Вел.*

неукрàдљив, -а, -о *који се не може украсти.* — Неукрадљиво богатство. Стилом заштићено. *Шим. С.*

неȕкротан, -тна, -тно *неукротив.* — Животиња је била неукротна и љута. *Бег.*

неукрòтив, -а, -о = неукротљив *који се не може укротити, необуздан.* — Цијелу [су] јужну праисконску Русију ... похарале ... најезде неукротивих монголских пљачкаша. *Шов.*

неукрòтиво прил. = неукротљиво *на неукротив начин, неспутано.* — Сви су ... викли да живе слободно и неукротиво у својим равницама и шумама. *Кос.*

неукрòтивōст, -ости ж = неукротљивост *особина онога који је неукротив, онога што је неукротиво, необузданост.*

неукрòтљив, -а, -о = неукротив. — У тој људској маси која лута и тумара мора бити неукротљиве тежње за новим и бољим животним приликама. *Цвиј.*

неукрòтљиво прил. = неукротиво.

неукрòтљивōст, -ости ж = неукротивост.

неȕкроћен, -а, -о *који није укрођен, непripитомљен, необуздан; несавладан.* — Чопори звјеради неукроћене, скоро ће ... на ове ливаде бескрајне најурити. *Кркл.* Очи [су] сијевнуле неукроћеним бијесом. *Новак.*

неȕкроћенōст, -ости ж *особина онога који је неукрођен, онога што је неукрођено.*

нèукȕс и **неȕкус** м *одсуство укуса, безукусност.* — Лажно појимање лепог — неукус. *Књеж. Б.* Неукус је заразио те нове и високе бијеле зграде. *Бен.*

нèукȕсан и **неȕкусан,** -сна, -сно **1.** *што има лош укус; што нема укуса, што је без укуса, бљутав.* — Трзаји [С. С. Крањчевића] су тако сентиментални, да су од суза слани и неукусни као слано море. *Матош.* фиг. Опрости, али то су неукусни вицеви, мој драги! *Крл.* **2.** *који не изгледа укусно; ружан.* — Издао је, у једној ... неукусној књижици ... неке песме и приповетке. *Поп. П.* Кретње ... не смију бити неукусне, али их можемо толерирати. *Кугл.*

нèукуснȉк и **неȕкуснȉк** м необ. *онај који нема укуса, који што ради без укуса.* — Наравно је када такве неукуснике промичу за добре пјеснике. *Шим. С.*

нèукȕсно и **неȕкусно** прил. *на неукусан начин, без укуса.* — Неукусно [је] одјевен. *Фелд.*

нèукȕснōст, неукȕснōст (и неȕкуснōст), -ости ж **1.** *особина онога што је неукусно.* **2.** *оно што је неукусно, ружно, неукусна, ружна ствар или поступак.* — Тај поета ... западa у неукусности и тривијалности. *Цар Е.* Ту и тамо [има у филму] ... и малих неукусности. *КН 1955.*

неулòвљив, -а, -о *који се не може уловити, неухватљив.* — Партизани су поново постали невидљива и неуловљива сила. *Ћос. Д.*

неȕљудан и **нèуљудан,** -дна, -дно *који се не понаша уљудно, непристојан, неучтив.* — Дјевојка [се] исприча што је била неуљудна, кад их је смела у разговору. *Кум.*

неȕљудно и **нèуљудно** прил. *на неуљудан начин, непристојно, неучтиво.* — Осећала је да се према њему понаша неуљудно. *Јанк.*

неȕљуднōст и **нèуљуднōст,** -ости ж *особина онога који је неуљудан, неуљудан поступак, непристојност, неучтивост.*

неȕљȗђен, -а, -о *неуредан, неуређен, недотеран.* — Није ред ни у затвор ићи неуљуђен. *Пол. 1954.*

неȕљȗђенōст, -ости ж *особина и стање онога који је неуљуђен, неуредност, недотераност. Прав.*

нèум и **нèȕм** м необ. *онај који нема ума, безумник, глупан.* — Чланкописачки неум не промишља о ријечи. *Шим. С.*

нèуман и **нèȕман,** -мна, -мно *који нема разума, безуман, неразборит.* — Неумнима и лијеним умовима тешко [је] писати. *Шим. С.* Рибичевић без сумње је неуман младић. *Кум.*

неȕмерен, -а, -о, ијек. неȕмјерен *који нема мере у чему, неуздржљив, претеран; ненасит.* — Неумјерено плесање, све оне угодности и неугодности ... силно ју потресоше. *Кум.*

неȕмерено, ијек. неȕмјерено, прил. *без мере, претерано.* — Хвалисала се неумјерено мојим свједоџбама. *Јел.*

неȕмеренōст, -ости, ијек. неȕмјеренōст, ж *особина или стање онога који је неумерен, онога што је неумерено, неуздржавање, претераност, незајажљивост.*

неȕмесно и **нèумесно,** ијек. неȕмјесно и нèумјесно, прил. *незгодно, неприлично, не-*

прикладно. — Овде [је] сасвим неумесно употребити га [тај ритам] у опису буре. *Нед.* Каткада крикне бећарски нетко... али испада неумјесно. *Кал.*

неȕмеснōст и **нѣумеснōст,** -ости, ијек. неȕмјеснōст и нѣумјеснōст, ж *особина онога што је неумесно, неуместан, неприличан поступак.* — У кавану улази мајстор Коста ... Седе... Збуни се... и упаде у другу неумесност. *Сек.*

неȕместан и **нѣуместан,** -сна, -сно, ијек. неȕмјестан и нѣумјестан *који није смишљен према датој прилици, неприкладан, неприличан, непристојан, неупутан.* — Моја јутрошња натуцања нису била исхитрена, а на жалост ни неумјесна. *Цар Е.* Другови, опрашћавајте ако је била нека неумесна реч са моје стране. *Ћос. Д.*

неȕметан и **нѣуметан,** -тна, -тно, ијек. неȕмјетан и нѣумјетан *невешт, неспособан.* — Знаш... колико си ме корио, учио... а ја неумјетан да чувам сам себе од мане. *Миљ.* Слаби смо... неумјетни смо. *Коч.*

неумéће, ијек. неумијéће, с = неумешност *невичност, невештина, неспособност. Р-К Реч.*

неȕмешан и **нѣумешан,** -шна, -шно, ијек. неȕмјешан и нѣумјешан *неспретан, невичан, неспособан, нгвешт.* — Што си неумјешан! Трчкараш горе доле. *Вуков.*

неȕмешно и **нѣумешно,** ијек. неȕмјешно и нѣумјешно, прил. *невешто, неспретно.* — Стаде [их] нешто запиткивати, али тако неумешно да деца одмах опазише због чега се она обраћа к њима. *Ранк.*

неȕмешнōст и **нѣумешнōст,** -ости, ијек. неȕмјешнōст и нѣумјешнōст, ж = неумеће.

неумивѐница ж **1.** *неумивена женска особа. Р-К Реч.* **2.** *ракија која се пије рано ујутру (пре умивања). Р-К Реч.*

неумијѐће, ек. неумéће.

неȕмиран и **нѣумиран,** -рна, -рно заст. *који се не може умирити, неутољив.* — Дивно је орисао пјесник, како... прва клица људскога нагона жари у његову срцу неумирну жељу за сродним бићем, за женом. *В 1885.*

нѣȕмйтан и **неȕмнтан,** -тна, -тно **1.** *неизбежан, неотклоњив, неумољив.* — Задрхта у осећању неке неумитне казне што се наднела над њим. *Ћос. Д.* Предат ће се неумитној коби. *Уј.* **2.** *неподмитљив, непоткупљив. Р-К Реч.*

нѣȕмйтно и **неȕмитно** прил. *неумољиво, неподмитљиво.* — Они [судије] би се клели скупштини да ће неумитно судити. *Љуб.*

нѣȕмйтнōст и **неȕмитнōст,** -ости ж *особина онога који је неумитан, онога што је неумитно, неумољивост, неизбежност, неотклоњивост.* — Фаталистичка неумитност провлачи се кроз све... приповетке. *Богдан.* Аустрија [је]... на живу човјеку још једанпут показала строгост и неумитност старога царског закона. *Лоп.*

неумје-, ек. неуме-.

нѣȕмōлан, -лна, -лно *в. неумољив.* — Јача је у његовој души брига за његову породицу и себе него — то неумолно сунце! *Кос.* Остани још мало, замолио сам је... Не буди неумолна. *Вучо.*

нѣȕмōлно прил. *в. неумољиво.* — Овај је усклик послије неумолно пекао барбу, читава днева. *Дражс.*

неумóлнōст, -ости ж *в. неумољивост.* — Био је и строг до неумолности. *Бал.*

неумо̀љив, -а, -о *који се не може умолити, непопустљив, неумитан.* — Смрт... постаје један неумољив противник који се сме не трепћући погледати у очи. *Прод.* У мени се јавља... неумољив осјећај одговорности неискупљеног дуга. *Хорв.*

неумо̀љиво прил. *непопустљиво, не дајући се умолити.* — Син... гледа у њ као судац истражитель, строго, неумољиво. *Крл.*

неумо̀љивōст, -ости ж *особина онога који је неумољив, онога што је неумољиво, непопустљивост.*

нѣȕмōран, -рна, -рно *који се никад не умори, покретан, жив, претерано радан.* — Неуморан је на организовању одреда. *Чол.* Бијаше врло учен муж, неуморан списатељ. *Јаг.*

нѣȕмōрно прил. *без одмора, без починка.* — Анђелија трчаше неуморно на све стране. *Вес.* Вјетар је... почео шумити дуго, рекао би човјек густо и неуморно. *Шег.*

неумо̀рнōст, -ости ж *особина онога који је неуморан.*

нѣȕмр̄лй, -ā, -ō *који не умире, који вечито траје, бесмртан, вечан; чије дело вечито траје.* — У тим борбама су борци ... стекли неумрлу славу. *Ч-М.* Оне су духовни продужаваоци рада неумрлог Карађића. *Бел.*

нѣȕмр̄лōст, -ости ж *бесмртност, вечност.* — Платон вјерује у неумрлост душе. *Баз.*

неунѝштив, -а, -о *који се не може уништити.* — Лукреције... учи да се свијет састоји од материје, која је вјечна и неуништива. *Пов. 1.*

неунѝштиво прил. *без могућности уништења.* — Раскош и љепота живота живе неуништиво у мени. *Андр. И.*

неунѝштивōст, -ости ж *особина онога који је неуништив, онога што је неуништиво.*

неуобичајен, -а, -о *који није уобичајен, необичан, несвакидашњи.* — Служи [се] језиком, изразима песничким, неуобичајеним. *Т. књ.*

неуобичајено прил. *на неуобичајен начин, необично.* — Била је неуобичајено упорна. *Сим.*

неуочљив, -а, -о *који се не може уочити, неприметан, неопажљив.* — Незнана комешања српских маса у туђини ... остала [су] за историју неуочљива. *Богдан.*

неупадљив, -а, -о *који је без упадљивих знакова, обележја, који се не истиче.* — Лице му је неупадљиво, обично. *Дав.*

неупадљиво прил. *неприметно.* — Примете човека који се журно, неупадљиво попео на командни мост. *Пол. 1950.*

неупадљивост, -ости ж *особина онога који је неупадљив, онога што је неупадљиво.*

неупадно прил. *неупадљиво.* — Неупадно [сам] ушао у воз. *Чол.*

неупитљив, -а, -о *непроцењив, безграничан.* — На продају тјелеса, гласови, бесконачна неупитљива раскош, оно што се неће продати никада. *Уј.*

неуплетање и **неуплитање** с *гл. им. према не уплетати се, не уплитати се, немешање.* — Схема пакта о ненападању и неуплитању у унутрашње прилике била је иста као и у француско-совјетским преговорима. *Обз. 1932.*

неупорабљив, -а, -о = неупотребљив *који није за упорабу, употребу, који се не може упорабити, употребити.*

неупорабљивост, -ости ж = неупотребљивост *особина онога што је неупорабљиво, неупотребљиво.*

неупоредив, -а, -о = неуспоредив *који се не може у(с)поредити, несравњив.* — Лазаревић не подсећа ... на Тургењева ... неупоредивог Тургењева. *Скерл.*

неупоредиво прил. = неуспоредиво *без могућности поређења, несравњиво, кудикамо.* — Уметничко дело ... нам је ... неупоредиво блиските, драже ... од било какве механичке слике живота. *Т. књ.*

неупоредивост, -ости ж = неуспоредивост *особина онога што је неупоредиво.*

неупотребљив, -а, -о = неупорабљив. — До краја рата била је ова пруга за окупаторе неупотребљива. *Ч-М.*

неупотребљивост, -ости ж = неупорабљивост.

неуправан, -вна, -вно **а.** *посредан, заобилазан, индиректан:* ~ говор, ~ питање. **б.** *који је у супротности с чиме другим, обрнут:* ~ пропорционалност.

неуправно прил. *у супротном односу према чему, обрнуто:* ~ пропорционалан.

неупутан и **неупутан,** -тна, -тно **1.** *неискусан, неупућен у што.* — Ми смо и неупутни људи и откуда би знали сваку мајсторију? *Вел.* Далеко је тај Банат ... а они стари и неупутни, забасаће гдје у туђем свијету. *Поп.* **2.** *неприличан, незгодан, неуместан.* — Никад ниједно [чељаде] није видело штогод неупутно код нас! *Вес.*

неупутљив, -а, -о *који не прима упуте, савете; неприлагодљив.* — Ниједну вашу ствар не могу примити; ви сте неупутљив и скроз беспомоћан. *Новак.*

неупутно и **неупутно** прил. *неприлично, незгодно, нгумесно.* — Истина је све оно што човјек осјећа да је неупутно изговорити. *Крл.* Да признам да је власт неупутно радила? *Лаз. М.*

неупутност и **неупутност,** -ости ж *неумесност, неприличност.*

неупућен, -а, -о *који није стекао потребно знање, навике; необавештен.* — Газдинство ... прљаво, запуштено ... Може бити да је узрок томе и што је од детињства био неупућен. *Вукић.* Хрватске неупућене масе вјеровале су да их је Куен казнио као бунтовнике. *Риб.*

неупућеност, -ости ж *стање и особина онога који је неупућен, необавештеност.*

неуравнотежен, -а, -о **а.** *који није у стању равнотеже; који нема психичке равнотеже, нагао, необуздан.* — Оберлајтнант Валтер, неуравнотежен, пијан; колеба се. *Крл.* **б.** *неуједначен, неизравнат.* — Хтети стабилизацију на нижем ступњу значило би исто што и хтети један вечито неуравнотежен буџет, а то је нешто апсурдно. *СКГ 1937.*

неуравнотежено прил. *нагло, необуздано; неуједначено.* — Ломио [је] и тресао бијесни ветар, сопћући неуравнотежено као прошупљени мијех. *Донч.*

неуравнотеженост, -ости ж *особина онога који је неуравнотежен, онога што је неуравнотежено; колебљивост, неуједначеност.*

неуралгија ж мед. *обољење живца које се испољава болним нападима, али без видљивих анатомских промена.*

неуралгичан, -чна, -чно **1.** *који се односи на неуралгију, који потиче од неуралгије:* неуралгични болови. **2.** фиг. *врло осетљив, танан.* — Немачки амбасадор деловао је на неуралгичним тачкама од Беча до Анкаре. *Дав.*

неурастенија ж мед. *живчано обољење које се испољава слабошћу, изнуреношћу; врста нервозе.* — фиг. То је данашња суврема неурастенија умјетности као умјетности. *Крл.*

неурастенијски, -ā, -ō *који се односи на неурастенију.* — фиг. Неурастенијска,

уморна Европа пије свјежу говеђу крв. *Матош.*

неурастѐник м *онај који болује од неурастеније, човек слабих живаца.* — Овакав живот, без занимања, ствара да човек постане хипохондер, неурастеник. *Петр. В.*

неурастѐничан, -чна, -чно *који болује од неурастеније.* — Деран је неурастеничан ... Дађемо му арзена. *Поп. Ј.*

неурастѐничӑр м *неурастеник.* — Сигурно [сте] и неурастеничар, органски слабић. *Јос. Д.*

неурастѐничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на неурастеничаре.* — Неурастеничарској потиштености убрзавао [је] било. *Десн.*

неурастѐнично прил. *на неурастеничан начин, као (што чини) неурастеник.* — Кон је неурастенично ... промијенио одлуку. *Крл.*

неурачу̀њљив, -а, -о правн. *који није свестан одговорности; слабоуман, нерасудан, неразборит; неодговоран за своје поступке.* — Петнаест је година крао ... а сад, кад су га ухватили у клопци, сад је одједном неурачунљив. *Чол.* То [сам] могао прихватити само у потпуно неурачунљивом стању. *Јонке.*

неурачу̀њљиво прил. *на неурачунљив начин, нерасудно, неразумно.* — У херојској комедији имамо пред собом неурачунљиво храброг Гаскоњца. *Дим.*

неурачу̀њљивӧст, -ости ж *особина онога који је неурачунљив, онога што је неурачунљиво, слабоумност, нерасудност, неразборитост.*

неу̏редан и **нѐуредан,** -дна, -дно **1.** *који није уредан, аљкав, трљав; који је у нереду, несређен:* ~ човек, ~ одело. — Расула му се ријетка, неуредна бијела брада. *Новак.* Крива је судска власт што бар, кад је видела да је протокол неуредан, није наредила одмах другу секцију. *Лаз. Л.* **2.** *који се не врши, не обавља или не даје у реду, на време:* ~ саобраћај, ~ плаћање. — Дубока сељачка страст за земљом ... неодољиво га тјерала ... да се свађа са сељацима због неуредног бира. *Андр. И.*

неу̏редно и **нѐуредно** прил. *без реда, на неуредан начин, аљкаво, несређено.* — Неуредно [је] обучена. *Фелд.* Живи неуредно, опија се, карта, лумпује. *Срем.*

неу̏реднӧст и **нѐуреднӧст,** -ости ж *особина онога који је неуредан, онога што је неуредно, несређеност.*

неу̏рӗђен, -а, -о *недотеран; несређен.* — Онако прљав и неуређен, потрча кући. *Ћор.* [Државне папире] је због неуређених вјересијских прилика ... [могао] уновчити само уз огроман губитак. *Шиш.*

неу̏рӗђено прил. *неуредно; несређено.*

неу̏рӗђенӧст, -ости ж *стање онога што је неуређено.*

нѐурит, -а и **неу̏рӣт,** -ита м грч. анат. *изданак живчане ћелије, станице који проводи надражаје до органа који реагује.*

неурӣтис и **неурӣтис** м грч. мед. *запаљење живаца.*

неурӧза ж грч. мед. *обољење живчаног система, сустава без органских промена на живцима.*

неурокирӯргија ж мед. = неурохирургија *отклањање живчаних обољења хируршким путем.*

неурӧкљив, -а, -о *који се не дâ уређи, зачарати.* — Неурокљив за сва гнусна кобљења око себе, ждерао је својим гладним ждријелом. *Божић.*

неурӧлог м мед. *лекар, лијечник за нервне болести.*

неуролӧгија ж грч. мед. *наука о обољењима живчаног система, сустава.*

неурӧлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на неуролога, на неурологију.*

нѐурӧн, -она м грч. анат. *нервна ћелија, станица.*

неурӧпӑт, -ата и **неурӧпат(а)** м *онај који има болесне нерве, живчани болесник.* — Један дио прилика се труди да тај број неуропата увећа. *Уј.*

неуропа̀тија ж мед. *болест живаца.* — Притајена лудост ... сакривена под нервозама и неуропатијама сваког модерног човјека, буди се код тог контакта колективне лудости. *Матош.*

неуропатӧлог м мед. *лекар, лијечник за живчане болести, специјалиста за неуропатологију.*

неуропатолӧгија ж грч. мед. *наука о болестима живчаног система.*

неуропатӧлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на неуропатологе, на неуропатологију.*

неурӧтик м грч. мед. *човек слабих живаца, нервозан човек.* — Ја сам стајао пред тим декорацијама као неуротик кад гледа оперету. *Мар.*

неурӧтичан, -чна, -чно *који се односи на живце, живчан; који је слабих живаца, нервозан.* — Душевна хигијена проглашује се за универзални лек неуротичног човечанства. *Пол. 1958.*

неурохирӯргија ж мед. = неурокирургија. — Творац неурохирургије, Кушинг, завео је први ... спорије, али пажљивије оперисање. *Пол. 1958.*

неурӯчив и **неурӯчљив,** -а, -о *који се не може уручити.*

неȕсахлӣ, -ā, -ō *непресушан.* — Ни природа је није привлачила... ни људско срце, то неусахло врело чувствава. *Баз.*

неусвòјив, -а, -о *који се не може усвојити, неприхватљив.*

неȕсиљен, -а, -о *неизвештачен, ненамештен, природан.* — Дијалог је [код Кочића] неусиљен, лак, течан. *Скерл.* Послије вечере бијаше плес, фамилијаран и неусиљен. *Том.*

неȕсиљено прил. *неизвештачено, природно.* — Разговарала је срдачно и неусиљено. *Десн.*

неȕсиљенӧст, -ости ж *неусиљено понашање, ненамештеност, неизвештаченост, природност.*

неусколѐбив, -а, -о *који се не може усколебати, непоколебљив, постојан.* — Пријатељи Хусеинови сада се опросте с њим, обричући му неусколебиву вјерност. *Том.*

неускр̏снв, -а, -о *који не може ускрснути.* — Стара Аустро-Угарска је мртва, неускрсива. *КР 1924.*

неȕспело и **нѐуспело,** ијек. неȕспјело и нѐуспјело, прил. *без успеха, безуспешно.* — У нашој култури... се толико много књижевника, најчешће неуспело, бавило новинарством. *Михиз.*

неȕспелӧст и **нѐуспелӧст,** -ости, ијек. неȕспјелӧст и нѐуспјелӧст, ж *неуспех.*

неȕспео и **нѐуспео,** -ела, -ело, ијек. неȕспио и нѐуспио **1.** *који није имао успеха, безуспешан.* — Ово [је] нека неуспјела литерарна вјежба. *Нех.* **2.** *који није успео у животу, промашен.* — Замршени односи неуспелих или пострадалих људи били су њен прави елеменат. *Андр. И.*

нѐуспех, ијек. нѐуспјех, м (мн. -еси) *немање успеха у неком подухвату, пораз.* — Мисија [је] унапред осуђена на неуспех. *Гавр.* Сви страхују пред неуспјехом, сви сањају о успјеху. *Крл.*

неȕспешан и **нѐуспешан,** -шна, -шно, ијек. неȕспјешан и нѐуспјешан *који не доноси успех, безуспешан, узалудан.* — Застиде [се] од сећања на свој први неуспешни покушај. *Ранк.*

неȕспешно и **нѐуспешно,** ијек. неȕспјешно и нѐуспјешно, прил. *без успеха, безуспешно, узалуд.* — Борбе у Македонији завршиле су се неуспјешно по непријатеља. *Ч-М.* Неуспешно покушава да један [орах] скрха зубима. *Рад. Д.*

неȕспешнӧст и **нѐуспешнӧст,** -ости, ијек. неȕспјешност и нѐуспјешност, ж *неуспех, безуспешност, узалудност.*

неȕспио и **нѐуспио,** -пјела, -пјело, ек. неȕспео и нѐуспео.

неуспје-, ек. неуспе-.

неуспорѐдив, -а, -о = неупоредив. — Сваки је викао... своју марку... своју неуспоредиву конструкцију. *Кол.*

неуспорѐдиво прил. = неупоредиво. — Та дискусија... [је] неуспоредиво драматичнија него она у Галицији. *Матк.*

неуспорѐдивӧст, -ости ж = неупоредивост.

нѐуста̑ван, -вна, -вно *који није у складу са уставом, противуставан; који је без устава, безуставан.* — Ми смо за себе имали све услове који су нам дозвољавали да будемо неуставни. *Нуш.* Неуставно стање у Југославији... формално је измијењено »даривањем устава« од краља Александра. *Ч-М.*

неуста̀вљив, -а, -о *који се не може уставити, незаустављив; незадржив.* — Преко њега [моста] тутње... возови и људи... неустављиви и груби! *Бон.* Ударила у плач неустављиви. *Берт.*

неуста́вӧст, -ости ж *стање без устава, немање устава, безуставност, противуставност.* — Неуставност... изгледа да је једно наше традиционално задовољство. *Нуш.*

неȕста̑љен, -а, -о *непостојан, несталан, пролазан. Прав.*

неȕстрашен, -а, -о *в. неустрашив.* — Вук... бијаше... неустрашен борилац на међану народнога језика. *Јаг.*

неȕстрашено прил. *в. неустрашиво.* — Неустрашено стоји на ужасном мјесту и соколи своју чету. *Том.*

неустра̀шив, -а, -о = неустрашљив *смео, одважан, срчан, храбар.* — Није то само поштовање и дивљење што ме веже уз тог неустрашивог човјека. *Донч.*

неустра̀шиво прил. = неустрашљиво *смело, одважно, срчано, храбро.*

неустра̀шивӧст, -ости ж = неустрашљивост *смелост, одважност, срчаност, храброст.*

неустра̀шљив, -а, -о = неустрашив. — Будите неустрашљиви паликуће велике Домовине! *Цар Е.* Завијање тог тврдог, неустрашљивог борца... деловало је језиво. *Поп. Ј.*

неустра̀шљиво прил. = неустрашиво. — Ђокица, неустрашљиво полете међ' нас, устреми се на Вучка. *Лаз. Л.*

неустра̀шљивӧст, -ости ж = неустрашивост.

нѐустрпан, -пна, -пно заст. *в. нестрпљив.* — Стадоше викати неки неустрпни чланови. *Ков. А.*

неустр̏пљив, -а, -о **1.** *нестрпљив.* — Након неустрпљивог чекања дочекао је... точно у девет и четврт мајора. *Новак.* **2.**

нетрпељив. — Ни с ким се није хтио задржавати, постао је неустрпљив према људима и стварима. *Кал.*

неустр̀пљиво прил. *нестрпљиво.* — Има нешто, јави се сумњиво брат јој. Ну шта? — навали он неустрпљиво. *Тип.*

неустр̀пљивṑст, -ости ж *нестрпљивост, нестрпљење.* — Хоће полудити од неустрпљивости и бриге. *Ков. А.*

неу̀стрпно прил. заст. *в. нестрпљиво.* — Очекује те неустрпно сабор, да новоме се повесели крају. *Марк. Ф.*

неустру̀чљив, -а, -о *који се не устручава, не устеже.*

неустру̀чљиво прил. *без устручавања, не устручавајући се.* — Узели просипати на нас плинске бомбе, сијали их по свим цестама и путевима. Неустручљиво, богами. *Гор.*

нѐуступно прил. ков. *без заостајања.* — Мисао његова на будућност трчи пред возом, неуступно трчи. *Цес. А.*

нѐусудан, -дна, -дно ков. *који није од усуда, несудбински.* — Све [је] то случајно, неусудно. *Уј.*

неусу̀див, -а, -о (само у служби именице) *који се не допушта, који се не сме искористити.* — Позивао [је] да се . . . подузме — устреба ли — и оно неусудиво. *Цар Е.*

нѐутажан, -жна, -жно *неутажив.* — Оно [Загорје] није изгубило основне карактеристике своје: . . . изузетну глад за земљом, готово неутажну — и данас. *Кост. Д.*

неу̀тāжен, -а, -о *неутољен, незасићен, незајажен, незадовољен.* — Ако усхтије доручковати . . . морат ће свој апетит сачувати неутажен до слиједеће прилике. *Шов.*

неу̀тāженṑст, -ости ж *незадовољеност, неоствареност чега.*

неутà̀жив, -а, -о = неутажљив *који се не може утажити, задовољити, утолити, умирити, неутољив.* — Њезина душа хрлила је пред њом са огромним крилима неутаживе чежње. *Бег.*

неутà̀жно прил. = неутажљиво *неутољиво.*

неутà̀жљив, -а, -о = неутажив. — Прије зоре ту неутажљива настане вика. *М-И.*

неутà̀жљиво прил. = неутаживо. — Нек зна да ћемо ми неутажљиво срдит се на њег. *М-И.*

неутѐрив и **неутѐрљив,** -а, -о, ијек. неутјѐрив и неутјѐрљив *који се не може утерати, наплатити.* — Након своје смрти оставио само дугове и неутјериве вјересије. *Бег.*; *Р-К Реч.*

неу̀тешан и **нѐутешан,** -шна, -шно, ијек. неу̀тјешан и нѐутјешан и **неутѐшив,** -а, -о, ијек. неутјѐшив = неутешљив *који се не може утешити, очајан.* — Објавиће звуци неутјешне пјесме, да дух страшни с громом разорења стиже. *Коч.* Запане у неутјешно ридање. *Огр.* Од тога је свјетла покојницу заклањао неутјешиви отац. *Шов.*

неутѐшивṑст, -ости, ијек. неутјѐшивōст, ж = неутешљивост и неутешност *стање онога који је неутешан, онога што је неутешно.* — Па да се и у онако болесну већ крв прилије још и неутјешивости и сјете. *Леск. Ј.*

неутѐшљив, -а, -о, ијек. неутјѐшљив = неутешан. — Кад ју је помислио заплакану, неутјешљиву у црнини, свлада га велика самилост. *Новак.*

неутѐшљивṑст, -ости, ијек. неутјѐшљивōст, ж = неутешивост.

неу̀тешно и **нѐутешно,** ијек. неу̀тјешно и нѐутјешно, прил. *на неутешан начин, очајно.* — Стаде јецати неутешно, дуго. *Ранк.*

неу̀тешнṑст и **нѐутешнṑст,** -ости, ијек. неу̀тјешнōст и нѐутјешнōст, ж = неутешивост.

неутје-, ек. неуте-.

неу̀толан, -лна, -лно заст. *в. неутољив.* — С неутолном спознања жедном страшћу . . . полијеће душа крају недоходу. *Марк. Ф.*

неу̀тољен, -а, -о *неугашен, незадовољен; неостварен.* — Како ће потом стидети се, кајати пред копњењима снова неутољених. *Мас.* Кроз Јакшићев живот . . . провлачи се нека дубока и неутољена чежња. *В 1885.*

неутòљив, -а, -о *који се не може утолити, заситити; незајажљив, неумерен.* — Апровизација је . . . [настојала] да са неколико џакова брашна затрпа незајажљиву и неутољиву глад народа. *Андр. И.* Рудари су обузети неутољивим немиром расколачили очи. *Цес. А.*

неутòљиво прил. *на неутољив начин, незаситно, незајажљиво.* — Жеђ . . . је била неутољиво букнула. *Моск.*

нѐутрāлан, -лна, -лно лат. **1.** *који се у неком спору, сукобу или борби не меша, не пристаје ни уз једну страну, неопредељен; непристрастан, непристран.* — У Берлину се веровало да ће Велика Британија остати неутрална. *Јов. Ј.* То је била прва ријеч, посве неутрална. *Донч.* **2.** слик. *неодређен (о боји).* — Пријаљи се неутрални и тамни тоналитети губе. *Баб.* **3.** хем. *који не даје ни базну ни киселу реакцију.* — Ако је нека сол грађена од катиона и аниона једнако јаке лужине и киселине, зовемо је неутрална сол. *Кем.*

неутра́лац, -лца м *онај који је неутралан, онај који није опредељен ни за једну страну.* — Држао се ... као добронамјеран и забринут неутралац. *Ћоп.* Све до тог доживљаја ... ја сам био искрени неутралац. *Кол.*

неутрали́зам, -зма м *неутралност.* — Неутрализам је једно политичко схватање које значи инертност у политици, у ствари одрицање од сваке делотворне политике. *КН 1955.*

неутрализа́ција ж *неуцрализације.* — Пролетеријат мора обранити своју власт ... постићи »неутрализацију« оних слојева који се плаше да оду од буржоазије. *Ант. 1.* Напиши једначину неутрализације хлороводоничне киселине натријум-хидроксидом. *НХ.*

неутрализи́рање с *гл. им. од неутрализирати (се).*

неутрализи́рати, -йзи́рам, **неутра́лизовати,** -зујем и **неутра́лисати,** -ишем сврш. и несврш. **1.** *(у)чинити да ко (што) буде неутралан (неутрално), довести, доводити у неутрално стање.* — Црно море [је] било неутрализирано. *Нех.* Тешко [је] претпоставити једну демилитаризовану и неутрализовану Немачку у подељеном свету и између два ... блока. *КН 1955.* Због тога ... ми настојимо да овакве оружане групе неутралишемо. *Чол.* **2.** хем. *дода(ва)ти киселину бази или обратно, у толикој количини да настане неутрална реакција.* — Ако ... хлороводоничну киселину неутралишемо натријум-хидроксидом, постаће нова материја, која припада групи соли. *НХ.*

~ **се 1.** *поста(ја)ти неутралан.* — Наишли су на многе разочаране четнике, ... потпирили незадовољство и учинили да се неки од тих неутралишу а неки и сасвим приближе ослободилачком покрету. *Лал.* Спајањем позитивног и негативног електрицитета њихово заједничко дејство према другим телима поништава се (неутралише се) или ослаби. *Физ. 4.* **2.** слик. *(по)мешати комплементарне боје међусобно, тако да се и једна и друга изгубе а да постане бела боја.*

неутралите́т, -е́та м *в. неутралност.* — Можда би се могао уредити неки споразум о неутралитету. *Јов. Ј.* А шта ће радити јужна војска? Пруспја, неутралитет. *Крањч. Стј.*

нѐутра́лно прил. *на неутралан начин, неопредељено; незаинтересовано, по страни.* — Жандарми, претежно муслимани, држали [су се] неутрално и резервисано. *Ћоп.* Гледао сам неутрално кроз прозор. *Десн.*

неутра́лно̄ст, -ости ж *особина онога који је неутралан, онога што је неутрално, неутралан став, неопредељеност, немешање у туђе спорове.*

неу̀тро̄н, -о́на м ел. *ненаелектрисан састојак атомског језгра.* — Атомска је језгра сложена од двију врста елементарних честица; то су протони и неутрони. *Кем.*

неу̀тро̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на неутроне, који припада неутрону:* ~ зрак, ~ зрачење, ~ бомбардовање.

неутро̀шив, -а, -о *који се не може утрошити, неисцрпан.* — Ради свим својим бујним и неутрошивим снагама. *Андр. И.*

нѐутру̀дан, -дна, -дно *в. неутрудив.* — Буди и у негвах неутрудним трудом. *Прер.*

неутру̀див, -а, -о *неуморан.* — Како бијаше нарави штедљиве, буде неутрудива у стјецању. *Леск. Ј.* Марљивост у њега бијаше неутрудива. *Јурк.*

неутру̀диво прил. *неуморно.*

неутру̀дивӧст, -ости ж *неуморност, незаморљивост.*

нѐутрум м лат. грам. **а.** *средњи род.* **б.** *именица средњег рода.*

неухва̀тљив, -а, -о **1.** *који (што) се не може ухватити.* — У Белегишу [је] радила главна радионица паклених машина под управом ... неухватљивог Динга. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *несхватљив, недокучив.* — Од бескрајног и неухватљивог преплитања тих супротности састојао се ... [Караџозов] ... однос према Авлији. *Андр. И.* Имао је онај неухватљиви мирис нечега што се губи и нестаје. *Сим.*

неухва̀тљиво прил. *на неухватљив начин, тако да се не може ухватити.* — Тајна њихових потреба ишчезава неухватљиво и несхватљиво. *КН 1958.*

неу̀чёшће с *неучествовање, несуделовање.* — Нађен је ... у својој соби ... тешко рањен ... Кућна послуга, између себе, доказала је неучешће. *Сек.*

неу̀чиак, -йнка м необ. *оно што није учињено, што није извршено.* — Ако не учиним што ми је пало на ум, бит ћу болестан од тог неучинка. *Божић.*

неу̀чтив и **нѐучтив,** -а, -о *који се не понаша учтиво, неуљудан, непристојан.* — Реагирао [сам] на неучтиве испаде појединаца. *Крл.*

неу̀чтиво и **нѐучтиво** прил. *на неучтив начин, непристојно.*

неу̀чтивӧст и **нѐучтивӧст** (неучти́вӧст), -ости ж *неучтиво понашање, неуљудност, непристојност.* — За ову неучтивост на часу дошао је Вукадин пред седницу. *Срем.*

нѐфаљен, -а, -о покр. *утврђен, тачан, сигуран.* — Сваки шапат, сваки полуглас има своје маркантно, нефаљено значење. *Војн.*

нѐфаљено прил. покр. *неизоставно, сигурно, свакако.* — Чекаћу те нефаљено! — рече најпосле. *Ћип.* Дођи нефаљено, немој изостати. *Пав.*

нѐфер м тур. *прост војник.* — Ја ћу ... невриједне паше мијењати ... а нефере даривати лијепо. *Март.*

нѐфрӣт, -йта, **нефри́тис** и **нефри́тис** м грч. мед. *запаљење, упала бубрега.*

нѐфронтовац, -овца м необ. *војник који не учествује, не суделује у борбама на фронту.* — Стражар, козак нефронтовац, на улазу хтеде да му препречи пут. *Моск.*

нѐхāј м *немарност, равнодушност, неосетљивост.* — Нису живјели у нехају и презиру живота, него у раду. *Бен.* Њоме завлада потпуни нехај. *Ћип.*

нѐхāјан, -јна, -јно *немаран, равнодушан, неосетљив.* — Ћипико је приказао нехајан, површан и равнодушан однос виших власти према селу. *Глиг.* Европа је ... нехајна спрам свега што није спол, месо и крв. *Крл.*

нехàјљив, -а, -о заст. *в. нехајан.* — А реци као да нехајљиви нисмо! *Кур.*

нѐхāјнӣк, -а м *онај који је нехајан, који је немаран.* — Верглаш пред нехајницима. *Матош.*

нѐхāјница ж *нехајна, неосетљива женска особа.* — Преварена ја сам — а од оне, што ти оде из куће, из двора! Нехајница! *Огр.*

нѐхāјно прил. *немарно, равнодушно.* — Одвлачио се лагано и нехајно на Дунавац, завлачио се у неки жбун. *Чипл.*

нехáјнōст, -ости ж *особина онога који је нехајан, немарност, равнодушност.*

нехáјство с (ген. мн. нѐхāјстāвā) *в. нехајност.* — Као некакова слутња стајаше мрка нагрђена »Мрсина« прилика с изразом ... нехајства. *Ћип.*

нѐхāр м **а.** *зло, несрећа, немар.* — Љубо моја ... Земљо стара! ... Са чега си пуна кâра и нехара и немира? *Јакш. Ђ.* Већ за ране младости ево дочекали сте злу срећу, нехар. *Шен.* **б.** *незахвалност.* — Не избриса их нехар из наше памети. *Шен.*

нѐхāран, -рна, -рно **а.** *немаран, неуредан.* — Дубровачки »Словинац« ... престао је концем године излазити за неко вријеме, док се не нареди са својим нехарним предбројницима. *В 1885.* **б.** *незахвалан; несрећан.* — Не вјерујте да сам човјек нехаран. *Шен.* Нехарни мој зет мора да је много бога расрдио кад му се тако памет преврнула. *Сек.* **в.** *неплодан, неродан.* — Билька се размата, путује, плази; — још једну ноћ у тмини нехарне земље. *Војн.*

нѐхāрӣйк м *незахвалник.* — Ја нехарник сам ето такав био. *Гал.*

нѐхāрница ж *незахвалница, немилосрдница.* — Није се смјела Марија пред свијетом показати нехарницом. *Шен.*

нехáрнōст, -ости ж *особина онога који је нехаран, онога што је нехарно, незахвалност; немилосрдност.*

нѐхāт м *немар, небрига, непажња.* — Својим нехатом многе [су] отјерали у смрт. *Чол.* Све у тој соби ... носи печат нехата и запуштености. *Андр. И.*

нѐхāтан, -тна, -тно *немаран, небрижљив, непажљив.* — Нехатним покретом правог боема наби шешир на очи. *Петр. В.* За нехатни прекршај изрећи ће се блажа казна. *Ант. 1.*

нѐхāтно прил. *немарно, небрижљиво, непажљиво.* — Опире се млитаво ... нехатно, с неколико ријечи. *Куш.*

нѐхāтнōст, -ости ж *немарност, небрига, непажња.*

нехигѝјēнскӣ, -ā, -ō *који не одговара условима које има хигијена:* ~ стан.

нѐхӣњен, -а, -о *неусиљен, непосредан, искрен, природан.* — Та ведра, нехињена веселост, које сад нема код других народа. *Шов.*

нѐхӣњено прил. *неусиљено, непосредно.* — Забавља се радо са сваким наравно, нехињено. *Том.*

нѐхљебовић м (ијек.) *онај који не живи од свога рада, онај који живи на туђ рачун, нерадник.* — Одасвуд је ... допирао тежак и промукао глас: Устај беспослењаче! Протари те крмеље, нехљебовићу! *Андр. И.*

нѐхōдан, -а, -о *којим се није ходало, неутрт, неутрвен (о путу).* — фиг. Устремљен новим неходаним путевима наш савремени читалац ... наћи ће у овој књизи ... слику чудних давних судбина. *Михиз.*

нѐхотӗ, нѐхотӗћи и **нѐхотимицē** прил. *нехотице.* — Нашега Душана ипак нема — рече као нехоте Лино. *Шимун.* Нехоте маши се у џеп. *Драж.* Ви сте му то рекли? — дахне Карлица нагло и нехотећи. *Цар Е.* Брата свога ... једаред нехотимице раних из пушке. *Матош.* Нехотимице [је] прелетео погледом овај центар престонице. *Уск.*

нѐхотимичан, -чна, -чно *нехотичан.* — Дрхће му ... рука [кад брије] ... па се боји да не учини какво нехотимично злочинство! *Срем.* [Не плаши] се опаске да је права искреност нехотимична. *Матош.*

нѐхотица ж необ. *несмотреност, нехат, случајност.* — Уверена [сам] да сте порумењели због једне нехотице. *Рад. Д.*

нѐхотицē прил. *без намере или воље, ненамерно, невољно, случајно.* — Премда Левина није занимао ученьаков животопис, слушао је нехотице. *Крањч. Стј.* Одједном

окрете очи њој и осмехну се као нехотице. *Јанк.*

нѐхотичан, -чна, -чно *ненамеран, случајан.* — Пажња може ... бити нехотична, изазвана неким утиском без учешћа воље, и хотимична, покренута актом воље. *Пед.* Усудио [се] повести ... разговор о нехотичној крађи. *Новак.*

нѐхотично прил. *нехотице.* — Ја нехотично начиних некакав увод. *Лаз. Л.* Угризну се нехотично за усницу. *Божић.*

нѐхотичнōст, -ости ж *ненамерност, случајност, невољност.*

нѐхоћак,[1] -ћка м необ. *нехтеша.* — Нехоћак ноћио с хоћком. *М-И.*

нѐхоћак,[2] -ћка, -ћко (само у женском роду) *која сама не роди, коју треба обрађивати (земља).* — И над године хоћеш да повјериш нехоћкој земљи. *Марет.*

нехр̀ва̄тскӣ, -ā, -ō *који није хрватски.* — Станко Враз ... био је једини писац нехрватског подријетла. *Барац.*

нѐхришћанин м **1.** *онај који није хришћанин, некршћанин.* — Исти владаоци ... реформишу инквизицију с циљем да сагорева јеретике и нехришћане. *Дуч.* **2.** *рђав хришћанин, кршћанин, нечовек, изрод људски, одљуд. Р-К Реч.*

нѐхтеша, ијек. нѐхтјеша, м и ж *онај који нешто неће*; исп. нећо (2). — Немогоше поједнше, а нехтеше све попише. *Н. посл. Вук.*

нѐхтјеша, ек. нѐхтеша.

нехӯма̄н и **нѐхума̄н,** -а, -о *који није хуман, нељудски, нечовечан.*

нехӯма̄но и **нѐхума̄но** прил. *без хуманости, на нехуман начин, нељудски, нечовечно.*

нехӯма̄нōст и **нѐхума̄нōст,** -ости ж *особина онога који је нехуман, онога што је нехумано, нехуман поступак, нечовечност.*

нѐцѐњен, -а, -о, ијек. нѐцијењен *који је неоцењиве вредности, драгоцен.* — Јехуј ће нам благо нецењено скрити. *Панд.* Као да виђех ... хрпе бисера и нецијењено драго камење, свег' разасуто на дну морскоме. *Богд.*

нѐцњењен, -а, -о, ек. нѐцѐњен.

нѐчасимицѐ прил. *одмах, не чекајући. Прав.*

нѐчаснōст, -ости ж *особина онога који је нечастан, онога што је нечасно, бешчасност.*

нѐча̄ст ж *немање части, бешчашће, срамота, погрда.* — Није па штету и на нечаст љубљеном бићу. *Вел.*

нѐчастан, -сна, -сно **1.** *који нема части, бешчастан, непоштен*; *сраман.* — За суце се првостепених судова тражи ... непорочност обзиром на проста злочинства и нечасне преступе. *Мј. 1926.* [Отац] свога сина наводи на нечастан пут. *Чол.* **2.** (у имен. служби, одр.) м *ђаво, враг, сотона*; исп. нечастив (2). — Кад већ [пшеница] дође до руке, заповеди бог оном нечасном ... да наведе облак. *Вес.*

нечѐстив, -а, -о **1.** *проклет, безбожан.* — Моћни оквир целе радње, то је Соломонов храм ... бедем против насртаја нечастиве краљице Аталије. *Панд.* **2.** (у имен. служби, одр.) м *ђаво, враг, сотона*; исп. нечастан (2). — Стадоше се проносити гласови ... да је у савезу са нечастивим. *Ћоп.* Одјекну самотним пољима као завијање нечастивога. *Креш.*

Изр. нечастива сила, нечастиве силе празн. *ђаво, ђаволи, виле, вештице, вукодлаци и сл.* — Читав сахат бочио се тако с том нечастивом силом. *Глиш.*

нѐчедан, -дна, -дно *који је лишен чедности, развратан, бестидан.* — Затим осмех ... нешто дражесно и нечедно, у исто време. *Вас.*

нѐчемӯран, -рна, -рно **1.** *нечувен, страшан.* — Нечемурна импертиненција! — жвакаху крезуби старци. *Ков. А.* **2.** *неразвијен, жгољав, неугледан.* — Не допада ми се ... ни твој сретни зет ... нешто нечемурно и ситно. *Вујач.*

нѐчемуриōст, -ости ж *особина онога ко је нечемуран и онога што је нечемурно.* — Између њих ... стајале су њихове сиромашне наднице ... њихова нечемурност и прње. *Ств. 1948.*

нѐчесов, -а, -о *некакав.* — Што вам треба нечесова дружба са Московом и преко свијета? *Њег.* Сада више изгледа као село, но као нечесова варошица. *В 1885.*

нечѐстит, -а, -о *лош, рђав, неваљао.* — Сви су коњи зопцу позобали до твојега нечестита дора. *НП Вук.*

нечѐститōст, -ости ж *непоштење, беда, невоља.* — Не престајући да се тужим на ... нечеститост. *Уј.*

нѐчешља ж *чупава женска особа. Рј. А.*

нѐчијӣ, -ā, -ē неодр. зам. *који припада некој неодређеној, непознатој личности.* — Нечија стока пландоваше око разграђеног гувна. *Вес.*

нѐчӣн м *недело, зло дело.* — Само расправља о Адаму и његову нечину. *Торд.*

нѐчињен, -а, -о *неуштављен.* — Већ на тријему је заспао на рунима овчјим и кожи ... нечињеној. *М-И.*

нечӣњѐње с правн. *неизвршавање.* — Није кривично одговорно за одређено кривично дјело лице између чијег чињења или нечињења и наступјеле друштвено опасне посљедице нема узрочне везе. *Арх. 1947.*

нѐчисница ж ков. **а.** *она која није чиста, неморална жена, блудница.* — Свлачила [се] жена нечисница пред грмом лијесковим, откривајући блудно небу свој трбух, груди. *КН 1958.* **б.** анат. *вријеђасто проширење завршног дела црева у које се излива садржај црева и полних органа и мокраћа (у птица, гмазова, водоземаца и неких риба), клоака. ЕЛЗ.*

нѐчи̏ст ж (инстр. нѐчи̏сти и нѐчи̏шћу) **1. а.** *прљавштина, нечистоћа.* — Старо рухо [се] напојило свакакве нечисти. *Кол.* Загледан [је] у модру кућну салиц. По њој је била свакојака нечист. *Лоп.* **б.** *измет, изметине, пӧгӑн, балега.* — Угледах у дрази гдје сви огрезли у нечисти стоје, што мниш из људских захода да слази. *Комб.* По кавезу прсута мокраћа и нечист из кибле. *Чол.* **2.** фиг. *оно што је нечисто, непоштено, непоштен, рђав посао.* — Нема нам сада друге: ми смо загазили у нечист, па је сад ред гиљати докле се год могне. *Ћоп.* **3.** *прљава, гадна животиња, гад.* — Ових дана [ће] доћи неки Влах, што чисти кућу од те нечисти [пацова]. *Шапч.*

нѐчист, -а, -о **1.** *прљав, запрљан, неопран.* — За вратима нечисте кошуље висе. *Франг.* Видим где се једва светли мален нечист прозор. *Вукић.* фиг. Чуди се, откуда му сад то, кад је човјеку нечиста савјест, да се против њега окреће чак и стара, већ скоро заборављена пјесма. *Ћоп.* **2. а.** *који садржи друге, мање вредне или лоше састојке*: ~ вода, ~ иловача, ~ ваздух, зрак. — Боља му је [коњу] шака чисте зоби но пуна зобница нечисте. *Ком.* **б.** *у коме има неправилности, нејасности, нетачности.* — Језик је у ... [тим приповеткама] нечист и пун најпростијих погрешака. *Поп. П.* Извлачио [је] оне нечисте ... тонове. *Сек.* **3. а.** *непоштен, нечастан.* — Одатле је закључила, да он има с њом ... неке нечисте намјере. *Јонке.* фиг. Нечисте мисли не смију ни приспат у Бенешином двору! *Војн.* **б.** *искварен, болестан.* — У тучи је његово понашање личило на беснило и то се објашњавало нечистом крви коју је вукао од оца. *Јов. С.* Нечиста крв моја на ме се већ диже. *Наз.* **4.** *нехришћански, незнабожачки.* — Ви сте ... у страху за ове своје двије три драгоцјене капљице ... крви, да се не би исхлапиле у данашњој сеоби нечистих народа. *Крл.* **5.** (у именичкој служби, одр.) м *ђаво, враг, сотона*; исп. нечастан (2) и нечастив (2). — Сваке суботе уђе нечисти у њу. *Пав.*

Изр. ~ дух (сила) *ђаво, сотона.*

нечистѐта ж *нечистоћа.* — Он и Стојан [послужитељ] слагаху се добро, а последица те слоге беше нечистота. *Ранк.*

нечистѐћа ж **1.** *стање онога што је нечисто*; *оно што је нечисто, нечисти састојци, прљавштина*; *неопраност.* — Они [њускари] ... гдекада примају у себе из морске воде отровне нечистоће. *Батут.* Тијело [се] превлачило кором нечистоће. *Кал.* **2.** фиг. *срамота, непоштење.* — Испери љагу, печат нечистоће. *Кркл.*

нѐчитак, -тка, -тко = нечитљив (1) *који се не може читати, који се тешко чита, неразговетан.* — Дуго сам гледао последњи редак нечитких слова. *Дед. В.* Рукопис је врло нечитак. *Јанк.*

нѐчитко прил. *тешко за читање, неразговетно.*

нѐчиткӧст, -ости ж *особина и стање онога што је нечитко, неразговетност, нејасност.*

нечи̏тљив, -а, -о **1.** = нечитак. — Прочитавши једва нечитљиви потпис начелников [старац] проговори. *Краљч. Стј.* **2.** *који се нерадо чита, незанимљив.* — И сви тако заједно велики и мали [романи], значајни и не, читљиви и нечитљиви, питки [су] и опори. *Пол. 1958.*

нечи̏тљивӧст, -ости ж *особина онога што је нечитљиво.*

нѐчишњӑк м **1.** *нечист човек. Прав.* **2.** *нечастиви, ђаво, враг, сотона.* — Јој, ко канда је сам нечишњак у њега унишӧ! *Ивак.* Крста се нечишњаци боје ко живе ватре. *Горд.*

нѐчовек, ијек. нѐчовјек, м (супл. мн. нѐљӯди) *зао, опак, бездушан, бескарактеран човек*; *изрод, хуља.* — Не требује царство нељудима. *Њег.* Човјек који ради проти свом народу, за њ је нечовјек. *Нех.* Нечовек си био према оцу. *Дав.* Овај нечовјек ... намјерно задржава нашу ... штампу. *Хорв.*

нечӧвечан и **нѐчовечан,** -чна, -чно, ијек. нечӧвјечан и нѐчовјечан *зао, бездушан, свиреп, окрутан.* — Захтевали [су] да се прекине са нечовечним поступком. *Јак.* [Франкопани] воде рат с тим најнечовјечнијим народом. *Нех.* фиг. Ту се путници не гледају са нечовечних висина, поштује се туђе сиромаштво и туђе ране. *Макс.*

нечовечӑнски, ијек. нечовјечӑнски, прил. *не као човек, нељудски.* — Понекипут се осетим нечовечански објективан. *Вос. Б.*

нечӧвечијӣ, нечовѐчијӣ, нечӧвечјӣ и **нечовѐчјӣ,** -ӣ, -ӗ, ијек. нечӧвјечијӣ, нечовјѐчијӣ, нечӧвјечјӣ и нечовјѐчјӣ *који је својствен нечовеку, нељудски*; *зао, свиреп.* — И сва та радознала лица и оне искежене главе жандарма са нечовечијим очима ... све се то повукло било с њима у једном ... збрканом покрету. *Вас.* Разлеже се ... нечовечји зверски урлик. *Ранк.* Причува, величанство — одговорио је други; сасвим

човјечји након онога нечовјечјега гласа. *Крањч. Стј.*

нечо̀вечно и **нѐчовечно,** ијек. нечо̀вјечно и нѐчовјечно, прил. *на нечовечан начин, нељудски; бездушно, свирепо, окрутно.* — Узеше [се] нечовечно смејати. *Дом.* Учини [ми се] нечовјечно да би отац у старости остао с онако малим имањем. *Вел.*

нечо̀вечнōст и **нѐчовечнōст,** -ости, ијек. нечо̀вјечнōст и нѐчовјечнōст, ж *нељудскост, бездушност, свирепост, окрутност.* — Дао је и снажну умјетничку критику државе, нечовјечност њених установа. *ОП 2.*

нечо̀вештво и **нѐчовештво,** ијек. нечо̀вјештво и нѐчовјештво, с *својство онога који је нечовечан, онога што је нечовечно, нељудскост, окрутност; нечовечан поступак.* — Коме закон лежи у топузу, трагови му смрде нечовјештвом. *Њег.* Претрпели [су] крах негативни принципи у животу, лаж, нечовештво ... а победили су разум, правда. *Т. кљ.*

нечовје- *в.* нечове-.

нечу̀вен, -ѐна, -ѐно **1.** *који није чувен, непознат, незнан, невиђен.* — Невиђен пропада он и нечувен. *М-И.* **2.** *који се не чује, тих, неуслишен, неопажен.* — Графица се неопажена и нечувена појави. *Ков. А.* **3.** *који нема примера, необичан, изузетан, изванредан; ужасан, страшан.* — То је био нечувен скандал. *Мат.* Асирска се власт над покореним земљама одржавала нечувеном окрутношћу. *Пов. I.*

нечувѐно прил. *беспримерно, изузетно, страшно.* — [Њега] су ... нечувено мучили. *Ђорђ.*

нѐчӯј м ков. *оно што се не чује.* — Вукао [је] опанке по земљи, мотрећи сунце, кућне и нечуј мировања. *Петр. Б.*

нѐчӯјан и **нѐчӯјан,** -јна, -јно *који се не чује, врло тих, мукао, пригушен.* — Нечујним хајдучким ходом избише на цесту. *Лал.* Нечујна глазба ... срце потреса моје. *Гал.* Горе на стропу паук наставља своје нечујно дјело. *Уј.*

нѐчӯјно и **нѐчӯјно** прил. *врло тихо, мукло, пригушено.* — Сви су се касно женили ... нечујно боловали и умирали. *Ћоп.* Одједном су лађе ... нечујно забродиле. *Стипч.*

нечу̀јнōст и **нѐчӯјнōст,** -ости ж *особина чега да се не чује, онога што се не чује, нејасност, муклост.* — Нечујност и мекоћа притајују вука. *Гор.* [Силиконска гума] обезбеђује потпуну нечујност вештачког затварача аорте. *Пол. 1958.*

нѐширок, -а, -о *који није много широк.* — Слегла се [свјетина] ... око нешироког брежуљка. *Нов.*

нѐшта зам. *в. нешто.* — Само нешта писну и као да зајеча. *Глиш.* Нешта шушти негде. *Марк. М.*

нѐштēдан, -дна, -дно **1.** *који не штеди, расипан.* — Снагу твоју и величанствено нештедну раскош да осетим умем. *Марк. Д.* **2.** *непоштедан, немилосрдан.* — Имало је личности које су заслуживале нештедно презрење. *Прод.*

нештѐдимицē, нѐштедимицē и **нѐштедицē** прил. *без штедње, немилице, расипнички, немилосрдно.* — Болест спавања« ... нештедимице [је] истријебила читаве области. *ОК.* [Крв] нештедимице натапа пола земљине кугле. *Ћос. Д.* Нештедице га к лађару ... коњи вуку. *М-И.* Њих двојица му нештедице стегоше ручне зглобове. *Лал.*

нѐштедичан, -чна, -чно необ. *непоштедан, немилосрдан.* — Претерана [је] његова нештедична свирепост и жестина. *Глиш.*

нѐштедно прил. *не штедећи, немилосрдно, обилно.* — Нештедно [су] давани и примани крвави ударци. *Скерл.*

нѐшто (покр. њѐшто) зам. (ген. нѐчег(а), заст. нѐчеса и некњиж. нѐшта) **1.** *неодређена именичка замјеница* **а.** *у служби именице замењује неодређени, непознати узрок, непознату појаву, предмет (каткад непознато биће).* — Нешто нешта изјело, па од нешта кости остале. *Вук Рј.* У тај час уздахну нешто на кућном тавану. *Јурк.* Осјетим како ме нешто стисло у грлу. *Хорв.* Давна се жаљаше да га њешто у ожичици мучи. *Љуб.* У грудима јој се нагло ... појавио угодан ... поћут нечеса. *Новак.* Јеремија је ... због нешта сукао своје брке. *Сиј.* **б.** *у служби придева: мали и неугледан.* — Ко је то дошао? Нешто Американца пун прстена и колајна. *Војн.* Тргох с рамена нешто двоцијевке. *Коч.* Имаш ли што тамо у соби ...? Торба и пар преобуке. Има и нешто њебенцета — с ниподаштавањем наброји Саво. *Ћоп.* **2.** *у служби прилога* **а.** *мало.* — Имали ту нешто башче и земље. *Мул.* Дође нешто касније из вароши. *Ћос. Б.* **б.** *мали број, неколико.* — Узалуд је Фран Курелац са нешто својих пристаница покушавао... *Бел.* У запећку нешто пољава и на њима лежаше Милић. *Вес.* **в.** *у малој, незнатној количини.* — Можда би ме замолио да му посудим нешто брашна на вјеру. *Креш.* Можда и у томе има нешто истине. *Јонке.* **г.** *око, отприлике.* — Биће нешто сто кућа, десет више десет мање. *Љуб.* **д.** *због нечега, неким поводом.* — Сјутридан ... Сулејман-паша собом замаче нешто у школу. *Мул.* Нешто мајете главом, подмигујете се, као не верујете! *Дом.* **ђ.** *у извесној мери, донекле, унеколико, помало.* — Бавио се нешто [учитељ] и књижевношћу.

Нед. Дјевојка сједи ... нешто прекрижених ногу. *Кум.* **е.** *могућност, допуштење да се изврши оно што се изриче речима уз које стоји: реци́мо, претпоста́вимо.* — Да ме нешто сада пусте кући, знао бих да живим. *Јак.* Да ти сад нешто затегнеш, па да заиштеш вишу плаћу, даће ти је. *Јор.*

Изр. ако би до нечег дошло *ако би се појавила каква опасност, догодила каква несрећа, незгода*; бити од некога ~ *постати човек*; бити, постати ~ *бити, постати важна, угледна личност*; имати ~ *бити имућан*; нешто се иза брда ваља *важан догађај ће се десити*; нешто ... нешто *мало ... мало, неки део одавде ... неки део оданде*; *једним делом ... другим делом.*

нѐшуш м нар. *онај који иду́ћи не шушка, онај који нечујно прође.* — Што каже народна: прошао нешуш и ни шушнуо није. *Сек.*

ни везн. и речца исп. нити **I.** *саставни везник* **1.** *у одричној реченици при излагању или набрајању више ствари, да би се порекло њихово постојање или присутност.* — Тишина владаше свуда. Ни пса, ни петла, ни птице да се јави. *Вес.* Нитко није сигуран ни хране, ни дома, ни живота. *Нех.* **2.** *у сложеној независној реченици, у којој је обично у првој »нити« а у другој »ни«, показује да је нешто немогуће, да неко или нешто не долази у обзир.* — Она нит може да схвати такву страхоту ни да се помири са њом. *Андр. И.* Ни шта једе, ни пије, ни очију склапа. *Вес.*

II. 1. *речца за појачавање негативног исказа* **а.** *кад се одриче, нијече минимална мера, могућност или ступањ чега.* — Без пуна бокала ни за сто не седам! *Змај.* Није то ни спомена вриједно. *Креш.* Видио [је] ... да га она ни не слуша. *Берт.* **б.** (уз глаголе, у футуру и перфекту, са одричним помоћним глаголом) *кад се допушта изостајање неке радње или кад се одриче, нијече радња слабијег интензитета, значаја и сл. од очекиване.* — Страховала је да се већ неће никад ни удати. *Срем.* Ни видјели га ни чули нијесмо. *Тур.* **2.** *префикс одричних, нијечних замјеница, који се у падежним облицима с предлогом одваја од другог дела сложенице*: ни од кога, ни у чему, ни на који, ни с ким итд.

Изр. ни главе ни репа (нема нешто) *не зна се шта је, нејасно је, глупо је*; ни зашто ни кроз што *због чега, који је узрок*; ни крив ни дужан *потпуно невин*; ни род ни помоз бог *нема никакве везе с ким*; ни трага ни гласа; ни стрви ни јава (од кога) *не зна се ништа шта је било с киме.*

нивела́ција ж фр. **1. а.** *равнање, поравнавање (тла).* **б.** геод. *одређивање разлике у висини између разних тачака Земљине површине, одређивање надморске висине. ЕЛЗ.* **2.** *уклањање разлике између чега, изједначавање, изравнавање; изједначење.* — Настала је борба између тежња за потпуном нивелацијом дотадашњих граница и традиција појединих народа. *Барац.* Слабости филма биле би у недовољној диференцираности личности ... које у солидној глумачкој нивелацији остварују [глумци]. *Пол. 1958.*

нивелѐта ж фр. техн. *либела, равнаљка, разуља. Бак. Реч.*

нивелѝзаторскӣ, -ā, -ō *који отклања разлике, који изједначава, изравнава.* — Надирање нивелизаторске цивилизације са запада никада нису могле да погруже [становништво приморског залеђа], да му измене његово херојско гледање на живот. *Петр. В.*

нивелиза́ција ж *нивелација (2).* — Социјална доктрина захтева нивелизацију, престанак и уток индивидуума у целину. *Петрон.*

нивѐлӣр, -ира м *справа за одређивање разлике у висини између различитих тачака земаљске површине.*

нивели́рање с *гл. им. од нивелирати.*

нивели́рати, -ѐлӣрām сврш. и несврш. = нивелисати. **1. а.** *равнати, поравна(ва)ти (тло).* — Селски кнез ... по својој вољи шаље кога хоће да ... нивелира друм. *Шов.* **б.** геод. *одредити, одређивати разлику у висини између разних тачака површине. ЕЛЗ.* **2.** *уклонити, уклањати разлику између чега, изједначи(ва)ти, средити, сређивати.* — Кредитни систем нивелирао је феудалне остатке европских етатизама. *Крл.*

нивѐлисање с *гл. им. од нивелисати.*

нивѐлисати, -ишēм сврш. и несврш. = нивелирати. — Позорница некако нивелише гледаоце принуђујући их да схвате и доживе драму онако како ју је режисер замислио. *Т. књ.*

нивелѝстичкӣ, -ā, -ō *в. нивелизаторски.* — Мислим да је Цвијеће зла ... реакција против утилитарског, нивелистичког и антииндивидуалног демократизма. *Матош.*

нѝвō, -ōа с фр. **1.** *условна водоравна линија или површина као граница висине чега, разина*: ~ воде, морски ~. — [Проматрач] најприје мора установити висину нивоа својих очију. *ОГ.* Ти организми обично лебде у нивоима [мора] на којима налазе највише хране. *Петр. М.* **2.** фиг. **а.** *степен, ступањ који карактерише висину, величину, квалитет чега*: ~ наставе, ~ културе, ~ свести, ~ цивилизације. — Све је више растао културни и борбени ниво устаника. *Зог.* Већина [је ђака] и испод средњег нивоа. *Нех.* **б.** *ранг, положај, ступањ у хијерархији.* — Корисно [ће бити]

да се такви облици сусрета на разним нивоима ... практицирају и убудуће. *Вј. 1960.*

Изр. конференција (разговор, сусрет и сл.) на највишем нивоу пол. *конференција (разговор, сусрет) између највиших представника појединих држава.*

нѝгда прил. *ни у какво време, никад.* — Али то се не догоди нигда. *Војн.* Нигда нисте видели дух без тела. *Нен. Љ.*

нѝгдāр прил. покр. *в. нигда.* — Ова гора нигдар није сама. *НПХ.*

нѝгде, ијек. нѝгдје, прил. **а.** *ни на каквом месту, ни на једном месту.* — Нигде се човек не може сакрити од буке и шума тих вода. *Андр. И.* А нигдје вриска, да самоћа ори. *Гор.* **б.** *са избледелим значењем, за појачавање одрицања.* — Да свириш: како нигде никога немам. *Станк.*

Изр. нико и ~, ~ и ништа *в. нико и ништа, уз нико (изр.).* — Он је нико и нигдје, а и ти си нико и нигдје, чим си пустио да ти онака сорта натакне ђозлуке на очи. *Ћор.* Направио си од себе нигде и ништа ... Винограде си баталио, стоку си напустио, њиве распродао. *Јаки. Б.*; (нема га) ~ ни од корова *никаквог трага од њега нема, не зна се где је.* — Капетана нигде ни од корова. *Ранк.*

нигдѝна ж необ. *незнано место, неизвесност.* — Јер станемо ли, значи да пута нема, нигдина је. *КН 1959.* Куда одавде ...? У нигдину? Па ту смо већ! *НИН 1960.*

нѝгдје, ек. нѝгде.

нѝдаобо̄г прил. *ни у којем случају, нипошто.* — Не бих, вала, нидаобог, имам ја своју вамилију и када ми она падне на ум, сав протрнем! *Ћон.*

нѝдовѐка, ијек. нѝдовијека, прил. *никад (у појачаном значењу).* — Никад нидовијека нећемо бити кадри да превише оцијенимо или преревно узвеличамо ... *Креш.*

нѝдовијека, ек. нѝдовѐка.

нѝжē и **нѝже 1.** прил. **а.** *комп. од ниско.* **б.** *у нижем износу, мање.* — Да ти дам тринаест [дуката] ... Не могу ... Најпосле ето за четрнаест; ниже ни паре. *Глиш.* **2.** (обично ненаглашено) предл. с ген. *испод, под.* — Требала [је] још само два реда да сложи велик, блистав ђердан, од врата па све до ниже кољена. *Сим.* Спустио се у љескар ниже цркве. *Ћоп.*

нѝжѐње с *гл. им. од низити (се).*

нижеразрѐднӣ, -ā, -ō *који припада нижем разреду; који је мање вредности, нижег квалитета.* — Није више могла допустити да се с њом поступа као с нижеразредном. *ОП 1.* Репрезентативци су играли исто онолико ... безбрижно и непаметно колико су њихови нижеразредни противници из Јединства играли полетно. *НИН 1960.*

нижѐрѐднӣ, -ā, -ō *који је ниже вредности, нижеразредни.* — После ... нижередних »играња жмурке« са такозваним хумористичким варијацијама на народне умотворине ... у нашој поезији већ су на дневном реду нови песници. *КН 1960.*

нижешко̀лац, -лца м = нижошколац *ученик ниже школе или нижих разреда неке школе.* — Бити вишешколац бијаше шпак нешто веће и озбиљније неголи шмркави нижешколац. *Кол.*

нижѐшкóлка ж = нижошколка *ученица ниже школе или нижих разреда неке школе.*

нижѐшколскѝ и **нижѐшкóлскѝ,** -ā, -ō = нижошколски *који се односи на нижу школу или ниже разреде неке школе:* ~ градиво, ~ наобразба.

нѝжӣ, -ā, -ē *комп. од низак.*

нижѝна ж покр. *в. низина.* — Варош је положен у нижини код Дунаја. *Маж. М.* Она нижина под собом а висина над собом; неки осјећај као да не стојиш ни на небу ни на земљи већ на грани од облака. *Љуб.*

нѝжити (се), нѝжӣм (се) несврш. *в. низити (се).* — Пирамиди врх се нижи. *Наз.*

нижошко̀лац, -лца м = нижешколац. *Прав.*

нижо̀шкóлка ж = нижешколка. *Прав.*

нижо̀школскѝ и **нижо̀шкóлскѝ,** -ā, -ō = нижешколски. *Прав.*

нѝз[1] м (мн. нѝзови и нѝзови) **1. а.** *ниска (I).* — Очајно стресе главу и грчевито растргну низ црна бисера око врата. *Шен.* На девојкама звече низови сребрних и златних новаца. *Јаки. Б.* фиг. Моји сати у мучноме се вуку низу. *Цес. Д.* **б.** *више лица или предмета који су један поред другога, у једном реду, на једној линији:* ~ зуба, ~ топола, ~ кућа. — За мален час дуљио се пред чадорјем дугољасти бијели низ царске војске. *Шен.* Крезуби усташа Тороман ... испод ока погледа по низу дућана. *Ћоп.* **2. а.** *већа количина, већи број чега.* — Због Швејкове спонтане манифестације отпао је читав низ питања. *Јонке.* У Друштво [је] учлањено око 2.000 чланова међу којима и низ истакнутих стручњака за путове и саобраћај. *Б 1957.* **б.** *ред појава, догађаја који иду један за другим.* — Породица коју је терорисао дуги низ година осећа његов слом. *Поп. Ј.* Ја у низу сати не чујем ни мухе. *Уј.* **3. а.** мат. *ред бројева чије величине падају или расту по неком правилу:* аритметички ~, геометријски ~, бесконачни ~. **б.** физ. и хем. *ред елемената од којих је сваки у одређеном односу са оним испред и*

иза њега. — У модерној науци важни су радиоактивни низови елемената и низови распадања радиоактивних елемената. *Алг. 1.* Метали се дају по хемијској активности поредати у електрохемијски низ — Волтин низ. *Кем.*

ни̏з² м и ж *нижи део чега, ниско место, низина.* — Тако се спустисмо низбрдицом у низ. *Шапч.* А доље у низу избила јака врења бисер-воде Зрмање. *Буд.*

низ (испред пискавих, понекад и шуштавих сугласника: *низа*, испред енклитика: *ни̏зā*) предл. с ак. **а.** *кад је реч о кретању од више тачке према нижој; у правцу тока*: ~ грло, ~ улицу, низа зид, низа стубе, степенице и сл. — Сети се давне прошлости, а сузе јој теку низа збрчкано лице. *Јакш. Б.* Одијела склизнуше низ тијело. *Наз.* И вал га велики натраг понесе низ воду. *М-И.* **б.** *кад је реч о кретању од ближе тачке према даљој.* — Увукао би руке у џепове и шетао уз собу низ собу, суморан и замишљен. *Ђор.* **в.** *кад је реч о ономе што је о чему окачено, што виси и сл.* — Учитељ занесе објема ногама као рукуницама, па их спусти низ кревет. *Лаз. Л.*

ни̏за¹ ж *низ*¹ (*1а*), *ниска* (*1*). — Сам јој веза о врат низу ... да јој злато својом жутином покри цела прса. *Станк.* — Ово је лепше ... Она му показа низу бисера. *Ђос. Б.* фиг. Нојца с грла скида низу зв'језда, па их тихо у вал сињи руни. *Наз.*

ни̏за² ж *низ*², *низина* (*2*). — Али кад би овако било, онда не би могла у низама и доловима живити никоја животиња, никоје биље. *М 1867.* Ви гледате ову мазгу најмљеницу што лежи угинула у тој низи. *Вел.*

ни̏забога и **нѝзабога** прил. *низашто, ни по коју цену. Прав.*

ни̏завица ж *в. ниска.* — И стаде скидати гљиве с љескове низавице. *Гор.* Старац ... донесе комад трака, те на њ наниже уловљену рибу. Низавицу даде Иву. *Ћип.*

ни̏зак, нѝска и нѝска, нѝско и нѝско (комп. нѝжӣ) **1. а.** *који има малу висину; кратак у вертикалном правцу.* — Онда јој се Данко чинио тако низак, тако мален. *Ивак.* А на глави му је шешир чобански, округли ниски клобук испупчен. *Чипл.* **б.** *који је мало изнад земље или какве друге површине, који је на малој висини*: ~ лопта, ~ плафон. — Врата им је отворила гђа Томс, станар из нижег ката. *Торб.* Сви [сељаци] се спластише под брестом ... са гранама побеђеним у ниско небо. *Ђос. Д.* **2.** *који је испод просека* **а.** *по висини положаја, нивоа.* — У одређено годишње доба водостај ријеке опадне и тада је ниски водостај. *ОГ.* **б.** *по количини, вредности, износу, степену, ступњу и сл.*: ~ притисак, тлак. — Откупно предузеће које износи рибу и на тржиште у могућности [је] да стално одржава ниску цену. *Пол. 1950.* Због ниских приноса ... на социјалистичким газдинствима трговинска предузећа поврће углавном довозе из других ... крајева земље. *Б 1958.* **в.** *који је испод нормалног, дозвољеног, потребног по развијености, вредности*: ~ стандард живота. — У Калабрији ... је народ на врло ниском ступњу. *СКГ 1937.* **3.** (само комп. и суп.) **а.** *који је млађи по рангу, звању, ступњу*: нижи официр, нижи свећеник, нижи старешина, нижа школа, нижи разреди. **б.** *који је мање развијен, заостали.* — Ладожани каменога доба имали су главе мале ... са неколико обележја нижих раса. *Жуј.* Премда између виших биљака и виших животиња постоји тако знатна разлика, оне су ближе једна другој него најнижа биљка најсавршенијем минералу. *Бот.* **4.** *који није високог положаја у друштву, незнатан, прост*: нижи кругови, најнижи слој. — Али ја велим да би ми кућу осрамотио кад би ми довео снаху од ниска рода. *Мул.* У Травнику је некад живео стари Крцалија, човек ниског порекла. *Андр. И.* **5.** *неморалан, нечастан, подао*: ~ поступак, ~ клевета. — Нека сам проклет, нека сам низак и подао, али нека и ја љубим крај оне одјеће у коју се облачи мој бог. *Л-К.* Али порнографија је онде где нема талента ... и где се ... чини апел на најниже нагоне људске. *Скерл.* **6.** физ. *који је произведен мањим бројем трептаја, титраја у јединици времена, дубок* (*о звуку*). — Говорио је он у почетку тихим и ниским гласом. *Шег.* Задан у посао, кадикад је попијевао у суморној ниској ноти. *Коз. И.* Хармоникаш засвира ситно најнижим тоновима. *Моск.* фиг. Општи тон дискусије у чланцима тога часописа не беше ни сувише висок, ни сувише низак. *Цар М.*

ни̏зак, нѝска м *дем. од низ*¹ (*1*). — И већ узе рећат' бреме [одсечене косе] ... по свом телу и оделу ... стриз по стриз, низ по низак. *Кост. Л.* Не имадох снаге да је сломим у шарени низак мирисавих слика, те да је понесем уза се као ... успомену. *М 1867.*

ни̏залица ж покр. *оно на што се уловљена риба ниже. Рј. А.*

нѝжаља и **нѝжāља** ж *она која ниже што* (*на конац, нит и сл.*). *Р-К Реч.*

нѝжāљка ж *конац, нит и сл. на који се што ниже. Р-К Реч.*

нѝжām, -а́ма и **нѝзам** м тур. **1.** *војник регуларне турске војске.* — Питала [је] трговце за турску војску: гдје је турска војска и како је, и има ли у њој један низам Шемсо. *Сиј.* **2.** зб. *регуларна турска војска.* — Послао

... ферман којим се уваћа низам у Босни. *Том.* Кад је Султан увео први низам, редовну војску на европски начин одевену ... [Турци су] дигли буну. *Андр. И.*

низа̀млија м тур. *в. низам* (*1*). — На њихове [муслиманске] очи ... шетају се те рајетинске низамлије. *Шуб.*

ни̏за̄мскӣ и **ни̏замскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на низаме, који припада низаму.* — Биле су две паше низамске. *Миљ.* И тако се догоди да оно мало што још преостаде спахија обуче крстачко низамско одијело. *Том.*

ни̏за̄нка ж *низалица. Рј. А.*

ни̏за̄ње с *гл. им. од низати (се).*

ни̏запошто прил. необ. *никако, нипошто.* — Ако ми допадне што мекано, то још некако сажвачем, али тврдо низапошто не могу да прегризем. *Шов.*

ни̏зати, ни̑жем несврш. **1.** *надевати, стављати редом на конац, на жицу и сл.* (*зрна накита, комадиће разних предмета и др.*), *правити ниску.* — Пробушени зуби ... медведа, јелена ... и вука низани су за накит. *Жуј.* Ја ћу бити у вајату, дукате низати. *Вес.* фиг. Бит ће дошо̑, тек да ниже неки ђердан од пјесама. *Крањч. С.* **2.** *стављати што у један ред, једно поред другога, ређати.* — Људи су пролазили дању и ноћу, низали вреће пуне пијеска, копали лагуме. *Шен.* Узме перо, наоштри и њега и око, па ниже по хартији знаке и речи. *Пол. 1958.* **3. а.** *набрајати, наводити по реду једно за другим:* ~ речи, ~ стихове, ~ успомене и сл. — Грмио је тако Силвестар и низао на рачун горњега рода далеко сочније псовке. *Божић.* Сељак, као по неком програму, низао [је] своје монологе о разним предметима. *Андр. И.* **б.** *поспизати једно за другим; чинити што једно за другим.* — НОВ и ПОЈ низали су нове победе над окупаторима и квислиншким одредима. *Марј. Ј.* Уз то је низао путем још друге лудорије. *Вел.* **в.** *проводити, доживљавати једно за другим; обухватати једно за другим:* ~ досадне дане. — Та велика половина човечјег века ... протицала је лагано и нечујно, нижући дане и године. *Грол.*

~ **се 1.** *стајати, налазити се у једном реду, једно поред другога; заузимати место један поред другог.* — Од Окића к западу нижу се крањске планине. *Шен.* На крововима тих зграда, које се нижу једна за другом, веру се млади тесари и дунђери. *Пол. 1950.* Низали су се потрбушке поред јаза ... набили главе у воду мутну као грање и пили је дуго и жудно. *Пер.* **2. а.** *појављивати се редом једно за другим, део по део.* — Пред душевним оком госпође Софије стале су се низати слике једна за другом и све као да су летјеле. *Ивак.* Читава јој се прошлост низала у памети. *Мул.* **б.** *догађати се једно за другим.* — Низале су се победе за победом, створена је већ била и пространа слободна територија. *Дед. В.* Догађаји су се низали један за другим. *Козарч.* **3.** *кретати се у низу.* — Криж се опет крену, а за њим се ниже и свијет. *Тип.*

низа́чак, -чка, -чко *дем. од низак.* — Жалосно су се прниле успаване низачке потлеушице. *Шов.*

ни̏зашта и **ни̏зашто** прил. *ни због чега, без потребе, без разлога, узалуд.* — Ако се бијем хоћу се бити паметно, а нећу низашто жртвовати људи. *Нех.* Молим вас најусрдније да им о мени и о оном што сам вам спомињао не говорите, јер ће ме низашто убити. *Л-К.*

ни̏збрдан и **ни̏збрдан,** -дна, -дно *који силази, пада, који води доле.* — Потеците оним низбрдним путељком. *Шов.* На врху брда ... извире испод једне страшно стрме грмчине Унац, те својим низбрдним шуштењем човеку уши заглушити мора. *М 1867.*

ни̏збрдит и **ни̏збрдит,** -а, -о *низбрдан.* — Стрмен је пут којим се ... коњи пењу, а низбрдит је онај којим затим силазе. *Наз.* Читави сплетови жиља ... напињали су се и одапињали низбрдитим каменьаром. *Божић.*

ни̏збрдица и **ни̏збрдица** ж **а.** *пут или терен који се спушта, пада* (*у односу на правац посматрања или кретања*). — Закратко зибао се господин војвода на своме вранцу горском низбрдицом. *Шен.* Јачица је кочио кола у низбрдицама. *Гор.* фиг. Сам је ухватио и баба-Ивону која се налазила на низбрдици живота. *Дов.* Са појавом Јаше Томића ... у политичком животу војвођанских Срба наступила [је] била низбрдица и декаденција. *ЛМС 1951.* **б.** *нагиб, стрмина уопште.* — Село П [је] ... у долини међу стрмим низбрдицама. *Шапч.*

ни̏збрдицӗ и **ни̏збрдицӗ** прил. *низбрдо.* — Сада ће се спустити низбрдице. *Том.* Љубица, када јој се једном живот одронио, иде, вучена неодољивом силом, низбрдице до самоуништења. *Глиг.* Сад је ... све пошло низбрдице. *Франг.*

Изр. **крену̀ла су** (**пошла су**) **кола ~** *в. уз низбрдо* (*изр.*).

ни̏збрдо прил. *низ неку стрмину, наниже, надоле.* — Онда потјера коња и пође надесно низбрдо. *Ботић.* фиг. *неповољно, наопако.* — Послови [му] кренули низбрдо. *Десн.*

Изр. **кренула су** (**обрнула су, пошла су**) **кола ~, пошло** (**је**) **буре ~** *пошло је све наопако, почело је пропадање.*

низвета́рац, -рца, ијек. низвјета́рац, м необ. *онај који свој став прилагођава оном који је на власти.* — Није у складу с превртљивошћу каква низвјетарца. *Шим. С.*

низвјета́рац, -рца, ек. низвета́рац.

ни̏зводиц̄е и **ни̏зводиц̄е** прил. *в. низводно. Бен. Рј.*

ни̏зводни̏ и **ни̏зводни̏,** -ā, -ō *који је у правцу воденог тока*: ~ вожња. — Таквих даљана (ловишта јегуља) већих и омањих, било је десетину од Струге до низводног села. *Петр. М.*

ни̏зводно прил. *у правцу воденог тока.* — Ријека им је сад допла с десне стране и пут се постепено спуштао за њеним падом, низводно. *Лал.* [Узвишење] одваја питому Шћепанову ливаду од лугова који се пружају низводно. *Вуков.*

ни̏згорица ж *в. низбрдица. Р-К Реч.*

ни̏здо̄ и **ни̏здо̄л** прил. *низбрдо; низводно.* — Осјећао је као да се стрмоглављује у празнину, с главом низдол. *Десн.* Вози се ... по вољи, ко узго, ко низдо̄, хиљада чуњева. *Љуб.*

ни̏здоли прил. необ. *в. низбрдо. Р-К Реч.*

ни̏здолица и **нѝздолица** ж *низбрдица* (*а*). — Мати пошла иза воза [кола] да закрене завирачем у низдолици. *Гор.*

ни̏здолиц̄е и **нѝздолиц̄е** прил. *в. низдо(л).* — Вратоломљао тако уз улице низ улице — хтједох рећи узгорице и низдолице. *Креш.*

ни̏зија и **нѝзија**[1] ж геогр. *предео* (*обично равнина*) *на малој надморској висини* (*обично до 200 м надморске висине*); супр. висија. — Граница ... преко источноевропске низине прелази према југу од Карпата ... Затим се преко Карпата спушта до Панонске низије. *ЕГ 2.* Хељда успева ... на пространим мочарима северозападне немачке низије и у Пољској. *Батут.*

ни̏зија[2] ж заст. *низ*[1] (*1а*), *ниска* (*1*). — На врату јој три низије дуката. *Вук Рј.*

ни̏зи̏јскӣ и **нѝзи̏јскӣ,** -ā, -ō *који се односи на низију.*

нѝзина ж **1.** *особина онога што је на нижој надморској висини, што није високо.* — Да бог да се ти, добри човјече ... дичио и поносио својом силом и моћи ... као Кочића главица висином, а Тимар низином. *Коч.* **2. а.** *равнина на мањој надморској висини; нижи предео, долина.* — Низине су простране, заравњене површине с надморском висином до 200 м. *ОГ.* Ту вјетар дуну па га скину и однесе га собом у низину. *Цес. Д.* **б.** *низак терен, улегнуће.* — Пред црквом насули низпну и вода се стала слијевати ... пред кућу. *Вел.* **3.** (и мн.) фиг. **а.** *низак положај у друштву.* — Имали смо зачетке велике буржоазије, која се подигла из низина, као и наша висока бирократија. *Прод.* Ми смо се попели трудно и крваво, из низина, из турскога и аустријскога ропства. *Цвиј.* **б.** *ниско стање, низак ниво свести, заосталост.* — Сасвим је друго ... питање ... колико су низине примитивности деловале на самог Сремца као писца. *Глиг.* **в.** *низак ранг.* — Друга имена ... страдала су ... буд низином њихова знамена, буд заборавом. *Кур.*

ни̏зи̏ница ж *дем. од низина* (*2*). — А тамо, гдје у низиници још леже редови покошена сијена, ту је мост. *Крањч. Стј.*

ни̏зи̏нскӣ и **нѝзинскӣ,** -ā, -ō *који се односи на низину* (*2*). — Најдужу и најпространију низинску липију представља долина Вардара. *Дед. Ј.* Низински ... облик [биљке] био [је] посвема другачији по ваљском изгледу. *НЕ.*

ни̏зити, ни̏зӣм несврш. **1.** *смањивати коме вредност, понижавати, унижавати.* — На док из даљине грми градска јека и забаве пусте што низе човека ... запеваће негде скривени славујн. *Рак.* **2.** *чинити нижим, скрушенијим.* — Дајеш [Господе] нејакому снагу ... гордељиве пако низиш главе. *Март.*

~ **се 1.** *постајати нижи, смањивати се, спуштати се.* — Под опанком храбре дјеце подаје се врлет тврда, а врлетна низе брда. *Маж. И.* На таквим положајима ... се брда низила. *Шимун.* **2.** фиг. *клањати се, бити скрушен.* — Ал' се богу низим и подајем, и за моје све худобе кајем. *Март.*

ни̏зић м *дем. од низ*[2]. *Р-К Реч.*

ни̏злазан, -зна, -зно (чешће одр.) *в. силазан.* — Зато их је [дужине] Вук Караџић обележавао истим знаком којим и дуги низлазни акценат. *Бел.* У другој, низлазној фази романтизма ... [појављује се] мистицизам и спиритуализам. *Т. књ.*

ни̏знебиц̄е прил. песн. *низ небо.* — На небесих ... разноврсне странпутице ... теку низнебице. *Прер.*

ни̏зни̏, -ā, -ō *који је издуженог облика, који је у облику низа, ниске*: ~ отоци. — Низни тип села је такав код којег се куће нижу на пр. уз цесту (цестовна села). *ОГ.*

Низо̀земац, -ёмца и **Низозе́мац,** -мца м *човек из Низоземске, Холанђанин.*

Низо̀зёмка ж *женска особа из Низоземске, Холанђанка.*

низо̀зёмље и ни̏зозёмље с *низија.* — Шкотско низоземље ужива глас најплодније земље Вел. Британије. *ЕГ 3.* Каспијском мору на исток шири се големо низоземље Туран. *Шиш.*

Низо̀земскā и **Ни̏зозёмскā** ж *земља у северозападном делу Европе, Холандија.*

ни̏зок, -о̀ка, -о̀ка покр. *в. низак.* — Прва снаха . . . Није облак — небо је високо! Друга снаха . . . Није магла — вода је низока! *Војн.*

низо̀ко прил. покр. *в. ниско.* — Видиш, брате, колико смо низоко пали. *Павл.* Није гледала високо, није низоко. *Шен.*

ни̏зо̄ст, -ости ж *особина онога што је ниско, подло, нечасно.* — Има људи који својим дубоким племенитим осећањем . . . увек умеју да осете . . . сваку кривду, низост и прљавштину људску. *Скерл.*

ни̏зуља ж *в. ниска (1).* — Била би лијепу низуљу »прчкарија нанизала«, како рече Перка. *Божић.*

ни̏ј м *в. њихај.* — Љубавнички њежан кô грање што се свија под бременима листа и лахорова нија. *Уј.*

нијàнса и **ни̏јānса** фр. **1.** *врста неке боје која се разликује од основне интензивношћу, мањом примесом друге боје, прелив; звук, тон који се једва приметно разликује од других (по висини, боји и сл.).* — Други јој је костим био као бледа кајсија и имао само једну нијансу јачу од боје тела. *Јанк.* Свако једро одразује се у сто дрхтавих нијанса руменила. *Нех.* Била [је] најнадаренија способношћу да осјећа нијансе интонација. *Крањч. Стј.* **2. а.** *врста, варијетет чега који се мало разликују од других.* — Значајно је да је доста дуго била . . . поборник клерикализма блаже нијансе. *Уј.* Испитав до дна све нијансе разврата, ја сам се научио да поштујем невиност. *Марк. Св.* **б.** *незнатан одраз, примеса неког осећања, расположења које се јавља уз основно осећање, расположење; тон.* — Била је од свих својих знанаца примљена . . . с нијансом поштовања које се односило на њезину несрећу. *Крањч. Стј.* **в.** *фина, незнатна разлика.* — За сваку свечаност је био нарочити ред и церемонијал . . . увек један детаљ, једна нијанса, да се разлика види. *Јов. Ј.* Од тога до догме о слободној вољи само је нијанса. *Крл.*

нијàнсӣра̄н, -а, -о *који је с нијансама, с малим преливима, разликама.* — Горе нијансирано плаво небо, доље модро море с бијелим једром у даљини. *Мар.* Тако су постали они нијансирани и диференцирани стилови београдских књижевника. *Бел.*

нијàнсӣра̄нӧст, -ости ж *особина онога што има нијансе.* — Тактом фина умјетника знао је из . . . језика извабити сву нијансираност његових облика. *Барац.*

нијансӣ́рање с *гл. им. од нијансирати (се).*

нијансӣ́рати, -àнсӣрām свршн. и несврш. *делити, раздвајати на нијансе; осећати разлику, разликовати.* — Он је увијек знао тако плодно нијансирати своје осјећаје. *Марј. М.* Изванредно нијансира и карактеризира и своје другове и своје мучитеље. *Р 1946.*

~ **се** *јављати се у нијансама, делити се на нијансе.*

ни̏јансовати, -сујēм свршн. и несврш. необ. *в. нијансирати.* — Он је неизбежно узимао одсечан, апсолутан тон, не одмеравајући реч . . . не нијансујући мисао, не штедећи никога. *Скерл.*

ни̏јати, ни̏јām несврш. *в. њихати (а).* — Дуга коса лепу главу свија, ветрић чекрк на членци нија. *Фил.* Кад би пуне прси твоје биле попут вала мека, гдје те морска вила нија . . . *Крањч. С.*

~ **се** *в. њихати се.* — А на њем [језеру] чунак, сребром обливени, роморећ тихо, тихано се нија. *Хар.* Лујза побледи, почне се нијати и паде у несвест. *Игњ.*

ни̏је *3. л. јд. одрич. през. од глагола »јесам«;* исп. нисам, нијесам.

нијèдан и **ни̏један,** -дна, -дно **1.** *у служби прид. заменице, кад се одриче присутност, постојање и сл. било којег од појмова које значи именица:* никакав. — Данас још ниједна ти није моја пјесма угодила, аго! *Огр.* Први мај је имао да се широм Срема прослави као ниједан празник дотада. *Поп. Ј.* **2.** погрд. *најгори, никакав.* — О ујаче, ниједни јуначе! *НП Вук.* Што би, бабо ниједна! *Јурк.*

ниједàнпут прил. = ниједном *одрични прилог којим се истиче да се нешто никад није догађало: ни у којој прилици, никад.*

ниједàрēд прил. *в. ниједанпут.* — Ја сам моје луче вид'ла јуче, јуче дваред, данас ниједаред. *Леск. М.*

ни̏једница ж подр. *у игри речи уместо тројединица (Хрватска у бившој Аустро-Угарској).* — У тројединој ниједници славској — надајте се горему још бичу! *Ков. А.*

ниједнӧм прил. = ниједанпут. — Али, чудо једно, не видех га ниједном ни брижног ни замишљеног. *Пол. 1958.*

ниједнӧстран, -а, -о необ. *који не припада ни једној страни у неком питању, спору и сл., неутралан, индиферентан.* — Ако си одговорио да би ти био ниједностран, то бијаше најгоре. *Старч.*

ниједнӧстранӧст, -ости ж *особина онога који је ниједностран, неутралност.* — Ту би морала престати мржња, и њезино мјесто имала би заузети бар ниједностраност. *Старч.*

ни̏јек м (ијек) *одрицање, негирање.* — Но ако се по чем лупежи дадоше у нијек и у хашу, ако . . . дође луч до ноката . . . хоће се сок да их за руке до'вати. *Љуб.* То вам је нијек истине. *Павл.*

Изр. ~ ђаволу *каже се ономе који се у свакој прилици жали да ништа нема и да му није добро. Вук Рј.*

нијèкалац, -аоца м (ијек.) *онај који у свакој прилици нијече, негира. Деан. Рј.*

нијèкалица ж (ијек.) *женска особа нијекалац.*

нијèкање с *гл. им. од нијекати.*

нијèкати, нијечём (покр. нијекăм) (ијек.) несврш. *одрицати, негирати.* — Али у њему је тврдња коју ја нијечем. *Креш.* Ја не нијекам да је језик, као које му драго друго знање, напретку и савршености вриједан. *Љуб.*

нијем, нијѐма, нијѐмо, ек. нѐм.

нијèмац, -мца, ек. нѐмац.

нијèмити, -ѝм, ек. нѐмити.

нијèмјети, -мѝм, ек. нѐмети.

нијèмљење, ек. нѐмљење.

нијемо, ек. нѐмо.

нијèмōст, -ости, ек. нѐмōст.

нијèмство с (ијек.) **а.** *немачки дух, немачка свест.* — Данас знамо да је та »туђинска« епоха била у Њемачкој класична, њемачка. од које њемство живи и данас. *Матош.* **б.** (Њемство) *Немци, немачка нација.* — Стали [су] крштанство проповиједати њемачки свећеници, ширећи при том и утјецај Њемства. *Барац.* Само буди у нас Хрвата поштења ... па је лако за Њемство. *Павл.*

Нијèмци, ек. Нѐмци.

нијèмчење, ек. нѐмчење.

нијèмчити, нијемчѝм, ек. нѐмчити.

нијèсам, нијèси, нијè, нијèсмо, нијèсте, нијèсу (ијек.) *одрич. през. од глагола »јесам«*; исп. нисам.

нӣјет и **нија̏т** м тур. *намера, одлука да се нешто учини.* — Недавно су три прва грађанина нијет учинили на свети пут. *Мул.* Ја сам себи нијет учинио да ми се је с Мијом судесити. *НПХ.*

нӣјетити и **нӣјетити,** -ѝм сврш. *одлучити, намянити*; исп. нијет. — Нијећено, па нек је суђено. *НПХ.*

нијèтити, нијетѝм несврш. (ијек.) заст. *подгревати, подјаривати.* — Пјесме ... су ... нијетиле наду у ослобођење. *Шиш.* Жарка красна свјетлост ... нијети силну жеђу. *Ђал.*

~ **се** *разгарати се.* — Не бијаше то пламен кому је подлога чврста и голема жеравица штоно се нијетила године и године на мученичком срцу народа. *Ков. А.*

нијећкати се, нијећкăм се и **нијèцкати се,** нијецкăм се несврш. (ијек.) покр. *в. нећкати се.* — Након мјесец дана ево једно јутро у нас ујак и каже ми да се Голуб нијећка. *Љуб.* Син јој Друшко, ево га овђе, нијецка се да испуни материну задужбину. *И.*

нӣјечан, -чна, -чно (ијек.) *којим се одриче, негира, одречан, одричан.* — Он одговори нијечним кимањем. *Франг.* У нијечној, негативној реченици ... постоји однос појмова. *Лог. 2.*

нӣјечно прил. (ијек.) *одречно, одрично, нијечући.* — Сно се намрштило и нијечно заклимало главом. *Крањч. Стј.* Тај [му је] нијечно одговорио. *Јонке.*

нӣјечнōст, -ости ж (ијек.) *особина онога што је нијечно.*

нӣкад и нӣкадā прил. *ни у које време.* — Поуздано знам да он то не би никад заникада преболио. *Креш.* Као никада дотле политичка економија је била цењена и рађена. *Скерл.*

нӣкадāр, нӣкадāра и нӣкадāре прилпокр. *в. никад.* — Нећу, кћери моја, никадара. *НПХ.* Дура, доро, пуст ми остануо, зашто сам те залуд узгојила ... ваљај данас, али никадаре. *НП Вук.*

нӣкакав, -ква, -кво **1.** *у служби прид. заменице, кад се одриче, нијече присутност било којег или било каквог од појмова које значи именица.* — Никакве [га] силе не би одвратиле од тога вриједног занимања. *Крањч. Стј.* У дубинама Црног мора има толико тога гаса да у њима не може опстати ... никакво живо биће. *Петр. М.* **2. а.** *који нема вредности, лош, рђав, слаб.* — И коњи му нису никакви! Неке сремачке раге, па кô мачке ситни! *Срем.* И Олга се мора одмах обући боље: те су јој старе ципеле већ никакве а зимски капут јој је без фателина. *Макс.* **б.** погрд. *безвредан, најгори.* — Па како, никакви људи, да живим кад ми ништа не дајете. *Ћор.* Убићу те, бре, убићу, никакав сине! *Станк.*

нӣкаквōст, -ости ж необ. *особина онога који је никакав, безвредан.* — Сва срећа, мир је, и његова осредњост и никаквост по том питању не чује се и не одаје. *Дав.*

нӣкакӣ, -ā, -ō *никакав.* — Знао је да никаки момак није питао Марте. *Шимун.* Није моја теорија никаки аристократизам. *Новак.* Ао, ти, никаки сине! Шта! Зар оца? *Глиш.*

нӣкāко прил. **а.** (уз негацију) *ни на који начин, ни у ком случају.* — [Кардељ] никако није стизао на ослобођену територију. *Чол.* То не може да буде никако. *Март.* Немачки језик не чује се никако. *Нен. Љ.* **б.** *врло рђаво, лоше, слабо.* — А шта ти се то догодило?... Где си провео данас пре подне? — Ниђе и никако! Провђ сам се ко бос по трњу. *Срем.*

нӣкаков, -а, -о *в. никакав.* — Зар тајна? Никакова тајна. *Тип.*

нӣкаковић м необ. *човек који је без икакве вредности, никоговић.* — И он ће још, чини се, и свједочити на редарству, суочити се с разним којекаковићима и никаковићима. *Мих.*

нӣкал, -кла и **нӣкаљ**, -кља м нем. хем. = никл *бели метал сребрног сјаја који се може лако ковати и легирати.* — [Вода] је личила на поцрнели никал. *Уск.* Од метала у кубичну компактну слагалину кристализирају... никаљ, олово, платина. *Кем.*

нӣкамо прил. **а.** *ни у коме правцу, никуд(а).* — И све су стајале на истом мјесту, не дајући се никамо од оних судова. *Наз.* **б.** *за појачавање значења прил. никуд(а).* — Шта ћемо? Из те коже никуд никамо! *Мажс. Ф.*

никелӣрати, -èлӣрӑм сврш. и несврш. *в. никловати.* — Ето у што свршавају... све те велебне конструкције мисли... сав тај њихов блистави никелирани инструментариј мисаоности. *Десн.*

нӣкељ м *в. ник(а)л, никаљ.* — На челу бројне свите... крилних побочника... у оној маси гале, лака, никеља и злата... изгледао је старомодно. *Крл.*

нӣкл и **нӣкл**, нӣкла м нем. = никал и никаљ.

нӣклан, -а, -о *в. никлен.* — Риста... остаде у Пешти у фабрици никланих предмета. *Сек.*

нӣкласт, -а, -о = никљаст *никлен; сличан никлу.* — Али га фина и никластом мамузом окована ципелица гурнула немилосрдно. *Маш.* Свјетлуца ту и тамо никластог гумба подворничког ковина. *Крл.*

нӣклен, -а, -о *који је од никла, превучен никлом:* ~ сат, ~ новац.

нӣклити, -ӣм несврш. *превлачити никлом;* исп. никловати.

нӣклӣћ, -ӣћа м заст. *ситан никлени новац.* — [Коцкар слаже] динаре на једну, стопарце на другу, а никлиће на трећу гомилу. *Срем.*

нӣкло с покр. *в. ник(а)л, никаљ.* — Још какав сат, чисто никло! *Рад. Д.*

нӣкловати, -ујӗм сврш. и несврш. *превући, превлачити никлом.* — Често се предмети најприје никлују, а затим кромирају. *Кем.*

никло̀носан, -сна, -сно *који садржи никла.* — Претпоставке да се између Увца и Дрине крију залихе од неколико милијуна тона никлоносних руда нису биле тачне. *Вј. 1960.*

нӣкљаст, -а, -о = никласт. — Дијете се весели никљастом мачу. *Крл.*

нӣкнути и **нӣћи**, нӣкнӗм (аор. нӣкнух и нӣкох, 2. и 3. л. нӣкнӯ и нӣче; р. прид. нӣкнуо, -ула, -уло и нӣкао, -кла; -кло; прил. пр. нӣкнӯв(ши) и нӣкав(ши)) сврш. **1. а.** *избити из земље (о биљци), проклијати.* — Брзо ће никнути стручак купуса. *Чипл.* фиг. Да ли ће из ових списа никнути сјеме које ће господарство хрватскога народа подигнути? *Бал.* **б.** *израсти, избити из ткива (о зубима, о роговима у животиња и сл.).* **2.** фиг. **а.** *бити подигнут, сграђен.* — Уместо паркова и хотела, никла је трикотажа »Галеб«. *Б 1957.* **б.** *потећи, развити се; бити заснован, настати.* — Радост, велим, дружи се и с поносом што је на два пута из нашега народа никла толи узвишена мисао. *Јаг.* Тада је већ никла замисао да се у источној Босни створи група војвођанских ударних батаљона. *Чол.* Готски стил је никнуо у Француској. *Матош.* **в.** *бити рођен негде, потећи, водити порекло.* — Одлази у Босну из које је никао. *Андр. И.* Није... суосјећао с народом из кога је никнуо. *Наз.* **г.** *искрснути, појавити се, створити се изненада.* — Већ га [Швабу] погледају да никне оздо из Тукова. *Мул.* Изненада [му] пред душом никну слика његовог красног сина. *Коз. Ј.* Данак ће доћи бољи, никнуће зора рујна. *Ил.* **3.** *поникнути, клекнути; посрнути.* — Анђел никнуо ником на кољена, алем-чашу пред Творца полаже. *Прер.* Ал' му коњик клекну на кољена, а Милош му ниче на рамена. *НП Вук.*

нӣко, нӣког(а) = нитко **1.** *одрична именичка заменица за лица: ниједно лице, ниједна особа.* — По њему заиста нико не би био могао да спозна племенитост моје побуде. *Десн.* Србија је остала осамљена и немоћна: њу нико није тражио, и она није требала никоме. *Јов. С.* **2.** *безвредан, безначајан човек, ништавило.* — Показаће се ко је нико, ко је простак и кукавица, неко други или он! *Каш.*

Изр. провео се (прошао и сл.) као ~ његов *прошао је сасвим рђаво;* ~ и ништа, ~ и нигде, ~ и ничији син, ~ од никога *сасвим безвредан, безначајан човек;* ~ живи *баш нико, уопште нико;* ником ништа *било па прошло, ништа се није десило.* — Е, видите ли... покварила се и власт, отанчала. Ако је што драге воље послушаш, добро и јест, ако не послушаш ником ништа — ујео вук магаре. *Ћоп.*

нӣкӧв, -о̀ва м необ. *в. нитков.* — Пак да је за кога ни по јада, но за ове страшиве и надуте никове. *Љуб.*

нико̀го̄в, -о̀ва м покр. *в. никоговић.* — Мучите, никогови, поганска кољена, због нас је бог да̑ овакве приказе. *Лоп.*

ни̏коговина ж покр. **а.** зб. *никоговићи.* — Још одавно су се сојлије и кућићи одвојили од те никоговине и ковача. *Лоп.* **б.** *никоговић.* — Сад ћеш запамтити, никоговино! *Мат.*

ни̏коговић м *човек из лоше, неугледне породице, потомак рђавих, лоших, безначајних предака; нитков, гад.* — Стана би се покаткад умешала и говорила браћи: да су се изопачили, да се понашају као да нису његови синови . . . »Као никоговићи.« *Ђур.* Неки никоговић у овоме друштву назвао ме чудаком. *Креш.*

нико̀годић м покр. *в. никоговић. Вук Рј.*

ни̏којāко прил. покр. *в. никако.* — Сакрио те не бих никојако од вражјега носа и претреса. *Њег.*

ни̏којӣ, -ā, -ē *ниједан, никакав.* — Никоја ствар није вечита. *Кнеж. Б.* Има пуно ствари на свијету које се не могу за никоји новац набавити. *Коз. Ј.*

ни̏колик, -а, -о *као одречни одговор на питање: »колик(и)«, кад нечега уопште нема.* — Па колика је, велиш, посљедња цена? — Николика! *Вукић.*

ни̏колико прил. **а.** *ни у којој мери, нимало.* — Кад Алији ситна књига дође, не бјеше му мила николико. *НП Вук.* **б.** *као потпуна негација постојања било какве количине нечега.* — Умукло је неколико, ма то ј' скоро николико. *Радич.*

Ни̏колиндāн м *в. Никољдан.* — Мајстор Петар . . . чекајући своје новце од дана до дана, дочекао у селу и Николиндан. *Рад. Д.*

Ни̏кољдāн, Ни̏кољдāна и Ни̏коља да̑на (днѐ) м, **Ни̏колӣње** и **Ни̏кō̄ље** с црквени *хришћански празник св. Николе (6/19. XII).*

ни̏кољштāк м *онај који слави Никољдан.* — А ми никољштаци сваки се пут стидимо званица. *Љуб.*

ни̏ком прил. **а.** *в. ничице.* — И онда, бесвјесно, ником, у шапту образлажу. *Уј.* **б.** *за појачавање значења глагола поникнути и сл.* — Старац заниједи, поникну ником. *Шен.* Он даде знак да се смирим и поклоним ником. *Комб.* Сви ником поникоше и у црну земљу погледаше. *Ад.*

нико̀тӣн, -ина м *уљана материја, твар светлосмеђе боје, опојног мириса, која се садржи у дувану; дувански дим.* — И у тој атмосфери продајне љубави, никотина и алкохола неупадљиво је кружила стара лозинка. *Јонке.*

никотинизи́рати се, -и̏зи̏рā̄м се сврш. и несврш. *прожети се, прожимати се никотином.* — Онда се сав никотинизиран . . . запутио у своју писарну. *Крл.*

нико̀тӣнскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на никотин; отрован никотином.* — Пођоше му у сусрет муљевита никотинска лица. *Сим.*

ни̏ксица ж бот. *назив за род зељастих биљака из пор. љиљана, од којих се неке врсте гаје као украсне, процепак* Scilla. — Гори крин и никсица и саса. *Макс.*

никтало̀пија ж грч. **а.** *гледање у мраку, способност виђења у мраку.* **б.** (и м) *особа која има способност да види у мраку.* — Ја мрзим никталопије, ја сам путник између више спорних земаља за транс и трансформације. *Уј.*

ни̏куд и **ни̏кудā** прил. *ни у ком правцу.* — Везани смо, никуда ни макац. *Сим.* Љубица седи . . . гледа некуда у даљину кроз прозор, а уосталом можда никуд и не гледа. *Ранк.*

Изр. из те коже ~ (никамо) *в. уз кожа (изр.).*

ни̏кшан м покр. *в. нишан.* — Пуче пушка, остала му пуста, на љуби је никшан саставио. *НПХ.*

ни̏лскӣ ко̀њ м зоол. *крупан сисар дебеле и тврде коже, непреживар из реда парнопрсташа, који живи крај тропских река* Hippopotamus.

ни̏малāхно прил. покр. *в. нимало.* — Да не жали стара нималахно. *НПХ.*

нима́лко прил. *у појачаном значењу: нимало.* — Свекрвице, нерођена мајко, сина т' волем, а тебе нималко. *Леск. М.*

ни̏мало прил. *ни у којој мери, ни најмање.* — Пре она није била нимало страшивица. *Јанк.* Њему је само смео поверити најстрашнија места, па да се нимало не брине. *Вес.* Јер нимало душе у њега доиста нема! *М-И.*

ни̏мб м лат. = нимбус[1] **1.** *сјај, светли круг, око главе свеца, ореол, ауреола.* — Овдје се истичу три особе: у средини папа на глави с тијаром, око главе нимбом. *В 1885.* фиг. Свака моја жељица . . . рађа се кроз тебе и обмотана је нимбом не од злата, него словима што показују твоје име! *Шапч.* **2.** фиг. *слава која окружује неку истакнуту личност, догађај и сл., велики углед.* — [Прошлост] може да баци сенку на карактер човека, или да га заогрне нимбом. *Нед.* А поврх тога, оно што даје . . . нимб Јасеници, то су успомене на прошлост. *Скерл.*

нимбостра́тос и **нимбостра́тус** м лат. мет. *врста кишног облака;* исп. нимбус[2]. — Стратонимбуси и нимбостратоси су тамнији облаци на пријелазу у бјеличасте. *ОГ.*

нӣмбус[1] м лат. = нимб. — Светачки се нимбус вије око главе. *Гал.* Она је била створила један божански нимбус љубави. *Уск.* Инспирација... губи помало свој мистички нимбус. *Уј.*

нӣмбус[2] м лат. мет. *кишни облак, олујни облак.*

нӣмет м тур. покр. *божја благодат, божји дар.* — Сав срећан... у усхићењу и неком заносу шапуће: »Нимет!... Нимет!... Благослов божји!... Благослов земље!« *Ђур.*

нӣмфа ж грч. **1.** мит. *ниже женско божанство код Грка, вила.* — Није то идилично језерце нимфâ и ундинâ. *Бат.* Нимфе... се смеју и пливају по прозрачној чистој води. *Јанк.* **2.** фиг. *лепотица, лепа девојка.* — Нимфе деветнаестога стољећа не имају више мјеста у хладу крошњатих букава. *Коз. Ј.*

нимфе́ја ж бот. *локвањ* Nymphaea alba. — Пелуд [се] труни одозгора у језерце на лишће нимфејâ. *Наз.*

нимфо́лепт м грч. *онај који је очаран, залуђен од нимфа.* — Ми, нимфолепти складно осјећамо, јер циљ је свему истанчана душа. *Матош.*

нимфо́ман, -а и **нимфо́мӑн,** -а́на м грч. *онај који има претеран полни нагон.* — Чини [се] да су његови сељаци нимфомани и радна снага, а не људи са својим неопходним атрибутима. *Пол. 1959.*

нимфо́мӑнка ж *жена нимфоман.* — Говоре за њу да је нимфоманка и да је једнога човјека стрпала у затвор! *Крл.*

нӣнатн, нӣнӑм несврш. **1.** *њихати, љуљати, зибати.* — Мати је нинала на крилу најмлађе од петеро. *Мих.* Спази какву циганску жену како стоји на улици и нина напршће. *Петр. Б.* **2.** *пепшити, мазити.* — Ловру [су] ти људи наоко нинали и мазили. *Шен.*

~ **се** *њихати се, љуљати се.* — У самоћи твојој цвијет се вољко нина. *Шен.*

нӣнчуша ж агр. *врста винове лозе од чијег се плода добивају позната црна вина. Свезн.*

нӣодаклӗ прил. *ни из којег места, ни са које стране.* — Пољопривреда није добивала ниодакле потицаја за даљи развој. *Пов. 2.* А у том и јест опасна, ударна снага њена, у том подмуклом, лукавом нагрту ниодакле. *Сим.*

нӣоклӗ, нӣоклӗна, нӣоткӑлӗ прил. покр. *в. ниодакле.* — Све, све су то данданашњи нека витална питања, а опет ниокле свјетлости ни видјела. *Крањч. Стј.* Два се драга на ливади љубе; то не види нико ниоклена. *НПХ.* То је била толика кривица, а ниоткале правице. *Бен.*

нӣоткӗлӗ прил. *ни са којег места, ниодакле.* — Кукала сам и кукала, ниоткле помоћи. *Буд.*

нӣоткуд и **нӣоткудӑ** прил. *ни са које стране, ниодакле.* — Видели [су] да им нема ниоткуд помоћи. *Нен. Љ.* Не долазе гласи ниоткуда. *Нех.*

ниподашта́ва̄ње с *гл. им. од ниподаштавати.*

ниподашта́ватн, -а̀шта̄ва̄м несврш. *потцењивати, омаловажавати.* — [Турци] налазе речи којима умањују и ниподаштавају значај тога догађаја. *Андр. И.* Све више узе он нос свој дизати... а све остале људе преко рамена гледати и гласно их ниподаштавати. *Маш.*

нӣпошто прил. **а.** *ни у ком случају, никако.* — Твоја је дужност мелем лијевати у старе, нипошто нове ране отварати. *Шен.* Часове одмора... ваља употребити за шетње... а нипошто их провести у соби. *Батут.* **б.** *ни у којој мери, нимало.* — За естетску страну књижевности он се не брине нипошто. *Нех.* Нипошто није трпео неуредност. *Поп. Ј.*

нирва̀на и **нирва́на** ж санскр. **1.** рлг. и фил. *угашење, стање вечитог и блаженог мира, потпуно ослобођење духа од материје; потпуно самоодрицање.* — Потврду за ово [да је Индија земља мудрости] дају небројена учења Хиндуса... о нирвани, као крајњем и блаженом прибежишту из свију овоземаљских небитности. *СКГ 1937.* А заборав ћу љепшу наћ у вину, нег у — нирвани. *Кам.* **2.** фиг. *празнина, ништавило.* — Ја знам добро: све на свету да је ништа и нирвана. *Митр.* Иза њега мраком, празнином и нирваном покрита је земља цијела. *Ков. А.*

Изр. пасти, утонути у нирвану *предати се стању потпуног мировања, потпуног заборава.*

нирвани́зам, -зма м *вероваље у нирвану; живот као у нирвани.* — Поједини писци наговијестили [су] дјеломично схватање сна какво прихвата психоанализа... То је епоха једним дијелом фидеизма, визионарства, нирванизма. *Уј.*

нирва̀ничкӣ, -а̄, -о̄ *в. нирвански.* — Пази како је безазлен и невин наш сан ... води у свијетли нирванички дан. *Уј.*

нӣрванскӣ и **нӣрва́нскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на нирвану.* — То би, на крају крајева, била нирванска срећа, уништење сама себе, умртвљавање свега што је снажно. *Скерл.*

нӣсам, нӣси, нӣје, нӣсмо, нӣсте, нӣсу (ек. и ијек.) *облици одричног презента од глагола »јесам«*; исп. нијесам.

ни̏ска ж (дат. -сци; ген. мн. ни̑зāкā, ни̑зāкā и ни̑ски) **1.** *низ предмета наврзених, поређаних један до другог на конац, жицу и сл.* — Оне су се китиле као и Шефкијина мајка нискама дуката и струкама бисера. *Сим.* Улице чисте, понеке искићене нискама пожутјелог дуванског лишћа. *Пол. 1958.* **2.** *в. низ*[1] *(1б и 2).* — Мрачан шор, злослутни црни дудови као да су на сваком неког вјешали, тешка ниска поспалих кућа. *Ћоп.* Овакви историјски и национални мотиви дали су лепу ниску историјских приповедака. *Нуш.* Након потреса [политичког] из априлских дана и за њима остале крваве ниске дана сматрао је да му је бит живота . . . у борби за одржање. *Јел.*

ни̏ско (комп. ни̑жē и ни̑же) прил. **1. а.** *на малој вертикалној удаљености од земље или неке друге површине, близу тла; до близу тла.* — Небо [је] висјело ниско као тежак застор. *Горб.* Изула је опанке и спустила их ниско, одмах крај врата. *Сиј.* Само кад би . . . сазнао да имају новаца, долазио би . . . изјутра тријезан, ниско се клањао и молио да га избаве. *Крањч. Стј.* **б.** (обично комп.) *на нижем положају у друштву, у хијерархији.* — Лице, што се налази у реду ниже, може се ослободити одговорности ако наведе којега од својих предника, рачунајући одоздо горе. *Мј. 1926.* **в.** *мало, слабо, јефтино.* — Као што знаш, врло сам ниско ценио женски пол. *Шапч.* **2.** *на нечастан начин, подло.* — А он је тако ниско о њој мислио. *Бег.* Пошто не умете да поштујете свога претпостављенога, ви покушавате да га ниско олајавате. *Вин.* **3.** *ниским гласом, тихо.* — Јапи паде стара завада на памет, па да не би ча-Мојсила вређао, ниско рече: — Та . . . чуће се све. *Вукић.*

Изр. ~ пасти *постати нечастан, подао, срозати се у моралном погледу; изгубити углед, положај у друштву.* — Глупане разбојнички, како си могао тако ниско пасти! *Јонке.*

нискогра̀ђња ж *грађевински радови који се не изводе на већој висини (приземни или подземни).* — Ово наше . . . предузеће . . . заслужено се прославило пробијањем Созине, најдужег железничког тунела у земљи, чиме је доиста остварило ремек-дело савремене нискоградње. *Пол. 1959.*

нискоквали̏тетан, -тна, -тно *који је лошег, нижег квалитета.* — Пријевоз нискоквалитетног горива такође је престао. *ЕГ 2.*

нискокри̏лац, -лца м *авион једнокрилац с крилима испод трупа. Свезн.*

ниско̀кро̑ван, -вна, -вно *који има низак кров.* — Већином су то нискокровне просторије. *Креш.*

ниско̀ног, -а, -о *који има кратке ноге, ногаре.* — Уз малу зелену пећ стајаше широка, ниско̀нога постеља. *Шен.*

ниско̀напо̀нски, -ā, -о̄ ел. *који има низак напон, који је у вези са струјом ниског напона:* ~ струја, ~ мрежа.

ни̏скоп м *рударски ходник који се спушта наниже.* — У ходницима рударских нископа светлуцале су се . . . наслаге каменог угља. *Пол. 1959.*

нископокло̀нство с *удворништво, ропска понизност пред ким или чим.* — Бољшевичка партија је . . . нанела поражавајући ударац појавама нископоклонства пред буржоаском културом. *Комун. 1951.*

ни̏ско̀ст, -ости ж **1. а.** *особина онога што је ниско, подлост.* — Близина смрти јој даје . . . снагу да се подсмјехне целатској злоби и нискости. *Лал.* Пут човјечанства води додуше кроз прљавштину и ниског, али се на крају наслућује побједа добра и љепоте. *Барац.* **б.** *низак, подао поступак.* — Софија говораше како је она поуздана да свак други пре може учинити такву ниског но он. *Нед.* Ниског издаје другова, величанственост жртве за праведну ствар — све то изражено је свим средствима казалишне умјетности. *Матк.* **2.** *в. низина (3а).* — У Лешићевој једноставности гледала [је] ниског сталежа, јадност његова положаја. *Коз. Ј.*

ниско̀степен, -а, -о ков. *који је на ниском степену развитка.* — Из нецивилизиране нискостепене немоћи спрам животних елемената . . . родила се она антикна атараксија. *Крл.*

ниско̀тла̏чан, -чна, -чно *који има или у којему влада низак тлак, притисак:* ~ парни котао.

нискоту̏ра̑жан, -жна, -жно *који ради са малим бројем обртаја у јединици времена.* — Јасно је да ће машину угријати с обичном нискотуражном свјећицом. *Аут.*

ниско̀ћа ж *ниског (1).* — Одмах је схватила сву ниског његових намјера. *Иван.* У једном [је] призору улоге . . . грмио на ниског и сићушност људи. *Кос.*

ни̏смо *в. нисам.*

ниспо̀слати, ни̏спошљём несврш. цсл. (обично о богу и сл.) *послати (с неба на земљу), дарovати.* — Ох, хвала теби, вечна промисли, што спасоносну мисо̀ ниспосла у јада мога очајнички мрак. *Кост. Л.* А када утону у морске таласе плаве . . . Морфеј ниспосла снове на седе итачке главе. *Митр.*

ни́сте, ни́су *в. нисам.*

ни́сходан, -дна, -дно *в. силазан*: ~ линија, ~ лоза.

ни́т и **ни́т**[1] ж (ретко м) **1.** *конац, врпца; оно што личи на конац, кончаст израштај, лучевина и сл.*: свилена ~, светлећа ~ (у електричној лампи, жаруљи). — Сједне на поткућницу, протегне дугачку нит, намота је на вретено. *Бен.* Нечији узвик узлете високо изнад положитог млинског крова као узвитлана нит паучине. *Моск.* фиг. Није дуго трајало и ево већ се прорјеђују нити кише, тањё се и кидају. *Бен.* И њен пољубац се упи у сан мој, од златних нита што се плео. *Шант.* **2.** *веза, спојница.* — Прекину [Сократ] готово све нити између човјека, земље и богова. *Наз.* Хиљадама нити везан [је] за буржоаски поредак. *Бошк.* Свега сам старог отпадник, а нита ни једног није што чем новом жуди. *Марк. Д.* **3. а.** *непрекинут ток чега; смисаона веза, континуитет нечега што тече, што се развија, ниже.* — Вино силно шумјело у мождanима попут олује, те је изгубио нит мишљења. *Ков. А.* Често је било да слушајући изгуби нит младићевог причања. *Андр. И.* Психолошки [је] сасвим разумљиво ... да је пјесник слиједио логичку нит догађаја. *Водн.* **б.** *основа чега, главна мисао.* — Али ћемо се морати потрудити и иначе да из ових окићених прича извучемо реалну нит. *Божић.* Оне [безначајне појединости] главни предмет често сасвим затрпавају, и у највећој мери отежавају да читалац главну нит расправљања држи у рукама. *ЛМС 1951.* **4. а.** мн. *мрежа.* — Кад једном баце око на вас и сплету вас у своје нити, не знаш како ћеш се исплести. *Креш.* Тишина, пролазност и вечност се боре. Све крај мене пада у њихове нити. *Бој.* **б.** *основни елемената који што покреће, на коме се што заснива.* — Једно јединствено партијско руководство ... било би у стању да ... повеже све нити илегалног партијског организма. *Марј. Ј.* Како ли је лако наћи нити тајнама све те младежи! *Крањч. Стј.* **в.** *саставни део, делић, елемената чега.* — Нит по нит, истина се извлачила из црних чељусти телефонског апарата. *Ћос. Б.* **5.** мн. *део ткачког разбоја.* — Платно јој се ткати не могаше ... нови нити жице потргали. *НПХ.*

Изр. Аријаднина ~ *средство да се човек извуче из неког тешког положаја*: висити о танкој нити *бити врло несигуран*; до нити (покиснути, изнојити се) *сасвим, потпуно*; држати све нити у својим рукама *в. држати све конце, уз држати (изр.)*; жива ~ зоол. *врста црва* Gordius aquaticus. *Терм. 4.*; увести у танке нити *бити у врло тешкој ситуацији*: црвена ~ *главна мисао.*

ни́т[2] везн. и речца *в. ни, нити.* — Нису га видели кад је дошао нит знају кад оде. *Андр. И.* Између њих нема ништа, нит је икада ишта било. *Сим.*

ни́тар, -тра м грч. *нитрон, лужна со.* — Ја сам видио многе сијаче нитром гдје квасе прије сијања сјеме. *Марет.*

ни́таст, -а, -о *који је у облику нити (1), који личи на конац, кончаст*: ~ структура, ~ творевина и сл.

ни́тен, -а, -о *који је од нити, који чине нити, кончан; нитаст, кончаст.*

ни́ти исп. ни **1.** *саставни везник у одричној реченици (при набрајању појмова чије се постојање или присутност пориче).* — А кад она у свој станак дође, нити зипке нит' од зипке гласа. *Март.* Пера нити се насмеја, нити му одговори. *Вес.* **2.** *речца за појачано одрицање* **а.** *кад се одриче присутност или постојање било којег појма, предмета*: *ниједан (ниједнога и сл.)*: не рече нити речи. **б.** *испред речце* »не«, *за појачавање њеног значења*: *чак и*: ~ не погледа.

ни́тила с мн. *в. нити, под нит*[1] *(5).* — Сакуј мени брда и нитила. *НПХ.*

ни́тити, -и́м несврш. *уврзивати прећу у нити разбоја, стављати нити у разбоју у ред. Рј. А.* — фиг. Прости су људи ... у стара времена и мостове преко потока и амбиса нитили, плели, пребацивали их без ковања и закивања. *Сек.*

~ **се** *пружати се као нит.* — Изукрштани трагови преко сањкалишта нитили су се унедоглед. *Божић.* фиг. Људи се кроза њу [жену] ните вјековито. *И.*

ни́тко, ни́кога = нико. — Ту се нитко наћи не могаше, него један троглав Арапине. *НП Вук.* Нема заиста нитко тако красотан на цијеломе свијету! *Креш.*

Изр. ~ и ништа, ~ од никога *в. уз нико (изр.).*

ни́тко̀в, -о̀ва и **ни́тков** м *лош, подао човек, неваљалац.* — Сваки зеленаш и нитков могао је себи купити за неколико гроша титулу: »велики народни родољуб«. *Дом.* Или сте такав рафинирани нитков, или сте такав слон и неспретан блесан. *Јонке.*

ни́тковић м **а.** *в. нитков.* — Дао [се] у руке нитковићу који га је ошишао и обријао. *Шен.* **б.** *в. никоговић.* — Зато, милостива, јер смо ми још нитковићи. *Коз. Ј.*

нитко̀вица и **ни́тковица** ж *жена нитков, неваљалица.* — Зато лијепа погачица, да је ломи нитковица? *Шен.*

нитко̀влук м **а.** *подлост, нискост.* — Али знај ... да се ништа, ништа не може успоредити по нитковлуку с овом подлошћу. *Куш.* **б.** *низак, нечастан поступак.* — Упутио се самотно и кришом у свакакве прљав-

штине и нитковлуке. *Шимун.* Заклетва је заклетва ...! А утеħи испред батаљона је нитковлук. *Сек.*

ни̏тко̀вскӣ и **ни̏тковскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ниткове.* — Непријатељ је често искоришћавао ту околност да би дошао у везу и дослух са нитковским елементима поменутих трупа. *Вин.*

ни̏тко̀вски и **ни̏тко̀вски** прил. *на нечастан, подао начин.* — Хуљски и нитковски поњијели [су се] према својим најбољим пријатељима и доброчинитељима. *КХ 1936.* Хуља лепо због, ал' нитковски ради. *Змај.*

нитко̀вчина ж *низак, подао човек, нитков.* — Због тебе ли је, нитковчино једна, та глава играла? *Матош.*

нитко̀вштина ж *нискост, подлост.* — То је крајња злоба, или боље: нитковштина. *Вел.* Зашто није и он збацио своје скрупуле и употријебио сва средства ... па биле то и саме нитковштине? *Цар Е.*

ни̏тна ж нем. варв. *закивак, заковица, наковница; метални украс на одећи.*

ни̏тнерице ж мн. *спортске панталоне, хлаче, украшене нитнама.* — Момак у нитнерицама није био ... толико неискусан као његов противник. *НИН 1958.*

ни̏то с *в. нити, под нит*[1] *(5).* — Пошаљи ми нито своје, нито своје и брдило и сребрено прометало! *НПХ.*

ни̏товати, -ујем сврш. и несврш. нем. варв. *утврдити, учвршћивати гвозденим клинцима за нешто, заковати, закивати.*

ни̏то̄н, -она м хем. *племенити гас, плин који настаје еманацијом радијума;* исп. радон.

ни̏тра̏т, -ата м *со азотне, душичне киселине.*

нитра̏ција ж хем. *стварање нитројединења, нитроспојева; замена водоника у органским тварима нитрогрупом:* ~ угљоводоника, угљоводика.

ни̏трӣд, -ида м хем. *једињење, спој неког елемента са азотом, душиком. ЕЛЗ.*

ни̏трӣт, -ита м хем. *со азотасте киселине:* натријумов, натријев ~.

натрифика̏ција ж хем. *претварање амонијака у нитрокиселине и нитрате (под утицајем бактерија у земљишту).* — Азотна органска једињења под утицајем ... бактерија прелазе преко амонијака у азотну киселину, а ова ... у нитрате. Тај ... процес зове се нитрификација. *НХ.*

нитро- грч. хем. *први део сложеница (хемијских термина) које значе нешто у вези са азотом, душиком:* нитројединења, нитроспојеви, нитроглицерин, нитролакови и др.

нитробѐнзо̀л, -ола м хем. *најпростије нитроједињење, нитроспој ароматичног низа, од којега се справља анилин.*

нитро̀ге̏н, -ена м хем. *азот, душик.*

ни̏трогенӣ, -ā, -ō *који се односи на нитроген; који ствара нитројединења:* нитрогене бактерије.

нитро̀ге̏нӣј, -ија и **нитро̀ге̏нијум** м хем. *азот, душик.*

нитроглицѐри̏н, -ина м *отровна жућкаста уљана течност, која представља јако експлозивно средство.*

ни̏трогрупа ж хем. *атомска група која се састоји од једног атома азота, душика и два атома кисеоника (NO_2), која улази у састав нитројединења.*

нитројединѐње с хем. = нитроспој *органска материја која садржи нитрогрупу.*

ни̏тролак м *врста лака (справљеног на бази нитроцелулозе) за дрвени намештај и др. који даје леп сјај и брзо се суши.*

нитромо̀нка̄л, -ала м *врста вештачког, умјетног гнојива.*

ни̏троспо̄ј, -оја м хем. = нитројединење.

нитроцелуло̀за ж хем. *целулоза која садржи азота, душика (бела влакнаста маса, нерастворива у води).*

ни̏ħаница ж *в. нити, под нит*[1] *(5). Рј. А.*

ни̏ħа̄х, -аха м тур. **1.** *брак, венчање:* жена под ниħахом (венчана жена). *Шкаљ.* **2.** *имовина коју муж даје жени приликом склапања муслиманског брака.* — Бег ће њојзи ниħах исплатити. *НПХ.*

ни̏ħе с покр. *в. ниħах (1).* — И одоше Сењу бијеломе, за Ивана ниħе учинише; са Иваном пород изродила, двије кћери и четири сина. *НП Вук.*

ни̏ħе̏ње с *гл. им. од нитити (се).*

ни̏ħи, ни̏кнēм сврш. = никнути.

ни̏уколико прил. *ни у којој мери, нимало.* — У очима овог енглеског филозофа човек у природном стању ниуколико се не разликује од дивље звери. *ЛМС 1951.* Та подјела ниуколико не одговара распоређају наших природних богатстава. *ЕГ 1.*

ни̏халица ж *в. њихалица.* — Тијело се љуља на десно и на лијево у одмјереном темпу, као нихалица на часовнику. *Матош.*

ни̏хало с *в. њихало.* — Погледа на велику уру које се нихало лагано амо — тамо њише. *Шен.*

ни̏ха̄ње с *гл. им. од нихати (се).*

ни̏хати (се), ни̏шēм (се) несврш. *в. њихати (се).* — Вечно нихају јасике на друму душу немирну. *Макс.* О пуцету сприједа ниште се кожна духанкеса. *Јурк.*

Добар дан, Шафранићка! Сад се можете нихати без нихаљке. *Шен.*

нихилѝзам, -зма м лат. *потпуно одрицање свих друштвених норми, моралних начела, традиција, културног наслеђа и др.* — Говор би даље био о нихилизму језичнога злодуха. *Шим. С.* Базаров ... са својим интелектуалним нихилизмом ... постао је идеал омладине. *Јов. С.*

нихѝлист(а) м *присталица нихилизма.* — Он сам за себе изјављује ... да је нихилист и анархист. *Крл.* У друштву руских нихилиста [Светозар Марковић је] познао руску револуционарну књижевност. *Јов. С.*

нихѝлистица ж *нихилисткиња.* — Нихилистица, револуционарка ... *Цар Е.*

нихилѝстичан, -чна, -чно и **нихилѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на нихилизам и нихилисте.* — Гоголь почиње освету антибирократског, нихилистичног, убилачког свог виктуса. *Матош.* [Тај позоришни комад] представља револуционарну, а с обзиром на политичке прилике у земљи, готово и нихилистичку појаву. *Нуш.*

нихилѝстички прил. *на нихилистички начин.* — И једини достојни одговор творцима кривичног случаја живота ... била би ... она моја пубертетски нетрпељива, нихилистички нестрпљива, аутоматска гилотина ... *Дав.*

нихѝлисткиња ж *она која је присталица нихилизма.* — Да је Милица Нинковић рецимо, само устала у одбрану руских социјалисткиња и нихилисткиња, утисак би био несравњиво слабији. *ЛМС 1951.*

нѝхнути (се), нѝхнēм (се) свршн. *в. њихнути (се).* — Да се само нихне која грана, те се види да има и ту живота. *Мул.*

нѝцāње с *гл. им. од ницати.*

нѝцати, нѝчēм *несврш. и уч. према никнути и ницати.*

нѝцē прил. покр. **1.** *в. ничице.* — Лежао је нетко нице на снијегу. *Бен.* Пред ноге му нице пада. *Змај.* фиг. [Омладина] пада нице пред гроб свога великога учитеља. *Поп. П.* **2.** *доле, на тло.* — И тад по налогу бога у слици дужности жене скинут ћеш хаљине нице. *Кам.*

ницѝна ж мед. покр. *в. мицина.*

нѝчесов, -а, -о покр. *в. никакав.* — Оно није злоба ничесова, но уклања народ од олује. *Њег.*

нѝчијӣ, -ā, -ē *одрична присвојна заменица* **а.** *у одричним реченицама, кад се пориче припадање било коме или кад се одриче нешто без обзира коме би могло припадати.* — Е, кад моја ниси, нећеш бити ничија! — рече он, и потеже нож. *Вес.* Они ... су, у међувремену кад ничије војске није било, разграбили сав ... плен. *Вас.* **б.** *који не припада никоме, који нема власника.* — Ено, оно [дијете] ... жупи у кући кō ничије. *Мул.* Неко безбрижно, ничије, згурено псето је њушкало по путу. *Петр. В.* **в.** погрд. *који потиче од безвредне особе.* — Учио га је нико и ничији син. *Ђор.*

Изр. ~ земља *в. уз земља (изр.).*

нѝчимнцē прил. покр. *в. ничице. Рј. А.*

нѝчицē прил. **а.** *лицем доле.* — Један артиљерац спавао је ничице. *Моск.* Пошто је полежао ничице пет минута, он се лагано окрете опет налеђице. *Глиш.* **б.** *поникнувши, приклонивши главу к тлу, додирнувши земљу челом.* — Исусе! велечасни падне ничице. *Гор.* Бајазитов изасланик је пао ничице пред Цемсултаном. *Андр. И.* фиг. Пред њим, што се вели, лежао је ничице читав свет. *Маш.*

нѝчкē, нѝчкē и **нѝчки** прил. *в. ничице.* — Суманути се страсно завлаче у испуцане иструлеле гробове, и ту ничке леже. *Скерл.* Сви су људи стали, ничке у прах пали. *Наз.* Кушељ паде ничке на стубе. *Мат.*

нѝша ж фр. **а.** архит. *удубљење у зиду.* — Били сте у мојој соби и видели Анин портре у ниши испод ... полице с књигама. *Дав.* Као да гледам своје попрсје у некој ниши. *Мар.* **б.** *пролаз, прозор, отвор.* — Станко мало разгрну снијег и леже потрбушке. Испред носа просјече узану нишу, колико је потребно пушци за кружење. *Вуј.*

нишàдор м тур. хем. *амонијаков хлорид, салмијак.* — Види је да је болесна. ... Доноси јој нишадор и дува јој кроз цевку у уста да га гута. *Срем.*

нишàдоровац, -вца м *в. нишадор.* — Добра средства да се онесвештена свест поврати јесу трљање чела колоњском водом, или подметање јаких мириса, као што је салмијак (нишадоровац). *Батут.*

нѝшаљка ж покр. *в. њихалица.* — Момци и девојке њуљају [се] беле недеље на »нишаљкама«. *Срем.*

нѝшан м тур. **1. а.** *направа на оружју помоћу које се циља, нишани:* предњи ~, задњи ~, оптички ~. **б.** *циљ, мета у коју се гађа из оружја.* — По цио дан с тога бријега, они из пушака гађају нишан, постављен тамо на другом бријегу. *Сиј.* фиг. Његов нишан су младе дјевојке и госпође. *Шен.* Најгоре у том дармару пролази сам краљ — нишан свакојаких шала и увредљивих доскочица. *Цар Е.* **2.** заст. *орден, одликовање.* — На прсима му неки шарени нишани и златне медаље. *Андр. И.* Ја сам многу рају узаптио, покорио земље и градове ... нишанима прси окитио. *НП Вук.* **3.** покр. *надгробни камен.* — На ливади ... бијелио

се камени нишан на свјежем мезару. *Сим.* Овдје је знан сваки сокак, свако дрво и сив надгробни нишан. *Ћоп.*

Изр. разговарати преко нишана (с ким) *бити у непријатељству (с ким)*; спустити ~ *в. спустити дурбин, уз дурбин (изр.).* — Спусти нишан, џуро! Превисоко циљаш, не гледаш нас сељаке! *Вуков.*; узети на ~ (кога или што) *уперити своје нападе против некога или нечега.*

нѝшанити, -ѝм несврш. *управљати оружје пред гађање, циљати оружјем; циљати чим другим, каквом другом направом.* — И слаба је рука нишанила смртно на изабрано мјесто. *Михољ.* А Илија дурбином нишани, те разбира турске поглавице. *НП Вук.* фиг. Здрава и добродушна шала ... није ни на кога нишанила. *Ћал.*

нѝшанскӣ, -ā, -ō *који се односи на нишан и нишањење*: ~ справа, ~ мета, ~ мушица.

нишàнџија м тур. *стрелац, онај који нишани; војник у послузи неког оружја који нишани и пуца*: ~ на топу.

нѝшањѐње с *гл. им. од нишанити.*

Нишéвљанин м (мн. -ани) *човек из Ниша.*

Нишéвљанка ж **1.** *жена из Ниша.* **2.** (нишевљанка) *врста кола, народне игре, плеса.*

нишѐста, -ē ж и **нишѐсте,** -ета с тур. *врста пшеничног скроба у праху за слатка јела; врста тијеста, тарана.* — Џуре ... начињају нишесту, тархану. *Мул.* Хајде једна, спреми се, па у конак. Ваља данас спремати нишесте. *Марк. М.*

нѝшка ж *в. ниска.* — Па и сад, пашо, кад јој приденеш по једну нишку ситне рубије, на њеном лицу румен заиграо. *Јакш. Ђ.*

нѝшкати, -ā̀м несврш. покр. *дем. од нихати, њихати.* — Жена Маркова нишка у колевци најмлађег, једногодишњег синчића, и певуши му тихо песмицу. *Дом.*

нишкòристи м и ж непром. погрд. разг. *пропалица, беспосличар.* — Битанга, нишкористи — и како га још нису називали! *Цар Е.* Може им требати, макар и јесте »нишкористи«. *Кол.*

Нѝшлија м *човек из Ниша.*

Нѝшлијка ж *жена из Ниша.*

нѝшт, -а, -е цсл. заст. **а.** *сиромашан, убог.* — Сваком црква уточиште даје, и ништијем кô и богатијем. *Март.* **б.** (у именичкој служби, само одр.) м *сиромах, просјак.* — Писемски је од овога [Калиновића] направио борца против корупције и заштитника ништих и убогих. *Прод.*

Изр. ништи духом црквен. *мирни, мирољубиви, трпељиви; простодушни.* — Сви су ништи духом, мирољубиви, слаткохрани. *Мат.*

нѝшта, нѝчег(а), заст. нѝчеса (дат. нѝчем(у), инстр. нѝчим) **1.** *одрична именичка замјеница: ниједан предмет, ниједна ствар, ниједна појава, догађај.* — И разговор је скренуо на подручје које није имало ништа заједничко с примљеном упутом. *Крањч. Стј.* А ипак више не види ништа од оног што је он тада био. *Чипл.* **2.** прил. *никако, нимало.* — Богами су Французи ваљасти; ништа грђи од нас нијесу! *Нен. Љ.* Наташа се мало одмакне да се види у огледалу. Хаљина је била дуга. — Богами, ништа није предуга. *Крањч. Стј.* **3.** *у именичком значењу* **а.** *оно што нема вредности, значаја; оно што изгледа нематеријално, ваздушасто.* — Овај камен ти је најбољи за оштрење сикире. Према њему су брус и тоцило ништа. *Ћоп.* Црни креп, прозиран, лаган, танак, једно ништа. *Бег.* **б.** *ништавило, празнина.* — Ја знам добро: све на свету да је ништа и нирвана. *Митр.* Мој господар неће краљевину бацити у ништа. *Вел.*

Изр. боље ништа него ~ *боље добити бар нешто него остати без ичега*; није без ~ *нешто је било, нешто се десило*; није му ~ *није болестан, није страдао и сл.*; није му он (она и сл.) ~ *нису у сродству*; нико и ~ *безвредан, безначајан човек*; ником ~ *као да се ништа није десило*; ~ од њега (нема) *у тешком је здравственом стању, умреће*; ~ под богом нема *пуки је сиромах*; ~ за то, не чини ~, то није ~ *не мари, све је у реду*; увече триста, ујутру ~ *много обећава, а обећања не испуњава.*

нѝштав, -а, -о *ништаван*: ~ разговор, ~ чланак. — Све су силе мртве и ништаве за онога који право мисли. *Ињег.* О, то је доказ ваше савјести, ал' разлози су ништави и слаби. *Богд.*

нѝштāван, -вна, -вно **1.** *безвредан, безначајан; незнатан*: ~ разлог, ~ доказ. — Обоје се осећају несрећни ... у овој касаби и у друштву официра, већином празноглавих и ништавних људи. *Андр. И.* Знао [је] да представља човјека који је тако ништаван и глуп да му он може отети жену. *Шег.* **2.** правн. *који нема законску важност, неважећи.* — Оглашују се ништавним сва решења о отпуштању, пензионисању ... државних службеника донесена под окупацијом. *Пол. 1944.* Првостепено решење донео је стварно ненадлежан орган, па је оно ништавно. *Пол. 1958.*

нѝштавац, -ā̀вца м *безвредан, неваљао човек, ништавило.* — Љубав ми се вјерно дружила са заклетвама дана вјенчаног и спаде сада на тог ништавца. *Богд.* Сад ће

рећи приморци цијелијем разлогом да смо ништавци. *Љуб.*

ништáвет ж необ. *в. ништавило.* — Мисао надомјештати ништаветом од неразбора, превратништво је несмотрењака. *Шим. С.*

ништàвило с **1.** *празнина, простор без ичега.* — Човјек се ... губи у ништавилу као сјенка. *Крл.* Бескрајно ништавило било је пред њом, потпуни мрак. *Рист.* **2. а.** *безначајност, безвредност, ништавност, беда.* — Његова изненадна смрт управо је само спречила те се није показало ништавило те политике. *Марк. Св.* Свијет ће видјети да све наше богатство није него позлаћено ништавило. *Шен.* **б.** *безвредна, безначајна особа.* — Говорила је за њега да је бедник, да је једно ништавило, да никад честито одело није имао. *Пол. 1959.* А онај бјелооки је ништавило. *Крањч. Стј.*

ништàвлук м *в. ништавност.* — Пукнут ће глас по селима о његовој кривњи и ништавлуку. *Божић.*

нйштáвнōст и **ништáвнōст,** -ости ж *особина онога што је ништавно.* — Празнина свијета и ништавност ствари, сто пута чута, сто пута виђена, црна црнина, и страхота ствари опет се враћа, погибељна жена. *Уј.* Он јаче осети своју бедност и ништавност. *Дом.*

нйштавōст, -ости ж *ништавност.* — Он увиде ништавост повода њихове свађе, контрадикције у које су обоје упадали. *Уск.* Није нужно да се у изјави жалбе означе тачке ништавости. *Мј. 1926.*

нйштāк, -áка м *в. ништавац.* — Браћа му убоги сиромаси, надничари ... ништаци. *Рад. Д.* Породили [смо] ништаке, нераднике, покварен народ. *Ђос. Д.*

нйштāр м необ. *в. ништавило* (*1*). — Кад пусти ништар из дубине зјао, свјетотворна озвала се слова. *Шен.* Сретнији је био од човјека црв, јербо памети нема, јер срца нема, јер бесвјестице пада у ништар. *Шен.*

ништàрија ж и м **1.** *безвредна, нечасна особа.* — Дужност је сваког ... војника да ... пријави такву ништарију. *Јонке.* Шта радим ја? ... Пландујем заједно с овом ништаријом! — и руком показује на забленутог Ива Марића. *Лал.* Увече, при сједници, говорили су о њој. — Ово је једна ништарија! — вели Матија. *Ђор.* **2.** мн. зб. *ситнице, ситне ствари; тричарије.* — Милица [је] нешто ... закључавала у свој мали сточић са чаробно тајанственим фијочетом, пуним папирића ... игала, дугмади ... и других ништарија. *Петр. В.* фиг. Ај, не тари си главе због ништарија. *Ков. А.* Он је једину бившу управу у Војној крајини држао ваљаном, све остале уредбе биле су трице и ништарије. *Коз. Ј.*

нйштароба ж покр. *в. ништарија* (*1*). — А што си ти, мрцу, што си ти, ништаробо, што си, кажи! *Лоп.*

нйштāчкй, -ā, -ō *који се односи на ништаке.*

нйштачовјек м (ијек.) покр. *в. ништавац.*

нйштēње с *гл. им. од ништити.*

нйштетан, -тна, -тно *ништаван.* — Жена његова указала му се тако узвишена, а он тако ништетан да се застидио самога себе. *Коз. Ј.* Разговор њихов није могла ни слушати, тако јој је био ништетан. *Ивак.*

нйштетнōст, -ости ж *ништавност.* — Он се бојао пред таквом крепости, увиђао је своју ништетност. *Кум.* Она је сад почела увиђати ништетност новца, а вриједност властитог рада и продукта. *Коз. Ј.*

ништѝна ж *празнина, ништавило.* — [Пепео] се љуља на крилима шумним по ништини вековечне таме. *Јакш. Ђ.* Да је да куче лане, па да се прекрстим. Овако од ништине пуца у глави. *Ђос. Д.*

нйштитељ м *онај који ништи, уништава.* — Ови ништитељи народа ... морадоше од хрватске мишице однијети срамоту. *Ђал.* Шишман бијаше знаменит купац људских душа, ништитељ људског поштења. *Шен.*

нйштити, -йм несврш. **1.** *убијати, уништавати:* ~ непријатеље, ~ становништво. — Друштво нема право ништити живот. *Матош.* Дође ми воља да убијем, да ништим све што постоји. *Дом.* фиг. Ничег нема осим ... туге што се лагано и тешко пење уз груди и ништи сваку радост. *Ђоп.* **2. а.** *прекидати постојање чега, обарати, рушити.* — Револуција [је] рушила феудализам, ништила вековне привилегије. *Прод.* И глаголицу је вријеме ништило и обарало толико у друштвеном животу колико у цркви. *Водн.* **б.** правн. *обустављати важност чега, укидати, поништавати.* — Већ неколико обавеза — које су имале законску снагу — држава је ништила новим законима. *Ђос. Б.* Помиловањем се опрашта, или ублажује досуђена казна, али се њоме не ништи и пресуда. *Мј. 1926.*

~ **се 1.** *уништавати се.* — Бог нас је створио да се у миру множимо, не да се у немиру ништимо. *Шен.* **2.** *губити се, ишчезавати.* — Циљ си ком воде сви пути, све пруге пред ким се ништи гордост људског ума. *Бој.*

нйштица ж **1. а.** *никаква количина, нула.* — Домаћи послови су слаби, извоз је једнак ништици. *Јонке.* **б.** *знак којим се*

бележи та величина (0). **2.** фиг. *безвредна, ништавна особа, ништавило, ништарија.* — Тâ ништица си, ништа више. *Шов.* Ништица нека ме критикује, а ја осећам на себи шапу звери, и крвав сам! *Сек.*

нѝштичав, -а, -о *који се односи на ништицу; безвредан, безначајан, ништаван.* — Досађивао сам се у такозваном вршењу својих ништичавих дужности. *Крл.*

нѝштõван, -вна, -вно правн. **1.** *в. ништаван.* **2.** правн. *који се односи на поништај судске одлуке:* ~ поступак, ~ жалба.

нѝштõвница ж правн. *акт поништаја судске одлуке. Бен. Рј.*

нѝшчӣ, -ā, -ē *в. ништ.* — У народног човека се прометнуо и с нишчима се изравнао. *Каш.* Треба бити један из класе нишчих па не осетити и њихову поезију. *Богдан.*

Изр. ~ духом *в. уз ништ (изр.).*

но и **нõ** (кад је наглашено: нô) везн. **1.** *као супротни везник:* ***али*** **а.** *за означавање супротности, разлике, често испред реченице којом се износи сметња ономе што би се очекивало.* — Она прекорачи преко прага, но ноге јој излетеше, и она паде. *Вес.* Ако Маргерита жели да ме види, она ваљда зна где ми је кућа, па нека дође; но ја нећу никад закорачити на [ту] улицу. *Цар М.* **б.** *за означавање онога што се дешава мимо значења претходног исказа:* ***ипак, па и поред тога.*** — Свакому је криво, но право је свјема. *Вел.* То није био лак посао, но ја сам га свладао и извршио. *Нен. Љ.* **в.** *за прекидање и враћање на оно о чему је раније било говора (понекад као закључак који се супротставља ономе што је пред тим речено).* — Но поред свих сукоба ... треба признати ... *Нех.* Но на то се више нико не осврће. *Нен. Љ.* **2. а.** *испред исказа који значи нешто што долази уместо чега негираног:* ***него, већ.*** — Не лудуј, но се смири. *Лал.* Боље да сам живот клупку змија дала, но да ругло дојим. *Јур.* **б.** *као поредбени везник, иза компаратива:* ***него, од.*** — Свак мисли ... да је тај други ... срећнији но он. *Каш.* И већ одскочи брже **но** јелен. *Вел.* О, да сам радије поочим но отац! *Богд.* Млад је, иако му је осамнаест година више но њој. *Дав.*

нõ узв. **1. а.** *за појачавање исказа, често као узвик задовољства.* — Но, то ми се допада! — вели љутито поп-Ћира, а попадија долива уља на пламен гнева поп-Ћирина, па наставља ... *Срем.* Он је стално одобравао сваком, истим речима: — Но, то је изврсно! *Петр. В.* **б.** *за изражавање укора, прекора (често садржаног у питању).* — Од миша толико дрекнути! но! ... учини госпођа Цана и пљесну рукама. *Глиш.* Говорио сам ти да не идеш, ђаволја траго! Но, шта сад да радиш? *Моск.* **в.** *при извлачењу закључка из чега, мирењу с чим.* — Промашит ћу ... [испитни] рок, а послије — но — спремит ћу се боље. *Крањч. Стј.* **2.** (често удвојено) *у значењу блажег упозорења неком, смиривања, благог наређења, храбрења и сл.* — Но, но, драги мајсторе — говорио је притворном љубазношћу ... Немојте се тако жестити. *Јаки. Ђ.* Но, но — мислим — није баш страховит овај див. *Крањч. Стј.*

-но *суфикс који се додаје односним заменицама и другим речима односног значења:* којино, гдено, каоно и сл.

НОБ (непром. или се мења као именица м. рода: НОБ-а и сл.) скраћ. *народноослободилачка борба.*

нõбе-шèћер и **нõбе-шèћер** м тур. *кандисани, жути шећер.* — Имам драгог биљег од бисера, а слађега од нобе-шећера. *НПХ.* Када жарко сунце залажаше, онда Ахме с мајком вечераше бијела хљеба и нобе-шећера. *НПХ.*

нòбеловац и **нõбеловац,** -бвца м *добитник Нобелове награде.*

нòбет и **нõбет** м тур. *стража, смена; ред. Шкаљ.*

нобèчија м тур. *стражар, војник на straži. Шкаљ.*

нòбили м мн. лат. *племићи, аристократи, племићки сталеж, племство, аристократија.* — Тако је ... настала нова аристократија — нобили. *Пов. 1.* Нобили ће осудити душманина на страшну смрт. *Нех.*

нобилизѝрати, -лизѝрām свршн. и несврш. *прогласити, проглашавати за племића, да(ва)ти племићку титулу.*

~ **се** *поста(ја)ти племић, доби(ва)ти ранг племића.* — Данас је сасвим сигурно утврђено ... да је тада ова већ отприје нобилизирана породица била јако помађарена. *Шиш.* Ти познајеш Тополића, нобилизираног велетршћа. *Шен.*

нõбл фр. варв. **1.** прид. непром. *отмено васпитан, отмено одгојен, отмен; који је вишег друштвеног положаја, својствен вишем, отменијем свету.* — Био сам ја неки други Пера, дотјеран, згодан, нобл. *Бег.* Баш сам тим човеком [зетом] задовољан; нобл човек, васпитан човек. *Јакш. Ђ.* **2.** прил. *отмено.* — Чак баронеса! Но здрав био, то је нобл! *Јонке.*

нòблес м и **ноблѐса** ж фр. варв. **1.** *племство; виши, отмени свет.* — Били су лепи сватови. Сав ноблес тога места био је заступљен. *Срем.* **2.** *особина онога што је нобл, отменост; висок положај у друштву; отмен покрет, гест.* — Друге официрске кћери више [су] нагињале на некакову ноблесу. *Шен.* Само ту још има ноблесе, правде, истине ... и мало хумора. *Сек.* Ми као да смо пронашли једну нову форму

ноблесе, а то је гаванство, на брзу руку и без скрупула стечено богатство. *Цар М.* Удова хвата рукавицом груду, баца је у гроб дивном ноблесом. *Домј.*

нӧв, нӧва и нӧва, нӧво и нӧво **1. а.** *који је тек направљен (сазидан, купљен итд.), неупотребљаван или веома мало употребљаван:* ~ кућа, ~ одело. — Извуци ново небо прије него дођу попови. *Пав.* **б.** *скоро пронађен или створен, тек сад објављен.* — Књижевна критика ... оставила је својих значајних трагова ... у сталном зазирању од нове речи или нова израза. *Бел.* **2. а.** *који се први пут појавио, раније непознат.* — У том часу уђе у дворану нова особа. *Крањч. Стј.* Ми сваки дан израђујемо нов језични материјал за Брозове и Ивековиће. *Скерл.* **б.** *који је скоро настао или ће тек настати, млад; свеж.* — Под њима нова трава из земље избије. *М-И.* Нов ће га зрак одмах растријезнити. *Наз.* **в.** *који је без искуства, неискусан, неупућен (у посао, дужност коју обавља и сл.).* — Још си нов! — добаци неко из угла, и други се насмејаше. *Макс.* **3.** *други, друкчији него досад, измењен.* — Увек се дешавало понешто ... што је везира приказивало у ... новој светлости. *Андр. И.* Наступала су нова времена. *Милис.* Гле, она ће уводити нови ред! *Бен.* **4. а.** *који се поново среће, који се понавља (временски или у истом или сличном виду);* дални: ~ месец, ~ година. — Пријатељи га салеђу ... да се склони из Србије, где му је нов затвор сигуран. *Скерл.* Швејк је ... пошао даље, у сусрет новим пустоловинама. *Јонке.* **б.** *који се поново додаје, даје на оно што је већ дато, што постоји (а што је исте или сличне врсте).* — Трпао [је] у тањир све нове и нове колаче. *Ћос. Б.* [То] му је ... давало нов извор полета. *Крањч. Стј.* **5.** *који припада садашњости, последњим данима, садашњи; савремен.* — Многи од тих закона [су] најновијега датума. *Мј. 1936.* Наша нова књижевност ... пише се само на штокавском дијалекту. *Стев.* **6.** *напредан, прогресиван (по схватању, политичкој опредељености и сл.).* — Тај учитељ је нов човек, очевидно васпитаван у колу омладине која се школовала под утицајем покрета Светозара Марковића. *Глиг.* **7.** (у именичкој служби) с **а.** *нове појаве у животу.* — Старо нестаје, а ново се рађа. *Лог. 2.* **б.** *нове зграде, грађевине.* — Све око њега [дућана] ... се порушило, а ново дигло. *Срем.* **в.** *нове хаљине, нова одећа.* — У ново обучене ... промичу жене. *Станк.* **г.** *нове вести, новости.* — Шта има ново код вас? *Јонке.*

Изр. гледати, буљити као теле у ~ врата *в. гледати као теле у шарена врата (уз врата изр.);* дотерати на ~ калуп *прилагодити новим условима, увјетима, дати чему друкчији, нов облик.* — Те установе ... не могу бити задруге ... То су еснафи, мало дотерани на нов калуп. *Лапч.*; Нова година *дан 1. I*; нова година *наступајућа или настала година од 1. I. до 31. XII*; нови век *период, епоха која обухвата време од друге половине 15. столећа до данас;* ~ новцат (новцит) *потпуно, сасвим нов, неупотребљаван*; Нови завет (тестамен(а)т *в. уз завет (изр.)*; Нови свет (континент) *Америка (ређе и Аустралија и Антарктик)*; ~ сребро хем. *легура никла, цинка и бакра, алпака*; окренути нову страну (нови лист) *почети радити, поступати друкчије, супротно од досадашње праксе.* — Бошко ... одједаред окренуо нову страну. Заволео девојчицу. *Сек.*; примати, узимати ново за готово *примати, прихватати нешто као сигурно, не проверавати*; срећна ~ година *поздрав за изражавање жеља при наступању нове године.*

НОВ скраћ. *народноослободилачка војска (у нашој земљи за време II светског рата).*

новàјлија и **новáјлија** м **а.** *човек који је нов, почетник у неком послу, онај који је тек почео нешто да ради.* — Добро је да новајлија пред собом имаде напреднијег веслача. *Весл.* [Он] је био војник и новајлија у политици. *Гавр.* **б.** *који је тек дошао (у неку средину или на неки посао), новодошавши; новак (1б).* — Он је с тугом и жалошћу гледа како се шета с тим новајлијом. *Сим.* Добро дошао новајлија! *Нуш.* Код регименте новајлије пораздијелило, а ја ... с Марком к ескадрону у Бјељак. *Маж. Ф.*

новàјлијка и **новáјлијка** ж *женска особа новајлија. Прав.*

новàјлијскӣ, -ā, -ō *који се односи на новајлије и новајлијке.*

новàјлика ж *в. новајлијка. Р-К Реч.*

новàјлијнка и **новáјлијнка** ж *в. новајлијка.* — Осман-бег ... пије и нуди свима, највише новој хануми ... Он се осмјехну и пољуби новајлинку. *Ћор.*

нӧвāк, -áка м **1. а.** *новајлија.* — Ваља га упутити: он је сремежљив, још новак. *Глиш.* Ослободио се [млади официр] неизбежних недостатака књижевног новака. *Дов.* **б.** *нов војник, регрут.* — Кнез је раздијелио по селу »позовке« и објавио дан кад ће с новацима пред котар. *Коч.* Био је то скуп новака који су код нас уновачени, а сада су кретали у војску. *Крањч. Стј.* **в.** *нов ђак; ђак који први пут учи један разред.* — Учитељка не даде маломе новаку да сам ноћи у ... спаваћој соби. *Шапч.* У разреду има 35 ученика, од тога 27 новака и 8 поноваца. *Стев.* **г.** *искушеник, манастирски ђак.* — Тешке радове ... је имао да

ради као новак у свом манастиру. *Књеж. Б.* **2.** покр. *нов, млад месец. Вук Рј.*

нова̀ка ж покр. *в. нафака.* — Ако сте уморни, одморите се ... Сутра ... други дан, друга и новака! *Вес.*

нова̀киња ж **1.** *женска особа новак (1).* — Новакиња [је], сједећи на дрвљанику, сређивала своју санитетску торбицу. *Ћоп.* Новакиње постави Иван у ред уз старије сестре. *Шен.* **2.** *домаћа животиња (женка) скоро купљена, скоро набављена.* — Чисто врелце под жбуном зове из ког је Мркуља [крава] пила новакиња је пресушила за трен ока. *Ћоп.*

но̀вāн, -а́на, -а́но само у изразу: нов ~ покр. *в. нов новцат (уз нов изр.). Рј. А.*

но̀вāтор м лат. *онај који уводи, уноси нешто ново.* — Књижевник код нас, то је неимар живота, надахнути новатор. *НК 1946.*

но̀вāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на новаторе*: ~ теорија, ~ склоност.

но̀вāторство с *увођење новина̄, тежња за новим.* — Био је ... против пуког формалистичког новаторства. *Петр. В.* Новаторство [је] у казалишту потребно ... у форми и садржају. *Вј. 1960.*

но̀вац, но́вца м (мн. но̀вци, ген. но̀вāцā̄) **1. а.** *нарочито израђен метал или папир утврђене вредности, који издаје држава, а служи као средство плаћања.* — Новци су у твојим рукама, па кад ти нестане, а ти кажи! *Лаз. Л.* Новац подгриза живот, трује крв, он по̀ живота отме. *Коз. И.* **б.** *метални комад, новчић, пара.* — Капетан се маши у џеп и онда бркаше по сребрним и златним новцима. *Јакш. Ђ.* Код несретника нађоше у џепу два велика златна новца. *Наз.* **в.** *одређени (новчани) износ, сума.* — Новац шаље ... сину, а он га тамо у свету даље ... обрће. *Сек.* **2.** *богатство; капитал.* — Они вичу на оружје, али трче за новцем. *Матош.* фиг. Њена свекрва хтела [је] сина да ожени новцем и именом. *Рист.*

Изр. бели ~ *сребрн новац, сребрњак.* — Баци на тезгу један златник с нешто бела новца. *Грол.*; бити при новцу а) *имати новаца, добро стајати материјално*; б) *имати новца уза се*; за мале новце *јевтино*; крупан ~ *новчаница или комад новца веће вредности*; *доста пара*; куповати за готов ~, плаћати готовим новцем *плаћати одмах новчаницама или комадима новца*; лежати на новцу *бити одвећ богат*; ни за које новце *ни по коју цену, ни за шта на свету*; ~ душогубац посл. *из похлепе за новцем људи често почињају најсрамнија дела*; ~ пада, капље (са свих страна) *добро се зарађује, новац се гомила*; (о)стављати ~ на страну *штедети*; примати, узимати за готов (прави) ~ *примати све за истину, слепо веровати свему.* — Они су са детињском наивношћу примали за готов новац све приче о нашим победама. *Јов. С.* Почео [је] ... приповиједати, примивши у душевној наивности за прави новац ријечи књегиње. *Крањч. Стј.*; расипати ~ *трошити много*; ситан ~ *новчаница или комад новца мале вредности*; човек од новца *богат човек*; чувати (скупљати) беле новце за црне дане *штедети, остављати на страну за случај потребе, беде, невоље.*

нова́ција ж лат. правн. *уговор између дотадашњег повериоца и дужника којим они уместо постојеће стварају нову обавезу.*

нова́чење с *гл. им. од новачити.*

нова́чити, но̀вā̀чӣм несврш. **1.** *узимати, купити новаке, регруте, регрутовати.* — То ће најбоље знати они који ће новачити рекруте будућности. *Матош.* **2.** фиг. *врбовати, придобијати.* — Глумце новаче по Европи. *Уј.* **3.** *уводити нешто ново, какве новине. Р-К Реч.*

нова̀чић м *дем. од новак.*

но̀вā̀чкӣ, -ā, -ō *који се односи на новаке.*

но̀вā̀шан, -шна, -шно песн. *нов.* — Добро дошле пјесмице новашне. *Прер.*

нова́штво с *стање искушеника или искушенице пре примања, полагања завета, време приправништва за редовничко звање, калуђерски новицијат. Деан. Рј.*

новѐла и **но̀вела** ж тал. **1.** *кратко прозно дело са сажетом композицијом, кратка приповетка, приповест, прича.* **2.** правн. *нова, накнадна измена и допуна ранијем закону.* — Народна скупштина на приједлог владе ... изгласала је законску новелу. *Риб.*

новелѐта ж *кратка новела, новелица.* — Писао је ... лирске драмолете ... жарке новелете. *Марј. М.*

новели́рати, -èлӣрā̄м сврш. и несврш. правн. *накнадно изменити, мењајући допунити, допуњавати ранији закон, (из)вршити новелу (2) у ранијем закону.* — По новелираном изборном закону ... на изборима које је вршила Пашићева хомогена влада ... *Риб.*

новѐлист(а) м *писац новела.*

новелѝстика ж *новелистичка литература.* — Г. 1871. објавио је [Шеноа] хисторијски роман »Златарево злато«, и отад се дао у првом реду на новелистику. *Барац.* У нашој ... новелистици, која обилује стотинама добрих прича, то није мала ствар. *Ж 1955.*

новѐлистица ж *новелисткиња.* — Дјело покојне новелистице пољске ... изаћи ће у Лавову. *В 1885.*

новелѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на новелисте и новелистику*: ~ мотив, ~ облик. — Матошев новелистички рад има тек узгредније значење. *Барац.*

новѐлисткиња ж *она која пише новеле.*

новѐлица и **нòвелица** ж *дем. од новела.*

новѐличан, -чна, -чно *који има одлике новеле.* — Крлежа има у њима [Глембајевим] ... огромну грађу ... Из ње је, поред неколико новеличних одломака, досада извадио и две драме. *Богдан.*

нòвембар, -бра м лат. *једанаести месец у години, студени.*

Изр. 29. новембар *празник Републике СФРЈ.*

нòвембарскӣ, -ā, -ō *који се односи на новембар*: ~ хладноћа, ~ дан.

новéна ж лат. покр. *побожност у католичкој цркви која се врши у девет узастопних дана.* — Кад се врате дјевојчице с новене, оне ће ти ... дати. *Војн.*

новéтање с *гл. им. од новетати.* — Да не буде ... новетања као да сам протурио шило за огњило прво је требало да размотрим како то средство помаже свому изумитељу. *Шим. С.*

новéтати, нòвēтāм и нòвēћēм несврш. необ. *в. зановетати.* В. пр. уз гл. им. новетање.

новечѐнтист(а) м *уметник из доба новечента.*

новечѐнто м тал. *уметнички стил, израз (нарочито у ликовној уметности, архитектури и музици) 20. ст.*

нòвина ж *в. новине.* — Прошлога прољећа видио сам у читаоници велику ... њемачку ... новину. *Новак.*

новѝна ж **1. а.** *нова ствар, појава, нов дух, свежина, оригиналност.* — Све, од убруса до сребра ... носило је на себи онај посебни отисак новине кога бива у домаћинству младих брачних парова. *Крањч. Стј.* Његове позоришне оцене веома изненађују новином критичаревих погледа. *Прод.* **б.** *нов проналазак*; *нов начин*; *измена, реформа.* — Поменуте две техничке новине у китолову биле [су] њихови ... проналасци. *Петр. М.* У погледу финансирања научних установа Нацрт [закона] предвиђа значајне новине. *Пол. 1957.* **в.** *промена.* — Ни матура ... није унијела неку нарочиту новину. *Козарч.* **2.** заст. *нова вест, новост.* — Какве имаш новине из Загреба? *Шен.* Ако су новине повољне, онда се »од радости« пију још по три кварта. *Ћор.* **3.** покр. *нова млада, невеста.* — Он ... одобри кумчету избор и новину, он му први везује пешкир ил' мараму о буклију. *Чипл.* **4.** покр. *нова летина, нова жетва.* — Неће остати жив ко се до новине не осоли. *Андр. И.* **5.** покр. *земља која се оре, обрађује први пут или после дужег одмарања. Рј. А.* **6.** покр. *млад месец, младина. Рј. А.*

нòвинӣр м **1.** *човек који се бави писањем за новине или уређивањем новина.* — Најприје чистилац канала ... онда дуго нитко, а сасвим на концу новинар. *Крл.* **2.** разг. *продавац, разносач новина.* — А »хартија трпи све«, што рекао овај наш Мика новинар (разносач и продавац новина, што је седео ту у авлији). *Срем.*

нòвинӣрев, -а, -о = новинаров *који припада новинару.*

новинӣрење с *гл. им. од новинарити.* — Основна мисао мог новинарења бијаше ... западном ... културом потенцирани, индивидуалистички национализам. *Матош.* Чак и новинарење [се] боље плаћа него умјетничко писање. *КН 1960.*

новинӣрити, -ѝњӣрӣм несврш. *бавити се новинарством, писати у новинама.* В. пр. уз гл. им. новинарење.

нòвинӣрка ж *женска особа новинар.*

нòвинӣркин, -а, -о *који припада новинарки.*

нòвинӣрница и **новѝнӣрница** ж заст. *радња у којој се продају новине.* — Да бисте Василију дали 30 егземплара ... а једно 10 и Милошу у новинарницу. *Вук.*

нòвинӣров, -а, -о = новинарев.

нòвинӣрскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на новинаре*: ~ удружење, ~ коментар, ~ легитимација, ~ живот. — У новинарској ложи настао је тајац. *Риб.* **б.** *в. новински.* — У Европи жене се људи такође по новинарским огласима. *Шен.*

Изр. ~ патка *измишљена, неистинита вест (обично објављена у новинама).* — Коме је тачно и шта старац завештао? Универзитету? Трговачком фонду? ... или је можда све то новинарска патка? *Ћос. Б.*

нòвинӣрски прил. *на новинарски начин, као новинар*: ~ написано.

новинӣрство и **нòвинӣрство** с *позив и занимање новинара.* — Књижевност је таленат, новинарство рутина. *Матош.* Фраза је, и кад није глупа и тривијална, најопаснија болест новинарства. *Зог.*

новинѝрчић м **1.** *дем. од новинар (2).* — Новинарчићи, у очекивању вечерњег издања, играју крајцарица. *Ћос. Б.* **2.** подр. *слаб, лош новинар.* — Мисао да од сада мора рачунати и са тим новинарчићем, једила га је. *Ћос. Б.*

нòвинац, -йнца м необ. *новак, регрут.* — Сат је држао пред собом да зна у право вријеме измијенити стражу шапнувши новинцу лозинку. *Киш.*

нòвине ж мн. *свакодневно или повремено штампани текстови на неколико великих листова у којима се објављују и (најчешће) оцењују догађаји, збивања из текућег јавног живота, дају вести и обавештења*: вечерње ~, недељне ~, шаљиве ~. — фиг. Пуховац [се] шетао са три пензионирца који су били живе новине. *Новак.*

Изр. зидне ~ *табла на којој су налепљене вести и чланци из живота колектива или друштвене организације*; петпарачке ~ *новине које објављују узбудљиве, сензационалне вести и догађаје (обично недовољно проверене и преувеличане)*; службене ~ *лист који објављује уредбе, прописе и друге службене вести*; усмене ~ *састанак, скуп на коме новинари, јавни и културни радници излажу актуелне проблеме.*

нòвинице ж мн. *дем. од новине.* — Учитељ ... држи неке новинице у рукама и ... чита гласно један допис. *Ранк.* Ради тога догађаја напале су га противничке новинице. *Неим.*

нòвйнскй, -ā, -ō *који се односи на новине или (ређе) на новинаре, који се објављује у новинама*: ~ папир, ~ чланак, ~ агенција, ~ вест, ~ сарадник; новинска пискарала.

нòвйнство с зб. *новине, дневни листови, штампа.* — Оцјена новинства о тој законској основи ... била је врло симпатична. *ХР 1928.* Било је нечег великог ... у свем нашем тадашњем новинству. *Петр. В.*

новйтак, -тка м покр. *в. новост.* — Јесте ли чули новитак, ах? *Војн.*

новйтēт, -éта м лат. *нешто ново, новина, нова ствар, нешто што се показује, појављује први пут (нов трговачки артикал (у моди), нова, тек објављена књига и сл.); новотарија.* — Технички новитети Ибзенови ... су: прво увођење дискусије ... друго ... последица преношења самих гледалаца у личност драме. *КН 1956.* Ствар је доживјела више реприза неголи сви они остали рујански новитети. *Л 1905.*

нòвити, -йм несврш. необ. *чинити што новим, обнављати, поправљати.* — У арсеналу млетачком ... нове бродовље. *Комб.* ~ **се** *обнављати се.* — Боже живи, благослови ... милу земљу, свети дом, да се млади, да се нови. *Прер.*

нòвйц, -йца м лат. *новак (1г), искушеник.* — Младић ступи за новица у крижаре. *Маж. Ф.*

нòвица ж **1.** *новост, новина.* — Стане му одмах приповиједати ... о казалишним новицама. *Бал.* **2.** *нова калуђерица, редовница. Р-К Реч.* **3.** *нова лађа. Рј. А.* **4.** *нова ракија. Рј. А.*

новицијāт, -áта м **1.** *време искушеништва.* — Анђелија ... је прекинула ... свој завјетни новицијат. *Божић.* **2.** *школа за искушенике, новаке (1г).* — По свршеним студијама фра Никола је био мештар у новицијату. *Андр. И.*

новйшат, -а, -о разг. *нов.* — О, Исусе! ... узвикну Бакоња, гледајући Мачка ... у новишатој мантији са бијелим ... конопом. *Мат.*

Изр. нов ~ *в. нов новцат (уз нов изр.).*

нòвљāк, -áка м покр. *в. новак (2). Вук Рј.*

Нòвљанин м (мн. -āни) *онај који је из Новога и из Новске.*

Нòвљāнка ж *она која је из Новога и из Новске.*

нòвљāнскй и **нòвљанскй**, -ā, -ō *који се односи на Нови и Новску.*

Нòвљāнчица ж *дем. од Новљанка.*

ново- *као први део придевских и (ређе) именичких сложеница означава*: *нов, скорашњи, недавни, тек настао, скоро настао, тек створен*: новоименован, новопостављен, новосаграђен; новоградња, нововерство.

новоàнгажовāн, **-а**, -о *одскора ангажован, недавно ангажован.* — Ступају први пут, као новоангажовани чланови пред поштовану публику. *Срем.*

новòбрдскй, **-ā**, -ō *који се односи на Ново Брдо.*

Новòбрђанин м (мн. -āни) *онај који је из Новога Брда.*

Новòбрђāнка ж *она која је из Новога Брда.*

нòвовāрошкй, **-ā**, -ō *који се односи на Нову Варош.*

новòвек, -а, -о, ијек. новòвјек *који припада новом веку, новом времену, нов.* — Нововјека европска драма за ренесансе развила [се] без икаква утјецаја старије црквене драме. *Водн.* Покућство у ... салону бијаше нововјеко и модерно. *Ж 1955.*

нововèкōван, -вна, -вно, ијек. нововјèкōван *који се односи на нови век.*

новòверац, -ерца и **нововерац**, -рца, ијек. новòвјерац и нововјерац, м *онај који исповеда, или који је примио неку нову веру; назарен.* — Његов декрет од г. 1904. против нововјераца у Угарској изазвао је тешке вјерско-политичке борбе. *Водн.* Ми у кући били [смо] нововерци. Од оца је прешло на мене. *Чипл.*

новòвēрје, ијек. новòвјерје, с *нововерство. Прав.*

новòвēрка, ијек. новòвјерка, ж *женска особа нововерац.*

новòвёрнйк и **новòвернйк,** ијек. новòвјёрнйк и новòвјернйк, м *онај који је недавно примио или променио веру.* — Разумни људи међу муслиманима у чаршији нису били нимало одушевљени овим нововерником [учитељем који је прешао у ислам]. *Андр. И.*

новòверскй, -ā, -ō, ијек. новòвјерскй *који се односи на нововерце и на нововерство*: ~ агитатор, ~ скуп.

новове́рство, ијек. новòвјéрство, с *нова вера, исповедање нове вере*; *назаренство.* — Поред свега тога новòвјерство се ипак у Хрватској . . . укоријенило. *Водн.*

новòвечан, -чна, -чно, ијек. новòвјечан *нововек. Бен. Рј.*

новòвје-, ек. новове-.

новòвјенчàнйк, -и́ка м (ијек.) *особа која се венчава, која је скоро венчана.* — Ту славу приреди баруница новòвјенчаницима. *Шен.*

новòврéмен, -а, -о (ек. и ијек.) *нововремски. Прав.*

новòврéмскй, -ā, -ō (ек. и ијек.) *модеран, савремен. Р-К Реч.*

новогòдишњй, -ā, -ē *који се односи на Нову годину (празник)*: ~ ноћ, ~ песма, ~ прасе.

Новогрàдишчанин м (мн. -ā́ни) *онај који је из Нове Градишке.*

Новогрàдишчā́нка ж *она која је из Нове Градишке.*

новогра́дња ж *новосаграђена зграда, нова грађевина (готова или у грађењу).* — Конфорни станови у новоградњи обезбеђени и одмах усељиви. *Пол. 1958.* Киша. Магле. Голе зидине новоградња. *Крл.*

новògрàдскй, -ā, -ō *који се односи на Нови Град.*

Новògрађанин м (мн. -ани) *онај који је из Новог Града.*

Новògрађàнка ж *она која је из Новог Града.*

новогрчкй, -ā, -ō *који се односи на савремену Грчку*; *савремени грчки*: ~ језик, ~ култура, ~ писци.

новодобйвен и **новодобйјен,** -èна, -èно *који је скоро, недавно добијен.* — Сенат је . . . потпуњен сенаторима из новодобивених нахија *Вук.*

новополу́талй, -ā, -ō *који је скоро, недавно долутао.* — Долијетале младе грађанке и . . . свака од њих [се] овјесила о свог новодолуталог »ребела«. *Цар Е.*

новòдопскй, -ā, -ō *који се односи на ново доба, нововремски. Р-К Реч.*

новòдошā́вшй, -ā, -ē и **новòдошлй,** -ā, -ō **1.** *који је скоро, недавно дошао.* — Ушли су . . . први посетиоци у новодошавшу панораму. *Срем.* Дворац [је] препун новодошлог гада. *Бој.* **2.** (у именичкој служби) *придошлица, дошљак.* — Новодошавши је био веома леп човек. *НИН 1960.* Сваког новодошлог сачекивала је на путу гомила сељака. *Пер.*

новòдо̀шлица и **новòдошлица** ж и м *онај који је скоро, недавно дошао, придошлица.* — Сви се купе око новодошлице. *Поп. Ј.* Одмах је [чашу] наточи вином из омање бачве претакаче за новодошлицу. *Божић.*

новоза́ветнй, -ā, -ō, ијек. новоза́вјетнй *који се односи на Нови завет, који припада Новом завету*: ~ икона, ~ апокриф.

новоза́ветскй, -ā, -ō, ијек. новоза́вјетскй *в. новозаветни.*

новоза́вјетнй, -ā, -ō, ек. новоза́ветнй.

новоза́вјетскй, -ā, -ō, ек. новоза́ветскй.

новòзàпослен и **новòзàпошљен,** -а, -о *који је одскора, недавно запослен*: новозапослени радник.

новòйзабрā́н, -а, -о *који је скоро, недавно изабран*: новоизабрани руководилац.

новòйзграђен, -а, -о *који је скоро, недавно изграђен*: новоизграђени пут, новоизграђена фабрика, творница.

новòйзумљен, -а, -о *који је скоро, недавно изумљен*: новоизумљена игра, новоизумљени инструменат.

новòйзучен, -а, -о *који је скоро, недавно двучен, који је скоро нешто изучио, научио.* — [То] не би могли израђивати неискусни новоизучени радници. *ЕГ 2.*

новòйменовā́н, -а, -о *који је скоро, недавно именован, новонаименован*: новоименовани члан одбора, новоименовани епископ, бискуп.

новòйскопā́н, -а, -о *који је скоро, недавно, тек ископан.* — Она четири влажна дувара наше собе изгледаху ми тамни, хладни, баш као земља на новоископаној гробници. *Јакш. Ђ.* Округли долац смјестио је своју тамносмеђу, топлу материнску плоху новоископаних винограда. *Кал.*

новòйскр̀чен, -а, -о *који је скоро, недавно искрчен.* — Огромни комплекси новоискрчене земље били су врло плодни. *Ђур.*

новокàйн, -и́на м лат.-шп. *кристални прашак без боје и мириса који се употребљава за локалну анестезију.*

новòкантовскй и **новокàнтовскй,** -ā, -ō *који се односи на новокантовство, неокантовски.* — У свакоме налази одзива . . . покрет новокантовски или неокритички. *Баз.*

новòковā́н, -а, -о *који је скоро, недавно кован.* — Новоковани новац вриједит ће само кроз годину дана. *Шиш.*

новоковàница ж *новокована реч.* — Изговара чудне ријечи — псовке новокованице. *Јел.*

новòкрштен, -а, -о **1.** *који је скоро, недавно крштен. Рј. А.* **2.** (у именичкој служби) *онај који је скоро, недавно крштен, новокрштеник.* — Родитеље и кума [треба] поучити о значају крштења, о васпитању новокрштенога. *Ранк.*

новокрштѐнӣк, -и́ка м *онај који је скоро, недавно крштен.* — Пет динара по новокрштенику [као награда]. *Гор.*

новолàтӣнскӣ, -ā, -ō *латински новијег доба (од хуманизма до 17. и 19. ст.)*: ~ језик, ~ реч, ~ писац.

новолӣгāш, -а́ша м *нови члан неке спортске лиге.* — Новолигаш је савладао и државног првака. *Пол. 1958.*

новомобѝлисāн, -а, -о *који је скоро, недавно мобилисан.* — Далмација сада има велики број новомобилисаних људи. *Дед. В.*

новонàдошлӣ, -ā, -ō *који је скоро или после неког дошао.* — Сви новонадошли берсаљери окупили [су се] и сврстали у редове. *Цар Е.*

новонàименовāн, -а, -о *који је скоро, недавно наименован, новоименован*: новонаименовани старешина, новонаименовани конзул.

новонàсталӣ, -ā, -ō *који је скоро, недавно настао, који је скорији постанка.* — Новонастале набране планине [су] савијене у луковима. *ЕГ 3.* У новонасталој ситуацији... наша Партија брзо [се] организационо... [прилагодила] новим условима. *Комун. 1951.*

новонàчињен, -а, -о *који је начињен у новије време, скоро, недавно начињен.* — Тек постепено долази и новоначињена или у новом значењу употребљена реч. *Бел.*

новоорганѝзӣрāн и **новооргàнизовāн,** -а, -о *који је скоро, недавно организован*: ~ управа.

новоослòбођен, -а, -о *који је скоро, недавно ослобођен*: новоослобођени крај, ~ земља.

новоòснован, -а, -о *који је скоро, недавно основан*: новоосновани факултет, ~ држава, новооснивани клуб.

новоòтворен, -а, -о *који је скоро, недавно отворен*: новоотворени хотел.

новооткрѝвен, -ена, -ено *који је скоро, недавно откривен*: новооткривени споменик, ~ биљка.

Новопазáрац, -рца и **Новопазàрлија** м *онај који је из Новог Пазара.*

новопàзāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на Нови Пазар*: Новопазарски Санџак.

новопѐчен, -ена, -ено **1.** *који је скоро, недавно печен.* — Ужаснут зурим у ниску непомичну наслагу новопечених црвених цигала. *Минд.* **2.** фиг. *скорашњи, нов, који је скоро нешто постао.* — Поведе свога новопеченог пријатеља у собу. *Мил. В.* Приредили су гала-вечеру... у почаст новопеченог посланика. *Кол.*

новопòкрēнӯт, -а, -о *који је недавно покренут, недавно почео да излази (обично о листовима, часописима).*

новопòстављен, -а, -о *који је скоро, недавно постављен.* — Новопостављена учитељица [је] већ приспела. *Ранк.*

новòпрӣмљен, -а, -о *који је скоро, недавно примљен.* — Новопримљени радници нису упозоравани на опасности. *Вј. 1957.*

новопрӣпојен, -а, -о *који је скоро, недавно припојен, скоро присаједињен*: новопripојени крај, ~ област.

новопрӣспео, -ла, -ло, ијек. новопрӣспио, -пјела, -пјело *који је скоро, недавно приспео.* — Вечерас... је смјештена новоприспјела група. *Топ.*

новопрӣспио, -пјела, -пјело, ек. новопрӣспео.

новопроизвèден, -ена, -ено *који је скоро, недавно произведен*: новопроизведени официри.

новопрòнађен, -а, -о *који је скоро, недавно пронађен*: новопронађени лек.

новопрòсечен и **новопросѐчен,** -а, -о, ијек. новопрòсјечен и новопросјѐчен *који је скоро, недавно просечен*: новопросечени пут, друм, цеста.

новопрòсјечен и **новопросјѐчен,** -а, -о, ек. новопрòсечен и новопросѐчен.

новòраслица ж *в. неоплазма. Бен. Рј.*

новòрез м покр. *скоро ушкопљен бравац, вепар. Вук Рј.*

новòрође с покр. *оно што је скоро рођено; новорођенче.* — Скоро увек налазе [бродари] у повратку по које новорође зачето прошле зиме. *Дов.*

новòрођен, -а, -о *који је тек рођен (о детету)*; фиг. *које се тек појавило (о суицу).*

новòрођеница ж *тек рођено женско дете.* — Та новорођеница [је] дијете од кости, од меса, од крви ваше. *Ков. А.*

новорòђѐнчāд и **новòрођенчāд** ж *зб. им. од новорођенче.*

новорòђѐнче и **новорођéнче,** -ета с (супл. мн. новòрођенчāд) *тек рођено, новорођено дете.* — Новорођенче спава и до двадесет два сата на дан. *НЧ.* Беба је плакала оним наметљивим нестрпљивим плачем новорођенчади. *Дав.*

новòроче, -ета с заст. *в. новорођенче.* — Новороче треба за првих месеца . . . много да спава. *Батут.*

новосàграђен, -а, -о *који је скоро, недавно сграђен:* ~ кућа, ~ школа.

новòсадскӣ, -ā, -ō *који се односи на Нови Сад.*

Новòсађанин м (мн. -āни) *онај који је из Новог Сада.*

Новòсађанка ж *она која је из Новог Сада.*

Новòсатка и **Новòсаткиња** ж заст. *в. Новосађанка. Вук Рј.*

новòселац, -ēлца и -еоца м **1.** *новонасељеник, онај који се скоро, недавно где населио.* — Моја је кућа најстарија у овом селу. Сад су поготову сами новосеоци. *Шапч.* **2.** (Новоселац) *онај који је из Новог Села.*

нòвōст и **нóвōст,** -ости ж (лок. новòсти, нòвости и нóвости; ген мн. новòстӣ, нòвостӣ и нóвостӣ, дат. новòстима, нòвостима и нóвостима) **1.** *нова вест, нов догађај.* — Велики жупан нашао се у чуду када је дочуо за ту новост. *Том.* Деца . . . одмах рашире новост по граду. *Андр. И.* **2.** *нешто ново, оригинално, друкчије од досадашњег, новина.* — Још се уведе једна новост у манастиру. Архимандрит . . . стаде држати калуђерима . . . редовна предавања из литургије. *Ранк.* Они [су] у хрватску књижевност као новост уносили нешто што је у ствари било застарјело. *КХ 1936.*

новòстворен, -а, -о *који је скоро, недавно створен, новонастали:* ~ ситуација, новостворени однос.

новостèчен, -ена, -ено *који је стечен у новије време, скоро, недавно стечен.* — Оне [пчеле] новостечена својства не могу никако пренијети на потомство, јер га немају. *НЕ.*

новосȕстāван, -вна, -вно *који је по новом систему, систему.* — Обојица само свршили новосуставну препарандију. *Јурк.*

новòта ж **1.** *особина онога што је ново, новина, новост.* — Начин којим сте приповиједили . . . је једнак с новотом и необичношћу самога догађаја. *Вел.* Пројект [закона] не представља никакву новоту. *Арх. 1947.* **2.** *нова мера (уредба, пропис, ред).* — Султан . . . у покрајинама учврсти своју власт, без чега није могао уважати својих новота. *Том.*

новòтār, -ара м *човек који уводи новине, новоте, новатор, реформатор.* — То је најсмјелији и најмоћнији новотар свога доба. *Баз.*

новотáрац, -рца м *в. новотар.* — Он му кличе »добро дошô« . . . ал' сумња на њега као новотарца. *Марк. Ф.*

новотáрēње с *гл. им. од новотарити.* — Он бијаше од главе до пете »Хорват«, мрзећи на све што је за тада новотарење било. *Том.*

новотàрија ж *новина, новота.* — Поручује ти . . . да се оканиш сваке новотарије. *Шен.* Опрезни људи . . . [су] неповјерљиви према свакој промјени и новотарији. *Ћоп.*

новотáрити, -òтāрӣм несврш. *заводити новине, новотарије; нагињати новинама, новостима, новотаријама.* — В. пр. уз гл. им. новотарење.

новòтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на новотаре и на новотарство, који је склон новом, новинама, новотаријама.* — Његова новотарска . . . техника . . . могла би се . . . иживјети управо у пејсажима. *Бат.*

новотáрство с *тежња за новинама, новотаријама, увођење новинā, новотарија, новаторство.* — У дискусији су се чули гласови да је »новотарство« у казалишту потребно. *Bj. 1960.*

новòтворина и **новотвòрина** ж *оно што је новостворено, новоначињено; неологизам (у језику).* — [Комисија] је допустила неке акценатске новотворине, одобрила неке двострукости. *Ј 1957.*

новоȕвежбāн, -а, -о, ијек. новоȕвјежбāн *који је скоро, недавно увежбан.* — Домаћи [ће] . . . изводити неке новоувјежбане њемачке пјесме. *Ђал.*

новоȕвјежбāн, -а, -о, ек. новоȕвежбāн.

новоȕграђен, -а, -о *који је скоро, недавно уграђен.* — Новоуграђене оргуље ушле [су] у наш музички и културни живот. *Пол. 1958.*

новоȕложен, -а, -о *који је скоро, недавно уложен.* — Екстрапрофит [се] изгубио . . . уз мањи релативни пад продуктивности на новоуложени капитал. *Баб.*

новоȕпȉсāн, -а, -о *који је скоро, недавно уписан; први пут уписан.* — Она се опет врати женама, где беше гомилица новоуписаних малишана. *Ранк.*

новоȕпослен, -а, -о *који је одскора, недавно упослен, скоро запослен.* — Истовремено се предвиђа да број новоупослених у идућој години не буде већи од 44.000. *Пол. 1958.*

новоȕрēђен, -а, -о **1.** *који је скоро, недавно уређен.* — Одавле се кроз мању собу долазило у новоуређену свечану дворану. *Ђал.* **2.** *који је скоро, недавно основан, успостављен.* — Три новоуређене славонске жупаније стално [би] шиљале свака по два заступника на угарски сабор. *Шиш.*

новоȕскрслӣ, -ā, -ō *који је поново оживео, ускрсао; новонастали.* — Нестали су . . .

претпотопни колоси, а с њима и новоускрсло римљанство. *КР 1924.*

новоуспо̀стављен, -а, -о *који је скоро успостављен.* — Бановина Хрватска уводи посебне порезе, наводно ради новоуспостављеног административног апарата. *Ч-М.*

новоустà новљен, -а, -о *који је скоро, недавно установљен, основан.* — Постао је почасни професор ... у новоустановљеној сликарској Академији. *Нед.*

новофо̀рмӣра̄н, -а, -о *који је скоро, недавно формиран.* — Новоформирана армија успјела је да потисне Њемце. *ОП 2.*

новоштà мпа̄н, -а, -о *који је скоро, недавно штампан.* — Соловецки манастир [се] подигао против новоштампаних књига. *В 1885.*

новошто̀кавскӣ, -а̄, -о̄ лингв. *штокавски (говор) новијег типа; који се односи на новоштокавске говоре*: старији ~ говори, млађи ~ говори.

но̀втати, -а̄м несврш. покр. *претпостављати, наслућивати, нагађати.* — Тако се у оно вријеме новтало и говорило. *Коч.*

но̀вца̄н, -а́на, -а́но само у изразу: нов ~ покр. *в. нов новцат (уз нов изр.).* *Рј. А.*

но̀вца̄т и **но̀вцат,** -а, -о = новцит, обично у изразу: нов ~ *в. уз нов (изр.).*

новцӣја̄н, -а́на, -а́но само у изразу: нов ~ *в. нов новцат (уз нов изр.).* *Рј. А.*

новцӣка̄т, -а́та, -а́то и **новцӣкат,** -а, -о покр. *в. новцат.* — Стрини сам твојој дала нову новцикату ... *Ћоп.*

но̀вцӣт и **но̀вцит,** -а, -о = новцат.

но̀вчан, -а, -о (одр. но̀вчанӣ и новча̀нӣ) (обично одр.) **1.** *који се односи на новац, финансијски; који се састоји у новцу*: новчана помоћ, новчана казна, новчана средства. — Ви сте, наравно, на рубу новчане пропасти? *Крањч. Стј.* У Нишу су биле постављене основе ... о конвенцијама, поштанској ... новчаној. *Јов. Ј.* **2.** нар. *који има новаца, богат новцем.* — Сећате ли се како нам је свима позајмљивао новац, како је увек био новчан? *Сек.*

Изр. новчана аристократија *крупни богаташи, финансијски магнати*; новчана јединица а) *одређена тежинска количина злата као јединица за мерење вредности свих роба*; б) *назив националног, државног новца (динар, долар, рубља итд.)*; новчана привреда *привреда у којој новац игра улогу као средство размене добара*; новчана средства *новац*; новчана упутница *поштански образац, формулар за слање новца*; новчани завод *банка*; новчани курс, течај *кретање вредности новца у односу на утврђену валуту*; новчани систем *организација оптицаја новца која одређује новчану јединицу, начин издавања новца*; новчано тржиште *берза на којој се тргује новцем и вредносним папирима.*

новча̀нӣк, -и́ка м *цепна остава за новац, лисница, новчарка.* — Магазинери пуне своје новчанике. *Гор.* Ту се налазе новчаници, табакере, муштикле. *Пол. 1958.*

новча̀ница ж *комад папирног новца одређене вредности који издаје емисиона банка, банкнота.*

но̀вчано прил. *новцем, у новцу; у погледу новца, финансијски.* — Кажњава [их] укором или новчано. *Јов. С.* Вукадин је стајао новчано да не може бити боље. *Срем.*

но̀вча̄р, -а́ра м заст. *онај који се бави новчаним пословима, мењач; банкар.* — Кад би новчари дали у зајам већу своту ... позвали би што више свједока. *Кум.*

новча́рев, -а, -о = новчаров *који припада новчару.*

но̀вча̄рка ж *новчаник.* — Отвара новчарку да плати. *Мих.*

новча́ров, -а, -о = новчарев.

но̀вча̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на новчаре, финансијски.* — Народна скупштина под утјецајем новчарских кругова одузме заповједништво ... Лукулу. *Пов. 1.*

новча́рство с *новчани послови, новчане ствари, трговање новцем. Р-К Реч.*

но̀вчина ж *аугм. и пеј. од новац, новци.* — Ти можеш мени место жутих дуката и другу какву новчину дати, па ме преварити. *М 1867.* Идем ... у Америку да заслужим новчине. *Кос.*

но̀вчић и **но́вчић** м **1. а.** *дем. од новац.* **б.** *новац мале вредности, ситан новац, пара, парица; крајцара.* — Ја ... за њу не бејах потрошио ни циглог новчића. *Цар Е.* Цели боговетни дан се људи куглали или играли новчића. *Богдан.* **2.** бот. **а.** *врста цвећа из пор. жабљака* Ranunculus repens *и* Ranunculus arvensis. *Вук Рј.; Р-К Реч.* **б.** *красуљак, тратинчица. Сим. Реч.*

но̀вчура и **новчу̀рина** ж *аугм. и пеј. од новац.* — Сав ормар на двоје раздијељен ... у доњем [дијелу] овелике ладице уздуж за крупну новчурину. *Јурк.; Р-К Реч.*

но̀вштина ж заст. *в. новотворина, неологизам.* — Овакови облици ријечи [су] ... записани, премда се већ и новштине појављују. *Јаг.*

но̀га ж (дат. но̀зи и но̀зи, ак. но̀гу; мн. но̀ге, ген. но̀гӯ и (ређе) но́гā) **1.** *крајњи, доњи део тела човека и животиње (од бока наниже) који служи за ходање.* **2.** *стопало.* — Ана ми беше стала на ногу и притискиваше је што боље могаше. *Лаз. Л.* Лугари гријy ноге у запећку. *Гор.* **3.** *доњи,*

у више кракова одвојени део неког предмета (обично намештаја) на коме стоји. — Нога од кревета поклекла је испод Херцеговца. *Вуј.* **4.** *доњи део брда, планине, стене, камена, (реже дрвета), подножје.* — Неколико црних морских јежева ухватило се ногу камења. *Наз.* То [је] ... воња јесењих гљива и маховина на ногама храста. *И.* **5.** покр. *стопа (као мера за дужину).* — Скочи ... седам нога и по мушке педи. *НП Вук.* Пружи штап врх воде, тер се пут просједе три ноге испод плиме. *Љуб.*

Изр. бацати, подметати коме клипове под ноге *в. уз клип (изр.)*; бацити под ноге а) (противника, непријатеља) *савладати, покорити*; б) (стид, слободу, веру и сл.) *погазити, презрети, одрећи се*; бежати, трчати што (кога) ноге носе *бежати, трчати из све снаге, колико се најбрже може*; бити, стајати (с) једном ногом у гробу *в. уз гроб (изр.)*; бити једном ногом код (на, у) ... а другом код (на, у) ... *бити напола присталица, привржсник једног покрета, странке, појединца и сл., а напола другог.* — Тај демократски литерат бијаше увијек једном ногом код владе. *Матош.* Једном смо ногом на Истоку, другом на Западу. *Петр. В.*; бити коме под ногама а) *налазити се доле, испод места на коме неко стоји*; б) *бити потчињен коме, потлачен, побеђен од кога*; бити лак на ногу *бити хитар, покретан, лако се кретати*; бити на ногама *стајати, кретати се*; *бити стално у покрету*; бити, живети с ким на доброј, пријатељској нози *бити, живети с ким у добрим односима, у пријатељству*; бити с ким на ратној нози *бити с ким у завади, у непријатељству*; борити се, бранити се рукама и ногама *борити се, бранити се на све начине, свим силама*; гори коме (земља, тло) под ногама *неко је угрожен, неко је у опасном положају, у опасности*; грабити ногама *журити*; губити тло под ногама *губити ослонац, сигурност*; гурнути, одгурнути (турнути) ногом *одбацити, презрети*; дати коме ногом (остраг) *истерати кога грубо*; дати мах(а) ногама *пожурити, потрчати из све снаге.* — Даде ногама мах без обзира. *Љуб.*; дићи, подићи кога на ноге а) *позвати кога да устане*; б) *отхранити, васпитати, одгојити кога*; в) *помоћи коме да дође до чега, да среди своје прилике*; г) *излечити кога тешко болесног*; доћи коме на ноге *доћи лично, својим доласком показати уважавање или и покорност*; дохватити се ногу а) *проходати, (по)одрасти*; б) *побећи (однекле где се морало седети или лежати, из затвора нпр.)*; дочекати се на ноге *вешто се извући из тешког положаја*; живети на великој, на високој нози, на велику ногу *живети господски, отмено, богато, раскошно*; забадати трн у здраву ногу *стварати непотребне неприлике, кварити што без потребе*; затезати ногама *једва ићи*; избацити ногу испред кога покр. *претећи кога, испредњачити испред кога.* — Он је троструко радио само да увећа своје имање и да испред другобрасника избаци ногу. *Љуб.*; изгубити ноге а) *преморити се ходајући, јурећи*; б) *тешко ходати услед слабости*; измицати се (коме) тло испод ногу *в. губити тло под ногама*; изнети ногу пред ким покр. *претећи кога, бити бољи од кога, бити први*; исп. избацити ногу испред кога. — Наши главари ... тога крвавог дана изнијеше ногу пред другима и мудром управом одвојише. *Мат.*; износити ноге (ногу) откуд покр. *одлазити, напуштати неко место.* — Лијепо је и то што ће сад бити два фратра мање и што надути Лис износи ноге. *Мат.*; имати змијске ноге *бити притворан, притајен, сакривен.* — Драмска експлозија је савладана. Страсти данас имају змијске ноге. *Дав.*; ићи куд (кога) очи воде и (а) ноге носе *ићи без циља, било куда*; ићи у ногу војн. *држати корак, ићи у корак*; једва се држати на ногама *осећати се рђаво, слабо, једва стајати*; к нози војн. *став из егзерцира (кад војник спусти пушку на земљу поред себе држећи је руком)*; ко нема у глави, има у ногама *ко не мисли, тај се много находа, натрчи*; коштати, стајати ногу *много се находати, заморити ноге ходајући.* — Његова општина, развучена и сва разбијена ... коштала [га је] ногу и времена. *Јов.*; крити као змија ноге *тајити, крити колико се највише може*; ломити ноге *много ходати (тражећи што), ломатати се, мучити се*; људска, човечја, женска ~ није тамо крочила, ступила, стала *нико (човек, жена) није тамо био (била)*; маћи ноге откуда *отићи откуда*; метнути, ставити под ноге *погазити, потлачити, покорити*; на ногама а) *стојећи, стојећке*; б) *пешице*; на ноге (се)! *устајте, дижите се!*; на сигурним, чврстим (или несигурним) ногама *осећати се сигурно (или несигурно)*; није ни ногом закопао *није ни мрднуо, није се ни макао*; није та чизма за ту ногу, не иде та чизма на ту ногу *не иде то тако, не одговара то ту, не може то тако.* — Боље [је] да дигнеш руке од свега. Не иде та чизма на ту ногу. *Рад. Д.*; ~ му нози добра не мисли *зао је, опак је*; ноге га остављају, издају *клону је, изнемогао је*; ноге му се одсекле, подсекле *уплашио се, задрхтао је од страха*; ноге пода се (узети) *побећи, умаћи.* — Били нас таман потјерали, а ја ноге пода се, па у један гај. *Јов.*; ногу пред ногу (ићи, корачати)

полако (ићи, корачати); оби(ја)ти ноге *много ходати, уморити се тражећи што*; оборити с ногу *срушити кога*; од малих ногу *одмалена*; одржати се на ногама *бити јак, не поклекнути, не посустати*; очистити ногу од чега покр. *уклонити се одакле*; *одустати од чега*. — Пошто паде царство српско ... Ђурађ Бранковић очисти ногу од Боке. *Љуб.*; пасја ~! покр. *псовка упућена безобразној особи*; пасти коме пред ноге *покорити се коме*; *покорно кога молити*; повући ногу *започети, покренути што, повући некога за собом*; под ногама *ту, близу, испред, испод*. — Ту су покопани ... Под ногама им тече Воћинка. *Вит.*; под ногу *низбрдо, наниже, надоле (ићи, спуштати се)*. — Избивши на сјеверне падине планине, пошли смо све под ногу према ... пруги. *Чол.*; под чије ноге пасти *потпасти под чију власт, под чији утицај*; подбити ноге *в. оби(ја)ти ноге*; подвити ноге *сести на турски начин (прекрстивши ноге)*; подмазати кога ногом *шутнути, ударити*; подмазати ноге зечјом масти *утећи, умаћи, дати се у бекство*; подметнути коме ногу *причинити коме неко зло, непријатност, онемогућити успех*; поставити кога на ноге *в. дићи кога на ноге*; поставити што на криве ноге *поставити што наопако, на погрешну основу*; потући, поразити, разбити, до ноге, до ногу *потпуно, сасвим потући, поразити*; поћи ногом *проходати*; пред ноге пасти *покорно се молити, покорити се (коме)*; преплитати (ве́сти) ногама *играти, плесати вешто (у колу)*; придати ногама покр. *пожурити се, похитати*; променити ногу војн. *променити корак*; протегнути ноге *размрдати се после дугог седења*; пут под ноге (узети) *кренути, поћи*; разговарати с ким на равној нози *разговарати с ким равноправно, као са себи равним*; реч стекне ноге *рашчује се, прочује се*; с (од) малих ногу *из малена, од детињства*; с ногу а) *стојећи, стојећке*; б) *на брзу руку (нпр. попити или појести што)*; сврачје ноге *ружан, нечитак рукопис*; скинути с ногу покр. *убити*. — Претеците их горе, дако још кога скинемо с ногу. *Лал.*; спасти, пасти, падати с ногу *малакса(ва)ти од посла, од умора*; ставити на бољу ногу *поправити, побољшати*; ставити на ратну ногу (војску) *спремити, мобилисати (војску) за рат*; стајати на глиненим, несигурним, слабим, стакленим ногама *бити слаб, несигуран*; стајати на својим ногама *бити самосталан, свој*; стати коме на ногу фиг. *погодити кога у осетљиво место*; стати на ноге а) *устати, подићи се*; б) *осамосталити се*; стећи, добити ноге *нестати*; у лажи су кратке ноге *лаж се брзо открије*; уносити ноге куда покр. *улазити, долазити куда*. — Тако млађи, без велике потребе, не уносе ноге у манастир. *Мат.*; устати левом ногом, на леву ногу *бити зле воље, мрзовољан (обично без разлога)*.

но̀гавица ж **1.** *део панталона, чакшира, хлача или гаћа који обухвата ногу*. — Показа панталоне ... без једне ногавице. *Срем.* Засукао ногавице и гази блато. *Вел.* **2.** мн. покр. *гаће, панталоне, чакшире, хлаче*. — Баруница сиђе из постеље. Коморкиња навуче јој свилене ногавице. *Шен.*

но̀гавичаст, -а, -о *који је као ногавица, сличан ногавици, узак а дугачак*. — Унео [је] ватру у трбушасте и ногавичасте сокаке. *КН 1958.*

но̀гӑр, -а́ра м покр. *нога, ножица неког предмета*. — Један ногар [оружја] извуче са собом бусен са мало траве. *Вуј.* Низ ногар столице ... потече из њега цурак исцијеђене воде. *Лал.*

нога́ра с мн. и **нога́ре** ж мн. *в. ногари*. — На средини собе ... стајала су четворогаона ногара. *Петр. В.* За њима су се бијељеле ... ногаре, гдје су у пољавама лежала дјеца. *Бен.*

нога́ри м мн. **а.** *дрвене ноге (обично укрштене) које служе као подметач, подупирач (за корито, дрва при тестерисању, пиљењу, креветске даске, наћве и сл.)*. — Половина »трговачке собе« запремљена је једним кревetом на ногарима. *Јакш. Ђ.* Лука опази под стрехом неколико тестера и ногара. *Макс.* **б.** *сталак, постоље (обично на три ноге) за наслањање сликарског платна или папира при сликању, за школску таблу и сл.* — Распукнута табла, којој су наложили ногаре, била је гурнута у ћошак. *Ћоп.* **в.** *проножац на склапање (за фотографски апарат и сл.), стативе*. — Стао у средину, а пред њим онај дурбин на ногарима. *Пол. 1958.* **г.** *вешалица која стоји на ногама*. — Сакрила [се] иза ногара на којима стоје извешани капути. *Макс.*

нога̀рице ж мн. дем. *в. ногари (б)*. — Подигне са ногарица недовршену слику. *Шапч.*

но̀гат, -а, -о *који има велике, дуге ноге*. — По зиду се потклобучио ћилим с извезеним руским брадатим и ногатим бојарима. *Петр. В.*

нога̀тати, -а̄м несврш. *ударати, тући ногама*. — [Ишао је] цијелим путем непрестано га ногатајући. *Креш.*

~ **се** *бацати се ногама, ритати се; прашкати се*. — Само је та жена скичала и ногатала се. *Креш.* [Дијете] се, лежећи на столу, весело ногатало. *Бан.*

нога̀тнути се, но̀гатнēм се и **нога́тнути се,** но̀гā̄тнēм се *сврш. према ногатати се*.

— Кмет легао потрбушке, па се ногата ... Хвала богу! рече кмет и ногатну се мало. *Глиш.*

но̀гаче ж мн. и **ногáчи** м мн. покр. *ногари. Вук Рј.*

ногѐтина ж *аугм. и пеј. од нога, ножурда.*

но̀гица ж *дем. и хип. од нога (1, 2) (обично о нози мале деце).*

ного везн. дијал. *в. него.* — Мучи Петар, ништа не говори, ного због змија испријека. *НП Вук.*

ногòбоља ж заст. *болови, болест у ногама, реуматизам.* — Другога дана моје ногобоље донели су ми ... пуну котарицу књига. *Нен. Љ.* [Онај старац] има ногобољу. *Креш.*

но̀гогāз м *ногоступ, стаза, путања.* — Јабланови су зелене ракете ... сред кукурузних трубаља бучних, задимљених ногогаза. *Стипч.*

но̀голйст м бот. *врста биљке* Podophyllum. — Ноголист и чичак расли су густо као шума. *Бен.*

но̀гомѐт м **1.** *игра лоптом при којој се лопта одбацује, шутира ногом са циљем да се убаци у противничка врата, капију, мрежу, фудбал.* **2.** *ударац ногом.* — Треба му дати у његову лијену стражњицу такав ногомет да се неће зауставити. *Крл.*

ногомѐтāш, -áша м *играч ногомета, фудбалер.* — Када би ногометаш играо ногомет непрописно ... смјеста би био дисквалифициран. *Шим. С.*

ногомѐтāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на ногометаше, фудбалерски.*

но̀гометнӣ и **но̀гометнӣ,** -ā, -ō *који се односи на ногомет, фудбалски:* ~ утакмица, ~ лопта, ~ клуб, ~ савез.

ногомѐтнути, -ѐтнēм свршн. необ. *одбацити, гурнути, шутнути ногом.* — фиг. Стотине хипнотизерских утјецаја ... морале [су] да буду ногометнуте у провалију. *Уј.*

но̀гостоп м, **но̀гостопина** и **но̀гостопица** ж покр. *отисак, траг ногу на тлу (меком или песковитом).* — [Камиле] остављаху велике ногостопе у врелој прашини. *О 1875.* Од главног пута ... одвајала се стаза покривена снијегом. Обиљежавала је једна ногостопица. *Вуј.; Рј. А.*

но̀гоступ м **1.** *стаза, путања (којом се може ићи само пешке).* — Пут им је узан ногоступ, не могу него један за другим. *В 1885.* Журио је стрмим сеоским путевима и ногоступима пут свог села. *Ћоп.* **2.** *дрвена пречка у плоту преко које се прекорачује при прелазу.* — Лупнувши окованим ципелама по ногоступу, човјек се одлучно пребаци ... преко плота. *Донч.* Не примијетивши ногоступ којим би се лако пребацили преко ограде, дуго се задржасмо, покушавајући да отворимо капију. *Пол. 1959.* **3.** *папуча, степеник за пењање (на возилима).* — Ставши на ногоступ, Илинична умало не преврну кола. *Моск.* Неки су стајали с једном ногом на ногоступу вагона. *Торб.* **4.** *место у стени где се може стати ногом.* — Ногоступ — мјесто у стијени, које омогућује стајање ногом. *З-Г.*

но̀дāр, -ара м покр. *в. нотар.* — Најљепша је глаголица цвала у многобројним листинама што су их писали нодари, великом већином попови. *Водн.*

но́де и **но́декā(нā),** ијек. но́дје и но́дјекā(нā), прил. дијал. *онде, тамо.* — Ја ћу седети баш 'нако ноде. *Ранк.* И ја, знаш, стојао нодекана, на џаму. *И.*

но́дје и **но́дјекā(нā),** ек. но́де и но́декā(нā).

ноѐтика ж грч. фил. *наука о мишљењу или сазнању, спознаји, теорија сазнања, спознаје. ЕЛЗ.*

ноѐтичār м *онај који се бави ноетиком.*

ноѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ноетику, сазнајни, спознајни.* — Аристотелов углед неће ноетичке крепости моћи уздићи над практичне. *Баз.*

но̀ж, но́жа м (мн. но́жеви и (ређе) но́жи) **1.** *оруђе или оружје, састављено од оштрице и дршке, које служи за сечење, резање, стругање или (као оружје) за бодење:* кухињски ~, ловачки ~, хируршки ~, ~ на пушци. — фиг. Отворено [је] узео под нож критике и самога краља. *Цар Е.* Боли су је ножеви његове увреде. *Јанк.* **2.** мн. покр. *рибеж, рибаоница. Вук Рј.*

Изр. бити за нож *бити за клање (о стоци);* бити, имати ~ под вратом *бити у великој непосредној опасности;* бити с ким на крв и ~ *бити с ким у оштром сукобу, у великом непријатељству;* борити се на крв и ~ *в. уз крв (изр.);* брусити, оштрити ~ за (на) кога *спремати коме уништење, погибију;* дочекати на ~ *оштро, грубо дочекати, напасти.* — Дјело је имало успјеха код публике, али реакционарна штампа дочекала га је на нож. *Р 1946.* Критика ову књигу дочека двоструко: на нож и на усхићење. *Михиз.;* забости ~ у срце *в. уз забости (изр.);* завадити се, посвађати се до ножа, на ноже(ве) *завадити се, посвађати се жестоко, љуто;* клати тупим ножем *мучити, кињити;* метнути (ставити) под ~ *в. уз метнути (изр.);* ~ у леђа забити (забости, задети, ударити и сл.) *в. уз леђа (изр.);* ножи из потаје нар. песн. *тајни, сакривени ножи.* — Из потаје ноже повадила, сама себе у срце удрила. *НПХ.;* по оштрици ножа (кретати се, ићи)

бити стално у тешком и опасном положају. — За таквог човека живети у Турској значи кретати се по оштрици ножа. *Андр. И.*; ставити (метнути) ~ под грло, гушу, врат *в. уз грло и уз гушу (изр.)*; умрети под ножем *умрети за време операције.*

но́жак, но́шка м (мн. но́шци, ген. но́жāкā) **1.** *дем. од нож.* — То се мајки јако на жал зеле, пак измакне ножак из појаса. *НПХ.* **2.** покр. *врста игре ножем. Вук Рј.*

но̀жањ, -жња м (обично мн. но̀жњи) покр. **а.** *кожа око говеђих ногу. Рј. А.* **б.** *опанак од неначињене коже с говеђих ногу. Вук Рј.*

ножа̀њац, -ња̀ца м *в. ножањ. Вук Рј.*

но̀жār, -а́ра м (инстр. -а́ром и -а́рем) *онај који прави, продаје и оштри ножеве.* — Служи у каква ножара и окреће му камен на коме точи ножеве. *Нед.*

ножа́рев, -а, -о = ножаров *који припада ножару.*

но̀жāрна ж *в. ножарница.* — По батаљонским ножарнама [се] брусе бајонете. *Крл.*

но̀жāрница ж *радионица за израду, поправку и оштрење ножева.*

ножа́ров, -а, -о = ножарев.

но̀жāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ножаре:* ~ занат.

ножа́рство с *занимање ножара, ножарски занат.*

но́жати се, но̑жām се несврш. покр. *бацати нож (у игри ножем). Рј. А.*

но́жац, но́шца м покр. = ножица (2) *један од отвора на меху, мешини.* — У грло му ножац увалио. *НПХ.*

ножѐтина[1] ж *аугм. од нога. Деан. Рј.*

ножѐтина[2] и **но̀жина** ж *аугм. од нож.*

но̀жић, -а и **но̀жӣћ,** -и́ћа м **а.** *дем. од нож.* **б.** *џепни нож, перорез, бритва.*

но̀жићкати се, -ām се несврш. *играти се игре ножићем. Прав.*

но̀жица ж **1.** *дем. и хип. од нога (1, 2 и 3).* — На ножицама беху разне чарапице да дете не би урекли. *Вес.* Само ножице наслоњача [треба] учврстити. *Јел.* **2.** = ножац. — Отворивши мијеху ножицу, проспе кроз дрвени лијевак вино у бачву. *Наз.*

но̀жице, но̀жицā ж мн. покр. *шкаре, маказе.* — Брада му још не окушала бритве, а коса на глави оштрих ножица. *Јурк.* Ножице ... треба да су јаке и од доброг челика. *Тод.*

но̀жичица ж *дем. од ножица.*

но̑жичице ж мн. *дем. од но̀жице.* — Са зида ... ножичице једне скида. *Кост. Л.*

но̀жӣште с **1.** ков. *место, предмет на коме се држе ноге.* — У сандук под ножиштем кочијашевим ... смјестили [су] големог бакалара. *Креш.* **2.** *држак ножа. Рј. А.* **3.** мат. *тачка у којој нормала сече праву.* — Одреди ножиште окомице повучене из точке А ... на правац У ... *Анал.*

но̀жје с мед. *корен стопала* tarsus. *Бен. Рј.*

но̑жнӣ, -ā, -ō *који се односи на нож.* — Све ми то засја ... са блијеском сунца на ножноме бриду. *Гор.*

но̑жнӣ и но̀жнӣ, -ā, -ō *који се односи на ноге, који је на нози; који се врши ногом:* ~ прст, ~ лист, ~ зглоб; точак са ножним погоном, ~ кочница.

но̑жница и но̑жница ж (често у мн.) *корице за нож, сабљу, мач.* — Ограби му сабљу из ножнице. *НП Вук.* Тури мач у ножнице. *М-И.*

но̑жнице ж мн. *в. ножице.* — Зграбила [је] велике ножнице којима се овце стригу. *Рад. Д.*

но̀жӯрда, ножурѐтина и ножӯрина ж *аугм. и пеј. од нога (1, 2, 3).* — Помакните се мало ... Ваша ножурда захвата целу пећ. *Јов. Ј.* Оне пусте ножуретине ... вагале јој центу. *Кол.* Очито [је] у нескладу с простим ножуринама тих столаца и те трпезе од дрва. *Војн.*

ноздра (ген. мн. но̀здāрā и но̀здрӣ) и **но̀здрва** ж = носница *један од два носна отвора; спољашњи, ваљски зид носног отвора.* — Из широке ноздре пара му бије. *Шант.* До ноздре стиже мирис сока. *Наз.* Дим своје цигарете пушта кроз широке ноздрве. *Шен.* Носна дупља подељена је ... прегрaдом у десну и леву половину — ноздрве. *Бат.*

но̀здрваст, -а, -о необ. *који има велике ноздрве.* — Смијех [је] још више приближио куку ноздрвастог носа ... бради. *Ж 1955.*

но̀здрвица ж *дем. од ноздрва.*

но̀здрвнӣ, -ā, -ō *који се односи на ноздрве.* — Бада палцем ноздрвну рупу. *Божић.*

но̀ј, но̀ја м (мн. но̀јеви) **а.** *велика птица из реда тркачица која има закржљала крила, дуг врат и дуге снажне ноге, а перје у репу му је скупоцено* Struthio camelus. **б.** мн. *породица таквих птица* Struthiones. *Терм. 4.*

но̀ја ж покр. *хип. од нога. Рј. А.*

но̀је м *в. ној.* — [Моја мајка] пиљи у ... [мог оца] као ноје у јаје. *Лаз. Л.*

но̀јев, -а, -о *који припада ноју:* ~ јаје, ~ перо.

но̀јца ж песн. заст. *в. ноћца.* — Мрак се хвата, ноjца свету грози. *Змај.* Била ноjца тиха, б' јела. *Наз.*

нòкат, -кта м (ген. мн. нокáтā и нòктијў) **1.** *рожни покривач, штит у облику плочице на горњем крају прстију на рукама и ногама.* — Цигани у приправности прелете ноктима преко жица. *Петр. В.* фиг. Завидни бијес ... оштрим ноктима копа домаћу слогу. *Новак.* **2.** *канџа на крају прстију многих животиња.* — Стругали су реско крути нокти по крилима. *Гор.* **3.** *истакнути део на окидачу, обарачи пушке*; исп. зуб (3). — Пушку на нокат, па ужди ако дође до густа. *Глиш.* **4.** *врх лемеша, раоника у плугу. Вук Рј.*

Изр. борити се и ноктима и мислима *физички и умно напрезати се ради постизања одређеног циља.* — Бори се и ноктима и мислима за част и мандат. *Каш.*; гристи нокте *љутити се, једити се, гушити се у немоћном бесу.* — Поражени и постиђени гризу нокте и гуше свој немоћни бијес. *Цар Е.*; догорети, доћи до ноката *дозлогрдити, постати неиздржљиво, прекипети*; држати се уз кога као ~ уз месо *чврсто, непоколебљиво бити уз кога*; живети, пазити се с ким као ~ и месо *лепо се пазити, слагати с ким, бити нераздвојан*; (забости, закопати, ударити) ~ у ледину *побећи*; за коњски ~ *умало што није, за малу маленкост*; заћи за нокте 1) *осетити врло јаку хладноћу у прстима*; 2) *наћи се у тешком положају.* — Људи се претварају, обасипају те ласкавим речима, а кад »зађе за нокте«, напуштају те. *Ољ.*; знати нешто у ~ *знати добро, тачно, у прсте*; (и) зубима и ноктима (борити се, отимати се, прионути) *борити се свим силама, дати све од себе да би се постигао одређени циљ*; имати дуге нокте (прсте) *бити склон крађи*; (и)сисати из (својих) ноката (прстију) *измислити, створити, дознати на неки начин*; на ~ (испити, попити) *одједном, до дна* (*испити, попити*); не бити вредан чијег нокта (малог прста) *не моћи се с ким равнати, поредити, бити гори од кога*; ни (колико је) црно испод нокта, под ноктом (иза нокта) *нимало*; оде (и) бело испод нокта *оде, потроши се све што се има*; пасти коме у нокте *пасти у чије руке, под чију силу, власт*; подрезати коме нокте *укротити кога, сузбити кога ко се осилио*; с нокта, као с нокта *одмах, сместа, одједном, као запета пушка.* — Управо се спрема на повечерак, господине — с нокта ће дјевојка. *Креш.*; са својих десет ноката (прстију) *својом радом, без туђе помоћи*; умешати своје нокте (прсте) *умешати се* (*обично непозвано, непожељно*) *у чији посао*; црно испод, иза нокта, ноката, под ноктом потрошити *потрошити све, последње што се имало.*

нòкат, -а, -о **1.** *који има велике, дуге нокте* (*о прстима*). — Нетко [је] у ону ... иловачу дубоко загњурио ... нокатим палцем и раздерао земљу. *Крл.* **2.** покр. *који радо краде. Рј. А.*

нòкатац, нòкаца м бот. **1.** *в. кокотац. Сим. Реч.* **2.** *цветни листић сличан нокту* unguis. *Терм. 3.*

нòкатнӣ, -ā, -ō *који се односи на нокат, који је на нокту*: ~ бора. *Терм. 4.*

нòкаут м енгл. спорт. *положај боксера који је оборен на под и није у стању да се за десет секунди дигне и настави борбу*; *ударац који боксера доводи у такво стање.*

нокаутúрāње с *гл. им. од нокаутирати.*

нокаутúрати, -ýтӣрām сврш. спорт. *победити противника нокаутом.*

нòк-даун м енгл. спорт. *снажан ударац који омамљује и обара на земљу*; *положај боксера који је оборен на под, али се дигао пре истека времена од десет секунди*; фиг. *вест која изазива запрепашћење, која поражава.*

Изр. дати ~ *онеспособити противника за даљу борбу.*

нòкӣљ, -йља м и **нòкиља** ж покр. *в. заноктица. Вук Рј.*

нòкле, нòклӣ ж мн. нем. варв. *врста теста које се вади кашиком, жлицом и закувава у јелима или се спрема као посебно јело, жличњаци.*

нòклице, нòклӣцā ж мн. *дем. од нокле, трганци.* — Баш ми се пријео нешто пилећи паприкаш са ноклицама. *Нуш.* Да ли данас кухају ноклице с гулашом? *Крл.*

нòкостан, -осна, -осно покр. *в. инокосан. Рј. А.*

нòкōштина ж покр. *в. инокоштина. Рј. А.*

ноктамбулúзам, -зма м лат. *сомнамбулизам, месечарство.*

нòктāраш м *в. нокташ* (*2*). *Рј. А.*

нòктāш, -áша м **1.** *онај који има велике, дуге нокте.* **2.** фиг. погрд. *крадљивац, лопов. Бак. Реч.* **3.** *женскар*(*ош*), *лола.* — Постао [је] »нокташ«. Жена његова поста му гадна. *Вес.* Само жена ће овога нокташа упропастити! *Матош.*

нòктња ж покр. *в. заноктица. Вук Рј.*

нòктић, -а и **нòктӣћ,** -йћа м *дем. и хип. од нокат.*

нòктица ж мед. *ноктојеђа. Бен. Рј.*

нòктӣште с *корен нокта. Р-К Реч.*

нòктòјеђа ж мед. *пришт на прсту, поганац. Деан. Рј.*

нòктўрина ж *сугм. и пеј. од нокат.* — Раскуштрану косу чупка црним ноктуринама. *Божић.*

нòктўрно и **нòктӯрно м** лат.-тал. муз. *мање лирско-музичко дело* (*обично за клавир*)

са претежно сањарским мотивима; серенада; уметничко дело (књижевно, сликарско) које представља ноћно расположење. — фиг. Месец у тужном ноктурну излази иза крова. *Матош.*

нòкшӣр, -и́ра м нем. *ноћни суд, ноћна посуда.*

нӧленс-вӧленс непром. лат. *хоћеш-нећеш, хтео-не хтео, милом или силом.*

нӧм м грч. *света хеленска песма у славу Аполона коју је певао певач-свештеник уз гитару о празнику. МЕП.*

нӧма ж грч. *опасна рана која се јавља и брзо шири на слузокожи лица после прележане заразне болести или код слабуњаве деце и код неких животиња. ЕЛЗ.*

нӧмӑд, -а́да м (обично мн.) грч. *припадник народа (или етничке групе) који нема сталног боравишта, него се сели из места у место, из једног краја у други*; фиг. *скитач, луталица.* — Боеми су били . . . пустопашни номади. *Уј.* Рат је за номаде, за сељаке, за трупне официре. *Вучо.*

номадӣзам, -зма м *начин живота номада, скитање, лутање; нагон за путовањем и мењањем места боравка.* — Рибари такође могу бити номади (рибарски номадизам). *ОГ.*

нӧмӑдскӣ, -ā, -ō *који се односи на номаде, скитнички, луталачки*: ~ живот, ~ племе, ~ сточарење, ~ песма.

нӧмӑдски прил. *на номадски начин, као номади.* — Зелени батаљони [су] номадски разарали наше кровове. *Ђон.* И . . . номадски сниј*у. Уј.*

номѐнклā̀тор м лат. **а.** ист. *роб у старом Риму који је казивао своме господару имена оних које би сретали.* **б.** *попис, регистар имена.*

номенклату́ра ж лат. *скуп, систем стручних назива, имена у некој научној области, терминологија.*

Изр. двојна, бинарна ~ *систем давања два имена врстама у ботаници и зоологији, који је увео Лине* (Linné).

номина́ла ж лат. *вредност назначена на хартијама, папирима од вредности, новчаницама (која се често разликује од стварне вредности, коју имају у промету).* — Теби и мени за 20% изнад номинале. *Сим.* Поводом тог догађаја издата је једна двобојна марка у номинали од 60 гроша. *Б 1957.*

нӧминӑлан, -лна, -лно **1.** *који постоји само по имену, а не у стварности.* — Његова власт била је више номинална него стварна. *Пов. 2.* Појавила [се] истинска љубавна страст према тој својој номиналној супрузи. *ЛМС 1951.* **2.** *који се односи на номиналу.*

Изр. номинална вредност *номинала*; номинална надница *новчани износ који радник прима за свој рад, без обзира на куповну снагу новца, за разлику од реалне наднице.*

номиналӣзам, -зма м **1.** фил. *учење средњовековне филозофије по коме постоје и примарне су само појединачне ствари, а општи појмови и опште идеје су само мисаоне творевине и имена за појединачне ствари.* **2.** екон. *схватање по коме вредност новца не зависи од вредности племенитог метала, него је одређује држава, и новчана јединица је само рачунска јединица, без апсолутне вредности.*

номинӑлист(а) м *присталица номинализма.* — Модерни дијалектици — како су се звали номиналисти . . . не вјерују ни у што. *Баз.*

номиналӣстичан, -чна, -чно и **номиналӣстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на номинализам и номинализте.* — Он је номиналистичан, јер се држи свуда појединости. *Баз.* Он је заступник номиналистичке доктрине. *Петрон.*

нӧминӑлно прил. *само по имену, формално.* — Номинално [је] још био њихов командант. *Чол.* Врховну власт номинално има народна скупштина. *ЕГ 2.*

нӧминатӣв м лат. грам. *облик самосталних, именских речи којим се означава ко је вршилац радње или шта је то чему се што приписује, први падеж.*

нӧминатӣвнӣ и **нӧминатӣвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на номинатив*: ~ облик. *Терм. 1.*

номини́рање с *гл. им. од номинирати.*

номини́рати, -и́њӣрām сврш. и несврш. *(на)именовати; наз(и)вати.* — На чело сваке екипе номинира се капетан. *Аут.*

номо̀грам м грч. мат. *графички приказ зависности двеју или више величина у две димензије.*

номографија ж *математичка дисциплина која се бави конструкцијом номограма.*

номокà̀нӧн, -о́на м грч. *зборник црквених и световних правних прописа који су састављени за потребе црквених судова (у православној цркви), крмчија.*

номотѐтика ж грч. *доношење закона, законодавство.* — Мени је једна бизарна поезија изградила читаву хисторијску номотетику. *Уј.*

нӧна[1] ж (ген. мн. нӧнā) лат.-тал. покр. **1.** *бака.* — То је тако моја покојна нона говорила. *Мар.* Деца се играју около . . . а старе — ноне — подвикују им почесто. *Пол. 1950.* **2.** кат. *калуђерица, монахиња, редовница.*

но̀на² ж лат. муз. *девети ступањ дијатонске скале.* — Ширина мелодије . . . с мелизмом и ноне . . . типична су обележја »севдалинке«. *Коњов.*

но́на ж *хип. од нога (1).* — Ноне прала Милка материна. *НПХ.* Бежи мома, до колена ноне јој се беле. *Радич.*

но̀нēт, -éта м муз. **а.** *композиција за девет солистичких инструмената или гласова.* **б.** *оркестар од истог броја певача или свирача. Кл. Рј.*

но̀нӣј, -ија и **но̀нијус**¹ м лат. (*по имену изумитеља*) *врста лењира, равнала, подељеног обично на милиметре, дуж кога се може померати друго мерило и на коме се мере мале дужине до 1/10 мм.*

но́нијус и **но̀нијус**² м *полукрвни јак и отпоран коњ англонорманског порекла.* — Нонијуси, липицани и тешки помурци . . . наводе и џамбасе . . . да уживају у њима. *Петр. В.*

но̀нић м *дем. од ноно.*

но̀ница ж *дем. од нона*¹.

нонконформи̏зам, -зма м лат. *несагласност, неслагање са владајућим религиозним, политичким или другим схватањем (нарочито неслагање енглеских протестаната с учењем службене енглеске цркве);* супр. конформизам.

нонконфо̀рмист(а) м *присталица нонконформизма, отпадник, опозиционар.*

но́но м тал. покр. *дед(а).* — Честитам што ћете домало постати ноно. *Шимун.*

нонпа̀рел, -а и **нонпа̀рӗл,** -éла м фр. штамп. *ситна штампарска слова величине шест типографских тачака.*

но̀н-плӯс-ӯлтра непром. прид. и прил. лат. *оно што је највише и ненадмашиво у својој врсти; ненадмашив, недостижан.* — Та тетка, удата за богата трговца кожа, бијаше родбини . . . »нон-плус-ултра« господства и »укуса«. *Војн.*

но̀нсенс м лат. *бесмислица, глупост.* — Све је то нонсенс што ви говорите. *Бег.*

но̀н-сто̀п енгл. **1.** прид. непром. *непрекидан, који не престаје; који се преко дана не затвара (о трговинским радњама).* — Нон-стоп вожње су испитне вожње за техничку вриједност строја једног моторног возила. *Аут.* **2.** прил. *без прекида, непрекидно:* отворено ~. **3.** (нòн-стоп, у именичкој служби) м *радња, продавница која је непрекидно отворена. Кл. Рј.*

но̀нчица ж *дем. од но́на.* — Сићушне су везирске нончице, устукле би . . . по овим врлетима нашим. *Јакш. Ђ.*

нонша̀ланса ж фр. = ноншалантност *неусиљеност, лежерност; немар, нехај, безбрижност, равнодушност.* — Он је гледао преко њезине главе . . . с много . . . елегантне ноншалансе. *Бег.*

нонша̀лантан, -тна, -тно фр. *неусиљен, нехајан, немаран, небрижљив.* — Бриге су се разбјежавале као преплашена јата од ноншалантног узмаха руке. *Десн.*

нонша̀лантно прил. *неусиљено, на ноншалантан начин, безбрижно, равнодушно, небрижљиво.* — Један чупавко ноншалантно је обучен у сомотске панталоне и џемпер. *Пол. 1958.* Главу ваља држати природно и ноншалантно. *Кол.*

нонша̀лантно̄ст, -ости ж = ноншаланса. — У свој ноншалантности ових мемоара . . . има рељефа и неког . . . плана. *Михиз.*

НОО скраћ. *народноослободилачки одбор.*

ноолӧ́гија ж грч. *део филозофије који се бави чистим мишљењем, независно од његове садржине.*

НОП скраћ. *народноослободилачки покрет.*

но̀пāл, -а́ла м бот. *врста биљке из пор. кактуса* Opuntia coccinellifera. *Бен. Рј.*

но̀р¹ м зоол. *врста птице* Phalacrocorax graculus. — Лепоту језера увећавају и лепе језерске птице . . . , црни норови који се по језеру гњурају. *Дед. Ј.*

но̀р² м покр. *в. трап.* — Ископају кромпире и затрпају их у нор. *Нен. Љ.*

но̀р, -а, -о нем. покр. *луд, глуп, будаласт.* — Није заборавила ноћашње зло и покору, када је тата дошао кући . . . наквеглан и када се дерао као нор. *Донч.*

НОР скраћ. *народноослободилачки рат 1941—1945.*

но̀рац¹, -рца м **1.** зоол. *врста водене птице, гњурац* Columbus cristatus. — Носи кроз шуму лаке чамце на лов . . . нораца, чапаља. *Павл* **2.** покр. *човек који рони, гњурач, роњилац.* — Капетан Доро је стари »норац«. *Цар Е.*

но̀рац², -рца м нем. покр. *будала, глупак, лудак.* — Прођох неколико села нораца и скупих три лонца новаца. *Н. прип. Вук.* Шта он ту стоји с једним егзалтираним норцом на киши? *Крл.*

но̀рва ж зоол. *врста птице* Fuligula пугоса: ~ црна, ~ рибарица. *Бен. Рј.*

Норве́жани м мн. (јд. Норве́жанин) *народ германског порекла који настањује Норвешку.*

Норве́жа̄нка ж *женска особа Норвежанин.*

но̀рвēшкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Норвешку и Норвежане:* ~ обала, ~ језик.

нòрдијац, -ијца и **нордúјац,** -јца м нем. *припадник једног од северноевропских, скандинавских народа.*

нòрдијка ж *женска особа нордијац.*

нòрдијскӣ, -ā, -ō *који се односи на нордијце и њихове земље, северноевропски*: ~ писац, нордијске земље.

нòрдијски прил. *на нордијски начин, као нордијац.* — За једну нијансу ... сувише нордијски ... али сликано у једном замаху. *Крл.*

нòрēње с *гл. им. од норити.*

нòрија ж покр. *глупост, лудост, будалаштина.* — Два наша културтрегера ишла компонисти честитати ... а намах се послије тога ругали »тој норији«. *В 1885.*

нòријскӣ, -ā, -ō = норички *који се односи на Норик, само у изразу*: ~ коњ зоол. *коњ широких прсију, јаких ногу, издржљив теглећи коњ. Терм. 4.*

Нòрик м лат. ист. *римска покрајина која је обухватала данашњу Словенију.*

нòрити[1], -ӣм несврш. покр. *в. ронити. Вук Рј.*

нòрнти[2], -ӣм несврш. кајк. *чинити глупости, лудовати. Деан. Рј.*

нòрица ж зоол. покр. *врста птице.* — Плаво језеро ... мрежаше [се] кад о његову стаклену површину ударе крилима лабудови, дивље гуске или норице. *Божић.*

нòричкӣ, -ā, -ō = норијски: ~ коњ. *Свезн.*

нòрма и **нôрма** ж (ген. мн. нôрмӣ) лат. **1.** *правило, пропис; образац*: правне, друштвене, језичке, моралне норме. — Ми се морамо строго руководити законским нормама. *Божић.* Статут ... даје само опште норме. *НК 1946.* **2.** *одређена, утврђена мера, количина рада, радни учинак.* — Рудар Мехо Жерић је пребацио норму за 233 посто. *Пол. 1950.* **3.** штамп. *скраћени наслов књиге при дну сваког новог штампаног табака, арка.*

нормáла ж лат. **1.** мат. *окомица, права спуштена управно, окомито, вертикално на неку другу праву или на раван (с којима затвара прави угао, кут (од 99°)), вертикала.* **2.** *редовно, обично стање, мера, просек.* — Стање организма враћа се на нормалу. *НЧ.* Десна обрва подиже ми се изнад нормале. *Б 1958.*

нòрмāлан и **нòрмāлан,** -лна, -лно лат. **1.** *правилан, какав треба да буде, уобичајен, редован, природан*: нормалне прилике, нормални услови, увјети, ~ стање. — Температура је била нормална. *Чол.* Опет [је] ушао у колотечину нормалног живота. *Десн.* **2.** *психички, душевно здрав; присебан, прибран.* — А зар би нормалан човјек могао бити то што је био Флода? *Мар.* **3.** мат. *који има правац нормале, вертикалан, окомит.*

Изр. ~ школа заст. *нормалка.*

нормáлац, -лца м заст. *ђак, ученик нормалке, основне, пучке школе, основац.* — За тим столом би требао да буде и најмлађи члан свечарске породице, Ивица, по занимању нормалац. *Вел.* Њене [су] мисли јасне и кратке као задаци нормалаца. *Петр. В.*

нормализáција ж **1.** *довођење у нормално, редовно стање; регулисање*: ~ односа. **2.** *одређивање норме, обрасца.* — Даничић не би ... био далеко од такве нормализације књижевних облика. *Бел.*

нормализúрање с *гл. им. од нормализирати (се).*

нормализúрати, -зӣрāм сврш. и несврш. = нормализовати **1.** *одредити, одређивати норме, правила.* **2.** *довести, доводити у нормално, редовно стање, на редовну меру, средити, сређивати.* — »Нормализирајте свјетлост, заповједи др Хорејка. *Сим.*

~ **се** = нормализовати се *доћи, долазити, вратити се, враћати се у нормално стање.* — Одиоси између ове двије сусједне земље све [се] више нормализирају. *Старч.*

нормàлизовање с *гл. им. од нормализовати (се).*

нормàлизовати, -зујēм сврш. и несврш. = нормализирати. — Даничић је покушавао да понешто нормализује више него што је то материјал нашег језика допуштао. *Бел.*

~ **се** = нормализирати се.

нормàлисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. нормализирати.*

~ **се** *в. нормализирати се.* — Београд не сме ... да се нормалише. *Пол. 1944.*

нòрмāлка ж заст. *основна, пучка школа.* — Твој супруг професор био је у нормалки колега мога мужа. *Коз. Ј.* Српска учитељска школа ... није била само ... фабрика учитеља за народне, пучке нормалке. *Петр. В.*

нòрмāлно и **нòрмāлно** прил. **1.** *на нормалан, редован начин; као што треба, као што се очекује.* — Учињени су велики напори ... већи него што би таквој средини нормално одговарали. *Баб.* Крв почне опет нормално да циркулише. *Чол.* **2.** мат. *управно, окомито, вертикално, под правим углом, кутом.* — Његова [небеског екватора] раван стоји нормално на правој која нас везује са поларном звездом. *Мил.*

нормáлнōст, -ости ж *особина, стање онога што је нормално, нормално стање.* — Губимо осјећање за здравље и смисао за нормалност. *Матош.*

Норма́ни м мн. (јд. Но̀рмāн, -а́на) ист. *германски народи у Скандинавији (од 8. до 9. ст.) познати као гусари и морепловци.*

но̀рма́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на Нормане*: ~ феудалци, ~ освајачи.

но̀рматӣв, -а и **норма̀тӣв,** -и́ва м лат. (обично мн.) *оно што одређује правило, пропис, норму; утврђене норме утрошка материјала, радне снаге, енергије.* — Према међународним нормативима златна медаља ... припада трофеју с највише 210 поена. *Пол. 1927.* Према грађевним нормативима један четворни метар стамбене површине стоји 19 до 25.000 динара. *Вј. 1957.*

но̀рматӣван, -вна, -вно *који одређује норме, прописе, правила; који се заснива на норми, који служи као правило.*

Изр. нормативна граматика *граматика која прописује језичке норме, језичка правила;* нормативни акти *акти којима се стварају правне норме (устав, закони, уредбе, правилници, наредбе, одлуке, решења и сл.).*

норми́рање с *гл. им. од нормирати.*

норми́рати, но̀рмӣрām сврш. и несврш. *одредити, одређивати, поставити, постављати норму, пропис, правило.* — Засебним је ... наредбама нормирао црквене обреде. *Шиш.* Послови се нормирају и води евиденција радних дана. *ЛМС 1949.*

норми́рац, -рца м *онај који проверава, контролише радне норме и води евиденцију о њима.* — Враћен [је] на хонорарну дужност као један од најбољих нормираца. *Пол. 1959.*

но̀рмисати, -ишēм сврш. и несврш. заст. *в. нормирати.* — Треба предузети ... да се овај фонетички начин писања тачније утврди и нормише. *Нед.*

но̀с, но̀са м (лок. но̀су; мн. но̀сови и но̀севи) **1. а.** *истурени део лица између очију и уста који служи као орган за дисање и мирис*: кукаст ~, орловски ~, прћаст ~, затубаст ~. **б.** *део њушке код животиња који одговара носу у људи.* — Удри Лабуда [вола] по носу, нек' Сивоња први закорачи јарак! *Рад. Д.* **2.** *шиљат врх, крај неког предмета који личи на нос (врх обуће, предњи крај брода и сл.).* — Гледам све у носове од мојих опанака. *Вес.* Успије ... каткад пјешаку да отпрхне испред сребрна носа строја. *Крањч. Стј.*

Изр. бити коме вода до носа *бити, наћи се у тешком положају;* бити до носа *в. под носом (а).* — Варош му је, што се каже, до носа ... може живети и тамо ... а он изабрао село. *Вукић.*; бити коме мува у носу *сметати коме;* видети, види се (коме што) по носу *погодити по спољном, ваљском изгледу што о коме, види се што по чијој спољашности, ваљштини;* вући (водати, водити, повлачити) кога за ~ *радити с киме по својој вољи, подвалљивати коме;* правити будалу, глупака од кога; говорити кроз ~ *говорити с носним, хуњкавим призвуком;* дати коме по носу, преко носа, под нос *оштро изгрдити, укорити кога, пребацити коме што;* дићи (високо) ~ *уобразити се, постати охол;* добити по носу, преко носа *бити оштро изгрђен;* донети, ставити под ~ *донети, ставити сасвим близу, донети готово, спремљено;* доћи до носа *досадити, досадити;* дочекати кога с великим носом *дочекати љутито, увређено, надурено;* дувати, пухати на (кроз) ~ *в. уз дувати (изр.);* душа му је у носу, с душом у носу *изгледа врло рђаво; неће дуго живети, сваки час може умрети;* забадати (завлачити, турати, трпати) ~ *мешати се у оно у што не би требало;* забости ~ у земљу *пасти, прућити се;* забости, завући ~ у што а) *задубити се у што (у посао, читање итд.);* б) *умешати се у оно у што не би требало;* залупити, затворити коме врата пред носом *не пустити кога да уђе;* изићи, избити, попети се, ударити коме на ~ *пресести коме, искључати;* имати (добар, фин) ~ за што *умети што добро оценити, осетити, бити проницљив;* имати кога у носу *бити љут, киван на кога, не трпети кога.* — Због проклете те критике има ме већ у носу три четвртине Загреба. *Матош.*; имати свагде, свуда свој ~ *пазити, мотрити на све, водити рачуна о свему;* ићи за носом *ићи било куда, без одређеног циља.* — Куд иде, то ни сам не зна; иде за носом, иде куд га ноге носе. *Срем.*; (ићи, радити коме) уз ~ *радити противно, пркосити, терати инат коме;* набијати, натицати, набадати, вешати коме што на ~ *стално неком нешто пребацивати, замерати;* насмејати се коме у ~ *подсмехнути се, наругати се коме у лице, у његовом присуству;* натр(ља)ти, убрисати коме ~, натрти коме под ~ хрена *рећи коме врло неугодне ствари;* не бити коме ни до носа *не бити ни у чему раван;* не видети даље од носа *бити ограничен, приглуп, имати уске видике;* нико ни у ~ покр. *нико ни да проговори, ни да зуцне;* носом небо парати, носом резати облаке *држати се охоло, гордо;* обесити, спустити, покуњити (осмољити) ~ *оборити главу, снуждити се, покуњити се;* остаде му шупаљ ~ до очију *изигран је, није добио ништа;* остати дуга носа *бити насамарен, изигран;* падати на ~ *сувише се замарати радом;* под носом,

пред носом, испред (испод) носа а) (бити, налазити се) *сасвим близу*; б) (нешто радити, узети, проћи и сл.) *у чијој близини, али неопажено и дрско (нешто радити, узети, проћи и сл.)*; показати коме ~ *наругати се коме (наместивши палац на врх носа и раширивши прсте)*; показати, п(р)омолити ~ *појавити се, изићи*; превући испод носа *пребацити коме шта*; прогунђати испод носа *тихо али нејасно, неразумљиво нешто прогунђати, промрмљати*; стављати свуда свој ~ *мешати се у све, бити сувише радознао*; тискати коме што под ~ *стално замерати, пребацивати*; исп. набијати на нос; ушиљио (зашиљио) му се ~ *тешко је болестан, сасвим рђаво изгледа.*

нòсак, нòска и нòска, нòско и нòско *који се може дуго носити, који се добро носи, трајан (о материјалу, тканинама за ношење).* Р-К Реч.

нòсак, -ска м *дем. од нос; носац.* — Носак ибрика је узан. Ћос. Д.

нòсāк, -áка м *човек велика носа, носоња.*

нòсала с мн. покр. *в. носила.* Рј. А.

нòсан м *човек велика носа.* Рј. А.

Изр. ~ дугорепи зоол. *врста мајмуна* Nasalis larvatus. — Врло је чудна изгледа дугорепи носан, који живи на Борнеу. Финк.

нòсāнка ж зоол. *врста слатководне рибе са њушком, губицом продуженом у већи нос, која живи у Африци.* Финк.

нóсāње с *гл. им. од носати.*

нòсат, -а, -о **1.** *који има велики нос.* — [То] је био Витез од Огледала и његов носати пјесник. *Вел.* **2.** *који има нос (2), врх у виду носа.* — Носате врхове опанака побо у утапкани снег. *Рад. Д.*

нóсати, нòсām несврш. **а.** *носити тамо-амо, од једног до другог места; носити с напором, дуго, упадљиво или сл.*: ~ дете, ~ терет. — фиг. За плугом [пас],... зафркнут, кудрав реп поносит носа. *Марк. Ф.* Бујна му машта носала [га је] кроз чарне цвјетњаке. *Мул.* **б.** *помицати, повлачити тамо-амо, од једног до другог места.* — Господин поче опет носати прст по тевтеру и шапуће: Јаша Костић. *Вукић.*

~ **се 1. а.** (с нечим) *носати, носити с напором, дуго*: ~ с теретом, ~ с пушком. **б.** *носити се с ким, рвати се; борити се, огледати се.* — Носао се тамо и овамо, нити може оборит' Илију. *НП Вук.* Носам се с Ером, и сад сам успео. *Дав.* **2.** *држати се, одржавати се.* — Ја се једва на ногама носам. *Вел.*

нòсац[1], -сца м *в. носач (1).* — Остаде на обали, поред своја два ковчега, не обзирући се на грају носаца. *Мат.* Омера носци понесоше. *НПХ.*

нòсац[2], -сца м *цевасто издужење са отвором на неком суду за течност, сисак.* Вук Рј.

нòсāч, -áча (вок. нòсāчу) м **1. а.** *радник коме је занимање преношење терета.* — Уза њ корача носач с путним ковчегом на рамену. *Пав.* **б.** *онај који носи носила, какву носиљку и сл.* — На једна носила долази по пропису осам носача. *Дед. В.* **2.** грађ. *стуб, греда, подлога која носи оптерећење у некој конструкцији*: ~ крова, ~ степеница. **3.** анат. = носилац (4) *први (вратни) пршљен, краљешак (на који се ослања лубања)* atlas. *Бак. Реч.*

Изр. ~ авиона војн. *ратни брод који носи већи број борбених авиона и који има платформу за њихово узлетање и слетање.*

носàчица ж *она која што носи.*

нòсāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на носаче*: ~ посао, ~ занимање, ~ одело, ~ број.

нòсвица ж зоол. *в. кечига.* Финк.

носѐкања ж разг. *аугм. и пеј. од нос.* — Ваш нос је грдан... носекања цела. *Дим.*

нòсēћ, носѐћа и нòсēћа, носéће и нòсēће **1.** (само у ж. роду) *која је у другом стању, трудна (за жену).* — У невољи је, носећа, а без новаца и мужа. *Грг.* **2.** (само одр.) *који служи као носач (2)*: носећи стуб, носећи елеменат, носећи зид.

нòсив, -а, -о **1.** *који се може носити, погодан за ношење.* **2.** фиг. *који може понети, узбудити, који заноси, одушевљава, полетан.* — У том преводу... нема носивога, врелога језика. *Сек.*

нòсӣво с **1.** покр. **а.** *ношење.* — Све се креће што је за оружја, све се носи што је за носива. *Март.* **б.** *терет, бреме.* — фиг. Под носивом се погрбио тешким уздаха људских и мука и беда. *Кош.* **2.** *ношња, одело.* — Има властит језик... свој обичај, своје носиво, своју ћуд. *Павл.*

нòснвòст, -ости ж **1.** *највећи терет за који је нешто предвиђено, допуштено максимално оптерећење*: ~ брода, ~ кола, ~ моста. фиг. *значење, садржина, садржај; садржајна снага, садржајност.* — [Андрић] даје онолико слободе реченицама колико је потребно да издрже носивост замисли. *Пол. 1959.* Вербална асоцијативност... нема увек код Ристића потребну носиво т. *Михиз.* **2.** *способност ношења (лежења) јаја (за живину).* — Одликују [се] већом носивошћу јаја. *ЕГ.*

нòсила, нòсīлā с мн. *направа за преношење тежих болесника, рањеника, мртвих.* — Пред њоме ношаху у мртвачким носилима старца. *Дук.* фиг. *мртав човек, мрт-*

вац; погинули или тешко рањени. — И прва се носила кренуше из Рељине куће. Иза тога чељад се поче поболијевати. *Коч.* Ту се одмах помутисмо грдно, побисмо се огњем из пушаках, направисмо петнаест носилах. *Њег.*

нòсилац, -иоца (ген. мн. нòсилāцā) м **1. а.** *онај који што носи; носач (1б).* — Саставе се многи носиоци; заједно им раку ископали, а кроз раку прометнули руке. *НПХ.* Онда је калуђер пошао ка вратима, за њим носиоци чирака, па носиоци плаштанице мртвога Христа. *Поп. Ј.* **б.** *онај који има нешто у телу, у себи, на телу; преносилац.* — Ви сте носилац бацила колере. *Јонке.* **2.** *онај коме је нешто признато; онај који је одликован неким одликовањем:* ~ неког права, ~ звања, ~ ордена, ~ споменице и сл. **3.** *поборник, заступник.* — Он се од почетка истакао као носилац демократске идеје. *Јов. С.* »Вијенац« је најпослије постао главни носилац реализма. *Марј. М.* **4.** анат. = носач (3). *Финк.*

Изр. ~ листе *онај који је први на листи кандидата на изборима.*

нòсилица и **нòсиљa** ж **1.** *она која што носи, има, поседује; она која што доноси, омогућује.* — Рубље домаћинове удаваче — све прњија носилице онога песничког девојачког имена [Славујке]. *Ад.* Имају . . . епску пјесму, која је и носилица њихова знања о прошлости. *Барац.* фиг. Идеја [романа]: идеје носиље нема. *Михиз.* **2.** *кокош или друга домаћа птица која носи јаја.* — Жао ми је [убијених] гусака, добре су носилице. *ЛМС 1951.* Кокошке носиље, пилићи, гуске, па и стара гуска . . . *Бен.*

нòсиљa с мн. покр. *в. носила.* — Опазим један нови гроб, код њега крвава носиља. *ЛМС 1951.* Остали, ко кога [убије] . . . направе двоје носиља и тридесет рањеника. *Љуб.*

нòсиљка ж **а.** *нарочито подешено седиште, наслоњача или сл. за ношење обично виђенијих личности.* — Ношаху четири крша човјека носиљку попут мале колибице. *Шен.* **б.** *носила.* — Долазе санитети . . . и с много пажње односе на носиљкама рањенике. *Крл.*

нòсина ж *аугм. и пеј. од нос.*

нòсити, нòсӣм несврш. **1. а.** *крећући се имати у рукама, на леђима, упште на себи, преносити, односити и сл.; снажно теглити, возити, вући:* ~ терет, ~ рањеника, ~ јахача (о коњу), ~ робу на трг, ~ понуде болеснику. — Зелени полукасачи брзо су носили кола низ падину. *Моск.* фиг. Носили су улицама . . . своје бриге, болове, радости. *Козарч.* **б.** *својим кретањем, функционисањем омогућавати премештање, помицање кога или чега:* ~ путнике, робу (о возилу). — Брзо . . . на пашу ноге га носе. *М-И.* **в.** *током, струјањем премештати, одвлачити; струјањем разносити, проносити:* ~ чун, пливача (о води), ~ маглу, прашину (о ветру). — Вјетар носи све јеке далеке. *Уј.* фиг. Мисли . . . су га носиле . . . у прошлост. *Дом.* **г.** *давати снагу, полет, бодрити, подстицати.* — Али младост, природна амбиција га је носила, није допуштала да га прегазимо. *Петр. В.* Ал' ми познавање пјесме помагало, ритам носио напријед. *Наз.* **д.** *чинити да се нешто шири, разносити, проносити; доносити са собом, наговештавати, изазивати:* ~ гласове, ~ вести, ~ невољу коме. — Јужни ветар носи кишу. *Бак. Реч.* Гусари блуде по водама сланим . . . туђинцима носећи б'једу. *М-И.* **ђ.** (обично у питањима) *нагонити на пут, водити, доводити.* — Што те носи? Нисам те очекивао. *Крањч. Стј.* Која Вас срећа носи на Мокрице? *Шен.* **2. а.** *издржавати као терет при кретању.* — Ноге . . . једва и саме себе носе. *Андр. И.* **б.** *имати какво оптерећење, бити ослонац каквог терета, подупирати.* — Тај мост и стубови који га носе окитиће се зеленилом. *Нуш.* **в.** *имати одређену носивост, моћи понети, примити као терет.* — Ова лађа носи 10.000 тона. *Бак. Реч.* **3. а.** *имати на себи, употребљавати као одећу, украс, помагало:* ~ шешир, ~ капут, ~ штап, ~ наочаре, ~ прстен. **б.** *имати на лицу или глави, пуштати да израсте (о брковима, бради, коси):* ~ бркове, ~ кратку браду, ~ дугачку косу. **в.** *држати на одређен начин при ходу, у раду и сл. (делове тела):* ~ главу усправно. — Руке је носио нашироко да му се боље види антерија. *Ђор.* Коњ се не сме да навали на дизгине . . . већ мора сам да носи врат и главу . . . више или мање високо, то јест да се исправи. *Јах.* **г.** *имати какав страни предмет у телу; имати што задржано у свести, трајније осећати што:* ~ зрно у телу, ~ што у души (у срцу, у сећању, у глави). — Моја кућа није крчма. Увреду што у њој пада ја сам носим. *Наз.* Сваки човек је пре свега морао да научи да носи своју самоћу. *Ђос. Б.* **д.** *имати као обележје, карактеристику, особину и сл.; одражавати, одавати:* ~ име, ~ назив, ~ датум, ~ белегу. — Драма . . . носи све одлике почетништва. *Милис.* Безвољно лице носи смирен израз слијепца. *Матош.* **ђ.** *бити на каквој дужности, вршити, обављати.* — Носи функцију одговорног уредника. *Цес. А.* **4.** *стварати јаја у телу и ослобађати се њих:* ~ јаја (о птицама). **5. а.** *имати, доносити какву вредност, давати као поклон, дар (мираз и сл.).* — Девојка, већ у

годинама, носила [је] одмах мало наследство. *Ћос. Б.* **б.** *рађати, доносити (род, плод); бити родан, плодан.* — Земља носи му црна пшенице. *М-И.* Док су године носиле, свако се обилато намиривао. *Тип.* **6.** *бити у другом стању, бити бременита, трудна; подносити трудноћу, тегобе бременитости*: тешко ~. — Имала [је] родити, а она је још увијек носила. *Краљч. Стј.* **7.** *сносити, подмиривати.* — Влада [ће] за градњу носити све трошкове. *Тип.* **8. а.** *износити, досезати.* — Наше школе... нема грђе колико носи одавде до Космаја! *Шапч.* **б.** *имати домет, домашај (о ватреном оружју); бацати (зрно, пројектил).* — Добра пушка носи толико. *Бал.* Пушка енглеска... носи олово далеко. *Грол.* **в.** *скретати зрно, пројектил од жељеног правца, смера*: ~ у страну (о ватреном оружју), ~ удесно.

Изр. главе не носио (носила) (у клетви) *в. главе се не наносио (уз глава, изр.)*; ђаво (бес, белај) да (нека) те носи *в. уз ђаво (изр.)*; колико (што) ме (га, нас) грло носи *в. уз грло (изр.)*; колико га ноге носе *најбрже што може, највећом могућом брзином*; нека (га) мутна вода носи *в. уз вода (изр.)*; ~ главу у торби *в. уз глава (изр.)*; ~ душу у носу *једва се одржавати у животу, бити на измаку животних снага*; ~ кожу на пазар *излагати се животној опасности*; ~ (некога, нешто) на души *сносити одговорност, бити одговоран (за нешто што се догодило), бити одговоран за чију смрт*; у зубима да те носи *веома је јак.*

~ **се 1.** *борити се, рвати се.* — Видео је Крсту и Крстиницу како се, ухваћени у коштац, носе по соби. *Андр. И.* фиг. Брани први свој предлог, обара га овај други говорник. Носише се читав сат. *Дом.* **2.** *бавити се чим; заносити се.* — Да би се извукао из финанцијалних криза, носи се драмским основама. *Матош.* И једни и други... носили су се надом да ће им време ићи на руку. *СКГ 1937.* **3.** (с нечим) *носити тамо-овамо, носати.* — Унутра се видио домаћин — носи се с млијеком тамо и овамо, излијева га у карлице. *Сиј.* **4.** *облачити се, одевати се.* — Носи се као да смо усред љета. *Цар Е.* Отац се носио нарочито, кицошки, на стари начин. *Ћос. Б.* **5. а.** *кретати се, покретати се, пловити.* — Загледа се у плаво небо, по коме се ношаху неколико сивих облака. *Ранк.* **б.** *летети, дизати се.* — Онда се носиш некуда, куда те сама душа води... као да се носиш под облаке. *Лаз. Л.* **6. а.** *разлегати се, распростирати се, ширити се.* — Над селом се носе гласови стоке која се враћа с паше. *Ранк.* Носио се од њега цијелом собом задушљиви мирис. *Бал.* **б.** *проносити се.* — У Србији, о духовним властима носе се најчудноватији... гласови. *Павл.*

Изр. носи се! вулг. *одлази, губи се, торњај се*; ~ мишљу *намеравати.*

нòсић, -а и **нòсић,** -ића м *дем. и хип. од нос.*

нòскати, -ам несврш. *дем. од носити.* — Вал за вал се веже... један другог носка. *Кош.*

нòсни и **нòснӣ,** -а, -о **а.** *који се односи на нос, који припада носу.* — На горњој страни главе [кит] има један носни отвор. *Петр. М.* Потпуно несабран, трљао [је] прстом носно седло. *Краљч. Стј.* **б.** фон. *при чијој артикулацији ваздушна, зрачна струја пролази кроз нос, назални*: ~ самогласници, ~ сугласници.

нòсница и **нòсничца** ж = ноздра. — Мирис [је]... доспео до његових ноздрица. *Ћос. Б.* Крв густа кроз носнице у грло оштро бризну. *Гор.*

нòсно и **нòсно** прил. *изговарајући кроз нос, назално.* — Тако је... потврђује носно Мрдеша. *Кал.*

нóсњача ж анат. *носна кост. Р-К Реч.*

нòсомицē прил. необ. *на нос, носом.* — Просјак падне носомице на плочник. *Кал.*

нóсоња м погрд. *човек велика носа.* — Не хтједе да остане сам с носоњом. *Вел.*

носорéзац, -éсца м **ир.** *онај који реже носеве.* — Зашто, брате, да дјеца за тобом вичу: носорезац. *Гор.*

носòрог и **нòсорōг,** -ога м зоол. *крупни сисар с једним или два рожна израштаја на носној или чеоној кости, биљојед из реда непарнопрсташа, који живи у јужној и југоисточној Азији и Африци* Rhinoceros.

носорóжац, -ошца м зоол. **а.** *тврдокрилац, корнаш мрке боје, са роголиким израштајем на глави* Oryctes nasicornis. **б.** *носорог. ЕЛЗ.*

ностàлгија ж **грч.** *чежња, туга за родним крајем, завичајем, прошлошћу.* — Јакшић је... сачувао носталгију роднога му краја. *Скерл.* Носталгијом испуњене књижевне самоће. *Уј.*

ностàлгичан, -чна, -чно *испуњен, обузет носталгијом.* — Онда се опет носталгичним изразом чудио и дивио. *Бег.* Стално се проносе гласови да ће ићи некуд далеко, и зато је Раде постао ћутљив и носталгичан. *Пер.*

ностàлгично прил. *на носталгичан начин, с носталгијом, чежњиво.* — Гледала га је... како носталгично болује за њом. *Вил.*

ностàлгичнōст, -ости ж *стање онога који је носталгичан, носталгија.*

нòствица ж зоол. *в. кечига. Вук Рј.*

нострификáција ж лат. *законско признање пуноважности дипломе стечене у некој другој земљи.*

нòстрōмо м тал. *вођа, заповедник палубе на броду.* — Били су морнари, бродари, ностроми или у служби код поморских области. *Новак.*

носýљак, -љка м пеј. *мали и ружан нос.* — Да се тога часа командантов дугмасти носуљак претворио у ћопавог липовачког нотароша, не би се Унукић више зачудио. *Матош.*

носýрина ж *аугм. и пеј. од нос.*

нóта ж лат. **1. а.** *забелешка, писмена примедба, напомена.* **б.** трг. *кратак рачун, привремена признаница, намира.* **2.** *писмени акт у дипломатским односима између појединих држава и њихових влада.* **3.** муз. **а.** *знак којим се бележи одређени тон*; мн. *музички састав, записан таквим знаковима, односно лист, свеска и сл. исписани њима.* — Знало се гдје стоје ноте с Бетовеновим сонатама. *Крл.* **б.** *тон, глас.* — Кадикад је попијевао у суморној ниској ноти. *Коз. И.* фиг. *обележје, карактеристика, призвук.* — Ти старији људи... донијели су у наше засједање нову ноту. *Наз.* У сваком валцеру има једна неодољива нота носталгије. *Петр. В.*

нотабилѝтēт, -éта м лат. **1.** *углед, уваженост, значај.* **2.** (обично у мн.) *угледна, виђена личност, особа на високом положају.* — Уз њега се пришио некакав дебељко у фраку — биће какав нотабилитет из оближње вароши. *Матош.* Новац је потребан само да би се нотабилитети њихове странке с пристојном пратњом сабрали. *Петр. В.*

нотàлист(а) м *онај који свира по нотама, гледајући у ноте.* — Они су главни свирачи — ноталисте: примаш... чело, тромбона, флаута. *Рад. Д.*

нòтāлнӣ, -ā, -ō *нотни*: ~ свирање. — Дугим вежбањем створи сваки нотални знак свој рефлексни лук [код свирача]. *НЧ.*

нòтāлно прил. *по нотама, с нотама.*

нòтāр, -ápa м лат. *некадашње службено лице опуномоћено да оверава уговоре, издаје исправе, правна документа и сл., бележник.* — Зовните исповједника да ме исповиједи и нотара да ми напише опоруку. *Вел.*

нотáрев и **нотáров,** -а, -о *који припада нотару.*

нòтāрош м *в. нотар.* — Владика се окрете конзисторијскоме нотарошу, који је у једном крају собе писао. *Јаки. Б.*

нòтāрошев, -а, -о *који припада нотарошу.*

нòтāрошевица и **нòтāрошка** ж *нотарошева жена.* — У четвртом се сокаку опет срела с г-ђом нотарошевицом. *Срем.* Да не би опет пре њих отишле нотарошка и учитељка, брзо дају донети себи горње хаљине. *Игњ.*

нòтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на нотаре, који припада нотарима.* — Држали [су] сва духовна занимања... нотарске канцеларије. *Уј.*

нотáција ж лат. **1.** *белешка, ознака.* **2.** *начин бележења, означавања.* — У светској шаховској нотацији... уведена је абецеда. *Шах.* **3.** муз. *систем, сустав писмених знакова којим се записују музичка дела.*

нóтес м *џепна бележница, подсетник.* — Имао сам случајно нотес и написах ово. *Мишк.*

нóтесић, нóтешчић и **нотѐшчић** м *дем. од нотес.*

нотúрати, нòтӣрām сврш. и несврш. **1.** *(за)бележити, запис(ив)ати.* — Из Гашпарене механе на лађу [је] мотрио и у своју књижицу нешто нотирао. *Јаки. Б.* **2.** *имати вредност, котирати на берзи.* — Данас... на житној бурзи канадско жито нотира јефтиније од банатскога. *Крл.*

нотификáција ж лат. **1.** *званична изјава, извештај једне државе упућен другој о предузетим међународним актима.* **2.** банк. *обавештење упућено дужнику од стране повериоца о протестирању доспеле менице.*

нотѝфиковати, -кујēм и **нотифици́рати,** -йцӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити нотификацију*; *(об)јавити, обавестити, обавештавати.*

нòтица ж **1.** *дем. од нота.* **2. а.** *кратка забелешка, белешка.* **б.** *кратко саопштење у новинама, листу, часопису о неком догађају.* — Не знам да ли се сећате једне нотице у »Видовдану«? *Лаз. Л.*

нòтнӣ, -ā, -ō муз. *који се односи на ноте*: ~ знак, ~ певање, ~ систем.

нòтњӣ и **нòтњӣ,** -ā, -ē покр. *в. ноћни.* — С првом нотњом сјени одбјегнули јади вратиће се мени. *Шант.*

нòтњӣк, -а и **нòтњӣк,** -и́ка м покр. *в. ноћник.*

нòтњо прил. покр. *в. ноћу.* — И пођоше нотњо без мјесеца, нотњо купе педесет момака. *НП Вук.*

нòтōран, -рна, -рно лат. *сваком знан, општепознат*: ~ алкохоличар, ~ чињеница. — Као да не знају оно што је нторно, о чему говори у кухињи читава послуга. *Крл.*

нòтōрно прил. *на нотаран начин, очигледно, очевидно.* — Да се трагови атентата који нторно у Србију воде, пронађу. *Јов. Ј.*

нотóрнōст, -ости ж *особина оног што је ноторно.* — За... групу тројице младих нефигуративаца... то је ноторност о којој прва тројица не дискутују. *КН 1956.*

нōћ, нóћи (инстр. нóћу, лок. нóћи; мн. нóћи, ген. нóћӣ, дат., инстр. и лок. нóћима) **1.** *време од заласка до изласка Сунца, време док је мрачно; помрчина, тама*: отићи у ~, изгубити се у ноћи. **2.** фиг. **а.** *несрећа, пропаст.* — Ноћ вам дође са Вука једнога, данак бели, браћо, са другога. *Радич.* **б.** *несвест, лудило.* — Црна ноћ застрла ум у несретнога Јола. *Ад.*

Изр. Вартоломејска, Бартоломејска ~ ист. *покољ хугенота (калвина) у Паризу извршен по налогу Катарине Медичи 1572. г. (назван према празнику уочи кога је извршен),* фиг. *крвави обрачун, покољ, погром*; глува (дубока, дебела) ~, у глуво доба ноћи *в. уз глув (изр.)*; лаку ноћ! добра, лака (ти, вам) ноћ! *поздрав на растанку увече или ноћу*; под ~ *на крају дана, увече*; поларна ~ *појава у поларном појасу кад се Сунце не појављује на хоризонту по неколико дана, недеља или месеци*; преко ноћ(и) *одједанпут, на брзину, за кратко време,* прогутала га је ~ *нестао је, не зна се ништа о њему*; (узети) ~ на главу *искористити ноћ као заштиту, заштитити се ноћним мраком.*

нōћāд ж зб. индив. песн. *ноћне животиње.* — Већ лете широм непокојне сове, мишеви слијепи и друга ноћад. *Прер.*

нōћāј м песн. *ноћиште.* — Нема ни друма ни ноћаја. *Уј.*

нōћас прил. **а.** *прошле, протекле, последње ноћи.* — Ноћас сам мало санка спала. *НПХ.* **б.** *ове ноћи, у овој ноћи.* — Влајков крупан глас загрме...: Ко то лупа ноћас? *Ранк.* **в.** *идуће, наредне ноћи, прве ноћи која настаје.* — Многи су се решили да у току следеће ноћи беже. — Сејаће нас ноћас из воза. *Јак.*

нōћаска и **нōћаске** прил. нар. *в. ноћас.*

нōћати, -ā̄м несврш. **1.** *падати, спуштати се (о ноћи), смркавати се.* — Ноћати је стало. *Домј.* **2.** *постајати таман као ноћ.* — Од дима ноћају дани. *Домј.*

~ **се** *в. ноћати (1).* — Смркава се вече, за њим ноћ се ноћа. *Вел.* фиг. Сањарим с миром док се душа ноћа и влага снова хвата душу моју. *Уј.*

нōћашњӣ, -ā̄, -ē̄ *који се односи на протеклу, садашњу или наредну ноћ.* — Сунце јој брише сан ноћашњи с чела. *Јаки. М.* Забрањује му се учествовати у ноћашњој акцији. *Хорв.*

нōћашњица ж *оно што се догодило ноћас, прошле ноћи; протекла или идућа ноћ.* — Сунце затече чочеке преобучене у бела одела и набељене... да би се сакриле боре, и умор на лицу од ноћашњице. *Станк.*

нōћѐвати, нóћујēм несврш. *в. ноћити.* — Ту је чета ноћцу ноћевала. *НП Вук.* Оно се звало Тичија главица, јер би ту сваке вечери долазиле ноћевати тисуће птица. *Сим.*

нōћѐње с *гл. им. од ноћити.*

нōћи́валӣште с *в. ноћиште.* — Често спавају на скупним ноћивалиштима. *Финк.*

нōћи́вање с *гл. им. од ноћивати.*

нōћи́вати, нóћујēм и нóћӣвām несврш. *ноћити.* — Ту је тор за његове овце, ту му пасу, ту ноћивају, ту се музу. *Глиш.* Почеше од оног дана лутати... и мало кад ноћиваху у колиби. *Брл.*

нōћити, -и́м сврш. и несврш. *провести, проводити ноћ, ноћни починак.* — Ноћио сам једну ноћ код њега. *Вес.* Него је опет он преко воље ноћио ноћи. *М-И.*

~ **се** несврш. *падати, спуштати се (о ноћи), смркавати се.* — Већ се ноћило. *Шег.*

нōћица ж песн. *в. ноћца.* — Ој љубавниче, месече! ој љубо, ноћице! *Кост. Л.* Ноћица је крива, то је њена мана, она људе пути, она људе мами. *Вел.*

нōћӣште с *место где се ноћи, преноћиште.* — Тешко ономе кога сада стиже у путу ноћца црна, а ноћишта јадан не имаде! *Мажс. И.* Дуго је настојао да ме задржи код себе на ноћишту. *Цар М.*

Изр. пасти на ~ *доћи на место где ће се ноћити; заноћити.*

нōћнӣ и **нōћни,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на ноћ, који припада ноћи, који бива ноћу*: ~ мир, ~ живот, ~ бдење, ноћни сати.

нōћнӣк, -и́ка и **нōћнӣк** м **1. а.** *човек који ноћу путује.* — Опколише ноћника, који одговори...: — Ја сам солдат! Бјежим у Црну Гору. *Мат.* **б.** *онај који живи ноћним животом, онај који се ноћу проводи.* — [Био је]... изврстан весељак и одличан певач и ноћник. *Срем.* **2.** *ноћни ветар.* — Слуша како... у стог сламе исто тако пуха... ноћник. *Сиј.* **3.** *ноћобдија (1).* — Каткад куцнуло је које звоно, каткад затрубио ноћник у свој рог. *Шен.* **4.** *в. месечар. Вук Рј.*

нōћница и **нōћница** (ген. мн. нóћнӣцā̄) ж **1.** *ноћна авет.* — За одбрану од ноћница... кāдē увече детињу постељу. *Рј. А.* **2.** (у атрибутској служби, уз им. ж. рода) *ноћна.* — Чује се јасно кроз мирну ноћ топот коња, као кад птица ноћница удара крила. *Нуш.*

нōћничав, -а, -о покр. *који ноћу мокри у постељи. Вук Рј.*

нòћничёње с *гл. им. од* ноћничити. — Говорио сам јој о предавањима . . . о ђачким досјеткама и ноћничењима. *Петр. В.*

нòћничити, -им несврш. *живјети ноћним животом.* В. пр. уз гл. им. ноћничење.

нòћнйчкӣ и **нòћничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ноћнике.* — У ноћничком животу . . . трошила [се] не само слаба књижевна зарада но и таленат. *Скерл.*

нòћнйштво и **нòћнйштво** с **1.** *склоност ноћним изласцима, проводима, ноћни живот.* — Недић је изгледао као један књижевни »чергар« код кога се спаја књижевност и ноћништво. *Јов. С.* **2.** *в. месечарство. Псих.*

нòћно прил. *в. ноћу.* — Ноћно иде гором и планином. *НП Вук.* И мирис тако с хиљаде ружа, трна и цв'јећа ноћно се вине. *Краљч. С.*

нòћњāк, -а́ка м **1.** *в. ноћник (1).* **2.** (у атрибутској служби) *ноћни.* — Поврх крвова лете слепи мишеви, хитре кокице, па и они ноћњаци лептири, са својим лаким . . . летом. *Шапч.*

нòћњача ж *ноћна птица. Р-К Реч.*

ноћòбдија м **1.** *ноћни стражар.* — Богаташи живјели су . . . осигурани . . . високим осигурнинама, ланцима, псима чуварима, плаћеним ноћобдијама. *Крл.* **2.** *ноћник (1б).* — Нема горих часова од оних пробдјевених у . . . крчметини с ноћобдијама и испичутурама. *Божић.*

нòћном и **нòћӧм** прил. нар. *в. ноћу.* — Ноћом су се ложиле ватре. *Глиш.*

нӧ́ћу прил. *по ноћи, у време кад је ноћ, обноћ:* путовати ~, радити ~.

ноћу́рак, -рка м (ген. мн. нòћӯрāкā) **1.** бот. *назив за биљке црвеног, жутог, белог или шареног цвета који се ноћу развија* **а.** *род* Mirabilis *из пор.* Nyctaginaceae. *Сим. Реч.* **б.** *врста* Epilobium hirsutum *из пор.* Oenotheraceae. *Сим. Реч.* **2.** *цврчак, зрикавац.* — Чула [се] тиха, дршћућа пјесма ноћурка. *Шег.*

нòћца и **нóћца** ж песн. *хип. од ноћ.* — За девет година не прође ноћца, да га нисам у сну видела. *Јакш. Ђ.* По земљици црна ноћца паде. *Јурк.*

нóша ж *носилица (1).* — Можда би још дуже гледао, га да краката ноша [кобила] не унесе у улицу која води горе на брдо. *Шапч.*

нòшāј м *в. ношња (1). Вук Рј.*

нòшевина ж необ. *плата, награда за ношење.* — Само ћемо »лежарину« и »ношевину« наплатити . . . сутра кад се истрезни. *Срем.*

нòшёње и **нòшёње** с *гл. им. од носити (се).*

нòшйво с *в. ношња.* — Све ношиво [капа, шал, хаљине итд.] црногорско сада је врло лепо и сасвим народно. *Нег. Љ.* Поради оригиналне љепоте нашег народног ношива . . . *Матош.*

нòшка ж *дем. и хип. од нога.* — Дрхће, канда ланац сапиње га крути, крај њег проћи мора њена ношка мала. *Гал.*

нòшња и **нóшња** ж **1. а.** *крој и врста одела:* народна ~, градска ~, европска ~. **б.** *ношење, облачење, обување.* — Сама [је] чистила ципеле . . . и поређала . . . по времену кад су за ношњу. *Петр. В.* **в.** *савремено, уобичајено одевање, мода.* — Бојом или кројем [хаљине су] изишле из ношње. *Станк.* **2.** *ношење плода, трудноћа, бременитост.* — Обије задјетиње у исто доба, и већ биле ношњом затрудниле до седмога мјесеца. *Љуб.* Бременита Аница је набухла и осула се пјегама од ношње. *Михољ.*

нòштрӧмо м *в. нострómo.*

нӯ 1. узв. **а.** *при указивању на што: ето, ево, гле.* — Ма ну јада јоштер и горега. *Март.* Грожђе на око гине . . . Ну, како се осушило и набрало зрње! *Ћип.* **б.** *за подстицање: де, деде, ану, нуто.* — Ну, појавите се, домаћини, ако нећете да вам убијем овога кучка! *Лал.* **2.** *супротни везник, кад се ограничава или модификује оно што је речено претходном реченицом: али.* — Иво хтједе изићи, ну тога часа дође мајка. *Ћип.* Свуда је Истра лијепа, ну њезину источну обалу нарав је највише уресила. *Кум.*

нӯгао, -гла м покр. *скровито место, угао, кут.* — Сви нуглови пунани празновах. *Њег.* У једном нуглу постеља. *Јурк.*

нӯглић м *дем. и хип. од нугао.* — Како су доспијевали [гласови] . . . и до оне најудаљеније куће, завучене у какав невидљив нуглић под бријегом . . . *Ћоп.*

нӯдӗ и **нӯдӗр** (у значењу множинског облика и нудерте) *узвик за подстицање: ну, де, хајде.* — Рећи ће јој старац: Нуде снахо, што ћеш сада дати господину? *В 1885.* Нудер узми бојне лађе двије пак завези Блатом крај Лесандра. *НП Вук.* Нудерте, говорите. *Шен.*

нудѝзам м лат. *потпуно обнаживање, скидање целокупне одеће на јавним плажама и др.; схватање да је то допуштено и оправдано.*

нӯдилац, -иоца (ген. мн. нӯдилāцā) м *онај који нешто нуди, понуђач.* — Вика стоји нудилаца. *Јурк.* Погађа како ће тај бешћутни старац продати . . . првоме нудиоцу. *Крл.*

нȕдиља и **нȕдӣља** ж *жена која негује болеснике, болничарка.* — Ваља се постарати за добре лекаре, за изучене болничаре и нудиље. *Батут.*

нȕдиљскӣ и **нȕдӣљскӣ,** -ā, -ō *који се односи на нудиље*: ~ позив, ~ посао, ~ школа.

нȕдиљство с *нега болесника. Р-К Реч.*

нȕдист(а) м лат. *присталица нудизма.* — Или је нудист и не радећи ништа него голујући ... замишља се у важној културној мисији. *Кал.*

нудӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на нудисте, који припада нудистима*: ~ плажа, ~ схватања.

нȕдисткиња ж *женска особа нудист(а).*

нȕдитељ м *нудилац.* — Има свакаквих сумњивих извикивача и нудитеља кривотворених папира. *Мар.*

нȕдити, -ӣм несврш. **1. а.** *изражавати жељу да неко нешто узме, стављати коме на знање да може нешто узети*: ~ новац, ~ пиће. — Јелом и пићем од срца нудиш. *М-И.* **б.** *предлагати коме да нешто прихвати, да се сагласи с нечим, да приступи нечему*: ~ подршку, ~ савез, ~ посао. **в.** *водити бригу о коме (обично болеснику), давати што је потребно, пружати коме што, неговати*: болесника. — Куне га за пажњу и нежност којом га је толико година нудила. *Ћос. Д.* **2.** *наговарати; подстицати.* — Кметови [се] стану предавати и народ нудити да се предаје. *Вук.* С прутићем у ... ручици мање тера, више нуди и храбри мало посустале вочиће. *Шапч.*

Изр. ~ руку *предлагати брак, просити.* ~ **се 1.** уз. повр. *давати, нудити један другоме.* — Жене су се у гужви препознавале ... нудиле се ракијом и лубеницама. *Чипл.* **2. а.** *изражавати спремност за приступање коме или чему, за прихватање чега*: ~ као радник, савезник, пратилац. **б.** *чинити брачну понуду; изражавати готовост на интимне односе.* — Па зар да доживим ... да се сама нудиш, а он да те неће. *Змај.* **в.** *бити на дохвату, бити доступан; пружати се, указивати се.* — фиг. Мислим да вам се ноћас нуди прилика какву и најбољи војник ретко доживи. *Ћос. Д.* На лицу се само очи и, ту и тамо, зуби нуде погледу. *Јел.*

нȕдиште с индив. *место где се нешто нуди, пружа, даје.* — То пландиште разваварених снова, нудиште маштовитих смамности. *Божић.*

нȕђати, нȕђām несврш. *нудити.* — Нуђа варошанина и вином. *Ћип.* Поновно му [је] нуђала крух. *Шег.*

нȕђач, -ача̀ м *нудилац.* — Учитељ машући рукама одбијаше нуђаче. *Том.* Петнаест! — понови огласивач. — Тридесет! — хукну први нуђач. *Цар М.*

нȕђење с *гл. им. од нудити (се).*

нȕжан, -жна, -жно = нуждан (1) **1.** *без којега се не може, неопходан, потребан.* — Ученици немају вољу за даљи самосталан рад ... и своде све на нужан минимум. *Псих.* **2.** *неизбежан, неминован*: ~ крах, ~ пораз.

Изр. нужни део правн. *део имовине који обавезно припада наследницима без обзира на опоруку.*

нȕжда ж **1.** *тешка ситуација, невоља; оскудица, беда.* — Чланови помажу један другом у нужди, деле заједничке радости и невоље. *Марк. Св.* Послије очеве смрти, цијелу обитељ [је] од нужде спасио! *Маж. Ф.* **2.** *нужност, потреба.* — Оћути ... потпуну нужду јасног и савјесног мишљења и расуђивања. *Коз. И.* **3.** физиол. *излучивање непотребних састојака из организма (из мокраћног мехура или црева) и потреба за тим*: мала ~ (мокрење), велика ~ (пражњење црева), вршити нужду.

Изр. ~ закон мења нар. посл. *у невољи се поступа како прилике изискују, у невољи се одступа од уобичајених норми понашања.*

нȕждан, -жна, -жно **1.** = нужан. — Сад је нуждан одмор твојој души слабој. *Змај.* Стална борба у природи је нуждан увјет сваке егзистенције. *Ант. 1.* **2.** = нужден *који је у нужди, оскудици, немаштини, коме је потребна помоћ.* — Спава слатко нуждан и сиротан. *Ботић.*

нȕжден, -а, -о = нуждан (2). — Знао је како ко стоји дуж читавог поља, је ли нужден за пару или не. *Ств. 1948.*

нȕжнӣк м *место где се врши нужда (3), заход, клозет.*

нȕжничкӣ, -ā, -ō *који се односи на нужнике*: ~ опрема.

нȕжно прил. *потребно, неопходно; неминовно, неизбежно.* — Сваком човјеку припада нужно ознака смртан. *Лог. 2.* Ту се онда нужно мијења ... само друштвени став књижевника. *Зог.*

нȕжност, -ости ж *потреба, неопходност; неизбежност, неминовност*: ~ рада, ~ смрти. — Сасвим мирна, увјерена о нужности свега што ради, отишла је послије подне. *Нех.*

нуз(а) (испред енкл. и нȕзā) предл. с ак. заст. і. *уз, поред.* — Нуз њег' иду до четири сина. *Ботић.* Расте за њом све чемерика и мајчина нуза њу душица. *Кост.*

Л. **2.** *низ.* — Потекоше му топле сузе нуз блиједо лице. *Ћип.*

Изр. нуз пут *в. уз пут.*

нуз- *први део сложенице са значењем чега споредног или напоредног, другог*: нуззарада, нуззанимање, нуспросторија и сл.

нузбѐлешка, ијек. нузбѝљешка, ж *узгредна белешка, белешка уз другу белешку.* — Има ту биљежака испод којих слиједе ... нузбиљешке. *Нех.*

нузбѝљешка, ек. нузбѐлешка.

нȕзбрдицē прил. покр. *в. узбрдо.* — [Јабланови] воде нузбрдице од Врдника у манастирску порту. *Ад.*

нȕзгрēд прил. *в. узгред.* — Онако нузгред, све уз реч у разговору, па ни приметили нисмо. *Вин.* Изговорио је нузгред, као за себе. *Јел.*

нȕзгрēдан, -дна, -дно *узгредан, споредан.* — Остави ... плесну дворану и пође у нузгредне просторије гдје се благовало. *Бал.* Нема ни приче ни »песничке брбљивости« ни нузгредних случајних асоцијација. *Михиз.*

нȕзгредица ж *ситница, споредна узгредна ствар.* — Говорила све о самим нузгредицама и ситницама које нису откривале ништа. Некима [од тих писаца] су стихови нузгредица, мода. *Михиз.*

нȕзгрēдно прил. *в. узгред.* — Васо проведе Раду кроз подрум и, нузгредно, показује му велике пуне бачве. *Ћип.* Гдјекад би разговарао о послу, па би ту нузгредно споменуо. *Мул.*

нȕззанѝмање с *друго, споредно занимање.*

нȕззāрада ж *додатна, споредна зарада.*

нȕззгрāда ж *споредна, помоћна или дозидана зграда.*

нȕзљȕб м *такмац у љубави, супарник, ривал.* — На концу умре млади племић у двобоју, убије га неки нузљуб. *В 1885.*

нузљȕбо̀внйк м *нузљуб.* — Без свакога стида спомиње ми моје нузљубовнике! *Бал.*

нузрешѐње, ијек. нузрјешѐње, с *друго, напоредно, још једно решење.* — Кад би постојало нузрешење [у шах. студијама], тј. и неки други начин да се постигне циљ ... *Шах 1.*

нузрјешѐње, ек. нузрешѐње.

нузужѝтак, -тка м *споредни ужитак, задовољење неке споредне потребе.* — Ставља [се] на расположење робијашу да купи штогод за побољшање хране или, како се овдје каже, да пише себи нузужитак. *Чол.*

нȕзшупљѝна ж *споредна, мања шупљина, шупљина уз неку другу.*

нȕј м песн. *в. нујност.* — Трули пањ се ево пренуо из мртвила, из свога зимског нуја. *КХ 1936.* Сви обасути обиљем врлина, сви пуни збиље, тмурности и нуја. *Кош.*

нȕјан, -јна, -јно *невесео, сетан, тужан; који одражава тугу, жалост.* — Нујни звуци нујне виолине вену као дјеца. *Матош.* По њима пада свилена магла, док цвеће квасе сузе јој нујне. *Ант. 2.*

нȕјно прил. *невесело, сетно, тужно.* — Нујно и једнозвучно ори се песма и цврчање попаца и зрикаваца. *Ад.* Упорно гледао сам нијемо, нујно. *Видр.*

нȕјнōст, -ости ж *стање онога који је нујан, особина онога што је нујно.* — Лица им одају некакову тјескобу и нујност. *Коз. И.*

нȕкање с *гл. им. од нукати (се).*

нȕкалац, -оца (ген. мн. нȕкалāцā) м *онај који нука. Прав.*

нȕкати, -ām несврш. *нудити, наговарати, подстицати.* — Управо нукаху једнога између себе да приповиједа. *Јурк.* Ајде, певајте штогод! ... Женске се стиде и нукају једна другу. *Срем.*

~ **се** *уз. повр.* — Размишљају, окрећу и обрћу ствар са сваке стране, нукају се. *Срем.*

нȕклеāран, -рна, -рно лат. *који се односи на атомско језгро и појаве које су с њим у вези; који искоришћава енергију атомског језгра*: ~ физика, ~ енергија, ~ оружје, ~ електрана.

нуклеа́рац, -рца м разг. *стручњак који се бави нуклеарном физиком и појавама у вези са структуром и енергијом атома.* — У дискусији с осамнаесторицом атомских противника, све самих нуклеараца ... *Вј. 1960.*

нуклḕйнскй, -ā, -ō у изразу: нуклеинске киселине хем. *сложена органска хемијска једињења која се налазе у језгру биљних и животињских ћелија.*

нуклеȍника ж лат. физ. хем. *наука о атомима и другим честицама, нуклеарна физика.*

нȕклеус м лат. **1.** *средњи део, језгро атома.* **2.** *језгро или једро биљне и животињске ћелије. МЕП.*

нȕко м покр. *крштени кум; фиг. заштитник.* — Данас ко нема нука, нема ни звука! *Љуб.*

нȕковати, -кујēм несврш. *в. нукати.* — Ја те не нукујем да то учиниш. *Павл.* Дођи! — нукује га. — Смрзнућеш се. *Ћип.*

нȕла ж лат. **1. а.** *број који се обележава са 0 и који означава одсутност било какве количине, ништица; гранична величина, граница између позитивних и негативних вредности; знак којим се обележи та величина.*

— Ето нам дакле, сигурне шестице, а нулу ћемо прецртати. *Јонке.* **б.** *празно поље на плочици домина.* — Зуби жути као старе нуле домина. *Крл.* **2.** фиг. **а.** *безначајан, ништаван човек.* — За какву ме ви нулу држите? да њушкам за прегаженим псима? *Јос. Б.* [Хлестаков] је нула — и из те нуле ... паланчани створили су ... моћног ревизора. *Поз. 1948.* **б.** *оно што је без вредности.* — Или се можда мисли да су наше академске дипломе нула. *Пол. 1959.*

Изр. апсолутна ~ *теоријски најнижа могућа температура (—273,16°C)*; ошишати на нулу *ошишати до голе главе*; свести на нулу *лишити вредности, обезвредити*; пасти на нулу *изгубити вредност, углед и сл.*

нӯларица и **нӯлерица** ж **1.** *врло ситно самлевено брашно добивено од саме средине зрна.* — Бијаше ту брашна ... нулерице. *Кол.* Чувају брашно нулерицу. *Вучо.* **2.** *машина за најкраће шишање косе.*

нӯлтӣ, -ā, -ō **1.** *редни број према броју 0; основни, почетни*: ~ члан (каквог низа), ~ вредност. **2.** *који се односи на нулу, који показује нулу*: ~ тачка, ~ степен.

нултовалѐнтан, -тна, -тно хем. *који нема хемијске валенције.* — Пре хемијског сједињавања атоми се налазе у нултовалентном ... стању. *НХ.*

нӯма ж грч. *ковани новац.* — Разне римске, византијске ... и турске нуме, све до ситних јањичарских аспри. *Петр. В.*

нӯмера ж лат. **1. а.** *број, бројка.* — За Немце смо ми од сада само нумера. *Јак.* **б.** *бројна ознака неке величине, места које заузима у низу истоветних јединица или сл.*: означити нумеру (акту, документу). — Мало га се тицало ... што му је један шешир био три нумере већи. *Срем.* **2.** покр. *плац, окућница, парцела на којој се подиже кућа; кућа са окућницом.* — Имао је само кућу подерану, на по нумере. *Берт.*

Изр. певачка ~ *истакнута арија у опери*; скочила му је ~, отишла му је далеко ~ *порасла му је вредност, цена углед.*

нумерáција ж *обележавање нумером, бројем.* — У официјелној одећи бечке библиотеке, у њеном уобичајеном повезу, са грбом и нумерацијом, оно [моје дело] ми је изгледало скоро страно. *Мил.*

нумерӣрање с *гл. им. од нумерирати.*

нумерӣрати, -èрӣрām свршн. и несврш. = нумерисати *обележити, обележавати нумером, бројем.* — Садржај је нумерирао и преписао студент Музичке академије. *Коњов.*

нумѐрисање с *гл. им. од нумерисати.*

нумѐрисати, -ишēм свршн. и несврш. = нумерирати. — У једноме куту [је] кутија с нумерисаним преградама. *Јов. Ј.*

нӯмерица ж *дем. од нумера.* — Та то су нумерице на које се добива силан новац. *Новак.*

нумѐричкӣ, -ā, -ō *бројни, бројчани, изражен бројем*: ~ вредност.

нӯмерус м лат. **1.** *број.* — Никако да се ријеши те заграде, свога нумеруса и самога себе. *Гор.* **2.** мат. *антилогаритам, логаритманд. Алг. 2.*

нумизмàтик м *нумизматичар.* — Још као гимназијалац био је ... нумизматик. *Коз. Ј.*

нумизмàтика ж грч. **а.** *наука која се бави проучавањем старог кованог новца.* **б.** *скупљање примерака старог кованог новца, прављење збирки таквог новца.*

нумизмàтичār м *онај који се бави нумизматиком.*

нумизмàтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на нумизматику*: ~ збирка, ~ изложба.

нӯна ж покр. *колевка.* — Зач си мени сина обећала ... Док си га у нуни нунила. *НПХ.*

нӯнати, нӯнām и **нӯнити,** нӯнӣм несврш. *њуљати.* — Жена ... увечер вечеру вари, а за вечером дијете нуна. *Брл.* В. и пр. уз нуна.

нӯнцӣј и **нӯнцӣј,** -ија и **нӯнције,** -ја м лат. **1.** *ватикански, папин представник, посланик у некој држави.* **2.** *изасланик хрватског сабора (на пожунском сабору).* — У јесен бирамо нунције за сабор пожунски. *Ђал.*

нунцијатӯра ж лат. *дипломатско представништво папинске курије у некој држави.*

нӯнцијев и **нӯнцијев,** -а, -о *који припада нунцију.*

нӯр, -а и **нӯрак,** -рка м тур. *светлост која се, по муслиманском народном веровању, појављује из гробова побожних људи*; фиг. *пламен, руменило.* — Ево пиј, ... ове турске ракије и запали од најбољег турског дувана, да ти удари нур у образе. *Вујач.*

нӯрија ж грч. заст. *црквена жупа, парохија.* — Поп-Живојина одазваше у нурију, да чати молитву. *Шапч.*

нӯскрājнӣ, -ā, -ō *скрајни, оближњи.* — Из нускрајне шуме ... чула се ... дрека зелене жуне и брбљавих крешталица. *Коз. Ј.*

нӯспостаја ж *споредна, помоћна постаја. Прав.*

нуспрòдук(а)т и **нуспроӣзвод** м *споредни, узгредни продукат, производ.* — Кемијска индустрија се базира на домаћим сировинама, као и на нуспродуктима, који

настају од прераде угљена. *ЕГ 3.* фиг. Одричу се надреализма и његових нуспродуката. *Уј.*

нӯспростòрија ж *споредна, помоћна просторија у стану (кухиња, купатило и др.).*

нӯт узв. *в. нуто (1).* — Нут јамства да том пријестолу јест темељ: правица, мудрост, разборност, јунаштво. *Марк. Ф.*

нӯтар прил. *в. унутра.* — Зачу куцати на вратима, врже на се одијело и врати се у двораницу, вичући: — Нутар! *В 1885.*

нӯтарњӣ и **нӯтāрњӣ,** -ā, -ē *унутарњи, унутрашњи.* — Изоштри одмах око и ослушне свој нутарњи глас. *Божић.* Као по плану и нутарњем дубљем закону, све тежи да се поврати у првашњи облик. *Андр. И.*

нӯтарњòст и **нӯтāрњòст,** -ости ж *унутрашњи део, унутрашња страна, унутрашњост.* — Нутарњост крије можда најскладнији простор старог Загреба. *Баб.* Али је морао пити, јер му је горјела цијела нутарњост. *Тур.*

нӯти узв. *в. нуто.* — Нути врагометна Приморца! *Павл.* Нути! Што је то опет! Није наручио за Салка! *Шимун.*

нӯткāње с *гл. им. од нуткати (се).*

нӯткати, -ам несврш. *дем. од нудити чим усрдно, упорно, често, нукати; навaљивати, инсистирати.* — Само једи, — нуткао ју је он. *Перк.* Колико је . . . молила, колико је нуткала, капетан је рок свадбе . . . одгађао. *Шен.*

~ **се** *уз. повр.* — Тако се ни она двојица, нуткајући се и позивајући узалуд, већ одавна видјели нису. *Јурк.* Нуткајући се јелом и пићем, фратар и странац су с времена на време погледали један другог. *Андр. И.*

нӯто и **нӯто-де** узв. **1.** *при указивању на кога или што: гле, ево, ето.* — Нуто Кате! Тко би је познао! *Јурк.* Нуто мога маторца како ми ради! . . . кликну Миона. *Глиш.* **2.** (са речцом »де«) *кад се са изненађењем или неодређеним, неодлучним ставом прима нека новост: тако дакле! гле ти!* — Хоће да убије Вилима Маричића. Нуто-де! *Лаз. Л.*

нӯтрак м *коњ или вепар који није добро ушкопљен. Вук Рј.*

нӯтраст, -а, -о *који није добро ушкопљен. Вук Рј.*

нӯтрашњӣ, -ā, -ē *унутарњи, унутрашњи.* — Гдје би [се], рецимо, за веће нутрашње натчовјечанство трудило. *Уј.*

нӯтрашњòст, -ости ж *унутрашњост.* — Сваки би час погледавали у нутрашњост. *Бен.*

нӯтренӣ, -ā, -ē покр. *в. нутарњи.* — Гдје није те нутрење свијести. *Павл.*

нӯтрија ж шп. зоол. *глодар сличан дабру који живи у мочварним пределима Јужне Америке* Myocastor (Myopotamus) coypus.

нутрȉна ж **а.** *унутарњи простор, унутрашњост.* — Из нутрине собе падаше јој преко рамена црвенкасто свјетло свијеће. *Леск. Ј.* **б.** *унутрашњост организма, утроба; унутрашњи, духовни свет човека, душа.* — Кад бих могао завирити у нутрину овом човјеку ком је одређено да ме мучи! *Андр. И.* Помутило се нешто дубоко у његовој нутрини. *Нам.*

нутрȉња ж *в. нутрина.* — Некакав грч као да му је стегнуо сву нутрињу, и срце и плућа и грло. *Кол.* Човјеку је напокон тешко завирити у нутрињу туђе душе. *Леск. Ј.*

нӯтрнòст, -ости ж песн. *унутрашњост, нутрина.* — Он ти душе цијелој нутрности један прави тумач бива. *Прер.*

нӯтрњӣ, -ā, -ē *унутарњи, унутрашњи.* — У нутрњим пословима, тј. у кући, влада госпођа месарица врло оштро. *Шен.*

нӯћкати, -āм несврш. *нуткати.* — Брани се момчић, неће да узимље; али нућкан узме. *Ков.*

нхм (приближна ознака у писму за узвик неодређене, носне артикулације) *при потврђивању или размишљању о чему, прећутању у што: аха!* — Зато Ђука се не да наговору, неће он то. — НХМ! *Коз. И.*

Њ

њ[1] **(Њ) а.** *звучни предњонепчани сугласник, носни сонант.* **б.** *слово којим се обележава тај глас.*

њ[2] *краћи, енклитички облик акузатива личне заменице 3. лица јд. м. и с. рода (само после предлога)*: за њ, преда њ, уза њ итд.

ња́д, њáда, њáдо *тамнозелен, модар.* — Мајстор ... набухла, њада лица прича нешто. *Драж.* Њаде усне болjахно шапућу. *Буд.*

њáдаст, -а, -о *подоста, у великој мери њад. Рj. А.*

њáдети, -дӣм, ијек. њáдjети, несврш. *постојати њад.* — Усне jој од студени њаде. *Буд.*

њáдjети, -дӣм, ек. њáдети.

њâк м необ. *њака, њакање; глас (краћи, појединачни) какав произведе магаре њачући.* — Познајем ја тај њак, као да сам га родио. *Вел.* В. и пр. под њакавац.

њâка[1] ж *магарећи и сл. гласови, њакање.* — Њихово је туљење као продирна њака помамника. *Божић.*

њâка[2] ж покр. *непристојан, неуљудан знак руком кад се некоме одбија или ускраћује нешто*; исп. шипак, фига. *Вук Рj.*

њáкавац, -āвца м (вок. -āвче) необ. *онај који њаче, магарац.* — Ти претјечеш за два њака највећега и највјештијега њакавца на свијету. *Вел.*

њáкалац, -аоца м *њакавац.*

њáкалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на њакаоце.* — Разгласило се то њакање из једнога села у друго, те се сада жители из њакалачког села распознају. *Вел.*

њáкāње с *гл. им. од њакати.*

њáкати, њâчēм несврш. *оглашавати се њаком*[1]*, испуштати гласове својствене магарцу, ревати.* — Кад је устао, затресе ... главом и читавим тијелом ... па заокупи њакати. *Куш.* Кад је говорио, подврискивао је ... а кад се смејао, он је просто њакао. *Нуш.*

њáкнути, њâкнēм *свршн. према њакати.* — Магарац ... понекад њакне од задовољства. *Сек.* Договоре [се] да ће сваки пут њакнути двапут редом. *Вел.*

њаýкати, њаўчēм и **њаўкати,** њаўчēм несврш. оном. *в. маукати.* — Њаукала је упорним центравим ... ајмекањем. *Божић.*

њê *ген. личне заменице 3. лица јд. за ж. род.*

њèга, ек. нѐга.

њèга и **њèга** *ген. и ак. личне заменице 3. лица јд. за м. и с. род.*

њèгве, њѐгāвā и њѐгвӣ ж мн. *в. негве. Вук Рj.*

њèгов, -а, -о *присвојна заменица за 3. л. јд. м. и с. рода* **1.** *који припада ономе о коме се говори.* — То је борба једног човека против скоро целог покољења његових сународника. *Бел.* У његово доба официри нису били тако распуштени. *Јонке.* **2.** (у именичкој служби) **а.** м мн. *сродници, истомишљеници и сл.* — Његови су мислили да је створен за свештеника. *Мат.* **б.** ж *реч, воља.* — Зато је катkад бивао и немилосрдан, бездушан, само да његова буде најстарија. *Рад. Д.*

Изр. на његову *по његовој вољи, како он хоће*; његово је *до њега стоји; тако му је суђено.* — Момир је одавно жедан ... свега на свету ... Но његово је да се ... свладава и трпи. *Каш.*

њèговāње, ек. нѐговāње.

његòватељ, ек. негòватељ.

његоватèљица и **његòватељица,** ек. неговатèљица и негòватељица.

њѐговати, -гујем, ек. нѐговати.

њѐговскӣ, -ā, -ō необ. *њему својствен, карактеристичан за њега.* — Проку је већ обезнанила његовска, љута крв. *Петр. В.* У њему има неког његовског пробисвијетског морала. *Бон.*

њѐговски прил. (понекад с речцом »по«) *на њему својствен начин, по његову обичају.* — Он не познаје још то женско створење које је у стању да му се одупре само кад је он онако обешењачки, онако по његовски погледа. *Срем.*

њѐгошевскӣ, -а̄, -о̄ *који је као у Његоша, који је у духу Његошеве поезије*: ~ стил, ~ стих и сл.

њѐдā рце, ек. нѐдā рце.

њѐдра, њѐдрā, ек. нѐдра.

њѐдро, ек. нѐдро.

њѐжан, -жна, -жно, ек. нѐжан.

њѐжити, њѐжӣм и **њѐжити,** -ӣм несврш. (ијек.) *разгаљивати, блажити, умиривати.* — Увијек она мајчинска милота њежи. *Божић.*

~ **се 1. а.** *разгаљивати се, пунити се миљем.* — С тајна миља њежи ми се душа. *Хар.* **б.** *добијати нежан, благ израз (о очима), разнежавати се.* — Док је то говорила, руке су јој се саме од себе ширили, очи њежиле, образи сјали. *Цар Е.* **2.** *умиљавати се, мазити се.* — Фрајла се стала њежити, брбунити. *Матош.*

њѐжно, ек. нѐжно.

њѐжнōст, -ости, ек. нѐжнōст.

њѐзин и **њѐзин,** -а, -о = њен *присвојна заменица 3. лица јд. ж. рода* **1.** *који припада оној о којој се говори.* — Стало ми је до њезина добра. *Креш.* Он закова свој поглед за њезин. *Јанк.* **2.** (у именичкој служби) м мн. *сродници, истомишљеници и сл.*

Њемā дија ж (ијек.) зб. *в. Немчадија.* — Да не трошим ђеце Њемадије. *НП Вук.*

њѐмāк, -а́ка, ек. нѐмāк.

њемàкиња, ек. немàкиња.

Њѐмачкā, ек. Нѐмачкā.

њемàчкāр, -а́ра, ек. немàчкāр.

њѐмачкӣ, -а̄, -о̄, ек. нѐмачкӣ.

Њѐмица, ек. Нѐмица.

њѐмица, ек. нѐмица.

Њѐмичина, ек. Нѐмичина.

Њѐмичица, ек. Нѐмичица.

Њѐмкиња, ек. Нѐмкиња.

њемòвати, њѐмујēм, ек. немòвати.

њемòта, ек. немòта.

њемòћа, ек. немòћа.

њѐму и **њѐму** *дат. и лок. јд. личних заменица он, оно.*

њѐмӯшт, -а, -о, ек. нѐмӯшт.

њемушт-, ек. немушт-.

њемч-, ек. немч-.

њемш-, ек. немш-.

њѐн, -а, -о = њезин. — Она се никако није могла обикнути на њу [Босну] и њен патријархални начин живота. *Сим.* Гледа у њих и мисли шта ли раде њени сад. *Рист.*

Изр. на њену *по њеној вољи, како она хоће.* — Она зна све најбоље! Увек мора бити на њену! *Лаз. Л.*

њѐтило с (ијек.) заст. *оно чиме се може запалити ватра (нпр. ивер, луч); оно што подјарује, распламсава ватру, огањ;* исп. нијетити. — фиг. Он није могао доћи на то да и он мора њезиним њетилом бити. *Коз. Ј.* Салон њезин бијаше њетилом свега млетачкога племства. *Шен.*

њӣва ж (ген. мн. њӣвā) *већи комад земљишта, поља које се обрађује, обделава, ораница.* — фиг. Њиву цивилизације прво је орао мач и заливала крв. *Кнеж. Б.* Бара је добра њива; ево ми је досада четверо родила. *Јурк.*

њивā рак и **њивé рак,** -рка м *дем. и ир. од њива.* — Имао [је] **два**-три њиварка. *Вес.* Сав се свијет разлетио да узоре ... а оно њихова њиверка ... *Кул.*

њивѐтина ж *аугм. и пеј. од њива.*

њӣвин, -а, -о *који припада њиви.*

њӣвити, -ӣм необ. *орати (њиву).* — Док дан је расто и ведар и велик, њивих ја, орач, на тробраздом плугу. *Вит.*

њӣвити, њӣвӣм несврш. *гајити, одгајивати, неговати, подизати*: ~ цвеће, ~ децу. — Отада до данашњега дана та кућа њиви видаре. *Мат.* фиг. Сива кô облак сиви, што сав плач јесени лисне у себи купи и њиви ... јави се прва седа. *Кор.*

њӣвица ж *дем. од њива, мала њива.*

њӣвљење с *гл. им. од њӣвити.*

њӣвљење с *гл. им. од њӣвити.*

њӣвскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на њиве, који припада њивама*: ~ плодоред, ~ сено. — Орница је онај слој њивског земљишта који се обрађује ради сетве њивских усева. *Пол. 1949.*

њӣвче, -ета с необ. *дем. од њива.* — Старац рече да је продао њивче. *Пол. 1957.*

њӣјати (се), њӣјām (се) несврш. *в. њихати (се).* — Заставо моја, о чему сниваш кад се не њијаш? *Кост. Л.* И сунца сјај се блистав њија. *Наз.*

њӣкнути, њӣкнēм *свр. према њишта-ти.* — На то коњ њикне и рече љутито: »Знао сам ја, па ме ти ниси питао! *Вукић.*

њӣлāш м мад. *припадник мађарске фашистичке организације за време II светског рата.* — Њилаши и Швабе хвале [се] да су одбили Русе од Карпата. *Петр. Б.*

њӣм и **њӣме** *инстр. јд. личних заменица он, оно.*

њи́ма *дат., инстр. и лок. мн. личних заменица он, она, оно.*

њи́н и **њи́н,** -а, -о *в. њихов.* — Погибе мучки од заседе њине. *Ил.* Пренеражено њиним чудним жаром, одлијеће к њима [облацима] једно јато птица. *Цес. Д.*

њи́нути, њи́нём сврш. покр. *полетети, пожурити.* — Куд си њинуо, адвокате, осташе ти пусте књиге. *Лал.*

њи́њати (се), њи́њам (се) несврш. покр. *в. нинати (се).* — Чедо ти плаче ... ено му тете, нека га љуља, нека га њиња. *Рј. А.*

њи́ралица ж покр. *она која њира, завирује, зури у што. Рј. А.*

њи́рало с и м покр. *онај који њири, завирује, зури у што. Рј. А.*

њи́рёње с *гл. им. од њирити.*

њи́рити, -и́м несврш. покр. *гвирити, зурити, бленути. Вук Рј.*

њи́ркати, -а́м сврш. *дем. према њирити.* — Мој Миле ваздан у књигу њирка. *Рј. А.*

њи́сак, -ска м *њиска, рзање; глас (крађи, из једног даха) који произведе коњ ржући.* — Негдје би заплакало дијете или би се чуо коњски њисак. *Бен.* Разлеже се оштар и сиров њисак ждрепца. *Андр. И.*

њи́ска ж (дат. њи́сци) *глас својствен коњу, њискање, њиштање, рзање.* — У том стаде њиска коња. *Ком.* Вика, њиска и цика бијаху страшне. *Креш.*

њи́скав, -а, -о *који је налик на њиску:* ~ глас. *Р-К Реч.*

њи́скање и **њи́скање** с *гл. им. од њискати.*

њи́скати, њи́скам и **њи́скати,** -а́м несврш. = њиштати *оглашивати се њиском, испуштати гласове својствене коњима, рзати.* — Коњи су ... жалостиво њискали. *Чол.* У стаји вришти и њиска кобила. *Јос. Д.*

њи́снути, њи́снём *сврш. према њискати.* — Ждребе једногоче ... је излетело иза ограде ... па њиснувши појурило. *Моск.* Дошла му воља да и он њисне и зарже продорно ... као пастух на ледини. *Донч.*

њи́х[1] м *њихај; њихање.* — Звонце зањиха се њихом лаганим. *Шен.* У гају се грана њихом сласти њише. *Уј.*

њи́х[2] *ген. и ак. мн. личних заменица он, она, оно.*

њи́хај м *покрет у једном правцу или кретање до враћања у исти положај при каквом њихању, љуљању, клаћењу.* — Једна деклинациона игла изводила је ... 160 њихаја у пет минута. *Физ. 2.* Руке људске ... њишу се у мртвим њихајима. *Крл.*

њи́халица ж **1. а.** = њихало (а) *шеталица, клатно на зидном часовнику, сату.* — Зидни старонѣмачки сат с дугачком њихалицом. *Фелд.* **б.** *зидни часовник с таквим клатном.* — Саслуша њихалицу која му одброји осам јасних откуцаја. *Мар.* **2.** мн. зоол. *закржљали остаци другог пара крила код неких инсеката двокрилаца, који служе за одржавање равнотеже у лету* halteres. *Терм. 4.*

Изр. ура ~ *в. њихалица (1б).*

њи́халка ж *в. њихаљка.* — Бобочка [је] пала и разбила једну чашу, коју је нетко заборавио под њихалком, и сва се раскрварила. *Крл.*

њи́хало с **а.** = њихалица (1а). — У соби се чује ударање њихала на ури што виси на зиду. *Кум.* **б.** физ. *клатно уопште. Бен. Рј.*

њи́хаљка ж (дат. -ци; ген. мн. -ки) *направа за њихање, љуљање, љуљачка, љуљашка.* — Свијет се ... нагурао ... око сајмишње њихаљке и вртуљка. *Цес. А.* На њихаљци се смијати, играти у игри жмуре. *Крањч. Стј.*

Изр. столица ~ *столица за њихање, љуљање.* — Сједне у ... мекану столицу њихаљку крај комина. *Бал.*; ура ~ *в. њихалица (1б).*

њи́хан, -хна, -хно заст. *в. њихов.* — Ево таква је била њихна свађа. *Вес.* Здравили пастире младе и њихна стада. *Марк. Д.*

њи́хање с *гл. им. од њихати (се).*

њи́хати, њи́шем и њи́хам несврш. (имп. њи́ши и њи́хај) **а.** *чинити да се нешто равномерно креће тамо-амо, клатити; љуљати, зибати:* ~ дете (у колевци или на крилу), ~ гране (о ветру). — Танан, невидљив зефир њише облаке. *Уј.* Бурни таласи њихали су брод. *Макс.* **б.** *чинити покрете главом или другим делом тела.* — Заим тужно њише главом. *Андр. И.* Њишу боковима [парови у плесу]. *Наз.*

~ **се** *померити се, мицати се равномерно тамо-амо, љуљати се, клатити се.* — Наоколо њишу се зелене свјетиљчице. *Леск. Ј.* Видео сам јој гипки стас како се лако њиха. *Лаз. Л.*

њи́хнути (се), њи́хнём (се) *сврш. према њихати (се):* њихнути колевку, њихнути главом. — Гледајте га, хајдука крвава! И ту њихну зецом на нас. *Вукић.* Слез се њихне, па замири. *Кош.*

њи́хов, -а, -о *присвојна заменица 3. лица мн.* **1.** *који припада онима о којима се говори.* — Њихов је лов много тежи и мање обилан. *Петр. М.* Молим покорно, нека изволи њихово господство. *Бал.* **2.** (у именичкој служби) м мн. *сродници, истомишљеници и сл.* — Све чекају ... испитују све могућности да ли њихови могу да дођу или не. *Рист.*

њи̏ховски прил. (понекад с речцом »по«) *на њихов, њима својствен начин.* — Не бих пристао да живим у друштву с њима, код њих и по њиховски. *БК 1898.*

њи̏шаљка ж покр. *в. њихаљка. Рј. А.*

њи̏шкати се, -а̄м се *дем. према њихати се.* — На обали ... остадоше ... конопци као крушке да се њишкају. *Ћос. Д.*

њи̏шнути се, -нём се сврш. *њихнути се; винути се, полетети.* — Њишнула се звезда преко ведра неба. *Рј. А.*

њи̏штање с *гл. им. од њиштати.*

њи̏штати, -тӣм несврш. = њискати. — Ат покривен сивом абахијом њишти. *Нам.* Некога туку, он кука ... а онда почиње да њишти као коњ. *Вуков.*

њо̏ј *дат. јд. личне заменице за 3. лице ж. рода*; исп. он.

њо̀калица ж погрд. *нос, уста или цело лице код човека*; исп. њушка (2). — По њокалици би их знала изрулетати. *Бен.* Неко ће можда њокалицу у игри разбити. *Чипл.*

њо̀м *инстр. јд. личне заменице за 3. лице ж. рода*; исп. он.

њо̀рац и **њо̀рац,** њо̀рца м зоол. *птица пловуша, пливачица из пор. гњураца* Colymbus cristatus. *Бен. Рј.*

Изр. мали ~ *птица пловуша, пливачица из пор. гњураца која живи на обалама река* Colymbus fluviatilis. *Бен. Рј.*

њо̀рбе ж мн. (јд. њо̀рба) *в. њорке. Бак. Реч.*

Изр. њорба поповача *птица из пор. гњураца* Urinator septentrionalis. *Бен. Рј.*

њо̀рење с *гл. им. од њорити.*

њо̀рити, -ӣм несврш. *в. ронити*; исп. норити. *Вук Рј.*

њо̀рке ж мн. (јд. њо̀рка) зоол. *род птица пловуша које живе поред Северног мора* Alcidae. *Терм. 4.*

Изр. велика њорка Alca impennis; мала њорка Alca torda. *Терм. 4.*

њо̀рчић м зоол. *в. мали њорац, уз њорац* (*изр.*).

њӯ *ак. јд. личне заменице за 3. лице ж. рода*; исп. он.

њӯкати, њӯчём покр. *в. мукати.* — Некада је слушао ... како неко »вјечито« говедо њуче. *Ђур.*

њӯњорење с *гл. им. од њуњорити.*

њӯњорити, -ӣм несврш. покр. *мрмљати.* — Владика ... читаше часове, њуњорећи кроз зубе. *Љуб.*

њӯпа и **њупа́жа** ж шатр. *храна.* — Што се тиче њупе тамо доле ... он отпљуну. *Вин.* Морам и ја да се придружим њупажи, иначе би, какви сте, били у стању да гладни пођете од пуне софре. *Лал.*

њӯпати, -а̄м несврш. шатр. *јести.* — Њупали су да је дивота. *Божић.* Него сам, мама, гладан. Има ли шта да се њупа? *Минд.*

~ **се** *секирати се, ждерати се.* — Ја сам се као омладинац њупао што бољшевик долази од »више«, а не од »боље«. *Дав.*

њӯх и **њӯх** м физиол. *чуло мириса.* — фиг. Цуњао сам по бечким библиотекама и развијао свој њух за научне проблеме. *Мил.* Тај је човјек ... по њуху своје паклене дијалектике увијек исправно осјећао ... *Крл.*

Изр. имати њуха *имати способности за што, моћи осетити што.* — Ко је правог галског духа, за спрдњу с људима има њуха. *Богдан.*

њӯхнути, -нём сврш. необ. *помирисати, осетити.* — фиг. Никада није био у Енглеској, никада њухнуо енглески живот, разговор, шалу. *Сек.*

њу́шење и **њӯшење** с *гл. им. од њушити (се).*

њу́шити, њӯшӣм и **њӯшити,** -ӣм несврш. **1.** *њухом, чулом мириса осећати, њутјети.* — Њушити влагу, гутати мокрину, то су опака уживања чула. *Уј.* **2. а.** *њухом тражити, претраживати што.* — Личи на какву лепу зверчицу која по зраку њуши. *Макс.* фиг. Он пође њушити по граду за станом. *Киш.* **б.** *њушком додиривати кога или што да би се осетио мирис, њухом испитивати, упознавати.* — То само тебе пси њуше. *Цес. А.* **3.** фиг. *наслућивати, предосећати.* — Море, кад строго узмеш, добро њуши тај наш Тркуњић. *Сек.*

~ **се** *уз. повр. од њушити (1 и 2б)*: пси се њуше. — Мишеви ... се издалека њуше. *Дав.*

њу́шка и **њӯшка** ж (дат. -шци; ген. мн. -шкӣ) **1.** *продужени део животињске главе с носом и устима, губица.* — фиг. Над главом [нам је] њушка Малога Медвједа. *Вел.* **2.** пеј. *лице у човека, посебно уста и нос.* — Бријао је разна лица, а и бележничке и жандарске њушке. *Поп. Ј.* фиг. Тури своју њушку у министрове списе. *Маш.* **3.** погрд. *којекаква особа, индивидуа; гад, ништавило.* — Југославију су преплавиле фашистичке њушке разних боја. *Поп. Ј.* И још се усуђује назвати његовим пријатељем ова дрска њушка. *Сим.* **4.** бот. *вршак тучка у цвета.* — Рашири је [цвијет] пет великих бијелих латица и пружио увис тучкову њушку. *Наз.*

Изр. дати по њушци *ударити по лицу*; завезати, притворити њушку *ућутати, умукнути.*

њу̏шкавац, -а̄вца м песн. *онај који њушка (о псу).* — Лете Масиљани коњици и пси, њушкавци многи. *Марет.*

њу̏шкалачкӣ и **њу̏шкалачкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на њушкала.* — Као репортер с многим везама, искористивши своје њушкалачко знање о људима, постао [је] тајни ... агент. *Цес. А.*

њу̏шкалица ж *женска особа њушкало.* — Не може човјек од оне њушкалице ништа сакрити. *Рј. А.*

њу̏шкало с *онај који жели све да сазна, онај који све претражује, свуда загледа да би нешто сазнао; тајни агент, уходa*: полицијско ~. — А ту ли си ти, архиварско њушкало. *Ком.* Већ по природи својој био је тај калуђер њушкало, лукав и радознао. *Л-К.* Тако су моја њушкала дођукала да се у Бакру мотају некакви ... сумњиви типови. *Цар Е.*

њу̏шкање с *гл. им. од њушкати.*

њу̏шка̄р м *врста пса.* — То је био неки мален пас шиљан од којег су данашње пасмине шиљана, њушкара, пинча. *Финк.*

њу̏шкаст, -а, -о необ. *који је налик на њушку.* — Заиста дивно! — јави се као одјек рињокоси човек са њушкастим носом. *Мил. В.*

њу̏шкати, -а̄м несврш. **1.** *дем. према њушити.* — Живина ... напрћена фучијама за воду ... раширених ноздрва ... њушкаше по упаљеној земљи. *Тип.* Уђе у ... собу и стаде прегледати, њушкати, испитивати сваку ... ствар. *Војн.* **2.** *уходити, шпијунирати.* — Па и тај Шефко ... који воли да њушка и доставља ... у стању је да каже или да потврди рђаву реч. *Андр. И.* Погледајте који од вас, не њушка ли можда стражмештер крај зида? *Бен.*

~ **се** *дем. према њушити се.* — Отада остао је свима познати псећи обичај: да се јављају један другоме њушкајући се. *Срем. фиг.* Људи се њушкају међусобно неповјерљиво као звијери. *Крл.*

њушкѐтина ж *аугм. и пеј. од њушка.*

њу̏шкица и **њу̏шкица** ж *дем. и хип. од њушка.*

њушкоре́зац, -есца м индив. ир. *онај који реже њушке, носове.* — Зашто, брате, да дјеца за тобом вичу: носорезац ... њушкорезац? *Гор.*

њу̏шнӣ и **њу̏шнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на њух.* — Њушна површина човјека износи 1 см², а пса или срне она је много већа. *НЧ.*

њу̏шнути, -нӗм *сврш. дем. према њушити.* — Пред сам одлазак ... одмотао сам [папиртету] ... Само сам њушнуо ... да није покварена. *Вин.*

њу̏шчица и **њу̏шчица** ж *дем. од њушка.*

О

о[1] (**О**) **1. а.** *средњи самогласник задњег реда, лабијализованог изговора.* **б.** *слово којим се обележава тај самогласник.* **2.** (О) *знак за елеменат кисеоник, кисик* Oxygenium.

о[2] *предлог којим се заједно са самосталном речју у ак. или лок. указује* **1. а.** (с ак., ређе с лок.) *на ослонац за који се закачује оно што се веша, што се намешта да виси*: обесити о клин, о уже, закачити о клин. — Објесише пушке о раме. *Наз.* Објесити начелника о првом стаблу. *Јонке.* **б.** (с лок.) *на ослонац онога што виси, што је у висећем положају*: висити о клину, о концу. **2. а.** (с ак.) *на предмет, ослонац на који се што наслони, одупре и сл.; на предмет, масу с којом се ко или што судари*: лупити о зид, треснути о ледину, одупрети се о камен. — Сваки час мора да стане и да се наслони о зид. *Петр. В.* Или лонцем о камен или каменом о лонац — тешко лонцу свакојако! *Н. посл. Вук.* О трн и камен луда крв нас баца. *Уј.* **б.** (с лок.) необ. *на предмет који служи као ослонац, на који је неко ослоњен.* — О штапу је ишао, бисаге преко рамена, отрцан као просјак. *Бег.* **3.** (с ак.) *на оно за што се неко бори, око чега се сукобљава с ким*: *око, за.* — Они се боре о власт. *Баз.* Ми се овде тучемо о кору хлеба. *Ћос. Б.* **4.** (с лок.) **а.** *на предмет говора, саопштавања, писања и сл.*: говорити, писати, јављати о коме или чему. — О срећи својој човек вазда снива. *Ант. 2.* Лијепо [сам] о њему говорио. *Јонке.* **б.** (ретко с ак.) *на предмет мисли, бриге, старања; на предмет сумње*: брига о деци, старање о народу. — А брига о твоју будућност. *Крањч. Стр.* Они нигда не сумњају о искреној љубави своје ... браће. *Нен. Љ.* **в.** *на предмет ангажованости, заокупљености; на предмет бављења*: радити о злу. — Власти раде само о овцама и каткад и о коњима. *Нов.* Свак се забавио о својој муци и невољи. *Коч.* **5.** (уз количинске изразе) *на цену, утрошак чега, нежељене пропратне појаве при каквој радњи*: *са, уз.* — Желео [је] да прође о мање труда. *Нед.* Боље да га нисам видео — о мање би туге и о мање бола било. *БК 1906.* **6.** (с лок.) *на средство (храну, новац и сл.) које се троши при чему, на оно што омогућује какву радњу*: путовати о свом трошку. — Ораће [људи] о луку и суву круху од ране зоре до ноћи. *Петр. В.* **7.** (с лок. или с основним обликом речи код којих изостаје падежна промена) *на приближно време чега, временску везаност*: *око, приликом*: о празнику, о Новој години, о распусту. — Пети дан о подне допадоше у приморје равно. *Вел.* Где би био о то доба него у свом стану. *Јак.* Откад су дани дужи, и о западу је сунце све љепше. *Наз.*

о[3] узв. (наглашено најчешће: ô) **1.** *за дозивање.* — Зову дете: — О, Миљко! *Вукић.* О шикаре, о шипрази, о шеварје те наше јадне земље! *Наз.* **2.** *за појачавање исказа* **а.** *у приповедању или обраћању.* — О, како ће се згранути од чуда! *Рак.* О, о, људи ... како сам био луд! *Ивак.* **б.** *при изражавању жеље.* — О, да га само једном пусте! *Петр. В.* **3.** (каткад поновљено или отегнуто) *као израз чуђења.* — Ооо! — заграјаше сви. *Срем.*

о̑ речца у прилошкој служби (с понављањем у узастопним реченицама) *час ... час, сад ... сад.* — Нервозна [је] као на иглама: о врти се, о гледа кроз прозор, о шта не ради. *Вас.*

о- (об-, оба-; пред безвучним сугласницима: оп-) *као префикс у сложеним глаголима означава* **1. а.** *материјално обухватање предмета радњом, проспирање око предмета*: окружити, обасути, обасјати, окадити, опкопати, обгрлити и сл. **б.** *нематеријално обухватање предмета*: опевати, олајати, очувати и сл. **2. а.** *довођење у неко стање, изазивање (или стицање) неке особине, одлике*: окрепити, осакатити, охрабрити, ослепити, онесвестити; ослепети, огладнети, обудовети и сл. **б.** *снабдевање, опскрбљење предмета (или себе) неким другим предметом, додатком, излагање нематеријалном оптерећењу, каквом поступку; развијање, стицање чега*:

окитити, оседлати, опрашити, осрамотити, оценити, оцаринити; оновчити се, огубати се, олистати, огроздити. **в.** *добивање младунчета одн. плода*: опрасити се, ојагњити се, омрестити се; опрасити (прасе) и сл. **3.** *додир, окрзнуће*: огрепсти, опрљити, окрзнути, очешати и сл. **4.** *непотпуно извршење радње, умањено значење основног глагола*: обамрети, обленити се, обарити и сл.

о́аза ж грч. **1.** *место у пустињи с изворима воде и с вегетацијом.* **2.** фиг. *оно што се издваја по својој вредности (усред опште једноличности, некултуре и др.) позитивни изузетак.* — Мисли ... на мили и љубљени створ, који му је ... цвјетна оаза на којој му се расцвјетао ... најслађи цвијет: Јелкина љубав. *Кум.* Дубровник ... [је] био једна мала оаза западнога света, одасвуд окружена турском дивљином. *НК 1946.*

о̀аснити се *в. охаснити се.*

о̀ашлучити се *в. охашлучити се.*

об предл. арх. *в. о*². — Жесток младић, пак је може бити кремен кресну об оцјел. *Шен.* Расте наш појам об угледу, величини и важности племена словенскога. *Јаг.* Гдено зими љути вију витри, а об љето с неба прљи сунце. *Март.*

об- *в. о-.*

о̑ба м и с, о̑бе, ијек. о̑бје, ж (ген. обáју м и с, обéју, ијек. обúју, ж; дат., инстр. и лок. обáма м и с, обéма и обѐма, ијек. објéма и објѐма, ж, ређе м и с) *и један и други, и једна и друга, и једно и друго.* — На обје стране повуку мачеве. *Богд.* Прирећивани су мегдани уз ... учешће већине обају села. *Поп. Ј.*

оба- *в. о-.*

о̀бабати се, -ā̄м се сврш. *добити изглед бабе, постати баба, остарети. Р-К Реч.*

обабúњати се, -ā̄м се сврш. *породити се, родити дете. Вук Рј.*

о̀бабити, -ӣм сврш. **1.** *извршити бабички посао око породиље, помоћи при порођају.* — Ако му жену лијепо обаби ... наградит ће је. *Божић.* **2.** *обабати се.* — Лијепе ли невјесте! Живо ме срце заболи кад знам да ће за двије године обабит'. Пусти крш убије, вала, и љепоту и снагу. *Лоп.*

~ **се** *породити се, родити дете.* — Синоћ ми се обабила жена. *Рј. А.*

о̑бава ж необ. *обављање посла, функција.* — Тај положај смета оптоку крви или другим обавама тела. *Батут.*

о̑бавеза ж = обвеза (1) **а.** *одређени посао, задатак, задаћа, дужност*: домаће обавезе, дневне обавезе. **б.** *оно што се по закону мора извршити (платити, дати), дужност прописана законом*: војна ~, пореска ~. — Њима [Турцима] је било главно да раја буде мирна, да плаћа обавезе. *Ђорђ.* Сељаци су ... били већ лично слободни, али су их тиштале тешке феудалне обавезе. *ОП 1.* **в.** *оно што је неко обећао, што се после добровољног прихватања мора извршити; дужност коју намеће етичке норме, морални дуг*: уговорна ~. — Она говори без стварне потребе ... са млаким осјећањем друштвене обавезе. *Селим.* Један се конкурент обвезује да ће израдити све ... По обавези и по уговору и на рок. *Крл.* Имам обавезу према њему за све добро што ми је учинио. *Бак. Реч.*

о̑бавезан, -зна, -зно **1. а.** *који има неку обавезу, одређени посао, дужност.* — Био [је] обавезан да свако јутро доноси цвеће књегињи. *Бил.* **б.** *који се заснива на законској обавези, који се мора извршавати*: ~ школовање, ~ допринос. **2.** *који се редовно појављује, уобичајен, неизбежан.* — То су ... нека врста »козерија«, без радње и обавезне интриге. *Скерл.* **3.** *који осећа обавезу за доброчинство, захвалан.* — Па то смо вама обавезни за онако лепе скамије и друге потребе? *Ранк.*

обавезà̑нӣк, -и́ка м *обвезник.* — С краја на крај земље слали су војне обавезнике. *Ч-М.*

обавéзати, -àвē̑жēм сврш. = обвезати **1.** *обујмити везом, причврстити. Деан. Рј.* **2.** *обухватити обавезом, учинити обавезним, задужити*: ~ уговором. — Нерад се Раја с газдама ортачити ... одма' 'ће човека ма чим да обавежу, па ти пребацују. *Ад.*

~ **се** *примити обавезу.* — Четничко вођство ... се ... обавезало само на то. *Чол.*

обавезúвā̑ње с *гл. им. од обавезивати(се).*

обавезúвати (се), -èзујēм (се) *несврш. и уч. према обавезати (се).*

о̑бавезнӣк м *обвезник.* — То мјерило ... само пази да обавезник не прекорачи количину дохотка. *Бак.*

о̑бавезница ж заст. *в. обвезница.* — Одмах [му] издам обавезницу на новац. *Нед.*

о̑бавезно прил. **а.** *по дужности или по устаљеној навици, неизоставно.* — Кад наиђемо кроз његово село, обавезно скренемо његовој кући. *Чол.* **б.** *по законској одредби, по пропису.* — Осим ... људи обавезно с правничком спремом, у свакој робијашници има учитељ. *И.*

о̑бавезнӧст, -ости ж **1.** *особина онога што је обавезно, што се мора извршити.* — Довољно је било ... скинути с њега [колхозног система] печат обавезности за сваку пољопривреду. *Бак.* **2.** *осећање обавезе, дужност.* — Опет је осетио грижу и бол и обавезност према њој. *Петр. В.*

ôбавесница, ијек. ôбавјесница, ж трг. *писмо којим се неко обавештава о чему, које садржи обавештење. Деан. Рј.*

ôбавēст, ијек. ôбавијест, ж **1.** *писмено или усмено саопштење, извештај, вест; обавештење.* — Примио [је] обавијест о синовој женидби. *Креш.* Никакав адресар ... не може му дати тако поуздане обавијести као Невски проспект. *Шов.* **2.** необ. *савет, уразумљење.* — То значи Раце потаманити, јер обавести нема стоци тој. *Кост. Л.*

обавéстити, -àвēстӣм (трп. прид. обàвēштен), ијек. обавијèстити, сврш. **1.** *дати, послати обавест, обавештење, известити:* ~ о догађајима. **2.** *упутити у што, објаснити коме; поучити, посаветовати.* — Учитељ се ... доста намучио са мном док ме није обавијестио. *Вел.* Кара не што је пакостан, већ што је рад да сваког обавести. *Глиш.*

~ **се 1.** *примити обавест, обавештење, сазнати, чути.* — Послаше сваки свог слугу да се обавијесте о стању нећакиње. *Франг.* **2.** *споразумети се, објаснити се.* — Изађе преда њ нека пегава Швабица, с којом се није могао никако обавестити. *Срем.*

обавештàвалац, -аоца, ијек. обавјештàвалац, м *онај који некога обавештава.* — Његов обавештавалац није био мање подробан и поуздан. *Сур.*

обавештáвање, ијек. обавјештáвање, с *гл. им. од обавештавати (се).*

обавештáвати (се), -èштāвāм (се), ијек. обавјештáвати (се) *несврш. и уч. према обавестити (се).*

ôбавештāј, ијек. ôбавјештāј, м *обавест, обавештење. Р-К Реч.*

обавештáјац, -јца, ијек. обавјештáјац, м *члан обавештајне службе.*

ôбавештāјнӣ, -ā, -ō, ијек. ôбавјештāјнӣ **1.** *који тајно скупља и доставља обавештења (о стању код ратног или политичког непријатеља, у конкурентској организацији и др.):* ~ служба, ~ официр, ~ мрежа. **2.** *који даје обавештења, податке о чему; који служи за упознавање чега, информативни:* ~ биро, уред. — Прошле године уредио га је [календар] са једном популизаторском и обавештајном наменом. *СКГ 1937.*

обавèштāч, -áча, ијек. обавјèштāч, м *онај који даје нека обавештења, обавештавалац, извештилац; онај који тајно извештава о чему.* — Један од важних обавештача Вукових ... био [је] Петар Добрњац. *СКГ 1937.* Добро плаћени обавештач из Конака могао је о ... везиру да каже само толико. *Андр. И.*

обавèштāчкӣ, -ā, -ō, ијек. обавјèштāчкӣ *који се односи на обавештаче; обавештајни.* — Подаци о људима се гомилају, обавештачка мрежа се појачава. *Андр. И.*

обàвēштен, -а, -о, ијек. обàвијештен **1.** *трп. прид. од обавестити (се).* **2. а.** *тачно и подробно упознат с чим, добро упућен у што:* обавештени кругови. — На путу се никад не зна с ким се долази у дотицај — рече Шиме као човјек обавијештен. *Бег.* **б.** необ. *који се заснива на подацима, који пружа сигурна обавештења.* — [У књизи је] велики, изванредно обавештен есеј о Гају. *Михиз.*

обàвēштенōст, -ости, ијек. обàвијештенōст, ж *особина онога који је обавештен, упућеност, знање о нечему.*

обавештéње, ијек. обавјештéње, с *саопштење, извештај о некоме или нечему; податак, вест, информација.* — Од њихових обавештења ... зависила је судбина партије. *Риб.* У Далмацији, према најновијим обавештењима, налази се 12 италијанских дивизија. *Дед. В.*

обавешћívати (се), -èшћујēм (се), ијек. обавјешћívати (се), несврш. *обавештавати (се).* — Само ћете ме обавјешћивати гдје ... баруница станује. *Ков. А.* Обавјешћивао се о графичину стању. *Том.*

обавӣјāње с *гл. им. од обавијати (се).*

обавӣјати, -àвӣјāм **1.** *несврш. и уч. према обàвити.* **2.** фиг. необ. *упадљиво се интересовати за кога, трчати за ким.* — Да ли због џемадана, да ли због самог ћате ... тек Јелица обавија за њим. *Ранк.*

~ **се** *несврш. и уч. према обàвити се.*

обавије-, ек. обаве-.

обàвикнути, -нēм сврш. необ. *в. обикнути.* — Размазило б' се твоје братинство, обавикнуто храни крепчијој. *Кост. Л.*

ôбавӣт ж *окука, савијутак, завој (реке, пута).* — Река хуји, надолази, наваљује плаховито кроз ритиште шашовито, прави обавит. *Кош.; Р-К Реч.*

обавúтња ж необ. *в. обавит.* — На обавитњи цесте звиждали су прутови и чуло се: хоја — хо. *Кик.*

ôбавити, -ӣм (трп. прид. ôбављен) сврш. *извршити, урадити, известити.* — Удаљи [се] да би обавио све потребне припреме. *Креш.* Она је дотле обавила само једну половину своје одисеје. *Петр. М.*

обàвити, ôбавијēм (трп. прид. обавӣјен и ôбавӣт) сврш. **а.** *савити што око чега укруг, омотати, намотати, завити.* — Обавије доњи крај горњег одела ... око тога обода [на чуну]. *Петр. М.* **б.** *обухватити, обгрлити (руком), положити руке око нечега.* — Једном јој руком обави струк. *Војн.* Згурила се, савила се у клупче, наслонила главу на уздигнута колена, а око њих

обавила обе руке. *Ранк.* **в.** *прекрити, покрити са свих страна.* фиг. Густа копрена нека обавије моју прошлост. *Кум.* **г.** фиг. *испунити собом, захватити, обузети (о осећањима, сумњи и сл.).* — Црна слутња обавила му душу. *Том.*

~ се *умотати се, покрити се.* — фиг. Спустила се ноћ, и тамом се обавила ћутљива шума. *Чол.*

обавјешт-, ек. обавешт-.

обавјешћи́вати, -ѐшћујēм, ек. обавешћивати.

о̀бављање с *гл. им. од обављати.*

о̀бављати, -ā̄м *несврш. и уч. према о̀бавити.*

о̀бављач, -а́ча м *онај који нешто обавља.* — Практичну примену ... налазе ... у својству обављача компликованих математичких калкулација. *Б 1957.*

обàгњити, о̀багњијēм сврш. *бити захваћен гњиљењем (уопште или у површинском слоју), натрунути; иструлити.* — Под испред умивала такође је влажан и обагњио од воде. *О-А.*

обàгрити, о̀багрӣм сврш. заст. *обојити црвеном бојом;* исп. бàгра. — Обагрена тканица. *Пав.* Иако крв још није обагрила степу, рат је био већ започет. *Кнеж. Л.*

о̀бād м зоол. **1. а.** *инсекат, кукац двокрилац из пор.* Tabanidae *који напада говеда и коње (каткад и човека) сишући им крв:* говеђи ~, кишни ~. *Терм. 4.* **б.** мн. *систематски назив за породицу* Tabanidae. *И.* **2.** *жаока. Р-К Реч.*

обáда̄ње с *гл. им. од обáдати.*

о̀бада̄ње с *гл. им. од обáдати се.*

обáдати, о̀бāдам *несврш. и уч. према обости.*

о̀бадати се, -а̄м се несврш. *бежати од обада (о говедима).* — Говеда се ... обадају и плазе запињене језике. *Кик.*

о̀бадва м и с, о̀бадвē, ијек. о̀бадвије, ж (ген. обадвáјӯ м и с, обадвéјӯ, ијек. обадвúјӯ, ж; дат., лок. и инстр. обадвáма м и с, обадвéма и обадвѐма, ијек. обадвјéма и обадвјѐма, ж, ређе м и с) *оба, обе.* — Платићемо вам [киријУ] за обадва месеца. *Срем.* Маре скрила главу до Анице па обадвије умукле. *Војн.*

обадвèручкē, ијек. обадвјèручкē, прил. *в. оберучке. Вук Рј.*

обадвјèручкē, ек. обадвèручкē.

о̀бадвоје (у јд. с. рода, ген. обадвóга, дат. -óма; мн. о̀бадвоји, -е, -а, ген. о̀бадвојīх, дат. -ӣм(а)) = обоје **1.** (јд., у зависним падежима понекад и у мн.) *и једно и друго* **а.** *уз именице које значе чељад и живинчад, а у јд. су с. рода:* ~ деце, ~ јаради, ~ јарића. **б.** *кад се заједно узима мушка и женска особа.* — Тада опет заћуте обадвоје старих. *Вес.* Стали обадвоје [Јошко и Криста] на цести. *Берт.* **2.** (обично мн.) *уз именице које немају једнине или које значе парове одн. скупове: и једни и други (и једне и друге итд.):* обадвоји сватови, обадвоје чарапе, обадвоја врата (покр. обадвоје врата, чарапа и сл.).

обадвòјица м = обојица *и један и други (о лицима мушког рода).* — Имао [је] два брата и ... обадвојица ... [су] отишли морем. *Н. прип. Вук.*

о̀бадити, -ӣм сврш. покр. *одати, проказати.* — Немој Раду мене обадити! *НПХ.*

обàдрити, о̀бадрӣм сврш. *в. ободрити.* — Прије [би се] ... потрудио да ме у томе обадри, неголи да ме зато криви. *Вук.*

обáђати, о̀бāђам несврш. покр. *посећивати, обилазити.* — Ево има три године дана да обађам земљу и градове. *НП Вук.*

обàзирање с *гл. им. од обазирати се.*

обàзирати се, -рēм се *несврш. и уч. према обазрети се.*

обазирáвати, -àзнāвам *несврш. и уч. према обазнати.*

обàзнати, -а̄м сврш. *дознати, сазнати, докучити.* — Заклела се земља рају да се тајне обазнају. *Љуб.* Дјечак има прилике да обазна много пријатних ... ствари. *Вел.*

обазрéње с *в. обзир.* — Без икаква обазрења. *Р-К Реч.*

обàзрети се, о̀базрēм се (ек. и ијек.) сврш. **1.** *окренувши се погледати, осврнути се; проћи загледајући, осмотрити.* — На савијутку мајка му се обазре да га још једном види. *Вес.* А ти се, Јаго, брижљиво по граду обазри и утишај оне што је узбунила их ова гадна бука. *Богд.* **2.** *направити осврт, скренути пажњу; обратити пажњу (на некога, на нешто), повести рачуна.* — Нужно је да се укратко обазрем и на прописе хрватскога казненог поступка. *Мј. 1926.* На наше куцање, на наше ријечи, домаћица није хтјела да се обазре. *Чол.* **3.** *побринути се, постарати се.* — Не знам зашто се не обазреш да се некако спасеш. *Бен.* Написах писмо чика-Андрији да се обазре на мене у Швајцарској или Немачкој. *Мил.*

обàзрив, -а, -о **1.** *опрезан, предострожан.* — »Да си обазрив као да шиљбочиш на барутани!« гласала је заповест. *Срем.* **2.** *пун обзира, обзиран, пажљив.* — Не бисте ли могуће ... били обазривији спрам ваше госпође супутнице? *Крл.*

обàзриво прил. *на обазрив начин, опрезно, пажљиво.* — Људи нерадо и обазриво прилазе да се обавесте. *Вас.* Положили [су] га обазриво на пушке и понијели шутке. *Донч.*

обàзривōст, -ости ж *особина онога који је обазрив, опрезност.* — Евентуално сам, из обазривости, и повлаћивао, али опрезно, умјерено. *Кол.*

ōбāј м и **обајáње** с *неодољива привлачност, чар; чаролија, мађија.* — О, шта би дао да је у гробу, у оном часу пуном обаја. *Ант. 2.* Какве сам дуге и зору наслутио, читава плава обајања. *Уј.*

ōбајати, -јēм сврш. **а.** *извршити над нечим бајање, врачање (ради тобожњег отклањања болести, несреће и сл.).* — Опет [врачара] узе руком кружити ... — Сад сам обајала, — рече. *Вес.* **б.** *чаролијама тобоже везати кога за себе, зачарати, опчинити.* — Момкова мати приповиједа јавно да сам јој ја сина обајала. *Цар Е.* фиг. Твоја ми је пјесма душу обајала. *Вел.*

обàјатити, -ӣм сврш. *постати бајат, изгубити свежину, отврднути. Шкаљ.*

ōбāјгора ж *в. опајгора. Р-К Реч.*

обакàрисати, -ишēм сврш. *в. обакрити. Р-К Реч.*

обàкрити, ōбакрӣм сврш. *превући, обложити бакром, меди, побакрити. Бен. Рј.* ~ **се** *примити у себе бакра, меди; постати затрован бакром (о јелу). Вук Рј.*

ōбал и **ōбао,** ōбла и ȍбла, -ло (одр. ōблӣ, -ā, -ō) *округласт, заобљен, пун; округао.* — О ланцу [је] висио тежак обал камен. *Шен.* Над тим устима је искочио снажан ... нос, обао и меснато грбав. *Сек.* Ходио вук у први мрак покрај једне локве, у коју је обла мјесечина осијевала. *Љуб.* фиг. Улети тако понекад, однекуда глас. Увијек кратак и увијек обал. *Вил.*

ōбала ж **1. а.** *гранична линија између копна и воде; земљиште поред реке (мора, језера и сл.), ужи појас земље уз воду, уз водени ток.* — Преда мном вијугава обала мора. *Хорв.* фиг. Дечаку већ би лакше: била је близу обала живота. *Макс.* фиг. *људи са обале.* — Тренутно занемела, обала поново завриска искиданим, бурним и бесмисленим узвицима. *Вас.* **б.** *оно што личи, подсећа на обалу (1а) (нпр. земљиште поред пута).* — У пољу је још дуго сједио на ивици сеоског пута, мрвио лијевом руком земљу са суве друмске обале. *Ћоп.* **2.** *жива ограда, живица, врзина.* — Дуну и ветар ... мала тичија побегла у жбуње и обале. *Вес.*

ōбалавити, -ӣм и **обалáвити,** -àлāвӣм сврш. *балама, пљувачком упрљати, умазати.* — Рукавом обрише обалављену усну. *Рад. Д.*

обалављивање с *гл. им. од обалављивати.*

обалављивати, -àвљујēм *несврш. и уч. према обалавити.*

обалàрина ж *наплата за коришћење обале у луци (за везивање брода, истовар робе и сл.). Бак. Реч.*

обáлац, -лца м *радник запослен на обали (обично на утовару и истовару бродова), обалски радник.* — Какав је страшан и тежак положај обалаца, довољно је као карактеристику навести случај чак из 1909. године. *Лапч.*

ōбалити, -ӣм сврш. покр. *опасати зидом, оградити;* исп. обала (2). *Рј. А.*

ōбалити, -ӣм сврш. *обалавити.* — Опколише га и друге [жене] ... Обљубише га и обалише му и чело и образе. *Ћор.*

обáлити, ōбāлӣм сврш. **1.** *повалити, оборити, срушити.* — Плот је стајао тако све лето, и тек у зиму снег га је опет обалио. *Глиш.* Јуран неће одложити сјекире, прије него га [стабло] обали. *Цар Е.* **2.** *спустити, снизити, смањити (цену).* — Ја ћу обалити цијену, па ћу се задовољити ако ми се само намири трошак. *Вел.*

~ **се** *оборити се, срушити се, пасти.* — Или се стабло обали на земљу. *Сек.* фиг. Зар кад и у земљу очи се обале? *Дим.*

обàлити, ōбалијēм сврш. *в. облити.* — Свега га је крвца обалила. *Вук Рј.* Када га је разумила Ане, грозне су је сузе обалиле. *НПХ.*

ōбалица ж *дем. и хип. од обала.* — Из чуна Анка с' стрме обалице, у обје руке цвијеће брала. *Марк. Ф.*

ōбāлнӣ и **ōбалскӣ, -ā, -ō 1.** *који се односи на обалу (који се налази на обали, који се врши уз обалу, који је запослен на обали и сл.), прибрежни:* ~ држава, ~ пловидба, ~ риболов, ~ радник. — На површини воде грање обалних топола сатказало је мрежасту сенку. *Пол. 1959.* **2.** *као саставни део зоолошких назива:* обални бентос (животиње што живе на морском дну уз обалу), ~ харинга.

обаљивање с *гл. им. од обаљивати (се).*

обаљивати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према обалити (се).*

ōбамēт м покр. *врста бода при ручном шивењу; опшав.* — Наоко струке опточени су краји црнијем свитњаком, а прошивени обаметом. *Љуб.*

обàметнути и обамѐтнути, -àметнēм сврш. *опшити, обрубити:* ~ руб тканине.

обамѐтати, -àмећēм *несврш. и уч. према обаметнути.*

~ **се** необ. *заметати се, ницати, појављивати се.* — Сунце је било топло као топао крух и по јендецима се је трава поново обаметала. *Кик.*

обàмирање с *гл. им. од обамирати.*

обàмирати, -рём *несврш. према обамрети.*

обàмрети, òбамрём, ијек. обàмријети, свршд. **1. а.** *пасти у дубоку несвестицу, престати давати видљиве знаке живота.* — Рекоше да се био занио и обамро. А одмах иза тога поче болест набоље. *Андр. И.* **б.** *утрнути, укочити се.* — Станку [су] ноге биле обамрле и срце на махове престајало куцати. *Шимун.* **2. а.** *умрети једно за другим, поумирати, изумрети.* — Велика је снага чељади у Мије била, па све обамрије и у 'вој пошљедњој буни изгину. *Коч.* фиг. *изгубити се, нестати, ишчезнути.* — Љубав према оружју и стрељаштву није . . . обамрла у напредним масама. *Стрељ.* **б.** *опустети, замрети.* — Лу́ка, од некога времена готово обамрла, одједном је оживјела. *Цар Е.*

обàмријети, òбамрём, ек. обàмрети.

òбамрица ж *обамрлост. Р-К Реч.*

обàмрлица ж мед. *несвестица, несвест* syncopa. *Бен. Рј.*

òбамрло прил. *беживотно, клонуло, мртво.* — Као да се некој вишој сили покорио, обамрло пустио руке низ уморну снагу. *Рад. Д.*

òбамрлост, -ости ж **а.** *стање онога који је обамро, укоченост; мртвило.* — Нека душевна и тјелесна обамрлост, из које сам се онда будио потиштен и разломљен, као да сам био у наркози. *Бег.* Затим би опет падао у неку обамрлост и равнодушно ћутао. *Марк. М.* **б.** мед. *гушење* asphyxia. *Бен. Рј.*

òбангавити, -им и **обангáвити,** -àнгāвим свршд. **а.** *постати бангав, хром, охромити.* — Магарац је обангавио. *Богдан.* **б.** (некога) *учинити бангавим, хромим.* — Хеј, обангавит ћеш коња, куда се толико журиш? *Бен.*

обанђѝјати, -ām свршд. покр. *в. омађијати.* — О, 'натема је! . . . Како га обанђија онако! . . . Иде, братићу, за њом као слеп. *Ранк.*

òбањати, -ām свршд. *окупати. Вук Рј.*

òбао = обал.

обàпети, òбапнём свршд. *спутати, стегнути, сапети; обавити, омотати затежући.* — Дивота је била гледати . . . сподобу . . . стегнуту, мршаву, блиједу, обапету одјећом. *Вел.*

~ се *тесно се омотати, затегнути се.* — Обапела се хаљина око њега. *Вук Рј.*

обàпињање с *гл. им. од обапињати (се).*

обàпињати (се), -њём (се) *несврш. и уч. према обапети (се).*

òбара ж *обарена зелен, обарено поврће. Вук Рј.*

òбарак, -ā́рка м *оно што је обарено. Рј. А.*

обáрање с *гл. им. од обарати (се).*

обáрати (се), òбāрām (се) *несврш. и уч. према оборити (се).*

обàрач, -áча м **1.** *квачица на пушци и сл. ватреном оружју чијим се повлачењем постиже да оружје опали, окидач, ороз.* **2.** *онај који нешто обара, руши:* ~ препрека, ~ цена. — Аресе, обарачу зидова . . . не бисмо л' пустили Тројце с Ахејцима нека се сада боре. *М-И.*

обàрача ж *обарач (1).* — Прође поред страже, непрестано држећи кажипрст на обарачи . . . карабина. *Моск.*

обарúвање с *гл. им. од обаривати.*

обарúвати, -àрујем *несврш. и уч. према обарити.*

обáрити, òбāрīм свршд. *држећи кратко време у кључалој води попарити, прокувати; скувати:* ~ зелен, ~ кромпир. — фиг. Летња ноћна спарина прокувала је крв и обарила лица зноjем. *НК 1946.*

обàсвртати се, -рћем се несврш. необ. *осврtати се.* — Мајка је сваки час застајивала и за Евком се обасвртала. *Берт.*

обàсезати, -ежём и **обàсизати,** -ижём несврш. *опсезати, обухватати.* — Дневни ред обасиже као обично различна питања. *Обз. 1932.*; *Прав.*

обасúнути, -àсīнēм свршд. песн. *обасјати.* — Једанпут свјетло дање обасине те иза брда. *Крањч. С.*

обасипáвати, -ипāвām несврш. *в. обасипати.* — Друг је псовао и обасипавао га безбројним оштрим ријечима. *Шов.*

обàсипање с *гл. им. од обасипати.*

обàсипати, -пām и -пљēм *несврш. и уч. према обасути.*

обасјáвање с *гл. им. од обасјавати (се).*

обасјáвати (се), -àсjāвām (се) *несврш. и уч. према обасјати (се).*

обасјàвāч, -áча м ков. *рефлектор; фар. Деан. Рј.*

òбасјāност, -ости ж *стање онога што је обасјано, осветљеност; пригревица.* — По пустој обали нагло су се смјењивале засјенице и обасјаност. *Десн.*

обасјáње с *тренутак падања светлости, расветљавања;* фиг. *светао тренутак, надахнуће.* — Јер свијест има у себи таквих обасјања. *Уј.*

обàсјати, -ām свршд. **1.** *обасути сјајем, осветлити, озарити.* — Ловћен уздиже небу чарну главу, коју му зором обасјају први сунчани зраци. *Љуб.* фиг. У ње је све било обасјано животном радошћу.

Крањч. Стј. **2.** *гранути, синути.* — Још није обасјало сунце. *Н. прип. Вук.*

~ **се** *засијати, заблистати*; фиг. *озарити се.* — Његово лице се чудесно обасја. *Јевт.* Он се наједном обасја весељем због ове мисли. *Кал.*

обà̀стати, -станём сврш. **1.** *в. опстати.* — Сада већ не бијаше могуће обастати с њом. *Том.* Не би могла с миром да обастане код куће. *Ћоп.* **2.** необ. *застати, зауставити се.* — Пола је улице обастало да чује гдје то неко урнебеса. *Киш.*

обà̀стрāње с *гл. им. од обастирати (се).*

обà̀стирати (се), -рём (се) *несврш. и уч. према обастрети (се).*

обà̀стрēти, òбастрём, ијек. обà̀стријети, сврш. *обавити, прекрити (велом, простирком), застрети.* — фиг. Мрак обастре борце. *Кнеж. Л.* Похрлили да погледају... необухватну земљу, прољећем обастрту. *Бен.*

~ **се** *покрити се, обавити се.* — Јесен обастре се сланом. *Кош.*

обà̀стријети, òбастрём, ек. обà̀стрēти.

обà̀сȕти, òбаспём сврш. **а.** *сипајући покрити, прекрити, засути.* — Свуд ћу вас обасути брилијантима. *Ранк.* фиг. Тај сват бијаше ћорав на једно око, али га обасуше силни бркови и брада. *Ков. А.* **б.** фиг. *заокупити, салетети.* — Чим је поздравио, обасуше га питањима. *Шимун.*

обатáлити, -àтāлӣм сврш. **1.** *покварити, ишћетити.* — Што један потврди... дође други па обатали и помрси. *Коч.* фиг. *размазити, распустити.* — Док је био дијете, обаталили га и ја и мати. Те лагодили га, те чували га. *Ћор.* **2.** *запустити, занемарити.* — Дијелови [шуме], откуд је дрво вадио, бијаху ужасно обатаљени. *Том.* **3.** *опустошити. Вук Рј.* **4.** *учинити малодушним, обесхрабрити.* — У трен подигла му се обатаљена душа. *Новак.*

~ **се 1.** *покварити се, ишћетити се.* — Млин се нешто обаталио, па крупно меље. *Коч.* **2.** *обесхрабрити се, клонути духом.* — Кад му казасмо чему смо уцвиљени и обатаљени, рећи ће: »Ту ви је ђецу изјела неспоменица«. *Љуб.*

обатаљȉвати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према обаталити (се).*

обà̀ткати, -ām сврш. *исткати, откати.* — фиг. Снијег ће лепршајућ', ко лагано перје, обаткати копрену бијелу. *Гал.*

обатр̄нути, -àтр̄нēм сврш. *закачити, окрзнути.* — Док нишане зрном у јабуку, тко промаши, а тко обатрне. *Ботић.* фиг. Мило им је што је капетана баш тако обатрнуло [тј. украли му новац]. *Крл.*

обáћи и **òбāћи,** òбāђēм сврш. **1.** *в. обићи.* — Кажу људи, који свијет обађу, да је тај један од најљепших положаја земље. *Љуб.* Дошао је да обађе сина. *Леск. Ј.* **2.** *извршити лекарски преглед, прегледати.* — Доктор обађе дјевојци било. *Шен.* Одведе је градској бабици... она обашавши је увјери газду да је дјевојка у другом стању. *Ћип.*

обáчати се, òбāчām се несврш. покр. *наслањати се, подупирати се.* — Стајао је *чело стола обачајући се уздрхталом руком наслањати се, подупирати се.* — Стајао је чело стола обачајући се уздрхталом руком на политирану даску. *Ћоп.*

òбаче везн. арх. *али, само.* — То су труди моји, обаче ипак зато не добих равном мером од рода признателност. *Митр.*

обàшав, -шва м покр. *двоструки поруб кроз који се провлачи веза, узица. Вук Рј.*

обашáшће с заст. *литија, процесија.* — Зашто би се чинила обашашћа и благослови? *Павл.*

òбашва ж *обашав.* — Носали смо у обашвама од гаћа сакупљене опушке. *Кик.*

òбашка и òбашка прил. тур.; исп. башка **1.** *одвојено, напосе, посебно.* — Обашка су мушки, обашка женске. *Мат.* Обашка је овдје и изложба педесет девет власуља. *Матош.* **2.** разг. *не узимајући у обзир, на страну.* — Обашка све остало што ... представља онај његов љубавни сукоб. *Дав.*

òбвез м заст. *в. обавеза.* — Одмах су се они окупили, па овакав обвез учинили. *НПХ.*

òбвеза ж **1.** = обавеза. — Остали [су] склапали погодбе и преузимали тешке обвезе. *Кос.* **2.** заст. *в. обвезница (2).* — Он [је] први отпочео тај [зеленашки] кредит давати... па га је хтео кнез Милош батинати, да није прве обвезе дужничке поништио пред њим. *Лапч.*

òбвезан, -зна, -зно *обавезан.* — Он је држао да је обвезан све да зна. *Нуш.* Обвезан је достојанствено крепати. *Фелд.*

обвезàнйк, -йка м *обвезник.* — Пријава се предаје код оне управе... гдје порезни обвезаник води своје домаћинство. *Обз. 1932.*

обвезàница ж *женска особа обвезаник. Бен. Рј.*

òбвезатан, -тна, -тно *обавезан.* — Царска наредба прогласила је закључке рајхсрата обвезатнима. *Нех.*

обвéзати (се), òбвēжēм (се) сврш. = обавезати (се). — Кад бисте били толико љубазни да ми у неколико ријечи објасните... много бисте ме обвезали. *Крл.* Сви се дужници обвезаше да ће исплатити старе дугове. *Ћор.*

о̀бвезатно̄ст, -ости ж *обавезност. Деан. Рј.*

обвези́ва̏ње с *гл. им. од обвезивати (се).*

обвези́вати (се), -ѐзујем (се) *несврш. и уч. према обвезати (се).*

о̀бвезни̏к м *онај који је дужан да испуни неку обавезу*: војни ~, порески ~. — Можемо за те писце наћи све податке ... мачевања ... незгоде с њиховим слугама, сељацима, обвезницима њиховим које било врсте. *Поп. П.*

о̀бвезница ж **1.** *хартија, папир од вредности као документ о уплати удела у капиталу (акционог друштва, државног зајма и сл.), акција, деоница.* — Никад обвезнице овога зајма ... нису овако ниско пале. *Јов. Ј.* **2.** *писмена исправа о некој примљеној обавези, обично о дугу, признаница, меница.* — Потписивао [је] бирташу и другим вјеровницима и обвезнице и шта су год хтјели. *Коз. И.*

о̀бвезничкӣ, -ā, -ō *који се односи на обвезнике одн. на обвезнице.*

обвеја́вати, -ѐјāвām, ијек. обвијáвати, несврш. *захватати ширећи се, запахњивати (о мирису).* — Мирис пустара ... га је обвејавао. *Поп. Ј.*

о̀бвенути, -нēм сврш. *почети венути, увенути по површини.* — Доље у дворишту каранфил се расцвао и обвенуо. *Нам.*

обвѐнчати (се), -āм (се), ијек. обвјѐнчати (се), сврш. *в. венчати (се).* — Па се с Маром бего обвјенчао. *НП Вук.*

обвесѐлити, -ѐцелӣм сврш. *причинити коме весеље, радост, обрадовати.* — Носим вам ... дар који ће обвеселити и богата и сиромашка. *Ћип.*

~ **се** *постати весео, радостан, обрадовати се.* — Станко се опет обвесели као и увијек. *Шимун.*

обвесељава̏ти (се), -ѐљāвām (се) *несврш. и уч. према обвеселити (се).*

обве́сти и **о̀бвēсти,** -е́зēм сврш. *украсити унаоколо везом. Р-К Реч.*

обвѐсти и **о̀бвести,** -ѐдēм сврш. *провести унаоколо.* — Обведе их [свештеник] трипут око стола певајући, па им онда скиде венце. *Вес.*

обвија́вати, -ӣjāвām, ек. обвејáвати.

обвија́ње с *гл. им. од обвијати (се).*

обви́јати (се), о̀бвӣjām (се) *несврш. и уч. према обвити (се).*

о̀бвикнути (се), -нēм (се) сврш. *в. обикнути (се).* — Кад би чешће бивало, вјерујте ми да би човјек напосљетку обвикнуо. *Јурк.*

о̀бвӣњен, -а, -о цсл. *окривљен, оптужен.* — Ако је обвињени ... у јарост доведен ... казна се може и на затвор спустити. *Ћос. Б.*

о̀бвити (се), о̀бвијēм (се) сврш. *обавити (се).* — Он већ обви руке око струка њена. *Митр.* Праснуо је хитац и обвио дим. *Вил.*

о̀бвићи (се), -икнēм (се) сврш. *в. обвикнути (се).*

обвјѐнчати (се), -āм (се), ек. обвѐнчати (се).

обвла́дати, о̀бвлāдām сврш. *овладати.* — Неисказана бол обвлада њиме. *Ћип.* Дуго не уснух: немир га је неки обвладао. *О-А.*

обво̀дити, о̀бводӣm *несврш. и уч. према обвести.*

о̀бвођење и **обво̀ђење** с *гл. им. од обводити.*

о̀бвōј, -оја м *омот; омотач, завој.* — Узех писмо у руку. На обвоју су биле ове речи ... *Цар М.* Електрони чине тзв. електронски обвој атома. *Физ. 2.*

о̀бвојак, -о̄јка м *обвој.* — Излучи гујавица овдје слузав обвојак да у њ снесе јаја. *Финк.*

обву́ћи и **о̀бвӯћи,** -у́ћēм сврш. *подвући унаоколо, уоквирити.* — Његове упале и црним колутима обвучене очи закријесе се. *Бал.*

о̀бга ж покр. *округао комад теста; лист растегнутог теста, кора, јуфка.* — Редуша је од набујалог теста отфикарила обгу повелику. *Чипл.* Што је њој ишло за руком растегнути обгу! *Шапч.*

о̀бгнати, -āм (заст. о̀бженēм) сврш. *потерати гонећи унаоколо. Вук Рј.*

обго̀вит, -а, -о *који је начињен од обга, листав.* — Оде пита обговита. *Ком.*

обгово̀рити, -о̀ворӣm сврш. *свестрано претрести, размотрити.* — Одлучимо, дакле, пошто смо ствар ваљано промозгали и кроз неколико ноћи обговорили, да оснујемо дионичко друштво. *Вел.*

обго̀нити, о̀бгонӣm *несврш. и уч. према обгнати.* — Често је победио онај који је хотимице кола око коца ... обгонио. *М 1867.*

о̀бгоњење и **обго̀њење** с *гл. им. од обгонити.*

обгра́дити (се), о̀бгрāдīm (се) сврш. *в. оградити (се).* — Обгради уста рукама па Мити на уво шапну. *Дом.* У већу [ће] заједницу ступити [Хрвати и Срби] да се од ваљске погибељи боље обграде. *Павл.*

о̀бграђēнōст, -ости ж *особина онога што је обграђено. Р-К Реч.*

обграђи́ва̏ње с *гл. им. од обграђивати (се).*

обграђи́вати (се), -а̏ђујēм (се) *несврш. и уч. према обградити (се).*

о̀бгрејати, -јём, ијек. о̀бгријати, сврш. *в. огрејати.* — Облије га њезин посмијех, свега обгрије. *Кал.*

обгри́зати, о̀бгрӣзам *несврш. и уч. према обгристи.*

о̀бгријати, -јём, ек. о̀бгрејати.

о̀бгристи, -и́зем сврш. *около изгристи.* — Ставивши крај ње обгрижени комадић сладора [шећера], сједјела је старица оборених очију. *Крањч. Стј.*

о̀бгрлити, -и́м сврш. **1.** *обухватити грлећи, загрлити.* — Она обори главу... а он је полако обгрли. *Ранк.* фиг. Радост те обгрли, као твоја мати. *Стипч.* **2.** заст. *прихватити, усвојити.* — Мјесто туђе ријечи... тискарна... коју Загрепчани обгрлише, приличније ми се види утлака. *Кур.* ~ се уз. повр. *загрлити се.* — Обгрлише се и обгрљени још дуго ослушкују. *Ћип.* Неки се обгрлили око врата, па пјевају. *Муј.*

обгрљáвати (се), -гр̏љāвам (се) **и обгрљи́вати (се),** -гр̏љујем (се) *несврш. и уч. према обгрлити (се).*

обдáвати, о̀бдāјем несврш. заст. *окруживати, обухватати.* — То је само још увећавало нимбус, који је обдавао њезино биће. *Том.*

о̀бдан прил. *преко дана, дању.* — За то вријеме правио [је] плехане пећи обдан, а преко ноћ учио. *Дом.* По селима промичу обдан и обноћ жандарске патроле. *Гор.*

обдáнити, о̀бдāнӣм сврш. **1.** *провести један дан (негде).* **2.** безл. *сванути, разданити се.* — Кад обдани, земљом се ваљало прамење магле. *Лал.*

о̀бданица ж **1.** *време од јутра до вечера.* — Сусјед [је] одлазио у шуму на обданицу и враћао се тек касно у ноћ. *Гор.* Маргита је и данас отишла са сином на обданицу у Земун. *Андр. И.* **2.** покр. *ручак.* — Која су [дјеца] из даљега, имају преко рамена платнене торбице и у њима школску справу с обданицом. *Јурк.*

о̀бданицē прил. *на обданицу, у току једнога дана*; исп. обданица (1). *Рј. А.*

о̀бданичкӣ и о̀бданичнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на обданицу, који се врши по дану.* **2.** руд. *површински:* ~ рад, ~ вађење.

о̀бданӣште с *установа у којој деца (најчешће предшколска) проводе дан.* — Да нам дјеца не вриште, организирајте дјечје обданиште. *Крањч. Стј.*

о̀бдāнцē и обдàнцē прил. *обданице.* — Из Бајине Баште долазио је с батаљоном обданце у Ужице и враћао се. *Рј. А.*

о̀бдāње с *обданица, дан. Р-К Реч.*

обдањи́вати, -а̀њујем *несврш. и уч. према обданити.*

о̀бдāрен, -а, -о **1.** *трп. прид. од обдарити.* **2.** *даровит, надарен, талентован.* — Сваки вешт, обдарен читач... уноси у текст и своју личност. *Петр. В.*

обдарѐнӣк, -и́ка м *онај који је обдарен. Прав.*

о̀бдāренӧст, -ости ж *особина онога који је обдарен, даровитост, надареност.* — Посветио [се] Младену: да га у... правцу његове обдарености развије што боље. *Сек.*

обдарѐње с *дар, склоност, смисао (за нешто), обдареност.* — Има у природи људској обдарења за добро. *Баз.*

обдари́вање с *гл. им. од обдаривати.*

обдари́вати, -а̀рујем *несврш. и уч. према обдарити.*

обдáрити, о̀бдāрӣм сврш. *дати коме што као дар, поклон, дариват.* — Лепо дочекан и добро обдарен, приклони се овом објашњењу. *Гавр.* Природа је обдарила човјека обилатом снагом. *Шкреб.* ир. Ви се... обрачунавате са својим политичким противницима на част и славу... слободе којом сте нас обдарили. *Крл.*

обделáвање, ијек. обдјелáвање, с *гл. им. од обделавати.*

обделáвати, -ѐлāвам, ијек. обдјелáвати *несврш. и уч. према обделати.*

о̀бделати, -ā̀м, ијек. о̀бдјелати, сврш. *обрадити.* — Ређало се више обделаних поља, ограђених. *Грол.* За уметничку прозу, за ону умешно обделану, крилату прозу... код нас [се] посве слабо бринуло. *Цар М.*

обдѐлāч, -а́ча, ијек. обдјѐлāч, м необ. *онај који дела, ради на нечему, обрађивач.* — Данонођни исповедници и обделачи свете матерње речи знаіу како она прима нов и пристојан лик. *Петр. В.*

обдјел-, ек. обдел-.

обдржáвање с *гл. им. од обдржавати.*

обдржáвати, -дȑжāвам *несврш. и уч. према обдржати.*

обдȑжати, -жӣм сврш. *в. одржати.* — Дошао [је] први рок сељацима да плате. Ниједан га није обдржао. *Бал.*

обдȕкција ж лат. *отварање леша ради установљења узрока смрти или научног испитивања, аутопсија.*

обдȕкцӣјскӣ и о̀бдукциōнӣ, -ā, -ō *који се односи на обдукцију.*

о̀бдуља ж тур. покр. **а.** *коњска трка, утрка.* — Виђали су се само... по ваіпарима и на коњским тркама — обдуљама. *Ћоп.* **б.** *награда победнику на коњској тр̀ци.*

— Најприје коњаником брзоногим обдуље сјајне постави. *М-И.*

обдȕљāш, -а̏ша м покр. *тркачки коњ.* — Потече ко упрегнут коњиц обдуљаш. *М-И.*

обдȕрати, -ā̏м сврш. нар. *издурати, издржати.* — Није чо'еку срце могло обдурати него се дигō и дошō 'вамо. *Ћоп.*

обдуцѝрати, -ȕцӣрā̏м сврш. и несврш. (*из*)*вршити обдукцију.*

обевȕтити, -èвȕтӣм сврш. покр. *ошамутити, онесвестити.* — Брзо скочи вуче, брже Миклуш туче, — неколико пути, па га обевути. *Змај.*

обегѐнисати, -ишēм сврш. *одабрати по свом укусу, заволети.* — Обегенисао сам једну, па ме друге не привлаче. *Бен.* Ми смо је сви у кући обегенисали. *Јакш. Ђ.*

ȍбед, ијек. ȍбјед, м *оброк, обично главни у дневној исхрани, који се најчешће једе о подне, ручак.* — Вредне редуше журе, лупају, вичу, да обед на време справе. *Ил.* По свршеном обједу био је необично задовољан. *Перк.*

ȏбеда, ијек. ȏбједа, ж *неоснована оптужба, клевета.* — Обједе и оптужбе, што су прије падале више мање увијено, сад су проваљивале све отвореније. *Цар Е.*

обедијѐнција ж лат. *послушност, покоравање. Бен. Рј.*

обе́дити, ȍбēдӣм, ијек. обијèдити, сврш. *приписати некоме неучињену кривицу, оклеветати, набедити.* — Грех нам на душу што обедисмо права здрава човека. *Вес.* У сабору [је] обиједио великаше унионисте. *Нех.*

ȍбеднӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. ȍбједнӣ *који се односи на обед.* — Ваља сести за обедни сто. *Шапч.* Нагрне гомила к обједном столу. *Краљч. Стј.*

ȍбедница, ијек. ȍбједница, ж *просторија у којој се обедује, трпезарија, благоваоница.* — Кад се испнете, одмах се десно улази у обедницу. *Шапч.*

ȍбедовāње, ијек. ȍбједовāње, с *гл. им. од обедовати.*

ȍбедовати, -дујēм, ијек. ȍбједовати, сврш. и несврш. *ручати, узети, узимати обед.* — О подне... није пошла у реставрацију, обједовала је у соби. *Леск. Ј.* Кад мркне, обједују, а пред зору лијегају. *Љуб.*

обеђѝвāње, ијек. објеђѝвāње, с *гл. им. од обеђивати.*

обеђѝвати, -ѐђујēм, ијек. објеђѝвати *несврш. и уч. према обедити.*

обезàзленити, -ӣм сврш. необ. *учинити безазленим, наивним.* — Режија је обезазленила и подетиниила једну — комедију еруditу. *НИН 1959.*

ȏбезбеда, ијек. ȏбезбједа, ж необ. *обезбеђење, осигурање.* — Потражио [сам] мало писмена ради обезбеде мојих крваво стечених пара. *Срем.*

обезбе́дити, -èзбēдӣм, ијек. обезбијèдити, сврш. **1. а.** *учинити кога безбедним, сигурним; заштитити од опасности.* — Подићи [ће] кућу и њима, својим станарима, обезбиједити живот. *Цар Е.* Један батаљон Шесте босанске бригаде пошао је да обезбеди рањенике. *Дед. В.* **б.** *осигурати средства за живот (некоме):* ~ децу. **2.** *набавити, припремити, осигурати (нешто).* — Партијске везе, које треба да обезбеде чамце за прелаз преко реке, знао је једино Јован. *Ћос. Д.*

~ **се а.** *подузети што је потребно да се избегне нешто нежељено, осигурати се.* — Он се претходно обезбеди... да његова сенка не падне на отвор. *Петр. М.* **б.** *снабдети се, опскрбити се (нечим), набавити у довољној количини:* ~ намирницама.

обѐзбēђенōст, -ости, ијек. обèзбијеђенōст, ж *стање онога који је обезбеђен, сигурност.* — Материјална обезбеђеност омогућава неговање идеалних интереса. *Пед.*

обезбеђе́ње, ијек. обезбјеђе́ње, с **1.** *мере предузете за нечију безбедност, заштита, осигурање.* — НОО у Ужицу... учини све ... за обезбеђење незбринутог радног становништва. *Ч-М.* **2.** воји. *јединица чији је задатак да некога, нешто обезбеди, осигура од непријатељских акција.* — На пругу [је] било стигло јако немачко обезбеђење с минобацачима и митраљезима. *Поп. Ј.*

обезбеђѝвāње, ијек. обезбјеђѝвāње, с *гл. им. од обезбеђивати (се).*

обезбеђѝвати (се), -ѐђујēм (се), ијек. обезбјеђѝвати (се) *несврш. и уч. према обезбедити (се).*

обезбијèдити (се), -èзбиједӣм (се), ек. обезбе́дити (се).

обѐзбијеђенōст, -ости, ек. обѐзбēђенōст.

обезбје-, ек. обезбе-.

обезбòјити се, -èзбојӣм се сврш. необ. *лишити се боје, изгубити боју.* — фиг. Једи! рече гласом који се обезбоји, промукну. *Дав.*

обѐзбратити, -ӣм сврш. *остати без брата.* — Поморци своје завјете прилажу од памтивијека, — сестре да не обезбрате, матере да не обесине. *Љуб.*

обѐзбрижити, -ӣм сврш. *ослободити бриге; обезбедити, осигурати.* — Не знаш ти никаква пута ни начина да тога човјека обезбрижимо. *Креш.* Ономе, пак, који је добар, ваља јасан закон сву будућност да обезбрижи. *Панч.*

обѐзверити се, -ӣм се, ијек. обèзвјерити се, сврш. *занемарити, напустити ве-*

ру. — Има неко доба . . . да се пук листом обезвјерио. *Љуб.*

обезвѝјати, -ā̄м сврш. покр. *доспети у стање душевне поремећености, избезумити се.* — И њему су, трећег дана, кад је већ сасвим обезвијао од глади, стале излазити пред очи разне саблажљиве слике које је сотона стварао. *Ранк.*

обѐзвјерити се, -ӣм се, ек. обѐзверити се.

обѐзвољити, -ӣм сврш. *учинити безвољним, обесхрабрити.* — Те муке . . . нису њега скрхале, обезвољиле, већ сасвим противно, очеличиле. *Петр. В.*

обезвòнити, -èзвонӣм сврш. необ. (кога) *узети, украсти коме* (*црквено*) *звоно.* — Волио би' да су ми јединца сина . . . донијели у комаде него што су не [нас] обезвонили. *Љуб.*

обезврéдити, -èзврēдӣм, ијек. обезвријèдити, сврш. **1.** *учинити безвредним.* — Без тих свједоџаба осјећао се још усамљенији и некако обезвријеђен. *Десн.* **2.** *оспорити вредност* (*коме, чему*), *негирати.* — Роман [се] у целини није могао обезвредити. *КН 1958.*

обезвређéње с *пад, губитак вредности.* — Њене карактеристике биле су готово потпуно обезвређење новца и вртоглави скок цена. *НИН 1958.*

обезвријèдити, -èзвриједӣм, ек. обезврéдити.

обезглáвити, -èзглāвӣм и **обѐзглавити,** -ӣм сврш. **1.** (кога) *одсећи некоме главу.* — Лазарево оружје остави код обезглављене трупине. *Вес.* фиг. *лишити вође, вођства.* — Дахије . . . смисле план да побију све знатније Србе, у намери да тиме хришћане . . . обезглаве и поплаше. *Нов.* **2.** фиг. *збунити, упаничити, избезумити.* — Пук би војске обезглавио како си се узортио. *Рад. Д.* Оба пандура обезглављена страхом потеку пољем без капа. *Кос.*

~ **се** фиг. **1.** *остати без старешине.* — Кад се царство обезглави . . . Ђурађ Балшић освоји нешто приморја. *Рј. А.* **2.** *збунити се, избезумити се.*

обѐзглāвљенōст и **обѐзглављенōст,** -ости ж *стање онога што је обезглављено; забуна, паника.* — Општа је пометња и обезглављеност. *Ђон.*

обезглављéње с *одсецање главе*; фиг. *уништење вођства.* — Мислио је на . . . обезглављење побуне, њено ликвидирање. *Дав.*

обезглављѝвање с *гл. им. од обезглављивати* (*се*).

обезглављѝвати (**се**), -àвљујēм (се) *несврш. и уч. према обезглавити* (*се*).

обезгрáнити (**се**), -èзгрāнӣм (се) сврш. *остати без грана.* — Нас двоје поражено и тужно, налик обезграњена храста. *Љуб.* Направи им мали голубињак у пукотини обезграњена бријеста. *Креш.*

обездòмити, -èздомӣм сврш. *лишити дома; раскућити.* — И дед, ти, сада — обездоми и расини угљарскога сина! *Зог.*

обездрýжити (**се**), -èздрӯжӣм (се) сврш. *остати без друга, парњака.* — Залуду [се] мучио и вратоломњао да где нађе спрежника обездружену волу. *Љуб.*

обездруштвљѝвати, -ӯштвљујēм несврш. необ. *лишавати друштвене основе, одузимати друштвени карактер.* — [Неки писци] обездруштвљују . . . и обезличују односе између мушкарца и жене. *Ћил.*

обездухòвити, -ӯховӣм сврш. *лишити духа, учинити безличним, празним.* — Садашњица је за Сремца ружна, ћифтински обездуховљена. *Глиг.*

обѐздушити, -ӣм сврш. *одузети коме душу, учинити бежживотним, умртвити.* — Авала данас лежи гола и обездушена, како није никад лежала. *Андр. Н.*

~ **се** *остати без душе, без емоција, постати празан.* — Јер се моји дани обездушише као дим. *Матош.*

обезјèзичити, -ӣм сврш. необ. (кога) *одсећи језик* (*коме*). — Служе их обезјезичени црни хануми. *Матош.*

обезјунáчити, -ӯнāчӣм сврш. *лишити јуначких особина, учинити слабим, немоћним.* — Ох, да није мене старост обезјуначила! *Гор.*

обезличáвати, -ӣчāвāм *несврш. и уч. према обезличити.* — Многи од оптужених сакрили су очи . . . црним наочарима. Оне су их обезличавале. *Дав.*

обѐзлӣченōст, -ости ж *утопљеност појединца у масу, одсуство индивидуалности.* — Овакви услови друштвеног живота стварају код милиона људи осећање притешњености и обезличености. *НИН 1958.*

обезличéње с *губитак индивидуалности, обезличеност.* — Субјективна контемплација овде се јавља као изазов том већ постигнутом објективном обезличењу субјекта. *КН 1959.*

обезлӣчити, -èзлӣчӣм сврш. *уклонити обележја личности, одузети коме индивидуалност, учинити сличним другима*; исп. обезличавати, обезличење.

обезљуђѝвање с *гл. им. од обезљуђивати.*

обезљуђѝвати, -ӯђујēм несврш. *чинити да неко, нешто изгуби људски карактер, лишавати човечности.* — [Неки писци] обезљуђују и обезличују односе између мушкарца и жене. *Ћил.*

обезми́слити, обѐзмӣслӣм свр̏ш. **необ.** *одузети сваку мисао; потпуно збунити.* — Зазујило ми је нешто чудновато у глави ... замантало ме, обезмислило, и колена се преломише као пређи. *Бег.*

обѐзматичити се, -ӣ се свр̏ш. *остати без матице.* — Кошница се обезматичила. *Вук Рј.*

обезмле́чити, обѐзмлечӣм, ијек. обезмлијѐчити, свр̏ш. *остати без млека (о дојиљи).* — Дојиље с глади обезмлијечене носиле би пород у повојима ... да им га ... госпође за душу припитају. *Љуб.*

обезмлијѐчити, обѐзмлијечӣм, ек. обезмле́чити.

обезна́дити, -ѐзнāдӣм свр̏ш. *лишити наде.*

~ **се** *изгубити наду, пасти у безнадност.* — Послије мале станке, сва клонула, срушена, обезнађена, наставила [би] с гласом као да се растаје са животом. *Пец.*

обезна́нити, -ѐзнāнӣм свр̏ш. *довести у бесвесно стање; избезумити.* — Проку је већ обезнанила ... љута крв. *Петр. В.*

~ **се а.** *пасти у несвест, онесвестити се.* — Након тога се обезнанила. *Креш.* Беше пала на тле и обезнанила се. *Нед.* **б.** *изгубити присуство духа, избезумити се.* — Што си тако обезнанила се и дршћеш сва? *Огр.*

обѐзнāњено прил. *ван себе, избезумљено, изгубљено.* — Обезнањено сам тражио очима око себе Веселина и Јована. *Кул.*

обѐзнāњенӧст, -ости ж *стање онога који је обезнањен. Р-К Реч.*

обезнањи́вати (се), -āњујēм (се) *несвр̏ш. и уч. према обезнанити (се).*

обезнача́вати (се), -āчāвām (се) *несвр̏ш. и уч. према обезначити (се).*

обезна́чити, -ѐзнāчӣм свр̏ш. **необ.** *употребити (неку реч, израз) тако да добије неодређено значење.* — »Јесам, царе, али у рђаву,« и означава, од своје стране, баш тамо где је цар обезначио. *Сек.*

~ **се** *изгубити значење (о речима).* — Гласови су монотони. А речи се чудно обезначиле, немају снаге да се утисну у свест. *Пол. 1960.*

обезно̀жити, -ѐзножӣм свр̏ш. *остати без ноге, без ногу; повредити, осакатити ногу.* — Коњи нам обезножили! Твој нахрамљује на десну, а мој на леву ногу. *Моск.*

обезобли́чити, -ѐблӣчӣм свр̏ш. *учинити безобличним; изобличити.* — Самлео ју је овај рат и обезобличио. Не само њено тело ... но и њену вољу. *ЛМС 1951.*

обезо̀бразити, -ӣм свр̏ш. **1.** *в. обезобразити се.* — Зато и јесу људи обезобразили данас. *Вел.* **2.** покр. *осрамотити, понизити.* — Кад ко у нас убије чоека од невоље ... или што га је ... обезобразио ... пукну на нас латини. *Љуб.*

~ **се** *постати безобразан, претерано слободан у понашању, дрзак.* — Кад се још сасвим обезобразише ... скочише момци ... па их уларима и воловским жилама растераше. *Маш.* Зато се више и обезобразе, верујте ми, мила. *Поп. Ј.*

обезоружа́вати, -ӯжāвāм *несвр̏ш. и уч. према обезоружати.*

о̀безоружа́нӧст, -ости ж *стање онога који је обезоружан.* — Неутралност повлачи за собом обезоружаност. *КН 1955.*

обезору̏жати, -āм свр̏ш. **1.** *одузети некоме оружје, разоружати.* — Доводе на позорницу обезоружане своје робове. *В 1885.* **2.** фиг. *оговарајући* поступањем, убеђивањем и сл. отклонити нечији отпор.* — Калембер је био дотеран до суза и обезоружан ... против навале дискретне љубави био је немоћан. *Петр. В.* Својом дрскошћу успевао [је] у три речи да обезоружа и оплени своје жртве. *Маш.*

обѐзочити (се), -ӣм (се) свр̏ш. *постати безочан, обезобразити се.* — Обезочио свијет. *Гор.* Овај се не би оволико обезочио да је сам! *Мат.*

обѐзубити, -ӣм и **обезу́бити,** обѐзӯбӣм свр̏ш. *остати без зуба.* — Јоште млади, а обезубили, све лижући оне посластице. *Њег.* Кад је [пастир] онемоћао и обезубио ... договори се село да му нађе замјеника. *Гор.*

обѐзумити, -ӣм и обезу́мити, -ѐзӯмӣм свр̏ш. **1. а.** *одузети моћ расуђивања, збунити, помести.* — Помолим се да бог душмане обезуми, а нашој војсци отвори све путе. *Ћоп.* **б.** *залудити, занети.* — Обезумила ме са петнаест својих прамаљећа. *Матош.* **2.** *обезумити се.* — Остала је укамењена и мислио сам опет је обезумила. *Бег.*

~ **се** *изгубити памет, избезумити се; полудети.* — Милан се обезуми од чуда. *Дом.* Он је потпуно ван себе, обезумљен. *Донч.*

обѐзумљено и обѐзӯмљено прил. *ван себе, избезумљено.* — Сат, онакав сат! — обезумљено хуктао Станоје. *Рад. Д.*

обѐзумљенӧст и обѐзӯмљенӧст, -ости ж *стање онога који је обезумљен.*

обезумље́ње с *губитак разума, избезумљење.* — Престало је све наједном ... требала [је] још ситна једна линија до потпуног обезумљења. *Бег.*

обезумљи́вати (се), -ӯмљујēм (се) *несвр̏ш. и уч. према обезумити (се).*

обѐзушити, -ӣм свр̏ш. *оштетити ушицу игле. Вук Рј.*

обележа́вати (се), -ѐжа̄ва̄м (се), ијек. обиљежа́вати (се) *несврш. и уч. према обележити (се).*

обележа̀ва̄ч, -а́ча, ијек. обиљежа̀ва̄ч, м *онај који нешто обележава; апарат за обележавање.* — Изотопи ће се користити као обележавачи, ради праћења извесних процеса у организму. *Пол. 1959.*

обѐлежба, ијек. обиљежба, ж *обележавање; ознака. Прав.*

обѐлежено̄ст, -ости, ијек. обиљеженост, ж *особина онога који је обележен.*

обележи́вати (се), -ѐжујем (се), ијек. обиљежи́вати (се) *несврш. и уч. према обележити (се).*

обѐлежити, -ӣм, ијек. обиљежити, свршен. **1. а.** *ставити белег, знак на што, означити.* — Већ су обиљежили дрвеће, шуму измјерили. *Бен.* фиг. Био [си] срећне руке кад си оно... у невољи кумство прихватио, нашом вером Држоја обележио. *Рад. Д.* **б.** *означити место, показати.* — Кад си писмен, ево читај сам, рече капетан и обележи му ноктом. *Срем.* **2.** *учинити видним, истаћи.* — Друштва... припремају разнолике програме којим ће обиљежити прославу годишњице октобарске револуције. *Вј. 1957.* **3.** *назвати (неким именом), поменути.* — Клара је — стид ме је обиљежити је правим именом. *Шен.* **4.** *овлаш, у главним линијама назначити, скицирати.* — Личности код Љубише поготову никако нису израђиване, оне су само обележене. *Скерл.* **5.** фиг. **а.** *оценити, окарактерисати (обично негативно).* — Ви сте, — рекао му је министар... обележени рђаво. *Ћос. Б.* **б.** *изложити презиру, жигосати.* — У завади [је] са целим светом, већ као обележен човек и осуђен кривац. *Андр. И.* **в.** празн. *учинити да се неко роди или постане телесно нагрђен, усадити физички недостатак.* — Постоји веровање да све што се у Олујацима роди мора бити обележено. Изгледа да нема Олујака који није или гушав или сакат или иначе ровашен. *Андр. И.* фиг. Тако ме је својим чинима обиљежила гадна вјештица, та Едвардова жена. *Богд.*

~ **се** *наступити с неким обележјем, оставити одређени траг, спомен о себи.* — Али ће већ и сам писати, печатати и обележити се као Песник. *Михиз.*

обѐле̄жје, ијек. обиљежје, с **1.** *белег, знак.* — То ће обележје... служити на то да се нађе где је кит. *Петр. М.* **2. а.** *дар који даје момак девојци као знак да је за њега испрошена; дар као спомен на нешто.* — Хоћу... да те женим. Нашао сам ти већ и цуру, само да дамо обележје. *Шапч.* Од данас си моја посестрима. Ево ти обележја, — рече, подавајући јој бисерни ђердан. *Маж. Ф.* **б.** *предмет који служи као доказ, успомена и сл.* — Па да и он има обиљежје, с чијем ће се похвалити кнезу. *Март.* **3. а.** *битна одлика, карактеристика.* — Оно... што је давало особито и основно обележје [Веселиновићевом] раду, то је била... доброта. *Скерл.* Културни живот... носио [је] сва обиљежја наше заосталости. *КР 1924.* **б.** *унутрашњи садржај, суштина, карактер.* — Антиприродне, антинатуралистичне тенденције неких великих умјетника... су тек моралног обиљежја. *Матош.* **4.** *предзнак, знамење.* — Све ми зло се обиљежје каже: мој се барјак наопако вије, моји коњи странпутицом иду. *НПХ.*

обе́лети, -лӣм, ијек. обијељети, свршен. **1.** *постати бео, побелети.* **2.** *добити беле, седе власи, оседелти.* — Већ је сав изнемогао и обијелио као овца. *Коч.*

Изр. душа ми обелела (очи ми обелеле) од чекања *врло дуго чекам.*

обѐлиск м грч. *камени споменик у облику високог (најчешће четвоространог) стуба, суженог према врху.*

обе́лити, о̀бе̄лӣм ијек. обијељити, свршен. **1. а.** *учинити белим, превући белом бојом.* — Свитање [је]... полагано навирало и обијелило ноћ. *Бен.* фиг. Преко његове главе пројурило је шездесет година које му обијелише косу, избише зубе. *Ћор.* **б.** фиг. *рећи добру реч о коме, повољно приказати кога.* — Немојте Лазу оцрнити, него Лазу обелите. Несрећнијег човека од њега ја нисам срео у животу. *ЛМС 1960.* **2.** *окречити, овапнити.* — Нитко није обијелио куће. *Мишк.* **3.** *пасти (о снегу).* — Још ноћас може да обијели. *Лал.* **4.** *огулити, огладати.* — Пограбио [је] и обијелио читав батак од пурана. *Ков. А.* **5.** фиг. *добро ударити, опаучити, одрапити.* — Дедер, куме Грујо, да га и ја једночке обијелим овијем штапом. *Ћоп.*

Изр. ни (зуба) ~ *не проговорити ни речи;* ~ образ *потврдити или подићи углед;* обељени гробови фиг. *лицемери, претворице.* — Има... лажних побожњака, обијељених гробова. *Јурк.*

~ **се** *постати бео.* — Сав се... обијелио од прашине. *Цар Е.*

обелода́нити, -о̀да̄нӣм, ијек. објелода́нити, свршен. **1. а.** *изнети на јавност, објавити (обично нешто што се пре држало у тајности); обнародовати, обзнанити.* — Предлог је тај обелодањен тек на скупштини. *Јов. С.* **б.** *одштампати, отиснути, издати.* — Списи у овој књизи... дио су збирке есеја... коју сам намеравао обелоданити године 1939. *Шим. С.* **2.** *доказати, потврдити:* ~ нечију кривицу, ~ саучесништво.

3. *открити, пронаћи.* — Неолићана је ... било много, али њихова станишта још нису обелодањена. *Жуј.*

~ се 1. *избити на јавност, показати се, бити јавно потврђен.* — Ја ћу тражити поновно суђење ... Па ће се обелоданити моја невиност. *Срем.* **2.** *појавити се, представити се.* — Пре две а можда и више година један млади песник обелоданио се стихом ... *Б 1958.*

обелодањѐње, ијек. објелодањѐње, с *избијање на јавност, откриће.* — Код обелодањења дјела може доћи до суђења деликта. *Мј. 1926.*

обелодањѝвање, ијек. објелодањѝвање, с *гл. им. од обелодањивати (се).*

обелодањѝвати (се), -ањујём (се), ијек. објелодањивати (се) *несврш. и уч. према обелоданити (се).*

ȍбенавити, -ӣм и **обенáвити,** -ѐнāвӣм сврш. *постати бенав, оглупавити. Бен. Рј.*

обенђѐлучити, -ӣм и **обенђѝјати,** -ām сврш. *опити бенђелуцима, опојним травама;* фиг. *омађијати, опчинити.* — Обенђелучене треба унети у топлу собу. *Батут.* Ти просипај свакаке бенђије, обенђијај Бисер-бега свога! *НПХ.* Ако се прочује да је ... газда Јеврема могла да обенђија једна Циганчица, он ће изгубити много од угледа. *Андр. И.*

ȍбенђити, -ӣм сврш. *в. обенђијати. Вук Рј.*

óбер м нем. варв. *оберкелнер, главни конобар.* — Могао бих постати ... некакав бољи обер. *Крл.*

обер- нем. *као први део полусложенице и сложенице означава виши чин или положај у звању које је њеним другим делом исказано:* обер-војвода, обербаша, оберкоманда, оберкелнер, оберлајтнант и сл.

обѐрберити, -ӣм сврш. *в. обријати. Вук Рј.*

óберица ж *предстојница самостана, приорица.* — У њ сједају ... угледне особе: на раној миси часна сестра оберица из клоштра. *Пав.*

ȍберкѐлнер и **ȍберкелнер** м нем. варв. *главни келнер, натконобар.* — Оберкелнер ... у фраку надзире све. *Крл.*

ȍберкнѐз м ист. = оборкнез *виши кнез, старешина кнежине, нахије за време турске владавине у Србији.* — У државној архиви у Београду нашао сам писмо Милосава Здравковића, оберкнеза ресавског. *Ђорђ.*

оберкнéжевство и **оберкнѐштво** с ист. *положај и звање оберкнеза.* — Зато [је] добио оберкнежевство у Голији. *Вујач.* Оберкнештво потврђује [се] вечито на потомке његове. *Вук.*

оберлáтити, -ѐрлāтӣм сврш. *в. обрлатити.* — Онако красну [девојку] оберлатио [је] онај неотесани Ариф. *Мул.*

оберлóпов м шаљ. *лопов над лоповима, велики лопов.* — Добро, излази тај оберлопов: и он ме почео учити. *Крањч. Стј.*

óберст м нем. варв. *пуковник.* — Оберсту ... је рекла да јој је украо њезино теле. *Крл.*

оберстàрија ж ист. *зграда у којој се налазио штаб пука.* — За добра по сата били [су] пред оберстаријом. *В 1885.*

óберстер м нем. варв. *оберст, пуковник.* — Та је госпођа била удовица иза оберстера. *Новак.*

обѐручкē и **оберȕчкē,** ијек. објѐручкē и објерȕчкē, прил. **а.** *обема рукама.* — Оберучке је дохвати за главу и пољуби. *Лаз. Л.* фиг. Влада дијели објеручке, пуним шакама. *Гор.* **б.** фиг. *од свег срца, врло радо.* — Треба да сматра за част што му кћер проси козачки син. Даће нам је он оберучке. *Моск.* Нема ниједног газде који га неће оберучке дочекати. *Маш.*

ȍберштар м нем. варв. *оберст.* — Аустријски генерали ... с једним граничарским оберштаром ... све оно причинило се Јулијану ... опасним и тешким. *Крл.*

обесáмити се, обѐсāмӣм се сврш. *престати бити сам, стећи друга, друштво.* — И жене своје нераздвојне — да се обесаме и олозе — домазетом жене. *Зог.*

обѐсанити, -ӣм сврш. *изгубити сан, провести време у несаници.* — Ја, сломљен, обесањен, прикупљам, преузимам сна и моћи. *Зог.*

обесвéстити се, -ѐсвēстӣм се, ијек. обесвијѐстити се, сврш. *онесвестити се.* — Брне дрекну и умало се не обесвијести. *Мат.* Може у њој живот стати и испред једне ријечи тијело обесвијештено пасти. *Шим. А.*

обесвéтити, -ѐсвēтӣм сврш. *погазити, повредити светињу, оскрнавити.* — Изгледало ми је тада као да сам обесветио једно своје узвишено осећање. *Јак.* Отварили [су] обесвећене, тамне сне. *Сим.*

обесвећáвање с *гл. им. од обесвећавати.*

обесвећáвати, -ѐћāвām *несврш. и уч. према обесветити.*

обесвећéње с *поступак којим се вређа светиња, оскрњење.* — Његово затварање ... оставило је публику запрепашћеном као обесвећење ... трофеја револуције. *Јов. С.*

обесвећѝвање с *гл. им. од обесвећивати.*

обесвећѝвати, -ѐћујēм *несврш. и уч. према обесветити.*

обесвијèстити се, -èсвијестӣм се, ек. обесвéстити се.

обесèлити, обèселӣм сврш. **1.** *в. обвеселити.* — Имају с чиме кући доћи и небоге обеселити мајке. *Март.* **2.** покр. *угасити (свећу).* — У Грабљу нипошто неће нико рећи: »угаси свијећу«, него »обесели« или »уњеши свијећу«. *Вук Рј.*

~ **се** *обвеселити се.* — Али се ниједна не обесели томе гласу. *Лаз. Л.* Спрве се обеселио бег да ћу му штогод казати за брата. *Павл.*

обèсилити, -ӣм сврш. *обеснажити, поништити.* — Донесени закони ... пред суд општега гласања долазе, и ... ово [их] одбацити или обесилити може. *М 1867.*

обеси́нити, -èсӣнӣм сврш. **1.** *учинити да неко остане без сина.* — Заузме се суд ... и прибранији људи да склоне обесињеног оца на умир. *Љуб.* **2.** *остати без сина или синова.* В. пр. под обезбратити.

о̀бесити, -ӣм, ијек. о̀бјесити, сврш. **1.** *наместити нешто тако да виси, окачити:* ~ пушку о раме, о клин. — фиг. Не знам тко је њему објесио онај »дон«. *Вел.* **2. а.** *олабавити, опустити.* — Лађа са два бијела једра ... је крила објесила јер није вјетра. *Маж. Ф.* **б.** *спустити, погнути.* — Хатка се помаче и објеси главу. *Сиј.* **3.** *усмртити, погубити вешањем:* ~ осуђеника.

Изр. ~ коме што о врат фиг. *пребацити на кога тешке обавезе;* ~ нос (брке, главу) *покуњити се;* ~о (на) клин (посао, звање) *запустити, занемарити;* ~ о велико звоно *разгласити, раструбити;* у кући обешеног не говори се о ужету *не треба помињати ништа што би кога подсетило на претрпљену непријатност;* умешено па обешено ир. *каже се ономе ко очекује да без труда што добије.*

~ **се 1.** *поставити се у висећи положај, окачити се.* — По дрвима опет бејаше се толико обесило седога иња. *Шапч.* Срце ми буде олово и објеси се о сухо грло. *Матош.* **2. а.** *опустити се, отромбољити се.* — Усне му се обесиле, поглед напола угасио. *Цар М.* **б.** фиг. *малаксати духом, покуњити се, клонути.* — Мој ти се мали ... објесио. *Павл.* **3.** *одузети себи живот вешањем.* — Те исте ноћи је Шимун двапут покушао да се објеси. *Андр. И.*

Изр. ~ коме о врат 1) *ватрено загрлити кога;* 2) *пасти коме на терет.*

обèскличити, -ӣм сврш. *уклонити клице из чега, стерилизовати. Р-К Реч.*

обèскожити, -ӣм сврш. *скинути кожу, одерати.* — На мојим је прсима, обескоженим, свемоћни падиша стајао другом ногом. *Зог.*

обèскрвити се, -ӣм се сврш. необ. *веома пребледети.* — Она се устобочила, обескрвила, окаменила. *Матош.*

обескре́пити, -èскрēпӣм, ијек. обескри̏јепити, сврш. **а.** *обеснажити, ослабити.* — Наши противници хоће да ове истине обескрепе. *Петр. В.* **б.** *учинити безопасним.* — Напад на краља мора се одмах у противпотезу обескријепити или парирати. *Шах 2.*

обескрепљи́вати, -èпљујēм (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према обескрепити и обескријепити.*

обескри̏јепити, -èскријепӣм, ек. обескре́пити.

обèскрунити, -ӣм сврш. *лишити круне, збацити с престола.* — [Визија] љепоте и прошлости ... још држи обескруњене госпаре несломљена хрпта. *Војн.*

обескура́жити, -ӯра̄жӣм сврш. *обесхрабрити.* — Робеспјер се није дао обескуражити својим првим неуспесима. *Јов. С.*

~ **се** *обесхрабрити се, постати малодушан.*

обескући́вати (се), -ӯћујēм (се) *несврш. и уч. према обескућити (се).*

обèскућити, -ӣм сврш. *лишити куће, довести до крајњег сиромаштва, раскућити.* — Сељака [би] поступно, кидајући комад по комад његове имовине, сасвим обескућио. *Глиг.*

~ **се** *остати без куће, раскућити се.* — Жао му је било обескућених Мрачајаца. *Ћоп.*

обесми́слити, обèсмӣслӣм сврш. *учинити бесмисленим, празним, безвредним.*

~ **се** *изгубити смисао, постати бесмислен, празан, безвредан.* — Упади људи из сељачких слојева у манастирску средину ... значе победу здраве памети ... над оним што се умртвило и обесмислило у леном, упорложеном ... манастирском животу. *Глиг.*

обèсмртити, -ӣм сврш. *учинити бесмртним, овековечити.* — Доситеј је имао две сврхе: просветити народ и обесмртити себе. *Прод.* [Њих] је обесмртила ... талијанска момедија dell'arte. *Комб.*

~ **се** *постати бесмртан.* — Твоје ће се име обесмртити. *Вел.* Дао [је] неколико типова деце који су се обесмртили. *Богдан.*

обèснāђен, -а, -о необ. *збуњен, запањен.* — Стајао је обеснађен, осјећао како га подилазе срси тјескобе. *Цес. А.*

обèснāженōст, -ости ж *стање онога што је обеснажено. Р-К Реч.*

обеснажи́вати, -а̀жујēм *несврш. и уч. према обеснажити.*

обеснā́жити, -èснā̀жӣм сврш. *одузети снагу чему; оспорити, поништити:* ~ доказ, ~ тврдњу.

ȏбēснӣк, ијек. ȏбијеснӣк, м *обестан човек.* — Чим се објутрило, саспу жандари клетве на обијеснике. *Гор.*

ȏбēсница, ијек. ȏбијесница, ж *обесна женска особа. Бен. Рј.*

ȏбēсно, ијек. ȏбијесно, прил. *на обестан начин.* — Кад је глазба мало тиша, говори обијесно. *Огр.* Дуго су се и обесно смејали. *Пер.*

ȏбēснȏст, -ости, ијек. ȏбијеснȏст, ж *особина онога који је обестан; обест.* — Уколико је ударао отвореније, утолико је напад добијао у здрављу младости, обесности. *Јос. Б.*

обесȍлити, обѐсолӣм сврш. (нешто) *одстранити со из нечега; лишити соли.* — О, жиле храбре, упорни изданци — пробити, обесолити сиге слане, надрасти нанос и коров. *Зог.*

обеспокојáвајућӣ, -ā, -ē *који обеспокојава, узнемирује.* — Листови ... протурају кроза свет обеспокојавајуће гласове. *Дом.*

обеспокојáвāње с *гл. им. од обеспокојавати (се).*

обеспокојáвати (се), -ȍјāвām (се) *несврш. и уч. према обеспокојити (се).*

обеспȍкојенȏст, -ости ж *стање онога који је обеспокојен, узнемиреност. Р-К Реч.*

обеспокојéње с *неспокојство, узнемирење. Р-К Реч.*

обеспокȍјити, -ȍкојӣм сврш. *учинити неспокојним, испунити бојазни, сумњом, узнемирити. Р-К Реч.*

∼ **се** *постати неспокојан.*

обѐспослити, -ӣм сврш. необ. *остати без посла.* — Људи ... почели су се, обеспосљени, да дижу полако с пода. *Дав.*

обеспрáвити, -ѐспрāвӣм сврш. *лишити (законских) права.* — Буржоаско, као и свако класно друштво дотада, обесправило је и унижавало човјека. *Ант. 1.* Револуција ... је давала права обесправљеним и хлеба прегладнелим. *Прод.*

обѐспрāвљенȏст, -ости ж *стање онога који је обесправљен.*

ȏбēст, ијек. ȏбијест, ж **1.** *силина, бујност која избија из човека, необузданост; разузданост.* — У њему се ... нагомилало необуздана објешењаклука и обијести довољне да читаву једну махалу нагони на смијех. *Ћоп.* Тај Бакус се не бори од нужде и за живот, већ из пусте обијести. *Марј. М.* **2.** *осионост, суровост; насиље.* — Са обести Лазареве мораде у гору отиђи. *Вес.* **3.** *охолост, надменост.* — Срећа обори с висине тројанску обијест, што не позна спона. *Комб.*

ȏбēстан, -сна, -снȏ, ијек. ȏбијестан **1.** *пун неукротиве снаге, бујности, необуздан; пуст, разуздан.* — Загрми из сто младих грла обијестан смијех. *Ћал.* Прапорци звече и мешају се у песму момака обесних. *Чипл.* **2.** *бесан; осион, суров.* — Било је Вукосовићу да проплаче над обијесном бахатошћу. *Новак.* Постаје злочесто и обесно створење које се наслађује туђим мукама. *Јов. С.* **3.** *охол, надмен.* — Прегибао [се] и понижавао пред једним ћудљивим, осионим, обесним деспотом. *Прод.*

обестѐретити, -ӣм сврш. *ослободити терета. Р-К Реч.*

обестӣјати, -ām сврш. *постати као бестија, животиња, подивљати; помахнитати. Вук Рј.*

обѐстран, -а, -о *в. обостран.* — Често људи ... без никакова разлога један на другога замрзе, већ по сравњивању видљивога обостранога положаја и судбине. *Јурк.*

обѐствити, -ӣм сврш. *однети, одвести и сл. беспрва, учинити да ко или што нестане без трага и гласа; уништити.* — Неумољива »њемачка грабуља« шчепа двојицу најмлађих и обестрви их негдје у Мађарској. *Лал.*

∼ **се** *нестати, изгубити се, пропасти без трага и гласа.* — Немам осим оне дјеце покојног стрика Машана никог од срца, а и она су се негдје обестрвила. *Ств. 1948.*

обесхрабрéње с *губитак храбрости, обесхрабреност.* — Обесхрабрење и уништење европских народа — то је био план хитлеровских претендената на тиранску власт у свијету. *Зог.*

обѐсхрāбренȏст, -ости ж *стање онога који је обесхрабрен, малодушност, безвољност.* — Из тога изводи филозофију опште обесхрабрености и моралне беде људске. *Скерл.*

обесхрабрȉвати (се), -āбрујēм (се) *несврш. и уч. према обесхрабрити (се).*

обесхрáбрити, -ѐсхрāбрӣм сврш. *одузети храброст коме, учинити малодушним, уплашити.* — [Нова проба] ће ме охрабрити или обесхрабрити. *Сек.*

∼ **се** *изгубити храброст, постати малодушан, уплашити се.* — Још је стигао да се наруга овој двојици што су се толико ... обесхрабрили. *Маш.* Гости нису били обесхрабрени. *Вј. 1957.*

обесхрáнити, -ѐсхрāнӣм сврш. необ. *лишити хране, одузети средства за живот.* — Зашто си је [земљу] заложио? Руку десну нека одсијече отуђитељ што обесхрани земљом своје. *Божић.*

обесцéнити, -ѐсцēнӣм, ијек. обесцијѐнити, сврш. *понизити; потцењити.* — Домановић је писао Стradију ... згађен на

ругобе које су обесцениле национално достојанство Србије. *Глиг.* [Способности] се не смију нити прецијенити нити обесцијенити. *Атл.*

обесцењи́ва̄ње, ијек. обесцјењи́ва̄ње, с *гл. им. од обесцењивати.*

обесцењи́вати, -ѐњујēм, ијек. обесцјењи́вати *несврш. и уч. према обесценити.*

обесцијѐнити, -ѐсцијенӣм, ек. обесцѐнити.

обесцјењи́ва̄ње, ек. обесцењи́ва̄ње.

обесцјењи́вати, -ѐњујēм, ек. обесцењи́вати.

обета́вати (се), -ѐта̄вам (се) *несврш. и уч. према обетати (се).*

обѐтати (се), -а̄м (се) и **обѐтовати (се),** -тујēм (се) сврш. заст. *в. обећати (се).* — Нама је доста да наш заступник обета да ће гласовати. *Павл.* Мене је отац обетао ономе дјетићу. *Љуб.* Да нас преведе на обетовану мирнију, лепшу, слободнију страну. *Змај.*

обећа́ва̄ње с *гл. им. од обећавати (се).*

обећа́вати, -ѐћа̄вам **1.** *несврш. и уч. према обећати.* **2.** *пружати основа за неко вероваље, давати изгледе, отварати наду (неким позитивним наговештајима).* — Ова година обећава добру бербу. *Бак. Реч.* [То је] један ... од младих француских писаца који много обећавају. *ХР 1928.*

~ се *несврш. и уч. према обећати се.*

обећа̀нӣк, -и́ка м заст. *вереник, заручник. Рј. А.*

обећа̀ница ж заст. **1.** *обвезница; сречка. Бен. Рј.* **2.** *верениса, заручница. Рј. А.*

обећа́ње с *дата реч да ће се нешто учинити.* — Знао је како људи ... крше обећања. *Андр. И.* Нисам имао срца погазити обећања. *Креш.*

Изр. обећање лудом радовање *не треба се ослањати на обећања.*

обѐћати, -а̄м (обећа́мо, -а́те и обѐћамо, -а̄те; аор. 2. и 3. л. ѝбећā и обѐћа; р. прид. ѝбећао, -ā̀ла, -ā̀ло и обѐћао, -ала, -ало; трп. прид. ѝбећāн) сврш. *дати обећање, обрећи.* — Што обећа, то ће и испунити. *Срем.* Очи непробуђене спавају као обећана љубав. *Уј.*

Изр. обећана земља *в. уз земља (изр.).*

~ се 1. *в. обећати.* — Стари чобан се обећа да ће му све учинити по вољи. *Јакш. Б.* Учитељицама се обећала да ће с њима у ... шетњу. *Леск. Ј.* **2.** *дати пристанак на брак.* — Поп ... упита ... — Да се ниси обећао којој другој? *Вес.* Изјавио се, а ја сам му се обећала. *Новак.*

обећи́вати (се), -ѐћӣва̄м (се) несврш. *в. обећавати (се).* — Милан се отимао, клањао се и обећивао да ће доћи слиједећега дана. *Кум.*

обѐушити, -ӣм сврш. *в. обезушити. Вук Рј.*

обеха̀рати, -а̄м и **обеха́рити,** -ѐха̄рӣм сврш. *осути се бехаром, цветом (о воћки), расцветати се.* — Развигор ... Нанесе пролеће, па зазелени и обехара. *Марк. М.* Расцветали се глогови и трњаци, обехариле воћке. *Бар.*

обе́чити[1], ѝбе̄чӣм сврш. *избечити (очи).* — Везир скадарски обечио очи на Хаснику. *НП Вук.* Свети Рок ... је на слици обечио очи к небу, искренувши бјелутке. *Гор.*

обе́чити[2], ѝбе̄чӣм сврш. покр. **1.** *богато наградити; подмитити великим новцем.* — Кад мене Приморци овако обечише, тек да му́чим, колико су дали овој господи. *Љуб.* **2.** *размазити, распустити. Вук Рј.*

ѝбешенӣк, ијек. ѝбјешенӣк, м = обешењак (1) *обешен човек.* — Кад је ... издахнуо обешеник, гомила је грабила за конопац. *Дуч.*

ѝбешеница, ијек. ѝбјешеница, ж **1.** *она која се обесила.* — Помоли објешеница домаћина да је слими с чукља. *Љуб.* **2.** *неваљала женска особа, неваљалица.* — »Дроље ... објешенице« — гунђала је. *Торб.* **3.** *живахна, враголаста женска особа, враголанка, ђаволица.* — Обори, обешеница, очи преда се и осмејкује се. *Глиш.*

ѝбешењāк, ијек. ѝбјешењāк, м **1.** = обешеник. — Жена ... маше према облаку проноском и усплахирено зове каког обешењака или утопљеника. *Глиш.* **2.** *покварењак, неваљалац.* — Половица тих људи бијаху објешењаци, дионичари разбојничких друштава. *Шен.* **3.** *духовит, враголаст мушкарац, враг, ђаво, спадало.* — Па онда још који објешењак тек гурне коју жену, она се занесе, усцичи. *Коз. И.* **4.** ков. *закачка на капуту за вешање.* — Треба да су увек ... у реду код старих момака ... дугмета на кошуљи и »обешењак« на зимском и уопште на горњем капуту. *Срем.*

обешењāкиња, ијек. објешењāкиња, ж *обешеница (3).* — Међу дамама бијаху двије несташне објешењакиње. *Вел.* Она објешењакиња Грушењка познаје људе. *Л-К.*

обешењāклук, ијек. објешењāклук, м *обешењаштво.* — Пуни су смијеха и објешењаклука. *Бен.* Два зеленкаста ока пуна [су] обешењаклука. *Чол.*

ѝбешењāков, -а, -о, ијек. ѝбјешењāков *који припада обешењаку.* — Гдје си ти чуо да у објешењаковој кући ваља спомињати уже? *Вел.*

обешењáковић, ијек. објешењáковић, м *обешењак* (*2, 3*). *Вук Рј.*

обешѐњача, ијек. објешѐњача, ж *обешеница* (*2, 3*). — Ти си објешењача велика! *Кос.*

обешењáчити, -èњāчӣм, ијек. објешењáчити, несврш. *понашати се као обешењак* (*2, 3*); *изводити обешењаштва.* — Нећете више објешењачити пред кућом божјом. *Гор.* фиг. Вјетар је почео да објешењачи. *Куш.*

о̀бешењāчкӣ, -ā, -о̄, ијек. о̀бјешењāчкӣ **1.** *који се односи на обешењаке, на обешене.* — Мундир и оковратник [ми је] објешењачко уже. *Матош.* **2.** *ђаволаст, враголаст.* — Фочак [га] са објешењачким, надмоћним смијешком заустављa. *Андр. И.*

о̀бешењāчки, ијек. о̀бјешењāчки, прил. *на обешењачки начин, враголасто.* — Мотрећи дјевојку ... намигне објешењачки. *Донч.*

о̀бешењāштво, ијек. о̀бјешењāштво, с *обешењачки поступак, враголија, несташлук; враголанство.* — Смјера на објешењаштво. *Л-К.* Потшишавајући ... [га] неко му је из обешењаштва поткресао браду. *Моск.*

о̀бешко м необ. *хип. од обешењак* (*3*). — Он се ништа није зачудио. Обешко мали! *Ком.*

обѐштати се, -āм се сврш. цсл. *в. обећати се.* — Што се црним задоји ђаволом, обешта се њему довијека. *Њег.*

обѐштетити, -ӣм сврш. (кога) *накнадити некоме штету.* — Ко ... да буде пре обештећен, мали сопственик без игде ичега, или велики? *Ћос. Б.*

~ **се** *добити накнаду штете, накнадити сопствену штету.* — Лицу коме је река преплавила посед припада право да се из напуштеног корита обештети. *Пол. 1958.*

обештећѐње с *накнада штете.* — Супротна страна ... има право на потпуно обештећење. *Мј. 1936.*

обѐшумити, -ӣм сврш. *посећи, уништити шуму на неком месту, оголити* (*шумовит крај*). — Ретко обешумљене, ове планине ... изгледају као зелена расејана острва. *Цвиј.*

обешумљѝвати, -ӯмљујēм *несврш. и уч. према обешумити.*

обештећѝвање с *гл. им. од обештећивати.*

обештећѝвати, -ѐћујēм *несврш. и уч. према обештетити.*

обѐшчастити и **обешчàстити,** обѐшчастӣм (трп. прид. обѐшчашћен) сврш. **1.** *нанети срамоту; понизити, увредити, окаљати.* — Обешчастили [су] све добро и племенито што је било у мени. *Козарч.* Себе [би] таквим поступком обешчастио. *Јов. Ј.* **2.** *лишити девичанства, одузети невиност.* — Шест пустопашних младића покушало [је] обешчастити једну дјевојку пучанку. *Водн.*

обешчашћѝвати, -àшћāвām *несврш. и уч. према обешчастити.*

обешчашћѐње с *увреда части, понижење.* — Одлуче ... да се освете ... за обешчашћење вјере. *Шов.*

обешчашћѝвати, -àшћујēм *несврш. и уч. према обешчастити.*

обешчо̀вечити, -ӣм, ијек. обешчо̀вјечити, сврш. *лишити људских одлика.* — Стални страх је готово обешчовечио Николићеве јунаке. *КН 1958.*

обешчо̀вјечити, -ӣм, ек. обешчо̀вечити.

обешчу́вствити, обѐшчӯвствӣм сврш. *изгубити чувства, осећања, постати неосетљив, бешћутан.* — И тко мирно својој ступа мети, с нагле мијене обешчувствит неће. *В 1885.*

обжѐћи и **о̀бжећи,** -èжēм сврш. *унаоколо опалити, огорети.* — Нађена су огњишта са огорелим каменим плочама и обжежена ватришта. *Жуј.*

обжи́вети, -ӣм сврш. необ. *провести живот, проживети.* — Живе и обживе [Грци] ... по оном што су славно изрекли. *Кур.*

о̀бзēв, ијек. о̀бзијев, м бот. *биљка из пор. каћуна* Listera ovata. *Сим. Реч.*

о̀бзид и **о̀бзйд** м покр. *зидана ограда.* — Поред обзида изашли су на сеоски пут. *Лал.*

обзи́дати, о̀бзӣдāм и о̀бзӣђēм сврш. *оградити, обложити зидом.* — Мени бијаше кано да ми срце обзидаше ледом. *Ков. А.* Воз је пролазио кроз брежуљке избушене тунелима и са пуно обзиданих јаруга. *Лал.*

о̀бзӣђе с *зид око града, бедем, зидине.* — Поведе за собом чету до обзиђа, гдје су била као утиснута враташца. *Горд.*

обзиђѝвати, -ӣђујēм *несврш. и уч. према обзидати.*

о̀бзијев, ек. о̀бзēв.

о̀бзӣму прил. *у зиму, зими.* — У собу се стао спуштати мрачак ... штоно ће обзиму тако нагло и изненада спушта. *Ивак.*

о̀бзинути, -нēм сврш. *зинувши захватити устима.* — Жена се полако преви у пасу, обзину зубима завезак вреће. *Сиј.* фиг. Земља нас обзинула и смије нам се. *Вел.*

о̀бзӣр м **1. а.** *пажња, поштовање; разумевање; увиђавност.* — У њеној љубави према Аници почињаше да се ... све више гнезди обзир и — сажаљење. *Лаз. Л.* Од вашега повољног и очинског обзира овиси

његова будућа срећа. *Креш.* **б.** *поштовање моралних норми; схватање реда које обавезује на уздржљивост.* — Чим . . . дођеш у зависан положај, све престаје . . . род и пријатељство, образ и обзир. *Андр. И.* Казнио вас је више због јавних обзира него од зле замисли. *Богд.* **2.** *повод за неко држање, разлог, мотив.* — Из конспиративних обзира нису се распитивали. *Јак.* **3.** *поглед; становиште, гледиште, мерило.* — Иван Јакоповић . . . бијаше човјек у сваком обзиру особит. *Шен.* »Антологија« састављена [је] по обзирима чисто естетичким. *Поп. Б.*

Изр. без обзира (на што) *не водећи рачуна (о чему), занемарујући (што)*; доћи, долазити у обзир *пружати изгледе за што, испуњавати услове, увјете*; с обзиром (на што) *водећи рачуна (о чему), имајући у виду (што)*; узети у обзир *поклонити пажњу, узети у разматрање.*

о̀бзирање с *гл. им. од обзирати се.*

о̀бзирати се, -рём се *несврш. и уч. према обазрети се.*

о̀бзирница ж необ. *обзир, опрез.* — Бубиња допане отровна чаша . . . и он без обзирнице његову допије. *Љуб.*

о̀бзирно прил. **1.** *с пуно обзира, пажљиво, опрезно.* — Код куће су обзирно и дипломатски опомињале сестре Мумицу да не слуша. *Петр. В.* **2.** *неповерљиво, подозриво.* — Уније њезина служавка . . . обзирно се по свим кутевима огледајући. *Том.*

обзи́рнӧст, -ости ж *особина онога који је обзиран, пажња, увиђавност; разборитост.* — Премного њежне обзирности бјеше у ње. *Леск. Ј.* Те документе би . . . требало читати . . . са . . . увиђавном обзирношћу при тумачењу. *Леск. М.*

о̀бзнана ж **1. а.** *свечано оглашење, проглас, прокламација. Бен. Рј.* **б.** *саопштење, објављивање.* — Обзнана те необично занимљиве чињенице бјеше примљена са заглушним одушевљењем. *Креш.* **в.** *објава, оглас.* — Нисам имао кад ни да невољалца добро загледам, те да бих га могао описати у обзнани да га хватају. *Нед.* **2.** *опомена, упозорење.* — Свуда около гамижу војници . . . Људи [се] у овим мрачним ноћима убијају без претходне обзнане. *Јак.* **3.** (Обзнана) ист. *акт владе Краљевине СХС од 29. децембра 1920, којим се забрањује деловање Комунистичке партије.*

обзна̀на̄шкӣ, -а̄, -ō *који се односи на Обзнану, који је у духу Обзнане.* — Културна и друштвена заосталост . . . погодовала [је] режимима бивше обзнанашке шестојануарске . . . Југославије. *НК 1946.*

обзна́нити, обзна̄нӣм свршс. **1.** *објавити, огласити, обнародовати.* — Кад треба да се састанемо . . . ради каквога договора . . . [кмет] нареди бирову . . . те овај обзнани народу. *Вес.* Ја треба да га [успјех] обзнаним. *Селим.* **2.** *казати, јавити.* — Шта си урадио кад ти је . . . кћи обзнанила шта је с Емилијом? *Креш.*

обзнањи́вати, -а̄њујēм *несврш. и уч. према обзнанити.*

о̀бзор м = обзорје (1) **а.** *простор обухваћен погледом, видик, видокруг; небо, небески свод.* — С лијева је обзор затварала близа шума. *Крањч. Стј.* **б.** *привидна граница између неба и Земљине површине, хоризонт.* — Можда ј' тек зрачак оног новог сунца што још ниско под обзором чами. *Змај.*

обзо̀ра̄ш, -а́ша м ист. *присталица Штросмајерове идеологије југословенства (према називу листа »Обзор« који је, испочетка под различитим називима, излазио од 1860. г.).* — Био је тврд обзораш. *Матош.*

обзо̀ра̄шкӣ, -а̄, -ō *који се односи на обзораше.* — Дежман . . . посљедњи је изданак старе обзорашке Штросмајерове странке. *Риб.*

о̀бзо̄рје с **1.** = обзор. — Над околицом разапето ведро обзорје, а пун мјесец искочио. *Горд.* Сунце се баш јављало на обзорју. Јутро тихо. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *схватање, погледи.* — Часопис »Хрватска мисао« . . . је отварао младежи шира обзорја. *Марј. М.* **б.** *прилике, ситуација.* — У том уском и мрачном обзорју живот је само једно животарење. *Скерл.*

обӣберити, -ӣм свршс. *посути, зачинити бибером. Р-К Реч.*

обигра́ва̄ње с *гл. им. од обигравати.*

обигра́вати, -ӣгра̄вам *несврш. и уч. према обиграти.*

Изр. ~ чије прагове, ~ кога разг. *обилазити, посећивати кога молећи, желећи добити, постићи што.*

обӣграти, обӣгра̄м свршс. **1.** *играјући обићи око чега.* — Имају само толико поља, колико би један добар момак за сат могао обиграти. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *обићи многа места, посетити много лица (изражавајући поштовање, молећи за што и сл.).* — Обиграв по Сарајева да поздрави знанције људе, наврнуо се и у медресу. *О-А.* **3.** *изморити (коња) јахањем, употребом.* — Кад су стали коње дијелити, дадоше ми старе обигране. *НПХ.*

о̀бида ж арх. *увреда, неправда.* — Да све обиде, учињене од једнога другоме, заборавимо. *Срем.*

обида́вати, -йда̄вам несврш. покр. *посећивати, обилазити, обигравати.* — Ће гођ било по гласу 'ећима ... обидава, ништа не помога. *НП Вук.*

обидо̀вати, обйдујем несврш. покр. *пробати, кушати, огледати.* — Дужд и господа ... гледају му и обидују мач. *Љуб.*

обѝјање с *гл. им. од обијати (се).*

обѝјати, о̀бијам несврш. **1.** *несврш. и уч. према обити.* **2. а.** *тумарати, врзмати се.* — Увијек обија овуда, као лисица око тора. *Том.* Обијају од села до села и нигдје станка не могу да нађу. *Сиј.* **б.** *тражити место где ће се снети јаје (о кокоши). Вук Рј.* **3.** *крунити (кукуруз).* — Од обијаних кукуруза лежали [су] силни окомци. *Вук.*

Изр. ~ туђа врата (предсобља, прагове) разг. *в. уз обигравати (изр.).*

~ се 1. *несврш. и уч. према обити се.* **2.** *излагати се тешким напорима, пребијати се, потуцати се.* — О, колики се обијају глобусом и траже домовину! *Крл.*

обѝјач, -а́ча м *онај који обија (браве, куће), провалник.* — Имамо овде људе који оперишу калаузима као професионални обијачи. *Јак.* То је ... скуп вуцибатина ... обијача туђих брава и уопће свега најгорег мутежа. *Донч.*

обије-, ек. обе-.

обијѐстити се, о̀бијестйм се (ијек.) несврш. *бити обестан, понашати се необуздано.* — У сјајно расвијетљеним ... собама оне се обијестиле, јеле датуље и чоколаду. *Коз. Ј.*

обијѐталица ж (ијек.) покр. *в. трнокоп. Деан. Рј.*

о̀бикнути (се) и **о̀бићи (се),** о̀бикнём (се) (аор. 2. и 3. л. о̀бикнӯ, о̀биче и о̀биче; р. прид. о̀бикнуо, -ула, -ло и о̀бикао, -кла, -кло) свршн. *научити се, навикнути се (на кога, на што), сродити се (с ким, са чим).* — Григорије је био малко обикао на свој положај женьена човека. *Моск.* Она се никако није могла обикнути на њу. *Сим.*

о̀бйл ж арх. *обиље, изобиље.* — Па ћеш и ти, било кад, докопати се још обили. *Прер.*

о̀бил, -а, -о *в. обилат.* — Обила мајка родила обила јунака. *Вук Рј.*

обѝлажење с *гл. им. од обилазити (се).*

обѝлазак, -аска м **1.** *покрет којим се обилази око чега, заобилажење.* — Имале су да косим кретањем ... произведу шири и дубљи обилазак десног крила непријатељских трупа. *Лаз. М.* **2.** *разгледање; преглед, смотра.* — Ликује што је епископ ... већ одавно сахрањен те нема бојазни да ће доћи у обилазак ... парохије. *Јел.* Они врше кратак обилазак логора. *Бон.*

обѝлазан и **о̀билазан,** -зна, -зно *који обилази, заобилазан, дальи, околни.* — Ишао је и у уред обилазним путевима. *Сим.* Прва етапа је већ почела изградњом обилазне пруге Остружница-Добановци. *Пол. 1958.*

обѝлазити (се), -йм (се) *несврш. и уч. према обићи (се).*

обѝлазно и **о̀билазно** прил. **1.** *дужим путем, заобилазно.* — У Петроград путовао је Кватерник обилазно. *Нех.* **2.** *наговештавајући, околишећи, увијено.* — На који ће начин обилазно да помене жени. *Дом.*

обѝлазно̄ст и **о̀билазно̄ст,** -ости ж *особина онога што је обилазно. Р-К Реч.*

о̀бйлан и **о̀бйлан,** -лна, -лно **1. а.** *који обилује нечим, богат, препун.* — Река пуна риба ... вирови обилни рацима. *Срем.* **б.** *упадљиво велик количином или бројношћу.* — Из ране тецијаше му обилна крв. *Том.* **в.** *бујан, густ.* — Обилна проседа брада скривала [је] мршаве коштчате образе старчића. *Рад. Д.* **2. а.** *који садржава неко обиље, издашан, плодан.* — Одасвуд микљавина, трка, весеље благе и обилне природе. *Павл.* **б.** *сјајан, раскошан.* — Бијаше [јој] на челу утиснут биљег обилна духа. *Шен.* **3.** заст. *веома велик, голем.* — Обилан ми ћемо храм сазидати. *М-И.*

обѝлат и **о̀билат,** -а, -о **1.** *обилан (понекад у појачаном значењу).* — Косе су му биле обилате и, по старинску, све до рамена. *Шимун.* **2.** покр. *шири, дужи од потребне мере, простран, комотан.* — Раде ... дошао мањи у широком и обилатом капуту. *Бур.*

обѝлато и **о̀билато** прил. *у великој мери, веома много.* — Чега се прихвати, донесе му обилато пара. *Вес.* Служе се обилато аналогијом. *Лог. 2.*

обѝлато̄ст и **о̀билато̄ст,** -ости ж *особина и стање онога што је обилато; обиље, богатство.* — [Потрошивши имање] живјела [је] осамљена, помињући се прошле славе и обилатости. *Љуб.*

обила̀штина ж *обиље.* — Треба да људи поново претпоставе избраност обилаштини. *Цар М.* Чинио му се отхрањен више методичношћу него обилаштином. *Десн.*

о̀билићевскӣ и **о̀билићкӣ,** -ā, -о̄ *јуначки, херојски (по имену косовског јунака Милоша Обилића).* — За његове обилићке подвиге везане су разне приче и анегдоте. *Петр. В.*

о̀бйлница ж необ. *чаша обиља, обиље.* — Фортуна је над тим младим мађарским центлменом испразнила обилницу својих дарова. *Шен.*

о̀билӣч ж заст. *облик; обележје.* — Има властити језик и властиту своју обилич: свој обичај, своје носиво, своју ћуд. *Павл.*

о̀бӣлно и **о̀бӣлно** прил. *у обилној мери, издашно, веома много.* — У уредној соби ено је обилно настрт стол! *Том.* Он је био обилно превођен по нашим листовима. *Скерл.*

обӣ́лнӧст, -ости ж *особина и стање онога што је обилно; богатство.* — Станем набрајати остале обилности хрватскога живота. *Павл.*

о̀биловати, -лујём несврш. **1.** (нечим, у нечему) *имати у изобиљу (што), бити пун (чега), богат.* — Мачва је обиловала у јабуковим и шљивовим воћима. *Вес.* Мој говор тврд је, благом ријечи мира не обилује. *Богд.* **2.** *обилно се развијати, бујати.* — Видиш како су наша поља родна, како нам све мило цвате и обилује. *Ков. А.*

о̀бӣље с **1.** *веома велика количина, мноштво.* — И данас се дивимо оном обиљу израза. *Јаг.* **2.** *стање онога који обилује у добрима, богатство, изобиље.* — У кући се осећало обиље добро уређене задруге. *Рад.Д.*

обиљежа́вати (се), -ѐжа̄ва̄м (ее), ек. обележа́вати (се).

о̀биљежан, -жна, -жно (ијек.) *који даје обележје нечему, особен, карактеристичан.* — Брueровић је понајвише износио обиљежне смијешне типове из дубровачкога живота. *Водн.*

обӣљежба, ек. обѐлежба.

обӣљежѐнӧст, -ости, ек. обѐлежѐнӧст.

обиљежи́вати (се), -ѐжујём (се), ек. обележи́вати (се).

обӣљежити (се), -ӣм (се), ек. обѐлежити (се).

обӣљёжје, ек. обѐлёжје.

о̀бим и **о̀бӣм** м **1.** *збир страна одн. ли́нија око неке површине, периферија; запремина, обујам; величина, опсег.* — Отkрита је ... пирамида, којој је обим на подножју 4350, а на вршку 750 стопа. *В 1885.* Србија ... увећана је за четири нова округа: према њеном тадашњем обиму, то је значило доста. *Јов. С.* фиг. Радња се ограничава на најужи обим. *Прод.* **2.** *интензитет (неке појаве), димензије, количина.* — Био је могућ одлазак у градове у већем обиму. *Д 1934.*

о̀бӣман, -мна, -мно *који има велик обим, опсежан, обилан.* — Написао му је ... једно врло обимно писмо. *Прод.* Одвијао [се] јак промет и обимна размјена добара. *ЕГ 1.*

о̀бимати, -а̄м и -мљём несврш. **1. а.** *обухватати, захватати.* — Дело ... обима цело употребљавање овог рода оружја у рату. *М 1867.* Све обимље твога српа мах. *Прер.* **б.** *обузимати, прожимати.* — Обимље ме гроза. *Ков. А.* **2.** заст. *грлити.* — Узе му живо обимати ноге. *Шен.*

~ **се** уз. повр. заст. *грлити се.* — Код прозора ... стајаху обимљући се блаженим загрљајем. *Шен.*

о̀бӣмно прил. *на обиман начин, у великој мери, обилно.* — Национална борба ... је код Његоша ... обимно ... заступљена. *Ћил.*

обӣ́мнӧст, -ости ж *особина онога што је обимно, величина.* — По обимности радова [на путевима] нарочито се истичу срезови Чачак и Зајечар. *Пол. 1957.*

о̀биња ж покр. *лукавство, превара, подвала.* — Око јој вели да не зна никакве обиње. *Вес.*

обӣ́њити, о̀бињӣм сврш. индив. *прекрити се иње̄м; фиг. побелети, оседети.* — До њега јуначина древна, и њем' руси обињили брци. *Март.*

обӣпражина ж необ. погрд. *онај који обија прагове.* — Пудљивци подли, пашчад лајава ... потрагуше и обипражине! *Кост. Л.*

о̀бир м *избор; одабирање, одбир.* — Пустио му на обир, гдје му је драже. *В 1885.* Тај се приговор и не тиче толико Дарвинових мисли, колико тобожњих консеквенција из његове теорије, напосе из принципа природнога обира. *Баз.*

о̀бирак, -ӣрка м *оно што остане после бирања, пабирак. Вук Рј.*

обӣ́рање и **о̀бирање** с *гл. им. од обирати.*

обӣ́рати, о̀бӣра̄м и **о̀бирати,** -рӗ̄м несврш. **1.** *несврш. према обрати.* — У Загорју се весели кад се обире лоза. *Ков. А.* **2.** *вршити избор, бирати.* — Сад обирај у ког тебе драго. *НП Вук.* Приведе момак дјевојку медењару, па јој рече: — Сад обирај што је теби драго! *Горд.*

обӣ́рач, -а́ча м *онај који много бира, пробирач, избирач. Деан. Рј.*

обирачица ж *она која много бира, избирачица.*

обӣ́рити се, о̀бӣрӣм се сврш. заст. *покупити бир (износ у натури или новцу који се давао свештенику).* — Нећеш се обирити ове године. *Вук Рј.*

обӣ́скати, о̀бӣштӗ̄м сврш. **1.** *побискати, потражити и уништити ваши у коси (одећи и сл.).* — Боље да си рекао домаћици да најприје обиште своја њедра. *Љуб.* **2.** *претражити, претрести. Деан. Рј.*

обиски́вати (се), обӣскујём (се) *несврш. и уч. према обиснути (се).*

о̀биснути, -нём (аор. 2. и 3. л. о̀биснӯ о̀биште и о̀биште; р. прид. о̀биснуо, -ула, -ло и о̀бискао, -сла, -сло) сврш. **1. а.** *обесити се, окачити се (у загрљају).* — Раде обисне

јој око врата. *Глиш.* **б.** (о кога, о коме) *чврсто се припити (уз кога), пригрлити.* — Деца потрчаше у сусрет оцу и обискоше о њега. *Дом.* фиг. Она о њему обисне очима, срцем. *Марет.* **в.** *залетети, нагрнути.* — Престравим се, ударим цвиљети и обиснем око болеснице. *Матош.* Опече га нарицање жена, које обискоше око носила. *Вуков.* **2. а.** *нагнути се, повити се.* — Доље, под путом, обисле стрехе тешке, црне, само на земљу што нијесу легле. *Сиј.* **б.** *распрострети се по чему, приписнути.* — Млијечна магла обиснула по врбама и дјетелини. *Матош.*

~ **се** *в. обиснути.* — После се обисну Вучку око врата. *Лаз. Л.* Она ми се обисну око врата. *Сим.*

о̀би̏сти и **о̀бӣстн,** о̀бӣдēм свршн. покр. **1.** *обићи, проћи.* — Царство ваше тако је пространо, на ноге се обисти не може. *Њег.* **2.** *проверити, испробати.* — А лако ћемо обисти; ако се да звоно смаћи са цркве, није чисто жао светоме Јовану дати звоно светој Петки. *Љуб.*

~ **се** *огледати се (у неком надметању, на мегдану).* — Ено и пољане, па да се обидемо! *Вујач.*

о̀бистинити, -ӣм свршн. **1.** *доказати, потврдити.* — Да би то своје казивање обистинио, истресао је једну надушак. *Јаки. Ђ.* Смрт обистини ништавило бића. *Уј.* **2.** *испунити, остварити.* — Њихова снага у нашој земљи није таква да би могли да обистине ... своје паклене намјере. *Тито.*

~ **се** *остварити се, испунити се, потврдити се.* — Моје се слутње обистинише. *Вес.* Није се обистинила стара морнарска пословица. *Нех.*

обистињáвати (се), -њӣвāм (се) *несврш. и уч. према обистинити (се).*

обистињéње с *потврда; остварење.* — Ви ... представљате хисторијско обистињење објективације Духа. *Лит. 1957.*

обистињи̏вати (се), -њујēм (се) *несврш. према обистинити (се).*

о̀бистрити, -ӣм свршн. *постати бистар, избистрити се.* — Свијест му на тренутке ... обистри. *Божић.*

обита̀валац и **обита̀валац,** -аоца м *онај који негде обитава, становник, житељ.* — То ми је дужност према обитаваоцима ове куће. *М 1867.*

обита̀валӣште и **обита̀валӣште** с *место обитавања, стан; пребивалиште, станиште.* — Налазимо се ... код својих кућа ... у топлоти сталног и сигурног обитавалишта. *Минд.* У обитавалиштима тадашњег човјека нађено је много костију пса. *Пов. 1.*

обита̀вање с *гл. им. од обитавати.*

обита̀вати, -йтāвāм несврш. **1.** *становати, боравити, живјети.* — Ту је обитавала прекрасна Косјенка. *Брл.* **2.** *користити за становање, настањивати.* — Други људи нису пре њих обитавали овај сунчани предео. *Дуч.*

обӣталац, -аоца м *обитавалац.* — Те пећине ... су само планинским обитаоцима познате. *О 1875.*

обӣталӣште с *обитавалиште.* — Нови утисци у новом обиталишту и нови људи све је то немоћно клонуло. *Новак.* Била је то само врста виле ... али привлачно људско обиталиште. *Сек.*

обӣтел ж арх. *в. обитељ.* — Не рађа се човјек ... да обител заметне. *Павл.*

обӣтељ ж **1. а.** *заједница коју чине родитељи с децом (и другим сродницима с којима живе у истом домаћинству), породица.* **б.** *више породица које потичу од заједничког претка, лоза, род.* — Мој брат је задњи мушки потомак наше породице, старе, поштене и дичне обитељи. *Шен.* **2. а.** *калуђери једног манастира, манастирско братство.* — Побожна обитељ светог манастира грешноме је телу давно нашла мира. *Јаки. Ђ.* **б.** *манастир, манастирско здање.* — [Икона светитеља] из студеничке лавре и крушедолске обитељи. *Шапч.* **3.** фиг. *група људи повезана заједничким занимањем, интересом, радом.* — Он је од оних, данас изумрлих духова ... из обитељи Хорација, Андерсена. *Матош.*

обӣтељскӣ, -ā, -ō *који се односи на обитељ, који припада обитељи, породични:* ~ драгоценост. — Мржња се увукла у идилу тихог обитељског живота. *Крл.*

о̀бити, о̀бијēм свршн. **1.** *насилно отворити (оно што је закључано), провалити:* ~ радњу, ~ браву. **2.** *чврсто затворити, утврдити, оковати.* — Гледао је у голему ... зграду, обијену решеткама. *Крл.* **3.** *потући, уништити (о грађу, тући).* — Ове године оби [нас] град. *Коч.* Туча ће нас обити. *Вил.* **4. а.** *одбити део нечега, заломити, окрњити.* — Пази и предржавај јармењачу, иначе ћеш воловима обити рогове! *Рад. Д.* **б.** *ударцима озледити, повредити.* — Испровaљивали су му табане и обили бубреге тако да је крв умјесто воде текла од њега. *Лал.* **в.** *омлатити, отрести.* — Халимача по једној [коприви] удари штапом, оби јој клас, поцијепа лишће. *Сиј.* **5.** *отићи на много места узастопно, заћи редом некуд (обично тражећи што).* — Обије сав комшилук да јој ко да велико корито. *Ком.*

Изр. ~ врата (прагове) *обратити се многима молећи за помоћ.* — Тако је наш ... Вид многа врата обио ... и на многа узалуд покуцао. *Крл.*

~ **се** 1. *одбити се.* — Те у њега пушка не удари, но се оби о јели зеленој. *НП Вук.* 2. *проћи, догодити се по цену нечега, ограничавајући се на нешто*: нека се све обије о томе.

о̀битни̏к м необ. *обитавалац.* — Целокупна култура њених обитника била [је] нижа но оних у Швајцарској. *Жуј.*

оби́тола ж арх. *в. обитељ.* — Земља му сито жито рађа, па се крухом обитола храни. *Март.*

о̀бићи (**се**) сврш. = обикнути (се).

оби́ћи и **о̀бӣћи,** о̀бӣћём сврш. 1. **а.** *проћи са свих страна, ходајући око чега направити круг.* — Три пута обиђоше цркву. *Чипл.* **б.** *проћи унаоколо избегавајући кога, што.* — Забележио је опасна места која треба обићи. *Нен. Љ.* **в.** *заобићи, минути; избећи.* — Смрт ... ни тебе неће обићи. *Вес.* Траже [се] средства како ће се обићи законске забране. *Мј. 1926.* 2. *проћи залазећи на много места, прокрстарити.* — Обиђох цио свијет у потрази за њим. *Креш.* 3. **а.** *посетити, походити.* — Имам ту пуно родбине ... и пријатеља којих доселе обишао нијесам. *Шен.* **б.** *погледати што да ли је у реду, извршити преглед.* — Милош је ... имао да обиђе стоку и раднике на ливади. *Ранк.* **в.** *проћи куда посматрајући, разгледати.* — Зато смо пошли ... обићи поља Надира, Зенита. *Визн.* **г.** *прећи брзим, кратким погледом по каквом простору, уздуж и попреко.* — У један трен обиђе погледом цијелу собицу. *Шен.* 4. *подӣћи, обузети.* — Обишао га млаз силна ганућа. *Тип.* 5. покр. *окусити, опробати.* — Узми двије смокве, дивне су ... никад их оваквих нијеси обишо̀. *Пол. 1953.*

оби́ћити, о̀бӣћӣм сврш. фил. ков. *дати нечему обележје бића; отелотворити.* — Платон је садржај појмовни обићио. *Баз.*

обича́вати, -и̏чӑ̀вӑ̄м несврш. *имати обичај, навику, чинити нешто често.* — Звали су га још и »слана цигерица«, јер је обичавао много пити. *Срем.* Бичем ... обичава натјеривати својега кочијаша. *Шов.*

о̀бича̄ј м (лок. о̀бича̄ју и обича́ју) **а.** *начин живота, рада, понашања и сл. (обично шире заједнице) који се дужим временом, традицијом усталио.* — Сигурно је такав ред у Равном. Корјенит неки обичај. *Куш.* **б.** *особина, својство.* — У овој слици Вук има и доста духа и хумора, више него што је то код њега обичај. *Ђор.* **в.** *навика.* — По старом обичају војници дохватише секире да окрешу мало маслине како би наложили ватру. *Јак.*

Изр. бити у обичају *такав ред, поредак влада*; изаћи из обичаја *престати употребљавати се, важити и сл., изобичајити се*; имати ~ *имати навику, одређен, устаљен ред у раду и понашању*; као што је (како је) ~ (ред и ~) *као што је (како је) уобичајено, као што се то редовно ради*; народни обичаји *обичаји који су проширени у којем већем крају или народу*; правни обичаји *обичаји којима је законски пропис својом нормом дао правни карактер*; преко обичаја *против своје навике, неочекивано, неуобичајено.* — Устао сам рано, преко обичаја. *Дис.*; прећи у ~ *навикнути се на нешто.*

о̀бича̄јан, -јна, -јно 1. *који се односи на обичаје, који је утврђен обичајем.* — Зацијело се ово навраћање воде има захвалити обичајному прању у мухамеданаца. *Рад. А.* 2. *уобичајен, обичан.* — Диже се прије обичајнога времена. *Тип.*

Изр. ~ право, обичајни закон правн. *скуп обичаја који делују као самосталан извор права, неписано право.*

о̀бича̄јно прил. 1. *обично. Бак. Реч.* 2. *по обичају. Бак. Реч.*

о̀бичан, -чна, -чно 1. **а.** *који се ничим не истиче, који нема неког нарочитог обележја.* — Двоје младих ... воде љубав као да су обична времена. *Поп. Ј.* **б.** *који је постао навика, свакодневни, уобичајен, редован.* — Кнез ... сједне на своје обично мјесто у кут дивана. *Крањч. Стј.* 2. *навикнут (на кога или што), упознат (с ким или с чим).* — Не бој се ... ми смо партизани. — Знам ... ми смо обични с партизанима. *Чол.* 3. *као саставни део имена многих животиња и биљака*: ~ глиста, ~ куна, ~ текуница; ~ граб, ~ драча, ~ зеље, ~ јасен; или: глиста ~, куна ~ итд.

Изр. ~ дан *радни дан*; ~ година *проста година (која има 365 дана)*; ~ одело *радно, свакодневно одело.*

о̀бично прил. *на уобичајен начин; понајвише, најчешће, већином.* — Влак је кренуо обично и лијено. *Цес. Д.* Кад би у кафану дошао ... обично би сео сам за сто, крај прозора. *Срем.*

о̀бично̄ст, -ости ж *својство, особина онога што је обично, свакидашњост.* — Хоћемо ли ... да замеримо пчели, обичној пчели, што полази празна? Хоћемо ли ... да замерамо њеној обичности? *Мил. Ж.*

о̀бјава ж 1. *писмени или усмени акт власти или владе којим се нешто грађанима саопштава; јавно обавештење, огласа.* — На њезиним вратима бјеше ... исписана објава да се изнајмљује угодна собица. *Киш.* 2. *лична, особна исправа (за путовање, излазак и др.).* — Подофицир ... тражи путну објаву. *Лал.* 3. *настанак, појава, наговештај.* — У погледу кад им се очи сукобише, осјети објаву љубави и сву истину. *Тип.*

4. рлг. *откровење.* — Нетко доказује постојање бога из објаве. *Лог. 2.*

Изр. ~ рата *обавештење једне државе другој да против ње отпочиње рат.*

о̀бја̏вилац, -иоца м *објављивач. Р-К Реч.*

о̀бја̏витељ м *објављивач.* — Он је ... објавитељ наше љубави, мрачне и мучне. *КН 1958.*

објáвити, о̀бјāвīм (аор. 2. и 3. л. о̀бјāвī; трп. прид. о̀бјāвљен) сврш. **1.** *учинити што јавним, огласити, обелоданити, саопштити (обично већем броју, мноштву људи).* — Коначно [је] ту одлуку објавио педесетак пута. *Креш.* [Издавач] је имао ... смелости да ... објави ову књигу чија је проћа тако ризична. *Михиз.* **2.** заст. *прогласити (за кога или што), наименовати.* — [Кнез је] објављен за пунољетнога. *Вук.* **3.** необ. *наредити, заповедити.* — Објавите тишину. *Креш.*

Изр. ~ рат а) *обавестити једну државу да против ње отпочиње рат;* б) фиг. *изјаснити се као противник, непријатељ.* — Литератури [је] ... објавио рат. *Лит. 1957.*

~ **се** *појавити се, искрснути, постати познат, показати се.* — Тај Ђурђевдан остао је у сећању света као дан кад се Аника објавила. *Андр. И.* Паскал му се објавио као ... узвишена свјетлост. *Крл.*

објављи̏ва̄ње с **1.** *гл. им. од објавити (се).* **2.** *откровење.* — Тад скупит ће се омладине цвијет да глуму као објављење слуша. *С-Ц.*

објављи̏ва̄ње с *гл. им. од објављивати(се).*

објављи̏вати (се), -а̀вљујēм (се) *несврш. и уч. према објавити (се).*

објављи̏ва̄ч, -а́ча м (вок. о̀бјављива̄чу) *онај који што објављује (усмено или писмено).* — Они [народни књижевници су] тумачи и објављивачи, најтананији и најосетљивији, народних језичких особина. *Бел.* У том случају сматра се објављивач, односно код периодичких тискописа одговорни уредник, писцем. *Мј. 1926.*

о̀бја̄вница ж **1.** воји. *предстража, као саставни део мртве straже; врста осматрачнице за стражаре на предстражи.* — Није [ми] јасно зашто непријатељ није истурио своје објавнице на врх брда. *Чол.* Видимо наше војнике са објавница како се, трчећи, враћају. *Јак.* **2.** *писмено саопштење, објављење.* — Бијаше то [писмо] вјенчана објавница којом баруница ... јавља да су се вјенчали. *Том.*

о̀бјага с мн. покр. *завијачи, калчине. Р-К Реч.*

о̀бјагњити (се), -ӣ (се) сврш. *в. ојагњити (се). Вук Рј.*

о̀бјадити, -ӣм сврш. *в. ојадити.* — Много ли је објадило мајкā, а љубовцā у црно завило. *НПХ.*

о̀бјам м *в. обим.* — Уз Шеноину »Клетву«, [то је] по објаму највећи наш роман. *Марј. М.*

о̀бјамити, -ӣм сврш. покр. *в. обујмити. Бен. Рј.*

о̀бјањити се, -ӣ се сврш. *в. ојањити се.* — Пре нег' сам се објањила, прва бијах пред овцама. *НПХ.*

објарчи́вати, -а̀рчујēм несврш. покр. *копати јарак око чега. Рј. А.*

о̀бја̏снидбен, -ā, -ō *који објашњава, објашњајући, експликативни. Бен. Рј.*

о̀бја̏снилац, -иоца м *онај који нешто објашњава, тумачи, објашњивач. Р-К Реч.*

објáснити, о̀бјāснīм и **о̀бја̏снити,** о̀бјāснīм сврш. *учинити да нешто постане јасно, разумљиво, протумачити, разјаснити.* — Ишла сам к њему да му објасним, али он ни да чује. *Пав.* Анка ми је објаснила још један патент. *Дед. В.*

~ **се 1.** *бити јасан, изјавити нешто јасно, разумљиво.* — Кад год му је потребно да буде позитиван, да се објасни, да се оправда ... он нагло постаје јасан. *Богдан.* **2.** уз. повр. *расправити се међусобно, учинити јасним међусобне односе.* — Стално је помишљао да се објасни са Ером, да ... искрено рашчисти ствар једном заувек. *Андр. И.* **3.** (безл.) *постати јасно, синути (у глави).* — Рафаелу се ... објаснила жива и једноставна истина, како је очајно живјети у ... граду. *Крл.*

о̀бјахати, -ашēм сврш. **а.** *сести као при јахању, опкорачити.* — Неко је објахао средину даске ... и причврстио испод даске упаљен фењер. *Сек.* **б.** *узјахати, појахати (коња).* — Под Мијатом коњиц посрнуо како га је јунак објахао. *Вел.*

објахи́ва̄ње с *гл. им. од објахивати.*

објахи́вати, -а̀хујēм *несврш. и уч. према објахати.*

објача́вати, -а̀ча̄вām *несврш. и уч. према објачати.*

о̀бја̏чати, -ām сврш. *ојачати.* — Доћи ће она [крава] чим објача сунце над планином. *Бон.*

објачи́вати, -а̀чујēм *несврш. и уч. према објачити.*

објáчити, о̀бјāчīм сврш. *учинити јаким (јачим), ојачати.* — На лаће ваља нам се залетјети ако нас усхтије бог објачити. *М-И.*

о̀бја̏шити, -ӣм сврш. *в. објахати.* — Објаши својега чилаша. *Ботић.*

објашњàвалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на објашњавање.* — Психологија има двојак задатак: први ... описни или дескриптивни задатак; други ... објашњавалачки или експликативни задатак. *Псих.*

објашњáвање с *гл. им. од објашњавати (се).*

објашњáвати (се), -àшњāвām (се) = објашњивати (се) *несврш. према објаснити (се).*

објашњàвач, -áча м = објашњивач *онај који нешто објашњава. Прав.*

објашњàвачкӣ, -ā, -ō = објашњивачки *који се односи на објашњаваче и на објашњавање.*

ȍбјашњājан, -јна, -јно *који објашњава, који служи за објашњење, експликативан. Терм. 1.*

објашњéње с **1.** *тумачење, разјашњење; упутство.* — Сва потребна објашњења за попуњавање пријава ... тискана су ... на пријави. *Обз. 1932.* **2.** *разговор (проткан узајамним убеђивањем, доказивањем, опонирањем и сл.); препирка.* — Скупи мало смјелости за објашњење са Вером. *Нех.* Дошло [је] до објашњења између султаније и великог везира. *Андр. И.* **3.** *напомена, тумачење, коментар (обично уз неки текст).* — Примједбама и објашњењима попратио ... официр. *Јонке.*

објàшњив, -а, -о *који се може објаснити.* — Критички дух ... и реформаторске склоности нове Србије историјски [су] ... објашњиве. *Скерл.*

објашњáвати (се), -àшњујēм (се) несврш. = објашњавати (се).

објашњàвач, -áча м = објашњавач.

објашњàвачкӣ, -ā, -ō = објашњавачки. — На тој објашњивачкој улози теорије књижевности и заснива се могућност књижевне критике. *Т. књ.*

објàшњивōст, -ости ж *особина и стање онога што је објашњиво, разјашњивост.* — То [је] доба оптимистичког вјеровања у рационалну објашњивост и поправљивост свијета. *Комб.*

ȏбје, ек. ȏбе.

обје-, ек. обе-.

обје́дати, ȏбјēдām *несврш. и уч. према објести.* — Зној је обједао рубове очних капака. *Ћос. Д.*

обједи́нити, -ēдӣнӣм сврш. рус. *створити јединство, целину (чега), ујединити, сјединити, спојити (што).* — Командант армијске коњице ... бејаше послат да обједини под својом командом све трупе. *Лаз. М.* Совјетски Савез обједињује и сву привредну производњу оних држава. *ЕГ 2.*

~ се *ујединити се, сјединити се, спојити се.* — С њима ће се објединити Подгорска и Азбуковачка чета. *Чол.*

објѐдинити, -ӣм сврш. покр. *остати сам, инокосан.* — Сиромах Лука објединио. *Рј. А.*

обједињáвање с *гл. им. од обједињавати (се).*

обједињáвати (се), -ӣњāвām (се) *несврш. и уч. према обједињити (се).*

објѐдӣњенōст, -ости ж *стање онога што је обједињено.*

обједињéње с *гл. им. од обједињити (се).*

објѐднōм прил. заст. *заједно, у један мах. Прав.*

ȍбјек(а)т, ȏбјекта м (ген. мн. ȏбјекāтā) лат. **1. а.** *предмет, ствар или биће на које је управљен људски рад, пажња или посматрање:* грађевински ~, привредни ~, туристички ~, индустријски ~. — И онај вјетрогоњасти комедијант и онај други ... сноб, живи [су] објект за колпортажу. *Бег.* **б.** воjн. *тачка, упориште, место и др. чијем се заузимању или уништењу тежи, или које се жели одбранити од непријатеља:* операцијски ~, фортификацијски ~, ~ одбране. **2.** грам. *реч у реченици на коју прелази или на коју се односи глаголска радња, предмет:* прави ~, неправи ~. **3.** фил. *оно што постоји независно од наше свести:* реални ~, нереални (имагинарни, идеални) ~. *ЕЛЗ.*

ȏбјекатскӣ, -ā, -ō *који се односи на објек(а)т (2):* ~ реченица, ~ генитив. *Терм. 1.*

објèколити, -ӣм (ијек.) сврш. покр. *салепети, заокупити.* — Објеколио ме да му узајмим то и то. *Вук Рј.*

~ се *навезати се, наврсти се, наметнути се коме. Вук Рј.*

објèктӣв, -ива и **ȏбјектӣв** м лат. фот. *део оптичког инструмента који се састоји од једног или више сочива, леђа и окренут је предмету (објекту) посматрања.*

ȏбјектӣван, -вна, -вно лат. **1.** *који постоји независно од субјекта, његових опажања, мишљења и интереса, стваран:* ~ истина, ~ стварност, објективне тешкоће. **2.** *непристрастан, праведан, правичан; који је без предрасуда;* супр. субјективан. — Од субјективне ... [књижевна критика] је хтела да постане објективна. *Поп. П.* Конкурс има онда свој пуни смисао ако се избор стријелаца врши на основу објективних критерија. *Стпр.*

објектива́ција ж фил. = објективизација *преношење неке ствари, предмета у облик који се може посматрати, постајање предметом, опредмећивање.* — Он треба да

се издигне на висину стваралачке објективације. *Крл.*

објективи̏зам, -зма м фил. *метод истраживања, проучавања који полази од објективне стварности, пасивно региструјући догађаје, констатујући њихову нужност и оправдавајући све што се догађа; филозофски став који сматра да је свест независна од друштвених (класних) утицаја и интереса:* научни ~.

објективизáција ж = објективација. — Сваки квалификованији превод јесте субјективан став и субјективан поступак, а у питању је објективизација једне дате вредности, често врло високе вредности. *Сек.*

објективизи́рати, -и̏зи̏рам и **објективи́рати,** -и̏ви̏рам сврш. и несврш. *подвргнути, подвргавати објектив(из)ацији; (у)чинити предметним, стварним; (у)чинити објективним.* — Често не успева да објективизира своје личности. *Глиг.* Сва су његова дјела... више или мање објективирана аутобиографија. *Матош.*

објекти̏висати, -ишем сврш. и несврш. *в. објективирати.* — Бајрону... недостаје дивна моћ што је имају неки генијални људи да уметничком речју објективишу своје мисли и сањарије. *Цар М.*

објективи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на објективизам.*

објективи̏стички прил. *на објективистички начин, служећи се објективизмом.* — Његове збирке народних српских пјесама нису уређене објективистички. *Бараћ.*

објективи̏тēт, -éта м фил. *стварно постојање, стварност, предметност; објективност.* — Антропоморфизам... незајажљиво и насилно гута многоструки објективитет ствари. *КН 1956.* Превладава у Ивековићеву идеализираном реализму јака црта објективитета. *Баб.*

о̀бјекти̏вно прил. **1.** *стварно, реално.* — Реалисти [су]... тврдили... да су опћи појмови нешто реално... да објективно постоје. *Баб.* **2.** *непристрасно, правично.* — То је, објективно говорећи, помагало њима, а штетило народу. *Чол.*

објекти̏внōст, -ости ж *својство, особина онога који је објективан, онога што је објективно, непристрасност, праведност, правичност.* — Нарочито спомену... да ће приповиједати чистом објективношћу повјесничара. *Јурк.* Све је то изграђено у духу потпуне објективности и правичности. *Цвиј.*

објèктӣвскӣ и **о̀бјектӣвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на објектив:* ~ уређај.

објèкција ж лат. *примедба, приговор, опаска, напомена; препрека, сметња.* — Медитацијама су додате објекције више научника, које су приватно учињене. *Петр. Б.*

објел-, ек. обел-.

објèручкē и **објерȕчкē,** ек. обèручкē и оберȕчкē.

о̀бјесити (се), -йм (се), ек. о̀бесити (се).

о̀бјести, -едēм сврш. *изјести, нагристи (што) около, на крајевима.* — Ситно лице ... у њему велика и танка уста, обједена на крајевима. *Андр. И.*

~ **се** *најести се преко мере, прејести се.* — Са сламнице једе док се не обједе. *Креш.*

о̀бјет м цсл. заст. *обећање, завет.* — Све ћу оне испунит објете које ми је мој велики предак... обрекао. *Њег.*

објèтелица и **о̀бјетелица** ж покр. *пијук, тркоп, крамп, красна.* *Вук Рј.*

о̀бјетовати, -тујēм сврш. заст. *обећати.* *Бен. Рј.*

објехни́вати се, -èхнујēм се (дијал. -èхнйвāм **се**) несврш. покр. *осмехивати се.* — Смију се три паше, а и беглербег се мало објехнива. *Њег.*

објеш-, ек. обеш-.

о̀бјимати, -ām и -мљēм сврш. заст. *в. обуимати.* — Жртвеник рукама објима. *Јурк.*

објужи́вати, -ȕжујē *несврш. и уч. према објужити.*

о̀бјужити, -й безл. сврш. исп. одјужити и ојужити **а.** *постати топлије услед дувања јужног ветра, отоплити.* — Преко дана је било нешто објужило и зима попустила. *Ћоп.* **б.** *испунити се влагом, овлажити се.* — Људи су чекали да мало попусти врућина, да ноћни дах објужи. *Ћур.*

о̀бјутрити (се), -трй (се) безл. сврш. = одјутрити (се) *настати јутро.* — Чим се објутрило, саспу жандари клетве на обијеснике. *Гор.* Пробудих се тек кад се бјеше објутрило. *Лал.*

о̀бјутро и **о̀бјутру** прил. покр. *изјутра, ујутро.* — Испочетка нити [су] се нови сусједи поздрављали објутро. *Гор.* Лакше је онда објутру. *И.*

о̀бла ж *заобљени планински врх.* *Свезн.*

обла́гање с *гл. им. од облагати (се).*

обла́гати (се), о̀блāжēм (се) *несврш. и уч. према обложити (се).*

обла̀гати, о̀блажēм (трп. прид. о̀благāн) сврш. *лажно говорити о коме, обедити, оклеветати кога; обманути.* — Бог сами зна ко ти је тога сестрића облагао и упропастио! *Љуб.* Духовито је било некога облагати, преварити, нодвалити му. *Донч.*

~ **се** заст. *порећи, оповргнути.* — Дође ли Румуњ или Бугарин у учиону, на суд... те ту каже да је он Румуњ... добива батине док се сам не облаже да рече: Срб сам. *Павл.*

облагѝвање с *гл. им. од облагивати (се).*

облагѝвати, -àгујēм *несврш. и уч. према облàгати.*

~ **се** *варати, обмањивати себе.* — Облагивао сам се и силио да заборавим. *Кос.*

облагорòдити и **облагòродити,** -òродѝм (трп. прид. облагòрођен) сврш. рус. *учинити благородним, оплеменити.* — Свеже и зелено поврће је махом дивље биље, па га је пољопривредник или вртар постепено облагородио. *Батут.* фиг. Појачаће се и воља за превођење... облагородити тај лепи рад који је код нас... још врло запуштен. *Поп. П.*

~ **се** *постати благородан.*

облагорођа̀вање с *гл. им. од облагорођавати (се).*

облагорођа̀вати (се), -òђāвām (се) = облагорођивати (се) *несврш. и уч. према облагородити (се).*

облагорођѐње с *гл. им. од облагородити (се).*

облагорођѝвање с *гл. им. од облагорођивати (се).*

облагорођѝвати (се), -òђујēм (се) несврш. = облагорођавати (се).

обладава̀ти, -àдāвām *несврш. и уч. према обладати.*

облàдатељ м заст. *победилац; освајач.* — Ја, шах, којега је диплома на врховну власт потписата блистателним именом обладатеља од два дијела свијета. *Њег.*

облàдати, òблāдām сврш. **а.** *овладати.* — Турци... обладају готово сасвим нахијом шабачком. *Вук.* **б.** *обузети, савладати.* — Обладало га гануће, готово сузе. *Нех.*

облàдити (се) *в. охладити (се).*

òблажāј м покр. *в. облазак (1б).* — Све јој друге на облажај иду. *НП Вук.*

òблажѐње с *гл. им. од облазити.*

облàжити, òблāжīм сврш. необ. *ублажити, омекшати, умилостивити.* — А и ти му, војводa, помагај, и облажи хитро срце твоје. *НП Вук.*

òблаз м покр. *обилазак, обилажење.* — Омер-паша на слави којом га дочекао при облазу... Иванграда... хвалио се како је у Бањалуци сунетио своје Мађаре. *Павл.*

òблазак, -аска м **1. а.** *обилазак, обилажење. Вук Рј.* **б.** *походе, посета.* — Побратиму на облазак дође. *НПХ.* **2.** *заобилазак, заобилажење, странпутица. Вук Рј.* **3.** *дар, поклон који се донесе ономе коме се дође у посету, у госте. Бак. Реч.* **4.** необ. *покушај, проба. Вук Рј.*

òблазити, -ѝм несврш. *в. обилазити.* — Козаци су живо пловили на улазним чуновима... опрезно облазили прудове. *Глиш.* Кад ми будеш понарасло, дијете ... ти ћеш своју облазити мајку! *Огр.*

~ **се** *огледати се, одмеравати снаге.* — Тада викну силна потурица... »Но на ноге да се облазимо«, па потеже сабљу оковану. *НП Вук.*

òблазница ж заст. *свеж напитак, хладно пиће (за окрепљење).* — А цар дјеци облазницу даје, он им даје вино и ракију. *Вук Рј.*

облàзнути и **òблазнути,** òблазнēм сврш. *в. облизнути.* — Жмркне лукаво стара очима, облазнувши опет слатко горњу и доњу усницу. *Ков. А.* Учини ми се као да ме је пламен облазнуо. *Буд.*

облајава̀ти, -àјāвām *несврш. и уч. према облајати.*

òблајати, -јēм сврш. **1.** *в. олајати.* **2.** *лајући оптрчати око кога или чега.* — Док оно псето облаје торпеде на другој обали, има времена! *Крл.* **3.** *почети лајати.* — Тад су невјери бечкој жиле набрекле... уста облајала. *Кур.*

òблак м (лок. облáку и òблāку; мн. òблāци, ген. облáкā и òблāкā, дат. òблāцима) **1.** *згрснута водена пара у атмосфери из које настају падавине, оборине.* — Ниски ... облаци путоваху... и лијегаху на планинске врхунце. *Куш.* **2.** фиг. *густа маса ситних честица (дима, прашине, снега итд.) која лебди или се креће у ваздуху.* — У облацима дуванског дима читали [су] вечерње листове. *Скерл.* **3.** фиг. *оно што је скупљено, збијено у већем броју, маса, мноштво.* — Облаци птица узмутише се поврх шуме. *Куш.* **4.** фиг. **а.** *оно што одражава нешто непријатно, неко тешко расположење или стање (обично у изразу лица).* — Лице јој прекрије мрачан облак туге. *Мар.* **б.** *опасност, претња.* — Одједном се... наднио облак и над овај крај, и ко му га зна шта се из тога може излећи. *Чол.* **5.** фиг. *нестварна, нејасна, неодређена идеја.* — Тај покрет [се] завио у облаке илиризма. *Бал.* **6.** фиг. (на челу, над обрвама) *намрштеност, намргођеност.* — Оцу непрестано сједи облак над обрвама. *Поп.*

Изр. бити у облацима (с главом у облацима, а ногама на земљи) *бити далеко од стварности, живети у илузијама, заносити се;* запамтити као лањски ~ *брзо заборавити;* зидати, градити куле у облацима *в. градити, зидати куле у ваздуху (уз ваздух изр.);* на ~ *краткотрајна падавина, оборина (обично о киши).* — Ала јуче би жестока града! —

Срећа је, учо, те беше на облак. Није много штете починио. *Глиш.*; навукао му се (спустио му се) ~ (облаци) на чело, на очи *намргодио се, намрштио се*; (небу) под облаке (дизати се, летети) *врло високо (дизати се, летети)*; провала (пролом) облака *падање кише брзо и у великим количинама, велики пљусак*; растер(ив)ати, разгонити облаке *(у)чинити да се неко расположи, унети, уносити расположење, радост.*

о̀блака ж покр. *в. одело.* — Не осјећа никакве боли од жуља ни икакве несносности од нове облаке. *Божић.*

облàкиња и **о̀блакиња** ж у изразу: вила ~ *вила која живи у облацима. Деан. Рј.*

облакòглавац, -âвца м ков. *онај који је с главом у облацима, занесењак.* — Гле, Иван, Иван, еех, облакоглавци су били обојица. *Сим.*

облакòдер м *врло висока кућа, са много спратова, катова, небодер.* — Мрачне масе облакодера дижу се у небо. *Донч.* Београдски облакодери... већ су месецима настањени. *Пол. 1960.*

облакòломан, -мна, -мно необ. *који разбија, ломи облаке.* — Звона се заљуљаше, а град... забруји... као море на илињданској облаколомној бури. *Матош.*

о̀блакомити се, -ӣм се сврш. *постати лаком, полакомити се. Деан. Рј.*

облакшáвати, -àкшāвām *несврш. и уч. према облакшати. Прав.*

облакшáње с *гл. им. од облакшати.*

облàкшати, -ām сврш. *в. олакшати.* — Биографањима... ће... се облакшати све што им се неправо чини. *Вук.* Дисаји ми облакшаше, па ми и свијест ојача. *Гор.*

облáмати, òблāмām *несврш. и уч. према обломити.*

о̀бланда и **о̀бланда** ж лат. = облата **1.** фарм. *танак омот за лекове у прашку (да би се лакше могли прогутати).* — Прашкови се саспу на кашику и измешају с мало воде, ако нам није милије да их болеснику дамо у облатнама («обландама»). *Батут.* **2.** *танка печена кора од теста без квасца за прављење различитих колача; колачи од такве коре (обично с надевом).* — Мали чиновници... једу обланде, гађају се леђирима. *Скерл.* **3.** *в. хостија. Кл. Рј.*

Изр. завијати у обланду *крити, сакривати стварни изглед или праву намеру, претварати се; ублажавати непријатан утисак.* — Други ту исту нечовечност завијају у светлу обланду цивилизације. *Милис.*

облàњати и **о̀бланьати,** -ām сврш. *глатко остругати, орендисати блањом, стругом.* — фиг. На силу ће вас [колеге] облањати као и мене. *Нех.*

о̀блапōран, -рна, -рно *лаком, похлепан на јело, прождрљив.* — Облапорним знаницама продавала [је] ако би што боље од хране било у кући. *Шимун.* фиг. Миња није од мушкараца облапорних на жене. *Дав.*

облапòрити се, -àпорӣм се сврш. необ. *постати облапоран.* — Тако сам ти се... облапорио. *Павл.*

о̀блапōрњак м *облапоран човек, прождрљивац.* — Онај којега зовемо »гурманом« врло често није никакав избирач, »облапорник« или »сладокусац«, него прождрљивац. *Уј.*

о̀блапōрно прил. *лакомо, прождрљиво, похлепно.* — Јео је облапорно. *Десн.* Пред кавanама певачице... лица пијаница и дангуба облапорно се заре. *Бар.*

облапōрнōст, -ости ж *својство онога који је облапоран, похлепност, прождрљивост.* — Носе прасад кућама ... Уста... су већ сад пуна воде од дивних слика које им већ унапред ствара помоћу маште њихова облапорност. *Срем.*

о̀бласкати, -ām сврш. заст. *задобити кога ласкањем, додворити се коме.* — Које Младен... које Кара-Ђорђије овдје, обласкају и поткупе овога Миланова секретара, те изда господара својега. *Вук.*

о̀бласни, -ā, -ō *који се односи на област, који припада области:* ~ комитет, ~ суд.

о̀бласнӣк м заст. *онај који има власт, поглавар; обласни чиновник.* — Од поносних својих отаца... бијаху се изродили у скутоноше обласника. *Новак.* Посве наравно! — рече им млади обласник. *Тур.*

о̀бласт ж (лок. обла́сти и о̀бласти; ген. мн. обла́стӣ и о̀бластӣ) **1. а.** *територија, земљиште већег пространства које чини извесну целину у погледу рељефа, климе, хидрографије, флоре и других елемената физичко-географске средине.* — Неотропска... област запрема Јужну и Средњу Америку с Антилима. *НЕ.* **б.** *већа административно-територијална привредно-политичка јединица.* — Порта је говорила... да [у] шест нахија ... призна исте привилегије као и Србији. То би биле исто тако аутономне области као и Србија. *Јов. С.* **в.** *мањи или већи предео, територија насељена становништвом сродним по етничкој припадности, језику, говору и сл., подручје, зона:* шопска ~, икавска ~, балтичка ~. **2.** *административно-управни центар, управна власт.* — Треба обавијестити котарску област! *Гор.* **3.** *грана науке, уметности или делатности уопште; поље рада; делокруг, домен, сфера.* — Није могуће да један човјек... обухвати сва

знања из... бескрајних научних области. *Лог. 2.* Такве љубавничке страсности и зажарености у овој песмици [бећарцу] никада нема; није то њена област. *Леск. М.* **4.** *део тела који заузима један или више телесних органа, предео.* — Скорпије... су животиње спљоштеног тела код којих су глава и груди... потпуно срасли у главеноградну област. *Станк. С.* **5.** заст. *власт, моћ.* — Смије ли се устати против јавне области? *Баз.*

о̀бласт, -а, -о *који је помало обао, округласт.* — Камо ти записци твоји, а у њима прошаста сређа... областих нервозних плећа. *Кам.*

о̀блāта и **о̀блата** ж лат. = обланда. *Деан. Рј.*

облàтак, -тка, -тко *о̀бласт.* — Камишка плоча бјеше урешена... и половином облатка. *Креш.*

о̀блатити, -ӣм (трп. прид. о̀блаћен) сврш. *упрљати блатом, окаљати.* — фиг. Петоколонашки елементи... [намеравали су] да оцрне и облате читаву нашу борбу. *Дед. В.*

~ **се** *упрљати се блатом, окаљати се.* — Два коња упрскана муљем до трбуха, репова подвезаних да се не облате. *ЛМС 1957.* Доиста, нигдје човјек не може да се тако облати као на фронти. *Крл.*

о̀блатка ж *в. обланда (2).* — Сједио је крај ватре и пекао облатке... Сваки је час... извадио облатку и бацио је на ниски столић. *Бен.*

о̀блāтна ж лат. *в. обланда (1).* — [Пашкове] болеснику дамо у облатнама. *Батут.*

о̀блац, -àца м **1.** покр. *округао, обал, дебљи штап. Рј. А.* **2.** бот. *в. грашак (1). Сим. Реч.*

облáчак, -чка м (мн. -чци, ген. о̀блāчāкā̄) *дем. и хип. од облак.* — Над њом се пуши плавкасти облачак паре. *Донч.* фиг. Преко лица прелете му облачак љутње. *Ранк.*

о̀блāчан, -чна, -чно **1.** *који је пун облака, који је прекривен, застрт облацима.* — Дан је био облачан. *Вес.* **2.** фиг. *мутан, мрачан, тмуран.* — На једној страни су професионални књижевници са својим облачним... надахнућима. *КХ 1936.*

облàче, -ета с песн. дем. и хип. *мали облак, облачић.* — За рујном зором изађе облаче. *Радич.*

облáчēње с *гл. им. од облачити (се).*

облàчилац, -иоца м (ген. мн. облàчилāцā̄) ков. *онај који некога облачи. Прав.*

облàчило с ков. *одело, одећа.* — Свуче плашт, облачило шарено своје. *М-И.*

облàчӣља и **облàчиља** ж ков. *она која некога облачи. Прав.*

облàчина ж **1.** *аугм. и пеј. од облак.* — Облачине од прашине вију се... за колима. *Киш.* фиг. Сваким даном свија му се нека облачина више главе. *Вукић.* **2.** (и о̀блачина) *облачно, тмурно време.* — Гаташ ли боље по звијездама или по облачини? *Лал.*

облачѝона ж *в. облачионица.* — Из предњих клупа дошао је до облачионе. *В 1885.*

облàчионица и **облачѝоница** ж *просторија за облачење и свлачење (нпр. у позоришту, казалишту), гардероба.* — Педесет година [се] свлачио и облачио под истом светиљком у облачионици. *Грол.* Бјеше то напола уредовница, а напола облачионица. *Креш.*

облàчитељ м ков. = облачник *онај који облачи (небо), који навлачи облаке (атрибут бога Зевса).* — Њој одговарајућ Зеус, небеса облачитељ, рече... *М-И.*

облáчити[1] **(се),** о̀блāчӣм (се) *несврш. и уч. према обући (се).*

облáчити[2], о̀блāчӣм несврш. необ. *навлачити облаке, прекривати облацима.* — Видите ли коби са небеса: на вас небо мрачи и облачи. *Март.* Велики дух облачи небо. *Петр. М.*

Изр. ведрити и ~ *бити свемоћан, господарити, имати велику власт;* онај што ведри и облачи рлг. *бог.*

~ **се** безл. *покривати се облацима.* — Напољу се све више облачи. *Миод.*

облàчић м *дем. и хип. од облак.* — Облачић доље, сребрни, бијели. *Поп.* фиг. Размакоше [се] сви они облачићи који су се били надвели над свечани дио вјенчања. *Креш.*

о̀блāчје с зб. *облаци.* — Данас се мрко облачје навукло, и крупна киша пада. *Тад.* фиг. Има на моме небу дана облачја, али се враћају дани радости. *Крл.*

о̀блāчњак м = облачитељ. — Облачник Зеус нам вјетар веома жесток посла. *М-И.*

о̀блāчно прил. *тмурно, магловито; тешко.* — Њему на души беше тамно и облачно, њему све изгледаше црно и несрећно. *Ранк.*

о̀блāчнōст и **облáчнōст,** -ости ж *стање онога што је облачно, прекривеност неба облацима.* — Облачност се углавном појављује у зимској половици године. *ЕГ 1.*

облачу̏љак, -љка м *дем. од облак.* — Небо [је]... окићено колутастим облачуљцима. *Шапч.*

о̀блашца ж покр. *в. облазак.* — Отишли су у облашцу пријатељима. *Рј. А.*

облѐвати, о̀блēвам, ијек. облијѐвати, несврш. *обливати.* — Њега опет поче облевати зној. *Вес.* Бијаху у свјетлу, које их облијеваше са свих страна. *Леск. Ј.*

~ **се** *обливати се.* — Знојем и крвљу се облијевај, на своје пази. *Бён.*

облѐгати, о̀блēжēм, ијек. облијѐгати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према облећи.* **2.** *вршити облуку.* — И женску чељад у њој обл'јегат силом сте знали. *М-И.*

обледѐнити (**се**), -ӣм (се) сврш. *оледенити се, укочити се (од хладноће или од страха).* — Све обледењо од луђачке страве... пребацивао се и повлачио с варошке периферије. *Ћоп.*

облѐдити, о̀блēдӣм, ијек. облијѐдити, сврш. **необ.** *учинити бледим, бледо осветлити.* — Оскудан мјесец облиједио сметове. *Вуј.*

о̀блежāј м *љубав, миловање; обљуба.* — Прије некадашњих облежаја у каменарским оградама тако га је звала. *Божић.*

облѐжати, -жӣм сврш. **1.** прел. *обљубити.* — Кад је бијелила једноћ, облежи је. *М-И.* **2.** непрел. *остати лежећи.* — Онда сам облежао логом, а лежећи јесам се зарекао, дигнем ли се да се ником нећу молити. *Буд.*

о̀блезнути, -нēм сврш. покр. *дотаћи, додирнути.* — Младо срце [је] као пупак ружице: тек расцвјета, пусти мирис првоме вјетарцу који га облезне. *Љуб.*

облѐјати се, -јӣм се сврш. покр. *опити се.* — Да знате што ми се је ћаћа облејао кад се Стојан родио. *Јел.*

о̀блēн, -а, -о, ијек. о̀блијен, покр. *прилично, подоста лен. Рј. А.*

облѐнити се, о̀блēнӣм се, ијек. облијѐнити се, сврш. *постати лен, оленити се.* — Проклет био тко се облијенио! *Павл.*

облѐнути се, о̀блēнēм се сврш. покр. *насмешити се, осмехнути се.* — Нисам, — одговори Анђа и мало се облену. *Бур.*

облēпити, о̀блēпӣм, ијек. облијѐпити, (аор. о̀блēпӣ; трп. прид. о̀блēпљен) сврш. **а.** *улепити са свих страна, премазати (нпр. блатом).* — Неолићани [су] у Енглеској боравили... у кошарама и колибама блатом облепљеним. *Жуј.* фиг. Благо [се] уздизала брда и косе планинске... местимично облепљене њивама и ливадама. *Пер.* **б.** *припити се чврсто око кога или чега (о мокрој одећи, мокром перју и сл.).* — Одјећа [је] била сасвим прокисла и сву ју је облијепила. *Крањч. Стј.* фиг. Стиснувши уплашено уши, настојала се животиња придићи, али су је облијепили пси. *Крањч. Стј.* **в.** *залепити, излепити.* — Уз стаклену чекаоницу облепљену наредбама... грију се и пуше. *Вас.*

облепљѝвати, -ѐпљујēм, ијек. обљепљѝвати *несврш. и уч. према облепити.*

о̀блесавелōст и **облеса̀велōст,** -ости, ијек. о̀блесавјелōст и облеса̀вјелōст, ж *стање онога који је облесавио.*

о̀блесавити, -ӣм и **облеса̀вити,** -ѐсāвӣм сврш. *постати блесав, изгубити памет.* — Облесавио Шваба, пошло буре низбрдо. *Сек.* Облесавили [смо] од превелике радости. *Кик.*

о̀блесавјелōст и **облеса̀вјелōст,** -ости, ек. о̀блесавелōст и облеса̀велōст.

о̀блēт м *летење унаоколо, облетање.* — Осматрачница [је]... чувар-осигурач крвавога плена у огромном грабљивичком облету. *Петр. М.*

облета̀ва̄ње с *гл. им. од облетавати.*

облета̀вати, -ѐтāвам (ек. и ијек.) несврш. *в. облетати.* — Смијешне ме мисли облетавају. *Кум.*

облѐта̄ње с *гл. им. од облетати.*

облѐтати, о̀блēћēм, ијек. облијѐтати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према облетети.* **2.** фиг. *трчати, мотати се око кога ради постизања неког циља, удварати се.* — Облетао [је] и око Мите и Милана, среског начелника, те су му... учинили да му се уступе неколике иферације. *Дом.* Имала је Анка једва петнаест година кад је Анте већ облијетао око ње. *Михољ.*

облѐтети, -тӣм, ијек. облѐтјети, сврш. **1. а.** *обићи летећи или брзо се крећући, оптрчати.* — Избио до општинске ваге, два пута је облетео и међу запосленима тражио свога човека. *Рад. Д.* Земља је... облетјела већ четрдесет и девет пута око Сунца. *Крл.* **б.** *заобићи летећи. Р-К Реч.* **2.** *доћи, пасти на ум, заокупити.* — У тај пар облети га мисао. *Матош.*

облетѝвати, -ѐтујēм несврш. покр. *в. облетати.* — Дохвати леперицу која му је уочи суботе облетивала око свијеће. *Љуб.*

облѐтјети, -тӣм, ек. облѐтети.

о̀блетница, ијек. о̀бљетница, ж *годишњица.* — Недавно [је] цео свет славио Гетеову облетницу. *Сек.* Обљетница моје смрти без помена ће протећи. *Цес. Д.*

облѐћи, о̀блежēм и о̀блегнēм сврш. **а.** *опколити, опсести; заузети.* — Сутра ће ко облаци тмасти моје чете земљу ти облећи. *Прер.* **б.** *обузети.* — Сјетила се свога покојнога супруга, тешка туга облегла јој душу. *Кум.*

о̀бли, **-ā,** **-ō** *в. обао.*

облѝвати (**се**), о̀блӣвам (се) (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према облити*[1] *(се).*

обли̏вено̄ст, -ости ж *стање онога који је обливен.*

о̏блӣгатан, -тна, -тно лат. *об(а)везан, дужан, неизоставан.* — Не хтједоше... пристати да буде језик »илирски« облигатан предмет. *Водн.* Све се свршава сузама од радости и облигатном свадбом. *Скерл.*

о̏блӣгатно прил. *об(а)везно, неизоставно.* — Већ у осмој години учио сам облигатно мађарски језик. *Игњ.*

о̏блӣгато̄ран, -рна, -рно лат. правн. *који обавезује, који је законом утврђен и одређен, принудан*; супр. факултативан. — За чланство облигаторних изабраних судова не траже [се] никакве квалификације. *Мј. 1926.*

облӣга́ција ж лат. **1.** *об(а)веза; обавезност, дужност; јамство.* — У модерном праву објект облигација је поглавито индивидуа. *ЛМС 1951.* **2.** *признаница коју дужник издаје повериоцу и којом се посведочава постојање дуга; обвезница, задужница.* — Прелиста... старе облигације покојног му оца. *Драж.*

облӣга́ци̏јскӣ и **о̏блӣгацио̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на облигације; об(а)везан:* ~ обавеза, ~ односи. — Однос између радника и послодавца у капиталистичком друштву... правно носи... облигациони приватно-правни карактер. *Арх. 1954.*

Изр. ~ право *део, грана грађанског права која се бави односима између повериоца и дужника, право које регулише промет добара и других вредности.*

о̏блӣжњӣ, -ā, -ē **1.** *који се налази у близини, околни, суседни.* — Разапели су [циркусанти] шатру на оближњој ливади. *Стипч.* **2.** *близак, ближи (о сродству).* — Сироче је... сва оближња родбина [му је] прерано помрла. *Коч.*

обли̏зан, -а, -о необ. *који се облизује; који се улагује.* — И читав свијет пролази ... лукава лија, облизава маца. *Бег.*

облизава̏ње с *гл. им. од облизавати (се).*

облизава̏ти (се), -и̏завам (се) несврш. *облизивати (се).*

облизна̏нац и **облизана̏ц,** -нца м заст. *в. близанац.* — И ено ти два нејака сина, до два сина, до два облизанца. *НПХ.*

обли̏зати, о̀бли̏жем (имп. обли̏жи) сврш. **1. а.** *полизати, олизати (обично унаоколо).* — Он раздражљиво облиза сасушене усне. *Моск.* **б.** фиг. подр. *изљубити, целивати.* — Гаван Медонић [ће] данас облизати и ослинити све црквене свеце и олтаре! *Ков. А.* **2.** фиг. *дотаћи, додирнути, помиловати.* — Влажан и свјеж ваздух... облиза његова раздрљена прса. *Сиј.*

~ **се** *повр.*

о̀бли̏зӣ, -ā, -ō необ. *в. оближњи.* — Зачујемо шуштање и гибање на облиза врата. *Ков. А.*

облизи̏вало с и м **1.** *онај који се радо облизује или што радо облизује.* **2.** *онај који врло много једе. Р-К Реч.*

облизи̏ва̄ње с *гл. им. од облизивати (се).*

облизи̏вати, -ѝзујем несврш. **1.** *несврш. и уч. према облизати.* **2.** фиг. *обухватати, дохватати, запљускивати са свих страна (о пламену, таласу и сл.).* — Пламен све око ње [ораховине] лиже и облизује, али не може да је захвати. *Брл.* Таласи... облизују дебеле наслаге леда... на обали. *Вуков.* **3.** фиг. *не говорити отворено, непосредно, заобилазити, околишити у говору.* — Не смије [старица] да приђе главној ствари нити праву ријеч да ухвати, па само около облизује, све неким празним ситним ријечима. *Сиј.*

~ **се 1. а.** *лизати се око уста.* — Мачак се чисти и облизује као што обично његова фајта ради кад се добро наједе. *Срем.* **б.** фиг. *с похлепом гледати на неко јело.* — Окрећеш јагње на ражњу и облизујеш се. *Срем.* **2.** фиг. **а.** *улизивати се, улагивати се, умиљавати се очекујући нешто.* — Нећеш [се] код мене... ухаснити... па макар се још сто година облизивао око мене! *БК 1906.* **б.** *жудети за неким или нечим, веома желети.* — Облизивао се и он за полетарцима-гимназијалкама. *Божић.*

обли̏знити, о̀бли̏зним сврш. *облизнити се (I).* — Матер ти је облизнила. *Рј. А.* Облизни л' овца, од воље му је, може узети оба јагњета. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *родити, донети на свет близанце (о женама и женкама).* — Облизнила ти се жена, Толе! *Пос. Д.* Јарица остави двоје облизнив се. *Марет.* **2.** *родити се као близанци или близнакиње.* — Те су миле двије сеје биле, једнијем се облизниле даном. *Март.*

о̀бли̏знути, -нём (аор. 2. и 3. л. о̀бли̏знӯ) сврш. *лизнути унаоколо.* — Увијек најприје језиком облизне поклопац бурмутице. *Шов.* фиг. Из јаруге појави се млаз магле и облизну врхове Доброг поља. *Јак.*

~ **се** *лизнути (своје) усне.* — То његово наговарање... при чему се језиком облизнуо — потпуно [је] разумјела. *Кос.*

облије-, ек. обле-.

облијѐколити, -и̏м (ијек.) сврш. покр. *в. објеколити.* — Сав тај женски милет облијеколи удовицу. *Мат.*

~ **се** *в. објеколити се.* — Момак, хитар а лукав, кад се облијеколи и окојаси младој и невјештој цури, она једна попусти мало данас, мало сутра. *Љуб.*

о̀бли̏јен, -а, -о, ек. о̀блӗн.

облијѐнити се, о̀блијенӣм се, ек. облѐнити се.

о̀блӣк м (лок. облӣку и о̀блӣку; мн. о̀блӣци, ген. облӣкā и о̀блӣкā, дат. облицима и о̀блӣцима) **1.** *спољашњи, ваљски физички изглед.* — Нека од тих брда ... имају ... облик рушевина каквог старог замка. *Петр. М.* **2.** (обично мн.) *део тела, тело.* — Дјевојка бијаше средњега стаса, њежних али пуних облика. *Том.* **3. а.** *вид, начин.* — [Могао је] ући својим ... положајем у све облике живота. *Матош.* **б.** *врста, тип.* — Из тих дубина је мрежом извучено велико мноштво животињских облика ... дотле непознатих. *Петр. М.* **4.** књиж. *спољашња, ваљска страна уметничког дела (као систем уметничких средстава и поступака).* — Сам тај литерарни облик есеја донио му је славу. *Ант. 1.* **5.** грам. *спољашњи, ваљски израз граматичких категорија:* ~ именице, ~ глагола, ~ придева итд., ~ промењљивих речи. **6.** *конфигурација, уобличеност површинских или подземних делова Земљине коре.* — Физичка географија проучава постанак и развој површинских облика и појава на Земљиној површини. *ОГ.* **7.** *састав, структура чега повезано с одређеном садржином.* — Тек 1858. године народна скупштина јавља се у оном облику ... као највиша власт у земљи. *Марк. Св.* **8.** мат. **а.** *појединi елементи простора (тачка, линија, слика, лик, раван итд.).* — Предмет чисте математике јесу: просторни облици и количински односи стварног свијета. *Ант. 1.* **б.** *образац, формула.* — Из наведеног извешћемо експлицитни облик једнаџбе правца. *Анал.* **9.** покр. *слика, лик.* — Ово [је] главом царе Петре ... ето му облик под Маине. *Њег.*

Изр. без облика *ружан, деформисан;* у облику *као, слично, налик.*

о̀блико̀ван, -вна, -вно (обично одр.: -внӣ, -внā, -внō) *који се односи на облик, којему је дат облик.* — Не поставља се питање само функционалних односа старих и нових градских делова — него ... њихове међусобне обликовне композиције. *Пол. 1959.*

о̀бликовā̏ње с *гл. им. од обликовати (се).*

обликова̀тељ м ков. *онај који нешто обликује, онај који нечему даје облик.* — [Он] није само уметнички обликоватељ реалних елемената човека ... већ и рационалног дела његове психе. *КН 1960.* Сва су очитовања ... за обликователља само ретроспективна. *Уј.*

обликова̀тељскӣ, -ā, -ō *који се односи на обликователе.* — Крањчевићева пјесничко-критичка обликовательска моћ није учинила да већина његових стихова буду непогрешни као поезија. *Шим. С.*

о̀бликовати, -кујēм сврш. и несврш. *да(ва)ти облик нечему, уобличити, уобличавати.* — Свијет гледају као грађу коју имају обликовати. *Шкреб.* Писци ... обликују материјал из стварности углавном на два начина. *Т. књ.*

~ **се** *доби(ва)ти облик, израз.* — Према облику усне шупљине и намјештају усана ... обликује се боја тона, а и глас. *Физ. 1.* Како се у дечјој свести обликује појам о суђењу, судији, осуди и кривици? *Б 1958.*

облико̀сло̀вље с грам. заст. *наука о граматичким облицима, морфологија. Деан. Рј.*

облӣна ж **а.** *оно што је обло, обла површина, испупчење.* — Знали су све мајсторски изрезане облине и удубине ... моста. *Андр. И.* **б.** *својство онога што је обло, заокругљеност.* — [Руке] су имале облину и мекост ружине латице. *Нех.* фиг. *израђеност.* — Треба [му] културе и рада па да добије праву књижевну облину, меру и склад. *Скерл.*

облӣстати, -ā̏м сврш. необ. *в. олистати.* — Да те светим, света горо, облистана, од увела, бледа, турска ђулистана. *Кост. Л.*

о̀блити[1], о̀блијēм (трп. прид. о̀блӣт, -а, -о и облӣвен, -ена, -ено) сврш. **1. а.** *полити, прелити, јако овлажити читаву површину, са свих страна.* — Миху облије зној. *Гор.* фиг. Рефлектор их обли светлошћу. *Сек.* **б.** (обично као трп. прид.) *окружити водом.* — Од пријатеља далеко невоље пати на отоку ... обливеном одсвуд. *М-И.* **в.** *премазати, облепити нечим што је житко.* — Висе катранице обливене катраном. *Глиш.* **2.** (обично као трп. прид.) *залити чим (нпр. златом) да буде лепше, тврђе, оковати.* — Имаш двије даницкиње, све облите у сувоме злату. *НП Вук.* **3.** *обузети, овладати.* — Обратих му се и стид ме облије. *Комб.* Румен га облила. *Мул.*

~ **се** *прелити се, залити се, огрезнути.* — Ханки се сузама облише очи. *Бен.* фиг. Један тренутак па се све обли у бјеличастој свјетлости! *Коч.*

о̀блити[2], -ӣм сврш. *чинити нешто облим, заобљавати.*

~ **се** *постајати обао, заобљавати се; показивати своју облину.* — Трбуси ... се обле под прслуцима са златним ланцем. *Поп. Ј.*

о̀блић и **о̀блић** м **1.** *в. облица (1).* — Дрвену ногу ... му другови направише од грабова облића. *Куш.* **2.** *обао камен, облутак.* — Лукавству се хитар досјетио, облић стијену хити међу њиха. *Март.*

о̀блӣћ, -и́ћа м **1.** мн. зоол. *врста облих, ваљкастих глиста* Nemathelminthes. *Финк.* **2.** бот. **а.** *в. грашак. Сим. Реч.* **б.** *в. вежљика. Сим. Реч.*

о̀блица и **о̀блица** ж **1.** *одсечено обло, ваљкасто дрво.* — Букова облица тињаво је горела и цичала. *Ћос. Д.* **2.** мат. *в. ваљак (1).* **3.** фиг. *пуна, дебља женска особа. Бак. Реч.* **4.** покр. *обла, дебља крава. Бак. Реч.* **5.** зоол. *врста рибе обласша тела* Smaris alcedo. **6.** (у атрибутској служби, уз реч »кула«) нар. песн. *обла, округла.* — На самом тјемену озаљске врлети стрше четири облице куле. *Кум.*

о̀блича̄ј м необ. *в. обличје.* — Пјевач промијени, пјевајући уз гусле, и глас и обличај. *Рад. А.*

о̀бличаст и **о̀бличаст,** -а, -о **1.** *који је налик на облицу; који је помало заобљен.* — Огледало [је] обличасто. *Мат.* **2.** *који је обао, област услед гојазности.* — Онако обличаста ... пуне руке ... морала [је] одржати подаље од тијела. *НИН 1959.*

обличи́вати, -ујем *несврш. и уч. према обличити.* — Па му вазда лажу непрестано, обличују Пера и сердара, баш да би их оба изгубили. *НП Вук.*

обли́чити, обли́чим сврш. покр. **1.** *открити, раскринкати; окривити, оптужити.* — Владици Сави ... [Шћепана] је тобож мучно обличити гдје је у кућу дошао. *Њег.* Немојте их, браћо, послушати и нејака мене обличити, обличити па ме наружити. *НП Вук.* **2.** *давати чему облик, уобличавати. Р-К Реч.*

~ **се** *открити се.* — Свједок неће да се обличи и да лупеже дохвати за руку. *Љуб.*

о̀блӣчје с *облик; лик, изглед, спољашњост.* — [Сто] је толико похабан да му се више не разазнаје готово никакво обличје. *Дов.* Мати [је] ... голема, мршава старица, обличјем и држањем необично налик на сина. *Донч.*

о̀бличкē прил. покр. *одједном, надушак.* — Месо, чим би се указало, гутао [је вук] помамно, обличке, без жвакања. *Куш.*

о̀блӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на облике.* — Успео је да обличка граматика ... српскохрватског језика постане граматика оног језика којим је он писао. *Бел.*

о̀блӣчки прил. *у погледу облика, у облицима.* — [Језик се] облички ... развио. *Бел.*

о̀блӣчни, -ā, -ō *који је везан за облик, стваран, телесни.* — Ја иштем обличну љубав. *Уј.*

о̀бличнӣ и **о̀бличнӣ,** -ā, -ō *који се односи на облице:* ~ модел.

о̀блӣчно прил. *о̀блӣчки.* — Збиљска ведрина у Дрини као води одаје се и облично у облику Дрине као ријечи. *Шим. С.*

о̀блӣш м у изразу: ~ велики зоол. покр. *врста морске рибе* Rhombus maximus. *Терм. 4.*

о̀бло прил. покр. *непосредно, отворено.* — Мени не би длака на језику, но му рекох обло и бистро ... *Љуб.*

о̀бловина ж *необрађено дрво (стабла и дебље гране).* — Лакше [се] и јефтиније превозе прерађевине него обловина. *ЕГ 1.*

о̀блог м (ген. мн. о̀блӧгā), **о̀блога** и **о̀блога** ж **1.** *комад платна и сл. (обично наквашен водом или неким медицинским раствором) који се ставља на оболело место; завој.* — Пешкир поквасише и ставише хладан облог на Теодосијеву главу. *Чипл.* Човек устаде и промени болесници облогу. *Јанк.* **2. а.** *оно чиме је нешто обложено, омот.* — Конвертер [је] обложен базичним доломитним облогом. *Кем.* У том случају остаје испод облоге шупљина и таква даска је лоша. *Кугл.* **б.** *љуска; махуна.* — Семење је доста крупно, а већином лако испада из својих облога. *Панч.* **3.** *наплатак (на точку).* — Јеси ли кола прегледао, да неће ... која облога пофалити? *Кор.*

Изр. хладне облоге ир. *казне, прекори и сл. после учињене погрешке.*

о̀блӧглавац, -авца м ист. *припадник присталица парламента у енглеској револуцији у XVII ст. (који су шишали косу округло).* — Сукоби између »кавалира« ... и »облоглаваца« ... били су све жешћи. *ОП 1.*

о̀блӧгуз, -а, -о **1.** *који има облу задњицу;* фиг. *који воли много да једе, прождрљив.* — Тад ће она ... све трутове облогузе трупачке намакљати. *Божић.* **2.** (у именичкој служби) м *онај који има облу задњицу; прождрљивац. Вук Рј.*

о̀блӧгуза ж *женска особа облогуз.* — У селу затомљују мржњу да им се не омакне с језика: — Фуј, гаде, облогузо! *Гор.*

о̀блӧгузан, -зна, -зно *облогуз (1).* — Она се врзе уз свате ... да лизне штогод пирно, јер је облогузна за финим кусом. *Божић.*

о̀бложā̄ј м *прозорска даска; оквир прозора.* — На обложају прозора тињаше жижак. *Леск. Ј.*

о̀бложина ж *аугм. од облога (3).* — Ухватите се за главину од колеса и спустите се доље на обложину, доста је широка. *Том.*

о̀блӧжити, о̀бложим сврш. **1.** *омотати, обавити нечим; ставити, правити облог.* — Из пепела извади колачић проје обложен ораховим лишћем. *Вес.* Обложи главу краставцима и повеже марамом. *Глиш.* **2. а.** *покрити, прекрити, превући; застрти.* — Има стаклену чашу обложену на изваљој и унутрашњој страни листовима станиола.

Физ. 2. **б.** *омазати, премазати.* *Бак. Реч.* **3.** канц. *снабдети што чим нужним, неотходно потребним.* — На тужбу, инструирану као обично и обложену оригиналом ... исправа, изриче ... рјешење. *Мј. 1926.* ~ **се** *повр.* — фиг. Још је порасла ... и још више се снагом обложила. *Сек.*

о̀бложњак м необ. *оно чиме је нешто обложено, обавијено, облога.* — [Копча] је на металној гривни која обухваћа цијев, дрвени обложник и предњи дио кундака. *Стр.*

о̀блок м мац. кајк. *прозор; отвор у зиду.* — Из облока јаких чардака зијеваху убојите лумбарде. *Кум.*

облòкати се, òблочём се сврш. покр. *в. налокати се.* — Кад се облочеш братском крвљу, доћ' ћеш зли и гори да целиваш владику у руке. *Љуб.*

о̀бломак, -о̄мка м покр. *в. одломак.* *Бен. Рј.*

облòмити, òбломим сврш. *сломити, одломити.* — Ту беше голо дрво, коме је врх обломио гром. *Глиш.* фиг. Мртви сан [му] тијело обломи. *Јурк.*

о̀бломовски и **облóмовски** прил. *као Обломов (главни јунак истоименог романа И. Гончарова), тј. лењо, тромо, безвољно.* — На жалост, баш људи са спремом и даром најпоше ... за најпаметније да се обломовски повуку од сваког рада. *Дом.*

обломо́вштина ж *лењост, непокретност, учмалост, тромост, неодлучност, безвољност.*

о̀блӯст, -ости и **облòћа** ж *в. облина.* — Само још ту [су] задржане облости и виткости тијела. *Ж 1955.* Коло дјевојачко ... под цвијећем нуди свјетлост и облоће. *Уј.*

облòуске, облòускӣ и облòустāкā ж мн. зоол. *колоусте.* *Бен. Рј.*

о̀блубница ж *в. оглавина (1).* *Р-К Реч.*

о̀блӯк м покр. **1.** *гужва од дебелог папира и платна коју ставља уврх капе испрошена девојка или девојка за удају.* *Вук Рј.* **2.** *облук.* *Деан. Рј.* **3.** *калуп за сир.* *Бак. Реч.* **4.** зоол. *врх, рт на љуштури шкољке.* *Терм. 4.*

о̀блук м **1.** *лук, свод.* — Сама варош је у тесном облуку који је уоквирен ограницима од Лисца. *Дед. Ј.* Двије поле ... сапињу у велелијепи облук грађени мостови. *Том.* **2.** *облучје.* — Погледа у седло, пипа ремење, загледа облук. *Кост. Л.* **3.** *в. облучац (1).* *Вук Рј.* **4.** покр. *в. облок.*

о̀блука ж покр. *в. облучје.* — Држ' се, моме, коњу за облуку. *НП Вук.*

облу́так, -тка м (мн. облу́ци, ген. òблӯтāкā) *обао камен, који је вода ваљањем заоблила, валутак.* — Поједини комади стијена ... заобљени су, па се зову валутице или облуци. *ОГ.* Канал [је] био толико тијесан да су се с муком провлачили ударајући се о камене шиљке и облутке. *Ћоп.*

о̀блӯће с *зб. им. од облутак.* — Кућа ми је од љескова прућа, у њој нема ништа до облућа. *Вуј.*

облу́чак, -чка м покр. *дем. од облук (4), прозорчић.* — Ти куцај на облучак мали. *Прер.*

о̀блучаст, -а, -о *који има облик о̀блука или облучца.* *Бен. Рј.*

облу́чац и **о̀блучац,** -чца м **1.** *дрво савијено у облику лука на колевци више дечије главе да не пада покривач детету на главу.* *Вук Рј.* **2.** *дем. од облук (4), прозорчић.* — Мрак је зјапио кроз облучац. *Донч.*

о̀блӯчје с *предњи део седла у облику лука, ункаш.* — Шарац иде ходом, а Марко се наслонио рукама на облучје. *Дом.*

о̀блучкиња ж заст. *пушка која се носила коњу о облучју.* — Камо теби моја облучкиња? *НПХ.*

о̀блучнӣ, -ā, -ō *који има облик облука.* — Узде и коње држи јер боље вући ће облучна кола. *М-И.*

о̀бљан, -а, -о необ. *в. обао.* — Сукњица с многим плетицама дивотно се приљубила уз обљане бокове. *Кум.*

обљепљи́вати, -е̏пљујēм, ек. облепљивати.

о̀бљетница, ек. о̀блетница.

о̀бљуба ж **а.** *полни акт; силовање.* — Сила употребљена против жене у сврху да се принуди на обљубу даде се сврстати ... под 270. п. к. з. *Мј. 1936.* **б.** фиг. *миловање.* — Пожутјело тиквино лишће ... пружа се покорно са задњом капљом сока ... жаркој сунчаној обљуби. *Михољ.*

обљу́бити, òбљӯбīм сврш. **1.** *извршити обљубу.* — [Девојку] је момче обљубило, па отишло преко мора надалеко. *Нед.* **2.** *изљубити.* — Један Мехо, што си се хвалио да ћеш моје обљубити лице. *НПХ.* **3.** заст. *заволети кога.* — Иванови [родитељи] обљубили ме као свога. *Коз. Ј.*

о̀бљӯбљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од обљубити.* **2.** *вољен, омиљен.* — Раја ... похрлила под барјак обљубљеног витеза. *Том.* Четрнаестог јула даје [се] корисница опште обљубљене играчице на ужету и трапезу. *Срем.*

о̀бљӯбљенӧст, -ости ж *својство онога који је обљубљен.* — Постао [је] тако славан да опет престиже и цара и Теслу по обљубљености међу народом. *Дав.*

о̀бљубнӣ, -ā, -ō *који се односи на обљубу, љубавни.* — У срнасте, смеђе очи изли јој

се сва доброта, коју је Филип познавао само као обљубну занесеност. *Божић.*

о̀бљузгати, -а̄м сврш. *испрскати, упрљати нечим бљузгавим.* — Из те мутне кањуже дижу се два жива створа, два јадника, обљузгана ... омрљана. *Шен.*

о̀бљутавити, -ӣм и **обљута́вити,** -у̀та̄вӣм сврш. **1. а.** *постати бљутав, безукусан.* — Вода за два дана обљутави. *Гор.* **б.** *учинити бљутавим.* **2.** *постати бљутав, осетити бљутавост, досаду, монотонију.* — [Пјесничка грађа] је још уз то обљутавила од пишчева приватнога занимања за њу. *Шим. С.* Обљутавио сам нешто од ове пусте равнице, од ове сите црнице. *Ћоп.*

о̀бмаглица ж *ошамућеност, занос.* — Освојило га неко неизрециво блаженство, нека раскошна обмаглица душе. *Том.*

о̀бмазати, -ажѐм сврш. *в. омазати.*

обмазѝвати, -а̀зујем *несврш. и уч. према обмазати.* — Ал' поред свега ти обмазују на кошници рупе. *Марет.*

о̀бмама ж *в. омама.* — Ја слатко [сам] сањарио о сласти јествине да ми је од обма̀ме ... житка водица пробила кроз зубе. *Кос.*

обма́мити, о̀бма̄мӣм сврш. **а.** *в. омамити.* — Попијем гдјекада увече чашу вина, па сам и сутра ујутро од њега обмамљен. *Новак.* **б.** покр. *примамити, привући.* — Преварен и обмамљен од Млечића дође код њих. *Љуб.*

обмамљѝвање с *гл. им. од обмамљивати.*

обмамљѝвати, -а̀мљујем *несврш. и уч. према обмамити.*

о̀бмана ж **1.** *подвала, превара, лаж.* — За обману власти такође иде казна. *Чипл.* **2.** *варка, опсена, илузија.* — Не хтједе јој уклонити испред очију копрену те слатке обмане. *Шен.*

обма̀нитељ м *обмањивач, варалица.* — То су народни обманитељи. *Павл.*

о̀бманичкӣ, -а̄, -о̄ необ. *који се односи на обману.* — Можда је још главно ... задимљеност услијед обманичке моћи. *Уј.*

обма̀нљив, -а, -о *који обмањује, заварава, лажан, варљив.* — У Срему је нова »власт« бацила обманљиву паролу да ће се спасти они Срби који се покатоличе. *Поп. Ј.*

обма̀нљиво прил. *варљиво, опсенарски.* — [То су] нестварно лелујави, обманљиво илузорни ... недостижни идеали. *КН 1956.*

о̀бманскӣ, -а̄, -о̄ необ. *који се односи на обману.* — На [живот] се заборавља у обманским часовима. *Уј.*

обма́нути, о̀бма̄нӣм сврш. *довести у заблуду; преварити; изневерити.* — Морали [су] више варати сами себе него што бих ја могао обманути њих. *Шкреб.* Он те наше наде неће обманути. *СКГ 1937.*

~ **се** повр.

обма̀њив, -а, -о *обманљив.* — Распознаје унутрашњу вредност од обмањиве спољашности човека. *М 1867.*

обмањѝвање с *гл. им. од обмањивати (се).*

обмањѝвати (се), -а̀њујем (се) *несврш. и уч. према обманути (се).*

обмањѝвач, -а́ча м (вок. о̀бмањивачу) *онај који обмањује, преварант, варалица.* — Учи људе ... да се чувају лукаваца и обмањивача. *Прод.*

обма̀њивост, -ости ж *својство онога кога је лако обманути.* — [Публика] је, по лакој обмањивости, понета за затуцанством и лажним пророцима. *Јакш. Ђ.*

обмота́вати (се), -о̀та̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према обмотати (се).*

обмо̀тати, -а̄м сврш. *омотати, обдвити.* — Пограбе змије те га обмотају узлима страшним. *Марет.* Прије него што је могла одговорити, обмота јој руке око врата. *Ћор.*

~ **се** *омотати се, обдвити се.* — У завој ... се рањеник обмотао преко прсију. *Поп.*

обмо̀та̄ч, -а́ча м *омотач.* — Нестало му [Исланду] прстенастог обмотача, а котур му добио много оштрије међе. *Дов.*

обна́вљање с *гл. им. од обнављати (се).*

обна́вљати (се), о̀бна̄вља̄м (се) *несврш. и уч. према обновити (се).*

обна̀вља̄ч, -а́ча м (вок. о̀бнавља̄чу) *онај који што обнавља.* — Био је ... покретач и обнављач савременијих ... струја и организација. *Петр. В.*

обнављачица ж *она која што обнавља.* — Природа, обнављачица ствари, облике једне из других ствара. *С 1911.*

обна́деждити, -ӣм сврш. рус. заст. *дати коме наду на нешто, умирити, обећати коме што.* — Господин министар ме лепо примио ... Главно је да ме је обнадеждио. *Срем.*

обнаћѝвати се, -а̀ћујем се несврш. необ. *надати се чему, охрабривати се.* — Народ [се] нечим обнаћује, диже главу и пријети. *Лал.*

обнажѝвање с *гл. им. од обнаживати (се).*

обнажѝвати (се), -а̀жујем (се) *несврш. и уч. према обнажити (се).*

обна́жити, о̀бна̄жӣм сврш. **1. а.** *учинити што нагим, разголитити, открити, оголити.* — Жена хитро погледа на ручни сат што јој блисташе на обнаженој подлактици. *Лит. 1957.* **б.** *извући из корица, тако да се види оштрица, сечиво (о ножу, сабљи и сл.).* — Лопов ... је с обнаженим ножем упао ... у њену собу. *Дав.* **2.** необ.

осветлити, обасјати. — Жуто болешљиво свјетло обнажи писмо и она препозна стричев рукопис. *Вуј.*

~ **се** *повр.* — Она испружи руку, која се обнажи до лакта. *Андр. И.*

обна́родовање с *гл. им. од* обнародовати.

обна́родовати, -дујём сврш. *прогласити, огласити да сви знају (законе, указе и сл.); објавити, публиковати.* — Хатишериф о уставу био је свечано обнародован у Београду. *Гавр.* Ако нешто углавимо као апсолутно свето, хоћемо ли ишта послије тога светога моћи обнародовати као ново? *Уј.*

обна́ћи и **о̀бнаћи,** о̀бнаћём сврш. заст. *наћи; наћи за потребно, за погодно.* — Одлучи обрадовати га каковим даром; а најприкладнијом за то обнаће сребрну уру. *Јурк.*

обна́шање с *гл. им. од* обнашати.

обна́шати, о̀бнāшām несврш. *обносити.* — Они су већ израчунали коју ће част обнашати у тридесет петој години. *Коз. Ј.*

обневесѐлити се, -им се и -èселим се сврш. *постати невесео, сневеселити се, онерасположити се, растужити се.* — Нијесу један другоме знали да приповиједају о свијету, и тако се још више обневеселише. *Брл.*

обнѐвидети, -дим, ијек. обнѐвидјети, *сврш.* **1.** *изгубити вид (делимично или потпуно), ослепети.* — Не смем ништа ... да читам ... Године ме издале, па сам ... и обневидео. *Шапч.* **2.** фиг. *доћи у стање у коме је човекова свест сувише обузета чиме (обично услед неког узбуђења) тако да не опажа шта се око њега догађа, не моћи контролисати своје поступке.* — Она сасвим обневиди од срџбе. *Пав.*

обнѐвидјети, -дим, ек. обнѐвидети.

обнѐвикнути и **обнѐвићи,** -кнем сврш. заст. *одвикнути се од чега.* — Наш Бруно, с прва мало туђ на дому — обневикô је жићу ладањскому. *Марк. Ф.*

обнезна́нити се, -èзнāнīм се сврш. *в. обезнанити се.* — Дах му се поче губити ... он се обнезнани. *Вес.*

обнеја́чити, -èјāчīм сврш. *учинити нејаким, слабим, одузети снагу.* — Боже, ... око благо ти на њих обрати и тирјанске мишце обнејачи. *НП Вук.*

обнема́рити, -èмāрīм сврш. необ. *в. занемарити.* — Школу и другове сасвим запусти, обнемари. *Маш.*

обне́мети, -мим, ијек. обнијѐмјети, сврш. *онемети, занемети.* — Загрист ћу ја у ледину, господару, још прије вас, па онда ћу можда обнијемјети. *Вел.* Окрену се обнијемјелом Крсти. *Ћоп.*

обнѐмилити, -им сврш. *постати немио, омрзнут, онемилити.* — Сваки [му] је темељит рад обнемилио и лако му испадао из руку. *Ћоп.*

обнѐмоглōст, -ости ж *стање онога који је обнемогао, малаксалост, изнемоглост.* — Није далеко јесен, доба малаксања и опће обнемоглости. *Цар Е.*

обнемо̀ћи и **обнѐмоћи,** -èмогнем сврш. *постати немоћан, ослабити, онемоћати.* — Стари Боно ... од старости обнемогао. *Том.* Он се враћао кући обнемогао, клецав и сав као самљевен. *Ћоп.*

обнесвѐстити се, -èсвѐстīм се, ијек. обнесвијѐстити се, сврш. *в. онесвестити се.* — Вучка извадише обнесвешћена чакљама. *Лаз. Л.*

обнѐсти, -èсēм сврш. *обнети.* — По свијету цијелом ... пјесме ти могу обнести. *Марет.*

о̀бнети, -èсēм, ијек. о̀бнијети, сврш. *пронети, однети око кога или чега, носећи што обући око чега; обредити.* — Фратри обнијеше гвардијана три пута око цркве. *Мат.*

обни́зати, о̀бнйжēм сврш. *нанизати нешто око чега (бисер, дукате и сл.).* — Дјевојке ... у самом су сухом злату, обнизане самим бисером. *Вел.*

обнизи́вати, -йзујēм *несврш. и уч. према* обнизати.

обнијѐмјети, -мīм, ек. обнѐмети.

о̀бнијети, -èсēм, ек. о̀бнети.

о̀бнова ж **а.** *подизање, поправка нечег што је порушено или дотрајало, обнављање; враћање нечега у пређашње стање.* — У времену послијератне обнове и изградње наше земље већ су видљиви резултати. *ОГ.* Постаје најзначајнији представник ... покрета ... који обећава да нам донесе обнову националне драме. *Нуш.* **б.** фиг. *душевни, духовни препород.* — Највише се радовао што је напокон наступио час кад ће ... поћи ... путем обнове и ... крепосна живота. *Краљч. Стј.*

обно̀вилац, -иоца м (ген. мн. обно̀вилāцā) = обновитељ *онај који нешто обнавља, онај који је извршио или врши обнову, препородитељ.* — Вељко Петровић ... је обновилац родољубиве поезије. *Михиз.* Обновилац је пољепшавалац. *Шим. С.*

обно̀вилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на обнову и на обновиоце.* — Наш човек ... осећа моћ, обновилачку, препородитељску, оздрављачку моћ своје земље. *Петр. В.*

обно̀витељ м = обновилац. — Хитлеровци, стреласти крсташи, румунски обновитељи, недићевци ... трубе на узбуну.

Зог. Уједињио [је] цијелу државу и добио наслов: обновитељ свијета. *Пов. 1.*

обновитѐљица и **обнòвитѐљка** ж *женска особа обновитељ.*

обнòвитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на обнову и на обновитеље.*

обнòвити, òбновӣм свршено. **1. а.** *вратити у пређашње, раније стање; преправити или заменити старо новим; попунити новим.* — Овај дом обновљен је у данима кад је огромно порасла оправданост обнављања. *Зог.* Тај је батаљон скоро сав обновљен откако је пошао из Црне Горе. *Дед. В.* **б.** *поново установити, увести у живот оно што је раније постојало, оживити, препородити.* — [Пећку патријаршију] је ... обновио велики везир Соколовић. *Цвиј.* Дух праведни обнови у нутрици нашој. *Краљ. Стј.* **в.** *поново покренути, преиспитати, поновити, дати чему поновну важност, актуализирати.* — Влада је била присиљена да ... обнови процес. *ОП 2.* **2.** *сетити се, поновити у сећању.* — Никако није успевао да тачно обнови разговор и тренутак кад се то догодило. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *поново почети, наставити се.* — Тада се препирка обнови с појачаном жестином. *Креш.* **2.** *сетити се, вратити се у сећању.* — Све му се то у души обнови. *Јурк.* **3.** *изменити се на боље, душевно, духовно се препородити.* — Осећам ... како се у мојој обновљеној души ... рађа ново јато звезда. *Рак.*

òбновљенòст, -ости ж *стање онога што је обновљено, препорођено.* — [Ново] се многима, због навике на старо, не свиђа колико пољепшаност обновљенога, колико обновљеност. *Шим. С.*

обновљѐње с *гл. им. од обновити (се).*

обнòвљив, -а, -о *који се може обновити, поново успоставити. Р-К Реч.*

обнòвљивòст, -ости ж *својство онога што се може обновити, поново успоставити. Р-К Реч.*

òбновнӣ, -ā, -ō *који се обнавља, поново успоставља.* — Код поновног суђења ... износи рок 6 недјеља од сазнања обновног разлога. *Мј. 1926.*

òбноктица ж мед. *гнојна упала, запаљење меса око корена нокта, заноктица (2)* paronychium. *Лекс. Мин.*

òбнос м покр. *ред, обилажење, опходња.* — Обнесу око села пиле ... па где саставе тај обнос, испеку јагње. *Рј. А.*

обнòсити, òбносӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према обнети.* **2.** (језиком) *клеветати, опадати, неправично оптуживати.* — Иноче краљеве не би обносио језиком. *М-И.* **3.** *имати, уживати (положај, част).* — Премда није никакве части обносио, ипак је био први међу свима. *Бен.*

òбнōћ прил. *ноћу, по ноћи, преко ноћи.* — По селима промичу обдан и обноћ жандарске патроле. *Гор.* Чак се и обноћ чуло брујање мотора. *Ћоп.*

обнòћити, òбноћӣм сврш. покр. **а.** *преноћити, заноћити. Рј. А.* **б.** *дати коме ноћни одмор.* — У њој [градини] трудну обноћио војску. *Март.*

~ **се** покр. **1.** (само 3. л. јд.) *смрачити се, смркнути се. Деан. Рј.* **2.** *в. обноћити (а).* — Обноћи се са дружином ондје гдје је данас манастир Гомјеница. *Коч.*

òбноћница ж *временски размак од заласка до изласка Сунца. МЕП.*

обнòшење и **òбношење** с *гл. им. од обносити.*

обњу́шити, òбњушӣм и **òбњушити,** -ӣм сврш. (кога, што) *осетити њухом, наћи по њуху, нањушити.* — Вран полеће гором кроз планину, док обњуши рањена јунака. *Вук Рј.*

~ **се** *уз. повр. према обњушити.* — Јеси ли примијетио како се пси кад се сретну обњуше? *Л-К.*

òбњушкати, -ām сврш. **1.** *оњушити свуда око кога или чега.* — Натрчи однекуда крмача и, дошав до дјетета, најприје га обњушка. *Јурк.* **2.** *осетити, нањушити нешто.* — Бикан је сасвим похлепно, мужјачки обњушкао воњ. *Божић.*

обњушки́вати, -ујушкујēм *несврш. и уч. према обњушкати.*

обда, обдē ж (ген. мн. обдā) фр. муз. *врста дрвеног, дувачког инструмента који има писак с двоструким језичком.*

обдбати се, òбдбām се сврш. **а.** *добити бобице (о ћурки). Р-К Реч.* **б.** *добити бубуљице. Р-К Реч.*

обога́љити, обдгāљӣм и **òбдгаљити,** -ӣм сврш. *учинити кога богаљем, осакатити.* — Пас ноћу јурио и уједао ... па је многе прилично обогаљио. *Бен.* [Коње] је отац намерно обогаљио. *Моск.*

òбдгатити, -ӣм (трп. прид. òбдгаћен) сврш. **1. а.** *учинити кога богатим.* — Ова ме игра обогати. *Љуб.* **б.** фиг. *подарити, поклонити коме што.* — Похвалио се са колико је нових поданика обогатио домовину [има деветоро деце]. *Макс.* **2.** *учинити нешто вреднијим, значајнијим, потпунијим, унапредити, усавршити.* — Могао [би] ... хрватску књигу обогатити свјежим и добрим социјалним романима. *КХ 1936.* **3.** *в. обогатити се (1).* — Кад обогатим, купит ћу ти кобасицу за десет филира. *Брл.*

~ **се 1.** *постати богат, стећи богатство.* — Све је ишло кō у кошници. Није ...

чудо што се Стеван тако обогатио. *Вес.* фиг. Живот је за њега зато да би се човек обогатио сазнањем. *Пед.* **2.** *доћи у посед, добити нешто значајно, вредно, драгоцено.* — Државни архив у Млецима ... обогатио се ... и једним ријетким прилогом из српске прошлости. *БК 1906.*

обогаћа́ва̄ње с *гл. им. од обогаћавати (се).*

обогаћа́вати (се), -а̀ћа̄ва̄м се *в. обогаћивати (се).*

обогаће́ње с *гл. им. од обогатити (се).*

обогаћи́ва̄ње с *гл. им. од обогаћивати (се).*

обогаћи́вати (се), -а̀ћујēм (се) *несврш. и уч. према обогатити (се).*

обогомо̀љити се, -о̀мољӣм се сврш. необ. *постати богомољац, побожан.* — Мислили смо — посветио се Ђука, обогомољио. *Коз. И.*

обоготво̀рење и **обоготворе́ње** с *гл. им. од обоготворити.*

обоготво̀рити, -о̀творӣм сврш. *уздићи кога или што до божанства, замислити као божанство.* — Хегел сматра државу метафизички као натклясну организацију и обоготворује је као објективну реализацију божанске идеје на Земљи. *ПИФ.*

о̀бо̄д м **1. а.** *део неког предмета, направе и сл. који обавија други део или друге делове у облику прстена, круга:* ~ сита, решета, ~ бубња, ~ точка. — Црнина пак обода капе представља жалост за том некада изгубљеном слободом. *Ств. 1948.* **б.** *доњи водоравни део шешира.* — Бијели пољетни шешир са широким пространим ободом сјенчио јој је ... лице. *Сим.* **2.** *оквир, рам.* — Навуче на нос наочари у бијелу ободу. *Крањч. Стј.* **3.** *ивица, руб.* — Заробљеници су ... пратили стражара који је ишао ободом рова. *Јак.* **4.** *штитник, сенило, заслон (на лампи, сијалици).* — Собицу је још увијек освјетљавала сићушна сијалица без обода. *Донч.* **5.** *крајњи, спољни, вањски део, периферија чега (обично насеља, града).* — Једино по горским ободима који се дижу изнад дохвата ријека очувани су старији морски и језерски слојеви. *ЕГ 1.* На ободима Призрена ... у бедној испосничкој изби ... окајавао [је] своје ... грехе ктитор дечански. *Пол. 1959.* фиг. Нема шестара за пространо обод маште. *Уј.* **6.** *в. ободац.* — На лијевом уху висио је малому постолару сребрен обод у сподоби црначке главе. *Шен.*

о̀бода ж бот. *в. чичак. Сим. Реч.*

о̀бодац, о̀боца м (мн. о̀боци, ген. о̀бода̄ца̄) (обично мн.) заст. *наушница, минђуша.* — У [гробницама] ... је нађено ... ободаца од камена. *Жуј.* Њезино лишће разведрит ће ... обоци ови. *Сим.*

о̀бодвоје зб. бр. покр. *в. обадвоје.* — Сада познаш ободвоје по разноме њиховом накиту. *Ботић.*

о̀бо̀дни, -а̄, -о̄ *који се односи на обод, ивични:* ~ угао, кут, ~ брзина.

о̀бо̀дница ж необ. *в. обод (1б).* — Очи и половица лица прекриваше јој сјена што ју бацаше широка ободница њезина шешира. *Леск. Ј.*

о̀бодница ж **1.** мат. *кружна линија, кружница; обим, опсег; периферија. Деан. Рј.* **2.** зоол. *остriга (врста шкољке).* — Од њих [шкољака и пужева] се највише траже остриге (каменице, ободнице). *Батут.* **3.** зоол. *в. хоботница. Бак. Реч.*

о̀бодња ж покр. *обилажење, опходња.* — Кад у селу сељаци иду редом на какав господски посао, па кад се сви изреде, онда је једна ободња изишла. *Вук Рј.*

о̀бодња̄к и **о̀бодња̄к** м необ. *ивица, руб; крај.* — Дупли су [ланци], имају оштре ободњаке, морам их мазати да ме не би љуће клали. *Вуј.*

ободра́ва̄ње с *гл. им. од ободравати (се).*

ободра́вати (се), -о̀дра̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према ободрити (се).*

ободре́ње с *гл. им. од ободрити (се).*

о̀бо̀дрити, о̀бодрӣм (аор. 2. и 3. л. о̀бодрӣ) сврш. *подићи коме дух, морал, подстаћи, охрабрити.* — Да и ви кажете ... неколико ријечи, знате, да их ободрите. *Крањч. Стј.* Повици и дозивање ободрили су ме и отргли од невеселих мисли. *Чол.*

~ **се** *охрабрити се, осмелити се.* — Ви ћете се ободрити, а нећете жалостити дух. *Новак.*

о̀боље, о̀бо̄ља̄ ж мн. (дат. о̀бољама) покр. *в. воћуице.* — Онда обично ... заборави ... узице којима ће обоље ... надовезивати. *Кор.*

обожа̀валац, -аоца м (вок. -аоче; ген. мн. -ла̄ца̄) = обожаватељ *онај који обожава, весма воли и поштује некога; удварач; ватрени присталица, привржeник.* — Назвала [га је] једним од својих многобројних обожавалаца. *Мил. В.* Живе као браћа; обожаваоци побеђене Комуне. *Скерл.*

обожа̀валачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на обожаваоце.*

обожа́ва̄ње с *гл. им. од обожавати.*

обожа̀ватељ м = обожавалац. — Мене је облетавало јато обожавателља док су ми руже на лицу цвале. *Кум.* [Нашао] се у једном од ... хуманистичких кругова што се је купио око његова учитеља ... обожавателя старога Рима. *Комб.*

обожава̀тељица, обожа̀тељица и **обожа̀ва̀тељка** ж *женска особа обожава-*

тељ. — Ја сам свагда била обожавателька свих његових песмица. *Нед.*

обожáвати, -ȍжāвāм несврш. **а.** *сматрати, поштовати кога или што као бога, божанство.* — Све [су] мање обожавали природне силе. *Пов. 1.* **б.** *гајити према коме осећање велике љубави; дивити се коме; бити велики привржeник, љубитељ чега.* — Пет је година обожавао дјевојку и најпослије морао да је украде. *Леск. Ј.* Од природе романтична, она је обожавала уметност и љубав. *Јанк.*

обожàвāч, -áча м *в. обожавалац.* — Сентиментално-лирска традиција ... може се дичити мноштвом обожавача из свију генерација. *Шим. С.*

обȍжатељ м заст. *в. обожавалац.* — Кад би неку хаљину од ког обожатеља примила, он се чинио и невешт. *Јакш. Ђ.*

обȍжити, ȍбожӣм сврш. необ. *учинити да се неко или нешто поштује као бог, божанство, уврстити кога или што у божанства.* — Ова пјесма нашега књаза има исту високу задаћу: ... љубав да обожи, јунаштво да прослави. *В 1885.*

ȍбозрено прил. заст. *обазриво, пажљиво.* — Тако се добростива и подашна показује природа у свакоме појаву свом, ваља само мало труда узети, па обозрено пазити и разумети је. *М 1867.*

обȍист(а) м *онај који свира у обоу.*

обојáвати (се), -ȍјāвāм (се) необ. *несврш. и уч. према обојити (се), бојити се.* — Планина доби свој пролећни чар, **сиве** њене груди ... обојавале се свјежином. *Мил. В.*

обојàдисати, -ишēм сврш. *в. обојити.* — Све [су] куће једнаке, чисте, обојадисане. *Петр. В.* Фигуре [су] воштане и обојадисане необично интензивним бојама. *Крл.*

ȍбојак, ȍбōјка м **1.** *комад тканине којим се увијају ноге, стопала, а служи, носи се место чарапе.* — Казао јој је да се чува студени, да обува вунене чарапе, а она нема ни честитих обојака. *Мишк.* **2.** *комад дебље тканине (обично сукна) који се улаже, подлаже у обућу (најчешће у опанке).* — [Био је] у новим гуменим опанцима добро подложеним дебелим обојцима. *Пол. 1954.*

Изр. грдити на пасје обојке *много грдити, строго прекоравати.* — Несрећни је кнез ... пролазио увек најгоре јер су га војници грдили на пасје обојке. *Кнеж. Л.*; ком(е) обојци, ком(е) опанци *ко шта добије, извуче, како ко прође (у неком сукобу)*; ударен обојком *луцкаст, ненормалан.*

ȍбоје (ген. обóга и ȍбојега, дат. обóма, обóме и ȍбојем; мн. ȍбоји, -е, -а, ген. ȍбојӣх, дат. ȍбојӣм(а) зб. бр. = обадвоје. — Обојима некако лако на души. *Ћор.* По доби могао [би] бити обома отац. *Креш.*

ȍбојен, -а, -о **1.** *трп. прид. од обојити.* **2.** *који припада људским расама које нису беле.* — [Треба] одбацити протуправну дискриминацију према обојеним људима. *Лог. 2.* **3.** *који припада некој политичкој партији, струји (обично Комунистичкој).* — Рат је дочекао већ прилично обојен, а формирање Народноослободилачке војске оживје његове успаване ратничке амбиције. *Лал.*

Изр. ~ металургија технол. *грана тешке индустрије која се бави добивањем обојених метала*; обојени метали *в. уз метал (изр.).*

ȍбојенȏст, -ости ж **1.** *својство онога што је обојено; разнобојност, шарење.* — Готово и није било куће која не би својом обојеношћу сврaћала пажњу на себе. *Пол. 1959.* **2.** *посебни израз, специфичност, карактеристичност, особеност.* — Утјечу ... на саму форму умјетничког дјела, на његов карактер и на његову обојеност. *Баб.* Променили [смо] њену [реченичну] интонацију, тј. променили смо њену емоционалну обојеност. *Т. књ.*

обојéње с *гл. им. од обојити (се).*

обȍјити, ȍбојӣм сврш. **1. а.** *премазати бојом, натопити, прожети бојом.* — Обојила је зидове како је волела. *Дав.* **б.** *бацити светлост извесне боје.* — Врч ... је сунце на залазу обојило ружичастом бојом. *Торб.* **2.** фиг. *дати нарочити тон, изразиту нијансу нечему.* — Карактер ... Пупавца је обојен врло погођеним бојама подмуклости ... примитивне похлепности. *Глиг.* Ненадано спусти глас, обоји га уморним пријекором. *Сим.* **3.** фиг. *додати у приповедању, причању (ради изазивања јачег ефекта, веће занимљивости).* — Селим-ефендија приповиједај то улеми и кога год сретни, па још обоји колико може више. *О-А.*

~ **се 1.** *добити неку боју, прожети се бојом.* — Отопина се под лијевком око катоде обоји црвено. *Кем.* Просуше [се] по небу први млазеви сунчаних зракова, од чега се обоји цела околина. *Ранк.* **2.** козм. необ. *нашминкати се, намазати се.* — Она лепа, намазана, обојена женица, беше необично добра душа. *Ранк.*

ȍбојица ж = обадвојица. — Можда би нам обојици боље било. *Ћип.*

ȍбојскӣ, -ā, -ō необ. *који се односи на обоу.* — Тај ме чудни обојски глас претвори у јеку оне на балкону пјесме. *Матош.*

обȍјчина и **ȍбōјчина** ж *аугм. и пеј. од обојак. Вук Рј.*; *Бен. Рј.*

обȍјчић и **ȍбōјчић** м *дем. од обојак. Вук Рј.*; *Бен. Рј.*

о̀бол м грч. **1.** *ситан новац у старој Грчкој.* **2.** фиг. (*мали*) *новчани или други прилог; принос, допринос чему.* — Даје свој обол за сиротињу. *Обз. 1932.*

оболе́вати, -о̀лёвам, ијек. оболијѐвати *несврш. и уч. према оболети.*

обо̀лелост, -ости, ијек. обо̀љелост, ж *стање онога који је оболео, болест.*

оболѐстити (се), -ӣм (се) сврш. *в. оболети.* — Како је мој господар тешко оболестио! *Креш.* Милица се доста оболестила после порођаја. *Сек.*

обо̀лети, -лӣм, ијек. обо̀љети, сврш. *постати болестан, разболети се.* — Ана бјеше уистину на смрт обољела. *Том.* фиг. Горе по шумама избијале су пеге, планина је била оболела од јесени. *Пер.*

оболијѐвати, -о̀лијевам, ек. оболе́вати.

обо̀љелост, -ости, ек. обо̀лелост.

обољѐње с **а.** *гл. им. од оболети и обољети.* **б.** *болест.* — Извесне врсте гљива проузрокују кожна обољења. *Станк. С.*

обо̀љети, -о̀лӣм, ек. обо̀лети.

обо̀ногицӗ прил. ков. *обема ногама.* — Маркан ... поче обоногице цупкати и гладити прозебли нос. *НИН 1960.*

обо̀ок, -а, -о необ. *који има оба ока, двоок. Р-К Реч.*

о̀бор м **1.** *ограђен простор за стоку, тор; стаја.* — У стаји двије краве, обори пуни свиња. *Пав.* Ту је постојало читаво засебно насеље: с големим оборима за хиљаде грла говеда и свиња. *Петр. В.* **2.** покр. *место, простор испред куће, двориште.* — Научила је [борба] и дјецу нашу ... којој до тада видокруг није прелазио обор рођеног дома. *Донч.* **3.** фиг. *скупина; јато.* — Превалит умијеш далек обор звијезда. *Шен.*

Изр. у овом божјем обору подр. *на овом свету.* — Боже, каквих нас будала нема на овом свету, у овом божјем обору! *Срем.*

обора́вање с *гл. им. од обораваати.*

обора́вати, -о̀ра̄вам *несврш. и уч. према оборати.*

обо̀рати, о̀борём сврш. *узорати около, повући, начинити бразду унаоколо.* — Оре Марко цареве друмове, оборо̄ је земљу Романију. *НП. Рј. А.*

о̀борина ж (обично мн.) *водени талог, падавина*: атмосферске оборине.

о̀борӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на оборине*: ~ вода.

о̀борит, -а, -о у изразу: оборита риба покр. *одабрана, велика и лепа риба.* — Госте се оборитом рибом. *Дан.*

обо̀рити, о̀борӣм (имп. обо̀ри; аор. 2. и 3. л. о̀борӣ) сврш. **1. а.** *учинити да ко или што падне, срушити, претурити, оборити.* — Био је јак ... Нико га у селу није могао оборити. *Вес.* На осталу десеторицу ... дигле се пушке ... Обори их плотун. *Гор.* **б.** *разрушити, разорити, развалити, уништити.* — Оборе кућу, а на староме темељу подигну нову цркву. *Мат.* фиг. Сиромаштво [их је] убило: оборило љубав, отровало живот. *Леск. Ј.* **в.** *посећи, срушити (дрво); пожњети, покосити (жито, сено).* — Сутрадан ... оборено све [жито], везано и сложено у крстине. *Лаз. Л.* **г.** покр. *заклати, убити.* — Оборио сам најбоље јање. *Коч.* **д.** фиг. *дати слабу, негативну оцену (ученику).* — Оборише га они несретници професори из пизме. *Срем.* **2.** *окренути надоле, спустити (очи, поглед, главу).* — Удовица ... се застиди и обори очи. *Вел.* Оборио сам поглед. *Селим.* **3.** *изазвати пад с власти, збацити, свргнути.* — Пође [им] за руком да оборе режим и узму власт у своје руке. *Мј. 1926.* **4.** *снизити, смањити, спустити (цену).* — Сложили су се да наврат-нанос продају жито, да оборе цијене. *Франг.* **5.** *савладати, обузети, скрхати (о сну, болести, алкохолу итд.).* — Проће поноћ, уморну је обори сан. *Ћос. Д.* **6. а.** *оповргнути, побити, обеснажити (доказе, тврдњу и сл.).* — Искуство ће хипотезу потврдити или оборити. *Лог. 2.* **б.** *тући, превазићи, надмашити (досадашњи рекорд).* — Рекорд се може оборити само постизавањем вишег резултата од постојећег рекорда. *Стр.* **7.** *свалити, пребацити (кривицу, грешку) на кога.* — Кмет и попа чинили су све што су могли да на њега оборе кривицу. *Јакш. Ђ.* **8.** *бацити, спустити.* — Чим су оборили сидро ... убрали [су] једро. *Креш.* **9. а.** *опустити, спустити нешто тако да виси.* — Старац сед, преплануло лице, оборени брци. *Кош.* **б.** *скинути, смакнути с чега.* — Сада, дико Стано, мараму обори да загледам твоје ... бијело лице. *Вел.* **10.** фам. *попити, испити, искапити.* — Е, кад је таква ствар, да оборимо још по једну [чашу ракије]. *Пол. 1957.* **11.** *поћи брзо, јурнути, полетети наниже; спустити се наниже (о Сунцу, Месецу).* — Пуче пушка ... голуб полете у висину, па тек обори земљи. *Дом.* Кад већ Сунце оборило, спустимсо се на Врбању. *Павл.* **12.** (на кога или што) *пустити, сручити.* — Је л' вас у лађама вашим савладао можда Посидон, вјетрове силне на вас оборив и големе вале? *М-И.* **13.** (у служби узвика у облику императива) обори разг. *изражава велику раздраганост или подстицање (у пићу, у борби): навали, настави у јачем степену, у јачој мери.* — Обори, козачка главо! *Шов.* »Обори, Милка!« био је војводски

трубни знак на који су се разуларили и сужњи и њихови чувари. *Вучо.*

Изр. ~ ватру *опалити (из ватреног оружја)*; ~ на тло а) *свалити, обалити*; б) *сломити физички и духовно.* — Ми тежимо ... да поносите главе дочекамо ситуације које би друге људе оборила на тло. *С 1911*; ~ низбрдо *упропастити, уназадити.* — Од несрећног обрта ... у корист Турака, који је оборио низбрдо све послове хришћанске ... *Нов.*; ~ с ногу *учинити да ко смалакса, ослаби толико да се не може држати на ногама (услед болести, сувишног алкохола у организму, великог узбуђења итд.)*; ~ сидро а) *спустити сидро на морско дно*; б) *задржати се негде трајно*; ~ срце коме *уплашити кога.* — То он ахејским мајкама у грудима обори срце. *М-П.*; ~ сузе (сузама) *изазвати сузе*; *пустити сузе, заплакати.* — Бојим се љуто да ћу тебе, госпо, уцв'јелити и грозне ти сузе оборити. *НП Вук.* Велики ... звоници ... а окна у њима као очи које ће сваки час оборити сузама. *Вил.*; ~ у прах *потпуно уништити, смрвити.*

~ **се** уз. повр. **1.** *срушити, претурити, обалити један другога.* — Два рвача ... кушају снагу ... Не могу се оборити. *Вес.* **2.** *навалити, насрнути*; *окомити се на кога или што.* — Немилице [се] оборише на јествине. *Креш.* Уплашен да не ода своје незнање, он се обори на Золу и целу натуралистичку школу. *Јос. Б.* **3.** *заокупити, спустити се (о временским непогодама).* — Касно у јесен ... се оборе бескрајне плачне кише. *Јов.* **4.** *пасти, срушити се.* — Пред њега ... оборио се ничице човјек као гора. *Шен.* **5.** *поћи, појурити низбрдо, скотрљати се.* — Понекад се са стрмени откине камичак, обори се низа страну. *Јов.* **6.** *управити се наниже, спустити се (очи, поглед).* — Погледала га је и поруменела. Црне се очи оборише као кад уморена душа заспи. *Јаки. Б.* **7.** *зачути се, одјекнути.* — У даљини одјекну потмула кратка грмљавина ... За њом се убрзо обори још једна. *Јов.* **8.** *опалити (о пушци).* — Несрећом [се] некако обори пушка некаквом војнику српском сама те пукне. *Вук.* **9.** необ. *растужити се, сневеселити се.* — Што си ми се оборио, мој делијо! *Вук.*

о̀бо̄рје с *зб. им. од обор.* — По царском кануну јабана може купити ... ограду у којој је кућа и оборје и шљивик. *Павл.*

о̀боркнѐжев, -а, -о *који припада оборкнезу*: ~ син.

о̀боркнѐз м ист. = оберкнез. — Племенима и кнежинама управљали су под Турцима народни главари и кнезови (башкнезови, оборкнезови). *Јорђ.*

оборкнезо̀вати, -ѐзујем несврш. ист. *бити оборкнез, вршити дужност оборкнеза.* — Послије смрти овога Николче ... не знам ко је у Крајини оборкнезовао. *Вук.*

о̀борнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на обор, који припада обору.* — Звечи халком на оборним врат'ма. *НПХ.*

оборужа̀вати (се), -у̏жа̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према оборужати (се).*

оборӯжати, -а̄м сврш. *снабдети, опскрбити оружјем, наоружати.* — Он ју [рају] може оборужати и имат ће у њој јаку помоћ. *Том.* фиг. Сушица га је оборужала жаокама. *Мих.*

~ **се** *снабдети се оружјем, наоружати се.* — [Види] да се његов друг оборужао ... пушком. *Мил. В.*

обо̀рчић м *дем. од обор.*

обо̀сити, о̀босӣм сврш. **а.** *остати без обуће.* — Народ је оголио и обосио. *Нуш.* Њихова су дјеца накићена и пјтају се колачима, док су наша обосила. *Гор.* **б.** *остати без поткова.* — Обосили коњи, а зима ударила. *Дед. В.* **в.** *остати без шине.* — Обоси ли котач, шину ће на њ ковач нову натегнути. *Ков. А.*

о̀босполан, -лна, -лно *који се односи на оба (с)пола, дво(с)полан, мешовит*: ~ школа.

обо̀сти и **о̀бости,** обо̀дём сврш. **1.** *боцнути, подстаћи оштрогама или петама (коња, магарца) при јахању да пође или брже иде.* — Ободем коња, и потерам касом. *Дом.* Кад се ... Санчо напио, ободе он магарца. *Вел.* **2.** *побости.* — Он јој ободе штап пред ноге. *Сиј.* **3.** покр. *кренути, поћи, упутити се наниже.* — Старица ... ободе ливадом к својим плотовима. *Сиј.* **4.** покр. *обесити, окренути наниже (уши).* — Примаче се рањеној животињи. Мазга ободе ушима. *Вуј.*

~ **се** *ударити се.* — Ободе се ногом у стражњицу, пак одскака низ то поље равно. *НПХ.*

обо̀стран, -а, -о *који се тиче обеју страна.* — Хтео [сам] да тој нашој обостраној љубави дам један законит ... облик. *Андр. И.* У обостраном интересу [би] било да дође до нагодбе. *Крл.*

обо̀страно прил. *на обе стране.* — Сваки је од њих држао ... кратки, обострано наоштрени ножић. *Креш.*

о̀боци, о̀бода̄ца̄ м мн. *в. ободац.*

обо̀чити се, о̀бочӣм се сврш. *опрети се, одупрети се боком. Рј. А.*

о̀бочић и **обо̀чић** м *дем. од ободац, минђушица.* — Двије црне витице висе јој низ прса и о њима сребрне обоце налик гужве, а обичићи налик копче. *Љуб.*

о̀бочница ж *кожа око очне шупљине. Р-К Реч.*

о̀бочњāк м *модра пруга око очију, подочњак.* — Била је ван реда блиједа, само се код очију црвенили обочњаци. *Шен.*

обо̀штрити, о̀боштрӣм сврш. *зашиљити, заоштрити.* — Нос јој обоштрен. *Љуб.*

о̀брāван, -вна, -вно *унеколико раван, доста, прилично раван.* — С ону страну Мораве ... обравна су драгачевска села око целе Белице. *О 1875.*

обра́вљати, о̀брāвљāм *несврш. и уч. према обровити. Вук Рј.*

о̀брāвница ж *в. обрамица (б).* — Те упрти торбу обравницу. *НП Вук.*

о̀брāвно прил. *унеколико равно, доста, прилично равно.* — Овај је пут ... био најпролазнији пут на овој страни, јер је најобравније и најпрече. *О 1875.*

о̀брада ж **1.** *пољски радови на земљи око усева.* — Обрада целог имања је извршена како ваља. *Ред.* **2.** *давање облика, уобличавање; усавршавање.* — У родовској заједници развили су се различни занати: ... обрада ковина. *Пов. 1.* Обрада ... чини најзнатнији део вишег уметничког дела. *Поп. Б.* **3.** *обрађивање, анализа.* — Памћење градива је лакше и брже него мисаона обрада. *Пед.* **4.** *припремни радови за израду чега, сређивање:* ~ рукописа за штампу.

о̀брадак, -атка м *подбрадак.* — Обрадак јој затрепери као да ће заплакати. *Божић.*

обра̀датити, -ӣм сврш. *добити браду, постати брадат; пустити браду да израсте.* — Гле само како је обркатио и обрадатио! *Ивак.* Мало га ко и препознаде ... Обрадатио, ублиједио и мршав. *Андр. И.*

обра̀дач, -а́ча м *врста мараме; убрадач. Рј. А.*

о̀брадба ж *в. обрада.* — Књига та након брижне обрадбе била је издана лани. *Крањч. Стј.*

о̀брадвати, -ām и **о̀брадвити,** -ӣм сврш. *отесати брадвом.* — Довуче неколико танких јела, окљаштри их и обрадви. *Гор.*

обра̀див, -а, -о *који се може, који се да обрађивати.* — Сва обрадива земља красно [је] обрађена. *Шкреб.*

обра́дити, о̀брāдӣм сврш. **1. а.** *извршити све радове на земљи потребне за добијање плода с ње, обделати (земљу).* — На засејаној, обрађеној земљи, намах се навуче дебео плашт леда. *Дом.* Преда мном ... обрађени повртњаци. *Хорв.* **б.** *дати у одређеном облику (педагошки).* — Неки предмет, као рачун, обрађен је слабо. *Ранк.* **2.** *прерадити; радом усавршити, дотерати.* — Бијела штава се добије ако се кожа обради у растопини алауна и кухињске соли. *ОК.* Сва камена оруђа ... само [су] окресана, а нису и глачана, као што су обрађена камена оруђа позних времена. *Жуј.* фиг. *дати у друкчијем облику, преиначити.* — Нема тајне коју мљекарице не обраде на дугом путу до града. *Кал.* **3.** *уредити, средити.* — Добро [ће] бити да обрадим биљешке, што их имам. *НЕ.* Управо сам с вама хтио обрадити једно питањце. *Крањч. Стј.* **4.** подр. *убедити, уверити; придобити, навести на нешто, наговорити.* — То га је жена искварила ... То је она њега ондје обрадила. *Л-К.*

Изр. политички ~ *убедити, придобити.*

обра̀дљив, -а, -о *обрадив.* — Они [феудалци] ... држали су 60% обрадљиве земље. *ПИФ.*

обра́дња ж покр. *обрада (1).* — Није било могуће да се плате тежаци за обрадњу. *Том.*

о̀брадовāно прил. *с радошћу.* — Дочекаше га обрадовано и бучно. *Ћоп.*

обрадова́ње с *радост.* — Смех је производ обрадовања. *Нен. Љ.*

о̀брадовати, -дујēм сврш. *учинити радосним, развеселити.* — То обрадује мога друга. *Нен. Љ.* Вијест је канда и њега обрадовала. *Пав.*

~ **се** *постати радостан, развеселити се.* — Е, баш се и Лединчани обрадоваше. *Ад.* Тада јаднику се срце у мени обрадовало било. *М-И.*

обрадо̀стити, -а̀достӣм сврш. *обрадовати.* — Довикнут ће весело ... да га осоколи и обрадости. *Гор.*

обрађѝвање с *гл. им. од обрађивати.*

обрађивати, -а̀ђујēм *несврш. и уч. према обрадити.*

обрађѝвач, -а́ча м *онај који обрађује.* — Средства не даје у пуној мјери свима својим обрађивачима. *Д 1934.*

ображђивати, -а̀жђујēм *несврш. и уч. према образдити. Р-К Реч.*

о̀бражен, -а, -о заст. *наображен, образован.* — Ви сте млад, лијеп, ображен човјек. *Шен.*

обража́ње с заст. *образовање, наобразба.* — О простото, слијепа и кукавна, кад ће т' гранут сунце ображења! *Прер.*

о̀браз м **1.** *једна страна лица; лице.* — Клизну му образом једна суза. *Креш.* **2. а.** *изглед, лик.* — Страшна суша изнакази образ земље. *Чипл.* Мој властити људски образ скинут ми је ноћас с лица. *Крл.* **б.** *слика.* — Дајте вама од злата медаље, које носе образ Обилића. *НП Вук.* **3.** цсл. *узор, пример.* — »Арханђео је«, рече игуман, »образ добра, као што је враг образ зла«. *Љуб.* Имај у памети образ здравих ријечи, које си чуо од мене. *Вук.* **4.** фиг. *част, поштење; понос; осећање стида.* — Гдје ти је образ и понос? *Тур.* Сваки човек од части и образа

то би учинио. *Ђос. Д.* С каквим образом могао би ти пред Стојкића? *Ђал.* Сам се у себи ... [чудио] како узрочнику Марина гријеха дотјече образа захтијевати нека се к њему врати. *Буд.*

Изр. бацити, метнути ~ под ноге; изгубити, погазити ~ *изгубити част, поштење*; бити дебелих образа *немати осећања части и достојанства*; *немати стида ни срама*; имати образа ((у)чинити нешто) *смети, усуђивати се*; немати ни стида ни образа *бити бестидан, дрзак, безобразан*; немати образа *бити непоштен, немати осећања части*; образ је, ред је *часно је, поштено је*; (о)каљати, (о)црнити ~ (*из*)*губити част, поштење*; осветлати ~ *истаћи се каквим часним делом, учинити нешто чиме се може поносити*; пао нам мраз на ~ *осрамотили смо се*; појури му крв у образе, пошла му ватра уз образ *поцрвенео је нагло услед каквог узбуђења*; ударити коме на образ *нанети увреду, повредити чију част*; узети образ (коме) *обешчастити, осрамотити* (*кога*); црн ти образ био! *псовка*: *срам те било, стиди се*; човек мека образа *мек, попустљив човек*; човек од образа, човек чиста образа *частан, честит човек, човек добра гласа и имена*; човек црна образа *срамотан човек*.

о̀бразан, -зна, -зно *честит, поштен, частољубив.* — Нисам познао образнијег и пристојнијег сељака од ових динарско-планинског психичког типа. *Цвиј.*

обра́зац, -а́сца (ген. мн. о̀брāзāцā) и **о̀бразац,** -асца (ген. мн. о̀бразāцā) м рус. **1.** *оно што служи као узор, углед, пример.* — Треба имати сталан васпитни образац, који ће се преносити с нараштаја на нараштај. *Јов. С.* **2.** *леп примерак, узорак.* — Везир ... је страсно скупљао обрасце калиграфске вештине и чувао их. *Андр. И.* **3.** *штампани текст с рубрикама у које треба уписати одређене податке, тисканица*; *формулар, бланкет.* — Контролници за увознике и извознике водит ће се као и раније по старим обрасцима. *Обз. 1932.* **4.** мат. *формула.* — Исцртам ... геометријске фигуре и испишем [таблу] ... математским обрасцима. *Мил.* **5.** *текст.* — Сабору [је] био предложен образац банске присеге. *Нех.* **6.** грам. *парадигма. Терм. 1.*

о̀бразак, -аска м *део њиве одвојен браздом који се узоре пре преласка на други део. Рј. А.*

обра́здити, о̀брāздīм свршс. *начинити бразду.* — Огњан таман образдио прву бразду па хоће да оврати. *Глиш.*

о̀бразина ж **1.** *аугм. од образ.* **2.** *велико и ружно лице.* — На те ријечи рођака ... напе уши, док јој се лице одједном укочи у образину њених предака. *Франг.* **3. а.** *маска, кринка, крабуља.* — Огрнули се плаштом шареним и образином нагрђен им лик. *Кост. Л.* фиг. *неискрена, извештачена, лажна спољашност.* — Под образином пријатељства крио [је] гримасу лукавства. *Мил. В.* **б.** ист. *метални покретни део кациге који је покривао лице.* — Образину кациге своје спустили су били да им ниси могао разабрати лица. *Шен.*

Изр. бити под образином; метнути, узети образину *претварати се, скривати праве намере*; здерати, скинути образину коме *разобличити кога.*

о̀бразит, -а, -о *образан.*

о̀бразитōст, -ости ж *особина онога који је образит. Р-К Реч.*

о̀бразић м *дем. од образ.* — Роговима мараме брисала [је] мокре ... образиће. *Гор.*

образла́га̄ње с *гл. им. од образлагати.*

образла́гати, -а̀злāжēм *несврш. и уч. према образложити.*

обра̀зли прид. непром. покр. *в. образан.* — Мехмед бијаше ниска рода, али момак образли. *Мул.* Брат Сава није богзна како »образли« човјек и не брани се много од муктешевине. *Ђоп.*

образлага́вати, -а̀гāвāм *несврш. и уч. према образложити.*

обра́зложба ж заст. *образложење.* — Правна образложба ионако је без значења. *Мј. 1926.*

обра́зложено прил. *засновано на разлозима.*

обра́зложенōст, -ости ж *особина онога што је образложено.* — Знање се над мнијењем уздиже својом образложеношћу. *Баз.* [У речима] ... ће се осетити ... и сва образложеност њихова. *Бел.*

образложе́ње с **1.** *гл. им. од образложити.* **2.** *давање, изношење разлога*; *разлози, објашњење, коментар.* — Давидовић је сазвао пленум посланичког клуба ... и поставио ... питање Уније ... без неког нарочитог образложења. *Риб.* Платон је хтео да се уз сваки закон напише опширно образложење. *Јов. С.*

обра́зложити, -ӣм и **образло̀жити,** -а̀зложӣм свршс. *поткрепити, подупрети разлозима, засновати на разлозима, дати чему разлоге, мотивисати, објаснити.* — Очекивао би човјек да ће своје гледиште знати образложити другим разлозима. *Крл.* Тражење је образложено, као у осталом и сва тражења те врсте. *Лал.* Павле ... опширно образложи своје убеђење да се одред може спасти. *Ђос. Д.*

о̀бразнӣ, -ā̄, -ō̄ анат. *који се односи на образ (део лица).* — Живци ... долазе из мозга и гранају се у чеоне, усне, носне, образне и очне мишиће. *М 1867.*

Изр. образне кесе зоол. *унутарњи или спољашни набори образа у облику кеса код многих сисара који служе за смештај или преношење прикупљене хране.* — Лети и с јесени сакупља у своје образне кесе жито. *НИН 1960.*

о̀бразнӧст, -ости ж *образитост, осећање части и поштења. Бак. Реч.*

о̀бразовали̏ште с *место где се образује, школа.* — »Филозофија [је] изишла на трг«, те је трг постао образовалиште атенско. *Баз.* Основао [је] колегиј исусоваца с вишим образовалиштем за великашку дјецу. *Водн.*

о̀бразова̄н, -а, -о *који је учењем стекао знања, просвећен наукама, знањем, изображен, наображен*: стручно ~, књижевно ~. — То је образована девојка. Свирала је врло добро у клавир и говорила француски и енглески. *Лаз. Л.* Хоћу да имам отмјену, образовану жену. *Сим.*

о̀бразова̄нӧст, -ости ж *скуп знања стечених учењем; култура.* — Немци се чудили ... њиховој високој образованости. *Нен. Љ.* Римска образованост пада под копита дивљачких буљука. *Матош.*

о̀бразова̏ње с *гл. им. од образовати (се).*

образова̏ње с *образованост*: опште ~. — Лабаво [му] бијаше образовање. *Матош.* Ценимо ... вредноћу, образовање, духовитост. *Јанк.*

о̀бразовати, -зујём сврш. и несврш. **1.** *(на)чинити, устројити, устројавати, створити, стварати, сачинити, сачињавати, формирати.* — Донео [сам] вест да ће наши образовати кабинет. *Нуш.* Најприје образоваше живи ланац. *Божић.* Север образују питоми брежуљци. *Уск.* **2.** *поучавати, предавати другом знање и науку.* — Друге је звао руски Петар Велики да му образују поморски подмладак. *Вил.*

~ **се 1.** *створити се, настати, стварати се, настајати.* — То није особина која се у човеку самоникло образује. *Цар М.* Сутра ће се образовати прва народна влада у Хрватској. *Кол.* **2.** *учити се.* — Оснује ... интернат за хрватску дјецу, која ће се образовати за свећенике глагољаше. *Водн.*

о̀бразо̄внӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на образовање.* — Образовање и васпитање, као резултат образовног и васпитног рада, треба да буду нераздвојни делови потпуно изграђене личности. *Пед.*

о̀брамба ж заст. *о(д)брана, заштита.* — Краљев двор буде стављен под обрамбу силних лумбарада. *Старч.*

о̀брамбен, -а, -о (обично одр.) = одбрамбен *који се односи на о(д)брану, који служи о(д)брани*: обрамбени ратови. — Обрамбена основа ковача Томе Грбе била је разбијена. *Новак.*

о̀брамбено прил. = одбрамбено *изражавајући спремност на о(д)брану, у циљу о(д)бране.*

о̀брамени̏ца ж *в. обрамица.* — Љуба спрема лонце, меће их на обрамените и излази из куће. *Ивак.*

о̀брамица и **о̀бра̄мница** ж **а.** *мало повијена мотка с удешеним кукама на оба краја, која служи за ношење терета о рамену.* — Напунивши ведрице, она их ... пребаци обрамицом на раме. *Ранк.* У Моровићу носе воде у котловима на обрамници као у Млецима. *Павл.* **б.** *торба, тоболац.* — Припртише торбе обрамице. *Мат.* На излазу видјеше ... дјевојчицу с пуном шареном обрамницом на леђима. *Лал.*

обра̀мњача ж *обрамица. Вук Рј.*

о̀брана ж = одбрана **1. а.** *активност, деловање ради отклањања опасности, ради сузбијања противничких напада*: оружана ~, роовска ~, ~ од болести, ~ од клевете и сл. — У обрани наших права бит ћемо овај пут мање безазлени. *Матош.* **б.** *полагање одређеног испита на основу израђеног рада, доказивање оправданости поставки у том раду пред испитивачима*: ~ докторске дисертације. **в.** *у синтагмама које значе систем шаховског отварања, с обзиром на начин игре за који се одлучи играч са црним фигурама*: сицилијанска ~, староиндијска ~. **2. а.** *снаге (људи, средства) које обезбеђују о(д)брану (1а).* — Војничка браћо ... ћесарске земље дична обрано! *Кост. Л.* Тад Агамемнон ... штит ... обрану људску узме. *М-И.* **б.** *браниоци оптуженог на суђењу.* — Како је тај рачун дошао у руке обране? *Обз. 1932.* **в.** *део екипе, момчади, који одбија нападе противничке навале.* — Обрана настоји задржати нападаче. *Бат.*

Изр. нужна ~ *о(д)брана на коју је неко принуђен ради отклањања неминовне опасности.*

обра̀на̄ш, -а́ша м = одбранаш **1.** *онај који (се) брани.* — Бијес обранаша прелазио [је] увијек жестину нападача. *Божић.* **2.** *онај који при разматрању чега једнострано, пристрасно брани одређене позиције, ставове и др.*

обра̀на̄шкӣ, -ā̄, -ō̄ = одбранашки *који се односи на о(д)бранаше, који се брани по сваку цену.* — Нарав му је била обранашка. *Божић.*

обрана́штво с = одбранаштво *о(д)бранашки став, једностраност, необјективна о(д)брана.*

о̀брā̀нӣк, -а и **обрà̀нӣк,** -и́ка м **1.** *изабраник, одабраник.* — Јутрос се љубе у бијела ... лица два обраника једнога народа. *В 1885.* **2.** правн. **а.** *изабрани заступник једне парничне стране, бранилац.* — Редовно бира сваки парничар 1—2 обраника и по једног замјеника. *Мј. 1926.* **б.** *споразумом парничних странака појединац или колегиј који има пресудити њихов спор.* — Њезина је пресуда ... крива, али обраници су ипак пресудили. *Креш.*

обрà̀нилац, -иоца м *бранилац.* — Оста пусто пространо Грахово, и Морача без обраниоца. *Март.*

обрà̀нитељ м заст. *бранилац.* — Доби сјајни наслов обранитеља Хрватске. *Павл.* Младен беше њихов утешитељ, њихов анђео хранитељ и обранитељ у њиховој беди. *Ат.*

обрáнити, о̀брā̀нӣм сврш. = одбранити **а.** *успешно спровести одбрану кога или чега, ослободити опасности, угрожавања, чега нежељеног, неповољног, заштитити:* ~ границе. — Бог да нас обрани! Ча би без ћаће? *Ћип.* Оклоп његов не обрани њега. *М-И.* Сад све устаје на оружје да обрани светиње своје. *Мул.* **б.** *успешно образложити на испиту:* ~ дипломски рад, ~ дисертацију.

~ **се** = обранити се *отклонити од себе опасности, сачувати се, заштитити се.* — Ако си мајстор, обрани се од њега [адвоката]. *Ћор.*

о̀бранити, -ӣм сврш. *задати рану, ранити.* — Брата ми пази, не дај крвнику да га обрани. *Јакш. Ђ.* [Сабља] му засијече раме те и мене тешко обрани. *Шен.*

~ **се** *задобити рану.* — Хајдемо за врућијех рана. Ја сам ти се обранио, побро. *Март.*

о̀браница ж *в. обрамица.*

о̀браничкӣ и **обрà̀нӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на обранике:* ~ суд, ~ пресуда.

обрà̀њљив, -а, -о = обрањив *који се може о(д)бранити.*

обрањáвати, -а̀њāвāм *несврш. и уч. према одбранити.*

обрањáвити, -а̀њāвӣм сврш. *нанети више рана, више пута нанети рану.* — Ранац незграпан ... па тежак, не верујем те ми није сва леђа обрањавио. *Јакш. Ђ.*

обрà̀њив, -а, -о = обрањљив. — Говоримо о обрањивој пријетњи. *Шах 2.*

обрà̀слица и **о̀брaслица** ж *оно што на кочању (стаблу) од зеља наново израсте.* — На столу се пушио тањир купусних обраслица. *Десн.*

обрáслōст, -ости ж *особина онога који је обрастао и онога што је обрасло.*

о̀браст м анат. *кожаст набор у трбушној дупљи који причвршћује танко црево за кичму и кроз који пролазе крвни, лимфни судови са жлездама и живци за црева, опорњак (2)* mesenterium. *Батут.*

обрáстање с *гл. им. од обрастати.*

обрáстати, о̀брāстāм *несврш. и уч. према обрасти.*

обрáсти, -тēм и **о̀брāсти,** -áстēм сврш. (р. прид. о̀брāстао, обрáсла и о̀брāсла, -ло) **а.** прел. *растењем обухватити (што) (о длаци, трави, растињу), унаоколо порасти.* — Трава ће обрасти гроб. *Донч.* Коса му је обрасла главу скоро до обрва. *Петр. В.* **б.** *зарасти, бити обухваћен, бити прекривен чим израслим.* — Црвенило му обли мршаве образе, обрасле у црвенкасту длаку. *Чипл.* Кућица обрашће у коров. *Глиш.* Брежуљак ... је обрастао младом буковом шумом. *Леск. Ј.*

о̀брат м **1.** *обрт (2).* — Можда би се у њој десио обрат, какви се ... врло ријетко дешавају. *Сим.* **2.** *покрет.* — Генерал ... вјештим обратом ту исту руку ... само двама прстима своје руке прихвати. *Јурк.* **3.** *обрт (5).* — Овдје би нашао лијепу ријеч, ондје лијепу мисао или обрат. *Маж. Ф.* **4.** *обртај, мена (месечева).* — Много сам обрата мјесеца трунуо, жив, у гробу. *Уј.*

о̀брāтан и **о̀братан,** -тна, -тно *обрнут, супротан.* — Квалитет литерарне продукције у обратном [је] размјеру са квантитетом. *Матош.* Шта би било ... да је његов [рата] исход био обратан, да је победа била на страни фашистичких сила? *КН 1955.*

Изр. послати писмо обратном поштом *одговорити истог дана.*

о̀брати, о̀берēм сврш. **1.** *скинути, поскидати брањем плодове.* — Обраше се и виногради, прође и кукурузна берба. *Шапч.* **2.** *покупити, одозго скинути (павлаку нпр. с млека).* — Носиле су у марамама јаја и маслац, што су га тајно пред дјецом обрале. *Бен.* **3.** *изабрати, одабрати.* — Силујеш пољачку господу да оберу међу собом краља, не онога кога они хоће. *НП Вук.* Оба жељаху они пред обраним прекинут суцем распру. *М-И.*

Изр. ~ (зелен) бостан *зло проћи, рђаво се провести.*

обрáтити, о̀брāтӣм сврш. **1.** *окренути, обрнути.* — Видећи скрушеника, подигне ... руке и обрати к небу очи. *Гор.* **2.** *управити, упутити.* — Молили [су се] да Ошкопа отргне од ђавола и да га обрати на прави пут! *Мат.* Обратити ријеч и мајци и пријатељу. *Наз.* **3.** *претворити, заменити (чим другим).* — Тамница, на коју је [Галилеј] осуђен, би обраћена у кућевни арѐст. *Петрон.* Бог [би] био праведан кад би му сузе

у бисер обратио. *Гор.* **4.** *превести на другу веру.* — Карло Велики није обратио Саксонце проповедањем. *Кнеж. Б.* Тај човјек је мислио обратити на католичанство све. *Павл.*

Изр. ~ пажњу (позорност) (коме на кога, на што) *указати, приметити; заинтересовати*; ~ пажњу (позорност) на себе *побудити, изазвати интерес, заинтересовати*; ~ плећа, леђа 1) *побећи*; 2) *окренути леђа, плећа у знак непријатељства.*

~ **се 1.** *окренути се, обрнути се.* — Усред разговора ... обрате се [његове] очи генералу с пратњом. *Крањч. Стј.* **2.** *управити се захтевом, молбом, речима, упутити речи* (*коме*). — Не остаје нам ништа друго него да се обратимо на Партију. *Дед. В.* Знаш што, Арсеније, — обрати се [Наталија] мужу — узет ћеш кочију. *Крањч. Стј.* Обратила се ... Паули: — Покажи ми ... где видиш сунце. *Сек.* **3.** *претворити се.* — У помамни вјетар ударио, а у лик се манит обратио! *Њег.* Сва су се гробља обратила у поноре. *Кос.* **4.** *прећи у другу веру, променити уверење, начин живота.* — Да им дамо вјеру до растанка, еја би се како обратили и крвави пламен угасили. *Њег.* Марулић се »обратио од раскалашености и посветио побожном животу«. *Р 1946.*

о̀братњак м и **о̀братница** ж геогр. *замишљени паралелни круг(ови) око Земље на северној и јужној половини на 23° 27′ од полутара, између којих лежи тропски појас, повратник.* — Сладоровцем, што га сада свуда међу обратницима саде, служили су се најприје само на југу Азије. *В 1885.* Жарки или тропски појас простире се између обију обратница. *ОГ.*

о̀братничкӣ, -ā, -ō *који се односи на обратнике.* — Обратничко (тропско) биље није овдје успијевало поради различне топлоте. *В 1885.*

о̀брā̀тно и о̀братно прил. **1.** *обрнуто; супротно чему.* — Кока погреши па снесе јаје у комшијској авлији, или обратно. *Срем.* Могло би се овдје казати и обратно. *Бак.* **2.** *насупрот* (*томе*). — Млађи наранштај, обратно, не види каквим је губитком новина плаћена. *Поп. Б.* **3.** *натраг, у супротном правцу.* — Они одмах, прилично његовом званију, испрате обратно вселенског патријарха. *Њег.*

о̀брā̀тнōст и о̀братнōст, -ости ж *в. супротност.* — Наша замишљена претпоставка и уверење о потпуно мирној ћуди »вечерњих шетача« пресликана је више пута у очевидну обратност. *КН 1958.*

о̀брађа̄ње с *гл. им. од обрађати* (*се*).

о̀брађати (**се**), -ā̄м (се) *несврш. и уч. према обратити* (*се*).

Изр. ~ у прах и пепео *потпуно уништавати до темеља.*

обраћѐник, -ика м *онај који је прешао из једне вере у другу.* — Старац Рустен врло се обрадова обраћенику [Али-паши]. *Том.* Дубоко сам увјерен да ћете ви ... свршити у католичком самостану, као обраћеник! *Крл.*

о̀брā̀ћенōст, -ости ж *интересовање, окренутост, упућеност.* — Колевка ренесансе је Италија. Главна њена карактеристика је ... обраћеност према човеку, земаљском животу и природи. *ПИФ.*

обраћѐње с *гл. им. од обратити* (*се*).

о̀брачӯн м **1.** *рачун начињен после завршеног посла или после неког одређеног рока, коначан рачун.* — [Продавци новина] су ... давали обрачун од јучерашњег броја. *Уск.* **2.** фиг. *сукоб, разрачунавање; озбиљан разговор при расправљању односа.* — Њемачка се почела припремати на обрачун с Енглеском. *ОП 2.* Остатак романтичарске литературе има и у опису обрачуна Васе Решпекта са Матилдом, када је и на пишчево задовољство правда задовољена. *Глиг.*

обрачуна̀валац, -аоца м *онај који врши обрачуне. Р-К Реч.*

обрачуна̀ва̄ње с *гл. им. од обрачунавати* (*се*).

Изр. физичко ~ *туча.*

обрачуна̀вати (**се**), -ујна̀ва̄м (се) *несврш. и уч. према обрачунати* (*се*).

обрачуна̀рац, -рца м ков. *онај који по службеној дужности обрачунава нешто.* — Натјечај за попуњење радног мјеста обрачунарца особних доходака. *ВЛ 1960.*

обрачу̀нати, -ā̄м сврш. *начинити, извршити обрачун, расправити свој сукоб с киме.* — То је човјек с којим само ја обрачунати морам! *Тур.* Како да обрачунамо наше узајамне неправде? *Моск.* Декларација је обрачунала с феудализмом. *ОП 1.*

~ **се** *извршити обрачун* (*у распри, борби, тучи, рату*), *расправити се* (*с ким*). — Свађали су се већ пол године, а данас су се у подне обрачунали. *Бен.* Аустро-Угарска се мора обрачунати са Србијом. *Јов. Ј.*

Изр. физички се ~ *потући се.*

о̀брачӯнскӣ, -ā, -ō *који се односи на обрачун*: ~ период, ~ операција.

Изр. ~ промет *узајамно обрачунавање платежних обавеза међу банкама, без плаћања готовим новцем, клиринг. ЕЛЗ.*

обрашнити, -ӣм сврш. *посути брашном.* — Бијаху му [ушеса] још и сада обрашњена. *Том.*

обрашћѝвати, -а̀шћујēм *несврш. и уч. према обрасти.*

о̀брашчић м **1.** *дем. и хип. од образ.* **2.** *удубљење на кундаку пушке на који се наслони образ.* — [Кундаци] су углавном енглеског типа, без обрашчића са стране. *Стр.*

о̀брва (обично мн.) ж **1.** *длаком обрасло дно чела изнад очне дупље, веђа.* — Извуче се један човек . . . мало сведених обрва, готово намргођен. *Лаз. Л.* Обрве су биле узвијене у правилне, строге упитнике. *Донч.* **2.** покр. *ивица њиве, међа.* — Да ту капу натакнеш на колац, а колац побијеш на обрву њиве, не би се бојао да ће ти врапци и жупарице усјев позобати. *Љуб.* Лијевом обрвом поља пожешког окренусмо на Брестовац. *Павл.*

Изр. набрати, скупити обрве *намрштити се*; припети се на обрве *широм отворити очи да се боље види.*

обр̀ват, -а, -о *који има велике обрве. Рј. А.*

обрва́вати, обр̀вāвāм *несврш. и уч. према обрвати.*

обр̀вати, -āм (аор. 2. и 3. л. о̀брвā и обр̀ва; р. прид. о̀брвао, -āла и обр̀вао, -ла, -ло) сврш. *савладати, надвладати, обузети, освојити.* — Море му обрва срце. *М-И.* Немој, драга, ноћас да те сан обрва, и да склопиш очи на душеку меком! *Шант.*

обр̀вача ж покр. *жена густих, истакнутих обрва. Рј. А.*

о̀брвица ж *дем. и хип. од обрва.* — Обрвице с мора пијавице. *НП Вук.*

о̀бр̀вка ж **1.** *дем. и хип. од обрва.* **2.** етн. *двоструки конац на који се везују конци (нити на ткачком разбоју). Вук Рј.* **3.** *конац којим се брда увезују. Вук Рј.*

о̀бр̀вље с необ. зб. *обрве.* — Климкао је главом . . . уздигнутог обрвља. *Божић.*

обр̀вљивити се, -им се сврш. *постати брвљив.* — Обрвљивила се овца. *Вук Рј.*

о̀брвнӣ и **о̀брвскӣ,** -ā, -ō *који припада обрвама.* — Обрвни лукови су код чимпанзе изразитији. *Финк.* За данашње људске расе треба додати облик чела, дужину обрвне кости, величину вилица и њихов захват. *НИН 1960.* Обрвски сводови. *Терм. 4.*

обр̀ћати, -āм сврш. **1.** *прекрити се рђом, бити обухваћен рђом, зарђати.* — Кад су стали сабље дијелити, дадоше ми старо обрђано. *НПХ.* **2.** фиг. *добити рђав изглед, рђаво изгледати.* — Дрински вуче, што си обрђао? *НП Вук.*

о̀бр̀ће с *побрђе, брежуљкаст крај.* — Погна [коња] ка обрћу на коме је била кућа. *Пол. 1957.*

о̀бре̄д м **а.** *радње утврђене обичајима везане с вршењем религиозних прописа, вршење верских прописа или народних обичаја.* — Мене хоће да сметају у мом религиозном обреду? *Крл.* Мило му бјеше да га [друга] поучи и свадбеним обредима. *Мат.* **б.** црквн. *начин вршења хришћанске црквене службе*: православни ~, католички ~. — У оба [фрагмента] сачувао се комад старог сакраментарија (мисала) по западном обреду. *Водн.* Подизали [су] храмове и опатије, и источног и западног обреда, широм тадашње Хунгарије. *Петр. В.* **в.** *церемонија, уобичајен ред.* — Профињени [су] и замршени дворски обреди, којима јој настојаше угодити. *Креш.*

о̀бре̄дак, -тка, -тко и -е́тка, -е́тко, ијек. о̀бриједак *доста редак.* — Крену [Младен] уз обријетку кржљаву шумицу. *Вуков.*

о̀бредан, -дна, -дно (одр. о̀бреднӣ) *који се односи на обреде*: ~ поезија. — Сцене [у сказањима] губе свој чисти обредни значај, јер к њима придолази све више свјетовних елемената. *Водн.* Фолклор . . . код Лалића ни раније није био површински ни обредан. *Михиз.*

обре́дати, о̀брēдāм сврш. = обредити[1] *обићи по реду, изређати; редом урадити што.* — Пуштао је боцу да често обреда унаоколо. *Бен.* Једним је оком зашкиљио, а другим обредао присутну чељад. *Киш.*

~ **се** = обредити се (1) *изређати се, попити један за другим, послужити се по реду.* — Обредају се њих четрнаесторица. *Том.* Ако су мирна и безбрижна времена, обредају се [сватови] ракијом. *Андр. И.* фиг. Тихи мрмор обреда се столом. *Креш.*

обре́дити[1], о̀брēдīм сврш. = обредати. — Тек их [снаше] једном купицом обреди, пак чутуру на одушке исциједи у своје грло. *Марк. Ф.* Обредисмо све игре које знадијасмо. *Шапч.*

~ **се 1.** = обредати се. — Сви се обредише ракијом. *Лаз. Л.* Остали [су] да ћаскају чекајући да се кавама обреде. *Рад. Д.* **2.** *свршити, израдити.* — [Отац] је обредио био свој посао. *Ков. А.* Кад обреди тај посао он ће . . . навратити у Мостар. *Радул.*

обре́дити[2], о̀брēдīм, ијек. обријèдити, сврш. *обретко посијати, проредити.*

о̀бредӣјк м **1. а.** *црквена књига у којој су прописане молитве и радње за поједине верске обреде, верски церемонијал, ритуал; требник.* — Свећеник . . . чита латинске молитве из обредника. *Нех.* **б.** *церемонија, церемонијал.* — Поклонио се ничице према прописима ондашњег обредника. *Креш.* **2.** *свештеник који обавља неки обред.* — Легатови обредници сви су се већ поставили у полукруг по стубама пред црквеним вратима. *Марк. Ф.*

о̀бре̄дом прил. *редом.* — Од главе по жут цекин иште . . . и за ноћцу обредом дјевојку. *Маж. И.*

обре́ђати (се), о̀брēђām (се) сврш. *обредати (се), обредити (се).* — Да ли је који обређао само десет стража на кордуну? *Буд.* На поласку из села и за лучења обређало би се код њега читаво стадо на солило. *Гор.*

обређи́вање с *гл. им. од обређивати (се).*

обређи́вати (се), -èђујēм (се) *несврш. и уч. према обредити (се).*

о̀бређити, -ӣм сврш. покр. *постати бређа. Рј. А.*

о̀брежак, -шка м (ек. и ијек.) *брежуљак.* — Пространо двориште је на једном обрешку као пропланак. *Дом.* Дуго је требало док је довукао оба комада на обрежак. *Гор.*

о̀брежина ж (ек. и ијек.) *обрежје.* — На морској обрежини. *Дражс.*

о̀брēжје и **о̀брēжје** с (ек. и ијек.) *брежуљкасто земљиште, земља уз обалу.* — Равницом стрниште без краја, по обрежју виногради без краја. *Пав.*

о̀брез м *ивице листова затворене књиге.* — Обрез листова беше жутом бојом обојен. *Шапч.*

обреза́вати, -èзāвāм несврш. *в. обрезивати.*

о̀брезак, -еска м *оно што је отпало при обрезивању. Рј. А.*

обреза́нац, -нца м *обрезаник.* — Викасмо сви: Удри обрезанца! *Шен.*

обреза̀ињк, -и́ка м *мушкарац на коме је извршен обред обрезивања, обрезан човек (муслиман или Јеврејин). Р-К Реч.*

о̀брезати, -ежēм сврш. **1.** *опсећи, орезати, исећи неравне ивице, крајеве чега; исећи сувишне младе ластаре (на лози, воћу, дрвећу).* — [Тих ствари] и нема у данашњим обрезаним ... штампаним књигама. *Срем.* У дрвореду симетрично обрезане крошње кестенова. *Крл.* **2.** *подврћи верском обичају обрезивања (код муслимана и Јевреја).* — [Деца] се одводе заувек да у туђем свету буду обрезана, потурчена. *Андр. И.*

~ **се 1.** *порезати се, посећи се.* — Обреза се Ајкуна дјевојка по злу мјесту, по маломе прсту. *НПХ.* **2.** *бити подвргнут верском обичају обрезивања (код муслимана и Јевреја).* — Вјера ти је непреломна да ћу ја пријећи у твој закон и пуштити се обрезати. *Љуб.*

обрèза̄ч, -а́ча м *нож за резање, обрезивање, урезивање.* — Уреза тупим обрезачем [на крижу] крива и справна ... слова: »Кузма«. *Торд.*

обрези́вање с **1.** *гл. им. од обрезивати (се).* **2.** *одсецање једног дела навлаке на мушком уду, уобичајено према верским прописима код муслимана и Јевреја.* — Коначно ми је пошло за руком ... да присуствујем обрезивању. *Шкреб.*

обрези́вати (се), -èзујēм (се) *несврш. и уч. према обрезати (се).*

обрезѝвач, -а́ча м *обрезач. Бен. Рј.*

обрèзотина ж *комад меса или сала који се обрезује од свињских удова. Вук Рј.*

о̀брекнути, -нēм сврш. *в. обрећи.*

обрекну́ће с *обећање, оно што је обречено.* — Овај смер отписа остаде неиспуњен, како и свечано обрекнуће краља Фрање 1802. *Старч.*

обремѐнити, -èменӣм сврш. *натоварити (коме) бреме, терет; оптеретити.* — Неће мене нитко обременити. *Вел.* Мати [је] обремењена била другом дјецом и пословима. *Мат.*

обрѐсти (се) и **о̀брести (се),** -èтēм (се) сврш. = обрети (се) **1.** *наћи (се).* — Гдје би је год саму обрео — било на пазару, било на води ... пред њом се кочио и банио. *Љуб.* Царица Милица је дошла да обрете главу Лазареву. *Војн.* **2.** *пронаћи, открити.* — Да нам је запитати и оне геније штоно су обрели највећа чудеса нашега вијека ... колико су, снујући своје велике основе, каве ... попили. *Јурк.* Изненада разабереш да си у себи обрео нову душу. *Андр. Н.*

~ **се 1.** *наћи се, створити се, појавити се негде изненада.* — Приметише га тек кад се обрео насред собе. *Петр. В.* Нитко не зна како се обрео у Вучјој Луци. *Куш.* **2.** *окренути се, обрнути се.* — Обре се око себе збуњено. *Божић.* **3.** *претворити се.* — Мелајско се поље обрете у џомбе. *Сиј.*

о̀брет м *откриће, проналазак.* — Учењак је ... обрео нов биологијски обрет да имаде риба које преживају. *В 1885.* Осјећао је ... да је свим тим обретима тек нешто учињено. *Ђал.*

о̀брети (се), обрѐтēм (се) сврш. = обрести (се). *Р-К Реч.*

о̀брēтко, ијек. о̀бријетко, прил. *доста ретко.* — Сад [се] обретко чује да је жив. *Љуб.* Боље се са женом обријетко гледати. *И.*

о̀бретнӣк м *проналазач.* — Одмах би помислио [Ђуро] себе као великог обретника. *Нех.* Он ће постати стваралац, проналазач и обретник. *Уј.*

о̀бретничкӣ, -ā, -ō *који припада обретницима.* — Можда и није љубав ништа друго него некакав обретнички фанатизам. *Бег.*

обрѐћи и **о̀брећи,** о̀бречēм, обрѐчēм и о̀брекнēм (аор. обрѐкох, обрѐче и о̀брече; прил. пр. обрѐкāвши и о̀брекāвши; р.

прид. о̀брекао, обрѐкла и о̀брекла, -ло; трп. прид. обрѐчен, -ѐна, -ѐно) свршн. *обећати, дати реч, обавезати се на што.* — Обрекла сам им веру примити. *Кост. Л.* Нијеси ми писао гдје си, како си обрекао. *Ков. А.*

~ **се а.** *обећати се.* — Сви се објеху нама обрекли. *Шен.* **б.** *обећати једно другом брак; дати реч да ће ступити (с ким) у брак.* — Одлазила [је] у Митровицу, где се била обрекла једном другу. *Поп. Ј.* Ту су се загледали и обрекли једно другом. *Андр. И.*

обрецáвати се, -èцāвāм се *несврш. и уч. према обрецнути се.* — Мамуран свет, ... па љут и једак: кратко запиткује, обрецава се. *Јевт.*

о̀брецāње с *гл. им. од обрецати се.*

о̀брецати се, -āм се *несврш. и уч. према обрецнути се.* — Ја сам тада испадао из равнотеже, обрецао се и вређао. *Петр. В.*

обрецúвāње с *гл. им. од обрецивати се.*

обрецúвати се, -èцујēм се *несврш. и уч. према обрецнути се.*

о̀брецнути се, -нēм се сврш. **а.** *љутито, грубо, осорно проговорити, упитати.* — Господин строго се обрецну на сироту бабу: »Била чувати, кад си гладна!« *Јакш. Ђ.* Јеси ли био код доктора? — обрецне се Непомук љутито. *Донч.* **б.** *подвикнути, издерати се, осећи се, окосити се (на кога).* — Како Ненад не затвори добро врата, жена се обрецну: — Врата! Зар не видиш врата! *Ћос. Б.* — Што гледате! Марш даље! — обрецне се један усташа. *Кал.*

о̀бречити се, -ѝм се сврш. необ. *обрецнути се.* — Ћут', учитељу! — обречи се на њега Радован. *Јакш. Ђ.*

обрúвāње с *гл. им. од обривати.*

обрúвати, о̀брӣвāм покр. *несврш. и уч. према обрити*[1].

о̀бривати и **обрѝвати,** -āм сврш. покр. *обријати.* — Па погини у оно господство, спушти куље, а обриви брке. *Њег.*

о̀бријати и **обрѝјати,** -јēм сврш. **1.** *скинути бријачем, бритвом (жилетом или апаратом) длаке.* — Помисли шта је урадио луди Никола — обријао бркове. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *рашчинити по казни бријањем браде, лишити црквеног чина православног свештеника.* — После је следовала оштра опомена Његовог Високопреосвештенства свештенству: да ће их све обријати, ако се само још једном запева таково »Иже херувими!« *Срем.* **3.** фиг. *преварити, оперушати, опљачкати.* — Дао се у руке нитковићу који га је ошишао и обријао. *Шен.*

Изр. ~ без бритве разг. *насамарити, преварити кога.* — Како те без бритве обрија онај нитков! *Креш.*

~ **се** *скинути себи длаке с лица бријачем, бритвом (жилетом или апаратом).*

о̀бриједак, -етка, -етко и -ијѐтка, -ијѐтко, ек. о̀брēдак.

обријѐдити, о̀бриједӣм, ек. **обрéдити.**

о̀бријетко, ек. о̀брētко.

о̀брис[1] м рус. **1.** *лик (слика) нејасних, овлашних црта, обележен само контурама, скица; силуета.* — Појави [се] сред јасне ноћи на брду Грича црни обрис торња светога Марка. *Шен.* Обриси Апенина оцртавали су се према небу млечне боје. *Јак.* фиг. Нестајали [су дани] у тамним обрисима прошлости. *Сим.* **2.** *црта, линија.* — Тај женски торзо ... рељефношћу својих обриса окамени ... извјесно тијело. *Крл.* **3.** *скица, оно што се прво забележи на хартији.* — Много рада лежи између првог обриса и зреле густоће литерарног ткива. *Михиз.*

о̀брис[2] м *чисто место на брду, чистина, пропланак.* — Моја су жита на обрису, па им не шкоди роса. *Рј. А.*

обрисáвати (**се**), -ѝсāвāм (се) *несврш. и уч. према обрисати (се).* — Пх ... пх ... — обрисаваше си зној велики дух. *Ков. А.*

о̀брисати, -ишēм сврш. **1. а.** *уклонити брисањем, отрти.* — Миха се обазре, обрише крвав нож о мекану длаку. *Гор.* Освануо је Божић. Србијо, обриши сузе са свог мученичког лица! *Ћос. Д.* **б.** *почистити, склонити.* — Обрисао сам руком изломљена палидрвца. *Јак.* фиг. Један митраљез обриса сокак испред њих дижући прашину. *Лал.* **2.** *удесити, нагрдити, осрамотити.* — Мени још не треба момак, и још као ти [рече она]. — Баш те је обрисала, — викао је Јакан. *Сим.*

Изр. ~ нос (коме) *обрисати (2), постидети, посрамити (кога).*

~ **се 1.** *склонити, уклонити воду са себе брисањем.* — Уми се, обриса се малим убрушчићем. *Вес.* Обриса се рукавом. *Дав.* **2.** подр. *не очекивати ништа, помирити се са остајањем без икакве користи, убрисати се.* — Вукли сте ме за нос, а напокон, драги апотекару, обриши се. *Шен.* Овога пута [ће Алекса] да се обрише за мастан ујам. *Рад. Д.*

обрѝсāч, -áча м *брисач, оно о што се нешто брише (нпр. ноге).*

Изр. добити ~ *бити изгрђен, посрамљен.*

о̀бриснӣ, -ā, -ō *који се односи на обрис*[1]. — Други [су] вукли танке потезе, с много обрисних варијанта. *КР 1924.*

о̀бритвити (**се**), -ѝм (се) сврш. покр. *в. обријати (се).* — Барлу [је] велика коса, а ... нема [га] ко обритвити. *Миљ.*

о̀брити[1], о̀бријēм сврш. *изрити унаоколо. Вук Рј.*

о̀брити[2] **(се)**, о̀бријēм (се) сврш. покр. *обријати (се).* — Човјек га је обрио, само над устима стоје му подрезани брци. *Шен.*

обри́цāње с *гл. им. од обрицати (се).*

обри́цати (се), о̀брйчēм (се) *несврш. и уч. према обрећи (се).*

обри́чити (се), о̀брйчӣм (се) сврш. покр. *обријати (се).* — Он обричи бијелу браду. *НП Вук.*

обр̀катити, -ӣм сврш. *добити бркове, постати бркат.* — Док не пробије брада и не обркати, не пуштају га из скамија. *Шапч.* Гле само како је обркатио и обрадатио! *Ивак.*

о̀бркнēз м *в. оберкнез.* — [Устаници] су тражили ... народ да има једног изборног великог кнеза (према дванаесторици обркнезова). *Гавр.*

о̀брлајтнант м нем. *(нат)поручник некадашње аустро-угарске војске.* — За катедром стоји господин обрлајтнант професор Клајић. *Ћос. Б.*

обрла́тити, обр̀лāтӣм сврш. **1.** *окренути (кога) на своју страну, придобити.* — Сина ти је обрлатила, да знаш. *Рад. Д.* Дјед је добре воље, сад га могу обрлатити да ми испуни најновију жељу. *Пав.* **2.** *обузети, обухватити.* — Пјена [му је] избијала на уста и обрлатила уснице, браду и нос. *Ков. А.*

обрлаћи́вати, -а̄ћујēм *несврш. и уч. према обрлатити.*

обрља́вити, обр̀љāвӣм несврш. **1.** *постати брљив, шашав. Р-К Реч.* **2.** *постати болестан од брља. Р-К Реч.*

обр̀љати, о̀бр̀љāм сврш. покр. *укаљати, упрљати.* — фиг. Ти издао пријед и послиједь, обрљао образ пред свијетом. *Њег.* Ако обрљаш свој образ, сва ће Црна Гора осјетити стид. *Нен. Љ.*

обр̀љуга ж покр. *упрљана, прљава жена. Вук Рј.*

обрљу́кати, обр̀љӯкāм сврш. *в. обрлатити.* — Нећеш ти мене тако лако обрљукати чашом вина. *Кал.*

о̀бр̄нут, -а, -о **1.** *трп. прид. од обрнути.* **2.** *који је сасвим различит; који противуречи другоме, супротан.* — Научници [су се] још дуго служили обрнутом методом. *Баб.* Садржај и опсег појма стоје у обрнутом односу. *Лог. 2.*

обр̀нути, о̀бр̄нēм (аор. обр̀нух и о̀бртох) сврш. **1.** *окренути (1).* — Уђе у собу, обрте кључ у брави и леже да спава. *Ранк.* Обрне главу, као да хотице хтједе показати своју зловољу. *Шимун.* **2.** *променити правац кретања, упутити на другу страну.* — Берлински уговор ... је Аустрију, избачену из Немачке, обрнуо на исток. *Јов. С.* **3.** *управити у извесном правцу.* — Он би обрнуо према њему свој непостојани поглед. *Десн.* **4.** *отићи, упутити се.* — Они сви изиђу из шанца ... па одande обрне куд је ко знао. *Вук.* Цар Солиман с Ибрахим-пашом обрне [с војском] доле. *Нех.* **5. а.** *променити, изменити.* — Турска је ... обрнула политику и удружила се с руским непријатељима. *Нов.* **б.** *преобратити, преокренути.* — Кад не можеш одвратит удес црни, стрпљењем га у шалу ти обрни. *Богд.* **в.** *навести, обрлатити.* — Момир [је] обрнуо сав свет на своју страну. *Каш.* **г.** *претворити.* — Стаде тутањ нашијех пушака, и обрне сватове у сноплье. *Ботић.* **6.** *променити тему разговора, почети говорити нешто друго; почети говорити друкчије или другим језиком.* — Пише ли ти старији син Петар? — обрне говор Иво. *Ћип.* Сједнувши обрну талијански да им нешто прича. *Мат.* **7.** *настати, почети.* — Кад обрну треће љето, наканих се и отидох. *Вук.*

Изр. главе неће да обрне *ни да погледа;* ~ (други) лист *почети друкчије, на други начин (поступати);* ~ копље *престати се борити;* окрени — обрни *узми како год хоћеш, овако или онако, друго не може бити, погледавши са свих страна;* ~ плећа 1) *побећи;* 2) *окренути леђа.*

~ се 1. а. *окренути се.* — Јеле се обрне и угледа је. *Војн.* Станко га погледа ... па се обрне на другу страну. *Шимун.* **б.** *преврнути се, окренути се целим телом.* — Нека се обрне на леђа. *Вес.* **2. а.** *погледати окрећући се, осврнути се.* — Обрте се једном два по соби. *Лаз. Л.* **б.** *осврнути се, потражити.* — Стани, рече у себи. Обрни се за неким предметом. Дотужити можеш од фантазирања. *Божић.* **3.** *преокренути се, променити се.* — Послије смо разумјели да сте заиста били јако болесни, но хвала Богу кад се на добро обрнуло. *Вук.* **4.** *приволети се коме, пристати уз кога.* — Како се цура преврнула и уједанпут к мени обрнула. *Шен.* Али се Ошкоп не обрну богу, јер му ђаво бјеше обрекао дуг вијек. *Мат.*

о̀бр̄нуто прил. *насупрот, супротно (коме, чему).* — Она, обрнуто од већине свeта, само површно прође погледом прве странице новина. *Андр. И.* Иван је био представник власти, културе, моћи, док је сељак, обрнуто, представљао сиромаштво и незнање. *Шуб.*

о̀бров м *опкоп, јарак.* — Ондје ти је дубок обров управ до кољена, а зелена шаша до појаса. *Бог.*

обр̀овити, о̀бровӣм сврш. *направити, ископати ров, јарак око чега, опкопати.* —

Обровити ... око куће да вода отјече. *Вук Рј.*

обро̀дити, ȍбродӣм свршн. *донети род, родити.* — Ове године [су] воћке лијепо обродиле. *Јурк.* Да вам лоза не оброди чичком, а воћка дрењином. *Љуб.*

~ **се 1.** *донети плод, испунити се, окитити се родом.* — Алај се је јавор обродио, све бисером и драгим каменом. *НПХ.* **2.** *породити се.* — Снаја ми се, да опростиш, обродила. *Рј. А.*

о̀брок м **1.** *оно што се једе (или пије) за време једног обеда; одређена количина јела или пића.* — Нису ни свршили с вечерњим оброком, кад су Павку позвали. *Михољ.* Старац ... узе у руку парче тврде окореле проје и три стручка бела лука. — ... То ми је оброк за данас, то су ми јутрос донели. *Ранк.* фиг. Већ је просјак био исцрпио свој оброк пута и тијело му је тражило одмор. *Кал.* **2.** фиг. *отплата, рата.* — Нагодише се с главаром због исплате дуга и камата у два оброка. *Ћип.* Ви сте ми се грозили када бих закаснила својим отплатним оброком. *Кум.*

о̀бронак, -о̄нка м *благо нагнута страна брда, планине; падина.* — Од Јашева диже се на обронку брда у полукруг лијепа зидана цеста. *Шен.* Пут ... се нагло обара и низ хридине и обронке вијуга и спушта ка Дрини. *Андр. И.*

обро̀нити, ȍбронӣм свршн. **1.** *порушити.* — А кад пуче танка коцијанка [лубарда], Дрежнику је врата иставила, и око њи' зид [је] обронила. *НП Вук.* **2.** *залити, облити.* — Гледа краљу што му књига пише, низ образ га сузе обронише. *НП Вук.*

~ **се** *срушити се, скотрљати се.* — Само каткад са врлети оброни се камен који и са хуком доле слети. *Митр.*

о̀бронкаст, -а, -о *сличан обронку, који лежи (стоји) на обронку.* — Шири [се] и диже [поље] у обронкасте виногради. *В 1885.*

обро̀нути, ȍбронӗм свршн. *оронути.* — Да разгледам онај бели отесани камен што држи обронули свод. *Шапч.*

обро̀нчић и **о̀брончић** м *дем. од обронак.* — Саће с Лином к води низ зелен, стрменит обрончић. *Шимун.*

оброђа̀ва̄ње с *гл. им. од оброђавати (се).*

оброђа̀вати (се), -ђа̏ва̄м (се) *несврш. и уч. према обронити (се).*

о̀брођено̄ст, -ости ж *особина онога што је оброђено. Р-К Реч.*

обро̀сити, ȍбросӣм свршн. *поквасити росом, оросити, овлажити.* — Ја ћу се нада њ навинути ... да га младог роса не оброси. *Ботић.* Даница оброси земљу. *Марет.*

~ **се** *оросити се, поквасити се (чиме), прекрити се ситним капљицама росе, зноја и сл.* — Скуте [јој робиње] носе да се не обросе. *НП Вук.* Већ им се чела бијаху обросила, а кроз кошуље почео продирати зној. *Ћип.*

обро̀ћити, ȍброћӣм свршн. *обојити у браћу. Вук Рј.*

о̀брочан, -чна, -чно *који се врши у оброцима, на рате.* — Ако и предвиђам оброчну отплату ... бит ће она знатно отешчана. *Мј. 1926.*

о̀брочно прил. *у оброцима. Деан. Рј.*

о́брст и **о̀брст** м нем. варв. **1.** *павлака, кајмак са куваног млека.* — [Бела кафа] с дебелим обрстом. *Срем.* **2.** *в. обрстар.* — Обрст, прави вол ... почео се на мене дерати. *Јонке.*

о̀брстā̏р м нем. *пуковник.* — Трећу [војску] ћера млађан обрстар. *НП Вук.* У царској служби дотјерао [је] до обрстара. *Ћал.*

обрста̀рија ж *служба, чин, звање обрстара.* — Гурну Клефелд Патачића с обрстарије. *Шен.*

о̀брстарица и **обрста̀рица** ж *жена обрстара, пуковниковица.* — Код госпође обрстарице мало да нијесам пропала у земљу од срамоте. *Шен.*

о̀брстā̏рскӣ, -ā̏, -ō̏ *који се односи на обрстаре.* — Клефелд га ухвати у ступицу обрстарску. *Шен.*

обр́стити, ȍбр̄стӣм и **обр̀стити,** -ӣм (трп. прид. ȍбршћен и ȍбр̄шћен) свршн. *појести брстећи, појести уопште све лишће и ситне гранчице, оставити без лишћа или плода.* — Појели све што се може појести ... те канда мисле да падну у које друго село да и њега обрсте. *Нуш.* Виде храстове ... изнакажене, обршћене експлозијом. *Бос. Д.*

обрстла̀јтнант м нем. варв. *потпуковник (у бившој аустро-угарској војсци).* — »Ал' чекајте«, заврши обрстлајтнант. *Шен.*

обрстла̀јтнантица ж *жена обрстлајтнанта.* — Обрстлајтнантица Кушевићка приповиједала ми је цијелу ствар. *Шен.*

о̀бр̄т и **о̀брт** м **1.** *занат(ство).* — Говорио је кратко ... нишанећи ... на занемарен наш обрт и трговину. *Коз. Ј.* Израда филигранских предмета, дуборез ... златарски обрт, умјетничка столарија и керамика. *ОГ.* **2.** *преокрет, промена.* — Збуњени овим неочекиваним обртом официри нису знали у први мах шта раде. *Јов. С.* [Прича] је без драматских обрта. *Сим.* **3. а.** *оптицај (новца, капитала); ток, правац кретања.* — Потребан [је] брз и жив обрт капитала. *Глиш.* Покуша један да цијелој страни да

други обрт. *Чол.* **б.** *промет (годишњи).* — Обрт предузећа је удвостручен. *Пол. 1959.* **4.** *обртај, окретање.* — Млазеви музике и пјесме вриште испод обрта дугмета [радио-апарата]. *Ђон.* **5.** *израз, фраза.* — Језик је постао жив . . . пун речи и обрта из разних жаргона и из разних области људског духовног деловања. *Т. књ.* Речник детета је сиромашан, реченица са мало обрта. *Пед.*

Изр. пустити у ~ *пустити у оптицај, у живот, у стварност*; ствари су узеле рђав ~ *ствари су пошле рђаво, рђавим током.*

о̀бртāј м **1.** *један круг при окретању око једне осн или тачке (тако да се поново дође у полазни положај), окрет.* — Није могуће израдити точкове способне да под оптерећењем издрже огроман број обртаја. *Б 1958.* [Мотори] се окрећу брзином од 300 обртаја у минути. *КН 1955.* **2.** *в. обрт (2).* — Непосредне користи од свакога обртаја ствари, врло су појмљиве. *О 1875.* Након читава низа замршених обртаја коначно му је пошло за руком. *Креш.*

обр̀тāлка ж **1.** *вртешка; греда намештена на усправну ос тако да се може обртати, окретати. Вук Рј.* **2.** *засун који се окреће. Вук Рј.*

о̀бр̀тан, -тна, -тно **1.** *окретан, брз, хитар.* — Шијаци [су] разумни и обртни људи. *Ков. А.* Тако постаде обртан и храбрен. *Ћип.* **2.** *који се односи на обрт (2), на преокрет.* — Док, једног дана, не дође неки обртни тренутак. *Сек.* Догађаји су га . . . били довели на обртну тачку, кад је сваки тренутак скуп. *Јов. С.* **3. а.** (одр.) *који се односи на обрт, занат, занатски*: ~ радиност, ~ школа. **б.** *који се односи на обрт, који је у оптицају*: ~ капитал.

Изр. обртна средства фин. *средства која се у процесу рада употребљавају и која своју вредност преносе на нови производ*; обртни лист *в. обртница.*

о̀бр̀тањ, -тња м **1.** *предњи део кола који се може окретати на једну и на другу страну.* — Положио [је] трупце на обртањ. *Гор.* Григорије ишао држећи се за предњи обртањ, на којем је седео брат. *Моск.* **2.** *двоструки покретан прстен који служи за привезивање коња. Вук Рј.*

о̀бр̀тāње с *гл. им. од обртати (се).*

обр̀тàрина ж *порез на обрт, на промет.* — Тога Пилата оглобио је он на 30 фор. глобе што не плаћа »обртарину« на робу. *Ћип.*

о̀бртати, -рћём несврш. **1.** *несврш. и уч. према обрнути.* **2. а.** (с ким) *поступати.* — Био сам »господски син« разуме се да је учитељ обртао са мном друкче. *Марк. Св.* Он би хтио владику којим би могао обртати по својој вољи. *Мат.* **б.** (кога) *заваравати, варати, окретати, чинити (с киме) шта се хоће.* — Сувише је мек и добар . . . па га везују и обрћу како хоће. *Андр. И.* **3.** *прометати, радити са чиме.* — [Фрау Роза] седи у свом »биро«, прави новац, шаље га сину, а он га тамо у свету даље и боље обрће. *Сек.*

Изр. ~ кабаницу *мењати мишљење, уверење, став*; ~ кога око малога прста *имати велики утицај на кога, радити с киме по својој вољи*; ни главе не обрће *не мари, баш га брига*; обрће (други) лист *мења понашање, поступа друкчије (обично горе, строже итд.).*

~ **се 1.** *несврш. према обрнути се.* **2. а.** *окретати се око себе у месту.* — Откада се свијет обрће, био нам је једнак вазда. *Шен.* **б.** *окретати се у круг (око чега).* — Гледам онога коња . . . који се обрће око оне мотке, па све мислим како му се већ једном не заврти мозак. *Јак.* **3.** *бити везан (за кога или за што).* — [За време кнеза Михаила] се сва наша спољашња политика обртала око Русије. *Јов. С.*

Изр. поче му се свест ~ *добио је несвестицу.*

обр̀тāч, -áча м анат. *други вратни пршљен, краљешак, који служи као осовина за окретање главе* epistropheus. *Терм. 4.*

обртáчев, -а, -о *који припада обртачу*: ~ зуб. *Терм. 4.*

о̀бртимицē прил. *као обртом, као занатом, занатски.* — Њима [су се] бавили рутинирано и обртимице, само да приграбе што више гулдена. *Бат.* Трговци . . . се . . . обртимице баве трговином стоке. *Обз. 1932.*

о̀бртимичан, -чна, -чно *који се врши обртимице. Прав.*

обр̀тиш, -йша м покр. *вртлог.* — Изгледа да су запали у обртиш: око понора их мутна вода носи, кружећи и враћа их. *Лал.*

обр̀тљив, -а, -о *који се може обртати, окретати*: обртљиви прст. *Терм. 4.*

обр̀тљивṑст, -ости ж *особина онога који је обртљив и онога што је обртљиво. Р-К Реч.*

о̀бртнйк м *онај који се бави обртом, занатом, занатлија.* — Позајмљује . . . новац . . . варошким трговцима, обртницима и гдјекојему сељаку. *Ћип.* Обртници су тако скупи да се једва може поправити пипа на водоводу. *Бег.*

о̀бртница ж *исправа надлежне власти за обављање каквог обрта, заната, мајсторско писмо.* — Овлаштени обртник је само онај који има обртницу. *Мј. 1936.*

о̀бртнйчкй, -ā, -ō *који се односи на обртнике, занатлијски.* — Развојем индус-

тријских градова, поред обртничког сталежа, појавила се радничка класа. *ОГ.*

о̀бртништво с зб. *обртници, занатлије.* — Ту је мајдан шијачкога обртништва. *Ков. А.*

о̀бртно̄ст, -ости ж **1.** *вештина, окретност, сналажљивост.* — Облаци свих могућих миомириса [продиру] ... из дворане кухињскога умијећа и обртности. *Ков. А.* **2.** *обрт, занатство.* — У обртности ... Унгарија је такође у назатку. *Старч.* Стао [је] издавати Смедеревски гласник, »лист за трговину, обртност«. *Мил. Ж.*

о̀брӯб и **о̀бруб** м **а.** *оруб крајем или около нечега.* — Надгледник истражног затвора [је] с љубичастим ознакама и обрубом на службеној капи. *Јонке.* **б.** *гајтан или ширит по ивици (чега).* — Обуче [отац] димије са златним обрубом око цепова. *Лал.* **в.** *руб, ивица.* — Њено [лице] држим на оку читаво, сваку бору, трепавице, обруб уста. *Кул.* Залазе у кућу уз сами обруб вратница. *Божић.*

о̀брубина ж *руб, ивица.* — Остаје само прочеље олтара и његове ребрасте обрубине степеница. *Божић.*

обру́бити, о̀брӯбӣм свршн. **1.** *обрезати, опсећи, сасећи.* — У врту му једна крушка, ине воћке већ је сјекиром обрубио. *Ков. А.* **2. а.** *опшити, отпочити рубом.* — Црноока госпођица, са врло красним цицелама, обрубљеним крзном, чула се да вришти. *Мил. В.* **б.** *окружити, оивичити, уоквирити.* — Лице, још сада свјеже сачувано, обрубљено црном косом. *Цар Е.* **3.** покр. *намрешкати.* — [Гледа] море већ обрубљено подневним вјетрићем. *Војн.* **4.** фиг. *обузети; стегнути.* — Обруби га тјескоба. *Божић.*

обрубљи́вати, -у̀бљујēм *несврш. и уч. према обрубити.*

о̀брубнӣ, -ā, -о̄ *који се односи на обруб, ивични.* — [Маса] је ... бацала велико обрубно гробно камење на стражу. *Пол. 1959.*

о̀брубња̄ци м мн. (јд. о̀брубња̄к) зоол. *водени полипи* Hydrozoa: корални ~. *Бен. Рј.*

обружи́вати (се), -у̀жујēм (се) *несврш. и уч. према обружити (се).*

обру̀житељ м *онај који обружује.* — Анђео твој силни нека буде обружитељ и прогонитељ њихов. *Краљч. С.*

обру̀жити, о̀брӯжӣм свршн. **а.** *учинити ружним, нагрдити, наружити.* — То исто чувство обружило [је] и лијепо, духовито лице госпође Матковић. *Коз. Ј.* **б.** *нанети срамоту, осрамотити.* — Обружи ми цуретина кућу, мислио је. *Мил. В.* Погрдили [су ме] и обружили ваши пријатељи. *Креш.*

~ се повр. и уз. повр. *нагрдити себе или један другога, наружити се; осрамотити се.*

о̀брука ж необ. *брука, срамота.* — И ти се надаш таку обруку ... да ће прегорет' Турчин, Сулејман? *Јаки. Ђ.*

обрука́нац, -нца м *човек који се обрукао, обрукан човек.* — Нећу да те зову обруканцем! *Гор.*

о̀брукати, -а̄м свршн. *осрамотити (кога).* — Што ме обрука, несрећни сине? *Глиш.* Таквим гримасама жели исмијати и обрукати његову особу. *Креш.*

~ се *осрамотити се.* — Свјестан [је] и сигуран ... да се неће пред њом обрукати. *Ивак.* Зар сам толики народ позвао на прославу па да се обрукам? *Ћос. Д.*

обру́нити, о̀брӯнӣм свршн. покр. *окрунити, скинути (с крајева).* — Колико је цвијећа са дрвета ... већ обрунило! *Кур.*

~ се *окрунити се, одвојити се, осути се.* — Кад му се она [земља] обруни испод прста, сува и топла као пепео, он је баци. *Лоп.*

обруњава́ти, -у̀њава̄м *несврш. и уч. према обрунити.*

о̀бруњавити, -ӣм свршн. *постати руњав, одлакавити, добити густу длаку.*

о̀брус м *убрус, ручник.* — На главу метну [турске жене] један **велики обрус.** *Маж. М.*

о̀брусити, -ӣм свршн. нар. песн. *обљубити.* — Па се синоћ мене зарекао да ће ... моје бје'ло обрусити лице. *Вук Рј.*

обру́сити, о̀брӯсӣм свршн. **1.** *тоцилом, брусом дотерати; брусом наоштрити.* — Аутоматски [се] комади доводе пред тоцило, обрусе на меру и уклоне. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *одбрусити, оштро одговорити, рећи.* — Бране обруси мрко, као што говори раван с равним: — Одбиј од стола! *Ћоп.*

о̀брӯч м (лок. обру́чу и о̀брӯчу; ген. мн. обру́чā и о̀брӯчā) **1. а.** *метални или дрвени круг којим се причвршћују дуге на буретy, каци и сл. да чврсто стоје једна уз другу.* — Он је ... набијао обруч на кацу. *Лал.* **б.** *халка, беочуг.* — У зиду [је] био забијен дебео гвозден обруч. *Шен.* **2.** *дрвено коло, котур којим се деца играју терајући га штапићем.* — Терају шареним штапићем шарени куповни обруч. *Срем.* Дјеца ... котрљају обруче. *Кал.* **3.** фиг. *круг, колут.* — Очи му се светлеле, а око њих се обавио обруч тамнила. *Петр. В.* Златни жути обручи задњега сунца спуташе облаке тешке над градом. *Кркл.* **4.** фиг. *мноштво људи у кругу око чега.* — У ... сељачком обручу око касарне осјећала се узбудљива напетост пуна ишчекивања. *Ћоп.* Нашла се опкољена обручем ... жена. *Божић.* **5.** фиг. *опкољавање, окру-*

жење, блокада. — Наше јединице извукле [су се] из обруча [фашиста]. *Поп. Ј.* Два дана и двије ноћи крчио је он себи пут **из** обруча. *Донч.* **6. а.** *стега, дисциплина.* — Држава као војна и привредна организација стално је јачала, и све више стезала појединце у свој обруч. *Јов. С.* **б.** *оквир, границе (чега).* — Скокнуо [си] без припреме из обруча пристојности. *Мих.* Ја видим . . . како с праском, прскају сви они обручи старе животне моћи друштвене. *Вас.*

Изр. **затворити ~** војн. *затворити, завршити опкољавање*; **набити један, два обруча** (1а) *обићи један, два пута (око чега).* — Спасоје . . . наби око куће два обруча, и ништа — тишина свуда. *Сиј.*; **стезати ~ око кога** *сужавати круг опкољавања (непријатеља)*; фиг. *вршити већи притисак на кога.*

обруча́вати, -ўчава̄м несврш. *уобручавати, чинити обруч око чега, окружавати.* — Обручава је пустошна чистина . . . оштрог камењара. *Божић.*

обру́чак, -чка м *дем. и хип. од обруч.* — Проплану бисерне звијезде, сребрни луне обру́чак. *Крањч. С.*

о̀бручан, -чна, -чно *који се односи на обруч. Бен. Рј.*

обру̀чӣ, -а́на м *лонац који има око себе као обруч. Вук Рј.*

обру̀чӣње с *гл. им. од обручати.*

обру̀чара ж заст. *широка сукња у моди у 19. ст. испод које је било попреко ушивено неколико обруча да би стајала раширена, кринолин.* — Млада гизделинка . . . бјеше сукњом обручаром заузела више од пола собе. *Јурк.*

о̀бручаст, -а, -о *који је сличан обручу, који је као обруч.* — [Раскошне форме] није могла прекрити и затајити ни најновија мода са својим . . . обручастим рукавима. *Ђал.* [Жена му је] ниска, обручастих ногу. *Кал.*

обру̀чати, -а̄м несврш. *набијати обруч (обруче), стављати обруч(е) (на што), стезати.* — фиг. Као да двадесет бачвара обручају тужно срце моје. *Ков. А.*

обру́чац, -чца м *дем. и хип. од обруч.* — Затитрат ће плоче, листићи и обручци. *Наз.*

обручѐње с *гл. им. од обру̀чити се.*

обру̀чина ж *аугм. и пеј. од обруч.*

о̀бручити, -ӣм сврш. покр. *обрукати, осрамотити (кога).* — Пошто ме обручи, умаче у кућу. *Љуб.* Упита га: . . . — Што данас мене и моје на правди обручи? *Тип.*

~ се *обрукати се, осрамотити се.* — Донесе га неко чудо да га међу нама уловi, да превјеримо и да се обручимо. *Љуб.* Свјетује [га] . . . да се прође туђе [круне], којом ће се обручити. *В 1885.*

обру̀чити се, о̀брӯчӣм се сврш. **а.** *заручити се, верити се.* — Због ње се мора с Момиром да заволи и обручи. *Каш.* **б.** *заверити се, обећати се (девојка момку).* — Обручила ми се једне студене ноћи на пустој пољани. *Мас.*

обру̀чић м *дем. од обруч.* — Дигнем ту ножицу, а на њој танки сребрни обручић. *Маж. Ф.*

о̀брӯчје[1] с *зб. им. од обруч. Вук Рј.*

о̀брӯчје[2] с *заруке, веридба; обећање да ће се за кога удати.* — Дјевојке [су] . . . без обручја. *Кур.*

о̀бручнӣ, -а̄, -о̄ *који је намењен за обруче, који је као обруч.* — Те количине потковног материјала састоје се од клинаца за потков стоке, обручног гвожђа за потковице. *Пол. 1944.*

обрушáвање с *гл. им. од обрушавати (се).*

обрушáвати, -ўшава̄м и **обрушѝвати,** -ушујēм *несврш. и уч. према обрушити.*

~ се 1. *несврш. и уч. према обрушити се.* **2.** *спуштати се нагло и ниско (обично о борбеном авиону).* — Штуке су се обрушавале право на њих. *Дед. В.*

обрушѝвач, -а́ча м авиј. *врста лаког бомбардера који може да се обрушава.* — Није јасно да ли је то био немачки обрушивач. *Пол. 1944.*

о̀брушити, -ӣм сврш. **1.** *бацити, оборити, сручити.* — Сјећате ли се како је . . . непријатељ обрушио на нас сву своју силу? *Тито.* **2.** *срушити.* — Удар воде . . . распрскао се у безброј снажних млазева који су . . . обрушили плафон хале. *Пол. 1959.*

~ се *сручити се.* — На њих се сада обрушише све слободне батерије Дринске дивизије. *Лаз. М.*

обр̀чити, о̀брчӣм сврш. *добити бркове.* — Млађи брат тек обрчио. *Пол. 1959.*

обршáвати, обр̀шава̄м и **обршѝвати,** обр̀шујēм *несврш. и уч. према обршити.*

обр̀шити, о̀бршӣм сврш. **1.** *свршити, учинити, обавити.* — Како-тако, ипак је он свој посао обршио. *Маш.* Овај заиста у часу с тиме обрши. *Креш.* **2.** покр. *доживети несрећу; рђаво проћи, десити се (коме) што зло, рђаво.* — Овако ти сваки непријатељ обршио и на мору и на суху, као што је данас овај Фурлан! *Љуб.* Он се уметнуо на покојног стрица . . . и обршиће кā он. *Мат.*

~ се *свршити се, обавити се.* — Издао . . . [је] налог . . . да се по законима и обичајима обрши и једно и друго. *Шуб.*

о̀брштар и **о̀брштер** м нем. заст. *обрстар, пуковник.* — Ишла [је]... пешадија обрштара Махњицкога. *Кнеж. Л.* Немци... подигну српски фрајкор, под обрштером Мијаљевићем. *Вук.*

обу́бати, о̀бӯбам сврш. *смазати, изјести.* — И мене газдарице потварају да сам њима сир изео... саме су га обубале. *Вук.*

обу̀божати и **обубо̀жати,** -ам сврш. покр. *постати убог, осиромашити. Вук Рј.*

обу̀божити, -им сврш. *учинити кога убогим, осиромашити кога. Деан. Рј.*

обу́вало с заст. *ципела, обућа.* — На једном углу... било цијело јато младенаца, напола жутих обувала. *Кум.*

обу́ва̄ње с *гл. им. од обувати (се).*

обу́вати (се), о̀бӯвам (се) *несврш. и уч. према обути (се).*

обу̀ваћи, -а̄, -е̄ *који служи за обување. Вук Рј.*

обу̀вача ж *кожна врпца, којом се обућа (обично опанци) привезује, причвршћује за ногу.* — Јутрос рано обува опанке... обуваче чврсто спиња Лука. *Март.* Спаде јој опанак, стаде да веже обувачу. *Сиј.*

обувéнац, -нца м *доњи, већи листић у плеви; кошуљица житног зрна, оно у чему је оно као обувено. Бот.*

обудо̀вети и **обудо̀вити,** -вим, ијек. обудо̀вјети и обудо̀вити, сврш. **1.** *постати удов или удова.* — Обудовивши уда се у Добриња за Тешу. *Вук.* Мужина помисли на своје село, на обудовјелу матер. *Гор.* Неке године је обудовио и није се више ни женио. *Андр. И.* **2.** *осиротети, остати без старешине (о цркви). Рј. А.*

обудо̀вјети и **обудо̀вити,** ек. обудо̀вети и обудо̀вити.

обу́жити, о̀бӯжим сврш. покр. *начинити нешто ужим, сузити.* — Крадимице [су нам] обужили ту међу. *Љуб.*

обузбија̀ти, -у̀збијам *несврш. и уч. према обузбити.*

обу̀збити, о̀бузбијем сврш. *сузбити, одбити.* — Не би л' ове обу̀збили Турке. *Вук Рј.*

обуздава̀ње с *гл. им. од обуздавати (се).*

обуздава̀ти (се), обу̀здавам (се) *несврш. и уч. према обуздати (се).*

обу̀здати, -ам сврш. *задржати у границама допуштеног, савладати, зауздати, укротити.* — Собарица... није могла да обузда своје злобе напрам старој госпођи. *Том.* У оваквим временима много је лакше покренути него обуздати људе. *Ђос. Д.*

Изр. обуздај (свој) језик *кажe се као опомена некоме да пази на оно што говори или да мање говори.*

~ **се** *савладати се.* — Имао је своју заставу, али касније се обуздао. *Л 1905.*

обу̀зе̄ти, о̀бузмем сврш. **1.** *обујмити, обухватити рукама, загрлити.* — Јанош [ју је], жељно и снажно, својим рукама обузео. *Берт.* **2. а.** *заузети, освојити.* — [Турци] обузму Сријем и ту се стане на зимици. *Љуб.* **б.** *обрасти, спопасти; окружити.* — Милунци дође тешко, па је обузеше сузе. *Шапч.* Нас ће обузети горостасна шума. *Уј.* **в.** *запахнути.* — Чим је Ростов ушао на кућна врата, обузе га задах... болнице. *Крањч. Стј.* **г.** *заокупити.* — Њу обузеше мале церемоније, испуњавање ситних обреда. *Мил. В.* Она бијаше... обузета мојим свијетом мисли. *Леск. Ј.* **3.** фиг. *захватити; спопасти (обично какво осећање); савладати.* — Тада [ме] обузела тешка чамотиња. *Нам.* Обузе га опет жеља дознати штогод о баруници. *Ков. А.* Учу обузе умор. *Ђос. Д.*

обу̀зимање с *гл. им. од обузимати.*

обу̀зимати, -ам и -мљем *несврш. и уч. према обузети.*

обу̀зрочити, -им сврш. (кога с чега) *окривити (кога за што); приписати коме у грех, оклеветати.* — Мора да остави Милано, јер га тамошња полиција обузрочи с карбонарства. *Матош.* Кори слугу што хоће да обузрочи с краће поштена човјека. *Ћип.* **2.** *проузроковати.* — Одједном ишчезне бол, обузрочен чврсто стегнутим ланцима. *Гор.*

обу̀мање с *гл. им. од обумати.*

обу̀мати, -ам и -мљем *несврш. и уч. према обујмити.*

обу́јам и **о̀бӯјам,** -јма м *обим, опсег, запремина, волумен;* фиг. *крупноћа (тела).* — Пјенушаста текућина у чаши посве се слегла и задобила много мањи обујам. *Ков. А.* Колики је зброј оплошја и обујмова... свих коцака. *Алг. Ј.* Измјерити обујам уздуха у тиквици код нормалних увјета. *ОК.* Био [је] људина приличног обујма. *Кол.*

обу̀јати, -ам и **обу̀јнти,** -им сврш. *обузети, обухватити; обрасти.* — Срце јој је туга обујала, цура стаде сузе проливати. *НПХ.* Да те буде оженила мајка, док те није обујала брада! *НПХ.* У том им се и ноћ смиловала, па је мраком земљу обујала. *Март.* Ријека Бојана тече до мора лижући шумом обујена брда. *Љуб.*

обу̀јмити, о̀бӯјмим сврш. **1.** *обухватити, загрлити.* — Рукама обујми сина. *М-И.* фиг. Подневно сунце... обујми земљу загрљајем врелим. *Марк. Д.* **2.** *обузети, захватити; прожети.* — Било је кадшто те ме обујмила јарост. *Шен.* Стресе се од студени, која га свега обујми. *Ћер.* **3.** *по-*

крити. — [Козу] је толико обујмило блато да једва отвара улепљене очи. *Нуш.*

о̀бу̏јмица ж ков. *оно чиме се нешто обухвата.* — Трака од лима послужиће нам као обујмица помоћу које ће гумени омотач моћи чврсто да се стегне око цеви. *Пол. 1959.*

обу̏јмљив, -а, -о *који се може обујмити, обухватан, широк.* — Још један поглед на Вислу са висине и поздрав нашем Калемегдану . . . с кога је изглед сличан, чак још полетнији и обујмљивији. *Петр. В.*

обујмљи́вати, -у̏јмљујем *несврш. и уч. према обујмити.*

о̀бука[1] ж *систематско давање, односно узимање поука у циљу стицања потребних знања и корисног искуства, настава, учење (школско или друго):* предвојничка ~, војна ~. — Послије подне враћао се након обуке натраг. *Гор.* Поменуте три дисциплине морају бити у средишту и школске обуке. *Бел.*

Изр. зорна ~ *очигледна настава.*

о̀бука[2] ж *оно што се облачи, преобука; одећа.* — Из Турчина ватра посипаше, јер му оклоп обука бијаше. *НПХ.*

обуки́ва̄ње с *гл. им. од обуки̏вати (се).*

обуки́вати (се), -у̏кујем (се) покр. *несврш. и уч. према обући (се), облачити (се).* — »Свитни« цемадан . . . само у најређим приликама обукује. *Лал.* Дохвати одијело и лијено се обукује. *Ћип.*

обукова̄ње с *гл. им. од обуковати.*

обукова̀ти, -у̏кујем покр. *несврш. и уч. према обући, облачити.* — Она почне најприје обуковати гаће. *Н. прип. Вук.*

о̀буковнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на обуку*[1]*, наставни:* ~ језик.

о̀булити, -им сврш. покр. *в. обу̏љути.* — Катна дигне с огња брање . . . обули, осоли и промијеша. *Љуб.*

обу̏љак, -љка м покр. *облутак, обао камен.* — Сред шљунком осута путељка, лежала су два три овећа обуљка. *Цар Е.* Поље неродно, необично, пуно камења и обуљака. *Радул.*

о̀бу̏љити, -им сврш. покр. *полити, зачинити нешто уљем.* — Обуљи добро ту рибу. *Рј. А.; Вук Рј.*

обу̏мера, ијек. обу̏мјера, ж *мера, омера.* — На сновальку се мође обумера, којом се одмери дужина платна. *Рј. А.*

обу̏мира̄ње с *гл. им. од обумирати.*

обу̏мирати, -рем несврш. **1.** *несврш. и уч. према обумрети, обамирати.* — Седам месеци је лежала. На Тројицу обумирала. *Моск.* **2.** *одумирати.* — Све се у нарави троши и обумире, сваки организам погиба мало — помало. *Шен.*

обу̏мјера, ек. обу̏мера.

обу̏мрѐти, о̀бумрēм, ијек. обу̏мријети, сврш. *обамрети.* — Што од страха што од бола обумре и пане у несвјестицу. *Љуб.* Осјети као да су јој обумрле ноге. *Новак.* Оно [јавно мњење] се . . . притаји, обумре, али нигда не издахне. *Нен. Љ.*

обу̏мријети, о̀бумрēм, ек. обу̏мрети.

о̀бумр̄лост, -ости ж *стање онога који је обумро.*

обунà̄ати, -а̄ сврш. безл. покр. *постати тихо, мирно, утишати се (о мору). Рј. А.*

обурва́вати (се), -у̏рвāвам (се) *несврш. и уч. према обурвати (се).*

обу̏рвати, -а̄м сврш. **1.** *срушити, оборити.* — Џамију турску обурваше. *Вук Рј.* **2.** *опхрвати, обузети.* — [Года] је дошла још много лепша откако је осиромашила и жалост је обурвала. *Дов.*

~ **се** *срушити се, оборити се.* — Ипак се један коњ обурва и паде међу запрегу. *Јак.* Нађох где се зид обурвао и нешто као пећина се направило. *Лал.*

обурда́вати (се), обу̏рда̄ва̄м (се) покр. *несврш. и уч. према обурдати (се), обурвавати (се).* — Ја сам стијена која саму себе обурдава. *КН 1959.*

обу̏рдати (се), -а̄м (се) сврш. покр. *обурвати (се).* — То баш долази када вјерује да се спасао. Баш му се тада обурда испод ногу! *Тур.*

о̀бурити, -и̏ сврш. безл. *настати (о времену с буром).* — [Сељаци] су се путили својим кућама док није обурило. *Божић.*

~ **се** *доћи с буром, окренути на буру.* — Снијег се обурио, али и прориједио. *Божић.* Биће беричетно; није као лани [жито] . . . само да се не обури. *Сим.*

обу̏рлати, -а̄м сврш. покр. *опшити, оивичити.* — Отворене папуче са зеленим гајтаном обурлане. *Војн.*

о̀бустава ж **1.** *обустављање, прекид извршења.* — Наредила [је] својим трупама обуставу непријатељства. *Јов. С.* [Поднио је интерпелацију] о привременој обустави закона . . . о ратној цензури. *Крл.* **2.** *оно што се одбија од каквих примања за рачун каквог дуговања, одбитак од плате. Р-К Реч.*

о̀бустава̄н, -вна, -вно *који обуставља, који одлаже што.* — Краљу је остављено вето, али не апсолутно, него само обуставно. *Јов. С.*

обу̏ставити, -и̏м сврш. **1. а.** *прекинути; зауставити.* — Немци [су] обуставили своје нападе. *Дед. В.* **б.** *забранити.* — Рад у приватним подузећима може . . . комесар обуставити. *Обз. 1932.* **2.** *задржати.* —

Обустависмо 79 гроша у суду докле он облигацију не нађе. *Рј. А.*

~ **се** *зауставити се, застати.* — Освијестио [се] и јуначки обуставио на половици нашега бријега. *Ков. А.* Обустави се, помисли да су војници, и оклијевајући неки час уђе унутра. *Тур.*

обу̏стављање с *гл. им. од обустављати.*

обу̏стављати, -ā̄м *несврш. и уч. према обуставити (се).*

обу̏стати, -анēм сврш. *стати, застати.* — Кад сестра брата тужи јединога, обустану хладне воде. *Љуб.* Обустао и мени дах. *Хар.*

о̀бути, о̀бујēм (трп. прид. обу̏вен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1.** *навући обућу на ноге (себи или другом); купити обућу коме.* — Што си босоног?... Што те није мати обула? *Вес.* Ти га створи, ти га отхрани, ти назуј и обуј. *Коз. И.* **2.** *потковати.* — Под множином коњских копита, обувених у гвоздене потковице, земља је јечала. *Моск.* **3.** фиг. *обући, заденути.* — Хумац је обула с врха до дна гора: зеленика, планика и мрча. *Љуб.*

~ **се** *навући обућу (себи).* — Принесе му обућу. Он се обу брзо. *Вес.* фиг. *заденути се.* — Дивно гора у зелен с' обула. *Змај.*

Изр. треба се добро ~ *треба се припремити, показати се.* — То је, брајко, летњи дан, а не жена... Али ту се треба добро обути. *Андр. И.*

о̀бућа ж *оно што се обува на ноге (ципеле, опанци, папуче и др.).* — Жена се диже и принесе му обућу. *Вес.* Кад стане вода дерати... онда ми мушкарци скидамо обућу... па жене на грбачу! *Сек.*

Изр. не бити вредан некоме обућу одрешити *бити недостојан (кога).*

обу̏ћар, -а́ра и **о̀бућар** м *занатлија који прави обућу.* — Радио [си]... послије као обућар. *Сим.*

о̀бућарев и **обућа́рев,** -а, -о = обућаров *који припада обућару.*

о̀бућарка и **обу̏ћарка** ж **а.** *жена обућар.* **б.** *жена обућарева.*

обу̏ћарница ж *радионица обуће.* — Оде брзо из обућарнице. *Ћон.*

о̀бућаров и **обућа́ров,** -а, -о = обућарев.

о̀бућарскӣ и **обу̏ћарскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на обућаре:* ~ занат, ~ помоћник, ~ радња.

обућа́рство и **о̀бућарство** с *обућарски занат, обрт.*

обу̏ћи и **о̀бу̏ћи,** -у̏ћēм сврш. **1.** *ставити одело, рухо или део одела на тело (своје или туђе).* — Тада у кошуље њих обуку. *М-И.* Чим буде обукао капут, он ће право из касарне у затвор. *Вас.* За ту згоду обукао [је] рукавице. *Креш.* **2.** *обути.* — Морао бих бар на једну ногу обући ципелу. *Лаз. Л.* **3.** *превући нечим; покрити.* — Тамом бих небо обукō ја. *Јакш. Ђ.* [Коње је] обукао у бијелу пјену. *Креш.*

Изр. ~ мантију *постати свештеник;* ~ униформу *постати војник.*

~ **се 1. а.** *навући на себе, ставити на себе одело, одећу, обућу.* — Узалуд су се обукле... у платнене блузе. *Јанк.* Нестрпљиво се обуче, па сиђе у врт. *Кал.* **б.** фиг. *зазеленити се, олистати, покрити се лишћем.* — Било је већ топло пролетно вријеме. Шума се већ сва обукла. *Крањч. С.* **2.** *снабдети се оделом.* — Пред учитељски испит добих већу суму новаца. Обукох се, одених се, стекох многа познанства. *Ранк.* **3.** фиг. *навући униформу, мантију и тиме постати војник, калуђер и сл.* — Тако се носе... фратарски ђаци, докле се не »обуку«. *Мат.*

о̀бућина ж *аугм. и пеј. од обућа. Вук Рј.*

о̀бућица ж *дем. и хип. од обућа.* — Спрема собу и одело, обућице — све уреди. *Змај.*

о̀бухва̄т м **1.** *обухватање, опкољавање.* — Немци су направили велики обухват са свих страна. *Дед. В.* Непријатељ је кренуо... тежећи да ослободилачке снаге уништи у обухвату. *Ч-М.* **2.** *опсег.* — На платну за обухват оквиру... складним чаром шара. *Марк. Ф.* Његов идејни... и садржајни обухват је веома мален. *Пол. 1957.*

о̀бухва̄тан, -тна, -тно **1.** *опсежан, обиман.* — Милетићева интелигенција била је оштра, продорна и обухватна. *Петр. В.* Такав би поступак... захтијевао... обухватније истраживање. *Ант. 1.* **2.** (одр.) *који има циљ да обухвати, опколи:* обухватни покрет, ~ маневар, ~ марш, ~ напад.

обу̏хватање с *гл. им. од обухватати (се).*

обу̏хватати (**се**), -а̄м (се) *несврш. и уч. према обухватити (се).*

обу̏хватити, -и̏м сврш. **1. а.** *ухватити унаоколо, око чега; обгрлити.* — Сељаци обухватише проту око паса, а противница му се обеси о пушку. *Андр. И.* **б.** *опколити.* — Покушали су [Немци] да обухвате наше положаје. *Дед. В.* **2. а.** *обузети, захватити, спопасти.* — Бог зна што се такнуло Јелкине душе, те је онаква обухватила туробност. *Кум.* **б.** *схватити, разумети нешто.* — Његово [дечије] мишљење тек постепено постиже способност да обухвати пуну слику свега. *Пед.*

~ **се** *ухватити се око чега, загрлити.* — Обухвати му се маленим својим ручицама око врата. *Леск. Ј.*

о̀бухва̄тно прил. **1.** *обухватањем, откољавањем.* — Непријатељ притиснут обухватно... још не показиваше нимало живости. *Лаз. М.* **2.** *опширно; свестрано.* — [Хтео је] да прикаже што потпуније и обухватније њену личност. *Глиг.*

о̀бухватно̄ст, -ости ж *особина онога што је обухватно, потпуност.*

обу̏хваћати, -а̄м несврш. *обухватати.*

обучава̄ње с *гл. им. од обучавати (се).*

обуча́вати (се), -у̏чава̄м (се) *несврш. и уч. према обучити (се).*

о̀бученост, -ости ж *особина онога који је обучен, научен.* — Капитализам нужно ствара обученост... милиона радника. *Комун. 1951.*

обу̏чити, о̀бучӣм сврш. *научити чему, поучити.* — Обучио сам га, пак је врстан мјесто мене ситнији посао у школи обављати. *Јурк.* Слуга је био обучен да, чим старији [брат]... ускочи у кола, ошине коње. *Црњ.*

~ **се** *научити се.* — Војник је ученик који има да се обучи ратној вештини. *Дом.*

о̀бушити, -ӣм сврш. *оштетити уши у игле, обезушити. Вук Рј.*

о̀бушица[1] ж *обушена игла. Вук Рј.*

о̀бушица[2] ж у изразу: из обушице *изненада, изнебуха. Вук Рј.*

о̀бушка ж **1.** *обушица*[1]. *Вук Рј.* **2.** анат. *доњи меки крај ушне шкољке* lobulus auriculae. *Терм. 4.*

оваве́стити се, -а̀вёстӣм се сврш. покр. *освестити се, доћи себи.* — Беше онесвеснуо ... Једва се Лазар овавести и познаде глас. *Вес.*

ова́гнути, о̀ва̄гнём сврш. *измерити, извагати.* — Опет се она зарумени као трешња, па га баш као и ви сада, овагне. *Дражс.* Сваки камен има да се овагне златом. *Вил.*

о̀ва̄ј, о̀ва̄, о̀во̄ **1.** *показна заменица за оно што је у непосредној просторној или временској близини онога који говори.* — Ето, овоме купих ову џигерицу. *Дом.* Ваш [сам], тако ми ове десне руке. *Богд.* **2.** *у именичкој служби.* — Ненад примети људе око чамца: овима су се јасно виделе високе капе. *Ћос. Б.* Сјећате [се] мога првог чина одмазде: овај је сада последњи. *Креш.* **3.** *као узречица, поштапалица у м. роду.* — Молим вас... Овај... како да вам кажем. *Чипл.* **4. а.** *у прилошкој служби у с. роду.* — Ви сте ово први пут дошли на школ. *Ћип.* **б.** (са ген., само у с. роду јд. *ово*) *мали број: мала количина, мало (чега).* — Ми и ово Дрварчана слупаћемо их за по сата. *Ћоп.* Изјависмо да немамо никакве валуте до ово прња на себи. *Ћон.*

Изр. из ових стопа *одмах, сместа;* овај пут *овог(а), тог(а) пута; овом приликом, сада; тада.* — Сазнавало се да ће овај пут много чељади преко мора. *Ћип.* Глас му овај зашкрипи храпаво. *Донч.;* овај свет *живот на земљи;* ове руке *ове врсте.*

о̀вајдити се, -ӣм се сврш. *окористити се, добити какву корист.* — Није се овајдио онако како се надао. *Срем.* Од нас се, вала, неће овајдити, — скоро весело додаде. *Лал.*

о̀вакав, -ква, -кво *који је овај, који је налик на овога.* — Баш никад не би оваквих времена! *Креш.* Што га... Мицо, напусти. Овакав се направио. — И... показа савијен кажипрст. *Јак.*

Изр. бити овакав, онакав *бити рђав човек.*

о̀ваквик м погрд. у изразу: оваквик, онаквик *рђав, свакакав човек.* — Сикће опет, псује, виче: »оваквиче, онаквиче!« *Радичс.*

о̀ваквица ж *женска особа оваквик. Р-К Реч.*

о̀вакӣ, -а̄, -о̄ *в. овакав.* — [Донео] ми је... оваку радост. *Нен. Љ.* За ме [је] нешто ново оваки човјек. *Новак.* И де ти сад живи у оваком свијету! *Ћоп.*

о̀вако̄ и **о̀вако** прил. **1.** *на овакав, на овај начин.* — Остане сам... с јасним сазнањем да се овако не може живети. *Андр. И.* Баш ми овако нимало не ваља. *Креш.* **2.** *какав јест.* — Предвече... легнем... и изјаучем се у себи, овако слаб и грозничав. *Сек.* Не би' се зауставио ни ја овако стар... чак до... Призрена. *Ад.*

Изр. ~ или онако *на овај или на онај начин:* и овако и онако *било како било; тек тако; свакако.*

о̀вако̄в, -а, -о *в. овакав.* — Овакови разговор никоме није био ... по вољи. *Вук.* Овакових станишта нађено је на још неколико места. *Жуј.*

о̀вако̄ва̄ц, -бвца м погрд. *овакав човек, свакакав или рђав човек. Вук Рј.*

ова́ковић м погрд. *оваковац.* — Многа друга питања [су група] којима се оваковићи и онаковићи набацују о умјетности. *Шен.*

о̀вако̄вица ж погрд. *оваква жена, свакаква, рђава жена.* — Узме ми надијевати оваковице и онаковице, једну гору од друге. *Буд.*

о̀ва̄л, -а́ла м лат. *лик, фигура јајаста облика.* — На бијело офарбаној лименој плочи кревета истицао се у овалу насликан минијатурни пејзаж. *Ћип.* Испод тога је био везиров печат у овалу. *Андр. И.*

ова̀лан, -лна, -лно *који је у облику јајета, јајаст, јајолик.* — Успињу се улицом двије црне опатице ... с бијелим овалним оквиримa око лица. *Мар.* Затури црну шајкачу на потиљак, откривајући овалан и лијеп свод чела. *Лал.*

ова̀лно прил. *у облику овала, у овалу.* — Овално савијена линија хрптенице, поломљеност болног профила ... све то је ... савремена камена пјесма. *Крл.*

ова̀лно̄ст, -ости ж *особина или стање онога што је овално.*

ова̀љати, ова̀ља̄м сврш. *свршити, обавити ваљање, изваљати. Р-К Реч.*

о̀вāмо и **о̀вамо** прил. супр. онамо **1.** *у правцу онога који говори (одговара на питање: камо?), к мени, ближе мени, на ову страну.* — Молим овамо руку. *Лаз. Л.* Наручите овамо кочију. *Креш.* **2.** *овде.* — Он је друкчији од неких наших овамо. *Поп. П.* Бит ће да је то главни писар овамо из собе. *Пец.*

Изр. а овамо *а међутим, у исто време.* — Хоће човек да се жени, а овамо крије од оца! *Вес.* 'Ајде, 'ајде посла се 'вати! — брани се тобоже маја, а овамо воли је као око у глави. *Пец.*; овамо-онамо, тамо и ~ *на ову и на ону страну; сад у једном сад у другом правцу; овде-онде; мало-помало.*

о̀вамодер прил. нар. *појачано овамо: ходи, дођи овамо.* — Овамодер, Цое! *Креш.*

о̀вамоте прил. нар. *појачано овамо с наставком за 2. л. мн. имп.: ходите, дођите овамо.* — Гусле моје, овамоте мало! *Радич.* Овамоте сва четворица! *Креш.*

о̀вамошњӣ, -ā, -ē *овдашњи.* — Овамошње трупе за тај посао неће бити довољне. *Лаз. М.* Нови Сад ... [је] центар овамошњег српског живота. *ЛМС 1951.*

о̀ван и **о́ван,** о́вна м (мн. о̀внови и о́внови, ген. о̀вно̄ва̄ и о́вно̄ва̄) **1.** зоол. *врста домаће животиње, мужјак овце.* **2.** (Ован) астр. *сазвежђе у северном делу неба, у појасу зодијака.* **3.** ист. *дуг балван с гвозденом овновском главом на крају, којим су римски војници рушили зидове и врата, капије градова које су освајали.* — Исту функцију коју су у римско вријеме обављали гвоздени овнови ... данас ... врше оклопљени тенкови. *Крл.*

оваплòтити, -а̀плотӣм (трп. прид. ова̀плоћен) сврш. цсл. *отеловити, оживити, оличити.* — Нико ... не може оваплотити историју о Хамлету као што је то Шекспир учинио. *Кнеж. Б.*

~ **се** *отеловити се, оживети.* — [Мисао] се у њему можда годинама рађала док се није оваплотила. *Сим.*

оваплоћа́вати (**се**), -о̀ћа̄ва̄м (се) = оваплоћивати (се) *несврш. и уч. према оваплотити (се).*

оваплоће́ње с **1.** *гл. им. од оваплотити (се).* **2.** *слика, лик, остварење.* — Био је сушто оваплоћење љубазности и човечности. *Мил. В.*

оваплоћи́вати (**се**), -о̀ћујēм (се) несврш. = оваплоћавати (се).

ова́пнити, о̀ва̄пнӣм и **ова̀пнити,** -ӣм сврш. **1.** *обелити вапном, кречом, окречити. Рј. А.* **2.** мед. *закречити се, постати крут, очврснути.* — Унутрашње стијенке жила пропадају, на тим мјестима оваπне, па нису више еластичне. *НЧ.*

~ **се** *оваπнити (2).*

ова̀пње́ње с *гл. им. од оваπнити (се).* Изр. ~ жила̂ (куцавица̂) мед. *артериосклероза.*

ова̀пњи́вати (**се**), -а̀пњујēм (се) *несврш. и уч. према оваπнити (се).*

о̀ва̄пӯт м необ. *оваплоћење.* — Угледа у одсјају снова својих оваπут. *Кост. Л.*

ова̄пӯ́тити, -а̀пӯтӣм сврш. *в. оваплотити.* — Отаџбина је земља оваπућена у нама. *Поп. Б.*

~ **се** *в. оваплотити се.* — Јаки утисци и јако осећање оваπуте се спонтано и тренутно у некој доброј ... замисли. *Поп. Б.*

ова̄пуће́ње с *гл. им. од оваπутити (се), оваплоћење.*

ова̀ракла̀исати, -ишēм сврш. *превући, облепити варком.* — Знам да су му, при промени неке владе ... ова̀ракла̀исали рогове, намазали га црвеном фарбом. *Нуш.*

о̀ва̄рӣј, -ија и **о̀ва̄ријум** м лат. анат. *јајник. Деан. Рј.*

ова̀рисати, -ишем сврш. тур. **а.** *погодити, потрефити.* — Неша ... стаде шушкати санан око браве, не може да оварише кључем. *Глиш.* **б.** *снаћи се, схватити бар унеколико, упутити се у чему.* — Право је чудо ... како то људи ни дан-данас нису још оварисали. *Вин.*

ова̀ри́тис и **ова̀рѝтис** м лат. мед. *запаљење, упала јајника.*

о̀вас, о́вса м бот. *врста стрног жита, зоб* Avena sativa. *Терм. 3.*

о̀васа̄р м мит. *авет у облику огромног, великог човека. Бак. Реч.*

о̀вастина ж покр. *грозд без зрна. Бак. Реч.*

ова̀танити се, -ӣм се сврш. тур. *настанити се. Кл. Рј.*

о̀ва̄ције и **ова̄ције** ж лат. *одушевљено, живо и дуготрајно одобравање или указивање почасти и поштовања коме.* — Говор председника Тита био је прекидан ... бурним

овацијама. *Пол. 1958.* Силни ватромет овација ... испуни ... уздух. *Божић.*

ȍвациȏнӣ, -ā, -ō *који се односи на овације.* — [Поздрављао је] с балкона овационе масе. *Бег.*

ȍвдā прил. заст. *онда, тада.* — Вјереница [се] крије од вјереника ... до вјенчања; али овда ... допусте му да је види. *Вук.*

ȍвдā-ȏндā прил. *каткад, понекад.* — Почели су овда-онда претити и убиством. *Дом.* Овда-онда захватила би Ивицу туга. *Креш.*

ȍвдашњӣ и **ȍвдашњӣ,** -ā, -ē *који је овде, који је одавде, из овог места.* — Нисам члан овдашње читаонице. *Јакш. Ђ.* Нисмо овдашњи, па нисмо упућени. *Краљч. Стј.*

ȍвдашњȏст и **ȍвдашњȏст,** -ости ж *својство и стање онога што је овдашње.* — Овдашњост и садашњост лирике подразумева два лица у свом кругу, песника и читаоца. *КН 1956.*

ȏвде, ијек. ȏвдје, прил. **а.** *на овом месту.* — Овде крпе даскама чамац. *Глиш.* **б.** фиг. песн. *на овом свету, на земљи.* — Овдје сам свирепи везир због тебе. *Уј.*

ȏвдека(рца), ȏвден(ā) и **ȏвденāк(ā),** ијек. ȏвдјека(рце), ȏвдјен(ā) и ȏвдјенāк(ā) прил. нар. *в. овде.* — Овдјека у свој пресади врт цватући цвијетак завидна смрт. *Прер.* Нешто ме стеже овденак, — он показа на груди. *Јак.*

ȏвде-ȏнде, ијек. ȏвдје-ȏндје, прил. *ту и тамо, на неким местима, понегде.* — Сунце је пробијало овде-онде кроз облаке. *Ћос. Б.* Овдје-ондје видјело се попаљено насеље. *Јонке.*

ȏвдје, ек. ȏвде.

ȏвдјека(рце), ȏвдјен(ā) и **ȏвдјенāк(ā),** ек. ȏвдека(рце), ȏвден(ā) и ȏвденāк(ā).

ȏвдје-ȏндје, ек. ȏвде-ȏнде.

ȍвдјешњӣ, -ā, -ē (ијек.) *в. овдашњи.* — Ти људи нису овдје, а свакако су могућнији него овдјешњи људи. *Шен.*

ȏвђе(н) и **ȏвђенā(к)** (ијек.) покр. *в. овде.*

оведра́вати, -ѐдрāвāм *несврш. и уч. према оведрити.* — То ведро лице ... чини се, оведрава цијелу кућу. *Ћон.*

~ **се** *несврш. и уч. према оведрити се.*

овѐдрити свршс. **1.** (ȍведрӣм) *учинити ведрим, разведрити.* **2.** безл. (ȍведрӣ) *оведрити се.* — Оведрило зимње небо. *Краљч. Стј.*

~ **се** *постати ведар, разведрити се.* — Мало му се лице оведрило. *Коз. И.*

овеја́вати, -ѐјāвāм, ијек. овија́вати *несврш. и уч. према овејати.*

ȍвејāн, -а, -о, ијек. ȍвијāн **1.** *трп. прид. од овејати.* **2.** фиг. **а.** *чист, прави.* — Све сам овејан Србин и Хрват. *Шапч.* **б.** *сналажљив; препреден.* — Овде непосредно код његових рођака, све самих овејаних трговаца и адвоката ... *Маш.*

ȍвејати, -јēм, ијек. ȍвијати, (имп. ȍвēј) свршс. *обавити, завршити вејање, очистити зрневље од плеве (на ветру или вејалицом).* — Вјетра ни у крпу да савијеш. Не да се ноћас овијати. *Сиј.*

овȍјотине, ијек. овȉјотине, ж мн. *овојци. Прав.*

ȍвējци, ȍвējākā, ијек. ȍвȉјци, м мн. покр. *отпаци при вејању жита.* — Даде ми саме овејке. *Вук Рј.*

овековечáвање, ијек. овјековјечáвање, с *гл. им. од овековечавати (се).*

овековечáвати (се), -ѐчāвāм (се), ијек. овјековјечáвати (се) = овековечивати (се) *несврш. и уч. према овековечити (се).*

овековечѐње, ијек. овјековјечѐње, с *гл. им. од овековечити (се).*

овековечȉвање, ијек. овјековјечȉвање, с *гл. им. од овековечивати (се).*

овековечȉвати (се), -ѐчујēм (се), ијек. овјековјечȉвати (се), несврш. = овековечавати (се).

овекȍвечити, -ӣм, ијек. овјекȍвјечити, свршс. *учинити кога или што вечним, незаборавним, сачувати у трајној успомени.* — [Споменик] му је сенат подигао да овековечи његове победе. *Нен. Љ.* Тај град је овјековјечио своје име у борби против њемачког фашизма. *ЕГЗ.*

~ **се** *учинити себе вечним, сачувати о себи трајну успомену.* — Штета што не беше фотографије да се код потомства овековечи. *Игњ.*

ȍвелик, -а, -о (комп. ȍвећӣ) *доста, прилично велик, повећи.* — Спуштене трепавице сакривале [су] тамне, овелике очи. *Шимун.*

овѐљача ж покр. *в. вељача. Вук Рј.*

овенчáвати (се), -ѐнчāвāм (се), ијек. овјенчáвати (се) *несврш. и уч. према овенчати (се).*

овенчáње, ијек. овјенчáње, с *гл. им. од овенчати (се).*

овѐнчати, -ām, ијек. овјѐнчати, свршс. **1.** *окитити венцем.* — Игњатовић прича како су омладинци овенчали Симу Милутиновића. *Глиг.* **2.** *окружити чиме као венцем.* — Та су поља такођер била овјенчана брдима. *Шов.* **3.** (обично у изразу: ~ круном) *окрунити, крунисати се.* — [Краљицу Марију] сретно овјенчасмо краљевском круном. *Шен.*

~ **се** *окитити се.* — Прољећем се оне [воћке] овјенчају круном цвијећа. *Коз. Ј.* Изр. ~ славом (ловором, венцем и сл.) *прославити се, задобити, стећи славу.*

ове́нчити, ȍвēнчӣм, ијек. овијȅнчити, сврш. *в. овенчати. Бак. Реч.*

овѐњача ж *гаћник, гатњак.* — Извади иза овењаче своје кресиво и стаде кресати. *Јакш. Ђ.*

ȍвера, ијек. ȍвјера, ж канц. *потврда истинитости нечега, званична, службена потврда.*

овера́ва̄ње, ијек. овјера́ва̄ње, с *гл. им. од оверавати.*

овера́вати, -ѐра̄ва̄м, ијек. овјера́вати *несврш. и уч. према оверити.*

овѐра̄л, -а́ла и **ȍверāл** м енгл. = оверол *радно одело из једног комада које се навлачи преко обичног одела.*

овѐра̄ч, -а́ча, ијек. ȍвјера̄ч, м *лице којему је поверено оверавање чега, оверовитељ.* — Записник потписује часништво конгреса и три оверача које конгрес одреди. *Лапч.*

ȍверити, -ӣм, ијек. ȍвјерити, сврш. канц. *потврдити чему истинитост, веродостојност, оверовити; проверити.* — Одмах потом углавише и овјерише уговор. *Креш.* Није могао у прво време да овери своју хипотезу. *Петрон.*

оверȍвитељ, ијек. овјерȍвитељ, м *оверач. Прав.*

оверȍвити, -ѐровӣм, ијек. овјерȍвити, сврш. *оверити.* — Немају овјеровљену потврду. *Вел.* Прави смисао можемо сравнити са чињеницама и на њима га оверовити. *О 1875.*

оверовља́вати, -ȍвљāвām, ијек. овјеровља́вати = оверовљивати *несврш. и уч. према оверовити.*

оверовље́ње, ијек. овјеровље́ње, с *гл. им. од оверовити.*

оверовља́вати, -ȍвљујēм, ијек. овјеровља́вати, несврш. = оверовљавати.

овѐрол, -о́ла м = оверал. *Деан. Рј.*

овесѐлити, -ѐселӣм сврш. *учинити веселим, обрадовати, развеселити.* — Вјетар се играо у грању, птице су овеселиле читав крај. *Лал.* Били су тихи и невесели; а шта их је и могло овдје овеселити? *Цес. А.*

~ **се** *постати весео, обрадовати се, развеселити се.* — Људи су се овеселили кад су ... изишли из прљавог ... простора. *Јак.* Ја се чак овеселих кад га затворише. *Мул.*

овеси́вати (се), -ѐсујēм (се), ијек. овјеси́вати (се) *несврш. и уч. према овесити (се).*

ȍвесити, -ӣм, ијек. ȍвјесити, сврш. *обесити.* — [О дрво] је био овјешен ... кабао, пун млијека. *Шант.* [Торбу] је одмах на раме овјесио. *Бен.*

~ **се** *обесити се, остати у висећем положају; опустити се, отромбољити се.* — Горко јецајући овјеси се тети око врата. *Ђал.* Коњ је стрпљиво стајао о овјешеним уздама. *Торб.*

ове́сти и **ȍвēсти,** -ѐзēм сврш. покр. *навести, извести. Вук Рј.*

овѐтшалōст, -ости ж *овешталост.*

овѐтшао, -ла, -ло *овештао.* — Седне за вечеру ... пред ... пуне зделе у оветшалом стану. *Дов.*

овѐтшати, -ām сврш. *овештати. Вук Рј.*

ȍвећӣ, -ā, -ē *овелик.* — На удици се закопрца овећа риба. *Ћип.* На средини парка бијаше овећа чистина. *Леск. Ј.*

овѐ(х)чати, -ām сврш. покр. *в. овештати.* — Овехчала и преживјела, и своје се сјени боји. *Љуб.*

овѐшāч, -а́ча, ијек. овјѐшāч, м *в. вешалица (1).* — Стол покрај прозора, овјешач с хаљиницом, крај стола шиваћи строј. *Мих.*

ȍвештāлōст, -ости ж *стање онога који је овештао, онога што је овештало, остарелост, похабаност.*

ȍвештао, -āла, -āло и **овѐштао,** -ла, -ло **1.** *остарео, излизан, похабан.* — У овешталу фраку ... испао би однекуд ... Илија. *Маш.* **2.** фиг. *отрцан, баналан.* — Употребљава овештале, често искоришћаване епитете. *Т. књ.*

овѐштати, -ām сврш. *остарити, похабати се; бити склон паду.* — Почиње причати ... како јој је кућа овештала, мора се дизати друга. *Ранк.*

ȍвзовина ж бот. покр. *в. зова. Вук Рј.*

ȍвӣ зам. **1.** *мн. од овај.* **2.** покр. *в. овај.* — Да ови призор остане сличнији, писан је изговором сплитске околице. *Павл.*

ови́дати, ȍвӣдāм сврш. покр. *потрошити (на јело), појести.* — Што кума донијела, то и овидала. *Вук Рј.*

ȍвӣдијевскӣ, -ā, -ō *који је као у Овидија.* — Повезао [је] љубавне приче с метаморфозама на овидијевски начин. *Барац.*

ови́зати, -ām сврш. нар. *авизати, обавестити; учинити свесним, изазвати у сећању (код кога).* — И овизај све моје пандуре на бијелу на Лесендро кулу. *НП Вук.*

~ **се** *досетити се, сетити се кога или чега; схватити.* — Ал' се бего чуду овизао да су вране коње мијењали. *НП Вук.* Чудила би се да си поштенији од ћаће ти ... па да ме се ти боље овизаш. *Ћор.*

ови́јавати, -ӣјāвām, ек. овеја́вати.

ȍвијāн, -а, -о, ек. ȍвејāн.

ови̏јанац, -нца м покр. *врста вёза.* — Једни су везови крстаци ... а други су овијанац, зрнчани бод, ланчанац. *Баб.*

ови̏јање с *гл. им. од овијати (се).*

ȍвијати, -јём, ек. ȍвејати.

ови̏јати (се), ȍвијам (се) *несврш. и уч. према овити (се).*

Изр. овијати кога памуком *много пазити кога, бдети над ким.*

ȍвијач, -а́ча м (обично мн.) војн. *уска сукнена трака која се овија око голени, увијач.* — Поцрњели доњи руб утегнутих овијача трља се о бокс-кожу. *Ж 1955.*

ȍвијотине, ек. овејотине.

ȍвијуша ж бот. *пузавац.* — Уза зид, дуж олука, пела се зеленоцрвена овијуша. *Пол. 1959.*

ȍвијци, ȍвијака, ек. ȍвејци.

ȍвиксати, -а̄м сврш. нем. варв. *очистити виксом, улаштити.*

ови̏нути, ȍвинем сврш. *овити.* — Она овине руке о његов јуначки врат. *Гал.* ~ **се** *овити се.* — Она му се овине око врата. *Ћал.*

ȍвипāран, -рна, -рно лат. зоол. *који се леже из јаја.*

ȍвисан и **о́висан,** -сна, -сно *који виси о нечем или неком, зависан.* — Мали сељаци ... продају своју робу трговцима те ... постају ... овисни о трговцима. *ОП 1.*

ȍвисити и **о́висити,** -и̏м сврш. *стајати у вези с ким или с чим, бити условљен, увјетован чим, не бити самосталан, зависити.* — Не овиси све о срећи ... треба знати комбиновати. *Цар Е.*

ȍвисно̄ст и **о́виснōст,** -ости ж *стање онога који је овисан, онога што је овисно, зависност.* — Развојем знаности и технике овисност о природи постаје све мања. *ОГ.*

ȍвисок, -а, -о (комп. ȍвиши̏) *доста, прилично висок.* — Ношаше на глави бијелу овисоку капу. *Том.* Шћепан [је] овисок и стасит. *Вуков.*

ови̏так, -тка (мн. -и̏ци) м **1.** *оно чиме је што обавијено, омот.* — Дршћући скину овитак. *Шен.* Пише писац биљешке на овитку. *НИН 1958.* **2.** покр. *коло (плес).* — Да и ти поиграш ... Хоћу, рече он и стаде пред овитак малко снебивајући се. *Мат.*

ȍвити, ȍвијем сврш. **1.** *омотати, завити чим, обавити.* — Неколико електричних жаруља, овијених жућкасто мусавом паучином, туробно [је] шкиљило. *Кол.* **2.** фиг. *обузети.* — Туга цијелу раван ови. *Наз.* **3.** покр. *развејати, распршити.* — Његов ћемо прах овити на четири вјетра да му се не зна стрви. *Љуб.*

Изр. ~ тајном (велом тајне, тајанствености) *учинити што непознатим.*

~ **се 1.** *об(а)вити се.* — Она се ови око њега. *Јевт.* Магле су се овиле горама око врхунца. *Бег.* **2.** фиг. *настати, раширити се, исплести се.* — Около тог имена бијаше се ... свила цијела једна легенда. *Л 1905.*

ови̏ција и **ȍвīција** ж нар. заст. **1.** *официрска служба. Вук Рј.* **2.** *уред, канцеларија.* — Нек ти ... он клобук натакне на главу ... одмах нешто њуши по градским нугловима и по овицијама. *Павл.*

ови̏цијер, -е́ра м нар. покр. *в. официр.* — Ти си овицијер. *Ђон.*

ови̏цир, -и́ра м нар. *в. официр. Вук Рј.*

ȍвиши̏, -ā, -ē *повисок, овисок.* — Он стане на овиши камен. *Кал.*

ȍвишно̄ прил. покр. *в. оволишно.* — Стриц не зна ни овишно (то рекавши, запе ноктом за зуб). *Мат.*

ȍвишњāк м *онај који о нечем овиси, зависи, зависан, овисан човек.* — Овишњаци као и неовишњаци бит ће ти овјенчана глава. *Ков. А.*

овјек-, ек. овек-.

овјенч-, ек. овенч-.

овјер-, ек. овер-.

ȍвјерити се, -и̏м се (ијек.) сврш. нар. песн. *в. верити се.* — Јеси ли се, момче, оженило, оженило јали овјерило? *Вук Рј.*

овјеси́вати (се), -ȅсујем (се), ек. овеси́вати се.

ȍвјесити (се), -и̏м се, ек. ȍвесити (се).

овјешāч, -а́ча, ек. овешāч.

ȍвкрај прил. *на овој страни, на овом крају.* — Манифестација ... мора одјекнути ... и овкрај и онкрај оцеана. *Цар Е.*

овлада́вање с *гл. им. од овладавати.*

овлада́вати, -а̀дāвам *несврш. и уч. према овладати.*

овла́дати, ȍвлāдам сврш. **1. а.** *заузети, освојити, завладати.* — Непријатељ је био успео да овлада половином града. *Дед. В.* **б.** *настати, појавити се, распростети се у пуној мери, у пуној величини, преовладати, завладати.* — Овладала је дубока јесенска тиха ноћ. *Тур.* У соби овлада тишина. *Срем.* **2. а.** *савладати, оборити; победити.* — Овлада [је] силан умор. *Цар Е.* Остаће се опет живо, овладаће се једном и та туга. *Ћоп.* **б.** *обузети, прожети.* — Гнев му је срцем овладао. *Јакш. Ђ.* Силно гануће овлада њиме. *Леск. Ј.* **3.** *добро упознати, научити, проучити што.* — Веслањем човјек је ... савладавао извјесне природне запреке у циљу да њима овлада. *Весл.*

Изр. ~ собом *уздржати се, савладати се.*

овлађи́вати, -а̄ђујем *несврш. и уч. према овладати.*

ȍвлажити, -ȋм свршс. **а.** *учинити влажним, превући нечим влажним, покваситн.* — Зар ми није неки дан овлажио руку? *Божић.* **б.** *постати влажан; засузити.* — Да само ... ова киша стане! ... Цебана [ће нам] овлажити ако овако потраје. *Вес.* Чинило се да су и њој овлажиле очи. *Шкреб.*

~ **се** *постати влажан; засузити.* — Под овлаженим буквама неко се ... смеје. *Дед. В.* И њему се скоро овлажише очи. *Шимун.*

ȍвлажнити се, -ȋм се свршс. *в. овлажити се.* — Замрле би му се очи овлажниле. *Војн.*

ȍвлȁисати, -ишēм свршс. покр. *ударити, навалити на кога. Вук Рј.*

ȍвлāст ж (инстр. ȍвлāсти и ȍвлāшћу) *право; овлашћење, пуномоћје.* — Под слободом мора ... се ... може сматрати ... и овласт да се може пристати у међулукама. *Мј. 1926.* Именован [је] посебан комесар ... са широким овластима. *Обз. 1932.*

ȍвлāстилац, -иоца и **ȍвлāститељ** м *онај који овлашћује, даје овлашћење.* — Како би се могло рећи да се је пуномоћник држао пуномоћи кад је својега овласт̀ителја и његово право просто жртвовао. *Старч.*

ȍвлāстити, ȍвлāстӣм (аор. ȍвлāстӣ; трп. прид. ȍвлāшћен и ȍвлāштен) свршс. *дати коме власт, овлашћење, право да нешто уради, изјави, прими и сл.* — Ови одбори ... имају задатак ... да издају чланске исказнице ако за то није овлаштена ... дружина. *Стр.* Нико [их] није овластио да ово данас раде. *Поп.*

ȍвластица ж *в. овлаштење. Бен. Рј.*

ȍвлāш прил. **1.** *површно, на брзину; у малој мери, скоро неприметно.* — Тета ... се тек овлаш насмијеши. *Франг.* Прегледала је поднесене радове само овлаш, брзо. *Јевт.* **2.** *слабо, немарно, лабаво (везати, причврстити и сл.).* — Спази је једру и црну, с овлаш пребаченом повезачом. *Сим.* **3.** *узгред, мимогред, уз пут.* — Почињао [је] разговор издалека, интересујући се, као овлаш, о догађајима. *Јак.*

ȍвлāшан и **ȍвлашан,** -шна, -шно *површан, непотпун; слабо, на брзину урађен.* — Добија се овлашна слика онога што путника очекује у поларној области. *Петр. М.* Најприје овлашан колут од шибљика танких сплетен, метни му [телету] око врата. *Марет.*

ȍвлāшно и **ȍвлашно** прил. *овлаш.* — Личности не смеју бити описане овлашно, у неколико црта. *Прод.* Овлашно [је] прао руке. *Десн.*

ȍвлāшнōст и **ȍвлашнōст,** -ости ж *особина онога што је овлашно.*

овлаштѐнӣк, -и́ка м = овлашћеник *онај који је добио или има неко овлашћење, опуномоћеник.* — Овлаштеник ... тужи противника на суд. *Мј. 1936.*

овлаштѐње с = овлашћење **1.** *гл. им. од овластити.* **2.** *писмена потврда, писмени документ којим се преноси право (на некога) да што уради (обично у име овластиоца).* — Предаде једном чиновнику писмено овлаштење Маргаретине сестре. *Цар М.*

овлашћѐнӣк, -и́ка м = овлаштеник. — То бијаше тада опће начело овлашћеника према кметовима. *Бог.*

овлашћѐње с = овлаштење. — Требало [му] је дати и овлашћење да закључи ... споразум. *Риб.*

овлашћѝвање с *гл. им. од овлашћивати.*

овлашћѝвати, -ȁшћујēм *несврш. и уч. према овластити.*

о́вле прил. покр. *в. овде.* — Дај, изиђимо овле! *Бег.*

овлѝкӣ, -ā, -ō *в. оволики.* — Вријеме је да се одморимо иза овлике трке. *Мат.*

овлѝкō прил. покр. *в. оволико.* — Овлико ... о односима публике према књижевности. *Л 1905.*

ȍвнетина ж = овновина *овчје месо, овчетина.* — С нама [су] слатко заложили овнетине. *Буд.*

ȍвнећӣ и **овнѐћӣ,** -ā, -ē *в. овчји.* — И дебела меса овнећега. *Вук Рј.*

ȍвнина м *аугм. и пеј. од ован. Вук Рј.*

ȍвнић м *дем. од ован.*

Изр. ~ **белопегави** зоол. *врста ноћног лептира* Syntomis phegea. *Финк.*

о́внов, -а, -о *који припада овну.*

ȍвновина ж = овнетина. — Носи се на копљима печена овновина. *Шен.* [На столу] се пушила дебела овновина. *Коч.*

ȍвнујӣ, -ā, -ē покр. *в. овчји.* — Загледали се преко овнујих и волујих рогова. *Б 1957.*

ȍвнӯјскӣ, -ā, -ō *који потиче од овнова, који се односи на овнове:* ~ месо, ~ звоно, ~ шубара.

ȍво речца нар. песн. и покр. *в. ево.* — Ово сам се била забавила гледајући чуда великога. *НП Вук.*

ово- *први део придевских и (ређе) именичких сложеница које означавају: који се подудара, или се везује за време или место у коме се говори:* овогодишњи, овоземаљски, овогодац.

ововремѐнскӣ и **овȍвремскӣ,** -ā, -ō *који се догодио у ово време; садашњи.* — Догађај ... се може везати за ововременске Вишњићеве сусрете с Турцима. *Сур.* Његова уметност [је] срећно сусретање ви-

зантијског духа и модерног ововремског сликарског израза. *НИН 1959.*

ово̀годац, -гоца м *животиња од ове године. Р-К Реч.*

овогòдишњ, -ā, -ē *који се дешава ове године (или је био или ће бити ове године).* — Скрећу говор ... на овогодишњу љетину. *Андр. И.* Опише дочек ... и убиљежи га у овогодишњи свезак својих дијарија. *Нех.*

ово̀годњ, -ā, -ē *в. овогодишњи. Вук Рј.*

ово̀днити, ово̀днīм сврш. *постати воден;* фиг. *постати мекушац, неотпоран.* — Изродили сте се, кукавци. Оводнили сте. *Леск. Ј.*

ово̀дњикавити (се), -ӣм (се) сврш. *постати водњикав;* фиг. *постати мекушац, неотпоран.* — Опуштају ти се нерви, мишићи; оводњикавио се за трен ока. *Б 1958.*

оводржа̀вн, -ā, -ō *који припада овој држави.* — Тако ће ... да их записују и све оводржавне власти. *Ћос. Д.*

ово̀ђен *в. овде.*

овозема̀љскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на ову земљу, који припада овој земљи, домаћи.* — Био [је] најстарији секретар овоземаљских првостепених судова. *Уск.* **2.** рлг. *који се односи на овај свет, земаљски;* супр. небески. — Како бисмо онда могли рјешавати то што није овоземаљско? *Л-К.*

ово̀земац, -ēмца и **овозе́мац,** -мца м *онај који је порекло из ове земље, онај који живи у овој земљи.* — Нема ... сврхе ... потезати ... на одговорност овоземца који је за дјело учињено у иностранству већ ондје казан издржао. *Мј. 1926.*

ово̀земн, -ā, -ō *в. овоземаљски.* — Искуствено опажање није увијек потврђивало награду и казну у овоземном животу. *Баз.*

ово̀земно̀ст, -ости ж *овоземаљски живот, свет.* — [Његов мистицизам] ипак представља борбу за право овоземности. *Ант. 1.*

ово̀земскӣ, -ā, -ō *в. овоземаљски.* — За конфуцијевца овоземски живот [је] већ и оноземски. *Уј.*

о́вој и **ово̀ј,** -оја м **а.** *омот.* — На столу је лежала хрпа часописа још нераскинута овоја. *Десн.* **б.** *омотач.* — Изнад фотосфере се диже ... високи овој ужарених плинова, а зове се кромосфера. *ОГ.* **в.** *облог, завој.* — Неки су ... за овоје дерали маранице. *Шов.* **г.** *мелем. Деан. Рј.*

Изр. јајни ~ анат. *в. водењак (4).*

ово̀јак, -о̄јка м бот. *омотач* involucrum. — При дну се налази овојак од прицвјетних листова. *Бот.*

ово̀јница ж **а.** бот. *овојак.* — Мала је из ње требала расти као клас из овојнице. *Божић.* **б.** зоол. *унутрашњи овој око зачетка у материци.* — Осим амниона настаје и друга овојница (хорион). *НЧ.*

овојȕтарњ, -ā, -ē *који се десио или појавио овога јутра.* — Кило меке! — исхракну Срећко поруџбину прве четворице овојутарњих гостију. *Дав.*

ово̀јчић м *дем. од овој и овојак.*

ово̀лик, -а, -о *оволики.*

оволи̏кāчкӣ и **ово̀ликачкӣ,** -ā, -ō *аугм. од оволики. Вук Рј.*

оволи̏кӣ и **ово̀ликӣ,** -ā, -ō *овако велик, ове величине; овако бројан.* — Купио је оволики револвер. *Нуш.* Куда ће овај оволики свет? *Дом.*

Изр. ~ уста (на кога) *много прича (обично оговарајући или критикујући кога).* — Кад си с њим у четири ока, он оволика уста на власт, а када се с властима погледа у очи, он не уме ни да зине. *Нуш.*

оволи̏кō и **ово̀ликō** прил. *у овој мери, у овој количини.* — Кад ћу ја још оволико зарадити? *Срем.*

Изр. ни ~ (најчешће праћено запињањем прстом или ноктом о зубе, или ноктом о нокат) *баш нимало;* по ~ (продати, купити и сл.) *по овој цени.*

оволи̏хнӣ, -ā, -ō покр. *в. оволишњи. Вук Рј.*

оволицȉна ж покр. *оволико велик број.* — Насунчаћемо се док нас позакопавају оволицину. *Лал.*

оволи̏цкӣ, -ā, -ō = оволични, оволички и оволишни *дем. од оволики.* — Памтим вас кад сте још били оволицки. *Шов.* Имам тамо оволицког мангупа. *Лал.*

оволи̏цкō прил. = оволично, оволичко и оволишно *дем. од оволико.* — Што јој малочас не рече бар оволицко мало? *Рад. Д.*

оволи̏цнӣ, -ā, -ō = оволицки. — Некад су друкчија времена била. Не знаш ти. Био си оволицни. *Маш.* Оволицна му глава. *Ћос. Б.*

Изр. од оволицног (знати, познавати) *одмалена, измалена (знати, познавати).*

оволи̏цнō прил. = оволицко. — Како га ... оволицно цвркну? *Јак.*

оволи̏чкӣ, -ā, -ō = оволицки. — Водио [сам је] у школу кад је била оволичка. *Новак.* Стегне [се] срце па се направи оволичко. *Нуш.*

оволи̏чкō прил. = оволицко.

оволи̏шкӣ и **оволи̏шнӣ,** -ā, -ō = оволицки. — Мара је дете, нема је оволишна. *Вукић.* Били сте оволишни ... кад сам се с вашим оцем забављао. *Франг.*

оволи̏шнō прил. = оволицко. — Не да он своје ни оволишно. *Вес.*

ово̀месни, -ā, -ō, ијек. ово̀мјесни *који је из овог места.* — Грађанство овомесно [се] истрошило. *Срем.*

ȍвдмјесни̑, -ā̄, -ō̄, ек. ȍвдмесни̑.

овонѐдѐљни̑, -ā̄, -ō̄, ијек. овонѐдијѐљни̑ *који се односи на ову недељу, који се десио ове недеље.* — У једној од овонедељних емисија лондонски радио је ... протумачио ... *Пол. 1950.*

овонѐдијѐљни̑, -ā̄, -ō̄, ек. овонѐдѐљни̑.

ȍвдноћни̑, -ā̄, -ō̄ *који се односи на ову ноћ.* — Свима овоноћним чуварима друштва можда се није без разлога изјаловило да затуку ... вука. *Цес. А.*

овосвѐтскӣ и **ȍвдсветскӣ**, -ā̄, -ō̄, ијек. овосвијѐтскӣ и ȍвдсвијетскӣ *који је од овог света, који има особине овог света.* — То вам је злобан, зловољан, овосвјетски, подмукао и осветљив човјек. *Креш.*

овосвијѐтскӣ и **ȍвдсвијетскӣ**, -ā̄, -ō̄, ек. овосвѐтскӣ и ȍвдсветскӣ.

овосѐзо̄нскӣ, -ā̄, -ō̄ *који је из ове сезоне.* — Прича је истинита ... овосезонска. *Пол. 1958.*

ȍвдселскӣ, -ā̄, -ō̄ *који је из овог села.* — Чувам поверено ми стадо младих и несташних јарића овоселских. *Срем.*

ȍвдскӣ, -ā̄, -ō̄ *који је из овог среза, котара.* — Овоскоj власти ... познати су они. *Ранк.*

ȍвдстран и **ȍвостран**, -а, -о **1.** *овострани.* **2.** *овоземаљски.* — Смрт и рањена свијест о овостраном ... земаљском животу слијевају [се] у чудно, очајно стање. *Крл.*

ȍвдстранскӣ и **ȍвостранскӣ**, -ā̄, -ō̄ *који је с ове стране; који је из овог краја.* — Удари некаква болест у сав овострански народ. *Нен. М.*

ȍвдштити, ȍвоштӣм сврш. *натопити воском, навоштити.* — Па овошти бијелу кошуљу, овоштила па је осмолила. *НП Вук.*

ȍвраж м бот. *врста биљке из пор. главочика* Arnoseris minima. *Сим. Реч.*

овра́нити, ȍврāнӣм сврш. *учинити што враним, оцрнити.* — Обрве су овраниле док су момке примамиле. *НПХ.* фиг. *осрамотити, обрукати.* — Неће нам овранити образа. *Торд.*

ȍвранцати, -ām сврш. нар. *заразити кога врањцом, сифилисом. Вук Рj.*

~ **се** *оболети од вранце, сифилиса.* — Болује од срамне болести »вранце«. Овранцао се ... негдје. *Ћоп.*

ȍврата ж зоол. *в. комарча* (*врста морске рибе*); исп. ловрата. *Рj. А.*

ȍвратак, -тка м *оковратник, овратник* (*1*), *огрлица* (*1*). — Поклони се генерал неспретно, чупкајући окрајак бијелога овратка. *Шен.*

овра́тити, ȍврāтӣм сврш. покр. *обрнути, окренути натраг, назад.* — Образдио прву бразду па хоће да оврати. *Глиш.*

ȍвратнӣк м **1.** *оно што се носи око врата, оковратник, огрлица.* — Видио [је] танку Влахињу, у широкој хаљини ... с малом главом над овратником од крзна. *Андр. И.* Убили [су] пса човјеку који га [је] у пољу држао за овратник. *Гор.* **2. а.** *кравата, машна.* — Само му је свилени овратник кокетно заузлан. *Шен.* **б.** *марама која се ставља око врата, шал. Бак. Реч.*

ȍвратница ж зоол. покр. *врста морске рибе* Sparus aurata. *Вук Рj.*

ȍвратњāк м заст. *в. овратник.* — Носио је увијек ... војничку капу и висок војнички овратњак. *Шен.*

оврѐменити се, -ӣ се сврш. *пролепшати се* (*о времену*). *Р-К Реч.*

ȍвренгати, -ām сврш. нар. *заразити венгом, сифилисом. Рj. А.*

овре́ћи и **ȍврēћи**, овр̏шēм, ијек. овријѐћи и ȍвријећи, сврш. *в. оврћи.*

овријѐћи и **ȍврнјећи**, овр̏шēм, ек. овре́ћи и ȍврēћи.

ȍвр̏ањ м покр. *врста женске капе, мараме за главу.* — На глави није имала шешира, него је била омотана овр̏њем од црне свиле. *Креш.*

овр̏љина ж покр. *женска капа, која стоји наврх главе, слична коњском копиту. Вук Рj.*

оврто̀главити, -ӣм сврш. *добити вртоглавицу.* — Већ [је] био прилично оврто-главио толико гледајући у небо. *Креш.*

овр̏ћи и **ȍвр̏ћи**, овр̏шēм (овр̏хӯ; аор. овр̏хох, 2. и 3. л. ȍвр̄ше; имп. овр̏си; прил. пр. овр̏хāв(ши) и ȍвр̄хāв(ши); р. прид. ȍвр̄хао, овр̏хла и ȍвр̄хла -ло; трп. прид. овр̏шен и овр̏шен) (ек. и ијек.) сврш. *завршити вршидбу.* — Који су имали боље коње оврхли су вршај. *Јаки. Ђ.* Сноплье оврху, овршено вију. *Шим. С.*

ȍврха ж (дат. -си) правн. *присилна наплата дуга, заплена дужникове имовине, извршни поступак, егзекуција.* — Распродало [се] највећи дио робе путем оврхе. *Кум.* Читава наказност судске оврхе ... насликана је живо. *Глиг.*

ȍврховȍдитељ м *извршилац судске пресуде о оврси, егзекутор.* — Још јој је ... звонио глас оврховодитеља, да ће доћи са жандарима и све јој одвући. *Мишк.*

ȍвршак, -шка м *врх, вршак.* — Преко планинских овршака ... допирала је ... потмула јека. *Коч.* Крчио је, уз језовит шум јелових и оморикових овршака. *Куш.*

овршѝвати, овр̏шујēм *несврш. и уч. према овршити.*

~ **се** *испунити се, свршити се.* — Бог га убио ... тко је овај рат започео. На њему се ... овршио! *Јурк.*

ов̀ршивȏст, -ости ж правн. *стање онога што се може овршити, извршивост.* — Биљежничким исправама призната [је] овршивост. *Мј. 1926.*

ȍвршина ж **1. а.** *оно што је чему на врху, одозго.* — Ветар ... у сењаку подигао овршину са стогова па ковитлао сено преко дрвећа. *Рад. Д.* **б.** *овршак.* — Беше пукла непрегледна панорама планинских литица, овршина и ... окосина. *Ком.* **2.** покр. **а.** *струк, стабљика кукуруза с перима, кукурузовина.* — Овршина ... суши се по баштини дан-два. *Тур.* **б.** *кукурузна реса. Вук Рј.* **3.** мн. *окресани врхови грана (дрвећа). Вук Рј.* **4.** мн. покр. *горњи слој дропа, комине који се укваси и није добар за ракију. Бак. Реч.*

ов̀ршитељ м *извршилац, извршитељ.* — Покућство нека ... раздијели овршитель моје опоруке. *Драж.*

ов̀ршити[1], ȍвр̄шӣм сврш. *извршити, учинити, испунити.* — Тко ми је што наложио, ја све точно ... оврших. *Ков. А.*

ов̀ршити[2], ȍвр̄шӣм сврш. *в. овр̀ћи. Деан. Рј.*

ȍвр̄шје с *оно што је овршено, слама.* — Вриједи живјети ради новога братства, које зријева у топлим сламама, у овршју минулога љета. *Ђон.*

ȍвршнӣ, -ā, -ō *који се односи на оврху:* ~ трошкови, ~ закон, ~ право, ~ поступак.

Изр. ~ продаја *дражба, лицитација.*

ȍвршнӣ, -ā, -ō *који се односи на овршке.* — [Пожар се] често пребацује на крошње старијих стабала, па тако настаје овршни пожар [у шуми]. *З-Г.*

ȍвсан, -а, -о *в. овсен.* — У Немачкој готове ... од овса — овсане каше (бунгуре). *Батут.*

ȍвсен, -а, -о *који је од овса.* — Загризао [је] у овсени ... хлеб. *Дав.*

ȍвсеница и **овсѐница** ж **1.** *овсени хлеб, крух.* — Ко тражи хљеба преко погаче, жели и овсенице. *Н. посл. Вук.* Мен' погачу, теби овсеницу. *НПХ.* **2.** бот. *врста ливадске траве* Arrhenatherum elatius. *Терм. 3.*

ȍвсӣк, -и́ка м бот. *врста пољске, ливадске траве, дивља зоб* Bromus arvensis *и* B. mollis. *Терм. 3.*

ȍвсика ж бот. *в. овсик. Бен. Рј.*

ȍвсӣште с *земљиште на коме је био овас (или се још налази).* — Утркиваху [се] по покошеном овсишту. *Шапч.*

ȍвугнути, -нём сврш. *овлажити, постати влажан.* — Охлађено месо на ваздуху овугне (посукне, озноји се). *Батут.*

ȍвуд(а) и **ов̀ȗда** прил. **1.** *овим путем, у овом правцу.* — Њена нога није овуд никад корачила. *Вес.* Врве [пчеле] у гомилама овуда. *М-И.* **2.** *овде.* — Шаран ... важи овуда као најздравија риба. *Нен. Љ.*

ȍвудȉје(н) и **ов̀ȗдије(н)** прил. покр. *в. овуда.* — Овудијен сам једном ходио са три ноге. *Нен. Љ.*

ȍвула ж лат. = овум *јаје, јајна ћелија, заметак, клица.*

ов̀улā́ција ж *излучивање сазрелих, неоплођених јаја из јајника, јајовода.*

ȍвум м лат. = овула.

ов̀ȗнатити, -ӣм сврш. *постати вунат. Рј. А.*

ȍвунити, -ӣм сврш. необ. *покрити вуном.* — фиг. У трње јој се још упредала магла, која ју је прије вјечног сна, уништења, овунила. *Божић.*

ȍвца ж (мн. ȏвце, ген. ова́ца̄, дат., инстр., лок. ȏвцама и ȍвцама) **1.** зоол. **а.** *домаћа животиња, преживар, која даје вуну, млеко и месо* Ovis aries: ~ пиротска, ~ руначка, ~ тусторепа, мерино-овца. **б.** *женка те животиње.* **2.** фиг. *припадник неке вероисповести, верник.* — У нас је оваца од свакé вјере, па би ради и православному стаду наћи пастира. *Љуб.* Ту добар пастир доиста бдије над својим побожним ... овцама. *Крл.* **3.** фиг. *човек сувише мек и бојажљив.*

Изр. залутала, изгубљена, заблудела ~ *човек који се одвојио од своје средине, друштва, породице, који је пошао погрешним животним путем;* као овце на солило (потрчати, нагрнути) *потрчати за неким или нечим што се веома свиђа и желети га имати;* ко се овцом учини, курјаци (вуци) га поједу *ко је претерано миран и ко се са сваким злом мири, зло пролази;* поверити овце вуку *дати што на чување неком ко ће то упропастити;* сед као ~ *потпуно, сасвим сед, беле косе;* стрићи (своје) овце *искоришћавати потчињене (или вернике (парохијане), муштерије, клијенте);* шугава, губава ~ *велики грешник, отпадник.* — Ти си ... шугава овца у стаду свете матере цркве. *Шен.* Међу вама има губавих оваца, издајица отаџбине! *Петр. В.*

ȍвцин, -а, -о *који припада овци, овчји.* — Блејање овцино пре [бих] разумео него њихов разговор. *Јакш. Ђ.*

ȍвчār, -а́ра м *пастир који чува овце.*

Изр. пас ~ *врста пса за чување оваца, овчарски пас.*

ȍвчара ж покр. = овчарица[1] (2) *стаја за овце.* — Други Ахејци дат ће ми док се све не напуне овчаре моје. *М-И.*

овчáрев, -а, -о = овчаров *који припада овчару.*

овчáрēње с *гајење оваца.* — Развио [се] овдје већ одавна номадски начин овчарења. *ЕГ 1.*

овчàрина ж **а.** *оно што се плаћа овчару за чување оваца.* **б.** *такса за држање оваца.* *Рј. А.*

овчáрити, òвчāрӣм несврш. *гајити овце, бавити се гајењем оваца.* В. пр. уз гл. им. овчарење.

овчàрица[1] ж **1.** *женска особа овчар.* *Вук Рј.* **2.** = овчара. *Вук Рј.*

овчàрица[2] ж зоол. *врста птице, пастирица, плиска.* *Финк.*

òвчāрнӣк м и **òвчāрница** ж *стаја за овце.* — Подигнути [су] нови свињци, овчарници и друге стаје за смештај изложених грла. *Пол. 1959.*; *Рј. А.*

овчáров, -а, -о = овчарев.

òвчāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на овчаре и на овчарство:* ~ пас.

овчáрство с *гајење, узгој оваца као привредна грана.* — У сухим степским подручјима ... овчарство је најраширеније. *ОГ.* Ова мера уводи се да би се говедарство и овчарство унапредило. *Пол. 1959.*

òвчас прил. покр. *овај час, управо сада, сад одмах.* — Два гласника овчас одведоше. *М-И.*

òвчаст, -а, -о необ. *који је као овца, налик на овцу.* — Небо срче овчасте облачке. *Рад. Д.*

òвчевина и **òвчетина** ж *овчје месо.* — Остатак овчевине приреди с кромпиром. *Јов. Ј.* Почели јести дивну овчетину. *Торб.*

òвчӣ, -ā, -ē *в. овч(и)ји.* — Савићу ја тебе као овчи рог. *Сек.*

òвчијӣ, -ā, -ē = овчји *који је од овце, од оваца:* ~ сир, ~ млеко, ~ месо, ~ кожа итд.

Изр. вук у овчијој кожи *рђав, опак човек који уме да се претвара (као да је добар);* овчије богиње мед. *заразна осипна болест код мале деце* varicella.

òвчина ж **1.** *аугм. и пеј. од овца.* *Вук Рј.* **2.** *овчја кожа.* — Шетао [је] стражар у бунди од овчине. *Пол. 1954.* **3.** *в. овчетина.* — Пружи му комад овчине. *Прер.*

òвчињāк м *в. овчарник.* *Р-К Реч.*

òвчица ж **1.** *дем. и хип. од овца (1).* **2.** мн. нар. *врста високих, беличастих облака, цируси.* — Сунце је између ријетких овчица журило к висини. *Кал.* **3.** зоол. *врста морске рибе* Pagellus mormyrus. *Вук Рј.* **4.** мн. зоол. *породица инсеката, кукаца тврдокрилаца из реда корњаша, чији је најпознатији представник бубамара.* *ЕЛЗ.* **5.** бот. *врста цвета, нарцис* Narcissus poeticus. *Сим. Реч.* **6.** фиг. *овца (2).* — Место ми је [говори попа] међу мојим овчицама. *Богдан.* **7.** фиг. *овца (3).*

Изр. божја ~ 1) зоол. *в. бубамара;* 2) *в. овца (3);* изгубљена, залутала, заблудела ~ *в. залутала овца (уз овца изр.);* стрићи (своје) овчице *в. стрићи (своје) овце (уз овца изр.).*

òвчјӣ, -ā, -ē = овчији.

òвчоблēј м бот. *биљка из пор. жабљака* Anemone narcissiflora. *Бен. Рј.*

о. г. скраћ. *ове године.*

ōгāван, -вна, -вно *гадан, одвратан, одуран, гнусан.* — Колико је већ осрамотио дјевојака својим огавним језиком? *Ков. А.* У дечковим устима већ се купи огаван укус лека. *Поп. Ј.*

ōгāвје и **ōгāвље** с цсл. *в. огавност.* — Клецале јој ноге од огавја и презира. *Торд.*

ōгāвно прил. *на огаван начин, гадно, одвратно, гнусно.* — Огавно је на свијету! *Шов.*

ōгāвнōст и **огáвнōст,** -ости ж *особина онога што је огавно, одвратност, гнусност.* — У мени ... ускипи и провали мржња, бијес, огавност. *Кос.*

ōгāвчица ж зоол. *в. гаовица.* *Бен. Рј.*

ōгада ж *осећање гађења.* — Господа сва у злату ... огадом су облазила чедо на сокаку. *Крањч. С.*

ōгадити, -ӣм (трп. прид. ōгађен) сврш. **1.** *учинити гадним, одвратним, упрљати, укаљати.* — Коме је сила ... да себи кућу огади? *Бен.* **2.** *огадити се.* — Огадило ми вино. *Бак. Реч.*

~ **се** *постати гадан, одвратан.* — Одмах се свима археологија ... огади. *Дом.*

огађивати (се), -àђујēм (се) *несврш. и уч. према огадити (се).*

ōгаздити (се), -ӣм (се) сврш. *постати газда, богат, обогатити се.* — Дуњанџија Таса ... се убрзо огаздио. *БК 1906.* Огаздит ћеш се звонаријом. *Гор.*

ōгазити, -ӣм сврш. *мало изгазити, погазити.* *Бен. Рј.*

огáјтанити и **огàјтанити,** -ӣм сврш. *опшити гајтаном.* *Вук Рј.*

~ **се** индив. *ставити на себе, добити гајтане као знак одликовања, службе и сл.* — Мислиш ли да смијеш старије од себе тикати зато што си се огајтанио попут мајмуна у циркусу. *Ков. А.*

огàличити, -ӣм сврш. *попрскати модром галицом, плавим каменом.* — Плаве се огаличени виногради по бочинама. *Гор.*

ōгањ, -гња м **1.** *ватра.* — Стално је подстицао огањ буковим цепаницама. *Андр. И.* фиг. Ја на огњу садашњице пусте улудо гинем. *Кркл.* **2.** *метак, тане из убојног оружја;* паљба. — Они бију огњем из пушака. *Радич.* Бојни топи огањ наложише. *Март.* **3. а.** *пожар.* — Огањ ... љути бјесни у дубокој планинској чести. *М-И.* **б.** *пламен*

сјај. — Можда ће ... бљеснут ... мој спомен као кратак свјетионички огањ. *Андр. И.* фиг. У њезину оку сијевне зеленкаст огањ. *Мих.* **в.** *пламен; светлост од ватре на огњишту или од осветљења у кући.* — Доле у селу задњи огњи згасли. *Дуч.* **4.** фиг. *кућа, дом (с огњиштем).* — Тер од главе по жут цекин ипште, а од огња по дебела овна. *Маж. И.* **5. а.** *велика врућина, жега, припека.* — Препукла земља жедна напи, од Илиндана огањ пржи. *Дуч.* **б.** *висока телесна температура.* — Четврти дан појави се грозница с огњем. *Вип.* **6.** *средство за паљење ватре (упаљач, кресиво, огњило).* — Сваки вади огањ из њедара. *Март.* Дао [му] и једну цигару, али немају огањ. *Нен. Љ.* **7.** *жестина, силина, ватреност.* — Огњеви се боја разгоре још јаче. *Вит.* У огњу четврте офанзиве, у страхотама Грмеча и Шатора ... наши народноослободилачки одбори су положили свој испит. *Дед. В.*

Изр. блудећи ~ *слаб пламичак који се понекад јавља над барама.* — Она је једна од оних лепота ... које као блудећи огањ воде људе у пропаст. *Скерл.*; горети на два огња *в. горети на две ватре (уз ватра изр.)*; горети на сто огњева *бити изложен многобројним опасностима, тешкоћама*; да(ва)ти ~ *опалити, пуцати из ватреног оружја*; живи ~ *врло окретна, живахна, вредна особа*; ~ небески 1) *муња и гром*; 2) *претерана врућина*; ~ паклени рлг. *паклене муке*; огњем и мачем *свим расположивим средствима, не презајући ни од највећег терора (спроводити нешто)*; пасти, падати у ~ *в. пасти у ватру (уз ватра изр.)*; планути као ~ *јако и нагло се разљутити, планути у љутњи, гневу*; преда(ва)ти (нешто) огњу *спалити, спаљивати*; просути ~ *опалити из ватреног оружја.*

ògар м мац. заст. *врста ловачког пса.* — Пуштајте оне најљуће огаре с ланаца. *М 1867.*

огарáвити, -àрāвӣм и **ògаравити,** -ӣм сврш. = огарити **1.** *упрљати гарју, чађу и сл., учинити гаравим, црним.* — Одавно нико на њима [веригама] није огаравио руке. *Вуј.* **2.** *добити длаке на лицу (најчешће о брковима).* — Добровољцу ... ни науснице нису огаравиле. *Вучо.* **3.** *добити бакарну, смеђу боју коже, поцрнети (од сунца).* — Њена се пут готово сја од бјелине у ... вреви и комешању људског меса огарављеног од сунца. *Наз.* **4.** фиг. *укаљати, осрамотити.*

Изр. пушку није огаравио *није био у борби, на фронту, није био у прилици ни да један метак опали.*

~ се = огарити се **1.** *упрљати се гарју, чађу.* **2.** *огаравити (2).*

ògарак, -àрка м покр. *в. угарак.* — Од ломаче кресну огарак, пао на Алапићева коња. *Шен.*

огарантúрати, -àнтӣрāм и **огàрантовати,** -тујēм сврш. необ. *в. загарантирати.* — Слобода удруживања ... је ... била огарантована чл. 25. Устава. *Арх. 1926.*

ògарача ж *ланац на коме се води псето. Бен. Рј.*

ògаревина ж *угарена њива, угар.* — Ти си видјела моју огаревину, мој дô. *Куш.*

огарúвати, -àрујēм *несврш. и уч. према огарити.*

ògарина ж покр. *гариште, огорелиште. Вук Рј.*

ògарити, -ӣм сврш. = огаравити. — Плакала [је], јер би је водили огарену чађом. *Шимун.* Није нас још ни наусница била огарила. *Андр. И.* Сунце им огари кожу. *Наз.* фиг. *огрешити.* — Душе своје ... чујем ... огарио нијеси. *Буд.*

~ се = огаравити се. — Једни се морадоше огарити. *Мат.*

ògарица ж необ. *угарак, главња.* — У тај пар бљесну жива огарица кроз шаш. *Горд.*

ògарчāд ж *зб. им. од огарче.*

ògāрче, -ета с (супл. мн. огарчад) *дем. од огар.* — Јесте ли вид'ли хрчад, огарчад, кад господара свог опскакују? *Кост. Л.*

ògàрчић м *дем. од огарак.*

ògатити, -ӣм и **огáтити,** ògāтӣм (трп. прид. ògāћен) сврш. покр. *загатити, зајазити. Рј. А.*

огвоздѐнити, -òзденӣм сврш. *постати гвозден;* фиг. *постати чврст; постати укочен, забезекнут, укочити се.* — Извели су дјевојку пред штаб. Кад је одред виде разоружану, огвозденише погледи и људи добише ... изглед тужно зачуђених. *Вуј.*

о. г. з. скраћ. правн. *општи грађански законик.* — Питање ... застаре ... у нашем о.г.з. није јасно. *Мј. 1926.*

ògӣб и **ògиб** м физ. *физичка појава која настаје због скретања таласа (звучних, светлосних итд.) иза руба запреке на коју они наиђу, дифракција. ЕЛЗ.*

огúбати се, ògӣбām се несврш. *в. угибати се.* — [Нареди] чега нам се држати и огибати. *Кур.*

ògӣбнӣ и **ògӣбнӣ,** **-ā,** **-ō** *који се односи на огиб.* — Мјесто умјетних огибних мрежица требало [би] за огиб рентгенских зрака употребити кристале. *Физ. 2.*

ògиздати, -āм сврш. *украсити, нагиздати.* — Ти су ... тебе тако огиздали. *Дан.*

~ се *украсити се, нагиздати се.* — Ако се огиздати може светлост дана сјајношћу Данице ... носи алем драг! *Јаки. Ђ.*

ògлабак, -апка м *оно што остане на кости или дршку воћа кад се поједе месо. Рј. А.*

о̀глабати, -ā̄м сврш. *оглодати.* — Мислио сам да ћу и ја коју кост оглабати. *Бен.* Нађоше се ... крај костију оглабаних и празних тањира. *Кош.*

о̀глāв м и ж **1.** *део опреме (улара или узде) који се ставља животињи (обично коњу, магарцу итд.) око главе и за који се она води.* — Уђе водећи за оглав кулаша. *Мат.* фиг. Његове страсти ... су се већ биле изоглавиле из оглави разума. *Креш.* **2.** *горњи део ципеле. Бак. Реч.*

о̀глава ж **1.** *оглав.* — Прихвати мазгу за оглаву. *Тип.* **2. а.** *опанци од оглавине (2). Вук Рј.* **б.** *део чизме који је на лесици, изнад средњег дела стопала. Вук Рј.*

о̀главак, -āвка м **1.** *оно што дође, што се ставља око главе.* — Прегледао [је] рупу у оглавку свога тророгљастог шешира. *Креш.* **2.** заст. *брежуљак, главица. Вук Рј.*

оглàвāр, -а́ра м покр. *в. оглав (I). Вук Рј.*

о̀главина и **оглàвина** ж **1.** *оглав (I).* — Висе снопићи држалица и оглавина, па лопата, виле. *Торд.* **2.** *кожа с главе неке животиње. Вук Рј.*

оглáвити, о̀глāвӣм сврш. *ставити оглав. Деан. Рј.*

оглàвић м **1.** *дем. од оглав.* **2.** покр. *предњи део самара. Рј. А.*

о̀главица ж покр. *в. оглав (I). Рј. А.*

оглàвичити (се), -ӣ (се) сврш. *увити се у главице (о купусу).* — Мој се купус лијепо оглавичио. *Рј. А.*

о̀глāвље с **1. а.** *повезача, марама за главу.* — Излази [млада] међу друге [своје] оглавља бијела. *Вук.* **б.** *женски накит на глави.* — На се међе то млого оглавље ... Намјести се гиздава дјевојка. *НПХ.* **2.** *в. оглав (I).* — Ухватила је коња за оглавље од узде. *Нен. Љ.* **3.** заст. *глава, главица као горњи део стуба, капител.* — Умјетник мједарски ... начини два оглавља, да се метну озго на ступове. *Дан.*

о̀глāвњак м **1.** *оглав.* — [Коњић] нити има дизгине ни оглавника. *Нуш.* По дворишту је лутао одвезани коњ ... вукући за собом оглавник. *Краљч. Стј.* **2.** мед. *мишић који омогућује покретање главе унатраг* epicraniuus musculus. *Бен. Рј.*

о̀глāвница ж **1.** *оглав.* — Ту [су] лежали хамови и коњске оглавнице, узде. *Кол.* **2.** спорт. *покривач за главу, капуљача за скијање.* — Вунена се оглавница ... навлачи преко главе да штити уши, врат и браду од хладноће. *Скиј.*

оглàвчина ж покр. *в. главчина.* — Глиб да се точак ... завали до оглавчина. *Ад.*

о̀гладити, -ӣм сврш. *учинити глатким, изгладити, угладити. Прав.*

оглàднети, -нӣм, ијек. оглàдњети, сврш. *постати гладан.* — Још мало, мајко, па нећу никад огладнети! *Вес.* фиг. Силно огладни за њом, и њој је мило што се њоме сити. *Божић.*

оглàднити (ек. и ијек.) сврш. **1.** (о̀гладнӣм) *учинити гладним.* — Киша није никада Босне огладнила. *Рј. А.* **2.** (-ӣм) *в. огладнети.* — Заложите се малко ... знам да сте огладнили! *Ад.*

оглàдњети, -днӣм, ек. оглàднети.

о̀глāс м *службена објава; објава у новинама.* — По зидовима огласи управе болнице, плакати хигијенског завода. *Хорв.* У сваким новинама мени су најмилија посластица — огласи. *Нуш.*

огласи́вāње с *гл. им. од огласивати (се).*

огласи́вати (се), -а̀сујēм (се) несврш. *в. оглашавати (се).* — Чујеш ли шта огласује звоно? *Тюс. Д.*

огласи́вāч, -а́ча м *в. оглашивач.* — Огласивачи се дераху из свега грла. *Цар М.*

о̀гласит, -а, -о покр. *јаван, очит.* — Међу вама није бивало тврде и огласите вјеридбе. *Љуб.*

огла́сити, о̀глāсӣм (трп. прид. о̀глāшен) сврш. **1. а.** *објавити, разгласити, најавити (гласом, пуцњем и сл.).* — Огласили су нов најам на мост. *Франг.* Тек предвече ... огласила је сирена престанак узбуне. *Јак.* **б.** *објавити преко новина, јавних публикација.* — Загребачки Раднички пријатељ ... огласио је смрт »највернијег бориоца нашег за слободу ...« *Скерл.* **2.** *објавити чију смрт звоном.* — Кога он [звонар] једном овако огласи, више се тај не вића. *Ранк.* **3.** *прогласити, изазвати.* — Скупштина ... огласи Карађорђа ... за првог и врховног српског предводитеља. *Нов.* Имаду се подијелити у четири категорије лица која буду ... оглашена за инвалиде. *Мј. 1926.* **4.** црквн. **а.** *усмено (од стране свештеника) објавити веридбу, односно венчање.* — Две недеље доцније оглашени су у цркви ... женик кир-Герас ... и Евтерпија. *Срем.* **б.** *поменути умрлог (у цркви, од стране свештеника).* — Сахранио сам га [оца] у старом гробљу ... Дао сам огласити и у цркви и у манастиру. *М 1867.*

Изр. ~ рат *објавити рат.*

~ се 1. *прочути се, изићи на глас; појавити се.* — Огласила се у Мостару лепа девојка и просило је триста просилаца. *НП Вук.* **2.** *дати знака, гласа о себи (гласом, звуком, пуцњем и сл.), јавити се.* — С равнице огласи се бик у басу. *Гор.* фиг. Најприје се огласио драмама. *В 1885.*

о̀глāсни, -ā, -ō *који се односи на огласе.* — Користите веома повољну огласну тарифу. *Пол. 1959.*

огла̀сни̏к, -йка и о̀гласни̏к м **1.** *гласник.* — Огласник сам ја ти од Зеуса. *М-И.* **2.** *огласи (у новинама)*: мали ~. *Деан. Рј.*

о̀гласница ж **1.** *објава, оглас.* — На доњим су прозорима ... висјеле двије-три тискане огласнице. *Креш.* **2.** *књига огласа и наредби.* — Предао је старјешина Марко књигу огласницу једном другоме, који је на мјесто њега постао старјешина. *Коз. Ј.*

о̀гла̑ти (се), -ā̑м (се) свршн. покр. *в. огледати (се).* *Вук Рј.*

оглаша̀ва̑ње с *гл. им. од оглашавати (се).*

оглаша̀вати (се), -а̀шāва̑м (се) *несврш. и уч. према огласити (се).*

оглаша̀ва̑ч, -а́ча м = оглашивач *онај који оглашава.* — Ти живописни ноћни оглашавачи одавно су ишчезли. *Пол. 1958.*

о̀гла̑шен, -а, -о **1.** *трп. прид. од огласити (се).* **2.** *гласовит, чувен.* — Особито се ту одликова ... Крцун Сердарев, син оглашена јунака. *Мат.* **3.** мн. ист. *приправници, још некршћени за ступање у хришћанство, катекумени. Свезн.*

оглаше̏ње с *гл. им. од огласити (се)*; црквн. *објављивање венчања младенаца.* — Узе ... пребрајати у себи ...: толико дана док се прибаве потребне исправе, толико дана за оглашење у цркви. *Дов.*

оглаши̏ва̑ње с *гл. им. од оглашивати (се).*

оглаши̏вати (се), -а̀шујēм (се) несврш. *в. оглашавати (се).*

оглаши̏ва̑ч, -а́ча м = оглашавач. — Користите ... повољну огласну тарифу која омогућава оглашивачима јевтину рекламу. *Пол. 1959.*

о̀гле̑д м (лок. огле́ду и о̀гле̑ду) **1.** *поступак у научном истраживању у коме се вештачки изазива појава, слична оној у природи, опит, покус, експеримент.* **2.** књиж. *врста краће, концизне књижевне расправе написане без намере за исцрпношћу, есеј.* — Један нов оглед о Видаковићу не би био излишан. *Поп. П.* Окосница мога огледа јест храброст учењака и умјетника, који су били несхваћени за живота. *С 1937.* **3. а.** *проба, кушање, провераваље вредности.* — Тек се огледа ради тамо-амо гаји [пшеница], ваљда због крупнијег семења. *Панч.* **б.** *узорак, углед.* — Матица хрватска шаље својим члановима овај ... двоброј »Хрватске ревије« на оглед. *ХР 1928.* **4. а.** *пажљиво огледање, прегледање чега.* — Силан оглед ту је ствари ... али старац не пазари. *Прер.* **б.** (понекад у мн.) *огледање, гледање девојке која је за удају или војника приликом регрутације.* — Бего проси, Иво му је даје, па на оглед изведе дјевојку. *НП Вук.* Ја остадох стојећи као регрут на огледу. *Кор.* **5.** *мегдан, двобој.* — Ако сте човјек, изађите ми на јуначки оглед! *Шен.*

огледа̀ва̑ње с *гл. им. од огледавати (се).*

огледа̀вати (се), -ѐдāва̑м (се) *несврш. и уч. према дгледати (се).*

оглѐдаласт, -а, -о и **оглѐдални̑,** -а̄, -о̄ *који се односи на огледало, који је као огледало.* — Одбијена светлост плама [од ватре] ... ступаше на огледаласту површину воде. *М 1867.* По њезиној огледалној површини одбијају се ... светли, тако врели зраци сунца. *Шапч.* Блиста му се [Дњестру] огледална површина. *Шов.*

оглѐдало с **1. а.** *углачана површина, обично од стакла, у којој се одражавају предмети који се пред њом налазе, зрцало.* **б.** *мирна водена површина; водена површина уопште.* — Одједном се нашли пред црним огледалом Дунава. *Бос. Б.* Швејку се прохтјело да се добро огледа у воденом огледалу. *Јонке.* **в.** *нешто што је (по облику и сјају) налик на огледало.* — Шаком [се] не може ухватити ... огледало сунца. *Матош.* **2.** фиг. *слика, одраз.* — Светска изложба у Бриселу треба да буде огледало привредних и других активности појединих земаља. *Пол. 1958.*

Изр. криво ~ *испупчено или издубено огледало које даје искривљену слику предмета.*

оглѐдалски̑, -а̄, -о̄ *који се односи на огледало, који припада огледалу, који је као код огледала*: ~ раван, ~ одбијање (светлосних зракова).

оглѐда̑лце и **огледа́лце,** -а и -ета с *двм. и хип. од огледало.*

о̀гле̑дан, -дна, -дно (обично одр.) *који служи за оглед, за вршење огледа*: ~ добро, ~ школа.

огледа́ње с *гл. им. од огледати (се).*

огледа́ти, о̀гле̑дā̑м несврш. **1.** *несврш. и уч. према дгледати.* **2.** *гледати (своје лице или део тела) у огледалу или нечем сл.* — Покрај реке ... седи и сања, и огледа лице у модрилу речном. *Дуч.* **3.** *поредити (с чим).* — Огледа своје лишће ближедо о врхове Дурмитора сиња. *Март.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према огледати се.* **2.** фиг. *одражавати се.* — Ми немамо досада ни једну творевину у којој би се народна душа тако потпуно огледала као у народним песмама. *Цвиј.*

о̀гледати, -а̄м свршн. **1.** *прèгледати, рàзгледати.* — Дође неколико људи. Огледаше све брижљиво. *Наз.* **2.** *покушати, опробати, окушати.* — Јањичарима се нареди да уче егзерцир, и они, огледавши донекле, не пристану. *Нов.*

~ **се 1.** *окушати, одмерити, показати своју снагу (физичку или умну) у борби, утакмици с ким.* — Прва пролетерска дивизија ... огледала се већ код Ситнице и Јајца. *Поп. Ј.* **2. а.** *погледати наоколо, око себе.*

— Загрли је пак се огледа радосно око себе. *Шимун.* **6.** *осврнути се, обазрети се.* — Кад пролази сокаком . . . нема тога тко се неће за њом огледати. *Ивак.* фиг. Оканио се школских клупа и огледао за крухом. *Кум.* **3.** *погледати се у огледалу или нечем сл.* — Час по час устане, огледа се у огледалу, намести хаљину. *Дом.*

огледа́вати (се), -ѐдујēм (се) несврш. *огледавати (се).*

о̀гледнути се, -нēм се и **огле́днути се,** о̀гледнēм се сврш. **1.** *огледати се (3).* — Језеро је сад сасушено: ја сам био у последњој генерацији која се огледнула у његовим водама. *Дуч.* **2.** *осврнути се, погледати.* — И не огледну се, већ замину брже у кућу. *Буд.*

о̀глобина ж (обично мн.) *остатак онога што је оглодано, оглодана кост.* — фиг. Сви допузи уживају што у њој бољега има, а нама оглобине. *Павл.*

о̀гло̀бити, о̀глобīм сврш. **1.** *казнити глобом, новчаном казном.* — Пошто се је успротивио наредби . . . укорен је и оглобљен. *Вел.* **2.** *узети коме као накнаду (за што); отети.* — Реци ти мени колико да ме оглобиш [за сандук]? — распитивао се. *Рад. Д.*

о̀гло̄бље с покр. *в. брдило. Вук Рј.*

оглода́вати, -о̀дāвām *несврш. и уч. према оглодати.*

о̀гло̀дати, о̀глођēм (имп. о̀гло̀ђи) сврш. **1.** *огристи глодањем (обично месо с кости).* — По столу су разбацане пилеће оглодане кости. *Ранк.* **2.** фиг. **а.** *одузети снагу, пуноћу, свежину.* — Сав је мршав био, јер љуто га је биједа оглодала. *Богд.* **б.** *похабати, оронути.* — Судио би . . . по масном цилиндру и оглоданом капуту да је дијурниста. *Шен.* **3.** фиг. покр. *оголити.* — Сунце обасја цементне ћеле бункера, нанизане по оглоданим хрптима ловћенских обронака. *Лал.* **4.** фиг. *узети коме све што има; појести коме све; потрошити.* — Овако ти ми радимо. Данас ћемо оглодати Мргуда, сутра попа . . . па све редом. *Мат.*

о̀гло̀ђина ж *оглобина.* — Зацврчи му у ушима онај коштани срк рибље оглођине. *Божић.*

огл(ȕ)вети, -вйм, ијек. огл(ȕ)вјети, сврш. **1.** *постати глув.* — Тих дана су људи који су мирисали барут ослепели и оглувели од онога што се дешавало. *Моск.* **2.** *потпуно се утишати, занемети, онемети.* — Оглуви шума, славуја нема. *Јакш. М.*

огл(ȕ)вити, о̀гл(ȕ)вīм сврш. *учинити глувим.* — [Керушу] је била старост оглувила. *Вуј.*

огл(ȕ)вјети, -вйм, ек. огл(ȕ)вети.

огл(ȕ)нути *в. оглухнути.*

оглупа́вело̄ст, -ости, ијек. оглупа́вјело̄ст, ж *стање и особина онога који је оглупавио. Прав.*

оглупа́вети, -ȕпāвйм и **о̀глупавети,** -вйм, ијек. оглупа́вјети и о̀глупавјети, сврш. *в. оглупавити.*

оглупа́вити -ȕпāвйм и **о̀глупавити,** -йм сврш. *учинити кога глупим; постати глуп.* — Говорило [се] . . . да је посве оглупавио од те заљубљености. *Бен.*

оглупа́вјело̄ст и **о̀глупавјело̄ст,** ек. оглупа́вело̄ст и о̀глупавело̄ст.

оглупа́вјети, -ȕпāвйм и **о̀глупавјети,** -вйм, ек. оглупа́вети и о̀глупавети.

оглу́пети, -пйм, ијек. оглу́пјети, сврш. *постати глуп.*

оглу́пити, о̀глȕпйм сврш. **а.** *учинити глупим.* — Жандар . . . буљи у недоумици, оглупљен покорном незаинтересираности. *Божић.* **б.** *постати глуп.* — Сасвим [је] оглупио од реторских правила. *Марк. Св.* Европа је данас оглупила као стара крезуба усидјелица. *Крл.*

оглу́пјети, -пйм, ек. оглу́пети.

о̀глуха ж (дат. -си) правн. *непослушност, неодазивање судском позиву, изостанак са расправе, контумација.* — Био је ту пријепис осуде из оглухе. *Крањч. Стј.*

оглу́хнути, о̀глухнēм и **оглу́хнути,** о̀глȕхнēм сврш. **1.** *оглувети, остати без слуха.* — Јамак тада оглухне и на оно здраво ухо. *Андр. И.* **2.** *потпуно се утишати.* — Поља опустјеше и оглухнуше јер се није могло издржати на послу. *Бен.* **3.** *в. заглушити (се).* — Неки [је] . . . везан тим ланцима, а овог прољећа сви су путеви оглухнули од силних њихових звекета. *Вуј.*

~ се *в. оглушити се.* — На наш се кар спасоносни, охолијом надувен, оглухнуо. *Марк. Ф.*

оглуша́вање с *гл. им. од оглушавати (се).*

оглуша́вати (се), -ȕшāвām (се) = оглушивати (се) *несврш. и уч. према оглушити (се).*

о̀глушак, -шка м *непослух, неслушање.* — Зар ме нудиш оглушцима, јогуната врачаро? *Матош.*

Изр. купи (прима) оглушке *неће да учини одмах кад му се први пут каже, прави се да не чује.*

о̀глушан, -шна, -шно правн. *који је изазван оглухом, који је донесен због оглухе:* ~ осуда. *Деан. Рј.*

оглу́шати се, о̀глȕшām се несврш. *в. оглушавати се. Бен. Рј.*

оглуши́вање с *гл. им. од оглушивати (се).*

оглуши́вати (се), -ȕшујēм (се) несврш. = оглушавати (се).

оглу́шити, о̀глȕшīм сврш. **1.** *оглувети, оглухнути.* — Кукуричу пијетлови успла-

хирено. Оглушити би могао. *Бен.* **2.** *учинити глувим, заглушити.* — Лупа шмркова, вика ... чисто ме оглуши. *Шапч.*

~ **се а.** *учинити се глув, направити се да не чује, намерно не послушати.* — Први пут у животу оглушио се о власт — није платио таксе. *Марк. М.* **б.** *не хтети да чује, не услишити, не испунити (обавезу, чију жељу, молбу и сл.).* — Зар да се упре и оглуши о кћерину молбу? *Каш.* Није хтио да се оглуши позиву. *Цар Е.*

о̀гнати, -а̄м сврш. необ. *одагнати.* — Огнао га тамо и спомен на дан кад се оно вратио из Митровице. *Коз. И.*

о̀гнојак, -о̄јка м *чир. Деан. Рј.*

огнојѐње с *гнојење, загнојеност.*

огнòјити, о̀гнојӣм сврш. *посути гнојем, ђубретом, нагнојити (земљу). Деан. Рј.*

~ **се** *загнојити се.* — Храмао на штаци док се убодина не огноји и трн сам не изиђе. *Глиш.*

огну́сити, о̀гнӯсӣм сврш. покр. *учинити гнусним, упрљати; обешчастити.* — Неће допустити блуду да огнуси тијело његово. *Павл.*

о̀гнути, о̀гнӗм сврш. необ. *нагнути; савити.* — Огнути рендгенски валови само [би се] у неким смјеровима појачавали. *Физ. 2.*

о̀гњан, -а, -о *в.* ***огњен.*** — Драгог ето из тог боја, на коњицу огњаноме. *Радич.*

о̀гњанит и **огњàнит,** -а, -о нар. песн. *огњен, ватрен.* — Скин' се с коња, огњанити Вуче. *Вук Рј.*

о̀гња̄пка ж покр. *кухиња.* — Баш је хтео да унесе у огњанку нарамак багремових дрва. *Пол. 1954.*

о̀гња̄р, -а́ра м необ. *нишанџија.* — Огњар Слемешек претражује небо. *Фелд.*

огњàрица ж *чобанска колиба у којој се ложи огањ, ватра.* — [Таласи] вјетра ... ударају о нашу огњарицу. *Ђон.*

о̀гњац, -а̀ца м бот. *в. невен. Сим. Реч.*

о̀гњев, -а, -о *који припада огњу.* — У бијела лишћа им удара руменило од огњева жара. *Март.*

огњѐвит, -а, -о *огњен, ватрен.* — Коњиц му дише огњевитим дахом. *Кост. Л.* Очи живе и огњевите. *Цар Е.*

огњѐвито прил. *на огњевит начин, ватрено.* — Јунацима главе огњевито горе. *Вел.*

о̀гњен, -а, -о **1.** *који се односи на огањ, на ватру, ватрен.* — Појавиле се звијезде огњених репова. *Богд.* фиг. *сунчан.* — Безброј огњених зрнца титра у зраку. *Кркл.* **2.** *који је боје огња, пламена, црвен.* — Кућа ... горела ... Огњене, крваве боје. *Марк. М.* **3.** фиг. *жесток; брз.* — И он шаље огњена чауша. *НП Вук.* **4.** *који сева, блиста се, ватрен, жарки, страстан (о очима, погледу и сл.).* — Испијају здраве ... дјевојке огњеним погледима. *Крл.* Крепко младо момче огњених очију ... скочи. *Вел.* **5.** *који је испуњен полетом, одушевљењем.* — Тако ријечи ... огњене у јунака тврда срца парају. *Март.* **6.** песн. *као први део непотпуних сложеница*: огњен-грана, огњен-бич, огњен-венац, огњен-змија и сл.

Изр. огњена жаба зоол. *врста жабе малог раста и разне боје по трбуху* Bombinator. *Свезн.*; Огњена Марија црквн. прав. *празник, који се прославља 17/30. VII (у доба највећих врућина)*; ~ оружје *ватрено оружје*; огњени свеци црквн. прав. *празници у католичкој цркви 20—22. VII (кад су највеће врућине).*

о̀гњеница ж покр. *кухиња.* — Посједамо на бадњак у огњеници. *Креш.*

о̀гњено прил. *ватрено.* — Речју, огњено и смело, жиг [си] утиснуо вечни на ропско им чело. *Ил.*

о̀гњивац, -йвца м бот. *биљка из пор. крсташица* Iberis. *Бен. Рј.*

о̀гњйво с *в.* ***огњило.*** — Извади из џепа огњиво и кремен да укреше ватру. *Лал.* Крамари су сједјели под шатором с хрпама кремења, огњива и барута. *Шов.*

огњи́вце и **о̀гњйвце,** -а и -ета с *дем. од огњиво.* — Гледа један другоме пушку, па ... би му отворио огњивце. *Миљ.*

огњѝлача ж *гњила крушка (која се не може јести док не угњили).* — Донијет ћу са собом огњилача да се засладимо. Већ су омекшале. *Гор.*

о̀гњило с **1.** *комад челика (у облику потковице) којим се удара о кремен дă се избију варнице, кресиво, оцило.* — Креше огњилом кремен да надими труд. *Божић.* фиг. Ја сам ... као ђак нашао огњило што ми је из срдашца искресало искрице. *Кор.* **2.** *направа за опаљивање на старинској пушци.* — [Хајдук] се за то време играо огњилом на пушци. *Грол.*

Изр. шило за ~ (вратити) *мило за драго (вратити), осветити се.*

о̀гњић м *дем. од огањ.*

о̀гњйц, -йца м *дем. од огањ. Вук Рј.*

о̀гњица ж **1.** *грозница, врућица, повишена телесна температура.* — Огњица и кашаљ отимљу се око ... мог ... живота. *Цар М.* Станица се тресла као у огњици. *Гор.* **2.** *свињска болест од које оболе свиње кад једу жир а немају доста воде. Вук Рј.* **3.** бот. *врста једногодишње или вишегодишње зељасте биљке* Lychnis flos cuculi. *Терм. 3.*

о̀гњичав, -а, -о *који је у огњици, врућици, грозничав.* — Огњичава, катастрофална, болесна визија смрти. *Крл.*

ȍгњичина и **огњи̏чина** ж бот. *биљка из пор. главочика* Lampsana communis. *Бен. Рј.*

ȍгњиште с **1. а.** *место у кући (старој сељачкој) где се ложи ватра, огањ.* — Види [се] велико огњиште са веригама и окрњеним лонцима. *Стан.* **б.** *камин.* — У куту могао си видјети пресвођено отворено огњиште. *Шен.* У Енглеској по собама нема пећи, него се ватра ложи на огњиштима (каминима), узиданим у дуварове собне. *Нед.* **2.** фиг. *родна кућа, родни, породични дом.* — Ја сам била на његовој кули . . . пазила му дјецу и огњиште. *Цар Е.* **3.** фиг. *завичај, домовина, отаџбина.* — Мало се јунака скупило да голему силу мађарску са свога огњишта потисне. *Јакш. Ђ.* **4.** фиг. *жариште; место где се нешто гаји, негује.* — Дворови њихови постадоше . . . огњишта умјетности и знаности. *Баз.* **5.** заст. *део пушке у који се ставља набој. Вук Рј.* **6.** покр. *празно, незасејано место на њиви. Рј. А.*

Изр. домаће ~ *родна кућа, родни дом, властита породица*; угасити ~ *затрти дом, кућу.*

огњо̀ноша м песн. *онај који носи огањ, ватру.* — Иде страшан змај огњоноша, сипа огањ на обје ноздрве. *Брл.*

огњу̏штина ж *аугм. од* огањ; *огњица, врућица, ватруштина.* — Зна вам она . . . излијечити од грознице, огњуштине, кушалице. *Ћор.*

огова́ра̑ње с *гл. им. од* оговарати (*се*).

оговра̀тељ м *оговарач.* — Већ су га оговарали иза леђа — пред њим су били слатки, пресладки сви они оговоратељи. *О-А.*

оговратѐљица и **оговра̀тељица** ж *женска особа оговарач.* — Добро [је] познала своју куму: лајавка на гласу и оговратељица. *Донч.*

оговара̀ти, -ова̄рā̄м несврш. **1.** *говорити ружно, лоше о одсутном, кудити, опадати; сплеткарити.* — Ова паланка . . . оговара и клевета од јутра до мрака. *Сек.* **2.** покр. *правдати, бранити, образлагати чији поступак.* — Дјевер млађи неву оговара. *НПХ.*

~ **се 1.** уз. повр. *оговарати један другог.* — Студирају, баве се науком . . . оговарају се повише. *Дом.* **2.** покр. *правдати се, оправдавати се, испричавати се.* — Дуго [сам се] опирао и оговарао да ко не помисли да сам се на дукате слакомио. *Љуб.*

оговра̀ч, -а́ча м *онај који оговара друге. Р-К Реч.*

оговра̀ча и **оговра̀чица** ж *женска особа оговарач.* — Сремчеве шупљоглаве алапаче . . . оговараче . . . носе у себи животну непосредност. *КН 1956.*

оговра̀чкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на оговараче, који припада оговарачима.* — Ову ситну и оговарачку . . . критику применио [је] и на . . . Доситија. *Нед.*

оговра̀чки прил. *на оговарачки начин, као оговарач, сплеткарошки.* — На комплексе свога јунака гледао [је] . . . пристрасно, понегде чак и оговарачки. *Михиз.*

о̀говор, -вора м (лок. огово̀ру и о̀говору) **1.** *покуда, оговарање, опадање.* — Премда није био крив, ипак се бојао људског оговора. *Бен.* **2.** покр. *оправдање, одбрана.* — Имаш мајку, имаш разговора, имаш ба́бу, имаш оговора. *НПХ.*

огово̀рити (се), -о̀горӣм (се) *врш. према оговарати (се).*

огово̀рџија м *в. оговарач.* — Француз је . . . истина . . . оговорџија. *Вас.*

о̀годан, -дна, -дно покр. *који једва дотиче, чега нема доста, чега је мање него што би требало.* — Огодно ми је данас ручка. *Вук Рј.*

о̀гōј, -оја м и **о̀гоја** ж *нега, неговање; раскош.* — Ваља земљу добро држати у огоју, тј. добро обрађивати. *Павл.* Ко држи коње на доброј огоји морају добри бити. *Вук Рј.*

о̀гō(л), -о̀ла, -о̀ло *подоста, прилично го, голетан.* — Правом мјером мјери и вага тијела огола. *Кам.*

ого̀лелṑст, -ости, ијек. огоље̄ло̀ст, ж *особина онога који је оголео, онога што је оголело.*

о̀голем, -а, -о *поголем.* — Угледала чудо оголемо. *НПХ.*

огӣлети, -лӣм, ијек. огӣљети, сврш. **1.** *постати го, наг.* — Све је моје огољело тијело. *Вук Рј.* **2.** (о биљкама, животињама и стварима) *остати без чега што служи као покривач (лишће, вегетација, кора, длаке, перје и сл.).* — [Мјесечев] сјај разлио [се] . . . по крововима, по огољелу дрвећу. *Ивак.* Као после неке страховите олује . . . поља су оголела. *Јак.* **3.** *остати без одеће (и обуће).* — Оголео свет па роба иде као халва. *Марк. М.* Доклатио се Ђукан дрпав, огољен. *Божић.* **4.** фиг. **а.** *постати сиромашан, осиромашити.* — Оголеле турске војводе постају Милошеви плаћеници. *Јов. С.* **б.** *постати пуст, празан, опустошен, без радости.* — Наскоро ће . . . бриге на наша огољела срца. *Матош.*

~ **се** *постати го, наг.* — Изува ципеле, па јој се тако огољела цијела нога. *Шов.* Под натписом у фрески . . . отпада леп па се оголеле греде. *Петр. В.*

огӣлити, о̀голӣм (трп. прид. о̀гољен) сврш. **1.** *учинити голим, нагим (скинувши коме одећу, уклонивши лишће, перје, уништивши шуму итд.).* — Санчу свуку гуњ и оголе га. *Вел.* **2.** *учинити сиромашним,*

опленити, опљачкати. — (Баци му пуну кесу...) Е, на, на, на! Зајази се, оголио си ме! *Кост. Л.* **3.** фиг. *показати без икаква прикривања, разоткрити.* — Горке [сам] плакô сузе... оголивши идеалне лажи. *Крањч. С.* Једном [ће се] морати све то изнети пред свет, оголити. *Станк.*

оголи́тити, -о̀лӣтӣм (трп. прид. огòлӣћен) свршн. *учинити голим, оголити.* — Са оголићених брда вода долази... нагло. *Панч.*

оголи́ва̀ти, -ӣва̄м *несврш. и уч. према оголитити.*

огòлӣћенӧ̄ст, -ости ж *стање, особина онога што је оголићено:* ~ земљишта.

оголи́ћење с *гл. им. од оголитити.*

оголи́шити, -о̀лӣшӣм свршн. *оголити.* — Јасен је био сав оголишен. *Сиј.*

оголо̀бра̀дити, -ӣм свршн. *остати голе браде, оголети; учинити да неко остане голе браде, оголити.* — [Природа] је подашна тек толико да јој [планини] лице не оголобради. *Божић.*

оголо̀тр̀бити, -ӣм свршн. *остати гола трбуха; учинити да неко остане гола трбуха.* — Био бих кадар оголотрбити дјецу, само да ми се даде право. *Божић.*

оголу́знити, -о̀лӯзнӣм свршн. *опљачкати до гола;* фиг. *разоткрити.* — Ја оголузних Исава, открих потаје његове. *Дан.*

~ **се** *оголети се.* — Кад зајапе гола кромпиришта, оголузне се позна купусишта. *Кош.*

огољава̀ње с *гл. им. од огољавати (се).*

огољава̀ти (се), -о̀љава̄м (се) = оголивати (се) *несврш. и уч. према оголети (се) и огољети (се).*

огòљелӧ̄ст, -ости, ек. огòлелӧ̄ст.

о̀гољенӧ̄ст, -ости ж *стање и особина онога што је огољено.*

огоље́ње с *гл. им. од оголети (се) и огољети (се).*

огòљети, -о̀лӣм, ек. огòлети.

огољи́ва̀ње с *гл. им. од огољивати (се).*

огољи́ва̀ти (се), -о̀љујем (се) несврш. = огољавати (се).

о̀гон м покр. *на њиви простор између два разора. И-Б Рј.*

о̀горак, -рка м *оно што од ватре доста огори (дрво, свећа, цигарета и сл.), угарак, огоретина.* — Дјечак понесе уз њега огорак свијеће. *Вел.*

огоре́ва̀ти, -о̀рӗва̄м, ијек. огоријѐвати *несврш. и уч. према огорети.*

огòрелина, ијек. огòрјелина, ж **а.** *огорела ствар, огоретина.* — Сва се зграда ... претвори у гомилу... огорелина и развалина. *Љуб.* Исте ноћи раскрчивао народ огорјелине. *Тур.* **б.** *знак који остане на чему што гори, ожеглина, опрљотина.* — Мјесто мириса биће смрад... мјесто љепоте огорјелина. *Дан.* **в.** *гариште, згариште, огорелиште.* — Да ме ће Бајазит пустити, не би данас било од Млетака до огорелине. *Љуб.*

огòрелӣште, ијек. огòрјелӣште, с *место где је пожаром што уништено, спаљено, гариште, огарина. Вук Рј.*

огòрети, -рӣм, ијек. огòрјети, свршн. **1.** непрел. **а.** *бити опаљен, обжежен, оштећен од ватре.* — [Видјеле су се] огорјеле греде старих мостова. *Јонке.* **б.** *загорети, прегорети.* — Господарица лети... пазећи да јој колачи не огоре. *Шен.* **2.** *опалити, обжећи.* — Да би притке што више трајале, ваља им... огорети доњи део. *Тод.*

огòретина, ијек. огòрјетина, ж *огорелина.* — Од куће само огорјетине. *Бен.*

огорије́ва̀ти, -о̀ријевам, ек. огоре́вати.

огòрјелина, ек. огòрелина.

огòрјелӣште, ек. огòрелӣште.

огòрјети, -рӣм, ек. огòрети.

огòрјетина, ек. огòретина.

огорча́ва̀ти, -о̀рчава̄м = огорчивати *несврш. и уч. према огорчати.*

~ **се** = огорчивати се *љутити се, срдити се, једити се.* — Зашто се огорчавати? *Леск. Ј.* Шта ја нисам у туђини... поднио! — огорчава се... па хита к вратима. *Каш.*

огòрчати, -а̄м свршн. **1.** *постати горак.* — Испра уста, која му беху, од силног дувана, огорчала. *Вес.* **2.** *учинити горким, тешким.* — [Сеоска дјеца] знају тако често расрдити [је] и огорчати јој живот. *Ивак.*

о̀гӧрчен, -а, -о **1.** *трп. прид. од огорчити (се).* **2.** *жесток, упоран; љут:* ~ борба, ~ протест, ~ непријатељ.

о̀гӧрчено прил. *на огорчен начин, жестоко, упорно; љуто.* — Капетан нареди... да најогорченије бране друм. *Нуш.* Примијети тихо, али огорчено кицош. *Том.*

о̀гӧрченӧ̄ст, -ости ж *особина онога који је огорчен, гнев.* — Не знам ни сам што сам у огорчености... говорио. *Кум.*

огорчѐња̀к, -а́ка м *огорчен човек.* — Он би се зажарио и ударао нас жестоко, као огорчењак који најзад брани своје. *Петр. В.*

огорче́ње с *гл. им. од огорчити (се).*

огорчи́ва̀ти (се), -о̀рчујем (се) несврш. = огорчавати (се).

огӧ́рчити, о̀гӧрчӣм свршн. **1.** *учинити што веома тешким, непријатним; загорчати.* — Ратна несрећа само је огорчила и умножила унутрашње неприлике. *Нов.* **2.** *разљутити; озлојадити.* — Опрости ми ако сам те огорчио. *Крањч. Стј.* Критика... није ме, сама по себи, ничим огорчила. *Бил.*

~ **се** *разљутити се.* — Види... да није право што се с њим ради... И толико се огорчи... да му сузе ударе на очи. *Андр. И.*

о̀гота ж покр. **1.** = оготина *магарица. Рј. А.* **2.** *неваљалица (о жени). Вук Рј.*

о̀готан, -а, -о покр. *неваљао. Вук Рј.*

огóтина ж покр. = огота (1). — Мучи зла оготино оготана. *Вук Рј.*

оготовáнити, -ȍвāнӣм сврш. *постати готован.* — Сигурно је да неће оготовани. *Мих.*

о̀гоче, -ета с покр. пеј. *неваљалица (о девојци). Вук Рј.*

о̀гра ж покр. *огрлица.* — Дај ми, драги, један кангал злата да навезем огру око врата. *НПХ.*

о̀грабина ж (обично мн.) *оно што се грабљама огради, пограбуља. Рј. А.*

о̀грабити, -ӣм сврш. **1.** *грабуљајући са свих страна, унаоколо (обично стог сена и сл.) скупити. Вук Рј.* **2.** фиг. *опљачкати, оробити.* — Историци назадњачке... школе оцрнили су социјалисте... као да су они хтели да ограбе туђу сопственост. *Марк.Св.*

ограбу̀ћати, -ȁм сврш. *покупити грабљама, пограбуљати. Р-К Реч.*

о̀града ж **1. а.** *оно чиме је што ограђено, одвојено од другог чега (о земљишту, забрану, дворишту и сл.).* — Уз вртну ограду зацрвењеле се јагоде. *Гор.* **б.** *средство које служи као заштита на ивици, рубу моста, степеница, балкона итд.* — Сео [је] поред камените ограде на мосту. *Андр. И.* **2.** *ограђен простор (вртић, повртњак, обор за стоку и сл.).* — Тек у огради, иза стаје... он клону главом у збијен миришљав пласт. *Поп.* **3.** фиг. *преграда, граница.* — Осећала је... потребу... да уклони мучну ограду која их је делила. *Поп. Ј.* Кант... је порушио ограде између теоретскога и практичкога ума. *Баз.* **4.** фиг. *ограђивање, ограничавање, резерва (изражени уз неку замерку, примедбу на чије мишљење или изјаву).* — Само уз овакву начелну ограду могу да вам одам стопостотну дискрецију. *Крл.* **5.** *круг око Месеца и Сунца. Рј. А.*

Изр. жива ~ *живица*; загајена ~ покр. *забран*; зубна ~ *зуби.* — Попи [напитак] и пусти кроз ограду зубну. *М-И*; језик за ограду! *језик за зубе, ћути, шути, не говори!* — Ја теби истину казујем... па језик за ограду! *Вел.*

огра́дак, -áтка м покр. *оно што власник, господар узима од сељака на своју земљу, аренда. Вук Рј.*

о̀градак, -атка м покр. *у камењару комад обрадиве земље са свих страна ограђен зидом или плотом. Рј. А.*

огра́дити, ȍгрāдӣм сврш. **1.** *подићи ограду, окружити оградом.* — Дигао плот... те оградио градину. *Вес.* **2.** *одвојити.* — фиг. Зар... може да... [сина] огради од друштва, од злих људи? *Шуб.* **3.** *опколити, окружити.* — Фратар... оградио објема рукама уста па им довикује: »Полако!« *Мат.* **4.** *саградити, сазидати, подићи.* — У пећини још борави какав злосрећни човек, који бољег крова није могао да огради. *Жуј.* **5.** заст. *проузроковати, начинити, учинити.* — Хоће наћи закучицу Турци, тер и с нама оградити кавгу. *Март.*

~ **се 1.** *одвојити се; издвојити се неком оградом.* — Узалуд човјек покушава да ништа не види и не чује, да се од свега огради и сакрије. *Ћоп.* Вршњаци... су се поженили, оградили за себе. *Сим.* **2.** *учинити ограду (4), резерву, ограничити се (при давању неке изјаве, мишљења и сл.); изјавити да се не слаже с ким или чим.* — Зашто се није оградио од Гвоздена и бранио своје убеђење. *Ћос. Д.* Допустите ми да се оградим начелно. *Лит. 1957.* **3.** *настати, створити се, начинити се.* — Што с' учини, што с' огради, од сокола попа Марка! *Вук.* Ил' се свађа оградила сама... или њеко о невјери ради. *Март.*

о̀градица ж *дем. од ограда.*

о̀градӣ, -ā, -ō *који припада огради:* ~ зид, ~ врата.

о̀грађа ж покр. *в. ограда. Вук Рј.*

о̀грāђенōст, -ости ж *особина, стање онога који је ограђен, онога што је ограђено.* — Намјесто локалне националне самодовољности и ограђености ступа свестрани саобраћај. *Ант. 1.*

ограђи́ва̄ње с *гл. им. од ограђивати (се).*

ограђи́вати (се), -а̏јӯӣм (се) *несврш. и уч. према оградити (се).*

о̀грајисā̄ј м необ. песн. *оно на чему се огрејише, настрада.* — Знаду да се с вилом дружи, да м' вјештице нахудит' не могу, нити урок нити огрејисај. *Ботић.*

огрàјисати, -ишēм сврш. тур. *награјисати, настрадати.* — Не знаш, брајко... да је толико већ њих огрејисало на старој њуприји? *Ад.*

о̀гранак[1], -āнка (мн. о̀грāнци; ген. о̀гранāкā) **1.** *мања, тања грана која се одваја од веће гране.* — Ветрић шушкара кроз лишће високих церова, клопарају суви огранци. *Дом.* Полијећу гори кроз огранке. *НПХ.* **2.** *нешто споредно, мање важно, што се грана, одваја од свога главног дела, главне артерије и сл.:* ~ пута, нервни, живчани ~, ~ струје. — Расуло... породице Огњанов... Игњатовић [је] приказао у границама фабуле романа Васа Решпект. *Глиг.* **3.** геогр. *споредан ланац,*

одвојак у планинском венцу, нижа планинска коса. — Од Загреба све до Сусједа пружају се горски огранци од главне косе према равници. *Шен.* **4.** *споредна грана, део породице, племена, народа, која се издваја од главне.* — Најмлађи огранак дугачкога Вујадина растао [је] и ћикао. *Срем.* **5.** *подружница, филијала, секција.* — То су... раднички синдикати са својим огранцима у центру и провинцији. *Пиј.*

о̀гранак², -а̏нка м *исход, излазак (сунца).* — Златно сунце на огранку обасја му блиједо, мученичко лице. *Кум.*

ограничава́ју̏ћӣ, -а̄, -е̄ *који ограничава, сужава:* ~ чинилац, ~ логички суд.

ограничава́ње с *гл. им. од ограничавати (се).*

ограничава́ти (се), -и̏чава̄м (се) = ограничавати (се) *несврш. и уч. према ограничити (се).*

ограни̏чен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ограничити (се).* **2.** *умно слабије развијен, тупав, глуп.* — Кћерка [му] је лијепа, но доста ограничена. *Новак.* Постао је ... надмен ... помало ограничен. *Сек.* **3.** *мали, мален.* — Број таквих речи је јако ограничен. *Петр. М.*

Изр. друштво са ограниченим јамством *в. уз јамство (изр.).*

ограни̏ченӣк, -а и **ограниче̏нӣк,** -и̏ка м необ. = ограничењак *онај који је ограничен, тупавко, глупак.* — Ограниченику је лубања око властите памети граница око свега језика једнога народа. *Шим. С.*

ограни̏чено прил. *до извесне границе, непотпуно:* ~ способан.

ограни̏ченӧст, -ости ж **1.** *својство онога који је ограничен и онога што је ограничено, непотпуност, недовољност.* — Обични људи ... знају ... за ограниченост својих физичких и духовних моћи. *Т. књ.* **2.** *умна заосталост, тупавост, глупавост.* — Опасни могу бити људи који због своје ограничености неограничено верују у своју памет. *Андр. И.*

ограни̏чењак м необ. = ограниченик. — Зато он, ограничењак, гледа у лудости ... као у одола. *КН 1956.*

ограничѐње с *гл. им. од ограничити (се).* Изр. **важити без ограничења** *важити без изузетка;* ~ **грађанских права** *право одузимања изборних права (као казна).*

ограни̏чив, -а, -о *који се може ограничити. Деан. Рј.*

ограничи́вати (се), -и̏чујем (се) несврш. = ограничавати (се).

ограничи̏ва̄ч, -а́ча м *онај који нешто ограничава:* временски ~ (у индустријској електроници). *НИН 1959.*

ограни̏чити, -и̏м сврш. **а.** *поставити, повући границе.* — Требало [је] ограничити ... нове државе. *Цвиј.* **б.** *свести у уже границе, смањити, сузити.* — Не бих хтио ограничити и скучити ... слободни свој живот. *Богд.*

~ **се** *поставити себи границу, смањити обим своје делатности, рада.* — Ограничио [се] да учини три или четири примедбе. *Скерл.* Ограничити ћу се овдје само на акцентуацију локатива. *Ј 1957.*

ограни̏чујӯћӣ, -а̄, -е̄ *који ограничава, рестриктиван. Деан. Рј.*

ограни̏чӣти, о̀гранӣ сврш. **1.** непрел. *синути, засијати.* — Свану и огрpreну сунце. *Богд.* Сва новом срећом огране нам соба. *Шант.* **2.** прел. *обасјати.* — Кад пониче Србадија млада ... ограну је са сјевера сунце. *Март.* **3.** фиг. *осванути, доћи, настати.* — Најпослије ограну и недјеља. *Мат.* Сада је ево огрануло пролеће. *Креш.*

ДОДАТАК

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

Треба да стоји
ко̀со и **ко̀со**
костӣмӣра̄н
ко̀ша
коштӯња̄вке ж мн
кра̀вљенац, -ѐнца
кра̀дикеса м и ж
кра̀дикоза м и ж
кракà̀туша ж (уз им ж рода)
кра̀љевац, -ѐвца
кра̀марча̄д ж *зб им од крамарче*
красидо̀ре̄ње с, ијек краснорѣчје
кра̀ставац, -а̄вца
краткоти́цалци, -а̄ла̄ца̄
кро̀вожѣ̄ђ
кресà̀нӣк, -ика м *мешак који је затајио*
крѐсати, крешѣм несврш
крѐсивац, -ӣвца
кре́сити се, крѣсӣм се, ијек кријесити се
кре̂тан, -гна, -тно
крѐчина ж *корен од иосеченог дрвета*
кривӯљати, -а̄м [Ресимић] кривуља
крӣштӧн
крӣста̄лно
кристалòйдан
критикà̀нтство — Истиче се својим дрским критикантством
крљӯштати се несврш
ксеиòфо̄пскӣ
кӯва̄но
кума̀шли прид непром
кӯњац — Она је узимала куњац круха *Шеп* (а не *Сек*)
кӯра̄жан
кӯстура ж рум
кӯћа̄нство
кӯчӣште
ла́лӣнскӣ
ларпурлартӣзам
лѣ̀птӣрнице
лепӯхнути
лѐшња̄ков ијек љешњаков
лијѐго
лӣкотво̄рно
лимнòлошкӣ
лирà̀шица ж зоол *аустралијска птица* ...
ли́хати се
лицѐмѣ̄рскӣ ијек лицемѣрскӣ
лòше̄ и **лòше**
лугарò̀вати несврш
лӯдо̄в, -ова
лӯмбрѣ̄ла
лумпѐра̄j, -аја
лӯпача
Лӯчӣње и **Лу́чиње**
љѐвчић, ек левчић
љӯмати
ма̀ворити — Био је сасвим пијан и главом маворио (Одредницу пребацити иза одреднице *мавлуша*)
ма̀гичѣ̄рскӣ
ма̀ксум м
ма̀љӯшан и **маљу́шан**
ма̀љӯшио̄ст и **маљушно̄ст**
ма̀рја̄шкӣ и **ма̀рја̄шкӣ**
мацаст, -а, -о
ма́цоња
ма́чванскӣ
мећӯмӯрскӣ
мѣ̀ђутӧ

мѐжнāр и **мêжнāр**

мелòдрāмски и **мелòдрамски** прил

менђеле и **мêнђеле** ж мн **менђели** и **мêнђели** м мн

мѐтласт — Швигнуо [биx га] преко лица овим метластим репом *Kob A*

мѐштāнскӣ ијек мјѐштāнски

мӣо (одр мили)

мирòвӣнскӣ

мӣсао ген мн мислӣ

многòуглāст, а о и **многòуглӣ,** -ā, -ō

мòдēл, ела и **мòдел** м

мòћи, могу можēш

мрљавити несврш

мр̄мōр, ора и **мр̄мор** м

мȕљан, љна љно

мумифѝцӣрāно

мȕо, мула

мȕрга ж

набӣрање и **нàбирање**

нàбрати, наберем и наберēм

нáдвōј, -оја

нàджњети, наджањем и нàджњем

надӣмање и **нàднмање**

надӣмати и **нàдиматн,** ам и мљем

надметнути и **нàдметнути,** надметнем

нàмȕкао

нанòсити несврш

напȕстити, напустим

напȕштити (се), напуштим (се)

нарȉнути, нарнем

нàтитрати (се), ам (се) сврш

натȕрāлије и **натурàлије**

натурӣвати (се), урујем (се)

нáчелнӣштво

нàчубити, им сврш

неповерење, ијек неповјерење

непристодобив

нѐрāднӣштво

нѐрадостан

Унети две нове одреднице после *несвојīта*

нѐсврстāн, а о пол *који не иримада ниједном војно-иолишичком блоку који је иројшьв блоковске иоделе свеша* ~ земља ~ политика

несврстāнōст, ости ж *иокреш ио шишика ори јеншацща несврсшаних земаља* ~ југословенске политике

несестрӣнскӣ

неспокōј, оја

нѐстишāн

нѐстручњāчкӣ, ā ō

нѐстручњāчки прил

несȕвременӣк

нетопӣр

неугасан

неуплетāње и **неȕплитāње**

неупрāвави

неупрāвно

новцȉјāн, а о

новцикāт и **новцȉкат,** а, о

нóно и **нô̄но**

нудизам, зма

нужнōст

оверāч, ача ијек овјерāч

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

Књига III

Друго фототипско издање

Уредник: *Мирослав Ранков* * Технички уредник: *Мирјана Јовановић* * Корице: *Иван Болдижар* * Коректор: *Душанка Видаковић* * Издавачко предузеће Матице српске, Нови Сад * За издавача: *Драгољуб Гаварић* * Тираж: 5000 примерака * Штампа: Младинска књига, Љубљана, Титова 145

1990

ISBN 86-363-0187-4/ISBN 86-363-0190-4

CIP — Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

808.61/.62—3
801.3

РЕЧНИК српскохрватскога књижевног језика / [уређивачки одбор Михаило Стевановић... и др.]. — [2. фототипско изд.]. — Нови Сад : Матица српска, 1990. — 6 књ. ; 25 cm.

Суиздавач књиге 1, 2 и 3 је Матица хрватска.

ISBN 86-363-0187-4
Књ. 3: К—О: (косјерић—огранути). — 1990. — 914. стр.
ISBN 86-363-0190-4
2097927

1. Стевановић, Михаило
а) Српскохрватски језик — Речник
2094599

РЕЧНИК СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ДРУГО ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ
1990

Ово издање *Речника* објављено је захваљујући
помоћи Вукове задужбине из Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Уредници:

АКАДЕМИК ДР МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ, ДР СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ, СВЕТОЗАР МАТИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН

Помоћни уредници:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ, ДРАГИЊА ПОПС-ДРАГИЋ, МИЛАН ОДАВИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, ДР ОЛГА ЦВИЈИЋ

Обрађивачи:

ДР КРЕШИМИР ГЕОРГИЈЕВИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН, ДР НАДА ЂОРЂЕВИЋ, ЕМИЛИЈА КАЧАНИК, РАТИБОРКА БРКИЋ, ДАНИЛКА ЂУРИШИЋ

Секретар Уређивачког одбора:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ

Како је Матица хрватска одустала од заједничког рада и даљег издавања Речника, завршни послови на IV књизи урађени су у Уређивачком одбору Матице српске. Међутим, основна израда текста била је одраније готова, тако да је слово *О* обрађено у Матици српској уз суредакцију сарадника из Загреба, а слово *П* обрађено је у Загребу уз суредакцију чланова Уређивачког одбора Матице српске. Према томе, у изради ове књиге суделовали су и:

АКАДЕМИК ДР ЉУДЕВИТ ЈОНКЕ, АКАДЕМИК ДР МАТЕ ХРАСТЕ, АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА, ЈОСИП ЈЕДВАЈ, СТЈЕПАН ПАВИЧИЋ И ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ

МАТИЦА СРПСКА

РЕЧНИК
СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

КЊИГА ЧЕТВРТА

О—П
(ограшје—претња)

Нови Сад
1971

САДРЖАЈ

	Речник, IV књига	9—1006
О	(од речи: ограшје)	9
П	(до речи: претња)	298—1006

РЕЧНИК

О—П

(ограшје—претња)

О

о̀гра̄шје с песн. тур. **а.** *окршај, битка, бој.* — Чека згоду да заметне крваво ограшје. *Торд.* **б.** *бојно поље, бојиште.* — Ограшја ћуте. Тајац пољем гази. *Бој.* фиг. Тужно и замишљено ... разлазе [се] побеђени с бирачког ограшја. *Каш.*

огрба́вети, огр̀ба̄вӣм и **о̀грбавети,** -вӣм, ијек. огрба́вјети и о̀грбавјети, сврш. *в. огрбавити.*

огрба́вити, огрба̄вӣм и **о̀грбавити,** -ӣм сврш. *постати грбав.* — Пре времена [је] остарео и боре добио и огрбавио. *Срем.*

огрба́вјети, огр̀ба̄вӣм и **о̀грбавјети,** -вӣм, ек. огрба́вети и о̀грбавети.

о̀грда ж покр. *погрда, псовка.* — Рекла му је сваку огрду. *Павл.*

огр̏дети, -дӣм, ијек. огр̏дјети, сврш. *поружнети.* — Јамачно је већ огрдјела. *Вел.*

огр̏дити, огр̄дӣм сврш. **1.** *учинити ружним, грдним, нагрдити.* — Да их каква реч не огрди и убије. *Вукић.* **2.** *огрдети.* — Тек онда кад је занијела, па се изобличила, огрдила, дневице [је] поплакивала. *Коз. И.* **3.** покр. *изгрдити, испсовати. Рј. А.*

огр̏дјети, -дӣм, ек. огр̏дети.

о̀греб м **1.** *огреботина.* — На минералу настаје огреб извјесне боје. *Туђ.* **2.** *оно што остане на огреблу, огребачи кад се гребена конопља или лан. Вук Рј.*

о̀гребак, -епка м (мн. -епци, ген. -ба̄ка̄) *огребина (2). Вук Рј.*

о̀гребати, -бљӗм и **огрѐбати,** -бӗм сврш. **1.** *в. огребенати. Вук Рј.* **2.** *в. огрепсти (1). Деан. Рј.*

~ се *в. огрепсти се.* — Могао си се сваки час не само огребати већ и набости. *Нуш.*

огрѐба̄ч, -а́ча м покр. *нарочити нож којим се скида тесто које је остало прилепљено у копању. Рј. А.*

огрѐбача ж *гребен за чешљање вуне, конопље или лана.* — Вуче [маглу] као вуну огребача густа. *Наз.*

огребѐнати, -а̄м сврш. *завршити гребенање.* — Питала је стара и опипавала огребенане прегршти [лана]. *Бен.*

о̀гребина ж **1.** *огреботина* — Откуда теби та огребина крај носа? *Кум.* **2.** мн. *отпаци при гребенању конопље, лана, вуне; струготине, остружине.* — Опрана вуна се ... чешља па влачи гребенима, па се одваја влас од огребина. *Вук Рј.*

огрѐбло с **1.** *огребача. Вук Рј* **2.** *направа на дршку за изгртање жара или пепела из пећи. Вук Рј.*

о̀гребница ж *огреб (2). Вук Рј.*

огрѐботина ж *мања, површна (обично дугуљаста повреда коже шиљастим предметом); уопште траг од гребања или од каквог оштрог предмета.* — Оне огреботине још се црвене и кваре изглед лица. *Ранк.* Даска ... нема кврга или огреботина које би сметале смјеру и учинку кугле. *Кугл.*

о̀грев (ек. и ијек.; ијек. и о̀грјев) м **1.** *горива материја, средство за грејање (дрво, угаљ и др.).* — Код куће му четверо дјеце без круха и огрева. *Новак.* **2.** *грејање, загревање.* — У овој се кући може добити стан, храна, огрев, прање, осветљење. *Јов. Ј.* **3.** *рађање, излазак, појава (сунца).* — [Звук звона] гине као капља росе на огреву сунца. *Коз. И.*

огре́вати (се), о̀грѐва̄м (се), ијек. огријевати (се) = огрејавати (се) *несврш. и уч. према огрејати (се).*

о̀гревнӣ, -а̄, -о̄ (ек. и ијек.; ијек. и о̀грјевнӣ) *који служи за огрев:* ~ дрво, ~ материјал.

о̀гредак, -етка м покр. *већи камен који стрчи из земље (у њиви). Рј А.*

огрежња́вати, -ѐжња̄вам *несврш. и уч. према огрезнути.*

о̀грезлина ж покр. *мрља, траг, слој.* — Опази на оштрици плитку огрезлину крви. *Божић.*

о̀грезнути, -нӗм (аор. 2. и 3. л. о̀грезнӯ и огрезе, р. прид. о̀грезао, -зла, -зло и

òгрезнуо, -ула, -уло) свршн. **1. а.** *утонути, потонути, бити поплављен.* — Кадшто је поводањ наилазио брже ... станишта би им тада огрезла у води. *Жуј.* **б.** *бити сав обливен (крвљу, сузама, пеном и сл.).* — Питомо лице ... огрезло у крви. *Поп. Ј.* фиг. Тулио се пролетни дан са западом огрезлим у крви. *Куш.* **в.** *бити сасвим обавијен, прекривен, обастрт чиме.* — Виде се ... густе ... живице, огрезле у зеленило. *Мил. В.* **2.** фиг. *бити сав прожет чиме, утонути (у беду, незнање, грех итд.).* — Да се добро чува, еца не огрезне у кољужи опачине. *Креш.* Николетина се ... провали и огрезну у ... вучју глад. *Ћоп.* **3.** *заћи, ући дубље (у године).* — Већ је дубоко огрезао у године. *Цар Е.* **4.** *упасти, набасати, запасти.* — Кад огрезну изненад' у Турке, препаде се, чудит' му се није. *НП Вук.*

огрејáвати (се), -èјāвāм (се), ијек. огријáвати (се), несврш. = огревати (се).

òгрејак, -ēјка, ијек. òгријак, м песн. *време кад сунце огреје, изгрејавање.* — Леп је зоре осмејак, леп је дана огрејак. *Радич.*

огрејáње, ијек. огријáње, с хип. *сунце.* — Пала сину на срце да само јеца и милује своје огријање. *Горд.*

òгрејати, -јēм, ијек. òгријати, свршн. **1.** *дати, пренети или примити топлоту (ватре, сунца и сл.), загрејати.* — Упрље и огреју парче козјег меса. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *створити пријатност, милину, задовољство.* — С мојом мајком ... ју је огријало ведро и топло друштво оне срдачне жене. *Шкреб.* **3.** *родити се, гранути (о сунцу).* — Знате да се град отвара пошто сунце огрије? *Мат.*

Изр. где ме (га итд.) је прво сунце огрејало *у моме (његовом итд.) родном месту, у завичају*; да и мене (тебе, нас итд.) сунце огреје *да и мени (теби, нама итд.) среће дође, осмехне се*; ~ душу *осетити психичко, душевно олакшање*; ~ столицу *провести дуже времена на неком послу, остати дуго радећи.* — Још ниси огријô банску столицу и већ су пред тобом ... господа псикала на мене. *Шен.*; сунце огрејано (огрејало) песн. *жарко сунце*; тако ме не огрејало сунце нар. *не доживео, дабогда.*

~ **се** *себе огрејати.* — Наложили велику ватру и добро се огрејали. *Петр. М.* фиг. *обузети, прожети се чиме што је пријатно (милином, задовољством).* — Душа му се огрије задовољством. *Ћал.*

огрèпсти и **òгрепсти,** -èбēм (аор. огрèбох, 2. и 3. л. òгребе; р. прид. огрèбао, огрèбла и òгребла -ло; трп. прид. огрèбен, -èна, -èно) свршн. **1.** *направити, учинити огреботину; запарати нешто ноктом или нечим оштрим или шиљастим.* — Једном огребох на нашој страни једнога од њихових. *Вукић.* Многи трн ме огребе. *Маж. Ф.* **2.** *гребенајући очистити (конопљу, вуну), огребенати.* — Вуна је већ огребена. *Бен.* **3.** *остругати.* — Не дамо ти огрепсти бакрача. *Вук Рј.*

~ **се** *задобити огреботину, начинити себи огреботину.* — Мало се огребао по лицу. *Дед. В.* [Ја] сам се страховито огребао. *Уј.*

òгрецати, -āм свршн. покр. *в. огрепсти (2). Рј. А.*

огрешéње с *грех, кривица.* — Због дисциплинских огрешења кажњавају се као злочинци! *Ћос. Б.*

огрешúвати (се), -èшујēм (се) *несврш. и уч. према огрешити (се).*

огрéшити, òгрēшīм, ијек. огријèшити, свршн. *увалити у грех, учинити да неко згреши.* — Не огријеши себе и мене! *Љуб.*

Изр. ~ душу *в. уз душа (изр.).*

~ **се** (о кога, о шта) **1.** *учинити грех (према коме, чему и, ређе, ким, чим).* — Пре [ћу] умрети него се огрешити о савест једнога ... судије. *Ком.* Не могаху а да се не огријеше жељом. *Кос.* **2.** *прекршити.* — Већина људи одговара му ... да се више никада неће огријешити о закон. *Чол.*

огризáвати, -ѝзāвāм несврш. *в. огризати.* — фиг. Похвалио се ... како сада ... огризава по својој вољи Хрватску. *Ков. А.*

òгризак, -иска м *оно што је огризено па бачено или остављено.* — Дечко поједе крушку и ... баци огризак. *Ранк.*

огри́зати, òгрѝзāм *несврш. и уч. према огристи.*

òгризина ж (обично мн.) *остатак од огризене, поједене људске или животињске хране.* — Пространо двориште ... пуно огризина од сијена, балеге. *Ћоп.* Глоцка туђе огризине и пијуцка чокањче ... ракије. *Божић.*

огрѝзотак, -тка м покр. *в. огризак. Рј. А.*

огрѝзотина и **огризòтина** ж *огризина.* — Писар није жалио да почасти начелника, па је зацијело и за вас оставио неке огризотине. *Бен.*

огријáвати (се), -ѝјāвāм (се), ек. огрејáвати (се).

òгријак, -ѝјка, ек. òгрејак.

огријáње, ек. огрејáње.

òгријати (се), -јēм (се), ек. òгрејати (се).

огријèвати (се), òгријевāм (се), ек. огрéвати (се).

огри̏јешити (се), о̀гријешӣм (се), ек. огре́шити (се).

огрӣмизити, -ӣм и **огрими́зити,** -ӣмӣзӣм (трп. прид. огрӣмижен и огрӣмӣжен) сврш. *учинити гримизним, јако црвеним, пурпурним.* — Пшенице искласале ... огримижене погдјегдје маком црвенијим од пијетлове кресте. *Сим.*

огрӣњати[1], -ӣм несврш. покр. *окопавати, огртати (кукуруз).* — Опазим ... људе гдје огрињају кукуруз — на концу српња. *Рад. А.*

огрӣњати[2] и **о̀гриња̄ти**[1], -ӣм несврш. покр. *олињати се, бити очерупан.* — Што ми гавран најстарији, огриња̄ли љуто крије̏шти, оклијева? *Лал.*

о̀гриња̄ти[2] (**се**), -а̄ (се) сврш. покр. *напунити се гриња, мољаца; исцрвоточити се. Стев.*

о̀гристи, -и̏зӗм сврш. *појести гризући нешто унаоколо.* — Кудецаћу уз улицу тер ћу огрист ружичицу. *НП Вук.* фиг. *окусити, искусити.* — Муку ћеш огристи, али се не бој. *Ђур.*

о̀грица ж *дем. од огра.* — На кошуљама [су им] огрице отворене на шији. *Павл.*

о̀грјев м (ијек.) *огрев.*

о̀грјевнӣ, -а̄, -о̄ (ијек.) *огревни.*

о̀гркнути, -нӗм сврш. *постати грк, горак, огорчати.* — Храна ... огркнут ће му замало као горка тиква. *Богд.* фиг. Огркнуо ми већ тај народ! *Гор.*

о̀грла ж покр. *в. огрлица (1).* — Ухватих [кошуљу] једном руком за крај полеђине, а другом за огрлу. *Вуј.*

огрлӣн, -и́на м покр. *в. огрљак. Рј. А.*

огрлина и **о̀грлина** ж *део хама који стоји коњу око врата. Вук Рј.*

о̀грлити, -ӣм сврш. **1.** *изразити љубав обухватањем рукама, загрлити.* — Ту г' огрли, па пољуби. *Радич.* Отимају му се и руке и срце да огрли љубљено дијете своје. *Брл.* **2.** фиг. **а.** *раширити се по каквој површини, покрити са свих страна.* — [На жалфију] мирише ... голи камен који је огрлила меканим бусењем. *Михољ.* **б.** *овладати, обузети (о сну).* — Трудна тјелеса им огрли санак. *Марет.* **3.** *захватити у пуном обиму садржај, суштину чега.* — Он [је] новим жаром ... огрлио већ отешчали му живот. *Коз. Ј.*

~ **се** уз. повр. *загрлити се.* — Затим побратими се огрле и опросте. *Том.*

огрлӣћ, -и́ћа м покр. *оковратник, огрлица.* — Хаљина, махрама, рубац и танки бијели огрлић око врата, све ... у једној потпуној хармонији боја. *Војн.*

о̀грлица и огрлица ж **1.** *оковратник (од кошуље, хаљине, блузе и сл.).* — Раскопчао је угрејани потпуковник огрлицу блузе. *Сек.* **2.** *накит око врата, ђердан.* — Слатко [је] бити сиромашан — рече млађа [сестра], скидајући огрлицу с врата. *Макс.* Нестало је Бобине бисерне огрлице. *Крл.* **3. а.** *огрљак (на врату животиње).* — Око врата су му [слону] наместили чврст литар од коже ... Са сваке стране те кожне огрлице био је учвршћен дугачак ланац. *Андр. И.* **б.** *в. огрлина. Вук Рј.* **в.** у изразу: крмећа, свињска ~ *в. клато. Вук Рј.* **4.** *круг од перја разне боје око врата;* исп. гривна (2). — Гривњасти гњетео ... има на врату бијелу огрлицу. *Финк.*

о̀грлича̄р м зоол. **1.** *барска птица из пор. шљука* Pavoncella pugnax. *Терм. 4.* **2.** мн. *праживотиње из разреда бичаша с танком протоплазматском творевином, која у облику високе огрлице окружује основу бича на предњем делу тела* Choanoflagellata. *ЕЛЗ.* **3.** *род гуштера* Lacertina. — Сви су наши гуштери из хрпе гуштера огрличара. *Финк.*

о̀грличаст и огрличаст, -а, -о *који је налик на огрлицу.*

Изр. ~ мухарица зоол. *птица селица с белим вратом, беловрата мухарица* Muscicapa albicollis. *Бен. Рј.*

о̀грличити, -ӣм сврш. *ставити огрлицу.* — Ето нас ... у очиглед ... хана, опкољена мазгама огрличеним клепесавим прапорцима. *Војн.*

о̀грља̄ј м заст. *в. загрљај.* — Окушала [је] сласт његова огрљаја. *Леск. Ј.*

огрља̄к, -а́ка и **о̀грљак,** о̀грљка м **1. а.** *огрлица, обично кожна (на псу, на телету и сл.).* — И псима се мора стављати број на огрљак. *Јонке.* Зграбио је Малу [пса] за огрљак и повукао за собом. *КН 1960.* **б.** *в. огрлина.* **2.** *в. огрлица (1).* — Придигне к врату чипке, пришивене уз руб огрљка кошуље. *Ђал.* **3.** *ђердан.* — Златну челенку са бисером за Николу или огрљак са драгим каменом за Анђелију. *Шен.* Баци му пуну кесу и златан огрљак. *Кост. Л.* **4.** *гвоздена алка, оков.* — На врату му два жељезна огрљака, један на ланцу. *Вел.* **5.** *грлић, грљак (боце, чутуре и сл.).* — Из џепа ... вирио му је огрљак полуоке у којој је још било ракије. *Бан.*

о̀грље с **1.** *огрлина.* — Рекне он мало раздражено и одбаци с вранца огрље. *Кос.* **2.** покр. *огрлица, ђердан.* — А бијеле порушио брке, па их ниже сузам' од очију, кô бисером огрље дјевојка. *Март.* **3.** необ.

грло. — Стручак витак, а огрље бело, око плаво. *Кош.*

огрљи́вати се, огрљујём се *несврш. и уч. према огрлити се.* — Рудари су се огрљивали и љубили. *Цес. А.*

огр̀матити, -ӣм сврш. индив. *заоденути се грмљем, порасти, претворити се у грм.* — Каменjар љети кржљаво огрмати љесковином. *Божић.*

огр̀нало с покр. *жарач, жарило, грнало. Рј. А.*

огр̀нāч, -а́ча м покр. **1.** *огртач.* — Кате га [писмо] хитро скрије испод огрнача. *Војн.* **2.** *прегача, кецеља. Вук Рј.*

огрнà чић м *дем. од огрнач.*

огр̀нути, ògrнēм (аор. 2. и 3. л. ȍгрнӯ и ògрте) сврш. **1.** *покрити кога пребацивши преко њега какав покривач (ради заштите од хладноће, кише и сл.), набацити на кога део одеће (обично капут не закопчавајући га).* — [Марамом] огрте госпођу пажљиво. *Јанк. М.* фиг. Шета по палуби огрнута мјесечином и посута звијездама. *Вил.* **2.** *окопати пригрћући земљу уз биљку, загрнути (2б).* — Провлачи се кроз огрнуте кукурузе. *Ранк.* **3.** фиг. **а.** *огрлити (2а).* — Бршљан је твоје витко божанско дјело огрнуо. *Цес. Д.* **б.** *огрлити (2б), обузети, захватити.* — Као огањ га је огрнуо тај осјећај. *Андр. И.*

~ **се 1.** *покрити се пребацивши преко себе какав покривач, набацити на себе део одеће (обично капут не закопчавајући га).* — Напољу је жега, али се деда огрнуо капутом. *Макс.* **2.** *са објектом у инстр. значи бити у таквом стању, положају које означава тај објекат:* ~ сном *заспати,* ~ монашком расом *замонашити се,* ~ миром *умирити се, смирити се* итд.

огр̀њāч, -а́ча м *огрнач.* — Обуче прољетни огрњач и навуче једну рукавицу. *Кал.*

ògрожњāк м зоол. *врста лептира* Geometra grossulariata. *Тод.*

ògроз м бот. *в. огрозд. Р-К Реч.*

ògрōзд и **ògрозд** м бот. *врста жбунастог баштенског шибља, са зеленим или жућкрвенкастим плодом у облику крупније бобице која је покривена длачицама* Ribes grossularia. *Терм. 3.*

ògроздина и **ògроздина** ж *аугм. од огрозд.* — Бациле огроздину с бијелим зрном. *Божић.*

огро́здити, ògрōздӣм сврш. *осути (се) плодовима.* — Пшеница ... је дозревала, огроздило воће. *Пер.* фиг. *појавити се у облику грозда.* — На бради му треном огроздиште цивољци хладног зноја. *Божић.*

~ **се** *обесити се као гроздови.* — С тавана се огроздило месо и сланина. *Пер.*

ògроздов и **ògроздов,** -а, -о *који припада огрозду:* ~ грм, ~ вино.

Изр. грба огроздова зоол. *врста гусенице* Abraxas grossulariata. *Терм. 4.*

огрò зничавити, -ӣм и **огрознича́вити,** -ӣчāвӣм сврш. *добити грозницу. Вук Рј.*

ògрōман и **ògрōман,** -мна, -мно *врло велик, претерано велик.* — Умро ... у Турској ... и оставио огроман иметак жени му. *Нам.* Државно господарство ... бори се с огромним тешкоћама. *Мј. 1926.* Огромни ледењаци постали [су] од ... још огромнијег снега. *Жуј.*

ògрōмно и **ògрōмно** прил. *веома много, необично много.*

огро́мнōст, -ости ж *особина и стање онога што је огромно.* — Хтео [је] да докучи да ли смо ... појмили огромност ... бесконачност васељенину. *Ком.*

ògрōнчати се, -ā̄м се сврш. покр. *добити гроницу, гушобољу. Вук Рј.*

ȍгрт м покр. *огртање, загртање (кукуруза); време кад се оно обавља.* — Бивало је и срећно доба да [су] ... у огрт кукуруза по педесет копача надничили. *Рад. Д.*

ògртāње с *гл. им. од огртати (се).*

ògртати (се), ògрћēм (се) *несврш. и уч. према огрнути (се).*

огр̀тāч, -а́ча м **1.** *део одеће којим се људи огрћу; пелерина, мантил.* — Огрнула се скупоцјеним огртачем од ... чипака. *Том.* **2.** фиг. *покривач.* — Кише ... првим огртачем прекривају поља. *Сим.*

огртà чић м *дем. од огртач.* — Напели [су му се] цепови огртачића. *Л-К.*

ȍгрӯб, -а, -о *доста, прилично груб.* — Висока, крупна ... лица ... огруба. *Л-К.*

огру́белōст, -ости, ијек. огрӯбелōст, ж *особина онога који је огрубео, онога што је огрубело.* — Поред све његове огрубјелости ... она је из очију ... прочитала горку тугу. *Ћоп.*

огру́бети, -бӣм, ијек. огрӯбјети, сврш. **1.** *постати груб, храпав, оштар, крут, изгубити мекоћу и нежност.* — Прсти јој на руци огрубјеше, лице јој малко поцрни. *Наз.* Веселиновић је покушао да у отврдлим и огрубелим цртама њеног лика ... прочита њен животни пут. *Глиг.* **2.** *постати прост, сиров, неотесан, неуглађен.* — Није могла да огруби, да се опростачи. *Божић.*

огру́бити, ògрӯбӣм сврш. *учинити грубим. Прав.*

огру́бјелōст, -ости, ек. огрӯбелōст.

огру́бјети, -бӣм, ек. огрӯбети.

огру́вати, ògрӯвām и **огру́хати,** ògрӯхām сврш. **1.** *отући, обити:* ~ кукурузе.

Вук Рј. **2.** фиг. *појести.* — Огрувао читаву пројy. *Вук Рј.*

о̀грушӑн и **о̀грушӑн,** -а, -о покр. *ровит (о јајету). Вук Рј.*

огрӯшати и **о̀грушати,** -ӑм сврш. покр. *скувати јаје на меко, на умак, ровито.* — Огрушали смо три јајета, и то нам је вечера. *Рј. А.*

о̀грц м зоол. **а.** *врста слатководног и морског пужа предњошкржњака* Paludina; Paludina vivipara; Vivipara vivipara. *ЕЛЗ.* **б.** мн. *назив за неколико редова малих (обично јестивих) морских пужића из реда предњошкржњака, нанаре. ЕЛЗ.*

о̀грштица ж бот. *врста уљане репице* Brassica napus var. oleifera. *Терм. 3.*

о̀губавити (се), -ӣм (се) и **огуба́вити (се),** -ӯбӑвӣм (се) сврш. *постати губав, огубати се.* — Огубавио, богдице, као и надухан мијех. *Јакш.* Ђ. Од лијености си огубавио. *Михољ.*

о̀губати, -ӑм сврш. *учинити губавим.* — фиг. Тешко ти души кад је том губом огуба. *О-А.*

~ **се 1.** *постати губав.* — Село ... окренуло је леђа тој кући као да се огубала. *Глиг.* **2.** *постати снетљив (о житима).* — Добри кукурузи ... Само остадоше јалови и у посљедак се огубаше. *Радул.*

огуглава́ти (се), -ӯглӑвӑм (се) *несврш. и уч. према огуглати (се).*

о̀гуглалӧст, -ости ж *особина онога који је огуглао, равнодушност, отупелост.* — У прво време [бомбардовања] били су ... кукавице. После стекоше оно драгоцено стање које се ... зове огуглалост. *Сек.*

огӯглати, -ӑм сврш. *навикнути се на нешто непријатно (на невоље, тешкоће), постати према њима равнодушан.* — Изнајприје ... плакаху, а доцније огуглаше. *Матош.* Ђак Милован ... понављач, већ [је] огуглао на батине, грдње и слабе оцјене. *Ћоп.*

~ **се** покр. *в. оглушити се (б).* — Молила сам људе да ми помогну, али они се огуглали. *Рј. А.*

огужа́вање с *гл. им. од огужавати; оклевање.*

огужа́вати, -ӯжӑвӑм покр. *несврш. и уч. према огужати. Вук Рј.*

огӯжа̄ње с *гл. им. од огужати; оклевање.*

огӯжати, о̀гӯжӑм несврш. покр. *в. оклевати. Вук Рј.*

о̀гузати се, -ӑм се сврш. фам. *в. ојести св. Вук Рј.*

огука́вити, -ӯкӑвӣм и **о̀гукавити,** -ӣм сврш. покр. *добити гуке, постати гукав, гукаст. Рј. А.*

о̀гулина ж покр. **1.** *кожица, љуска на младој јежгри ораха. Рј. А.* **2.** мн. *огуљена љуска, кора, кожа с јабуке, кромпира и др.* — Јабуку огули, па огулине подај кући и кобили. *Ђорђ.*

огу́лити, о̀гӯлӣм (трп. прид. о̀гӯљен) сврш. **1.** *скинути нешто с нечега гулећи (обично кожу или кору).* — Могло се мировати ... док ти огуљени грабови ступови не изагњију. *Шимун.* Зубима огули батак одједном. *Сек.* **2.** фиг. пеј. *опленити, опљачкати, очерупати.* — Газду није грехота огулити! *Ђор.* Хтио би новаца, огулити ме кани. *Мих.*

огӯлотина ж мед. *повреда, рана од огуљене коже* excoriatis. *Бен. Рј.*

о̀гӯљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од огулити.* **2.** *одрт, одрпан.* — Плашљиво се јави некакав огуљен висок чобанин. *Ћоп.*

о̀гӯљенӧст, -ости ж *стање онога који је огуљен.*

о̀гуљина ж покр. *огулина (2). Рј. А.*

огӯљотина и **огуљо̀тина** ж *огулотина. Свезн.*

о̀гумак, о̀гӯмка м *жбуњић, грмић; мало гумасто дрво.* — Пушчана зрна долазе из оног бамбусовог огумка што на равници изгледа као оштрвце од перја. *Дов.*

огура́вити, -ӯрӑвӣм и **о̀гуравити,** -ӣм сврш. *учинити гуравим; постати гурав.* — То је често узрок што видимо после децу да огураве. *М 1867.*

огури́вати се, -ӯрујём се несврш. покр. *извлачити се, изговарати се.* — А кад било да свадбу урочи, поче Богдан да се нијецка и огурује: док стече бољи хљеб ... *Љуб.*

о̀гӯст, -а, -о *доста, прилично густ.* — Слегао се огуст и плавкаст дим. *Шимун.*

огуша́вити, -ӯшӑвӣм и **о̀гушавити,** -ӣм сврш. *учинити гушавим; постати гушав. Вук Рј.*

од предл. с ген. *означава* **1.** (обично у вези са »до«) **а.** *почетну границу главног простирања, пружања, кретања:* ићи од куће до школе, ширити се од краја према средини итд. — Па настави тумачити како од главе риба смрди. *Цар Е.* Од збирке до збирке констатују се само нове етапе једног истог путовања. *Богдан.* **б.** *почетак неког временског одсека, трајања:* од јутра до мрака, од давнина, од рођења. — Љубав ... према мени показује већ од толико времена. *Грол.* Издавачи првог скупног издања Шекспирових дјела од год. 1623. изоставили су тај пролог. *Богд.* **в.** *почетну границу, опсег обухватања чега:* од старца до детета, од игле до локомотиве. — Све, од убруса до сребра ... носило је ... отисак новине. *Крањч. Стј.* **2. а.** *одвајање,*

удаљавање, напуштање, одстрањивање; избегавање чега, уклањање, отклањање: побећи од куће, од непријатеља, од опасности; спасти се, заштитити се, бранити се од чега; одрећи се од чега. — Он има глупу дворкињу ... закључава се чак и од ње. *Сим.* **б.** *удаљеност чега; одсуство утицаја, дејства чега*: далеко од чега; слободан, безбедан, сигуран од чега. — Ствар ... је ишла ... независно од људске воље. *Крањч. Стј.* **в.** *правац, страну, смер*: од истока, од југа. — Од торова залајаше пси. *Коч.* Кад уђосмо у неку пивницу, уведоше нас у једну собицу од дворишта. *Нед.* **3. а.** *извор чега, оно што нешто омогућава или треба да омогући, пружи, дâ*: живети од имања, зараде, добити; тражити од пријатеља. — Од неба вам росило, од земље вам родило. *Наз.* Сутрадан траже од општине зидара Моцу. *Ад.* **б.** *субјекта, вршиоца радње*: да од бога нађеш. — У себи [је] мислио да ће ... Ахмет доћи и од себе. *Мул.* Задржани [смо били] од жандарма. *Чол.* **в.** *узрок; узрочника, изазивача, мотив каквог стања, осећања и др.*: страх од казне, плашити се од непријатеља. — Од те мисли сваки час је дизао главу са посла. *Андр. И.* **4. а.** *порекло, потицање*: Милош од Поцерја, Тодор од Задра, роман од непознатог писца, човек од добра рода. — Гони пас у планини од кошуте лане. *М-И.* **б.** *грађу, градиво, материјал за шта; оно са чим треба што урадити, предузети*: кућа од брвана, од камена. — Браћа ... су се договарала шта да учине од оне проклете машине. *Ћоп.* **в.** *предмет којега је што саставни део; множину којој ко или што припада*: цев од пушке, прозор од куће. — Агитатор је једнога од кандидата. *Креш.* **г.** (плеонастично, уместо ген. без предлога) *оно чему нешто припада, на што се односи.* — Војводство ... и јесте гнездо од соколова. *Ат.* Онда устави Арес силовити полет од копља. *М-И.* **5. а.** *врсту, квалитет; квалификацију, занимање*: ствари од вредности, човек од пера, човек од заната, ране од видања. — Зјењковски [је] писац од дара. *Сек.* **б.** *улогу, вредност, ефекат*: бити коме од користи, од потребе. — Довршење трансамеричких жељезница је било од уплива за пловидбу. *Мј. 1926.* **в.** *намену, службу*: лопта од одбојке, коњ од мегдана. — Оба његова брка ... стршила су ... као да су му са сваке стране заболи у лице суху четку од гумирабике. *Јонке.* **6.** *меру, износ*: човек од 40 година, терет од три килограма. — Више њих се нижу конопи, чарапе и од прста дебела паучина. *Ћор.* **7.** *својство онога што се представља као појам иза чијег имена долази и сл.*: душа од човека. — Крпа! Крпа од човјека! *Донч.* Ху, несрећо од дјетета. *Ћоп.* **8.** заст. и покр. *предмет казивања*: *о.* — И тако му извија песме, старинске песме од краљева. *Чипл.* **9.** *начин*: говорити од срца, клицати од свега срца. — Од очију смо почели цијенити куртизане. *Уј.* **10. а.** (уз комп.) *појам с особином у мањем степену или различан од другог чега*: бољи од њега, бржи од стреле, јаче од грома. — Овај је учитељ сасвим друкчији од пређашњег. *Лаз. Л.* **б.** *множину из које се ко или што издваја, између*: најбољи од свих. — Једно од њих ношаше свећу. *Лаз. Л.*

од- (пред безвучним сугласницима изузев *с, ш* и каткад пред самогласницима: *от-*; каткад, обично пред групом сугласника: *ода-*) преф. **1.** *у сложених глагола (и речи глаголског порекла) означава* **а.** *одвајање, удаљавање, одстрањивање*: откинути, одбројити, одабрати, отићи, одбацити, отети. **б.** *радњу узвраћања као одзива на оно што се казује простим глаголом или супротну томе*: одазвати се, одговорити, одмоћи. **в.** *потпуно извршење какве радње, окончање каквог стања*: одрадити, одсвирати, одболовати, одспавати. **2.** *у сложених прилога који значе полазну тачку, почетак или правац, смер чега*: одавде, одасвуд, одувек и сл.

о́да ж грч. књиж. **а.** *врста лирске поезије; свечана песма која слави неку значајну личност, идеју и др.* — Хтио [је] подигнути споменик златним успоменама Хорацијевих ода. *Војн.* **б.** фиг. *похвала, казивање у коме се ко или што велича, узноси.* — Пише о инфлацији, а свој трактат почиње и завршава одом демократији. *Б 1958.*

ода (испред енклитика: ȍдā) предл. заст. (обично испред групе сугласника и испред енклитичких облика личних заменица) *в. од*: ода зла, ода свих страна. — Будио се ... ода сна. *Донч.* А љубави ода њ се не надам. *Јакш. Ђ.*

ода- преф. *в. од-*.

ȍдабаша м тур. заст. = одобаша **1.** *собар, портир у хану.* **2.** *старешина, командир јањичарског вода. Шкаљ. Рј.*

ȍдабȉр м *в. одбир. Рј. А.*

одабѝрање и **одàбирање** с *гл. им. од одабирати (се).*

Изр. биол. вештачко, умјетно ~ *селекција међу домаћим животињама и културним биљкама коју човек врши ради добијања погоднијих врста*; природно ~ *надживљавање, одржавање боље прилагођених јединки у борби за опстанак.*

одабѝрати (се), -àбȉрām (се) и **одàбирати (се),** -рēм (се) *несврш. и уч. према одабрати (се).*

ȍдабрāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од одабрати (се).* **2.** *који се истиче каквоћом, квалитетан.*

— Најодабранији је био један пук, а томе је пуку био на челу Тарас Бульба. *Шов.* У нашем стану било је ипак све чисто и одабрано. *Петр. В.*

одабра̀нӣк, -и́ка и **одабра́нӣк** м *онај који је одабран, изабраник.* — Њезин [је] одабраник, сломив јој срце и вјеру сломио — узео богату. *Маж. Ф.*

одабра̀ница и одабра́ница ж *она која је одабрана, изабраница.* — Мало [сам] ... пратио »одабраницу срца свога«. *Кол.*

одàбрати, -берём и -бѐрём (аор. 2. и 3. л. ȍдабрā и одàбра, р. прид. ȍдабрао, -ала, -ало; трп. прид. ȍдабрāн) сврш. *издвојити бирајући између више јединки, случајева, определити се за једну или неколике од више могућности, изабрати.* — Већ си га у колијевци одабрала за господина а нас друге за пауре. *Михољ.* Не даду [му] да живи оним животом који је био одабрао. *Мил. В.*

~ **се** *издвојити се између осталих.* — И тако се одабраше: Ћебо, Срдан ... и још два три отресита момка. *Глиш.*

одáвање с *гл. им. од одавати (се).*

одáвати, ȍдājем (мн. ȍдājемо, ȍдājете и одáјемо, одáјете; прил. сад. ȍдајући и одáјући) несврш. **1.** *несврш. и уч. према одати.* **2.** *сведочити о чему, изражавати, чинити, остављати утисак.* — Лице њезино ... одавало је велику одлучност. *Том.* Улива неко поверење, јер одаје светског човека. *Андр. И.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према одати се.* **2.** нар. песн. *удавати се.* — Одавај се, Ане душо моја! *НПХ.*

ȍдāвдē и **ȍдавдē** прил. *од овог места, са овог места.* — А ја ти кажем да кидаш одавде. *Михољ.* Хтеде некога да замоли да их одведе одавде. *Моск.*

одавӣјати (се), -а̀вијам (се) несврш. покр. *в. одвијати*[2] *(се).* — Кажем да не одавија [завој] док ... не спадне. *Вес.*

одàвиратн, -рём *несврш. и уч. према одавретн.* — Куд то одавире безгласна хука ријеке? *Вуков.*

одàвити (се), ȍдавијем (се) сврш. покр. *в. одвити (се).* — О, змијице, по богу сестрице! Одавиј се од Маркова грла! *НПХ.*

ȍдāвлē и **ȍдавлē** прил. *одавде.* — Да ли ће баш и одавле синути човјечанству боље сунце? *Бал.* Непријатељ намјерава да нас ... ту, кад будемо морали да се одавле пробијамо, нападне. *Чол.*

ȍдāвна прил. = одавно *од давно протеклог времена, од пре много времена; пре много времена, давно.* — Слон, тигар ... итд. већ одавна [су] потпуно познате животиње. *Јонке.* Одавна је то било, Максиме! *Кост. Л.*

одàвнашњӣ, -ā, -ē и **ȍдāвнӣ,** -ā, -ō необ. *који постоји одавно, који је давно настао.* — Умилна ћут ми дира груди, одавнашње се онде буди. *Радич.* Све је то вукло своје врло одавне корене још од пре готово читавог једног века. *Михиз.*

ȍдāвно прил. = одавна. — Тај пушкар [је] ... само фирмоносац радње коју одавно воде његови ... синови. *Сек.*

одàврēти, ȍдаврēм, ијек. одàвријети, сврш. покр. **1.** *извадити палицу из јарма (да се во пусти). Вук Рј.* **2.** *одагнати, отерати.* — Не да се Зекоња одавријети. *Рј. А.*

одàврети, -рӣм сврш. *удаљити се, уклонити се текући, отећи.* — Кад је Илија ово говорио, многима су потоци суза одаврели. *Миљ.*

одàвријети, ȍдаврēм, ек. одàврēти.

одàгињати, -њēм и **одагна́вати,** -а̀гнāвам *несврш. и уч. према одагнати, одгонити.* — Дуго није могао ... заспати иако је желео и одагнавао мисли. *Срем.* Те су глупости одагињале суморне мисли. *Донч.*

одàгнати, -ām (аор. 2. и 3. л. одàгна и ȍдагнā) сврш. **а.** *гонећи удаљити, одстранити, отерати.* — И дјецу је накранила и одагнала на ледину. *Донч.* Зрачним твојим бићем одагнај утвару мрака. *Ил.* **б.** *одбацити, одбити:* ~ зле мисли, ~ бриге, ~ страх. — Одагнати лијепе слике које су кичеви маште. *Божић.*

одàгнути, ȍдагнēм сврш. покр. *одвојити од уста (суд, чашу после пијења);* супр. нагнути. *Вук Рј.*

одагȍнити, одàгонӣм несврш. *в. одгонити.* — Војске долазиле и пролазиле ... и опет га ... одагониле. *Пол. 1958.*

одàдирати, -рēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према одадрети и одадријети.* **2.** *в. одирати.* — И крст и помаст с њега, мач и жезло ... одадиремо. *Марк. Ф.*

одàднити, ȍдаднӣм и ȍдаднијēм сврш. покр. *уклонити дно (бурета, бачве), отворити вадећи дно.* — Одаднише једно затворено буре. *Гор.*

одàдрēти, -дерēм и ȍдадрēм (аор. 2. и 3. л. ȍдадрē; р. прид. ȍдадро, -рла, -рло), ијек. одàдријети, сврш. **1.** *јако ударити, одаламити, опаучити.* — Пола године проведе на шетњи ... од тарабе до тарабе, док га ткогод не одадре. *Пав.* Ти онда устанеш ... и одадереш га једаред-дваред. *Срем.* **2.** *отцепити, одвалити. Вук Рј.*

одàдријети, -дерēм и ȍдадрēм, ек. одàдрēти.

одадр̏нути, одàдр̏нēм сврш. покр. *в. одадрети.* — Дигне до греде нови босански камиш, одадрне антисемиту археолога. *Матош.*

ȍдаждица ж покр. *ноћна и јутарња измаглица.* — Зетско поље тек се примрачи, притисну чај и магла одаждица, док их сунце не растопи и не попије. *Љуб.*

одàзвати, -зòвēм сврш. **1.** *позвати кога да се издвоји између осталих; позивом учинити да неко некуд пође*: ~ на страну. — Тога дана одазвао га доље [у суд] један господин. *Мул.* фиг. Тада нека је бог слободно одазове к себи, она је извршила свој задатак. *Том.* **2.** нар. песн. *одвратити, одговорити.* — Ту Краљићу добро јутро вичу, свијем Марко здрављем одазвао. *НП Вук.*

~ **се 1. а.** *одговорити гласом на чији позив, на дозивање*: ~ стражару. — Коњ [му] познаваше глас, те би му се увијек одазвао ржући. *Мат.* **б.** *изаћи у сусрет, прихватити, испунити (жељу, молбу).* — Жељи ћеш се мојој увијек одазвати. *Јур.* Нитко од гладних потребњака није се одазвао позиву. *Гор.* **в.** *одговорити неким поступком, чином на нешто, реаговати.* — Дотакнем се њених малих прстића, а она се одазва, стиснувши нежно моју руку. *Шапч.* **г.** *одвратити у разговору, одговорити.* — Господин је Далматинац — рече јој брат. — Драго ми је — чисто весело одазове се она. *Ћип.* **2.** *уследити, јавити се као одговор на што.* — Са више страна одазове се мрмљање. *Нех.* **3.** *одразити се, утицати.* — ‘То се рђаво одазва на национално осећање изван Србије. *СКГ 1937.*

ȍдазив м *в. одзив.* — Он ће писцу писма написати оштар одазив. *Богд.*

одази́вање с *гл. им. од одазивати (се).*

одази́вати (се), одàзивām и одàзивљēм (се) *несврш. и уч. према одазвати (се).*

ȍдаја[1] ж тур. **а.** *стамбена просторија, соба.* — Куће су им подељене на две одаје. *Ћос. Д.* фиг. Но безувјетно морам силу духа лити, што се у тајним одајама скрива. *Уј.* **б.** нар. песн. *просторија у згради уопште (нпр. штала).* — Оде право у коњске одаје. *НП Вук.*

ȍдаја[2] ж необ. *одавање, потказивање; издаја. Бен. Рј.*

одáјати, òдājām несврш. покр. *пуштати теле под краву на почетку муже (да би крава пустила млеко).* — Дође до обора и виде Јелицу где краве музе ... Јелица не одговори ништа. Замајала се одајајући теле. *Вес.*

одàјачити, -ӣм сврш. покр. *одаламити. Вук Рј.*

ȍдајница ж *дем. од одаја.*

ȍдājник м покр. *издајник, шпијун.* — Па и у селу нема одајника! *Гор.*

ȍдајскӣ, -ā, -ō *који се односи на одаје*[1]. — И долети пред одајска врата. *НПХ.*

одàклати, -кољēм сврш. покр. *клањем, оштром, љутом борбом одбранити, уз велике напоре добити, силом изборити.* — Све се од тебе на сабљу морало отимати, на пасије зубе одаклати. *Ћоп.*

~ **се** (за што) покр. *силом се изборити.* — Кад се требало за што одаклати, полети Тодор к лајтнану. *В 1885.*

ȍдāклē и **ȍдаклē** (покр. одаклен) прил. **1.** *у директним и индиректним питањима* **а.** *са којег места, из којег места; из којег правца, откуд.* — А одакле оно ти би? — упита он. *Вес.* Он се одакле нађе изнебуха богом донесен? *М-И.* **б.** *како, на који начин; из којих разлога; с којим циљем.* — Охо, погледај нашег Тривуна! ... Одакле се прије обуче? *Ћоп.* Милан се зачудио одакле ја у Шумадији. *Чол.* **2.** *у односном значењу: на место (на месту) са којег.* — Невјесту поведоше сватови одаклен су је и довели. *Миљ.* **3.** *у неодређеном значењу: са неког места, однекле, однекуд.* — Пази да одакле не избију прасад или кокоши. *Ћоп.* **4.** *уз речце којима се допушта свака могућност*: било ~ (~ било), макар ~, ма ~, ~ год и сл. — Ја нећу да везем, па имали га одакле му драго. *Богд.*

одала́мити, -àлāмīм сврш. *снажно ударити, треснути, звекнути (кога); ударити, одвалити, опалити (шамар, батину и сл.).* — Ријеч по ријеч, и ја је одаламих неколико пута жарачем по глави. *Јонке.* Црнац му је одаламио једну добру шамарчину. *Ћон.*

одала́чити, -àлāчīм и **одàлачити,** -ӣм сврш. покр. *в. одаламити.* — Тукао је само шамаром ... али, брате, кад одалачи, од часа се прућиш. *Лаз. Л.*

ȍдалек, -а, -о (комп. ȍдаљӣ) *прилично далек, подалек.* — Одаљи ријетко ... приступају [на мису]. *Павл.*

ȍдалеко прил. (комп. ȍдаљē и ȍдаље) **1.** *прилично далеко, подалеко.* — Дом одалеко стајȏ и сакрит дрветима био. *Марет.* **2.** (комп. у служби узвика) *даље, одбиј(те) се.* — Одаље се од мене! *Шант.*

одàлеченȏст, -ости ж *в. одаљеност.* — Какав ја сада изгледам у њеним очима? Волио бих знати. Одалеченост. Висина. *Сим.*

одалечи́вати (се), -èчујēм (се) *несврш. и уч. према одалечити (се).*

одалèчити (се), одàлечīм (се) и **одале́чити (се),** одàлēчīм (се) сврш. *в. одаљити (се).* — Знам да те ништа од мене не може одалечити. *Бег.* За час престану све пропорције и међе у простору; брегови се одалече. *Дуч.*

одàлиска ж (дат. -ски) тур. *робиња у харему.* — Одалиске залуд желе да сул-

танку развеселе. *Митр.* [Копрена] крије тајне љепоте одалиске оку туђинца. *Шимун.*

одàлити, ȍдалијēм свршд. *престати лити, престати даждети (о великој киши). Рј. А.*

одáлити (се), ȍдāлīм (се) свршд. покр. **1.** *в. одаљити (се).* — Чим се Стојко од мајке одали, сусрете га вијерница љуба. *НП Вук.* **2.** *попустити, уминути.* — Он ће навратити у прву колибу, сачекати да мало одали невријеме. *Радул.*

ȍдāљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од одаљити (се).* **2.** *далек, удаљен; давни, давнашњи.* — Ријеке и море сјемење из одаљених земаља доносе. *В 1885.* Мјесец . . . просијева мило, плићућ сјај и сјену, кô полујасно оно спомињање дјетинску нам добу одаљену. *Марк. Ф.*

ȍдāљенōст, -ости ж *удаљеност, даљина; одвојеност, отуђеност.* — На душу се кнежеву слијеже неки чудан мир, одаљеност од људи. *Нех.*

одаљивати (се), -ȁљујēм (се) *несврш. и уч. према одаљити (се).*

одáљити, ȍдāљīм сврш. **а.** *одмаћи на даљину, удаљити; одвојити, отргнути.* — Нешто се догодило што је кардинала одаљило од његова весела стола. *Нех.* **б.** нар. *уклонити, отклонити.* — Одаљи, боже! — сасвим искрено помислих. — Гдје бих ја да станем на луду даску! *Пол. 1959.* **в.** *учинити даљим, отегнути.* — Ишао је он као да је хтио намјерно да одаљи пут до своје куће. *Лоп.*

~ **се** *одмаћи се, удаљити се.* — Одаљисмо се неколико корака од страже. *Шен.* Послуша жалосни отац. Одаљи се од куће. *Вуков.*

ȍдāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од одати (се).* **2.** *привржен, веран:* ~ сарадник, ~ пријатељ, ~ поборник, ~ поданик. — Ћутљив, скроман момак, али одан, храбар и дисциплинован. *Чол.* **3.** *који има склоност, страст, слабост према чему.* — Отац-Шима, крупан . . . лијен, одан пићу. *Коз. И.*

ȍданак, -áнка м песн. *предах, одушак, престанак.* — Ја плачем, плачем без оданка. *Прер.*

ȍдāндē и **ȍдандē** прил. *од оног места, са оног места, из оног места; одонуд.* — Мицко их се сећа и јавља им се оданде. *Срем.* Стао је насред њезине памети, па ни макац оданде. *Михољ.*

одáнити, ȍдāнī сврш. **1.** безл. *раздањити се.* — Било је добро оданило . . . кад је дрвени мост . . . затутњао под пашиним коњима. *Андр. И.* **2.** нар. *дочекати дан, осванути.* — Здрав' оданила, Стојна! *Јаки. Ђ.*

ȍдāнлē и **ȍданлē** прил. *оданде.* — Удри ти . . . право, па оданле кроз буковик. *Лаз. Л.* Ал' се он није давао оданле. *Наз.*

ȍдāно прил. *привржено, верно:* ~ служити, ~ сарађивати, ~ пазити.

ȍдāнōст и **одáнōст,** -ости ж *особина онога који је одан, привржености, верност.*

одàнути, ȍданēм *в. одахнути.*

одàпēти, ȍдапнēм (имп. одàпни; аор. 2. и 3. л. ȍдапē; р. прид. ȍдапео, -éла, -éло; трп. прид. ȍдапēт) сврш. **1. а.** *уклонити затегнутост, напетост, учвршћеност, закаченост, откачити:* ~ стреле. — Одапе коњиц [на гуслама] да он јако лупи по затегнутој кожи. *Лоп.* фиг. Градић као створен да уморном и нервозном сјеверњаку пружи потребни мир и живце му одапне. *Андр. Н.* **б.** *окинути, омаћи (пушку и сл.); испалити.* — Пази . . . лагано, да ти пушка не одапне. *Петр. В.* Они [су] одапели задњи метак. *Мих.* **2.** фиг. **а.** *бацити, упутити.* — Повика свадљива госпа . . . одапев похаран поглед на важног господина. *Креш.* **б.** *изрећи нагло, без оклевања; непромишљено рећи, бубнути.* — Ту сам ја! — одапео је одмах Пинки као из пушке. *Поп. Ј.* Некад би страну ријеч употријебио у њезином правом значењу, а некад, опет, одапео би онако отприлике, како му на језик налети. *Ћоп.* **3.** разг. **а.** *похитати, појурити;* ир. *загрепсти, стругнути.* — Седлај, па одапни у Сењ. *Шен.* А онда, када је жар сваће био највећи, одапне табанима о ледину и — бјеж'! *Донч.* **б.** вулг. *умрети, погинути.* — Кад . . . који од газда одапне . . . онда се лудовало. *Рад. Д.* Управо је руска офензива и тај је мајор могуће већ негдје одапео. *Мих.* **в.** *повући, натегнути, отпити.* — Одапе ништа слабије од старијега брата и додаде суд роћаку. *Мат.*

Изр. ~ папцима (папке) вулг. *в. одапети (3б).* — Ако и одапнем папцима, ја сам у рају. *Јел.*; ~ у све мехове *пустити глас, ударити у дерњаву.* — Зелени становници ритова и бара . . . одапели у све мехове. *Шапч.*

~ **се 1.** *ослободити се затегнутости, учвршћености, прикљештености и сл., откачити се, отети се.* — фиг. Нешто је пукло иза горе. То се мјесец одапео из грања и дигао. *Сиј.* **2.** *надићи се, одскочити.* — Видео се само горњи део прсију јој, која су се . . . била уздигла, одапела, те по њима легле велике низе дуката. *Станк.*

одàпињāње с *гл. им. од одапињати (се).*

одàпињати (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према одапети (се).*

одапúњāч, -áча м **1.** *део пушке који служи за одапињање;* исп. одапети (1б). *Деан. Рј.* **2.** риб. *нарочита направа за одапињање удице на великој дубини.*

одапи́рање с *гл. им. од одапирати.* — У чабру доноси воду за одапирање чаша. *Гор.*

одàпирање с *гл. им. од одапирати (се).*

одапи́рати, -àпӣрām покр. *несврш. и уч. према одапрати.* В. пр. уз гл. им. одапирање.

одàпирати, -рēм *несврш. и уч. према одапрети.*

~ **се** *в. одупирати се.* — Одапире се свом снагом ... но није могуће. *Ћип.*

одàпрати, -перēм и -пѐрēм сврш. покр. *опрати, испрати*; исп. одапирати. — Пеге које се никад не могу ни избрисати ни одапрати. *Рј. А.*

одàпрēти, òдапрēм, ијек. одàпријети, сврш. покр. *ослободити запртости, уклонити резу, отворити.* — Хитри момци одапријеше врата. *Рј. А.*

~ **се** *в. одупрети се.* — Бијаше дијете и страшљива срца те им се не одаприје. *Дан.*

одàпријети (се), òдапрēм (се), ек. одàпрēти (се).

òдар, òдра м **а.** *лежај на коме лежи мртвац (до сахране)*: мртвачки ~, свеће крај одра. — фиг. [Цвијет] лежи сух и жут на једној књизи, на једном одру мојих радости. *Кркл.* **б.** заст. и покр. *лежај уопште, кревет, постеља.* — За време ноћног одмора ми ... лежемо у постељу (одар). *Батут.* Преврташе се у тај час по свом тврдом одру у другом воду. *Матош.*

одàргатовати, -тујēм сврш. *одрадити уз велике напоре, радећи као аргат.* — Нека кошта [пумпа] све паре на свету, он ће је одаргатовати. *Дав.*

òдāреи, -а, -о покр. *в. обдарен.* — Само уметници и нарочито одарени људи умеју сами да виде ... *Поп. Б.*

одāрити, òдāрӣм сврш. покр. *в. обдарити.* — Бог га је ... одарио здрављем. *Лаз. Л.*

одàсвакуд прил. *в. одасвуд.* — Ту падну одасвукуд слијепци. *Љуб.*

òдасвуд и **одàсвуд(ā)** прил. *са сваке стране, из сваког правца, смера.* — Брежуљци се одасвуд нагледају. *Леск. Ј.* Одасвуд као да у себи чујем радосне вести. *Макс.*

одàсвукуд прил. *в. одасвуд.* — Шупљине ... су затворене одасвуда. *Жуј.* Одасвукуд очекује прасак. *Нам.*

одàседати, -ām, ијек. одàсједати, несврш. необ. *бити одвојен, бити удаљен.* — Повјешане слике ... се нису приљубљивале уз дувар ... Десни доњи угао [слике] паришке периферије одасједао је од зида за дебљину палца и пода њ је ... замицала стонога. *Десн.*

одàсећи, -сēчēм, ијек. одàсјећи, сврш. необ. *в. одсећи.* — Обје ћу му одасјећи руке. *НП Вук.*

одàсипати, -пāм и -пљēм *несврш. и уч. према одасути.*

одàсједати, -ām, ек. одàседати.

одàсјећи, -сијѐчēм, ек. одàсећи.

одасла̀нӣк, -и́ка и **одасла́нӣк** (одàслāнӣк) м *онај који је некуд одаслан, упућен, изасланик, посланик.* — Овај закључак хрватскога сабора објаснили су његови одасланици. *Шиш.*

одасла̀ница и **одасла́ница** (одàсла̄ница) ж *жена одасланик.* — Јеси л' ти ... одасланица тајне инквизиције? *Шен.*

одасланѝштво с *в. одасланство.* — Неки чланови српског одаслаништва састали [су се] са омладином хрватском. *М 1867.*

одасла́нство с *посланство, делегација.* — Ово је очито неко одасланство. *Креш.*

одàслати, òдашљēм и одàшаљēм сврш. *послати, упутити.* — У зору одаслаше танку ластавицу са поздрављем к сунцу. *Брл.* Нарочито одаслати подофицири прегледали су зграду. *Јак.*

одастàјати, -стòјӣм и **одàстати,** одàстанēм сврш. покр. *в. одстајати.* — Одастајао [је] јутрењу и поспремио стричеве ћелије. *Мат.* Неколико дана одастаде за то у затвору. *Ћип.*

одàстирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према одастрети, одастријети (се).*

одàстрēти, одàстрēм, ијек. одàстријети, сврш. *ослободити застора, прекривача, открити; уклонити с чега застор, прекривач.* — Одастре с лица мараму и погледа му равно у лице. *Бен.*

~ **се** *ослободити се застора, открити се.* — Пљуснуло би му сунце у очи и одастро би се комад плавог неба. *Бен.*

одàстријети, òдастрēм, ек. одàстрēти.

одàсӯти, òдаспēм сврш. *сипајући одвојити, одстранити од основне масе, количине, одлити*: ~ мало воде из чаше.

òдати, -ām (-а́мо, -а́те и òдāмо, òдāте, -ајӯ и -а́дӯ) сврш. **1.** *исказати, изразити*: ~ признање, ~ почаст, поштовање, ~ хвалу. — Човеков је задатак на свету да ода правду стварима. *Кнеж. Б.* **2.** *отпустити из себе и улити у друго што, испустити; произвести*: ~ топлоту, ~ звук. — Ударена звијер ... је одала своју посљедњу сапу. *Цар Е.* **3. а.** *послужити као знак, доказ чега прикривеног; учинити да се ко или што схвати, разјасни, пружити сведочанство о чему.* — Ни најмања промјена на лицу да би одала праве осјећаје. *Креш.* **б.** *видљиво*

показати, открити; престати скривати, обелоданити, признати: ~ планове, ~ намере. — То је остро тада одало тајну нестале експедиције. *Петр. М.* Загњурила главу у колијевку, да не ода суза и бриге. *Бен.* **в.** *проказати, потказати, издати*: ~ саучесника, ~ илегалца. — Штампарија је закопана, али је један младић одао четницима. *Дед. В.*

~ **се 1.** *показати, открити своје мисли, осећања; открити какву своју тајну.* — Сматрали су да ће се Ненад одати и својим везама. *ЛМС 1951.* **2. а.** *прихватити се чега, посветити се*: ~ лову, ~ науци, ~ спорту. — Пандури се одаду на посао. *Дом.* **б.** *бити савладан чим, подлећи, препустити се; упустити се у што неповољно*: ~ пороцима, ~ пићу. — Бијаше се ипак свом душом одала некој сјети. *Мул.* **в.** *попустити, приклонити се, подати се.* — Зашто ... да се ода вољи човјека који жели само себи да угоди. *Вел.* **3.** покр. **а.** *пасти у део, у задатак.* — Он се пожали како се њему ... одало да пртља са том сиротињом ... откад зна за себе. *Сиј.* **б.** безл. *прохтети се.* — Бијем дјецу ... Одало ми се па их бијем. *Сиј.*

о̀дâтлē и **о̀датлē** прил. **1.** *са тога места, из тога места (просторије, суда, околности и сл.).* — Она ухвати моју ... чашу. — Одатле сам ја пио, чекајте! *Лаз. Л.* Неколико пута [је] одлучивао да га извади одатле. *Мул.* **2.** *из тога, на основу тога.* — Одатле је закључила да он има с њом ... неке нечисте намјере. *Јонке.*

ода́ће с покр. обично у изразу: није на ~ *није за продају, за уступање. Вук Рј.*

ода́ћи и **о̀дâћи,** о̀дâђēм сврш. покр. *в. отићи.* — Нетом одаће ... бродовље, сви се градови опет своме краљу поклонише. *Павл.*

о̀дâх м *в. одахнуће.* — Летеше дуго, дуго, без одмора и одаха. *Кнеж. Л.* Радосни одах, одах олакшања. *Божић.*

одахи́вати, -àхујēм и -àхйвāм несврш. *в. одахњивати.* — Одахива душа иза боја. *Прер.*

о̀дàхнути, о̀дахнēм (аор. 2. и 3. л. о̀дахнӯ, покр. одàше и о̀даше, р. прид. одàхнуо, -ула, -уло, покр. о̀дахао, одàхла и о̀дахла, -ло) сврш. *испустити из плућа ваздух, дахнути са олакшањем након чега напорног, тешког; ослободити се напрегнутости, осетити олакшање након чега мучног, тешког*: ~ душом. — Она је на то дубоко одахнула. *Чол.* Ми нисмо још ни одахнули од рата. *Бен.* фиг. Прихвати за боцу да је отме ... кад одаше пушка, а његова рука клону. *Мул.*

одахиу́ће с *уздах после чега напорног, тешког; ослобођење од напрегнутости, предах.* — У једном тренутку моралног одахнућа [он] се осећа снажним у самоћи. *Грол.*

одахњи́вати, -àхњујēм *несврш. и уч. према одахнути.*

о̀даџија м заст. и покр. **а.** *момак који се стара о згради, просторијама и реду у њима, служитељ.* — Пуша ... син неког бедног одаџије у ... суду. *Срем.* Одаџија однесе карлицу пак избаци напоље. *Маж. М.* **б.** *чувар салаша, слуга на салашу.* — Изашао [сам] на салаш, сакупио бироше и одаџије и испсовао их што је све запуштено. *Петр. В.*

о̀даџи́јскӣ, -ā, -ō *који се односи на одаџије*: ~ живот, ~ соба.

о̀даџи́јски прил. *слично одаџији, као одаџија.* — Шетао се полако, одаџијски, с окренутим ухом вратима од заседања. *Срем.*

о̀дàшиљāње с *гл. им. од одашиљати.*

о̀дàшиљати, -љēм *несврш. и уч. према одаслати.*

одашиљāч, -áча м **1.** *пошиљалац, онај који нешто шаље, отпрема, експедитор.* — Одашиљач ... је најприје умјесто мојега портрета послао Бартов. *Шкреб.* **2.** техн. *уређај који одашиље, емитује електромагнетске таласе, предајник.*

о̀дбавити, -ӣм сврш. **1.** *одбити, одбацити, извући, ослободити, избавити.* — Сад је већ душману страх у петама ... те их на брзу руку одбавимо. *Кур.* **2.** *отправити, ослободити се, отарасити се кога.* — Не знам — одвратио јој ... нехајно, тек да је одбави. *Берт.*

одба́дати, о̀дбāдāм сврш. *отићи, удаљити се бадајући (опрезно или неспретно корачајући).* — Весело одбада даље својим путем. *Креш.*

одба́зати, о̀дбāзāм сврш. *отићи, удаљити се базајући, отумарати.* — Одбаза све до резиденције ... начелника. *Креш.*

одбà̀ктети, -тӣм, ијек. одбà̀ктјети, сврш. *отићи, удаљити се бакћући.* — Николетина ... без одговора одбакти кроз народ. *Ћоп.*

одбà̀ктјети, -тӣм, ек. одбà̀ктети.

одбасрљати, -āм сврш. *отићи, удаљити се басрљајући.* — Одбасрљам у мрак. *Буд.*

одбатрга̀ти (се), -āм (се) сврш. *отићи, удаљити се батргајући.* — Хитро ... одбатрга у собу. *ЛМС 1951.*

одбаўљати, -āм сврш. *отићи, удаљити се бауљајући.* — Леже потрбушке и опрезно одбауља до пећине. *Марк. М.*

о̀дбацак, -цка м необ. *оно што се одбаци, отпадак; опушак.* — По поду и ходнику [било је] подерана папира и одбацака цигара. *Мул.*

одбаци́ва̄ње с *гл. им. од одбацивати (се).*

одбаци́вати (се), -а̀цујēм (се) *несврш. и уч. према одбацити (се).*

одба́цити, òдбā̀цīм сврш. **1. а.** *одстранити, удаљити бацивши; ослободити се чега, престати држати, носити и сл.*: ~ снег од зида, ~ оружје. — Миша писар је ... одбацио десетку »трефа«, а чувао даму »ерца«. *Дом.* фиг. *одрећи се кога или чега, напустити (што), ослободити се (чега).* — Очи [је] пристала да оперише само да им се умили ... да је не одбаце. *Рист.* Одбацио је своју ексклузивност. *Бат.* **б.** *нагло подићи, одвојити од подлоге.* — Јагњу као да је нешто одбацило с мјеста, утече из собе. *Бен.* **в.** *померити, забацити.* — Одбацивши натраг рамена ... ходао је тик до кућа. *Крањч. Стј.* **г.** *сузбити, потиснути*: ~ непријатељске трупе, ~ нападача. — Данас се све то одбацило у неки кутић свијести. *П 1939.* **2.** *негативно решити, неповољно оценити, не прихватити, одбити*: ~ захтев, ~ молбу, ~ предлог, ~ тужбу, ~ претпоставку. — Одбијајући сваке преговоре са њима [краљевим официрима], ми смо одбацили и постулат за који су се чврсто држали, а то је монархија. *Јак.* **3.** *победити, надмашити у бацању, пребацити.* — Лани је одбацио својим вршњацима. *Тип.* **4.** *дати, донети*: ~ приход, ~ профит.

~ **се 1. а.** *наглим, снажним покретом одвојити се од чега, покренути се снажно се одупревши о што; отиснути се*: ~ увис. — Опазила вјеверица свјетину, подигла се ... на стражње ножице и ... одбацила се преко вршака [јеле]. *Гор.* **б.** *пружити се, истегнути се.* — фиг. Брдо се спустило винолозом ... а сјеверу и западу одбацило шумом. *Павл.* **2.** покр. *одрећи се.* — Ти си се мене ... одбацио. *Вук Рј.*

òдбачā̄j м **1.** *нагао покрет којим се ко или што одбаци, отисне.* — Од снажног одбачаја ... жандар затетура натрашке. *Божић.* **2.** *негативно решење (жалбе, тужбе и сл.), одбацивање, одбијање.* — Решење о одбачају ревизије побијало је тужено предузеће. *Пол. 1959.*

одбачѐнӣк, -и́ка м *онај који је одбачен, кога су се људи одрекли.* — Као Пруст буди одбачених свога времена. *КН 1959.* Остао је ... бескућник, гладник, одбаченик. *Божић.*

òдбā̄ченӧ̄ст, -ости ж *стање онога што је одбачено, напуштено.* — К пријашњим мукама придружило се сада чувство увреде и одбачености. *Крањч. Стј.*

одбаче́ње с *одбацивање, одбијање.* — Влада је могла захтевати потпуно примање или одбачење својих предлога. *Јов. С.*

òдбег, ијек. òдбјег, м војн. *онај који је самовољно напустио своју војну јединицу, бегунац, дезертер. Деан. Рј.*

одбега́вати, -ѐгāвāм, ијек. одбјега́вати = одбегивати *несврш. и уч. према одбећи.*

òдбегао, -гла, -гло, ијек. òдбјегао **1.** *р. прид. од одбећи.* **2. а.** *који је напустио кога или што без сагласности оних који су имали контролу над њим; који је у бекству*: одбегли војник, ~ девојка. **б.** *који је прошао.* — У мом оку трепти заблијештено чудо од преображаја одбјеглих времена. *Уј.* **в.** *који далеко иде, који у дальину води.* — И рађаш се на одбеглој стази. *Радул.*

одбегѝвати, -ѐгујēм, ијек. одбјегѝвати, несврш. = одбегавати. — фиг. Дјеца ... одбјегују у нама, тешке шапе, медвједе изаслане, и више воле ... под зуб сладора. *Уј.*

òдбеглица, ијек. òдбјеглица, м и ж *онај који је одбегао.* — Она не знадијаше гдје се одбјеглица налази. *Бал.*

òдбеглӧ̄ст, -ости, ијек. òдбјеглӧ̄ст, ж необ. *стање онога који је одбегао; повученост, удаљеност.* — [Осјећао је] све више лакоћу ... какву увијек осјећају сушичави пред крај својом одбјеглошћу од земаљскога. *Сим.*

òдбегнути и **òдбећи,** òдбегнēм, ијек. òдбјегнути и òдбјећи, сврш. **1.** непрел. **а.** *отићи, напустити кога или што без сагласности околине, власти, оних који имају право контроле; поћи у кућу будућег мужа, удати се без сагласности своје породице*: ~ од својих, ~ непријатељу, ~ од мужа. — Тамо су доцније ступили у везу са одбјеглим официрима. *Риб.* Отац не пристаје на брак и ... она треба да одбегне. *Вас.* фиг. *нестати, ишчезнути.* — Чари што су на њему [лицу] боравиле беху одбегле. *Нед.* **б.** *одјурити, отрчати, нагло се удаљити склањајући се од кога или чега, побећи.* — Тада одбјеже трком у шуму, дозивајући мајку. *Креш.* **2.** прел. заст. *напустити, оставити.* — Затим га чељад одбјеже. *Бен.* Одбегла ме брига, мржња ми је расла. *Стан.*

одбегну́ће, ијек. одбјегну́ће, с *самовољни одлазак, напуштање, бекство, бег.* — Јанка [је] својим одбјегнућем растужила и увриједила. *Бал.*

одбѐжати, -жӣм, ијек. одбјѐжати, сврш. *в. одбегнути (1б).* — Из торина изјавише овце, одбјежаше зелену Јаворју. *НП Вук.* Праснувши ... у грлени хихот, одбјежи ... лако и брзо као дивљач. *Донч.*

одбѐседити, -ӣм, ијек. одбѐсједити, сврш. заст. *одговорити, одвратити.* — Одбесједи му ... као с коња. *Креш.*

одбѐсједити, -ӣм, ек. одбѐседити.

ȍдбећи, ȍдбегнēм, ијек. ȍдбјећи, свршн. = одбегнути.

одби́ја̏ње с *гл. им. од одбијати (се).*

одби́јати (се), ȍдбијām (се) *несврш. и уч. према одбити (се).*

одби̏јач, -а́ча м *онај који одбија кога или што.* — Бранич их . . . 'нек' чува . . . одбијач тâта и птица. *Марет.*

ȍдбир м *издвајање из неке множине (према одређеним мерилима), бирање; одлучивање између различитих могућности, избор.* — Одбир заробљеника . . . врше зналачки. *Јак.* У одбиру смрти ил' срамоте свом душом радије он изабере гроб! *Крањч. С.*

ȍдбирак, -ӣрка м *оно што се одабере, изабере. Вук Рј.*

одби́ра̏ње и **ȍдбира̏ње** с *гл. им. од одбирати (се).*

одби́рати (се), ȍдбирām (се) и **ȍдбирати (се),** -рēм (се) несврш. *в. одабирати (се).* — Бијела одбирај стада у којих је мекана вуна. *Марет.*

одби́так, -тка м (мн. -йци, ген. ȍдбӣтāкā) књиг. *одбијање, одузимање (од каквог износа); оно што се одбије, одузме од чега:* по одбитку трошкова, по одбитку пореза.

ȍдбити, ȍдбијēм сврш. **1. а.** *ударајући одломити, одвалити, одвојити од кога или од чега:* ~ грлић суду, ~ украс са зида. — Жену су му рођену одбили од њега кундаком код плота касарнског! *Крл.* **б.** *одузети, одвојити од одређеног износа; одрачунати, пребити:* ~ од збира, ~ од плате, ~ од укупне суме, ~ порез. — Одбио је по који грошић у своју кесу. *Шен.* Сељаци стишају . . . Николу, који је хтео и оне друге Турке да убије, и одбију једног за другог. *Нен. М.* **в.** *не урачунати, попустити у одређеним околностима, објаснити (нечим), схватити што негативно, оправдати, испричати:* ~ на младост. — Ваља дјетету одбити мало и на дјетињство. *БВ 1909.* На исти утјецај ваља одбити што . . . у Аристотела стоји мноштво супстанција. *Баз.* **2. а.** *нагло удаљити, променити правац, смер чему удаљавајући га од себе или чега другог; сузбијати; отерати:* ~ лопту, ~ непријатеља, ~ напад. — Па га бију дрвљем и камењем, одбише га низ планину пусту. *НП Вук.* **б.** *негативно одговорити коме, не изаћи у сусрет; не примити, не прихватити:* ~ просца, ~ молиоца, ~ поклон, ~ позив. — Успео је да се одбије у штедионици меница. *Дом.* Неспретно [је] одбила комплимент. *Торб.* **в.** *не сагласити се, одрећи; не пристати.* — Не ради се о том! — немирно одби Светозар. *Петр. В.* Слуга . . . одбије да га буди. *Крањч. Стј.* **3. а.** *одмаћи, удаљити; ускратити што (некоме), одвојити, лишити привржености према коме или чему:* ~ кревет од зида, ~ дете од сисе. — О Стамболе, свечева палато . . . што ће мене од тебе одбити? *Њег.* **б.** (обично у имп.) *одмаћи се, одступити:* одбиј од кола. — Одбиј од мене, нечиста сило! — просикта . . . шапатом. *Пол. 1958.* **4.** *пушећи испустити (дим), одухнути, отпухнути.* — Турчин . . . напали чибук и . . . одбије дим. *Пав.* **5.** *одзвонити, откуцати, одбројити звоњењем (о сату).* — Црквени сат . . . одби поноћ. *Мил. В.* **6.** покр. *уштројити, кастрирати.* — Драга је њивама киша, а планина одбитим јарцем. *Марет.*

Изр. ~ кривицу на кога *бацити кривицу на кога, окривити кога.* — Ласно је одбити кривицу на мртвога. *Н. посл. Вук;* ~ краке *уморити се ходајући.* — Одби краке газећи испред куће поноситог злата. *Вел.;* ~ коме рогове *натерати, присилити кога да се пристојно понаша, укротити кога.* — Нисте [се] владали према дјевојци . . . па вам је одбила рогове. *Шен.*

~ **се 1. а.** *одскочити због судара са чим; одразити се, одјекнути:* ~ од греде (о лопти). — Експлозија . . . се потмуло одби са урвина планинских. *Јак.* фиг. Погледи им се сузбише и одбише, тврдо и ледено. *Кум.* **б.** *отргнути се, одвојити се.* — Одби се грана од јоргована и лепа Смиља од своје мајке. *НП Вук.* **2. а.** *одмаћи се, удаљити се; ослободити, оставити на миру.* — Одбио се од врата да . . . не слуша. *Сиј.* Одбиј се од мене, кажем ти. *Мул.* **б.** *одвојити се од какве масе, целине.* — Спуштало се низ Карпате до шест већих људских р'јека; одбило се, отц'јепило шест изданка древна хрека. *Наз.* **в.** *отуђити се; повући се:* ~ од света, ~ од породице, ~ од друштва. — Одбио се у самоћу својега винограда. *Јурк.* **г.** *изгубити интерес, вољу, прохтев за што:* ~ од посла. — Дијете . . . се посве одби од јела. *НК 1946.* **3. а.** *престати занимати, испасти из воље, огадити се.* — Притисну га нешто у грудима, одби му се јело. *Радул.* **б.** *напустити, не хтети доћи.* — Кад ти се сан одбије . . . знаћеш како је мени. *Вукић.* **4. а.** *одвргнути се, одметнути се.* — Или је отишао . . . у аскер, или се одбио у хајдуке. *Мул.* **б.** *отићи, упутити се.* — Натенане, с ноге на ногу, одби се пут Краљичина трга. *Креш.* **5.** *престати тражити пастуха, постати полно немоћна.* — Кобила се одбила. *Кур.*

ȍдбитнӣ, -ā, -ō књиг. *који се односи на одбитак:* одбитне ставке. *Бен. Рј.*

одбје-, ек. одбе-.

одбјег-, ек. одбег-.

одбје̏нӣк, -ӣка м покр. *одметник, отпадник.* — Ни турскому не дасмо султану да се туђе на ешкере тврди, . . . камо л'

ћемо пуштат одбјенику да се с Црном Гором зарочава. *Март.*

одблебѐтати, -èбећём сврш. погрд. *напричати много и којешта, без икаква смисла. Р-К Реч.*

одблéјати, -јӣм сврш. фиг. пеј. *казати што тупим безизразним речима.* — Пребаци у страну своју рунасту овнујску главу и одблеја смјешкајући се блесаво: — Па не велим ја баш за себе. *Ћоп.*

òдблес, ијек. òдбљес, м *в. одблесак.* — Ти си одблес мојих болних дана. *Бој.*

òдблесак, -ска, ијек. òдбљесак, м **а.** *одбијена светлост, сјај који не долази непосредно од светлосног извора, одсјај*: ~ воде на месечини, ~ мује. Вече полако . . . дрхти . . . посљедњим одбљесцима доњега свјетла. *Селим.* **б.** фиг. *посредан израз, одраз; посредан утицај, траг.* — Уметничко дело је . . . одблесак, у некој мери имитација природе и живота. *Цар М.* Гдјекад [би] осјетио одбљесак улице у својим очима. *Сим.*

одблескúвати (се), -èскујём (се), ијек. одбљескúвати (се) *несврш. и уч. према одблеснути (се).*

òдблеснути, -нём, ијек. òдбљеснути, сврш. *одбити светлост, засијати одбијеном светлошћу; одразити се.* — Ал' зашто ипак светлије заблиста [река], одблесне јаче. *Мас.*

~ **се** *в. одблеснути.* — Док говори, одбљесну се . . . у сунцу наочари. *Ћип.*

одблу́дети, -дӣм, ијек. одблу́дјети, и **одблу́дити,** -ӣм сврш. *отићи, удаљити се блудећи, одлутати.* — Одблуди и моја мисао каткад на романтични тратињак у топлом прољећу. *Божић.*

одблу́дјети, -дӣм, ек. одблу́дети.

одбље-, ек. одбле-.

òдбōј, -оја м необ. *одбијање (одвраћање, удаљавање и сл.).* — Одбој стријела, тај га је највише чувô. *М-И.* Одбојима и привлацима весла управља [се] чамцем на брзој води. *Петр. Б.*

одбојàдисати, -ишём сврш. необ. *лишити боје, учинити безбојним.*

~ **се** *изгубити боју, постати безбојан.* — Убрзо ће се растопина одбојадисати. *ОК.*

òдбōјан, -јна, -јно **1.** *који одбија, који изражава негативан однос према коме или чему; нељубазан, хладан.* — Сад сам стао осуђивати њено . . . одбојно владање. *Шкреб.* То је било довољно фра-Петру да увиди да Турчин није охол ни одбојан. *Андр. И.* **2.** (одр.) *који је у вези са одбијањем (одвраћањем, одражавањем и сл.)*: одбојни ударац, ~ зрак, ~ угао, ~ сила.

òдбōјка ж (дат. и лок. -ци) *врста спорта у коме две екипе, момчади одбијају лопту рукама и пребацују је преко мреже разапете средином игралишта.*

одбòјкāш, -áша м *играч одбојке.*

одбојкàшица ж *играчица одбојке.*

одбòјкāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на одбојкаше и одбојку*: ~ турнир, ~ дрес.

òдбōјник м техн. *штит на возилу (вагону, аутомобилу и др.) који ублажава удар и штити возило приликом судараља.* — Одбојници су залупали, вагон се тргао. *Јак.* фиг. Ту је одбојник између ње и напетости и спорова породичног живота. *Торб.*

òдбōјно прил. *на одбојан начин, нељубазно, непредусретљиво; без привлачности, непријатно, неугодно*: ~ се држати, ~ деловати. — И једног и другог [писца] критика је примила хладно и одбојно. *Михиз.*

одбóјнōст, -ости ж *особина онога што је одбојно; одсуство симпатија, наклоности.* — Одувијек је осјећала извјесну одбојност према тој жени. *Десн.*

одболòвати, -òлујём сврш. **а.** *провести, проживети болујући; прележати (болест), преболети*: ~ годину дана. — И заиста ју је почела спопадати . . . језа — почетак дуге болести, коју је одболовала послије те ноћи. *Л-К.* **б.** *доживети бол као последицу чега, платити дужим осећањем бола.* — Мени није лако да певам . . . Ја ћу то сутра одболовати. *Грол.* **в.** *прежалити, прегорети.* — Како си, болан, одболовао ону малу чергицу? *Вуј.*

òдбор м **1.** адм. *група, скуп изабраних или именованих лица која представљају орган власти или правно тело са одређеним задужењем*: општински ~, изврши ~, надзорни ~, верификациони ~, приређивачки ~. **2.** покр. *в. одбир. Вук Рј.*

òдбōрник м *члан каквог одбора.*

òдбōрница ж *чланица каквог одбора.*

òдбōрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на одборнике*: ~ дневница, ~ задужења.

òдборовати, -рујём несврш. необ. *вршити функције члана одбора, проводити време на одборским седницама.* — Доказивао својој госпоји да је члан административнога . . . жељезничкога и шта ја знам каквог одбора, па је цијели дан одборовао. *Шен.*

òдборскӣ, -ā, -ō *који се односи на одбор*: ~ седница, ~ зграда.

одбòсти и **òдбости,** -бòдём сврш. **1.** *надјачати у бодењу.* **2.** необ. *изабрати, обележити, означити.* — Народ не може одбости смјер својем развоју. *Тур.*

одбòчити, òдбочӣм сврш. покр. *ослонити, одупрети.* — Сједе на клупу и подними лице рукама одбоченим о кољена. *Бан.*

~ **се** *ослонити се, одупрети се; подбочити се.* — Одбочи се о бокове и разгледава авлију. *Пец.*

ȍдбравити, -ȋм сврш. *отворити кључем, откључати.* — Ја се усуђујем да одбравим врата. *КН 1956.*

одбра́јати (се), ȍдбрājām (се) *несврш. и уч. према одбројати (се) и одбројити (се).*

ȍдбрамбен, -а, -о (обично одр.) = обрамбен *који се односи на одбрану, који служи одбрани*: одбрамбени рат, ~ акција, ~ јединица, ~ линија, ~ оружје, ~ утврђење.

ȍдбрамбено прил. = обрамбено *изражавајући спремност на одбрану, у циљу одбране.* — Стеже пушку одбрамбено. *Ћос. Д.*

ȍдбрана ж = обрана **1. а.** *активност, деловање ради отклањања опасности, ради сузбијања противничких напада*: оружана ~, узети у одбрану, устати у одбрану и сл. — Изненада почеше Аустријанци да се спремају на одбрану. *Андр. И.* Он није више нашао ни једне ријечи у одбрану свога најбољег пријатеља. *Мил. В.* **б.** *полагање одређеног испита на основу израђеног рада, доказивање оправданости поставки у том раду пред испитивачима*: ~ докторске дисертације. **в.** *у синтагмама које значе систем шаховског отварања, с обзиром на начин игре за који се одлучи играч са црним фигурама*: сицилијанска ~, староиндијска ~ и др. **2. а.** *снаге (људи, средства) које обезбеђују одбрану (1а).* — Армија, одбрана твоја, учи се од хероја. *Ћоп.* Мушка руко! ... одбрано нејаких а поносе мајчин! ... Иди, сине! *Вес.* **б.** *браниоци оптуженог на суђењу.* **в.** спорт. *део екипе, момчади, који одбија нападе противничке навале.* — Одбрана је била боља од навале и заслужује похвалу. *Пол. 1958.*

Изр. нужна ~ *одбрана на коју је неко принуђен ради отклањања неминовне опасности*; последња ~ *годишта која не подлежу нормалној војној обавези (малолетни и стари), трећи позив*; *уопште последња могућност одбране (последња линија, последње снаге).*

одбрàнāш, -а́ша м = обранаш **1.** *онај који се брани.* **2.** *онај који при разматрању чега једнострано, пристрасно брани одређене позиције, ставове и др.*

одбрàнāшкī, -ā, -ō = обранашки *који се односи на одбранаше, који се брани по сваку цену*: ~ одговор на критику, ~ став у дискусији.

одбрàнāшки прил. *на одбранашки начин.* — На комплексе свога јунака, гледао [је] одбранашки, пристрасно. *Михиз.*

одбранáштво с = обранаштво *одбранашки став, једностраност, необјективна одбрана.* — Једни су говорили да је то одбранаштво. *Тито.*

одбрáнити, ȍдбрāнīм сврш. = обранити **а.** *успешно спровести одбрану кога или чега, ослободити опасности, угрожавања, чега нежељеног, неповољног, заштитити*: ~ од оптужбе, ~ гол и сл. — У стању [смо] не само да се одбранимо од напада немачких ... дивизија већ и да заштитимо народ. *Дед. В.* Прекрила му лице тананим рупцем да га одбрани од муха. *Киш.* **б.** *успешно образложити на испиту.* — Када је одбранио докторску дисертацију? *Ћос. Д.*

~ **се** = обранити се *отклонити од себе опасности сачувати се, заштитити се.* — Целог дана не може Софка да се одбрани од дарова и поклона. *Станк.* Све ћу учинити ... да се одбраним. *Селим.*

одбрањȉвати, -ањујēм несврш. необ. *в. бранити.* — Вероваху ... да ће их и одсад од беде и напасти одбрањивати. *Ат.*

ȍдбрати (се), ȍдберēм (се) и одбȅрēм (се) сврш. *в. одабрати (се).* — Стари Црногорци ... одберу се да први гађају. *Нен. Љ.*

одбре́цати, ȍдбрēцām несврш. покр. *трнути услед потреса при снажном ударцу (о рукама).* — Стао [је] ... ударати сјекиром да су му све руке одбрецале. *Иван.*

ȍдбрецнути се, -нēм се сврш. *в. обрецнути се.* — Зар ја тргнем по кућама с новостима! — одбрецне се она срдито. *Бен.*

одбр̀зати, -ām сврш. *отићи брзо, журно; било шта брзо учинити.* — Розика је одбрзала да нам отвори вртна врата. *Ж 1955.* За једну уру одбрзаше саоне пуковника Клефелда. *Шен.*

ȍдбрижити, -ȋм сврш. *скинути бригу, ослободити кога бриге.* — Одбрижит ће мајер на једној страни. *Михољ.*

одбрòдити, ȍдбродīм сврш. *удаљити се бродећи, отпловити.* — Узми ме, дигни, и са мном одброди. *Шант.*

ȍдброј м *оно што се одброји. Р-К Реч.*

одбројáвање с *гл. им. од одбројавати (се).*

одбројáвати (се), -ȍjāвām (се) *несврш. и уч. према одбројати (се) и одбројити (се).*

одбрòјати, -јȋм и **одбрòјити,** ȍдбројīм сврш. *одделити утврђујући број одељених јединки, одвојити бројећи*: ~ одређену суму новца, ~ известан број војника. — фиг. Две тешке капљице воде откинуше се од таванице и ... одбројаше две секунде од вечности. *Ћос. Б.* Одбројила себи остатак. *Пав.*

Изр. одбројани, одбројени су ми (му и сл.) дани (песн. одбројен ми је корак) *неће (нећу и сл.) још дуго постојати, живети.* — И мени, коме одбројен

је корак, посљедња суза навире на очи. *Кркл.*

~ **се** *издвојити се у одређеном броју.* — Одбројте се десетак момака. *НП Вук.*

одбру̏јати, -јӣм сврш. *престати брујати, шумити*; фиг. *проћи, нестати, окончати се* (*о чему бучном, врло познатом*). *Деан. Рј.*

о̀дбрӯндати, -ӑм сврш. *одговорити, одвратити брундајући*; *изрећи брундајући.* — Какву сад чету? — намргоди се командир. — Моју чету! — одбрунда Никола. *Ћоп.* фиг. Сјутрадан одбрундала ура већ и осму, кад му се истом пробиле очи. *Драж.*

одбру̏сити, о̀дбрӯсӣм сврш. **1.** *одстранити, скинути брусом*; фиг. *углачати, загладити, изравнати, исправити.* — Ти регрути придошли су као квргасти ... људи, а сада су им ти ... токари армијски све незграпне израслине одбрусили. *Крл.* **2.** фиг. *одговорити оштро, љутито, грубо.* — Сам знаш најбоље! — одбруси Петар. *Дав.* Дечаци одбрусише поздрав и журно прођоше. *Бен.* **3.** фиг. разг. *нагло, жустро отићи*; *умаћи, одмаглити.* — Соларић одбруси на Јелачићев трг. *Кум.*

одбу̏бати, о̀дбӯбӑм сврш. *в. одбубњати.* — Врати [се] с бубњаром и даде одбубати нашу жељу. *Вел.*

одбу̏бњати, -ӑм сврш. **1. а.** *обавити бубњање, ударање у бубањ за одређену прилику.* — Кад је ... опазио ... да се народ сабрао ... одбубња [бубњар] још неколико буботака. *Неим.* Ко ли ће се то скоро женити, да и њему одбубња на свадби и заради још коју пару. *Сиј.* **б.** *огласити бубњем*; *изложити што оглашавајући бубњем.* — А сјутра ће Рецеп узети свој бубањ и ... одбубњати оно што њему на срцу лежи. *Бан.* **2.** фиг. *рећи или одговорити мумлајући, изложити басом, дубоким гласом, одбрундати.* — Само је мујсао браду и одбубњао: »Да нам ко не замјери ...« *Јел.*

одбу̏гарити, -ӣм и **одбугӑрити,** -бу̏гӑрӣм сврш. *извести бугареће, наричући.* — Миха је дао свакога јутра ... одбугарити познату тужаљку. *Ков. А.*

одбу̏рити се, о̀дбӯрӣм се сврш. *престати дурити се, издурити се. Р-К Реч.*

одбу̏чати, -чӣм сврш. *хујећи проћи, одхујати, прохујати. Р-К Реч.*

одбу̏чити, о̀дбӯчӣм сврш. покр. *отцепити* (*тканину, папир и сл.*). *Вук Рј.*

одва̀бити, о̀двӑбӣм сврш. *вабећи одвести, одмамити. Р-К Реч.*

одва̀гати, о̀двӑжӗм и о̀двӑгӑм сврш. **а.** *измерити вагом* (*одједном или у више мерења*). **б.** фиг. *размотрити, просудити, проценити.* — Све је он најпре тачно одвагао, за сваку се ситницу побринуо. *СКГ 1937.*

одвага̀ивати, -а̏гујӗм *несврш. и уч. према одвагнути и одвагати.*

одва̀гнути, о̀двӑгнӗм сврш. **1. а.** *одвојити утврђујући тежину, одмерити вагом.* — Одвагнемо у епрувету 10 г натријева ацетата. *Кем.* **б.** *измерити вагом* (*одједном*); *подићи руком* (*рукама*), *померити горе-доле држећи на руци и оцењујући тежину.* — Одвагне је неколико пута у руци. *Пав.* **в.** фиг. *проценити, просудити, одмерити.* — И када данас све одвагнем, видим да су сви ти мутни наговјештаји ... били тачни. *Ж 1955.* **2.** *одвратити, одговорити.* — Ово ћемо платит! — одвагне им Филип. *Божић.*

о̀двӑгнӯто прил. *одмерено, промишљено.* — Говори мало и одвагнуто. *Михољ.*

о̀двадити, -ӣм сврш. *вадећи издвојити, одстранити из чега.* — Одвади половину шећера и кафе, па оде да сакрије. *Андр. И.*

~ **се** *одучити се, одвићи се*; супр. навадити се. — Навадио се к мени ... па се не може одвадити. *Шен.*

о̀дваћати, -ӑм *несврш. и уч. према одвадити.*

одва̀ђати, о̀двађӑм несврш. покр. *в. одводити.*

одва̀ђа̄ч, -а́ча м *в. одводник* (*а*). — Продајемо ... нов лимени одвађач пиљевине (циклон). *Б 1957.*

о̀дважан, -жна, -жно *способан да се присебно суочи с опасношћу, храбар, смео*; *који одражава такве особине*: ~ човек, ~ јединица, ~ дух, ~ поступак, ~ поглед. — Они су се договорили ... да се одаберу у селу одважни и смели људи, па да се диже буна. *Дед. В.*

одва̀жати (се), о̀дважӑм (се) несврш. покр. *в. одвозити* (*се*).

одва̀жити се, о̀дважӣм се сврш. *одважно, смело одлучити се на што ризично, опасно*; *прикупити храброст за какав поступак.* — Сад се и ковач одважи да дигне главу. *Шов.* На такав подвиг Милан није могао да се одважи. *Јов. С.*

о̀дважно прил. *на одважан начин, храбро, смело*: ~ иступити, ~ одговорити. — Хусеин је одлучио проти непокорницима одважно поступати. *Том.*

о̀дважно̄ст и **одва̀жно̄ст,** -ости ж *особина онога који је одважан, храброст, смелост.*

о̀дваздā прил. *в. одувек.* — Одвазда су ... народ храбри. *Њег.*

одва̀јање с *гл. им. од одвајати* (*се*).

одва̀јати (се), о̀двајӑм (се) *несврш. и уч. према одвојити* (*се*).

о̀двајкада и **одва̀јкада** (одва̀јкада) прил. *одувек, од давнина, одавна.* — Одвајкада

читање бревијара почива на псалмима. *Водн.* Бијаше одвајкада гост у тој кући. *Шен.*

ȍдвала ж покр. *поновно разболевање.* — Гора је одвала него повала. *Вук Рј.*

одва́лити, ȍдвāлīм сврш. **1. а.** *силом одвојити, отргнути од подлоге или од целине (обично нешто крупно или нешто што је било чврсто припојено); одрубити, одсећи*: ~ део зида, ~ летву из ограде. — Нека би слободно главу одвалио душманин с мене. *М-И.* **б.** *отиснути, одгурати, отргнути.* — Скочио Хусо бијесан, нити не зна за се, ал' га други часом одвале од Хасе. *Вел.* **в.** фиг. *огулити, опљачкати.* — Читавих четрдесет рубаља одвалио си, а за ову вожњу и пет је сасвим доста. *Моск.* **2.** *ударити, ошинути, опалити*: ~ шамар, ћушку, ~ по ушима. — Ви ... сте ми гађали у главу, а одвалили сте ми по раменима. *Вел.* **3.** фиг. *рећи неувијено, бубнути, извалити; рећи муклим, тешким гласом.* — Зову на кулук — глуво и тешко одвали кнез као да збацује терет. *Ћоп.* **4.** *пући, грунути, грмнути.* — Триестак одвали пушака. *Март.* **5.** *обавити, извршити (брзо, енергично).* — Као прави радник одвали свој део посла. *Сек.* **6.** пеј. *нагло напредовати, доћи до неког положаја, ранга.* — Он одвали брзо за поднаредника и наредника. *Срем.*

Изр. ~ камен (терет) са срца (коме) *ослободити брига, донети олакшање*; као од брега одваљен *пун здравља, снаге.*

~ **се а.** *одвојити се од подлоге, од целине, отргнути се.* — Лежао је као камен који се одвалио свисока. *Андр. И.* фиг. Посмијех му се одвали с лица. *Креш.* Једва му се одвали с уста: — Помози бог, комшија! *Шуб.* **б.** *одбити се, удаљити се, отуђити се.* — Одвалио сам се од свијета, па не знам што се у њем збива. *Кум.* **в.** фиг. *увалити се, сурвати се.* — Читава [се] једна Азија одвалила у крв, у кугу, у пожар ... као миниран каменолом. *Крл.*

ȍдваљак, -āљка м *одваљен део неког предмета (нпр. стене). Р-К Реч.*

одва́љати, ȍдвāљām сврш. **1.** *удаљити ваљајући, откотрљати*: ~ буре, ~ камен. — Њу ће први ветар захватити као празну љуску од лешника и одваљати куд му је воља. *Петр. В.* **2.** *в. одваљати се.* — фиг. И присежник одваља низбрдо. *Ков. А.*

~ **се** *удаљити се ваљајући се, откотрљати се.* — фиг. Згрца се ту цела чаршија ... И та гужва одваља се у начелство. *Глиш.*

одваљи́вати (се), -āљујēм (се) *несврш. и уч. према одвалити (се).*

ȍдвāр м *вода са растворењем отопљеним састојцима после откивања чега, екстракт.* — Донеше у шареној шољи одвар жирове боје. *Моск.*

ȍдварак, -āрка м **а.** *в. одвар.* **б.** *чај.* — Ваљда сте мјесто одварка који обично пијете попили бресковаче. *Шов.*

одвара̀кати, -āм сврш. *варакајући узмаћи. Р-К Реч.*

ȍдварати, -āм сврш. *одмамити.* — Хоће силом да уђе овамо. Једва сам га одварао у другу собу. *ЛМС 1951.*

одва́рити, ȍдвāрīм сврш. *извући одвар кувањем. Р-К Реч.*

одве́зати, ȍдвēжēм сврш. *ослободити веза, одрешити.* — Кад зачујете ударац о врата, одвежите очи. *Крањч. Стј.* фиг. Била је то жеља да се младом човеку одвежу руке како би отишао даље из насеља под планином. *Б 1958.*

Изр. ~ језик, реч *проговорити*; ~ привезе лађе *отповити. Деан. Рј.*

~ **се** *ослободити се веза*; *ослободити се чвора, развезати се, одрешити се.* — фиг. И неки давно завезан крајичак у њој одвеза се и просу ... читаву поворку дивних ... слика. *Мас.*

одвезѝвање с *гл. им. од одвезивати (се).*

одвезѝвати (се), -èзујēм (се) *несврш. и уч. према одвезати (се).*

одвејáвати, -èјāвām, ијек. одвијáвати *несврш. и уч. према одвејати.*

ȍдвејати, -јēм, ијек. ȍдвијати, сврш. **1.** *завршити вејање; вејањем очистити жито од плеве. Бак. Реч.* **2.** фиг. *одјурити као ветар, отерјати.* — Једва [му је] пружила руку и одвејала са првим играчем који јој се нашао при руци. *Мил. В.*

одвèјотине, -ѝнā, ијек. одвијотине, ж мн. и **ȍдвēјци,** -ејāкā, ијек. ȍдвијци, м мн. *отпаци при вејању жита, овејци. Прав.*

ȍдвēка, ијек. ȍдвијека, прил. *одувек.* — Језик хрватски и српски био [је] одвијека један те исти. *Јаг.*

одвèрглати, -āм сврш. *одсвирати на верглу*; фиг. *изговорити брзо, напамет, не мислећи.* — Требало је ... да одверглају неке стихове. *Лал.*

ȍдвесаи, -сна, -сно, ијек. ȍдвијесан *окомит, усправан. Деан. Рј.*

одвèслати, -āм сврш. **1.** *удаљити се веслајући.* — фиг. Јовандека одвесла уз камениту путину изнад куће. *Ћоп.* **2.** *одрадити веслањем.* — Обрачунавши што је путем потрошио ... остало мораде одвеслати на броду. *Јурк.*

ȍдвесно, ијек. ȍдвијесно, прил. *окомито, усправно. Бак. Реч.*

ȍдвеснōст, -ости, ијек. ȍдвијеснōст, ж *окомитост. Бак. Реч.*

одвѐсти[1] и ȍдвести[1], -вѐдēм (аор. одвѐдох, 2. и 3. л. ȍдведе; р. прид. ȍдвео, -ела и ȍдвела, -ло; трп. прид. одвѐден, -ена, -ено) сврш. **1. а.** *водећи, предводећи учинити да ко или што дође на одређено место*: ~ дете у школу, ~ волове на пашу. — Али-паша Видаић не одведе своје чете натраг у Зворник, него је предаде своме рођаку Махмуд-аги. *Том.* **б.** *водећи удаљити; уклонити*: ~ са места несреће, ~ у непознатом правцу. — Само дуге шетње ... могле су да га умире и да му одведу мисли на другу страну. *Андр. И.* **в.** *принудити некога да иде у одређеном правцу, спровести; силом повести, отети*: ~ заробљенике, ~ у затвор. — Мујо Алић, турски кавазбаша, одвео нам Ружу Касанову и утекâ с братом најмлађијем. *Ђег.* Молио их да му сада не одведу марве ... за та два дуката. *Бог.* **2. а.** (воду) *окренути ток (воде) с неког земљишта, одвратити (воду).* *Вук Рј.* **б.** *управити у неком правцу, усредсредити, усредоточити (на кога, на што)*: ~ поглед. — Онда одведе мисли на Стевана Аничиног. *Лаз. Л.* **3.** *учинити да неко (нешто) дође у одређено стање, довести у неки положај (обично неповољан).* — Куда ће све то одвести свет? *Андр. И.* **4.** етн. *у сватовској поворци отпратити (младу младожењиној кући).* — Сва момчадија пође Арифу у сватове. Одведоше дјевојку. *Мул.*

одвѐсти[2] и ȍдвести[2], -вѐзēм (аор. одвѐзох, 2. и 3. л. ȍдвезе; р. прид. ȍдвезао, -ѐзла и ȍдвезла, -ло; трп. прид. одвѐзен, -ена, -ено) сврш. **1. а.** *отпремити каквим превозним средством, возећи удаљити*: ~ у непознатом правцу. — Онда су га одвезли у бутурницу. *Јонке.* **б.** *стићи, доспети.* — фиг. Оде Мара пешке у Велико Село. И тамо ... одвезе далеко. Стече пријатеље и поштоваоце. *Сек.* **2.** *отпремити (возило) управљајући њиме.* — Требало ... [је параброд] одвести морем до ушћа Бојане. *Нен. Љ.* **3.** *извршити, обавити вожњу.* — Руководилац парка позива побједнике да одвезу почасни округ. *Аут.*

~ **се** *отићи, отпутовати неким возилом.* — Поседаше у кола ... и одвезоше се у Салаш. *Вес.*

ȍдветрити, -ӣм, ијек. ȍдвјетрити, сврш. *одјурити, одлетети као ветар.* — Дјечак одвјетри према избоченом каменом узвишењу. *Вуков.* С лица му одвјетри отужни ... израз. *Божић.*

ȍдвеч прил. *претерано, сувише.* — Одвеч [је] рано заморен животом. *Цес. Д.* Песму младости она ће да срочи јесени која дође одвеч рано. *Радул.*

одвѐчерати, -ām сврш. *завршити вечеру.* — Није нашао времена да мирно и честито одвечера. *Ћал.*

одвидáвати, -ȉдāвāм *несврш. и уч. према одвидати.*

одвѝдати, -ām сврш. покр. *в. одврнути.* — Стаде на средњи прозор оџаклије и одвида крагујевку. *Лал.*

одвијáвати, -ȉјāвāм, ек. одвејáвати.

одвѝјāње с *гл. им. од одвúјати[2] (се).*

ȍдвијати, -јēм, ек. ȍдвејати.

одвúјати[1], ȍдвȉјām сврш. *вијајући отерати, одагнати.* — Твоји ловачки пси моја два жива зеца одвијаше. *М 1867.* Тим својим шаптом одвија свијет од оног прошлог догађаја. *Михољ.*

~ **се** *уклањати се, бежати.* — Да видиш наше сестрице како се од нас одвија. *НПХ.*

одвúјати[2], ȍдвȉјām *несврш. и уч. према одвити.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према одвити се.* **2.** фиг. *дешавати се, развијати се.* — Драма се одвија на отвореном мору. *Мар.* Све што се послије одвијало пред њим, личило је на грозничав ... сан. *Ћоп.*

одвѝјāч, -áча м *алат којим се одврћу и завршу завртњи. Деан. Рј.*

ȍдвијека, ек. ȍдвēка.

одвѝјотине, -йнā, ек. одвѐјотине.

одвијȕгати, -ām сврш. *удаљити се вијугајући.* — Бјелоушка ... опази човјека, клизне и одвијуга у рупу. *Донч.* фиг. Може лоза ... да одвијуга и преко плота. *Петр. В.*

ȍдвијци, -ијāкā, ек. ȍдвēјци.

ȍдвика ж *напуштање, губљење навике, одука.* — Навика је једна мука, а одвика двије муке. *Вук Рј.*

одвикáвāње с *гл. им. од одвикавати (се).*

одвикáвати (се), -йкāвām (се) *несврш. и уч. према одвикнути (се), одвићи (се).*

одвúкати, ȍдвȉчēм сврш. **1.** *вичући изговорити.* — Сврати је пред једну кућу и одвикао своју молитву. *Кал.* **2.** *одвúкнути.* — Стојан виче, нико не одвиче. *Вук Рј.*

одвикúвāње с *гл. им. од одвикивати.*

одвикúвати, -йкујēм *несврш. и уч. према одвикати.*

одвúкнути, ȍдвȉкнēм сврш. **а.** *виком се одазвати на дозивање.* — Напне ... грло што год може, те му одвикне. *Вел.* **б.** *вичући одговорити, подвикнути.* — Баба ... сачекала да се срећни отац израдује па му заповеднички одвикнула: — Секиру ... донеси да њом јунаку пресечем пупак. *Рад. Д.*

ȍдвикнути и ȍдвићи, ȍдвикнēм (аор. ȍдвикнух и ȍдвикох, 2. и 3. л. ȍдвикнȗ, ȍдвиче и ȍдвиче; р. прид. ȍдвикнуо, -ула,

-уло и ȍдвикао, -кла, -кло) свршн. **1.** *учинити да се неко одрекне извесне навике, одучити.* — Зашто се не предузму енергичне мере и несавесни возачи одвикну од оваквe вожње? *Пол. 1958.* **2.** (од кога, чега, коме, чему) *одвикнути се.* — Борци одвикли од борења. *Михиз.* Данашња је интелигенција... одвикла читати глагољске текстове. *Водн.* Бијаше већ посве одвикнуо друштву. *Леск. Ј.*

~ **се** *престати чинити нешто што је било навика, изгубити навику, одучити се.* — То није лако за оне ... који су се од тога одвикли. *Нен. Љ.* Било му [је] неугодно ондје ... јер се већ давно одвикао живјети у граду. *Шимун.*

одви́нути, ȍдвӣнēм свршн. *задигнути, подићи.* — Хтио је да јој с лица одвине копрену. *Леск. Ј.*

~ **се** *извити се, отети се.* — Она ... му се одвине из наручја. *Ђал.*

ȍдвирак, -ӣрка м *рукавац текуће воде, отока.* — Дјеца су нагађала што се види доле: мостић на одвирку, чамац на језерцу. *Кал.*

ȍдвирати, -рēм несврш. *изливати се из корита, плавити (о текућој води).* *Деан. Рј.*

ȍдвисаи, -сна, -сно *овисан, зависан.* — Краљ ... постаде сасвим одвисан од великаша. *Шиш.*

ȍдвисити, -ӣм несврш. *овисити, зависити.* — Сад одвиси све од воље господина доктора. *Нех.*

ȍдвиснӧст, -ости ж *стање онога што је одвисно, овисност, зависност.* — Опет [је] пао у своју посвемашну одвисност од ње. *Ђал.*

ȍдвити, ȍдвијēм свршн. **1. а.** *одмотати, размотати нешто што је савијено.* — Тада је одвила дуг прамен косе. *Торб.* **б.** (нешто) *скинути, развити омот, завој (с нечега):* ~ пакет. — Неком је одвила рану, неком је привила. *Јакш. Ђ.* **2. а.** *олабавити завртањ.* **б.** *одвртањем скинути затварач, одврнути.* — Усташа је одвио бомбу и бацио је у поток. *Дед. В.*

~ **се 1. а.** *одмотати се, размотати се, развити се:* одвио се завој, одвио се пакет. — фиг. Она се ... извукла и одвила из оне галаме. *Ков. А.* **б.** *олабавити се, одврнути се:* одвио се завртањ. **в.** *престати бити затегнут, навијен, опустити се.* — Одвила се златна жица од ведра неба ... завила се барјактару око барјака. *НП Вук.* **2.** фиг. *указати се, појавити се.* — Из мрака ... одви се одједном дивна таласаста крајина. *Ћос. Б.* **3.** фиг. *десити се, збити се, одиграти се.* — Тај хисторијски обрачун одвио се у Енглеској. *Ант. I.*

одвӣтлати, -ā̄м сврш. **1.** *отерати, одагнати.* — Да јој се само приближио, би га ... мотком одвитлали. *Шапч.* **2.** *измаћи трчећи, одјурити.* — [Ја] бих испред њега одвитлао за сто-двјеста метара. *Андр. Н.*

ȍдвићи (се), ȍдвикнēм (се) сврш. = одвикнути (се).

одви́шак, -шка м *оно што претиче од нечега, вишак, претек.* — Ни у мене не има одвишка. *Јурк.*

ȍдвишē и **ȍдвише** прил. *преко мере, претерано, сувише, одвеђ.* — Ово ће бити ... одвише срећно. *Вес.* Вечерас је била одвише уморна. *Торб.*

ȍдвјесан, -сна, -сно, ек. ȍдвесан.

ȍдвјесио, ек. ȍдвесно.

ȍдвјеснӧст, -ости, ек. ȍдвеснӧст.

ȍдвјет м (ијек.) заст. *одговор.* — Запросих те за руку ... нећакиње твоје. Чекам твој одвјет. *Шен.*

ȍдвјетак, -тка м (ијек.) **а.** *потомак.* — Записат ће му све имање ако ја умрем без одвјетка. *Шен.* **б.** зб. *потомство.* — За себе и за сав свој одвјетак ... одричем се ... круне угарске. *Марк. Ф.*

ȍдвјетнӣк м (ијек.) *правни заступник, бранилац на суду, адвокат.* — Сјутрадан пође у град одвјетнику. *Ћип.* фиг. *онај који се заузима за некога, заштитник.* — Ви сте ... више одвјетник ускока неголи царски капетан. *Шен.*

ȍдвјетнӣковати, -кујēм (ијек.) несврш. *вршити дужност одвјетника, бавити се одвјетничким, адвокатским пословима.* — Ми ... одвјетникујемо неколико година. *Креш.*

ȍдвјетница ж (ијек.) *жена одвјетник.* — фиг. Света Богородице, одвјетнице грешника! *Гор.*

ȍдвјетничкӣ, -ā̄, -ō̄ (ијек.) *који се односи на одвјетнике, адвокатски:* ~ испит, ~ приправник.

ȍдвјетнӣштво с (ијек.) **1.** *посао, занимање одвјетника, адвокатура.* — Главно је његово касније занимање било одвјетништво. *Комб.* **2.** зб. *одвјетници.* — И аристократија ... и висока бирократија ... и одвјетништво ... нађе се потпуно на забави. *Ђал.*

ȍдвјетовāње с (ијек.) *гл. им. од одвјетовати.*

ȍдвјетовати, -тујēм (ијек.) несврш. заст. *вршити посао одвјетника, бити одвјетник, адвокатисати.* — Златаровић је свјетовао Кватернику нека почне одмах одвјетовати. *Нех.*

ȍдвјетрити, -ӣм, ек. ȍдветрити.

одвла́дати, ȍдвлāдām сврш. *завршити владавину.* — У поезији нешто је већ било одвладало своје. *Михиз.*

ȍдвлака ж *оклевање, одуговлачење.* — Без ... одвлаке нареди млади човјек да црква навијести његово вјенчање. *Кос.*

одвла́че̏ње с *гл. им. од одвлачити (се).*

одвла́чити (се), ȍдвлāчӣм (се) *несврш. и уч. према одвући (се).*

ȍдвод м **1.** *одвођење, отицање.* — Ужа цијев ... служи за одвод паре. *ОК.* фиг. Књижевност је за владику црногорскога ... одвод личнога бола. *Сур.* **2.** *оно што служи за одвођење чега (цев, канал и сл.).* — Мокраћа се ... одводи кроз бубрежни одвод у мокраћну бешику. *Станк. С.*

ȍдвода ж *грана која кроз друге гране израсте непосредно из дебла, отока.* — Остадоше осупнути гледајући ... пребијене одводе крцате грожђем. *Гор.*

одвȍдити, ȍдводӣм *несврш. и уч. према одвести*[1].

ȍдводни̏, -ā̄, -о̄ **1.** *који служи за одвођење:* ~ канал, ~ цев. **2.** *излазни, спољашњи.* — Старица је обичавала сваку вечер ... одводна врата и друге собе закрачунати. *Ков. А.*

ȍдводни̏к м **а.** *одводни канал, одводна цев.* — Код неких цријевних болести зачепи се излаз жучног одводника. *НЧ.* **б.** ел. *електрични спроводник.* — фиг. Функција [поезије је] у томе да буде нека врста одводника за навалу унутрашњих ... емоција. *Богдан.*

ȍдводница ж **1.** *одвода.* — Шпањолски витез [је] отргнуо с храста тешку грану или одводницу. *Вел.* **2.** *одводник (а). Р-К Реч.* **3.** *артерија.* — Крвни судови који воде крв из срца ... зову се одводнице ... или артерије. *Батут.* **4.** покр. *жлеб иза воденичког камена. Рј. А.*

одвȍдња ж *одводњавање.* — Још више [ће] хаснити народу одводња, пошто ће се ... грознице умањити. *Бал.*

одводња́ва̏ње с *гл. им. од одводњавати.*

одводња́вати, -вȍдња̄вām несврш. *ослобађати (земљиште) сувишне воде, исушивати мочварно земљиште.* — Наводњаваће се 74.000 хектара, док ће се одводњавати преко 56.000 хектара. *Пол. 1958.*

одвȍђа̄ч, -а́ча м *одводник. Р-К Реч.*

ȍдвође̏ње и **одвȍђе̏ње** с *гл. им. од одводити.*

ȍдвоже̏ње и **одвȍже̏ње** с *гл. им. од одвозити (се).*

ȍдвоз м *одвожење, превоз, отпрема.* — Досад је завршено 13 километара путева за одвоз јаловине. *Б 1958.*

одвȍзити (се), ȍдвозӣм (се) *несврш. и уч. према одвести*[2] *(се).*

ȍдвојак, -о̄јка м *огранак, крак.* — Стара каменита цеста, као одвојак нове цесте, водила је из града у брдо. *Кал.*

Изр. **на одвојке** *у засебним целинама, одвојено.* — Тако трава расте на одвојке, како дојке у младе дјевојке. *Вук Рј.*

ȍдвојен, -а, -о **1.** *трп. прид. од одвојити (се).* **2.** *друкчији, особит; оригиналан.* — Није приметила ништа одвојено ни нарочито на овом човеку. *Андр. И.*

Изр. (водити) ~ **живот** (*живети*) *ван породичне брачне заједнице (обично у другом месту).*

одвојѐни̏к, -и́ка м *издвојени болесник од заразне болести; губавац.* — Њих два, као неки одвојеници, гину од чаме. *Мат.* Као одвојеник жудио је за далеким, плавим Литоријем. *Гор.*

ȍдвојено прил. **а.** *свако за себе, појединачно.* — Зграду смо напустили одвојено: најприје он, а послије ... ја. *Крл.* **б.** *неповезано, искидано.* — Казала [је] неколико речи ... споро и одвојено, као што говоре глуви људи. *Андр. И.*

ȍдвојенӧст, -ости ж *стање онога који је одвојен, онога што је одвојено.* — Носио је непоткресан јаки брк да би ... потцртао ... своју изолирану одвојеност од пучке демократске средине. *Крл.*

одвȍјив, -а, -о *који се може одвојити. Деан. Рј.*

одвȍјивӧст, -ости ж *особина онога што је одвојиво.*

ȍдвојит, -а, -о покр. *в. одвојен.* — Одвојитија мисао тешко му се уобличује. *Ћип.*

одвȍјити, ȍдвојӣм сврш. **1. а.** *одделити, оцепити, одсећи део од неке целине; раставити оно што је спојено, разлучити:* ~ комад теста. — Нисам кадар одвојити то мјесто од старих својих успомена. *Креш.* **б.** *скупити у засебну групу оно што је било с чиме измешано, издвојити:* ~ кукољ од пшенице. — Гојко и Љубица одвојише свако своју децу. *Ранк.* **2.** *лишити што чега, уклонити, удаљити.* — Како је могла ... одвојити од куће Огњана и опремити га у школу! *Глиш.* **3.** *оставити на страну.* — Јана одвоји ручак за старицу. *Макс.* **4.** *познати по карактеристичним одликама, уочити, разликовати.* — Док Србина и Хрвата ... није могућно разликовати, сваки ће одмах одвојити Бугаре. *Цвијић.* **5.** *надмашити друге, истаћи се, испредњачити.* — Он је ... некако одвојио: зна, брате, све! *Лаз. Л.* Зар ћеш познати ... да ли сам умом, разбором и памећу одвојила од других жена. *М-И.*

Изр. **не (моћи) ~ ока** (очи, очију, поглед) **од кога, чега** *не моћи се нагледа-*

ти; ~ мишљење *в. уз мишљење* (*изр.*); ~ на страну *уштедети*.

~ **се 1. а.** *одбити се, отргнути се.* — Са једног прозора на страну одвојила се женска прилика ... и суновратила се на улицу. *Поп. Ј.* **б.** *бити усмерен, управљен.* — Једнокатна зграда жупног двора ... одвојила се у правом куту од ... цркве. *Пав.* **2.** *напустити, оставити* (*кога, што*), *отићи; издвојити се, повући се.* — Ненад није имао снаге да се одвоји од ње. *Ћос. Б.* Село се одвојило од њих, а они се одвојили од села. *Михољ.*

ȍдвојито прил. *одвојено, посебно.* — Ничега [се] није одвојито сјећала. *Ћип.*

одвȍјљив, -а, -о *одвојив. Прав.*

одвȍјљивōст, -ости ж *одвојивост. Прав.*

ȍдвōјнӣ, -ā, -ō̄ *који одваја, преграђује.* — Вино [му] отвара мала одвојна врата у мозгу. *Торб.*

одвȍлети, ȍдволӣм, ијек. одвȍљети, сврш. (коме, чему) *дати предност при избору, приволети се; поклонити љубав.* — Дјевојка је теби одвољела, па води је. *Огр.*

одвȍљети, ȍдволӣм, ек. одвȍлети.

ȍдвракати, -ām сврш. покр. *одрезати велики комад чега; снажним замахом одсећи, одвалити. Вук Рј.*

одврањи́вање с *гл. им. од одврањивати.*

одврањи́вати, -ањујēм *несврш. и уч. према одврањити.*

одвра́њити, ȍдврāњӣм сврш. *извадити, скинути врањ, чеп са бурета, отворити буре. Вук Рј.*

ȍдврāт м необ. *одвраћање.* — То [је] најстрашнији одврат од пута који је ... једино исправан. *Цес. А.*

ȍдвратан и **ȍдврāтан,** -тна, -тно *који одбија, мрзак; који изазива одвратност, гадан, гнусан, одуран.* — Мирис духана му је одвратан. *Пав.* Ту пред вашим очима стоји једна одвратна кукавица. *Вас.*

одвра́тити, ȍдврāтӣм (трп. прид. ȍдврāћен) сврш. **1.** *управити на другу страну, скренути; одвојити, одмаћи.* — Једва сам успео ... да одвратим разговор од тог његовог Омира. *Дом.* Јелица одврати поглед од прозора и замисли се. *Ивак.* **2.** *отклонити, одстранити, одбити.* — Зеус од својега сина одврати смрт. *М-И.* **3. а.** *учинити да неко од нечега одустане, одговорити кога од неке намере.* — Ваљано момче, као поручено за мене, само да га одвратим од Београда. *Ранк.* **б.** *спречити, зауставити.* — Нема споњке ни пуцета златна, кој' би мушку руку одвратио. *НПХ.* **4. а.** *поступити на сличан начин, узвратити.* — Увек [су] готови да нам на љубав одврате љубављу. *Цар М.* **б.** покр. *вратити зајам, дуг. Вук Рј.* **5.** *узвратити, одговорити.* — Школник не одврати ... ни ријечи. *Шен.* **6.** (воду) *скренути водени ток. Вук Рј.*

~ **се 1.** *окренути се.* — Он се одврати и хтједе отићи од лијеса. *Шов.* **2.** *одвојити се, удаљити се.* — Све што га је силило да се од њих [мисли] одврати ... настојао је ... заборавити. *Ж 1955.*

ȍдвратњӣк и **ȍдврāтњӣк** м **1.** необ. *одвратан, мрзак човек.* — Хтио [је] чути још грђих погрда од ... одвратника [грбавог и наказног просјака] себи у оправдање. *Божић.* **2.** зоол. *врста лептира* Zygaena filipendulae. *Бен. Рј.*

ȍдвратно и **ȍдврāтно** прил. *на одвратан начин, мрско, гадно.* — Чињаше он на човека утисак снажан и некако одвратно тужан. *Станк.*

ȍдвратнōст и одвра́тнōст, -ости ж *осећање гађења и неподношљивости према некоме, нечему.* — Према њему [је] осјећао неку чудну одвратност. *Кол.*

ȍдвраћāј м *враћање истом мером, узврат.* — Љубио је први пут ... без наде на одвраћај љубави. *Новак.*

ȍдвраћање с *гл. им. од одвраћати* (*се*).

ȍдвраћати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према одвратити* (*се*).

одвраћѐница ж бот. *биљка из пор. главочика* Crepis tectorum. *Сим. Реч.*

одвр̀вети и одвр́вети, -вӣм, ијек. одвр̀вјети и одвр́вјети, сврш. *врвећи, тискајући се у великој гомили отићи. Вук Рј.*; *Деан. Рј.*

одвр̀вјети и одвр́вјети, -вӣм, ек. одвр̀вети и одвр́вети.

одврга́вати, -р̀гāвām *несврш. и уч. према одвргнути.*

ȍдвргнути и **ȍдврћи,** ȍдвргнēм сврш. **1.** *отерати, одагнати; одбацити, одбити.* — И још ћу ти више јаде казат' што одврже мене у хајдуке. *НП Вук.* У памет се твоју уздам да ме нећеш одвргнути. *Вел.* **2.** *одвркнути.* — Имаће [бик] копиту ка' заструг, док само одвргне. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *одметнути се.* — Ускоро сазри у њему ... одлука да се одвргне у хајдуке. *Дом.* **2.** *прекинути везу с неком заједницом, отпадити се:* ~ од куће. — Оно што је од босанске властеле остало на рођеној груди одвргло се од кршћанства. *Нех.*

одвргну́ће с *отпадништво; одметништво.*

одвре́чати, -чӣм сврш. *завршити вречање; као вречећи одсвирати, отпевати.* — И најзад ... четири шкрипала ... одврече серенаду. *Богдан.*

одвр̀кнути, ȍдвр̄кнēм сврш. *одскочити. Вук Рј.*

ȍдврknути, -нём сврш. *ојачати, подрасти.* — Оставим краву с телетом код њега док нејачко не одвркне. *Ад.*

одврлу̏дати, -ам сврш. *врлудајући отићи; одлутати.* — Додијало ми па сам одврлудала градским улицама. *Креш.*

одвр̏љати, ȍдвр̏љам сврш. *врљајући отићи, одлутати, одлуњати.* — Одвојила се од дјеце и одврљала до на врх Бистрика. *Андр. И.*

одвр̏љити се, ȍдвр̏љим се сврш. *одвојити се од некога, напустити, оставити (кога).* — Одврљит ће се један дан Јандрица Лабус ... од друштва и свратити у једну кућу. *В 1885.*

одвр̏нути, ȍдвр̏нём сврш. **1. а.** *одвијањем, окретањем одговарајућег завртња покренути или појачати активност, ток, односно појачати прилив чега (течности, гаса, светлости и сл.):* ~ славину, ~ лампу, ~ дугме на радију и сл. **б.** *окретањем скинути наврнути део, одвити, одш(а)рафити.* — Последњом снагом одврнуо је бомбу. *Поп. Ј.* **в.** *откључати, отворити.* — Маре их [врата] одврну хитро кључем и зазове Пера. *Војн.* **2.** *окренути на другу страну, обрнути.* — На то Катинка одврне незадовољно главу. *Шимун.* **3.** *задићи, посувратити.* — Он одврну ћебе којим беше застрт кревет. *Цар М.* **4.** *одговорити; узвратити.* — Хоћу, вјеренице моја! — одврну млади кнез. *Шен.* Одврнут ћу срамоту срамотом. *НПХ.* **5.** *одбити, одбацити.* — Јуришићев ударац одврне од себе на Мачка. *Цес. А.* **6.** *вртећи откинути.* — Главу ћу ти твоју одврнут! *Мул.*

~ **се 1.** *престати бити притегнут, затегнут, одвити се, одш(а)рафити се:* одврнуо се завртањ. **2.** *окренути се; удаљити се, отићи.* — Одврне се ... од њих, па нека се свађају сами. *Вел.* **3.** *одметнути се, отпадити се. Бак. Реч.*

одвр̏сти, -вр̏зём сврш. **1.** *одвезати, одрешити. Вук Рј.* **2.** *отворити. Бак. Реч.*

ȍдвртати (се), -рћём (се) *несврш. и уч. према одврнути (се).*

одвр̀тач, -ача м *одвијач. Бак. Реч.*

одвр̏тети и **одвр̀тети,** -тим, ијек. одвр̏тјети и одвр̀тјети, сврш. *вртећи се удаљити се, откотрљати се.* — Лагахним брзацем-ударцем одврти кугла натраг, као да му је штап магнетизиран па је привлачи. *Божић.*

одвр̏тјети и **одвр̀тјети,** -тим, ек. одвр̏тети и одвр̀тјети.

ȍдвртка ж *одвијач, одвртач. Бен. Рј.*

ȍдврћи (се), ȍдвргнём (се) сврш. = одвргнути (се).

одврх предл. *означава место: од крајњег врха чега.* — Кабаница ... златом попуњена одврх главе до зелене траве. *НП Вук.*

одвȕгљив, -а, -о *који лако упија влагу. Р-К Реч.*

ȍдвугнути, -нём сврш. **1.** *упити влагу, овлажити се, оштетити се влагом; омекшати.* — Треба изнети со из подрума, јер ће ... одвугнути и пропасти. *Дом.* **2.** фиг. *разнежити се, попустити.* — И ту одвугне срце њезино, а из очију потече река суза. *Вес.* **3.** *ојужити, отоплити (о времену). Вук Рј.*

одву̏лати се, ȍдвȕлам се сврш. *крадом се удаљити, одшуњати се.* — Хтједе се одвулати ... али врата и кључ за њим шкринуше. *Матош.*

одву̏ћи и **ȍдвȕћи,** -у̏чём (аор. одву̏кох, 2. и 3. л. ȍдвȕче; р. прид. ȍдвȕкао, -у̏кла и ȍдвȕкла, -ло; трп. прид. одву̏чен, -а, -о и одвȕчен, -ена, -ено) сврш. **1.** *вукући пренети.* — Деловође и благајници одвукли су архиву и посакривали. *Ћос. Д.* **2.** *силом одвести; повући за собом.* — И Вука одвукоше у апс. *Вес.* Зграби их ... олуја и у море их одвуче. *М-И.* **3.** *преотети од некога, привући, примамити:* ~ купце. — Улагачи ... могу лако да се одвуку на другу страну ако им се понуди већа камата. *Арх. 1926.*

~ **се** *отићи једва се крећући, отетурати се.* — Насумце се одвукла до сандука, чучнула крај њега. *Бен.* пеј. *отићи, одскитати (се), одлуњати.* — Женетина му се одвукла некуд на разговор. *Мил. В.*

одвуцȁрити се, -ȕцāрим се, **одвȕцарити се,** -ȉм се и **одвуцȉњати се,** -ам се сврш. пеј. *одвући се.* — Сестра му се ... одвуцарила с јегерском четом. *Шов.* Даде знак Јобу да не иде одмах за њим и одвуциња се полако. *Креш.*

одгā̏ђање с *гл. им. од одгађати.*

одгā̏ђати, ȍдгāђам *несврш. и уч. према одгодити.*

одгȁђач, -ача м *човек који одгађа, одлаже.* — Он [би] показао највећи презир према нашим ... неутралцима и одгађачима. *Наз.*

одгȁјалȉште с = одгајилиште **1.** *место где се нешто гаји, подиже, умножава:* ~ живине, ~ стоке. **2.** *одгојни, васпитни завод. Деан. Рј.*

одгā̏јање с *гл. им. од одгајати.*

одгā̏јати, ȍдгāјам *несврш. и уч. према одгајити и одгојити.*

одгȁјач, -ача м *одгајивач.* — Одгајачи [су] хтјели добити нове облике животиња или биљака ... крижањем унутар исте

врсте. *НЕ.* Служио [је] као уметник, као одгајач и учитељ нових нараштаја. *Цар М.*

одгајѐнӣк, -и́ка м *онај који се одгаја, васпитаник, гојенац, питомац. Бен. Рј.*

одгајѐница ж *она која се одгаја, васпитаница, гојеница, питомица. Бен. Рј.*

одгаја́ва̄ње с *гл. им. од одгајивати.*

одгаја́вати, -а̀јујēм *несврш. и уч. према одгајити.*

одгајѝва̄ч, -а́ча м **1.** *онај који се бави гајењем појединих биљака или животиња:* ~ шећерне репе, ~ коња. **2.** *онај који васпитава, образује, одгаја, васпитач.* — Партија [се] од ... учитеља и одгајивача маса претворила у бирократски апарат. *Ант. 1.*

одгајѝва̄чница ж *одгајалиште.* — Нова одгајивачница за ловне поентере основана је у Ваљеву. *Пол. 1959.*

одгà̄јилӣште с = одгајалиште. — Фирма се налази у ... пословним везама са највећим одгајилиштима звери. *Пол. 1958.*

одга́јити, òдгā̄јӣм сврш.; исп. одгојити **1.** *неговањем учинити да ко или што (дете, биљка и др.) одрасте, развије се, однеговати, отхранити, подићи.* — Док одгајимо свих наших девет синова, нећемо се више мучити. *Макс.* Лијеп [су нам] народ одгајиле. *Кур.* **2.** *васпитати, научити.* — [Моја породица] није била одгајена како ће поднети сиротињу. *Нед.*

одга́лити, òдгā̄лӣм сврш. **1.** *олакшати; средити.* — Знао је он и најзамршеније управне послове одгалити и ријешити. *Коз. Ј.* **2.** *одгрнути, открити.* — Нећу да одгалим злокобни застор који нам крије будућност. *Шен.*

~ **се** *скинути се, свући се.* — Као да се је пред његовим очима одгрнуо и одгалио досадашњи застор. *Ћал.*

одгалопи́рати, -òпӣрā̄м сврш. *одјахати галопом.* — Ободе коња и одгалопира натраг. *Јов. С.*

одгаљи́вати (**се**), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према одгалити се.*

одгà̄мбати, -ā̄м сврш. покр. *отићи гамбајући, одгегати.* — Одгамба као патка на леду. *Матош.*

одга́њати, òдгā̄њам несврш. *одгонити.* — Несрећу одгања далеко од свога дома. *Рад. Д.* А то чувство ... одгањала би удовица дивљим смехом. *Ков. А.*

одга́рати, òдгā̄рам *несврш. и уч. према одгорети и одгорјети.*

одга́цати, òдгā̄цам и **одгà̄цати,** -ā̄м сврш. *удаљити се несигурним ходом, као гацајући по води.* — Кад је Курлан одгацао, зовне она удовицу. *Божић.*

одге́гати (се), òдгēгā̄м (се) сврш. *отићи гегајући се, клатећи се.* — Окренувши се нагло, одгега ка излазу. *Моск.* Одгегао се до стола да настави партију шаха. *Хорв.*

одгегу̀цати и одгегу̀цкати, -ā̄м сврш. *дем. према одгегати.* — Марко је одгегуцао полако до стаје. *Дом.* Она одгегуцка право до отомана. *Маш.*

òдгиб м фиск. *промена става преношењем тежине тела на страну или уназад.* — Измјеничним одгибом налијево и надесно даје се лабавим рукама ритмички замах. *СТ.*

одги́љати, òдгӣљā̄м сврш. покр. *отићи гиљајући, с муком се одвући.* — Остаде нам она матора ђогуша, колико да се на њојзи до ... суда одгиља. *Јакш. Ђ.*

одглавӣњати и одглавр̀њати, -ā̄м сврш. **1.** *отићи посрћући, отетурати се.* — Онда је Лука одглавињао кући. *Киш.* Тако одглавиња Остоја у крчму. *Јевт.* **2.** *отумарати, одлутати.* — Зашто је ... римски фотограф ... одглаврњао ... у Абдеру? *Кор.*

одгласа́вати, -а̀сā̄вам *несврш. и уч. према одгласати.*

одгла̀сати, -ā̄м и **одгласò̀вати,** -а̀сујēм сврш. **1.** *гласањем одобрити, потврдити, изгласати.* — Доњи дом [се] био одупро да одгласа војничке кредите. *Мј. 1936.* Сабор ... добива на претрес само једно већ одгласовано поглавље државног прорачуна. *Рад. Стј.* **2.** *изаћи на изборе, гласати.* — Анте Будров ... први је одгласао у селу. *Божић.*

òдглед м необ. *одражен лик, слика.* — Лежи ... и тражи у сунцу да свој одглед смотри. *Бој.*

одгле́дати, òдглēдам несврш. *пратити погледом.* — Кроз прозор поче их одгледати. *Станк.*

одглу́мити, -ӣм сврш. **1.** *одиграти улогу (у драмском комаду).* — Мадам [ће] одглумити неколико сцена из Расиновог Британикуса. *Крл.* **2.** фиг. *приказати се лажно, претварајући се изразити неко осећање.* — Сузним очима одглуми несрећног, на правди бога осумњиченог. *Рад. Д.*

òдгмизати, -ижēм сврш. *удаљити се гмижући, одмилети.* — Одгмиза опет у запећак. *Мат.*

òдгнати, -ā̄м (покр. и ретко òдгденēм) сврш. *в. одагнати.* — Нас одгнасте од својијех врата. *Март.* Једне ноћи дођу у Прљево и одгдену два вола Стевана Бокана. *В 1885.*

одгова́рајӯћӣ, -ā̄, -ēе **а.** *који одговара потребама, погодан за одређену прилику, у одређене сврхе:* одговарајуће мере, ~ спрема,

~ струка. **б.** *који представља једнаку или приближну вредност с оним на што се односи*: ~ цена, ~ стан.

одговáрање с *гл. им. од* одговарати (*се*).

одговáрати, -ова̀рām несврш. **1.** *несврш. и уч. према* одговорити. **2.** *бити погодан за одређену намену, испуњавати услове* (*жеље, захтеве и сл.*), *пристајати, приличити* (*некоме, нечему*); *подударати се* (*с неким, с нечим*). — То тихо вјенчање ... је одговарало њеној души. *Коз. Ј.* Свакоме треба дати да ради оно што му одговара. *Ћос. Б.* Оженио се како му не одговара. *Селим.* **3. а.** *сносити одговорност за свој рад, свој поступак, односно за рад и стање поверене установе, организације и сл.*; *гарантовати, јемчити.* — Чланови управног одбора одговарају ... целим својим имањем друштвеним повериоцима. *Арх. 1926.* Ја одговарам својом части да вам ниједан човјек неће ... учинити никакве неугодности. *Крањч. Стј.* **б.** *бити окривљен*; *бити изведен пред суд.* — Њему ће судити војни суд! Одговара за покушај разбијања одреда. *Ћос. Д.* Дошло је вријеме да и он одговара за своја недјела. *Хорв.* **4.** *омаловажавати или побијати оно што је неко* (*старији*) *рекао, противречити.* — Риста ... покварио метални будилник, и онда још матери дрско одговарао. *Сек.* **5.** *појављивати се као рефлекс, одбијати се.* — Заболе ме под лијевом сисом, а одговараше под лопатицом. *Љуб.* **6.** црквено. *појањем учествовати у богослужењу поред свештеника који служи.* — Један свештеник... служи, а неколико њих одговарају. *БВ 1909.* **7.** шк. *бити прозван ради оцењивања*: ~ лекцију.

~ **се 1.** *несврш. и уч. према* одговорити се. **2.** *бранити се, правдати се.* — Могао је сваки човјек тужити и војводу, и он је морао доћи на суд да се одговара. *Вук.*

о̀дговор, -ора м **1. а.** *саопштење, исказ дат на постављено питање.* — Унапријед су спремили дјеци одговоре на жупникова питања. *Гор.* фиг. Један за другим тресnуше у одговор два пуцња. *Ћоп.* **б.** *писмо, изјава, извештај на нечије јављање писмом или тражење*; *објашњење*; *супротно мишљење* (*у полемици*). — Има да пише неки важан званичан одговор. *Вас.* И за то нађе његова свијест одговор. *Шег.* **2. а.** *радња, поступак, гест и сл. који је изазван чим и који представља реаговање.* — Једним одговором бјеше нов низ јецаја. *Креш.* **б.** *објашњење поступка, изјашњење, правдање.* — Од мене се хоће да тога ради позовем на одговор своју кћер, да је понизим. *Том.* **3.** фиг. *одбрана, заштита.* — Браћи [је била] милостивна сеја, а снајама одговор пред старијим. *Вес.*

о̀дговоран, -рна, -рно **1.** *који сноси одговорност за што*: одговорни уредник. — Ја не могу бити одговоран што на два мјеста није било моста. *Крл.* **2. а.** *везан с одговорношћу, важан, утицајан, руководећи.* — Када ... дођу на одговорне положаје, е, тада ће бити онако како они желе. *Јак.* **б.** *меродаван, надлежан, позван.* — Ето тако говоре одговорни чиниоци ... и раде на изазивању рата. *Јов. Ј.* **3.** разг. *савестан, марљив.*

одговòрити, -òворīм сврш. **1.** *дати одговор* (*на постављено питање, на писмо, поруку, оптужбу и сл.*). — Она му ништа не знаде одговорити. *Креш.* **2. а.** *учинити што поводом чијег изазова, реаговати.* — Зарати се опет у Србији и одмах граница одговори устанком. *Андр. И.* Одговори му [Ружа] ледом у очима. *Мих.* **б.** *узвратити, одазвати се.* — Зато што је Соња сиромашна ... не смијеш одговорити на њезину ... љубав. *Крањч. Стј.* **3.** (нечему) *задовољити захтеве, испунити очекивања, обавезе, извршити задатак.* — Чини све што може ... да одговори службеној дужности. *Лал.* **4.** *наговорити кога да одустане од неке намере, одвратити.* — Тихон [је] ... одговорио архитекта да не иде кнезу. *Крањч. Стј.* **5.** *наћи оправдање, изговор за чији поступак, оправдати, одбранити.* — Врло је вешто умео одговорити село пред влашћу. *Рј. А.*

~ **се** *оправдати одбијање, изговорити се, извинити се.* — Дођу људи, па је зову ... а она се не може одговорити. *Берт.*

одговòрљив, -а, -о *који радо одговара.* — Ој мудра главо, говорљива главо, одговорљива главо! *Вел.*

одговòрнӣк, -ика м *онај који одговара за што.* — Немој ти ову твоју прву жену прогонити ... док нијеси пред судом одговорник био. *ЛМС 1951.*

о̀дговорно прил. *с пуно одговорности.* — Савез комуниста [је] одговорно и доследно вршио своју авангардну улогу. *Пол. 1959.*

одговòрнӧст, -ости ж **1.** *осећање обавезе, свест о дужности.* — У Бошку се ... успавала одговорност оца, и он се ... поново оженио. *Сек.* **2. а.** *обавеза извршавања дужности и сношење последица за неуспехе и кривице.* — Одговорност је на мојим леђима. *Михољ.* **б.** *обавеза да се на суду одговара за учињено дело*; *гаранција, јемство које повлачи све законом предвиђене последице*: моралне ~, материјална ~, кривична ~.

Изр. сносити ~ *бити одговоран.*

о̀дгода ж *одгађање, одлагање.* — Врло је важан и хитан посао којему нема одгоде. *Креш.*

одгòдив, -а, -о *који се може одгодити, одложити; коме се може продужити рок. Деан. Рј.*

одгòдити, òдгодӣм сврш. *оставити да се нешто уради доцније, одложити (1).* — Предлаже да се расправа одгоди. *Ћип.* Трудио [се] да одгоди промоцију за доктора ... на што даље вријеме. *Јонке.*

~ **се** покр. *одмаћи се, уклонити се.* — Делибаша с копљем се повија, на Милоша у прси навија, но се Милош од копља одгоди. *НП Вук.*

òдгоднӣ, -ā, -ō *који се односи на одгоду*: ~ рок. *Деан. Рј.*

òдгој и **òдгōј,** -оја м **1.** *свесно, планско деловање на младо биће ради формирања његове личности; особине, навике стечене таквим деловањем, васпитање*: породични ~, физички ~. — За то су олакшавајуће околности: занемарен одгој ... *Ћип.* Врло си лоша одгоја. *Креш.* **2.** заст. *нега, гајење, отхрањивање. Рј. А.*

òдгоја ж **1.** *одгој.* — Одгоја њихова завршила се путом у Италију. *Водн.* **2.** покр. *она која одгаја, одгојитељица.* — Моја мамо, одгојо моја! *Вук Рј.*

òдгојак, -ојка м **1.** *одгојеник, гојеник.* — То је главом одгојак Алиле. *НП Вук.* **2.** *млада шумица, гај.* — Домаћин поведе друштво у одгојак до куће, где је ... угодније но у кући. *Ћип.*

òдгōјан, -јна, -јно (одр. òдгōјнӣ) *који се односи на одгој, васпитни*: одгојни процес, одгојни завод. — Казна није освета, него само одгојно средство. *Јонке.*

òдгојен, -а, -о **1.** *трп. прид. од одгојити.* **2.** *који је лепог понашања, васпитан.* — На ... споредна врата ... уђе један лепо одгојен господин. *Ћос. Д.; Деан. Рј.*

одгојéње с *в. одгој.* — Права љубав к народу ... добива [се] кроз науку и одгојење. *Вук.*

одгојúвање с *гл. им. од одгојивати.*

одгојúвати, -ујӯјēм *несврш. и уч. према одгојити.*

одгојúвач, -áча м *одгајивач (1). Бен. Рј.*

одгòјилиште с *одгојни, васпитни завод, одгајалиште (2).* — [Он] основа ... одгојилиште за младе племиће. *Шиш.*

одгòјитељ м *онај који одгаја, васпитач.* — За одгојитеља Филип му је дао филозофа Аристотела. *Пов. 1.*

одгојитèљица и **одгòјитељица** ж *она која одгаја; васпитачица; гувернанта.* — Драгојла ... је била кћи трговца жељезом, одгојитељица и учитељица. *НИН 1958.*

одгòјитељство с *занимање одгојитеља.* — Жена која нема дјеце радо ... се посвећује одгојитељству. *ВУС 1960.*

одгòјити, òдгојӣм сврш.; исп. одгајити **1.** *подићи, отхранити; однеговати.* — Што је гора одгојила, нека она и сахрани. *Лал.* Милостивом руком одгојиле [су цвеће] на гробима милих својих. *Павл.* **2. а.** *развити у кога умне и моралне способности, усмерити духовни развој, васпитати.* — Његов га је отац одгојио у великој мржњи према Русима. *Јонке.* **б.** *оспособити кога за неки посао, неку вештину, обучити.* — Најприје треба почетника одгојити за доброг дизача. *Одб.*

òдгојић м необ. *онај кога неко одгаја, млад потомак.* — Који неће, тешко њему било ... не било му птића одгојића. *Март.*

òдгојишнӣ, -ā, -ō *који се односи на одгојиште.*

òдгојиште с *одгојилиште. Бен. Рј.*

òдгōјче, -ета с дем. и хип. *одгајеник, одгајеница.* — А матер јој, другојаче одгојче, није на такве разговоре ни ухом осврћала. *Љуб.* Ту ћеш мога штитити мјезимца, одгојче ми Сеимовић Аду. *Ботић.*

одгòлити, òдголӣм (трп. прид. òдгољен) сврш. *одголитити. Бен. Рј.*

одголúтити, одгòлӣтӣм (трп. прид. одгòлӣћен) сврш. *открити; обнажити.* — Други батаљон ... је био на челу ... одголићене пуковске главнине. *Лаз. М.*

одголићáвати, -ӣћāвāм и **одголићúвати,** -ӣћујēм *несврш. и уч. према одголитити.*

одгонúнути, -òнēнēм сврш. = одгонетнути *схватити смисао нечега загонетног, нејасног, решити загонетку, погодити.* — Пева нам »своју тајанствену песму која се не да одгоненути«. *Кнеж. Б.* Гледах да то одгоненем на њезину лицу. *Леск. Ј.*

~ **се 1.** *објаснити се, разрешити се.* — Само ми се одгонену и жељом сам одахнуо. *Змај.* **2.** *добити неочекиван обрт, преокренути се.* — Живот [ће јој се] тако одгоненути да ће у високој старости живети о милости свога кмета. *Ћал.*

одгонетáвати (се), -èтāвāм (се) *несврш. и уч. према одгоне(т)нути (се).*

одгонéтање с *гл. им. од одгонетати.*

одгонéтати (се), -òнēтāм (се) и -òнēћēм (се) *несврш. и уч. према одгоне(т)нути (се).*

òдгонētка и **одгòнētка** ж *решење загонетке.* — Владика је размишљао ... о овом свету, о овој загонеци без одгонетке. *Нен. Љ.* Једни су писци загонетке, други су одгонетке. *Матош.*

òдгонетљāј м *одгонетка.* — Све су то одгонетљаји метафизичких проблема. *Баз.*

одгонѐтљив, -а, -о *који се може одгонетнути. Р-К Реч.*

одгонѐтнути, -о̀нѐтнēм свр̄ш. = одгонити. — Добранић је одгонетнуо тај змијски поглед. *Шен.* Ко може одгонетнути крај човечјег пута? *Моск.*

одгò нити, о̀дгонӣм *несвр̄ш. и уч. према одагнати.*

одгóре прил. *с горње стране, одозго.* — Опет почела киша ... прска одгоре, прска одоле. *Сек.*

одгорéвати, -о̀рēвāм, ијек. одгоријèвати *несвр̄ш. и уч. према одгорети.* — фиг. Дабогда једном дошло вријеме ... да одгоријева на овој калдрми као и ми. *Кик.*

одгò рети, одгò рӣм, ијек. одгò рјети, свр̄ш. **1.** *изгорети. Рј. А.* **2.** фиг. *удаљити се од некога дотад блиског, отуђити се.* — Прогласиће нас народ за кољаче ... Одгорјеће од нас. *Ћоп.*

одгоријèвати, одгò ријевāм, ек. одгорéвати.

одгò рјети, одгò рӣм, ек. одгò рети.

òдграбити, -ӣм свр̄ш. *грабећи узети, одузети. Рј. А.*

одграбљивати, -а̀бљујēм несвр̄ш. *грабећи, скупљајући грабљама односити.* — Златно се прелијева шушкетава слама, одграбљују је Илонка, Мица и Зорица. *Сим.*

одгрáдити, òдгрāдӣм свр̄ш. *скинути део ограде; срушити ограду, разградити.* — Прећоше преко одграђенога плота. *Јакш. Ђ.*

одграђивати, -а̀ђујēм *несвр̄ш. и уч. према одградити.*

одгрàктати, òдгракћēм свр̄ш. *јавити се гракћући*; фиг. *повикати, заграјати.* — Спустимо се к оном свјетлу! — гракну мој друг. — Опет у море? — одграктах му ја. *Ков. А.*

одгрàничити, -ӣм свр̄ш. *утврдити границу, разграничити.* — Сви краљеви тадер устадоше, еда би не [нас] ... помирили и одграничили. *НП Вук.*

òдгрејати се, -јēм се, ијек. òдгријати се, свр̄ш. *в. огрејати се.* — Овде ћемо се одмарати и мало одгрејати. *Ат.*

òдгризак, -иска м **а.** *место где је загризен комад хране.* — Хљеб је тврд, па ... на сваком одгриску остају крвави трагови. *Лал.* **б.** *одгризен залогај.* — Одгрисци су пуцали откидајући се од накиселог, лоптастог меса [јабуке]. *Дав.*

одгри́зање с *гл. им. од одгризати.*

одгри́зати, òдгрӣзāм *несвр̄ш. и уч. према одгристи.*

~ се *одвајати се гризући везу.* — фиг. Одгризај се, брате, свима зубима од брата рођенога. *Вел.*

одгризи́вати, -ӣзујēм *несвр̄ш. и уч. према одгристи.*

òдгријати се, -јēм се, ек. òдгрејати се.

òдгриња̄ти, -а̄м несвр̄ш. необ. *одгртати (снег).* — Пред волићима газио Јожа с лопатом и на окукама одгриња̄о лагани, шкрипави сушац да учини пролаз саницама. *Гор.*

òдгристи, -гри́зēм свр̄ш. *гризући откинути.* — И сад би ти лисице и нос одгризле да није Трапе. *Дом.* Догодило се ... да је овоме или ономе одгризло ногу. *Крл.*

òдгрлити се, -ӣм се свр̄ш. *отети се, ишчупати се из загрљаја.* — Хтио би да се одгрли, али га оно све више притеже. *Куш.*

одгр̀мети и **одгрмети,** -мӣм, ијек. одгр̀мјети и одгр̀мјети, свр̄ш. **1.** *изговорити громким гласом; известити громко, бучно.* — Ту треба сваку ријеч одгрмјети. *Пав.* Тамбураши [су] одгрмјели корачницу. *Неим.* **2.** *проћи уз велику буку, у великом броју, протутњити.* — Све је то ноћас одгрмјело — и ти Црногорци и стада њихова. *Сиј.*

одгр̀мјети и **одгрмјети,** -мӣм, ек. одгр̀мети и одгрмети.

òдгрмнути, -мнēм свр̄ш. *громко изговорити.* — Где је кнегињица? — Жива, здрава! — одгрмну просјак. *Кнеж. Л.*

одгрнути, òдгр̄нēм свр̄ш. **1.** *уклонити горње слојеве чега сипког (снега, земље и сл.), разгрнути; задићи, размаћи.* — Између земље и снега можеш ... руку да протуриш, само кад би ти пало на памет да одгрнеш смет. *Чипл.* Она је отворила прозоре и одгрнула завјесе. *Торб.* **2.** *открити, обнажити.* — Погледа на дјецу што обгрљена под кабаницом спавају; млађе је одгрнуто. *Ћип.*

~ се *свући, скинути горњу одећу, огртач.* — Прије свега одгрните се. Окисли сте. *Војн.*

одгрњивати, òдгр̄њāм несвр̄ш. *одгртати, задизати.* — Одгрњао [је] плахту. *Цар Е.*

одгрњача ж *део плуга који служи за одгртање земље, лемеш. Бен. Рј.*

одгрòктати, òдгрокћēм свр̄ш. погрд. *грокћући објавити, саопштити.* — Изиђи ти, вепре, и одгрокћи нам шта знаш. *Нуш.*

òдгртак, -тка м *гомилица чега одгрнутог (снега, земље и сл.).* — Јожа неуморно одгрће [снијег] ... Накупили се одгрци. *Гор.*

òдгртати (се), -грћēм (се) *несвр̄ш. и уч. према одгрнути (се).*

одгр̀тач, -а́ча м **1.** *радник који што одгрће лопатом. Деан. Рј.* **2.** *машина, строј за одгртање. Деан. Рј.*

одгугу́тати, -у̀гӯћēм и **одгугу̀тати,** -у̀гӯћēм сврш. *завршити гугутање; гугућући, нежно, умиљавајући се рећи.* — Добро, добро — весело одгугута млада жена. *Ћоп.*

одгу́дети, -дӣм, ијек. одгу́дјети, сврш. **1.** *гудећи одсвирати; отпевати уз гусле.* — Ти запева од Милоша што Мурату за врат стаде ... Ал' тек песму што одгуди, сам издаде. *Радич.* Чак и узмак ... умио је на јуначке гусле одгудити. *Маж. Ф.* **2.** ир. *одговорити.* — Да видиш како сам ја њему одгудио. *Нуш.*

одгу́дјети, -дӣм, ек. одгу́дети.

одгу́кати, ȍдгӯчēм сврш. *одгугутати.* — ир. Одгукат ћу ја вама много тога. *Креш.*

одгу́лити, ȍдгӯлӣм сврш. *гулећи откинути, скинути:* ~ грану. *Рј. А.*

одгу̀њати, -ā̄м сврш. *гунђајући изразити незадовољство.* — Николетина није могао а да не одгуња што је дјевојка увршћена баш у његову десетину. *Ћоп.*

одгура́ва̄ње с *гл. им. од одгуравати.*

одгура́вати, -у̀ра̄вам = одгуривати *несврш. и уч. према одгурати.*

одгу́рати, ȍдгӯрам сврш. **1. а.** *гурајући померити, одмаћи:* ~ сто. **б.** *гурајући удаљити, одстранити.* — Али други га људи одгурају. *Вел.* **2.** фиг. *савлађујући тешкоће стићи, доспети.* — Онај први [пук] одгура чак на низамски логор. *Лаз. М.*

одгури́ва̄ње с *гл. им. од одгуривати.*

одгури́вати, -у̀рујēм несврш. = одгуравати.

одгурка́вати, -у̀ркāвам = одгуркивати *несврш. и уч. према одгуркати.*

ȍдгуркати, -ā̄м сврш. *гуркајући померити, удаљити.* — Ајд! ајд! — па га одгуркаше пред међупницу. *Мат.*

одгурки́вати, -у̀ркујēм несврш. = одгуркавати.

ȍдгурнути, -нēм сврш. **1.** *једним покретом, потезом померити, одмаћи.* — Одгурне тањур с остатком [јела]. *Пав.* **2.** фиг. *одбацити; занемарити, запоставити.* — За љубав оне балавице он да одгурне мене, своју мајку! *Вес.*

ȍдгуслати, -ā̄м сврш. *известити, одсвирати на гуслама. Бен. Рј.*

ȍдгуцнути, -нēм сврш. *попити један гутљај пића, отпити.* — Кад му се донесе ракија, он одгуцну неколико пута. *Сим.*

ȍдгушан, -шна, -шно необ. *који ослобађа гушења, притиска, који олакшава.* — Гавран жури ... у сусрет неком ... одгушном слућењу. *Божић.*

одгуши́ва̄ње с *гл. им. од одгушивати.*

одгуши́вати, -у̀шујēм *несврш. и уч. према одгушити.*

одгу́шити, ȍдгӯшӣм сврш. **1.** *уклонити оно што гуши, затвара, отворити, отпушити.* — Киша ... спере сав прах с лишћа ... па одгушена усташца [поре] тим живље ... сисају ту храну из ваздуха. *М 1867.* **2.** фиг. *олакшати, смањити притисак чега.* — Просуле су се сузе у изобиљу и одгушиле велики бол. *Рад. Д.* **3.** *пробити се, провалити и отећи.* — Као вода ... такав шапат ... гуши се, пење се са шумом док не одгуши. *Сиј.*

одебѐлити, -ӣм сврш. *в. одебљати. Деан. Рј.*

~ **се** *в. одебљати се.* — Дебељко се још више одебелио. *Гор.*

ȍдебео, -ела, -ело (комп. ȍдебљӣ) **1.** *прилично дебео, подгојен, дебељушкаст.* — Раде [је] одебео, кратак. *Мил. В.* **2.** *прилично обиман, повелик.* — У тим одебелим књигама сабране су његове приповијетке. *Барац.*

одебља́ње с *задебљало место, задебљање.* — Цијев [је] у цјелини конично грађена с одебљањима на извјесним дужинама. *Стр.*

одѐбљати, -ā̄м сврш. **1.** *постати дебео, угојити се.* — Обломов [је] према својим годинама некако одебљао. *Глиш.* **2.** фиг. *изгубити покретљивост, отежати.* — Вилице ти се стегле и језик одебљао. *Нуш.* **3. а.** *постати дубок, низак (о гласу).* — Показало се да му је глас одебљао. *Перк.* **б.** (глас) необ. *учинити (глас) дебелим, крупним, дати дубок тон (гласу).* — Спусти руке низ тијело, одебља глас, те ... закријешти. *Вој.*

~ **се** *одебљати (1).* — Многи играчи играју слабије ... кад се нагло одебљају. *Кугл.*

ȍдебљӣ, -ā̄, -ē̄ *одебео.* — Ту га дочека ... одебља жена. *Ћор.* Међу Амаџејевим нотама нашао је одебљи свезак. *Новак.*

одѐва̄ње, ијек. одијѐва̄ње, с *гл. им. од одевати (се).*

одѐвати (се), ȍдēва̄м (се), ијек. одијѐвати (се) *несврш. и уч. према одènути (се), одести (се) и одети (се).*

одевѐрити, одѐверӣм, ијек. одијевѐрити, сврш. *узети кога за девера, учинити кога девером.* — Синко, кога ћеш одеверити? *Вес.*

ȍдевнӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. ȍдијевнӣ *који се односи на одевање, одећу:* ~ конфекција, ~ роба.

о̀дежда ж цсл. **1.** *свештеничка одећа за богослужење.* — Долазили [су] к попу Алекси да у црној одежди пред обрнутим свијећама куне. *Шимун.* **2.** арх. *свечано одело средњовековних владара, витезова; свечана хаљина.* — Отвори ... орман у којем стоји ... мач и копље, јуначка одежда, шлем и оклоп. *Каш.*

одекламѝрати, -а̀мӣрām и **одѐкламовати,** -мујēм сврш. *изговорити декламацију, изрецитовати.* — фиг. О вашим истинама умио [бих] одекламирати читаву апстрактну поему. *Лит. 1957.* Патетично [сам] одекламовао ваљда десети пут: Ана, промисли се! *Лаз. Л.*

о̀делит, -а, -о, ијек. о̀дјелит **1.** *одвојен, неповезан, засебан.* — Палмотић и ту мјесто снажне пјесничке синтезе даје низ одјелитих стања. *Комб.* **2.** *друкчији од осталих, посебан, појединачан.* — Живела [је] не као нека засебна и оделита личност, него као примерак феле Каменковића. *Андр. И.*

одѐлити, о̀дѐлӣм, ијек. одијѐлити, сврш. **1.** *издвојити из целине, заједнице; раздвојити, раставити.* — Да чувате ... имање ... Ниједан да се није усудио да ишта одели! *Вес.* Моја је жеља ... да никад не одијелим свога живота од вашега. *Крањч. Стј.* **2.** *одвојити кога из заједнице дајући му део заједничког имања:* ~ синове, ~ брата. **3.** *дати, доделити коме део нечега.* — Општина може ... оделити поједином свом члану неки део општинске земље. *Марк. Св.*

~ **се 1.** *издвојити се, одвојити се.* — За кратко време оделе се чврсти делови од течних. *Батут.* **2. а.** *одвојити се, напустити кога.* — Против њега ... устали су непомирљиво они од којих се Анте Старчевић одијелио. *Риб.* **б.** *узети свој део имања и одвојити се из заједнице.* — Још се није оделио од брата; али тек није без ичега. *Глиш.*

о̀делито, ијек. о̀дјелито, прил. *засебно, посебно, нарочито.* — Није нужно да се о њима [законима] оделито говори. *Марк. Св.*

о̀делитӧст, -ости, ијек. о̀дјелитӧст, ж *особина и стање онога што је одељито, засебност, издвојеност.* — Зид ... као да је вољно појачавао ову оделитост природе. *НК 1946.*

о̀делица ж покр. *део имања који се даје у наслеђе.* — Пунољетни син ... још за очева живота тражи »своју оделицу«. *Мј. 1936.*

одѐло, ијек. одијѐло, с **1.** *горња мушка одећа (кратки капут, панталоне или хлаче, прслук).* — Морам набавити једно фино пролетно одијело. *Новак.* **2. а.** *горња одећа, хаљина; одећа уопште.* — Имала је на себи црно одело. *Цар М.* Дјевојке бијаху већ обукле одијела за купање. *Наз.* **б.** *нарочито подешена заштитна одећа:* ронилачко ~.

Изр. грађанско, цивилно ~ *одело (1);* немачко ~ заст. *одело (1).*

оделотво̀рити, -о̀творӣм, ијек. одјелотво̀рити, сврш. *остварити, извести, начинити.* — Хоће да те идеје одјелотвори тродимензионално. *Шим. С.*

~ **се** *постати оделотворен, постићи стварни материјални израз, остварити се.* — Она му још није постала ... присним доживљајем који би се одјелотворио умјетнички. *Шим. С.*

одѐлце, -лца и -ета, ијек. одијѐлце, с *дем. и хип. од одело:* деч(и)је ~. — ир. Жугац изгледа запуштен, у неком згужваном базарском одијелцу. *Мих.*

одељáвати, -ѐљāвām, ијек. одјељáвати *несврш. и уч. према одељати.*

о̀дељак, о̀дѐљка, ијек. о̀дјељак, м **1. а.** *део неке целине који стоји одвојено од ње, огранак.* — Гдекоји засеоци јављају [се] као одељци села. *Нов.* **б.** *мала просторија, мало одељење; купе у возу, влаку.* — Уведоше ме у кућу која има у среди један одељак где гори ватра, а с обе стране по једну собицу. *Лаз. Л.* **2.** *део поглавља књиге или део списка који чини извесну целину, пасус; став, ставка, алинеја.* — Кант ... им посвећује читаве стране и одељке у својим делима. *Петр. М.* Главне измјене односиле су се на одјељак економско-социјални. *Риб.* **3.** *одељење (2а), одио (1), одсек (1г):* порески ~, царински ~. **4.** бот. *биљни подразред, подврста. Терм. З.*

одѐљāк, -а́ка м (ек.) *одељени члан породичне задруге.* — Покојни Сибин има доста браће и братанаца, одељака. *Глиш.*

о̀дељати, -āм и -љēм, ијек. о̀дјељати, сврш. *дељањем обрадити, направити, отесати.* — Посилни ... одеља ражањ. *Срем.*

о̀дѐљен, -а, -о, ијек. о̀дијељен **1.** *трп. прид. од оделити (се).* **2.** *нарочит, особит.* — Трудио се да честим доласком и ... одељеним понашањем покаје свој груби грех. *Петр. В.*

о̀дѐљено, ијек. о̀дијељено, прил. *засебно, одвојено.* — Али су се и војници ... и официри досађивали живећи потпуно одељено од грађанства. *Петр. М.*

о̀дѐљенӧст, -ости, ијек. о̀дијељенӧст, ж *стање онога који је одељен, онога што је одељено, подвојеност; изолованост.* — Живи ... у строгој одијељености од урођеника. *Шкреб.*

одељѐње, ијек. одјељѐње, с **1.** *преграђени део унутрашњости зграде, просторија.* — [Кујна] је била најбоље одељење у кући. *Нед.* Око дворца диван парк с коњушницом

и одјељењем за псе. *Цар Е.* **2. а.** *део неке установе, уреда, организације и сл. са одређеном делатношћу*: пореско ~, просветно ~, пријемно ~, ~ конференције. — Гроф [је] сазвао у своју бараку шефове одјељења на вијећање. *Крл.* **б.** воји. *мања војна јединица са специфичним задатком*: бомбашко ~. — Ја сам из минобацачког одјељења. *Хорв.* **3.** шк. *заједница ученика у саставу једног разреда са засебном наставом.* — Сељани моле за нова одељења и сами радо доводе децу у школу. *Ранк.* **4.** заст. *ђелљак (2); поглавље.* — Он је своје причање одмах на одељења раставио. *Нен. Љ.*

одељѐње, -а и -ета, ијек. одјељѐње, с *дем. и хип. од одељење.*

одељи́вање, ијек. одјељи́вање, с *гл. им. од одељивати (се).*

одељи́вати (се), одѐљујем (се), ијек. одјељи́вати (се) *несврш. и уч. према одвојити (се).*

ѳдѐм *1. л. през. од отићи.*

ѳдѐнути, ѳденем, ијек. ѳдјенути, (трп. прид. одѐвен, -ѐна, -ѐно и ѳденӯт) сврш. *снабдети оделом, обући некога.* — Тих празника одену у својој фабрици два радничка детета. *Вос. Б.* фиг. Неће жалити труда да одјене оно што му је мило ... у најљепшу могућу форму. *Марј. М.*

~ **се** *повр.*

одѐпнути, ѳдепнем сврш. покр. *одгурнути, ритнути.* — Господин Болто љутито ногом одепну [пса]. *Том.*

одѐрати, ѳдерем сврш. **1.** *скинути, огулити кожу.* — Отац је рекао да ... одереш и спремиш краву. *Бен.* **2. а.** *оштетити по површини, загрепсти, заљуштити.* — Испсовао их што је све запуштено, одерано, неизлепљено. *Петр. В.* Била [је] то ... кућа нека одерана. *Крањч. Стј.* **б.** *згулити, озледити (кожу).* — фиг. Извлачи се из шкрипца по могућности што мање одеран. *Сим.* **в.** *поцепати, подерати, отцепити, откинути.* — На танком капутићу ... један џеп напола одеран. *Мил. В.* **3.** фиг. *наплатити претерану цену, опљачкати.* — Опанчар на сајму одере кожу с човјека за те проклете опанке. *Крл.* Адвокат ... уместо да их одере ... хоће да их измири. *Милис.* **4.** *жестоко изударати.* — Одераће га ка' вола у купусу. *Срем.*

Изр. ~ грло (вичући) *промукнути (од викања);* ~ кога жива, ~ коме кожу (с леђа) 1) *одерати (3);* 2) *немилосрдно искористити кога, претоварити тешким радом.*

~ **се 1.** *огулити, згрепсти кожу.* **2.** *промукнути вичући.* **3.** *опити се. Р-К Реч.*

одервѐљити се, одѐрвељим се и **одервѐчити се,** одѐрвечим се сврш. покр. *нагнути се на страну. Р-К Реч.*

ѳдерина ж **1.** *одеротина (1).* — Пожар је [у врту] све уништио. Оста само гола одерина, која се црнила и плакала. *Вил.* **2.** *поцепано, издерано одело.* — Кењо [је] у лацманским одеринама и бос. *Мат.*

одѐротина ж **1.** *одерано, згуљено место, ожиљак.* — Црвене одеротине на ... лицу за њега су још црвеније. *Цес. А.* **2.** *оно што је с чега одерано.* — Излијева се ... талог цријева, утробе, папака, рожнатих одеротина. *Божић.*

ѳдести и **ѳдети,** ѳдедем и ѳденем, ијек. ѳдјести и ѳдјети, сврш. *одењути.* — Треба пуну кућу нахранити и одети. *Уск.*

~ **се** *повр.*

ѳдећа, ијек. ѳдјећа, ж *све што се у једној прилици носи преко рубља; све чиме се покрива тело, одело.* — Одјећа је на њему била отрцана. *Кал.* фиг. О језику се ... вели да је он одећа мисли. *Нед.*

ѳдећица, ијек. ѳдјећица, ж *дем. и хип. од одећа.* — Довела сина к Мији ... да скроји дјетету одјећицу. *Новак.*

ѳдећнӣ, -ā, -ō, ијек. ѳдјећнӣ *који се односи на одећу, одевни. Бен. Рј.*

ѳджалити, -ӣм сврш. *прежалити.* — Оджалит бих све на св'јету могô ... тек да ми је ... уснут. *Ботић.*

ѳджвалити, -ӣм сврш. *скинути (коњу) жвале, ђем. Прав.*

оджѐлети, -лӣм, ијек. оджѐљети, сврш. у изразу: ~ жељу *задовољити жељу.*

оджѐљети, -ѐлӣм, ек. оджѐлети.

оджи́вети, -вӣм, ијек. оджи́вјети, сврш. **1.** *завршити, окончати живот, престати живети.* — Ја припадам живој и суврсменој нацији, а он одживјелој. *Шов.* **2.** *искусити, поднети у животу, преживети.* — Мрети треба кад се све одживи и проживи. *Петр. Б.*

Изр. ~ живот *провести живот, проживети.*

оджи́вјети, -вӣм, ек. одживе́ти.

одживљава́ти, -ӣвљāвām *несврш. и уч. према одживети.*

ѳдзāд, ѳдзāда и **одза́да** прил. *са задње стране, одостраг.* — Ађутант ... је јашио одзада. *Крањч. Стј.; Бен. Рј.*

одза́ди прил. *в. одзада.* — Њу [трбушну дупљу] затварају ... одзади леђни краљешци. *Батут.* Заостане малко одзади. *Бен.*

одзама̀ндē прил. *одавно, одискона, од памтивека.* — А људи и иду одзаманде за тим. *Коз. И.*

одзва́њāње с *гл. им. од одзвањати.*

одзва́њати, ѳдзвāњām *несврш. и уч. према одзвонити.*

о̀дзвати (се), -зо̀вём (се) сврш. *одазвати (се)*. — Богови ме одзваше са света. *Јакш. Б.* На поласку му домаћин ... понови позив ... а он му смјешећи се одзове: »Али ћу понијети обје власуље!« *Јурк.* Ти ме вичеш, а ја нећу да се одзовем. *Ком.* Једно магаре ... се распевало, однекуда друго се одзове. *Тип.*

одзве́кнути, о̀дзвёкнём сврш. *одјекнути звечећи.* — Кол'ко Фата од срца одјекне, вас јој чардак и кула одзвекне. *НПХ.* Истресе нешто сребра које одзвекну неким сатанским звеком. *Мил. В.*

о̀дзвецкати, -а̄м сврш. *удаљити се звецкајући.* — Потковане цокуле журно одзвецкаше низ ... степенице. *Топ.*

одзви́ждати, -дӣм сврш. **1.** *завршити звиждање; звиждањем известити (мелодију, знак и сл.).* — Коса у крлеци научимо да одзвиждимо некакву ... песмицу. *Богдан.* **2.** *звиждећи одлетети.* — Танета одзвиждаше преко ... куће некамо у море. *Новак.*

о̀дзвизнути, -нём сврш. *одговорити звиждуком.* — Тихо [му] одзвизнуо Лука. *Март.*

о̀дзвон м *одјек, звека.* — Знатижеља ... је у први час била потиснута чудним одзвонима камења. *Шег.*

одзво̀нити, о̀дзвонӣм сврш. **1.** *звоњењем дати знак, огласити.* — Одзвонише на скуп. *Ранк.* Погледа на сат и онда одзвони ... подне. *Гор.* **2.** *одјекнути, разлећи се.* — Глас [јој је] глухо одзвонио. *Мих.* Одзвонили су у нашој лирици и ... друкчији гласови. *Михиз.*

Изр. одзвонило му је *свршено је с њим, пропао је.*

одзвоња́вати, -о̀њава̄м *несврш. и уч. према одзвонити.*

одзврја́ти, -јӣм сврш. *удаљити се, отићи звријећи.* — Кола су одзврјала. *Мил. В.*

о̀дзвук м *одјек.* — Чули су се тајинствени гласови и одзвуци у свако вријеме дана. *Уј.* фиг. Из лирике је, изузевши неке блиједе одзвуке, нестало осјећања љубави. *Комб.*

одзву́чати, -чӣм сврш. *огласити се звучањем; завршити звучање.* — Речима оставља простор и време да се иживе, да одзвуче. *Сек.*

о̀дзгō, о̀дзгор и одзго́ра прил. *одозго.* — У то доће одзгор Брљешин Петар. *Бег.*

о̀дздрāв м *одговор на поздрав, отпоздрав.* — Поздрав још није био ни изречен, а већ је изречен и одздрав. *Рад. А.*

о̀дздравити, -ӣм сврш. *одговорити на поздрав, узвратити поздрав, отпоздравити (речима или скидањем шешира, капе).* — Нетко јој одздрави капом. *Кум.* Оклевао [је] да ли да му одздрави. *Дав.*

о̀дздрављати, -а̄м *несврш. и уч. према одздравити.*

о̀дздра̄вни, -а̄, -о̄ *који се односи на одздрав, отпоздравни.* — Весели ме, другови — изјави Остап у одздравном говору. *Крањч. Стј.*

одзе́вати, о̀дзēва̄м, ијек. одзијева́ти, сврш. *провести време зевајући; пропратити што зевањем;* фиг. *незаинтересовано, досађујући се одседети негде.* — Неколико људи [је] шутећи одзијевало своје. *Бат.*

о̀дзив и о́дзив м **1. а.** *одговор на дозивање.* — Међу њима [би] заредала дозивања и дуги отегнути одзиви. *Шимун.* **б.** *јављање у прозивци.* — Отпочео је прозив. Име и презиме ... Одзив. *Јак.* **2.** *одјек, јека.* — Једном је [јеку] зазва у долини, а она му одзивом узјача. *Креш.* **3.** *прихватање позива на учешће у чему, интересовање за што, пријем (нечега новог).* — Јамчим да ће одзив грађанства бити ... сјајан. *Срем.* **4.** *мишљење, суд, оцена.* — Опћи је одзив о њему ... да се много набоље промијенио. *Крањч. Стј.* **5.** воји. *уговорени тајни одговор на лозинку.* — Немој да питаш шта је одзив, него убиј одмах. *Срем.*

одзи́ва̄ње с *гл. им. од одзивати (се).*

одзи́вати (се), о̀дзӣва̄м (се) и о̀дзӣвљем (се) *несврш. и уч. према одзвати (се).*

одзи̏јевати, о̀дзијева̄м, ек. одзе́вати.

одзо́внути се, о̀дзо̄внём се сврш. *одговорити на нечије дозивање, одазвати се.*

о̀дзор м *в. отпор.* — Услед ... све силније ... мађарштине ... поче [се] у Хрватској рађати неки душевни одзор. *КХ 1936.*

одзо̀ртити се, о̀дзортӣм се сврш. необ. *ослободити се зорта, страха, повратити се од страха.* — Од зорта [се] за трбу' држао. А кад се одзортио ... стаде да псује. *Рад. Д.*

о̀дзра̄к м *одраз.* — Идеалисте сматрају ... да је свет »одзрак ... идеја«. *Марк. Св.*

одзра́чити, о̀дзра̄чӣм сврш. *зрачећи испустити светлост; догорети зрачећи.* — Звијезде одзраче свој искричави прамичак. *Божић.*

одзрца́вати се, -р̀ца̄ва̄м се несврш. *одсликавати се (у зрцалу, у огледалу).* — Материна се слика одзрцавала у огледалу. *Петр. В.*

одзу̏јати, -јӣм сврш. *удаљити се, отићи зујећи.* — Махаше перушком по њој, али пчела одзуји. *Донч.* Одржава душу ... док ова зуја не одзуји у недођин. *Дав.*

оди́ва ж (вок. о̀дӣво) покр. *удата жена у односу на породицу или кућу из које потиче, удата ћерка, сестра, братаница и сл.* — Ђердани блистају на одивама, као и токе на јуначкијем грудима *В 1885.*

Држи [се] као одива кад се поврати у првиче. *Сиј.*

оди́вић м *одивин син.* — Досјетили [су се] да имају у затвору... одивића или комшију. *Лал.*

оди̏вљати, -ā̄м сврш. *в. подивљати. Р-К Реч.*

одивља́чити, оди̏вља̄чӣм сврш. *задивљати, подивљати.* — Све мање ријечи, све горе одивљачен, кружи поглед. *Божић.*

о̀дигнути и **о̀дићи,** о̀дигнēм сврш. *мало подићи, задићи; усправити.* — Упали су у бараку, одигнули [су] даске и из тунела се појавио маринац. *Јак.* Слушају јунаци, одигоше главе. *Вел.*

~ **се 1.** *мало се подићи, придићи се.* — Стидљиво се одиже на једно кољено. *Ћоп.* **2.** фиг. *удаљити се, одвикнути се од чега.* — Гдје слободе није, није ни рада. Хајдуштво му развезало и руке и ноге, али се одигао од матере земље, па на чему да се ради. *Тур.*

одигра́ва̄ње с *гл. им. од одигравати (се).*

одигра́вати (**се**), -и̏гра̄вам (се) *несврш. и уч. према одиграти (се).*

о̀дигра̄ти, о̀дигра̄м сврш. **1.** *извести, завршити неку игру:* ~ коло, ~ партију шаха, ~ утакмицу. **2. а.** *извести сценско дело или улогу у њему.* — У овој школи ... никад није одигран какав комад. *Ћоп.* **б.** *извести, одсвирати музички комад.* — Одиграла [је] на клавиру двије вјежбе. *Козарч.* **3.** *удаљити се, отићи некуд у скоковима, поигравајући.* — Метну је за се на коња, весело двору одигра. *Вук.* Коњи одиграше под сјевер. *Павл.*

Изр. ~ (важну, своју) улогу *утицати на ток каквог догађаја, бити важан чинилац у чему;* ~ своје *изгубити значај, бити потиснут.*

~ **се** *догодити се, десити се, збити се.* — Сви су знали да се овај догађај одиграо ван општег плана рада. *Јак.* Нису ни замишљале да би се другачије могао одиграти тај сусрет. *Крањч. Стј.*

оди̏ђа̄р, -а́ра м *в. адиђар. Деан. Рј.*

о̀дизати (**се**), о̀дижēм (се) *несврш. и уч. према одигнути (се) и одићи (се).*

оди̏зван прил. покр. *са ваљске стране, споља, извана.* — Мара с браћом изнутра на врата, а Турци одизван, али ... врата нијесу могли отворит. *Миљ.*

о̀диздаље и **оди̏здаље** прил. покр. *на извесној удаљености, подаље.* — За њим, одиздаље, споро газе ... вјереници. *Божић.*

о̀дӣј, -ија м *одијум.*

одије-, ек. оде-.

о̀дијум м лат. *мржња; одвратност.*

о́дик и **о́дика** прил. покр. *в. овде.* — Доходу Франчези ... а ја одика! *Војн.; Вук Рј.*

одӣлажēње с *гл. им. од одилазити.*

одӣлазак, -аска м *в. одлазак.*

одӣлазити, -ӣм *несврш. и уч. према оди́ћи.*

о̀димити, -ӣм сврш. **1.** *добити бол у очима од дима. Вук Рј.* **2.** *нестати, изгубити се као дим.* — Све је одимило у неповрат. *Крл.* **3.** *осушити на диму; надимити. Бак. Реч.*

о̀дио и **о̀дӣел,** о̀дӣела м (ијек.) **1. а.** *организациона јединица, део неког надлештва, неке установе, организације и др. са одређеном делатношћу;* исп. одељење (2а), одсек (1г): ~ за просвету, административни ~, финансијски ~, опскрбни ~ и сл. — Написат ће већ допис у одјел комуналног господарства да се изда ... лијес. *Крањч. Стј.* На пустарама раде ... осуђеници из непосредног одјела. *Чол.* **б.** воји. *мања војна јединица са специјалним задатком.* — На пространој равници појави се предњи одио Хусеинове чете. *Том.* Одјел војничке глазбе већ се упутио својим одмјереним кораком. *Леск. Ј.* **2.** *мање одељење, мања просторија; купе у возу;* исп. одељак (1б). — Иза тог разговора преселише се у други одио куће гдје је пламсала ватра. *Шимун.* Кондуктер је мораде упозорити нека уђе у посебни одио за госпође. *Бал.* **3.** *поглавље књиге, списа и сл.* — Одио шеснаести, параграф девети касарнског реда. *Јонке.* Напетост између кугле и земље ... смо видјели у прошлом одјелу. *Физ. 2.*

о̀диозан, -зна, -зно лат. *одвратан, мрзак, гадан.* — Оне мале папиге ... по говорницама, по уводним чланцима ... су одиозне. *Крл.*

одио́зно̄ст, -ости ж *осећање гађења, одвратност.*

о̀дӣр м покр. *онај који одире, отима, односи.* — Дјевојка је одир у кући. *Вук Рј.*

о̀дирати (**се**), -рēм (се) *несврш. и уч. према одерати (се) и одрати (се).*

о̀дисāј м **1. а.** *издисање ваздуха, издисај, дах.* — Његов болни гласић ... за сваким одисајем продире из оних нежних грудашца. *Леск. Ј.* **б.** *снажан издисај као израз бола или олакшања, уздах.* — Напокон дуги одисај вине јој се из груди. *Кум.* **2. а.** *кратак одмор, предах.* — Такви разговори су ... нека врста одисаја и гимнастике за двојицу тумача. *Андр. И.* **б.** *излив незадовољства, одушка.* — Одобравао [је] такав народни одисај као што су били септембарски покољи. *Јов. С.* **3.** *мирисно испарење, мирис.* — Да ли ће их пробудити

... страсни одисај славонских багрена? *Петр. В.*

о̀дисање с *гл. им. од одисати.*

о̀дисати, -ишем несврш. **1.** *снажно издисати ваздух као израз бола или олакшања, уздисати.* — Мати још не спава, свеједнако се врти и дубоко одише. *Пав.* Задовољно [је] одисао као бог после седмога дана. *Сек.* **2.** *испуштати, одавати мирис; мирисати на нешто.* — Спржене мирисне биљке жарко [су] одисале. *Шимун.* Браде... одишу на цркву, дуван... и јодоформ. *Петр. В.* **3.** фиг. *бити прожет, испуњен чиме, зрачити.* — Њихова школа одисала је типичним духом њемачке класичне гимназије. *Уј.* **4.** *дизати се (као пара, као дах), пушити се.* — Са земље је одисала лака пара. *Јак.* **5.** *пропуштати ваздух.* — Дуну у цев, она одисаше. *Вес.*

одисе́ја и **о̀дисеја** ж *дуга путовања и лутања испуњена разним доживљајима (по имену чувене старогрчке епопеје и главног јунака у њој).* — Његов живот обична је чиновничка одисеја. *Скерл.*

одисејáда ж *одисеја.* — Швејк је наставио своју одисејаду међу руским заробљеницима. *Јонке.*

одѝсе̑јски, -ā, -ō *који је као одисеја, сличан одисеји.* — Своју намеру... напустио је после одисејског путовања по Шпанији. *Пол. 1958.*

одѝскона прил. *од најдавнијих времена, одвајкада.* — Те јеле и оморике... су одискона ту. *Пол. 1959.* Одискона све што нас кружи јест обмана. *Наз.*

одѝскони прил. цсл. *одискона.* — Звезде... одискони туже у бескрајности небеских простора. *Јакш. М.*

одѝскоски и **одѝскōски,** -ā, -ō *прадавни, прастари.* — А срце ми... прича одисконске боли. *Вел.*

о̀диста *прилог за потврђивање претпоставке, исказа: доиста, збиља, стварно.* — Хација је одиста одлазио. *Јевт.* Бит ће одиста страшно. *Креш.*

о̀дистине прил. *одиста.* — Сад се већ ... одистине нађути. *Ранк.*

о̀дистӣнски и **одѝстӣнски,** -ā, -ō *истински, прави, стваран.* — Изгледали смо као одистински љубавници. *Нуш.*

о̀дистӣнски и **одѝстӣнски** прил. *одиста.* — Пуцао сам за њима, одистински сам пуцао. *Пол. 1957.*

о̀дити *в. ходити.*

о̀дићи (се), о̀дигнēм (се) сврш. = одигнути (се).

оди́ћи и **о̀дӣћи,** о̀дӣћēм сврш. **1.** *отићи; разићи се.* — За један и по час одиђе сав народ. *Ранк.* Сан тренутно одиђе са мојих очију. *Јак.* **2.** *повући се отичући, отећи.* — Што год кише падне... све се ту стече и заптије, па никуда да одиђе. *М 1867.*

о̀дӣх м рус. *предах, одмор.* — Старини [ће] ваљати овај часак меденог одиха. *Њег.*

о̀дихāј м *одисај.* — Излети јој у грудима заустегнути одихај. *Кум.*

о̀дихнути, -нēм сврш. *в. одахнути.*

о̀дјава ж *изјава или документат којим се што одјављује; образац за такве документе.*

одја́вити, о̀дјāвӣм сврш. **1.** *дати изјаву, обично писмену, о отказу, односно о престанку рада или прекиду каквог односа раније пријављеног:* ~ радио, ~ радњу, ~ кућну помоћницу, ~ станара. **2.** *одазвати се, одговорити.* — Шта је опет?... одјави мамурно... мајка. *Ков. А.* **3.** покр. *отерати, одагнати (овце, стоку).* — Једном [су] одјавили плуг волова из дворишта. *Мат.* Турци су ти јаље одјавили. *НПХ.*

~ **се 1.** *одазвати се; одговорити на поздрав.* — Одмах, одмах! — одјаве се дјевојке. *Ђал.* Јави нам се, ми ћемо ти се лепо одјавити. *Петр. В.* **2.** *исписати се из списка пријављених.*

одја́вљати (се), о̀дјāвљāм (се) *несврш. и уч. према одјавити (се).*

одја̀вљивање с *гл. им. од одјављивати (се).*

одја̀вљивати (се), -а̀вљујēм (се) *несврш. и уч. према одјавити (се).*

о̀дјāвница ж *формулар за одјављивање; документат о одјављивању, одјава. Деан. Рј.*

о̀дјажа ж *прокоп којим отиче одјажена вода.* — Он прескаче одјаже, јури кањавим путем. *Ранк.*

одја́жити, о̀дјāжӣм сврш. *широм отворити, одјапити.* — Јаша Гибираш одјажи магаска врата. *Кик.*

одја́зити, о̀дјāзӣм сврш. **1.** *одјапити. Вук Рј.* **2.** *отворити брану на јазу, пустити зајажену воду да отекне. Бак. Реч.*

одја̀карити, -ӣм сврш. *одсећи, одрубити, отфикарити.* — А ко би им побројио врате што с њих тикве одјакари Мирко. *Март.*

одја̀ко прил. *одсад, убудуће.* — Седећу ја и одјако овако у дућану. *Вукић.* Знајте ... да ја одјако ни зинути нећу да вам се подругујем. *Вел.*

одја̀кошњӣ, -ā, -ē *који ће тек доћи, будући.* — Ја бих желео да и одјакошњи наши стари... бескрајно поштовање... заслуже. *М 1867.*

одја́пити, о̀дјāпӣм сврш. *широм отворити.* — Сељак одјапи врата. *Ранк.*

~ **се** *открити се, разголитити се; задићи сукњу. Вук Рј.*

одја́рмити, òдјāрмīм сврш. *пустити из јарма (волове).* — Насред сокака ... одјармили му волове. *Рад. Д.*

òдјахати, -ашēм сврш. **1.** *отићи јашући (обично на коњу).* — Окрене коња и одјаше у галопу натраг. *Крањч. Стј.* **2.** *сићи (с коња), сјахати.* — Четири лацманина одјахаше с коња. *Мат.* У подне ... одјашемо пред гостионицом. *Вел.* **3.** (коња) **а.** *одвести, отерати коња јашући на њему.* — Прихватим сватовске коње и одјашем их до појила. *Лал.* **б.** *сићи, сјахати с коња.* — Одјахасмо коње, па сиђосмо к цркви. *Шапч.* **4.** (од коња) *скинути кога с коња.* — Одјаши ме од коња дората. *Рј. А.*

одјахи́вати, -àхујēм *несврш. и уч. према одјахати.*

одјà чати, -āм сврш. *ојачати, окрепити се.* — [Ја] ћу ти приповедати док се мало одморим, одјачам. *Игњ.*

òдјашити, -īм сврш. *в. одјахати.* — Једно момче ... одјашило је било по доктора. *Мил. В.* За њим стаде Адел и одјаши. *Ботић.*

одје-, ек. оде-.

òдјев м (ијек.) песн. *одело, одећа.* — фиг. [Нек] говору твому ... језик мајкин одјев буде. *Прер.*

одједà нпӯт и одједàрēд прил. = одједном **1.** *у исти мах, истовремено.* — Године 1902. добијамо три збирке одједанпут. *Поп. П.* Испијмо сви одједаред. *Шов.* **2.** *изненада, неочекивано.* — Зачу одједанпут с двориштa страховит урлик. *Франг.* Одједаред је зајецао. *Сек.*

одје́дити се, òдјēдīм се сврш. *престати се једити, смирити се. Р-К Реч.*

одјѐднōм прил. = одједанпут. — Осамостаљивање заната ... није извршено ... одједном у свима занатима. *Пов. 2.* Одједном зачујем зујање око ушију. *Петр. М.* Свијет ми је одједном постао тајна. *Селим.*

òдједрити и **одјѐдрити,** -īм сврш. *једрећи отићи, отпловити.* — Хтједе ... одједрити пут Америке. *Војн.*

одјѐздити и **одје́здити,** -īм сврш. *одјахати; отићи, отпутовати.* — Ободе коња и одјезди. *Мат.* Његови другови трком одјездише. *Креш.*

òдјек и **òдјēк** м **1. а.** *поновљен звук при одбијању звучних таласа од какве препреке.* — Забрујали кланци, одјеци се појурили литицама. *Рад. Д.* Јек и одјек откључавања ... врата разлијеже се на све стране. *Креш.* **б.** *ослабљен звук који допире издалека.* — Резигнирана шутња. Одјеци пуцњава у даљини. *Крл.* **2.** фиг. *одраз, израз, огледало чега.* — Висока, чиста литература не мора бити одјек слободног духа. *Матош.* **3.** фиг. *одзив, интересовање.* — Прве позоришне представе ... прошле су скоро без одјека. *ЛМС 1951.*

одје́кати, òдјēчēм несврш. *в. одјекивати.* — Под одјече од поткованих цокула. *Ранк.*

одјеки́вање с *гл. им. од одјекивати.*

одјеки́вати, -èкујēм *несврш. и уч. према одјекнути.*

одје́кнути, òдјēкнēм сврш. **1.** *одговорити одјеком.* — Он завика грлом јуначкијем, сва му гора на глас одјекнула. *НП Вук.* **2. а.** *огласити се звуком, јеком.* — Гурне врхом чизме ... греду, она напијена водом труло одјекне. *Донч.* **б.** *зачути се, разлегнути се.* — У том тренутку ... одјекнуше ... звуци наше химне. *Јонке.* **3.** *дубоко уздахнути, јекнути.* — Кол'ко Фата од срца одјекне, вас јој чардак и кула одзвекне. *НПХ.* **4.** *изазвати, оставити дубок утисак.* — То ће силно одјекнути међу вашим бирачима. *Каш.*

òдјел м = одио.

одјел-, ек. одел-.

òдјелиј, -ā, -ō (ијек.) *који се односи на одио, одјел.* — Казну ћете издржавати ... према кућном реду ... који ће вам објаснити ваш одјелни командант. *Чол.* Успостављен је потребан број одјела ... на челу с одјелним предстојницима. *Ч-М.*

одјелòвити, одјèловīм (ијек.) сврш. необ. *оделотворити.* — Писац по својој имагинацији одјелови роман. *Шим. С.*

одјелотвòрити, -òтворīм, ек. оделотвòрити.

одјељ-, ек. одељ-.

òдјенути (се), -нēм (се), ек. òденути (се).

òдјести[1], òдједēм сврш. **1.** *начети јело, појести део јела. Вук Рј.* **2.** *једући, хранећи се код кога наплатити дуг. Вук Рј.* **3.** *устати од јела, свршити јело. Бак. Реч.*

òдјести[2] **(се),** òдјенēм (се) и òдједēм (се) и **òдјети (се),** òдијēм (се), ек. òдести (се) и òдети (се).

одјеч-, ек. одеч-.

одје́чати, -чīм сврш. *завршити јечање, замукнути после јеке.* — Топ одјечи, лира зазвечи. *Креш.*

òдјугнути, -нēм сврш. *дем. према одјужити.* — Коњ скочи преко огромног одјуглог смета. *Моск.*

òдјужити, -īм сврш. *попустити, ослабити под утицајем јужног ветра (о мразу), почети се топити (о снегу, леду);* исп. објужити и ојужити. — Кад одјужи, цви-

ли водовод жалостиво. *Козарч.* Топао зимски дан, па снег одјужио. *Дом.*

одју́рити, òдјӯрӣм свршено. **1.** *удаљити се јурећи, отрчати; побећи.* — Окорачи коња и одјури трком. *Вес.* Сви су одјурили у великом страху. *Наз.* **2.** *отерати, избацити.* — Не слини ми за оном биџангом! Одјурићу га и ако дође. *Дом.*

òдјутрити (се), -ӣ (се) свршено безл. *настати (о јутру).* — Кад ... одјутри, одлазили [смо] у школу. *Шапч.* Тек што се одјутрило, притисну страшна запара. *Гор.*

одлáгање с *гл. им. од одлагати.*

одлáгати, òдлāжēм *несврш. и уч. према одложити.*

Изр. ~ ногама *премештати се с ноге на ногу (од умора или у нестрпљењу).*

òдлажење с *гл. им. од одлазити.*

òдлаз м необ. *в. одлазак.* — И онда прилаз катедри. И одлаз од ње. *Ћос. Б.*

òдлазак, -аска м **1. а.** *напуштање неког места, одлажење.* — Мати води рачуна о његовом доласку и одласку. *Лаз. Л.* Спремила се као на одлазак. *Огр.* **б.** *почетак пута, полазак.* — На одласку у нови живот, желим вам ... *Неим.* **2.** (некоме) *долазак; посета.* — Свој одлазак к њима ... објашњаваше обичним дружењем. *Лаз. Л.*

òдлазити, -им несврш. **1.** *несврш. и уч. према отићи.* **2.** (коме) *ићи у посете, посећивати кога.* — Зато их они нису ни пуштали да се друже са ... комшијским женама, да им одлазе. *Станк.* **3.** *пружати се, простирати се.* — Од њега одлази пуст ходник. *Ћос. Д.*

òдлазни, -ā, -ō *који се односи на одлажење, одлазак. Бак. Реч.*

òдлазник м *онај који одлази.* — Свак се на свој начин поздрављао с одлазником. *Кал.*

одлајáвати, -àјāвām *несврш. и уч. према одлајати.*

òдлајати, -јēм свршено **1.** *завршити лајање, излајати.* **2.** фиг. пеј. **а.** *одверглати, избрбљати.* — На гимназији [ћу] одлајати оних својих петнаест ... сати на недељу. *Крл.* **б.** *дрско одговорити.* — Стаде прислушкивати што ће јој Ханка за узврат одлајати. *Бен.*

òдлакавити, -им и **одлакáвити,** одлàкāвīм свршено *постати длакав, обрасти длаком.* — Види се да је одлакавио по јамама као ратник. *Крл.*

одлáкнути, òдлāкнēм и **одлàкнути,** òдлакнēм свршено (коме) **1.** *олакшати, смањити терет; ублажити тегобе.* — Морам да одлакнем себи. *Богдан.* **2.** (обично безл., са логичким субјектом у дативу) *осетити олакшање, одахнути.* — Гојку мало одлакну кад остаде сам. *Ранк.* Свима одлакне. *Цес. А.*

одлакну́ће с *олакшање.* — Мишљење [је] одлакнуће од притиска живота. *Књеж. Б.* С малим одлакнућем, у лицу се ... још увијек испољавала брига. *Цес. А.*

одлакшáње с *в. олакшање. Бен. Рј.*

одлàкшати, -ām свршено *в. олакшати.* — Страдалник ... има неодољиву потребу да себи одлакша. *Богдан.* Позвала је, да другима одлакша, двојицу. *Бен.*

одлáмати (се), òдлāмām (се) *несврш. и уч. према одломити (се).*

одландàрати, -ām свршено *одскитати (се), одлутати.* — Ко зна куда је ... Максо одландарао. *Рад. Д.*

òдлāне и **òдлāни** прил. *од прошле године.* — Још одлане Јакша је ђакон. *Андр. И.*

одлàнити, -им свршено покр. *в. одлакнути.* — Све морам рећи, све ... Чини ми се бит ће ми онда лакше, одланит ћу. *Кос.*

одлáнути[1], òдлāнēм и **одлàнути,** òдланēм свршено **1.** *в. одлакнути.* — Сестро моја ... одлани ми тугу. *Змај.* Ја се насмијем и одмах ми одлане. *Сим.* **2.** *умирити, престати (о болу).* — На љуту га метну рану ... бол одлану. *Радич.*

одлàнути[2], òдланēм свршено **1.** *одговорити лануши једном. Р-К Реч.* **2.** фиг. пеј. *дрско одговорити. Р-К Реч.*

òдлāнчити, -им свршено необ. *ослободити ланца; разуздати.* — Раздиру [га] одланчене страсти. *Јов. С.*

одлáхнути, òдлāхнēм и **одлàхнути,** òдлахнēм свршено *в. одлакнути. Вук Рј.*

одлèбдети, -дӣм (ек.) свршено необ. *удаљити се лебдећи, одлелујати.* — Са брегова дан [ће] одлебдети ... небу. *Мас.*

òдлевак, -ēвка, ијек. òдљевак, м зоол. *отвор кроз који кит избацује воду* spiraculum. *Терм. 4.*

одлéвати (се), òдлēвām (се), ијек. одлијèвати (се), несврш. *в. одливати (се).*

одлéгати (се), òдлēжē (се), ијек. одлијèгати (се) *несврш. и уч. према одлегнути (се), одлећи (се).*

одлéгнути, òдлēгнē, ијек. и одлијèгнути, свршено *одјекнути, зачути се.* — У долини ... одлијегну мушки глас. *Вуков.*

~ **се** *одлегнути. Бен. Рј.*

одлèдити, òдледӣм свршено *топлотом ослободити леда, откравити, одмрзнути.* — фиг. Да одледиш круто срце. *Уј.*

~ **се** *отопити се, раскравити се.* — Да птице попадају пјане на одлеђене груде. *Уј.*

одлеђи́вање с *гл. им. од одлеђивати (се).*

одлеђи́вати (се), -ѐђујем (се) *несврш. и уч. према одледити (се).*

одлежа́ва̄ње с *гл. им. од одлежавати.*

одлежа́вати, одлѐжāвам *несврш. и уч. према одлежати.*

одлѐжати, -жӣм сврш. **1.** *провести неко време лежећи болестан, одболовати.* — С тим ће одлежати у болници... два мјесеца. *Јонке.* Волим... да одлежим једно запаљење плућа него једну министарску кризу. *Нуш.* **2.** *провести на издржавању казне, бити у затвору.* — За казну [је] одлежао у самици два тједна. *Крл.* **3.** *дужим стајањем добити бољи укус (о вину, ракији).* *Деан. Рј.*

одлелу̀јати, -а̄м сврш. *лелујајући отићи, одлепршати.* — Опет је одлелујала... одмичући брзо. *Андр. И.*

о̀длемити, -ӣм сврш. варв. *скинути, одвојити лем с онога што је спојено лемом, одлепити. Р-К Реч.*

о̀дленствовати, -вујем и **одленствò-вати,** одлѐнствујем (ек.) сврш. *провести у ленчарењу, ленствовању; одстранити (умор) ленствујући.* — Жељан сам био да... одленствујем сав нагомилан умор. *Рад. Д.*

одлѐпача, ијек. одљѐпача, ж агр. *воћка (бресква, шљива) којој се коштица лако одваја од меса плода. Р-К Реч.*

одлѐпити, òдлēпӣм, ијек. одлијѐпити, сврш. *скинути нешто што је залепљено; одвојити:* ~ марку. — фиг. Згради је објема рукама... и покуша је одлијепити од себе. *Божић.*

~ **се 1.** *одвојити се, отпасти.* — Кожа се одлепила од прстију. *Дед. В.* **2.** фиг. *одвојити се, удаљити се.* — Нису хтели да се одлепе од границе. *Пер.* Не може се одлијепити од слике. *Божић.*

одлепљи́вати (се), одлѐпљујем (се), ијек. одљепљи́вати (се) *несврш. и уч. према одлепити (се).*

одлепр̀шати, -а̄м сврш. *лепршајући удаљити се.* — фиг. Сва блажена и поносна... одлепрша кући. *Маш.* Одлепрша некуд, босонога. *Пол. 1958.*

о̀длет м *почетак одлетања. Бен. Рј.*

одле́тање, ијек. одлијѐтање, с *гл. им. од одлетати.*

одле́тати, òдлēтӣм, ијек. одлијѐтати *несврш. и уч. према одлетети.*

одлѐтети, -тӣм, ијек. одлѐтјети, сврш. **1. а.** *летећи отићи, удаљити се.* — фиг. Кћери моја... што одлете, ластавице? *Кош.* Далеко одлетјеше млади дани. *Тад.* **б.** *отрчати, одјурити.* — Закреше ханџаром и одлети бијесан даље. *Шимун.* **2.** фиг. *бити смењен с положаја; изгубити службу.* — Смениће га сигурно. — Мо̀ре, не само њега, одлетеће и командант. *Јак.* **3.** *при брзом покрету отпасти, откинути се.* — Одлети му и штит од руке. *М-И.*

одлѐтјети, -тӣм, ек. одлѐтети.

одле́ћи (се) и **о̀длēћи** (се), òдлēгнē (се) сврш. *в. одлегнути (се).*

одлѝбати, -а̄м сврш. покр. **1.** *одлити (I).* *Вук Рј.* **2.** *олакшати. Вук Рј.*

о̀длив, ијек. и òдљев, м **1.** *пролаз водене масе, одливање, отицање.* — Воде из оних језера... нигде никојега одлива немају. *М 1867.* У дијелу Бачке и Барање... је отешчан одљев воде. *Обз. 1932.* **2.** *опадање, осипање, смањење.* — Одљев радне снаге... спречавао је неко вријеме стварање незапослене армије пролетеријата. *ОП 2.* **3.** *осека.* — Кретање воде (таласи, прилив и одлив)... обурвава морске обале. *Петр. М.* **4.** (крви) *истицање крви, крвављење, крварење.* — Умире Шепин син. Одлив крви. *Ољ.* **5. а.** *предмет, фигура начињена ливењем одговарајуће масе у калупе; излivена копија модела, одливак (б).* — На огромном ормару... стајао је садрени одљев Правде. *Крл.* Конзерватори-сликари... праве одливе разних предмета из преисторије и антике. *Пол. 1959.* **б.** *одливак; лив.* — Леваонице... нису испоручиле планиране одљеве. *ПИ 1950.* **в.** *производња ливених предмета; ливење:* ~ звона, ~ топова.

о̀дливак, -ивка, ијек. и òдљевак, м **а.** *метални предмет одређеног облика добивен ливењем;* исп. лити (3). — Уложили су [ливци]... много напора да повећају број одливака потребних нашој привреди. *Пол. 1950.* **б.** *одлив (5а).* — Страдање и грижа се употпуњује као калуп и његов одљевак. *Андр. И.*

одли́вати (се), òдлӣвам се, ијек. и одлијѐвати се, *несврш. и уч. према одлити (се).*

о̀дливнӣк м *отвор за одливање, цев за отицање. Р-К Реч.*

одлије-, ек. одле-.

одлијѐнити се, òдлијенӣм се (ијек.) сврш. *престати бити лењ, одвићи се ленствовања.* — Ја бих дјецу боље пазила... и она би се можда одлијенила. *Божић.*

о̀длӣк м *одраз лика, одражен лик.* — Нек се свуда свети име твоје... ситан одлик силног бића твога. *Хар.*

о̀длика[1] ж **1.** *оно чиме се неко или нешто издваја, истиче, карактеристична особина; позитивна особина.* — Укус је главна одлика ваљане критике. *Матош.* Приповетка »У добри час хајдуци« ... и поред својих несумњивих одлика, заостаје... за приповетком »Све ће то народ позлатити«. *Глиг.* **2. а.** *похвала, признање.* — Ако је то за вас била непријатност, немате право да

ме прекоревате; ако ли беше одлика, онда је ... била једина. *Цар М.* **б.** *одликовање, орден.* — Ви ћете ... убрати силне ловоре и сјајне царске одлике. *Шен.* **3.** *одлична оцена успеха.* — Сва четири разреда пучке школе свршио [је] с одликом. *Кол.* **4.** биол. *варијетет, подврста.* — Расе домаћих животиња и одлике културних биљака [су] различити типови као и врсте у ... природи. *НЕ.*

о̀длика² ж покр. **1.** заст. *новац којим се искупљивала одговорност за убиство (у крвној освети), крвнина. Вук Рј.* **2.** *одрицање од некога, одбацивање некога.* — Од млетачке владе, мјести помоћи и заштите, дочеках одмоћ и одлику. *Љуб.*

одли̏кāш, -а́ша м *ученик који има одличне оцене, који је постигао одличан успех.* — Положио [сам] испит зрелости и то одликаш испред свију. *Петр. В.* Свршио [је] пјешачку кадетску школу као одликаш. *Крл.*

одликà̏шица ж *одлична ученица.* — Оне су одликашице, а ја тек врло добар. *Пол. 1958.*

о̀дликовање с *гл. им. од одликовати (се).*

одликовáње с **1.** *посебан знак који се некоме даје (обично од шефа државе) као признање за посебне заслуге (војне или грађанске), орден, медаља.* — Старац ... је носио два војничка одликовања. *Тур.* **2.** заст. *изузетна пажња, почаст.* — Свуда га [Његоша] са особитим одликовањем сусретају. *Нен. Љ.*

одликовáње с ир. *одликовање (1).* — Хтио је бити војник, али ... увијек с неком ... претензијом да ... исплива ... покоје одликовање. *Божић.*

о̀дликовати, -кујēм сврш. и несврш. **1.** *да(ва)ти, доделити, додељивати коме одликовање, орден.* — Са највећим уживањем ... прича ... како ће бити одликован орденом са мачевима. *Вас.* **2.** *указ(ив)ати коме посебну пажњу, поштовање; ода(ва)ти признање.* — Она ме од свију највише одликоваше, са мном се ... радо забављала. *Шапч.* Њихову дјецу одликовао [је] високим почастима. *Креш.* **3.** *издвојити, издвајати, истаћи, истицати; карактерисати.* — Највише га одликоваше од друге дјеце његова тврда воља. *Мат.* Надимак ... је одликовао господина Мартина. *Креш.*

~ **се а.** *истаћи се, истицати се, издвојити се, издвајати се неком особином; разликовати се.* — Ја сам се одликовао присебношћу. *Вас.* У њему [је] све оно чим се њихово село одликује од свих других мјеста. *Тур.* **б.** *постићи одличан успех у учењу.* — Био је уредан ђак и успео чак да се одликује. *Јов. С.*

о̀длити, о̀длијēм сврш. **1.** *лијући одвојити, одузети мало од неке течности, одасути.* — фиг Осетио је да је одлио мало горчине из душе. *Нуш.* **2.** *начинити, направити одлив, одливак, излити.* — Тај криминални тип буде одливен у бронцу. *Крл.*

~ **се** *отећи, излити се.* — У ту празнину нахрупи јека Злоречице. Па и она спласну, као да се одли некуд. *Вуков.*

о̀дличан, -чна, -чно **1. а.** *који се истиче најбољим особинама, изврстан, изванредан:* ~ стручњак, ~ педагог, ~ књига. **б.** *чије је знање оцењено највишом оценом:* ~ ђак, ~ студент. **2.** *веома цењен, угледан.* — Ниже [га] опет у друштву све самих одличних људи. *Срем.* Ја сам мајорица, дакле ... одличнија госпођа. *Новак.*

о̀дличије с арх. **1.** *одличје, одликовање.* — Од непријатеља је понео неколико рана, а од својих неколико одличија. *Срем.* **2.** *углед.* — Онда није било другога господства кроме [осим] бити кнез ... а и пандур имао је неко мало одличије. *Нен. М.*

о̀дличит, -а, -о *који се разликује од других; особит, нарочит.* — За женика [је] било особито одело, од свију осталих одличито. *Ђорђ.*

одли̏чити се, о̀длйчӣм се сврш. покр. *одрећи се; одвојити се.* — Рођаци и братственици кривца не потпадају под освету ако је кривац прије злочина био формално одличен од својте. *Рј. А.* А чифчији било је препоручено ... да право мјери и дијели, да се ови Турци одличе од зулумћара. *Миљ.*

о̀длйчје и **о̀дличје** с рус. **1.** *знак одликовања, орден.* — Имам одличје за храброст. *Јевт.* **2.** *посебно обележје, одлика.* — Та оаза међу зијем подаје дому чишћи и пријазнији вид и неко одличје. *Драж.*

о̀дличнӣк м *угледан, виђен човек; човек на високом положају, достојанственик.* — Ту су сједили сами одличници народа. *Ђал.*

о̀длично прил. *на одличан начин, изврсно, особито.* — У једној кући ... одлично нас примају. *Ђон.*

о̀дличнӧ̄ст, -ости ж *особина онога који је одличан, онога што је одлично.* — Врсност и одличност у композицији ... је баласт његова сликарства. *Баб.*

о̀дличњāк м *в. одличник.* — Фукара тамо слабо кад и доспијева, а одличњаци се на њ ... не обазиру. *Драж.*

о̀длӧгоровати, -рујēм сврш. *провести неко време логорујући; сместити се у логоре.* — Војска је одлогоровала. Одмарају се батаљони од дуга пута. *Вуј.*

одло̀жити, о̀дложӣм сврш. **1.** *одгодити.* — Одложите ту причу за сутра. *Јак.*

Одложио [је] свој пут. *Бег.* **2.** *ставити на страну, спустити, оставити, положити.* — Он одложи ранац и устаде. *Лал.* Почео [сам] нарицати тек кад је одложио шибу. *Хорв.* **3.** *скинути, свући (горњу одећу).* — Најприје нас одведе у своју собу да одложимо зимске капуте. *Ђал.* **4.** покр. (ватру) *наложити, потпалити.* — Нана устаде и одложи ватру ... па седосмо код огњишта. *Вес.* **5.** заст. *пренети неку дужност на кога.* — Одложи све на њега да он ради како зна. *Вук.*

òдлòкати, òдлочём сврш. **1.** *лочући отпити.* **2.** *подрити, подлокати, одронити обалу (о текућој води).* *Бен. Рј.*

òдлом м *лом, одламање, откидање.* — Одломи и урушења посљедице су дјеловања огромних сила. *З-Г.*

òдломак, -ōмка м **1.** *комад одломљен од нечега, парче.* — Пред одломком огледала пажљиво ... разгледа своје лице. *Моск.* фиг. Одломци разговора ... допирали су до њих. *Торб.* **2. а.** *саставни део неке цјелине, детаљ.* — »Хрватски бог Марс« ... најимпресивнија прозна књига Мирослава Крлеже, пуна је драмских реалистичких одломака. *Матк.* **б.** *део, фрагменат.* — То [су] ... остаци ... глагољских рукописа, који су нам се иначе сачували само у каснијим преписима, нешто у одломцима. *Комб.* **3.** покр. *рукавац, отока (реке).* — На дневном реду [је] ... уређење потока »Дочине«, одломка Дражице. *Ћип.* **4.** покр. *део који је припао некоме при деоби, деоница.* — Јеси ли га ухватио у шуми, у вашем одломку. *Ћип.*

òдломина ж *одломак, комад; гомила поломљеног, порушеног материјала.* — У одломини хладнога камена успламтјела би ... луч поезије. *Ков. А.* Распала се и стара ђаковачка градина, сориле се куле, па својим одломинама препуниле ... опкопе. *Торд.*

одлòмити, òдломīм (трп. прид. òдломљен) сврш. *ломећи одвојити од нечега.* — Одломи комад проје. *Вес.* Путем одломи снажну грану. *Бен.*

~ **се** *отпасти, откинути се.* — Ја нисам одломио [наслон дивана] ... одломио се сам. *Глиш.*

одлòмчина м *аугм. од одломак.* — До балчака сабље догонише, побацаше њине одломчине. *Вук Рј.*

одлýбити, òдлýбīм (трп. прид. òдлýбљен) сврш. *одвојити луб, кору, ољуштити.* — Кора од младице може [се] одвојити (одлубити). *Тод.*

~ **се** *одвојити се, отпасти; ољуштити се.* — Одлуби се на храсту стара кора. *Макс.* Стара ... лимузина с блатобранима одлубљеног лака ... је прилазила. *Божић.*

одлýбљив, -а, -о *који се лако може одлубити, одвојити, одвојљив.* *Р-К Реч.*

одлýбљивати (се), -ýбљујēм (се) *несврш. и уч. према одлубити (се).*

òдлука ж **1. а.** *чврста намера, коначно решење.* — Узео у главу нову одлуку: да прода кућу. *Сек.* **б.** *резултат договора, закључак.* — Створена је ... одлука да се та вечера одржи. *Кол.* **в.** *решење власти, наредба.* — Било је ту ... одлука од жупанијске области и земаљске владе. *Коз. Ј.* Још очекујем одлуку да ли треба да пођем или да останем. *Поп. Ј.* **2.** *пресудан догађај; исход, свршетак.* — Примичемо се одлуци: хоће ли се или не успешно свршити пребацивање преко Неретве. *Дед. В.* Прије [ћемо се] вратити драгим обитељима ... што прије доће до одлуке на бојном пољу. *Јонке.* **3.** *одлучност, решеност.* — Из ока јој сијеваше нека стална одлука. *Ков. А.*

Изр. ~ је пала разг. *одлучено је, решено је.*

òдлумати, -ām сврш. покр. *в. одлутати.* *Бен. Рј.*

одлýњати, òдлўњām сврш. *луњајући отићи, одлутати.* — Стари Јовандекин пас ... одлуња. *Ћоп.* Умрла му мати зарана а отац ... одлуња у свијет. *Гор.*

~ **се** *одлуњати.* *Р-К Реч.*

одлýпати, òдлўпām сврш. **1.** *извршити, завршити лупање.* — Одлупај јутром и вечером, па квит. *Ранк.* **2.** *удаљити се с лупом.* — Задрнда нешто ... и одлупа наниже. *Ћоп.* **3.** *лупајући одбити, одвалити.* *Бак. Реч.*

одлупúвати, -ўпујēм несврш. *одјекивати.* — У лубањи безбројна звоњава одлупује у сљепоочнице. *Уј.*

одлýпити, òдлўпīм сврш. *одлубити, откинути.* — На мачеве, дакле ... Распориш трбух, одлупиш нос. *Ков. А.*

~ **се** *откинути се, отпасти.* — На неким се мјестима позлата одлупила. *Шов.* фиг. Од жалости одлупило ми се срце па онако тумара у грудима. *Ћос. Д.*

одлупљúвање с *гл. им. од одлупљивати (се).*

одлупљúвати (се), -ўпљујēм (се) *несврш. и уч. према одлупити (се).*

одлýтати, òдлўтām сврш. *лутајући отићи, одскитати, отумарати.* — Одлутала и моја керуша. *Сек.* фиг. Онда одлута мишљу. *Божић.*

òдлучак, -чка м заст. *в. одлука.* *Р-К Реч.*

òдлучан и **òдлучан,** -чна, -чно **1. а.** *чврст у одлукама, непоколебљив.* — Поново

[је] застао ... још увијек одлучан да се неће мијешати у ту ствар. *Грг.* **б.** *чврст, оштар, енергичан.* — Одлучан тон [је] ... мога такмаца уверио да не мислим попуштати. *Цар М.* **2.** *одлучујући, пресудан*: ~ битка. — Час је био напет и одлучан. *Козарч.* **3.** необ. *несумњив, недвосмислен, очигледан.* — Равнотежа међу њима није поремећена због њихове лепоте према одлучној ружноћи бележникове Маце. *Петр. В.*

одлу́чење с *одвајање; искључење*: ~ од цркве.

одлу́чив, -а, -о *одлучан, одлучујући.* — Не би л' враг јој у хип одлучиви оца или другог звао у помоћ. *Бог.*

одлучи́ва̏ње с *гл. им. од одлучивати (се).*

одлучи́вати (се), -у̏чујём (се) *несврш. и уч. према одлучити (се).*

одлу́чити[1], ȍдлучȉм сврш. **1. а.** *донети одлуку, решити се на нешто.* — Оштром свијести одлучих да бројим. *Гор.* **б.** *закључити, решити.* — Судбина »Рада« била је одлучена ... лист је престао излазити. *Скерл.* **2.** (што) *бити пресудан за нешто, решити коначан исход.* — Мој научни рад одлучио је моју судбину. *Сек.* Изгледа да је борбу одлучио за себе. *Бат.* **3.** (некога) *утицати на кога при доношењу одлуке, определити, навести, приволети.* — Мартовски метежи одлучили су краља да с уставном применом похита. *Јов. С.*

~ **се 1.** *одлучити (1).* — Миркец се најзад одлучио и пре десетак дана стигао је у Бихаћ. *Дед. В.* **2.** *од више могућности изабрати једну, определити се.* — Размишљао [је] на што да се одлучи. *Шов.*

одлу́чити[2], ȍдлучȉм сврш. *издвојити, одвојити, оделити.* — Ја бих одлучио прашчиће од крмача. *Вас.* Ја ћу одмах доћи, само док одлучим ове непотребне ствари. *Крањч. Стј.*

~ **се** *одвојити се.* — Појединац се одлучио од цјелине и постао самосталан. *Баз.*

одлу́чљив, -а, -о *који се лако, брзо одлучује. Р-К Реч.*

одлу́чљивȍст, -ости ж *особина онога који је одлучљив.*

ȍдлучио и **ȍдлучно** прил. **1. а.** *на одлучан начин, енергично.* — Управитељ ... [је] одлучно ... отклонио да испразни просторије. *Крањч. Стј.* **б.** *јасно, изразито, сигурно.* — Ово су опште црте појединих ступњева ... који се не могу одлучно један од другог разликовати. *Жуј.* **2.** *одлучујуће, пресудно.* — Није одлучно тко што вели, него што вели. *Мј. 1926.*

ȍдлучнȍст и **ȍдлучнȍст,** -ости ж *особина онога који је одлучан, онога што је одлучно; енергичност, непоколебљивост.* — Одлучност се одмах изгуби у сумњама. *Кал.*

одлу́чујȕће прил. *на одлучујући начин, пресудно.* — Организације Савеза комуниста ... одлучујуће су деловале на успешан развитак социјализма. *Пол. 1959.*

одлу́чујȕћи, -ā, -ē *који одлучује, од кога зависи исход, пресудан.* — Предосећамо да ће се догодити нешто важно, одлучујуће. *Јак.* Природна средина има одлучујућу улогу у формирању друштва. *ОГ 4.*

ȍдљев, ек. ȍдлив.

ȍдљевак, -ēвка, ек. ȍдлевак.

одљȅп-, ек. одлèп-.

одљескива̏ти (се), -èскујём (се) (ијек.) несврш. *в. одблескивати (се).* — Иза њега се раскрилио двоглави орао над којим је лебдјела, одљескујући се ... царска круна. *Десн.*

одљу́бити се, ȍдљубȉм се сврш. необ. *престати волети кога, престати бити заљубљен.* — Ја сам се неповратно заљубио ... ја више овако не могу ... Па, одљуби се — саветовасмо му. *Б 1958.*

ȍдљуд м *онај који је отпао од друштва, нечовек, нитков, гад.* — Што се позавађа са целим светом и поста одљуд? *Вес.*

ȍдљудан, -дна, -дно покр. *недружеван, недруштвен; одвратан.* — У Босни [је] све насуро и одљу́дно. *Павл.*

одљу́дити се, ȍдљȕдȉм се (трп. прид. ȍдљȕђен) сврш. *постати одљуд, отпадник од друштва, омрзнути људе.* — »Шта ће ми срце — мени треба злата«, те речи најбоље карактеришу посувраћену и одљуђену средину против које се окомио Змај. *НК 1946.*

одљу́љати, ȍдљȕљām сврш. *подићи, одњеговати, одгојити од најранијег детињства.* — За тобом ми је душа жалила, кô да одљуљан бех на крилу твом. *Мас.*

~ **се** *бити одњегован, одгојен, израсти.* — Одбили смо се од колевке своје ... где смо се одљуљали. *Ад.*

ȍдљумати, -ām сврш. *љуљајући отићи, удаљити се полагано, тромо, уморно.* — Пође у Стамбол и превезосмо га на скели, одљума на оном коњу. *Андр. И.*

ȍдљусак, -ска м **1.** *оно што се одљуснуло, одвојило као љуска од чега; ивер. Вук Рј.* **2.** *комад зуба који остане у вилици, шкрботина, шкрбина. Вук Рј.*

одљуска́вати (се), -ȕскāвām (се) и **одљуски́вати (се),** -ȕскујём (се) *несврш. и уч. према одљуснути (се).*

ȍдљуснути, -нём сврш. *одвојити, одлупити, скинути (љуску, кору).* — фиг. Треба да се роди момак који ће умети одљуснути кору туђинских слојева, што се таложе у правом нам народном карактеру. *Ад.*

~ **се** *одвојити се, отпасти (о љусци, кори).* — Пронађе [лептир] на дрвећу пукотине, нарочито између одљуснуте коре, па у њих унаша ... своја јаја. *Тод.* фиг. Ти његови ... људи нешто учинили и научили, да су се неравним шарањем свračијих ногу по дописницама једва од неписмености одљуснули. *КН 1956.*

ȍдљуспати се, -ā се сврш. *одвојити се у виду љуспица, листова, листића. Р-К Реч.*

одљу́тити се, ȍдљȕтīм се сврш. *престати бити љут, одједити се, одобровољити се.* — Био је он човјек ... отржит у ријечима, полаган да се разљути и брз да се одљути. *Вел.*

одљу́ћивати се, -ȕћујēм се *несврш. и уч. према одљутити се.*

одљу́штити, ȍдљȕштīм сврш. *љуштећи скинути, одвојити, откинути.* — Лећа није искочила, морао ју је вадити, а како је била прирасла, морао ју је одљуштити. *Шкреб.*

ȍдмā *в. одмах*[1].

одмáгāње с *гл. им. од одмагати.*

одмáгати, ȍдмāжēм *несврш. и уч. према одмоћи.*

одмàгāч, -áча м *онај који одмаже, који омета некога да обави, уради нешто. Р-К Реч.*

одмаглѝјати, -ām сврш. необ. *в. одмаглити.* — Још сам ти ... говорила да добру књигу можеш написати и код куће ... али ти ниси послушао, већ си надигао реп и одмаглијао тамо. *Ољ.*

одмàглити, ȍдмаглīм сврш. разг. *отићи брзо, побећи, изгубити се.* — Дјеца су одмаглила у школу, која се налази далеко. *Ћоп.* Спискао [јој] уштеђевине ... и одмаглио. *Десн.*

ȍдмазда ж *освета, казна за учињено дело, противмера, репресалија.* — Њемачки окупатори [су] за одмазду вјешали на Теразијама. *Ч-М.* Бити заборављен, то је најсвирепија одмазда смрти над животом. *Дуч.*

ȍдмаздити[1], -ȋм сврш. необ. *одмаглити, одјурити.* — Коњ и не помеђући скока одмазди даље без свог господара. *Мул.*

одмáздити, ȍдмāздīм и **ȍдмаздити**[2], -ȋм сврш. *извршити одмазду, осветити (кога или што); осветити се због чега.* — Они ће ми одмаздити мојом главом влашке главе. *Маж. И.* За часак само ... промишљаше како да одмазди увреду. *Нуш.*

ȍдмаздни, -ā, -ō *који се односи на одмазду. Прав.*

ȍдмā̀јчити се, -ȋм се сврш. необ. *одвојити се од мајке, изићи испод мајчиног старања.* — Још је дијете! ... Сад се одмајчио. Колико има година? Свега деветнаест. *Вуј.*

ȍдмак и ȍдмак м **1.** *удаљеност, растојање, размак (у простору или времену).* — Слуге ... на приличан одмак слијеђаху свога господара. *Шен.* Неколико пута, у одмацима ... покуца на ... врата. *Ћип.* **2.** покр. *одлагање, одгађање.* — Један рече: »Ваистину сутра, није већ чекања ни одмака.« *Љуб.* **3.** необ. *измак, свршетак, крај.* — Воде, љуте воде трзаве ми душе, ниште дивље воде на одмаку зиме. *Уј.*

ȍдмакао, одмàкла и ȍдмакла, одмàкло и ȍдмакло **1.** *р. прид. од одмакнути, одмаћи (се).* **2.** у изразу: одмакле године *старије године, старост.* — Ја им [конгресима] се као човјек у одмаклим годинама веома радујем. *Назор.* Висок, жилав ... и поред одмаклих година ... оштра погледа. *Андр. И.*

одмàкнути, одмàћи и **ȍдмаћи,** ȍдмакнēм (имп. одмàкни; аор. 2. и 3. л. ȍдмакнȕ, одмáче и ȍдмаче; прил. пр. одмàкнȕв(ши), одмàкāв(ши) и ȍдмакāв(ши); р. прид. одмàкнуо, -ула, -уло и ȍдмакао, одмàкла и ȍдмакла, -ло) сврш. **1.** *помакнути, померити на веће одстојање, размак, измакнути, удаљити, отклонити.* — Одмакне их [новине] држећи их у левој руци и гледа их из даљине. *Лаз. Л.* фиг. Зато одмакне разговор с опасних ствари. *Михољ.* **2. а.** *отићи, удаљити се.* — Тек одмакосмо од куће, а дотрча неколико јагањаца пред нас. *Вес.* Клефелд одмакну брзим кораком. *Шен.* **б.** *подићи се високо (о небеским телима).* — Сунце је одмакло, грије, али нема припеке. *Ћип.* **в.** *изаћи напред, развити се, испредњачити.* — Европа [је] већ далеко одмакла од својих почетака и развила већ највеће концепције будућности. *КР 1924.* **г.** *у приличној мери проћи, протећи (о времену).* — Сјели, разговорили се, а ноћ часом одмакла. *Вел.* **3.** покр. *одгодити, одложити нешто, причекати с нечим.* — Одмакну испросом док се мањуха дома поврати, с мужем поразговори и пасторку к удаји наведе. *Љуб.*

~ **се 1.** *помакнути се на веће одстојање, размак од кога или чега, удаљити се.* — Шапћу један другоме на уво, а затим би се одмакнули један од другог. *Дом.* фиг. Ако сам се знатно одмакнуо ... од досадашњих ... схема ... нигдје нисам од-

ступио без ваљаних разлога. *Водн.* **2.** *в. одмакнути (2в).* — Испоредити његов »социјализам« само са социјализмом Старчевићевог савременика Марковића, како се далеко од овога одмакао наш пролетаријат. *КР 1924.* **3.** заст. *одрећи се чега, напустити.* — Кад би наши људи видели мој обитељски живот, дигли би на ме куку и мотику што сам се одмакао старих, злих обичаја. *О-А.*

о̀дмалена и **одмалѐна** прил. *од детињства, измалена.* — Деца . . . се одмалена упућују у радове. *Ђурић.* Ту [је] живио одмалена. *Креш.*

одма́лити, о̀дмāлӣм сврш. необ. *з. омалити.* — Кад неко има сувише крви, онда му пијавице стављају да одмале. *Ћос. Д.*

о̀дмалопрѐ, ијек. о̀дмалоприје, прил. *од пре неколико тренутака, одскора. Прав.*

о̀дмалоприје, ек. о̀дмалопрѐ.

о̀дмама ж необ. *одвајање, одвођење, завођење помоћу мамљења, одмамљивање.* — Познајеш ли чине од омразе и знадеш ли чине од одмаме? *Ботић.*

одма́мити, о̀дмāмӣм сврш. *мамећи одвести, одвући*: ~ животињу. — фиг. Често ме је прољеће одмамило из града у планину. *Козарч.* Државне повластице остале су још једино средство да се домаћи капитал одмами из зајмодавних послова у индустријска предузећа. *Јов. С.*

одмамљи́вати, -а̀мљујēм *несврш. и уч. према одмамити.*

одмà̀ндалити, -ӣм сврш. *подићи, скинути мандал, отворити (врата).* — Скочи . . . полако, одмандали врата и изађе у ноћ. *Мил. В.*

одмандаљи́вати, -а̀љујēм *несврш. и уч. према одмандалити.*

одма́нути *в. одмахнути.*

одма́ралӣште и одмà̀ралӣште с *зграда или насеље (често уз море, језеро или у планини) где се проводи одмор (обично са целом опскрбом).* — Блага клима и суптропска вегетација омогућила је да се овдје развију многа одмаралишта и љетовалишта. *ЕГ 2.*

одма́рā̀ње с *гл. им. од одмарати (се).*

одма́рати (се), о̀дмāрām (се) *несврш. и уч. према одморити (се).*

одмà̀рача ж ков. заст. *столица која служи за одмарање.* — Крцун га затече на одмарачи, сјетна, замишљена. *Мат.*

одмаршѝрати, -а̀ршӣрām сврш. **а.** *марширајући отићи.* — Чета одмаршира даље. *Марк. М.* **б.** *брзим кораком отићи.* — Весело [је] одмарширао у Велико Гнијездо. *Кол.*

о̀дмаршовати, -шујēм сврш. *одмарширати.* — Бригада одмаршова на Кочане. *Лаз. М.*

одма́стити, о̀дмāстӣм сврш. необ. *узвратити злом за зло, осветити се, одмаздити.* — Видјет ћете већ како ћу вам одмастити за будалаштину и дрскост. *Вел.*

одма́тā̀ње с *гл. им. од одматати (се).*

одма́тати (се), о̀дмāтām (се) несврш. *в. одмотавати (се).* — Два радника . . . одматала су коњаника, да би се та . . . личност приказала . . . гостима у империјалном сјају и ренесанској љепоти. *Крл.*

одмà̀ћи (се) и **о̀дмаћи (се)** = одмакнути (се).

о̀дмāх[1] прил. **1.** *овог часа, истог тренутка, сместа; врло брзо, ускоро.* — Чим сам попио, одмах изађем. *Лаз. Л.* Хоћете ли скоро? . . . Одмах ће десет [сати]. *Крањч. Стј.* **2.** *непосредно уз нешто, сасвим близу (просторно).* — Одмах до капије прагови су стражарнице. *Цес. А.*

о̀дмāх[2] м необ. *покрет одмахивања, одстрањивања, уклањања.* — За све то [бећарски нехај] има само један смијешак с висока, један лијени и немарни одмах руком. *Коз. И.*

о̀дмāха прил. заст. *в. одмах*[1]. — Кад глас пуче у наше крајеве да цар дође међу Црногорце, одмаха га ја к себи позови. *Њег.* Кадија са стражарима одмаха нека иде тражити га около. *Прер.*

одмахѝвā̀ње с *гл. им. од одмахивати (се).*

одмахѝвати, -а̀хујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према одмахнути.* **2. а.** *замахивати; одбациватинешто у страну (замахом, трзајем).* — Да би издувао срџбу, претрчавао је басамаке одмахујући оном крајном, хромом ногом. *Андр. И.* **б.** *потискивати, гурати, одгуривати.* — Било је то као код дјеце: из шале се гуркају и . . . мало-помало — загрију се, кивно одмахују једно другога. *Вуков.* **3.** *давати знак махањем руке (при поздрављању).* — Руке, којима се одмахују поздрави и одашиљу пољупци. *Мар.*

~ се 1. *неким покретом, замахом изражавати неслагање, неодобравање, одбијање.* — Лука, јеси ли ваљано размислио што ти је наређено? . . . Лука једе даље и одмахује се жлицом од . . . равнатеља. *Вел.* **2.** *одбијати се.* — фиг. Чим се бијаше она родила, окупале је виле у омаји, те се од ње свако зло одмахивало као вода од млина. *Брл.*

одма́хнути, о̀дмāхнēм сврш. *махањем, покретом руке или главе или слегањем рамена изразити неслагање, непознавање, помиреност или сл.* — Ако ћу плаћати тамо, плаћам и овде! . . . Дада само одмахну раменима, а

ћути. *Вукић.* Пропирила му је главом мисао да је најбоље на све одмахнути руком. *Јонке.*

ȍдмашити, -ȋм и **одмáшити,** ȍдмāшīм свршн **1.** *одсећи, одрубити јаким замахом.* — Славну краљу Владиславу русу главу одмашише. *Рј. А.* **2.** *одмаћи, удаљити се.* — Дадох ногама крила ... Одмашим већ подалеко кад ... чујем за собом коњски топот. *Матош.* фиг. Кад бијаху Мађари на неправедну путу далеко одмашили ... сплетена је ... нова замка за народе на истоку Европе. *Старч.*

одмеђȉвати, -ȅђујēм несврш. необ. *уклањати међу, границу. Прав.*

ȍдмекнути, -нēм и **одмȅкшати,** -ām свршн. **1.** *постати мек, омекшати, смекшати, размекшати се.* — Бурад треба изнијети из коморе и одваљати до језера да одмекну. *Бен.* **2.** фиг. *разнежити се, бити ганут нечим.* — И Црногорци одмекну кад сестра покајница оплакује брата. *Цвиј.* Његово [је] срце ... одмекшало. *Гор.*

~ **се** *в. одмекнути, одмекшати.* — У том се и Јова одмекшао и нашао да је данашњи свет ... пакостан. *Срем.*

ȍдмена, ијек. ȍдмјена, ж **а.** *онај (оно) што долази као смена, замена у вршењу посла, дужности.* — Две хиљаде војника зацело нису били никаква одмена за наше заморене трупе. *Јов. С.* Ја хоћу да имам снаху, мени одмјену, а кући ослон. *Цар Е.* **б.** *промена, измена.* — Био је то неки марш, нека туђа арија ... која се катkада, за одмену, свира на сеоским забавама. *Петр. Б.* **в.** *узврат, враћање истом мером.* — Многи од њих мрзио ме за неправо, а и ја њих за одмјену, мрзих, боже, као ђаво. *В 1885.*

ȍдменȉк, ијек. ȍдмјенȉк, м *одмена (а).* — Бан [је] рад о своме врату носити то тешко бреме без одмора и одмјеника. *Љуб.*

одмéнити, ȍдмēнīм, ијек. одмијȅнити, свршн. *заменити, сменити у вршењу посла, дужности.* — Ја бих руке твоје мајке одменила, поштовала. *Макс.* Тко од нас на мегдану падне, нек' га млађа одмијене браћа. *Вел.*

~ **се** уз. повр. *заменити, сменити један другога на каквој дужности, каквом послу и сл.* — Тко је увео старашство у наш манастир — не могу да кажем, али у њему су се већ одмијенили три старца. *Л-К.*

ȍдменица, ијек. ȍдмјеница, ж *дем. и хип. од одмена (а); одмена уопште (о женској особи).* — Ето, мати, наше невјестице, ето тебе твоје одмјенице. *НПХ.*

одмењȉвање, ијек. одмјењȉвање, с *гл. им. од одмењивати (се).*

одмењȉвати, -ењујēм, ијек. одмјењȉвати *несврш. и уч. према одменити.*

~ **се** уз. повр. **1.** *несврш. и уч. према одменити се.* **2.** *смењивати се узајамно с чим другим, измењивати се.* — Има очи у којима се чудно одмењује тама са сијањем. *Сек.*

ȍдмера, ијек. ȍдмјера, ж *мерење, премеравање, одмеравање. Рј. А.*

одмерáвање, ијек. одмјерáвање, с *гл. им. од одмеравати (се).*

одмерáвати (се), -èрāвām (се), ијек. одмјерáвати (се) = одмеривати (се) *несврш. и уч. према одмерити (се).*

одмéрати (се), ȍдмērām (се), ијек. одмјéрати (се), несврш. *в. одмеравати (се).* — Разгледао [је] гломазну бомбу ... одмјерао јој на длану тежину. *Ћоп.* Примаче [се] кћери ... и изрече лагано, одмјерајући сваку ријеч ... *Мат.*

ȍдмерен, -а, -о, ијек. ȍдмјерен **1.** *трп. прид. од одмерити.* **2.** *равномеран, уједначен.* — Одмјереним се корацима упутио равно. *Хорв.* **3.** *уравнотежен, сталожен, трезвен, уздржљив.* — То је био ... човек ... одмереног држања. *Андр. И.*

ȍдмерено, ијек. ȍдмјерено, прил. **1.** *равномерно, уједначено.* — Вода тече и одмјерено се ваља усред ноћи. *Шов.* **2.** *уздржљиво, сталожено, трезвено.* — Данило — одмерено и као стена: То потомци траже. *Бој.*

ȍдмеренȏст, -ости, ијек. ȍдмјеренȏст, ж *својство, особина онога који је одмерен, онога што је одмерено, уједначеност, уздржљивост.* — То је највећа његова [Бунићева] пјесма, те се одмјереношћу облика, љепотом мотива ... издиже над Гундулићеву елегију. *Водн.* У тренуцима кризе Ристић је излазио из своје дипломатске ... одмерености и понашао се као национални револуционар из 1848. *Јов. С.*

одмери́вање, ијек. одмјери́вање, с *гл. им. од одмеривати (се).*

одмери́вати (се), -èрујēм (се), ијек. одмјери́вати (се), несврш. = одмеравати (се).

ȍдмерити, -ȋм, ијек. ȍдмјерити, свршн. **1.** *примењујући неку меру, процењујући утврдити (дужину, тежину и сл.).* — Одмјере [се] количине отопљене соли у засићеним отопинама. *Кем.* фиг. *дати своју процену, установити.* — Ако те треба што посаветовати ... умем да одмерим шта је право, а шта није. *Нуш.* **2.** *одредити коме извесну меру чега (неко трајање, количину нечега итд.).* — Њу ... из атара протерају ... заслужну [ој] казну одмере. *Рад. Д.* Моје је вријеме одмјерено, а налог јасан. *Цар Е.* **3.** (често са додатком: очима, погледом, од главе до пете) *веома пажљиво, оштро погледати, осмотрити.* — Андрија га мирно одмјери, тек му ... црне обрве

мигнуше. *Божић.* Учитељ ... одмери очима дете од главе до пете. *Шапч.* **4.** *задати ударац, ударити*: ~ шамар, ћушку. *Бак. Реч.* **5.** *нагнути, отиснути се, појурити.* — Пас ... зграби зеца и одмјери низа страну. *Кал.*

Изр. ~ снаге *опробати снаге, способности у међусобној борби, надметању.*

~ **се** уз. повр. **1.** *пажљиво, строго погледати један другога.* **2.** *опробати снаге, сукобити се, потући се.* — Срели су се [војници] и одмерили се! *Нуш.*

ȍдмерка, ијек. ȍдмјерка, ж техн. *направа за мерење димензија, калибра нечега*: клинаста, стална ~; ~ за цилиндре, за стублине. *Бак. Реч.*

ȍдмести и **ȍдмести,** -етём сврш. **1.** *метлом одстранити, уклонити, почистити. Бак. Реч.* **2.** разг. *побећи, утећи, изгубити се. Деан. Рј.*

ȍдмет м *в. одметак (1). Р-К Реч.*

Изр. на одмет *в. наодмет.*

ȍдметак, -тка м **1.** *оно што се одметне, одбаци; отпадак.* — Да су [примитивни народи] гајили стоку ... то потврдише остаци од свакојаког алата ... и мноштво органичких одметака. *Панч.* **2.** покр. *млади клип кукуруза. Рј. А.*

ȍдметан, -тна, -тно покр. (коме) *који није уз некога, који поступа мимо воље неког старијег, претпостављеног и сл.* — Други дио [народа] почитује га [господара] од страха и за невољу ... пак постане ... господару одметан. *Љуб.*

одмѐтање и **ȍдметање** с *гл. им. од одметати (се).*

одмѐтати (се) и **ȍдметати (се),** ȍдмећем (се) *несврш. и уч. према одметнути (се).*

ȍдметац, -еца м покр. *рибарски прибор који се састоји од танке дугачке узице (обично од најлона) с привезаном удицом на крају, повраз (3), туња. Деан. Рј.*

одметàчина ж покр. *в. одметништво.* — Отишао у одметачину. *Вук Рј.*

ȍдметник м *онај који се од кога или чега одметнуо, отпадник; бунтовник (против власти, поретка и сл.).* — Поче [се] најчешће вијати с глумцем, одметником од своје дружине. *Дом.* Жигосан [је] као одрод и одметник ... само зато јер је заступао хрватске народне интересе. *Крл.*

ȍдметников, -а, -о *који припада одметнику; који се односи на одметника.*

ȍдметница ж *жена одметник, отпадница; бунтовница.* — Срдило ме је да ме сматра одметницом Хрватицом. *Шен.*

ȍдметничкӣ, -ā, -ō *који се односи на одметнике, који припада одметницима.* — Имена одметничка уплетана су све више у народно причање. *Ранк.*

ȍдметништво с *одметање (од власти, друштва), отпадништво; бунтовништво.* — Онда наступише ратни порази ... одметништво, скапавање у логору. *Вуков.* Ово што ви приповиједате најчистији је случај вјерског одметништва и кривовјерства. *Крл.*

одмѐтнути и **ȍдметнути,** ȍдметнём сврш. **1.** *учинити да се ко одметне, подстаћи на побуну, подбунити, подбости.* — Што одметну тебе у хајдуке, што толике погради зулуме? *НП Вук.* **2.** *одбацити, одложити.* — То франачко одијело одмах ћеш скинути са себе и обући одметнуто одијело босанских везира. *Том.* **3.** *бацити даље него други, преко мете, пребацити.* — Не би могла Анђе одолити, одметнути с рамена каменом и одскочит скоком јуначкијем. *НПХ.* **4.** *одузети, смањити.* — Ја ту нити могу што додати ни одметнути. *Вук.*

~ **се а.** *побунити се против власти, закона, друштва; отпадити се.* — Радио је као надничар у једној воденици, а затим се одметнуо у хајдуке — у Фрушку гору. *Чол.* **б.** *удаљити се, отуђити се.* — Чим је изучио оно мало основне школе, одметнуо [се] од оца и пустио се у пискарање по сеоским канцеларијама. *Глиш.* Сви се изневјерише своме језику, само она не одметну се од рода. *Шен.*

одметнȕће с *одметништво.* — Сав развој суди као одметнуће. *Баз.*

ȍдмигнути, -нём сврш. *намигујући одговорити на намигивање.* — Мајстор намигну, Ката одмигну. *Шен.*

ȍдмигољити и **одмѝгољити,** -ӣм сврш. *отићи, нестати мигољећи се.* — Одмигољи на прстима преко влажног шљунка. *Креш.*

одмијѐнити, ȍдмијенӣм, ек. одмѐнити.

ȍдмила и **ȍдмӣла** прил. **а.** *од милоште, од драгости (обично о тепању, о надимцима и сл.).* — Још у раном дјетињству због тамне масти и вране косе одмила звали [су је] Гарава и Гага. *Ћоп.* Можда би употријебио те изразе одмила. *Креш.* **б.** покр. *због сажаљења, самилости.* — Сиромашни људи дршћу, не можеш их одмила гледати. *В 1885.*

одмѝлети, -лӣм, ијек. одмӣљети, сврш. *милећи се удаљити, отпузити, одмизати.* — фиг. Дан је био одмилео и већ се хватало вече. *Петр. Б.*

ȍдмӣља прил. *одмила (а)*: име ~.

одмѝљети, -ӣлӣм, ек. одмѝлети.

одмѝљити, -ӣм сврш. *одмилети.* — Једва ми се иза тешка боја поврати нешто

свијести, па ... одмиљим до своје куће. *Буд.*

одминистри́рати, -и̏стрӣрām сврш. *одслужити као министрант, извршити дужност, службу министранта.* — Идућег јутра одминистрирао сам Коки још прије поздрављења. *Пав.*

одми́нути, ȍдмӣнēм сврш. **1.** *проћи, престати, уминути.* — Кад се небо мало разведри, болови одминуше, а кад се натушти, болови ојачаше. *Мат.* **2.** *уклонити се, умаћи, скренути.* — Пучина ... надимала се ... издизала, претила да све прелије, да се час доцније ... слегне и одмине на другу страну. *Ћос. Б.*

ȍдмирати, -рēм несврш. необ. *одумирати, нестајати.* — Него устај да се облазимо, једном ми је земан умријети, и потле ћу, Мујо, одмирати. *НП Вук.*

одмири́сати, -и̏ришēм несврш. необ. *мирисати на што, одавати мирис.* — Село [је] одмирисало по конопљи. *Матош.*

одмирȍвати, -и̏рујēм сврш. необ. *мирно провести, проживети у миру.* — Нека га, нека се иживљује сад за оно што је у рату одмировао у Бирбаху. *Дав.*

ȍдмитати (се), -ићēм (се) несврш. необ. *в. одметати (се).* — Неваљалији [се] почну одмитати у хајдуке. *Том.*

одми̏тинговати, -гујēм сврш. *провести време, испољити активност на митингу; представити нешто као на митингу, декларисати.* — [Нека] мржњу према непријатељу покаже, а не одмитингује. *Михиз.*

ȍдмицање с *гл. им. од одмицати (се).*

ȍдмицати (се), -ичēм (се) *несврш. и уч. према одмакнути (се), одмаћи (се).*

одми̏ца̄ч, -а́ча м у изразу: мишић ~ анат. *мишић помоћу кога се одмиче (кост)* musculus abductor. *Р-К Реч.*

одмјен-, ек. одмен-.

одмјењ-, ек. одмењ-.

одмјер-, ек. одмер-.

ȍдмладак, -атка м нар. *подмладак; потомак.* — Наш се брат домаћин ... унуцима поносио и дичио, одмлацима дичио и китио. *Вук.*

одмнијѐвање с *гл. им. од одмнијевати.*

одмнијѐвати, ȍдмнијевām (ијек.) несврш. *одјекивати, разлегати се, чути се, допирати.* — Долинице ... одмнијеваху тутњавом хитаца из прангија. *Леск. Ј.* Тихи нехотичан глас одмнијева доста тихо из мојих груди. *Уј.*

ȍдмнијети, ȍдмнијēм (ијек.) необ. *сврш. према одмнијевати.* — Ту постоје чекајући неће ли откуда одмнијети какав сумњив жубор. *Цар Е.*

одмо̀лити, ȍдмолӣм сврш. **1.** *измолити милост за кога или што, молбом заштитити, спасити.* — Са много муке ... одмоли их паша ... те их сераскјер не посијече. *Њег.* **2.** *очитати молитву.* — Отиде попа пошто је молитву одмолио. *Бак. Реч.* **3.** празн. *молитвом или врачбинама излечити, отерати болест.* — Одољен-траве нема и нема ... Те чини како од тебе одмолити? *Марк. Ф.*

одмонти́рати се, -ȍнтӣрām се сврш. варв. *одвојити се, раставити се, распасти се услед квара (о машини).* — У случају када се поједини дијелови ... одмонтирају за вријеме вожње ... онда ће стартер дотичном возачу сигнализирати опасност. *Аут.*

ȍдмор м **1.** *прекид активности (физичке или интелектуалне) ради надокнаде утрошене снаге, починак, мировање.* — Тако сам ... живио ... спавајући девет сати минимално за одмор живаца. *Крл.* **2.** *прекид неког рада, функционисања нечега и сл., пауза, станка (у школи, у некој представи, емисији и др.).* — Ђаци су били ... пуштени на одмор. *Дом.* **3.** метр. *пресек, предах у стиху после одређеног броја слогова, цезура. Бак. Реч.*

Изр. активан ~ *бављење лакшим послом за време одмарања од тежег рада;* без одмора *неуморно, непрекидно;* вечни (вечити) ~ *смрт;* годишњи ~ *прекид редовног посла у току године, ради одмарања, на који радни људи имају право по закону или по неким другим основима;* школски ~ *дужи прекид наставе, распуст.*

ȍдморак, -ōрка м *дем. и хип. од одмор, кратак одмор.* — Већ је две недеље како бежимо без одморка. *Глиш.*

ȍдмōран и **ȍдмōран,** -рна, -рно **1.** *који се одморио, чио; свеж, крепак;* супр. уморан. — Сватко је био сит и одморан. *Бен.* Стара [је], али одморна. *Рад. Д.* **2.** *неисцрпен, дуже време необрађиван (о земљишту, ораници).* — У оној дивљачини искрчи ... па му она одморна земља ... враћа засејано жито у незамишљеном богатству. *М 1867.* **3.** (одр.) *намењен одмарању, слободан (о времену).* — Хекторовић [биљежи] са ... точношћу кроничара све ситнице трију одморних дана. *Комб.* Дај бар увече мира! Нећу да ме се бар у одморне часове тиче ... тај бурни свет. *Ад.*

ȍдморац, -ōрца м *ветар који долази од мора. Бен. Рј.*

ȍдморено̄ст, -ости ж *стање онога који је одморен, одморност.*

одмо̀рити, ȍдморӣм сврш. *учинити да ко или што у мировању, у стању без активности поново добије, поврати изгубљену*

снагу, енергију; супр. уморити. — Наспе на очи сан, од умора тешкога . . . да га одмори. *М-И.* фиг. Није смрт тако страшна, она одмори и олакша муке. *Рист.*

~ **се** *прекидом рада, мировањем, надокнадити, повратити изгубљену снагу, енергију, отпочинути.* — Бејах се вратио . . . кући да се одморим од силног умног напрезања. *Вес.*

ὀдморѝште с **1.** *место (или време) за одмор, отпочинак.* — С лијеве стране пута нађе прилично одмориште и себи и коњима. *В 1885.* Код првог одморишта, које је било око подне, поред Лашве . . . опростио [се] са својим претходником. *Андр. И.* **2.** *раван простор на завојима степеништа (за олакшавање пењања).* — На одмоpишту првога спрата одиграла [се] . . . крвава драма. *Ћос. Б.*

Изр. вечно ~ *гроб; гробље.*

ὀдмо̀рнӣк м ков. **1.** *онај који је на годишњем одмору.* — Прикладне цепне литературе за туристе и одморнике нема. *ВЛ 1960.* **2.** *отоман, канабе, диван за одмарање. Р-К Реч.* **3.** *прекид, цезура (у стиху народних песама). И.*

ὀдмо̀рно и **ὀдмо̀рно** прил. *као после одмора, свеже; освежавајући, пријатно*: изгледати ~. — То [би] било врло одморно за читаоца и тако практично. *Богдан.*

одмо́рнӧст, -ости ж *стање онога који је одморан, одмореност.* — Нека слатка сапета одморност пуна . . . млохаве сањивости. *Божић.*

одмота́ва̄ње с *гл. им. од одмотавати (се).*

одмота́вати, -о̀та̄ва̄м *несврш. и уч. према одмотати.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према одмотати се.* **2.** *одигравати се, догађати се, вршити се.* — Не слуте да се ту . . . одмотава занимљива . . . игра покер. *Лал.* **3.** *излазити, изроњавати (из заборава, подсвести и сл.), постајати све јаснији.* — Искрсавале су [му] и некако саме од себе одмотавале се све важније успомене из прошлости. *Маш.* Сав њен ранији живот . . . одмотавао се понова у разговорима. *Јов. С.*

одмо̀тати, -а̄м сврш. *мотајући одвити оно што је замотано, умотано, размотати*: ~ конац, клупче. — фиг. Послушајмо га, па ћемо по концу одмотати и клупко његових мисли. *Вел.*

~ **се а.** *одвити се, размотати се.* — Прам бијеле косе одмота се испод црнога рупца. *Војн.* фиг. Око куће била [је] малена чистина откуд се одмотало цијело клупко стазица. *Кум.* **б.** *разеити се, раширити се.* — Гавран прхну . . . и моја се крила одмоташе, и ми се винусмо високо. *Ков. А.*

ὀдмо̄ћ, ὀдмоћи ж *оно што одмаже, што смета, спречава*; супр. помоћ. — Мјесто помоћи, посла ми одмоћ. *Шен.* Од млетачке владе мјесто помоћи и заштите дочеках одмоћ. *Љуб.*

одмо̀ћи и **ὀдмоћи,** ὀдмогнѐм (имп. одмо̀зи; аор. 2. и 3. л. одмо̀же и ὀдможе; прил. пр. одмо̀гā̄в(ши) и ὀдмогā̄в(ши); р. прид. ὀдмогао, одмо̀гла и ὀдмогла, -ло) сврш. **1.** *учинити сметњу, тешкоћу, нанети штету, нашкодити*; супр. помоћи. — Нашао [се] у положају да . . . више одмогне неголи помогне. *КР 1924.* **2.** необ. *олакшати коме, ослободити кога терета.* — Телећаци им нису више потребни, те их товаре на своја леђа наши пешаци . . . да одмогну Чесима, а и себе мало снабдеју. *Јак.*

одмо̀ћнӣк, -и́ка м необ. *в. одмагач.* — Скочи . . . да у овој земљи нађемо помоћника, не одмоћника. *Шен.*

ὀдмрднути, -нѐм сврш. необ. *мрднути, тргнути (неким делом тела) у знак одговора на нешто.* — Сестра одмрдну раменима и . . . нечујно изађе. *Сек.*

одмрза́ва̄ње с *гл. им. од одмрзавати (се).*

одмрза́вати (се), одмр̀за̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према одмрзнути (се).*

ὀдмрзнути, -нѐм сврш. *раскравити, откравити, отопити*: ~ лед.

~ **се** *раскравити се, откравити се, отопити се.* — Тло је овдје готово стално залеђено, а одмрзне се љети само на површини. *ЕГ 3.*

одмр̀мљати, -а̄м сврш. *мрмљајући изговорити.* — На брзу руку . . . одмрмља молитву. *Станк.*

одмр́сити, ὀдмр̀сӣм сврш. *развезати, расплести оно што је било замршено, распетљати, размрсити*: ~ чвор, кануру. — фиг. То све чини једну лијепу хисторију којој је врло често тешко разумјети потанкости са оним личним . . . побудама које треба одмрсити и расплести. *Уј.*

~ **се** *размрсити се, распетљати се.*

одмрши́вати, -мр̀шујēм *несврш. и уч. према одмрсити.* — Отпрјаше . . . одмршујући вином уклијештени језик. *Божић.*

одмудро̀вати, -у̀друјēм сврш. индив. *мудровањем заташкати.* — Ти знаш . . . да си учинио зло, ти нијеси дошао да одмудрујеш свој гријех, него да га покајеш. *Кост. Л.*

одму̀млати, -а̄м сврш. *одговорити, одазвати се мумлањем.* — Замумла рогуша иза врбика, одмумла дојчило иза планика (крава и теле). *Рј. А.*

одму́тити, ὀдмӯтӣм сврш. *учинити бистрим, разбистрити.*

~ **се** *постати бистар, разбистрити се.* — Мале оштре очи . . . одмутише се. *Божић.*

о̀дмуцати, -ā̄м сврш. *муцајући одговорити, промуцати.* — »Хм«! одмуца Јанко . . . »мислим не би«. *Шен.*

одму́чати[1], о̀дмӯчām *несврш. и уч. према одмучити. Прав.*

одму́чати[2], -чӣм сврш. *остати мучећи, оћутати, прећутати. Бак. Реч.*

о̀дмучити, -ӣм сврш. заст. *одрадити, одслужити с муком. Вук Рј.*

о̀днадничити, -ӣм сврш. *одрадити, узвратити надничењем.* — Раји немој враћати [чакшире], однадничићеш му. *Рад. Д.*

о̀дназа̄д прил. *отпозади, одостраг, страга; уназад, отпре (временски).* — Ово је знање у Куче дошло . . . одназад прије 150 година. *Ств. 1948.*

однàпрēд, ијек. однàпријед, прил. *с предње стране, спреда.* — Сјури му наказа однапријед нож у трбух. *Донч.*

однàпријед, ек. однàпрēд.

одна́родити, -ӣм сврш. *отуђити кога од властитог народа, одузети коме национално обележје.* — Пољски народ је устрајао и није се дао однародити. *ЕГ 2.*

~ **се** *отуђити се од свог народа, изгубити национално обележје.* — Либерали су . . . наводили . . . да се Марковић потпуно однародио. *Јов. С.*

*** однарођа́ва̄ње** с *гл. им. од однарођавати (се).*

однарођа́вати (се), -о̀ђа̄вām (се) = однарођивати (се) *несврш. и уч. према однародити (се).*

однарође́ње с *отуђење од свог народа, губитак националног обележја.*

однарођи́ва̄ње с *гл. им. од однарођивати (се).*

однарођи́вати (се), -ођујēм (се) несврш. = однарођавати (се).

о̀днатра̄г, о̀днатрашкē и **однатрàшкē** прил. *са задње стране, отрага, остраг, отпозади.* — Однатраг подупрта [кућа] пребијеним брвнима правила је утисак неког незграпног створења. *Мил. В.* Крочи на праг, затварајући врата . . . однатрашке. *Божић.*

одна́шати (се), о̀днāшām (се) несврш. *в. односити (се).* — Вјетар је . . . с њих [грана] однашао по који пожутјели лист. *Кум.* Питања . . . се однашају на буџетско право нашега парламента. *Мј. 1936.*

однèбуха прил. необ. *изнебуха, ненадно.* — Био бих најсрећнији да се он однебуха створи преда мном. *Дом.*

однèвјерити се, -ӣм се (ијек.) сврш. покр. *изневерити (свој народ, веру), одродити се.* — Упркос свему . . . да се изроди и одневјери овај народ . . . он још има вјере. *Павл.*

о̀днеговати, -гујēм, ијек. о̀дњеговати, сврш. **а.** *негујући подићи, одгајити, одгојити, отхранити; васпитати:* ~ биљку, ~ туђе дете. **б.** *пазећи на нешто одржати у добром стању.* — Имао [је] . . . фине однеговане руке. *Шуб.*

однèда̄вна, о̀днеда̄вна, однèда̄вно и **о̀днеда̄вно** прил. *отпре кратког времена, одскора.* — Корисници станова однедавна уплаћују 15 одсто вредности стана. *Пол. 1959.* Између луке . . . и Бачвица . . . се однедавно налази велики . . . светионик. *Б 1958.*

о̀днеја̄ка прил. *одмалена, од малих ногу.* — [Осветy] сам цијепио однејака у твоју младу душу. *Шен.*

о̀днекā̄лē(н) прил. *в. однекле.* — Друшкане, имаш ли сат? — зачујем однекале. *Хорв.* Очи зачуђено заиграју, као да однекален прилази к њима нешто . . . лијепо. *Цар Е.*

о̀днеклē прил. **а.** *из неког непознатог места или правца.* — Друге су јој гуске одговарале однекле из трijема. *Бен.* **б.** *почев од неког места или момента.* — Ја сам тек однекле почео да пратим дискусију. *Ред.*

о̀днекуд(ā) прил. **1.** *из неког правца, однекле.* — Добија ли Ксенија однекуда писма? *Јакш. Ђ.* Нечији велик, жут и куштрав пас . . . створи се однекуд. *Шимун.* **2.** *из непознатих разлога, случајно; на неки начин, некако.* — Да не изабереш и ти однекуд медицину? *Сек.* Ходио [је] . . . тромо, кораком однекуд увијек једнаким. *Сиј.*

однема́га̄ње с *гл. им. од однемагати.*

однема́гати, -èмāжēм *несврш. и уч. према однемоћи.* — Људи однемажу. *Кос.*

однемари́вати, -àрујēм *несврш. и уч. према однемарити.*

однема́рити, -èмāрīм сврш. *занемарити, запустити, напустити.* — Заборавит ћеш ме, однемарити. *Пец.* Није посве однемарила искуство. *Баз.*

однèмилити, -ӣм сврш. *в. онемилити.* — Мисли ме о деци једино растуже. Све ми однемили кад се почне о том. *Стан.*

одне́мити, о̀днēмīм, ијек. однијèмити, сврш. необ. *престати бити нем, проговорити.* — Ој, ви стијене, однијемите, прокажите ми убијце! *Марк. Ф.*

однемо̀ћи и **однèмоћи,** -èмогнēм сврш. *одмоћи.* — Пук може помоћи и однемоћи. *Павл.*

однèсти и **о̀днести,** -èсēм сврш. *однети.*

о̀днёти, -ѐсём, ијек. о̀днијети, (аор. 2. и 3. л. о̀днё и о̀днесе; р. прид. о̀днео, о̀днёла, -ло; трп. прид. о̀днёт, -а, -о и однѐсен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1. а.** *носећи пренети, преместити на друго, удаљење место*: ~ своје ствари. **б.** *пренети, испоручити (поруку и сл.).* — Однесе . . . поздрав од свијух. *Станк.* **в.** *одвести, возећи пренети.* — Аутомобил однесе поткрађа . . . у његове нове земље. *Крањч. Стј.* **2. а.** *узети, отети, украсти*: ~ одело, драгоцености. — фиг. Испред носа [су му] однијели изврсну идеју. *Мар.* **б.** *одузети саиграчу фигуру, карту и сл. (у игри шаха, карата и др.).* — Ако се који пешак [фигура у шаху] . . . постави уз самог противничког пешака, овај га може . . . да однесе. *Шах 1.* **3.** *разнети, уништити; упропастити.* — Некому . . . је граната однијела руку, ногу или чак и саму главу. *Кол.* Стари много пуши, дуван ће му живце однијети. *Бан.*

Изр. као руком однето (однесено) *брзо, потпуно излечено*; однела (мутна) вода (мутна Марица) *пропало је, ишчезло без трага*; однео враг шалу *ситуација је постала озбиљна и опасна*; однео га ђаво (враг) *в. уз ђаво (изр.)*; ~ гаће на штапу *остати без ичега.* — Тога се треба држати, јер ћемо иначе однијети гаће на штапу. *Козарч.*; ~ памет коме *залудети, опчинити кога (обично о заљубљености)*; ~ победу *победити, постићи победу*; ~ (са собом) у гроб *в. уз гроб (изр.).*

одни́зати, о̀днӣжём сврш. *скинути што с низа, с ниске*: ~ бисер, ~ дукате. *Рј. А.*

одни́јати (се) *в. одњихати (се).*

однѝјѐмити, о̀днијемӣм, ек. однѐмити.

о̀днијети, -нѐсём, ек. о̀днёти.

о̀дникнути и **о̀днићи,** о̀дникнём сврш. заст. *одмаћи се, удаљити се.* — Жив приниче, а мртав одниче. *НП Вук.*

о̀дникуд(а̄) прил. *в. ниоткуд.* — Одникуд да би к њима допро који звук. *Шимун.*

одни́мати, о̀дниӣмам *несврш. и уч. према однимити.*

одни́мити, о̀дниӣмӣм сврш. покр. **1.** *узети, одузети; уклонити, склонити. Бак. Реч.* **2.** *учинити да што престане постојати, укинути. Бак. Реч.*

однимљи́вати, -ӣмљујём *несврш. и уч. према однимити.*

о̀днина ж покр. *оно што је на дну, при дну или на крају чега.* — Капи су погађале однину мантије. *Вуј.*

о̀днићи, о̀дникнём сврш. = одникнути.

одни́хати (се) *в. одњихати (се).*

одно предл. с ген. нар. *од дна, садно.* — Гон'те 'ате по широкој Лици, одно Лике па до Врховина. *НПХ.*

одноже́ње с фиск. *покрет одмицања једне ноге од друге.* — Након одножења лијева се нога истим путем враћа. *Атл.*

о̀днòжити, о̀дножӣм сврш. фиск. *маћи једну ногу у страну, раширити ноге*; исп. одножење.

о̀днос м **1.** *узајамна веза, међусобни положај, зависност, релација између ствари или појмова; сразмера*: ~ узрока и последице, целине и делова. — Питагорејци . . . све ствари су свели на бројеве и бројне односе. *Ант. 1.* **2. а.** *начин општења, понашања према другима, врста везе између људи.* — Како да одредим свој однос према . . . друговима којима бих желео . . . да будем равноправан друг? *Андр. И.* **б.** *узајамност, повезаност у привредној, културној, друштвеној, политичкој или др. делатности.* — Откриће Америке и морског пута у источну Индију проширило је трговачке односе. *Мј. 1926.* **в.** *начин посматрања, схватања појава, став.* — Борбена романтика је . . . израз масовног радног хероизма, проповиједање активног односа према стварности. *Зог.* **3.** *веза између мушкарца и жене*: ступити у ближи однос, имати недозвољене односе. **4.** *одношење. И-Б Рј.*

Изр. прекинути однос(е) а) *завадити се*; б) *прекинути дипломатске везе*; радни ~ *правна веза између радне заједнице и њеног члана*; у односу (на кога, што) (у предлошком значењу) *у вези с ким, чим, што се тиче кога, чега, односно.*

о̀днòсан, -сна, -сно (обично одр.) **1.** *који се односи на кога, на што, који је у вези с ким, с чим, одговарајући, дотични.* — Односни се уговор има сматрати као концесија јавне службе. *Мј. 1936.* **2.** грам. исп. релативан **а.** *који служи за везивање зависне реченице уз неку реч главне реченице или целу главну реченицу*: ~ заменица, односни прилог. **б.** *који ближе одређује, тумачи неку реч главне реченице или целу главну реченицу (о зависној реченици)*: ~ реченица.

о̀днòсилац, -иоца м необ. *онај који прима и односи са собом нешто.* — Мирабо је био . . . односилац награда на испитима. *Јов. С.*

о̀днòсити, о̀днòсӣм (трп. прид. о̀днòшен) несврш. **1.** *несврш. и уч. према однети.* **2.** покр. *окретати, кривити у страну, на страну (о глави).* — Имају кола и много јутара земље, али од нас главе не односе. *Вил.* **3.** необ. *бити налик на што, наличити, заносити.* — Немој да ми замјериш, мисли ти односе много на књишки, господски. *Шуб.*

~ се 1. *имати одређени однос према коме, чему, понашати се, држати се.* — Сви су [се] ... односили ... према нама са ... њежношћу. *Чол.* **2.** *бити у вези с ким, с чим, тицати се.* — Нијемо [наговјештава] да се његове ријечи односе на покојну [супругу]. *Креш.* **3.** *стајати у извесној сразмери (према нечему).* — До бородинске битке односиле су се наше силе према француским приближно као пет према шест. *Крањч. Стј.*

ȍдносно 1. предл. с ген. *у односу на, у вези са, према.* — Судбина Србије зависила је од погодбе на коју се буду сложиле Русија и Француска односно Турске. *Гавр.* **2.** речца *управо, то јест; или.* — Реалисти [су] ... тврдили ... да су опћи појмови нешто реално ... односно ... да објективно постоје. *Баб.*

ȍдношāј м *однос*: државно-правни ~, службени ~, уговорни ~. — Карикатура је социјална савјест ... одношај стварности према идеалу. *Матош.* Нисам себи смео дати рачуна о досадњем свом одношају према њој. *Лаз. Л.* Откако су људи постали богати чланови једнога уређенога друштва, од тога су се доба почели стварати правни и економски одношаји. *Арх. 1926.* Имао је с њом одношај, па јој је купио свилену хаљину. *Јонке.*

ȍдношēње и **однȍшēње** с *гл. им. од односити (се).*

одношēње с заст. *в. однос (2).* — Хиљаде корисних одношења извире из једног јединог врела: из паре. *Прер.*

ȍдњеговати, -гујēм, ек. ȍднеговати.

одњи́вити, ȍдњивīм сврш. покр. *однеговати, одгајити, подићи.* — Не ломи ту руку која ти је дјецу одњивила. *Мат.*

одњи́јати (се), ȍдњијāм (се) сврш. *в. одњихати (се).*

одњи́снути, ȍдњиснēм сврш. необ. *њиснувши јавити се, огласити се, одговорити њиском (о коњу).* — Кулаш ... не може да отрпи а да путаљчића ... за врат не грицне. Путаљчић одњисну. *Ком.*

одњихáвати (се), -йхāвām (се) *несврш. и уч. према одњихати (се).*

одњи́хати, ȍдњйшēм и ȍдњйхām сврш. *одгајити, однеговати.* — То сам мислио кад бих је гледао како је на својим рукама њихала дјецу — а одњихала их је много. *Мишк.* Земља која је одњихала такве борце даће и нове. *Чол.* Сама га је биједа одњихала, у њој је одрастао. *Сим.*

~ се 1. *њишући се удаљити се, отетурати.* — Изабела одњиха се од њега; ја је полумртву прихватих у наручје. *М 1867.* **2.** *бити одгајен, одрасти.* — Помисли на ... брвнару у којој се одњихало његово дјетињство. *Гор.*

ȍдобаша м = одабаша. — То бијаше одобаша Скејо. *НП Херм.*

одобрàвалац, -аоца м = одобраватељ *онај који одобрава, који се слаже с ким, с чим. Р-К Реч.*

одобрáвāње с *гл. им. од одобравати (се).*

одобрàватель м = одобравалац. — Није мала ствар, у једном Виктору Игу гледати својега друга, одобраватеља своје тежње. *Старч.*

одобрàвательски прил. *у знак одобравања, с одобравањем.* — У исто вријеме одобравательски погледа Сама. *Креш.*

одобрáвати (се), -ȍбрāвām (се) *несврш. и уч. према одобрити (се).*

одобрéње с *дозвола, привола, пристанак*: дати ~ за што.

одȍбрити, ȍдобрīм сврш. *признати као добро, ваљано, потврдити вредност нечега; сагласити се с ким или чим*: ~ нечији рад, ~ план. — Иглица му нијемо одобри ... главом. *Божић.*

~ се *одобровољити се, расположити се.* — И моја би тад процвала љепост, би с' и моје одобрило срце. *Ботић.*

одобровољáвāње с *гл. им. од одобровољавати (се).*

одобровољáвати (се), -ȍљāвām (се) *несврш. и уч. према одобровољити (се).*

одобрȍвољено прил. *расположивши се, добре воље.* — Може да буде и батлија за кућу — рече жена одобровољено. *Ћос. Д.* Јаков одобровољено пуцне прстом. *Сим.*

одобровȍљити и **одобрȍвољити,** -ȍвољīм сврш. *учинити да неко постане добре воље, расположити.* — Били су имућни људи и шта све нису чинили да зета одобровоље, али све је било узалуд. *Ђорђ.*

~ се *постати добре воље, расположити се.* — Тако он увијек с почетка напада, режи, да се послије уз ракију смири и одобровољи. *Куш.*

одȍваља ж покр. *в. водоваља. Вук Рј.*

ȍдовлē(и) прил. покр. *в. одавде.* — Оклен си? ... Одовлен — одговори дјевојка. *Ђор.*

одȍвуд(ā) и **ȍдовуд(ā) 1.** прил. *одавде, од ове стране, из овог правца.* — Свјетска је слава ко вјетри што хује, сад одовуд, сад одонуд. *Комб.* **2.** предл. с ген. покр. *с ове стране, од (са значењем полазне тачке неког кретања).* — Да, одовуд Љум-Куле клисну је. *Рад. Д.*

одȍзгō(р), одозгóра и **одозгóре** прил. = озго **1.** *с горње стране, од горе; на горњој страни, горе.* — Румен зрачак затрепери

одозгора. *Ил.* Поезија би требала као неко сунце гледати на свијет одозго. *КХ 1936.* Одозгор је мукло шумио вјетар. *Бен.* И саме звезде, и оне одозгоре и ове у мојој башти почеше да звоне. *Богдан.* **2.** *још, поврх тога.* — Шта би ми ... дао за овог другог опасника? ... Велику ливаду и забран ... И забран одозго и виноград одозго. *Ћос. Д.*

Изр. гледати (на кога) ~ *бити охол, уображен, сујетан.*

одòздō(л) и **одоздóла** прил. = оздо **1. а.** *с доње стране, од доле.* — Одоздола је допирао разговор. *Бег.* **б.** *доле, на доњој страни.* — Одоздо ријека ... а одозго клисуре заробиле малу варош. *Шимун.* А на ноге од злата пашмаге, одоздол су сребром потковане. *НП Вук.* **2.** фиг. *потичући од обичних људи, од народа, од маса.* — Истакао [је] да је удруживање никло одоздо, као нужна потреба развитка привредних организација. *Пол. 1957.*

òдојак, -ōјка м *младунче (најчешће прасе) које још сиса, сисанче.* — Поставила на сто здјелу с изрезаним печеним одојком. *Пав.*

òдојачкӣ, -ā, -ō *који се односи на одојче или одојка.* — Брига око исхране не престаје ни пошто дете изиђе из одојачког доба. *Пол. 1958.*

одòјити, òдојӣм (имп. òдōј) свршн. **1. а.** *дати детету или младунчету да сиса, нахранити дојењем, подојити.* — Крава се не да помусти док не одоји теле. *Вук Рј.* **б.** *отхранити дојећи својим млеком.* — Ромула и Рема ... је курјачица једна одојила. *М 1867.* фиг. Има нас ... одојених јадом. *Крањч. С.* **2.** необ. *посисати, исисати.* — У ње има чедо пренејако, б'јеле ће ти дојке одојити. *НПХ.*

òдојчӣд ж *зб. им. од одојче.*

òдōјче, -ета с (супл. мн. одојчад) **1.** *дете које се храни сисањем, дојенче.* — Умиру људи као одојчад. *Кал.* **2.** *одојак.* — Орао [се] вине у облаке носећи ... бело козино одојче. *Јов. Ј.*

òдока прил. *отприлике, насумце.* — Нитко ... није сам бројио новце, већ је само судио одока. *Л-К.*

òдолē прил. покр. *в. одавде.* — Колик' има одоле до мора? *НП Вук.*

òдоле, ијек. òдоље, прил. *в. одоздо(л).* — Прска [киша] одгоре, прска одоле. *Сек.* Соба је одоле горјела. *Божић.*

одолéвање, ијек. одолијèвање, с *гл. им. од одолевати.*

одолéвати, -òлēвām, ијек. одолијèвати *несврш. и уч. према одолети.*

òдолēн прил. покр. *в. одавде.* — Па с' одолен свати подигнули. *Вук Рј.*

одòлен м бот. *одољен. Сим. Реч.*

одòлети, -лӣм, ијек. одòљети, сврш. **1.** *успешно се одупрети, издржати, савладати (напад, отпор, болест и др.).* — [Пролетерске бригаде] су недавно одолеле петој непријатељској офанзиви. *Поп. Ј.* Није био кадар да вам одоли. *Креш.* **2.** необ. *додијати, дозлогрдити.* — Кад војводи огањ одолио, он бијелу оставио кулу. *НП Вук.*

Изр. ~ срцу *уздржати се, савладати се.* — Који би дјечарац, који имаде жива миша, могао срцу одољети да га бар један једини пут у школу не понесе? *Маж. Ф.*

одолијèвање, ек. одолéвање.

одолијèвати, -òлијевām, ек. одолéвати.

одòљан м бот. *в. одољен. Вук Рј.*

òдоље, ек. òдоле.

одољéвати, -òљēвām (ијек.) *в. одолијевати.*

одòљен м бот. **а.** *врста лековите биљке* мацина трава Valeriana officinalis. *Терм. 3.* **б.** мн. *породица сродних биљака* Valerianaceae.

одòљети, -òлӣм, ек. одòлети.

одòљив, -а, -о *коме се може одолети, успешно се одупрети. Р-К Реч.*

одòљивōст, -ости ж *стање, својство онога што је одољиво. Р-К Реч.*

одомаћáвати (се), -àћāвām (се) несврш. *в. одомаћивати (се).*

одòмāћенōст, -ости ж *особина, својство онога који је одомаћен, онога што је одомаћено.* — Откуда је дошла популарност и одомаћеност фразе да се о укусима не диспутује? *Панд.*

одомаћивање с *гл. им. од одомаћивати (се).*

одомаћивати (се), -àћујēм (се) *несврш. и уч. према одомаћити (се).*

одомáћити, -òмāћӣм сврш. **1.** *учинити домаћим, блиским; увести у сталну употребу.* — [Лаза Костић] чинио [је] покушаје да одомаћи код нас јамб. *Јов. С.* **2.** *добро упознати некога с нечим, навикнути га на нешто.* — Ви нас необично лако одомаћите са обичајима и догађајима који су сушта супротност нашим навикама. *Мат.*

~ **се 1. а.** *почети се осећати домаћим, навикнути се на неку средину, обичаје и сл.* — фиг. Животиње су ... бежале из предела [бојишта] у коме се грозовита смрт одомаћила. *Јакш. Ђ.* **б.** *припитомити се; размножити се у одређеном крају (о животињама и биљкама).* — Фил [слон] се одомаћи у чаршији и поче да показује своју праву нарав. *Андр. И.* На југу се ... раж много касније одомаћила, јер јој нема трага ни у

тамошњим старим језицима, ни у старим споменицима. *Панч.* **в.** *прећи у сталну употребу, уобичајити се, рашириti се, укоренити се.* — То [је] већ ружан и одомаћен обичај у Далмацији. *Јел.* **2.** *стећи дом, сместити се, настанити се у кући; постати домаћин, окућити се.* — Када су првобитни људи прилазили пећинама да се у њима одомаће, ретко су их кад налазили празне и незаузете. *Жуј.* Наћи, веле, себи кров, ожени се, одомаћи се. *Нуш.*

одоми́нути, -о̀мӣнēм сврш. покр. *уманути, попустити (о болу).* — Докле мене плећа одомину. *Вук Рј.*

одо̀мити се, о̀домӣм се сврш. *стећи дом, окућити се.* — Сањарио је каткад: да се одоми, да нађе жену, добру, мирну, да се врати с поља а она да га дочека. *Поп. Ј.*

о̀дондā прил. *од онога времена, после онога времена.* — Виђају је одонда често уз гробну ограду. *Донч.*

о̀дондашњӣ, -ā, -ē *који потиче из оног времена, од онда.* — Жандарка, па жандар-девојка орлеанска, узрок је свем одондашњем изопаченом разумевању женског позива у Француза. *М 1867.*

о̀донлē(н) прил. покр. *в. оданде.* — Оде Мујо низ Модровић кланац, одонлен је сахат до чардака. *НП Херм.*

одоно̀мад, одоно̀мадне и **одономáдне** прил. *ономад, пре три-четири дана, ових дана.* — Баш одономад чита ми Меланија како је једна лађа пропала на мору. *Срем.* Оно одономадне је у љутини казала. *И.*

одонти́тис и **одонтѝтнс** м грч. мед. *запаљење, упала зуба, квар, трулење зуба.*

одонтолò̀гнја ж грч. *наука о грађи и болестима зуба.*

одо̀нуд(ā) и **о̀донуд(ā)** прил. *из оног правца, са оне стране; од оног места, оданде.* — Одонуд је ... допирало завијање. *Пав.* Лазар ће одонуда: Ето ме ... држи се добро. *Њег.* Цеста ... пуста којом ваља проћи испред ... пушчаних зјала што су одонуда наперена. *Мул.*

Изр. одовуд- ~ *некако, на неки начин; ипак, најзад.*

о̀дор м покр. **1.** *пљачкаш, отимач.* — А Которе, солдатски одоре. *Вук Рј.* **2.** *труд, мука.* — Одор је у приморју справити траву и дрва. *Павл.*

о̀дора и **о̀дора** ж **1.** *одело, хаљине (најчешће старинске, свечане); униформа.* — Приповиједаху да уз бега бијаше хиљаду златних дуката, без ... златом везене одоре. *Шимун.* На тераси ... све сами угледници, једни у грађанском одијелу, а други у одорама. *Цар Е.* фиг. У сјајној одори ... пролази предјелом нашим ... раскошно љето. *Бег.* **2.** покр. *плен, пљачка (обично оно што се отме од човека).* — Кад разбише пашино тамборје и велику одору добише. *НП Вук.*

одорáвāње с *гл. им. од одоравати.*

одорáвати, -о̀рāвām *несврш. и уч. према одорати.*

о̀дорак, -о̄рка м *део на крају њиве који не захвати плуг при орању.* — Откопавали [су] ћошкове и одорке до међаша ... да би се родио још који клас. *Ђур.*

одо̀рати, о̀дорēм сврш. **1.** *орући захватити, одузети туђу земљу.* — Ма била и једна бразда, од туђега ће одорати. *Бен.* **2.** *завршити орање, узорати.* — Кад одоре једно, забразди друго. *Ђур.* **3.** *отплатити коме дуг орући његову земљу.* — Немам ти чим платити [дуг], него ћу ти одорати. *Вук Рј.*

о̀дорица и **о̀дорица** ж *дем. и хип. од одора (1).* — фиг. Мрачак већ бјеше почео облачити село у меку ... танану одорицу. *Кос.*

одостò̀верити, -ӣм, ијек. одостòвјерити, сврш. правн. заст. *потврдити да је нешто тачно, оверити.* — Одређује се да записник одостовере ... оба потпредседника. *М 1867.*

одостò̀вјерити, -ӣм, ек. одостòверити.

одò̀стрāг(а) и **одостра́га** прил. *остраг, позади.* — Стиже [га] и ошину одостраг бичем. *Моск.* Одострага сакупљали су се узбуђени сељаци. *Гор.*

о̀дох *1. л. аор. од отићи.*

одò̀цнети, -нӣм, ијек. одòцњети, сврш. *в. одоцнити.*

одò̀цнилац, -иоца м ков. *онај који је одоцнио. Деан. Рј.*

одò̀цнити, о̀доцнӣм сврш. *доћи или урадити што доцкан, задоцнити, закаснити.* — Одоцнисмо — јеси ли готов? *Бег.*

~ **се** *одоцнити.* — Учинило јој се да се одоцнила иако тек беше сунце огрејало. *Ранк.* Не видиш ли да се дум-Фране одоцнио? *Војн.*

одоцњéње с *неправовремено извршење чега, закашњење, задоцњење.*

одò̀цњети, -цнӣм, ек. одòцнети.

одрабò̀тати и **одрàботати,** -ām сврш. покр. *в. одрадити.* — Лијен [је] па неће људски да одради оно што добије за свој рад. *Мил. В.*

о̀драда ж *оно што се одради, рад као узврат за дуг.* — Оргуљаш има новаца и ... посуђује на интерес или на одраду. *Бен.* С муком је састављао крај с крајем: позајмљивао је ... узимао на ресију и на одраду. *Ств. 1952.*

одра́дити, ȍдрāдīм сврш. **1.** *радећи отплатити дуг.* — Рекао је . . . да ће почекати на новце до љета, или да одради. *Бен.* **2.** *урадити оно што је требало, што се могло, услужити, одслужити.* — Почешће би склепао од . . . дасака и кућице за велике људе, који су своје одрадили. *Ћил.*

ȍдрадовати, -дујēм сврш. индив. *доживети, осетити као радост.* — Одмах ту . . . налази се историја једне земље у блиском . . . сродству са оним што је видела . . . одрадовала и опевала ова књига [»Ратно путовање«]. *Михиз.*

одра́ђати (**се**), ȍдрāђām (се) *несврш. и уч. према одродити* (*се*). — Кронична га глад разбољује и одрађа. *Уј.*

одра́ђивање с *гл. им. од одрађивати.*

одра́ђивати, -ȁђујēм *несврш. и уч. према одрадити.*

одража́вање с *гл. им. од одражавати* (*се*).

одража́вати (**се**), -ȁжāвām (се) *несврш. и уч. према одразити* (*се*).

одражȁвач, -ача̀ м *онај који одражава, оно што одражава, исказује нешто.* — Драма није једноставни подражавалац и одражавач живота. *КН 1956.*

одражȁјка ж необ. *предмет који нешто одражава.* — Очи . . . те одражајке душе, нису видјели. *Божић.*

одражȁти, -ām сврш. *постати драг, присан, омилети.* — И он одража мени . . . лијеп је и кршан момак био. *Шимун.*

одражȁљив, -а, -о = одразив *који има својство да се одражава у нечему. Прав.*

ȍдрāз и **ȍдраз** м **1. а.** *слика предмета у огледалу, у води или на каквој глаткој површини.* — [Даме се] огледају . . . у живо расвијетљеним огледалима, која су неколико пута понављала њихове одразе. *Крањч. Стј.* **б.** *одсјај, одблесак.* — Црвен одраз сунчева заласка падао је непосредно, с неба, и испуњао цијелу авлију. *Андр. И.* **2.** *испољена последица, резултат неког утицаја.* — Песимисти [су] сматрали да је ОУН одраз утопистичког оптимизма. *КН 1955.* **3.** спорт. *покрет* (*у скоку*) *при коме се нога, стопало отискује од земље.* — Иза залета од добро и правилно изведеног одраза овиси висина скока. *Одб.*

Изр. **теорија одраза** фил. *материјалистичка теорија сазнања, спознаје, према којој се објективна материјална стварност одражава у људској свести*; **угао, кут одраза** физ. *угао који затвара одбијени зрак с окомицом спуштеном на одразну површину.*

ȍдрāзан и **ȍдразан,** -зна, -зно спорт. *који се односи на одраз* (*3*): ~ даска, ~ место.

одрȁзив, -а, -о = одражљив. *Прав.*

одрази́вање с *гл. им. од одразивати* (*се*).

одрази́вати (**се**), -ȁзујēм (се) несврш. *одражавати* (*се*).

одра́зити, ȍдрāзīм сврш. **1.** *одбити зраке светлости, створити лик, слику* (*о огледалу, површини воде или каквој другој глаткој површини*). — Смочила би језиком усне, које би онда одразиле маличак електричног свјетла с лустера. *Бег.* **2.** *изразити, исказати, представити* (*писаном речи, сликом и сл.*) *стање, догађаје у својој средини.* — [Ђура Јакшић] је одразио и слабости и колебања свога доба. *Поп. Ј.*

~ **се 1.** *показати се, видети се у огледалу или чему сличном.* — Младо лице . . . се одразило у огледалу. *Шов.* **2.** *одбити се, рефлектовати се* (*о светлости*). — Одразило се блиеском сунце од наочала испод кациге. *Донч.* **3.** *показати се, испољити се као последица, утицај и сл.* — Критички став покрета Светозара Марковића најјасније се одразио у Глишићевој приповеци »Глава шећера«. *Глиг.* **4.** спорт. *учинити, направити одраз* (*3*). — Противна нога [се] спушта на тло и додирује га петом још прије него се задња нога одразила. *Атл.*

ȍдрана прил. *од раних дана, одмалена.* — Сироче се морало одрана привићи гутању суза и гушењу јецаја. *Сур.*

одрȁнијē прил. *из ранијег времена, отпре, израније.* — Живко га је знао одранije. *Пер.*

ȍдранити, -īм сврш. покр. *уранити, подранити.* — Одранила жена на воду, или . . . неким женским послом. *Ранк.*

одра́нити *в. отхранити.*

одра́њање с *гл. им. од одрањати* (*се*).

одра́њати (**се**), ȍдрāњām (се) *несврш. и уч. према одронити* (*се*).

одра́пати, ȍдрāпāм сврш. **1.** *огрепсти, изгрепсти.* — Како га је ударио, свега га је одрапао. *Пав.* **2.** покр. *в. одерати. Деан. Рј.*

одра́пити, ȍдрāпīм сврш. **1.** *јако ударити, одаламити, опалити* (*обично батином*). — Немају снаге одрапити дјеци палицом по длановима пар таквих »срдела« да их те руке и поштено осјете. *Наз.* **2.** *наметнути нешто веома неповољно* (*наплатити високу цену, изрећи високу казну*). — Ако га Јеша . . . не одрапи, као оно што му [је] последњег петка . . . двапут наплатио шталарину. *Рад. Д.* Часник ме мрко погледа и без рапорта одрапи ми осам дана самотнога затвора. *Мишк.* **3.** *казати, изрећи нешто неочекивано, сажето, одрешито*; *дрско одговорити.* — И одрапи кратак говор. *Кал.* Увријеђен у свом . . . поносу, одрапи: — Дечки су на паши, а ми смо млада господа! *Матош.* **4.** необ. *одсећи,*

отцепити, одвојити. — Марија брзо одрапи пругу платна од прегаче. *Донч.* **5.** покр. *в. одрапати (1). Рј. А.*

одрапортѝрати, -òртӣрām свршн. *известити у облику рапорта.* — Миша уђе ... и одрапортира да су се код Плотникових »сви устрчали«. *Л-К.*

òдрāслōст и **одрáслōст,** -ости ж *стање онога који је одрастао, пунолетност. Рј. А.*

òдрāст м заст. *стас, раст, узраст.* — Момче младо ... по нагоју и одрасту војну, кô танани јелић на загорју. *Март.*

òдрāстан, -сна, -сно необ. *који је одрастао, стасао.* — Погледа свога сина, па му дика што је ... онако одрастан. *Вес.*

òдрāстао, одрáсла и òдрāсла, одрáсло и òдрāсло **1.** *р. прид. од одрасти.* **2.** *који је изишао из детињства, који се развио, зрео.* — Уздржавати дјецу док не постану способна за рад, било је много скупље него купити одрасла роба. *Пов. 1.* **3.** (у именичкој служби, одр.) *одрастао, зрео човек.* — Он је ... озбиљно казао као какав одрасли. *Ћоп.*

одрáстати, òдрāстāм *несврш. према одрасти.* — Кад је ... нестало у нашој кући задње бундеве којима смо се хранили и од којих смо одрастали, онда је отац дрекнуо на нас ... *Кик.*

одрáсти и **òдрāсти,** -áстēм (р. прид. òдрāстао, одрáсла и òдрāсла, -ло) свршн. *завршити растење, развој, порасти.* — Одрастох вам у такој смионој удворности. *Богд.* Јечам одрастао, раскласао ... повија се. *Сиј.*

òдрати (се), òдерēм (се) свршн. *одерати (се).* — Шта се пута она, веселница, одрала плачући. *Вин.*

òдратовати, -тујēм свршн. *завршити ратовање, наратовати се.* — Одратовали јунаци своје, па се кући вратили! *Пол. 1959.*

òдрачити, -ӣм свршн. необ. *прекрити, оградити драчом, трњем.* — Буја купина — њом ће одрачити зид. *Кал.*

одрачунáвање с *гл. им. од одрачунавати.*

одрачунáвати, -ўнāвām *несврш. и уч. према одрачунати.*

одрачўнати, -āм свршн. *одбити, одузети од рачуна. Рј. А.*

одрачýнити, -àчўнӣм свршн. заст. *в. одрачунати. Рј. А.*

одрвáвати (се), одрвāвām (се) *несврш. и уч. према одрвати (се).*

òдрвати, -рвēм свршн. *в. одрвати се.* — И ја сам побиједио! Одрвао и срвао! *Ков. А.* ~ **се** *издржати у одбрани, одбранити се, одолети.* — Јапан се одрвао страним силама. *ОП 2.*

одрвènелōст и **òдрвенелōст,** -ости, ијек. одрвèњелōст и òдрвењелōст, ж *стање онога који је одрвенео, онога што је одрвенело.* — Зељасте и дрвенасте биљке разликују се по степену одрвенелости ткива у стаблу. *Станк. С.* фиг. *духовна крутост, конзервативност.* — Одрвењелост и окошталост, субјективизам и субјективна сљепоћа ... то су гносеолошки коријени идеализма. *Ант. 1.*

одрвènети (се) и **òдрвенети (се),** -нӣм (се), ијек. одрвèњети (се) и òдрвењети (се), свршн. **1.** *постати дрвен, дрвенаст.* **2.** *укочити се, укрутити се.* — Проће понеки војник што му ... рука одрвени поздрављајући. *Ств. 1948.* Бленуо у нас неки безјак и одрвенио се. *Матош.*

одрвènити, одрвенӣм и **òдрвенити,** òдрвенӣм свршн. *учинити да што постане тврдо, укочити.* — Оштар поглед њихова харамбаше опет [га] одрвени. *Шимун.*

одрвèњелōст и **òдрвењелōст,** -ости, ек. одрвènелост и òдрвенелōст.

одрвèњено и **òдрвењено** прил. необ. *као дрвен, укрућено.* — Вунени губер одрвењено лежи преко ... кревета. *Ћоп.*

одрвèњети (се) и **òдрвењети (се),** -енӣм, ек. одрвènети (се) и òдрвенети (се).

одрвéчити се, одрвèчӣм се свршн. покр. *в. одрвенети (се).* — Би л' ваљало протеглити мало ноге? Већ су ми се одрвечиле од пустог седења. *М 1867.*

òдред и **òдрēд** м војн. **а.** *војна јединица (понекад и у организацијама чија је структура слична војној) са одређеним често привременим задатком:* јуришни ~, извиђачки ~, заштитни ~. **б.** *скуп, скупина (ратних бродова).* — Здружен одред бродова Југословенске ратне морнарице полази на далеки пут. *Пол. 1958.*

Изр. **Партизански одреди Југославије (ПОЈ)** *облик организације оружаних снага у народноослободилачком рату, везане за одређену територију.*

òдрēда прил. *једно за другим, редом; без разлике.* — Почела [је] војска и жандармерија да легитимише све одреда. *Чипл.* На прозорима ... по два лонца каранфила, и одреда цвјетали крваво црвено. *Јел.*

òдредба ж **1.** *пропис неког закона, уговора или сл., параграф.* **2.** *наредба, наређење.* — Према одредби газдиној бабица га [дијете] предаде заводу за нахочад. *Ћип.* **3.** грам. *реч или више речи у реченици које ближе одређују другу реч, ознака.*

òдредбен, -а, -о (најчешће одр.) *који представља или садржи неку одредбу, детерминативан (обично у граматици):* ~ сложеница. — Одредбена је она синтагма

у којој једна реч, или више њих, одређују другу реч. *Стев.*

о̀дредбеница и **одредбѐница** ж **а.** грам. *део речи којим се други део речи одређује. Терм. 1.* **б.** *ознака (обично скраћена) која се ставља испред објашњења појединих речи у речницима.*

о̀дредбина ж покр. *свота одређена као накнада за обављени посао.* — Одредбина је већ за све наплаћена. *Креш.*

одрѐдитель м мат. *в. детерминанта (2). Деан. Рј.*

одре́дити, о̀дрēдӣм сврш. **1.** *тачно утврдити, определити, установити.* — С које стране пуше сух и хладан вјетрић . . . није [се] могло одредити. *Шимун.* **2. а.** *прописати, одлучити, назначити; упутити.* — Одредивши ко ће полагати [испит] пре подне, комисија пође да саопшти резултат. *Макс.* Старци одоше у Карловце, па ће оданде куд их одреде. *Ад.* **б.** *наменити, одвојити.* — Поједине скупине тога људскога стада, одређеног за клаоницу . . . постепено [су] полазиле на поход. *Јонке.*

~ се *заузети свој став, определити се.* — Хтио [бих] да се . . . одредим спрам тога питања јасно и . . . кратко. *Крл.* Нема човека . . . који није био принуђен да се одреди према њима благонаклоно или негаторски. *Михиз.*

о̀дредић и **одрѐдић** м *дем. од одред.* — На устанак су се у почетку бацили појединачни одреди и одредићи. *Моск.*

о̀дредиште с *место одређено да се у њега стигне или нешто упути, место опредељења.* — Око четири сата после подне стигли смо на одредиште, под суво стење Кајмакчалана. *НИН 1958.* Нека само затворе своја писма прибадачама, па могу бити сигурне да ће стићи затворена на своје одредиште. *Шкреб.*

одрѐдљив, -а, -о *који се може одредити, јасан.* — Та тежња је у новијем времену све одредљивија и евидентнија. *КН 1960.*

одрѐдљивōст, -ости ж *својство онога што је одредљиво.* — Законитост значи правилност и ред у некој разноврсности . . . или: одредљивост посебних случајева једним општим правилом. *Лог. 1.*

о̀дреднӣк м *онај који нешто одређује, упућује у одређеном смеру.* — фиг. Потребе . . . јесу најчешћи одредници свих радња и бивања у историји човечанства. *Кнеж. Б.*

о̀дредница ж *истакнута реч у речнику, стављена на своје алфабетско место, чије се значење дефинише, натукница.*

о̀дредскӣ и **о̀дрēдскӣ,** -ā, -ō *који се односи на одред:* ~ курир, ~ претходница, ~ болница.

о̀дређāј м ков. заст. *в. дефиниција.* — Сократ је први постављао одређаје (дефиниције) појмова. *Баз.*

о̀дрēђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од одредити (се).* **2.** *јасан; недвосмислен:* ~ држање, ~ изјашњење. **3.** *неки, известан, становит:* у одређеном степену, критика одређених личности итд.

Изр. одређени вид грам. *в. уз вид (7а).*

о̀дрēђено прил. *сигурно, јасно, недвосмислено:* ~ се изјаснити.

о̀дрēђеноōст, -ости ж *својство онога што је одређено, определеност.* — Слобода човекове личности састоји се у њеној одређености његовим друштвеним бићем. *КН 1955.*

одређе́ње с **1.** *циљ, определење; намена.* — Глупост још никада није пропустила да не допутује на крај свога одређења. *Крл.* Покупи ципеле . . . забележи на ђоновима подсетник о њиховом одређењу. *Мил. В.* **2.** *оно што је неком намењено, што некога чека; неминовност, судбина, предестинација.* — Осјећате ли у себи . . . довољно снаге да свладате судбинско одређење? *Јонке.* Поезија — то је тајна овога нашега света, као што су тајна живот и смрт. То троје заједно, то је човеково одређење. *Сек.*

одређи́вање с *гл. им. од одређивати (се).*

одређи́вати (се), -ēњујēм (се) *несврш. и уч. према одредити (се).*

одрēђујућӣ, -ā, -ē *који нешто одређује, главни, одлучујући, пресудни.* — Многобројна . . . идеалистичка учења о примарној, одређујућој улози идеја . . . претрпјела су пуни крах. *Ств. 1948.*

о̀дрезак, -еска м **1. а.** *оно што је одрезано, одсечено, комад, кришка.* — Надвиривао се . . . пијући у одреске круха. *КН 1959.* **б.** мат. *одсечак линије, дуж.* — *С* [је] коефицијент смјера, *ab* његов одрезак на ординатној оси . . . *Алг. 1.* **2. а.** *део новчане упутнице, чековне уплатнице и сл. који се отцепи од основног дела; купон, талон.* — Пензионери . . . ће се обратити . . . са легитимацијом и последњим чековним одреском. *Пол. 1944.* **б.** *исечак из какве публикације.* — Писму [је] приложио одрезак неких руских новина. *Цар Е.* **3.** *танко одрезан комад меса који се пржи на масти, шницла:* бечки ~, природни, наравни ~.

о̀дрезāно прил. *одсечно, оштро.* — Избрбљао је та питања, а она је на њих одговорила кратко и врло одрезано. *Грг.*

о̀дрезати, -ежēм сврш. **1. а.** *режући одвојити, одсећи.* — Једног дана ће ми одрезати и главу. *Макс.* **б.** *одвојити од кога или чега тако да се прекине међусобна веза, изоловати.* — Велебит је са својом четом

био одрезан од батаљона. *Чол.* **2. а.** *јасно одредити, прописати.* — Пришли су закону да суди и дијели ... но закон одрезао да се не може дијелити. *Мих.* **б.** *рећи, одвратити одлучно, одсечно.* — По суровом закону својине, он је јасно одрезао: »Ово је моје, а оно твоје.« *Донч.*

одрези́ва̀ње с *гл. им. од одрезивати.*

одрези́вати, -èзујēм *несврш. и уч. према одрезати.*

о̀дрезина ж *одсечак, парче, комад, кришка.* — Око изненада запе на одрезини жута папира. *Шен.* Доноси ... малу одрезину хљеба. *Ђон.*

о̀дрека ж и **одрекну́ће** с *оставка; одрицање, лишавање.* — Примите ... моју одреку; ја у себи немам више снаге да банујем. *Нех.* Убит ћу потпуним одрекнућем и ову луду душу и ово слабо тијело. *Ђал.*

одре́мати, òдрēмāм и òдрēмљēм, ијек. одријèмати, сврш. *дремајући провести неко време, продремати.* — Обузме ме неки полусан, одријемам тако пола сата највише, тргнем се. *Чол.*

о̀дрена ж *необ. в. одрина (I).* — Уђе у перивој испод одрене. *Војн.*

одрѐнӣ и **о̀дренӣ,** -ā, -ō *који се односи на одар, постељни:* ~ рубље, ~ хаљина. *Вук Рј.*

одрѐнути, òдренēм сврш. покр. *одагнати, уклонити. Вук Рј.*

о̀дрēти, òдрēм и òдерēм, ијек. òдријети, (р. прид. òдрō, òдрла, -ло; трп. прид. òдрт) сврш. *в. одерати.* — Двије ћу ти руке саломити ... а најпошље жива одријети. *НП Вук.* Колико сам ногу одрла, од јутра до вечера ... да нешто стечем! *Франг.* Платићете ви то мени ... ви сте одрли ... пук! *Тип.* фиг. Планине су високе ... свуђ потоцима одрте и испресијецане. *Љуб.*

~ **се** *в. одерати се.* — У цркви се одријех појући. *Њег.* Опила се и одрла стрина. *НП Вук.*

одрѐћи и **о̀дрећи,** òдречēм, одрѐчēм и òдрекнēм (имп. одрèци; аор. 2. и 3. л. одрèче и òдрече; р. прид. òдрекао, -èкла и òдрекла, -ло; трп. прид. одрèчен, -èна, -èно) сврш. **1.** *порећи, побити; оспорити.* — Ти рекла, ти и одрекла. *Ад.* Морам с вашим јадом ... говорити и то ми не смијете одрећи право. *Богд.* **2.** *не пристати на нешто, не извршити нешто, одбити.* — Славко је одрекао да изађе у шетњу. *Сек.* **3.** *одговорити, узвратити.* — Ако запиташ ... одрецимо и на то. *Кур.*

~ **се 1.** *лишити се, оканити се чега, одбацити.* — Неколико пута покушавао [је] ... одрећи се свих земаљских ужитака. *Јонке.* **2.** *престати признавати некога за свога, огласити неку везу (обично родбинску) као прекинуту.* — Она је ћерка богатог трговца ... али је се отац одрекао кад је побегла. *Андр. И.*

одрѐцитовати, -тујēм сврш. *изговорити рецитујући, изрецитовати.* — Носи собом спремљени говор који је требало да одрецитује савезницима. *Ђон.*

о̀дречан, -чна, -чно = одричан *који нешто одриче, који садржи одбацивање, негирање, негативан;* супр. потврдан. — Критика изгледа писцима и један негативан посао ... она то много више постаје својим претежно одречним карактером. *Богдан.*

о̀дречно прил. = одрично *не одобравајући, одричући, негативно.* — Чуди се Лепа и не верујући одречно заклати главом. *Рист.*

о̀дрешан, -шна, -шно, ијек. òдрјешан, необ. *в. одрешит. Р-К Реч.*

о̀дрēшен, -а, -о, ијек. òдријешен **1.** *трп. прид. од одрешити (се).* **2.** *слободан, отворен; одлучан.* — Наишао неки ... сељак, разборита погледа и одрешене речи. *Рад. Д.* **3.** *распуштен, необуздан.* — Имамо и за Славонију епитетон: распојасана. Ријеч та ... казује о нечем распасаном, одријешеном. *Бен.*

Изр. ~ стих *стих без сликова;* одрешене руке *могућност слободног избора, независност у одлучивању.*

о̀дрēшено, ијек. òдријешено, прил. *отворено, непосредно, слободно.* — Ратни другови ... веселили се одрешено и другарски. *Рад. Д.*

о̀дрēшенōст, -ости, ијек. òдријешенōст, ж *својство онога који је одрешен, онога што је одрешено, отвореност, одлучност.* — Пук љуби у владару сталност, чврстоћу, одријешеност, понос. *Старч.*

одрешѐње, ијек. одрјешѐње, с *разрешење, ослобођење; опроштење, опроштај (греха).* — Дон Кузма послан [је] у Рим на исповијед, јер му је само кардинал ... могао дати одрјешење. *Мар.*

одрешѝва̀ње, ијек. одрјешѝва̀ње, с *гл. им. од одрешивати (се).*

одрешѝвати (се), -èшујēм (се), ијек. одрјешѝвати (се) *несврш. и уч. према одрешити (се).*

о̀дрешит, -а, -о, ијек. òдрјешит *који се не збуњује, отворен, слободан, искрен; одважан, одлучан.* — На вратима [је] стајала ... жена ... одрјешита погледа. *Цар Е.* Одрешита реч слободе ... рађала се поново широм земље. *Ман.*

одрѐшитељ, ијек. одрјèшитељ, м *онај који разрешава од грехова, који опрашта*

грехове, исповедник. — Исповједник душа, одрјешитељ од гријеха. *Богд.*

одре́шити, ȍдрēшӣм, ијек. одријèшити, свршен. **1.** *ослободити веза, одвезати, развезати.* — Старац пође први до клијети ... да одријеши дрвену кључаницу. *Ћал.* Прича како је једном момку ... свезао руке наопако ... и како га је тек други његов сељак одрешио. *Вес.* **2.** *уопште ослободити чега (обавезе, кривице, греха).* — Искамчила је ... обећање ... да ће измолити ... свештеника, који ће је од једног брата одрешити, а за другог привенчати. *Црњ.* Поморски суд ... одријешио га је. *Војн.* [Калуђер] ми рече да је они нијесу могли одријешити, него да су је опремили владици. *Љуб.* **3.** *проговорити одлучно, одсечно.* — Кад ступих к њему ... одријеших: »Ти си, Лазо?« *Буд.*

Изр. ~ језик *в. уз језик (изр.);* ~ кесу *в. уз кеса (изр.).*

~ **се 1.** *одвезати се, развезати се.* — На једном дворском балу одреши се подвезица грофице. *Нен. Љ.* **2.** *оделити се, одвојити се.* — Деша (одријешила се од њега и коракнула напријед ...). *Војн.* **3.** *дати дар, поклонити (обично у вези с обичајем на Оцеве и Материце).* — Деци су се одрешиле [на Материце] председница Црвеног крста ... и управитељица обданишта. *Пол. 1944.*

ȍдрешито, ијек. ȍдрјешито, прил. *не збуњујући се, отворено, слободно; одсечно, одлучно.* — Одговори ... учтиво и одрешито. *Уск.* Одрјешито зграби шешир. *Михољ.*

ȍдрешитōст, -ости, ијек. ȍдрјешитōст, ж *особина, својство онога који је одрешит, отвореност, одлучност.* — Лотика [је била] ... удовица слободног језика и мушке одрешитости. *Андр. И.*

одрèшљив, -а, -о, ијек. одрјèшљив *који се може одрешити, развезати:* ~ чвор, ~ замка. *Р-К Реч.*

ȍдрешница, ијек. ȍдрјешница, ж *документ којим се потврђује разрешење од неке обавезе или од греха, према некадашњим прописима католичке цркве;* исп. апсолуторија (1). *Бен. Рј.*

одржа́ва̄ње с *гл. им. од одржавати (се).*

одржа́вати (се), одржа̄вам (се) *несврш. и уч. према одржати (се).*

ȍдржај м правн. *стицање стварних права несметаним коришћењем нечега током одређеног времена, досјелост.*

одржа́ње с *одржавање, очување.*

одржати, -жӣм свршен. **1. а.** *сачувати (што);* *очувати некога у животу (негујући, хранећи):* ~ имање, ~ готовину. — Радила је неуморно ... и зарађивала и за себе и да децу одржи. *Дом.* **б.** *очувати од нарушавања.* — Они не могу одржати цијелу линију. *Крањч. Стј.* **в.** *извршити, испунити:* ~ обећање, ~ заклетву. **2. а.** *приредити, обавити:* ~ седницу, ~ смотру, ~ параду. — По тим правилима одржана је утакмица. *Ват.* **б.** (говор, предавање, здравицу) *изговорити, прочитати пред неким скупом.* **3. а.** необ. *издржати, одбранити се од нечег.* — Та се установа сачувала ... и одржала све буре које су дивље ... 'орде донеле Словењима. *Марк. Св.* **б.** *спречити, обуздати.* — Бјеше ми се снаха помамила, без путах је ништа одржати! *Њег.* **4.** нар. *провести време носећи дете на рукама (док не прохода).* — Ја сестрица брата одржала. *Вук Рј.*

Изр. ~ корак *успети ићи упоредо с ким, не заостати;* ~ победу (мегдан) *победити.*

~ **се а.** *сачувати се, остати у ранијем стању, на ранијем месту, положају; остати у животу.* — Само [се] на тај начин успио и даље одржати у државној служби. *Козарч.* Тачно се зна колико организму треба дневно масти ... угљених хидрата и остало да би се одржао. *Макс.* **б.** *издржати, истрајати, не попустити, одолети.* — Тада ћемо учинити један јуриш ... Алал им мајци ако се одрже! *Вес.*

Изр. ~ на површини *успешно савладати тешкоће, снаћи се;* ~ на снази *задржати своје важење (обично о законским одлукама).*

одржа̄ч, -а́ча м у изразу: ~ везе (веза) *онај који одржава везу између војних јединица или установа.*

одржив, -а, -о *који се може одржати, одбранити, сачувати.* — У књизи ... он излаже низ оригиналних, али тешко одрживих мисли о пореклу поезије. *Ђурић.* Да ли је центар одржив испред удара противника на њ? *Шах 2.*

одрживōст, -ости ж *својство или стање онога што је одрживо.* — Нагла промена температуре знатно смањује одрживост меса. *Пол. 1959.*

одржљив, -а, -о *одржив.*

одржљивōст, -ости ж *одрживост.* — Показао је тај тип јаку физичку одржљивост и издржљивост. *БК 1916.*

ȍдрибōг м покр. *лакомац, лихвар, каматник.* — Ја знам да су такови најгори »одрибози«, како кажу у Дубровнику. *Рад. А.*

ȍдригнути, -нēм свршен. *испустити гасове из желуца кроз уста, узригнути, подригнути.* — С муком се савлада да не одригне наглас. *Божић.*

одрије-, ек. одре-.

одри́кати, òдрӣчēм сврш. **1.** *завршити рикање, одурлати. Р-К Реч.* **2.** *одазвати се ричући. Бак. Реч.*

одри́кнути, òдрӣкнēм сврш. *одговорити риком; одјекнути риком.* — Једноч цикну, а трипут одрикну. *Март.*

òдрина ж **1.** *хладњак (обично од винове лозе испред куће), чардаклија, вењак, сеница.* — Видјела свог мужа и његову књигу ишарану сјеном лозе с одрине. *Торб.* Текија је лијепа ... с одрином над верандом. *Селим.* **2.** заст. *порез који се плаћао за лежање на брачном одру, постељи.* — Ожењени [су] људи у вријеме некога зулума морали плаћати Турцима и одрину, тј. што спавају са својим женама. *Вук Рј.*

òдринаст, -а, -о *који је налик на одрину (1).* — Попут одринасте аркаде насводило се ... шаторје шупљих кишобрана. *Божић.*

òдринути, -нēм сврш. *одгурнути, отурити, отиснути.* — Одметнуо [се] од оца ... те га и отац одрину од себе, да не зна за њ. *Глиш.* фиг. Баторић је већ пао. Одринуло га је ново вријеме. *Бал.*

òдриња ж покр. *в. одрина. Вук Рј.*

одриса́вати се, -и̏сāвām се несврш. *показивати се, појављивати се као одраз, одсјај, оцртавати се.* — Свијетли, рашчешљани облачићи ... одрисаваху се на пучини у трептавим сјенкама. *Тип.*

òдритнути се, -нēм се сврш. *бацакнувши се ударити ногама, ритнути се.* — фиг. Њихов [песнички] дух сме узјашити на пегаза ако се овај не одритне. *Мил.*

одри́цање с *гл. им. од одрицати (се).*

одри́цатељ м *онај који се кога или чега одриче; онај који уопште одриче, пориче ствари, негатор, нијекалац.* — У Енглеској бијаше и прије њега много љућих одрицатеља. *Матош.*

одри́цати (се), òдрӣчēм (се) *несврш. и уч. према одрећи (се).*

òдричан, -чна, -чно = одречан. — Реченице могу бити и одричне, према томе да ли се обавештење даје о нечему што није. *Стев.*

òдрично прил. = одречно.

òдрӣште с покр. *одар, постеља (у пословици).* — У огњиште посвадиште, у одриште помириште. *Вук Рј.*

одрје-, ек. одре-.

одр̀лија м покр. *одрпанац, дроњавац, вагабунд.* — У ... салону види којег драпавог ... приморца или другог којег пропалог одрлију. *Цар Е.*

òдрљавити, -ӣм и **одрља́вити,** одр̀љāвӣм сврш. *постати дрљав.* — Остоја остари, онемоћа, окашљави, одрљави. *Рј. А.*

одр̀љати, òдр̀љāм сврш. *завршити дрљање, подрљати, побранати. Р-К Реч.*

òдрндати и **òдр̄пдати,** -ām сврш. **1.** *завршити дрндање. Рј. А.* **2.** *дрндајући, клопарајући, лупајући удаљити се.* — Кола одрндаше цестом. *Донч.*

одробӣјати, -ām сврш. **1.** *провести одређено време на робији; завршити робијање.* — Идем, рече ... одробијала сам моје. *Рист.* **2.** *одрадити радећи тежак посао (као на робији).* — Дуг морам после да одробијам новим и напорним радом. *Лапч.*

одр̀бити, òдробӣм сврш. *избавити из ропства, ослободити робовања.* — Најбољи живот изборити, народ свој одробити. *Сек.*

одробо̀вати, -òбујēм сврш. *провести одређено време као роб; одробијати.* — Кад Ошком изађе из тамнице, Пуздрак допаде у њу ... те одробова осам година. *Мат.*

одр̀вати, òдрујēм и покр. одр̀вēм сврш. *откопати, одгрнути (земљу, песак и сл.).* — Отиђи ... на гробље, одрови раку. *Горд.*

òдрод м *онај који се одродио, који се отуђио од свога рода, народа, отпадник, ренегат.* — Тко се не сјећа тих блитвинских одрода и проданих кавалира. *Крл.*

одр̀одити, òдродӣм сврш. *одвојити, отуђити од рода, учинити да неко буде стран своме роду, народу.* — Бар да ми сад ... син ... дође кадгод у кућу ... Ајак! Опкорачила га несрећа [снаја], па ми одроди крв моју. *Ад.*

~ **се а.** *отуђити се од свога рода, народа, домовине, изродити се.* — Од села се одродио и у невољи се само у њега враћао. *Рад. Д.* Ријечани су у својој већини или чисти или ... одрођени Хрвати. *Цар Е.* **б.** *удаљити се, прекинути, изгубити везе с ким, с чим.* — Тако сам се ослободио и одродио од свега. *Црњ.*

одрођа́ва̄ње с *гл. им. од одрођавати (се).*

одрођа́вати (се), -òђāвām (се) = одрођивати (се) *несврш. и уч. према одродити (се).*

одрођѐнӣк, -и́ка м *в. одрод.* — Обзиром на наше одрођенике ... ми бисмо ... имали примити изгледе од напредних Нијемаца. *Павл.*

одрођѐње с *отуђење од свога рода, отпаднштво, ренегатство.*

одрођи́ва̄ње с *гл. им. од одрођивати (се).*

одрођи́вати (се), -òђујēм (се) несврш. = одрођавати (се).

одро́зати се, òдрōзāм се сврш. необ. *склизнути, спустити се.* — Она се нечујно одроза низ клиско сијено и приђе к њему. *Бег.*

одро̀јити се, òдројӣм се свршн. покр. **а.** *изаћи у рoју из кошнице (о пчелама).* — Јесу л' ти се пчеле одројиле? *Павл.* **б.** фиг. *разићи се, одвојити се (од куће, заједнице).* — Матковићи су се одројили (тј. одијелили су се из задруге, разишли се). *Павл.*

òдрон м **1.** *одроњавање већих блокова планине, стене и сл.; место где се стена, камење, земља одроњава.* — Тресло се тло, звецкали прозори ... као у ... какву циклону или одрону бијесних лавина. *Бег.* **2.** покр. *тежак, напоран посао.* — Овај ће ме одрон убити. *Рј. А.*

òдронак, -бнка м *земља, камење и сл. које се одвојило, одронило од падине.* — Ал' тупа јека турског железа, ко влажне земље крупан одронак ... заглуши уво. *Јакш. Ђ.*

одрòнити, òдронӣм сврш. **1. а.** *одваливши, откинувши, подлокавши обурвати, однети (земљу, камење).* — Пастирчићи одроне од стене камен, докотрљају га баш на ивицу ... провалије. *Јакш. Ђ.* Сваке године вода одрони земљу. *Нам.* **б.** *одвојити нешто ситно, намрвити.* — Он им одрони још коју мрву. *Десн.* **2.** *учинити да што истече, испустити (о сузама).* — Свије се око ње и одрони сузу. *М-И.* **3.** покр. *изморити, измучити.* — Одрони ме ово тешко бреме. *Рј. А.*

~ **се 1.** *обурвати се, откотрљати се (о подлоканој земљи, стењу).* — У околини вароши се одронила жута земља и затрпала неколико кућа. *Сек.* **2.** *спасти; скотрљати се.* — Загрнуо [је] њезина плећа шалом који се одронио с њих. *Бег.* На тло се одрони суза од лица. *М-И.* **3.** необ. *одвојити се, удаљити се.* — Одрони се од њих, ноге му несигурне. *Ћос. Д.* **4.** покр. *намучити се, пропасти од умора.* — Суха земља, па смо се одронили копајући. *Рј. А.*

одроња́ва̄ње с *гл. им. од одроњавати (се).*

одроња́вати (се), -ње̄ва̄м (се) = одроњивати се *несврш. и уч. према одронити (се).*

òдроњавити, -ӣм и **одроња́вити,** -ње̄ва̄ӣм сврш. *постати дроњав.* — Није се трезнио никако, обрадати, одроњави и задужи се. *Маш.*

òдроњак, -ња̄ка м *в. одронак. Р-К Реч.*

одроњи́вати (се), -њујӣм (се) несврш. = одроњавати (се).

одро́њити[1]**,** òдрōњӣм сврш. *покуњити, спустити:* ~ нос. *Рј. А.*

~ **се** *покуњити се, спустити нос. Р-К Реч.*

одро́њити[2] **се,** òдрōњӣм се сврш. *постати дроњав, одроњавити. Бак. Реч.*

òдрпавити, -ӣм и **одрпа́вити,** одрпа̄вӣм сврш. покр. *постати храпав, орохавити (о лицу).* — Иза краста лице поцрњело, поцрњело и одрпавило. *Вук Рј.*

одрпа́ац, -нца м *онај који је одрпан, дроњав, дроња; сиромах, гоља.* — Туробни, брадати одрпанци још од раног јутра стоје преко пута вратареве кућице. *Б 1959.* Тај се обогатио, док су други остали сиромаси и одрпанци горе него прије. *Франг.*

одрпа́ица ж *сиромашна, дроњава жена.* — Зазебе ме кад видим да се огледаш за оном одрпаницом. *Коз. Ј.*

одрпа́нко м *одрпанац.* — Младић неки одрпанко ... цокуле му рашивене и зинуле. *Рад. Д.*

òдрпа̄нōст, -ости ж *стање онога који је одрпан, дроњавост.*

одр̀пати, òдрпа̄м сврш. **1.** *дрпајући подерати, поцепати.* **2. а.** *огрепсти, изгрепсти.* — Ноктима један другом одрпају шије и лица. *М-И.* **б.** *издрпати, ишчупати. Р-К Реч.*

~ **се** *подерати се, поцепати се.* — Ниси гладан ни одрпан. *Пав.*

òдрпина ж (обично мн.) *крпа, дроњак, рита, прња.* — Радознали људи мотали су се ... тргали одрпине тканина које су још висјеле са зидова. *Франг.*

одрпо́тина ж необ. *подеротина, одрпина.* — Стресао [је] своје вунене одрпотине. *Божић.*

одрпу́ља ж **1.** *оно што је одрпано, подерано парче одела. Вук Рј.* **2.** пеј. *сиромашна, бедна женска особа.* — И дотуша је, не брини ... није с пута, одрпуља. *Божић.*

òдр̄т, -а, -о **1.** *трп. прид. од одрети (се).* **2.** *истрошен, оронуо.* — Под старим, одртим бедемом снажно се разрастао ... коров. *Дражс.* **3.** фиг. необ. *рђаво расположен, мушичав, чандрљив.* — Сви [су] одрти, нарогушили се ... од мухе чине коња. *Кал.*

òдртавети, -вӣм, **одрта́вети,** одр̀та̄вӣм, ијек. òдртавјети и одрта́вјети, и **òдртавити,** -ӣм, **одрта́вити,** одр̀та̄вӣм сврш. пеј. *сасвим онемоћати, оронути, грохнути.* — Кеша матори ... Одртавео као кљусина. *Рад. Д.* Пази само колико си отрбатио и одртавио! *Богдан.*

òдртавјети, -вӣм и **одрта́вјети,** одр̀та̄вӣм, ек. òдртавети и одрта́вети.

òдртети, -тӣм (ек.) сврш. пеј. *в. одртавети.* — Шта ће ти ... рића? ... Одртео је ... матор ... једва што се вуче! *Јакш. Ђ.*

òдртина и **одр̀тина** ж пеј. **1.** *подерана, изношена хаљина; дроњак, рита.* — Видио

је само горњи дио одртине. *Десн.* Искрца се шпански дон ... у одртинама са скупоценим прстеном на руци. *М 1867.* **2.** *рага, кљусина; мрцина.* — Теби треба зубе показати, одртино једна! *Јевт.* **3.** *развалина, рушевина.* — Вијуга се уз одртине тврдих некоћ бедема тиха уличица. *Драж.*

о̀дртити, -и̏м сврш. пеј. *в. одртавети.* — Остарисмо и одртисмо и неписмени остадосмо. *Срем.*

одр̀туља ж покр. *посна, неплодна земља.* — Сељак треба да се осviјести. — Не дају. Не да наша стара одртуља. Човјек на камену живи горе него просјак. *Бур.*

о̀друбак, -упка м *одрубљени комад дрвета, облица, пањ. Р-К Реч.*

одру́бити, о̀дрӯбӣм сврш. **1.** *одсећи, одрезати.* — Потеже нож и одруби му главу, па је баци. *Вес.* **2.** *откинути, одвалити, отргнути.* — Лојко [пас] ... дао се на посао да ... одруби што већи комад бута. *Кал.* **3.** фиг. (често и у изразу: ~ као на пању) *одсечно, оштро одговорити, узвратити.* — Ти си им ваљада онакова шта одрубио, како си ономадне домаћину жупнику, па ти показаше врата. *Ков. А.* Слушао га учитељ, па и њему одрубио као на пању. *Бар.* **4.** покр. *рашити, одшити руб, шав. Бак. Реч.*

одрубљи́ва̄ње с *гл. им. од одрубљивати.*

одрубљи́вати, -ӯбљујēм *несврш. и уч. према одрубити.*

о̀другуд прил. с *друге стране, из другог правца, смера.*

одру́жити, о̀дрӯжӣм сврш. заст. *одвојити, оделити, раздвојити.* — Одружио Хум од Босне. *Павл.*

~ **се** *оделити се, одвојити се.* — Окруниште ... Хедвигу за пољску краљицу, одруживши се тако од Угарске. *Шиш.*

одру́нити, о̀дрӯнӣм сврш. *откинути, здерати, сљуштити:* ~ зид.

~ **се** *откинути се, отпасти, одронити се.* — Када би се ... опет одрунила каква звијезда, изгледало је као да је управо тај глас повод томе. *Шег.*

одру́чати, о̀дрӯчām сврш. *завршити ручак, ручати.* — Кад су они одручали, спремила је шутећи трпезу и онда оprала суђе. *Ивак.*

одру́чити[1], о̀дрӯчӣм сврш. фиск. *одмаћи, раширити руке, нпр. ради одмеравања растојања до суседног постројеног вежбача (обично по команди).*

одру́чити[2], о̀дрӯчӣм сврш. нар. *јавити одговор, отпоручити.* — Друга другу по зв'језди одручи. *НПХ.*

о̀дсад(а̄), одса̀да̄ и **од са̀да̄** прил. **1.** *од овога тренутка, убудуће, надаље, унапред.* — Нисам ја ни досад живео о твом комаду ... нећу вала ни одсад! *Вес.* Поглед му се намрачи, те је одсада некако наглије одбијао димове своје цигаре. *Цар Е.* **2.** *из овог, садашњег времена.* — Не може да раздвоји овај дернек од онога ... него му се све мијеша, пјесме и свирка и пиће и чељад одонда и одсада. *Андр. И.*

о̀дсадашњӣ и **одса̀дашњӣ,** -ā, -ē *који ће бити одсада, будући, следећи. Р-К Реч.*

одсалути́рати, -ӯтӣрām сврш. *отпоздравити салутирајући, на војнички начин.* — Он се укочи ... у став »мирно«, одсалутиравши почаст светом отајству. *Мар.*

о̀дсāнкати се, -ām се сврш. = одсањкати се *одвести се, отићи на санкама.* — После ће се лако одсанкати до вароши. *Јевт.*

одса́њати, о̀дсāњām сврш. *видети у сну; завршити сневање.* — фиг. Немој будит одсањане снове, нек' мирује оно чега не би. *Цес. Д.*

о̀дсāњкати се, -ām се сврш. = одсанкати (се). — фиг. Требало се успети уз стрме дрвене степенице ... јер су се низ те стубе сваке зиме одсањкале ... барем двије-три бабе. *Кол.*

о̀дсвагда прил. *одувек. Прав.*

о̀дсвагде, ијек. о̀дсвагдје, прил. *одасвуд(а).*

о̀дсвагдје, ек. о̀дсвагде.

о̀дсвака̄ле̄(м) и **о̀дсвакле̄(н)** прил. покр. *в. одасвуд(а).* — Крадеш помало ... одсвакалем па се храниш. *Кос.* Пође [му] посао лудо и одсвакале, а највише оданде одакле се најмање надао. *Марк. М.*

о̀дсвакуд(а̄) прил. *одасвуд(а).* — Туче их својим говором одсвакуда. *Коз. И.*

одсве́тити, о̀дсвētӣм сврш. необ. *обавити светковину, отпразновати, одслaвити.* — Ми смо недјељу одсветили, мису чули. *Јурк.*

одсви́рати, о̀дсвӣрām сврш. **1. а.** *завршити свирање, извести музичку композицију.* — фиг. Тај ... правни савјетник ... одсвирао је своју прву ... соло-партију. *Крл.* **б.** *свирањем дати знак, свирањем објавити, огласити.* — Управо су ... одсвирали устајање. *Јонке.* Кад одсвирају крај ... рату, отићи ћу к њему. *И.* **2. а.** *искварити дугим свирањем, дугом употребом.* — Европа [је] ... празна и досадна као одсвирана грамофонска плоча. *Крл.* **б.** *платити, исплатити свирајући.* — Док други поштени свет крваво стеченим новцем плаћа порез, они [Цигани] га одсвирају. *Срем.* **в.** *извести покрете, гестове који личе*

на свирање. — Неки људи ... напросто одсвирају рукама пола разговора, те им је једва и потребно говорити. *Мар.*

ȍдсвōјан, -јна, -јно прав. *који се односи на отуђење, на одузимање права својине.* — Где је инсолвенца очита, требало би на приједлог једног вјеровника дозволити одсвојну забрану и секвестрацију. *Обз. 1932.*

одсвȍјити, ȍдсвојӣм сврш. *в.* *отуђити. Деан. Рј.*

ȍдсвуд(ā), одсвȕдā, ȍдсвукуд(ā) и **одсвȕкудā** прил. *одасвуд(а).* — Војни звук се враћао ... у даљину ... јављао о циновској борби одсвуд опкољених партизанских дивизија. *Лал.* Ћутио се одсвуда неки особити мирис. *Шимун.* Звонцад ... су из мрака тукла одсвукуд. *Пол. 1958.*

ȍдсвудглēд м бот. **а.** *чистац, шуђерак* Sideritis. *Сим. Реч.* **б.** *врста биљке из пор. звончића* Campanula Grosseckii. *Сим. Реч.*

ȍдсев, ијек. ȍдсјев, м *одсјај, одблесак.* — У црвеном одсјеву пламена ... изгледала је као вјештица из приче. *Донч.* фиг. Лепота њеног тела била је само одсев лепоте њене душе. *Јов. С.*

ȍдсевак, -ēвка, ијек. ȍдсјевак, м *одсев; светлосна трака, зрак створен одсевом.* — Свјетло плинских свјетиљака у дугим косим одсјевцима пада по нутрини фијакера. *Крл.*

одсéвање, ијек. одсијēвање, с *гл. им. од одсевати (се).*

одсéвати, ȍдсēвам, ијек. одсијēвати, несврш. *стварати одсев, одблескивати, одсјајивати.* — Бодежи хладно одсијевају као змијски језици. *Гор.* фиг. Радост живљења одсеваше на њиховим лицима. *Дов.* ~ **се** *одсевати.* — Вода је лежала мирно, одсијевала се црно. *Бен.*

ȍдсевнӣ, -ā, -ō, ијек. ȍдсјевнӣ *који се односи на одсев, који одсева.* — У одсјевну плохицу мртвог рибљег ока забуљио се мршави човјек. *Божић.*

одсéвнути (се), ȍдсēвнēм (се), ијек. одсијēвнути (се) *сврш. према одсевати (се).*

одсéгнути, ȍдсēгнēм сврш. необ. *в. одсекнути.* — Љети пошто ... воде одсегну ... лађама нема проласка. *В 1885.*

одсéдање и **ȍдседање,** ијек. одсјéдање и ȍдсједање, с *гл. им. од одседати (се).*

одсéдати (се), ȍдсēдам (се) и **ȍдседати (се),** -ам (се), ијек. одсјéдати (се) и ȍдсједати (се) *несврш. и уч. према одсести (се).*

одсȅдети, -дӣм, ијек. одсјȅдити и одсјȅдјети, сврш. **1.** *седећи провести неко време, преседети.* — После ручка ... одседе у разговору читав сат. *Ранк.* **2.** *издржати казну затвора.* — Одсједио је четрнаест дана у котарском затвору. *Гор.*

одседлáвати, -ēдлāвам *несврш. и уч. према одседлати.*

одсȅдлати, -ām сврш. *скинути седло, раседлати.* — Одседлај те коње. *Глиш.*

ȍдседнути, -нēм, ијек. ȍдсједнути, сврш. *в. одсести.*

одсејáвати, -ējāвам, ијек. одсијáвати, несврш. *одвајати, одабирати сејањем.* — фиг. Морају бранити свој сирови материјал од заборава, да га сређују, одсијавају, извлачећи битно и типично. *Зог.*

ȍдсек, ијек. ȍдсјек, м **1.** *део неке целине* **а.** *поглавље књиге; део музичке композиције.* — Занимљива књига ... дијели се на шест одсека према периодима малоруске књижевности. *В 1885.* Цео овај став садржи педесет и шест тактова, подељених на четири одсека, а сваки одсек обухвата два периода. *Коњов.* **б.** *временски период.* — Тако је започео последњи одсјек рата. *Пов. 2.* **в.** *део земљишта који се неким обележјем разграничава од осталих делова (обично у вези с војним операцијама).* — Једна подужа линија ... била [је] подељена на одсеке и ... сваки од ових био [је] додељен јединици одређеној да оперише одговарајућим правцем. *Лаз. М.* **г.** *унутрашња организациона јединица неке установе, управног органа или др. (односно њихових одељења) која је надлежна за одређене послове.* — Мали одсеци при народноослободилачким одборима (за привреду, за просвету, здравље и социјалну политику итд.) ... представљали су ... добро организован ... апарат НОО-а. *Марј. Ј.* **2.** *стрма падина или обала, обронак.* — Слојеви који се налазе над поткапином изгубивши подлогу ... сруше [се]. Тиме настаје стрми одсјек или клиф. *ОГ.*

одсéкнути, ȍдсēкнēм сврш. покр. *опасти (о води), осекнути (I).* — Ваљало би ... Угарску потопити Дунавом, да никад не одсекне. *Павл.*

ȍдсеком, ијек. ȍдсјеком, прил. *у укупној суми, све уједно, скупа, ђутуре.* — Спахијама се имало плаћати одсеком. *Нов.*

ȍдселе(н) прил. *в. одсад(а).* — Иди и одселе више не греши. *Ранк.* Досад сам ти срезао дибу, одселен ћу дибу и кадифу. *НПХ.*

одсȅлити, ȍдселӣм сврш. **1.** (кога, што) *извршити сељење, сеобу кога или чега, преселити.* **2.** *одселити се.* — Неко одсели [у Турску] од махните памети. *Сиј.*

~ **се** *променити место становања, преселити се.*

одсељáвање с *гл. им. од одсељавати (се).*

одсељáвати (се), -ељāвам (се) *несврш. и уч. према одселити (се).*

одсељѐнӣк, -и́ка м *онај који се одселио на друго место, у другу земљу, исељеник.* — Са европским одсељеницима прешла [је] и ... гомила биљака и корова у Америку. *М 1867.*

одсељѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на одсељенике.*

ȍдсен, ијек. ȍдсјен, и **ȍдсенак,** -ёнка, ијек. ȍдсјенак, м *одсев, одсјај, одблесак, слика.* — Сва ова петорица могу се узети као потоњи одсјен засједајућег сунца дубровачког. *Кур.* Био је жут као восак, а онај благ израз лица као да је одсенак задовољене чежње — да се већ једном смири. *Ком.*

ȍдсести, -еднём и -едём, ијек. ȍдсјести, свршн. **1.** *остати, задржати се (обично неколико дана), привремено се настанити.* — Фехим [га] је срдачно примио ... и понудио му да одсједне у њега. *О-А.* **2.** заст. *спустити се, сести.* — И упаде у цареве дворе, па одсједе на постељу златну. *Март.* **3.** *скинути се, сићи с коња (или с друге јахаће животиње), сјахати.* — Путник одседну с коња и оде у гостионицу. *Нен. Љ.*

~ **се** *срушити се, одронити се.* — Одсјело се брдо. *Вук Рј.*

ȍдсећи, -е́ћём, ијек. ȍдсјећи, (аор. ȍдсекох, 2. и 3. л. ȍдсёче; имп. одсе́ци; р. прид. ȍдсекао, -кла, -кло; трп. прид. ȍдсечен, -а, -о и одсѐчен, -ѐна, -ѐно) свршн.; исп. одрезати **1. а.** *секући одвојити, одрубити*: ~ комад хлеба, круха, ~ грану. **б.** *одвојити, одделити, раздвојити (прекинувши везе, снабдевање итд.).* — Њемци су ... опколили Париз и потпуно га одсјекли од позадине. *ОП 2.* **2.** *одмерити, одредити, установити, утврдити.* — Мени бане одс'јече откупе: три стотине сријемских волова. *НП Вук.* Не кажем ... да се имаде одсјећи граница између појединих врста. *Марј. М.* **3.** (често у изразу: ~ као на пању) *рећи оштрим одлучним гласом.* — »У реду!« »Није!« одсече друг Стојан, резак овог пута. *Дав.*

Изр. (као) одсечена грана *в. уз грана (изр.);* ~ погледом *строго, оштро погледати;* ~ своју *донети свој суд о чему, закључити.* — Прелетио [је] све одаје и дворане, па је већ на први поглед одсјекао своју и о самој згради и о њену распореду. *Цар Е.*; одсечен од свега *потпуно сам, усамљен; неприступачан;* одсечена глава (нечија) *исти је, веома личи на некога;* одсечене су ми руке *не могу, онемогућен сам да радим.*

~ **се** (на кога) *оштро подвикнути коме, обрецнути се, издерати се.* — Чим што кажу, ја се одсечем на њих. *Дом.*

Изр. ноге му се одсекле *в. уз нога (изр.).*

одсе́ца̑ње, ијек. одсијѐца̑ње, с *гл. им. од одсецати (се).*

одсе́цати (се), ȍдсе̄ца̑м (се), ијек. одсијѐцати (се) *несврш. и уч. према одсећи (се).*

ȍдсечак, -чка, ијек. ȍдсјечак, м **1. а.** *одсечен део чега, одвојен комад.* — Седе на одсечак стене. *Богдан.* **б.** *период, доба.* — У појединим одсјечцима живота преовлађују други процеси. *Бот.* **2.** мат. *део кружне површине између лука и одговарајуће тетиве, односно део лоптине запремине између калоте и одговарајућег кружног пресека, сегмент.* — фиг. Мотрио [је] црвени сунчани одсјечак који се појавио над хоризонтом. *Крањч. Стј.*

ȍдсечан, -чна, -чно, ијек. ȍдсјечан **1.** *оштар, одлучан, енергичан.* — За своје слике, осјећања и мисли нашао је Његош израз кратак, снажан, одсјечан. *Барац.* **2.** (одр.) *који се односи на одсек (1в).* — Две ... батерије биле [су] од стране команданта одсека задржане ... код одсечне резерве. *Лаз. М.*

ȍдсечен, -а, -о и **одсѐчен,** -ѐна, -ѐно, ијек. ȍдсјечен и одсјѐчен **1.** *трп. прид. од одсећи.* **2.** *окомит, стрм.* — [Уна] се провлачи ... између стрмих, одсјечених литица. *Мил. В.* **3.** фиг. **а.** *који се не мења, чврст, крут.* — Цијена је ту ... стална ... некако одсјечена, да се обично не мијења. *О-А.* **б.** *строг, озбиљан.* — Сви су одвјетници изгледали значајни, одсјечени. *Торб.*

ȍдсечено и **одсѐчено,** ијек. ȍдсјечено и одсјѐчено, прил. *одсечно, оштро, одлучно.* — Хасанагиница (након станке, одсјечено, нагло) — И он? *Огр.*

ȍдсеченӧст и **одсѐченӧст,** -ости, ијек. ȍдсјеченӧст и одсјѐченӧст, ж *стање онога који је одсечен, онога што је одсечено, одвојеност.* — Одједном тишина, одсјеченост и од одреда и позадине. *Чол.*

ȍдсечит, -а, -о, ијек. ȍдсјечит *одсечан (1).* — Колико може тврда одлука и одсјечита воља. *Павл.*

ȍдсечито, ијек. ȍдсјечито, прил. *одсечно (1).* — Пођите по газду — одсјечито ће незнанац. *Креш.*

ȍдсечно, ијек. ȍдсјечно, прил. **1.** *одлучно, енергично.* — Одмах и без глуме одсјечно изнесе мисли. *Јел.* **2.** заст. *отприлике, приближно, просечно.* — Нађено је да се одсечно до 20 аеролита појављују за једну ноћ. *М 1867.*

ȍдсечнӧст, -ости, ијек. ȍдсјечнӧст, ж *особина онога који је одсечан, онога што је одсечно, одлучност.* — Држала је да се одсечношћу може све постићи. *Јов. С.*

одсија́вати[1], -ијā̀вām несврш. **1.** *несврш. и уч. према одсијати.* **2.** *сијати, блистати; одблескивати, одсевати.* — Одсијева модро летње иње са високих трава. *Дуч.* фиг. И куд год је погледао свуд му одсијавао тај страшан поглед. *Рад. Д.* **3.** фиг. *одражавати се, огледати се.* — Он је [мисао] није исказивао; он ју је чак и крио, али је она одсијавала у његовим очима. *Ком.*

одсија́вати[2], -ијā̀вām, ек. одсејáвати.

одсѝјати, -ā̄м сврш. *одбацити, одбити; одразити светлост, одблеснути.* — Нема оси за коју би се прихватио да га не би одсијало у свемир. *Божић.*

одсијѐвање, ек. одсéвање.

одсијѐвати, òдсијевām, ек. одсéвати.

одсијѐвнути, òдсијевнēм, ек. одсéвнути.

одсијѐцање, ек. одсéцање.

одсијѐцати (се), òдсијецām (се), ек. одсéцати (се).

одси́нути, òдсӣнēм сврш. *синути, одлетети светлећи.* — Једна искра одсине напосе и Адама згоди у њедарца. *Прер.* фиг. *винути се.* — Знаш откад ми се прижељкује да видим стару престоницу кнеза Лазара; а дотле ћу ... мало одсинути горостасноме Копаонику. *Ком.*

òдсипати, -ā̄м и -пљēм несврш. *изасипајући смањивати количину течности или чега другог у каквом суду, омоту и сл.*

одсѝтнити, òдситнӣм сврш. индив. *отићи ситним корацима.* — Грдно исколачив подбуле очи, одситни из собе. *Каш.*

òдсјај м **а.** *осет расипања или одбијања светлости (сунца, месеца, ватре); одблесак, рефлекс, светлост.* — Видим ... кандило с руменим одсјајем. *Радул.* Пламени одсјај [ватре], сличан зори, гори на лицу омладинца. *Вит.* фиг. Као далек одсјај, имао [је] толико снаге да свијетли у ... тминама мрачних деценија. *Крл.* **б.** *слаба, бледа светлост.* — На одсјају месечине обојица су изгледали бледи. *Бар.*

одсјаја́вати, -àјујēм несврш. **1.** *одавати од себе сјај, одблескивати.* — Пушке ... одсјајиваху према заходу сунчеву. *Ранк.* **2.** *одражавати се, огледати се у чему.* — [Из његових црних очију] је светлио разум и одсјајивала душа. *БК 1906.*

~ **се** *одсјајивати.* — Носила је свијећу, пак јој се свијећа одсјајивала у очима. *Крл.*

одсје-, ек. одсе-.

òдсјев, ек. òдсев.

одскáкање с *гл. им. од одскакати.*

одскакà̀рати, -ā̄м сврш. *одскакутати.* — Дадох му шаку дувана да набије у рану, па он одскакара ... да тражи волове. *Лал.*

одскáкати[1], òдскāчēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према одскочити.* **2. а.** *одскакивати, подскакивати при вожњи по неравном путу.* — [Кола] већ почеше одскакати а тамо, а тамо. *Срем.* **б.** *дизати се и спуштати се на седлу при јахању.* — Коњаници ... одскачу од седла у лаганом касу. *Ранк.* **в.** *дизати се и спуштати се бурно при дисању.* — Прси Маријине почеше силно одскакати. *Лаз. Л.* **3.** *такмичити се у скакању у даљину, надскакивати се.* — Младеж заметнула игру, одскачу један другом. *Вес.* **4.** *одсјајивати.* — Сунце погдјегде одскаче од ибрика или цезве. *Куш.* **5.** фиг. *истицати се, одвајати се, издвајати се (од средине).* — Живо [је] одскакала бјелина његове одјеће од плавих ... одора уоколо. *Цар Е.*

одскáкати[2], òдскāчēм сврш. *отрчати, одјурити скачући, одскакутати.* — Као срндаћ одскака уза степенице у горњу собу. *Ћор.* Истргох се мајци из руку и одскаках за оцем. *Ков. А.*

одскаки́вање с *гл. им. од одскакивати.*

одскаки́вати, -àкујēм *несврш. и уч. према одскакати*[2].

одскакýтати, -àкућēм сврш. дем. *отрчати скакућући.* — Она, као хитронога срна, одскакута. *Вес.* Мала одскакута весело уз стубе. *Шен.*

одскаидѝрати, -àндӣрām сврш. *прочитати или изговорити скандирајући.* — Онда му је гласом подигнутим и оштрим одскандирао пјесму. *Крл.*

одски́тати (се), òдскӣтām (се) и òдскӣћēм (се) сврш. *отићи у скитњу, нестати, изгубити се.* — Рукавац маистрала одскитао је негдје другдје. *Јел.* Куд се одскита баш у воловском послу? *Ћоп.*

òдскок м **1.** *брзо одвајање тела после удара о тврду подлогу.* — [Ударци] су изведени након одскока лопте. *Тен.* **2.** *скок с одбијањем од чврсте подлоге.* — Дужина скока овисна је о брзини залета и снаге одскока. *Скиј.* Коњ је сав затегнут, пред одскок у галоп. *Ћос. Д.*

òдскокнути, -нēм сврш. *дем. од одскочити.* — Оно двоје отрага ... тресне се ... како год одскокну или се загибају кола. *Бег.*

одскòра прил. = одскоро *од пре кратког времена; недавно.* — Одскора он је дао мени много знакова своје љубави. *Богд.* Ја сам тек одскора упознала море. *Јанк.*

одскòрашњи, -ā̄, -ē *који је настао одскора.*

одскòро прил. = одскора. — Сви знају да сам ја одскоро ожењен. *Вас.*

òдскочит, -а, -о *брз, окретан, хитар.* — Пунахна, одскочита и весела женица послено се врпољила по точионици. *Креш.*

одскòчити, òдскочӣм сврш. **1. а.** *скочивши одвојити се од чега; нагло скочити.* — Одскочи кано да га је ујела отровница змија. *Ков. А.* **б.** *одбити се од чега.* — Буздован [се] не разбије, него одскочи од леда. *Н. прип. Вук.* **в.** *сјахати.* — Од брзијех одскочише коња. *Маж. И.* **г.** *нагло се отворити.* — Нешто силно груну у врата, и она одскочише. *Лаз. Л.* **д.** *попети се, дићи се, успети се (о небеским телима при њиховом свакодневном кретању); освојити, увелико настати.* — Сунце бјеше одскочило три копља. *Мат.* Дан је одскочио високо. *Донч.* **ђ.** фиг. *ницн, порасти.* — Усјеви су већ били одскочили, маслине процвјетале. *Франг.* **2.** *у скоку отрчати, скокнути.* — Срећа [је] била толика да се није могла притајити, већ је морала одмах одскочити матери. *О-А.* **3.** *при такмичењу у скакању даље скочити од другог, надскочити.* — Увек сам му могао одскочити, кад бисмо скакали трипут из места. *Нед.* **4.** *искочити, набрекнути.* — Одскочила [је] на свакој страни [врата] таква жила. *Наз.* Румени образи [јој] одскочили од стегнуте шамије. *Станк.* **5.** фиг. *истаћи се.* — Чекам да неко из наше фамилије одскочи, брате ... да се прослави. *Нуш.*

òдскочкē прил. *одскоком, одскочивши.* — Подигао је својијем падом у море тако страшни водени слап, да је одскочке ошкропио оближње ... куће. *Љуб.*

òдскочнӣ, -ā, -ō *који служи за одскок, одскакање; који као почетак служи за даљи развој акције.*

Изр. ~ даска *в. уз даска (изр.).*

òдскочница ж обично у изразу: даска ~ *в. одскочна даска, уз даска (изр.).* — Ријека остаје још сада даском одскочницом за његов највећи лет. *Цар Е.*

òдславити, -ӣм сврш. *прославити.* — Славу одславио са кандилом. *Вукић.*

òдслē, ијек. òдслије, прил. *одсада.* — Они ће одслије живјети као први сусједи. *Леск. Ј.* Одсле [се] морамо вићати сваки дан. *Богдан.*

òдслека ж покр. *осека. Вук Рј.*

òдслије, ек. òдслē.

одсликáвāње с *гл. им. од одсликавати (се).*

одсликáвати (се), -йкāвām (се) *несврш. и уч. према одсликати (се).* — Приповедач и романсијер дају слику живота коју су они измислили и која је »стварна« утолико уколико ... верно одсликава живот. *Т. књ.*

òдсликати, -āм сврш. *дати, представити у слици, насликати.* — Дончевић је умео да их [борбе] види, доживи и одслика. *Михиз.*

одслòвити, òдсловӣм сврш. *одговорити.* — Дјевојке које не бијаху навикле слушати сличне говоре, не одсловише. *Вел.*

одслòнити, òдслонӣм сврш. *уклонити заслон. Прав.*

одслужéње с *гл. им. од одслужити.* Изр. ~ (војног) рока, ~ војске *обавезна служба у војсци.*

одслужи́вāње с *гл. им. од одслуживати.*

одслужи́вати, -ӯжујēм *несврш. и уч. према одслужити.*

одслу́жити, òдслӯжӣм сврш. **1. а.** *служећи провести неко време.* — Одслужила им преко љета, па су је пустили да одахне. *Бен.* **б.** *извршити, обавити своју војну или какву сличну обавезу.* — Одслужио је војску. *Андр. И.* Убират [ће] војницу од оних који нису одслужили своју дужност. *Гор.* **2.** *одржати службу, обавити верски обред у цркви.* — У малој дрвеној цркви одслужи свештеник молепство. *Глиш.* **3.** *не бити више за употребу, послужити.* — Ситна пећ, у коју је друштво ... убацивало ... одслужене пањиће некада родних трсова, сијала је. *Јел.*

òдслушати, -āм сврш. *саслушати до краја, провести неко време слушајући.* — Лидија одслуша ... тропар расејано. *Грол.*

одсмèјати, -јēм, ијек. одсмӣјати, сврш. *пропратити смејањем, смехом.* — Сви песници што су певали тугу ... волели [су] падати у лак и безбрижан ... тон ... као да су тиме мислили одсмејати своју тугу. *Нед.*

~ **се** *одговорити смехом.* — Профит хвали свој еспап ... Дјевојке се тек одсмеју. *Игњ.*

одсмӣјати (се), -јēм (се), ек. одсмèјати (се).

òдсмехнути се, -нēм се, ијек. òдсмјехнути се, сврш. *одговорити уз осмех, осмехнути се.* — Ех, не брини се ти — одсмјехну се Тома. *Шен.*

одсмéшити се, òдсмēшӣм се, ијек. одсмијèшити се, сврш. *одговорити уз смешак.* — Хе видиш, драги брајане, одсмијеши му се крчмар. *Шен.*

одсмијèшити се, òдсмијешӣм се, ек. одсмéшити се.

òдсмјехнути се, -нēм се, ек. òдсмехнути се.

одсму́цати, ȍдсмȕцām сврш. *в. одсмуцати се.* — Одсмуца у собу, гдје смо ноћити имали. *Шен.*

~ **се** *отићи камо смуцајући се, одвући се.* — Ћиро се одсмуца потајно. *Прер.* Заборавио [је] на њега, одсмуцао се спрам писарске собе. *Цес. А.*

одсни́вати, ȍдснȉвām сврш. песн. *одспавати, одсањати.* — Походи га ... Владила, да и она види где ће вечни санак да одснива. *Кост. Л.* Под овом бијелом брезом ... одснивај старе сање. *Кркл.*

ȍдсој м покр. *в. осој.* — Сједне због за једном литицом у одсоју и ту почне да вијећа. *Љуб.*

ȍдсојан, -јна, -јно *који је у о(д)соју, осојан.* — Натрпано под влажним и одсојним сводом било се закисло. *Љуб.*

одсоље́ње с ков. *пречишћавање, чишћење од соли, уклањање соли.* — Прилазимо уређају за одсољење морске воде. *Б 1958.*

одспа́вати, ȍдспāвām сврш. **1.** *провести (извесно време) спављајући, преспавати.* — Мора да легне ... и одспава неколико сати. *Чол.* **2.** *спављајући накнадити.* — Онда би тек одспавао мамурлук. *Кост. Л.*

~ **се** *испавати се.* — Опије се колико толико и послије се одспава. *Сим.*

ȍдспрēд(а), ијек. ȍдспријед(а), прил. *с предње стране, спреда.* — На Турке снажно ударише: одсприједа Секул са Грујицом. *НП Вук.* Проматра [га] у ходу одсприједа, одстрага, са стране. *Кал.* [Тоболчари] мијењају само ... трећи кутњак одсприједа. *Финк.*

ȍдспрња̄д(а), ек. ȍдспрēд(а).

одсрдити, ȍдсрдīм сврш. *учинити да се неко више не срди, не љути, уклонити срдњу.* — Мучно ли је одсрдити увређеног бога. *Шапч.*

~ **се** *престати срдити се, одљутити се.* — Учитељ ће се одсрдити на мене. *Шапч.*

одсрка́ти, ȍдсрчēм сврш. *срчући отпити. Р-К Реч.*

одсрка́нути, ȍдсркнēм сврш. *отпити сркнувши.* — Из препуна чанка није грехоте одсркнути. *Н. посл. Вук.*

одсрља́ти, -ām и **одсрља́ти,** ȍдсрљāм сврш. *отићи срљајући. Прав.*

ȍдсртати, -срћēм сврш. *отићи посрћући.* — Стари Рут одсрта пут Ријеке. *Кум.*

одста̀јати, -стòјīм сврш. *пробавити неко време стојећи.* — Кад с' одстаја божја литурђија, а пред цркву народ изашао. *НП Вук.* Одстоји у кући три службе божје. *Крањч. Стј.*

ȍдстō прил. *од стотине (проценат), посто.*

одстоја́вати, -ȍјāвām *несврш. и уч. према одстајати и одстојати.* — Узме ... одстојавати оружану стражу. *Вел.*

одстоја́ње с *даљина, размак; удаљеност (у простору и времену).* — У кратким одстојањима проламају се урлаји. *Цар Е.* Није ни приметила како се између њих стварају одстојање и празнина. *Андр. И.*

Изр. јуришно ~ војн. *даљина од око 50—100 м, с које се полази на јуриш;* на пристојном одстојању (бити, стајати) *како је то уобичајено, како је допуштено;* остати на одстојању фиг. *држати се повучено, резервисано; не заузети присан став, не ступати у ближе односе.*

одстȍјати, -стòјīм сврш. **1.** *в. одстајати.* — Ноћас ћу ја ... одстојати стражу под оружјем. *Вел.* **2.** *постојати мало; устојати се од стајања.* — Мора ... испећи хостија, да мало одстоје и попусте. *Пав.* **3.** *бити удаљен од извесне тачке, не бити сасвим уз нешто.* — Пешеви капута далеко [су] одстојали од мршава тела. *Сек.*

ȍдстотак, -тка м *постотак, проценат.* — Мораш се пошто-пото домоћи ... трију одстотака банковне ренте, која је сада уписана на њезино име. *Креш.*

ȍдстрāг(а) и **одстра́га** прил. *са стражње стране, на стражњој страни, позади.* — Атоми [су] врло тврди и врло тешки, а одстрага им ништа не смета. *Ант. I.*

одстрàжāрчити, -īм и **одстра́жити,** ȍдстрāжīм сврш. *одстајати на straжи.* — Није пропуштао да одстражарчи те прве, одсудне сате дана. *Лал.* Ову надгробну стражу одстражит ћу све до конца. *Крл.*

одстра́нити, ȍдстрāнīм сврш. **1. а.** *уклонити.* — Валпурга ... одстрани завјесу. *Новак.* Да суморне мисли и тугу одстраним, хоћу драги друже, с тобом да диваним. *Ил.* **б.** *искључити, истерати (из школе).* — Одстрањена из свих средњих школа, остала је ... жигосана. *Крл.* **2.** *одвојити, удаљити.* — Она је само хтела да га мало одстрани од Милице. *Вес.*

~ **се** *уклонити се.* — Изволите се одстранити! *Крл.*

одстрањи́вање с *гл. им. од одстрањивати (се).*

одстрањи́вати (се), -ањујēм (се) *несврш. и уч. према одстранити (се).*

ȍдстрел и **о́дстрел** м лов. *убијање (дивљачи) пушком; лов дивљачи.* — Одстрел ове дивљачи дозвољен [је] закључно са 15. јануаром. *Б 1957.* Странци ... за одстрел патке плаћају пол долара. *Вј. 1960.*

одстре́лити, ȍдстрēлīм, ијек. одстријѐлити, свршен. *уловити, убити у лову.* — Друштво ће у току ловне сезоне одстрелити седам срндаћа. *Пол. 1958.*

ȍдстрēти, ȍдстрēм, ијек. ȍдстријети, свршен. *одастрети, скинути оно што је прострто, открити. Прав.*

одстријѐлити, ȍдстријелīм, ек. одстре́лити.

ȍдстријети, ȍдстрēм, ек. ȍдстрēти.

одстрељи́вати, -ѐљујēм *несврш. и уч. према одстрелити и одстријелити.*

ȍдстрижак, -ишка м *отпадак при шишању.* — Одстришци косе нису више падали муштерији за овратник. *Вј. 1960.*

ȍдстрићи, -и́жēм свршен. *одрезати косу, ошишати, остригти.* — Осуђеницима племенитог рода одстриже косу њихов слуга. *Кум.*

одстру́гати, ȍдстрȕжēм свршен. *в. остругати.* — Неки стружу ступу, чанак или чутуру, па оно што се одструже ситно утру и у води пију. *Рј. А.*

ȍдстружити, -ӣм свршен. покр. *отворити стругу да излазе овце наполе. Вук Рј.*

ȍдступ м **1.** *повлачење са каквог положаја, узмицање; одступање.* — Надвојвода није ништа хтио да чује [о томе] послије ... одступа бана Ивана Драшковића. *Шиш.* Сатнији заповједи одступ. *Крл.* **2.** *напуштање; уступање.* — Цесар неће ни да чује о одступу Вероне. *Нех.*

ȍдступак, -пка м *одступање.* — Набројени одступци могу ... потврдити само правило. *Мј. 1926.*

одсту́пање с *гл. им. од одступати.*

одсту́пати, ȍдстȕпām несврш. **1.** *несврш. и уч. према одступити.* **2.** *разликовати се.* — Није [се] ни за танку длаку одступало од уобичајене форме. *Креш.* Од добра се превода тражи ... да је веран, што значи да не одступа од оригинала. *Нед.*

одсту́пити, ȍдстȕпīм свршен. **1. а.** *узмаћи, повући се.* — Само да Нијемци одступе! — уздахне кмет. *Бен.* [Поп Јован] поче да чита молитву да киша стане и вода одступи. *Андр. И.* **б.** *одмаћи се, стати мало даље, склонити се.* — Одступи два корака даље, па га зачуђено посматраше. *Јакш. Ђ.* **2.** *попустити; одустати.* — [Турци] поруче Милошу ... да ће нешто и они одступити, а нешто и цар примакнути. *Вук.* Никада одступити неће ни за длаку од правице. *Шен.* **3.** *уступити.* — Сељацима [ће] дати по четири јутра поља код шуме, а још исто толико одступити уз отплату. *Бен.* **4.** фиг. *дати оставку; напустити своје место, престати заузимати неки положај.* — Министар војни ... морао је одступити. *Јов. С.* У случају одбијања буџета мора влада одступити. *Мј. 1936.* **5.** фиг. *одметнути се, одвојити се, напустити (кога).* — Израиљци одступише од Давида и отидоше за Севом. *Дан.*

ȍдступнӣ, -ā, -ō *који се односи на одступање. Р-К Реч.*

одступни́на ж *оно што се даје коме да уступи неко своје имовинско право, уступнина. Прав.*

ȍдступница ж **1. а.** *пут, могућност за одступање, повлачење.* — Турцима ... [је озбиљно] била угрожена одступница. *Лаз. М.* **б.** *одступање, повлачење.* — Једна група у одступници залогорова код Спасоја. *Вуј.* **2.** *акт о одступању, о остављи.* — Марија ... потписује одступницу. *Марк. Ф.*

Изр. држати, штитити одступницу *бранити, осигуравати (другоме) могућност за повлачење;* одсећи, пресећи одступницу *онемогућити повлачење.*

ȍдсуда ж **а.** *осуда; пресуда.* — Нису се задовољили с одсудом, најавише призив. *Бен.* Кичељиви Стамбол и опаки, удружени с лукавим Млецима, одсуду ми потписат не смјеше! *Њег.* **б.** *осуђивање.* — У одсуди Кватерникова покушаја сједињени су: новосадски »Српски дневник« ... *Нех.*

ȍдсудан и **ȏдсудан,** -дна, -дно *који одлучује о чему, одлучујући; пресудан:* ~ битка, одсудни час, одсудни дани. — Арса, председник, реши се на одсудан корак. *Скерл.* Европски је пролетаријат улазио у раздобље одсудних класних борби. *Ант. I.*

одсу́дити, ȍдсȕдīм сврш. **1.** *осудити.* — Одсудит ће је да плати ратну одштету. *Кол.* Заклели се да сам украо, суд ме одсудио. *Бен.* [Не] налази ... ријечи да одсуди зло, гријех и опачину. *И.* **2.** *одредити да нешто некога задеси, досудити.* — Што једном ја одсудим кому, то га запаст мора свакојако. *Бог.* **3.** *одлучити, пресудити.* — Уредник смеши се, мало мисли се, пак одсуди: »Може се«. *Игњ.*

ȍдсудно и **ȏдсудно** прил. *на одсудан начин; одлучно.* — Били су одсудно противни да се врховно заповедништво остави ... Блазнавцу. *Јов. С.* Мештар и трговчић сада се одсудно погледаше. *Ков. А.*

ȍдсудно̄ст и **ȏдсудно̄ст,** -ости ж *особина онога што је одсудно, одлучно, одлучност.* — Очи [му] мало оживеше, и цео изглед доби мирне одсудности. *Лаз. Л.*

одсуђѐнӣк, -и́ка м *осуђеник.* — Обори рукама низа се, очајно, безнадно, као одсуђеник кому више нема помиловања. *О-А.*

одсуђи́ватн, -ӯјēм *несврш. и уч. према одсудити.*

одсука́ва̄ње с *гл. им. од одсукавати (се).*

одсука́вати (се), -ȕкāвāм (се) = одсукивати (се) *несврш. и уч. према одсукати (се).*

одсу́кати, òдсȕчēм сврш. *одвити нешто што се усукало, развезати, разрешити.* — Цигани, крвници, нису могли да одсучу конопце. *Андр. И.*

~ се 1. *развезати се, распрести се одсукивањем;* фиг. *усукати се, ослабити.* — Венула сам за тобом, гинула, одсукала се као вуна под прељином руком. *Бег.* **2.** *ослободити се плитке воде, подводног гребена (о лађи која се била насукала).* — Брод је... покушавао да се одсуче сопственом машином. *Пол. 1959.*

одсуки́ва̄ње с *гл. им. од одсукивати (се).*

одсуки́вати (се), -ȕкујēм (се) несврш. = одсукавати (се).

одсу́нути, òдсȕнēм сврш. *уклонити засун (засовницу), отворити засуном затворена врата.* — Пошто је... платио, одсунуше врата. *Креш.*

òдсуство с **1.** *изостанак, неприсутност, одсутност нечија на некоме месту у датом тренутку.* — Професор [би] корео ког богаташког сина... што има много одсустава. *Срем.* За њега и најкраће женино одсуство значи велику промјену. *Цар Е.* **2.** *одобрење да неко може неко време не долазити на дужност; време док траје то одобрење, допуст:* добити ~, узети ~. **3.** *недостатак, немање.* — То [је] исто толико доказ за његово... озбиљно одсуство доброга укуса. *Богдан.*

òдсуствова̄ње с *гл. им. од одсуствовати.*

òдсуствовати, -твујēм несврш. *не налазити се, не бити присутан негде у датом тренутку.* — Да нису тих дана одсуствовали, бог зна да ли би било свега тога. *Срем.*

òдсутан, -тна, -тно **1.** *који се не налази на месту о којему је реч, који није присутан, који није назочан.* — Не могу допустити ово очито вријеђање одсутнога. *Фелд.* **2.** фиг. *неприбран, расејан.* — Сви имају одсутан поглед. *Андр. И.*

òдсȕти, òдспēм сврш. *одасути.* — Већ је двапут заграбио и одсуо пшеничног брашна. *Божић.*

òдсутно прил. *не присуствујући; расејано.* — Висарион га погледа одсутно, туђе. *Чипл.*

òдсутнōст, -ости ж **1.** *одсуство (1).* — О Ћамилу... говорило се доста, у његовој одсутности. *Андр. И.* **2.** *стање онога који је одсутан (2), расејаност.* — Укруђен у својој одсутности нити је шта чуо нити видио. *Бег.* **3.** *непостојање, недостатак, одсуство (3).* — Апсолутна одсутност писаних закона, личне слабости скоројевића... учинили су те је народ жалио за старим редом. *Ђорђ.*

одсу́ће с покр. *одсуство, одсутност.* — Заметнуо с њим разговор о његовом двогодишњем одсућу. *Ђал.* С газдарицом би се кућном гостио за одсућа фишкалова. *Ков. А.*

одтугòвати, -ȕгујēм сврш. *провести неко време тугујући.* — У празничан дан пошао [би] тамо [у свој заселак] с попом. Да одтугује и да се исплаче. *Пол. 1959.*

òдубљӣ, -ā, -ē и **òдубок,** -а, -о и -òка, -òко *доста дубок.* — Из једне одубље рупе подно руба израстао грмечак јасена. *Драж.*

одува́вати, -ȕвāвāм *несврш. и уч. према одувати.*

~ се *смиривати задуваност дубоким издисањем, издувавати се.* — Играчи тад задовољно рекну: »Ни' да свирају...!« одувавајући се. *Петр. Б.*

оду́вати, òдȕвāм (имп. òдȕвāј) сврш. = одухати. **1.** *дувајући уклонити, отерати, скинути.* — Песме славља ветар је одувô. *Радич.* Одува бурмут што му је... пао на новине. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *одседети у затвору, одробијати.* — Одреди да мора ту казну у његову стану одувати. *С 1911.* Пера је одувао своје две године. Пуштен је из хапса. *Срем.*

~ се *дувањем бити однет, ишчезнути, нестати.* — Док се вратио, одувала се наша љутња уз честито мезе. *Јевт.*

òдувēк, ијек. òдувијек, прил. *од најранијег времена, одвајкада.* — Софка је одувек, откако памти за себе, знала за све. *Станк.* [То је] управо оно чему су народи наше земље одувијек тежили. *Ч-М.*

òдувијек, ек. òдувēк.

òдуг, -а, -о, **òдугачак** и **одугà̄чак,** -чка, -чко **а.** *подоста, прилично дуг(ачак).* — Одуго, обријано сухоњаво лице... његово држање... све је одисало »свратити на себе позорност«. *Леск. Ј.* Бијело и њежно лице с одугачким... носом. *Новак.* **б.** *повисок.* — А што свијет вели? — упита ... оно друго момче дугих коса. *Ћип.*

одуговла́чēње с *гл. им. од одуговлачити (се).*

одуговла́чити, -òвлāчӣм несврш. *споро нешто радити, отезати, затезати.* — Наша влада била је решена да одуговлачи ствар. *Јов. С.*

~ се *отезати се.* — Сједница се одуговлачила. *Торб.*

одуготе́жити, -òтēжӣм сврш. заст. *отегнути се.* — Прекрили [су] и читаву његову поезију, гдје је попут јесенских киша одуготежио плач. *Водн.*

о̀дуд прил. покр. *одовуд.* — Ја сам јунак одуд из крајине. *НП Вук.* Свет, свет, то наши одуд, то они отуд прекрилили обалу. *Шапч.*

одȕдарати[1], -ā̄м сврш. *одударити* (*б*). — Привезао [га] уза ступ . . . па му одударао више од двјеста удараца. *Вел.*

одȕдарати[2], -ā̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према одударити.* **2.** фиг. *одвајати* (*се*), *разликовати се.* — Имао је лијепе, бијеле зубе, који су оштро одударали од црних . . . бркова. *Козарч.* Од ове . . . мелодије . . . чудно је одударало оно што се у песми певало. *Чипл.* **3.** фиг. *одбијати се, избијати.* — Из оних аркада је одударала нека вековна хладноћа. *Јак.*

одȕдарити[1], -ӣм сврш. **а.** *вратити, одбити ударац.* — Плаћајте ми слуги мелемашче. Баш ако ми и тако нећете, ви станите да вам одударим по једаред мојим буздованом. *НП Вук.* **б.** *ударити, распалити.* — Знате какав је пас кад га одудари редуша. *Ад.* **в.** фиг. *одговорити.* — Синко, имаш право — одудари стари. *Креш.*

одȕдарити[2], -ӣм сврш. *пасти у очи.* — Онако јак и мрк још више одудари осветљен остраг оном лампом. *Станк.*

одȕжати, -ā̄м сврш. = одуљати *постати дуг, дужи* (*обично о дану, ноћи, о времену*). — Помало [се] спремао за орање, одужалим данима занимао се под шупом. *Моск.*

о̀дужбина ж заст. *одужење.* — Спасих вас, ево прве одужбине, јер ондје — рече мукло показав прстом на табор — нема смиљења ни права. *Шен.*

одужéње с *испуњење обавезе дуга.*

о̀дужӣ, -ā̄, -ē̄ = одуљи *подужи, нешто дужи.* — Сељаке нагураше у . . . одужу дворану. *Ћоп.*

одужи́вање с *гл. им. од одуживати* (*се*).

одужи́вати (се), одȕжујēм (се) *несврш. и уч. према одужити* (*се*).

одȕжити[1], о̀дȕжӣм сврш. *платити, вратити дуг; учинити нешто што се сматра као дужност, обавеза.* — На десну руку налази се . . . простор за дужнике који не могу одужити дуг! *Креш.* Сад нека пева ко други, ја сам своје одужила! *Трифк.*

~ **се а.** *платити, вратити оно што се коме дугује.* — То је велико доброчинство, и ја ћу ти се за то одужити. *Шен.* **б.** фиг. *осветити се.* — То паорским момцима није било право и . . . вребали [су] прилику да му се некако одуже. *Срем.*

одȕжити[2], о̀дȕжӣм сврш. = одуљити *начинити дуг(ачк)им; отегнути, развући.* — Требало је пошто-пото прекинути суђење, одгодити га, одужити га што се више може. *Ћос. Б.*

~ **се** = одуљити се *постати дуг(ачак), продужити се, издужити се; отегнути се, развући се.* — Ноћи су се биле јако одужиле. *Петр. М.* Одужиле се степенице калуђерова дома. *Јел.*

одȕздати, -ā̄м сврш. *скинути узде.* — Све упропањ [скаче], попут коња кад си га одуздао и пустио. *Ков. А.*

~ **се** *постати разуздан, непослушан, отети се, никог не слушати.* — Узе се тужити горко како се је сељак одуздао. *Јурк.*

о̀дузēт, -а, -о **1.** *трп. прид. од одузети* (*се*). **2. а.** мед. *узет, ударен можданом капљом, парализован.* — Боловала [је] од дечје парализе и . . . ручица [јој] остала одузета. *Поп. Ј.* Стојим, без даха, скамењен и одузет од страха. *Минд.* **б.** фиг. *немоћан, малаксао.* — Укочени и одузети, замрле крви, осуђеници више нису били у стању да мисле. *Ћоп.*

одузе́так, -тка м заст. *одузимање.* — Свакога [ће] казнити одузетком стоке. *Рј. А.*

одȕзēти, о̀дузмēм сврш. **1.** *узети што коме, од кога* (*обично насилно или против воље*), *лишити кога чега, отети коме што.* — [Хајдук] му одузеде часовник . . . па га пусти. *Ранк.* Ти си њима матер одузео! *Огр.* **2.** мат. *извршити рачунску радњу одузимања.*

Изр. ~ вид (коме) *ослепити* (*кога*); ~ живот *убити*; ~ образ (част) *обешчастити, осрамотити*; ~ памет *учинити* (*некога*) *лудим*; ~ реч *не дати коме даље говорити, прекинути нечији говор*; ~ (коме) хлеб *лишити службе.*

~ **се** мед. **1.** *постати узет, парализован, бити ударен можданом капљом.* — Није му било више од четрдесет година кад му се одузео доњи део тела. *Андр. И.* **2. а.** *изгубити моћ, способност говора.* — Ако је превршио своју мјеру [напио се], одузме му се говор. *Пав.* Зеко је заћутао, јер му се глас потпуно одузео. *Андр. И.* **б.** *нестати, усахнути* (*о млеку*). — Још јој се и млијеко због тога [страха] може одузети. *Ћоп.*

Изр. не може се томе ништа ни додати ни ~ *то је баш како треба, савршено, одлично.*

о̀дузētост, -ости ж *узетост, парализа.*

одȕзимак, -ӣмка м *оно што се одузме, одузима. Рј. А.*

одȕзимāње с **1.** *гл. им. од одузимати* (*се*). **2.** мат. *једна од четири основне рачунске радње, супротна сабирању, збрајању.*

одȕзимати (се), -ā̄м (се) и -мљēм (се) *несврш. и уч. према одузети* (*се*).

одȕзлати, -ā̄м сврш. *одрешити узао, развезати. Бен. Рј.*

одȕјмити, ȍдȕјмīм сврш. **1.** *одвојити од уста.* — Треба . . . да одујме једном од уста чаше. *Павл.* Узе свиралу и поче свирати »Ваљевчицу« . . . Кад одујми, рече: »Нисам баш вичан добро«. *Вес.* **2.** *отпити, потегнути.* — Натеже бардак, па брже одујми. *Глиш.* **3.** *одузети у рачунању, одвојити.* — Да су што то одујмили од куле и звона, па мало проширили школу. *Шапч.* **4.** *прекинути; престати.* — Одујмивши песму, да дахне . . . окрене другу песму. *Рј. А.* Ти ћеш доцније, док одујми навала, да их призовеш. *Нуш.*

одујмљȉвати, одȕјмљујēм *несврш. и уч. према одујмити.*

ȍдука ж *одвикавање, одучавање.* — Рекли су стари: навика је једна мука, а одука две. *Вукић.*

одȕлā̄рен, -а, -о **1.** *трп. прид. од одуларити (се).* **2.** *разуларен, разуздан, распуштен.* — Бичем кажњавају . . . одуларену братију. *Петр. В.* Ништа природније од појаве једног одулареног романтизма, свег од речи без садржине, свег од бежања из живота. *Мил. Ж.*

одȕлā̄ренȏст, -ости ж *особина онога који је одуларен, разузданост, распуштеност, необузданост.* — Публика [је] готова да његову [Лазе Костића] пустоћу и одуларност узме као изливе генијалне песничке природе. *Нед.*

одула̏рити, -ȕлā̄рīм сврш. *скинути улар, ослободити улара.* — Срце му . . . силно залупа, као одуларен коњиц који се све више заиграва. *Лаз. Л.*

∼ **се** *ослободити се улара*; фиг. *постати непослушан, разуздан, распуштен, необуздан.* — Тешко је коња задржат' у трку . . . и несташлук дечји кад се одулари. *Змај.*

одȕљати, -ā̄м сврш. = одужати. — Пјесма ми веома одуљала. *Март.* Наже се сунчани дан, вечерње сјенке одуљаше. *Тад.*

ȍдȕљенȏст, -ости ж *одуговлачење, отегнутост, развученост.* — Сваки од њих доказивао [је] сваки разлог . . . са себи прирођеном одуљеношћу. *Креш.*

ȍдуљȋ, -ā̄, -ē̄ = одужи. — Отвара листове и одуље омоте. *Ћип.*

одуљȉвати (се), одȕљујēм (се) *несврш. и уч. према одуљити (се).*

одȕљити (се), ȍдȕљīм (се) сврш. = одужити[2] (се). — И човек ми одуљи казивати, а ја само од чуда главом махах. *Шапч.* Одуљила тетка дозлабога. *Креш.* Сви важно одуље лице и климају . . . одобравајући главама. *Петр. В.* Алеја старог стољетног храстика одуљила се. *Гал.*

одумијȅнити, -ȕмијенīм (ијек.) сврш. покр. *одузети, смањити.* — Ал' стијена јадовна и хладна . . . нит' јој може одумијенит јада. *Март.*

одȕмилити, -īм сврш. *в. одуминути.* — Ослушкују еда ли је одумилило [тј. олуја прошла]. *Рј. А.*

одȕмиљен м нар. *врста траве која се узима да болест умине. Вук Рј.*

одуми̏нути, -ȕмīнē сврш. *уминути, стишати се; престати.* — Тешки одумину болови њојзи. *М-И.* Кад га одумину први вал жалости, поче тихо . . . шапутати. *Ћоп.*

одумињȁвати, -ињā̄вām несврш. **1.** *несврш. и уч. према одуминути.* **2.** покр. *одгађати.* — Хајде Лука, није ваиде, не можемо одумињавати. *Павл.*

одȕмирā̄ње с *гл. им. од одумирати.*

одȕмирати, -рēм *несврш. и уч. према одумрети.*

ȍдумити, -īм сврш. **1.** *одустати од намере, предомислити се.* — Гроф што науми, не одуми. *Матош.* **2.** *одлучити, решити, наумити.* — Одумио је овога Божића повести из кола прву [девојку] која му се свиди. *Ћип.*

одумјењȁвати, -ењā̄вām (ијек.) несврш. покр. *престајати болети, стишавати се.* — Још ми глава не одумјењава. *Март.*

одȕмрēти, ȍдумрēм, ијек. одȕмријети, сврш. **1. а.** *обамрети, одузети се.* — Кад чу оно »онај твој карабин«, сељаку само одумријеше ноге као да су пред њим усташе главом. *Ћоп.* **б.** фиг. *изгубити свој значај, своје функције, постепено ишчезнути.* — [Забавна музика] она народна, импровизована . . . ће временом почети . . . да одумире, као што су одумрле гусле као забавни инструмент. *Б 1958.* Учи друге да ће држава одумрети. *Пол. 1950.* **2. а.** *изумрети, помрети; оставити после смрти.* — Одумреше је родитељи младу и оставише као шибљику у разграђену саду. *Кош.* **б.** *утишати се, умукнути.* — Одумрије пјесма, престадоше ашиклуци и вечерње шетње. *Ћоп.*

одȕмријети, ȍдумрēм, ек. одȕмрēти.

одȕнути *в. одухнути.*

одȕпирā̄ње с *гл. им. од одупирати (се).*

одȕпирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према одупрети (се).*

одупи̏рāч, -а̏ча м *оно чиме се одупире; оно о шта се неко одупире.* — Дрвкчије [се] морало веслати, кад су чамци били . . . без одупирача за ноге. *Весл.*

одȕпрēти, òдупрēм, ијек. одȕпријети, свршен. *силом упрети, опрети; наслонити.* — Она прикупи сву снагу, одупре рукама у његова прса и гурну га. *Вес.* Фра Марко сједе у кут, одупро лакте о колјена. *Андр. И.*

~ **се 1.** *опрети се, упрети се.* — Стојан се одупријe лактовима о јастуке и диже се са душека. *Ћор.* Сједио је на столу, одупријевши се о клупу. *Берт.* **2. а.** *дати отпор.* — Оба брата Бапца, који су се одупрли, запалили [су] живе у кући. *Донч.* **б.** *успротивити се, супротставити се.* — Аска је стала пред мајку и изјавила да жели да учи балетску школу. Мајка се најпре одлучно одупрла. *Андр. И.*

одȕпријети (се), òдупрēм (се), ек. одȕпрēти (се).

òдȕран, -рна, -рно **1.** *гадан, одвратан, непријатан, неугодан.* — [Врачарица] је ... стара одурна по лицу и по одијелу. *Новак.* Преци су га његови гурнули у тућ и одуран свијет. *Вуков.* **2.** *који изазива одвратност.* — Морала бих пити више медицине које су ми одурне. *Шен.*

одȕрати, -āм свршен. покр. *поднети, издржати.* — Хусо слуга одурат' не може, већ он оде на муштулук мајци. *НПХ.*

одȕрити се[1], òдȕрīм се свршен. *престати се дурити, одљутити се.* — Знам ја њу добро! Али до довече мора ми се она одурити! *Срем.*

одȕрити се[2], òдȕрīм се свршен. *постати одуран.* — То је доста било да ми се до краја одурила. *Шен.*

òдȕрно прил. *на одуран начин, гадно, одвратно.* — Руке [су му] вазда одурно знојаве и вреле. *Петр. В.* Одурно си мислио! *Бег.*

òдȕрнōст и **одȕрнōст,** -ости ж *особина онога што је одурно.*

òдусправкē прил. покр. *усправно.* — Донијели га [мачка] ... завезаног у дебелу сукнену врећу, толико дебелу да је и празна могла стајати одусправке. *Ћоп.*

одȕставити, -ȉм свршен. **1.** *оставити, напустити, одустати од кога или чега.* — Изгинућете од мача, јер одустависте Господа. *Дан.* Ако бих ја одуставио Милуна и не бих га ... одслужити хтео, дужан сам му једну месечну плату накнадити. *Глиш.* **2.** *зауставити, обуставити.* — Онда силу своју одустави. *М-И.*

~ **се** *зауставити се, одустати.* — »Ми се нећемо одуставити док не скинемо количину напредњачких и либералних глава«. *Глиг.*

одȕстављāње с *гл. им. од одустављати (се).*

одȕстављати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према одуставити (се).*

одȕстаја и **òдустаја** ж *одустајање.* — Има право да врши ... одустају од парнице. *Мј. 1926.*

одȕстајāње с *гл. им. од одустајати.*

одȕстајати, -јēм *несврш. и уч. према одустати.*

одȕстанак, -āнка м *одустајање.* — [Нисам хтео] да својим одустанком од хонорара не увриједим своје пацијенте. *Шов.*

одȕстати, -анēм свршен. **1.** (од чега) *окантити се, оставити се чега, напустити оно што је започето или замишљено.* — Хтела [сам писмо] да прочитам и моме оцу, па сам од тога одустала. *Ком.* **2.** *отићи од кога или чега, напустити.* — Мустафа [је] одустао од куће, отишао у свијет. *Мул.* Куд се, мали [птићи], изгубисте, одустасте мајку своју. *Кош.*

одустатнȉна ж *уговорена сума која се мора платити ако се одустане од уговора пре његова извршења. Свезн.*

òдух м геогр. *јама, рупа, пукотина у карсту. ОГ.*

òдуха ж (дат. òдуси) **1.** *одушка.* — Мрачни ходници, гдје је биједа нашла одухе, ... неће живјети. *Шен.* **2.** фиг. *дах, дух.* — То је по Хрватској ... и обиља њемачке одухе у говору и обичају. *Павл.* **3.** *одух.*

одухáвати, одȕхāвām = одухивати *несврш. и уч. према одухати.*

одȕхати, òдȕхām и òдȕшēм свршен. = одувати. — Одухаће пепео и распириће искру и стари онај пламен. *Срем.*

одухȉвати, одȕхујēм несврш. = одухавати.

одȕхнути, òдȕхнēм свршен. **1.** *одувати, уклонити што дувањем.* — Јаки вјетрови [су] духнули и одухнули их с пута. *Вел.* **2. а.** *духнути.* — Сељак само јако одухну кроз нос, али је ћутао. *Андр. И.* **б.** *одахнути.* — Нема ништа! — одухне ... чим стаде. *Божић.*

одухòвити, одȕховȉм свршен. *учинити да што буде духовно; испунити духом.* — На један виши степен она [патња] је одуховила моју савјест. *Уј.*

~ **се** *постати духован, испунити се духом.* — Таленат Ивана Мештровића, мјесто да се одухови законитошћу реда и хармоније, занио се самовољом ... модернизма. *Крл.*

одуховљáвāње с *гл. им. од одуховљавати (се).*

одуховљáвати (се), -òвљāвām (се) = одуховљивати (се) *несврш. и уч. према одуховити (се).*

одȕховљенōст, -ости ж *особина онога што је одуховљено.*

одуховље́ње с *одуховљеност.* — Пут до одуховљења је тегобан. *Крл.*

одуховљи́вање с *гл. им. од одуховљивати (се).*

одуховљи́вати (се), -ȍвљујēм (се) несврш. = одуховљавати (се).

одухотвора́вати се, -ȍрāвām се несврш. *испуњавати се духом, оживљавати.* — Кад ствар почиње да се догађа у природи . . . причање се нагло уздиже, узноси се, одухотворава се. *Богдан.*

одуча́вање с *гл. им. од одучавати (се).*

одуча́вати (се), одȕчāвām (се) *несврш. и уч. према одучити (се).*

одȕчити, ȍдучīм сврш. *учинити да се неко одвикне од чега, да нешто заборави.* — Покушавали су да га одуче од те навике. *Глиш.* Дјецу ваља зарана одучити сваког страха. *Шкреб.*

~ **се** *ослободити се неке навике, одвикнути се.* — Одучиле се мисли да иду за пером. *Нен. Љ.* Он се одучио од посла и од овакога начина живота. *Ивак.*

ȍдушак, -шка м = одушка (1) **1.** *прекид, предах, одмор, почивка, пауза.* — Није зло злу одушка дало. *Љуб.* Ушли [су] у град: напред Сумбо, свирајући без одушка . . . а за њим остали. *Андр. И.* Након кратка одушка започе . . . *Креш.* **2.** *израз, излив онога осећања које се накупило у души, олакшање, одах:* да(ва)ти одушка; (по)тражити одушка; наћи, налазити одушка. — Као да је тиме дао одушка своме јаду. *Наз.* Бујица успаљене страсти тражила је силом одушка. *Ћип.* **3.** бот. *међућелијска шупљина кроз коју ваздух улази у лист биљке и излази напоље. Терм. 3.*

одуше́вити, одȕшевīм сврш. *распалити занос, занети, усхитити (кога).* — Почео [је] причати . . . те је сад одушевио и Лисе. *Л-К.*

~ **се** *испунити се заносом, занети се.* — Публици није требало много па да се одушеви и запали. *Јов. С.* Сељаци . . . се нису могли одушевити за цркву. *Пов. 2.*

одушевља́вање с *гл. им. од одушевљавати (се).*

одушевља́вати (се), -ȅвљāвām (се) *несврш. и уч. према одушевити (се).*

одȕшевљено прил. *с одушевљењем, са заносом, занесено.* — Заљубио [се] у њу одушевљено, дечачки. *Јанк.* Певају првомајску пјесму одушевљено. *Уј.*

одушевље́ње с *велико задовољство, занос, раздраганост.* — У читавој дворани настало [је] неописано одушевљење. *Дед. В.*

одуши́вање с *гл. им. од одушивати (се).*

одуши́вати (се), одȕшујēм (се) *несврш. и уч. према одушити (се).*

одȕшити, ȍдȕшīм сврш. **1.** *пустити да изађе ваздух из чега, издувати, испустити ваздух, отпушити.* — Одушио [је] гуму . . . луксузног »Форда«. *Божић.* Отворили су врата, растворили прозоре, одушили димњак. *Л-К.* **2.** *одахнути, одморити се, починути.* — Поред све трке, не даде одушити слузи, но га питаше за ово и за оно. *Мат.* Пушка пушци не дâ да одуши. *Нам.* **3.** фиг. **а.** *рећи нешто из душе, рећи са олакшањем, надушак.* — Ствари су ти то свакојако сплетене . . . — одуши Јованин. *Драж.* — Ух . . . баш ми угријаше леђа! — одуши он пошто се докопа прве веће шикаре. *Ћоп.* **б.** *осетити олакшање, постати лакше.* — Пусти ме да речем, нека ми одуши, јер одавна грцам. *Шимун.* **в.** *искалити се (на кога), дати себи одушке.* — Слаб човек при муци и на бога ропће, пак, јер богу не може ништа, одуши на брата ил' на жену. *Љуб.*

~ **се 1.** *одморити се, починути.* — Чекали [су] да се бар пред сунцем развагане и одуше. *Божић.* **2.** *провалити, наћи одушка.* — Гледам те . . . и код куће и на гробљу, цио дан ни сузе. Као кип. Па се накупило . . . и одушило. *Марк. М.*

ȍдушка ж **1.** = одушак. — Могли [су] играти од јутра до мрака са малим одушкама. *Ћор.* Стаде пити лагано, али без одушке. *Кнеж. Л.* Све што се . . . наслагало на она ћутљива срца, све је сада нашло одушке. *Цар Е.* **2.** *отвор за пролаз ваздуха, за ветрење, вентилацију, за светлост.* — Гробнице су имале и . . . одушке за ваздух. *Жуј.* Рибари исјекоше у леду одушку за рибу. *Маж. Ф.*

ȍдушнӣ, -ā̄, -ō̄ **а.** *који служи за одушак, за ветрење, вентилацију:* ~ канал, ~ цев, ~ окно. **б.** фиг. *који доноси олакшање.* — Било му је ипак лакше, као послије одушне свађе. *Божић.*

ȍдушнӣк м и **ȍдушница** ж *отвор за пролаз ваздуха, светлости. Р-К Реч.*

ȍдушчица ж *дем. од одушка.* — Сваки је листак пун многобројних рупица, одушчица . . . на које . . . тај гас из ваздуха сиса. *М 1867.*

ȍдшалити, -ӣм сврш. *на шалу одговорити, одвратити шалом, вратити мило за драго.* — Умео је чича Маринко да одшали шалу. *Јакш. Ђ.* Ја вам ту шалу знам одшалити. *Вел.*

ȍдшалица ж *шала као одговор на шалу.* — Каква шала, онаква и одшалица. *Н. посл. Вук.* Није баш лоша била Самова одшалица. *Креш.*

ȍдшāнтати, -ām сврш. *отићи шантајући, отхрамати.*

одшантȕцати, -ām сврш. *дем. од одшантати.* — Са својом штаком одшантуца. *Змај.*

одшàнути, òдшанēм и **одшàпнути,** òдшапнēм сврш. *шапатом одговорити.* — »Навијеке твоја!« — одшапну му кроз смијешак Анђелија. *Шен.*

одшàптати, òдшапћēм и **одшапȕтати,** -àпућēм сврш. *рећи, изговорити шапућући.* — Он би се нагињао побратиму на уво и одшаптао би му. *Петр. В.* Знаш ли добро честитку? . . . Знам! — одшапута она. *Матош.*

одшара́фити, -àрāфīм сврш. варв. = одшрафити *одвити шараф.* — Рањени партизан је одшарафио бомбу. *Поп. Ј.*

одшарафљи́вати, -àфљујēм *несврш. и уч. према одшарафити.*

одшврљати, òдшврљāм сврш. разг. *отићи шврљајући.* — Лука је . . . одшврљао градом. *Киш.* Жена [му], вели, некуд одшврљала. *Рад. Д.*

одшѐгати, -āм сврш. покр. *престругати тестером, претестерати, отпилити. Вук Рј.*

одшéпати, òдшēпāм, **òдшепати,** -āм и **одшепѐсати,** -āм сврш. *отићи шепајући, шепесајући, одшантати.* — Са клетвом одшепа баба у кућу. *Ћос. Д.* Није ни примијетио кад је Амброзије одшепесао кући. *Бен.*

одшéтати, òдшētām и òдшēћēм (имп. òдшētāj и одшēћи) сврш. **1.** *отићи шетајући.* — Ја ти брже онамо одшета[х]. *Радич.* **2.** *провести у шетњи.* — Ручак руча, а вечеру одшета. *Срем.*

~ **се** *отићи куда шетајући се.* — Данас ћу се посљедњи пут одшетати на извор. *Франг.*

одшѝвање с *гл. им. од одшивати (се).*

одшѝвати (се), òдшīвām (се) *несврш. и уч. према одшити (се).*

одшѝкати, òдшīкām сврш. **1.** *извршити шикање, провести неко време у шикању.* **2.** *далеко отићи.* — Неколико пута одлучи да ће опет одшикати у свијет, откуд је и дошао. *Тур.*

òдшити, òдшијēм сврш. *отворити шав, рашити сашивено место, распарати.* — Вешти људи одшили су поставу на његовом ћурку. *Андр. И.*

~ **се** *отворити се, рашити се, распарати се.*

òдшколовати, -луjēм сврш. *помоћи кога да заврши школу.* — Морам га ја мало одшколовати. *Јонке.*

одшкри́нути, òдшкрīнēм сврш. *упола, мало отворити.* — Мајсторица одшкрину завесу. *Јакш. Ђ.* Незнатно одшкрине врата. *Фелд.* фиг. Прво је одшкринуо, па после широко отворио своју душу. *Сек.*

~ **се** *мало се отворити.* — Тихо се одшкринуше врата и опет заклопише. *Тур.*

одшкриња́вати, -ињāвām и **одшкрињи́вати,** -ињујēм *несврш. и уч. према одшкринути.* — Путовање . . . нам одшкрињује завесе иза којих је пукло поље наших жеља. *Ком.*

òдшлифовати се, -фујēм се сврш. варв. *угладити се шлифовањем.* — [Његов сељачки »шеретлук«] се у манастиру . . . одшлифовао и преродио се у препреденост. *Ранк.*

одшкри́пати, òдшкрīпāм и òдшкрīпљēм сврш. *рђаво одсвирати (обично на виолини). Р-К Реч.*

òдшрафити, -īм сврш. = одшарафити. — Прије него што је стигао да одшрафи бомбу за посљедњу одбрану, ускочио је Тадија. *Лал.*

одшрафљи́вати, -àфљујēм *несврш. и уч. према одшрафити.*

òдштāмпати, -āм сврш. **1.** *завршити штампање, објавити штампом.* — Чим одштампају своја дјела, губе славу. *Вел.* Његово је причање ту забележено и . . . одштампано убрзо затим у »Тајмсу«. *Петр. М.* **2.** *прештампати.* — Онда баш беше изашао, одштампан из »Школе«, »Емилио XIX века« од Алф. Ескироса. *БВ 1909.*

одштѐктати, òдштекћēм сврш. *завршити штектање.* — фиг. Митраљез одштекта два рафала, па умуче. *Моск.*

òдштета ж *накнада за учињену штету.* — Буде склопљена нагодба и исплаћена одштета. *Десн.* Одштету [за посечене орахе], кажу, платиће по цени орахових трупаца. *Дав.*

Изр. ратна ~ *сума коју плаћа побеђени као накнаду за штету учињену победиоцу.*

òдштетити, -īм сврш. **1.** *накнадити штету, платити одштету, обештетити.* — Цар Алексије . . . одлучио [је] одштетити свога савезника дужда. *Шиш.* фиг. Ваља да тебе одштетим обилатијом љубави. *Бег.* **2.** *в. оштетити.* — Мајка би уставила сузе . . . само да чеду свом не одштети млијека. *Кост. Л.*

òдштетнӣ, -ā, -ō *који се односи на одштету:* ~ захтев.

одштећи́вати, -ѐћујēм *несврш. и уч. према одштетити.*

одштрцáвати, -рцāвām несврш. *одбијати се при падању (о капима кише).* — Како су капи ударале и о демире, онако су одштрцавале. *О-А.*

одшу́љати (се), òдшūљāм (се) сврш. *отићи шуљајући се.* — Тихо одшуљаше

уз ријеку. *Кост. Д.* Овај је то разумио и одшуљао се на прстима. *Кол.*

одшу́мати се, ȍдшӯмām се и **одшу́њати** (**се**), ȍдшӯњāм (се) сврш. *полако, неопажено отићи.* — Лука ... се одшумао у кухињу. *Киш.* Он одшуња с пушком у забран. *Дом.* Предвече се Љубица одшуња из собе. *Ћор.* Устане и лијено се одшуња на дрвљаник. *Пав.*

одшу́тети, -тӣм, сврш. *в. одшутјети.*

одшу́тјети, -тӣм (ијек.; ретко ек. одшу́тети) сврш. *оћутати.*

о́ђе прил. покр. *в. овде.*

ођѐбрати, -āм сврш. *очистити ђебром.* — Нитко нас не чисти нити чешагијом, а камоли да нам нетко ођебра ноздрве. *Хорв.*

ȍжагрина ж *ожеготина, опекотина.* — Пуне су [му руке] неких ожагрина од заборављеног ... рада. *Божић.*

ȍжагрити, -ӣм сврш. **а.** *порумењети, испећи се. Вук Рј.* **б.** *ожећи, опалити, осмудити, офурити:* ~ пурењак.

ȍжалити, -ӣм (аор. 2. и 3. л. ȍжалӣ) сврш. **1.** *оплакати мртвог, показати жалост за њим.* — Дивне ли га очи оплакаше, дивна ли га уста ожалише! *Њег.* И укопа га и ожали га. *Киш.* **2.** *пожалити некога мислећи да ће насигурно умрети.* — Тако се страшно био ранио, да су га сви били ожалили, но и ту му срећа његова одржи живот. *Вук.*

ȍжаловати, -лујēм сврш. *в. ожалити.* — Да ми наше мртве сахранимо, укопамо и ожалујемо. *НП Вук.*

ожа̀лостивити (**се**), -ӣм (се) сврш. *ожалостити (се).* — На те речи ... обојица се ожалостивише. *Јакш. Ђ.*

ожалȍстити, ожа̀лостӣм сврш. *изазвати жалост, растужити.* — Долазим из Помпеје! Ова варош, без својих грађана, више ме ожалостила него задовољила. *Нен. Љ.*

~ **се** *постати жалостан, доживети жалост, растужити се.* — Ћутали [смо] као ожалошћена породица. *Андр. И.* фиг. Потамни нам земља ... велики се звоници зацрне и ожалосте. *Вил.*

ожалошћа́вати (**се**), -ȍшћāвām (се) = ожалошћивати (се) *несврш. и уч. према ожалостити (се).*

ожа̀лошћенȍст, -ости ж *стање онога који се ожалостио; жалост.*

ожалошћи́вати (**се**), -ȍшћујēм (се) несврш. = ожалошћавати (се).

ожара́вати (**се**), -àрāвām (се) и **ожари́вати** (**се**), -àрујēм (се) *несврш. и уч. према ожарити (се).*

ожа́рити, ȍжāрӣм сврш. **1.** *опалити, ожећи, опећи.* — Смеђе је косе, а лица румена, нешто сунцем ожарена. *Том.* Ожарила ме коприва. *Вук Рј.* **2.** *обасјати, осветлити, озарити.* — Угледа Петрица мајку и малу браћу ... све ожарено великом ватром. *Шимун.* фиг. Некаква неспокојна радост ожарила [је] и увело попово лице. *Лаз. Л.* **3.** *ужарити, упалити.* — Палећи лулу принесе ожарену губу к образима. *Ков. А.*

~ **се 1.** *сињути, засијати се, озарити се.* — Његово се ... лице цијело ожари радошћу. *Креш.* **2.** *опећи се.* — Ишао сам бос кроз коприве, те сам се ожарио. *Вук Рј.*

ȍжбукати, -ām сврш. *олепити зид жбуком, малтером, омалтерисати.* — Довише [се] да своје плетере блатом ожбукају. *Жуј.* Шупљине залити цементом, ожбукати. *Нам.*

ожва́кати, ȍжвāчēм и ȍжвāћēм (имп. ожва́чи и ожва́ћи) сврш. = ожватати **1.** *издробити, измрвити (у устима).* **2.** *испрати, испла́кати (о води).* — Прсти од руку мршави и намрштени као да их је вода ожвакала. *Љуб.*

ожвала́вити, ожвàлāвӣм, **ȍжвалавити,** -ӣм и **ȍжвалити,** -ӣм сврш. *учинити жвалавим; постати жвалав, добити жвале.* — Све је ожвалавило љубећи исту мому. *Јел.*

ожва́тати, ȍжвāћēм сврш. = ожвакати. — Блиједе као прћени руб што вода ожваће. *Љуб.*

ȍжгати, -ām сврш. *опалити.* — Пушку запне и прислони да ожга. *Јурк.*

ождѐрати се, ȍждерēм се сврш. вулг. *најести се и напити се; опити се, наждерати се.* — Ако се ождереш, сместа ћеш летети [из службе]. *Петр. В.* Још исте ноћи обојица су се ождерали. *Јонке.*

ождре́бити, ȍждрēбӣ, ијек. ождријѐбити, сврш. *донети на свет ждребе (о кобили).* — Кобила остане суждребна и ождријеби крилата коња. *НП Вук.*

~ **се 1.** *ождребити, добити ждребе (о кобили).* — Пре [ће му] петао снети јаје, него што ће се циганска кобила ождребити! *Јакш. Ђ.* **2.** *доћи на свет (о ждребету).* — Ождребио се исте године кад и мој. *Бен.*

ождребља́вати, -ѐбљујēм *несврш. и уч. према ождребити и ождријебити.* — Мазга је стерилна; не ождребљује нових мазга. *Шим. С.*

ȍждрēље, ијек. ȍждријеље, с **1.** *огрлица, овратник, оковратник, јака.* — Дохвати га зубом за ождреље. *НП Вук.* [Кошуљи] су се од дуга прања искосили ождријеље и превраци. *Креш.* **2.** *постава на оплећку. Вук Рј.*

ȍждрēти се, ȍждрēм се, ијек. ȍждријети се, сврш. покр. *в. ождерати се.* — Ракијом се ождро. *Јурк.*

ождријѐбити (се), ȍждријебӣ (се), ек. ождре́бити (се).

ȍждријење, ек. ȍждрёље.

ȍждријети се, ȍждрём се, ек. ȍждрёти се.

ождро́кати се, ȍждрȍчём се и ȍждрȍкām се сврш. покр. вулг. *опити се, наљоскати се. Рј. А.*

ȍжег и **ȍжег**[1] м **1.** *жељезна направа у облику шипке, свинуте на крају, за разгртање жара, жарач.* — Уза зид [је] приспоњен ожег. *Бег.* Гледајући у ватру, прпа ожегом жераву. *Вип.* **2.** *ватраљ. Вук Рј.* **3.** *црепуља. Вук Рј.*

ȍжег[2]**, ȍжега, ȍжеглина** и **ожѐготина** ж *рана кад се ко ожеже, опече, опекотина. Деан. Рј.; Р-К Реч.*

ожѐднети, -нӣм, ијек. ожѐдњети, сврш. *постати жедан, осетити жеђ.* — Тјешки и соколи огладњело и ожедњело грађанство. *Љуб.* Ожеднио и не нашао капи; огладнио и не нашао коре! *Шен.*

ожѐднити, ȍжеднӣм сврш. *учинити кога жедним. Прав.*

ожѐдњати, -ām сврш. *в. ожеднети. Вук Рј.*

ожѐдњети, -днӣм, ек. ожѐднети.

ȍжемба ж покр. *женидба. Вук Рј.*

ожѐнити, ȍженӣм сврш. **1.** (*кога*) *наћи коме жену, учинити што је потребно да мушкарац ступи у брак.* — Моја мајко, ожени ме млада, док ме није обузела брада. *НП Вук.* Отац је био решен да ме ожени. *Дом.* **2.** герм. *узети за жену.* — Оженио неку цуру, коју су му тетке ... нахвалиле. *Коз. И.*

~ **се** *склопити брак, ступити у брак* (*о мушкарцу*). — Ти врло добро знаш да се ја њом оженити не могу. *Лаз. Л.*

Изр. ~ на жену *узети другу жену и поред живе прве жене.* — Ударио свијет на њ: Ожени се, болан, на жену, ова ти само женскадију рађа. *Нам.*

ȍжења м покр. *младожења.* — Док је крило твом ожењи расло, ми ти с њега ока не свраћамо. *Кор.*

ожера́вити, -èрāвӣм сврш. индив. *опећи.* — фиг. *учинити да се нешто заиржени попут жераве.* — [Пахуљице снијега] ожеравише им лице и лизнуше низ врат. *Божић.*

ȍжесток, -а, -о *доста жесток.* — Иза ожешће свађе спомене он њојзи ту ... љубав. *Драж.*

ожѐтак, -тка м (мн. ожѐци, ген. ȍжѐтāкā) *оно што се ожме, исцеди, истисне. Прав.*

ȍжѐти, ȍжмём сврш. покр. *изажети, исцедити, истиснути* (*течност*) *притискујући рукама.* — Изручи га [брање] и ожме у једну велику здјелу. *Љуб.* фиг. Рукама [је] захватио главу и тискао длановима сљепочице ... Напокон се чинило да ју је [мисао] збиља ожео. *Дук.*

~ **се** *оцедити се.* — Небо се разгалило и друм се ожео. *Павл.*

ȍжѐтōст, -ости ж *особина или стање онога што је ожето, исцеђеност, стиснутост. Прав.*

ожѐћи и **ȍжећи,** ожѐжём и ȍжегнём сврш. **1.** *опећи, опалити* (*о ватри, усијаним предметима и сл., о коприви*). — Руку [сам] недавно страшно ожегао. *Нед.* То није ватра која ће те опалити и ожећи. *Иван.* Она коприва ... ожеже као ватра. *М 1867.* фиг. Ожегла си ме својим слатким цјеловима. *Ков. А.* **2.** *ударити, распалити.* — Ожеже коња подобро штапом. *Глиш.*

~ **се** *опећи се, опалити се.* — Не можете гурнути своју руку у жеравицу а да се не ожежете. *Рј. А.*

ожи́вети, -вӣм, ијек. ожи́вјети, сврш. **1. а.** *постати жив, вратити се у живот; пробудити се.* — Мита чисто кликну. Као да се поново роди и оживе. *Станк.* У њему оживи и распјева се наша земља. *Вил.* **б.** *остварити се.* — Векови нам то дугују да тај сан оживи. *Змај.* **в.** *добити нову снагу.* — Оживјеше старе, притајене наде босанских бегова и капетана. *Том.* **2.** *живнути, живахнути.* — Старица је мало оживела, али њен разговор се кретао у најужим границама. *Андр. И.* **3.** *испунити се живим бићима, обично људима, њиховим кретањем, гласовима.* — Сва улица оживела. *Сек.* У предвечерје оживјело мјестанце. *Леск. Ј.* **4.** *в. оживити.* — Тешко ју је пером на папиру оживјети. *Шен.*

ожи́вити, ȍжи́вӣм сврш. **а.** *учинити живим; учинити да се неко или нешто пробуди, да се прене из мртвила, пробудити.* — [Потегне] из камиша да оживи пола утрнулу ватру у својој лули. *Ков. А.* **б.** *унети живост у нешто.* — Позивам за свједока ... ноћ и све што она оживи. *Селим.*

ожи́вјети, -вӣм, ек. ожи́вети.

ожи́вљавање с *гл. им. од оживљавати.*

ожи́вљавати, ожи́вљавāм *несврш. и уч. према оживети и оживити.*

ожи́вљати, -љāм сврш. покр. *в. оживети.* — Оживљају цесте. Бунари се буде. *Полић.*

ожи́вљети, ожи́вӣм сврш. *в. оживјети.* — Тај нагон оживље у мени. *Јурк.* Као да све око мене оживље и поче дисати новом снагом и животом. *Коч.*

ожи̏вљив, -а, -о *који може оживити.* — У лијепа прамаљетна времена носе нас ове оживљиве струје прољетне. *Матош.*

ѐживиути, -нём сврш. *живнути, оживети.* — Дај да ти сузама, цјеловима угријем мртву руку, да на хип оживне! *Шен.*

оживотвора̀вати (се), -ра̀вам (се) *несврш. и уч. према оживотворити (се).*

оживотворе́ње с *остварење, оличење.* — [Вук Исаковић] је . . . инкарнација . . . психологије бунила . . . једно оживотворење које се повија и губи у облицима дима и облака. *Богдан.*

оживотво̀ритељ м *онај који оживотворава.* — [Литература је] . . . велики оживотворитељ стварности. *КН 1950.*

оживотво̀рити, -о̀творӣм сврш. цсл. *дати чему живот, оживити што, остварити.* — По већини од тих космогонија човек је произашао из земље и оживотворен небеским огњем. *Панч.* С оружјем у руци оживотворио [је] моје баштинско право. *Шиш.*

~ **се** *остварити се.* — Политички се сни његове младости не оживотворише. *Матош.*

ожи̏госати, -ошём сврш. *обележити жигом, печатом, жигосати.* — Глаголска слова бијаху под надимком готских ожигосана жигом аријанске херезије. *Водн.* Ваљало би да се ожигошу ти непоштењаковићи. *Кум.*

ѐжизати (се), -ижём (се) *несврш. и уч. према ожећи (се).*

ѐжилавити, -ӣм и **ожила́вити,** -ӣла̄вӣм сврш. *учинити жилавим; постати жилав; пустити жиле.*

~ **се** *пустити жиле, укоренити се; постати жилав. Р-К Реч.*

ѐжилити се, -ӣм се сврш. *пустити жиле.*

ѐжиљак, ѐжӣљка м *траг на кожи од зарасле ране.* — [Од ране је] остао дубоки ожиљак под лијевом плећком. *Чол.*

ѐжиљен, -а, -о *који је добио жиле; који има жиле.* — Јагоде ожиљене, најбоље сорте. *Пол. 1959.*

ѐжӣљни, -а̄, -о̄ *који се односи на ожиљак. Р-К Реч.*

ѐжӣљчић м *дем. од ожиљак. Прав.*

ѐжимање и **ожи́мање** с *гл. им. од ожимати.*

ѐжимати, -а̄м и -мљем **и ожи́мати,** ѐжӣма̄м и ѐжӣмљем *несврш. и уч. према ожети.* **1.** *цедити (стискајући).* — Стаде Туре гаће ожимати. *НПХ.* фиг. Све је он, што му је на дохвату руке, ожимао до краја, да у граду узмогне купити кућу. *Кал.* **2.** (чиме) *стискати, скупљати (о очима, устима).* — Испивши . . . одмахну главом и стаде ожимати устима. *Мат.* **3.** покр. *бити опор (о вину).* — Добро је то вино, само мало ожимље. *Рј. А.* **4.** покр. *дуго сисати. Стев.*

ожи̏ма̄ч, -а́ча м *цедиљка (за лимун и др.). Деан. Рј.*

ѐжимице̄ прил. *чврстим, сигурним кораком.* — Отпоздрави одлазећи ожимице официр. *Креш.*

ѐжица ж *жлица, лажица, кашика.* — И онај што има сто бродова на мору не једе са двије ожице. *Нен. Љ.*

ѐжича̄р м *човек који прави ожице. Вук Рј.*

ѐжичица ж **1.** *дем. од ожица, кашичица. Бак. Реч.* **2.** анат. *лажичица, удубљење испод грудне кости, где се ребра раздвајају* cochleare. — Све ти цигере истресе, па послије боли на ожичици. *Марк. М.*

ѐжичњак м *в. кашичара (2).* — Између гредица ожичњак, где стоје ожице, ножеви и виљушке. *Ад.*

ѐжрака ж покр. *зрака.* — Кад их облију сунчане ожраке, рекао би да су ти зидови оклопљени сребрном жицом. *Љуб.*

ѐжујак, -ӯјка м *трећи месец у години, март.*

ѐжӯјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ожујак, мартовски.* — Знам те кишо, те ожујске хире. *Кркл.*

ожу́лити, ѐжӯлӣм сврш. покр. *огулити.* — фиг. Узгред гледају да ожуле коју лиру од будала. *Лал.*

ожу̀љати[1], -а̄м сврш. *добити жуљеве.* — Руке ће ти једном ожуљати и од пера. *Наз.*

ожу̀љати[2], -а̄м сврш. покр. *окресати, покосити траву (на гумну и сл.). Вук Рј.*

ожу́љити, ѐжӯљӣм сврш. *начинити жуљ, нажуљати.* — Већ ожуљих . . . стражње своје месо по европским скамнијама. *Маш.* фиг. *ранити.* — На прагу готово рата ожуљи ме зрно. *Шен.*

ѐжӯт, -а, -о *нешто жут, жућкаст.* — Грозд . . . већ зрио провирива ожута из лишћа. *Марк. Ф.* У Ибре . . . слаба брада, али су му зато били пуни ожути бркови. *О-А.*

ожу́тети, -тӣм, ијек. ожу́тјети, сврш. *постати жут, пожутети. Р-К Реч.*

ожу́тити, ѐжӯтӣм сврш. *учинити жутим, обојити жутом бојом.* — Стопала његових ногу и дланови руку бјеху ожућени шафраном. *Креш.*

ожу́тјети, -тӣм, ек. ожу́тети.

ȍжућак, -ћка м бот. *биљка из пор. оштролиста, срчаница* Onosma *и* O. arenarium. *Сим. Реч.*

ожучи́вати (се), -ȗчујēм (се) *несврш. и уч. према ожучити (се).* — Ух! — ожучује се Ђука и не може да појми тог човјека. *Коз. И.*

ȍжучити, -ӣм сврш. **а.** *разливеном жучи учинити горким.* — Ожучити рибу. *Вук Рј.* **б.** *просути жуч коме тукући га.* — Скочи, људи, као вук сукну и ожучи је бојем. Цигерице јој, вала, улубио. *Рад. Д.* ~ **се** *огорчити се.* — Он, Ђука, само је ожучен и туп ... па прегара. *Коз. И.*

ȍзāд(а), озáда и **озáди** прил. *са задње, стражње стране, одостраг;* супр. спреда. — Иза топова стајали су предњи дијелови, још даље озад привезани коњи. *Крањч. Стј.* Очи његове угледаше Буљбу где стоји озади. *Глиш.*

ȍзадина ж *задња страна.* — Спао је на само двије кошуље без леђа, озадине је, наиме, одрезао. *Новак.*

озадовȍљити и **озадȍвољити,** -ȍвољӣм сврш. покр. *задовољити, одобровољити.* — Мислећи да ће га сад озадовољит' и обућ' га у свилу и злато ... запита. *Миљ.*

озáконити, -ӣм сврш. *законом утврдити.* — Озаконила [је] опћу вјерску толеранцију у Холандији. *Ант. 1.*

озакоњáвање с *гл. им. од озакоњавати.*

озакоњáвати, -ȍњāвām = озакоњивати *несврш. и уч. према озаконити.*

озакоњéње с *законско признање, усклађивање са законом.*

озакоњи́вање с *гл. им. од озакоњивати.*

озакоњи́вати, -ȍњујēм несврш. = озакоњавати.

озарáвати (се), озȁрāвām (се) = озаривати (се) *несврш. и уч. према озарити (се).*

ȍзāреност, -ости ж *особина онога што је озарено.* — Ова слика [му је] по ... младалачкој озарености Маријина лика најузвишеније саздање. *БК 1906.*

озарéње с *озареност, срећа.* — Сваки и ... најмањи човек има своја ... озарења. *СКГ 1937.*

озари́вање с *гл. им. од озаривати (се).*

озари́вати (се), -ȁрујēм (се) несврш. = озаравати (се).

озáрити, ȍзāрӣм сврш. **1.** *обасјати.* — Никад свијетли трак вам спиље не озари. *Јур.* **2.** фиг. *развеселити; усрећити.* — Ни Романија ни Дрина нису могле спречити да та жеља не продре и у Добрун и не озари и попа Косту. *Андр. И.* Сад га је озарило здравље и срећа. *Креш.*

~ **се** *постати ведар, радостан, расположен.* — Сада му се лице озарило и очи блеснуле. *Јак.*

ȍзбӣљ м *озбиљност.* — Он ми с неким поноситим озбиљем одговори. *Кор.*

ȍзбиља[1] ж заст. *збиља, стварност; озбиљност.* — Ако ово неколико врста не узмете за озбиљу, ја вам немам шта друго рећи. *Нен. Љ.* У очима мушка озбиља, на челу брига старости. *Јакш. Ђ.*

ȍзбиља[2] прил. заст. *заиста, уистину, стварно, озбиљно, збиља.* — Кад Турчин види да је крст озбиља почео дерати, он потрче ка коњу. *Маж. М.* Он озбиља не знађаше шта хоће ова жена. *Лаз. Л.*

ȍзбӣљан, -љна, -љно **1.** *који се одликује сталношћу, сређеношћу, смирен, сталожен; трезвен, промишљен; строг.* — Пробудиш се, и као озбиљан човек идеш на своју озбиљну дужност, а на мене [списатеља] мислиш као на каквог пајаца који те забавља. *Дом.* [Лешић] је кудикамо озбиљнијим очима гледао у свијет. *Коз. Ј.* **2. а.** *важан, значајан.* — Дигао поносно главу, а обрве намрштио, да даде послу озбиљно значење. *Кал.* **б.** *погодан, ваљан, добар.* — То нам је ... најбољи наш финансијер ... он нам је ... најозбиљнији кандидат за министра финансија. *Срем.* **3.** *стваран, истински, прави.* — Гроф је имао озбиљну вољу да сада поживи другим животом. *Том.* **4.** *пун опасности; тежак по последицама.* — Ситуација је напета и озбиљна. *Крл.* Наши рањеници су у озбиљном положају. *Дед. В.* **5. а.** *прилично велик, приметан, знатан.* — Немци ... су претрпели озбиљне губитке. *Дед. В.* **б.** *доста тежак.* — Сматрали су је за озбиљног болесника, мада је њој било сасвим добро. *Рист.* **6. а.** *без израза веселости, без осмеха, који се предао размишљању.* — [Гледам] моју мајку и сестру; чисто постареле, бледе, тужне, озбиљне. *Лаз. Л.* **б.** *који није наменьен забави, разоноди, који је посвећен важним темама.* — Озбиљна литература је само за такве озбиљне и тмурне мушкарце. *Нех.* **в.** *без топлине, хладан.* — Прођосмо кроз хол. Тешка, озбиљна раскош: масивни кожнати фотељи. *Кол.*

ȍзбӣље с *в. озбиљност.* — Високо чело на којем си разабирао неко озбиље. *Шен.*

ȍзбиљē прил. заст. *озбиљно.* — Збориш ли озбиље, господаре? *Нен. Љ.*

ȍзбӣљно прил. *на озбиљан начин, без примесе шале; стварно; строго.* — Почео [је] озбиљно мислити на женидбу. *Том.* Вароши најозбиљније запрети глад. *Јевт.* Она ме тако оштро и озбиљно погледа, да ме прође сва воља за даљу шалу. *Лаз. Л.*

Изр. узети (узимати) (за) ~ *повести, водити довољно рачуна о чему; обратити, обраћати велику пажњу.*

озби́љно̄ст, -ости ж **1.** *особина онога који је озбиљан, онога што је озбиљно; строгост.* — Он се одликовао једноставношћу и озбиљношћу. *Пов. 1.* Неће да увиди озбиљност ситуације. *Нуш.* На њиховим лицима усјекла се дубока озбиљност. *Кал.* **2.** *права вредност; позитиван резултат.* — Кнез није ни тренутка вјеровао у озбиљност преговора. *Нех.*

озби́љскӣ и **о̀збиљскӣ,** -ā, -ō заст. *в. озбиљан.* — Било је ту озбиљске збиље, вијећало се о најважнијим пословима домовине. *Шен.* У очима му ... пламен, који се скоро не слагаше са ... озбиљским лицем. *Јакш. Ђ.*

озби́љски и **о̀збиљски** прил. заст. *в. озбиљно.* — Не вјерујте да ја то посве озбиљски говорим. *Шен.* Дочекују Турке кад су први пут у Европу озбиљски покренули. *Нен. Љ.*

озваничѐње с *званично признање.*

озва̀ничити, -и́м сврш. *званично, службено признати, званично потврдити.* — Њему је свакако било познато да »вуковица« у Србији још није била озваничена. *Ж 1955.*

озва́њати, о̀звањам несврш. *одзвањати, разлегати се, одјекивати.* — Путем озвањало блејање стоке. *Ћип.* Никада нису надзирали шумски предио у којем је озвањала његова сјекира. *Гор.*

~ **се** *в. озвањати.* — Озвањала се посљедња пјесма препелица. *Ђал.* Све јаче озвања се у њем сваки природни осјећај. *Ћип.*

о̀звати, озо̀вēм сврш. *огласити, навестити у цркви (нечију женидбу).* — Писмо да се одричете половице потписат ћете прије него ли вас први пут озову. *Шен.*

~ **се 1.** *одазвати се, одговорити гласом, јавити се.* — Зарзало нечије коњче, а његови се озвали и пришли огради. *Коз. И.* Ево, ево, само још да узмем документа, — озва се он. *Пол. 1954.* **2.** *одјекнути, зачути се.* — У тишини која настаде озва се потмуло крклање. *Десн.*

озво̀нити, о̀звонӣм сврш. *звонећи огласити.* — Негдје звоно озвонило цркву. *Март.*

о̀звркнути се, -нēм се сврш. индив. *пркосно одговорити.* — Чија си ти? ... — Ћаћина и своја! — озвркну се она. *Божић.*

озвуча́ва̄ње с *гл. им. од озвучавати.*

озвуча́вати, -у̑ча̄вам *несврш. и уч. према озвучити.*

озву́чити, о̀звӯчӣм сврш. **1.** *учинити звучним, испунити звуком.* — Пронашли бисмо неко језеро ... Озвучено од птица. *Пол. 1958.* **2.** техн. *снабдети радиотелефонским уређајима, звучницима.* — Читаво градилиште било је озвучено и преко разгласне станице давана су упутства за рад. *Пол. 1959.*

о̀згō, о̀згō̄р(а), озго́ра и **озго́ре** прил. = одозго(р). — Озго, са зеленог брежулка ... стизао је поток. *Шант.* Озгора испод високога свода ... спуштали се к њој валови дима. *Леск. Ј.* Нек види бог озгоре крвави земљин лик. *Кост. Л.*

о̀здō, о̀здō̄л(а), озло́ла и **о̀здō̄ль** прил. = одоздо(л). — Непрестано [је] ослушкивао хук воде и ветра оздо из касабе. *Андр. И.* Озго и оздо на писму још је нешто било написано. *Брл.* Он остави Цеклињане младе, да чувају Блато од Жабљака, да оздола не ударе Турци. *НП Вук.* Сад сам опкољен и оздоља и озгор. *Лал.*

о̀здравети, -ви́м, ијек. о̀здравјети, сврш. *в. оздравити (1).* — Дигао се с постеље, оздравео је. *Јакш. Ђ.* Не може умријет' ни оздравјет'. *НПХ.* Да би [женско дете] оздравело, обуку му мушко одело. *Ђорђ.*

о̀здравити, -и́м сврш. **1.** *постати здрав, преболети.* — Не бих ја њу [лулу] оставио, баш да знам да ћу сутра оздравити и устати. *Пав.* До августа одред је већ био потпуно оздравио. *Поп. Ј.* **2.** *учинити да неко постане здрав, излечити.* — Чекају на њ да их оздрави, да на њима чудо учини. *Бег.*

о̀здравјети, -ви́м, ек. о̀здравети.

о̀здрављā̄ње с *гл. им. од оздрављати.*

о̀здрављати, -ā̄м несврш. **1.** *несврш. према оздравити.* **2.** *отпоздрављати.* — Видљиво дирнут оздрављa нагињући се час на једну час на другу страну аута. *Цар Е.*

оздра̀вљā̄чкӣ, -ā, -ō *који има моћ оздрављања, који оздравља.* — Наш човек ... осећа ... оздрављачку моћ своје земље. *Петр. В.*

о̀здра̄вље с *одговор на поздрав, отпоздрав.* — Вратила се до мрака ластавица, донијела од Сунца оздравље и да за сутра нареде сватове. *Брл.*

оздрављѐнӣк, -и́ка м *онај који оздравља; онај који је оздравио од болести.* — Изађе из градске болнице отпуштени оздрављеник ... путујући глумац. *Кос.*

оздравље́ње с *опоравак од болести, излечење.* — Здрава крв и млада тела нису пречила пута оздрављењу. *Вес.*

оздрављи́вати, -а̀вљујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према оздравити.* **2.** *чинити здравим, лечити.* — За мог мудраца храна

... осмишљава и оздрављује живот. *Б 1958.*

о̀зеба ж необ. *в. озеблост.* — Акорде мрси кô да се коти с озебе кишне. *Кам.*

о̀зёбао, озе́бла, озе́бло **1.** *р. прид. од озепсти.* **2.** *прехлађен.* — Са мном [је] и један и кољав и озебао. *Вес.* фиг. Тек у затворској соби ... повратио је озеблу ... душу. *Лал.*

Изр. чекати, очекивати (некога, нешто) као ~ сунце *чекати, очекивати (некога, нешто) с много чежње, као спас.*

о̀зебина ж (обично мн.) *озеблина. ЕЛЗ.*

о̀зебица ж и м **1.** *озебличина. Р-К Реч.* **2.** мед. *озеблина. Бен. Рј.*

о̀зеблина ж (обично мн.) **1.** мед. *оштећење површинских делова тела изазвано мразом, ниском температуром* pernio. — У облику масти употребљава се против озеблина. *Кем.* **2.** *део човечје коже, ткива које је озебло, озебло место.* — Засврбеле је озеблине на листовима. *Дав.*

озеблѝчина и **озе́бличина** м *зимоморан човек, смрзла.* — У неком запећку кашљуца по ... нека озебличина. *Сек.*

озе́бло прил. *смрзнуто, прозебло, одвећ хладно.* — Озебло нашушурен, као покисао ... упита: Куда би човјек сад? *Ћоп.*

о̀зёблӧст и **озе́блӧст,** -ости ж *стање онога ко је озебао, онога што је озебло, промрзлост.* — Жамори вечерња озеблост грана. *КН 1959.*

о̀зелен, -а, -о *доста, прилично зелен, зеленкаст.* — Жео бих раж, али је још озелена. *Рј. А.*

озелѐнети (се), -нӣм (се), ијек. озелѐњети (се), свршн. *постати зелен, покрити се зеленилом.* — На Ђурђев-данак ... озеленила Велебиту доња трећина. *Тур.* Огољеле гране ... као да више никада неће озелењети. *Вуј.* А да трула пања гдје се озелени! *Сиј.*

озелѐнити, -ѐленӣм свршн. **1.** *учинити зеленим, покрити зеленилом.* — Озеленит нећеш сухо дрво. *Прер.* Трава озеленила земљу. *Вес.* **2.** *пошумити.* — У овој години озелењено је око 20 хектара слободних површина. *Пол. 1959.*

озелењáвање с *гл. им. од озелењавати.* — Ових дана почеће радови на озелењавању. *Пол. 1959.*

озелењáвати, -ѐњāвām *несврш. и уч. према озеленити.* В. пр. уз гл. им. озелењавање.

озелѐњети (се), -ѐнӣм (се), ек. озелѐнети (се).

озе́псти и **о̀зёпсти,** озе́бём (аор. 2. и 3. л. о̀зёбе; р. прид. о̀зёбао, озе́бла и о̀зёбла, -ло) свршн. *добити назеб, назепсти, нахладити се.* — Те исте зиме озебе бискуп и умрије. *Андр. И.* За њега то није било ништа ново зими у подераном одијелу ... озепсти. *Мишк.*

о̀зӣб и **о́зиб** м **1.** *полуга или греда којом се подиже терет, ђускија.* — Затим на озиб чамац у пучину порину. *М-И.* **2.** *језичац на кантару, теразијама.* — Расположења заробљеника ... су се као озиб на теразијама накретала час на једну или другу страну. *Јак.*

о̀зӣбнӣ и **о̀зибнӣй,** -ā, -ō *који се односи на озиб. Р-К Реч.*

о́зив и **о̀зӣв** м *оглашавање вереника у цркви.* — Иван ... је водио Анку звонареву на озиве и к нотаријушу. *Вил.*

озѝвање с *гл. им. од озивати (се).*

озѝвати, о̀зӣвām и о̀зӣвљём несврш. **1.** *несврш. и уч. према озвати.* **2.** *најављивати.* — Пијетли већ зору озивају. *Јурк.*

~ **се** *несврш. и уч. према озвати се.*

озѝдати, о̀зӣдām и о̀зӣђём свршн. **1.** *сазидати, саградити, подићи.* — Капетан је опет озидао кућу на истоме месту. *Лаз. Л.* Озида ... висок зид и стави плочу с упозорењем. *Креш.* **2.** *обзидати, опколити зидом.* — Дојаха пред ... озидану авлију. *Андр. И.*

о̀зидина ж *оно што је сазидано, кућа.* — Кућице набој, плет, у озидини попузлој ... зима, лед. *Кош.*

о̀зидица ж *незнатан остатак зида.* — [Град је] развађен тако да се још само једној озидици траг види. *Том.*

озиђѝвање с *гл. им. од озиђивати.*

озиђѝвати, -иђујём *несврш. и уч. према озидати.*

о̀зӣм ж и м *жито које се сеје у јесен, пред зиму.* — Тај дан [ће ми] озим бити на гувну и доћи [ће] умолници да је вршу. *Љуб.* Доље ... у пољу сијао се озим. *Ств. 1948.*

о̀зима ж *в. озимица.* — Набубрила је озима, распупало је сунце. *Крањч. Стј.*

о̀зимак, -ӣмка м покр. *млад јунац или ждребац прве зиме. Рј. А.*

о̀зиман и **о̀зӣман,** -мна, -мно *озими, сејан пред зиму (о житу).* — Око њих се њишу озимна жита. *Ђур.*

о̀зимац, -ӣмца м *озима биљка; усев (лук, лан, јечам и др.) који се сеје ујесен, пред зиму.* — Како је бујан овај бијели лук озимац! *Ћоп.*

озѝмача ж **1.** *јабука или крушка која дозри пред зиму или се чува за зиму. Вук Рј.* **2.** *животиња која се окотила у јесен пред*

зиму. — Ништа мени не остаде, него једна жута мачка, и то пуста озимача. *НПХ*.

ò̀зимачаи, -чна, -чно, у изразу: ~ крава *крава која остане јалова за годину дана па се и зими музе. Рј. А.*

ò̀зимӣ, -ā, -ō *који се сеје у јесен, пред зиму*: озиме биљке, озими усеви. — Озима пшеница стала се зеленити. *Мил. В.* Нестаје и ражи и озимог јечма. *Донч.*

ò̀зимина ж *усев који се сеје у јесен, пред зиму, озим.* — Наш сусјед сијаше . . . озимину. *Ков. А.* Касна сјетва озимина. *Кал.*

озѝмити, ò̀зӣмӣ сврш. безл. *настати (о зими), зазимити (о хладноћи).*

озѝмица ж *озими усев (најчешће пшеница).* — Пошао сам . . . крај шуме, јер тамо воле срне да излазе на озимицу. *Бен.*

ò̀зӣмка ж покр. *јуница прве зиме. Рј. А.*

озѝмкуља ж *озимачна крава. Вук Рј.*

озѝмњача ж *в. озимача (I).* — Прија [је] сва зелена од ракије, као промрзла дивља крушка озимњача. *Моск.*

озѝмӯс прил. необ. *зимус.* — Озимус сам провео неколико вечери у вашем клубу. *Креш.*

ò̀зимчӑд, -ӑди с *зб. им. од озимче.*

ò̀зӣмче, -ета с *домаће живинче (теле, ждребе, магаре) прве зиме свога живота; назиме, назимче. Вук Рј.*

ò̀зӣмчић м покр. *дем. од озимак. Рј. А.*

ò̀зӣмчица ж покр. *дем. од озимка. Рј. А.*

ò̀зирати се, -рēм се *несврш. и уч. према озрети се.* — Не озирте се на то да је то најмлађи у Израелу. *Кур.* За њим су се многе женске очи у граду озирале. *Драж.*

ò̀зирнути се, -нēм се сврш. *озрети се, обазрети се.* — Цура се на њега и не озирне. *Љуб.*

ò̀зледа, ијек. ò̀зљеда, ж *повреда тела, рана.* — Лијечник [је] нашао лаку телесну озледу. *Вип.* фиг. *штета.* — [Лична и неваљала критика] може да нанесе тешких озледа и писцима и књижевности. *Богдан.*

озлѐдив, -а, -о, ијек. озљѐдив *озледљив.* — Знам ја гдје је његова слабина, гдје је најлакше озљедив. *Шен.*

озлѐдити, ò̀злēдӣм, ијек. озлијѐдити, сврш. *нанети озледу, повредити; оштетити, покварити.* — Тешко ће ићи; озлиједит ћемо је [шкриљу]. *Перк.*

~ **се** *повредити се.* — [Јова] се тога дана бијаше озлиједио у шуми приуготовљавајући дрва за зиму. *Вор.*

озлѐдљив, -а, -о, ијек. озљѐдљив *који се може озледити; који се лако озледи, рањив, осетљив. Р-К Реч.*

ò̀злеђен, -ā, -ō, ијек. ò̀зљеђнӣ *који се односи на озледу.*

озлеђѐнӣк, -и́ка, ијек. озљеђѐнӣк, м *озлеђен човек, рањеник. Прав.*

озлеђѐница, ијек. озљеђѐница, ж *озлеђена жена, рањеница. Прав.*

озлеђе́ње, ијек. озљеђе́ње, с *озледа.*

озлеђи́вати (се), -ѐӣујēм (се), ијек. озљеђи́вати (се) *несврш. и уч. према озледити (се).*

озлијѐдити (се), ò̀злиједӣм (се), ек. озле́дити (се).

ò̀злити се, ò̀злӣм се сврш. *наљутити се, расрдити се.* — Узмучи га то, те се чисто озли на себе. *Вукић.* Иако се озлила на ме, не обрну лијепе главе. *Матош.*

озлò̀бити се, ò̀злобӣм се сврш. *испунити се злобом, пакошћу, мржњом; озлоједити се, наљутити се.* — Очи служавке опет се озлобе. *Божић.* Све се озлобило један на другога као никада досада. *Скерл.*

озлове́дити (се), -ò̀вēдӣм (се), ијек. озловијѐдити (се), несврш. покр. *в. озлоједити (се). Вук Рј.*

озловијѐдити (се), -ò̀виједӣм (се), ек. озлове́дити (се).

озловољава́ти (се), -ò̀љāвām (се) *несврш. и уч. према озловољити (се).*

озлò̀вољенӧст, -ости ж *особина или стање онога који је озловољен.*

озлò̀вољити и озловò̀љити, -ò̀вољӣм сврш. *учинити зловољним, изазвати злу вољу, расрдити*; супр. одобровољити. — Сатиричар је био озловољио делфијске свештенике својим подсмехом. *Дуч.* Та га успомена озловољи. *Драж.*

~ **се** *постати зловољан; расрдити се.* — Кад чују зли глас, озловоље се. *Н. прип. Вук.* Тад се озловоље бози. *М-И.*

озлогла́сити, -ò̀глāсӣм сврш. *изнети на рђав глас, разгласити што рђаво (о коме).* — Прије кадно ме озлогласише — и ти си повјеровао. *Коз. И.*

озлоглаша́вати, -àшāвām = озлоглашивати *несврш. и уч. према озлогласити.*

озлò̀глāшен, -а, -о **1.** *р. прид. од озлогласити.* **2.** *који је на злу гласу.* — Тако се звао један озлоглашен агент онога времена. *Нед.* Успјело ми је од ове озлоглашене куће начинити узоран завод. *Фелд.*

озлò̀глāшенӧст, -ости ж *особина онога што је озлоглашено.*

озлоглаши́вати, -àшујēм несврш. = озлоглашавати.

озлојѐдити, -òјēдӣм сврш. **1.** *наједити, наљутити.* — То га јако озлоједи, шкрип-

не зубима . . . и попут црнога вјетра полети. *Кос.* **2.** *огорчити.* — Ултиматум . . . само је . . . јаче озлоједио Србе у Босни против нас. *Јов. Ј.*

~ **се а.** *наједити се, наљутити се, револтирати се.* — Он се не озлоједи на то. *Лал.* **б.** *озловољити се.* — Била је понешто озлојеђена. *Торб.*

озлојеђáвати (се), -èђāвāм (се) = озлојеђивати (се) *несврш. и уч. према озлоједити (се).*

озлòјēђено прил. *с озлојеђеношћу, љутито.* — Не желим ни од кога милостиње! — одговорио сам озлојеђено. *Чол.*

озлòјēђенōст, -ости ж *особина или стање онога који је озлојеђен.*

озлојеђéње с *озлојеђеност.* — Озлојеђење на обе стране. *Вес.*

озлојеђúвати (се), -èђујēм (се) несврш. = озлојеђавати (се).

озлòтрбити (се), -ӣм (се) сврш. *добити болове у трбуху, у стомаку; добити пролив.* — Нисам сада вољан ни да рачунам, ни да причам, јер сам се нешто озлотрбио. *Вел.* Многи се човјек на омрску озлотрби. *Вук Рј.*

озлòћудити се, -ӣм се сврш. *постати злоћуд(ан), озловољити се. Прав.*

озље-, ек. озле-.

Òзна ж скраћ. ист. *Одељење за заштиту народа.*

òзнака ж **1. а.** *знак, обележје по коме се неко или нешто распознаје.* — Ознаке на терену . . . куглане бијело су обојадисане. *Кугл.* **б.** *формула.* — То је . . . кемијска ознака воде. *Јонке.* **в.** фиг. *знак, симбол.* — [Каранфил је] ознака прошлих радости, симбол минуле младости. *Марк. Д.* **2.** *одлика; карактеристика.* — Потпуна пасивност била је ознака првих дана када је објављен рат. *Крл.* Ево једног писца коме ниједна класификациона ознака не пристаје боље од ознаке: реалиста. *Михиз.*

ознаменòвати, -èнујēм сврш. *полити посвећеном водом од знамења (3).* — У јетрве ми се . . . нашло мало, па треба знамење. Ја . . . се нађох око ње, а сад ми треба руке ознаменовати. *Вес.*

ознáнити, òзнāнӣм сврш. *в. обзнанити. Р-К Реч.*

означáвање с *гл. им. од означавати.*

означáвати, -àчāвāм = означивати *несврш. и уч. према означити.*

означéње с *ознака.*

означúвати, -àчујēм несврш. = означавати.

ознáчити, òзнāчӣм сврш. **1.** *ставити, дати (коме или чему) неки знак:* ~ реч акцентом. **2.** *назначити, одредити.* — Примицао [се] месту које му је Дева означио. *Вес.* **3. а.** *обележити, окарактерисати.* — Лик тога умјетника означен је трагиком. *КХ 1936.* **б.** *уписати, убележити.* — Тај [споредни пут] није означен на секцији. *Дед. В.*

òзнāчје с *ознака, обележје.* — Пропашћу грчке државе филозофија све више губи народно означје. *Баз.*

ознòјити, òзнојӣм сврш. *учинити да се неко или нешто озноји.* — Гојно Туре вранца ознојило. *НП Вук.* То болесника јако угреје и озноји. *Рј. А.*

~ **се 1.** *облити се знојем, постати знојав.* — Треба ту жестока врућина, па да се он озноји. *Вес.* Њено црвено . . . лице ознојило се од умора. *Михољ.* **2.** *замаглити се од паре, оросити се (чаша, прозорско окно).*

òзобак, òзопка м покр. *в. озобина (1). Рј. А.*

озòбатн, òзобљēм сврш. *зобљући наоколо појести.* — Навалише птице са горице да озобљу грожђе бисерово. *Огр.*

òзобина ж **1.** *стабљика с петељкама кад се грозд озобље. Вук Рј.* **2.** мн. покр. *огризине, сено које пред јаслама или у њима остане изједено. Павл.*

озóвнути се, òзовнēм се сврш. покр. *одазвати се.* — На покличу се не озовне ни двадесети јунак. *Љуб.*

озокèрӣт, -úта м грч. мин. *земни восак, врста руде од које се добијају церезин, парафин и вазелин.*

òзōн, -óна м хем. *врста кисеоника у чијем молекулу има три атома кисеоника (O_3), која у већој концентрацији има у шумском и морском ваздуху после кише и, нарочито, после јаче грмљавине.* — Обичним додавањем кисику још једног атома добивамо озон. *Ант. 1.* То је озон који надахњује здрављем . . . после кише. *Петр. В.*

озонӣзāтор м физ. *справа за производење озона из ваздуха.* — Вештачки се добива [озон] провођењем ваздуха кроз озонизатор, апарат у коме се врши пражњење електричне струје. *НХ.*

озонӣрати, -òнӣрāм сврш. и несврш. **1.** *испунити, испуњавати озоном.* — Чим киша престане, осушиће се пошљунчане стазе, па ћу . . . уживати у свежини ваздуха, прочишћеног и озонираног кишом. *Мил.* **2.** *(про)чистити воду или ваздух озоном. Кл. Рј.*

~ **се** *испунити се озоном (о ваздуху).*

òзōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на озон, у коме има озона.* — Вожња у том дивљем горском предјелу, с чистим озонским зраком, окријепила је . . . живце. *Том.*

озо̀рити[1], òзорӣм сврш. **1. а.** *осванути, појавити се* (*о зори*). — Ноћу само полусан и једва се чека да озори и просине сунце. *Коз. И.* **б.** *ранити. Деан. Рј.* **2.** фиг. *обасјати.* — Притисни ме на те груди озорене. *Кост. Л.* Пламни цјелов виле ... младићу младо озорио лице. *Шен.*

озо̀рити[2], òзорӣ сврш. **а.** *дозорити, сазрети, озрети. Деан. Рј.* **б.** *почети добивати боју зрелости, почети сазревати* (*о грожђу, маслинама*). *Деан. Рј.*

о̀зрака ж покр. *зрака.* — Бјаше сунце острмило к западу ... а озраке му на истоку гонили шјени уз албанашке планине. *Љуб.*

озрачи́ва̄ње с *гл. им. од озрачивати* (*се*).

озрачи́вати (се), -а̀чујēм (се) *несврш. и уч. према озрачити* (*се*).

озра́чити, òзрā̀чӣм сврш. песн. *обасјати зрацима.* — Зорица сине и даљни хоризонт озраче пламене пруге. *Ил.* Цвркут Зоричин тихано га озрачи. *Сим.*

~ **се** *бити обасјан зрацима.* — Ко окуси, миром се озрачи. *Змај.*

о̀зрā̀чје с *ваздушни простор, атмосфера. Рј. А.*

о̀зрелити, -ӣм сврш. *постати зрео, сазрети.* — Добар дио читалаца остаје увијек у дјечјој доби ... а тек извјесни постотак озрели и доживи читалачку »старост«. *Лит. 1957.*

о̀зрети, òзрēм сврш. *сазрети.* — Вечерас о поноћи зри папрад. О поноћи озри и опане. *Торд.*

о̀зрети се, òзрēм се сврш. *обазрети се, осврнути се.* — Обиђе столове па се озре по играчима. *Цар Е.*

озр̀нати (се), -ā̄м (се) сврш. *озрнити се.* — Помоћи ће вам [кукурузима] кишица да озрнате, да се позлатите. *Гор.*

о̀зрнити, -ӣм сврш. **1.** *бацити зрње, семе.* — Покадшто зирне у звијезде: да види које је доба, хоће ли већ озрнити папрад. *Торд.* **2.** *в. озрнити се.* — Моја је раж већ озрнила. *Рј. А.*

~ **се** *добити зрна.* — Пасуљ се већ у махунама озрнио. *Вук Рј.* Још се кукуруз није честито ни озрнио. *Ћоп.*

о̀зрница ж *оно мало што се остави, што преостане плода на дрвету; семе.* — Могу ... озрницу позобати умјесто крумпира. *Божић.*

озрња́вати (се), озр̀њāвām (се) *несврш. и уч. према озрнити* (*се*).

о̀зубина ж покр. **1.** *в. жвакалица. Вук Рј.* **2.** мн. *в. озобина* (*2*). — Говеда су све појела, нема ни озубина пред њима. *Рј. А.* **3.** мн. *в. десни. Терм. 4.*

озу́бити, òзȕбӣм сврш. *начинити зубе, зупце* (*на оруђу*). — У риболов су ... полазили са озубљеним осовама. *Жуј.*

оивича́вати (се), -ӣчāвām (се) и **оивичи́вати (се),** -ӣчујēм (се) *несврш. и уч. према оивичити* (*се*).

о̀ивичити, -ӣм сврш. *повући, начинити ивицу, руб, перваз, опточити, обрубити; ограничити, окружити.* — Слуга у дугачком плавом капуту оивиченом црвеном чохом. *Јов. Ј.* Улица је била пуста, ненасељена и с једне стране оивичена плетером сусједног врта. *Л-К.* Оивичили смо бунар и зашли у дубину. *Јак.*

~ **се** *опточити се, окружити се.* — Путељци се оивичили бујним ... цвијећем. *Ћип.*

о̀йдијум м лат. *болест винове лозе у одлику ситних гљивица. Свезн.*

о̀ј[1] (у писању ради истицања отегнутог изговора и сл.: о-ој и ооој) узвик **1.** *за дозивање и одзивање на позив.* — Пријатељи, ој моји, четовође! *М-И.* Ој, ви ноћи, слатке ноћи! *Митр.* Побратиме, — викну Станко. — Ој! — одазва се Панта. *Вес.* Станемо пред кућу, па се довикујемо: — Ооооj Маро! — Ооооj ...! *НК 1946.* **2.** *у женским народним песмама на почетку и у припевима ради стиха.* — Ој на д'јелу на голему многа грађа савезена, света црква саграђена. *НП Вук.*

о̀ј[2] узв. *в. јао.* — Па ти немаш обуће, ој, јој! — изненада зајаука. *Лал.*

о̀ја *узвик за исказивање радости.* — Кошуљу ћу купити па ћу Боју љубити, оја, оја! Боја је моја! *Рј. А.*

о̀јагњити, -ӣ сврш. = ојањити *донети на свет јагње* (*о овци*). — Ојагњила овца двоје јагњаца. *Вук Рј.*

~ **се** = ојањити се *ојагњити, добити јагње* (*о овци*). — Ојагњила се овца. *Вук Рј.*

о̀јадити, -ӣм сврш. **1. а.** *нанети јад, велико зло, унесрећити.* — Сложили [су се] да га ојаде још више и униште посве. *Шимун.* [Четници] су опустошили, измучили и ојадили Црну Гору. *Зог.* **б.** *растужити, расплакати.* — Утаре сузе да не би ојадила свога мужа. *Креш.* **2.** покр. *постати јадан.* — Пук ослабио и ојадио ждерући ... дивљу траву. *Љуб.*

~ **се** *постати јадан* (*о ономе што га задеси зло, несрећа*); *растужити се, расплакати се.* — Те се њине мајке ојадише. *НП Вук.* Каја [се] завукла у киљер, ојађена и уврijеђена. *Ивак.* У Мостару теле погинуло, вас се Мостар за њим ојадио. *НП Вук.*

о̀јађе̄ӣ, -ā̄, -ō̄ покр. *јадан, жалостан, унесрећен.* — Избависмо из куле Радуна, ма изгоре ојађела кула. *Њег.* Никад да се

смири овај ојађели прадедовски топрак земље. *Срем.*

ојађелица ж зоол. покр. **а.** *врста дечје глисте* Taenia. *Вук Рј.* **б.** *дугоколутићна тракавица, свињска пантљичара* Taenia solium. *Финк.*

ојађен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ојадити (се).* **2.** *кога је задесио јад, несрећа.* — Цар си небу, али допусти ми место бедних, место ојађених да ја теби једну речцу кажем. *Кош.*

ојађенйк м *ојађен, несрећан човек, јадник.* — Ђуро, ојађениче мој! — чује он загушен глас, јецање. *Ранк.* Ојађениче мој, лијепи рабре мој! *Матош.*

ојађеница ж *ојађена, несрећна жена, јадница.* — Пјевај, ојађенице моја, тихим, благим гласом. *Вел.* Све на моју главу! Ух, ојађеница клета! *Андр. И.*

ојађеничкй, -ā, -ō *који се односи на ојађенике.* — Баца у засенак... њихов ојађенички изглед. *Прод.*

ојађено прил. *на ојађен начин, несрећно.* — Ојађено се бију те хале. *Глиш.*

ојађенōст, -ости ж *стање онога ко је ојађен.*

ојађйвати, ојàђујēм *несврш. и уч. према ојадити.*

ојајина ж необ. *беланце у јајету.* — Прионе устима на мјехураву рупицу и поче пијукати ојајину. *Божић.*

ојàјити, ојàјйм сврш. необ. *учинити да нешто буде као јаје, дати изглед јајета.* — Покрио [снијег] ... покривачем куће и главице, и над селом планину ојајио. *Ћип.*

ōјāк, -а, -о *прилично јак; крупан.* — У овај је час сунце још ојако. *Нех.* Спрам њега чучнула ојака жена. *Торд.*

ојаловити, -йм и **ојалòвити,** ојàловйм сврш. *постати јалов.* — Пун [сам] нечега што хоће да не озебе и не ојалови. *Наз.* Све ће опустети и ојаловити. *Ћос. Д.*

ојањити, -й сврш. = ојагњити. — Овца [је]... ојањила своје прво јагње. *Андр. И.*

~ **се** = ојагњити се. — Јовеша јој помагао однијети кући јање, ако се која овца ојањила у планини. *Мил. В.*

ојарити, -й сврш. *донети на свет јаре (о кози). Р-К Реч.*

~ **се** *ојарити, добити јаре (о кози).*

ојарйчати се, -ām се сврш. *добити осип, красте (екцем) око уста. Вук Рј.*

ојáснити се, ојāснй се и **ојаснити се,** -й се сврш. безл. необ. *постати јасно.* — Ојасни му се одмах. *Сим.*

ојачáвање с *гл. им. од ојачавати (се).*

ојачáвати (се), -àчāвām (се) *несврш. и уч. према ојачати (се).*

ојачáње с *гл. им. од ојачати (се).*

ојàчати, -ām сврш. **1.** *постати јак; постати јачи.* — Ускоро топот ојача. *Лал.* Опет је вјетар ојачао. *Торб.* **2.** *учинити јаким (јачим).* — Све нас окријепи вјером у тебе, надом ојачај! *Крањч. С.* **3.** *појачати, употпунити.* — Поједини родови војске употпуњени су и ојачани потребном ратном спремом. *Марј. Ј.*

~ **се** *ојачати (1).* — Народноослободилачка борба у Хрватској силно се ојачала. *Ч-М.*

ōјаче и **ōјачē** прил. *прилично јако.* — Лишће тек ојаче дрхтну. *Кам.*

ојачйвати (се), -àчујēм (се) *несврш. и уч. према ојачити се.*

ојáчити, ōјāчйм сврш. *ојачати (2).* — Ваља да ојачамо нашу странку. *Шен.*

~ **се** *постати јак, ојачати.* — Кад се... сви ојачимо. *Шен.*

óје и **ōје** с *покретна руда која се везује за плуг помоћу крпела.* — Давно је казано: »Орала крава па укаљала оје«. *Глиш.* Задавача, као оје у плуга од кола до првијех крпеља. *Вук Рј.*

о-је оном. *узвик за подражавање зевања.* — Зева и гласно отеже: о-је, о-је! *Вас.*

ојевтйнити, ојèвтйнйм и **ōјевтинити,** -йм сврш. = ојефтинити *постати јевтин, појевтинити.* — Ојевтини људско месо па га окуша свака живина. *Лал.*

ōјед м *озледа од оједања. Р-К Реч.*

ојéдање с *гл. им. од оједати се.*

ōједар, -дра, -дро *доста једар; јак.* — Тресао је лулом оједрији [човјек], што је сједио најближе до Авде. *О-А.* Једино бура, оједра и помамна, супротставља се збиљи. *Јел.*

ојéдати се, ōјēдām се *несврш. према ојести се.*

ōједенōст, -ости ж *стање онога ко је оједен и онога што је оједено.*

ōјединa ж *рана настала ојеђањем услед трења или знојења. Бак. Реч.*

ојединйти, ојèдйнйм сврш. *остати сам, једини у кући (кад сви укућани помру).* — Мрвош тако оједини, а ником зла не пожеле. *Куш.; Вук Рј.*

ојéдити, ōјēдйм сврш. *наједити.* — Његова бећарска слава само ће... оједити све друге лоле и бећаре. *Коз. И.*

ōједица ж *рана, оједина.* — Њему је најприје Силвестар наврнуо оједицу. *Божић.*

ȍједнāк, -а, -о *готово једнак, приближно једнак.* — Ако је стање држављана једнако... такова [се] држава лако може преуређивати. *Старч.*

ојéдрити, ȍједрӣм сврш. **1.** *учинити једријим.* — Дуго очекивана киша оједрила грозд и маслину. *Наз.* **2.** *постати једрији.* — У мени [је]... силовито [мој град] окрупњао и оједрио. *Јел.*

ојезѐрити се, -ӣм се сврш. *начинити се као језеро.* — Шрапнел... ранио је и њега... и паде мој Павле, и ојезери се крв под њим. *Сек.*

ојектичáвити, -ӣчāвӣм сврш. *добити јектику, туберкулозу, постати јектичав, туберкулозан.* — Кад се... не бих хранио јачом храном, зачас би ојектичавио. *Дав.*

ојењáвити, -ѐњāвӣ сврш. безл. *почети јењавити, постати слабији.* — Кад разговор мало ојењави... поче... да прича. *Бур.*

ојесѐнити (се), -ѐсенӣ (се) сврш. безл. *доћи (о јесени), настати јесен, јесење време.* — Ућутали [су] као да је и у њиховој... души ојесенило. *Шапч.* Једва чекам да се ојесени. *И.* Ваздух се ојесенио. *Ћос. Д.*

ȍјести се, -едӗм се сврш. **1.** *добити оједину између ногу од многог хода; запалити се (о кожи) због трења, мокрине и др. Вук Рј.* **2.** фиг. *изгристи се, искрзати се, истрошити се, излизати се.* — Уз сами таван био један прозорчић с гвожђем у крст, па му се десна страна ојела. *Вукић.* Аутомобил... [са] оједеним гумама на точковима. *Нуш.*

ојефтѝинити, ојѐфтӣнӣм и **ȍјефтинити,** -ӣм сврш. = ојевтинити.

ȍјӣште с **а.** *кука привезана за ојe, којом се закачи она грана што је под пластом кад се сено свлачи на једно место. Вук Рј.* **б.** *в. ојe. Рј. А.*

ȍјкав и **ójкав,** -а, -о *који подсећа на ојкање.* — Планинска ојкава мелодија одјекивала је потресно. *Ћоп.*

ójкање и **ôјкање** с *гл. им. од ојкати.*

ójкати и **ôјкати,** ȍјкām и ȍјчēм несврш. **1.** *отегнуто и тужно певати, наглашавајући и продужавајући глас »о«.* — Десетина је... громко ојкала и пјевала. *Ћоп.* Ојчем већ пола сата кроз шуму. *Гор.* **2.** *узвикивати; довикивати се (са »ој«).* — [Пастири] већ ојчу за благом. *Гор.* Шкрипе теретна кола и ојкају кочијаши. *Крл.*

ójкāч, -ача м *онај који ојка, који ојче.* — [Отегнути »ој« био је] пун презира и мржње одражене на лицу ојкача. *Божић.*

ójкнути, ȍјкнēм сврш. *узвикнути »ој«.* — На почивалу ојкне два-три пута од умора. *Ств. 1948.*

ȍјнāк, -áка м *повећи орах којим деца у игри гађају гомилице ораха; игра орасима.* — На... земљи деца се играју ојнака. *Вучо.*

ójница и **ôјница** ж *оје, руда.* — [О стаблу] су висиле виле, ојнице, гужве. *Сиј.*

ôјс и **ȍјс** *узвик којим се терају волови.* — Намах бодри волове: — Ојс, Сив! Напред! *Рад. Д.* Ори земљу... ојс, мркоња! *Сиј.*

ојужáвāње с *гл. им. од ојужавати.*

ојужáвати, ојȕжāвā безл. *несврш. и уч. према ојужити. Р-К Реч.*

ȍјужити, -ӣ сврш. безл. *овлажити, одвугнути, омекшати (о времену кад духне јужни ветар)*; исп. објужити и одјужити. — Нек мало ојужи, напашће [велике воде], чак и ако наши људи не региструју пораст реке. *Дав.* Топао запах отварањем врата ојужи собу. *Божић.*

ȍјужити, -нӣ сврш. безл. *почети се топити (о снегу).* — Пао с дрвета ојужнио снијег. *Гор.*

ојунáчити, ојȕнāчӣм сврш. *учинити јунаком, охрабрити.* — Жена... тек мора да ојуначи мушкарца напрам себе. *Новак.* ~ **се** *постати јунак, храбар, смео, окуражити се, осмелити се.* — Кад видјеше да је кућа пуста, ојуначише се. *Ћоп.*

ȍјутрити (се), -ӣ (се) сврш. безл. *увелико настати (о јутру), сасвим се разданити.* — Кад је сасвим ојутрило, утоплим се добро. *Шапч.* Сјутрадан кад се посве ојутрило, истом смо је пустили. *Коз. И.*

ȍјутрȍс прил. *јутрос.* — Кастелан навијестио им ојутрос. *Том.*

ȍјца и **ójца** с мн. покр. *дем. од оје. Вук Рј.*

óка ж *хип. од око.* — Јес' видео трњинице? Онаке су оке моје. *НП Вук.*

ȍка ж тур. *стара мера за течност, запремину и тежину (1,28 кг).* — Сад ми дајте једну чашу вина, ма доброга, и чашу од оке. *Њег.* Ока дувана... по два-три гроша. *Матош.*

ȍкабастити, -ӣм сврш. *постати кабаст; одебљати.* — фиг. У собу [дохита] неки џентлмен, прије времена окабастио. *Креш.*

окабу́лити, окȁбȕлӣм сврш. покр. *пристати на нешто, усвојити, одобрити.* — То је наш одговор, честити пашо, ако га само ти окабулиш. *Нен. М.*

окȁгача м покр. *греда на таваници, која иде попреко испод других гредa, тетива. Вук Рј.*

ока́дити, ȍкāдӣм сврш. *накадити тамјаном или др., обично при верским обредима.* — Сву кућу [је] окадила тамјаном. *Ћор.*

Звао сам и попа да ... јој окади гроб. *Мил. В.* фиг. Мало ћу ... окадити душу Гончинкину гњевом. *Шен.*

~ **се 1.** *накадити се чиме.* — Ако се ... мало и окадимо смрадом, ништа не мари. *Рад. Д.* **2.** *замирисати.* — Сва се околица цвијећем окади. *Кур.*

окаћи́вати (се), -а̀ћујēм (се) *несврш. и уч. према окадити (се).*

ока́зати се, о̀ка̄жēм се сврш. покр. *на неки начин показати своју присутност, своје појављивање, јавити се, појавити се, показати се.* — Прво ће да се уплаши кад закуца на прозор. Он неће одмах да се окаже. *Ћос. Д.*

оказѝвати се, -а̀зујēм се *несврш. и уч. према оказати се.*

ока́зија ж и **оказѝо̄н,** -о́на м лат. *згодна прилика, околност за неки посао.*

о̀казионā̄лан, -лна, -лно и **о̀казиō̄нӣ,** -ā̄, -ō̄ лат. **1.** *пригодан, случајан, нередовит:* оказиона продаја. **2.** *који се примењује у посебним приликама; из реторских разлога:* ~ ред речи, ~ склоп реченице.

окајā̀ње с *гл. им. од окајавати.*

окајáвати, -а̀јāвām = окајивати *несврш. и уч. према окајати.*

окајáње с *искупљење грехова.*

окàјасити се, -ӣм се сврш. *в. окојасити се.* — Јутрос, некако, послом окајасим се њиховој кући. *Јаки. Ђ.* Та се сила јур окајасила уз Крајину. *Март.*

о̀кајати, -јēм сврш. **1.** *искупити грех кајањем.* — Идем у свијет да окајем своје гријехе. *Брл.* Хоћу да ти помогнем и да окајем оно што сам учинио. *Рист.* **2.** *осветити.* — Ко ће окајати мога Срђана, мога Мрђана, мога Млађена? *Кул.* **3.** *оплакати.* — Да си мени биједан погинуо, ја бих тебе окајала лијепо. *НПХ.*

окајѝвати, -а̀јӣвām несврш. = окајавати. — Шта ја имам окајивати? Ја — па да окајивам! *Коз. И.*

окàјмачити, -ӣм сврш. *скинути кајмак;* фиг. *узети оно што је најбоље. Вук Рј.*

о̀кајница ж песн. *оно што је намењено за окајање.* — Запалит ћемо жртву окајницу за гријехе ваше. *Наз.*

окалàјисати, -ишēм сврш. *превући калајем.* — У окалајисаном бакарном котлу ... *Рј. А.*

окàлемити, -ӣм сврш. *калемљењем оплеменити воћку.* — Бадем [треба пресадити] пошто се окалеми. *Тод.*

ока́лити, о̀кāлӣм сврш. *каљењем учинити да нешто отврдне, постане чвршће, јаче:* ~ сјекиру. *Вук Рј.* фиг. А птићи се пренуше бојазни, у том врелу окалише перје. *Март.*

~ **се** фиг. *отврднути, постати јачи.* — Окалило се срце моје. *Шен.*

окàлупити, -ӣм сврш. *начинити по калупу, на калупу.* — Остајали су само људи у новим пресвлакама ... с тек окалупљеним фесовима. *Сим.*

ока́љати, о̀кāљām сврш. **1.** *упрљати, запрљати.* — Узела му окаљан фес и отресла га. *Радул.* **2.** *изнети на рђав глас, учинити нешто што је ружно за кога, осрамотити.* — Окаља ме, осрамоти ме, мене, жену часну и непорочну. *Цес. Д.*

Изр. ~ образ, част, име *осрамотити (се).*

~ **се 1.** *упрљати се.* — Грива сва се на њојзи окаљала крвљу. *М-И.* **2.** фиг. *осрамотити се.* — Зашто сам се окаљао, признавши своју тајну! *Л-К.*

о̀кāљке ж мн. дијал. *наочари.* — Гледа ме на окаљке, а не познава ме ... не сећа ме се! *Срем.*

о̀каменина ж *окаменотина (1).* — Сачувале [су се] само као окаменине. *ЕГ.*

о̀каменити, -ӣм сврш. **1. а.** *учинити што каменом, учинити да што добије својство камена, учинити што тврдим, непокретним.* — Својим дахом [је] окаменио целу ову палату очајања. *Дуч.* **б.** *укочити.* — Полузатворене јој очи трепћу ... знаде их и окаменити. *Божић.* **2.** *постати као камен.* — Моја душа огрезну у рају, окамени јадно срце с туге саме. *Хар.*

~ **се** *претворити се у камен; постати као камен (од изненађења), укочити се од чуда.* — Шути дужде, окаменио се! *НП Вук.* Окамени се Стјепко блијед као мрамор. *Шен.* Мика се окаменио, поблиједио, па шути. *Коч.*

Изр. стајати као окамењен *укочити се (од чуда, страха и сл.); бити запрепашћен.*

о̀каменица ж покр. еуф. *змија. Вук Рј.*

окамѐнотина ж **1.** *окамењен предмет.* — Окаменотина тог амонита изгледа ... као дискос. *Мил.* **2.** фиг. *окамењена старинска реч, израз.* — Наш језик ... кипти ... таквим окаменотинама. *Дом.*

окамењáвāње с *гл. им. од окамењавати (се).*

окамењáвати (се), -ењāвām (се) = окамењивати (се) *несврш. и уч. према окаменити (се).*

о̀каменāк м **1.** *окамењени предмет, окаменотина.* — Да некада не беше људи показују нам јасно угљени слојеви и окамењаци. *М 1867.* Прилике [су га] навеле

на сабирање окамењака. *Баз.* **2.** покр. еуф. *миш. Вук Рј.*

о̀камењен, -а, -о **1.** *трп. прид. од окаменити (се).* **2.** фиг. *укочен, укалупљен.* — [Цинцари] се владају по неким старим окамењеним правилима мудрости о раду и животу. *Цвиј.*

о̀камењено прил. *на окамењен начин; укочено.* — Ствари које су се писцу учиниле једном смешне ... остају окамењено смешне у роману. *Грол.*

о̀камењено̄ст, -ости ж *особина онога што је окамењено, укоченост.* — Покрети јој посташе живљи, изгуби се окамењеност којом је [баба] одбијала. *Рист.*

окамењи́ва̄ње с *гл. им. од окамењивати (се).*

окамењи́вати (се), -ѐњујем (се) несврш. = окамењавати (се).

о̀камина ж **1.** *окаменотина; фосил.* — Фосили или окамине су из камених слојева ископани преостаци изумрлих биљака и животиња. *ОГ.* **2.** фиг. *оно што је окамењено, укочено, укалупљено.* — Постаде он с временом окамина, у коју већ ништа продрти није могло што је животом и неким гибањем одисало. *Коз. Ј.* Старе окамине и методе ће нестати, јер нису више сувремене. *Арх. 1953.*

о̀камити се, -ӣм се сврш. песн. *постати као камен, окаменити се.* — Споменик грозан, бол га је свео: оками се вас народ цео. *Змај.*

окáмљати се, о̀кāмљām се несврш. *в. окомљавати се.* — Пушкин ... својим оштро поентираним епиграмима ... се окамљао као стрелицама на своје противнике. *С 1937.*

о̀канӣк, -и́ка м *суд од оке, оканица.* — Ево да ти поклоним дората, ако не попијем на душак оканик. *Лаз. Л.*

окáнити се, о̀кāнӣм се (имп. окáни се и разг. о̀кāј се) сврш. **1.** *проћи се, оставити се, махнути се.* — Нека се боја и борбе окани одмах. *М-И.* **2.** *оставити (кога) на миру.* — Ама, окани ме се, човече, кумим те богом! *Глиш.* Онда су га се оканили, па окренули разговор на другу страну. *Ивак.*

Изр. ~ ћорава (јалова, празна) посла *не губити време на тричаријама.* — Окај се, тата, ћорава посла! ... Ја сам оно продао и направио уговор. *Вес.*

о̀каница ж *суд (боца) од оке, оканик.* — Попио је ... за вријеме ручка ... оканицу ракије. *Чол.*

о̀канути, -нēм сврш. *попити.* — Можда не би било згодно да оканем чашицу коњака у ваше здравље. *Креш.*

окáнути се, о̀кāнēм се сврш. *в. оканити се.* — Учио сам енглески, али сам се окануо тога посла. *Нен. Љ.*

о̀канце и **о̀канце**[1], -а и -ета с **1.** *дем. од окно.* **2.** *мало прозорско стакло.* — По која кишна кап ударале у малена оканца на прозорчићима. *Шапч.* Мала су мутна оканца тако слабо пропуштала ... свјетло. *Бен.* **3. а.** *прозорчић.* — Наша душа има — уз многа оканцета и једна врата. *Наз.* **б.** *прозорчић у прозорском крилу.* — Приђе к прозору и отвори оканце. *Шов.*

окáнце[2], -а с **1.** *дем. од око.* **2.** *пупољчић, окце (3).* — Избила из једног оканца два беличаста цветића. *Ранк.* **3.** *в. окце (4б).* — Свилом [су] везене на веружице, воћице и оканца. *Љуб.*

о̀кāнчина ж *окрњак, крхотина, парче, одломак.* — Погоне се тамо и овамо, докле им се поломише ђорде, до балчака и десницје рука, оканчине у траву турише. *НП Вук.*

о̀каньача ж *аугм. од оканица.* — Кнез изнесе једну окањачу шљиве, па пружи Мићи да точи. *Коч.*

окапáвати, -а̀пāвām *несврш. и уч. према о̀капати.*

окáпало[1] с = окапач *оруђе за окопавање. Деан. Рј.*

окáпало[2] м и с *онај који окапава.*

окáпа̄ње с **1.** *гл. им. од окапати.* **2.** *мука, труд, тешкоћа, неприлика.* — Ријешит ће се тога вјечног окапања, брига. *Леск. Ј.* После ... окапања у Одбору за немешање Велика Британија је почела систематски одступати. *Јов. Ј.*

окапа̀рисати, -ишēм сврш. *дати капару, закапарити, капарисати. Р-К Реч.*

окáпати, о̀кāпām *несврш. према окопати.* — Жена негдје на њиви окапала кукуруз. *Леск. Ј.*

о̀капати, -пљēм и -пām сврш. **1.** *искапати. Вук Рј.* **2.** фиг. **а.** *остати дуго мучећи се.* — Место да се проводиш у бањи, окапаћеш ми над књигом. *Ранк.* Студира филозофију. Окапаће по школама. *Маш.* **б.** *скапати, иструнути, пропасти, сагњити.* — Те га баци у своју тамницу, ту ће њему кости окапати. *НП Вук.* Назвао ... га Влахом и муртатином, једним од оних издајника чије главе ... треба да окапају на оној капији. *Андр. И.*

о̀капāч, -а́ча м = окапало[1]. *Деан. Рј.*

окáпи, -ија м и **о̀кāпија** ж зоол. *врста жирафе краћег врата, која има по ногама пруге* Ocapia Johnstoni. *Финк.*; *Терм. 4.*

о̀капина ж **1. а.** покр. *од кише и сунца поцрнело сено наврх стога. Вук Рј.* **б.** *по-*

кривач на стогу сена (или друге сточне хране) од траве или лиснатих грана. **2. а.** *плитка шупљина у стени с чије ивице капље вода. Жуј.* **б.** *место на обали у стени, подлокано од капања воде.* — С друге стране [гудуре] кршеви и стене, све некакве окапине, чини ти се сад ће се сурвати доле. *Глиш.* **3.** *оно што накапа од запаљене свеће.* — Фигуре ... поваљане су ... и залијепљене окапинама свијеће. *Пав.*

ока́пити, ȍкāпīм сврш. **1.** *искапити, попити.* — Марко ... окапи [вино] у један душак. *Рј. А.* **2.** *в. дкапати (2).* — Да нам нема мисника, ми бисмо сви по другому могли окапити. *Павл.*

окапљи́вати, -а̏пљујēм *несврш. и уч. према дкапати.*

окапљичáвити, -йчāвīм сврш. *претворити се у капљице.* — Облаци ударе ... о планине. На планинама има дрва, лишћа, траве ... и на све то спусте се водени мехурићи и окапљичаве. *М 1867.*

окапу́тити се, окȁпȗтīм се сврш. необ. *стећи, добити капут.* — Истом се данас окапутио. *Ков. А.*

окарактеризи́рати, -йзйрāм и **окарактѐрисати,** -ишēм сврш. *дати битне одлике, карактеристику некога или нечега, оцртати.* — С изванредном краткоћом знао је Његош окарактеризирати људе. *Барац.* Пошто је оштро ... окарактерисао Милошево држање, Вук му даје корисне савете за управљање земљом. *Прод.* Полицијски систем старе Југославије окарактерисан је Главњачом. *Риб.*

ока́рати, ȍкāрāм сврш. *укорити, изгрдити.* — У мене је огњевита мајка, избиће ме и окараће ме. *НП Вук.* Није мајка на лицу познала. Па да позна, окарат те неће. *НПХ.*

окари́на ж тал. муз. *мали дувачки инструмент с рупицама, начињен од глине.* — Истискивала [је жаба] из себе неке злогуке гласове као распукнута окарина. *Бег.*

окàрйнскй, -ā, -ō *који се односи на окарину, који личи на окарину.* — Очи оборио низ окаринске нос. *Матош.*

окàрйнски прил. *као звук окарине, као уз окарину.* — Окарински затремолира сузни шлагер. *Божић.*

ȍкарити, -йм сврш. *ојадити.* — А ко те је тако окарио? *Рј. А.*

~ **се** *ојадити се, сневеселити се, растужити се.* — Што си се тако окарио? — Не знам да л' ће ми је [девојку] дати чича Станоје. *Вес.* Марвинче се окарило и не пасе му се. *Ћоп.*

окàрјати, -āм и **окàрљати (се),** -āм (се) сврш. покр. *опоравити се, осетити се боље.* — Кад се пред зору малашно разабере и окарља, рече жени ... *Љуб.*

ȍкаснити, -йм сврш. *доћи касно, закаснити, задоцнити; задржати се.* — Данас ће у вас окаснити обед. *Шимун.* Грабио је пријеким путем ... да не окасни. *Лоп.*

ȍкасно прил. *доста касно.* — Дигао се окасно. *Коз. И.*

ȍкаст, -а, -о *в. окат (1 и 2).* — Окаста паунова пера у репу. *Р-К Реч.*

ȍкат, -а, -о **1.** *који има очи, који има добар вид; који има крупне очи.* — Окат човек кад је [буву] ухватио, он свагда отвара прсте полагано да је види. *Нен. Љ.* Помолио [сам] окату и радозналу главу испод ... хрпе рушевина. *Уј.* **2.** *који има шаре у облику ока; који има ока (о мрежи).* — Рибе ... у окатој мрежи извукоше рибари. *М-И.* **3.** *наочит.* — Могу они бити лепши и окатији, али то још није оно. *Бег.*

ȍкатац, ȍкаца м агр. *врста лозе од које се добива добро црно вино. Свезн.*

окатегоризи́рати, -йзйрāм и **окатегòрисати,** -ишēм сврш. *одредити категорију.* — Грађевински материјал узет [је] с тако окатегорисаних објеката. *Пол. 1944.*

окàтранити, -йм сврш. *намазати, прелити, натопити катраном.* — Извади везене кошуље, навошти је и окатрани је. *НП Вук.* Напокон истисне испод спуштених, од никотина окатрањених бркова ... *Бег.*

окàхарити, -йм сврш. *в. окарити.*

ȍкāч, -а́ча м зоол. *врста лептира:* ~ гладишев Lycaena icarus. *Терм. 4.*

ȍкаченйк и **ȍкачењāк,** -а и **окачѐњāк,** -а́ка м *обешењак, несташна особа.* — Син му је и био несташко и окаченик. *Срем.* Губите се одатле, окачењаци једни! *Маш.*

ȍкачити, -йм сврш. **1.** *обесити.* — Окачио пушку о лево раме. *Вукић.* Чивилук све модније бива! да окачим шешир баш је згода жива! *Дим.* **2.** *закачити, захватити, окрзнути, оштетити.* — Недаћа је хтјела па ме окачи [убојица] ножем по десној мишици. *Торд.* Ала јуче би жестока града! ... Винограде је ... окачио добро. *Глиш.* Хајд' што је њега окачио [зеленаш] ... него што и ми повукосмо рад његове глупости! *Срем.* **3.** *запети (ороз), опалити.* — Није окачио ороза. *Петр. В.* **4.** *подбости.* — Окачи мало ђогата стременом. *Глиш.* **5.** фиг. *захватити, одушевити.* — Општи покрет окачио све. *Шапч.*

~ **се** *обесити се, закачити се.* — После [су] отишли и окачили се на тарабу [да гледају представу]. *Срем.* фиг. Он се већ сам окачио овој за скуте као чичак. *Маш.*

Изр. ~ се некоме о врат *почети живети на нечији рачун, пасти некоме на терет.*

о̀ка̄ш[1], -а́ша м **1.** *вага, кантар за мерење тежине на оке. Вук Рј.* **2.** *врста лана који се продаје на оке. Вук Рј.*

о̀ка̄ш[2], -а́ша м **1.** зоол. *врста инфузорија лоптастог облика. Финк.* **2.** агр. *врста црна и крупна грожђа. Рј. А.* **3.** *прстен с великим каменом у облику ока. Рј. А.*

ока́шање с *гл. им. од окашати се.*

ока́шати се, о̀ка̄шам се *несврш. и уч. према окосити се. Деан. Рј.*

о̀кашљавити, -и́м, **окашља́вити,** окàшљавӣм и **окàшљати,** о̀кашљем сврш. *добити кашаљ, оболети од кашља.* — Једне зиме окашљаше јако обојица. *Сек.* Ћаћа ти је окашљао. *Ћоп.*

о̀каштрити, -и́м сврш. покр. *в. оклаштрити.* — фиг. Несретњи старче, окаштрени храсте ... погреби ... утопце. *Љуб.*

окàшце, -ца и -цета с *дем. и хип. од око.* — Намигнуо најприје једним, а онда другим окашцем. *Креш.*

оквали́фиковати и **оквàлификовати,** -кујем и **оквалифици́рати,** -и̏цӣрам сврш. *дати оцену, одредити вредност, оценити.* — Стао је на становиште да оквалификује једино јужне делове. *Б 1957.* Књига је то која збуњује и не да се оквалифицирати уобичајеним књижевним мјерилима. *Јонке.*

о̀квасити, -и́м сврш. *учинити мокрим или влажним, наквасити, овлажити.* — Слана суза окваси јој усне. *Ћоп.* Пољуби ране на мајчиним ногама и окваси их својим сузама. *Креш.*

Изр. ~ грло *попити нешто пића (обично алкохолног).*

~ **се 1.** *постати мокар, влажан, наквасити се, поквасити се, овлажити се.* — Ципеле̑ им се оквасише од тешке росе. *Ћос. Б.* **2.** разг. *напити се.* — Било узваница, па се и Тодор малко оквасио. *В 1885.*

о̀квачити (**се**), -и́м (се) сврш. *в. закачити (се). Рј. А.*

о̀квӣр, -и́ра м **1.** *четвороугаона, овална или другог облика направа од каквог материјала, којом се нешто обухвата, заокружава (нпр. слика, огледало), рам.* — На тој истој слици, доље у кутићу оквира, бијаше ... вијенчац ... љубичица. *Леск. Ј.* Кроз оквир од прозора цурио је мали млаз воде. *Мил. В.* фиг. Све је ту понова као и прије у истом декору неба ... у оквиру жутила и зеленила. *Сим.* **2.** војн. *шаржер ватреног оружја.* — Стави нов оквир у пушкомитраљез. *Пер.* **3.** фиг. **а.** *граница, обим, област; надлежност, поље рада.* — Данас људи ратују, краду ... прелазе оквире приватног власништва. *Крл.* Вршим своју дужност у оквиру који ми је поставио закон. *Ћос. Б.* **б.** *оно што обухвата битне, карактеристичне ознаке, смисао нечега.* — Љубиша заборавља историјски оквир ... својих приповедака. *Скерл.* **в.** *садржина, програм, план.* — Не пада у оквир ове расправе да правим компарације. *КР 1924.*

оквӣрац, -рца м *в. оквирић.* — [Сличица] је у златном оквирцу пред њим стајала. *Шен.*

оквири́вати, -и̏рујем *несврш. и уч. према оквирити.*

оквӣрити, о̀квӣрӣм сврш. *ставити у оквир, обухватити оквиром, урамити. Вук Рј.*

оквӣрић, -а м и **оквӣрце,** -ца и -цета с *дем. и хип. од оквир.* — У једном оквирићу ... кип на дашчици. *Дов.* Подигне фотографију ... и даде дјечарцу да пољуби сличицу те мали ... улови оквирце. *Бал.*

о̀квӣрнӣ, -а̄, -о̄ **1.** *који спада у оквир, који је у оквиру, у границама нечега.* — [Око му] запе за једну уску подницу у самом окну, тијесно припијену уз ту велику оквирну даску. *Ћоп.* **2.** фиг. *општи, дат у главним цртама; приближан:* ~ закон, ~ износ, ~ сума.

о̀квргавити, -и́м, **оквргáвнути,** -р̀гāвӣм и **о̀квргнути,** -нем сврш. *добити кврге, постати квргав.* — Витке ноге [коња] ... оквргавише од убоја. *Гор.* Оцеви и дедови ... су ... опаљени, оквргнули и избраздани ожиљцима. *Петр. В.*

о̀квржак, -ршка м мед. *гука, оток као последица костоиоље. Бен. Рј.*

окèа̄н, -а́на м грч. = оцеан **1.** *водени, морски простор између континената:* Атлантски ~, Велики или Тихи ~, Индијски ~. **2.** *море, морски простор уопште.* — Нек' спреми жртвеник Посејдону ... господару океана. *Наз.* **3.** фиг. *веома велик, безграничан простор или време.* — Океан ватре пјени се. *Крл.* Већ хиљада и хиљада година како се свет обрће ... у том океану трајања. *Грол.*

Окèа̄нија ж = Оцеанија *група острва, отока у Тихом океану коју чине Меланезија, Микронезија и Полинезија.*

океанòграф м = оцеанограф *онај који се бави океанографијом.*

океанографи́ја ж = оцеанографија *наука која се бави проучавањем мора и океана.*

океанòграфскӣ, -а̄, -о̄ = оцеанографски *који се односи на океанографе и океанографију.*

окèа̄нскӣ, -а̄, -о̄ = оцеански *који се односи на океане, који припада океанима:* ~ вода, ~ струја.

о̀кекешити, -ӣм, **о̀кењавити,** -ӣм и **окењáвити,** -ѐњāвӣм сврш. разг. *изгубити снагу, занемоћи, омлитавити, постати кењав.* — Ако се сад која пара не намлати, кад се остари и окекеши, неће. *Ком.* Доста сам се ... надиринчила и ево већ ... окењавила као кључе. *Маш.*

о̀кењāк, -а́ка м и **о̀кењача** ж *суд од оке, оканица.* — А ми ... истреси окењачу, па си готов зачас. *Ранк.*; *Вук Рј.*

о̀кењачити, -ӣм сврш. *умазати, упрљати кењачом, коломазом. Вук Рј.*

о̀кер м грч. **1.** *врста иловаче жуте, мрке и црвене боје (која потиче од оксида гвожђа), што се употребљава у сликарству и бојадисарству.* **2.** *црвенкастожута боја.* — Први вечерњи сутон ... подигао је благо бојадисане силуете ... чупавих храстића према црвенкастом океру запада. *Кал.*

о̀кераст, -а, -о *који је попут окера, жућкаст, црвенкастожут.* — Туфне од ружичастих, окерастих и светлоплавих пахуљица. *Дав.*

о̀керити, -ӣм сврш. покр. *почети.* — Наједаред преста ветар ... окерио други дуват. *Змај.*

оке́сити се, о̀кēсӣм се сврш. *искесити се.* — Без икаква рачуна? Хе, хе! — океси се љуто лугар. *Ков. А.*

о̀кефати и **о̀кефати,** -а̄м сврш. *очистити кефом, очеткати.* — Окефа капут. *Фелд.*

оки́ва̄ње с *гл. им. од окивати (се).*

оки́вати (се), о̀кӣва̄м (се) *несврш. и уч. према оковати (се).*

оки́да̄ње с *гл. им. од окидати (се).*

о̀кидати, -а̄м сврш. **а.** *откинути, отргнути.* — Оригинал на кожи ... по крајевима окидан. *И-Б Рј.* **б.** *кидањем уклонити:* ~ блато, ~ снег. *Вук Рј.*

оки́дати (се), о̀кӣда̄м (се) *несврш. и уч. према окинути (се).*

о̀кидач, -а́ча м *део уређаја којим се ставља у дејство ватрено оружје, ороз (2), обарач(а).* — Повукла [је] окидач пиштоља. *Торб.* Притискох окидач и чух како фијуче мој куршум. *Моск.*

о̀килавити, -ӣм и **окила́вити,** -ӣла̄вӣм сврш. *добити килу, постати килав.* — Зграбим ковчеге и кренем ... А могу ли се ... овако струнити, окилавити. *Куш.*

о̀кинути, -нēм (аор. 2. и 3. л. о̀кинӯ и о̀киде) сврш. **1.** *одапети, опалити (нпр. пушку).* — Он подиже пушку ... Мустафа окину. *Андр. И.* Само нанишаниш и окинеш. *Кик.* **2.** фиг. **а.** *јурнути, појурити.* — Планинским путељком ... окинули су као вукови. *Бон.* **б.** *одлучно иступити, рећи.* — Никако да задре у ријеч, да окине и каже просто: »Ја волим ...« *Сиј.* **в.** *запевати живо, с пуно полета.* — Сваки час окину нову пјесму. *Андр. И.* **3.** *откинути, одсећи.* — Чувајте да вас јад не нађе, немој који грозда окинути. *Њег.* Наточи из нечега чашу вина и окине комад хљеба. *Наз.*

~ **се** *откинути се.* — На трепавицама биле [су] спремне да се окину сузе. *Вуј.*

о̀киселаст, -а, -о *накисео, киселкаст.* — Кревет ... заудара неугодном, окиселастом топлином. *Ков. А.*

о̀киселити, -ӣм сврш. *учинити да нешто постане кисело, накиселити.* — Окиселит ће ти јуху. *Ков. А.*

о̀кисело прил. **1.** *накисело, киселкасто.* **2.** фиг. *нерасположено, зловољно.* — Мрмљаше окисело и опоро. *Ков. А.*

о̀кисиути, -нēм (р. прид. о̀кисао, -сла, -сло и о̀киснуо, -ула, -уло) сврш. **1.** *покиснути, искиснути.* — Озној се и у путу окисне. *Ћип.* Два странца окисли до коже. *Мул.* **2.** фиг. шаљ. *напити се, опити се.* — [Дражa] се од јутра опет напио. — О, Дражо! ... Где ти тако »окисну«? *Вес.*

Изр. окисао као миш *потпуно мокар.*

о̀кит м песн. *накит, кићење; улепшавање.* — Све похвале ... досле имасте, све оките вјештијех гусларах. *Њег.*

о̀китити, -ӣм (трп. прид. о̀кићен) сврш. **1.** *украсити, уресити (цвећем, зеленилом или чим другим).* — Оплели су већ венце да оките њима ... своје домове. *Ад.* фиг. Свестрана лектира окитила [је] његов дух. *Шкреб.* **2.** фиг. *надопунити, надодати.* — Пуче ... брука о мркову ... Сељаци то окитише ... и удесише још згодније. *Глиш.*

~ **се 1.** *украсити се, добити као украс.* — Шљиве се беху окитиле родом. *Вес.* фиг. Јесен се окити златом. *Домј.* **2.** фиг. еуф. *напити се.* — Немојте слушати мога мужа; зар не видите да се окитио? *Кум.*

о̀кишати (се), -а̄ (се) и **о̀кишити (се),** -ӣ (се) сврш. безл. *заокупити падати, непрекидно лити (о киши).* — Чим је окишало ... завели [смо] дежурство. *Пол. 1959.* Одједном [се] окишало и захладнело. *Андр. И.* Док се ја вратим, могло би се ... окишити. *Коз. Ј.*

о̀кјучē(р) прил. покр. *пре четири дана.* — Новине од прекјуче, накјуче и окјуче. *Бен.*

окла̀гија ж тур. *дугуљасто, ваљкасто глатко дрво којим се тањи, развија тесто при мешењу.* — Обгу [је] ... премесила ... и оклагијом поравнала. *Чипл.* Стара испусти из руку оклагију. *Сим.*

о̀клад м *оклада.* — Ево теби круна од бисера штоно си је на оклад добила. *НПХ.*

о̀клада ж = опклада *погодба, тврђење или предвиђање од чије тачности зависи добитак односно губитак.* — И ја стављам на окладу све што имам. *Богд.* Вино је текло кано у окладу. *Ков. А.*

Изр. радити као за окладу *радити врло марљиво и истрајно.*

о̀кладити се, -ӣм се сврш. = опкладити се *уговорити, склопити окладу.* — Има сто ока, смео бих се окладити! *Јаки. Ђ.* Мајка се окладила да се ти нећеш љутити. *Кум.*

о̀кладнина и окладӣна ж *новац или што друго од вредности као уговорена цена окладе.* — Ако се не ожени ... плаћам још двоструку окладнину на дан месопуста. *Драж.*

оклàмāш, -а́ша и **оклàмӣш,** -ӣша м *човек који би хтео све бадава, бесплатно, муктаџија.* — Немој се састајати с оним окламашем. *Мат.* Дај свима овима окламишима нека пију! *Бос. Д.*

о̀клањати, -а̄м сврш. *свршити клањање, молитву пропраћену клањањем (о муслиманима).* — Онђе Турци оклањаше подне. *Вук Рј.*

оклáпати, о̀клāпām *несврш. и уч. према оклопити.*

о̀клапина[1] ж разг. *оно што се бадава, бесплатно добија, једе.* — Да те сутра туре негде где има оклапине, пресалдумио би у богаташки табор. *Рад. Д.*

о̀клапина[2] ж пеј. *особа физички и умно истрошена, исцрпена, руина.* — Узео некакову стару оклапину ... са петеро дјеце. *Том.*

о̀клапити[1], -ӣм сврш. *стећи, добити путем шпекулације, на вешт начин. Вук Рј.*

о̀клапити[2], -ӣм сврш. покр. *ударити.* — Оклапи је неколико пута. *Рј. А.* фиг. Опружила се, а по погачи би оклапила? *Лоп.*

оклàсати, -àсā сврш. *окласити се. Деан. Рј.*

о̀класина ж покр. *в. окомак (1).* — Траве се редом брале и кувале, окласине мљеле. *Ђон.*

оклáсити се, о̀клāсӣ се сврш. *добити, развити класове.* — На пољима таласа вјетар као море оклашене усјеве. *Гор.*

о̀клати, о̀кољēм сврш. **1.** *угристи, ујести.* — Примири свога лајавог пса да ме не коље. *Шен.* фиг. Не иди међу људе. Они ће те оклати. *И.* **2.** *изгристи, нагристи (о диму, зноју и сл.).* — Јак дим с огњишта окла ми очи. *Вес.*

~ **се 1.** *љуто, тешко се посвађати, закрвити се. Вук Рј.* **2.** *ојести се. Рј. А.*

о̀клачити, -ӣм сврш. покр. *в. окречити.* — Велике су [куће], извана лијепо окрачене, а прозори и врата омаштени ... бојом. *Шимун.*

о̀клаштрити, -ӣм сврш. = окљаштрити **а.** *окресати, подрезати гране или огулити кору на дрвету.* — [У дворишту] се кочило неколико оклаштрених липа. *Куш.* **б.** фиг. *одбацити, уклонити.* — Чим се црвићи извале, одабире се неки број ... који ће служити за умнажање ... Сви остали се оклаштре. *Маж. Ф.*

о̀клē прил. покр. *в. одакле.* — Тачно знамо окле вјетар туче. *Поп. В.*

оклéвалац, -аоца (ген. мн. оклéвалāцā), ијек. оклијèвалац, м *оклевало.*

оклéвалица, ијек. оклијèвалица, ж *она која оклева.*

оклéвало, ијек. оклијèвало, с *онај који оклева.* — Ишао је у људе за које се ... каже да су ... оклевала. *Цар М.* Постадох ... најтромије оклијевало овога свијета. *Кор.*

оклéвāње, ијек. оклијèвāње, с *гл. им. од оклевати.*

оклéвати, о̀клēвām, ијек. оклијèвати, несврш. *одлагати, одуговлачити извршење нечега, не одлучивати се.* — Немојте оклевати, ако ћете гласати, идите одмах. *Нуш.* фиг. Ријеч ми запиње и оклијева. *Матош.*

оклевѐтати, -èвећēм и -вѐтāм сврш. *лажно оптужити, обедити, опасти, опањкати.* — Њега оклеветају и отпусте због неких поклона. *Срем.* Нашао се ... у положају да буде попљуван, увријеђен и оклеветан као убојица. *Крл.*

о̀клēвштина ж покр. *награда, плата за изданубљено време око сведочења у неком спору, дангуба.* — Неће никад ... присећи душом док јој не платим најприје оклевштину. *Љуб.*

оклѐмбеснтн, -ӣм сврш. *опустити, отромбољити; спустити, оборити.* — Висок, оклембесио брчине. *Матош.* Милош јадан оклембесио главу. *Ранк.*

~ **се** *опустити се, отромбољити се.* — Дрвеће пожутело, лишће му се ... оклембесило ... тромо. *Ранк.* Заспала је ваљда успут па се ... оклембесила мајци на руку. *Рад. Д.*

о̀клēн и **о̀клēно** прил. покр. *в. откле.* — Ће ћеш господаре ... оклено се никад не долази? *Вук.*

о̀клепавити, -ӣм и **оклепа́вити,** -èпāвӣм сврш. *постати клепав, обесити се, оклепити се.* — Низ зидове су висјели оклепављени прозори. *Маж. Ф.*

о̀клепа̑н, -а, -о *начет годинама, изанђао; истрошен, оронуо.* — [У звездама] је сигурнији био него у ономе оклепаноме сату. *Јакш.* Ђ. Цијело чудо ... старих госпа и оклепане маторе господе узврзмало се. *Креш.*

оклепа́ница ж погрд. *оклепана ствар или особа.* — Донела од куће стару неку оклепаницу кремењачу. *Ад.* Ко је тебе терао на јуриш, стара оклепанице? *Јакш.* Ђ.

оклепа́ти, о̀клепа̄м сврш. *исклепати (косу).* *Р-К Реч.*

~ **се** *опити се.* *Вук Рј.*

о̀клепине ж мн. покр. *слама изломљена вршидбом.* *Вук Рј.*

оклепи́ти, о̀клепӣм сврш. *опустити, обесити, оклембесити.* — [Вукан] оклепио уши и угнуо главу. *Наз.* Стар, сиједа са ... великим, оклепљеним ушима. *Ћор.*

~ **се** *опустити се, оклембесити се.* — Лишће карамфила оклепило се. *Нам.*

оклѐсати, о̀клешем сврш. *обрадити клесањем.* — Сељани [ће] морати оклесати ново камење. *Шимун.*

о̀клештина ж покр. *в. оклевштина.* *Вук Рј.*

оклѝзати се, -а̄м се сврш. *в. оклизнути се.* *Вук Рј.*

оклизи́вати се, -и̏зујем се *несврш. и уч. према оклизати се.*

о̀клизнути, -нем̄ (аор. 2. и 3. л. о̀клизнӯ, о̀клизе и о̀клизе) сврш. **а.** *оклизнути се.* — фиг. Дошао [си] до ... матуре, сад пази да не оклизнеш. *Сек.* **б.** *клизнувши испасти, измаћи се, склизнути.* — Лопта оклизне од руке. *Ват.*

~ **се 1.** *изгубити равнотежу при ходу, посрнути, омаћи се на клизавој површини.* — Нога се харамији оклизнула. *Шен.* На путу ... коњ се оклизнуо. *Дед. В.* фиг. На тој тешкоћи ... оклизнуо се ... као и толики ... пре њега. *БК 1906.* **2.** фиг. *брзо прећи, доспети.* — У тим мислима оклизну се моје очи и до Винцековића. *Ђал.*

оклѝзотине ж мн. покр. *добро јело (које клизи низ грло), посластица.* — Бит ће и вама тих оклизотина да ... њима засладите вечеру. *Јурк.*

оклијева-, ек. оклева-.

о̀клинак, -и̏нка м *рудина, пашњак који залази у шуму као клин.* — Ипак су рудине више појединих кућа ... продирале у шуму као оклинци. *Куш.*

о̀клињати, -њем̄ несврш. *клети.* — И ми смо га сами оклињали да се црње не може. *Буд.*

~ **се** *клети се, заклињати се.* — Све што им се више оклињао, све му ... мање вјеровали. *НПХ.*

оклòбџија м *в. оклопник (1).* *Рј. А.*

оклóмпити, о̀кломпӣм сврш. *в. оклопити.* — У похабаном ... одијелу и са оклопљеним шеширом ... нисам га могао одмах познати. *Чол.*

о̀клонити се, о̀клонӣм се сврш. покр. *обратити се.* — Никола тако отправио [писма] на царске се владе оклонио. *НП Вук.*

о̀клоп м **1.** ист. *мрежаста или плочаста металнa одећа, као део наоружања, која штити од удараца непријатељског оружја.* — Зној [се] под узајмљеним оклопом царскога оклопника. *Шен.* фиг. *заштита, одбрана.* — Против силе ... потребан је мало чвршћи оклоп него ... знање. *Чол.* **2.** *плоче од челика, дуралуминијума и другог тешко пробојног материјала на деловима борних возила, авиона, бродова, војних утврђења и сл., као заштита од дејства непријатељског наоружања.* **3.** *спољни, заштитни тврди слој око чега (нпр. око тела неких животиња).* — Нашао је само коштани оклоп [корњаче]. *Нам.* **4.** *дебели слој, кора (леда).* — Томе доприноси и пуцање леденог оклопа. *Петр. М.* фиг. *сметња, препрека.* — Тешко [се] пробијала кроз оклоп незнања. *Лог. 2.*

о̀клопан, -пна, -пно (најчешће одр.) *који има оклоп, заштићен оклопом:* оклопни воз, оклопни брод, ~ возило, оклопне јединице. фиг. Човјек путник, који је филозоф ... Слушаоцу ненаметљив, а за критичара оклопан. *Божић.*

о̀клопити, о̀клопӣм сврш. **1.** *ставити у оклоп, заштитити оклопом.* — Донесу два велика штита ... те га оклопе њима преко кошуље. *Вел.* фиг. Испуцане зидине оклопио [је] бршљан. *Ћип.* **2.** фиг. *залетети са свих страна, заокупити.* — [Адила] у први мах сви оклопише упитима. *О-А.* **3.** *савити, обавити.* — Живо оклопи руке око Магдине шије. *Шен.*

~ **се** *обући, ставити на себе оклоп, заштитити се оклопом.* — Оклопљени витезови боре [се] с неманима на турниру. *Крл.* Искупе [се] у велике гомиле и наоружају и оклопе до зуба. *Поп. Ј.* фиг. Оклопио [се] кором равнодушности. *Кал.*

оклóпити, о̀клопӣм сврш. *опустити, спустити, оборити наниже (нпр. обод од шешира); оклембесити.* — Оклопио и нахерио шешир на десно уво. *Ивак.* [Коњ] меланхоличан и туробан, оклопљених ушију ... носио [је] својега отегнутога господара. *Вел.*

о̀клопӣ, -а̄, -о̄ *в. оклопан.*

о̀клопнӣк м **1.** ист. *војник у оклопу, обично коњаник*; исп. кирасир. — Ватрени хатови оклопника задаваху ... копитом земљи љуте ране. *Шен.* Силни оклопници, без мане и страха ... ви јурнусте тада. *Рак.* **2.** фиг. *оклопни воз.* — Не могу је [бакицу] зауставити митраљези, топови ни оклопници с пруге. *Ћоп.* **3.** мн. зоол. *сисари из реда крезубица, с коштаним и рожним оклопом на леђима, састављеним од плоча* Dasypodidae. *Терм. 4.*

о̀клопница ж **1.** *в. оклопњача (1).* — Лане дођоше турске војне лађе оклопнице. *Нен. Љ.* **2.** мн. зоол. *врста риба из рода оклопњача (2)* Cataphracti. *Терм. 4.*

о̀клопничкӣ, -ā, -ō *који се односи на оклопнике*: ~ бригада.

о̀клопњача и **оклòпњача** ж **1.** *ратни брод заштићен оклопом и снабдевен јаким артиљеријским наоружањем.* **2.** мн. зоол. *врста риба обавијених рожнатим плочама, дужине до 50 см; живе у тропским морима* Scherodermi. *ЕЛЗ.*

о̀клопскӣ, -ā, -ō необ. *који се односи на оклопе, који припада оклопима, који је као у оклопа.* — фиг. Песимизам ... који даје оклопску јачину души. ... *Скерл.*

о̀кљакавити, -ӣм и **окљака́вити**, -а̀ка̄вӣм сврш. **1.** *учинити кљакавим.* **2.** *постати кљакав.* — Једино му морам замјерити што ме крсти старим и кљакавим ... као да сам ја окљакавио у каквој крчми. *Вел.*

о̀кљастити, -ӣм сврш. **1.** *учинити кљастим.* — фиг. Што не умију, то их је васпитање окљастило. *Миљ.* **2.** *постати кљаст.* — У десну руку окљастио, а у лијеву ногу охромио. *НПХ.*

о̀кљаштрити, -ӣм сврш. = оклаштрити. — Довуче неколико танких јела, окљаштри их и обрадви. *Гор.* фиг. *осакатити.* — О томе чуду [човјеку без руку који држи перо ногама] од окљаштрена човјека попут пања који ... пише ... *Киш.*

о̀кљо̄цāи, -а, -о необ. *отрцан, похабан.* — Носи и неки мастан, окљоцан шешир. *Дом.*

окљу́вати и **о̀кљувати**, о̀кљујēм сврш. *искључити, искључивати.* — Окљувано воће. *Р-К Реч.*

окљу́вати се, о̀кљувā̄м се несврш. *шуњати се, обилазити.* — Срамота [је] окљувати се око туђих огњишта. *Ад.*

окљу́ити се, о̀кљȕнӣм се сврш. индив. *забринути се, покуњити се.* — Хоће ли његов компањон овдје просперирати или ће се оба насукати ... Зато се старкеља окљунио и само пијуцкао. *Божић.*

окљу́сити се, о̀кљȕсӣм се сврш. *покуњити се од срамоте. Вук Рј.*

окљу́чити се, о̀кљȕчӣм се сврш. *натопити се кључком, добити мирис кључка.* — Све мирише на кључак и окључене мјешине. *Радул.*

о̀кметити, -ӣм сврш. *учинити некога кметом.* — Откако су га окметили, лепо човек побесне! *Глиш.*

~ **се** *постати кмет.* — Чим се Љуба окмети, он [Павле] поче ... долазити ... чешће. *Дом.*

о̀кнāр, -а́ра м руд. *копач у окну. Р-К Реч.*

о̀кнара ж руд. *торањ над јамом у руднику. Р-К Реч.*

окне́жити, о̀кнēжӣм сврш. *учинити кнезом.* — Неће да иде докле из ваше родбине кога не окнеже. *Нен. М.*

~ **се** *постати кнез, учинити се кнезом.* — Сам се наново окнежи. *Вук.*

о̀книти, -ӣм и о̀книјēм (трп. прид. о̀књен, -а, -о и окнѝвен, -ѐна, -ѐно) сврш. *обојити кном.* — [Руке] на којима су обли нокти недавно окнивени. *Андр. И.* фиг. Роје се хитри галебови окнивених сунцем крила. *Матош.*

о̀кно с (мн. о̀кна и о̀кна, ген. о̀кāнā и окáнā) **1. а.** *стакло на прозору.* — Окна су била прљава. *Уск.* На прозору нема једног окна. *Перк.* **б.** *прозор.* — Пуста отворена окна зијевају у ноћ. *Шен.* **2.** *вертикални отвор, јама, ров у руднику ради вађења руде.* — Запажа се то нпр. у рудницима гдје се буше окна и копају ровови. *Туђ.* **3.** *отвор испод лука на мосту*; исп. око (10). — Пецали су рибу око њега [моста] или ловили голубове под његовим окнима. *Андр. И.* **4.** *преградак у амбару*; исп. око (5). — Јабуке извађене из окна са житом. *Ћоп.* **5.** *место из кога извире вода, извор.* — Она нађе окно воде хладне. *НПХ.* **6.** покр. *око, окце (кромпира).* — Све је било исјецкано, издијељено, жицама ограђено ... како би с пољећа могло да прими зрно кукуруза или окно кртоле. *КН 1958.*

о́кнути, о̀кнēм сврш. *викнути отегнуто »о«* (*нпр. воловима*). — Одједном [ће] звизнути, као оно кад неко окне воловима да стану. *Ком.* Дајде, друже, да окнемо! *Шимун.*

о̀ко с (супл. о̀чи ж, ген. о̀чијȕ и поет. о̀чӣ, дат. о̀чима, ак. о̀чи и о̀ка с, ген. о́кā, ак. о̀ка — најчешће у значењу ока на мрежи или на кромпиру) **1. а.** *орган чула вида у човека и животиње.* — Око да му испадне од несносне боли. *Матош.* фиг. Воз се трепћући црвеним очима локомотиве у ноћи примицао. *Поп. Ј.* **б.** *вид, способност гледања.* — Какве су то ноћи, ил' сам, можда, тужан, изгубио очи! *Змај.* **в.** *поглед.* — Докле око сиже, разлиле се сребрне воде. *Крл.* **г.** фиг. *запа-*

жање, осећање, способност, смисао за нешто. — Има моћи и ока да... уочи најлепша места... и... недостатке... дела. *Дом.* д. фиг. *жив човек, особа.* — Колико је равнога Цетиња не утече ока ни свједока. *Њег.* Толике очи чекају одлуку. *Мар.* ђ. *надзор, пажња.* — Под мојим оком, по мојој вољи, обављат ће се послови. *Шен.* **2.** хип. (обично са атрибутом »мој«) *назив од милоште, у тепању блиској, драгој особи.* — Сестро моја, обје очи моје! *НПХ.* Шта те боли, очи моје? *Вес.* **3. а.** *извор где вода тихо извире. Вук Рј.* **б.** *место у језеру с подводним изворм.* — Такав вир [у Скадарском језеру], где се у прве пролећне дане скупи највише укљева, зове се око. *Нен. Љ.* **4.** (обично мн., са атрибутом »морске«) геогр. нар. *језеро ледничког порекла.* — Наш их народ зове »морске очи« [ледњачка језера]. *ОГ.* **5.** *ограђено место, преградак у амбару.* — Препунише се торови, пресуше се амбарска окна, пренапуни се кућа. *Коч.* **6.** *направа са стакленим, кружним прозорчићем која се ставља на врата, шпијунка.* — Предомишљао сам се, али сам, провиривши кроз око на вратима, отворио. *Поп. Ј.* **7.** *отвор, шупљика на мрежи.* — Надошла би риба с дебелога мора, упливала у сплет ока рибаревих мрежа. *Креш.* **8.** *пуп, пупољак, клица.* — Резали [су се кромпири] на толико комада колико имају ока. *Бен.* [Калем-гранчицу] ваља удесити тако да на њој не буде мање од два, ни више од три ока. *Тод.* **9.** *округла шара на пауновом репу.* — У хаљини од златна ткања, на коју су везена ока паунових пера. *Креш.* **10.** *лучни део моста, отвор испод лука на мосту.* — Над ријеком стари граде ћуприју на седам ока. *Наз.*

Изр. Аргусове очи мит. *в. уз Аргусов (изр.)*; бацити (сасути, сипати) песак (прах, прашину, пепео, луг) коме у очи; бацити око (очи) на кога (на што); бацити у очи *в. уз бацити (изр.)*; бежи, бежите (губи, губите, иди, идите и сл.) ми (се) с (из, испред) очију! *одлази (одлазите) да те (вас) не гледам*!; бити некоме на оку (очима), пред очима *бити у близини, у присуству*; бити од ока (момак, девојка, човек, јунак) *бити леп, наочит, храбар*; бити (коме) трн у оку *сметати*; бити с (неким) као лук и очи *не трпети се, не слагати се*; бости очи *в. уз бости (изр.)*; будно око, будним оком *в. уз будан (изр.)*; вадити (повадити) коме очи *односити се према коме непријатељски*; варају га очи *погрешно види*; више виде четири ока него два *треба припитати и другога за мишљење*; воловско око бот. *в. уз воловско око*; врана врани очи не вади *рђав рђавоме не чини зла*; где су ти (вам) биле очи?! *како ниси видео, запазио*?!; гледати голим (простим, слободним) оком *гледати без помоћи инструмената*; гледати добрим оком; гледати (посматрати) другим очима; гледати испод ока (очију) *в. уз гледати (изр.)*; гледати кривим (преким) оком *гледати злобно, непријатељски*; гледати право у очи *в. уз гледати (изр.)*; гледати (погледати) преко ока *в. гледати кривим оком*; гледати својим очима; гледати (погледати) смрти у очи *в. уз гледати (изр.)*; гутати очима *жељно гледати*; далеко од очију, далеко од срца *шта се дуго не види, то се и заборавља*; да ми (му) је из ока испао *в. уз испасти (изр.)*; дати (учинити) нешто на лепе очи *дати (учинити) на поверење*; два га се ока не могу нагледати *необично леп, диван*; дикино (царево) око бот. *врста пољског цвећа* Coreopsis grandiflora; (добро) отворити очи *обратити изузетну пажњу, нарочито пазити*; док оком тренеш (треную би), колико (што) би оком треную *за тренутак, за часак*; држати (имати) на оку *пазити, мотрити, вребати*; духовне (умне, унутрашње) очи *памет, разум, ум, интелект*; завадио би (завадиће) два ока у глави *то је највећи сплеткаш*; зажмурити, зажмирити на једно око (на два ока) *не хтети видети што, правити се невешт*; заклопити (свести, склопити, стиснути) око (очи), ока, око на око, ока на око; заклопити коме очи *бити присутан кад неко умре*; замазати, замазивати коме очи *заварати кога*; запасти (замаћи, замицати, запети) за око, запети (запињати) очи о некога (о нешто), запети оком (за кога), запети (му, јој) око на коме, на чему *бити запажен, привући, обратити пажњу на кога или што, свидети се*; затварати (затворити) око (очи) *в. зажмурити на једно око*; за (на, у) трен (тренут, тренуће) ока *в. док оком тренеш*; зло око (зле очи) празн. *урокљиве очи, очи чији поглед проузрокује болест, несрећу*; игра ми око *титра, трепери ми очни капак, капци, мишићи око очију*; иди куда те очи воде (поведу) *иди куда знаш*; издале га очи *не види добро, ослабио му је вид*; изићи (изаћи) на (пред) очи *в. уз изаћи (изр.)*; између два ока ће украсти *не може се одвићи од краће*; између четири ока *в. у четири ока*; из ока из бока; с ока с бока *в. уз бок (изр.)*; из ока у око *непосредно, без околишања; без икаква обзира.* — Ти баш, Петре, из ока у око. *Павл.*; имати пред очима

имати у виду, на уму; кад дођу (припну) вйле к очима *у крајњој опасности*; казати (рећи, скресати) у очи *в. уз казати* (*изр.*); као да очима гледам *в. уз гледати* (*изр.*); као мртвачке очи (укочити се) *бити, стајати непомичан, непокретан*; као око, очи у глави (волети, пазити, чувати) *в. уз глава* (*изр.*); крв му је пала (пада), насела на очи; крв му се навукла на очи *в. мрак му пао на очи*; куд он (она) оком, туд она (он) скоком *врло послушан, спреман без речи на све*; куд ће суза него на око *обрађање некоме за кога се унапред сматра да ће помоћи*; курје око *в. уз курји* (*изр.*); магично око техн. *специјална цев у радио-пријемнику за визуелно подешавање на тачну дужину жељене радио-станице*; макнути се, маћи се коме с очију *отићи, уклонити се, побећи*; мрак му пао на очи *обневидео је, не види ништа од беса, разјарености*; мудрому и једно око доста *мудроме не треба много доказивати ни објашњавати*; на моје (његове, наше) очи *у мом* (*његовом, нашем*) *присуству*; на очи нека ми не долази! *нека се не појављује преда мном*!; на очи (пропада, расте) *врло брзо, нагло*; на очи (целом свету) *наочиглед, јавно, пред свима*; напарити (напáсти) очи *задовољити се, наужívати се гледањем*; не испуштати (пустити, пуштати) из очију (с ока, испред ока) *в. држати на оку*; не моћи гледати очима *в. уз гледати* (*изр.*); не силази ми с очију *стално мислим* (*о коме, чему*), *живо се сећам*; не скидати (спуштати) ока (очију) са кога *стално гледати, пиљити у кога*; ни за живе очи! *ни по коју цену*! *ни за шта на свету*!; нисмо ни ми очи изгубили *видимо ми добро*. — Султан је мудар, ал' нисмо ни ми очи изгубили. *Том.*; око за око, зуб за зуб *вратити равном мером у одмазди*; око у око, очи у очи, оком у око, око на око *насамо*; *отворено, лично, непосредно*; отворити очи коме *открити истину*; отворити четворе очи (сто очију) *в.* (*добро*) *отворити очи*; очију ми! очи ми искапале! *у заклињању*; очи јој искапале! *у клетви*; (очи) на очи *наочиглед*. — Очи на очи хоћеш да ме превариш. *Лал.*; ошинути очима *оштро, непријатељски погледати*. — Она ме... ошинула очима и оставила врт. *Ков. А.*; падати (пасти), упадати (упасти), ударати, (ударити) у око (у очи) *бити веома уочљив, примећивати се, стрчати*; пала му копрена (вео, мрежа) с очију *в. пукло му пред очима*; парити очи на коме, чему *уживати гледајући кога, што*; пепео у очи *в. бацити песак у очи*; погледати чему у очи *суочити се с чиме, с правим стањем ствари*; полетети (скочити, скакати) коме у очи *оштро напасти* (*нападати*) *кога*; превртати очима *пренемагати се*; прелетети очима *погледати на брзину, површно*; пукло му пред (међу) очима *постало му је јасно, схватио је истину*; пун као око *сасвим пун, препун*; све се претворило у око и ухо *сви с крајњом пажњом гледају и слушају*; синуло му пред очима *в. пукло му пред очима*; склонити се, уклонити се (коме) с очију *в. макнути се коме с очију*; скочити коме за (у) очи *в. полетети коме у очи*; слеп (слепац) код очију *неписмен*; слепо око анат. *део лица, лобање, споља од ока у правцу горњег дела ушне шкољке, врло осетљив на удар, повређе, слепоочница*; смркло му се пред очима *в. мрак му пао на очи*; соколово око (соколове очи) *добар, оштар вид*; *добро запажање, расуђивање, оцењивање*; стати (коме) на курје око *в. уз курји* (*изр.*); узети зло на око *стати, почети завидети, злобити, пакостити*; узети кога (под) око 1) *нанишанити на кога*; 2) *почети упорно мотрити, пазити на кога*; у њега се велике очи *грамзив је, лаком, незајажљив*; у очима чијим пасти (порасти) *изгубити вредност, углед* (*добити, у вредности*; *угледу*); у четири ока *насамо, без сведока*; црн пред очима бити *врло, јако омражен, мрзак, одвратан*.

о̀кō и **о̀кол,** о̀кола м покр. **1.** *табор, логор* (*војске, народа*). — Пођоше за њим у српски око, који се на Јарку био утврдио. *Ат.* Враћа [се] кроз непријатељски окол к својима. *Водн.* **2.** *ограђен простор, место за стоку, тор, обор*. — Замало ступи из окола, гдје је благо подмиривао, кућни домаћин. *Горд.*

око предл. с ген. *показује* **1. а.** *захватање, опкољавање, заузимање са свих страна онога што значи реч у генитиву*. — С убрусом око врата. *Јонке.* Поседаше око софре. *Вас.* **б.** *кружни правац кретања, усмеравање кретања на другу страну, упућивање иза нечега, с друге стране онога што значи реч у генитиву*. — Држе да се око њих креће свијет. *Марј. М.* Заобиђоше око зида. *Креш.* **в.** *концентрацију, скупљање у односу на централни предмет*. — Око њих се купе национални кругови. *КХ 1936.* **2.** *узрок, разлог; због, поводом*. — Прошћем [му] сломио ребро, и то све око неке сипљиве кобиле. *Лаз. Л.* Реците староме центлмену да се око тога не зноји. *Креш.* **3.** *предмет глаголске радње с речју у генитиву* **а.** *у вези са, у односу на*. — Каже... како треба настојати око вуне и млијека. *Марет.* Разумеју сваки напор око превођења. *Сек.*

б. *на.* — Приону сви око посла. *М-И.* **в.** *уз.* — Ја сам пристала око њих да их тешим ... да им олакотим чекање. *Бег.* **г.** *за (кога), о (коме).* — Није, брате, ништа међу нама, но му нешто око снахе зборим. *Њег.* **4.** (у прилошкој служби, уз бројеве) **а.** *приближно доба узраста, старости, приближно време неког збивања и сл.* — Старац око седамдесет година. *Вес.* Око једног сата [су] стајали. *Крањч. Стј.* **б.** *приближан број, меру, количину нечега.* — Приход ... се креће ... око шест милијуна. *Рад. Стј.* Зидови дебели ... око два метра. *Рист.*

окòбо̀ља ж заст. нар. *очна болест.* Изр. мисирска ~ мед. *трахом. Батут.*

òков м (ген. мн. òкōвā) (обично мн.) **1.** *метални колутови, обично спојени ланцима који се стављају (тешким) осуђеницима на ноге (и руке) и онемогућавају им слободно кретање, негве, путо.* — Расковаше му окове. *Креш.* фиг. Деветнаести век [је] ... век који ломи окове заблуда, празноверица и предрасуда. *Срем.* **2.** фиг. *оно што везује, спречава слободу понашања, начина рада, дисциплина, стега.* — Бјежао [је] од окова тијесног дворског живота. *Лит. 1957.* **3.** *метална веза, метални оквир, оплата којом се учвршћују или (ређе) украшавају разни предмети (обично дрвени).* — Једна од ... потреба наших пољопривредника ... је потков за запрежну стоку и оков за кола. *Пол. 1954.* На коњу му оков позвекује. *НПХ.*

Изр. бацити у окове *осудити на робију*; вући, носити окове *бити на робији*; стрести, раскинути, разбити, сломити окове *ослободити се ропства, стеге.*

окòвāнка ж спорт. неол. *врста ципеле која има потков.* — Морамо код кретања по каменитим путевима ... имати увијек окованке или ципеле с поплатом (ђоном) од ребraste гуме. *З-Г.*

окòватн, òкујēм сврш. **1.** *причврстити нешто оковом, металним оквиром или екserима, чавлима.* — Баканце окованe ударише су оштро једне о друге. *Крл.* **2.** *ставити коме окове, сапети, спутати у окове.* — Оковаше [га] и изведоше на суђење. *Лал.* **3.** *обложити (обично по ивици) неким племенитим металом (најчешће сребром или златом), украсити.* — Носио је дебео ... горе ... сребром окован штап. *Игњ.* **4.** фиг. *лишити кога слободе мисли, рада, деловања, заробити кога.* — У њој [души] постепено [се] ствара мржња према ономе који га је тако оковао, заробио. *Ранк.* **5.** фиг. *стегнути, укочити, онемогућити покрет, рад.* — Као да су му стоструки ледови оковали срце — не може да проплаче. *Цар Е.*

~ **се 1.** *повр. према оковати (2, 3).* — фиг. Напросто неће да се сам окује службеним ланцима система. *Леск. Ј.* Многи су тада у Биоград дошли голи и боси, пак се ондје одмах оковали у сребро и злато. *НП Вук.* **2.** *остати негде стално, онемогућити себи слободу кретања, лишити се чега (слободе и сл.).* — Он се и не мисли овде на селу заробити и оковати, него чека само то да му умре нека ... богата стрина. *Срем.* Изр. оковала ти се (реч) у злато *нека то остане постојано, без и најмање промене онога што је речено, нека се то обистини.*

òковица ж *в. оков (3):* ~ на пушци. *Вук Рј.*

òкōвница ж песн. *в. оков (1).* — Ти изводиш сужња из тамнице ... ти му снимаш тешке оковнице. *Прер.*

òкōвно прил. индив. *као оков, јако, тешко.* — Бескрајан умор притезао је оковно ноге. *Сим.*

окòвратнй, -ā, -ō *који се носи око врата.* — Оковратна марама висила је преко једног рамена. *Јакш. Ђ.*

окòвратнйк м **1.** *завршни део кошуље, капута, хаљине око врата, јака, оврatник.* — Вук увуче главу у оковратник копорана. *Ћос. Д.* **2.** *кравата, машна.* — Посвећује ... велику пажњу правилном везивању оковратника. *Крл.* **3.** *огрлица, литар (код паса). Р-К Реч.*

окòвратница ж **1.** *в. оковратник (1). Р-К Реч.* **2.** (с додатком: марама) *марама која се ставља око врата, шал.* — Нисам могао вјеровати да тај мутавац ... са вјечним цилиндром и вјечно бијелом марамом оковратницом, да се тај могаше бројити ... међу најопасније ... мејданџије. *Матош.*

òкожица ж необ. *покожица око ноктију.* — Проматра ... руке ... Као да се љуште ... запуштене су, палуцаве ноктима и шарастом окожицом. *Божић.*

окòзитн, òкозй сврш. *ојарити, донети јаре на свет.* — Окозила коза двоје јарића. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *ојарити се.* — Окозила се коза. *Вук Рј.* **2.** фиг. *намучити се радећи што.*

окòјасити се, -йм се сврш. покр. *наврћи се, наметнути се.* — Као момак, хитар а лукав, кад се облијеколи и окојаси младој и невјештој цури, ова јадна попусти мало данас, мало сутра. *Љуб.*

ококўљичити, -йм сврш. необ. *умотати се, обавити се кукуљицом, ставити кукуљицу на главу.* — Крошње топола ... су се савијале и клањале као поворке тамних ококуљичених калуђера. *Сим.*

òкол[1] м покр. = òкō.

о̀кол² и **о̀кола** покр. **1.** предл. с ген. *око.* — Вила се је . . . вита јела окол гране бора зеленога. *НПХ.* Видиш . . . ђул-бехара окола ђердана. *И.* **2.** прил. *в. около.* — Пружио се зид који . . . тамо негдје окол уоколо затвара читаву кулу. *Огр.*

о̀кола̄н и **о̀кола̄н,** -лна, -лно *в. околни.*

околѝна и **о̀колина** ж = околица **1.** (ретко мн.) *крај, предео који се налази око неког места.* — Авиони стално бомбардују . . . нашу околину. *Дед. В.* Околине по којима смо цело вече ходали много су лепе. *Нен. Љ.* **2. а.** *друштво у којем неко живи, средина.* — Несугласан [је] с новом околином, која је за његове нерве била бучна и индискретна. *Бег.* **б.** *становништво које живи у околини неког места.* — У недељне дане . . . је и српска околина [Беле Цркве] могла доћи у позориште. *М 1867.*

окòлити, òколӣм сврш. **1.** *в. опколити.* — Бабу моме дворе околили, без тестира у двор улазили. *НПХ.* Кулу [си] . . . околио мермерли авлијом. *НП Вук.* **2. а.** *в. околчити.* **б.** *побити притке (уз лозу и сл.). Деан. Рј.* **3.** покр. *облити, прелити.* — Стијене [су] крвљу окоњене. *Март.*

о̀колица ж = околина. — Падине брега . . . су га [имање] оштро одвајале од околице. *НК 1946.* На . . . платну биле су насликане свакакве . . . околице с витешким градовима. *Ђал.*

о̀колӣш и **о̀колӣш** м **1. а.** *околина (1).* — Огањ . . . запуцкета и лизну те расвијетли околиш. *Ђип.* С тога . . . хумчића . . . видио се готово цијели околиш. *Шимун.* **б.** *територија, месна надлежност.* — Може судац истражитељ свједока, којега је боравиште изван околиша котарскога суда . . . позвати пред себе. *Мј. 1926.* **2.** покр. *оквир, рам.* — Висило [је] у тој соби . . . велико огледало . . . с позлаћеним околишем. *Љуб.* **3.** *брашно које остане око воденичног камена кад се заустави воденица*: покупио и околиш; изјели миши околиш. *Вук Рј.*

околиша́ње с *гл. им. од околишавати.*

околиша́вати, -ӣшāвāм несврш. *околишати.*

о̀колӣшан и **окòлӣшан,** -шна, -шно *в. околишни.*

околѝшā̄ње с *гл. им. од околишати.*

околѝшати, -ā̄м и ређе окòлишēм несврш. = околишити (1). **1.** *ићи около, обилазити.* — Окаснио сам . . . Требало је околишати. *Торд.* Није ишао равно пријеким путем, већ околишӣ. *Шен.* **2.** фиг. *не говорити отворено, не улазити у бит, суштину чега у говору.* — Ништа немој околишат' тако, него причај што на срцу имаш. *Њег.* Говори кратко, не околиша. *Сим.*

околӣшēње с *гл. им. од околишити.* Изр. без околишења *непосредно, отворено; без оклевања.*

околӣшити, -òлӣшӣм **1.** несврш. = околишати. — Стала је око [њих] . . . да околиши. Нити смије к њима, нити даље од њих. *Сиј.* Само ти . . . слободно казуј и ништа не околиши. *Вил.* **2.** сврш. покр. **а.** *ставити око чега, опколити, окружити; оградити.* — Видјело [се] . . . неотесано камење, околишено малтером. *Мат.* Погледа на дувар којим је био околишио онај гај. *Рј. А.* **б.** *обухватити.* — Тепсија . . . колико би је могао човјек на прсима рукама околишити. *И.*

о̀колӣшнӣ и **окòлӣшнӣ,** -ā̄, -ō̄ **1. а.** *в. околни.* — У кратко вријеме упозна она . . . сав околишни свијет. *Ков. А.* **б.** заст. *који се односи на област, територију власти, управе.* — За здравље нашега околишног капетана! *Вук Рј.* **2.** *заобилазан; посредан.* — За посебне потребе »Зборника« од мале [је] користи . . . околишно путовање по читавој . . . земљи. *Рад. А.* Турци су . . . околишним путем чинили све да Русе . . . задовоље. *Нов.*

околӣшнице ж мн. *дрвена ограда око воденичног камена која при млевењу спречава да се брашно не просипа. Вук Рј.*

о̀колӣшно и **о̀колӣшно** прил. *заобилазно, прикривено; не улазећи у бит, суштину.* — На сва . . . питања људи су одговарали околишно и неодређено. *Ћоп.*

о̀колӣшњӣ и **о̀колӣшњӣ,** -ā̄, -ē̄ *в. околни.* — Дође у . . . контакт . . . с околишњим сељаштвом. *Кол.*

о̀кōлнӣ и **о̀кōлнӣ,** -ā̄, -ō̄ **1.** *који се односи на околину, оближњи, суседни.* — Флоријан је обилазио околна села. *Вил.* **2.** *заобилазан.* — Он [је] пошао околним путем. *Чол.*

окóлнōст, -ости ж (обично мн.) *стање чињеница од којих зависи резултат неке радње, прилике, услов, ситуација.* — Од тисућу жена не би можда ниједна у таквим околностима била тако јака и одлучна. *Бег.* С обзиром на те околности, Врховни штаб је донио одлуку да се растуре та петоколонашка гнијезда. *Чол.*

Изр. правн. олакшавајућа (олакшавна, олакотна, ублажујућа) ~ *чињеница, факат који ублажује или умањује коме одговорност, казну (приликом суђења);* отежавајућа (отеготна) ~ *чињеница, факат који поостирава, повећава одговорност, казну.*

о̀коло 1. прил. **а.** (понекад допуњено ради веће експресивности са: наоколо, уоколо) *по околини, у суседству, унаоколо.* — Буде ли Катица около много причала,

запријетиће јој да држи језик за зубима. *Ћоп.* Имаћаше ... шубару закићену перјем све около-наоколо. *Шимун.* **б.** *околишним, заобилазним путем, заобилазно.* — Куд ћеш тамо около? Ево прелаза, па ћемо овом стазом право у кућу. *Вес.* **в.** *у круг, у кругу.* — Мијешао је шећер около-наоколо у шалици. *Торб.* **2.** предл. с ген. *в. око (1б, 2, 4б).* — Седео [је] сам за столом ... тужним погледом гледајући предмете около себе. *Дом.* Напатих се много и измучих около тебе. *М-И.* Дођоше ... њих около двије стотине. *Маж. М.*

околома́тити, -о̀мā̀тīм сврш. покр. *оивичити, опшити, опточити. Вук Рј.*

околомаћи́вати, -а̀ћујēм *несврш. и уч. према околоматити.*

о̀колочеп м бот. **а.** *врста траве из пор. главочика* Centaurea calcitrapa. — Причекај ме ... док изађем на поље зелено ... и наберем ... околочепа. *НПХ.* **б.** *в. мандрагора. Сим. Реч.*

околò̄шкржнӣ, -ā̀, -ṑ *који се налази око шкрга:* ~ дупља cavitas peribranchialis. *Терм. 4.*

околу́тнути, -о̀лӯтнēм сврш. необ. *обàвити око кога или чега.* — Ласо живодера околутне му немилице врат. *Божић.*

о̀кṑлчити, -ӣм сврш. *оградити кољем.*

о̀ком, -а, -о *в. окомит (а).* — Сад западе опет у окомо стење. *Митр.*

о̀комак, -ōмка м **1.** *оно што остане кад се окрӯнӣ кукурузни клип, кочањ, кукурузина.* — Од обијаних кукуруза лежали [су] силни окомци. *Вук.* **2.** *стрма страна брега, брда, низбрдица, обронак.* — На једном окомку ... турског шанца посрну војвода. *Јаки. Ђ.*

о̀коман, -мна, -мно песн. *в. окомит (а).* — Међ' две окомне стене чун мој заће. *Мас.*

о̀комња ж покр. *в. окомак (1). Вук Рј.*

о̀комит, -а, -о **а.** *који има оштар нагиб, јако стрм.* — Почело [се] пењање ... окомитом стазом. *Андр. И.* **б.** мат. *који је управљен право одозго према доле, који с нечим чини прави угао, управан, вертикалан.* — Промјер кружнице ... је окомит на базама трапеза. *Алг. 1.*

о̀комити[1], о̀комӣм сврш. *окрунити клип кукуруза, окорубати.* — Накупи у зобницу кукуруза; онда седне и окоми. *Вес.*

окòмити[2], о̀комӣм сврш. **1.** *окренути у правцу чега, управити, усмерити.* — Он се трудио ... да нађе кривца изван себе и да на њега окоми њихову жаоку. *Глиш.* **2.** *поставити што окомито, вертикално. Рј. А.*

Изр. ~ око (на кога, на што) *погледати.*

~ **се 1.** *насрнути, устремити се (нападима) на кога.* — Стојна нађе сина ... окоми се на њ што му је вила водена памет занијела. *Водн.* **2.** *уздићи се усправно, усправити се.* — Преда мном се окомио димњак. *Пав.*

о̀комито прил. *стрмо; управно, вертикално.* — Дрина протиче ... кроз дубоке кањоне окомито одсечених обала. *Андр. И.* Велике пахуље рушиле [су] се окомито с неба, као бијеле мртве птице. *Гор.*

о̀комитōст, -ости ж *стање онога што је окомито, окомит положај; вертикалност.*

о̀комица ж **1.** *стрмина, падина, низбрдица;* исп. окомак (2). — Морали би их [пијане] проводити где је било стрмо и окомица. *М 1867.* **2.** *усправна, равна црта, права линија која пада окомито на хоризонталну раван, вертикала.* — фиг. Осјећа [човјек] у себи процес који га је од четвероножне нијеме животиње подигао у окомицу двоножну. *Крл.*

о̀комицē прил. *окомито; бодимице.* — Удари [га] ножем окомице више крста. *Вук.*

о̀комичан, -чна, -чно *в. окомит.* — Докажи аналитички правило о окомичним кутовима. *Анал.*

окомѝшати, -ā̀м сврш. *окомити*[1]. — Ветрић [је] ћарлијао, разносећи мирис окомишаних кукуруза. *Јак.*

окомљáвати (се), -о̀мљāвāм (се) и **окомљи́вати (се),** -о̀мљујēм (се) *несврш. и уч. према окомити*[2] *(се).*

о̀комцē прил. *в. окомито.* — Река ... с високих стена окомце пада. *Нен. Љ.* Уши ... стоје окомце као ушице на лонцу. *Матош.*

окон предл. с ген. покр. *в. око (1б).* — Окон цркве наводила вода. *НПХ.*

окò̄начити се, -ӣм се сврш. *остати на конаку код кога.* — Једне вечери оконачи се код Саве Љусине. *Ћоп.*

о̀кṑнӣ, -ā̀, -ṑ покр. *в. околни.* — Окона села назваше [село] ... тим именом. *Вес.*

окончáвāње с *гл. им. од окончавати (се).*

окончáвати (се), -о̀нчāвāм (се) *несврш. и уч. према окончати (се).*

окончáње с *завршетак, довођење чега до краја.*

окò̄нчати, -ā̀м сврш. *завршити, привести крају.* — Окончам лепо и злокобно дело. *Дуч.*

Изр. ~ живот *извршити самоубиство; умрети.*

~ **се** *завршити се.* — Кад се ова моја ствар овдје оконча ... онда ћу ти нешто саопћити. *Л-К.*

о̀коњен, -а, -о **1.** *трп. прид. од окоњити се.* **2.** *који је на коњу, који врши свој посао јашући на коњу.* — Умијешала се окоњена полиција и растјерала гомилу. *Јоњке.*

окòњити се, о̀коњӣм се сврш. *стећи, добити коња.* — На пјешака тридесет дуката: не би ли се и он окоњио. *Вук Рј.*

окопа́ва̄ње с *гл. им. од окопавати.*

окопа́вати, -о̀пā̄вām *несврш. и уч. према окопати.*

окòпавина ж (обично мн.) *биљке, усев који се окопава.* — Нарочито [се] односи на окопавине, у првом реду на кукуруз. *Пол. 1958.*

окòпати, -ā̄м и о̀копām (аор. 2. и 3. л. о̀копā и окòпа; р. прид. о̀копао, -āла и окòпао, -ла, -ло; трп. прид. о̀копāн) сврш. *копајући око неке биљке, воћке пригрнути, загрнути земљу уз њу:* ~ кукуруз, ~ виноград. — Глава јој клону на једно окопано стабло [кукуруза]. *Ранк.*

окопи́лити се, -о̀пӣлӣм се сврш. **1.** *родити копиле (ванбрачно дете).* — Окопили се дјевојка па пуца брука. *Ћоп.* **2.** *пре зрелости донети на свет младунче (обично о једногодишњој овци). Вук Рј.*

о̀копина ж *окопани део њиве, баште и сл.* — Провео [их] кроз башту ... Пажљиво су ... прешли окопине крај тарабе. *Чипл.*

окòпӣркати се, -ā̄м се сврш. покр. *ојачати, опоравити се (од болести, од беде, сиротиње).* — Онда ће имати њу [краву], теле, бјељавине ... окопиркаће се. *Ђур.*

окопи́стити се, -о̀пӣстӣм се сврш. *остати упорно, тврдоглаво при чему, не одустати од чега, не попустити, укопистити се. Р-К Реч.*

окòпнети, -нӣм, ијек. окòпњети, сврш. **1.** *нестати са тла, подлоге, отопити се, раскравити се (о снегу и леду).* — Да је снијег, већ би окопнио! *НП Вук.* **2.** фиг. *телесно ослабити, омршавити.* — Неће дуго ... Окопнио је. Једва вуче браду. *Ћос. Д.* Он је сједио цијеле дане сагнут и окопњен као сјенка. *Сим.* **3.** фиг. *готово нестати, ишчезнути, изгубити се.* — Испод окопнела смеха ... ове речи откривале су наш истинити положај: извесност погибије. *Петр. Б.*

окòпњети, -пнӣм, ек. окòпнети.

окòпренити, -ӣм сврш. необ. *завити, обавити копреном.* — Сјај очију окопрењен хукотинама маглицâ паде згасло на њега. *Сим.*

о̀копр̄чан, -чна, -чно *живахан, окретан, кочоперан.* — Изађе ситна окопрчна гувернанта. *Маш.* Имам ... дјечка, а жив је, а окопрчан, ваљан. *Ћор.*

окора́ва̄ње с *гл. им. од окоравати се.*

окора́вати се, -о̀рāвā се *несврш. и уч. према окорети се и окорјети се.*

о̀корак, -о̄рка м *кора, отпадак од дрвета; окрајак који остане од трупца кад се тестере даске.* — Накупио окорака, наложио ватру. *Сек.*

окòрамити, -ӣм сврш. ков. *ставити, обесити око рамена.* — Окорамио двоцевку па иде весело. *Ранк.*

о̀кō̄ран, -рна, -рно **1. а.** *прекоран, оштар.* — Нисам знала да си толи незахвалан, рече ... окорним гласом. *Кум.* **б.** *окорео, окрутан, немилостив.* — У ауторитативним карактерима ... и окорним злопамтилима ... он је био скоро немогућ. *Грол.* **2.** *груб, крут (о материји, твари).* — Стаде ... журније да корача стежући око себе нов окорни сукнени хаљинац. *Ћоп.*

окòрачити, -ӣм сврш. *в. опкорачити.* — Окорачи коња и одјури. *Вес.*

окоре́вати (се), -о̀рēвām (се), ијек. окоријѐвати (се) *несврш. и уч. према окорети (се).*

окòрекац, -кца м ков. необ. *онај који је настањен око реке, у близини реке.* — Ви Преревци, ви окорекци ... како сте могли ... својој браћи ... да заривате каме у вратове. *Ћос. Д.*

окòрелић, ијек. окòрјелић, м *окорео човек, човек окорела срца.* — Нит' умије мрти окорјелић шкрти. *Март.*

окòрелица, ијек. окòрјелица, ж *окорела женска особа, жена окорела срца.* — Ох, окрутна ли срца тих окорјелица! *Креш.*

окòрело, ијек. окòрјело, прил. *грубо, окрутно, немилосрдно.* — Учио сам дуго ... одвраћа ... окорјело и споро. *Ков. А.* Тако [је] окорело равнодушан за све сузе лепе домаћице. *Богдан.*

окòрелōст, -ости, ијек. окòрјелōст, ж *стање, својство, особина онога који је окорео, онога што је окорело, грубост, тврдокорност; немилосрдност.* — Није очекивао да ће наићи на толику окорјелост према људској биједи. *Бен.*

окоре́нити, -о̀рēнӣм, ијек. окоријѐнити, сврш. необ. *ухватити корен, добити корен.* — фиг. Чежња за њим истргне [га] из хладне средине живота посвећена послу, од којега окоријени душа. *Шов.*

окòрео, -ла, -ло, ијек. окòрио, окòрјела, окòрјело **1.** *скорушен, стврднут, сасушен.* — Испираше већ упола окорелу рану. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. **а.** *који има неку лошу особину у највишем степену, непоправљив; упоран,*

задрт. — Пред исповједаоницама стоје бескрајни репови окорјелих грешника. *Мар.* Дјеца знаду бити више пута непослушна, пркосна, а нека баш и окорјела. *Мишк.* **б.** *који се дуго бави чиме, који се толико саживео са својим начином живота и рада да тешко подноси промену или одрицање од њега.* — Чак и ови окорели ратници отварали су очи и уста слушајући његове приче. *Поп. Ј.*

окòрети, -рӣм, ијек. окòрјети, свршн. **1.** *добити кору, скорити се, отврднути.* — Капут на леђима [је] ... већ окорио од згрушане крви. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *постати задрт, држати се упорно чега.* — Видаковић је био окорео у свом конзерватизму. *Поп. П.* **б.** прел. *учинити грубим, неосетљивим према коме или чему.* — Шта ли је могло окорети срце овог човека да се радује туђој смрти? *Уск.* **в.** *навикнути се на што (на рад, начин живота и сл.) тако да се тешко подноси свака промена или напуштање таквог рада или начина живота.* — Превећ сам окорио у овом пустопашном животу, па је питање хоћу ли му се моћи и касније посве отрћи. *Коз. Ј.*

~ **се** *претворити се у кору, отврднути, стврднути се на површини.* — Кад се окори горњи слој леје, ваља кору полако истрошити. *Тод.* Све [ми се] чини да вам се језик малко окорио и да бисте га волели намочити у ракији. *Бен.*

окоре́чити се, -òрёчӣм се свршн. покр. *стврднути се, укрутити се.* — Продрма старицу — хладна је и окоречена. *Донч.*

окоријѐвати (се), -òријевӑм (се), ек. окоре́вати (се).

окоријѐнити, -òријенӣм, ек. окоре́нити.

òкорина ж *кора. Р-К Реч.*

окòрио, -òрјела, -òрјело, ек. окòрео.

окòрисати, -ишём свршн. и несврш. *украсити, украшавати, уресити, урешавати.* — Сав намјештај бијаше од махагонијева дрва, окорисан и обложен фином бронцом. *Том.*

окòристити, -ӣм свршн. (кога) *учинити коме корист, употребити што у чију корист.* — Учествовањем ... у конзорцију за исушење Лоњскога поља ... материјално [је] окористио себе. *Нех.*

~ **се** *извући корист, искористити.* — Нијесу умјели ... да се окористе заслугама. *Лал.* Идем некуд ... Нијесам више од ове земље ... Хајд' нек се окористи та у коју идеш. *Сиј.*

окòристоватн (се), -тујём (се) свршн. заст. *в.* окористити (се). *Вук Рј.*

окòрити (се) *в.* окорети (се) *и* окорјети (се).

òкорица ж необ. *в.* корица (*1, 2*). — Земља почне пуцкетати ледном окорицом. *Божић.*

окориштáвати (се), -йштāвӑм (се), **окоришћáвати (се),** -йшћāвӑм (се) и **окоришћúвати (се),** -йшћујём (се) *несврш. и уч. према окористити (се).*

окорје-, ек. окоре-.

òкорно прил. **1.** *на окоран начин, прекорно, оштро.* — Немој ме гледати тако окорно. *Вес.* **2.** *пркосно, дрско.* — Неко окорно пригне жар још више на рпу. *Цес. А.*

окòровити и **окóровити,** -ӣм свршн. *учинити да што зарасте, обрасте у коров, закоровити што.* — Помакла [дјеца] наше међаше, одрачила нам бразде, окоровила усјев. *Наз.*

окорȕбати, -ӑм свршн. *в.* окомити[1]. *Вук Рј.*

окорȕнати, -ӑм свршн. покр. *òкрунити, окитити круном, венцем (главу).* — Све мљекарице окорунане цвијећем [иду] за њима. *Војн.*

окорȕшатн, -ӑм свршн. покр. **а.** *в.* ољуштити (*1*): ~ јаје. *Рј. А.* **б.** *в.* окомити[1]. *Деан. Рј.*

òкос м покр. *в.* откос. — Сташе купит' са окоса с'јено. *Вук Рј.*

òкосина ж *падина, стрмина, косина.* — Пукла непрегледна панорама — планинских литица, оврШина и ... окосина. *Ком.*

òкосит, -а, -о *оштар, осоран; зао.* — Марко је све окоситији ... а кад му радњу не доврши, окоша се на њу и у срдби туче је. *Тип.* Бан је окосите воље — кратак, груб. *Нех.*

окòсити, òкосӣм свршн. **1.** *покосити, посећи.* — Мачем траву окосите. *НП Вук.* **2.** *нагло појурити, загрепсти.* — Спази Талијане ... Окоси насумице низ брдо. Бјежао је. *Вуј.*

~ **се а.** *оштро рећи, обрецнути се, осећи се.* — А што сте онда започињали ... окоси се баба на Николетину. *Тюп.* **б.** *напасти, навалити на кога или што, окомити се.* — Најжешћи је гдје се окосио на своје књижевне противнике. *Водн.*

Изр. ~ на пушку покр. *управити, припремити пушку за одбрану, за борбу. Вук Рј.*

òкосито прил. *оштро, осорно.* — Јесам ли дуго спавала? ... упита окосито. *Тип.*

окòсматити, -ӣм свршн. *постати космат, обрасти у косу.* — Окосматио и отрањао, стајао је учитељ Рако. *Ств. 1948.*

òкосница ж **1.** *костур, скелет.* — Каравански путови означени су костима ... На стотине и хиљаде окосница лежи покрај

пута. *Маж. Ф.* **2.** фиг. *основни, главни део чега, основа; основна мисао, грађа.* — Окоснице полуфиналних турнира сачињавали су мајстори. *Bj. 1957.* Окосница фабуле приповетке је у догађају који је описан хумором. *Глиг.*

о̀коснути се, -нём се сврш. *окосити се.* — Нешто ... не да младом господину мира да се некад не окосне на малог болежљивог сељака. *Михољ.*

о̀костан, -сна, -сно *в. окошт.* — Сви су [војници] окосни и снажни. *Кум.*

окòстити се, òкостӣм се сврш. *постати као кост; јако ослабити, осушити се.* — Укочи се сва, окости се сва. *Божић; Pj. A.*

окòтити, òкотӣ (трп. прид. òкоћен) сврш. **1.** *донети на свет младунче (о неким животињама).* — Женка окоти зими по једно или два мечета. *Петр. М.* **2.** погрд. *родити дете (о жени).* — Је ли била Туре окотила. *НП Вук.*

~ **се 1.** *окотити.* **2. а.** *доћи на свет (о мачки, медведу, псу и још неким животињама).* — [Пси] су били ... ружни, »као да су се у паклу окотили«. *Андр. И.* **б.** покр. *ојарити се, окозити се.* — Она [коза] се морала брзо окотити. *Шег.* **3.** фиг. *створити се, настати.* — Ту несрећа још и већа сад се окоти. *НПХ.*

окоша́вати (се), -òшāвām (се) и **око́шати се,** òкōшām се *несврш. и уч. према окосити (се).* — Кад му радњу не доврши, окоша се на њу и у срџби туче је. *Тип.*

окòшкржий, -ā, -ō *околошкржни.* — Ту налазимо ... многобројне шкржне пукотине кроз које пролази вода у окошкржни простор. *Финк.*

окòшљиво прил. *в. окосито.* — Подигав главу ... упита прилично окошљиво. *Креш.*

òкошт, -а, -о *мршав, сув; коштуњав, кошчат, јаких костију.* — Дође у собу слуга, окошта мирњачина. *Матош.* Могаше му бити 23—25 година ... мршав, висок, али окошт. *Вес.*

окошта́ва̄ње с *гл. им. од окоштавати (се).*

окошта́вати (се), -òштāвām (се) *несврш. и уч. према окоштати (се).*

окòштавити, -ӣм и **окошта́вити,** -òштāвӣм сврш. *в. окоштати.* — У дјетињству је [Адамова јабучица гркљана] хрскавична, а касније окоштави. *НЧ.*

окòштало̀ст, -ости ж *стање онога што је окоштало;* фиг. *крутост, укалупљеност.* — Окошталост, субјективизам и субјективна сљепоћа ... то су гносеолошки коријени идеализма. *Ант. 1.*

òкоштан, -шна, -шно покр. *в. окошт.* — Изгледаше осредњег раста ... окоштан ... оспице му кожу написале. *Љуб.*

окòштанити, -ӣм и **окошта́нити,** -òштāнӣм сврш. *в. окоштати (се).* — Једне су плочице и окоштаниле, а код неких окоштане и на трбуху. *Финк.*

окòштао и **òкоштао,** -ала, -ало *који се претворио у кост, отврднуо као кост;* фиг. *укалупљен, крут.* — У марксизму нема ... окошталог учења. *Ант. 1.* Окоштале форме ... му никако не одговарају. *Зог.*

окòштати (се), -ā̄м (се) (р. прид. òкоштāн) сврш. *претворити се у кост, отврднути као кост.* — Лице [је] озбиљно ... и као окоштало. *Дав.*

òкоштац, -шца м *онај који је окошт. Вук Pj.*

окòштити, -ӣм сврш. *в. окоштати (се).* — Гледао сам га мртва: нос му се савио ... окоштио. *Лал.*

окошћи́вати (се), -òшћујēм (се) несврш. *окоштавати (се).*

òкошчаст, -а, -о *помало окошт.* — Момче ониско, окошчасто. *Тип.*

окòшчати, -ā̄м сврш. *в. окоштати (се).* — Лице јој је окошчало и потамнјело. *Лал.*

окрабу̀љати, -ā̄м и **окрабу́љити,** -àбӯљӣм сврш. *ставити коме крабуљу, маску, маскирати кога.* — фиг. Окрабуљен морал, лажна култура ... посо им кваре. *КХ 1936.*

~ **се** *повр.* — Ирена рече ... да она не појми како се може разборит човјек окрабуљати. *Кум.* Такви су [стихови] његови »Звјездознанци« ... одјек старих покладних пјесама с монологом ... окрабуљених звјездознаната. *Комб.*

окра́дати, òкрāдām *несврш. и уч. према окрасти.*

окрај предл. с ген. покр. *покрај, украј.* — Набаса на коло које је засјело окрај самог пута. *Мул.*

окра́јак, -јка м покр. дем. и хип. *в. òкрајак (1б). Вук Pj.*

òкрајак, òкрājка м **1. а.** *оно што је на крају, крајњи део неке целине; крај, ивица.* — Угледамо ... уски комадић обале и окрајак језера. *Шкреб.* Далеко тамо, кроз храстове, видео се шумски окрајак. *Лоп.* **б.** *одсечени или одломљени крај хлеба, круха, где је највише коре, крајка.* — Одломио он један окрајак круха. *Пав.* **в.** *врх, вршак, крајичак.* — Извадило [дете] из торбе главу шећера, па одломило озго један окрајак и загриза. *Глиш.* **2.** *мањи комад земљишта које је на крају њиве или поља, па се обично не обрађује, него служи за испашу.* — Почела [је] битка за ... обрађивање малих њива и

такозваних окрајака, који су раније издавани под закуп . . . или уопште нису обрађивани. *Б 1957.* **3.** *околина, крај.* — Четници су кивни на овај наш окрајак овдје и стално преже са засједама и патролама наоколо. *Лал.* **4.** *неисписани, неиспуњени руб листа, стране у књизи, маргина.* — Нећемо да назовемо хисторијом којекакве . . . записе на окрајцима неких рукописа. *Водн.* **5.** *опушак, пикавац.* — Пушио [је] лулу, из које се дизао дим окрајка финих господаревих цигара. *Поп. Ј.* **6.** покр. *комад старог обојка који се ставља под нови у опанке.* — Ноге своје . . . обуо у неке окрајке обојке. *Берт.*

окра́ја̏ње с *гл. им. од* окрајати.

окра́јати, ȍкрājām несврш. **1.** *несврш. и уч. према* окројити. **2.** фиг. *оклевати, околишити. Вук Рј.*

окра̀јина ж покр. *в. окрајак (1б). Вук Рј.*

окра̀јка ж *окрајак (1б).* — Сланине донеси . . . и једну окрајку хлеба. *Срем.*

ȍкрājнӣ и **ȍкрājнӣ,** -ā, -ō *оближњи, покрајни, суседни.* — Испрати невјесту . . . к њеној кући у окрајни комшилук. *Ћип.* Протеже се . . . око Сјеверног пола, Сјеверни ледени оцеан и његова окрајна мора. *ЕГ 2.*

ȍкрājчити, -ӣм **1.** сврш. *оивичити, окружити.* — Капци [су] окрајчени дугим . . . трепавицама. *Глиш.* **2.** несврш. *околишити, затајивати, прикривати.* — Пред пуковнијским судом није шта окрајчити, наша је одвајкада посизати до на дно истини. *Буд.* **3.** несврш. покр. *врзмати се, мотати се.* — Ти око Лукине кћери окрајчиш. *Рј. А.*

окра̀јчић и **ȍкрājчић** м *дем. од* окрајак.

окра̀катити, -ӣм сврш. *постати кракат, имати дуге краке, ноге.* — Некако издужен и окракатио као да иде на штулама. *Ћоп.*

окра́љити, ȍкрāљӣм сврш. *учинити краљем, именовати кога за краља. Рј. А.* ~ **се** *постати краљ. Рј. А.*

ȍкраставити (се), -ӣм (се) сврш. *в. окрастати (се). Р-К Реч.*

ȍкрастати, -ām сврш. *заразити кога крастама. Вук Рј.*

~ **се** *постати крастав, добити красте.* — фиг. Окрастала се површина народног организма. *Тур.*

ȍкрасти, -а́дēм (трп. прид. ȍкраден, -а, -о и окрàден, -ена, -ено) сврш. *покрасти кога.* — Божу [су] окрали у биртији. *Михољ.*

ȍкрастити се, -ӣм се сврш. *в. окрастати се.* — Ти, сунце . . . ти је [врбу] оживи и подмлади — окрашћену, окошталу. *Зог.*

ȍкрāтак, -тка, -тко (комп. ȍкраћӣ) **1.** *прилично, доста кратак.* — Обукô . . . ократки црни капут. *Том.* **2.** *в. онизак.* — Ократак плећати младић . . . је у пук дошао. *Лал.*

окра́тити, ȍкрāтӣм сврш. **1.** *начинити краћим, пократити.* — Мајка ократи пеленгирице. *Ранк.* **2.** безл. фиг. *недостати, немати нешто довољно.* — Свакоме је ократило, а потребе и давања порасли. *Лоп.*

ȍкрāтко прил. *прилично, доста кратко.* — Скројила [је] и ократко и поуско. *Берт.*

окра̀ћати, -ām сврш. = окрачати *постати кратак, краћи, скратити се.* — Подстиче . . . већ окраћале угарке. *Ћоп.* Дани нешто окраћали. *Пец.*

окраћи́вати, -а̀ћујēм *несврш. и уч. према ократити.*

окра̀чати, -ām сврш. = окраћати. — Испод окрачалих рукава кецеље вирили су рукави . . . испране хаљине. *Макс.* Под јесен . . . су дани окрачали. *Панч.*

Изр. ноге ми (му итд.) окрачале (од умора и сл.) *не могу (не може итд.) даље (од умора и сл.). Вук Рј.*

ȍкрбати, -ām сврш. *окрзнути, оштетити, похабати.* — Тешко је било уљепшати . . . покућство, које је . . . било климаво и окрбано. *Коз. И.*

окрва́вити, окр̏вāвӣм (трп. прид. окр̏вāвљен) сврш. **а.** *умазати, упрљати крвљу, искрвавити.* — Тамо се разоткрије лик заштитника Шпањолске, на коњу, окрвављена мача. *Вел.* **б.** *озледити, изранавити, изранити изазивајући крављење.* — Разлупао [је] лактом прозор и окрвавио . . . прсте. *Каш.* фиг. Упире прстом у своје окрвављено срце. *Торб.*

Изр. ~ гаће, хлаче *пролити крв у борби, у рату.* — Хоћеш слободу на златном тањиру? Нема. Мора да се окрваве гаће! *Ћос. Д.*; ~ руке *пролити чију крв, извршити убиство.*

~ **се 1.** *умазати се, упрљати се крвљу, искрвавити се.* **2. а.** *превући се, залити се крвљу, постати крвав.* — Онај из Миљковца имао је окрвављене очи. *Вуј.* **б.** фиг. *постати црвен као крв, зацрвенети се.* — У предвече се окрвавила плава свила неба. *Михољ.*

окрва́рити, окр̏вāрӣм сврш. *окрвавити.* — фиг. Дуго [сам] носила драч у души док нисам најзад о њ окрварила живот. *Кос.*

окрва́чити, окр̏вāчӣм сврш. *в. окрвавити.* — Нигда је [игру] развргли нису својих глава без окрвачених. *Март.*

окр̀вити, ȍкрвӣм сврш. *окрвавити.* — С грахорастим, окрвљеним пијетлом у чељустима, искочи лукава лисица. *Донч.*

~ **се** покр. *ударити у главу, нагомилати се у глави (крв у глави неких животиња).* — Овца кад се окрви, пуштају јој крв из ушију. *Рј. А.*

окрда̏шити, окр̀да̏шӣм сврш. покр. *опсовати.* — Окрдаши [ми] бога, а ја њему зеленога свеца. *Буд.*

о̀крезати се, -а̄м се сврш. *в. окрзати се. Вук Рј.*

окрѐзубети, -бӣм, ијек. окрѐзубјети, сврш. *в. окрезубити. Деан. Рј.*

окрѐзубити, -ӣм сврш. *постати крезуб, остати без више зуба.* — Аспазија [је] окрезубила. *О 1875.*

окрѐзубјети, -бӣм, ек. окрѐзубети.

о̀крӗк, ијек. о̀кријек, м бот. *врста зелене кончасте алге која густо расте по мртвим, устајалим водама, жабокречина* Conferva. — Гази до кољена по мору ловећи рачиће и тргајући окријеке. *Наз.*

окре̏нути, о̀крӗнӗм (аор. 2. и 3. л. о̀крӗнӯ, о̀крете и о̀крете) сврш. **1.** *кружним кретањем, померањем кога или чега променити му положај, обрнути; превртути.* — Спретно окренувши кључ затворила [је] врата. *Бар.* Ј'ој, подигни ме! Ј'ој, окрени ме! ... разлегаше се целом кућом. *Вес.* **2.** *променити правац кретања, упутити на другу страну, заокренути, скренути, савити.* — На одређеном месту где се сеоски пут рачва ... он [шофер] окрену. *Дед. В.* **3. а.** *упутити се, кренути, поћи, отићи.* — Ја окренем на подне и син за мном. *Тур.* **б.** *управити, потерати, упутити што у извесном правцу.* — Окрените коње уз Дунаво. *НПХ.* **в.** *уперити (оружје).* — Једне ноћи, на стражи ... окренуо [пушку] и убио га. *Сиј.* Њихову ... батерију окренем против њих. *Вас.* **4. а.** *почети говорити (другим језиком).* — Фра Тетка окрете талијански. *Мат.* **б.** *почети, приступити некој активности.* — Мара окрете причати како је видела учитељицу. *Вес.* Цигани окрену чардаш. *Вил.* **в.** *променити нагло начин, тон говора; прећи у што супротно (у понашању, расположењу).* — Хатема, стани, окренуо би ... [бег] на меко. *Сиј.* Дијете из плача окрену у смијех. *И.* **г.** (на што) *прихватити се чега другог, прећи на што друго, узети друго што (јело, пиће и сл.).* — Да пресечемо ракију кајганом, па да окренемо на вино. *Рад. Д.* **5.** *преобратити, обратити, навести.* — Рече и окрене ... братово срце. *М-И.* Настојали су рођаци ... да је окрену и наговоре да одустане од свога особењаштва. *Андр. И.* **6.** *појавити се, настати (место другог времена).* — Ноћу бијаше иза југовине сјевер окренуо. *Јурк.* Окренуле одједном силне жеге и суша. *Ћоп.* **7.** *употребити, усмерити (против кога).* — Омладина ... окрене своју младост и снагу против хитлеровске тираније. *Зог.* **8.** карт. *почети играти, заиграти (карте).* — Ево сам ти дошао да окренемо ... мали таблић. *Јел.* **9.** *погодити, ухватити (мелодију, песму).* — Са ... певањем остаде назадан: још није знао окренути први глас. *Ранк.* **10. а.** *занети, залудити кога.* — С ње [жене] ... не скидаше [око] ... бјеше [га] добро окренула. *Лоп.* **б.** разг. *подвалити коме, преварити кога.* **11.** *претворити, преобразити.* — Свом је коњу јако киндисао, у б'јелу га пјену окренуо. *НПХ.* **12.** *ставити у обрт, унапредити, увећати, развити (посао, имање).* — Кад би поживео са мном једно пет година, окренули бисмо послове. *Бил.* Мислио је ... да мало окрене имањем. Дошло је да га под старе дане проширује. *Лоп.*

Изр. куда, камо год окренеш ... *ма шта урадиш, чега год се прихватиш ...*; окрени — обрни *в. уз обрнути (изр.)*; ~ главу (од кога) *не погледати (кога), не обратити никакву пажњу, прекинути односе, занемарити*; ~ говор *променити тему разговора*; ~ дебљи крај *в. уз крај (изр.)*; ~ другачије, друкчије *почети радити, поступати на други начин*; ~ (други) лист, ~ другу *в. уз други (изр.)*; ~ к врагу *одати се злу, покварити се*; ~ кабаницу (капут) према (по) ветру *управити своје деловање према приликама на своју корист, одричући се при том својих уверења*; ~ (кога) кући *учинити да се (ко) мање скита, да проводи време у кући.* — Стриц га ... ожени, не би ли га кући окренô. *Вес.*; ~ леђа, плећа (лице, чело) коме (од кога) *в. уз леђа (изр.)*; ~ на добро, набоље *учинити да се што поправи, побољша, поправити се, побољшати се*; ~ (кога) на прави пут *учинити да (ко) промени (набоље) своје владање, понашање*; ~ на шалу *престати са строгошћу, озбиљношћу, ублажити ствар шалом*; *од озбиљног прећи на шалу*; ~ нагоре *погоршати се*; ~ натраг точак историје *в. уз историја (изр.)*; ~ нову страницу историје *почети стварати нове друштвено-политичке односе*; ~ очи (поглед) *погледати*; ~ памет коме *занети, очарати, залудети кога*; ~ пете разг. *в. окренути леђа (уз леђа изр.)*; ~ све наглавце *учинити сасвим другим (супротно ономе што је било)*; ~ срећом *почети доносити недаће, почети деловати негативно.* — Море је окренуло срећом. Оно је престало доносити, па је односило. *Вил.*; ~ што у своју корист *окористити се чим.*

~ **се 1.** *кружним кретањем, померањем променити свој положај, обрнути се; превртути се.* — Окренем се на пети и банем у кухињу. *Пав.* Неки пут би се окренула на леђа и лице јој било према небу. *Рист.*

2. *погледати осврћући се, осврнути се, обазрети се.* — Где год се окренете, свуда жагор, песма, свирка. *Станк.* **3. а.** *усмерити своје кретање, рад, упутити се; срушити се, сручити се.* — Разазнаје се најпосле ... куд да се окрене. Иде он у народ! *Каш.* Нека се погибао ... окрене на главу његову. *Крањч. Стј.* **б.** *посветити се, предати се коме или чему, заокупити се чиме.* — Она се сва окренула сину. *Станк.* Не знате се окренути за заслужбом. *Новак.* **4.** *постати непријатељски расположен, устати, заверити се, уротити се (против кога).* — Све се окрену против паше. *Сиј.* **5.** *променити се, преиначити се.* — Све се окрену и пође како не треба. *Лаз. Л.* Већ се окренула воља у мени. *М-И.* **6.** *понашати се нормално, снаћи се.* — Шта би радио ... са децом [у школи]? Не би се умео окренути и изгледао би смешан. *Вес.* **7.** *почети, стати.* — Одговарали [су] околишно ... или би окренули да се жале на тешка времена. *Ћоп.* Сви те опколе па се окрену лудачити. *Шов.* **8.** (од кога, чега) *одвојити се, отуђити се од кога или чега.* — Посла ... неку ... псовку [и] ... по томе [се] видело како се он ... окренуо од њих. *Станк.* **9.** *увећати се, повећати се, умножити се стављањем у промет (о новцу, имовини).* — Вересије никоме, јер је ово покретна трговина и ... треба да ми се брзо окрене капитал. *Божић.* **10.** (по кога) *бити коме од користи или штете.* — Не би се боље окренуло по њ све да се и унапријед тако удесило. *Креш.* **11.** *претворити се, преобразити се у нешто друго.* — Сви у челик да се окренете не би могли ништа урадити. *Њег.* **12.** *десити се, догодити се.* — Причајте како се све то окренуло. *Креш.* **13.** (коме) *почети напредовати, успети у чему.* — Сад му се све у рукама окренуло. Лудо да баци новце, опет ће на њима зарадити. *Вес.* **14.** (на што) *пећи на што друго, прихватити се чега другог.* — Просци се тада на игру окренуше. *М-И.* **15.** необ. *проћи, протећи.* — Година ... се окрену. *М-И.*

Изр. окрену ми се све (кућа, соба, цео свет итд.) око главе (мене) *запрепастио сам се, пренеразио сам се*; окренуло се све натрашке *све је пошло рђаво, да не може горе*; ~ на добро, набоље *поћи набоље, поправити се, побољшати се*; ~ нагоре, на зло *погоршати се*; ~ од кога *прекинути с ким односе, везе*; ~ у гробу *в. уз гроб (изр.)*; свет (све) се тумбе (наопачке, наглавце) окренуо (окренуло) *настала је веома велика промена, све је супротно оном ранијем.*

о̀крёнӯтӧст, -ости ж *стање онога што је окренуто, управљеност, усмереност.* — Одлика овог стила јесте окренутост ка дубини сагледања унутар догађаја. *ЛМС 1957.*

о̀крёп и **о̀креп** м индив. *в. окрепа.* — Из твоје руке срчем сладак окреп пјесми својој. *Прер.*

о̀крепа ж (ек. и ијек.) **а.** *оно што окрепљује, што даје крепост, снагу.* — Седам сати без одмора и окрепе! *Пав.* Тамбуре и музика ... то што се спајало у јединствену целину ... давало [је] ... весеље и окрепу. *Петр. Б.* **б.** разг. *алкохолно пиће (вино, ракија).* — Кад су ... довршили један дио рачуна ... заискали [су] окрепе. *Коз. Ј.*

о̀крепан, -пна, -пно *који даје окрепу, који јача.* — Она му окрепним ... очи посула сном. *М-И.*

окре́пити, о̀крёпӣм, ијек. окријѐпити, сврш. *учинити кога крепким, јаким, поткрепити, ојачати.* — Мало [сам га] окрепио кафом и коњаком. *Мил. В.* фиг. У бездну ума језа ме окријепи. *Гор.*

~ **се** *добити крепост, снагу, ојачати се, поткрепити се, узети што од јела или пића.* — Окријепе се тамо он и Шврћо. *Вел.* Намењен је [ресторан] ... путницима који ту желе да се окрепе и одморе. *Пол. 1958.*

окрепље́ње с **1.** *прилив нове снаге, освежење, одмор.* **2.** *оно што окрепљује, окрепа.* — Та [је] ракија напунила блаженством његово тело, жедно алкохолног окрепљења. *Чипл.*

окрѐпљив, -а, -о *који окрепљује, који даје снагу, ојачава.* — Пођути ... како му ... груди ... пожељније дишу окрепљив, опојан уздух. *Драж.*

окрепљи́вати (се), -ѐпљујём (се) *несврш. и уч. према окрепити (се) и окријепити (се).*

окрѐпљиво прил. *окрепљујућом снагом, окрепљујући, освежавајући.* — Смијех [је] дјеловао ... и на остале окрепљиво. *Цес. А.*

окрѐпљивӧст, -ости ж *својство онога што је окрепљиво.*

окрѐпљујӯћӣ, -ā, -ē *који окрепљује, освежавајући.* — Духала је ... окрепљујућа свјежина. *Бен.* Понекад обузимао би га неки свеж ... и окрепљујући талас воље за кретањем. *Вас.*

о̀крепњӣк м ков. *онај који даје крепост, снагу.* — Врчу окрепниче, окријепи ме! *Дук.*

о̀крепно прил. *окрепљиво.* — Сух зрак окрепно је хладио. *Креш.*

о̀крёс м *блесак.* — Ни окрес муње лицем јој не мине. *Шен.*

о̀кресак, -ска м *окресана грана дрвета.* — Кивно се продера дижући увис подебео буков окресак. *Ћоп.*

окрѐсати, о̀крешём сврш. **1. а.** *одсећи, одрезати горњи део, врхове чега (дрвећа,*

бркова); *одрезати све гранчице с једне гране, прута.* — Одсекао [је] нарочито бирани прут, окресао га и очекивао тако сина. *Срем.* Стари Рок окреше бркове. *Гор.* фиг. Затајио [је] понеку од својих бунтовних идеја или ју је мало окресану ... изнио. *Кол.* **б.** *грубо отесати* (*камен*). — Сва камена оруђа из дилувијалних слојева јесу само окресана, а нису и глачана. *Жуј.* **2.** фиг. *опсовати, проклети*; *рећи отворено, грубо.* — То га нальути ... поцрвени, окреса суцу двије-три масне. *Ћор.* Теби је Бранко стопут окресао истину у брк. *Бег.* **3. а.** *одапети, опалити* (*пушку*). *Вук Рј.* **б.** *запалити, ужећи.* — Окреши свијећу, не видим пред носом ни кеца. *Шен.*

Изр. (бити) као окресана грана *в. уз грана* (*изр.*).

~ **се 1.** *очешати се, дотаћи се у пролазу, у лету.* — Нисам право ни дорекао, већ се нешто тврдо окресало о моје чело. *Цар Е.* **2.** фиг. *побити се, потући се мало, почаркати се.* — Борци су задовољни што смо се бар мало »окресали« с четницима, — то су ... прве чарке. *Чол.*

окрèсāч, -áча м *направа на дугој мотки или у облику маказа за гашење свећа, усекач. Бен. Рј.*

окресúвати (се), -èсујēм (се) *несврш. и уч. према окресати* (*се*).

о̀кресина ж (обично мн.) *оно што отпада кад се нешто креше, теше, отпадак.* — Около [куће] ... се још љескаху окресине новог бијелог камења. *Шимун.* Ватром и каменим окресинама умео [се] служити. *Жуј.*

о̀кресница ж *падање звезда*; *звезда која пада*; исп. крес (4). — Виловско коло вије се и вије, ко окреснице летају им косе. *Шен.*

о̀креснути се, -нēм се сврш. у изразу: ~ погледом (очима) *севнути очима један на другога* (*од узбуђења, мржње и сл.*). — Окресне се погледом с Младоровим. *Божић.*

о̀крēт м **1. а.** *кружни покрет, окретање, обртање.* — Дрвена колица, ненамазана, шкрипала су при сваком окрету кола. *Мил. В.* **б.** *фигура у плесу.* — Изненада [би се] зауставио и изводио [у плесу] опет нови и неочекивани окрет. *Крањч. Стј.* **2.** *место где што окреће, скреће у страну, заокрет, завој, окука* (*пута*). *Рј. А.* **3.** фиг. *обрт, стилска фигура.* — Краткоћом својих реченица, парадоксима, окретима ... Цанкар је јасно ... погађао битност ствари. *Барац.*

о̀кретāј м *в. окрет* (*1*). — Сунчани је окретај тамо. *М-И.*

окрéталица ж *в. окретаљка. Р-К Реч.*

окрèтāља и окрèтаља ж покр. *радница која нешто окреће* (*обично у свиларама*). *Вук Рј.*

окрèтāљка ж **1.** *обртаљка* (*2*). — Она ... узе за окретаљку, али се ова не хтједе ни макнути. *Коз. Ј.* **2.** *део ветроказа на коме стоји петао.* — Окренуо [би се] као пијевац на окретаљки. *Јонке.* **3.** *вртешка* (*2*). — За ... вашарски дан редила се девојка. И ево је како поцикује на окретаљци. *Пол. 1958.*

о̀крēтан, -тна, -тно **1.** *спретан, сналажљив, вешт, умешан.* — Наочит, бистар и окретан ... знатно [је] користио покрету. *Лал.* **2.** *који се брзо покреће, брз* (*о језику*). — Био је у мене ... сувише окретан језик. *Ков. А.* Митра је ... ћутала, а баба поче својим доста окретним језиком даље говорити. *Јакш. Ђ.* **3.** *који се окреће око своје осн* (*о вратима и сл.*). — Пробиле су се кроз окретна врата у судницу. *Торб.*

Изр. окретна игра, окретни плес *врста игре* (*плеса*) *која се игра* (*плеше*) *окрећући се у кругу* (*валцер, танго и сл.*).

о̀кретање с *гл. им. од окретати* (*се*).

о̀кретати, -ећēм и **окрéтати,** о̀крēћēм (имп. о̀крећи и окрéћи) несврш. **1.** *несврш. и уч. према окренути.* **2. а.** *избегавати, изврдавати, заобилазити истину.* — Немој ти, мајсторе, окретати, већ признај да ти не држиш ништа ни до молитве. *М-О.* **б.** *извртати, извитоперавати, кварити.* — Речи смисао окрећеш. *Бој.* **3.** (на кога, на што) *циљати, смерати.* — Она није разумјела причу нити је схватила на што он окреће. *Сиј.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према окренути се.* **2.** *врзмати се, вртети се, мотати се око кога или чега.* — Да се лудира и окреће око какве сеоске дјевојке, ни то му није ишло за руком. *Ћоп.*

Изр. коло среће окреће се *срећа је промењива*; све ће се окретати, све би се окретао (кад га ја заокупим) *наћи ће се, нашао би се у чуду, неће се добро провести, не би се добро провео.*

окрèтāч, -áча м *онај који што окреће.* — Зауставив окретача, понуди ... Нели да она куша окретати. *Коз. Ј.*

о̀кретѝште с спорт. *крајња тачка до које се врши неко кретање и код које се окретањем мења правац кретања*; *окретница* (*2*). — Стартовао је ... мали број бициклиста ...; на окретиште у Пожаревцу стигло је само 18. *Пол. 1958.* У Дубрави се проширује окретиште за аутобусе. *Вј. 1960.*

окрèтљив, -а, -о *в. окретан* (*1*). — Био [је] ... вјеран, послушан и у свему окретљив и вјешт. *Пол. 1950.*

о̀кретница ж **1.** *покретна железна конструкција, покретни мост за окретање локомотиве у одређеном правцу.* — За пругу Скопље—Митровица стајала [је] немонтирана окретница пуне две године; стога се ... машина враћала наопако, тј. тендером напред. *Лапч.* **2.** *место, простор на коме се окреће неко возило (аутобус, тролејбус).* — Окретница тролејбуса код Калемегдана ... *Пол. 1959.* **3.** *колут, сигнал који се окреће. Бак. Реч.*

о̀крётно прил. *спретно, вешто, живо; брзо.* — Видиш како окретно брбља. Већ га ни Француз не стизава. *Крањч. Стј.*

о̀крётно̄ст и **окре́тно̄ст,** -ости ж *својство онога који је окретан, спретност, сналажљивост; покретљивост.* — У први час ... ужаснула се Ана ... уза сву своју окретност у друштву. *Крањч. Стј.* Облик [италијанских авиона ловаца] ... је сличан »Бреге«-у, имају његову окретност. *Дед. В.*

окре́тња ж *в. окретање.* — Владат кроз тријест ће већих кругова што их мјесеца чини окретња. *Марет.*

о̀кретати (се) *в. окретати (се).*

о̀кречак, -чка м бот. *врста алге* Protococcus nivalis. *Бен. Рј.*

окрѐчати и **о̀кречати,** о̀кречам̄ сврш. покр. *в. окречити.* — Кућица стоји кречом окречана. *Шант.*

о̀кречина ж бот. *в. жабокречина.* — Чини ми се да сам постао неосетљив ... Или сам постао такав, сав од хладне окречине. *Вучо.*

окрѐчити и **о̀кречити,** о̀кречӣм сврш. **1.** *кречом премазати, обелити.* — Сасвим свијетло окречени [су] зидови. *Фелд.* Сељаци ... окрече четничке и испишу партизанске пароле. *Ћос. Д.* **2.** *премазати (лице) белилом (козметичким средством).* — Шта ће вам помоћи са оним краставцем на окреченоме лицу? *Јаки. Ђ.* **3.** фиг. *прекрити, прикрити, сакрити што (не показујући га у стварној боји).* — Бјежала [је] ... од простаклука који је окречен цивилизацијом. *Бег.*

Изр. окречени гроб(ови) *в. уз гроб (изр.).*

о̀кржљавети, -вӣм, ијек. о̀кржљавјети, сврш. *в. окржљавити. Деан. Рј.*

о̀кржљавити, -ӣм и **окржља́вити,** окр̀жљāвӣм сврш. = окржљати *постати кржљав, застати у расту, закржљавити.* — [Мајке] су већином одговорне ако слабачка дечица занемогну и окржљаве. *М 1867.* фиг. Морала су се сва остала душевна својства натраг повући и окржљавити. *Коз. Ј.*

о̀кржљавјети, -вӣм, ијек. о̀кржљавети.

окр̀жљати, -а̄м сврш. = окржљавити. — Наће на другој страни увале ... неколико савинутих, окржљалих маслина. *Цар Е.*

окр̀жотина ж необ. *опушак, пикавац.* — Извуче се однекле ... мирис луле, слијепљених глава никотина, духанских окржотина. *Сим.*

о̀крзати се, -а̄м се сврш. *оштетити се, похабати се на крајевима, искрзати се.* — Хвата ... њене хладне руке са окрзаним ноктима. *Десн.* Продаје ... стари, окрзани персијски тепих. *Б 1959.*

о̀крзнути, -нӗм сврш. **а.** *дотакнувши, закачивши, мало повредити, оштетити.* — Меци су га ... само окрзнули на неколико места. *Поп. Ј.* **б.** *додирнути, дотаћи, очешати.* — Шишмиш се опет спустио и окрзнуо тло. *Торб.* фиг. *мало поткачити, пецнути (усменом или писаном речју).* — Вуловић [је] својим пером окрзнуо и Виктора Ига. *Прод.*

Изр. ~ оком (погледом) *кратко погледати, бацити поглед.*

~ **се** *дотаћи се, очешати се.* — Странца се никад ни окрзло није ни бедуинско тане ни копље. *Ат.* фиг. Све што им је говорио о хигијени, о алкохолу ... све се то само окрзнуло о њих и није остављало трагова. *Михољ.*

окр̀зотина ж *окрзнуто место, огреботина.* — На шињелу [је] показао седамнаест окрзотина од непријатељских метака. *Пол. 1958.*

о̀кривати се, -а̄м се сврш. *оболети од болести кр̏ивē (о свињама).* — Окривале се свиње, [каже се] кад удари крива у њих. *Вук Рј.*

окри́вити, о̀крӣвӣм (трп. прид. о̀крӣвљен) сврш. *бацити кривицу на кога, оптужити, прогласити кривим.* — Ухапшени су пре три дана ... тешко окривљени. *Сек.* Одговоран [је] толико уколико је активно судјеловао код публикације окривљеног дјела. *Мј. 1926.*

окривља́ва̄ње с *гл. им. од окривљавати.*

окривља́вати, -ӣвљāвā̄м = окривљивати *несврш. и уч. према окривити.*

о̀крӣвљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од окривити.* **2.** (у именичкој служби, одр.) *в. окривљеник.* — Израз окривљени употребљава се у Законику и као општи назив за окривљеног и оптуженог. *Пол. 1959.* Стављате на располагање обрани окривљене. *Фелд.*

окривљѐни̏к, -и́ка и **о̀крӣвљени̏к** м *онај који је окривљен, оптужен, оптуженик.* — Вазда [је] зазирао од политичких окривљеника. *Андр. И.* Ако окривљеник докаже истинитост свога тврђења, неће се казнити као клеветник. *Крл.*

окривљеи́ков и **о̀крӣвљенӣков**, -а, -о *који припада окривљенику, који се односи на окривљеника.* — Ни окривљеник ни његов бранилац не могу употребити правни лек на штету окривљеникову. *Арх. 1926.*

окривљѐница и **о̀крӣвљеница** ж *жена окривљеник.* — У једном куту затекосмо као сову шћућурену ... окривљеницу. *Кос.*

окривљѐнӣчки и **о̀крӣвљенӣчки** прил. *као окривљеник, као у окривљеника.* — Примети да Никитине очи не трепћу више онако окривљенички као раније. *Бил.*

окрӣвљив, -а, -о *који може да буде окривљен, оптужив. Деан. Рј.*

окривљи́ва̄ње с *гл. им. од окривљивати.*

окривљи́вати, -и̏вљујем несврш. = окривљавати.

о̀крижица ж пом. *обло дрво причвршћено хоризонтално на јарболу, за које се веже горњи крај једра, криж (2).* — Наложи одмах да на окрижицу овјесе она два Турчина. *Вел.*

о̀кријек, ек. о̀крēк.

окријѐпити (се), о̀кријепӣм (се), ек. окрéпити (се).

окрӣлатити, -ӣм сврш. **а.** *постати крилат, добити крила.* — Винула се, као окрилатила ... и полетела са висине у хучну реку. *Андр. И.* **б.** *учинити крилатим, учинити да ко или што стекне крила*; фиг. *ојачати, оснажити.* — Свадбени је звук ... окрилатио их снагом. *Бен.*

~ **се а.** *окрилатити (а).* **б.** фиг. *ојачати се, оснажити се.* — Јуначки се витез окрилати, те куд помоћ', ту одмоћи може. *Ботић.*

окрӣлнти, о̀крӣлӣм сврш. **1.** *дати крила*; фиг. *дати подстрека, подстицаја за што, охрабрити.* — Дах јутарњег повјетарца живље [је] јарио нашу младу крв и окрилио брзе ноге. *Шен.* Окриљен успехом и чврстом надом ... он поново објављује. *Бел.* **2.** *закрилити, покрити, заштитити.* — Руком, окриљеном црним рукавом мантије, отац Никодим уклони ... братовљеве руке! *Бил.* **3.** *обузети, обухватити. Бак. Реч.*

~ **се** *добити крила, окрилатити.* — Канда се окрилио Ловрин дух пузајућ' све даље и даље. *Шен.*

о̀крӣљак, -ӣљка м *в. крило. Р-К Реч.*

о̀крӣље с **1. а.** *заштита, чување, одбрана.* — Имала само њега и само његову љубав за окриље. *Шимун.* **б.** *заклон, штит.* — Јуче сам дановао под заштитничким окриљем дебелих стабала. *Поп. Ј.* **2.** *обично у нар. песмама за појачавање значења речи »крило«.* — Стога има крила и окриље. *Рј. А.* **3.** рлг. *други дан славе, крсног имена, појутарје, патарице.* — Његов отац [је] тога свеца дивно славио, навече му прослављао и окриље терао. *Рад. Д.*

окриљи́вати (се), -и̏љујем (се) *несврш. и уч. према окрилити (се).*

о̀крӣнкати (се), -а̄м (се) сврш. *ставити кринку, маску, маскирати (се).* — Остала ... противна начела сматрам за опсјену или окринкану издају. *Старч.*

окриста́лити (се), -и̏стāлӣ (се) сврш. необ. *постати, претворити се у кристал, добивати форму или изглед кристала.* — Сипила [је] бијела прашина снијега ... Блистали су, окристаљени, кровови. *Пол. 1959.*

окр̀љавити (се), -ӣм (се) сврш. покр. *ослабити, онемоћати. Бак. Реч.*

окр̀љати, -а̄м сврш. покр. **1.** *опоравити се. Вук Рј.* **2. а.** *окрњити. И.* **б.** *начети. Бак. Реч.*

~ **се** *окрљати (1).* — Чујем да се Милица окрљала. *Рј. А.*

окрмѐљавити, -ӣм и **окрмѐљити**, о-кр̀мељӣм сврш. *постати крмељив, добити крмеље. Р-К Реч.; Рј. А.*

о̀крнак, о̀кр̄нка м *в. окрњак.* — Сломи сабљу на три половине, па окрнке у саргију баци. *НП Вук.*

окр̀нати, -а̄м сврш. *обојити каном, кном (косу или нокте), окнити.* — Окрнаше Хасан-пашиницу. *НПХ.*

о̀крнути, -нӗм сврш. покр. *окрњити, откинути што од чега.* — Пазили [су] да се сандук намјести што боље да ... не буде његов задњи дио окрнут. *Кал.* фиг. Врх Будве ... леже по брдима села ... што их Млечић лукавством окрну Црној Гори. *Љуб.*

о̀крњавети, -ӣм, ијек. о̀крњавјети, сврш. *в. окрњавити.* — Жуте окрњавеле зубе скривали су посивели бркови. *НИН 1959.*

о̀крњавити, -ӣм сврш. *постати крњав, ошкрбавити.*

о̀крњавјети, -ӣм, ек. о̀крњавети.

о̀крњак, о̀кр̄њка м (мн. о̀кр̄њци, ген. о̀крњā̄кā̄) *окрњен предмет, остатак од тога предмета, шкрбина.* — На овим тужним окрњцима раскомаданих мостова ... стража непомично стоји. *Бат.* Спушта [сунце] златну поплаву по зубатим стјеновитим окрњцима. *Лал.*

о̀кр̄ње с зб. необ. *окрњци.* — Док су двије саломили ђорде, један другом рану не задали, па окрње у траву турили. *НП Вук.*

окрњи́ва̄ње с *гл. им. од окрњивати (се).*

окрњи́вати (се), окр̀њујем (се) *несврш. и уч. према окрњити (се).*

окр̏њити, ȍкрњӣм сврш. **1.** *учинити крњим, мало одломити, оштетити.* — Змајев споменик . . . су усташе куршумима окрњили на неколико места. *Б 1958.* фиг. Радим право . . . да не окрњим своју част. *Шкреб.* **2.** фиг. *смањити, одбити, одузети.* — Кажу да је могô још три динара од терзије окрњити. *Ранк.*

~ **се 1.** *постати крњ, мало се одломити, оштетити се.* — Слабо који дан прође да се брадва не окрњи. *Бен.* **2.** *смањити се, умањити се.* — Оде нам Баба . . . окрњи се наш весели фронт. *Сек.*

ȍкрњчина ж *аугм. и пеј. од окрњак. Вук Рј.*

ȍкројак, ȍкрōјка м покр. *комад, одсечак, део чега.* — Солунски залив . . . свјетлуцао је у даљини као окројак неба. *Лал.*

окрȍјити, ȍкројӣм (имп. ȍкрōј) сврш. **1.** *скројити.* — На ти, драги, танану кошуљу, теб' суђена, теби нам'јењена, о твојему т'јелу окројена! *НПХ.* **2.** фиг. *ударити.* — Скопа објеручке . . . столац . . . пак са свом снагом окроји попу . . . поврх главе. *Љуб.* **3.** фиг. *размисливши одлучити, смислити.* — И са тијем ви сте намислили и у вашу памет окројили да вратите једну силну војску. *Њег.*

ȍкрōјша м пеј. *в. обрезаник. Вук Рј.*

окром предл. с ген. заст. **а.** *в. осим.* — Окром тога још [се] доказало да су коњи имали слабији апетит. *Матош.* **б.** *в. без (1).* — Слушајте, окром шале, то је невероватно како се тај наш човек поенглезио. *Сек.*

окрȍпити, ȍкропӣм сврш. *кропећи мало полити, пошкропити, попрскати, оросити.* — Окропи их [облак] ријетким . . . капљама. *Божић.* Земљу . . . им оцеви крвљу окропише. *Шапч.*

~ **се** *повр.* — Тад воде зацрпи и њом се окропи. *Марет.*

окрȍчити, ȍкрочӣм сврш. *обухватити ногама, опкрочити; појахати.* — Раде, окрочивши га [Ненада] преко прсију, хтео би да га ухвати за гушу. *Ђур.* Доведе коње. Срдар окрочи бољега. *Мат.*

ȍкрп м **1.** *крпеж, дроње, прње.* — Сања . . . о вечитој беди негде у буџаку, у окрпу. *Кош.* **2.** ист. заст. *накнада, непотпун харач за децу који су родитељи давали харачлијама (за време турске владавине). Вук Рј.*

ȍкрпати, -ӑм сврш. = окрпити. — Донио [је] . . . јахаће хлаче . . . окрпане у свим бојама. *Кол.* Твоје младе кости биле би се растепле на трунке — окрпа га стари коњаник. *Шен.*

~ **се** = окрпити се. — Узео мислити како да се окрпа и смислио да би најбоље било кад би се оженио . . . својом сусједом. *Том.*

ȍкрпина ж *оно што је окрпљено, окрп (1).* — Прњава варош . . . стоји као каква усред лијепа винограда разапета дроњава окрпина. *Кор.*

ȍкрпити, -ӣм сврш. = окрпати. **1.** *пришити закрпу на подерано место, закрпити.* Окрпи . . . те моје чизметине. *Пав.* **2.** фиг. **а.** *дотећи, бити довољно.* — Не би те било окрпило 10 фиорини. *Ћип.* **б.** *олакшати, умањити.* — Нашу невољу слабо [ће] окрпити сви мелеми из болнице. *Вел.* **3.** фиг. **а.** *ударити, опалити.* — Неће . . . чекати док по њему окрпе из митраљеза као прошли пут по нашем воду. *Ћоп.* **б.** *напасти, нагрдити.* — Капетана окрпе у . . . допису у новинама. *Срем.*

~ **се** = окрпати се **1.** *пришити закрпе на своје ствари (одела и др.), закрпити се, покрпити се.* — Недељом остаје код куће да се . . . окрпи. *Андр. И.* **2.** фиг. *поправити своје прилике, опоравити се (економски или здравствено).* — Мало се окрпио дућанчићем. *Цар Е.*

окр̏стити, ȍкрстӣм (трп. прид. ȍкрштен) сврш. **а.** *извршити обред крштења дајући име; дати име, крстити, именовати, прозвати.* — Милује робље јер су сужњи окршене главе. *Март.* Село зачас окрсти краву, дадоше јој име »Госпоја«. *Ћоп.* **б.** фиг. *назвати, обележити, означити.* — Помало ужива да поједине акције окрсти тајанственим шифрама. *Божић.* **в.** фиг. *изударати.* — Кухачом бих ту пушљиву госпоштину окрстила. *Шен.*

~ **се 1.** *назвати се, прозвати се.* — Госпојице из »бољих кућа« (тако су се саме окрстиле). *Ивак.* **2.** фиг. *доказати (коме што).* — Мајсторица се Стана не да окрстити, већ силом хоће да и њезина кћи . . . носи шешире. *Ивак.*

ȍкрȗг м (мн. ȍкрȕзи) **1. а.** *већа административна јединица, део државне територије, окружје.* — Био [је] хајдук, пет округа од њега дрхтало. *Чол.* **б.** (обично у изразу: војни ~) *већа војна административна јединица.* — Првостепена [комисија] налази се код сваке команде војног округа. *Мј. 1926.* **2. а.** *кружни појас или подручје које се простире око чега.* — Патроле да ми марљиво обилазе округ тврђаве. *Шен.* **б.** *в. круг (1а).* — Направи руком округ над столом. *Кум.* **в.** необ. *површина.* — Још му се погдекоји окрузи тога неизмерног богатства . . . по обалама Тисе пружају. *Јакш. Б.* **3.** индив. *предмет, направа која има округао облик.* — Ноћни путник слуша сат у џепу, тај округ . . . увијек куца. *Уј.*

Изр. сунчани (Сунчев) ~ *в. Сунчев круг (уз круг, изр.).* — Сибила нека . . .

набројила је на свијету двјеста округа сунчаних. *Богд.*; у ~ *кружно, унаоколо.*

о̀круга ж покр. *марама која се веже око главе, повезача.* — Омотала по глави ... бијелу, танку округу. *О-А.* Обуче мало љепше хаљине, прекрије се округом. *Ђор.*

о̀крӯгао и **окру́гао,** -у́гла и о̀крӯгла, -ло (одр. о̀крӯглӣ) **1. а.** *који има облик круга, лопте, ваљка, који је сличан кругу, лопти, ваљку.* — Мало ниже од јајастог налази се округао прозорчић. *НЧ.* Постадоше оба [камена] округла и глатка. *Дед. В.* **б.** *дебео, дебељушкаст, пуначак.* — Уђе биљежник ... мален, ћелав, округао, прави зврк. *Франг.* **в.** *који је облих линија, црта, заобљен.* — [То су] смешни облици округлих чудних ивица. *Чипл.* Кудраве дуге косе и округле ... браде сличио је грмичку. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *пун, дубок (о гласу).* — Вештину му [тамбурашу] признајем, и лепи округли глас пун чежње и туге. *Чипл.* **б.** *дотеран, углађен (о стиху).* — Његови стихови су округли, глатки, ритмични, али суви и хладни. *Богдан.* **3.** *потпун, целовит, заокругљен (о броју, суми и сл.).* — То је по прилици наше имовно стање у округлим бројкама. *Адум.* Полази [се] са старта сваке округле минуте. *Аут.*

Изр. округли сто *састанак, конференција равноправних учесника (без распоређивања учесника по рангу).*

о̀кругласт, -а, -о *који је доста, прилично округао; пуначак.* — То је малена, округласта алга. *Бот.* Жив поглед, округласти образи ... све то казиваше једрину и живост младачких година. *Шапч.*

окру́глина ж **1.** *особина онога који је округао, онога што је округло; округли део чега, облина, округлост.* — Осјете ... ослатку округлину тврдих дојки. *Сим.* **2.** фиг. *хармоничност, пријатност, склад.* — Зачу се свирка грнете, која поче да се извија и округлином и чудноватошћу ... арија. *Станк.*

окру́глица ж **1.** бот. *врста крушке* Pirus communis. *Вук Рј.* **2.** зоол. *в. гаовица. Финк.* **3.** (обично мн.) *врста округлог колача; ваљушак, кнедла. Р-К Реч.*

о̀крӯгло и **окру́гло** прил. **1.** *као круг, лопта, у облику круга, лопте.* — Бела хрпица [прашка] нестаде у његовим округло отвореним устима. *Поп. Ј.* **2. а.** *у округлом износу, суми, заокругљено.* — Узмимо 2.000 динара округло. *Донч.* **б.** *повише, позамашно.* — Почео да позаима и у готову, најпре мало, а касније ... и округлије. *Мил. В.* **3.** *складно, хармонично; дубоким, пуним гласом.* — Свака ријеч, изговорена округло и крупно, силазила је с уста изабрана и мудра. *Кол.* Жабе са свих страна крекећу некако тајанствено, округло. *Макс.*

Изр. ~ (па) на ћоше подр. *нескладно, неуједначено; неодређено, нејасно.*

о̀крӯглӧст и окру́глӧст, -ости ж *својство или стање онога који је округао, онога што је округло, округлина:* ~ Земље.

окру́глӧћа ж *в. округлина.*

о̀кругљаст, -а, -о *в. округласт.* — Лице му је изгледало ... згужвано, нос округљаст. *Кал.*

о̀крӯгљен, -а, -о *в. заокругљен.* — Ако будете срећни у рату, можете добити мало округљене границе. *Јов. С.*

окружа́вање с *гл. им. од окружавати (се).*

окружа́вати (се), -у̀жа̄ва̄м (се) несврш. = окруживати (се) *несврш. и уч. према окружити (се).*

окруже́ње с војн. *изоловање дела непријатељских трупа од позадине и суседних трупа.*

окружи́вање с *гл. им. од окруживати (се).*

окружи́вати (се), -у̀жујем (се) несврш. = окружавати (се).

окру́жити, о̀крӯжӣм сврш. **1. а.** *начинити круг око кога или чега, заокружити.* — Све се село окупило и окружило сватове. *Бен.* Узе ... калем у леву руку. Окружи и њим [око мишице]. *Вес.* **б.** *стати, наћи се у групи, у већем броју око кога или чега, опколити.* — Нитко не слуша, већ сви окружили момке. *Цар Е.* **2.** (најчешће пасивно: бити окружен чим) *бити, живети у одређеној средини, околини.* — Укратко [ћемо] приказати каквим је биљем и животињама тадашње људство могло бити окружено. *Жуј.* **3.** (обично у изразима: ~ пажњом, бригом и сл.) *створити коме извесну атмосферу (обично расположење, пријатност).* — Очајном пажњом окружи дијете које [је] још увијек једнолично плакало. *Михољ.* **4.** *захватити, обузети.* — Лице ми окружила узбуђеност. *Креш.* **5.** *заокруглити, заоблити. Р-К Реч.*

Изр. ~ погледом (оком) *погледати унаоколо.*

~ **се а.** *прикупити око себе, снабдети се (разним потребама).* — Требало би се окружити новим људима! *Крл.* Исто се тако окружио најпотребнијим помагалима, рјечницима различитих језика. *Шкреб.* **б.** *створити, наћи себи друштво, бити у друштву с ким.* — Жељна [је] ... дечијег безазленог круга да се њим што пре окружи. *Срем.*

о̀кружица ж **1.** *в. округлина (1).* — Наслони се на окружицу камина. *Креш.* **2.** *округло дрво на којем је причвршћен горњи*

део једра. — Спусте једра и окружица појури уз страховиту буку одозго доље. *Вел.* **3.** *дем. од округа.* — На дјевојци кошуљица, врх кошуље доламица, на глави јој окружица. *НП Вук.*

о̀крӯжје и **о̀крӯжје** с *в. округ (1).* — Држава је подијељена на окружја. *ОП 1.* Командант окружја жандармеријског ушао [је] унутра. *ЛМС 1957.*

о̀крӯжнӣ и **о̀крӯжнӣ,** -ā, -ō *који се односи на округ (1), који припада округу (1):* ~ суд, ~ начелник, ~ скупштина, ~ уред.

о̀крӯжнӣк и **о̀крӯжнӣк** м *окружни начелник.* — Окружник, суд, жандари, опћина — све то за ме. *Коз. И.*

о̀крӯжница и **о̀крӯжница** ж *службено писмо упућено већем броју надлештава, уреда или особа о истом предмету, распис, циркулар.* — Која [је] корист од тих владиних окружница, статистика ... и статута? *Крл.* Окружница управо ... гура на ту линију, иако на речима жели да олакша колективима расподелу. *Б 1957.*

окру́нити, о̀крӯнӣм (трп. прид. о̀крӯњен) свршн. **а.** *откинути, одломити што с површине, с краја у мањим честицама, крунећи одвојити, издробити, иситнити.* — Куршуми ... ударају у зид и окруне мало земље, која се осипа. *Ранк.* **б.** *одвојити, откинути зрње с кукурузног клипа.* — Однесе кукуруз што га је окрунила да нахрани живину. *Шапч.*

Изр. хтети окруњено *хтети што без муке, без труда.*

~ **се** *одвојити се од чега у малим честицама, одломити се.* — Зуби су ми се окрунили. *Бил.*

о̀крунити, -ӣм (трп. прид. о̀круњен) свршн. **1.** *ставити коме круну на главу као знак владарске власти, крунисати.* — Зар он одиста намерава окрунити краљевића Карла? *Кнеж. Л.* **2.** *украсити, накитити.* — На широким раменима носио је лијепу главу окруњену некоћ бујном фризуром. *Кол.* **3.** фиг. *завршити што (обично успешно, срећно).* — Требало би да је Глостер ту ... да сретно мир тај окруни. *Богд.*

~ **се** *примити, узети круну као знак владарске власти, бити крунисан, крунисати се.* — Послије побједе код Хастингса ... војвода Виљем ... окрунио се за краља. *Пов. 2.* фиг. Засја света Милошева правда, окруни се слава вјековјечно. *Њег.*

окруњи́ва̏ње с *гл. им. од окруњивати (се).*

окруњи́вати (се), -ӯњујēм (се) *несврш. и уч. према окрунити (се).*

о̀крӯпан, -пна, -пно *прилично крупан, покрупан, повећи.* — У собу ступи окрупан, снажан младић. *Драж.* Писмо [је] ... адресирано окрупним писменима. *Мил. В.*

окрӯ́пнити (се), -ӣм (се) и **окру́пнити (се),** о̀крӯпнӣм (се) свршн. *окрупњати.* — Био сам ... оплећатио, окрупнио се. *Бег.* фиг. Постао је читав човек. Глас му окрупнио. *Петр. В.*

окрӯ́пњати, -ā̄м свршн. *постати крупан или крупнији, ојачати, одебљати.* — Одоше прориједити репу, нека окрупња. *Гор.* фиг. Јутрос [је] окрупњала свађа, грме ... псовке. *Рад. Д.*

окрӯ́пњети, -пнӣм (ијек.) свршн. *окрупњати.* — Мноштво се лагано таласа као окрупњело класје на пољу. *Михољ.*

о̀крӯт[1] м црквен. **1.** *црквени прибор који је потребан за вршење службе у православној цркви, утвари.* — Митрополит Стратимировић ... пошље сав окрут, као: антимис, путир. *Нен. М.* **2.** *свештеничка одежда која се употребљава приликом службе, мисе.* — У свом окруту и с пошом да јој пружам своје књиге. *Нед.* Мисник мисном у окруту. *Рј. А.*

о̀крӯт[2], -а, -о **1.** *прилично, доста крут. Бак. Реч.* **2.** *в. окрутан.* — Пало [му] криво што је био према очевој молби толико окрут. *Рад. Д.*

о̀крута ж покр. *в. о̀крӯт*[1]. — Ја ћу ... оставити у селу цијелу окруту, калеж, дарце и кадионицу. *Љуб.*

о̀крутан и **о̀крӯтан,** -тна, -тно *немилосрдан, суров, свиреп.* — Примише [га] у жандарме ... Онако окрутан и савитљив — како кад затреба — брзо је напредовао. *Вуков.* Љубави да нема и живот је окрутан. *Нам.*

окру́тити свршн. **а.** (о̀крӯтӣм) *учинити крутим, чврстим, неосетљивим.* — Живот [га] ... окрутио. *Бег.* **б.** (окру́тӣм) *постати крут, неосетљив, очврснути.* — Срце твоје окрутит ће. *Наз.*

~ **се** *постати крут, тврд, чврст, очврснути.* — Тврда воља ... се окрутила попут кристала. *Шен.*

окру́тјети, -тӣм (ијек.) свршн. *в. окрутити (б).* — Сва се укочила и као камен окрутјела. *Цар Е.*

о̀крутнӣк и **о̀крутнӣк** м *онај који је окрутан, силник, тиранин.* — Био је сличан оним мученицима које окрутник Нерон омаза смолом. *Ков. А.*

о̀крутница и **о̀крутница** ж *окрутна жена.* — Молио је окрутницу ... која га је усред живота његова предала смрти за плијен. *Вел.*

о̀крутничкӣ и **о̀крутничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на окрутнике, који припада окрутнику.* — Куд копито окрутничко шета. *Март.*

о̀крутнӣштво и **о̀крутнӣштво** с *в. окрутност.* — Нас не потвори нитко моралним окрутништвом. *Јурк.*

о̀крутно и **о̀крутно** прил. *немилосрдно, сурово, безобзирно.* — Понио се према њој охоло и окрутно. *Креш.* Нарочито се окрутно поступало са породицама политичких емиграната. *ЛМС 1951.*

о̀крутно̄ст и **окру́тно̄ст,** -ости ж *својство онога који је окрутан, онога што је окрутно, суровост, немилосрдност, свирепост.* — Окупатори су веровали да ће ... Југословене умирити изванредном окрутношћу. *Марј. Ј.* Лице [му је] било хладно и службено са цртама животињске окрутности. *Јонке.*

о̀крутнути, -нём сврш. *постати крут, отврднути.* — Његови модри, окрутнути ... прсти држе [се] за облицу. *Дав.*

о̀круто и **о̀круто** прил. *в. окрутно.* — Срдит што му се син као жена расплакао, окруто [је] наређивао. *Рад. Д.*

окру̏ћати, -а̄м сврш. **а.** *постати снажан, јак; одебљати. Вук Рј.* **б.** *постати крут, кружи. Бак. Реч.*

о̀крушити се, -и̏м се сврш. покр. **а.** *окусити круха, заложити се крухом.* — Милиони душа не имају чиме окрушити се. *Старч.* **б.** *снабдети се крухом, набавити крух. Деан. Рј.*

окр̀хати, -а̄м сврш. **1.** *окрњити, оштетити.* — [Ту има] различитих окрханих земљаних тинтарница неједнака облика. *Креш.* **2.** фиг. *в. опсовати.* — Окрхао му мајку. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *оштетити се, пропасти (од употребе или дуга времена), истрошити се.* — Кућа му је била ... стара, окрхана. *Ђор.* **2.** покр. *в. онередити се. Вук Рј.*

о̀крхнути, -нём сврш. **1.** *окрњити, откинути.* — Топузом окрхну первазе. *Љуб.* Тужно виси окрхнута грана. *Шен.* **2.** *окинути, опалити (о пушци).* — Шваба с оне стране овамо окрхне и опсује. *Маж. М.*

окр̏чити, о̀кр̄чӣм сврш. **а.** *уредити (земљиште) да буде обрадиво, необрадиви терен учинити обрадивом земљом, искрчити, раскрчити.* — Земљиште окрчи и засади воћем. *Вес.* Нијесам живице окрчио. *Коз. И.* **б.** *створити, пробити (пут, пролаз).* — фиг. Окрчи ... Турцима пут, те лакше земљом обладају. *Вук.*

о̀кр̄ш м *в. окршај. Вук Рј.*

о̀кршāј м *оштар сукоб, мањи бој, чарка.* — Прославио се у ... многим окршајима с Турчином. *Шимун.* фиг. Кад сам Вук појавио на књижевном окршају, полако су ишчезавала из уметничке поезије подражавања класичној поезији. *Прод.*

о̀кршак, -шка м *в. окрњак.* — Једва сам пронашао окршак оловке. *Ђон.*

о̀кр̄шањ, -шња м покр. *остаци, комаће, парчад онога што је скршено, разбијено, срушено, крш. Вук Рј.*

окр̀шити, о̀кршӣм сврш. *кршећи одломити, откинути.* — Миловао јој [крави] тупе, окршене рогове. *Гор.*

о̀кршљавити, -ӣм сврш. покр. *постати кршљав, кржљав, окржљавити.* — Не знам што је овој маслини да је окршљавила. *Павл.*

окрштáвати (се), окр̀штāвāм (се) *несврш. и уч. према окрстити (се).*

оксàлāт, -а́та м хем. *со оксалне киселине.* — Она [оксална киселина] ... прави двије врсти соли: неутралне и киселе оксалате. *ОК.*

о̀ксāлнӣ, -ā, -о̄ лат. у изразу: ~ киселина хем. *двобазна органска киселина* $(COOH)_2 \cdot H_2O$, *употребљава се при бојењу и штампању тканина, у кожарству, за чишћење метала итд.*

о̀ксер м енгл. спорт. *врста сложене препоне (у јахању).* — Оксер ... се од дупле ограде разликује тиме што је његов међупростор испуњен густим шибљем. Испред њега може да буде постављен и ров. *Јах.*

оксӣгēн, -е́на, **оксӣгēнӣј,** -ија и **оксӣгēнијум** м грч. хем. *кисеоник.*

оксӣгēнијумскӣ и **оксӣгēнскӣ,** -ā, -о̄ *који се односи на оксиген(ијум).* — Важно [је] и оксигенско чишћење крви у плућима. *Дав.*

о̀ксӣд, -и́да м грч. хем. *спој, једињење кисеоника с неким елементом*: феро-оксид.

о̀ксидатӣван, -вна, -вно *који изазива оксидацију.* — Хромаши се одликују јаким оксидативним дјеловањем. *Кем.*

оксидáција ж хем. *спајање неке супстанце с кисеоником (сагоревање, рђање и др.); процес смањивања негативних наелектрисања, односно одузимање негативног електричног набоја.*

оксидáцӣјскӣ, -ā, -о̄ *који настаје оксидацијом*: ~ пламен.

о̀ксидацио̄нӣ, -ā, -о̄ *који се односи на оксидацију, који је у вези с оксидацијом*: ~ процес, ~ средства.

оксидӣ́рање с *гл. им. од оксидирати (се).*

оксидӣ́рати, -ӣдӣрāм и **оксӣдисати,** -ишēм сврш. и несврш. хем. **а.** *(из)вршити оксидацију, спојити се, спајати се с кисеоником, (за)рђати.* — Ако се мора [воће] љуштити, онда га љуштити ножем који не оксидира. *Пол. 1957.* **б.** *(о)бојити косу у светлију боју.* — Она је престала оксидирати косу. *Крл.*

~ **се** *оксидирати (а).* — Пирит се оксидира и преображава у нови минерал. *Туђ.*

о̀ксӣдни, -ā, -ō *који се односи на оксиде, који се састоји од оксида.* — Одвајају се из магме њени сулфидни и оксидни састојци. *Туђ.*

о̀ксидовати (се), -дујēм (се) сврш. и **иесврш.** *в. оксидирати (се).* — Оксидована крв из органа за дисање не враћа [се] у срце. *Станк. С.*

оксӣморон м грч. *стилска фигура у којој се спајају два противречна појма:* паметна глупост, поштен лопов, хладна топлина, живи мртвац.

оксӣтона ж грч. грам. *реч с оштрим нагласком (акутом) на последњем слогу (у грчком).*

оксито̀неза ж грам. *наглашавање речи на последњем слогу.*

оксӣтонон м *оштри нагласак на последњем слогу у речи.*

оксихемоглòбӣн, -и́на м грч.-лат. анат. *кисеоник везан за хемоглобин, који артеријама одлази у ткива. Терм. 4.*

окснхӣдрāт, -а́та м хем. *једињење оксида и воде.* — Оксиди ... долазе у дотицај с водом, па у повољним приликама ступају с њом у ... оксихидрате. *Туђ.*

о̀ксуз м тур. покр. *нежења, самац. Бен. Рј.*

о̀ксфорд м енгл. **1.** *врста тканине.* **2.** спорт. *у фудбалу ударац у лопту задњим горњим делом копачке, петом.*

о̀ктāв, -áва м лат. штамп. *осмина штампаног табака; формат књиге чији се табак пресавије на осам листова, односно 16 страна:* октав-формат.

окта́ва ж лат. **1.** муз. *интервал од осам тонова; осми тон дијатонске скале.* **2.** поет. *строфа од осам стихова.* **3.** рлг. кат. *осми дан после неког празника.* — Данас [је] Марково ... процесија [ће] бити тек у октави, трећег маја. *Бен.*

о̀ктавāлнӣ и **октàвāлнӣ,** -ā, -ō у изразу: ~ суд ист. *редовни бански суд за време владавине банова у Хрватској.* — Било је доста невоље и на октавалним судима бановим. *Нех.*

о̀ктāвнӣ, -ā, -ō *који се односи на октав и на октаву.*

о̀ктаӗдар, -дра м грч. мат. *правилно геометријско тело ограничено са осам истостраних троуглова.*

о̀ктāн, -áна м грч. хем. *безбојна, испарљива и запаљива течност, једињење угљеника и водоника, састојак нафте и бензина.*

о̀ктāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на октан, у коме има октана.*

Изр. ~ број *мерило за правилност сагоревања течног горива у стублини бензинског мотора.*

о̀ктант м лат. **1.** *осмина круга, угао од 45°.* **2.** *справа за мерење углова.*

окта̀под *в. октопод.*

о̀ктēт, -е́та м лат. муз. **1.** *музичка композиција за осам солистичких инструмената или гласова.* **2.** *група, збор од осам певача или свирача.*

о̀ктӧбар, -бра м лат. **1.** *десети месец у години, листопад.* **2.** (Октобар) ист. (понекад са придевом Велики) *октобарска револуција у Русији 1917. године.*

о̀ктӧбарскӣ, -ā, -ō *који се односи на октобар и Октобар, који је у вези с октобром и Октобром:* ~ револуција.

октӧбрѝсти м мн. *припадници буржоаске политичке странке у Русији (названа према царском Манифесту од 17. октобра 1905. год.) која је заступала интересе крупне индустријске буржоазије.*

о̀ктӧгӧн, -о́на м грч. **1.** мат. *осмоугаоник, осмерокут.* **2.** *познати пролаз, пасаж у Загребу из једне улице у другу.*

о̀ктӧих и **о̀ктоих** м грч. *православна црквена књига у којој су песме за литургију подељене у осам гласова.*

о̀ктӧпод м грч. зоол. *хоботница, осморучац, осмотрачњак. МЕП.*

октосила̀бӣчан, -чна, -чно *који се састоји од осам слогова:* ~ стих.

октроӣрати, -ӧйрāм и **октро̀нсати,** -ишēм сврш. фр. *одозго наметнути (најчешће о уставу), прописати.* — Краљевска влада октроисала [је] уставну повељу. *ОП 1.*

Изр. октроисани, октроисани устав *устав који је владар наметнуо без претходног одобрења и сагласности парламента.*

о̀ктрōј, -оја и **о̀ктрој** м и **о̀ктрōјка** ж фр. *оно што је одозго наметнуто (обично закони), самовоља.* — Пред свим тим октројем он је дигао руке и предао се ... властима. *Крл.* Упућена стално на интервенцију, вето, октројку ... народно-црквена автономија је ипак омогућила да се ... гимназије, учитељске школе развију савремено. *Петр. В.*

о̀кувати, -āм сврш. нар. = окухати *ставити што у врућу, врелу воду да омекша, да се прочисти:* ~ конопљину прећу, ~ рубље.

о̀кудити, -ӣм сврш. *покудити, осудити, прекорити.* — Окудиће и мене и тебе. *Вук Рј.* Чини се као да је сишао с олтара ... да ... окуди пријетворице и опаднике. *Гор.*

окужи́вати (**се**), -у̀жујём (се) *несврш. и уч. према окужити (се).*

о̀кужити, -и̏м и **оку́жити,** о̀кӯжӣм сврш. **1. а.** *заразити кугом; заразити уопште.* — Иди са очију ми јер ћеш окужит их. *Богд.* **б.** фиг. *извршити на кога утицај својим лошим примером.* — Овај је човек морално окужен. *Прод.* **2.** *учинити да што добије неугодан, непријатан мирис, загадити.* — Зрак је ... био увијек окужен воњем кухињским. *Ђал.*

~ **се** *заразити се.* — Окужише се и сремски виногради филоксером. *Петр. В.*

оку̀исати и **оку̀јисати,** -ишӣм несврш. тур. *позивати с мунаре на молитву.* — На једној мунари »окуише« хоџа. *Петр. В.*

о̀кук м зоол. *врста рибе* Acerina cernua. *Бен. Рј.*

о̀ку̏ка ж **1.** *извијени део пута, реке и др., завој, завијутак, кривина.* — Може и најмања препрека ... скренути ријечни ток ... приморавајући га да прави окуке. *ОГ.* **2.** фиг. *преокрет, тешкоћа.* — Спремали су их за живот који би био без мисли и окука. *Вучо.*

о̀кукаст, -а, -о *који је помало кукаст, повијен.* — Обухватим ... бркове испод нешто окукаста носа. *Буд.*

о̀кукати, -а̄м сврш. **1.** *кукањем ожалити, оплакати кога.* — Сваку групу [коју су водили на стрељање] Раденка је окукала. *Ман.* **2. а.** *задржати се, остати дуго на неком месту.* — Бабе већ окукаше у цркви, па је старцима мир код куће. *Вел.* **б.** *бити истрајан у захтевима, заморити се у настојању да се што постигне.* — Окукао иштући. *Вук Рј.*

окуку̀љити, -у̀кӯљӣм сврш. *в. закукуљити.* — Окукуљену главу уронио у ... крило. *Бег.*

оку̀лā р, -а́ра м лат. *сабирно сочиво или систем од више сочива у оптичким инструментима (нпр. телескоп и микроскоп).*

окули́рање с *гл. им. од окулирати.*

окули́рати, -у̀лӣрām несврш. лат. *калемити, цепити воћке.*

оку̀лист(**а**) м лат. *лекар специјалист(а) за очне болести, офталмолог.*

окули́стика ж *грана медицине која се бави проучавањем ока и очних болести, офталмологија.*

окули́стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на окулисте и на окулистику.*

о̀култан, -тна, -тно лат. *тајанствен, мистичан; скривен, прикривен*: окултне науке, ~ крварење у цревима.

окулта́ција ж лат. астр. *заклањање једног небеског тела од стране другог (нпр. звезде од стране Месеца).*

окултѝзам, -зма м лат. *празноверје које се заснива на веровању у натприродне и тајанствене силе у природи и човеку (нпр. спиритизам, хиромантија, астрологија, теозофија).*

оку̀лтист(**а**) м *онај који се бави окултизмом.*

окултѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на окултисте, који је у вези с окултизмом*: ~ часопис.

оку̀лтистки̏ња ж *жена окултист(а).*

о̀куљавети, -вӣм, ијек. о̀куљавјети, сврш. *в. окуљавити. Деан. Рј.*

о̀куљавити, -ӣм и **окуља́вити,** -у̀љāвӣм сврш. *постати куљав, добити велики трбух, угојити се. Вук Рј.*

о̀куљавјети, -вӣм, ек. о̀куљавети.

о̀кумѐшан, -шна, -шно покр. *сналажљив, спретан.* — Он је онако окумешан око свега. *Вес.*

оку́мити, о̀кӯмӣм сврш. **а.** *узети кога за кума.* — Није [се] хтео примити кумства, те окумише председника. *Ранк.* **б.** *учинити кумчетом, крстити.* — Да не крача на турска крајишта ... ни за славу имена крсног, нит кумова окумити чеда. *Март.*

~ **се** *постати кум с ким.* — Прво да почнем како смо се ја и Кузман окумили. *Ком.*

о̀кӯн м зоол. *врста рибе* Perca fluviatilis. *Бен. Рј.*

оку̀идачити, -ӣм сврш. **1.** *ударити кундаком.* **2.** необ. *наглавити, насадити кундак на пушку. Деан. Рј.*

оку́њити, о̀кӯњӣм сврш. (нос, главу) *покуњити.* — Сарадници се погледаше збуњено и окуњише нос. *Уск.*

~ **се** *покуњити се.* — Онај се плећати окуњи као да је покисао. *Глиш.*

о̀куп м *скуп, збор.* — Бубњар ... забубња на окуп. *Шен.* Кад се измијени вас окуп, Шћепан се попне у дубак. *Љуб.*

Изр. на окупу *сви (све) заједно.* — Нађи ћеш их на окупу. *Вес.*

оку́пати, о̀кӯпām сврш. **1.** *опрати тело водом, потопити тело у воду ради прања, освежења, лечења.* — У води океанској окупа себе. *М-И.* **2.** *залити, опрати.* — Она [киша] пала тако обилно да се ново зеленило, окупано пљусковима, блистало на сунцу. *Рад. Д.* **3.** фиг. *обухватити, обасути, прожети са свих страна.* — Читав олтар је окупан мирисним димом тамјана. *Шег.* **4.** фиг. необ. *претрести.* — Стражар нареди [осуђенику] да стане на страну ... да би га ... »окупао«. *Чол.*

Изр. ~ у крви *пролити много крви, извршити крвопролиће.* — Превртуо бих земљу са људ'ма-скотима, у крви бих окупô тај скотски завичај. *Змај.*; ~ у пени (коња) *потерати (коња) тако да му тело покрије пена.*

~ **се 1.** *опрати своје тело водом, умочити се у воду ради прања, освежења или лечења.* **2.** фиг. *наћи се, бити потпуно, са свих страна обухваћен, обасут, прожет чиме.* — Устао [је] рано да се окупа овом дивном зором. *Нех.*

Изр. ~ у знојУ *бити у великом знојУ од врућине или напорног рада*; ~ у крви а) *много искрварити, бити сав у крви*; б) *извршити многа убиства, крвопролића*; ~ у сузама *облити се сузама, јако заплакати.*

окýпатор м лат. *онај који је окупирао, запосео туђу територију, земљу својим оружаним снагама, освајач.* — Продиру [партизани] доносећи окупаторима губитке и штете. *Наз.*

окýпаторов, -а, -о *који припада окупатору, који је у вези с окупатором*: ~ војска.

окýпаторскӣ, -ā, -ō *који се односи на окупатора*: ~ војска, ~ власт, окупаторске новине.

окупáција ж лат. **1.** *заузимање, запоседање туђе територије, земље оружаним снагама.* **2.** правн. *узимање у посед ствари која је дотле била без власника. Кл. Рј.* **3.** фиг. **а.** *запослење, занимање, звање; посао, занат, обрт. И.* **б.** *запосленост, заузетост, брига. И.*

окупáцијскӣ и **ôкупациōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на окупацију*: ~ лист (новине), ~ дивизија, ~ управа, ~ влада.

окупúвати, -ýпивам несврш. покр. *окупљати, сакупљати.* — Него Бајо чету окупива. *НП Вук.*

окýпирáност, -ости ж *стање, положај онога који је окупиран (чиме), онога што је окупирано.*

окупúрати, -ýпирам сврш. **1.** *запосести оружаним снагама, силом туђу територију, земљу.* — Конзул [је] казао да је у Берлину закључено да Аустрија окупира Босну. *Андр. И.* **2. а.** *обузети, заокупити (мисли, пажњу).* — Само кратко вријеме га је окупирала брига за стан. *Шег.* **б.** *ангажовати, заузети.* — Телефонира, али је број окупиран. *Фелд.* **3.** *заузети, сместити се, настанити се.* — Све су [просторије] окупиране ... од набавно-продајне задруге. *ПИ 1950.*

~ **се** *запослити се, забавити се (чим), предати се чему.* — Антуница се и окупирао само овим детаљима. *Шег.*

ôкупити, -ӣм сврш. **1.** *учинити да се више јединки нађу на једном месту, у гомили или око чега, сакупити, сабрати.* — Хасанага окупио дјецу око себе. *Огр.* **2. а.** *обузети, захватити, овладати.* — Срце туга окупила ... није камен. *Јел.* **б.** *напасти, спопасти.* — Кад га окупише пси оданде из сокака ... стаде се бранити. *Глиш.* **в.** *потерати, погнати (обично у гомили).* — Радојка окупи овце мало брже, само да умакне. *Глиш.* **г.** *навалити, заокупити, салетети.* — Гошћа га окупила, гатала му карте и палила крв. *Киш.* **3.** *јурнути, навалити.* — Набрекне Босна па сустопице окупе утоци и притоци. *Павл.* **4.** необ. *обухватити, захватити (погледом, оком).* — Кад стиже до своје земље, гледајући је сунцем обасјану и окупивши је погледом, умири се. *Ћип.*

Изр. окупила га (ситна) деца *има, родило му се много (ситне) деце.*

~ **се 1.** *сакупити се, сабрати се (на једно место, у гомилу, око кога или чега).* — Дјеца се окупила са свих страна. *Креш.* Око њега су се окупили и сељаци и козаци. *Пов. 2.* **2.** *обавити се, залепити се, прилепити се.* — Одијело ... окупило јој се око знојна тијела. *Ћип.*

окупљáвати, -ýпљавам несврш. *в. окупљати.* — Ислам не уништује ... народе, већ их окупљава. *О-А.*

окýпљање с *гл. им. од окупљати (се).*

окýпљати (се), ôкýпљам (се) *несврш. и уч. према окупити (се).*

окýпљач, -áча м *онај који окупља, ујединитељ.* — »Окупљач државе руске« ... основао [је] прву штампарију у Русији. *Шов.*

окуражáвање с *гл. им. од окуражавати (се).*

окуражáвати (се), -ажавам (се) *несврш. и уч. према окуражити (се).*

окуражéње с *пораст, прилив куражи, охрабрење.*

окурáжити, -ýражим сврш. *учинити куражним, охрабрити, осмелити.* — Копитар и цео ... романтичарски покрет само су га [Вука] окуражили ... како да своје дело изведе. *Бел.*

~ **се** *охрабрити се, осмелити се.* — Окуражио се напосљетку толико да је почео говорити пољски. *Л-К.*

ôкýс м **1.** *осећај (сладак, горак, слан, љут, опор) што га изазива јело у устима, укус.* — На усни туђе крви горак окус оћутјех. *Гор.* Језик је наше осјетило за окус. *НЧ.* **2.** *проба, кушање. Бак. Реч.*

ôкусавити, -ӣм и **окусáвити,** -ýсавим сврш. *постати кусав.* — Овај застирач нешто окусавио? ... Свеча га изгорео цигаром. *Петр. В.*

о̀кусак, -ска м *залогај; гутљај.* — Вас дан сам радио без окуска. *Вук Рј.*

оку́сати (се), о̀кӯсām (се) сврш. *в. окусети.* — Погледај на конаку ону заставу како се окусала. *Радул.*

оку́сети, -сӣм, ијек. оку́сјети, сврш. *постати кус;* фиг. *изанђати се, отрцати се.* — Скинуо је с главе окусјелу чалму, ставио нову. *Сиј.*

окуси́вати, -ӯсујēм *несврш. и уч. према о̀кусити.* — Пчеле ... окусују воду по врху лебдећи лако. *Марет.*

оку́сити, о̀кӯсӣм сврш. *учинити кусим, поткусити, поткратити. Вук Рј.*

о̀кусити, -ӣм сврш. **1. а.** *узети у уста сасвим мало јела или пића.* — Заробљеници поврће ... три године нису окусили. *Јак.* Илија ... за читаво вријеме није окусио ни капи алкохола. *Донч.* **б.** *узети мало чега (јела, пића) у уста да се види какав је укус, испробати, опробати.* — Окуси бораније и згади јој се: била је блутава и неукусна. *Рист.* **2.** фиг. *упознати, осетити, доживети својим, властитим искуством.* — Силно [му се] прохтјело ... да још једном окуси тај ... раскалашени живот. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. покр. *проговорити, опепелити, изрећи.* — Ја им се куни да је то ... што им је кућа на вјетру ... Не даду ни окусити, него ми оставе икону на ономе мјесту, и побјегну. *Љуб.*

~ се покр. **1.** *в. окусити (1а).* — Те вечери ни Раде ни жена ничега се не окусише. *Ћип.* **2.** *окушати се, опробати се.* — Стар војник на чијој се кожи већ многа оштра посјеклица окусила. *Шен.*

оку́сјети, -сӣм, ек. оку́сети.

о̀кӯснӣ, -ā, -ō *који се односи на окус, којим се осећа окус.* — Због тога што оне [квржице на језику] судјелују код стварања осјета окуса, зовемо их окусне брадавице. *НЧ.*

о̀кутак, -тка м (мн. -уци, ген. -ākā) *избочина у облику кута, угласта избочина.* — Кућа је опсежна ... на све стране окуци, степенице, терасе. *Кал.*

о̀кутњица ж *в. окућница.* — Имање му је било свега окутњица и једна њива. *Дом.*

окућа́вати (се), -ӯћāвām (се) *несврш. и уч. према окућити (се).* — Немам се ја шта окућавати ... Ја сам чоек пропô. *Марк. М.*

окућа́рити (се), -ӯћāрӣм (се) сврш. *в. окућити (се).* — Омер ... нађе себи другарицу и окућари се у близини вароши. *Мул.* Да ниси рад, синко, да се окућариш? *Вес.*

о̀кућити, -ӣм сврш. **1.** *учинити да ко стекне кућу, да набави оно што је потребно за кућу, дом.* — Јединога сина ... окућио је, направио га газдом. *Коз. Ј.* **2.** *оженити или удати кога.* — Време је да и ти Перу окућиш? — Па јеси ли му меркала где цуру? *Вес.* Друга кћи још је премлада, њу ће окућити на годину. *Донч.*

~ се 1. *стећи, подићи своју кућу и снабдети се оним што је потребно за домаћинство.* — А да се ожениш, мораш се окућити. *Шен.* **2.** *оженити се, удати се.* — Нашли су му младу удовицу ... Тако се Салим окућио. *О-А.*

о̀кӯће и **о̀кућје** с екон. ист. *минимум земљорадничког поседа у ужој Србији који се није могао продати за дугове.* — Окућје је остало и бранило сељака од богаташа. *Рад. Д.*

о̀кућнӣ, -ā, -ō *који се односи на окућје или окућницу.* — Чучала је непомично у дну оградице окућне. *Божић.*

о̀кућница ж **1.** *земљиште око куће, уз кућу. Рј. А.* **2.** *део земљишта и зграде које је земљорадничко домаћинство задржавало као приватну својину при ступању у сељачку радну задругу.* — Окућница, кућа и друге зграде ... већ су приватно власништво појединих породица. *Пов. 1.* **3.** *окућје. МЕП.*

о̀кућњица ж *в. окућница (1).* — Има ... од имања само две њиве, једну ливаду и мало окућњице. *Ранк.*

о̀кухати, -āм сврш. = окивати: ~ рубље.

о̀кӯцān, -а, -о *који се често ку́цао, парио (о мачку).* — Мачак, Љубанов стари и окуцани мачор ... пресјекао је шетњу. *Јел.*

оку́цити (се), о̀кӯцӣ (се) сврш. *в. оштетити (се). Рј. А.*

о̀кӯч ж и м *в. окука.* — Пополдне [ће] протркати ливадама до оног окуча Цетине. *Шимун.*

окучи́вати, -ӯчујēм *несврш. и уч. према оку́чити.*

оку́чити, о̀кӯчӣм сврш. **1.** *дохватити, дотаћи; ударити.* — Богме, боно и пребоно ... је било кога су окучили. *Ћон.* **2.** *изустити реч, проговорити, бекнути.* — Ако владика запита што ... из литургике ... ни ... калуђери, камоли ђаци, не знају ни окучити. *Ранк.*

о̀кучити се, -ӣм се сврш. *в. оштетити се.* — Куја се ... окучила. *Кур.*

окуша́вати (се), -ӯшāвām (се) *несврш. и уч. према окушати (се).*

о̀кушāј м *оглед, проба, проверавање, испитивање, кушање.* — Кад ко што купи на ... окушај. *Рј. А.* Сврха живљења није више окушај радости тренутка, већ њено уношење у живот. *Пол. 1958.*

окýшати, ȍкȕшām *несврш. и уч. према окусити.* — Сем воде ништа друго не окуша. *Дов.*

ȍкушати, -ām сврш. **1.** *проверити укус чега, опробати, испробати (јело, пиће), окусити.* — Дошао ... код рођака ... да окуша туршијицу и ракијицу. *Вуков.* **2. а.** *ставити кога или што на пробу, искушати, проверити, испитати.* — Ваш сам вјерни поданик. — Да л' заиста си? — Окушајте ме. *Богд.* Одлучио се да пође [у партизане], али своју храброст још није окушао. *Поп. Ј.* **б.** *извршити покушај, покушати.* — Њих двојица не говоре један другоме ништа ... Да окушам ја завести разговор међу њима. *Ранк.* **3.** фиг. *окусити (2).* — Очути неко досад никад окушано чувство. *Шимун.* — Најјачом струјом хтедох да запловим и да окушам задовољство шумно. *Марк. Д.* **4.** *опипати ради провере чега.* — Понова [је] прстом окушао зуб. *Рад. Д.*

Изр. ~ срећу *предузети што, прихватити се чега верујући у успех.* — Одлучио је ... да окуша срећу у љекарнама. *Јонке.* ~ **се** *огледати се, опробати се.* — У таквим пригодама највише су се окушали млади козаци. *Шов.*

ȍкце, -а и -ета с **1.** *дем. и хип. од око.* — Начинила је кућу без врата и прозора ... само да јој ништа не би измакло округломе окцу. *Богдан.* **2.** *пчелина ћелија, пчелин сат.* — Обузима раскошје неко њих [пчеле], те око окаца и уљева настојат стану. *Марет.* **3.** *округао зачетак младице или цвета биљке, пупољак који се приликом калемљења умеће под кору младице.* — Део који се присађује зове се ... окце (пупољак). *Тод.* **4. а.** *отвор на мрежи.* — Описује мреже ... којима се ... риба ... ловила ... са подацима ... [о] величини окаца на мрежама. *Петр. М.* **б.** *округлина у везу. Бак. Реч.*

окцѝдент м лат. *запад; западне земље.*

ȍкцидентāлан, -лна, -лно *западни; западњачки.*

окш! *узвик којим се терају неке животиње. Р-К Реч.*

ôл, óла, óло покр. *в. охол.* — Па онако ола, силовита ... на трн се набола. *Кош.*

ол везн. нар. *в. или;* исп. оли. — Да л' да те благосиљам, ол ћу те клети? *Јакш. Ђ.*

ȍлабавелōст и **олабáвелōст,** -ости, ијек. ȍлабавјелōст и олабáвјелōст, ж *стање, особина онога који је олабавио, онога што је олабавило.*

ȍлабаветн, -вīм, ијек. ȍлабавјети, сврш. *в. олабавити. Деан. Рј.*

ȍлабавити, -īм и **олабáвити,** олàбāвīм сврш. **1.** прел. *учинити нешто лабавим, попустити оно што је затегнуто, разлабавити.* — Полако [је] олабавио узду на Рињуши. *Чипл.* **2.** непрел. *постати лабав, омлитавити, ослабити, попустити у интензитету.* — Јусуф кроз то је вријеме некако омршавио и олабавио. *Сим.* Контрола њемачка била је олабавила. *Ђон.*

~ **се** *опустити се, омлитавити се.* — Његово тешко тело пијано се још више олабави низа зид. *Пер.*

ȍлабавјелōст и **олабáвјелōст,** -ости, ек. ȍлабавелōст и олабáвелōст.

ȍлабавјети, -вīм, ек. ȍлабавети.

ȍлабити (**се**), -īм (се) сврш. покр. *в. олабавити (се).* — Поново устала и онда олабила ноге. *Рад. Д.*

ȍлагāн, -а, -о *доста, прилично лаган, олак.* — Она узе ведро олагано, своје друге до воде притекла. *НПХ.*

олàгати, ȍлажēм сврш. *рећи неистину, лаж о коме.* — Да прије дође својему црному циљу ... оклеветао [је] и олагао мене. *Ков. А.*

олáдити (**се**) *в. охладити (се).*

ȍлāј, ȍлаја и **ȍлај** м мађ. *уље од ланеног семена, ланено уље.* — Маслиново уље кваре ... олајем. *Батут.*

олајáвāње с *гл. им. од олајавати.*

олајáвати, -àјāвām *несврш. и уч. према олајати.*

олајàвāч, -áча м *онај који олајава, оговарач, клеветник.* — Последњи олајавачи што су Матоша олајавали ... утјерани су у лаж. *Шим. С.*

ȍлајати, -јēм сврш. пеј. *рећи лаж, неистину, нешто ружно о коме, оклеветати.* — Ви сте мене оцрнили, аги олајали. *Огр.* Нико те на свету не може нагрдити, наговарати и олајати као што може фамилија. *Нуш.*

ȍлак, -а, -о **1.** *који је доста, прилично лак, лаган.* — У оној његовој безбризи ... причини му се [рана] олака као лакша огреботина. *Михољ.* **2.** фиг. **а.** *који не улази дубље у разматрање чега, површан, забаван.* — Обичном читаоцу ... неке олаке литературе вероватно [би] изгледао неинтересантан. *Цар М.* **б.** *несмотрен, непромишљен, лакомислен.* — Као да је и он дијелом крив за то Тривуново олако повлачење. *Ђоп.* **3.** фиг. *који је лошег, рђавог морала, мало покварен (обично о женским особама).* — Цуре, мало олаке ... кикотаху се. *Црњ.*

олàкнути и **ȍлакнути,** ȍлакнē сврш. *одлакнути.* — Кад је већ прво узбуђење прошло ... на души [је] олакнуло. *Макс.* Хтио је развести о јадима, о борби у себи ... да му олакне све оно. *Јел.*

ȍлако прил. **1. а.** *на лак начин, без напора, без тешкоћа.* — У та нова Елдорада

... **нагрнуо је** ... многи свет ... жељан да се олако обогати. *Панч.* **6.** *сасвим мало, неприметно.* — Почели [су] ... олако гуркати један другога длановима. *Крањч. Стј.* Опазила је куд гледам, па олако порумене. *Петр. В.* **2.** *не улазећи дубље, озбиљније у ствар, недовољно промишљено.* — Мислим да олако пристајеш да учиниш нешто само зато што су ти телефонирали. *Дав.*

Изр. прођи ~ *проћи добро, без тешкоћа, јевтино, избећи већу непријатност или казну.*

ȍлакомити се, -ȋм се сврш. покр. *в. полакомити се.* — Човјек издалека и несраман ... олакоми се и преузе на себе да изгради то дрвено ремек-дјело. *Лал.*

ȍлакотан, -тна, -тно (обично одр. ȍлакотнӣ, -ā, -ō) *олакшавајући:* ~ околност. — Предрасуду подразумијевам у олакотном смислу за оне ... који доиста вјерују. *Крл.*

олакȍтити, -àкотӣм (трп. прид. олàкоћен) сврш. *олакшати.* — Колико ли је начина смишљао како би њој угодио и олакотио живот. *Коз. Ј.*

ȍлакотно прил. *олако* (*2*). — Не смије се олакотно схваћати ... распис за ову утрку. *Аут.*

олакоће́ње с *гл. им. од олакотити; олакшање.*

олакша́вајȕћӣ, -ā, -ē обично у изразу: ~ околност правн. *в. уз околност* (*изр.*).

олакша́ва̄ње с *гл. им. од олакшавати* (*се*).

олакша́вати (**се**), олàкшāвām (се) *несврш. и уч. према олакшати* (*се*).

ȍлакшавнӣ, -ā, -ō *в. олакшавајући:* ~ околност.

ȍлакшак, -шка м индив. *в. олакшање.* — Ох, мајко моја, него моја, ти! ... Ох, мени терет, теби олакшак. *Кост. Л.*

ȍлакша̄но прил. *са олакшањем, са олакшицом.* — Олакшано уздахне и обрише зној. *Михољ.* Данас још не крећу [непријатељски војници], и ми ... олакшано посматрамо ... град. *Ств. 1948.*

олакша́ње с **а.** *попуштање јачине, интензитета чега* (*нпр. бола, болести*), *побољшање.* — Болесни пију ону ... воду и осећају неко олакшање. *Нен. Љ.* **б.** *душевно, психичко умирење, задовољство.* — Испаштање туђих злочинстава ... налази своје олакшање у умјетничком изразу. *Уј.*

олàкшати, -ām сврш. **1.** *учинити лакшим, ослободити од сувишна терета, растеретити.* — Морао се ... терет преносити из једних саоница у друге ... па по неколико пута прелазити ... исти пут са олакшаним саоницама. *Петр. М.* **2.** *учинити да се што лакше изврши, изведе, разуме, помоћи.* — Кренуо [је] ... читав штаб одреда да нам олакша проведбу тога крупног задатка. *Хорв.* **3.** *постати лакши, мањи, смањити се; попустити, ослабити.* — Олакша му сабља у десници, лакша сабља од најмање сламке. *НП Вук.* Просјак ... отиде ... олакшане торбе. *Кал.* Из такве смо се ... опасности ... извукли захваљујући само томе што је бура олакшала. *Петр. М.* **4. а.** *учинити блажим, слабијим, ублажити, умањити.* — Она мјесто да га [тежак положај] олакша, чини [га] све ... тежим. *Крањч. Стј.* **б.** *бити, постати коме лакше од физичких или психичких тегоба.* — Кад је ... узео претресати оно што би се имало вечерас догодити, осјетио се олакшан. *Кал.*

Изр. ~ бреме *породити се;* ~ душу (души), ~ срцу (срце) *осетити лакоћу на души, на срцу, утешити се.*

~ **се 1.** *повр. према олакшати* (*1*). — Тако су се разњежиле и олакшале од свега као да при свршетку ходочашћа стоје на прагу завјетног мјеста. *Михољ.* **2. а.** *повратити храну из желуца.* — Дарја му ... тури у уста два прста, притиште језик ... и поможе му да се олакша. *Моск.* **б.** *обавити* (*велику*) *нужду.* — Одједном осјети ... да му се некако надуо трбух и да би било пробитачно ... скинути хлаче и олакшати се. *Јонке.*

ȍлакше и **ȍлакшē** прил. *олако.* — Техника омогућује да се што постигне брзо и олакше. *Шим. С.*

ȍлакшица ж **а.** *оно што олакшава, доноси олакшање, делимично ослобођење* (*од каквог терета, тешкоћа, обавеза и сл.*); *попуст у плаћању.* — Сама [си] у кући, па ти је заувар макар и мала помоћ и олакшица. *Глиш.* За сиромашне држављане морају бити ... порезне олакшице. *Рад. Стј.* **б.** фиг. *стање, осећање олакшања; утеха, умирење.* — Срце ми је препуно, хоће да се неког бремена ријеши, тражи олакшицу. *Шен.*

ȍла-ла *узвик којим се изражава различито расположење* (*охрабривање, застрашивање итд.*). — Повикао би из свега гласа: — Аха, ола-ла-ла, држи га ... То је био узвик охрабрења кући, а у исти мах и застрашујући повик за јазавце. *Ћоп.*

олàнчати, -ām сврш. *везати ланцем, ланцима.* — Био [је] огроман ђерам, који је, вечно оланчан, стрчао у небо. *Чипл.*

ȍласно прил. покр. *в. олако.* — Брдина не да се оласно превалити. *Павл.*

ȍлаххо *в. олако.*

олаххȍтити *в. олакотити.*

ȍлашити, -ȋм сврш. покр. *погрешити, промашити.* — Да ко каже: силеција ил' бесан, олашио би. *Вукић.*

олàштити, -ӣм сврш. *изглачати, углачати; учинити сјајним.* — Олаштено одијело с позлаћеним ... пуцетима. *Ков. А.* фиг. Затајио [је] понеку од својих бунтовних идеја или ју је мало окресану и олаштену изнио на свјетло. *Кол.*

òлаштица ж заст. *в. олакшица.* — А колика је олаштица чталцу ... казало на концу? *Кур.*

òлба ж *в. холба.*

олеàндар, олеàндар, -дра и **олеàндер** м бот. *тропска биљка из пор. зимзелени с кожастим лишћем, лијандер* Nerium oleander. *Терм. 3.*

олеàнд(е)ров, -а, -о *који припада олеанд(е)ру, који потиче од олеанд(е)ра*: ~ лист.

олèат, -áта м лат. **1.** мн. хем. *соли олеинске киселине.* **2.** *слика рађена уљем или на уљаном папиру.*

òледба ж геол. *залеђивање, глацијација.* — У дилувију захватила је наше планине оледба. *ЕГ 1.*

оледенèнити сврш. **а.** (-ènӣм и -èденӣм) *постати леден, хладан као лед.* — Оледене нам руке; али, жао нам оставити кућу. *Сек.* **б.** (-èденӣм) *учинити леденим, хладним као лед.* — Зима ми је жиље оледенила. *Креш.*

~ **се** *претворити се у лед, укочити се.* — фиг. Аој мени! Ја се оледени' кад сам чула да се дика жени. *Леск. М.*

олèдити сврш. **а.** (-èдӣм и òледӣм) *оледенити (а).* **б.** (òледӣм) *оледенити (б).* — Леден вјетар је ушао у кућу и оледио све, и срце. *Кол.*

~ **се 1.** *оледенити се.* — фиг. Крвца се бурна грозом оледила. *Крањч. С.* **2.** *рђаво се оженити или удати.* — Није се оженио, већ се оледио. *Вук Рј.*

олèднити, -ӣм сврш. *в. оледенити (а).* — фиг. Оледнила моја мисао, кô и биједно срце моје. *Хар.*

олеђúвати (**се**), -èђујēм (се) *несврш. и уч. према оледити (се).*

олèйн, -ína м хем. *смеша течних (незасићених) масних киселина која се употребљава за производњу сапуна и као помоћно средство у текстилној индустрији.*

олèйнскӣ, -ā, -ō *који се односи на олеине.* Изр. ~ киселина хем. *незасићена масна киселина, жућкасто уље које служи за производњу сапуна, средстава за чишћење метала итд.*

олелèкати, -èлечēм и **олелéкати,** -èлечēм сврш. *оплакати, ожалити лелечући.* — Он [јој је] братски олелекао мужа и на укопници ... цијели дан остао код ње у кући. *Лоп.*

олéнити се, òлēнӣм се, ијек. олијèнити се, сврш. = олењити се *постати лен, уленити се.* — Олени се: мрзело је да коју ствар дохвати. *Вес.*

òлēно, ијек. òлијено, прил. = олењо *доста, прилично лењо, полењо.* — Олијено и ... полако и сам урања у садржај омота. *Јел.*

олéњити се, òлēњӣм се (ек.) сврш. = оленити се. — Улежали смо се ми и олењили. *Ћос. Д.*

òлēњо, ијек. òлијено, прил. = олено.

олеогрàфија ж лат. *репродуковање сликарских радова уљаним бојама; копија, репродукција слике израђене тим начином.* — Живот је старомодна олеографија сунчаног дрвореда. *Крл.*

олеògрафскӣ, -ā, -ō *који се односи на олеографију*: ~ репродукција.

олеомаргàрӣн, -úна м *масноћа слична маслацу која се добива из говеђег лоја, а главни је састојак маргарина.*

олéпити, òлēпӣм, ијек. олијèпити, сврш. **а.** *облепити, замазати (малтером, глином).* — Морамо кућу мало олијепити. *Јурк.* фиг. Врло [је] мало крви довољно те да се њоме олепи наша безбедност. *Нед.* **б.** *причврстити лепљењем, залепити. Деан. Рј.*

олепљúвати, -èпљујēм, ијек. ољепљúвати *несврш. и уч. према олепити.*

òлетити се, òлетӣ се, ијек. òљетити се, сврш. *настати лето. Вук Рј.*

олèум м хем. *димљива сумпорна киселина која се употребљава у хемијској индустрији.*

олефúни м мн. хем. *незасићени угљоводоници с двоструким везама.*

òли покр. *хоћеш ли (скраћени упитни облик глагола хтети).* — Реци оли узети Васиља. *Вујач.*

оли везн. покр. **1.** *в. или.* — Ваша [је] воља хоћете ли ми дат', оли не. *Војн.* **2.** *да ли.* — Оли ме познат' не можеш? *Вук Рј.*

олúва ж лат. бот. покр. *маслина.* — Зарасло острво у шуми олива. *Дуч.* А пучина сјајна ... снива ... у боји олива. *Крл.*

олѝвӣн, -úна м лат. мин. *минерал, силикат магнезијума и гвожђа, маслинастозелене боје, састојак неких базичних еруптивних стена.*

олѝвӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на оливин, у коме има оливина*: ~ стење.

òлигањ, -ња м зоол. покр. *в. лигња. Вук Рј.*

олѝгарх м *један од учесника у олигархијској власти.*

олигàрхија ж грч. ист. *облик владавине у којој сву власт има неколицина људи (обично аристократа или богаташа)*: финансијска ~, чиновничка ~, племићка ~, духовна ~.

олигàрхијскӣ, -ā, -ō *који се односи на олигархију, који је у вези са олигархијом*: ~ режим, ~ владавина.

олигàрхичкӣ, -ā, -ō *в. олигархијски.* — Рестаурација ... подвлачи олигархички карактер друштвеног уређења. *Уј.*

олигѐмија ж грч. *малокрвност, слабокрвност. ЕЛЗ.*

олигофрѐнија ж грч. *душевна неразвијеност, малоумност.*

о̀лигоцēн м грч. *једна од формација терцијера, најмањи временски одељак палеогена.*

оли́зати, о̀лӣжēм сврш. **а.** *уклонити, очистити језиком, полизати.* — Олизали смо [тањире] ... у цигли час. *Ђон.* **б.** *прећи језиком преко чега.* — Зави [папир] ... залепи и опет озго олиза. *Дом.*

~ **се 1.** повр. и уз. повр. *прећи што језиком лижући на себи или један на другоме.* **2.** фиг. *изгубити од дуге употребе првобитну боју, сјај (о оделу), отрцати се.* — У цеповима зеленкасто олизане бунде звецкале су јој кашичице. *М-В.*

о̀лизнути, -нēм *свр. према олизати (б).* — Манулаћ олизну нос. *Срем.*

олијѐнити се, о̀лијенӣм се, ек. олéнити се.

о̀лијено, ек. о̀лēно и о̀лēњо.

олијѐпити, о̀лијепӣм, ек. олéпити.

Олѝмп м *планина у североисточној Грчкој, у Тесалији, на којој су, према грчкој митологији, боравили богови*; фиг. *врхунац, највиши домет*: на Олимпу науке.

олимпијáда ж **1.** ист. *временски размак од четири године између олимпијских игара у част бога Зевса у старој Грчкој и саме игре.* **2.** *назив за међународна спортска такмичења која се одржавају сваке четврте године.*

олѝмпијац, -ијца и **олимпи́јац,** -јца м *учесник, репрезентант на олимпијади.* — Сваки олимпијац освајач једног од прва три места на Олимпијади ... засади ... »своје« дрво. *Пол. 1960.*

олѝмпијскӣ, -ā, -ō *који се односи на Олимпију (град у Грчкој у коме су се одржавале олимпијаде); који се односи на олимпијаду, који је у вези са олимпијадом*: ~ победник, ~ првенство, ~ олимпијске игре; фиг. (често ир.) *узвишен, суверен, господарски.* — Те мале незгоде ... нису могле да поколебају олимпијско расположење Андрејино. *Ђос. Б.* Олимпијским погледом омјери дворану. *Ђал.*

Изр. са олимпијске висине ир. *надуто, укочено, са ставом високог господина.*

олѝмпијски прил. ир. *узвишено, суверено, надмено.* — Ништа ... није нашло одјека у њиховим олимпијски ... укоченим душама. *Скерл.*

Ѝлимпљанин м мит. *старогрчки бог, становник Олимпа.* — Јаде је Олимпљанин одредио најљуће мени. *М-И.*

о̀лимпскӣ, -ā, -ō *који се односи на Олимп*: ~ богови.

олѝна ж арх. *вредност, количина, величина.* — Води се евиденција о сваком човјеку као друштвеној олини. *Уј.*

о̀линьао, -āла, -āло и **олѝњао,** -ала, -ало **1.** *р. прид. од олињати (се).* **2.** (у придевској служби, одр.) **а.** *отрцан, ислужен.* — Баци Вељков олињали кофер у шараге. *Уск.* **б.** *остарео, оронуо.* — На непријатељској страни био [је] неки олињали надвојвода. *Јонке.*

олѝњати (се), -ām (се) сврш. **1.** *изгубити длаку.* — Зец је већ до половине олињао. *Крањч. Стј.* **2.** *истањити се од употребе, излизати се.* — Олињала се жута тканина, стара двадесет година. *Ољ.* **3.** фиг. *оронути, пропасти.* — Погрбио се, потулио и олињао толико да је само брада од њега остала. *Лал.*

олѝстати, -ām сврш. *добити ново лишће у пролеће (о дрвећу).* — Олистаће гора под зрацима сјајним. *Марк. Д.* Већ бадеми четврти пут олисташе и гора зазелени откако си отишао. *Фран.*

о̀лити, о̀лијēм сврш. *в. облити.* — Та чаша ... у души му је висјела, као да му је срце оловом оливено. *Коз. Ј.*

олити везн. заст. *в. или.* — Ваљда као његов перјаник олити тајник. *Андр. Н.*

оличáвање с *гл. им. од оличавати (се).*

оличáвати, оли́чāвām *несврш. и уч. према оличити*[1].

~ **се 1.** *несврш. и уч. према оличити*[1] *се.* **2.** *одсликавати се.* — И пода мном чарни свијет у рају се оличава. *Баш.* фиг. *видети се, огледати се.* — Тај понос се оличава на њиховом крутом држању и ходу. *Дом.*

о̀личēн, -ā, -ō *који представља нешто у највећој мери, сушти, прави правцати, најизразитији.* — Нисам смео лично да поднесем рукопис ... преда њ, оличеног бирократу. *Нуш.* Оличена туга површности Југа. *Уј.*

о̀личēност, -ости ж *спољни израз нечег унутрашњег.* — О тој новој песниковој оличености стичемо на крају ову предоџбу. *Цар М.*

оличе́ње с *најпотпунији израз, живи, стварни, телесни лик нечега апстрактног, отелотворење, персонификација; симбол.* — Новак ... постаде оличење снаге и херојизма свога народа. *Вујач.* Швејк је схваћен као оличење малог човека. *Јонке.*

оли́чивати (**се**), олѝчујем (се) *несврш. и уч. према* **оли́чити**[1] (*се*).

оли́чити[1], ѐлѝчӣм сврш. *изразити, представити нешто апстрактно одређеним ликом, отелотворити, оваплотити; изразити опште одлике (средине, друштва), окарактерисати, представити (у једном уметничком лику).* — У личности Павлимира ... оличене [су] идеје значајне за тадашње интелектуалне кругове. *Комб.* У несрећном попу Ћетку Љубиша је оличио слободоумне младе људе. *Скерл.*

~ **се 1.** *стећи физички лик, отелотворити се, оваплотити се (о нечему апстрактном). Бен. Рј.* **2.** необ. *истаћи се као формирана личност, добити сопствене, индивидуалне карактеристике.* — Из основног захтева: оличити се, правио сам излете у себе каквог, верујем, нико није доживео. *НИН 1958.*

оли́чити[2], ѐлѝчӣм сврш. *окречити; обојити, офарбати:* ~ кућу. — Каруце са два сједала ... зелено оличене. *Јурк.*

ѐлѝчје с заст. *оличење; симбол.* — Жена је праповод све невоље човекове ... јер женино је оличје змија. *М 1867.*

олиш предл. с ген. арх. *осим, сем.* — Није ни с којим женским чељадетом проговорио у четири ока, олиш сестре Полоније. *Драж.*

ѐлишавити (**се**), -ӣм (се), **олиша́вити** (**се**), -йшāвӣм (се) и **олиша̀јивнти** (**се**), -ӣм (се) сврш. *в. олишајити (се).* — фиг. Од прашине и кафанског дима олишави и посури некако. *Маш.; Рј. А.*

олиша́јио и **ѐлишајио**, -ила, -ило *прекривен лишајима; прекривен мрљама, пегама.* — Стан на четвртом спрату дворишне зграде (суре и олишајиле пре времена). *Дав.*

олиша́јити (**се**), -йшāјӣм (се) и **ѐлишајити** (**се**), -ӣм (се) сврш. *добити лишаје:* дете је олишајило, стена се олишајила.

оли́шати (**се**), -ā̄м (се) сврш. *в. олишајити (се). Р-К Реч.*

ѐлōван, -вна, -вно **1.** *који је од олова:* ~ кров, ~ кугла. **2.** фиг. **а.** *тежак као олово.* — С напором покрену оловну главу. *Ћоп.* **б.** *сив као олово.* — Изнад Београда оловно небо, без сунца. *Бен.* **в.** *дубок, тврд (о сну).* — Од тупијех га мисли спасе олован сан. *Матош.* **г.** *густ, непрозиран.* — У њима [браздама] сједи мрак, олован и тежак. *Куш.* **3.** (одр.) *као саставни део синтагми у називима хемијских спојева, легура и сл. означава да је олово састојак каквог споја:* ~ глеђ, ~ белило, ~ стакло и сл.

ѐловаст, -а, -о *сличан олову.* — Убрзо, море и земља изједначише се у оловастој сивој боји *Тип.*

ѐлōвка ж *направа за писање, обично у облику штапића с графитном шипком, писаљка:* црна ~, црвена ~, хемијска ~.

ѐловнаст, -а, -о необ. *оловаст.* — Небо при крајевима тамно оловнасто. *Коч.*

ѐловнат и **олѐвнат**, -а, -о *олован (2).* — Глава тешка, оловната. *Коз. И.* [Шуме] су од дебеле кише и оловнатог неба биле сасвим тамнозелене. *Нех.*

оло́вница и **ѐлōвница** ж **1.** *олово на доњем крају морнарских лестава, за повећање тежине.* — Изнесоше дугу јаковљицу тешко оптерећену оловницама. *Креш.* **2.** *оловно лежиште за кремен на пушци кремењачи.* — Оба кремена скоче из оловнице, прашници се проспу, а пушке издаду. *Љуб.* **3.** мн. покр. *зграда с оловним кровом (о Дуждевој палати у Венецији).* — Па га до године ... затворе под оловнице. *Љуб.* **4.** бот. *зељасти приморски полужбун* Plumbago europaea *који се употребљава у лекарству и гаји као украсна биљка. Сим. Реч.* **5.** *вијак (1). Деан. Рј.*

ѐлōвно прил. *као олово; тешко.* — Пепељаста сјена анемичне ми руке оловно сније. *Крл.* Паштровићу се оловно слегао овај тренутак на прса. *Петр. В.*

оловно- *као први део придевских сложеница значи: с нијансом боје олова:* оловнозелен, оловносив.

оло́внōст, -ости ж *особина и стање онога што је оловно;* фиг. *тешко, непријатно осећање, тегоба.* — Оловност би је тада напуштала и у жилама би крв проколала. *Сим.*

оло́вњача ж **1.** *оловница (2). Вук Рј.* **2.** (у атрибутској служби, уз именице ж. р.) *тешка као олово, претешка.* — Својих четрдесет година оловњача разбијам на четврти и на сате. *Зог.*

ѐлово с **1.** *хемијски елемент, мек и кован сребренастосив метал велике специфичне тежине* (Pb). — Ал' му језик тежи од олова. *Ботић.* фиг. *тежина, тегоба.* — У очи му сједа олово туге. *Поп. В.* **2. а.** *пушчано зрно, метак.* — Глупо [би] било ... просвирати олово кроз лубању. *Петр. В.* **б.** *дугуљасти комадићи тога метала распоређени на доњем крају мреже ради повећања тежине. Бак. Реч.*

Изр бело ~ хем. *коситар, калај;* просипати на кога прах и ~ *жестоко грдити кога.* — Жељезнички чиновник

просипао [је] прах и олово на ... путника. *Том.*; ћутати као оловом заливен *не говорити ни речи, не проговарати, не отварати уста.*

о̀ловчица ж *дем. од оловка.*

оло̀зити се, о̀лозӣм се сврш. песн. *створити лозу, стећи потомке.* — Жене своје нераздвојне — да се обесаме и олозе — домазетом жене. *Зог.*

о̀ломак, -о̄мка м *одломљени комад, парче нечега.* — По једном делу поља позабадао оштра копља ... оломке од копаља да ту нагна непријатељску коњицу. *Глиш.*

оло̀мача ж покр. *бреме, гужва грања или трња.* — Врпце му се за ногама вуку, за сваком је оломача трња. *НП Вук.*

оло̀мити, о̀ломӣм сврш. *изломити ударањем о нешто.* — Цијелу ћу штапину оломит о тебе. *Лоп.*

о̀лош и **о̀лош**[1] м зб. **1.** *најгори слој друштва, шљам.* — Видио је сав олош који се скупио око господских столова туђинаца. *Барац.* **2.** *оно што није више за употребу, што је дугом употребом изгубило вредност.* — Пред гимназијском зградом продају посљедњи олош од школских књига. *Киш.* **3.** покр. *смеће које вода плавећи нанесе, нечист нанос, наплав. Вук Рј.*

о̀лош[2], -а, -о *доста лош.* — Роба је олоша. *Рј. А.*

оло̀шати, -а̄м сврш. **1.** *постати лош, искварити се.* — Свијет, препуштен себи, изложен злу ... брзо олоша. *Гор.* **2.** *добити лош изглед, ослабити, пропасти.* — Увијек слабуњава, бјеше у посљедње вријеме веома олошала. *Мат.*

о̀лтар, -а́ра м лат. рлг. **а.** *најважнији део храма, светилиште, где се налази часна трпеза и где се врши главни део богослужења (у православној цркви одвојен иконостасом);* фиг. *венчање у цркви.* — Таквом врагу није смјети вјеровати никад, ма баш ни послије олтара! *Ђал.* **б.** *жртвеник.* — фиг. На олтар слави ја сам жртвовао сву храброст коју отех забораву. *Вел.*

Изр. дати (метнути, ставити што) на ~ чега *дати, жртвовати што за остварење чега;* довести пред ~ *довести на венчање, везати браком;* стати, изаћи пред ~ *венчати се (у цркви).*

олта́рак, -рка и **о̀лтарић** м *дем. од олтар.*

о̀лтарнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на олтар, који припада олтару.* — Упре очима у олтарну слику. *Ћип.*

о̀лтарнӣк и **о̀лтарња̄к** м црквен. *прекривач на олтару.* — Звонар ... простире олтарнике. *Гор.* [Олтаре] покривају бијели олтарњаци с изрупчаним чипкама. *Коз. И.*

о̀лтарскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на олтар:* олтарске двери, слике, ~ цвеће.

олу́жити, о̀лужӣм сврш. *ставити у луг, цеђ, опрати у лугу. Р-К Реч.*

о̀лӯј м песн. *олуја.* — По олују ти ноћас поздрав шаљем. *Бој.* Још једном мора да нас олуј захвати. *Наз.*

олу́ја ж **1.** *врло снажан ветар са повременим ковитлацима, обично праћен грмљавином и падавинама; бура.* — Олуја страшна брује, завија. *Цес. Д.* фиг. Олуја се сасула на њега ... тих неколико хиљада речи не би могао нико да понови. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *догађаји који изазивају велике потресе; метеж.* — Изгуби [се] и ишчезне негде у тој лудој ратној олују. *Ђур.* **б.** *јако душевно узбуђење, страст.* — Стоје два наша тијела, два поносна стражара на улазу у олују наше љубави. *Шим. А.* Говори ... тихо, гласом који не показује нимало љутње, али иза кога се јавља већ олуја. *Јевт.*

о̀лӯјан и **о̀лӯјан,** -јна, -јно **1.** *који доноси олују, пун олује.* — С обзорја се дижу олујни облаци. *Јакш. М.* **2.** фиг. *пун немира, буран.* — Трпио [је] проживљујући као олујан унутрашњи доживљај. *Уј.*

олу́јати, -а̄м несврш. необ. *витлати, беснети слично олуји (о бурним догађајима).* — Многобројне друштвено-политичке промјене које су олујале њиме ... утицале [су] на његов менталитет. *Кост. Д.*

олујѐтина ж *аугм. и пеј. од олуја.* — Била је и она олујетина и онај помор шпањолске грипе. *Божић.*

олу́јина ж *аугм. од олуја.* — Олујина отпочела ... Муње су шибале црно небо. *Вес.* фиг. Моја младост мркла олујина бјеше. *Јур.*

о̀лӯјица ж песн. *она која наговештава олују.* — Птица олујница — шане ... Нов вихор иде. *Наз.*

о̀лӯјно и **о̀лӯјно** прил. *као олуја.* — Његове плаве очи ... постајале су одједном олујно љубичасте, зле и сјајне. *Андр. И.*

о̀лӯјскӣ и **о̀лӯјскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на олују, олујан.* — Ужурбано олујско дахтање. *Ћос. Б.*

о̀лук м тур. **1.** *жлеб или лимена цев којом отиче вода.* — У лименим олуцима се чула зелена кишница. *Кик.* фиг. Плаче олук над савијеном надом. *Павл. Б.* **2.** *жлеб у цеви ватреног оружја.* — Цијев је израђена од метала, на нутарњој плохи је изолучена у поља и олуке. *Стр.*

олу́кли прид. непром. покр. *в. олучаст.* — Сапи су ... средином утолегнуте, као што се то звало »олукли«. *Лаз. Л.*

о̀лупак, -пка м *комад, парче нечега разбијеног, окрњак.* — фиг. Био је неки пјесник

... којега се најситније ствари, буд да су прње и олупци, још увијек великим новцем плаћају. *Јурк.*

олупа̀ница ж *в. олупина (1).* — Чистила је и раскрчавала [око куће] да је тај купац ... не види као какву крнтију, олупаницу. *Станк.*

олу́пати, о̀лӯпām сврш. **а.** *разлупати, разбити ударајући о што.* — Губите [ми се] из очију, и ви и ваша кокош, иначе ћу вам је олупати о главурду. *Вин.* **б.** *ударом улубити; огулити, заљуштити горњу површину (леп, емајл и сл.) на нечему, обити.* — Оправљао [је] батаљене муштикле и олупане табакере. *Срем.* Под насипом је ... лежала ... посуда с олупаним емајлом, разједена од рђе. *Јонке.*

о̀лупина ж **1.** *олупана, неупотребљива ствар; остаци нечега разлупаног:* ~ лађе, ~ аутомобила. — фиг. Кад се ... вратио ... Зеко је нашао олупину од некадашње Маргите. *Андр. И.* **2.** *комад коре, љуска.* — Свуд наоколо распадале су се олупине њене коре. *Лал.*

олу́пити, о̀лӯпīм сврш. **1. а.** *скинути кору, љуску, ољуштити.* — Поставише велику здјелу с ... украшеним олупљеним јајима. *Бен.* **б.** *одвалити, огулити (леп):* ~ зид. **2.** *олупати, разбити.* — Ово [гвоздену шипку] ћу да олупим о тебе! *Маш.*

~ **се а.** *остати без коре, љуске.* — фиг. Сунце се посве олупило. *Бен.* **б.** *огулити се; отпасти (о лепу).* — Велико двориште, ограђено олупљеним зидом од цигала. *Моск.* Над баром зграда ... Олупио се малтер кањави. *Кош.*

о̀лучаст, -а, -о *који има облик олука, жлебаст.* — Широко олучасто гвожђе ... обавија ногу. *Чол.*

о̀лучити[1], -ӣм сврш. *зачинити луком, залучити. Р-К Реч.*

о̀лучити[2], -ӣм сврш. и несврш. *(на)правити олук, жлеб; извести, изводити шаре или удубљења у облику жлеба, (и)жлебити, (из)браздати.* — Имали су ти они ... зовине пуцаљке, праћке, олучене штапове. *Богдан.; Деан. Рј.*

о̀лучић м *дем. од олук.* — Безброј мутних пенушавих олучића ... кркоре између блатњавог жутог лишћа. *Вас.*

о̀љагати, -ām сврш. (некога) *нанети љагу (некоме), осрамотити.* — Мене сте нашли да ољагате и омаловажите! *НИН 1958.*

о̀љвиа ж покр. *кукурузна шаша, комушина. Вук Рј.*

ољепљи́вати, -èпљујēм, ек. олепљи́вати.

о̀љетити се, -ӣ се, ек. о̀летити се.

ољо́љати се, о̀љōљām се сврш. вулг. *јако се опити.* — Негдје би нетко, добро ољољан, гласно запјевао. *Бен.*

о̀љускати се, -ām се сврш. *покрити се љускама.* — Тијело ољускано као у отровнице. *Креш.*

ољу́тити, о̀љӯтīм сврш. *ставити љут зачин у јело; дотаћи нечим љутим. Р-К Реч.*

~ **се** *осетити љут укус јела; дотаћи језиком што љуто. Р-К Реч.*

о̀љушица ж песн. *копрена, омотач.* — Живот светлу ољушицу свлачи. *Макс.*

о̀љуштине ж мн. *комади ољуштене коре, љуске; отпаци, отребине.* — [На улици] је све јако падало у очи: димњаци, риге, ољуштине. *Глиш.*

ољу́штити, о̀љӯштīм сврш. **1. а.** *скинути кору, љуску с чега.* — Бијеле [се] као ољуштени бадеми. *Вел.* фиг. Већ је на вратима ољушти погледом. *Божић.* **б.** *скинути површински слој (леп и др.) с чега:* ~ зид. **2.** фиг. **а.** *опљачкати.* — Адвокат ме ољушти за педесет банки. *Ћос. Д.* **б.** *претући, премлатити.* — Ољуштили [би га] кâ вола у купусу. *Рад. Д.*

~ **се а.** *остати без љуске (о плодовима).* — Ољуштио се ... као млад орах и постао чист. *Бег.* **б.** *изгубити површински слој, огулити се по површини.* — Зидови на многим мјестима ољуштени. *Бан.*

о̑м м физ. *јединица за мерење електричног отпора, по имену немачког физичара Ома* (Ohm).

о̑мā *в. одмах.*

омà гањити, -ӣм сврш. покр. *загадити, опоганити. Вук Рј.*

омà гӑрчити се, -ӣм се сврш. *обрукати се, осрамотити се. Р-К Реч.*

омà глити, о̀маглӣм сврш. *обавити, превући чиме као маглом, замаглити.* — Стаклени клобук био је изнутра омагљен паром и посут капљицама. *Бег.* фиг. *изазвати у неком омаглицу, ошамутити.* — Нешто ... би се дизало из саме утробе њезине ... да је омагли. *Новак.*

~ **се** *ошамутити се, занети се.* — Они су пјевали, радовали се ... омаглили се пићем. *Бег.*

о̀маглица ж **1.** *лака магла, измаглица.* — Све ствари и људи изгледају као прекривени полумрачном омаглицом. *Маш.* **2. а.** *несвестица.* — Дошла ми изненада омаглица, што ли. *Новак.* **б.** *занос, занесеност.* — Осећао је неко дивно борбено расположење, лаку пијану омаглицу. *Дав.*

омагљи́вати (се), -àгљујем (се) *несврш. и уч. према омаглити (се).*

о̑мā д ж *зб. им. од оме.*

омаћијáвати, -ијàвāм *несврш. и уч. према омаћијати.*

ôмаћијāност, -ости ж *стање онога који је омаћијан.*

омаћијàти, -ā̄м сврш. *опчинити маћијом.* — Омаћијале [су га] вјештице у Блудној равни. *Куш.* Као омаћијани, прваци су послушали и извршили то ... наређење. *Андр. И.*

ôмазати, ôмажēм сврш. **а.** *превући танким слојем неке масе, премазати; нанети на неку површину малу количину чега.* — Сличан [је] оним мученицима које окрутник Нерон омаза смолом. *Ков. А.* Волели су ... омазати му паприком ивицу од филцана. *Срем.* **б.** *окречити, омалати, оличити.* — Један је зид свјеже омазан. *Бен.* **в.** *окаљати, упрљати.* — Сав [је] ... угрушаном крвљу омазан. *Богд.*

омазúвање с *гл. им. од омазивати.*

омазúвати, -àзујēм *несврш. и уч. према омазати.*

ôмазина ж необ. *запрљано место, мрља.* — Ено! — рече показав ми прстом ону омазину. *Шен.*

омáзити, ôмāзīм сврш. *помазити, помиловати.* — Кад ју је он мало омазио, она се тако радосно насмијешила. *Берт.*

ôмаја ж = омаха *вода која прска с воденичног кола при његовом окретању.* — Жене и дјевојке донесу увече [уочи Ђурђевдана] омаје ... па се ујутру њом купају. *Вук Рј.*

ôмāк, -áка м *једногодишње мушко ждребе.* — Ждрепци и омаци дрежде под шупом. *Шапч.*

ôмāкаљ, -кља м покр. *окидач, ороз* (*2*).

ôмакаљ, -кља м бот. *приморска биљка из пор. пепељуга* Halimus portulacoides. *Сим. Реч.*

омáкати, ôмāчēм несврш. *умакати, умачући влажити, квасити. Бен. Рј.*

омàкиња ж *омица. Р-К Реч.*

омàкљати, -ā̄м сврш. *одељати макљом, брадвом, отесати. Вук Рј.*

омàкнути, омàћи и **ôмаћи,** ôмакнēм (имп. омàкни; аор. омàкнух и омàкох, 2. и 3. л. ôмакнӯ, омáче и ôмаче; р. прид. омàкнуо, -ула, -уло и ôмакао, омàкла и ôмакла, -ло) сврш. **1.** *измаћи, умаћи, отићи, нестати.* — Готово неопазице омаче с овога свијета. *Креш.* **2.** *омакнути се* (*1а*). — Ненадно и неспретно омаче задњим ногама ... и сручи се ... у онај бездан. *Вас.* **3.** покр. *одапети* (*пушку*), *окинути.* — Састави нишане на пушци и хтједе да омакне. *Вујач.*

~ **се 1. а.** *оклизнути се.* — Сад у мају су најопасније поледице, па се омакне човеку нога. *Срем.* **б.** *исклизнути, испасти.* — А онда се омаче испод ноге камен. *Тур.* **2. а.** *потећи, склизнути* (*о уздржаваним сузама*). — Тада му се омакоше сузе из очију. *Креш.* **б.** *случајно одапети, окинути* (*о пушци*). — Вјеројатно [је] да ће вам се омаћи пушка. *Креш.* **в.** *излетети, отети се, измакнути се* (*о неопрезној речи, нехотичном поступку и сл.*). — Ја сам ... писао ону реченицу о Модерној, која ми се није нипошто омакла. *Марј. М.* Овда-онда омакне му се понешто, али иначе сила дечко. *Вин.* **г.** безл. *случајно се десити, догодити се* (*о нечему нежељеном*). — Питала [је] како јој се ... то омакло — да понесе с тим Дердемезом. *Сиј.* **3.** *управити се куд несвесно, невољно, спонтано.* — Опет му се омаче око на Божићеву ограду. *Ад.* **4.** *проћи, промаћи.* — Овај се смркнут омакне мимо младенаца. *Ков. А.*

ôмален, -а, -о *доста мален.* — До висока прозора сјеђаше у омалено) соби ... жена пристара. *Шен.*

ôмалечак, -чка, -чко и **ôмалешан,** -шна, -шно *дем. од омален.* — Државе ... бијаху омалешне. *Старч.*

омáлити, ôмāлīм сврш. **1.** *смањити, умањити.* — Ти недостаци, дакако, не могу омалити хисторијску вриједност Спенсерова дјела. *Баз.* **2. а.** *смањити се.* — Кучи [се] и увија да омали, да га не виде. *Љуб.* **б.** безл. *спасти на мању количину, потрошити се.* — Видиш да је омалило дрва. *Дом.*

~ **се** *постати мален, премали* (*о одећи, обући*). — Одело ... било ми се већ омалило, више никако нисам могао да га обучем. *Ћос. Д.*

ôмало прил. *прилично мало.* — Имајући такође омало војске ... он се држао у Шумли. *Нов.*

ôмало прил. *умало, замало, готово.* — Омало [се] не удавише. *Креш.*

омаловажáвање с *гл. им. од омаловажавати.*

омаловажáвати, -àжāвām = омаловаживати *несврш. и уч. према омаловажити.*

омаловажéње с *презир, потцењивање.* — Све чешће [је] опетован један те исти аргументат омаловажења. *Нех.*

омаловажúвање с *гл. им. од омаловаживати.*

омаловажúвати, -àжујēм несврш. = омаловажавати.

омаловáжити, -òвāжīм сврш. *оспорити вредност* (*коме, чему*), *показати непоштовање, потценити.* — Ако је кога од мањих похвалио, то је било само стога да омаловажи оне велике. *Скерл.* Ах шта је то! — омаловажио би Ђука сав говор. *Коз. И.*

омалòдушити, -ӣм сврш. **1.** *учинити малодушним, обесхрабрити.* — Живот га је смрвио, омалодушио је чак и њу. *Цес. А.* **2.** *постати малодушан, обесхрабрити се.*

омалòкрвити, -ӣм сврш. **1.** *постати малокрван. Р-К Реч.* **2.** необ. *остати с мало крви.* — Она одједном страшно побледе да јој и усне омалокрвиле. *Јанк.*

омалтѐрисати, -ишём сврш. *олепити малтером, жбуком.* — Љубе грубо омалтерисане зидове. *Ћос. Д.*

òмаљавео и **омаљáвео,** -ела, -ело, ијек. òмаљавио и омаљáвио, -вјела, -вјело *обрастао маљама.* — Младалачки озбиљан, тек омаљавела лица. *Дав.*

òмаљавио и **омаљáвио,** -вјела, -вјело, ек. òмаљавео и омаљáвео.

òмаљавити, -ӣм и **омаљáвити,** -àљāвӣм сврш.. *добити маље.* — Гле, омаљавио! *Ранк.*

омаљúвати (се), -àљујём (се) *несврш. и уч. према омалити (се).*

òмāм м покр. *в. мамац (1). Вук Рј.*

òмама ж **1. а.** *стање омамљености, ошамућеност.* — Он је у омами винској ... одао све. *Шен.* **б.** *дремовност, отупелост, обамрлост. Деан. Рј.* **в.** *занос, одушевљење, усхићење.* — Грозничаво узбуђење, заједно са слатком омамом ... уступи брзо ... место замору. *Ћос. Б.* **2.** мед. *анестезија, наркоза. Терм. 5.*

òмāмаи, -мна, -мно *омамљив.* — Гдје-гдје само мирила љубица, просипајући омамни дашак свој. *Гал.*

омáмити, òмāмӣм сврш. **1. а.** *довести у стање опијености, опити.* — Људи омамљени алкохолом измењивали [су] зачуђене погледе. *Марк. М.* **б.** *онесвестити, ошамутити.* — Један ме ошину тољагом по леђима, а други мачем преко главе, те се одмах сруших омамљен. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *занети, одушевити.* — Пјесник изрече бесједу која је ... зачарала, омамила, занијела све назочне. *Цар Е.* **б.** *опчинити, залудити, заслепити страшћу.* — Он ме је омамио и радио од мене, луде једне, што је хтио! *Бен.* **3.** заст. *намамити, примамити, привући. Вук Рј.*

~ **се** *доспети у стање опијености, ошамутити се.* — Она се хтјела посве уморити, омамити се. *Кум.*

òмамица ж *вртоглавица, несвестица.* — Помисли на омамицу што га нападне кад гледа у вријеме одмора како другови једу. *Киш.*

òмāмљеност, -ости ж *стање онога који је омамљен.* — Као да је сва заронила у милину и омамљеност. *Бен.*

омàмљив, -а, -о *који омамљује, заносан, опојан.* — Из кута врта долази омамљив мирис. *Наз.* Од женскога, а од Стане понајвише, бије нека омамљива топлина. *Вуков.*

омамљúвāње с *гл. им. од омамљивати (се).*

омамљúвати (се), -àмљујём (се) *несврш. и уч. према омамити (се).*

омàмљиво и **òмāмно** прил. *омамљујући, заносно, опојно.* — Детелина мирише слатко, омамљиво. *Поп. Ј.* Гле, омамно ли сине твој кратки ... сјај. *Крањч. С.*

òман м бот. *зељаста биљка из пор. главочика* Inula helenium. *Терм. 3.*

омàњивати и **оманђúјати,** -āм сврш. покр. *в. омађијати.* — Ружне су већ нас оманђале чини. *Панд.* Као да сам оманђијан. *Вес.*

омàника ж бот. *в. оман. Сим. Реч.*

òмāнка ж агр. *врста јабуке. Тод.*

омáнути *в. омахнути.*

òмањӣ, -ā, -ē **1.** *омален.* — Даље је у дрази и омање језеро. *Шимун.* **2.** фиг. *ситан, скроман, мање значајан.* — Ми, омањи мајстори, радили смо само оно што његова радионица није могла да прими. *Ком.*

омањúвати, -àњујём *несврш. и уч. према омањити.*

омáњити, òмāњӣм сврш. **1.** *омалити, смањити; закинути.* — Ваља дати [војсци] па макар себи омањио. *Чол.* **2.** *постати мањи, смањити се.* — Гомилице једва ако би омањиле. *Нуш.*

òмāр, -ára м *зимзелена шума (обично борова или смрекова); ситнија четинарска шума (уопште).* — Сакри се у оближњи омар. *Вујач.*

òмара[1] и **òмара** ж *омарина.* — Оде лето и омара. *Радич.* Тога дана била је велика омара. *Брл.*

òмара[2] ж бот. *в. оморика.* — Дјевојке [су] ... ко омаре и јелице вите. *Март.*

òмāран, -рна, -рно *запаран, спаран.* — Зраком се расплинуло нешто омарно. *Кум.*

омàрӣк, -úкə м *гај (оморике, смреке); шумица.* — Вољу да ме стравом страве вуци по лознику и по омарику. *Март.*

омàрика ж бот. *оморика. Вук Рј.*

òмарина и **òмарина** ж = оморина *спарно време пред кишу, запара, жега, спарина.* — Нема оне летње омарине да те гуши. *Вес.* Врућина, омарина. *Матош.*

омàрисати, -ишём сврш. покр. *жестоко ударити, опаучити.* — Очи му стадоше као да га неко изненада омариса коцем. *Ћоп.*

ȍмарити[1], -ȉм свршен. покр. *загрејати, откравити.* — Док се сунце с југа не поврати, да им кости омари и крв смлачи. *Љуб.*

ȍмарити[2], -ȉм свршен. покр. *омарисати. Рј. А.*

ȍмарица ж мед. *сунчаница, сунчана кап* incolatio. *Терм. 5.*

ȍмāрје с *зб. им. од омар; омарик.* — Куд год крене проз вито омарје, нек' запјева. *Март.*

омасȍвити, -àсовȉм свршен. *учинити масовним, повећати привлачењем великог броја лица.* — Штаб Ужичког одреда треба да омасови своје чете. *Чол.* Школа за ритмику ... ће омасовити умјетнички одгој. *Вј. 1960.*

~ **се** *постати масован, продрети у масе, обухватити мноштво лица.* — Тако се покрет брзо и јевтино омасовио. *Лал.*

омасовљȁвати (се), -òвљāвāм (се) = омасовљивати (се) *несврш. и уч. према омасовити (се).*

омасовљȅње с *постизање масовности, проширење нечега на мноштво људи.*

омасовљȉвати (се), -òвљујēм (се) несврш. = омасовљавати (се).

ȍмāстан, -сна, -сно *доста, прилично мастан.* — Истресе на онај омасни пладањ шкрботине старог круха. *Божић.*

омáстити, òмāстȉм (трп. прид. òмāшћен и òмāштен) свршен. **1.** *превући слојем масти, масноће; упрљати нечим масним:* ~ плех, ~ шерпу. — Скидао је дубоко свој црни омашћени шешир. *Ћос. Б.* **2. а.** (крвљу) *умочити у крв, окрвавити.* — Јер не на вас, него с вами гредем, турском крви сад омастит руке. *Маж. И.* **б.** *превући бојом, обојити.* — Прозори и врата омаштени [су] зеленом или црвеном бојом. *Шимун.*

Изр. ~ брк, браду *в. омастити се (2);* ~ конопац (вешала, уже, штрик) *в. уз конопац (изр.);* ~ колац *в. уз колац (изр.);* ~ цеп *доћи до новаца.* — Дабогда да ... омастимо цеп! *В 1885.*

~ **се 1.** *постати мастан, испрљати се нечим масним.* **2. а.** *најести се масног, укусног јела.* — Меса доста да се омастиш. *Ад.* **б.** фиг. *извући велику добит, добро се окористити. Бак. Реч.*

омáтати (се), òмāтām (се) *несврш. и уч. према омотати (се).*

òматорелȏст, -ости, ијек. òматорјелȏст, ж *особина онога који је оматорио.*

оматорео, -ела, -ело, ијек. òматорио, -рјела, -рјело *који има доста година, матор.* — Оматорели али кочоперни Лазарић изјавио је да му се девојка допада. *Сек.* Из углова уста ... циједила се вода као ... у сасвим оматорјела старца. *Донч.*

òматорети, -рȉм, ијек. òматорјети, свршен. *оматорити.*

òматорио, -рјела, -рјело, ек. òматорео.

òматорити, -ȉм свршен. *постати матор, заћи у одмакле године живота, остарети.* — Него ја оматорила, па не могу да спавам. *Вес.* Оматорио си ... а памети стекао ниси. *Вел.*

òматорјелȏст, -ости, ек. òматорелȏст.

òматорјети, -рȉм, ек. òматорети.

оматȕвити, -àтȗвȉм свршен. *подетињити од старости.* — Оматувила је баба. *Сим.*

омàћи (се) = омакнути (се).

òмāх *в. одмах.*

òмаха ж = омаја.

омахȉвāње с *гл. им. од омахивати.*

омахȉвати, -àхујēм *несврш. и уч. према омахнути.*

омáхнути, òмāхнēм свршен. **1. а.** *замахом окренути, завитлати.* — Узме га [Шарца] за реп да омахне око себе. *Вук Рј.* Омахну златном кабаницом и захвати златним скутом Љутишу. *Брл.* **б.** *учинити брз покрет рукама око себе, размахнути.* — Одмах ћипи на ноге, омахну око себе, спреман да се бије. *Андр. И.* **2.** *овлаш прећи преко нечега.* — Попоће [крчмар] мало, омахне крпом по столу. *Кал.* фиг. Тек би се пред подне појавило сунце, омахнуло преко логора као да милује. *Јак.* **3.** фиг. **а.** *дати мањи принос од просечног, подбацити, издати (о летини).* — Усеви омахну у роду или и сасвим изневере. *Тод.* Љетос су маслине омахнуле. *Вел.* **б.** *изневерити; преварити, слагати.* — Знам ја Момира ... Додуше, кадшто и омахне, али овде не лаже. *Глиш.*

омáцити, òмāцȉ свршен. *донети на свет, окотити мачe (мачиће).*

~ **се 1. а.** *добити мачиће, окотити се (о мачки).* — [Причала је] да ће се мачка Цица скоро омацити. *Макс.* **б.** *доћи на свет, окотити се (о мачету). Вук Рј.* **2.** необ. *добити маце, ресе, процветати (о врби).* — Омациле се врбе и миришу. *Сим.*

òмаче, -ета с *оме.* — Поведоше омаче ... Мирно неко кључе, па се и не плашаше. *Шапч.*

омáшак, -шка м песн. *благо струјање ветра, дашак, ћух.* — Цвјетови вјетра, сваком при омашку, сагибаху се лагано и тио. *Бег.*

òмāшан, -шна, -шно **а.** *повелик, позамашан.* — Испекла је омашну погачу, нешто колача. *Мишк.* Баци око на једну удовицу ... крупну и омашну. *Мил. В.* **б.** *важан, значајан, озбиљан.* — Омашна ствар! *Драж.*

о̀машит[1], -а, -о покр. **1. а.** *који је наретко изникао, редак (о житу, трави).* — Буде л' жито омашито, шта ћу ја? *Кош.* **б.** *неједнако ткан, местичав (о платну). Вук Рј.* **2.** *оскудан, неповољан.* — Сад је време омашито ... тешко је што стећи. *Павл.*

о̀машит[2], -а -о покр. **а.** *омашан.* — Дође ходником омашит човјек. *Кум.* **б.** *поодмакао, позњи (о годинама живота).* — Поче писати тек иза пада Наполеона ... дакле у омашитој доби. *Матош.*

ома́шити, о̀мāшӣм и **о̀машити,** -ӣм сврш. **1.** *рђаво одмеравајући циљ не погодити, промашити.* — Омашивши колац, који је био већ дубоко набијен у земљу, разби секиром ногу. *Црњ.* **2.** *омахнути, подбацити (о летини).* — Шта ће бит' у зиму, ако ова суша потраје и траве омаше? *Рад. Д.*

о̀машка и **о̀машка** ж **а.** *нехотична грешка учињена у брзини, случајно.* — Омашка се која нађе, ситна грешка. *Јакш. М.* Ја сам је ... омашком дохватио. *Шов.* **б.** *промашена ствар, промашај.* — Она се извешти да спречава да јој живот буде омашка. *Сек.*

о̀машкē прил. *из замаха, замахујући.* — Камена се мећу момци двојако: с рамена и омашке. *Вук Рј.* Хтједне да потегне омашке каменом за чобаном. *Божић.*

о̀машкōст, -ости ж *особина онога који је омашан, онога што је омашно, позамашна величина;* фиг. *значај.* — Није ни приближно признавала његову омашност као мислиоца и филозофа. *Цар М.*

омашћи́вати (**се**), -а̀шћујēм (се) *несврш. и уч. према омастити (се).*

омбрѐла ж и **омбрѐлӣн,** -ина м варв. тал. *амрел, кишобран; сунцобран.* — Капље [ми] за врат ... — Ти понеси омбрелу. *Ђор.* У једној руци с великом зеленом лепезом, а у другој с минијатурним омбрелином. *Војн.*

омбро̀граф, -а, **о̀мбромēтар** и **о̀мброметар,** -тра м грч. *справа за мерење падавина, оборина. Мин. Лекс.*

о̀ме, о̀мета с *једногодишње ждребе.* — Маторе [коње] препео, а оме пустио да се заиграва око кобиле. *Ад.* Све омад од једне кобиле. *Наз.*

о̀мега ж (дат. -ги) грч. *последње слово грчког алфабета.*

Изр. алфа и ~ *почетак и свршетак, прво и последње, све што је најважније;* од алфе до омеге *од почетка до краја, цео, сав; све.*

омèдити, о̀медӣм сврш. **1.** *премазати, засладити медом.* **2.** *в. омедити се (1).* — фиг. Баш му се 'оће да кметује! — Ама, неће омедити! *Вес.*

~ **се 1.** *засладити са медом.* **2.** *бити захваћен медљиком; оштетити се, пропасти од медљике. Вук Рј.*

омèдљати, -ā̀м сврш. *засладити медом; облити медом. Р-К Реч.*

омеђа́вање с *гл. им. од омеђавати (се).*

омеђа́вати (**се**), -ѐђāвāм (се) *несврш. и уч. према омеђити (се).*

о̀међак, о̀међка м *мала међа, ниска жива ограда.* — Избише напокон на шумски омеђак. *Креш.* Једног топлог дана, на омеђку ... помоли се нешто. *Кош.*

омеђа́шити, -ѐђāшӣм сврш. *поставити међаше, омеђити.* — Грудима [су] обуставили некрст ... и омеђашили га потоцима крви. *Љуб.* фиг. Миловидна и небом омеђашена раван оку [се] смије. *Кос.*

~ **се** *међашима се оделити, разграничити се.* — Границу ... су Грујани обноћ побили да се тобож омеђаше. *Љуб.*

о̀међеност, -ости ж *особина онога што је омеђено, одељеност.* — Појединe ствари у себи уједињују омеђеност и неомеђеност. *Баз.*

омеђе́ње с *постављање међе, разграничење.*

омеђи́вање с *гл. им. од омеђивати (се).*

омеђи́вати (**се**), -ѐђујēм (се) *несврш. и уч. према омеђити (се).*

о̀међина ж *темељ камене или зидане међе; остаци зидова разрушене грађевине.* — Тамо стоје омеђине од тврђава и градова. *Баш.* Увели су их у једну омеђину, што је доскора била крчма. *Вуј.*

о̀међити и **о̀међити,** о̀међӣм сврш. *окружити или оградити, ограничити; разграничити.* — Кнежине су природом омеђене целине. *Ђорђ.* фиг. Улоге играча [су] ... оштро омеђене. *Ват.*

~ **се** *окружити се међом, оградити се.* — фиг. Човек се омеђио природом, понесен њеном варљивом променљивошћу. *Јевт.*

о̀мезетити, -ӣм сврш. *појести мезе, закуску, прихватити се мало јела.* — Хтео бих нешто да омезетим. *Уск.*

о̀мекнути, -нēм (р. прид. о̀мекнуо, -ула, -уло и о̀мекао, о̀мекла и о̀мекла, -ло) сврш. *мало омекшати.* — Загрејао се ваздух, омекнуо восак. *Сек.* фиг. Игуман сасвим омекне, уплаши се. *Ранк.*

омекопу́тити, -ӣм сврш. *постати мекопут, неотпоран, слаб.* — Размазио се као јединац у богатих родитеља, али није омекопутио. *Шимун.*

омекша́вање с *гл. им. од омекшавати (се).*

омекша́вати (се), -èкшāвāм (се) *несврш. и уч. према омекшати (се).*

омекша́ње с **1.** *губитак чврстине.* **2.** мед. *размекшавање неког ткива услед патолошких промена* malacia. *Бен. Рј.*

омѐкшати, -ā̄м сврш. **1. а.** *постати мек, савитљив, размекшати се.* — Момци мажу чизме да омекшају. *Срем.* **б.** фиг. *постати благ, попустљив, разнежити се.* — Од онаквих разговора омекшала јој ћуд као трпка оскоруша од стајања. *Михољ.* **в.** фиг. *изгубити чврстину, отпорност под утицајем нове средине.* — Динарски планинци су омекшали у овим плодним равницама. *Цвиј.* **2.** *изгубити тврдоћу (о води).* — Тврдој [води] додајемо мало соде да омекша. *Батут.* **3. а.** *учинити меким, мекшим, размекшати. Деан. Рј.* **б.** *смањити нечији отпор; придобити, одобровољити.* — Капетан је покушао да омекша сељака пријетњама и митом. *Лал.*

∼ **се** *омекшати (1).* — Кад се напокон домаћин омекшао и потписао ... чекала те домаћица за столом пуним јела. *Шен.*

омекшива́чи м мн. (јд. омекшѝвāч, -а́ча) хем. *хемикалије које се додају крутим вештачким смолама (лаковима и др.) да би постале мекше, савитљивије. ЕЛЗ.*

омѐло и **оме́ло** с **1.** *крпа причвршћена на мотку којом се згрће пепео и угљевље у пећи за хлеб, крух; крпа уопште.* — Кметова жена ... бацила се омелом на Грзелу. *Бен.* **2.** фиг. пеј. *скитница, уличарка.* — Ти си газдинска кћи ... а никакво градско омело. *Бен.*

Изр. девете пећи ∼ *веома далек род;* исп. девете пећке жарило, девета вода кисела.

оме́љати, òмēљām сврш. покр. *упрљати, умазати.* — Над гомилом се издизао сури, дугим временима омељани, нијеми звоник. *Вил.*

омѐмлати, -ā̄м сврш. *постати мемљив.* — Сада је сав тај живот омемљао. *Ђур.*

òмер, ијек. òмјер, м **1.** *мера, мерење.* — Донеси теразије за омер новца, па измери паре које сам ти донела. *Вин.* **2. а.** *однос, сразмера, пропорција.* — У Енглеској не би било могуће ... да се положај класе побољша у омјеру са продукцијом. *Крл.* **б.** *оквир, релација.* — Та се реорганизација још више него у савезном огледа у републичком омеру. *Пол. 1951.*

òмера, ијек. òмјера, ж *мера, величина; мерење.* — Да ми можеш ... како гођ препоручити једну његову омјеру [одеће], дао бих ти за њу најбоље двизе. *Љуб.* У малој радионици ... дуго мораху чекати ред ради омере. *Мат.*

омера́вати (се), -èрāвāм (се), ијек. омјерáвати (се) *несврш. и уч. према омерити (се).*

оме́рати (се), òмēрām (се), ијек. омјéрати (се) *несврш. и уч. према омерити (се).*

òмерити, -ѝм, ијек. òмјерити, сврш. **1.** *узети меру, измерити.* — Ходи да омерим. — И узе омеравати платно о Милоја, мери дужину кошуље. *Вес.* **2.** *израчунати, проценити.* — Но практички је то врло тешко омјерити. *Шен.* **3.** *одмерити (погледом).* — Павле омјери, замахне каменом и здими лугара у леђа. *Вип.* Овај [га] омјери мрким погледом. *Том.* **4.** *в. нанишанити. Р-К Реч.*

Изр. ∼ ледину *пасти, срушити се на земљу; доживети неуспех.* — Они редом ... омјере ледину. *Павл.*; ∼ снагу (један другоме) *омерити се.* — Омјерили су једно другоме снагу. *Михољ.*

∼ **се** уз. повр. *узајамно испробати снагу, одмерити се.* — Каткад би се [момци] ... међу се огледали и омјерили. *О-А.*

òмēрка, ијек. òмјēрка, ж *омера. Прав.*

òмесечити, -ѝм, ијек. òмјесечити, сврш. *обасјати месечином.* — Како је ... омесечена, треперава ноћ! *Кош.* фиг. Све омјесечено као царски двори. *Кал.*

оме́сити, òмēсѝм сврш. ир. *начинити меса (у борби), учинити да буде погинулих, окрвавити.* — У први мах добро омесише, те побише војсци калаузе. *НП Вук.*

омѐснатити, -ѝм сврш. *постати меснат.* — Такав је коријен омеснатио. *Бот.*

оме́сти и **òмēсти,** оме́тēм сврш. *спречити кога у намерама; онемогућити извођење чега.* — Спремали смо се да ударимо на њих — али нас омете офанзива Италијана. *Дед. В.* Земаљски док још дише зрак, ја забраном ти нећу то омести. *С-Ц.*

∼ **се** *помести се; запетљати се, заплести се.* — Омео се као пиле у кучинама. *Матош.*

омѐсти и **òмести,** омѐтēм сврш. *почистити, побрисати:* ∼ собу. — Гледај да му је увек обућа чиста и ометена. *Вес.* фиг. Тамо га омете чума. *Љуб.*

òмет[1] м пом. *начин намотавања ужета или ланца при везивању пловног објекта за стубић на пристаништу, који спречава нагло одмотавање при поласку. Мин. Лекс.*

òмет[2] м и **òмета** ж покр. *омело (1). Вук Рј.*

оме́тање с *гл. им. од ометати.*

оме́тати, òмēтām *несврш. и уч. према оме́сти, òмēсти.*

òметац, -еца м покр. *в.* одметац. — Обноћ ловим рибу ... удицом зубаце ... омецем грује и крње. *Љуб.*

ометѐризити се, -ѝм се сврш. заст. *утврдити се метеризом, шанцем, ушанчити се.* — Дошли и ометеризили се. *Куш.*

ометиљáвети, -ѝљāвѝм, ијек. ометиљáвјети, сврш. *в. ометиљавити.*

ометѝљавити, -ѝм, **ометиљáвити,** -ѝљāвѝм и **ометѝљати,** -ām сврш. **а.** *постати метиљав, оболети од метиља.* — На обалама реке беше дивна трава, на којој не би у пролеће пробитачно било овце пасти, јер би ометиљавиле. *Јакш. Ђ.* И чељаде може да ометиља као бравче. *Рад. Д.* **б.** фиг. *постати болешљив, слабуњав. Р-К Реч.*

ометиљáвјети, -ѝљāвѝм, ек. ометиљáвети.

омéтнути, òмĕтнēм сврш. *омести.* — Студена нас ометнула зима. *НПХ.*

~ **се** *изгубити присуство духа, помести се, избезумити се.* — Овај млад свет изгледа газда-Павлу као да се ометнуо. *Андр. И.*

òмēч ж покр. *топлије време при јужном ветру; топљење снега, југовина.* — Засијала мјесечина кроз омеч. *Мат.*

омéчати, -ām сврш. *омекшати.* — Свакоме се нешто растужило, свакоме омечало срце. *Ћор.* Обрнуло би се проклетство на друге стране, омечала сеоска одбојност. *Божић.*

омéчити, òмēчѝм сврш. **1.** *омекшати.* — фиг. Ноћу омечи, нешто га у тијелу сапне млитаво. *Божић.* **2.** *нагњечити, пригњечити. Р-К Реч.* **3.** *изгњечити, измуљати* (*грожђе*). *Вук Рј.*

~ **се 1.** *нагњечити се; спљескати се, здрозгати се. Вук Рј.* **2.** фиг. *показати разумевање, саосећање према некоме, омекшати, смиловати се, ганути се.* — Орлов се на Дубровчане омечи. *Љуб.* **3.** покр. *добити јаку жељу, прохтев за нечим.*

òмечица ж покр. *онај који не може пружити отпор, беспомоћан, незаштићен човек.* — Но је Цеко био туђица пак се слаб суд на омечицу појуначи. *Љуб.*

омúлати се, òмѝлām се несврш. покр. *увијајући раменима и телом молити за што, умиљавати се.* — Што се ти омилаш ту? *Вук Рј.*

òмилен, -а и **омилéнак,** -нка м бот. *в. милоглед. Сим. Реч.; Р-К Реч.*

òмилео, -ела, -ело, ијек. òмилио **1.** *р. прид. од омилети.* **2.** *омиљен* (*2*). — Излази још омиљелији . . . него што је прије тога био. *Креш.*

òмилети, -лѝм, ијек. òмиљети, сврш. *постати мио, драг, трајно се допасти.* — То читање омили дјевојци. *Јаг.* Пара му беше омилела. *Јевт.*

~ **се** *омилети.* — Тај му се живот допаде, омили му се. *Дом.*

òмилио, -иљела, -иљело, ек. òмилео.

òмилити, -ѝм сврш. *учинити милим, изазвати наклоност, љубав према некоме, нечему.* — Знао [им је] омилити науку ради саме науке. *О-А.* Нови Сад јој је омилио нојева пера и свилене доње сукње. *Петр. В.*

~ **се** уз. повр. *заволети се.* — Двоје се је омилило. *НПХ.*

òмиловати, -лујēм сврш. **1.** *помиловати, помазити.* — Чувао се да своје јединче не омилује. *Ком.* **2.** *стећи наклоност према коме или чему; заволети.* — Већ те молим . . . не би л' моје окарао гријехе и покорну омиловô душу. *Март.* Имао [сам] тек 13 година, и мени се чини да сам ја омиловао Смиљану. *Ат.* **3.** *обљубити.* — У ноћи се Стане добавио, љубио је и омиловао. *НП Вук.*

~ **се** *обиснути умиљавајући се.* — Он [мачак] се омилова о бијелу сердареву докољеницу, играјући репом. *Лоп.*

омилотвòрити, -òтворѝм сврш. *омекшати, разнежити.* — Лице му осјенчи и омилотвори истинска црта биједника. *Божић.*

омиљáвāње с *гл. им. од омиљавати* (*се*).

омиљáвати (**се**), -ѝљāвām (се) *несврш. и уч. према омилети* (*се*) *и омилити* (*се*).

омѝљавица ж покр. *омаглица, несвестица.* — Кад га зовнете рођеним му презименом, ухвати га смјеста омиљавица и срчани грчеви. *Ков.*

òмиље с (обично у вези са »миље«) *милина, уживање, радост.* — Дјевојчица је миље и омиље свију. *Нех.* Да се врати старо миље и омиље. *Наз.*

òмиљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од омилити.* **2.** *који ужива љубав, вољен, драг; популаран.* — Мора напустити ово омиљено место. *Ранк.* Ти си човјек омиљен у друштву. *Козарч.*

òмиљенòст, -ости ж *особина онога који је омиљен.* — Он не би имао стварних, видно истакнутих врлина за ту популарност и омиљеност. *Панд.*

òмиљети, òмилѝм, ек. òмилети.

òминòзан, -зна, -зно лат. *злокобан, претећи; мрзак.* — [Слушао је приговоре праћене] оним оминозним: Журно, до врага, журно! *Јурк.*

òмињати се, -њēм се сврш. покр. *врпољити се; устезати се, снебивати се, оклевати.* — Дијете се омињало и у сметњи преврћаше по рукама врећицу. *Ћип.*

омирѝсати и **омѝрисати,** омѝришēм сврш. **1.** *осетити чулом мириса, нањушити.* — фиг. Имате добар нос, знате већ унапред

да омиришете ситуацију. *Нуш.* **2.** *наквасити, превући чим мирисним, намирисати.* — Хватао је замкама натопљеним уљем и омирисаним кришком јабуке. *Гор.*

Изр. ~ барут *в. уз барут (изр.).*

~ **се** уз. повр. *одмерити једно друго миришући, њушећи, оњушити се.* — фиг. Оба се омирисаше погледима и видеше да су људине. *Шуб.*

оми́рити, -и́м свршн. песн. *дем. према омирисати.* — фиг. Омиру вашем да омири глас. *Кост. Л.*

о̀мӣрскӣ, -а̄, -о̄ *в. хомерски.* — Маркови омирски бојеви ... испричани су неуредно. *Поп. Б.*

о̀мислити, -и́м свршн. *доћи на мисао, намислити, решити се.* — Омислио купити које властелинство у Хрватској. *Павл.*

~ **се 1.** *напустити ранију одлуку, предомислити се. Вук Рј.* **2.** *домислити се, досетити се.* — Удари га и два и три пута, да се како не омисле Турци. *НП Вук.*

омита́рити се, -и̏та̄рӣ се свршн. *оголети, изгубити перје при митарењу. Вук Рј.*

о̀мити се, о̀мијӗм се свршн. *в. умити се.* — Једно јутро подранио Ђуро, омио се и богу молио. *НП Вук.*

о̀мица и **о̀мица** ж *једногодишње женско ждребе, млада кобила.* — Руке ... једва су укроћивале разигране пастуве и омице. *Вучо.*

о̀мицӣње с *гл. им. од омицати (се).*

о̀мицати, -ичӗм несврш. **1.** *несврш. и уч. према омакнути, омаћи.* **2.** необ. *размицати, разгртати.* — Вјерни коњи ... омичући трбухом дубоки снијег, повезоше га, што ногама грабити могу. *Јурк.*

~ **се** *несврш. и уч. према омакнути се, омаћи се.*

о̀мишљӣј м *оно што је омишљено, резултат мишљења.* — Присподоба бистри омишљај. *Павл.*

оми́шљӣње с *гл. им. од омишљати (се).*

оми́шљати (се), о̀мӣшљӣм (се) *несврш. и уч. према омислити (се).*

о̀мјер, ек. о̀мер.

омјер-, ек. омер-.

о̀мјесечити, -и́м, ек. о̀месечити.

о̀млӣд м *млада гранчица, изданак, младица.* — По сљепоочницама набрекле жиле као врбови омлади. *Вуков.*

о̀младак, -атка м (мн. о̀млаци) **1.** *омладина, подмладак. Вук Рј.* **2.** *изданак, потомак.* — Гледаш Србина, омлатка Милошева и потомка Душанова. *Павл.* **3.** *омлад*; зб. *младе гранчице, изданци.* — Видик брсти људе као коза омладак. *КН 1958.*

о̀младина и **о̀младина** ж **1. а.** *млади нараштај, подмладак, младеж.* — Болест ... косила је као оштра коса и остарину и омладину. *Вес.* Тријумфално [је] ношен на плећима ... народњачке омладине. *Мар.* **б.** *саставни део имена омладинских организација у прошлости и данас*: Уједињена омладина српска, Савез комунистичке омладине Југославије, Народна омладина Југославије и др. **2.** покр. *омлад.* — Нове омладине шибају из пања старовитога. *Павл.*

омлади́нац, -нца м *члан, припадник омладинске организације*; *младић.* — Метак је пролетио тик поред главе једног омладинца. *Чол.*

омла̀ди́нка ж *чланица омладинске организације*; *млада девојка.* — Женама и омладинкама Дрвара! *Тито.*

о̀младӣнскӣ и **о̀младӣнскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на омладинце и омладинке, на омладину*: ~ акција, ~ конгрес.

о̀младӣнски и **о̀младӣнски** прил. *на омладински начин, као у омладинаца, у омладине.* — Коса ... пала на рамена онако омладински. *Срем.*

омлади́нство с необ. *оно што је карактеристично за омладину, ведрина, живост.* — Пркосна веселост, неуштогљено омладинство тог трећег ката ... привлачили су више оне с другог ката. *Петр. В.*

омла̀ди́ти, о̀млӣдӣм сврш. песн. *учинити поново младим, бујним, подмладити*; *учинити да из нечега израсту млади изданци.* — Кажи, вило, чисто лице, и омлади што куд сане. *Крањч. С.* Омлади је, пролеће, омлади и подмлади — врбу сигасту. *Зог.*

~ **се 1.** *постати опет млад, подмладити се*; *пустити младе изданке.* — Кад с' омлади јавор-дрво сухо ... онда ћу ти, мајко, у двор доћи. *НПХ.* **2.** *донети на свет младунче.* — 'Оће ли за десет дана да се омлади [крава]? *Ђур.*

о̀млаӣ̄, -а̄, -е̄ *прилично млад, још млад.* — На вратима је стајала једна омлаћа женска. *Ћор.* Два омлаћа човјека турила су му ... у руку кокарду. *Цес. А.*

омлаӣ̄ива̄ње с *гл. им. од омлаћивати (се).*

омлаӣ̄ива̄ти (се), -а̀ӣ̄ујӗм (се) *несврш. и уч. према омладити (се).*

о̀млӣт, -а и **о̀млатак,** -тка м (мн. о̀млаци) *батина којом се млати воће.* — Ако ми дођеш, отјераћу те омлатом испред куће. *И-Б Рј.* Злица [се] залети па гурну Тодора; а у Тодора се догодио некакав омлатак, па Злицу по глави. *В 1885.*

о̀млатине ж мн. *слама која остане кад се што омлати.*

омла́тити, ѝмлāтӣм сврш. **1. а.** *млаћењем издвојити зрело зрневље жита из класја, овршти.* — Сједне на снопиће што су били збачени из кута да се омлате. *Бен.* **б.** *отрести плодове с дрвета.* — Ветрови омлате род и то утолико више, уколико су јачи. *Тод.* **2.** *поломити, изломити ударајући о што.* — Запретио [је] да ће му омлатити о уши и чибук и симсију. *Глиш.*

омлаћи́вати, -а̄ћујēм *несврш. и уч. према омлатити.*

омлѐднети, -днӣм, ијек. омлѐдњети, сврш. покр. *омршавити, ослабити. Вук Рј.*

омлѐдњети, -днӣм, ек. омлѐднети.

ѝмлет м фр. *јело од јаја и брашна, обично надевено месом или шунком.*

ѝмлитавелӧст и **омлита́велӧст,** -ости, ијек. ѝмлитавјелӧст и омлита́вјелӧст, ж *стање онога који је омлитавео.*

ѝмлитавети, -вӣм и **омлита́вети,** -и̏тāвӣм, ијек. ѝмлитавјети и омлита́вјети, сврш. *омлитавити (1).* — Година [је] да нико зрна соли није видео. Обљутавео живот, омлитавели људи и убледела деца. *Андр. И.*

ѝмлитавити, -ӣм и **омлита́вити,** -и̏тāвӣм сврш. **1.** *постати млитав, изгубити чврстину, покретљивост, опустити се, малаксати.* — Њихови покрети омлитавише. *Јевт.* Био [је] остарио, омлитавио, оћелавио. *Франг.* **2.** *учинити млитавим, опустити, олабавити.*

~ **се** *омлитавити (1).* — Пребледео ... сав се омлитавио, начинио се као осуђеник кога ће сад стрељати. *Ранк.*

ѝмлитавјелӧст и омлита́вјелӧст, -ости, ек. ѝмлитавелӧст и омлита́велӧст.

ѝмлитавјети, -вӣм и **омлита́вјети,** -и̏тāвӣм, ек. ѝмлитавети и омлита́вети.

ѝмлохавео и **омлоха́вео,** -ела, -ело, ијек. ѝмлохавио и омлоха́вио, -вјела, -вјело *који је постао млохав, млитав.* — Осјећам тај воњ у желуцу као омлохавјели, мјехурави чир. *Божић.*

ѝмлохавити, -ӣм и **омлоха́вити,** -ѝхāвӣм сврш. **1.** *постати млохав, омлитавити.* — Уз такву женску човјек омлохави. *Бен.* Од дугог и заморног трчања ... мишићи сад су му омлохавили и висили без снаге. *Дав.* **2.** *учинити млохавим.*

ѝмљињāк м зоол. *инсекат тврдокрилац* Mylabris. *Бен. Рј.*

ѝм-мѐтар и **ѝм-мѐтар,** -тра м = ометар ел. *справа за мерење електричног отпора*; исп. ом.

ѝмнибус м лат. **1.** *велика затворена путничка кола са коњском запрегом, претеча данашњих аутобуса*; *велики аутобус.* — Илицом пролазе омнибуси, кочије и друга кола. *Кум.* **2.** *омнибус-филм.*

Изр. омнибус-филм *филм састављен од неколико посебних садржаја, повезаних неким заједничким елементом (темом, амбијентом, личношћу аутора, протагонисте, режисера и др.).*

омогућа́ва̄ње с *гл. им. од омогућавати.*

омогућа́вати, -ӯћāвӣм = омогућивати *несврш. и уч. према омогућити.*

омогућѐње с *створена могућност за извршење нечега.*

омогући́ва̄ње с *гл. им. од омогућивати.*

омогући́вати, -ӯћујēм несврш. = омогућавати.

омогу́ћити, -ѝгӯћӣм сврш. *учинити могућним, створити могућности за извршење нечега.* — Поносит ћу се ... што ће ми бити омогућено да вашем будућем животу посветим ... бригу. *Креш.*

омо̀дрети, -рӣм сврш. *постати модар, помодрети. Прав.*

омо̀дрити, ѝмодрӣм сврш. *обојити у модро. Вук Рј.* шаљ. *нанети модрицу некоме.* — Та да сам је и омодрио — нисам је прогнао — жена ми је. *Драж.*

омо̀јити, ѝмојӣм сврш. нар. *учинити да се нешто може назвати »моје«, присвојити. Вук Рј.*

ѝмоловати, -лујēм сврш. варв. *обојити.* — Све здјеле ... омоловао је ковач. *Шов.*

ѝмомѐтар и **ѝмометар,** -тра м = ом-метар.

ѝмора[1] ж *омарина.* — Тешка омора, од које се с буњишта диже неподношљив задах. *Кик.*

ѝмора[2] и **ѝмора** ж бот. покр. *в. оморика.* — На омору долећеше суву. *НП Вук.*

омо̀рика ж бот. **а.** *високо и витко четинарско дрво пљоснатог игличастог лишћа из пор. јела* Picea omorica. *Терм. 3.* **б.** *смрека, смрча. Сим. Реч.*

омо̀риков, -а, -о *који се односи на оморику.* — У свест му исплови ориков гај. *Бар.*

омо̀риковина ж *ориково дрво као грађа, материјал. Бен. Рј.*

ѝморина и **ѝморина** ж = омарина. — Ноћ је ведра, али оморина не попушта. *Андр. И.*

омо̀рити, ѝморӣм сврш. *омодрити* (према Рј. А.: омо́рити, ѝмо̄рӣм *црно обојити*). — Како оморила, тако и носила. *Вук Рј.*

ѝмо̄рје с *зб. им. од омора*[2]*, оморикова шума.* — Изби једнога дана неки црни аскер ... кроз мрко оморје. *Куш.*

о̀мот м **а.** *коверат, увлака за писма; трака, омотач залепљен око мање поштанске пошиљке.* — Скину омот и поче за себе читати. *Шен.* **б.** *оно чиме је што омотано, увијено, завој.* — Враћали су посјетиоце пријетећи затвором ... јер су нашли на крушном омоту: Бреза се отелила. *Гор.* **в.** *заштитне меке корице књиге.* — Књиге [су] ... без иједне речи о писцу и делу или са сасвим кратким и недовољним обавештењима на омоту. *Б 1957.* **г.** *завијена, упакована количина нечега, пакет, пакло.* — Молим један омот ушећереног грожђа. *Цар М.*

омота́ва̄ње с *гл. им. од омотавати (се).*

омота́вати (се), -о̀та̄вам (се) *несврш. и уч. према омотати (се).*

омо̀тати, -а̄м сврш. **1. а.** *обавити, замотати око нечега; завити, увити.* — На глави ... шубара, око које бејаше омотао неки бели пешкир. *Вес.* Врат натврдо био омотан црним рупцем. *Тур.* **б.** *прекрити, покрити са свих страна.* — Облаци би омотали високу главицу. *Новак.* **2.** фиг. *намамити, навести, навући.* — Млеци [су] из лукавства омотали Турчина у ову рат да таре силе о стијену. *Љуб.*

Изр. ~ кога око малога прста *располагати, поступати с неким по милој вољи.*

~ **се 1.** *замотати се, умотати се.* — Омота се у покућну хаљину. *Креш.* **2.** *обавити се, савити се (око чега).* — Два огранка ... омотају се један око другог. *Сек.*

омо̀та̄ч, -а́ча м **1.** *оно у шта је нешто умотано, увијено, омот.* **2.** биол. **а.** *спољно заштитно ткиво, опна, овојница*: мождани ~, ~ ћелије, станице. — У сталним размацима времена одбацују стари хитински омотач. *Финк.* **б.** *чашица и круница цвета, оцвеће. Станк. С.* **3.** мат. *бочне површине рогљастог геометријског тела; побочје; бочна крива површина облог геометријског тела (ваљка, облице или стошца, купе).* **4.** *омот (а).* — Стигло [је] твоје писмо ... у белом великом омотачу. *Вас.*

о̀мотић и **омо̀тић** м *дем. од омот.*

о̀мотица ж риб. *зрнаст мамац за омамљивање риба, у коме има отрова пиротоксина. Мин. Лекс.*

о̀мотнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на омот, који служи за омот*: ~ папир.

о̀мотница ж *омот (а).* — Обавијест хитро савије и метне у омотницу. *Креш.*

омо̀ћати се, -а̄м се и **омо̀ћити се,** -ӣм се сврш. необ. *стећи моћ, ојачати.* — Кад се омоћао и стекао »свој грош«, почели су ... да долазе његови племеници из крша. *Ств. 1948.* Тек кад се Влада Рибникар ... у »Политици« некако омоћио, ја сам у редакцију враћен. *Пол. 1963.*

о̀мофор м грч. црквен. *саставни део одеждe православног архијереја, дуг и широк појас који се носи преко оба рамена, са отвором за главу.*

омо̀чити, о̀мочӣм сврш. **а.** *покваситн, залити.* — Да га [звоно] донесемо дома или да га својом крвљу омочимо. *Љуб.* **б.** *спустити у текућу материју, умочити.* — Крастача жаба омочи у њем своје одурне окраче. *Ков. А.*

омра́вити, о̀мрāвӣм сврш. необ. *подићи, обузети (о јези).* — Филипа трнци омравише. *Божић.*

о̀мражен, -а, -о **1.** *трп. прид. од омразити (се).* **2.** *који изазива мржњу, омрзнут.* — Као ... присталица реформи био [је] омражен у Босни. *Андр. И.*

о̀мраженӧст, -ости ж *особина, стање онога који је омражен.*

омра́жња ж заст. *в. омраза.* — Да се с народима Унгарије ... код по све нас шкодљивије смутње и омражње помиримо. *Старч.*

о̀мражњак м песн. *омражен човек.* — Гину свети, гину мили — живе омражњаци. *Прер.*

о̀мраз м песн. *омраза.* — Јача љубав нег' омраз. *Кост. Л.*

о̀мраза ж *међусобна завада; мржња, непријатељство.* — Он је живео у омрази са својом снајом. *Јов. С.* Остави му ту старинску сламару ... и омразу и презир читавога села. *Донч.*

о̀мразан, -зна, -зно песн. *мрзак.* — Свака кап је једна црна клетва, што ми живот омразан жигоше. *Јакш. Ђ.*

о̀мразит, -а, -о *који нема добру нарав, нељубазан, непријазан, неугодан, неваљао.* — Умиљато јагње и двије мајке посе, а омразито неће ниједне. *Вук.*

о̀мразити, -ӣм сврш. **1.** *изазвати омразу између некога, завадити.* — Шта ти све политика није кадра да учини од људи, да их ... отуђи и да их омрази. *Нуш.* **2. а.** *изазвати нечију мржњу према некоме, учинити мрским; створити одвратност према нечему, огадити.* — Хтјела [си] ... да омразиш заручника заручници. *Шен.* Он [им је] ... омразио немачки језик. *Марк. Св.* **б.** *клеветама бацити у немилост код некога.* — Побоја се да га попо ... не омрази код поглавитог. *Кос.*

~ **се 1.** уз. повр. *доћи у међусобну омразу, завадити се.* — Због те Игњатове жене ... и омразише се. *Вес.* **2.** *постати мрзак некоме.* — Не треба да се омразите жени претјераном строгошћу. *Бен.*

ȍмразнути, -нём сврш. необ. *проћи, простр̏јати телом, прожети хладноћом.* — Омразне је душевна студен. *Божић.*

ȍмраморити се, -и̏м се сврш. *претворити се у мрамор, окаменити се, скаменити се.* — Дворци, храмови, портали — омраморена сама вјечност! *Зог.* Марица ћути, као да се омраморила. *Матош.*

омра́чити, ȍмрāчӣм сврш. *учинити мрачним, потамнити.* — фиг. Само да би се брзо обогатио, згази ми срце, а душу упрља, омрачи. *Ћор.*

~ **се** *постати мрачан, смркнути се.* — Кмету се наново омрачи лице. *Нуш.*

ȍмрачнијӣ, -ā, -ē *прилично мрачан, мутан.* — Био је омрачнији зимњи дан. *О-А.*

ȍмрвити, -и̏м сврш. *мрвећи мало истрошити, смањити*; фиг. *мало спустити цену.* — Омрви ти, омрви још — викну строго — немој уцјењивати! *Ћор.*

ȍмрӗжје с (ек. и ијек.) *систем мрежа (електричних и сл.).*

ȍмренити, -и̏м сврш. покр. *опустити, погнути, повити.* — Кукурузи . . . раширили спрљене ручице, а ресала темена . . . уморно омренили. *Рад. Д.*

~ **се** *опустити се; малаксати, клонути.* — Писано ми је ваљда да се шлогирам . . . Омренила се [рука], хоће југовине. *Рад. Д.*

ȍмрењено прил. покр. *опуштено, клонуло.* — Уморни од копања, лактовима [се] одупрли о столове и омрењено полегали прсима. *Рад. Д.*

омре́стити, ȍмрēстӣ, ијек. омрије̏стити, сврш. *оплодити*; *обавити мрешћење (о рибама и птицама). Вук Рј.*; *Деан. Рј.*

ȍмрзао, -зла, -зло необ. *окован ледом*; *скамењен од хладноће, смрзнут.* — Угледах . . . два грешника, омрзла у леду. *Прер.*

ȍмрзнути, -нём (аор. ȍмрзнух и ȍмрзох, 2. и 3. л. ȍмрзнӯ, ȍмрзе и ȍмрзе; р. прид. ȍмрзнуо, -ула, -уло и ȍмркао, -зла, -зло) сврш. **1.** (кога, на кога) *испунити се мржњом према некоме, намрзнути некога.* — Омрзао је таст Момира бездушно. *Каш.* Многи омрзнули на њ. *Цар Е.* **2.** *постати мрзак.* — Старац јој је потпуно омрзнуо. *Бен.* **3.** *учинити одвратним, огадити (некоме нешто).* — Другарицама [је] омрзнула лијепи плави порцелански црепић, који су нашли крај пута. *Михољ.*

омрзовȍљити се, -о̀вољӣм се сврш. **1.** *постати мрзовољан.* — Лице јој се омрзовољи. *Божић.* **2.** *мрзовољно рећи, одазвати се.* — Страшно је вруће! — омрзовољи се адвокат. *Божић.*

омрије̏стити, ȍмријестӣ, ек. омре́стити.

омр̏кати, ȍмр̄чē и ȍмр̄кā сврш. *оплодити (о животињама)*; фиг. *учинити родним, натопити, нагнојити (земљу).* — Снијег . . . је омркао земље и маслине, да боље роде житом. *Љуб.*

омркли̏на ж необ. *мрак, тама.* — Кавана је зијевала омрклином и мртвим муком. *Кос.*

ȍмркнути и **ȍмрӣи,** ȍмркнӗм (аор. ȍмркнух, 2. и 3. л. ȍмркнӯ и ȍмркох, 2. и 3. л. ȍмрче и ȍмрче; р. прид. ȍмркнуо, -ула, -уло и ȍмркао, -кла, -кло) сврш. **1.** *затећи се негде кад падне мрак, кад се спусти ноћ*; *заноћити.* — Зар да у шуми омркнете, пак да вас изједу вуци? *Јурк.* Омркне здрав и читав, а осване — мртав. *Глиш.* **2.** *обавити се, прекрити се мраком, утонути у мрак.* — фиг. Дорици омркну чело. *Ков. А.* **3. а.** *спустити се, настати (о ноћи, мраку).* — У то доба и ноћ омркнула. *НП Вук.* Готово омркну мрак. *Шен.* **б.** безл. *смрачити се, смркнути се.* — Тада ми омркне пред очима, и ја се онесвијестих. *Ков. А.* **4.** (некоме) **а.** безл. (са лог. субјектом у дативу) *наићи, настати (о тешком положају, невољи, о депресивном душевном стању), дотежати.* — Док једном не омркне, не може другом да осване. *Торд.* Када Милутин и Војислав дотрајаше у напону снаге, омркну нашем старом пјеснику [Јовану Илићу]. *Матош.* **б.** (са грам. субјектом: свест) *помутити се, помрачити се.* — Свест би јој у трен омркла, очи обневиделе. *Јевт.*

омркња́вати, омр̏кња̄вам *несврш. и уч. према омркнути.*

омр̏љати, ȍмр̄љам сврш. *замазати мрљама, умрљати, упрљати.* — Бујна коса, омрљана крвљу, лети му око главе. *Шен.* фиг. Њена сестра омрљала је свијетлу слику Лешићеву. *Коз. Ј.*

ȍмр̄с м *омрсак.* — Људи неће зимус имати ни посјека ни омрса. *Ћоп.*

ȍмрсак, -ска м **а.** *мрсно јело, мрсна храна.* — О празницима није остала кућа сиротињска без омрска. *Марк. М.* **б.** *први оброк мрсне хране после поста, оршај (1).* — Биће ми лакше на омрсак, научићу га зељу и сланини. *Љуб.*

омрси́вати (се), омр̏сујēм (се) *несврш. и уч. према омрсити (се).*

омр̏сити, ȍмр̄сӣм сврш. **1.** *нахранити мрсном храном.* — Благ је дан сутра, треба дечицу да омрсим. *Дом.* **2.** *омрсити се (2б).* — Уз часне посте [сам] омрсио . . . с Турцима сам мрсно вечерао. *НП Вук.* **3.** *упрљати мрсом, машћу (лонце, посуђе). Вук Рј.* **4.** (руке) *упрљати чијом крвљу (руке), својом руком убити кога.* — Ненад своје омрсио руке, а вук оштре острвио

зубе. *Март.* **5.** *дати стоци соли, осолити стоку. Вук Рј.* **6.** фиг. *прећи граничну линију, преступити.* — На линији су се играчи гурали ... — Омрсио си, омрсио! — Није! *Ћос. Б.*

Изр. ~ уже *бити обешен.* — Тај ће омрсити уже. *Тур.*

~ **се 1.** *појести мрсну храну, почастити се мрсом.* — Послаћемо Огњену пакет ... Да се ... мало омрси. *Поп. Ј.* фиг. Рецимо да се Нијемци неће Босном омрсити. *Павл.* **2. а.** *појести мрсно после поста, најести се.* — [Носили су] на даскама вреле хљебове ... да се човјек омрси кад удари топ. *О-А.* **б.** *огрешити се о правила поста узимајући мрсну храну.* — Осећао [је] грижу савести што се омрсио у петак. *Марк. Св.* Заречe се пред свима да ће се сутра ... омрсити, па причестити. *Маш.* **3.** *острвити се, помамити се за чим, постати крвожедан.* — Па уљези ... под грм ... као и лија кад се на тића омрси. *Шен.*

о̀мртварити, -ӣм и **омртва́рити,** омр̀тва̄рӣм сврш. покр. *омртвити (2).* — Глава отешчала, трудне, обилате руке омртвариле. *Ћип.*

о̀мртвина ж *ствари које остану иза покојника, оставина. Р-К Реч.*

омр̀твити, о̀мр̀твӣм и **о̀мртвити,** -ӣм сврш. **1.** *одузети живост, покретљивост, умртвити.* — фиг. Врућица ... би јој омртвила сву вољу за живот. *Новак.* **2. а.** *постати као мртав, изгубити покретљивост, укочити се, укрутити се.* — Па се дигну и пружи омртвљена кољена. *Наз.* **б.** *постати неосетљив, утрнути, отупети.* — Крећући се цијело вријеме међу силним планинама, човјеку некако и омртви пријемљивост за горје. *Андр. Н.* **в.** *изгубити плодност, престати доносити плодове (о земљи).* — Прије га је [земља] хранила, али сада је отврднула, омртвила и не да ништа. *Цар Е.*

омртвљава́ти, омр̀твљава̄м *несврш. и уч. према омртвити.*

о̀мрћи, о̀мркнӗм = омркнути.

о̀мрцање с *гл. им. од омрцати.*

о̀мрцати, о̀мрчӗм *несврш. и уч. према омркнути, омрћи.*

омр̀цинити, -ӣм сврш. покр. *учинити мрцином, убити, заклати живинче. Вук Рј.*

~ **се** *угинути без клања, крепати (тако да је месо неупотребљиво, о животињама које се кољу ради меса);* фиг. пеј. *умрети природном, невојничком смрћу.* — Омрцинио се на огњиште. Реку у Црној Гори за онога који умре код куће, а не погине у чети. *Н. посл. Вук.*

о̀мрчити, -ӣм сврш. **1. а.** *обојити у мрко, црно.* — А да видиш жалост од воје-воде, ка' је своје снахе дофатио, и јаглаке на њих омрчио. *НП Вук* **б.** *запрљати црном бојом, огаравити.* — Чађава боја омрчила сваки видљиви предмет. *Креш.* **2.** покр. **а.** (пушку) *опалити (из пушке).* — Никад није дохватио ни омрчио пушке на кога. *Лал.* **б.** (пушком) *убити.* — Омрчио га пушком. *Вук Рј.*

Изр. ~ гаће *доживети неуспех, пострадати.* — Отишао си да кујеш Италији удес, а овамо се враћаш ... с омрченим гаћама. *Цар Е.*

~ **се** *упрљати се црном бојом, огаравити се.* — Не може [се] ковач бити, а не омрчити се. *Н. посл. Вук.*

о̀мршав, -а, -о *доста мршав, мршуљаст.* — Једним махом обухватим ... омршаво, загасито ... лице. *Буд.*

о̀мршавети, -вӣм и **омршáвети,** омр̀ша̄вӣм, ијек. о̀мршавјети и омршáвјети, сврш. *омршавити.* — Био је омршавео и поседео. *Андр. И.*

о̀мршавити, -ӣм и **омршáвити,** омр̀ша̄вӣм сврш. *постати мршав, ослабити, смршати.* — Ала је омршавио! — рече трећи. *Вес.* фиг. *изгубити плодност, испостити се (о земљи).* — Видио је ... да је тло јако омршавило. *Том.*

о̀мршавјети, -вӣм и **омршáвјети,** омр̀ша̄вӣм, ек. о̀мршавети и омршáвети.

о̀мршāј м **1.** *дан кад се почиње мрсити (после поста);* *гозба спремљена за тај дан.* — Затим се отеже шарена процесија ... крштења ... покладе, омршаји, велики ручкови. *Глиш.* **2.** *омрсак (а).* — За неколико месеци њен кућерак беше пун омршаја. *Вес.* Ја ћу му ... за зиму скрбит' омршаја. *Март.*

о̀мршати, -а̄м сврш. *омршавити.* — Сад је омршао: само кожа и кости. *Дом.*

о̀мсица м и ж покр. *особа о којој је реч, тај исти.* — Мисли омсица: шљива је премакла, сад ћу шићарити. *Коч.*

о̀мћи (се), о̀мкнӗм (се) сврш. *в. омаћи (се).* *Вук Рј.*

омува́вати се, -у̀ва̄вам се несврш. покр. = омухавати се *мувајући се обилазити око чега, врзмати се. Прав.*

омӯдрати, -а̄м сврш. *развити се физички и умно, одрасти.* — Не знам у детињству, али откако сам омудрала, ја нисам окусила јагњетине. *Вес.*

омӯдрити, о̀мӯдрӣм сврш. **1.** *учинити кога мудрим, научити, опаметити.* — Чуде се што овај данас све не зна. — Омудрила га погача! — додаде неки гаравац тихо. *Ков. А.* **2.** *омудрити се.* — Омудрила Катица, посветила се ... али чекај само док ти једног дана развије барјак. *Ћоп.*

~ **се** *постати мудар, стећи памет, уразумити се.* — Викторе, опамети се, омудри се. *Кум.*

омӯжати, -ā̄м сврш. *доћи у мужевну доб, постати зрео човек.*

омӯлити, ȍмӯлӣм сврш. покр. *скинути кору, љуску с чега.* — фиг. Древне градитељске умотворине ... је вријеме оштетило и омулило. *В 1885.*

омӯљити, ȍмӯљӣм сврш. *упрљати муљем.* — Гледа ... као ... крава на омуљено сијено. *Шен.*

омӯсити се, ȍмӯсӣм се сврш. *постати нерасположен, покуњити се;* исп. умусити се. — Омусио си се нешто, чини ми се. *Лал.*

ȍмутавити, -ӣм и **омутáвити,** -ȗтāвӣм сврш. *постати мутав, изгубити моћ говора, онемети.* — Разговарај што с човеком. Хоћеш да омутавиш, како ти се језик оленио. *Вукић.*

омӯтити се, ȍмӯтӣм се сврш. *замутити се.* — фиг. Затресе главом и маштовита се вода омути. *Божић.*

ȍмућине ж мн. *мутно вино или ракија са дна суда, мутљаг.* — [У лонцима] су ваљда, па и зацијело, омућине. *Вел.*

омухáвати се, -ȕхāвām се несврш. = омувавати се. — Не омухавај [се] око младића кано мачка око вреле каше. *Ков. А.*

ȍмуцавити, -ӣм и **омуцáвити,** -ȗцāвӣм сврш. *почети муцати, постати муцав.* — Омуцавит ће горе него је муцао. *Шим. С.*

омӯчити се, ȍмӯчӣм се сврш. **а.** *запрљати се муком, брашном, избрашњавити се, обрашњавити се.* — Ко иде у млин, тај се и омучи. *Вук Рј.* **б.** фиг. *ставити пудер (на лице), напудерисати се, напудрати се.* — По лицу се сјајио гдјегдје прашак ... којим би се она сваки дан омучила. *Кум.*

омӯшичавити се, -ӣм се сврш. покр. *бити захваћен паразитским инсектима (о биљци). Вук Рј.*

ȏмча ж **1. а.** *петља, замка.* — Моца [је] изишао на улицу и омча паде на вратнице. *Ад.* Кад су га извукли с помоћу омче, поручник се Дуб није ни на што тужио. *Јонке.* **б.** *лабава петља конопца за вешање која се намиче на врат осуђенику (одн. коју намиче самоубица).* — Са омчом на врату клицао [је] Партији и Титу. *Поп. Ј.* Прекрижио се, можда, прије но што му пребацише омчу. *Хорв.* **2.** мн. *мреже, замке, вигови за хватање плена. Вук Рј.*

ȏмче, -ета с *дем. и хип. од оме.* — Два омчета од једне кобиле, јурила су за њима. *Наз.*

ȏмчит, -а, -о покр. *окомит.* — Река Зета ... низ омчиту стену пада. *Нен. Љ.*

ȏн, ȍна, ȍно лична замјеница за 3. л. (ген. м и с њèга, га, ж њê, је; дат. м и с њèму, му, ж њȏј (њȏјзи), јој; ак. м и с њèга, га, њ, ж њȗ, је, јȗ; инстр. м и с њȋм и њȋме, ж њȏм и њȏме; лок. м и с њèму, ж њȏј (њȏјзи); мн. ȍни, ȍне, ȍна; ген. и ак. њȋх, их; дат. њȋма, им; инстр. и лок. њȋма) **1.** *означава одређено лице (или предмет) ван говорног лица и лица с којим се говори, обично указујући на раније поменути појам.* **2. а.** (краћи облик дат.: му, јој) *замењује присвојну замјеницу: његов, њен.* — И он и жена му опазише. *Тур.* Вукосава беше иста Марта, мати јој. *Вес.* **б.** (краћи облик дат., ген. и ак.: му, га) *плеонастично, без значења.* — Зло га сио и вино попио. *НПХ.* Тако му је то. *Моск.* Ђаво би га знао! *Јонке.* А шта му га знам. *Јак.* **3.** (у служби именице) с *за омаловажавање одрасле особе.* — Петар ... уз инат ... зове Игњата пендеком. — Шта 'оће тај пендек? Шта ли се оно ту напело? *Вес.*

ȍнагар, -гра и **ȍнагер,** -а м зоол. *врста дивљег магарца који живи у југозападној и средњој Азији.* — Често ћеш са псима изић да плашљиве онагре гониш. *Марет.*; *Финк.*

оназáдити, -àзāдӣм сврш. *вратити на превазиђени ступањ развоја, бацити уназад, уназадити.* — Од почетка нашег државног живота, наш је народ, ако не оназађен, а оно бар на истом ступњу развића остао. *Јов. С.*

ȍнаиз и **ȍнајз** м бот. *в. анасон. Бен. Рј.*; *Сим. Реч.*

ȍнāј, ȍнā, ȍнō (ген. и ак. м и с ȍногā и ȍнōг, ж ȍнē, ȍнӯ; дат. и лок. м и с ȍномē и ȍнōм, ж ȍнōј; инстр. м и с ȍнӣм, ж ȍнōм; мн. ȍнӣ, ȍнē, ȍнā; ген. и ак. ȍнӣх; дат. инстр. и лок. ȍнӣм) (покр. и ȍнӣ) придевска показна замјеница **1.** *упућује на нешто (лице, предмет, појам) што је просторно или временски удаљеније од лица која учествују у говору.* — С оне стране мора дошли [су] стари господари. *Цар Е.* Помислим зове ме они што ме јуче превари. *Љуб.* **2.** (уз именице које означавају време) *идући, следећи, наредни.* — А шта ће бити земљи? ... на ону годину, ако живи будемо, посијаћемо. *Моск.* **3.** (у служби именице) *уместо имена које се избегава, које се не жели споменути (ђаво, тешка болест, мрска особа и сл.).* — Бој се онога ... ко се са *оним* удружио! *Мат.* Доводили [су му] болеснике који болују од »оне« (падавице). *Вес.* **4.** (оно) *са речју у генитиву означава да је оно што је генитивом изражено мало по вредности, броју, количини и сл.* — Сад му не треба узимати оно жутуље. *Шимун.* Ја сам ти ваздан с оно баштице, с оно краве, с оно кокошију. *Ћоп.* **5.** (оно, у прилошкој служби) *у приповедању, ради подсећања,*

поређења и сл.: *у оној прилици, онда.* — Ипак [сам] показао милосрђе кад сам те оно нашао у шуми. *Креш.* На лицима се ... примећиваше душевни мир, као оно кад човек осети задовољство после извршене тешке дужности. *Дом.* Како се оно вели: живот одређује начин мишљења. *Крањч. Стј.* **6.** (м и с) *без значења, као узречица, поштапалица.* — Онај, ви'ш, како ћу ти казати. *Ком.*

Изр. ово и оно *разне, сваковрсне ствари.* — Мучила се ... учећи га ово и оно. *Бег.*; онај горе рлг. *бог.*

онàкав, -ква, -кво (покр. онàкӣ, -ā, -ō; заст. онàков, -а, -о) показна заменица за каквоћу **1.** *који је као онај, исти као онај* (*који се показује или о коме се већ говорило*). — У енглеској цркви није било онаквих злоупотреба као у Њемачкој. *Пов. 2.* Сјај [сунца] ... замијени сива свјетлост онакове боје као суре околишне голети. *Ћип.* Не знам ... откуд голаћима и хајдуцима онаке хаљине. *Шуб.* **2.** *за истицање, појачавање степена особина.* — Отхранила [је] свог Ахмета, онаког честита момка. *Мул.*

онàкāженōст, -ости ж *особина и стање онога који је онакажен, унакаженост.* — Кроз сву ту онакаженост, понижење и скоро лудило, има у дубини душе ... једна варница праве небеске ватре. *Кнеж. Б.*

онаказúвати, -àзујēм *несврш. и уч. према онаказити.*

онакàзити, -àкāзӣм сврш. *нанети повреде које мењају изглед, деформишу повређенога, учинити наказним, унаказити.* — Муж је имао право да онакази разведену жену. *Ђорђ.* Његово тијело нађено је онакажено. *Јел.*

~ **се** *постати наказан, унаказити се.* — фиг. Осијек је напредовао ... али ... архитектонски се онаказио и ружнији је. *Бен.*

онакарàдити, -àрāдӣм сврш. *учинити накарадним, унакарадити, унаказити.* — Стане намештати и трести насред улице ту ... онакарађену принцезу. *Срем.*

онакарађúвати, -āђујēм *несврш. и уч. према онакарадити.*

онàквић м погрд. *в. онаковац.* — Сикће опет, псује, виче: »Оваквиче, онаквиче!« *Радич.*

онàквица ж покр. *в. онаковица.* — Праште мајке тужнице на девојке пуснице. — Тамо оне оваквице, тамо оне онаквице. *Кош.*

онàкӣ, -ā, -ō *в. онакав.*

онàкō и **онàко** прил. **1. а.** *на онакав начин, на онај начин* (*у оној мери и сл.*). — Чинило се да плива у срећи видећи децу онако веселу. *Јакш. Ђ.* А нама остаде онај дневник онако ... Идем да га закључам. *Ранк.* **б.** (у поређењу) *на исти начин, у истој мери* (*као*). — Вукосава беше иста Марта, мати јој; онако беше и ђаволска. *Вес.* На длаку онако као код аутора »Скица«. *КР 1924.* **2.** *у другом погледу, без тога; ван тога, иначе.* — Море, нек' ја онако будем срећна. *Вес.* Његов је радни дан био и онако испуњен. *Крањч. Стј.* **3.** (често појачано речима »само«, »тек«) **а.** *без друге намере; без разлога, узалуд.* — Намигивања, обуимања ... тек онако успут, мимоходно — то је све дјеловало на Јелку. *О-А.* Нисам ја тек онако унук деде који ... би, пред сами сан, записао колико је ... врчева вина попио. *Богдан.* **б.** *без накнаде, бесплатно; без ограничења.* — Проти засад даде пријатељ онако неколико ока барута и олова. *Вук.* Ни поштански монопол не смије се држави препустити само онако, без икаквијех принципа и увјета. *Рад. Стј.* **в.** *без залагања, безвољно; по навици, механички.* — Сељаци ... вуку уже [од скеле] само од беде, онако. *Чипл.* Од жалости одлупило ми се срце, па онако тумара у грудима. *Ћос. Д.* **г.** *као случајно, тек мало.* — Опет би боље било да се прикријем. Сакрићу се само онако. *Змај.*

Изр. и овако и ~ *у сваком случају*; мало ~ 1) (о некоме) *слабо урачунљив; будаласт, ћакнут*; 2) *како не треба, незгодно*; овако-онако *час једно час друго.*

онàков, -а, -о *в. онакав.*

онàковац, -бвца м погрд. *рђав човек, неваљалац* (*обично у обраћању, при грдњи*); исп. оваковац. *Вук Рј.*

онàковић м (у игри речи, у вези са »оваковић«, »таковић«) *онај који хоће, који тражи да је нешто онако* (*као што је замислио*). — Стоји на истом мјесту гдје је стајао пред неколико мјесеци, онда оваковић, сад оваковић, у души рђаковић. *Шен.*

онàковица ж погрд. **1.** *рђава жена, неваљалица* (*обично у обраћању, при грдњи*); исп. оваковица. *Рј. А.* **2.** *ружна реч, погрда.* — Зажагри на ме очима и узме ми надијевати оваковице и онаковице, једну гору од друге, као да сам сваком срамотом пријекорна. *Буд.*

онáлич прил. покр. *с наличја, наопако.* — Јанко је ... опаклију своју оналич огрнуо. *Змај.*

ònāмо и **ònамо** прил. **1.** *у оном правцу, на ону страну.* — Онамо, 'намо, за брда она, говоре да је разорен двор! *Ант.* **2.** Онамо је моје врло навалило јуначко срце. *М-И.* **2.** *на оном месту, онде.* — Онамо су двије шкриње с мојим рубљем. *Бег.* **3.** *у*

оно време, онда. — Онамо о покладама ... наговара [га] да разбија чаше. *Коз. И.*

Изр. овамо (и) ~ *в. уз овамо (изр.).*

ònамошњ|ī, -ā, -ē *који се налази, који живи у оном крају, онамо.* — Вршио [је] годинама надзор над онамошњим црквама и манастирима. *Петр. В.* Тада [је] још увијек био господар ... и онамошњих Славена. *Шиш.*

онанȉзам, -зма м мед. *онанија; склоност онанији, прибегавање онанији.*

онàнија ж грч. мед. *противприродно задовољавање полне страсти надражавањем полних органа, мастурбација.*

онани́рати, -àнӣрām и **онàнисати,** -ишēм несврш. *вршити онанију.*

онàнист(а) м *онај који прибегава онанији.*

онаочáрити се, -òчāрӣм се сврш. необ. *почети носити наочаре.* — Не личе ни на оне онаочарене и оцилиндарене ... ветропире, што су им лица као у изложених лутака. *Јакш. Ђ.*

онàрāнџити, -ӣм сврш. необ. *прекрити нарандама одн. нечим наранџастим.* — Јасика ... пропланак онаранџи — накупљено сунце враћа. *Зог.*

òндā прил. **1.** *у оно доба, за оно време.* — [Није] се рачунало са заплетима у Европи, онда тако необичним и бурним. *Нов.* **2. а.** *после тога, затим.* — Сјећа се онда како је ... дошао к болесном оцу. *Тур.* **б.** *осим тога, уз то.* — Сад је почео и с оцем ићи за плугом ... онда је чувао и напасао марву и пуно, пуно послова вршио. *Вес.* **3.** *према томе, дакле; у том случају, тада.* — Је ли, онда, право да он остане у добру кад и други пате? *Нед.* Сви су шутјели, а ако су и говорили, онда тихо. *Крањч. Стј.*

Изр. овда-онда *каткад, понекад, с времена на време, кадшто.* — Овда-онда захватила би Ивицу туга. *Креш.*

òндāј, òндājке и **òндāк** прил. покр. *в. онда.* — Ја ћу се ондај ... ребрити по Црној Бари. *Вес.* Најпре сташе од Босне спахије, па ондајке од мора дахије. *НП Вук.* Ондак би се Дада повратила. *Вукић.*

òндāлē и **òндāле** прил. покр. *в. оданде.* — Ондале се везир подигнуо. *Вук Рј.*

òндан и **òндāн** прил. покр. *прекосутра; наксутра.* — Подмиримо сутра, прекосутра, ондан. *Љуб.*

òндāр прил. покр. *в. онда.* — Ондар вичи колико те воља. *Павл.*

òндатра ж зоол. *глодар из пор. мишева чије је крзно на високој цени, бизамски пацов, бизамски штакор* Fiber zibethicus; *крзно од тога глодара. Финк.*

òндашњ|ī, -ā, -ē **1.** *који се односи на оно време.* — Подаци [су] од живог интереса за онога који воли да упоређује данашње са ондашњим. *Петр. М.* **2.** *који се односи на оно место, на ону средину.* — Жене састављају ... тужбалице у стиховима у наречју ондашњем. *Грол.*

òндашњица ж *оно време, ондашње прилике.* — Пева о невољи народа и мучном животу у ондашњици. *Прод.*

óнде, ијек. óндје, прил. **а.** *на оном месту.* — Ту видиш старца, онде момка млада. *Радич.* Све лијепе жене вишега друштва бит ће ондје. *Крањч. Стј.* **б.** *у оном тренутку, онда.* — Настави слушати ... спремна пружити помоћ ондје гдје би разговор слабио. *Крањч. Стј.*

Изр. овде-онде *понегде, гдегде.* — Овдје-ондје видјело се попаљено насеље. *Јонке.*

óндекā, ијек. óндјекā, и **óиденā,** ијек. óндјенā, прил. покр. *в. онде.* — Намислим у манастир ... па ондека ... и преноћити. *Радич.* Ондена је страшна мука, планине се потресају. *Њег.*

óндје, ек. óнде.

óндјекā, ек. óндекā.

óндјенā, ек. óденā.

òндјешњ|ī, -ā, -ē (ијек.) *ондашњи (2), тамошњи.* — Те птице ... су уз туљане главна храна ондјешњим људима. *Финк.*

òндолē прил. покр. *в. оданде.* — Ондоле се Вуче подигнуо. *НП Вук.*

ондула́ција ж фр. *вештачки, умјетно начињени увојци, таласи на коси.* — Таласају се ... плетенице косе, ондулација и трајна и водена. *Јел.*

ондули́рати, -ӯлӣрām несврш. *правити ондулацију (коме).* — Сад већ маникира и ондулира даме. *Нам.*

~ **се** *правити себи ондулацију.*

оневесèлити, -èселӣм сврш. *учинити невеселим, онерасположити.* — Поче срдито по ватри претурати, што јако оневесели грофицу. *Јов. Ј.*

~ **се** *постати невесео.* — Цвјетови се необично оневеселише њиховим владањем. *Креш.*

онезадовòљити, -òвољӣм сврш. (некога) *изазвати нечије незадовољство, озловољити, револтирати.* — Чумићев начин говора изненадио је и онезадовољио Скупштину. *Јов. С.*

онèздравити, -ӣм сврш. необ. *постати болешљив, оболети.* — Чини [ми се] да сам нешто онездравио. *Вел.*

онезнабòжити се, -àбожӣм се сврш. необ. *постати безбожан.* — Онезнабожили сте се. *Коз. И.*

онеја́чити, -èjāчӣм сврш. *учинити нејаким, немоћним.* — Она онеспокоји и размекша, ослаби, онејачи човјека. *Божић.*

онема́гати, -èмāжӗм несврш. *посустајати, посртати.* — Све по селу ... бори се како тко, напреже у овом и оном, онемаже ондје, побјеђује тамо. *Коз. И.*

оне́мелōст, -ости, ијек. онијèмјелōст, ж *губитак моћи говора, занемелост.* — Притискивао [га је] својом тежином, запрепашћујући га до онемелости. *Ћил.*

оне́мети, -мӣм, ијек. онијèмјети, сврш. *изгубити моћ говора, постати нем.* — Чиновник као да онеме од чуда. *Дом.* Старица онијемјела. *Шен.*

онѐмилети, -лӣм, ијек. онѐмиљети, и **онѐмилити,** -ӣм сврш. *постати непријатан, мрзак.* — Мајчино би млијеко човјеку на таквом путу онемиљело. *В 1885.* Откад ти је то онемилео лов? *Нуш.* Побија своју прваншњу тврдњу ... да му је онемилило саборење. *Старч.*

онѐмиљети, -илӣм, ек. онѐмилети.

оне́мити[1], òнѐмӣм, ијек. онијèмити, сврш. *одузети моћ говора, учинити немим.* — Грч му бијаше онијемио уста. *Новак.*

оне́мити[2], -ӣм, ијек. онијèмити, сврш. *в. онемети.* — Гомилице света ... онемиле су од изненађења. *Нуш.*

онемо̀гнути, онѐмогнӗм сврш. *в. онемоћи.* — На по пута онемогну жена, а лугар је наслонио на се. *Новак.*

онемогућа́ва̄ње с *гл. им. од онемогућавати.*

онемогућа́вати, -ӯћāвām = онемогућивати *несврш. и уч. према онемогућити.*

онемогућѝва̄ње с *гл. им. од онемогућивати.*

онемогућѝвати, -ӯћујӗм несврш. = онемогућавати.

онемогу́ћити, -òгӯћӣм сврш. *учинити немогућим, неизводљивим, спречити, омести, осујетити.* — Упорно држање господара виса онемогући наступање. *Вас.* Тражио [је] биране ријечи којима ће ... онемогућити сваки покушај. *Кол.*

~ **се** *лишити себе могућности, бити ометен у чему.* — Очито је да се и она због мене онемогућила. *Сим.*

онемо̀ћалōст, -ости ж *стање онога који је онемоћао.* — У грозничавој онемоћалости ... затражио је: — Нека ми ... наточи. *Божић.*

онемо̀ћати, -ām сврш. **1.** *постати немоћан, изгубити снагу, изнемоћи; истрошити се.* — Уморила [се] и онемоћала крволиптећи против јачега. *Ћос. Д.* Болешћу је и дар пјесников онемоћао. *Матош.* **2.** (некога) *учинити немоћним, одузети снагу (некоме), исцрпсти, изнурити.* — Глад га онемоћао. *Креш.*

онемо̀ћи и **онѐмоћи,** онѐмогнӗм сврш. *онемоћати (1).* — Спопала га ватруштина, онемогао, па му се не устаје. *Срем.*

онѐмоћити и **онемо̀ћити,** онѐмоћӣм сврш. *онемоћати.* — Сада су јако остарјели и онемоћили. *Шимун.* Ко га је тако онемоћио? *Кнеж. Л.*

онепоштѐнити, -òштенӣм сврш. *прогласити кога за непоштеног, окаљати нечију част.* — Још ми се невина крв не осуши ... Онепоштенисте ме: а што сада? *Ков. А.*

онерасположа́вати, -òжāвāм *несврш. и уч. према онерасположити.*

онераспо̀ложенōст, -ости ж *стање онога који је онерасположен. Р-К Реч.*

онерасполо̀жити, -òложӣм сврш. (некога) *покварити расположење (некоме).* — Мићу није могао овог пута да онерасположи. *Дав.*

~ **се** *постати нерасположен.* — Јутрос се нешто онерасположио због жене. *Маш.*

онере́дити, -èрēдӣм сврш. *запрљати изметом, опоганити.* — Пљуни ти мени у брк, ако они сви не онереде гаће. *Бог.*

~ **се** *повр.* — Онередио би се он и без вашег коњака. *Вин.*

онѐсвеснути, -нӗм, ијек. онѐсвјеснути, (р. прид. онѐсвеснуо, -ула, -уло и онѐсвесао, -сла, -сло) сврш. *онесвестити се.* — Заљуља се, рекао би да ће наново онесвеснути. *Јакш. Ђ.* Мислили [су] да је она онесвесла од узбуђења. *Јов. Ј.*

онесвѐстити, -èсвѐстӣм, ијек. онесвијèстити (трп. прид. онѐсвѐштен и онѐсвѐшћен) сврш. *изазвати код некога несвест (ударцем, опојним средствима и др.).* — Распаливши ... Турчина по глави, онесвести га мало и обори на земљу. *Вук.* Већ осам дана разапиње га напитак и на часове посвема онесвијести. *Ков. А.*

~ **се** *пасти у несвест.* — Носили [су] онесвијешћену Босанку. *Том.* Понекад се онесвестим од бола. *Сек.*

онесвешта́вати (се), -èштāвāм (се), ијек. онесвјешта́вати (се) = онесвешћивати (се) *несврш. и уч. према онесвестити (се).*

онесвештѐнӣк, -и́ка, ијек. онесвјештѐнӣк, м *онај који се онесвестио.* — Гура га напријед, а он главиња, пада као онесвјештеник, млохаво. *Крл.*

онесвештѐње, ијек. онесвјештѐње, и **онесвешћѐње,** ијек. онесвјешћѐње, с *губитак свести, несвест.*

онесвешћѝва̄ње, ијек. онесвјешћѝва̄ње, с *гл. им. од онесвешћивати (се).*

онесвешћи́вати (се), -èшћујēм (се), ијек. онесвјешћи́вати (се) несврш. = онесвештавати (се).

онесвијèстити (се), онèсвијестīм (се), ек. онесвéстити (се).

онесвје-, ек. онесве-.

онèсмелити, -ѝм, ијек. онèсмјелити, сврш. *обесхрабрити, заплашити.*

онèсмјелити, -ѝм, ек. онèсмелити.

онеспокоја́вати, -òјāвāм *несврш. и уч. према онеспокојити.*

онеспокòјити, -òкојīм сврш. *учинити неспокојним, забринути, узнемирити.* — Ово писмо га је онеспокојило и узбудило. *Тос. Д.*

онеспосòбити, -òсобīм сврш. *лишити способности, учинити неспособним (за рад, службу и др.).* — Експлозија [је] онеспособила кита за покрет. *Петр. М.* Партизани у Војводини онеспособили [су] десет локомотива. *Ч-М.*

~ **се** *постати неспособан (за рад и др.).*

онеспособља́вати, -òбљāвāм = онеспособљивати *несврш. и уч. према онеспособити.*

онеспособље́ње с *губитак радне способности.* — У случају ... онеспособљења кога члана за рад, друштво ће издати њему ... два пута онолику суму колико је члан уложио. *Лапч.*

онеспособљи́вати, -òбљујēм несврш. = онеспособљавати.

онèспретити, -ѝм сврш. необ. *изгубити спретност, постати неспретан, трапав.* — Само ми, каткад, руке на чајнику онеспрете. *Зог.*

онèсрећити, -ѝм сврш. *учинити несрећним, унесрећити.* — У ... драми као вешт сликар ... пустио [је] међу то још мало онесрећених Срба. *Нов.*

онèчистити, -ѝм (трп. прид. онèчишћен) сврш. *упрљати, загадити.* — [Они] су потпуно онечистили плодна украјинска поља. *Крањч. Стј.*

~ **се** *запрљати се.* — Вуна [се] тешко пере и чисти, а лако се онечисти. *НЧ.*

онечишћа́вати (се), -ѝшћāвāм (се) = онечишћивати (се) *несврш. и уч. према онечистити (се).*

онечишће́ње с *загађење, прљање.* — Сваки извор [је] ... ограђен ... да чува воду од онечишћења. *Пав.*

онечишћи́вати (се), -ѝшћујēм (се) несврш. = онечишћавати (се).

онечовече́ње, ијек. онечовјече́ње, с *лишење људских одлика, губитак човечности.* — Ко је дотерао даље од мене у мом правцу: правцу онечовечења. *Дав.*

онечовечи́вати се, -èчујēм се, ијек. онечовјечи́вати се, несврш. *лишавати се људских одлика, губити човечност.* — [Декадентна литература] се удаљава од човјека исто онако како се онечовјечује друштво које ствара декадентну умјетност. *Зог.*

онечовјеч-, ек. онечовеч-.

они *в. онај.*

òниж м бот. *в. анасон. Бен. Рј.*

òнижӣ, -ā, -ē и **òнизак,** -иска, -иско *прилично, доста низак; омањи, омален.* — Прислонио [се] уз онижи прозор. *Моск.* Матија је онизак човјек. *Вел.*

òнизица ж *удубљење на терену, удолина.* — И тек код какве живице, закрета, онизице ... изрони преда њу. *Коз. И.*

онијем-, ек. онем-.

òникс м грч. мин. *полудраги камен, варијетет калцедона с белим и обојеним пругама, служи за израду украса.* — Из чаша од оникса глатка ... пићемо. *Бој.*

òниско прил. *на малој висини, доста ниско.* — Ониско летају [косови] из једног жбуна у други. *Петр. В.*

онколо̀гија ж грч. мед. *наука о туморима.*

онкрај (кад је наглашено: òнкрāј) **1.** предл. с ген. *показује да је неко или нешто на оном, другом крају, с друге стране нечега.* — Гроб [је] ископан на пустом гробљу онкрај градских врата. *Креш.* **2.** прил. *с оне стране, одонуд.* — Онкрај момак се појави. *Март.*

Изр. ~ **браве** разг. *у затвору, у хапсу.* — Нисмо се могли [вратити] јер су и нас смјестили онкрај браве. *Јонке;* ~ **гроба** *после смрти.* — Мисле ли ти нељуди ... на живот с онкрај гроба? *Мишк.*

онлѝкӣ, -ā, -ō покр. *в. онолики.* — Зар се онлика сила сакупила? *Март.*

òно речца **а.** *за допуштање: додуше, истина.* — Оно, ако ћемо право, њега највише и чувају, али ... има човек и среће. *Дом.* **б.** *иза зависне реченице допусног значења, као прелаз на независну: ипак.* — Ако и не купим богзна шта, оно ћу бар моћи да задовољим своју радозналост. *Цар М.*

Изр. **а** (кад, **а кад**) ~ *за исказивање нечега мање очекиваног, за истицање нечега што је пало у очи, што је изненадило.* — Ја се чудим куд је мој господин, а оно и он се бранио ... па, лепо, бездушници одјурише човека од његове рођене куће. *Дом.* Дај, кажем, да свратим к њима, ваљда ће господин нотар знати све. Кад оно ... ви нисте ни чули! *Срем.* Запутио се опет у газда-Саломонов дућан, а кад оно: берберница. *Андр. И.*

òновечери и **онòвечери** прил. покр. *претпрошле вечери, прексиноћ.* — Оновечери у сунчани заход, дође к мени човјек. *Љуб.*

ȍновременӣ и **онȍвременӣ,** -ā, -ō *који се односи на оно време, ондашњи, тадашњи.* — Цео тај систем надахнут је оновременим немачким теоријама. *Јов. С.* [Ову борбу] одлучи да искористи ȍновремени дужд Петар II. *Шиш.*

ȍновременскӣ и **онȍвременскӣ,** -ā, -ō *оновремени.* — Сва оновременска светска јавност била [је] просто запрепашћена. *Б 1958.* Тражио је пут у тами оновременске идеолошке збрке и идеалистичких смутњи. *Пол. 1959.*

онȍвчатӣ, -ā̄м и **онóвчити се,** ȍновчӣм се сврш. *доћи до новца, стећи новац.* — Зато је рат да овакве битанге оновчају. *Гор.* Још се родне десише године . . . сељаци се махом оновчише. *Шапч.*

оногȍдишњӣ, -ā, -ē *који се односи на ону годину, ондашњи.* — Био сам спраћен са оногодишњим регрутима у бараке. *Мат.* Оногодишњи ректор . . . дође сам главом. *Ђал.*

ȍнодити, -ӣм несврш. покр. **1.** *радити, чинити. Вук Рј.* **2.** *зановетати, досађивати. Вук Рј.*

онȍдобнӣ, -ā, -ō *који је из оног доба, оновремени.* — Позлаћени оквири с онодобним портретима . . . били су смјештени на угловима. *Ђал.*

оноземàљскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на ону земљу, тамошњи.* — Презире закон оноземаљски: војводе гази, сердаре гони. *Јаки. Ђ.* **2.** рлг. *ванземаљски, небески, загробни.* — Пишчев идеал . . . духовног, тј. оноземаљског, односи победу над злим. *Ђос. Б.*

онȍземскӣ, -ā, -ō *оноземаљски (2).* — За конфучијевца овоземски живот већ [је] и оноземски. *Уј.*

онȍлик, -ика и -йка, -ико и -йко *в. онолики.*

онȍликачкӣ и **онолӣкачкӣ,** -ā, -ō *аугм. према онолики, онолико велики. Вук Рј.*

онȍликӣ и **онолӣкӣ,** -ā, -ō **1.** показна заменица за количину *онако велики, исти по величини, бројности и сл.* — Ретко је Београд видео оних и оноликих сватова. *Ком.* **2.** *веома велики, многобројан, силан.* — Куд пропаде наш онолики новац? *Тур.* Он ће искусити казну због проваљених вагона и оноликог бекства. *Јак.*

онȍликō и **онолӣкō** прил. **1.** *у оној мери, онако много.* — Нико ти се . . . више онолико не трза кад споменем мог бату. *Ад.* **2.** разг. *веома обилно, богато.* — Частили смо се онолико. *Богдан.*

онолӣцкӣ, онолӣцнӣ и **онȍлицнӣ,** -ā, -ō *онако мали, мајушан.* — Око онолицног градића стењали [су] толико време. *Рј. А.; Деан. Рј.*

онолӣцнō и **онȍлицнō** прил. *онако мало.* — С онолицно . . . земље . . . онолике користи . . . доносе. *М 1867.*

онолӣчкӣ, онолӣшӣй и **онȍлишнӣ,** -ā, -ō *онолицки.* — Оноличко жгебаво женче, ка' чварак, а кадро да два човека табана по вољи. *Рад. Д.; Вук Рј.; Р-К Реч.*

онȍмад прил. **а.** *пре неки дан, недавно.* — А шта је било ономад? *Ђос. Д.* Принио сам је очима ко ономад. *Цес. Д.* **б.** *прекјуче.*

онȍмадањӣ, -ā, -ē *в. ономадашњи. Р-К Реч.*

онȍмадашњӣ и **ономàдашњӣ,** -ā, -ē *који се десио ономад, недавни; прекјучерашњи.* — Ономадашњи догађај показао му је да се ови људи не шале. *Ранк.* Сунце је . . . упијало влагу са земље, наквашене ономадашњом снажном кишом. *О-А.*

онȍмадашњица ж *ономадашњи дан; оно што се десило ономад.* — Поведите је да се . . . утјеши мало за ономадашњицу. *Срем.*

онȍмаднашњӣ, -ā, -ē *ономадашњи.* — Примио [сам] ваше ономаднашње писмо. *Креш.*

онȍмадне и **ономáдне** прил. *ономад.* — Ономадне дође ми овде мој Жика. *Вес.* Баш ономадне говорио ми нешто кадија. *Огр.*

онȍмадњӣ, -ā, -ē *ономадашњи.* — Ономадњи ти се сан повољно тумачи. *Јурк.*

ономàстика ж грч. *грана лингвистике која се бави изучавањем властитих имена; свеукупност таквих имена на неком подручју.*

ономàстик(он), -а и **ономастӣкōн,** -óна м **1. а.** *речник или списак по азбуци поређаних имена и презимена, одн. географских назива.* **б.** *појединачно име, презиме или географски назив.* **2.** *речник у коме су речи обрађене по појмовним групама а не по азбучном, абецедном реду.*

ономàстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ономастику:* ~ грађа.

ономатопȅнчан, -чна, -чно и **ономатопȅичкӣ,** -чкā, -чкō *в. ономатопејски.*

ономатопéја ж грч. поет. *звучна фигура, реч чији гласовни склоп подражава одговарајуће гласове природе (шуштање, фијук, звиждук, жубор итд.).*

ономатȍпējскӣ и **ономатопȅтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ономатопеју:* ~ реч, ~ фигура.

ȍномлāне и **ȍномлāни** прил. *пре две године, преклане.* — Знаш кад се оно ономлане оделих од брата. *Глиш.* Ономлани сам видио Крапину. *Павл.*

ònомлањскӣ, -ā, -ō *који је био пре две године, преклањски.* — Знаш ли онога ономлањског [учитеља]? *Ранк.*

ònострaн и **онòстран,** -а, -о **1.** *који се налази с оне, друге стране (неке границе).* — Код оностраних Срба има оваквих дружина много више. *Марк. Св.* **2.** рлг. *ванземаљски, небески.* — Проблем човјека ... откида ... од природе ... те повезује с оностраним, вансубјективним божанством. *Ант. 1.*

ònострaнац и **онòстранац,** -āнца м *човек који живи с оне, друге стране (неке границе). Вук Рј.*

ònострāнка и **онòстрāнка** ж *жена која живи с оне, друге стране чега. Вук Рј.*

ònострaнскӣ и **онòстранскӣ,** -ā, -ō *оностран.* — Пречишћавају ... некакве рачуне с оностранскијем трговцима. *Вук.*

онстран предл. с ген. *в. онкрај (1).* — Сами [су их] походима онстран Велебита ... освајали. *Јел.*

онтогенéза, онтогѐнеза и **онтогѐнија** ж грч. *биолошки процес развоја јединке од заметка до пуне зрелости, историја развитка јединке.*

онтогѐнетскӣ, -ā, -ō *који се односи на онтогенезу*: ~ развој.

онтологѝзам, -зма м и **онтолòгија** ж грч. фиг. *у идеалистичкој филозофији метафизичко учење које се бави основама свеукупног постојања.* — Требало је само идеализам прикројити на онтологизам. *Баз.* И Емпедокло и Анаксагора стоје на тлу елеатске онтологије. *Ант. 1.*

онтòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на онтологију*: ~ принцип, ~ доказ.

òнуд, òнудā и **онȕдā** прил. **1.** *оним правцем, оним путем.* — Ни свједок боље видио то није, но ја што онуд ходећи се кривих. *Комб.* Страдали су омладинци који су случајно онуда наишли. *Чол.* **2.** *онде, по оној површини.* — Онуд до сусједова плота посадио два реда воћака. *Берт.*

òнудē и **онȕдē,** ијек. òнудије и онȕдије, **òнудӣ** и **онȕдӣ** прил. покр. *в. онуд.* — Онуде сам најрадије лутао. *Јакш. Ђ.* Ко да онуди мајка са чедом маленим прође. *Крањч. С.*

òнчас прил. **1.** *истога часа, одмах, сместа.* — Дохватиће ... оружје ... и покликнути перјанике да ончас иду с њим звјерету у поточ. *Љуб.* **2.** *у оно време, онда.* — Државни ... одношаји Далмације не бијаху ончас према тому. *Јаг.*

онȕшити, òњȕшīм и **òњушити,** -īм сврш. **а.** *њушећи осетити, омирисати.* — [Пас] опружио главу да оњуши и пару господара свога. *Ад.* **б.** фиг. *извидети, испитати, истражити; предосетити*: ~ опасност. — Иди прошетај се градом и чим оњушиш све како треба, врати се да ме извијестиш. *Цар Е.*

~ **се** уз. повр. *једно друго њухом осетити, омирисати се.* — фиг. Морамо се најприје оњушити — примијети он. *Л-К.*

òњушкати, -ām сврш. *дем. према оњушити.* — Оњушкао га као стари овчарски пас младога. *Сим.*

оњушкѝвати (**се**), -ȕшкујēм (се) *несврш. и уч. према оњушкати (се).*

оогенéза и **оогѐнеза** ж грч. биол. *процес развитка јајне ћелије. ЕЛЗ.*

оògōнӣј, -ија и **оògōнијум** м и **оогòнија** ж биол. *матична јајна ћелија у виших типова алги и нижих типова гљива. ЕЛЗ.*

óокати, òōкām и òōчēм несврш. *дозивати се и одзивати се узвицима »о«, »ој« или сл.* — Чу да највише уукају и оокају. *Наз.*

óокнути, òōкнēм сврш. *узвикнути »о«, »ој« или сл. одзивајући се.* — А тако! Јоже! ... О-о-о-ј — оокне див. *Наз.*

òолӣт, -ита м грч. мин. *лоптасти минерални агрегат с концентричном љускавом структуром. ЕЛЗ.*

оолѝтичан, -чна, -чно, **òолӣтнӣ** и **òолӣтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на оолите, састављен од оолита, зрнаст*: ~ стена, ~ руда.

òолòгија ж *део орнитологије који се бави изучавањем птичијих јаја. Мин. Лекс.*

òолошкӣ, -ā, -ō *који се односи на оологију*: ~ изучавање.

оофорѝтис и **оофорѝтис** м мед. *запаљење, упала јајника.*

òп(а) узв. *в. хоп(а).*

òпадање с *гл. им. од опадати.*

òпадати, -ām *несврш. и уч. према опасти*[2] *и опаднути.*

опàдāч, -áча м *онај који кога или што опада, клеветник.* — Одмах нам паде на памет да је он тај ниски опадач. *Нед.* Његови опадачи кушају и сада да му умање ону славу. *Цар Е.*

опадàчица ж *жена опадач.* — Не двоуми у те, макар што искикнули безочници и опадачице. *Гор.*

опàдāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на опадаче.*

òпаднӣк м *опадач.* — Он остаје опадник. *Вук.* Сишао [је] ... да ... окуди пријетворице и опаднике. *Гор.*

òпажај м *осет, оно што се преко чула прими, што се свешћу схвати, што се запази.* — Он своје представе доживљава као чулне опажаје. *Т. књ.* Чланкописац чланак склепути од обичних отрцаних опажаја. *Шим. С.*

о̀пажа̄јан, -јна, -јно **1.** *који се односи на опажај(е).* **2.** *који се може опазити, опажљив.* — Ови елементи ... ћутилно су опажајни. *Баз.*

опа́жање с **1.** *гл. им. од опажати.* **2.** *резултат запажања, уочавања, осећања; опажај.* — Без његових ретких опажања ... ова приповетка не би била приказана у правој светлости. *Јов. Ј.* Ваша опажања спадају пред ... лијечнички форум. *Фелд.*

опа́жати, о̀па̄жа̄м *несврш. и уч. према опазити.*

о̀пажа̄ч, -а́ча м *онај који добро опажа, запажа, уочава, уочавалац; добар посматрач.* — У њима се огледа човјек ... опажач живота своје околине. *Комб.*

о̀пажљив, -а, -о **1.** *који се може опазити, осетити.* — Разлике између ритма његових пјесама слабо су опажљиве. *Шим. С.* **2.** *који опажа, који има способност опажања, запажања.* — Даровити и оштро опажљиви писац ... покушава да загребе испод ... покожице нашег свакодневног трајања. *КН 1959.*

о̀пажљивост, -ости ж *особина онога који је опажљив, способност, дар запажања. Р-К Реч.*

о̀паз м **1.** *опрезност, пажња, смотреност, будност, опрез. Р-К Реч.* — Нека ... сваки ... буде на опазу! *Вел.* **2.** *уступчавање, стид.* — Она, од опаза, боли не даје одушка. *Ћип.*

о̀пазан, -зна, -зно *опажљив (2); опрезан.* — Критик — опазан, савјестан чувар ... умјетничке ријечи. *Шим. С.* Притајили пси се красни и опазни. *Кош.*

о̀пазив, -а, -о *в. опажљив.*

о̀пазити, -ӣм сврш. **1. а.** *чулима осетити близину, присуство кога или чега, угледати, спазити.* — Она га није ни погледала ... ни опазила [га] није. *Леск. Ј.* **б.** *уочити, приметити.* — Опазила [је] и на сину да се ... промењо. *Ад.* **в.** *осетити.* — Кад бих се по који пут из кревета дигао ... опазио бих неку малу несвестицу. *Ком.* **2.** *схватити, увидети што, постати свестан чега.* — Опазио сам да ја у том послу никако не вриједим. *Крањч. С.* Да је Његош велики лиричар, опазио је ... Вуловић. *Бил.* **3.** *напоменути, додати, рећи.* — Нека он сам каже своје име! — опази учитељ. *Ков. А.* ~ **се** покр. *(до)сетити се.* — Ово њему јадна говораше не би ли се Мијат опазио. *НП Вук.*

о̀пазно̄ст, -ости ж *особина онога који је опазан, опрезност.* — Буди на опазности, рано моја! *Гор.*

о̀пајан, -јна, -јно *који опаја, заноси, опојан.* — Њезин дах струјио је опајном топлином. *Новак.*

о̀пајати, -јē̄м и -а̄м сврш. = опахати (1) *пајалицом, четком, крпом очистити од прашине.* — Кад ћеш књиге и слике опајати? *Глиш.* Прозрачили су собе, опајали зидове. *Бен.*

опа́јати, о̀пајам несврш. *в. опојавати.*

опа́јати (се), о̀пајам (се) несврш. *опијати (се).*

о̀пајгора ж погрд. *в. опајдара.* — Све се жене побију, чује се само: »... Ха, опајгоро!« *Кост. Л.*

о̀пајдара ж погрд. *зла жена; бестидница, неваљалица.* — Своје семе једино још могу да препознам у оној опајдари ... кћери мојој. *Богдан.* Ко ми гарантује да се сутра те две опајдаре не почупају. *Дав.*

о̀пајединa ж *чир, рана која се дала на зло.* — Читав низ кужних болести називамо ... подљуте ранâ или опајединe. *Батут.*

опајéдити се, опàјēдӣ се сврш. *позледити се; дати се на зло, погоршати се, подљутити се (о рани). Бак. Реч.*

опајеђи́вати се, -јēђујē се *несврш. и уч. према опаједити се.*

о̀пак, -а, -о **1. а.** *спреман да (коме) учини зло, кадар да нанесе зло, зао, рђав, невaљао.* — Чувајте да не дође до ушију опаких. *Гор.* **б.** *суров, страшан.* — Смрт престаје бити онај тајанствени и опаки непријатељ. *Прод.* **в.** *тежак за опстанак, опасан; погибељан.* — Опаки мрак посвуда је пао. *М-И.* **г.** *тежак, смртоносан, неизлечив (о болести).* — Подгризала га је опака желудачна болест. *Моск.* Казивали [су му] да је ... мана опака и неизлечива, спомињали рака. *Рад. Д.* **2. а.** *оштар, жучан по своме испољавању:* ~ препирка, ~ свађа. **б.** *жесток, јак, снажан по своме деловању:* ~ пиће. **3.** покр. *који није с праве стране, с лица, обратан, наопак.* — Ноктом с опаке стране поклопац надигне. *Јурк.*

опа́клија и **о̀паклија** ж *дуги крзнени огртач од овчије коже, кожух.* — Увуци се у опаклију јагњећу. *Шапч.* На њима [су] ... дугачке опаклије. *Матош.*

о̀паклити[1], о̀паклӣм сврш. покр. *намазати паклином, катраном, смолом. Вук Рј.*

о̀паклити[2], о̀паклӣм сврш. необ. **1.** *упрљати грехом који води у пакао, огрешити.* — Душа је драгоценија од пусте земље; па кад си њу опаклио, кад си њу ђаволу предао, а зашто не би и земљу могао Швабама дати? *Јакш. Ђ.* **2.** *тешко се намучити. Стев.*

о̀пако прил. **1.** *на опак начин, грдно, страшно, опасно.* — Послије опако мисле. *М-И.* Према Карађорђу Милош стоји као сушта противност; нимало витез, али опако увиђаван. *Јов. С.* **2.** *наопако, натрашке.* — Остане ондје ... опако свезан. *М-И.*

о̀пāкōст, -ости ж **а.** *особина онога који је опак.* **б.** *зло дело, неваљалство; пакост.* — Не подноси без вике опакости туђе. *Брл.*

о̀пāл, -а́ла м мин. *аморфни минерал, хидратисани силицијев диоксид, чија се једна врста употребљава као драги камен.* — Море глатко и ... бледо као опал. *Јанк.* Зјене ... су упијале кријес опала. *Уј.*

о̀пала ж **1.** *болест коре дрвета (услед јаке врућине, влаге или мраза).* — Сушење воћака и њихове коре (у ком случају постаје опала ...) може се спречити. *Тод.* **2.** пеј. *ствар која је пропала од ватре или она која не вреди више ништа, једино да се спали. Вук Рј.* **3.** *траг од ожега. Бак. Реч.*

о̀пāлан, -лна, -лно **1.** *који је од опала, који у себи садржи опал.* — Кремена ... земља ... такође је опална твар. *Туђ.* **2.** *сличан опалу.* — Отоци ... [су] заокружили тамним оквиром слику опалног неба. *Војн.* Ноћ, сва опална и бескрајна. *Вучо.*

опа́лити, о̀пāлӣм сврш. **1. а.** *опећи, опрљити пламеном по површини или по крајевима.* — Мућа ти гране [јабуко] опалила! *НПХ.* Барут опали траве — први пут јасно замириса рат. *Вуј.* **б.** покр. *спалити, попалити.* — Пошто опали село Годиње ... ноћу превезе војску на отоке. *Љуб.* **в.** *изазвати руменило или мрку боју коже деловањем сунца, ветром и сл.; опржити.* — Забулила [се] ... да јој ветар или сунце лице не опали. *Вес.* Опалило [га] шпањолско сунце. *Торб.* **г.** *ожећи (о коприви).* **2. а.** *учинити да што увене, пропадне (о мразу).* — Мраз опали вино и жир. *Шен.* Лишће ... све више тамни и мркне док га не опали први мраз. *БК 1906.* **б.** *изазвати тежак утисак.* — Равнатеља опале његове ... упале очи. *Нех.* **3. а.** *распалити, ударити, ошинути.* — [Он] опали кобилу бичем. *Моск.* фиг. Опали кћерку љутим погледом. *Кум.* **б.** фиг. *брзо кренути у неком правцу, ударити.* — Да ми [лисица не умакне], опалим кроз шикарје. *Јурк.* **4.** фиг. *узети (коме) много новца, огулити, опљачкати.* — И мене [ће] опалити за накнаду адвокатских трошкова. *Крл.* **5. а.** *избацити, испалити хитац из ватреног оружја.* — Потегну кубуру и опали. *Ћос. Д.* Она зграби оружје ... и опали. *Хорв.* **б.** непрел. *издати, испустити прасак, праснути, пући, окинути (о ватреном оружју).* — У том пушка опали два пута. *Чипл.*

Изр. ~ шамар (заушницу, пљуску, ћушку) *ударити шаком по лицу (или иза ушију);* ~ коме двадесет пет *извршити над ким казну ударивши му 25 батина;* ~ коју (врућу), неколико жестоких и сл. *избатинати, изударати кога.*

~ **се** *попуцати, испуцати (од ветра, мраза, влаге);* *зацрвенети се, зажарити се.* — Како су ми се опалиле [руке] од траве! — проусти. *Ћип.*

о̀пāлов, -а, -о *који припада опалу; сличан опалу.* — Иза ... облачака опалове боје мучило се сунце. *Моск.*

о̀палōст, -ости ж *стање онога што је опало, пропало, ослабљеност.* — С врха славе и богатства сишли [су] до највећег сиромаштва и опалости. *Панч.*

о̀пāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на опал; сличан опалу.* — Привукла ме својим широким опалским очима. *Матош.*

опа̀љевина ж покр. *опаљена, изгорела насеља, куће и стаје.* — Сва се раја ... повратила на ... развалине и опаљевине. *НП Вук.*

опаљи́ва̄ње с *гл. им. од опаљивати (се).*

опаљи́вати (се), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према опалити (се).*

опаме́тити, опа̀мēтӣм сврш. *учинити кога паметним, разумним, уразумити.* — Рат [га] нимало није опаметио. *Вас.*

~ **се** *постати паметан, разуман, уразумити се.* — Мислиш ли да хоће да послуша старије, да се опамети? *Дав.* Када ћеш се већ једном опаметити? *Фелд.*

опамећи́вати (се), -ѐћујēм (се) *несврш. и уч. према опаметити (се).*

о̀панак, о̀пāнка м **1.** (обично у мн.) *сељачка лака обућа од коже или гуме која се притеже око ногу каишима, опутом или чим сличним.* — Оборио главу и гледа у носове од опанака. *Вес.* Притегну лаке опанке. *Мул.* **2.** фиг. *човек сељачког порекла, сељак.* — Славни су оно дани били, друже опанче! *Ћоп.* Нема ништа горе од попапученог опанка. *Матош.*

Изр. изићи из опанка (опанака) 1) *бити сељачког порекла;* 2) *ослободити се заосталости, примитивизма;* изути опанке *умрети.* — Њих тројица изуше опанке, а нас ниједан. *В 1885.*; знати кога у старим опанцима *одавно, добро познавати кога.* — Мене не можеш да лажеш, јер те знам у старим опанцима. *Пер.*; коме опанци-коме обојци *шта коме допадне, шта ко добије (у сукобу);* на пасји опанак изгрдити, испсовати *јако изружити, у највећој мери обасути погрдама;* понићи (бити) из опанка (опанака) *в. изићи из опанка;* потковати коме опанке *учинити коме какву пакост.* — Петко ... ти је ... и потковао опанке. *Глиш.*; притегнути опанак (опанке) *спремити се за (дуго) путовање.*

о̀панути, -нēм сврш. *в. опасти*[2].

опàнчāр, -ápa и **ђопанчāр** м *занатлија, обртник који израђује опанке.*

Изр. бескрилни ~ зоол. *ватрена стеница* Pyrrhocoris apterus. *Финк.*

опанчáрев и **ђопанчāрев,** -а, -о = опанчаров *који припада опанчару.*

опанчàрија ж **1.** *в. опанчарство.* — Изучио бих ја опанчарију, а не ковачију. *Кол.* **2.** *в. опанчарница.* — Глас је долазио из опанчарије, однекуд из полумрачне удубине. *Доич.*

опанчàрица ж **1.** *опанчарева жена.* — Помирила [се] са својом комшиницом опанчарицом. *Ивак.* **2.** *игла којом се израђују опанци.*

опàнчāрка и **ђопанчāрка** ж *опанчарица (1).*

опàнчāрница и **ђопанчāрница** ж *опанчарски дућан, опанчарска радионица.* — На дућанима, опанчарницама ... биле су излепљене плаве плакате. *Ћос. Д.*

опанчáров и **ђопанчāров,** -а, -о = опанчарев.

опàнчāрскӣ и **ђопанчāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на опанчаре и на опанчарски занат:* ~ радник. — Ова времена ... створена су једино ... за каквог надувеног скоројевића опанчарског соја. *Цар Е.*

опанчáрство и **ђопанчāрство** с *опанчарски занат.* — Оживљавају неки занати, као што је случај са опанчарством. *Пол. 1959.*

опàнчина и **ђопāнчина** ж **1.** *аугм. и пеј. од опанак.* — Скидамо наше биједне опанчине. *Лал.* **2.** фиг. *простак, сељачина.* — Опанчино сељачка, тако узвраћаш своме добротвору. *Гор.*

ђопāнчити, -ӣм сврш. покр. *преварити, насамарити.* — Ко ће коме доскочити ... ко ће кога опанчити — ето то ти је главна мудрост у животу. *Маш.*

опàнчић и **ђопāнчић** м *дем. и хип. од опанак.*

опањкáвати, опàњкāвām *несврш. и уч. према опањкати.*

ђопањкáти, -ām сврш. *наговорити што рђаво о некоме, оклеветати, оцрнити.* — Тебе су опањкали ... капетану. *Јакш. Ђ.* Опањкао [га] пред безазленом опатицом. *Киш.*

ђопао, -ла, -ло **1.** *р. прид. од опасти*[2]. **2. а.** *истрошен, трошан, дотрајао.* — Видимо на обали неку дрвену опалу кућу. *Нен. Љ.* **б.** *исцрпен, изнемогао, ослабео.* — Угледа Маду, опалу, рашчупану и блиједу. *Шимун.*

ђопаприти, -ӣм сврш. **1.** *зачинити паприком или папром, бибером, зажутити.* — Ваља [месо] ... добро посолити, а још боље опаприти. *Јурк.* **2.** *љутим зачином или јелом повредити (кожу, уста, очи и сл.), ожутити.* — Да си, лоло, опаприо уста? *Леск. М.*

~ **се** *осетити љутину зачина или јела, ожутити се. Р-К Реч.* фиг. *преварити се, настрадати, насести.* — Опапрен већ неколико пута ... будио [је] своју знатижељу. *Божић.*

опàпучити се, -ӣм се сврш. *стећи, добити или набавити папуче;* фиг. *погосподити се.* — Види се да је од коријена, а не којекакова опапучена сељанка. *Цар Е.*

ђопāр м *в. опаротина.* — Изгоретине и опари постају дејством пламена. *Батут.*

опáрати, ђопāрām сврш. *парањем (шава) раставити нешто сашивено, одвојити нешто пришивено.* — Опарао је метална и пришио коштана дугмад. *Срем.*

~ **се** *раздвојити се, распарати се на шавовима.*

ђопарити, -ӣм сврш. **1.** *опећи, нанети повреду врелом паром или течношћу.* — Опарим му ја ... ногу врелом водом. *Глиш.* Гусјеницу ... опаре врућом водом. *Мар.* **2.** необ. *напарити.* — Уреди [му] качицу с одваром од трица и мекиња у којој ће он ноге своје да опари. *Маш.* **3.** *добити румену или мрку боју коже, бити опаљен (од сунца, ветра, мраза).* — Лице [му је] било опарено сунцем и вјетром. *Леск. Ј.* **4.** *ударити, ошинути. Бак. Реч.* фиг. *намучити, нанети, учинити коме неугодност, непријатност.* — Но и онако, колико га је ово брдо опарило, није хотио ни да се преко њега опет врати. *В 1885.*

Изр. као опарен *брзо, нагло (побећи, отићи и сл.).* — Скочи као опарена. *Л-К.*

~ **се 1.** *опећи се врелом паром, водом, неком текућином уопште.* — Још мало хладне воде треба; опариће се дете! *Дом.* **2.** фиг. *доживети непријатност, неуспех, претрпети штету, настрадати.* — Како се ... опарио кад се на њену приповетку онако насмејали момци и девојке! *Ад.*

ђопарити се, -ӣм се сврш. разг. *доћи до пара, новца. Р-К Реч.*

ђопāрница ж покр. *врста кукурузног хлеба, проја.* — Кукурузни хлеб (кукурузна проха ... опарница итд.) је махом хлеб наших сељака. *Батут.*

опáрничити се, -ӣм се сврш. *повести парницу с ким.* — Не знам да се брат ... опарничио с ким. *Шапч.*

опàротина ж *опекотина, повреда настала од ватре, вреле воде или паре. Терм. 5.*

опасáвати (се), опàсāвām (се) несврш. *в. опасивати (се).*

о̀пāсан, -сна, -сно **1. а.** *који проузрокује пропаст, који угрожава живот, погибељан.* — Болест [је] постала сасвим опасна. *Нен. Љ.* **б.** *у коме и у чему се наслућује опасност, који садржи у себи опасност.* — Друго [псето] залаје у ... тенору, треће у ... опасну басу. *Матош.* **2.** *кадар, спреман да нанесе, учини неко зло, зао, прек, опак.* — Трчи као ваљан ремац пред опасним капларом. *Лал.* Језик [је] опасан орган: само ... ређе ријечи које не би требало мљети. *Донч.* **3.** разг. *који изазива чим и наводи на што, заводљив.* — Ова је жена ... опасна кокета. *Јанк.*

опáсати, о̀пāсām *несврш. и уч. према опасти*[1].

о̀пасати, -ашēм сврш. **1. а.** *обавити, ставити нешто око појаса, струка.* — Узме свој пас, те једним крајем опаше синка. *Ђорђ.* фиг. Јесења земља опасана пасом шареног лишћа. *Наз.* **б.** *(при)везати око паса, припасати.* — Он опаса сабљу и револвер. *Вас.* **2.** *стегнути, обухватити, обујмити.* — У грудима ми се учини тешко као да ме је змија опасала. *Јакш. Ђ.* Потцикнуо момак, опасао дјевојку, па је ... дигнуо увис. *Горд.* **3. а.** *(за)окружити, опколити.* — Опасао [би их] својим мрежама и половио, док би друге опет похватао остима. *Креш.* Крећу [се] у луковима и хоће да опашу одред. *Ћос. Д.* **б.** *оградити.* — Кућа опасана дебелим високим зидом. *Мул.* **4.** *спопасти, обузети.* — Марију ... опаше и распане дебела болијест. *Љуб.* Бол [их] опаше и туга стегне. *Сиј.* **5.** фиг. *снабдети, наоружати (снагом, врлином и сл.).* — Опаши их снагом за борбу. *Краљч. Стј.* Као да [га] је зора бела ... својом вером опасала. *Радич.* **6.** *стегнути обручем, оковати.* — Умео је да опаше и задни кацу и буре. *Пол. 1958.* **7.** *спарити се са женком (о ждрепцу, јелену и сл.).* — Повређен је понос мужјака ... Никога се не сме тицати колико ће он опасати кошута. *НИН 1959.*

~ **се 1.** *повр. према опасати (1).* — Он се појасом опасао. *Бен.* Исток се беше опасао с неколико пламених облачних појасева. *Ком.* Опаса се ћемером. *Андр. И.* **2.** *заштитити се нечим, оградити се.* — Опасô се тврдијем бедемом. *Бот.*

Изр. ~ се (мушком) снагом песн. *одрасти, ојачати, добити снагу.*

опāсāч, -áча м *појас, каиш, ремен (обично војнички, о који се паше оружје).* — Од опасача [електричар] направи каиш ... и поче да саставља справу. *Вуј.* Жандар ... сегне руком на лијеву страну опасача, гдје је био револвер. *Донч.*

о̀пāсача ж *прегача, кецеља.* — Већ полазе у цркву ... између плотова трепћу црвене опасаче. *Бен.*

опасúвање с *гл. им. од опасивати (се).*

опасúвати (се), опāсујēм (се) *несврш. и уч. према опасати се.*

опасúвāч, -áча м *оно што опасује, причвршћује, придржава.* — Опасивачи (рабате), на којима су шпалири ... широки [су] један метар. *Тод.*

о̀паска ж **а.** *кратка изјава, напомена, примедба.* — Започела је ситницама ... мрзовољним опаскама. *Цар Е.* Лице у чича-Горија до опаске овога човека беше озарено ... а кад Вотрен додаде своје сурове речи, оно се наоблачи. *Јов. Ј.* **б.** *опажање, запажање.* — Књига није ... систематско дјело, него су то само разасуте мисли, опаске. *Ант. 1.*

опāснӣк, -и́ка и **о̀пасни̏к** м *опасан, вешт човек; обешењак.* — Тај ти је Павле велики опасник и гороломник. *Ћос. Д.* Како то они шапућу кад их он са два корака не чује. Јесу они опасници. *И.*

опāсница и **о̀пасница** ж необ. *она која је опасна, она која проузрокује опасност.* — Дјед их ... упозори на красну змијину гљиву ... те на остале отровне опаснице. *Гор.*

о̀пāсно прил. *на опасан начин, погибељно, страшно.* — Брод [се] опасно нагнуо. *Цар Е.* Ја сам опасно погођен. *Сек.*

опáснōст, -ости ж *опасно стање, положај, ситуација.* — Рат и револуција ... мире људе с опасношћу. *Прод.* Изложени [су] великој опасности. *Јонке.*

о̀пāст ж *рђав глас о некоме.* — Краљица ... не мари за опаст љубећ. *Марет.*

о̀пасти[1], **опáсти** и **о̀пāсти,** опáсēм сврш. *пасењем појести, уништити (сву траву, детелину и сл.), попасти.* — Да ли ће ту траву некада опасти наша стада? *Вуј.* фиг. Лишајеви су му опасли косу. *Ћос. Д.*

о̀пасти[2], -аднēм сврш. **1.** непрел. **а.** *одвојивши се, откинувши се од чега пасти на земљу (о лишћу, воћу и др.): спáсти, пасти уопште.* — Опао креч ... са кућа од силне кише. *Срем.* Бијаше [ми капа] негдје опала с главе. *Наз.* **б.** *снизити висину своје површине, имати низак водостај (о текућој води).* — Рзав је опао и повукао се из рукаваца. *Андр. И.* **2.** *смањити се, изгубити у јачини, вредности, значају и сл.* — Посао је прилично опао. *Креш.* Морал им је ... много опао. *Дед. В.* **3.** *ослабети, омршавити.* — Степан је јако опао у лицу. *Моск.* Опала [је] на тијелу, па је рухо на њој висјело. *Бен.* **4.** прел. *оклеветати, опањкати.* — Нас је неко ... код оца опао. *Ком.* Ти ћеш ... окајати велику клевету, којом си опао онакву красоту. *Вел.* **5.** *отпасти.* — Удри ... опале ти руке! *НП Вук.*

о̀пат м лат. кат. *старешина мушког самостана, манастира; црквени великодостојник уопште.* — Далмација има: шест бискупа, четири митроносна опата. *Мат.* Довезао се и опат Марио. *Крањч. Стј.*

опа̀тија ж *самостан, манастир неких католичких редова.*

опа̀тијскӣ, -ā, -ō *који се односи на опатију.*

опа̀тинити, -ӣм сврш. необ. *превући патином.* — Умирање [је] опатињено гдјекад златном превлаком сунца. *Сим.*

о̀патица ж кат. **1.** *старешина женског самостана, предстојница.* — Изгледа као часна мајка опатица. *Торд.* **2.** *редовница, калуђерица, дувна.* — Наишао је католички фратар ... праћен опатицама. *Јак.* Успињу се улицом двије ... опатице. *Мар.*

о̀патичкӣ, -ā, -ō *који се односи на опатице.* — Ја сам кућу ... поклонила нашем опатичком самостану. *Нех.*

о̀патов, -а, -о *који припада опату.*

опа̀трнути, -нēм и **опатр̀нути,** опàтр̄нēм сврш. *ударити, ошинути.* — Опатрну дугачким камишем ... псето. *Матош.* фиг. Опатрнуо је најдуховитијим подсмехом ... многа сићушна пискарала. *Пол. 1958.*

о̀патскӣ, -ā, -ō *који се односи на опате.*

опа̀учити, -ӣм сврш. *ударити, ошинути, одаламити.* — Опаучи га штапом по леђима. *Моск.* фиг. *надмудрити, преварити кога.* — Ко ће коме доскочити ... ко ће кога опаучити — ето, то ти је главна мудрост у животу. *Маш.*

о̀пах м *очишћен јечам, јечмена прекрупа.* — Као прекрупа и опах употребљује се јечам укухан у чорби. *Батут.*

опа́хати, о̀пāхām и о̀пāшēм и **о̀пахати, -а̄м** и о̀пашēм сврш. **1.** = о̀пајати. — Соба је била опрана ... зидови и слике опахани од паучине. *Бен.* **2.** *овијати (жито). Рј. А.*

опа̀хнути, о̀пахнēм сврш. **1.** *ударити, лупити.* — Опахну је Фехим по лијепу образу. *О-А.* фиг. *прећи, помиловати (погледом).* — Пиквик се задовољио тиме да опахне пучину самилосним погледом. *Креш.* **2.** *испунити, обузети (о мирису), замирисати, запахнути, завоњати.* — Топао задах опахну га изнутра. *Ђор.* Мирис јабука у зрењу ... помилова га и опахну. *Сим.*

опахњи́вати, опàхњујēм *несврш. и уч. према опахнути.*

опа̀чило с покр. *опачина, опакост; опак поступак.* — На ... сва опачила Турци су им учитељи били. *Њег.* Из сваке његове врлине ... вирило му је опачило. *Миљ.*

опа̀чина ж **а.** *опако, зло дело, неваљалство.* — То [је] припало баш Јокићу ... способном за сваку опачину. *Лал.* **б.** *пакост, злоба.* — Толике бојеве прежививши, женском опачином погинух. *Јурк.*

опа̀чица ж **1.** *в. опачина.* — Треба ... да нађемо ногоступ, којим ће без неприлика и опачица корачати наша књига. *С 1911.* **2.** *наличје. Рј. А.*

опа́чити, о̀пāчīм несврш. **1.** *чинити опаким. Бак. Реч.* **2.** *кварити. Бак. Реч.* ~ **се** *постајати опак, изопачен. Р-К Реч.*

о̀пачњāк м *опак човек.* — Молити човјека тог опачњака безаконог идем. *М-И.*

о̀паша ж **1.** *паша.* **2.** *млада крава. Вук Рј.*

о̀пашица ж бот. *в. гавез. Сим. Реч.*

опева́вати, опèвāвām, ијек. опјева́вати *несврш. и уч. према дневати.*

опева̀вāч, -а́ча, ијек. опјева̀вāч, м *онај који је често нешто опевавао.* — Познато [му је] како је Рилке велики опјевавач смрти. *Шим. С.*

опе́вање, ијек. опијèвање, с *гл. им. од опе́вати.*

опе́вати, о̀пēвām, ијек. опијèвати *несврш. и уч. према опевати.*

о̀певати, -а̄м, ијек. о̀пјевати, сврш. **1. а.** *песмом прославити.* — Опеваћу дела твоја да их чује свет. *Змај.* **б.** *изложити, изразити у песми.* — Своје осјећаје опјевао је и пјесник Алкеј. *Пов. 1.* **2.** *одржати опело, опојати.* — Опеваше мртва калуђера и сахранише. *Ранк.*

опѐвљив, -а, -о, ијек. опјèвљив *који се може опевати.*

о̀пека ж *четвртасти комад печене или сушене глине који служи као грађевински материјал, цигла, цреп:* шамотна, шупља ~.

о̀пекār м *онај који прави опеке.*

о̀пекаст, -а, -о *сличан опеци, који је као опека; покривен опекама.* — Диже се јасноплав дим изнад опекастих кровова. *Драж.*

о̀пеклина и **опѐкотина** ж *озледа, рана изазвана обично нечим врелим (нпр. ватром, пламеном, кључалом водом).* — Он је престао да осјећа опеклине од дима. *Крл.* На прстима се видели трагови опекотина. *Макс.* фиг. Пече [га] силније но ма која друга животна опеклина. *Јел.*

опе́ло, ијек. опијèло, с *црквени обред праћен појањем и читањем молитава над мртвацем пре сахране.* — Сврши се и опело и мртваца понеше да сахране. *Вес.*

о̀пелудити се, -ӣм се сврш. необ. *покрити се пелудом, цветним прашком.* — По златастим власима сага травног што се као опелудио високом власуљом ... прска бијели прашак. *Божић.*

опељешити, -ӣм и **опељéшити,** опèљёшӣм сврш. (кога) *измамити, извући, узети коме новац (нпр. на коцки или преваром).* — Поче човек и да се карта. Те га једном ... гадно опељеше. *Пол. 1961.*

ӧпенити, -ӣм, ијек. ӧпјенити, сврш. *скинути пену. Вук Рј.*

опењáвати, опèњāвāм, ијек. опјењáвати = опењивати *несврш. и уч. према опенити.*

опèњача, ијек. опјèњача, ж *кашика за скидање пене.* — Уз буку ... кашика опењача и тигања појављује се ... мој прикан. *Богдан.*

опењúвати, опèњујēм, ијек. опјењúвати, несврш. = опењавати.

опепèлити, -ӣм и опèпелӣм сврш. **1.** *посути пепелом; ставити у луг, залужити. Р-К Реч.* фиг. *учинити седим.* — Обадвије сестре вријеме [је] опепелило. *Војн.* **2.** *претворити у пепео.* — Пребацише [му] за пљење муслиманских села ... Да их нијесам опепелио имали би у њима друго Демирово! *Ћоп.*

Изр. не да (се) ни ~ *неће ни да чује за то, не да ни реч о томе проговорити, ни писнути;* ни ~(се), ни да (се) опепели *ни да чује, ни помена.*

~ **се** *упрљати се пепелом. Р-К Реч.*

ӧпера ж тал. **1.** *драмско дело чија се радња изводи певањем уз пратњу оркестра, музичка драма.* — Пјевао [је] ... арије из старих опера. *Козарч.* **2.** *установа која организује извођење оперских дела; зграда те установе.* — Твој глас [је] за велику оперу у Петрограду. *Чипл.* Пролазио [је] крај ... гомиле што стајаше свако вече пред опером. *Црњ.* **3.** *извођачи оперског дела, оперски ансамбл.*

ӧперак, -ёрка м **1.** *троугласта даска која се ставља на углове дашчаног крова. Вук Рј.* **2.** *подлистак у лука и сл. биљака.* — Осташе пред њима само ... оперци лука и празна чутура. *Глиш.*

оператёр, -éра м фр. **1.** *човек који снима, односно пројицира филм.* **2.** *лекар који врши операције, хирург, оператор (1).* — [Он] изврши свој живот ножу оператера. *Новак.*

оператёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на оператере.*

оператúва ж лат. разг. **1.** *извршни органи и појединци који спроводе извршење неког задатка, посла.* — Оператива предузећа за водне путеве ... радиће ... на десној обали рукавца Дунава. *Б 1960.* **2.** *практични радови, пракса.* — Стечено образовање ... није ... усклађено с оперативом. *Пол. 1958.*

ӧператӣван, -вна, -вно **1.** *који се изводи хируршким захватом, путем операције.* — Оперативним уклањањем [слијепог цријева] не изазива се никакав поремећај у пробави. *НЕ.* **2.** *који је одређен да изврши постављени задатак, који спроводи извршење задатка, извршни.* — Формирано је оперативно руководство. *Дед.В.* **3.** *способан да врши практичне задатке, практичан, предузимљив, делатан.* — Одбори са много чланова били [су] недовољно оперативни. *Вј. 1960.* **4.** *који је одређен за спровођење војног задатка, операције:* ~ војска, оперативне јединице.

Изр. ~ зона *део фронта на којем се врше војне операције;* ~ карта *војна карта у коју се уноси распоред сопствених и непријатељских јединица и ток операција;* оперативни план *план извршења неког задатка, подухвата.*

оператúвац, -вца м разг. *члан оперативног руководства.* — Од новог оперативца [ће се] наслушати дугих прича. *Ћоп.* Оно што од мене тражи оперативац, то је ... превише. *Хорв.*

оператúвнōст, -ости ж *способност за извршавање практичних задатака, предузимљивост, активност.* — Та чињеница захтева већу оперативност у раду пољопривредних органа. *ПИ 1950.*

опèрāтор м **1.** *лекар који врши операције, хирург.* **2.** *оператер (1).* — Оператор [је] на површини мора, одакле ... рукује апаратом за подморско снимање. *Петр. М.* **3.** мат. *знак којим се означава извођење операције (3б).*

операција ж **1.** мед. *хируршки захват, хируршка интервенција којом се отклања страно тело, оболели део органа, исправља недостатак и сл. ради оздрављења, излечења.* **2.** војн. *планирана акција (напад, битка) борбених јединица ради постизања постављеног стратегијског циља.* **3. а.** фин. трг. *извршење, спровођење неког задатка према одређеном плану, уговору, одлуци:* финансијска, трговачка, индустријска ~. **б.** мат. *низ радњи, поступака при решавању задатака:* рачунске, аритметичке и др. операције. **в.** хем. техн. *поступак којим се изазива и остварује неки процес.* **4.** *рад, посао уопште; смишљена акција ради остварења неког циља.* — Нема своје готовине да сам изврши једну лепу и сигурну операцију. *Андр. И.* шаљ. Операција бријања, облачења и испијања кафе била је убрзо извршена. *Мил. В.*

операцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на операцију (обично војну):* ~ дневник, ~ правац.

ӧперацӣонӣ, -ā, -ō *који се односи на операције, који служи за операције.* — Ту се налази и операциона сала. *Рист.* Операциона француска линија била [је] сувише растегнута. *Крањч. Стј.*

оперважáвати, -àжàвàм *несврш. и уч. према операзити.*

операзúвати, -àзујēм несврш. *в. оперважавати.*

оперáзити, опèрвàзӣм сврш. *опточити первазом, оивичити, обрубити.* — Он је дао да им се опервазе гробови каменом. *Андр. И.*

оперèта ж тал. *музичко сценско дело у чијим се дијалозима смењују говор и певање; уметничка група, ансамбл који изводи такво дело.*

оперèтнӣ и **оперèтнӣ,** -ā, -ō, **оперèтскӣ** и **оперèтскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на оперету:* ~ стил, ~ представа, ~ певач. **2.** *смешан, забаван.* — У касарни, гдје је све још оперетно, ступају чете у такту. *Крл.*

опèретски и оперèтски прил. *као у оперети, у стилу, у духу оперете.* — То дјелује прилично оперетски. *Ђон.*

оперúрање с *гл. им. од оперирати (се).*

оперúрати, опèрӣрàм сврш. и несврш. лат. = оперисати **1.** *резати, сећи, одстранити, одстрањивати хируршким путем; (из)вршити хируршку операцију.* — Усијаним гвожђем оперирају мјесто на круни од копита. *Матош.* Враћао се из болнице гдје су му оперирали црни пришт на врату. *Десн.* **2. а.** *радити, вршити послове, деловати; спроводити неку активност (недопуштену или упитне).* — Оперирао је међу богатим свијетом. *Мар.* **б.** *употребљавати што, служити се, руковати чиме.* — Оперира код тих портрета обичним баналним кулисама. *Баб.* **3.** *изводити војне операције.* — Оперирао је ... са стотину и шеснаест батаљона. *Крл.*

~ **се** = оперисати се *подврћи се хируршкој операцији.*

опèрисање с *гл. им. од оперисати (се).*

опèрисати, -ишēм сврш. и несврш. = оперирати. — Лекар [га] ... није оперисао. *Јов. С.* Оперисао је врло добро с појединим ... чињеницама. *Глиш.* Око Крагујевца оперисала је пре рата једна банда под вођством неког Танде. *Поп. Ј.*

~ **се** = оперирати се. — Оперисала сам се, па морам да лежим. *Рист.*

опèрјатити, -ӣм сврш. *опернатити;* фиг. *увећати, умножити, ојачати.* — Чим се је пред њима створила поштанска напутница, они су изновице оперјатили. *Коз. Ј.*

опèрнатити, -ӣм сврш. **1.** непрел. **а.** *постати пернат, покрити се, заодети се перјем.* — Птићи ... су истом опернатили. *Шов.* **б.** фиг. *ојачати, оснажити се.* — Ванча је нарастао до момка, опернатио. *Ков. А.* **2.** прел. *покрити, заодети чим.* — фиг. Снијег ... је одмах опернатио све дрвеће. *Бен.*

ôпернӣ и **ôперскӣ,** -ā, -ō *који се односи на оперу:* оперна представа, оперна певачица, оперски диригент.

оперýтати, -ām сврш. *оперушати.* — Оперутаће га — ама му неће оставити ниједно перце! *Ком.*

~ **се** *ољуштити се, ољуспати се (о кожи). Р-К Рвч.*

оперýшати, -ām сврш. **1.** *очупати перје, очерупати.* — Бакоња би помогао кувару исјећи месо ... или оперушати кокош. *Мат.* По крошњама дрвећа, налик на оперушане птице, висио је ... покоји ... лист. *Гор.* **2.** *ољуштити листове с кукурузног клипа.* — Туба ... узе кукуруз. Једва га некако оперуша. *Коч.* **3.** *омлатити (воћку).* — Оперушане и окљаштрене воћке, изрешетани кукурузи [од туче] ... снуждили се. *Гор.* фиг. *жестоко изгрдити, изружити.* — Све мајке, које имаћаху кћери за удају, сротише се ... да оперушају Добранића. *Шен.* **4.** фиг. *безобзирно узети, опљачкати.* — Оперуша молиоца тако да само кошуља остане на њему. *Шов.*

~ **се** *повр. према оперушати.* — У један глас зацвркутасмо да се ... оперушати ... не дамо. *Шен.*

оперýшкати, -ām сврш. *очистити перушком.* — Узе перушку, оперушка прују. *Вес.*

ôпēт I прил **1. а.** *поново, изнова, још једанпут.* — Мали сувоњави, исцрпени ... јуришају опет! *Сек.* Који пут, кад га је опет и опет дозивала, кривио је њу. *Крањч. Стј.* **б.** покр. *други пут, после.* — Остависмо [те] за опет да те на поштен начин закољемо. *Миљ.* **2.** *још, још увек.* — Ама опет ти не каза мени како се завадисте. *Глиш.* **3.** *пак, међутим.* — Војници [су] ... стајали по страни ... држећи у руци тко пушку, а тко опет сјекиру. *Тур.* **4.** *тако исто, такође.* — [Ја] сам му склонила, каже, ретке бубе, па их дала господину Љуби, опет професору. *И.* **5.** (*још*) *некако, којекако.* — Опет, опет ... за ме ћу и напросити, ал' шта ћу за стоку! *Вес.* **II 1.** *у служби везника: а, пак.* — Он ти заокупи ћурке туђи, оне опет његa. *Глиш.* Око јој је горело ... Њега опет поче облевати зној. *Вес.* **2.** *са значењем допуштања: (па) ипак, и поред тога.* — Гојко се грчи и тресе, па опет жури испред. *Ранк.* Догађало [се] да се ... сваде, ал' опет није било толико галаме. *Ивак.* **3.** *у служби речце за истицање, са значењем: сигурно, посебно.* — Зар смо ми па опет знали кад ћете ви доћи. *Каш.* Као да ми опет сама глава нешто нарочито и вриједи, па да се због ње диже оволика буна. *Ђоп.*

Изр. ~ и ~ *више пута, много пута, сто пута, стално.*

о̀пе̏та прил. *в. опет.* — Кад ћу видјет те опета? *Комб.*

о̀петак, -тка м (мн. о̀пеци, ген. о̀петāкā) *комадић коже, који се ставља на подерано место у опанку као подлога. Вук Рј.*

о̀петовāно прил. *поново, понављајући, стално.* — Видрић опетовано спомиње облаке. *Марј. М.*

о̀петовāње с *гл. им. од опетовати.*

о̀петовати, -тујēм сврш. и несврш. *поново, опет нешто (у)чинити, поново рећи, говорити, поновити, понављати.* — То све више пута опетоваше . . . док га није знала наизуст. *Кос.* Покажи свједоке — опетова судац оштро. *Шен.*

опето̀вић, -и́ка м *ђак који понавља разред, понављач, поновац. Бен. Рј.*

опето̀вица и **опето̀вница** ж заст. *школа у којој се понавља градиво пређено за четири године, продужна основна школа.* — Не би Бранко по опетовници отишао у шегрте. *Гор.*

опето̀вничāр' м *ученик који иде у опетовницу.*

опето̀вничāрка ж *ученица која иде у опетовницу.*

опе̏ћи и **о̀пећи,** опе̏чēм (р. прид. о̀пекао, -екла и -ѐкла, -ло; трп. прид. опе̏чен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1.** прел. **а.** *ватром, паром или било чим врелим повредити, изазвати озледу на кожи, ожећи.* — Новац га [је] опекао као жеравица. *Мил. В.* **б.** *спржити, упропастити (плодове, воће).* — Пламењача [је] опекла [крушке], па се суше. *Ранк.* **в.** *опалити, опржити (о сунцу).* — Опекло ме сунце. *Р-К Реч.* фиг. *непријатно дирнути, погодити, пецнути.* — То га је . . . страшно опекло и разједило. *Ад.* Опече га слабашно та ријеч. *Божић.* **2.** непрел. *јако огрејати, припећи (о сунцу).* — Само да . . . после пљуска не опече сунце, јер ће онда бити пламењача. *Срем.*

Изр. ~ прсте *зло се провести, настрадати.*

~ **се 1.** *повредити се, задобити озледу излажући се дејству ватре или нечег врелог.* — Одмах [је] скочио с места као да се опекао. *Јов. С.* Рукнуо је бијесно, као да се додиром њезине руке опекао. *Кал.* **2.** фиг. *доживети неуспех, претрпети штету, зло проћи; награјисати.* — Повјероват нећеш док се не опечеш. *Бен.* Покушаваше чак да пређу преко одређене линије, и — ту се опекоше. *Лал.* **3.** *прекрити се скрамом, сасушити се, испуцати (о слузокожи усана).* — Усне се сасушиле и опекле од неке ватруштине. *Вес.*

опеча́лити, опе̏ча̄лīм сврш. рус. *учинити кога жалосним, ражалостити.* — Свагдје га туга опечали. *Март.* То ме веома опечалило, кад сам читао да се у мору купаш. *Игњ.*

~ **се** повр. *постати жалостан, ражалостити се.* — Љуто се забрине и опечали. *Љуб.*

о̀пизмити се, -и̏м се сврш. *постати непријатељски расположен, огорчен према коме, испизмити се, постати пизмен. Р-К Реч.*

о̀пиј м *в. опијум.*

опи́јāње с *гл. им. од опијати (се).*

опи́јати, о̀пијāм *несврш. и уч. према опити.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према опити се.* **2.** *бити алкохоличар, одан пићу, много пити. Р-К Реч.*

о̀пијев, -а, -о *који припада опиј(ум)у.* — Из опијева дима развијају [се] визије све красније. *Шимун.*

опијѐвāње, ек. опе́вāње.

опијѐвати, о̀пијевāм, ек. опе́вати.

опијѐло, ек. опе́ло.

опи̏јено̄ст, -ости ж **1.** *стање настало опијањем, омамљеност, ошамућеност.* — Опијеност од хлороформа изветрила је из мозга. *Моск.* **2.** *занос, занесеност.* — Она у својој опијености није умела да губи. *Јанк.*

о̀пијум м *осушени сок незрелих маковних чахура и стабљика који се употребљава и као лек, и као опојно средство, као дрога.* — фиг. Религија је опијум народа. *Ант. I.*

о̀пијумскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на опијум.*

о̀пиљак, о̀пи̏љка м *отпадак, честица, комадић гвожђа, дрвета настао приликом резања, стругања, пилом, тестером.* — Опиљци гвожђа у магнетском пољу постали су мали магнети. *Физ. 4.* Заноси је нешто као матица дрвени опиљак. *Сек.*

опио̀ман м *човек који се одао уживању опијума, наркоман, наркотичар.* — Опиоман . . . не сврша своје . . . радове. *Уј.*

опиома̀нија ж *страст за опијумом, за наркотицима.*

о̀пип м **1.** *додир, дотицај; пипање.* — Осјетио [је] опипом нешто од оне бујне пути. *Кал.* **2.** *чуло пипања. Бен. Рј.*

опипа́вāње с *гл. им. од опипавати (се).*

опипа́вати (се), опи̏пāвām (се) *несврш. и уч. према опипати (се).*

о̀пипан, -пна, -пно **1.** *који се може опипати, опипљив.* — Држах сјене за опипне ствари. *Комб.* **2.** *који се односи на пипање, на чуло пипања, помоћу којега се опипава, осећа додир.* — Опипна су тјелашца расподијељена по читавој кожи. *НЧ.*

опи́пати, ȍпӣпӑм свршӣ. *чупкајући, кидајући одстранити, уклонити (перје, длаке, зрна грожђа, месо с кости и сл.).* — Врабац увек баш оне бобе опипа што су најслађе. *М 1867.* Стара опипа месо с кости и подијели га дјеци. *Ћип.*

о̀пипати, -а̄м свршӣ. *сазнати чулом пипања, додиром, пипањем испитати, утврдити (присуство, стање чега).* — Узјахао је на свог коњића, опипао кожне бисаге. *Дед. В.* фиг. *претражити, претрести.* — Опипао [је] све квартове, улице и буџаке. *Маш.*

Изр. ~ било, пулс 1) *опипавањем жбичне артерије на спољашњој страни предњег дела корена шаке, констатовати рад срца;* 2) фиг. *испитати, дознати чије мишљење, расположење;* ~ коме ребра ир. *премлатити кога;* ~ терен *испитати прилике, ситуацију.*

~ **се** *додирујући, превлачећи прстима испитати своју одећу, тело (обично болесна места).* — Опипа се ... по очима. *Новак.*

опи̏пљив, -а, -о **1.** *који се може опипати, пипањем установити; стваран, материјалан.* — Пред собом [је] имао појединачног усташу, живог и опипљивог. *Ћоп.* За одушевљење гомиле било је потребно имати опипљиви предмет љубави. *Крањч. Стј.* **2.** *који се лако уочава, јасан, очевидан.* — То је чињеница ... очигледна и опипљива. *Јевт.*

опи̏пљиво прил. *на опипљив начин, стварно; уочљиво, очигледно.* — Ми смо се трудили да ... чулима својим опипљиво дознамо: да ли је и он човек. *Петр. В.* Како ћеш га боље увјерити него кад му стварно и опипљиво покажеш да живи у варкама. *Сим.*

опи̏пљивӧст, -ости ж *особина онога што је опипљиво.* — Захтјевом ... опипљивости ... настало је ограничење на ствари које имају масу и тежину! *Баз.*

о̀пирање с *гл. им. од опирати (се).*

о̀пирати (се), -рём (се) *несврш. и уч. према опрети (се).*

опи̏рач, -а́ча м *оно чиме се нешто подупире, на шта се опире, ослања, подупирач. Прав.*

опи̏рача и **опи̏рњача** ж *крпа којом се перу судови, судопер(а).* — Чудо да нисте понели са собом ... и какву опирачу. *Срем.* фиг. А да ко је онда опирача? ... Од кога направисте и ово и оно? *Јакш. Б.*

опи̏рити, ȍпӣрӣм свршӣ. *пирењем очистити, одувати.* — Поједе све ... пождера, опири све ко мећава. *Коч.* И мене у рату опирило и дигло ми ... и црно испод нокта. *Ћоп.*

о̀пис и **о̀пис** м *писмено или усмено представљање, приказивање карактеристичних црта некога, нечега.* — По опису намах познаде фра-Бону. *Мат.* Одликују се [пјесме] ... шаренилом описа. *КХ 1936.*

Изр. лични, особни ~ *навођење карактеристичних знакова, црта нечијег лица, физичких особености потребних за утврђивање идентитета.*

о̀писан, -сна, -сно *в. описни.*

описа̀није с цсл. заст. *в. опис.* — Доћи ће све то у новине, твоје описаније. *Игњ.*

опи́сати, ȍпӣшӗм свршӣ. **1.** *речима представити, приказати некога, нешто, начинити опис наводећи карактеристичне особине, одлике, црте, податке и др.* — Опишем им краву до најмањих ситница. *Вес.* Показао ми писмо у којему је ... описана парада Француза у Бечу. *Крањч. Стј.* **2.** *начинити, оцртати линију у облику круга, лука.* — Пелерина би јој описала широк круг. *Макс.* Јастреб [је] ... својим снажним крилима описао много кругова. *Шов.*

опи̏сивање с *гл. им. од описивати.*

опи̏сивати, -и̏јсујӗм *несврш. и уч. према описати.*

опи̏сивач, -а́ча м *онај који описује.* — Овдје је описивач покварио пјесника. *Л 1905.*

о̀писменити, -ӣм и **о̀писмѐнити,** опӣсменӣм свршӣ. *учинити кога писменим, научити кога читању и писању.* — фиг. Читаш очима које ти је ... живот описменио. *Б 1958.*

~ **се** *постати писмен, научити читати и писати.* — Овај ... дио описмениће се овдје. *Ств. 1948.*

о̀писмењавање с *гл. им. од описмењавати (се).*

о̀писмењавати (се), -ѐњавӑм (се) несврш. = описмењивати (се) *несврш. и уч. према описменити (се).*

о̀писмењивање с *гл. им. од описмењивати (се).*

о̀писмењивати (се), -ѐњујӗм (се) несврш. = описмењавати (се).

о̀писнӣ и **о̀писнӣ,** -а̄, -о̄ *који приказује, описује, који се служи описом.* — Мисао се исказује у реченици описним средствима. *Бел.* Истичу [се] баладе и описне пјесме. *КХ 1936.*

Изр. ~ (дескриптивна) граматика *граматика која описује грађу језика, утврђује његове законитости.*

о̀писно и **о̀писно** прил. *на описни начин, давањем описа, описујући.*

о̀пит м рус. **1.** *вештачко изазивање неке појаве ради посматрања, проучавања и откривања законитости којима она подлежи, оглед, покус.* — Опит је извршио над мишевима. *Б 1958.* **2.** *испитивање, утврђивање*

способности, особина, проба. — Две године ... ратовања биле су само опит ... за заједничке велике ратове. *Нен. Љ.* **3.** *искуство.* — [Они] се користе науком што су други ... израдили дугим, тешким опитом. *Марк. Св.*

опи́тати, ȍпītām сврш. **1.** *упитати, запитати.* — Пробуди се ... пак опита своју милу мајку. *НПХ.* **2.** покр. *проверити, упитати.* — Ко не верује, може опитати кад му је гођ драго. *Нен. Љ.*

~ **се** *распитати се, обавестити се.* — Потанко опитао се је пошто се ... жито купује. *Шен.*

ȍпити, ȍпијēм (трп. прид. опȉјен, -ена, -ено и ȍпīт) сврш. **1.** *напојити кога алкохолним пићем да му се помути у глави или почне осећати зло, мучнину.* — Бијељаху вино ... да опију војводу Милоша. *НП Вук.* **2.** мед. *давањем опојних средстава, анестетика, довести кога у стање несвести, неосетљивости.* **3.** фиг. *довести у стање заноса, усхићења, занети, омамити.* — Ваше тело и лепота млада опише мене. *Шант.* Опила те мржња. *Бег.*

~ **се 1.** *напити се алкохолног пића, бити пијан.* — Да заборави ... опије се до бесвијести. *С 1919.* **2.** фиг. *пасти у занос, занети се нечим.* — Ми смо шака малена народа ... опита слободом. *Њег.* Наполеон ... није могао да се не опије почастима. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ као земља (као мајка, на мртво име) *постати трештен пијан, пијан до бесвести.*

ȍпитнӣ, -ā, -ō *који се односи на опит, покусни, огледни.* — У фабрици је већ изграђена једна опитна кућа. *Пол. 1959.*

опитȍмити, опītомīм сврш. *учинити питомим; оплеменити.* — Бљедило је умекшало његове оштре црте и опитомило лик. *Лал.*

~ **се** *почети се угодно осећати, смирити се, опустити се.* — Ту се људи обрију, опитоме и развеселе. *Лал.*

ȍпица ж разг. *мајмун.* — Те се људске опице смију саме себи. *Крл.* Његова појава сјећала је с првога погледа на опицу. *Новак.*

ȍпјанити, -īм сврш. *в. опити.* — Поведоше га у крчму и опјанише га. *Цар Е.*

~ **се** *в. опити се.* — Опјанили се ... па пуцају. *Поп.*

опје-, ек. опе-.

опје̏шати, -ām (ијек.) сврш. *малаксати.* — Сад већ и он ... опјешао и поблиједио као овца. *Буд.*

опка́дити, ȍпкāдīм сврш. *в. окадити.* — Возе га ... по улица ... опкађенијех смирном. *Љуб.*

ȍпклад м *опклада.* — Изгубио је опклад. *Мат.*

ȍпклада ж = оклада. — Због сличне опкладе ошишан је до главе. *Пол. 1958.*

ȍпкладити се, -īм се сврш. = окладити се. — Краљ се ... опкладио с њим у шест арапских коња. *Панд.*

ȍпклађати се, -ām се *несврш. и уч. према опкладити се. Вук Рј.*

ȍпклоп м *в. оклоп.* — Мозак [му је] збила у лубању, кано у тврди опклоп. *Јурк.*

опкȍвати, ȍпкујēм сврш. *в. оковати.* — Тури руке у опкован лонац ... и размаза млаком водом по образу. *Маш.*

опкȍлити, ȍпколīм сврш. **1.** *поставити се у круг око кога, чега, окружити.* — Све је то колом опколило ... постолара и проматрало га. *Шен.* **2.** воји. *онемогућити сваки покрет или повлачење непријатељских јединица затворивши круг, обруч око њихових положаја.* — Немци су опколили бригаду. *Дед. В.* **3.** фиг. *сколити, притиснути.* — Зла их опколе одсвуд. *М-И.*

~ **се 1.** *поставити кога, што око себе, окружити се ким, чим.* — Завукао се ... у општину, опколио се стражом. *Њос. Д.* **2.** *затрпати се, забавити се чиме.* — Опколио [се] неким ситницама ... радио је дању и ноћу. *Кал.*

опкољáвање с *гл. им. од опкољавати (се).*

опкољáвати (се), -ȍљāвām (се) и **опколљи́вати (се),** -ȍљујēм *несврш. и уч. према опколити (се).*

опкȍначити се, -īм се сврш. покр. *сместити се на конак, законачити, заноћити, одсести.* — Мали дио у скупу стиже у Маглај и опконачи се у хановима. *Мул.*

ȍпкоп м воји. **1.** *ископан канал у циљу заштите и заклона од дејства непријатељског оружја, шанац, ров.* — Кад се опкопи испуне мртвима, живи преко њих навале. *Вук.* **2.** *насип подигнут око тврђаве ради одбране; бедем, зид.* — Дошла [је] до једног зиданог опкопа. *Бег.*

опкопáвање с *гл. им. од опкопавати (се).*

опкопáвати (се), -кȍпāвām (се) *несврш. и уч. према опкопати (се).*

ȍпкопāр м заст. *војник, припадник чете пионира, који су копали ровове, подизали мостове и сл.* — Читав се логор и опкопари ... њеним ... тијелом насладио. *Богд.*

опкȍпати, -ām сврш. **1.** *окопати.* — У пролеће ... опкопа лозу. *Срем.* **2.** *опасати, окружити опкопом, шанцем, утврдити.* —

Цијела је варош опкопана и заграђена палисатима. *Вук.*

~ **се** *окружити се, утврдити се опкопом, ушанчити се.* — Козаци не полазе у бој докле се не буду могли опкопати. *Кнеж. Л.*

опкорача́вати, -а̀ча̄ва̄м. = опкорачивати *несврш. и уч. према опкорачити.*

опкорачѐње с поет. *преношење краја једне реченице из претходног стиха у други.*

опкорачи́вати, -а̀чујем несврш. = опкорачавати.

опкора́чити, -о̀ра̄чӣм сврш. *прећи једном ногом или пребацити једну ногу преко нечега; обухватити нешто ногама.* — Овај ... опкорачи ограду. *Франг.* Опкорачила га [јарца] ногама, па бије прутићем с оне стране главе, како би јарац хтео врднути. *Ранк.* фиг. *зграбити, притиснути, стиснути, стегнути.* — Опкорачила га несрећа [снаја], па ми одроди крв моју [сина]. *Ад.*

опкора̀чкē прил. *обухватајући ногама, растављених ногу.* — Гароњица је опкорачке ... јахао на једној жутој крави. *Кик.*

опкрòчити, òпкрочӣм сврш. *опкорачити; узјахати.* — Кобилу [је] опкрочио на весеље ... свега онога свијета. *Креш.*

опкружи́вати, -у̀жујем *несврш. и уч. према опкружити.*

опкру́жити, òпкрӯжӣм сврш. *в. окружити.* — Главар цркве ... са осталим првосвештеницима опкружи министра. *Дом.* Војници су их ... опкружили. *Мул.*

òплавак, -а̄вка м *комад дрвета, гране, мотка.* — Докопа један оплавак од пребијене врљике ... па ... поче јурити стоку. *Вес.*

опла́вети, -вӣм, ијек. опла́вјети, сврш. *постати плав, поплавети.*

опла́вити, òпла̄вӣм сврш. *обојити плавом бојом, учинити плавим.*

òплавити, -ӣм сврш. *покрити, прелити, поплавити (о води).* — Крвца [ће] оплавит Грахово. *Март.* Вода оплави крај и однесе усеве. *Дом.*

опла́вјети, -вӣм, ек. опла́вети.

оплављи́вати, опла̀вљујем *несврш. и уч. према òплавити.*

òплаза ж, **òплазак,** -аска м и **òплазина** ж *део њиве који се изостави, прескочи при орању.* — Да видим шта ће радити на увратинама! ... Немој да буде оплазе. *Вес.*

òплазит, -а, -о *склизак, клизав.* — Низ оплазите рудине ... немаш ни стопе. *Павл.*

òплазити, -ӣм сврш. *оголити, обнажити.*

~ **се** *исплазити се.* — Врат се искренуо, језик оплазио. *Коз. И.*

оплàзнути, òплазнēм сврш. *оруђи прескочити, изоставити део њиве. Вук Рј.*

опла́кати, òпла̄кӣм сврш. *опрати, испрати. Р-К Реч.*

òплакати, -лачēм сврш. **1.** *плачући, лијући сузе ожалити.* — Ако погинеш, оплакаћемо те дивно. *Љуб.* фиг. Киша ће ме оплакати мјесто суза. *Матош.* **2.** *плачем пропратити, отплакати.* — Сваки комадић круха оплаче. *Ивак.* **3.** *заплакати, расплакати се.* — Бусаше се у груди наричући тако тужно да сви оплакаше. *Вес.*

оплаки́вање с *гл. им. од оплакивати.*

оплаки́вати[1], -а̀кујēм *несврш. и уч. према опла́кати.*

оплаки́вати[2], -а̀кујēм *несврш. и уч. према òплакати.*

оплакѝвач, -а́ча м *онај који оплакује, жали.* — Патетично је кликнуо анонимни оплакивач Стеријине смрти. *Милис.*

опла́кнути, òпла̄кнēм и **òплакиути,** -нēм сврш. *мало пропрати.* — Небо је било без облака и плавило се као да је оплакнуто. *Бен.*

Изр. ~ грло *попити коју чашу алкохолног пића.*

опламѐнити, -а̀менӣм и **òпламењити,** -ӣм сврш. необ. *начинити руменим као пламен, заруменити.* — Је ли то она ... чудесна радозналост што опламени лице? *Божић.*

опла̀ника и **опла̀ница** ж бот. *в. каменика. Сим. Реч.*

òплата[1] ж **1. а.** *оно чиме је нешто уоквирено, по ивици обложено, оквир, рам.* — Наликује у тој оплати прозора на слику у оквиру. *Цес. А.* **б.** *облога, постава од дрвета или метала.* — Њихова оплата [чамаца] грађена је из симетричних дасака. *Весл.* **в.** грађ. *калуп, оквир од дасака за грађење стубова и зидова.* — Уграђује бетон у оплате под водом. *Дав.* **2.** *обруч на точку.* — Ужарене оплате на точковима пиште и цврље у каловиту путу. **3.** *оно гвожђе што је њиме постављен плуг у плазу с леве стране. Вук Рј.*

òплата[2] ж *платно од кучина.* — Жене обуку ... кошуљице од оплата. *Берт.*

опла́тити, òпла̄тӣм сврш. *начинити òплату*[1]*, уоквирити, обложити.* — Строп јој је био низак, а оплаћени зидови стари. *Креш.*

~ **се** *опружити се, прострети се.* — Мртва и умрљана оплатила се преко брадоње. *Ћос. Д.*

оплаћи́вање с *гл. им. од оплаћивати (се).*

оплаћи́вати (**се**), оплаћујём (се) *несврш. и уч. према оплатити (се).*

опла́хнути, о̀плāхнём сврш. *оплакнути.*

оплахњи́вати, -а̀хњујем *несврш. и уч. према оплахнути.*

о̀плачина ж *вода у којој је нешто опрано, сплачине.* — Просипљи ... оплачину по прљавом механском столу. *Шапч.*

оплéвити, -ӣм, ијек. оплијèвити, сврш. *очистити од корова, кукоља, одстранити, почупати коров.* — фиг. шаљ. Сверушеће време ... оплевило му сјајну косу с темена. *Срем.*

оплемènити, -èменӣм сврш. **1.** *учинити некога, нешто племенитим, бољим.* — Лице му је било оплемењено ведрим ... осмехом. *Б 1958.* фиг. *побољшати, усавршити.* — Студиј класика ... је ... оплеменио стил. *Баб.* **2.** *посебним узгојем извести племените врсте биљака, расе животиња.* — Дођи [ће] до смањења производње плода оплемењеног кестена. *Пол. 1958.*

~ **се** *постати племенит(ији), бољи, савршенији.* — Што је свијести ... запретано било ... то се узором и понуком туђом освијести и оплемени. *Јаг.*

оплемењи́вање с *гл. им. од оплемењивати (се).*

оплемењи́вати (**се**), -èњāвāм (се) несврш. = оплемењивати (се) *несврш. и уч. према оплеменити (се).*

оплемењи́вање с *гл. им. од оплемењивати (се).*

оплемењи́вати (**се**), -èњујем (се) несврш. = оплемењавати (се).

о̀плен, ијек. о̀пљен, с покр. *водоравна гредица на колима, саоницама која одозго држи ступце. Вук Рј.*

оплéнити, о̀плēнӣм, ијек. оплијènити, сврш. *опљачкати, похарати.* — Турке оплијенише, сиротињу утјешише. *Павл.* фиг. *занети, очарати, омађијати.* — Никад ме није ... оплијенило женско око. *Љуб.*

о̀плēнтрина ж пеј. *предмет, ствар начињена немарно, на брзу руку.* — Однесе ... ижицане опанке ... пазећи да му лабава оплентрина не запне за што. *Кал.*

о̀плеснивити (**се**) и **оплѐснивити** (**се**), -ӣм (се), ијек. о̀пљеснивити (се) и опљèснивити (се), сврш. *постати плеснив, буђав.* — Не плаши се да ти хлеб оплесниви. *Бак. Реч.* фиг. *остарити; осиједети.* — Стриц сав опљеснивио од некакве прљаве сједине. *Ћоп.*

оплѐсти и **о̀плести,** -ѐтēм сврш. **1.** *плетући начинити, исплести.* — Пава ... оплете чарапе и рукавице. *Вес.* **2.** *начинити витице, плетенице, кике, свити косу у плетеницу.* — Да те најприје оплетем ... косе су ти танке и дуге. *Војн.* **3.** (*плетењем*) *обавити, опасати, обложити.* — Цијели стол оплету зечјим брком. *Бен.* **4.** фиг. *ошинути, ударити.* — Оплео [је] дјечака прутом преко леђа. *Ћоп.* **5.** фиг. *распричати се, почети причу.* — Он се исправи ... па оплете, прича. *Сиј.* Оплете Сам, не дајући се смести. *Креш.* **6.** фиг. *кренути, упутити се.* — Пружи плоску, па оплете путем. *Мул.*

Изр. ~ кога језиком *изгрдити, опсовати кога.*

~ **се** **1.** *повр. од оплести (2). Вук Рј.* **2.** *обавити се, уплести се, увити се.* — Скут сукње оплео се око стајских врата. *Михољ.*

о̀плета ж *ограда оплетена од прућа.* — Чува ... њиву своју неограђену, без коца и без оплете. *Чипл.*

о̀плетāње с *гл. им. од оплетати (се).*

о̀плетати (**се**), -еӣм (се) = оплитати (се) *несврш. и уч. према оплести (се).*

о̀плећак, -ћка м *кратка женска кошуља, обично украшена везом на грудима; део кошуље око плећи.* — Све ти се чини, попуцат ће танашни оплећак на њој. *Ивак.*

оплѐћатити, -ӣм сврш. *постати плећат, развити се у плећима.* — Био сам ... оплећатио, окрупнио се. *Бег.* Како си ми обркатио, оплећатио. *Мат.*

о̀плеће с **1.** *оплећак.* — Кошуљи је оплеће везено на воћице. *Љуб.* **2.** анат. *горњи део леђа између рамена, рамени појас* scapulozona. *Терм. 4.*

о̀плећје с анат. *кости и мишићи којима је рука причвршћена за труп.* — Удови су ... оплећјем ... и куковљем учвршћени у трупу. *Финк.*

оплѐшивити, -ӣм, ијек. опљèшивити, сврш. *постати плешив, ћелавити.* — Тјеме већ понешто опљешивило. *Коз. Л.*

о̀пливати, -āм сврш. **1.** *пливајући обићи око некога, нечега.* **2.** *текући проћи по каквој површини.* — [Вода] из студенца ... оплива ... прама мору. *В 1885.*

оплијèвити, -ӣм, ек. оплéвити.

оплијènити, о̀плијенӣм, ек. оплéнити.

о̀плӣтак, -тка, -тко *прилично плитак.* — Трећа [бурмутица је] ... округла и оплитка. *Јурк.*

о̀плитāње с *гл. им. од оплитати (се).*

о̀плитати (**се**), -иӣм (се) несврш. = оплетати (се).

оплићи́вање с *гл. им. од оплићивати.*

оплићи́вати, -ӣћāвāм *несврш. и уч. према оплићати.*

оплѝћати, -āм сврш. *постати плићи.* — Вода ... нагло оплића. *Лал.* [Река] је оплићала. *Гор.*

опли̏чати, -ā̀м сврш. *постати плитак*; фиг. *постати празан.* — Уленио [сам се], опличао. *Сек.* Књижевност ... опличала као баруштина. *Шим. С.*

опло̀вити, òпловīм сврш. *пловећи обићи.* — Опловио [је] пет мора. *Пол. 1957.* Руска ескадра ... опловила је Африку. *ОП 2.*

опловљи̏вати, -òвљујēм *несврш. и уч. према* **опловити.**

опло̀див, -а, -о = оплодљив *који се може оплодити.*

опло̀дилац, -иоца и **опло̀дитељ** м *онај који оплођује.*

опло̀дити, òплодīм сврш. **1.** *учинити да неко зачне, да заметне плод.* — Осјећа ... потребу да оплоди ово мало невино ждријебе [вртларову кћер]. *Крл.* **2. а.** *учинити плодним, плодоносним (земљу).* — [Земља] чека мушку руку да је оплоди. *Поп.Ј.* **б.** фиг. *донети као добит.* — Код њега ... оплоди форинта форинту. *Кос.* **3.** фиг. *развити, обогатити.* — Поетски доживљај Мачве могао је једино и оплодити његов приповедачки рад. *Глиг.*

~ **се 1.** *бити оплођен.* — Кад се та зрнца споје с јајима, оплоди се цвет. *Тод.* **2.** *донети плод на свет, родити.* — Плодност је благослов, али не би била да се ваша кћи оплоди. *Богд.*

опло̀дљив, -а, -о = оплодив.

о̀плодни, -ā, -ō **1.** *који служи за оплођавање, расплођавање, размножавање.* — Круг цвета састављен је од женских спорофила или оплодних листића. *Станк. С.* **2.** фиг. *који умножава, обогаћује.* — Елементи су то у језгри позитивни и оплодни. *Марј. М.*

о̀плоднӣк м *оплодилац. Прав.*

о̀плодница ж бот. *спољашњи слој плода који омотава семе.* — Од спољашњега дела плодника створи се оплодница. *Тод.*

опло̀дња и **опло̀дња** ж *оплођавање, оплођај.* — Оплодња се код биљака врши тако да полен ... продре у плодницу. *НЕ.*

опло̀ђа̏ва̄ње с *гл. им. од* **оплођавати** *(се).*

опло̀ђавати *(се),* -о̀ђāвām (се) = оплођивати (се) *несврш. и уч. према* **оплодити** *(се).*

о̀пло̀ђај м *оплођење. Р-К Реч.*

о̀пло̀ђајнӣ, -ā, -ō *који се односи на оплођај, оплодни. Р-К Реч.*

опло̀ђе̏ње и **о̀пло̀ђе̄ње** с *гл. им. од* **оплодити** *(се), зачеће.*

опло̀ђи̏ва̄ње с *гл. им. од* **оплођивати** *(се).*

опло̀ђи̏вати (се), опло̀ђујēм (се) несврш. = оплођавати (се).

опло̀ђи̏ва̄ч, -а́ча м *оплодилац.*

опло̀ђи̏ва̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на оплођиваче и на оплођивање.* — Прољеће је ... дрхтало од оплођивачког жара. *Вил.*

опло̀тити, òплотīм сврш. *оградити плотом.* — Прсима обустављамо, а телесима оплотимо поточину која је с истока набрекнула. *Љуб.*

опло̀чити, òплочīм сврш. *обложити плочама, плочицама.* — Сједили смо у ... предворју хотела оплоченом одбојним хладним плочицама. *КН 1960.*

о̀пло̄шје с *површина геометријског тела.*

о̀пљачкати, -ā̀м сврш. *силом одузети, отети, опленити; покрасти.* — Хајдучка чета побила је турске кириџије и опљачкала њихове товаре. *Јов. С.* фиг. *опустошити, испразнити.* — Ово час је кад су душе опљачкане. *Полић.*

о̀пљен, ек. òплен.

о̀пљеснивити и **опљѐснивити,** -ӣм, ек. òплеснивити и оплѐснивити.

о̀пљети, оплијѐвēм, (ијек.) сврш. покр. *в. оплевити. Вук Рј.*

опљѐшивити, -ӣм, ек. оплѐшивити.

о̀пљунути, -нēм сврш. *пљунути у шаке, дланове.* — Е, мора се опљунути! *Донч.*

Изр. ~ **дланове** *озбиљно се дати, прионути на посао.*

о̀пљускати, -ā̀м сврш. *пљускајући облити, ударити, запљускати.*

опљуски̏вати, опљу̏скујēм *несврш. и уч. према* **опљускати** *и* **опљуснути.** — Неретва ... узбјеснила, опљускујући бијесно мутном водом о камење. *О-А.*

о̀пљуснути, -нēм сврш. *овлажити, облити што запљуснувши га,* **опљускати.**

о̀пљуцкати, -ā̀м сврш. *прекрити што пљувачком, пљуцкањем на њ.*

опљуцки̏вати, опљу̏цкујēм *несврш. и уч. према* **опљуцкати** *и* **опљуцнути.**

о̀пљуцнути, -нēм сврш. *пљунути, пљуцнути.* — Потврди Благоје опљуцнувши поред себе. *Ћор.*

о̀пна и **о̀пна** ж **1.** биол. *танка кожица којом је обложено ткиво, неки орган, овојница; заштитни омот на ћелији:* мождана ~, јајна ~. **2.** физ. *еластична танка кожица или плочица која служи за преношење звучних титраја или за одвајање двеју средина, мембрана.*

Изр бубна ~ *еластична кожица између спољног слушног канала и средњег ува.*

о̀пнаст, -а, -о *сличан опни.* — Предња крила су ... према врху опнаста. *Финк.*

о̀пнен и **о̀пнен,** -а, -о *који се односи на опну, који је од опне.*

о̀пница и **о̑пница** ж *дем. и хип. од опна.* — Затрептала [је] ... невидљива опница. *Нех.*

опнокри́лци, -о̀крӣлāцā и **опнӣкрӣлци,** -илāцā м мн. (јд. опнокри́лац, -лца и опнӣкрилац, -йлца) зоол. *ред инсеката с два пара танких прозирних крила* Hymenoptera: ~ сврдлаши Terebrantia, ~ жаочари Aculeata. *Терм. 4.*

опӣвидети, -дӣм, ијек. опӣвидјети, свршн. *обратити пажњу, уредити (што); пријавити; изнети на видело, одати. Р-К Реч.; Рј. А.*

опӣвидјети, -дӣм, ек. опӣвидети.

оповрга́ва̄ње с *гл. им. од оповргавати.*

оповрга́вати, -вр̀гāвāм *несврш. и уч. према оповргнути и оповрћи.*

опӣвргнути и **опӣврћи,** -вргнēм (аор. опӣвргнух и опӣвргох, 2. и 3. л. ӣповргнӯ и опӣвргну, ӣповрже и опӣврже; прил. пр. опӣвргнӯвши и опӣвргāвши; р. прид. опӣвргнуо, -ула, -уло и опӣвргао, -гла, -гло) свршн. *одбацити као нетачно, побити, оборити (неко мишљење); порећи, демантовати.* — Многе старе војне теорије сада [су] оповргнуте. *Дед. В.* Адам Смит (Smith) ... је ... оповргао меркантилистичку теорију. *ОП 1.*

оповргну́ће с *чин, резултат оповргавања.*

опӣврћи, -вргнēм свршн. = оповргнути.

опӣганити, -йм свршн. **1.** *учинити поганим, нечистим, упрљати, загадити.* — Ко хоће свој мач да опогани, нека га гони. *Кост. Л.* **2.** фиг. *окаљати, осрамотити, оскврнавити.* — Опогани ми наду и љубав изопачи. *Наз.* Ти ме издаде ... и гроб ми опогани. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *постати поган, рђав, искварити се.* — Опогани се свијет, истрова се. *Коч.* Одох међу ... пексијане, те се 'вако опоганих. *Куш.* **2.** *свршити нужду.* — Пред самом јамом нетко се опоганио. *Гор.*

опӣдӣ́јчити, -йм свршн. покр. *одузети сисанче крави, овци или другој којој животињи.* — Зарекао [се] поклат моје јањце од оваца, бијеле ми оподојчит овце. *НП Вук.*

~ **се** *бити лишен сисанчета (о крави, овци). Вук Рј.*

опоэ̀тизовати, -зујēм свршн. необ. *учинити поетичним.* — Мушкарац ће примити мјесто женско, што би га могло ... опоетизовати. *Матош.*

опожњёње с *задоцњење, закашњење.*

опӣзвати, -зӣвēм свршн. **1.** *повући с какве дужности, одузети положај, звање, дато овлашћење, мандат.* — Опозван је [везир] а да му није именован замјеник. *Андр. И.* **2.** *укинути, поништити, учинити неважећим.* — Био је Јосип II присиљен да ... опозове све своје реформе. *ОП 1.* **3.** *повући (реч, обећање, изјаву, мишљење).* — Зови Максима ... да опозове реч. *Кост. Л.*

ӣпозӣв м *опозивање. Деан. Рј.*

ӣпозӣван, -вна, -вно *који се односи на опозив. Деан. Рј.*

опози́ва̄ње с *гл. им. од опозивати.*

опози́вати, опӣзӣвāм и опӣзӣвљēм *несврш. и уч. према опозвати.*

опӣзӣт, -и́та и **опӣзитум** м лат. **1.** лингв. *реч супротног значења.* **2.** *супротност, противност.* — Ни код једнога ... ни трага од надреализма ... коме се јављају као нужан опозит. *Михиз.*

опози́ција и **опӣзӣција** ж лат. **1.** *супротност; противљење; отпор.* — Вуловић ... је са својом »природном« критиком био потребна опозиција Малетићевој школи. *Поп. П.* Није трпио никакве опозиције. *Донч.* **2.** *група, странка која иступа против владине политике или против мишљења већине.* — Посланик из опозиције ... прориче најужаснији исход ствари. *Вас.* Стајао [је] у добрим односима са свим режимима, настојећи ... да се не замјери опозицији. *Кол.* **3.** шаљ. *опозиционар.* — Поп Анта има зета опозицију. *Куш.* **4.** астр.: *положај двају небеских тела кад се она, посматрана са Земље, нађу са супротних страна истог правца.* **5.** лингв. *друга вредност чега по функцији или по значењу, синонимска вредност.*

опози́цијин и **опӣзӣцијин,** -а, -о *који припада опозицији.* — Он [је] кандидат опозицијин. *Куш.*

опози́цӣјскӣ и **опозӣцӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на опозицију.* — [Он] ствара опозицијско крило Илираца. *Нех.*

ӣпозиционā̀лан, -лна, -лно *који се односи на опозицију, опозициони.* — То је једини наш прави опозиционални лист. *Крл.*

опозициона́лац, -лца м *опозиционар.* — Отац бијаше увјерени опозиционалац. *Том.*

опозициӣнā̀р, -а́ра м = опозиционер **1.** *члан опозиционе странке, присталица опозиције.* — Један од најжешћих опозиционара пређе у владиновце. *Матош.* **2.** *који даје отпор, бунтовник, противник.* — У почетку злога случаја ... [људи] постају опозиционари и роптачи. *Цвиј.*

опозициӣнā̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на опозиционаре.*

опозициона́рство с *опозициони став; припадање опозиционој странци.* — Због свог опозиционарства ... морао се уклонити из Србије. *ЛМС 1957.*

опозициӣнēр, -е́ра м = опозиционар.

ӣпозициӣнӣ, -ā, -ō *који се односи на опозицију, који има карактер опозиције.* —

Судија прима опозициони лист. *Дом.* Опозициони став . . . сељачке странке . . . режим настоји угушити. *Ч-М.*

о̀познити (се), о̀познӣм (се) сврш. *задоцнити, закаснити.* — А што тако опознисте, децо? *Шапч.* Пази . . . да се не опозни заповијед извршит. *Миљ.*

о̀позо̄в м *опозив, опозивање.* — Она . . . измоли од њега опозив те наредбе. *Коз. Ј.*

о̀пој м **1.** *особина онога што опија, опојност; опојна моћ.* — Спавало се дубоко . . . без снова и њиховог опоја. *Лал.* Кано опој непозната вина . . . киге рузмарина страст дишу. *Визн.* **2.** фиг. *опијеност, занос, усхићење.* — Човјек у љубавном опоју обневиди. *Том.* **3.** *опојно средство, оно што опија.* — У пиће . . . је ставио неки јаки опој. *Лал.*

опоја́вати, опо̀ја̄ва̄м *несврш. и уч. према опојати.*

опоја́вити, опо̀ја̄вӣм сврш. *вратити к свести, освестити.* — Опћи изглед просторије одмах га опојави. *Креш.*

~ **се** *доћи к себи, освестити се.* — [Она] се опојавила на свјежем зраку. *Креш.*

о̀по̄јан и **о̀по̄јан,** -јна, -јно **1.** *који опија, изазива омамљеност (о алкохолном пићу, дроги или јаком мирису).* — Никад није окусио никаква опојна пића. *Андр. И.* **2.** фиг. *који усхићује, заносан, диван, чаробан.* — На опустјелим је пољима владала тишина и опојна слаткоћа. *Бен.*

опо̀јати, -јӗм сврш. *одржати опело, опевати мртваца.* — Дозове поп-Јевту да мртваца опоје. *Вес.* Па смо га мртва понијели . . . и опојали. *Наз.*

о̀појено̄ст, -ости ж *стање онога који је опојен, опијеност, занос.* — Била сам сва у . . . љубавној опојености. *Шов.*

опо̀јити, о̀појӣм сврш. *в. опити (1, 3).* — Ударише вином на јунака, опојише [га]. *НП Вук.* Крчмарице . . . опојдер нам незнана делију. *НПХ.* Њу [је] славодобно сунце сву опојило. *Војн.*

~ **се** *в. опити се.* — Брбљаш којешта, јер си се опојила злобом. *Бен.*

о̀по̄јно и **о̀по̄јно** прил. *на опојан начин; заносно, дивно.* — Опојно мирише липа. *Бој.* Опојно њене мирисаху усне. *Бег.*

опо̀јно̄ст, -ости ж **1.** *особина нечега што опија, што је опојно.* — Нису [се] заносили јевтином опојношћу патриотских фраза. *НК 1946.* **2.** *стање онога који је опијен, омамљен, занос.* — Већ сам се тргао из опојности. *Пав.*

опо̀јство с *в. опојност.* — Лежала је . . . сва у власти чудеснога опојства од безбедности. *ЛМС 1951.* Тамјан, мошус, амбра опојством се јаве. *Јурк.*

о̀пол м и **о̀поло** м и с *врста далматинског вина од црног грожђа.* — Пред нама . . . у бокалу црвено вино ополо. *НИН 1959.* Наточи . . . боцу црним ополом. *Божић.*

опома́дити се, -о̀ма̄дӣм се сврш. *намазати се помадом.* — Запита га . . . опомаћено момче с козјом брадицом. *Шен.*

о̀помена ж **1.** *скретање пажње коме на што, упозорење, савет.* — »Веруј само себи . . .« сети се очеве опомене. *Ћос. Д.* **2.** *приговор, прекор, укор.* — Чује кишу опомена и пријекора. *Шимун.* **3.** *најмањи степен казне за какав изгред, прекршај дисциплине, нарушавање реда (нпр. у школи, на спортском игралишту, у некој организацији).* — Добио је од професорског савета опомену због . . . неоправданих изостанака. *Скерл.* Судац у првом случају даје опомену, а други пут досуђује нападачу један погодак. *Мач.* **4.** *подсећање; сећање, успомена.* — Историја Римљана, кроз коју ћемо овде само ради опомене протрчати, свакоме је позната. *Нен. Љ.*

опоме́нути, опо̀мӗнӗм сврш. **1.** *подсетити; обратити пажњу, упозорити.* — Неки ће опоменути Тому да пева. *Ад.* Дуго би поштени старина викао . . . да га не опомену̀ше да у сабору има неколико Турака. *Вес.* **2.** *позвати на ред; прекорити, укорити.* — Правио [се] глув на све тужбе . . . старешина, и чак га није ниједанпут опоменуо. *Уск.* фиг. Са торња опомену сати тишину ноћи. *Уј.* **3.** *изазвати сећање, успомену на нешто; изазвати представу о чему, подсетити на неку чињеницу.* — Све [га] опомену на онај лепи живот. *Вес.* Обилнија [би га] капљица загорског вина опоменула на ствари што их је некада читао и проучавао. *Ков. А.*

~ **се** *(при)сетити се.* — Не могу да се опоменем где је то било. *Нен. Љ.* Опоменух се бесједе тада. *М-И.*

опо̀мињӣње с *гл. им. од опомињати (се).*

опо̀мињати (се), -њӗм (се) *несврш. и уч. према опоменути (се).*

опомӣњӣа̄ч, -а́ча м *онај који опомиње.*

опомињӣа́чев, -а, -о *који припада опомињачу.* — Зачује опомињачев глас. *М-И.*

о̀пона ж **1.** *в. опна.* **2.** анат. зоол. *дијафрагма.* — Опона [је] снажни мишић који . . . преграђује прсну шупљину од трбушне. *Финк.*

о̀понац, -о̄нца м *обарач, ороз.* — Држаше пушку као да жели да му џеп од капута уштеди труд окидања опонца. *Мил.*

опона́шалац, -аоца м (ген. мн. опона́ша̄ла̄ц̄а̄) = опонашатељ *онај који опонаша, подражавалац.* — Оно [је] . . . чистије и

величајније него што је врстан произвести опонашалац природе — умјетник. *Јурк.*

опонáшање с *гл. им. од опонашати.*

опонàшатељ м = опонашалац. — Ми имадемо ... у литератури ... присташа и опонашатеља појединих школа. *Ков. А.*

опонáшати, опòнāшām несврш. *угледати се на кога у поступцима, чинити нешто с намером да то буде слично коме, чему, подражавати.* — Праваши опонашају Старчевићев стил. *Нех.* Умио је врло вјешто опонашати рзање коња. *Ћоп.*

опонàшач, -áча м *опонашалац, подражавалац.*

опонàшљив, -а, -о *који се може опонашати.* — Вањштина живота је опонашљива. *Шим. С.*

опòнент м лат. *онај који опонира, који супротно говори, доказује; заступник противног мишљења, противник.* — Главни опонент таквом пројекту је био Грол. *Коњов.*

опонúрање с *гл. им. од опонирати.*

опонúрати, опòнīрām несврш. *супротстављати се, противити се некоме, нечијем мишљењу, супротно говорити.* — Вечито један другом опонирају. *Јак.* Мене је све тјерало у срџбу, свему сам опонирао. *Бег.*

òпоница ж *дем. и хип. од опона. Р-К Реч.*

òпор и **òпор**[1], -а, -о **1.** *накисео и помало горак, који скупља уста, који се тешко гута, трпак.* — Опора воћка веже човеку уста. *Сек.* **2.** *јак, оштар, тежак (о мирису).* — Осети опор задах од саламуре. *Дов.* **3.** *храпав, груб.* — Глас јој опор, али топао. *Рист.* Лице тврдих и опорих црта ... вири из праха и угљена. *Куш.* **4.** *оштар, једак, нељубазан, непријатан.* — По његовој опорој критици ... могао би створити слику неког нихилисте. *Скерл.* Било је у мом гласу нешто врло опоро. *Дук.* **5.** *неосетљив, крут, одбојан, строг.* — И опороме капетану пресједе ријеч у грлу. *Матош.* **6.** *мучан, тегобан.* — Они су ... проводили опор и тежак живот. *Нов.*

òпор[2] м *в. отпор.* — Крвавијем опором узбију Турке. *Љуб.*

òпорāв м и **опòрава** ж *в. опоравак.* — Требат ће му полагане, устрајне опораве. *Шен.*

опòравак, -ávка м *враћање снаге, здравља после болести или напора, опорављање, окрепљење.* — Управо [је] преболио тифус и био у једном селу на опоравку. *Чол.* Нашим јединицама био је потребан одмор и опоравак. *Ч-М.* фиг. *материјално подизање, побољшање, јачање.* — Одредбе овога уговора онемогућиле су ... напоре за опоравак, уздрмале њемачку валуту. *Обз. 1932.*

опòравилúште и **опорàвилúште** с *место за опоравак, одмаралиште, лечилиште.* — Направили смо опоравилиште за наше кадрове. *Дед. В.* Прегледао [је] тамошње опоравилиште. *Обз. 1932.*

опòравити, -ím сврш. **1.** *вратити снагу, здравље, окрепити, ојачати.* — Оштар планински ваздух опоравио нас је. *Ћон.* Мораде ... отићи у бању да опорави своје нерве. *Дом.* **2.** *отправити, упутити; упутити се.* — Онда га опорави низа стубе. *Креш.* Омер опорави пољем. *Мул.*

~ **се 1.** *повратити снагу, здравље после болести, напора, окрепити се, ојачати.* — Остани док се мало одмориш и опоравиш. *Нен. Љ.* **2.** *повратити се, доћи к себи (од страха, узбуђења).* — Уклонила [ју је] од жена да се онамо опорави од ... узбуђења. *Мул.* **3.** *подићи се, материјално ојачати.* — Питање је било да ли ћемо се ... опоравити од рата, да тако велике издатке можемо узети на себе. *Јов. С.*

опòрављање с *гл. им. од опорављати (се).*

опòрављати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према опоравити (се).*

опорављènик, -ика м *онај који се опоравља од болести.* — Дошао је у дворану за опорављенике. *Сим.*

опорављéње с *опоравак.*

òпорāвнӣ, -ā, -ō *који се односи на опорав, опораву и опоравак.* — Није умро, него га бацио у опоравни одио. *Крл.*

òпōран, -рна, -рно **1.** *који се опире, опоран, непокоран; тврд, чврст.* — Шуме бори кад вијор лама опорна им уда. *В 1885.* [Има] апостола ... са огромном кичмом и опорним моралом. *Уј.* **2.** *опор, трпак. Вук Рј.*

òпорба ж **1.** *противљење, супротстављање.* — Било је ... опорбе против ... сљедбеника туђих језика и обичаја. *Комб.* На ову сједницу дошло [је] врло мало чељади, за све што се проносио глас да ће бити опорбе. *Ћип.* **2.** *опозициона група, странка; опозиционари.* — Опорба их одбија од себе, јер су неодлучни. *Том.*

òпорбен, -а, -о *који се противи, пружа отпор, опозиционарски.* — Протународни режими ... су се надали да ће и опорбеним народом завладати. *П 1939.*

òпорбењāк, -а и **опорбèњāк,** -áка м *присталица опорбе, опозиције, опозиционар.* — Одвукоше чудноватог опорбењака у ... лудницу. *Матош.*

опорбèњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на опорбењаке.*

опорбењáштво с *опорбени, опозициони став, делатност.* — Налазе се ... веома

значајни документи о опорбењаштву младога Маканца. *П 1939.*

опорѐжљив, -а, -о *в. опорезив.*

опорезàнӣк, -и́ка м *онај који је опорезован, порески дужник. Деан. Рј.*

опòрезати, -ежём сврш. *в. опорезовати. Деан. Рј.*

опорѐзив, -а, -о *који се може опорезовати, који подлежи порези.*

опорезѝвање с *гл. им. од опорезивати.*

опорезѝвати, -рèзујем *несврш. и уч. према опорезовати.*

опòрезовати, -зујем сврш. *одмерити, одредити, разрезати порез(у), задужити порезом.* — Треба кулака осјетљиво опорезовати. *Крл.*

опорѐћи и **опòрећи,** опòречем, опорèчем и опòрекнем (имп. опорèци и опòрекни; аор. опорèкох, 2. и 3. л. опорèче и òпорече; трп. прид. опорèчен, -èна, -èно) сврш. **1.** *повући реч, обећање, порећи, одрећи.* — Не могући да опорекну своје раније гласање ... они су гласали неодређено. *Јов. С.* **2.** *оспорити, побити какво тврђење, демантовати.* — Осетио [је] за потребно да их пред скупштином опорече. *Јов. С.*

~ **се 1.** *порећи, одбацити као нетачно; не признати. Бак. Реч.* **2.** *упасти у противречје, доћи у противречност са самим собом. Бак. Реч.*

опорече́ње с необ. *противречност, негирање.* — Да ли је такав обрт, пад, опоречење самога себе ... знак ... старења. *Рад. Д.*

опорàна ж *опорост.* — Он није болестан — одговори ми она с неком чудном опорином. *Ком.*

òпорит, -а, -о *опор.* — Тврдоглаво ти бјеше дјетињство и опорито. *Богд.*

опòрити, òпорӣм сврш. *в. опарати. Бак. Реч.*

òпоритӧст, -ости ж *особина онога што је опорито, опорост.*

опори́цање с *гл. им. од опорицати (се).*

опори́цати (се), опòрӣчем (се) *несврш. и уч. према опорећи (се).*

òпӧрнӣк м *онај који даје отпор, који се опире, противи.* — Сужањство створило је у њем опорника и загрижљивца. *Дук.*

òпӧрница ж *жена опорник.* — Магду, ту опорницу школе и књиге, превлада срамота. *В 1885.*

òпӧрно прил. *на опоран начин.*

опо́рнӧст, -ости ж *особина онога који је опоран, онога што је опоро, опорост.* — Слатка доброта ... је близу најгрчој опорности, близу зла. *Миљ.* Сваку тврдост и опорност ... ти надвладаш. *Прер.*

òпӧрњак, -а и **опòрњак,** -а́ка м **1.** *онај који даје отпор.* — Он је тада већ као осмошколац, »први опорњак« ... воља читавог разреда. *П 1939.* **2.** анат. покр. *трбушна марамица* mesenterium. *Терм. 4.*

òпоро и **òпоро** прил. *на опор начин.* — Опоро и строго прекинуо [је] ... сваку даљу ријеч. *Ков. А.* Сав је крај ... био некако опоро једноличан и невесео. *Ћоп.*

òпорӧст и **òпорӧст,** -ости ж *особина онога који је опор, нечега што је опоро.* — Страшна му је била опорост, тврдоглавост ... противника. *Шкреб.* Цвета црногорски пејзаж свим својим лепотама и опоростима. *Михиз.*

опорочáвање с *гл. им. од опорочавати.*

опорочáвати, -òчāвām *несврш. и уч. према опорочити.*

опòрочити, -ӣм сврш. рус. заст. *прекорити, покудити, изврећати, изружити. Рј. А.*

òпортӯн, -а, -о лат. **1.** *погодан, згодан, повољан.* — У опортуном тренутку дивље хајке ... прогласио [је] Вука Караџића за плагијатора. *Скерл.* **2.** *који је прилагођен приликама, усмерен на што успешније решење, склон да прихвати и оно с чим се не слаже, обично из користољубља.* — Политика у републици св. Влаха у пракси [је била] увијек опортуна. *Војн.*

опортунѝзам, -зма м *прилагођавање приликама, искоришћавање повољних околности ради постизања личног циља (обично у политици).*

опортӯнист(а) м *онај који се управља према приликама, онај који искоришћава повољне околности, који се не бори за своја схватања да се не замери.*

опортунѝстичан, -чна, -чно и **опортунѝстичкӣ,** -ā, -ō *који је у духу опортунизма, прожет опортунизмом.* — Млаки непотпуни и опортунистички начини не доликују народу који има висок национални понос. *Цвијић.* Маса хрватскога народа, не схватајући опортунистичне политике домаће ... господе, пристајаше ... уз ... глагољаше. *Водн.*

опортунѝстички прил. *на начин опортуниста, неборбено, повлађујући.*

опортӯнистка и **опортӯнисткиња** ж *жена опортуниста(а).*

опортунѝтēт, -е́та м *опортуност.* — По линији опортунитета главно је да су све формалности извршене. *Крл.* Водство је ... морало да води политику опортунитета. *Риб.*

о̀портӯно прил. *на опортун начин, опортунистички.* — Повлађују опортуно и радо слушају. *Р 1946.*

опортӯно̀ст, -ости ж *особина онога који је опортун и онога што је опортуно.* — Принуђен [је] ... на опортуност у акцији. *Скерл.*

о̀порука ж *завештање, тестамент.* — Његова опорука ... те оставља насљедником свега његова имућа. *Љуб.* Остави му опоруком доста велику своту новаца. *Шен.*

о̀поручан, -чна, -чно *који се односи на опоруку, завештајни.* — Није могао заборавити оне ... бриге око управе опоручног имутка. *Драж.*

опоручи́вати, -у̑чујēм *несврш. и уч. према опоручити.*

опору̑читељ м *онај који чини опоруку, завештач.*

опору̑чити, опо̀ру̑чӣм сврш. *оставити опоруком, начинити опоруку.* — Добро [би] било да се зна кому ће своје имање опоручити. *Ћип.*

о̀поручно прил. *по опоруци, тестаментално.* — [Фарма] му је опоручно остављена. *Грг.*

опо̀стити, о̀постӣм сврш. *очистити, опрати од мрса, учинити посним (суд у коме је чувано мрсно јело). Вук Рј.* — фиг. Погаче ... трбух опосте. *Кош.*

о̀посум м зоол. *врста америчког торбара, тоболчара* Didelphys virginiana. *Терм. 4.*

опо̀тити се, о̀потӣм се сврш. *изнојити се.* — Опотио се и набогохулио. *Гор.*

о̀потребити, -ӣм сврш. *постати потребит, пасти у беду, осиромашити.* — Кад је сасвим осиромашио и опотребио ... радио [би] на надницу. *Коч.*

опо̀чӗти, о̀почнēм сврш. *почети, отпочети.* — Гусенице ... опочну нагризати мекше делове на наличју лишћа. *Тод.*

опочи́валӣште с *место за опочинак, одмор, одмаралиште, пребивалиште.* — Човјек ... спреми задње опочивалиште милом покојнику. *Коз. Ј.*

опочи́ва̄ње с *гл. им. од опочивати.*

опочи́вати, опо̀чӣва̄м *несврш. и уч. према опочинути.*

опо̀чило с *в. опочивалиште.* — Гаврани ... својим граком поздрављају мрка своја опочила. *Горд.*

опо̀чинак, -йнка м *одмор, отпочинак.* — Тијело је тражило опочинка. *Ћип.*

опо̀чинути, -нēм сврш. *одморити се, починути, отпочинути.* — Хтио би ... да се одмори и опочине. *Љуб.* Лијепо ти је заморену опочинути. *Ћип.*

опочи́так, -тка м *опочинак, отпочинак.* — Ћути угодну немоћ и лагодни опочитак. *Тур.* Долазе усред подне кад је доба ... опочитка. *Ћип.*

опоштѐнити, опо̀штенӣм сврш. *учинити поштеним.* — И ви је [кућу] опоштенили, дабогда! *Шен.*

~ се *постати поштен, показати се поштеним, честитим, ваљаним.* — Гледај да се опоштениш! *Јурк.* Вели да си се и овај пут опоштенио. *Ћоп.*

опо̀штити, о̀поштӣм сврш. покр. (некога) *учинити част некоме.* — Кад разбише пашу серашћера, опоштише сву крајину нашу. *Вук Рј.*

о̀права ж **1.** *одело, одећа, хаљина.* — Она у тој пространој оправи није лијепа. *Леск. Ј.* **2.** *ратни материјал, ратна опрема, наоружање.* — Удари сва сила турска с топовима и са свом оправом. *Вук.* **3.** *коњска опрема.* — Оба коња под оправом скупом. *Бот.* **4.** *поправка; израда.* — Можеш прст провући између дӯгā! Зар је то оправа? *Глиш.* **5.** *писмена дозвола, потврда, исправа, документ.* — Нису имали никаква писма и никакве царске оправе. *Нен. М.*

о̀правак, -а̄вка м = оправка *довођење у исправно стање онога што је оштећено, поправка.* — Тај локал уз мало оправка ... управо је као створен за кафану. *Маш.*

о̀пра̄ван, -вна, -вно **1.** *који је у добром стању, у реду, исправан; уређен.* — Да ми даш ... твој гарабиљ, ако је оправан. *Ранк.* Иако су [резбарије] старе, уредне су и оправне. *Јурк.* **2.** *спреман, припрaван.* — Сакупио ... доста војске и зле и оправне. *Март.* **3.** *опремљен. Бак. Реч.* **4.** *одевен, обучен. И.* **5.** *обрађен. И.*

оправда́ва̄ње с *гл. им. од оправдавати (се).*

оправда́вати (се), опра̀вда̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према оправдати (се).*

о̀пра̄вда̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од оправдати (се).* **2.** *разложан, уместан, законит.* — Сматрао [је] сасвим оправданим да још исте вечери закључи уговор. *Креш.*

о̀пра̄вда̄но прил. *с разлогом, разложно, основано.* — Тражимо умирење наше савјести која се сасвим оправдано побунила. *Кол.*

о̀пра̄вда̄но̀ст, -ости ж *особина онога што је оправдано, засновано на разлозима, основаност.* — Потпуно [је] уверен у оправданост свога мишљења. *Прод.* Без обзира на питање о оправданости рата рачуна се с њим. *Баз.*

оправда́ње с **а.** *разлог, оправданост.* — Мој живот више нема смисла ни оправдања. *Вуј.* Идеологија ... је требала да обрани постојање и оправдање буржоаског друштва.

ОП 2. **б.** *образложење, објашњење, доказ.* — Оваквом поступању није потребно нарочитог оправдања. *Поп. Б.*

о̀прāвдати, -ам̄ сврш. **1. а.** (кога) *отклонити с кога сумњу, клевету, оптужбу.* — Те чињенице ... [ће] бити довољне да вас оправдају код свих разборитих људи. *Креш.* **б.** *објаснити, одбранити (своје поступке).* — Младић је ... могао наћи довољно разлога да оправда свој корак. *О-А.* **2.** *доказати, потврдити исправност нечијег мишљења, очекивања, показати се онако како се очекивало.* — Ја ћу уложити све своје силе да поверење ваше оправдам. *Дом.*

~ **се** *скинути са себе сумњу, клевету, кривицу.* — Браћа крену у Рим да се оправдају. *Пов. 2.*

о̀правити, -ӣм сврш. **1.** *довести у исправно стање, извршити оправку, поправити.* — Ваља оправити школу. *Јурк.* фиг. *оспособити, окрепити.* — Чаша вина оправиће те. *Кост. Л.* **2.** нар. *послати, отпремити, упутити.* — Мене оправише у врт да накидам ... першуна. *Шапч.* **3.** *спремити, опремити, снабдети.* — Ту [је] и мост ... и дубок ров и све чиме су такви градови оправљени. *Вел.* **4.** *оденути, обући.* — Жене [су] оправљене у црне либаде. *Радул.* **5.** *урадити, направити.* — Иван је разабрао да неће ништа оправити. *Ђал.* **6.** *приправити, спремити (јело, пиће и сл.).* — Сјаши ... путаља, ја ћу тебе оправити вина. *НП Вук.* **7.** покр. *оправдати.* — Изађе пред провидура да ... оправи или испроси мужа. *Љуб.*

~ **се 1.** *обући се, дотерати се.* — Данас се оправила као на какву свадбу. *Бен.* **2.** *упутити се, кренути.* — Отален се они оправише, па сватове сташе окупљати. *НП Вук.* **3.** покр. *оправдати се.* — Суд призивне Живка да се оправи. *Љуб.*

о̀правица ж *дем. и хип. од оправа (1), хаљиница.* — Нерадо се сјећала ... памучних оправица. *Сим.*

о̀прāвка ж = оправак. — Оправка пута брзо је одмицала. *Ћоп.*

о̀прављāње с *гл. им. од оправљати (се).*

о̀прављати (се), -ам̄ (се) *несврш. и уч. према оправити (се).*

о̀прàвљив, -а, -о *који се може оправити. Р-К Реч.*

опражњѝвати, опрàжњујēм *несврш. и уч. према опразнити.*

о̀прàзнети, -нӣм, ијек. опрàзњети, сврш. *постати празан, пуст, сиромашан.* — Народ је око њих опразнио. *Миљ.*

о̀прàзнити, -ӣм сврш. *учинити празним, пустим, сиромашним.* — Народ ћеш ... оглобити и опразнит твоје Црногорце. *НП Вук.*

опрàзњети, -знӣм, ек. опрàзнети.

о̀прāнōст, -ости и **опра́нштина** ж *особина и стање онога што је опрано, чистоћа, свежина.* — Цела кућа мирише на ... влагу и опраност. *Станк.* Сједи стари Бркан ... у њој [кући] изрибаној и чистој, по опранштини миришућој. *Сим.*

опра́сити, о̀прāсӣ сврш. *донети на свет прасиће (о крмачи).* — Крмача ми опрасила седмеро. *Вес.*

~ **се 1.** *опрасити.* — Никад весеља, осим кад се ... опраси крмача. *Мишк.* **2.** *доћи на свет (о прасету).* *Бак. Реч.*

о̀прати, о̀перēм сврш. **1.** *перући одстранити нечистоћу; спрати; уклонити.* — Дајте воде да оперем руке, па да ручамо. *Вес.* Опрало је море њене очи. *Нам.* **2.** фиг. *одбранити, спасти; скинути са себе кривицу, срамоту и сл., искупити.* — Тиме [је] опрао част свога братства. *Лал.* Па гледај да што прије опереш срамоту. *Креш.* **3.** фиг. *изгрдити, искритиковати.* — Да је то код нас, опрао бих их ја добро у новинама. *Дук.*

Изр. ~ кога у јавности (новинама); ~ коме главу *в. опрати (3);* ~ грло *попити (алкохолног пића);* ~ језик *много говорити о свему и свачему;* ~ језик вином шаљ. *напити се вина;* ~ образ *в. опрати се (2);* ~ руке *не примати, одбити одговорност за нешто.*

~ **се 1.** *перући се уклонити нечистоћу са себе.* **2.** фиг. *оправдати се, скинути са себе кривицу, срамоту и сл.* — Ако су [га] ... победили ... он нек' се пере, па ће се опрати. *Андр. И.* Направит ћу те толиком пијандуром да се нећеш опрати док си жив. *Сим.*

о̀прашак, -шка м *в. опрашица. Вук Рј.*

о̀прāшенōст, -ости ж *особина, стање онога што је опрашено.* — Сјенчи образе оном фином бàршунастом опрашеношћу. *Сим.*

опрашѝвāње с *гл. им. од опрашивати (се).*

опрашѝвати (се), -àшујēм (се) *несврш. и уч. према опрашити (се).*

опра́шити, о̀прāшӣм сврш. **1.** *очистити од прашине, отрести прах, испрашити.* — Опрашила је одијело и преобукла се. *Мил. В.* фиг. *истући, измлатити; потући.* — Опрашили Швабу по свим фронтама, руши се феудализам. *Мишк.* **2.** *окопати (виноград, кукуруз, кромпир и др.) ситнећи земљу и уклањајући коров.* — Виноград [му је] окопан и опрашен. *Јаки. Ђ.* **3.** бот. *оплодити (биљку) преносећи цветни прах, полен на семени заметак.* **4.** *пасти као прах (о снегу), посути прахом.* — Опрашио снијег. *Вук Рј.* **5.** разг.

завршити, окончати. — Владика опраши и шести час. *Љуб.*

~ се 1. *прекрити се прашином, прахом, запрашити се.* — Скуте држе да се не опраше. *НП Вук.* **2.** *очистити се од прашине, испрашити се.* — Ишао је ... у алкарском одијелу да се умије и опраши. *Шимун.*

о̀прашица ж *ситан снег који пада или се ковитла попут праха, прашине.* — Бурна опрашица ... се у висинама ковитлала. *Божић.*

опра́штање с *гл. им. од опраштати (се).*

опра́штати (се), о̀прāштām (се) *несврш. и уч. према опростити (се).*

о̀прдине ж мн. разг. презр. *безвредни остаци чега. Вук Рј.*

о̀прдица ж разг. презр. *беспослица, тричарија, ситница. Вук Рј.*

о̀прēг м и **о̀прега** ж покр. *опрег(љ)ача.* — Из врата кућних уједанпут [се] просу читава чета јаких људи у папучама, са опрегом. *Шен.*

опрèг(љ)ача ж *део одеће који се припасује спреда ради заштите одеће и тела или као део ношње, прегача, кецеља.* — Један црни ковач у кожној опрегачи препоручује шећерну репу. *Петр. В.* На њој бјеше плава, набрана сукња и свилена опрегљача. *Мат.*

опреда́нац, -нца м покр. *врста веза.* — Рукотворине ... зна Славонка ткати и вести: опреданца, мисирца. *Павл.*

опре́дати, о̀прēдām *несврш. и уч. према опрести.* — Гусјеница златну грану опреда. *Цес. Д.*

опреде́лити, -èдēлīм, ијек. опредијèлити, свршн. **1.** *означити, назначити, одредити; наменити.* — Народ је ... сам определио правац свога развитка. *Цвиј.* [Загребу] је ... опредијељено да буде сијело посебних организама. *Ћал.* **2.** *учинити да се ко одлучи за што, приклони чему, навести, нагнати на заузимање става према чему.* — Такав исход претреса опредијелио је наредника за кметов предлог. *Чол.*

~ се *одлучити се за кога или што, приклонити се чему, изабрати (између разних могућности).* — Он мора да се определи за једну или другу страну. *Јак.* Сваком народу треба дати могућност да се сам опредијели. *ОП 2.*

опредељáвање, ијек. опредјељáвање, с *гл. им. од опредељавати (се).*

опредељáвати (се), -èљāвām (се), ијек. опредјељáвати (се), несврш. *в. опредељивати (се).*

опрèдељен, -а, -о, ијек. опрèдијељен **а.** *трп. прид. од определити (се).* **б.** *јасан, одређен.* — Прота ... добиваше све јаснији и опредељенији облик. *Јаки. Ћ.* Лице јој ... оста без опредијељеног израза. *Коз. Ј.*

опрèдељено, ијек. опрèдијељено, прил. *одређено, јасно.* — Кажите опредељеније ко сте ви. *Нуш.*

опрèдељеност, -ости, ијек. опрèдијељенōст, ж *особина, стање онога ко је опредељен, ко се одлучио за кога или што; одређеност, јасност.* — Прецизности, концизности, оштрини ... израза није сметала ... политичка опредијељеност ... пјесника. *Ств. 1948.* Тек године даваху више опредијељености цртама. *Ћал.*

опредељéње, ијек. опредјељéње, с **1.** *одлука, избор између разних могућности, заузимање одређеног става према коме или чему:* ~ за борбу. **2.** *утврђивање, одређивање.* — Проведење доказа ... заклетвом ради опредјељења вриједности. *Мј. 1926.* **3.** *задатак, задужење, распоред.* — [Батаљон] бјеаше добио друго опредељење. *Лаз. М.* **4.** *оно што је некоме суђено, усуд, судбина.* — Немој епизоду живота сматрати опредељењем. *Сек.*

опредèљив, -а, -о, ијек. опредјèљив *који се може определити, одредљив. Деан. Рј.*

опредељívање, ијек. опредјељívање, с *гл. им. од опредељивати (се).*

опредељívати (се), -èљујēм (се) ијек. опредјељívати (се) *несврш. и уч. према определити (се).*

опредèљивост, -ости, ијек. опредјèљивōст, ж *особина, стање онога што се може определити, што је опредељиво.*

опредијèлити (се), -èдијелīм (се), ек. опредèлити (се).

опрèдијељен, -а, -о, ек. опрèдèљен.

опрèдијељено, ек. опрèдèљено.

опрèдијељеност, -ости, ек. опрèдèљенōст.

опредје-, ек. опреде-.

опрèдљача ж покр. *в. опрег(љ)ача.* — Ево му моје опредљаче нека је за пас веже. *Љуб.*

опре́дметити, -īм свршн. *претворити у предмет, у стварност, остварити.* — Данашњи »трокрилни« индустријски роман [је] опредмећена баналност. *НИН 1959.* У богу ... и магленим свјетовима спекулације сакривене су стваралачке силе човјека, маштом опредмећене и пројициране изван човјека. *Ант. 1.*

опредмећívати, -èћујēм *несврш. и уч. према опредметити.*

опрèжина ж покр. *в. опрег(љ)ача.* — Припаши женску опрежину. *НП Вук.*

о̀прēз м (лок. опрézу и о̀прēзу) *пажња усмерена на то да се избегне каква опасност,*

будност, смотреност; *уздржан став, уздржљивост.* — Корача ситно и чудно, са неким финим опрезом, као по жици да иде. *Андр. И.* Свуда се опажа неки опрез пера, које рачуна са цензором. *Бег.*

опре́за ж *в. опрез.* — Он доказа велику опрезу кадно се позивао . . . на учено друштво. *Јаг.*

о̀прёзан, -зна, -зно *који пажљиво настоји да избегне опасности, грешке и сл., који је на опрезу, будан, смотрен*; *уздржљив.* — То је висок, плав . . . човјек, с нечим опрезним и у покретима и у карактеру. *Чол.* Бизант је у то вријеме водио врло вјешту и опрезну . . . политику. *Пов. 2.* Баци на жену опрезан поглед са стране. *Крањч. Стј.*

опрѐзименити, -и̏м сврш. необ. *дати коме презиме.* — Добио је његов предак надимак Мркоглава, који је на концу опрезименио читаву фамилију. *Божић.*

о̀прёзно прил. *водећи рачуна о опасностима, с опрезом.* — Опрезно и држећи у руци кубуре с натегнутим орозом, зађу у густи грмак и кукрик. *Том.* Морао [сам] пазити опрезно на сваку реч и на сваки корак. *Петр. В.*

опре́знӧст, -ости ж *особина, стање онога који је опрезан*; *опрез, опреза*: ~ је мајка мудрости. — Био [је] познат и цењен због своје опрезности. *Андр. И.* Мора [јој се] прилазити с великом опрезношћу и далековидношћу. *Креш.*

о̀прека ж (ек. и ијек.) *противност, противречност, супротност*; *сукоб*; *опозиција.* — Књижевни укус и патриотизам нису ниуколико у опреци један с другим. *Поп. Б.* Најзад долази у опреку са својом рођеном женом. *Грол.* Увијек и редовно налазио [се] у опреци са свим владама. *Бал.*

о̀према ж **1. а.** *ствари са одређеном заједничком наменом, средства за нешто, оруђа и помагала*: коњска ~, техничка ~, индустријска ~. — Према животињама које се лове . . . мења [се] и опрема са којом Еским полази у лов. *Петр. М.* **б.** *оружје и све оно чиме треба да се снабде, опскрби војник да би био спреман за борбу*; *наоружање*: војничка ~, ратна ~. — У пуној опреми [ратној] пију чај. *Фелд.* **2. а.** *ствари* (*одећа и намештај*) *које удавача носи у нову кућу.* — Жене су сравњивале мираз и . . . скромну опрему у намештају, оделу и рубљу. *Сек.* **б.** *одећа, одора и украси на њој.* — Опрема играча састоји се из мајице, гаћица и лаких . . . ципела без пета. *Одб.* **3.** *повез, папир, штампа, илустрације којим је снабдевена књига.* — Особито се истиче солидна опрема коледара. *В 1885.*

опре́мање с *гл. им. од опремати* (*се*).

опре́мати (**се**), о̀пре̏мам (се) *несврш. и уч. према опремити* (*се*).

опрѐмач, -а́ча и **опрѐмитељ** м *онај који нешто опрема, снабдевач.* — Држава је у току рата . . . често склапала с опремитељима или бродовласницима уговоре. *Мј. 1936*; *Деан. Рј.*

опре́мити, о̀пре̏мим сврш. **1. а.** *набавити потребне ствари за кога или што, опскрбити, снабдети.* — [Кућу] је опремио свим потрепштинама пристојна живота. *Шкреб.* **б.** *дати девојци спрему за удају.* — Жалосно ми радовање кад је немам чим опремити! *Мат.* **в.** *обући, оденути, уредити.* — Опремише и наместише на кревет мртва Гојка. *Ранк.* **2.** *послати, отправити, упутити.* — Одмах су своју посланицу у Беч опремили. *Павл.* **3.** *спремити, припремити.* — Риба се још на броду очисти . . . и опреми за сољење. *Петр. М.* Нека му опреме коња. *Креш.* **4.** *урадити, завршити.* — Опремив свој посао, Андрија се вратио у Стару Градишку. *Павл.* **5.** покр. *спремити, припремити што је потребно за прославу, за празник.* — Наврљели сељаци [у дућан] . . . да опреме . . . божићне празнике. *Вип.*

~ **се 1. а.** *снабдети се, опскрбити се, набавити потребне ствари.* — Треба се опремити и кућу напунити. *Шант.* **б.** *спремити се, припремити се* (*за пут, за извршење чега и сл.*). — Другога дана опремисмо се на пут. *Ков. А.* На зло су се опремили Турци. *Март.* **в.** *обући се, оденути се.* — Одоше радосне те се опремише. Обукоше што најлепше имадоше. *Вес.* **2.** *упутити се, кренути.* — Та видите да сам се опремила и сама тамо! *Шимун.*

о̀премица ж *дем. од опрема.* — Кад је . . . видјела у каквој се опремици донијело . . . дијете, узбуркала се њезина душа. *Новак.*

о̀прёмљенӧст, -ости ж *стање онога што је опремљено, снабдевеност*; *опрема*: техничка ~, материјална ~, ~ војске.

опреплѐсти и **опрѐплести,** -лѐтём сврш. *оплести са свих страна.* — [Књига је] опреплетена с безброј нити фине паучине. *Коз. И.*

опрѐсија ж лат. *угњетавање, тлачење, тиранизирање*; *притисак.*

о̀прести, -е́дём сврш. **1.** *обавити, завршити предење.* — Младе цуре надмећаше се која ће . . . лепше опрести и откати. *Вес.* **2.** *обухватити мрежом, нитима* (*односно као мрежом и сл.*), *обавити, заплести.* — Задубила се у . . . мисли које ју опредоше као паучина. *Бен.*

о̀прёти, о̀прём, ијек. о̀пријети, сврш. **1.** *одупрети, ослонити.* — Мало после опре руке о колена. *Кнеж. Л.* **2.** *управити, упрети* (*о очима, погледу*). — Станоје поглед

у земљу опро. *Рад. Д.* **3.** необ. *одупрети се, одолети.* — Не могоше Турци опријети на јуришу силнијех хајдука. *НП Вук.*

~ **се 1.** *ослонити се, наслонити се.* — Опре се рукама о спужву. *Крањч. Стј.* **2.** *успротивити се, супротставити се, одупрети се.* — Опријети јој се и свадити се с њоме, сачувај боже! *Ивак.* Свакој се невољи можемо опријети, али томе не можемо. *Андр. И.*

опрѐтилити, -ӣм сврш. покр. *постати претио, угојити се, одебљати. Вук Рј.*

опрѐтљати, -ām сврш. покр. *опретилити.* — Остави до јесени [козу], кад опретља. *Рј. А.*

о̀пречан и **о̀пречан,** -чна, -чно (ек. и ијек.) *који је у опреци према коме или чему, супротан, противан.* — Оне огорчене ријечи нијесу изазвала опречна мишљења. *Лал.* Опет је био слом с опречним смјером гибања. *Крл.*

опрѐчаница и **опречàница** ж (обично мн.) покр. *комад, парче коже у облику каиша, ремена којим се крпе или привезују опанци; опанци направљени од такве парчади.* — Чинило им се ... да имају чврсте и жуте ципеле ... не опанке опречанице. *Бур.*

о̀пречӣ, -ā, -ē (ек. и ијек.) *који је нешто пречи, важнији, вреднији.* — Док су јетрве овако тјешиле Омерефендијицу, друге су коне ... сакривале што је опрече, везале накит око себе ... па чекале да се бјежи. *Мул.*

опре́чити се, о̀прēчӣм се, ијек. опријѐчити се, сврш. *препречити се, испречити се.* — Свом силом треснусмо о храпаве жиле што се опречиле по уском путу. *Шапч.* фиг. *успротивити се, осећи се, обрецнути се на кога.* — Ретко се кад усудио и да погледа ружно у каквога газду, то ли да се опречи на њега. *Јакш. Б.*

о̀пречњӣк и **о̀пречийк** м *онај који је опречан коме; противник.* — Јунак не завиди. Али опречник му ... клеветати ће честитога. *Сим.*

о̀пречно и **о̀пречно** прил. *супротно, противно*: држати се ~, одговорити ~.

о̀пречнӧ̄ст и **о̀пречнӧ̄ст,** -ости ж *особина, стање онога што је опречно, супротност.* — У опречности жеља ... налазили су забаве. *Бар.* Колике ли ... опречности између неугледне фасаде ове зграде и богате унутрашњости! *Бен.*

о̀пржити, -ӣм сврш. **1.** *изазвати бол чим врућим, опећи, ожећи, опалити.* — Нису [се] бојали опржити своје прсте. *Ант. I.* фиг. Опржио [их] је пламеном свог бијеса. *Матош.* Његове очи су ме скоро опржиле. *Поп. Ј.* **2. а.** *попалити, спалити.* — Падиша хоће ... Црну Гору да сву опржимо. *Њег.* **б.** *опрљити (в).* — Је ли када тебе ... Сава поплавила, мраз опржио? *Шен.*

~ **се** *опећи се, ожећи се.* — фиг. [Оба песника] су се подједнако опржили на ова два утицаја. *Михиз.*

опр̀знити, о̀прзнӣм сврш. **а.** *озледити црева при парању тако да из њих изиђе нечист. Вук Рј.* **б.** *упрљати, окаљати.* — Опрзниће посребрене ликове своје. *Дан.*

о̀пригати, -ām сврш. покр. *попригати, испржити.* — Опригам му шиник приганица. *Вук Рј.*

оприја̀тељити, -ӣм сврш. *учинити пријатељима, повезати пријатељством.* — Дошосмо да вас измиримо и оприја̀тељимо. *Вес.*

~ **се 1.** *склопити пријатељство, спријатељити се.* — Мрко [су] се гледали, но ипак се оприја̀тељише. *Шимун.* фиг. Он се оприја̀тељи са смрћу. *Лаз. Л.* **2.** *ступити у родбинску везу браком, женећи или удајући члана породице, ородити се.* — Договорили се да Шамика, кад дорасте, узме његову кћер, да се оприја̀теље. *Игњ.*

опријѐнути *в. оприонути.*

о̀пријети (се), о̀прēм (се), ек. о̀прēти (се).

опријѐчити се, о̀пријечӣм се, ек. опре́чити се.

опрѝо̀нути, -йонēм сврш. покр. *в. прионути.* — Зна што је жена и кућа, пак уз њих оприоне као брштан о дуб. *Љуб.*

опри́чати, о̀прӣчām сврш. покр. *в. испричати.* — Кад сам почео, да вам и опричам. *Вес.*

о̀причийк м рус. ист. *племић који је служио у телесној гарди цара Ивана IV Грозног.* — Ој ти царе Иване Васиљевићу! О теби смо своју пјесму сложили и о твојему опричнику најдражем. *Цес. Д.*

опри́штити се, о̀прӣштӣм се сврш. *добити приштеве, прекрити се приштевима.* — Мени се већ уста оприштише. *Лаз. Л.*

о̀прлина ж *танак слој снега. Р-К Реч.*

опр́лити, о̀прлӣм сврш. **1.** *опрљити.* — Пази се ... да ... о варнице крила не опрлиш. *Јурк.* **2.** *покрити, завејати танким слојем (о снегу). Р-К Реч.*

опр́љати, о̀прљām сврш. покр. *испрљати, упрљати.* — Много [је] чељади злочинством опрљане. *Павл.*

опрља́штити, опрља̄штӣм сврш. разг. *домоћи се чијег новца, ограбити, очерупати.* — Клању ми се до црне земље само да ме опрљаште и испразне ми џеп. *Каш.*

о̀пр̄љенӧ̄ст, -ости ж *стање онога што је опрљено, опаљеност.*

опр̏љити, ȍпр̄љӣм сврш. **а.** *опалити, опећи, ожећи, опарити (ватром, кописом, врелом водом и сл.).* — Догорјели опушак опрљи Гојку прсте. *Ћоп.* Мали злобници дотрче одостраг опрљивши му [копривама] голотињу на ногама. *Гор.* **б.** фиг. *дојмити се кога болно, коснути се, жацнути.* — Сад је опрљи увреда. *Божић.* **в.** *оштетити, изазвати сушење, вењење (обично о мразу, слани).* — Већ је мраз лист опрљио. *Игњ.*

ȍпрљнути, -нӗм сврш. *дем. од опрљити.* — Пламен [нас] опрљну по оделу и прстима. *Дав.*

опр̏љотина ж *опеклина, опекотина. Деан. Рј.*

опр̏љуша ж *мршава, посна, песковита земља, прљуша. Вук Рј.*

опрљу́штити, опрљȕштӣм сврш. покр. *навалити на кога, заокупити, спопасти.* — Опрљушти ме овај твој Стојадин, те пиши молбе, те тужбе. *Бар.*

опр̏иатити, -ӣм сврш. *в. опернатити (1).* — Како тићи опрнате, тако полијећу. *Вук Рј.*

опр̏њати се, -ӑм се сврш. необ. *обући се у прње, рите, дроњке; веома осиромашити.* — Он торбу на леђа ... убогаљен, опрњан. *Кош.*

опроба́ва̄ње с *гл. им. од опробавати (се).*

опроба́вати (се), -о̀ба̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према опробати (се).*

ȍпро̄ба̄но прил. *на опробан начин, сигурно.* — Знало се, довољно опробано, да су то младићи ретких способности. *Сек.*

ȍпро̄ба̄но̄ст, -ости ж *својство онога који је опробан, онога што је опробано.*

опро́бати, ȍпро̄ба̄м сврш. **1. а.** *пробом, огледом испитати, утврдити, проверити.* — Опроба перо на нокту од левог палца. *Срем.* До избора ... дошло је ... да би владајуће странке опробале своју снагу. *Риб.* **б.** *окусити ради пробања, окушати (храну, јело и сл.).* — [Дете] ишчупа плод и опроба га и, нашавши да је сочан ... однесе га кући. *Ђорђ.* **2.** *извршити покушај, покушати.* — Глава [му] некако незгодно стоји ... Он опроба да је исправи. *Ранк.* ~ **се** *окушати се, огледати се.* — Опробао се у опасностима, научио да слуша и заповеда. *Андр. И.*

опро́вати, ȍпро̄ва̄м сврш. покр. *в. опробати.* — Не узимам никаква момка што га добро не опровам. *Ћор.*

опроврга́вати, -ȍвр̄га̄ва̄м *несврш. и уч. према опровргнути и опровр̏ћи.*

опр̀о̀врг̀нути и **опр̀о̀вр̏ћи,** -вргнӗм сврш. рус. *оповргнути.* — Деак ... опроврг̏не приговоре бечке владе. *Шиш.*

опроврг̏нӯће с *оповргнуће.* — Сваком закону који физика моделује реалност ће супротставити пре или после грубо опровргнуће. *КР 1924.*

опр̀о̀вр̏ћи, -вргнӗм сврш. = опроврг̏нути.

опр̀о̀летити, -ӣ, ијек. опр̀о̀љетити, сврш. *стићи, појавити се (о пролећу). Деан. Рј.*

опролећи́вати, -ѐћујӗ, ијек. опрољећи́вати *несврш. и уч. према опролетити и опролећити.*

опр̀о̀лећити, -ӣ, ијек. опр̀о̀љећити, сврш. *опролетити. Бак. Реч.*

опр̀о̀љетити, -ӣ, ек. опр̀о̀летити.

опрољећи́вати, -ѐћујӗ, ек. опролећи́вати.

опр̀о̀љећити, -ӣ, ек. опр̀о̀лећити.

опр̀о̀сити, ȍпросӣм сврш. **1.** *обићи просећи.* — Када он оде из кога села, то значи да је опросио све прагове. *Ћон.* **2.** *умолити, измолити, испросити.* — Он опроси неколико професора да му допусте ... учити. *Кур.*

ȍпросни̏, -а̄, -о̄ *који се односи на опрост, опроштајни:* ~ аудијенција, ~ посета. — Написала [је] своје опросно писмо. *Крл.* Изр. ~ молитва *молитва која се чита некоме на самрти или после исповести.* — Сви пођоше у цркву на опросну молитву. *Мат.*

ȍпросни̏к м **1.** *онај који даје опрост.* — Пред опросником клечи ... грешница. *Шен.* **2.** *онај који добива, прима опрост.* — Све је гријех, све су дјела прика, без кајања не има опросника. *Маж. И.*

ȍпросница ж **1. а.** (често са додатком: песма) *песма за опроштај.* — Пјевао [јој је] пјесму опросницу. *Коз. И.* **б.** *последња представа неке позоришне дружине, глумца или певача који гостује на некој сцени. Бак. Реч.* **2.** заст. *сведочанство о свршеном школовању. Бак. Реч.*

ȍпросничкӣ, -а̄, -о̄ *који припада опроснику.* — Опросничка душа вас велича. *Уј.*

ȍпрост м **1.** *ослобођење од неке дужности, обавезе и сл.* — Не може да добије ни опрост од школарине. *БК 1906.* **2.** *неузимање у обзир чије грешке, кривице, опроштење.* — Напокон је умоли за опрост што јој је ... и говорити почео. *Кум.* **3.** *поздрав на растанку, опроштај.* — Матковићу [је] на опрост само руку пружио. *Коз. Ј.*

опр̀о̀ста́чено прил. *простачки, грубо, вулгарно.* — Баш зато! — довикне јој некако опростачено. *Божић.*

опроста́чити се, -о̀ста́чӣм се сврш. *постати простак, прост, огрубети.* — Није могла да огруби, да се опростачи. *Божић.*

опр̀о̀стив, -а, -о *који се може опростити.* — Гријехови ... се учине мањи и опростивији. *БВ 1909.*

опрòстити, òпростӣм сврш. **1. а.** *прећи преко чије кривице, грешке, дати опроштење.* — Воли Лазу и он јој је јединац ... Тако сам све опростила и смирила се мало. *Рист.* **б.** нар. (кога) *дати коме опрост (2), опроштење на растанку (обично пред смрћу).* — Умро је ... Опростио је све [укућане] и изљубио. *Вес.* **в.** (у имп.) *у извињавању, испричавању: не замери(те), немој(те) се љутити, извини(те).* — Ах, опростите, ја нисам и за вас донео [воду]. *Лаз. Л.* Е, нека опрости поштени господинов образ. *Креш.* **2.** *ослободити, спасти, избавити.* — Ако хоћеш да те опросте пореза на ливаду, радуј се! *Матош.*

Изр. боже (ме) опрости *узречица кад се каже нешто што би могло бити грешно*; да опростиш, да опростите *узречица као исприка, извињење кад се каже што неуљудно*; ~ живот *оставити у животу, поштедети, поклонити коме живот*; опроштена молитва *в. опросна молитва (уз опросни изр.).* *Вук Рј.*

~ **се 1.** *поздравити се при растанку (приликом одласка или пред смрт).* — Пружи руку да се опрости. *Ћос. Б.* **2.** *избавити се, ослободити се, спасти се.* — Тако ћеш срамоте се опростити. *Богд.*

Изр. ~ са животом (~ живота, ~ с овим светом) *изгубити живот, умрети.*

опрòстљив, -а, -о *опростив; који опрашта, који даје опроштење.* — Данас су људи опростљивији за грехе ове врсте. *Прод.* Отац [ће] на главу блудног сина опростљиву руку метнути. *Игњ.*

опрòстљиво прил. *на опростљив начин, опрашта јући.* — Све то посматра подсмешљиво, али и опростљиво. *Прод.*

òпроштāј м **1.** *занемаривање, неузимање у обзир чије грешке, кривице, опроштење, амнестија.* — Имам права да молим за опроштај. *Лаз. Л.* **2.** *поздрав на растанку.* — Дотакнувши се тек једвице њезине руке што ми је пружила за опроштај ... одем. *Леск. Ј.* Одатле су се један за другим губили без опроштаја. *Лал.* **3.** *ослобођење од какве обавезе, дужности и сл.* — Доходарина ... се ... плаћа уза све опроштаје и полакшице. *Рад. Стј.*

Изр. последњи (задњи) ~ *поздрав с ким непосредно пред смрт или приликом сахране.*

òпроштāјнӣ, -ā, -ō *који се односи на опроштај, на растанак*: ~ вечера, ~ посета, ~ банкет, ~ писмо.

òпроштāјница ж *повеља о опроштењу грехова коју је некад издавала католичка црква, индулгенција.* — Црква ... је отворила ... трговину ... црквеним звањима и опроштајницама. *ПИФ.*

òпроштāјно прил. *као за опроштај, као на растанку, опраштајући се.* — Изнад њега [гребена] су опроштајно узлетали млечни шрапнелски димови. *Моск.*

опроштѐнӣк, -и́ка м црквен. *онај који је опроштен од грехова.* — За тим првим колом опроштеника [који се исповједише и причестише], наиђе друго у трпезарију. *Мат.*

опроштѐње с *опроштај (1, 3).* — Погрешан закључак због необавијештености. Молим за опроштење. *Донч.* Султан [им] обриче опроштење девет година пореза. *Нов.*

Изр. с опроштењем *каже се као извињење, исприка кад се рече или кад се хоће рећи што непристојно или неугодно оном с ким се говори.*

опрошћа́вати *в. опраштати.*

опрошћѐње с покр. *в. опроштење.*

òпрсити се, -ӣм се сврш. **1.** *испрсити се.* — Сијеци ти, ако смијеш! — опрсе се момци одважно. *Гор.* **2.** *добити рану од хама на прсима.* — Опрсио се коњ, [каже се] кад му хам начини рану на прсима. *Вук Рј.*

òпр̄сје с **1.** *део одеће на прсима.* — Десну је руку затакнуо у опрсје свога модрога капута. *Јурк.* **2.** *кожа на прсима. Рј. А.*

опр̀скати, òпр̄скām сврш. *извршити прскање, попрскати.* — Не стигох да опрскам виноград. *Ћос. Д.*

òпрснӣк м црквен. *део свештеникове одеће који покрива прса (за време службе, мисе).* — Свукли му мисну одјећу, и опрсник. *Гор.*

òпрта ж **а.** *вунена узица, уже којим се веже и прти терет.* — Потпасивала [се] оптром да однесе ... балу сијена. *Мих.* **б.** *бреме, терет. Деан. Рј.*

òпртити, -ӣм сврш. *дићи, натоварити на леђа, упртити.* — Скине ... самар, опрти на леђа, пак притегне коланом *Маж. М.*

~ **се** *натоварити на себе терет, упртити се.* — Дјевојчице ... кушају како да се опрте ... те сретно донесу кући неколико ... суварака. *Кум.*

опрӣ́вати (се), опрӣ̑вујēм (се) *несврш. и уч. према опртити (се).*

опр̀ћити, òпр̄ћӣм сврш. *в. напрћити.* — Опрћио усну као лужан бубрег. *Вук Рј.*

òпруг, -а, -о заст. *еластичан, гибак.* — Плућа су две сунђерасте, опруге кесе. *М 1867.*

òпруг м необ. *в. опруга.* — фиг. Први ватрени опруг искочио је [при пожару] кроз вентилатор. *Крањч. Стј.*

о̀пруга ж техн. **1.** *гипка, еластична полуга, шипка или жица од метала (обично челика), која се враћа у првобитни положај кад престане сила која на њу делује.* — Поскочи као опруга. *Франг.* **2.** фиг. *покретачка унутрашња снага.* — Умео [је] руковати опругом људске заинтересованости. *Јов. С.*

о̀прӯд м мед. *оспа, осип по кожи (као последица преосетљивости на извесна јела), копривњача, уртикарија.* — Гдекоји људи добију чим једу меса од љускара неку врсту оспе по кожи ... опруд. *Батут.*

опру́дити, о̀прӯдӣм сврш. *опалити (о сунцу, ватри), осушити, спржити. Деан. Рј.*

о̀пружан, -жна, -жно **1.** *гибак, еластичан.* — Шарен кô змија, ал' опружнији. *Јакш. Ђ.* **2.** (одр.) *који се односи на опругу.* — Као да је стао на опружно перо. *Торб.*

опру́жа̄ње с *гл. им. од опружати (се).*

опру́жати (се), о̀прӯжа̄м (се) *несврш. и уч. према опружити (се).*

опру́жа̄ч, -а́ча м анат. = опруживач *мишић који опружа уд (руку у лакту или ногу у колену);* супр. савијач. *Станк. С.*

о̀пруженӧст, -ости ж *особина, стање онога што је опружено.*

опру́живи, -а, -о = опружљив *који се може опружити, еластичан. Деан. Рј.*

опружа̀ва̄ч, -а́ча м = опружач. — Др Смодлака сматра да се ради о попуштању мишића опруживача ... подлактице. *Тен.*

о̀пружити, -ӣм сврш. **1.** *истегнути, протегнути у неком правцу, смеру, испружити, пружити:* ~ конопац, ~ тело. — Седе ... скрстили руке на прсима, опружили ноге. *Нен. Љ.* **2.** *повећати, издужити.* — Професор опружи корак. *Андр. И.* **3.** *журно се упутити, нагло кренути, похитати, стушити се.* — Ариф наједанпут опружи кроз шуму. *Мул.* **4.** фам. *јако ударити (батином), одаламити.* — Кад спопанем какову тољагу, те т' опружим преко леђа њоме. *Јурк.*

~ **се а.** *лећи, испружити се.* — Било би славно једанпут се поштено опружити и као човјек спавати. *Сим.* фиг. *пасти, погинути.* — Сваки час чекам да ме кугла погоди па да се опружим. *ВУС.* **б.** *пружити се, отегнути се.* — Возови опружили се у дугој линији. *Кнеж. Л.*

о̀пружица ж *дем. од опруга.* — фиг. Пркос је сад био опружица која је покретала сваки његов чин. *Десн.*

опру́жљив, -а, -о = опружив.

опру́жљивӧст, -ости ж *стање, својство онога што се може опружити, гипкост.* — Лепак даје тесту ... опружљивост и еластичност. *Батут.*

о̀пружнӣ *в. уз опружан.*

о̀пружнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је опружно, гипкост, еластичност.* — Свежина телесна ... окретност и опружност удова ... важиле су код Јелина толико исто као и изображен дух. *М 1867.*

о̀пруӣти се, -ӣм се сврш. *извалити се, лећи, испружити се.* — Хтео би кнез сад да се опруӣи и мало задрема. *Јевт.*

о̀прха ж покр. **1.** *опрашица.* — Тих дана опрха понекад прекрије мрклину па се Требевић чини као посребрен. *Куш.* **2.** *беле пеге око уста животиње (најчешће козе) када хоће да се огуба. Вук Рј.*

о̀прхнути, -нӗм (р. прид. о̀прхао, -хла и о̀прхнуо, -ула, -ло) сврш. покр. **а.** *изгубити гипкост, усахнути, исушити се (о кожи, ткиву захваћеном обољењем, изложеном хемијским утицајима и сл.);* ојести се. — Лице му је било сиво и опрхло као да је грађено од сувог пепела. *Лал.* **б.** *увенути, усахнути, смежурати се (услед пламењаче или слане, мраза).* — Опрхло зеље. *Вук Рј.*

о̀прхо прил. *набусито, срдито; суво, хладно.* — Простријеља га очима, па рече опрхо: — Лако се искалити на нејачем. *Мат.* Учитељ ми опрхо рекне ... *Матош.*

опр́цати, о̀пр̄ца̄м сврш. покр. **1.** разг. *слатко, са апетитом појести, покусати:* ~ читаво јагње. *Вук Рј.* **2.** *поцепати, подерати.* — Сву си робу на себи опрцао. *Рј. А.*

о̀прчити се, -ӣм се сврш. покр. *осећи се, окосити се на кога. Вук Рј.*

о̀прчито прил. покр. *набусито, срдито, љутито.* — Рече му опрчито. *Вук Рј.*

опр́шати, о̀пр̄ша̄м сврш. покр. *в. опрашити (4).* — Опршао снијег. *Вук Рј.*

о̀пршња̄к м **а.** *грудни део хаљине.* — Одјевена је била у хаљину од зелена баршуна с ... опршњаком. *Креш.* **б.** *убрус или комад тканине који се меће преко груди при јелу (ради заштите одеће).* — Ставили су му опршњак као бебици. *Божић.*

о̀псада ж *војна акција којом се непријатељ у утврђеном објекту држи опкољен, у обручу.*

Изр. дићи опсаду *прекинути опседање.*

опса́дити, о̀псӑдӣм сврш. **1.** *извршити опсаду кога или чега, опсести, опколити (утврђеног непријатеља).* — Опсађени ... неће моћи у борби издржати. *Лаз. М.* **2.** *опколити уопште, обухватити, обрубити, оивичити.* — Гомила сељака окружена Немцима личила је на црну бару, опсађену врбама. *Ћос. Д.*

о̀псаднӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на опсаду, који служи за опсаду:* ~ линија, опсадне трупе, опсадне справе.

Изр. ~ стање *изузетне мере у неком граду или земљи кад војска узме сву власт у своје руке.*

ȍпсаднӣк м **а.** *онај који опседа, који држи у опсади кога или што.* — Сваки час [су] се појављивали на зидинама, плазећи се опсадницима и гађајући их камењем. *Богдан.* **б.** *опсађеник.* — А зид брани круте опсаднике. *Марет.*

ȍпсадница ж *она која опседа, која суделује у опсади кога или чега.* — Лађа Цирцеја стојала [је] ... као опсадница. *Дов.*

ȍпсадничкӣ, -ā, -ō *који припада опсадницима, који се односи на опсаднике.*

опсаћѐнӣк, -и́ка м *онај који је опсађен, опседнут.* — Опсаћеници се не предадоше. *Рј. А.*

опсаћѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на опсађенике, који припада опсађеницима:* ~ живот.

опсаћи́ва̄ње с *гл. им. од опсаћивати.*

опсаћи́вати, -а̄ћујēм *несврш. и уч. према опсадити.*

опсаћи́ва̄ч, -а́ча м *опсадник.* — Архимед [је пречуо] буку опсаћивача Сиракузе, који су већ били продрли у град. *Псих.*

ȍпсалнти, -ӣм сврш. необ. *задебљати, обрасти у сало.* — Поче доказивати да пиво шкоди, да од њега опсале цријева. *Мат.*

опсе́вати, ȍпсēвām, ијек. опсијѐвати, несврш. *в. обасјавати.* — А буде ли једноч боље нама, будемо ли срећом опсијевани ... *Хар.*

ȍпсēг м (лок. опсе́гу и ȍпсēгу) **1. а.** *ширина, величина; мера.* — Смањио [је] своје очи на њихов уобичајени опсег. *Креш.* Неће се ова важна обљетница прославити у оном опсегу који би заслуживала. *Обз. 1932.* **б.** *границе, оквир; делокруг.* — У опсег југословенских држава ушле су и старе вароши дотичних области. *Ђорђ.* У опсег његове власти ... потпао је и логор. *Јак.* **2.** мат. *линија која обрубљује, омеђује са свих страна геометријску слику, обим (I).* — Колики је ... број опсега и површина свих квадрата? *Алг. 1.*

опсе́гнути, ȍпсēгнēм (аор. опсе́гнух и опсе́гох, 2. и 3. л. опсе́гну, ȍпсēгнӯ, опсе́же и ȍпсēже; р. прид. опсе́гнуо, -ула, -уло и ȍпсēгао, опсе́гла и ȍпсēгла, -гло) сврш. *обухватити, захватити; досегнути.* — Хтио је да опсегне што већи видокруг. *Цес. А.*

ȍпседа, ијек. ȍпсједа, ж *опседање, заокупљање, обузимање.* — Проклетство је у опсједи стално нових брига. *Божић.*

опсе́да̄ње и **ȍпседа̄ње,** ијек. опсе́да̄ње и ȍпсједа̄ње, с *гл. им. од опседати.*

опсѐдатељ, ијек. опсјѐдатељ, м *опсадник.* — Опсједатељи падају мртви и рањени, али не одмичу. *Наз.*

опсе́дати, ȍпсēда̄м и **ȍпседати,** -а̄м, ијек. опсје́дати и ȍпсједати *несврш. и уч. према опсести.*

опсѐда̄ч, -а́ча и **ȍпседњӣк,** ијек. опсјѐда̄ч и ȍпсједњӣк, м *опсадник.* — Ту [су] вијест од опсједача чули. *Том.; Деан. Рј.*

ȍпседнути, -нēм и **ȍпсести,** -еднēм и -едēм, ијек. ȍпсједнути и ȍпсјести (аор. 2. и 3. л. ȍпседнӯ, ȍпседе и ȍпседе; р. прид. ȍпседнуо, -ула, -уло и ȍпсео, -ла, -ло) сврш. **1. а.** *опколити, окружити.* — У опсједнутом Паризу бланкисти су два пута покушали да дигну устанак. *ОП 2.* фиг. Облаци су опсели касабу. *Андр. И.* **б.** фиг. *наметљиво се коме обратити, навалити на кога, салетети, спопасти.* — Нећкао се ... да се одазове Петковићу, који га је опсјео »да помогне старом Тончеку«. *Цес. А.* **2.** *обузети, занети, заокупити.* — Павле је гледао у земљу ... опседнут најцрњим слутњама. *Ћос. Д.* **3.** рлг. и празн. *ући у човека, спопасти (о ђаволу).* — Ђаво га је опсјео, али велечасни је из њега истјерао врага. *Бен.*

ȍпседнӯтōст, -ости, ијек. ȍпсједнӯтōст, ж *стање онога што је опседнуто; психичко стање човека који је сав обузет једном мишљу.* — Неколико раније објављених приповедака ... показало је његову опседнутост темом борбе. *КН 1958.* Наче га поновно чудна и мутна опсједнутост. *Божић.*

ȍпсēжан, -жна, -жно *који има велики опсег, обиман, опширан; далекосежан.* — Спис је био врло опсежан. *Новак.* Ипак предузме опсежне мере. *Чипл.*

ȍпсēжно прил. *на опсежан начин, у великом опсегу, опширно.* — У истом омоту ... била је опсежно написана притужба. *Новак.*

опсе́жнōст и **ȍпсēжнōст,** -ости ж *особина онога што је опсежно, обимност.* — По ... опсежности имагинације у поезијском језику увиђа [се] колико вриједи та поезија. *Шим. С.*

ȍпсезати, -ежēм и **опсе́зати,** ȍпсēжēм = опсизати *несврш. и уч. према опсегнути.*

ȍпсек, ијек. ȍпсјек, м покр. **а.** *ограда око бунара.* — И опсек и кабо неко је украо. *Змај.* **б.** *руб, ивица.* — Ципеле с искривљеним опсецима. *Ком.* **в.** *оквир од дасака на гробу, који се испуни земљом. Вук Рј.*

ȍпсена, ијек. ȍпсјена, ж **а.** *варка, обмана, заваравање.* — Све је било само сјај и опсјена из којих се није могло јавити дјело. *Шкреб.* **б.** *привиђење, утвара.* — Ако си опсјена, ако си утвара какве паклене силе ... одлази. *Кост. Л.*

опсѐнāр, -а́ра и **о̀псенāр,** ијек. опсјѐнāр и о̀псјенāр, м *онај који опсењује, обмањује; мађионичар.* — Они су сви варалице, лажљивци и опсјенари. *Вил.* Народ видје да то што пијетао вуче није ... греда, већ сламка ... и протјера опсјенаре. *Ств. 1948.*

опсѐнāрка, ијек. опсјѐнāрка, ж *женска особа опсенар. Р-К Реч.*

опсѐнāрскӣ, -ā, -ō, ијек. опсјѐнāрскӣ *који се односи на опсенаре, својствен опсенарима.* — Не увиђа колико је та метода била несолидна и опсенарска. *Јов. С.* Тај посао и опсјенарски знао је својски. *Вел.*

опсѐнāрски, ијек. опсјѐнāрски, прил. *на опсенарски начин, као опсенар.* — »Приче« у новинама прометну се у исти свијет журналистичке опсјенарски блиставе неозбиљности. *Сим.*

опсенáрство, ијек. опсјенáрство, с *изазивање опсене.* — Представили [су] га само као гомилу опсенарства. *Кнеж. Б.*

опсѐнāтор, ијек. опсјѐнāтор, м *в. опсенар.* — Само велики опсенатори ... уверавају да све тако мора бити. *Вас.*

о̀псенити, -ӣм и **опсе́ити,** о̀псенӣм, ијек. о̀псјенити и опсје́нити, сврш. **а.** *занети, заслепити.* — Бајкић се осети опсењен: његове очи више нису могле да се одвоје од тога ... човека. *Ћос. Б.* **б.** *заварати, преварити.* — Тако су се они на врат на нос узели, те и нехотице једно друго опсјенили. *Коз. Ј.*

Изр. ~ простоту *заварати, преварити неук и прост свет.*

о̀псеница и **опсѐница** ж покр. *в. овсеница (I).* — Лијепог сам хљеба ја теби дала — опсенице. *Сиј.*

о̀псенути, -нēм и **опсе́нути,** о̀псенēм, ијек. о̀псјенути и опсје́нути, сврш. *в. опсенити.* — Та лепа Катица ... би још могла краљеве опсенути. *Иег.*

опсењи́ва̄ње, ијек. опсјењи́ва̄ње, с *гл. им. од опсењивати.*

опсењи́вати, -ѐњујēм, ијек. опсјењи́вати *несврш. и уч. према опсенити.*

опсѐрва̄тор м лат. *посматрач, осматрач, испитивач.*

опсерва̀то̄рӣј, -ија м и **опсерва̀то̄рија** ж лат. *научна установа, снабдевена потребном апаратуром, за астрономска, метеоролошка, сеизмичка и др. мерења и посматрања.*

опсерва̀то̄рӣјскӣ и **опсерватòрӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на опсерваторијум), опсерваторију.*

опсерва̀то̄ријум м лат. *опсерваторијум(а).*

опсѐрва̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на опсерваторе и опсервацију, својствен опсерваторима, посматрачки, проматрачки.* — На тим пољима могао је добро да развије опсерваторски дух. *Арх. 1926.*

опсерва́ција ж лат. **1.** *опажање, проматрање, посматрање, мотрење.* — Ову рељефност он постиже ванредном снагом опсервације. *Глиг.* **2. а.** *опажањем стечено искуство, запажање.* — Гледа то ... и ствара опсервације. *Кол.* **б.** (обично мн.) *напомена, примедба, опаска. МЕП.*

о̀псервацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на опсервацију, посматрачки, проматрачки; осматрачки.* — Доста ће бити ако истури на границу поједина опсервациона одељења. *Јов. С.*

опсерви́рање с *гл. им. од опсервирати.*

опсерви́рати, -èрвӣрām несврш. *вршити опсервације, мотрити, посматрати, проматрати.* — Имао [сам] увијек неугодно осјећање да ме опсервира. *Матош.* Роман сав изграђен од само младих људи ... које је могао непосредно да опсервира. *Богдан.*

о̀псесӣвнӣ, -ā, -ō *који се односи на опсесију, који изазива опсесију.* — Ни касније тај опсесивни мотив није давао Растку да предахне. *Пол. 1958.*

опсѐсија ж лат. *обузетост, опседнутост једном мишљу, идејом које се човек не може ослободити, манија.* — Хитлер је имао ... опсесију — да не проће као Наполеон. *КН 1955.* Та ће мистификација за њ постати касније опсесија. *Уј.*

о̀псести, -еднēм и -едēм, ијек. о̀псјести, сврш. = опседнути.

о̀псетити се, -ӣм се (ек.) сврш. шаљ. *постати свестан чега, схватити што. Вук Рј.*

опсе́ћи и **о̀псēћи,** о̀псēгнēм сврш. *опсегнути.*

о̀псећи, -е́чēм, ијек. о̀псјећи, сврш. *унаоколо секући срезати или начети, обрезати.* — Све до коријења пањ опсијечем. *М-И.*

опсе́цати, о̀псēцāм, ијек. опсијѐцати *несврш. и уч. према опсећи.*

о̀псиговати, -гујēм сврш. и несврш. нем. варв. *в. опциговати.* — Опсигуј мени ... кад ти будем надничио. *Рад. Д.*

опсидӣја̄н, -а́на м мин. *врста еруптивног камена, који по свом хемијском саставу одговара граниту.* — Могла се видети читава једна збирка: мамутов кутњак ... неолитска секира од глачана опсидијана. *Петр. В.*

о̀псизати, -ижēм несврш. = опсезати.

опсијѐвати, о̀псијевāм, ек. опсе́вати.

опсијѐцати, о̀псијецāм, ек. опсе́цати.

опсипа́вати, -йпāвām несврш. *опсипати.* — Стаде жарким цјеловима опсипавати дјевојку. *Ков. А.*

о̀псипати, -а̄м и -пљем̄ *несврш. и уч. према опсути.*

опсихи́рати, -а̄м сврш. тур. покр. *в. опсихирити.* — Чисто ... ме је опсихирала. *Радул.*

опсѝхиритн, -ӣм сврш. тур. покр. *опчинити, опчарати, омађијати.* — То те момче опсихирило. *Ђор.*; *Бен. Рј.*

опсје-, ек. опсе-.

о̀псјев м (ијек.) песн. *осветљење, светлост.* — Будемо ли срећом опсијевани ... ти [Прерадовић] ћеш блистат том опсјеву на одличној страни. *Хар.*

опсједну́ће с (ијек.) *обузетост чим, опседнутост.* — Сретан је човјек кад се његово опсједнуће поклапа са жељама друштва. *Кал.*

о̀псјӗн ж (ијек.) песн. *варљива приказа, привиђење.* — И божански када склад је ширио се кроз опсјени што их људско око гледа. *Крањч. С.*

опскаки́ва̄ње с *гл. им. од опскакивати.*

опскаки́вати, -а̀кујӗм несврш. **1.** *несврш. и уч. према опскочити.* **2.** *скакати око кога или чега.* — Као петлић опскакује, теглећи за ручицу и навијајући валом. *Глиш.* Стари вјерни пас опскакује га, цвили. *Марк. Ф.*

опскòчити, òпскочӣм сврш. покр. *нагло, хитро опколити, окружити.* — Опскочише су двије-три стране. *Вук Рј.*

о̀пскрба ж *оно што је потребно за живот; опскрбљивање, снабдевање.* — Стана не треба, јер имаде у једној кући сву опскрбу. *Ђал.*

опскр̀битель м *онај који кога или што опскрбљује, снабдевач.*

опскр́бити, òпскр̄бӣм сврш. *опремити оним што је потребно за живот, материјално осигурати, обезбедити, збринути, снабдети.* — Некада је ова пијаца могла да опскрби градић. *Б 1958.* Прва дужност родитеља [је] опскрбити своје дијете. *Шен.*

~ **се** *повр.*: ~ намирницама.

опскрбљѐнӣк, -и́ка м *онај који је опскрбљен.*

о̀пскр̀бљено̄ст, -ости ж *стање онога који има опскрбу, снабдевеност.*

опскрбљи́ва̄ње с *гл. им. од опскрбљивати* (*се*).

опскрбљи́вати (**се**), опскр̀бљујӗм (се) *несврш. и уч. према опскрбити* (*се*).

опскрбљи́ва̄ч, -а́ча м *онај који кога или што опскрбљује, снабдевач.* — Основни принцип рада опскрбљивача јест једноставни захтјев ... *Б 1960.*

опскрбљи́ва̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на опскрбљиваче, снабдевачки.* — Дјелатност опскрбљивачко-продајних установа није претрпјела никакву реорганизацију. *Б 1960.*

о̀пскрбнӣ и **о̀пскрбнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на опскрбу, снабдевачки*: ~ колона, ~ станица, ~ одељење, одјел.

о̀пскрбнӣк м *в. опскрбљивач. Бен. Рј.*

опскрбнѝна ж *опскрбни материјал, опскрба. Бен. Рј.*

о̀пскӯран, -рна, -рно лат. **1. а.** *мрачан, примитиван.* — Дуго ће проћи док се еманципујемо од ... наслеђа и заоставштина из опскурних средњих векова. *Срем.* **б.** *непознат, незнатан, неугледан, анониман.* — Овде нису наведена мишљења опскурних песниковића, но мишљења крупних писаца. *Поп. Б.* **2.** *озлоглашен, сумњив, проблематичан.* — Сад му ... неки опскурни људи узвраћају изазов изазовом. *Цар Е.*

опскӯрант м *мрачњак, непријатељ науке и просвете, назадњак.* — У Илића нема ... громких протеста против опскураната и угњетача. *Прод.*

опскурантѝзам, -зма м *негативан однос према науци и просвети, мрачњаштво.*

опскурѝзам, -зма м *в. опскурантизам.* — Барбаризма нестало је, опскуризам ишчезава. *Баш.*

опскӯрнст(а) м *в. опскурант.* — Мрачњацима или опскуристима звали су хуманисти у Њемачкој сколастичаре. *Пов. 2.*

о̀пскӯрно прил. *на опскуран начин, мрачно.*

опскӯрно̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је опскуран, онога што је опскурно.*

опслужи́ва̄ње с *гл. им. од опслуживати.*

опслужи́вати, -у̀жујӗм несврш. **1.** *несврш. и уч. према опслужити.* **2. а.** *обављати, вршити извесну функцију, задовољавати чије потребе.* — Педесет и шест ... лифтова ... опслужују поједине спратове овог облакодера. *Б 1958.* **б.** *вршити црквени обред, бити свештеник, служити* (*у цркви*). — Пахомије мршави ... јеромонах ... је опслуживао травничку цркву. *Андр. И.*

опслу́жити, òпслӯжӣм сврш. **1.** *послужити, услужити све редом, обићи послужујући*: ~ госте пићем. **2.** *одслужити; извршити, испунити, учинити.* — Опслужи пак се тужи. *Вук Рј.* Нећу ти га [јасак, забрану] нигда опслужити. *НПХ.*

опсо̀вати, òпсујӗм сврш. *изрећи, упутити псовку, непристојне, погрдне речи.* — Нека те ђаво носи! — опет опсова Иван. *Л-К.* Официр [му] ... опсова **свеца**. *Лаз. Л.*

о̀пстајати, -јӗм *несврш. и уч. према опстати.*

опста̀јати, -то̀јӣм несврш. *в. опстојати.*

о̀пстанак, -а̄нка м **а.** *постојање, живот, одржање у животу (у раду, у функцији итд.).* — Сваки народ има право чувати и бранити свој опстанак. *Ђал.* Више није било помена о даљем опстанку задруге. *Вес.* **б.** *останак, задржавање на неком месту.* — Ако гракну на њу сви калуђери, нема јој опстанка у манастиру. *Ранк.*

Изр. борба за ~ *биолошки закон по коме све јединке избегавају опасности од својих непријатеља, боре се, труде се да савладају сметње које им намећу клима, састав тла и др.*

о̀пстати, -анём сврш. *одржати се, сачувати живот, постојање; издржати.* — Уздржати голи, материјални живот. Опстати. *Бег.* Чим ... време допусти да се уопште напољу може опстати, Ескими се крећу у лов. *Петр. М.*

о̀пстинāтан, -тна, -тно лат. *својеглав, тврдоглав, јогунаст; постојан, непоколебљив.*

опстипа́ција ж лат. мед. *отежано пражњење црева, тврда столица, затвор.*

опстòјāње с *гл. им. од опстојати.*

опстојатèљство с (обично мн.) рус. *околност, прилика.* — Различите сметње и опстојатељства не допуштају [ми] да то све ... издам. *Вук.*

опстòјати, -јӣм несврш. *бити, постојати; одржавати се.* — Друге дјевојке за њега не опстоје. *Кал.*

опстòјнōст, -ости ж **1.** *околност, прилика; чинилац, елеменат.* — Мораш непрекидан бој бити против опстојности које те окружују. *Ђал.* **2.** *постојаност, постојање.* — Битак ствари је дакле њихова опстојност у апсолутном основу. *Баз.*

о̀пстрēти, о̀пстрём, ијек. о̀пстријети, сврш. *обавити, покрити.* — Борци маглом опстрти бјеху. *М-И.*

опстр̀зање с *гл. им. од опстрзати се.*

опстр̀зати се, о̀пстр̄жём се и о̀пстр̄зӑм се несврш. покр. *оклевати, обзирати се, нерадо се одвајати полазећи некуд:* ~ око куће. *Вук Рј.*

о̀пстријети, о̀пстрём, ек. о̀пстрēти.

опструи́рати, -ӯйрӑм и **опстру̀исати,** -ишём сврш. и несврш. *(из)вршити опструкцију, спречити, спречавати, (у)кочити.*

опстру̀кција ж лат. *метод, начин борбе (нарочито парламентарне) који се састоји у ометању, одуговлачењу нормалног рада (наметањем сложене процедуре, дугим говорима, изазивањем нереда и сл.).* — Синоћ је опозиција, после тродневне опструкције ... напустила седницу и тиме омогућила легално доношење буџета. *Ћос. Б.*

опсту́пити, о̀пстӯпӣм сврш. *опколити, окружити, притиснути са свих страна.* — Противштине опступиле ме нове. *Марк. Ф.*

о̀псӯти, о̀пспём сврш. покр. *в. обасути.* — Сви градови што су до нас турски, јесам ли их опсуо мрамором? *Њег.*

о̀псцēн, -а, -о лат. *непристојан, скаредан, срамотан, бестидан.* — [Било је] епиграма, духовитих и кадшто опсцених. *Комб.* Изговарали [су] псовке, праћене опсценим покретима. *Андр. И.*

о̀псцēнōст, -ости ж *особина онога што је опсцено, непристојност, скаредност, бестидност.* — [Натјецао се] само у опсцености. *Комб.*

опта́кā̄ње с *гл. им. од оптакати.*

опта́кати, о̀птā̄чēм *несврш. и уч. према опточити.*

о̀птант м лат. *онај који оптира, опредељује се у бирању поданичке припадности, држављанства.*

о̀птати, -ā̄м сврш. покр. *уочити, наћушити.* — Бјежи док те жбири не оптају, јер си погинуо. *Љуб.*

о̀птатӣв м лат. грам. *глаголски начин којим се изражава жеља, могућност.*

о̀птатӣвнӣ и **о̀птатӣвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на оптатив, којим се изражава жеља, могућност.*

о̀птерати, -ā̄м, ијек. о̀птјерати, сврш. *терајући обићи, потерати наоколо.* — Још двапут да оптерамо, па ћемо запалити. *Моск.*

оптѐретити, -ӣм сврш. **1. а.** *ставити, навалити терет (обично већи) на кога или што, натоварити:* ~ кола, ~ конструкцију, ~ товарну животињу. — По томе се такту кретао зид војничких ликова ... оптерећених телећацима и пушкама. *Крањч. Стј.* **б.** *наметнути коме што, довести у теже стање захтевима, обавезама, ограничењима и сл.; ангажовати, задужити тежим задацима:* ~ дажбинама, ~ послом. — Она [држава] је све становнике ... оптеретила скупљим монополима, већим царинама. *Лапч.* Он је ненормално велики радни капацитет. Треба га више оптеретити. *Дав.* **2.** *учинити тешким (за савлађивање, разумевање и сл.), претрпати чим:* ~ програм. — Нећу да ове странице оптеретим знанственим материјалом. *Бат.* **3.** правн. *ограничити власнику слободно располагање чим (преносећи одређена права на кога другога); прогласити за покриће дуга, задужити.* — Сопственик може ... располагати са стварју ... може је ... оптеретити стварним правима у корист трећих. *Арх. 1926.* Имање је преко половице оптерећено, а не носи ништа. *Том.*

Изр. ~ желудац *прејести се.*

~ **се** *повр. од оптеретити (1):* ~ опремом, ~ обавезама, ~ породицом.

оптерèтљивōст, -ости ж *могућност, способност чега да издржи одређено оптерећење, носивост.* — Тим је она оптерећена до своје нормалне оптеретљивости. *Физ. 2.*

оптерећáвати (се), -èћāвām (се) несврш. *в. оптерећивати (се).*

оптèрећен, -а, -о **1.** *трп. прид. од оптеретити (се).* **2.** *прожет, обузет, опседнут чим негативним, чега се тешко ослободити.* — Словенци ... представљају најмање традицијама оптерећен народни део Јужних Словена. *Цвиј.* По свом одгоју оптерећен [је] низом ... конвенционалних ... предрасуда. *Крл.*

Изр. наследно (хередитарно) ~ *који је од предака наследио неки поремећај или болест (односно наклоност према њој).*

оптèрећенōст, -ости ж *особина, стање онога који је оптерећен, онога што је оптерећено.* — Оптерећеност играча у овом систему је подијељена. *Бот.* Пишчева умовања ... су плод богословске оптерећености његове. *Бошк.*

оптерећèње с **1. а.** *терет, товар:* ~ кола, ~ дизалица. **б.** *оно што за некога представља обавезу, што неко подноси, трпи:* пореско ~, радно ~. **в.** *оно што отежава савлађивање, праћење, разумевање чега; пренатрпаност, сувишно нагомилавање.* — Ликови у сва три романа су дати живо, без непотребних оптерећења у оцртавању карактера. *Пол. 1957.* **2.** *напрегнутост, напор.* — Треба ... тражити од натјецатеља максимум оптерећења. *Рв.* **3.** *наметање дуга, задужење.* — Заштићавање посједа од оптерећења ... практиковано је у Србији. *Д 1934.* **4. а.** *обузетост, опседнутост, прожетост психе, духа чим негативним, преживелим.* — Дечак ... није показивао ни рђавих склоности ни тешких оптерећења. *Андр. И.* **б.** *оно што омета, спречава да се што повољно реши, спроведе.* — Коегзистенција би помогла да се без пропагандних и других оптерећења саграде мостови међусобног упознавања. *Пол. 1957.*

оптерећúвање с *гл. им. од оптерећивати (се).*

оптерећúвати (се), -èћујēм (се) *несврш. и уч. према оптеретити (се).*

оптерúвање, ијек. оптјерúвање, с *гл. им. од оптеривати.*

оптерúвати, -èрујēм, ијек. оптјерúвати *несврш. и уч. према оптерати.*

оптесáвати, -èсāвām *несврш. и уч. према оптесати.* — Говорио је ... полагано и оптесавао дрво. *Бен.*

оптèсати, òптешēм сврш. *отесати, обрадити тешуљи. Рј. А.*

оптèћи и **òптећи,** -èчēм сврш. **1.** *текући обићи, опколити.* **2.** *опколити, окружити.* — Други стану издалека залазити да их оптеку. *Вук.* Како смо се оно ... јуначки бранили кадно нас обербаша ... у Разбојдраги оптече! *В 1885.*

òптика ж грч. **1.** *грана физике која проучава светлосне појаве и природу светлости.* **2.** *оптички инструменти, справе.* — За процват Цајсове фирме, чија је оптика ... ненадмашива, највише је учинио Абе. *Б 1958.* **3.** необ. *светлосни услови, видљивост.* — Најнеприкладније је ако вјетар тјера облаке, па се оптика нагло мијења. *Стр.*

òптимáлан, -лна, -лно лат. *који најбоље одговара, најповољнији од свих могућих.* — Таква исхрана назива се оптималном, јер даје тијелу оптималну тежину, тј. тежину играча у којој се он осјећа најбоље. *Ног.* Ми ћемо се ... борити и за стварање оптималних услова. *Пол. 1957.*

òптимáлно прил. *на оптималан начин, најповољније.* — Био је уверен да ... тај његов оптимално пројектовани ... живот није био осуђен да и он ... постане леш. *Вучо.*

оптимáлнōст, -ости ж *особина онога што је оптимално.*

оптѝмāт, -áта м лат. **1.** *племић, аристократа.* **2.** мн. ист. *странка робовласничке аристократије у старом Риму.*

оптѝмāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на оптимате.* — Барбари су ... аметице поразили двије римске војске под водством оптиматских војсковођа. *Пов. 1.*

оптѝмѝзам, -зма м лат. **а.** *животни став, душевно расположење, настројење у коме човек придаје више значаја добрим, повољним странама живота, сматрајући да оне преовлађују, животна ведрина, вера у добро;* супр. песимизам. **б.** *нада, вера у повољан развој или исход чега:* изрáзити ~.

оптѝмист(а) м *човек пун оптимизма; човек који верује у повољан исход или развој чега.*

оптимѝстичан, -чна, -чно и **оптимѝстичкӣ,** -ā, -ō *пун оптимизма, који одражава оптимизам:* ~ расположење, ~ тон.

оптимѝстички и **оптимѝстично** прил. *са оптимизмом, ведро.* — Гледао је оптимистички на крајње решење српског питања. *Гавр.*

оптѝмисткиња ж *женска особа оптимист(а).*

òптнмум м лат. *оно што је најбоље, најповољније; скуп најповољнијих услова.* — Температура при којој биљке успијевају зове се њихов оптимум температуре. *ОГ.*

оптињúвање с *гл. им. од оптињивати.*

оптиња́вати, -и̏њујēм *несврш. и уч. према оптиљити.*

опти́рати, ȍптӣрām сврш. и несврш. лат. *определити се, опредељивати се, одлучи-(ва)ти се за одређено држављанство, поданичку припадност.*

ȍптицāј м (ек. и ијек.) = оптјецај *кретање, кружење, употреба нечега (обично новца).* — Молићемо бога да ваш глас не буде излизан као какав златник изван оптицаја. *Панд.* У оптицају је грчки и арапски новац. *Пов. 2.*

ȍптицāње с *гл. им. од оптицати.*

ȍптицати, -ичēм (ек. и ијек.) несврш. = оптјецати **1.** *несврш. и уч. према оптећи.* **2.** *бити у оптицају, циркулисати, кружити (о новцу).*

ȍптичāр м **а.** *стручњак, специјалиста у оптици.* **б.** *особа која прави и поправља оптичке справе, инструменте, или тргује њима.*

ȍптичкӣ, -ā, -ō *који се односи на оптику; светлосни, видни:* ~ справа, ~ стакло, ~ појава, ~ својство, ~ моћ.

Изр. оптичка варка *в. уз варка (изр.).*

ȍптички прил. *у оптичком погледу.* — Што је у неком средству брзина свјетлости мања, кажемо да је оптички гушће. *Физ. 1.*

ȍптичнӣ, -ā, -ō *ȍптичкӣ.* — Знам из искуства да је то оптична варка. *Новак.*

оптјер-, ек. оптер-.

ȍптјецāј м (ијек.) = оптицај. — Вукла га је тамо ... она иста потреба за оптјецајем мисли која се ... живо и бучно ондје вршила као на каквој бурзи. *Мар.*

ȍптјецāње с *гл. им. од оптјецати.*

ȍптјецати, -ечēм (ијек.) несврш. = оптицати.

ȍпткати, -āм сврш. *ткивом, тканином опточити, опшити.* — К томе пријевјес ... је ... опткан. *Марет.*

ȍпток м **1. а.** *оно чиме је хаљина опточена, опшивена, обруб, перваз.* — Стрепио [је] да се не укаља дуга хаљина ... са црвеним оптоцима. *Гор.* **б.** покр. *трака, пантљика.* — За плетенице [си] заједа црвени опток, као да си ти од удаје. *Љуб.* **2.** *оптицање, циркулација:* ~ крви. — Све то ... убрзава опток материје и реституише организам. *Лаз. Л.* **3.** *део земљишта које река обиђе својим током.* — Башча остаје на Радобољину оптоку. *О-А.*

ȍптока ж покр. *в. опток (1).* — Што у једног има, можеш наћи и код другог: керице, рудице ... оптоке, свиле. *Коч.*

опточа́вати, -ȍчāвām и **опточи́вати,** -ȍчујēм *несврш. и уч. према опточити.*

опто̀чити, ȍптȍчӣм сврш. **1.** *начинити око чега опток, обрубити, оивичити.* — Одјевен [је] у кабаницу од фина зелена сукна, опточену сурим баршуном. *Вел.* **2.** *опколити, окружити.* — Вода опточила земљу, па се два рукава састају. *Мат.*

оптра́жити, ȍптрāжӣм сврш. *обићи тражећи, претражити.* — И оптражи турске кованлуке. *НП Вук.*

ȍптрачити, -ӣм и **оптра́чити,** ȍптрāчӣм сврш. *траком опшити, опточити, обрубити.* — Обуче му ... пршњак од зелена баршуна, оптрачен бијелим атласом. *Вел.*

ȍптрка ж покр. *онај који без потребе којекуда трчи, ветрогоња. Вук Рј.*

опти́ркати, ȍптр̏чēм сврш. *оптрчати.* — Оптркȏ је равно спљетско поље, оптркȏ је и тамо и амо. *Ботић.*

оптѝркāч, -а́ча м покр. *справа с дршком и точкићем од месинга за резање теста. Рј. А.*

опткри́вање с *гл. им. од оптркивати.*

опткри́вати, -тр̏кујēм *несврш. и уч. према оптркати; обилазити у хитром трчању, живо оптрчавати.*

оптѝрпати, -āм сврш. *нагомилати, оптеретити, натоварити.* — Иде он ... за господарем, оптрпан свим оним што сивац мора да сноси. *Вел.*

оптѝрча́вање с *гл. им. од оптрчавати.*

оптѝрча́вати, -тр̏чāвām *несврш. и уч. према оптрчати.*

оптѝрчати, -чӣм сврш. **1.** *обићи око кога или чега трчећи.* — Око њих ненадно оптрче три дјечака. *Кал.* **2.** *обићи, проћи у журби, хитњи.* — Кад је ... видела да јој син не долази на вечеру, оптрчала је целу варош. *Андр. И.*

ȍптужба ж **а.** *бацање кривице на кога, окривљавање, критика.* — У јеку илирског покрета чују [се] и тешке оптужбе против тих латинских школа. *КХ 1936.* **б.** *захтев суду, власти да се предузму одређене мере против некога, да се прогласи одговорним за нешто, тужба.* — Убрзо је подигнута још једна оптужба против Петра Кочића. *Глиг.*

ȍптужбен, -а, -о *који подиже оптужбу против кога, који оптужује.* — Ови су ти писци ... развили такозвану »оптужбену књижевност«. *ОП 2.*

оптужѐник, -и́ка м *онај који је оптужен, против кога је подигнута оптужба, оптужени.* — Тешке ријечи оптуженика ... имале [су] ... да нам тужитеља прикажу у сподоби .. грабежљиве звијери. *Крл.*

оптужѐница ж *жена оптуженик.* — Оптуженица је већ схватала ситуацију. *Новак.*

оптужѐнѝчкӣ, -ā, -ō *који се односи на оптуженике, који припада оптуженицима.* Изр. сести, доћи, извести на оптуженичку клупу *в. уз клупа (изр.).*

оптужѐње с *оптужба, тужба.* — Није ... обиљежја лажног оптужења узео у обзир. *Мј. 1936.* На њима [актима] хиљадама неких потписа, наређења ... оптужења. *Дом.*

оптȕжив, -а, -о = оптужљив *који се може оптужити, окривити. Деан. Рј.*

оптужи́ва̏ње с *гл. им. од оптуживати.*

оптужи́вати, -ȕжујēм *несврш. и уч. према оптужити.*

оптȕжитељ м *онај који оптужује, тужилац.* — У њему не наступа ниједан поштен човјек и оптужитељ. *Шов.*

оптȕжитељка ж *жена која оптужује, тужитељка.*

оптȕжити, ȍптȕжīм сврш. *подићи оптужбу против кога*: ~ пред јавношћу, ~ за преступ. — Ево ћу вас оптужити према члану 109. *Крањч. Стј.*

~ **се** *повр.* — Све ћу учинити што морам, и да се оптужим и да се одбраним. *Селим.*

оптȕжљив, -а, -о = оптужив. *Р-К Реч.*

о̏птужнӣ, -ā, -ō *који се односи на оптужбу*: ~ материјал, ~ говор.

о̏птужница ж *спис који садржи оптужбу, писмено поднета оптужба.* — Они су спремали оптужнице, велеиздајничке процесе. *Риб.* Неоспорно је да је оптужницом стављено на терет оптуженом да је куповао такве ствари. *Пол. 1958.*

о̏пће прил. = опште *на опћи начин, само у главним цртама, уопштено*: ~ узето, ~ дато.

опће- = опште- *као први део придевских (и прилошких) сложеница показује* **а.** *да се појам на који упућује други део сложенице узима у целини или да се обухвата у ширем смислу, без ужег издвајања*: опћедруштвен, опћенародни, опћејӯгословенски, опћељудски, опћеобразовни. **б.** *да се оно што значи други део сложенице односи на све, на најшири круг људи*: опћеусвојен, опћепознат, опћепризнат и др.

о̏пћенӣ, -ā, -ō *в. опћи, општи.* — Не мисли ... на индивидуалну свијест, него на опћену свијест. *Ант. 1.* Склони [га] на бој против опћеног злотвора. *Љуб.*

опћѐнит, -а, -о **1.** *који не садржи појединости, неконкретан, начелан, уопштен*: ~ закључак, ~ препорука, ~ одговор. **2.** *опћи, општи, заједнички.* — Писменост и потреба читања били су опћенити. *Пов. 2.*

опћѐнито прил. **1.** *на опћенит начин, уопштено, неодређено, приближно.* — [Схвата] пропис ... новога закона ... посве опћенито. *Мј. 1926.* **2.** *од стране свих, у најширим круговима.* — Ротино одметање од свога конзула и своје државе сматрано је опћенито као велик Давнин успех. *Андр. И.*

опћѐнитȏст, -ости ж **1.** *особина онога што је опћенито, широка употреба, раширеност.* — Штокавштини не прокрчи пута ... ништа толико колико сама њезина ... опћенитост. *Јаг.* **2.** *уопштен закључак или суд, генерализација, опште место, уопштеност.* — Постепено [се] уздиже од оних опћенитости које су по природи ... значајније. *Ант. 1.* **3.** *општа ствар; заједница, друштво.* — Јунашевић ... који би могао толико дати за опћенитост, он остаје обични провинцијски адвокатић. *Кол.*

о̏пћенȏст, -ости ж *особина онога што је опћено, опћост, општост.* — Држава ... се у Сократа ... толико уздиже над појединца колико опћеност над појединачност. *Баз.*

о̏пћѐње с *гл. им. од опћити.*

о̏пћешити, -ȉм сврш. покр. *разгледати, прегледати.* — Кад је ђорда хиљаду дуката, додај ми је да је опћешимо. *Вук Рј.*

о̏пћӣ, -ā, -ē = општи **1.** *који припада целини, заједници, који се односи на све, заједнички, скупни.* — Догађај ... привуче опћу пажњу. *Мат.* Доба школовања Јарослава Хашека доба је борбе за опће право гласа. *Јонке.* **2.** *који се односи на неку појаву у целини (а не на појединости), главни, основни, битни*: ~ слика, ~ утисак, ~ оцена. — У опћим цртама замишљао је он нејасно прорачун овако. *Крањч. Стј.*

о̏пћило с *средство које омогућује опћење, одржавање веза.* — [Томе је узрок] промјена прометних и трговачких опћила. *Марј. М.*

о̏пћина ж = општина **1.** *најнижа и основна управна политичко-територијална јединица, која обично обухвата део већег града, цео мањи град или више села; зграда у којој се обављају административни послови те јединице.* — Насред приморја опћине паштровске има једна мала лука. *Љуб.* Срели су путем и неколико ... хрпа мушких и женских помијешано, који су ишли у опћину или на суд. *Том.* **2.** *црквена, верска заједница (обично око једне цркве).* — Све те приче ... настале [су] несвјесно у првим кршћанским опћинама као митови. *Ант. 1.* **3.** *сталешка заједница (обично племићка).* — Позва бан ... опћину племства на сабор. *Шен.*

Изр. Дом опћинâ *Доњи дом британског парламента*; имовна ~ ист. *у некадашњој Војној крајини тело које је управљало*

народном имовином (*углавном шумама*). — Куповао [је] храстове шуме од славонске властеле и од крајишких имовних опћина. *Том.*

ȍпћинāр, -а и **опћи̏нāр,** -а́ра м = општинар **1.** *члан, припадник опћине, општине.* — Опћине су дужне у одређеном року ... позвати све опћинаре. *Обз. 1932.* **2.** *службеник опћине, општине.*

ȍпћиница ж *дем. од опћина.*

ȍпћиискӣ и **ȍпћи̏нскӣ,** -ā, -ō *који припада опћини, који се односи на опћину:* ~ бележник, ~ уред, ~ одборник, ~ суд, ~ шума, ~ порез.

ȍпћинство и **ȍпћи̏нство** с зб. *људство, народ, публика; грађанство, становништво, житељи.* — Сабрало [се] толико много опћинства ... да слуша звукове глазбе. *В 1885.* Штитио [је] не само интересе фирме него и ... опћинства. *Сим.*

ȍпћити, -ӣм несврш. = општити *одржавати везе, односе, дружити се.* — Готово нити једе нити спава, нити с ким говори нити опћи. *О-А.*

ȍпћо̄ст, -ости ж = општост *особина онога што је опће; опћи смисао, опће важење.* — Појединац хоће да иде даље од себе, до опћости, до распада. *Уј.*

опћу́тјети, -тӣм (ијек.) сврш. *осетити, опћутјети.* — Једанпут опћути Хусеин да кавази увечер ... иду у механу. *Маж. М.*

опу́вати, ȍпȕвām сврш. *опухати.*

опу́ђати, ȍпȗђām сврш. покр. *истребити буве или ваши, уши. Деан. Рј.*

ȍпузао, -зла, -зло *мокар, покисао.* — Ето их свију у судницу, опузлих као мишеви. *Креш.*

ȍпузати, ȍпужēм и **опу́зити,** -ӣм сврш. *обићи пузећи.* — Она је најпобожнија ... клечећи опуже трипут сваки олтар. *Пав.*

ȍпузнуо, -ула, -уло *отромбољен, млитав, млохав.* — Нека ситост ... сједјела на њеном пуном, понешто опузнулом лицу. *Коз. Ј.*

ȍпузнути, -нēм (р. прид. ȍпузнуо, -ула, -уло и ȍпузао, -зла, -зло) сврш. **1.** *опузнути се.* — Марама јој опузла са главе. *Торд.* **2.** необ. *опасти (о длакама и сл.).* — Хоће моја опузнути брада. *Вук Рј.*

~ **се** *оклизнути се, склизнути, спузнути.* — Уто осјети Лука како му се нешто опузне низ бедро и скотрља на ... под. *Киш.*

ȍпукнути, -нēм сврш. нар. *ударити, опалити, одаламити.* — Мој отац ... опукну баш људски малога »каноника«. *Ков. А.*

опулѐнтан, -тна, -тно *богат, имућан.* — То је сиромашна улица ... иза леђа опулентног фрањевачког самостана. *Бег.*

опулѐнција ж лат. *изобиље, богатство, раскош, сјај.*

опу́љити, ȍпȕљīм сврш. *огулити, опленити, опељешити (у коцкању).* *Вук Рј.*

ȍпун, -а, -о, **ȍпуначак** и **опуна́чак,** -чка, -чко *доста, прилично пун, пуначак.* — Осредњег стаса, опуних образа. *Павл.* Због његових опуначких образа крстише [га] одмах именом »Бутре«. *Мат.*

опуновла́стити, -ȍвлāстīм (трп. прид. опунȍвлāшћен и опунȍвлāштен) сврш. *овластити, опуномоћити.* — Марко опуновласти опћинског писара. *Новак.*

опуновлашће́ње и **опуновлашће́ње** с *овлашћење, пуномоћ.*

опуновлашћа́вати, -ашћујēм *несврш. и уч. према опуновластити.*

опунȍлетити, -ӣм, ијек. опунȍљетити, сврш. *постати пунолетан.* — Да ли ће она моћи издржати ... док не опунољети. *Сим.*

опунȍљетити, -ӣм, ек. опунȍлетити.

опуномоћа́ва̄ње с *гл. им. од опуномоћавати.*

опуномоћа́вати, -ȍћāвām = опуномоћивати *несврш. и уч. према опуномоћити.*

опуномоћѐнӣк, -и́ка м *онај који је опуномоћен, коме је дата пуномоћ.* — Пошље ... у далматинске градове ... свога опуномоћеника. *Шиш.* Имање ће се ... вратити сопственицима и њиховим опуномоћеницима. *Пол. 1944.*

опуномоће́ње с *пуномоћ; давање пуномоћи.*

опуномоћа́вати, -ȍћујēм несврш. = опуномоћавати.

опуномȍћитељ м *онај који даје пуномоћ. Деан. Рј.*

опуномȍћити, -ȍмоћīм сврш. *дати коме пуномоћ, овлашћење, овластити кога да нешто уради.* — Коначно се споразумјеше сталежи с опуномоћеним комисарима. *Шиш.* Да ме опуномоћиш да покупим дугове. *Ћос. Д.*

опуномȍћство с *пуномоћ; опуномоћено тело.* — Друга пролетерска бригада добила је и писмено признање опуномоћства Централног комитета Савеза комуниста. *Пол. 1959.*

опу́нути *в. опухнути.*

опу̏нција ж бот. *биљка из пор. кактуса, жабиџа* Opuntia ficus indica. — Агаве и опунције расле [су] као жива ограда око имања. *Јак.*

ȍпупавео и **опупа́вео,** -ела, -ело, ијек. ȍпупавио и опупа́вио *који је великог трбуха, пупав, трбушат.* — Она је била далеко од заљубљености у тог ... опупавелог и полућелавог слабића. *ЛМС 1951.*

о̀пупавио и **опупа́вио,** -вјела, -вјело, ек. о̀пупавео и опупа́вео.

о̀пупавити, -ӣм и **опупа́вити,** -у̀па̄вӣм сврш. *постати пупав, добити велики трбух*; исп. опупавео.

о̀пурити, -ӣм сврш. *опарити, офурити, ожећи, опалити.* — Зле су снаше, зле су цуре, пази да те не опуре! *Вел.*

о́пус м лат. *музичко дело означено бројем који показује временски ред по коме је оно настало; уметничко дело уопште; целокупна дела неког уметника или уопште стваралаца.*

опу̀сатити, -ӣм сврш. заст. *опремити, снабдети; наоружати*; исп. пусат. — Њему даше хата ђогатаста, оседлана и опусаћена. *НП Вук.*

опу́стелӧст, -ости, ијек. опу́стјелӧст, ж *особина, стање онога што је опустело.*

опу́стети, -тӣм, ијек. опу́стјети, сврш. *постати пуст, остати пуст.* — Страховао [је] да му кућа не опусти. *Ранк.* Они предјели [су] опустјели. *Јаг.*

опу́стити, о̀пу̏стӣм (трп. прид. о̀пу̏шћен и о̀пу̏штен) сврш. *учинити пустим, ненасељеним; опустошити.* — Хоћемо ли да опустимо планине и дубраве од људи, па да их населимо стоком? *Марк. Св.* Да стока не опусти стричеву њиву, ја не бих оставио Маљена. *Ранк.*

опу̀стити, о̀пустӣм (трп. прид. о̀пуштен) сврш. **1. а.** *пустити што да слободно виси, обесити; отромбољити.* — Ослони се леђима на зид и опусти руке међу ноге. *Франг.* Исколачио ... очи ... доњу губицу опустио готово до браде. *Ђор.* **б.** *ослободити напрегнутости, олабавити, попустити*: ~ тело, ~ мишиће. — Прво опустио стегнуте песнице, онда се обазрео. *Рад. Д.* **2.** *постати мекши, омекшати, смекшати.* — Када га [крух кукуружњак] ... мељеш и глођеш, особито када мало опусти, све грми и шкрипље у устима. *Ков. А.* **3.** *пустити што да некуд падне, склизне, убацити, спустити у што.* — Кад ми је рекао да дигнем руке, ја маказе опустим у рукав. *Јак.* **4.** покр. *напустити, оставити, занемарити.* — Да постанем богзна какав спа'ија, опет овај дуњан не би' опустио. *Игњ.* **5.** необ. *изустити, тихо изговорити.* — Безбојним гласом, у коме се једва осећао дрхтај, опустила [Марија] као за саму себе: — А што Богдан да погине? *Рад. Д.*

~ **се 1. а.** *спустити се, обесити се.* — Непомуку се нагло опусте рамена. *Донч.* **б.** *ослободити се напрегнутости, напетости, олабавити се; престати се опирати, предати се коме.* — Опусти ли се ... мишица, онда постане дужа и рука се опружи. *Батут.* [Симка] му се подала и опустила. *Ђос. Д.* **в.** *дати себи слободу, ослободити се, престати се устручавати, снебивати.* — У разговору ... Павле зажеле да се мало опусти и да, као некад, прича слободно о томе. *Ђос. Д.* **2.** *препустити се току догађаја, приликама и сл., престати се активно односити према животу, запустити се.* — Није имао перспективе, опустио се ... покушао је да се убије. *Дед. В.*

опу́стјелӧст, -ости, ек. опу́стелӧст.

опу́стјети, -тӣм, ек. опу́стети.

опустоша́вати, -о̀ша̄вам = опустошивати *несврш. и уч. према опустошити.*

опу̀стошенӧст, -ости ж *стање онога што је опустошено.*

опустоше́ње с *уништење свега вредног на неком простору, похара*: ~ града (у рату), ~ воћњака.

опустоши́вати, -о̀шујем несврш. = опустошавати.

опу̀стошити и **опустòшити,** опу̀стошӣм сврш. *уништити негде све вредно, значајно, претворити у пустош; тешко оштетити, уништити.* — Баца поглед на ... шљивик опустошен првим мразевима позне јесени. *Бан.* Покидао казаљке, насуо га [сат] прашином; опустошио као олуја једрењак. *Кал.*

о̀пута ж *тања кожна врпца којом се плету опанци.* — Иза ниског банка висила су клупка опуте. *Сиј.* Он би поваздан сукао опуту, правио опанке. *Ђоп.*

Изр. веже (крпи) лику за опуту *велики је сиромах, љута је сиротиња.*

о̀путар м покр. *опанчар. Бен. Рј.*

о̀путина[1] ж *аугм. и пеј. од опута.*

о̀путина[2] ж *слаб, слабо одржаван пут; путељак, стаза.* — Упути [се] ... некаквом опутином, што је вијугала к извору ријеке. *Шимун.*

о̀путити, -ӣм несврш. *плести, преплетати опутом*: ~ опанке. *Рј. А.*

о̀путњак и **о̀путњаш** м *опанак преплетен опутом.* — Међу кожусима и опутњацима од пресне воловске коже ... стрше ципеле. *Б 1958.* Сагнуо [се] да поправи спали опанак опутњаш. *Ђоп.*

опутòвати, -у̀тујем сврш. необ. *обићи путујући.* — Толико [је] миља прешао да је с тим могао ... целу земљу ... унаокруг опутовати. *Игњ.*

опуха́вати, -у̀ха̄вам *несврш. и уч. према опухати.*

опу́хати, о̀пу̏ха̄м и о̀пу̏шем сврш. *отпухати, одувати*; фиг. *уништити, збрисати; појести, изјести.* — Тај [би] јунак ... опухао аустријску царевину ... са лица земље. *Павл.* Амбарови се исцрпли, кошеви опухали. *Мул.*

Изр. доћи на опухано покр. *доћи прекасно, кад се све појело. Вук Рј.*

опу́хнути, ѐпӯхнēм сврш. **а.** *испустити из уста дим (односно ваздух), отпухнути, одухнути.* — Опухну и Јусуф-ага из чибука. *О-А.* **б.** *дувањем одстранити прашину и др. с чега, очистити.* — И чашу, пивску с ручицом, једину у кући, извуку је однекле у прашини и опухну. *Кал.*

ѐпуцāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од опуцати.* **2.** у изразу: го ~ *го голцат, сасвим го. Вук Рј.*

ѐпуцао, -ала, -ало *испуцао, храпав.* — На столу, на дебелој и опуцалој кожи је хрпа ... листова. *Матош.*

ѐпуцати, -āм сврш. **1.** разг. *слатко, с добрим апетитом појести.* —Ању [печеницу] ... сам газда Таса опуца. *Срем.* **2.** *испуцати*; исп. опуцао. **3.** *избити, истући батином, прутом. Бак. Реч.*

ѐпуцкати, -āм сврш. разг. *опуцати (1).* — Смажу и опуцкају сву залиху из торбака. *Вел.* Кренуо на јагње и само што главу није могао опуцкати. *НИН 1959.*

ѐпуцнути, -нēм сврш. *ошинути или произвести прасак бичем.* — Ја се затворим у кола, а мој кочијаш опуцне кандијом. *В 1885.*

опу́чање с *гл. им. од опучати.*

опу́чати, ѐпӯчām *несврш. и уч. према опучити (2).*

ѐпучина ж *пукотина, распукло, подерано место.* — Отац је крпио опучине на седлу. *Шапч.*

ѐпучити, -ӣм сврш. **1. а.** *почети, стати, навалити.* — Притисне псића ... и опучи га клати. *Матош.* Скиде капу, па опучи корачати. *Вес.* **б.** *упутити се, појурити, потрчати.* — Поскокљиво опучи каменьаром, па завије грабиковим путељком. *Божић.* **в.** *потерати, потнати.* — Па за четом коња опучио, коња трче, а из грла виче. *НП Вук.* **2.** покр. *отпучити, откопчати, одрешити.* — Опучи ми пуца под гроцем. *НП Вук.* **3.** покр. **а.** *учинити да нешто добије пукотину, да се раскине, распукне*: ~ прстен, ~ карику. — Не узмогнем ли га [звоно] донијети, а ја ћу га опучити да не звучи ни нама ни њима. *Љуб.* **б.** *изазвати килу, раздирање трбушних мишића*; исп. опучити се (3б): ~ коња. **4.** нар. *цикнути, пукнути, појавити се (о зори).* — А кад зора опучила јасна, коњаници коње појахали. *Март.*

~ **се 1.** *одвалити се, отиснути се, сурвати се.* — Опучила се земља, па га затрпала. *Рад. Д.* **2.** покр. *отпучити се, откопчати се, одрешити се.* — Кошуљица се опучила. *БК 1906.* **3.** покр. **а.** *пући, распукнути се; провалити се.* — [То су] мале биједне поткровнице са опученим зидовима и расквашеним ћерпичима. *Кик.* Опучи се хартија и у крило му паде ... дар. *Шапч.* **б.** *добити килу, искилавити (се)*; фиг. *сатрти се од умора.* — Далеко је ... Има човјек да се опучи до оних вражјих крша. *Лал.*

ѐпушак, -шка м *остатак од попушене догореле цигарете, пикавац*[1], *чик.* — Догорјели опушак опрљи Гојку прсте. *Ћоп.* Пепеоница насред стола испунила се опушцима. *Торб.*

опу́штање с *гл. им. од опуштати (се).*

опу́штати (се), ѐпӯштām (се) *несврш. и уч. према опу́стити (се).*

ѐпуштено прил. *лабаво. Р-К Реч.*

ѐпуштеност, -ости ж *особина, стање онога који је опуштен, олабављеност, раскомоћеност.* — Како је лијепо било у инертној опуштености. *Божић.*

опу́штити *в. опу́стити.*

опха́ђање с *гл. им. од опхаћати (се).*

опха́ђати (се), ѐпхāђām (се) несврш. *в. опходити (се).*

ѐпход м **1.** *прелажење неке затворене (кружне и сл.) путање, обилазак.* — Квадрати времена опхода око Сунца размјерни су кубусима планетских удаљености од Сунца. *ОГ.* **2.** *кретање од једног до другог места, походјење разних места, обилажење.* — Читава села су им излазила у сусрет ... Стигла [је] наредба властима ... да ... спрече даљи опход. *Ћос. Б.* **3.** црквр. *процесија, литија.* — Ишао је ... у опходу испод тријемова старинске цркве. *Нех.*

ѐпхода ж војн. заст. *патрола.* — У пријави стражарске опходе назначен [је] разлог ухићењу пијанство. *Ћал.*

опхо̀дити, ѐпходӣм несврш. **1.** *ићи око чега, обилазити*: ~ око Сунца (о планетама). **2.** *ићи, залазити од места до места, походити редом.* — Војници су редовито опходили варош и околицу. *Мул.* Куће ките ... венцима бела лука ... литије опходе атаре. *Сур.*

~ **се** *понашати се, владати се, држати се, односити се према коме.* — С муштеријама се ванредно умео опходити. *Срем.* Он се према тасту опходио управо као добар син. *Франг.*

опхо̀дљив, -а, -о *који радо одржава везе с другима, друштвен; који се лепо, срдачно односи према другима, предусретљив, љубазан. Р-К Реч.*

ѐпходнѝ, -ā, -ō у изразу: ~ време астр. *време за које небеско тело обиђе своју путању и врати се у полазну тачку, револуција небеског тела. ЕЛЗ.*

о̀пходнӣк м *онај који иде, обилази око кога.* — Миримо се са стварношћу ... док деликвенти опијају жене умоболнога, док му ти опходници срама раздиру ... режњеве разума. *Божић.*

опхо̀дња ж **1.** *опхођење, понашање, држање.* — Силвестер ... је снисходљив и слугашан у опходњи с том господом. *Божић.* **2.** црквр. *процесија, литија.* — Има ... и опходња до цркава. *Уј.* **3.** шум. *временски размак од почетка подизања шуме до њене сече. МЕП.* **4.** војн. заст. *опхода.* — При прелазу ријеке Талин дошло је до незнатних окршаја са кинеским опходњама. *Обз. 1932.* **5.** необ. *дружење; посета. Бак. Реч.*

о̀пхођа ж заст. **1.** *круг, ред у пословима које врши редом већи број лица, кад се сви судеоници обреде. Вук Рј.* **2.** војн. *опхода.* — Нека ... војништво не муче вјечним опхођама. *Тур.*

о̀пхођење и **опхо̀ђење** с *гл. им. од опходити (се).*

опхрва́вати *в. обрвавати.*

опхр̀вати *в. обрвати.*

о̀пциговати, -гујём сврш. и несврш. нем. варв. *одузети, одузимати, одби(ја)ти, апциговати.* — Седамнаест, али то је управо дванаест ... морате увек пет опциговати. *Срем.*

о̀пција ж лат. **1.** *право слободног избора држављанства које се даје становницима прикључене или освојене територије.* **2.** трг. *уговор којим се некоме даје право да, према избору, извршн неку трговачку трансакцију, да нешто купи у одређеном року.* — Види се из докумената да су биле двије опције дионица. *Сим.*

о̀пцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на опције*: ~ зајам.

опцр̀тава́ти, опцр̀тавам *несврш. и уч. према опцртати.*

о̀пцртати, -ам сврш. *цртајући окружити, повући линију, црту око чега. Рј. А.*

опчара́вати, -а̀рāвам *несврш. и уч. према опчарати.*

о̀пчāрāӣост, -ости ж *особина онога који је опчаран.* — Та твоја опчараност ... је стара. *Крл.*

опча́рати, о̀пчāрам сврш. *очарати, занети, опчинити.* — Сва је твоја ... глума само ради мене, да мене опчараш. *П 1939.* Ема је слушала опчарана. *Поп. Ј.*

о̀пчина ж *оно што опчињава кога.* — Не знаш да куршум има опчине. *Ранк.* Опчине нестаде. *Креш.*

опчѝнитељ м *онај који неког опчини или који неког опчињава.* — Катарина Ивановна неће на концу одбацити таква опчинитеља какав је Иван Фјодоровић. *Л-К.*

опчѝнити, о̀пчинӣм сврш. **а.** *обузети чинима, мађијама, омађијати, зачарати.* — Нагазио на што ... опчиниле га чини. *Ад.* **б.** *занети, обузети, опсести.* — У то вријеме опчини га жеђа за славом. *Нех.*

Изр. ~ жито *очистити жито тресући га на решету.*

опчѝњивӧст, -ости ж необ. *оно што опчињава, снага опчињавања.* — Зацело не знам, ал' зацело је опчињивост да у њој [чаши] покусах. *Кост. Л.*

опчињава́ње с *гл. им. од опчињавати.*

опчињава́ти, -ињāвам *несврш. и уч. према опчинити.*

опчи́њати, о̀пчӣњам несврш. *опчињавати.* — Није ... ово роса очиња ... што очи моје опчиња. *Кул.*

о̀пчињенӧст, -ости ж *стање онога који је опчињен.* — Кад смо се пренули из прве опчињености, тек тада спазисмо да је и дјед изишао. *Ћоп.*

опчѝњети, о̀пчинӣм (ијек.) сврш. *в. опчинити.* — Ваша ме је потворила мајка да сам вашег опчињела брата. *Вук Рј.*

опчу́вати, о̀пчӯвам сврш. покр. *очувати, сачувати.* — Вјеровала [је] да сам ја опчувао кућу од пропасти. *Шен.*

Изр. опчувај бог (боже)! разг. *узречица у говору, као жеља да се отклони каква несрећа.* — Сухо ће грмље ... огањ разнијети ... бог опчувај, куда. *Нех.*

о̀пшав м покр. *опшивени руб тканине, обруб, поруб.* — Глазбеници ... у бијелим ... униформама с црвеним и жутим опшавима. *В. 1885.*

опшанчи́вати (се), -а̀нчујем (се) *несврш. и уч. према опшанчити (се).* — Узе се опшанчивати, па овако ушанчен дочекати ... војску. *Торд.*

о̀пшанчити, -ӣм сврш. *опколити, окружити шанцем или шанчевима; оградити.* — Бачије [су] ... зграде од брвана ... опшанчене камењем, кољем или врзином. *Панч.*

~ **се** *опколити се, окружити се шанчевима; оградити се.*

опшестари́ти, -ѐстāрӣм сврш. *шестаром измерити, означити; обићи у круг.* — Опшестариће далеко у округ ... копају, копају, све дубље у земљу. *Шапч.*

опшета́вати (се), -ѐтāвам (се) *несврш. и уч. према опшетати (се).*

опше́тати (се), о̀пшēтам (се) и о̀пшēћем (се) сврш. *обићи шетајући.* — [Сунце] се опшета за годину дана ... по једној путањи која се зове еклиптика. *Мил.* фиг. Бедеме изнутра потријем све наоколо опшетао. *Павл.*

опши́ва̄ње с *гл. им. од опшивати.*

опши́вати, ѐпшӣвām *несврш. и уч. према опшити.*

ѐпшӣвница ж необ. *хоризонтални горњи обруб зида на фасади испод крова или стрехе, изнад врата итд. Р-К Реч.*

ѐпшӣран, -рна, -рно **1. а.** *који износи многе појединости, који широко, са много речи излаже какав садржај, опсежан (о писменом или усменом излагању).* — Написао [је] ... опширни ... коментар. *Ђорђ.* **б.** разг. *који прича много, надугачко и нашироко*: не будите тако опширни. **в.** *дуготрајан.* — Он ми је одговарао ... опширним муком и достојанственим миром. *Уј.* **2.** *уопште опсежан, обиман, широк.* — Стигао је у Србију ... с врло опширним пуномоћствима. *Нов.*

ѐпшӣрно прил. *на опширан начин, са много појединости, у много речи.* — Вјештаци ... промозгају бистро, опширно и јасно. *Вел.* [Није] место да се овде опширно излаже. *Жуј.*

опши́рнӧст и **ѐпшӣрнӧст,** -ости ж *особина онога што је опширно, дужина излагања.* — Ово дјело ... надилази ... исцрпивом опширношћу сва досадашња. *Шиш.*

ѐпшити, ѐпшијēм сврш. **1. а.** *пришити, нашити нешто ивицом, рубом.* — Носе модре кабанице опшивене златом. *Шкреб.* **б.** *пришити, причврстити облогу око чега, обложити.* — Узе ... велику, кожом опшивену плетару. *Ђор.* **2.** *в. оплатити*: ~ врата, ~ довратке. *Вук Рј.*

ѐпште прил. = опће. — То је сувише опште речено. *Т. књ.*

опште- = опће-: општеважећи, општечовечански, општекњижевни, општепознат.

општежи́тије с цсл. *заједнички живот, становање, смештај већег броја лица; зграда, установа у којој се тако живи.* — Удесили [су] прво строго општежитије, оставивши се распојасаног живота. *Црњ.*

општежи́ће с *општежитије.* — Проживео [је] неко време у калуђерском општежићу. *Прод.*

ѐпштӗње с *гл. им. од општити.*

ѐпштество с цсл. *друштво; дружина.* — Образовали [су] неку врсту општества. *Цар М.*

ѐпштӣ, -ā, -ē = опћи. — Стил таквог живота постао је општи. *Сек.* Статут ... даје само опште норме. *Андр. И.* Свршио је гимназију са општом оценом пет. *Скерл.*

ѐпштина ж = опћина. — Трудио [се] да своју општину од извесне пропасти спасе. *Јаки. Ђ.* У сарајевској сефардској општини сматрају Херцику изгубљеним човеком. *Андр. И.* Место у које се склонисмо беше малена општина од домаћина који су радили своју земљу. *Нед.*

ѐпштинӑр, -а и **општи́нӑр,** -а́ра м = опћинар. — Сандук су носили младићи двадесетих година ... а пратили их сви општинари. *Ђор.* Додворише [се] старешинама и постадоше кметови и општинари. *Јаки. Ђ.*

ѐпштиница ж *дем. од општина.*

ѐпштинскӣ и **ѐпштѝнскӣ,** -ā, -ō *који припада општини, који се односи на општину*: ~ суд, ~ самоуправа.

ѐпштити, -ӣм несврш. = опћити. — Људи супротних табора нису општили међу собом. *Јак.*

ѐпштнӧст, -ости ж **1.** *опћост, општост.* — Прешло се са општности на појединости. *Шапч.* **2.** заст. *јавност, друштвена заједница.* — Од тада се ... каже да је општност заинтересована за судбину акционарског друштва. *Арх. 1926.*

ѐпштӧст, -ости ж = опћост. — Општост једног појма ... састоји се у томе што се појам односи на многе предмете. *Лог. 1.*

ѐра ж лат. *погодно време, прави, згодан час, згода, хора.* — Биће лијеп дан. Ора за копање кукуруза. *Ђоп.* Попритегни и држ' се сада. Док је ора. *Маш.*

ора́да ж зоол. *врста морске рибе, комарча, ловрата. Бен. Рј.*

оразу́мити, -а̀зӯмӣм сврш. **1.** *учинити кога разумним, уразумити.* — Обрадоваше се сви козаци што их старац тако оразуми. *Глиш.* **2. а.** *духовно се развити, овладати разумом.* — Кад дете мало оразуми, Анђелија га је учила да љуби у руку. *Вес.* **б.** *схватити смисао чега, умом разабрати.* — Оразуми ... како сијасет тих пјесмица ... нису за углед. *Шим. С.* **3.** заст. *обавестити. Вук Рј.*

~ **се** *доћи себи, постати разуман.* — Оразуми се, врати се законитој жени! *Цар Е.*

оразумљи́вати(се), -ӯмљујēм(се) *несврш. и уч. према оразумити (се).*

ѐрајити, -ӣм сврш. песн. *учинити рајским, блаженим.* — Жељо вјечна, данче б'јели, дај орији ту самоћу! *Крањч. С.*

ѐрак, ѐрка, ѐрко покр. *који се може лако орати.* — Овог је пољења земља орка. *Рј. А.*

ѐрактити, -ӣм сврш. *украсити, окитити (коња).* — Изведе га [коња] из нова подрума, оракћена и окрилаћена. *НП Вук.* Оракшио коња као да ће у сватове. *Куш.*

ора̀кул(ум) м лат. ант. *пророчиште; пророчанство у античким храмовима (старих Грка и Римљана).* — Буљио је у своју ода-

брану као у какав оракул. *Том.* фиг. *велики ауторитет, непогрешиви арбитар.* — Приповетку прегледа Владимир Јовановић, тада већ познати песник и књижевни оракул »за Шабац и околину«. *Скерл.*

ора̀лан, -лна, -лно лат. *који се односи на уста и усну дупљу, усни; усмени:* ~ глас, ~ узимање лека, ~ казивање.

ора̀лно прил. *на оралан начин, устима, на (кроз) уста; усмено.*

ора̀ло с покр. *раоник, лемеш. Вук Рј.*

ора̀мити, -и̏м сврш. *обесити о раме, набацити на раме.* — Орамит ће пушку, стајати у позору. *Крл.*

о̑ран[1] и **о̀ран,** -рна, -рно **1.** *који оре, ораћи.* — Разиграни волови влачаху оран плуг по ... земљи. *Шапч.* **2.** покр. *орак.* — Пјешци и коњици оранице претиснули орне. *Март.*

о̑ран и **о̑ран**[2], -рна, -рно *вољан, расположен, хоран.* — Сутра ће ... бити орни да сатима пешаче у варош. *Петр. В.* Никад нисам више ... био орнији за пиће. *Матош.*

орангу̀та̑н, -а́на и **орангу̀тан** м малајски зоол. *врста човеколиког мајмуна, који живи на Борнеу и Суматри* Pongo pigmaeus (Simia satyrus).

орангута́нов и **орангу̀танов,** -а, -о *који припада орангутану:* ~ крзно.

орангу̀та̑нскӣ и **орангу̀танскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на орангутане, који је као у орангутана.*

оранжа́да ж фр. = оранџада *пиће од сока поморанџе, наранџе.*

о̀ранжаст, -а, -о *који има боју као плод наранџе, наранџаст.*

оранжѐрија ж фр. *зграда са стакленим кровом и специјалним грејањем за гајење разног (обично јужног) биља, стаклена башта, стакленик.* — Причао [је] ... како су живели кнезови, какво је цвеће расло у њиховим оранжеријама. *Бил.*

ора̀ња ж тур. покр. *велики котао без поклопца, казан. Вук Рј.*

о̀ранити, -и̏м сврш. покр. *нанети, задати рану некоме, ранити.* — Добро га је раном оранио. *Вук Рј.*

ора́ница и **ора̀ница**[1] ж *земља која се оре, орања земља.* — Знао је ... да су оранице ... запуштене. *Том.* Дација се није давала само на земљу косаницу и ораницу, већ и за сву стоку. *Вујач.*

ора̀ница[2] ж *чун, чамац издубен од дебелог стабла.* — Прешао [је] Дунав ... на уском а дугачком чуну, иначе званом ораница. *НИН 1960.*

ора́ничнӣ и **ора̀ничнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на оранице:* ораничне површине.

оранџа́да ж = оранжада. — Кухао ми чајеве, мијешао оранџаде. *Крл.*

о̀рањ, о̀рња м бот. *врста биљке из пор. крсташица* Sisymbrium. *Терм. 3.*

о̀рањавити, -и̏м и **ора̀њавити,** -а̀њавӣм сврш. **1.** *изазвати, начинити рану, ранити;* фиг. *проузроковати, изазвати бол.* — И ову је орањавила туга за мртвим. *Божић.* **2.** *постати рањав.* — Код болесника који дуго ... леже ... орањаве они делови тела на којима оно ... почива. *Батут.*

~ **се** *орањавити (2).*

о̀рање с **1.** *гл. им. од орати.* **2.** *поорана, узорана земља, ораница.* — Корак му спутан као да гази по орању. *Рад. Д.* Црне се орања за нову пшеницу. *Бан.*

Изр. дан орања *обрадиво земљиште које може да се узоре за један дан, јутро земље.*

о̀рао, о́рла м (мн. о̀рлови, ређе о́рли) **1.** зоол. **а.** *највећа наша дневна птица грабљивица, која има снажне и оштре канџе, повијен горњи део кљуна* Aquila: сури ~ (Aquila chrysaëtus), ~ крсташ (Aquila heliaca). *Терм. 4.* **б.** мн. *породица птица грабљивица* Aquilidae, Accipitridae. *ЕЛЗ.* **2.** фиг. *јунак, херој.* — Почео је изненада да ми говори о свом сину — орлу партизанском. *Дав.* **3.** песн. *ратна застава.* — [Хероји су] орлове наше проносили свуда. *Панд.*

Изр. двоглави ~ *хералдички симбол у облику орла са две главе на државном грбу неких монархија, као знак снаге и моћи;* притерала (на̀терала) орла зла година да зимује међу кокошкама посл. *каже се кад се ко нађе у тешком положају и мора прихватати и оно што се у нормалним приликама одбацује.*

о̀рапавити, -и̏м и **орапа́вити,** -а̀пāвӣм сврш. *в. охрапавити.* — Језик му орапавио као стари сунђер. *Вучо.*

о̀рāр[1], -а́ра м лат. црквен. *део свештеничке (ђаконске) одеће у православној цркви у облику широке траке која се ставља унакрст преко рамена.* — Разви једну ... хартију дугачку као ... онај ђаконски орар којим чинодејствује. *Срем.*

о̀рāр[2], -а́ра и **о̀рāрӣј,** -ија м тал. **1.** *распоред часова, сати.* **2.** *возни ред.* — По законима орарија влак се заустави на постаји. *Бат.*

распо̀ло̀жити, -о̀ложӣм сврш. *учинити расположеним.* — Да бих је расположио, покушах да се шалим. *Богдан.*

~ **се** *постати расположен.* — Дошла [је] с галамом баш кад смо се тако расположили! *Креш.*

о̀рати, о̀рēм несврш. *обрађивати земљу, правити бразде плугом или ралом.* — Оре

на једном волу. *Н. прип. Вук.* фиг. Године су по мом лицу орале дубоке бразде. *Наз.*

Изр. ма се на кози орало, ма (па да би) на кози орао нар. *ма какве ми се тешкоће испречиле (урадићу, спровешћу оно што сам наумио)*; ни орао ни копао *(није) ништа радио, па ипак је добио оно што је желео.*

ора̀тор м лат. *говорник, беседник.*

ора̀торијум, -ија м = ораторијум **1.** муз. *музичко дело за хор, збор, солисте-певаче и оркестар, обично с црквеном драмском садржином, намењено концертном извођењу.* **2.** црквр. *место одређено за молитву ужег круга особа (за редовнике, капела у болници, затвору и др.) ЕЛЗ.*

ора̀торијскӣ, -ā, -ō = ораторијумски *који се односи на ораториј(ум).*

ора̀торијум м = ораториј.

ора̀торијумскӣ, -ā, -ō = ораторијски.

ора̀торов, -а, -о *који припада оратору.*

ора̀торскӣ, -ā, -ō *који припада ораторима, говорнички, беседнички, реторски:* ~ пракса.

ора̀торски прил. *на ораторски начин, као оратор.* — Осећао [је] потребу да почне некако песнички и ораторски. *Макс.*

ора̀торство с *говорничка вештина, беседништво.* — Чувени монолог Марка Антонија над лешем Цесара ... то је врхунац ораторства. *Сек.*

ора̑ћӣ, -ā, -ē **1.** *који се оре, који се може орати.* — Наследила [је] 45 јутара ораће земље. *Леск. М.* Попродавао [је] многе ... ораће земље. *Вел.* **2.** *који служи за орање, помоћу којега се оре.* — Товарне им коње занијела [вода] и потопи ораће волове. *НП Вук.*

ора̑ћица ж *ораћа земља, ора̑ница. Вук Рј.*

о̀рах м (мн. о̀раси, ген. о̀рāхā, дат. о̀расима, ак. о̀рахе) **1.** бот. **а.** *врста дрвета, воћка која се гаји због плода (коштаног) и дрвета које је погодно за техничку обраду* Juglans regia; *плод те биљке. Терм. 3.* **б.** мн. *пор. биљака* Juglandaceae. *И.* **2.** покр. *в. навртањ. Вук Рј.*

Изр. земни ~ *плод кикирикија*; кокосов ~ *плод кокосова дрвета*; тврд ~ а) *човек с којим је тешко изићи на крај, непопустљив, несавитљив*; б) *тежак посао*; да му човек орах из руке не узме *веома је неуредан, запуштен, прљав; ружан, гадан.*

о̀рахов, -а, -о **а.** *који се односи на орахе, који припада ораху:* ~ дрво, ~ лишће, ~ уље. **б.** *начињен од ораховине.* — Та купићу лаћу о̀ра'ову. *НП Вук.* Са орахове таванице виси ... свјетиљка. *Шен.*

о̀раховача ж **1.** *ракија с укусом младих ораха потопљених у њој.* — Однекле се створила и ораховача, ракија не толико љута колико чудна, пламена мириса. *Сим.* **2.** *колач од ораха. Деан. Рј.*

о̀раховина ж *орахово дрво (као грађа):* намештај од ораховине.

о̀рахо̑вка ж зоол. *врста птице* Nucifraga caryocatactes. *Бен. Рј.*

о̀рāција ж лат. *беседа, говор.* — Прозбори у име поздрава гостију малу, али заносито изговорену латинску орацију. *Том.* Не морате ме орацијом поздравити. *Трифк.*

о̀рāч, -а́ча м **а.** *човек који оре.* — Овде-онде вијаше се и заоране земље, коју су орачи за кукурузе узорали. *Вес.* фиг. Не видје још чела на којему бијаху брига и скрб бољи орачи. *Матош.* **б.** *животиња с којом се оре (обично во или коњ).* — Послушни дешњак, опробан орач, без кривудања држи бразду. *Рад. Д.*

ора́чев, -а, -о *који припада орачу.*

ора̀чица ж **1.** *жена орач. Бак. Реч.* **2.** *гужва, карика, веза од уплетеног или упреденог прућа на плугу.* — Кроз прстен би прошла да је прстен гужва орачица. *Н. посл. Вук.*

о̀рāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на ораче:* ~ послови.

о̀рāш, -а́ша м у изразу: ~ њорац зоол. *велики ронац* Mergus merganser. *Бен. Рј.*

ора́шак, -шка м бот. **1.** *дем. од орах (плод).* — Франка, у своје лудо време бацала три орашка, на три крстопућа, да млада не рађа. *Павл.* **2.** *в. орашчић (1). Сим. Реч.* **3.** *врста траве из пор. махунарки* Lathyrus tuberosus. *Вук Рј.*

о̀рашāр м **1.** зоол. *врста пуха који једе орахе и лешнике* Myoxus avellanarius. *Вук Рј.* **2. а.** *онај који радо једе орахе. Вук Рј.* **б.** *онај који продаје орахе. И.*

о̀рашаст, -а, -о *који има облик ораха (плода).* — Род [леске је] орашаст и затворен у љуску. *Тод.*

о̀рашац, -шца м бот. *в. орашчић (1). Вук Рј.*

о̀рашӣње с *гл. им. од орашити.*

ора̀шӣк, -йка м *в. орашје. Деан. Рј.*

ора̀шинац, -йнца м бот. *врста биљке* Nelumbium. *Бен. Рј.*

о̀рашит, -а, -о необ. *у коме има ораха, пуњен орасима.* — Оде пита ... орашита, шећерита. *Кош.*

о̀рашити, -йм несврш. *стављати орахе у колач, зачињавати, пунити орасима. Вук Рј.*

ора̀шица ж бот. *округласт једносемени плод неких биљака, омотан мање или више тврдом, дрвенастом или кожастом кошуљицом.* — Плодови су орашица (код љутића, храста и кестена). *Станк. С.*

ора̀шје с *орахов воћњак, гај, место где има много ораха.* — Слијева отрага густо зелено орашје. *Огр.* Грајале су вране у брдским орашјима. *Ћоп.*

ора̀шковица ж бот. *в. орашак (3). Бен. Рј.*

ора̀шчаст, -а, -о *в. орашаст.* — Од орашчастих плодова знало се само за лешник, буков жир и рашак. *Панч.*

ора̀шчић м **1.** бот. *мускатово дрво, које расте на Молучким острвима* Myristica fragrans; *има орашаст плод који служи као зачин и у апотекарству за справљање мирисних есенција. Сим. Реч.* **2.** *дем. од орах.*

о̀рба ж *орање.* — По иловачи тешку орбу ору. *Марк. Ф.* Наста пролетња орба. *Вес.*

о̀рбати, -а̄м несврш. покр. *радити тежак посао. Бен. Рј.*

о̀рбит м и **о̀рбита** ж лат. **1.** астр. *крива линија, путања по којој се крећу небеска тела или вештачки сателити.* **2.** *круг, сфера утицаја.*

о̀рбита̄лан, -лна, -лно *који се односи на орбит(у), кружни:* ~ кретање.

о̀рвана ж покр. *в. орфана.* — Још ја имам дванаест орвана . . . да ти држе скуте и рукавце. *НП Вук.*

о̀рвање с *гл. им. од орвати.*

о̀рвати, -а̄м несврш. покр. **а.** *лудовати, беснети.* — У разговору се . . . узимало »време кад је Аника орвала«. *Андр. И.* **б.** *цуњати, луњати. Вук Рј.*

орга̀зам, -зма м грч. *врхунац полног, сексуалног задовољства.*

о̀ргӑн, -а́на м грч. **1.** физиол. *део организма (човечјег, животињског или биљног) који врши одређену, специфичну функцију:* органи за дисање, ~ чула вида, говорни органи, органи за кретање итд. **2. а.** *установа која врши одређене задатке, функције у области јавног, друштвеног и политичког живота.* — Облик државног уређења је однос између централне државне власти и мјесних органа. *Калм.* **б.** *представник неке установе, особа која врши одређене функције своје установе.* — Екипа за хитну помоћ и иследни органи брзо су стигли на место несреће. *Пол. 1958.* **3.** *лист, гласило неке заједнице (удружења, групе, странке и сл.).* — Он објављује своје дубокоумне мисли у своме страначком органу. *Крл.* **4.** *људски глас, звук гласа (са свима његовим могућностима и распоном).* — Мајсторија вокалног става . . . истиче се првенствено добрим познавањем и квалитетним осећањем певачког органа. *Коњов.* **5.** *оргуље.* — Што зачух, слично на душу је моју дјеловало ко орган када јечи и када уза њ поју пјесму коју. *Комб.*

орга́нац, -нца м покр. *оргуљице, вергл.* — Припитомљени мајмун иде за органцем. *Креш.*

орга̀ндӑн, -йна м фр. *врста фине памучне тканине, слична муслину.* — Оба прозора са спуштеним завесама од органдина. *Дав.*

орга̀нела и **органѐла** ж биол. *део цитоплазматског тела једноћелијског организма, који по својој функцији одговара органу виших, сложенијих организама. ЕЛЗ.*

орга̀нет м *органац.* — Зачује неке звукове, тихе неке звукове цимбала или дјечјег органета. *Кал.*

органѝзам, -зма м **1. а.** *јединка живог света, органске природе, живо биће:* морски организми, примитивни организми, многоћелијски организми. — фиг. У српскохрватском књижевном језику осећа се још непосредно бйло народног организма. *Бел.* **б.** *скуп органа, ткива и др. који чине физички облик људског или животињског бића, тело.* — Ужива опијум уносећи га у организам на који дјелује разорно. *ОГ.* То [су] обични паразити у унутрашњости организма јегуље. *Петр. М.* **2.** фиг. *организација, установа с одређеном наменом, функцијом у јавном, друштвеном и политичком животу.* — Држава је . . . социјални организам, који се развија, а заједно с њим и закони. *Ант. 1.* То начело . . . дејствовало је на организам задруге разорно. *Јов. С.*

органѝза̄тор м *онај који организује кога или што.* — Он је . . . био главни организатор и управник свих хајдучких дружина. *Ранк.* Организатори првенства [столнотениског] врше ужурбано последње припреме. *Вј. 1960.*

органѝза̄торан, -рна, -рно *организаторски.* — Свакако његов рад није био толико организаторан. *Пов. 2.*

органѝза̄то̀рка ж *жена организатор.*

органѝза̄торскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на организаторе, својствен организаторима:* ~ способност, ~ улога.

организа́ција ж фр. **1.** *успостављање одређених односа, осигуравање функционисања, тока чега, организовање; начин на који је нешто организовано, повезано, усклађено, устројство.* — Организација власти не да се замислити без поделе државних функција и без писаних закона. *Јов. С.* Сточарству и ратарству . . . је одговарала задружна друштвена организација. *Мј. 1936.* **2.** *група, скупина људи или људских колектива*

сједињених заједничким програмом, циљем, поделом рада и сл.: Организација уједињених народа. — Покренута [је] акција да гостионичари ... организирају своје сталешке организације. *Обз. 1932.* Он је успео да ухвати везу с партијском организацијом у Бихаћу. *Дед. В.* **3.** *телесни или духовни састав.* — По особинама своје организације китови су сисавци. *НЕ.* Такве су биле његове приповедачке способности и њихова психичка организација. *Прод.*

организа́ци̏јскӣ и организа̀ци̏јскӣ, -а̄, -о̄ *организациони.*

о̀рганизацио̄ни̏, -а̄, -о̄ *који се односи на организацију.* — Организациона структура средњовјековне државе је била феудалистичка. *Мј. 1936.* Радничко самоуправљање представља организациони облик низа друштвених односа. *Пол. 1957.*

о̀рганизацио̄но прил. *у погледу организације.* — Задружне економије ће бити у стању да прихвате ту борбу ... ако буду правилно политички и организационо постављене. *ЛМС 1949.*

органѝзи̏ра̄но̄ст, -ости ж = организованост *особина, стање онога што је организирано.* — У томе се, дакако, очитовала жељезна војна дисциплина и организираност. *Јонке.*

организи́ра̄ње с *гл. им. од организирати (се).*

организи́рати, -ѝзи̏ра̄м сврш. и несврш. = организовати (*из*)*вршити организацију кога или чега* **а.** *повез(ив)ати у одређен систем, заједницу, довести, доводити у жељене међусобне односе за какав циљ*: ~ људе, ~ шахисте. **б.** *осигура(ва)ти пожељан ток, ред, вршење чега.* — Заједнички рад и узајамност у општини правилно, научно [се] организира. *Марк. Св.* **в.** *створити, стварати повезујући разне људе, колективе и др.* — Кад је Ото имао шарлах, ти си организирао пјевачко друштво. *Фелд.* ~ **се** = организовати се *провести, проводити, припремити, припремати међусобну организацију; повез(ив)ати се у организацију (2).*

о̀рганизова̄но̄ст, -ости ж = организираност. — Чајниче је и у погледу организованости наше власти ... много заостало за Гораждом. *Чол.*

о̀рганизова̄ње с *гл. им. од организовати (се).*

о̀рганизовати (се), -а̀низујем (се) сврш. и несврш. = организирати (се). — Културни одбор узео је на себе да организује прославу. *Јак.* Књижевност се организује. *Уј.* Мати није знала где и како се Ђорђе организовао. *Чипл.*

о̀рга̀ника ж необ. **1.** *наука о органским материјама, тварима.* — Њега једнако интересира механика, физика и органика. *Ант. 1.* **2.** *органска повезаност, склоп, структура.* — Читава органика приповетке са јаком животном верношћу у приказивању људи ... довела је до трагичног ... епилога. *Глиг.*

о̀рга̀нист(а) м *свирач на оргуљама, оргуљаш.* — Заузео је мјесто код ситних оргуљица и преузео службу органиста. *Ђал.* Први концерт на новим оргуљама извео је млади немачки органиста. *Пол. 1958.*

о̀рга̀ничан, -чна, -чно *о̀рга̄нскӣ.* — Наша књижевност седамнаестог стољећа органичан [је] наставак књижевности шеснаестог. *Комб.*

о̀рга̀ничкӣ, -а̄, -о̄ *в. о̀рга̄нскӣ.* — Цевчице на површини ... тог шумског рашћа упијају ... свакојаке твари и обрађају све то ... на своје органичке потребе — да расту, да се плоде. *Панч.* То су некакви двосполци, прије̏лаз из неорганичкога к органичкому животу. *Ков. А.*

о̀рга̀нички прил. *о̀рга̄нски.* — Није имао времена ни мира да се органички развија. *Марј. М.*

органо̀ге̄н и органо̀ген, -а, -о грч. *који је органског порекла.* — Минерали што су постали судјеловањем организама зовемо органогенима. *Туђ.*

органогра̀фија ж грч. *описивање и изучавање органских тела.*

органологија ж грч. *наука о органским телима.*

органоме̏та̀ли м мн. (јд. органоме̏та̀л, -а́ла) хем. *органска хемијска једињења у којима је атом неког метала непосредно везан за угљеников атом. МЕП.*

о̀рга̀но̄н, -о́на м грч. фил. *оруђе, средство за сазнање истине*: Аристотелов ~.

о̀рга̄нскӣ, -а̄, -о̄ **1.** *који се односи на органе; својствен организму, урођен.* — Има по свој прилици органску ману срца. *Андр. И.* Филип је имао осјећај дубоке, органске сметње. *Крл.* **2.** *који припада животињском или биљном свету.* — На прозирност мора утјече количина планктона и осталих органских и анорганских твари. *ОГ.* **3.** *који је у битној, суштинској вези с нечим, прави, природан.* — Књижевност периода народноослободилачке борбе само [је] органски наставак предратне напредне реалистичке књижевности. *Зог.*

Изр. ~ хемија *в. уз хемија (изр.).*

о̀рга̄нски прил. *на органски начин, природно.* — То ... и нису студије у правом смислу јер немају ничег органски повезаног у својој целини. *Панд.*

оргàнтӣн, -и́на м *в. органдин.* — Покровац од органтина за ногу ампутирану метнуо [је] на главу као шешир. *Крл.*

оргàстичан, -чна, -чно и **оргàстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на оргазам; страстан, похотан; сладострастан, пун заноса.* — Могао [је] да у те оцртане силуете ... улије сву оргастичку фантазију свог колорита. *Бат.*

о̀ргија ж (ген. мн. о̀ргијā) грч. (обично у мн.) *разуздана забава, бучно, раскалашно весеље.* — Одрекох се свега, раскоши и сјаја и оргија блудних кроз блиставе ноћи. *Кркл.* фиг. Светиљке нада нестају и трну уз оргију ветра. *Панд.*

оргѝјāње с *гл. им. од оргијати.*

оргијàстичан, -чна, -чно и **оргијàстичкӣ,** -ā, -ō *разуздан, раскалашан; који се пије у оргијању.* — Ђаци и грађани ће пити, тражити оргијастичку капљу на разулареним забавама. *Уј.*

оргѝјати, -ā̄м несврш. *проводити време у оргијама, одржавати оргије, банчити.* — Причало се да ... се опија и оргија с енглеским вицеконзулом. *Андр. И.* Свира, трешти, оргија у мраку, пијан од безумног задовољства. *Мар.*

оргѝјāш, -а́ша м *онај који оргија, који банчи, разуздан, раскалашан човек.* — Изишао [је] на глас као ... бадаваџија и оргијаш. *Цар М.*

о̀ргијскӣ, -ā, -ō *који се односи на оргије, у коме се оргија, раскалашан, разуздан.* — Заредали разуздани, оргијски дани. *Цар Е.* И десет оргијских дана и десет оргијских ноћи ... пекла ме пољупцима од плама. *Мас.*

о̀ргијски прил. *као у оргијању, разуздано, раскалашно.* — Боје су живјеле оргијски размахане. *Сим.*

оргѝњати, -ā̄м несврш. покр. *лупати, ларматн.* — Прије зоре ... он је већ викао, намјештао, оргињао и све живо по кући будио и тјерао на посао. *Андр. И.*

оргу̀љало м пеј. *оргуљаш.* — Поповско оргуљало. *Грол.*

оргу̀љање с *гл. им. од оргуљати.*

оргу̀љāр, -а́ра м *онај који гради оргуље. Р-К Реч.*

оргу̀љати, -ā̄м несврш. *свирати на оргуљама.* — У овом гласу завија као да оргуљају гробови. *Уј.*

оргу̀љача ж зоол. *врста корала црвене боје* Tubipora musice. — Црвена оргуљача има ... попут крви црвене костуре, који су ... слични цјевчицама оргуља. *Финк.*

оргу̀љāш, -а́ша м *свирач на оргуљама;* исп. органист(а). — Узео [је] новог капелника оргуљаша. *Мар.*

оргуљàшић м *дем. од оргуљаш.* — Гледај тог оргуљашића како [се] фино нацифрао. *Бен.*

оргуљàшица ж *оргуљашева жена.* — Стајале су подалеко млинарица и оргуљашица. *Бен.*

оргу̀љāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на оргуље и оргуљаше:* ~ музика, ~ служба.

о̀ргуље (ген. мн. о̀ргу̀љā) ж мн. *музички инструмент великих размера, сложеног механизма, с највећим богатством тонова (обично се употребљава у кат. црквама).* — Оргуље хује, појачане одјеком. *Мил. В.* Сигурно већ свира велечасном уз оргуље. *Бен.*

о̀ргуљице ж мн. **1.** *дем. и хип. од оргуље.* **2.** *верг.* — У предграђима су уличне оргуљице биле пригушене. *Торб.*

о̀ргуљнӣ и **о̀ргуљскӣ,** -ā, -ō *који се односи на оргуље (који припада оргуљама, који потиче од оргуља и сл.):* ~ звук, ~ литература. — Оргуљна цијев је дахнула из таме. *Бег.*

о̀рден м (ген. мн. о̀рдēнā) лат. **1.** *симболична значка признања за заслуге, која се обично носи на грудима, одликовање.* — У дан свечан сватко орденом се кити. *С-Ц.* **2.** *калуђерски ред.* — Социјалисте нису калуђери, нити хоће да оснују калуђерски орден. *Марк. Св.*

ордѐнић м *дем. од орден.* — Није било модре одоре ни цивилног орденића. *Крањч. Стј.*

орденонóсац, -сца м ков. *носилац ордена.* — Честита нам трогодишњицу бригаде, двоструког орденоносца. *Пол. 1944.*

о̀рденскӣ, -ā, -ō *који се односи на ордене.* — Куповао [је] некакву орденску ленту. *Шов.*

ордѐнчић м *дем. од орден.* — Не би било лоше пришити какав орденчић на жакет. *Кол.*

о̀рдење с *зб. им. од орден.* — Продају [народ] ... само да звоне цекини и орденје. *Крл.*

о̀рдија ж тур. **1.** *војска.* — А јунаци срца слободнога, па нам бјеше мило носити их, кроз ордије силнијех душмана. *Ботић.* **2.** *гомила, руља.* — Кад су осетили благодет социјалног осигурања ... навалила је са свих страна сељачка ордија. *Дав.*

о̀рдинāран, -рна, -рно лат. **1.** *обичан, редован; очевидан, отворен.* — Неће да протежира ... најординарније непоштење. *Лапч.* Наша штампа [се претвара] ... у ординарна трговачка ... подузећа. *Матош.* **2.** фиг. *простачки, непристојан, вулгаран:* ординарни изрази, ординарни поступци.

ордѝнāрӣј, -ија м лат. *црквени достојанственик у кат. цркви којему јурисдикција*

припада већ по звању и положају, обично бискуп.

ордина̀ријāт, -а́та м **1.** *уред ординарија; бискупски уред.* — О њему се дискутовало и у канцеларијама бискупског ординаријата. *Пол. 1958.* **2.** *положај и служба редовног професора универзитета, шефа катедре.*

ордѝна̀ријус и **ордина́ријус** м **1.** *редовни професор универзитета и шеф катедре.* **2.** *титула лекара који руководи одељењем болнице.*

ордина́та ж лат. мат. *у координатном систему, одстојање, удаљеност ма које тачке у равни од апсцисне осовине.* — фиг. Тко расплиће све ординате мрака? *Уј.*

о̀рдинāтнӣ, -ā, -ō *који се односи на ординату*: ~ осовина, ос.

ордина́ција ж лат. **а.** *просторија за преглед болесника.* — Отворио је лекарску ординацију у малом ... селу. *Поп. Ј.* **б.** *пословна просторија уопште.* — Отпали [би] многи узроци због којих су данас закрчени шалтери и ординације осигурања. *Д 1934.*

ордина́ци̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на ординацију*: ~ опрема, ~ радно време.

ордини́рање с *гл. им. од ординирати.*

ордини́рати, -и̏нӣрām несврш. *примати болеснике на преглед и прописивати лекове и начин лечења.* — Анте ординира свако послије подне. *Чол.*

ордо̀нанс и **ордо̀нанц** м фр. војн. *војник додељен команданту или штабу ради преношења наређења.* — Ордонанси су долазили и одлазили. *Андр. И.* Ушао је ордонанц с поштом. *Крл.*

Изр. ~ официр *официр на служби код неког вишег старешине, ађутант.*

о̀рдуља ж пеј. *зла, опака баба. Вук Рј.*

о̀ребац, -епца м зоол. покр. *обичан врабац* Passer domesticus. *Бен. Рј.*

о̀рēдак, о̀рētка, о̀рētко, ијек. о̀риједак (комп. о̀ређӣ) *прилично редак; проређен.* — Омален човек ... оретке косе, малих брчића. *Вес.* Небо се разведрило, на њему оријетке звијезде. *Новак.*

о̀редине ж мн. покр. *в. очинци. Вук Рј.*

оре́дити, о̀рēдӣм, ијек. оријèдити, сврш. **1.** *оставити већи размак између редова, проредити, ретко посејати*: ~ расад, ~ усев. **2.** *постати редак, проредити се.* — Бреда се јавила изненада ... кад су бацачи ориједили. *Лал.*

~ **се** *постати редак, бројно се смањити.* — Једни се вију шумама ... други их гоне ... као да је у овим пустињама много људи, а у ствари су се прорешетали, ориједили и свели на мању половину. *Лал.*

орèђати, -ām, ијек. орјèђати, сврш. *постати редак.* — Наиђе десетак људи. Орјеђали су. Још мало па више нико неће наићи. *Лал.*

о̀ређӣ, -ā, -ē, ијек. о̀рјеђӣ *прилично редак, какав се доста ретко налази*; исп. оредак. — Грехота [би] било да га не поменем ... иако је то ређи човек. *Вес.*

о̀резати, о̀режēм сврш. *одсећи сувишне младице (на биљци, стаблу), подсећи лозу.* — Јеси ли орезао виноград? *Шапч.*

орези́вање с *гл. им. од орезивати.*

орези́вати, -èзујēм *несврш. и уч. према орезати.*

орези́лити, -èзӣлӣм сврш. тур. *осрамотити, обрукати.* — Пази млађи што су му стари ... у аманет ... оставили да и мртве у гроб[у] не орезили. *Миљ.*

~ **се** *осрамотити се, обрукати се.* — Имам неку муку ... заборавих, те се орезилих грдно сад! *Срем.*

орѐндисати, -ишēм сврш. тур. *рендетом углачати, остругати, облањати.* — Сва дрвнарија [је] неотесана и неорендисана. *Дов.*

о̀рēње с *гл. им. од орити (се).*

орѐо̄л, -о́ла м и **орѐола** ж фр. **а.** *светао круг насликан око главе светаца, нимбус.* — Њему блисташе на челу ореол. *Наз.* фиг. Преко измрцварених тела ... око имена вође испреда се мит и ствара ореол славе. *Јак.* **б.** *светлост око чега.* — Пламен је осветљавао снажно мушко лице, чинећи га у бледом ореолу још лепшим и мушкијим. *Чипл.* **в.** фиг. *признање и част, слава, углед.* — Либерална странка изгубила је ореолу слободњачке странке. *Скерл.*

о̀репак, -пка м **1.** *лако и лоше жито које при вејању пада уз теже и добро. Вук Рј.* **2.** *лоша овца. Рј. А.*

о̀репина ж **1.** *доњи део лисичјег крзна од средине леђа до репа. Вук Рј.* **2.** пеј. *отрцан реп.* — фиг. Везивао [је] ... једну излизану и прогрижену орепину од кравате. *Ђон.*

оре́сити, о̀рēсӣм сврш. *уресити, украсити, окитити.* — Баш ми злато оресило сабљу. *Мажс. Ф.*

о̀рētко, ијек. о̀ријетко, прил. *доста ретко; у већим размацима, повремено, каткад.* — Небо мрко, а звезде оретко светлуцају. *Вукић.*

орѐхњача ж *пита с орасима.* — Носи орехњачу у тепсији. *Фелд.*

о̀решац, -шца м бот. *в. орашац. Сим. Реч.*

орешѐткати, -ām сврш. необ. *израдити у облику решетки.* — Нешто налик на развалине стародревног зеленог хладњака,

поцрњелог и нахереног, орешетканих страна. *Л-К.*

ò̀решић дȉвљӣ м бот. *в. кужњак. Бен. Рј.*

орӣ́бати, ò̀рӣ́бām сврш. *рибајући очистити, опрати.* — Дорат ... преливаше се на сунцу као скоро орибана тепсија. *Лаз. Л.* Главице чавала ... је нетко орибао сребрним прахом. *Донч.*

оригѝнāл, -ала м лат. **1. а.** *својеручни рад аутора, изворник (1).* — У оригиналу није ниједна такова књига сачувана. *Водн.* **б.** *рукопис са кога се слаже типографски слог.* **в.** *дело на језику на коме је написано према преводу тога дела.* — Од добра се превода тражи ... да не одступа од оригинала. *Нед.* **2.** *примерак исправе снабдевен одговарајућим својеручним потписом, печатом и др. доказима веродостојности.* **3.** *аутентичан, прави примерак чега; оно што служи као предмет репродуцирања, копирања.* — Лоша копија лошега оригинала. *Јаг.* **4.** фиг. *необичан, особен човек.* — Било је и доста типова, оригинала, као увек у мирним и задовољним местима. *Поп. П.* Луња по ресторанима ... гдје тражи оригинале. *Уј.*

ò̀ригинāлан, -лна, -лно **1.** *онакав каквог га је аутор дао, изворан; рађен руком аутора, прави, првобитан.* — Цитати су наведени у оригиналним језицима. *Нех.* Показивао му [је] по зидовима скупоцене оригиналне слике у масним бојама. *Петр. В.* **2. а.** *самоникао, самосталан; друкчији од осталих, нарочит, особен:* ~ стил, ~ дух, ~ поезија. — Основи ... друштвеног уређења који се не могоше развити у сјајну оригиналну српску цивилизацију, беху ... остављени да угину. *Марк. Св.* Објашњава разна питања на необичан, оригиналан начин. *Крл.* **б.** *чудан, настран, особењачки.* — Овај несносни Гојко са својим оригиналним особинама. *Ранк.* **3.** *који је без икакве примесе, чист, природан:* ~ воћни сок, ~ шљивовица.

ò̀ригинāлно прил. *на оригиналан начин, изворно.* — Иван је и оригинално радио на лепој књижевности. *Поп. П.* Оштро, оригинално, инвенциозно падају њезине увреде. *Мар.*

оригинāлнōст, -ости ж *особина онога који је оригиналан, онога што је оригинално.* — Ми смо модерни, нови људи, жељни оригиналности. *Матош.*

орӣ́дати се, -ām се несврш. покр. *кретати се с буком, ломатати се.* — Чујем ђе се нешто орида низ пут и мумла као мечка. *Шуб.*

орӣђи- *в. оригин-.*

ò̀риж и **ò̀риз** м грч. покр. *пиринач, ријза.* — Сваке године ... морају више врсти културних билина посијати, нарочито се спомињу: пиринач (ориж), пшеница. *В 1885.* Скували [су] за нас један казан ориза. *Ђон.*

ò̀ризӣште с покр. *земљиште где се гаји ориз, ријза, пиринчано поље.* — Пјесковита земља ... је личила на исушено оризиште. *Лал.*

орӣјāш, -а́ша м мај. *див, горостас.* — Обојица му изгледаху као неки оријаши. *Јаки. Ђ.* фиг. Ослабљене лако нас ... могу ова три оријаша [Русија, Прајска и Италија] међу се раздијелити. *Старч.*

орӣјāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на оријаше, дивовски, горостасан.* — Златна зрака сунца ... помаљала [се] кроз крошње оријашких храстова. *Новак.* Оног другог заноси у Његошевом делу оријашки полет маште. *Цар М.*

орӣјāшки прил. *као оријаш, дивовски.* — Зар је он крив што вријеме, што свијет оријашки напредује? *Коз. Ј.*

ò̀риједак, ò̀ријетка, ò̀ријетко, ек. ò̀рēдак.

ориjѐдити (се), ò̀риједӣм (се), ек. орéдити (се).

ò̀ријент м лат. **1.** *део хоризонта где излази Сунце, исток.* **2.** (Оријент) *земље и народи источно од Европе, обично предња Азија.* **3.** *популаран назив за воз који спаја западну Европу са Истанбулом.*

Изр. експрес ~ *оријент (3).*

ò̀ријентāлан, -лна, -лно *који се односи на Оријент и оријенталце, источњачки.* — Има и дан-данас спољашност оријенталног града. *Матош.* Његов се апсолутизам често изметао у тиранију и оријентални деспотизам. *Гавр.*

оријентāлац, -лца м *човек који потиче с Оријента, источњак.* — Странци кажу да смо оријенталци. *Дом.* Каткад [је] и његов син био прави оријенталац. *Бег.*

оријентāлӣзам, -зма м *оријенталски дух и израз; оријентални елемената (језички, орнаментални и др.) пренет у неку другу средину.* — Мелодија ... потпуно је лишена оријентализма. *Коњов.*

оријентализӣрати, -ӣзӣрām и **оријентàлизовати,** -зујēм сврш. *дати нечему оријентално обележје, прожети духом Оријента.* — Целу ову ... епизоду изводи само мушки збор са мало оријентализованом градацијом у средини. *Коњов.*

оријентàлист(а) м **1.** *онај који се бави оријенталистиком:* конгрес оријенталиста. **2.** *в. оријенталац.* — Ништа од вас оријенталиста. Никада ... нећете бити Европејци! *Срем.*

оријентàлӣстика ж *наука која проучава духовну и материјалну културу Оријента (језике, литературу, археологију, економику*

и др.). — На прагу XIX стољећа наука звана оријенталистиком није још ни постојала. *Уј.*

оријенталѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на оријенталистику.*

оријентàлисткиња ж *она која се бави оријенталистиком.*

оријѐнтālка и **оријѐнтālкиња** ж *жена која потиче с Оријента, која је из оријенталне земље.* — Тај харем и ту оријенталку би он хтио. *Нам.* Пред њима висјела [је] на стијени у позлаћену оквиру слика оријенталкиње. *Леск. Ј.*

ôријентālно прил. = оријѐнтālски *на оријенталан начин, као на Оријенту.* — Маховина на дну, оријентално мирно, у дугом се ритму њише. *Крл.*

оријѐнтālскӣ, -ā, -ō *који се односи на Оријент и оријенталце, источњачки.* — Сваки њен корак оцењује он по оним оријенталским назорима свога оца. *Вас.*

оријѐнтālски прил. = оријентално. — Свӣ државни послови, сасвим оријентalски, стицали [су се] у Кнежев конак. *Јов. С.*

оријѐнтāтор м *средство за оријентацију.* — Код слепих ... чуло пипања ... служи ... као главни оријентатор. *Псих.*

оријентáција ж **1. а.** *одређивање свога положаја према некој тачки (помоћу техничких средстава, природних знакова и сл.), сналажење на терену; усмереност циљу, правац.* — Откуд му ... паде на ум да су ... брезе ... добри објекти за оријентацију. *Ћоп.* Лако [се] догађа да се изгуби пут и оријентација. *Крл.* **б.** *средство за сналажење на терену, оријентатор.* — Бранков глас био је у мраку оријентација за његову чету. *Пер.* **2.** *усмереност делатности, посвећивање посебне пажње нечему; идеолошко опредељење, став.* — Петроград ... [је] проглашен руском пријестолницом, као видљив знак оријентације Русије према Балтику. *ОП 1.* Никола је знао и Ненадову поезију и његову ... антифашистичку оријентацију. *Чипл.*

оријентáцӣјскӣ и **ôријентациōнӣ,** -ā, -ō *који служи за оријентацију:* ~ тачка, ~ план.

оријѐнтӣр, -и́ра м *предмет, знак који служи за оријентацију.* — Саобраћајне табле су већ одавно постале наши сигурни оријентири. *Аз.*

оријентúрање с *гл. им. од оријентирати (се).*

оријентúрати, -èнтӣрām сврш. и несврш. = оријентисати *да(ва)ти оријентацију (некоме, нечему), усмерити, усмеравати, прилагодити, прилагођавати.* — Морамо тренинг оријентирати на временски могуће климатске прилике наше земље. *Ват.*

~ **се 1.** = оријентисати се *утврдити, утврђивати оријентацију, снаћи се, сналазити се (на терену).* — На улици се најприје почну сналазити, оријентирати. *Кал.* **2.** *усмерити, усмеравати делатност и став, опредeлити се, опредељивати се.* — Чешки се човјек, незадовољан национално и социјално, оријентира улијево. *Јонке.*

оријѐнтисање с *гл. им. од оријентисати (се).*

оријѐнтисати, -ишēм сврш. и несврш. = оријентирати. — Извади бусолу да оријентише карту. *Вуј.*

~ **се** = оријентирати се. — Онај који нема бусолу ... оријентисаће се према маховини, која облаже стабла дрвета увек са северне стране. *Јак.* Људи ... ће се ... оријентисати према својим склоностима. *Пол. 1957.*

ôријетко, ек. ôрётко.

Ôрион, -а и **Орѝōн,** -о́на м грч. астр. *назив сазвежђа на северном делу неба.*

ôрис и **óбрис** м *обрис, контура.* — На плавом ноћном небу одражавају се ... ориси шуме. *Кос.*

ôрисати, -ишēм сврш. *нацртати, насликати.* — Нека јој орише и опише лепоту и лик госпођице. *Вел.*

ôритак, -тка м покр. *в. орићак.*

ôрнти, -ӣм несврш. **1.** *орити се (I).* — Задрхтах: пјесма крвникова ори. *Гор.* **2.** *рушити, разарати, развaљивати с буком, јеком.* — Бије Нови са четири стране, ори куле и тврде бедеме. *НП Вук.* Не орите својим рукама што вам дједови ... стекоше. *Павл.*

~ **се 1.** *разлегати се, одјекивати.* — Из врта се орити стала бурна пјесма. *Матош.* Њихов поклик орио се гором. *Мил. В.* **2.** *рушити се, сурвавати се с буком.* — Ал' се оре ст'јене низ планине? *НП Вук.* Уз цесту орио се горски поток преко камења и брви. *Том.*

ôрићак, -ћка м *лопатица којом се чисти плуг. Вук Рј.*

орјат- *в. хорјат-.*

орјàшица ж бот. *зељаста биљка из пор. штитарки* Tordylium *чија се врста* T. officinale *употребљава у народном лекарству. Сим. Реч.*

орје-, ек. оре-.

орјечúвати, -èчујēм (ијек.) несврш. индив. *постајати речит.* — Иду старци ... на Ђуку, а он још и више орјечује. *Коз. И.*

ôрјӣ, -ā, -ē необ. *в. орловски.* — Зашто не би од гадура стварô киту дивних цура; од шкиљава ока орје, од пустиње виногорје. *Петр. В.*

ȍРЈУНА и **ОРЈУНА** ж скраћ. *Организација југословенских националиста (профашистичка унитаристичка организација у бившој Југославији).*

орјȕнāш, -áша м *члан Орјуне.* — Наша малограђанска хисторија ... је писана ... као да су ... Хрвати орјунаши [били] већ на Дувањском пољу. *Крл.*

орјȕнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на Орјуну и орјунаше*: ~ збор, ~ политика.

ȍркāн, -áна м **а.** *веома јак ветар разорне снаге, ураган.* — Ето, оркан са свих страна; на таквом се времену риба не лови. *Новак.* фиг. Читав оркан од куглица урла кроз батерију. *Јак.* **б.** фиг. *снажно осећање, разбуктала страст.* — У њој је шумио оркан дуго суздржане љубави. *Бег.*

ȍркāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на оркан; силовит.* — Јаростан хаос беснео је орканским бесом. *Вас.*

ȍркестар, -стра м грч. **а.** *група свирача који на различитим инструментима заједно изводе музичко дело*: дувачки ~, гудачки ~, симфонијски ~. **б.** *простор код позорнице где су смештени свирачи.*

ȍркестарскӣ, -ā, -ō *који се односи на оркестар, који припада оркестру*: ~ дело, ~ литература. — Сем оркестарских дела ... Сибелиус је дао и велики број малих пијеса за клавир. *ЛМС 1951.*

ȍркестра ж *место за хор у старогрчком позоришту.*

ȍркестрāлан, -лна, -лно фр. *оркестарски.* — Тим сам композицијама приложио и извадак из оркестралне радње. *Новак.*

оркестра́ција ж *усклађивање, подешавање једног музичког дела за оркестарско извођење, инструментација.* — фиг. Они потоци ... пива, развал меса ... би требало да буде фуриозна оркестрација те сулуде панонске свадбе. *Крл.*

оркестрȉōн, -óна м *механички музички инструмент с јаким свиралама.* — Чуо се ... глас с кревета шупаљ, прозукао попут вашарског оркестриона. *Сим.*

оркестри́рати, -èстрӣрām сврш. и несврш. *извести, изводити оркестрацију.* — фиг. Оркестрирао је Лалић у »Злом пролећу« своје мелодије у пун један звук. *Михиз.*

оркèштрȕн, -ýна м покр. *оркестрион.* — Одоздо забруја оркештрун. *Десн.*

ȍрлāш, -áша м ист. *сребрн талир с ликом орла.* — Отвори ковчег и извади један ђердан од некаквих старих орлаша. *Лаз. Л.*

ȍрлēње с необ. *зб. им. од орао.* — Отпрхну гладно орлење. *С 1911.*

орлѐтина ж *аугм. и пеј. од орао.* — На главици над градом сјеђаше као орлетина над гниездом тврда градина. *Шен.*

ȍрлина и **óрлина** ж **1.** *аугм. и пеј. од орао.* **2.** зоол. *крупна птица грабљивица, смеђи, смеђоглави суп* Vultur monachus. *Бен. Рј.* **3.** бот. *в. ждраљевина. Сим. Реч.*

ȍрлињāк и **óрлињāк** м *орлово гнездо.* — Београд и његови становници носе се са ветровима као орли у орлињаку. *Сек.*

ȍрлић, -а и **ȍрлӣћ,** -ића м **1.** *дем. и хип. од орао; птиче орла.* — Орлићи му пиште већ три бела дана. *Јакш. Ђ.* **2.** зоол. *птица грабљивица, јастреб кокошар. Бен. Рј.* **3.** *орао на ватреном оружју.* — Сад се полако ... за пиштољ маша; запео му је орлић. *Јакш. Ђ.*

ȍрлица ж *женка орла.* — Свима смионо гледа у очи као млада орлица. *Кос.*

ȍрлов и **óрлов,** -а, -о **1.** *који припада орлу*: ~ гнездо, ~ крило. **2.** *орловски (2а).* — Орлова ока, јуначка срца ... од смрти никад не преза. *Баш.*

орлȍвати, ȍрлујēм несврш. *живети као орао;* фиг. *борити се за узвишене идеале.* — Орлуј, орле, у царству слободе! *Шант.* Није се узаман родио [Јован Илић] у вријеме добросрдачног умника Доситеја и орловао ... с ускрснулим узорима сибирског сужња Крижанића. *Матош.*

ȍрлови нȏкти и **óрлови нȏктн** м мн. бот. **а.** *биљка из пор.* Caprifoliaceae, Lonicera, L. caprifolium. **б.** *биљка из пор. лепирњача* Astragalus glycyphyllus. *Сим. Реч.* **в.** *козинац. Сим. Реч.*

ȍрловић и **óрловић** м *дем. и хип. од орао; птиче орла.* — Само писка слабих орловића стоји. *Јакш. Ђ.*

ȍрловица и **óрловца** ж *женка орла.* — Убио је орла и орловицу. *Наз.*

ȍрлōвка ж покр. *врста народног кола.* — Извади иза појаса ... врулу и стаде свирати орловку. *Јакш. Ђ.*

ȍрловњāк м бот. **1.** *мирисно дрво за кађење* Aquilaria agallocha *из пор. маслиница. Сим. Реч.* **2.** *в. козинац. Бен. Рј.*

ȍрловскӣ и **óрловскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на орлове, који припада орловима*: ~ гнездо, ~ висина. **2. а.** *који је као у орла, који далеко допире, оштар (о погледу, виду).* — Какав орловски поглед на отмен свет београдски. *Скерл.* **б.** *сличан орловом кљуну, повијен, кукаст (о носу).* — Погледа ... у строго лугарево лице с орловским носом. *Кос.*

ȍрлōн, -óна и **ȍрлон** м хем. *врста синтетичног текстилног влакна.*

ȍрлӯјскӣ, -ā, -ō *орловски.* — Наскитȏ се Јудејом бунтовни пророк, заношљив ко орлујски лет. *Кам.*

орлу̏шина ж **а.** *аугм. и пеј. од орао.* — Седи на балкону као орлушина на каквој литици. *Нен. Љ.* Огромне орлушине крстаре под облацима. *Нех.* **б.** мн. зоол. *супови. Бен. Рј.*

орлу̏шић м *дем. и хип. од орао; орлић.*

орлу̏шица ж *женка орла.* — Онде била моја орлушица. *Вук Рј.*

ӧрљава ж *тутњава, грмљавина, тресак.* — Одушевљује га под тврђавом . . . орљава првих топова. *Матош.* Лавине камења осипају се . . . низ травничке стрмине, са громком орљавом. *Андр. И.*

ӧрљавина ж *орљава.* — Шума се одзива грувањем и орљавином. *Кос.*

ӧрљāк, -а́ка м покр. *отвор на сламном крову кроз који пролази дим с огњишта. Дед. Ј.*

ӧрљати, -ā̏м несврш. *пролазити, пробијати се с буком, тутњати, бучати.* — Онуда . . . орља Неретва. *О-А.* Потоци су . . . набујали па . . . хуче и орљају. *Ћоп.*

ӧрљӣ, -ā̏, -ӗ̄ *орловски.* — Слушам како сирота жртва пиштри у орљим ноктима. *Шапч.*

ӧрма ж *коњска опрема; сав прибор за запрезање теглеће марве.* — Само му је на том коњу орма била сељачка, више пртена него кожна. *Андр. И.* Иза њих се смјестише ременари с хамовима на колцима и објешеним ормама. *Бен.*

орма̀ган м тур. покр. *дар, поклон;* исп. армаган. — Зет се справља у пунице, носи дивне ормагане. *НП Вук.*

ӧрмāн, -а́на м лат. = ормар *комад намештаја у облику усправног сандука с вратима.* — Отворио [је] орман у коме се налазила његова официрска спрема. *Вас.*

ӧрман м тур. *шума.* — У орману чека нас бусија. *Шкаљ.*

орма̀нић м *дем. од орман:* ~ за суђе.

орма̀ница ж ист. *мала ратна или гусарска лађа.* — Дуж цијелог тјеснаца не бијаше видјети млетачке орманице . . . које иначе и за буре вребаху. *Шен.*

орма́нче, -а̀нчета с *дем. од орман.*

ӧрмāр, -а́ра м = орман: ~ за књиге. — Подаље је стајао висок ормар, окован цвијећем од мједи. *Шен.*

орма̀рина ж *аугм. и пеј. од ормар.*

орма̀рић и **орма̀рчић** м *дем. од ормар:* ноћни ~.

ормѐнница ж *орманица.* — Кад је Нико стражу разумио, он заједри својом орменицом. *НП Вук.*

орна̀мен(а)т, -нта м лат. *ликовни елемент у склопу декорације на нечему (грађевини, слици, текстилу итд.), украс, урес, мотив, шара.* — Та игра између биљног и животињског свега понавља се непрестано с понављањем истог орнамента на ћилиму. *Андр. И.* Соба за рад; енглески тешки храстов строп са златним орнаментима. *Крл.*

ӧрнаментāлан, -лна, -лно *који се односи на орнаменте, украсни, декоративан.* — У тим најстаријим рукописима није готово нимало развијена орнаментална страна. *Водн.*

орнамѐнтика ж *скуп орнамената на неком предмету; систем украшавања карактеристичан за неку средину или епоху:* народна ~, оријентална ~, барокна ~.

орнамента́рати, -èнтӣрām и **орнамѐнтисати,** -ишēм сврш. и несврш. *украсити, украшавати орнаментима.* — Портал им је богато орнаментиран. *Пов. 2.* Трошећи . . . задње боје . . . орнаментисали [су] есес-јарам. *Зог.*

ӧрнāт, -а́та м лат. *свечана службена одећа црквених или световних достојанственика.* — Насликао га је у дуждевском орнату. *Нех.*

Изр. **у пуном орнату** *са свим знацима неког чина и положаја.* — У пуном орнату, чекао је пред црквеним вратима отац Сава. *Чипл.*

ӧрнӣ, -ā̏, -ӧ̄ *који оре; намењен орању (о волу). Вук Рј.*

орнитӧлог м *стручњак за орнитологију.* — Орнитолози претпостављају да је орлова све мање. *Пол. 1958.*

орнитолӧгија ж грч. *део зоологије који проучава птице.*

орнитӧлошкӣ, -ā̏, -ӧ̄ *који се односи на орнитологе и орнитологију:* ~ испитивање.

ӧрница ж **1.** *ораница.* — Пуста расквашена орница као туткало. *Јак.* Имамо . . . и орницу, пшеницом родну. *М-И.* **2.** мн. *точкови на плугу; колица на два точка на којима се преноси плуг, колечке.* — Огледа плуг и орнице, па се спрема на посао. *Ивак.*

ӧрничāр м покр. *во који се преже у плуг. Рј. А.*

ӧрно прил. *с вољом, радо.* — Бележиле су их [песме] . . . старе сељанке . . . орно и с радосним одзивом. *Леск. М.*

ӧрнӧст, -ости ж *добро расположење, спремност.* — [Књижица] се пресипала од орности и вољности. *Сек.*

ӧрњава ж оном. *хука, тутњава, грмљавина;* исп. орљава. — Пастирчићи тапкаху . . . босим ногама веселећи се муклој орњави набујале водурине. *Гор.*

ӧро с *народна игра, плес праћен песмом или музиком у коме се играчи држе за руке, коло;* исп. хоро. — Недељом . . . игра оро на ћошку. *Срем.* Његове ране пеку све

оне с којима је као коловођа играо оро. *Матош.*

ȍрō м покр. *в. орао.*

ороби́ти, ȍробīм сврш. *опљачкати, похарати.* — Оробили су човјека који је ишао ... с робом на сајам. *Брл.* Били су оробили сву радњу старог Стевана. *Радул.*

оробљáвати, -ȍбљāвāм *несврш. и уч. према оробити.*

орогѐнеза и **орогенéза** ж грч. геол. = орогенија **а.** *процес постанка планина; постанак планина тектонским путем, раседањем и убирањем Земљине коре.* **б.** *наука о постанку планина.*

орогѐнетскӣ и **ȍрогēӣ,** -ā, -ō *који се односи на орогенезу:* ~ покрет, ~ сила.

орогѐнија ж грч. геол. = орогенеза.

орогрáфија ж *део физичке географије који се бави описивањем рељефа Земљине површине.*

ороrрáфскӣ, -ā, -ō *који се односи на орографију.*

ороди́ти, ȍродīм сврш. **1.** *довести у сродство брачном везом, учинити родбином.* — Наталија је гледала да ороди свога сина с руским двором. *Јов. С.* **2.** необ. **а.** (некога плодом) *донети, подарити род, плод (некоме).* — Жена може и корисна бити ... да с добрим ороди те плодом. *Бој.* **б.** *оплодити.* — Теглили су црну, мршаву, безброј пута орођену земљу. *Божић.*

~ **се** *ступити у сродство брачном везом.* — [Црногорац] жели да се ороди с јуначком породицом. *Цвиј.*

орођáвāње с *гл. им. од орођавати (се).*

орођáвати (се), -ȍђāвāм (се) и **орођúвати (се),** -ȍђујēм (се) *несврш. и уч. према ородити (се).*

орожáвāње с *гл. им. од орожавати се.*

орожáвати се, -ȍжāвāм се *несврш. и уч. према орожити се. Р-К Реч.*

ȍрожавети, -вīм и **орожáвети,** -ȍжāвīм, ијек. ȍрожавјети и орожáвјети, сврш. *орожавити.* — Поуснина може орожавјети и у велике кврге. *Финк.*

ȍрожавити, -īм, **орожáвити,** -ȍжāвīм и **ороrжити се,** -īм се сврш. *постати рожнат, отврднути.*

ȍрожавјети, -вīм и **орожáвјети,** -ȍжāвīм, ек. ȍрожавети и орожáвети.

ороrжнати, -ām сврш. *орожавити.* — Покожица је вишеслојна и њени спољашњи дебели слојеви су орожнали. *Станк. С.*

ȍроз и **ȍроз** м тур. покр. **1.** *петао;* исп. хороз. — Из двориште допираше кукуриjек ороза. *Леск. Ј.* **2.** *окидач на пушци и сл. оружју.* — У једном жестоком, несвесном грчу повуче ороз. *Вдс.*

ороrзлић м *дем. од ороз.* — Убије штапом два три оролића. *Матош.*

ороrјити се, ȍроjīм се сврш. *прекрити се, испунити се мноштвом чега.* — Голема небеса не виде се оројена звијездама. *Сим.*

ороrнити, ȍронīм сврш. *спустити, сагнути.* — Наслони се на ограду, ороrни главу, а на све његове пријекоре ... остане нијем. *Цес. А.*

~ **се** *одронити се.* — Ту се зид оронио. *Нен. Љ.* фиг. Одмах јој се врућа суза низ образ ороrни. *Берт.*

ороrнулōст, -ости ж *стање онога који је оронуо, онога што је оронуло.*

ороrнуо, -ла, -ло **1.** *р. прид. од оронути.* **2.** *који је на измаку снага, изнемогао, пропао, истрошен; који се једва одржава, трошан, дотрајао.* — У огледалу [се] проматра оронуо старчић. *Крл.* Прошли смо поред оронулих зидова Вучитрна. *Јак.*

ороrнути, ȍронēм сврш. **1. а.** *ослабити, изгубити снагу (од старости, болести), онемоћати.* — Када прохуји младост, ороне здравље ... књига остаје да нас разговори. *Нед.* Пропао је јако, постарао се ... оронуо сав. *Кол.* **б.** *малаксати, изнемоћи.* — Потужим се како сам посве оронула од дуга хода. *Буд.* **2.** *почети се рушити, постати трошан, расточити се, пропасти.* — Јавише му ... да је ... сав тај крај осиромашио, да им је џамија оронула и огорела. *Андр. И.*

ороњáвати, -ȍњāвāм *несврш. и уч. према оронути.*

ороrсити, ȍросīм (трп. прид. ȍрошен) сврш. **1.** *пасти у врло малој количини (о киши).* — Изјутра је била оросила киша. *Уск.* **2.** *овлажити, поквасити.* — Трава је оросила његове ципеле. *Бег.* Крупне кишне капи оросише земљу. *Јак.*

~ **се** *овлажити се, поквасити се.* — Гари се оросе очи. *Божић.* Оросила се лица као лишће кад га киша накваси. *Богд.*

ȍросица ж *ситне капи воде сличне роси.* — Жудим ... хладовине ваше, пртине у трави, оросицу од брзака. *Зог.*

ороrслāн, -áна м мађ. покр. *лав;* исп. арслан. — До данас су кокошја јаја изваљивала само пилиће; од данас се из њих изваљују орослани. *Ков. А.*

ȍросница ж *туш. Р-К Реч.*

ороrспија ж тур. *непоштена жена; роспија.* — Још те ме нико ... не орезили ... колико ... ова оросија. *Срем.*

орошáвати (се), -ȍшāвāм (се) и **орошúвати (се),** -ȍшујēм (се) *несврш. и уч. према оросити (се).*

ордшчић и **дрошчић** м *дем. од ороз.* — Старога некога Грка напола слијепа за орошчиће преварише. *Јурк.*

орпѝнгтōи, -о́на м **а.** *врста кокоши добивене укрштањем више врста.* **б.** *петао такве врсте кокоши.* — Највредније виче један црвени орпингтон. *Петр. В.*

орпѝнгтōнка ж *кокош, женка врсте орпингтон.* — У сваком раздељку пасу ... орпингтонке. *ХР 1928.*

дртāк, -а́ка и **дртак** м тур. *улагач капитала, односно сарадник у заједничком послу или предузећу (у односу на остале учеснике), компањон.* — Мој отац, трговац на гласу ... радио је ортачки с Ђорђем ... Не знам колико су година били ортаци. *Лаз. Л.* фиг. пеј. *саучесник у недозвољеном, непоштеном послу.* — Проглашен [је] џепаром управо он. Ако не џепаром, оно ... ортаком џепарским. *Мар.*

дртѝкиња и **дртакиња** ж *жена ортак.* — Туже је за вјештицу ... и отмичарску ортакињу. *Шен.*

дртѝклук м **а.** *заједничко пословање двају или више лица, пословно удруживање; пословни однос ортака.* — Тражи од кнеза да престане трговати и сам и у ортаклуку с другима. *Прод.* Увијено [јој] предбаце некадашњи ортаклук с доктором. *Десн.* **б.** *имовина стечена ортачким пословањем.* — Трговац [је] дужан предложити суду све своје књиге ... у ... парници о диоби ортаклука. *Мј. 1926.*

дртѝклучити, -ӣм несврш. *ортаковати.* — Како му воденица на осами, згодно му било ортаклучити с хајдуцима. *Торд.*

дрта́ков и **дртаков,** -а, -о *који припада ортаку:* ~ део.

дртаковā̏ње с *гл. им. од ортаковати.*

дртаковати, -кујēм несврш. *бити ортак, радити у ортаклуку.* — И за турскога времена ортаковали [су] тргујући свињама. *Вук.*

дрта́ковица и **дртаковица** ж *ортакова жена. Вук Рј.*

дртачā̏р м *в. ортак.* — Први му се савјетник с ортачарима рукује. *Павл.*

дртачā̏рскӣ, -ā, -ō *који припада ортачарима, ортацима.* — Бираш ... или слободу хрватску или јарам ортачарски. *Павл.*

дртачē̏ње и **дрта́чē̏ње** с *гл. им. од ортачити.*

дртѝчина и **дртачина** ж **1.** *аугм. од ортак. Вук Рј.* **2.** *ортачко пословање, ортаклук.* — Дође земан да ... раскрстимо, а једва састависмо годину у ортачини. *Ранк.*

дртачити, -ӣм и **дрта́чити,** дртāчӣм несврш. **1.** *ортаковати.* — Он ортачи са свима хајдуцима. *Торд.* **2.** (кога с ким) *доводити у ортачки однос, удруживати у послу. Вук Рј.*

~ **се** *ступати у ортачки однос, сарађивати као ортак.* — Хоће ... да се ортачи он, голља. *Рад. Д.*

дртѝчица и **дртачица** ж *жена ортак. Вук Рј.*

дртāчкӣ и **дртачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ортаке, који припада ортацима:* ~ радња, ~ зарада.

дртāчки и **дртачки** прил. *као ортаци, у ортаклуку, заједнички.* — У договору су њих двојица! Раде ортачки! *Каш.*

дртаџбина ж *в. ортаклук.* — Нек нам буде тај гријех у ортаџбини. *Љуб.*

дрташтво и **дрта́штво** с *ортачки однос, ортаклук.* — Твога орташтва [ћу се] оставити. *Шен.*

ортогѐнеза и **ортогенéза** ж грч. биол. *нормалан развој; учење да је развој једне врсте усмерен у одређеном правцу, природно повезан и условљен. МЕП.*

ортогрàфија ж грч. *систем правила за писање једног језика; правопис.* — Молим те ... да видиш ваља ли ми ортографија. *Срем.*

дртографскӣ, -ā, -ō *који се односи на ортографију, правописни:* ~ грешка.

дртодòксан, -сна, -сно **1.** *који се дословно, догматски држи учења и прописа одређене идеологије; правоверан.* — У Шпанији је вера језовита, ортодоксна, свирепа. *Дуч.* **2.** *који се стриктно придржава начела, истински, прави.* — Класични или ортодоксни ... начин веслања побуђује знатижељу веслача. *Весл.*

Изр. ~ **црква** *православна црква.*

дртодòксија ж *дословно, догматско придржавање неког учења.* — Ослобађања од извесне плехановистичке ортодоксије отворила [су] нове хоризонте филозофском истраживању. *Пол. 1958.*

дртодòксно прил. **1.** *дословно, догматски, неодступно.* — У социјалној демократији ... је [материјалистичку идеологију] и данас неки ортодоксно заступају. *Баз.* **2.** *тачно, прописно.* — Иде велика гомила људи, не баш ортодоксно војнички сврстана у редове. *Бат.*

дртодòкснōст, -ости ж *особина онога што је ортодоксно; ортодоксија. Деан. Рј.*

дртодрома ж грч. *најкраћи пут између два места.*

дртоèпија ж грч. *правила тачног, исправног изговора.*

ортòепскӣ, -ā, -ō *који се односи на ортоепију, који је у складу с ортоепијом.*

ортòклас м грч. мин. *један од алуминијумских минерала, силикат калијума и алуминијума са међусобно паралелним правцима ломљења, глиненац. Туђ.*

ортòпēд, -éда м мед. *лекар стручњак за ортопедију.*

ортопēдија ж грч. *део медицине који се бави лечењем деформација људског тела (кичме, ногу и др.).*

ортòпēдскӣ, -ā, -ō *који се односи на ортопедију и ортопеде:* ~ завод, ~ гимнастика, ~ налаз.

ортотòнија ж грч. грам. *правилно наглашавање речи.*

ортȕлān, -áна м зоол. *птица певачица* Emberiza hortulana. *Бен. Рј.*

орȕбити, òрȕбīм сврш. *обрубити, оивичити.* — Сјајна долама од црвене кадифе, орубљена куновином. *Шен.*

òрȕђе и **òруђе** с **1. а.** *предмет подешен за вршење неког рада, направа, алат(ка); средство за производњу:* камено ~, коштано ~, рударско ~, риболовна оруђа. **б.** фиг. *средство помоћу којега треба да се што постигне или оствари.* — Изабрао [га је] као оруђе своје освете. *Јонке.* **2.** *део тела, орган:* говорна оруђа. — Чим се више вежбају сва телесна оруђа, тим оно [тело] бива здравије и снажније. *Панч.* **3.** *појединачан примерак оружја.* — Осам наших оруђа бију отворе на италијанским бункерима. *Дед. В.*

Изр. слепо ~ (нечије) *покоран извршилац нечије воље.*

òружān, -а, -о **1.** *снабдевен оружјем, наоружан.* — Имали су да бране свој живот и имутак оружаном руком. *Том.* Неки оружани Турци затворили друм. *Андр. И.* **2.** *изведен с употребом оружја:* ~ сукоб. **3.** *остварен у борби, ратни, ратнички.* — Лакше нам је било дискутовати ... нег' по овој нашој Подгорини ковати оружано братство. *Ћоп.*

Изр. ~ сила, ~ снага *војска.*

оружàна ж *зграда у којој је смештено оружје, слагалиште, складиште оружја, арсенал.* — При зиду градском има велика оружана. *Шен.*

оружàник, -и́ка м *наоружан човек. Бен. Рј.*

òружāно прил. *с оружјем у руци, под оружјем.* — Љубиша [је] дошао у положај да се од њих оружано брани. *Глиг.*

орȕжање с *гл. им. од оружати (се).*

оружа́ње с *војна, ратна опрема, наоружање. Р-К Реч.*

орȕжār, -ара м *занатлија који израђује и поправља оружје, пушкар.* — Послаће ... свог оружара који ће оправљати старе пушке. *Пол. 1959.*

оружа́рев, -а, -о = оружаров *који припада оружару.*

орȕжārница ж *радионица за израду оружја; фабрика оружја.* — Преступио [је] праг ... средовјечне оружарнице. *Крл.* Баш у тај мах ишао [је] из оружарнице. *Кнеж. Л.*

оружа́ров, -а, -о = оружарев.

орȕжārскӣ, -ā, -ō *који се односи на оружаре.* — Од ... ковачког заната настали су ножарски, оружарски. *Пов. 2.*

орȕжати, -ām несврш. **1.** *снабдевати оружјем, наоружавати.* — Сваки за себе је оружао војску. *М-И.* фиг. Лични интерес ... оружа једне против других. *Грол.* **2.** *снабдети, опремити чиме (знањем и сл.) за какав рад, за какву активност.* — Данас је ванредна прилика гдје треба оружати тијело и дух. *Шен.*

~ **се** *опремати се, снабдевати се оружјем, наоружавати се.* — Оружјем исто тако Менелај се оружао храбри. *М-И.* Сами [су] имали да се хране и оружају. *Црњ.*

òрȕже с покр. *оружје.* — Војске бјеше дванаест стотина, једнакога стаса и оружа. *НП Вук.*

òрȕжије с песн. *в. оружје.* — О зорици блијеште оружија јака. *Вел.*

òрȕжје с **1. а.** *оруђе за напад и одбрану, убојно средство:* хладно ~, ватрено ~, нуклеарно ~. **б.** фиг. *средство, оруђе за постизање каквог циља.* — Научни поглед на свијет ... му је моћно оружје. *Лог. 2.* **2.** *војска, армија.* — Њен [је] отац служио у коњици ... презирала [је] сваки други род оружја. *Грол.*

Изр. атомско, нуклеарно ~ *оружје које делује помоћу атомске енергије;* аутоматско ~ *оружје које делује помоћу аутомата, нарочитог механизма, само од себе;* бацити ~ *напустити борбу;* дићи се (устати, скочити и сл.) на оружје *повести борбу, подићи устанак;* звецкати оружјем *в. уз звецкати (изр.);* избити коме оружје из руку *онеспособити кога за борбу;* положити ~ *предати се (непријатељу, противнику).*

орȕжнети и **орȕжњети**, -нӣм, ијек. орȕжњети и орȕжњети, сврш. *постати ружан. Деан. Рј.*

òрȕжнӣ и **òружнӣ**, -ā, -ō **1.** *који се односи на оружје:* ~ лист, ~ дозвола. **2.** *војни.* — Позвали су га на оружну вјежбу. *Ивак.*

ȍружнӣк м *жандарм.* — Пролазе ... онуда оружници, финанци. *Леск. Ј.* Сјутрадан свратише ... жандарми или, како су их сад називали, оружници. *Ћоп.*

ȍружнӣков, -а, -о *који припада оружнику*: ~ пушка, ~ униформа.

ȍружница ж **1. а.** *просторија у којој се чува оружје.* — Говорило се да је у његовој кући оружница. *Франг.* Мач ... и сад се налази у оружници Цетињског музеја. *Вујач.* **б.** *радионица, фабрика оружја.* — У нашим оружницама ... има мање радње него пре. *Јов. С.* **2.** *сталак за држање оружја.* — Пограби копље с оружнице и баци га на ме. *Креш.*

ȍружничкӣ, -ā, -ō *који се односи на оружнике, који припада оружницима.* — Постаје водник оружничке постаје. *Крл.* Виде само једну једину оружничку патролу. *Ћоп.*

ȍружнӣштво с *жандармерија.* — Дао [је] саборницу опколити оружништвом. *Нех.*

орȕжњети и орȕжњети, -жњӣм, ек. орȕжнети и орȕжнети.

орȕјити, ȍрȕјӣм сврш. *учинити рујим, обојити рујом бојом, оцрвенити.* — Крв је лијнула из удова њихових, орујила гвожђе. *Цес. А.*

ô-рȕк! *узвик при заједничком дизању терета.* — О-рук, о-рук! Још мало! Још мало! *Шов.*

оруκа̀вичити, -ӣм сврш. необ. (руку) *навући рукавицу.* — Генералица се љубазно насмијеши пруживши придошлом своју орукавичену малу руку. *Том.*

орȕκа̄ње с *гл. им. од орукати.* — С орукањем изгураше касу на снег пред општину. *Ћос. Д.*

орȕкати, ȍрȕчēм несврш. необ. *узвицима »орук« усмеравати рад при дизању, ношењу терета.* В. пр. уз гл. им. орукање.

ȍруквица ж *наруквица, манжета.* — Контрастира фина бјелоћа чипкастих... оруквица с црним баршуном талара. *Бат.*

орȕљити, ȍрȕљӣм сврш. покр. *окрȕнити* (*кукуруз*). — Три житнице с оруљеном курузом и ином храном. *Коз. И.*

орумѐнети, -нӣм, ијек. орумѐњети, сврш. *постати румен.*

орумѐнити, -ӣм сврш. *учинити руменим, заруменити.* — Само крв из славујева срца може орменити срце ружино. *Креш.* На њеном воштаном лицу, које ни мраз није могао да орумени, било је нечег престрављеног. *Пол. 1954.*

~ **се** *нарумењити се.* — Па сам се обукла и оруменила, опалила косе на сунцу. *Бег.*

орумѐњети, -ѐнӣм, ек. орумѐнети.

орȕнити, ȍрȕнӣм сврш. **1.** *окрȕнити.* — Ишли су тако, крijући се у сјенама кућа и расцвалих јоргована башта, оруњеним [по] улицама. *Сим.* **2.** *засути, прекрити.* — Тако вихор оруни свијет њежним ружиним стабљикама. *Ков. А.*

ȍруњавити, -ӣм и **орȕњȁвити,** орȕњā-вӣм сврш. *постати руњав, зарасти у длаку, закосматити.* — Осушио се као бакалар, и запустио се, оруњавио. *Кал.*

ȍрутавети, -вӣм и **орутȁвети,** орȕтā-вӣм, ијек. ȍрутавјети и орутȁвјети, сврш. *в. орутавити.*

ȍрутавити, -ӣм и **орутȁвити,** орȕтāвӣм сврш. *постати рутав, оруњавити. Деан. Рј.*

ȍрутавјети, -вӣм и **орутȁвјети,** -ȕтā-вӣм, ек. ȍрутавети и орутȁвети.

ȍрутати, -ā̄м сврш. **1.** *орутавити, оруњавити.* **2.** *изгубити глаткоћу, збити се у чвориће* (*о длачицама на ткању*). — Има испеглане, просјајне и орутане... хлаче. *Божић.*

ȍрфана ж грч. покр. *робиња.* — Буле дође њину ђецу луду, а орфане попадале трудне. *НП Вук.*

орфанȍтрофац, -ōфца м *васпитаник, штићеник орфанотрофија.* — Сјетих се док још бијаше »орфанотрофац«. *Матош.*

орфанȍтрōфӣј, орфанотрȍфӣј, -ија и **орфанȍтрōфијум** м грч. *дом за сирочад, сиротиште; дом за средњошколце.* — То су колегијаши, питомци мјесног орфанотрофија. *Пав.*

орфанотрȍфӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на орфанотрофиј, који припада орфанотрофију*: ~ штићеник, ~ зграда.

орфѐум и **ȍрфеум** м грч. *забавни локал с музичким и забавним програмом.* — Сад је касир код неког орфеума у ком пева она његова. *Срем.* Има и још једно [казалиште], које служи уједно и као орфеум. *Бен.*

орфѐумскӣ и **ȍрфеумскӣ,** -ā, -ō *који се односи на орфеум, који припада орфеуму*: ~ програм, ~ певачица.

ȍрхан м зоол. *врста рибе* Seriola Dumerilii. *Бен. Рј.*

ȍрхестар, -стра м *в. оркестар.*

ȍрхестарскӣ, -ā, -ō *који се односи на орхестар, који припада орхестру.* — Из даљине зајече ... орхестарски звуци. *Матош.*

ȍрхестра ж *в. оркестра.* — У поткови театра налазила се орхестра. *Пов. 1.* Амфитеатри имају отворену кружну позорницу — орхестру. *Поз. 1948.*

о̀рхестра̀лан, -лна, -лно *орхестарски.* — Вријеме и наука имају да признају ... буђење ... орхестралних енергија. *Уј.*

орхестра́ција ж *в. оркестрација.*

орхестри̏о̀н, -о́на м *в. оркестрион.* — Откад-докад би зашумио из кафане орхестрион. *Бег.*

орхестри́рати, -èстрӣрām сврш. *в. оркестрирати.* — фиг. Рембо [Rimbaud] је ... написао најбоље орхестриране ... стихове француског језика. *Уј.*

орхиде́ја ж грч. бот. *врста украсне биљке, кађун.* — На белом шеширу црна орхидеја. *Рак.*

о̀рцуља ж погрд. *неморална жена, дроља.* — Никад ми није ... рекла: »Матора Циганко! Раго! Орцуљо!« *Јакш. Ђ.*

о̑с[1] м (мн. о̑сови и о̑си) зоол. покр. *в. оса*[2]. — Половица плода шупља, изгризли га изнутра оси. *Коз. Ј.* Свега су ме осови на тавану изуједали. *Ћоп.*

о̑с[2] м *бодљика на житном класу, чекињасто продужење пљеве трава.* — По њима [прсима] попао ос из жита, па се тако створило иње. *Сиј.*

о̑с[3] ж (лок. о́си, инстр. о̑си и о̑сју) **1.** = осовина (2) *замишљена права линија око које се окреће чврсто тело; замишљена линија симетрије тела или равне слике*: Земљина ~, ротациона ~, ~ елипсе, ~ троугла. — Код хиперболе друга ос симетрије нема с хиперболом уопће заједничких реалних тачака. *Анал.* **2.** *осовина (1).* — Предвече пуче ос у кочији. *Наз.* фиг. Највећи [су] наши идеолози оси око којих су се обртала уверења целих генерација. *КР 1924.*

о̀са[1] ж *в. ос*[3] *(1).* — Сви се [кристални облици] могу груписати ... на основу замишљених праваца у кристалу, који се зову кристалним осама. *НХ.* Земљина оса имала [је] тада друкчији положај. *Жуј.*

о̀са[2] ж зоол. **а.** *инсекат из истоимене породице из реда опнокрилаца с отровном жаоком на затку*: ~ обична, борова ~, ~ гусеничарка и др. *Терм. 4.* **б.** мн. *систематски назив за породицу ових инсеката* Vespidae *са многобројним подврстама*: осе дрварице, осе копачице, осе листарице, осе потајнице, осе шишарице. *Терм. 4.*

оса̀внути, о̀савнēм сврш. покр. *в. осванути. Вук Рј.*

осавремѐнити, -ӣм сврш. *учинити савременим, модернизовати.* — Зар се Зенон није могао више осавременити? *КН 1959.*

осавремењи́ва̄ње с *гл. им. од осавремењивати.*

осавремењи́вати, -èњујēм *несврш. и уч. према осавременити.*

о̀сāк, -а́ка м бот. *мирисава биљка из пор. крсташица, служи и као зачин, стрижуша* Chamaeplium officinale *и* Sisymbrium *и* S. sophia. *Сим. Реч.*

оса̀катина ж *осакаћено место; велика рана.* — Међу злочиначким осакатинама замијетише ... да јој је крволочна рука одрубила груди. *Ков. А.*

оса̀катити, -ӣм сврш. **1.** *учинити сакатим, нанети врло тешке озледе.* — Како је крвав био, како су га крвнички осакатили! *Јакш. Ђ.* фиг. Остала је сиротица Блитва окрњена исто тако као што ће остати осакаћена за сто и тридесет година. *Крл.* **2.** фиг. **а.** *одузети значајан део чему, окрњити, умањити.* — Побједа неће бити осакаћена. *Цар Е.* **б.** *изостављањем појединих делова, неспретним скраћивањем искварити, унаказити (текст).* — Његов приједод, премда осакаћен ... разграбио се. *Јонке.*

~ **се** *нанети себи тешку озледу, постати сакат.* — [Нисам] га упустила да назебе, ни да се убије, ни да се осакати. *Вес.*

оса̀каћено̄ст, -ости ж *стање онога који је осакаћен, онога што је осакаћено.*

осакаћѐње с *губитак, односно онеспособљење неког дела тела.*

осакаћи́вати (се), -а̀ћујēм (се) *несврш. и уч. према осакатити (се).*

о̀сал, -сла м зоол. **1.** *в. осао.* **2.** *позната морска риба врло укусна меса из пор. бакалара* Merlucius merlucius: исп. ослић.

о̀салнти, -ӣм сврш. необ. *зарасти у сало, угојити се.* — Ни плућа му нису ваљала, иако то нико не би рекао гледајући ... пуно његово лице на осаљеном ... врату. *Дав.*

о̀сām м песн. *в. осама.* — Осамко моја, последња ружо, ил' ти је осам веће дотужо̀. *Кост. Л.* Нигдје толико осама као на каменом зубалу твоје красне арене. *Павл. Б.*

о̀сам *основни број који се обележава са 8, за један већи од седам.*

осам- *в. осмо-*: осамлетни, осамлетњи, осамчасовни, осамсатни итд.

о̀сама ж **1.** *осамљен живот, самоћа, усамљеност.* — Осама му је била тешка. *Коз. И.* **2.** *удаљено од насеља, усамљено место.* — У мене кућа на осами, под самом шумом. *Ћоп.*

Изр. на оса́ми (разговарати, састати се) *издвојено, насамо.*

о̀саман, -мна, -мно *усамљен, самотан.* — Откуда се ... слијеже ... у ову једнако оскудну, осамну и скромну уличицу. *Драж.* Сву ноћ веје свој опојни дах одајом твојом тихом и осамном каранфил мој. *Марк. Д.*

осамари́вати, -а̀рујём *несврш. и уч. према осамарити.*

осама́рити, -а̀мā̀рӣм сврш. **1.** *метнути, ставити самар (на коња, магарца).* — Осамари коња пак узјаше на самар. *Маж. М.* Аврам осамари магарца. *Бос. Д.* **2.** фиг. *изгрдити, наружити.* — Обручи ме бег и осамари на пасји опанак. Што тражио то и нашао! *Љуб.*

осамгòдишњӣ, -ā, -ē *осмогодишњи.* — Потом утаначи Лудовик с републиком осамгодишње примирје. *Шиш.*

осамдèсēт *основни број који се обележава са 80, осам пута десет.*

осамдесе́так прил. *око осамдесет, приближно осамдесет.* — Било их је [јелена] осамдесетак. *Пол. 1957.*

осамдесетгòдишњāк м *осамдесетогодишњак.*

осамдесетгòдишњӣ, -ā, -ē *осамдесетогодишњи.*

осамдèсēтеро = осамдесеторо *зб. број према осамдесет; осамдесет особа различитог пола и узраста.*

осамдèсēтӣ, -ā, -ō *редни број према осамдесет.*

осамдесèтина и **осамдесетѝна 1.** ж. *осамдесети део целога.* **2.** прил. *осамдесетак.*

осамдèсēто с *осамдесетина (1).*

осамдесетогòдишњāк м *човек од осамдесет година.*

осамдесетогòдишњӣ, -ā, -ē **а.** *који има осамдесет година:* ~ старац, ~ старица. **б.** *који обележава осамдесету годишњицу.* — Објављен [је] у данима пишчевог осамдесетогодишњег јубилеја. *Р 1946.*

осамдесетòрица ж *осамдесет мушкараца.*

осамдèсēторо зб. бр. = осамдесетеро.

оса́мнити, òсāмӣм сврш. **1. а.** *учинити да неко буде сам, оставити кога самог.* — Мене су ... осамили. *Козарч.* Зашто су ме осамили: можда да умрем без свједока. *Вуј.* **б.** *учинити да неко изгуби присталице, издвојити од света, изоловати.* — Мариновић се надао да ће ... потпуно осамити Ристића. *Јов. С.* **2.** *остати сам, усамљен, осамити се.* — Осамио је и остарио. *Матош.*

~ **се а.** *остати сам, без икога; одвојити се од света, усамити се.* — Кад би се осамила, мисао би је одвела. *Вес.* Одагнала си све, осамила се. *Марк. Ф.* **б.** *повући се насамо, издвојити се.* — Гуша и биљежник иступе и осаме се напријед на позорници. *Кос.*

òсамица ж *в. осама. Р-К Реч.*

òсāмка ж песн. *усамљеница.* — Осамко моја, последња ружо. *Кост. Л.*

òсāмљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од осамити (се).* **2.** *који је без друштва, усамљен.* — Сам на свијету, сам и осамљен идем. *Кол.* Лењин, испрва осамљен ... почиње борбу против опортунизма. *ОП 2.*

осамљѐнӣк, -и́ка м *онај који је осамљен, усамљеник.* — Премишљала сам шта да пошаљем драгом осамљенику. *Шапч.* фиг. Може неки осамљеник бити јак на неком пољу. *Шах 2.*

осамљѐница ж *она која је осамљена, усамљеница.* — Ја осамљеница примам јутрос вас. *Љуб.*

осамљѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на осамљенике и осамљенице, усамљенички.* — Он [је] водио строго испоснички и осамљенички живот. *Р 1946.*

òсāмљено прил. *у осами, издвојено, усамљено.* — Насред ливада ... осамљено стоји пољски бунар. *Михољ.*

òсāмљенòст, -ости ж *стање онога који је осамљен, онога што је осамљено, самоћа, осама.* — Жалио [се] на старост, осамљеност и досаду. *Скерл.*

осамље́ње с *повлачење у самоћу, усамљеност.* — То је радост осамљења. *Уј.*

осамљѝвāње с *гл. им. од осамљивати (се).*

осамљѝвати (се), -а̀мљујём (се) *несврш. и уч. према осамити (се).*

осàмнаест *основни број који се обележава са 18, за осам јединица већи од десет.*

осамнаесте́рац, -рца м **1.** *стих од осамнаест слогова.* — Употребљава петерац, десетерац и осамнаестерац. *Водн.* **2.** *јелен са осамнаест парожака.* — Вечерас ћемо трагати за [јеленом] осамнаестерцем. *Пол. 1957.*

осàмнаестеро = осамнаесторо *збирни број према броју осамнаест; осамнаест особа различитог пола и узраста.*

осàмнаестӣ, -ā, -ō *редни број према броју осамнаест.*

осамнаèстина и **осамнаестѝна 1.** ж *осамнаести део целога.* **2.** прил. *око осамнаест, приближно осамнаест.*

осамнаèстица ж **1.** *назив за бројку 18.* **2.** *оно што је означено бројем 18 (најчешће о возилима у јавном саобраћају).*

осамнаесто- *као први део сложенице означава да је оно што је њеним другим делом исказано у вези с бројем осамнаест:* осамнаестодневни, осамнаестомесечни, осамнаестогодишњица и сл.

осàмнаесторо зб. бр. = осамнаестеро.

òсамнӣ и **òсāмничкӣ,** -ā, -ō *осамљенички.* — Хватао [се] сваке ситнице што би га ... подсјећала на осамни, недохватни живот. *Дражс.* У осамничком куту ја слушам. *Крањч. С.*

о̀самно прил. *осамљено.* — Црквица цјелова твојих тужно и осамно лебди. *Крањч. С.* Осамно овај пар младих људи живљаше. *М 1867.*

осамовòљити (се), -òвољӣм (се) сврш. *постати самовољан.* — Књаз Данило осамовољио, не боји се цара ни ћесара. *НП Вук.*

осамости́лити, -òстӑлӣм сврш. *учинити самосталним, довести до самосталности.* — Тежиле [су] да своју земљу економски подигну и политички осамостале. *Б 1958.* ~ **се** *постати самосталан, стећи самосталност.* — У дрварској струци ... се напокон осамосталио као посредник. *Кол.*

осамостаљи́ва̄ње с *гл. им. од осамостаљивати (се).*

осамостаљи́вати (се), -а̀љӣва̄м (се) = осамостаљивати (се) *несврш. и уч. према осамосталити (се).*

осамòстаљенòст, -ости ж *особина и стање онога који се осамосталио, онога што је осамостаљено.* — То је одсуство фантазије ... у пуној слободи звучне осамостаљености. *Коњов.*

осамостаље́ње с *самосталан положај, самосталност.* — Испреплетала су се два проблема: аграрни ... и ... питање осамостаљења Ирске. *ОП 2.*

осамостаљи́ва̄ње с *гл. им. од осамостаљивати (се).*

осамостаљи́вати (се), -а̀љујēм (се) несврш. = осамостаљавати (се).

оса̀мпутка ж *врста народног кола.* — Назив осампутка указује на то да се ослонац с ноге на ногу преноси осам пута. *Пол. 1958.*

о̀самса̄тнӣ, -а̄, -о̄ *који траје осам сати, осмосатни:* ~ радно време.

о̀самсто̄ бр. *осам стотина (800).*

осамстомѐтра̄ш, -а́ша м спорт. *тркач на осам стотина метара.* — Добар осамстометраш мора посједовати све особине спринтера ... да с лакоћом трчи 200 и 400 м. *Атл.*

о̀самсто̄тӣ, -а̄, -о̄ *редни број према броју осамсто.*

оса̀на хебр. црквен.; исп. хосана **1.** ж *јеврејска литургијска песма.* **2.** узв. *здраво! добро дошао!* — Бескрајни хорови ... херувима заориће кроз васиону једно опште: »Осана!« *Нуш.*

оса̀ндисати (се) и **оса̀нисати се,** -ишēм (се) сврш. тур. *провести дуго времена досађујући се, начекати се чамећи.* — Јеси ли се осанисала без мене, миљење моје? *Радул.*; *Шкаљ. Рј.*

о̀санити и **оса̀њивити,** -ӣм сврш. *постати сањив.* — Осанили смо, опјанили се од умора. *Лал.* Варош лежи у дубоком сну. И ми смо осањивили. *Мил.*

о̀сао, о̀сла м зоол. *магарац.* — Зашто људи тако паметну животињу називају магарцем или ослом? *Брл.*

осапу̀нати, -а̄м и **осапу́нити,** -а̀пӯнӣм сврш. **1.** *превући сапунском пеном, насапунати.* — фиг. Капетан Зорац [је] у критичан час осапунан Бозолијевом сапуницом. *Ков. А.* **2.** разг. *изгрдити, изружити кога.* ~ **се 1.** *повр.* **2.** хем. *прећи, претворити се у сапун.* — Масти као и други естери могу се осапунити. *ОК.*

о̀сат, -а и о̀ста м и **о̀сат,** о̀сати ж **1.** *бодљика на класу, ос².* — Он се често продужује у дугу осат. *Бот.* Игуман га водом поштрапи и остом покропи. *Љуб.* **2.** бот. *в. бодаљ. Сим. Реч.*

о̀сатка ж бот. *биљка из пор. трава, попино прасе* Hordeum murinum, H. secalinum *и* Phleum pratense. *Сим. Реч.*

о̀сађ м зб. *осат (1).* — Прашина и осађ попали по знојаву лицу. *Дом.*

оса̀хнути, òсахнēм сврш. *престати тећи, усахнути; смањити се, опасти.* — Огледајмо чести разбијене Словеније ... Огледајмо је, да суза осахне. *Кур.* фиг. Чим осахне, логор се долијева новим поворкама. *Бан.*

о̀са̄ш, -а́ша м зоол. **а.** *врста птице која се храни осама* Pernis apivorus. *Бен. Рј.* **б.** *врста лептира* Trochilium apiforme. *Финк.*

о̀свада и **о̀свада** ж *клевета, опадање; оптужба.* — Чинило [му се] да су све оне којекакве осваде ... и увреде немогуће. *Шимун.*

о̀свадити, -ӣм сврш. *оклеветати, обедити.* — Код папе их осваднше и потворише као тобожње кривовирце. *Павл.* ~ **се** *завадити се.* — Двапут се топио ... падао у разбојничке руке ... мирећи осваћене, бранећи слабашне. *Љуб.*

осва̀јалачкӣ, -а̄, -о̄ *освајачки.* — Тјерала [је] пасивна славенска племена на освајалачке војне. *Крл.*

осва́јање с *гл. им. од освајати.*

осва́јати, òсва̄јам *несврш. и уч. према освојити.*

осва̀ја̄ч, -а́ча м *онај који осваја.* — Трећи су ... наступали као ратници и освајачи. *Барац.* Ви сте ... подмукли и опасни освајач. *Андр. И.*

осва̀ја̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на освајаче, који тежи освајањима:* ~ рат, ~ политика, ~ поход.

о̀сванак, -а̄нка м песн. *освит, свануће.* — Зоро моја, зоро моја без осванка! *Радич.* фиг. Ноћни санак, јутрњи осванак бијаше Дора. *Шен.*

освàнути, òсванēм свршен. **1.** *настати, сванути (о зори, дану).* — Зора је осванула кад се пробудио. *Ћор.* фиг. Почео [је] тумачити што треба учинити ... да осване жељена боља будућност. *Ћал.* **2.** *затећи се, наћи се негде у освит; провести ноћ и дочекати свануће (на неком месту, у неком послу и сл.).* — Чиновнику осване плаћа сваког јутра под узглављем. *Новак.* Колико је пута освануо читајући! *Ком.* **3.** фиг. *појавити се.* — У ... Српском прегледу осванула и први Сремчев хумористички рад. *Матош.* **4.** покр. *оставити некога да дочека свануће негде.* — Немој мене осванути оћен. *НП Вук.*

осванýће с *свануће, освит. Р-К Реч.*

освањúвање с *гл. им. од освањивати.*

освањúватн, -àњујēм *несврш. и уч. према осванути.*

òсватнти се, -ѝм се свршен. *ородити се удајом или женидбом.* — Дужду [би било] веома драго да се с њим освати. *Љуб.*

òсве прил. покр. у изразу: све ~ *посве, потпуно.* — Они [су] све осве окренули главу од њега. *Мул.*

осведочáвање, ијек. освједочáвање, с *гл. им. од осведочавати (се).*

осведочáвати (се), -òчāвām (се), ијек. освједочáвати (се) *несврш. и уч. према осведочити (се).*

освèдочен, -а, -о, ијек. освједочен **1.** *трп. прид. од осведочити (се).* **2.** *неоспоран, несумњив.* — Та књига ... на сваком листу износи по коју нову осведочену истину. *Батут.* **3.** *уверен, убеђен.* — Попут многих освједочених мизантропа, није се чувао ... од сентименталне повјерљивости. *Матош.*

освèдочено, ијек. освједочено, прил. *поуздано, истински, стварно.* — Кад склопите странице ове књиге, осетите да сте осведочено били у једном градићу на Тиси. *Михиз.*

освèдочēност, -ости, ијек. освједочēност, ж *особина и стање онога који је осведочен, онога што је осведочено.*

осведочéње, ијек. освједочéње, с *уверење, убеђење.* — Зар немам снаге да будем и у пракси оно што сам свом снагом освједочења. *Матош.*

осведòчити, -èдочѝм, ијек. освједòчити, свршен. *показати, потврдити, доказати.* — Ви сте јунаци! ... прва битка је то осведочила. *Јаки. Ђ.*

~ **се** *уверити се.* — Имате лијепу прилику да се о свем том ... освједочите. *Јурк.*

освежáвајўћй, -ā, -ē, ијек. освежáвајўћй *који освежава, крепи.* — Препусти се неком освјежавајућем осјећају. *Шег.*

освежáвање, ијек. освјежáвање, с *гл. им. од освежавати (се).*

освежáвати (се), -èжāвām (се), ијек. освјежáвати (се) = освеживати (се) *несврш. и уч. према освежити (се).*

освèжавнй, -ā, -ō, ијек. освјèжāвнй *који освежава, освежавајући.* — Све удара на влагу, помијешану с лаким освјежавним мирисом. *Коч.* Пробио је и опет освјежавни врутак снаге. *Цес. А.*

освèжача, ијек. освјèжача, ж *она која освежава.* — Наврнимо се Мишку на ракију освјежачу! *Неим.*

òсвеженōст, -ости, ијек. òсвјеженōст, ж *особина и стање онога који је освежен, онога што је освежено, окрепљеност.*

освежéње, ијек. освјежéње, с *прилив нове снаге, окрепљење, обнова; свежина.* — Раса моје матере је ... много стара, без освежења и добрих укрштања. *Сек.* Улазак ... играча у игру доноси освјежење. *Ват.*

освежúвање, ијек. освјежúвање, с *гл. им. од освеживати (се).*

освежúвати (се), -èжујēм (се), ијек. освјежúвати (се), несврш. = освежавати (се).

освежúвач, -áча, ијек. освјежúвач, м необ. *онај који освежава, оно што освежава.* — Лектори нису освјеживачи језика. *Лит. 1957.*

òсвежнти, -ѝм, ијек. òсвјежити, свршен. **1. а.** *учинити свежим, дати нову снагу, одстранити умор, окрепити.* — Вечерња шетња освежила их и улила им нову снагу. *Ранк.* **б.** *обновити, утврдити.* — Хтио бих мало освјежити своје познавање класика. *Торб.* **2.** безл. *постати хладније, свежије (о времену).* — Напољу је освежило. *Р-К Реч.*

~ **се** *повратити снагу, окрепити се.* — После сваког прегледаног задатка старац би појео по трешњу да се освежи. *Макс.* У Петрограду ... морао се као свагда освјежити. *Крањч. Стј.*

òсвежио, ијек. òсвјежно, прил. необ. *испуњавајући свежином, освежавајући, крепећи.* — Опојни мирис бујног зеленила освежно и раздражљиво надима ноздрве и груди. *Петр. В.*

освèжујўћй, -ā, -ē, ијек. освјèжујўћй *освежавајући.* — Лида је имала у себи нешто освјежујуће, реско. *Сим.*

òсвēст, ијек. òсвијест, ж покр. *свест, разум.* — Ти ми опет пода овим словом освијест души, а језику ријечи. *Бог.*

òсвēстан, -сна, -сно, ијек. òсвијестан, покр. *разуман, разборит.* — Пошаље суд зликовцу мудра и освијесна духовника. *Љуб.*

освéстити, òсвēстӣм, ијек. освијèстити (трп. прид. òсвēшћен и òсвēштен) сврш. **а.** *повратити из несвестице, довести свести, отрезнити.* — Захвати воде и пљусну се ... по лицу ... и то је као освести. *Вес.* **б.** фиг. *пренети у стварност, извести из заблуде, уразумити.* — Тко зна када би се нашао био нов повод да нетко утолико освијести себе и друге. *Јаг.* **в.** *научити, поучити (некога), показати, објаснити (некоме).* — Позајми ми од своје науке, освести мене шта да верујем. *Кост. Л.*

~ **се а.** *повратити се из несвестице, доћи к себи, разабрати се.* — Григорије се освестио у тренутку кад је пао. *Моск.* **б.** фиг. *сагледати стварност, ослободити се заблуде, прибрати се, пренути се.* — Рачунао је он да бисмо се ми брзо могли освијестити од чуда над тако ненаданим призором. *Ков. А.*

òсвестица, ијек. òсвјестица, ж *тренутак свесности (код душевно оболелих). Деан. Рј.*

òсвета ж *свесно учињено зло којим се самовласно прибавља задовољење за нанесену неправду, насиље и сл., одмазда.* — Бесна, дивља, смртна жудња за осветом запенуши ... у њему. *Ранк.* Осветом букну крви проливене свака ми жила. *Гор.*

Изр. крвна ~ *в. уз крвни (изр.).*

освèтāр, -ара м необ. *осветник.* — Поносе се њоме браћа ... јер су српски осветари. *Змај.*

освèтитель м *осветник.* — На позив чека оштрог судије да ... осветитеља пошље анђела. *Јакш. Ђ.*

освèтитēљка ж *осветница.* — Ево осветитељке ... Мрка мати устремила се на прагу и шиба ... непријатељским погледом. *Мих.*

освéтити[1], òсвēтӣм (трп. прид. òсвēћен) сврш. црквн. (нешто) *извршити обред освећења над нечим, посветити:* ~ цркву, ~ заставу. — Окусисмо освећено кољиво. *Шапч.* На глави му круна освећена. *Март.*

освéтити[2], òсвēтӣм (трп. прид. òсвēћен) сврш. *у име жртве казнити злочинца, осветом дати задовољење жртви.* — Освети Тодора! Освети га над крвницима! *Ад.* Муке су ти освећене! *Гор.*

~ **се** (некоме) *казнити некога из освете, прибавити задовољење осветом над неким.* — По четири године гледа да се грабљивом зету крваво освети. *Маж. М.* Запали пола села да би се осветио својим сељанима. *Моск.*

освèтлати, -ām, ијек. освјèтлати, сврш. *добро очистити изазивајући сјај, углачати.* — Чак и најпростији војници гледали су иза својих осветланих пушака с тајанственo-свечаним изразом. *Мил. В.* Не заборави ... освјетлати котлиће. *Пав.*

Изр. ~ образ (лице, част) *овенчати (се) славом, прославити (се).*

~ **се** *дотерати се, загладити се.* — Стаде пред коситрено огледало, освјетла се. *Шен.* фиг. *прославити се.* — Једноћ му нисам допустила заћи у борбу те се јунаштвом освјетлат. *М-И.*

освèтлилац, -иоца, ијек. освјèтлилац, м необ. *онај који осветљава.* — Сија благим, једнаким зрацима као осветлилац свакидашњег живота. *Кнеж. Б.*

освéтлити, òсвēтлӣм, ијек. освијèтлити, сврш. **1.** *захватити, засути светлошћу, изложити светлости, обасјати.* — Рефлектори неког аутомобила освијетле их оштро. *Кал.* **2.** фиг. *објаснити, протумачити.* — Његошево песимистичко схватање живота требало би мало боље осветлити. *Панд.* Настојат ћемо на овим страницама освијетлити догађај. *Нех.*

осветљáвāње, ијек. освјетљáвāње, с *гл. им. од осветљавати.*

осветљáвати, -èтљāвāм, ијек. освјетљáвати = осветљивати *несврш. и уч. према осветлити.*

òсветљāј, ијек. òсвјетљāј, м *густина светлости која пада подједнако распоређена на једну површину. Свезн.*

òсвēтљенòст, -ости, ијек. òсвијетљенòст, ж *особина и стање онога што је осветљено.*

осветљéње, ијек. освјетљéње, с **1. а.** *уређај и гориво, погон за стварање светлости; расвета, светлост:* електрично ~, гасно, петролејско ~. — Пусте улице са шкртим ратним освјетљењем ... *Бег.* Љутито је мрмљало море, безгласне муње шибале су неочекиваним осветљењем Локрум. *Чипл.* **б.** фиг. *изглед, израз, лик; јасност, објашњење.* — Наш књижевни језик добио је тако врло даровито осветљење у драмском спеву Владичину. *Бел.* По тој плаћеној машини добива читава та смрт једно посве ново правно освјетљење. *Крл.* **2.** *илуминација, бакљада.* — Увече је било осветљење, и опет музика, уз запаљене буктиње. *Дом.*

освèтљив, -а, -о *осветољубив.* — Народ је наш плах, распуштен и осветљив. *Љуб.* С осветљивом се насладом веселила њезиним мукама. *Бен.*

осветљúвāње, ијек. освјетљúвање, с *гл. им. од осветљивати.*

осветљúвати, -èтљујēм, ијек. освјетљúвати, несврш. = осветљавати.

освèтљивац, -йвца м *осветољубив човек.* — Од такве дјеце добијемо или лицумјерце или лажљивце или осветљивце. *Кор.*

о̀свètљивица ж *осветољубива жена. Р-К Реч.*

о̀свètљивṑст, -ости ж *особина онога који је осветљив, осветољубивост.* — Тако је учинила његова злоба, кукавиштво и осветљивост. *Нед.* Хладно зазирање од њих прометну се у злураду мрзост, осветљивост. *Гор.*

о̀светнӣ, -ā, -ō *који се односи на осветu, осветнички.* — Не зна небо, не зна пако, што осветна суза крије. *Крањч. С.* Ту осветна бура и смрт проће груба. *Панд.*

о̀светнӣк и **о̀светнāк** м *онај који се свети, извршилац осветe.* — Начинили су од Црне Горе земљу слободе и осветника. *Цвиј.* Жели у дворима ... рођака оставит којег да осветник смрти му буде. *М-И.*

о̀светница и **о̀светница** ж *она која се свети, извршитељка осветe.* — Дуго [је] почивала твоја рука осветница. *Шен.* Лик убијенога царевића ... персонификује судбину — осветницу која убија Бориса Годунова. *Поз. 1948.*

о̀светничкӣ и **о̀светничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на осветu и осветнике.* — Немам никаквих ... осветничких намјера према вама. *Креш.* Осветничко време [ће] да ме згази. *Рак.*

о̀светнички и **о̀светнички** прил. *као осветник, на осветнички начин, испољавајући жељу за осветом.* — Рука се једна грчи осветнички. *Фран.*

о̀светно прил. *осветнички.* — Осветно плануше очи. *Ћоп.*

осветољу̀бив, -а, -о *који је склон да се свети, који не пропушта осветu, спреман на осветu.* — Он ... је частољубив и осветољубив. *Панд.* Осветољубив и љутит вјерник служи се стварима свога бога да би над нама распалио своје бјесове. *Ант. 1.*

осветољу̀бивṑст, -ости ж и **освето̀љу̀бље** с *склоност ка осветити, спремност на осветu.* — Његова жена је постојана у ... осветољубљу. *Глиг.*; *Деан. Рј.*

освећѐнӣк, -и́ка м *онај који се посвећује. Р-К Реч.*

освећѐ́ње с рлг. *црквени обред којим се, по религиозном вероваљу, нешто чини светим, односно којим се призива божији благослов за срећну употребу нечега:* ~ цркве, ~ водице. — Он не рече ... ништа за фабрику све док не дође до освећења темеља. *Ћос. Б.*

освећѝ́ва̄ње[1] с *гл. им. од освећивати.*

освећѝ́ва̄ње[2] с *гл. им. од освећивати (се).*

освећѝ́вати, -èњујēм *несврш. и уч. према осветити*[1].

освећѝ́вати (се), -èњујēм (се) *несврш. и уч. према осветити*[2] *(се).*

освешта́ва̄ње[1] с *гл. им. од освештавати.*

освешта́ва̄ње[2] с *гл. им. од освештавати (се).*

освешта́вати, -èштāвām *несврш. и уч. према освештати.*

освешта́вати (се), -èштāвām (се), ијек. освјешта́вати (се) *несврш. и уч. према освестити (се).*

освèштати, -ām сврш. цсл. **1.** *извршити освећење, осветити*[1]. — Освешташе темеље и без владике Антима Грка. *Марк. М.* **2.** фиг. *традицијом утврдити, усвојити.* — Ново демократско доба отурило је старе, освештане обичаје. *Јов. С.* То је данас тако освештано правило да се чува као највећа светиња. *Мј. 1926.*

освеште́ње, ијек. освјеште́ње, с = освешћење *повратак из несвестице; буђење, отрежњење.* — У том опћем слављу није свакоме било суђено да врло рано дође до освјештења. *Матк.* Дубоки смисао тога ... стапања је освештење једног историјског ... процеса и захтева. *Петр. В.*

освешћа́ва̄ње с *гл. им. од освешћавати (се).*

освешћа́вати (се), -èшћāвām (се) = освешћивати (се) *несврш. и уч. према освестити (се).*

освешће́ње с = освештење. — Природа и тежи за ... освјешћењем. *Баз.*

освешћѝ́ва̄ње, ијек. освјешћѝ́вање, с *гл. им. од освешћивати (се).*

освешћѝ́вати (се), -èшћујēм (се) несврш. = освешћавати (се).

о̀свијест, ек. о̀свēст.

о̀свијестан, -сна, -сно, ек. о̀свēстан.

освијѐстити, о̀свијестӣм, ек. осве́стити.

освијѐтлити, о̀свијетлӣм, ек. осве́тлити.

о̀свијетљенṑст, -ости, ек. о̀свētљенṑст.

осва́ћити, о̀свāћӣм сврш. погрд. *упрљати, укаљати. Деан. Рј.*

~ **се** *учинити што ружно, неуљудно;* фиг. *јако се опити; јако се испрљати. Р-К Реч.*

о̀свӣт и **о̀свит** м **1.** *време пред изласком сунца, почетак јутра, свануће, свитање.* — У освит младенци помолише се из колибице. *Ћип.* **2.** фиг. *прва појава, помол, зачетак.* — [Треба] себи предочити Гаја и његове другове у првом освиту илиризма. *Марј. М.*

осви́так и **о̀свитак,** -тка м **1.** *освит.* — Драгих је двоје скривао сјен, у сјетној тишини освитка. *Гал.* **2.** фиг. *први почетак чега.* — Није било обрта тако знатна као што је био онај на освитку века XIX. *Нов.*

о̀свитāње с *гл. им. од освитати.*

о̀свитати, -иће̄м *несврш. и уч. према осванути.*

о̀свић м покр. *в. освит.* — Подрани у недјељу на освић Ускрса. *Љуб.*

освје̄д-, ек. освед-.

освје̄ж-, ек. освеж-.

освје̄т-, ек. освет-.

освје̄шт-, ек. освешт-.

освје̄шћ-, ек. освешћ-.

освò̄дити, о̀сводӣм сврш. *завршити у облику свода, начинити свод над чим.* — Камене стубе водиле су у први спрат преко отвореног ходника, осво̄ђена прама прочељу са зиданим ступовима попут аркада. *Новак.*

освојѐ̄ње с **1.** *заузе̄ће територије у рату.* — Окружили [су] град опсадом која је чекала да глад доврши освојење. *Нех.* **2.** *оно што је освојено, освојена територија.* — У својӣм су рукама [Турци] задржали велики део српских освојења. *Нов.*

освò̄јив, -а, -о = освојљив **1.** *који се може освојити, заузети. Деан. Рј.* **2.** *који осваја, придобија, заносан.*

освò̄јитељ м *освајач.* — Остаде везир ... да ту влада као освојитељ. *Том.*

освò̄јити, о̀својӣм сврш. **1. а.** *заузети војном силом.* — Космај [су] ... Аустријанци освојили на препад. *Јак.* **б.** *присво̄јити, отети; ограбити.* — Боље је да десет залогаја ... дадеш другоме, него да освојиш један туђ. *Ћор.* Тискају се дјеца и дјевојчице да освоје што љепше мјесто у црквеном проводу. *Ков. А.* **в.** *задобити нечију љубав (пријатељство, наклоност и сл.):* ~ публику, ~ читаоце. — На јуриш [је] освојио симпатије младе вјеренице. *Том.* **2. а.** *заузети неко место, неки положај, степен у такмичењу, стећи награду, задобити:* ~ прво место, ~ првенство, ~ другу награду. — Шекспир је у својој домовини освојио глас ... највећег писца. *Р 1946.* **б.** *превагнути, надјачати; привући, примамити, задобити.* — Она их гледа обојицу ... Па опет, Станкове црне очи освојише. *Вес.* Дјевојку је освојила диплома и титула човјека с цвијећем. *Сим.* **3. а.** *обузети, опхрвати, савладати.* — С вечера би га ... освојио сан. *Новак.* **б.** *прекрити, притиснути.* — Освојила их коса и длака. *Матош.* Ил' је нешто болестан, ил' су га бриге освојиле. *Ћоп.* **4.** *узети маха, овладати.* — Кад дан мало више освоји, поче и чешћа чарка. *Нуш.* **5. а.** *свршити, урадити, постићи.* — Не зна тих дана куд удара ... велик посао, не може да га освоји. *Радул.* **б.** разг. *савладати тешкоће у производњи новога продукта, обогатити производњу новом творевином.* — Излагачи су му рекли да је до сада освојено 42 одсто мотора и шасије. *Б 1958.*

~ **се** *ородити се. Р-К Реч.*

освò̄јљив, -а, -о = освојив. — Задивио [би] своје другове кад ... при каквом диспуту ... загрми, па тресе једрим и освојљивим говором. *Шапч.*

о̀свòјтати се, -а̄м се сврш. *постати својта, ородити се.* — Мислите ли је сад удавати или не? Јер могли бисмо се освојтати. *Моск.*

освр̀а̀бати, -а̄м сврш. *пренети сврàб, шугу на кога, ошугати. Вук Рј.*

~ **се** *добити сврàб, шугу. Вук Рј.*

освр̀нути, о̀свр̄нē̄м сврш. (главу) *окренути (главу).* — Не хте на ме ни главе осврнути. *Р-К Реч.*

~ **се 1. а.** *окренувши главу (и горњи део тела) у страну или назад погледати; окренути главу (и горњи део тела) назад.* — Унаоколо никога не беше. Катанић се пажљиво осврте. *Лаз. Л.* Изашао је тетурајући. И није се осврнуо. *Донч.* **б.** фиг. *оживети сећања на нешто, подсетити се.* — Када се на ту своју прошлост осврнем ... нимало не завидим својим господским друговима. *Јурк.* **2.** (на некога, на нешто) **а.** *пропратити с неколико речи, укратко приказати, поменути.* — Осврнуло се ... на њега више хрватских ... листова. *Марј. М.* **б.** *повести рачуна (о коме, о чему), поклонити пажњу (коме, чему).* — Кажеш, осврнут се треба на другога, а да ли се ти ... осврнеш? *Михољ.*

о̀свр̄т и **о̀сврт** м **1.** *окрет и поглед уназад.* — фиг. Прослава ... треба да изазове критички осврт на педесет прошлих година. *Грол.* **2.** *кратак приказ, белешка.* — Водио је ... јавне полемике, писао ... осврте и чланке. *Ств. 1952.*

о̀свртāј м *осврт (1).* — Није имао куражи да се осврне; бојао се ... осврта̄јем ће издангубити. *Вес.*

о̀свртā̄ње с *гл. им. од осврта̄ти се.*

о̀свртати (се), -врћē̄м (се) *несврш. и уч. према осврнути (се).*

о̀свуд прил. *в. одасвуд.* — Осуд голо провирује месо. *НПХ.*

о̀себа ж заст. *в. особа.* — Народ хрватски има држанства само напрама осеби свога законита краља. *Старч.*

о̀себан, -бна, -бно **1.** *особан, властит, личан.* — Свима који су одвисни од управе даде осебно право избора. *Старч.* **2. а.** *в. особит.* — Неки је осебни чар струјио с њезине појаве. *Ивак.* **б.** *засебан, одвојен.* — Њемци постолари, имајући свој осебни цех, нису се ... дружили са хрватским чизмарима. *Шен.*

о̀себина ж **1.** *в. особина.* — Наш језик има све посебне боје, звукове, облике и осебине наше земље. *Матош.* **2.** покр. *власништво, осопштина.* — Све што је имао своје осебине: овце, краве, волове, све је испродавао. *Мул.* **3.** *одељита јединица, посебност.* — »Жељели [би] да Јужни Славени под жезлом дома Хабзбуршкога чине осебну, попут Угарске и Чешке, државну осебину«. *Јов. С.*

о̀себит, -а, -о *в. особит.* — [Есеј] пружа читатељу... неке осебите — лично његове — информације. *ХР 1928.*

о̀себичити, -ӣм сврш. *окопати први пут у пролеће виноград који није био загрнут. Вук Рј.*

о̀себно прил. *засебно, одвојено.* — Угри, Хрвати и Срби кад здружно, а кад осе̏бно се боре. *Павл.*

о̀себно̄ст, -ости ж *посебност; индивидуалност.* — Покрајине ... изгубише међународну осебност. *Старч.*

осебу̏јак, -јка м кајк. *онај који се оделио од (породичне) задруге.* — Познати [су] надалеко по обиљу, сложни на тридесетак задружних јутара, заокружених с толико разних осебујака. *Мих.*

о̀себӯјан, -јна, -јно *особен, карактеристичан; особит, посебан, нарочит.* — Сваки коњ има своје осебујне кретње. *Кал.* Нека тамна, осебујна благост падала је на све. *Козарч.*

о̀себӯјно прил. *на осебујан начин, особито, нарочито.* — За потребе својих умјетничких дојмова ... проналазили [су] средства којима ће их точније, осебујније и живље изразити. *Ј 1957.*

осебу̏јно̄ст, -ости ж *карактеристична одлика, особитост, оригиналност.* — Спасила их је од неуспјеха осебујност концепције. *Л 1905.* Мимоилазе политичку осебујност ... Хрватске. *Ђал.*

осебу̏њак, -њка м *в. осебујак. Рј. А.*

о̀сев, ијек. о̀сјев, м *в. одсев.* — Осијев зубље позлатио [је] пред њим пространи околиш. *Љуб.*

осева̏бити се, -ѐва̄бӣм се и **осева̏пити се,** -ѐва̄пӣм се сврш. *учинити севап, учинити добро дело.* — Осевапио би се ко би ме убио. *Андр. И.; Шкаљ.*

осѐверити, -ӣ, ијек. осјѐверити, сврш. безл. *почети дувати (о северцу).* — Тек у попасно доба осјевери. *Мат.*

о̀севина, ијек. о̀сјевина, ж **1.** мн. *мекиње, трице.* — Ја свог мачка сакрила у сандук с осјевинама. *Ћоп.* **2.** *бодљика на класу жита, ос.* — Осјевина јој се забола ... у зјеницу. *Гор.*

осевки̏вати, осѐвкујēм, ијек. осјевки̏вати, несврш. и уч. *обасјавати кратким одсјајима.* — У храму гори жртвенички плам ... осевкује боговска ступила. *Кост. Л.*

о̀сёвци, о̀севā̄кā, ијек. о̀сијевци, м мн. *осевине, мекиње; брашно које остане после мало сејања кроз густо сито.* — Део спољних слојева језгре ... издваја се после [из млива] под именом мекиња (трица, осевака) ситом. *Батут.* Сито је поскакивало тресући осјевцима. *Наз.; Вук Рј.*

осе́гнути, о̀сēгнēм сврш. *опасти, пасти;* фиг. *пролити се (о крви);* исп. осе́кнути. — И свом срцу задовољство гради гдје је крвца осегнула теком. *Март.*

осе́делица, ијек. осијèдјелица, ж *стара девојка, уседелица. Деан. Рј.*

осе́делō̄ст, -ости, ијек. осијèдјелō̄ст, ж *особина онога који је оседео.*

осе́дети, -дӣм, ијек. осијèдјети, сврш. *постати сед.* — Због тебе сам оседео. *Вучо.*

осе́дити, о̀сēдӣм, ијек. осијèдити, сврш. **1.** *учинити седим.* — Латице пепела осиједиле су му раскуштрану косу. *Вуј.* **2.** *осести. Вук Рј.*

осѐдлава̏ње с *гл. им. од оседлавати.*

осѐдлава̏ти, -ѐдлāвām *несврш. и уч. према оседлати.*

осѐдлати, -а̄м сврш. **1.** *ставити седло (на коња).* — Коњ нека стоји оседлан. *Шен.* Сватови оседлаше ... коње. *Вес.* **2.** шаљ. (нос) *ставити наочаре.* — Дугачки нос ... био [је] оседлан наочалима. *Ков. А.* Оседлавши нос округлим наочарима ... читао је. *Моск.* **3.** фиг. **а.** *насамарити, изиграти.* — Каза ли жени како те оседла баба Цвијета? *Љуб.* Била је отресита женска и није се дала тако лако оседлати. *Маш.* **б.** *потчинити, упрегнути.* — Он [ђак] се не да више оседлати. *Киш.*

осѐдлисати, -ишēм сврш. *в. оседлати.* — Имаш ... дора ... нејахана ни оседлисана. *НП Вук.*

о̀седнути *в. одседнути.*

осе́за̏ње с *гл. им. од осезати.*

осе́зати, о̀сēжēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према осегнути. Р-К Реч.* **2.** покр. *опипавати. Рј. А.*

осѐӣн, -и́на м лат. анат. *органска материја која чини основну масу коштаног ткива. Станк. С.*

осѐирити, -ӣм сврш. тур. *разгледати, размотрити; с уживањем пропратити погледом.* — Послао [га] ... да осеири куда ће ићи граница. *Андр. И.* Никад он не би пропустио залаз сунчани да га не »осеири« с филџанчићем ракије. *Нам.*

осѐјотина, ијек. осијотина, ж *брашно просејано кроз сито. Р-К Реч.*

о̀сек м *осека.* — Могао [би], кад је највиши осек, препловити брод који тоне двадесет лаката. *Љуб.*

Изр. остати на осеку *претрпети губитак (штету, понижење и сл.), настрадати, насукати се. Деан. Рј.*

о̀сек, ијек. о̀сјек, м *дажбина, плаћање одређено за укупан износ (без мерења, бројања и сл. утврђивања количине), паушал.* — На Стамбола осјек осјекао. *Вук Рј.*

о̀сека ж геогр. *периодично спуштање нивоа морске површине због Месечеве и Сунчеве гравитације*; супр. плима. — Тај се рад проширује за вријеме плиме и осеке, кад вода расте и пада. *Туђ.* фиг. Привикава [се] ... на те плиме и осеке у расположењима према њему. *Андр. И.*

о̀секāј м *в. осека. Бен. Рј.*

осѐкати, -ā̄м сврш. пом. *испустити, избацити воду из чамца. Деан. Рј.*

осеки́вање, ијек. осјеки́вање, с *гл. им. од осекивати.*

осеки́вати, осѐкујēм, ијек. осјеки́вати *несврш. и уч. према осећи.*

осе́кнути (се), осе́ћи (се) и **о̀сēћи (се),** о̀сēкнēм (се) (аор. 2 и 3. л. о̀сēкнӯ, осе́че и о̀сēче; р. прид. осе́кнуо, -ула, -ло и о̀сēкао, осе́кла и о̀сēкла, -ло) сврш. **1.** *опасти, повући се (о води).* — Поче [се] праћакати ... као ... смуђ у каквој јами, одсечен од реке кад осекне поплава. *Моск.*; *Бен. Рј.* **2.** фиг. *испразнити, опустошити.* — И опст се повуче све у њему натраг; осекне му душа нагло, па се почне полако враћати. *Кал.* **3.** *убрисати, усекнути (нос). Деан. Рј.*

о̀секнути, -нēм и **о̀сећи,** осе́чēм, ијек. о̀сјекнути и о̀сјећи (аор. о̀секнух и о̀секох, 2. и 3. л. о̀сēкнӯ и о̀сēче; р. прид. о̀секнуо и о̀секао, -кла, -кло) сврш. **1.** *јавити се оштрим, продорним звуком.* — Четири пута осјекне звонце. *Кал.* **2.** *о̀секнути се.* — Иди к бијесу!... осјекну господин Својтић срдито. *Том.*

~ **се** *обрецнути се, подвикнути.* — Ваљда ја боље знам! — осекну се на њ. *Срем.*

о̀секом, ијек. о̀сјеком, прил. *све заједно, уједно, паушално.* — Султану плаћају [данак] осјеком. *Вук.* Одреди: нека све ... књиге осјеком спале. *Вел.*

о̀селина, ијек. о̀сјелина, ж *стрма страна, стрмина, падина.* — Подзидаше осјелине и насуше јаруге, положише шине. *Андр. И.*

осем предл. *в. осим.* — Имаш ли још кога осем матере? *Вес.* Не могу ни ја осем света. *Ком.*

осемѐнити, -ѐменӣм, ијек. осјемѐнити, сврш. *оплодити*; *извршити вештачко оплођење (оваца, крава и сл., ради добивања племенитије расе).* — Прошле године је вештачки осемењено 33000 оваца. *Пол. 1959.*

~ **се** *добити семе (при зрењу).* — Жито стане да сазријева и конопље се осјемене. *Ћоп.*

осемењáвање, ијек. осјемењáвање, с *гл. им. од осемењавати (се).*

осемењáвати, -ењāвām, ијек. осјемењáвати *несврш. и уч. према осеменити.*

о̀сен, ијек. о̀сјен, м *сен, сенка.* — Тргоше је ... тајни кораци и дуги осјен, који се њојзи примицаше. *Шант.* Сабласних крила видим осјен вран. *Гал.*

о̀сена, ијек. о̀сјена, ж *слаб траг светлости*; *одсјај, одблесак.* — У стаклу тамних окана ... сијевала је мјесечина као чаробна осјена. *Шен.*

о̀сенак, -ēнка, ијек. о̀сјенак, м **1.** *сенка*; *хладовина.* — Колоне бораца пролазе ... Мирни осјенци крај пута зову, дозивљу. *Фран.* **2.** *осена.* — Очи му се ... растворише, пред њима ... сјају ... осјенци младеначких познанства. *Драж.*

о̀сенити, -ӣм, ијек. о̀сјенити, сврш. **1.** *покрити сѐном, осенчити.* — Почиваше лепа глава, осењена свионом косом. *Вес.* **2.** *заклонити од светлости, начинити сенку.* — Усправи [се], осјени руком очи. *Креш.* **3.** *засенити, заблеснути.* — Ватрена маглица осјени му вид. *Божић.*

о̀сентати, -ā̄м сврш. покр. *осетити, намирисати, наслутити. Р-К Реч.*

о̀сенути се, -нēм се, ијек. о̀сјенути се, сврш. *засенити се, заблеснути.* — Од сунчана жара осјенуле јој се очи. *Торд.*

осенчáвање, ијек. осјенчáвање, с *гл. им. од осенчавати.*

осенчáвати, -ѐнчāвām, ијек. осјенчáвати *несврш. и уч. према осенчити.*

осѐнчати, -ā̄м, ијек. осјѐнчати, сврш. *осенчити.* — Биле [су] то слике осјенчане бојама задружнога живота. *Леск. Ј.* Аксиња тужно гледа у његов лепи ... нос, у осенчане очи, неме усне. *Моск.*

о̀сēнченōст, -ости, ијек. о̀сјēнченōст, ж *особина онога што је осенчено*; *осенчење.* — На ... тананим пејсажима Цетиња и околине, има ... неке тихе осјенчености. *КН 1958.*

осенчéње, ијек. осјенчéње, с *сенка, замрачење.* — Једна страна његова постаде прозирна ... а друга доби огромно тамна осенчења. *Петр. Р.*

о̀сēнчити, -ӣм, ијек. о̀сјēнчити, сврш. **а.** *захватити, покрити сенком*; *начинити сенку на чему.* — Тужаљка ... расте у сумраку, који је осјенчио небо. *Донч.* И благи месечев сјај осенчи брда и равни.

Ил. фиг. Тешка брига осенчи му ... лице. *Нуш.* **б.** *додати тамније тонове, начинити сенку (на слици).* — Личио ми је тада на сликара који лако прелети кичицом ... да боље осенчи поједина места. *Нуш.* **в.** фиг. *истаћи, учинити рељефнијим.* — Књига Стојановићева ... дала ми је многобројних могућности да га [мишљење о Вуку] још са неких страна осенчим и допуним. *Бел.*

осењáвати, -ѐњāвāм, ијек. осјењáвати *несврш. и уч. према осенити.*

ȍсењеност, -ости, ијек. ȍсјењеност, ж *особина и стање онога што је осењено; осенчење.*

осењúвати, осѐњујём, ијек. осјењúвати *несврш. и уч. према осенити.*

ȍсести *в. одсести.*

ȍсет, ијек. ȍсјет, м **1.** *душевни процес који настаје деловањем спољних надражаја на чула, најпростији елеменат сазнања о спољашњем свету, осећај.* — Осјети слуха су двоструки. *НЧ.* [То] дјелујући на наша осјетила изазива осјет. *Лог. 2.* Право стање не може се стећи кроз чула и осете. *ПИФ.* **2.** *в. осећање.* — Радостан осјет прође ми животом. *Новак.* Ријечи и реченице не изражавају више појединачне мисли, осјете. *Ђур.* Само на овом ... месту могућа је поезија ... која ствара осет. *КН 1958.*

ȍсетан, -тна, -тно, ијек. ȍсјетан **1.** *који се може осетити, запазити, приметан.* — Долазила је једва осетна струја свежине из баште. *Андр. И.* **2.** *доста велик, знатан.* — Непријатељ [је] претрпео осетне губитке. *Дед. В.* **3.** (обично одр.) **а.** *осетилан, чулан:* ~ нерв, ~ телашце. — Све потјече из искуства, а разум тек сређује осјетну грађу. *Ант. 1.* **б.** *телесни, путен, сензуалан.* — Та оријентација на природу, на осјетна задовољства, има своје антитеолошко значење. *Ант. 1.* **4.** покр. *в. осетљив.* — Шта си тако осетан? *Рј. А.*

Изр. осетне варке псих. *нетачне перцепције којима се садржај не подудара с објективном стварношћу.*

осѐтйлан и **ȍсетйлан,** -лна, -лно, ијек. осјѐтйлан и ȍсјетйлан (об. одр.); исп. чулан **1.** *који се односи на осетила, чула:* ~ орган, ~ утисак, осетилни нерви. **2.** *који се стиче, опажа осетилима, чулима:* ~ сазнање, спознаја, ~ свет. — Осјетилно подручје обухваћа ванске ствари. *Ант. 1.* Без осјетилног не може бити спознаје. *Лог. 2.*

осѐтйлност и **осетúлност,** -ости, ијек. осјѐтйлност и осјетúлност, ж *особина онога што је осетилно, чулно, што се осетилним путем сазнаје; осетилна, чулна осетљивост, пријемчивост.* — Све идеје потјечу од осјетилности. *Ант. 1.*

осѐтило, ијек. осјѐтило, с *орган преко којег човек и животиња примају утиске спољног света, чуло:* ~ вида, ~ слуха, ~ мириса. — Језик је наше осјетило за окус. *НЧ.* [Свијет] доживљујемо ... осјећамо, опажамо нашим осјетилима. *Лог. 2.*

ȍсетити, -ӣм, ијек. ȍсјетити, сврш. **1. а.** *добити утисак преко чула, примити у свест (додиром, слухом и сл.).* — Осјетих хладно трупло гдје ме тишти, хладност смрти. *Гор.* **б.** *постати свестан чега, приметити, опазити, уочити.* — Тако пролази време, да човек и не осети. *Трифк.* Јасно [је] осјетио ту своју жалосну истину и то, како је сам и остављен и бачен ван заувијек. *Крл.* **2. а.** *у пуној мери доживети нешто, искусити, претрпети:* ~ рат, ~ немаштину. — Много је јада и горчине он због тога осетио. *Вес.* **б.** *изложити се напору, поднети нешто као терет.* — Могао [би] на овако оскудној години и педесет породица исхранити, па да и не осети. *Јакш. Ђ.* **3.** (нешто) *бити обузет неким осећањем.* — Дјевојчица осјети страх усред оне шумске полутаме. *Наз.* **4. а.** *наслутити, предосетити.* — Немци су осетили да се данас припрема наш противнапад. *Дед. В.* **б.** *схватити, појмити, разабрати.* — Слушам ... рекао је Тимолин дајући смијешком осјетити да разумије жељу свога старјешине. *Краљч. Стј.* **в.** *упознати, разумети, схватити.* — Његош је био дубоко националан човек и осетио је народну душу дубље но ико. *Скерл.* Гига је уистину осјетила Далмацију. *Бег.*

~ **се 1.** *показати извесно расположење изазвано неким поступком, неком ситуацијом; бити прожет неким осећањем:* ~ увређеним, ~ почаствованим, ~ срећним. — Оживи наша земља и сама се осјети јаком. *Вил.* **2.** *доспети у извесно здравствено стање.* — У неких се температура попела до 40 степени ... Трећег дана осетили смо се боље. *Јак.* **3.** *оживети у сећању, сетити се; схватити смисао нечега, протумачити нечију намеру, досетити се.* — Може бити сина свога осети се јединога. *Радич.* Хајде да се не осјете душмани, — журкао воденичар дјевојку. *Торд.* **4.** *доспети у неку ситуацију, обрести се, наћи се.* — Кад се осети на алату ... поље слободно. *Станк.* **5.** *приметити на себи знаке трудноће, постати трудна, затруднети. Вук Рј.*

ȍсетити се, -ӣм се сврш. покр. *постати сетан, невесео.* — А што ти је, мој синко Алија, што си ми се, сине, осјетио? *НП Вук.*

осѐтљив, -а, -о, ијек. осјѐтљив **1. а.** *који лако може да осети, који је врло способан за примање спољних утисака.* — У њем је сваки листић осјетљив као срце

пред иглом. *Уј.* **б.** *врло пријемчив за одређене утиске, изоштрен; добро опремљен за тачно мерење и брзо реаговање, савршен, прецизан.* — Уши људи ... постале су оштре и осјетљиве. *Бон.* Вагнувши све разлоге и противразлоге на најосетљивијим теразијама својег схватања свијета ... закључује. *Зог.* **в.** *добро одмерен, пажљив, опрезан.* — Овај рад тражи ... осјетљиве покрете. *Ват.* **2.** *племенит, нежан, осећајан:* ~ син, ~ сестра. — Нечујне и заобљене кретње једне неговане и осетљиве жене, све је то њега ... заносило. *Петр. В.* **3.** *који захтева много обзира, лако узбудљив и увредљив; који сувише држи до себе, сујетан.* — Како је ... осетљива! Пре толико дана сам је карала, а она ... још ни сад да се утјеши! *Срем.* **4. а.** *који нема довољно отпорности, лако повредљив.* — Ходала је без штапа ... али је нога била осетљива и лако заморљива. *Сек.* **б.** (на нешто) *који је врло неотпоран према нечему, који неповољно реагује на нешто:* ~ на хладноћу, ~ на промену времена. — Страшно је био осјетљив на умор. *Креш.* **в.** *пун препрека и неизвесности, опасан.* — Коча ми вели да се сада налазимо на најосетљивијој тачки прелаза обронака Прења. *Дед. В.* **5.** *знатан, осетан.* — Улазнина је била осјетљива. *Новак.* **6.** *који физички постоји, стваран, реалан.* — Данашња естетика сматра књижевност ... као једно претварање ... уочљиве и осетљиве стварности у уметничку истину. *Цар М.*

осѐтљивац, -йвца, ијек. осјѐтљивац, м *осетљив човек.* — Нико [га] не познаваше као ... сувише заношљива осетљивца. *Шапч.*

осѐтљиво, ијек. осјѐтљиво, прил. *на осетљив начин, узбудљиво; осетно.* — Прекључе [ју је] баш осетљиво увредила. *Сек.*

осѐтљивōст, -ости, ијек. осјѐтљивōст, ж *особина онога који је осетљив.* — Што је више вежбао поменуту осетљивост, тим ће је све већма развијати. *Поп. Б.* Да не позлиједи ничије ... осјетљивости, узима ... свеопће и неутрално име илирско. *КХ 1936.*

ōсетно, ијек. ōсјетно, прил. *приметно, видљиво.* — Дан је за даном ... осетно краћи. *Срем.* С Дњепра је једва осјетно попухивао свјеж вјетар. *Шов.*

ōсетнōст, -ости, ијек. ōсјетнōст, ж *особина онога што је осетно, што је потекло од осета.* — Сва спознаја људска извире из осјетности. *Ант. 1.*

ōсећај, ијек. ōсјећāј, м **1.** *чулни доживљај изазван надражајем који врше предмети и појаве материјалне стварности на извесне делове нашег нервног система, осет:* ~ додира, ~ мириса, ~ укуса, ~ равнотеже, ~ звука. — Осећаји температуре добијају се преко специјалних нервних завршетака, температурних чулних тачака. *Псих.* **2. а.** *свест, сазнање, спознаја о чињеницама, појавама у спољном свету; начин њихова доживљавања и однос према њима, осећање.* — Симпатије за браћу не лишавају нас осјећаја стварности. *Матош.* Осјећај осамљености, напуштености обузе их ... усред ... пустоши. *Шуб.* **б.** *способност да се нешто осети, уочи, одабере, смисао, чуло за нешто.* — За варање [у ногомету] потребно [је] имати ... добар осјећај за вријеме кад треба извести варку. *Ног.* **в.** *утисак, дојам, наслућивање.* — Бдео [је] са осећајем да је уз капију ... прислоњено тело онесвешћене жене. *Андр. И.* Осјећај ... да стотине очију гледају њезине голе руке и врат обухвати је наједном угодно и неугодно. *Крањч. Стј.* **3.** *намера, жеља, хтење.* — Све сам ја то радио с најбољим осјећајима. *Креш.*

ōсећājан, -јна, -јно, ијек. ōсјећājан **1.** *који се односи на осећаје као чулне доживљаје, осете, који служи за примање утисака, дојмова, сензитиван:* осећајне ћелије, осећајни мождани центри, осећајни живци, нерви. — Разликујемо две врсте периферијских нерава: оне који служе пријему утисака из спољнога света, осећајне или сензитивне, и ... покретне или моторне нерве. *Псих.* **2.** *који се односи на осећаје као духовна стања, осећања, који се заснива на њима, емотиван.* — Умјетност је претварање осјећајног свијета у облике. *Баб.* **3. а.** *који је способан да осећа, који много, снажно осећа; фин, осетљив.* — [Он је] нежан, мио, осећајан. *Дав.* **б.** *који изражава осећаје, осећања, пун осећаја.* — Њезине су теме биле ... осјећајни описи природе. *Пов. 1.*

осећājић, ијек. осјећājић, м необ. *дем. од осећај.* — [Стихови] су настали ... мућкањем сентименталног осјећајића. *Шим. С.*

ōсећājно, ијек. ōсјећājно, прил. *на осећајан начин, са осећањем.* — На сваког гледа осећајно и топло. *Бар.* [Читаоци] осјећајно ... доживљују дјело. *Нех.*

осећājнōст, -ости, ијек. осјећājнōст, ж *особина, стање онога који је осећајан, онога што је осећајно, чувственост, емоционалност.* — Динарски људи имају много осећајности ... топло учешће и саучешће у добрим и злим догађајима. *Цвиј.* Само ваћење весла из воде ... не тражи него спретност и осјећајност. *Весл.*

осѐћало, ијек. осјѐћало, с *в. чуло, осетило.* — Ни осјећалима ни умом не може се спознати. *Баз.*

ōсећāње и **осећáње,** ијек. ōсјећāње и осјећáње, с **1. а.** *начин душевног, психичког доживљавања у коме се испољава, очитује различит однос човека према бићима, предметима и појавама.* — Бијаше ми и то јасно

да моје њежно осјећање није било само обична симпатија. *Леск. Ј.* Осећање пева лирске песме, оне најлепше. *Ант. 2.* **б.** *способност да се нешто осети, схвати, свест о нечему, смисао, чуло за нешто*: ~ дужности, ~ мере, ~ солидарности, морално ~, ~ части. — Она није имала осећања ни за ритам ни за језик. *Скерл.* Просвјета и осјећање правде никада не бијаше на тако замјерној висини. *Матош.* **2.** *утисак, наслућивање.* — Имамо осећање као да се налазимо у неком ... вртлогу. *Јак.*

ȍсећати, -ā̄м, ијек. ȍсјећати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према осетити.* **2.** *бити способан за душевне, психичке доживљаје, за осећања; духовно, емоционално доживљавати, преживљавати у себи.* — Умјетник [је] онај човјек ... који осјећа јаче, финије, дубље. *Марј. М.* **3.** *примати, схватати на одређен начин; имати одређену општу представу, утисак о коме или чему.* — [Они] су ... љубав, брак, породицу осећали сасвим необавезно и слободно. *Богдан.* С пута [се] склањао и мраву, свакога од себе осећао већим. *Макс.* **4.** *имати осећање, чуло, смисао за нешто; познавати дубоко, моћи запажати фине разлике, односе, нијансе у нечему*: ~ музику, ~ боје. — Свако ко иоле осећа наш језик увиђа ... то. *Т. књ.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према осетити се.* **2.** *одавати од себе мирис (обично непријатан).* — Мало се дедина ружица осећала на буре. *ЛМС 1951.*

Изр. ~ као риба у води *имати осећај лакоће, пријатности, неспутаности*; ~ у свом елементу *в. уз елемената (изр.).*

осе́ћи (се) и **ȍсе́ћи (се),** ȍсе́кнēм (се) сврш. = осекнути (се).

ȍсећи, осе́чēм, ијек. ȍсјећи, сврш. **1.** *в. одсећи.* — Зовину грану ... сам био осекао. *Шапч.* Осјећи ћу велике ствари малим ријечима. *Шен.* Ето осећи ћемо и ту потру. Не бој се, неће ти пропасти! *Глиш.* Зашто да ја први говорим? — осијече он. *Мул.* **2.** покр. *истерати клипове, клипати (о кукурузу).* — Како ти је осекô кукуруз? ... По два на струк — одговори овај. *Ранк.* **3.** покр. *смањити се, опасти.* — Осјекла вода. *Вук Рј.* Све је осјекло, притајило се. *Зог.*

~ **се** (на кога) *оштро подвикнути коме, окосити се, обрецнути се, издерати се на кога.* — Не лудуј, беже! — осијече се слуга. *Мул.* Не трпим никог! — осече се глумац љутито. *Дом.*

осȅхирити, -и̏м и **осехи́рити,** осȅхӣрӣм сврш. тур. покр. *осеирити.* — Беспослене чаршинлије ... дошле да осехире како ће се основати нова бина. *Ђор.*

осе́цā̄ње, ијек. осијȅцā̄ње, с *гл. им. од осецати (се).*

осе́цати, ȍсēцā̄м, ијек. осијȅцати *несврш. и уч. према ȍсећи.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према ȍсећи се.* **2.** покр. *одељивати се, издвајати се из чега, појављивати се.* — Тек се осијецала зора. *Ћоп.*

ȍсечак, -чка, ијек. ȍсјечак, м *в. одсечак.* — Отвори врата на блеханој фуруни, метну ... два осечка у фуруну. *Вес.*

ȍсечан, -чна, -чно, ијек. ȍсјечан **1.** *који се односи на осек, паушалан. Прав.* **2.** *в. одсечан (1); пун решености, одлучан. Бак. Реч.* **3.** *осечит (2). Р-К Реч.*

ȍсечит, -а, -о, ијек. ȍсјечит **1.** *в. одсечан (1).* — Ријечи, кад говори, осјечите су му. *Миљ.* **2.** *стрм, окомит.* — Држећи се за оштре избочине, кретао се попријеко осјечитом стијеном. *Вуков.*

ȍсечнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на осеку*: осечна струја. *Прав.*

ȍсечно, ијек. ȍсјечно, прил. *в. одсечно (1).* — Ја теби ... кажем да немам [паре], одговори Среја осечно. *Глиш.*

ȍсечнȏст, -ости, ијек. ȍсјечнȏст, ж *особина, стање онога што је осечно*: исп. осечан (2, 3).

оси́вети, -ви̏м, ијек. оси́вјети, сврш. *постати сив, посиветн, засиветн се.* — Лице му осиви као пепео. *Мил. В.*

оси́вјети, -ви̏м, ек. оси́вети.

осигура́вајӯћӣ, -ā̄, -ē̄ **а.** *који служи за осигурање*: ~ ограда, ~ коноп. **б.** *који се бави пословима осигурања*: ~ завод, ~ банка, ~ друштво.

осигура́ва̄ње с *гл. им. од осигуравати (се).*

осигура́вати (се), -ӯра̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према осигурати (се).*

осигурàва̄ч, -а́ча м = осигуратељ *установа која је обавезна да накнади, односно исплати осигуранику штету према уговору о осигурању. МЕП.*

ȍсигура̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од осигурати (се).* **2.** *сигуран, безбедан.* — Вук [је] ... тражио неки сталан рад ... који би дао могућности осигуранијем животу и њему и његовој породици. *Бел.*

осигурàнӣк, -и́ка м *особа која с осигуравачем има уговор о осигурању; корисник социјалног осигурања.*

осигурàница ж *жена осигураник.*

ȍсигура̄нȏст, -ости ж *стање онога који је осигуран, онога што је осигурано.*

осигура́ње с **1.** *правни акт на основу кога се једна страна (осигуравач) обавезује да ће другој страни (осигуранику) исплатити накнаду за претрпљену штету или несрећу, а друга страна да ће за ту обавезу плаћати*

уговорени новчани износ: лично ~, имовинско ~, транспортно ~. **2. а.** *обезбеђење, заштита, одбрана (од непријатеља)*: ~ комуникација, ~ границе, ~ села. **б.** *војни одред који се истура, распоређује ради обезбеђења, заштите трупа, транспортних средстава и сл.* — Истурили смо осигурање и према Тузли и према Зворнику ... За пола часа ... су повучена осигурања. *Чол.*

Изр. здравствено ~ *право осигураника на здравствену заштиту и новчану накнаду уместо плате за време радне неспособности (због болести и сл.)*; инвалидско ~ *заштита осигураника у случају губитка или смањења радне способности (инвалидска пензија или професионална рехабилитација и сл.)*; пензионо, мировинско ~ *право осигураника на пензију, мировину ако испуни законом прописане услове*; социјално ~ *правно уређен систем материјалне и здравствене заштите радних људи и њихових породица у случају болести, старости, инвалидности, незапослености и сл.*

о̀сигу̀рател̓ь м = осигуравач. *ЕЛЗ.*

осигу̀рати, -ām сврш. **1.** *учинити чврстим, сигурним, утврдити; заштитити.* — Ваљају камен ... да осигурају процијеп гдје је данила престрашена звјерка. *Вуј.* [Трећа армија] оставила је Дринску дивизију ... да јој осигура позадину. *Лаз. М.* **2.** *снабдјети оним што је потребно за живот или неки посао, постарати се за кога или што, обезбедити.* — Ја не знам ... како да вам боље осигурам старост. *Леск. Ј.* Била је осигурана знатна сума и друга материјална средства за продужење истраживања. *Петр. М.* **3.** *уговором о осигурању, уплатом одређене суме, обезбедити кога или што, склопити уговор о осигурању.* — [Агент осигуравајућег друштва] могао [је] да »осигура« оног газда Ристу, највећег тврдицу. *Срем.*

~ **се 1.** *повр.* — Његова се два брата ту укотве и осигурају. *Петр. М.* Голијани се осигураше водом и благодарећи томе за кратко вријеме размножише велику стоку. *Вујач.* Јесте ли се осигурали за случај смрти? *Јонке.* **2.** *постати сигуран, уверити се у што.* — Посве је право да се и у том осигурате. *Шен.*

осигура̀ција ж нар. *осигурање.* — Ко ти отима кућу? ... Нека ђеца стоје у кући, ко и досада, а ово је само једна осигурација. *Ђор.*

осигу̀рач, -а́ча м **1.** ел. *елеменат електричних инсталација који садржи нарочите спроводнике, а служи за аутоматско прекидање струјног круга чим јачина електричне струје премаши допуштену границу.* **2.** војн. *део затварача пушке којим се затварач може укочити и тако спречити окидање, односно опаљивање.* — Укочи пушку осигурачем и поче пузити. *Моск.*

осигу̀рача и **осигура̀чица** ж *игла за запињање, чији један крај улази у повијени жлеб другог. Деан. Рј.*

о̀сигу̀рић, -ā, -о̄ *који осигурава, којим се што осигурава.* — Рјешавају ... парнице и молбе за осигурна средства. *Мј. 1926.*

осигурѝна ж **1.** *новчани износ који осигуравач исплаћује осигуранику као накнаду за предвиђени случај.* — Послије вас ... нетко ... ће с весељем инкасирати вашу осигурнину. *Крл.* **2.** *средства за живот, осигурање.* — Оставио је жену у најтежој ситуацији ... без осигурнине. *Кол.*

осѝдјелица ж (ијек.) покр. *в. уседелица.* — Сједи стара осидјелица под очевим кровом. *Шен.*

осѝдрати, -ām и **о̀сидрити,** -ѝм сврш. *бацити с брода, с лађе сидро, котву, укотвити, усидрити.* — Осидраше танану галију. *Вук Рј.* Ратни бродови [су] ... одвојено осидрени. *Мј. 1926.*

осијáвање с *гл. им. од осијавати.*

осијава́ти, -ијавām *несврш. и уч. према осијати (I).*

осѝјати, -ām сврш. **1.** *обасјати, осветлити.* — Бледи месец ... хита да осија један мали чуниħ. *Нен. Љ.* **2.** покр. *отићи, одмаћи, удаљити се.* — Гдје остаде харамбаша Лука кад осија од града Клобука? *Март.*

о̀сијев, -а, **о̀сијевак,** -евка и **о̀сјевак,** -ēвка м (ијек.) *одсев.* — Мјесечни [је] осијев цкилио кроз једну процијеп. *Љуб.* фиг. У осијевку среће, што јој се читаше с лица ... титраше у очима неки весели ... пламечак. *Леск. Ј.*

осијѐвати, о̀сијевām (ијек.) несврш. *в. одсевати.* — Сав у срми и у чисту злату према сјајну осијева сунцу. *Рј. А.*

о̀сијевци, о̀сјевāкā и о̀сијевāкā, ек. о̀сēвци.

осијѐдити, -ѝм, ек. осе́дити.

осијѐдјелица, ек. осе́делица.

осијѐдјелōст, -ости, ек. осе́делōст.

осијѐдјети, -дѝм, ек. осе́дети.

осијеђ- покр. *в. осиједј-.*

осијѐцање, ек. осе́цање.

осијѐцати, о̀сијецām, ек. осе́цати.

осѝјотина, ек. осѐјотина.

о̀силан, -лна, -лно *в. осион.* — Крвник уча [је] ... осилан. *Шапч.*

о̀силити, -ѝм сврш. **1.** непрел. **а.** *постати јак, снажан, ојачати.* — Крв ми ускипи, срце расте, осили рука. *Марк. Ф.* Бура [је] ... сад осилила. *Радич.* **б.** *осилити се.*

— Ваши Турци осилили, пак неће да сједе с миром. *Вук.* **2.** прел. *ојачати, оснажити (кога).* — Године су ... дете ... осилиле снажним плећем и мишицом. *Радич.*

~ **се** *постати осион, охол, дрзак; узети маха.* — Државно-партијски апарат [се] осилио и одвојио од друштва. *Ант. 1.* Од старине богати, па се осилили. *Вес.*

о̀силно прил. *в. осионо.* — Осилно одсијече да су Јурковићеви чланци ... несређени и нејасни. *Шим. С.*

осиљáвање с *гл. им. од* осиљавати *(се).*

осиљáвати (**се**), -йљāвāм (се) *несврш. и уч. према* осилити *(се).*

о̀сӣље с *осионост, осиљеност.* — Принео [их је] на жртву својој суровости и осиљу. *Шапч.*

о̀силjено прил. *осионо.* — Сунце као да се одупрло од неизмјерних небеских снага, па тако осиљено сипа жар. *Мих.*

о̀силjенӧст, -ости ж *особина, својство онога који се осилио, који је осион, дрзак, осионост.*

осим предл. с ген. **1. а.** *за изузимање: изузев, сем.* — Ја ништа не видим осим земље. *Нен. Љ.* **б.** *кад се што даље набраја, прибраја, надодаје: поред, уз.* — Али се данас још нешто хоће осим голога јунаштва, а то је разлог. *Љуб.* **2. а.** *кад се указује да се нешто разликује, издваја од осталога: друкчији (друкчија и сл.) од, различит од, мимо.* — И по ношњи и по животу кућному та је кућа увијек била осим свега свијета. *Баз.* **б.** *кад се указује на изостанак чијег суделовања, учешћа у нечему: без, мимо.* — Неће ли се то некако преломити осим нас ... Нијесмо вични томе послу. *Ћоп.* **в.** *кад се указује на спољни простор у односу на неко место: изван.* — Церовићу, попијевко јуначка, на Цетињу и осим Цетиња. *Март.* **3.** (у прилошкој служби) **а.** *за изузимање.* — Нит' му ишто ... помаже злато, осим што му смрт скорије ваби. *Март.* Где је хармонија, осим у љубави? *Дуч.* **б.** *кад се што прибраја, надодаје.* — Осим што је село довео у ред, уредио је и своју кућу. *Јакш. Ђ.*

о̀син, -а, -о *који припада оси:* ~ гнездо, ~ жаока.

о̀синац, -йнца м **1.** зоол. *в. оса.* — Са грожђа зазујн сијасет ... пчела и осинаца. *Ћип.* **2.** бот. *врста гљиве* Boletus luteus. *Сим. Реч.* **3.** мин. *минерал влакнасте грађе, азбест. Бен. Рј.*

оси́нити, ōсйнйм сврш. *усвојити као сина, усинити. Р-К Реч.*

о̀синица ж бот. *биљка из пор. ружа, чије се лишће употребљава у лекарству, фресиница* Dryas octopetala. *ЕЛЗ.*

осиндрити, -йнорйм сврш. заст. *поставити синор, границу, омеђити. Вук Рј.*

о̀синьāк м **1.** *гнездо оса, осиње гнездо.* — Трг [је] ... изгледао ... као осињак пун разбјешњелих оса. *Франг.* **2.** фиг. *опасно, немирно место, опасна средина, скуп опасних људи; легло, средиште нечег негативног.* — Сам се себи чудио како се усудио доћи у овај усташки осињак. *Ћоп.* Нашао [сам се] потпуно осамљен усред ... осињака предрасуда и необразоване глупости. *Крл.* **3.** покр. *чир, пришт.* — Изишао му осињак под лијево пазухо. *Љуб.* **4.** зоол. покр. *врста осе, слична стршљену. Рј. А.*

Изр. дирнути у ~ *дирнути кога опасног, раздражити, изазвати кога против себе.*

о̀синьāчкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на осињак, који је као у осињаку.* — На мене се искеси читава шума лица с осињачким жамором. *Кос.*

о̀синьӣ, -ā, -ē̄ *који се односи на осе:* ~ гнездо, ~ рој.

о̀сион и **о̀сион,** -а, -о *који се осилио, дрзак, силовит, горопадан.* — [Помоћ Вуку] ... је била врло потребна у борби против осионог митрополита Стратимировића. *Бел.* Изнио је и положај своје земље ... према чулном и осионом Истоку. *Барац.*

оснòнача ж *осиона, силовита, горопадна жена.* — Она осионача, газдарица, стоји изнад мене и праска. *Маш.*

осиòнйк, -йка м *осион, силовит, обестан човек.* — Запита се да ли и она, због ... пзнице и осионика, не пати. *Пол. 1954.* Ако је ... по сриједи какав ... женскар, осионик и сличан бећар, ту је он. *Сим.*

о̀сионо и **о̀сионо** прил. *на осион начин, дрско, силовито.* — Држао се према аги гордо и осионо. *Андр. И.*

о̀сионӧст и **о̀сионӧст,** -ости ж *особина онога који је осион, дрскост, охолост, бахатост.* — Министар [је] ... познат са своје осионости. *Јов. С.*

о̀сип м мед. **1.** *болест коже у виду пега, бубуљица, пришгића, мехурића и сл., настала услед неког унутрашњег обољења или спољног надражаја, оспе, егзантем.* — По тијелу се појави црвени осип. *НЧ.* **2.** *оно што се оспе, сруши, обурва при рушењу, осулина. Р-К Реч.*

о̀сипāње с *гл. им. од* осипати *(се).*

о̀сипати (**се**), -āм (се) и -пљēм (се) *несврш. и уч. према* осути *(се).*

осѝпача ж агр. покр. *врста лозе (која се у цвету лако осипа). Вук Рј.*

осѝпљивити, -йм сврш. *добити сипњу, постати сипљив, астматичан. Вук Рј.*

ȍсипнӣ, -ā, -ō *који има природу осипа, праћен осипом*: осипне болести. *Бак. Реч.*

осиромашáвање с *гл. им. од осиромашавати.*

осиромашáвати, -àшāвāм = осиромашивати *несврш. и уч. према осиромашити.*

осиромашéње с *губитак имовине, западање у оскудицу, сиромаштво*: ~ сељака, ~ земље.

осиромашúвање с *гл. им. од осиромашивати.*

осиромашúвати, -àшујēм несврш. = осиромашавати.

осирȍмашити, -ӣм сврш. **1.** прел. *учинити сиромашним.* — [Ту породицу] су долазак Аустрије и нове методе у послу осиромашили. *Сим.* **2.** непрел. *постати сиромашан.* — [Људи] посрну, осиромаше. *Нен. Љ.*

осирȍтелōст, -ости, ијек. осирȍтјелōст, ж *стање онога који је осиротео*; *сиромаштво.* — Болна сјећања осиротјелости запекоше као жива ватра. *Бен.*

осирȍтети, -тӣм, ијек. осирȍтјети, сврш. **1.** *остати без родитеља, постати сироче (о малој деци).* — Осиротјет ће нечија дјеца! *Тур.* **2.** *постати сирота, сиромашан, осиромашити.* — Иза мужевљеве смрти ... сасвим оголи и осироти. *Нуш.*

осирȍтити, -ӣротӣм сврш. *учинити сиротом, сиромахом, сирочетом*; *довести у тешке прилике, унесрећити.* — У Потурну је двије мајке осиротио. *Вил.* Проницавошћу једне рано осирочене, на милост остављене девојке, за кратко време ... уочи своје место ... у кући. *Петр. В.*

осирȍтјелōст, -ости, ек. осирȍтелōст.

осирȍтјети, -тӣм, ек. осирȍтети.

ȍсисати, -āм и -ишēм сврш. *посисати, исисати. Р-К Реч.*

ȏситан, -тна, -тно *доста, прилично ситан, омален.* — Стајао је ... човјек ситан, оријетке косе. *Тур.*

осификáција ж лат. *претварање у кост, окоштавање*; *стварање коштаног ткива.*

ȍсица ж **1.** *дем. од оса*; *оса (ситније врсте или уопште).* **2.** *дем. од ос.*

Изр. житна осица зоол. *врста инсекта из реда опнокрилаца* Cephus pigmaeus *чије ларве живе у стабљикама ражи и пшенице и чине да стабљика пожути а клас остаје штур. Свезн.*

ȍсичāр м зоол. *врста птице која хвата и једе осе* Pernis apivorus. *Терм. 4.*

осȉчијавити, -ӣм и **осичӣјати,** -āм сврш. покр.; исп. сичија **1.** *оболети од туберкулозе, сушице. Деан. Рј.* **2.** *учинити да неко оболи од туберкулозе, сушице*; фиг. *учинити да се неко гризе, да буде јако погођен нечим.* — Да нас прогута какво велико звијере, ни пȏ јада, нȏ пух кусорепасти: то нас осичија! *Љуб.*

ȍсичин, -а, -о *који припада осици*: ~ гнездо.

осјáјити, òсјājӣм сврш. **1.** *облити сјајем, светлошћу, обасјати, озарити.* — Поље је било још добрано осјајено. *Бег.* Ту се устави на часак, сав осјајен од поуздања у се. *Бег.* **2.** *углачати тако да се сјаји, учинити сјајним.* — Нађе своје суђе од јела ... осјајени бакрен пладањ и лончић. *О-А.*

ȍсјāк, -áка м бот. *биљка из пор. главочика, главичњача, са листовима који имају бодљикаве, трновите зупце или длаке, паламида* Cirsium *и* C. arvense. *Терм. 3.*

ȍсјāнōст, -ости ж необ. *стање онога који је обливен светлошћу, обасјаност.* — Тамо [на небу] је луч, овдје [на Земљи] осјаност коре. *Прер.*

ȍсјача ж бот. **а.** *врста пшенице с дугим осјем на класу. Панч.* **б.** *врста јечма, дивљи јечам, попино прасе* Hordeum murinum. *Бен. Рј.*

ȏсје с зб. **1.** *зб. им. од ос, иглице на класу.* — Оштро осје одбрањује класје. *Њег.* **2.** зоол. *оштре, чврсте длаке у сисара.* — Средње длаке дају дугачко и чврсто осје које извана покрива тијело у сисаваца. *Финк.*

осје-, ек: осе-.

ȍсјевине ж мн. (ијек.) покр. *в. мекиње. Вук Рј.*

ȍсјека *в. осека.*

ȍсјенац, òсјēнца и òсијенца и **ȍсјенач,** òсјēнча и òсијенча м (ијек.) бот. *в. пелен. Сим. Реч.*

ȍсјечина ж (ијек.) покр. *зграда од сјека, брвана, брвнара. Вук Рј.*

ȍсјӣ, -ā, -ē *који се односи на осе, осиње.* — Као да сам такнуо у осје гнијездо, изврне на мене ... *Јурк.*

ȍска ж *в. осовина. Бак. Реч.*

ȍскврна ж *оскрњење. Р-К Реч.*

оскврнáвити, -рнāвӣм сврш. *в. оскрнити. Р-К Реч.*

оскврȎнāвљенōст, -ости ж *в. оскрњеност.*

оскврȎнитељ м *онај који кога или што оскрњује, срамоти.* — Оскврнитељу! ... Поштен човјек не смије те руком дотаћи. *Донч.*

оскврȎнити, òскврȎнӣм и **оскврȎнути,** òскврȎнēм сврш. = оскрнавити *упрљати, окаљати, осрамотити*; *обесветити, обешчастити.* — Оскврнила нам све добро и свето што смо имали у кући. *Козарч.* У

кући је жртвеник ... који нико не сме оскврнути ни погледом. *Дуч.*

оскврну́ће с *оскрњење.* — Застаде видећи такво оскврнуће ... светишта. *Шов.*

о̀скврњѐнӧст, -ости ж *особина онога што је оскрњено, обешчашћеност, обесвећеност.*

оскврње́ње с *наношење срамоте, бешчашћа коме или чему, обесвећење:* ~ домаћег огњишта, ~ храма.

оскврња́ва̄ње с *гл. им. од оскрњивати.*

оскврња́вати, -вр̄њујēм *несврш. и уч. према оскврнити.*

оскли́знути (се), о̀склӣзнēм (се) и **о̀склизнути** (се), -нēм (се) сврш. *оклизнути (се).* — Из дна собе осклизну ... свјетло свијеће. *Леск. Ј.* Осклизне се и падне у зденац. *Брл.*

оскӧра прил. покр. = оскоро *в. одскора.* — Оскора сам њега [сокола] опремао, оваки ми хабер доносио. *НПХ.*

о̀скорешаи, -шна, -шно покр. *осоран, оштар, љутит.* — И дању и ноћу о њој мисли и о удаји њеној. А она је ... према њој оскорешна, као да јој она зло ради. *Берт.*

оскӧро прил. покр. = оскора. — Ту завист [писци] изјављиваху оскоро у књижевној анкети. *Шим. С.*

оскӧрӯпљеи, -а, -о **1.** *покривен скорупом, пеном.* — Милијуни капљица расипљу се ... врх оскорупљена вала. *Новак.* **2.** *расут, расејан.* — Ако кроз који мјесец не издам ... збирку оскорупљену по листовима од прије десет година, ја ћу макар на своју руку приредити читање најновијих стихова. *Уј.*

о̀скоруша и **ӧскоруша** ж бот. **а.** *листопадна дрвенаста биљка из пор. ружа с јестивим плодовима* Sorbus, S. domestica. **б.** *плод те биљке, облика ситне крушке и опора укуса док не угмили.* — Омекшала јој ћуд као трпка оскоруша од стајања. *Михољ.*

о̀скорушица и **ӧскорушица** ж **1.** *дем. од оскоруша.* **2.** бот. *биљка из пор. ружа* **а.** *петровац* Agrimonia eupatoria. *Деан. Рј.* **б.** *зељаста биљка мирисавог листа* Sanguisorba, S. minor, S. spinosa. *Сим. Реч.* **3.** бот. *зељаста биљка из пор. штитара* **а.** *бедринац* Pimpinella saxifraga. *Сим. Реч.* **б.** *јарчја дињица* Pimpinella peregrina. *И.*

о̀скорушњача и **ӧскорушњача** ж = оскорушовача (2) и оскорушовица *ракија од оскоруша.* — Он брзо испи оно што је још остало од оскорушњаче у флаши. *Вин.*

о̀скорушов и **ӧскорушов,** -а, -о *који се односи на оскоруше, који је од оскоруша. Вук Рј.*

о̀скорушовац и **ӧскорушовац,** -бвца м *оскорушов штап. Вук Рј.*

о̀скорушовача и **ӧскорушовача** ж **1.** *оскорушов штап, оскорушовац. Вук Рј.* **2.** = оскорушњача. — Процијенио [је] ситуацију својим финим, прокушаним њухом — рум ... љута, оскорушовача. *Јонке.*

о̀скорушовина и **ӧскорушовина** ж *оскорушово дрво. Вук Рј.*

о̀скорушовица и **ӧскорушовица** ж = оскорушњача. *Вук Рј.*

оскӧчити, о̀скочӣм сврш. *в. одскочити.* — Па оскочи један од другога. *НП Вук.* Сунце ... је ... оскочило ... високо. *Бог.*

о̀скрба ж *в. опскрба.* — Ибрахим је примљен и на сву оскрбу. *О-А.*

оскр̀бити[1], о̀скр̄бӣм сврш. *в. опскрбити. Вук Рј.*

оскр̀бити[2], о̀скр̄бӣм сврш. рус. *ожалостити.* — Птица ... би пала ка граду Требињу, па турачке оскрбила мајке. *Март.*

оскрбљѐнӣк, -и́ка м *в. опскрбљеник. Бак. Реч.*

оскрбља́вати, оскр̀бљујēм *несврш. и уч. према оскрбити.*

оскр̀внити, о̀скр̄внӣм и **оскр̀внути,** о̀скр̄внēм сврш. *в. оскврнити.* — Три олтара ... бјеху похарана и оскрвњена. *Мат.* Гроб сиромаха ... оскрвнула није ... бестидна хвала. *Дуч.*

оскрна́вити, -кр̀нāвӣм сврш. = оскврнити. — Да би оскрнавили ... светињу, намисле да до темеља разоре оба манастира. *Вујач.*

оскрња́вити, -кр̀њāвӣм сврш. *в. оскрнавити. Вук Рј.*

оскрӧбити, о̀скробӣм сврш. *потопити у растворен скроб, штирак. Вук Рј.*

оскру́нити, о̀скрӯнӣм сврш. *в. оскврнити.* — Док је био у обичају језик латински, слога се ова оскрунила није. *Кур.*

о̀скудан, -дна, -дно **а.** *недовољан, непотпун; штур, слаб.* — Прискаче у помоћ својим оскудним знањем талијанског језика. *Ђон.* Стање факата је врло оскудно. *Крл.* **б.** *који оскудева, потребит; сиромашан, убог.* — Ако су у то време [Ескими] оскудни у месу, они једу ... и месо од кита. *Петр. М.* Потписао је правилник о издавању хитне помоћи сиромашном становништву оскудних крајева. *Обз. 1932.*

оскуде́ва̄ње, ијек. оскудијѐвање, с *гл. им. од оскудевати.*

оскуде́вати, -ӯдēвām, ијек. оскудијѐвати, несврш. **1. а.** (чим, у чему) *осећати, трпети оскудицу у чему, немати довољно чега.* — Египат је оскудијевао ковинама. *Пов. 1.* **б.** *живети у оскудици, немаштини, бити*

сиромашан. Р-К Реч. **2.** *недостајати.* — Ви ме видите у раскоши, богатству, ништа ми не оскудева. *Јов. С.* Они мучаху ... кано да приповиједи нешто оскудијева. *Јурк.*

оскудијѐвање, ек. оскудѐвање.

оскудијѐвати, -ујдијевам, ек. оскудѐвати.

о̀скудица ж **а.** *немање, недостатак чега.* — Слиједеће зиме покрепају због оскудице хране. *Шимун.* **б.** *немаштина, сиромаштво, беда.* — Црногорци се иселили из своје домовине ... због оскудице и глади. *Сек.*

о̀скудно прил. *на оскудан начин, недовољно, слабо.* — Уличица, оскудно осветљена, изгледа пуста. *Леск. М.*

о̀скудно̄ст, -ости ж **а.** *стање онога што је оскудно; немање, недостатак.* — Дужни [су], без обзира на ... оскудност материјалних средстава, да организују. *Б 1958.* **б.** *сиромаштво, беда.* — Оскудност је од искона била у Хелади код куће. *Баз.*

оскула́ција ж лат. мат. *додир двеју кривуља или двеју површина у више тачака. МЕП.*

оскули́рати, -ујлирам сврш. и несврш. лат. *додирнути се, додиривати се, пољубити се, пољубљивати се.* — У принципу различит ... наш се календар привио оскулирајући уз Грегоријански. *Мил.*

оскулта́ција ж лат. *ослушкивање рада појединих органа, првенствено срца и плућа, које врше лекари да би констатовали њихово стање. МЕП.*

о̀скӯп, -а, -о *доста, прилично скуп, поскуп.*

оску́пети, -пӣм, ијек. оску́пјети, сврш. *в. поскупети. Вук Рј.*

оску́пљети, -пӣм, ек. оску́пети.

о̀скӯпо прил. *прилично, доста скупо, поскупо.* — Мало ће, истина, оскупо платити. *Јурк.*

оску́пстн и **о̀скӯпстн,** -у́бём (аор. 2. и 3. л. о̀скӯбе; р. прид. о̀скӯбао, оску́бла и о̀скӯбла, -ло; трп. прид. оску́бен, -а, -о и оскӯбен, -ѐна, -ѐно) сврш. **а.** *очупати, почупати.* — Страх ме да ми чупе не оскубе. *Комб.* **б.** покр. *скинути, узети.* — Оскубе нешто с њега [рањеника] па ојде својијем путем. *Миљ.*

о̀слаб, -а, -о *прилично, доста слаб, слабачак, слабашан.* — Дочека га ... мати, брижна и ослаба жена. *Ћоп.* Пољубио [је] ослабим мирисом нахукану хартију. *Нех.*

о̀слабелӧст, -ости, ијек. о̀слабјелӧст, ж *стање, својство онога који је ослабио, онога што је ослабило.* — У њој је избила ослабелост Глишићевог приповедања у коме има ... излагања безначајних детаља. *Глиг.*

о̀слабети, -бӣм, ијек. о̀слабјети, сврш. *ослабити (2).* — Жалио се да је остарео и ослабео. *Нен. Љ.* Унутрашњи живот данас [је] ослабео. *Нов.*

о̀слабити, -ӣм сврш. **1.** прел. **а.** *учинити слабим, немоћним, лишити снаге, моћи.* — Ослабио га је напор. *Петр. В.* Она промјена ... не може ослабити његова чувства љубави. *Крањч. Стј.* **б.** *ослободити напрегнутости, попустити, олабавити.* — Око Рада ослабио руке, а Раде га себи притегао. *НП Вук.* **2.** непрел. **а.** *изгубити телесну снагу, измршавити, оронути; изнемоћи.* — Много [се] промењо: ослабио и некако остарио. *Јанк.* **б.** *смањити се, опасти, попустити.* — Знатно [је] ослабила помисао о чудноватости њихове појаве. *Креш.* **в.** *постати лабав, олабавити се, опустити се.* — Ослабио ми појас. *Вук Рј.*

~ **се** покр. *ослабити (2а).* — Перо се ослабио ... и скљокао се на земљу. *Ћор.*

о̀слабјелӧст, -ости, ек. о̀слабелӧст.

о̀слабјети, -бӣм, ек. о̀слабети.

о̀слабљенӧст, -ости ж *стање онога који је ослабљен, онога што је ослабљено.*

ослабље́ње с *губитак снаге, моћи; губитак интензитета, напрегнутости:* ~ мишића, ~ спојнице.

ослабљи́ва̄ње с *гл. им. од ослабљивати.*

ослабљи́вати, -а̀бљујем *несврш. и уч. према ослабити (се).*

ослабљѝва̄ч, -а́ча м фот. *нарочити раствор који раствара метално сребро на негативу фотографске слике. Свезн.*

о̀слабо прил. *прилично, доста слабо, слабашно.* — Из кута тек мрмољиш и ослабо се чује. *Кам.*

осла́вити, о̀слāвӣм сврш. *узети маха, превладати.* — Цветала понека позница воћка ... у зеленилу које је већ било ославило. *Петр. Б.*

о̀славити, -ӣм сврш. *прославити.* — Крвљу му се прелили бадњаци, крвљу крсно име ославио. *Њег.* Ославио [је] мртве и оплакô завјернике славне. *Март.*

ослављи́вати, -а̀вљујем *несврш. и уч. према ославити.*

о̀слāд м и ж бот. **а.** *слатка папрат* Polypodium vulgare. *Терм. 3.* **б.** мн. *назив за породицу биљака* Polypodiaceae, *којој припадају папрати. ЕЛЗ.*

о̀слада ж необ. *сласт, наслада.* — Данци ти ... протицали ни медом ни млијеком, нег' осладом добра ти живота! *Кур.*

о̀сладак, -атка, -атко *доста, прилично сладак; који сладне, у којему се осећа сласт.* — Доносили су ... вина: сад реско и ми-

рисно, сад ослатко од сушена ... грожђа. *Шимун.*

осла́дити, ȍслāдӣм свршс. **1.** *учинити слатким, засладити.* — Меда бисмо имали и да осладимо каву. *Михољ.* **2. а.** *учинити угодним, пријатним; учинити лакшим, подношљивијим.* — Овај догађај младоме јунаку ... осладио војничку службу. *Вук.* Осладио му горки живот. *Змај.* **б.** *задовољити, ублажити, утешити.* — Благе и утјешљиве ријечи ... бијаху разблажиле и осладиле растужена срца несретних жена. *Кум.*

~ **се 1.** *појести или попити што слатко, укусно.* — Делила се народу [халва]. Тада се осладио и онај који ни на Бајрам није. *Андр. И.* Осладит ће се сад црним ополом. *Божић.* **2. а.** *постати сладак, пријатан (о јелу и пићу).* — Питање ... треба ријешити ... прије вечере. Вечера би се осладила, *Кал.* **б.** *постати примамљив за некога, свидети се, допасти се.* — Теби се осладила пара, заробила те. *Андр. И.*

ослађи́вање с *гл. им. од ослађивати (се).*

ослађи́вати (се), -а̏ђујēм (се) *несврш. и уч. према осладити (се).*

осла́нити, ȍслāнӣм свршс. **1.** *учинити слаким.* **2.** *покрити сланом, њом.* — Да те бура не ослани. *Бак. Реч.*

~ **се** *постати слан, добити слан укус.* — Знале [су] сред попришта да се и крвцом усне ... ослане. *Стипч.*

ȍслāно прил. *помало слано, на со.* — Море мирише ослано а крепко. *Нех.*

ȍслањање с *гл. им. од ослањати (се).*

ȍслањати (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према ослонити (се).*

ȍслā̏р, -а́ра м *онај који чува и гони осле, магарце. Р-К Реч.*

осла́рев, -а, -о = осларов *који припада ослару.*

ослȁрија ж *будалаштина, глупост.* — Без глагола нема поезије! ... Осларија! *Кол.*

осла́ров, -а, -о = осларев.

ȍслāсно прил. *на осластан начин, са слашћу, наслађујући се.* — Угљен ... му цврљи у лули из које осласно испија густе димове. *Горд.* Живот! ... помисли опет, сажимајући осласно усницама. *Драж.*

ȍслāст ж *сласт, наслада, уживање.* — Мала се краљевна смијала од ослости. *Креш.*

ȍслāстан, -сна, -сно *који причињава осласт, насладу; прилично сластан, доста сладак. Бен. Рј.*

ослȁчати, -а̄м свршс. *постати сладак, осладити се; омилети.* — Ослачат ће дину крметина. *Њег.* На ражњевима врте се пеке ... да боље гостима ослача добродошлица. *Павл.*

осла́чити[1], ȍслāчӣм свршс. **1.** *учинити слатким, осладити. Бак. Реч.* **2.** *ослачати.* — Срб и Турчин не слаже се нигда, но ће прије море ослачити. *Њег.*

~ **се** *губљењем сланоће постати сладак.* — Жука пошто се покисели у мору, метне се те преноћи у слаткој води да се ослачи, тј. да се со извуче из ње. *Вук Рј.*

осла́чити[2] **се,** ȍслāчӣм се несврш. покр. *магарчити се, изругивати се, терати шегу с ким.* — Ослаче се с нама, изругују нам се. *Гор.*

ȍслачица ж *зачин који се вади из семена биљке слачице, слачица, сенф. Бен. Рј.*

ȍслē прил. покр. *в. одсад(а).* — Дознаде да се оженио и да ће осле ређе на море ићи. *Ћип.*

ȍслēд м покр. *в. осека. Вук Рј.*

ȍслēк прил. покр. *в. одсад(а).* — Ослек ћемо вјерни бити. *Рј. А.*

ȍслека ж покр. *в. осека.* — фиг. Послије те тренутне плиме надања настаде одмах ослека очајања. *Мат.*

ȍслēн прил. покр. *в. одсад(а).* — Већ си ослен моја вјерна љуба. *Рј. А.*

ȍслēпан, -пна, -пно, ијек. ȍслијепан *који ослепљује, који може ослепити, заслепљујући.* — Шикљао је ... плави ослијепни блијесак крвног млаза из животиње. *Божић.*

осле́пети, -пӣм, ијек. ослијèпјети, свршс. *постати слеп, изгубити вид.* — Ја ћу ослепети, ја имам катаракту. *Пол. 1959.* Под старе дане [је] ослијепио. *Шен.*

осле́пити, ȍслēпӣм, ијек. ослијèпити, свршс. *лишити кога вида, учинити слепим.* — Ослијепио је јединога сина. *Павл.* фиг. Десет сати је откуцало ... али то нико ... није чуо. Фра Серафин их је ослепио и заглушио. *Андр. И.*

Изр. ~ код очију *оставити кога неука, неписмена.*

ослепљȁвати, -èпљāвām, ијек. осљепљȁвати = ослепљивати *несврш. и уч. према ослепети и ослепити.*

ослепље́ње, ијек. осљепље́ње, с *губитак вида, настанак слепоће.*

ослèпљив, -а, -о, ијек. осљèпљив *који одузима вид, који ослепљује, заслепљујући.* — Тишина је друкчија овде ... насред ослепљиве белине завејане равнице. *Петр. В.* У устрепталом и осљепљивом зраку ... свјетлуцали [су] српови. *Бен.*

ослепљи́вати, -èпљујēм, ијек. осљепљи́вати, несврш. = ослепљавати.

ȍслећӣ, -а̄, -ē̄ *који се односи на осле, магарце, магарећи.* — На леђима добије

грбу ... затим му се појаве ослеће уши. *Водн.*

ослијеп-, ек. ослеп-.

осликáвање с *гл. им. од* осликавати (*се*).

осликáвати (**се**), -ȉкāвāм (се) *несврш. и уч. према* осликати (*се*).

ȍсликати, -āм сврш. **1.** *сликовито описати, живо представити, оцртати.* — Осликао је сву повијест франкопанску. *Нех.* **2.** *украсити сликама.* — Он је онако ... силан' какав је у фигурама којима је осликао свод Сикстинске капеле. *КН 1960.*

~ **се а.** *изразити се у слици.* — Од тога се осликала једна слика. Она се упила у моју душу. *Ком.* **б.** *појавити се, оцртати се.* — Пред очима му се ослика ... дебела особа попа. *Коз. И.*

ȍслинити, -ȉм сврш. *наквасити пљувачком; обалавити пољупцем.* — Онда ослини прст и стаде извлачити ланена влакна. *Бен.* Он им већ издалека пружа руку да је ослине. *Пав.*

ослинкúвање с *гл. им. од* ослинкивати *се.*

ослинкúвати се, -ȉнкујēм се несврш. покр. *в.* облизивати *се.* — А шта се тај ослинкује? *Вук Рј.*

ȍслић, -а и **ȍслīћ**, -ића м **1.** *дем. од осао; млад осао, магаре, магарчић.* **2.** зоол. *морска риба грабљивица из пор. бакалара, слична штуки* Merlucius vulgaris. *Терм. 4.*

ȍслица ж *женка осла, магарица. Рј. А.*

ȍслобāд м бот. *в. крављак. Сим. Реч.*

ослобáђање с *гл. им. од* ослобађати (*се*).

ослобáђати (**се**), -ȍбāђām (се) *несврш. и уч. према* ослободити (*се*).

ȍслобȍд м бот. *врста биљке из пор. главочика, чкаљ* Onopordon. *Бен. Рј.*

ослобȍдилац, -иоца м (ген. мн. ослобȍдилāцā) = ослободитељ *онај који је ослободио, који ослобађа; избавитељ.* — Малоазијски Грци дочекали су га као ослободиоца. *Пов. 1.*

ослобȍдилачкӣ, -ā, -ō *који води стицању слободе, који ослобађа*: ~ борба, ~ рат, ~ устанак, ~ мисао, ~ покрет.

ослобȍдитељ м = ослободилац. — Он му је ослободитељ из биједа. *Баз.*

ослобȍдитељица, ослободитȅљица и **ослобȍдитȅљка** ж *она која је ослободила, која ослобађа, доноси слободу; избавитељка.* — Југословенска армија [је] ослободитељица ... наших народа. *Зог.* Смрт је једина ослободитељица из тога пакла. *Крл.* Смрт ... је за њега као ослободитељка од физичких патња. *СКГ 1937.*

ослобȍдити, -ȍбодīм сврш. **1. а.** *отети, истргнути, избавити од окупације, туђинске и угњетачке власти, потчињености некоме; спасти, избавити из ропства, из непријатељских руку, из какве опасности*: ~ земљу, ~ народ, ~ град, ~ заробљенике, ~ логор. — Никако није стизао на ослобођену територију. *Чол.* Из ... панца си ослободио ову дјевојку. *Шен.* **б.** *вратити, дати личну слободу ономе ко је био лишен ње; учинити да буде пуштен на слободу онај ко је био ухапшен.* — Хапси мене ... капетан среза. Најтеже је било Аћиму да ме ослободи кад ме оптужише да сам ... унук вожда Ђорђа. *Тос. Д.* **2. а.** *учинити да постане слободно, доступно, покретљиво оно што је било свезано, прикљештено, заклоњено и сл.*: ~ крај конопа, ~ клин, ~ кочницу. — Руке ослободи и згрчи их. *Божић.* **б.** *учинити да постане слободно оно што је било заузето, запремљено, закрчено*: ~ пут, ~ простор. — Ослободила [је] нешто мјеста на столу за рад. *Торб.* **в.** *учинити да се испољи, очитује, дође до изражаја оно што је било прикривено, латентно, неутралисано*: ~ атомску енергију. — Доживљај путовања по Италији ослободио [је] нове ... стваралачке снаге. *Лит. 1957.* **3. а.** *спасти, избавити, отргнути од чега тешког, неугодног*: ~ (од) невоље, ~ мука. — Смрт је дошла ... и ослободила је од живота. *Скерл.* **б.** *учинити слободним, разрешити од какве обавезе, дужности и сл.*: ~ порезе, ~ од дугова. — Може се ослободити одговорности ако наведе којега од својих предника. *Мј. 1926.* **в.** *одбацити сумњу или оптужбу против кога, прогласити невиним.* — Суд га је ослободио. *Р-К Реч.* **4.** *учинити слободнијим, смелијим, охрабрити; унети у што више сигурности, смелости.* — Ослободите вашу чељад да се не плаше узалуд. *Глиш.* Она и корак свој ослободи и осјети се сасвим сама. *Сиј.* **5.** заст. *признати шегрту квалификацију за самостално обављање заната.* — Ослободише [га] ... од шегрта постаде калфом. *Шен.*

Изр. ослободи боже! *не дај боже, да бог сачува (узвик у бризи, страху, одрицању, одбијању).*

~ **се 1.** *постати слободан, независан, стећи слободу*: ~ ропства, ~ туђинске власти. **2. а.** *истргнути се из чега, престати бити везан, прикљештен, блокиран*: ~ ледених санти (о броду), ~ из клопке. — фиг. Кад ће једном да из кл'ешта јаких мог бола све се сузе ослободе. *Наз.* **б.** *одбацити од себе, отклонити, уклонити што*: ~ терета, ~ илегалног материјала, ~ заграде (у решавању математичког задатка). **в.** *престати примењивати, престати се држати чега*: ~ рђаве навике, ~ празноречивости. — Ту се Галовић потпуно ослободио ... ретор-

ске матошевске версификације. *Крл.* **3.** *постати слободнији у држању, понашању, ставу, охрабрити се.* — Мало [смо се] ослободили и научили . . . мислити својом главом. *Козарч.* **4.** заст. *стећи звање калфе, стећи право на самостално обављање чега.* — После се ослободио, добио диплому, радио на парче код разних мајстора. *Сек.*

Изр. ~ бремена, порода *родити, породити се.*

ослобођа́вати (се), -ôђāвāм (се) несврш. *ослобађати (се).*

ослобођѐник, -и́ка м **а.** *онај коме је дата слобода, затвореник пуштен на слободу. Бак. Реч.* **б.** ист. *роб или кмет ослобођен класне зависности.* — Ослобођеником постао је роб од којег је робовласник, дајући му слободу, имао користи. *Пов. 1.*

ослобођѐница ж *жена ослобођеник.*

ослòбођено прил. необ. *на слободан начин, слободно.* — Одахну ослобођено, ослобађајући се, јурну ка кући кроз шљивар. *Ћос. Д.*

ослòбођенòст, -ости ж *особина, стање онога који је слободан, онога што је ослобођено, слободно.* — Андрић [је] . . . показао . . . ослобођеност основа свога света од свега што је локална боја. *Михиз.*

ослобођѐње с *стицање слободе, избављење, отрзање од чега; отклањање чега:* ~ од туђина, борба за ~, ~ из окова, ~ од негативног наслеђа итд.

ослòвити, òсловӣм сврш. **1. а.** *обратити се коме речима, говором.* — Први је Швејка ословио мали и дебели војник. *Јонке.* **б.** *упутити коме неки позив, захтев, позвати.* — Отац ослови Ленку да и она седне. *Игњ.* **в.** *обратити се коме неким именом, титулом и сл.* — Чудио се . . . кад су га . . . први пут ословили са деда. *Вучо.* Не знам како да вас ословим. *Хорв.* **2.** необ. **а.** *рећи, проговорити; огласити.* — Ја сам . . . нешто смислио, ословиће поп. *Шапч.* О, пјевни ми . . . вило, ослови ми тешке попијевке. *Март.* **б.** *поставити питање, запитати.* — У недељу дана једанпут ослови [их] нешто узгред, о лекцији. *Петр. В.*

ословља́вање с *гл. им. од ословљавати (се).*

ословља́вати, -òвљāвāм и **ословљи́вати,** -òвљујēм *несврш. и уч. према ословити.*

~ **се** уз. повр. *обраћати се једно другом (по имену, титули).* — Даме . . . су се ословљавале потпуним именом. *Шов.*

òсловскӣ, -ā, -ō *који се односи на осле, магареће.* — У магарећим и ословским пословима треба памет у шаке. *Вел.*

осложа́вати, -òжāвāм несврш. необ. *чинити што сложеним, богатим.* — Бећарац . . . се постепено издвајао . . . из ругалица . . . обогаћујући их и осложавајући им теме. *Леск. М.*

~ **се** необ. *постајати сложен.* — Појединости [у Хамлету] . . . се ипак осложавају у једно јединствено ткиво разновидних димензија. *Пол. 1959.*

ослòжити, òсложӣм сврш. необ. *учинити сложеним.*

~ **се** необ. *постати сложен, завршен.* — Да би се ситуација још више осложила . . . преводилац [је] радио тај рад . . . да се умили писцу. *Сек.*

òслоконь м зоол. необ. *мазга. Бен. Рј.*

òслон, -а и **òслонац,** òслōнца м **1. а.** *оно на што се ко или што ослања, опире, подупирач, потпора.* — Код стојећег става . . . ослонац за пушку је најслабији. *Стр.* **б.** *део столице, клупе уз који се наслања онај који седи, наслон.* — Дохвати руком за ослон клупе. *Цар Е.* **2. а.** *оно на чему нешто почива, на чему се темељи, заснива, основа.* — Нијесу осјећали потребу да им филозофија буде ослон и водиља у животу. *Баз.* Министар . . . решава да се Савез . . . радника одбије од свога тражења . . . јер за то нема ослонца у закону. *Лапч.* **б.** *извор снаге, помоћи, подршке, залеђе, потпора.* — Црква [је] била главни ослон феудалног уређења. *ОП 1.* У њему су . . . истинољубиви људи нашли најјачи ослонац. *Цвиј.* [Обраћао се] сваки час савјетнику, тражећи ослонац и одобравање. *Куш.* **3.** *ослањање, наслањање.* — Без ослона на природу и њене науке нема препорода ни у литератури. *Марј. М.*

ослòнити, òслонӣм сврш. **1.** *ставити нешто тако да буде подупрто, осигурано нечим, да добије стабилност; прислонити, наслонити.* — Леђа ослонио на једно дебло, па дигао главу. *Вес.* **2.** *препустити коме бригу, старање о чему, поверити коме што.* — Ви сте они на које ће народ ослонити сигурност наше земље. *Тито.*

~ **се 1.** *подупрети се чиме, наслонити се.* — Сјећаше оборених очију, ослонив се олако о штап. *Леск. Ј.* Ослони се леђима на зид. *Франг.* **2. а.** *наћи, стећи потпору, подршку, помоћ у коме или чему.* — Као сељачки син . . . није имао ни на ког да се ослони. *Петр. В.* **б.** *поверити коме неку бригу, посао, дужност; поуздати се у кога или што.* — Ви се само ослоните на мене, а ја ћу то већ израдити. *Глиш.* Ослонимо се на своја чула! *Ант. 1.* **в.** *поћи од чега, узети што за основу.* — Мора [се] ослонити на . . . козмолошки доказ. *Баз.*

òслоњати (се), -āм (се) несврш. *в. ослањати (се). Р-К Реч.*

ослòњач, -а́ча м *наслон.* — Задријемао [је] спустив главу на ослоњач. *Кум.*

ослу́зити, ȍслȕзӣм сврш. *учинити слузавим.* — фиг. Кад прође вријеме заљубљености, ослузит ће га свег њезин презир. *Божић.*

ослухи́ва̏ње с *гл. им. од ослухивати.*

ослухи́вати, -ȗхујēм *несврш. и уч. према ослухнути.*

ȍслухнути, -нēм сврш. *ослушнути.* — Чуло се слабо ударање у врата ... Остоја ослухну. *Ћоп.* Лијечник нагне главу, ослухне и с одобравањем се насмијеши. *Крањч. Стј.* Ослухнуше како му вода мљаска у обући. *Михољ.*

ослушка́ва̏ње с *гл. им. од ослушкавати.*

ослушка́вати, -ȗшкāвāм несврш. *ослушкивати.* — Мати ... узела ослушкавати што то звони. *Берт.*

ослушки́вало с *ослушкивач. Р-К Реч.*

ослушки́ва̏ње с *гл. им. од ослушкивати.*

ослушки́вати, -ȗшкујēм *несврш. и уч. према ослушнути.*

ослушки́ва̏ч, -а́ча м *онај који ослушкује, прислушкује, прислушкивач.* — Ослушкивачи радија вратили су се у поноћ. *Јак.* фиг. [Он је] ватрени ослушкивач свих нових звукова. *Михиз.*

ȍслушнути, -нēм сврш. **а.** *напрегнувши, усредсредивши слух на нешто послушати, прислушнути.* — Окрете главу према вратима и пажљиво ослушну. *Вукић.* **б.** *чути ослушкујући, мало послушати.* — Желио [сам] да баш те стихове ослушнем. *Јел.*

ȍсљебā̏д м бот. *биљка из пор. главочика, гујина трава, шарена бадељка* Silybum marianum. *ЕЛЗ.*

осљеп-, ек. ослеп-.

ȍсмагао, осмȁгла и ȍсмагла, -гло *сунцем опаљен, преплануо, мрк.* — Осмагла жена их је пратила ... очима. *Нех.* Пред женом старци осмагли и седи. *Кош.*

ȍсмагљен, -а, -о *в. осмагао.* — Дуго небријана ... длака на осмагљеним, поцрњелим образима, сјаји се. *Пец.*

осмā̀гнути и **ȍсмагнути,** ȍсмагнēм (р. прид. осмȁгнуо и ȍсмагнуо, -ула, -ло и ȍсмагао, осмȁгла и ȍсмагла, -ло) сврш. **а.** *постати мрк, добити смеђу боју (од сунца)*; исп. осмагао. — Лице је кнежево осмагло. *Нех.* **б.** *учинити да неко преплане, опалити, ожећи.* — Црн, осмагнут ... голих ногу ... проводио је он ... доље на рату свој живот. *Цар Е.* Сунце ме је осмагло. *Андр. И.*

ȍсмāк, -а́ка м **а.** *животиња (обично коњ) од осам година. Вук Рј.* **б.** *дечак од осам година. Деан. Рј.* **в.** *ученик осмог разреда. Р-К Реч.* **г.** *мера за запремину (обично за жито или вино) која износи осам мерних јединица или осми део основне мерне јединице. Вук Рј.* **д.** *кукуруз са осам редова зрна у клипу. Р-К Реч.*

осма́ка̄ње с *гл. им. од осмакати (се).*

осма́кати (се), ȍсмāчēм (се) *несврш. и уч. према осмочити (се).*

осмȁкиња ж **а.** *животиња (обично кобила) од осам година. Вук Рј.* **б.** *ученица осмог разреда. Р-К Реч.* **в.** *буре од осам акова. Вук Рј.*

османи̏зам, -зма м *реакционарна, шовинистичка доктрина настала у турским буржоаско-спахијским круговима крајем XIX ст., која је имала за циљ насилну асимилацију угњетених народа Отоманске империје.*

осмāнӣк, -и́ка м покр. *в. осмак (г).*

осмȁнлија ж (обично у изразу: седло ~) заст. *врста турског седла.* — Па му преви ћебе сарајлију, а по њему седло османлију. *НП Вук.*

Осмȁнлије м мн. (јд. Осмȁнлија) ист. *назив који се употребљавао за Турке од 14. до почетка 20. ст., а у изворном значењу назив за династију турских султана (до 1922, према имену првог султана Османа).*

осмȁнлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на Османлије, који припада Османлијама, турски:* ~ царство, ~ управљачи, ~ чиновници, ~ освајачи.

осмȁнлук м *винова лоза која се пење уз различите ослонце, одрина, чардаклија.* — Дуге алеје шимшира ... бокорје ружа, па онда читави сводови османлука. *Ком.*

ȍсманскӣ, -ā, -ō *османлијски, турски.* — Господовали [су] у својој земљи независно од османских царева. *Том.* Главни циљ руске политике [је] ослобођење ... ових крајева испод османске власти. *Андр. И.*

осма́трā̏ње с *гл. им. од осматрати.*

осма́трати, ȍсмāтрāм *несврш. и уч. према осмотрити.*

осмā̀трā̏ч, -а́ча **м** *онај који осматра (обично војник).* — На самој ивици шумарка ... сједи наш осматрач. *Чол.*

осматрā̀чица ж *она која осматра. Р-К Реч.*

осмā̀трāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на осматраче:* ~ одељење, ~ служба.

осмā̀трāчница ж *место с којега се осматра (бојиште, покрети непријатеља, резултати гађања итд.).* — Изнад ката ... је била надограђена осматрачница. *Шов.* фиг. Био [је] на врху, на осматрачници живота, и тамо треперио од лепоте. *Бур.*

осма́че и **осмā̀че,** -ета с **1.** *осмина акова. Р-К Реч.* **2.** *недоношче од осам месеци. Рј. А.*

ȍсмāчка ж *в. осмакиња (в). Вук Рј.*

ȍсмāш, -а́ша м *осмак (в).*

осме́вати се, ȍсмēвām се, ијек. осмијȅвати се, несврш. *в. осмехивати се.* — Цијели крај се мило вам осмијева. *Гал.* фиг. Све су се радости овога света на мене осмевале. *Ат.*

осмéђелӣ, -ā, -ō (ек. и ијек.) *који је постао смеђ, таман, мрк.* — Једнокатна кућа стрма крова, осмеђела цријепа. *Леск. Ј.*

осмéђити, ȍсмеђӣм сврш. **1.** *учинити смеђим, тамним, мрким.* — фиг. За тренутак промину туга, осмеђи нам и поглед и душу. *Ћос. Д.* **2.** *постати смеђ, добити смеђу боју.* — Узима зрно ... Сухо је ... Још да зере осмеђи. *Сим.*

ȍсмēј м (ек.) заст. *в. осмех.* — На ватрене ... погледе лепотица одговарао је љупким осмејом. *Ат.*

ȍсмејак и **ȍсмејак,** -ējка, ијек. ȍсмијак и ȍсмијак, ређе ȍсмејак и ȍсмејак, м *осмех.* — Кад с ким проговори ... усне се развуку у топал ... осмејак. *Ранк.* Заигра [му] осмијак око усана. *Мат.* Што ти сину ... на лицу осмејак? *Комб.*

осмејȉвати се, -ējујēм се (ек.) несврш. *в. осмехивати се.* — фиг. [Небо] се ... осмејиваше кад сам по пустој шуми ... ловио. *Јакш. Ђ.*

осмејкȉвāње с *гл. им. од осмејкивати се.*

осмејкȉвати се, -ȅјкујēм се, ијек. осмијкȉвати се, несврш. *в. осмехивати се.* — Сеоски ћата се задовољно и пакосно осмејкиваше. *Ранк.* Лице преко којега је ... пао рефлекс јасно зелене свиле ... њежно се осмијкује. *Шим. С.*

ȍсмелити, -ӣм, ијек. ȍсмјелити, сврш. *учинити смелим, улити храброст, охрабрити.* — Мислили [смо] да ће их рат са Совјетским Савезом осмелити да устану против Хитлера. *Поп. Ј.*

~ **се** *постати смео, добити смелост, охрабрити се; одважити се, усудити се.* — Универзитетска омладина ... била се већ толико осмелила да је ... претресала питања о распаду Аустро-Угарске. *Јов. Ј.* [Ја] сам се осмјелио да старога запитам не би ли се смјело доћи и на ону страну. *Шкреб.*

осмељȉвати (се), -ȅљујēм (се), ијек. осмјељȉвати (се) *несврш. и уч. према осмелити (се).*

осмéнути се, ȍсмēнēм се, ијек. осмијȅнути се, сврш. *в. осмехнути се.* — Осмијенувши се на своју посестриму ... руком измахне. *Јурк.* Омален човек ... се пакосно осмену. *Нуш.*

осмéрац, -рца м **1.** *стих од осам слогова, осмосложни стих.* — Мада је [химни] основни схемат трохејски осмерац ... пјесник се те ... ритамске мелодије није држао. *Матош.* **2.** *спортски чамац са осам веслача и кормиларом.* — Наилази веслачки осмерац од финог јапанског дрвета. *Андр. И.* **3.** *плетиво од осам нити. Р-К Реч.* **4.** необ. *осмострани лик, осмоугаоник.* — Атоми су ... малене коцке, четверци, осмерци. *Баз.*

осмȅрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на осмерце; који је у осмерцу, који има осам слогова:* ~ стих.

осмȅрица ж *в. осморица. Бен. Рј.*

ȍсмеро (јд. ср. рода, већином непром.; мн. ȍсмери, -е, -а) = осморо *зб. број према осам:* ~ деце, осмера врата, осмера кола.

осмеро- = осморо- *као први део придевских и именичких сложеница значи да се нешто састоји од осам јединица, делова и сл. означених другим делом сложенице;* исп. осмо-: осмерокрак, осмерострук, осмерокатница и др.

ȍсмерокȗт м мат. = осмоугао *геометријска слика, лик са осам кутова, углова и осам страна.*

осмерȍкутан, -тна, -тно = осмоугаон и осмоуглн *који има осам кутова, углова.*

осмерȍножица ж зоол. покр. *врста ваши, уши* Phthirius pubis. *Вук Рј.*

ȍсмероплȏвке ж мн. зоол. *осморучци. Бен. Рј.*

ȍсмēх, ијек. ȍсмијех, м *израз љубазности, радости, задовољства или подсмеха, који се испољава нарочитим покретом мишића лица и развлачењем уста, смешак.* — Резервиста развуче уста у осмех и процеди нешто у знак одобравања. *Јак.* Ђаволски му осмијех поиграва на лицу. *Мар.* фиг. Сунце [је] ... просјајивало ... веселећи обронке својим осмијехом. *Наз.*

осмехȉвати се, -ȅхујēм се, ијек. осмјехȉвати се *несврш. и уч. према осмехнути се.*

ȍсмехнути се, -нēм се и **осмéхнути се,** ȍсмēхнēм се, ијек. ȍсмјехнути се и осмијȅхнути се, сврш. *осмехом изразити нешто, насмешити се.* — Владика се осмехну ... задовољан. *Чипл.* фиг. На њега се још једном осмјехне срећа. *С 1919.*

ȍсмешак, -шка, ијек. ȍсмјешак, м *в. осмех.* — фиг. [То је] модрог неба осмјешак. *Матош.*

осмéшити се, ȍсмēшӣм се, ијек. осмијȅшити се, сврш. *в. осмехнути се. Р-К Реч.*

ȍсмешкāј м (ек.) индив. *в. осмех.* — Ох, кад се сетим осмешкаја тих, од пете ме до главе проигра. *Кост. Л.*

осмешкȉвати се, -ȅшкујēм се, ијек. осмјешкȉвати се, несврш. *осмехивати се.* — Са велике лађе ... осмјешкују им се

морнари. *Кум.* Све се то на ме, чини ми се, весело осмешкивало. *Ком.*

осмѐшљив, -а, -о, ијек. осмјѐшљив, необ. *који се радо смеје, спреман на смех, смешљив. Р-К Реч.*

осмѐшљиво, ијек. осмјѐшљиво, прил. необ. *с осмехом, осмехујући се.* — Осмешљиво [ме] погледа својим плавим, крупним очима. *Шапч.*

ôсмӣ, -ā, -ō **а.** *редни број према осам.* **б.** (осма) *осма ура, осам сати.* — Сутра ујутро, одмах послије осме, пред градском баштом. *Наз.*

осмӣгача ж бот. *ливадска једногодишња биљка из пор. трава* Gaudinia fragilis. *ЕЛЗ.*

ôсмӣј и **ôсмӣј,** -ија м грч. хем. = осмијум *тешки платински метал, веома тврд и крт, необично отпоран према хемијским утицајима* (Os).

осмијáвати се, -ијāвāм се (ијек.) несврш. *осмехивати се. Бен. Рј.*

ôсмијак и **ôсмијак,** -ијка, ек. ôсмејак и ôсмејак.

осмӣјати, ôсмијēм (ијек.) сврш. *в. исмејати. Бен. Рј.*

осмије-, ек. осме-.

ôсмијев и **ôсмијев,** -а, -о *који се односи на осмиј.*

осмијкúвати се, -ијкујēм се, ек. осмејкúвати се.

осмијýљак, -љка м (ијек.) необ. дем. *лак, благ осмех, смешак.* — Опет се вратио онај урођени ... осмијуљак. *Божић.*

осмијýљити се, -ијўљӣм се (ијек.) сврш. необ. *насмешити се, осмехнути се.* — Мала се осмијуљи. *Божић.*

ôсмијум и **ôсмијум** м = осмиј.

ôсмијумов и **ôсмијумов,** -а, -о *који се односи на осмијум.*

ôсмина и **осмӣна** ж **1.** *осми део чега.* **2.** *облик, формат штампаног табака који је пресавијен на осам листова; формат књиге чији штампани табак има осам листова:* мала ~, велика ~. **3.** муз. *нота која траје осми део времена целе ноте.* **4. а.** *група, скуп од осам или приближно осам биња, ређе ствари. Р-К Реч.* **б.** покр. *в. осморица.* **5.** ист. *осми део рода који је давао поседнику обрађивач његове земље.* — Кметови [су] ... у бегов хамбар ручили »осмину«. *Сиј.*

ôсмӣнка ж **1.** *осмина неке мере (посуда такве запремине).* — Жидовка ће му ... дати осминку ракије. *Шов.* **2.** муз. *осмина (3). Деан. Рј.*

ôсмислити, -ӣм и **осмúслити,** ôсмӣслӣм сврш. *дати смисао чему.* — Није успео да осмисли једну идеју. *КН 1959.*

~ **се** *испунити се смислом, мисаоном садржином.* — [Живот јој се] ... чинио ... празан и сувишан ... да би се затим ... осмислио и испунио ситним радостима. *Лит. 1957.*

ôсмица ж **1. а.** *бројка, цифра којом се обележава број осам; крива линија, фигура, лик у облику бројке осам.* — Пришао [је] згради ... описао пред улазом осмицу. *Крањч. Стј.* Пењу се колути [дима] ... праве осмице, витице. *Мар.* **б.** *оцена 8.* **в.** *назив превозног средства (трамваја, тролејбуса, аутобуса) које је означено бројем 8.* **г.** *карта или коцка са осам знакова.* — Апотекар нађе осмицу пик и подели [карте]. *Ранк.* **2.** заст. *време од осам дана, осми дан од неког догађаја, празника.* — Минула [је] осмица по смрти Илијиној. *Шен.* **3.** покр. *врста игре, плеса. Рј. А.*

осмúчак, -чка м презр. *осмица у картама.* — Погледавам на моје безвриједне осмичке и деветичке. *Јел.*

осмишљáвање с *гл. им. од осмишљавати (се).*

осмишљáвати (се), -ишљāвāм (се) *несврш. и уч. према осмислити (се).*

осмишљéње с *придавање смисла чему, прилагођавање чега рационалним мерилима:* ~ акција, ~ напора.

осмје-, ек. осме-.

осмо- *као први део придевских и именичких сложеница показује да се нешто састоји од осам делова, елемената и сл.:* осмогласан, осмогодишњи, осмокатница, осмокрак, осмократан, осмострук и др.

осмòгласник м *православна црквена књига која садржи песме за осам гласова, октоих. МЕП.*

осмогòдишњӣ, -ā, -ē **1.** *који има осам година.* — Имала [је] ... осмогодишњу кћер. *Торб.* **2.** *који траје осам година:* ~ школа, ~ период.

осмóза ж грч. физ. *продирање растварача, отапала кроз полупропустљиву опну изазвано различитом засићеношћу раствора с једне и друге стране опне.*

осмòкратан, -тна, -тно *који се осам пута понавља; осам пута већи:* ~ упозорење, ~ износ.

òсмолавити, -ӣм и **осмолáвити,** -òлāвӣм сврш. необ. *осмољити.* — Онај му цукренонацерен израз осмолавио усне. *Божић.*

осмòлетан, -тна, -тно, ијек. осмòљетан *в. осмогодишњи.*

осмòлетка, ијек. осмòљетка, ж *осмогодишња (основна) школа.* — Запослила се као наставница у осмолетки. *Дав.* У осмољетке уводе [се] читанке с акцентуираним текстовима. *Ј 1957.*

осмо̀лити, о̀смолӣм сврш. *намазати, премазати, натопити смолом.* — Па овошти бијелу кошуљу, овоштила па је осмолила. *НП Вук.*

осмологија ж грч. *наука о мирисима, мирисавим материјама.*

осмоља́вати, -о̀љавām *несврш. и уч. према осмолити.*

осмо̀љетан, -тна, -тно, ек. осмо̀летан.

осмо̀љетка, ек. осмо̀летка.

осмо̀љити, о̀смōљӣм сврш. *пустити да виси лабаво, опустити, отромбољити (лице, нос, уста).*

Изр. ~ нос *покуњити се, посрамити се.* — Нос ... осмољи кад јој ... рече да је ... пуно штетовао. *Кор.*

о̀смометар и **о̀смомēтар,** -тра м физ. *апарат за мерење осмотског притиска.*

осмо̀редац, -еца м *осмак (д). Р-К Реч.*

осмо̀рица ж *осам мушких особа, осам мушкараца.*

о̀сморо зб. бр. = осмеро.

осморо- = осмеро-: осморострук, осморокрак и сл.

осмо̀ручци м мн. (јд. осмо̀ручац, -чца) зоол. *хоботнице, октоподи* Octopoda. *Терм. 4.*

осмо̀сāтнӣ, -ā, -ō = осмочасовни *који траје осам сати*: ~ радни дан.

осмо̀стран, -а, -о *који има осам страна*: ~ стуб.

осмо̀струк, -а, -о **а.** *који се састоји од осам спрука, саставних елемената и сл.*: ~ врпца, ~ прекривач. **б.** *који се осам пута понавља; осам пута већи, осмократан*: ~ покушај, ~ износ.

осмо̀тичан, -чна, -чно и **осмо̀тичкӣ,** -ā, -ō *осмотски. Кл. Рј.*

осмотрака́чи и **осмотрака́ши** м мн. (јд. осмотра̀кāч, -а́ча, осмотра̀кāш, -а́ша) зоол. *врста корала* Octanthida. *Финк.; Бен. Рј.*

осмо̀трāчњāци и **осмо̀трачњāци** м мн. (јд. осмо̀трāчњāк и осмо̀трачњāк) зоол. *в. осморучци. Финк.*

осмо̀тритељ м арх. *онај који осматра, врши надзор, пазитељ, надзорник.* — Осмотрителји карантина били [су] богати и силни. *Срем.*

осмо̀тритēљка ж **1.** *она која осматра, врши надзор, надзорница.* **2.** *осмотрителева жена, супруга.* — Уби је то, њу ... осмотрителку. *Срем.*

осмо̀трити, о̀смотрӣм сврш. **1. а.** *погледом обухватити, посматрањем испитати, прегледати, разгледати.* — Наже се ... да осмотри тканину. *Франг.* Застадоше да осмотре терен пред собом. *Јак.* **б.** *размотрити, претрести, оценити.* — Састају се народни представници ... да осмотре досадашњи рад. *Дед. В.* **2.** *спазити, уочити, угледати, видети.* — Осмотривши смртни обруч ... запјева високо и дрхтаво. *Донч.*

о̀смōтскӣ, -ā, -ō *који се односи на осмозу*: ~ притисак, ~ кретање.

осмо̀угао, -гла и **осмоу̀гаонӣк, осмо̀угаонӣк** м = осмерокут.

осмо̀угаон, -а, -о = осмерокутан.

осмоу̀глат и **осмо̀углат,** -а, -о *в. осмерокутан.* — Описала [је] красоте гласовите осмоуглате дворане. *Леск. Ј.*

осмо̀углӣ, -ā, -ō = осмерокутан.

осмочà̀сōвнӣ, -ā, -ō = осмосатни: ~ радно време.

осмо̀чити, о̀смочӣм сврш. **1.** *зачинити смоком (јело), учинити смочним, укусним.* — Ала је осмочио вечеру! *Лал.* фиг. Често би он свој говор латинским смоком осмочио. *Шен.* **2.** *заложити се чим смочним, појести (мало), презалогајити, окусити.* — Осмочи мало печења или ћевапа. *Глиш.* **3.** *оквасити, сквасити, смочити.* — Гдјегдје пређеш [ријеку] да и табана не осмочиш. *Торд.*

~ **се** *појести нешто смочно, окусити добро јело.* — Да му штогод пошаљемо да се осмочи. *Торд.*

осмошко̀лац, -лца м *ученик осмог разреда.* — Светозар је завидео осмошколцима који уче грчки. *Поп. Ј.*

осмо̀шкōлка ж *ученица осмог разреда.*

осмра́дити, о̀смрāдӣм и **о̀смрадити,** -ӣм сврш. **1.** *учинити смрдљивим, испунити, загадити смрадом, засмрадити.* — Све нека офури, осмради, загуши. *Наз.* **2.** фиг. *осрамотити, упрљати.* — Он вас је изнаказио, изгрдио ... осмрадио. *Бег.*

~ **се** *испунити се смрадом, усмрдети се. Бен. Рј.*

осмрађа́вати (се), -а̀ђāвām (се) несврш. *в. осмрађивати (се).*

осмрађи́вати (се), -а̀ђујēм (се) *несврш. и уч. према осмрадити (се).*

о̀смртити, -ӣм сврш. покр. *усмртити, убити.* — Крвничка пушка [га је] осмртила. *Миљ.*

~ **се** *повр. Вук Рј.*

о̀смртница ж **1.** *објава о чијој смрти, посмртна листа, смртовница.* — У осмртницу не смију написати да је »котарски судац«. *Ђал.* **2.** *песма којом се ожалили чија смрт; посмртни говор или чланак посвећен умрлом, некролог.* — Његова осмртница има у себи елемената тугаљиве приче. *Крл.* **3.** *посмртно звоњење за мртве, оглашавање.* — Данас је некому звонила кратка осмртница. *Дук.*

осму́дити, òсмȕдīм сврш. **1. а.** *пламеном, ватром лако, по површини опалити, опрљити (обично длаке).* — Кроз пламен ћу пројурити, а длаке на коњу нећу осмудити. *Моск.* Неким чудом није погодио, само му је лице осмудио. *Бен.* **б.** *испећи (месо, рибу) само по површини. Бак. Реч.* **в.** *ожећи, опећи копривом и сл.* — Тко те је то осмудио копривама? *Донч.* **2.** покр. *оглобити. Вук Рј.*

~ **се** *опалити се, опрљити се, ожећи се.* — Са свих страна је ватра суктала ... упалише ми се гаће и осмудише обрве. *Богдан,*

оснажа́ва̄ње с *гл. им. од оснажавати (се).*

оснажа́вати (се), -а̀жава̄м (се) несврш. *в. оснаживати (се).*

оснаже́ње с *давање снаге нечему, ојачање, поткрепљење; признавање, законска потврда чега:* ~ одбране, ~ пресуде.

оснажи́ва̄ње с *гл. им. од оснаживати (се).*

оснажи́вати (се), -а̀жујēм (се) *несврш. и уч. према оснажити (се).*

осна́жити, òснāжīм сврш. **1.** прел. **а.** *учинити снажним, јаким, ојачати, окрепити.* — Шта тај Сабор хоће? ... Да земљу оснажи. *Бој.* **б.** *поткрепити неко тврђење, мишљење.* — Иронијом ... је оснажио ту своју осуду фашизма. *Шим. С.* **в.** *дати законску снагу, потврдити, учинити пуноважним, важећим (пресуду, одлуку, указ).* — Касација оснажи преиначену пресуду. *Дом.* **2.** непрел. *постати снажан, ојачати.* — Толико [је] оснажио да је могао кренути на пут. *Франг.* **3.** покр. *очистити, уредити.* — Благо [је] наранила ... шталу оснажила. *Кол.*

~ **се** *постати снажан, јак, ојачати.* — Оснажиле су се ... балканске државе. *Цвиј.* Па! — оснажи се она мало. *Мул.*

оснéжити, òснēжӣ, ијек. оснијèжити, сврш. *почети снежити, почети падати (о снегу), заснежити.* — Какве смо среће, још ће и оснежити. *Вес.*

оснéтити, òснēтӣм, ијек. оснијèтити, и **оснѐтљивити,** -ӣм, ијек. осњѐтљивити, сврш. *учинити снетљивим, заразити паразитним гљивицама (неке биљке, нарочито житарице).* — Ова ће нам магла жито осњетљивити. *Рј. А.*

~ **се** *заразити се болешћу коју изазива снет, заглавничати се.* — Сунца [треба] ... да пожути клас, да се не заглавница, не оснијети. *Сим.* Жита су нам се од магле осњетљивила. *Рј. А.*

о̑снӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ос(у):* ~ равнина, ~ симетрија.

оснѝвалац, -аоца м (ген. мн. оснѝвала̄ца̄) *оснивач.* — Декарт је оснивалац новије филозофије. *Петрон.* Он ... није оснивалац српске модерне критике. *Матош.*

оснѝвалачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на оснивaоце.*

оснѝва̄ње с *гл. им. од оснивати (се).*

оснѝвателj м *в. оснивач.* — Погодин је ... оснивателj »Славенског добротворног друштва«. *Нех.*

оснѝвати, òснӣва̄м *несврш. и уч. према основати.*

~ **се** (на чему) *имати основ, темељ у чему, темељити се, заснивати се на чему.* — Хрватски закон о штампи ... се оснива на њемачком закону. *Мј. 1926.* Морална ... радња човекова ... се оснива на друштвеним инстинктима. *Марк. Св.*

оснѝва̄ч, -а́ча м *онај који је нешто основао, покренуо, зачетник, покретач.* — Нисам био међу оснивачима њеним [Заједнице]. *Нед.* Он је оснивач добротворних и одгојних заклада. *Крл.*

оснива̀чица ж *она која је нешто основала, створила.* — Аустрија спада међу земље оснивачице ФИХ-е. *Хок.*

оснѝва̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на оснивaче и на оснивaње:* ~ конгрес, ~ скупштина.

о̑снизак, -иска, -иско *в. онизак.* — Младић [је] ... оснизак и веома живахан. *Вес.*

оснијѐжити, òснијежӣ, ек. оснѐжити.

оснијѐтити (се), òснијетӣм (се), ек. оснѐтити (се).

о̑снов и **о̑снов** м **1.** = основа (1) и основица (1) **а.** *део којим се нешто ослања на подлогу или причвршћује за њу, доњи, темељни део нечега; доњи, дубљи слој:* ~ мозаика, ~ пода. — Ти зидови ... морају дубље продирати него основи куће. *Батут.* **б.** *оно што је битно, важно у нечему, оно на чему се нешто заснива, темељи; полазни, главни елеменат нечега.* — Вјера у савршену људску љепоту основ је грчкој религији. *Матош.* Сам закон [је] саздан на другим основима. *Мј. 1936.* Ми ћемо узети ... нека места из књиге Дарвина ... за основ нашег даљег излагања. *Марк. Св.* **в.** *оно чим је нешто омогућено, из чега нешто истиче; предуслов.* — Супротност човека и природе постала је главни основ свега људског прогреса. *Кнеж. Б.* Закон је основ реда у држави. *Баз.* **2. а.** *разлог, оправдање.* — Он ... има озбиљног основа за сумњу. *Донч.* **б.** *доказ, аргумент.* — Људи од науке доказаше необоривим основима да су метафизичарске теорије ... празна измишљотина. *Марк. Св.* **3.** мн. *почетна, главна знања, елементи неке науке или вештине:* основи граматике, основи марксизма, основи филозофије, основи хемије, основи веслачког спорта и др.

Изр. без основа *без разлога, неосновано*; из основа *потпуно, сасвим*; имати добар ~ (из неке науке, струке) *имати добру предспрему, солидно знање*; на основу чега *према чему*; положити, поставити, ударити ~ чему *основати, започети што*; с основом *с разлогом, с правом*.

о̀снова и **о̑снова** ж **1.** = основ (1). — На ... листу могуће је разликовати лисну основу, лисну дршку и лиску. *Станк.* С. Дарвин [је] поставио биологију на чврсту научну основу. *НЧ.* Тако нам је XIX век дао књижевни језик на новим, народним основама. *Бел.* Добио сам ... нацрт основе казненога закона. *Мј. 1926.* Штедња је основа за благостање сваке земље. *Дом.* **2.** = основица (2) **а.** мат. *страна на којој стоји геометријска слика, лик или тело.* — Крива се површина [ваљка, облице] зове омотач ваљка, а равне површине основе. *Геом.* **б.** воји. *база, упориште, ослонац.* — Одсечени од своје основе, збуњени и нападнути ... ватром, Турци сасвим изгубе главу. *Нов.* **3.** мат. *број који се степенује.* **4.** грам. *део речи (који се обично не мења) на који се додају наставци за облике*: презентска ~, инфинитивна ~. **5.** *замисао, план.* — Има он доста времена да ствар ... уреди по својој основи. *Том.* Ковали су заручници основе за будуће уређење ... куће. *Крањч. Стј.* **6.** *уздужне нити кроз које се проткива потка при ткању.*

Изр. без основе, из основе, на основи, положити (поставити, ударити) основу *в. уз основ (изр.)*; у основи *у суштини, стварно*.

оснòвалац, -аоца м (ген. мн. оснòвалāцā) *оснивач.* — Огист Конт, основалац позитивизма ... открио је основ морала у природи човековој. *Марк. Св.* Источноазијски рат мора да води основалац конференције у Хагу. *Матош.*

о̑снован, -а, -о **1.** *трп. прид. од основати.* **2.** *заснован на разлозима, поткрепљен разлозима, доказима, оправдан.* — Моје прве сумње [су] ... биле и сувише основане. *Нед.*

о̑новано прил. *с разлогом, оправдано, на свом месту.* — Зато је сасвим основано ако гњиве ... испоредимо с повр̄ем. *Батут.*

о̑новано̑ст, -ости ж *темељење на разлозима, образложеност, оправданост.* — Суд ... суди ... о основаности или неоснованости жалбе. *Мј. 1926.*

оснòватељ м *оснивач.* — Ту је основатељ Рима, Ромул, седео. *Нен. Љ.* Изненада би се такова пропаганда ... почела смањивати на ужас њезиних основатеља. *Ков. А.*

оснòватн, òснујēм сврш. **1.** *положити темеље чему, установити, формирати, створити*: ~ породицу, обитељ, ~ град, ~ државу. — Основали су читаоницу. *Срем.* Основао [је] опћинску глазбу, дилетантску групу. *Мар.* **2.** *навити прēђу при ткању.* — Сад је баш основала неке шаренице, и вели ми ... да саткам. *Вес.* **3.** заст. *намислити, намерити, испланирати.* — То сте одавна наумили и основали. *Љуб.* **4.** заст. *изазвати, проузроковати.* — Једни и други ... основаше смутњу у Раковици. *Старч.*

Изр. ~ огњиште *створити породицу, домаћинство*; *оженити се*.

оснòвац, -вца м **1.** *ученик основне школе.* — Ни као основац ... није био вешт ни окретан. *Андр. И.* **2.** фиг. *незрео, невешт човек, почетник у чему.*

оснòвачкī, -ā, -ō **1.** *који се односи на основце.* — Сећам се добро ... кад смо седели у основачкој клупи. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *незрео, неук, невешт.* — По основачкој људској логици он је ... могао обути [потковати] све ергеле. *Б 1958.*

оснòвачки прил. *као основац, на основачки начин, невешто, неуко.*

о̀сновица и **о̑сновица** ж **1.** = основ (1). — Стијена ... основица двају звоника ... као да почива сама у себи. *Шкреб.* Боја ... се није била осушила ... те се бела слова разлила преко црне основице. *Дов.* Римско царство ... није више било способно да организира производњу ... на другој основици. *Пов. 2.* **2.** = основа (2). — Основица зидарског троугла постави [се] на хоризонталан правац. *Физ. 3.* Дели-град је у тај мах имао везу са својом основицом само околишним путем. *Нов.* **3.** основа (5). — Као основица устанка утврдила се .. борба против султанових одметника. *Нов.*

Изр. без основице *без разлога, неосновано*.

о̑снōвка ж **1.** *ученица основне школе.* **2.** *основ (1), основа (1).* — Још крепкију основку стече рад око хрватске историографије оснутком Југославенске академије. *Шиш.* Кршћанство ... дало је нужну основку за ... религиозно етичко назирање. *Мј. 1926.* **3.** мат. *основа (2а), основица, база.* — Колике су странице правокутника уписана у трокут основке a и висине b ... *Алг. 1.*

о̑снōвнī, -ā, -ō **а.** *који чини основ(у) чега, главни, најбитнији*: ~ састојци, ~ садржај, ~ смисао, ~ облик, ~ значење. — Могао је писати ... и о основним тачкама Версајског уговора. *Тос. Б.* **б.** *који представља први, полазни елемената чега, на којему се заснива какав систем; који заузима главно место или једно од главних места у неком систему*: ~ организација, ~ јединица (нпр. мере), ~ тон, основне боје, ~ број (грам.) **итд. в.** *почетни, елементаран.* — У

клуб дође ... члан који нема основне физичке наобразбе. *Рв.*

о̀снӧвница ж мат. *основа (2а), основица (2). Деан. Рј.*

о̀снӧвно прил. заст. *у бити, суштински.* — Такво је питање лакше поставити но на њега темељито и основно одговорити. *О 1875.*

о̀сновскӣ и **о̀сновскӣ,** -а̄, -ӧ грам. *који се односи на основу речи, тематски*: ~ самогласник. *Терм. 1.*

о̀снӧвски прил. *оснӧвачки.* — Нећу му се основски покорити. *Ж 1955.*

оснӧ́тати, о̀снӧта̄м сврш. покр. *намислити, смислити, наумити.* — Он је одавно тако оснотӧ. Мислио је дуго и дуго, па није могао за Милоја наћи боље прилике. *Вес.*

оснӯ́так, -тка м (мн. оснӯ́ци) **1.** *оснивање, утемељење.* — За оснивање научних установа ... мора бити доказана потреба оснутка. *Б 1957.* **2.** *основа (5).* — Данас ... не има државе по оснутку Аристотелову. *Старч.* **3.** *почетак, основа у ткању. Вук Рј.* фиг. С њом својој срећи снујем оснутак. *Хар.*

осњѐтљивити (се), -ӣ (се), ек. оснѐтљивити (се).

о̀соба и **о̑соба** ж **1. а.** *људска јединка, човек (без обзира на пол), лице.* — Ти већ познајеш главне особе овога пансиона. *Лаз. Л.* **б.** *човек као друштвена јединка, као носилац одређених права и положаја у друштву.* — Држава ... штити масу својих грађана против нападаја на њихове особе и иметак. *Мј. 1926.* Сви ... су око њега узбуђени због нечег што је везано за његову особу. *Чипл.* **2.** *лик (људски), прилика, фигура.* — Сунце је ... осветлило ... његову крупну, кошчату, климаву и отрцану особу. *Кал.*

Изр. јуридичка, правна ~ *организација, установа, предузеће којима закон признаје способност да буду носиоци права и дужности, тј. да туже и да буду тужени*; по особи *на сваког, на главу (долази, припада).*

о̀собац, -опца м покр. **1.** *дсобина*[1]. — Жене имају свој особац, што су саме стекле и донеле. *Нен. Љ.* **2.** *јело које се оставља коме кад не дође кући да с другима једе.* — Он никад на јело не приспије ... мора [му се] особац оставити. *Рј. А.*

о̀собен, -а, -о **1. а.** *који се нечим издваја од других, нарочит, својеврстан; необичан, чудан.* — Његов повучени особени начин живота представљат [ће] касније многима идеал. *Ант. 1.* Хамлет ... је ... знатно особенији од сваке друге драмске личности. *Панд.* **б.** *посебан, засебан, специјалан*: особени знаци. — Цар ... из својих особених разлога није одобрио ту тачку. *Нов.* **2.** *особит (1).* — Млада особа ... ме је почаствовала својом особеном добротом. *Грол.* **3.** *својствен, карактеристичан за кога или што.* — Деран је пуштао чудне гласове који су особени немацима. *Кнеж. Л.* **4.** грам. *властити*: ~ име, ~ именица.

о̑собено прил. *на особен, нарочит, карактеристичан начин, необично.* — [Он] особено и разнобојно индивидуализира ликове. *Глиг.* Фес ... је чудно и особено стршио у црнини цилиндера. *Сим.*

о̑собенӧст, -ости ж **а.** *својство онога који је особен, онога што је особено, посебност, својеврсност, индивидуалност.* — Њену замишљеност ... тумачио[је] женском особеношћу. *Сим.* **б.** *посебна особина, нарочита или необична одлика.* — Срастао [је] са својом материјом и њеним особеностима. *КН 1957.* [Његове] су се врлине, доброчинства и особености ... разгласиле. *Нед.*

особѐњāк, -а́ка м *особен, чудан, настран човек.* — Друштво га је звало особењаком ... сматрало га је као човека преживелих појмова. *Ранк.* Осјећао сам да немам посла с обичним човјеком, него с неким особењаком. *Андр. И.*

особењāкиња ж *женска особа особењак.*

особѐњāчкӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на особењаке, настран, чудан.* — Дао је хронику једне особењачке породице. *Глиг.*

особѐњāчки прил. *на особењачки начин, као особењак, настрано.* — Живела је сама ... и особењачки. *Андр. И.*

особењā́штво с *особина онога који је особењак, настраност.* — Није био ... разговорљив, али не ... из плашљивости или суморна особењаштва. *Л-К.* Настојали су рођаци ... да је окрену и наговоре да одустане од свога особењаштва ... да ухвати корак ... са осталим вршњакињама. *Андр. И.*

о̀собина[1] ж *лична имовина којом не располаже породична заједница*; исп. осопштина. — Код ње не беше »особине« ... није могла казати: ово је моја квочка ... моја гуска ... све то беше опште. *Вес.*

особи̏на и **о̀собина**[2] ж *својство, одлика, обележје којим се ко или што разликује од других, карактеристична црта.* — Стечене особине разликују људе међусобно, а не само од животиња. *Пед.* Тренингом се омогућује ... развитак психофизичких особина и навика. *Атл.*

о̑собит, -а, -о **1.** *који се нечим истиче, изузетан, изванредан*: ~ поштовање, ~ труд. — Уживали [су] особите повластице. *Срем.* Расправља о политици и чини му се да је изрекао особитих ствари. *Кал.* **2.** *особен (1).*

— Још из детињства она беше чудновата и особита. *Ранк.* У његовим ушима одзвања звук њезиних ријечи, звук тако особит. *Леск. Ј.*

о̀собито прил. **1.** *у појачаној мери, степену, више него у другим случајевима, нарочито*: ~ задовољан, ~ заинтересован. — Посматрање озбиљности ... је особито за психологију важно. *Баз.* **2.** заст. *одвојено, засебно.* — Колико ће Срби Турцима плаћати ... остане да Срби и Турци особито сврше. *Вук.*

о̀собитӧст, -ости ж *својство онога што је особито, што се посебно истиче, изванредна вредност, изврсност.* — Чули [су] о особитости талента пјевачице. *Крањч. Стј.*

о̀собица и **о̀собица** ж *дем. од особа.* — Стипендистице, то су вам врло ћудљиве особице. *Шен.*

о̀сӧбље с зб. *скуп особа запослених у некој установи, предузећу, служби и сл., персонал.* — Што је за задругу било најгоре, није било сигурног и способног особља. *Скерл.* Одгојио [је] потребан број стручног особља. *ЕГ 2.*

о̀собнӣ и **о̀собнӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на одређену особу, лични; посебни, властити, сопствени*: ~ доходак. — Сваки човјек ... користи се слободом да постигне своје особне циљеве. *Крањч. Стј.* **2.** *који нешто представља особно, лично, непосредно.* — Био је особни пријатељ ... с министром. *Том.* **3.** *који служи за превоз људи, путнички*: ~ воз, ~ аутомобил. **4.** грам. *властити*: ~ име, ~ именица.

о̀собӣк м *во или друга домаћа животиња која припада одређеном члану кућне заједнице. Прав.*

о̀сӧбӣк, -и́ка м *спис с подацима о запосленој особи. Прав.*

о̀собница ж *женска особа, девојка коју неко узме за своју кћер.* — А од срца не имô порода, па узео к себи синовицу, синовицу њему особницу. *НП Вук.*

о̀собно и **о̀собно** прил. *сам, главом, лично.* — Ја ћу вас особно испратити. *Донч.* Да ли сам свему крив само ја, особно ја? *Петр. В.*

о̀собнӧст и **о̀собнӧст,** -ости ж *посебне, нарочите особине, својства, посебност, индивидуалност.* — Осјећали [су] своју народну особност. *Јаг.* Јака ћудоредна особност ... тражила је ... особнога бога. *Баз.*

о̀сӧван, -вна, -вно покр. *нагао, напрасит.* — Судија, чоек осовне нарави, као да на драчама сједијаше. *Љуб.*

осо̀вина и **осовӣна** ж **1.** *део машине, најчешће дугуљастог цилиндричног облика, који служи као ослонац обртних делова (точкова, зупчаника, полуга и др.), који се окрећу или клате око њега.* — Уља употребљавају ... као мазива за подмазивање лежишта осовине. *ОК.* **2.** = ос[3] (1): ~ цилиндра, ваљка, ~ купе, Земљина ~, ординатна ~. — Глава је у продужењу уздужне осовине тијела. *Ант. 1.* Куће су ... окупљене око Црног потока који протиче селом као осовина. *Андр. И.* **3.** фиг. *средиште, тежиште, центар; ослонац, главна снага.* — Народи [у Аустро-Угарској] ... тражили су ван њених граница своју политичку осовину. *Јов. С.* Он је осовина у маневрима својих обрамбених играча. *Ног.* **4.** ист. *војни савез фашистичких држава Немачке и Италије пре и за време II светског рата*: ~ Рим-Берлин, силе осовине, политика осовине.

осо̀вӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на осовину, који припада осовини*: ~ лежај, ~ лежиште, ~ трење.

осо̀вити, осовӣм свршн. **а.** *поставити у усправан положај, усправити, подићи.* — Апотекар осови главу. *Шен.* **б.** фиг. *покренути, подстаћнути.* — Стара Грчка је осовила Европу на подвиге. *Уј.*

~ **се 1. а.** *подићи се, устати.* — Рецеп се мало ослободи притиска и осови на своје ноге. *Бан.* **б.** фиг. *појавити се, искрснути.* — Муцао је ... док му се у глави осовило питање ... без одговора. *Кол.* **2.** *ојачати економски, материјално, осамосталити се.* — Кад сам хтјела да се осовим ... кад сам почела продавати духан ... онда су дигли хајку. *Крл.* **3.** *одупрети се, ослонити се.* — Осови се прстима о стол. *Ж 1955.* **4.** *устати против кога, окомити се.* — Сви сте се осовили на мене. *Мар.*

Изр. ~ на (своје) ноге *осамосталити се, учврстити свој положај.*

о̀совито прил. *усправно, горе, увис.* — Удовица се потресе, дигну осовито главу. *Шен.*

о̀сӧвље с *в. осоје.* — Присоје ... зажарило ... а осовље ... зеленилом отпоздрављ сунцу које се нагиње. *Павл.*

о̀сӧвӣ, -ā, -ē *који се односи на осе, осиње, осје*: ~ гнездо, ~ жаока. *Вук Рј.*

осовӣ́вати (се), -ӣвљујēм (се) *несврш. и уч. према осовити (се).*

о̀сӧвштив, -а, -о покр. *в. осојан. Вук Рј.*

о̀согрӣз м бот. *биљка из пор. уснатица* Satureia cuneifolia, S. hortensis, S. montana. *Сим. Реч.*

о̀сој м *осоје. Р-К Реч.*

о̀соја ж покр. *земљиште које се налази у осоју.* — Ја не бих ни жалио ни крчио овакву осоју и сњегобитину. *Лал.*

о̀сӧјан, -јна, -јно *који се налази у осоју, у сенци, сеновит, хладовит*; супр. присојан.

— Из осојних долова дизала се вечерња маглица. *Ђос. Б.* Јаче и брже је распадање [стијена] на присојним него на осојним странама. *ОГ.*

о̀соје с *сеновито место, предео, обично северна падина и подножје каквог узвишења*; супр. присоје. — У осоју ... сјеме сијеш. *Наз.* Буква [се] ... сручила низ каменито осоје. *Рад. Д.*

о̏сока ж **а.** *животињска мокраћа и др. текућа нечистоћа.* — Срете нас црн поток осоке, набујао од кише. *В 1885.* **б.** *текућина која се излучује, цеди из чега.* — Из осока трава и биља под снегом потоци расту. *Чипл.* **в.** покр. *текућина која се исцеди из чабра са сиром. Рј. А.* **г.** *сукрвица. Бак. Реч.* **д.** *животињски зној. И.*

осокòлити, -òколӣм сврш. **1.** *улити коме храброст, смелост, охрабрити, ободрити.* — Успјех ... је осоколио све устанике. *Ћор.* Затим их осоколи жарко загорско вино. *Ков. А.* **2.** покр. **а.** *показати се, истаћи се каквим делом, чином, одликовати се.* — Много је пута Петар осоколио у тим нападима. *Вес.* И он је осоколио. Читав дукат даде манастиру. *Лаз. Л.* **б.** *неочекивано нешто рећи, треснути, извалити.* — Мати Христу ... била је ... дјева Марија, осоколи Крста као из топа. *Шапч.*

~ **се** *постати храбар, охрабрити се, осмелити се.* — Испрва се мало уплаши, али кад видје царску бурунтију ... осоколи се. *Коч.* Шпиркан се осоколи због кумова ... разумијевања. *Кал.*

осокољáвање с *гл. им. од осокољавати (се).*

осокољáвати (се), -òљāвām (се) = осокољивати (се) *несврш. и уч. према осоколити (се).*

осокољúвање с *гл. им. од осокољивати (се).*

осокољúвати (се), -òљујēм (се) несврш. = осокољавати (се).

осòлик, -а, -о *који личи на ос(у)*: осолики лептир. *Финк.*

осòлити, òсолӣм сврш. **1.** *зачинити или посути сољу, посолити.* — Шаку соли баца у котао да осоли пуру. *Хорв.* **2.** фиг. ир. *убедити, уверити кога у што*; *опаметити.* — Неће мене нитко осолити да је све оно ... истина. *Вел.* Не осоли ти њега ... не да се тај из кревета. *Крањч. Стј.*

Изр. не да се (ни) ~ *неће ни да чује за што, не прима никакве разлоге*; ~ коме памет *научити кога чему*; ~ коме чорбу (попару) *припремити коме велику неугодност*; ~ стомак *в. осолити се (1).* — Загрејемо и осолимо стомак да после што више воде попијемо. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *појести или попити нешто слано.* — Пије расо и туршију да се осоли иза слатка. *Сиј.* **2.** фиг. *дозвати се памети, уразумити се.* — Гушавац је и даље пио, не дајући се ни осолити. *Сим.*

о̏сољāј м *количина соли довољна да се једном осоли јело.* — Нема више ни осољаја соли да зачини кавуле. *Павл.*

о̀сопштина ж **1.** исп. о̀собина[1] **а.** *лична имовина калуђера у манастиру. Вук Рј.* **б.** *лична својина једног заједничара. Бак. Реч.* **2.** *особеност, посебне одлике.* — Истријебио је све што је ударало мјесном осопштином толико у ријечи, колико у изговору. *Павл.*

о̏сор, -а, -о *в. осоран.* — Он је ослијепио ... с њезине љепоте, па од осора ... загрижљивца постаде сада јање. *Ков. А.*

о̏сōран, -рна, -рно = осорљив *груб, набусит, оштар.* — Постаде прост и осоран. *Бег.* Ни осорне речи да рекне, а камоли благе. *Лаз. Л.*

о̀сорит, -а, -о *в. осоран.* — Најприје почну оштром и осоритом ријечи. *Кор.*

осо̀рљив, -а, -о = осоран. — Он [је] набусит и осорљив. *Пав.* Зачула се лупа ... и два осорљива гласа. *Петр. Б.*

осо̀рљивац, -йвца м покр. *осорљив човек. Рј. А.*

осо̀рљивица ж покр. *она која је осорљива. Рј. А.*

осо̀рљиво прил. = осорно *на осорљив, осоран начин, љутито, набусито, грубо.* — Кад му досади ... њихово припитивање, одговори осорљиво. *Ћип.* Осорљиво затвори за собом врата. *Креш.*

осо̀рљивōст, -ости ж = осорност *особина онога који је осорљив, осоран, набуситост, грубост.* — Ђурицу дарну ова кметова осорљивост. *Ранк.*

о̏сōрно прил. = осорљиво. — [Он] дочека Бајкића прилично осорно. *Ђос. Б.* Овај га попријеко погледа и одговори осорно. *Франг.*

осо́рнōст и **о̏сōрнōст,** -ости ж = осорљивост. — Стид није знао друкчије прикрити него осорношћу. *Ћор.*

о̏соро прил. *осорно, осорљиво.* — Он је ... погледао госта и рекао осоро. *Перк.* Њене руке ... ме туку тако осоро. *Ћон.*

о̏сорōст, -ости ж *осорност, осорљивост. Бен. Рј.*

осо̀тоњити, -ӣм сврш. необ. *залудити, занети.* — Долазили комендијаши, па осотоњили људе и показивали им петла како вуче греду, кад оно није била греда но сламка. *Ћорђ.*

о̀сочан и **о̏сочан,** -чна, -чно *пун осоке*; *пун сока, сочан. Вук Рј.*

о̀сочина ж *аугм. и пеј. од осока.* — Јутрос јој још тече сукрвица и осочина нека. *Рад. Д.*

осо̀чити, о̀сочӣм сврш. *учинити сочним, влажним.* — Где је звонка реч, да пукне језик, да цокне, осочи и влагне уста. *Пол. 1960.*

о̀спа и **о̑спа** ж мед. **1. а.** *бубуљица, чирић, пришт, мехурић на кожи*; зб. *осип (1).* — Дете [се] по телу осуло црвеном оспом. *Рад. Д.* **б.** (обично мн.) *богиње.* — Оспе ... зовемо мрасе ... мале, средње и велике богиње. *Батут.* **2.** *зној који се појављује на кожи у облику капљица. Бак. Реч.*

о̀спав, -а, -о *в. оспичав. Р-К Реч.*

о̀спина и о̑спина ж покр. *в. оспа (1а). Вук Рј.*

о̀спица ж **1. а.** *дем. од оспа (1а).* **б.** мн. мед. *заразна дечја болест коју карактерише црвени осип по телу, добрац(1), водене богиње, мале богиње; осип који прати ту болест.* — Од оспица јој остале ... рупице по лицу. *Бан.* У мјесту влада епидемија оспица. *Јонке.* **2.** *квржица, чворић.* — Показа зелен лозин лист, додирујући ... ситне оспице по њему. *Лоп.*

о̀спичав, -а, -о *покривен оспицама; који има по кожи трагове од оспица, рохав, богињав.* — То је био плав, сух човјечић ... сав оспичав као решето. *Бег.* фиг. Куће [су] још увијек ишаране и оспичаве од пушкарања. *Андр. И.*

о̀спичавӧст, -ости ж *стање онога који је оспичав.*

оспокоја́вати, -о̀јāвāм *несврш. и уч. према оспокојити.*

оспокӧјити, -о̀којӣм сврш. *учинити спокојним, успокојити, умирити.* — Оспокојена том вешћу ... могла [је] нешто и да спава. *ЛМС 1951.*

оспо̀нити, о̀спонӣм сврш. необ. *отклопчати, откачити.* — Оспони му колан, скине седло. *Божић.*

оспора̀валац, -аоца м (ген. мн. оспора̀валāцā) *онај који што оспорава. Р-К Реч.*

оспора́вање с *гл. им. од оспоравати.*

оспора́вати, -о̀рāвāм *несврш. и уч. према оспорити.*

оспоре́ње с *проглашење чега спорним, изјашњење против чега:* ~ права.

оспо̀рив, -а, -о *који се може оспорити. Деан. Рј.*

оспо̀ривӧст, -ости ж *стање онога што је оспориво, могућност оспоравања.*

оспо̀рити, о̀спорӣм сврш. *прогласити спорним, не сложити се с чим, изјаснити се против чега; опозвати, побити.* — Тко ће му оспорити то право? *Креш.* Његов мандат је оспорен. *Глиг.*

оспо̀рљив, -а, -о *оспорив. Р-К Реч.*

оспо̀рљивӧст, -ости ж *оспоривост.*

о̀способа ж *оспособљење; оспособљеност. Бен. Рј.*

оспо̀собити и **оспосо̀бити,** -о̀собӣм сврш. **1.** *учинити способним за што, обучити, спремити.* — Он је за тај део посла оспособио Симу. *Чипл.* Реформе ... ће оспособити цркву да преузме водећу улогу. *Пов. 2.* **2.** *учинити подесним, употребљивим, прилагодити, подесити за употребу:* ~ железничку пругу.

~ **се** *постати способан, обучити се, научити.* — Народу је требало времена да се за самоуправу оспособи. *Јов. С.* [Рука] се постепено оспособила да ради и замршеније послове. *Пов. 1.*

оспособља́вање с *гл. им. од оспособљавати (се).*

оспособља́вати (се), -о̀бљāвāм (се) *несврш. и уч. према оспособити (се).*

оспо̀собљеност, -ости ж *стање онога који је оспособљен, онога што је оспособљено.*

оспособље́ње с *поступак којим се ко оспособи за нешто; довођење у исправно стање:* ~ возила.

оспо̀собница ж *сведочанство, документ о способности, стручности за нешто. Бен. Рј.*

о̀спријед прил. (ијек.) покр. *с предње стране, спреда.* — [Униформа] са мноштвом каишева изукрштаних оспријед и позади. *Лал.* [Шета се] оспријед по тараци. *Војн.*

осра́мити, о̀срāмӣм сврш. *осрамотити; посрамити.* — Да мене спасеш, себе осрами. *Кост. Л.* Вјерне љубе осрамили срамом. *Март.*

~ **се** *осрамотити се.* — А не би се заустивио теком, нити би се осрамио јеком. *Март.*

осрамо̀тити, -а̀мотӣм сврш. **1. а.** *нанети коме срамоту, обрукати, окаљати.* — Срце ... често седе осрамоти власи. *Митр.* **б.** *обешчастити (девојку, жену).* — Оробе ... људе, жене и дјевојке осрамоте. *М-О.* **2.** *учинити да се неко застиди, посрами, застидети, посрамити.* — Пружила је кокетно руку ... да је пољуби: Но, господине ... ваљда ме нећете осрамотити. *Петр. В.*

~ **се** *учинити нешто што изазива стид (код учиниоца), изложити се срамоти, обрукати се.* — Ако се и осрамотим — пред тобом ћу! *Вес.* Ти се мораш побринути да се не осрамотиш. *Торб.*

осрамоће́ње с *наношење срамоте, излагање срамоти.*

осрамоћи́вање с *гл. им. од осрамоћивати (се).*

осрамоћи̏вати (се), -ћујем (се) *несврш. и уч. према осрамотити (се).*

оср̏дити се, ѝсрдим се сврш. *в. одсрдити се.* — Да се хоће осрдити, дала бих му везен јаглук. *НП Вук.* Спомињо̀ се Ђука и осрдио се понешто. *Коз. И.*

ѝсрђе с мед. = осрчје *опна која обавија срце, срчана кеса* pericardium.

осрѐбр̏ити, ѝсребрим сврш. *превући, обложити сребром, посребрити.* — фиг. Виловити коњ ... брза ногама испод ... осребрена неба. *Кос.*

ѝсредак, -етка м (мн. ѝсреци) покр. **1. а.** *мањи комад земљишта погодног за пашу у кршевитом, стеновитом пределу. Рј. А.* **б.** *место, земљиште опкољено са свих страна водом. И.* **2.** *преграда у носу међу ноздрвама. И.*

ѝсредње и **ѝсредње̄** прил. *у осредњем степену, средње.* — Чита ... и осредње књижеван превод. *Сек.* Био је омален, осредње дебео. *Кол.*

ѝсредњӣ, -ā, -ē̄ **1. а.** *који је средње вредности, који се ничим нарочито не истиче, просечан.* — Старчевић [је] био ... осредњи драматик. *Матк.* **б.** *који је средње величине, ни мали ни велики.* — То је ... материја ... облика округлог грумена који може достићи величину осредње лубенице. *Петр. М.* **в.** *који заузима средње место у неком одмеравању, степену, који се не истиче ни великим ни малим износом, степеном и сл.:* ~ даљина, ~ брзина. — Куда ћеш са мном, друже команданте? 'Ошеш ли ме у дубоку позадину или у неку осредњу? *Лал.* **2.** заст. *средишни, централни, главни.* — Бијаху два приједлога ... приједлог осредњег одбора и приједлог заступника града Загреба. *Старч.*

ѝсредњо̀ст, -ости ж *особина онога који је осредњи, онога што је осредње, просечност.* — Ни њихов речник, ни њихов говорни стил ... никада не излазе из баналне осредњости општих места. *Пол. 1959.* Осредњост ... свуда, па и у шаху, налази спас у рутини. *Шах 2.*

ѝсрећан, -ћна, -ћно необ. *доста, прилично срећан.* — Није то ни близу осрећна ствар. *Сек.*

ѝсрчје с = осрђе. *Р-К Реч.*

ѝст[1] м *в. остан. Бен. Рј.*

ѝст[2] *узвик за подстицање волова при орању. Рј. А.*

остáблити се, ѝставлӣ се сврш. *развити се у стабло.* — Све ... струји у младици ... кад би се остаблио [бор]. *КН 1960.*

ѝстава ж **1.** *просторија где се држе намирнице и ствари које нису потребне сваког дана, комора, смочница.* — Мирис је долазио ... од сира у остави. *Сек.* Одведе је у оставу да јој напуни прегачу боба. *Франг.* **2.** *чување; депозит, похрана; оно што је дато на чување (ствари, новац, хартије од вредности и др.).* — Ако ми да [новац] на оставу, његово је, очуваћу му. *Глиш.* Порез [је] могао лежати код тих завода само као краткорочна остава. *Јов. С.* **3.** *уштеђевина, готовина.* — Они су сву своју оставу дали попу. *Тур.* **4.** *остављање, смештај.* — Подижу привремене бараке за оставу алата. *Андр. И.*

остáвати, ѝставāм покр. *несврш. и уч. према остати.* — Остављте због, Црногорци. *НП Вук.* С миром остављте. *Вел.*

ѝставбина ж *имовина дата на оставу, на чување, у депозит. Рј. А.*

остàвилац, -иоца м правн. **а.** *онај који некоме што оставља у наслеђе; завешталац.* — Против решења о наслеђу жалила се кћи оставиоца. *Пол. 1959.* **б.** *онај који нешто даје на оставу, на чување, у депозит.* — Остава ... бива кад један уговорник, хранилац ствари, обећа другоме, оставиоцу, да ће је ... чувати. *Рј. А.*

ѝставина и **остàвина** ж *оно што је остало после нечије смрти, оставштина, заоставштина.* — Идем да уредим очеву оставину. *Цар Е.* [сам] до две књиге из Ненадове оставине. *Чипл.*

ѝставинскӣ, -ā, -ō *који се односи на оставину:* ~ спор.

Изр. ~ поступак, ~ расправа правн. *судски поступак или расправа ради утврђивања права на наслеђе нечије (за)оставштине.*

остàвиочев, -а, -о *који припада оставиоцу.*

ѝставити, -ӣм сврш. **1.** *ставити, метнути, спустити што негде да тамо остане, спремити, похранити; пустити из руку.* — На пенџере биљег оставио. *НПХ.* Писмо писано је у два пријеписа, од којих је један остављен у цетињску канцеларију. *Дан.* Викне Стеван, оставив весло. *Љуб.* **2. а.** *прекинути, престати чинити што; ослободити се чега.* — Сви остависмо читање и погледасмо у њега. *Дом.* Остави, мила, стид! Дед запјевај! *Цес. Д.* **б.** *престати употребљавати што, престати бавити се чим:* ~ пиће, дуван. — Оставио занат и дао се на трговину. *Павл.* Оставио је службу, не упитавши никога. *Селим.* **3. а.** *напустити (кога, што), прекинути везу (с ким).* — Ако задругар остави задругу, нема никаква права на задругарску својину. *Марк. Св.* Напао је ножем и исекао њен љубавник ... јер га [је] оставила. *Рист.* **б.** *одрећи се чега.* — Хоће царе да се потурчимо и ми нашу вјеру оставимо. *НП Вук.* **в.** *изићи однекуда, одвојити се од чега.* — Била је већ глуха ноћ, кад остависмо крчмицу. *Дук.* Није ни

осетио кад је оставио варош. *Рад. Д.* **г.** *прошавши поред чега отићи даље, проћи идући напред.* — Оставили [су] иза себе цркву и превезли се обалом ... до ... куће с верандом. *Адум.* **4.** (кога, што) *остати без чега, изгубити што (неку моћ, неко својство, способност)*; *издати, изневерити.* — Цвита уђе ... Бакоњу намах остави поуздање. *Мат.* Ради док га снага не остави. *Куш.* **5.** *престати обазирати се, не обраћати пажњу (на кога или на што).* — Остави ти та њена причања и њене другарице, већ се спремај. *Јак.* **6.** *учинити да нешто настане, да се створи*; *произвести*; *изазвати.* — Ноћна магла оставила је на узвисинама ... иње. *Крањч. Стј.* Он је оставио код мене симпатичан утисак. *Јонке.* **7.** *одлучити, пустити, допустити да што остане, да се не уклони, не укине, не уништи.* — Сврзибрада ... [је] човјек који једанпут остави браду, па је опет обрије. *Вук Рј.* Траже да се потрошарински порези уопће укину, а да се оставе само порези на власништво. *Рад. Стј.* **8. а.** *сачувати (обично какво имање) да га ко после смрти имаоца наследи.* — Кад је умро, оставио нам је једну кућу и прилично пензије. *Уск.* Оставио је масу трговина и кућа. *Крл.* **б.** *поклонити, даровати, дати.* — Ако би ми бог и срећа дала, те бих градске плијенио овце, добар ћу ти дио оставити. *НП Вук.* **в.** *бити преживљен (од чланова своје породице).* — Оставио је иза себе младу жену, стару мајку. *Рј. А.* **9.** *заборавити, не узети што са собом.* — Оставио сам кључ у брави, кишобран у кафани. *Бак. Реч.* **10.** *провести у путу, утрошити (време) за пут.* — Колона је оставила добар сат да би превалила тих стотињак метара стрмине и дохватила се гребена. *Чол.* Оставили су готово два сата док су прешли удаљеност до друге постаје. *Креш.* **11.** *препустити, поверити коме да што ради, чува или да чиме управља за време чије одсутности.* — Дуњан ће [док буде на путу] оставити на калфи. *Срем.* Оставио је Паниковски пословницу на самоме Фунту. *Крањч. Стј.*

Изр. ни узми ни остави разг. *баш исти такав, као неко, нешто*; остав'! војн. *команда да се заузме пређашњи став.* — Остав'! — рече Бора војницима, који спустише пушке поред себе. *Јак.*; остави га душа *умре*; остави га сан *не може да спава*; остави га памет, сећање, расудљивост *постао је луд, полудео је*; оставиле га очи *обневидео је, слабо види*; остави ме *немој ме узнемиравати*; оставимо то *не говоримо више о томе*; ~ (кога) без чега *не дати, не спремити (коме) оно што му је потребно, што је морало, требало бити спремљено, дато, лишити чега*; ~ кога (далеко) за собом *надмашити, претећи (кога) у чему, превазићи (кога)*; ~ (кога коме) на бризи; ~ кога на коме *поверити (кога коме) на чување и старање*; ~ (кога) на милост и немилост других *престати се о коме бринути*; ~ (кога) на миру *не узнемиравати (кога), не сметати (коме)*; ~ (кога) на просјачком штапу *потпуно материјално упропастити (кога)*; ~ (кога) на цедилу *напустити кога преварививши га*; ~ (кога) на чију) милост и немилост *потпуно напустити (кога), не водити нимало рачуна (о коме)*; ~ на страну *склонити (новац) да се не потроши, уштедети*; ~ коме (кога, шта) у аманет *поверити, дати на чување, наредити да се некад што изврши после нечије смрти*; ~ (коме) одрешене руке, ~ (коме шта) на вољу *пустити (коме) да учини како хоће*; ~ (коме) широко (слободно) поље *дати (коме) велике могућности за какав рад, активност*; ~ (овај) свет *умрети*; ~ рђав утисак *не допасти се (коме)*; ~ (своје) кости негде *умрети негде далеко од својих, од своје домовине*; ~ траг(ове), трага *видети (се) по нечему да је негде што било, постојало*; ~ што на страну, по страни *не обазирати се (на што, на кога)*; остављен сам(ом) себи *без ичије помоћи*; пољуби па остави разг. *ако нећеш, ако ти се не допада, немој примити, узети нешто.*

~ **се** (чега) *престати чинити што, оканити се, махнути се (кога, чега), одустати (од чега)*: ~ пушења (пића, картања и сл.) — Оставите се, молим вас, нарицања! *Крл.*

Изр. ~ пера *престати писати, престати бавити се књижевношћу.*

о̀ставйште с *место где се нешто оставља, сакупља, чува*; *депозит, резервоар.* — Ствара се [скроб] у ћелицама ... и што се не утроши на грађу ћеличне опне ... разноси се и разлива у ... нарочита оставишта ... нпр. у семе. *Тод.*

о̀ставка ж *напуштање службе по сопственој одлуци, писмена изјава о напуштању службе.* — Дао је одмах оставку на командантски положај. *Јов. С.* Предај оставку док је за времена. *Сим.*

Изр. у оставци *који је напустио службу, положај.* — Часник у оставци дјеловао је ... неугодно. *Крањч. Стј.*

о̀ставља̄ње с *гл. им. од остављати (се).*

о̀стављати (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према оставити (се).*

остàвља̄ч, -ача м *в. оставилац. Рј. А.*

о̀стављено̄ст, -ости ж *стање онога који је остављен.* — Гле једног бића, сличног у беспомоћности и остављености ... њему. *Сим.* Не могу да обновим без бола ону усамљеност и остављеност. *Ђон.*

ôставнӣ, -ā, -ō *који се односи на оставу (2), који припада остави (2)*: ~ новац, ~ уред. *Рј. А.*

оставни̏на ж *оно што се плаћа за оставу, за оно што је дато на чување, у депозит. Рј. А.*

ôставнина ж *потврда о ствари датој у оставу, на чување, похрану, у депозит. Рј. А.*

оставода́вац, -вца м *онај који нешто даје у оставу, на чување. Рј. А.*

оставопри́мац, -мца м *онај који нешто прима у оставу, на чување. Рј. А.*

оста́вштина и **ôставштина** ж **1.** *оно што остаје после нечије смрти, заоставштина, баштина, наслеђе.* — Овом опоруком дијелим своју оставштину. *Шимун.* Из ормара извукла [је] ... одијело, оставштину покојног јој мужа. *Кол.* **2.** *имовина која лежи у остави, на чувању. Рј. А.*

ôстајање с *гл. им. од остајати.*

ôстајати, -јēм *несврш. и уч. према остати.* Изр. очи су остајале (на некоме) *привлачио је лепотом, снагом; био је наочит.*

ôстаклица ж *глеђ(а); глазура.* — Површина зуба ... обложена је остаклицом или цаклином. *НЧ.*

ôстакличан, -чна, -чно *који је од остаклице.* — Кечиге имају остакличне љуске. *Финк.*

ôстакљен, -а, -о *који је као стакло, са изгледом стакла, стакласт.* — Гледала га је остакљеним погледом. *Сим.* Усне су јој биле роснате ... као остакљене. *Божић.*

оста́леж, -и ж покр. *остатак; одбирак.* — Ред им се отрести осталежи средњих вијекова. *Павл.; Рј. А.*

ôсталӣ, -ē, -ā мн. (уз зб. им. у јд.) *сви који преостају после поменутих или узетих у обзир; други, ини.* — Карташи поседаше, остали поустајаше. *Лаз. Л.* Мала враголанка и остало женскиње [су га] штипале. *Креш.* Изр. између осталог(а), међу осталим(а) *осим тога; као узгред.*

ôстан м **1.** *штап с гвозденим шиљком којим се гоне волови.* — У руци је тај чудни коњаник носио »остан« којим се ојкају воли. *Шимун.* Одмах га један од пјешака бодне останом. *Вел.* **2.** фиг. *нешто оштро, болно, жаока, жалац.* — Љут остан зарину се младићу у срце. *Шен.* **3.** фиг. *нагон.* — Онај тајни остан, она здвојна радозналост ... крену и Анђелију напријед. *Шен.*

ôстанак, -ānка м **1.** *остајање тамо где се неко већ налази, задржавање; борављење на истоме месту.* — Трећега дана пронађу да је Марковдан и да је Курјакова слава; разлог више за останак. *Поп. П.* Његово срце ... одмекшало и прионуло за синовљи останак. *Гор.* **2.** *остатак.* — Власи Старе планине само су последњи останак ненастањеног насељења. *Нов.* Гладним очима гута останке јела на столу. *Маж. Ф.* **3.** *потомак, потомство.* — Сирота је наша Анка, род јој помрије без останка. *Прер.*

Изр. добар, срећан ~ *отпоздрав при одласку, као одговор на поздрав »срећан пут«.*

оста́нити се, ôстанӣм се сврш. *зауставити се, задржати се.* — Виши се дио [братства] остани у паштровским манастирима. *Љуб.* Кано дивљу звјерад гоне нас и нигдје се ни за час останити. *Јурк.*

ôстанути, -нēм сврш. *остати.* — Ал' што певах неће пропанути, након мене хоће останути. *Радич.* Слава ли ће останути? *Крањч. Стј.*

~ **се** *оставити се, оканити се.* — Не бих ти рекао ја да гњева се останеш свога. *М-И.*

ôстанце, -ета с *шиљак на воденичном точку (колу). Вук Рј.*

ôстањ м **1.** *в. остан. Вук Рј.* **2.** бот. *врста биљке, паламида* Cirsium eriophorum. *Сим. Реч.*

ôстар[1], -тра, -тро покр. *оштар.* — Ко ће турске главе сјећи, остра сабљо? *Њег.* Са острога стијења расте гдјекоји жбун. *Ћип.*

ôстар[2], -а, -о *постарији, прилично, подоста стар.* — Иза крста ... ступаше ... човјек остар и окрупан. *Берт.* Ноге обуо у остаре и ... продеране опанке. *Торд.*

ôстарати, -ām сврш. покр. *в. остарети.* — Као да није остарао, као да му не дршћу руке. *Божић.* Од тог губитка [сина] остара за једну ноћ. *Лал.*

ôстарелōст, -ости, ијек. ôстарјелōст, ж *стање онога ко је остарео.*

ôстарео, -ела, -ело, ијек. ôстарио *који је постао стар*: ~ мајка. *Деан. Рј.*

ôстарети, -рӣм, ијек. ôстарјети, сврш. **а.** *постати стар.* — Можда ће се [баба Ружа] охладити док малко остари? *Вел.* **б.** фиг. *изгубити вредност, не бити више интересантан, актуелан.* — Сада књиге остаре и престаре за тридесет година. *Нен. Љ.*

остари́вати, -àрујēм несврш. *чинити да неко остари.* — Цигане ... рано остарују потуцачки путеви. *Вуј.*

ôстаријӣ, -ā, -ē *постарији, прилично, подоста стар.* — У чети је било преко педесет људи, које младића које остаријих. *Вес.* За столом сједаше остарији писар. *Креш.*

ôстарина ж нар. *старији свет, старији људи.* — Остарина стари, а омладина расте! — рече неко. *Глиш.* Наш ... помлад пред-

стављат ће вам ... омладину остарине. *Ков. А.*

òстарио, -рјела, -рјело, ек. òстарео.

òстарити, -ӣм сврш. **1.** *учинити старим.* — Два, као жељезом потегнута потеза, остарише му лице тешком суморности. *Војн.* На његовом лицу, које још рат није био остарио, ... остајала [је] сјенка. *Вуј.* Како су сад ове вођке остариле! *Ранк.* **2.** *остарети.* — Мој брат ... ослабио и некако остарио. *Јанк.*

òстарјелбст, -ости, ек. òстарелбст.

òстарјети, ек. òстарети.

остарòковити, -ӣм сврш. необ. *постати ломљив, крт, бити излизан од употребе.* — Као што видите, и коњима су плоче остарковиле. *Шапч.*

остàротина ж погрд. *оно што је старо, рȕжно.* — Одједном [се] заљубим у ту мумију, у ту остаротину, која је обучена у чудну хаљину. *Кост. Л.*

остáтак, -тка м (мн. остáци, ген. òстāтāкā) **1. а.** *оно што је преостало од чега, од неке веће количине; оно што се сачувало, што још траје.* — Сједи у кошари, обложен лиштуком и остатком старог покривача. *Леск. Ј.* Извукли су остатак овог батаљона уз заштиту тенковске ватре. *Дед. В.* По америчким преријама пасу остаци бизона. *ОГ.* **б.** *разлика при плаћању каквог рачуна.* — Причекајте ме за остатак. *Уск.* **в.** мат. *недељиви део после дељења неког броја.* **2.** мн. (обично у синтагмама: земни, земски, посмртни, смртни остаци) *тело или кости мртваца.* — Да ли су Вергилијеви остаци заиста ту лежали, то је мучно позитивно тврдити. *Цар М.* Ја сам обавио погреб над њезиним земним остацима. *Креш.* **3.** *чланови породице умрлога.* — Даровао [је] ... мојем покојном господину оцу Амброзу и по њему његову остатку. *Шен.* Доста си плакала, нека је остатку на здравље. *Пер.*

Изр. рачун без остатка мат. *случај при дељењу кад је количник цео број.*

òстати, òстанēм (аор. òстах, òстадох; 2. и 3. л. òста и òстаде; имп. òстани и òстāj) сврш. **1.** *задржати се негде и даље, не отићи; не променити место, положај.* — Кад баба изиђе да гледа вечеру ... остасмо само ја и она. *Лаз. Л.* Неки трачак сумње остао је још у њему. *Хорв.* Сви остадоше на ногама. *Тип.* **2. а.** *преостати, припасти као наслеђе.* — Вратио се у Овчину — на оно мало баштинице што му је остало иза оца. *Глиш.* **б.** *бити остављен, задржати се.* — Чизама турских тврди поткови у трошном песку лепо осташе. *Јакш. Ђ.* Далеко, далеко у бескрајној даљини остао негдје живот. *Леск. Ј.* **3.** *истрајати у чему; задржати своје мишљење.* — Остане при томе да му је новац дала докторица. *Фелд.* Остао [је] код свога става да за борбу још није вријеме. *Чол.* **4.** *изостати, (за)стати.* — Њему признадоше зрелост, а она остаде тако на пола пута. *Нуш.* **5.** *оставити у пролазу, проћи идући напред.* — Далеко је иза њега остало Јајце. *Хорв.* Многа села, брда и долине осташе за мном. *Јакш. Ђ.* **6.** *задржати се, зауставити се на чему.* — Како се чинило да је то најбоље рјешење, код тога напокон остадоше. *Креш.* Кажем да је боље остати на старом занату. *Петр. Р.* **7.** *проборавити, провести.* — Лекар [је] наредио да дође у болницу и да остане десет дана. *Рист.* **8.** *бити (и даље), задржати свој положај, своје место.* — Остани и даље агиница. *Огр.* Да њезина [ријеч] остане посљедња, промијене сместа разговор. *Крањч. Стј.* **9. а.** *постати; доћи у неко стање, неки положај:* ~ богаљ, ~ сакат, ~ удовац, ~ удовица. **б.** *бити и даље, задржати неко стање.* — Докле ће само остати нежења? *Фелд.* **10.** *погинути, пасти.* — Мед друзима својим на тројанском остао [је] пољу. *М-И.* **11.** *изгубити се, нестати.* — Гдје су остале очи и моћ расуђивања? *Марј. М.* **12.** *преживети.* — Мислила сам да нећеш остати [жива] — превремени пороћај, чини ми се? *НК 1946.*

Изр. нека му не остане жао (на мене, на тебе и сл.) *да се после не нађути, расрди (на мене, тебе и сл.)*; нека остане међу нама *нека се не разгласи, сазна*; *нека се сачува у тајности*; не оста (му), није (му) остало друго (ништа) *није могао урадити друго*; не ~ дужан *вратити на исти начин, равном мером*; остај(те) здраво, остај(те) (ми) због *поздрав при одласку, при растанку*; остао — пропао *ма шта било да било, куд пукло да пукло*; ~ без крова над главом, ~ на сокаку, на улици *немати где становати*; ~ без круха, без хлеба *гладовати*; *бити незапослен*; ~ без речи *занемети, запањити се, забезекнути се (од чуда, изненађења и сл.)*; ~ кратких рукава *претрпети неуспех*; ~ на бележи *не скривати се*; ~ на божјој вољи (милости) *како буде да буде*; ~ на висини *пазити на своје достојанство, задржати своју вредност*; ~ на месту мртав *погинути, одмах умрети*; ~ на животу *преживети неки удес, и даље живети*; ~ на ногама (пред ким) *стајати (из поштовања)*; ~ на одстојању *бити уздржан*; ~ на папиру, на хартији *не остварити се, не претворити се у дело*; ~ на по(ла) пута *започето не довршити*; ~ на престолу *и даље владати земљом, државом*; ~ на (у) снази, у важности *и даље важити, вредети*; ~ на цедилу *недобити оно што се очекивало*; ~ на штети *претрпети штету, штетовати*; ~ о длаци

жив (о концу му је глава остала) *умало не погинути, не умрети*; ~ оком у око *наћи се насамо (с ким)*; ~ по страни 1) *не мешати се*; 2) *бити мимоиђен, запостављен, занемарен, изостављен, не споменут*; ~ под срамотом *бити осрамоћен*; ~ празних руку *не добити ништа*; ~ при, на речи *одржати реч*; ~ свој *не постати зависан, очувати самосталност*; ~ скрштених руку *ништа не предузимати*; ~ слеп код очију *бити неписмен; ништа не научити*; ~ сух *изгубити, потрошити сав новац, бити без новца*; ~ у живом сећању *добро се сећати*; ~ у љубави *задржати добре односе*; ~ у памети *сачувати се од заборава*; ~ у сенци *бити незапажен; занемарен*; ~ у чуду *в. бити, наћи се у чуду (уз чудо, изр.)*; ~ хладан *сачувати хладнокрвност, не узбудити се*; ~ читаве коже *проћи неповређен*; отићи без због остај(те) *отићи без поздрава, без опроштаја*; пуста остала *као клетва*; рече и остаде жив *рекао је глупост, бубнуо је*.

остварѐње с **1.** *привођење у дело, реализација*. **2.** *оно што је остварено (нпр. уметничко или књижевно дело)*. — У програм својих концерата с хором он ... уноси и сложенија хорска остварења других композитора. *Коњов.* Кипарство није ... ништа друго, него камено остварење неких тјелесних појава у простору. *Крл.*

оства̀рив, -а, -о = остварљив *који се може остварити, изводљив*. — Зашто то ... и не би било оствариво? *Крл.*

остварѝвање с *гл. им. од остваривати (се)*.

остварѝвати (се), -ва̀рујēм (се) *несврш. и уч. према остварити (се)*.

оства̀ривōст, -ости ж = остварљивост *особина онога што је остварив(љ)иво*. — Народни идеал попео [се] до врхунца остваривости. *П 1939.*

оства́рити, òствāрīм сврш. *привести у стварност, у дело оно што се жели, замишља или хоће*. — Ове године [ће] коначно остварити свој дивни сан. *Пав.* Питање је да ли би ту претњу могао остварити. *Јов. С.* ~ **се** *испунити се, постати стварност*. — Године 1840. ... Стерија се нашао у Србији ... Остварила се, најзад, његова давнашња жеља. *Милис.* У то вријеме остварила се намјера ... да почнемо учити музику. *Шкреб.*

оства̀рљив, -а, -о = остварив. — Пожар од 1917. свијетли као једина постојана и остварљива нада. *Матк.*

оства̀рљивōст, -ости ж = остваривост. — Љубав тражи и веће жртве кад прелази границе остварљивости. *Прод.* Напрезање ... да се увиди остварљивост или неостварљивост циља ... није ништа друго до низ унутрашњих вољних радња. *Псих.*

òствaст, -а, -о *који је налик на остве. Рј. А.*

òствe, òстāвā и òствӣ ж мн. **1.** *оруђе састављено од дугачког дршка и виљушке с три шиљка или више гвоздених шиљака за ловљење риба, харпун*. — Становници околних села ... снабдевени оствама, набадају јегуље и пуне чамце. *Петр. М.* Од костију су израђивали ... остве. *НЧ.* **2.** покр. *направа која се метне телету на губицу да не сиса. Рј. А.*

òствӣште с *држак за остве. Вук Рј.*

òстенак, -ēнка и **òстенāк** м (ек.) *в. остењак*. — Важно [је] сада минирати један остенак и огромну стену. *Дав.*

остѐнзōрӣј и **остѐнзōријум** м лат. црквено *украшена посуда у којој се у католичким црквама чува и излаже посвећена хостија, показница, монстранца, сакрамент*. — Блиста остензориј. *Наз.*; *Вуј. Лекс.*

òстентатӣван, -вна, -вно лат. *који треба да се примети, покаже, да буде запажен, јасан, очигледан; разметљив*. — Дохватио ... некакве капљице па их с остентативном обилатоћу сипао у чашу. *Десн.*

òстентатӣвно прил. *на остентативан начин, с намером да се то види, разметљиво, демонстративно; навлаш*. — Његова супруга ... је ... остентативно одбила да се опрости са ... баруницом. *Крл.* Некако остентативно показују своју равнодушност према њему. *Цар Е.*

òстењак, -њка и **òстењāк,** ијек. òстјењак и òстјењāк, м *рт стене, гребен у мору, реци или језеру*. — Окапина се зове плитка шупљина у остењаку, с чије ивице вода окапљује. *Жуј.* Из долине Врата ... пење [се] ... брзи планински мрак из кога се као остењци пропињу врхови црвени од залазећег сунца. *НИН 1959.* [Вода] створи од стијене веће или мање громаде и остењке најразличитијих облика, који се уздижу као ступови, пирамиде или окамењена бића. *Туђ.*

остеолòгија ж грч. мед. *део анатомије, наука која проучава кости. Терм. 4.*

остеолòшкӣ, -ā, -ō *који се односи на остеологију*.

òсти, òстӣ и òстијӯ ж мн. *остве*. — Морнар Лука пролази тихо на својој лађици с уздигнутијем остима у руци. *Војн.* Морао си из потаје, иза стијене забити риби ости у главу. *Радул.*

остѝдети се, -дӣм се, ијек. остѝдјети се, сврш. *постидети се, застидети се*. —

Остиди се племена дјевојка, па је б'јело лишце сакривала. *НПХ.*

остúдјети се, -дӣм се, ек. остúдети се.

ò̀стија *в. хостија.*

ò̀стика ж покр. *оцат, сирће. Вук Рј.*

ò̀стӣљ, -йља м *оствиште. Рј. А.*

ò̀стинути, -нӗм сврш. покр. *охладити се; озепсти.* — Хајдете за трпезу, остинуће вам јиће [јело]. *Павл.* Још узима ћурак рисовину и покрива милу своју мајку, да му не би мајка остинула. *НПХ.*

ò̀стипсати, -ӑм и -йпшӗм сврш. **1.** *намазати стипсом. Вук Рј.* **2.** *сварити у стипси, додати штофовима стипсе. Бак. Реч.*

остúтис и **ò̀стӣтис** м грч. мед. *запаљење, упала костију. Кл. Рј.*

ò̀стјењак, -ёњка и **ò̀стјењӑк,** ек. òстењак и òстењӑк.

ò̀стӧж м и **ò̀стожа** ж покр. *остожје.* — Стигао до под сами врх остожа. *Лал.* О остожи се вије сијено. *Љуб.*

ò̀стӧжје с **1.** *стожер, стожина око које се стог (пласт) садева. Вук Рј.* **2.** *стог.* — Два остожја сламе запалише. *НП Вук.* Помисли да нама ... не буде остожја него пластиђи. *Кур.*; *Вук Рј.*

ò̀стојачкӗ прил. необ. *стојећи.* — Па он двори остојачке кнезе. *Март.*

ò̀стӧјбина ж *одштета за бављење, борављење; отпремнина.* — Пушти мене браћу из тавнице ... па им плати љуту остојбину, а дангубу у твојој тавници. *Рј. А.* Свака жена [у Црној Гори], кад остане удова и хоће да се преуда ... добије из мужевљеве куће свој известан део, а то се зове »остојбина«. *Нен. Љ.*

ò̀стӧјкӗ прил. покр. *стојећи.* — Ти остојке примаш добродошлицу. *Павл.* Седи, ја могу ручат и остојке. *И.*

ò̀стрāг и **острáга** прил. *са стражње стране, одостраг, позади.* — Раздељена коса насред главе, а остраг покупљена у клупче. *Лаз. Л.* [Он је] острага, свима иза леђа. *Мар.*

острà̀гӑн, -áна м *топ који се набија одостраг. Рј. А.*

острà̀гуша ж заст. **1.** *врста пушке чија се цев пуни одостраг.* — Могао би двадесет пута острагушу напунити и опалити. *Нен. Љ.* Враћали би се ... [жандари] с двоцијевкама и острагушама једноцијевкама. *Гор.* **2.** вулг. покр. *задњица. Рј. А.*

остракѝзам, -зма м грч. ист. = остракизам *у старој Атини: прогонство, протеривање из земље људи који би се могли наметнути као тирани (за које се гласало црепиħима).* — Клистен је увео остракизам или суђење помоћу црепиħа. *Пов. I.*

острà̀коде и **остракóде** ж мн. зоол. *врста малих ракова, нерашчлањена тела, оклопљена с две љуштуре, који живе на дну мора* Ostracoda. *Финк.*; *Терм. 4.*

остран предл. с ген. покр. *осим, сем.* — Остран тебе би она то ником рекла. *Рј. А.*

ò̀стран прил. *у страну.* — На Капитолу звона ударају клатном остран. *Нех.*

острà̀њати, -ӑм сврш. покр. *отићи у свет.* — Бог зна куд је Милош острањâ. *Рј. А.*

острáстити се, òстрāстӣм се (трп. прид. òстрāшћен) сврш. *постати страсним.* — Био је то резултат острашћеног хтења да се поетска реч отме из загрљаја хорске тривијалности. *Пол. 1958.*

острахѝзам, -зма м *в. остракизам.* — Људе који су се опили влашћу и срљали у тиранију, уклањала је [Атина] из земље острахизмом. *Дуч.*

ò̀страц м необ. *оштрица.* — И док се рука величанства лиже, кроз спалир цијеви, сабљâ и остраца, твој [тј. мисли] лет се носи ... и чупа језик свинутих подлаца. *Кам.*

острацѝзам, -зма м = остракизам. — Сусрећу се, послије процеса ... случаји острацизма. *Уј.*

ò̀стрāшћенӧст, -ости ж *стање онога који је постао страстан.* — Спорт може да се изроди у инструменат мржње, раздвајања, ниске острашћености. *НИН 1960.*

острашћѝвати (се), -àшћујēм (се) *несврш. и уч. према острастити се.*

ò̀стрв м *в. острво.* — Заузме острв спрам ушћа Саве у Дунав. *Нов.* Морепловац ... откриваће острв по острв. *Дуч.*

ò̀стрва ж покр. **1.** *стуб ударен у земљу о који се вешају пушке.* — Јунак Турке угледао, са острве пушке ограбио. *НП Вук.* **2.** *рашљаст колац на коме се суши детелина или сено. Рј. А.*

ò̀стрваст, -а, -о *који је налик на острво.* — У котлини уздижу се ... осамљене острваste планине. *Дед. Ј.*

острвѝти, òстрвӣм (трп. прид. òстрвљен) сврш. **1.** *учинити да неко подивља, да се помами.* — Коњ му зарза и острви га испаравање земље. *Вуј.* **2.** *окаљати (особито крвљу).* — Ненад своје омрсио руке, а Вук оштре острвио зубе. *Март.*

~ **се 1.** *намамити се, полакомити се.* — Све то беше острвљено, навађено на бој. *Вес.* Острвио се Раде на туђе жене као и вук на овце. *Рј. А.* **2.** *подивљати (од проливања крви, убијања), постати крвожедан.* — Није се дао саветовати ни кад је био царски рајетин, а камоли сад кад се одавно

одметнуо и острвио. *Андр. И.* **3.** *окаљати се (крвљу).* — Нећу о тебе да се острвим, а требало би. *Куш.*

о̀стрвица[1] ж покр. *острвце.* — Шатор је ... разапео на једној острвици усред града, брани га вода одасвуд. *Љуб.*

о̀стрвица[2] ж покр. *дем. од острва (2).* — Острвица је гранато окресано сухо дрво пред кућом, на којем жене суше рубље. *Рј. А.*

о̀стрвљанин м (мн. -а̄ни) *становник острва, човек са острва, оточанин.* — Погледом [би се] сагледао какав острвљанин. *Грол.* Тамо [у Задру] под нарамком кукрике осукан острвљанин. *Павл.*

о̀стрвља̄нка ж *становница острва, жена са острва, оточанка. Вук Рј.*

о̀стрвљаи̏скӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на острвљане.* — Моје море драго ... лако зиба острвљанску браћу. *Крањч. С.*

о̀стр̄вље и **о̀стр̄вље** с *зб. им. од остро, оточје.* — То је ... гробница тужна за огромног мрца, кô наш ум бескрајна, тиха као поноћ врх острвља јужна. *Бој.* На морима душе злате се острвља ријечи. *Пар.*

о̀стрвљеи̏бост и **о̀стр̄вљеи̏бост,** -ости ж *особина онога који је остр̄вљен, који се остр̄вио (клањем и убијањем).* — Они су говорили о страшној острвљености четника. *Поп. Ј.*

остр̄вљи́вати (се), остр̄вљујём (се) *несврш. и уч. према остр̄вити (се).*

о̀стрво с = о̀ток (1) *копно, комад земље, у мору, језеру или реци, са свих страна опкољен водом.* — У даљини плаве се гола острва. *Михољ.* фиг. Дуго нам има до у тиху луку, острво мира и сад је далеко. *Дуч.*

о̀стрвскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на острво, који припада острву.* — [Дубока Војновићева маштања] у његовој острвској самоћи, над таласима Јадрана. *Грол.*

о̀стр̄вце и **остр̏вце,** -а и -ета с (ген. мн. о̀стр̄вцā и о̀стрвāцā) *дем. од остро.* — Нашли [смо] ... једно тихо и мирно острвце. *Нуш.* Угледа ... црно острвце од китових леђа. *Петр. М.* фиг. У оном сасвим незнатном острвцету ... тријезне памети ... осјетио [је] да ту нема шале. *Крл.*

о̀стрвчић м *дем. и хип. од остр̄в, остр̄вце.* — Стоје по мору разбацани острвчићи. *Нен. Љ.* Ту се [Рибњача] разлива и прави мале острвчиће. *Вес.*

о̀стреж м зоол. *врста рибе, гргеч* Perca fluviatilis. *Бен. Рј.*

о̀стржине ж мн. покр. *в. остружине.* — Баци те остржине у ватру. *Павл.*

о̀стрига ж зоол. *морска шкољка чије се месо једе, каменица* Ostrea edulis *из пор.* Ostreidae. *ОГ.; Станк. С.*

о̀стригати (се), -а̄м (се) сврш. покр. *в. остр̄ићи (се).* — Обојица су у ... шубарама са остриганом длаком. *Шапч.*

о̀стриж м зоол. *врста рибе* Lucioperca sandra. *Бен. Рј.*

о̀стрижак, -ишка м **1.** *оно што се одсече, одреже; одрезак, комадић.* — Острижак [лимуна] плива у ... чаши. *Драж.* Пребире биљешке по остришцима хартије. *Ћип.* **2.** бот. *врста биљке, васиљак* Centaurea jacea. *Сим. Реч.*

остр̄ижѐњāк, -а́ка м *онај који је остр̄ижен.* — Гдје си био цијелу ноћ, остр̄ижењаче? *О-А.*

о̀стрижина ж (обично мн.) **1.** *вуна коју ћурчије састругу с кожуха. Вук Рј.* **2.** *одрезак.* — Даривао их [дјецу] острижинама од свакојаких крпа. *Новак.*

о̀стрижӣште с *место где се гаје остриге. Бен. Рј.; Терм. 4.*

остр̄и́зање с *гл. им. од остр̄изати (се).*

остр̄и́зати (се), о̀стр̄изā̄м (се) и о̀стр̄ижēм (се) покр. *несврш. и уч. према остр̄ићи (се).*

о̀стрити, -ӣм несврш. покр. *в. оштрити.* — У њих сада друге мисли нема до што остре зубе за сусједе. *Њег.*

о̀стрићи, -и́жēм (3. л. мн. -и́гӯ; аор. о̀стригох, 2. и 3. л. о̀стр̄иже; имп. остр̄и́зи; трп. прид. о̀стрижен, -а, -о и остр̄и́жен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1.** *одрезати маказама длаке (косу, вуну) човеку, животињи, одсећи, ошишати; подшишати:* ~ до коже, до главе. — У некој појати ... маказама [је] браду остригао. *Вуј.* Коса му је кратка и сувише острижена. *Ков. А.* Овце заблејати неће док се и последња не остриже. *Богдан.* **2.** *одсећи, одрезати.* — То није насликано, то је острижено од папира! *Бен.* фиг. Остале новости бијаху по цензури прикројене и острижене. *Шен.*

~ **се** *ошишати се; подсећи косу (о калуђеру).* — Ако не пристанем на каријеру архимандрита ... и не одлучим да се острижем, свакако [ћу] отићи у Петроград. *Л-К.*

о̀стрица[1] ж покр. *в. оштрица.* — На острици [мача] му муке моје ков. *Кост. Л.*

о̀стрица[2] ж зоол. *остр̄ига.* — Од морских шкољака најрадије су се јеле острице, којима се и мајмуни радо сладе. *Жуј.*

о̀стриш м зоол. **1.** *в. остр̄иж. Рј. А.* **2.** *врста сокола. И.*

о̀стркнути, -нēм сврш. покр. *попрскати, штр̄цнути; распрснути се.* — Остркни га мало водом. *Рј. А.* Пукне цакло ... а одломци му остркну по ћелици. *Љуб.*

о̀стрм, -а, -о *прилично, подоста стрм.* — Долиница Бистрик, удаљена подно двију острмих коса. *Шимун.*

о̀стрмина ж *нагнута површина. Рј. А.*

о̀стрмити, -ӣм свршн. покр. **1.** *нагнути се.* — Бјаше сунце острмило к западу. *Љуб.* **2.** *ставити, положити нешто да стоји стрмо, косо, ставити у кос положај.* — На сунцу снијег се топи, па испод сњежаних капаља подметне гуњац, острми га и чека док се наточи. *Тип.*

острмогла́вити, -о̀гла̄вӣм свршн. *ставити у стрмоглав положај, с главом надоле.* — Рибари га [дављеника] извадише и острмоглавише. *Лаз. Л.* Острмоглавише ју, па је тако вуку. *Матош.*

о̀стро прил. покр. *в. оштро.* — Ако познаје да га остро питаш, он ти још острије одговара. *Миљ.*

о̀стров м рус. *в. острво.* — Неолићани су становали и на далматинским островима. *Жуј.* Сунчеви су сјели далеки траци. Тјешње се и уже на остров злише ... Вали кипе врели. *Гал.*

о̀стро̄вље с *зб. им. од остров, острвље, отоčје.* — На малајском острољу прионуше ... уз ратарство. *В 1885.*

о̀строво с *в. острво. Рј. А.*

остро́вце, -а и -ета с *дем. од остров(о).* — Споменици из каменог доба у Енглеској [су] ... вештачка островца. *Жуј.*

о̀строга ж покр. **1.** *оструга, мамуза. Вук Рј.* **2.** *подупирач, притка за лозу чардаклију, мотка граната у врху по којој се лозе разилазе. Вук Рј.*

о̀строжница ж бот. *врста биљке, жаворњак* Delphinium consolida. *Бен. Рј.*

о̀строкати се, -а̄м се свршн. *добити болест строку (о овцама). Вук Рј.*

остр̀о̀к, -а, -о покр. *в. оштроок.* — Вита као јела, црнокоса а остроока [девојка]. *Љуб.* Поврати се острооки са јужнога пута старче. *Њег.*

о̀стро̄ст, -ости и **остр̀о̀та** ж покр. *в. оштрина.* — Злост њихова превосходи много сваку острост зуба у тартару. *Њег.* Што ће слабо раскршће липово пред остротом витога челика? *И.*

о̀строшка ж покр. *летве од дебла које није сасвим окресано. Вук Рј.*

о̀струг м *в. остуга (1).* — Заде ми се остуг од чизама. *НПХ.*

о̀струг м зоол. *в. остриж. Рј. А.*

о̀струга ж **1.** *мамуза.* — Забоде своме бијелцу оструге у трбух. *Лаз. Л.* Чизме му се дивно љескале, а оструге ситно и весело звецкале. *Кол.* **2.** бот. *в. купина. Тод.* **3.** *шиљат, рожнат израштај на нози петла у виду малог српа.* — Мужјаци имају на нози јаку остругу. *Финк.* **4.** *цевасто продужење при основи цветних листића код неких биљака. Рј. А.* **5.** зоол. покр. *в. острига. Павл.*

остру̀га́р, -а́ра м *онај који прави оструге.* — Плану остругар. *Шен.*

о̀стругаст, -а, -о **1.** *који има оструге (3), са остругама.* — Залети [се] ... најостругастији пијетао. *Матош.* **2.** *који има цевасто продужење (о латици)*; исп. оструга (4). — Стражње су латице [у кокотиња] ... остругасте. *Бот.*

остру̀гати, остру̀жӗм свршн. **1.** *довршити стругање; скинути стругањем; изгладити што стругањем.* — Путем одломи ... грану, ... оструже је да му буде згодна у руци. *Бен.* Блато остружи са себе! *Моск.* **2.** подр. *обријати.* — Доскора је изишао чисто оструган, само с једном посјеклином на бради. *Бен.*

~ се *скинути са себе нешто стругањем, очистити се.* — А што бисте ви хтјели? ... Да се ту пред вама свима остружем од блата? *Крл.*

остру̀га̄ч, -а́ча м покр. *справа за стругање ђонова. Рј. А.*

остру̀гача ж зоол. *кост у нетопира (љиљака) која излази од пете (попут оструге). Финк.*

остру̀га̄ш, -а́ша м зоол. у изразу: вивак ~ *врста птице* Hoplopterus spinosus *која живи у Египту. Финк.*; снежни ~ *врста стрнадице* Calcarius lapponicus *која живи на најдаљем северу. И.*

о̀стружак, -шка м *струготина. Бен. Рј.*

о̀стружаст, -а, -о *в. остругаст. Рј. А.*

о̀стружина ж *жбун оструге, купине.* — Остружина и драча уз пут сва је пожутјела. *Нех.*

о̀стружине ж мн. *оно што је остругано, огребине, струготине. Вук Рј.*

о̀стружити (се), -ӣм (се) свршн. *в. одстружити (се), отворити стругу, отворити врата од обора, од тора.* — Ал' се загна једно клето Туре, на торину господара твога, да остружи стругу од оваца. *НП Вук.* Овце му се остружиле саме. *Рј. А.*

о̀стружица[1] ж *дем. од оструга.*

о̀стружица[2] и **о̀стружница** ж бот. *в. купина. Сим. Реч.*

о̀стружнице ж мн. *в. остружине.* — Мекиње ... са остружницама од нађава замешују у хлепчиће, те израњују псе. *М 1867.*

остру̀чати, -а̄м свршн. покр. *изгазити и исцедити грожђе у каци, измуљати. Вук Рј.*

о̀струшка[1] ж покр. само у изразу: лопата ~ *лопата за стругање.* — Длан човечији ти је што и лопата острушка! Какву нечистоћу она не пипне! *Рад. Д.*

о̀струшка[2] ж бот. *врста биљке, од девет брата крв* Centranthus. *Бен. Рј.*

о̀студан, -дна, -дно и **о̀студен,** -а, -о *подоста студен.* — Вријеме остудно; вода лежала по ливадама. *Павл.* Данас је лијепо вријеме, али о̀студено. *Рј. А.*

остудѐнети, -нӣм, ијек. остудѐњети, сврш. *постати студен.* — Брисао [је] остуденео зној са чела. *Андр. И.* Осјети да су му ноге остуденеле. *Ћоп.*

~ **се** *охладити се, озепсти.* — Повели би га доље ... гдје би се остудепио изнова. *Шимун.*

остудѐнити, -ӣм сврш. **1.** *учинити студеним, хладним; охладити.* — Бура [би] ... осушила и још већма остуденила земљу. *Шимун.* Зној је треномице остудени. *Божић.* **2.** *остуденети.* — фиг. Регперовим доласком друштво опет остуденило. *Коз. Ј.*

Изр. тек што није остуденио папке вулг. *тек што није умро (о човеку на самрти).*

остудѐњети, ек. остудѐнети.

остýдети, -дӣм, ијек. остýдјети, сврш. *захладнети, постати студено, хладно. Р-К Реч.*

~ **се** *озепсти, прехладити се, нахладити се.* — Тко се гријe на туђем огњу, брзо се остуди. *Рј. А.*; *Р-К Реч.*

остýдити (се), о̀стӯдӣм (се) сврш. *охладити (се). Деан. Рј.*

остýдјети (се), ек. остýдети (се).

о̀ступати, -ā̀м сврш. *иситнити, истући, отући у ступи (нпр. јечам).* — Све му [ђогату] зопцу оступану дају. *НП Херм.* Док се све оступа и уреди, смирит ће се и тај враг. *Тур.*

о̀сӯв, -а, -о и **о̀сувљӣ,** -ā, -ē = осух *доста, прилично сув.* — Риљати је најбоље с јесени ... кад је земља осувља. *Тод.*

о̀сӯд м песн. *в. осуда.* — Који су јади сестре Словенске? Који осуд ... дјеце њезине? *Кур.* Баци осуд ... и крвном казни грешнике прекрсти. *Кам.*

о̀суда ж **1.** *одлука (суда или друге надлежне установе) којом се некоме изриче казна за учињено дело; пресуда*: ослобађајућа, одрешујућа ~, смртна ~, условна, увјетна ~. — Судац се диже ... Прогласи осуду: Кирило се осуђује на двадесет дана затвора. *Ћип.* Свјетовна правда не може због војне дисциплине поништити осуду. *Јонке.* **2.** *неповољно мишљење, негативна оцена, неодобравање (каквог поступка, дела и сл.).* — Нема осуде над осудом коју човек сам над собом изрече. *Вес.* Није ружни чин Паниковскога наишао на Остапову осуду. *Крањч. Стј.* **3.** *суђење.* — Ценић је и на осуди проповедао социјализам. *Лапч.*

Изр. за осуду је *не може се одобрити, примити.*

о̀судак, о̀сутка м песн. *осуда, пресуда.* — Пучког суда осудак је страшни несретници дозрио. *Прер.*

о̀судан, -дна, -дно *који се односи на осуду, пресуду.* — Моје осудно решење не обара се тако лако. *Ранк.* На тужбу ... изриче суд осудно рјешење. *Мј. 1926.*

о̀судбина ж покр. *осуда, пресуда.* — Сасвијем си ... угодио да ј' [нама] то божја осудбина. *НП Вук.* Ову нашу осудбину прочитасмо на глас народу. *Рј. А.*

осу́дити, о̀сӯдӣм (трп. прид. о̀сӯђен) сврш. **1.** *донети осуду, пресуду.* — Он [кмет] осуди Вука на затвор. *Вес.* Кардош га је осудио на смрт стријељањем. *Крл.* **2.** *изрећи неповољно мишљење (о коме или чему), покуду (чега), покудити (кога или што).* — Сам налази ... ријечи да осуди зло, гријех и опачину. *Бен.* Склони [смо] да осудимо оне који много говоре. *Андр. И.* **3.** *приморати (на што).* — Он је осуђен на сиромаштво. *Бат.* Вјечна је штета што је био осуђен живјети у ... забаченом градићу. *Козарч.*

Изр. ~ у одсутности, у оглуси правн. *донети осуду, пресуду, иако је окривљени одсутан или се није појавио на суђењу*; осуђен на неуспех *мора доживети неуспех*; осуђен на пропаст *мора пропасти.*

осуђѐнӣк, -и́ка м *онај који је осуђен.* — Он дође у зеничку казниоиицу с дугом ... поворком политичких осуђеника. *Јевт.* Сва [су] та лица око њега ... криминални осуђеници на условном допусту. *Крл.*

осуђени́ков, -а, -о *који припада осуђенику.*

осуђѐница ж *жена осуђеник.* — Питала [је] ... гласом и чувством осуђенице. *Коз. Ј.*

осуђѐничин, -а, -о *који припада осуђеници.*

осуђѐничкӣ, -ā, -ō *који се односи на осуђенике, који припада осуђеницима.* — У хладној, осуђеничкој светлости првог свитања, сви су предмети били ... само оно што су. *Андр. И.*

осуђѐнички прил. *као осуђеник, на осуђенички начин.* — Учини [то] послушно, осуђенички, тајанствено. *Вас.*

осуђе́ње с *гл. им. од осудити; осуда.*

осуђѝвање с *гл. им. од осуђивати.*

осуђѝвати, осӯђујēм *несврш. и уч. према осудити.*

осӯжбати, -ā̀м сврш. покр. *ољуштити.* — Осужбати кукурузе. *Вук Рј.*

осу́жњити, дсу̏жњӣм и **дсу̏жњити,** -ӣм сврш. **1.** *учинити сужњем, заробити; запленити.* — Љуто га је диздар осужњио. *НПХ.* Ту ће бити влаха од Котара, хоће познат' мојега ђогата, хоће коња осужњити мога. *НП Вук.* **2.** *осужњити се.* — У чијој си тавновӣ тамници? Љуто ли си болан осужњио! *НП Вук.* Јецали су ... увијајући се у дроњке, необријани и осужњели. *Ђур.*

~ **се** *постати сужањ, роб, пасти у ропство.* — Сад се јесам јадан осужњио. *НП Вук.*

дсузити, -ӣм сврш. *овлажити, напунити, прелити сузама.* — Она лице осузи. *Кош.* То јој ... осузи очи. *Божић.*

~ **се** *овлажити се, напунити се, прелити се сузама.* — Осузише му се очи и тмуло избуљише. *Сим.*

осујѐтити, осу̏јетӣм и **осу̏јетити,** -ӣм сврш. **а.** *онемогућити остварење чега.* — Блазнавчеве планове ... могли су увек осујетити. *Јов. С.* Та је сумња осујетила ове његове ... наде. *Шен.* **б.** *спречити.* — Тим савезом је Енглеска осујетила јачање Њемачке. *ОП 2.*

осујећѐње с *запрека да се што оствари.*

осујећѝвање с *гл. им. од осујећивати.*

осујећѝвати, -ѐњујем *несврш. и уч. према осујетити.*

дсу̏к м покр. *издужена поворка, гомила.* — Одмјерено ступали су мушкарци а за њима се нанизао овећи осук женске чељади. *Коч.* Видим ударио онај осук људи уза село, па и ја пошао. *Ћоп.*

Изр. осуком *у низу, у поворци, у гомили.* — Изнемогла прегладњела свјетина осуком навалила на младе буквиће да гули кору и снима мезгру. *Коч.*

дсука ж **1.** мед. **а.** *трбушна опна, марамица. Батут.* **б.** *кожица којом је споља превучен желудачно-цревни канал. И.* **2.** покр. *вода која се исцеди из меса кад се осоли па притисне. Батут.*

дсукāј м покр. *в. осучај.* — Осукај је низ колача на конац нанизаних. *Павл.*

осу́кати, дсу̏чēм сврш. *свршити сукање (конопаца), усукати.* — Муштерија [сам] за све ово ... што осучете. *Срем.*

~ **се 1. а.** *издужити се.* — Путем уз брдо осука се колона. *Лал.* **б.** *усукати се, смршати.* — фиг. Гледај га како се осукао (говори се о високу, а танку човјеку). *Павл.* **2.** *разнизати се, извући се (о нитима).* — Поруби ту мараму, да ти се не осуче, тј. да не почну излазити нити. *Павл.*

осуки́вање с *гл. им. од осуквати (се).*

осуки́вати (се), осу̏кујēм (се) *несврш. и уч. према осукати (се).*

дсулина ж *место на којем се осула, одронила земља или камење; путања којом се суља, клизи одроњена земља или камење.* — Читаве реке осулина пуних камења, које се непрестано осипа. *Јак.* Низ шипражје, па низ некакву камену осулину, Младен сјури право к ријеци. *Вуков.*

дсуља ж покр. *врста пшенице чији клас није гладак, него из сваке кошуљице излази по једна длачица. Рј. А.*

осуља́вати се, осу̏љāвām се *несврш. и уч. према осуљати се.*

осу̏љати се, -ām се сврш. *спустити се клизећи, склизнути (се).* — Ево, ја сам готов, — изјави један и осуља се низ кревет. *Јак.* [Коњ] се осуља, те се сручисмо заједно у воду. *И.*

осу̏маглити (се), осу̏маглӣ (се) сврш. безл. песн. *замаглити се.* — Осумагле очи. *Пар.*

осу̏мњичити, -ӣм сврш. *бацити сумњу на кога; изнети мишљење (о коме) да је крив.* — Власт [због напада на делижанац] ... осумњичи и дугачког Вујадина. *Срем.* Није [се] знало ни гдје је, ни шта је с њим, ни зашто је осумњичен. *Кол.*

осу̏морити се, -ӣм се сврш. необ. *постати суморан.* — Ђука се некако ... потмурио и осуморио, па му није ни до шта. *Коз. И.*

дсу̏мпорити, -ӣм сврш. **1.** *запрашити сумпором.* — [Журили су] да осумпоре лозу винову, како би ... болест предусрели. *Гор.* **2.** *окадити сумпором (винску бачву). Рј. А.*

осумра́чити се, осу̏мрāчӣ се сврш. безл. *почети се смркавати.* — Кад легне сунце, кад се осумрачи, планут ће срце. *Пар.*

осу̏нетити, -ӣм сврш. тур. *обрезати мушко дете према верским обичајима муслимана; извршити сунећење. Рј. А.*

осу́нути, дсу̏нēм и **дсунути,** -нēм сврш. покр. *в. одсунити, отворити засун, засовницу. Рј. А.*

осунча́вање с *гл. им. од осунчавати (се).*

осуича́вати (се), осу̏нчāвām (се) *несврш. и уч. према осунчати (се).*

осу̏нчати и **дсу̏нчати,** -ām сврш. *обасјати сунчаним зракама.* — Цео јун био је ведар, осунчан. *Петр. В.* Удисао [је] похлепно осунчани јутарњи уздух. *Кал.*

~ **се** *изложити се сунцу; бити обасјан сунчаним зракама.* — Даљина се провидјела и осунчала. *Козарч.* фиг. Гундулић, Палмотић, Ђорђић ... три свјетила тако јасна да се народна слава наша на њима осунчала. *Кур.*

осупки́вати се, осу̏пкујēм се несврш. *осецати се, натресати се* (*на кога*). — Иди, створи ако нема! — осупкивала се тако ... на Славка. *Кул.*

о̀супнути, -нēм сврш. *изненадити, збунити, запрепастити.* — Сазнавши ... и за закључке српскога темишварскога сабора, који га осупнуше, попусти. *Шиш.* Он је био ... осупнут. Није очекивао од ње тако шта. *Ивак.*

~ **се 1.** *изненадити се, збунити се, запрепастити се; препасти се.* — Ирена спузне на глатки под, гдје се превали на леђа. Сви се осупну и крикну. *Кум.* Неки се ... осупнули, а неки се опет зацерекали. *Креш.* **2.** покр. *осећи се грубо на кога.* — Кад се он на кога осупне, сватко се тресе од страха. *Рј. А.*

о̀супнӯтост, -ости ж *особина или стање онога који је осупнут, збуњеност.* — У Фуратовој кући, међутим, владала је осупнутост. *Десн.*

осупну́ће с *осупнутост.* — Зачас се преметну у поглед најбескрајнијег и најзапањенијег осупнућа. *Креш.*

осупњи́вати се, осу̏пњујēм се *несврш. и уч. према осупнути се.*

осу́рети, о̀сӯрӣм, ијек. осу́рјети, сврш. *постати сур.* — Обасја [сунце] врхове и пусти златну поплаву низ присојна брда осурела од суше. *Лал.*

осу́рити, о̀сӯрӣм сврш. *обојити суром бојом, у суро. Вук Рј.*

осу́рјети, ек. осу́рети.

о̀суровити, -ӣм и **осурòвити,** осу̏ровӣм сврш. *постати суров.* — Људска мисао у војној служби посве осурови. *Јонке.*

о̀суство *в. одсуство.*

о̀сут ж покр. *осип, оспе.* — У Далмацији малу осут зову ... оспице. *Павл.*

осу́так, -тка м (мн. осу́ци, ген. о̀сӯтāкā) **1.** мед. *осип* exanthema. — [Болест се] јавља ... у облику ... осутака по кожи. *Батут.* **2.** *осипање.* — Осутак лисног цвата ондје запаучинио грану, овдје је истачкао у небо. *Божић.*

о̀сӯти, о̀спēм (аор. о̀сӯх, 2. и 3. л. о̀сӯ; р. прид. о̀суо, -ӯла, -ӯло; трп. прид. о̀сӯт) сврш. **1.** *обасути, покрити, прелити.* — Прољеће је бијелим и руменкастим цвјетићима осуло воћњаке. *Шимун.* Блага румен осу јој образе. *Коч.* Осуле га красте као кора дубова. *Љуб.* **2. а.** (што, чим) *почети засипати* (*мецима, камењем, пољем, грдњама, псовкама и сл.*). — Пушкомитраљезац је одмах осуо пољу. *Дед. В.* Жене ме ... осуше грдњама: где сам био? што не радим? *Станк.* Газда је ... осуо пљусак гадних псовки на госп. Луку. *Кол.* **б.** *почети јако падати, лити.* — Киша је осула. *Дед. В.* **3.** *посути.* — Вади ... погачу, осуту кимом и сољу. *Пав.* Ноћ је била дивна ... осута звездама. *Кнеж. Л.* **4.** *обузети; обрасти.* — Откријо лица, осута брадама. *Вел.* **5.** *кренути скупно, у гомили, повртети.* — Руља осу низ чаршију прама суду. *Мул.* **6.** *учинити да се што распе, распадне, дкрӯнӣ.* — Леђима осу са зида јаруге иловачу. *Моск.* Тргајући гроздове и газећи осуто зрње, обијесно [су] потцикивали. *Шимун.* **7.** *стати, почети.* — Затим се опет оспе причати о старим људима. *Срем.*

Изр. ~ дрвље и камење (на кога), ~ пољу (на кога) *почети грдити, обасути* (*кога*) *најпогрднијим изразима и оптужбама.*

~ **се 1.** *обасути се, посути се, покрити се, бити обасут, посут, покривен чим.* — Бременита Аница ... осула се пјегама од ношње. *Мих.* Луг се осу љубицама. *Наз.* Бехар се осуо по дрвећу. *Јевт.* **2.** *заорити се, разлећи се.* — Осуше се пушке и с једне и с друге стране. *Глиш.* Пуче клетва, осу се псовка на издајство. *Мул.* **3.** *распасти се, растурити се, бројно се смањити; окрӯнити се, расути се; опарати се.* — Непријатељ нас је потиснуо с најважније комуникације, неки одреди су се осули. *Чол.* Осуо се зид испод темеља. *Ранк.* На њему је ... излизано црно одијело, осутог ткива на рубовима. *Ђон.* **4.** *просути се, сручити се, сасути се.* — Небо се провали чисто и бујни пљусак се осу. *Ил.* Полетјеше стријеле ... те се осуше ... на прозоре. *Брл.* **5.** *почети.* — Еле, тако се уз пиће осуше приче све страшније и страшније. *Глиш.* **6.** *прекрити се оспом.* — Деци ... хоће да се кожа ... оспе. *Батут.* **7.** *осећи се, окосити се на кога.* — Турци оспу се на њега што им се меша у посао. *Рј. А.*

о̀сӯтост, -ости ж **1.** *особина онога што је осуто* (*обично коже*); исп. осути се (б). **2.** мед. *осип* exanthema. *Р-К Реч.*

о̀сӯх, -а, -о = осув. — Лице осухо, блиједо. *Шен.*

о̀сӯч, о̀сӯчи ж покр. **а.** *низ, гривна, венац* (*нпр. смокава, ораха*). *Рј. А.* **б.** *поворка људи, осук; стадо оваца или говеда кад иду једно за другим. И.* **в.** *мала деца.* — Мучим се да прехраним толику осуч. *И.*

о̀сучāј м покр. *онолико колико се осуче једном на рашак или насуче у клупко:* ~ пређе, конца. *Павл.*

о̀сушак, о̀сушка м покр. **а.** *осушена земља. Рј. А.* **б.** *место где нема воде кад се река излије. И.*

о̀сушан, -шна, -шно покр. **а.** *сувоњав.* — Човек је то омален, осушан, блед. *Рј. А.* **б.** *који није подводан* (*о земљи*). *Павл.*

ȍсȕшенȏст, -ости ж *особина или стање онога што се осушило. Р-К Реч.*

осȕшити, ȍсȕшīм сврш. **1.** *учинити да што постане суво, ослободити воде.* — Огранке његове осушиће пламен. *Дан.* Одржава се месо ако га изрежемо у каише те га сасвим осушимо. *Батут.* **2.** *осушити се.* — Мраз пане ... љубица осуши. *Март.* **3.** фиг. *испити, искапити.* — [С њим] је до подне осушио оку мученице. *Мат.* Оба на душак осушише своје чаше. *Л-К.*

Изр. ~ коме амове нар. *украсти му коње;* ~ коме опанке нар. *убити кога.* ~ **се 1.** *постати сув; сасушити се.* — Спази да се на једном грму цела грана осушила. *Вес.* Прође руком преко очију. Осушиле су се! *Војн.* **2.** фиг. *сасвим, много измршавити, омршавити.* — Од рада ... остарио је млад, осушио се као бакалар. *Кал.* Знао је да се Симка неће ... осушити после другог детета. *Ћос. Д.* **3.** *изгубити влажност, постати сув (по површини).* — Грло [им се] беседом осуши. *Змај.* Уста се осушила од жеђи. *Вес.* **4.** фиг. *пресушити, нестати.* — Одавно осушена самосамилост грцне у њему. *Божић.*

Изр. осушила му (ти) се рука *нека му (ти) се рука одузме да не можеш њоме више радити (у клетви).*

осцȉлā̏тор м лат. физ. **а.** *тело које осцилира, које може да титра, да се клати.* **б.** *апарат који производи осцилаторно кретање. Физ. 2.*

ȍсцилатȏрнӣ, -ā, -ō *осцилациони.* — Мисао да је избијање електричних кондензатора осцилаторна појава, никла је код избијања лајденске боце. *Физ. 2.*

осцила̏ција ж лат. физ. *њихање, клаћење, љуљање; титрање; таласање.* — Време за које се изврши једно клаћење зове се трајање клаћења или трајање осцилације. *Физ. 3.* фиг. *промене, колебање.* — Немам ... жеље да посебно пратим књижевне ставове и осцилације Марка Ристића. *Михиз.*

ȍсцилациȏнӣ, -ā, -ō *који се односи на осцилацију*: ~ кретање.

осцили̏рати, осцȉлȉрām и **ȍсциловати,** -лујēм несврш. *клатити се, њихати се, колебати се, треперити, правити једнаке ситне покрете; кретати се час тамо, час овамо.* — Те честице нису у потпуном миру, већ ... трепере (осцилирају). *НХ.* Глас му је престао да осцилира између баса и сопрана. *Дав.* фиг. Књижевна критика осцилује између два крајња мишљења. *Скерл.*

осцилȍграм м грч. физ. *графички цртеж, добијен помоћу осцилографа, на коме се види развој титраја. Физ. 2.*

осцилȍграф м грч. физ. *инструмент за бележење осцилација, нарочито електричних. Физ. 1.*

отабȁнати и **отȁбати,** -ām сврш. нар. *отићи куда лагано корачајући.* — Извукла се [мати] из постеље и босим ногама отабанала тријемом до кухиње. *Михољ.* Полагано отаба кроз кућу. *Божић.*

ȍтава и **ōтава** ж *јесења трава, трава која се под јесен коси, по други или трећи пут кошена трава.* — Покошена је [ливада], а нада се обилатој отави. *Ћип.* Мамила га отава да легне. *Гор.*

отȁвић м *трава што порасте иза покошене отаве.* — Косе и преврћући суше отавић на сунцу. *Киш.*

ȍтавица ж *дем. од отава.* — Косили [су] сијено ... и отавицу. *Крл.*

ȍтад(ā) и **отȁдā** прил. *од тога времена.* — Отад га је наговарао сваки дан. *Андр. И.* Играо је отада марљиво свако вече табланета. *Сим.*

ȍтāј, ȍтā, ȍтō зам. покр. *тај, та, то.* — Из отог зрачка градио бих мост за среће своје рајску вечитост. *Кост. Л.* Њега канда није изненадила ота вест. *Шен.*

ōтājан, -јна, -јно **а.** *(по)тајан, скровит.* — Отајним страхом дрхтало ми тијело. *Крањч. С.* Неки отајни тужни акорд ... болно зазвучи. *Драж.* **б.** (у именичкој служби) с мн. *тајне.* — Видиш да ти се сва отајна знају. *Шен.*

ōтājно прил. *на отајан начин, потајно.* — Он ради дакле отајно. *Кал.*

отȁјствен, -а, -о *тајанствен, тајновит, пун тајни.* — Над вечерњим водама забрује отајствени звуци поздрављења. *Матош.* Дошла би ноћ отајствена, силна. *Домј.*

отȁјствено прил. *на отајствен начин, тајанствено.* — Зажмири ... отајствено, па коракне и другом ногом на степенице. *Драж.*

отȁјственōст, -ости ж *особина онога што је отајствено, тајанственост.* — Сјене [сутона] се дижу носећи у себи отајственост мира. *Цар Е.* Египћани ... закрише своје знање копреном отајствености. *Баз.*

отáјство и **отȁјство** с **1.** *тајна.* — Траже да продру у твоје душе отајство. *Бег.* Много је отајства, људи, од земље до далеких звијезда. *Наз.* **2.** црквен. кат. *сакраменат, тајна. Р-К Реч.*

Изр. свето ~ црквен. кат. *причест, причешће.*

ōтак, ȍтка и ȍтка, отко и ȍтко *који се лако може ткати.* — Лако је ткати кад је ткање отко. *Вук Рј.*

отáкāње с *гл. им. од отакати.*

ота́кати, о̀тачём *несврш. и уч. према оточити.* — Сад [је] у магази где отачу ракију. *Лаз. Л.* Ту се отаче вино у плоснате судове. *Куш.*

ота̀кӣ, -а̄, -о̄ покр. *такав.* — И срце је гроб отаки. *Краљч. С.*

о̀та̄ле прил. покр. *в. одатле.* — Отале се видио велик дио поља. *Шимун.* Отале ... дођоше у фратарску авлију. *Андр. И.*

о̀та̄лен прил. *в. отале.* — Отален ћу тебе извадити. *НП Херм.* Приморан буде отален се дигнути. *Шант.*

ота́лити, о̀та̄лӣм сврш. *довршити таљење, растопити.*

~ **се** *отопити се.* — Снијег се код нас већ оталио. *Рј. А.*

отаљава̀ње с *гл. им. од отаљавати.*

отаљава̀ти, отàљāвāм *несврш. и уч. пре́ма отаљати.*

ота̀љати, -ām сврш. *некако, с муком обавити, свршити (какав посао).* — Окуписмо се јутрос рано, те отаљасмо и ту бригу. *Шапч.* фиг. Ја поштено отаљах овај живот. *Вас.*

отаљѝгати, -ām сврш. *с муком одвући.* — Ово ће се моћи већ отаљигати до прве смрти. *Срем.*

о̀та̄ман, -мна, -мно *доста, прилично таман.* — Отамна, задимљена одаја, у којој је посјело неколико глава. *О-А.*

отамбу̀рати, -ām сврш. *одсвирати на тамбури, довршити тамбурање.* — Отамбура [јој] на ухо поскочицу сватовску. *Божић.*

ота́мнити, -ӣм сврш. *учинити тамним.* В. пример уз отамњење.

отамно̀вати, отàмнујēм сврш. *провести одређено време у тамници, затвору, одробијати.* — Кад свану дан југовит, благ, проказа матер крвав траг на чистом снегу. И отамнова. *Кош.*

отамње́ње с *стање у коме је нешто отамњено, доста тамно стање.* — Дно се одједном дигло као завеса, и он је у отамњењу видео себе у некој ... сали. *Дав.*

о̀танак, о̀танка, о̀танко *доста, прилично танак; витак.* — Поче да из једних кола вади отанко дрво. *Бан.* Градитељ ... [је зграду] поставио на безброј отанких ступова. *Нех.*

отандр̀кати, отàндр̀чēм сврш. *свршити тандркање, удаљити се тандрчући*: кола отандркаше; фиг. *брзо изговорити.* — Упаде у разговор ... И отандрка ти, некако као да је напамет научила. *Сек.*

о̀танко прил. *танко; слабо.* — А ти јадан, кале, колико си отанко с памећу, још не знаш да душа овдје нема никаква посла. *Вуј.*

отанча́вати, отàнчāвāм *несврш. и уч. према отанчати.*

о̀танчати, -ām сврш. **1. а.** *постати танак.* — Отанчале кабанице не могу да спријече хладноћу. *Кал.* **б.** *постати узак.* — Стаза отанча и изгуби се у мрежи искиданих и зараслих путељака. *Лал.* **2.** *постати мршав, танак, истањити се, измршавити.* — [Наша дјеца] су ... отанчала као игле. *Гор.* Нос јој се извукао и отанчао. *Станк.* **3. а.** *истрошити се, осиромашити; постати оскудан.* — Све се код старчеве куће смањило, отанчало и упросјачило. *Ћоп.* Кроз три године кућа силно спала и отанчала. *О-А.* **б.** фиг. *постати слаб, ослабити, изгубити раниј̀у снагу, моћ.* — Пошто су се разгранали, послије три-четири колјена, измету се, ... крв им отанча. *Радул.* Видим ја да је ваше пријатељство отанчало. *Рј. А.*

~ **се а.** *отанчати, истањити се.* **б.** *проредити се, постати провидан.* — Кад би се облак отанчао испод мјесеца, озаљске куле би се јасније разабрале. *Кум.* Мрак се био малко отанчао. *И.*

о̀тањати, -ām сврш. *постати танак*; фиг. *постати сиромашнији, осиромашити.* — Био је Шуто виђен и од куће, ... с кућом у вароши ... али имањем мало отањалим. *Ств. 1948.* Чим се сад подијеле, отањаће. *И.*

отањи́ва̄ње с *гл. им. од отањивати (се).*

отањи́вати (се), отàњујēм (се) *несврш. и уч. према отањити (се).*

ота́њити, о̀та̄њӣм сврш. *учинити нешто танким, тањим, стањити, утањити.* — Уцијепљено и с краја отањено дрво. *Вук Рј.* фиг. Он пред свијема отањи уједном гласом као да шапти. *Лоп.*

~ **се** *постати танак; ослабити. Рј. А.; Р-К Реч.*

ота́пало с хем. *течност у којој се отапају, растварају руде, метали и др.* — Отапамо ... минерал у неком отапалу, нпр. у солној киселини. *Туђ.*

ота́па̄ње с *гл. им. од отапати (се).*

ота́пати (се), о̀тāпām (се) *несврш. и уч. према отопити (се).*

о̀тапкати, -ām сврш. *отићи тапкајући (ногама).* — Отапка ситним ножицама. *Ков. А.* Мркуља покорно отапка у шталу. *Ћоп.*

о̀та̄р, -а́ра м *в. олтар.* — Ово је жртва наше крви ... на отару. *Војн.* Сасвим горе, најближе отару, опази и Јелу. *Шимун.*

о̀тарак, о̀тāрка м *убрус, ручник; крпа за брисање судова.* — Повјешали на прозоре везене отарке. *Горд.* Отаре [им] нос прљавим отарком. *Гор.*

отàрасити, -ӣм свршд. *в. отарасити се.* — И теби сам, газда Вуле, спремио оно мало пара — да отарасим и тај белај. *Глиш.* Не могу да је отарасим. *Креш.*

~ **се** *ослободити се, решити се (кога, чега).* — Желео [је] да се што пре отараси болеснога. *Чипл.* Да би га се отарасио, коначно рече... *Франг.*

отàрāч, -áча м *отарак.* — Тежак воњ влаге ... омота лице као намочен отарач. *Кик.*

отàрчић м *дем. од отарак. Рј. А.*

отàтлисати, -ишēм свршд. *засладити. Бен. Рј.*

òтац, òца м (вок. ôче; мн. òци, отáцā, дат. òцима, ак. òце — поред òчеви, òчēвā итд., покр. òцеви) **1. а.** *мушки родитељ, мушкарац према својој деци.* — Отац сину не би могао давати бољих поука ... него што је чинио Копитар — Вуку Караџићу. *Бел.* Нека оци својој дјеци приповиједају. *Новак.* **б.** фиг. *творац чега, човек према своме делу.* — Све нестаде што вам дати справља — у траљама отац вас [песме] оставља. *Радич.* **2.** мн. *предак, праотац.* — Би погребен код отаца својих у граду Давидову. *Дан.* Виша су дела мојих отаца, нег' да ј' уз гусле унуче пева. *Јакш. Ђ.* **3.** *свештено, духовно лице (свештеник, калуђер, фратар), најчешће уз име (у директном обраћању и без имена, обично уз назив чина):* оче прото, ~ игумане и сл. — У Млецима другује с неким оцем Паскалом. *Матош.* Желим добро јутро, часни оче. *Буд.* Оче прото! ... Молимо те! *Андр. И.* **4.** фиг. *зачетник, покретач, оснивач.* — Ту је он ... постао оцем модерне, експерименталне школе. *Баз.* Вазда си био отац добрих вести. *Панд.* **5.** *онај који замењује оца, који помаже сиромашне.* — Нека фонд ... буде и отац и мајка сиротој и напуштеној деци, нека их прихвати и на пут изводи. *Ком.* Јеси, брате, милостан сироти, јеси худом и невољном отац. *Ботић.* **6.** *у обраћању старијем мушкарцу.* — Ја ћу ти, оче, кућу показати ... јер је наблизу дому ... мојега оца. *М-И.* **7.** (Оци, Очеви) црквен. *православни празник посвећен оцу (последња недеља пред Божић).* — Долазио је ... сваке Нове године и Оцева. *Ђос. Б.*

Изр. Бог отац (вишњи, небески ~) црквен. *Бог као прво лице Светог тројства;* градски (општински) оци *градски већници, општински одборници;* духовни ~ 1) *свештеник;* 2) *онај који кога васпитава, нарочито верски, васпитач;* 3) *творац и проповедник неке идеологије или филозофије;* и отац и мајка нар. *нешто најмилије и од највеће користи.* — Сабља [му је] и отац и мајка. *НП Вук;* какав ~, такав син *син је онакав како га је отац васпитао, тј. како је видео од оца;* народни оци, оци домовине, отаџбине, републике *посланици народне скупштине, народни заступници, представници, посланици;* од зла оца а од горе мајке *без икаквог васпитања;* ~ обитељи, породице *онај који има своју обитељ, породицу на бризи, кућни старешина, домаћин;* оца ти (твога), оца му (његовога) *у псовци;* предавати (чувати) од (с) оца на сина *предавати (чувати) као трајно, неотуђиво породично наследство;* свети ~ (папа, патријарх) *у титули поглавара католичке или православне хришћанске цркве (папе, патријарха);* црквени, свети оци *хришћански писци у првим вековима хришћанске цркве.*

отачàнски прил. заст. *као отац.* — Капетан [му је] благо, тако рећи отачански, приметио да пази. *Срем.*

отачàнство с заст. *в. отачаство. Вук Рј.*

отачàскӣ, -ā, -ō заст. *отаџбински.* — Тврди ступе цркве праћедовске, важни к дјелма ползе отачаске. *Њег.*

отачàствен, -а, -о заст. *који се односи на отачаство; домаћи.* — Потражи утехе ... у густим редовима отачаствених ћата. *Срем.* Већ на улазу на саму изложбу удара отачаствени мирис обора и кочине. *Петр. В.*

отачàство с заст. *отаџбина, домовина.* — О јунаци, врли заточници ... нит' жалите кнежевања моћа, но жалите отачаства свога. *Март.* Народи [су се] из једнога дела у други део света селили, да себи ново отачаство траже. *Јакш. Ђ.*

отачаствòљȕбље с заст. *родољубље, патриотизам.* — Није нужно патриотизам, отачаствољубље, потхрањивати. *Нен. Љ.*

òтачкӣ, -ā, -ō *наслеђен од отаца, предака, очински.* — Јуначка крв отачка још се није утанчала у жилама његовим. *Шапч.*

òтаџбенӣк м **1.** *родољуб, патриота.* — Мало имаде ... тако крепосних и стоичких ... отаџбеника као што је био Милтон. *В 1885.* **2.** *земљак, домородац.* — Мишљаше да ће бар кога познати од оних отаџбеника што их је гледао у портретима. *Ђип.*

òтаџбеница ж *родољупка, патриоткиња.* — Синови [ће] бити поштењаци, а кћерце ваљане домаћице и добре отаџбенице. *Маж. Ф.*

òтаџбеничкӣ, -ā, -ō *родољубив, патриотски.* — Они врше своју отаџбеничку дужност. *Крл.*

òтаџбенӣштво с *родољубље, патриотизам.* — Младеж [је] халабучила својим отаџбеништвом. *Коз. Ј.* [Земља] у којој се сматра злочином право отаџбеништво. *Кум.*

òтаџбина ж **1.** *земља у којој се неко родио (и чији је држављанин); домовина.* — Још је вријеме да се побринете од душмана спасит отаџбину. *Март.* Славан ратник. Њему припада заслуга за спас отаџбине. *Дом.* **2.** покр. *очевина.* — Купује туђе баштине и отаџбине. *Вук Рј.*

òтаџбѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на отаџбину.* — Кô да шуми одјек отаџбинског гласа. *Стан.*

Изр. ~ рат *рат за одбрану слободе и независности своје земље, домовински рат.*

отáштво с песн. *отаџбина.* — Авари . . . ка оташтву примичу се нашем. *Јакш. Ђ.*

отвáрāње и **òтварāње** с *гл. им. од отварати (се).*

Изр. средство за ~ мед. *средство за чишћење, пургатив.*

отвáрати (се), òтвāрām (се) и **òтварати (се),** -ām се несврш. **1.** *несврш. и уч. према отворити (се).* **2.** мед. *пургативно деловати, чистити.* — Дејствује [млађеница] још и тиме што благо отвара. *Батут.*

отвàрāч, -áча м *оно чиме се што отвара:* ~ за боце, ~ за конзерве.

отварѝзати, -àрѝзām несврш. покр. *сваки час, често отварати и затварати врата. Рј. А.*

òтвор м **1. а.** *оно што је остављено за пролаз (кроз нешто); место где је нешто пробијено, разбијено, подерано, проваљено; рупа.* — Све рупе и отворе залепимо хартијом. *Дед. В.* Било му је прилично лако ући, јер је у крову зјао отвор. *Креш.* **б.** *начињени пролаз за неку потребу.* — У сваку рупу толико војника колико има отвора за пушке. *Јонке.* **в.** анат. *природно отворено место на људском и животињском организму:* носни, усни, слушни, изметни ~. **2.** мед. покр. **а.** *пролив. Рј. А.* **б.** *лек за чишћење, пургативно средство. И.*

òтворāј м *в. отварање.* — Прослави [се] трагедијом . . . коју написа за отворај народнога глумишта. *В 1885.*

òтворāње с *гл. им. од отворати (се).*

òтворати (се), -ām (се) несврш. заст. *в. отварати (се).* — Забуњени отворају врата. *Ботић.* Уста јој се . . . затворају и отворају. *Лаз. Л.*

отворàчица ж бот. *в. сапуњача* Saponaria officinalis. *Бен. Рј.*

òтворен, -а, -о **1.** *трп. прид. од отворити (се).* **2.** *који није ничим ограђен, који није закриљен, наткривен; који није ничим спутан, слободан:* ~ кола, ~ вагон, ~ авион, ~ доксат, ~ суд, ~ огњиште. — Обузело [га] чувство на поглед отворена обасјана неба и мора. *Ћип.* Шума је мој пријатељ једини. Пред њом је срце моје отворено. *Тад.* **3. а.** *искрен, непосредан.* — Хоћу да будем потпуно отворен. Новац је једним делом мој. *Ђос. Б.* **б.** *неприкривен, јаван.* — Повезује [се] с личностима Хитлерових . . . режима и постаје њихов отворени агент. *Ч-М.* Започе отворена пљачка. *Ћоп.* **4.** *светао (о боји), јасан.* — Јула је волела хаљине отворене боје с цветовима. *Срем.* Мислио [је] да је . . . са својом лијепом отвореном косом с неба пала. *Брл.* **5.** *незаузет, празан, упражњен, слободан.* — Осам хиљада отворених места за пропалу центрију. *Петр. В.* Пјешадија пристаде за коњаницима бранећи отворену цесту. *Том.*

Изр. играти отворених карата, с отвореним картама *јавно говорити истину, ништа не скривати;* имати (држати) отворену кућу *бити гостољубив, примати посете и госте у свако доба;* имати отворена врата (за нешто) *имати осигуран успех;* имати отворену каверну *боловати од акутног туберкулозног процеса;* ићи отворених очију *бити опрезан и спреман за сваки непредвиђени случај;* момак отворене главе *бистар, паметан младић;* на отворену *на отвореном, слободном простору;* ~ град војн. *град који се неће бранити војним средствима;* ~ пруга жел. *слободна пруга, којом се може пролазити;* ~ рана *рана на горњем слоју ткива; жива рана, рана која крвари, која се тешко залечује;* отворена срца, отворених руку (дочекати, примити кога) *искрено, срдачно;* остати отворених уста *бити врло изненађен, запрепашћен;* отворене беседе (бити), ~ на беседи *слободан и искрен у говору;* отворених очију (приступити чему, радити што итд.) *увиђајући јасно сврху, задатак чега;* ~ море *море по коме могу слободно пловити бродови свих држава;* ~ писмо *писмо које се намењује неком путем штампе, како би свако могао сазнати његову садржину;* ~ питање *нерешено питање, о коме треба расправљати;* ~ рачун банк. *имати улог у банци која исплаћује новац и рачуне према писменом налогу улагача;* ~ слог лингв. *слог који се свршава самогласником;* под отвореним небом *изван куће, напољу, вани;* слушати отворених уста *слушати с највећом пажњом;* ударати на отворена врата *доказивати нешто што је само по себи свакоме јасно.*

òтворено прил. **1.** *на отворен начин, слободно и искрено.* — О свему су говорили отворено. *Ђос. Б.* **2.** *јавно, не кријући.* — Он је мене отворено мрзио. *Козарч.* **3.** *очевидно, несумњиво, јасно.* — Та то се отворено видјело да је освета. *Мул.*

отворено- *као део сложенице уз придев који значи светлу нијансу неке боје:* отвореножут, отворенозелен, отвореноплав.

òтворенӧст, -ости ж **1.** *особина онога који је отворен, искреност.* — Понекад испашта посљедице своје отворености. *Радул.* Одликовао се грубом отвореношћу своје нарави. *Шов.* **2.** *јасност (боје).* — Степен отворености и затворености боја зависи од таласне амплитуде етра. *Псих.*

отворе́ње с *почетак реда чега (каквог скупа, сајма, изложбе и сл.), отварање.*

òтворит, -а, -о покр. *отворен.* — Хитра, весела, отворита, није на њу нико могао познати колико је суза ... лила. *Љуб.* Преда те иступам отворита чела. *Бег.*

отвòрити, òтворӣм сврш. **1. а.** *уклонити или померити оно чиме је што затворено; учинити да се у што може ући или из чега изаћи:* ~ прозор, ~ врата, ~ собу, ~ кућу. **б.** *учинити доступним унутрашњи део чега:* ~ ковчег, сандук, шкрињу, ~ ормар, ~ ладицу. **в.** *растворити, расклопити, раширити.* — Широм отвори уста и оне плаве очи. *Бен.* Доста је отворити новине. *Петр. Р.* **г.** *откопчати.* — Он отвори под грло кошуљу, разгали прса. *Наз.* **2.** *учинити употребљивим, пустити у рад; одврнути:* ~ пут, ~ школу. — Пуче глас да ће се рудник поново отворити. *Ћоп.* Радио — то је напаст — станари га испод мене отворе послије доручка. *Торб.* **3. а.** *откључати.* — Уме отворити и браву, или локот. *Ад.* **б.** покр. *пустити кога однекуда где је затворен.* — Рано Јован овце отворио. *НП Вук.* Отворио је затвореника. *Вуј.* **4.** *почети; започети рад каквог скупа.* — Незнатни Колумбо отворио је ново раздобље. *Нех.* Прво да отворим седницу! *Нуш.* **5.** *започети с радом (обично у каквом локалу).* — Чим се оженим ... отворићу мали хотел. *Ћип.* Отворит ћу адвокатску канцеларију. *Фелд.* **6.** *открити, казати какву тајну, намеру и сл.* — Свом добром јарану отвори своју накану. *Мул.* **7.** покр. *показати.* — Умије наизуст да ти повиједа ... гдје је који јунаштво отворио. *Љуб.* **8.** *појавити се.* — Још не бјеше зора отворила. *НП Вук.*

Изр. не дати (коме) ока ~ *не дати (коме) да предахне, да се одмори;* ~ апетит 1) *отворити прохтев за јело;* 2) фиг. *отворити прохтев, жељу за чиме, пожелети што;* ~ ватру (пальбу, пуцњаву) 1) *почети пуцати, припуцати;* 2) *напасти, започети критиковати;* ~ видике *проширити чије знање, погледе, наде;* ~ вино *почети трошити ново вино;* ~ врата (коме или чему) *омогућити приступ, примити, усвојити, дати склониште;* ~ границу *допустити слободан прелаз, промет између две државе;* ~ душу, срце *постати искрен, поверити се;* ~ жилу (коме) *пустити крв (коме);* ~ игру спорт. *почети слободно играти и у одбрани и у навали;* ~ карте *открити праве намере;* ~ конкурс, натјечај *огласити слободно радно место;* ~ кредит *дати кредит;* ~ кућу *почети примати посете и госте, примити у госте кога;* ~ (добро, широм) очи, ~ четворе очи *припазити, добро пазити;* ~ очи (коме) фиг. *учинити да неко прогледа, увиди у чему је ствар, открити коме истину;* ~ питање *почети разматрати неко питање, започети дискусију;* ~ пут *прокрчити пут, дати правац;* ~ своје ступце (коме) *дати (коме) приступа у своме листу, омогућити коме да штампа своје радове;* ~ стечај, стециште правн. *обуставити рад презаduженом трговцу, пописати му имовину и изложити је продаји ради подмирења дугова;* ~ уста *проговорити;* ~ ухо, уши *усредсредити пажњу на слушање.*

~ **се 1.** *уклонити се с каквог отвора, растворити се; раздвојити се.* — Наједном [се] отворише зелена вртна врата. *Креш.* Лед се распукао и отворио. *Петр. М.* **2.** *започети.* — Сад се тек отвори жив разговор и шала. *Глиш.* Баш тај дан отвори се љут бој. *Мул.* **3.** *створити се, начинити се.* — Воде се разлише, и пред полуокруглим окном високе звонаре отвори се читаво море. *Ранк.* Око Сперанског се смјеста отвори круг. *Крањч. Стј.* **4.** *указати се, појавити се.* — Пред њима најпослије се отвори цијела варош све до подножја голе главице. Од сењске стране према мени отворио се у мору широк златан друм. *Маж. Ф.* **5.** *исповедити се, постати искрен.* — Тајио [је] пред својима, пред свима, једино, ето, пред попом отворио се сав. *Пец.* Настојао [је] да га заволе и да се сами отворе пред њим. *Ћос. Д.*

Изр. отворила се крв мед. *настало је крволиптење;* отвориле му се очи *погледао је, увидео је како стоји ствар;* отворило му се срце *постао је искрен, исповедио се;* отворило се небо *настао је страховит пљусак;* отворио му се апетит *добио је прохтев да једе, огладнео је.*

òтворито прил. покр. *отворено.* — Један другом отворито кажемо шта мислимо. *Павл.* Сваке године о Видову дне ... бирала је скупштина отворито суђе и властелу. *Љуб.*

отвòрчић м *дем. од отвор.* — Нагнула се и шапће ... кроз отворчић своје гријехе. *Л-К.*

òтврд, -а, -о *понешто тврд.* — Добро пригњечити ваља да буде отврдо. *Рј. А.*

òтврдлӣ, -ā, -ō *који је постао тврд, чврст, отпоран.* — Има он јаку шију, моћи ће дуго вући захваљујући својој отврдлој шији. *Франг.* То је посао и занимање за снажне, отврдле људе. *Вел.*

òтврдлина и **отврдли̏на** ж *отврднуло, задебљало место на кожи.* — Још нас нису тиштале нажуљене отврдлине ни озебла мјеста. *Ћоп.*

òтврдло̀ст и **òтврднуло̀ст,** -ости ж *стање онога што је отврд(ну)ло, отврднуће (2). Р-К Реч.*

òтврднути, -нём (аор. òтврднух и òтврдох, 2. и 3. л. òтврдну, òтврднӯ и òтврде; р. прид. òтврднуо, -ула, -ула и òтврдао, -дла, -дло) сврш. **1.** непрел. **а.** *постати тврд, очврснути.* — Пластична маса ... касније отврдне. *Кем.* **б.** *постати постојан, одлучан.* — Из почетка се нешто колебала ... али је послије отврдла. *Божић.* **в.** *огрубети.* — Није видела овако ... опаљено и отврдло ... лице. *Станк.* Касније она се некако навикну, отврдну и изгуби осјетљивост. *Радул.* **2.** прел. фиг. *учинити чвршћим, постојанијим.* — То је ... морало ... отврднути његов карактер. *Глиш.*

отврднӯће с **а.** *прелазак у тврдо стање* **б.** *отврдлост; отврдлина. Р-К Реч.*

отврдња̀ва̀ње с *гл. им. од отврдњавати.*

отврдња̀вати, -ра̀дњāвām = отврдњивати *несврш. и уч. према отврднути.*

отврдње̏ње с *отврднуће.*

отврдња̏ње с *гл. им. од отврдњивати.*

отврдња̏вати, -ра̀дњујēм несврш. = отврдњавати.

отврдòглавити, -ӣм сврш. **а.** необ. *учинити тврдоглавим.* — Кога хоће, милује, а кога хоће отврдоглави [бог]. *Вук.* **б.** *постати тврдоглав. Р-К Реч.*

отвр̀љити се, òтвр̄љӣм се сврш. покр. *отпутити се, одметнути се.* — Било их је [хајдука] који се и од обијести у гору отврљише. *В 1885.*

отвр̀сти се и **òтвр̄сти се,** -вр̀зēм се сврш. *отворити се, линути јаким млазом.* — Отврзла му се крв на нос (или из носа). *Вук Рј.*

òте̄! *узвик којим се коњ одгони.* — Оте, коњу, пуст остао! *НП Вук.*

òтеглити, -ӣм сврш. *одвући теглењем.* — Подморница је ... синоћ отегљена реморкерима. *Б 1957.*

отѐгљив, -а, -о *који се може отегнути. Р-К Реч.*

отѐгљивост, -ости ж *особина онога што је отегљиво, што се може отегнути. Р-К Реч.*

отѐгнути, òтēгнēм (аор. отѐгнух и отѐгох, 2. и 3. л. отѐгну и òтēгнӯ, отѐже и òтēже; прил. пр. отѐгнӯвши, отѐгāвши, и òтēгāвши; р. прид. отѐгнуо, -ула, -уло и òтēгао, отѐгла и òтēгла, -ло; трп. прид. òтēгнӯт) сврш. **1. а.** *пружити у дужину, опружити, протегнути, разастрети.* — Жене на перилу отегну дугачке комаде платна. *Ранк.* **б.** *начинити дужим, растегнути:* ~ тесто. фиг. *отпочети надугачко и нашироко (приповедати, излагати).* — Сад им чувар отегне потанко приповиједати. *Вел.* **в.** *развући (глас).* — Да, — отегне ... старац. *Крањч. Стј.* **2.** *истегнути; исправити, испружити.* — Два-три пута отегну вратом да прогута пљувачку. *Ћор.* Сједио би на једном мјесту по пет ... сати. Тада устани, па ... проходај мало, тек да ноге отегне. *Мул.* **3.** *одгодити, одложити, одужити.* — Ту им се нешто догодило, те су опет отегли полазак. *Креш.* **4.** *развући (усне, уста).* — Ранко ... отегао усне и на плач и на смех. *Вес.* **5.** вулг. *издахнути, умрети; црћи.* — Кроз дан би [коњ] отегао, засигурно! *Гор.*

Изр. ~ папке, све четири вулг. *отегнути (5).*

~ **се 1. а.** *издужити се, протегнути се.* — Колона се отегла у бескрај. *Чол.* **б.** *одужити се, потрајати.* — Протекао читав мјесец, отегнуо се као друга три. *Кол.* **в.** *бити висока раста, израсти.* — Трећи, Андрија ... сух, отегнут момак. *Шен.* **2. а.** *легавши испружити се, опружити се.* — [Секула] се отегне на клупи. *Вас.* **б.** *отегнути (5).* — Можеш лећи, а до јутра да се отегнеш. *Вел.*

Изр. ~ као гладна година *в. уз година (изр.).*

òтēгнӯто прил. *растегнуто, развучено, одужено.* — Још мало вожње и влак стаде звиждати отегнуто, дуго. *Том.* За њим врата отегнуто зашкрипаше. *Ћос. Д.*

òтеготан, -тна, -тно *који отегоћује, отежавајући.* — Толико је то уједно отеготна околност за приповједача. *Р 1946.*

отѐготити, -ӣм сврш. *учинити теготним, отежати, оптеретити.* — Свако хоће да ти се потужи како је отегоћен. *Љуб.* У ... души посизала је и за најнезнатнијим ситницама за које је држала да би је могле било како отеготити. *Цар Е.*

отегоћи̏вати, -о̀ћујēм *несврш. и уч. према отеготити.*

отежа̀вајӯћӣ, -ā, -ē *који отежава, терети.* — У образложењу ће се тачно навести ... и отежавајуће и олакшавајуће околности. *Пол. 1944.*

отежа̀вање с *гл. им. од отежавати.*

отежа̀вати, -ѐжāвām *несврш. и уч. према отежати.*

òтежа̀вни, -вна, -вно *в. отежавајући.* — То је ... отежавна околност. *Нуш.* Све је то више-мање ... отежавно или олакшавно. *Петр. В.*

о̀тежак, -ешка, -ешко *доста, прилично тежак.* — Све се ту опремило на брзу руку, ради дуга и отешка пута. *Павл.*

о̀тежати, -ам сврш. **1.** прел. *учинити тешким или тежим, створити чему тешкоће*; супр. олакшати. — А да при томе не отежамо ... напредовање. *Весл.* Тиме ... отежа пребацивање преко Мораве. *Тос. Д.* **2.** непрел. **а.** *постати тежак, тежи.* — Секира отежа у мојој руци. *Петр. В.* Отежала му глава као отекла. *Гор.* **б.** *постати тром, тешко покретан.* — Одлази Рафо, онако кратконог и отежао, чак на други крај вароши. *Андр. И.* Ту ми ... језик отежа. *Комб.*

о̀тежӣ, -ā, -ē *мало тежи, нешто тежи.*

о̀тежити, -им сврш. *оценити чему тежину (држећи у руци).* — Јаков је узео пиштољ из ноћног ормарића, отежио га, опипао. *Кал.*

о̀тежито прил. *отегнуто, тешко, отежући.* — Он ме чека код св. Марије! — отежито је говорила Јелка. *Кум.*

о̀тезаљка ж разг. пеј. *песма која се пева отежући.* — [Мешају се] најновије мелодије ... и банијске отезаљке. *Пол. 1959.*

о̀тезање с *гл. им. од отезати (се).*
Изр. без отезања *сместа, одмах.*

о̀тезати (се), о̀тежем (се) *несврш. и уч. према отегнути (се).*

о̀тезит, -а, -о необ. *који се отеже, отегнут, одужен.* — Чу се отезито завијање пса. *Божић.*

о̀теклина ж *отечено место, отбк.* — Његов [дудов] дебели труп пун је отеклина, кврга и чворуга. *Пав.* Поче да тражи отеклине по мени као по предмету. *Вуј.*

о̀текнӯтост, -ости ж *особина онога што је отекнуто. Р-К Реч.*

отелегра̀фисати, -ишем сврш. необ. *јавити телеграмом.* — Бечка влада [је] одмах отелеграфисала текст објаве рата Србији. *Јов. Ј.*

о̀телити, о̀телӣ сврш. *донети на свет (теле).* — Отелила крава вола да вози у јарму кола. *Н. посл. Вук.*

~ **се а.** *добити младунче (о крави).* — Чим се отели, даје крава ... младо млеко. *Батут.* **б.** *доћи на свет (о телету).*
Изр. њему се и во отели *све му пође за руком, необично је срећан.*

отелòвити се, -èловим се, ијек. отјелòвити се, сврш. *добити телесни облик.* — Ноћне сенке су се отеловиле. *Ђур.* фиг. Враћа земљи родитељици сумњу отјеловљену из груди, бокова. *Сим.*

отеловље́ње, ијек. отјеловље́ње, с *добијање, примање телесног облика.*

отеловљи́вати се, -ова̀ујем се *несврш. и уч. према отеловити се.*

отелотворе́ње, ијек. отјелотворе́ње, с *отеловљење.*

отелотвори́вати (се), -ова̀рујем (се) ијек. отјелотвори́вати (се) *несврш. и уч. према отелотворити (се).*

отелотво̀рити, -о̀творӣм, ијек. отјелотво̀рити, сврш. *дати телесни облик.* — Професор ... кога сам ... несвесно отелотворио у лику Штокмана. *Поз. 1948.* В. Иго [је] ... отелотворио сваки наш сан. *Б 1958.*

~ **се** *отеловити се.* — Отелотвориле [би се] њихове ... визије. *Пол. 1944.*

отѐмбесити се, -им се и **отембе́сити се,** -èмбе́сим се сврш. покр. *опустити се, отромбољити се, оклембесити се.* — Доброћудно лице, некада ситно, отембесило се и наворало. *Поп. Ј.*

отемељити се, -èмељим се сврш. *утврдити се добивши темељ.* — Не може се отемељит' грађа. *Вук Рј.*

о̀тепати, -ам сврш. покр. *укочити се од зиме, утрнути.* — Почне да бије вјетрић с Ловћена ... отепали прсти, а уха и нос промрзли. *Љуб.*

о̀тепсти и **о̀тепстн,** отèпем сврш. покр. *одбити, одбацити у игри, отрести, стрести.* — Ђипајући ногама ... отепе блато и воду. *Ков. А.*

~ **се 1.** *отрести се, решити се, ослободити се чега.* — Касније се годинама мучио да се отепе тога подаништва. *Нех.* **2.** *рећи љутито, одбрусити, обрецнути се.* — Будалаштине! — отепе се Тимотија. *Јурк.*

о̀терати, -ам, ијек. о̀тјерати, сврш. **1.** *приморати кога, што да напусти неко место, да оде, да се удаљи, одагнати, најурити.* — Отац га отера, па на молбу материну опет прими. *Игњ.* Стресе главом као да жели отјерати неугодну мисао. *Крањч. Стј.* фиг. Латински ме је језик отерао на занат. *Ком.* **2.** *уклонити са каквог посла, отпустити.* — Отјерао је једног дугогодишњег помоћника и узео другог. *Козарч.* **3. а.** *одвести, отпремити (каквим превозним средством или на некој товарној животињи).* — Узјашио ... ђогата и отјера товар трговине. *Ботић.* Кажем Ђурици да отера дрва Велинци. *Вес.* **б.** *терајући удаљити, уклонити (обично какву запрегу):* ~ кола.
Изр. ~ далеко 1) *достићи висок домет, велики успех, постићи много*; 2) *превршити у нечем меру*; ~ у гроб *проузроковати, убрзати нечију смрт.*

отѐретити[1], -им сврш. *в. оптеретити.* — Јавно пљескају гурмани и отерећене им жене. *Божић.* Кад он уђе, чун се отерети. *Сек.*

~ **се** *в. оптеретити се.*

отѐретити², -ѝм сврш. *ослободити од терета, оптерећења, растеретити.* — Развитак ослободилачке борбе ... тражио је стварање једног тијела што би отеретило Врховни штаб. *Ч-М.* Сада [смо] отеретили своју савјест. *Креш.*

~ **се** *повр.* — Осјетивши критику и алузију, Гига пожури да се отерети. *Бег.*

отерећѐње с **1.** *оптерећење.* **2.** *растерећење.*

отерећѝвати (се), -ѐћујём (се) *несврш. и уч. према отеретити (се).*

отеријвати, отѐрујём, ијек. отјеријвати *несврш. и уч. према отерати.*

о̀тёсан, -сна, -сно, ијек. о̀тијесан *доста, прилично тесан.* — Одијело је купљено из друге руке; отијесно је. *Кал.*

отѐсати, о̀тешём сврш. **1.** *обрадити тешуљи, тесањем поравнити.* — Отесао [је] дрво и јаму ископао. *Бен.* Крај капије стајао је одавно бијел камен, отесан глатко. *Сиј.* **2.** фиг. *оштро одговорити, одбрусити.* — Нагло [се] окрену према њему те му отеса. *Креш.*

~ **се** фиг. *стећи лепо понашање, опхођење, угладити се.* — Треба га смјестити у какву добру фамилију да се отеше. *Сим.* Испаде и газда. Сељак богат, отесан. *Кош.*

отѐснити, о̀тёснём (трп. прид. о̀тёшњен), ијек. отијѐснити, сврш. **1.** *постати тесан, узак.* **2.** *учинити тесним. Вук Рј.*

Изр. отеснити коме око срца *осетити неугодност, страх.* — Марицу напао некакав немир ... Отијеснило јој око срца. *Том.*

отѐстерити и **отестѐрити,** -ѐстерѝм сврш. *одсећи тестером, отпилити; одрезати.* — Бомба ... удари у канту, а канта отестери војнику на оба колена чашице. *Сек.*

о̀тёти, о̀тмём (аор. о̀тёх, 2. и 3. л. о̀тё; имп. о̀тми; р. прид. о̀тео, -ёла, -ёло; трп. прид. о̀тёт) сврш. **1.** прел. **а.** *силом узети, силом присвојити туђе, уграбити.* — Као кад планински лав ... најбољу краву што у стаду има је, отме. *М-И.* Она ми оте све. Оте ми дете, оте ми имање. *Вес.* фиг. Борио [се] да отме још који дан да напише још штогод. *БК 1906.* **б.** (чему, од чега) *отргнути, спасти.* — Њих ипак не отесмо биједи. *Леск. Ј.* **в.** *освојити, заузети.* — Отеше све, баш све до Цетиња. *Јакш. Ђ.* Отео Мацар, кажу, Варадин град. *Ад.* **2.** непрел. *настати, наступити, овладати.* — У то доба мркла ноћ отела. *НП Вук.* Кад изиђосмо ... на врх ... оте бура посве. *Ћип.*

Изр. ~ забораву, од заборава *сачувати, спасти од заборава;* ~ из уста (реч, мисао) *претећи у разговору, рећи нешто пре него што је то исто неко други хтео да каже;* ~ (коме) испред носа *уграбити нешто управо у тренутку када је то исто и други хтео;* ~ мах *превладати, завладати;* ~ коме хлеба *одузети, онемогућити, ускратити најнеопходнија средства за живот;* отето проклето нар. *оно што је отимачином стечено не доноси среће.*

~ **се 1.** *ослободити се силом, истргнути се.* — Једва се од сеоских паса отела. *Рад. Д.* Потукао се и с другима, а кад се отео, појурио је ... кући. *Бен.* фиг. Нисам никако могла отети [се] мислима. *Крл.* **2.** фиг. *почети прездрављати, отргнути се од болести.* — Можда и није [тифус], него само јачи грип. Видиш, Перо се већ отео. **3.** *ојачати, оснажити се (у материјалном погледу).* — Никако да станемо на своје ноге, никако да се отмемо. *Ћос. Б.* **4.** *престати бити послушан, отпадити се.* — Е људи, ова се младеж баш отела! — зајадао ... ујак. *Мул.* **5. а.** *измаћи се (погледу, пажњи).* — Ништа му се није отело — њихове шетње, разговори. *Лаз. Л.* **б.** *нехотице се испољити, омаћи се (коме) (о осећањима, мислима и др.).* — Дуги »ах« оте му се из набрекнутих груди. *Леск. Ј.* **в.** *изићи, појавити се, показати се.* — Сунце тек што се отело иза облака ... прскало је зракама. *Краљч. Стј.*

Изр. од људи, људима (од човека, човеку) се ништа није отело *човек може све постићи.*

отетура̀вати (се), -ѷра̀вам (се) *несврш. и уч. према отетурати (се).*

отетӯрати, -ам сврш. *отићи, поћи тетурајући.* — Отетурао [је] до ... ормана у зиду. *Андр. И.* Лагано [је] отетурао из куће. *Ков. А.*

~ **се 1.** *отетурати.* — Фратар ... се отетура до кревета. *Мат.* **2.** покр. *опоравити се; помоћи се. Рј. А.*

отѐћи и **о̀тећи,** о̀текнём и отѐчём сврш. **1.** *отићи, удаљити се текући.* — Воде отекоше. *Бен.* фиг. Младост је отекла, и траг јој се посушио. *Михољ.* **2.** *набрекнути, набухнути, надути се, натећи (део тела).* — Заболи мене нога, ... отече сва као ступа. *Вес.*

отѐћи (се) и **о̀тећи (се),** о̀тёгнём (се) сврш. *в. отегнути (се).*

отефѐричити, -ѝм сврш. *провести се, забавити се (на теферичу).* — Доста пута [је] отеферичио. *Мул.* Седнеш ... и отеферичиш као прави шехерлија. *Јевт.*

отѐченӧст, -ости ж *особина, стање онога што је отечено, натечено.*

отечѐствен, -а, -о рсл. *који припада отечеству; домаћи, наш.* — [Немачкари] отимају државну службу »отечественим синовима«. *Јов. С.*

отечѐство с рсл. *отаџбина, домовина.* — Отечество моје напредује. *Нен. М.*

отешњáвати, -èшњāвāм, ијек. отјешњáвати = отешњивати *несврш. и уч. према отешњати.*

отѐшњати, -āм, ијек. отјèшњати сврш. *постати тесан.* — И гробље је старо отешњало. *Марк. М.*

òтешњӣ, -ā, -ē, ијек. òтјешњӣ *мало тешњи, нешто тешњи.*

отешњи́вати, -èшњујēм, ијек. отјешњи́вати, несврш. = отешњавати.

отѐштати, -āм сврш. покр. *в. отежати.* — Отешта л' врло [свет], збацио бих га. *Кост. Л.* Постара [се], погрби и сам себи отешта. *Куш.*

отешчáвати, -èшчāвāм *несврш. и уч. према отешчати.*

отѐшчати, -āм сврш. *отежати.* — Отешчале вјеђе падају на очи. *Пав.* Послови су слаби, — увоз нередовити и отешчан. *Андр. И.*

òтијесан, -сна, -сно, ек. òтēсан.

отијèснити, òтијеснӣм, ек. отéснити.

òтӣк, -а и **отӣкāч,** -áча м покр. *лопатица којом се плуг чисти од мокре земље, оритак, оријак. Вук Рј.*

о́тим м необ. *в. отмица.* — Тјерали [су нас] ... на отим дјевојака. *Бег.*

òтимање с *гл. им. од отимати (се).*

отима́рити, -ӣмāрӣм сврш. *очистити (коња) чешагијом, четком.* — Умео је да одмери колико му треба док коње отимари, напоји и упрегне. *Ком.* Нека прије коње отимари. *Бен.*

òтимати, -āм и -мљēм *несврш. и уч. према отети.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према отети се.* **2. а.** *јагмити се, грабити се.* — За такве романе читаоци се ... не отимљу. *Нед.* Дјеца се отимају тко ће му их донијети. *Пав.* **б.** *борити се, такмичити се, натјецати се.* — За то се крвимо и отимамо стотинама година. *Мат.* Та три дебла отимљу се за првенство што се тиче огромности и величине. *Коз. Ј.*

отӣмач, -áча м *онај који отима, силом присваја туђе, освајач; отмичар.* — На земљу нашу ... подмукло реже туђински отимачи. *Ћоп.* Отме ли се гдје џура ... јуре калаузи и траже отимача. *Коч.* Отимач се никако није дао из гнијезда. *Маж. Ф.*

отимáчина ж **1.** *отимање, грабеж; пљачка.* — Налазили се свуда гдје би се вршила каква реквизиција и отимачина. *Ћоп.* Свуда је збрка, неред, отимачина. *Вел.* **2.** *оно што је отето.* — Сматрају државну власт као своју отимачину. *Јов. С.*

отӣмачкӣ, -ā, -ō *који се односи на отимаче. Р-К Реч.*

отӣмачки прил. *као што чини отимач, на отимачки начин.* — Ко хоће ... отимачки, тај нека се не нада добру! *Бар.*

отѝпање с *гл. им. од отипати.*

отѝпати, òтӣпām и òтӣпљēм *несврш. и уч. према отепсти.* — Сваки час [је] ... отипала са леђа господинових ... кукце. *Ков. А.*

òтипкати, -āм сврш. *написати типкајући, откуцати (на писаћој машини).* — Почетник отипка [на строју за писање] тридесетак слова у минути. *НЧ.*

òтирање с *гл. им. од отирати (се).*

òтирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према отрти (се).*

отѝрач, -áча м **1.** *оно чиме се што отире, брише (нпр. лице), убрус, пешкир.* — Избирач нађе отирач. *Н. посл. Вук.* **2.** *брисач за ноге.* — Пас је спавао на отирачу. *Торб.*

òтӣсак и **òтисак,** -ска м **1.** *траг који оставља чврст предмет притиском, ослонцем на неку материју (обично меку).* — Загризе у ... сендвич ... оставивши у њем угриз ... с отиском својих предњих зуби. *Бег.* Не смемо да вичемо ... лежемо у блато и пипамо ... не би ли нашли отиске коњских копита. *Дед. В.* **2. а.** *одштампан примерак неког текста уопште или репродукована, умножена слика, цртеж у дрворезу или линорезу.* — Овако је ... експедитирано у непознатом смјеру [70.000] примјерака. Читава наклада до посљедњег отиска. *Крл.* Један отисак [линореза] у зеленом унесен је у Дневник. *Дед. В.* **б.** *предмет начињен одливањем, ливењем (метала, воска, гипса).* — Клијешта с четири округла печата одлијевала су четири бијела отиска, налик на сребрнике. *Гор.* **3.** фиг. *одраз, слика; битна ознака, карактеристика нечега.* — Ушав под његов кров ... постала је убрзо вјеран отисак његове воље. *Коз. Ј.* Посао је духа да у свачему поједином позна отисак општега. *Кнеж. Б.*

Изр. водени ~ *в. водени знак, уз знак (изр.);* посебан ~ *издвојен одштампан чланак из неке публикације, сепарат;* ~ прста *траг од прста (једног или више) који се узима ради утврђивања идентитета.*

òтискати, -āм сврш. *одштампати, отиснути (б).* — Наскоро су почели кружити градом уредно отискани формулари. *Адум.*

отискѝвање с *гл. им. од отискивати (се).*

отискѝвати (се), -йскујēм (се) *несврш. и уч. према отискати и отиснути (се).*

òтиснути, -нēм (аор. òтиснух и òтискох, 2. и 3. л. òтиснӯ, òтиште и òтиште; прил. пр. òтиснӯвши и òтискāвши; р. прид. òтиснуо, -ула, -уло и òтискао, òтисла, -ло; трп.

прид. òтиснӯт) сврш. **1.** *притиском, гурањем учинити да се што помери, удаљи, одгурнути, одбацити.* — Брзо отисне лађу ... у воду. *М-И.* Он ме отисну руком да сам посрнуо. *Петр. В.* фиг. Почео је ... заборављати да је отиснуто сироче. *Јакш. Ђ.* **2.** *отиснути се (2).* — Напречац [се] окрену и шутке отисну даље. *Креш.* Једва чека да отисну, оду. *Сиј.* **3.** *потрати, потерати.* — Отиште витку бедевију. *НП Вук.* **4.** *послати, упутити.* — Отиснуо [је] двојицу момака за њим да га поврате. *Мул.* **5.** (нешто) *оставити траг, отисак од чега.* — Нема руке ... која тај пријевор није дотакла и прсте на њему отиснула. *Сиј.* **6.** *одштампати.* — Показују свјеже комаде ... отиснутих прогласа народу. *Донч.* **7.** *стати, почети.* — Наједанпут отисну из свег грла пјевати. *Креш.*

~ **се 1.** *одбити се, одмаћи се (од кога, од чега); кренути, запловити.* — Командује да се брод отисне. *Нен. Љ.* **2.** *поћи, запутити се.* — Одлучио [се] да се ... отисне у свет ради стицања знања. *Милис.* фиг. *упустити се у причање, распричати се.* — Фра Серафин се отиснуо и ређа старе приче и досетке. *Андр. И.* **3.** *нагло кренути, потећи, појурити.* — Суне међу храшће и отисне се кроза њ као поплашено звијере. *Коз. И.* **4. а.** *одвалити се, одронити се; свалити се, сурвати се.* — Од куле се ћошак отиснуо. *НПХ.* Коњ се оклизнуо ... [и] отиснуо [се] у провалију. *Дед. В.* **б.** *испасти, исклизнути.* — Из задрхтале му руке отиснуо се ... пехар и рујно вино просу се по столу. *Шапч.* **5.** *одбацити се.* — Играч треба да се ногама ... отисне од воде. *Ват.* **6.** *оставити отисак, траг; утиснути се, урезати се.* — фиг. Увреда [се] отисне у човјеку јаче него кајање. *Божић.*

òтӣсти и **отúсти,** òтӣдēм сврш. дијал. *отићи.* — Он ће за ме на међан отисти. *НП Вук.* Он ће отист код фамилије. *Миљ.*

отӣ́ћи и **òтӣћи,** òдēм, òтӣдēм, òтидēм и òтӣђēм (аор. òдох, отӣ́дох, òтидох и отӣ́ђох, 2. и 3. л. отӣ́ђе, òде, òде, отӣде, òтӣде, òтиде, òтиде и òтӣђе; имп. отӣди и отӣђи; прил. пр. отӣшāвши и òтишāвши; р. прид. отӣшао и òтишао, -шла, -ло) сврш. **1. а.** *напустити неко место, удаљити се, уклонити се.* — Сватко одмах отиди чим би зачуо за цијену. *Тур.* **б.** *поћи, кренути, запутити се; отпутовати.* — Једног дана отиће по свијету. *Уј.* Још пре пет дана отишла [је] својој сестри у Готу. *Лаз. Л.* фиг. Одоше некуд мисли. *Кол.* **в.** (од кога, од чега) *оставити, напустити кога.* — Подли власник ... најавио [је] гладовање зато што желим отићи од њега. *Крањч. С.* **2.** *доћи (коме), посетити кога; сместити се, доспети, приспети.* — Гдјекад се догоди, те јој отиђи и у друге дане. *О-А.* Почне мислити преко којег ће љекара отићи у болницу. *Кал.* фиг. Ствар [пресуда] оде апелацији. *Дом.* **3. а.** (на што) *одати се, посветити се чему.* — Отишао [је] на занат. *Јов. С.* **б.** *бити, постати оно што се допуном исказује:* ~ у адвокате, ~ у учитељице, ~ у шегрте. **4.** *прећи, прићи некој супротној страни, покрету и сл.* — Ти си ... отишао Турцима. *Вес.* Магистар [је] отишао огорчен у опозицију. *Мар.* **5.** *пружити се.* — Село [је] отишло некако у дужину. *Глиш.* Бијели звоник цркве као да је под небо отишао. *Коз. Ј.* **6.** *проћи, протећи, минути.* — Нојца оде, сину зора бела. *Радич.* У што ми је отишао живот? *Сим.* **7. а.** *нестати, пропасти.* — Оде закон, оде правица, оде поштење. *Шен.* Осам метака — осам Немаца. Сто пута осам, и оде пук. *Ћос. Д.* **б.** *погинути; умрети.* — Мој Чамчо, тешко мени, оде ми најбољи друг! *Иег.* Средином пролећа отишла је [баба] за дједом, тихо, нечујно. *Пав.* **8.** *утрошити се, потрошити се.* — Од свега имутка ... остала је још само та кућица ... а све је друго отишло на ... Јурја. *Новак.* **9.** *разнети се, пронети се (глас, реч), разгласити се; разлећи се.* — Само ... да ово што ћу ти рећи не оде даље од нас. *Нам.* Сви ћемо гинути! — оде одјек гором и планином из пет стотина грла. *Коч.* **10.** *пропасти, упасти, потонути.* — Пукне лед и једна му нога оде у воду. *Крањч. С.* Вучко ... оде под воду. Искочи један пут ... и ... викну: »Чамац, бре!« *Лаз. Л.* **11.** *зарити се, сјурити се.* — Потеже нож те њега у трбух. Море, оде нож до корица! *Вес.* **12.** *удати се.* — Чуј, драгане, одох за другога. *НП Вук.* **13.** *стати, почети.* — Он се заврати на столици и оде нешто далеко сањати. *Лаз. Л.* Ако ти је [кућу] оде банка продавати, нећеш добити за њу ни пет [хиљада]. *Нам.*

Изр. ~ бестрага *в. уз бестрага (изр.);* ~ богу на истину (на рачун), ~ на онај свет *умрети;* ~ на бубањ (на добош) *в. уз бубањ (изр.);* ~ низ воду *изјаловити се, не остварити се, пропасти.* — Све наде одоше низ воду. *В 1885.;* ~ под лед *пропасти;* ~ под црну земљу, ~ под ледину *умрети;* ~ поред себе нар. *извршити нужду.* — Од вас беспослењака ... човјек се не може слободно ни окренути ... ни поред себе отићи. *Куш.;* ~ празних руку (шака) *не добити ништа, не обавити посао;* ~ с нечим у гроб *умрети а ником не рећи (тајну, жељу и сл.);* ~ у ваздух *експлодирати, бити разнет, уништен услед експлозије;* ~ у ветар *нестати, пропасти;* ~ у гроб *умрети;* ~ у (на) комаде (у парампарчад) *разбити се;* ~ у крајност, ~ далеко *претерати у нечему;* ~ у мировину, пензију *на-*

пустити активну службу, рад; ~ у свет *упутити се у туђину тражећи зараду*; ~ у старо гвожђе *бити одбачен, бити непотребан*; ~ у страну *застранити*; ~ у туђе руке *припасти другоме* (*о имању*); ~ у цаба *пропасти*; како дошло, тако отишло *како је стечено, тако је изгубљено*; оде (отишло) до врага (к врагу, по врагу), до (сто) ђавола (к ђаволу) *пропаде, пропало је*; оде му нумера разг. *порасла му, скочила му цена, вредност, слава*; оде му памет (за неким, за нечим) *занео се* (*сав, веома*); ~ као на јагму (као халва) *брзо се распродати*; оде (са рамена) глава (због нечег) *изгуби се живот*.

о̀тицāј (ек. и ијек.; ијек. и о̀тјецај) м *отицање, одлив*. — Оно што је хтио укинути ... пробушило [је] нов отицај и ширило се другим коритом. *Бал.*

о̀тицāње (ијек. и о̀тјецāње) с *гл. им. од отицати*.

о̀тицати, -ичēм (ек. и ијек.; ијек. и о̀тјецати) *несврш. и уч. према отѐћи, о̀тећи*.

отјело-, ек. отело-.

о̀тјерати, ек. о̀терати.

о̀тјецāј м (ијек.) = отицај. — Мирно слуша отјецај воде што из голога камена отјече у море. *Тип.*

о̀тјецāње (ијек.) = отицање.

о̀тјецати, -ечēм (ијек.) = отицати.

отјешњáвати, -èшњāвām, ек. отешњáвати.

отјѐшњати, -āм, ек. отѐшњати.

о̀тјешњӣ, -ā, -ē, ек. о̀тешњӣ.

отјешњúвати, -èшњујēм, ек. отешњúвати.

о̀ткад(а) и **откàда** 1. прил. **а.** *од којег времена, колико дуго*. — Откад си ту? *Вес.* **б.** (*често у вези са »ко зна«*) *означава да је прошло доста времена од извршења неке гл. радње; одавно*. — Отворио сам ко зна откада затворен прозор. *Чол.* Још откад ниси ништа окусио. *Станк.* **2.** *у везничкој служби означава време: од оног часа, тренутка кад, откако*. — Откад је прочитао то, просто човек да полуди. *Срем.* Откад свијет стоји, [људи] мрмљају. *Вел.*

Изр. откад-докад *в. уз докад(а)* (*изр.*); ~ себе *одавно, већ одавно*. — Траже га откад себе. *Ранк.*

о̀тказ м 1. *обавештење једне уговорне стране другој о раскиду уговорног односа*. — Ставља му већ трећи ултиматум везан с отказом стана. *Кол.* Примам отказ [службе], а тужбу узимам на знање. *Крл.* **2.** *одбијање*. — Наљутио га отказ владичин да премести Арсенија. *Ранк.*

отка́зати, о̀тказēм сврш. 1. **а.** *дати отказ, раскинути уговорни однос*: ~ службу. — Отказао [је] квартир глумцима. *Срем.* Отказао [јој је] стан. *Кум.* **б.** *не извршити нешто већ уговорено, објављено и сл.*: ~ позоришну представу, ~ предавање. — Били [су] јавили да ће погреб бити најсвечанији ... И, одједном је све било отказано. *Јов. Ј.* **2. а.** *одрећи, одбити*. — Написао [је] писма ... да откажу ... помоћ. *Гор.* Газда им је отказао гостопримство. *Бон.* **б.** *попустити, издати, престати функционисати* (*нпр. мотор, кочнице и др.*). — Нерви [су вам] већ били отказали. *Кол.* Напреже сву снагу да ... бежи, али му руке и тело отказаше. *Бос. Д.* **3.** *одредити, утврдити*. — Стајалиште наше домовине напрама тој Монархији законом је отказано. *Старч.* **4.** *одговорити*. — Шта велимо, соколови ... како ћемо отказати Мирку? *Март.*

~ **се** заст. *одрећи се*. — Кад се Ромул отказао престола? *Ранк.* Нећу ... да ме наведе да се откажем својих начела. *Нед.*

отказúвāње с *гл. им. од отказивати* (*се*).

отказúвати (се), -àзујēм (се) *несврш. и уч. према отказати* (*се*).

о̀тказнӣ, -ā, -ō *који се односи на отказ; којим се нешто отказује, одбија*: ~ рок. — Отказне парнице воде [се] по опћим прописима. *Мј. 1926.* Истога дана стигоше Бранку два отказна писма. *Сек.*

отказúна ж *новчана сума која се даје уз отказ, отпремнина*. — Сада се за моје заслуге ... једноставно отпуштам с четири тједна отказнине. *Сим.*

о̀тказница ж *отказно писмо, писмени акт о отказу*. *Р-К Реч.*

о̀ткајати, -јēм сврш. *кајањем искупити, окајати*. — Готов [је] да мукама откаје срамно дело. *Глиш.* [Калуђери] не би твога гријеха откајали. *Март.*

о̀ткако прил. (у служби везника) *откад(а)* (*2*). — Тако је било Ђоркану ... откако се загледао у Швабицу. *Андр. И.* Већ [је] давно откако су пустили посао. *Креш.*

Изр. откако је света и века *од вајкада, од почетка света*.

откáкотати, -оћēм сврш. *какоћући објавити да је јаје снесено* (*о кокоши*). — [Кока] снесе јаје па га откакоће. *Н. посл. Вук.* фиг. *избрбљати*. — За ово да не зна нико! ... Ви жене хоћете свакад да откакоћете — па било јаје, не било. *Вес.*

откáлати, о̀ткāлām сврш. *одломити паралелно са осi кристала*. — Сјаја је стакласта, а на откаланим дијеловима седефаста. *Туђ.*

о̀ткāлē прил. покр. *в. одакле*. — Откале си, од кога ли града? *НП Вук.* На ... мјестима откале се види само оближња шума. *Бен.*

отка́лити, òткāлӣм свршн. *отклонити утицај каљења, учинити да (челик) поново омекша.* — Усијавањем и полаганим охлађивањем поново се откали челик. *Кем.*

~ **се** *охладити се. Р-К Реч.*

отка́нити се, òткāнӣм се свршн. *в. оканити се.* — Морадоше [се] отканити рибања. *Мат.* Откани [се] узалудног тражења. *Лал.*

отка́пати, òткāпāм несврш. *в. откопавати.* — Једни откапају земљу, други јуре с ... тачкама. *Пав.*

òткапати, -пљём и -пāм сврш. *капљући исцурити.* — [Журит ће] пољем к вароши ... да им не би откапао јефтин еспап. *Божић.*

òткапљати, -пљём сврш. *òткапати.* — Душа као да му се разложи у безброј капљица, и чини се: лепо ће откапљати до краја. *Сек.*

отка́пчати, òткāпчāм несврш. *откопчавати.* — Почео откапчати прслук. *Торб.*

òткасати, -āм сврш. **1.** *отићи касајући.* — Чим су га отеретили ... Сивац откасао равно у штету. *Божић.* **2.** *одјахати у касу.* — Јаши твога путаљчића, па откасај до Торника — иди право кметовој кући. *Ком.* **3.** *отрчати, одјурити.* — Дај ... какав суд, ја ћу откасати часом попиној кући. *Вес.*

òткаскати, -āм сврш. *отићи каскајући. Р-К Реч.*

отка̀тāнчити, -ӣм сврш. *откључати катанац на чему.* — Онда је ... извукла ... ковчег, откатанчила га и из њега извадила ... повећи свежањ новчаница. *Рад. Д.*

òткати, òткāм (ређе òткēм и òдчēм) (аор. òтках, 2. и 3. л. òткā и òтка) сврш. *завршити ткање, изаткати.* — Младе цуре надметаше се која ће ... лепше опрести и откати. *Вес.*

отка̀чи́вање с *гл. им. од откачивати (се).*

отка̀чи́вати (се), -а̀чујēм (се) *несврш. и уч. према откачити (се).*

òткачити, -ӣм сврш. = откачити **1.** *скинути нешто што је закачено, што виси, што је обешено.* — Он откачи свој кратак зимски капутић, обуче га. *Ранк.* Откачи изнад огњишта вериге. *Глиш.* **2.** *одвојити.* — Он јој грубо откачи прсте са својих ревера. *Ћос. Б.* Цуру да не испусти нити да откачи руку од друга [у колу]. *Чипл.*

~ **се** = откачити се *прекинути додир с ким, с чим, одвојити се.* — Изгледа да смо се коначно откачили од непријатеља. *Дед. В.* Откачи се од прозора и одјури у купатило. *Дав.*

отка̀шљати, òткашљēм сврш. *провести извесно време кашљући.* — Био [је] ... туберкулозан. Често зимогрозан ... свако јутро и вече ... откашље своје. *Сек.*

òткваси́ти се, -ӣм се сврш. *раскваситися се.* — Причињало [му се] да су му се и пете откваси́ле; нагло су му постале ниже. *Киш.*

òткачити (се), -ӣм (се) сврш. = откачити (се). — Ако би тко заборавио закачити или откачити подбрадњак ... сваку је невољу требало платити новцем. *Шкреб.* Знао се хитро и откачити ... лијепо ... неувредљиво. *Бег.*

òткивак, -йвка м *метални предмет одређеног облика добивен ковањем.* — Још увек увозимо откивке за радилицу. *Б 1951.*

отки́ва̄ње с *гл. им. од откивати.*

отки́вати, òткӣвām *несврш. и уч. према отковати.*

òткидак, -итка м *оно што се откине, одломи од чега (нпр. од хлеба, колача); одломак.* — Тражиле су откитке хостије, које му [је] често давао отац. *Гор.*

отки́да̄ње с *гл. им. од откидати (се).*

отки́дати (се), òткӣдāм (се) *несврш. и уч. према откинути (се).*

отки́јати, òткӣјāм сврш. = откихати *завршити кијање. Р-К Реч.*

òткинути, -нēм (аор. òткинух и òткидох, 2. и 3. л. òткинӯ, òткиде и òткиде) сврш. **1. а.** *отргнути кидајући, насилно одвојити.* — Главу ћу му као врапцу откинути. *Станк.* Аћутанту [је] тога дана била откинута рука. *Крањч. Стј.* **б.** *одсећи, одрубити.* — Главу [су му] откинули баш на стубе његова палаца. *Њег.* **2.** *одвојити.* — Не може да откине стопала од паркета. *Каш.* **3.** *закинути, узети.* — Властелин откине сваком малко, јер се погађају појединачно. *Бен.*

Изр. ~ од својих уста *одвојити с муком, штедећи за кога или што;* ~ очи, поглед *престати гледати.*

~ **се 1. а.** *отргнути се, ишчупати се, ослободити се.* — Мара откине се из његове руке. *Бег.* фиг. Осјети да се у његовој души нешто откинуло. *Крањч. Стј.* **б.** *одвојити се.* — С врха младе тополе откину се јастреб. *Кол.* **2.** *отети се, омаћи се.* — »Је л' ово стрељају?« — откиде се с дечјих усана. *Ман.*

òткнтити, -ӣм сврш. *књижно отписати.* — Кад ускоци књигу прехватили, још лепше им они откитили. *Март.*

отки́хати, òткӣхāм сврш. = откијати.

òткланя̄ње с *гл. им. од отклањати (се).*

òткланя̄ти[1] (се), -āм (се) *несврш. и уч. према отклонити (се).*

о̀тклањати², -ам̄ сврш. *обавити, завршити клањање при молитви (обично о муслиманима).* — Одмах по акшаму, кад је отклањао, пође. *О-А.* Пошто отклања, обуче се, испече каву. *Бор.*

откла́пање с *гл. им. од отклапати (се).*

откла́пати (се), о̀тклāпām̄ (се) *несврш. и уч. према отклопити (се).*

о̀тклати, -кољём̄ сврш. *одрезати, одсећи.* — Љутито испија и покаткад откоље мрве прозукле јабуке. *Куш.*

откла́тити се, о̀тклāтӣм̄ се сврш. *отићи клатећи се.* — Ваљда [је] отишла онамо камо се и Петро отклатио. *Шов.*

о̀тклē прил. *одакле; откуд(а).* — Откле ти с тим вређама? *Глиш.* Обилазио [је] тријем, бојећи се да вјетар не понесе откле жеравак. *Мат.* Оде с тетком кроз она иста врата откле је дошла. *Војн.* Откле ти толико [новаца]? *Л-К.*

откле́год прил. *однекуд.* — Гледа около по људима неће ли ... дочекати отклегод помоћ. *Кал.*

о̀тклӗн прил. покр. *в. откле.* — Трошиш се ... Има' си и отклен! *Пец.*

откле́нути, о̀тклēнēм̄ сврш. покр. *отворити, откључати.* — Унишо̀ у двориште, полако откленуо кухињу. *Горд.*

о̀тклèсати, о̀тклешēм̄ сврш. *клешући одломити, одбити. Р-К Реч.*

о̀тклѐти, -кӯнēм̄ сврш. *поречи, укинути своју клетву.* — Ако је што чуо или клео, нека заборави и откуне. *Љуб.*

~ **се** *заклетвом се одрећи чега.* — Откуни се, заклетна дјевојко, удат ћеш се и покајат ћеш се. *НПХ.*

о̀тклецати, -ам̄ сврш. *отићи клецајући.* — Стар и хром, отклеца стазом. *КН 1958.*

откле́чати, -чӣм̄ сврш. *провести неко време у клечању (нпр. при молитви); пропратити клечањем.* — Нема ... важније одлуке ... коју не би најприје отклечао. *Нех.* Толико сам ... јутара отклечао пред твојим светитељским ликом! *Вуј.*

откли́зати се, о̀тклӣжēм̄ се сврш. *удаљити се клижући се. Прав.*

о̀тклизнути се, -нēм̄ се (аор. 2. и 3. л. о̀тклизнӯ се и о̀тклизе се) сврш. *оклизнути се; склизнути.* — Последњи акорд ... ишчезне као кад се отклизне био листак цвијета од јабуке. *Матош.*

о̀тклик м *одјек, одраз.* — Много штошта од свега тога добива отклик у језику. *Бел.*

о̀тклицкпути, -нēм̄ и **откли́кнути**, о̀тклӣкнēм̄ сврш. *одговорити кликом, кличући.* — Ево! ... откликну стари. *Горд.*

отклима̀тати (се), -ам̄ (се) сврш. *отићи климатајући (се).* — Коњи отклиматаше у пашњак. *Коз. Ј.* Сватко се лежају отклимата своме. *Вел.*

о̀тклимати, -ам̄ сврш. **1.** *отићи климајући.* — Полагано отклима на дрвњак. *Ивак.* **2.** *провести климајући главом (у дремежу).* — Жене ... седећи отклимаше те дрем, те буђење. *Сек.*

о̀тклимнути, -нēм̄ сврш. *климнути главом у знак одговора.* — Доктор је отклимнуо главом и оћутао. *Сек.*

отклѝпсати и **о̀тклипсати**, о̀тклипшēм̄ сврш. *отићи клипшући.* — Отклипшем на кључету у град. *Кос.* Добровољно је отклипсала да ... пребацује неко жито. *Ћоп.*

отклокòтати, -òкоћēм̄ сврш. *отећи клокоћући.* — Одмах отклокоће она [вода]. *М-И.*

о̀тклон м **1.** *уклањање, одступање од одређене линије.* — Мисли да атоми при паду морају вршити отклон од вертикале по којој падају. *Ант. I.* **2.** *одбијање.* — И шести пут [је] на другом једном мјесту примио отклон, а тета пробудила у њему и савјест што нема потомака. *Ћал.*

Изр. угао, кут отклона физ. *угао под којим се зрак светлости прелама кроз призму.*

отклòнити, о̀тклонӣм̄ сврш. **1.** *учинити да нечега нестане, одстранити:* ~ опасност. — Требало [је] отклонити тешкоће с Турском. *Јов. С.* Закон ... треба да отклони неодређености ... у ... прописима. *Вј. 1960.* **2.** *одбити, одбацити.* — Одлучно је отклонио да испразни просторије. *Крањч. Стј.* **3.** *удаљити, склонити; одмаћи, уклонити.* — Мати отклони дјецу, испричавши му шта је било. *Мат.* Одгурнуо ме ... отклонио ме као ... завесу. *Андр. И.*

~ **се** *одстранити се, уклонити се.* — [Призивао је] зле [духове] да се отклоне од дома његова. *Вес.*

отклòњив, -а, -о = отклоњив *који се може отклонити. Прав.*

отклòњивōст, -ости ж = отклоњивост *особина онога што је отклоњиво, могућност отклањања.*

отклòњив, -а, -о = отклоњив. — Због неке мале ... грешке ... лако отклоњиве [машина] никад није правилно функционисала. *В 1957.*

отклòњивōст, -ости ж = отклоњивост.

отклòпити, о̀тклопӣм̄ сврш. **1.** *скинути, подићи поклопац.* — Пријатно [је] ... отклопити шерпењу. *Глиш.* Отклопи поклопац на својој лулици. *Ивак.* **2.** *отворити.* — Отклопио је очи и погледао увис. *Крањч. Стј.* Обадвије слеђеше низ кулу отклопити гвоздену капију. *НП Вук.* **3.** *растворити,*

одвојити (нешто склопљено). — Хтеде отклопити њене руке. *Вес.*

~ **се** *отворити се, растворити се.* — У неком му се замку под ногама отклопила врата. *Вел.* Из оквира врата бане, као из отклопљене играчке ... лик старе госпође. *Војн.*

отклу̀пчати се, -ā̄м се сврш. *испружити, опружити се из склупчаног, скврченог положаја.* — [Жена] се споро отклупча ... и помакне се на кољенима пузећи. *Божић.*

о̀ткључати, -ā̄м сврш. *ухранити кључањем. Р-К Реч.*

о̀ткључати, -ā̄м сврш. *завршити кључање. Р-К Реч.*

откључа́вати (се), -ȕчāвāм (се) *несврш. и уч. према откључати (се).*

откључа̀ти, -ā̄м сврш. *отворити кључем (оно што је закључано), одбравити.* — Одгурну покован дрвен мандал и откључа. *Андр. И.* Врата при углу откључана су само недјељом. *Пав.*

~ **се** *отварањем браве кључем учинити слободним приступ к себи.*

откобѐљати (се), -ā̄м (се) сврш. *отићи кобељајући се.* — Тако [ће] упрћени откобељати све до суца. *Божић.*

о̀откобити, -ӣм сврш. *одгатати, прорећи.* — Могу [ти] друкчије откобити. *Ботић.*

о̀тков м *алат, оруђе за откивање косе. Р-К Реч.*

о̀ткивати, о̀ткујēм сврш. **1.** *скинути оков; расковати оно што је заковано.* — Ланац крут [ће] отковат. *Краљч. С.* Откова заклопац на ковчегу. *Јов. Ј.* **2.** *клепањем наоштрити (косу).* — Чује ... косу како ... насађена и откована, сикће као гуја. *Андр. И.*

о̀ткол̄е прил. покр. *в. откле.* — Отколе си, делијо незнана? *НПХ.*

отколѐбати се, -ā̄м се сврш. *отићи колебајући се, тетурајући се.* — Столу [се] отколеба старац. *Ботић.*

о̀тколēн прил. покр. *в. откле.* — Отколен сте, ђецо, допанула. *НП Вук.*

о̀ткома̀ндовати, -дујēм сврш. **1.** *послати некога другој команди, послати по команди.* — Добије наредбу да откомандује Кошевог на расположење станичној управи. *Моск.* Вас су откомандовали на митинг. *Дав.* **2.** војн. *изрећи команду.* — Откомандова: Налево круг! Три корака напред! *Јоп.*

о̀ткончати, -ā̄м сврш. *привести крају, решити, окончати.* — Доста пута и сам Лука није хтио штогод откончати ... докле не би мене приупитао. *Буд.*

о̀ткоп м *место где се копа (нпр. у руднику).* — [Сабирање] руде са свих откопа у централни део рудника. *Пол. 1958.* Недалеко од великог откопа иловаче у бријегу смјештена су радилишта. *Пав.*

откопа́вање с *гл. им. од откопавати.*

откопа́вати, -о̀пāвāм *несврш. и уч. према откопати.*

откопа̀ти, -ā̄м и о̀ткопām сврш. *копајући открити, извадити, копајући одстранити земљу око чега, одгрнути.* — [Зидови су] откопани у присуству тих лица. *Нен. Љ.*

о̀ткопина ж *откопана земља; откопани предмет, ископина. Р-К Реч.*

о̀ткопнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на откоп и откопавање.* — Монтирани [су] у свим рововима све до откопних места. *Пол. 1959.* Уводи нову откопну методу. *И.*

откопча́вање с *гл. им. од откопчавати (се).*

откопча́вати (се), -о̀пчāвāм (се) *несврш. и уч. према откопчати (се).*

откопча̀ти, -ā̄м сврш. **1.** *растворити копче, извадити (дугме, пуце) из петље или рупице; раздвојити оно што је копчама, дугметима спојено, приклопљено.* — Откопча свилену торбицу. *Вас.* Не могу ни кожух откопчати! *Шов.* **2.** *скинути оно што је закачено, откачити.* — Сиђе с кола, откопча лијевчу са њих. *Ивак.*

~ **се** *одвојити се, растворити се (о копчи, о чему закопчаном), извући се из петље или рупице (дугме, пуце).*

откопчѝти (се), о̀ткопчӣм (се) сврш. *откопчати (се).* — Откопчи јој доље рукав и љуби је. *Огр.* На једној се кошуљи откопчило пуце. *Бег.*

откора́кнути, -о̀рāкнēм сврш. *учинити корак, закорачити.* — Ослони се Пуји о раме, и откоракну да пође. *Вукић.* Говорило се у селу: Поодмакни де, откоракни колико Власта. *Сек.*

откора̀цати, -ā̄м сврш. *в. откорачати.* — И брат Миша откорацa. *Сим.*

откора̀чати, -ā̄м сврш. *отићи корачајући.* — Онда [је] откорачао даље уз улицу. *Киш.* Брзо откорача њивом. *Гор.*

откора́чити, -о̀рāчӣм сврш. *начинити корак (натраг, у страну), устукнути.* — Она у први мах престрашено откорачи. *Леск. Ј.*

о̀ткос м **1.** *количина пшенице, траве и сл. која се одсече једним замахом косе; покошени ред који остаје иза једног косача.* — Широким замахом пусти косу, рушећи откос за откосом. *Бен.* Шетају се између откоса и напајају се овога цветнога задаха. *Нен. Љ.* **2.** *планинска коса, обронак.* — Заустaве [се] на јужним откосима овог ... теренског комплекса. *Лаз. М.*

откòсити, òткосӣм свршн. *косећи одрезати.* — Ту траву око грма откоси. *Рј. А.* фиг. Да освјежи вид свој откошен. *Ђон.*

откотрљати, -ӑм свршн. *котрљајући одгурати, удаљити.* — Вину му се уздах као да откотрља планину. *Сим.*

~ **се** *удаљити се котрљајући се.* — Једва [су] уздржали кола да се не откотрљају низбрдо. *Бен.* Јабука отпаде и откотрља се негде. *Макс.*

откотр̀шкати се, -ӑм се свршн. *откотрљати се.* — Новац не пане на одређену бројку, већ се откотршка на другу. *Цар Е.*

откотӯрати, -ӑм свршн. *удаљити котурајући.*

~ **се** *удаљити се котурајући се.* — Пред нама иде успињача, па да се она откотура до нас. *Бен.*

откочи́вање с *гл. им. од откочивати (се).*.

откочи́вати (се), -о̀чујем (се) *несврш. и уч. према откочити (се).*

откó̀чити, òткṑчӣм свршн. *пустити у рад или припремити за дејство неки механизам и сл. уклањањем кочнице или ма какве препреке.* — Откочи грамофон и зачас забруја лака музика. *Бар.* Откочили су револвере и држали их у руци. *Чипл.*

~ **се** *постати спреман за дејство, кретање и сл. уклањањем или опуштањем кочнице*: откочила се пушка.

откра́вити, òткрāвӣм свршн. **1.** *одмрзнути, загрејати.* — Колико сам пута руку на њој [лули] откравио. *В 1885.* Приђе пећи, открави руке. *Марк. М.* **2.** *топлотом учинити да се (што) одмрзне, да се почне топити.* — Сунце открави снијег. *Лоп.* фиг. Домаћин открави у свакоме музикално осјећање. *Матош.*

~ **се 1.** *одмрзнути се, отопити се.* — Јелица се расплака, открави се и њему лед са срца. *Горд.* **2.** фиг. *повратити се, доћи к себи, одобровољити се, постати поверљивији.* — Већ [се] била сасвим откравила и причала нам. *Чол.* Сада ће они, уз вино и гусле да се откраве, занесу и да забораве и свој посао и крваве руке. *Куш.*

открављи́вање с *гл. им. од открављивати (се).*

открављи́вати (се), -а̀вљујем (се) *несврш. и уч. према откравити (се).*

откра́дати се, òткрāдām се *несврш. и уч. према открасти се.*

òткрај прил. *с краја, од краја, од почетка.* — Ја обиђох земље и градове, открај докрај равно Сарајево. *НПХ.*

откра́кати, òткрāчēм свршн. *отићи ходајући дугим корацима.* — Мара ... открака кочићу да походи прасицу. *Кал.*

òткрасти се, -а́дēм се свршн. *крадом отићи.* — Открао се као лупеж, шутке, у тами. *Наз.*

открачуна́вати, -ӯнāвām *несврш. и уч. према открачунати.*

открачӯнати, -āм и **открачу́нити,** -а̀чӯнӣм свршн. *омогућити отварање (врата) подижући крачун, засун; откључати, одбравити. Деан. Рј.; Бен. Рј.*

открекѐтати, -èкећēм свршн. *одговорити крекетањем; завршити крекетање.* — Бит ће нам као да нам је неки крекет открекетао из куће. *Божић.*

откре́нути, òткрēнēм свршн. **1.** *в. окренути.* — Кад ... дође да напуња мјешчић скорупом, открене круг. *Љуб.* Шишман открену лице, махну руком. *Шен.* **2.** покр. *одшкринути.* — Откренути врата. *Вук Рј.*

~ **се** *в. окренути се.* — Нагло се открене и пође. *Леск. Ј.* Село [се] од њега откренуло. *Бен.*

открѐсати, òткрешēм свршн. **1.** *одсећи крешући, окресати.* — Сјекиром [би] откресао који чвор. *Бен.* **2.** фиг. *оштро одговорити.* — Никако не може да буде то! — открешем ја посве одрешито. *Ков. А.* Ја више нећу ... Нећу, нећу и нећу! — откреса Стојан. *Ђор.*

Изр. ~ у брк *рећи отворено, у лице.*

òткреснути, -нēм свршн. *ударцем одбацити, отрести што.* — Кочијаш тресну шеширом о земљу ... па [му] ... откресну наочари. *Креш.*

òткретати (се), -ећēм (се) и **откре́тати (се),** òткрēћēм (се) *несврш. и уч. према откренути (се).*

откре́штати, -тӣм свршн. *завршити крештање; отпевати крештећи.* — Прво открешти једну мелодију, па другу. *Пол. 1959.*

открӣвалац, -ваоца м (ген. мн. открӣвалāцā) *онај који што открива; проналазач.* — Откривалац и његови насљедователи израдит ће му ... крепости. *Шим. С.*

открӣвалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на откриваоце и откривање; који открива.* — Модерни литерарни израз [је] богат и разнолик, откривалачки. *КН 1959.*

откри́вање с *гл. им. од откривати (се).*

откри́вати (се), òткрӣвām (се) *несврш. и уч. према открити (се).*

открӣвач, -ача м *откривалац.* — Такмичили [су се] ... с осталим откривачима. *Дуч.* Откривач ... унио [ју је] у нови род ресоперки. *НЕ.*

открӣвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на откриваче и откривање.* — Дух и комика [су] без ... откривачке и сазнајне продорности. *Пол. 1958.*

откривѐно прил. *отворено, искрено.* — Дао [је] ... да откривено изнесе све црте свога карактера. *Глиг.*

откри̏венӧст, -ости ж **а.** *особина или стање онога што је откривено, разголићено.* — [Осећала је] драж од те своје откривености. *Станк.* **б.** воји. *незаштићеност.* — [Био је] свестан слабости свог левог крила и откривености свог левог бока. *Лаз. М.*

откривѐње с **1.** *в. откриће.* — Дао је откривења која ће далеко сјати кроз стољећа. *Бат.* [Звезда] ће бити његово откривење. *Дуч.* **2.** (Откривење) рлг. = откровење (1) *објављивање воље божје о судбини света изложено у Св. писму, посебно у спису апостола Јована, Апокалипса.* — Испуне се слова: ријеч пророка и пријетње Откривења. *Наз.* Открио [му је] ово пророчанство о Наполеону што је било изведено из Откривења Ивања Богослова. *Крањч. Стј.*

открива̀ти, -ā̀м сврш. *отићи, пружити се кривудајући.* — Пантина [улица] много откривудала, удаљила се од Господске. *Сек.*

откра̀ити, ӧткрӣлӣм сврш. *отворити (врата, прозоре).* — Кроз откриљене прозоре упрла [је] бела месечина. *Шапч.*

~ **се 1.** *отворити се (о вратима, прозорима).* — Открилише се врата да пропусте једну жену. *Куш.* **2.** *отићи као на крилима, одлетети.* — Мисли јој се открилиле милој јединици. *Торд.*

откринка̀вати, -ӣнкā̀вāм *несврш. и уч. према откринкати.* — Треба њих ... откринкавати. *О-А.*

ӧткринкати, -ā̀м сврш. *скинути коме кринку, маску, демаскирати, раскринкати.*

ӧткрити, ӧткријēм (трп. прид. открӣвен, -ена, -о и ӧткрӣт) сврш. **1. а.** *уклонити, скинути, смаћи покривач, застор и сл.; разголитити, обнажити;* супр. покрити. — Још никада не открих те копрене. *Матош.* Капе доље! ... Откријте главе! *Крањч. Стј.* **б.** *отворити.* — Небеске откриј ми клети. *Мас.* **2. а.** *истражујући, проучавајући доћи до неког новог сазнања, проналаска и сл., опазити, пронаћи уопште.* — Роберт Браун је 1831. открио неко гушће тјелешце и назвао га nucleus — језгра станице. *НЕ.* Авијација је открила кретање наших јединица. *Дед. В.* фиг. *схватити, разумети.* — Кушам открити смисао изговорених ријечи. *Пав.* **б.** *сазнати, дознати.* — Одреди га ... да иде ... да открије како стоји непријатељ преко Саве. *Вук.* **3. а.** *казати, саопштити, обелоданити.* — Осмјелио [бих се] да ти откријем истину. *Креш.* **б.** *одати, проказати.* — Један осуђеник ... [је] отишао и цијелу ствар открио управнику. *Чол.* **4.** *указати на што, показати.* — Рат је открио ове наше војне недостатке. *Јов. С.*

Изр. ~ Америку *саопштити, рећи, пронаћи тобоже нову ствар;* ~ карте *показати право лице, рећи истину;* ~ срце (душу) *изнети искрено своја осећања, мисли и сл.*

~ **се 1.** *одгурнути, збацити покривач са себе.* — Покривао нас је ... ноћу кад се откријемо. *Лаз. Л.* **2.** *показати се, приказати се.* — Откри се оку ... диван крајолик. *Креш.* **3.** фиг. *бити искрен, показати се искреним, признати, рећи истину.* — Гледао сам прилику да ти се откријем. *Јурк.* Отворен и непосредан, брзо се открио, пружајући младој учитељици могућност да га ... опсени. *Бар.* **4.** воји. *показати своје присуство, своју близину, одати се.* — Треба послати ... патроле, али ... да се нигдје не открију непријатељу. *Хорв.* **5.** спорт. **а.** *у фудбалу: ослободити се пратње, близине противничког играча.* **б.** *у боксу: спустити руке тако да се противнику омогућује ударац у лице.*

ӧткрӣто прил. *откривено.* — Кажи му чисто и открито. *Њег.*

откри̏ће с *оно што је откривено, проналазак, сазнање.* — Применимо сва научна открића што су већ пронађена. *Марк. Св.* Мој је живот био непрестано откриће. *Торб.*

открлѐпити, -рлēпӣм и **открљѐпити,** -рљēпӣм сврш. *одвојити, уклонити.* — Ова сама открљепи руке од њена врата. *Вес.*

~ **се** *одвојити се (од кога), оставити, пустити (кога).* — Мислиш да ће се сада открлепити? Вараш се. *Петр. В.*

открња̀вати, -рњујēм *несврш. и уч. према открњити.*

открѝњити, ӧткрӣњӣм сврш. *одузети мањи део од неке целине, мало одломити.* — Открњио ми од капитала. *Ђор.* Како да се открњи комад Петру? *Ћип.*

откровѐње с **1.** (Откровење) цсл. рлг. = откривење (2). — У средњовековној хришћанској филозофији ... Откровење је главни извор сазнања. *Петрон.* **2.** *в. откриће.* — Ако у вама има нешто, ви ћете доживјети изненадно стваралачко откровење. *Лит. 1957.*

открӧвитељ м заст. *откривалац. Бак. Реч.*

открӧјити, ӧткројӣм сврш. **1.** *одсећи, одрезати (од чега) према одређеном облику и величини.* — Открој ти ... једно парченце сланине. *Срем.* фиг. *одредити, дати.* — Откроји му судбину један његов рођак. *Шен.* **2.** фиг. *оштро одговорити, откресати.* — Као да сам с ума сишла пркосито откројим: За њ, па за њ! *Буд.*

о̀ткрпити, -ӣм сврш. *одвојити (очи, поглед).* — Не може очи да открпи. *Сиј.*

~ **се** *одвојити се.* — Спасоје се открпи од прозора. *Сиј.*

откру́нити, о̀ткрӯнӣм сврш. *откинути крунећи, мало накрунити. Р-К Реч.*

откр̀хати, -а̄м сврш. *одломити.* — Открхао [сам] једну позамашну грану. *Шапч.* Олујом страшном открхана грана. *Кркл.*

~ **се** *одломити се, одлупити се.* — Од кише се жбука на њима [кућама] открхала. *Шов.*

о̀ткрхнути, -нӗм сврш. *открхати.* — Пао [сам] на неки камен, и тај ми је открхнуо готово пол зуба. *Киш.*

о̀ткршити, -ӣм сврш. *одломити.* — Открши свак јелову грану. *НПХ.* Па открши јелову гранчицу. *НП Вук.*

~ **се** *одломити се.* — Под ногом се грана откршила. *НПХ.*

о̀ткуд(ā) и **откӯда** прил. **1.** *у упитном значењу* **а.** *одакле, од чега, како, на који начин.* — Али откуд новци? *Тур.* Та ја ћу умрети од глади! Откуда ће се то живети? *Глиш.* **б.** *због чега, зашто?* — Откуда ти овако касно? Да се није код куће десила каква слабоћа! *Ћоп.* **2.** *у значењу места, правца, извора.* — Ко би могао погодити ко је откуд. *Нен. Љ.* Одмах каже: куда иде, откуда долази. *Нен. Љ.* Они немају откуд да плате. *Срем.* **3.** *у неодређеном значењу: с неке стране, однекуд; којим случајем.* — Доћу ли гласови откуд ... никаквом вјероват нећу. *М-И.* Да сам откуд краљ, друкчије би било. *Нед.* **4.** *у односном значењу када је у служби везника који везује зависну реченицу с главном показује* **а.** *место: одакле, из којег места.* — Тамо [су] ... били ... станови Здуниħа откуд су они ... сносили пуне вучије млијека. *Тур.* **б.** *правац: од које стране, из ког смера.* — Знам ја откуд вјетар дува. *Ћал.*

Изр. откуд-отуд *овамо-онамо.*

о̀ткуд(а)год прил. *однекуд.* — Он дође откудагод из села или из биртије. *Коз. И.*

о̀ткужити, -ӣм и **откӯжити,** о̀ткӯжӣм сврш. *одстранити оно што кужи, уништити клице, заразу, стерилизовати. Р-К Реч.*

о̀ткукати, -а̄м сврш. **1.** *завршити кукање.* — [Кукавица] им откука. *Кнеж. Л.* **2.** *кукајући ожалити, оплакати.* — Затвори [се] у своју собу да тамо откука своје ново стање. *Мар.*

откукуре́кати, -у̀ре̄чӗм, ијек. откукуријѐкати, сврш. *завршити кукурекање. Р-К Реч.*

откукуријѐкати, -у̀ријечӗм, ек. откукуре́кати.

откукури́кати, -у̀рӣчӗм сврш. = откукуријекати. *Прав.*

откӯлучити, -ӣм сврш. *одрадити кулуком.* — Откулучићеш, то ти је! *Јевт.*

отку́њати, о̀ткӯњā̄м сврш. *провести куњајући.* — Преноћи у ... хану, откуња ноћ! *Сиј.* Откуњао је своју исповест. *Сек.*

о̀ткуп м **1.** *оно што се даје као противвредност за нешто или за некога.* — Пипери га на откуп узеше, даше за њ'га све пиперске овце. *НП Вук.* Драгу ми дајте на откупе кћер. *М-И.* **2.** *откупљивање, куповање, куповина.* — Нисам при откупу стоке уштедео ништа више. *Јонке.* **3.** *продаја.* — Понудим своја три рукописа на откуп. *Трифк.*

откӯпитељ м **1.** *онај који откупљује (грехе), спасилац.* — Био [је] ... откупитељ њених брига. *Бег.* **2.** (Откупитељ) рлг. *Исус Христос.* — Никаква је жртва [то] према жртви нашега Откупитеља. *Ћип.*

откупитѐљица ж *она која откупљује, спаситељица.* — Москва ће бити предана! Она ће бити откупитељица. *Крањч. Стј.*

отку́пити, о̀ткӯпӣм сврш. **1.** *откупом избавити, ослободити.* — Тим су коњ'ма Турци откупили њега. *Змај.* На ријеч сам откупио живот. *Бег.* фиг. *окајати.* — Позвао [је] народ да јуначки гине, да откупи грехе и да оков скине. *Митр.* **2.** *купити.* — Да ми је да ово [парче земље] откупим од чича-Марка. *Вес.* [Мислио је] само да ће предати прасе, откупити со. *Тур.*

Изр. ~ душу рлг. *спасти се, стећи право на улазак у рај.*

~ **се** **1.** *повр. према откупити (1).* — Немам блага да ти се откупим. *НП Вук.* Скупим ћу се откупити даром: што зажелиш, то ћу ти и дати. *Цес. Д.* **2.** *надокнадити нечим раније грешке, искупити се.* — Хтели [су] да се тиме пред њом као откупе за све оно што је њој њихов Марко ... учинио. *Станк.* фиг. *ослободити се, решити се чега.* — Том приватном вјежбом откупио [сам се] од задаћа учитеља. *Шкреб.*

откупљѐнӣк, -и́ка м *онај који је откупљен.* — Навале на мене ланац ... за знак да сам откупљеник. *Вел.*

откупљѐница ж *она која је откупљена. Р-К Реч.*

откупље́ње с **1.** *откуп.* **2.** рлг. *избављење од пакла, од власти ђавола. Рј. А.*

откупљи́ва̄ње с *гл. им. од откупљивати (се).*

откупљи́вати (се), -кӯпљујēм (се) *несврш. и уч. према откупити (се).*

откупљѝва̄ч, -а́ча м *онај који откупљује, који се бави откупом, куповањем.* — Пијацу

... преплаве разни накупци, откупљивачи. *Пол. 1958.*

о̀ткупнӣ, -ā, -ō *који се односи на откуп*: ~ мрежа, ~ предузеће, ~ цена.

о̀ткупнӣк м *купац.* — [Они су] једини откупници и корисници урана. *Пол. 1959.*

откупи̏на ж *новац, одређена сума којом се неко или нешто откупљује.* — Они ће онда писати по откупнину и пожуривати је. *Вел.* Тада ће се ... изгласати ... откупнина за кметове. *Јов. Ј.*

о̀ткупница ж *она која откупљује; оно што служи за откуп, откупнина.* — То им је откупница дања [харач] да не иду главом војевати. *Март.*

откуца̀ва̄ње с *гл. им. од откуцавати.*

откуца̀ватн, -ȕцāвām *несврш. и уч. према откуцати.*

о̀ткуцāј м **1.** *удар произведен нечим у замаху, у раду (обично неким механизмом) и звук тога удара.* — Чујем откуцаје ручног часовника. *Јак.* **2.** *удар била, пулса.* — У грлу је давио журни откуцај узнемиреног срца. *Бег.*

о̀ткуцати, -ām сврш. **1. а.** *написати писаћом машином, отипкати*: ~ писмо. **б.** *куцајући, ударајући по тастеру пренети, сигнализирати.* — Откуцао [је] своје точке на Морзеову апарату. *Крл.* **в.** *куцањем, избијањем означити да је протекло одређено време.* — фиг. Откуцао [је] сат њиховој слави. *Том.* **2.** фиг. *доставити, денунцирати.* — Да је стари откуцао, агенти би већ одавно били овде. *Дав.*

о̀ткуцнути, -нēм сврш. (*једном*) *куцнути, извршити последњи откуцај.* — Случајно [је] у тај мах откуцнуло звоно. *Шапч.* Кад поноћни откуцне звон, зазвекнут ће оружје старо. *Краљч. С.*

откучи̏ва̄ње с *гл. им. од откучивати (се).*

откучи̏вати (се), -ȕчујēм (се) *несврш. и уч. према откучити (се).*

откȕчити, òткȕчӣм сврш. *отворити, одшкринути, одмаћи.* — Мара откучи један канат па брзо провири. *Шант.* Упаде посјетитељ откучив једну завјесу. *Креш.*

~ **се** *одшкринути се, отворити се.* — Прозор се откучи. *Божић.*

о̀тлē, о̀тлēм и **о̀тлēн** прил. покр. *одатле.* — Због сада, ал' кад отле пођеш, немој наших двора да мимођеш. *Радич.* 'Аjде отле — бјеж под земљу црну. *Прер.* Отлем иђем на цареву војску. *НПХ.* Отлен матор оро на грабеж излеће. *Јакш. Ђ.*

отлука̀на ж тур. покр. *зграда у којој се држи сено, сеник, сењак, штагаљ.* — Са отлукане полетеше каменице. *Лаз. Л.*

о̀тма̄нскӣ, -ā, -ō *в. отомански.* — Што се пак тиче Порте отманске, каква је средства ... употребљавала. *Њег.* Каурин је ... невјерник који није поданик отомански. *Маж. М.*

о̀тмен, -а, -о, ијек. (обично) òтмјен, рус. **1.** *фин, углађен.* — Кћи ... морала је учити најотмјеније понашање. *Нех.* Како се само фино изразио! Он је отмена душа. *Рист.* **2.** *угледан, господствен, аристократски.* — Читаво јато лијепих дјевојака, све готово отмене крви. *Шен.*

о̀тменӣк, ијек. òтмјенӣк, м *отмен, угледан човек, одличник.* — По њезиној вољи ... приређиваху отменици забаве. *Шен.* Стари град пожешки, у коме су сједјели толики отмјеници хрватски. *Том.*

о̀тмено, ијек. òтмјено, прил. *на отмен начин, углађено фино.* — Његово држање бијаше отмјено. *Том.* Поклонио [се] отмјено. *Нех.*

о̀тмепо̀ст, -ости, ијек. òтмјенòст, ж *особина онога који је отмен, онога што је отмено.* — Видим га пред собом: које ли отмјености! *Фелд.* Отменошћу у одијелу и својим држањем ... он одудара необично. *Андр. И.*

о̀тмица и **о̀тмица** ж **1.** *насилно одвођење (обично девојке ради женидбе).* — Читав је низ њихових наредаба противу отмице девојака и жена. *Борђ.* На отмицу свати ноћу иду! *Огр.* **2.** *отимачина, отимање.* — Имаћаху још два стална друга, те ... иђаху на отмицу и разбојништво. *Ранк.* Наста свађа, отмица. *Мул.*

о̀тмичā̄р и **о̀тмичā̄р** м *онај који врши, који је извршио отмицу.* — Спусти немило буздован отмичару на главу. *Шен.* Отмичар туђег престола ... он је владао без правног основа. *Јов. С.*

о̀тмичā̄рев и **о̀тмичā̄рев**, -а, -о = отмичаров *који припада отмичару.*

о̀тмичā̄рка и **о̀тмичā̄рка** ж *жена отмичар.*

о̀тмичā̄ркин и **о̀тмичā̄ркин**, -а, -о *који припада отмичарки.*

о̀тмичā̄ров и **о̀тмичā̄ров**, -а, -о = отмичарев.

о̀тмичā̄рскӣ и **о̀тмичā̄рскӣ**, -ā, -ō *који се односи на отмичаре.* — На оставу ... благо дадосмо, у отмичарске руке. *Кост. Л.* Туже је за вјештицу ... и отмичарску ортакињу. *Шен.*

о̀тмјен, -а, -о, ек. òтмен.

отмјен-, ек. отмен-.

отòболити, -ӣм и **отоболи̏ти**, -òбōлӣм, **отòбољити**, -ӣм и **отоболи̏ти**, -òбōљӣм, **отòбоњити**, -ӣм и **отобо̀њити**, -òбōњӣм сврш. *в. отромбољити.* — Отоболио усну.

Вук Рј. Сребрни колути отобољили му тусте усне ресе. *Креш.*

~ **се** *в. отомбољити се.* — Лице му [је] повијено због греботина, а брци зато да ... се не отоболе. *Вел.* Доња се вилица отобољила. *Л-К.* Брци му се ... отобоњили преко устију. *Ивак.*

о̀товар м *истовар. Деан. Рј.*

отоваря́вати, -а̀рујем *несврш. и уч. према отоварити.*

отова̀рити, -и̏м сврш. *скинути товар, стоварити.* — Кад отовари шеницу, извуче из свог торбака ... свежњић. *Мул.* Није било мјеста ни да коњче отовариш. *Бог.*

отòич и **о̀тоич** прил. нар. *малопре.* — Нисам гладан ... Јео сам отоич. *Вес.* Ја сам отоич орао. *М-И.*

отоичашњи̏ и **о̀тоичашњи̏,** -ā, -ē *који је био отоич, малопређашњи.* — Ми [смо се] око њега забављали, понављајући своја отоичашња размишљања. *Нуш.*

отòичкē и **о̀тоичкē** прил. *в. отоич.*

о̀тōк м **1.** *отечено место (на телу), отеклина.* — Рана се није видела, али ... оток [је] био модрозеленкаст. *Андр. И.* **2.** *отицање, одлажење воде.* — Морају се прокопи извести, оток брдских бујица мора добити други правац. *Ћал.*

о̀ток м **1.** = острво. — Супротни оток, гле, сјаји се, кућице се бјелушкају. *Ћип.* Прођоше тјеснацем два отока. *Наз.* фиг. Шуме ... су ... биле још зелени отоци међу црним пољима озимих усјева. *Крањч. Стј.* **2.** *мост, шира. Свезн.*

о̀тока ж *вода која се од реке (или мора) одваја, рукавац; јарак, канал којим отиче вода.* — Ту се, у једној дринској отоци ... удавила девојка. *Вес.* Проводио [је] сватове кроз морску отоку. *Дом.* Отока ... усјекла се дубоко у стијене ... и одвела ... сву воду. *ЕГ 1.*

о̀толē, о̀толēм и **о̀толēн** прил. покр. *в. одатле.* — Отоле се двору повратили. *НПХ.* Вуци се отоле, бруко и срамото! *Љуб.* Па отолем одоше сердари. *НПХ.* Ја отолен пјешке у беспуће. *Њег.*

о̀толи прил. покр. *некад, давно.* — Каже да је и Хрвата отоли бивало при источној цркви. *Павл.*

отòлич прил. *в. отоич.* — Отолич поручио нам [је] оврховодитељ. *Том.*

отолòгија ж грч. мед. *наука о болестима уха.*

о̀томāн, -а и **отòмāн,** -а́на м тур. *врста меког лежаја, почиваљке, широк, мек диван, канабе с узглављем без наслона.* — Цео дан куња на отоману. *Каш.* Ипак би дању прилегла ... на отоману. *Л-К.*

О̀томāн, -а и **Отòмāн,** -а́на м *Турчин.* — Претворио Београд у утврђени војни логор ... против Отомана. *Петр. В.*

отòмāнскӣ и **о̀томāнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Отомане; турски.* — Уговор ... [је] дао Русији право да се меша у унутрашње послове отоманске царевине. *Гавр.* Имала [је] на себи једноставну оправу од отоманске свиле. *Том.*

отòмбо̄љенōст, -ости ж *отромбољеност.* — Ова отомбољеност бркова ... давала је лицу изглед забринут. *Кнеж. Л.*

отомбо́љити (се), -о̀мбо̄љӣм (се) сврш. *отромбољити (се).* — Луца отомбољи усне. *Божић.* Отомбољиле [су брезе] своје танке ... прутасте гранчице. *Ранк.* Навуче чарапе тешком муком, јер се био сав отомбољио. *Петр. В.* Дјеца су ... већином кржљава ... отомбољених трбушчића. *Кик.*

о̀томлē прил. покр. *одатле.* — Па отомле отишао Јово. *НПХ.*

о̀топ м *топљење; оно што је отопљено, отопина. Р-К Реч.*

о̀топина ж *оно што је отопљено, отопљена материја, раствор.* — Храњиви спојеви као отопине улазе у поједине органе. *Кем.* Морска вода има горкослани укус, јер садржи сол и друге отопине минерала. *ОГ.*

о̀топити, о̀топӣм сврш. *учинити да што (смрзнуто) пређе у течно стање; растопити у некој течности.* — Сунце ... отопило [је] на путу стаклене корице. *Михољ.* фиг. И студно срце дај отопи. *Крањч. С.*

~ **се** *прећи из смрзнутог у течно стање, растопити се; растворити се.* — Виде читаву бару од отопљеног снега. *Вес.*

отòплити, òтоплӣм сврш. **1. а.** *постати топао.* — Гледам; земља отоплила. *Јевт.* фиг. *постати присан, пријатељски.* — Засузише јој очи, а глас отопли. *Рист.* **б.** безл. *постати топло или топлије.* **2.** *учинити топлим, загрејати.* — Сунце ... отопли ваздух. *Вуј.* Сједи ... на козлићу ... кочије ... ударајући ногама да их отопли. *Креш.*

~ **се 1.** *в. отоплити (1а).* — фиг. Над ... паром [црне каве] отоплише се и оживјеше женски гласови. *Михољ.* **2.** *в. отоплити (1б).* — Побацаше с главе ... мараме јер се лијепо отоплило. *Бен.*

отопља́ва̄ње с *гл. им. од отопља́вати.*

отопља́вати, -о̀пљāвām = отопљивати *несврш. и уч. према отоплити.*

отопље́ње с *прелазак у топлије стање.*

отопљи́ва̄ње с *гл. им. од отопљивати.*

отопљи́вати, -о̀пљујем несврш. = отопљавати.

отопо̀тати, -о̀поћēм сврш. *отићи топоћући, производећи топот.* — Ошине мазге да трче, и оне отопоћу брзо. *М-И.*

оториноларингòлог м *лекар специјалиста за болести ува, носа и грла.*

оториноларинголòгија ж грч. мед. *наука о болестима ува, носа и грла.*

ототáњити, -òтāњим сврш. *ударити (нпр. у плач), заокупити.* — Буни се у своме читању, чисто види онога што је ототањио у оне ... танке пискове. *Шапч.* Жена је плакала ... и друга једна ... најзад и детенце ототањи. *Лаз. Л.*

отоцúљати се, -ām се сврш. *отићи тоциљајући се.* — Отоцињам се наниже. *Матош.* Отоциља [се] по ... снегу. *Каш.*

òточанин м (мн. -ани) *становник отока, човек са отока, острвљанин.*

òточáнка ж *становница отока, жена са отока, острвљанка.*

отòчити, òточим сврш. **1.** *излити; точећи одвојити (нпр. комину из вина), преточити.* — Нису толико оточили рођене крви. *Рад. Д.* Андрија је оточио вино. *Новак.* фиг. Оточи то своје олакшање у поточићу суза. *Божић.* **2.** *опустити, спустити.* — Сједи мачак на пенцеру, десну ногу оточио. *НПХ.* Што си мрке оточио брке? *Коч.* **3.** *наоштрити (нпр. секиру). Вук Рј.*

òточић м *дем. и хип. од оток.*

òтōчје и **òточје** с *зб. им. од оток, острвље; група отока, архипелаг.* — Зар је то ново, ако освојите мачем оточја? *Крл.* Понијели су дах оточја. *Кост. Л.*

òточкӣ и **òточнӣ,** -ā, -ō *који се односи на отоке, који припада отоцима.* — Опрала је све што оточе жене мисле да мора бити чисто. *Вил.* Државе могу бити оточе, приморске и континенталне. *ОГ.*

òтпад м **1.** *отпадништво, отпадање.* — Догодило [се] оно што нам се приказује у облику отпада анђела. *Шкреб.* **2.** зб. *отпаци.* — Разматран је ... развитак индустрије ... на основама коришћења отпада из Трепче и радних резерви. *Пол. 1957.* Што ће с оним отпадом, купљеним за наше село? *Наз.*

òтпадак, -атка м *оно што отпадне од чега.* — Ветар је ковитлао отпацима хартије. *Ћос. Б.* Опазивши отпадак од цигарете, нагло га подигне. *Кол.* фиг. погрд. *онај који је без икакве вредности; олош.* — За старешину [је] ... постављен један такав људски отпадак. *Ман.* Оно тамо — оно су отпаци народа. *Тито.*

òтпадање с *гл. им. од отпадати.*

òтпадати, -ām *несврш. и уч. према отпасти.*

отпáдити се, òтпāдим се сврш. *одвојити се, отуђити се.* — Што сте се ви отпадили од кнеза? *Глиш.* Тако се он сасвим отпади од куће. *Лаз. Л.*

òтпадиште с *место где се бацају или откупљују отпаци.* — Од тискаре преко тржишта до отпадишта најгоре пролазе управо домаће књиге. *Тел. 1966.*

òтпадни, -ā, -ō **1.** *који отпада, који се одбацује.* — [Тровање] великих количина рибе отпадним индустријским водама. *НИН 1958.* Калцијев клорид је отпадни продукт фабрикације. *Кем.* **2.** *рђав, лош.* — Не учини му се [ракија] тако отпадна. *Ћор.* **3.** *који ради с отпацима.* — Чему онда тај крсташки поход отпадних предузећа на онај наш лепи град? *НИН 1958.*

Изр. отпадне воде *загађена вода (из индустрије, града) која се пушта у реке, мора).*

òтпаднӣк м *онај који се отпадио од кога или чега, одметник, издајник.* — Сматрали су га за народног фанатика и тајног отпадника. *Јов. С.* У другој поворци ... приближују [се] отпадници. *Цар Е.*

òтпадница ж *жена отпадник.* — Није ли ту која кршћанска отпадница. *Вел.* Знала је да ће ... чим пође за њим [хајдуком] постати отпадница од куће ... од целог света. *Ранк.*

òтпадничкӣ, -ā, -ō *који се односи на отпаднике.* — Да се ... гром на отпаднички проспе потиљак. *Кост. Л.*

òтпаднӣштво с *стање отпадника, одметништво, издајство.* — Трећи тек сматрају за главно зло отпадништво. *СКГ 1937.*

òтпаднути, -нēм сврш. *в. отпасти.*

отпађúвање с *гл. им. од отпађивати се.*

отпађúвати се, -àђујēм се *несврш. и уч. према отпадити се.*

òтпаковати, -кујēм сврш. *одмотати, одвезати, отворити пакет, распаковати.*

òтпанути, -нēм сврш. *в. отпасти.*

отпàочити, -ӣм сврш. *откочити точак на колима.*

~ **се** фиг. *отети се, ослободити се.* — Потакни Ашика да се отпаочи, да прича. *Мул.*

отпáрати, òтпāрām сврш. **1.** *парајући одвојити оно што је сашивено, рашити.* — Не може ништа пришити ни отпарати. *Андр. И.* **2.** фиг. *оддрати (од туђе земље).* — Пролетос [ће] исто толико отпарати од чича-Миркове [њиве]. *Ад.* **3.** фиг. **а.** *опалити.* — Пандур Блажу двадесет пет отпара. *Марк. Ф.* **б.** *изрећи, осудити.* — Дође начелник па отпара и њиге толико и толико, а ти плати. *Тур.*

~ **се** *одвојити се (о чему сашивеном), рашити се.* — Рукав вам [је] отпаран. *Срем.*

отпаркúвати, -àркујēм *несврш. и уч. према отпаркнути.*

отпа̀ркнути, òтпаркнём сврш. покр. *отићи, отрчати.* — Једва уграбим који часак те отпаркнем кући или на њиву да видим шта раде. *Вес.*

òтпасати, -пашём сврш. *одложити, скинути оно што је опасано, припасано и сл.* — Опасаше ... појасеве. *Вес.* Буковачки отпаше сабљу. *Кум.*

~ **се** *скинути пас (појас).* — Отпасао сам се и легао спавати. *Рј. А.* Отпаса се, изу се и остаде бос. *Ранк.*

отпаси́вати (се), -àсујём (се) *несврш. и уч. према отпасати (се).*

òтпасти, -аднём (аор. òтпадох, 2. и 3. л. òтпаде и ôтпаде) сврш. **1.** *одвојити се, пасти, спасти с чега.* — Отпао је и последњи кончић. *Сим.* Отпаде један листак. *НП Вук.* фиг. Отпадоше ми ... руке држећи ову ћасу. *Срем.* **2.** *нестати, престати.* — Невоље и бриге отпадну одмах. *Козарч.* Разлог за женидбу [је] отпао. *Срем.* **3.** *пасти у део, припасти при деоби.* — На свакога [је] отпао по комад кобасице. *Бен.* **4.** *брзо отићи, отрчати.* — Нек' отпадне ко часом у Овчину. *Глиш.* **5.** *одвојити се, одустати, побећи.* — Пошло их више од стогине — ама ... уза Суходолину оно ти [је] један по један кончић. *О-А.* **6.** фиг. *бити рођен, потећи.* — Ни то дете [унук] [није ми] за срце прирасло кад ми није у вољи онај од кога је отпао. *Ад.*

Изр. отпале ти (му, јој) руке (уста) (дабогда) *у клетви, грдњи кад неко не ради (добро) или кад ко зло говори.*

òтпатнти, -ӣм сврш. *провести у патњи, искупити патњом.* — Пожеле ... да отпати што је учинила, а послије да остане мирна. *Сиј.*

отпача́вати, -àчāвāм несврш. необ. *одговарати.* — За оно што преваришь, отпачават ће ти душа пред Богом. *Торд.*

отпа́штати, òтпāштāм *несврш. и уч. према отпостити.*

òтпев, ијек. òтпјев, м *одговор певањем на певање. Деан. Рј.*

отпева́вати, -èвāвāм, ијек. отпјева́вати *несврш. и уч. према òтпевати.*

отпе́вање, ијек. отпијèвање, с *гл. им. од отпе́вати.*

òтпевати, -ām, ијек. òтпјевати, сврш. **1.** *довршити певање, певањем исказати (целу) песму.* — Слушамо певачице, пљескамо им кад добро отпевају. *Дом.* Отпјевао је ... оном човјеку своју тужальку. *Крл.* фиг. *огласити кукурикањем (о петлу).* — Петлови одавно отпевали зору. *Рад. Д.* **2.** *одговорити певањем (ономе који пева).* — Пјевај друже, да ти отпјевамо. *Вук Рј.* фиг. Пусти га! ... Ходи овамо, де! — отпева му Мојсило. *Вукић.*

Изр. ~ песму, ~ своје 1) *не бити више способан, ваљан за нешто, пропасти;* 2) *умрети.*

отпе́вати, òтпēвām, ијек. отпијèвати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према òтпевати.* **2.** *певати јеванђељске текстове у цркви; певати за свештеником у црквеним обредима.* — Предах настаје ... кад мисник пред олтаром у тишини отпијева еванђеље. *Пав.*

отпевýшити, -èвўшīм, ијек. отпјевýшити, сврш. *завршити певушење; певушећи рећи, казати.* — Овај живот не траје хиљаду година — отпевуши Перивоје. *Ком.*

отпѐљати, -āм и **отпе́љати,** òтпēљām сврш. *одвести.* — Пашу од Бишћа отпељаше, те га ... потукоше. *Павл.*

отпѐнтати, -ām сврш. *пентајући, муцајући изговорити.* — Киша, киша ... отпента бравар. *Шен.*

òтпенити, -ӣм, ијек. òтпјенити, сврш. *одстранити, скинути пену. Прав.*

отпѐнтрати се, -ām се сврш. *попети се пентрајући се, узверати се. Р-К Реч.*

отпердáшити, -èрдāшīм сврш. *отпремити, испратити кога, отрести се, отарасити се кога. Р-К Реч.*

отпѐрјати, -ām сврш. *брзо отићи, умаћи.* — На срећу, отперјао сам брже боље. *Кор.* Куварица има слободан дан и већ је отперјала некуд у село. *Пол. 1960.*

отперја́шити, -èрјāшīм сврш. покр. *отперјати.* — Отперјашио [је], сигуран је у себе чим је измакао из села. *Поп. Ј.*

òтпēти, -пнём сврш. *откачити, одапети.* — Кад ти дојђем билом твоме двору, отпнем печу, одгрнем ферецу. *НПХ.*

отпетљáвати, -èтљāвāм *несврш. и уч. према отпетљати.*

отпѐтљати, -ām сврш. *одрешити петљу, откопчати, одмрсити.* — Отпетља му петље на шљему. *Вел.* Љуба ти је дугме запетљала ... чини ми се да ћу да отпетљам. *НП Вук.*

отпѐчатак, -тка м заст. *печат, жиг; отисак, утицај, обележје.* — Ова околност ... оставила је свога отпечатка и на здравственом стању. *О 1875.* Тај отпечатак примао је све више и књижевни језик. *Бел.*

отпѐчатати, -ām сврш. рус. *одштампати, отискати.* — Имајте доброту да ... отпечатате ово неколико скромних редака. *Дом.*

отпѐчатити, -ӣм сврш. *отворити што је запечаћено, скинути печат. Вук Рј.*

отпечаћáвање с *гл. им. од отпечаћавати.*

отпечаћáвати, -àћāвām = отпечаћивати *несврш. и уч. према отпечатити.*

отпечаћи́ва̄ње с *гл. им. од отпечаћивати.*

отпечаћи́вати, -а̀ћујēм несврш. = отпечаћавати.

отпеша́чити, -ѐша̄чӣм, ијек. отпјеша́чити, сврш. *отићи пешице.* — Освјежени отпјешачисмо. *Матош.*

отпѝја̄нчити, -ӣм сврш. *провести у пијанчењу. Р-К Реч.*

отпи́ја̄ње с *гл. им. од отпијати.*

отпи́јати, о̀тпӣја̄м *несврш. и уч. према отпити.*

отпијѐва̄ње, ек. отпе́ва̄ње.

отпијѐвати, о̀тпијева̄м, ек. отпе́вати.

отпи́јнути, о̀тпӣјнēм сврш. *мало отпити.* — Стари отпијну и метну воду уза се. *О-А.*

отпи́лити, о̀тпӣлӣм сврш. *одрезати пилом, отестерити. Р-К Реч.*

о̀тпиљак, -ӣљка м (обично мн.) *опиљак, струготина.*

отпиљи́вати, -ӣљујēм *несврш. и уч. према отпилити.*

о̀тпињā̄ње с *гл. им. од отпињати.*

о̀тпињати, -њēм *несврш. и уч. према отпети.*

о̀тпира̄ње с *гл. им. од дтпирати.*

отпи́ра̄ње с *гл. им. од отпи́рати.*

о̀тпирати, -рēм *несврш. и уч. према отпрети.*

~ се *свађивати кривицу на другог. Вук Рј.*

отпи́рати, о̀тпӣра̄м *несврш. и уч. према отпрати, испирати. Вук Рј.*

отпи́ра̄ч, -а́ча м *направа у облику једноставног кључа за насилно отварање (обичних) брава, калауз.* — Нетко [је] отпирачем покварио кључаоницу његове шкриње. *Кум.*

отпири́вати, -ӣрујēм *несврш. и уч. према отпирити.*

отпи́рити, о̀тпӣрӣм сврш. **1.** *одувати.* — Духну па листак отпири. *Јаки. М.* Нитко ... не може отпирити гору у море. *Л-К.* **2.** фиг. *брзо отићи; изгубити се, нестати.* — Сваке године отпирили би преко љета на пут. *Деск.* Узјаха и отпири низ цесту. *Бан.* Отпирила је сиромаштина! *Вел.*

отпѝрлати, -а̄м сврш. *отерати. Вук Рј.*

отпи́рнути, о̀тпӣрнēм сврш. *одунути.* — Ветрић од истока пирну, па запару ... отпирну. *Радич.* Дахом [му] бол отпирну. *Михољ.*

о̀тпис м (ген. мн. о̀тпӣса̄) **1.** *поништење, отписивање (дуга).* — У колико случајева можемо и ми ... тражити отпис или опрост ... од земљарине. *Рад. Стј.* **2.** *писмени одговор.* — Адресу ... [ће] обратити на ово или оно мјесто, па ... неће добити жуђена отписа. *Шен.* **3.** *наредба (владарева), рескрипт.* — Послије поздравна говора [даде] прочитати превишње краљевске отписе, којима је именован нови бан. *Ђал.*

отпи́сати, о̀тпӣшēм сврш. **1.** *писмом одговорити на писмо, дати писмени одговор на што написано.* — Опет је исто тако дуго писмо својој сестри отписала. *Коз. Ј.* А да му отпише [на напад у новинама] која му вајда и од тога. *Срем.* **2. а.** *поништити, опростити (дуг).* — Наговести: да би радо отписао део дуга. *Сек.* Чула сам да ће нас ослободити и свима нама ... биће отписана последња година. *Маш.* **б.** *избрисати из списка живих; сматрати да неко није жив.* — Грле [се] и љубе с људима које су већ дуго времена били прежалили ... и ... отписали. *Лал.* **3.** *писмено оптужити (кога). Вук Рј.*

~ се 1. *повр. од отписати (2б).* — Ко ти је крив што си се касно родио! Отпиши се! Хај, ... лакше ћеш погинути! *Вуј.* **2.** необ. *одразити се.* — Понеси сенку моју ... нек се отпише на њој гибања свију след. *Мас.*

отписи́ва̄ње с *гл. им. од отписивати (се).*

отписи́вати (се), -и̏сујēм (се) *несврш. и уч. према отписати (се).*

о̀тпити, о̀тпијēм сврш. **1.** *попити део пића из чега, пијући смањити количину пића.* — Јосо отпи гутљај из боце. *Сим.* Поручи чокањ ракије ... отпи пола. *Срем.* фиг. А бих ли буклију вина бацио у гроб [кад умрем]? — Немој! Ја сам своју мјеру отпио. *Вел.* **2.** *пијући одговорити на здравицу.* — Ваља с Грком грчки говорити, тридес' чаша отпити здравица. *НП Вук.* Гост је одмах отпио [одговарајући на здравицу]. *Цар Е.*

отпи́штати, -тӣм сврш. *пиштећи одсвирати.* — Хтио [би] да му отпиштиш његову ... попијевку. *Пав.*

о̀тпјев, ек. о̀тпев.

отпјева́вати, -ѐва̄ра̄м, ек. отпева́вати.

о̀тпјевати, -а̄м, ек. о̀тпевати.

отпјеву́шити, -ѐвӯшӣм, ек. отпеву́шити.

о̀тпјенити, -ӣм, ек. о̀тпенити.

отпеша́чити, -ѐша̄чӣм, ек. отпеша́чити.

о̀тплāван, -вна, -вно *који отиче, одлази.* — Осјећа ... отјецање и затим отплавно леденo губљење. *Божић.*

о̀тплавити, -ӣм сврш. *плавећи однети (о бујици, води).* — Остало блато лежи мирно ... те чека нове плохе и бујице да га даље отплаве. *Драж.* фиг. Сав талог минулих година био је одједном отплављен. *Андр. И.*

отплављи́вати, -а̀вљујēм *несврш. и уч. према отплавити.*

отплàзати (се), -ā̄м (се) сврш. покр. *одвести се на саоницама. Рј. А.*

òтплазити, -йм сврш. *удаљити се, отићи плазећи, пузећи, отпузати.* — Миша се извуче, отплази преко вагона. *Цес. А.* фиг. Та [би] мисао, попут змије, опет полако од ње отплазила. *Коз. Ј.*

òтплакати, -ачēм сврш. **1.** *провести неко време у плачу.* — Пошто отплаче, наставља своје причање. *Андр. И.* **2.** *плачем пропратити, испратити што.* — Заређаше ... натмурени, недоједени, па и отплакани ручкови. *Сек.* Па да са речи грчем прекинутом отплаче сенке и безбојне магле. *Уј.* **3.** *плачем, оплакујући ожалити, пожалити.* — Како је ... лепо било свеже доподне ... кад је Амалија отплакала мало од своје несрећне љубави. *Андр. И.* **4.** *плачући отићи, удаљити се. Вук Рј.*

отплáкнути, òтплāкнēм сврш. *в. исплакнути. Р-К Реч.*

отплàмтети, -тӣм, ијек. отплàмтјети, сврш. *пламтећи провести неко време; довршити пламћење.* — Сунце ... је мирно отпламтјело своје подне и јутро. *Шов.*

отплàмтјети, -тӣм, ек. отплàмтети.

òтпласнути, -нēм сврш. необ. *спласнути, опасти.* — Власт [је] као ... морска осека одједном отпласнула. *Андр. И.*

òтплата ж **1.** *сума којом се плаћа део по део дуга, рата, оброк (2).* — Заостане са отплатом ђачкога дуга. *Нех.* Свака два месеца носим отплату за узете књиге. *Сек.* **2.** *отплаћивање, плаћање већ преузете вредности (робе или др.), обично у ратама.* — Срачунавао [је] колико му треба послати за отплату узетог еспапа. *Дом.* Сељацима [ће] дати по четири јутра поља крај шуме, а још исто толико [ће] одступити уз отплату. *Бен.* **3.** *одмазда. Бак. Реч.*

Изр. прода(ва)ти, купити, куповати на отплату *прода(ва)ти, купити, куповати уз плаћање у ратама, оброцима.*

отплàтив, -а, -о = отплатљив *који се може отплатити.* — Овде [су] почеле да се дижу прве бараке на њивама откупљеним за бонове, отплативе у месечним ратама. *Дав.*

отплáтити, òтплāтӣм сврш. **1.** *исплатити у ратама, оброцима; плаћањем накнадити, подмирити.* — Касније ћу ја отплатити своје дугове. *Нех.* **2.** *узвратити, наплатити се, осветити се.* — Рекла [је] такву фразу којом би му отплатила за бол коју јој је задао. *Крањч. Стј.*

отплàтљив, -а, -о = отплатив. *Р-К Реч.*

òтплатӣй, -ā̄, -ō̄ *који се односи на отплату.* — Закаснила [сам са] својим отплатним оброком. *Кум.*

отплаћѝвање с *гл. им. од* отплаћивати.

отплаћѝвати, -àћујēм *несврш. и уч. према* отплатити.

отплáхнути, òтплāхнēм сврш. *отплавити.* — Пук их отплахну као ... дивља ријека увелу грану. *Шен.*

òтплашити, -йм сврш. *плашећи отерати, одагнати.* — Хтједе у први мах да га [гаврана] отплаши и стаде викати на њ. *Том.*

отплéсати, òтплēшēм сврш. *довршити плесање; извести плешући, одиграти.* — Он је већ красно отплесао казачок. *Шов.*

отплѐсти и **òтплести,** -ѐтēм сврш. *раставити, ослободити што уплетено, расплести; одвити, одмотати:* ~ плетенице. — Отплете с прста увојак дјевојачке косе. *Михољ.*

~ **се** *раставити се (о чему оплетеном, замршеном и сл.), расплести се.* — Дотле ће заплет отплести се цео. *Ант. 2.*

òтплетāње с *гл. им. од* отплетати (се).

òтплетати (се), -ећēм (се) *несврш. и уч. према* отплести (се).

òтпливати, -ā̄м сврш. **1.** *пливајући удаљити се.* — Далеко је Раде отпливао. *НП Вук.* **2.** *пређи, превалити пливајући, препливати (одређен размак):* ~ половину стазе.

отплúнути, òтплӣнēм сврш. *отићи, изгубити се, утонути.* — Тисућа и више стотина година отплину у заборав. *Шен.*

òтплитāње с *гл. им. од* отплитати (се).

òтплитати (се), -ићēм (се) *несврш. и уч. према* отплести (се).

отплòвити, òтпловӣм сврш. **1. а.** *пловећи удаљити се, одбродити.* — Синоћ отпловише рибари далеко. *Шант.* Маглица отплови у даљину. *Леск. Ј.* **б.** *отпливати. Вук Рј.* фиг. *отићи, удаљити се нечујно.* — И отплови у гостинску собу. *Кал.* **2.** *отплавити.* — Нека га мртва отплове јужне воде. *Вуј.*

òтплутати, -ā̄м сврш. *удаљити се плутајући.* — Отплутала [је] даље. *Торб.*

òтпљескати, -ā̄м сврш. *пљескањем показати, изразити своје задовољство. Рј. А.*

отпљувáвати, -ȕвāвām *несврш. и уч. према* отпљунути.

отпљýвати, òтпљȕвām несврш. *в. отпљувавати. Вук Рј.*

òтпљунути, -нēм сврш. *пљунути, најчешће подаље од себе.* — Он се стресе [од попијене ракије]. Отпљуне у страну као да се гади од нечега. *Ћор.* Отпљунуо [је] жестоко. *Божић.*

òтпљускāј м необ. *вал, талас који се вратио.* — И вал се свети гонилици злој, те место љуте слушаш освете у отпљускају опад-ослеке ... небројен смех. *Кост. Л.*

òтпљуснути, -нём сврш. *пљуснувши одлити.* — По му чаше вина отпљуснуо. *Вук Рј.* Заглади проседе бркове, отпљусну мало из бардака ... и поче ... *Дом.*

отпљуцкúвање с *гл. им. од отпљуцкивати.*

отпљуцкúвати, -ујцкујём *несврш. и уч. према отпљуцнути.*

òтпљуцнути, -нём сврш. *дем. од отпљунути.* — Извади из уста ... лулу и отпљуцну на страну. *Глиш.* Отпљуцне ... презирно. *Пав.*

òтповијед ж (ијек.) заст. **1.** *одговор.* — Поглавице на отповијед дају: — Готови смо. *Март.* **2.** *в. отказ. Деан. Рј.*

отповијèдати, -òвиједам (ијек.) *несврш. и уч. према отповједити.*

отпòвједити, -ӣм (ијек.) сврш. заст. *одговорити.* — Нек' се може досјетит лукавством и на свашто отповједит харно. *Март.*

отповjèдљив, -а, -о (ијек.) заст. *одговоран. Рј. А.*

отповjèдљивòст, -ости ж (ијек.) заст. *одговорност.* — Ту не има никакве отповједљивости. *Прер.*

отпòвргиути и **отпòврћи,** -òвргнём сврш. *в. отповрнути (1).* — Нећу заборавити — отповрзе [отповрже] писар. *Креш.*

отповр́нути, -òвр̄нём сврш. **1.** *одвратити, одговорити.* — Ви увијек тако! — отповрну јој муж. *Леск. Ј.* Могу ли ићи? — Хајде и сретан ти, пут! — отповрну она. *Јор.* **2.** *одгурнути, отклонити.* — Хтједох да узмем листину у руку ... но он ми нежно отповрне руку. *Бал.*

отпòврћи, -òвргнём сврш. = отповргнути.

отпоза́ди прил. *са задње стране, одостраг, страга.* — Видиш да није лоше читати отпозади. *ЛМС 1960.*

òтпоздрāв м *одговор на поздрав.* — Хтеде, у име отпоздрава, нешто одговорити. *Јакш. Б.* Умине журно ... не ишчекивајући отпоздрава. *Драж.*

отпòздравити, -ӣм сврш. (кога, коме) *одговорити на поздрав, одвратити поздрав.* — Изненађена, отпоздрави га с неком ватреном искреношћу. *Лаз. Л.* Природа му отпоздрави цела. *Кош.* Пуљиз се диже с клупе, отпоздрави. *Ћип.*

отпòздрављање с *гл. им. од отпоздрављати.*

отпòздрављати, -ām *несврш. и уч. према отпоздравити.*

отпòздрāвље с песн. *отпоздрав.* — Шаље топло отпоздравље шуми целој. *Кош.*

отпојáвати, -ујāвām *несврш. и уч. према отпојати.*

отпòјати, -јēм и -јӣм сврш. цсл. *свршити појање, отпевати.* — Вјерној љуби жалост одумине кад отпоји покој вojну своме. *Март.* Хор је ... отпојао целу литургију. *Коњов.*

отпòјити, òтпојӣм сврш. нар. песн. *напојити.* — Но не знаш ли ђегођ воде 'ладне да отпојим себе и Шарина? *НП Вук.* ~ **се** *напити се.* — Пак се Пејо вином отпојио. *Рј. А.*

отпòкōј, -оја м заст. *покој, мир.* — Душа ће ми отпокоја наћи. *НПХ.*

òтпола прил. *од половине.* — [Песмама је то] допола драж, отпола недостатак. *Михиз.*

òтпомōћ, -оћи ж *одговор на поздрав.* — Кротко божју помоћ нахвалио; отпомоћ му повратио Мирко. *Март.*

òтпонац, -ōнца м *обарач (на оружју), окидач, ороз.* — Јаков је притиснуо отпонац. *Кал.* Стадоше по двојица усташа с аутоматима ... држећи спремно за отпонце. *Ћоп.*

òтпор м **1. а.** *непокоравање, противљење, супротстављање коме, чему.* — Разоружање је прошло без отпора. *Чол.* Он је попуштао отпору драгих бића, као да им жели успјех. *Кал.* **б.** *борба (оружане или др. акције) против нападача, освајача, непријатељске власти; одбрана:* активан ~, пасиван ~, оружани ~, сломити ~ непријатеља и сл. — Вели да се Сењани спремају на отпор. *Шен.* Питао сам га о расположењу у војсци за отпор [против Немаца]. *Дед. В.* **2.** физ. *противљење материјалног тела силама које на њега делују. ЕЛЗ.*

Изр. електрични ~ *отпор проводника протицању електричне струје. МЕП;* линија (нај)мањег отпора *(нај)лакши пут да се нешто постигне; избегавање стварног решавања чега сложеног, тешког;* покрет отпора ист. *борба француског народа за време II светског рата против фашистичких окупатора;* пружити, дати ~ *одупрети се, супротставити се коме или чему.*

òтпōран, -рна, -рно **1. а.** *који испољава, који очитује отпор.* — Тада му лицем забљесне и љути и отпорни израз. *Бал.* **б.** *који пружа отпор, који се бори, супротставља.* — Да нисам тако отпоран, да се просто с њима не кољем, него да ћутим ... као неки други кметови ... знали би ви што би све било. *Бур.* **в.** *издржљив, истрајан.* — Сељак је довитљив, жилав, отпоран! *Сек.* **2.** (одр.) *који се односи на отпор:* ~ моћ, ~ тачка. — Отпорна снага блитвинска пала [је] на ништицу. *Крл.*

òтпорац, -ōрца м необ. *отпор.* — Хоћемо ли дат' отпорац Турком? *Март.*

отпо̀рити, òтпорӣм сврш. *распарати, распорити, рашити, одшити.* — Спопадне кесу пак је отпори и стане новце бројати. *Вук.* Нађеш ли се у тешкој невољи, ти отпори свој десни рукав. *Брл.*

отпо̀ри̏ште с *место отпора, отпорна тачка.* — Начето је сада отпориште Шишманово. *Шен.*

òтпо̀рнӣк м **1.** *онај који пружа отпор, устаник.* — Омер-паша ... редом скрши отпорнике. *Шиш.* **2.** ел. *електрични водич познатог отпора који се уграђује или укључује у електрично коло ради смањења протока струје.*

òтпо̀рничкӣ, -ā, -ō *који се односи на отпорнике.* — Отпорничка [странка] кани оставити везира на цједилу. *Том.*

òтпо̀рно прил. *пружајући отпор; непокорно.* — Брава, нерабљена дуго, зашкрипи отпорно. *Нех.* Правдаш несломиве нарави ... сад догара ... дрско и отпорно. *Драж.*

отпо́рно̀ст и **òтпо̀рно̀ст,** -ости ж *особина онога који је отпоран и онога што је отпорно, отпорна снага, моћ:* ~ према болести. — Сва та подузимљивост ... разбила се о отпорност турске владе. *СКГ 1937.* Борбени калвинизам ... појачао је отпорност и борбено расположење маса. *Пов. 2.*

òтпорука ж *одговор на поруку.* — Неће ме ниједна цура. Ја им поручујем, али нема отпоруке. *Ћип.* У отпоруци Фердинанду [ће се] нагласити право краљевине. *Нех.*

отпоручи́ва̀ње с *гл. им. од отпоручивати.*

отпоручи́вати, -ȕчујēм *несврш. и уч. према отпоручити.*

отпору́чити, -òрȕчӣм сврш. *одговорити на поруку, на позив, поручити као одговор.* — Позвасмо [га] да се преда ... али нам отпоручи да се жив предати неће. *Том.* Поручивала [му] да јој дође ... док јој није ... момче отпоручило: не могу ти доћи. *Нед.*

отпо̀слати, òтпошљēм и отпо̀шаљēм сврш. *послати.* — Отпосла паре и поруку у Загреб. *Маш.* Писмо [ће] већ сутра бити преписано и отпослато. *Андр. И.*

отпо̀стити, òтпостӣм сврш. **1.** *провести (неко време) у посту.* **2.** *постом окајати (грех).* — [Грех] који се може отпостити. *Мат.*

отпочéтак, -тка м (мн. отпочéци, ген. отпо̀чēтāкā) *почетни део, почетак.* — Хиљаду отпочетака од песмица ... паде ми на ум. *М 1867.*

отпо̀чēти, òтпочнēм сврш. *почети, започети.* — Младић ... након кратке станке отпочне ... *Драж.* Црвена армија отпочела [је] нову офанзиву. *Дед. В.*

~ **се** *отпочети.* — Тако се отпочео и заплетао један роман. *Срем.* Отпочела се комедија живота. *Крањч. С.*

отпочи́ва̀ње с *гл. им. од отпочивати.*

отпочи́вати, -òчӣвām *несврш. и уч. према отпочинути.*

отпо̀чи́вка ж заст. *одмор, почивка; пауза, станка.* — У свирци [се] нађе сретна каква отпочивка или промена ритма. *М 1867.*

отпо̀чинак, -йнка м *одмор, починак.* — У кући отпочинка нема. *Том.* Недеље и празници могу да буду ... дани отпочинка. *Рј. А.*

отпо̀чинути, -нēм сврш. *зауставити се ради одмора, одморити се, починути.* — Хајде да отпочинемо ... Уморан сам, па треба починути. *Ћор.* Часак бар у старом отпочинут [ћу] врту. *Гал.*

отпо̀чињавање с *гл. им. од отпочињати (се).*

отпо̀чињати (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према отпочети (се).*

отпо̀шиљати, -љēм *несврш. и уч. према отпослати.*

òтправа ж *отпремање, отправљање, слање. Рј. А.*

òтправак, -āвка м *оно што се отправља, пошиљка;* адм. *препис судске одлуке који се доставља заинтересованима.* — Ако се породи сумња о аутентичности отправка ... *Мј. 1926.*

òтправити, -ӣм сврш. **1. а.** *послати, упутити, отпремити;* исп. оправити (2). — Орловића отправисте сретно ... пут Каниже. *Шен.* Напише писмо и преда га Мити да га он отправи ... у Београд. *Дом.* **б.** *одстранити, уклонити, отерати.* — Ти хоћеш да ме отправиш одавле ... А ја нећу од тебе. *Ћип.* Отправи га уз нешкодљив ... ударац ногом. *Креш.* **в.** *отпустити (из службе).* — Кад једна собарица ту забрану заборави, буде смјеста отправљена. *Шен.* Сутрадан није дошао на посао, јер је сигурно знао да ће га отправити. *Бен.* **2.** *обавити, урадити.* — Па разгали се кô да је посô отправио грдан. *Кош.*

Изр. ~ у гроб *изазвати, скривити чију смрт.* — Кад јој је муж умро, сватко је ... држао да га је она у гроб отправила. *Коз. Ј.*

~ **се** *поћи, кренути, запутити се.* — Сретоше их млади Црногорци, отален се с њима отправише. *НП Вук.* Још се исти дан отправи на пут. *Ћал.*

òтправљање с *гл. им. од отправљати (се).*

òтправљати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према отправити (се).*

отпра̀вља̄ч, -а́ча м **1.** *онај који отправља кога или што, пошиљалац.* **2.** техн. *одашиљач (I), отпремник (I). Рј. А.*

о̀тпра̄внӣк м *онај који отправља, отпрема кога или што; онај који обавља неки посао.*

Изр. ~ возова жел. *железнички службеник који регулише улазак возова у станицу и њихов излазак из ње;* ~ послова *дипломатски службеник који заступа, замењује амбасадора за време његова одсуствовања.*

отпра̀внѝна ж *накнада приликом отказа службе, отпремнина.* — У моме је интересу ... да дођем до свог отказног рока и до своје законом загарантиране отправнине. *Крл.*

о̀тпра̄вничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на отправнике.* — С деветнаест [година] ће свршити отправнички течај. *Киш.*

о̀тпра̄внӣштво с **1.** *представништво, агентура. Р-К Реч.* **2.** *служба која отправља, отпрема, шаље кога или што, експедиција. Бен. Рј.*

отпра́знити, о̀тпра̄знӣм сврш. *мало испразнити, одвадити део чега.* — Прво хтела заметак [кукуруза] да отпразни, но јој се учини лак, те га оберучке подигла. *Рад. Д.*

о̀тпразновати, -знујём сврш. *извршити, обавити прослављање, прославити.* — Недавно је отпразнована и тридесета годишњица. *Пол. 1958.*

о̀тпрати, о̀тперём и отпѐрём сврш. *перући очистити, опрати:* ~ кошуље. *Вук Рј.*

о̀тпратити, -ӣм сврш. **1. а.** *пратећи кога пређи део пута с њим, испратити.* — Отпратише попа у варош. *Лаз. Л.* Дао [је] налог да филозофа ... послије вечере отпрате у цркву. *Шов.* **б.** *спровести стражарно.* — Милисава отпратише везана. *Јаки. Ђ.* **2.** *послати, отправити, отпремити.* — Ћата отпрати депешу новинама. *Дом.*

Изр. ~ на онај свет, ~ у гроб *изазвати чију смрт, убити;* ~ на последњи пут *учествовати у чијој сахрани;* ~ погледом, очима *гледати за неким који одлази.*

о̀тпратнӣ, -а̄, -о̄ необ. *који прати (некога).* — Бацака очи ... у отпратну гомилу људи. *Божић.*

о̀тпраћа̀ње с *гл. им. од отпраћати.*

о̀тпраћа̀ти, -а̄м *несврш. и уч. према отпратити.*

отпра́шити, о̀тпра̄шӣм сврш. *побећи, умаћи, стругнути, одмаглити; отићи некуд.* — [Пуцао је] на зеца, који је ... отпрашио километар далеко. *Донч.* Послије битке на варош, са̑м је, лично, отпрашио обноћ у град. *Јоп.*

о̀тпрва прил. *испрва, најпре.* — Отпрва иде стазом, послије удари ... у поље. *Шен.*

отпр̀вӗ и **о̀тпр̀вӗ** прил. **а.** *од самог почетка.* — Ни сам не зна, али ... ју је већ отпрве увијек врло волио. *Креш.* **б.** *првим покушајем, први пут.* — Диверзија ... на ... прузи није успела отпрве, па ни други пут. *Поп. Ј.*

отпр̀вкӗ прил. покр. *в. отпрве.* — Треба чекат' јер отпрвке се често човек и вара. *Рад. Д.*

отпр̀вӧ и **о̀тпр̀вӧ** прил. покр. **а.** *одраније, отпре.* — Сјетивши се боље нечега што јој се отпрво по глави врзло, погледа у ... пучину. *Јип.* **б.** *скоро недавно.* — Овдје је био отпрво из Прага један млад професор. *И-Б Рј.*

о̀тпрӗ, ијек. о̀тприје, прил. **а.** *као у прошлости, као раније; из раније времена, одраније.* — Вратио [се] у Вишеград и наставио живот отпре. *Андр. И.* Господина ... познајете отприје. *Креш.* **б.** *у прошлости, раније.* — У Београду је била сасвим влада турска, као и отприје. *Вук.*

отпре́гнути, отпре́ћи и **о̀тпрӗ́ћи,** о̀тпрӗгнӗ́м (аор. 2. и 3. л. отпре́гну и о̀тпрӗгнӯ, отпре́же и о̀тпрӗже; р. прид. отпре́гнуо, -ула, -ло и о̀тпрӗгао, отпре́гла и о̀тпрӗгла, -ло) сврш. *ослободити из запреге, испрегнути, испећи.* — Још отпрегну волове. *Наз.* Сви смо се старали да отпрегнемо коња. *Јак.*

отпре́да̄ње с *гл. им. од отпредати.*

отпре́дати, о̀тпрӗда̄м *несврш. и уч. према отпрести.*

о̀тпреће прил. покр. *в. отпре. Вук Рј.*

отпре́за̄ње с *гл. им. од отпрезати.*

отпре́зати, о̀тпрӗжӗ́м *несврш. и уч. према отпрегнути и отпрећи.*

о̀тпрема ж *отпремање, одашиљање.* — Ставила је Странка права ... приједлог да се бан ... стави под оптужбу због отпреме хрватских ... архивалија. *Шиш.*

отпре́ма̄ње и **о̀тпрема̄ње** с *гл. им. од отпремати (се).*

отпре́мати (се), о̀тпрӗма̄м (се) и **о̀тпремати (се),** -а̄м (се) *несврш. и уч. према отпремити (се).*

отпре́мити, о̀тпрӗмӣм и **о̀тпремити,** -ӣм сврш. **1.** *послати, упутити, отправити.* — Једну кћер посла ... у Осијек ... другу отпреми тетки у Земун. *Кол.* Отпремио [је] Ибрахимову пртљагу. *О-А.* **2.** *отпустити, испратити.* — Ханка отпреми те људе. *Бен.* И тако [молиоце] ... отпреми. *Андр. И.*

~ **се** *поћи, запутити се.* — Послије подне ... се отпремио у Добровац. *Леск. Ј.*

о̀тпрӗмнӣ и о̀тпремнӣ, -а̄, -о̄ *који је у вези са отпремом, експедиционн:* ~ трошкови.

òтпрёмнӣк и **òтпремнӣк** м **1.** *онај који кога или што отпрема.* техн. **2.** *уређај којим се отпремају, упућују различити сигнали, знакови и др., одашиљач (2).* — Телеграф се састоји из отпремника и пријемника. *Физ. 4.*

отпремни̏на и **òтпремнина** ж **1.** *накнада, сума која се даје при отказу, прекидању радног односа, отправнина.* — Отпустит ћу га без отпремнине. *Крањч. Стј.* Не би имао право чак ни на отпремнину. *Пол. 1959.* **2.** *трошак за отпремање пошиљке. Бак. Реч.*

òтпрёмница и **òтпремница** ж *формулар са подацима о роби која се отпрема поштом или железницом. Деан. Рј.*

òтпрёмничкӣ и **òтпремничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на отпремнике.*

òтпрёмнӣштво и **òтпремнӣштво** с *отправништво. Деан. Рј.*

òтпресак, -ска м неол. *пресом обликован метални део чега.* — Железара Смедерево производи разне откивке, отпреске. *Б 1960.*

òтпрести, -е̏дём сврш. *свршити предење, испрести. Р-К Реч.*

~ **се** *одмотати се, одвити се.* — Отпреде се кончић димни. *Божић.*

отпрета̏вати, -ѐтāвāм *несврш. и уч. према отпретати.*

отпрѐтати, òтпрећēм сврш. *одгрнути, уклонити пепео са жара, с ватре.* — Отпрета ватру и угарцима испири је и наложи. *Ћип.* Отпрета ватру . . . па приђе болеснику. *Андр. И.*

òтпрēти, òтпрēм (р. прид. òтпро, òтпр̄ла, -ло; трп. прид. òтпр̄т), ијек. òтпријети, сврш. *отворити.* — Она је . . . отпрла усне. *Бег.* Југо је лупатало отпртим капцима. *Божић.*

отпре́ћи и **òтпрēћи,** òтпрēгнēм сврш. = отпрегнути.

òтприје, ек. òтпрē.

òтпријети, òтпрēм, ек. òтпрēти.

отпри̏ликē прил. **1.** *слободно оцењено, приближно.* — Отприлике половину је казао, половину прећутао. *Сек.* Колико отприлике може . . . на дан да испије? *Вел.* **2.** *без тачног усмеравања, насумце.* — Удри, онако отприлике! *Ранк.*

отпри̏мити, òтпрӣмӣм сврш. обично у изразу: ~ бога (божју помоћ, селам и сл.) *примити, прихватити поздрав, одговорити на поздрав.* — Иван се је на ноге скочио, и он старој бога отпримио. *НПХ.* Па Хасану турски селам викну, њему Хасан селам отпримио. *НП Херм.*

отпр̀косити, -ӣм сврш. *на пркос пркосом одвратити, одговорити пркосом.* — Бих јој пркос ја отпркосио. *Вук Рј.* Како ли бих им отпркосио, мој господине? *Креш.*

отпр̀нути *в. отпрхнути.*

òтпродаја ж *распродаја.* — [Треба] да надокнадимо камате и снижење које би могло настати код отпродаје робе. *Сим.*

отпро̀роковати, -кујēм сврш. *изрећи пророчанство.* — Ти си лијепо то отпророковао. *Креш.*

òтпр̄ти, òтпрēм сврш. *в. отпрети.*

òтпртити[1], -ӣм сврш. *скинути, смаћи терет (с леђа, с рамена).* — Отпртите торбе са рамена. *НП Вук.* Натјечу [се] која ће прије стигнути к мору и отпртити своју бутачу. *Кум.*

отпр̀тити и **òтпртити**[2], òтпртӣм сврш. *отићи пртећи кроз снег, прогазити снег, направити пртину.* — Није им било лако отпртити, стаза је била сасвим затрпана. *Бен.*

отпр̀тљати, -ā̄м сврш. разг. *отићи, отпутовати, одселити се.* — Ради сигурности с породицом отпртљао [је] у Мостар. *Радул.*

отпр̀ћати, òтпр̄ћām *несврш. и уч. према отпртити*[1]. *Вук Рј.*

отпр̀хнути, òтпр̄хнēм сврш. *прхнувши одлетети.* — На то место слетео врабац, цвркутнуо . . . и отпрхнуо. *Дав.* фиг. Отпрхнуше кô лишће дани моји. *Кркл.*

отпу́дити, òтпȳдӣм сврш. покр. *отерати, одагнати.* — Ми га између себе не трпимо, ну га отпудимо. *Кур.*

òтпузати, -ужēм и **отпу́зити,** -ӣм сврш. *отићи, удаљити се пужући, пузећи.* — У грм . . . је отпузала отровница. *Михољ.* [Рифка] отпуза преко собе. *Андр. И.*

òтпуклина и **отпукли̏на** ж необ. *пукотина.* — Прелетио [је гароњица] ту отпуклину и остао тако иза нас у зраку. *Кик.*

òтпукнути, -нēм (аор. òтпукнух и òтпукох; р. прид. òтпукнуо, -ула, -уло и òтпукао, -кла, -кло) сврш. **1.** *одвојити се пукотином, напрслином.* **2.** *одговорити пуцњем.* — С бијела Скадра грухнуше лубарде, отпукоше на Цетињу равну. *Март.* **3.** *цокнути, пуцнути (језиком).* — Сељак отпукну језиком непце и испусти нешто слично слову *ћ. Ћор.*

òтпуснӣ, -ā, -ō *који се односи на отпуст (1):* ~ листа (болесника).

отпусни̏на ж *износ који се у неким случајевима плаћа ономе који је отпуштен из службе, отправнина, отпремнина.* — Отпуштен [је] без отпуснине. *Ћос. Б.*

òтпусница ж **1.** *документ, исправа о отпуштању (из службе, из болнице и сл.).* — Издајте му отпусницу и спроведите га. *Јонке.* **2.** *в. отпуснина. Бак. Реч.*

о̀тпуст м **1.** *акт којим се прекида нечија везаност за одређено боравиште, средину, организацију и сл., отпуштање; отказ*: ~ из војске, ~ из болнице. — Слуша за сваку тричицу грожњу отпуста. *Кос.* Отпуст ... је онај ватрени мач који лебди над главом радника. *Лапч.* **2.** *допуштење за прекид рада, одмор.* — Цигани, који су за време вечере свирали, добише кратак отпуст. *Лаз. Л.* **3.** црквено *опроштај, опроштење.* — После је ... слушао молитву за отпуст греха. *Ат.*

отпу̀стити, о̀тпустӣм (трп. прид. о̀тпуштен) свр̄ш. **1. а.** *пустити кога да оде, отправити, испратити*: ~ кочијаша, ~ шофера. — Предстојник [је] особито љубезно отпустио Маријана Јеловића. *Ивак.* Ревизор отпусти децу кућама. *Ранк.* **б.** *пустити на слободу, ослободити*: ~ условно. — Српско робље одмах отпустите. *НП Вук.* **в.** *ослободити службе у војсци или какве друге дужности.* — Сутра те водим у школу. Нијесу ми те хотјели отпустити. *Ков. А.* Прије неколико година [је] отпуштен из војске. *Јонке.* **г.** *дати отказ коме, одузети коме службу, посао*: ~ радника. — Зашто је нетко отпуштен из ... државне службе? *Крл.* Двојица учитеља буду премештена, а учитељица отпуштена. *Ранк.* **д.** заст. *удаљити из брачне заједнице (жену), отерати.* — Миленко ... Милену [жену] топузом добро истуче, па је онда отпусти од себе. *Вук.* **2.** *пустити да нешто изиђе, истече.* — Припалио [је] цигар и отпустио први дим. *Ђор.* Нашему човјеку и треба кадшто отпустити нешто крви, то је здраво. *Ков. А.* **3.** *ослободити веза (потпуно или делимично).* — Отпустите Јањићима руке нек заложе хљеба бијелога. *НП Вук.* **4. а.** *пустити да виси, опустити.* — Имаде велике и дебеле бркове које отпусти, па му све иду у уста. *Ивак.* Њу нешто штрецну. Отпусти руке низа се. *Лаз. Л.* **б.** *олабавити, попустити.* — Отпустио коњима вођице. *Ад.* **5.** *опростити*; исп. отпуст (3). — Нема више никога ... ко би се ... интересовао да ли је отпуштен грех Милушићу. *Сек.* **6.** *одустати од чега, пропустити.* — Тврди старац не отпусти да још сјутра из куће не иде. *Ботић.* **7.** *препустити.* — Него дјевојку богу отпусти, па ћемо тебе тростручо ... наплатит. *М-И.*

~ **се 1. а.** *престати се држати за нешто, одвојити се*: ~ с конопа (нпр. о планинару), ~ из кола (о плесачу, играчу). **б.** *откинути се, отпасти, одронити се.* — Мислили смо отпустио се камен са кука. *Бег.* **в.** *одвезати се, одрешити се.* — Отпустио се ... Засавици каиш од опанка. *Вукић.* **2. а.** *отпустити се, олабавити.* — Рибићи на лицу отпустише се. *Вес.* **б.** фиг. *изгубити контролу над собом, запустити се.* — Најстрашнија је ствар за људско биће кад се отпусти, кад изгуби перспективу. *Дед. В.*

о̀тпу̏т прил. покр. *одједном, одмах.* — Чим се нађе у седлу, отпут други човек. *Лаз. Л.*

отпу̀тати, -а̄м свр̄ш. *одвезати, ослободити пу̑тā.* — Побрза коњима, отпута их, повуче колима и запрегне. *Коз. И.*

отпу́тити, о̀тпу̑тӣм свр̄ш. **1.** *упутити, отпратити; отерати.* — Било [му је] на врх језика да га отпути из свог стана. *Новак.* фиг. Критика чистог ума отпутила их [знање и искуство] је на друго подручје. *Баз.* **2.** *вратити, одбити.* — Тужба вам је отпуњена. *Ков. А.*

~ **се** *упутити се, поћи.* — Отпути се уза степенице. *Шимун.* Повјеренство отпутило се ... у судско двориште. *Пол. 1959.*

о̀тпутити, -ӣм свр̄ш. покр. *отпучити, отколчати.* — Оставила [је] отпуњено пуце на огрлици. *Драж.*

отпутова̀ти, -у̑тујēм свр̄ш. **1.** *отићи на пут, отићи у друго место, земљу (обично каквим превозним средством).* — Крајем студенога отпутовала је делегација. *Ч-М.* **2.** фиг. ир. *умрети.* — Стар човек који би већ могао да »отпутује«. *Ђос. Б.*

Изр. ~ на онај свет *умрети.*

о̀тпући, о̀тпукнēм свр̄ш. *отпукнути.*

отпуће́ивати (се), -у̑ћујēм (се) *несвр̄ш. и уч. према отпу́тити (се).*

о̀тпућкати, -а̄м свр̄ш. *пустити из уста пућкајући (дим, димове при пушењу).* — [Старац] неколико димова отпућка. *Јурк.*

отпуха́ва̄ње с *гл. им. од отпухавати.*

отпуха́вати, -у̑хāвām = отпухивати *несвр̄ш. и уч. према отпухати и отпухнути.*

отпу́хати, о̀тпу̑хām и о̀тпу̑шēм свр̄ш. *пухајући уклонити, одувати.* — фиг. Што је вријеме с главе отпухало, то је бритва с лица побрала. *Јурк.*

отпухи́ва̄ње с *гл. им. од отпухивати.*

отпухи́вати, -у̑хујēм несвр̄ш. = отпухавати.

отпухѝва̄ч, -а́ча м необ. *онај који отпухује.* — Једном отпухивачу прашине и подизачу фасцикла у судбеном архиву зар икад може бити боље? *Кос.*

отпу́хнути, о̀тпу̑хнēм свр̄ш. **1.** *пухнувши удаљити, уклонити.* — Кано да је прашину отпухнуо с длана. *Ков. А.* Он запуши и отпухну сивкаст дим. *ЛМС 1951.* **2.** *шумно дахнути, пухнути (кроз нос или на уста) у знак нерасположења.* — Отпухнуо је с презиром на Златковића. *Перк.* Заврти главом, отпухну кроз нос. *Ђор.*

отпуцáвати, -ȕцāвāм *несврш. и уч. према отпуцати.* — Све запуцава и отпуцава блузу. *Шимун.*

òтпуцати, -āм сврш. покр. *откопчати, отпучити.* — Па отпуца пуца од нидарја. *НПХ.*

отпучáвāње с *гл. им. од отпучавати (се).*

отпучáвати (се), -ȕчāвāм (се) *несврш. и уч. према отпучити (се).*

отпȕчāње с *гл. им. од отпучати (се).*

отпȕчати (се), òтпȕчāм (се) несврш. *отпучавати (се).* — Дуго је отпучао каише којима је било причвршћено ... ћебе. *Вуј.*

òтпучити, -ȉм сврш. *ослободити, раздвојити оно што је било спојено пуцима, дугметима, откопчати, раскопчати.* — Отпучио [је] токе и панцер. *Јакш. Ђ.* Ката ... отпучи кошуљу. *Гор.*

~ **се 1.** *откопчати се, одвојити се (о нечему спојеном пуцима).* **2.** *одвојити се, откачити се.* — Отпучи се од прозора и стаде скакати по кухињи. *Ранк.*

отпушáвāње с *гл. им. од отпушавати (се).*

отпушáвати (се), -ȕшāвāм (се) = отпушивати (се) *несврш. и уч. према отпушити*[1] *(се).*

òтпушак, -шка м *остатак попушене цигаре, опушак, пикавац, чик.* — Густ дим лула и отпушака ваља се испод стропа. *Р 1946.*

отпȕшāч, -áча м *справа за вађење чепова, вадичеп, извојац. Бак. Реч.*

отпушúвати (се), -ȕшујēм (се) несврш. = отпушавати (се).

òтпушити[1]**,** -ȉм сврш. *извадити запушач, отчепити; уопште ослободити какав отвор.* — Замириса ... као да си отпушио боцу финог рума. *Сек.* Тад су сви они људи отпушили носеве. *КН 1958.*

~ **се** *ослободити се чепа, запушача, затварача.*

òтпушити[2]**,** -ȉм сврш. **1. а.** *мало попушити.* — Отпуши неколико димова па поврже цигару на брвно крај себе. *Коч.* **б.** необ. *пушењем олакшати.* — Ја већ очамао сједећ ... те запалио смотку да отпушим чаму. *Јурк.* **2.** *брзо отићи, побећи, одмаглити.* — Покупио папуче, па брже од зеца, отпуши опустјелом улицом. *Матош.*

отпȕштāње с *гл. им. од отпуштати (се).*

отпȕштати (се), òтпȕштām (се) *несврш. и уч. према отпустити (се).*

отпуштѐнӣк, -ика м *онај који је отпуштен. Р-К Реч.*

отпуштѐница ж *она која је отпуштена. Р-К Реч.*

òтпуштенӧст, -ости ж *особина онога што је отпуштено, олабављено.* — Осећао сам у меканој отпуштености обле мишице тих дрхтај. *Рад. Д.*

отпуштѐње с *отпуст (1 и 3).* — Након отпуштења из службе одао [се] просјачењу. *Нам.; Бен. Рј.*

отпȕштити, òтпуштȉм сврш. покр. *в. отпустити.*

òтравак, -āвка м *мали комад земље обрастао травом.* — Обасја ... грмље, отравке, благо сведене брежуљке. *Кал.*

отрáвити, òтрāвȉм сврш. *почети хранити травом:* ~ коња. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *обрасти травом.* — Једва отрављене површи ишаране [су] разнобојним цвјетићима. *Ђон.* **2.** покр. *растући помешати се с травом (о житу).* — Моја се пшеница јако отравила. *Рј. А.*

òтрāг и **отрáга** прил. **1. а.** *са стражње стране, одостраг, страга, позади.* — Мозак ми се ... био окренуо. Оно што је спријед, дошло је отраг. *Сиј.* Иза куће је отрага пукла тратина. *Огр.* **б.** *уназад.* — Остала [сам] ... на столици, главе пребачене отраг. *Цар Е.* **2.** покр. *у временском значењу: пре.* — Да видите магаре што сам га ухватила отраг неколико дана. *Ћип.* Рођена сам отрага двјеста година. *Матош.*

отрáгу прил. покр. *в. отраг (2).* — Некада, отрагу петнаест година, нико није смио ни помислити да се нашали с њим. *Ћор.*

отрàгуша ж покр. *в. остругуша (1).* — [Имао је дућан] и у њему сто пушака отрагуша. *Мул.*

òтражак, -ашка м **1.** *стражња, задња страна.* — Тко то мене 'вијек с отрашка — куд се годијер кренуо — слиједи? *Прер.* **2.** заст. *потомство.* — Јер сте мрли за слободу свету ... да је с таким предавате харом свом племену на отрашку вр'једну. *Март.*

òтражбине ж мн. *остаци (нпр. од јела). Вук Рј.*

òтражина ж **1.** *траг, слабо угажена стаза.* — Под ногама маховина и шушње. Једва се познају отражине којима данас ријетко ко пролази. *Ђон.* **2.** заст. *род, потомство. Вук Рј.*

òтрāжје с *траг.* — Над отражјем сређе боље да не цвиле своје јаде. *Маж. М.*

òтражњӣ, -ā, -ē *стражњи.* — Могао [је] предњи и отражњи дио главе точно видјети. *Ков. А.*

òтранчина ж *крпа, дроњак.* — фиг. Мрке отранчине растргани облака летиле су преко града над море. *Кум.*

òтрањао, -ала, -ало и **отрàњао,** -ала, -ало покр. *који је у ритама, запушten.* — Насупрот њему, окосматио и отрањао, стајао је учитељ Раде. *Ђур.*

отрàњати, -ам сврш. покр. *запустити се у одевању, постати одрпан, дроњав;* исп. отрањао.

òтрапавити, -ӣм и **отрапáвити,** -рàпāвӣм сврш. *постати трапав.* — Кад су већ године поодмакле, Пантелеј је отрапавио. *Моск.* Подгојила ти се кожица па си отрапавио. *Ћос. Д.*

òтрачити, -ӣм сврш. *прославити, обавити са слављем.* — Имамо чиме отрачити [сватове], ако и не могнемо газдински. *Горд.*

отрȍбатити, отрȍбушатити и **отрȍбушити,** -ӣм сврш. пеј. *постати трбушаст, добити велики трбух.* — Пази само колико си отрбатио! *Богдан.* Опет ћу ја ... отрбатити. *Божић.*; *Р-К Реч.*; *Деан. Рј.*

отргáвати, отргāвāм *несврш. и уч. према отргати.*

òтргати, -ам сврш. **1.** *отргнути, откинути.* — Он отрга киту рожмарина. *Рј. А.* **2.** *обрати (виноград).* — Пред залазак сунца виноград је био отрган. *Шим.* Да га [виноград] сутра отргаш, било би га као других година усред јаматве. *Ћип.*

òтргнути, -нēм (аор. òтргнух, и òтргох, 2. и 3. л. òтргнӯ, òтрже и òтрже; р. прид. òтргнуо, -ула, -уло и òтргао, -гла, -гло) сврш. **1. а.** *тргајући одвојити, откинути, обрати:* ~ цвет, ~ плод. — Причȏ бих ти о два листа ... што се нашли отргнути у јесенско мутно доба. *Домј.* **б.** *кидајући, раздирући одвојити, одвалити.* — Парче бомбе смрскало му је цјеваницу и отргло комад меса. *Чол.* Авионска бомба отргла [је] зид кроз читава три спрата. *Дед. В.* **в.** *силом, нагло одвући, одвојити од кога, чега; отцепити, одвојити од неке целине (крај, територију):* ~ део имања. — Све му се чини да је она отишла тако нагло као да су је од њега отргнули. *Цес. А.* Далмацију [су] Млечићи отргли од Хрватске. *Павл.* **г.** *ослободити, извући из неког стања.* — То би је разонодило и отргло из апатије. *Јанк.* **д.** *узети нешто за себе, домоћи се чега.* — Било овако или онако, свакако ћу за себе нешто отргнути. *Бен.* **2.** *нагло покретом ослободити, истргнути; нагло одузети, отети.* — Али старац отрже зловољно руку. *Јакш. Ђ.* Администратор отрже налог из Бајкићевих руку. *Ћос. Б.* **3.** необ. *извући, исукати.* — А отрже мача зеленога. *НП Вук.* **4.** *стати, почети; пустити се у нешто.* — Отрже расти. *Вук Рј.* Дебели отрже говорити. *Креш.* И тада му отргнем причати све. *Ћор.*

Изр. ~ од заборава *не допустити да се нешто заборави;* од уста ~ *дати, откинути од онога што је неопходно потребно.*

~ **се 1. а.** *ослободити се везе, ланца и сл.; ослободити се из чијих руку, из чије контроле, отети се:* отргао се пас. — Пуштајте ме! — викну Стеван и отрже се. *Вес.* **б.** *ослободити се везаности за што, ангажованости; ослободити се, извући се из неког стања.* — Човјек се од посла не може отргнути. *Кол.* Антовићи су се отргнули из сиромаштине. *Ств. 1948.* **в.** *одвојити се, раздвојити се, раставити се с ким или чим.* — Није се могла отргнути од говечета. *Бен.* **г.** *капнути; поћи, потећи (о сузама).* — А мени ... отрже се суза низ образ. *Огр.* Сузе му се отргоше из очију. *Ћор.* **2.** *прекинути везе с ким, удаљити се, одвојити се од кога.* — Пера не само што јој се није вратио, него се сасвим отргао. *Вес.* **3.** *излетети из уста, омаћи се.* — Значи и у кухињи спавају, — отрже се једној сестри. *Макс.* Из уста Кшечовскога се отрже псовка. *Кнеж. Л.*

òтргнȕтōст, -ости ж *стање онога што је отргнуто, откинуто, одвојеност.* — Да ли ће она моћи издржати ... у сиромаштву и отргнутости од свега. *Сим.*

отргнȕће с *нагло, насилно одвајање, откидање:* ~ територије, краја.

òтребина ж (чешће мн.) (ек. и ијек.) *оно што остане кад се што отреби, отпадак, одбирак.* — Веле да сам распикуња и бацише [ме] као какву отребину. *Шен.* фиг. Не згрните којекакве отребине с прљаве површине ... туђинштине! *М 1867.*

отрéбити, òтрēбӣм, ијек. отријèбити, сврш. **1. а.** *требећи, пребирајући очистити:* ~ грах, пасуљ, ~ жито од плеве, ~ од вашију и сл. — [Врапци су] сав парк отребили од гусеница. *Нен. Љ.* Насађено сноше овршу, овршено вију и отријебе сламу. *Шим. С.* **б.** фиг. *обрати, побрати.* — Навалиле силне вјеверице и отријебиле их [љешњаке] до краја, све онако зелене. *Пав.* **2.** *огулити, ољуштити:* ~ јабуку, кромпир, орахе и сл. *Р-К Реч.*

~ **се** *очистити се.* — Мене је та саблазан паклена [уш] била до кости појела. Једва сам се од ње отријебио. *Маж. М.* фиг. Мјесец се сасвим отријебио. *Кал.*

отребљȁвати, -èбљујēм (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према отребити и отријебити.*

отрежњȁвање с *гл. им. од отрежњавати (се).*

отрежњȁвати (се), -èжњāвāм (се) (ек. и ијек.) = отрежњивати се *несврш. и уч. према отрезнити (се) и отријезнити (се).*

отрежњѐнӣк, -и́ка м (ек. и ијек.) необ. *онај ко се отрезнио.* — Отрежњеник од сугестије ни сам не вјерује у сугерисано. *Шим. С.*

отрежњѐње с (ек. и ијек.) *довођење или прелаз у трезно стање*: ~ после пијанке, ~ од заноса.

отрежњѝвање с *гл. им. од отрежњивати (се).*

отрежњѝвати (се), -èжњујēм (се) (ек. и ијек.) несврш. = отрежњавати се.

отрéзнити, òтрēзнӣм, ијек. отријèзнити, сврш. **а.** *учинити трезним, учинити да кога прође пијанство, ошамућеност, бунило и сл.* — Осети да му пребацује што се као човек мало развеселио. И то га мало отрезни. *Вес.* **б.** *ослободити отчињености чим, занетости и сл.; вратити коме способност реалног, трезвеног расуђивања, вратити у стварност.* — Мало ме је отрезнио свјеж ноћни ваздух. *Чол.* Зелене немачке униформе отрезниште [га]. *Пер.*

~ **се а.** *постати трезан, доћи себи од пијанства, бунила и сл.* — Кад се ... отријезни, каза му жена све. *Дан.* **б.** *доћи себи, постати свестан стварног стања.* — Зашути, отријезни се од заноса. *Бен.* После вишедневне збуњености Шкуро се једне вечери отријезни и чисто се зачуди како је ... још од покоља живио некако ошамућен. *Ћоп.*

отрѐњāк, -а́ка м *судопера, опирњача, пачавра. Рј. А.*

òтресак, -ска м *оно што остане кад се нешто отресе.* — Можда негдје требају два-три отреска пудерском квастом. *Бег.*

òтресан, -сна, -сно *отресит.* — То су вам два отресна, ваљана и вредна момка. *Глиш.* Махмуд [је] чо'ек крвава ока, груба погледа, отресна говора. *Љуб.*

отрéсāње с *гл. им. од отресати (се).*

отрéсати (се), òтрēсām (се) *несврш. и уч. према отрести (се).*

отрéсен, -а, -о покр. *отресит.* — Јанко Станишић, тријезни и отресени човјек. *Љуб.*

òтресине ж мн. **1.** *оно што се отресе, што отпадне, отпаци; остаци.* — Свака она циновска кашика изнесе на видело животињских и људских отресина. *Петр. В.* **2.** мин. *в. мацино злато.*

òтресит, -а, -о **1. а.** *отворен, слободан у понашању; бистар, способан.* — Он једини што је онако мало отресит, сви остали су некако завезани и глупи. *Нуш.* Што би отреситијих младих људи, то се даде на школовање. *Вуков.* **б.** *окретан, предузимљив; жустар, енергичан.* — А како ми се чини отресит је човек. — Прави кремен! *Глиш.* Била је отресита женска и није се дала лако оседлати. *Маш.* **2.** *осоран, оштар.* — Била сам својеглава, отресита. *Шен.* Мрзио сам његов отресити, пребучни начин говора. *Козарч.*

òтресито прил. **1.** *на отресит начин, слободно, жустро, енергично.* — Устају једна за другом, говоре отресито, паметно. *Дед. В.* Удовица Есма ... навикла [је] да се са своје троје дјеце отресито и мушки пробија кроз живот. *Ћоп.* **2.** *осорно, оштро.* — Носи [се] ... у школу! — отресито ће мати. *Пав.*

òтреситōст, -ости ж *особина онога који је отресит.* — Свака реч ће ти се о његову отреситост разбити. *Јакш. Ђ.* Оштри, јетки говор ... и нека господска отреситост бана, све [је] то ... раздражило бискупа. *Шен.*

отрéскати се, òтрēскām се, ијек. отријèскати се, сврш. *добро се напити, натрескати се. Р-К Реч.*

отрескúвати се, -èскујēм се несврш. *отресати се, брецати се на кога, набусито, осорно одговарати коме.* — Говоре [нам] слатко кад им треба нашега гласа, а кад су нас премамили, отрескује се на нас њемачки. *Шен.* На Шимуна се отрескивао. *Донч.*

òтресно прил. необ. *в. отресито.* — Говорио је јасно и отресно. *Љуб.*

òтреснути, -нēм сврш. *отрести краткотрајним дрмањем, трзајем, покретом.* — Ухвати за крај од капута и двапут отресну њиме. *Вукић.* Допануо чобан Ловри ... отресну гуњац и збацио капу. *Вел.*

~ **се** = отрести се (3) *оштро проговорити, окосити се, осећи се.* — Нећу! — отресну се удовица. *Шен.* Рачун, рекох! — отресну се. *Ков. А.*

отрéсти и **òтрēсти,** отрéсēм сврш. **1. а.** *тресући учинити да што отпадне (нпр. плод с дрвета).* — Покосе ливаде, отресу воћњаке. *Ранк.* фиг. Ветар ... отресе тешки мрак са грања. *Дуч.* **б.** *тресући збацити, уклонити што с чега*: ~ блато, прашину (с обуће, одеће). — Он скиде капу те је отресе од снега. *Вес.* фиг. Једва отресе те мисли, па се сјети мајке. *Кал.* **2.** *оштро проговорити, скресати, одбрусити.* — Немам када! — отресе она. *О-А.* Не зна зашто га узнемирује па отресе: — То ми триба. *Мул.* **3.** *одржати, изрећи.* — Поп је отресао најлепшу здравицу. *Шапч.*

Изр. ~ рукама *учинити гест одбијања у узбуђењу, љутњи.* — Остави то, молим те ...! Узвикну љутито Милосав и отресе рукама. *Дом.*

~ **се 1.** *начинити покрет, трзај телом, обично да се нешто са себе збаци, стрести се.* — Скочи, отресе се, као пас, целим телом.

Моск. **2.** *опростити се, ослободити се, отарасити се, курталисати се.* — Браћу мисао једна сложи да се отресу робовања биједна. *Враз.* Није [се] могао отрести сиротиње. *Глиш.* фиг. Није се могао отрести црних слутња. *Ђал.* **3.** = отреснути се. — Радит ћу што ми буде драго! — отресе се она набусито. *Бен.* — Ама чекај, куд си навалио! — отресе се на њега Фиђа. *Чол.*

о̀трёти, о̀трём и о̀тарём (аор. о̀трёх, 2. и 3. л. о̀трё; р. прид. о̀тро, о̀тр̄ла, -ло; трп. прид. о̀тр̄т, -а, -о и отр̀вен, -ѐна, -ѐно), ијек. о̀тријети, сврш. *в. отрти.*

о̀тржит, -а, -о *јасан, изразит; одлучан, отресит, енергичан.* — Учини ми се да та проста али отржита и ратничка игра приказује титрање јаке грабљиве птице с нејачом. *Мат.* Био је он човјек . . . одрешита погледа, отржит у ријечима. *Вел.*

о̀тржито прил. *на отржит начин, јасно; одлучно.* — Поверим мајци како сам му узвољела, те нека ми среће не убија. Али она одби и отржито а лијепо сједе свјетовати. *Буд.* Отржито и без страха исповиједамо: нама је светија човечја суза . . . *С 1937.*

о̀трзā̏ње с *гл. им. од* **отрзати**[1] (*се*).

о̀трзати[1], о̀тржём несврш. **1.** *несврш. и уч. према отргнути.* **2.** *полазити.* — [Људи] се роје по бријегу . . . нити куд отржу, нити се смирују. *Сиј.* Љутио [се] . . . и на Хајију што је спуњен и што не отрже. *И.* ~ **се** *несврш. и уч. према отргнути се.*

о̀трзати[2] **се,** -ā̏м се сврш. *окрзати се, искрзати се.* — Швигар се отрзао. *Вук Рј.*

отри̏јѐбити (се), о̀тријебӣм (се), ек. отре́бити (се).

отри̏јѐзнити (се), о̀тријезнӣм (се), ек. отре́знити (се).

отри̏јѐскати се, о̀тријескā̏м се, ек. отре́скати се.

о̀тријети, о̀трём, ек. о̀трёти.

отр̏кати, о̀тр̄чём сврш. *отићи трчећи, отрчати.* — Па отрка у подрум ђогату. *НП Вук.*

отр̏кљати, -ā̏м сврш. покр. *ставити тркље, притке уз нешто, учврстити тркљама, приткама, потачкати.* — Јеси ли отркљао лозе? *Вук Рј.*

отр̏кнути, о̀тр̄кнём сврш. *отићи журно или на кратко време, тркнути некуд.* — Отркне да види Петру. *Вес.* Отркне да отвори врата. *Шов.*

о̀трлити, -ӣм сврш. *свршити трљење:* ~ лан. *Вук Рј.*

отр̏нути, о̀тр̄нём сврш. покр. *в. утрнути. Рј. А.*

о̀тров м (покр. о̀тр̄ов, -ова, м и -ови ж) **1.** *материја која унесена у људски или животињски организам делује штетно, а некад и смртоносно:* биљни, животињски, минерални отрови. — фиг. Ја ћу лијеват црнцу у ухо кужни отров. *Богд.* Ја сам . . . овај . . . свијет испитао, отрови му чашу искапио. *Њег.* Сувише учених отрова у . . . мозгу ми хара. *Уј.* **2.** фиг. *зла, опака особа.* — Запао сам у собу где су били све сами отрови. Нико са мном није хтео да разговара. *Јак.* Што ниси најурио тог свог отрова [жену]? *Андр. И.*

Изр. **бојни отрови** *хемијска средства намењена уништењу или онеспособљењу непријатељске живе силе, као и тровању земљишта и материјалних средстава у рату;* на то отрова можете узети *о тачности тога не може се сумњати, потпуно је сигурно да је тако;* **рибљи** ~ бот. *в. балук;* **сипати** ~ (на кога, против кога) *жучно, злобно нападати.*

о̀трова ж заст. *в. отров.* — Цар . . . рече . . . слугама: »Пуштајте ловачке псе да ту отрову [девојку] на магарцу раскидају«. *М 1887.*

о̀тр̄о̀ван, -вна, -вно **1. а.** *који садржи у себи отров, који трује, који делује као отров:* отровни састојци, отровне материје, отровни гас, плин. **б.** *на којему или у којему има отрова, прожет, премазан и сл. отровом:* отровна жаока (у пчеле), отровна стрела. — По шумама [су] постављене отровне меке за курјаке. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *опак, зао, поган:* ~ клевета. — Отровни језици липовачког »крема« усикташе се и опет. *Матош.* **б.** *који изражава злобу, пакостан, заједљив.* — Добаци му . . . уз свој . . . отровни смијешак. *Мар.* **3.** фиг. *пун горчине.* — Остао [је] нем и непомичан у своме отровном болу. *Грол.*

о̀тровā̏н, -а, -о **1.** *трп. прид. од отровати (се).* **2.** *о̀тр̄о̀ван (2а).* — Дивљу памет а ћуд отровану дивљи вепар има, а не човјек. *Њег.*

о̀тровā̏нō̏ст, -ости ж *стање онога што је отровано.* — [Људи] падоше сити у отрованост. *Краљч. Стј.*

отрова̏ње с *оштећење, поремећај и сл. под утицајем отрова, захваћеност отровом:* ~ поквареном храном, ~ крви.

о̀тр̄о̀вати, о̀трујём сврш. **1. а.** *учинити отровним, прелити, премазати и сл. отровом:* ~ мамац, меку, ~ стрелу, ~ храну. — Још се Турчин увјероват неће, до наточи златну купу вина, оно вино добро отровао. *НП Вук.* **б.** фиг. *извршити рђав утицај на кога, искварити.* — Није оправдан онај страх да је тобоже данашња политичка ситуација отровала редове слободоумног академичког грађанства. *Ђал.* **2.** *усмртити отровом.* — Сатрап је казао блудници да

отрује весника. *Дуч.* **3.** фиг. *огорчити, испунити горчином; загорчати.* — Јесте ли ми род, сирочићи мали? Ил' су и вас, можда, јади отровали? *Јакш.* Ђ. Сиромаштво [их је] убило: оборило љубав, отровало живот. *Леск. Ј.*

~ **се 1.** *узети отров, изложити се (свесно или нехотично) деловању отрова; усмртити се отровом.* — Отрују л' се наша деца, тешко нама. *Змај.* Мајка такође умало није умрла, отровавши се заједно с њим. *Ђил.* **2.** *окужити се, заразити се.* — Рана му се отрова и даде на зло. *Ћоп.* фиг. Одавно се отровао том наканом. *Божић.*

о̀тр̄овит, -а, -о *в. о̀тр̄ован.* — Удовица свака самовољна, ка' и бунар вода отровита. *Вук Рј.*

о̀тр̄овкиња ж *отровница.* — Како ћу је кроз Будим провести кад је тамо вила отровкиња. *НПХ.*

о̀тр̄овни̏к м *онај који трује; онај који је зао, опак, мрзак.* — Ти си, Блашко? — Ти, отровник црни? *Јакш.* Ђ. Отровник се врати с два-три нијема лица. *Богд.*

о̀тр̄овница ж **1. а.** *она која трује, убија отровом.* — Ид' одатле, једна отровнице, кад си свога брата отровала, отроваћеш и мене јунака. *НП Вук.* **б.** фиг. *зла, погана жена, пакосница; брбљивица.* — Подиће Јуру жеља да отровнице старе тресне по лајалу. *Гор.* **2.** зоол. *отровна змија.* — Године памтио је по томе кад је коју краву ујела отровница. *Марк. М.* Од отровница раширене су наочарка и кобра. *ОГ.* **3.** бот. **а.** *биљка из пор. жабљака* Actaea spicata. *Сим. Реч.* **б.** *отровна гљива.* — Гљивар треба да знаде отровнице пупавке. *Гор.* **4.** (у атрибутској служби, најчешће као део назива за животиње и биљке) *отровна*: змија ~, гљива ~, стрела ~.

Изр. зоол. отровнице цевозубице *змије са цевастим каналом у отровном зубу* Solenoglypha; отровнице жлебозубице *змије са жлебастим каналом на отровном зубу* Proteroglypha.

о̀тр̄овно прил. **1.** *као отров.* — Као да то више није онај отровно зелени и тамни Лим с брзацима. *Лал.* **2.** фиг. *злобно, гневно, с мржњом.* — Његова сестра, зелена од једа ... сиктала је отровно. *Франг.*

отровнòзубӣ, -а̄, -о̄ у изразу: отровнозуба змија *отровница (2). Бен. Рј.*

отр̄о́вно̄ст и **о̀тр̄овно̄ст,** -ости ж *особина онога што је отровно.* — Настају хидролизом ... продукти мале отровности. *ОК.* фиг. Није располагао жилавом подмуклошћу и отровношћу жаоке. *Грол.*

о̀тровњā̏к, -а и **отр̀овњā̏к,** -а́ка м **1.** *отровник.* — [Знали су] да је то још већа рђа, већи отровњак од Карла X. *Старч.* **2.** (у атрибутској служби) *зуб који испушта отров.* — Ти су шиљасти зуби отровњаци шупљи. *Финк.*

отр̀о̀јити се, о̀тројӣм се сврш. *родити тројке. Р-К Реч.*

о̀трок м **1.** ист. *кмет; слуга.* — Отроци [су] собом припадали господару. *Нов.* Више властеле ... отроци са зубљама и копљима. *Бој.* **2.** дијал. *дете.* — Ту сад нѝ мојега отрока ... *Наз.*

отр̀о̀мбо̀љено̄ст, -ости ж *особина онога што је отромбољено, опуштеност.*

отромбо́љити, -о̀мбо̀љӣм сврш. **1.** *опустити, оклембесити, пустити да виси.* — Отромбољио [је] обријане усне. *Мат.* **2.** *учинити да неко постане млитав, тром, разленити.* — Музички догађај ... велики је ... и за натуштене старце које је недељна доколица од рана јутра отромбољила. *Рад. Д.*

~ **се** *опустити се, оклембесити се.* — Нос му је омеснатио и отромбољио се. *Десн.* Прејео [се] и отромбољио. *Мар.*

отр̀о̀мити и **о̀тромити,** о̀тромӣм сврш. **1. а.** *постати тром, слабо покретан, изгубити хитрост, живост; постати млитав, лењ.* — Ноге му отромиле и тешко му било ходати. *Мил. В.* Превећ се угојила и отромила. *Драж.* **б.** *постати пасиван, остати без духовне живости, интереса, луцидности.* — Често маште отроми. *Поз. 1948.* **2.** *изазвати тромост кога или чега, учинити тромим; учинити неактивним, опустити.* — Умарало ју је његово љепорјечје, отромило њезину пажљивост. *Бег.* Као претворице што отроме руке пред моћником. *Божић.*

~ **се** *отромити.* — Тело малакше, отроми се, човек се једва креће. *Дом.* Невјежбан мишљењем, мозак се отроми те не мисли. *Шим. С.*

о̀трочкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на отроке.* — Нећу понизност у отрочкој дворби. *Бој.*

отрпа́ват, отр̀пā̏м *несврш. и уч. према отрпати.* — После су месецима отрпавали наносе. *Б 1951.* Док је он отрпавао врата [базе], ја сам размишљао ... *ЛМС 1951.*

отр̀пати, -а̄м сврш. **1.** *уклонити оно чиме је што затрпано; ослободити насипа, наноса, набаченог материјала и сл.:* ~ земљу, ~ затрпане рударе итд. **2.** *скинути, одузети што од терета, одвадити, одметнути.* — Отрпај кола, видиш да коњи не могу вући. *Рј. А.* **3.** *натрпати.* — Кад сељанин смотри изнад себе ту сподобу, отрпану оружјем ... помисли да је погинуо. *Вел.*

отр̀пети, -пӣм, ијек. отр̀пјети, сврш. **1. а.** *поднети што неугодно трпећи, ћутке, без отпора.* — Пре ће Црногорац прећутати и отрпети какву неповољну реч него Црногорка. *Нен. Љ.* Стиснувши зубе, отрпио [је] мученички казну. *Кол.* **б.** *истрајати,*

издржати у чему, савладати се. — Поткрај трећег дана офанзиве, Трифун ипак не отрпи, већ потражи свога комесара. *Ћоп.* **2.** *одржати се за време трајања чега неповољног, издржати, претрпети.* — Животиње шумске и птице нису знале како ће отрпјети зиму. *Креш.*

отр̀пив, -а, -о *који се може поднети, подношљив.* — Ту је он ... презентан тек колико је отрпиво, остало је визија. *КН 1958.*

отр̀пјети, -пӣм, ек. отр̀пети.

о̀трсити, -ӣм сврш. **1.** *обавити, свршити, отаљати.* — Могао си ... то сâм тамо отрсити. *Љуб.* Не да он другом ни привирити послу који и сам отрсити може. *Горд.* **2.** *отправити, отпремити (по свршеном послу).* — Поп кад отрси жену, зовне оног сељака. *Рј. А.*

~ **се** *бити готов с чим, отарасити се.* — Хоћу ... што узмогнем, но ћу радити да се брже отрсим. *Љуб.*

о̀трснути се, -нӗм се сврш. *отрести се, окосити се, осорно рећи.* — Запитам га ... а он ми се отрсне: — Мораш ти у све нос забости. *Прер.*

о̀ртти, о̀трӗм и о̀тарӗм (аор. о̀трх, 2. и 3. л. о̀тр и о̀тр̄, покр. о̀тра и о̀тра̄; имп. о̀три и ота̀ри; р. прид. о̀тро, о̀тр̄ла, о̀тр̄ло; трп. прид. о̀тр̄т, -а, -о и отр̀вен, -ена, -ено) сврш. *уклонити, очистити с чега (тарући, бришући), обрисати*; исп. отрети. — Госпа Нола отаре зној са чела. *Сек.* Баконља отр длаком очи. *Мат.* Мати ... отрла [је] руке, промијенила прегачу. *Берт.* фиг. Отре смијешак с усана. *Гор.*

Изр. није вредан (не заслужује) да му от(а)ре прах с обуће *далеко је испод њега по вредности.*

~ **се 1.** *уклонити што са себе (превлачећи руком, крпом и сл.), обрисати се.* — Крв му се стаче у очне дупље. Али он не може да се отаре. *Вуков.* **2.** *избрисати се, скинути се (о боји).* — На њему [орману] се местимице отрла боја. *Лаз. Л.* **3.** *проћи тарући се о кога или што, очешати се.* — Стари му се кудров, умиљавајући се, отра о ноге. *Сим.* фиг. Отр ми се о дворове Мујо, кô губаво јаре о пећину. *НП Вук.* **4.** *отрести се, окосити се.* — Гони Божицу од куће! — Што си полудио? отаре се отац на њ. *Ћип.* **5.** *ојести се. Вук Рј.*

о̀трћи, о̀тргнӗм (аор. о̀тргох, 2. и 3. л. о̀трже и о̀тржe; р. прид. о̀тргао, -гла, -гло) сврш. *в. отргнути.* — Као кртице вредни ...; али се опет не могоше отрћи сиротиње. *Шапч.*

о̀тр̄би ж мн. покр. *мекиње, посије*; исп. очинци. — Купио би све село на отруби! *Љуб.*

отру́бити, -ӣм сврш. *огласити трубљењем; рећи као трубећи.* — Јеси л' ти то? ... отруби ... полагано. *Сиј.*

о̀трулити, -ӣм сврш. *иструнути, изгњити.* — Старо брвно преко потока отрулило је и пало у воду. *Шапч.*

отру́нити, о̀тр̄ӯнӣм сврш. *учинити да се нешто саспе, проспе, отрести*; *окру́нити.* — Ко ј' Удвину јутрос оставио, крај Гаштице росу отрунио. *НПХ.* Лежаше с косе бисер отруњени. *Бег.* фиг. Труне се с голих шија главе; четрдесет отруни их равно. *Март.*

~ **се 1.** *отрести се, осути се, окру́нити се.* — На густим гроздовима отрунио се цвијет те бубре јагоде. *Гор.* фиг. Отрунила се крпа мокрог снијега. *Крл.* **2.** *запрашити се, испрљати се.* — Скуце [скуте] носе да се не обросе, а рукавце да се не отруне. *НП Вук.*

о̀трунути, -нӗм сврш. *иструнути, иструлити.* — Хоће моје кости изломити ... ја л' ме хитит у тавницу тавну, па ми ондје кости отрунути. *Март.*

отру́сити, о̀тр̄ӯсӣм сврш. *отрести, отрунити.* — Дахну кржљавац, отрусив с бркова лед. *Шен.*

~ **се** *отрести се, отрунити се, окру́нити се.* — Пшеницом засијана њивица ... презорила [је] и отрусила се. *Гор.*

о̀трушница ж покр. *хлеб од мекиња за псе, трушница. Вук Рј.*

отрца́ва̄ње с *гл. им. од отрцавати.*

отрца́вати, отр̄ца̀ва̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према отрцати.* **2.** погрд. *оговарати, олајавати.* — Дикина ме нана отрцава да сам смеђа, а ја цура плава. *Леск. М.*

о̀тр̄цӑн, -а, -о **1.** *трп. прид. од отрцати (се).* **2.** *који не казује ништа ново, јефтин, баналан, бесадржајан*: отрцане фразе. — Сад поче изводити, као вашарски глумац, свој отрцани програм. *Мар.*

отрца́нӣк, -ӣка и **отрца́нко** м *отрцан човек.* — Они писци у којих је премало ... културе ... међу собом [се] расправљају као отрцаник с отрцаником. *Шим. С.; Р-К Реч.*

о̀тр̄цӑно̀ст, -ости ж **1.** *особина онога који је отрцан, и онога што је отрцано.* — Пролетно је сунце истицало отрцаност пресвлака на столицама. *Торб.* **2.** *оно што је отрцано, баналност.* — Могла [је] говорити највеће отрцаности и глупости. *Краньч. Стј.*

отр́цати, о̀тр̄цӑм сврш. **а.** *искрзати, похабати, излизати*; *довести у неред, оштетити.* — Људи су све изгребли, претражили, отрцали у гладној потрази. *Кал.* **б.** *лишити бујности, проредити.* — Отрцало му време и негдашње бујне ... бркове. *Срем.*

~ **се а.** *похабати одећу, запустити се*; *искрзати се, похабати се, излизати се.* —

Отрцô сам се као стари швигар. *Срем.* Кожух се отрцао и нимало ме не гриje. *Бен.* фиг. Ријечи се моје све отрцале. *Л-К.* **б.** *изгубити бујност, проредити се (о коси, бради и сл.).* — [Чичица] са проседом, одужом, ретком, отрцаном брадом. *Мил. В.*

òтрцина ж *оно што је отрцано; отпадак, дроњак.* — По столовима, на постељи, свуда одјећа, листићи, отрцине новина. *В 1885.* ир. Е па лепо, поштована отрцино деветнаестог века [лист »Србија«]. *Јакш. Ђ.*

отр̀цуља ж *отрцана женска особа. Бен. Рj.*

отр̀чати, -чӣм сврш. *отићи трчећи.* — Дете ... опет отрча у игру. *Дом.* Без ријечи отрчи у оном правцу. *Кал.*

отр̀шати, òтр̄шām *несврш. и уч. према отрсити.* — Не држи нас овако, владико, но отршај оволико људства. *Њег.*

отс-, *в. одс-.*

отћурли́кати, -ӯрлӣчēм сврш. *ћурликањем одсвирати.* — Да причамо пристаде он ... само морам прво да отћурличем једну на фрули. *Пол. 1958.*

òтћушиути, -нēм сврш. *ћушнувши уклонити, удаљити од себе, одгурнути.*

отугà̀љивити, -ӣм сврш. необ. *постати тугаљив.* — Отугаљивио си, велим. *Коз. И.*

òтуд(ā), òтуд(ā) и **отȕдā** прил. **1.** *из тог правца, с те стране; одатле, с тог места.* — Отуд је водила цеста равно преко долинице. *Леск. Ј.* **2. а.** *на тај начин, тако.* — Хранио [је] сиротињу, па се отуда обогатио. *Јакш. Ђ.* **б.** *стога, зато.* — Ја, отуда, нећу ни причати читаоцу шта ме је покретало. *Нед.* Отуда је у животу прије свега корисно да ... усавршимо интелект. *Ант. 1.*

Изр. отуд и одовуд *с једне и с друге стране.* — Лете писма и депеше — отуд и одовуд. *Ком.*; отуд-одовуд *реч по реч, мало-помало.* — Отуд-одовуд ријеч дође на Милицу. *Мат.*; откуд-отуд *в. уз откуд (изр.).*

отуђа́вати (се), -ӯђāвām (се) несврш. *в. отуђивати (се).*

òтȕђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од отуђити (се).* **2.** *промењен, стран, чудан.* — Некаквим отуђеним гласом назва добар дан. *Ћоп.* Тешки посао баци [их] ... у сањарење, отуђено и уљуљано топотом коњским. *Кал.*

отуђѐнӣк, -и́ка м *онај који се отуђио.* — И нас има људи туђинаца и отуђеника. *Павл.* Исте ноћи буде избојан крештаво сресни затвор и куће врбовских отуђеника. *Гор.*

òтȕђено прил. *на отуђен начин, удаљено, страно; равнодушно.* — [Иза свјетла] се налази Лида, овај час некако далеко и отуђено. *Сим.* Њене руке нервозно и отуђено [су] тумарале по њему. *Ћос. Д.*

òтȕђенӧст, -ости ж *особина онога што је отуђено; хладан однос међу људима, равнодушност; удаљеност, одвојеност.* — Растављао [их је] јаз узајамног неповјерења, отуђености и неразумијевања. *Водн.* Између двојице саговорника остане као неки невидљиви вео отуђености. *Леск. М.* Бележи трагичне акценте човекове отуђености. *Михиз.*

отуђе́ње с **1.** *прекид присне везе с ким или чим, западање у отуђеност.* — Он је готово сва своја дјела посветио тумачењу коријена и извора религиозног отуђења у човјеку. *Ант. 1.* **2.** *искључење чега из власништва, пренос власништва на другог:* ~ имања.

отȕђив, -а, -о *који се може отуђити. Деан. Рj.*

отуђѝвалац и **отуђи́валац,** -аоца м *онај који отуђује кога или што. Р-К Реч.*

отуђи́вање с *гл. им. од отуђивати.*

отуђи́вати (се), -ӯђујēм (се) *несврш. и уч. према отуђити (се).*

отуђѝвач, -а́ча м *отуђивалац. Р-К Реч.*

отȕђивӧст, -ости ж *својство онога што је отуђиво.*

отȕђитељ м *отуђивалац.* — Руку своју нек' одсијече отуђитељ што обесхрани земљом своје. *Божић.*

отȕђити, òтȕђӣм сврш. **1.** (кога) *учинити туђим, удаљити од кога или чега:* ~ од родног краја. — Разлика ... државнога живота ... разврғла [је] уда истога тијела и брата брату отуђила. *Јаг.* Била је убеђена да ће га та варошанка отуђити. *Ћос. Д.* **2.** *пренети другом у својину.* — Да није он шта отуђио од тог имања? ... Да није продао коју земљу? *Вес.* Поједини сувласник брода може свој дио отуђити. *Мј. 1936.*

~ **се** (од кога, коме) **1. а.** *постати туђ, прекинути тешње, присније везе с ким или чим.* — Па и ти си се скоро сасвим отуђио од мене. *Пав.* Отада још се више отуђи од света. *Андр. И.* **б.** уз. повр. *постати туђ један другоме.* — Некако смо се већ сасвим отуђили једно другоме. *Ивак.* **2.** *изгубити интерес за што, издвојити се из чега.* — Сада [је] осјетио како се био већ отуђио животу. *Леск. Ј.*

отȕђљив, -а, -о *в. отуђив. Р-К Реч.*

òтужан, -жна, -жно **1.** *који је без укуса, ароме, бљутав; тежак, премастан (о јелу).* — Трговци [су били] пресићени отужним мусакама и ђувечима. *Петр. В.* **2.** *непријатан, неугодан; који изазива гађење, одвратност:* ~ мирис, ~ задах. — Лице му добило

неки чудан израз као лице у болесника који попије отужан лек. *Дом.* Из желуца му се дигне отужан осјећај. *Кал.* фиг. [Критика Св. Марковића] је највише учинила да престану ... она отужна пренемагања неких наших песника. *Нед.* Још и сад тај рани сат побуђивао му је лагану мучнину у утроби и подавао отужан укус стварности. *Десн.* **3.** *неугодно једноличан, сив; незанимљив, досадан.* — Кишан и отужан био [је] дан. *Кол.* Њен брат лајтнант је онако исто отужан. *Лаз. Л.*

отýжати, -ā̄м сврш. *постати отужан. Р-К Реч.*

отужéње с заст. *тужба.* — Поклам старац саслуша грешника и оцијени отужења пријека, ријеши му што је за рјешења. *Март.*

отýжити се, òтýжӣм се сврш. **1.** *ослободити се туге.* — Мила мајко, јеси л' се отужила? *Ботић.* **2.** *постати отужно, непријатно.* — До моста је могао доћи с њима, даље му се отужило, огорчило га. *Цес. А.*

òтужица ж *гађење, одвратност.* — Корен [се] у отужици окрене и удаљи. *Цес. А.*

òтужно прил. **1.** *на отужан начин, изазивајући отужан осећај, одвратно.* — Ваздух отужно мирише на смрт. *Ћос. Д.* Творничке сирене пиштале су отужно. *Козарч.* **2.** *одвратно, мрско.* — И дође јој отужно ... Она се гадила на ову понуду. *Вес.* **3.** *жалосно, тужно.* — Отужно и замишљено гледаше у ватру. *Креш.* [Мислио је] отужно на своју ниску и неугледну фигуру. *Шег.*

òтужнӧст, -ости ж *стање онога што је отужно.* — Мали свет ... писаца ... ће ... до отужности понављати ... сеоске идиле. *БВ 1909.* Платит [ћеш] све ове моје штуцавице, отужности и провођења због тебе. *Маш.*

отумàрати, -ā̄м сврш. *отићи тумарајући.* — Полако је отумарао у ноћ. *Бен.* Отумарали су трбухом за крухом. *Пер.*

отумáрити, -ȕмāрӣм сврш. необ. *отумарати.* — Отумари ... у друго неко село. *Јакш. Ђ.*

òтупавео и **отупáвео,** -ела, -ело, ијек. òтупавио и отупáвио *туп, тупав, отупео.* — Већ остарела и отупавела ... остала је сама. *ЛМС 1951.*

òтупавети, -вӣм и **отупáвети,** -ȕпāвӣм, ијек. òтупавјети и отупáвјети, сврш. *в. отупавити.*

òтупавио и **отупáвио,** -вјела, -вјело, ек. òтупавео и отупáвео.

òтупавити, -ӣм и **отупáвити,** -ȕпāвӣм сврш. *постати туп, тупав, отупети (3):* ~ од старости.

òтупавјети, -вӣм и **отупáвјети,** -ȕпāвӣм, ек. òтупавети и отупáвети.

отýпелӧст, -ости, ијек. отýпјелӧст, ж **1.** *особина, стање онога који је отупео, онога што је отупело; засићеност, замореност (чула, осећања).* — То је оно стање отупелости кад се у ходу спава. *Пол. 1958.* [Дјевојчице не могу] да се дигну, пуне слатке отупјелости и тежине. *Сим.* **2.** *учмалост, чамотиња, мртвило.* — Већ прва већа раздиоба рада ... осудила је сеоска насеља на тисућгодишњу отупјелост. *Р 1946.*

отýпео, -ела, -ело, ијек. отýпио, -пјела, -пјело **а.** *туп, неосетљив, огуглао.* — Лежао је ... као болан отупјели наркач. *Божић.* **б.** *који је изгубио оштрину, интензитет.* — С потајним, али већ отупелим страхом слуша како ноћ пролази. *Станк.*

отýпети, -пӣм, ијек. отýпјети (некњиж. ек. и ијек. отýпити, -пӣм), сврш. **1. а.** *постати туп, затупљен.* — Како успева да, толико говорећи, ништа не каже? Како му се не одузме језик ... и не отупе предњи зуби. *Андр. И.* **б.** *изгубити продорност, оштрину, интензитет.* — Отупио је звук плесне глазбе. *Торб.* **2. а.** *одрвенети, утрнути, обамрети.* — Чисто ми је језик отупио, ја већ не ћутим је л' то вино добро или није. *Шен.* Био је већ отупео за бол. *Петр. В.* **б.** *постати неосетљив, огрубети; огуглати.* — Ух, како смо отупили, готово угрезосмо у швапштину. *Ђал.* Да ли се прави шерет или је због толико отупео да је већ постао равнодушан према толиким грозотама. *Јак.* **3.** *изгубити духовну свежину, бистрину, умну способност.* — У четвртом разреду ишло му је врло тешко. А није ни чудо; већ му је било двадесет година и он некако отупео. *Срем.*

отýпити, òтýпӣм (трп. прид. òтýпљен) сврш. **1.** *учинити тупим, иступити; смањити оштрину.* — фиг. Качић је морао оштрину свога пера отупити. *Ђал.* **2.** *учинити неосетљивим, заморити.* — То трчање ... и загледање у њу толико јој досади, умори је, отупи. *Станк.* **3.** *учинити примитивним, заглупити.* — Мој Ђино каже да нас је Беглук [име села] отупио, да смо ни господа ни сељаци. *Шимун.*

Изр. отупити зубе (говорећи, грдећи и сл.) *преко сваке мере говорити (грдити).*

~ **се** *постати туп, иступити се.* — А кад се и ножеви отупише ... Сима ... пружи прст на садевене хватове дрва. *Вес.*

отýпјелӧст, -ости, ек. отýпелӧст.

отýпјети, -пӣм, ек. отýпети.

òтȳпљенȏст, -ости ж *особина онога што је отупљено.*

отупљѝвāње с *гл. им. од отупљивати (се).*

отупљѝвати (се), -ȗпљујēм (се) *несврш. и уч. према отупети и отупити (се).*

òтур узв. тур. варв. *седи.* — Подносећи ... [бегу] троножац [рече]: — Отур, беже! *Шуб.*

отурā̀вање с *гл. им. од отуравати (се).*

отурā́вати (се), -ȗрāвām (се) несврш. *в. отурати се.*

отȕрање с *гл. им. од отурати (се).*

òтурак, -ȗрка м *задњица, стражњица. Р-К Реч.*

отȕрати (се), òтȗрām (се) *несврш. и уч. према отурити (се).*

отурѝвā̀ње с *гл. им. од отуривати (се).*

отурѝвати (се), -ȗрујēм (се) несврш. *в. отурати (се).*

òтурити, -ѝм сврш. **1. а.** *одгурнути, отиснути, одринути.* — Од коњица отури је јадну. *Радич.* Што отури чуњ, јеси ли при себи? *Љуб.* фиг. Кимну па отури коњак низ пространо грло. *Креш.* **б.** фиг. *одбацити.* — Ми стари спадамо у ропотарницу, отурио нас свијет. *Бал.* **2.** *ставити подаље од себе, пометнути; бацити.* — На тле чибук отурио Хусо. *Март.* **3.** *збацити, скинути.* — Али ће нам синџир ропства с врата вјечно отурити? *Њег.* **4.** *затурити, забацити.* — Раскопчао прслук ... капу отурио на затиљак. *Коз. И.* **5.** *истурити.* — Отуривши једну ногу ... почеће цедити кроз зубе ... *Моск.*

~ **се** *дати се (некуд, за неким), отиснути се; ступити.* — Побјегоше кулам' на Царине, за њима се раја отурила. *НП Вук.* Кад опет почеше политичке борбе, он се упали и ... отури у опозицију. *Куш.*

отуркѝвати, отȗркујēм *несврш. и уч. према отурнути.*

òтурнути, -нēм сврш. *отурити (1); дем. према отурити.* — Он је отурне сурово и потрчи. *Шимун.* фиг. Још само да ме посве отурне с очинског прага! *Драж.*

отурпѝјати, -ām сврш. *турпијом угладити, истругати. Р-К Реч.*

отȕстјети, -тȉм (ијек.) сврш. *постати туст, дебео. Прав.*

òтȗтњити, -ѝм сврш. *отићи, одјурити тутњећи.* — Обојица ... отутњише низ јаругу. *Глиш.* Отутњио у каруцама у царство мира. *Јел.*

отȕћи и **òтȗћи,** отȕчēм сврш. **1. а.** *ударцем о тврди предмет повредити, оштетити површину неког тела; ударцем нагњечити;* исп. обити (4): ~ лонац. — Он зарони, отуче чело и изгребе лице о неравно каменито рječно дно. *Лал.* фиг. Та блажена народност већ нам је зубе отукла. *Павл.* **б.** *оштетити леденим зрнима (о граду, тучи).* — Крупа је отукла винограде. *Шимун.* **в.** *ударањем, одбијањем скинути горњи слој с чега:* ~ жбуку са зида. — Измучи се док отуче и издуби згодан камен. *Наз.* **2. а.** *омлатити:* ~ грах, пасуљ. **б.** *окрȕнити:* ~ кукуруз. *Вук Рј.*

òтуцкати, -ām сврш. *дем. према отући.* — Видимо грађење дјела самим ситнијим, али отуцканим и искресаним каменом. *Марј. М.*

òтучак, -чка м *в. окомак. Деан. Рј.*

отфијȕкати, -ијучēм и **отфијȕкати,** -ијȗчēм сврш. *одлетети фијучући.* — Истрже му с' сабља, зраком отфијука. *Змај.*

отфѝкарити, -ѝм сврш. разг. *одсећи, одрезати.* — Отфикариће им ноге до колена. *Вучо.* Отприлике отфикари тако једну комадешку [шунке]. *Вин.*

òтфркнути, -нēм сврш. **1.** *фркнути (о коњу).* — Нити тко ромори, нити говори, изим да коњ отфркне. *В 1885.* **2.** *нагло отићи, одјурити, одлетети.* — Њемачки беамтери отфркнуше без обзира. *Шен.*

òтфрљити, -ѝм сврш. тур. нар. *одбацити. Р-К Реч.*

òтхитати, -ām сврш. *отићи хитајући.* — Жупник ... отхита у сакристију. *Гор.*

òтхитити, -ѝм сврш. *бацити, одбацити.* — [Цвијеће је] увенуло и она га [је] отхитила. *Том.*

отхòдити, òтходѝм несврш. *одлазити.* — Он сваки дан доходи и отходи. *Р-К Реч.*

òтхођēње и **отхòђēње** с *гл. им. од отходити.*

отхрā́мати, òтхрāмām и òтхрāмљēм сврш. *отићи храмајући.* — Бос отхрамах до потока. *Лал.* Отхрама у кућу. *Моск.*

òтхрана ж **1.** *исхрана; одгој. Бен. Рј.* **2.** *отхрањеник.* — Пород нам и отхрана — то су само посуђени у младости новци. *Прер.*

отхрā̀нитељ м *онај који отхрањује, издржава другог.* — Он [дјечак] је појмио стрвену душу свога отхранитеља. *Крањч. Стј.*

отхрā̀нитељица и **отхранитȅљица** ж *жена отхранитељ.*

отхрā́нити, òтхрāнѝм сврш. *хранећи одгојити, подићи.* — Од тог је подмлатка четир' отхранио уз јасле. *М-И.* Нек' Морава, која нас је отхранила, и гроб буде. *Рак.* фиг. Умно отхрањен библијом и бајкама ... *Мат.*

отхрањѐнӣк, -и́ка м *онај који се отхрањује или којега је неко отхранио. Р-К Реч.*

отхрањѝвање с *гл. им. од отхрањивати.*

отхрањѝвати, -а̏њујем *несврш. и уч. према отхранити.*

отхр̀вати се, -а̄м се сврш. некњиж. *в. одрвати се.*

отхр̏кати, о̀тхр̄чем сврш. *провести неко време хрчући.* — Оде у своју собу да ... мало отхрче. *Шов.* Сву ноћ [је] отхркао. *Дав.*

о̀тхрлити, -ӣм сврш. *отићи хрлећи.* — Отхрлио [је] у плачу кући. *Ђал.*

отхӯјати, -јӣм сврш. *отићи, одлетети хујећи.* — Онда би, преко њих, [ветар] отхујао, далеко, далеко. *Мил. В.* Кад отхујим у крај далеки с облацима ... *Кост. Д.*

о̀тхујкати, -а̄м сврш. *хујкајући отерати.* — Отера дјецу, отхујка кокошке. *Сиј.*

отхукѝвање с *гл. им. од отхукивати.*

отхукѝвати, -у̏кујем *несврш. и уч. према отхукнути.*

отхӯкнути, о̀тхӯкнем сврш. *хукнути; уздахнути.* — Отхукне бучно кроз брчине. *Гор.* Јанко отхукну и као да му се нешто свали с душе. *Лаз. Л.*

отцàпарити, -ӣм сврш. нар. *одсећи, отфикарити.* — Русу ћу ти отцапарит главу. *Март.*

отцвѐтати, -а̄м, ијек. отцвијѐтати, сврш. *проћи доба цветања, прецветати.* — Мртва се љета надносе у руху што давно отцвјета. *Јур.*

отцвјѐтати, -а̄м, ек. отцвѐтати.

отцвркӯтати, -р̀кућем сврш. *свршити цвркутање, извести цвркућући.* — фиг. Отело најприје отцвркуће овакав или онакав увод. *Куш.*

отцéдити, о̀тцēдӣм, ијек. отцијѐдити, сврш. *цеђењем одвојити. Прав.*

отцéпити, о̀тцēпӣм, ијек. отцијѐпити, сврш. **1. а.** *цепањем откинути, отргнути.* — [Ана] ми је отцепила лист [од књиге]. *Лаз. Л.* **б.** *наглим ударцем одсећи.* — И слијепцу ножем отцијепи лице. *Гор.* **2.** *одвојити, одделити.* — Покушава ... да отцепи далматинске партизане. *Дед. В.* **3.** нар. *ударити, одвалити;* исп. одрапити (1). — Отцепише [му] педесет батина. *Јакш. Ђ.* Отцијепити му неколико врућих! *Кос.* фиг. Отцијепи му [управник] три дана самице. *Чол.*

~ **се** *одвојити се, одделити се; удаљити се, отуђити се.* — Како је могао пустити да се хрватско приморје отцијепи од банске власти. *Шен.* Осјетио сам да сам се прерано отцијепио од људи, да сам осамљен. *Андр. И.*

отцепљéње, ијек. отцјепљéње, с *одвајање од неке целине:* право отцепљења, ~ једног крила организације.

отцепљѝвање, ијек. отцјепљѝвање, с *гл. им. од отцепљивати (се).*

отцепљѝвати (се), -е̏пљујем (се), ијек. отцјепљѝвати (се) *несврш. и уч. према отцепити (се).*

отциј̀едити, о̀тциједӣм, ек. отцéдити.

отциј̀епити, о̀тцијепӣм, ек. отцéпити.

отцикѝвати, -и̏кујем несврш. *одговарати цикањем, потцикивањем.* — Потцикује чета, отцикује село. *Вел.*

отцјепљéње, ек. отцепљéње.

отцјепљѝвање, ек. отцепљѝвање.

отцјепљѝвати (се), -цје̏пљујем (се), ек. отцепљѝвати (се).

о̀тцупкати, -а̄м сврш. *отићи цупкајући.* — Она се наклони ... и отцупка опет натраг. *Коз. Ј.*

отцӯрити, -ӣм сврш. *отећи цурећи.* — Зашто воде и мора не отцуре с округле земље? *Мил.* фиг. Није први пут што Стрмендушина земља отцури. *Божић.*

отчà̏тити, -ӣм сврш. арх. *изговорити чатећи, читајући.* — Поиздиже малко главу, отчати поруку. *Божић.*

отчà̏хурити се, -ӣм се сврш. *изићи из чахуре, ишчахурити се.* — Као да се отчахурила нека чудновата гусјеница. *Божић.*

отчéпити, о̀тчēпӣм сврш. *одломити, одвалити.* — Кад се крило отчепи, лакше трупину свладаш. *Кур.* Је ли ко погинуо ...? — Јес' бога ми, цвркну једног јуче. — Намртво? — А јок, добро проће, отчепи му само вилицу. *Јак.*

отчѐпити, о̀тчепӣм сврш. **1.** *извадити чеп, отпушити.* — Швејк отчепи боцу, принесе је устима. *Вин.* **2.** *започети, започињати (говорити, певати и сл.).* — Просјак га не погледа него одмах отчепи као чегртаљка. *Кал.* Али он још појача глас ... као тетријеб кад отчепи пијев. *И.*

отчепљѝвати, -е̏пљујем *несврш. и уч. према отчепити.*

отчѝнити, о̀тчинӣм сврш. *скинути (чини, чари).* — Она вам је учинила чини; да идемо да је сестримимо, не би ли вам отчинила чини. *Борђ.*

~ **се** *ослободити се чини, враџбина.* — Одударај **се** ... да се отчини Дулсинеја. *Вел.*

отчѝњати (се), о̀тчињам (се) *несврш. и уч. према отчинити (се).* — Богдан иде остарелој мајци ... па је моли и богом заклиња да отчиња клетве са Јована. *НП Вук.*

отш-, *в. одш-*.

ођарит, -а, -о покр. *отворен (о месту), зрачан, изложен струјању ваздуха.* — Мурва је на оћаритом мјесту па вјетрић ... допире ту. *Ств. 1948.*

ођелавити, -ӣм и **ођела́вити**, оћѐлāвӣм сврш. *постати ћелав.* — Желео [сам] да и ја оћелавим. *Нен. Љ.* Остарио [је], омлитавио, оћелавио. *Франг.*

ођопавити, -ӣм и **ођопа́вити**, оћо̀пāвӣм сврш. **1.** *постати ћопав.* — Стрмекне се низ стену, оћопави ... и даље жури. *Сек.* **2.** *учинити ћопавим.* — Сад одмах да ми кажеш људски: где те оћопавише и како? *Срем.*

ођоравити, -ӣм и **ођора́вити**, оћо̀рāвӣм сврш. нар. **1.** *постати ћорав.* — Оматорио, оћоравио и на ово друго око. *Вес.* **2.** *учинити ћоравим. Прав.*

ођорити, -ӣм и **ођо́рити**, оћо̄рӣм сврш. нар. *в. оћоравити.* — Оћорио, да бог да! *Маш.* Они нама ... оћоре и одеру чобана. *Љуб.*

ођосавити, -ӣм и **ођоса́вити**, оћо̀сāвӣм сврш. **1.** *постати ћосав.* **2.** *учинити ћосавим. Прав.*

ођут м псих. *осет, осећај.* — Теслине струје ... [не] изазивају болне оћуте. *Физ.* 2. Рашчлањује ... живчане суставе најсуптилнијим анализама оћута. *Крл.*

оћу́тати, -тӣм сврш. **1. а.** *ћутке поднети; прећи ћутке преко чега, не одговорити.* — Петровић шта ће, оћута увреду. *Матош.* Павле хтеде да викне нешто Сими, али оћута. *Ћос. Д.* Беше и тврдоглава. Никад није хтела оћутати никоме, па да би то био и старији. *Вес.* **б.** *прећутати, не изрећи.* — Ви врло често своје мисли оћутите, али вам се види у очима. *Јанк.* **2.** *поћутати неко време.* — Кнез га пажљиво погледа, оћута, а затим рече ... *Ћоп.*

оћу́тети[1], -тӣм, ијек. оћу́тјети, (ретко ек.; покр. оћу́тити) сврш. **1.** *осетити.* — У души сам велику промјену оћутио. *Њег.* Душа њена није више могла да овдје оћути оно што је осјећала прије. *Леск. Ј.* Уто оћутјех да по крви клижем. *Гор.* **2.** *чути, зачути.* — Кад је Марко ричи оћутио, уз планину коња окренуо. *НПХ.* Она је, међутим, и сама оћутила разговор, па пошла горе. *Мул.*

~ **се 1.** *осетити се.* — Да ли се он доиста оћутио слабијим од њега? *Ков. А.* Тада се дјевојка оћути посве сама. *Ћип.* **2.** *зачути се.* — Доскора се оћутио топот копита коњских. *Мул.*

оћу́тети[2], -тӣм, ијек. оћу́тјети, (ретко ек.) сврш. *ућутати, заћутати, умукнути; оћутати.* — Не би оћутио да му сто узлова на језику свежеш. *И-Б Рј.* Како си дошао амо без свадбенога руха? — а он оћутје. *Дан.*

оћу́тјети, -тӣм, ек. оћу́тети.

оћу́тки́вање с *гл. им. од оћуткивати.*

оћу́тки́вати, -у́ткујēм *несврш. и уч. према оћутати.*

оћу́тљиво прил. *осетљиво.* — Тај [се] џентлмен тако оћутљиво тргнуо. *Креш.* Ти осјећаји ... различити су, оћутљиво и уочљиво. *Шим. С.*

оћу́ћки́вати, -у́ћкујēм несврш. *ослушкивати.* — Хајдук хода од јеле до јеле, извирује на друмове равне и на бојне оћућкује кланце. *Март.*

оћу́шити се, оћу́шӣм се сврш. шаљ. *прођушити се, постати паметнији, окретнији, угладити се. Вук Рј.*

ОУН скраћ. *Организација уједињених нација.*

ОФ скраћ. *Ослободилна фронта, народноослободилачки покрет словеначког народа за време фашистичке окупације 1941—1945.*

ођа́јдити се, -ӣм се сврш. *окористити се, извући корист од кога, из чега, чиме*; исп. фајда. — Неће се офајдити тиме. *Срем.* Нијесу се они од живог Муниба офајдили, па неће ни од мртвог. *Бан.*

ођа́лити, -ӣм сврш. покр. *пофалити, понестати.* — Како стаде са добра ђогина, намах су јој офалили зуби. *Март.*

офамилија́рити се, -ӣја̄рӣм се сврш. *постати с ким фамилијаран, присан.* — Сад би се хтио са мном заортачити у факинству да би се лакше ... офамилијарио. *Божић.*

офанзи́ва ж лат. војн. = офензива *напад, навала већих војних јединица ради постизања стратегијских циљева; наступање, напредовање.* — Око Донца је вршена интензивна припрема за офанзиву, продор. *Моск.* Офанзива никако да продре са обале у унутрашње уличице. *Мар.* фиг. И овде где је народни језик у победничкој офанзиви ми имамо снажно динамично осећање језика. *Скерл.*

ођанзи́вац, -вна, -вно = офензиван *који се односи на офанзиву, навални, нападачки*: ~ бомба, ~ борба, офанзивни план. — Овај систем има карактеристику офанзивне игре. *Ват.*

офанзи́вно̄ст, -ости ж = офензивност *особина онога који је офанзиван, онога што је офанзивно.*

офанси́ва *в. офанзива.*

ођа́рбати, -а̄м сврш. нем. *превући фарбом, обојити.* — Модро офарба косе. *Уј.* Пре три године офарбао [је] стан. *Пол. 1958.*

офензи́ва ж = офанзива. — Почела је непријатељска офензива. *Хорв.* Охрабрен тиме, он пређе у офензиву. *Мил.*

о̀фензи́ван, -вна, -вно = офанзиван. — Ту треба постати помало офензиван. *Крл.* Власник [је] постајао све офензивнији. *Јонке.*

офензи́вно̀ст, -ости ж = офанзивност. — [Обрадио је] опћи тип ... с пробојном анархистичком офензивношћу. *Р 1946.*

оферѝрати, -ѐрӣра̄м сврш. и несврш. лат. *(по)нудити, поднети, подносити понуду.*

о̀ферт м, **о̀фе̄рта** и **о̀ферта** ж лат. *понуда.* — Оферти се подносе до краја месеца. *Дом.* Намргодио [је] лице као да му је ... учинио сумњиву оферту. *Адум.*

о̀ферта̄лан, -лна, -лно *који се односи на оферт(у), који се заснива на офертима, офертама, понудама:* ~ лицитација.

о̀ферчити, -ӣм сврш. заст. и покр. *оценити, разабрати.* — Жмираво око већ је оферчило да му могу бити камен спотицања. *Ком.* Оферчи је [девојку] добро, погледај. *Радул.*

офѐчати, -а̄м сврш. покр. *в. овештати.* — Срећа моја, капа офечала, с капе бјеше кита опанула. *НП Вук.* Капут ... иструнуо и офечао од многих прања. *Лал.*

о̀фӣцӣј, -ија м јд. и **о̀фӣције** ж мн. лат. црквен. **1.** *служба, службена, прописана молитва.* — Свештеник у по гласа моли свој официје. *Ћип.* Ево већ дванаест ури. О официјама и другим службама не може бити ни говора. *Мат.* **2.** *молитвеник.* — У исто су доба настали и хрватски псалтир и више официја (молитвеника). *Комб.*

офицӣја̀л, -а́ла м заст. *нижи канцеларијски службеник у бившој администрацији:* порески ~, војни ~. — Направит ћу вас канцелистом, па онда официјалом. *Коз. Ј.* Уљудно се и галантно смјешкао фишкалски официјал. *Божић.*

о̀фицијā̀лан, -лна, -лно = официјелан *службен, званичан.* — Избегли [су] конфликт с официјалном доктрином цркве. *Петрон.* Стоји на легалном начелу с обзиром на прогон официјалних деликата. *Мј. 1926.*

о̀фицијā̀лно прил. = официјелно *на официјалан, официјелан начин, службено.*

официјā́лно̀ст, -ости ж = официјелност *особина онога што је официјално, официјелно.* — За нас то није никако дилетантско дело, никако углађена официјалност. *Кнеж. Б.*

офицӣја̀лскӣ, -а̄, -о̄ *који припада официјалима.*

официјà̀лчина м *аугм. и пеј. од официјал.* — Издрељио се на њ дебели официјалчина. *Пав.*

о̀фицијѐлан, -лна, -лно = официјалан. — Не признаваше никаквог официјелног морала. *Кол.* Официјелни критичари су замерали аутору што у драму није унео довољно »акције«. *КН 1956.*

о̀фицијѐлно прил. = официјално. — Одговори младић некако официјелно. *Војн.*

официјѐлно̀ст, -ости ж = официјалност. — Мрзио је ... намјештеност, официјелност ... позирање. *Матош.*

офици́на ж лат. заст. и покр. *радионица, лабораторија; радња, локал (обично берберница).* — Видео ме јуче [Шаца] из своје официне. *Срем.* Малопре дође ми ... и рече: »Мајсторе, дођите да обријете једног господина«. Ја сам био, знате, сам у »официни«. *Вес.*

о̀фициӧзан, -зна, -зно *полуслужбен, полузваничан:* ~ штампа. — Имамо двије официозне промената. *Шен.* Није могао постати никада официозним журналистом. *Нех.*

офӣцӣр, -и́ра м лат. *старешина у војсци, у ЈНА носилац било ког војничког чина од заставника до генерала:* активни ~, резервни ~, виши ~, нижи ~.

офицӣрија ж зб. заст. *официри.* — Изображено грађанство, официрија, ту је лако немачки научити. *Игњ.* Сва та млада официрија била је врашка чета. *Шен.*

офӣцӣрка ж *официрова жена.*

офици́ров, -а, -о *који припада официру.*

офицнрò̀ва̄ње с *гл. им. од официровати.* — После сто година нашег официровања ... ја сам, ето, родио сина бунтовника. *Сек.*

официрò̀вати, -ѝрујēм несврш. *бити официр, вршити официрску службу.* В. пр. уз гл. им. официровање.

офӣцӣрскӣ, -а̄, -о̄ *који припада официрима, који се односи на официре:* ~ капа, ~ кор, ~ част, ~ чин, ~ заклетва, ~ униформа и сл.

офици́рство с *официрски чин, официрско звање.* — Би јој невјероватно да је та ријеч »официр« везана уз ову кућу ... Увијек је она везала то официрство уз широке камаре ... и велика огњишта. *Ћур.*

офӣцӣруша ж пеј. *официрова жена.*

офици́рче, -ета с *дем. од официр; официрско дете.*

офӣцӣрчина м *аугм. и пеј. од официр.*

офӣцӣрчӣћ, -а и **офӣцӣрчӣћ,** -и́ћа м *дем. и пеј. од официр.*

офо̀рмити, о̀формӣм и **о̀фо̄рмити,** -ӣм сврш. *створити, дати облик чему, обликовати, формирати.* — Осјећала се потреба за једном књигом која би у систему оформила тадашњу животну праксу. *Ант. 1.* Партија

је била оформила иницијативни одбор. *Пол. 1959.*

~ се *створити се, добити облик, формирати се.* — [Рвање] се ... оформило као шпортска грана. *Рв.* Међу заробљеницима су се оформила два супротна мишљења. *Јак.*

оформљáвање с *гл. им. од* **оформљавати** (*се*).

оформљáвати (**се**), офòрмљāвām (се) = оформљивати (се) *несврш. и уч. према* **оформити** (*се*).

оформљéње с *убличење, настанак, конституисање*: ~ организације.

оформљúвање с *гл. им. од* **оформљивати** (*се*).

оформљúвати (**се**), офòрмљујēм (се) несврш. = оформљавати (се).

офркáвати се, офр̀кāвām се и **офркúвати се,** офр̀кујēм се несврш. разг. *врзмати се, вртети се, обилазити око чега.* — Оно што је млађе, огледава се и офркава. *Бег.* Опази како се врази ... офркавају око вјештица. *Шов.* Офркивао си се око Јагне. *Бен.*

офр̀куша ж погрд. *особа која се офркава.* — Нећу ... да ме којекакве офркуше фиф̀ирићи газе. *Вел.*

òфсајд м енгл. спорт. *у неким спортовима недопуштен положај играча с обзиром на противничке играче, кад очекује лопту (или хокејску плочицу) пред противничким голом. МЕП.*

òфсет м енгл. штамп. *техника штампања при којој се боја с матрице наноси на гумену површину, а с ње на папир.*

офталмòлог м *лекар специјалиста за очне болести.*

офталмолòгија ж грч. мед. *грана медицине која се бави оком и очним болестима.*

офталмòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на офталмологију и офталмологе.*

офталмòскоп м грч. *направа којом се расветљава и посматра унутрашњост ока.*

офукàрити, -ӣм сврш. *претворити ее у фукару, сиротињу.* — Нема више бегова. Офукарили су и они. *Бар.* Офукарио свит, плахо офукарио — махну ... главом. *Ћоп.*

офýкати, òфӯкām сврш. нар. *смазати, појести.* — фиг. Офукаше је [госпођу Нину] као Влах питу ... придигао [јој] сву сиротињу. *Маш.*

òфурити, -ӣм сврш. нар. *опарити, опећи, ожећи.* — Само ако мраз не офури, бит ће много воћа. *Бен.* Несрећно стабло ... од жива грома офурено. *Наз.* фиг. Међусобне распре ... офуриле су доста те старе хрватске коренике. *Шен.*

~ се *повр.*: ~ врелом водом.

òфӯцān, -а, -о **1.** *трп. прид. од офуцати се.* **2.** *похабан, отрцан, одрпан*: офуцане хлаче. — Морали су га ... срести ... офуцани матуранти. *Божић.*

офýцати се, òфӯцām се сврш. *похабати се, отрцати се, истрошити се дугом употребом.* — Мантил ... се изгужвао и офуцао. *Лал.*

òх (каткад удвојено) *узвик за исказивање различитих расположења и осећања: радости, задовољства, жеље, туге, љутње, огорчења итд.* — Ох, ох! — трљао је задовољно руке ... Дивота! *Јак.* Ох, јадна моја Дивна! — засузила [је]. *Рад. Д.* Ох, шта ћу с њом кад је таква дрвена?! — мисли мати. *Михољ.* Ох, да ми је вјенчати дјевојку, да је бијела као снијег! *Н. прип. Вук.*

òхā узв. **1.** *за заустављање запреге (коња, волова).* — Оха, стој! — викну кочијаш на ждрепце. *М 1867.* **2.** *као израз задовољства или импресионираности нечим (обично великим, снажним, бројним).* — Кад умре, ићи ће јој за сандуком фамилија, оха-а, синови, кћери, унуци. *Сек.*

òхајати, -ām сврш. *напустити, оставити.* — Јер ја идем туђу двору, туђа баба бабом звати, а своја ћу охајати. *НПХ.*

òхватити, -ӣм сврш. рус. *захватити, обузети.* — Грим, Фатер и Гете били су охваћени њиме [романтизмом] када су у народним песмама нашим видели цело откровење. *Бел.*

охвèчати, -ām сврш. покр. *остарети, пропасти од употребе, овештати.* — Имах нешто брода који ме жива држаше, нò је и он охвечао, и ето се у тој луци распада. *Љуб.*

òхēј *узвик за подстицање.* — Тупи одјеци балвана, па оно: охеј — орук, охеј. *НИН 1959.*

òхитро прил. покр. *доста хитро, живахно, брзо.* — Њих двоје весело и охитро узаједно одлазе натраг, у село. *Коз. И.*

òхлāдан, -дна, -дно *доста, прилично хладан.* — Тихо и нешто охладно јутро, а небо чисто. *Ков. А.* Охладно је, — опази жена. *Ћип.*

охлáдити, òхлāдӣм (трп. прид. òхлāђен) сврш. **1.** *учинити што хладним.* — Бијелио се папир ... сличан комаду леда који је охладио собу као костурницу. *Гор.* **2.** *учинити да се ко освежи, да добије свежину, расхладити, освежити.* — Фришки вјетрић, хладна извор-вода ... охладише ме некако. *Шен.* **3.** фиг. **а.** *ослабити какав велики занос или страст (код неког), отрезнити од тога, уразумити, опаметити.* — Ипак нису охладили заљубљена гимназијалца. *Мих.* **б.**

учинити да се смањи, ослаби, спласне (о осећању, расположењу). — Збуни [га] и мало охлади његово расположење. *Ђос. Д.* **4.** *постати хладан, охладнети (према коме).* — Витек ... је посве охладио према газди. *Бен.* **5.** ир. *побећи, утећи, умаћи.* — Морадоше се ... прокрасти, па онако, испод жита, охладити кући да се испавају. *Шапч.* **6.** *одузети коме живот, убити.* — Не смете руковати пушком на тај начин ... нек' нисам који сам ако не охладите некога од нас. *Мил. В.* **7.** *охладити се (3а).* — Он је такве нарави, брзо охлади. *Пол. 1959.* **8.** *охладити се (1).* — Готово у свакој кући били прозори и врата чврсто затворени да тијесто не охлади. *Бен.*

~ **се 1.** *постати хладан.* — Испржени уштипци ... ће се охладити док он сврши [говор]. *Ранк.* **2.** *освежити се (у хладовини, ветром, освежавајућим напитком и сл.), расхладити се.* — Благословена земљо шпањолска ... где се ипак становници не могу да охладе од жеге бурбонскога сунца. *Нуш.* **3. а.** *постати миран, равнодушан, не бити више одушевљен, загрејан; смирити се.* — Довече ћете се охладити [од усхита] и промислити. *М-О.* За тај посао ја треба још мало да се охладим, јер сам још као у бунилу. *Лаз. Л.* **б.** *изгубити јачину (о осећању, расположењу), проћи, изгубити се.* — Моја се срдба охладила. *Шкреб.* **4.** *јако се уплашити, престравити се.* — Ми се сви живи охладисмо. *Ком.* **5.** *престати живети, умрети.* — Брбљиве хлебарице би већ као насигурно тврдиле: да ће се у његовој сламарици наћи натрулих педесетача — чим се охлади. *Петр. В.*

Изр. још се покојник (умрли) није (добро, ваљано) ни охладио *сувише брзо после смрти умрлог (обично о блиској особи);* ноге се пода мном охладише, охладило ми се срце *јако, веома сам се уплашио;* охладиле му се пете *умро је.* — [Рођаци] су се веселили његовој несрећи и нестрпљиво чекали да се и њему охладе пете! *Ств. 1948.*

охла̀днелӧст, -ости, ијек. охла̀дњелӧст, ж *особина, стање онога који је охладнео, онога што је охладнело.*

охла̀днети, -днӣм, ијек. охла̀дњети, свршен. **1.** *постати хладан, охладити се.* — К здјелама, људи, хајдете, јер ће охладњети! *Бен.* **2. а.** *захладнети, постати хладније, свежије (о времену).* — И тако давно већ охладњело је, ко пусти мрамор-кам! *Хар.* **б.** *озепсти, назепсти.* — Влажни, охладнели јутром, дочекиваху [војници] дан. *Црњ.* **3.** *освежити се, расхладити се чиме.* — Охладните се и одморите, ја ћу вас подворити бистром водом. *Ков. А.* **4.** фиг. **а.** *постати нерасположен према коме, изгубити занос, раније заинтересованост за кога или што.* — Кнез Милош ... морао је због овога само охладнети према делу грчких патриота. *Гавр.* **б.** *смањити се, спласнути (о осећањима).* — Охладње стари дослух и прориједише се срдачни сусрети. *Ђоп.*

Изр. охладнело му срце *постао је неосетљив; престао је да се интересује за кога.*

~ **се** *охладити се, постати хладан.* — У одређени сат донијела је она на сто давно већ охладњелу каву. *Драж.*

охла́днити, ѐхлāднӣм сврш. **1.** *в. охладити (3б).* — Ал' кад ту љубав нешто охладни, онда нек' се чува. *Том.* **2.** *охладити се.* — Зовну га двапут, а кад се не одазва, он пође да га открије, али [он] ... се укочио и охладнио. *Андр. И.*

охладну́ће с *охлађење, охладњење.* — Умирање човјеково он је видио у охладнућу крви. *Коз. И.*

охла̀дњелӧст, -ости, ек. охла̀днелӧст.

охладње́ње с *захлађење, освежење; охладнелост.*

охла̀дњети (се), -днӣм (се), ек. охла̀днети (се).

охладњи́вати (се), -а̀дњујēм (се) *несврш. и уч. према охладнети (се).*

ѐхлађāј м *охлађење, губљење претераног заноса.* — Жарком срцу охлађаја нема. *Вел.*

охлађе́ње с *охладњење.*

охлађи́вати (се), -а̄ђујēм (се) *несврш. и уч. према охладити (се).*

охлокра̀тија и **охлокра̀ција** ж грч. *владавина светине, гомиле, улице.* — Александар знао је теже да се огријеши о филозофе него атенска охлократија. *Уј.* Од невађаних управа ... најгора [је] ... олигархија, најумјеренија охлократија. *Баз.*

охлѐфоб м *онај који мрзи, презире светину.* — Увијек си био охлофоб. *Божић.*

охмѐштрица ж нем. ист. *надгледница над женском послугом у племићким дворовима.* — У собу је тихо ... ушла охмештрица Луција. *Нех.*

ѐхница ж *омица. Деан. Рј.*

ѐхнца ж зоол. *врста инсекта* Tropiphorus. *Бен. Рј.*

ѐхō (охô) узв. **1.** *исказује чуђење и изненађење.* — Охо! охо! — зачу се чуђење. *Петр. В.* Идем у Америку! — Охо! *Каш.* **2.** *исказује задовољство, радост.* — Охо мене, пиле соколово! *НП Вук.*

ѐхоња ж покр. **а.** *заобилазан пут. Вук Рј.* **б.** *пут са завојцима, серпентинама. И.*

ѐхоње с *в. охоња. Вук Рј.*

ѐхōј (охô) узв. *в. охо.* — Одброја сто банкнота ... Је ли доста? — Охој, како да није доста! *Ранк.*

о̀хол и **о̑хол,** -а, -о *који високо мисли о себи, који много држи до себе потцењујући друге; надмен, горд.* — Хладни, охоли тон ... дијелио је друштвене разреде. *Коз. Ј.* фиг. Видиш ... стрмен гдје охоли Ловћен уздиже небу чарну главу. *Љуб.*

охо̀ла и **о̑холаст** ж заст. *в. охолост. Вук. Рј.; Деан. Рј.*

охо̀лија ж *охоло понашање, охолост.* — Јакове, мани се те охолије, не срами се свога рода. *Кум.*

о̑холит и **охо̀лит,** -а, -о *охол.* — Била [је] охо̑лита жена. *Новак.*

о̑холити се и **охо̀лити се,** о̀холӣм се несврш. *бити охол, показивати се надмен, охол, прсити се, шепурити се.* — На високо главу носи, охоли се и поноси. *Змај.* Сваки је ишао напосе, парадно, надимао се, охолио. *Бен.*

о̀холица м и ж *охол човек; онај који се држи надмено, који се прси, шепури.* — [Кажу] да сам охолица, да старе пријатеље презирем. *Шен.* Охолица је он велика! Пр̏косник! *Бег.*

о̀холнӣк м *охол, горд човек.* — Његове пјесме ... жигошу завидника ... распикућу ... охолника. *Водн.* Као охолник краљ је много чувен. *Бој.*

о̀холо и **о̑холо** прил. *на охол начин, надмено, гордо.* — Понио се према њој охоло и окрутно. *Креш.* Охоло [је] коракнуо још један корак. *Чипл.*

охолӧ̀рек, -а, -о ков. *који охоло говори.* — Уче [те] да си сад охолорек, да говориш смионо. *М-И.*

о̀холо̑ст и **о̑холо̑ст,** -ости ж *особина онога који је охол, надменост, гордост.* — Био је без надувености и официрске охолости, које обично имају скоројевићи. *Моск.* У теби је нека охолост мисли. *Краљч. Стј.*

о̀хољӗње и **охо̀љӗње** с *гл. им. од о̀холити се и охо̀лити се.*

о̀хотнӣк м рус. *љубитељ.* — Густа и тмаста поезија Тина Ујевића непођудна је охотницима. *Шим. С.*

о̀хотно прил. рус. *са задовољством.* — Свагда [смо] радо и охотно испуњавали заповести. *Ђорђ.*

о̀хо-хо̑ (охохо̑) *узвик којим се исказује задовољство, радосно изненађење.* — Пред њима чутура, сир, хлеб ... Охо-хо! — слади Милан. *Глиш.* Узе [новац] и преброја и вели за себе: »Охо-хо! и легле ми се и котиле ми се.« *Сиј.*

о̀хохо̑ј и **охо̀хо̑ј** *узвик којим се исказује дозивање.* — Охо-хој! ... има л' овамо пута? *М 1867.*

охрабљи́вати (се), -а̀бљујӗм (се) несврш. *в. охрабривати (се).* — Родитељи [су га] охрабљивали ... и он се ... поче привикавати новом ... животу. *О-А.* Град почиње да [се] преиначава, људи уздижу, охрабљују. *Пол. 1958.*

охрабре́ње с *подстицање на храброст.*

охрабри́вати (се), -а̀брујӗм (се) *несврш. и уч. према охрабрити (се).*

охра́брити, о̀хрӑ́брӣм сврш. *подстаћи на храброст, пробудити, дати, улити храброст.* — Рекао је ... говорник, те охрабрио свет да иде даље. *Дом.* Те побједе охрабриле [су] клонуле Хрвате. *Шиш.*

~ **се** *постати храбар.* — Војска ... охрабривши се његовим ... примером ... нагрне за њим. *Вук.* Атенски се народ охрабрио. *Пов. 1.*

охра̀брујӯћӣ, -ā, -ē *који охрабрује.* — Добијали [су] охрабрујуће одговоре уредника. *Сек.*

охра́мати, о̀хрӑ́мӑм и о̀хрӑмљӗм и **о̀храмати,** -ӑ́м и -мљӗм сврш. *почети храмати. Бен. Рј.*

о̀храна ж рус. *тајна полиција у царској Русији, нарочито против напредних друштвених снага. Свезн.*

охра́нити, о̀хрӑ́нӣм сврш. заст. *сачувати, очуватн, задржати.*

~ **се** *сачувати се, задржати се.* — Стари облик генитива ... побоље [се] охранио. *Кур.*

о̀храпавети, -вӣм и **охрапа́вети,** -а̀пӑвӣм, ијек. о̀храпавјети и охрапа́вјети, сврш. *в. охрапавити (б).*

о̀храпавити, -ӣм и **охрапа́вити,** -а̀пӑвӣм сврш. **а.** *учинити храпавим.* **б.** *постати храпав.* **в.** *огрубети од рада или од богиња (о кожи).* — Чакшире су му пропале, а шаке охрапавиле. *Лал.* фиг. Глас јој је охрапавио. *Кум.*

о̀храпавјети, -вӣм и **охрапа́вјети,** -а̀пӑвӣм, ек. о̀храпавети и охрапа́вети.

о̀хридскӣ, -ā, -ō *који припада Охриду, који се односи на Охрид:* ~ риба.

О̀хрӣђанин м (мн. -ӑни) *човек из Охрида.*

О̀хрӣђанка ж *жена из Охрида.*

охрӧ̀мети, -мӣм и о̀хромӣм, ијек. охрӧ̀мјети, сврш. *постати хром.* — Охромио у једну ногу. *Љуб.* С дебла пао па и охромио. *Кор.*

охрӧ̀мити и **о̀хромити,** о̀хромӣм сврш. **1.** *охромети.* **2.** *учинити кога хромим.*

охрӧ̀мјети, -мӣм и о̀хромӣм, ек. охрӧ̀мети.

охрӧ̀нути *в. оронути.*

о̀хтати, о̀хћēм несврш. *јадиковати узвикујући »ох«.* — Јунак на сцени охће и охће и ... описује своје муке. *Чол.*

о̀хћи ж мн. покр. *ошће. Вук Рј.*

о́ца м (вок. о̂цо) = оцо *хип. од отац.* — Ја те молим, оцо, да ме опет пошљеш учитељу. *Шапч.*

оцакла̀исати, -ишēм сврш. *превући цаклином, танким стакластим слојем.* — Спољна површина [је] ... ватром затапана и оцаклаисана. *Жуј.*

оцаклѐнити се, -ӣм се сврш. *постати као цаклина, стакласт, засјати.* — Прогоњена звијер одасвукуд очекује прасак да се сложи на земљу и оцаклене јој очи. *Нам.*

о̀цаклина ж **а.** *маса од цаклине, стакласта маса.* — Небо ... је изгледало као од оцаклине. *Франг.* **б.** *оно што је налик на цаклину.* — Подижу главе ... набреклих вратних вена и с воденом оцаклином у очима. *Кик.*

о̀цаклити и **оцà клити,** о̀цаклӣм сврш. *покрити цаклином, стакластом масом; добити стакласт сјај, засијати.* — Град је био сав оцакљен од кише. *Десн.* Гледајући оцакљеним очима у једну тачку, пође полагано ... пола киле. *Краљч. Стј.*

оцакљи́вати, -а̀кљујēм *несврш. и уч. према оцаклити.*

о̀цāл, -а́ла и **о̀цал** м лат. *челик, надо.* — Оцал његова оклопа титра. *Ђал.*

о̀цāлан и **о̀цālан,** -лна, -лно *челичан.* — Игле [су] тврде и оштре као оцалне. *Мишк.* [Из очију] је избијала снага и нека оцална одлучност. *Шег.*

о̀цāлно и **о̀цālно** прил. *као оцал, челик.* — Кришке жутог сунца пролетног свјетлуцале [су] оцално. *Кик.* фиг. Буде оцално тих. *Мих.*

о̀цариннти, -ӣм сврш. *одредити висину царине; наплатити царину.* — Хтио је ... да оцарини гумену робу под нижом ставком. *Сим.* Роба [је] ... прописно оцарињена на тој баријери. *Дав.*

оцà парити, -ӣм сврш. разг. *одсећи, одрезати, отфикарити.* — Ако му не оцапарим главу ... насред његове куће ...! *Ћор.* Повалили [га] на гиљотину и оцапарили му братски главу. *Л-К.*

~ **се** покр. *открити се, одгрнути се. Вук Рј.*

о̀цат, о̀цта м лат. *кисела текућина оштра мириса која служи за зачињавање јела, сирће.* — Турише му оцат и лук под нос, и он дође себи. *Лаз. Л.* Живо тргује оцтом и шпиритом. *Крл.*

о̀цатнӣ, -ā, -ō *који је од оцта, оцтени. Прав.*

Изр. ~ **глиста** зоол. *ваљкаста глиста која живи у узаврелу оцту* Anguillula aceti. *Свезн.*; ~ **есенција** *јаки, концентрисани препарат оцта.*

о̀цвасти и **оцвà сти,** -а̀тēм (аор. 2. и 3. л. о̀цвате; р. прид. о̀цвао, -ала и -а̀ла, -ло) сврш. **1.** *оцветати, постати цветан.* **2.** *престати цвасти, завршити цветање, отцветати, прецветати.* — На тераси су давно оцвали зумбули. *Андр. И.* фиг. Оцвало је прамаљење моје. *Хар.*

оцвета́ва̄ње, ијек. оцвјета́ва̄ње, с *гл. им. од оцветавати.*

оцвета́вати, -ѐта̄вам, ијек. оцвјета́вати *несврш. и уч. према оцветати.*

оцвѐтати, -а̄м, ијек. оцвјѐтати, сврш. **1.** *покрити се цветом, пустити цветове, процветати.* — Мурве оцвјетале и костиле опружиле гране. *Март.* **2.** *престати цветати, оцвасти (2).* — фиг. Важно [је] да њих [туђинских центара] данас нестаје, да су оцвјетали и дегенерисали се. *Андр. И.*

оцвећава́ти, -ѐћава̄м, ијек. оцвјећава́ти, несврш. необ. *украшавати цвећем.* — Оцвећавају се терасе, прозори, цвећем се декоришу ентеријери нових станова. *НИН 1964.*

о̀цвеће, ијек. о̀цвијеће, с бот. *листићи који одоздо обухватају цвет, круница и чашица цвета* perianthium. *Терм. 3.*

оцвијѐлити, о̀цвијелӣм (ијек.) сврш. *уцвелити, растужити до плача (обично дете). Прав.*

о̀цвијеће ек. о̀цвēће.

о̀цвирак, -ӣрка м покр. *чварак*; фиг. *кепец, патуљак.* — Оцвирак Миша ... почео је ... сремски ђипати. *Ков. А.*

оцвјет- и оцвјећ-, ек. оцвет- и оцвећ-.

оцво́њити се, о̀цвōњӣм се сврш. *покуњити се, обесити нос. Р-К Реч.*

оцѐа̄н, -а́на м грч. = океан.

Оцѐа̄нија ж = Океанија.

оцеано- = океано-.

оцѐа̄нскӣ, -ā, -ō = океански: ~ *клима,* ~ *дубина,* ~ *ветар,* ~ *оток,* ~ *острво.*

О̀цеви, О̀цēвā м мн. црквен. = Очеви *в. отац (7).*

о̀цедан, -дна, -дно, ијек. о̀цеђен *оцедит.* — Хвале место да је суво и оцедно. *Срем.*

о̀цедина, ијек. о̀цеђина, ж **а.** *оно што је оцеђено, процеђено. Р-К Реч.* **б.** мн. *вода или цеђ што се из рубља оцеди. Вук Рј.*

о̀цедит, -а, -о, ијек. о̀цеђит *који се лако ослободи воде (о стрмом земљишту са кога се вода брзо оцеди).* — Оцједите оранице [су] ... на најбољем мјесту у селу. *Донч.* Лежали су поред зида, на малом оцедитом узвишењу. *Минд.*

оцéдити, òцēдӣм, ијек. оцијèдити, свршен. **1.** *одстранити, уклонити течност (из чега)* **а.** *учинити да оно што може тећи прође кроза што капљама или у танком млазу, пропустити кроз цедило или сито, процедити.* — Сасипају [колаче] у други котао с оцијеђеним медом. *Вел.* **б.** *притискивањем истиснути течност, исцедити.* — Потопила крпу, оцедила је. *Вес.* **2.** разг. *попити, испити.* — Оциједимо по једну чашу оне мученице. *Љуб.* Оциједила [је] ништа мање него девет и пол шалица. *Креш.* **3.** (обично трп. прид.) фиг. *исцрпсти, ослабити, измршавити.* — Аница . . . гласним усклицима . . . оцијеђена лица, прати . . . пустопашну игранку. *Војн.*

~ **се** *постепено, цеђењем или отицањем ослободити се течности (обично воде).* — Наши сокаци [се] оцедише и просушише. *Пол. 1957.* фиг. Изгледа да се од живота само . . . оциједи старинска мудрост. *Божић.*

òцедитōст, -ости, ијек. òцједитōст, ж *особина, стање онога што је оцедито:* ~ земљишта.

оцеђи́вати (**се**), -ѐђујēм (се), ијек. оцијеђи́вати (се) *несврш. и уч. према оцедити (се).*

òцена, ијек. òцјена, ж **1. а.** *суд, мишљење о вредности кога или чега.* — Вук није претеривао у оцени Милошевих поступака. *Прод.* **б.** *процењивање околности, ситуације, стања ствари.* — Кад је, по његовој оцјени, тај час дошао, напао је Ужице. *Ч-М.* **2.** *ознака, број којим се означава вредност, степен ученикова или такмичарева знања, успеха и владања.* — Концем школске године добила је оцену: врло добар. *Вес.* **3.** *критика, приказ, рецензија.* — Писао је и књижевне оцјене и реферате. *Барац.* Одштампао је . . . своје раније чланке, студијице и оцене. *БК 1906.*

оцѐнилац, -иоца, ијек. оцјѐнилац, и **оцѐнитељ,** ијек. оцјѐнитељ, м *оцењивач. Р-К Реч.*

оцéнити, òцēнӣм, ијек. оцијѐнити, свршен. **1.** *дати оцену (ученику, такмичару и сл.).* **2.** *одредити цену, вредност.* — Богатство му се не да оценити. *Јакш. Ђ.* **3. а.** *дати суд, мишљење о коме или чему.* — Народ може оценити потпуно људе које шаље на скупштину. *Марк. Св.* **б.** *проценом, посматрањем, размишљањем закључити.* — Па, имате око четрдесет — оцијени она. *Бон.* Оценио је да су Енглези богати. *Јак.* **в.** *утврдити какво је нешто, проценити (околности, ситуацију, стање ствари).* — Треба да оцијени ситуацију. *Ват.*

оцѐњљив, -а, -о, ијек. оцјѐњљив = оцењив *који се може оценити. Бак. Реч.*

оцѐњљивōст, -ости, ијек. оцјѐњљивōст, ж = оцењивост *особина онога што је оцењиво, што се може оценити.*

òценскӣ, -ā, -ō, ијек. òцјенскӣ *који се оцењује, који се изводи, врши за оцену:* ~ вожња, ~ спорт. *Прав.*

оцѐњив, -а, -о, ијек. оцјѐњив = оцењив.

оцењи́вање, ијек. оцјењи́вање, с *гл. им. од оцењивати.*

оцењи́вати, -ѐњујēм, ијек. оцјењи́вати *несврш. и уч. према оценити.*

оцењи́вач, -а́ча, ијек. оцјењи́вач, м *онај који оцењује, који даје оцену.* — Добром књижевном судији потребно је књижевно познавање језика. То је врло важан захтев за оцењивача, као и за писце. *Поп. Б.* Нека даду прилику стручном оцјењивачу да освијетли. *ХР 1928.*

оцењива́чев, -а, -о, ијек. оцјењива́чев *који припада оцењивачу.*

оцењи́вачкӣ, -ā, -ō, ијек. оцјењи́вачкӣ *који се односи на оцењиваче, који припада оцењивачима:* ~ одбор, ~ суд, ~ комисија.

оцѐњивōст, -ости, ијек. оцјѐњивōст, ж = оценљивост.

òцепак, -пка, ијек. òцјепак, м *оно што је оцепљено (од дрвета, платна и сл.).* — [Дрвљаник] се . . . белео са мноштва иверја и оцепака. *Шапч.* Сигурно оцепак од кошуље или гаћа оних што су се ту провлачили. *Ком.*

оцéпити, òцēпӣм, ијек. оцијѐпити, свршен. **1.** *довршити цепљење, вакцинацију. Прав.* **2.** *в. отцепити. Вук Рј.* **3.** фиг. *ударити, одвалити.* — Оцијепили му двадесет и пет батина. *И.*

~ **се** *в. отцепити се.* — Одбило се, оц'јепило шест изданка. *Наз.*

оцепљи́вати (**се**), -ѐпљујēм (се), ијек. оцјепљи́вати (се) *несврш. и уч. према оцепити (се).*

оцеу̀билац, -йлца м = оцоубилац *оцеубица, оцеубојица. Прав.*

оцеу̀билачкӣ, -ā, -ō = оцоубилачки *који се односи на оцеубице, који припада оцеубицама.*

оцеубѝство с = оцоубиство *убиство свога, властитог оца, оцеубојство.* — Младића је ужасавало ово . . . оцеубиство. *Јов. Ј.*

оцеубѝца м = оцоубица *убица свога, властитог оца.*

оцеубѝчев, -а, -о = оцоубичев *који припада оцеубици.*

оцеу̀бојица м = оцоубојица *оцеубица.*

оцеубо́јство с = оцоубојство *оцеубиство.*

О̀ци, Отáцā м мн. црквен. *Оци. Вук Рј.*

оцијѐдити (**се**), òциједӣм (се), ек. оцéдити (се).

оцијѐнити, òцијенӣм, ек. оцéнити.

оцијѐпити (се), ȍцијепӣм (се), ек. оцéпити (се).

оцилӣндарити, -ӣм сврш. необ. *ставити на главу цилиндар.* — Не личе ни на оне онаочарене и оцилиндарене ... ветропире. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *добити или набавити цилиндар.*

ȍцило с **1.** *огњило, кресиво.* — Кад удариш оцило о кремен, лако ти је варницу истерати. *Ад.* фиг. Кремен је срце, а оцило љубовца. *Кор.* **2.** *знак за С (у српском грбу).* — На печату [Совјета] ... су били грбови Србије — под круном крст и четири оцила. *Вук.*

óцин, -а, -о *који припада óци, тј. оцу.* — Ово је оцина џурица, оцина грлица. *Ком.*

оцје-, ек. оце-.

ȍцјел м и ж *оцал, челик.* — У трави лежи јак штит од оцјели. *Шен.*

ȍцјелан, ȍцјелна, ȍцјелно *који је од оцјела, челичан.* — Још се подбочи као оцјелни ступ. *Кос.* фиг. Оцјелно срце има мајка. *Донч.*

ȍцјељ м и ж *в. оцјел.* — У руци [му] тучак од оцјеља. *Март.*

оцквр̏нити, ȍцквр̄нӣм сврш. покр. *в. оскврнити.* — Обило врата, одниjело све злато и сребро, оцкврнило иконе. *Мат.*

оцмо́љити се, ȍцмо̄љӣм се сврш. *бити тужан, увређен, обесити нос. Рј. А.*

óцо, -а и -ē м = оца. — То су оцини чуперци. Њих оцо за час замрси. *Ком.*

оцоуби́јство с *в. оцоубиство.* — На најмањи прекршај треба гледати као на оцоубијство. *Јонке.*

оцоу̏билац, -ӣлца м = оцеубилац. *Рј. А.*

оцоу̏билачкӣ, -ā, -ō = оцеубилачки.

оцоуби́ство с = оцеубиство.

оцоуби́ца м = оцеубица. = Безумнији је од разбојника ... од оцоубице. *Гор.*

оцоуби́чев, -а, -о = оцеубичев.

оцоу̏бојица м = оцеубојица. — Само се мрштио ... на тог шкрца и оцоубојицу. *Донч.*

оцоубо́јство с = оцеубојство. — О најгрдњем злочину оцоубојства пише Данило овако. *Јаг.*

оцрвѐнети, -нӣм, ијек. оцрвењети, сврш. *постати црвен, поцрвенети. Прав.*

оцрвѐнити, оцр̏венӣм сврш. *учинити црвеним, обојити црвеном бојом.* — Вјетар ... оцрвени уши и носеве дјечурлији. *Мил. В.*

оцрвѐњети, -ѐнӣм, ек. оцрвѐнети.

оцр̏вити, ȍцр̄вӣм сврш. покр. *учинити модрим, обојити модром бојом, омодрити. Вук Рј.*

оцр̏вити се, ȍцр̄вӣм се и **оцр̏вљати се,** -ā̄м се сврш. *добити, запатити црве у себи, уцрвљати се. Деан. Рј.*

оцр̏нети, -нӣм, ијек. оцр̏њети, сврш. *постати црн, поцрнети. Бен. Рј.*

оцр̏нити, ȍцр̄нӣм сврш. **1.** *учинити црним, обојити црном бојом, поцрнити.* — Не можеш [ми] ниједне ове беле власи оцрнити. *Вес.* Гранат орах ... у јесен замирише силно, а плодови оцрне руке. *Сим.* **2.** фиг. *нанети бол, јад, ожалостити, завити у црно; унесрећити.* — Побратими вјеру уфатише да покупе добру чету малу ... да поруше и оцрне Турке. *НП Вук.* **3.** фиг. **а.** *пронети рђав, лош глас о коме, оклеветати.* — Када већ није могао да сам врати сину жао за срамоту, оцрнио га је код његове покровитељице. *Том.* **б.** *осрамотити, обрукати.* — Кућу ми оцрни [зет], образ ми одузе. *Нуш.* Да их бар тако присиле у бој или оцрне пред цијелим свијетом. *Мул.*

Изр. ~ образ *в. уз образ (изр.).*

~ **се 1. а.** *обрукати се, осрамотити се.* **б.** уз. повр. *осрамотити, обрукати један другога.* — Други се ... пред битку клеветама оцрните, љуто завадише. *Петр. В.* **2. а.** *унесрећити се.* **б.** *ожалостити се (обично због погибије блиских сродника), завити се у црно, обући се у црно.* — Докле Турци све њих савладају, многе ће се буле оцрнити. *Њег.*

оцр̏њети, оцр̏нӣм, ек. оцр̏нети.

оцрња́ва̄ње с *гл. им. од оцрњивати (се).*

оцрња́вати (се), оцр̏њујēм (се) *несврш. и уч. према оцрнити (се).*

оцрња́ва̄ч, -а́ча м *онај који другог оцрњује. Р-К Реч.*

ȍцрт м *обрис, контура.* — Обиљем потанкости, низањем брзих оцрта ... лако [нас] одомаћите са обичајима. *Дов.*

оцрта́ва̄ње с *гл. им. од оцртавати (се).*

оцрта́вати (се), оцр̏тāвām (се) *несврш. и уч. према оцртати (се).*

ȍцртāј м *оцрт.* — Речи су одблесци ума, они су оцртаји наших мисли. *Ком.*

ȍцртати, -ām сврш. **1. а.** *насликати, представити.* — [Код Глишића] су личности овлаш оцртане. *Скерл.* Пјесник [Домјанић] ... оцртао је свој профил већ првим стиховима ... изразито. *Крл.* **б.** *описати.* — То [је] он сам у писму родитељу оцртао. *Јел.* **2.** *нацртати.* — Дјеца ... су скакутала по кавезима оцртанима кредом. *Торб.*

~ **се** *појавити се, показати се, указати се (обично нејасно, непотпуно).* — Кад је закоракнула, оцртала јој се читава нога под хаљином. *Козарч.* Радост која би им се оцртала зачас на лицу била је застрашена. *Ћос. Б.*

о̀цтār, -ара м *онај који производи оцат.* — Ваш оцтар ... није само луда, већ и варалица. *Шен.*

о̀цтен, -а, -о *који се односи на оцат, сирће, који потиче од оцта, сирћетни:* ~ киселина, ~ врење, ~ мирис, оцтене гљивице.

Изр. ~ глиста (глистица) *в. уз оцатни (изр.).*

о̀цтеница и **о̀цтēнка** ж *посуда, бочица за оцат, сирће. Деан. Рј.*

о̀цтика ж *веома кисело вино, које се готово претворило у оцат, сирће.* — Стресла [се] као да се напила најљуће оцтике. *Ков. А.*

о̀цтити, -ӣм сврш. *стављати оцта, зачињавати оцтом, сирћетити. Деан. Рј.*

~ **се** *претварати се у оцат, сирћетити се. Деан. Рј.*

оцу́јко и **о̀цӯјко** м *хип. од оца, оцо.* — Оцујку виче, зове: оцо. *Кош.*

оцу́рити, -ӣм сврш. *в. отцурити.* — Зашто воде и мора не оцуре са округле Земље? *Мил.*

очáда ж зоол. *врста морске рибе, златва, комарча* Chrysophrys aurata. *Бен. Рј.*

о̀чадити, -ӣм сврш. = очађавити и очађити *учинити чађавим, упрљати чађу.*

~ **се** = очађавити се и очађити се *постати чађав.* — Очађела кула ... носи на себи ... печат чамотиње. *Коч.* Доноси воду за одапирање чаша, очађених туљака. *Гор.*

о̀чађавēлӣ и **очађа́вēлӣ,** -ā, -ō, ијек. о̀чађавјелӣ и очађа́вјелӣ *који је постао чађав. Прав.*

о̀чађавити (се), -ӣм (се) и **очађа́вити (се),** -а̄ђа̄вӣм (се) сврш. = очадити (се). *Р-К Реч.*

о̀чађавјелӣ и **очађа́вјелӣ,** -ā, -ō, ек. о̀чађавелӣ и очађа́велӣ.

о̀чађити (се), -ӣм (се) сврш. = очадити (се). *Прав.*

о̀чāј м = очајање *тешко душевно, психичко стање кад је изгубљена свака нада на спас из тешке ситуације.* — Умио је да у четири стиха изрази тихи очај човјека окованог у ланце. *Чол.* Неред духа и живота води црном очају. *Уј.*

Изр. до очаја *у највећој мери, до крајњих граница, страшно, нечувено.* — Чекао ... је [раднике] посао до очаја кољав. *Сиј.*

очајáвā̄ње с *гл. им. од очајавати.*

очајáвати, -а̀јāвām несврш. *падати у очајање, бити обузет очајањем, ничему се не надати.* — Марко, разочаран, стаде очајавати. *Дом.* Зар нисам очајавала без потребе већ много пута? *Крањч. Стј.*

о̀чāјан, -јна, -јно **1.** *пун очаја, обузет очајем.* — Завапи ... и провали у очајан плач. *Дук.* Преко телефона чује се очајан глас ... команданта. *Јак.* **2.** *који изазива, ствара очај, веома рђав, лош, ужасан, безизлазан.* — Прилаз [мосту] је очајан. *Дед. В.* Вјерујте ми да сам у очајној ситуацији. *Јонке.* **3.** *који се предузима уз највећи напор, као последње, крајње средство, крајња могућност.* — Ово је већ задње, очајно средство порезне контроле. *Рад. Стј.* Целокупан живот на земљи ... је очајна борба фела. *Дом.*

о̀чајāнӣ, -ā, -ō заст. *в. очајан.* — Спомен'те се ... њихове борбе очајане. *Њег.* Хоће да полуди од очајане љубави. *Том.*

очајàније с цсл. заст. *очајање.* — С неколико ... момака остане у највећему очајанију. *Вук.*

о̀чајàнӣк м заст. **1.** *в. очајник.* — Једно јутро, очајаник урани ... да се животом растави. *Павл.* **2.** *људско нераспаднуто тело у гробу. Вук Рј.*

о̀чајāно прил. заст. *в. очајно.* — Заплаче здвојно, очајано. *Ботић.*

о̀чајāнōст, -ости ж *в. очајност.* — Мејро ... живиш ли? — питаше је грозном очајношћу. *Том.*

очајáње с = очај. — Претјераним и мучним испитивањем доведен [је] до руба очајања. *Креш.* Очајање је, скоро, што и лудило. *Вес.*

о̀чајати, -а̄м сврш. *пасти у очајање, клонути духом без икакве наде.* — Одважни, свесни и у свакој невољи досетни, нису нигда очајали. *Нен. Љ.* Мама мал' да није очајала. *Коз. Ј.*

о̀чајати (се), -јēм (се) сврш. покр. *остати дуго на једном месту, зачамати.* — Удар нађе искру у камену, без њега би у кам очајала. *Њег.* По дну [лонца] боб се очајао и напоприштио. *Љуб.*

о̀чāјнӣк и **о̀чāјнӣк** м **1.** *очајан човек.* — Како да спречи те спремљене покоље ... како овог очајника да приведе разуму? *Ћос. Д.* Навалио је на тебе очајем очајника. *Коз. Ј.* **2.** заст. *очајаник. Вук Рј.*

Изр. стоји као ~ *веома дуго чека, чека без наде.*

о̀чāјница¹ и **о̀чāјница** ж *очајна жена.* — Просуше се ... сузе горке очајнице покојнице. *Шен.* Причао [је] како је очајница три дана ... долазила на воз. *Мат.*

ȍчājница² и **ȍчāјница** ж бот. *врста биљке из пор. уснатица, тетрљан* Marrubium. *Бен. Рј.*

ȍчājничити и **ȍчāјничити,** -ӣм несврш. *проводити време у очајању.* — Не жести се, не тужи ... не очајничи. *Кост. Л.*

ȍчājничкӣ и **ȍчāјничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на очајнике, који је својствен очајницима.* — Давали [су] очајнички отпор. *Дед. В.* Наставио [је] своју очајничку шетњу. *Кол.*

ȍчājнички и **ȍчāјнички** прил. *као очајник, очајно.* — Очајнички уживајући у властитој боли чекао [је]. *Нех.* Пада у таласе и очајнички се отима. *Јанк.*

ȍчājнӣштво и **ȍчāјнӣштво** с *очајност.* — Његовим подвизима смањивала [је легенда] ... људско очајништво, себичност. *Кул.*

ȍчājно прил. *на очајан начин, страшно.* — Црвен, метличаст, очајно голем брк ... љеска се на ватри. *Цес. А.* Минути миле очајно полако. *Чол.*

ȍчá(ј)нӧст, -ости ж *стање онога који је очајан, очајање.* — Душана захвати тупа очајност. *Шимун.*

ȍчāле, ȍчāлā ж мн. (дат. ȍчāлама), **очáле,** -álā и **очáли,** очálā м мн. (дат. очálима) тал. *наочаре.* — Већ у шеснаестој години морао [је] натакнути очале. *Коз. Ј.* Тамо је отац, с очалима на врху носа, крпио ... кабаницу. *Лоп.*

очàлӣн, -ина м тал. покр. **1.** *в. наочаре.* — Натакне огроман очалин на свој мали образ. *Ков. А.* **2.** *в. дурбин, далекозор.* — Наперише госпође своје очалине на странца. *Шен.*

ȍчамати, -ām и **очáмити,** ȍчāмӣм сврш. *осетити досаду чекајући, остати чамећи; дуго остати где.* — Ја већ очамао сједећи и чекајући те. *Јурк.* Неће знати за којем ће раја, тер ће тако очамити сама. *Март.*

очàнӣк, -и́ка м заст. *горњи нишан, мушица на пушци. Вук Рј.*

очàница ж бот. *лековита биљка вретенаста корена, видац* Euphrasia, E. officinalis. *Бен. Рј.*

очáпати, ȍчāпām сврш. **1.** *чапцима, канџама откинути од чега.* **2.** фиг. (као трп. прид.) *мршав, пропао.* — Блед и очапан у лицу, као плашило шетао [је] ходником. *Маш.*

очàприти, -ӣм сврш. индив. *опљачкати.* — Очаприше то парохијално добро за успомену и прије него што ће се дати на мучне путове. *Матош.*

очарáвање с *гл. им. од очаравати.*

очарáвати, -àрāвām *несврш. и уч. према очарати.*

очарàвāч, -а́ча м необ. *онај који очарава.* — Сједио [је] очаравач морских паса и једнолично ударао у бубањ. *Креш.*

ȍчārāнӧст, -ости ж *стање онога који је очаран, занесеност, опчињеност.* — Постоје само ... неограничена очараност и ... послушност. *Сим.* Основа је ... у Сремчевој очараности прошлошћу. *Ж 1955.*

очарáње с *очараност.*

очàрапити, -ӣм сврш. разг. *ударити, одаламити.* — Ох, да га право знам тко ме очарапио, потражио бих га. *Ков. А.*

очáрати, ȍчārām сврш. **1.** *опчарати, зачарати, омађијати.* — Очарала [га је] различитим биљем. *Ђорђ.* **2.** *опчинити дражима, лепотом, добрим особинама, одушевити.* — Моје необично приказивање потпуно [је] очарало моје слушатељице. *Шкреб.*

ȍчāре и **очáре** ж мн. покр. *в. наочаре.* — [Ставља] на нос очаре да види што властелин пише. *Леск. Ј.*

очарéње с *в. очарање.* — Час и време су погодни за очарење. *Уск.*

ȍчāри, очáрӣ и очáрā м мн. покр. *в. наочари. Вук Рј.*

ȍчас прил. **1.** *овај час, врло брзо, одмах, сместа; за тренутак, за један часак.* — Плати, па ће очас бити све у реду. *Маш.* Накупи се очас пуна соба људи. *Вукић.* Ту није било шале! Ми се очас поново нађосмо с ону страну плота. *Лаз. Л.* **2.** *мало пре.* — Сад су очас викали. *Сим.*

очàтати, -ām и **очàтити,** -ӣм сврш. заст. *очитати (молитву).* — Очата неколико пригодних молитава. *Ћип.* Никад нијесмо сјели за јело да не бисмо Оченаша очатали. *Буд.* Устани, сине, и очати Оченаш. *Ћор.*

очвȍрнатити (се), -ӣм (се) и **очворнȍвити (се),** -ȍрновӣм (се) сврш. *добити чворове, постати чворнат, чворновит.* — Седео је ... под столетним бором чија је кора већ сва испуцала, гране се некако очворнатиле. *Пол. 1950.* Кости су му се раскрупнеле, зглавци очворновили као на младој букви кад се разграњава. *Петр. В.*

очвȍругавити (се), -ӣм (се) и **очворугáвити (се),** -ȳгāвӣм (се) сврш. *постати чворугав.* — Ноге ... се поднадуше, цеванице очворугавише. *Црњ.*

ȍчвркнути, -нӗм сврш. покр. *оснажити се, одрасти. Бен. Рј.*

ȍчврснути, -нӗм (р. прид. ȍчврснуо, -ла, -ло и ȍчврсао, -сла, -сло) сврш. **1. а.** *прећи из течног, житког или меког стања у чврсто, стврднути се.* — Бильна слузевина ... кад дође у додир с ваздухом ... очврсне у гуму или смолу. *Тод.* **б.** *претворити се у дрво, одрвенити.* — Љуштика од нових ораха очврсну. *ЛМС 1949.* **2. а.** *постати*

јак, чврст, издржљив, ојачати. — На тешку сељачку делу очврсную ... као храстов дуб. *Маш.* фиг. У њој очврсне пркос, охрабри се њим. *Кал.* **б.** *постати отпоран; навикнути се на што, огуглати.* — Човечје тело ... може ... да према њима [спољним утицајима] очврсне (огугла). *Батут.* **3.** *постати груб, огрубети.* — До Ђурђева дне ... има кад и да ти кожа очврсне. *Мат.* **4.** *учинити чврстим, јаким, отпорним.* — Заједнички живот очврснуо је те људе. *Крањч. Стј.*

очврснýће с *резултат очвршћавања.*

очвр̏стити, òчвр̏стӣм (р. прид. òчвр̏шћен) сврш. *в. очврснути.* — Из дјетинства [се морају] приучити ручном пословању, тим очврсте. *Павл.*

очвршћа̀ва̄ње с *гл. им. од очвршћавати.*

очвршћа̀вати, очвр̀шћа̄вӣм = очвршћивати *несврш. и уч. према очврснути.*

очвр̀шћати, -а̄м сврш. *очврснути.* — Стваралачка снага ... прати [се] на њену развојну путу док не очвршћа толико да може самостално стварати. *Бел.*

очвршћи́вати, очвр̀шћујем несврш. = очвршћавати.

очèа̄н, -а́на м покр. *в. оцеан.* — Пет пута сам видио смрт у очеану. *Војн.*

очèбрснути, -нём сврш. покр. **1.** *чалабрцнути, презалогајити.* — Хајде тамо у кухињу да што очебрснеш поснога. *Љуб.* **2. а.** *огрепсти.* **б.** *откинути, одломити.* — Од онога дрвета гранчицу очебрсни. *Н. прип. Вук.*

òчев, -а, -о *који припада оцу; који личи оцу:* ~ савет, ~ слика; ~ син.

очèвати, òчујем несврш. необ. *бити отац, имати дужности и обавезе као отац.* — Како је тешко очевати туђој дјеци! *Матош.*

Òчеви, Òчёвā м мн. црквен. = Оцеви. *Прав.*

òчевӣд м *увиђај на лицу места, на месту извршења дела.* — Иза обављена очевида повуче се ... судбено повјереништво. *Кос.*

òчевӣдан и **очèвидан,** -дна, -дно *који пада у очи, који је потпуно јасан, несумњив; очит, очигледан.* — Спасе ту српску војску од очевидне пропасти. *Нен. М.* Истину изговорити у увредљивоме облику је изазовно, а поготово ... очевидну лаж. *Крл.*

очевӣдац, -и́ца м (ген. мн. очèвӣдāцā) *онај који је видео нешто својим очима, сведок онога што се десило пред његовим очима.* — Очевици синоћњег призора ... све знају, али неће да кажу. *Срем.* Ту ћете свакако чути занимљивих ствари, и то из прве руке, од очевидаца. *Мар.*

очèвидни́к и **òчевӣдни́к** м *канцеларијска књига у коју се заводе акти по абецедном, азбучном реду. Прав.*

òчевӣдно и **очèвидно** прил. *на очевидан начин, очигледно, несумњиво.* — Очевидно да ово није пут да се позна и оцени песник. *Нед.* Очевидно је и бискуп ... вјеровао у истинитост ове легенде. *Богд.*

очевӣднӧст и **очèвидно̄ст,** -ости ж *особина онога што је очевидно, очигледност.*

òчевина ж *имовина наслеђена од оца (обично пољопривредно имање).* — Нема [он] удела у очевини с осталом браћом. *Глиш.* [Не бих се] усудио да начиним на рачун очевине толико дугова. *Новак.*

òчевић м покр. *дете које је у свему очеве нарави, очић.* — Да имаде на оцаку сина, да ће бити прави очевићу. *НПХ.*

очевр̏нути, -èвр̏нēм сврш. необ. *открити, одврнути, одшкринути, подићи.* — Са једног ока могу мало да очеврну завој, да бар мало виде. *Сек.*

òчекати, -а̄м сврш. *почекати, причекати; дочекати.* — Ако ме ко устражи, кажи нека очека. *Вес.* Пјесници ... су наши вјесници и претече времена очекана. *Наз.*

очèкӣва̄но прил. *с очекивањем, не изненађујући се, спремно.* — Судије су, изгледа, очекивано примиле овакав одговор. *Пол. 1959.*

очеки́ва̄ње с *гл. им. од очекивати.* Изр. изнад, преко (сваког) очекивања *не надајући се, више него би се човек надао, него би очекивао.*

очеки́вати, -èкујем несврш. **1.** *несврш. и уч. према очекати.* **2.** *надајући се коме или чему, прижељкујући чекати кога или што, чекати уопште.* — Нису само они очекивали од ње добити. *Јов. С.* Никад нисам очекивао таму с толиком чежњом. *Гор.* **3.** *предстојати, бити пред оним на шта ће се наићи, што ће се десити у будућности.* — [Невоље] очекују поларне експедиције. *Петр. М.* Очекују вас напорни маршеви. *Јонке.* **4.** *веровати у што, надати се.* — Одјенуле [се] тако складно да су изгледале управо како се од њих очекивало. *Креш.*

очеки́вач, -а́ча м *онај који очекује. Р-К Реч.*

òчекнути, -нём сврш. *мало причекати, почекати.* — Очекни мало, само да одем до бунара. *Вес.* Очекнух, а кад он ништа не рече, сједох испод дрвета. *Лал.*

очèличенӧст, -ости ж *особина, стање онога који се очеличио, постао чврст и отпоран.* — Сваки војник треба да покаже највећу душевну очеличеност. *Јонке.*

очѐличити, -ѝм свршн. **1.** *претворити гвожђе у челик загревањем и хлађењем, прекалити.* — Ону стару [сјекиру] мало очеличи, добро је избруси. *Ивак.* **2.** *учинити тврдим, чврстим и отпорним; постати чврст, ојачати.* — Ал' у старцу жари плану и срце му очеличе. *Змај.*

~ **се** *постати тврд, чврст и отпоран, прекалити се.* — У току рата народна се војска очеличила. *Јов. С.* То је закон наслијеђен и очеличен вјековима. *Сим.*

очѐмерити и **очемѐрити,** -ѐмерим свршн. **а.** *учинити чемерним, горким*; фиг. *загорчати, учинити мучним, тешким*: ~ живот. **б.** *постати чемеран, горак, огркнути. Бак. Реч.*

~ **се 1.** *постати гадан, огадити се (о јелу) због велике количине коју неко поједе.* — Прилегали [трговци] после подне ... кад се очемере од печенице и чеснице. *Срем.* **2.** *огорчити се, нађутити се; ожалостити се због нечега, постати чемеран.* — Сразиле се двије ојађене, очемерене душе. *Драж.* Вују штрецну нешто кроз срце ... Очемерио се. Поцрвенео. *Ад.*

о̀ченак, -ёнка м **1.** *садница. Р-К Реч.* **2.** *оцепак, одрубак; огранак (1). И.*

Очѐнаш, -а̏ша м црквен. **1.** *хришћанска молитва која почиње речима »оче наш«.* **2.** (оченáши) мн. *бројанице, круница.* — Гдје су оченаши? — Ево и оченаши ... — хитро ће бака извукавши ... бројанице. *Горд.*

Изр. знати (говорити) нешто као ~ *знати (говорити) нешто напамет, знати одлично*; исп. знати као воду; као амен у Оченашу *сасвим сигурно.* — Добили сте процес, сигурно као амен у Оченашу. *Бен.*

очѐнути *в. очехнути.*

о̀чёње с *гл. им. од очити, калемљење, цепљење.*

очѐпити, о̀чёпим (трп. прид. о̀чёпљен) свршн. **1.** *стати ногом на део тела човека или животиње (обично на ногу).* — Газдиница ... њега или очепи или уштине ако се не би знао владати. *Вор.* Коњ узмахне главу, пропне се, јурне на страну и очепи једном псету ногу. *В 1885.* **2.** *отчѐпити, одвалити.* — Поједине гране желе сачувати да се у основи не очепе. *Тод.* Имаћаше тако јак ударац да ми први пут мало те не очепи раме. *Матош.* **3.** *ударити, одаламити кога.* — Удари шаком у мраку ... па је тако најљуће очепио свога властитога оца. *Ков. А.* **4.** *стати, почети, навалити, ударити.* — Одмах очепи причати. *Креш.* Киша очепила још јаче. *В 1885.* **5.** *брзо отићи, удаљити се, дунути.* — Ајд' очепи, па гледај свог посла! *Дом.* **6.** фиг. **а.** *нанети увреду, увредити.* — Био је горд на ова поређења и мало очепљен што Спасенија није ничим показала да је поласкана. *Вучо.* **б.** *повредити, нарушити (закон, пропис и сл.).* — Рачун ... није снабдевен прописном таксеном марком! И ту си очепио закон. *Срем.*

очѐпити, о̀чепим свршн. **1.** *в. отчепити. Вук Рј.* **2.** *снабдети чепом, ставити чеп, запушач. Р-К Реч.*

очепљáвати, -èпљāвāм и **очепљи́вати** -èпљујēм *несврш. и уч. према очѐпити.*

~ **се** узв. повр. *једно друго очепити.* — Гура се и очепљује и међу собом се грубо лакта голема скупина људи. *Сим.*

очепр̀љати, -ām свршн. покр. *в. огрепсти. Деан. Рј.*

очепу̀њати, -ām свршн. необ. *очерупати, оперушати; опљачкати.* — Очепуњајте људски тога старог звекана. *Ков. А.*

очепу̀шати, -ām свршн. *в. очерупати.* — Ружан је као очепушан врабац. *Бег.*

очерȕпати, -ām свршн. **1.** *очупати, покидати перје.* — Имала је кожу као очерупана гуска. *Јонке.* **2.** фиг. *узети коме новац, опљачкати.* — Изашао је отуд [из суднице] блед као крпа ... Добро су га »очерупали«. *Вес.*

очѐсати (се), о̀чешēм (се) свршн. покр. *в. очешати (се).* — То свињче морало [је] очесати реп о џамију. *Маж. М.* Као да се она о њега очесала, а не он о њу. *Л-К.*

о̀чёст, -а, -о (комп. о̀чешћӣ) *доста, прилично чест.* — Срче [вино] на очешће станке. *Драж.*

о̀чество и **о̀чество** с рус. *презиме изведено по имену оца, патронимик.* — Како вам је име и очество? *Крањч. Стј.*

очетвòрити, -èтворим свршн. *возити четворопрежно, са четири запреге. Р-К Реч.*

очѐтине ж мн. *аугм. и пеј. од очи.* — Дупље стародревних стабала ... попут нечијих ужасних очетина. *Цар Е.*

очетѝњати, -ām свршн. *добити четиње, обрасти у оштре длаке као чекиње.* — Очетињао си и накострешио се као нераст. *Маш.*

о̀четкати, -ām свршн. *очистити четком.* — На њему ... све је било уредно, сјајно и очеткано. *Андр. И.* Очешља и очетка коња. *Гор.*

~ **се** *очистити се четком.* — Чим се умио и очеткао, запита ... где је поп-Спирина кућа. *Срем.*

очѐхати, -ām свршн. *очијати*: ~ перје. *Прав.*

очѐхнути, о̀чехнēм свршн. *откинути, отргнути; закачити.* — Притка [је] ... потребна да сачува младар од ветрова, који би га могли очехнути. *Тод.* фиг. Биљежник га очехне сажалним погледом. *Кос.*

~ **се** *одврнути се, откинути се.* — Очехну се грана јоргована. *НПХ.* Очехну [се с дрвета] најдебљи стуб и паде са шумом. *Ранк.*

очехња́вати (се), -ѐхњāвāм (се) и **очехња́ивати (се),** -ѐхњујēм (се) *несврш. и уч. према очехнути (се).*

очеша́вање с *гл. им. од очешавати (се).*

очеша́вати (се), -ѐшāвāм (се) *несврш. и уч. према очешати (се).*

очѐшати, ѐчешēм сврш. *окрзнути, огрепсти, дотакнути.* — Ту га је очешало тане пушчано преко носа. *Вук.* фиг. Ове још није очешала наша борба. *Чол.*

~ **се а.** *окрзнути се, дотакнути се.* — Очешао се о попа па мисли да је светац! *Бен.* **б.** *почешати се.* — Стоји тај ступ ... да се о њега очеше марва и стока. *Ад.*

очѐшљати, -ām и ѐчешљām сврш. **1.** *чешљањем дотерати, довести у ред, уредити (косу, вуну, ресе и сл.); истимарити.* — Очешљаше браду и бркове. *Митр.* Планинке вуну очешљале. *Март.* Очешљала и очеткала коња. *Гор.* **2.** *огребенати, изгребенати.* — Друга је имала ... лијепо очешљани лан. *Бен.* **3.** фиг. *исправнати, издрљати.* — Дрљача после орања својим гребеном тврдим земљу очешљала. *Чипл.*

~ **се** *чешљајући се довести у ред косу.* — Очешљала [се] како ја волим. *Лаз. Л.* Очешљао се брижљиво. *Кал.*

ѐчешћй, -ā, -ē *комп. од очест; очест.*

ѐчи, ѐчй и ѐчијў *мн. од око.*

ѐчиглēд м (само у прилошкој служби) *в. наочиглед и уочиглед.*

очи́гледан и **ѐчиглēдан,** -дна, -дно *који се јасно види, који пада у очи; несумњив, очит, очевидан.* — Узвикну капетан са очигледним интересовањем. *Ранк.* Минералогија и геологија ... нам пружају ... низ најочигледнијих доказа о међусобној условљености и повезаности свега збивања на земљи. *Туђ.*

очи́гледац, -еца м *в. очевидац. Бен. Рј.*

очи́гледицē и **ѐчигледицē** прил. *очигледно.* — Чекате ту да издахне од силне глади, очигледице. *Јакш. Ђ.* Очигледице ... је ипак још увијек прави ... трговац. *Драж.*

очи́гледно и **ѐчиглēдно** прил. *на очигледан начин, очевидно, пред очима, јасно.* — Да крава има четири ноге ... баш учитељ [је] ... пред нама очигледно избројао. *Дом.* Још [је] много очигледније да практички принципи нису опћенито прихваћени. *Ант. I.*

очи́гледнōст и **очигле́днōст,** -ости ж *особина онога што је очигледно, очевидност.* — У школи је немогуће потпуно спровести очигледност јер се сваки предмет не може показати. *Пед.*

очиглѐцē прил. *наочиглед.* — [Туђинац] је очиглеце сјекао најљепшу шуму. *Новак.* Браћа гледају један у другога и очиглеце блиједе. *Ћип.*

очи́јати, -ām сврш. *очехати, очупати (перје).* — Као очијано перје у вјетар одлепунуо. *Ков. А.* Неопрезно кине у гомилу очијаног перја. *Чол.*

очијўкање и **очијýкање** с *гл. им. од очијукати.*

очијўкати, -ām и **очијýкати,** -и̏јўкām несврш. *бацати заљубљене погледе, заљубљено гледати, погледивати, кокетирати.* — Брбљало се ту, смијало, очијукало. *Ивак.* У шетњи је маукала, очијукала и пијукала и са овим и са оним. *Богдан.*

очи́кати, ѐчи́кām несврш. заст. *в. очекивати.* — Без њега грозну да очикам коб! *Крањч. С.*

ѐчилити, -и̏м сврш. *постати чио, јак. Рј. А.*

ѐчимити и **ѐчимити,** -и̏м несврш. *звати кога оцем.* — Ивану се за скут ухватише: О Иване и отац и мајко! ... која брати, а која очими. *НП Вук.*

ѐчимкати, -ām сврш. *одвојити, очупати месо од кости. Вук Рј.*

ѐчимљēње и **ѐчимљēње** с *гл. им. од очимити.*

ѐчин, -а, -о *очев:* ~ крв, ~ клетва, ~ грех, ~ воља, ~ кућа.

ѐчина ж *в. очевина.* — Почеше сипати новце, тратити очину и дједовину. *Шен.*

очи́нити, ѐчинѝм сврш. **1.** *ослободити од чини, од чарања. Вук Рј.* **2.** заст. *уништити оно што је пре учињено. Бак. Реч.*

ѐчиницē прил. *у очи, отворено.* — Он их је зато очинице и нападао. *Коз. И.*

ѐчи́нскй и **ѐчи́нскй,** -ā, -ō **а.** *који се односи на очеве, који припада очевима или оцу.* — Да л' икад ћу очинску земљу видјет'? *Марет.* Тај сат [је] донела из очинске куће. *Андр. И.* **б.** фиг. *благ, нежан, пун љубави; благонаклон.* — Ова очинска пажња грубог и отреситог Стојана дјеловала је као мелем на мрког момка. *Ћоп.*

ѐчи́нски и **ѐчи́нски** прил. *као отац, с љубављу.* — Видите како вас ја очински милујем. *Вел.* Бринуо се о њему очински. *Вас.*

ѐчи́нство и **очи́нство** с **1.** *крвна веза између оца и деце, порекло од оца.* — Одједном [је] оптужила осамдесет људи због очинства. *Јонке.* Одређивање очинства врши се путем анализе крви родитеља и детета. *Пол. 1958.* **2.** *очевина.* — Просух очинство

и материнство. *Љуб.* Она је уживала читаво очинство неограничено. *Донч.*

о̀чи̏нци, о̀чинāкā м мн. *оно што се при решетању и вејању жита одваци, оредине.* — [У гнијездо] уни̏јеше пљеву и очинке. *Љуб.* фиг. Очинци гадни цркве Христове! *Јакш. Ђ.*

о̀чињӣ, -ā, -ē *очни.* — Не допире до мене звук, умро ми је очињи вид. *Андр. И.* Вјетар надухао и натрунио горње очиње капке. *Божић.*

о̀чиравити (**се**), -и̏м (се) и **очира̏вити** (**се**), -и̏рāвӣм (се) сврш. *добити чиреве.* — Сав сам се очиравио. *Рј. А.*

о̀чис м бот. *в. очобоља.* *Бен. Рј.*

о̀чиснӣ, -ā, -ō *који чисти*: очисне жртве у старих Грка. *Прав.*

о̀чист м бот. *врста биљке из пор. уснатица, чији род обухвата више врста, чистац* Sideritis. *ЕЛЗ.*

очи̏стилӣште с црквосл. *в. чистилиште* (*2*). — Мени не треба Вергилија у томе небу, паклу и очистилишту. *Матош.*

о̀чистити, -и̏м (трп. прид. о̀чишћен) сврш. **1. а.** *учинити чистим, почистити*: ~ собу, ~ сто. **б.** фиг. *учинити племенитим, оплеменити, облагородити.* — Надам [се] нађи такво . . . биће које би ме препородило, очистило и узвисило. *Крањч. Стј.* **2.** *уклонити сметње, раскрчити.* — За трен ока очистише пролаз за топове. *Моск.* **3.** *ослободити од кога или чега.* — Устаници су . . . очистили земљу од Турака. *Гавр.* Морамо људе очистити од предрасуда. *Крањч. Стј.* **4.** фиг. **а.** *украсти, покрасти.* — Четири седланика . . . шест крава . . . то ти је . . . очишћено јутрос. *Мат.* **б.** *узети, одузети новац коме* (*при коцкању, скупо наплативши нешто и сл.*). — Карта му је добро ишла, тако да је очистио добро . . . благајника. *Срем.* Њиховом газди . . . било је . . . дозвољено . . . да »очисти« сваког човека који би гладан . . . доспео у његову радњу. *Маш.* **5.** *напустити, побећи, умаћи.* — Ова [деца] утолико пре и брже очисте сокак што се издалека зацрвенео фес општинског пандура. *Срем.* **6. а.** *потерати, најурити.* — Све то треба очистити тољагом. *Мих.* **б.** *убити, ликвидирати.* — Затим пушкомитраљез очисти другога Немца који се стално крио око стабла крушке. *Пер.*

Изр. ~ крв коме *учинити племенитим, оплеменити* (*брачном везом, породом*); ~ ноге (стопе) покр. *отићи, побећи, умакнути*; ~ срце *оплеменити се, облагородити се*; ~ тањир (зделу, јело) *појести све.*

~ **се 1.** *постати чист, светао, ведар.* — Огледало се смјеста очистило. *Крањч. Стј.* Небо се очистило. *Дуч.* **2. а.** фиг. *оплеменити се, престати грешити, поправити се.* — У самоћи нема мржње: осамити се, то значи очистити се. *Дуч.* **б.** *ослободити се грехова, мана.* — Три ноћи читала су три попа бденије док се црква опет очистила. *Глиш.* **3.** *отићи, побећи, умаћи.* — Боље ти је да се за времена очистиш из овога хатара! *Јакш. Ђ.* **4.** *постати празан, испразнити се* (*о просторији, простору*). **5.** *в. отребити се.* — Очистило се воће. *Вук Рј.*

о̀чит, -а, -о **1. а.** *очевидан, очигледан.* — Очите погрешке . . . исправљене су. *Ант.* **2. б.** *јаван, видљив.* — Од тога времена је забрањено дјевојкама на сваке очите игре излазити. *Маж. М.* Чинио [је то] без икаква очита узрока. *Мат.* **2.** покр. *отворен, слободан* (*о понашању*). — Ово је дијете очито ко старо чељаде, не плаши се ни позната ни непозната. *Рј. А.* **3.** необ. *познат, виђен, гласовит. Бак. Реч.*

очита̀вати, -ѝтāвāм *несврш. и уч. према очитати.*

о̀чи̏тати, -ā̏м сврш. **1.** *отпевати, одслужити* (*обично о молитви, литургији, миси и сл.*); *изговорити, изрећи.* — За њу лепше молитве није могао ни по́па очитати. *Вес.* Понудише поп-Перу да очита здравицу. *Глиш.* **2.** *рећи отворено, у лице, изгрдити.* — Ја ћу му већ очитати. *Цар Е.* **3.** *прочитати, ишчитати.* — Можемо очитати вриједност за топљивост код било које температуре. *Кем.* Очитано је време које су ти часовници показивали. *Мил.*

Изр. ~ (коме) буквицу, лекцију, вакелу *в. уз те именице.*

о̀чити, -и̏м несврш. покр. *очимити.* — По богу те очим, помози ми! *Рј. А.*

о̀чити, -и̏м несврш. покр. **1.** *на известан начин калемити, цепити, окулирати.* — Младице . . . могу се присадити (очити) још прве године. *Тод.* **2.** *гледати, пазити.* — Сточар очи што му овце вриједе. *Рј. А.* Они њих нарочито пазе и оче. *Лал.*

~ **се 1.** *гледати се.* — Хоћу да кажеш сада гдје нам се очи оче. *Баш.* **2.** *хвалити се.* — Кувар се управ очио својом вјештином. *Мат.*

о̀чито прил. **а.** *очевидно, очигледно.* — Она очито није знала о чему се ради. *Леск. Ј.* Народ зажагори . . . очито задовољан исходом . . . представе. *Чипл.* **б.** *видљиво, јавно*; *отворено.* — Очито [је] блиједио ради очеве неприлике. *Бип.* Сада ћу ти очито рећи: Ти си, Јурићу. *Ков. А.*

очитова̀ње с канц. *изјава, изјашњење* (*обично подређенога пред старешином*); *објашњење.* — Брзо [се] саставило очитовање, те ће . . . пред грунтовно повјеренство. *Мул.*

о̀читова̀ње с *испољавање, показивање, манифестовање.* — Вера је . . . много суз-

држљивија од њега у очитовању властитих чувстава. *Нех.*

о̀читовати, -тујём сврш. и несврш. **1.** *показ(ив)ати, испољити, испољавати, манифестовати.* — Аустрија нам је у свакој прилици очитовала своје зло расположење. *Јов. С.* **2.** *изјавити, изјављивати, призна(ва)ти.* — Како да вам љубав бескрајну очитујем? *Леск. Ј.* Мирко очитова на полицији што је чуо и видио. *Ков. А.*

~ **се 1. а.** *показ(ив)ати се, испољити се, испољавати се.* — [Његове] војничке способности ... се ... нису могле у пуној мјери очитовати. *Цар Е.* **б.** *одати се, открити се.* — Жена му се тихо очитова: »Па ја сам твоја мајка!« *Креш.* **2.** *исказати своје мишљење, своју одлуку, изјаснити се.* — Данас кад се очитова цар руски, нека иде на Цетиње. *Љуб.* Ви се каните очитовати, запросити је? *Том.*

о̀читӧст, -ости ж *особина, стање онога што је очито, очигледност, јасност; стварност, реалност.* — Бавио [сам се] математиком поради извјесности и очитости њезиних доказа. *Баз.* Једна од оних лудих нада које се усправљају и пред очитошћу. *Уск.*

о̀чић м покр. *в. очевић. Рј. А.*

О̀чићи м мн. црквен. покр. *в. Оци. Вук Рј.*

о̀чица[1] ж (ген. мн. о̀чӣцā) *петља, окце (у плетиву, на чарапи). Деан. Рј.*

о̀чица[2] ж бот. *зељаста биљка с црвеним или плавим цветићима, видовчица* Anagallis arvensis. *Бен. Рј.*

о̀чице ж мн. **1.** *дем. и хип. од очи.* — Намргодила очице и чита. *Лаз. Л.* Мале сиве очице ушиљиле се па боду преда се. *Кал.* **2.** зоол. *једноставне очи за разлику од мрежастих у зглавкара. Мин. Лекс.*

о̀чӣште с **1.** *очна дупља, очница.* — [Очи] су понешто искочиле из очишта. *Новак.* **2.** *тачка из које око најјасније види предмет далекозором. Мин. Лекс.*

очишћа́ва̄ње с *гл. им. од очишћавати (се).*

очишћа́вати (се), -ӣшћāвām (се) и **очи́шћати (се),** о̀чӣшћām (се) = очишћивати (се) *несврш. и уч. према очистити (се).*

очишће́ње с **1.** *ослобођење грехова, мана и сл.* **2.** поет. *в. катарза. Терм. 2.*

очишћи́вати (се), -ӣшћујēм (се) несврш. = очишћавати (се).

о̀чӣј, -ā, -ē *в. очни*: ~ клиника. *Р-К Реч.*

очкла̀пиша и **о̀чклапиша** м погрд. *изјелица.* — У њима [главарским кућама] живе очклапише, чанколизи. *Ђур.*

очкрња̀ти, о̀чкрӣām сврш. *скидати, стругати месо. Р-К Реч.*

о̀чӣј и **о̀чий,** -ā, -ō *који се односи на очи, који припада очима*: ~ вид, ~ јабучица, ~ сочиво, ~ дупља, очни капци, ~ клиника.

Изр. очне мрље зоол. *најједноставнији видни органи нижих животиња. Мин. Лекс.*; ~ камен *плави, модри камен, плава, модра галица. Вук Рј.*

о̀чнӣк, -ика м заст. *доњи нишан на пушци. Вук Рј.*

о̀чница ж *очна дупља, очиште (1).* — Крупне му очи упале у очнице. *Наз.* Живе му само очи, велике у модрим очницама. *Бег.*

о̀чњāк, -а и **о̀чњāк,** -а́ка м анат. *зуб између секутића и кутњака.*

о̀чњӣ, -ā, -ē *очни*: ~ вид, ~ живац.

очо̀бā̄јка ж бот. *врста биљке из пор. жабљака, вредовац* Thalictrum, T. minus. *Сим. Реч.*

очо̀боља ж **1.** мед. заст. *болест очију, окобоља.* — Лековита моћ ... противу старости, главобоље, очобоље. *Панч.* **2.** баш. *болест окаца у воћке.* — Гризлица и очобоље брже се разилазе. *Тод.*

очо̀бо̀љка ж бот. *врста биљке* Saxifraga rotundifolia. *Сим. Реч.*

очовечава̄ње, ијек. очовјечава̄ње, с *гл. им. од очовечавати (се).*

очовечава̀ти (се), -ечāвām (се), ијек. очовјечава̀ти (се) и **очовечивати (се),** -ечујем (се), ијек. очовјечивати (се) *несврш. и уч. према очовечити (се).*

очо̀вечити, -ӣм, ијек. очо̀вјечити, сврш. *учинити човеком, хуманизирати.* — Револуција треба ... да очовјечи. *Вуј.*

~ **се** *постати човек. Рј. А.*

очовјеч-, ек. очовеч-.

о̀чӯв *в. очух.*

о̀чӯва̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од очувати (се).* **2.** *који се добро држи, здрав, држећ.* — Здрав је, вала, здрав и очуван. *Радул.* фиг. *непокварен (морално).* — Жудња за завичајем ... се јавља у свих честитих и очуваних душа. *Прод.*

о̀чӯва̄нӧст, -ости ж *особина, стање онога који је очуван, онога што је очувано.* — По очуваности ... пружа слику поморске куће крајем XVI века. *Пол. 1950.*

очува́ње с *одбрана, заштита нечега, тежња да се нешто очува*: ~ мира.

очу́вати, о̀чӯвām сврш. **1.** *чувајући задржати у добром или истом стању, не допустити да што пропадне.* — Можемо ... очувати своје тијело од ... изнемог-

лости. *Атл.* фиг. Ту је биографију ... написао ... да му очува помен што светлијим. *СКГ 1937.* **2. а.** *припазити, причувати кога или што неко време док одрасте, ојача*: ~ дете, ~ младу биљку. — Мајка родила, очувала, па мајка и да ожени. *Станк.* **б.** *одбранити*: ~ од невоље, ~ од зла. — Да им лице од душмана чуваш, али моје очуват не мореш. *Рј. А.* **3.** *задржати, сачувати оно стање, онај положај што одговара.* — Бригада би ... очувала потребну близину са Првом армијом. *Лаз. М.* Командант очува своје добро ... расположење. *Вас.* **4.** *чувајући задржати за доцније, заштедети.* — Ако ми дâ [новац] на оставу, његово је, очуваћу му. *Глиш.*

~ **се** *сачувати се од пропадања, одржати се у здрављу и животу.* — На љутоме кремену ... ласно [је] очувати се. *Жуј.* фиг. Ако плане [пушка] ... да се бјежи, да се очува душа. *Мул.*

очудотво̀рити, -о̀творӣм сврш. необ. *учинити чудотворним.* — Идолопоклонство чињеницама — које ће ... очудотворити умјетност ... смијешна је ... заблуда. *Шим. С.*

очӯпати и **о̀чупати,** -ā̄м сврш. **1.** *чупајући скинути, одстранити (перје, длаку и сл.).* — Ïо дрвећу висе ... одерани зечеви и очупане кокошке. *Вел.* А калуђер сву очупа браду. *НП Вук.* **2.** *отргнути, откинути.* — Хтедох да очупам парче свога меса. *Лаз. Л.* фиг. Како да поделе оно што су очупали од тих бедних робова. *Кнеж. Б.* **3.** *извући, искамчити, узети.* — Надала [се] да ће до зиме и две бунде од ... љубавника очупати. *Јаки. Ђ.*

о̀чӯрде и **очӯрине** ж мн. *аугм. и пеј. од очи.* — Да је мој, ископала бих му очурине! *Ћор.* Сада ... ми ... очурине обневидјеле. *Гор.*; *Р-К Реч.*

о̀чути, -ујēм сврш. *чути, зачути.* — Очусмо издалека ... звукове свирке. *Јурк.* Он, често будан, очуо би је одмах. *Радул.*

~ **се** *чути се, зачути се; пустити глас, огласити се, рећи коју реч.* — Већ [се] мрак хватао кад се очу зов са дворишта. *О-А.* Пустите и нас старе да се очујемо. *Шимун.*

о̀чӯх, о̀чуха м (мн. о̀чуси, ген. о̀чӯхā) *муж матере за њену децу из претходног брака.*

о̀чухӣски прил. *као очух, као што раде очуси, немилосрдно.* — Нисам [вас] накан очухински упропастити. *Вел.*

о̀чухов, -а, -о *који припада очуху.*

о̀чце с *в. окце. Деан. Рј.*

о̀ца *в. хоца.*

о̀цāк, -а́ка и **о̀цак** м тур. **1.** *димњак.* — Из оцака се весело пуши. *Ивак.* **2.** *огњиште у зиду које је непосредно повезано с димњаком, камин.* — У зиду [је] оцак: на њему ватра, цезве. *Глиш.* **3.** *кућа, дом.* — Отворе оцак путницима и невољницима. *Миљ.* **4.** фиг. *род, породица (обично угледнија).* — Сатрли [су] оцак Бушатлића. *НП Вук.* **5.** башт. *јамица у земљи за сађење каквог семена, кућица (4).* — Дижем мотичицу увис ... забадам је ... у следећи оцак [кромпира]. *Аз.*

Изр. као да је кроз оцак прошао *црн је и гарав*; на оцаку *код куће*; неће му се више ~ пушити *пропаће, упропастиће га.*

о̀цāклија тур. **1.** ж *соба у којој има оцак, огњиште, камин; гостинска соба.* — Окупили [су се] наврх куле у оцаклији на сијело. *Нам.* Беше то проста сеоска кућа са једном великом собом ... коју су укућани звали оцаклија иако у њој не беше оцака. *Ранк.* **2.** ж *оцак (2).* — Затекао сам ... у оцаклији лепо разгорео жар те сам напунио мангал. *Нуш.* **3.** м *в. оцаковић. И-Б Рј.*

о̀цāклица ж *дем. од оцаклија (1).* — Та оцаклица служила је учитељу и сељацима као за неко »предсобље«. *Јаки. Ђ.*

о̀цаковић м *човек из старе, угледне породице, коленовић, кућић.* — Треба да се зна ко је оцаковић и газдић. *Јевт.*

о̀цачā̄р, -а и **о̀цāчā̄р,** -а́ра м *онај који чисти оцаке, димњаке, димњичар.* — Изгледали су црни као оцачари. *Јаки. Ђ.*

о̀цачā̄рев, оцача́рев, о̀цачā̄ров и **оцача́ров,** -а, -о *који припада оцачару.*

о̀цачā̄рскӣ и **о̀цāчā̄рскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на оцачаре, димњичарски.*

о̀цāчић м *дем. од оцак.*

оцулу́сити, -у̀лӯсӣм сврш. покр. *в. оглобити. Вук Рј.*

о̀ш и **о̀ша** *узвик којим се тера пас. Вук Рј.*

ошà̀јдарити, -ӣм сврш. нар. разг. *ударити, распалити, одаламити.* — Ову сам ... ошајдарио посред главе. *Јел.* Кивно га ошајдарила иза врата. *Кул.*

о̀шак м бот. *врста биљке из пор. штитара* Cnidium. *Бен. Рј.*

о̀шакнути, -нēм сврш. **1.** *викнути »ош« псу, отерати пса. Вук Рј.* **2.** *ударити шаком, ошинути. Бак. Реч.*

ошà̀марити, -ӣм сврш. *ударити неком шамар.* — Одмах [је] ошамарила и Григорија. *Л-К.* фиг. Понекад би ме ошамарила бестидном изјавом ... погађајући примисли које се крију иза мојих лепих речи. *Петр. В.*

ошамӯтити, -а̀мӯтӣм (трп. прид. ошà̀мӯћен) сврш. **а.** *помутити свест, памет, скоро онесвестити (обично ударцима по глави или чиме што снажно делује физички или психички).* — Кад се неколико пута заредом

окрећемо на исту страну, настаје вртоглавица која нас ошамути. *Ант. 1.* Осјећао сам се ошамућен од радости. *Лал.* **6.** *јако збунити, изненадити.* — У први мах ошамути је Младенова дрска смјелост. *Вуков.* Ошамућен, Миша гледа на четири даме. *Сим.*

~ **се** *повр.*

ошàмўћенōст, -ости ж *стање онога који је ошамућен.*

ошамућѝвати (се), -ўћујēм (се) *несврш. и уч. према ошамутити (се).*

ôшантавити, -ӣм, **ошантáвити,** -àнтāвӣм, **ôшāнтати** и **ошáнтати,** ôшāнтāм сврш. *постати шантав, хром, охрометити.* — И ти [ћеш] ошантавити. *Рј. А.* Ошантала ми жена у лијеву ногу. *И.*

ôшанчити, -ӣм сврш. *окружити, опколити шанцем. Р-К Реч.*

ôшап м тур. покр. = ошаф *кувано суво воће, компот, хошаф.* — Имам врећу ошапа, сваком свату по шака. *Вук Рј.*

ôшапити, -ӣм и **ошáпити,** ôшāпӣм сврш. покр. **1.** *обухватити обема рукама, обујмити; опколити, налазити се око чега.* — Појединo стабло ... не могу тројица ошапити. *Ђон.* Пространо Љешкопоље ... ошапила села, торови и колибе. *Љуб.* **2.** *узвикнути, грунути, грмнути.* — Иде да, баш као за преклањском кугом! — ошапи Андрија. *Горд.* **3.** *избити, појавити се, ударити (о ветру, магли и сл.).* — По неколико дана ошапи густа ... магла која гризе ... гуши. *Ђон.*

ошáрати, ôшāрām сврш. **1.** *учинити шареним, обојити шарено.* — Вапном [је] ошарала сиве зидове. *Бен.* **2.** *почети зрети, шаренети се, прошарати се (о грожђу). Рј. А.*

ôшāстан, -сна, -сно правн. *који је остао без наследника.* — Преостали иметак посвоји држава као ошасно добро. *Ков. А.*

ôшаф м тур. покр. = ошап. — Поред ових имају нарочити пазари за продају рибе ... воћа, ошафа. *Дед. Ј.*

ôшаџовати, -цујēм сврш. нем. варв. *оценити, проценити.* — После сам те књиге мало и сам ошаџовао. *Вин.* Ошаџовао сам га чим је ушао. *Вучо.*

ôшашавити, -ӣм и **ошашáвити,** -àшāвӣм сврш. *постати шашав, луцкаст.* — Ошашавио, брате, говори све којешта! *Срем.* Писаше ... пјесме и ошашави. *Матош.*

ошвáњити, ôшвāњӣм сврш. нем. варв. *нанети срамоту, осрамотити, обрукати.* — Ни сада ошвањит их неће. *Март.*

~ **се 1.** *показати се неодлучан, пропустити да се нешто благовремено уради, подбацити.* — Грдни тешки можар риче ко српски топ на Сентомашу, но може и да се ошвањи па писне дечјим гласом. *Чипл.* **2.** *осрамотити се, обрукати се. Вук Рј.; Деан. Рј.*

ôшве, ôшāвā ж мн. покр. *врста веза на женској кошуљи.* — Кошуљи је оплеће везено на вођице, ошве. *Љуб.*

ôшвице, -йцā ж мн. покр. **1.** *вез око врата или на грудима женске кошуље.* — На Мари ... кошуља на ошвице. *Ђур.* **2.** *златне врпце, пантљике које девојке носе око врата.* — Он се прилијепио погледом уз ошвице које су сјенчиле Гарина њедра. *Божић.*

ошвôњити (се), ôшвōњӣм (се) сврш. варв. *покуњити се; постати незадовољан самим собом*; исп. ошвањити (се). — Да видиш како су сад скромни, ошвоњили, спустили дурбин. *Лал.*

ошебàчић м зоол. *врста птице* Carduelis elegans. *Рј. А.*

ôшепавити, -ӣм и **ошепáвити,** -èпāвӣм сврш. *постати шепав, хром. Рј. А.*

ошèрбетити, -ӣм сврш. тур. покр. *обелити кречом, окречити. Шкаљ.*

ошестáрити, -èстāрӣм сврш. *шестаром измерити; окружити, означити.* — Онда ошестаре гроб и около ломаче ставе камење. *М-И.*

ошéстати, ôшēстāм сврш. покр. фиг. *узети меру, омерити.* — Умало једном од наших другова не ошесташе иначе широку ножурду. *Ђон.*

ошêћерити, -ӣм сврш. *посути шећером, пошећерити, зашећерити.* — Донесе вечеру: хладне пилетине, ошећерених јагода. *Цар М.* Нисам је [каву] ни ошећерила. *Вел.*

ошеширити се, -èшӣрӣм се сврш. ков. *набавити шешир, почети носити шешир.* — Шта значи то што се ћерка нашег учитеља ошеширила? *М 1867.*

ôшибати, -āм сврш. *ошибати, истући шибом, измлатити.* — Како који по коме ошиба, све из њиха живи огањ сипа. *НПХ.* фиг. Ошибан вјетрима ... скиталац се попе на врхове. *Наз.*

ошибúвати, -йбујēм *несврш. и уч. према ошибати, шибати.* — Симица ... оде напред ошибујући сваки час свог мркова. *Глиш.*

ôшибнути, -нēм сврш. покр. *ошинути.* — Хтио бих да се ... ошибну пороци нашега пука. *Љуб.*

ошúвати *в. одшивати.*

ôшйвци, ôшивāкā м мн. покр. *поруб, опшав. Рј. А.*

ошијáвање с *гл. им. од ошијавати (се).*

ошијáвати (се), -ијāвām (се) *несврш. и уч. према ошијати (се).*

ошúјавица ж покр. *кривудава пртина, стаза у снегу (на којој се ошијавају саонице). Вук Рј.*

ошѝјати, -ā̄м сврш. *нагло заокренути на страну, заошијати. Вук Рј.*

~ **се** *заокренути се.* — Ошијаше се кола. *Вук Рј.*

ȍшиљак, -йлька м необ. *шиљак који се натиче на нешто.* — Израђивали [су] ... просте ошиљке за копља. *Жуј.*

ошѝљити, ȍшйљйм сврш. **1.** *начинити што шиљатим, зашиљити.* — Ударили су глобу на главе одугљене и ошиљене. *Павл.* **2.** *оградити чим шиљатим.* — Наш је перивој бодљикама ошиљен. *Креш.*

ȍшинути, -нём сврш. **1. а.** *ударити нечим танким, еластичним (шибом, прутом, бичем и сл.).* — Мало смо одоцнили, рече кочијаш и ошину коње. *Макс.* **б.** *снажно, јако (обично изненада) ударити, погодити чиме (руком, каквим оруђем, метком из оружја и сл.).* — Ошинем га шаком иза ушију. *Вел.* Пази се ... да те не ошине каква кугла. Чујеш ли како пуца? *Топ.* **в.** *захватити, запљуснути, засути.* — Њезин топао дах ошину га по лицу и мало отријезни. *Куш.* Укрстише [се] два млаза [рефлекторска] ... ошинуше у два правца варош, и опет се све смрче. *Сек.* фиг. *обузети, обухватити, прожети.* — Павле прије жртви и стаде ошинут језом. *Тос. Д.* [Ридао је] као несретник болом ошинут. *Креш.* **2.** разг. *упутити се брзим корацима, одјурити, одмаглити.* — Наљутио се Милета па ошинуо друмом као да бежи. *Рад. Д.* **3.** фиг. *закачити кога прекорним речима, укорити.* — Полетио сиједом Ворнићу и старину немило ошину: »Ви каури закона не знате док вам Турчин смије ћери љубит ... *Ботић.* Баш волим што су ту торокушу мало ошинули. *Глиш.* **4.** фиг. *тешко и изненада погодити, снаћи, задесити.* — Зар је баш тебе морао тај горки живот тако несмиљено ошинути? *Бал.*

Изр. као громом (муњом) ошинут, као да га је гром ошинуо *в. уз гром (изр.);* ~ погледом (оком, очима) *оштро, попреко погледати;* ~ репом *захватити, појавити се макар мало, кратко време (о нечем непријатном, неугодном).* — Зима, богме, има чудну хују; ако не уједе, ошине репом — па ... жито нек' чува ко има. *Сиј.*

ошиӣ́ће с *ударац (обично бичем). Деан. Рј.*

ȍширок, -а, -о *доста, прилично широк.* — Куће [су] међу ... воћњацима, кроз које вијуга оширок пут. *Шимун.*

ȍшит м **1.** *в. дијафрагма.* — Као да га тупим рогом кључку под ошит, младић болно уздахну. *Божић.* **2.** покр. *преграда (дрвена или плетена од прућа) између соба у кући.* — Дјевојчице [су] извиркивале изнад ограде ... и у згодном тренутку пружале прстић између два ошита. *Бег.*

ȍшити, ȍшијём сврш. покр. *в. опшити.* — Сваки коњаник имао је на себи мрку сурку црвено ошивену. *Шен.*

ошићáрити се, -ѝћāрйм се сврш. *добити шићар, окористити се. Бак. Реч.*

ȍшице, ȍшйцā ж мн. *замка.* — Тамо хтједе ... поставити ошице и чекати да се улови који чешљугар или зимовка. *Шимун.*

ошишáнац, -нца м *онај који је ошишан.* — Замало да се ... није завадио с оним ошишанцем. *Леск. Ј.*

ошѝшати, ȍшйшām сврш. **1.** *одсећи, подсећи, скинути косу (маказама, машином).* — Под ошишаном косом ситно ... лице. *Михољ.* фиг. Башта ... са ... лејама од чисте, ошишане, густе траве. *Петр. В.* **2.** *подвалити; опељешити, опљачкати.* — Дао [се] у руке нитковићу који га је ошишао и обријао. *Шен.* Душу би дали [сељаци] да подвале варошанину, али се дешава да и сами буду ошишани. *Уск.*

ȍшкање с *гл. им. од ошкати.*

ȍшкати, -ā̄м несврш. *терати пса узвиком »ош«. Вук Рј.*

ȍшкиљавити, -йм и **ошкиљáвити,** -йљāвйм сврш. *учинити кога шкиљавим; постати шкиљав. Прав.*

ȍшклопчати се, -ā̄м се сврш. *добити шклопце, мање отеклине по телу (од уједа неких инсеката и сл.). Вук Рј.*

ȍшкопица м и ж покр. *сналажљив, довитљив, домишљат, препреден човек, лакташ.* — Ошкопице, хитраци ... напријед се протискују у свијету. *Павл.*

ȍшкопичаст, -а, -о и **ȍшкопичкӣ,** -ā̄, -ō̄ покр. *који има особине ошкопице, сналажљив, довитљив, домишљат, препреден.* — Тада им клач ошкопнички уприличи призор. *Божић.*

ȍшкопнички прил. *попут ошкопице, својствено ошкопицама.* — Пљуцну кроз зубе папрено, ошкопнички. *Божић.*

ȍшкрапати, -ā̄м сврш. *в. ошкропити. Бен. Рј.*

ошкр́бити, ȍшкр̄бйм сврш. *окрњити, оштетити.* — Зато и јесу [сабље] тако ошкрбљене. *Шов.*

~ **се** *окрњити се.* — Тек што се латио тесања, брадва му се ошкрбила на чвору. *Бен.*

ошкри́нути (се), ȍшкрӣнēм (се) сврш. покр. *в. одшкринути (се).* — Ошкрину врата полако. *Вес.* И небу се своди ошкринули. *Март.*

ошкр̏нути, òшкр̄нēм сврш. покр. *откинути од чега, окрњити што.* — Немој ми ошкрнути од мога дијела. *Рј. А.*

ошкрȍбити, òшкробӣм сврш. *потопити у растворени шкроб (о рубљу).*

ошкрȍпити, òшкропӣм сврш. **а.** *пошкропити, попрскати.* — Водени слап ... је одскочке ошкропио оближње ... куће. *Љуб.* **б.** *извршити верски обред прскања освећеном водом.* — Сутрадан дође поп — опоја га, ошкропи га. *Торд.*

òшкропљáвање с *гл. им. од ошкропљавати.*

ошкропљáвати, -òпљāвām = ошкропљивати *несврш. и уч. према ошкропити.*

ошкропљúвање с *гл. им. од ошкропљивати.*

ошкропљúвати, -òпљујēм несврш. = ошкропљавати.

òшкрт, -а, -о *доста, прилично шкрт. Деан. Рј.*

òшкр̄т ж покр. *длето којим се опсеца млински камен, сечивица. Вук Рј.*

òшлифовати, -фујēм сврш. нем. варв. **1.** *углачати, избрусити.* **2.** фиг. **а.** *научити кога пристојном понашању.* **б.** *придобити кога за што наговарањем, убеђивањем, обрадити кога.* — Њега је Брко већ ошлифовао, он је за нашу ствар. *Чол.*

òшљāр, -ара м покр. *в. ослар.* — Тешко ослу кад ошљар хвали бога. *Дан.*

ошљáрење с *гл. им. од ошљарити.*

ошљáрити, òшљāрӣм несврш. **а.** *радити без воље, споро, лоше, забушавати.* — Уместо да дају све од себе, сви само ошљаре на раду. *Дав.* **б.** *оклевати, отезати.* — Ошљарећи мало, да би подржао узбуђење присутних, Срета је наставио. *Јак.*

òшљача ж покр. *в. остан (1). Вук Рј.*

òшље с *осје (1).* — Ушао [је] у кућу, чупајући из рукавица ошље од сена. *Моск.*

òшљебад м бот. **а.** *в. артичок. Бен. Рј.* **б.** *врста траве из пор. главочика, гујина трава* Silybum marianum. *Сим. Реч.*

òшљем предл. покр. *в. осим. Деан. Рј.*

ошљéмати се, òшљēмām се сврш. разг. = ошљокати се *напити се, нашљемати се, натрескати се. Р-К Реч.*

òшљӣ, -ā, -ē покр. *који припада ослу, магарцу, магарећи. Вук Рј.*

òшљив, -а, -о *у коме има осја, пун осја.* — Јечам је ошљив, а пшеница је гола. *Рј. А.*

ошљóкати се, òшљōкām се сврш. = ошљемати се. *Р-К Реч.*

ошмáњити, òшмāњӣм сврш. покр. *умањити, скратити; отеснити.* — Увјераваше ме да нема него два ошмањена милијуна Срба. *Павл.*

ошмóљити, òшмōљӣм сврш. *в. осмољити.* — Исти ошмољени бркови, исте очи и обрве, све као у Бизмарка. *Нен. Љ.*

òшмр̄к м пом. *ветар који се спушта као левак и диже воду увис, морска пијавица, вртлог.* — Већ се била крају допримакла кад је ... одједном ошмрк смота, свали. *Љуб.*

ошмр̏кнути се, òшмр̄кнēм се сврш. *шмрчући очистити нос од слузи, усекнути се.* — Извади марамицу из панталона, бучно се ошмркну. *Маш.*

òшнути, -нēм сврш. *отерати узвиком »ош«. Вук Рј.*

òшогавити, -ӣм и **ошогáвити,** -òгāвӣм сврш. покр. **1.** *в. ошугавити. Бак. Реч.* **2.** *оголити.* — Онда је настало љуштење коре, огољавање дебала, док нијесу нека сасвим ошогавила. *Ћон.*

òшогати, -āм сврш. покр. *ошугати.* — Губало те материно мл'јеко, разгубало па те ошогало. *НП Вук.*

ошóкати се, òшōкām се сврш. *ошљокати се. Вук Рј.*

ошпèдāл, -ála м тал. покр. *болница.* — Умро [је] негдје у ошпедалу у Цариграду. *Војн.*

ошпȕрити се, òшпȗрӣм се сврш. покр. *ојагњити се.* — Шиљеже се данас ошпурило. *Вук Рј.*

òштавити, -ӣм сврш. *учинити сирову кожу, уштавити. Р-К Реч.*

òштāмпати *в. одштампати.*

òштар, -тра, -тро и òштра, -о **1.** *који својом танком ивицом добро сече, реже;* супр. туп. — Маказе [су] биле оштре. *Макс.* Лишће је било оштро. *Торб.* **2.** *који има шиљаст врх, шиљат.* — Није у боју од мједи оштре пао. *М-И.* Имао је јак ... оштар нос. *Чипл.* **3. а.** *који изазива јачу хладноћу или свежину, веома хладан.* — Оштра и сува зима и даље је бездушно стезала. *Бан.* Хлади упаљене табане на оштром мразу. *Хорв.* **б.** *који изазива јаке пробади, који се јако осећа.* — У прсима и плећима осећа оштар бол. *Ћос. Б.* **4.** *резак, продоран, жесток, јак и непријатан (обично о мирису).* — Иво ... осјети оштри воњ духана. *Ћип.* Из уста удари воњ од алкохола, од оштра духана. *Матош.* **5. а.** *строг, који не допушта одступања (о наредби, заповести, забрани и сл.).* — Казнише нас мањом али оштром казном. *Ранк.* Ћуру је тај оштри тон погодио у живце. *Нех.* **б.** *осоран, груб, непријазан.* — С људима који су га окруживали ... био је кнез оштар и стално пун захтјева. *Крањч. Стј.* **в.** *лако раздражљив,*

љут. — Свуда ограде, ступови ... упозорења: Пази, оштар пас! *Мар.* **6.** *који јасно нешто одражава, изразит.* — На његову лицу избиле већ оштре црте. *Тур.* Између ових одсека времена као развојних етапа нема оштрих граница. *Пиј.* **7.** *звонак, продоран, звучан.* — Одједаред се чу оштар писак пољареве звиждаљке. *Сек.* **8. а.** *груб, храпав, крут (обично о тканини).* — Седели су раме уз раме, покривени оштрим ћебетом. *Ћос. Б.* **б.** *крупније самлевен:* ~ брашно. **9.** *јасан, одређен, тачан, сигуран, проницљив (о погледу, очима).* — На то се исправи иза стола мала ... женчица, веома оштра вида. *Ков. А.* Његово младићко, оштро око зерило је да му не измакне ниједна ситница. *Вес.* **10.** *проницљив, оштроуман, досетљив, духовит, заједљив.* — За сатиру хоће се оштре памети и жучи. *Нед.* Оштри и продирни његов дух очитоват ће се ... у ругалици. *Нех.* **11.** *борбен, енергичан, брз, крајње напрегнут.* — Више пута је корисно ... форсирати оштар темпо игре. *Ват.* Оштром ватром ... одбија од моста везирову војску. *Том.* **12.** *који је по каквоћи, интензитету изнад обичног, просечног, изузетно јак, тежак.* — Оштри започнимо бој. *М-И.* Проблем корисне употребе угља ... поставља се пред наше хемичаре у још оштријој форми. *КН 1955.* **13.** *који нагло заокреће, скреће (о завијутку, окуци и сл.).* — Она [река] оштром окуком скреће према југоистоку. *Дед. Ј.* **14.** *стрм, врлетан, окомит.* — Успеше [се] на једну оштру узбрдицу. *Андр. И.* **15.** мат. *који је мањи од 90° (о углу, куту).* — Појам трокута садржава ознаку три кута, који могу бити сва три оштра. *Лог. 2.* Са обе стране руше се брда стрмо и састају под оштрим углом у долини. *Андр. И.* **16.** грам. *краткосилазан (о акценту).* **17.** *жесток, јак (о пићу).* — Ракија и остала оштра пића не смањују потрошњу. *НИН 1959.* **18.** војн. *бојеви, убојни.* — Испуцали су ... прописану серију оштрих патрона. *Крл.*

Изр. бити ~ на перу, имати ~ перо *знати оштроумно, духовито писати (обично критике)*; ~ на језику *в. уз језик (изр.)*; ~ вода хем. *природна вода која садржи много калцијум-карбоната и магнезијум-карбоната, тешка вода*; човек оштре длаке нар. *неприступачан, строг човек.*

о̀штār, -ара̀ м покр. *крчмар, гостионичар.* — Зато платим оштару рачун. *Маж. М.*

оштàрија ж тал. покр. *крчма, гостионица.* — Код Розе могао [је] наћи да се заложи и да се напије боље но и у једној »оштарији« у Приморју. *Мат.* Из приземних оштарија плазе димови винског задаха. *Божић.*

оштарѝјāш, -а̏ша м *дштāр. Прав.*

оштарѝјскӣ, -ā, -ō *који припада оштарију.* — Прострли [су] своје вашарске драгулије на дугуљастом оштаријском столу. *Божић.*

оштàрица ж покр. *крчмарица. Рј. А.*

о̀штāрје с покр. *в. оштрица. Рј. А.*

о̀штāрскӣ, -ā, -ō *који припада оштару и оштарији, крчмарски.* — Сједе ... за дугим оштарским столом четири сељака. *Божић.*

оштéдети, -дӣм, ијек. оштéдјети, свршн. *сачувати, поштедети.* — Па га вила на збор довикала ... не би л' момче оштедјело главу. *Март.*

оштéдјети, -дӣм, ек. оштéдети.

оштѐнити, о̀штенӣ свршн. *донети на свет, окотити (обично о куји).* — Летос Лиса шесторо оштенила. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *оштенити.* — фиг. Кад се по други пут оштениш, отвори боље очи. *Јаки. Ђ.* **2.** *доћи на свет (о штенету).* — Донесемо ... штенце које се тек јуче оштенило. *Л-К.*

о̀штета ж **1.** *нанесена, учињена штета, квар.* **2.** *в. одштета.* — Наша земља је у питању »ратне оштете« зло прошла. *СКГ 1937.*

оштѐтилац, -иоца и **оштѐтитељ** м *онај који је направио штету. Бак. Реч.*

о̀штетити, -ӣм (трп. прид. о̀штећен) свршн. **1.** *нанети, начинити штету*; *нанети квар, покварити.* — Оштетили [сте] ... државу и супротставили се њеним законима. *Јак.* Оштетиле су му мотор бомбом. *Дед. В.* **2.** *повредити, ранити*; *нагрдити.* — Баш ви, који сте оштећени од рата ... ваља да покажете како је највећа слава ... и радост жртвовати се за домовину. *Наз.* Биће боље да те убију, пошто се може десити да ти сој оштети читаво племе. *Вујач.* **3.** *претрпети штету, забадава утрошити, штетовати.* — Хоћах убит једну кукавицу, а жа̀ ми је фишек оштетити. *Њег.*

~ **се** *покварити се.* — Окрете [се] Милоју: — Много си се оштетио?! *Вукић.*

о̀штетњāк м зоол. *врста инсекта* Molorchus. *Бен. Рј.*

оштећа́ва̄ње с *гл. им. од оштећавати (се).*

оштећа́вати (се), -ѐћа̄вам (се) несврш. *оштећивати (се), штетити.*

оштећѐнӣк, -и́ка м *онај који је оштећен*; правн. *особа којој је ма какво право повређено.* — Оштећеник [је] одузети ... наравни урес ... замијењо доста вјерном копијом. *Јурк.* Жалбу може употребити и оштећеник или повређеник. *Арх. 1926.*

ошт̀ећенѝков, -а, -о *који припада оштећенику.*

ошт̀ећѐница ж *женска особа оштећеник.* — Оштећеница описује нападача као млађег човјека. *Обз. 1932.*

ошт̀ећѐнѝчкӣ, -а̄, -о̄ *који припада оштећеницима.*

ошт̀ећенӧ̄ст, -ости ж *стање онога који је оштећен, онога што је оштећено.*

ошт̀ећѐње с *квар, повреда, штета.*

ошт̀ећѝвати (се), -ѐћујēм (се) *несврш. и уч. према оштетити (се).*

ошт̀ња ж лат. покр. **1.** *в. хостија.* — Оштија се не смије носити у голим рукама. *Мат.* Могу се заклети . . . на свету оштију. *Шен.* **2.** разг. *израз за изражавање прекора, чуђења и сл.* — Да ниси кад што украо, оштија! *Десн.*

ошт̀ѝпати, ошт̀ѝпām сврш. *иштипати. Бен. Рј.*

ошт̀ѝркати, -ām сврш. *потопити у штирак, уштркати. Р-К Реч.*

ошт̀о прил. покр. *зашто, на шта, чему.* — Мој Јоцо, ошто ми је све твоје знање кад то . . . не вреди ни по луле дувана! *Петр. В.*

ошт̀рапак, -пка м *ситан делић нечега.* — Сасијецао [је] на пању печено бравче да су свуд уокруг врцали оштрапци. *Десн.*

ошт̀рац, -а̀ца м **1.** *оштрица, сечиво.* — Дохвати оштрац од косе. *Брл.* **2.** *бодља.* — Завидио сам и глогу, и трњу, и купињу и оштрацу боровице. *Ков. А.* **3.** *оштар руб камена; шиљаст врх брега.* — Највиша точка сваког испона је његов врх, који може имати различит облик, а према томе добива и сам назив (нпр. оштрац, глава . . . зуб). *ОГ.*

ошт̀рāч, -а́ча м **1.** *занатлија који оштри направе за сечење (ножеве, маказе итд.), брусач.* **2.** *алат, направа за оштрење. Бак. Реч.*

ошт̀рбати, -ām сврш. *окрњити, иштрпкати, оштетити на више места.* — фиг. Дугољетне навике оштрбале су, поништиле и посивиле све шаре њиховог осјећајног живота. *Цес. А.*

ошт̀рбити, -ӣм и **ошт̀рбнути,** -нēм сврш. *окрњити, повредити, откинути.* — Био [је] само на лијевом слијепом оку оштрбљен. *Кум.* Похарао [је Црну Гору] и од ње окрнуо питому Црмницу, као што јој је био оштрбнуо дивље Куче. *Љуб.*

ошт̀рӗње с *гл. им. од оштрити (се).*

ошт̀рига ж *остriга.* — Пијуцкају шампањац и срчу оштриге и аперитиве. *Крл.*

ошт̀рика ж бот. **а.** *врста шаша* Carex, C. acutiformis, *оштрица (7а).* — Уз море . . . расте . . . и оштрика. *Бот.* **б.** *врста биљке из пор. оштролиста* Onosma. *ЕЛЗ.*

ошт̀рикав, -а, -о *храпав.* — Стабло . . . оштрикаво са ситним . . . само под прстима осетним квржицама. *Панч.*

ошт̀рилица ж *брус (за оштрење).* — Око паса нећу водир носити и у њем оштрилицу. *Тад.*

ошт̀рило с (ген. мн. ошт̀рӣлā) **1.** *оштрилица, брус.* — Тек кад би коса затегла, застао би да превуче оштрилом. *Лоп.* **2.** *оштрица, сечиво.* — Ђордо моја, зашто ти оштрило кад не могу да с тобом сијечем? *Ботић.*

ошт̀римицӗ и **ошт̀римицӗ** прил. *оштром страном, оштрицом, сечимице.* — Ударио га сјекиром оштримице. *Вук Рј.*

ошт̀рѝна ж **1. а.** *особина, својство оруђа и оружја које је оштро, које лако сече, реже.* — Уложио [је] сву оштрину свога мача да спаси круну. *Шен.* **б.** *својство онога што је круто и грубо, а уједно има и оштар врх.* — Оштрина његове тврде браде и спокојство на његовом лицу будили су у посматрачу помисао да је . . . човек јаке душе. *Пол. 1957.* **в.** фиг. *напето стање, заоштреност.* — Изгледа да је оштрина кризе . . . већа гдје је напредак био бржи. *Обз. 1932.* **2.** *оштре линије људског лица, изразитост.* — Тип је црначки, леп, лице пуно . . . иако с извесном . . . оштрином у линијама. *Поп. Б.* **3.** *продорност, рескост; строгост, одсечност, осорност (о гласу).* — У гласу је било оштрине и молбе. *Торд.* Јави се . . . неколико сурових гласова и од њихове оштрине Валек се до краја раздрами. *Хорв.* **4.** *продорност, јасност, тачност, сигурност.* — Ти знаш да очи губе оштрину и да постају готово слијепе. *Ант. 1.* **5.** *хладноћа, свежина.* — Сунце помало грије, али се осећа оштрина у ваздуху. *Ранк.* **6.** *тешкоћа, неприлика.* — Спотиче се преко неравнина и оштрине живота. *Скерл.* **7.** *јасност излагања у говору или писању, оштроумност, досетљивост, духовитост.* — Његово је излагање имало једну јасноћу, везаност и логичну оштрину. *Јов. С.* **8.** *борбеност, жестина, брзина.* — Играч »Вардара« својом оштрином прешао [је] дозвољене границе. *Вј. 1957.* **9.** *оно што се чиме истиче изнад обичног, просечног, самосвојност, оригиналност.* — Био је мајстор оног помирљивог излагања у коме ствари губе своју оштрину и јасноћу и постају нешто . . . неодређено. *Јов. С.* **10.** *нагло заокретање, скретање (о завијутку, окуци и сл.).*

Изр. ~ (чијег) језика *способност за оштроуман, духовит али и заједљив начин говора (обично о непријатним истинама);* ~ (чијег) пера *способност за оштроумно, духовито писање.*

о̀штрити, -и̏м несврш. **1.** *чинити да нешто буде оштро, брусити; шиљити.* — Тек је почео бритву да оштри. *Лоп.* **2.** фиг. **а.** *чинити јаснијим, изразитијим.* — Снијег се плави и зима оштри црте стабала и кућа. *Шим. А.* **б.** *чинити бољим, осетљивијим, финијим.* — Он [кофеин] ми оштри и бистри дух. *Уј.* **3.** *одстрањивати, уклањати прљавштину, чистити (о кљуну птица).* — [Вране су] оштриле кљунове о тврде, сухе груде. *Бен.* **4.** *будити, подстицати.* — [»Борба«] је оштрила свијест радних маса ... показивала им пут побољшања живота. *Зог.*

Изр. ~ бркове *испољавати задовољство*; исп. гладити, брусити бркове (уз брк изр.); ~ језик а) *припремати се за говор*; б) *оговарати, пањкати кога*; ~ нож на кога *спремати се за борбу (бој, битку)*; ~ перо *спремати се за писмену критику, полемику*; ~ уши *пажљиво слушати.* — Оштрим уши и смирујем се. *Јел.*

~ **се** фиг. *спремати се, увежбавати се.* — Тако говорећи и себе оштреће за крвави чин ... спази Живана. *Јурк.* Велики глумци се на њему [монологу Марка Антонија] оштре. *Сек.*

о̀штрица ж **1.** *оштра ивица оруђа или оружја (ножа, секире, сабље и др.), сечиво.* — Ухвати сабљу за оштрицу, а балчак пружи бригадиру. *Лаз. Л.* **2.** *шиљат врх; шиљак.* — Магла ... је бежала оштрицама гребена. *КН 1958.* фиг. Осјетио [је] оштрицу мога жалца. *Бал.* **3.** фиг. **а.** *заоштреност, жестина, главни напад (у полемици, дискусији, сукобу)*; *пакосна, заједљива реч, жаока.* — [Закони] су имали за циљ да отупе оштрицу класне борбе. *ОП 2.* Оштрицу овога прекора поднех трпељиво. *Нед.* **б.** *главна мисао, поента; врхунац, највиши домет.* — Потез [у шаху] ... изненађује, он представља ... оштрицу ... комбинације. *Шах 2.* **4.** *најјачи степен, јачина.* — Ублажила [се] оштрица њезине туге. *Креш.* **5.** *крајња граница, крајња могућност (иза које прети опасност).* — Може [се] ићи ... до на саму оштрицу игре, али не даље. *Сиј.* **6.** *звонкост, звучност, продорност (о гласу, звуку).* — Продире тишину станичну оштрица људскога крика. *Цес. А.* **7.** бот. **а.** *оштрика (а).* — Оштрице или киселе траве ... расту по влажним и баровитим местима. *Станк. С.* **б.** *врста биљке из пор. лепирњача* Oxytropis. *ЕЛЗ.* **в.** мн. *назив за породицу биљака* Carices. *Терм. 3.*

Изр. ходати, (ићи, кретати се) по оштрици ножа (бријача, бритве) *бити, налазити се у сталној опасности.*

о̀штри̏це с *оштрица (1, 2).* — Прешла [је] својим финим прстима — финим као оштрице од ножа — преко његовог врата. *Мил. В.* Јеси ли рањен, пак мучи оштрице тебе копљено? *М-И.*

о̀штрљаст, о̀штр̀љаст и **о̀штр̀љат,** -а, -о *шиља(с)т.* — Средње је парче [листа] поширо и више затубасто него оштрљасто. *Рј. А.* [Наочари] почивају на танку, оштрљату носу. *Цар Е.* фиг. *опор; заједљив.* — Ријечи [су] овдје тврде ... оштрљате. *Кал.*

о̀штр̀љац, -љца м *оштар камен.* — Базали су пијано ... посртали са оштрљаца као босоноги са жерава. *Божић.*

о̀штр̏нути, о̀штр̏нём свршн. необ. *одстранити, уклонити.* — Зар мачем мислиш оштрнути јад? *Кост. Л.*

о̀штро м покр. *јак ветар јужњак. Деан. Рј.*

о̀штро и **о̀штро** прил. **1.** *строго, озбиљно, не допуштајући одступања.* — Више начелник оштро, љутито. *Дом.* Оштро [је] напао ... моралисте. *Нех.* **2.** *јако, болно.* — фиг. Ножеви га зависти боду оштро у срце. *Сим.* **3. а.** *живо, снажно, одлучно, брзо.* — [Киша] је живо ударала о стакло. *Нех.* Пође у корак оштро, војнички. *Ад* **б.** *храбро, енергично.* — Оштро се боре за побједу. *Весл.* **4. а.** *јако, силно.* — Ћелија је ... заударала оштро влагом. *Андр. И.* **б.** *звучно, продорно, реско.* — Оштро [је] одјекнуло електрично звоно. *Торб.* **в.** *непоштедно, неустрашиво, отворено.* — Оштро изношење најболнијих ... питања ... даје пљуску шаблонским фразама. *Р 1946.* **5.** *упадљиво, јако, изразито.* — Јунаци у еповима су идеалне личности, које се оштро издвајају из средине у којој делају. *Т. књ.* **6.** *у облику шиљка.* — Нос витак, повијајући се као лук и завршујући оштро. *Рист.* **7.** *јасно, изразито, одређено, тачно, сигурно.* — Даје експресију дубоке проницавости ... самоуверења ... види све оштро. *Бој.* Тако оштро памте да им је тефтер сувишан. *Вел.* [У војсци] биле су двије оштро одређене странке. *Крањч. Стј.* **8.** *са широко отвореним очима, напрегнувши вид, очи; дубоко, пажљиво, темељито.* — Сви су се нагли преко грудобрана и оштро осматрају. *Јак.* Сваки позитив, оштрије гледан, постаје компаратив. *Уј.* **9.** *изазивајући хладноћу, свежину, хладећи, освежавајући (о ветру).* — Загрижљиво и оштро пирио је сјевер. *Кол.* **10.** воји. *мецима за бој.* — То [је] шпалир бајонета и оштро набијених пушака. *Крл.*

оштро- *као први део придевских и (ређе) именичких сложеница значи да је оштро оно што се казује другим делом сложенице*: оштрозуб, оштролист, оштровид(н)ост и сл.

о̀штр̀о̀брад, -а, -о *који има оштру браду.* — Оштробради девер га [медведа] удари по једној шапи. *Бил.*

о̀штр̀о̀брид, -а, -о и **о̀штр̀о̀бридан,** -дна, -дно *који има оштре бридове, рубове, ивице.* — Пред њим јатагане носе свијетле,

оштробриде. *Крл.* Зар ће ... купити елегантан орман, оштробридних ивица? *НИН 1958.*

оштрòвид, -а, -о и **оштрòвидан,** -дна, -дно *који је оштра вида.* — Полицијско око било је ... оштровидо. *Ћил.* Скоротечу [је] к њему, оштровидног Хермију послао. *М-И.*

оштрòвид(и)бст, -ости ж *особина онога који је оштровид(ан).*

оштрòдлак, -а, -о *који има оштру длаку.* — Помакнувши се под оштродлаким ... гуњем ... збаци га са себе. *Мих.*

оштрòзуб, -а, -о *који има оштре зубе.* — Оштрозуба зелена громада распрсну се по асфалту. *Пол. 1959.*

оштрòкљун, -а, -о *који има оштар кљун, оштар прамац.* — Запловила оштрокљуна лађа. *Цес. Д.*

оштрòкбнђа ж *љута, зла, свадљива жена.* — Удри ти ову твоју оштроконђу ... Видиш да ... те ... вуче за нос. *Рад. Д.* Та језичава и мршава оштроконђа бијаше у неким питањима нестрпљивија од мужа. *Донч.*

оштрòкўтан и оштрòкутан, -тна, -тно = оштроугласт и оштроугли *који има оштар кут, угао. Деан. Рј.*

оштрòлист, -а, -о и **оштрòлистан,** -сна, -сно *који има оштар лист.* — Избија оштролиста зелена пшеница. *Моск.*

оштролйсти м мн. бот. *породица биљака дикотиледона у којих су стабљика и листови често обрасли чекињастим длакама* Boraginaceae. *Терм. 3.*

оштрòнос, -а, -о *који има оштар нос.* — Он је ситан, сув, оштронос. *Вуков.*

оштрòок, -а, -о *који је оштра ока.* — Сједио је ... оштроок, засјенчених зеленкастих очију. *Б 1959.* Уз такве околности одмах [сам] крвожедан и оштроок. *Л-К.*

оштропèлутка ж бот. *вишегодишња, трајна зељаста биљка из пор. каћуна* Goodyera repens. *ЕЛЗ.*

оштрòперац, -ерца м *халебарда. Р-К Реч.*

оштрорёп м зоол. *врста рака* Limulus moluccanus. *Бен. Рј.*

оштрòрт, -а, -о *који је оштрог рта.* — Низ голет, што боде оштрортом хриди и иглама драче ... оде. *Шант.* Од стријеле оштрорте обрани тебе. *М-И.*

оштрòта и **оштрòћа** ж покр. *в. оштрина.* — Владика Сава, добри старац без оштроте и хитрине, сједио [је] спокојно. *Љуб.; Рј. А.*

оштрòугласт, -а, -о и **оштрòуглй,** -ā, -ō = оштрокутан. — Све су [играчке] биле ... оштроугласте. *Петр. В.* Вајати [су] од брвана, с оштроуглим крововима. *Шапч.*

оштрòўман и оштрòуман, -мна, -мно *који је оштра, бистра ума, који брзо схвата, досетљив, духовит.* — Требало је ... тражити оштроумног и мудрог човека. *Нен. Љ.* Гледао је око себе замагљеним али оштроумним погледом. *Торб.*

оштрòўмље и оштрòумље с = оштроумност *особина онога који је оштроуман, досетљивост, духовитост.* — Данас се истом дивим његовом оштроумљу. *Новак.*

оштрòўмно и **оштрòумно** прил. *на оштроуман начин.* — Ја му још оштроумније одговорих. *Нен. Љ.*

оштрòумнбст и оштрòўмнбст, -ости ж = оштроумље. — Чудила [се] необичној оштроумности свога мужа. *Кум.*

оштрпкúвати, -тр̀пкујём *несврш. и уч. према оштрбнути.* — [Пољској] суседи оштрпкују границе. *Кнеж. Л.* [Земља] не оштрпкује гвожђе ... рђом. *Марет.*

òштруља ж зоол. **1. а.** *врста слатководне рибе оштре главе, која живи по крашким понорима и пећинама* Aulopyge Hügeli. *Терм. 4.* **б.** *врста ситне морске рибе, гира* Smaris vulgaris. *Деан. Рј.* **2.** покр. *в. оштруљица.* — Сјеромах је, ни калпака нема, већ оштруља капа увешчана. *Март.*

òштруљаст и **оштрўљаст,** -а, -о *доста, прилично оштар.* — У мало гушћој ситуацији долетјела би му најмање једна оштруљаста каменица у главу. *Божић.*

оштрўљица ж покр. *висока и при врху уска капа.* — Још је носио перчин и високу капу оштруљицу. *Шимун.*

òштура ж зоол. *ошћура. Бен. Рј.*

òштурити се, -ӣ се сврш. покр. *донети плод пре времена, изјаловити се* (*обично о крави и овци*). — Три јунице што су се ономадне оштуриле, нађоше јутрос говедари мртве. *Коч.*

òшће ж мн. покр. = ошћи *в. остве. Вук Рј.*

òшћела ж (обично мн.) тал. покр. *остружина, струготина.* — Није још бојадисана [барка], а испод ње просуто је много ошћела и пиљотине. *Војн.*

òшћи ж мн. покр. = ошће. *Вук Рј.*

òшћура ж бот. *врста морске шкољке, лошћура* Pinna squamosa. *Бен. Рј.*

òшћуњā̀р м *рибарска направа за вађење ошћура. Свезн.*

òшугавити, -ӣм, **ошугáвити,** -ўгāвӣм и **òшугати,** -ā̀м сврш. **1.** *заразити шугом, пренети шугу на кога.* — Једна шугава овца цијело стадо ошуга. *Рј. А.* **2.** *ошуга(ви)ти*

се. — Од гамади ми је већ ошугавило тијело. *Матош.*

~ **се** *постати шугав, добити шугу.* — Нећете се ошугавити. *М-О.*

ошукáвати се, -ýкујēм се несврш. покр. *ићи кријући се и тихо, шуњати се.* — Уз плот се тамо ошукује ти'о тко за бијела дана није ближе смио. *Вел.*

ошýкнути, ошýкнēм сврш. покр. *ударити, одаламити, распалити.* — Да ми не знамо ... и ошукнути господу почесто, не би нам ни живота било више. *Вел.*

ошуљине ж мн. *ошљиво жито, жито са осјем.* — Ти да мени дадеш четири товара ошуљина. *Нам.*

ошýљити, ошýљим сврш. разг *опељешити, опљачкати. Р-К Реч.*

ошумити, -ӣм сврш. *подићи шуму где, пошумити.* — Ошумљен је [Црес] до врха *Кум.*

ошупèрисати, -ишēм сврш. *в. ошуперити. Рј. А.*

ошýперити, -ӣм сврш. *запушити, затворити пукотине на броду насмољеном кудељом. Р-К Реч.*

ошупљи́кати, -а̄м сврш. *направити шупљике, рупице на везу. Бак. Реч.*

ошýпљити, ошýпљӣм сврш. *направити шупљим, ишупљити.* — Под плочом [лежи] ... невинашце ошупљено црвима. *Божић.*

ошурити, -ӣм и **ошýрити,** ошýрӣм сврш. **1.** *опарити врућом, кључалом водом и очупати.* — Био [је] ... вешт да закоље, ошури и уопште уреди прасе. *Срем.* Хоћете ли га [свињче] ошурити у ходнику? *Бен.* **2.** *скинути длаку с коже.* — Два-три пута ... бријачицом ошурио »маовину« с лица. *Мат.*

ошýтети, -тӣм, сврш. *в. ошутјети.*

ошýтјети, -тӣм (ијек.; ретко ек. ошýтети) сврш. *не одазвати се (на нешто).* — Зар цврчице не ошутјеше на цврчање расцврчалих ... цврчака? *КН 1958.*

ошце, -а и -ета с **1.** *дем. и хип. од око, окце.* — У самоме ошцу [дрвета] се уска начини цјепотина. *Марет.* **2.** покр. *дем. од окно. Вук Рј.* **3.** *нарочито спремљена омча за ловљење птица.*

П

п (**П**) **1. а.** *безвучни уснени праскави сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај глас.* **2.** скраћ. **а.** *новчана јединица, пара.* **б.** *пагина (страна књиге).* **3.** хем. *знак за елемент фосфор* (P).

па[1] (пâ и пȁ) **I** везн. **1.** *везује реченице и реченичне делове који изричу оно што се догодило после онога што је речено у главној реченици* **а.** *у временској или просторној узастопности.* — Испрва гробна тишина, па жамор. *Крањч. С.* Сједи ... па пише нешто, па струже, па пише. *Андр. И.* Идете, сигурно, у Београд? Нешто даље: у Париз, па Холивуд. *Каш.* **б.** *по неком реду, важности, интензитету и сл.* — Сачувај га ... бог, па — ти! *Вес.* Све наизменце: један орах, па једна шљива. *Андр. И.* **в.** *у једноставном набрајању.* — По лицу му се осуле здравице, па мрка наусница, па прсат, па плећат, па кад корачи — тресе се земља под њим! *Вес.* Пред очима му бијаше сваки кутић родитељског дома ... па затим двориште ... па свака стаза и стазица ... па река у којој се купао с друговима. *Дом.* **2.** *везује реченицу која изриче нешто што се не би очекивало из реченога: а опет, па и поред тога.* — Толико сам година провео на селу, па нисам никад био на прелу. *Вес.* Колико има људи које затеку и јаче невоље, па се не убијају од скрби. *Нех.* **3.** *везује реченицу која изриче нешто што настаје као последица онога што је речено претходном реченицом.* — Но си, ето, кô чабар дебео, па те сало ... задуши. *Њег.* Кад је новац у питању, онда не треба имати поверења ни у ког — мислио је отац Никанор. Па је тако и поступио. *Чипл.* **4.** *везује реченицу у којој се изричу чињенице које не могу променити ток радње у главној реченици: макар, ма.* — Ма неће то бог дати, не, не, не, па ти заковрнуо од злоће. *Мат.* Неће свет да чита озбиљне ствари, па да му поклониш. *Петр. В.* **5.** *везује исте речи које се понављају ради појачавања.* — Све суд па суд. *М-О.* Бадава, ја нисам па нисам могао заспати. *Лаз. Л.* Нема спаса, нема па нема. *Петр. В.* **II** *речца за појачавање* **1. а.** *појачава значење речи пред којом стоји: чак, штавише.* — Акта ... се врстаху у великој ... соби од пода па до стропа. *Ков. А.* Нико јој није био наклоњен: ни отац па ни мати. *Срем.* **б.** *подстиче, подстрекава на што, са значењем: дед(ер).* — Ја ћу сад скочити у бунар. — Па скочи! *Н. прип. Вук.* Није човјек сат, па дај поправи га! *Сиј.* **в.** *са примесом чуђења кад се пита за нешто што је јасно, природно само по себи: дабо(г)ме, дакако, наравно, разуме се, тд.* — Ама, какви су и који су то? А? Шта мислиш да су? — Ама, па конкуренти! *Срем.* **г.** *стоји на почетку узвичних реченица ради јаче изражајности.* — Ах, па те очи! *Митр.* Па ми смо клика душо моја, ви и ја! *Мар.* Па рекла сам! *Крањч. Стј.* Бре, па ја те познајем као шестицу! *Лал.* **д.** *на почетку упитне реченице у којој се с питањем изриче чуђење и неверица: зар? је ли могуће? та није ваљда?* — Шта побратиме, ако бога знаш! Па то твоја жена? *Н. прип. Вук.* **ђ.** *у самосталној употреби с упитном интонацијом кад се жели да саговорник изрекне своју мисао до краја или се хоће омаловажити оно што је речено: и шта је било? и шта онда?* — Братац мој љубезни! ... траже коморџије. — Па? упита Јанко. *Вес.* У врату га гуши, нема доста зрака, само ће наједанпут доћи смрт. Па? *Донч.* **2. а.** *изриче сумњу, неповерење: као, тобоже.* — А и ти си ми па неки трговац, сто гроша еспап сав дућан. *Срем.* **б.** (често отегнуто: пааа) *изриче бојазан, несигурност, плашњу, страховање да ли се нешто може рећи, учинити.* — [Мајка професору] Пааа, може л' што бити? ... Он се уби учећи. — Пааа — отеже професор — знате, како да вам кажем ... *Срем.* Савина жена га је запитала ... Јеси ли баш срећан? — Па, јесам, стрина! *Андр. И.* **3. а.** *служи да се истакне, нагласи један реченични део: баш, управо.* — Више аги па не треба знања. *Март.* Сувише је млада,

а ја немам времена да се мајем око ње — говорио ми је он. — А ти па имаш времена! — чисто се нађути Војин. *Јак.* **б.** *указује на изненадност, неочекиваност, непредвиђеност радње.* — Шта је, снашо? — упита је редара зачуђено. А снаша па у собу. *Вес.*

Изр. па дабо(г)ме разг. *разуме се, наравно, јасно*; па ипак *при свему томе, поред свега тога.*

па² (у вези: па-пак) узв. оном. *звук који се чује кад пушчани меци ударају по дрвећу.* — Па, пак — чују се танад по дрвећу. *Црњ.*

па- *предметак у именичким и придевским сложеницама који казује да је оно што други део сложенице значи нешто друго, друкчије, лошије, споредно, да је подражавање, имитација нечега; да није изворно, првобитно, право:* пабирак, парожак, паројак, павечера, паслика, пачист, патворина.

пàбирак, -ирка м; исп. палетак *плод који заостане после жетве или после бербе.* — Збирају пабирке. *Кош.* Сам је ... остављен ... као пабирак. *Божић.* фиг. Износи [госпођа] пред госте од три обједа пабирке. *Јурк.* Поједине речи и стихови њени [песме] само [су] пабирци из народних песама. *Нед.*

пàбирчàр м *онај који пабирчи плодове*; фиг. *састављач из туђих књига, компилатор. Деан. Рј.*

пàбирчёње с *гл. им. од пабирчити.*

пàбирчити, -ѝм несврш. **1.** *купити пабирке.* — Тако јој је и јучер, већ у рано јутро, изашла унука да ... пабирчи по баштама. *Андр. И.* Био [сам] потпуно свестан да ћу имати да пабирчим по већ одавно пожњевеној њиви. *Цар М.* **2.** фиг. *скупљати помало с разних страна.* — Боље је да почетник има сатове код искусног ... тренера него да пабирчи савјете од клупских другова. *Тен.*

пàбушина ж покр. *в. бабушина.* — Ви сте голи скелети на којима је ... пришивено нешто мало трула месишта и пабушине. *Јакш. Ђ.*

пàведраст, -а, -о покр. *који је с паведринама, местимично ведар.* — Данас је небо паведрасто. *Рј. А.*

пàведрина ж *непотпуна, слаба ведрина, полуведрина.* — Плаве очи доликоваху њену лепушкасту лицу као плаво небо на паведрини. *Шапч.* Ту и тамо, у локвама, огледа се паведрина. *Куш.* фиг. Све је било политички мрачно, нигде паведрине. *Прод.*

пàвезина ж *в. паузина (б). Бен. Рј.*

пàвёнка ж бот. *в. зимзелен.* — Носе ми пуне руке ... плаве павенке, жутог смиља. *Маж. Ф.*

пàвёнчић, ијек. пàвјёнчић, м бот. *споредан, други венчић неких цветова који се развио у средини правога венчића* paracorolla. *Терм. 3.*

пàвер м покр. *стењ, фитиљ петролејске светиљке.* — У обичним ... омотима папира били су павери, душице, пуцад, чавлићи. *Божић.*

пàветина ж бот. покр. *в. павит. Сим. Реч.*

пàвечера ж покр. *мала закуска после вечере. Вук Рј.*

пàвијān, -а и **павијàн,** -ána м зоол. *врста крупног полумајмуна с продуженом њушком сличној пасјој* Cynocephalus. — Павијани и мандрили живе на стеновитим местима у шуми. *Станк. С.* фиг. Ти павијане ... зар ти мислиш да се ја бојим затвореника! *Јонке.*

пàвијāнскӣ и **павијàнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на павијане.* — Волио бих свој људски лик замијенити павијанским. *Богд.*

павѝљōн, -óна м фр. **1.** *мања грађевина од лаког материјала која служи за разне сврхе (каткад привремено).* — У једном зеленом павиљону свирала је војна музика. *Црњ.* Пред њима се протезао ред дрвених купалишних павиљона. *Адум.* Љубичаста светлост је лежала ... на крововима болничких павиљона. *Вучо.* **2.** *грађевина за излагање експоната какве изложбе и сл.* — Завршавају се радови на изградњи аустријског павиљона, павиљона занатства ФНРЈ. *Пол. 1958.*

павѝљōскӣ, -ā, -ō *који се односи на павиљоне.* — За кратко време никла је ... школска зграда павиљонског типа. *Пол. 1959.*

пàвӣт м и ж бот. *биљка пузавица из пор. жабљака* Clematis. — Удишем мирис здравог гробљанског павита. *Петр. В.* Силазили смо лагано провлачећи се уским путем, оивиченим павити. *Јак.*

пàвӣта и **павѝтина** ж бот. *в. павит.* — Оштри мрки крш пун [је] кукриковине и павите. *Андр. И.* Наиђоше у један склоп застрвен павитином. *Ранк.* Свуда се уз то грмље пењала павитина. *Шимун.*

павѝтњāк, -áка и **пàвитњāк** м **1.** *место где расте павит.* — Крупна ретка киша пада. Људи беже у павитњаке. *Ил.* **2.** бот. *в. павит.* — Сео на лозу павитњак, љуљао се на њој. *Ман.*

пàвјёнчић, ек. пàвёнчић.

пàвлака ж **1. а.** *густ, мастан слој који се ствара на површини млека, скоруп.* — У ону највећу [цименту] учитељица купи павлаку од козе. *Ранк.* **б.** *навлака (2).* — Очи безбојне су и мртве и преко њих се

распростире мутна павлака као у мртвих риба. *Донч.* **2.** покр. *унутрашња навлака јастука, перине. Вук Рј.*

пàвлачица ж *дем. од павлака.*

пàвлӣн, -и́на м *редовник, калуђер католичког реда пустињака св. Павла.* — Ни један од рођених кајкаваца није тако свјесно уносио јужне језичне елементе у своје родно нарјечје као павлин Иван Белостенец. *Комб.*

пàвлӣнскӣ, -ā, -ō *који припада павлинима*: ~ ред, ~ самостан.

пàвлōвна и **пàвлōвнија** ж бот. *врста украсног дрвета мирисавих, љубичастих цветова* Paulownia. — Наоколо . . . стајале су високе . . . платане . . . закржљале павловне. *Бал.*

пàвор м покр. *в. паор.* — Да се не наклопи на једно јело, већ од сваког по мало . . . Уопште да не буде павор. *Петр. В.*

пàврзма ж покр. *сорта, раса, пасмина.* — Добра крмача, од добре паврзме. *Дом.*

пàвта ж (обично мн.) *в. пафта (2б).* — Задјеше се злаћени пиштољи за њезине павте удаклије. *Вук Рј.* [Преко тканица] одсјајиваху срмали павте, поткићене зеленим и плавим камењем. *Ком.*

павтàлија ж *в. пафталија.* — И још узе пушку павталију. *НП Вук.*

пàвтица ж *дем. од павта. Вук Рј.*

пàвуља ж *в. пахуља.*

павӯљак, -љка м бот. *врста траве.* — [Разгледава] непрегледне ливаде којима се прелијева жутокоси павуљак. *Павл.*

павӯљица ж *в. пахуљица.* — Сјевер сијече немило мотајући крупне павуљице. *Шен.*

пàвун и **пàвӯн** м *в. паун (1).* — Павуни су браћа моја мила. *НП Вук.*

павӯница ж *в. пауница (1).* — Павунице, то су ми снашице. *НП Вук.*

пàгāн, -а́на и **пагáнац,** -нца м лат. *незнабожац, паганин.* — По селима су почели називати присташе старе религије: пагани. *Пов. 1.* Варвари су долазили да освајају Рим и били су већ хришћани, а римски грађани су још и тад били паганци. *Дуч.*

паганѝзам, -зма м *многобоштво; незнабоштво.* — Пропаст Римског царства била [је] пропаст паганизма. *Дуч.*

пàганин м (мн. пàгани, ген. пāгāнā) = поганин (1) *човек без вере, неверник, незнабожац, многобожац. Кл. Рј.*

пàганинов, -а, -о *који припада паганину.*

пàгāнка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) *жена паганин.*

пàгāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пагане и паганизам*: ~ свет, ~ религија, ~ божанство.

пага́нство с = поганство (1) *стара незнабожачка вера, многобоштво.* — Паганство је . . . дуго живело у култу најбољег света. *Дуч.*

пāгар, -а и -гра м зоол. *морска риба из групе тврдоперки, слична зубацу* Pagrus vulgaris. *Деан. Рј.*

пàгāт, -а́та м тал. *највиша карта у игри тарока. Свезн.*

пàгина и **пага́на** ж лат. *страна у књизи, број који означава страну књиге, рукописа.*

пагина́ција ж *обележавање страна књиге, рукописа бројевима; бројеви који обележавају стране књиге.*

пагини́рање с *гл. им. од пагинирати.*

пагини́рати, -ѝњӣрām свршн. и несвршн. *обележити, обележавати бројевима стране књиге, рукописа.*

пāглодњāци м мн. анат. *закржљали зуби који се налазе иза глодњака, секутића у глодара. Терм. 4.*

пàгода и **пагóда** ж *култна будистичка грађевина у земљама Далеког истока.* — фиг. Чинило се да спретне мале реченице изграђују пагоду. *Тод.*

пāгусеница, ијек. пāгусјеница, ж зоол. *ларва лисних оса, која је слична гусеници лептира* eruca spuria. *Терм. 4.*

пāгусјеница, ек. пāгусеница.

пāд м (лок. пáду; мн. пāдови и пáдови) **1. а.** физ. *кретање тела према средишту Земље због силе теже.* **б.** *спонтано или присилно мењање равнотежног положаја, падање.* — Нахерио се као дрво у паду. *Неим.* Пилоти су приликом пада остали у животу. *Дед. В.* **2.** *рушење.* — Сва кула већ почађавила и склона паду. *Поп.* **3.** *спуштање.* — До пада мрака . . . Немци нису постигли никакав успех. *Дед. В.* **4.** *смањење вредности чега; снижење*: ~ валуте, ~ новца, ~ деоница, ~ температуре, ~ цене робе. **5.** *добивање слабе оцене на испиту, неуспех.* — Сад је као убијен био после пада на мајорском испиту. *Срем.* **6.** *пропаст, слом.* — Венеција [је] задржала Далмацију у власти све до свога пада. *КХ 1936.* Носи у глави једну мисао: да обори другога и да на његовом паду подигне зграду свога благостања. *Глиш.* **7.** фиг. *смањење моралне и духовне снаге, морално пропадање, срозавање.* — То ствара . . . зликовачке страсти и падове великих карактера. *Уск.* Реч [је] о паду једне девојке. *Поп. Б.* **8.** геол. *нагиб земљишта изражен разликом висине.* — Имања . . . мање пате и од воде на местима где се шанчевима не би могао дати довољан пад. *Тод.*

пàдавине ж мн. *атмосферска влага која пада на земљу у облику кише, снега, росе и сл., оборине.* — Количина падавина [је] мала. *ЕГ 2.* У Африци није дошло до радиоактивних падавина. *Пол. 1960.*

пàдавица ж мед. *хронична живчана, нервна болест с повременим (чешћим или краћим) нападима несвестице и грчева у целом телу, епилепсија. Терм. 5.*

пàдавичав, -а, -о **1.** *који болује од падавице.* — Задрхтале [му] ноге и руке као падавичаву дјетету. *Вел.* **2.** *који је својствен падавици и падавичару.* — Урлао [је] у падавичавим трзајима. *Нех.*

пàдавичавац, -âвца м *в. падавичар.* — По станицама стоје ... падавичавци. *Крл.*

пàдавичâр м *онај који пати од падавице, епилептичар, епилептик. Терм. 5.*

пàдавичâрев, -а, -о = падавичаров *који припада падавичару.*

пàдавичâрка ж *она која болује од падавице.* — То је ... падавичарка, слаба умом. *Л-К.*

пàдавичâров, -а, -о = падавичарев.

пàдавичâрскӣ, -ā, -ō *који се односи на падавичаре, који је као у падавичара.* — Почињу да говоре неким муцавим падавичарским ... нарјечјем. *НК 1946.*

пàдавички прил. *као падавичар.* — Падавички отромбољених усана ... непрестано је мрмљао у дубоком, пијаном басу. *Петр. В.*

пàдалине ж мн. *падавине.* — Планине изазивају кондензацију водених пара и лучење падалина. *ЕГ. 1.*

пàдалица ж **1.** астр. **а.** *звезда која засветливши прелети преко неба као да пада, метеор.* — Преко неба прелети нека падалица. *Ранк.* **б.** (у атрибутској служби уз им. звезда) *која пада.* — Откинула се и муњевито слетела на хоризонту звезда падалица. *Моск.* **2.** *плод који сам падне с дрвета (шљиве, маслине итд.). Вук Рј.*

пàдалӣште с *место на које се ко или што смести да преноћи или се привремено смести. Вук Рј.*

пàдâње с *гл. им. од падати.*

пàдати, -âм *несврш. према пасти.* Изр. падајућа болест *в. падавица.* — Није смела целивати крста ... да јој не би дете добило падајућу болест. *Вес.*

пàдеж м **1.** грам. *облик деклинације који показује однос према другим реченичним члановима.* **2.** *водени атмосферски талог.* — После великих киша ... дуго се по блату и барама топио обилан падеж. *Рад. Д.* **3.** покр. *провалија.* — Голо и каменито брдо врх Пераста пружа се до Котора; одозго на ждријела, а одоздо на завоје, што падежи понора ... снују и над којијем висе греде и клисуре. *Љуб.*

Изр. то је (оно је) други ~ разг. *то је (оно је) друга ствар.* — Путовао сам ја ... и по Немачкој. Али оно је други падеж. *Дав.*

пàдежнӣ, -ā, -ō *који се односи на падеж, који припада падежу:* ~ наставак, ~ завршетак, ~ промена.

пàдела ж тал. покр. *тигањ, тава, кастрола, просуља, шерпења. Рј. А.*

пàдина ж (ген. мн. пâдӣнā) **1.** *коса, нагнута површина (брда, планине, улице), нагиб, обронак, страна.* — Кућица нам је била у дну падине једнога брежуљка. *Нед.* Код сваког брежуљка, брда и горе разликује се подножје стране или падине и врх. *ОГ.* **2.** *суха плитка долиница на странама крашких планина. Свезн.*

пàдиша м заст. *в. падишах.* — Стане [га] распитивати за Стамбул, за падишу. *В 1885.* Не може падиша ... толико војника да накупи. *Јов. С.*

пàдишâх м перс. *титула бивших владара (султана) у неким оријенталним земљама; особа која је носила ту титулу.* — То је дембел какова не храни ни падишах у Цариграду. *Јурк.* Волео је и ценио истински нашу земљу и вашега падишаха. *Андр. И.*

пàдишâхов, -а, -о *који припада падишаху:* ~ царство.

пâднӣ, -ā, -ō *који се односи на пад.*

пàднути, -нём свршн. *в. пасти.* — Паднув пред ово ваше село ... станем се домишљати ... *Шен.*

пàдња и **пàдњава** ж *падавине, оборине (киша, снег).* — Љетос је било мало падње. *Рј. А.* Напољу и опет падњава ... и прокисне до костију. *Матош.*

пàдобрâн м авиј. *справа која се у ваздуху аутоматски отвори и рашири у облику платнене куполе ради скакања или спуштања терета из авиона.* — Спасио се [авијатичар] падобраном. *Наз.* Бацали су храну и муницију падобранима. *Дед. В.*

падобрâнац, -нца м **а.** *онај који се спустио из авиона падобраном на земљу.* — Енглези су спустили ... три падобранца јужно од Мајевице. *Дед. В.* **б.** *војник који се падобраном спушта у непријатељску позадину.* — Сваком падобранцу дана је слика друга Тита. *Ч-М.* **в.** *спортиста који се бави падобранством.* **г.** разг. *човек који са стране упада у ред оних који чекају да уђу у возило или да што купе.* — Ред се пребројава и контролише. Ко је дошао први, ко пети ... ко је падобранац, ко се гура. *Пол. 1959.*

пàдобрáнка ж *женска особа падобранац.* — Најбоља југословенска падобранка у 1958. прича ... *Пол. 1958.*

пàдобрáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на падобранце:* ~ екипа.

пàдобрáнски прил. *попут падобрана, као падобраном.* — Ту треба наћи згодан мост да се преко њега »некако падобрански« умакне. *Лал.*

падобрáнство с *теорија и пракса скакања падобраном.* — Вођени су разговори о доласку прве групе омладинаца ... у Савезни ваздухопловни центар за спортске ваздухопловце у једриличарству и падобранству. *Б 1957.*

пàдок м енгл. *ограда на ливади за окупљање коња пред трку.* — У близини стазе треба да се налази падок где се учесници пре утакмице прикупљају и пројахују своје коње. *Јах.*

пàдомēр, ијек. пàдомијēр, м **техн.** *справа за одређивање пада.*

пàдомицē прил. *падајући. Р-К Реч.*

пàдомичан, -чна, -чно *који може падати, који пада. Р-К Реч.*

пàдомијēр, ек. пàдомēр.

пађēнија ж грч. ист. покр. *работа, кулук, тлака која се одрађивала манастиру. Вук Рј.*

пађенàјāш, -áша м покр. ист. *манастирски работар, кулучар. Вук Рј.*

пâж, пáжа м фр. **1.** *дечак, младић племићкога порекла који се у средњем веку налазио у служби или ради образовања на двору феудалаца или краља.* — Као младић и паж пратио је Беатричу напуљску. *Нех.* Из кнежевог двора наступала је поворка састављена од бакљоноша, пажева и Конављана. *Пол. 1958.* **2.** *у бившој царској Русији питомац војног завода за синове повлашћенога друштвеног слоја.*

пáжевскӣ, -ā, -ō *који се односи на пажеве, који је као у пажа.* — Свуда је видио њену пажевску фризуру. *Божић.*

пàжēње с *гл. им. од пазити (се).*

пàжљив, -а, -о **1. а.** *који ради што с пажњом, који је усредсређен на што.* — Чим чуше грају, скочише ... него не умакоше очима пажљивих »хајдија«. *Ад.* **б.** *који је пун пажње према коме, услужан, предусретљив.* — Та ће иста фока ... опет доћи истоме ловцу који је био тако пажљив према њој. *Петр. М.* **2.** *који показује, испољава пажњу, опрезан, брижљив.* — Преко пута плашљив и пажљив скаче зец. *Уј.*

пàжљиво прил. *на пажљив начин, с пажњом, помљиво, брижљиво.* — Лагано, пажљиво ... плесачи су се почели кретати покрај њих. *Торд.* Немци су Пету офанзиву невероватно пажљиво припремили. *Дед. В.*

пàжљивōст, -ости ж *особина онога који је пажљив, пажња.* — Умарало ју је његово љепорјечје, отромило њезину пажљивост, одбијало њезине мисли. *Бег.* [Критика] претпоставља ... такву савесност и пажљивост при испитивању о каквој се обично и не слути. *Поп. П.*

пáжња и **пàжња** ж **1.** *нарочито управљање свести на што чиме оно у свести заузима средишње место; усредсређеност, концентрисаност мисли, вида, слуха на што.* — С појачаном пажњом наставља проучавати сваки шум око себе. *Донч.* Без пажње је немогуће посматрање. Стога се деца морају вежбати у концентрисању пажње. *Пед.* Њено [преписке Вукове] разјашњење може бити достојно пажње ... и ширих читалачких кругова. *Мил. Ж.* **2.** *предусретљивост, услужност, љубазност.* — [Сељак динарско-планинског психичког типа има] своје природне отмености: пажње и такта према старијем и млађем, према вишем и нижем. *Цвиј.* До излаза отпратила ме болничарка и захвалила ми за пажњу. *Хорв.* **3.** *наклоност, љубав.* — И кад једно говори, оно друго и не дише и не трепће од силне пажње и милоште. *Срем.* Симка га куне и прекорева за пажњу и нежност којом га је толико година нудила. *Јос. Д.* **4.** *интересовање, занимање, најчешће у синтагмама:* изазвати, изазивати пажњу, обратити, обраћати пажњу, поклонити, поклањати пажњу, привући, привлачити пажњу, скренути, скретати пажњу, свратити, свраћати пажњу. — Нарочито је велику пажњу села изазвао Злата Мали. *Поп. Ј.* Послије је и Матовић ступио у разговор и успио да за себе веже пажњу једне од тих дјевојака. *Лал.*

Изр. **бити, наћи се у центру пажње** *бити сматран главном особом, изазвати опште интересовање.*

пáжњица и **пàжњица** ж *дем. од пажња.* — И гле, неколико осмијеха ... погледи ... ситне, мале пажњице. *Сим.*

ПАЗ скраћ. *противавионска заштита.* — Одржано је већ неколико предавања из Паза. *Дав.*

пазáкуп м правн. *уговор којим закупац нешто закупљено даје трећој особи у закуп. Р-К Реч.*

пазáкупац, -пца м *онај који је с ким закључио пазакуп. Р-К Реч.*

пазакýпити, -ākȳпīм свршн. неодом. *учинити, закључити пазакуп. Р-К Реч.*

пазáлог м и **пазáлога** ж правн. *залагање заложених ствари. Бак. Рј.*

пàзāр, -ára м тур. **1.** *куповина и продаја као трговачки посао, купопродаја, трговање, трговина; промет робе; погађање при куповини и продаји.* — Видим света доста, а пазара мало. *Шапч.* И везе даље о погађању ... и разбијању пазара. *Куш.* Пут је ... био притиснут сељацима, стоком, магарцима натовареним за градски пазар. *Лоп.* **2. а.** *место, обично под отвореним небом, где се врши таква трговина, трг, тржиште, пијаца; вашар.* — Вода је била толико надошла да су ... чаршија и половина пазара ... били ... поплављени. *Дед. Ј.* Лутали су ... Курлан и Андрија пазаром. *Божић.* **б.** зб. *сви они који се на таквом месту налазе.* — Он чека своје муштерије кад ће пазар да се разасипа. *Мул.* Сјутрадан кад се пазар скупио, тридесет Груда иђаху проз пазар, рамо уз рамо. *Миљ.* **3.** *трговачка роба која се продаје.* — На простртој поњави разгрнули крамари ситни пазар: танке игле ... оштре ножиће. *Торд.* **4.** *новац, зарада, утржак од продате робе.* — Газда је на крају тезге бројао пазар. *Ћос. Б.* Пазар све слабији. *Уск.* Хаџија ... је само гледао пазар и стално у себи потврђивао да мора друкчије да води дућан. *Сиј.* **5.** покр. *пазарни дан.* — Скрио се у два пазара, то јест у двије недјеље, пазарне дневи, није смио излећ. *Миљ.* **6.** *друштвена игра.* — Други понуди да се ӣгрā ӣгра каква: пазара. *Мат.*

Изр. изнети, износити на ~ а) (*по*)*нудити на продају*; б) фиг. *изнети, износити у јавност*; нема ту пазара *неће се моћи погодити о чему, нема погодбе*; носити главу (кожу) на ~ *излагати се великој опасности.* — Онда се народ тукао за ствар и носио своју кожу на пазар. *Адум.*; пазар — љубав *при трговини, погађању не треба да се срди, љути ни купац ни продавац*; суботом се иде на ~ *у право време треба бити на правом месту*; тврдити ~ *тобоже не хтети, отимати се, не пристајати на оно што се једва чека, жели, нећкати се.*

пàзāран, -рна, -рно (обичније одр. пàзāрнӣ) *који се односи на пазар.* — Кад се стао смиривати велики пазаран дан ... свако је пребројавао крваво зарађену црквицу. *Рад. Д.* Среда је пазарни дан у Сарајеву. *Јевт.*

пàзāр-бӯла ж тур. *жена која се бави трговином, трговкиња.* — Анђа ... оде у пазарбуле, за хлебом. *Марк. М.* Њима веле три Турчина млада: пазар-буле не сол'те смокава. *НП Херм.*

пазáрење с *гл. им. од пазарити.*

пазарúвање с *гл. им. од пазаривати.*

пазарúвати, -àрујēм несврш. *пазарити.* — Војници су ... пазаривали поморанце ... од ... продаваца. *Нуш.*

пàзарија ж *роба која се прави за пазаре, сајмове, пазарна роба. Вук Рј.*

пазáрити, пàзāрӣм сврш. и несврш. **а.** (*из*)*вршити пазар* (*1*), *продати или купити, продавати или куповати.* — Силан оглед ту је ствари ... али старац не пазари. *Прер.* Пазарило се свачим: еспапом материјалним као год и поштењем, чашћу, љубављу. *Марк. Св.* Одлучи да пође по селу да пазари жито. *Ћип.* **б.** (само несврш.) *погађати се, ценкати се при куповини или продаји.* — Је ли [краљ] ... послао ... један динар? Није, није, јер шкртари, цинцари и пазари да добије нових покрајина. *Шен.* Изађе мало на пијацу ... загледа ... »пазари«, како он вели, али ће ретко шта купити. *Дом.*

пазàрӣште с *место где се држи пазар, пијаца, пазар* (*2а*). — Причаху да су тамо, на пазаришту, препознали комшијске коње. *Лал.* Поливено и ометено као насмрађено пазариште ... насеље се ... спремало да широм раствори врата ... својих стаја. *Божић.*

пàзарлија ж тур. *в. пазарија. Вук Рј.*

пазàрлија м тур. *човек који на пазару продаје или купује робу.* — Јер мишљаху сераклије Турци, да су оно пазарлије млади, који иду Виру на пазару. *НП Вук.* Једва се провукла ... кроз брзу пословну струју пазарлијâ. *Божић.* Пазарлије, — викну он на сељаке, — кад ћете дрва продавати? *Лоп.*

пазàрлук м *пазар* (*1*). *Шкаљ.*

пàзāрнӣ и **пàзāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на пазар, који је својствен пазару*: ~ гужва, ~ јутро, ~ дан.

пазàрџија м тур. *онај који на пазару* (*2а*) *продаје робу.* — Пазарџије одахнуше што им киша неће разагнати муштерије. *Торд.*

пàзвӯк м *пропратни звук који се јавља у уху после престанка јаког надражаја.* — Оно што ме још каткада на њу опомиње, није него слаб пазвук звона које је већ давно звонити престало. *Јурк.*

пàздрēн, ијек. пàздријен, м бот. *крушина* Rhamnus frangula. — Гледô је љеску и паздријен што су се згурили букви под крошњу. *Наз.*

пàздријен, ек. пàздрēн.

пàздӯх, -ýха м покр. *в. пастух.* — Тисне ме у мимогред један паздух, а ја, колико сам дуг и широк, низ мост. *Љуб.*

пàзија ж тур. бот. покр. *в. блитва. Вук Рј.*

пàзикӯла ж необ. *кула с које се мотри околина, осматрачница.* — Подно бедема стиснуле се ... кућарице ... с високим

... димњацима што ... стрше у вис попут пазикула. *Драж.*

пàзикућа м *човек који пази на кућу и на ред у њој, домар, настојник куће.* — Остави своју путну торбу код пазикуће и крену одмах, онако прљав ... у уредништво. *Јос. Б.* Пазикућа ми је казао да је госпојица Вера била болесна. *Нех.*

пàзилац и **пàзилац,** -иоца м *в. пазитељ.* — Све напред наведене речи имају и могу имати савремене живе, продуктивне наставке: градилац ... пазилац. *Бел.*

пàзиља и **пàзиљa** ж *в. пазитељица.*

пàзитељ и **пàзитељ** м *онај који пази, мотри на што.* — Ту је сједио ... са градским писарима, пазитељима дања. *Нех.*

пàзитељица и **пазитèљица** ж *она која пази, мотри на што.* — Беше дошла за кућну пазитељицу. *Јевт.* Довољно је да се телефоном обрате градским сервисима и да позову било пазитељице деце, било чистачице. *НИН 1958.*

пàзитèљство и **пазитèљство** с *служба пазитеља.* — Само, мили, да знате да је пазитељство крух мој! *Гор.*

пàзити, -ѝм несврш. **1.** *пажљиво пратити погледом (кога, што); бити усредсређен, концентрисан на што напрегнуто гледајући, слушајући, мислећи.* — Она ме је слушала, пазећи ми право у зеницу. *Петр. В.* Кад изиђу, строго пазе да коме мушкарцу не пресеку пут. *Уск.* Ја сам пазио да мрава не згазим. *Козарч.* **2. а.** (на кога, на што) *с пажњом надзирати.* — Својим друговима ... речем ... нека на лађе пазе. *М-И.* Пази на ред, пази да ко не нанесе коме штету. *Дом.* Пазили бисмо строго један на другога. *Гор.* **б.** *вребати, мотрити, стражарити.* — Чувајте се! На сваку вашу стопу пазе! *Ком.* На прозору мачак пази ... да се четник не извуче. *Ћоп.* **3.** (кога, што) *бринути се (о коме, чему), чувати (кога, што).* — Ја сам била у његовој кули. Чувала му кућу и кућиште, пазила му дјецу и огњиште. *Огр.* Границу нашу пази и чува граничар, вјечно будан. *Ћоп.* Преко ноћи пазио је стоку. *Ћип.* Стално интригира против њега ... оптужујући га ... да само пази своје интересе. *Мил. В.* **4.** *ценити, поштовати, уважавати.* — Памти ... да су те пазили као човјека. *Шен.* Добра ми је била планинка, добар господар, врло су ме пазили. *Буд.* И господин начелник, и он ме пази. И код њега сам пио каву. *Вес.* Владика је Новицу ... цијенио и пазио. *Вуј.*

Изр. пази(те)! (понекад поновљено) а) *молба, жеља, заповест некоме да пажљиво слуша, да добро размисли о ономе што му се говори, саветује.* — Пази што ти говорим, утуви добро и гледај што радиш и кога ловиш, пази, пази! *Рист.*; б) *чувај(те) се, склањај(те)се.* — Заборављаш гдје си дошао. Пази, овдје безобразлук не помаже! *Лал.*; пази, пази га, пази ти њега, пази ти ње! *у служби узвика кад се хоће исказати чуђење због чијег поступка: гле.* — Пази га, молим те! Он се у деветнаестом веку позива на ауторитете! *Срем.* Пази ти ње! Откуд јој само онако шкакљива питања? *Ћоп.*; ~ као (на) очи (око, зеницу) у глави, ~ као мало воде на длану *чувати (кога, што) врло бришљиво, пажљиво;* ~ на чије прсте *в. уз прст (изр.);* пази своја посла *не мешај се у туђе послове.*

~ **се 1.** *чувати се.* — Само се пази! ... Знам ја како је у тим годинама. *Коз. Ј.* Казивао је ... да су у Бечу постали ратоборни и да се треба добро пазити. *Јов. Ј.* **2.** уз. повр. **а.** *показивати пажњу један према другоме, живети у пријатељству.* — И отац му се пазио овако са вићенијим варошанима као и он. *Мул.* Бијаху домороци, па су се добро пазили. *Ћип.* Пазимо се као браћа. *Уск.* **б.** *волети се.* — Хајд', Стојка, да се ја и ти пазимо! *Вукић.*

пàзитòрањ, -рња м необ. *торањ с којега се осматра, мотри околина.* — У пол јужнога зида вирио је у свијет високи пазиторањ. *Шен.*

пàзјāк, -а́ка м бот. *питомо зеље које има лишће као у блитве.* *Вук Рј.*

пазљ- *в. пажљ-.*

пàзмати, -ā̀м сврш. тал. заст. *клонути, ослабити, малаксати, шенути, пореметити памећу.* — Пазмаћу од ове муке. *Рј. А.*

пàзнйк м покр. *в. пазитељ.* — Сасвим у десном куту је ... вишњица, под њом стол са клупом уза зид и врата од стана пазника. *Киш.*

пàзуво с *в. пазухо.* — Мантија само што им не прсне испод пазува. *Срем.*

пàзух м и **пàзуха** ж *в. пазухо.* — Леву [руку] ... сакрила му је под пазух. *Дав.* Ноге му биле као тучане ... а под пазухама као да је камење учачалио. *Рад. Д.* Те године на Гори Паштровској, која је жутјела осамљено у пазухама и појасевима, ја сам био чобанче. *Ћон.*

пàзухо с **1.** *унутрашњи, удубљени део раменог чланка, зглавка између прсног, грудног коша и горњег дела надлактице; део одеће који покрива то место.* — Шапку скида, под пазухо тура. *НП Вук.* Ухвати штап под пазухо. *Ков. А.* Испод пазуха извадио [је] један читав сомун. *Лаз. Л.* Задовољан је понео пуно пазухо судских аката. *Уск.* **2.** *удубљење у брдовитом пределу.* — Пред њом [се] одмота нераван пут кроз букова пазуха и стрма седла. *Вуј.* **3.** бот. *удубљење*

између листа и стабљике. — У пазусима лишћа стоји вода као у чашама. *Сек.* Ухвати клип објема рукама, ишчаши га прво из пазуха стабљике. *Ств. 1948.*

пâзушак, -шка м *дем. од пазух.* — У собу испружи главу млад сељак носећи под пазушком пурана. *Ков. А.* Кутови усана губе се у неодређеној сенци, као пазушци на лишћу биља. *Андр. И.* У пазушку листа на чвору обично се развије бочни пуп. *Бот.*

пâзушица ж *дем. од пазуха.* — Својим рукама примио [је мртво дијете] под пазушице. *Леск. Ј.*

пâзушнӣ, -ā, -ō *који се односи на пазухо*: пазушне длаке, пазушни набори.

пâзушце, -а и -ета с *дем. од пазухо.* — Не доспије да је сакрије у себе, као дрво росу у пазушце лишћа. *Михољ.*

пâј м тур. *део.* — Све на здрава даде подједнако, на рањена по два паја даје. *НПХ.*

пâја[1] ж *линија, пруга, трака. Вук Рј.*

пâја[2] м = пајо *хип. од паун.* — Напољу се разлеже песма: Паун пасе, трава расте, пајо, пауне. *Ранк.*

пâјалица и **пáјалица** ж = пахалица *перје причвршћено на држак којим се отире, брише прашина, перушка.* — Чека да га што брже опраши каква пајалица старудијска. *Божић.*

пâјанта ж тур. = панта *летва, жиока, гредица која обично служи за спајање рогова на кући; кокошје седало.* — Лука провео век тешући ... греде, пајанте и рогове. *Ад.* У кокошињцу чула се кокошка како е пропала кроз пајанте. *Сиј.*

пâјантица ж *дем. од пајанта.*

пâјање и **пáјање** с *гл. им. од пâјати и пáјати.*

пâјасēн м бот. **а.** *кисело дрво (пореклом из Кине) које брзо расте* Ailanthus glandulosa. *Бен. Рј.* **б.** мн. *биљна породица којој припадају грмови и дрвета горке коре* Simarubaceae. *ЕЛЗ.*

пâјасēње с *зб. им. од пајасен.* — Брежуљак овај био би лијеп ... да су на њему ... пајасење засадили. *Кор.*

пâјати, -ām и **пáјати,** пâјām несврш. = пахати (1) *чистити од праха, пепела, испрашивати.* — Ја сам јутрос због празника сōбу пајала. *Јакш. М.* Износили су ... ћилиме, пајали, кречили, мели авлију. *Куш.*

пâјāц, -áца м тал. **1. а.** *лакрдијаш, циркуски кловн.* — Пајац као лудак ужетом се свезō. *Стипч.* **б.** *неозбиљан човек, комедијаш.* — Има ли тај пајац савјести? *Ад.* Најзад бићеш пајац ћуди ко зна чије. *Бој.* **2.** *лутка, лутак (као дечја играчка).* — Купи му пајаца што дречи и пљеска рукама кад се притисне. *Срем.*

пâјāцкӣ, -ā, -ō *који припада пајацима.* — Где нађе те пајацке хаљине? *Игњ.*

пајâцл, -а и **пајâцо,** -а м *в. пајац.* — Антиквар скочи са столца попут оних пајацла у кутијама. *Бег.* Једнако [се] церека ... као намолован пајацо. *Јакш. Ђ.* Вјечно игра једну те исту улогу као пајацо на жици. *Крл.*

пâјван м тур. **а.** *уже којим се коњима на паши вежу ноге. Вук Рј.* **б.** *уже уопште.* — Није била реткост да се разапне пајван и да се суши веш преко сокака. *Срем.* Топови се спуштају ... на пајванима. *Јов. С.*

пâјдāш, -áша м мај. покр. = пајташ *друг, другар.* — Ала се пајдаши пригрлише. *Пав.* Сједио је ... са својим пајдашима и с уживањем пијуцкао вино. *Пол. 1960.*

пајдâшица ж *женска особа пајдаш. Деан. Рј.*

пâјдāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на пајдаше.* — Пајдашки ... хумор највише је долазио до изражаја ... у ... лирици. *КН 1955.*

пајдáштво с *другарство, пријатељство.* — Ја ћу с тобом ... за вољу нашег пајдаштва. *Горд.*

пајéдница ж *кад се што опаједи па изиђе као чирић. Вук Рј.*

пâјзл м нем. варв. *омања гостионица, крчма (обично ниже врсте).* — Водио сам те у салоне и пајзле. *Матош.* Проводи зимске вечери ... у једном ... малом пајзлу. *Мил. В.*

пáјити, -ӣм несврш. деч. *спавати.* — Са мном музе раде ... са мном паје ... па се буде кад се и ја будим. *Радич.* Прије но оном што у зипци паји обрасту лица, заплакат ће с јада. *Комб.*

пáјо, -а и -ē м = паја[2].

пâјпа ж енгл. варв. *цев, пипа.* — Отвориш ... пајпу: топла вода! Друга пајпа: гас! *Крл.*

пâјс *узвик којим се маме свиње.* — Попнем се на један пањ да мамнем свиње. Таман ја викнем: »пајс«, а истом ти неко отуд: »пајс!«. *Вес.*

пâјтāш, -áша м = пајдаш. — Те још какви смо пајташи и пријатељи били, и то још откад! *Срем.*

пâјтāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на пајташе*: ~ посао.

пâјтāшки прил. *на начин пајташа, као пајташ.* — Намигнуо му пајташки. *Чипл.*

пàјтōн, -óна м *в. фаетон.* — У шупи двоја обична кола, па чак и један пајтон. *Срем.*

пàјцек и **пáјцо** м покр. и дијал. *прасе, одојак.* — Из племена [сам] ... Туропоља и пајцека. *Матош.* Ој мали пајцо, ој гицо, ој! *Кол.*

пак[1] **I** везн. **1.** *па*[1] *(I, 1).* — На њег меће танану кошуљу ... по кошуљи три танке ђечерме, пак доламу са тридесет путаца. *НПВук.* Околи војска дуждева, пак их све повеже. *Љуб.* Свака је увала пуштала своје врелашце, прије помамно, пак мочварно и тихо. *Шимун.* Не могаше одољети жељи да их не походи, пак тако започе њихово познанство. *Ћип.* **2.** (постпозитивно) *ставља реч иза које стоји у супротност према ономе што је речено пре тога: а.* — Жандар се пак церекао потихо. *Донч.* Само дело пак ... остаје при томе основни носилац његове уметничке вредности. *Т. књ.* **3.** нар. песн. **а.** *али.* — Ти се дижи ноћас из тамнице, пак не иди покрај мора сиња. *НП Вук.* **б.** *а ипак.* — Мени није ни отац орао, пак је мене хљебом одранио. *НП Вук.* **II** *речца за појачавање с упитном интонацијом.* — [Кнез] је удао кћер за Дандола. Пак што? Преварио нас је! *Нех.*

пак[2] (у вези: па-пак) узв. *в. уз па*[2].

пака везн. нар. песн. и заст. *в. пак*[1] *(1).* — Врагови им мироват не дали, нег' изашли на равну ливаду, пака сваке заметали кавге. *НПХ.*

пáкāње с *гл. им. од пакати.* — Сан о великим ... водама ... отварао јој [патки] кљун у сјетно пакање. *Сим.*

пàкао, -кла м **1.** рлг. *место где душе грешника трпе вечне муке.* — Мучи се као грешна душа у паклу. *Вел.* **2.** фиг. **а.** *симбол ужаса и страве; мучни, несносни, стравични животни услови.* — Гледам к мору — пакао. *Новак.* Ја сам сретао људе којима је у овом паклу рата ишчезао и посљедњи разлог да живе. *Вас.* **б.** *тешко, неподношљиво стање, морална патња.* — То створење ... чинило јој се, прави од живота пакао. *Мил. В.* У њему пако гори. *Јакш. М.* **в.** *место где се води жестоки бој, оштре, жустре, непомирљиве свађе.* — У паклу барута и челика горела је цела земља. *Пол. 1958.* Не пушта га из куће и због макар чега диже пакао. *Бен.* **3.** *силна, несносна жега, врућина.* — Иако су прозори били поразбијани, у соби је био пакао. *Чипл.* **4.** заст. *в. паклина.* — Црним ћу је паклом попаклити, саврх ћу је главе запалити. *НПХ.* Оба [их] спале смолом ... и паклом. *Љуб.*

Изр. гром и пакао! *в. уз гром (изр.);* **врућина** као у паклу *жестока врућина.*

пáкати, пâчēм несврш. оном. *испуштати глас »па, пак« (о патки).* *Бен. Рј.* В. и пр. уз гл. им. пакање.

пàквōн, -óна м *в. пакфон.* — Ножеви и виљушке ... од жута паквона. *Шапч.*

пàквōнскӣ, -ā, -ō *који је од паквона:* ~ табакера, паквонске каније.

пàкер м нем. варв. *радник који пакује.* — Неки ситни лаборанти, пакери ... сав тај ситан свет добија стан! *Пол. 1959.*

пàкēт, -éта м фр. *један или више предмета повезаних у омот (обично од папира); пошиљка поштом.* — Људи носе ковчеге ... масне пакете. *Крл.* Ако добијете пакет од куће, задржаћете ... колаче и цигарете. *Јак.*

пакètāр, -ára м *пакер.* — Био је принуђен да се запосли ... као пакетар. *Пол. 1958.*

пакети́рāње с *гл. им. од пакетирати.*

пакети́рати, -ètйрām несврш. *правити пакете, пакирати, паковати.*

пàкètић м *дем. од пакет.*

пàкēтиӣ и **пàкēтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на пакете:* ~ папир, ~ пошиљка.

паки́рāње с *гл. им. од пакирати.*

паки́рати, пàкйрām несврш. *в. паковати.* — Млади је господин пакирао кофере. *Бег.*

паки́рēрка ж *женска особа пакер.* — Најљепша девојка у фабрици била је Милена пакирерка. *Пол. 1959.*

пàкла ж = пакло *пакетић.* — У прслуку ... била је пакла сумпораче. *Змај.* Купиш правога херцеговачкога духана малу паклу ... а жути се као злато. *Бен.*

пàкларе ж мн. зоол. *змијасте водене животиње обла, дугуљаста, глатка и слузава тела* Petromyzontes. — Ивана је нарочито занимао министар ... с ... устима округлима као у ријечне пакларе. *Кал.*

пàклен, -а, -о = пакленски **1.** *који се односи на пакао (1).* — Почињао [би] да му приказује пакао и пријети пакленим казнама. *Андр. И.* **2.** *ужасан, неподношљив, тежак.* — Трепет и страва паклена, љута, покриће место крвавог боја. *Ил.* По цијелој линији опкопа одјекивала је паклена пуцњава. *Јонке.* **3.** *опак, зао, пакостан, подмукао, злобан.* — Затрће се паклено и погано сјеме агарјанских крволока и зулумћара. *Коч.* Осуђени Пера [био је] жртва нетолеранције и паклених сплетака. *Срем.*

Изр. паклена машина, паклени строј *направа за разарање с темпираним осигурачем експлозива.*

пàкленӣк м *ђаво, враг.* — Није вјеровао у духове ни у пакленике. *Гор.*

пàклѐнисати, -ишēм несврш. *поступати као пакленик.* — Пакленик пакленише. *Куш.*

пàкленичкӣ, -ā, -ō *који је својствен пакленицима.* — Ал' прођоше ... смејући нам се, ђаволски, Иво, пакленички смех! *Кост. Л.*

пàклено прил. *као у паклу, ужасно, грозно, жестоко.* — На срцу младом невоља паклено гори. *Крањч. С.* Више њих паклено урла и прети [авион]. *Ђур.*

пàкленōст, -ости ж *својство или особина онога који је паклен (3).* — Разорност и пакленост овог превејаног зеленаша најбоље илуструју размишљања ... његове жртве. *Глиг.*

пàкленскӣ, -ā, -ō = паклен. — Још жив личи на ђавола. Под њим је пакленски капак ... па само ... се отвори, а он усред казана! *Андр. И.* Зачу се ... пакленски смијех у тишини ходника. *Јонке.*

пàкленски прил. *паклено.* — Пакленски се измучите читав дан на тој новоградњи. *КХ 1936.*

пàкленьāк м **1.** *ђаво, враг.* — За њега [врага] она [баба] зна свакаквих имена: враг, сотона, пакленьак. *Пав.* **2.** фиг. *зао човек.* — Све остало је овај пакленьак [фра Серафин] измислио. *Андр. И.*

пàкленьача и **пàклѐњача** ж **1.** *в. паклина. Вук Рј.* **2.** (у атрибутској служби уз им. врачара) *паклена, пакленска.* — Нацрта своје врачаре-пакленьаче, а не душе крштанске. *Горд.*

пàклина ж *смола.* — Лежи на даскама што заударају паклином и катраном. *Наз.* Црни се [коса] и лашти попут паклине. *Драж.*

пàклитн, -ӣм несврш. *мазати смолом или паклином. И-Б Рј.*

пàклић, пàклић, -а и **пàклӣћ,** -ића м = паклица *дем. од пакла и пакло.* — Стевча је смотао негде неколико паклића цигарета. *Пер.* У мали куфер ... сложио ... неколико паклића ... чаја. *Дом.* Купише [му] паклић духана. *Бен.*

пàклица ж = паклић.

пàкло с = пакла. — Коцкар измешао два пакла карата. *Нуш.* Изгрди [га] ... што прави дебеле цигаре, па брзо потроши пакло. *Дом.*

пàклӣвати, пàклујēм несврш. индив. *пребивати у паклу.* — Измучила му се душа као да је у паклу две године пакловала. *Рад. Д.*

пàклӣломан, -мна, -мно ков. *грозан, ужасан.* — Онда почиње неки пакллоломни грчевити бијес да тресе његовом нутрином. *Крл.*

пàкљеница ж покр. *в. паклина.* — Имали Скадрани мнōш велику коша ... омазатијех пакљеницом. *Љуб.*

пако везн. заст. *в. пак*[1] *(2).* — Пред млином пако чучила на земљи три оружника. *Шен.* О десну му сједе газда Јово ... с лијева пако фра Анте. *Ћип.* На нама је млађима пако да тај аманет прошлости сачувамо. *Перк.*

пāковање с *гл. им. од паковати (се).*

пāковати, -кујēм несврш. **1.** *слагати, везати у свежањ један или више предмета.* — Чули [су се] гласови официрских слугу који су паковали. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. *стављати коме што на терет, теретити кога чим с намером да му то нашкоди, подметати.* — Капетан Сава је знао да »пакује« кривице онима који му нису по вољи. *Глиг.* Не пакујем му ништа. Нити то кажем што сам уврēђен. *Дав.*

~ **се а.** *припремати се за одлазак.* — Оркестар почиње да се пакује. *Пол. 1958.* **б.** фиг. *одлазити одакле против своје воље.* — Анушка, пакуј се! *Вј. 1960.*

пāковнӣ, -ā, -ō *који служи за паковање:* ~ папир, ~ сандук.

пāколēч ж **а.** покр. *свака рана зелен која се једе.* **б.** бот. *биљка из пор. крсташица* Bunias erucago. *Вук Рј.*

пāкорȕчица ж *горња страна руке супротна длану.* — Грана [шаке] има горњу и доњу површину. Горња се зове пакоручица, а доња длан. *Батут.*

пāкосан *в. пакостан.*

пāкоснӣк м *пакостан, зао човек.* — То му признају и сами пакосници кад му подваљују. *Цар Е.* Несрећан човек на све стране види само непријатеље и пакоснике. *Срем.*

пāкосница ж *пакосна, зла жена.* — Ја ... ћу ... умети очувати и своје дете од једне пакоснице! *Вес.*

пāкосничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пакоснике.*

пāкосно прил. *с пакошћу, на пакостан начин, злобно.* — Ћата се задовољно и пакосно осмехиваше. *Ранк.* Кад јој је додијала снахина шутња, рече пакосно ... *Михољ.*

пāкōст, -ости ж **а.** *злурадо расположење, потајно осећање радости због туђег зла или неприлика.* **б.** *гадан, ружан поступак с циљем да се неко увреди, понизи.* — Умеш да чиниш пакости, а после бежиш. *Ранк.* Ми смо се увијек знали уздићи над ситним пакостима. *Козарч.* **в.** необ. *реч, израз који садржи нешто ружно, нечистојно, безочно.* — Има и таквих пјесника који ће написати пакост, макар им пријетила опасност. *Вел.*

Изр. као за пакост *као за инат, упркос.* — Пут скрете мало налево, али као за пакост, преда мном се указа нека ограда од наслаганог камења. *Јак.*

пàкостан, -сна, -сно **а.** *који има пакости у себи; који чини пакости.* — То је [мајмун] била звјерка пакосна, дрзовита и неукрочена. *Крл.* Пакостан, злурад човјек, радује се злу другога. *Кнеж. Б.* **б.** *који изражава, показује пакост.* — Преко уста му се развуче пакостан и подругљив смех. *Ком.*

пàкостити и **пакòстити,** -ӣм несврш. *чинити пакости коме, чинити за инат, пркосити, шкодити коме.* — Оном [су] професору ђаци највише пакостили који је с њима тирански поступао. *Марк. Св.* Она је знала да је официр не може узети, али гонило ју је да пакости свету, да се игра с немогућим. *Петр. Б.*

~ **се** *уз. повр.* — Онда се почело пакостити с обе стране. *Вес.*

пàкошћење и **пакòшћење** с *гл. им. од пакостити (се).*

пàк-пàпир, -и́ра м *паковни папир, папир за паковање.*

пàкрачкӣ, -ā, -ō̃ *који се односи на Пакрац, градић у Славонији.*

Изр. ~ декрет (добити, примити) *бити отпуштен, избачен из службе, из школе, са посла.*

паксијàн, -а́на м *в.* пексијан. — Што посла онога паксијана да ме убије? *Ранк.*

паксијàнлук м *в.* пексинлук. — И ово им је дете ваљано; ваљд' није ... неки паксијанлук урадило? *Ранк.*

пàкт м (мн. пàктови) лат. *међународни споразум, уговор већег политичког значаја, савез*: совјетско-југословенски ~, северноатлантски ~.

пактѝрање с *гл. им. од пактирати.*

пактѝрати, пàктӣрām сврш. и несврш. *(на)правити пакт, савез, удружи(ва)ти се.* — Та [је] влада ... била спремна да пактира и са самим ђаволом. *Тито.*

пàкујац, -ујца м бот. *биљка из пор. жабљака с модрим цветовима* Aquilegia vulgaris. *Бот.*

пàкура ж дем. *остатак добивен фракционом дестилацијом нафте.* — Заостатак који има врелиште изнад 350° зове се пакура. *ОК.*

пàкӯтњāци м мн. *умњаци, зуби. Терм. 4.*

пàкфō̃н, -о́на м енгл. хем. *легура бакра, цинка и никла, ново сребро.* — Понајвише долази ту сребро, коситар, пакфон. *Баб.*

пàкфō̃искӣ, -ā, -ō̃ *који је од пакфона*: ~ прстење.

пàл м заст. *наглост, срџба, страст.* — Народ ... увијек право суди и одлучује ... ако се у палу превари, он се лако поправља. *Старч.*

пàла и **пàла** ж тур. *кратак широк мач који најчешће има дршак и корице оковане сребром.* — Чека час да с убојном палом на освету пође. *Јакш. Ђ.* Крцну колац неколико пута, звизну пала неколико пута. *Маж. И.*

пáла ж тал. **1.** *доњи део весла којим се захвата вода.* — Пала весла захвати воду. *Весл.* **2.** покр. **а.** *лопата за копање земље.* — Он се вратио кући, бацио пушку и узео мотику и палу. *Ђур.* **б.** покр. *подубока лопата којом се баца вода на поврће (кад се залива). Вук Рј.* **3.** (и пàла) *штап којим се у игри одбацује лопта.* — Врло је лепа игра размахиваги палом по пернатој лопти, али не кад сте ви лопта. *Мил. В.* Да нисте ви лопте, а ови фишкали пале? *Креш.*

палàвōрда м тур. *неваљао човек, нитков, пропалица.* — Надерете се по бећарски као какав палаворда. *Кос.* Ту је још млади неки клипан ... палаворда, паликућа, пијаница. *Бег.*

пàлāвра ж тур. покр. *особа која много говори, брбљивац.* — Да клекнеш? ... Неће палавра да клекне, неће! *НИН 1958.*

пàлāда и **палáда** ж тал. покр. *лукобран.* — Ријека је ... ту под носом. Два пута упреш добро о весло, и ето те за паладом, ето те у луци. *Кум.*

пàлāдӣј, -ија и **пàлāдијум** м грч. **1. а.** ист. *дрвени кип богиње Атене који је према грчком миту пао с неба и чувао се у Троји.* **б.** фиг. *свака заштитна светиња.* — Латински језик, то је паладиј наш. *Ђал.* **2.** хем. *метал сличан платини.*

палàдӣн, -и́на м *храбар витез (најпре о легендарним витезовима и доглавницима Карла Великог и краља Артура); веран пратилац и сарадник одан своме вођи, несебичан присталица.* — Сви подјармљени у свијету ... знаду да у мени имаду паладина. *Цар Е.* Има још један Титов паладин ... То је Петар Дапчевић. *Наз.*

пàламāр, -а и **палàмāр,** -а́ра м тур. **1.** пом. *дебело бродско уже, гумина.* — Нама импонују сви ти људи са живцима као паламари. *Скерл.* **2.** *клин, чавао.* — У једноделној кући чађавих греда ... с брвнима пуним дрвених паламара ... певао је Вишњић. *Сур.*

палàмида[1] ж грч. зоол. *морска риба из пор. скуша, поланда* Pelamys sarda. *Рј. А.*

палàмида[2] и **палàмуда** ж бот. покр. *в. осјак.* — Жито ће да угине од паламиде. *Ћос. Д.*

пàланачкӣ, -ā, -ō *који се односи на паланке и на паланчане*: ~ речник, паланачки листови. — Тадашње српско друштво ... имало [је] тако много рђавих страна и паланачког менталитета. *Панд.*

пàланачки прил. *као у паланци, на паланачки начин.* — Нашалио се, ал' онако неслано, паланачки. *Јакш. Ђ.* Живот је текао паланачки. *Петр. В.*

пàлāнга ж тур. покр. **1.** *полуга, озиб.* — Врата ... бјеху затворена ... гвозденом палангом. *НП Вук.* **2.** *палапка (2). И-Б Рј.*

пàлāнка ж **1.** *провинцијски градић, варошица.* — [Свршио је] у некој ... паланци грађанску школу. *Гор.* **2.** ист. *мало дрвено утврђење на друмовима ради заштите путника.* — Брже с војском на Дугу крваву, па на Дугу градите паланке. *НП Вук.* **3.** покр. *пандурница или стражара. Вук Рј.*

пàланкӣн, -и́на м *покривена носиљка у неким земљама Далеког истока.* — Понесу [је] у град паланкини ... сетно наслоњену на јастуке меке. *Рак.*

пàлáнчанин м (мн. -ани) *човек из паланке; човек с навикама и особинама становника паланке*; фиг. *човек с ограниченим интересовањем, с уским видокругом и сл.* — Свак вас позна да сте из провинције, да сте паланчанин. *Нен. Љ.* Недјељом би се на колима упутио у оближње трговиште запањујући паланчане сјајем њене појаве. *Матош.*

пàлáнчāнка ж *женска особа паланчанин.* — Али и јесу здраве паланчанке! Свака је пуна, једра, образи да прсну. *Јакш. Ђ.* Он ће варати себе ... каквом будаластом паланчанком којој се хоће мало авантуре. *Бег.*

пàлáнчанскӣ, -ā, -ō *који се односи на паланчане.* — Отеже се позната паланчанска јутарња песма. *Ранк.*

пàлāнчица ж *дем. од паланка.* — У сумрак стигнем у једну паланчицу. *Дом.*

пàласке ж мн. покр. *палаџка (2).* — Десно и лево, висиле су паласке, арабије ... и многе друге ситнице што иду уз добре пусате и оружје. *Ком.*

пàлата и **пàлàта** ж лат. = палача (1) *велика раскошно уређена зграда; грађевина великих размера у којој су смештена различита министарства, банке, установе; раскошно уређена градска резиденција суверена, феудалца, двор(ац)*: банска ~, кристална ~. — Није то палата, већ кућа малена. *Ад.*

пàлàтāл, -ála м лат. лингв. *умекшани сугласник. Терм. 1.*

пàлатāлан, -лна, -лно *који се изговара кад се врх језика или његов средњи део подигне к непцу*; *предњонепчан*: ~ сугласник.

палатализáција ж' лингв. *изговарање сугласника тако да се врх језика или средњи његов део подигне к непцу; умекшавање сугласника.*

палатализи́рање с *гл. им. од палатализирати.*

палатализи́рати, -йзӣрām сврш. и несврш. = палатализовати *пренети, преносити палаталност на други сугласник, (из)вршити палатализацију, умекша(ва)ти сугласнике.*

палатàлизовање с *гл. им. од палатализовати.*

палатàлизовати, -зујēм сврш. и несврш. = палатализирати.

пàлàтӣн, -и́на м лат. ист. *достојанственик на краљевском двору*; *највећи државни достојанственик (краљевски намесник).*

пàлàтӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на палатине*: ~ част.

палафи́ти м мн. грч. *станови на сохама или на кољу ради заштите од поплаве и сл.* — Ове колибе личе на палафите. *Дед. Ј.*

пàлàфӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на палафите.* — Те колибе су ... истоветне с преисторијским палафитским грађевинама. *Дед. Ј.*

пâлац[1], пâлца м (мн. пâлци, ген. пâлāцā) **1.** *крајњи дебели прст на руци и нози*: ручни ~, ножни ~. — фиг. У ... непознатим даљинама оцртавају се сњежни, избачени палци у географији Италије. *Ђон.* **2.** *стара мера за дужину и ширину, различита у разним крајевима.* — На јарузи је лед палац дебео. *Донч.* Сунце за палац одскочило изнад врхова. *Ђон.* **3.** техн. *мала полуга којом се зауставља рад зупчаног точка. Бак. Рј.*

пâлац[2], пâоца м (мн. пâоци и пâлцеви) **1.** *полуга која на точку спаја наплатак с главчином, жбица.* — Палцеви на ... точку расклимани као бабини зуби. *Кор.* Неком спао наплатак, неком поиспадали паоци. *Глиш.* **2.** *лопатасти крај воденичког кола. Бак. Реч.* **3.** *направа на бочној страни чамца или лађе, обично у облику двороге виљушке, која служи да се весло причврсти.* — Да не би Турци на оној ноћној тишини чули весла гдје у паоцима шкрипоћу. *Љуб.* **4.** мн. зоол. *влакна која из средине паукове мреже иду према периферији. Терм. 4.*

пâлац, -лца м зоол. *комарац у топлим крајевима који сише крв, папатач* Phlebotomus papatasii. *Деан. Рј.*

пàлац м тал. покр. *палата, двор.* — Окупили се ... пред књажевим палацом истакнути црногорски главари. *Вујач.*

пàлāцāње с *гл. им. од палацати.*

пàлāцати, -ām несврш. *палуцати.* — Гвоздена змијурина палаца ... и ... за-

хуктана прелази у трк. *Каш.* Танак пламен [је] палацао ... између сухог прућа. *Ћос. Б.*

пàлацка ж **1.** бот. *мали клип који израсте на рогозу или трсци*; исп. палачник. *Вук Рј.* **2.** мн. војн. заст. *припојаснице, фишеклије, набојњаче. Вук Рј.*

палàцнути, пàлацнēм *свр. према палацати.* — Палацну врхом језика између белих зубића. *Дав.* фиг. Палацнуше и отроваше нову срећу. *Вел.*

пàлача ж лат. **1.** = палата: ~ мира, ~ УН. — Зрно до зрна погача, камен до камена палача. *Н. посл. Вук.* Краљ Карло ... дао [је] подигнути краљевску палачу. *Шен.* **2.** заст. покр. *велика, раскошно уређена соба за нарочите сврхе.* — Плесало се у палачи двора. *Шен.* Ступио [сам] у благоваоницу или како ми Загорци волимо казати »у палачу«. *Ћал.*

пала̀чи̏нке и **палачи̏ике** ж мн. *врста колача у облику танких летиња од пшеничног брашна, млека и јаја, испечених у тави, тигању.* — За дугим столовима седели су млади борци. Пред њима, у огромним чинијама, брда палачинки. *Поп. Ј.*

пàлачкӣ и **пàлачнӣ,** -ā, -ō *који се односи на палац.*

пàлачнӣк м покр. *в. палацка (1). Вук Рј.*

пâлаш м тур. мад. *в. палош.* — Не бојећи се вепра, пришао му је усусрет сигурно са палашем у шаци. *Нех.*

пâлеж м *подметање ватре, паљевина.* — Ноћу долази и ... изгледа прилику за палеж. *Бен.* Он је тај палеж [осигураног сијена] радосно дочекао и наплатио га са добитком. *Мил. В.*

пâлежнӣк м *паликућа. Бен. Рј.*

пàлента ж тал. *тврдо скувана каша од кукурузног брашна, жганци, пура, качамак.* — Највећи Хрват је онај који је изумио кукуружњак и паленту. *Матош.* Управ су сједили крај огњишта и вечерали паленту. *Мил. В.*

палѐнтāш, -а́ша м *човек који много или радо једе паленту.* — То су бундаши, паленташи, кожунари. *Тур.*

палео- грч. *као први део сложенице значи: који се односи на давну прошлост*: палеоботаника, палеографија, палеогеографија и сл.

пâлеогēн, -а и **палеӯгēн,** -е́на м грч. геол. *најстарији део терцијара, трећег периода у развоју Земље.*

палеӯграф м грч. *стручњак за палеографију, истраживач рукописа.*

палеографскӣ, -ā, -ō *који се односи на палеографе и на палеографију.*

палеоӯзик м грч. *друга ера у геолошкој прошлости Земље.*

палеӯзōјскӣ, -ā, -ō *који припада палеозоику*: ~ доба.

палеозоолӯгија ж *наука о Земљи у ери палеозоика.*

палеӯлӣт, -и́та и **палеолӣтик** м грч. *старије камено доба, најстарије раздобље културе каменог доба.*

палеӯлӣтскӣ, -ā, -ō *који припада палеолиту*: ~ човек, ~ доба.

палеонтӯлог м грч. *стручњак за палеонтологију.* — фиг. Место да остане анатомист књижевних бића, одважио се да буде палеонтолог полукњижевних фосила. *Прод.*

палеонтолӯгија ж *наука о изумрлим животињама и биљкама које се проучавају по њиховим ископаним остацима.*

палеонтӯлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на палеонтологе и палеонтологију*: палеонтолошки фосили, ~ одељење.

пâлеоцēн, -а и **палеӯцēн,** -е́на м грч. геол. *прва најстарија епоха палеогена.*

пàлестра ж грч. **1.** ист. *место где су се у античкој Грчкој младићи вежбали у рвању.* **2.** *школа за рвање, школа за мачевање. Вуј. Лекс.*

палѐта ж тал. **1.** *танка овална или четвртаста дашчица на којој сликар при раду држи и меша боје.* — Или ћу их насликати, или ћу бацити палету у море. *Јанк.* **2.** фиг. **а.** *тон боја.* — Палета је у Посавини бујнија и богатија, шаре се прелијевају у свим нијансама. *Баб.* **б.** *изражајна средства којима се служи уметник при своме раду.* — Нова техничка средства ... обогаћују изражајну палету позоришне уметности. *Поз. 1948.*

пâлетак, -тка, ијек. пâљетак, м *пабирак. Вук Рј.*

палѐткāр, -ара, ијек. пальѐткāр, и **пâлетковалац,** -аоца, ијек. пâљетковалац, м *онај који палеткује.* — Његове пјесме понајвише ... жигошу завиднике ... књижевног пальеткара. *Водн.*

пâлетковāње, ијек. пâљетковāње, с *гл. им. од палетковати.*

пâлетковати, -кујēм, ијек. пâљетковати, несврш. *пабирчити.* — фиг. Зуји и шушка смрт пальеткујући посљедњи мед. *Матош.* Опајао се ... нарочито филозофским текстовима, по којима је брстио и пальетковао. *Уј.*

палѐто(т) м *в. палто.* — Примао [је] ту девојку ... обучену у јевтин палето. *Уск.*

па̀лӣ, -лӧга (прид. у именичкој служби) м *онај који је пао у боју, у борби. Деан. Рј.*

па̀ливетар, -тра, ијек. па̀ливјетар, м *ветропир, ветрогоња, обешењак.* — Вратио се Јаблан ђилкош, паливетар ... после седам година странствовања и лудовања по свету. *Рад. Д.*

па̀ливјетар, -тра, ек. па̀ливетар.

па̏лӣво с *материјал који служи за паљење.* — Топчибаше уждише паливо. *Март.*

па̀лигӧрка ж покр. *зла жена, оштроконџа. Вук Рј.*

палӣграф м нар. *в. параграф.* — То је мој палиграф ... Сухоња је вазда јачи! *Ћор.*

па̀лидба ж *в. палеж.* — Осим пљенидбе и палидбе [Франци] ништа не оправише у земљи Хрвата. *Павл.*

па̀лидр̄вце, -а и -ета с ков. заст. *шибица, жигица.* — Нађе шибице и припали [цигарету] па баци нагорело палидрвце. *Бар.*

па̀лија ж (ген. мн. па̏лијā) **а.** *полуга. Р-К Реч.* **б.** мн. *направа с пречагама помоћу које се бурад на кола товаре или с кола скидају. Вук Рј.* — Архимандрит настави даље оглашавати да се нови брат опасује силом истине ... да прима палију. *Ранк.*

па̏лијатӣв, -а и **палија̀тӣв,** -ӣва м лат. **а.** *лек који само привремено уклања болове.* **б.** фиг. *средство које је само делимично решење чега, полумера.* — Ово је само привремени палијатив којим одгађаш неправилну одлуку. *Дав.* Бучна диверзација могла би послужити као изврстан палијатив. *Цар Е.*

па̀лијатӣван, -вна, -вно *који делује као палијатив.* — Сва [су] средства била и остала палијативна, тј. нису дјеловала на узрочнике кијавице. *Б 1959.*

па̀ликожа ж *оно што пали кожу.* — Она паликожа коприва начини нам љути бол, ожеже као ватра. *М 1867.*

па̀ликуђа м *онај који намерно пали туђе куће, потпаљивач.* — Потпаљују као паликуће једни другима кровове. *Крл.* Не бој се, домаћице, нисмо ми паликуће, ми смо партизани. *Чол.*

па̏лилац и **па̀лилац,** -иоца м = палитељ *војник којему је функција да окида, пали, потпаљује тешко оружје.* — Сакрили смо га ... код неког ... палиоца топова. *Јонке.* Вршећи дужност палиоца мина ... проузроковао [је] пожар. *Пол. 1959.*

па̀лило с *средство којим се изазива паљење.* — Сунце му стане жигати тјеме као какво надражно палило. *Божић.* Још једну искру имам палила за ... овлажени прах. *Кост. Л.*

палилӧгија ж грч. поет. *песничка фигура код које се народни стих започиње истом речју којом је претходни стих завршен.*

палӣмпсест м грч. *стари рукопис на којем је преко избрисаног текста написан нови текст. Кл. Рј.*

палӣнгār, -а́ра м *в. парангал. Кл. Рј.*

палингѐнеза и **палингенѐза** ж грч. биол. *поновно рађање, препород, обнова; појављивање особина предака код нових генерација.*

палӣндрōм, -о́ма м грч. *реч која је иста кад се чита слева надесно и обрнуто*: потоп, ратар.

палӣнӧдија и **палинӧдија** ж грч. *опозивање онога што се раније о коме погрдно рекло или написало. ЕЛЗ.*

па̀лионица ж **а.** *шибица. Р-К Реч.* **б.** *место где се што пали. Бак. Реч.*

па̀лӣр, -и́ра м нем. *надзорник зидара и радника, грађевински пословођа.* — Имао је безброј сукоба и туча с »палирима«. *Ћоп.*

пали́ров, -а, -о *који припада палиру.*

па̀лӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на палире.*

палӣса́д, -а́да м и **палиса́да** ж фр. војн. *препреке од зашиљених стубова забијених у земљу; ограда од колаца, плот, тараба.* — Целим венцем, који је личио на огроман црн палисад, јечала је борба. *Пер.* Палисаде су тако високе. *Уј.* фиг. Кад их [усне] љутито скупи, јави се читав палисад од бора. *Јак.*

палӣса́днӣ, -ā, -ō *који се односи на палисад(у).* — Ћелије према епидерму листе граде један или више правилних палисадних слојева. *Станк. С.*

палиса̀ндар, -дра м бот. *врста дрвета тропске Америке* Jacaranda. *Сим. Реч.*

палиса̀ндровина ж *врло скупа врста дрвета љубичасто-смеђе боје која се употребљава за фине столарске радове и музичке инструменте.*

палӣса̄т, -а́та м *в. палисад.* — Око вароши је ... ископат велики шанац ... поред кога су изнутра ударени палисати. *Вук.*

па̀лӣст м *неправи лист који израста поред правога. Деан. Рј.*

па̀литељ м = палилац.

па̏лити, па̀лӣм несврш. **1. а.** *уништавати огњем, ватром.* — Ти се заговорио овде, а тамо доле пале ти, пале кућу! *Срем.* Људе су палили који су за Земљу говорили да је округла. *Крл.* **б.** *чинити да нешто гори, изазивати горење ради грејања, кухања, светлости и сл.* — [Лекар је] палио лампе и сијалице. *Рист. М.* Тихо [би] уздисала, палила кандило у његовој соби. *Сим.* Преко

дана не палим ватре [за кухање]. *Јак.* Силвестар нажигачем пали лулу. *Божић.* **2. а.** *кварити, наносити штету врућином, пећи, жећи (обично о сунчаним зрацима).* — Сунце дан на дан пали усјеве, винограде. *Кош.* Жеже и пали узаврела врућина. *Коч.* **б.** *изазивати осећање врућине.* — Трње боде, а коприва пали. *НПХ.* Тиосав искапи чашицу [ракије], намршти се ... Их! ала пали! *Глиш.* **в.** *изазивати непријатан и оштар осећај укуса.* — У њега зејтин не мирише на плесан, нити пали у грлу. *Шапч.* **3.** *деловањем ватре производити.* — Турске армије ... су обарале стубове храмовима кад им је требало да пале креч. *Дуч.* **4.** *приносити као жртву предавајући нешто ватри; жртвовати.* — [Хермију] је јагњећа палио стегна и козја на угодбу. *М-И.* **5.** *пуцати из ватреног оружја.* — Црквењаци су палили из мужара. *Ков. А.* Заповеди нам да палимо; ми опалисмо из топова и пушака. *Ат.* **6.** *пушити.* — Ја и њега понудим дуваном. — Не палим! — рече он. *Вес.* **7.** фиг. **а.** *причињавати, задавати моралне патње, мучити, узнемиривати.* — Сузе народа пале јаче. *Крањч. С.* **б.** *изазивати пораст осећања, полет, одушевљење, распаљивати, узбуђивати.* — Ви ... палите духове, заносите младеж! *Сек.*

Изр. не пали то свакоме *не успева, не полази за руком то свакоме*; палити и жарити *самовољно, силовито, деспотски поступати*; палити вруће шамаре *шамарати*; та пушка не пали *таквим се поступком не постиже успех.* — Хтео би да се извуче од посла, али му та пушка не пали код игумана. *Ранк.*; то не пали *тиме се ништа не постиже.*

~ се 1. *појављивати се испуштајући светлост, почињати сијати.* — На небу ... палиле се прве звијезде. *Гор.* Крвав месец врх горе се пали. *Фил.* **2.** фиг. *постајати блистав, сјајан, засијати под утицајем каквог јаког осећања (обично о очима).* — Образи му се постепено пале. *Јевт.* Очи се пале ... у њима гори ... плам. *Вит.* **3. а.** фиг. *појављивати се, искрсавати, настајати.* — Палили су се и гасили у њему, као свјетлост, бескрајни видици. *Андр. И.* **б.** *постајати захваћен каквим јаким осећањем.* — Читав аудиторијум постепено се палио и распламсавао. *Тип.*

пâлица ж **1.** *дужи комад танкога стабла или гране очишћене од изданака, који може служити за разне сврхе.* — Од мировне палице пастирске стваращ убојито оружје. *Шен.* Казан је у подне стизао на дебелим палицама, ношен од најснажнијих момака. *Бон.* **2.** *штап, штака којом се при ходу подупире.* — Једног ћу дана палицу у руке и поћи трбухом за крухом. *Цар Е.* Бежи ми са прага ... док те нисам палицом [изударао]! *Чипл.* **3.** *дрвени прут који спаја јарам с рудом.* — Тата плану кô ватра. Одмах трже палице и пусти волове. *Вес.* **4.** *дугачак штап, обично украшен и нарочитог облика, који служи као симбол каквог звања, положаја, чина*: кардинальски ~, маршалски ~.

Изр. штафетна ~ *дрвени кратки штапић или предмет сличног облика који носиоци при трчању штафете предају један другоме*; танак, сух као палица *врло мршав.*

пâличаст, -а, -о *који је налик на палицу.*

пâличица ж *дем. од палица.*

пâличњāк[1] м *сврдао којим се на јармовима врте рупе за палице. Вук Рј.*

пâличњāк[2] м зоол. *инсекат равнокрилац сличан палици* Bacillus Rossii. *Терм. 4.*

пâлиште с **1.** *место где је што (с)пањено, (з)гариште.* **2.** *температура при којој се материја пали и почиње горети.* — Сред ових сунчаних палишта јабланови су зелене ракете. *Стипч.*

пâлишће с *зб. им. од палист.* — С липе се труни палишће и цвијеће. *Наз.*

пâлме ж мн. (јд. пâлма) (ген. пâлмā, пâлмӣ и пâлāмā) лат. бот. *биљна породица тропских и суптропских крајева с високим и витким стаблом, круном од перастог и лепезастог лишћа* Palmae. *Терм. 3.*

Изр. палма победе *прво место у постизању чега (према обичају у античкој Грчкој кад су победника у такмичењу награђивали палмовом гранчицом).* — Стално је јурио напријед за палмом побједе. *Јонке.*

палмèта ж фр. *орнамент у облику палмина листа или гранчице.*

пâлмӣк, -йка м *палмов гај. Деан. Рј.*

пâлмин, -а, -о *који припада палми, који се односи на палму*: ~ лист, ~ гранчица.

пâлмов, -а, -о *в. палмин.* — У руци држи палмову гранчицу. *Петр. В.*

пâлок м само у изразу: на палоку *на руци, при руци. Р-К Реч.*

палòмиић м зоол. покр. *в. паламида*[1]. — Обноћ ловим ... прострицом паломниће. *Љуб.*

палóција ж мац. покр. **1.** *мршава свиња (по истоименој мађарској покрајини).* — Као да смо какви калаузи што лучимо палоције за кленачку скелу. *Срем.* **2.** *трговац свињама.* — Нашао [људе] — и то не да убију какву сеоску палоцију, него главом Кнеза. *Јов. С.*

пâлош и **пâлош** м мац. *дугачак и широк двосекли мач.* — Љути палоши посукташе из сјајних корица. *Јакш. Ђ.* Ту је стајало двадесет и девет официра, сви у потпуној

гали ... са тешким коњаничким палошима о бедру. *Крл.*

палòшина ж *аугм. од палош.* — Он потеже палошину своју. *НПХ.*

палпáција ж лат. мед. *начин прегледа болесника пипањем или куцкањем прстима по телу. Свезн.*

палпúрати, пàлпӣрām несврш. *вршити палпацију.*

палпитáција ж лат. мед. *појачање лупања срца*; фиг. *дрхтање, треперење, титрање. Свезн.*

пàлтō, -òа м фр. *огртач.* — У другој [торби] беше ... читав палто. *Глиш.*

пàлуба ж (ген. мн. пàлӯбā) рус. *горњи део трупа брода или лађе који покрива њену унутрашњост; на великим бродовима преграда која дели брод на спратове*: главна ~, средња ~, доња ~.

Изр. бацити преко палубе *напустити, одбацити што.* — Бацио је преко палубе своје либерално-демократске идеале. *Вј. 1960.*

палӯбāр, -ápa м *морнар који врши службу на палуби.*

пàлубнӣ, -ā, -ō *који има палубу; који припада палуби, који се налази на палуби*: ~ товар.

пàлӯц м необ. *блесак, одсјај.* — Захваљује ноћи што његови другари из патроле не могу сагледати израз његових очију, палуц зјена. *Јел.*

палӯцав, -а, -о *који палуца, светлуцав.* — Уз ... степенице од бијелог палуцавог мермера ... неки грађани ... ишли су горе. *Ж 1955.*

палӯцање с *гл. им. од палуцати.*

палӯцати, -ām несврш.; исп. палацати. **1.** *брзо избацивати и увлачити језик (обично о змији).* — Подиже нос и палуца језиком. *Кал.* фиг. Палуцају дугачки бичеви. *Куш.* **2. а.** *пушатати пламенове на махове, пламсати.* — Кандило палуца. *Крл.* фиг. На дну душе његове палуцала је ... ватра неке далеке племенитости. *Радул.* **б.** *светлуцати, треперити.* — Јаросне им очи палуцаху попут злокобних звијезда. *Шен.* **3.** *помало палити.* — Зар ће нашом ракијом ... своја ждријела палуцати. *Кул.*

палӯцкати, -ām несврш. *дем. према палуцати.* — Ватра је палуцкала ... по свим кутовима потлеушне кровињаре. *Божић.*

палӯцнути, пàлуцнēм *сврш. према палуцати.* — Облизнувши ... прсте палуцне језиком и мљасне усницом. *Куш.* Пламени језик ... гдегде палуцне кроз лишће. *Петр. Б.* фиг. *севнути, блеснути.* — Палуцну јој кроз главу ... тужна мисао. *Радул.*

пàлучак, -чка и **пàлучац,** -чца м *мала ливада неправилна облика крај воде.* — На једном палучцу — зборишту ... сви [животињски представници] већ бијаху на окупу. *Куш.* Колибица ... и један палучак зиратне земље — то му је све. *Коч.*

пàлчан, -а, -о *који се односи на палац*: палчана кост, палчани нокат.

пàлчаст, -а, -о *који је попут палца. Прав.*

пàлчев, -а, -о *који припада палцу.*

пàлчић, -а и **пàлчӣћ,** -и́ћа м **1.** *дем. од палац.* **2.** зоол. *в. царић*[3]. *Деан. Рј.*

пàлчнӣк, -и́ка и **пàлчнӣк** м неол. *рукавица с једним прстом. Скиј.*

пàљ м покр. **1.** пом. *издубена дрвена направа за избацивање воде из чамца, исполац.* — Узе паљ да испод поднице црепа море што је силни вјетар с крме улијевао. *Љуб.* **2.** *дрвен тучак којим се збија сир и купус сецавац. Вук Рј.*

пàља ж покр. *в. зубља. Вук Рј.*

пàљавац, -ā̀вца м покр. *хлеб од паља, мекиња. И-Б Рј.*

пàљāње с *гл. им. од паљати.*

пàљати, -ām несврш. *избацивати паљем воду из лађе, чамца. Бак. Реч.*

пàљба ж (ген. мн. пáљбā и пàљбӣ) *пуцање, пуцњава у честим плотунима и звук од такве пуцњаве*: пушчана ~, митраљеска ~, топовска ~, брза ~, почасна ~. — Погдекад [се] чула паљба која је допирала отуд. *Нуш.*

Изр. отворити, осути паљбу на кога *почети кога оштро нападати, грдити.* — Мађарска штампа отворила је паљбу противу Ристића. *Јов. С.*

пàље, пàљā ж мн. покр. *в. мекиње. Вук Рј.*

пàљевина ж **1.** *оно што гори, пожар.* — Дим ... се над паљевином вије. *Крл.* Полете [гаврани] са паљевине изнад села, шумом крила гоне дим. *Вуј.* **2. а.** *оно што је нагорело, што је оштећено ватром.* — Отире са лица пијана човјека карбонизиране трагове паљевине. *Сек.* **б.** *задах изгоретине.* — Газда-Стојан осети како га гуши нешто као паљевина. *Марк. М.* **3.** *намерно изазивање пожара туђе имовине.* — Он је извршио седам разбојништва ... и четири паљевине. *Ком.* **4.** *место у шуми опустошено од пожара.* — Посаветује сељаке да сеју лан по ... шумским паљевинама. *Бил.* **5.** *паљба.* — А ломљава страховита раздираше поноћ мрака, кô да ј' рада таму њену паљевином из пушака пројурити у пламену. *Јаки.* Б. фиг. *вешта, препредена особа.* — У маме ... расту четири сина ... у кући јагањци, на улици паљевине. *НИН 1960.*

пàљеница и паљѐница ж **1. а.** *жртва при којој су сви делови жртвене животиње спаљени на жртвенику.* — Теби, Дафнисе, два [олтара], а два за паљенице Фебу. *Марет.* **б.** (у атрибутској служби, уз им. жртва) *која се пали, спаљује.* — Побожни пастир ... приноси шарене венце и жртве паљенице. *Ил.* Гле, како се магла повија ... као дим жртве паљенице. *Тад.* **2.** *кућа која гори, која је у пламену.* — Наша кућа стајала је сама за себе, а на сјеверу од ње ... несретна она паљеница. И данас још видим како дим из куће сукља. *Маж. Ф.*

паљет-, ек. палет-.

пàљндба ж покр. *паљење, палеж.* — Их, брате, неће то ићи без паљидбе — сумњичиво су гунђале забринуте бркоње наоружане рогуљама. *Ћоп.*

пàљика ж *паљевина (4).* — Вртуна завија, мота и урличе над честама више паљике. *Куш.*

пàљиковача ж *батина, штап. Вук Рј.*

пàљка ж покр. *направа у облику дугуљасте тепсије за чињење пшенице. Вук Рј.*

пàљкати, -ām несврш. *дем. од палити.* — Паљкајући једну по једну [шибицу] потражим читаву свећу. *Лаз. Л.*

пáма ж зоол. *опасна отровна змија* Bungarus fasciatus. *Бен. Рј.*

пàмекȕшци, -шāцā м мн. (јд. памекȕшац, -шца) зоол. *коло бескичмењака* Molluscoidea. *Терм. 4.*

пàмēт ж (лок. памéти и пàмēти, инстр. пàмēти и пàмēћу) **1.** *способност човека да мисли, схвата и просуђује, мисаона и спознајна човекова способност, разум, ум, интелигенција.* — Нелогично [је] ценити уредничку способност час по кеси, час по памети. *Јов. С.* Био је ... здрав и окретан, хитре памети. *Наз.* То је бар јасно сваком ко има и грам памети. *Дав.* **2.** *природна способност, надареност за нешто.* — Што не учиш? — Немам, господине, памети за алгебру! *Срем.* **3. а.** *опште мишљење једне друштвене средине и људи као носиоца одређених назора, схватања.* — Купио је ... западноевропске памети и ту ... монету промеће по бурзи. *Крл.* Али што ће се ипак на концу конца према тој вашој политичкој памети догодити у догледно вријеме? *Донч.* **б.** *човек јак по својим духовним, умним, интелектуалним способностима, паметан човек, мислилац.* — Ти не знаш какав је то човјек. То је памет, то је душа, то је срце! *Андр. И.* **4.** *способност човека да у свести трајно задржава трагове онога што је раније доживео и на основу тога, свесно или несвесно, изазива представе о раније доживљајима, памћење, сећање.* — Ријечи Гајевих писама ... усјекле му се у памет дубоко. *Бал.* Ту се и нехотице пренесе у мислима у́ своје детињство, и све оне радости, сви утисци ... оживе му у памети. *Дом.* Хтио сам му казати да ми је однекуд њезино лице у памети. *Кум.*

Изр. бери памет! нар. *сабери се, буди паметан, разуман!* — Ајде, болан, бери памет! Сваком има помоћи. *Андр. И.*; бити (држати, имати) на (у) памети *бити (држати, имати) у мислима, мислити на што, о чему*; бити кокошје (пачје) памети *бити неспособан за нормално логично расуђивање*; бити лаке (женске) памети *бити лак, брз, лакомислен у доношењу судова*; близу памети еуф. *паметно је, логично је.* — Ви сте признали као нешто сасвим природно ... да је Рајна лепша од Дунава, јер је то и близу памети. *Дав.*; далеко је од памети *бесмислено је, немогуће је.* — Њему [је] далеко од памети било и помислити да би тко могао с њим. *О-А.*; човек кратке, мале памети *човек умно ограничен*; дошло (пало) му је на (у) ~ а) *сетио се чега*; б) *дошла му је жеља, намера да нешто уради*; доћи, дозвати се (к) памети *постати присебан, разуман, уразумити се, сабрати се, досетити се*; довести у ~ коме (себи) што *присетити се чега*; довести, дозвати кога (к) памети, научити кога памети, утерати кога у ~, утерати коме ~ у главу *уразумити кога, присилити кога да логички мисли и закључује*; дуга коса, кратка ~ разг. ир. *жене расуђују површно*; где ти је била ~? разг. *како си могао учинити такву глупост?*; имати више среће него памети разг. *успех је био више резултат повољних прилика него способности*; изашло ми је из памети *заборавио сам*; изневерила га (оставила) ~, потамнела му ~, помутила му се ~ *полудео је*; изван памети (бити, доћи), изићи из памети *изгубити способност расуђивања*; кренути (померити, пореметити, шенути) памећу, сићи, заћи с памети *постати луд, полудети*; не бити при (својој, чистој) памети *бити луд*; не иде ми из памети *непрестано мислим на што*; није на својој памети *није нормалан*; ни на крај памети бити *ни помислити о чему*; однети (помешати, померити, помутити, узети, занети, завртети) коме ~ *очарати, залудити, избезумити, завести кога*; од памети, што је памет људска *откако људи памте, одувек.* — Од памети не бјеше вечерница у Загребу прије или касније. *Шен.*; пиће [ракија] му попила ~ *од пића постао умно неспособан*; плитке памети *бити умно ограничен*; пребирати по памети *размишљајући тражити решење чега*; пун је памети кô и самар свиле нар. *каже се за онога који поступа неразумно*; сметнути (сврнути)

с памети *заборавити*; солити коме ~ *наметати коме своје мишљење, обмањивати кога приказујући нешто у повољнијој светлости*; стећи ~ *почети нормално расуђивати, опаметити се*; (ту) стаје памет *то се не може веровати, то је немогуће*; све хода по старој памети *све иде, збива се како је негда било*; тешко ономе ко за туђом памети иде посл. *каже се за онога који је неспособан да самостално расуђује*; тражи ~ ир. *умно је ограничен*; у ~ се! (~ у главу, скупи ~!) *сабери се, добро промисли*; уврети у ~ а) *уразумити се*; б) *бити сав обузет неком мишљу*; узети ~ у главу (узети у ~, узети се добро у ~) *добро размислити*; вечна му ~! *вечна му успомена*!; врана му је ~ попила *није у стању нормално да мисли*.

пàметан, -тна, -тно **1. а.** *који има способност расуђивања, који је здрава, нормална ума, разборит, мудар.* — [Он] је паметна глава, мудар је његов савјет. *Бен.* **б.** *оштроуман, проницљив, сналажљив.* — Нико није паметан да излаз нађе. *Ж 1955.* **в.** *богат мислима, садржајем:* ~ књига, ~ предавање. **г.** *послушан, приступачан разлозима.* — Не, Зорка, буди паметна! *Уск.* **д.** *просвећен.* — [Тако] се ради у других паметних народа. *СКГ 1937.* **ђ.** (у именичкој служби) с *мудро, разборито биће.* — Привуче сестру себи шапћући: Ти си моје лепо, велико паметно. *Андр. И.* **2.** *који изражава памет.* — Тај слаби ... човек великих паметних очију ... затворио се у кућу да сведе рачуне својих односа са друштвом. *Милис.* Иследник је млад. Има паметно и отворено лице. *Ћос. Д.* **3. а.** *који је створен памећу, умом, који сведочи о способности расуђивања, мудрости.* — [Њему] је свеједно кад пише: да ли ће рећи ... паметну ствар или лудост. *СКГ 1937.* Један добри и паметни потез, и остат ће као риба на суху. *Хорв.* **б.** (у именичкој служби) ж *мудра реч.* — Ајд' са мном у село да ти паметну рекнем. *Шен.*

Изр. ала си паметан! ир. *баш си луд*; ни паметну теци, ни луду остави посл. *не помажи оном којему твоја помоћ није потребна или му не може користити*; паметнији попушта *не треба бити тврдоглав*.

пàметāр, -ара и **памèтāр,** -ára м **1.** *човек познат због свога памћења прошлих догађаја, памтилац.* — Причаше стари паметаре што је било за његова вијека. *Март.* **2. а.** *паметан човек.* — Видим паметаре гдје се клањају шупљој сили. *Кост. Л.* То је паметар каквога ... нема у Црној Гори и Брдима! *Мат.* **б.** ир. *мудријаш.* — Мој паметару, а ја ти кажем да је Брежђе забачено село које неће бити град ни кроз хиљаду година. *Лал.* **3.** *човек који бележи важне догађаје, летописац.* — То паметар унесе у поменик на добробит потомства. *Креш.* **4. а.** *књига у коју се бележе ствари које се желе држати у сећању.* **б.** црквена *књига у коју су преписане молитве које треба знати напамет. Бак. Реч.*

Изр. од паметара, томе нема паметара *откако људи памте, од памтивека.* — Гричани од паметара нису плаћали шеснаестину. *Шен.* Срамота је то за нас каквој нема паметара. *Том.*

пàметњик м = паметњак (1) *паметан човек.* — Мало-помало испузла [је земља] из руке глупанима и дошла у руке паметника. *Мишк.*

пàметница ж *паметна женска особа.* — И паметница је била, да у чудо натјера када говори. *Шимун.* Ишчаури се у паметницу разложну и благоречиву. *Рад. Д.*

пàметно прил. *на паметан начин, мудро, домишљато, промишљено.* — Старицу имам у дому што паметно мислити знаде. *М-И.*

памèтњāк, -áка м **1.** = паметник. — Сам краљ цијенио га је увелике за јунака и паметњака. *Шен.* **2.** ир. *мудријаш, паметњаковић.* — Мисле паметњаци: ако дјецу зашаљемо у школу, растурчит ће се. *О-А.*

паметњáковић м разг. ир. *онај који се прави паметан; будала.* — Један приказује лупежа, други ... глупога паметњаковића. *Вел.* Да сте на моме месту, паметњаковићи моји, не бисте се тако смејали томе. *Богдан.*

пàметовалац, -аоца м ир. необ. *в. паметњак* (2). — То његово умовање презиру ... врли домаћи паметоваоци о језику. *Шим. С.*

пàметовāње с *гл. им. од паметовати.*

пàметовати, -тујēм несврш. **1.** *држати у памети, памтити, сећати се.* — Можеш знати и паметовати кад изгибе војска на Косову? *НП Вук.* **2. а.** *поимати, схватати.* — Тако отприлике мисле матере; а да ли су и наше мајке паметовале, изволите да видимо. *Шапч.* Није могао паметовати зашто су они њега тако мрзели. *Вес.* **б.** *размишљати, умовати.* — Он паметоваше од сваке руке, али што год намисли, види да је детињасто. *Вес.* **в.** *правити се мудар, мудровати.* — Не паметуј ми ту! бијесно му одврати Фехим. *О-А.* **3.** *саветовати.* — Да видиш какво сам писмо добио од настојника, па паметуј шта ћу да радим. *Глиш.* Шибао нас је, а онда се смири и поче саветовати ... прво бије и псује, а онда паметује. *Богдан.*

паметодòстōјан, -јна, -јно ков. *који је достојан да се памти.* — Стане се молити за милост, на које му цар одговори ове паметодостојне речи. *Вук:*

памéца ж *дем. од памет.* — Удари се јунак на јунака, удари се памет на памецу. *НП Вук.*

пâмӣк м *освит(ак), свануће.* — Сишô би у памик зоре до ријеке. *Наз.*

пâмпа ж и **пâмпас** м шп. *пространа травната степа у умереном појасу Јужне Америке.* — Он свира на жици коју на пампи . . . за своју примитивну гитару прави аргентински гаучо. *Б 1958.* Травним пампасима Мексика струји дивљи . . . ветар . . . одметништва. *Мил. В.*

пâмрāв м зоол. *ларва штрка, паразит у телу сисара, памрак* (*2*) ostrus ovis. — Нит им ткогод записе донио да им [овцама] роге не врте памрави. *Март.* фиг. Ушао некакав памрав у људе, неће се ово с миром свршити — пророковали су стари људи. *Ћоп.*

пâмрāк м **1.** *сумрак. Бен. Рј.* **2.** зоол. покр. *црв који се у оваца и коза налази у рогу*; исп. памрав. *Вук Рј.*

пâмт м у изразу: за мога памта *откако се сећам.* — То [гиздање] за мога памта није било. *Ивак.*

пâмтенӣк м необ. *памтилац.* — Туга потамни сету памтеника. *Радул.*

пâмтӗње с заст. *в. памћење.* — Један од калифорнијских грмова много је старији од памтења људског рода. *Нен. Љ.* Још за нашега памтења славиле [су се] тако покладе по Славонији. *Јурк.*

пàмтивӗк, ијек. пàмтивијек, м само у прилошком изразу: од памтивека *откад људи памте, одискона, одвајкада, одувек.* — Од памтивијека [се] у Цетини удају цуре по заповиједи својих родитеља. *Шимун.* Ратови се воде од памтивека. *Моск.*

пàмтивијек, ек. пàмтивӗк.

пâмтилац, -иоца м (ген. мн. пâмтилāцā) *човек који памти, паметар, памтило.* — Хвала старцу, врлу памтиоцу! *Март.* Казују стари памтиоци . . . *Мул.*

пâмтилица ж *она која памти.*

пâмтило с и м *онај који добро памти.* — Велико је памтило био он, много је памтио. *Бил.*

пâмтити, -ӣм (импф. пâмћāх; трп. прид. пâмћен) несврш. *држати у памети, сећати се, не заборављати.* — То су били један народ откад их свијет памти. *Павл.* Има још много нас који памтимо оне црне дане пре толико година. *Ад.* Чекај само . . . казаћу ја господину, па ћеш већ памтити! *Глиш.*

Изр. ~ (за) себе *сећати се свога живота, бити свестан о своме постојању.* — Тај крстић носила сам о врату откад себе памтим. *Шапч.*; памти па врати посл. *дуг је добар само ако се враћа.*

пàмтљив, -а, -о *који лако памти.* — Био је слабо памтљив што се бројева тиче. *Вин.*

пàмтљивӧст, -ости ж *својство онога који је памтљив.*

пâмћӗње с *гл. им. од памтити.*

пàмук м тур. **1.** бот. *јужна биљка из пор. слезова од чијих се плодова добива памучно влакно* Gossypium. *Терм. З.* **2.** *памучна влакна од којих се праве текстилни предмети и вата.* — Ситне птичице . . . мајушне су, обле као чепић памука. *Кал.* фиг. Заволио сам њихове ноћи, пуне . . . свијетле мјесечине, и оног рашчешљаног памука што се у ноћима извија из њихове равни. *Вил.*

Изр. мекан (је) као ~ *врло (је) мекана срца*; овијати кога памуком *врло нежно поступати с ким.* — Овијао је своју драгу јединицу памуком. *Шен.*; пити (сисати, вадити) коме крв (душу) на памук *на фини начин стално, смишљено мучити, кињити кога.* — Нама овдје пију душу на памук. *Чол.* Најгоре је остати слеп код очију, јер те онда узјашу, сисају ти крв на памук. *Дав.*

памӯкли прид. непром. тур. заст. *в. памучан.* — Па обуче памукли кошуљу. *НП Вук.*

памӯклија ж **1.** покр. *хаљетак, обично мушки, од куповне памучне тканине.* — Он се шћућурио, утегнут у зимски капутић, који сељаци називају памуклијом. *Ољ.* Имао [је] у памуклији ушивена два дуката. *Андр. И.* **2.** агр. покр. *врста јабуке. Вук Рј.*

памуклӣја̄ш, -а́ша м = памучар **а.** *занатлија који прави памучне одевне предмете.* — Сад је памуклијаш »на парче«, иде тако по кућама са дрндалом и дрнда из миндерлука. *Срем.* **б.** *трговац који продаје памучну робу. Р-К Реч.*

памӯклӣца ж *дем. од памуклија.* — Малишан у масној потпасаној памуклици . . . креће се на пут. *Ранк.*

пàмучан, -чна, -чно **1.** *који је од памука, који се прави од памука*; *који се односи на производњу памука*: памучне хаљине, памучне тканине, ~ индустрија. **2.** фиг. *који је мекан као памук.* — Живи за њ и чека на њ, мекана памучна душа. *Бег.* Било [је] тако тихо да се могло чути кад изнад њих, са памучним шумом крила, пролети невидљива ноћна птица. *Пол. 1951.*

пàмучāр м = памуклијаш. *Р-К Реч.*

памӯчара ж *творница, фабрика памучних тканина.* — У Марибору се сада налази комплет стројева за једно подузеће текстилног смјера (памучара). *ВУС 1960.*

пàмучāрка и **памӯчāрка** ж агр. *врста брескве. Рј. А.*

пàмучāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на памучаре.* — Конкурс за ... три предионичарска мајстора памучарског смера. *Пол. 1959.*

пàмучаст, -а, -о *који је мекан попут памука.* — Кроз њих [гране] се назире ... танка белина памучастих облака. *Андр. И.*

памӯчика ж бот. *в. памук (1). Сим. Реч.*

пàмучина ж *памук (2), вата.* — [Са светице би понијели] длаку с главе омотану у гљивици памучине. *Љуб.*

пàмучнина ж *памучна тканина.* — У хлачама ... од дебеле памучнине. *Креш.*

пàмучно прил. *мекано као памук.* — Поче [га] пратити, као и снијег што се стаде памучно таложити. *Божић.*

пàмфлет, -а и **пàмфлēт,** -éта м енгл. *мален спис или књижица с увредљивим садржајем; чланак, брошура, летак који се истиче иронијом и сарказмом, написан или штампан против какве особе, друштвеног поретка, политичке странке и сл.* — Та брошура је памфлет против наших умјетника. *Марј. М.* Друга је коверта садржала један пропагандни памфлет против лабуристичке стамбене политике. *Б 1958.*

памфлетāрац, -рца м необ. *в. памфлетист(а).* — Није се стидио да иступи као отворен памфлетарац. *Уј.*

памфлетѝрати, -èтӣрām несврш. необ. *борити се памфлетима, полемизирати памфлетима.* — Ја бих пустио да се једна ствар бори за саму себе ... Нека она проповеда, памфлетира, бори се. *Кнеж. Б.*

памфлѐтист(а) м *писац памфлета.* — У то време он је важио као један од најопаснијих памфлетиста. *Јов. С.* Памфлетиста је омрзнутији од несхваћеног доктринара. *Матош.*

памфлетѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на памфлетисте.* — Један рат вођен [је] веома често ... бенгалском чарком памфлетистичких уједа и насртаја. *Михиз.*

пàмфлētскӣ, -ā, -ō *који се односи на памфлете.* — Ово је можда демагошки детаљ, он ... има мрву памфлетски карактер. *Крл.*

пāн м (мн. пáнови) пољ. и чеш. *племић (код Пољака); господин (код Чеха).* — Панови су почели да угњетавају земљу. *Јак.* Зват ћемо пана Чижека! *Сим.*

пан- грч. *као први део сложеница значи: све, свеобухватан:* панамерички, панславизам, пантеизам итд.

пàна ж *вео на камилавки.* — На глави је имао [владика] блиставо белу пану са крстом од црних дијаманата. *Чипл.*

панàгија ж грч. црквен. *лик Богородице који православни владика носи на прсима.* — Владика обу чизме, преметну крст и панагију ... па сједне према ватри. *Мат.*

пàнāда ж тал. покр. *чорба у којој је укуван свежи хлеб, зачињена маслом и луком; попара. Вук Рј.*

пàнађӯр м грч. покр. *сајам, вашар.* — Није ово манастирски сабор нит' панађур, него је ово школа. *Срем.*

пàнађурӣште и **панађӯрӣште** с *сајмиште, вашариште. Вук Рј.*

пàнађӯрскӣ, -ā, -ō *који се односи на панађуре.* — Зато су тада занатлије били велики пријатељи панађура, израђивали су нарочиту робу за панађурску продају. *Лапч.*

пàнакамилāвка ж *камилавка с велом;* исп. паракамилавка. — Носио је белу панакамилавку. *Чипл.*

пàнама и **панáма** ж **1.** *врста платна.* — Смије се, помислих ... моме одијелу! Бијело, лањено ... нека врста домаће панаме. *Ж 1955.* **2.** (у атрибутској служби) *који је од панаме.* — Кроз станични улаз улети црвени костим, широки панама-шешир. *Бег.* **3.** фиг. *велика превара уз подмићивање службених особа.* — Колпортери извикивали су нове панаме по министарствима. *Крл.*

пàнамскӣ и **пàнāмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на панаму:* ~ слама.

Изр. ~ афера *в. панама (3).*

пàнāр, -ápa м *широка кошара, корпа за хватање рибе.* — Сви испружише вратове, па кад угледаше »панар« пун лијепих ловрата, закликташе. *Цар Е.*

панарабӣзам, -зма м пол. *тежња за уједињењем или за политичком сарадњом свих Арапа.*

панàхија ж грч. *кољиво.* — Ишô попе послом духовнијем ... да ... панахију дијели. *Март.* За то време појео [сам] безмало вагоне поскурица и панахија. *Рад. Д.*

Изр. појести коме панахију *преживети, надживети кога.*

пáнац, -нца м зоол. покр. *врста несита* Pelecanus crispus. *Бен. Рј.*

панàцеја ж грч. *лек за све болести, средство које може помоћи у свакој прилици.* — Тако му се је његова главна идеја и поглавити циљ причињао панацејом. *Ђал.*

панашѝрати, -àшӣрām сврш. и несврш. фр. *(о)китити, (у)красити.*

Изр. панаширано лишће бот. *бело испругано лишће.* — Лишће ... је блиједо ишарано (нпр. панаширано лишће украсног јавора). *Бот.*

панвиталӣзам, -зма м *филозофско учење по којему је бит(ност) света живот.* —

Панвитализам [је] наука да у свему има живота. *Баз.*

пангàлōз, -óза м грч. погрд. *скитница, бангалоз.* — Ко је поштен тај је пре мрака код своје куће ... а пангалози којекакви нека ломе врат. *Срем.* Пази ... да ти овај пангалоз не утекне. *Матош.*

пангалòзлук м *начин живота и поступци пангалоза.* — Ето што сам ти ја човек душман за таква рђавства и пангалозлуке, то више нема! *Срем.*

пангàнēт, -éта м заст. *в. бајонет.* — Те је године Ђорђије ... трипут рањават: први пут пганетом у трбух. *Вук.*

пангѐрмāн, -áна м *присталица пангерманизма.*

пангерманѝзам, -зма м пол. *покрет који иде за уједињењем свих германских народа с Немачком на челу.*

пангѐрмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пангермане и пангерманизам*: пангерманске тежње, ~ савез.

пàндāн, -áна м фр. *оно што по симетрији и сличности одговара чему другом, пар.* — Саставио бих нов епос, пандан »Медвеђу Брунду«. *Наз.* Ви сте насликали пандан или, како се то код нас каже, повукли паралелу између мене и Олге. *Јанк.*

пàндара ж покр. *врста шљиве. Вук Рј.*

пàндекта с мн. и **пàндекте** ж мн. грч. правн. *збирка римског права.* — Он ће ускоро да критизира ... глосе пандектима. *Уј.* »Тисућу и једна ноћ арапска« ... према томе је брус као ... према римским пандектима конституције слободног и племенитог котара туропољског! *Ков. А.*

пандѐмија ж грч. *врло раширена епидемија.* — Гдјекад су се [заразне болести] проширили преко цијелих континената (пандемије). *НЧ.*

пандѐмōнӣј, -ија и **пандѐмōнијум** м грч. *зли духови, царство сотоне, пакао.* — Када би се пак у то умијешале жене, црква би се махом претворила у прави пандемониј. *Цар Е.* Да ли је то сад био пандемониј дивљега огња или друштво свијетлих животињица, то не могу рећи. *Шкреб.*

пàндил м покр. *женска хаљина, сукња.* — Живи ... поштено, па ће ти почети падати пандил како и мени. *Шег.*

пàндит м санскр. *учен (почасна титула у Индији за учене људе).*

пандѝшпањ м и **пандѝшпања** ж тал. *врста сухог колача од брашна и јаја, бисквит.* — Дала [му је] на пут парче пандишпања, али да га не поједе, него да га чува. *Лаз. Л.* Донијела би му слушкиња ... два комадића пандишпање за умак. *Бег.*

пàндūр, -ýра м мађ. **1.** *сеоски полицијски стражар.* — Револуција значи да се никад не врати оно старо кад су омладину гонили жандари ... пандури и сваки ђаво. *Лал.* Нисмо више људска стока из које се рекрутирају разни пандури, оружници, финанци, да тлаче народ, а у туђу корист. *Наз.* **2.** фиг. *слуга; извршилац грубог насиља, самовоље, деспотизма.* — Хтједоше нас радикално утући да будемо и морални пандури. *Шен.* Зашто ... да придржавамо политику аустријских пандура и само зато да одржимо у животу Аустрију. *Јов. Ј.*

пàндӯрбаша м тур. *заповедник, старешина пандура.* — Зове Павун пандурбашу Муја. *НП Вук.*

пандӯрēње с *гл. им. од пандурити.*

пандӯрија ж *пандурска служба, пандурски посао.* — Неће к вама сниходити Турци ни на порез ни на пандурије. *Март.*

пандӯрина м *аугм. и пеј. од пандур.* — За њим брката једна пандурина од два метра. *Вас.*

пандӯрисати, -ишēм и **пандӯрити,** пàндӯрӣм несврш. *бити пандур, вршити пандурску службу.* — Бише ме, апсише ме, пандурисах, и најзад ме спроведоше међу људе! *Дом.*

пандурѝца м подр. *пандур.* — Докле ће све неотесане пандурице са својим буџама да прете нашој слободи! *Нуш.*

пандӯрица ж **1.** *пандурова жена. Рј. А.* **2.** *в. пандурница. Вук Рј.*

пàндӯрка ж *пандурова жена. Р-К Реч.*

пàндӯрница ж *пандурска стражара. Вук Рј.*

пандӯров, -а, -о *који припада пандуру.*

пандурòвање с *гл. им. од пандуровати.*

пандурòвати, -ӯрујēм несврш. *пандурисати.* — Ја ти више Скадар чуват нећу, ја ти више пандуроват нећу. *НП Вук.*

пандӯровица ж *пандурова жена. И-Б Рј.*

пàндӯрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пандура или на пандуре; који је одређен за пандурв, који је својствен пандурима*: ~ служба, ~ соба, ~ дрека, ~ отресање.

пàндӯрски прил. *на начин пандура, као пандур.* — Седамнаеста [пуковнија] је пандурски хапсила бунтовнике. *Крл.*

пандӯрство с *пандурско звање; пандурска служба.* — Од тада му лепо остаде срце за пандурство. *Срем.*

пандӯрчина м *аугм. и пеј. од пандур.* — Како ти само на ум пада да ја будем и твој пандурчина. *Кос.*

паневропеѝзам, -зма м *тежња за стварањем заједнице европских земаља, идеја о европској федерацији.*

панегѝрик м грч. *говор, песма или напис у чију похвалу, хвалоспев, славопојка.* — Држао је Вујадин почешће панегирик пандурству. *Срем.* Александар Македонски био је ђак Аристотела, којему су спјевани толики панегирици. *Уј.*

панегѝрист(а) м *в. панегиричар.* — По мишљењу овог критичара Тенеси ... је ... панегириста иморалности. *Пол. 1958.*

панегѝричан, -чна, -чно *који се односи на панегирик; који је својствен панегирику.* — И овај панегиричан тон друга у борби није ни мало претеран. *Скерл.*

панегѝричар м *онај који пише или говори панегирике.* — Такови људи прије ће симпатисати са слабићем и панегиричаром но са значајем. *Матош.*

панегѝричкӣ, -ā, -ō *панегиричан; који се служи панегириком, који садржи панегирик.* — Истакао се ... као пјесник ... панегиричких пјесама у славу знаменитих суврeменика. *Комб.*

панегоѝзам, -зма м грч. *свеопшти егоизам.* — Могла су се питања ћудоредна у смјеру панегоизма распредати. *Баз.*

пàнел м и **пàнела** ж тал. риб. покр. *в. панула. Бен. Рј.*

панѐлати, -ām несврш. *ловити рибу панелом. Бен. Рј.*

пàнел-плòча ж *плоча састављена од слепљених летава, облепљена с једне и с друге стране фурниром*: творница, фабрика панел-плоча.

панзиòнāт, -áта м фр. *пансионат.*

пàника ж грч. *изненадан, несхватљив страх, узнемиреност, пометеност, узбуна која обухвати појединца и мноштво људи, избезумљеност од страха.* — Ударила је у њих паника. *Крл.* Народ је у паници нагнуо у бјежанију сијући успут страх. *Ћоп.*

пàникер м нем. *в. паничар.* — Ти си опортунист! ... паникер! *Ћос. Д.*

пàникерски прил. *в. пàничарски.* — [Војна мисија] се прилично паникерски држала приликом повлачења из Дрвара. *Пиј.*

пàникерство с *в. паничарство.* — Они пођоше подсмијевајући се женском паникерству. *Лал.*

паникѝрати се, -ѝкӣрām се сврш. и несврш. *пасти, падати у панику.* — Разбиће и одред. Шта је с њиме? Паникирали се. *Ћос. Д.*

панѝрати, пàнӣрām сврш. и несврш. фр. кув. *умочити, умакати у размућено јаје и ваљати у мрвице пре пржења.*

панисламѝзам, -зма м *покрет на религиозној основи за сарадњу свих муслиманских држава и народа у складу с учењем Курана. ЕЛЗ.*

панихѝда ж грч. *опело над мртвацем у православној цркви.* — А лицемери они би назвали ту панихиду тужну смртним грехом. *Јакш. М.* Реци ми ... којега си рода ... и којим се зовеш именом? Да знам ком ће панихиду служити. *Цес. Д.*

пàница ж покр. *земљана посуда из које се једе, здела, чинија. Вук Рј.*

пàничан, -чна, -чно **а.** *који је у вези с паником, који је пун панике, страве, ужаса*: ~ бег, ~ страх. **б.** *који изазива панику*: ~ сцена. — Ширио [је] паничне вести. *Дед. В.*

пàничār м *онај који брзо пада у панику; онај који шири вести које изазивају панику.* — Осјећали су се постиђени што су се показали паничарима. *Чол.* Ти ... немој да ширић паничарске вести, знаш како пролазе паничари. *Поп. Ј.*

пàничāрка ж *женска особа паничар.*

пàничāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на паничаре*: паничарске вести.

пàничāрски прил. *као паничар, попут паничара.* — То је он саопштавао паничарски, као да се радило о смаку свијета. *Вуј.*

пàничāрство с *обузетост паником, поступак, владање својствено паничарима.* — Осудио је ... паничарство. *Чол.*

пàничӗње с *гл. им. од паничити.*

пàничити, -ӣм несврш. *чинити да некога захвати паника, ширити панику, показивати се пун панике.* — Док смо ми на положају, они миле од куће до куће и паниче позадину. *Чол.*

пàничкӣ, -ā, -ō *паничан.* — Разлеже се очајан, панички, самртнички врисак. *Ранк.* Спопадао ме панички страх. *Наз.*

пàнично прил. *у паници, у великом страху, с ужасом.* — Он се почео панично бојати. *Шег.* Панично је деловало сазнање да то ипак нису деца. *Дав.*

панџелинѝзам, -зма м пол. = панхеленизам *идеја којој је циљ да Грке уједини у великогрчку државу.*

пàнкертња и **панкѐртија** ж зб. фам. *деца.* — Као оне даме из бољега друштва које ... неће да имају дјецу или, како се оне у свом ... жаргону изразују, панкертије. *Бег.*

пàнкл м нем. варв. *обућарски сточић за рад.* — Седи на свом ниском троношцу за панклом и чекићем куцка по ђону ципела. *Бан.*

пàнкреас м грч. анат. *жлезда гуштерача.*

пàнкреаснӣ, -ā, -ō *који се односи на панкреас*: ~ сок.

панкроатѝзам, -зма м *тежња да се уједине све земље у којима живе Хрвати*. — Своје дјело писао [је] с изразитом политичком тенденцијом, желећи доказати хисторијско право угарско-хрватских владара на земље које је Витезовић у својем панкроатизму био обухватио. *Комб.*

панлогѝзам, -зма м грч. фил. *идеалистичко метафизичко учење да је оно што постоји рационално и да оно што је рационално постоји*. — Основна теза Хегелова панлогизма гласи: све што је зазбиљно, јест умно, а све што је умно, зазбиљно је. *Ант. 1.*

пàнō, -ōа м фр. *уоквирена површина на зиду, стропу, таваници испуњена сликарским или скулпторским мотивима; слика већих размера на платну која заузима такав простор*. — На црном паноу ... куће су биле облика крњих стожаца. *Божић*. Најбољи салон ... била је лепа, дуга соба са тамним паноима. *Мил. В.*

пандòвати, пàнујēм несврш. чеш. и пољ. *живети као пан, као господин, живети господски, без бриге*. — Купили сте ... мир, мислите да ћете пановати. *Глиш.*

пàнога ж **1.** *закржљала нога, патрљак ноге*. — Оне имају ... на прсима три пара редовних ногу, на затку пет пари посебних панога. *Финк.* **2.** *посебан, одвојен крак реке, корен зуба и сл.* — Уна ... се овде у више панога дели, од којих свака за се мали водопад чини. *М 1867.*

Панóнац, -нца м *човек из Панониje (земље између Дунава и Саве)*. — Наш Панонац ... носи у мозгу мир панонских храстика. *Крл.*

Пàнōнка ж *жена из Панониje.*

пàнōнскӣ, -ā, -ō *који припада Панонији*: ~ равница, ~ море.

пандòптикум м грч. *музеј воштаних фигура и других предмета који изазивају интересовање својом необичношћу и реткошћу*. — Тако су прошле низ дрворед као двије лутке из некаквог старинског паноптикума. *Крл.* фиг. Између страница ове књиге, овог паноптикума, стале су стотине личности нашег света. *Михиз.*

панорáма ж грч. **1.** *видик пространог и далеког краја (обично гледан с повишеног места), слика таквог видика, изглед неког предела*. — Бродоломцима је пукла пред очима величанствена панорама снежних врхова и залеђених фјордова. *Петр. М.* Читава та панорама око града била је кич по грош. *Крл.* фиг. У његовој души прелетјела је тај час панорама његовог живота. *Коз. Ј.* **2.** *механизам у којему се мале слике увећавају под осветљењем оптичког стакла*. — Шта сте се скупили ка' да је нека панорама. *Срем.* Потом би га водио по циркусима и панорамама вашарским. *Коз. Ј.* **3.** фиг. *жив, јасан, целовит приказ, слика*. — Сремац је дао у овој хуморесци живописну слику путујуће позоришне трупе, панораму њене боемије. *Глиг.*

пандрáмнӣ и **пандрáмскӣ**, -ā, -ō *који се односи на панораму*. — У тој посљедњој скици видимо Црнчићеву склоност за ... панорамски приказ пејзажа. *Баб.*

Изр. панорамни филм *филм снимљен помоћу посебне апаратуре ради приказивања на великом полуокруглом екрану или на екрану који гледаоца окружује са свих страна*. — [У сали] ће моћи да се приказују обични филмови као и ... панорамни филмови. *Пол. 1958.*

пáнос м грч. *светлосни сигнал, бакља, зубља*. — На брдима с истока нијесу горјели паноси. *Тур.* Зачас удри људи у клепала, а обноћ паносе пали. *Буд.*

панписихѝзам, -зма м грч. фил. *учење по којему све што постоји има духовни живот у било којем облику и интензитету*. — Панпсихизам регулира свјетско догађање у смислу свјетске хармоничности. *Ант. 1.*

пансѝōн, -óна м фр. = пензион **1.** *одгојни, васпитни завод у којем питомци уз наставу имају стан и опскрбу; интернат при неким средњим школама*. — Одлично [је] учио, а отац га је поставио за репетитора у овоме малом пансиону. *Глиш.* Старац ... га је уписао на права и оставио са 100 форинти у једном пансиону. *Петр. В.* **2.** *соба са храном у хотелу*. — [Хотели] су ове године ... нудили релативно јефтино пансионе у мају. *Пол. 1958.* **3.** *потпуно издржавање (храна, стан, нега и сл.)*. — Спиноза се настани напослетку у Хагу, где је био у пансиону код једне удовице. *Петрон.*

пансиòнāт, -áта м фр. = пензионат *пансион (1) (обично за девојчице)*; исп. панзионат. — Не брин'те се, мама! ... Та зар сам забадава била у пансионату! *Срем.*

пансиòнāткиња ж *девојка одгајена, васпитана у пансионату*. — [Догурао је] до жене бечке пансионаткиње. *Михиз.*

пансиòнēр, -éра м *онај који живи у пансиону (2 и 3)*. — Гђица Алексићева показује стан новом пансионеру. *Грол.*

пансѝōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пансион (2)*: ~ угоститељство.

пáнскӣ, -ā, -ō *који је својствен митолошком шумском бићу Пану*. — Платна митолошких сцена на којима се слави панска љубав и прељуб. *КХ 1936.*

панслàвēн, -éна м = панславист(а) и пансловен *присталица панславизма. Деан. Рј.*

панслàвизам, -зма м *тежња за културним и политичким уједињењем свих словенских народа, свесловенство.* — Културни панславизам био је јако раширен међу аустријским Словенима као некакво месијанско вероване. *Јов. С.*

панслàвист(а) м = панславен. — Другима [је Кватерник] панславист. *Нех.* Који млади човјек није био панславист. *Уј.*

панслàвистичкӣ, -ā, -ō *који припада панславистима, који се односи на панслависте и панславизам:* ~ конгрес, ~ покрет, ~ политика.

панслòвēн, -éна м = панславен. — Шта ви знате ... шта је пансловен! *Петр. В.*

пâнт м нем. варв. *железна направа о коју се вешају врата; шарка, баглама.*

пâнта ж = пајанта. — Штрклъаст, дугачак и мршав као да се на панти сушио. *Ћоп.* У висини кухиње, на пантама, под самим кровом, и сад су стајале на свом мјесту сохе на којима се некада сушила пастрва. *Радул.*

пантàкāн, -áна м *средство за уништавање гамади.* — Одрасли комарци уништавају се прскањем зидова пантаканом. *НЧ.*

пàнтале, -āлā ж мн. покр. *в. панталоне.* — На свакоме бијаху: пантале, кружат са сребрним пуцима и гуњ. *Мат.*

панталóне ж мн. и **панталóни** м мн. тал. **1.** *доњи део мушког одела, хлаче.* — Био је без мантије ... у неком изанђалом капуту и уврнутим и посуновраћеним панталонама. *Чипл.* Још исте вечери изишао [је] из сјеменишне зграде у панталонима и кратком капуту. *Ђал.* **2.** *отвори кесона за избацивање песка и ископаног материјала.* — Свака група кесонаца ... избаци по 300—350 кубика песка кроз кесонске »панталоне«. *Пол. 1959.*

панталóнице ж мн. *дем. од панталоне.* — Једном малом балоњи су спале панталонице. *Кик.*

пàнтат, -а, -о покр. *веома стар, престар.* — Проглас ... слушају сви, чак и неке погурене, пантате бабе. *Ћон.*

пантеȉзам, -зма м грч. *религиозно-филозофско учење о истоветности бога и природе.*

пантеȉст(а) м грч. *присталица пантеизма.* — Спиноза је најмање Јеврејин јер је пантеист, аскет и стоик. *Дуч.* Да ви као пантеиста браните Рим ... то ми није јасно. *Крл.*

пантеȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на пантеисте и на пантеизам:* ~ мисао, ~ систем.

пантеȉстичкн прил. *на пантеистички начин, као пантеист.* — Разговараше пантеистички с птицама и цвијећем. *Матош.*

пантеȉсткињa ж *женска особа пантеист(а).*

пантēōн, -óна м грч. **1.** *у класичној старини храм посвећен свим боговима. ЕЛЗ.* **2.** *зграда у којој су сахрањени славни људи.* — У пантеону наших најистакнутијих и најзаслужнијих људи он мора добити једно од најлепших места. *Бел.* фиг. Прерадовић није у својем сонетском пантеону заборавио ни њега. *Комб.*

пàнтēр, -éра м и **пантéра** ж грч. зоол. *крволочна звер из пор. мачака, жутог крзна са црним пегама, леопард* Felis pardus. — Затим је шетао. Мекано као пантер. *Кик.* Ноктима задрије у месо — опусти, дивља пантеро! *Кам.*

пантéрица ж *пантерова женка.* — Мати ... има изглед пантерице. *Петр. В.*

пàнтēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пантере; који је као у пантера.* — Ту су биле фотографије ... црнооке жене пантерског тела. *Андр. И.*

пàнтēрски прил. *као пантер.* — Пантерски скочи и побјеже иза брijега. *Вуј.*

пâнтити *в. памтити.*

пáнтлика и **пáнтљика** ж *уска трака тканине која се употребљава као украс, да се што веже или причврсти и сл., врпца.* — Купићу Милици пантлику и чешаљ. *Петр. В.* фиг. Вашом пантликом ... не можете измјерити несреће Павла Љубичића. *Кос.* Дебела плетеница је завршавала широком, плавом пантљиком. *Бег.* фиг. Изјаха напред до једнога завоја са којега се далеко догледа повијена пантљика јеличкога друма. *Нуш.*

пантљȉчаре ж мн. зоол. *глисте налик на пантљику које живе као паразити у цревима човека и животиње, тракуље* Cestodes. — Пантљичаре станују у цреву својих домаћина и хране се њиховим ... цревним садржајем. *Станк. С.*

пàнтљичаст, -а, -о *који је налик на пантљику, који је као пантљика.* — Нашла [је] међу њима најразноврсније облике, почевши од кончастих и пантљичастих па до масивних. *Петр. М.*

пáнтљичица ж **1.** *дем. од пантљика.* — Непрестано мења оне пантљичице на крају курјучића. *Срем.* **2.** бот. *биљка из пор. трава којој је лишће налик на пантљике* Phalaris. *Рј. А.*

пантògраф м грч. *направа за механичко увећавање или умањивање цртежа, планова и сл. ЕЛЗ.*

пантòкрāтор м грч. *свемоћник, свемогућник, свевладалац.* — Нацерила [се] као какав меланколични пантократор на византијским фрескама. *Крл.*

пантоми́ма ж грч. = пантомина **а.** *сценско приказивање у којему се глумац служи само кретњама тела и мимиком, без говора; такав позоришни комад.* — И њено се плесање промеће у игру симболичке језгре ... спајајући у једно ритмичка гибања и пантомиму. *Наз.* Они имају и пантомиму у којој се потанко приказује лов на јелена. *Ђурић.* **б.** *кретње (најчешће руку), мимика као средство споразумевања.* — Из ове пантомиме ... Сима и Пека су разумели да треба створити засебну партију од шкартова [кожа]. *Вучо.*

пантоми́мичкӣ и **пантòми́мскӣ,** -ā, -ō = пантоминski *који се служи, изражава пантомимом, који служи пантомими.* — У пантомимичке покрете убрајају се покрети свих осталих делова тела који прате ефекте. *Псих.* Жена у покрету, плесачица пантомимска. *Матош.*

пантоми́на ж грч. = пантомима. — [Публика је] срећна ... кад може уживати у каквој пантомини. *Нед.* Била је то нека врста нијемог споразума, пантомина једна. *Бег.*

пантоми́ника ж *пантомима (б).* — Више по пантоминици неголи по казивању професорову ... у потјеру пођу. *Јурк.*

пантòми́нскӣ, -ā, -ō = пантомимички. — Присуствују позоришним или пантоминским представама. *Пол. 1958.*

пантòфле ж мн. нем. варв. *папуче.*

паитӯфле ж мн. *в.* пантофле. — Ранци расту ... праве се ... пантуфле, ћебад само нестају и нестају. *Ђон.*

пàнула ж тал. риб. *повраз с једном или више удица на крају, који се повлачи по мору и употребљава за лов неких врста риба;* исп. панел(а). *ЕЛЗ.*

панӯлати, -ām несврш. *ловити рибу панулом. Деан. Рј.*

пàнути, -нēм сврш. *в. пасти.* — А босански везир Осман-паша ... у петак ће на Гацко панути. *Њег.* Пане госпођа у несвијест. *Матош.* Хајија ... није могао да слуша момче које је причало шта му на ум пане. *Сиј.*

панхеленӣзам, -зма м пол. = панјелинизам.

пàнцер м *панцир.* — На глави калпак и челенка, на грудима панцер. *Јакш. Ђ.* Пругом често саобраћају панцери — оклопни возови. *Дед. В.* фиг. Ви живите ... у панцеру једне вербалне лажи. *Крл.*

пàнцер-вōз м *панцерни, оклопљени воз.* — Лаза се тукао ... с мотор-чамцима ... и панцер-возовима. *Петр. Б.*

панцѐрлија м *панцирлија.* — По њој [Приштини] сад ходају јунаци ... витезови и левенте ... панцерлије и панцери. *Јакш. Ђ.*

пàнцернӣ, -ā, -ō *панцирни.* — На железничку пругу довели су панцерни воз. *Дед. В.*

пàнцијер, -ѐра м *в. панцир.* — Кошуљу су ... Реци дале од панцијера и челика тврда. *Март.* Дајте зету панцијер-кошуљу. *НП Вук.*

пàнцӣр, -и́ра м тал. **1. а.** ист. *оклоп састављен од металних плоча ради заштите ратника од рањавања хладним оружјем.* — Сија витез у бојном панциру. *Фил.* фиг. Наше [му је] непрекидно друштво било једиким панцером. *Матош.* Навукао је још одмах после хапшења панцир савести. *Вучо.* **б.** (у атрибутској служби) *панцирни.* — На њему ... је оклоп од гвожђа, а испод њега панцир-кошуља. *Дом.* **2.** војн. **а.** *метална облога, оплата ратне лађе.* **б.** *оклопљено возило (воз, тенк).* **3.** зоол. *тврди покривач којим је покривено тело неких животиња (корњача, крокодила, неких риба и сл.).* — Лепа риба трбуха бела и панциром обложена цела. *Богдан.*

пàнцираст, -а, -о *који је као панцир.* — Био је то [живот] сав у тврдој панцирастој кори, мучио самога себе. *Ђур.*

панцӣрли прид. непром. нар. песн. *в. панцирни.* — Он опрема сина и дорина ... Сврх прслука панцирли-кошуљу. *НПХ.*

панцӣрлија м *војник, ратник у панциру.* — Отвори се капија ... Напред изјахаше хусари, за њима панцирлије. *Глиш.*

пàнцӣрнӣ, -ā, -ō **а.** *који служи као панцир.* — Носи панцирну кошуљу. *Јел.* **б.** *који је покривен панциром, оклопљен:* ~ дивизија.

пàнч м нем. варв. *мешавина, брљотина, буђкуриш, патворина.* — Панч већ бјеше припремљен у црвеној посуди. *Креш.*

пàнча ж тур. покр. *в. панца.* — Снивам ... да ме шчепао гвозденим панчама за подгрлац. *Матош.*

пàнчати, -ām и **пàнчовати,** -чујēм несврш. варв. *правити какво лоше пиће или јело; патворити.*

пàнца ж тур. = канца *оштар, савинут рожнати чапорак или нокат на крају прстију многих птица и животиња.* — Скочио му на плећа и као кобац забо оштре панце у врат, у хрптеницу. *Гор.* фиг. Сретно изнесе главу из панца полиције. *Шен.*

Изр. бити у чијим панцама, пасти у чије панце *бити, наћи се у чијој власти.*

панцáши м мн. зоол. *породица малих јужноамеричких мајмуна који се вешто пењу по дрвећу* Callithrichidae. *ЕЛЗ.*

пàнцӣр, -и́ра м *в. панцир.* — Откуда ли иде, са којих ли страна, без панцира сјајна и без буздована? *Јакш. Ђ.*

пàнцица ж *дем. од панца.* — Изнебуха зацвили ... панцице се загребу у кожу и кост. *Матош.*

пâњ, пáња м (мн. пáњеви и пáњи) **1. а.** *део дрвета који остане на корену кад се стабло претестери, сруши, преломи.* — Капетан спусти се с хата и сједне на пањ. *Шен.* **б.** *дебео комад огревног дрвета.* — У пећи је пуцкао пањ. *Јанк.* **2.** *комад балвана, кладе који служи за сечење.* — Неће бити ... правде док се ваша глава не нађе ... на крвничком пању. *Крл.* Свака трећа кућа у главној улици је кафана, па читав шпалир касапских пањева са печењем и телећим главама. *Ћос. Д.* **3.** *део зуба који се види, зубна круна.* — Нега зуба иде за тим да одржи на зубној круни (пању) глеђ. *Батут.* **4.** фиг. **а.** *ноге које су због старости или болести изгубиле гипкост и покретљивост.* — Радије гледај ти на твоје осушене пање; не можеш ни да коракнеш. *Бег.* **б.** *онај који је у животу остао сам, без икога свога.* — Жена умрла, а син се није вратио из Албаније ... Никог нема ... Пањ. *Вуј.* **в.** *порекло, лоза од које ко потиче.* — Од другога сам ја пања. *Наз.* Ти си од поштена пања. *Ћип.*

Изр. ја(г)њетина с пања *ја(г)њетина печена на ражњу која се при распродаји сече на пању, за то спремљеном трупцу или каквој дебелој дасци.* — Увече ... уз јагњетину с пања ... саопћи ми механџија ... *Јевт.*; одсећи (пресећи) као на (по) пању *брзо одговорити, одлучити, решити.* — Одсијече дебелько као по пању. *Креш.*; седети (стајати) као ~ *седети (стајати) непомично, тупо, без разумевања и осећања*; срубити (уништити) до пања *срубити (уништити) сасвим, докраја*; стари ~ *стар, оронуо човек.*

пâња и **пáња** ж шатр. *хлеб, јело.* — Место прокисле ... проје ћешћу пању. *Дав.*

пâњача ж *ниска шума поникла из пањева старе шуме.* — Ниске шуме или пањаче настају тјерањем изданака из посјечених пањева. *Бот.*

пâњега ж покр. *удубина, удубљење у зиду, ниша.* — Између једних и других [врата] бјеху издубене пањеге. *Мат.*

пâњӣк, -и́ка м *земљиште с много пањева.* — Кад су борци угледали куће, јурнули су преко једног пањика. *Чол.*

пâњина ж **1.** *аугм. од пањ.* — Ископаше грдну пањину на оном месту. *Глиш.* **2.** фиг. *стар, оронуо човек.* — Шта те није срам дјевојку миловати, стара ти трула пањино! *Тур.* Добро је што је глува пањина могла штогод и опазити. *Ћоп.*

пáњити се, пâњӣм се несврш. *постајати као пањ од чуда, запрепашћивати се.* — Пањи се пастир слушајући хук. *Марет.*

пâњић, -а и **пâњӣћ,** -и́ћа м *дем. од пањ.* — Сједне на неки мали пањић. *Јакш. Ђ.*

пâњкало м = пањкач *клеветник, опадач. Р-К Реч.*

пâњкање с *гл. им. од пањкати (се).*

пâњкати, -ам несврш. *клеветати, опадати.* — Знам и ја шта је мајеха! ... Мучила те, кињила те, пањкала у оца, оговарала по селу. *Јакш. Ђ.* Срамотно га пањка. *Матош.*

~ **се** уз. повр. *један другог клеветати, оговарати.* — Невјеста и јетрве се поткрадају, пањкају и свађају. *Андр. И.*

пâњкāч, -а́ча м = пањкало. — Хтједе потегнути узде ... да безобразнога пањкача утјера у лаж. *Шов.*

пâњуга ж покр. *аугм. од пањ. Вук Рј.*

пâњче, -ета с *дем. од пањ. Прав.*

пâо, пâла, пâло *р. прид. од пâсти*[1].

пâома ж бот. *в. палма.* — Тек ти проговори, одмах чујеш да јој је мајка под паомом расла. *Кост. Л.*

пâомин, -а, -о и **пâомнӣ,** -ā, -ō *који припада паоми:* ~ грана, ~ лишће. — Дланасте паомне сјене пружаху зелен шатор. *Крањч. С.*

пâондāн прил. покр. *прек(о)сутра. Вук Рј.*

пâор м нем. покр. *сељак.* — Немају паори зашто да се веселе. *Бал.* Твој брат попа, а ти све ... исти паор. *Поп. Ј.*

паòрēнда м *аугм. и пеј. од паор.* — Говоре да си паоренда ... Да ниси ни за звонара, а камол' за попа. *Срем.*

паòрēндерскӣ, -ā, -ō *који је као у паоренде.* — Никако [се] није могао одвикнути ... од тих паорендерских навика да спава лети пред кућом. *Срем.*

паòрија ж **1.** *зб. паори, сељаци.* — После ручка навали паорија [на представу] — те бог да помогне! *Срем.* **2.** ист. нар. *крај изван Војне границе у Славонији и Срему.* — Дошло писмо од цара: Граница је пропала, паорија постала. *Павл.* А нисте били никад у Срему? Мислим, у паорији, јер, знате, друго је граница. *Петр. В.*

пâорина м *аугм. и пеј. од паор.* — Паорине носе шеширине. *Леск. М.*

пâорка и **пâоркиња** ж *сељанка.* — Милан Наранџић је похлепан на добар мираз, па било да га носи паорка или каква

дама. *Глиг.* Нека запамти да ви нисте ... да простите ... једна паоркиња! *Матош.*

паòрлук м фиг. *грубо понашање.* — Срам те било, растерао си госте својим паорлуком. *Петр. В.*

пàорскӣ, -ā, -ō *који припада паорима.* — Чекај, рђо паорска; научит ћу ја тебе што је пароков кочијаш. *Јурк.* На глави му тежак паорски шешир од црног сукна. *Андр. И.*

паòруша ж погрд. *паорка.* — Мисли он, ја сам му она са шора паоруша. *Срем.* Удај се за паора, па био газда не знам какав, ипак довијека оста упрљана паоруша. *Берт.*

пàорче, -ета с *дем. од паор; паорско дете.* — Пољубила је мало паорче у црвене образе. *Петр. В.*

пàоци м мн. *в. палац*[2].

пàочаница ж *гвожђе или дрво којим се паочи точак, кочница.* — Поново се налазимо принуђени да потегнемо ... паочаницу да точкови не би отишли сувише низа страну. *КН 1959.*

пàочӗње с *гл. им. од паочити.*

пàочити, -ӣм несврш. *кочити точак. Рј. А.*

пàочњак м покр. *поточни млин с паоцима.* — Сељак сретан однесе жито. Путем сврнуо у први паочњак. *Мул.*

пâпа и **пáпа**[1] м грч. *глава римске цркве, врховни поглавар римокатоличке цркве са седиштем у Ватикану, у Риму.*

пâпа[1] м *отац (најчешће у обраћању деце оцу)*; исп. папе. — Меланија је родитеље звала: папа и мама. *Срем.* Већ смо на дну, папа, сасвим на дну. *Цар Е.*

пâпа[2] и **пáпа**[2] ж тал. деч. *јело, храна (хлеб, каша). Вук Рј.*

папàгāј, -а̏ја м нем.-тал. зоол. = папига **1. а.** *шарена тропска птица:* ~ амазонски, ~ пругасти, ~ сиви, ~ врапчар. *Терм. 4.* **б.** мн. *род тропских птица сродан кукавицама, живо обојена перја, свинутог горњег дела кљуна, дебела, месната језика, које науче да изговарају већи број речи* Psittaci. *Терм. 4.* **2.** фиг. *онај који нема своје мишљење него понавља туђе речи.* — Папагаји, фразери, жутокљунци! *Сек.*

папагàјисати, -ишēм несврш. *механички понављати чије речи. Р-К Реч.*

папàгāјскӣ, -ā, -ō *који се односи на папагаје; који је својствен папагајима:* ~ глас, ~ перје, ~ дерњава, ~ начин.

Изр. ~ болест мед. *заразна болест коју преносе птице* psittacosis. *Терм. 5.*

папàгāјски прил. *на начин папагаја, механички, без разумевања.* — Учило се напамет, папагајски се отпевала лекција. *Скерл.* Твој пропагандни одјел папагајски понавља ... *Сим.*

папагáјство с *својство, особине папагаја*; фиг. *понављање туђих мисли и речи (механички, без разумевања).* — Али било је и оних који су хвалили моју вјештину говора, чак су сумњали у моје папагајство. *Мар.*

папàгāјче, -ета с *дем. од папагај, пиле од папагаја.* — Рада би била да има једно пиле од папагаја или папагајче, па да га .. научи српском језику. *Срем.*

папàгāл, -ала и **папàгао,** -āла м тал. *в. папагај.* — Тамо је Џаја папагао. *Њег.* Ставља папагала на прозор и дуго с њим разговара. *Мар.*

пàпаз м погрд. *папас.* — Све је обријао. Само се још папаз одупире. *Лал.*

папазјàнија ж грч. **а.** *чорбасто јело од меса и различитог поврћа.* — Знаш ли ти ... зготовити папазјанију? *Шапч.* **б.** фиг. *збрка, дармар.* — Све оно што сам досад учио била је нека папазјанија. *Чол.*

пáпак, -пка м (мн. пáпци, ген. пâпāкā) **1.** *рожна навлака која покрива крајеве прстију у неких сисара (говеда, овце, козе, свиње).* — А кад је [кутију] отворио, били су у њој срнећи папци. *Гор.* Ко ће сагледати невидљиве трагове јагњећих папака! *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** шаљ. *ножни прст у човека.* — Премлатиће га ... да му неће остати читав и спасен ни папак. *Каш.* **б.** *траг.* — Ни трага овде нема човеку! Тек папак негде што је уривен дивље козе или кошуте. *Јакш. Ђ.* Фразама о Русији прикривају петоколонашке папке. *Чол.* **3.** *остатак.* — Као да им је кожа од целулоида што сагорева брзо, једним дахом пламена, иза кога не остаје скоро ништа: мали, заковртнут, црни папак пепела. *Дав.*

Изр. неће оставити папка *неће оставити трага иза себе*; отегнути папке (папцима) погрд. *умрети.* — Није морао овако изненада да отегне папке. *Рад. Д.* Овог прољећа отегнуо папцима. *Кол.*; открити папке *открити се, одати се*; пружати свуда своје папке *мешати се прикривено свуда у туђе послове*; савити папке *повући се, склонити се.* — Савиј своје папке, дјетићу, јер лако можеш презути опанке. Турско је ово село. *Сиј.*; скупити папке *уплашити се, повући се, побећи.* — Скупише од страха папке да их не шчепамо за њихове бунтовне кике. *Шен.*; ту су његови папци *у то се он умешао*; забости папке (папак) у ледину *умаћи, загрепсти, ухватити маглу.* — Забодем, што кажу, папак у ледину — па бјеж. *Јурк.*; златни ~ шаљ. покр. *свињско месо.* — Сватови ... вриште, а Никола иде у обор по свињче и носи га на кулу. — Е, Му-

хамедага, ниси ни ти мислио да ће у твоју кућу икад »златни папак«. *Нам.*

папàлина ж тал. *врста срделе од које се производи рибље брашно.* — Од пред два дана »Пољана« је пустила у продају ... и папалине. *Б 1957.*

пàпар, -пра м **а.** бот. *тропска биљка повијуша слична хмељу, бибер* Piper nigrum. *Вук Рј.* **б.** *плод те биљке у облику ситних зрна и самлевен у прашак као зачин, оштрог укуса.* — Ми им ништа не дамо ... ни за динар папра. *Шен.*

Изр. дати коме папра фиг. *показати коме своју моћ, власт, оштро казнити кога*; стући кога у ~ нар. *раскомадати, убити.*

папарóса ж бот. *врста украсне биљке* Pelargonium condensatum. — По средини авлије засађени су готово сами каранфили, феслиђен, рута и папароса. *Ћор.*

пàпас м грч. погрд. *поп, свештеник.* — Враћајући се хану сустиже на друму једног калуђера ... Јеси ли ти, папас, одавде? *Андр. И.*

пàпат, -а, -о индив. *прождрљив, халапљив.* — Оно папато створење [опћински биљежник] све би прогутало као свињче. *Кос.*

папатáчи м мн. (јд. папàтāч, -áча) зоол *мали ноћни инсекти из групе двокрилаца, чији убод дражи кожу и изазива грозницу, невиди.* — Југовина је дувала непрекидно ... Папатачи, стјенице и обични москити ... читаву божју ноћ. *Кол.*

пàпати, -āм несврш. деч. *јести.*

пáпе м *пâпа*[1]. — Сјећао се бојазни свога нона Јакова и папе Бруна. *Шимун.*

пàперак, -ēрка м *мека и нежна длачица, перце на телу животиња, птица, машак, пахуљица.* — Жуто, увело лишће падаше као паперак са дрвећа. *Вес.* фиг. Запалио сребром паперке на стручку Маричине косе. *Матош.*

пàперјаст, -а, -о **1.** *који је покривен папирјем.* — Окаменила се [мајка] ... држећи у рукама решето са јатом жутих папирјастих пилића. *Ћоп.* **2.** *који је као папирје, врло мек, лаган.* — Био је то млад човек ... белог лица, по коме је једва местимице било нешто папирјасте светложуте брадице. *Ћос. Б.* Поче да снијежи ... па убрзо загусти као да се растресит папирјаст облак осипа. *Ћоп.*

пàпēрје и **пáпēрје** с зб. **а.** *меко и нежно перје на телу птица, машак, пахуљице.* — А пиле је нагло расло. Кроз жућкасто ... папирје пробијала су се светлоцрвена пера. *Јак.* фиг. Нисам допуштала себи ни да мислим о њему. Ни сјенком ни папирјем мисли. *Сим.* **б.** *нежне фине длачице на лицу човека.* — Микица, црнпураст младић с једва приметним папирјем над уснама. *Поп. Ј.* **в.** *длачице на семењу биљака, на површини дрвећа или лишћа.* — Вујица дува у цвијет, и лако папирје с главице расипа се по коси дјевојчице. *Бан.* Без реда усађене, тамо-амо нахерене вишње, начичкане белим папирјем. *Петр. В.* **г.** *оно што је по нежности, мекоћи слично папирју.* — Рујанско небо пуцало је унедоглед прошарано папирјем облака. *Сим.*

пàпēрта ж лат. *предњи део, предворје цркве.* — Из цркве кроз отворена врата на паперту, с паперте у порту допирало је гласно читање. *Моск.*

пàпига ж = папагај. — Нећу да ту говорим као папига. *Шен.* фиг. Оне мале папиге по олтарима, по говорницама, по уводним чланцима ... те су одиозне. *Крл.*

папигáкање с необ. *гл. им. од папигакати.* — Није напредан као папигакање преводилаца »филмованих романа«. *Шим. С.*

папигáкати, -пйгāчēм несврш. *понављати као папига.* В. пр. уз гл. им. папигакање.

пàпигаст, -а, -о *који је као папига.* — У њиховим малим ... папигастим главама биле су усађене јасне ... очи. *Адум.*

пàпигица ж *дем. од папига.*

папйзам, -зма м *папинска моћ, власт.*

папйла ж лат. **а.** *дугуљаста израслина на кожи. Вуј. Лекс.* **б.** мн. *квржице на језику које имају функцију органа укуса.* — Свака од ових квржица ... испуњена је ... завршецима нерва за укус који носи назив папила. *Псих.*

папилòта и **папилòтна** ж фр. *свитак за коврчање косе.* — Вади из косе папилоте од жице, коже и новина. *Рист.* Тражила је да јој поруче из Беча ... гумене папилотне за косу. *Вучо.*

пâпин, -а, -о *који припада пâпи:* ~ благослов.

пâпинац, -йнца м заст. *присталица папин.* — Зашто не би папа и папинци настојали да опет добију оно што су кроз вјекове имали? *Старч.*

пâпинскй, -ā, -ō *који се односи на папе, папски:* ~ држава, ~ нунцај.

пâпйнство с *достојанство, част папе; владавина, власт папе.* — Тада је ојачано градско становништво повело борбу против папинства. *Ант. Л.*

пàпйр, -йра м **1.** *материјал за писање, штампање, цртање и сл. начињен од влаканаца, већином од дрвене целулозне масе или од памучних крпа, хартија:* новински ~, индустрија папира. **2. а.** *писмени документ(а)т службеног карактера.* — Кнежева је жена

донијела некакав службени папир. *Бен.* Дошао сам амо јер су ме тако упутили овим комадићем папира. *Креш.* **б.** мн. *документи, исправе о чијем рођењу, служби, занимању и сл.* — Али се озго, са спрата ... могло ... надзирати свакога ко прође, прегледати му папире и пртљаг. *Андр. И.* Треба да стигну папири из белог света, а бирократија нешто затеже. *Пол. 1958.* **3.** *папирни новац, новчаница (обично веће вредности).* — Кад се је више прибрало ситниша, промијени га Лука у папир. *Шен.*

Изр. бацити (ставити) на ~ *написати што*; (мртво слово) на папиру остати *бити написано, али неостварено (о одлуци, решењу и сл. које је написано, али није извршено, остварено)*; ~ све подноси, трпи *једно је написати, а сасвим друго је извршити*; вредносни папири (папири од вредности) банк. *менице, облигације и сл.*

папи̏рина ж *аугм. и пеј. од папир.* — У доњем [ормару су] ... којекакве папирине. *Јурк.*

папи̏рић, -а и **папи̏рӣћ,** -и́ћа м *дем. од папир.*

папирмàшē, -èа м фр. *папирна маса помешана с лепилом, кредом и др., од које се праве различити предмети (играчке, кутије и сл.).* — Његово ... лице ... сјало се ... срећом као глава грубе лутке од папирмашеа. *Божић.*

папи̏риат, -а, -о = папирни **1. а.** *који је начињен од папира.* — На крстовима ... покисли остаци папирнатих ружа. *Хорв.* **б.** *који се односи на папир и на индустрију папира.* — Франк је у папирнатој индустрији и зарађује нешто новаца. *Грг.* **2.** фиг. *који постоји само на папиру, али се не остварује.* — То су све папирнате илузије! *Крл.* Сањало [се] о славјанству и Душановом царству ... водиле се домаће битке крваве и папирнате. *Михиз.*

папи̏рнато прил. *нестварно, формалистички.* — Говорили су папирнато и лажљиво о реформи друштва. *Козарч.*

папи̏рнатӧст, -ости ж *својство или особина онога што је папирнато.* — фиг. Лирски елеменат био [је] толико превладао да је на многим страницама болно зазвучао ... што је ... делу одузимало уверљивост и ближило га књишкости и папирнатости. *КН 1960.*

па̀пи̏рнӣ, -ā, -ō = папирнат. — Нестало их је [новаца] као и њене младости. Сад је све папирно, похабано. *Бег.*

Изр. ~ новац *новчанице које издаје држава као платежно средство, с принудним курсом, али без обавезе да га доносиоцима исплати металним новцем или чим другим.*

па̀пи̏рница ж *трговина, дућан у коме се купује и продаје папир, хартија и друго што је потребно за писање, цртање, сликање.*

па̀пирос и **па̀пирус** м грч. **а.** бот. *тропска биљка из пор. шашева* Cyperus papyrus. **б.** *листови за писање које су стари Египћани и други народи правили од те биљке.* — Нарочито не знам шта да почнем са оним старим, на папиросу исписаним списима. *Мил.* То су каснији наратаји сматрали за потребно да ... запишу на папирусе. *Петр. В.* **в.** *стари рукопис на таквом материјалу.* — Крај њих леже књиге, папируси трули. *Вој.*

па̀пист(а) м *безусловни присталица, следбеник папин.* — Најопаснији су били католици »паписти«. *Пов. 2.*

папи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на паписте.* — Та [ће] епоха бити пуна напада на папистичку корупцију. *Уј.*

па̀пнти и **па̀пити,** -ӣм несврш. деч. *папати.* — Мало ћеш да папиш ... сигурно си гладна. *Вучо.*

па̀пица[1] м *дем. од па̀па*[1]. — Папица га прикељио на зид као зидари жлицу морта. *Цес, А.*

па̀пица[2] ж деч. *дем. од па̀па*[2]*, јело, храна.*

папишта́нац, -нца м *папист(а), католик.* — У Србаља је [Циганин] православан ... у Мађара папиштанац и калвин! *Јакш.* Ђ.

па̀пкāње с *гл. им. од папкати.*

па̀пкār, -а́ра и **па̀пкāр** м зоол. **а.** *животиња која има папке.* **б.** мн. *ред сисара који имају папке (говече, јелен, слон и сл.)*: лихопрсти папкари. — Папкари ... се одликују тиме да су им на ногама добро развијена само два прста. *Станк. С.*

па̀пкāрскӣ и **па̀пкāрскӣ,** -ā, -ō *који припада папкарима, који је као у папкара.* — Изоловани живот у манастиру ... претворио га је у нешто што би се могло назвати папкарским и преживарским. *Глиг.*

па̀пкати, -пчēм несврш. оном. *увлачећи дим при пушењу луле производити уснама глас »пап«.* — [Дидак] турио у уста свој танки камиш ... па непрестано устима папкао. *Ивак.*

папкòиози м мн. (јд. папконог) зоол. *полупапкари* subungulata. *Р-К Реч.*

папòвāње с *гл. им. од паповати.*

папòвати, па̀пујēм несврш. *бити папа, владати као папа. И-Б Рј.*

па̀поњак, -о̄њка м **1.** покр. *в. папак (1).* — На путу се зауставиле овце, стоје, преживају ... папоњци у пу̏т забодени, танки, не мичу се с мјеста. *Сиј.* **2.** бот. *в. медвеђи длан (уз длан изр.). Вук Рј.*

па̀по̄њчина ж *аугм. од папоњак (1).*

пàпош м покр. *овећи рак поточар. Вук Рј.*

пàпрāд ж *в. папрат.* — Оборила јој чама к земљи гране ... па пресипа се, стреса ... на папрад. *Кош.*

папрàдљив, -а, -о *пун папради, обрастао папрађу.* — Пред нама [су] ... неки мали папрадљиви пропланци. *Лал.*

пàпрадњāк м бот. *врста папрати* Osmunda lunaria. *Вук Рј.*

пàпрāт ж (и ретко м) бот. **а.** *бесцветна биљка сеновитих шума којој широки расперани листови расту из подземне стабљике* Aspidium filix-mas (Nephrodium filix-mas, Dryopteris filix-mas). — Лежимо у високој влажној папрати. *Чол.* Изнад брвна ... је кров од ... папрата. *Жуј.* **б.** ж мн. *најнижа група папратњача, без правога цвета и без типичног семена* Filicinae. *Терм. 3.*

папрàтина ж **1.** *аугм. и пеј. од папрат.* **2.** бот. покр. *в. бујад (1).* — Донио сјеме у капи и расијао га по вјетру да никну грабовине ... папратина. *Лоп.* **3.** *папратиште. Р-К Реч.*

пàпратȉште с *место, земљиште на којем расте папрат.* — С друге стране пута било је мало папратиште. *Пер.*

пàпратка ж бот. *биљка из пор. ослади* Athyrium filix femina. *Терм. 3.*

папрàтљика ж бот. *папраца.* — Трепти росна папратљика. *Кош.*

папрàтљичица ж *дем. од папратљика.*

пàпратнице ж мн. бот. *в. папратњаче.* — Папратнице су ... најстарије сувоземне више биљке које су се јавиле на површини земље. *Станк. С.*

пàпратња ж покр. *препрата. Вук Рј.*

папрáтњача ж *земљиште на којем бујно расте папрат. Вук Рј.*

папрáтњаче ж мн. бот. *велика група бесцветница, са много подврста, које имају јако расечене или сложене листове* Pteridophyta. *Терм. 3.*

пàпрац м бот. **а.** *в. хајдучка трава. Вук Рј.* **б.** *биљка из пор. троскота* Polygonum hydropiper. *Сим. Реч.*

папрáца ж бот. *лековита биљка из пор. ослади* Asplenium trichomanes. *Терм. 3.*

пàпрен, -а, -о **1.** *зачињен папром, бибером или паприком, запапрен.* — Ту је кипјело у великим котловима папрено месо. *Шен.* Једе мастан и папрен ђувеч и друга томе подобна јела. *Срем.* **2.** *разуздан, ласциван (о говору, речима).* — Ако те папрене доскочице нису штампане, оне ипак ... улазе у народну поезију. *Матош.* Кад би нешто папреније хтео да рекне, он би се нагињао побратиму на уво и одшаптао би му. *Петр. В.* **3.** *љут, оштар.* — Отчита он ... својој кћери папрену литанију. *Шен.* Вршњаци би га често дочекивали с папреном иронијом. *Сек.* **4.** *врло скуп.* — Најзад смо скресали прилично папрен рачун за једну трећину и растали се са сељаком. *Чол.* **5.** *црвен као паприка.* — Лице набухло, папрено, канда има врбанац. *Шен.*

папрèница ж *посудица у којој се на столу држи папар, бибер.* — Гуњала је ... и гладила папреницу [на столу]. *Торб.*

пàпрено прил. *на папрен начин.* — Што се пак тиче станова, они су јадни и жалосни, а папрено скупи. *Лапч.* Знао се папрено шалити. *Бен.*

пàпренōст, -ости ж *својство онога што је папрено.* — Хумор који је у овој причи по папрености је врло сличан сељачким подругачицама. *Глиг.*

папрèњāк, -áка м **1.** *бесквасан колач зачињен папром, бибером.* — У свем граду не бијаше ни великашке ни грађанске жене која би била умјела мијесити папрењаке као што Магда. *Шен.* Нека тајна сила је ... претварала ... сита у папрењаке колаче. *Сек.* **2.** бот. *в. папрењача. Сим. Реч.*

папрèњāрка ж *она која прави и продаје папрењаке.* — Понајзнатнија глава у тим дашчарама бијаше Магда папрењарка. *Шен.*

пàпрењача ж бот. *гљива из пор. печурака, оштра укуса* Cantharellus cibarius. *Терм. 3.*

пàпрēње с *гл. им. од паприти.*

пàприка ж мац. бот. *вртна биљка из пор. помоћница с плодовима зеленим или црвеним, округлим или издуженим, оштрог или благог (слатког) укуса, који се употребљавају као зачин или храна* Capsicum annum: алева ~, кисела ~, црвена ~, зелена ~.

Изр. црвен као ~ *врло црвен*; љут као ~ *који се брзо расрди, плане.*

пàприкāш, -а и **папрȉкāш,** -áша м кув. *масно јело од меса исецканог на комадиће, у соку, зачињено паприком:* пилећи ~, говеђи ~.

Изр. направити од кога ~ *испремлатити, раскомадати, расчеречити кога.*

пàприкāшкӣ и **папрȉкāшкӣ,** -ā, -ō *који се односи на паприкаш:* ~ мирис.

пàприти, -ȋм несврш. *зачињавати јело папром, бибером или паприком.* — А што је он паприо јела — да бог сахрани сваког брата хришћанина! *Шапч.*

пàприца ж **1. а.** *у воденици комад железа које је утврђено у горњи жрвањ, а у њега се углављује вретено те се тако окреће жрвањ. Вук Рј.* **б.** *цев кроз коју се пушта кукуруз на жрвањ. Рј. А.* **2.** фиг. *нагао, љут, жесток човек. Рј. А.* **3.** бот. **а.** *в. моравка (1). Сим. Реч.* **б.** *в. папрац (б). Сим. Реч.*

паприцúрати, -йцйрāм свршен. и несврш. *зачинити, зачињавати паприком, (за)паприти.* — Ништа не смије да се сувише ... паприцира. *Јонке.*

папри́чак, -чка м у изразу: ни папричка неће остати *ни колико износи зрнце папра, бибера.* — Реци овој магарчини да се не загони, јер ако га сваки прстом дохвати, неће остати папричка од њега. *Мат.*

пàпричица ж *дем. од паприка.* — Не траже они белу кафу ... него мало леба и соли, мало папричице. *Срем.*

пàпришкӣ, -ā, -ō необ. *који је као паприка.* — Из поњаве извири се папришки нос. *Шен.*

пàпрсти м мн. зоол. *спољашњи закржљали прсти у стопала такопрстих папкара* digiti minores, digiti secundi. *Терм. 4.*

пàпрчак, -чка м покр. *запонац (б), пречњак. Вук Рј.*

пàпрчина ж покр. *кукурузовина. Вук Рј.*

пāпскӣ, -ā, -ō *који се односи на папе, папински:* ~ двор, ~ нунцај.

пāпство с *папинска власт.* — Папе су маштале да ... подигну углед и моћ папства. *Пов. 2.*

пàпта ж тур. *в. пафта.* — Ја ћу своје папте расковати. *НПХ.*

пàптати, -пћём несврш. оном. *нечујно се мицати као при говору (о уснама).* — У цркви се већ скупиле баке, клепећу бројанице, папћу уснице. *Торд.*

пàпула ж *јело од куваног и згњеченог граха, пасуља или сочива и кромпира.* — Једе и посне папуле. *Вес.* У баба-Маре јео је ... папулу од граха. *Коз. И.*

пàпуча ж тур. **1.** *врста лаке обуће која се носи само у кући:* меке папуче, женске папуче. **2.** *направа у облику хоризонталне степенице на коју се стаје кад се улази у какво возило (вагон, трамвај, кочију и сл.) или кад се из њих излази.* — Назор се уздигао на папучи камиона и одржао ... топао говор. *Дед. В.* **3. а.** *коритаста кочница која се подмеће под точак.* — Уз малено брдашце пењаху се једна кола ... на њима звекеташе мачка и папуча. *Лаз. Л.* **б.** *метална плоча која се причвршћује уз точкове локомобила да се точкови при вожњи не клижу.* **4.** *шупља железна направа на широкој подлози у коју се утакне мотика да може усправно стајати.* — По два дирека укопана у земљу ... на којима се налазе папуче за намештање мотки. *Јах.*

Изр. под папучу (стрпати кога), под папучом (бити) држати (кога) *под власт своју (стрпати кога), у зависности (бити, држати кога);* рана папуча, касни сватови *хировита, ћудљива девојка тешко се удаје.*

папӯчāк, -áка м покр. *врста јела.* — Од јела најрадије [је] јео »мусаку« и »папучака«. *Срем.*

пàпучār м **1.** *мајстор који прави папуче.* — Зато готово и немамо других занатлија до папучара и чизмара. *М 1867.* **2.** *женскар.* — Ама кажем ја вама, лола је овај фра Стјепан. Папучар! *Андр. И.* **3.** ир. *муж који је у свему потчињен својој жени, који је под папучом.* — Ех, јеси ти неки папучар! *Мар.*

пàпучāрев и **пàпучāров,** -а, -о *који припада папучару.*

пàпучић м *папучар (3).* — Спиро, веле, папучић, срам га било од 'нолики' бркова! *Рад. Д.*

пàпучица ж *дем. од папуча.*

Изр. госпина ~ бот. *биљка из пор. каћуна чији цвет има облик папучице* Cypripedium calceolus. *Терм. 3.*; ~ обична зоол. *врста праживотиње, парамецијум* Paramaecium caudatum. *Терм. 4.*

папӯчлија м *в. папучар (1).* — Да упитам папучлију шије ли ми пашмагиће. *НП Вук.*

папӯчлук м тур. покр. = папушлук *даска на коју се изува и оставља обућа. Рј. А.*

папӯџија м *в. папучар (1).* — Симина жена изишла на улицу, па грдила жену тога папуџије. *Дом.*

папӯџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на папуџије.* — Ту [у кујни] поседају на оне сељачке ... троножне столичице налик на папуџијске. *Срем.*

папӯџилук м *папуџијски занат.* — Оде у Рачу, где је имао друга који је с њиме заједно учио папуџилук. *Јакш. Ђ.*

папӯџијица ж **1.** *папуџијска радионица.* — И мрзовољно [је] спуштала свој поглед ниже себе, у неку папуџиницу. *Уск.* **2.** *папуџијина жена.*

папӯшлук м покр. = папучлук. *Рј. А.*

пàпчић м *дем. од папак.*

пāр¹ м (лок. пáру; мн. пāрови) **1.** *два истоврсна или подједнака предмета, који се употребљавају заједно, који врше заједно једну функцију и који чине једну целину:* ~ чизама, ~ рукавица, пет пари ципела. — Пауци имају четири пара ногу. *Р-К Реч.* **2. а.** *две особе које се налазе заједно, које су повезане нечим заједничким; двоје (мушка и женска особа) као једна целина.* — Усамљени парови заробљеника шетали су по кругу и тихо разговарали. *Јак.* Тај је човјек лутао између парова као без душе. *Крл.* Љепшега пара од Лешића и Анке нема на свијету. *Коз. Ј.* **б.** *две истородне животиње без разлике пола:*

~ пилића. — Жене ... су знале и на сајам отићи, погнати онамо и какав пар волова. *Кол.* **в.** *две историдне животиње различитог пола (мужјак и женка).* — Дао ми попа пре неколико месеци један пар [голубова], па сад видиш шта имам. *Вес.* **3.** *онај који је коме по каквој особини једнак.* — Једнако смо додуше велики, али нијесмо пар. *Брл.* Они нису твој пар. *Ћип.* **4.** непром. *мала количина чега, неколико.* — Остадосмо овдје пар дана. *Наз.* Како да вам то кажем и изнесем у пар ријечи. *Куш.*

Изр. ~ непар *врста игре на парне и непарне бројеве*; ~ по ~, на (у) парове, по паровима (постројити се, поврстати се, разбројити се и сл.) *два по два, двоје по двоје*; ~ сила физ. *две антипаралелне силе једнаке величине (јачине) које делују у две различите тачке неког тела, спрег сила.*

пâр² м *час, тренутак*; само у изразима: у један ~ *одједном.* — У један пар потресе се зрак. *Шен.*; у неки ~ *напокон.* — Мене је страх, господару, рече у неки пар слуга. *Јурк.*; за онај ~ *за онај случај, пут, за ону прилику.* — Она прва тројица, голаћи, нису се хтели за онај пар боље обући ... да их не познају. *Игњ.*

пâра¹ ж **1.** *гасовито стање у које прелази течност при испаравању.* — С мокрог одела дизала се лака пара. *Јанк.* **2.** *јако загрејан влажан ваздух.* — На крају видика сиви се љетна пара. *Шен.* **3.** покр. *дах, дисање.* — Наћвару се прекиде дихање од страха ... и једва прикупи пару да викне синовцу. *Мат.* Познаде и он мене, па се осмјехну, а ја повратим пару. *В 1885.*

Изр. пасја ~ покр. *блажа погрда човеку.* — Бравар [је], пасја пара, каквог још није видио цех. *Шен.*; под паром (бити) а) *спреман да сваки час крене (о возу, пароброду)*; б) разг. *који је загрејан алкохолом, који није трезан*; пуном, свом паром а) *свом, пуном брзином (обично о возу, пароброду).* — Отиснемо се пуном паром у правцу кита. *Петр. М.* Влак вози пуном паром. *Јонке*; б) *врло живо, свом снагом, свим силама.* — Радионице раде пуном паром. *Сим.* Заиграли смо пуном паром. *Пол. 1958.*

пàра² и **пàра** ж (мн. пâре, ген. пâрā) **1.** *новчана јединица равна 1/100 динара, ситан новац те вредности.* **2.** (обично мн.) *уопште новац, новчана средства.* — Пара ко пљеве. *Мул.* Немам готових пара. *Ћип.* Упао [је] у један ... немиран свијет у коме је пара све и свја. *Ћоп.*

Изр. бацати, просипати паре *много и лакоумно трошити новац*; без паре (динара) *бесплатно, бадава.* — Ту сваки путник може ... да има без паре динара конак, ватру, воду. *Андр. И.*; беле паре за црне дане (чувати) *штедети док је време за тешке дане*; чаршијска ~ заст. *половина динарске паре.* — Чаршија се цењка ... јаја три гроша, кромпир осамдесет чаршијских пара. *Рад. Д.*; истерати (избити, ухватити) пару, наплатити (направити, згрнути) паре *зарадити много новаца*; Јудина ~ *новац примљен као мито за издајнички посао*; као црвену пару (познају га) *свуда га познају*; као пару на длану, као пробијену пару у кеси (познавати кога) *врло добро (познавати кога)*; крвава ~ *тешко, с муком зарађен новац*; лепе (пусте, тешке) паре (зарадити) *врло много новаца (зарадити)*; лежати на парама, пун пара (бити) *бити врло богат*; лиса ~ *врста игре у којој се баца динар до повучене линије и онај који ближе добаци добива*; на (у) пару (исплатити, вратити) *потпуно, све (исплатити, вратити)*; ни две паре (не вреди) *никакве вредности нема*; ни кршене (пребијене, пребите, пробијене, пробите, шупље) паре немати *без икаквих средстава бити*; пада ~ *много се зарађује*; ~ царевица, турска ~ *турски ситан новац*; пару на пару (стављати) *брижљиво штедети*; трећа пара нар. *трећи део зараде.* — Па лепо у ортаклук ... па за неко време »на трећу пару«. *Срем.* Мени обреће пару ... — Па је ли ти барем дао ту трећу пару? *Глиш.*; тврд на пари *врло штедљив, тешко даје новац*; уста (уснице су јој) паром прорезане (срезане) *има мала нежна уста (уснице)*; за мале (ситне) паре (добити, купити) *јефтино (добити, купити)*; за паре добити кога *подмитити кога.*

парабѐлум и **парàбелум** м лат. *врста аутоматског пиштоља с много метака.* — Дебео гајтан с кићанком и на њему парабелум висио му је око врата. *Лал.*

парàбола ж грч. **1.** *прича у којој се поређењем казује каква морална или религиозна идеја.* — Човек не верује да је погански мит победила хришћанска парабола. *Дуч.* Пјесник обрађује познату параболу из Св. писма о изгубљеном сину. *Водн.* **2.** мат. *кривуља, крива другог степена (коника), која настаје пресеком конуса окомито, вертикално на базу.* — фиг. Не знам се ... елегантно гибати ... по параболама и спиралама ријечи. *Мар.*

парабо̀личан, -чна, -чно **1.** *који има облик параболе:* ~ лет, ~ путања. **2.** *који има облик параболоида:* ~ огледало.

параболо̀ид, -ида м *полујајасто тело које има пресек у облику параболе.*

парàбочити се, -им се несврш. *свађати се.* — Теби се је ... лако с нама надметати и парабочити. *В 1885.*

парàвāн, -áна м фр. *покретни заклон, заслон (обично од платна) који се може састојати од више делова.* — Од тих школских плоча сабили су сатнијски столари црни шпански параван. *Крл.* Ненад размести ствари . . . и једним старим параваном огради старудије. *Ђос. Б.* фиг. Код великих светских писаца научио је [Стерија] како се гледа на живот . . . иза паравана чаршијске углађености. *Милис.*

пàраграф и **парàграф** м грч. **1.** *одломак, нов ставак неког текста (обично законског или научног) који има самостално значење (обележен обично знаком § и неким бројем).* **2.** *знак § којим се обележава такав текст.*

парàграфаст, -а, -о *налик на знак параграфа.* — Више је пута точило чељаде из онога стакленог ибричића са параграфастим танкогрлим кљуном. *Шапч.*

параграфи́рати, -àфӣрām и **парагрàфисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*раз*)*делити текст у параграфе.*

парагрàфлија м погрд. *онај који се слепо држи параграфа.* — Велики револуционар у теорији, он се у пракси показивао плашљив параграфлија. *Јов. С.*

парàграфскӣ, -ā, -ō *који се слепо држи параграфа, формални.* — Овде . . . се . . . огледа величина народног духа који презире којекакве форме, параграфске оквире. *Шуб.*

парàграфчић м *дем. од параграф.* — У кућном реду има такав један параграфчић који каже да управник има право да робијашима да награду. *Чол.*

парàгӯн, -у́на м тур. заст. **1.** *гримиз, скерлет.* — Он обуче диван-кабаницу од дебеле чохе парагуна. *НП Вук.* **2.** *врста пушке.* — А узеђу пушку парагуна. *НП Вук.*

пàрāд, -áда м заст. *в. парада.* — Сви батаљони узеше . . . да чисте пушке . . . рекоше сад ћемо ићи на парад. *Јакш. Ђ.*

парáда ж фр. **1. а.** *војничка свечана смотра.* — У Тузли [је] приређена парада војних јединица које су учествовале у офанзиви на Шековиће. *Чол.* **б.** *свечана поворка спортских, омладинских организација и сл.* — Спрема одијела за карневалске параде. *Нех.* **в.** *прослава, свечаност.* — Непрестано вам говорим да због разних важних изненађења у земљи мора бити и свечаности и парада. *Дом.* За параду имале [су] заједнички један пар високих ципела. *Кол.* Илија беше човек који нигде није на параду изводио своју памет. *Лаз. Л.* **2.** *свечана одећа.* — Ушао је на сцену један улански официр у пуној паради. *Крл.* С леве стране владике седео је командант војног округа, у пуној паради, са орденима. *Чипл.* **3.** спорт. *одбрана, заштита од удараца, вешто изведен противудараац.* — Пријетњи одговара логички парада или обрана. *Шах 2.* Први ударац погодио је пречку, други је голман одбранио акробатском парадом. *Пол. 1958.*

Изр. лепа ~! ир. *глупости, којешта, дивота!*

парадàиз и **парàдајз** м нем. варв. *црвени патлиџан, рајчица.*

пàрāдан, -дна, -дно **1.** *који је одређен за параду, за свечане пригоде, прославе; свечан:* парадни марш, ~ униформа, ~ одело. **2.** *који се излаже за углед, који се доноси само да се покаже.* — Србији су потребне реформе као хлеб насушни, и то не . . . парадне реформе . . . но велике, коренite. *Скерл.* Приређује . . . са својим ученицима парадне испите. *Панч.*

парадентóза ж грч. мед. *хронично дегенеративно обољење зубне чашице и десни.*

парàдигма и **парàдигма** ж грч. **а.** *узор, образац, пример.* **б.** грам. *реч која се деклинира или конјугира да би послужила као образац за деклинацију или конјугацију других речи.*

парàдӣз, -и́за м грч. *рај.* — Ваљда му нећемо од лишћа створити покривала као Адаму у парадизу! *Ков. А.*

парàдња ж агр. покр. *врста ситне и округле јабуке.* — [Јагодица] искочила у образу ко двије парадије. *Торд.*

парадѝрање с *гл. им. од парадирати.*

парадѝрати, -àдӣрām несврш. **1.** *ићи парадним кораком, јахати, возити се, суделовати у паради, правити параду.* — Парадирали су по улицама. *Торб.* Бескрајно сујетан, он је био задовољан да на свом белом коњу парадира пред . . . гомилом. *Јов. С.* **2.** *истицати се, показивати се (оделом, знањем, вештином и сл.) с циљем да буде запажен, кочоперити се.* — Имамо ми доста таквих људи који вечито парадирају науком, некаквим теоријама. *Дом.* На сваком [вашару] парадирају његови плугови. *Ивак.*

парáдити се, пàрāдӣм се несврш. *в. парадирати.* — Параде се коњи и јунаци. *НП Вук.*

пàрāдно прил. *на парадан начин, свечано, као у паради.* — Спремају [се] да парадно продефилирају. *Срем.* На тим њиховим љетним сценаријима кровови се парадно црвене у зеленилу лимуна и паома. *Мар.*

парàдокс м грч. *мисао, суд који по нечему изгледа противречан општеусвојеном, уобичајеном мишљењу.* — Од њега потјече и парадокс да је пјесник кабинетски радник на мучном послу риме и ритма. *Барац.* Умре да би живио, заборави себе да га не забораве други . . . Кобнијег парадокса нема од овог у целој човековој судбини. *Дуч.*

пàрадоксàлан и **парадòксàлан,** -лна, -лно = парадоксан *који је супротан утврђеном, усвојеном мишљењу, наоко бесмислен, необичан, неочекиван.* — Ствар је парадоксална: хтети представити једнога човека, а занемарити све што се о њему зна. *Скерл.* Тај силни, парадоксални таленат анатемиса једног дана сваку праву умјетност. *Матош.*

парадоксàлнōст, -ости ж *својство или особина онога што је парадоксално.*

пàрадоксан, -сна, -сно = парадоксалан.

парáђēње с *гл. им. од парадити се.*

пàразит, -а и **пàразӣт,** -ита м грч. = парасит **1.** биол. *организам (животиња или биљака) који живи на површини или унутрашњости другога организма и храни се на његов рачун, наметник (2).* — Постоји велики број врста бактерија које су паразити. *Станк. С.* **2.** фиг. *онај који живи од туђега рада.* — Овог пута се сви ти паразити варају. *Тито.*

паразитӣзам, -зма м = параситизам **1.** биол. *појава кад један организам живи као паразит на површини или у унутрашњости другога организма.* — То су појаве које природњаци називају паразитизмом ... симбиозом. *Петр. М.* **2.** *појава кад неко живи од туђега рада, на рачун другога.* — Паразитизам и ... немоћ племства уочио је ... и Гончаров. *ОП 2.*

паразитӣрати, -ӣтӣрām несврш. *живети као паразит.* — Он воли ... модерне бракове гдје су и муж и жена намјештени, а не паразитирају један на рачун другога. *Козарч.* [Тракавица] паразитира у танком цријеву пса. *НЧ.*

паразитолòгија ж = параситологија *наука о паразитима.*

паразитолòшкӣ, -ā, -ō = параситолошки *који се односи на паразитологију.*

пàразитскӣ и **пàразӣтскӣ,** -ā, -ō = паразитски *који је својствен паразитима, који живи од туђега рада.* — Има и паразитских амеба, од којих једна врста живи у човеку. *Станк. С.* Требало [је] задовољити и велике потребе паразитског племства. *ОП 1.*

пàразитски и **пàразӣтски** прил. = паразитски *на начин паразита, као паразити, на туђ рачун.*

пàразӣтство с *паразитизам (2).* — За све вас неће бити ни паразитство ни свађа за утјеху, ако сном закољем зору коју! *Стипч.*

пàразлàма ж тур. заст. *прстен, карика као оков на пушчаној цеви. Вук Рј.*

пàразōл, -ола м *в. парасол.* — Полако су силазили ... Никола са сивкастим свиленим паразолом у руци. *Бег.*

парáјлија м тур. *онај који има много пара, богаташ.* — Оде непосредно код његових рођака ... тешких газда и парајлија. *Маш.*

паракамӣлàвка ж грч. *црни вео на камилавци. Вук Рј.*

пàракāње с *гл. им. од паракати.*

пàракати, -ām несврш. *дем. према парати. Вук Рј.*

пàраклиса ж *богомоља.* — Поред главне цркве имају две параклисе које ... чине једну целину. *Дед. Ј.*

параклӣсара м *црквењак, звонар. Вук Рј.*

пàракувāр м = паракухар *помоћник кувара, помоћни кувар (обично у манастиру).* — Говорило се ... да је после био у манастиру неком паракувар. *Срем.*

пàракувāрев, -а, -о = паракуваров, паракухарев и паракухаров *који припада паракувару.*

пàракуварица и **пàракувāрка** ж = паракухарица и паракухарка *помоћна куварица.* — Владика у манастиру жене није трпео ... То се знало надалеко, па су чак и паракуварице гледале да се не појаве. *Чипл.* Она је лако свршавала посао паракуварке. *Моск.*

пàракувāров, -а, -о = паракуварев.

пàракухāр м = паракувар.

пàракухāрев, -а, -о = паракуварев.

пàракухарица и **пàракухāрка** ж = паракуварица. — Кухарице се ослањале на паракухарице, а паракухарице на кухарице, те тако преплану велика тепсија. *Шапч.*

пàракухāров, -а, -о = паракуваров.

пàралагатӣ и **пāралагати,** -ажēм несврш. *полагивати.* — Истина је да лаже и паралаже, ама бих га слушао цијелу ноћ. *Мат.*

пàралажа и **пāралажа** м и ж *особа која понавља некоме лаж, која полагује.* — Што се стидиш од те паралаже? *Њег.* фиг. Мртвом оку свјетло бива паралажа. *Уј.*

пàралакса ж грч. астр. *угао под којим се с неког небеског тела види привидна промена места неког тела због промене места с којега се тело посматра.*

паралѐла и **пàралела** ж грч. **1.** мат. *паралелна црта, линија, успоредница.* **2.** геогр. *замишљена црта, линија на земаљској кугли, којој су све тачке једнако удаљене од екватора, упоредница.* **3.** књижевно дело истог садржаја *а другчије обраде, иначица.* — Стара је и легенда о Агапију ... позната ... из других славенских (ћирилских) паралела. *Комб.* **4.** *поредба, поређење.* — Не мислим повлачити никакву академску паралелу између Марина Држића и Молијера. *Поп. П.*

паралѐлан и **парàлелан,** -лна, -лно **1.** *који је у читавој својој дужини једнако удаљен од чега другога.* — Од дворедног јечма познат је у нас онај што има класке у класу паралелне. *Панч.* Ниска приземница бијаше паралелна с првом [кућом]. *Шег.* **2.** *који се подудара, поклапа по садржају, месту, времену.* — [Глагољаши] су знали латински те умјели завиривати у паралелне текстове латинске. *Водн.* Исти правац кретања оба дијалекта учинио је да се добије ... паралелан развитак њихов. *Бел.* Профит и конкуренција паралелне су појаве. *Крл.*

паралелепѝпед, -éда м грч. мат. *паралелопипед.*

паралелѝзам, -зма м **1.** мат. *однос линија и равнина које се никад не секу.* **2.** фиг. **а.** *сталан узајаман однос, повезаност између две појаве, радње, два поступка.* — Паралелизам између буквалног и преносног значења у фикцијама ... он [писац] одржава врло логично. *Поп. Б.* **б.** *потпуно подударање, поклапање између две појаве.* — Паралелизмом између догађаја у прошлости и садашњице хтио је [Шеноа] поучно дјеловати на савременике. *Барац.* **3.** поет. *једнака синтаксичка или ритмичка грађа двеју реченица које упоредо следе једна за другом.* — Јединство ритма ту се постиже разним средствима: синтаксичким паралелизмима (упитне реченице), анафором. *Т. књ.* **4.** фил. *учење о међусобном, узајамном односу између психичког и физичког.*

паралѐлисати, -ишём сврш. и несврш. (*ус*)*поредити,* (*ус*)*пореёивати.* — Ко жели ту умјетност успоредити са Леопардијевом, нека паралелише њихове свечане варијације. *Матош.*

паралѐлно и **парàлелно** прил. *увек једнако удаљено, истовремено.* — Ушавши у Атлантски оксан струја тече паралелно обали Флориде. *Петр. М.* Живе већ двадесет година паралелно. *Крл.*

паралѐлнōст и **парàлелнōст,** -ости ж *својство или стање онога што је паралелно.*

паралелòграм м грч. мат. *четвороугао чије су две и две супротне странице једнаке и паралелне.*

паралелопѝпед, -éда м грч. мат. *геометријско тело* (*призма*) *омеёено са шест паралелограма.*

парали́за ж грч. мед. **а.** *болест која узрокује потпуни губитак способности да се слободно покреће неким органом или читавим телом; одузетост*: дечја ~, прогресивна ~. **б.** фиг. *губитак способности за деловање, за рад.* — Отуда код нас и овај »сумрак духова« и парализа воље и нервозан рад. *Скерл.*

паралѝзāтор м *онај који парализује.* — Страх, овај велики парализатор пажње и покрета, довео би месечаре ... до вртоглавице и пада. *Псих.*

паралѝзѝрāнōст, -ости ж = парализованост и паралисаност *стање онога које је парализиран.*

парализи́рати, -йзѝрām сврш. и несврш. = парализовати и паралисати *довести, доводити у стање парализе; (о)слабити, спречити, спречавати, онемогући(ва)ти деловање кога, чега.* — Парализирана му је већ десна нога и рука. *Матош.*

парàлизовānōст, -ости ж = парализираност.

парàлизовати, -зујēм сврш. и несврш. = парализирати. — Наши листови дужни су да изоставе све измишљотине које парализују истине што их оне желе да распростру. *Марк. Св.*

парàлија м *в. парајлија.* — И други се, паралије и фирме људи, пољуљали. *Рад. Д.*

парàлисānōст, -ости ж = парализираност.

парàлисати, -ишēм сврш. и несврш. = парализирати. — Паралисан препустио се ноћи и бури. *Јел.* Њихову брзину и жустрост наши паралишу тачним додавањем и вештим маневрима. *Пол. 1958.*

паралѝтик м *паралитичар.* — Умирали су ... као паралитици. *Поп. Ј.* Он је пијани паралитик. *Фелд.*

паралѝтичан, -чна, -чно *који је обузет парализом, (од)узет.* — Он сām [је] жив, а не мртав и паралитичан. *Кнеж. Б.*

паралѝтичāр м *онај који болује од парализе, од (од)узетости.* — Има несигурне, дрхтаве удове ... паралитичара. *Козарч.* фиг. Од својих верника направио [је] паралитичаре неспособне ... за живот. *Дуч.*

паралѝтичāрка ж *женска особа паралитичар.*

паралѝтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на парализу, који је својствен парализи.* — Својом паралитичком ... упадицом ... бацила га је са седла. *Крл.*

паралогѝзам, -зма м грч. лог. *погрешан закључак као резултат нехотичне логичке грешке, омашке, из погрешних претпоставки.*

паралòгичкӣ, -ā, -ō *који се односи на паралогизам, који је својствен паралогизму.* — Донео је једну поезију ... сву прожету ... рационалним, церебралним и паралогичким у исти мах. *Михиз.*

парàман м рум. покр. *комад крпе.* — Ето, исећи ћу чакшире па подметнут парамане у лактовима. *Рад. Д.*

пара̀менат, -ēнта м и **пара̀мēнта** ж лат. *свечано мисно рухо католичког свештеника; покривач на олтару.* — [Венеција] се сад лажно моли у свим тим шарама својих златом везених парамената. *Нех.* У цркву су коње уводили, параментом коње покривали. *НПХ.*

пàраметар и **пàрамēтар,** -тра м грч. мат. **а.** *величина од које зависи нека функција или облик кривуље, криве.* **б.** *тетива у жаришту пресечене купе, окомита на главну ос.*

пара̀метарскӣ и **пара̀мēтарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на параметар*: параметарски односи.

пара̀мēцӣј, -ија и **пара̀мēцијум** м зоол. *врста праживотиње која живи у стајаћим водама, а креће се помоћу трепетљика, трепаља на површини тела, обична папучица* Paramaecium caudatum. *Терм. 4.*

парамнѐзија ж грч. *губљење памћења (потпуно или делимично).* — Узимају маха сваковрсне амнезије или парамнезије. *Уј.*

пàрампарчāд ж *зб. им. од парампарче.*

парампа́рче и **пàрампāрче,** -ета с тур. *мали део, комадић чега (најчешће разбијен).* — Узе онај табак [тужбу] и исцепа у парампарче. *Вес.* Вучјак ће га растргнути на парампарчад. *Јевт.* Раздере на парампарчад писмо. *Матош.*

Изр. радити на парампарчад *радити без плана.* — Код нас се још ради етнографски, фолклорски и на парампарчад. *Петр. В.*

пâран, -рна, -рно *који припада пару*[1]. — Дај ми продај ону твоју кобилу ... рад би је спарити с мојим паripичићем, парни су, добро би радили. *Бор.*

пàранак, -āнка м пом. *направа од два или више котура, од којих је један непомичан, за дизање терета (обично на бродовима). Рј. А.*

пара̀нгāл, -āла м тал. риб. *направа за хватање риба у облику дугачке врпце на коју су у малим размацима на краћим узицама привезане удице.* — Гледају ... како рибари реде парангал. *Кал.*

паранда̀ӣд, -ӣда м *в. параноик.* — Параноиди виде у свему некакве »догађаје«. *Крл.*

паранда̀ӣдан, -дна, -дно *в. параноичан*: ~ манија.

паранда̀ик м *онај који болује од параноје.* — Тамо се налазио један параноик који је ... имао достојанствен изглед. *Пол. 1957.*

паранда̀ичан, -чна, -чно *који болује од параноје.* — Тај његов ... свет манијачки, параноичан ... свет је једног намерног пакла. *Михиз.*

паранда̀ичнōст, -ости ж *својство или стање онога који је параноичан.*

парандо̀ја и **парано̀ја** ж грч. мед. *хронична душевна болест кад болесник уображава да га сви прогоне, лудило прогањања.*

па́рање с *гл. им. од парати.*

пара̀пет м тал. **1.** *ограда, наслон (обично од већег комада камена) на балкону, на ивици моста, цесте, друма који штити од пада возила.* — Наслонила се на парапет и прекрижила руке. *Војн.* Чабриновић извади из џепа бомбу, удари њом о камен на парапету да је припали, и баци је. *Јов. Ј.* **2.** војн. *насип као заклон начињен од набијене земље, зида или камења. ЕЛЗ.*

парапо̀ган, -а, -о необ. *веома поган.* — Поднаредник Ристо Обрадовић ... о коме је стари Рељић рекао да је »поган споља а парапоган изнутра«. *Лал.*

пара̀сит, -а и **пара̀сӣт,** -ита м = паразит. — фиг. Ја да дам своју једину кћер студенту параситу. *Цар Е.*

па̀расти (се), -ӣм (се) сврш. покр. *оставити се кога, чега. Вук Рј.*

паразитѝзам, -зма м = паразитизам. — Тако се симбиоза претвара у паразитизам. *НЕ.*

паразитолòгија ж грч. = паразитологија.

паразитòлошкӣ, -ā, -ō = паразитолошки.

пара̀ситскӣ и **пара̀сӣтскӣ,** -ā, -ō = паразитски. — Економским слојевима [у антици], типично параситским, није се највећи проценат профита ... враћао у посао као капитал. *Крл.*

пара̀ситски и **пара̀сӣтски** прил. = паразитски. — Умро је ... као богаташ који пасивно параситски живи од своје ренте. *Крл.*

па̀расӣк м мац. покр. *сељак.* — Палате ... ишаране ... орнаментиком, чија је основа бесмислено скинута с црвених долапа алфелдских парасника. *Петр. В.*

па̀расница ж покр. *сељанка. Рј. А.*

па̀расӣчкӣ, -ā, -ō покр. *сељачки. Вук Рј.*

пара̀сōл, -о́ла м фр. варв. *сунцобран.* — [Удара га] црвеним парасолом. *Војн.*

пара̀стос м грч. црквр. *служба у православној цркви за покојне, помен, задушнице.* — Који дан биће година како је умрла, биће парастос. *Игњ.*

па̀ратакса ж грч. грам. *напоредо врстање реченица (без везника или с везницима). ЕЛЗ.*

па́рати, па̂рām несврш. **1. а.** *растављати, раздвајати по шаву оно што је сашивено, резати шавове, рашивати, порити.* — Нит' се шије, нит' се пара. *Змај.* **б.** мед. *резати тело мртваца, вршити обдукцију.* — У ... важним случајевима мора се мртвац парати. *Батут.* **2. а.** *кидати у комаде, цепати.* —

Пара ... изводе из матице рођених. *Јел.* **б.** *чупати, откидати чим оштрим оно што је чврсто прирасло.* — По шкрапама и хридинама ... тражили [су] шкољке и парали чупке. *Ћип.* **в.** *расецати чим оштрим.* — Земљо, хранитељко ... ја сам твоја прса жељезом парао. *Шуб.* Плужним цртаком пара ледину. *Рад. Д.* **3. а.** *хватајући чим оштрим (ноктима, канџама и сл.) правити урезе по чему, огреботине на чему.* — Ја га се клоним ... као и трња што гребе и пара. *Дис.* За њим љуто јадикује и витешко лице пара. *Њег.* **б.** *снажно ударајући чим правити пруге, линије, модрице.* — Ич ... ми је парô тело голо. *Јакш. М.* **4.** фиг. **а.** *крећући се брзо растављати, раздвајати.* — Спази како ... чун лако пара речну струју. *Моск.* Шуме ... је по средини парала шумска жељезница. *Козарч.* **б.** *својим током делити надвоје.* — Равницу је парала модра ... Сава. *Козарч.* **в.** *нагло, продорно нарушавати, реметити, прекидати какво стање (мир, тишину, мрак и сл.).* — Парало је сеоску тишину страшно, пакленско режање. *Гор.* Ноћ царовала ... само ћук повремено парао језивом песмом глуво доба. *Рад. Д.* **5.** фиг. (обично с допуном: душу, груди, мозак, срце) *причињавати оштар бол, изазивати болно, неугодно осећање.* — И тешки јади парају изнемогле груди. *БК 1906.* Свака ријеч ... парала му мозак. *Нех.* Тебе неста, срце ми се пара. *Јакш. Ђ.* Старчев јаук пара душу. *БВ 1909.* Отац се насмијао дрвеним, хладним ... смијехом који је парао срце. *Козарч.*

Изр. пара ухо (уши) *звучи оштро, грубо, неугодно за слух.*

пàрати се, -ăм се несврш. тал. покр. *чинити се.* — Он спомиње, пара ми се, у Далмацији преко Цетине и Србе. *Павл.* Маре, параш ми се душа испред раја. *Војн.*

пàратифус м грч. мед. *цревна заразна болест слична трбушном тифусу, али блажа.*

параћèсик м тур. покр. *комадић, парче.* — Кидати самовољно на параћесике малено имање ... махнитост је. *Павл.*

пàрāф, -áфа и **пàраф** м фр. *скраћен потпис на каквој исправи, спису; иницијали којим се у администрацији означује да је извршен преглед акта.* — Више неће ... означивати парафом списе. *Сим.*

парàфӣн, -ína м *бела или жута материја слична воску која се добива дестилацијом нафте и мрког угља. Туђ.*

парафинӣрати, -ӣнӣрām и **парафӣнисати,** -ишēм сврш. и несврш. *прожети, прожимати, натопити, натапати парафином.*

парàфӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на парафин, који садржи у себи парафин; који је начињен од парафина:* ~ свећа, ~ уље.

парафӣрати, -àфӣрām сврш. и несврш. *ставити, стављати параф.* — Надам се да ће тај уговор, који је састављен и парафиран, бити данас потписан. *Мил.*

парафра́за и **пàрàфраза** ж грч. *препричавање, описивање једне већ формулисане мисли;* исп. перифраза. — Понеке су [пјесме] парафразе црквених молитава и пјесама с тумачењима. *Водн.*

парафразӣрати, -àзӣрām сврш. и несврш. *изложити, излагати, препричa(ва)ти што већ изречено.* — Не преводи вјерно, већ парафразирано. *Водн.* Један пословођа нам је испричао истинит случај који ... заслужује да овде буде парафразиран. *Б 1958.*

парафрàзовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. парафразирати.* — Парафразујући познату реч мађарског родољуба ... може се рећи ... *Скерл.*

пáрац, -рца м покр. **а.** *пар*[1] *(3).* — Није Јовица мој парац; ја сам ђак, а он козар. *Рј. А.* **б.** *парњак, врсник, вршњак. Рј. А.*

пàрац, -рца м **1.** *парничар.* — Послије јела он разреди судије и парце на гомилице. *Мат.* **2.** *такмац, такмичар.* — Долети побочник вођин и јави поновну трку, а парци одјаше и опет на мјесто одакле се започиње. *Шимун.*

пàрација м покр. *мајстор који ради на парче, на комад другим мајсторима. Вук Рј.*

парàцик м покр. *мотовило преће.* — Пасмо има шест новчића, а парацик шест пасама. *Вук Рј.*

парашӣтист(а) м фр. *падобранац.* — Знам ... скакачу преко ограде. Шта је то за мене — парашитисту. *Сек.*

пàрба ж **1.** *парничење, распра, спор пред судом, парница.* — Пре десетак година ... она угледна кућа опет поведе парбу на суду. *Ранк.* Заметнуше се кавге и парбе. *Гор.* **2.** *препирка, свађа.* — Заподједе се жестока богословска парба, те се призивали свети оци у помоћ. *Мат.* Била је то стара парба. *Нех.*

пàрбати се, -ăм се несврш. покр. *в. парбити се.* — Одмијеће ме враг, али нека, парбаћемо се. *Ћип.*

пàрбен, -а, -о *који се односи на парбу, који је изазван парбом, парницом, парнички:* парбени поступак, парбени трошкови.

пàрбенӣк м *парничар.* — Трошкови големи, јер одвјетници — да се већ једном парбеници опамете ... затражише потпуну накнаду за дангубу. *Ћип.* Дошао газда са својим парбеником у општину. *Гор.*

пàрбити се, -ӣм се несврш. *водити с ким парбу, парницу, парничити се.* — Био је то миран домаћин, никад се он ни с

ким није парбио нити пред суд излазио. *Вес.* Чекај до прољећа док се опет пођу дијелити и парбити. *Коз. Ј.*

пàрбљѐње с *гл. им. од парбити се.*

парвѐнӣ, -ӣја м фр. *човек који се обогатио и жели под сваку цену доћи међу привилеговане друштвене кругове па их у свему незграпно опонаша, скоројевић.* — За доњоградске парвеније ексклузивно друштво горњег града било је одувијек недостижан круг. *Бег.* Раскошна барокна сала софијског народног театра била је навикла да гледа парвеније за које је позориште било само забава. *Поз. 1948.*

парвѐнӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на парвеније.* — Па и та његова женидба са конзуловом ... усидјелицом била је једно биједно и парвенијско хватање веза према »горе«. *Мар.* Приказује лажну култивираност војвођанских парвенијских ситноградјанских породица, жељних аристократских манира. *НК 1946.*

пàргāл, -а́ла и **пàргāр,** -а́ра м нем. варв. *врста платна.* — Маца носи сукњу од паргала. *НИ Вук.* На њему ... гаће и кошуља од паргара. *Јакш. Ђ.*

пàргāрскӣ, -ā, -ō *који је од паргара*: ~ сукња.

пàрдал м грч. *в. пантер.*

пàрдалскӣ, -ā, -ō *који потиче од пардала.* — Хтједе ... борити се пардалску кожу на плећима имајућ. *М-И.*

пàрдōн, -о́на м фр. **1.** *опроштење, поштеда; милост, помиловање.* — Пардон не иштемо. *Лаз. Л.* Та ми смо педесетгодишњаци, и нас ће вријеме без пардона прегазити. *Кол.* **2.** (у служби узвика) *уобичајена узречица за извињење, уобичајена учтива формула у друштву: опростите, извините.* — Пардон, пријатељу, то је мој још неплаћени капут. *Матош.* Пардон, пардон, господине ... допустите само да рекнем једну. *Петр. В.*

пардони́рати, -о̀нӣра̄м свршн. **а.** *речју »пардон« замолити кога да изађе из друштва или да прекине досадашњи рад ради разговора.* **б.** *помиловати (кога), опростити (коме).* — Хтједоше дјечака пардонирати, али је то Клефелд запријечио. *Шен.*

пàрдус м *в. пантер.* — Грб са сликом ... пардуса. *В 1885.*

пàрдусов, -а, -о *који припада пардусу*: ~ кожа.

парѐмија ж грч. = паримија *одломак из Св. писма који се чита у цркви.* — То су паремије ... оне знаш за велике празнике. *Ранк.*

пàреница ж **1.** *шљива која се само парила, а није се добро осушила.* — Паренице ... нису за пренос и трговину. *Тод.* **2.** *парионица. Рј. А.*

парѐнтеза и **парентѐза** ж грч. *уклопљена, уметнута реченица (у писму означена заградама или цртицама); заграда.* — Нека нам је допуштено, бар у парентези, рећи ... *Панд.*

парѐнхӣм, -и́ма м грч. бот. и анат. *биљно или животињско неспецифично ткиво које се налази у готово свима органима и у којему се врше различити животни процеси, као синтеза органске материје, биолошка оксидација и сл.* parenchyma.

паренхимàтичан, -чна, -чно *који је испуњен паренхимом.* — Централни паренхиматични део стабла представља срж, чије се ткиво наставља ... ка периферији. *Станк. С.*

пàрēње с *гл. им. од пàрити (се).*

пáрēње с *гл. им. од пáрити (се).*

парѐтина ж (обично мн.) *аугм. и пеј. од пара*[2]. — Јеси ли који год пут помислио ... да ме убијеш, па да узмеш ... ове паретине из бисага? *Вас.* Зар не може наћи другу цуру која ће му донијети паре, паретине? *Кос.*

пâри ж мн. покр. *ситне удице на ужету за хватање јегуља. Вук Рј.*

Парѝжанин и **Парѝжлија** м = Паризлија *човек из Париза. Прав.*

парѝзер м *врста велике, дебеле кобасице.* — Домаћини [су] за вечеру обично [куповали] ... хладна јела, као »паризера« и шваргле. *Срем.*

Парѝзлија м = Парижанин. — Посматрам богате Енглескиње и фићфириће Паризлије. *Матош.* Елегантан као прави Паризлија. *Бег.*

пáрија и **пàрија** м **1.** ист. *човек најниже класе, изван каста, лишен сваких права у Индији.* **2.** фиг. *бесправан, потлачен човек.* — Би бисте се гнушали да знате какав сам ја парија био. *Уј.* Руска поезија ... певала [је] о ... јадима и патњи парија друштвених. *Прод.*

пáрӣјскӣ и **пàрӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на парије.* — [Стари песник] је ... припадао презреној, паријској ... категорији »народних људи«. *Скерл.*

пàрило с *лужина за парење рубља.* — Оштро [је] забрањено на тај дан бацати из прозора смеће и лијевати парила на улицу. *Шен.*

парѝмија ж грч. = паремија. — Из књиге Мојсијеве Бројеви узета је друга паримија. *И-Б Рј.*

пàрионица и **париòница** ж *суд у коме се што пари (обично рубље), пареница (2). Вук Рј.*

пàрип м грч. **1.** *коњ.* — Коме би се ако не . . . коњичком пуковнику . . . поверио избор парипа? *Вучо.* Једног раног јутра уста клепет клепака, уста трка и звизга бијесних парипа. *Торд.* **2.** фиг. погрд. *здрав, снажан, а глуп, тврдоглав човек.* — Нисмо ни ми . . . парипи, па да то не знамо. *Ћор.*

пàрипина ж *аугм. и пеј. од парип. Рј. А.*

пàрипче, -ета с **1.** *дем. од парип.* — Натоварено цаковима . . . ситно је каскало друмом парипче. *Ћор.* Иво сада први пут притеже узде, али се парипче још јаче пружило. *Матош.* **2.** фиг. погрд. *неваљао, обестан дечак, младић.* — Спремиће већ њој црних дана оно кметово парипче. А знам ја тога неваљалца, сотоњака. *Шапч.*

пàрипчић м *дем. од парип.* — Груди јој се отимају као украњени, нестрпљиви парипчићи. *Дав.*

парúрāње с *гл. им. од парирати.*

парúрати, пàрӣрām сврш. и несврш. **1.** *одби(ја)ти ударац, напад.* — Југословени су покушали да парирају својим . . . партнерима оштром игром. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *оспорити, оспоравати, поби(ја)ти разлоге, доказе у препирци.* — Ја мислим да само једна млада дјевојчица поставља упите сличне овом вашем — покушам ја да парирам ударац. *Бег.* Што . . . лажеш тако неслано. Гргић се збуњује . . . жмирка . . . и слабо парира. *Чол.*

пàрӣскӣ, -ā, -ō = паришки *који се односи на Париз, главни град Француске.*

Изр. Париска комуна *в. уз комуна (изр.);* ~ зеленило *отровни прашак светлозелене боје као средство за уништавање биљних штеточина.* — То је постизавао . . . тровањем личинака . . . париским зеленилом. *НЧ.*

пàрӣтēт, -ēта м лат. **1.** *једнакост, равноправност при претресању каквих спорова, једнак удео.* — Питање апсолвената архитектонског одјела о . . . паритету са техником није ријешено. *Обз. 1932.* **2.** екон. *утврђени однос двеју валута (узимајући за мерило злато или неку трећу валуту).* — Његов паритет с осталом свјетском валутом не формира се на слободном новчаном тржишту. *ЕГ 2.*

пàрӣтēтан, -тна, -тно *који се оснива на паритету.* — Без паритетне одговорности бракоразводних странака тешко је утврдити тко је крив. *Крл.*

пàрӣтēтно прил. *равноправно, једнако.* — Оба ова супротна фактора била су паритетно заступљена у управи. *Д 1934.*

пàрити, -ӣм несврш. **1.** *поливати врелом водом заклану животињу да се лакше скида длака или перје.* — Док је парила пиле за вечеру . . . мислила је . . . на удадбу. *Петр. В.* **2. а.** *подвргавати деловању паре ради чишћења, уништавања заразних клица.* — Нико не сме да пређе мост док се не очисти од вашију . . . Многи неће да паре одело. *Дед. В.* **б.** *грејати паром, врелом водом ради лечења.* — [Отац је] поред ватре парио оболела крста и пушио. *Рад. Д.* **3.** *поливати врелом лужином, лужити.* — Парила је рубаче. *Донч.*

Изр. ~ очи (зенице, срце) *уживати гледајући.* — Пари зјенице на оној густој шуми зелених маслина. *В 1885.* Ако је вечера била овакова, бар смо парили очи са дјевојкама. *Ћон.* Он је сада на том свом дјелу парио срце. *Коз. Ј.*

~ **се** *бити изложен јакој топлоти, подносити врућину, знојити се.* — Палили су војници . . . кресове, парили се голи крај ватре. *Крањч. Стј.* Парили су се на сунцу и лено причали. *Ћур.*

пáрити, пâрӣм несврш. *спаривати, састављати у пар ради заједничког рада, деловања.* — Али из свих тих контраста његова активног живота избија феноменална виталност парена гипкошћу. *Баб.*

~ **се** *састављати се, спајати се (о мушкоме и женки) ради оплођења.* — Тице пију . . . па се паре свуда по гранама. *Радич.* Абелов роде, пари се, бујај! *Јур.*

пàрић м покр. *врапчић.*

пàрӣћ, -и́ћа м покр. *парица*[2]. — Ја, вала, од осам динара ни парића више. *Срем.*

пàрић м тал. покр. *мало весло.* — Ванредно [је] значење чамаца на парић. *Весл.*

пàрӣћати, -ām несврш. тал. покр. **1.** *спремати, готовити.* — А ја ћу ти конак парићати. *НП Вук.* **2.** *веслати парићима.*

пáрица[1] и **пàрица**[1] ж *дем. од пáра*[1]. — У леду који се ломио под кораком прскале су златне парице сунца пред залазак. *Сиј.*

пáрица[2] и **пàрица**[2] ж *дем. од пáра*[2] *и пàра.* — Обоје су били добри домаћини, пазили су на сваку парицу. *Јов. Ј.*

пàрица[3] ж **а.** *вршњакиња, пар.* — Строга, озбиљна, поштена . . . нема јој парице никада више! *Сек.* **б.** *ствар која с другом истоврсном ствари чини целину.* — Морао [сам] поћи по свим трговинама порцуланском робом с једном шалицом да јој нађем парицу. *Киш.*

пàрӣшкӣ, -ā, -ō = париски.

парàшчија м *порезник.* — Облачи се у мушко одијело па се гради царев паришчија. *НПХ.*

пàрјеница ж *парионица, пареница (2).* — С нестрпљивом кретњом извуче штапац из парјенице. *Донч.*

пàрк м енгл. **1.** *затворено пошумљено земљиште у граду или изван града с дрворедима, цветњацима, шумарцима, рибњацима, с направама за шетњу, игру и разоноду деце и сл.* — Цвијеће из парка дишаше. *Матош.* Он полете према манастирском парку. *Чипл.* **2.** *целокупни инвентар возила којим располаже једно транспортно предузеће или држава.* — Посљедњи рат је уништио ... све наше мостове и читав наш саобраћајни парк. *ЛМС 1949.* Пловидба се зими прекида и цио пловни парк склања у зимовнике. *ЕГ 1.*

Изр. **национални ~** *предео већих размера који је под државном заштитом ради природних лепота или ретке флоре и фауне.*

пàркати, -ām несврш. *гребати, дражити.* — Осјећају како их парка и гуши вонь наћореног уља. *Божић.*

пàркēт, -éта м фр. **1.** (обично мн.) *мале глатке дашчице са ужлебљеним рубом за покривање подова.* **2.** *под, патос покривен таквим дашчицама.* — Једно јутро уведе Главан у велику благоваоницу дворца на клиски паркет прву присталицу. *Гор.* **3.** *доње гледалиште у позоришту, партер.* — Сремац је тада чешће ишао у позориште, никад у ложу ... него доле у паркет. *Поп. П.* Хоћемо ли почети? — завикне из паркета пун, мелодичан, округао глас. *Бег.*

паркѐтāр, -ара м **1.** *радник који полаже, одржава и дотерује паркете.* **2.** погрд. *човек који се креће по паркетима.* — Ви паркетари проклети! Чисти, свјежи као са шетње. *Крањч. Стј.*

паркети́рати, -èтйрām сврш. и несврш. *ставити, стављати паркете.* — Болничке собе су паркетиране. *Чол.*

пàркēтий и **пàркēтскй,** -ā, -ō *који се односи на паркет; који је покривен паркетима.* — Чешки кошаркаши напустили су зелену паркетну арену. *Пол. 1957.*

пàркинг м енгл. *паркиралиште.* — Цвеће на Тргу Републике, поред паркинга за аутомобиле — то се не може ни замислити! *Пол. 1959.*

паркúралйште с *место за паркирање возила.* — Трг Републике ... ће ускоро ... промијенити изглед, јер ће се претворити у велико паркиралиште. *Вј. 1960.*

паркúрање с *гл. им. од паркирати.*

паркúрати, пàркйрām сврш. и несврш. **1.** *оставити, остављати ауто или какво друго возило на за то одређеном месту.* — Кола су паркирали, и они сви нахрупише у гостионицу. *Грг.* **2.** *уредити, уређивати, (за)садити парк (1).* — У рату ... су ... генерали паркирали цијелу једну Галицију, и садили рондое, и ударили алеје. *Крл.*

пàркић, -а и **пàркйћ,** -йћа м *дем. од парк.* — По крупном песку паркића код »Пролећа« јури за новом кожном лоптом дружина раздраганих малишана. *Ћос. Б.*

пàркйште с *паркиралиште.* — Паркиште за возаче натјецатеље мора се налазити у већој удаљености. *Аут.*

пàрковскй, -ā, -ō *који се односи на парк (1) и паркове.* — Мало је и лепо уређених паркова, мало фонтана и сличних парковских објеката. *Пол. 1958.*

пàркўр, -ýра м фр. спорт. *пут по којем се утркује, стаза.* — Све заокрете паркура такмичар треба добро да прегледа. *Јах.*

пàркўрнй, -ā, -ō *који се односи на паркур:* ~ јахање, паркурни скакачи.

пàркчина ж *аугм. од парк.* — Изградња овог забавног парка треба дуже да траје ... може се очекивати да ће то бити ... паркчина. *Пол. 1960.*

парлàмен(а)т, -нта м лат. *законодавно народно представништво које се по правилу бира.*

парлàменатскй, -ā, -ō = парламентски *који се односи на парламен(а)т.*

парламѐнтāр, -ара м *изасланик опуномоћен за преговоре између зараћених страна.* — Идем као парламентар да их потражим. *Јурк.* Одавде су наши парламентари отишли испред колоне, а ми смо остали да ту сачекамо резултат њихових преговора. *Чол.*

пàрламентāран, -рна, -рно **1.** *који се односи на парламен(а)т, који се оснива на парламентаризму:* парламентарни избори, ~ анкета, ~ већина, ~ дебата, ~ монархија, ~ влада, ~ пракса. **2.** фиг. *који је као у парламенту.* — Њих двојица подбочили се на коштуњаве руке, па чисто неким парламентарним редом преслушавају један другога. *Јакш. Ђ.*

парламентáрац, -рца м **1.** *члан парламента.* — Мени је било ... тешко са искусним парламентарцима и политичарима из Србије. *Риб.* **2.** *парламентар.* — Совјетски официр парламентарац у ауту, са великом белом заставом, пошао је према непријатељским позицијама. *Пол. 1944.*

парламентарѝзам, -зма м *државно уређење у коме влада зависи од повереља парламента као најзначајнијег фактора.* — [Покрет Светозара Марковића] развијао се у сељачки покрет с циљем: борба против бирократије, за демократију и парламентаризам. *Барац.*

парламентаризи́рати, -йзйрām несврш. необ. пеј. *говорити као у парламенту; говорити само да се говори.* — Зато је опет почео да меље, да парламентаризира. *Крл.*

парламѐнтāркиња ж *жена члан парламента.* — Сада има у финском парламенту три брачна пара ... Дванаест парламентаркиња удате су. *Пол. 1959.*

пàрламентāрно прил. *као у парламенту, не упадајући у реч, пуштајући саговорника да изрече целу мисао.* — Дискутујте парламентарно! *Петр. В.*

парламентāрнōст, -ости ж *особина парламентарног уређења и понашања.* — Немачке државице ... су имале уставност, али не и парламентарност. *Јов. С.* Позивам вас да не газите правила парламентарности и пристојности. *Ђал.*

парлàментскӣ, -ā, -ō = парламенатски. — Средњовјековни католицизам био [је] укинут, уколико се он може укинути парламентским актима. *Кнеж. Б.*

пàрлāње с *гл. им. од парлати.* — Ја ово њихово парлање не мислим да учим. *Вуј.*

пàрлати, -ām несврш. тал. варв. *говорити страним језиком.* В. пр. уз гл. им. парлање.

парлàтōрија ж тал. *просторија за разговор посетилаца и оних који су у карантину. Вук Рј.*

нарлúрāње с *гл. им. од парлирати.*

парлúрати, пàрлӣрām несврш. фр. варв. *говорити туђим (обично неким романским) језиком.* — Само француски парлирају и њемачки критизирају. *Шен.*

пáрлог м мађ. *запуштен, зарастао виноград; пуста, необрађена, запуштена земља.* — И тако врхунци најљепшега положаја на којима је домаћа лозица родила најизврснијим вином ... осташе пусти парлози. *Том.* Жена [ће] сама ... окопати окућницу и лањски парлог. *Рад. Д.*

пáрложēње с *гл. им. од парложити.*

пáрложити, -ӣм несврш. *запуштати виноград. Вук Рј.*

пâрма ж нем. покр. *штагаљ, житница.* — Муче теле иза парме. *Донч.*

пàрмак м тур. покр. **1.** *даска, колац, прштац у огради.* — Већ се појави Авала ... за њом ... бели пармаци ограде у Кошутњаку. *Уск.* Хук замире доље у махалама и тресе пармацима. *Куш.* **2.** *палац у точка.* — Каруце да буду у црно лакиране ... крилима и пармацима да иду црвене линије. *Јос. Д.* **3.** мн. *дрвене решетке (на прозору).* — Што ће тебе глава на пенџеру, што л' крмали руке низ пармаке? *НП Вук.* **4.** мн. *повесма која се извлаче из великог власа. Вук Рј.* **5.** *отвор, распор на оделу, који се затвара дугметима или копчама.* — Од доламе пуца попуцала, на пармаке дојке испадале. *НПХ.* **6.** фиг. *прст, дело.* — Већ је [Тодор] био изазвао устанак у Влашкој и Марашлија је говорио да је то »московски пармак«. *Гавр.*

пàрмача ж *разрез, растриж, распор на панталонама;* исп. пармак (5). — Некакав грдан врањ упао му кроз пармачу у чакшире, па га то жуљи. *Глиш.*

пармèзāн, -āна м тал. *жути, полумасни тврди сир који изрибан служи као зачин (по талијанском граду Парми, где се производи).*

пàрмēнка ж агр. *врста јабуке.* — У њима успијевају од бољих врста [јабука]: канађанка, златна парменка. *ЕГ 1.*

Пàрнас м *симбол песништва (по имену планине у средњој Грчкој на којој је, по вјеровању старих Грка, становао бог уметности Аполон с музама).*

Изр. попети се на ~ *постати песник.*

пàрнаскӣ, -ā, -ō *који се односи на Парнас, песнички.* — Мој бледи парнаски сабрат што самом љубављу дише. *Ил.*

пàрнасовац, -овца м фр. *припадник групе француских песника у другој половини 19. века.* — Војислав је ... имао нешто од уметничке мирноће француских парнасоваца. *Јов. С.*

пàрнасовскӣ, -ā, -ō *који се односи на парнасовце.* — Он још увијек поштује парнасовску звијезду. *Уј.*

пâрӣ, -ā, -ō *који се покреће дјеловањем паре; који искоришћује за своје дјеловање топлину паре.* — У то доба доплови из Трста парни брод. *Мат.* Запухну их суха топлина парних гријалица. *Сим.*

пâрнӣк м *в. парничар.* — Капетан ... се посадио насред сеџадета и ... преслушава једног по једног парника. *Јаки. Ђ.*

пàрнӣк, -йка м *парњак, вршњак.* — Пешкеш зове се поклоњено мито које се или старијему или парнику самому даје. *Маж. М.* Шпанија је у преисторијском погледу парник Португалске. *Жуј.*

пáрница[1] ж *грађанско-правни спор између две или више особа који се води пред редовним судом, парба.* — Подигну парницу у којој упропастише сву своју имовину. *Дом.* Парница траје већ више година; парница ће нам појести шуму. *Дук.*

пáрница[2] ж *паротина (ножем). Вук Рј.*

пáрничār м *онај који се парничи, парац; онај који се радо парничи.* — Чувен је као жестока свађалица и парничар. *Срем.* Тише, тише, глупи, будаласти парничару! *Вел.*

пáрничārев, -а, -о = парничаров *који припада парничару.*

пáрничārка ж *жена парничар.*

пáрничārов, -а, -о = парничарев.

па́рничарскӣ, -ā, -ō *који св односи на парничаре.* — Нишки крај је познат као парничарски. *Б 1958.*

па́рничарство с *склоност парничењу.* — Код Гогоља нема помирења, већ настаје болесно парничарство. *Ж 1955.*

па́рничење с *гл. им. од парничити се.*

па́ричити се, -и́м се несврш. *водити парницу с ким, парбити се.* — Они се не цењкају на пијаци и не парниче пред судом. *Андр. И.* Где су средства народу да се парничи с њиме?! *Гор.*

па́рничица ж *дем. од парница.* — Ублажити треба обрану у оној парничици. *Божић.*

па́ричкӣ и **па́рничнӣ**, -ā, -ō *који се односи на парнице*[1]: ~ такса, ~ списи.

па́рнути, -нём сврш. *цркнути, угинути, крепати.* — Друкчије се благо протегне кад парне. *Шен.* Мислио сам, парнут ћу. *Крл.*

па́рнути, пâрнём сврш. *огрепсти, запарати.* — Кобилу је [бик] оштетио ... парнуо је рогом. *Моск.* Иначе ћу и ћаћу ножем парнути. *Л-К.*

па̀рњāк, -а́ка и **па̀рњак** м **1.** *вршњак.* — Хеј, какав је то момак био! У целој нахији не беше му парњака. *Ранк.* И још због нечега заборављаше малим парњацима све пакости. *Гор.* **2.** *онај који ради с ким у пару, онај који с ким саставља пар.* — Парњак му [волу] ... лијено замуча. *Тур.* Кад који од њих [ескимских паса] добије ударац бича, он уједањем тера парњака до себе да боље запне. *Петр. М.*

па́рњача ж **1.** *парни млин.* — Код млинова има сувача, воденица, а у новије доба и парњача. *Јурк.* **2.** *брод на пару.* — Оданле — маленом парњачом — уз воду. *Маж. Ф.* **3.** *локомотива на пару.*

па̀робро̀д, -ода м *брод с погонском машином на пару*: путнички ~, теретни ~, речни ~.

па̀родро̀дарскӣ, -ā, -ō *који се односи на паробродарство*: ~ друштво.

паробродáрство с *пловидба паробродима.* — По том је уговору ... битна обавеза обалнога паробродарства ... да ће односно друштво уз уговорену награду у новцу подржавати редовити саобраћај на мору. *Мј. 1936.*

па̀робро̀дић, -а и **паробро̀дӣћ**, -и́ћа м *дем. од паброд.* — Пристане уз обалу ... стар паробродић. *Кал.*

па̀родро̀скӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на паброде*: ~ станица. **б.** *паробродарски*: ~ друштво, ~ компанија, ~ саобраћај.

па̀рṑван, -вна, -вно *који је у пáру, удвоје.* — У тој паровној игри ... играју они који су узајамно наклоњени. *Пол. 1959.*

парòвит, -а, -о **1.** *који има у себи паре, који је од паре.* — Над далеким планинама вуку се растегнути, паровити облачићи. *Леск. Ј.* Минерална твар ... била је некад ... у плиновитом и паровитом стању. *Туђ.* **2.** *који је као пара.* — И Цигани су чекали ... све [се] у тренуцима претварало у неко неистинито и паровито привиђење. *Петр. Б.*

парòвњāк, -а́ка м покр. *в. парњак.* — Зашто ниси уредио живот ко и други људи, твоји паровњаци? *Коз. И.*

па̀ровṑд, -ода м *цев, направа која води пару.* — Специјалним пароводима [ће се пара] спроводити у неколико великих индустријских постројења. *ВЛ 1960.*

па̀ровṑз, -оза м ков. *парни воз.* — У том се кано далека грмљавина очује мукао тутањ паровоза. *Јурк.*

па̀рṑг, -ога м *в. парожак. Рј. А.*

па́рог[1] м *кукаст штап којим се може што захватити и носити. Вук Рј.*

па́рог[2], -а, -о *који има пâроге.* — Сусрете је свети Петар на јелену златорогу, златорогу и парогу. *НП Вук.*

пародизи́рати, -и̏зи̏рām несврш. *в. пародирати.* — Није се он ругао ... када је пародизирао. *КН 1955.*

па̀рṑдија и **парòдија** ж грч. *сатиричко опонашање кога или чега ради исмејавања слабих страна; књижевно дело које опонашајући облик неког озбиљног дела прича нешто смешно што нема везе с његовим садржајем и тако га исмејава.* — Враголан тај молер, намалао га ... с кривим ногама ... мора да је сликао пародију. *Игњ.* Слушаше из даљине циничну пародију веселе божићне пјесме. *Ћип.* Хероикомична пјесма »Дервиш« пародија [је] на љубавну петраркистичку поезију. *Водн.*

па̀рṑдијскӣ и **парòдијскӣ**, -ā, -ō *који се односи на пародију; који је као пародија.* — Из даљине зајече ... звуци као из пародијског фонографа. *Матош.*

пародúрати, -òдирām несврш. *чинити, стварати пародију; приказивати у смешном, карикатурном облику.* — Треба споменути ... хероикомичну пјесан »Марунко« ... гдје се повео за »Дервишем« Стијепа Ђорђића, пародирајући љубав наивног сељака. *Водн.* Домановићева сатира разара власт династије Обреновића ... жигоше је, персифлира, пародира. *Глиг.*

парòдисати, -ишēм несврш. *в. пародирати.* — Више његових чувених стихова били су пародисани. *Панд.*

парòдист(а) м *писац, стваралац пародија.* — Пародије ... постају опасне кад год пародист настоји да се ... полемички супротстави извесном делу и његовом аутору. *КН 1955.*

парòдитељ м необ. *онај који је посвојио туђе дете.* — О његовим пародитељима никада не дознајем ни црне ни бијеле. *Ков. А.*

пàрожак, -ошка м **1.** *шиљак који израсте на главном делу рога у јелена.* — Сваке године избије на новом роговљу по један шиљак, парожак више. *Финк.* Рогови јелена су гранати и усправни, са доста парожака, према старости. *Станк. С.* **2.** *један од шиљака на вилама.* — У ћошку штале ... пронађе пободене рогуље, изабра оне старије, с једним одломљеним парошком. *Ћоп.*

пàројак, -ојка м *рој који се одваја од првог роја или роја првенца.* — Јеси л' видô, царе господаре, кад тко крене стршљеново гнијездо тер побуни љут рој и пароје? *Март.*

пàрōјчēње с *гл. им. од пароjчити се.*

пàрōјчити се, -ӣм се несврш. *одвајати се ројењем од првог роја. Вук Рј.*

пàрок, -а и **пàрōк,** -óка м *в. парох.* — А све донедавна је и парок ... био мјештанин њихов. *Шимун.* Ти ћеш сутра пред парока и опћину нек се брину с дјететом. *Горд.*

парòкија ж *в. парохија.* — Нана најбоље гребена у целој парокији. *Дом.* Једнократна зграда жупног двора, парокије, коју с источне стране затвара црквени трг, одвојила се. *Пав.*

пàроков и **парóков,** -а, -о *који припада пароку*: ~ кућа.

пàроковица и **парóковица** ж *парокова жена. Рј. А.*

пароксѝзам, -зма м грч. *највећи степен осећања узбуђености, страсти или болести.* — Национално осећање ... разбуктало се до пароксизма у тим данима. *Скерл.* У пароксизму боли мед полусвијет сам пао! *Крл.*

пароксѝстички прил. *као у пароксизму, на начин пароксизма.* — Обојица елементарни, негдје управо пароксистички динамички, више успијевају у фрагментима него цјелинама. *КН 1958.*

парóла ж фр. **1.** *реч или сажета реченица пропагандног значења.* — Преузимањем средстава за производњу у државне руке није још била остварена акциона парола радничког покрета »творнице радницима«. *Ант. 1.* Пароле на зидовима. *Вучо.* **2.** *тајна уговорена реч или израз за препознавање у војној служби или у конспиративним организацијама.* — Чим је чула паролу, насмијешила се и увела нас у кућу. *Чол.* **3.** мн. заст. *мали четвртасти одрезак тканине разне боје на овратнику, реверу униформе као ознака припадности некој војној јединици или специјалној служби.* — Он је сањао ... о црним баршунастим паролама. *Крл.* **4.** *карташки израз кад се жели поновити иста карта у игри. Свезн.* **5.** *мисао водиља, основно правило, принцип у игри шаха.* — У оба случаја ударао је неки црни пјешак из центра према крилу, а то ти и јест парола при досљедној игри на крилни мајоритет пјешака. *Шах 2.*

парòлāш, -áша м ир. *онај који се у говору често служи паролама, ствара или извикује пароле.* — Је л' тако, Јовице, паролашу мој ватрени? *Ћоп.*

парòлāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на паролаше или паролаштво.*

парòлāшки прил. *на начин паролаша, као паролаш.*

парола́штво с ир. *политички рад сведен на пропаганду паролама.*

пàромēр и **пàромер,** ијек. пāромијēр и пāромијер, м *справа којом се мери притисак паре. Прав.*

пàромијēр и **пàромијер,** ек. пāромēр и пāромер.

пàромлин м ков. *млин који тера пара.*

пàромлинāр м *онај који има, држи паромлин.* — Он је паромлинар ... он је угледан привредник. *Крл.*

пàрōн, -óна м тал. покр. *господин; господар, газда; бродовласник.* — Отишао и он с брацером парон-Марковом. *Наз.*

пàрōна и **парóна** ж тал. *госпођа, господарица.* — Пред скромним ... домом сједила парона Марица. *Дражс.* Млади рибари викали су ... према старој Мари: »Парона, коло, не заборавите на коло!« *Новак.*

парòним м грч. грам. **1.** *реч сродног постања са неким другим речима*: говор — говорити — говорник — договор. **2.** *истозвучна, истогласна реч са којом другом речи, али се од ње разликује по постању и значењу*: грâд — грâд; зèлēн — зèлен.

парономàзија ж поет. *фигура у којој се нижу речи гласовно сличне, али етимолошки различите, да би се истакла нека подударност или супротност њихова значења, постигао хумористички ефект и сл.* — Воли мене, воле, и вола волит ћу. *Матош.*

парономàстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на парономазију.*

пàропӣла ж ков. *пила, тестера на пару.* — Војска је строј као било који други строј: паростроj, паропила ... или пароброд. *Крл.*

пàроплôв, -ова м заст. *в. пароброд.* — Срео их ... у Оршави и довео их на пароплову до Земуна. *Вук.* Из других мјеста сазнавало се да ће овај пут много чељади преко мора, да ће се сви ... састати на пароплову. *Тип.*

пàроплôван, -вна, -вно *који припада пароплову.* — Занесе те дунавско то обиље док те опет паропловни тутањ збуди. *Павл.*

пàроплòвидба ж ков. *пловљење пароплôвом.* — Прелаз у Приморју од једрења к паропловидби описан је нешто окасно. *Марј. М.*

пàроплôвка и **пàрòплôвка** ж (у атрибутској служби) *која плови терана паром.* — Повезла се паропловка шајка под турскијем знаком и барјаком. *Март.*

пàроплуг м ков. *плуг на пару.* — Војска је строј као било који други строј: ... паропила, пароплуг. *Крл.*

пàрострōј, -оја м *строј, машина на пару, парни строј, парна машина, локомотива.* — Звиждук паростроја пробуди ме. *Шен.* На колодвору јауче паростроj. *Крл.*

пàротина[1] ж *огреботина на телу. Вук Рј.*

пàротина[2] ж покр. *оно што парне, угине, цркотина. Рј. А.*

пàрох, -а и **пàрōх,** -о́ха м (мн. пàроси и парóси) грч. *свештеник који је на челу парохије.* — Препоруком мјесног пароха долази као учитељ. *Матош.* Што се не потужиш пароху, па нек је изгрди. *Коч.*

парòхија ж грч. **1.** *најмања црквена управна јединица којом управља парох.* — Један подрпан, сиромашан поп ... без сумње са неке забачене парохије. *Дом.* Ове ће се јесени у нашој парохији оженити барем двадесет момака. *Шимун.* **2.** *кућа у којој станује парох и где се налази његов уред.* — Иза шуме је свештеникова кућа ... само он је у парохији. *Макс.* Није се Наташа спремала у својој парохији него у цркви. *Крањч. Стј.*

пàрохијàлан, -лна, -лно *који припада парохији:* ~ дом, ~ кућа, ~ добро.

парохи̏јān, -а́на и **парохи̏јанин** м *члан парохије.* — По читаве дане обилазио парохију и парохијане. *Јел.* Силно задрма косматом ... главом кад му се парохијанин потужи на жену. *Коч.*

парохи̏јанка ж *женска особа парохијанин.*

парохи̏јање с *гл. им. од парохијати.*

парохи̏јати, -ā̀м несврш. *вршити службу пароха.* — Калуђер без мене не може парохијати. *Јел.*

парòхијица ж *дем. од парохија.*

парòхи̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на парохију, који припада парохији:* ~ врт, ~ црква, ~ право.

пàрохов и **парóхов,** -а, -о *који припада пароху:* ~ кућа.

пàрошкӣ и **пàрōшкӣ,** -ā, -ō *који припада пароху:* ~ плата, ~ служба. *И-Б Рј.*

пàрошчàр м зоол. **а.** *јелен који има много парожака. Прав.* **б.** мн. *род инсеката* Rhipiphoridae. *Бен. Рј.*

пàрошчић м *дем. од парожак.* — Јашу они ... на јелену ... а на сваком парошчићу звјездица. *Брл.*

парт. грам. скраћ. *партицип.*

пâрта[1] ж мац. покр. **1.** *накит на глави девојке (као знак девојаштва).* — Лијепа [јој се] главица нихала под китном партом. *Шен.* **2.** *врста женске капе.* — По улицама и тргу плели се Гричани и Гричанке ... све у свечаном руху, под свиленим партама. *Шен.*

Изр. стара ~ покр. *уседелица.* — Остаде старом партом. *Том.*

пâрта[2] ж нем. *посмртница.* — Треба пазити код састављања парте на наслове. *Крл.*

партáја ж нем. заст. **1. а.** *в. партија (1а).* — Стане гледати како би партаје ове помирио и сложио колико се може. *Вук.* Ако предобијем код нас знатан број гласова у сабору који ће се дићи проти илирској партаји, обећана ми је ... награда. *Шен.* **б.** *в. партија (2).* — Препуно партаја, код сваког стола по двоје-троје. *Сек.* **2.** покр. *станар у кући са више станова.* — Становало је у тој једној авлији неких четрнаест партаја. *Срем.* Из свију станова урлају партаје. *Крл.*

партàјичан, -чна, -чно *који гледа интерес само своје партије, пристрасан.* — Угушите страсти личне и партајичне. *Глиг.*

партàјички прил. *на партајичан начин, пристрасно.* — У Дантеовој књизи ... сви родољуби Сиене изгарају у вјечном огњу ... камо их је партајички и осветљиво бацио овај највећи гвелф. *Бат.*

партàјичнōст, -ости ж *особина онога који је партајичан.*

пàртāјскӣ, -ā, -ō *који се односи на партаје:* партајске распре, ~ дисциплина.

партеногѐнеза и **партеногенéза** ж грч. биол. *начин размножавања при коме се женска полна ћелија развије без претходно извршене оплодње. Терм. 3.*

пàртēр, -ера м фр. **1.** *део куће који се мало уздиже изнад земљишта, приземље.* — Модерна једна зграда с високим партером и првим катом ... *Бег.* Они су имали простора: сутерен ... партер ... *Лапч.* **2.** *задња или сва седишта и простор за стајање у приземљу позоришта.* — У казалишту добивају бадава столце у партеру. *Ков. А.* Тата из ложе посматра сина у ђачком пар-

теру. *Каш.* **3.** спорт. *положај кад се оборени рвач одупире рукама о струњачу и не да се пребацити.* — Код става у партеру кољена и шаке морају бити положене на струњачу. *Рв.*

пàртёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на партер*: ~ стан.

партёруша ж необ. *зграда која има само партер.* — Не само партеруше, и највише зграде су се понашале према себи и другим с истим презиром. *Дав.*

пàртивођа м ков. и неол. *вођа једне партије радника у каквом послу.* — Тоза Драговић, заводски радник, партивођа Осмог одељења, био је ту. *Ман.* Настојало се ... да најбољи и најспособнији радници заузму места партивођа и пословођа у својим погонима. *Пол. 1959.*

партѝзӑн, -а́на м (вок. пàртизāне) фр. **1.** *онај који води борбу у залеђу, позадини непријатеља, борац у народноослободилачком рату, члан партизанског одреда.* — Испод стољетних букава ... спавају партизани. *Чол.* Тко по мојој ваништини може познати да сам некоћ био партизан и борац народноослободилачке војске? *Хорв.* **2.** *војник нередовне, герилске војске.* — Ту је било много опробаних партизана који су имали мишљење да је свеједно војевати где му драго. *Глиш.* **3.** заст. *присталица какве партије или каквог човека.* — Осуђени министри су расипали државну имовину дајући својим партизанима награде, пензије, имања. *СКГ 1937.*

партизà̀нија ж **1.** *партизанство.* — Жене ... и себе и дјецу своју жртвују за партизанију. *Бан.* **2.** *партизани (као целина).* Овдје [се] скупила читава партизанија с Таре. *Лал.* Партизанија несметано крстари по нашем подручју. *Јел.* **3.** *подручје у којем владају партизани.* — Доскора [ћемо] одавле кренути у нов крај наше слободне државе Партизаније. *Наз.* Партизанија почиње одмах чим престају фашистичке страже крај града. *Поп. Ј.*

партѝзӑнка ж **1.** *женска особа партизан.* — Видиш, то су скоро све партизанке изгинуле на пробоју из планине. *Ћоп.* **2.** *песма партизана.* — На улазу [у село] смо запјевали партизанку. *Ћоп.* **3.** *тророга капа коју су носили партизани.* — Накривио на глави партизанку с јасноцрвеном петокраком звијездом. *Донч.*

партизàндовање с *гл. им. од партизановати.*

партизàндовати, -àнујēм несврш. *бити партизан, деловати као партизан или партизанка.* — Мислиш да не треба и даље партизановати? *Дав.*

партѝзӑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на партизане*: ~ одред, ~ марш, ~ рат, ~ бригада, ~ стража, ~ веза, ~ ратовање.

партѝзӑнски прил. *на начин партизана.* — Његов говор био је борбен, партизански. *Ћон.* Болнички стражар, онако по партизански, прислонио [је] пушку на врата. *Ћоп.*

партизáнство с **1.** *партизанска борба, борбеност и самодисциплина као особина партизана.* — Унаточ бољој храни ... партизанство сузбија и сада љубавне нагоне наших младих бораца. *Наз.* **2.** заст. *странчарење, пристајање уз коју од партија због личних интереса.* — Партизанство и корупција били су намесницима неопходно потребни за стварање политичке клијентеле. *Јов. С.* Писао је неке своје новинарске чланке ... нешто допунио ... да би се ... ублажило претерано партизанство које се показало врло штетно по опће интересе отаџбине. *БВ 1909.*

партизанствòвање с *гл. им. од партизанствовати.* — Ја овдје свршавам данас причање о своме »партизанствовању«. *Наз.*

партизанствòвати, -àнствујēм несврш. необ. *бити партизан.* В. пр. уз гл. им. партизанствовање.

партѝзӑнчӑд ж *зб. им. од партизанче.*

партѝзӑнче и **партизà̀нче,** -ета с **1.** *партизаново дете.* — Јуче ме пита: А што, мамо, мене зову партизанче? *Ћос. Д.* Муж јој је погинуо на Пљевљима, дјеца су јој партизанчад. *Лал.* **2.** *дете партизан.*

партизà̀нчина м *аугм. од партизан.* — Здраво да сте, партизанчине! Лако је вама! Ми курири смо несрећна сорта. *Ћос. Д.*

партизà̀нчић м *дем. од партизан.* — Смотрио је како му се иза сусједне букве с повјерењем осмјехује тихи скромни Јовица ... најмилији партизанчић у чети. *Ћоп.*

пàртија ж (ген. мн. пàртијā) фр. **1. а.** *политичка организација с одређеним програмом о економским и друштвеним односима.* — Лењин је нарочито значајан због разраде проблема пролетерске партије. *Ант. I.* **б.** *Комунистичка партија.* — Изненада затражи да се водник ... искључи из партије. *Вуј.* **2. а.** *заједница људи сједињених каквим општим интересима и гледиштима.* — У том је увереју црпао митрополит Стеван Стратимировић и цела његова партија снагу против Вука и против свих оних који су проповедали примену народног језика у књижевности. *Бел.* У војничкој партији ... говорило се о једној силаску до Солуна. *Јов. Ј.* **б.** *мања група људи повезаних истим задатком или истим животним условима.* — Узаним путељком корача наша мала радна партија. *Аз.* Прихватише ... план да се затворенци

у партијама пребацују до тога понора. *Ћоп.* **в.** *део неке веће количине или броја каквих предмета, робе, живоТиња, људи.* — Отпутовао [је] у Беч, куда је имала доћи прва партија од двадесет товљеника. *Том.* Он улети у суве шљиве. И таман је купио позамашну партију, а оне падну. *Ком.* **3.** *део какве целине*: буџетска ~. — Ту партију из зоологије знао је врло добро. *Срем.* Одлазио у своју собу да одријема једну партију. *Чол.* На тамној позадини истиче се колористична сјајно изведена партија лица. *Баб.* **4.** *друштвена игра од почетка до краја*: ~ шаха, ~ боћа, ~ карата, ~ билијара. — фиг. Допуштам да је посао по вас несретно изишао . . . да сте изгубили партију. *Шен.* **5.** муз. *део вишегласног музичког комада који изводи један певач или један инструменат.* — Кад дође други чин и у њему њена велика соло-партија, разлеже се аплауз. *Андр. И.* **6.** разг. *мушка или женска особа са одговарајућим особинама за ступање у брак с особом супротног пола.* — Он је себе сматрао за бољу прилику и партију једној свештеничкој кћери каква је Јула била. *Срем.* Знали су да је добра партија, а уз то још лијепа и образована. *Ивак.* **7.** покр. *партаја* (*2*). — Становало је у тој једној авлији неких четрнаест партаја или партија. *Срем.*

пàртијàлнӣк м *књига текућих или отворених рачуна у којој је сваком пословном пријатељу отворена нарочита партија* (*3*). — Требало је . . . закључати партијалник у бубањ . . . касе. *Вучо.*

пàртӣјан, -јна, -јно *који доследно испуњава начела партије* (*1*). — Он хоће да је добар борац и нови човек. И он је партијан. *Дав.*

партӣ́јац, -јца м (ген. мн. пàртӣјāцā) *члан комунистичке партије.* — У току ноћи убацивали су се у град ударне групе од партијаца *Лал.*

партӣјāш, -а́ша м **1.** *члан политичке странке.* — Попа је данас дошао из Крагујевца, па као што тамо муте неки партијаши и сплеткаши, тако ти и они овде раде. *Јакш. Ђ.* **2.** *партијац.* — Бољи је Никола Бурсаћ од пола тих ваших партијаша. *Ћоп.*

пàртӣјица ж *дем. од партија.* — Народ неће некакве разне партијице, него хоће један народни покрет. *Тито.*

пàртӣјка ж *женска особа партијац.*

партӣ́јнōст, -ости ж *слагање, подударање, сагласност са принципима и задацима партије (обично марксистичко-љењинистичке).* — Говоре и пишу да нашим Фронтом управљају кулаци . . . то је неизбежан производ тога што се марксистичко-љењинистичка партијност науке замењује фракционаштвом »науке«. *Пиј.* Петар сматра да је . . . одрицати се свог мишљења — знак високе партијности. *Дав.*

пàртӣјскӣ, -ā, -ō *који припада партији, који се односи на партију*: ~ састанак, ~ ћелија, ~ секретар, ~ присталица, ~ дух, ~ дисциплина, ~ припадност.

пàртӣјски прил. *са гледишта партије.* — Међу нама нема ни једног човека, ма колико партијски био загрижен, који би желео друкчије. *Ћос. Д.*

партӣ́кула ж лат. грам. *речца која нема самосталног значења и употребу, него истиче супротност, изузимање или лични став говорног лица*: ли, -год, -но, -зи и сл. *Терм. 1.*

пàртикулāран, -рна, -рно *делимичан.* — Није говор о партикуларним повредама. *Нех.*

Изр. партикуларни суд лог. *суд којим се у предикату исказује нешто о једном делу појма субјекта.* — Сингуларни суд: овај је човјек смртан; партикуларни: неки или многи људи су смртни; универзални: сви су људи смртни. *Ант. 1*; ~ право правн. *право које је у употреби само у једном делу државе.*

партикулāрӣзам, -зма м лат. *тежња појединих делова једне заједнице за што већом самосталношћу на штету интереса заједнице.* — Нестало је раније историјског партикуларизма и цео се српски народ осетио као целина. *Цвиј.* Због партикуларизма појединих земаља није се могла организирати јака војска. *ОП 1.*

партикулāрист(а) м *присталица партикуларизма.* — [Он] и његова странка . . . постају одједном . . . партикуларисши. *Риб.*

пàртикулāрӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на партикуларизам и партикуларисше*: ~ борба, ~ осетљивост.

пàртитӣван, -вна, -вно лат. *који показује део*: партитивни генитив.

партиту́ра ж лат. муз. *скуп свих партија вишегласног музичког дела (за оркестар, збор, хор итд.).*

партӣ́ција ж лат. *дељење, рашчлањивање (у саставне делове).* — Разлика између подјеле и партиције потпуно је јасна. *Лог. 2.*

партӣ́цӣп, -и́па и **пàртицип** м лат. грам. *глаголски придев.*

партиципа́ција ж лат. *суделовање, учествовање.* — Већи део средстава инвестиционог фонда одлазио је на партиципацију за Бор. *Пол. 1958.*

партицӣпи́рање с *гл. им. од партиципирати.*

партицӣпи́рати, -ӣпи́рām несврш. лат. *учествовати, суделовати, бити судеоник.*

партѝцѝпнӣ и **партѝцѝпскӣ**, -ā, -ō *који се односи на партиципе*: ~ наставак. *Терм. 1.*

пàртнēр, -éра и **пàртнер** м енгл. **1. а.** *онај који заједно с ким учествује у каквој игри (на позорници, у спортским играма, у плесу итд.).* — Она је од првог потеза доминирала даском глумећи ... лукаво, као да игра с равноправним партнерима. *Крл.* [Ишао је] поред куће ... свог доброг пријатеља и партнера с којим је највише волио да поигра »дарде«. *ЛМС 1951.* У игри [шаху] учествују два партнера. *Шах 1.* Идућу лопту ... мора одиграти његов партнер. *Тен.* фиг. Поред ње се постави и 9. батерија, после чега њих две са удвострученом снагом продужише тражити свога партнера. *Лаз. М.* **б.** *брачни друг.* — Рекао јој је ... кад му није дорасла за партнера на позорници, не може му она бити партнер ни у животу. *Срем.* **2.** *саучесник у какву послу.* — Потражили смо у ваљској трговини нове партнере. *ЕГ 1.*

пàртнерица и **пàртиēрка** ж *женска особа партнер.* — Његова партнерица у салонским комадима била је она висока, суха глумица. *Бег.* Код већине мјешовитих парова партнерица је ... слабија ... од мушког партнера. *Тен.* У игри ... преко рамена своје партнерке, погледа свога мужа и топло му се осмехне. *Пол. 1950.*

партнéрство и **пàртнēрство** с *саучесништво у игри, у какву послу.* — Савезна влада ... признаје државе источног блока ... и жели да с њима успостави такве односе какви ће моћи да доведу до стварања правог партнерства. *Пол. 1958.*

пàрӯн, -ýна м *в. парон. Рј. А.*

парӯница ж *в. парона.* — Опет ме пет стотин' дуката ... опет доби млада паруница. *НПХ.*

парӯсија и **парӯсија** ж грч. црквн. *наручена, плаћена молитва; новац који се даје свештенику за читање молитве.* — У тај пар зачу се и парусија на оближњој саборној цркви. *Шапч.* И држи нам четверо бдење ... па ћемо ти парусију писат. *НП Вук.*

парусѝјāш, -áша м *онај који даје или је дао парусију. Вук Рј.*

парӯшати се, -ām се несврш. *постајати сух, заковрнут од врућине, спарушивати се.* — Чула се ватра како хукће ... сваки лист који се парушио већ од додира вировите јаре. *Петр. Б.*

парӯшљāк, -áка м покр. *новац, парушшине.* — Отворим јаншик и завирим и опет се прекрстим од чуда: пуна је била парушљака ... испречили се свежњеви хиљадарки ... а ситнина тушта као плева. *Рад. Д.*

парӯштине ж мн. *аугм. од паре.* — Просуле се паруштине, обећали Маркови конаци док се допрло гдје треба. *Сим.*

пàрфēм, -éма м фр. *угодан, пријатан мирис; индустријски производ с таквим мирисом.* — Кабинет је пун неког тешког парфема. *Јос. Б.* На стакленом сталку [су] ... флакони с парфемима. *Сим.*

пàрфӣм, -има м *в. парфем.* — Просу се по соби мирис парфима. *Срем.* Њој је годио салонски парфим. *Глиш.*

парфимēрија ж фр. *продавница козметичких средстава; производња таквих средстава.* — [Био је] члан ... једне парфимерије и дрогерије. *Крл.* Морао је ... разумети се у парфимерију као дрогерист. *Петр. В.*

парфимѝрати, -ѝмӣрām и **парфѝмисати**, -ишēм сврш. и несврш. *(на)квасити, (по)прскати парфемом.* — Наше Магдалене ... парфимирају косу. *Матош.*

~ **се** *повр.* — Златко се трља као да се дочепао колоњске воде, па се парфимира. *Неим.*

пàрхет, -а и **пàрхēт**, -éта м нем. *памучна тканина с длач цама с једне стране.* — Она ... с косом сн упљеном у цегу од пархета ... уђе у одају. *Вел.*

пàрхетӣн и **пàрхēтнӣ**, -ā, -ō *који је од пархета.*

парцèла ж лат. **1.** *мали комад земљишта као део једне целине.* — Онима пак који на том мјесту имају своје парцеле платит ће пристојну одштету. *Донч.* Најкраћим путем упућивала [се] парцели гдје је већ издалека налазила очима велики мраморни споменик. *Мил. В.* У Приштини су данас већ раздељене парцеле за градњу. *Пол. 1958.* **2.** *јединица измерене површине која се у земљишним књигама води увек под истим бројем.*

парцèлāран и **пàрцелāран**, -рна, -рно *који се оснива на парцелама, који се састоји од парцела.* — Парцеларно сељачко господарство није неки изузетак у тадашњој пољопривреди. *Бак.*

парцèлāтор м *онај који врши парцелацију.* — Парцелатори Хрватске били су ... омрзнути. *Риб.*

парцелáција ж *деоба, дељење земљишта на парцеле*: ~ великих поседа.

парцèлāш, -áша м *власник парцеле.* — Да би парцелаш обрађивао своју земљу ... потребно [је] да се тржишна цијена ... попне. *Бак.*

парцелѝрање с *гл. им. од парцелирати.*

парцелѝрати, -èлӣрām и **парцèлисати**, -ишēм сврш. и несврш. *(из)вршити парцелацију.* — Парцелирани се земљопосјед могао да искористи. *КР 1924.* Решили смо да то [гробље] једаред прекопамо и парцелишемо. *Сек.*

пàрцēлнӣ, -ā, -ō *парцеларан.* — Мали парцелни посједи не могу да издржавају коње. *ЕГ 3.*

пàрцијāлан, -лна, -лно *који је само део чега, непотпун, делимичан*: ~ истина, ~ помрчина.

пáрцōв, -ова и **пáрцов** м зоол. = пацов. — Ловим по казалишту мишеве и парцове. *Шен.*

Изр. канцеларијски ~ *в. уз пацов (изр.).*

пáрцовскӣ, -ā, -ō *који се односи на парцове.* — Мене, о судбо окрутна, стрпала си у ... парцовски кут да проживљавам живот. *Кос.*

пáрцовски прил. *као парцов, пацовски.* — Досадни је зуб времена стао парцовски глодати ... облике ове некадашње стварности. *Батут.*

пàрцолòвац, -óвца м ков. *онај који лови парцове.* — Ког мамиш ти то? ... Парцоловче ти гнусни! *С-Ц.*

пáрча ж покр. *в. пахаљка (2). Вук Рј.*

пàрчāд ж *зб. им. од парче.*

пàрчáње с *гл. им. од парчати.* — Разбијачка или цепачка делатност има смисао идејног, организационог и акционог парчања партијске целине. *Бел.*

пàрчати, -ām несврш. *делити на парчад.* В. пр. уз гл. им. парчање.

пáрче, -ета с (супл. мн. пàрчāд и парчèта) тур. **1.** *одвојен, одломљен, одбијен мањи део чега, комадић.* — Показа акт ... па га онда поцепа на ситна парчета. *Ранк.* Удари чаша, цикну и распрште се у парчад. *Пец.* Раздерат ћу те на парчета. *Бег.* Рањеник је лежао на високом наслону ... парчићи шрапнела у обе ноге. *Вучо.* **2.** *уопште део нечега, комад.* — Заволио [сам] то парче земље више него сву своју земљу. *Кос.* Толико душе на једном парчету платна. *Јонке.* Испод лука се видело ... парче модре Дрине. *Андр. И.* **3.** *одвојен предмет из броја истоврсних предмета.* — Скрпио је парче колибе од суха дрвета. *Шапч.* Намештај беше управо господски. Појединa парчад покућства од ружина дрвета. *Цар М.*

Изр. дивно, лепо ~ *дивна, лепа особа (обично жена).* — Девојка је дивно парче. *Кнеж. Л.*; масно ~ *нешто добро, врло корисно, повољно*; на парче радити *радити уз плату по комаду.* — Муж јој ради као калфа на парче код других мајстора. *БК 1906.*; на ~ (расти, живети) *расти, живети у зависности од случајних повољних околности.* — Кржљав [сам], растао сам на парче. *Сек.* И у рату и у бањи живи се на парче. *Лаз. Л.*; ~ (свога) крова *своја властита кућа, стан.* — Чини ми се да бих се наново родила кад бисмо доживели парче свога крова над главом. *Шапч.* За државног чиновника немаш парчета крова. *Јевт.*; ~ (свога) хлеба *средства за живот.* — Хитају да што пре сврше школу и добију своје парче хлеба. *Уск.*

парчéнце, -ета с *дем. од парче*: ~ сланине, ~ земље. — фиг. Парченце те светле историје прошло је и кроз Шумановићеву кућу. *Сек.*

парчѐтање с *гл. им. од парчетати.*

парчѐтāр, -ára м покр. *радник који ради на парче. Рј. А.*

парчетáрити, -èтāрӣм несврш. *радити уз плату по парчету.* — Ђорђе је тада почео парчетарити, али кад се покупи вересија, он поче опет за се радити. *Лаз. Л.*

парчѐтати, -ām несврш. *делити на парчета, комадати. Рј. А.*

пàрчић, -а и **пàрчӣћ,** -и́ћа м *дем. од парк.* — У пролазу парчића пред школом Драго скину шапку. *Сим.*

пàс[1] м (лок. пáсу; мн. пàсови) **1.** *оно чиме се опасује, потпасује одећа по струку, појас (1), опасач.* — Сарајевске аге ... тргнуше кубуре из паса. *Том.* Огрлице, пасови, гривне, подвезице ... све је то од старине било сматрано као украс. *Панч.* Дјечак [је] ... о пас окачио двије бомбе. *Чол.* фиг. Мрким пасом пашу се небеса. *Шен.* **2.** *најужи део човечјег трупа изнад кукова, појас (2).* — Носио се дикли ... по три-четири дугачка појаса око паса. *Вес.* Бунда добро пада у пасу. *Крл.* **3.** *оно што је попут појаса размештено око чега или га окружује*; исп. појас (3а). — Један пас ... зумбула ићи ће упоредо кроз све четири леје и везивати их као бела трака. *Андр. И.* Све се то спојило око мене у један сјајни магловити пас. *Војн.* **4.** фиг. покр. *рођаци једног степена сродства у односу на заједничког претка, колено.* — С унучађу дједови играју, по три паса врте се у колу. *Њег.* Ово је риједак случај да се за толико пасова држи главарство и јунаштво у једној кући. *Вујач.* **5.** *људи блиског узраста или доба живота који живе у исто време, нараштај.* — Надолазио је пас за пасом по страни и на домаћим вишим школама образоване ... интелигенције. *Петр. В.* Сваком пасу други предстоје задаци, но најтеже наша поднела су плећа. *Стан.*

Изр. бољи је добар глас него златан пас посл. *етичка су начела вреднија него богатство*; дотерати кога до паса *довести кога у тешко материјално стање.* — Имућни племићи не хтедоше да приме к себи бедну фукару беземљаше, дотераних до паса. *Вин.*; прекинути ~ покр. *развести се.* — Пете године прекине с њом пас. *Љуб.*;

треба посвирати и (па) за пас заденути *не ваља претеривати; треба прекинути са шалама које могу нанети увреду*; заденути кога за ~ *надмудрити кога.* — Сви смо се ми правили мудраци, а мали Ђупурдија — задјену нас за пас. *Ђоп.*

пас² м лат. **1.** *корак (нарочито у плесу).* — Окренувши своју даму [у плесу] к њезину мјесту, начини посљедњи пас подигавши ... своју меку ногу. *Крањч. Стј.* **2.** спорт. **а.** *у мачевању испад, скок према противнику. Кл. Рј.* **б.** *у ногомету и сличним играма додавање лопте саиграчу.* — Онај који носи лопту или продире сам или је неком додаје, али то у већини случајева није тачан пас. *Пол. 1958.* Једни оцјењују игру ... према кратким комбинаторним пасовима. *Ног.* **3.** карт. *изјава да играч не жели учествовати у игри. Кл. Рј.*

'пас, псā м (вок. псē и псȳ; ген. мн. пáсā) **1.** *домаћа животиња, сродна вуку, која служи човеку као заштита за чување куће и стоке, у лову и (на крајњем Северу) као запрега* Canis familiaris: ~ ескимски, ~ овчарски, ~ следник, ~ штакораш, ~ зечар. *Терм. 4.* **2.** погрд. **а.** *човек који својим поступцима изазива презир.* — Но што ћеш му кад је пас. *Тур.* Псе! Писни само, па ти пуче лубања! *Наз.* Уговор је на свом месту. — Па што не ради пас по њему. *Глиш.* **б.** *полицијски агент.* — И замисли усред Београда, из зграде коју су пси добро чували, наши другови су га извели. *Поп. Ј.* **3.** (Пас) астр. *име звезде.* — Месец је зашао ... ту су и »Ловац« и његов »Пас«. *Ком.*

Изр. има их као кусих (кусатих) паса *има их врло много*; као јалови ~ (ландарати, лутати) *без циља (ландарати, лутати)*; као ~ (мучити се, лагати, радити, трпети, живети, бити гладан, уморан и сл.) *јако много, силно (мучити се, лагати, радити, трпети и сл.)*; као ~ на вашар (упасти) *доћи негде где ниси позван, ни очекиван*; као ~ на ланцу (бити) *немати никакве слободе*; као ~ за пету ногу (марити за кога) *не марити баш ништа*; као ~ и мачка (живети, гледати се) *у непрестаном непријатељству живети*; као пса (бацити дете, убити кога) *немилосрдно, окрутно (бацити дете, убити кога)*; Мали ~ астр. *име једном сазвежђу северног неба*; морски ~ зоол. *велика, грабљива морска риба великих уста која се налазе на доњој страни главе, ајкула* Carcharias glaucus; на псу рана, на псу и зарасла посл. *проћи ће то и без тежих последица*; ни ~ с маслом не би појео то *неспретно је учињено, нејасно и збркано речено*; ~ и на звезде лаје *зао човек и најбољега човека грди*; пас који много лаје не уједа посл. *човек који много прича, брбља није опасан*; ~ ти се меса напотезао (најео) вулг. *клетва кад се жели коме зло или у шали*; ~ лаје, ветар носи *о нечему што нема никакве вредности и што је пролазно*; Велики ~ астр. *име сазвежђу северног неба.*

пасáвати, пàсāвāм покр. *несврш. и уч. према пасати.*

пàсāж, -áжа м фр. **1.** *покривен трем са трговачким локалима на једној и другој страни, са излазом на паралелне улице, пролаз.* — Дечаци и девојчице свакодневни посетиоци су мале, неугледне просторије у пасажу зграде. **2.** муз. *брзи низ тонова који спаја поједине музичке мотиве, фразе.* — Од необичне је чари плетиво што га постиже Мокрањац низом пасажа са солистима у трогласном ставу. *Коњов.* **3.** *одломак из текста књиге, чланка.* — Како је умео и тако озбиљна спорна питања да ... третира, најбоље показује овај пасаж из једног његовог писма. *Петрон.* Остале [сличице] су све неки страсни описи ... пасажи из сентименталних романа. *Поп. П.*

пасáжа ж *в. пасаж.* — Час се чудио изгледу кавање ... час гласовитим покривеним пасажама. *Шов.*

пасàжēр, -éра и **пасàжȉр,** -ȉра м *путник.* — У каруце поседаше сви мушкарци ... Упарађени Лака, поносан на своје пасажере ... потера коње касом у село. *Чипл.*

пȁсāмце с *дем. од пасмо. Вук Рј.*

пасáнци м мн. (јд. пасáнац, -нца) зоол. *породица сисара из реда крезубица, здепаста тела које је покривено покретним оклопом, састављеним од плочица* Dasypodidae. *ЕЛЗ.*

пȁсāње с *гл. им. од пасати (се).*

пȁсара ж тал. пом. *лаган чамац, погодан за спортско рибарење и једрење.* — Ал' ево ти пасаре од злата у коју ће књаже путовати. *НП Вук.*

пàсара ж зоол. *врста рибе* Platessa passer. *Бен. Рј.*

пȁсаст, -а, -о *био преко средине тела*: ~ јарац, ~ свињче, ~ ја(г)ње. *Вук Рј.*

пасáти м мн. (јд. пàсāт, -áта) тал. *стални североисточни ветрови, који дувају између тропа и екватора са североистока на северној а с југоистока на јужној полулопти.* — Ка полутару непрестано притиче ... хладан ваздух са севера и југа. Ови ветрови зову се пасати. *Физ. 3.*

пȁсати¹, пȁшēм несврш. нем. *пристајати, доликовати.* — Били су увјерени ... да је управо онакав какав њихову лицу паше. *Доњч.* А Илици то и паше, све ти је код њега било по регламану. *Сим.*

пȁсати², пȁшēм несврш. **1. а.** *обухватати пасом, стављати на кога пас, појас, опасивати, потпасивати кога или што.* — Дај ми,

боже, срмали каницу да ме паше по моме срдашцу. *НПХ.* Пасаше га свиленијем пасом. *НП Вук.* фиг. Мене уведе у први круг што онај бездан паше. *Комб.* **б.** *носити оружје које се веша о пас.* — Ти ... ниси пристао ни да пашеш мач ни да се калуђериш. *Лаз. Л.* Она господа пашу сабљу! *Новак.* **2.** покр. *обухватати.* — Изрод да му друга нема колико Зета паше. *Љуб.*

~ **се 1.** *стављати на себе оружје које се носи о пасу, опасивати се.* — Тко се сабљом пасô, а не пошô с нама, црн му образ остô! *Вел.* фиг. **2.** *добивати, стицати.* — Докучљива мисô ... снагом се паше и храброшћу. *Кош.*

па́сати, па̑сам несврш. *напасати, водити на пашу.* — И сад пасам краву на узици и још моје све седам оваца. *НП Вук.*

па̀сати, -а̄м сврш. тал. покр. *проћи, минути (у простору и времену).* — Све видим, јер све овуда паса. *Нен. Љ.* Еле баш пасало три сата по подне кад се и опет развише свијетле заставе. *Торд.*

~ **се** *проћи се, оканити се.* — Немој, синко, млијека ти мога, ах, пасај се врага и Турака. *НП Вук.*

пасатѝзам, -зма м фр. *љубав и склоност према описивању прошлости.* — Неки Французи својим декадентним пасатизмом остварили [су] много суптилних лирских штимунга. *Р 1946.*

пасàтист(а) м *присталица пасатизма.* — У души [је] остао пасатистом, али то публика не смије да сазна. *КХ 1936.*

пасатѝстичкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на пасатизам и пасатисте.* — Њихове пасатистичке ... конструкције изгубиле [су] за сликарство актуалност. *Баб.*

па̀сатнӣ и **па̀сатскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на пасате.* — Пасатни ветрови спречавају отицање ... воде [Нила] у море. *ПИФ.* Одмиче [лађа] све брже и брже немирним ... морем, како бива при промени и пасатских ветрова. *Дов.*

па̀саћӣ[1], -ā, -ē̄ *којим се опасује, који је за пасање:* ~ каиш. *Вук Рј.*

па̀саћӣ[2], -ā, -ē̄ *на којему се пасе, који је за пашу:* ~ поље, ~ земља. *Вук Рј.*

па́сац, -сца м *дем. од па̑с*[1], *појас.* — Испод сукње стеже их бијели фрањевачки пасац. *Божић.*

па̀свица ж бот. **а.** *в. пасквица. Вук Рј.* **б.** *биљка високих планина, округластих листова, из пор. јаглика* Soldanella. *Сим. Реч.*

па́се̄ње с *гл. им. од па́сти (се).*

па̀сӣв, -а и **па̀сӣв,** -ӣва м лат. грам. *облик глагола који означује да се глаголска радња врши на субјекту (на сличан начин на који се у активним реченицама врши на објекту), трпно стање;* супр. радно стање.

пасѝва ж лат. **а.** књиг. *попис свих дугова и обавеза једне особе или каквога предузећа;* супр. актива. **б.** фиг. *негативне стране, недостаци чији.*

па̀сӣван и **па̀сӣван,** -вна, -вно **1. а.** *нерадан, неактиван; који не суделује у ономе што га окружује, који је према свему око себе равнодушан.* — Зар не осећаш колико је загушљив тај свет пасивне усамљености за једног револуционара! *Вучо.* **б.** *који се не одупире, који мирно подноси све што време доноси.* — То се схватало као пасивна резистенција ... новом времену које долази. *Бег.* Наш народ ... [се] не може ... ограничити на пасивно примање западне културе. *Јов. С.* Није он пасивни извршитељ нечијих замисли и воље. *Ант. 1.* **2.** (одр.) *који има пасиву, који се налази у пасиви:* ~ биланс, ~ менична способност, ~ крај. **3.** (одр.) грам. *трпни:* ~ конструкција, пасивни глаголи.

пасивѝзам, -зма м *стање неделатности, немешања.*

пасивизàција ж *повлачење од јавног деловања, намерно несуделовање у чему.*

пасивизѝрати, -ѝзӣра̄м сврш. и несврш. *довести, доводити кога у стање пасивности.* — Овакви планови ... пасивизирају и одвлаче од борбе и рада. *ПИ 1950.*

~ **се** *повр.* — Кад је Партија прешла у илегалност, он се пасивизирао. *Чол.* Љутим се ... на самога себе ... што се у томе сасвим пасивизирам. *Божић.*

пасивѝтēт, -е́та м *в. пасивност.* — За време политичког пасивитета ... многи је Милетићу пребацио мегаломанију. *Петр. В.* Оно стање пасивитета ... далеко је више раширено. *Уј.*

па̀сӣвно и **па̀сӣвно** прил. *на пасиван начин, незаинтересовано, не учествујући.* — На самом састанку Марковић се држао готово пасивно. *Скерл.* Пасивно посматрајући догађај ... *Крл.*

пасѝвнōст, -ости ж *особина или стање онога који је пасиван, неактиван, неактивност.* — Потпуна пасивност била је ознака првих дана кад је објављен рат. *Крл.* Његова пасивност претварала се у потпуну укоченост. *Андр. И.*

па̀сидреновина ж бот. *в. паздрен. Вук Рј.*

па̀снја ж лат. **1.** *страст, јака жеља, склоност; предмет такве жеље или љубави.* — Обузела [ме] пасија писања. *Кик.* Смејала се његовим ћудима и пасијама. *Петр. В.* **2.** муз. *вокално-инструментална композиција попут ораторија драматског карактера, а садржај јој је патња и смрт Христова.*

пасѝјанс м фр. *слагање, размештање карата према одређеним правилима, којима се, у случају успешног завршетка, даје неко значење*: бацати ~, слагати ~, ређати ~.

пасѝјáнскӣ, -ā, -ō нар. песн. *в. пексијански.* — Ма се војска познат не могаше од црнога праха и олова и од турске крви пасијанске. *НП Вук.*

пàсијӣ, -ā, -ē *в. пасји.*

пàсика ж бот. *в. паздрен.* — Он крчи пасике. *Павл.*

пàсиковић м погрд. *пасји син. Рј. А.*

пàсиковићка ж погрд. *пасја кћи.* — Упалила се просто пасиковићка. *Сим.*

пàсина ж *аугм. од пас.* — Куд, сердаре, хоћеш с том пасином? Сердар Јанко: Да је метнем одзгор сврх хаљинах. *Њег.*

пасѝ̄ōн, -óна м *в. пасија.*

пасиòнāлан, -лна, -лно *в. пасиониран.* — Тада је умјетност пасионална љубав развезане патетике. *Уј.*

пасиòнēр, -éра м *човек који се сасвим предаје својој пасији, страсти.* — Пасионери су љубоморни људи. *Пол. 1959.*

пасиòнѝрāн, -а, -о *страствен, одушевљен, загрејан, занесен за нечим.* — Он је пасионирани узгајач коња племените пасмине. *Донч.* Пасионирани привржeник Сократов ... Алкибијад даје најуспјелију карактеристику овог чудног човека. *СКГ 1937.*

пасиòнѝрāно прил. *страствено, одушевљено.* — Поједине његове приче ... тешко је читати ... јер је језик ... брижљиво и пасионирано изграђиван из народних традиција. *Глиг.* Он се ... пасионирано бавио сликарством. *Крл.*

пасиòнѝрāнōст, -ости ж *особина онога који је пасиониран.* — Одважно је узимао задатке и решавао их са ватреном пасионираношћу. *Поз. 1948.*

пасѝ̄ōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пасије, патње, муке.* — Где је сцена на којој се одиграва ваша пасионска игра? Покажите ми позорницу ваше трагедије. *Дав.*

Изр. пасионске игре *представе у којима се приказују Христова страдања.*

пасѝ́рāње с *гл. им. од пасирати.*

пасѝ́рати, пàсӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** (несврш.) *одговарати мери, захтевима, доликовати*; исп. пасовати (1). — Ја сам моме лоли до шешира, њему већа цура не пасира. *Леск. М.* **2.** *протиснути, протискивати, процедити* (*нпр. воће, поврће*) *кроз густо сито.* — Ове недеље постарајте се да скувате доста џема од пасираних малина. *Пол. 1958.* **3.** *додавати лопту у ногомету, тенису.* — Неки играчи ... редовито пасирају дијагонално. *Тен.* **4.** *проћи, пролазити покрај кога или чега.* — Посљедње су инфантеријске веће формације пасирале. *Крл.* **5.** заст. *зби(ва)ти се, догодити се, догађати се, десити се, дешавати се.* — Зар нам је мало и до сада било малера и секатуре ... него сад још и ово да нам пасира. *Срем.*

пàсић, -а и **пàсӣћ,** -и́ћа м *дем. од пас.*

пàсица ж *трака око нечега, бандерола. Бен. Рј.*

пàсӣште и **пàсѝште** с *место где стока пасе, пашњак, паша.* — А по пасиштима ковали су чобани ... нове планове. *Гор.* Ено их [јелена] на пасишту! *Пол. 1937.*

пàсјāд ж *зб. им. од пас.* — Урлајућ пред вратима бијесна пасјад чека. *Наз.*

пàсјāк м **1.** *зуб очњак. Вук Рј.* **2.** *пасја нечист. Вук Рј.* **3.** покр. *хлеб за псе од кукурузног брашна.* **4.** (и пàсјāк, -а́ка) погрд. *човек пасје, зле нарави. Рј. А.* **5.** бот. *в. буника. Сим. Реч.*

пàсјака ж погрд. покр. *женска особа пасје нарави.* — Виш, Крцуне, ону Мијатовицу, чудне оњеје пасјаке! *Љуб.*

пàсјаковина ж бот. *в. паздрен.* — Секао је Турке као пасјаковину, и многе је послао на онај свет. *Шапч.*

пасјàлук м **1.** *пакост, злоћа, злоба.* — Из пасјалука [је] пребила пијевцу ногу. *Ћор.* **2.** *пасјак* (*4*). — Нема пасјалука већег од тебе. *М-И.*

пàсјача ж **1.** погрд. *глава, њушка.* — Да се ниси с места шенуо, оде ти пасјача! *Јакш. Б.* Сада курјачи, пасјачо блатвијска! *Крл.* **2.** нар. *грозница која дуго траје.* — Ухвати га ... грозница пасјача. *Божић.* **3. а.** бот. *врста траве* Brachypodium silvaticum. — Оборила јој чама к земљи гране ... па пресипа се, стреса на ... купљенац, пасјачу. *Кош.* **б.** агр. покр. *врста шљиве која дозрева лети* (*о пасјим данима*). *Деан. Рј.*

пàсјӣ, -ā, -ē **1.** *који припада псима, који се односи на псе*: ~ кућица. — Добављат ћемо ... пасје маркице. *Крањч. Стј.* **2.** *који је својствен псима, који је као у пса.* — Вребао је пасјом позорношћу на мајсторове мисли. *Мар.* Њихово певање личи више на пасје завијање него на песму. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *врло тежак, тешко подношљив, претеран у непријатности.* — Пасја жега: камење и земља пуцају под ударом узаврела сунца. *Цар Е.* Међу њима старци ... и нови пасови што стасају на овај пасји мрачни ... живот. *Михиз.* **б.** *који изазива презир, мрзак, подао.* — Пасјега милета ... опит са злом и неправдом. *Њег.* Имаде их свакојаких: и добре и пасје људи. *Кор.* **4.** *као саставни део погрдних израза*: ~ син, ~ кћи, ~ сорта, ~ трага, ~ пара, ~ вера. **5.** *као саставни део ботаничких и зоолошких термина*: ~ трн, ~ зуб, ~ титрица, ~ тракавица.

Изр. ко не уме прескакивати плотове нека не иде у пасје сватове *ко се у што не разуме нека се не упушта у такав посао*; колико до пасје шапе (држати до кога или чега) *ништа или готово ништа, не обазирати се уопште, не поклањати никакве пажње*; на пасја кола (прескакала), на ~ име, на ~ опанак, на пасје обојке (грдити, испсовати и сл. кога) *оштро, жестоко (грдити)*. — У штабу батаљона изгрдили ме другови на пасја кола. *Хорв.* Грдио ме на пасја прескакала. *Крањч. Стј.* Обручи ме бег ... на пасји опанак. *Љуб.* Војници [су га] грдили на пасје обојке. *Кнеж. Л.*; ~ зима *врло оштра зима*; пасји дани *последњи дани јула*; пасјим зубима (постићи, израдити нешто) *с великим трудом и муком*.

пàсји прил. **а.** *као пас.* — Гледају једни друге пажљиво, пасји вребајући кретње. *Кал.* **б.** фиг. *гадно, ружно.* — Осјећао се управо пасји. *Сим.* Ноћ је била пасји хладна и тврда. *Ств. 1948.*

пàска ж (дат. -ски) **1. а.** *надгледање кога, настојање да се помогне коме, пажња, брига, старање о коме.* — Чедо су ... повјерили на паску неком припростом сељаку и његовој жени. *Креш.* **б.** *надзор над ким или чим ради провере, контроле, заштите од кога или чијег деловања.* — Бијаше [му] на паску предан везир и његова породица. *Том.* Метнуше га под паску. *Маш.* Ставила је народне зборове под полицајну паску. *КР 1924.* **2.** *усмереност, усредсређеност, концентрисаност мисли на што*; супр. брзоплетост, непромишљеност. — Махнитост ... без паске не смије да шета. *Богд.*

пàсквӣл, -ила м **пàсквила** и **паскви́ла** ж тал. *напис увредљивог, клеветничког садржаја, погрдан, подругљив састав (обично у непотписаном писму или у штампаном облику).* — Ово ... је пасквил најгњусније врсти који је икада свијет угледао. *Ков. А.* Глишић је у комедији дао ... сплетке, интриге, оговарања, потајне борбе пасквилама. *Глиг.*

пасквӣлант м тал. *писац пасквила.* — Квалификовао је то као пасквилу и трагао пасквиланта, али га није могао наћи. *Срем.*

пасквӣлантскӣ, -ā, -ō *који припада пасквилантима.* — Они се ... служе подлим и пасквилантским средствима да истисну староседеоце из чаршије. *Глиг.*

пàсквица ж бот. *биљка из пор. помоћница, разводник* Solanum dulcamara. *Терм. 3.*

пàскӣ, -ā, -ō *пàсјӣ.* — Он му објасни то обоје: вакат је мучан. Паски. *Сиј.* Свезаше [је] коњма за репове ... док јој паска душа испанула. *НП Вук.*

пàски прил. *пàсји.* — Сенат ... му је ... паски пете лизао. *Маж. Ф.* Намјести се царски, погибе паски. *Нен. Љ.*

пàсковић м погрд. *пàс (2).* — Знаду, пасковићи, — мисли он, смјештајући се крај казана. *Куш.* Шта је! Шта хоћете сад? И ви сте тако, пасковићи ниједни! *Марк. М.*

пàскуља ж погрд. *погрда мрској жени, куја.* — Она им се окреће ... и длаком се пљесне: Цркните, паскуље! *Кик.*

пàскурица ж *в. поскурица. Р-К Реч.*

пàскурњача ж *она која пече паскурице. Р-К Реч.*

пàслике ж мн. *визуелне појаве у свести које се јављају непосредно после опажаја неког предмета кад се затворе очи, неправе слике. Свезн.*

пàсма ж (ген. мн. пàсāмā) заст. *в. пасмина.* — Од обичне пшенице има неколико пасама које су гајењем постале. *Панч.* Тако исто и код говеди различите су пасме усавршене за млеко, лој и месо. *Марк. Св.*

пасмàнција м тур. *ноћни чувар, стражар.* — Пасманције обишле клепећући сабљама чаршију. *Сим.*

пàсмена ж *в. пасмина. Вук Рј.*

пàсмењача ж *конац којим се обележавају пасма. Вук Рј.*

пàсмина ж *група животињских или биљних примерака у једној врсти, с нарочитим особинама које се преносе на потомство, сој.* — Крапинци су најстарија плебејска пасмина у Хрватској. *Ков. А.* Они се договоре ... да подижу бољу и племенитију пасмину свиња, говеда и коња. *Ком.*

пàсмић м *дем. од пасма.*

пàсмо с (ген. мн. пàсāмā) **1.** *повише нити чега, које иду истим смером, свезаних у једно, повесмо.* — Бројала [је] нити и везала их у пасма. *Бен.* Кроз почелицу јој пропало оно злехуде косе као танко, сиво ланено пасмо. *Дов.* **2.** пом. *главни уздужни појас на дну брода поред кобилице*: бочно ~, средишње ~, централно ~. *ЕЛЗ.*

пàснӣк м необ. *пàс, појас, тканица.* — Стрепио је да се укаља дуга хаљина ... са црвеним оптоцима, о пасу уско стегнута широким свиленим пасником. *Гор.*

пàсовати, -сујēм несврш. **1.** *пасирати (1).* — Рекла је да јој је здраво леп господин младожења и да ће пасовати једно за друго таман као наручено. *Срем.* Наравно да је све дивно пасовало. *Крл.* **2.** *пасирати (4).* — Но главари сабље извадише ... испод српске сабље пасоваху. *НП Вук.*

пасо̀глав, -а, -о *који је пасје главе*; фиг. *зао, опак.* — Нека дођу само клети Арапи пасоглави. *Шен.*

пасо̀глав, -а и **пасо̀главац,** -а̄вца м *човек пасје главе*; фиг. *зао, опак човек.* — Да није ... онај пасоглав Маркиша? *Ћоп.* Вјерујте ... да има ... људи ... пасоглаваца. *Матош.* Није тај пасоглавац само ишао на људско добро. *Шен.*

пасо̀главица ж *женска особа зле ћуди. Рј. А.*

па̑сом прил. покр. *пасући.* — Радојка већ ɥзби с овцама ... па их пусти те се пасом спустише до буквика. *Глиш.*

па̑сош и **па̑сош** м нем. **1.** *документ издан од надлежних власти за прелажење из једне државе у другу и за боравак у иностранству*; *путница.* **2.** *службена потврда о власништву и здрављу стоке.* — Доле с коња, то је краден коњ ... Где ти је пасош? *Игњ.*

Изр. потписати коме ~ *избацити кога из школе, службе.* — Потписаше [ми] пасош у разредном већу. *Рад. Д.*

пасо̑шарница ж *уред, канцеларија где се издају пасоши.* — Газда Миле уђе у пасошарницу, али му рекоше да мора чекати док управитељ дође. *Ком.*

па̑сошкӣ и **па̑сошкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на пасоше*: ~ служба, ~ одељење.

па̀спаљ, -а̑ља м грч. **1.** *врло ситан прах од брашна који настаје кад се жито меље.* — Изиђоше брашњави, по лицу и по одјећи забрашњени паспаљем. *Вел.* Као и сви воденичари тако су и ови били брашњави; паспаљ им се ухватио за бркове. *Ћос. Д.* **2.** *отпаци при гребенању лана или конопље, поздер. Кл. Рј.*

па̀спо̑р, -о́ра м фр. *в. пасош.* — Пријашњих година ... могло се ући у Касино само уз предочење паспора. *Бат.*

паспу̑ал, -а̑ла м фр. *поруб, опшав, гајтан друге боје на панталонама униформе, ливреје.* — Танак паспуал око изреза — то ће бити једини украси на ципелама овог пролећа. *Пол. 1959.*

паспули́рати, -у̀ли́рам сврш. и несврш. *порубити, порубљивати, опши(ва)ти, (на)правити поруб.* — Јакне костима оивичене [су] широм траком или паспулиране. *Пол. 1959.*

па̀ста ж тал. **1.** *маса слична тесту као средство за чишћење*: зубна ~, ~ за ципеле, ~ за паркет. — фиг. Активни ... наредници импрегнирани су очито неком пастом против свију псовака. *Крл.* **2.** *тесто, тестенина, разне врсте резанаца. Свезн.*

па̀ства ж **1.** зб. црквени. *верници у односу према својим црквеним старешинама.* — Владика се смешкао и благосиљао лево и десно своју паству. *Чипл.* [Глагољаши] ће ... чувати свој језик у цркви ... по селима живећи полусељачким животом своје паствe. *Комб.* **2.** *духовна брига свештеника над својим верницима.* — Била је намијењена као приручна књига жупницима при вршењу духовне пастве. *Водн.*

па̀стел м тал. **1.** слик. **а.** *сува боја у облику меке оловке или креде.* — Није био приказан уљеним бојама ... ни пастелом. *Крањч. Стј.* **б.** *слика начињена таквим бојама коју карактеришу свежи тонови.* — Дјечак ми је ... показао пастел, портрет лијепога мушкарца. *Шкреб.* **2.** *књижевни, литерарни опис који својом свежином производи на читаоца сличан утисак као каква слика.* — Некада је Крклец правио пастеле, са неколико лаких и немарних потеза волео да обележи слику. *Богдан.* Домјанић се јавио као пастел, сав само у обрисима, мутан, нејасан. *Крл.*

пастѐла ж *в. пастел. Прав.*

па̀стелнӣ, -а̄, -о̄ = пастелски *који је насликан пастелом*; *који се односи на пастел.* — Досадно [је] ово ... пастелно сиво небо. *Крл.* У излозима су стајале тканине пастелних ... боја. *Пол. 1958.*

пастелно- *као први део придевских сложеница истиче свежину и мекоћу боје пастела у значењу другог дела сложенице*: пастелнолирски, пастелноплав, пастелнопрозиран и сл.

па̀стелскӣ, -а̄, -о̄ = пастелни.

пастериза́ција ж (према имену Л. Пастера) *делимична стерилизација хранљивих продуката (млека, меса, поврћа итд.) загревањем до одређене температуре која не мења њихов хемијски састав и укус. ЕЛЗ.*

пастеризи́рати, -ѝзи́рам и **пастѐризовати,** -зујем сврш. и несврш. *(из)вршити пастеризацију, подвргнути, подвргавати пастеризацији*: пастеризирано, пастеризовано млеко.

пасте́та ж *в. паштета.* — Не одричем да знаш приредити гушчију пастету. *Нед.*

па̑сти¹, па̑днем и па̑нем (аор. па̑дох; имп. па̑дни и па̑ни; прил. пр. па̑вши) сврш. **1.** *бити повучен с вишег положаја на нижи властитом, сопственом тежином, свалити се (на земљу).* — Вратиће се опет када лишће пане. *Дуч.* У бездан као у раку сам пао. *Гор.* Сви потрче ... и застор падне. *Крањч. Стј.* фиг. Пала ми је мора са груди. *Неим.* Мени као да паде терет са срца. *Чол.* **2.** **а.** *спустити се губећи снагу, ослонац, упориште, обесити се.* — Руке су пале низ тијело, као одсјечене. *Козарч.* Курјук дебео — до пола расплетен, пао ниже струка. *Петр. В.*

б. *нагнути се према доле, клонути.* — Ту му паде глава још дубље у шаке и уђута. *Вукић.* И опет падне главом коњу на врат. *Крањч. Стј.* **3. а.** *спустити се* (*о атмосферским талозима*) *на земљу.* — Чисто ме нека милота обузима при помисли да ће пасти киша. *Вес.* На мочвару . . . пао снијег. *Козарч.* **б.** *сићи, спустити се, распрострети се по земљи, лећи поврх чега, покрити собом* (*о светлости, мраку и сл.*). — По утренику јутарње је свјетло преплашено пало. *Полић.* Тешка ноћ је пала преко свега. *Кркл.* фиг. Он оста сам, као сухо дрво, а на срце му паде туга. *Лаз. Л.* **в.** *спустити се иза хоризонта, заћи, запасти* (*о сунцу, звездама и сл.*). — Сунце је било пало иза далеког отока на мору. *Мих.* фиг. Још један зрак наде је пао. *Бој.* **4. а.** *прекинувши лет заузети стајаћи, миран положај, слетети* (*о птици, инсекту, авиону и сл.*). — На кућу нам гавран пао. *Сек.* Дигли се лаки лептири бијели, пали на твоју валовиту косу. *Домј.* **б.** фиг. *задржати се, зауставити се на чему* (*о погледу*). — Први јој поглед паде на штедњак. *Кол.* Безбројне су очи на твом стасу пале. *Рак.* **5.** *погинути* (*обично у борби, на бојном пољу*). — Којој је јединици припадао, на какву је задатку пао? *Хорв.* Оба су пала . . . од руке атентатора. *Јов. С.* **6. а.** *бити побеђен, освојен, заузет* (*о граду, тврђави и сл.*). — Утврде су већ прије пале. *Леск. Ј.* Јучер је Дрвар пао. *Чол.* **б.** *прекинути постојање, деловање* (*кога, чега*), *бити срушен, свргнут, збачен* (*о држави, влади, политичком систему и сл.*). — Онда је пало Царство што је . . . цвало у највећем сјају. *Крл.* Знао сам ја још пре три дана да ће ова влада пасти. *Нуш.* **7.** фиг. **а.** *смањити се у снази, интензитету, постати слаб или слабити.* — Ја сам му син, а он пао годинама, не може већ никуд. *Љуб.* Море је још усколебано, премда је вјетар пао. *Ћип.* Јакост нашег ока од јучер је пала. *Уј.* Узбуђење у њему одједном паде. *Ћос. Б.* **б.** *снизити се* (*о цени*), *изгубити вредност.* — Паде риба, скочи месо. *Ранк.* На бурзи су пали папири. *Домј.* **в.** *изгубити углед, важност, значење.* — Банство је пало у угледу. *Нех.* Пала [су] и последња ограничења Вукове ортографије. *Бел.* **г.** *претрпети потпун неуспех у чему, добити недовољну, незадовољавајућу оцену на испиту.* — Син мој је на првом већем задатку посрнуо и пао. *Сек.* **д.** *попустити, посрнути, изгубити у моралном погледу, подлећи страсти.* — Ти људи [затвореници], ако су и пали, ипак су људи. *Нед.* Говорио сам да палој жени треба опростити. *Крањч. Стј.* **8.** *изненада, нагло се појавити негде, доћи, стићи.* — Трећи пијетли у мјесту Цетињу, а Новица паде на Цетиње. *Маж. И.* Једног дана на двориште . . . непознати путник паде. *Ил.* фиг. Сватко је ондје могао говорити . . . што би му баш пало на језик. *Јонке.* А једнога дана . . . пала је вест као гром из ведра неба. *Јак.* **9.** *оболети, разболети се.* — Прво се разболе Нинко, за Нинком паде Марта. *Вес.* **10.** фиг. **а.** *појавити се као случајно или као последица чега, десити се, догодити се.* — У то вријеме пала је и његова женидба. *Крл.* Кад пођосмо ка Морави, ја мислим: е, кад би пао неки купус са ребрима. *Ћос. Д.* **б.** *настати.* — И опет пао мук. *Војн.* А кад подне паде . . . црн калуђер богу душу даде. *Фил.* **в.** *избити на површину, појавити се.* — По њеном блиједом челу крвав зној је пао. *Визн.* Тад му пане на усне пена. *Каш.* **г.** *бити донесен, објављен* (*о одлуци, заповести и сл.*). — Кад је пала везирова одлука о градњи, стигли су у касабу његови људи. *Андр. И.* Паде заповијед да сви изађемо из вагона. *Јонке.* **д.** *бити примљен, добивен, убран* (*о новцу*). — Сабирало се за њега . . . по цијелој земљи, и ту је која стотина пала. *Шен.* Одмах после представе су прегледали шта је на каси пало. *Срем.* **ђ.** *зачути се* (*о звуку, речи, песми и сл.*). — Вјетар је шушкао сухим лишћем када је пао први хитац. *Крл.* Падоше први повици и одобравања. *Куш.* 'Ајде, нека падне песма! *Мил. В.* **11.** фиг. **а.** *наћи се у каквим околностима, доспети, запасти у какво стање, у какву ситуацију.* — Под старост падох у биједу. *Ков. А.* Мајка [је] . . . пала . . . у тешку и неизлечиву меланхолију. *Андр. И.* Задружна [кафана] је пала у дугове. *Пол. 1959.* **б.** (на кога, у део коме) *наћи се у чијој својини, доћи, прећи у чије власништво, припасти коме, допасти што кога или коме.* — Тако је једна корица пала на чељаде. *Шен.* Било [је] јасно на чију страну мора пасти побједа. *Кнеж. Л.* Они су [се] . . . настанили у Славонији . . . где су им пала у део велика имања. *Андр. И.* Сва брига о породици пала је на мајку. *Глиг.* **в.** *наћи се сходним чему, бити у складу с чим, пристати.* — Уз пут . . . испразнише по једну комовицу да слађе падне вечера. *Шапч.* **г.** (на кога, по коме) *наћи се, бити крив због чега.* — Не смије он само тако олако допустити да на њега падну различне сумње. *Перк.* Ако Турци сазнаду да су [се] фратри . . . састајали са хајдуком . . . све [ће] пасти по фратрима. *Андр. И.* **12.** *у вези с неким предложним изразима добива значење у зависности од именице у предложном изразу:* ~ у (дубоке) мисли (*дубоко*) *се замислити;* ~ у несвест *онесвестити се;* ~ у плач *расплакати се;* ~ у ропство (заробљеништво) *бити заробљен;* ~ у ватру а) *одушевити се;* б) *разбеснети се, ражестити се;* ~ у заборав *заборавити;* ~ у занос а) *занети се, одушевити се;* б) *бити у бунилу итд.* **13.** (безл.) *у служби*

непотпуног глагола као веза између субјекта и именског предиката: бити, постати. — Мени лично ... ово је тешко пало. *Риб.* Пало ми је нажао. *Рад. Д.*

Изр. као да је с месеца (с неба) пао а) *ни о чему нема појма; нагло, изненада се појавио*; б) *кад се жели истаћи чуђење, збуњеност поводом чега непознатог, несхватљивог, непојмљивог*; као да је с вешала пао *в. уз вешала (изр.)*; као да му је пао од самог срца *као да му је рођено дете*; коцка је бачена, коцка је пала *в. уз коцка (изр.)*; није му пала ни влас с главе, неће му ни влас с главе ~ *в. уз влас (изр.)*; није с крушке пао *в. уз крушка (изр.)*; пала је крв *неко је убијен*; пала му (коњу) зоб у ноге *залежао се, разленио се*; пала му копрена (мрена, завеса) с очију *постало му је јасно оно што је дотад било нејасно*; пала му крв (мрак) на очи *избезумио се*; пала му секира у мед *в. уз мед (изр.)*; пало му срце у гаће, пало му срце у пете *в. уз гаће (изр.)*; пао као мува на мед *дао се лако навући на што*; пао му камен са срца *ослободио се тешке бриге, стрепње*; пао му мраз на образ *в. уз мраз (изр.)*; ~ болестан, ~ боловати *разболети се*. — Од силних потреса Топузовић је ... пао болестан. *Јов. С.* Те јесени ... испроси цуру. Кад је то чула, она је пала боловати. *Вас.*; ~ логом *лежати болестан*. — А кад она паде логом, би јој тешко, као да лежи на самртној постељи. *Мил. В.*; ~ мртав од смеха *много се и јако смејати*; ~ на чија леђа (терет, врат) *бити на чијој бризи, живети на чији рачун*; ~ на главу *в. уз глава (изр.)*; ~ на колена (ничице) *молити кога за што спуштајући се на колена или ничице, признати победу над собом, капитулирати*; ~ на лепак, ~ на меку *в. уз лепак, мека (изр.)*; ~ на ниске (танке) гране, ~ на ниску пречагу *в. уз грана, пречага (изр.)*; ~ на памет, ~ на ум *сетити се*; ~ под стечај *доживети економски пропаст*; ~ под суд *одговарати пред судом*; ~ под чију руку, ~ рȕкȳ (шȁкā), ~ у руке (шаке) *доћи у чију власт, у чије власништво*; ~ са зла на горе, ~ с просуље на жераву *из неугодне и тешке ситуације доћи у још неугоднију, тежу*; ~ с ногу *уморити се од великог трчкарања*; ~ у главу *в. доћи на ум (уз доћи изр.)*; ~ у гроб *умрети*; ~ у море, ~ у воду *нестати, изгубити се, пропасти*; ~ у чије мреже *в. упасти у нечију мрежу (уз мрежа изр.)*; ~ у очи *ударити у очи, привући пажњу*; ~ у постељу *разболети се*; ~ у реч коме *прекинути кога у говору*; стани-пани *одлучан час*. — И сам [је] видио да је дошло стани-пани. *Ћоп.*

пȁсти² и **пáсти,** пáсēм несврш. **1.** *бити, налазити се на паши (о стоци, о дивљим животињама травоједима, о птицама, о рибама)*. — По травњацима пасијаше ергела коња и читави чопори говеда. *Вес.* Нити је ко жео нити пасао ту проклету траву. *Шимун.* фиг. Пробивши се кроз брдо облачића, што су још у праскозорје пасли по ливадама ... ватрени се котач бијаше закотрљао неколико копаља високо. *Наз.* **2.** прел. *пазити на стоку на паши.* — Једва ће бити оваке паше као ова куда ми пасемо овце. *Јакш. Ђ.* Нови разредник ... пасао је козе до осме гимназије. *Крл.* фиг. Смрт је уоколо своја стада пасла. *Пар.* **3.** покр. *навршавати (о годинама живота)*. — Ово ми [је] унука ... ево стопрв девету пасе. *Павл.* А колико ти је година? Пасем двадесет и четврту. *Ћип.*

Изр. да нема носа траву би пасао по памети *мало се памећу разликује од животиње*; не бих му дао гуске ~ посл. *мале је памети и способности*; нисмо заједно козе (овце, свиње) пасли *нисмо заједно одрасли ни друговали, нисмо ни по чему једнаки*; ~ очи, очима *наслађивати се гледајући*. — Тада ... обилази ... сјечом и ... пасе очи по сложеним гомилама ... дрва. *Кос.* Нешто је разњежен Станко ... Пасе очима низ њиву и нујно се смјешка. *Ћоп.*

~ **се 1.** *в. пасти²* (*I*). — Како благо по ливади се пасе, тако и она сваки дан се храни. *Кур.* **2.** фиг. *наслађивати се (о очима)*. — Његове су се очи непрестано пасле по њеној мекој, густој злаћаној коси, по оним једрим образима. *Ивак.*

пȁсти (се)³, пáсē (се) несврш. *парити се (о коњима)*. — Био крилат коњ па излазио ноћу те пасао ... кобиле. *НП Вук.*

пȁстијер м покр. *в. пастир*. — фиг. Добар пастијер јер што каже ином и сам својим потврђује чином. *Маж. И.*

пастијȅрица ж покр. *в. пастирица*. — Пастијери и пастијерице ... сви се окитили цвијетком. *Војн.*

пȁстила ж лат. *лек у облику малих округлих плочица или колачића, помешан са шећером*. — Стави пастилу у уста и узе гутљај воде. *Јак.*

пȁстилица ж *дем. од пастила*. — Свака кутијица садржавала је осамдесет пастилица. *Вин.*

пȁстиља ж *в. пастила*. — Кинин се узима у облику пастиља. *НЧ.*

пȁстӣр, -ира м **1.** *онај који пасе, чува стадо домаћих животиња*. — фиг. Трепере звијезде ... иза Велебита пење [се] сјајни пастир да разгледа дивно стадо своје. *Кум.* **2.** фиг. **а.** *свештеник који управља својом*

паством. — Митрополит је добар пастир, он и музе и стриже своје стадо. *Кост. Л.* **б.** *онај који по својим изузетним способностима открива другима нове видике и води напретку.* — [Виши човек] ... је крмар, пастир, он је буктиња. *Скерл.*

пастѝрев, -а, -о = пастиров *који припада пастиру.*

пастѝрина ж *пастирска плата, награда.* — Сваке године о Мартињу убирали су говедари ... пастирину. *Гор.*

пастѝрић м *дем. од пастир.*

пастѝрица ж **1.** *женска особа пастир.* — Далеко иза шуме допирао је сопран пастирице и звук клепке. *Крл.* Пастирица [је] крива што јој је аутобус прегазио прасе. *Дед. В.* **2.** фиг. *књига о одгајању, васпитавању младих свештеника.* — Књига пастирица ... би младо свећенство ... одгајала. *Павл.* **3.** мн. зоол. *род птица певачица дуга репа, са више подврста, плиске* Motacillidae: бела пастирица, жута пастирица. *Терм. 4.*

пастѝричица ж зоол. *врста птице певачице.* — Шојка ... пастиричица стане цвргуљит. *Кур.*

пàстирка ж **1.** *пастирица (1).* — По пољанама богата крда пасу, али се пјесма пастирке не чује. *Шант.* **2.** зоол. *врста птице певачице, жута пастирица* Motacilla flava. — Само по равницама налазимо жуту плиску, пастирку. *Финк.*

пастѝров, -а, -о = пастирев.

пастирòвати, -ујем несврш. *вршити пастирску дужност.* — Ожеговић Имбро ... стаду пастирује. *Кур.*

пàстирскӣ, -ā, -ō *који се односи на пастире:* ~ сточарство, ~ рог, ~ штап, ~ благослов, ~ поход.

Изр. ~ игра књиж. *врста драмског песништва у коме су носиоци драмске радње пастири и пастирице;* ~ песништво књиж. *песништво у коме су лица и догађаји узети из идиличног пастирског живота.*

пàстирски прил. *на начин пастира, као пастири.* — За синију дугу [су] сјели да пастирски једу. *Уј.*

пастѝрство с **1.** *пастирски посао, пастирско занимање.* — Најосновнији облик сточарења је пастирско сточарство или пастирство које се оснива на сталној промјени испаше. *ОГ.* **2.** књиж. *мотиви из пастирског живота.* — Заволио [је] и суврему талијанску поезију, у којој је превладало пастирство и анакреонтика. *Водн.*

пàстирчад ж *зб. им. од пастирче.*

пастѝрче, -ета с *дем. од пастир.* — Усред те невоље пониче из народа пастирче које ће га спасти. То је Вук Стефановић Караџић. *М 1867.* Детињство [је] своје у друштву остале пастирчади проводио. *Јакш. Ђ.*

пàстирчити, -ӣм несврш. *служити као пастир, бити пастир.* — Одмах по очеву одласку дала га мајка да селу пастирчи. *Гор.*

пастѝрчић м *дем. од пастир.* — Смотримо под ... дрветом дерана пастирчића. *Вел.*

пàстӣш, -йша м фр. *лоше имитирано уметничко дело.* — И поред неколико пастиша Војислава В. Илића то је оригинална лична, своја књига, какве се не јављају сваки дан. *Скерл.*

пàстӧзан, -зна, -зно тал. *који је сликан дебелим наслагама, слојевима боје ради веће пластичности.* — Његова ... техника широких и пастозних потеза ... могла би се ... иживјети управо у пејсажима. *Бат.*

пàстор м лат. *протестантски свештеник.*

пàсторак, -ōрка м **1.** *син из пређашњег брака брачном другу из новог брака, своме очуху или маћеси.* — Федра ... једна честита жена, заљубљена у свога пасторка. *Панд.* И заиста ... она није никад ни помишљала за цијело вријеме откад се удала да има тако великога пасторка. *Ивак.* **2.** фиг. *онај који је лишен потребне пажње, бриге, онај који трпи неправде, непријатности од кога; онај који се много не цени.* — Природа [ме] пасторком [кљастим] начинила. *Јел.*

пастòрāл, -āла м лат. **1.** *бискупски штап. Свезн.* **2.** *наука о вршењу службе католичких свештеника. Мин. Лекс.* **3.** *в. пасторала.* — Само од часа до часа ... појави се по који ... чемпрес, готово сасвим црн, као какав звучни акценат тимпана у сањивом пасторалу. *Бат.*

пасторāла ж лат. *дело у европској књижевности, сликарству и музици 14—18. ст. које приказује идиличан живот пастира у природи.* — [Држић] је најбоље изразио себе у пасторали и у комедији. *Барац.* Село је у већем делу његове прозе рај ... пасторала у којој је све плодно, беричетно. *Глиг.*

пàсторāлан, -лна, -лно **1.** *који се односи на пасторалу, који је својствен пасторали, идиличан:* ~ мотив, ~ расположење, ~ идила, ~ игра, ~ поезија, ~ песништво. **2. а.** (одр.) *који се односи на духовнога пастира, жупника, пароха:* ~ конференција. **б.** *који садржи моралне поуке у смислу црквеног учења.* — Хрватски глагољаши ... обогатили [су] књижевност новим приједводима ... текстова ритуалних и пасторалних. *Водн.*

пастòрāлка ж *пасторал (2).* — Ни на то не хтједоше у Бечу пристати да ... се

нешто из пастоpалке предаје на том [илирском] језику. *Водн.*

пàсторица ж *пасторова жена.* — Част пасторице одговарат ће њезину темпераменту. *Адум.*

пàстōрка и **пàстōркиња** ж *кћи из прећашњег брака брачном другу из новога брака.* — Пасторци својој се додуше није наметала ничим, али се издашно користила њеним радом по кући. *Сек.*

пàсторов, -а, -о *који припада пастору.*

пàсторовица ж *пасторица.* — Утом ме је позвала госпођа пасторовица да јој гледам у длан. *Јакш. Ђ.*

пàсторскӣ, -ā, -ō *који припада пасторима, који се односи на пасторе*: ~ капут, ~ уред, ~ предика.

пàстōрчāд ж *зб. им. од пасторче.*

пàстōрче, -ета с **а.** *дем. од пасторак и од пасторка.* — Милица је дуго гледала у њега као што сирото пасторче у сну гледа умирућу мајку. *Јакш. Ђ.* Нека се она [опћина] батрга и натеже се својом пасторчади. *Пав.* **б.** фиг. *онај којему се не посвећује много пажње.* — Може се рећи да је филозофија право пасторче међу осталим правним дисциплинама. *СКГ 1937.*

пàстōрчић м *дем. од пасторак.* — Трипут сам се млада удавала, на троје сам пасторчића била. *НП Вук.*

пàстōрчица ж *дем. од пасторка.*

пàстрва ж зоол. *пастрвка.* — Не могох се најести ... плитвичких пастрва. *Шен.* Викну ... задовољно гледајући голему пастрву како се ... трза. *Ћор.*

пàстрвица ж = пастрвица *дем. од пастрва.*

пàстр̄вка ж зоол. **а.** *речна и језерска риба мекоперка из пор. пастрвки, тела шарана пегама и покривена ситним љускама* Salmo fario. **б.** мн. *породица таквих риба* Salmonidae. *Терм. 4.*

пàстр̄вчица ж = пастрвица.

пàстрма[1] ж тур. *сушено и димљено говеђе, овчје, козје и свињско месо.* — Преко зиме свака кућа има довољно пастрме, сухог овчјег и козјег меса. *Нен. Љ.* С Подвележи му стигло масло и пастрма. *О-А.*

пàстрма[2] ж зоол. покр. *в. пастрвка.* — Судија највише воли да једе: поточну пастрму. *Јевт.*

пàстрмица ж = пастрмчица *дем. од пастрма*[2]. — Било [је] само неколико оброка рибе коју ... зову ... пастрмица. *Вел.*

пàстр̄мка[1] ж *пастрма*[1]. — Слаће ми, вели, сваке јесени ... по коју дебелу овчју пастрмку. *Ком.*

пàстр̄мка[2] ж **1.** *в. пастрвка.* — Има у босанским речицама и потоцима једна нарочита врста пастрмке ... са две-три крупне, црвене пеге. *Андр. И.* **2.** агр. *крушка којој је кожа сва ишарана.* — Између ... крушака највише се препоручују за ова места: ... пастрмка. *Тод.*

пàстрмовати, -мујēм несврш. необ. *јести пастрму.* — А не би се љуте гује легле ... па чобане по становима цвијеле и с туђијем пастрмују месом. *Март.*

пàстр̄мскӣ, -ā, -ō *који припада риби пастрми*: ~ икра, ~ млађ, ~ мрестилиште.

пàстр̄мчица ж = пастрмица. *Р-К Реч.*

пàстр̀њāк и **пàстр̀њāк,** -áка м бот. *биљка из пор. штитара, пријатног мириса, која се употребљава као зачин и лек, пашканат, паштрњак* Pastinaca sativa. *Сим. Реч.*

пàструга ж зоол. *врста јесетре* Acipenser stellatus. — Уз масну рибу треба рачунати лосове, кечиге, пастуге. *Батут.*

пàстружнӣ, -ā, -ō само у изразу: јесетра ~ зоол. *в. паструга. Терм. 4.*

пàстȗв, -ýва м = пастух *неушкопљен, неуштројен коњ.* — Руке у белим рукавицама једва су укроћивале разигране пастуве. *Вучо.*

пастȗвāрница ж = пастухарница *завод за гајење чистокрвних коња.*

пастȗвчина м и ж *аугм. од пастув.* — фиг. Она је почела да сикће: Пуштај руку ... стара пастувчино. *Дав.*

пàстуља ж *ступица у коју се лове мање животиње. Вук Рј.*

пàстȗх, -ýха м = пастув. — Купио је коња, арапског пастуха. *Јонке.*

пастȗхāр, -ápa м *човек који се бави око пастуха.* — Гурнуше ме у пастухаре. *Матош.*

пастȗхāрна ж *в. пастуварница.* — Сатнија није пастухарна. *Крл.*

пастȗхāрница ж = пастуварница. — Највећи успјех постигла је ђаковачка пастухарница са својим четверопрегом. *Вј. 1960.*

пастȗхов, -а, -о *који припада пастуху.*

пàступаст, -а, -о **1.** *који је неушкопљен, неуштројен. Вук Рј.* **2.** *који је плаховит, бесан као пастух.*

пàсȗг м покр. *пасаст крмак, вепар. И-Б Рј.*

пàсуга ж покр. *пасаста крмача*; исп. пасуља. *И-Б Рј.*

пàсȗљ, -ýља м бот. *врста биљке чији се зрнасти плод употребљава као људска храна, грах* Phaseolus. — У задњој собици ишао је једини прозор према ... крпици земље,

ограђеној грашком и пасуљем. *Шен.* Свилу носите, пасуљ једете. *Дом.*

Изр. чорбаст ~ *врста јела од пасуља у облику чорбе;* гледати у празан ~ *погађати, прорицати будућност гледањем у пасуљ;* одрасти на пасуљу *одрасти у сиротињи;* празан ~ *јело од пасуља куваног у води без масти и меса;* просто као ~ *врло просто, једноставно.* — За господина генерала све је било просто као пасуљ. *Вин.*

пàсуља ж покр. *пасаста коза или крава;* исп. пасуга. *Рј. А.*

пасу̏љара ж покр. **1.** *врачара која у пасуљ гледа. Рј. А.* **2.** *њива на којој добро роди пасуљ.* — Овакве њиве познате су код нас под именом ... пасуљаре или кустуре. *Тод.* **3.** *плод шљиве неприродног пасуљастог облика, изазван штетном гљивом. Свезн.*

пàсуљаст, -а, -о *који има облик пасуља.* — Бубрези сисара су парни органи пасуљастог изгледа. *Станк. С.*

пàсу̏љац, -љца м *врста пасуља.* — Лепо [је] код своје куће ручао пасуљца и неку лепу паприку из туршије. *Глиш.*

пасу̏љина ж = пасуљчина **1.** *аугм. од пасуљ.* **2.** *јефтин, слабе врсте пасуљ. Вук Рј.*

пасу̏љица ж *врста ситног граха, пасуља.* — Кад се човек роди сиромах, а уз то ситан као пасуљица ... онда га целог живота туца неправда. *Ћос. Д.*

пасу̏љи̏ште с *земља на којој је био или се налази посејан пасуљ.* — Понесен јутарњом свежином такао је до пасуљишта да види да није неко по месечини брстио боранију. *Рад. Д.*

пасу̏љчина ж = пасуљина. *Р-К Реч.*

пàсӯнце с астр. *неправо, споредно Сунце. Р-К Реч.*

пàсус м лат. **1.** *одломак, ставак у књизи, песми и сл.* — Пође журно за друговима пјевуцкајући један пасус из ... пјесме. *Том.* Неко ће можда украбити мало времена да прочита неколико пасуса из књиге. *Пол. 1958.* **2.** *староримска мера за дужину (двоструки корак = 1,48 м). ЕЛЗ.*

пасу̏цкатн, -ām несврш. *дем. од пасти*[2]. — Ја отидох ... да пасуцкам травицу. *Дук.*

Пàсха ж *јеврејски верски и национални празник на успомену ослобођења из ропства у Египту, на који се једе бесквасни хлеб.*

пàсхāлнӣ, -ā, -ō *који припада Пасхи.* — Тиска се, врви около храма, ал' не на принос пасхалне крви, већ да молитвом наду окрепи. *Јакш. М.*

пāт[1] м тал. **1.** покр. *уговор, погодба.* — Кад велики савјет учинисмо ... ми оваке пате учинисмо; ти да носиш све дуждево благо, ја да узмем земљу и градове. *НП Вук.* **2.** шах. *завршетак партије, који се рачуна као реми, кад играч који је на потезу не може учинити ниједан потез, а краљ му није у шаху.* — Од мата [у шаху] се пат углавном разликује тиме што код пата недостаје непосредни напад на краља. *Шах 1.*

пāт[2] *узвик којим се вабе патке. Рј. А.*

пāта ж само у изразу: пата-карте карт. *стање с једнако неповољним излазом за све партнере.* — фиг. Не можемо да ријешимо којим ћемо путем да кренемо ... јер смо пата-карте. *Лал.*

пáта ж покр. **1.** *хип. од патка. Вук Рј.* **2.** покр. *инсекат. Бен. Рј.*

пáтак, -тка м (вок. пâтку; мн. пáткови и пáци, ген. пáткōвā и пâтāкā) **а.** зоол. *мужјак патке* Anas mas. — Мотао се забринут по дворани као уплашени патак. *Шен.* **б.** фиг. *човек који се гега, који се незграпно креће.*

патàкати, -ām несврш. *одавати нарочите гласове (о патки).* — Патакала им патка непрестано. *Креш.*

патàкӯн, -ýна м тал. заст. *врста бакарног ситног новца.* — Прексиноћ му турнуше патакун мјесто фиорина. *Шимун.*

пāталица ж покр. *в. патарица*[1] *(2б). Вук Рј.*

патàрēн, -éна и **патарéнац,** -нца м *следбеник верске секте богумила.* — Доситеј није ни следбеник старих патарена ни претходник познијих назарена. *Прод.* Ишô [је] онај стари патаренац са горе будити у мом срцу отровну змију. *Шен.*

патàрēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на патарене:* ~ јеретик, ~ јерес.

патарéнство с *верска секта патарена.* — Обрати пажњу на Босну, нарочито на богомилство (патаренство). *Шиш.*

пāтарица[1] ж грч. **1.** *епископски штап, жезло (као знак духовне власти).* — Осврћем се на све стране, зазирући да ме не звизне митрополит патарицом. *Нуш.* **2. а.** покр. *потпорна гредица, даска.* — Мост узак ... без држалице и патарице. *Љуб.* **б.** *гредица, пречка, летва (нпр. на самару). Вук Рј.*

пāтарица[2] ж (често мн.) *други дан славе, крсног имена, окриље (3).* — Вредне домаћице [су] празновале, проналазећи сваког дана или неки женски светац или патарицу. *Срем.* Бабетина пије, суче коњак и рум као на патарици. *Матош.*

пáтас м зоол. *врста псетоликих мајмуна, замораца* Cercopithecidae. — Такав је црвени афрички мајмун патас из рода церкопитека, који повазdан трчкара по саванама. *Пол. 1958.*

патва̀рист(а) м покр. *писар.* — Јурат је нешто запео на егзаменима, па сада ко неки патвариста практицира код неког фишкала. *Срем.*

па̀творе̏ње с *гл. им. од патворити.*

па̀творина ж *кривотворина, фалсификат, имитација, замена; оно што нешто имитира, наизглед замењује.* — Неки су [предмети] од злата, неки од патворине. *Вел.*

патво̀ритељ м *кривотворитељ, фалсификатор. Р-К Реч.*

патво̀рити, па̀творӣм несврш. **а.** *правити нешто лажно слично чему другом, кривотворити, фалсификовати.* — Помисли само, патворио је мјеницу на десет тисућа. *Том.* **б.** *лоше, рђаво опонашати, подражавати, имитирати.* — Треба јој [публици] показати да је то пуна декаденција да би знала тачно да одвоји праве комедиографске вредности г. Нушића од оних патворених. *Богдан.*

патељак, -ька м *в. патрљак (б).* — Теке јој ручне пателке намаза, изникоше руке какве су и биле. *Н. прип. Вук.*

па̀тент м лат. **1. а.** *документ, исправа која доказује, потврђује право изумитеља, проналазача на његов изум.* — Добио патент, прославио српско име — и сад ће постати богат и срећан човек. *Срем.* **б.** *оно на што је добивен такав документ, тј. сам изум.* — Господин са оном нарочитом кутијом иде у Економно одељење да тамо препоручи свој патент. *Вас.* **2.** (у атрибутској служби, у полусложеницама) **а.** *за који постоји патент, који је патентиран:* патент-пећи. **б.** *нарочито удешен:* патент-оловка, патент--тегла, патент-затварач и сл. **3.** *наредба, декрет, указ којим су владари некада објављивали своју одлуку.* — Посла [комисију] ... да прогласи и одмах проведе ... нови царски патент. *Наз.* **4.** *врста копче (обично на деловима женске одеће).*

па̀тӗнта ж покр. *в. патент (3).* — Ја шах ... којега је халифска патента украшена великољепним титулом обладатеља од два мора. *Ињег.*

па̀тентӑлан, -лна, -лно необ. *на који је узет, присвојен патент, одвише формалан.* — Зајекне страшна вика на његову патенталну проповијед. *Шен.*

па̀тӗнтатн, -ӑм сврш. заст. *патентом потврдити.* — У њој [Боки] се броји 250 патентанијех бродова који иду по свему свијету. *Вук.*

патентӣрати, -ѐнтӣрам сврш. и несврш. **1.** *доби(ва)ти, имати патент на што, потврдити, потврђивати што патентом.* — Поменуте две техничке новине у китолову биле [су] њихови патентирани проналасци. *Петр. М.* На овом мотору радио је од године 1860. до 1874. када га је патентирао. *Аут.* **2.** фиг. *присвојити, присвајати искључиво право на што.* — То није тешко уочити ... да су књижевну критику патентирали српски професори. *Дом.* **3.** фиг. *бити усталъен, уобичајен.* — Грађанин има ... неколико кутија свога патентираног »погледа на свијет«. *Крл.*

па̀тентнӣ и **патѐнтнӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на патент и патенте:* ~ уред. — Сви цепови на хлачама морају имати патентне затвараче. *Скиј.* **2.** *за који постоји, за који је добивен патент.*

па̀тентовати, -тујӗм сврш. и несврш. *в. патентирати.* — Једнога дана наједанпут ... постанем баш прави живи патентовани Оверњанац. *Кор.* Сву ... нацију сматрала је као гомилу патентованих ћифта. *Глиш.*

па́тер, -тра (ређе -ера) м лат. *католички свештеник, редовник, калуђер.* — То иноверци никад не би учинили према свом патеру или пастору. *Срем.* Пожурите [се] у самостан до патра. *Богд.*

патернѝтӗт, -éта м *порекло по оцу, очинство; правни однос оца према деци.* — Питање патернитета ... се у грађанском животу ријетко ставља у сумњу. *Бен.*

патетѝзам, -зма м *в. патетика.* — Викну с оним урођеним патетизмом ... ђака: Господо, демонстрације на универзитету! *Петр. В.*

патѐтика ж грч. *патетичан, узбудљив тон; занос, страствено одушевљење.* — [Збирка пјесама] је још пуна Шеноине патетике. *Барац.* Патетиком понесена историјска представа сутра је и прекосутра морала бити настављена. *Мил. Ж.*

патѐтичан, -чна, -чно и **патѐтичкӣ,** -ā, -ō *пун патоса; осећајан, који дира у срце, дирљив, узбудљив, свечан.* — Одржао му је над отвореним гробом патетичан говор. *Кол.* Одавно се у храму српске Талије, навикле на патетичке шупљине ... нису чуле овакве речи. *Уск.*

патѐтички и **патѐтично** прил. *на патетичан начин.* — Онда је патетично пјевао коју од својих најмилијих мелодија. *Наз.* Милица му је патетично стезала руку. *Поп. Ј.* Грдили су Турке, псовали народне непријатеље, патетички и фразерски. *Барац.*

патѐтичнӧст, -ости ж *особина онога који је патетичан и онога што је патетично.* — Од веште употребе овога [контраста] зависи сва сила патетичности. *Нед.*

-патија грч. мед. *као други део сложеница значи: болест, болесно стање:* неуропатија, психопатија и сл.

пàтике ж мн. *кућне папуче без потпетица.* — У патикама од чоје дотрчао [је] до прозора. *Вучо.*

пàтилац и **пàтилац,** -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који је изложен великим патњама, који много пати, патник.* — Он је патилац трагичне судбине бесциљности и узалудности народа кога туче фатализам. *Богдан.*

пàтина ж лат. *зеленкаст, смеђи или мрки слој који се ствара на површини разних предмета (најчешће металних) под утицајем атмосфере и влаге.* — Столетна патина зидова и кула измењује [се] с новином шарених расада по парковима и прозорима. *Петр. В.* фиг. Сунчано кубе прекрила је облачна патина, па се чини да се спушта сумрачје. *Цес. А.* На Мервилов роман ... почела је да пада патина прошлости. *ЛМС 1960.*

патинúрати, -йнйрām сврш. и несврш. *превући, превлачити, покри(ва)ти патином.*

~ **се** *превући се, превлачити се, покри(ва)ти се патином.* — Начини костим такве боје која кад се покваси изгледа као патинирана бронза. *Јанк.* Над свима ... патиниран сребрни масив у којем је узидана квадратна »Госпина слика«. *Божић.* фиг. Његови есеји патинирани су временом у коме су настали. *КН 1956.*

патúрање с *гл. им. од патирати.*

патúрати, пàтйрām сврш. и несврш. шах. *довести, доводити у пат*[1] *(2).* — Бели је самога себе патирао, а црни није имао могућности то да спречи. *Шах 1.*

патисáвати, -йсāвāм несврш. *в. патисати.* — За читаво то вријеме ... он не патисава ... и дању и ноћу копа, буши, утврђује се. *Радул.*

пàтисак[1], -ска м покр. *престанак, прекид. Вук Рј.*

пàтисак[2], -ска м **1.** *поновни отисак чега већ отиснутог, одштампаног. Р-К Реч.* **2.** *кривотворина, фалсификат штампом. Р-К Реч.*

пàтисати, -ишēм *несврш. према патихнути.* — Иде киша, не патише. *Вук Рј.* Ударимо ми, не патишемо. *Лоп.* Кметови не патишу са разношењем позива због шумских глоба и прекршаја. *Бар.*

патисèрија ж фр. варв. *продавница колача, (по)сластичарница.*

пàтити[1], -йм (трп. прид. пàћен) несврш. **1.** (од чега) **а.** *имати какву болест, боловати; трпети јак физички бол, мучити се.* — Не зна чалма шта пати глава. *Н. посл. Вук.* Много [је] патио од главобоље. *Матош.* Лекар ... је нашао да Марко пати ... од лупања срца. *Дом.* **б.** фиг. *имати какво негативно својство, какав недостатак,ману.* — Патио је од маније да официра премјести увијек на најнеугодније мјесто. *Јонке.* Његов начин компоновања [романа] пати од механичког нагомилавања авантура. *ЛМС 1949.* **2. а.** *осећати морални, душевни бол, патњу.* — Зар можемо стати кад нам душа пати? *Змај.* Много је патио ... од љубомора. *Ивак.* **б.** *осећати бол због туђе жалости, муке, несреће.* — Више [је] патио од њезиних суза него од погибли хајдучке. *Тур.* **3. а.** *подносити муке, неправде.* — Видиш ли ти шта пати домовина ова. *Змај.* **б.** *трпети због оскудице, каквих тешкоћа, неприлика.* — Добрано је патио од студени и глада. *Креш.* **в.** *трпети штету, губитак.* — Воћке ... пате и приликом преноса од суше и жеге. *Тод.* **4.** *бити у лошем, слабом стању, не бити на потребној висини.* — Од тога факултетског обима и начина предавања пати не само средња настава, но пати и виша. *Нед.* **5.** (прел.) *чинити да ко трпи, мучити (кога), задавати бол (коме).* — Патила је [мађеха пасторку] глађу и голотињом. *Н. прип. Вук.* Патио их је страх да ће надоћи гладне године. *Кос.* Кад [све] знате, онда 'волико патите и мене и дијете? *Бан.*

~ **се** *бити изложен патњама, мучити се.* — Рањеници се пате јер нема завоја ни лијекова. *Чол.* Три пуне године патио се као Јоб. *Матош.*

пàтити[2], -йм несврш. *одгајати, гајити, отхрањивати стоку, птице и сл.* — Ту живљаше стари слуга ... с његовом домаћицом која је хранила и патила разну живину. *Шапч.* Поче да пати многу стоку, која такође велики приход доноси. *Ранк.*

~ **се** *множити се, лећи се.* — Кад се увече звижди у кући, пате се мишеви. *Рј. А.; Вук Рј.*

пàтих м покр. *престанак.* — Живу [му] појали опијело без патиха. *Љуб.*

пàтихнути, -нēм сврш. *стишати се, утихнути, попустити, престати (обично о киши, снегу). Бен. Рј.*

пàтицврк м **1.** покр. зоол. *стрнадица* Emberiza citrinella. — Бит ће мала птица грмуша, патицврк, и машукат ће покорно репом. *Божић.* фиг. Одевен као господичић ... а очица птичијих, злобних, подругљивих, због чега су га звали патицврк. *Маш.* **2.** *патуљак, кепец. Батут.*

пàтице ж мн. *патике.* — Купио једне црвене патице код Јање папуџије. *Срем.*

пàтишах м *в. падишах.* — Данас је у немилост пао ... силном патишаху. *Баш.*

патѝшпаљ, патѝшпāн, патѝшпāњ м и **патѝшпања** ж тал. *врста колача, слатких кришки од брашна, шећера и јаја.* — Моме сељачкоме стомаку исто тако годи качамак као и ваш патишпан. *Јакш. Ђ.; Рј. А.*

пàтка[1] ж (ген. мн. пàтāкā) **1. а.** зоол. *водена птица широког пљоснатог кљуна, кратког врата и кратких широко растављених ногу с опнама за пливање, пловка* Anas. **б.** мн. *породица таквих птица* Anatidae. *Терм. 4.* **2.** фиг. *лажна, измишљена сензационална вест.* — Ову патку ... није [лист] тек онако измислио. *Пол. 1959.* Можда [је] све то новинарска патка. *Ћос. Б.*

Изр. дивља ~ зоол. Anas platyrhynchos. *Станк. С.*; домаћа ~ зоол. Anas boscas domestica. *Станк. С.*; ~ кашикара (жличарка) зоол. *врста патке* Spatula clypeata. *Терм. 4.*; ~ крчуга зоол. *врста патке* Querquedula querquedula. *Терм. 4.*; ~ кржа зоол. *врста патке* Anas crecca. *Терм. 4.*; и патка на леду посрне *и највештији може погрешити*; корача као сита патка *гега се*; убити масну патку *добро зарадити.* — Да није у каквој шпекулацији убио коју маснију патку! *Ћор.*

пàтка[2] ж *изглађени, изравнани листови дувана сложени у свежањ.* — Дуван се сниже с конца, узима се лист по лист па се длаком глади, изравнава, затим патка па се од таквих патака слаже дењак. *Шим. С.*

пàткаст, -а, -о *који је налик на патку, који је као у патке.*

пàткати, -ам несврш. *слагати дуван у патке*[2]. В. пр. уз патка[2].

пàткин, -а, -о *који припада патки*: ~ кљун, ~ глава, ~ перје.

пàткица ж *дем. од патка.* — Паткица-кржа ... брбоће у плићаку. *Божић.*

пáтков, -а, -о *који припада патку*: ~ гакање.

патлиџàн, -áна м тур. агр. *баштенска, повртарска биљка из пор. помоћница и плод те биљке, који се употребљава као људска храна.*

Изр. црвени ~ бот. *биљка и црвени меснати округли или дугуљасти плод, рајчица, парадајз* Solanum lycopersicum; плави, модри, црни ~ бот. *биљка и меснати плод загаситоплаве или љубичасте боје* Solanum melongena. *Терм. 3.*; црвен као ~ *јако црвен (обично о носу или лицу).*

патлиџàнлија м тур. **1.** *онај који тргује патлиџанима.* — Зато их свјетина и дерани крсте ... патлиџанлијама! *Вел.* **2.** *онај који воли патлиџане. Р-К Реч.* **3.** шаљ. *човек као патлиџан црвенога носа. Р-К Реч.*

пàтњī[1], -ā, -ō **1.** *измучен, напаћен.* — Ко вепрови гладни, бијесни на кошуту, сви се слегли да раздеру јадно месо, патну земљу. *Војн.* Свега душа се патна сјећа. *Кост. Д.* **2.** (у именичкој служби) *онај који пати, патник.* — Он је други закон издиго да буде штит и патнима и слабима. *Кош.*

пàтњī[2], -ā, -ō *који се односи на пат у игри шаха.* — На овој смо позицији упознали ... ратни план бијелога ... патни план црнога. *Шах 2.*

пàтњик м *онај који пати, који је претрпео велике патње*; исп. патилац. — И патнику се мени смилуј једном. *Гал.* Природа је овде страх и претња Творца, човек — вечни пример патника и борца. *Стан.* Тај патник није имао ни кошуље, а чинио је највиша прегнућа. *Ћур.*

пàтница ж *женска особа патник.* — Њезино лице добивало [је] лик узвишене патнице. *Новак.* Грош је ... награда овим патницама за 18 часова непрекидна рада. *Лапч.*

пàтничкī, -ā, -ō **а.** *који је пун патње, паћенички, мученички.* — Сваки ... камен оквашен је сузом и крвљу онога патничког ... народа. *Нен. Љ.* Извлачи се ... патнички Босанац са сјекиром, пилом ... и маљевима. *Кос.* **б.** *који изражава патњу.* — У ведрој ноћи ... чује се ... патнички узвик, крик очајни. *Рак.*

пàтнички прил. *изражавајући патњу.* — Глас јој је звучао ... патнички. *Крањч. Стј.*

пàтнīштво с *стање патника, трпљење, патња.* — И издисах дах посљедњи од болова и патништва. *Митр.*

пàтња ж *бол, мука (обично душевна).* — Додијале [су му] душевне патње више но тјелесне болести. *Љуб.* Искапио [је] горки калеж патње до дна. *Шен.* Он је ишао тешко и настојао све више да отупи према патњи. *Кал.* Бол, јад и патњу смрт једино лечи. *Ант. 2.*

пато- грч. мед. *као први део сложеница изражава неку везу с болешћу, ненормалним стањем*: патогенеза, патологија итд.

патȍген, -а, -о *који живи на другом организму и изазива, проузрокује болести*: патогене бактерије, клице.

патогенéза и патогѐнеза ж грч. мед. *постанак и ток болести.*

пàтока ж **1.** *при печењу ракије последња, слаба ракија.* — Из собе сукљају дувански димови, слаб мирис патоке и весели разговори. *Куш.* фиг. Из очију му патока цури. *Јак.* **2.** хем. *смеса виших алкохола који при алкохолном врењу настају од беланчевина квасца. ЕЛЗ.*

патȍлог м *стручњак за патологију, онај који се бави патологијом.*

патолȍгија ж грч. мед. *наука о болесним процесима и појавама у организму човека и животиња.* — фиг. Реализам нема темеља у патологији савремене јавности. *Уј.*

патолȍгӣјскӣ, -ā, -ō *патолошки.* — Тврди да је генијалитет увјетован болесним, патологијским процесима. *Баз.*

патолȍгичан, -чна, -чно *патолошки.* — Ја бих вам морао то болно и замрло срце патологичним начином приказати. *Маж. Ф.*

патȍлошкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на патологе и патологију*: ~ појава, ~ процес, ~ институт. **2.** *који се одваја од онога што је природно, правилно, уобичајено, нормално, ненормалан, наказан.* — Коме би још могла доћи ... патолошка мисао да главу сравњује са̀ малим алфа, а кукове са великим омега! *Нед.* Није то никакав случај сињског олоша, нити случај каквог патолошког ексцеса. *Божић.*

патȍлошки прил. *на патолошки начин.* — Правити вицеве у оваквим ситуацијама је патолошки. *Крл.*

пâтос м грч. **1.** *јако одушевљење, занос, узбуђеност; ентузијазам изазван каквом великом идејом.* — На једном или два места има патоса и снаге. *Поп. Б.* Пред драматичарима су стали хероји ... људи прости и једноставни ... обузети патосом рада. *Зог.* **2.** *претерано повишен, патетичан тон говора (обично при рецитовању, глумљењу).* — Са комичним патосом говорио [му] о свом пријатељству. *Нех.* Падао је у исту слабост декламујући с патосом. *Грол.*

пàтос м грч. *доња површина у каквој просторији, од дасака или другог материјала.* — Одједаред ђипи с голим ногама на хладни патос. *Матош.* У тијесној соби, на патосу, спавали су моји ... другови. *Чол.* То је празна просторија са патосом од бетона. *Пол. 1959.*

Изр. земљани ~ *утапкана, утабана земља у просторији по којој се хода.*

пàтосā̀ње с *гл. им. од патосати.*

пàтосати, -ошēм сврш. и несврш. (*на*)*правити патос, под у каквој просторији,* (*по*)*подити.* — Смјестили смо се ... у једну пространу патосану одају. *Чол.* Собе су им праве господске, високе, свијетле, патосане. *Бен.* Таван патосан циглом. *Вучо.*

пàточнӣ, -ā, -ō *који се односи на патоку*: ~ уље.

пàтошњача ж (у атрибутској служби) *која је у патосу, која се односи на патос.* — Она се [даска] уз гредицу патошњачу не слаже. *Рад. Д.*

патр̀гā̀ње с *гл. им. од патргати (се).*

патр̀гати, -ā̀м несврш. *радити, трговати чим.* — Ја тијем [чохом] не патргам. *Вук Рј.*

~ **се** *бавити се чим.* — Није ли бесмислено сада патргати са дјетињом несувислошћу. *Божић.*

пā̀трēње с *гл. им. од патрити.*

пâтрија ж лат. *домовина, отаџбина.* — Такву патрију, отачаство, свак љуби. *Нен. Љ.*

патр̀ијā̀р, -а́ра, **патр̀ијара, патр̀ијарак,** -рка и **патр̀ијарах,** -рха м *в. патријарх.* — Цар Стефан силни [Душан] ... постави свога митрополита патријаром српскијем. *Вук.* Двјеста попа, триста калуђера ... и четири старе патријаре. *НП Вук.* Архиепископа српског посвећивао је патријарах цариградски. *Дан.* Дође на Цетиње патријара пећки Василије. *Љуб.* Рањина ... је ... најискренији почитник патријарâ хрватске поезије. *Водн.*; *Вук Рј.*

патр̀ијарашкӣ, -ā, -ō *који припада патријарху.* — Почело се рационалније газдовати на манастирским и патријарашким добрима. *Петр. В.*

патријā́рев, -а, -о = патријаров *који припада патријару. Вук Рј.*

патријā́рити, -ијā̀рӣм несврш. *бити патријарх (1), вршити дужност, службу патријар(х)а (1).* — Тер ти ја ... доћи након године у Пећ да служим Грка, који је ту патријарио. *Љуб.*

патр̀ијā̀рка м *в. патријарх.* — фиг. Зелени се овај патријарка [чемпрес]. *Наз.*

патријā́ров, -а, -о = патријарев.

патр̀ијā̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на патријара. Вук Рј.*

патр̀ијā̀рх, -а́рха и **патр̀ијарх** м грч. **1.** *врховни поглавар у православној цркви*: цариградски ~, пећки ~, васељенски ~, ~ српске православне цркве и сл. **2. а.** *глава, поглавар, старешина; врховни врач у родовском друштву.* — Старац је био сличан неком прадавном патријарху у часу кад приноси жртву. *Шуб.* Бивају све чешће тумачени вољом богова ... и сви поступци патријараха — родовских и племенских старешина. *ПИФ.* **б.** *најстарија, најпоштованија особа неког колектива.* — Он одлучује о брачном животу унука ... он је патријарх породице. *Глиг.* **в.** *онај који је ударио темеље, који је оснивач какве гране науке, уметности и сл.* — [Писмо Добровског] тада већ чувеног научника и патријарха славистике ... говорило [је] против Вукове реформе. *Бел.*

патр̀ијарха м *в. патријарх.* — Причала је чудеса о том патријархи племена франкопанског. *Нех.* Катанчић, мада му је главни рад непјесничке врсте, ипак је патријарха пјеснички. *Бен.*

пā̀тријархā̀лан, -лна, -лно *веран старим традицијама; који има или одражава преживела схватања, старински, конзервативан*: ~ одгој, ~ васпитање, ~ гостољубивост, ~ средина, патријархални обичаји, погледи,

појмови. — Станковић је од Митка начинио жртву сурове патријархалне стеге. *Скерл.*

патријархáлнōст, -ости ж *особина онога који је патријархалан и онога што је патријархално.* — Оно неколико трговаца, занатлија и чиновника ... чувају ... у прсима заосталу топлину некадашње патријархалности. *Петр. В.*

патријàрхāт, -áта м грч. *облик друштвеног уређења у којем је носилац власти у друштвеним односима мушкарац.* — Идеализација патријархата ... открива програмску конзервативност Лазе Лазаревића. *Глиг.* Матријархат је смењен патријархатом. *Ђурић.*

патријàрхија ж *в. патријаршија. Деан. Рј.*

патријáрхов и **патрȉјархов,** -а, -о *који припада патријарху.*

патрȉјāрховскӣ и **патрȉјарховскӣ,** -ā, -ō *који је својствен патријарху.* — Ветар му је раздувао, назад забацивао крајеве беле патријарховске браде. *Моск.*

патријàршија и **патријáршија** ж **1.** *подручје којим управља патријарх.* — [Патријарха су] постављали митрополити који су у патријаршији као синод састављали. *Вук.* **2. а.** *црквена управа којој је на челу патријарх.* — Грци укину српску патријаршију. *Павл.* Прилике у Србији поправиле су се толико што је већ прије била обновљена патријаршија у Пећи и тако омогућен какав-такав црквени живот. *Барац.* **б.** *зграда у којој се налази та управа.* — Како дођох у патријаршију, још с вечера пођем у постељу. *Њег.*

патријàршӣјскӣ и **патријáршӣјскӣ,** -ā, -ō *који припада патријаршији:* ~ библиотека, ~ архив.

патријàршист(а) м *онај који у црквеном управљању пристаје уз патријарха.* — Поред егзархиста и патријаршиста ... било [је] и [других] присталица. *Дед. Ј.*

пàтрика м грч. *хип. од патријарх.* — Сад је у нас, чоче, засјела хрпа господе: цар, књаз, два патрике, пећки и цариградски. *Љуб.* Наш народ је замишљао свога св. Саву ... као савршеног духовника, патрику. *Петр. В.* [У Карловцима] још од Чарнојевића, светог патрике, православно звоно звони. *Топ.*

патрȉмōнӣј, -ија м лат. правн. = патримонијум *очевина, очинство, баштина, наследство од оца. Бен. Рј.*

пàтримоиијàлан, -лна, -лно *који се односи на патримонај.*

патрȉмōнијум м = патримоније.

патрȉот и **патрȉота** м *човек који воли своју домовину, свој народ, родољуб.* — Као дубровачки патриот и идеалист, Ветрановић је стога хвалио политику свога роднога града. *Барац.* Мрачне душе назваше се патриоти. *Дис.* То је био глас патриоте и уврије̄ног ратника. *Чол.*

патриотȉзам, -зма м *љубав према домовини, према своме народу, родољубље.* — Хорације жртвује сестру своме патриотизму. *Панд.*

Изр. локални ~ *љубав према своме ужем завичају без обзира на интересе шире заједнице.*

патриȍтика ж *скуп родољубивих књижевних дела једнога писца, једне епохе.* — Његова [Нушићева] драмска патриотика има једно мало ремек-дело: Кнез Иво од Семберије. *Богдан.*

патриȍтичан, -чна, -чно *патриотски.* — Влашки кнез ... се с патриотичне ... тачке јако интересовао за ослобођење хришћана. *Нов.* То је наша патриотична дужност. *Новак.* Био је патриотичан човјек, али је живио сасвим повучено. *Ивак.*

патриȍтичкӣ, -ā, -ō *в. патриотски.* — Патриотичка се чувства буде и кријепе. *Јаг.* [У палачи] је ... смјештена галерија слика патриотичких пријатеља умјетности. *В 1885.*

патриȍтичнōст, -ости ж *својство онога који је патриотичан.*

патрȉоткиња ж *женска особа патриот(а).* — Проматрам тај народ већ од своје младости и видио сам дичних патриоткиња. *Шен.* Саша Терзић није била младограђанска патриоткиња већ интернационалисткиња. *Дав.*

патрȉотскӣ, -ā, -ō *који се односи на патриоте и патриотизам, пун патриотизма:* ~ хероизам, ~ полет, ~ дужност, ~ фраза, ~ свест, ~ осећање, патриотске песме. — Обузе ме неко патриотско осећање. *Дом.* Они не сматрају за патриотску дужност да се упознају са својом земљакињом. *Јонке.* Наздрављају патриотске здравице. *Вас.*

патрȉотство с заст. *в. патриотизам.* — Жртвовање за народност ... патриотство, прва [је] врлина. *М 1867.*

патрȉстика ж лат. *учење црквених отаца и писаца у почетку оснивања и одбране хришћанске вере и њене филозофије.* — Настала [је] крајем старог века ... хришћанска филозофија или патристика. *ПИФ.*

патрȉстичкӣ, -ā, -ō *који припада патристици.*

пàтрити, -ȉм несврш. **1. а.** *бити чија својина, припадати коме, као својина, власништво.* — Земља је моја ... мени она патри. *Кос.* **б.** *бити надлежност, дужност, обавеза; припадати у прина̄лежност, тицати*

се (кога, чега). — Рекоше ми: Штета је велика, то патри округли суд. *Коч.* Тражио је да му ручак шаљу по гончину дневничару како је редом коју кућу патрило. *Гор.* **в.** *бити својствен (коме, чему); приличити.* — Свађа и вика са сусједима само њима патри. *Ков. А.* Тишина патри часу кад се људи посљедњи пут праштају с . . . мртвима. *Нех.* **2.** *бити на чију корист, доносити корист, користити (коме).* — То му неће патрити. *Рј. А.*

патри́ца ж **а.** *испупчени део калупа за ливење слова.* **б.** *жиг с позитивном сликом; део који улази у матрицу. ЕЛЗ.*

па́трице ж мн. лат. *бројанице, число, круница (5).* — Понека извукла патрице и . . . пребире зрнца. *Пав.*

па́трӣцӣј, -ија м лат. **1.** ист. *припадник повлашћеног сталежа, родовске аристократије у староме Риму; припадник најбогатијег, повлашћеног слоја у средњовековним градовима.* **2.** заст. *особа која је припадала градској буржујској аристократији.* — Стари . . . Корина . . . је потомак . . . ријетких патриција градских. *Драж.*

па́трӣцији м *в. патрицӣј.* — Личиш [ми] на неког римског патриција. *Јак.* Широким потезима насликане су те патрицијe танке и осиромашеле крви. *Скерл.*

патрицӣја́т, -áта м ист. *највиши и најбогатији друштвени слој у староме Риму и у градовима средњега века, патрицији.* — Обртници [су] готово у свим градовима водили жилаве борбе са патрицијатом. *Пов. 2.*

па́трӣцији́је м *в. патрицӣј.* — Ханибал Луцић, патрициje на отоку Хвару. *Бел.*

па́трӣцӣјка и **патри́цӣјка** ж *женска особа патрицијског порекла.* — Ево млетачке дивне патрицијке. *Матош.*

па́трӣцӣјскӣ и **патри́цӣјскӣ,** -ā, -ō *који припада патрицијима, који се односи на патрицијe, својствен патрицијима:* ~ аристократија, ~ породица, ~ република, патрицијски кругови. — Јавља се . . . дама . . . римског профила, орловског и патрицијског. *Матош.*

па́тричáнка ж *в. патрицӣјка.* — И времешније патричанке биле су увјерене да су замамне. *Кум.*

па́тр̏каљ, -кља и **па́тр̏љ** м *в. патрљак.* — Дажд је сипио кроз сухе патркље лозе на бијели плочник испред куће. *Војн.* Пао је на један патрљ и пробио длан. *Павл.* Део подлоге изнад присада . . . се зове патрљ. *Тод.*

па́тр̏љак и **патр̏љак,** -лька м **а.** *суви комад, остатак посечене или сломљене гране, стабљике, дрвета, који стрши.* — Патрљци који су остали од сасечених грана правили су дивне степенице. *Уск.* Струже вјетар од Саве и зуји пољем кроз кукурузне патрљке. *Матош.* **б.** *остатак сломљене, осакаћене, одсечене, ампутиране руке, ноге или поломљених крила у птице.* — Кад су му сасвим стегли десну руку, дигао је тужни, дебело омотани патрљак, гледао га сетно. *Поп. Ј.* Зар се патрљцима поравнатим с раменима може грлити? *Вуј.* Хиљаду година срезујте пауну перје, он ће опет оне своје патрљке ширити. *Нен. Љ.* **в.** *уопште остатак чега истрошеног, сломљеног.* — У руци му некакав патрљак, те шара њим испред себе по земљи. *Глиш.* На земљу патрљак свеће спустише. *Богдан.* Радио је то мирно са патрљком цигарице у чупавој бради. *Ћос. Б.* фиг. [До њега] допиру само патрљци реченице. *Поз. 1948.*

патр̏љица ж **а.** *патрљак.* — Где беше таласава пшеница и кукуруз — ту сад [после града] скашена стрњика и патрљица. *Вес.* Грејy се . . . десетак просјака . . . са патрљицама од ноге или руке. *Вас.* **б.** *дршка, бадрљица пера.* — Чешља и мење очешљано перје на једну, а патрљице на другу гомилу. *Срем.*

патр̏љчић м *дем. од патрљак.* — Крај огњишта постављена лепо совра и на њој . . . иверице и патрљчићи. *Глиш.*

патро́ла ж фр. **1.** *одред или неколико наоружаних војника, стражара и сл. који извиђају; ратни брод, авион којему је поверено чување реда, сигурности, извиђање и сл. у одређеном рејону; ноћна стража.* — Бежећи лопови наишли су на једну пандурску патролу на коњима. *Игњ.* Командири су издвајали неке војнике којима су нешто објашњавали, и патроле одмах кренуше. *Јак.* Треба послати напријед патроле, али, по могућности, да се нигдје не открију непријатељу. *Хорв.* **2.** *патролна служба, патролирање, извиђање.* — Позва момчад нек се јави тко на патролу . . . жели. *Шен.* Стојадин се вратио из патроле. *Пол. 1958.* [Жандарми] су кренули редовно у патролу. *Чипл.*

патро́лац, -лца м *онај који врши патролну службу, који патролира.* — Зачује неку вику, трчање — ваљда патролци долазе. *Донч.* Патролци поскакаше испод цесте и тамо се уњуташе. *Ћоп.*

патроли́рање с *гл. им. од патролирати.*

патроли́рати, -ди́рām несврш. *вршити патролну службу.* — Оклопни воз . . . ноћу патролира пругом. *Чол.* Ноћу су жандари с набијеним пушкама патролирали пустим улицама. *Козарч.*

патро́лисати, -ишēм несврш. *в. патролирати. Рј. А.*

патро́лити, пàтрōлӣм несврш. покр. *в. патролирати.* — По цијеле вечери патроли под мојим прозором. *Цар Е.*

патро̀лица ж **1.** *дем. од патрола.* **2.** заст. *лађа, шајка у којој се вози патрола. Вук Рј.*

пàтрōлнӣ, -ā, -ō *који се односи на патроле; који се налази у патроли, који врши патролу:* ~ чамац, ~ вучјак.

патро̀лог м *онај који се бави патрологијом.*

патролòгија ж лат.-грч. *наука о животу и раду црквених отаца из првих векова хришћанства.*

патро̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на патрологију и патролога.* — Одликовао се ... издавањем многих ... патролошких писаца. *Петрон.*

пàтрōлскӣ, -ā, -ō *патролни:* ~ обавеза.

патро̀лција м заст. *жандарм, чувар јавног реда, ноћобдија.* — Само погдегде стоји патролција шћућурен уза зид. *Дом.* Поштар ... шаље му обавијест по мјесном патролцији. *Пав.*

патро̀лцијин, -а, -о *који припада патролцији.*

патро̀лцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на патролцију:* ~ служба, ~ дужност.

патро̀лцика ж *патролцијина жена.* — Трагедија износи мали живот ... распуштенице, патролцике. *Грол.*

патролцѝрање с *гл. им. од патролцирати.* — То што ћу вам сад испричати било је баш ... за патролцирања Јове патролције. *Срем.*

патролцѝрати, -òлцијрām несврш. *в. патролирати.* В. пр. уз гл. им. патролцирање.

пàтрōљ, -óља м и **патро́ља** ж заст. *в. патрола.* — Не иду бадава ... на патрољ. *Том.* Патроље ... марљиво обилазе округ тврђаве. *Шен.*

патро̀љачкӣ, -ā, -ō *патролски.* — Продере се патрољачки вођа. *Том.*

патро́љење с *гл. им. од патролити.*

пàтрōн[1], -óна м лат. **1. а.** рлг. *светац који се слави и поштује као заштитник појединца (који обично носи његово име), породице, куће, града, једног сталежа и сл.* — Над огледалом лик светога Николе, патрона господара Софре. *Игњ.* У углу вишаше стара дрвена икона, на којој је био исписан св. Јевстатије, кућни патрон од старина. *Шапч.* На зиду патрон школски, Свети Сава. *Срем.* Буди хвала градскому патрону св. Року! *Ков. А.* **б.** *покровитељ, заштитник уопште.* — Знате л' да га штити херцег од Кандала? — А ко је ваш патрон? *Дим.* Он је ... патрон свих оних који се желе извући из војске. *Јонке.* Поједини радни колективи ... постали су њихови [пионирски] стални патрони. *Bj. 1957.* **в.** ист. *патриције у староме Риму који је био заштитник више или мање сиромашних грађана плебејаца и њихов бранитељ на суду, а они су се називали његовим клијентима. Bj. 1957.* **2.** *послодавац, власник предузећа (у односу на раднике који раде у предузећу) у буржоаском друштвеном уређењу.*

пàтрōн[2], -óна м *в. патрона*[2]. — Фишеклије, патрони, нож ... све оно што је задавало страх ... сад стоји без значаја. *Рачк.*

патро́на[1] ж лат. *браниteљица, заштитница;* исп. патрон (1б).

патро́на[2] ж фр. **1.** *чахура у којој је пушчано тане или сачма с металним цилиндром, капслом, напуњеном барутом или експлозивом који се пали ударцем.* — Извади из торбе ... руску патрону. *Јонке.* **2. а.** *оно што је обликом слично таквој чахури.* — Примакну чикоберницу с укрштеним патронама. *Сим.* Жена је у ... путну торбу убацивала ... мједене патроне с црвенилом за усне. *Крањч. Стј.* **б.** техн. *метални део грла у које се уврти сијалица.*

патрона́жа ж фр. *в. патронат.* — Даровао је ... у добротворне сврхе тридесет хиљада ... за патронажу ванбрачне дјеце. *Крл.* Писцу није нужна административна, организациона патронажа. *Пол. 1957.*

патрòнāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на патронажу.* — Хигијенски завод у Врању завео је патронажну службу за оболелу децу. *Б 1957.*

патрòнāт, -áта м **1. а.** *покровитељство, заштитништво; покровитељски одбор.* — Патронат [је] ... срушио стару Текелијину зграду и саградио модеран институт за четрдесет ђака. *Петр. В.* Гимназијом управљаше патронат. *Поп. П.* Фабрике су прихватиле патронат над појединим школама. *Пол. 1958.* **б.** *посебно право надзора и јурисдикције над чиме.* — Потврди му право патроната на цркве ... у Винодолу. *В 1885.* **2.** ист. *власт патрона (1б) у староме Риму.*

патрòнāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на патронат:* ~ дужност, ~ право.

патрòнеса и **патронѐса** ж фр. *заштитница, покровитељица (обично какве добротворне установе).* — [Као министарку] певачка друштва бирају вас за патронесу. *Нуш.* Њихове су даме биле патронесе на забавама, куме заставама. *Бег.* Пинчика [се] јако окуражио кад је видео своју патронесу. *Срем.*

пàтронӣм, -а, **патрòнӣм,** -има и **патронѝмик** м грч. *име (породично), презиме изведено од имена оца или уопште претка.*

патроними́чкӣ и **патроними́чнӣ**, -ā, -ō *који се односи на патронимике*: ~ име.

па̀троними́скӣ и **патро̀ними́скӣ**, -ā, -ō *који се односи на патрониме*. — Окупациона је управа хтјела коц свих мухамеданаца провести патронимска презимена. *Рад. А.*

патрони́рати, -ни̏рām сврш. и несврш. *имати, држати кога под заштитом; бити чији патрон, покровитељ, заштитник*. — Истратија [је] патронирала графица. *Уј.*

патро́ница ж *женска особа патрон*[1] (*1а*). — Дан свете Кате, њене патронице, све се ближе примиче. *Ћал.*

па̀тро̄нка ж *кеса у којој су патроне, набојњача, фишеклија*. — Ремење о ком висаше сабља и патронка скапчало се унакрст на прсима. *Том.*

па̀тро̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на патрона и на патроне*[1]. — Повријеђен [је био] у својој патронској осјетљивости. *Гор.*

па̀тро̄нташа ж нем. *патронка*. — Прегледава своје патронташе, и револвер, и ремење. *Крл.*

патру́ла и **патру́ља** ж *в. патрола*. — Ви пут под ноге па у планину, далеко од села, од жандарских патрула. *Наз.* Патруља с високим официром на челу трчи спрам њега. *Цес. А.*

патӯљак, -љка м **1.** *човек који је исувише мали растом и ситан, кепец*. — Овај патуљак телом, кога је природа пакосно умесила ... калио се под васпитним окриљем вољене Партије. *Поп. Ј.* **2.** фиг. **а.** *човек незнатан, безначајан*. — У теби се ... рађа вјера у неко тајно, свеможно, прејако биће, пред којим си незнатан патуљак, немоћна ништица. *Коз. Ј.* **б.** *нешто ситно, мало*. — Перуђа је, међутим, само патуљак према диву који ће изнад ушћа Цетине прорадити кроз четири дана. *Пол. 1958.*

па̀тӯљаст, -а, -о *мали и ситан као патуљак*. — Смије се као горостас кад га патуљасто дијете тјера. *Михољ.* Стрмен ... обрасла ... маховином и понеким патуљастим дрвцетом. *Ћоп.* Покрену се крда патуљастих коња. *Вучо.*

патӯљица ж *жена патуљак. Деан. Рј.* — фиг. Шта ће проти тој сили малобројне патуљице шајке? *Павл.*

па̀тӯљкаст и **патӯљкаст**, -а, -о *патуљаст. Р-К Реч.*

па̀тӯљчӑд и **патӯљчӑд** ж *зб. им. од патуљак*.

патӯљче, -ета с *дем. од патуљак*. — У буквику сивом гдје снију вргањи, патуљчад и приче, виолетна се пара кади. *Крл.* Величајно стајала је та посвећена громада сред сјајне ноћи, као презирно гледајући на патуљчад око себе. *Шен.*

патӯљчић м *дем. од патуљак*. — Незграпан и висок, поклапао је својим огромним ликом тога патуљчића. *Сим.*

па̀турица ж покр. *окомак кукурузног клипа*. — Тај дан бијаше посљедњи у ... гладовању које се затомљавало мљевеним патурицама, зачињеним крушним мекињама. *Кик.*

па̀туца ж мац. покр. зоол. *в. подуст. Бен. Рј.*

па̀тӯшан, -шна, -шно *ситан, мали, мајушан; патуљаст*. — Жена му је патушна, али вриједна. *Рј. А.* Уламали су плодове с патушних воћака. *Гор.*

па̑ћ прид. непром. тур. *в. чист*; исп. паћи. *Вук Рј.*

па́ћел м и **паћѐло** с тал. покр. = паћео *невестински вео, повезача, убрадач*. — Одреш'те ми свилене паћеле. *Вук Рј.*

па̏ћепӣк м **а.** *онај који подноси или је у животу поднео много патњи, мученик, патник*. — У муци се самртној трза паћеник. *Крањч. Стј.* Тугује за земљом ... паћеник је вечни, без плуга и вола. *Стан.* **б.** *тежак болесник*. — Већ су и сами лекари дигли руке од паћеника. *Срем.*

па̏ћеница ж *женска особа паћеник, мученица, патница*. — Гледа намрштено у непомичну паћеницу. *Ранк.*

па̏ћеничкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на паћенике*: ~ венац. **2.** *који је испуњен патњама; који изражава патњу*: ~ живот, ~ глас, ~ изглед, паћеничке очи.

па̏ће̄ње с *гл. им. од патити* (*се*).

па́ћео м тал. покр. = паћел. *Вук Рј.*

па́ћи прид. непром. *в. паћ*. — Кунем ти се паћи вјером турском. *Њег.*

па́ћити се, -ӣм се несврш. *чистити се*; исп. паћ. *Шкаљ.*

па̏ужина ж *мала ужина, оброк, закуска између ручка и вечере*. — Паужина [је] одмицала уз велику веселост. *Креш.*

па̏ужинати, -ām несврш. *јести паужину. Рј. А.*

па̏уза и **па̀уза**[1] ж грч. **1.** *кратак привремен прекид, застој* (*у говору, у раду и сл.*), *станка*. — Брбљала је непрестано без паузе. *Бег.* Ми смо рекли да пауза између једне и друге групе буде десет минута. *Јак.* Тек после дуже паузе одговорио [је]. *Вучо.* Касније је звек сјекире прекидан све дуљим паузама. *Десн.* **2.** муз. *ритмички прекид и знак који означује дужину прекида у нотама музичких композиција*.

па̀уза[2] ж покр. *в. пазухо*. — Удри агу под лијеву паузу. *НПХ.* фиг. Земља се набрала на двије паузе: низа скуте изасула

цвијеће, а из бока јој потекла врела. *Павл.*; *Вук Рј.*

пàузина и **пàузина** ж **а.** *јака, дебела мотка.* — Заспи — нијем као и она паузина на коју се бјеше наслонио леђима. *Том.* Висок . . . и мршав подсјећао је на тополову паузину. *Донч.* **б.** *мотка за притискивање сена на возу. Рј. А.*

паузи́рати, -ӳзи̏рām несврш. *чинити, правити паузу, предах, застој, имати прекид.* — Кроз гимназију се некако прогурао, али је једну годину паузирао. *Божић.* То значи да су људи присиљени да »паузирају« у послу како би могли да добију све што им следује. *Пол. 1950.*

пàузница и **пàузница** ж покр. *жиока, јача летва.* — Ето се [брод] . . . распада . . . жиоке и паузнице одвајају се од розгве и врљике. *Љуб.* Кнез је тесао неке паузнице. *Мат.*

пā̏ук[1] м *в. пауци.*

пā̏ук[2] м вет. покр. *отеклина, оток у коња на нози* onychia gangrenosa equorum. *Батут.*

пā̏уков, -а, -о *који припада пауку*: ~ уједˌ ~ мрежа.

пā̏уковскӣ, -ā, -ō *који се односи на паук(ов)е, који припада пауку.* — Бијељина, као сваки равничарски град, изгледао им је тога јутра као исплетена пауковска мрежа. *Бар.*

пā̏укōвци м мн. зоол. *животињице које припадају реду паукова* Arachnidae. *Рј. А.*

пàӯљ, -ӯља м *в. пахуљ.*

пàун м (мн. пàуни и пàунови; ген. паӯнā и паунӧвā) тал. **1.** зоол. *крупна јужноазијска птица из пор. фазана са шареним сјајним перјем и великим репом (у мужјака) који радо шири* Pavo cristatus. — Шепурили [су се] као пауни. *Јак.* фиг. Испод неба реп паунa огроман свјетлуца. *Сим. А.* **2.** *у придевској служби у полусложеницама*: *паунов.* — А за капом паун-перо пало на раме. *НП Вук.* **3.** *врста друштвене игре.* — Капелан Мирко . . . обратио се старој Мари с приједлогом да се поигра и пауна. *Новак.*

пàунаст, -а, -о *који је као у пауна, који је боје пауна.* — Ако хоће да добије голуба с паунастим репом, онда ће изабрати јединке које се одликују . . . бујним перјем на репу. *НЕ.* Загледала се она у . . . паунасту модрину мора. *Војн.*

паӯна̄ш, -а̏ша м *голуб у којега је реп као у пауна.* — Од тог су дивљег голуба . . . узгојене . . . различне пасмине питомих голубова, као што су паунаши, гушани итд. *Финк.*

пàун-гӧлӯб м зоол. *голуб паунаш* Columba domestica. *Терм. 4.*

пàунити се, -ӣм се и **паӯнити се,** пàӯнӣм се несврш. *шепурити се као паун, китити се; прсити се, разметати се.* — Овдје [се] доље све пауни кан' да су грофице. *Шен.* Некада смо се знали китити и паунити. *Дражс.* Између двојице карабињера паунио се отац Руфим. *Јел.*

паӯнић м *дем. од паун; птић пауна.* — Пасла Мара два пауна и четири паунића. *НПХ.*

пàуница ж **1.** *паунова женка.* — У тај час долети девет златних пауница. *Н. прип. Вук.* Грло бијаше јој мукло и храпаво попут паунице. *Шен.* **2.** фиг. *лепа девојка која воли да се кити и удешава.* — Она мала, охола пауница бит ће Милкина. *Маж. Ф.*

пàунов, -а, -о *који припада пауну*: ~ перо, ~ перје.

пàунӧвци м мн. (јд. пàуновац, -ӧвца) зоол. *лептири мањава тела и великих крила* Saturniidae.

Изр. дневни пауновац зоол. *врста лептира са црвенкастосмеђим крилима. Станк. С.*; ноћни пауновац зоол. *врста лептира светлосмеђе боје са пегама у виду очију на крилима. Станк. С.*

пàунскӣ, -ā, -ō *који се односи на пауне.*

пàунски прил. *као паун, шепурећи се.* — Корен је паунски уживао. *Мих.*

пàунчā̏д ж *зб. им. од паунче.*

пàунче и **паӯнче,** -ета с *дем. од паун, птић пауна.* — По њој пасе девет паунова и поред њих девет паунчади. *НПХ.*

Изр дање ~ зоол. *в. дневни пауновац.* — Дање се паунче сунца. *Крл.*; велико ноћно паунче зоол. *в. ноћни пауновац. Финк.*

пàупер м лат. **1.** *сиромах, човек без игде ичега, без икакве својине, без имања.* — Молох капитализма . . . створио [је] . . . знатан број паупера. *Лапч.* Нетко је остао паупер као што је и био, а нетко се зове кулак. **2.** зб. *сиромаси, сиротиња.* — Учитељ Сретен . . . успео је . . . да побуни сеоски паупер против сеоских домаћина. *Глиг.*

пауперӣзам, -зма м *крајње сиромаштво, не(и)маштина радничке класе, особито као последица израбљивања, немилосрдног искоришћавања, експлоатације у класном друштву.* — У српском патријархалном друштву не беше никад проституције ни пауперизма, у којима труле хиљадама људи на Западу. *Марк. Св.* Уз пауперизам, падање животног стандарда . . . чује се гвоздени топот. *Крл.*

пауперизā̏ција ж лат. *масовно осиромашивање сељака, радника, особито као последица израбљивања, немилосрдног искоришћавања, експлоатације у класном друштву.* — Он је стао назирати село инокоштине и започете

пауперизације, село ... облигација, меница. *Скерл.*

пауперизи́рање с *гл. им. од пауперизирати (се).* — Као узрок емиграцији могу се обележити ови фактори ... веће пролетаризирање и пауперизирање у варошима и селима. *Лапч.*

пауперизи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. = пауперизовати *(у)чинити пауперо̄м, (о)сиромашити.* В. пр. уз гл. им. пауперизирање.

~ **се** *поста(ја)ти паупер.*

паупе̏ризовање с *гл. им. од пауперизовати (се).*

паупе̏ризовати (се), -зујем (се) сврш. и несврш. = пауперизирати (се). — Појављују се нови проблеми везани за радништво ... за пауперизоване сељачке масе. *Поз. 1948.*

па̏ур *в. паор.* — Ја да те научим што ... сваки паур зна. *Том.*

пау̏рија ж зб. *паури.* — Улице су ваздан врвјеле војницима ... и силном колијом славонске пауније. *Ђал.*

па̏урскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пауре.* — Издалека праскају паурске пиштоље. *Том.*

па̏усија и **пау̏сија** ж бот. *врста маслине.* — Масне маслине све нијесу обличја истог ... има и паусија с горкијем месом. *Марет.*

па̏ӯци, па̏ӯка, паукóвā и па̏укōвā (јд. па̏ӯк) м мн. зоол. **1. а.** *разред зглавкара са жлездама у трбуху које луче танке нити, паучину, да им послужи при лову и као заклон, паукови* Arachnida. — На таваницама пауци су испрели мреже своје. *Скерл.* фиг. Отровни паук Живан хтио тебе, сиромашну мушицу, сасвим заплести у своју мрежу. *Шен.* На сваком срцу седи и преде своје мреже око њега паук Сумње. *Мил. В.* **б.** *разред зглавкара у који поред тог реда спадају скорпије, крпељи и др., паучњаци* Arachnoidea. **2.** *врста морских риба које у својим перајима и бодљама крију отров* Trachinidae: паук црнац, паук белац.

пау̏чак, -чка м *дем. и хип. од паук.* — Опази паучка како ... преде. *Павл.* Видим оног обешењака, паучка, на пенџеру како улови муху. *Радул.*

па̏учār м зоол. *лептирић жуте боје чија се гусеница храни лишћем лозе* Oenophthira-Sparganothus pilleriana. *Свезн.*

па̏участ, -а, -о *лаган, нежан као паучина.* — А тамо, дубље, с оних мрких страна кô да то сабласт паучаста жури. *Кам.*

па̏учӗње с *гл. им. од паучити.*

па̏учијӣ, -а̄, -ӗ = паучји *који се односи на паука и пауке.* — С малог тјелешца виркале су лукаве, паучије очице. *Сим.*

па̏учина ж **1.** *танке нити које настају од лепљивог сока који паук излучује и мрежа од њих.* — Из огњишта пронић ће вам трава, а мунаре попаст паучина. *НП Вук.* Паук се љуља на влакну паучине. *Макс.* фиг. Она гледа свијет кроз паучину тих успомена. *Сим.* **2.** фиг. *оно што је спољашњим изгледом налик на такве нити и мрежу.* — Јесен живота била [је] већ ... упрела у црну косу ретке паучине седине. *Моск.* Прољетно ... сунце ... вири кроз паучину грања. *Полић.* **3.** фиг. *оно што држи у зависности, што спутава, потчињава.* — Једни и други упадају у газда-Тасину паучину. *Срем.* Пала [је] та паучина којом је омотала некако мужа ступајући у брак. *Сим.*

Изр. јесенска (јесења) ~ *бабина свила, бабињаци.* — По плавом зраку лети она јесења паучина (»бабињаци«). *Вес.*; као мува у паучину (пасти) *наћи се одједном у чијој власти*; пала је ~ на нешто *већ је заборављено, давно је застарело, преживело.*

па̏учинаст, -а, -о **1.** *који је као паучина.* — Мали Гргур ... удубио се у своје паучинасте мисли. *Шапч.* У предвечерје у луци су полегле магле као влажне паучинасте плахте. *Стипч.* фиг. И тако се лагано плела невидљива паучинаста мрежа у коју су уловили једно друго, не слутећи то ни сами. *Бар.* **2.** *који је пун паучине, који је покривен паучином.* — Замирисаше штале и паучинасти зидови. *Вуј.* Међу старудијама оног старог тавана нађох прво, паучинасто издање Кантове Критике. *Матош.*

па̏учинасто прил. *као паучина, попут паучине.* — А сама фигура ... проста и загонетна, сва од супротности ... паучинасто уобличена да би се могла одувати као лептир. *Богдан.*

па̏учинати се, -а̄м се несврш. *прекривати се паучином.* — По пекарским се ћепенцима паучинају лепиње и сомуни. *Кик.*

па̏учити, -и̏м несврш. *мучити, гњавити, обавијати (као паук своју жртву).* — Паучила га својом пажњом. *Сим.* Није је ни прије паучио ни кињио. *Божић.*

~ **се** покр. *постајати паучљив.* — Овај се крух већ почео паучити. *Рј. А.*

пау̏чић и **па̏учић** м *дем. од паук.* — фиг. То су паучићи што сишу овај јадни народ. *Сим.*

па̏учица ж *паукова женка.* — То је, најзад, и стан паучице и паука. Видим њихове мреже. *Минд.*

па̏учјӣ, -а̄, -ӗ = паучији. — Паучји трбуси ... непрекидно луче више нити паралелно. *Дав.*

па̏учљив, -а, -о *пун паучине, покривен паучином.* — На крај, мобо, на крају је торба, и у торби паучљива проја. *Вук Рј.* У мраку под паучљивим степеништем, личила је обрису каквог дубореза. *Божић.*

па̏учљивӧст, -ости ж *својство или стање онога што је паучљиво. Р-К Реч.*

па̏учнӣ, -ā, -ӧ *који потиче од паука:* ~ мрежа, ~ нит, ~ пређа.

па̏учњаци м мн. (јд. па̏учњāк) зоол. *разред чланконожаца, пауци* Arachnoidea. — Паучњаци имају мало шта заједничко с рацима, стоногама и кукцима. *Финк.*

па̀ушāл, -а и **па̀ушāл,** -а́ла м нем. *износ, сума одређена одсеком, глобално, без зависности од променљивих износа.* — Мјесто паушала од 2,200.000 фор. уведена би за Хрватску од 45% њезиних прихода. *Шиш.*

паушá̀ла ж *в. паушал.* — Тај старац је ... измлаћивао децу, онако ђутуре, по једној паушали. *Вин.*

па̀ушāлан и **па̀ушāлан,** -лна, -лно *који је одређен одсеком, приближно, отприлике, ђутуре.* — Родитељима у сусједству шибао [је] дјецу за паушалну награду. *Јонке.*

паушà̀лист(а) м *онај који плаћа паушални износ.* — Пореским обвезницима ... који се опорезују за годину унапред — паушалисте ... [одржаће се] јавне пореске расправе. *Пол. 1959.* Цијене воћу и поврћу код приватних паушалиста биле су углавном устаљене. *Bj. 1960.*

па̀ушāлно и **па̀ушāлно** прил. *на паушалан начин, одсеком, глобално.* — Градови су ... се нагодили са сениором да му паушално плаћају неку своту. *Пов. 2.*

па̀ушāлскӣ и **па̀ушāлскӣ,** -ā, -ӧ *који се односи на паушал.* — фиг. Нисам ја искао да ми цитирате паушалску лирику. *Петр. В.*

па̏ф[1] прид. непром. нем. варв. *изненађен, ошамућен*: бити ~, остати ~.

па̏ф[2] узв. оном. *означује звук који се чује при снажном ударцу или кад пукне што (нпр. пушка).* — Паф! — моја госпођа затвори капке. *Војн.*

па̀фта ж тур. **1.** *ковна, метална карика (на пушци), гривна.* — И он носи лака џевердара, на њему је до тридесет пафти. *НП Вук.* **2. а.** *врста појаса, тканице којом се опасују жене и свештеници. Вук Рј.* **б.** мн. *металне плоче с копчама на крајевима појаса.* — На појасу се намести неколико шарених шамија поврх којих младе жене носе сребрне пафте. *Дед. Ј.* Декоративност и прастару форму показују ... плосне копче, пафте од сребра. *Баб.*

пафта̀лија ж *пушка с много пафта, карика.* — Преко крила дуга пафталија, све у срми и у суву злату. *НП Вук.*

па̀фтица ж *дем. од пафта.*

па̂х м *воњ, мирис.* — У теби је цвијет процвјетао ... од неранче воћке племените, дивна паха, а и поносите. *НП Вук.*

па́халица и **па̀халица** ж = пајалица. *Деан. Рј.*

па̀хаљ, -хља м = пахуљ *прамен, чуперак чега.* — Мумља тежак језик ... као да је пахаљ вуне. *Кал.*

па̀хāлька ж **1.** *пахалица. Бен. Рј.* **2.** покр. *широка даска за чињење жита. Рј. А.*

па̀хāње и **па́хāње** с *гл. им. од па̏хати и па́хати.* — Ствари ... се превлаче танким слојем нечистоће коме никакво пахање ... не помаже. *Андр. И.*

па̀хати, -ā̏м и **па́хати,** па̂шēм несврш. **1.** = пајати. В. пр. уз гл. им. пахање. **2.** *повијати се.* — За клобуком паун-перо паха до земље. *Вук Рј.* **3.** *заударати, смрдети; воњати; осећати се на нешто.* — Нећу мирис од дражесних ружа, док смрад из душе сваком живом паха. *Кам.*

па̏хнути, -нēм и **па́хнути,** па̂хнēм **1.** *свршн. према пахати (3).* — Угодан мирис по љубицама пахну му у лице. *Леск. Ј.* **2.** несврш. *одавати од себе мирис или смрад, воњати; врло благо струјати.* — Ноћас пахне неким гробним хладом. *Бој.* Одасвуд пахне и споро лелуја згријано уздушје. *Божић.* Из [спаваонице] су пахнули врући запаси ... катранског воња. *Ж 1952.*

па̀хӯљ, -у́ља м = пахаљ. — Узет ћу те њежно као пахуљ лаки ... љубит ћу ти жарко ситни листић сваки. *Гал.*

па̀хуља ж (обично мн.) **1. а.** *меко, нежно перје на телу птица, паперје.* — Сви су поплуни били испуњени гушчјим пахуљама. *Крл.* **б.** *фина длака на лицу човека, маље.* — Једва му пахуље никоше испод носа. *Ков. А.* **2.** *кристали, крпице снега.* — Мало-помало у ријетким пахуљама пршио је снијег. *Бег.* Из ноћног фебруарског неба падале су пахуље снега. *Поп. Ј.* **3.** бот. *врста траве* Phleum pratense. — Нит' блашче икоје окуси воде ни такну траве пахуље. *Марет.*

пахӯљав, -а, -о *пахуљаст.* — Мирише кухиња по ... топлини живог пахуљавог перја пилића. *Михољ.* Једина бијаше пуна пахуљавих главичица оцвала маслачка. *Леск. Ј.* Плаве су му очи и пахуљаве само обрве над њима. *Цес. А.*

пахӯљавӧст, -ости ж *својство и стање онога који је пахуљав и онога што је пахуљаво.* — Падају [звијезде] нечујно ... просипавајући златан, орошен прах ... мокру пахуљавост. *Сим.*

па̀хуљаст, -а, -о **1.** *који је пун пахуља, паперја.* — Прстом показа на плаху паху-

ласту гушчицу. *Шен.* **2.** *који је сличан пахуљама.* — Лице младића је обрасло у риђу, пахуљасту браду. *Андр. И.* **3.** *који је у облику пахуљица.* — Место пахуљастог снега кошава и косе кише. *ЛМС 1951.* **4.** *који као да је састављен од пахуља.* — На небу се појавили ситни пахуљасти облачићи. *Коз. Ј.* фиг. Мрак пахуљасти се већ на истоку распршава. *Богд.*

пàхуљати и **пахýљати,** -ām несврш. **1.** *падати у пахуљама.* — Волио сам ... први снијег који пахуља у зимске вечери. *Козарч.* **2.** *чинити да што буде мекано као пахуља.* — Мекана је [коса] памучна, паучинаста као да је дуго трљана и пахуљана. *Матош.*

пàхýље с *зб. им. пахуља.* — Као што код нас пада снег у белим пахуљама ... тако тамо и зими и лети сунце свет засипа овим златним пахуљем. *Пол. 1958.*

пахýљица ж (обично мн.) *дем. од пахуља:* пахуљице маслачка, пахуљице снега.

пахýљичав и **пахýљичаст,** -а, -о *који је налик на пахуљице, који је начињен од пахуљица, пун пахуљица.* — Десна се страна његове масивне главе чинила набрекла ... под ударцем ове пахуљичасте светле белине. *Дав.*

пâц м нем. варв. **1.** покр. *слана вода у коју се ставља месо (нарочито дивљач), расô, саламура.* — Ставила [је] дивљач у пац. *Чипл.* **2.** фиг. *неугодна ситуација, тежак положај.* — Па камо га, море, кам' тај вешти браца, који би ме данас извукô из паца? *Змај.*

пâцати, -ām несврш. = пацовати *држати у пацу. Кл. Рј.*

пàцер м нем. варв. *незналица у својој струци, несолидан радник, петљанац, шепртља.* — За једног сам сликара чуо [у салону] ... да је пацер. *Ж 1955.*

пацȉјен(а)т и **пàцијен(а)т** м лат. *болесник у односу на лекара који га лечи.* — Својим господским пацијентима он је вешто ласкао. *Андр. И.*

пацијентȅла ж зб. *пацијенти.* — Његова приватна пацијентела притицала је из ... градских породица. *Десн.*

пацȉјентица, пацȉјенткиња и **пацијȅнткиња** ж *женска особа пацијент.*

пацифȉзам, -зма м *идеолошки и политички покрет који тражи, полазећи од етичке осуде сваке силе, да се очува мир, те осуђује рат без обзира на његове разлоге и циљеве.*

Пацȉфик м лат. *Тихи океан.*

пацифȉкатор м *онај који пацифицира, миротворац, миритељ.* — Божански Август, велики император и пацификатор. *Цар М.*

пацификàција ж лат. *успостављање мира, угушивање побуне.*

пацȉфист(а) м *присталица, привржених пацифизма.* — Сократ је о рату ... говорио иронијом каквог савременог пацифисте. *Крл.*

пацифȉстичан, -чна, -чно *који је мирољубив.* — Социјално [је] борбен и пацифистичан. *Шим. С.*

пацифȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на пацифисте и на пацифизам:* ~ парола, ~ пропаганда, ~ средство.

пацȉфисткиња ж *женска особа пацифист(а).*

пацифицȉрати, -йцȉрām сврш. и несврш. *успоставити, успостављати мир; смири(ва)ти, (у)чинити мирним.* — Послаше у Загреб за бана Мађара ... да Хрватску пацифицира. *Риб.*

пацȉфичкӣ, -ā, -ō *који се односи на Пацифик:* ~ обала.

пâцка ж (дат. -цки) **1.** *ударац шибом или чим сличним по длану.* — Беше свега што се на учитељевом столу обично налази сем прута за пацке. *Срем.* **2.** *сама шиба или нешто слично чиме се даје ударац.* — Братац је ... од мамине старе папуче направио пацку за убијање муха. *Шов.* **3.** *мрља од мастила, мрља уопште.* — У својим [се] опатичким хаљинама црни као пацка од мастила. *Матош.* Пробијале су им ... по бијелим кошуљама влажне прљаве пацке. *Божић.*

пâцкало с и м пеј. *рђав сликар, мазало; пискарало, чрчкало, дрљало. Деан. Рј.*

пâцкање с *гл. им. од пацкати.*

пацкàрија ж *рђаво начињена слика.* — Грохотом би се смијали када би који писац напацкао какве пацкарије па их изложио као ликовну умјетност. *Шим. А.*

пâцкати, -ām несврш. *правити пацке, мрље. Рј. А.*

пâцȏв, -ова и **пâцов** м зоол. = парцов **1.** *род мишева већег раста, с репом покривеним ситним љускама, који највише живи по градским каналима, таванима и подрумима, штакор* Rattus rattus: ~ мрки Mus rattus, ~ селац Mus norvegicus. *Терм. 4.* **2.** фиг. *крадљивац.* — Поткрадање у војним магазинима ... личи на ситна грицкања малих чиновничких пацова. *Јов. С.* Док само оком макнеш, овакав један пацов аргатски у стању је и хиљаду динара да ти здипи. *Маш.*

Изр. канцеларијски ~ *искусан, сналажљив канцеларијски службеник.*

пâцовати, -цујēм несврш. = пацати. — Ево ти и наслов ... певај само »Пацованом зецу«. *Змај.*

па́цовскӣ, -ā, -ō *који се односи на пацове.* — Тај проклети пацовски гад ... гмиже међу свима људима. *Бар.*

па́цовчић м *дем. од пацов.* — фиг. Лопуже! Пацовчићи! Прикрадате се, а? *Лал.*

па́цовштина и **пацо́вштина** ж *аугм. и пеј. од пацов.* — Могла је то да буде нека пацовштина која се острвила на кокоши, или бездушни твор. *НИН 1959.*

пацо̀лӧвка ж *направа за ловљење пацова. Р-К Реч.*

па̀ча ж покр. *комад земљишта.* — Низ врлети ... је коју пачу усијао, па се уз њу што задобит нада. *Март.*

па̀чавра ж тур. = пачаура **1. а.** *крпа којом се што пере, чисти, судопера. Вук Рј.* **б.** *уопште прљава крпа.* — фиг. Падају [с дрвећа] хладне и безобличне грудве и пачавре снијега. *Лал.* **2.** *онај који ништа не значи, кога ни за шта не питају у колективу коме припада.*

па̀чӑд ж *зб. им. од паче*[1].

па̀чалук и **пача̀лук** м тур. *доњи део ногавице око чланака у турских чакшира или димија.* — Чакшире са свиленим гајтанима ... па широки пачалуци прекрили до пола ногу. *Лаз. Л.*

пача̀нија ж покр. заст. *пачање.* — Живио је сасвим у себи без »пачаније« било с ким. *Десн.*

па̀чӑње с *гл. им. од пачати (се).*

па̀чӑр м зоол. *врста орла који пачке лови* Haliäetus albicilla. *Бен. Рј.*

пача̀риз и **пача̀рис** м тур. *штета, квар, неприлика; неред, збрка.* — Има Дмитар четрдесет слугу те Турцима пачариза гради. *НП Вук.* Само ... да се с њима сретнем, па да видите што би било пачариза! *Бон.* Направи пачарис. *Рад. Д.*

па̀чати, -ām несврш. *в. пачати се (1).* — Не пачам! ... Радите како знате! *Шен.* Са школом како знаш; у то ми не пачамо. *Јурк.*

~ **се 1. а.** *мешати се у туђе послове, односе.* — Ти ми се нешто сувише пачаш у оно што није твој посао. *Бег.* Ни у што се у селу није пачао, свакоме је угађао. *Лаз. Л.* **б.** *улазити у што, прихватати се чега.* — Ја сам сликар предела који се пача и у нешто више. *Јанк.* **2.** покр. *мешати се, дружити се с ким.* — Ја се не пачам с онаквим људима. *Кум.*

па̀чаура ж = пачавра. *Вук Рј.*

па̀че[1], -ета с (зб. па̀чӑд, супл. па̀чићи) *младунче патке, пачић.* — Гега се као паче. *Ад.* Причају ... како су им [деци] ноге босе и црвене као код пачади. *Буф.* Некад је као дечко јурио по бари за породицом дивљих пачића. *Моск.*

па̀че[2], па̀чӑ ж мн. *хладетина, пиктије.* — Уши се смрзну, и кад уђеш у врућу собу, распитијају се као крмеће паче. *Шапч.*

па̀че[3] и **па́че** прил. *изриче да је оно што долази иза њега веће или јаче од онога што је речено или што би се очекивало: дапаче, штавише, чак.* — А ја код њега нећу док се не разабере ... нити ћу му то поменути, паче забораву предати. *Љуб.* Доспјела је паче да пригледа и у двориште. *Леск. Ј.*

па̀чевина ж *пачје изметине. Р-К Реч.*

па̀чек прил. покр. *в. паче*[3]. *Вук Рј.*

па̀чем прил. покр. *збиља, заиста.* — Е, пачем, куд си ходао? — питао је ... Фехима. *О-А.*

па̀чемпреси м мн. бот. *род дрвета из пор.* чемпреса Chamaecyparis. *ЕЛЗ.*

па́чӗње с *гл. им. од пачити.*

па̀четворина ж геом. *четвороугао којему су супротне стране једнаке и паралелне, паралелограм.* — У расвијетљеној пачетворини прозора појави се Непомук. *Донч.*

па̀четворинаст, -а, -о *који има облик пачетворине.* — Чифчијска [су] села пачетворинастог облика. *ОГ.*

па̀четина ж *пачје месо. Бен. Рј.*

па̀чијӣ, -ā, -ē = пачји *који се односи на патке.* — Полети у ваздух ... пачије паперје. *Матош.*

пачи̏нити, -ӣм несврш. *в. патворити. Бен. Рј.*

па̀чњӑк м *кавез за патке. Бен. Рј.*

па̀чист, -а, -о само у изразу: пачиста недеља (седмица) *друга недеља (седмица) ускршњег поста која долази иза чисте недеље. Вук Рј.*

па́чити, па̀чӣм несврш. **1.** покр. *шкодити, штетити. Вук Рј.* **2.** *спречавати, сметати кога у чему.* — Треба да нитко никога не пачи у извршавању посала његове вјере. *Старч.* Није га пачило да је бранио материјализам и натурализам. *Бал.*

па̀чић, -а и **па̀чӣћ,** -и́ћа м *дем. од паче*[1]. *Деан. Рј.*

па̀чица ж *дем. од патка. Деан. Рј.*

па̀чијӣ, -ā, -ē = пачији. — Пет госпојица ... унишло [је] ... у пачјем покрету тихо, без шума. *Донч.*

Изр. бити пачје памети *бити умно ограничен.* — Ни ми ... нијесмо пачје памети, немој мислити! *Бан.*

па̀чка ж заст. *оно што пачи, сметња, запрека.* — Она је [Аустро-Угарска] пачка Русији на истоку и југу. *Старч.*

па̀чмага ж (обично мн.) тур. *в. пашмага.* — Скидајте пачмаге госпођама! *Јурк.*

пàчули, -ија м **а.** бот. *мирисна источноазијска грмолика биљка из рода уснатица* Pogostemon patschouli. *Сим. Реч.* **б.** *етерично уље добивено дестилацијом те биљке.* — Све су мирисале ... силно по пачулију. *Ђал.*

пâш[1], пáша м покр. *пашеног, пашанац. Рј. А.*

пâш[2] м тал. *мера за дужину (колико захватају сасвим раширене руке), хват. Бен. Рј.*

пâша[1] ж **1.** *пасење, напасање.* — Сучу се пчеле и окрећу некуд ... у пашу. *Ћоп.* Послије неколико узлета смјештају се [јаребице] за јутарњу пашу. *Кал.* фиг. Просипај челичне пчеле низ земљу нашу, на крваву пашу. *Кул.* **2.** *пашњак, пасиште.* — Кад [Црногорци] отму планину са пашама, онда она постаје заједничка. *Цвиј.* По селима је паша изван села. *Вел.* **3.** фиг. *наслађивање, уживање при гледању.* — Раскошне ли и тусте паше за очи оних великана који су ... биљег утиснули ... своме ... стољећу. *Кум.*

пàша и **пâша**[2] м тур. *титула високих војних и цивилних достојанственика у османлијском царству, у Египту и неким другим муслиманским државама; особа која носи такву титулу.*

Изр. даје се послуживати као ~ *захтева ропско послуживање*; прави је ~ *врло је богат.* — Сам аутор ... био је прави паша, најбогатији син Енглеске. *Уј.*; живи као ~ *живи врло богато и раскошно.*

пáша м = пашо *хип. од пашанац.* — То је млад пар? ... паши је шесет, а мојој свађи око педесет и четири године. *Дом.*

пашàжёр, -éра м покр. *пасажер.* — Већ давно навикнута на свакојаке наше и стране пашажере, брзо се прибрала. *Јакш. Ђ.*

пашàјлија и **пашàлија** м тур. *човек који служи у паше.* — Слуге су му [паши] кавази и чауши, а сви његови људи зову се пашајлије или пашалије. *Вук.* Кад ето ти дванаест пашалија, они воде пет стотина дјеце. *НПХ.*

пашàлијин, -а, -о *који припада пашалији.* — Посиједио сам к'о пашалијин ђогат. *Ђор.*

пашàлук м тур. **1. а.** *највећа управнотериторијална јединица у османлијском царству, чији је главар паша био непосредно подређен царској влади или Порти.* — Нада се ... да неће бити послан у прогонство, него да ће добити неки други пашалук далеко од Цариграда. *Андр. И.* **б.** фиг. *област у којој се влада окрутно и самовољно.* — Од цијеле Југославије учињено [је] неколико пашалука ненародних квислинга и њихових господара. *Ант. 1.* **2.** покр. *војска која се покупи у подручју једнога паше.* — Ја сам пођох с мојим пашалуком. *Његош.* **3.** *пашинство, пашина власт.* — Нуто момка и нуто памети! С којом ријечи на пашалук сједе. *НП Вук.*

пашáнац, -нца м = пашеног *муж женине сестре.*

пашàница ж *кћи женине сестре.*

пашáнче, -ета с *пашанчево, пашеногово дете. Р-К Реч.*

пашáнчев, -а, -о *који припада пашанцу.*

пашàпорт м тал. покр. *в. пасош.* — Извадио је он пашапорт. *Лоп.*

пâшара ж пом. покр. *пâсара. Рј. А.*

пашáрење с *гл. им. од пашарити.*

пашàрина ж *новац који се плаћа за пасење, за пашарење.* — Он је закупник пашарине, жировине. *Коз. Ј.*

пашáрити, пâшāрӣм несврш. покр. *пасти стоку.*

пашѐвати, пâшујēм несврш. *пашовати.* — Ласно им је пашевати у чадорима. *Март.*

пàшевина ж покр. **1.** *в. пашњак. Рј. А.* **2.** *в. пашарина. Р-К Реч.*

пашѐног м = пашанац. — С њом [свастиком] ће ићи и њен муж, мој пашеног. *Дом.* Некакав пашеног или шурјак или други неки род из чаршије бијаше то утјецајно лице. *Донч.*

пáшење с *гл. им. од пашити.*

пàшин и **пâшин,** -а, -о *који припада паши.*

пáшин, -а, -о *који припада пáши, пашеногу.*

пàшинац и **пâшинац,** -йнца м *пашајлија, пашалија. Вук Рј.*

пàшиница и **пâшиница** ж *пашина жена.* — Што пашинице носе, то ћеш ти носити. *Вес.* Кад то видје пашиница млада, кол'ко јекну све кула позвекну. *НПХ.*

пàшйнскӣ и **пашѝнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на паше.* — Ишле књиге на пашинске руке. *Март.*

пàшйнски и **пашѝнски** прил. *као паша.* — Једном речи, владао се потпуно господски, и било му све асли пашински. *Срем.*

пàшйнство и **пâшйнство** с **1.** *чин, достојанство паше.* — Да је силна господара глава ... пашинство [је] стекла на јунаштву. *Март.* **2.** *наслеђе од паше.*

пáшити, -йм несврш. покр. *заударати, одавати непријатан мирис.* — [Млади крмпир] нема ни мириса, осим што на земљи паши. *Чипл.*

пàшић и **пâшић** м *пашин син.* — Отуд иду два пашића млада. *НПХ.* Млади пашић

је живео празним и расипним животом. *Андр. И.*

пашићевац, -ёвца м пол. *присталица политике Николе Пашића.* — Новине су јављале да је један број радикала, махом пашићеваца, иступио из владине већине. *Јов. С.*

пашјӣ, -ā, -ē покр. *в. пасји.* — Смири узбуркану му душу, а избави ме пашје смрти. *Љуб.*

пашкàнāт, -áта м бот. *пастрнак. Сим. Реч.*

пàшквӣл, -ила м, **пàшквила** и **пашквӣла** ж покр. *в. пасквил(а).* — Овакав пашквил нађоше прилијепљен на више мјеста у граду. *Шен.* Прљава работа тај шверц, а још прљавије та пашквила. *Јак.*

пашквӣлант м покр. *в. пасквилант.* — Успут су грдили непознатог пашквиланта. *Јак.*

пашквӣлантскӣ, -ā, -ō *који се односи на пашквиланте, који је одређен за пашквиланте.* — Свуда около нас: црне кошуље, пашквилантски сандучићи, карабинијери. *Јак.*

пāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на Паг, место и острво на северном Јадрану*: пашке солане, пашке чипке, ~ сир.

пàшмаг м и **пàшмага** ж тур. *папуча.* — Још на Хајки алали пашмаге којено су у Млетке грађене. *НП Вук.* Она скочи на ноге лагане па облачи на ноге пашмаге. *НПХ.* Били су спремили своју одјећу и своје пашмаге. *Вел.*

пàшмагица ж *дем. од пашмага.* — Јелица се тргне из сна, пребаци огртач и дотрчи у пашмагицама. *Матош.*

пāшнӣ, -ā, -ō **1.** *који је на паши, на пасењу.* — До вечера биле су ограђене младе воћке ... да се заштите од чопора пашних свиња. *Михољ.* **2.** *који се на паши добро нахранио.* — Имала је двије козе, и ево их управо у дворишту добро пашних и набрекла вимена. *Јурк.*

пāшнӣк, -а и **пàшнӣк,** -ика м *пашњак.* — Дједови су добрано закорачили у године, а нису знали да им је домовина већа од пашника. *Гор.*

пāшњāк, -а и **пàшњāк,** -áка м *место где стока пасе, травна површина која се искоришћује за напасивање стоке, а само изузетно коси, пашник, пасиште.* — По пашњацима пасијаше еркела коња. *Вес.* Животиње се крећу између шуме и планинских пашњака. *ОГ.*

пашњáрство и **пāшњāрство** с екон. *грана пољопривреде која се бави стварањем и искоришћавањем пашњака ради исхране и гајења стоке. ЕЛЗ.*

пāшњача ж *широк кожни појас у који се задевају мале пушке, нож и друге потребне ствари.* — Паше их замазана, широка кожна пашњача, о којој се недвојбено скрива кустура. *Кос.* Вади чекић иза пашњаче. *Мил. В.*

пāшњāчкӣ и **пāшњāчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на пашњаке*: ~ систем, ~ голетија, ~ сточарење.

пáшо, -а и -ē м = пáша.

пашòвāње с *гл. им. од пашовати.*

пашòвати, пàшујēм несврш. **1.** *вршити службу паше.* — Ти говориш тако мудро да би могао пашовати с таквом памећу! *Вес.* **2. а.** фиг. *владати се као паша.* — И тако сада царује и пашује цијелим крајем по својој вољи. *Мишк.* Доста су старкеље пашовале! Народ тражи нове снаге. *Каш.* **б.** *живети као паша, добро живјети.*

пāшош и **пāшош** м покр. *в. пасош.* — Ако нема пашоша, ми ћемо га ухватити. *Том.*

пāшта ж тал. покр. *јело начињено од теста, резанци, макарони.* — Од њега [брашна] се прави прга, резанци, макароне, разне паште. *Батут.*

пāштати се, -āм се несврш. покр. *в. паштити се (2).* — Још није било ни оруђа [у доба Његоша и Бранка] а ко ли ће се тек паштати око производа. *Бил.*

пāштēње с *гл. им. од паштити се.*

паштéта ж тал. *јело приређено од фино самлевена меса, јетре, риба, поврћа и сл. с разним пикантним зачинима (обично у кутијама или тубама).* — Сервирала је хладни десерт, паштете и конфекте. *Крл.* Биле су ту ... зечије и свињске паштете, зачињене белим луком и ловорикиним листом. *Богдан.*

паштѐтāр, -ара м *човек који прави паштете.* — Како би било да се изведе приједлог ... паштетара. *Креш.*

паштéтица ж *дем. од паштета.* — Узме крадомице једну телећу паштетицу. *Креш.*

пāштити се, -ӣм се несврш. **1.** *журити се.* — Затим ми рекоше да се добро паштим јербо да је механа још далеко. *Маж. М.* Њој да је заћи куми ... но да ће се паштити и скоро повратити. *Шен.* **2.** *настојати, старати се, трудити се; чинити напоре, напрезати се.* — Паштила се да се навикне на лепо опхођење, на милостиве, пријатне речи. *Ранк.* Више ли се она пашти и више ли зарађује, то мркије они на њу гледају. *Брл.*

пāштрити се, -ӣм се несврш. покр. *в. паштити се.* — Паштрила се више за друге него за се. *Рј. А.*

паштрњāк и **паштрњāк,** -áка м бот. *в. пастрнак, пашканат.* — Уз поврће иду

и разне врсте биља ... као што је: ... першун паштрнак. *Батут.* Какву лепоту доносе ... пијаце пролећне ... И зелен ... па репа и паштрњак! *Чипл.*

Пàштрōвка ж *жена из Паштровића.* — Имали [су] привилегије ... Паштровка да може поћи за свакога властелина млетачкога. *Вук.*

пàштровскӣ, -ā, -ō *који се односи на Паштровиће:* ~ збор.

пàшчāд ж *зб. им. од пашче.*

пашчàдија ж *зб. им. од пашче. Вук Рј.*

пàшче, -ета с **1.** *млади пас; пас уопште.* — Једно ловно пашче познаће траг свог јутрошњег господара. *Кост. Л.* Кад те заокупе људи, и пашчад је добра на помоћи. *Шен.* **2.** погрд. **а.** *човек.* — Младо пашче ... хоће да задави свога ћаћу. *Кос.* Што молиш ову пашчад, што се брукаш! *Лал.* **б.** *дете.* — Ако би се неко [дете] у колевци ... расплакало, гост би наређивао да се пашче избаци напоље. *Сур.*

Изр. као ~ живети *в. уз пас (изр.).*

пашчѐтина м *аугм. од пашче.* — Дабогда их пашчетина гризла! *Божић.*

пàшчијӣ, -ā, -ē *који припада пашчету; који је својствен пашчету.* — Па шта? Још пита пашчији ти бес? *Кост. Л.*

пàшчиње с *зб. им. од пашче. Вук Рј.*

пàшчић, -а и **пàшчӣћ,** -и́ћа м *дем. од пȁс.* — фиг. Говори ... где су ти синови? ... Говори где су ти пашчићи? *Пол. 1957.*

пàшчица ж покр. *коштица плода. Деан. Рј.*

пѐān, -а́на м грч. **1.** ист. *хорска песма упућена богу Аполону.* **2.** *победничка песма; песма захвалница, пуна заноса, хвалоспев.* — Све пјева сјајан содомски пеан. *Крл.* Еден је пјевао пеан. *Крањч. С.* фиг. Све се то слије и разлијева у пеану колора. *Бат.*

пѐв, ијек. пјѐв, м **1.** *извођење мелодичних тонова гласом.* — По линији пјева могло се пратити пјевачево гибање. *Десн.* **2.** *певање птица певачица.* — Бекетова поетска реч ... се до нас спушта или уздиже, непојамно, као пев птица коју не видимо. *Пол. 1958.* **3.** *в. песма (3).* — Пјев о Борби је прича о побједи сунца. *Наз.*

пѐвак, -вка, ијек. пјѐвак, м покр. *црв у сиру. Вук Рј.*

певàкати, -ām, ијек. пјевàкати, несврш. *дем. према певати.* — Затим закрену Добра брзо под врбик пјевакајући. *Шен.*

пѐвалац, -оца, ијек. пјѐвалац, м *в. певач.* — Сад сви ћете просит пјеваоца да ви право по имену каже. *Март.* Чаробни сјај мјесечине, биљисање славуја, пјеваоца љубави ... занесу љубавнике. *Том.*

пѐвалачкӣ, -ā, -ō, ијек. пјѐвалачкӣ *који се односи на певаоце:* ~ збор.

пѐвалица, ијек. пјѐвалица, ж **1.** *в. певачица.* — Ој пјевалице неба, шево мала. *Марк. Ф.* **2.** *в. песникиња.* — И сретан час кад, боже, мени даде те твоју зачух пјевалицу вилу! *Крањч. С.* Пламни цјелов виле пјевалице младића младо озарио лице. *Шен.* **3.** *грло као орган певања.* — Залети се, згрaби ме за гркљан и да ће ми повући бријачу испод пјевалице. *Кос.*

пѐвалӣште, ијек. пјѐвалӣште, с **1.** *место у цркви одређено за певање, певница.* — Улаз на звоник је уједно и улаз на пјевалиште. *Баб.* Шјор Нико ... заклонио се иза пјевалишта. *Вип.* **2.** *место где се пева.* — Из тисућа гнијезда, птичјих пјевалишта ... озвањао је ... цвркут. *Гор.*

пѐвало, ијек. пјѐвало, с **1.** подр. *грло.* — Нијеси ли навео старца да потроши двије плете за рум, па си га тобож трљао — једну чашицу на длан, другу кроз пјевало. *Мат.* **2.** анат. *птичји орган за певање.* — У том доњем гркљану или пјевалу напете су још њежне кожице. *Финк.*

пѐвāлька, ијек. пјѐвāлька, ж подр. **1.** *певачица.* — Пре сата и више, музика је напустила ... подијум, а певаљка се ... повукла да спава бајаги. *Дав.* Драг ми је [Београд] и са певаљкама, роштиљем и поливањем улица. *НИН 1958.* **2.** *песма.* — Њега добро два служила друга, и њих ваља поменут пјеваљки. *Март.*

пѐван, -вна, -вно, ијек. пјѐван *који воли певати, који много пева.* — Наши лиричари су певни, мелодиозни, крхки ... и по правилу завршавају у кругу самозаљубљеног умирања од осећајности. *НИН 1959.*

певàнија, ијек. пјевàнија, ж цсл. заст. **1.** *в. певање.* — На све стране жагор, вика ... свирка, певанија — само брујн. *Глиш.* Птичји цвркут и певанија могаху их [људе] подстицати да пробају и сами певати. *Жуј.* **2.** **а.** *збирка песама.* — Кад данас погледамо на целокупну Вишњићеву певанију, уверићемо се с каквом је одговорношћу песник обавио свој задатак. *Сур.* **б.** *песма.* — Сијасет тих пјесмица, пјеванија, пошалица нису за углед. *Шим. С.*

пѐвāнка, ијек. пјѐвāнка, ж **1.** *певање, забава с певањем.* — И кад се стало пјевати у друштву, Корић је тек гуњајући пратио пјеванку. *Бал.* Око дванаест, кад се и остали накитише и без страха ударише у певанку, он се наслони на руку и заплака. *Петр. В.* **2.** *песма (1).* — Што ћу ја један чинити ... далеко од тебе? — јечи пјеванка све то јаче. *Драж.*

пѐвāње, ијек. пјѐвāње, с **1.** *гл. им. од певати.* **2.** *уметност музичког изражавања*

људским гласом. — На програму ... је неки скеч, рецитовање, пјевање уз гусле и хорско пјевање. *Чол.* **3.** фиг. *различити угодни звукови или шумови.* — Чује се однекуд радосно певање вечерњих звона. *Јакш. М.* Они слушају жарко пјевање пећи, и кајише ремена, и провирање котла. *Уј.* **4.** *садржајно заокружен део или одломак каквог великог спева или епа*: прво ~ Илијаде. **5.** *песничко стварање, писање стихова.* — Бар би, кад већ ништа паметније од певања ниси изабрао, певао паметније ствари, а не о љубави, о ружи и славују. *Срем.* **6.** *школски предмет.* — Док ви радите ... познавање природе, певање ... за то време деца заборављају теже ствари. *Ранк.*

пева̀тања, ијек. пјева̀тања, ж погрд. *особито певање више људи при којем се мелодија извија највише гласом »о«.* — Још ми и сада брује у глави она пјевата̀ња и ломљавина од кола. *О-А.* Тада би се заметла пјевата̀ња, коло, пуцање из кубуре. *Шимун.*

пева̀ње, ијек. пјева̀ње, с *гл. им. од певати.* — Да запјевамо! Стаде их пјевање. *Ћип.*

пева̀ти, -а̄м, ијек. пјева̀ти, несврш. *певати особитим начином извијајући мелодију гласом »о«.* В. пр. уз гл. им. певање.

пе̏вати, -а̄м, ијек. пје̏вати, несврш. **1. а.** *изводити људским грлом мелодичне тонове*: ~ у хору, збору, ~ у дуету, ~ уз пратњу. **б.** *изводити различне уху угодне звукове (о птицама певачицама и неким инсектима).* — Зрички, као и обично, певају своју монотону песму. *Дом.* Али још дуго сам чуо у полусну штурка што пјева ноћи своју вјечну тужаљку. *Војн.* Птице почеше пјевати из све снаге. *Бен.* **в.** *изазивати низ једноличних звукова, шумова.* — Звона пјевају уздухом као веселе узвијорене заставе. *Матош.* Точкови воза су певали своју металну песму заносно и досадно. *Јос. Б.* Пјевао је [вјетар] у врховима [дрвећа]. *Торб.* Само ја стојим ту ... са хладном пилом која пригушено пјева кроз срце смрчевих стабала. *Ђон.* **2. а.** *славити песмом, опевати.* — Ја ћу се дичити што сам била љуба томе јунаку што га гусле певају. *Вес.* Пјевам давне згоде. *Наз.* **б.** *песмом изврѓавати руглу.* — Бака прича ... кад је она била девојка па је певали по шору тамо с неким који је давно умро. *Срем.* **3.** *славити, величати.* — Благо оном кога ресе части, пјевају му топови и звона. *Крањч. С.* Устајте, звона, и пјевајте Европу! *Уј.* **4.** *састављати, писати песме (као песник).* — Има их [песника] који певају што не могу на ино но да певају. *Нед.* Пјевам заносне пјесме у лаком народном духу. *Баш.* **5.** фиг. **а.** *бити, налазити се у највишем степену развитка, обиља.* — Све на њој зрачи младошћу ... па певају обле линије. *Рист.* Напољу пјева већ сунце по крововима. *Матош.* **б.** *бити ведар, одисати ведрином, расположењем, оптимизмом.* — Била је ... весела, хитра; око ње све пјевало. *О-А.* Сложили се лепо [младенци] па пева онај кућерак. *Вес.* **6.** ир. **а.** *говорити.* — Да је с тобом било оно што је са мном, друкчије би ти пјевала! *Ћоп.* **б.** *лагати, заобилазити истину, обмањивати.* — Немој да ми пјеваш! Што каже доктор, то те питам! *Крл.* **в.** *говорити бесмислице, глупости.* — Ти ћеш, деда, можда још сто година живети, па зар она дотле да чека? Лепо певаш. *Моск.*

Изр. друге би му птице певале! *био би у друкчијем, повољнијем положају.* — Хеј, да сам ја имала садашњу памет, друге би ми птице данас певале! *Цар М.*; не пева то! *не вреди то*; нека он пева *узалуд му је све, не може ми ништа.* — Кад вас једном именују, што ћете ви? — А они нека пјевају. *Ћип.*; пева ми лево ухо *слутим да ће се што крупно догодити*; ~ бас, тенор *певати у басу, у тенору*; ~ нпр. Тоску *глумити улогу Тоске певајући партије из истоимене опере*; ~ чију ноту *заступати чије мишљење*; ~ исту (своју) песму *остајати при своме мишљењу*; ~ лабудову песму *в. уз песма (изр.)*; срећа ти певала! мајка ти певала! *нека те у свему прати срећа!*; све ми пева *све ми полази за руком.*

пе́вац, -вца, ијек. пијевац, м **1.** *петао.* — Из дворишта допираше кукуријек ороза, а у долиници отпијеваху отежући други пијевци. *Леск. Ј.* Певци и пси буде село. *Б 1958.* Негдје вјетар јаче замахне пијевцем на димњаку. *Вуј.* Кад попухне вјетар, лимени пијевац — вјетроказ на крову ... одмах зашкрипи. *Пав.* **2.** *онај који лепо пева, певач (чешће о птицама).* — Пијевче затрављени, златокљуни косе! *Враз.* Приказано нам је пет варијетета врапца пијевца који живе у Америци. *НЕ.* **3. а.** *онај који пева у цркви за време обреда, појац.* — Ишли скупа ... у цркву, и обоје су појали за две певнице. Господар Софра је био добар »певац«. *Игњ.* **б.** заст. *гуслар, народни певач.* — Јавор с' диже, певац иза њ гусле здења. *Радич.* **в.** ир. *песник романтичар.* — Тада је постала романтична поезија с њеним трубадурима, бардима и другим певцима ритерства. *Марк. Св.* Милица Стојадиновић Српкиња ... плачљива читатељка ... немачких сентименталних певаца. *Скерл.* **4.** зоол. *врста црвића.* — У њему [бајатом сиру] се залегу црви, прегљи и певци. *Батут.*

пе̏ва̄ч, -а́ча, ијек. пје̏ва̄ч, м (вок. пе̏ва̄чу) **1.** *онај који уме певати или се бави певањем као занимањем.* — Морао је [Мелиту] водити

на ... оперне представе ... када би гостовао пјевач свјетског гласа. *Том.* Одређени су певачи, рецитатори и образоване секције ... за декорисање сале. *Јак.* **2.** *в. песник.* — Као и старији дубровачки пјесници, и он [Џиво Буниħ] је био у првом реду пјевач љубави. *Барац.* Епски песник постаје на тај начин певач општих народних мисли и осећања. *Т. књ.* **3.** *птица која пева.* — Петлову главу сељак баци на кров, а деца јурнуше да ухрабе шареног певача и будилника. *Ћос. Д.* Тодор се трудио да у неодређеној дубини неба сагледа неуморног пјевача [шеву]. *Ћоп.*

пева́чев, -а, -о, ијек. пјева́чев *који припада певачу.*

пева̀чица, ијек. пјева̀чица, ж **1.** *жена певач*: славна ~, колоратурна ~, кафанска ~. **2.** зоол. = певица *птица која се оглашује складним звиждукањем.* — Звижде косови уз пратњу хора разних певачица. *Дом.*

пѐва̄чкӣ, -а̄, -о̄, ијек. пјѐва̄чкӣ *који се односи на певаче и на певање*: ~ збор, ~ друштво, ~ дружина, ~ глас.

пѐва̄чки, ијек. пјѐва̄чки, прил. *на певачки начин.* — Певајући форсирано ... није се уживљавао ни певачки ни глумачки у своју улогу. *НК 1946.*

пева́шити, пѐва̄шӣм, ијек. пјева́шити, несврш. *дем. према певати.* — Кад га газда на послу затече, а он певаши, а тек му газда викне: »Певај, синак!« *Вес.*

пѐвидрӯг, ијек. пјѐвидрӯг, м *онај који с неким заједно пева.* — Али све остале римске песнике превазишао је својим топлим изјавама пријатељства ... према песнику Вергилијев вршњак и певидруг Хорације Флак. *Цар М.* А сенатор и остали стари пјевидрузи кидали се од пуста смијеха. *Креш.*

пѐвица, ијек. пјѐвица, ж = певачица (2): птице певице. *ЕЛЗ.*

пѐвкати, -а̄м, ијек. пјѐвкати, сврш. *дем. према певати. Рј. А.*

пѐвљив, -а, -о, ијек. пјѐвљив *који воли певати, који радо пева.* — До касне вечери раде, весели и певљиви. *Петрон.*

пе́вница, ијек. пијевница, ж црквен. *место у цркви са стране олтара где стоје они који читају и поју.* — За певницом певаше месни учитељ. *Ранк.* Обезглављена бацише [га] под пијевницу. *Матош.*

пѐвнути, -нӗм, ијек. пјѐвнути, сврш. **1.** *мало запевати (о човеку или птици).* — Ми старији седимо под шатором, па пијемо и по коју певнемо. *Шапч.* Уто пјевну опет птица на грани пред прозором. *Шен.* **2.** *о струјању и шуму воде кад тече.* — Новим шумом вјетар шушну, новим гласом вода пјевну. *Наз.* **3.** *саставити, казати песму.* — Пјевнуо би[х] да истину кажем. *Март.*

певу̀ка̄ње, ијек. пјеву̀ка̄ње, с *гл. им. од певукати.*

певу̀кати, -а̄м, ијек. пјеву̀кати, несврш. *в. певуцкати.* — Он певукаше неку песмицу. *Лаз. Л.*

певу́кнути, пѐвӯкнӗм, ијек. пјевӯ́кнути *сврш. према певукати. Рј. А.*

певу́љити, пѐвӯљӣм, ијек. пјевӯ́љити, несврш. *певуцкати.* — За цијелога разговора није ... ни часка мировао, сад је говорио, сад фићукао и пјевуљио најновије оперете. *Коз. Ј.* Гдје-гдје само на грму пјевуљила је шева. *Том.* Вани жалобно пјевуљи вјетар. *Цар Е.*

певу̀цав, -а, -о, ијек. пјеву̀цав = певуцкав *који певуца (кад говори или кад што звони); који је сличан певуцању.* — [Опрости се] с гојазним Нијемцем и његовом пјевуцавом женом. *Андр. Н.* Само издалека чуо се пригушен пјевуцав зуј станичног телефона. *Цес. А.*

певу̀ца̄ње, ијек. пјеву̀ца̄ње, с *гл. им. од певуцати.*

певу̀цати, -а̄м, ијек. пјеву̀цати, несврш. *певуцкати.* — Сио човјек ... куцка прстима по столу и нешто пјевуца у себи. *Ћор.* Иде сама ... и пјевуца. *Пец.*

певу̀цкав, -а, -о, ијек. пјеву̀цкав = певуцав. — Да ли је уопће чула пјевуцкави ... старичин глас? *Сим.* Жена се по обичају јавила већ са прве степенице мирним певуцкавим гласом. *Пол. 1959.*

певу̀цкаво, ијек. пјеву̀цкаво, прил. *на певуцкав начин, као певуцкајући.* — По крову пјевуцкаво жубори киша и вјетар цвили у голим крошњама. *Сим.*

певу̀цка̄ње, ијек. пјеву̀цка̄ње, с *гл. им. од певуцкати.*

певу̀цкати, -а̄м, ијек. пјеву̀цкати, несврш. **1.** *певати тихо, испод гласа.* — Селим је махао ручицама, а Злата нешто под глас пјевуцкала. *О-А.* Фијакерција пјевуцка, коњи грабе. *Радул.* **2.** *певати на махове, уз прекиде (о птицама певачицама).* — Славуји пјевуцкају у ниском грмљу. *Шимун.* **3.** фиг. *давати, производити звукове, шумове.* — Пространа и висока [соба] ... загревана кањевом пећи, која певуцка кад се подложи. *Мил.* Куршуми пјевуцкајући зује. *Ћоп.* **4.** *понешто или помало певати као песник.* — Певуцка лаке савремене песмице. *Петр. В.*

певу̀цнути, пѐвуцнӗм, ијек. пјеву̀цнути, сврш. **1.** *мало или понекад испод гласа запевати.* — Они говоре и некада полако пјевуцну. *Вил.* **2.** фиг. *рећи, проговорити тихо, испод гласа.* — »Чек, чек, момче,

имаћеш кад и да се нагледаш«, пјевуцну десетар. *Ћоп.*

пева̏шав, -а, -о, ијек. пјева̏шав *који певуши, певуцав.* — Тупо је одјекивао добош по сеоским сокацима и чуо се певушав пандуров глас: -Е-е-ej љу-ди! *Ћос. Д.* Један пјевушав глас обећавао је да ће ми показати комунистичког бога с петокраком. *Лал.*

пева̏шаво, ијек. пјева̏шаво, прил. *певушећи.* — фиг. Напипао је кесу, прстима је гњечио, а [дукати] су лежали и певушаво цичали. *Ћос. Д.*

пева̏шење, ијек. пјева̏шење, с *гл. им. од певушити.*

пева̏шити, пѐва̏шӣм, ијек. пјева̏шити, несврш. **1.** *певуцкати.* — Пјевушила је у такту музике. *Горб.* **2.** фиг. *в. певуцкати (4).* — Он [Војислав Илић] је певушио додуше, али још без онога замаха. *Нуш.*

пева̏шкање, ијек. пјева̏шкање, с *гл. им. од певушкати.*

пева̏шкати, -а̄м, ијек. пјева̏шкати, несврш. *певуцкати (1).* — Златка сједаше крај прозора пјевушкајући замишљено. *Шен.* Пољуби га, љуљушне га, певушка му мило. *Змај.*

пѐвчан, -а, -о, ијек. пјѐвчан *оплођен од петла.* — Ниједно ми се пиле није излегло ... Нису ти јаја била пјевчана. *Јел.*

пѐвчев, -а, -о, ијек. пијѐвчев *који припада певцу.*

пѐвчига, ијек. пјѐвчига, ж бот. покр. *в. мразовац. Сим. Реч.*

пѐвчијӣ, -а̄, -е̄, ијек. пјѐвчијӣ = певчији *који припада певцима:* ~ болест.

пѐвчик, ијек. пјѐвчик, м и **пѐвчика**[1], ијек. пјѐвчика, ж *црквени певач.* — Видим ја: нисте добар пјевчик. А чусте ли како кличе наш господин Аксо? *Ранк.* Поп Тоша бијаше страствен пјевач и на гласу пјевчика. *Том.*

пѐвчика[2], ијек. пјѐвчика, ж покр. *кокош која почне певати као певац. Рј. А.*

пѐвчина, ијек. пјѐвчина, м *аугм. од певац.*

пѐвчити се, -ӣм се, ијек. пјѐвчити се, несврш. *поносити се, кочоперити се, разметати се.* — А ми се пјевчимо успоменама туђих народа који нас понизују. *Павл.*

пѐвчић, ијек. пјѐвчић, м **1.** *дем. од певац.* **2.** *дечја свираљка у облику малога певца.* — Зачас разјагмише разне дућанске ситнице: неке четке ... муволовке и лимене пјевчиће. *Ћоп.* **3.** зоол. *врста морске рибе (ситне, црвена тела и црноглаве)* Tripterygium nasus. *Рј. А.*

пѐвчјā нòга, ијек. пјѐвчјā нòга, ж бот. *врста биљке, љутић* Ranunculus sceleratus. *Рј. А.*

пѐвчјӣ, -а̄, -е̄, ијек. пјѐвчјӣ = певчији.

пѐга, ијек. пјѐга, ж (дат. и лок. пѐгӣ) **1.** *место на каквој површини које се по боји издваја од остале површине:* коњ с белом пегом на челу, пеге на тканини. **2.** *место на каквој површини, упрљано било чим, мрља.* — Зид [је] био стар, пљеснив, с пјегама од салитре. *Крл.* Потрудио сам се да јој испод грла скинем пјегу крви. *Вуј.* **3.** *мрље жућкасте или мрке боје на кожи (најчешће на лицу) које нарочито избијају лети.* — Казао је госпођи сенаторици ванредан лек против пега. *Сек.* Други старчев сусјед ... био је млад војник ... сунчаним пјегама покривена лица. *Крањч. Стј.* **4.** мн. *мрље на људском телу и на биљци као знак болести.* — Тачно десети дан јавио ми се тифус ... Већ се јављају пјеге. *Чол.* Божо одвраћа поглед од крумпирове циме која се осула губавим пјегама. *Михољ.* **5.** мн. *мањи или већи делови осветљене површине.* — Изнад творничких димњака у даљини ... јављају се већ у мутним хоризонталама прве пјеге јутра. *Крл.* Овде-онде прокрао се у шуму зрак сунца и по стаблима и шушњу појавиле се ватреножуте пеге. *Ћоп.* **6.** фиг. *нешто срамотно, ружно, жигосано, неугодно, што је у души оставило траг, љага.* — Генијално перо Флобера ... знаде открити ... најситније пјеге човјечјег срца. *Војн.* Хоћу ... да сахраним оно што прошлошћу зову. И да ти донесем тада душу нову, без и једне пеге негдашње — сву белу. *Рак.*

Изр. жута ~ анат. *на мрежњачи ока насупрот зеници нарочито осетљиво место према светлости;* слепа ~ анат. *подручје мрежњаче око улаза видног живца које не прима видне утиске;* сунчане, Сунчеве ~ астр. *тамни делови на површини Сунца;* и на Сунцу има пега *ништа на свету није савршено.*

пѐгав, -а, -о, ијек. пјѐгав *који има пеге, који је посут пегама.* — Предњим ногама пас, држећи пјегаво лане, шчепо га, а још се оно прашака. *М-И.*

пѐгавац, -а̄вца, ијек. пјѐгавац, м **1.** *тешка заразна болест црева која се јавља, манифестује пегама на телу, пегави тифус* typhus exanthematicus. **2.** *орао с пегама по перју.* — Одмах пошаље орла [Зевс] ... мркова ловца што њега и пјегавцем називљу људи. *М-И.*

пѐгавити, -ӣм, ијек. пјѐгавити, несврш. **а.** *чинити кога пегавим.* **б.** *постајати пегав.*

пѐгавица, ијек. пјѐгавица, ж **1.** агр. **а.** покр. *врста винове лозе и њено грожђе. Вук Рј.* **б.** *врста крушке (с пегама по себи). Рј. А.* **2.** бот. *врста биљке, воловски језик* Anchusa officinalis. **3.** *заразна болест свилаца с пегама по кожи.*

Изр. ~ крвна мед. *болест коже која се јавља с пегама* peliosis. *Бен. Рј.*

пѐгавичȁр, ијек. пјѐгавичȁр, м *онај који болује од пегавца или који је прележао пегавац.* — Ето, један пегавичар у Јањићима украо кокошку. *Дед. В.*

пѐгавбȏст, -ости, ијек. пјѐгавбȏст, ж *особина онога који је пегав. Бен. Рј.*

Пѐгаз м грч. **1.** мит. *крилати коњ (под ударом његова копита избио је чудесан извор чија је вода надахњивала песнике).* — Коњица се сетим некаквога. Име Пегаз, а кљусина јака, на рамени до два крила лака. *Радич.* **2.** (пегаз) *песничко надахнуће.* — Своје сипљиве пегазе упрегли [су] у службу владарској самовољи. *Скерл.* **3.** (Пегаз) астр. *сазвежђе на северном небу. ОГ.*

пѐгаст, -а, -о, ијек. пјѐгаст *пегав.* — Топли позни августовски дан провели су у пегастој сенци ретке шуме. *Поп. Ј.*

пѐгȁш, -а́ша, ијек. пјѐгȁш, м *пегаст коњ. Рј. А.*

пѐгица, ијек. пјѐгица, ж *дем. од пега.* — фиг. Освану дан за полазак. Небом ни пегице. *Вукић.*

пе́гла ж нем. *направа која се загрева и којом се глачају, пеглају тканине, глачало, утија.*

пѐглајз м *пегла.* — Као да сте паоркиња па немате пеглајза у кући! *Срем.*

пе́глā̏ње и **пѐглā̏ње** с *гл. им. од пеглати.*

пе́глати и **пѐглати,** пѐглā̄м несврш. *глачати пеглом тканине (рубље, одећу и сл.).* — фиг. Он палцем и кажипрстом пегла очи кад преко ноћи не преноћи, већ преседи. *Пол. 1959.*

Изр. тако ја пеглам разг. *тако ја хоћу, тако ја умем.*

пѐглер м нем. варв. *онај којему је занимање пеглање.*

пеглѐрā̄ј, -а́ја м нем. варв. *занатска радња у којој се по наруџби пегла, глача.* — Пластрони за црна одијела ... донесени [су] из пеглераја. *Крл.*

пѐглѐрка ж *женска особа пеглер.* — Становала је ту ... Перка пеглерка. *Срем.*

пѐглерскӣ, -ā, -ō *који се односи на пеглере:* ~ струка.

пегмàтӣт, -и́та м мин. *врста стене из новије фазе развоја Земљине коре.* — Од тих жила [у стијенама] нарочито су важне ... пегматитске жиле или пегматити, којих често има у гранитима. *Туђ.*

пегмàтӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на пегматит:* пегматитске жиле.

пѐгуњав, -а, -о, ијек. пјѐгуњав *в. пегаст.* — Лице му бијаше блиједожућкасто око очију и по носу пјегуњаво. *Том.*

пѐгуша, ијек. пјѐгуша, ж **1.** зоол. *род отровних змија тропске Америке с пегама по кожи:* ~ копљаста Lachesis lanceotus; ~ шумска Lachesis muteis. *ЕЛЗ.* **2.** агр. *врста винове лозе и њено грожђе. Рј. А.*

пе́д ж (лок. пе́ди, инстр. пе́ди и пе́ђу; ген. мн. пе́дӣ) и **пе́да** ж *в. педаљ.* — Не мјере се људи пеђу, но срцем и памећу. *Љуб.* Ја од те земље немам баш ни педи. *Јакш. М.* За највећих сњегова у планинама, камен и земља не приме на себи ни педу снијега. *Лал.*

педа̀гог м **1.** *онај који се бави педагогијом, стручњак за педагогију.* — Ђаци [су] се церекали томе настраном дуговласом педагогу. *Баб.* **2.** ист. *код старих Грка и Римљана роб који је дете водио у школу.* — Грчки [су] педагози Рим поправили. *Јурк.*

педа̀гōгӣј, -ија м = педагогијум *завод за одгајање, васпитање.* — Као управитељ бечкога педагогија окупио [је] око себе велик број присташа. *Баз.*

педагȍгија ж грч. *наука о принципима, методама и средствима одгоја, васпитања и образовања младих људи; одгој, васпитање, вештина одгајања, васпитања.* — Природне науке нису добиле онако снажан потицај од класичне старине као ... педагогија. *Пов. 2.* Наша се педагогија доскора сводила само на »ваља« и »не ваља«. *Лаз. Л.*

педагȍгӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на педагогију.* — Крај све педагогијске мудрости нестало [је] поштовања старости. *Том.*

педа̀гōгијум м = педагогиј. — Прочула су се та училишта ... као добар модеран педагогијум. *Петр. В.*

педагȍгика ж *педагогија.* — Практична педагогика зове се дидактика. *Пед.*

педагȍгисати, -ишēм несврш. ир. *поучавати.* — [Критичар] против тих канона педагогише неумерено и неуверено. *Михиз.*

педа̀гогица ж необ. *учитељица.* — Нађаде се збиља прилика која је имала младу педагогицу повратити у родно јој мјесто. *Шен.*

педагȍгичкӣ, -ā, -ō *педагогијски, педагошки.*

педа̀гошкӣ, -ā, -ō *који се односи на педагоге и на педагогију:* ~ колектив, ~ писац, педагошки правци, ~ излагање, ~ таленат, ~ такт, ~ институт, ~ школа, ~ лист.

педа̀гошки прил. *на начин педагога.* — Ако хоће да пије, нека клекне насред собе — рече генерал педагошки поучно. *Чипл.*

пѐда̄л, -ала м и **педа́ла** ж фр. *полуга којом се уз притисак ногом покреће какав механизам.* — Само пиано ... без педала.

Матош. Ваљало је само подићи ногу, притиснути педал, и поклопац би се отворио. *Пол. 1958.* Шофер нагло притисну педалу, повуче поред себе ручицу, и трактор хукну. *ЛМС 1949.*

педали́рати, -а̀лӣра̄м несврш. необ. *притискивати педале, возити бицикл окрећући педале.* — Педалирао [је] као бициклиста прве класе. *Дав.*

пе̏даљ, -дља м **1.** *мера за дужину једнака размаку између врха палца и врха средњег или малог прста кад се испруже.* — Струк [локвања] био [је] дугачак осамнаест мушких педаља. *Вес.* Сукња је ... дугачка седам лаката и пол педља. *Бен.* Педљима измјери дебљину зида. *Лал.* **2.** *мали, незнатан део простора.* — Мало која [кућа] да нема и педаљ дворишта. *Мат.* Натчовечанском снагом бранио је народ сваки педаљ своје земље. *Јак.* Ратарство се веома цијени: нема педља земље који не роди. *Ант. 1.*

Изр. ни ~, ни педља (чега) *нимало, ништа*; педаљ-човек, педаљ-муж, педаљ браде празан. *патуљак, кепец.* — Зна свакојаких прича, све о вилама, о педаљ-човеку. *Ад.*; ~ по ~ *мало-помало.* — То нам добро утолико беше милије ... што смо га присвајали педаљ по педаљ. *Богдан.*

пе̏данат, -нта м *в. педант.* — Бијаше то обријан педанат у црну одијелу. *Драж.*

пе̏дант м фр. *онај који је строг, савестан у испуњавању, вршењу ситних формалних захтева (у науци, животу и сл.). цепидлака, формалист.* — Педантима ... не треба никада повјеровати. *Крл.* С тачношћу старог педанта ... исписивао [је] другу листу имена. *Ћоп.*

педа̀нтан, -тна, -тно *који се истиче уредношћу, тачношћу, бришљивошћу; својствен педанту.* — Забављам се твојим педантним припремама. *Мар.* Чича ... педантан какав је био, настојао је да све ствари до посљедње ситнице утоваре на воз. *Чол.*

педантѐрија ж *педантност, претеран формализам, цепидлачење, ситничарство.* — Грци ... су били сасвијем чисти од етимологичке педантерије. *Вук.* Издао је ... брошуру, врло поучну, пуну факата, али ... до педантерије суху. *Матош.*

педантѐријскӣ, -ā, -ō *који се односи на педантерију.*

педантѝзам, -зма м *педантерија.* — Крути [се] педантизам дуго, дуго одржао на сва четири факултета. *Шкреб.*

педа̀нтичан, -чна, -чно *в. педантан.* — Није то ни био прави испит како ... га представља педантичан школник. *Шен.*

педа̀нтно прил. *на педантан начин.* — Горљиво и педантно ... монтирали [су] различите стварчице. *Мар.* Педантно је везивао ... једну излизану ... орепину од кравате. *Ћоп.*

педа̀нтнӧст, -ости ж *особина, поступци онога који је педантан, својство онога који је педантан.* — Био је до педантности точан. *Крањч. Стј.*

пе̏дантскӣ, -ā, -ō *који се односи на педанте; својствен педантима.* — Време је да се [Српска књижевна задруга] једном ... отресе ... педантског и наивног култа наших сумњивих »класичних« писаца. *Михиз.*

педа̀нција ж *в. педантност.* — Он је, док је још у служби био ... до педанције точан човјек био. *Коз. Ј.*

пе̏дањ, -дња м покр. *в. педаљ.* — Свјетина није попуштала ни педња од свога земљишта. *Новак.*

пе̏дао, -дла м покр. *в. педаљ.* — Поглед [му] беше упрт за читав педао поврх нас. *Лаз. Л.*

пе̏дати, -ā̄м несврш. покр. *тромо, лено ићи, говорити, радити. Рј. А.*

педѐвсија ж *в. педеса.* — Вересија, педевсија. *Вук Рј.*

пе̏дел м нем. варв. *школски подворник, послужитељ.* — Послије предавања дозове он старога педела. *Маж. Ф.* Син приморског гимназијског педела умио се ... учинити жељеним гостом. *Десн.*

пе̏депса ж грч. заст. *казна.* — Педепса је дошла, ох — али и спас! *Војн.* Хоћа је црпео своју пркосну равнодушност према свему, па и према ... срамотној педепси на коју га стављају. *Андр. И.*

педепса̀вати (се), -е̏пса̄вам (се) *несврш. и уч. према педепсати (се).*

пе̏депсање с *гл. им. од педепсати (се).*

пе̏депсати, -пшē̄м сврш. и несврш. *казнити, кажњавати.* — Влада млетачка није хтјела пропустити ову згоду да не педепше неколико својих људи. *Љуб.* Учитељ и родитељи [су га] често карали и педепсали. *В 1885.*

~ **се** *мучити се. Вук Рј.*

педѐраст м *онај који има нагон за педерастијом, хомосексуалац.*

педераста̀ција ж грч. мед. *нагон за полним односом мушкарца с мушкарцем.*

педѐсӗт *број који се обележава са 50, пет пута већи од десет.*

педесет- *в. педесето-*: педесетгодишњи, педесетпарац и сл.

педесе́так, -тка м *око педесет.* — Смотримо педесетак коњаника. *Вел.* Послије

педесетак корака нашли [смо се] у неком трњу. *Чол.*

педесѐтāр, -а́ра м *поглавар, старешина над педесет људи.* — Поставих вам их за старјешине за ... педесетаре. *Рј. А.*

педесѐтача ж *новчаница, новац од педесет јединица, педесетица.* — У његовој сламарици нађи [ће се] натрулих педесетача. *Петр. В.* Руке су је сврбјеле за сребрним педесетачама. *Божић.*

педѐсѐтеро (јд. с рода, непром., мн. педѐсѐтери) с = педесеторо *зб. број према педесет, педесет мушких и женских особа*: ~ деце, ~ чељади.

педѐсѐтӣ, -ā, -ō *редни број према 50.* — Ни на један од тих начина није се догодило, него се свршило на неки педесети. *Срем.* Био је ... човјек средовјечан и озбиљан, негдје у педесетим. *Сим.*

педесѐтина и **педесетѝна** ж **1.** *педесети део чега*: две педесетине. **2.** *скуп од педесет или приближно педесет јединки*: ~ људи. *Рј. А.*

педесѐтица ж **1.** *метални комад новца или новчаница од педесет јединица.* — Враг с њим и с педесетицом! *Тур.* **2.** *бројна ознака 50; оно што је означено тим бројем, што је педесето по реду (соба, возило и сл.).*

педесѐтка ж *педесетица. Рј. А.*

педесѐтнӣк м *педесетар.* — Постави над њима поглаваре ... педесетнике и десетнике. *Дан.*

педѐсетница ж црквено. **1.** *време између Ускрса и Духова и сам празник Духова. Свезн.* **2.** *у католичкој цркви недеља непосредно пре Чисте среде или Пепелнице.*

педесето- *први део сложеница који означује да нечега има педесет на броју*: педесетодинарка, педесетогодишњак, педесетопарац и сл.

педесетòрица ж *педесет мушкараца.* — Посла к њему педесетника с његовом педесеторицом. *Дан.*

педѐсѐторо (јд. с рода, обично непром., мн. педѐсѐтори) = педесетеро.

педесетòстручити, -ӣм свршено и несвршено *повећа(ва)ти педесет пута.* — Од то доба, веле, да је педесетостручио своју главницу. *Ћип.*

пѐдигре, -еа, **педѝгрē,** -ѐа, **пѐдигри,** -ија и **пѐдигрӣј,** -ија м енгл. *родослов, родовник, подаци о чистоти расе животиња (обично племенитих паса и коња).* — Опрасили су се код нас, но, по ... провереном педигреу, родитељи су им непосредно импортирани. *Петр. В.* У танким рамовима ... хиподроми, штале, педигрији. *Вучо.*

педигри́рати, -ѝгрӣрām свршено и несвршено *снабде(ва)ти педигреом.* — Та сви су [пси] лепи, штавише красни, и педигрирани, па и расни. *Пол. 1958.*

педи̏јātар, -тра м *лекар специјалиста за дечје болести.*

педијàтрија ж грч. мед. *грана медицине која проучава дечје болести и њихово лечење.*

педи̏кēр, -ēра м лат. = педикир (1) *стручњак који уклања жуљеве с ногу и уређује нокте на ногама.*

педи̏кēрка ж = педикирка *женска особа педикер.*

педи̏кēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на педикере.*

педи̏кӣр, -и́ра м **1.** = педикер. **2.** *педикирање.*

педики́рање с *гл. им. од педикирати (се).*

педики́рати, -ѝкӣрām несвршено *неговати, уређивати нокте на ногама (некоме), спроводити козметику ногу, вршити посао педикера.* — Увијек елегантан ... педикиран, измасиран. *Крл.*

~ **се** *неговати, уређивати своје нокте на ногама.*

педи̏кӣрка ж = педикерка.

пѐдӣнтер м нем. варв. *слуга, послужитељ.* — Што се хвалиш ... да си био спајински пединтер? *Матош.*

пѐдипса ж покр. *в. педепса.* — Тако ми је наређено за педипсу. *Мат.*

педипсáвати, -ѝпсāвām *несврш. и уч. према педипсати.* — Ти чујеш за закон само кад те педипсава. *Павл.*

пѐдипсати, -ишēм свршено *в. педепсати.* — Увреду ... ваља педипсати. *Павл.*

пѐдица ж *мала округла шара (нпр. на марами); пегица.* — Зањиха се китно грање пуно белих колутова с педицама. *Кош.*

пѐдичав, -а, -о = педичаст *који има по себи педиље, пегаст, пегав. Деан. Рј.*

пѐдичавица ж зоол. *врста змије са шарама; питон.* — У ... Индији живи голема змија ... То је питон или педичавица. *НЕ.*

пѐдичаст, -а, -о = педичав. *Р-К Реч.*

педогѐнеза и **педогенéза** ж биол. *партеногенетски развој јаја код полно незрелих животиња, у стадију ларве. Терм. 4.*

педо̀лог м *стручњак за педологију.*

педолòгија[1] ж грч. *део педагогије који се бави телесним и духовним развитком детета.*

педолòгија[2] ж *наука која проучава тло земље.*

педо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на педологију.*

пѐдометар и **пѐдомѐтар,** -тра м грч.-лат. *справа у облику џепног сата која служи за бројање корака.*

пѐжица, ијек. пјѐжица, ж *дем. од пега.* — На прсима јој просијавају тамне пјежице. *Финк.*

пе́за и **пѐза** ж *сводница, подводачица.* — Слушајте мене, ви Београђанке, пезе и кађиперке. *Дом.*

пезѐвенк м тур. погрд. *сводник, покварењак.* — Било их је [посредника] лажова и уцјењивача и пезевенка, који искрсну у оваквим приликама. *Андр. И.*

пезевѐнклук м *сводништво, покварености.*

пезевѐнкушa ж *сводиља.* — Зову Ивку Гигушу, једну стару и познату пезевенкушу. *Андр. И.*

пѐзета и **пезѐта** ж = песета *новчана јединица у Шпанији.*

пѐик м тур. заст. **1.** *гласник, улак. Вук Рј.* **2.** *брз, окретан човек или животиња.* — Е ти пеик вазда бјеше, пеик Перо! *Вук.*

пѐјаси м мн. = пејеси *дугачки залисци, бакенбарди на слепоочницама (обично у Јевреја који се придржавају патријархалних обичаја).*

пејгàмбер м тур. *посланик божји, пророк.* — Изађе ми на сан Иса пејгамбер [Исус Христос]. *Андр. И.* Сам му се пејгамбер на коњу указао кад у ропству бјеше. *Сим.*

пѐјеси м мн. = пејаси. — Већи је дио официра ... знао Жидове вући за пејесе. *Шов.*

пѐјзāж, -а́жа м фр. **1.** *предео, крај:* загорски ~, војвођански ~. — Отворивши прозор, видели [смо] ... како поједини делови ноћног пејзажа искрсавају оштро обасјани. *Поп. Ј.* **2.** слик. *цртеж, слика која приказује крај, предео у природи.* — Питам чика Јанка шта је са оним његовим пејзажом београдских кровова, једне мале слике пуне сунца, радости, живота. *Дед. В.*

пејзàжист(а) м *уметник (сликар, књижевник) који приказује или описује природу.* — Војислав није само песник пејзажиста. *Нед.* Најтежи мотив за пејзажиста ... је шума. *Баб.*

пѐјзāжӣ, -ā, -ō *који се односи на пејзаже.* — Младо предузеће ... прихватило се и тог великог посла да ... подигне модерне пејзажне паркове. *Пол. 1958.*

пѐјзови м мн. *пејаси.* — Жидов с пејзовима извукао испод кошаре ракију. *Јонке.*

пѐјоратӣв м лат. грам. *реч (именица, придев, глагол) с погрдним значењем.*

пѐјоратӣвни, -вна, -вно *који даје погрдан, ружан смисао, који нагрђује:* ~ значење.

пѐјсāж, -а́жа м *в. пејзаж.* — Вани се види зимски пејсаж. *Бег.* Воз [је] ... носио Ивана Јерковића у све познатије и интимније пејсаже. *Мил. В.* [У гостионици] висе тиролски пејсажи. *Крл.*

пејса́жа ж индив. *в. пејзаж (2).* — Кризман заступа пејсажу, све остало су фигуралне композиције. *С 1919.*

пѐјсики м мн. *пејаси, пејеси.* — Јеврејин [се] ухвати ... обема рукама за пејсике. *Глиш.*

пѐк, пѐка м покр. *в. пекар. Рј. А.*

пе́ка[1] ж покр. *припека, жега.* — Ако је пека сунчана, његова је жега ... умор умножила. *Миљ.*

пе́ка[2] ж **а.** *црепуља или железни суд у облику црепуље који се на ватри угреје те се њиме на огњишту поклопи хлеб да се што пре испече, сач.* — Небески свод се чини као ужарена пека под којом се пече крух на огњишту. *Мил. В.* Види огњиште у »кући« пуној чађи и дима ... пеку ослоњену о огњиште. *Шуб.* **б.** *земљани суд за цвеће, саксија.* — На ... масивном [прозорском] наслону од гранита поређане су пеке са цвећем. *Дов.*

пе́ка[3] ж покр. *брига, скрб. Вук Рј.*

пе́ка[1] ж покр. *чисто месо без сланине и кости.* — Ужичка пека и далматински пршут. *ЕГ 1.*

пе́ка[2] ж *размажено дете, маза.* — Званично је нагласио да он не трпи на раду »пеке«, код њега треба радити. *Петр. В.*

пе́ка[3] ж покр. *комад.* — Омалена [жена] ... али вредна кô кртица. Немаш је шта видети, пека меса. *Вес.* Момци су метали на жеравицу пеке говеђег меса које је цврчало. *Андр. И.*

пе́кāр м *онај чије је занимање да меси и пече хлеб; хлебар.*

пе́кара ж = пекарница *зграда, просторија у којој се меси и пече или продаје хлеб.* — За неколико мјесеци ... сагрђена је прва парна пекара у овом крају. *Пол. 1958.*

пе́кāрев, -а, -о = пекаров *који припада пекару.*

пекàрија ж *занат, посао пекара. Рј. А.*

пекàрина ж *плата, награда пекару за печење. Вук Рј.*

пе́карица и **пекàрица** ж **1.** *пекарева жена. Рј. А.* **2.** *жена која продаје хлеб.*

пе́кāрка ж *пекарица.* — Говорите, говорите, куме Грга — прихвати суха пекарка. *Шен.* Пекарка ме водила за руку улицом. *Поп.*

пе́кāриа ж *в. пекара.*

пèкāрница ж = пекара. — Живи и спава у пекарници. *Андр. И.* Колоне жена стоје од јутра до вечери пред пекарницама. *Фелд.*

пèкāров, -а, -о = пекарев.

пèкāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пекаре*: ~ занат, ~ лопата, ~ момак.

пèкāч, -áча м покр. *тепсија. Рj. А.*

пèква ж (ген. мн. пèкāвā) *пèка*[2]. — Под пèквом [се] пушио кукурузни крух. *Козарч.*

пèквāр м *човек који прави пекве. Рj. А.*

пèквèњāк, -áка м *хлеб печен под пеквом. Рj. А.*

пèкē и **пèкӣ** (понекад и удвојено) узв. тур. *добро, лепо, важи, слажем се.* — Пеке, пеке — каже спахија — можете и по ноћи доћи. *Маж. М.* Нек ми нареде — и пеки, ја ћу поћи с тобом. *Дав.*

пèкља ж *в. петља. Рj. А.*

пèкљатн (се), -āм (се) несврш. *в. петљати (се).* — У штали се увелико пекљало око краве која је ... опустила главу на сламену простирку. *Рад. Д.*

пекмèжњача ж покр. *гужвара, савијача са пекмезом. Рj. А.*

пèкмез м **1.** *слатка густа каша, маса која се добива укувавањем воћа (без шећера или са шећером).* — Зар смо појели сав пекмез из плавог лонца? *Макс.* **2.** фиг. *пекмезар (2).* — Пекмез један! Како си само тако неспретан. Гледајте шмокљана, боји се девојака! *Поп. Ј.*

пекмéза ж *маза, чепа. Р-К Реч.*

пекмèзāр, -ápa м **1. а.** *стручњак за кување пекмеза.* **б.** *трговац пекмезом. Р-К Реч.* **2.** фиг. *човек слабе воље, слабић; маза.* — Засада само толико знам ... да нисам ... пекмезар, и да не идем у Србију зато ... што има много шљива. *Сек.*

пекмèзара ж *зграда, просторија у којој се кува, производи пекмез за продају.* — На твојој пекмезари, газда Обраде, раде ... сви твоји општинари. *Рад. Д.*

пекмèзāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пекмезаре.* — У пекмезарском послу се ангажује неколико хиљада радника. *Лапч.*

пèкмезāрство и **пекмезáрство** с *производња пекмеза као привредна грана. Р-К Реч.*

пèкмезаст, -а, -о *који је као пекмез; који нема чврстине, истрајности. Р-К Реч.*

пèкна и **пèкња** ж покр. *ухрањено прасе као печеница.* — Ужирио сам и ја једну пекну. *Љуб.*

пèкотина ж покр. *опекотина, опеклина.* — Баба Цвијета ... рукама о врату, тражи [му] соли да вида пекотине. *Љуб.*

пексѝјāн, -āна м тур. *нечист човек, пљавац, поганин; покварен човек, покварењак; човек друге вере, ђаур, неверник, поганин.* — Овај ... одрпанац и пексијан ... све би нешто звјеркао очима немирно и подозриво. *Радул.* Онај пексијан, снаха наша ... кућу нам разори. *Ком.*

пексѝјāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пексијане.* — Опадô је своју браћу красну код Турчина, силе пексијанске. *НП Вук.*

пèксимет и **пèксимит** м тур. *добро испечен хлеб, који може дуго трајати да се не поквари, двопек.* — Ко ће ићи у Јајца пребела да донесе хлеба пексимета. *НП Вук.* Комад хлеба, кришка пексимита, њима је цео дан доста. *Нен. Љ.* Ађутант пука се врати и саопшти да је донесен пексимит. *Јак.*

пèксин, -а, -о тур. **1.** *нечист, поган.* — Ни школа [се] не држи реда и ... у њој [је] све пексино и нечисто као у штали каквој. *Ђор.* Руке [му] поцрниле од пексиних столова. *Радул.* **2.** (у именичкој служби) м *пексијан.* — Милији је богу окупан и умивен грешан човјек него десет таквих побожњака и пексина. *Андр. И.*

пексѝинти, пèксӣнӣм несврш. *чинити да што буде пексино, оскврњивати, скрнавити.* — Води је одмах, невјерницу, не пексини капеле. *Сим.*

пексѝнлук м тур. *нечистоћа, пљавштина, гад, покваренаштво.* — Тешио је [жупник] ... да човек треба све да сноси мирно и покорно и да су, на крају крајева, и блато и пексинлук божје давање. *Андр. И.*

пèктӣн, -úна м *желатинозне, полуцелулозне материје у зрелом воћу (јабукама, крушкама, трешњама и др.).* — У црним дудинама има пектина, пектинске киселине и шећера, те се и од њих у апотекама прави накисео сируп. *Тод.*

пèктӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пектин*: ~ киселина.

пектòрāл, -āла м лат. *мали крст који носе на прсима, грудима виши католички свештеници и мисионари.*

пèкторāлан, -лна, -лно *који се односи на прси, груди*: ~ ангина.

пèкунијāран, -рна, -рно лат. *који се тиче новца, новчан.* — У том центру нема никаквој пекунијарној спекулацији мјеста. *Бат.*

пèкшиш м тур. *дар, поклон.* — Дилбере бих у пекшишу дала којој другу ... себи младој младог пашалију. *НПХ.*

пелагѝјāл, -ála м зб. грч. *рибе и биљке које слободно пливају, путују у мору, које нису везане за дно. Кл. Рј.*

пелàгијскӣ и **пелàгичкӣ,** -ā, -ō грч. *који се односи на широко, отворено море, пучински, океански:* ~ риба.

пелагòнија ж бот. *в.* пеларгонија. — На прозорима жариле се у дрвеним шкриљицама румене пелагоније. *Шен.*

пèлагра ж тал. мед. *кожна болест која настаје услед авитаминозе.* — Пелагра [је] раширена у крајевима гдје се људи хране претежно кукурузном храном. *НЧ.*

пеларгòнија ж бот. *украсна биљка лепих белих цветова* Pelargonium. — У удубинама масивних лукова два ... прозора с лонцима пеларгонија. *Дав.*

пелèгрӣн, -ína м тал. *ходочасник, хаџија. Рј. А.*

пелèгрӣнка ж тал. агр. покр. *врста смокве.* — Кад не роде пелегринке, кад пољеће осакати ... *Кашт.*

пѐлен м = пелин (1) **а.** бот. *биљка из пор. главочика, јаког мириса и горког укуса, која се употребљава у медицини* Artemisia absinthium. — Ја босиљак сејем, млади пелен ниче. *КХ 1936.* **б.** *напитак који се добива кувањем те биљке.* — Упути [се] кући да нареди жени чашу пелена. *Петр. В.* **в.** фиг. *горчина, јад, чемер.* — На ране још ми бич падаше твој, да горчи буде пелен мога пута. *Мас.*

пѐлена и **пелѐна** ж (чешће мн.) *мањи комад платна у који се умотава новорођенче; повој.* — Често је ... узрок плачу [детињу] каква мокра пелена. *Батут.* Све једнако ачу: ааа, као сисанче у пеленама. *Гор.* фиг. Из кланаца кључају магле, у пелену слажу се бијелу. *Домј.*

Изр. изаћи из пелена *постати одрастао, зрео, самосталан;* од пелена *од раног детињства;* у пеленама (бити) *незрео, неразвијен (бити).*

пелѐнак, -нка м = пеленац *дем. од пелен.* — Ко да песму пева: »Ој пелен, пеленче!« *Змај.*

пелѐнāр, -ára м *ситни лупеж, онај који и пелене краде.* — Завладали су пеленари и архилупежи. *Лал.*

пелѐнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пеленаре.* — Кад вас припреру комунисти — онда ви, лопуже пеленарске ... немате времена ни да умрете од зорта. *Лал.*

пелѐнац, -нца м = пеленак. — Имам гранчицу пеленца. *Рј. А.*

пелѐнāш, -áша м *в. пелинковац.* — Чича Тима [је] са својим зетом слистио неколико чашица пеленаша. *Јакш. Ђ.* У крчми ... поручио четвртинку »пеленаша«. *Вин.*

пелѐнгаће ж мн. *широке гаће, чакшире од грубог сукна до ниже колена.* — Било их је [бескућника] одсвуда ... у пелengаћама са пошом око главе. *Мат.* Одијело, и гуњ, и пеленгаће висило је као нека разбуцана паучина. *Куш.*

пелѐнгӣр, -ира м мац. *стуб о који је пре батинања везан какав злочинац да га сви виде. Рј. А.*

пеленги́ри м мн. *пеленгаће.* — Са ужичким пеленгирима, набораним око паса као димлије, није га могао нико раставити. *Маш.* У пеленгирима ... видео сам га како се клати на самару. *Вучо.*

пеленги́рице ж мн. *дем. од пеленгири.* — Што им то мајка ократи пеленгирице? *Ранк.*

пѐленица и **пелѐница** ж *дем. од пелена.* — фиг. Ја ћу летимице поскидати пеленице са образа. *Јакш. Ђ.*

пѐлēнка ж (обично мн.) *пелена, пеленица.* — Девојаштво своје проведу ... дворећи своје младе сестре и браћу и перући пеленке. *Петр. В.*

пѐленов, -а, -о *који припада пелену.* — Чепркају прегорелу црну траву из које се ... диже мирис увенула биља, јак и сличан пеленовом. *Лал.*

пѐлēнче, -ета с *дете у пеленама. Рј. А.*

пелењāк, -áка м и **пѐлењача** ж *пелинковац. Р-К Реч.*

пелери́на ж тал. *широк огртач без рукава, обично с капуљачом.* — Покрај мене стоји човјек у црној пелерини. *Крл.* Збацио [је] са својих плећа кратку жандармску пелерину. *Чол.*

пелѐчица ж бот. *дремовац, биљка из пор. суновратa* Leucojum aestivum. *Р-К Реч.*

пѐлеш, -èша м покр. **1.** *перчин. Вук Рј.* **2.** мн. *ручице мањег ракијског казана. И-Б Рј.* **3.** *проширење на крају цеви ради спајања. Мин. Лекс.*

пелѐшав, -а, -о *чупав, кудрав. Рј. А.*

пелѝвāн, -ána м тур. = пехливан **1. а.** *артист(а), вештак у циркусу који изводи акробатске мајсторије на жици, ужету затегнутом у ваздуху.* — Ви идете као пеливан на ужету. *Шен.* **б.** *комедијаш.* — Наједаред искрсне девојка као пеливан ... не знаш шта је лепше у ње. *Игњ.* фиг. Мотрио је како се тискају и лакташе аривисте, пеливани. *Десн.* **2. а.** *јунак, витез. Рј. А.* **б.** *добар, ваљан коњ за јахање.* — У Турчина жерав коњиц ... пеливан. *Ботић.*

Изр. два пеливана на једном конопу, ужету играти не могу посл. *не могу двојица радити посао који је за једнога.*

пеливáнити, -ѝвāнӣм несврш. = пехливанити *изводити вештине, акробације на затегнутом ужету или жици.* — фиг. Пеливанила [сам] међу животом и смрћу. *Шен.*

~ **се** покр. *гиздати се, поносити се.* — Они се пеливане туђим језиком. *Павл.*

пеливáнлук м *пеливанство.* — Сам [ће] себе изјести и сахранити због вјечног удварања и пеливанлука. *Радул.*

пеливáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пеливање.* — Бива ми некако кано да сам се под пеливанском капом нашао у озбиљну друштву. *Јурк.* Пеливанске борбе и трке на коњима су традиционални спортови Горанаца. *Пол. 1958.*

пеливáнски прил. *на начин пеливана, као пеливан.* — Ходио си вазда пеливански. *Вук Рј.*

пеливáнство с *вештина и поступци пеливана.* — Слушам мора ... изворе ... враголије, пеливанства и мајсторије. *Уј.*

пелѝкāн, -áна м зоол. *велика птица пливачица јаког и дугог кљуна и с кожнатом кесом испод кљуна за смештање плена, гем, несит* Pelicanus. — Отворио је као пеликан своја прса да властитом крви искупи земљи жуђен мир. *Шен.*

пеликáнов, -а, -о *који припада пеликану*: ~ перо.

пелѝкула ж лат. зоол. *спољашњи плазматички слој трепљара. Терм. 4.*

пѐлим м *в.* пелин.

пѐлимовача ж покр. *в. пелинковац. Рј. А.*

пѐлин м **1.** = пелен. — Пелин се точи у калеже Наде. *Наз.* Знам ја добро ... да су теби ноћи брез сна, а горке кô пелин. *Ћоп.* **2.** бот. покр. *жалфија, кадуља. Вук Рј.*

пѐлинковац и **пелѝнковац,** -бвца м *ароматично вино зачињено пелином, бермет, вермут.* — Карловци су ... извозили своје славно црно вино, скадарку, суварак и пелинковац. *Петр. В.* Груб, брбљав свијет који воња на ... масло и пелинковац. *Донч.*

пѐлинов, -а, -о *који припада пелину.* — Кога оно чека јадолик вијенац листа пелинова? *Краљч. С.*

пéлити, пѐлӣм несврш. покр. *живо препоручивати коме што.* — Доброћудни би стилист пелио [наставнику књижевности] да не заврзује у посао у којему је ћорав. *Павл.*

пелóта ж фр. *тврди јастучић.* — Где је потребе да се који крвни суд за дуже времена притиснут држи ... употребљује се ... које тврдо тело (пелота). *Батут.*

пѐлтек м покр. *онај који тешко говори, замуцкује, муца; муцавац.* — Свака наша паланка има тако по једнога, обично пелтека, за кога хоће радо да кажу да **му** »фали једна«. *Срем.*

пѐлтечити, -ӣм несврш. покр. *муцати, замуцкивати.* — Мој отац врло замуцкује, пелтечи. *Матош.* Девојке га [сулудога] зову и питају га хоће ли да им буде часник ... а он им одговара пелтечећи: »Не-не може. И-и-ич не може!« *Срем.*

пѐлӯд м **1.** бот. *цветни прах, који се налази у прашнику и који оплођава биљку.* — Све је пуно пелуда и влажног мириса земље. *Крл.* Расплакано цвеће уздише у тами и пелудом меким соба ми мирише. *Радул.* **2.** *прах који што прекрива.* — То што ви додирујете вршком свог ... питања ... то није пелуд на лептирским крилима. *Крл.*

пѐлӯднӣ, -ā, -ō *који се односи на пелуд.* — И дршћу чашке цвјетова вапећи пелудни додир. *Бег.*

пѐлӯдница ж бот. *в. прашница. Бен. Рј.*

пелýза ж фр. *земљиште покривено густом кратко подшишаном травом.* — На ивици пелузе старац ми ослобађа руку. *Вучо.*

пелӯнија ж покр. *в. пелинковац. Вук Рј.*

пѐлц м нем. варв. *крзно.* — Зима је прошла, а ви још у пелцу? *Матош.*

пѐлцāн, -а, -о *који је од крзна, који је постављен пелцом, крзном.* — Почели су да износе ствари, прво ... њен пелцани капут. *Рист.*

пѐлцер м нем. варв. *калем, цеп.* — Неће ми бити доста ова земља за моје пелцере. *Минд.*

пѐлцовање с *гл. им. од пелцовати.*

пѐлцовати, -цујем несврш. нем. *вршити цепљење, цепити, калемити, вакцинисати против заразних болести.*

пéљање с *гл. им. од пéљати.*

пѐљање с *гл. им. од пѐљати.*

пѐљāр, -ára м пом. *онај који води, пеља, проводи брод, лађу у луку или из луке; бродски пилот.* — То је отприлике задатак ријечких »пељара« и свих лучких пилота. *Пол. 1950.*

пељàрина ж *оно што се плати пељару за његов рад. Деан. Рј.*

пѐљāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пељаре*: ~ служба.

пéљати, пѐљӣм несврш. *уједати, пецати.* — Мраз је оштро и љуто као коприва пељао по лицу. *Ћос. Д.*

пѐљати и **пѐљати,** -āм и -љēм несврш. покр. *водити, проводити.* — Пељајте га к бијелу двору мому. *НПХ.* Ниједном броду који је он пељао није оштећен ни квадратни милиметар боје са трупа. *Пол. 1950.*

пељешити, -ӣм и **пељéшити,** пељёшӣм несврш. *лишавати кога чега (обично новца); узимати коме што (најчешће силом).* — Гледао је основца и Мику гимназисту који га је неправедно, али с предумишљајем и врло стручно пељешио. *Дав.*

пèмбав, -а, -о тур. *црвенкаст, руменкаст.* — Утрапи јој [трговац] какав брош ... и шамију пембаве боје. *Срем.*

Пèмскā и **Пèмска** ж пеј. *Чешка.*

пèмскӣ и **пèмскӣ,** -ā, -ð *чешки.*

пèмфигус м лат. *назив за многе кожне болести с мехурима. ЕЛЗ.*

Пéмцн, Пèмāцā м мн. (јд. Пéмац, -мца) нем. пеј. *Чеси.*

пёна, ијек. пјёна, ж **1.** *мноштво ситних мехурића, изазваних механичким путем (мућкањем, таласањем) или хемијским путем (варењем, загревањем).* — Дође [ће] време ... кад ће ... страсти да прођу као дим и пена. *Рак.* Донијела је чашу пива с бијелом скрутнутом капицом пјене. *Донч.* **2. а.** *густа белкаста пљувачка на уснама човека која се ствара у неким болестима или у јаким узбуђењима.* — Обузе је пјена и хистеријско јецање. *Матош.* **б.** *густа белкаста течност која тече из чељусти неких животиња, нарочито у стању велике активности или умора.* — Он је само јурио [на коњу] даље, бијући немилостиво бакрачлијом јадно живинче које су пене попале. *Вес.* **3.** фиг. **а.** *оно што је слично пени по облику.* — Чуло се тек како се мјесец купа у пјени од облака. *Матош.* **б.** *оно што је извана, с површине каква збивања;* супр. суштина. — У току последња два месеца ... до њега је стизала само пена догађаја. *Вучо.* **4.** фиг. *бујност, устрепталост каквог осећања.* — У пјени страсти твоје оста срце. *Крањч. С.* Догодило [се] оно што се по свему морало догађати, одбацивши пјену заноса и интимних унутрашњих прижељкивања. *Сим.* **5.** *минерал из породице силиката, употребљава се искључиво за производњу лула и цигарлука.* — Пуши дуван господски на муштиклу од пене. *Ранк.* Муштикла од пене, што се више на њу пуши ... све је боља. *Срем.*

Изр. преживати суве пене *гледати кога како слатко једе;* убирати пену *купити најбоље.* — [Ми] ћемо се неко вријеме одржати пред аутотрком убирући пјену ... с тога висококултурног потхвата. *Крањч. Стј.;* ваздушна ~ *раствор којим се пожар гаси и локализује;* златна, сребрна ~ инд. *троска, изварак од злата, сребра.*

пёнав, -а, -о, ијек. пјёнав *пенаст.* — А кипи море. Над таласом талас пјенав се диже. *Видр.*

пёнавац, -āвца, ијек. пјёнавац, м бот. *врста биљке којој се корен у додиру с водом и трењем пени, сапуника* Saponaris officinalis; исп. пенушава(ц).

пёнāл, -ā́ла м лат. **1.** *новац који се плаћа за неиспуњење уговорених обавеза.* — За десет тролејбуса који су испоручени два месеца после рока, сума пенала износи шест милиона динара. *Пол. 1958.* **2.** спорт. *казнени ударац на који се осуђује једна страна због неке неправилности у игри.*

пёнаст, -а, -о, ијек. пјёнаст **1.** *који се пени, пун пене.* — Стрчало је мокро и оштро камење о које се ... разбијали пенасти таласи. *Вас.* Пјенаста вина протјечу благо. *С-Ц.* **2.** *сличан пени.* — Разгаљивао се мекањем слабачких и пенастих јагањчића. *Петр. В.*

пенáти м мн. лат. *у старих Римљана домаћи богови, заштитници породице и државе.* — Пенати и часни лари чувају наше осиротјеле градове и колибе. *Матош.*

пендèвӣш, -ӣша м покр. *врста просте кобасице.* — Рига и баца ... зеље, сланину, бумбаре и пендевише. *Љуб.*

пендèљёње с *гл. им. од* **пендељити.**

пендèљити, -ӣм несврш. *ићи нагињући се десно и лево, гегати се, клатити се, шепељити. Вук Рј.*

пèндрек м нем. *полицијска гумена палица.* — У десној шачетини грдобна фигура носи пендрек. *Божић.* На писаћем столу налазило се неколико пендрека, жила, корбача. *Дав.*

пèндула ж покр. *в. панула. Деан. Рј.*

пёнен, -а, -о, ијек. пјёнен *који је од пене, који је пун пене.* — Бијелим пјененим панцама хватало море обалу. *Креш.*

пёнēзи, ијек. пјёнēзи, м мн. нем. *новац.* — Новога краља није било видјети ни на сребрним пјенезима. *Шен.*

пёнēзнӣк, ијек. пјёнēзнӣк, м заст. *благајник.* — Пјенезник Краљевине Славоније. *Шен.*

пёнēзница, ијек. пјёнēзница, ж ист. *благајна (нарочито државна).*

пенетрàнтан, -тна, -тно *способан за пенетрацију, продоран.* — Зазвониле [су чаше] ... у оштром и пенетрантном тону. *Крл.*

пенетрàнтно прил. *продорно, оштро.* — У пенетрантно сировом вољу влажна дима осјећа се ... непокретност села. *Крл.*

пенетрáција ж лат. **1.** *продирање, пробијање.* **2.** *економско или културно продирање у једну земљу.* — Полуколонијални карактер Југославије условљавала је брза пенетрација иностраног капитала. *Комун. 1951.*

пéнзија (ген. мн. -зӣjā) и **пènзија** (ген. мн. пёнзӣjā) ж лат. **а.** *ванслужбено стање, положај након навршених година службе.* — Бацит ће ту проклету службу до ђавола

и отићи у пензију. *Кол.* **б.** *новац који прима пензионер за издржавање.* — Предлог одлуке о додељивању једнократног додатка уживаоцима инвалидских пензија. *Пол. 1958.*

пе́нзијица и **пѐнзијица** ж *дем. од пензија.*

пе́нзијскӣ и **пѐнзијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на пензије, пензионе.*

пензѝо̄н, -она м фр. = пансион.

пензионѐр, -а́ра м = пензионер *онај који је у пензији.* — Пензионар . . . је направио каријеру безмерном послушношћу. *Скерл.*

пензионѐрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пензионаре.*

пензионѐт, -а́та м = пансионат. — Странци долазе редовно у пензионате на заједничке обједе. *Бен.* Тони је посјећивала своју некадашњу одгојитељицу . . . премда је тај пензионат полако стао излазити из моде. *Адум.*

пензионѐр, -е́ра м = пензионар. — Ту је сједило неколико . . . пензионера. *Десн.* Као пензионер добио је место управника једног имања. *Чол.*

пензиоие́рац, -рца м *в. пензионер.* — Пензионерци читају трећу страну новина да виде ко је умро. *Дуч.*

пензионѐрка ж *жена пензионер.*

пензионѐркин, -а, -о *који припада пензионерки.*

пензионе́ров, -а, -о *који припада пензионеру.*

пензионѐрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пензионере.*

пѐнзионо̄, -ā, -ō *који се односи на пензије:* ~ фонд, ~ улог, ~ осигурање.

пензионѝра̄ње с *гл. им. од пензионирати.*

пензионѝрати, -о̀нӣра̄м сврш. и несврш. = пензионисати *превести, преводити из активне службе у пензију, умировити, умировљавати.* — Био бих најсретнији да ме пензионирају и да ме пусте у миру. *Хорв.*

пензионѝрац, -рца м *в. пензионер.* — Ујутро је шетао с друга два-три пензионирца. *Бег.*

пензионѝса̄ње с *гл. им. од пензионисати.*

пензионѝсати, -ишӣм сврш. и несврш. = пензионирати. — Овај отпуштен . . . овај ће бити пензионисан. *Ранк.*

пензионо̀ва̄ти, -о̀нујӣм сврш. и несврш. заст. *в. пензионисати.* — И сам стари пензионовани председник суда . . . би се сваки пут окренуо за Зоном. *Срем.*

пѐни, -ија м *ситни енглески новац (1/12 шилинга).*

пѐнити, -ӣм, ијек. пјѐнити, несврш. **1.** *стварати у каквој течности пену, чинити што пенастим.* — Ту су рибе пјениле перајама воду. *Крл.* **2.** *в. пенити се.* — Ко је гледао твоја врела како скачу, како пјене. *Баш.* Црвени Бук . . . пенио је сав застрт маглом капљице. *Дав.* Бакоња, пјенећи од једа, сврати у другу улицу. *Мат.*

~ **се 1. а.** *претварати се у пену, покривати се пеном (о течности).* — У чашама пјенио се најфинији . . . шампањац. *Том.* Хиљаде ће још проћи [година], а она [Морава] ће исто овако пенити се и шумити. *Ранк.* фиг. Улицама бучним пјенила се вика. *Гал.* **б.** *бити покривен пеном (од зноја, слине и сл.).* — Дјед [је] . . . хајкао на два упета, снажна вола која су се пјенили. *Донч.* Уједаред се срушио на колјена, па се грчио, ваљао, прометао и пјенио, као да га је спопала горска болест. *Цар Е.* **2.** фиг. *бити врло срдит, бесан, беснети.* — Само се пјеним од јада. *Нам.* Има часова кад се у мени душа пјени и баца. *Андр. И.* **3.** *лепршати, бити, изгледати као пена.* — Њена дуга хаљина . . . се . . . пенила при сваком покрету. *Дав.*

пѐница, ијек. пјѐница, ж **1.** *дем. од пена.* **2.** заст. *квасац за бели хлеб и колаче. И-Б Рј.* **3.** зоол. *мала птица певачица, обична грмуша* Motacilla silvia. *Финк.*

пеницѝлӣн, -ӣна м фарм. *антибиотик против гнојних и упалних болести.*

пеницѝлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пеницилин.*

пѐнишa ж енгл. *мања лађа на једра. Бак. Реч.*

пѐнишнӣк, ијек. пјѐнишнӣк, м бот. *грмолика биљка с лепим црвеним цветовима, слеч* Rhododendron hirsutum. — Језик је продукт наше земље, као ми, као савски шљунак, бјелолист и пјенишник хрватске Алпе. *Матош.*

пенѝвит, -а, -о, ијек. пјенѝвит *в. пенаст.* — Таква пјеновита није ријека кад, насипе сломив, разлије се. *Марет.*

пепѝлик, -а, -о, ијек. пјенѝлик, необ. *в. пенаст.* — Некада [си] тако радо играла се жмурке . . . по жалима мога мора — пјенолика. *Крањч. С.*

пенѝреп, -а, -о, ијек. пјенѝреп, необ. *коме је реп као пена.* — О коњи пјенорепи, уз бријег се попните. *Наз.*

пенси- *в. пензи-.*

пѐнтав, -а, -о *који пента, муцав.*

пѐнтавац, -āвца м *онај који пента, муцавац.*

пентàгōн, -она и **пѐнтагōн** м грч. **1.** *петоугаоник.* **2.** (Пентагон) *војни кругови Сједињених Америчких Држава.*

пентàгōнскӣ и **пѐнтагōнскӣ**, -ā, -ō *који се односи на пентагоне.*

пентàметар и **пѐнтамēтар**, -тра м грч. *дактилски стих од пет стопа.*

пѐнтāње с *гл. им. од пентати.*

пѐнтати, -ām несврш. покр. *говорити прекинуто, испрекидано и запињући, муцати.* — Поче непознати чудном смјесом славенских језика пентати нешто. *Том.*

пѐнтрāње с *гл. им. од пентрати се.*

пѐнтрати се, -ām се несврш. *с муком узлазити, пењати се, вратити се.* — Дјечаци ... пентрали се на дрвеће. *Бен.* Колона пентрала се изнемогло узбрдном путањицом. *Вас.*

пѐнтрāч, -áча м *онај који се (лако) пентра.* — Како је одличан пентрач по дрвећу, она изненађује птице. *НИН 1959.*

пенӯлтима ж лат. грам. *претпоследњи слог у речи.*

пѐнуша, ијек. пјѐнуша, ж зоол. *в. пенушар. Финк.*

пенӯшав, -а, -о, ијек. пјенӯшав *који се пенуша.* — [На пећи] је стајала чинија пенушава помузена млека. *Петр. Б.* фиг. Пјенушава пјесма по жалу се просу. *Франк.*

пенӯшава, ијек. пјенӯшава, ж и **пенӯшавац**, -āвца, ијек. пјенӯшавац, м бот. *в. пенавац. Бен. Рј.*

пенӯшавōст, -ости, ијек. пјенӯшавōст, ж *особина онога што је пенушаво.* — фиг. А у души гуслара који свог јунака није могао видети, иако му је на дохвату био, с каквом ли су се пенушавошћу мешале радост и горчина! *Сур.*

пенӯшāње, ијек. пјенӯшāње, с *гл. им. од пенушати (се).*

пенӯшāр, -ára, ијек. пјенӯшāр, м и **пенӯшара**, ијек. пјенӯшара, ж зоол. *врста инсекта сличног цврчку, чије ларве живе на ливадској трави или на врби и умотавају се у своје излучевине сличне белој пени* Philaenus spumarius. *Терм. 4.*

пенӯшаст, -а, -о, ијек. пјенӯшаст *који се пенуша.* — Та крв обично је својим пореклом из плућа ... ако је ... пенушаста. *Батут.* фиг. Пјенушаста, жарказта румен пуза свјежим узбибаним уздухом. *Кос.*

пенӯшати (се), -ām (се), ијек. пјенӯшати (се), несврш. *пенити (се).* — Пјешаци промичу [преко моста], гдје који пар застаје у средини, гледа доље у воду што се вртложи и пјенуша. *Донч.* фиг. Кад је [Бранко] весео ... то није шумна ... раздрагност и нагла експлозија веселости која кипи и пенуша. *Прод.* Силно се пенушају на Гајића згранути бирачи. *Каш.* Махале се пјенушале бехаром. *Сим.* Он се трудио да сачува ... онај ритам у коме се пенушају ведрине и раздрагности духа. *НК 1946.*

пенӯшац, -шца, ијек. пјенӯшац, м (ген. мн. пѐнӯшāцā) *вино које пенуши, шампањац*: француски ~.

пенӯшити (се), пѐнӯшīм (се), ијек. пјенӯшити (се), несврш. *пенити (се).* — Везув се пуши, море пенуши. *Нен. Љ.* Свуда пуне каце, а комови већ преврели, па се пјенуше. *Коч.* фиг. Пјесма из Малвининих и Ратковићевих устију пјенушила се и искрила попут шампањца. *Коз. Ј.*

пенӯшица, ијек. пјенӯшица, ж **1. а.** *в. пенушац.* — Сједаше он безбрижно и удобно послије вечере уз чашицу домаће пјенушице. *Драж.* **б.** фиг. *човек који се брзо запенуши, који брзо плане.* — Не кипи, не брини се, не буди пјенушицом. *Шен.* **2.** бот. *врста украсне биљке с црвеним цветовима, дупчац* Teucrium chamaepitys. *Бен. Рј.*

пенӯшкати се, -ām се, ијек. пјенӯшкати се, несврш. *дем. од пенушати се.* — Око њега [брода] море се сребрнасто пјенушка. *Кум.*

пѐнце, -ета с (мн. -ѐта, ген. -ѐтā) тур. *потплат, ђон.* — Једноме се [пјешаку] одвалило пенце. *Јак.*

пѐнцер м тур. *прозор.* — Постајкивали су пролазници под пенцерима једне кућице. *Бег.* Маза кроз пенцер вири. *Шант.*

пенцéрак, -рка м (ген. мн. пѐнцѐрāкā) *дем. од пенцер.*

пенцѐрāш, -áша м покр. **1.** *стаклар.* — Дротар си ти или пенцераш. *Петр. В.* **2.** *онај чији прозори гледају у прозоре суседа. Вук Рј.*

пенцѐрић м = пенцерче и пенцерчић *дем. од пенцер.*

пенцѐрлија ж тур. *груб папир којим се облепљују прозори.* — Беше [на соби] помањи прозор, олепљен дебелом хартијом, пенцерлијом. *Ранк.*

пенцѐрче, -ета с и **пенцѐрчић** м = пенцерић.

пенцетúрати, -ѐтӣрām сврш. и несврш. *ставити, стављати ђонове на ципеле, (по)ђонити.* — Ципеле су старе пенцетиране. *Дед. В.*

пѐњавац, -āвца м *онај који се пење.* — Посадит ће ... ред граха пењавца. *Берт.*

пѐњавица ж бот. *врста тикве тропских крајева с наранџастожутим дугим плодовима који служе за храну* Momordica balsamina. *Сим. Реч.*

пѐњавиче, -ета с бот. *сапун-трава* Saponaria officinalis. *Сим. Реч.*

пѐњалица ж **1.** *справа за пењање уз стене или стубове.* **2.** *теретна дизалица. Бак.*

Реч. **3.** бот. *в. пењачица (2).* — Грање столетних стабала, везано цватућим пењалицама, заклања небо. *Маж.* **Ф.**

пе̏њање с *гл. им. од* пењати (се).

пе̏њати, пе̏њем несврш. = пе́ти **1.** *дизати кога или што у висину.* — Пењите га на вјешала танка, нека знаде што му страх ваљаде! *Маж. И.* Мислите пењати куле у ваздуху? *Шапч.* **2.** *повећавати, повисивати.* — Панично [су] саопштавали вести о доласку партизана, пењали њихов број од сто на двеста. *Ћос. Д.* **3.** *разапињати (о шатору).* — Стадоше скидати дуге мотке да пењу шаторе. *Кос.* **4.** *метати споне на ноге, путо (нпр. коњу), сапињати. Вук Рј.*

~ **се** = пети се **1.** *с већим или мањим напором ићи с нижег места на више, узлазити.* — Хлапић се морао пењати на таван по љествама. *Брл.* Стазица се . . . на растојању од два и по километра пење за девет стотина метара. *Дед. В.* **2.** *дизати се у висину.* — Јарко сунце пењало се горе. *Змај.* Молитва се пење под небеса. *Крањч. С.* **3.** *пружати се у вис, стрмити.* — Рудник [се] небу пење. *Ил.* С бродова пењу се јарболи. *Полић.* **4.** фиг. *развијати се све више и више, напредовати.* — Борба поче да расте, да се пење и да бива све огорченија. *Нуш.* **5.** *постајати виши, јачи, расти.* — Крао је! севаше он очицама и све више пењаше му се глас. *Маш.* Тјескоба нека у мени се пење. *С 1937.*

Изр. ~ се коме на главу *бити му досадан, неподношљив.*

пе̏њач, -а́ча м **1.** *онај који се пење.* — Пењачи су жустро пузали уза стабло. *Гор.* **2.** зоол. *врста мање рибе из групе ципала у водама источне Индије, која често излази из воде, јер може да дише атмосферски ваздух* Anabas scandens. *Финк.*

пе̏њача[1] ж покр. *дрво с окресаним гранама које служи као осматрачница. И-Б Рј.*

пе̏њача[2], ијек. пје̏њача, ж *направа којом се прави пена. Вук Рј.*

пењà̏чица ж **1.** *она која се пење.* — фиг. Попут велике бијеле пењачице . . . свјетло је тежило у висину. *Божић.* **2.** бот. *биљка која се пење, пењалица, лијана* planta nitens. — Сједе у . . . сјеницу, заплетену густим прућем некакве пењачице. *Шимун.* Допада ми се . . . лоза какве биљке пењачице. *НИН 1958.*

пе̏њачкӣ, -ā, -ō *који се односи на пењаче.*

пе̏њење, ијек. пје̏њење, с *гл. им. од* пенити (се).

пењѐрлија ж тур. *врста колача са сиром.* — Купи ћевапчића и пењерлија. *Ранк.*

пе̏њичар м зоол. *птица из рода врапчарки, пузавац* Certhia familiaris.

пењдā̏р, -а́ра м фр. *женски кућни огртач који се облачи при чешљању, купању и сл.* — Широки рукави белог пењоара севали су кроз собу. *Андр. И.*

пе̏њушница, ијек. пје̏њушница, ж бот. *в. пенушник. Бен. Рј.*

пе̏бн, -о́на м грч. метр. *четворосложна стопа у којој је један слог дуг.*

пе̏бнија ж бот. *божур* Paeonia officinalis. *Бен. Рј.*

пе́па ж бот. *в. пркос (2). Бен. Рј.*

пепе̏йн, -и́на м *прашак за тровање ларви, гамади уопште.*

пепѐлити и **пе̏пелити,** -и̏м несврш. *посипати пепелом. Бен. Рј.*

~ **се** *посипати се пепелом.*

пе̏пелӣште с **а.** *део огњишта или пећи у који се купи, скупља пепео.* — Пред ноћ трнула би ватру и онда рукама малко прпала по пепелишту. *Божић.* **б.** *остаци чега изгорелог.* — Опипаше још топла пепелишта да виде остаде ли ишта. *Богдан.* **в.** *место где је нешто изгорело, згариште.* — Помрчина мирно пада на развејана пепелишта. *Рак.*

Пе̏пе̄лница и **Пепе́лница** ж *дан кад у католичкој цркви свештеник посипа вернике пепелом, Пепељава среда, Чиста среда.*

пе̏пе̄лница и **пепе́лица** ж бот. *врста сићушних гљивица које се на биљкама појављују као узрочници болести биљака, медљика* Oidium, Erysiphe. — Код нас су се осушиле многе храстове шуме јер су их исте године напале гусјенице . . . и наметничка гљивица пепелница. *Бот.*

пе̏пе̄лничкӣ и **пепе́лничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на Пепелницу.*

пепелу́жица ж *пепељава девојка, пепељуга. И-Б Рј.*

пе̏пељав и **пепѐљав,** -а, -о **1.** = пепељаст *који је боје пепела.* — Прашина трепери и прелива се од пепељаве и беличасте у љубичасту боју. *Ранк.* Пепељаво небо горело је у трептавој даљини. *Лоп.* **2.** *посут пепелом, напепељен.* — Купише пепељав комад кукурузног хљеба. *Лал.*

пепѐљавити, -и̏м несврш. *посипати пепелом; ваљати по пепелу. Вук Рј.*

пе̏пељавосӣв и **пепѐљавосӣв,** -а, -о = пепељастосив *сив као пепео.* — Пепељавосиви облаци спустили се ниско. *Јак.*

пепе́љак, -љка м покр. **1.** *машак на шљивама и на грожђу.* — При брању [шљива] . . . брише се она воштана навлака, пепељак, те шљиве не изгледају свеже. *Тод.* **2.** *гара, гар на пшеници. Бак. Реч.* **3.** зоол. *љушчице на крилима лептира. Бак. Реч.*

пепѐљāк, -а́ка м **1.** *место уз огњиште где се купи пепео.* — Зар не би љепше било да сам погинуо ове војне но да чекам смрт у пепељаку. *Мат.* **2.** покр. *озидано место украј куће где се у црепњи под сачем хлеб пече. Вук Рј.*

пепѐљāр, -а́ра м *онај који прави пепео. Вук Рј.*

пепѐљара ж = пепељача, пепеоник и пепеоница *судић у који се бацају пепео и опушци од цигарета.* — На столу ... лимена пепељара, пуна прљавих опушака. *Бар.*

пѐпељаст и **пепѐљаст,** -а, -о = пепељав (1). — Види робијаше у простом пепељастом одијелу. *Ћор.* У пепељастом сумраку чуо се глас неког човјека. *Крл.*

пѐпељастоплāв и **пепѐљастоплāв,** -а, -о *који је пепељасте боје с плавом нијансом.* — Откинула се ... на хоризонту звезда падалица остављајући за собом на пепељастоплавом небу фосфорни траг. *Моск.*

пѐпељастосѝв и **пепѐљастосѝв,** -а, -о = пепељавосив. — Лица бораца била су ... пепељастосива. *Хорв.*

пепѐљача ж = пепељара. — Гњечио је угасивачем у пепељачи свој чик. *Бог.*

пѐпељѐње и **пепѐљѐње** с *гл. им. од пепелити (се) и пепељити (се).*

пепѐљив, -а, -о *пепељав (2).* — Корито пуно мокре, пепељиве пређе. *Донч.*

пепѐљика ж хем. *материја које има у пепелу, калијев карбонат, поташа. Деан. Рј.*

пепѐљиња̄к м *место где се пепео просипа. Вук Рј.*

пѐпељити (се) и **пепѐљити (се),** -ѝм (се) несврш. *в. пепелити (се). Вук Рј.*

пѐпељѝште с *в. пепелиште (в).* — Једнокрвну браћу раздвојили себичњаци ... како нећe од нас бити никад ништа до јадишта и пепељишта. *Љуб.*

пепѐљуга ж **1.** презр. *женска особа пепелом упрљана; запостављена девојка или жена.* — фиг. Пепељуга међу велевластима ... Италија је ушла у свјетски рат. *ХР 1928.* **2.** зоол. **а.** покр. *в. поскок (2). Вук Рј.* **б.** *врста еје, ега ливадарка* Circus pigargus. *Бен. Рј.* **3.** бот. *дивља лобода* Chenopodium album. *Сим. Реч.* **4.** *засторак на парионици на који се метне пепео и сипа вода. Вук Рј.*

пепѐљугаст, -а, -о *пепељаст, пепељав.* — Дјевојче ... обијесно позирало великим пепељугастим очима. *Коз. Ј.*

пепѐљугин, -а, -о *који припада пепељуги.*

пепѐљуха ж покр. **1.** *в. пепељуга (1). Вук Рј.* **2.** *в. пепељуга (2а). Рј. А.*

пепѐљуша ж **1.** покр. *в. пепељуга (1). Вук Рј.* **2.** бот. *врста зељасте биљке, трава од краста* Cerinthe minor *и* Teucrium polium. *Сим. Реч.*

пѐпео, -ела м **1.** *остатак од онога што је изгорело.* — Прије огњишту те распрета пепео. *Вес.* Да потпириш пепелом искру запретану. *Уј.* **2.** фиг. *мртво тело, (по)смртни остаци.* — Пророкова се блистају знамења гдје се ... часни пепео султана одмара. *Бој.*

Изр. бацати коме ~ у очи *заслепљивати, обмањивати, заваравати кога*; дићи се из пепела *обновити се после разарања, подићи се на згаришту*; посипати главу (покајничким) пепелом *кајати се због учињених недела*; пребирати по пепелу успомена *сећати се доживљаја из прошлости*; претворити, (расути, разбити, раздробити, сатрти, сажећи) у прах и ~ *потпуно уништити*; ускрснути из праха и пепела *наново се створити, подићи после разарања.*

пепеѐњāк, -ѝка м и **пѐпеоница** ж = пепељара. — На столу цигарете и пепеоници. *Фелд.* Заборавио сам метнути пепеоницу пред вас. *Ћор.*

пепѝта и **пепѝто** прид. непром. шп. *шаран ситним коцкама у две различите боје:* ~ тканина, ~ капут.

пѐплōн, пѐплон и пѐплос м грч. *дуга и уска свечана хаљина без рукава.* — Слијепа правда у свом богато набораном пеплону ... држи у руци ... мач. *Крл.* Бегови донели [су] свадбене дарове за невесту: пеплос који је везла Минерва. *Дуч.*

пѐпсѝн, -и́на м грч. хем. *фермент у желудачном соку који помаже варење беланчевина. НЧ.*

пѐр м (мн. пе́рови) фр. ист. *титула припадника највишега племства, великаш, племић уопште.* — Суд састављен од перова. *Пов. 2.*

пе́ра м *хип. од перчин. Вук Рј.*

Изр. биће шака пере покр. *почупаће се.*

пѐрāд ж зб. им. *живад, живина.* — Претрглије пресрећу сељанке и купују вуну, перад или јаја. *Андр. И.* Перад даје месо, маст, јаја и перје. *ОГ.*

перàдāр, -а́ра м *човек који се бави гајењем перади, живине. Бен. Рј.*

перадàрица ж *жена перадар.*

перàдāрнѝк м *стаја за перад, живињу, перадњак.* — Уређени су велики и модерни перадарници ... и фарме кокоши. *ЕГ 2.* Подигли смо перадарник ... воћњак и виноград. *Пол. 1959.*

перадáрство с *гајење перади.* — Перадарство је везано уз пољодјелски начин живота. *ОГ.*

пѐрадњāк м *перадарник. Бен. Рј.*

пѐрај м *лопатица на воденичком точку. Рј. А.*

перáја ж **1.** = пераје *орган за пливање рибе.* — Мотрио је дрхтање пераја [на риби]. *Новак.* **2.** *чекиња на леђима свиње. Вук Рј.*

перајáри м мн. зоол. *род сисара који су се прилагодили животу у води, а ноге су им се претвориле у пераје. Терм. 4.*

перáје с **1.** = пераја (1). — Задње удове [кита] представља само репно пераје. *Петр. М.* **2.** *перо, лист у неких биљака који је сабљастог облика (обично лука и сл.).* — Пртене торбе у којима су проје, чанци и лук од кога пераја стрче ван торбе. *Дом.*

перáјевина ж *оно што остаје на перајици кад се перају повесма,* исп. огреб (2), огребница. *Вук Рј.*

перáјити, перājӣм несврш. *чистити перајицом, гребенати. Рј. А.*

перáјица ж *дем. од пераја.*

перáјица ж **1.** *направа за чишћење кудеље или лана, гребен. Вук Рј.* **2.** *четка за кречење.* — Још ми је загасио вапно у шкафу и ... направио перајицу. *Бен.*

перáјница ж покр. *в. перајевина. Вук Рј.*

пѐраљка ж *комад дрвета којим се при прању лупа по рубљу, пратљача.* — [Лупкале су] нануле по голим петама као пераљке по мокром рубљу. *Сиј.*

пѐраст, -а, -о **а.** *који је од перја.* — [Наслоњачу] је ... провиривала утроба испуњена ... перастим колутима и чуперцима морске траве. *Крл.* **б.** *који је налик на перо:* ~ лист.

пѐрāћӣ, -ā, -ē *који служи за прање:* ~ сапун.

пѐрāч, -ача м *онај који пере:* перачи улица.

перàчица ж *жена која пере, праља.* ~ рубља.

пѐрашкӣ, -ā, -ō *који се односи на место Пераст.*

Пѐрашкиња ж *жена из Пераста.*

Пѐраштанин м (мн. -ани) *човек из Пераста.*

первáжēње с *гл. им. од первазити.*

пѐрвāз м тур. **1.** *оно чиме је нешто опточено или обрубљено, обруб, опток, опшав, поруб.* — Крајеви кицошки везане свилене краватне ... били су га по ... первазу од прслука. *Уск.* Скинула је [грофица] ... капу са златним первазом. *Нех.* **2.** *украсни венац.* — Лежала је ... гледајући ... лијеви рељефни перваз стропа. *Крањч. Стј.* Одевам зидове дрветом и украшујем их первазима. *Богдан.* **3.** *руб, ивица као граница нечега.* — Жена на рубу пута, на первазу ... мрко гледа по новој цести. *Кал.* Где ли је већ једном видио ову расцвјетани перваз око леја — жуте и црвенкасте ђулове измијешане с босиоком. *Ћоп.* **4.** *наслон на прозору, прозорска даска.* — Цео дан ... преседи на прозору ... у додиру прса о перваз прозорски. *Станк.* **5.** *ограда, прсобран.* — Она се наслонила лактом на перваз лађе, гледала у воду. *Ћор.*

первáзити, первāзӣм несврш. *налазити се около као перваз, обрубљивати, опкољавати.* — Ред високих јабланова ... недалеко од пута первазе варошки јаз. *Нуш.*

пѐрверзан и **первѐрзан,** -зна, -зно лат. **1. а.** *изопачен, садистички покварен.* — Наше бесне страсти ... с перверзним весељем крв живота пију. *Панд.* Очи ... редарственог надзорника засјале [су] од неког нарочитог перверзног уживања. *Јонке.* **б.** *који исказује поквареност.* — Из луксузног аутомобила извукла се гојазна фигура жмиркавих очију ... и перверзних усана. *Јак.* **2.** *неприродан, настран, необичан.* — Перверзан индивидуум ... путује свијетом куд га воде мутни и страшни нагони. *Андр. И.* Мисао је перверзна, али лијепа. *Нен.*

первѐрзија ж и **перверзѝтēт,** -éта м **1.** *изопаченост природних осећања и нагона, нарочито сексуалних.* — Нагнан не перверзитетом, него здравим мушким нагоном. *Љег.* Формула њена за фину љубав. малко перверзије у чедности, али много чедности у перверзији. *Дуч.* **2.** *покварености људи.* — Прожет [је] ситном перверзијом којом деца ... откидају мувама крила. *Вучо.*

пѐрверзно и **первѐрзно** прил. *на перверзан начин:* ~ болестан, ~ мучити. — Он је узео ордонанчево ухо и почео га шарафити перверзно, све јаче. *Крл.*

пѐрверзиōст и **первѐрзнōст,** -ости ж *особина онога који је перверзан и онога што је перверзно.*

первертѝратн, -èртӣрām сврш. и несврш. лат. *(по)кварити, изопачи(ва)ти.* — Первертирани карактери ... тих убица налазе се у злочинима Немаца. *НК 1946.*

пергамéна ж *в. пергамен(а)т.* — Размота стару, жуту пергамену. *Шимун.*

пергàмен(а)т, -нта м **1. а.** *кожа приређена за писање (назив по азијском граду Пергаму).* **б.** фиг. *спис или повеља написана на таквој кожи.* — Ми смо дубоко убеђени да право једнога народа на живот не почива на прашњавим пергаментима. *Скерл.* **2.** *врст кожаст и прозиран папир, који не пропушта воду.*

пергàментнӣ, -ā, -ō = пергаментски *који се односи на пергамен(а)т, који је као*

пергамен(а)т. — Сва лица су била пергаментне боје. *Торб.*

пергàмент-пàпир, -ира м *пергамен(а)т (2).*

пергàментскӣ, -ā, -ō = пергаментни. — Осети згужвану, пергаментску очеву руку на својој руци. *Петр. В.*

пèргола ж тал. покр. *брајда, чардаклија, одрина, сеница.* — Скочимо ... под перголе и под сунцобран. *Пол. 1958.*

пêрда ж тур. покр. *вео, завеса, застор. Вук Рј.*

Изр. ставити, метнути коме перду на очи *залудити, обманути кога.*

пèрда ж **1.** = перде (1) **а.** *преграда, раздвојни зид (што дели нпр. једну просторију од друге); платнена настрешница.* — Двије собице предвојене пердом од јелових дасака. *Љуб.* Лосрну на оној ускоj, влажној и увијек полумрачној перди где се салијевало све из кухиње. *Андр. И.* **б.** *ограда.* — Мунари ... уз перду стане сиjед мујезин и зов његов брујн. *Наз.* Зар је часно ... вирити кроз перду док се други туку. *Чол.* **2.** *четвртаст нарецкан испуст на кључу. Рj. А.*

пердáшēње с *гл. им. од пердашити.*

пердáшити, пèрдāшīм несврш. *истезати, растезати кожу (да се очисти и угласи). Вук Рj.*

пèрде, -а и -ета с **1.** = пèрда (1). — На плажи ... терасе украшавају шарена пердета. *Б 1958.* Наслонивши се на перде од клупе ... *Берт.* **2.** заст. *мрена на оку.* — То стање [ока] зовемо ми мрена, перде и бело. *Батут.* **3.** *на врату тамбуре преградица код које се притискају жице да се добије одређена нота. Вук Рj.*

пèрēм *през. од прати.*

перéтак, -тка м (мн. перéци, ген. пèрēтāкā) *перец. Прав.*

пèрēц, -éца м и **перéца** ж нем. *колачић у колут савијен, претак.* — Окрене се к зиду, смота се као перец и усне. *Матош.* Раскалашена деца ... украли су перечару две переце. *Сек.*

перèцāр, -ара м *онај који прави и продаје переце.*

перèчāр, -ара м *онај који прави и продаје претке.*

перечáрев и **перечáров,** -а, -о *који припада перечару.*

перèчић м *дем. од перец и претак.*

перèција м *перецар.*

пèрзер и **перзијáнер** м **а.** *женски зимски капут начињен од крзна посебне пасмине перзијске јагњади.* — Заогрнута својим перзијанером ... Олга је ходала усправно. *Крл.* **б.** *ћилим од вуне перзијских оваца, перзијски ћилим.* — Дијелио [је] ... перзере цијепајући их попола. *Десн.* Нечујно прећи ... преко перзијанера. *ЛМС 1951.*

пери- грч. *као први део сложеница значи: око, около, код.*

пèривōј м грч. *ограђено земљиште одређено за одмор и шетњу а засађено цвећем и дрвећем, цветњак, врт, парк.* — Иностраним дрвећем и цвијећем засађени перивој ширио се за кућом. *Шен.* фиг. Љубав ... раскида цвјетиће у перивојима наших душа. *Шант.*

пèривōјнӣ, -ā, -ō *који се односи на перивој.*

перѝгēj, -éja м грч. астр. *тачка на Месечевој путањи у којој је он најближе Земљи. ЕЛЗ.*

перѝгōн, -óна м грч. бот. *оцвеће код којега су чашица и венчић исте величине и боје. ЕЛЗ.*

пèридерм м и **перидèрма** ж грч. бот. *трајно заштитно ткиво на кори дрвећа, плуто.* — На кори дрвећа налази се вишеслојно кожно ткиво или перидерма које се састоји од мртвих станица. *Бот.*

перѝјант м грч. бот. *спољни део цвета који штити делове за оплођавање, а састоји се од чашице и венчића, оцвеће. ЕЛЗ.*

перѝјек м грч. **1.** *околни становник, сусед.* **2.** геогр. (обично мн. перѝјеци) *становник исте географске ширине.* **3.** ист. (*у Спарти*) *покорени сељаци староседеоци без политичких права.*

пèрика и **перѝка** ж фр. *направа начињена од природне или вештачке косе, власуља.* — Набавио перику да скрије своју ћелу. *Дед. В.*

перѝкард м грч. анат. *опна око срца.*

перикардѝтис и **перикардѝтис** м грч. мед. *упала, запаљење осрчја, срчане кесице.*

перѝкарп м грч. бот. *омотач зрна, семена* pericarpium. *Терм. 3.*

пèрилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) **1.** *онај који пере.* **2.** зоол. *врста сисара сличног медведу и куни, ракун* Procyon lofor. *Бен. Рj.*

пèрило с *место где се пере рубље.* — Мргуда упрти рубине и пође на перило. *Коч.* Бијели облачић ... запловио по модрини као у перилу изгубљена кошуљица. *Мих.*

пèрйља и **пèриља** ж *она која пере, праља.* — Периља то уради, па ће: »Разгрнула сам веш!« *Сим.*

перйљац, -љца м *пральин муж. Вук Рj.*

пèрина ж *комад постељине напуњен перјем на којем се лежи или се њиме покрива.* — Завезасмо се у сан као да лежимо на самим перинама. *Вел.* Лежао [је човек] ... покривен до гуше црвеном перином. *Вучо.*

пѐрина ж **1.** *аугм. од перо.* **2.** фиг. *крупна пахуљица.* — Снијег је лаптао ријетким перинама. *Божић.*

перѝод м грч. **1.** *размак, одсек времена, доба.* — Маркс излаже своје погледе о томе како ће изгледати прелазни период из капитализма у комунизам. *ОП 2.* У [роману] се описује или читав живот или поједини већи периоди из живота неких личности. *Т. књ.* **2.** *фаза у развитку.* — То је био период кад смо разјуривали жандармеријске станице. *Чол.* **3.** грам. *већи реченични склоп; фраза.* — Зборио је у сјајним периодима . . . о свему што му је дошло на језик. *Јонке.* **4.** муз. *заокружени део композиције од неколико тактова који се понављају али тако да чине хармоничну опреку.* **5.** хем. *водоравни ред у Мендељејевљевој таблици елемената, који почиње алкалијским металом а свршава се инертним гасом.* **6.** физ. *време потребно да се промени смер и јачина струје и да се врати у старо стање, титрај, фаза.*

перио́да ж **1.** *период (1—3).* — У прелазној периоди живели су људи и са округластим и са дугуљастим лубањама. *Жуј.* Тада . . . настаје периода насљедних промјена. *НЕ.* Његове периоде . . . сачувале су . . . првобитну крепчину. *Петр. В.* **2.** *месечно пражење код жена, месечница, менструација.*

периодиза́ција ж *дељење на периоде:* ~ историје.

периѝдик м *штампано дело које излази периодично, часопис.*

периодицѝтēт, -éта м *периодично понављање нечега, повременост, периодичност.* — У животу народа постоји периодицитет јачег напредовања и процвата. *Петр. В.*

периѝдичан, -чна, -чно и **периѝдичкӣ,** -ā, -ō *који се појављује или понавља у одређеним временским размацима, повремен:* ~ спис, ~ полагање рачуна, ~ криза.

периѝдички и **периѝдично** прил. *на периодичан начин, с времена на време.* — У нашим славонским шумама периодички се појављује велик број гусјеница. *НЕ.* Боље је да народ претрпи штету једном за свагда него да је . . . трпи периодично. *Јов. С.*

периѝдичнōст, -ости ж *својство онога што је периодично.*

перѝодни и **перѝодскӣ,** -ā, -ō *који се односи на периоде:* ~ повишица плате, ~ разломак.

пѐрионица и **периѝница** ж *просторија у којој се пере.* — Жене су морале сушити веш по кухињама и собама јер перионица и сушара нису биле уређене. *Пол. 1958.*

перѝост м грч. биол. *опна која обавија кост, покосница.* — Ваљски дио кости обложен је периостом или покосницом. *НЧ.*

перипатѐтик м грч. *присталица, следбеник Аристотелове филозофије.* — Перипатетици признају да тело мора остати у стању мира све дотле док какав узрок то стање не измени. *Петрон.*

перипатѐтича́р м *перипатетик.*

перипатѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на перипатетике:* ~ школа, ~ учење.

перипѐтија ж грч. **а.** (*изненадна*) *промена, преокрет у неком стању, расплет догађаја.* — Следећа етапа [у драми] је перипетија, тј. преокрет, када се сукоб настао у заплету креће у правцу победе или пораза јунака. *Т. књ.* **б.** мн. *згоде и незгоде, доживљаји.* — Преживјевши све крваве перипетије . . . Глембајеви данас страдавају. *Крл.*

пѐриска ж зоол. *врста шкољке с дугачком шиљатом љуштуром наровашене површине* Pinna nobilis. *ЕЛЗ.*

перѝскоп и **пѐрископ** м грч. *оптички апарат за посматрање предмета који се налазе изван непосредног видног поља.*

перѝскопнӣ и **пѐрископнӣ,** -ā, -ō *који се односи на перископ.* — Одлучио сам да опрезно изронимо, али само до перископне дубине. *Вј. 1957.*

перисперма ж грч. бот. *спољни омотач семенова зрна* perispermium. *Терм. 3.*

перисподменон м грч. *дуг акценат на последњем слогу. Кл. Рј.*

перистàлтика ж грч. *посебно, од воље независно стезање и растезање желуца и црева којим се храна постепено помиче кроз пробавни систем.*

перистàлтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на перисталтику:* ~ кретање црева.

перѝстил, -а и **перѝстӣл,** -ила м грч. архит. *слободан простор, окружен стубовима и наткривен; предворје или ходник са стубовима.*

пѐрити, пёрӣм несврш. **1.** *управљати што куда, усмеравати, нишанити.* — Војник . . . ће бодеж свој перити на наше груди. *Тур.* Ноћима . . . перили су рефлекторе у зјенице. *Божић.* **2.** фиг. *напињати.* — Перио је уши као птица. *Кал.* Он лагано крену за њима пређи уши да ухвати што говоре. *Мат.*

~ **се** *дизати се, стрмити.* — На главици [брда] се пери у . . . небо Окић-град. *Шен.*

пѐрифēран, -рна, -рно грч. = периферичан *који је на периферији, крајњи;* (*из*)*ванградски.* — Скренуше у сплет периферних улица. *Хорв.*

периферија ж *спољни, крајњи део нечега*: ~ круга, ~ града, ~ села. — То је била сиротињска кућица на периферији. *Чол.*

периферијски, -ā, -ō *који се односи на периферију*: ~ положај, ~ нерви.

периферијски прил. *на периферији.* — [Србија] се знатно разликује од периферијски положене Бугарске. *Цвиј.*

периферичан, -чна, -чно = периферан. — У периферичним [се] цивилизацијама ... само имитира. *Крл.*

периферност, -ости ж *особина, стање онога што је периферно.*

перифраза ж *казивање битне особине неког предмета или радње слободним описивањем.* — Данас ми људске речи ... звуче тоном досадних перифраза. *Панд.*

перифрастичан, -чна, -чно грч. *који описивањем објашњава нешто, описан.*

перифрастичкӣ, -ā, -ō *који се односи на перифразе.*

перихел, -ела и **перихелијум** м грч. астр. *тачка на путањи Земље или других планета у којој су најближе Сунцу. ЕЛЗ.*

перӣш, -ӣша м *цепни ножић, пероpез.* — Перишем пара ... ногавицу. *Крл.*

перишан м тур. *врста украсне игле за главу.* — Бака прича о старим временима ... кад су се још перишани носили. *Срем.*

пӗрјав, -а, -о **1.** *који је упрљан перјем.* — Мршави Јевреjин ... погружен и перјав ... нуди ... наранџе. *Шапч.* **2.** *в. пернат. Бак. Реч.*

пӗрјан, -а, -о *начињен од перја, испуњен перјем.* — Наслонила главу на перјан јастук и мисли. *Нуш.*

пӗрјанӣк м **1.** *онај који носи перјаницу на капи, перјаничар.* — Фригијци бјеже ... а перјаник гони их Ахил. *М-И.* **2.** (и перјàнӣк, -и́ка) ист. *телесни стражар и извршни орган црногорских владара.* — Кнез Никола дао му је једног перјаника да га свуда прати. *Нен. Љ.*

пӗрјаница ж **1.** *накит од перја на капи или шеширу, перушка.* — фиг. Још недозрело ковиље издизало је своју чупаву перјаницу *Моск.* Кријес је горио дижући све бјељу перјаницу према небу. *Наз.* **2.** фиг. *онај који је међу осталима најбољи, понос и дика својих другова.* — Ми ћемо заједно капетану поћи и повести само Белемеза и Шољугу, перјанице дивне од крваве и љуте Крајине. *Коч.* Био је перјаница и поузданик једне моћне странке. *Кол.* **3.** покр. *в. перина.* — Однесе перјаницу и под ведрим небом прохрка цијелу ноћ. *Шен.* **4.** бот. **а.** *врста корова из рода тратора* Amaranthus caudatus. *Сим. Реч.* **б.** *в. петлова креста (под креста). Сим. Реч.*

пӗрјаничӑр м *перјаник (1). Прав.*

пӗрјаничкӣ и **пӗрјанӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на перјанике*: ~ капетан.

пӗрјанӣштво и **перјани́штво** с *перјаничка служба, звање. Вук Рј.*

пӗрјӑнка ж **1.** *перјаница (1).* — На њему [капетану] свечана униформа ... на капи перјанка. *Јакш. Ђ.* **2.** *в. пӗрина.* — Намјестили су кревет, сламњачу, перјанку, јорган. *Берт.*

пӗрјӑње с *гл. им. од перјати.*

пӗрјаст, -а, -о *сличан перју.* — Ветрић је терао са запада црн перјаст облак. *Моск.*

пӗрјат, -а, -о **а.** *покривен перјем.* — Колика се чета сакупила грабљивога скота перјатога. *НПХ.* **б.** *који има перјаницу.* — Испод куће њива младих перјатих кукуруза. *Ћоп.*

пӗрјатан, -тна, -тно песн. *в. пернат. Вук Рј.*

пӗрјати, -ӑм несврш. **1.** *чистити лан или конопљу на перајици. Вук Рј.* **2.** *ићи брзо, трчати, бежати, трчкарати.* — Поваздан перја по селу. *Ћоп.* Дуњашка је хитро као ластавица перјала преко дворишта. *Моск.* **3.** *лепршати.* — Сукње јој перјају од радосна скакања. *Рад. Д.*

пӗрје с *зб. им. од перо.*

Изр. бити у рђаву перју *бити у злу стању*; китити се туђим перјем *присвајати туђу духовну својину, бити плагијатор*; красити се, китити се, лажним перјем *приказивати се бољим него што је то уистину, хвалисати се*; покисло му, пало му ~ *покуњио се због неуспеха*; расте му перје *догађај се развија њему у прилог, поноси се*; увалити се у ~ *докопати се благостања.*

пӗркӑл, -а́ла м фр. *нагусто ткано памучно платно. Деан. Рј.*

пӗркелт и **пӗркелт** м мађ. *телећи паприкаш.*

перкӯсија ж лат. мед. *начин лекарског прегледа куцањем по телу.*

пӗркусиӧнӣ, -ā, -ō *који се односи на перкусије.*

пӗрла и **пе́рла** ж фр. *в. бисер.* — фиг. Црне непомичне перле очију ... живну ме гдјекад. *Божић.*

пӗрлан, -а, -о *који је од перла.* — Крст са перланим венцем. *Минд.*

пӗрласт, -а, -о *који је као перла.* — [Мрави су] хитали ... котрљајући за собом ... фини и перласт песак. *Вас.*

пѐрли прид. непром. нар. песн. *в. перни (2).* — Потеже перли буздована па удара ... капетана. *НП Вук.*

пѐрлӣнка ж зоол. *соj, врста домаће кокоши сивкасте боје са ситним белим тачкицама, морска кокош, бисерка* Numida meleagris. *Бен. Рj.*

пѐрлица ж **а.** *дем. од перла.* **б.** мн. *ситна стаклена зрна пробушена по среди, која се нашивају на предмете од тканине или коже ради украса.* — Две лампе ... абажурима извезеним седефастим перлицама. *Вучо.*

пѐрлӧн, -о́на м *врста синтетичне, пластичне масе која служи за прављење чекиња, ужета, платна, тканина и сл. ЕЛЗ.*

пѐрм м геол. *последња од шест формација палеозојског доба (према имену покрајине Перм у источној Русији).* — У перму се јављају водоземци и гмазови. *Туђ.*

перманѐнтан, -тна, -тно *непрекидан, трајан, сталан:* ~ служба, ~ магнет.

перманѐнтно прил. *на перманентан начин, непрестано, стално, без прекида.* — Комисија ради перманентно за вријеме читавог натјецања. *Аут.*

перманѐнтнӧст, -ости ж *особина и стање онога што је перманентно.*

перманѐнција ж лат. *непрекидно трајање, сталност.*

пѐрмеабӣлан, -лна, -лно лат. *који пропушта (воду и сл.), пропустљив; који (се) може пробити, пробојан.*

пермеабӣлнӧст, -ости ж **а.** *особина онога што је пермеабилно.* **б.** физ. *способност неке материје да пропушта извесно физичко деловање или процес или да проводи магнетска деловања.*

пѐрмскӣ, -ā, -ō *који се односи на перм:* ~ формација, пермски стегоцефали.

пермута́ција ж лат. *промена, измена.* — Број тих [погрдних] речи је огроман, а број њихових варијација и пермутација изгледа бескрајан. *Андр. И.*

пермути́рати, -ӯтӣра̄м сврш. и несврш. = пермутовати *изменити, мењати облик или ред.* — Ти кровови су очитовање њихове пермутиране енергије. *Вил.*

пѐрмутовање с *гл. им. од пермутовати.* — Онда настаје пермутовање ова четири метка у свим могућим комбинацијама. *Јак.*

пѐрмутовати, -тујѐм сврш. и несврш. = пермутирати. В. пр. уз гл. им. пермутовање.

пѐрнӣвка ж зоол. *млада птица којој је тек порасло перје, полетарац. Р-К Реч.*

пѐрнӑд ж *в. перад.* — Похрлише сви ко пернад кад се слеће на крикљив ваб. *Кош.*

пѐрнат и **пѐрнат,** -а, -о **1.** *којему је тело обрасло перјем.* — Ђаци су ... чупали опарену пернату живину. *Чипл.* **2.** *који је напуњен перјем:* пернати јастук. **3.** *окићен перјем.* — Пернати нас жандари опколе. *Вил.* **4.** *в. перни.* — Мој пернати од сунашца штите. *Вук Рj.*

пѐрнӣ, -ā, -ō **1.** *пернат (3).* — Колико јуначких ... глава грне ... под перним калпаком ... на стари Грич. *Шен.* **2.** *на чему су пера.* — Бачени су давно перни буздовани, умукле су гусле. *Стан.* **3.** *в. пернат (1).* — Нетко ме баца на крељути перне ... да ме носе. *Визн.*

пѐрница ж **1. а.** *кутија за пера. Деан. Рj.* **б.** *држаља за перо којим се пише.* **2.** *блазина напуњена перјем, перина. Бак. Реч.* **3.** бот. *пераст наставак од длачица или чекиња на плоду неких биљака, кунадра* pappus. *Терм. 3.*

пѐрницӣозан, -зна, -зно *опасан, погубан, шкодљив.* — Анемије, нарочито перницизне, чешће нападају жене. *Пол. 1959.*

пѐрничӑр м *занатлија који прави перснице (2). И-Б Рj.*

пѐрничица ж *дем. од перница.*

пѐро с (ген. мн. пѐрā) **1. а.** *рожната цевчица која прелази у бадрљицу с чијама, а расте из коже птица и покрива им тело.* — Сељаци ... окићени калопером, невеном и пауновим пером. *Јор.* **б.** *крило.* — Ни колико би муха на перу понијела. *Н. посл. Вук.* **в.** *перjаница.* — Лице му се руменило ... под ... пером закићеним шеширом. *Макс.* **г.** *пахуљица.* — Поче оретко падати [снег], перо по перо. *Вес.* **2.** *челична или од другог метала начињена направа којом се пише мастилом.* — Умакали [људи] полако перо у тинтарницу. *Гор.* **3. а.** фиг. *писац, књижевник.* — Најјача [су се] књижевна пера ангажирала у борби за боље и праведније уређење. *Р 1946.* Књига ... је књижевна творевина једног суптилног пера којим сигурно рукује несумњив ... таленат. *НК 1946.* **б.** *написан састав, књижевно или научно дело.* — Велике нетачности из пера великих људи памте се и дуже наводе, као и велике тачности из тих пера. *Сек.* **в.** *рад на књижевном пољу, писање.* — Посветио се перу, и то најприје као новинар. *Баз.* Млади писац ... [писао је] обилно, грозничаво, као сваки којега перо храни. *Скерл.* **г.** *начин изрицања мисли, стил.* — Популарним пером црта догађаје народне и политичке. *В 1885.* Вука су се више бојали, знајући његово оштро перо, него што су му веровали. *СКГ 1937.* **4. а.** *сабљасти лист у биља.* — Кукуруз једрао је упијајући својим перима сунце. *Пер.* То је врхунац сладокуштва ... средина од лука без љупине и пера. *Ј 1937.* **б.** *цветни листић, латица.*

— Баци ружина пера са својих њедара у Павлову чашу. *Шен.* **в.** покр. *лист у књизи.* — Отвори књижурину ... лиже прсте да перо од пера раздвоји. *Љуб.* **5. а.** *окрајак повезаче, мараме и сл.* — Веза ... капару у перо своје мараме. *Шен.* Пером шала обриса зној с чела. *Ж 1955.* **б.** покр. *страна, бок, крило.* — Запе ми на лијевом перу тих мотрилац и чекалац за око. *Буд.* **6.** *направа којом се удара у тамбуру, у цитру, трзалица, терзијан.* — Тргни пером по циндрици. *Кур.* **7.** *еластична направа којом се нешто напиње или покреће, опруга, федер.* — Одвија се перо у механизму сата. *Крл.* **8. а.** *жбица, палац на точку.* — Лопатара, тј. воденица што има коло попријеко и на њему пера као лопате. *Вук Рј.* **б.** *зрак, зрака.* — Помаља [се] ... сунце са златним својим перима. *Шапч.* **9. а.** *шиљата страна земљорадничких оруђа (раоника, мотике и сл.).* — Гледала [је] како калаца перо раоника. *Ђур.* **б.** *зуб на кључу. Р-К Реч.* **в.** ист. *шиљак на бувдовану.* — Топузу му пера саломила. *НП Вук.* **г.** ист. *направа на стрели која осигурава сигуран лет.* — Од шест пера стријелу опалио. *НП Вук.*

Изр. бацити перо у трње *престати бавити се писањем*; бити човек или мајстор од пера, бити јак на перу, владати добро пером *бити добар стилист, писац*; држати перо у руци *бавити се писањем*; јачи је на перу него на језику *бољи је писац него говорник*; казивати, говорити у ~ *говорити некоме с тим да он то пише, диктирати*; мисао ми долази на ~, стоји ми наврх пера *мисао ми се рађа или ми се родила за време писања*; ни ~ покр. *нимало.* — Поче да јој [крави] танча млијеко ... док јој се груди пресуше, а стеона ни перо. *Љуб.*; оштрити ~ на кога *спремати се на писмени напад*; потезом пера одлучити *без оклевања и укратко писмено одлучити*; прихватити се (латити се) пера, узети перо у руке *почети писати*; руковати пером *бавити се писањем*; с пера на ~ покр. *од првог до последњег листа, све по реду до краја.* — Поштрапи га водицом ... и очита врачевну молитву с пера на перо. *Љуб.*; ставити нешто под ~ *записавши отети нешто забораву*; то је изашло испод његова пера *то је он написао*; водити ~ *писати записник*; узети ~ у руке *почети писати*; забости ~ у ледину *престати писати.*

пѐроводни̑, -ā, -ō *који се односи на перо-водство:* ~ чиновник.

перово̀дство с *посао и служба перовође. Прав.*

пѐровођа м *службеник којему је посао састављање и писање записника, деловођа, записничар.* — Послије свршених наука био је одвјетнички перовођа. *Барац.* Предсједник [се] окрете перовођи: — Бележите ... *Ком.*

пѐроксѝд м лат.-грч. хем. *оксид који у молекулу веже један атом кисеоника више и лако га губи те стога служи као јако оксидацијско средство.*

пѐролак, -а, -о ков. *који је лак као перо*; само у изразу: ~ категорија (боксера) *категорија у коју се сврставају боксери тежине највише до 62 килограма.* — Он [боксер] има нормалну тежину за перолаку, па чак и за лаку категорију. *Пол. 1959.*

пѐро̄н, -óна м фр. **а.** *ходник на железничкој станици са којега се улази у возове и излази из њих.* — Воз је већ био на перону. *Вас.* **б.** *трем на улазу у зграду.* — Асфалтирана цеста ... пред стакленим пероном на главном улазу у дворац. *Крл.*

пѐро̄ница ж покр. *в. перница (1).* — Тај пут ћу сигурно ... или изгубити пероницу или разбити нос. *Петр. В.*

перонòспора ж грч. бот. *паразитна гљивица која изазива болест винове лозе и неких других биљака, пламењача.* — Ако би се повео говор о лози и пероноспори, премрла би у Марку душа. *Кос.*

пѐро̄нскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на перон:* ~ колосек.

перòњика ж бот. *биљка из пор. шиљева* Cyperus longus. *Сим. Реч.*

перора̀ција ж лат. *јавни говор.* — Брзописац [је] ... забиљежио ту перорацију. *Шкреб.*

пѐрорѐз м ков. *цепни ножић, перић.* — Војник ... продаје два пероreза. *Шов.* Купићете и брош ... и нови пероrез. *Пол. 1958.*

пѐрорешчић и **перорѐшчић** м *дем. од пероrез.*

перорѝрати, -ōрӣрām несврш. *опширно и патетично говорити.* — Ступио је [пред полукруг] и емфатички почео перорирати. *Шкреб.*

пѐрпенди̯кулā̄ран, -рна, -рно лат. *окомит, вертикалан.* — Зидар не гради потпуно перпендикуларан зид. *Кнеж. Б.*

пѐрпер м грч. ист. *новчана јединица Црне Горе до 1918. год.* — Извуче из џепа ... хрпу перпера што је добио за прстен. *Ств. 1948.*

пѐрпера ж грч. **а.** *златни или сребрни новац одређене тежине (византијски, млетачки, дубровачки). ЕЛЗ.* **б.** *новац уопште, паре.* — Не можеш без перпера пити. *Стан.*

перпету̀ирати, -ӯйрām сврш. и несврш. лат. *(у)чинити трајним.* — Они могу ...

да перпетуирају извјесно стање у коме је он затечен. *Д 1934.*

перпе̑туум мо̀биле м лат. физ. *идеално замишљена справа, машина која би радила без утрошка силе.* — Човјечје је тијело строј који се сам покреће, жива слика неког перпетуума мобиле. *Ант. 1.*

персеку́ција ж лат. *прогањање.* — Мене никаква персекуција није могла сломити. *Риб.*

пер-сӣ с лат.-нем. *говорење некоме »ви«*; исп. пер-ту. — То »пер-си« у разговору између оца и сина није никад добро значило. *Срем.*

персија́на и персӣјана ж фр. *капак на прозору начињен од помичних дашчица, ролет(н)а, жалузина, ребреница.* — Пришао [је] прозору на којему су биле затворене персијане ради сунчаног свјетла. *Шег.*

персифла́жа ж фр. *изругивање, исмијавање на фин и духовит начин*; *састав, дело написано у том тону.* — Почела је да реагира с лаком персифлажом. *Бег.* Волео је да напише оштар памфлет, немилосрдну персифлажу. *Михиз.*

персифли́рати, -ӣфлӣра̄м сврш. и несврш. *фино и духовито изврћи, изврћати ругли, изругивати се,* (*у*)*чинити нешто смешним.* — Писац [је] тај догађај персифлирао у аутобиографској причи. *Матош.* Домановићева сатира разара власт династије ... персифлира, пародира. *Глиш.*

персо́на ж лат. **а.** *особа, личност.* — Ја сам их [шкуде] потрошио на своју персону. *Вел.* **б.** *истакнута личност.* — И да је бар нека персона, та секретарица, па да ми и није криво ... *Нуш.*

Изр. ~ грата *особа која је код некога у великој милости, која ужива велико поверење и повластице.*

персо̀нал, -а́ла м **1.** *особље које ради у некој установи или предузећу.* — Посјетио сам нашу болницу и проговорио двије ријечи сакупљеним рањеницима и персоналу. *Наз.* У директорском кабинету ... био је сакупљен сав управљачки персонал. *Ћос. Б.* **2.** ист. *лични саветник (краљев).* — Краљевски га је персонал умах узео за свога ђуратоша. *Ћал.*

пе̑рсонӣлан, -лна, -лно **а.** *који се тиче персоне.* — На идеји природног права и персоналног морала остварује се нова ... политика грађанског друштва. *Ант. 1.* **б.** *који се односи на персонал.* — Ви хоћете пуну плату. Знате ли колико износе наши персонални издаци? *Дав.*

Изр. ~ унија *државноправни однос у којем су две државе уједињене само заједничким владаром.*

персона́лац, -лца м *службеник који се брине за попуњавање установе или предузећа персоналом и води све податке о персоналу.* — Вршио је дужност ... персоналца и дактилографа. *Пол. 1958.*

персо̀нӣлије, -ӣја̄ ж мн. *особни, лични подаци.* — Нама је тешко, баш с овим примерима о Плауту и Бранку и њиховој хронологији и персоналијама, војевати против Леметра. *Поп. П.*

персо̀нӣлка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) *жена персоналац.*

персона́лнӧст, -ости ж **а.** *скуп особина неког појединца.* — У персоналности појединца леже несхватљиви разлози симпатије. *Бег.* **б.** *личност с јаким личним особинама.* — Краљ Нума је био ... најчуднија паганска персоналност и најизрађенији тип краља-мудраца. *Дуч.*

персонифика́ција ж *стилска фигура у којој се неразумним бићима, стварима и појмовима дају својства разумних бића*; *оличење, отеловљење, слика и прилика.* — [Јади и Бјесови] нису друго до персонификација леда, студени и магле. *Наз.*

персони̯фициро̀вати, -кујём и **персони̯фици́рати,** -ӣцӣра̄м сврш. и несврш. лат. *оличити, оличавати, да(ва)ти неразумним бићима, стварима и појмовима својства разумних бића, приказ(ив)ати их као људе.* — Лик убијенога царевића ... персонификује судбину. *Поз. 1948.* Сремац ... персонифицира цинцарску чаршију. *Глиг.* Један велики писац ... персонифицирао је ... Русију у облику смионе тројке која јури према непознатом циљу. *Л-К.*

перспекти́ва ж лат. **1.** *део нацртне геометрије који проучава правила приказивања тела гледаног с једног одређеног места.* **2.** *цртеж или слика израђена при посматрању из даљине.* — Недовршене слике ... с етнографским перспективама. *Баб.* **3.** *тачка гледања, стајалиште с којег се што посматра.* — Хтио би ... открити своје лице из једне нове, још непознате перспективе. *Мар.* **4. а.** *поглед у даљину који се пружа с неког места.* — Раскршће ... открива свакојаке перспективе. *Сек.* **б.** мн. *даљина, простор.* — Слободна [је] као ... птица кад хоће да полети према модрим перспективама. *Сим.* **5. а.** *будућност.* — Економско уздизање ... обезбеђује у перспективи високи животни стандард за цијелу земљу. *Комун. 1951.* **б.** *изгледи, наде, могућности, услови за будућност.* — Савезно извршно веће је разматрало стање ... саобраћаја и веза и перспективе њиховог развоја. *Пол. 1957.* **в.** *вера у успех, поуздање.* — Малодушни људи напуштали су наше редове, јер су просто изгубили перспективу, ако су је уопште имали. *Чол.*

Изр. бити, имати нешто у перспективи *бити, имати у виду, у изгледу*; из птичје перспективе *с висока, из висине птичјега лета*; из жабље перспективе *одоздо навише*.

пёрспектйван, -вна, -вно **а.** *који се односи на перспективе*: ~ план, ~ видик. **б.** разг. *којега чекају успеси, лепа будућност*: ~ пливач.

пёртл м и **пёртла** ж нем. *везица, узица, гајтан, трака*. — Идеалом таквог сељачине постане жути пертл са три наредничке звијезде. *Крл.* Кике дјевојчица су ... завезане пертлама. *Вучо.*

пер-тў с лат. *говорење некоме »ти«*. — Они су били с домаћином пер-ту. *Ж 1955.*

пертурба́ција ж лат. *поремећај, промена, збрка у редовном збивању*. — Ти присуствујеш пертурбацијама које су јединствене у хисторији човјечанства. *Козарч.*

пёрука ж тал. покр. *в. перика*. — Сви се окитили цвијетком заборављених посмијеха испод бијелих перука. *Војн.*

перу́љање с *гл. им. од перуљати.*

перу́љати, -а̄м несврш. покр. *чупати перје с птице, перушати, перутати*. — Ласно ти је птице перуљати, но је мука орлушине старе. *Вук Рј.*

перу́ника ж бот. **а.** *зељаста биљка са сабљастим листовима и великим режњастим цветовима љубичасте, беле или црвеносмеђе боје* Iris. **б.** *род таквих биљака* Iridaceae. *Терм. 3.*

пёрӯт ж (покр. м) **1.** *љушчице од изумрлих горњих делова коже (особито на глави)*. — С главе чешљем густим перут скидам. *Вел.* Гледао сам му у дебеле црте на лицу већ пуне перута. *Лоп.* **2. а.** *перушина (1). Вук Рј.* **б.** покр. *перад*. — Наоколо властелинских дворова ... посвуд трке, крике, рике мрше и перути. *Павл.* **3.** покр. *перо*. — Кич се љушти с умјетности као перути с пилеће коже. *Крл.*

перу́тав, -а, -о *који има по себи перути (1). Р-К Реч.*

перу́та̄ње с *гл. им. од перутати (се).*

перу́тати, -а̄м несврш. **1.** *чупати перје, перушати, перуљати*. — Перутао је [вук гуску] да је перје лепршало као снијег. *Куш.* **2.** необ. *летети попут перја, лепршати (о снегу)*. — Снијег перута. *Б 1957.*

~ **се** *постајати перутав*. — Кожа се перута. *Батут.* Зидови ... наличили су ... на лице козичава човјека чија се кожа почела перутати и љуштити. *Куш.*

пёрутац, -уца и **перу́тац,** -у̑ца м *врста крастица на кожи, екцем. Вук Рј.*

пёрӯтица ж *перо*. — С л'јеве стране ребра изливена, све излита од срме жежене, поштрапана златним перутицам'. *НПХ.*

перу́тица ж мед. нар. *болест жлезда лојница* seborrhea. *Р-К Реч.*

пёрутка ж **1.** бот. *крилати плод. Деан. Рј.* **2.** покр. *перјаница. Беч. Рј.*

перу́ћац, -ћца м (ген. мн. пёрӯћāцā) покр. *осип, пеге на лицу. Рј. А.*

пёруша ж *комушина (1), перушина*. — Отежао клип, расцвјетава се и радошћу одише бијела перуша. *Ћоп.*

перу́шā̄ње с **1.** *гл. им. од перушати.* **2.** *село на којем се перушају кукурузи*. — Само нашег Благог ... примише ... тужи се Туби Марушка ... на перушању код Мајсторовића. *Коч.*

перу́шати, -а̄м несврш. **1.** *чупати перје с перади, перуљати, перутати*. — Мијесиш хљеб и перушаш кокош. *Бег.* **2.** *љуштити кукуруз, комити, комишати*. — Јесен се поодавно одомаћила ... Кукурузи се перушају, конопље набијају. *Коч.* **3.** фиг. *гулити, израбљивати, пљачкати*. — Преблаге и предобре сватко презире и перуша. *Старч.* На овом нашем [свијету] све једно друго пљачка, перуша и тамани. *Лал.* **4.** фиг. *критиковати, нападати*. — Већ [се] веселио како ће ... перушати грофа Андријашија. *Шен.*

перу́шач, -а́ча м *онај који перуша, гуликожа*. — Лако би он ... за хиљаду таквих подстригача и перушача. *Божић.*

перу́шина ж **1.** *истргнуто, ишчупано перо*. — Прохујавали су [потјерници] крај тамних стабала као перушина орканом ношена. *Креш.* **2.** *комушина, перуша, ољувина (на клипу кукуруза)*. — Одмах ћу ти набити струњачу перушином. *Пав.* **3.** бот. покр. *в. кадуља. Сим. Реч.*

пёрушка ж **1.** *перце*. — [Ветар] преврну вршалицу, као перушку пресели кров са једне стаје ... разнесе снопове. *Пол. 1950.* **2.** *врх гушчјег крила или свежњић перја употребљен као метлица којом се чисти, брише, паје, скида прашина, подмазује*. — Истресе брашно и стави га у наћве, обриса перушком руке и рукаве. *Сиј.* Махаше перушком по њој, али пчела одзује. *Донч.* **3.** *накит од перја, перјаница*. — Стари сват има дугу перушку за капом. *Кос.* У коси је [принцеза] имала велику перушку, причвршћену бисерима. *Црњ.* фиг. Над њим [селом] се, из оцака, високо дижу и њишу перушке дима. *Ћос. Д.* **4.** зоол. *врста сенице, мрка сеница* Parus lugubris. *Финк.*

Изр. лак, лаган као ~ *веома лак, лаган.*

пер̏ушкати, -ā̄м несврш. *перушком чистити.* — Чобанче перушка врућу пројy. *Вес.*

пѐрфек(а)т, -кта м лат. грам. *прошло време.*

пѐрфектан, -тна, -тно *готов, потпун, темељит, савршен.* — Иако је свршио посао, није га сматрао перфектним. *Риб.* Тражи се перфектна кухарица. *Пол. 1957.*

пѐрфектӣван и **пѐрфектӣван,** -вна, -вно грам. *свршен:* ~ глагол, ~ значење глагола.

перфектӣвнōст, -ости ж *особина, стање онога што је перфективно.*

пѐрфектно прил. *потпуно, савршено:* говори ~ француски.

пѐрфектнōст, -ости ж *особина, стање онога што је перфектно.*

перфектуи́рāње с *гл. им. од перфектуирати.*

перфектуи́рāти, -ујрāм сврш. и несврш. *свршити, свршавати, (до)готовити, успешно обавити, обављати, закључи(ва)ти:* ~ преговоре.

пѐрфектȕисати, -ишем сврш. и несврш. *в. перфектуирати.*

пѐрфӣдан, -дна, -дно лат. *неверан, вероломан, злобан, подмукао, подао:* ~ човек, ~ интрига, ~ кампања.

пѐрфӣдија ж *неверност, вероломство, злоба, подмуклост, лукавство.*

пѐрфӣдно прил. *на перфидан начин:* ~ преварити, ~ лагати.

перфи́днōст, -ости ж *особина онога који је перфидан.*

перфора́ција ж лат. мед. **а.** *проваљивање шупљих органа или вена услед обољења:* ~ чира у желуцу. **б.** *вештачко отварање шупљина у телу; отвор, рупа.*

перфори́рати, -ōрӣрāм сврш. и несврш. *проби(ја)ти, (про)бушити рупице, рупичати.*

перхоресци́рати, -ѐсцӣрāм сврш. и несврш. лат. *одби(ја)ти, отклонити, отклањати са гражањем, гнушати се на што.* — Ми управо перхоресцирамо рад. *Кол.*

пе́рце, -а и -ета с (инстр. -цем и -етом) *дем. од перо.*

пѐрцент м лат. *в. процент.* — Управо онај један перцент је помањкао до успјеха. *Крл.*

пѐрцептӣван, -вна, -вно *који се оснива на перцепцији:* перцептивни подаци.

перцѐпција ж лат. псих. *процес којим се осети чула претварају у утисак.* — Предочивање пролази више ступњева од сасвим нејасна доимања (перцепције) до посве јасна разумијевања (аперцепције). *Баз.* Свесни део назива Лајбниц аперцепцијом ... несвесни део перцепцијом, опажањем које није праћено свешћу, пажњом. *Петрон.*

перципи́рāње с *гл. им. од перципирати.*

перципи́рати, -ӣпӣрāм сврш. и несврш. *примити, примати утиске, опазити, опажати, приметити, примећивати.* — Опажамо ми или перципирамо само известан број утисака: оне који нас нарочито интересују. *Псих.*

пѐрчӣн, -и́на и **пѐрчин** м тур. **а.** *плетеница косе.* — Имала [је] добро намазан и тврдо сплетен, кратак перчин. *Шимун.* Носио је дугу [косу] и при раду у пољу ... плео у перчин. *Сек.* **б.** *коса, власи.* — Зачује суморно брујање и шум од кога нам се дизаху капе над перчином. *Ранк.* Бич перчина пробио се кроз раздрту капу. *Ж 1955.* **в.** *део гриве који коњу пада низ чело између ушију.* — Држ' се хату главе и перчина, неће ли нас истурит на суво. *НП Вук.* **г.** *пера, листови лука и сл.* — Башта је још живјела ... великим перчинима лука раскрупњеним у сјеменаче. *Сим.*

Изр. држати кога за ~ *имати кога у својој власти.*

пе́рчӣнић м = перчинчић *дем. од перчин.*

пе́рчӣнлија м *човек који носи перчин.* — А шта се догодило томе перчинлији? *Креш.*

пе́рчӣнчић м = перчинић.

пе́ршин и **пе́ршун** м бот. *биљка из породице штитарки* Petroselinum hortense. *Деан. Рј.; Терм. 3.*

Изр. иди у ~ *блага псовка: иди до ђавола, не ваљаш, нисе ни за што.* — Та идите у першун ... Ви нисте за живот. *Пол. 1958.*; разуме се као коза у ~ *не разуме се ништа.*

пе́сак, -ска, ијек. пијѐсак, м **1.** *сипкава зрнца тврдих минерала, углавном стена:* кварцни ~, кремени ~, стакларски ~, бели ~, златоносни ~. **2.** мн. *простор покривен таквим зрнцима, песковито тло, пешчара.* — На пијесцима поврће пожутјело. *Бен.* Знате ли да се на дну мора налазе пространа поља песка? *Петр. М.*

Изр. фиг. бацати коме ~ у очи *заваравати кога;* градити, зидати на песку *градити или заснивати на лабавом, непоузданом, сумњивом темељу;* има га као песка (у мору) *има га врло много;* ~ у бубрезима мед. *ситни каменци* calculi renales; сипати ~ у море *радити узалудан посао;* турати главу у песак пред чиме *одвраћати пажњу од тешкоћа, затварати очи пред чим;* живи ~ *песак који се деловањем ветра, водене струје помиче с једног места на друго.*

пѐсам, -сми, ијек. пјѐсам, и **пѐсамца,** ијек. пјѐсамца, ж заст. *дем. од песма.* — И све се чини ... доћи ће, доћи ћијање оно с пјесамцом дугом кô зимња вечер. *Кам.*; *Рј. А.*

пѐсан, -сни, ијек. пјѐсан, ж заст. *в. песма.* — Цигани ... из пуних груди пјевају своју пјесан слободе! *Кос.* Громовита је пјесан, а ми смо мале, мајушне шеве. *Шен.* фиг. Лети света подневна пјесан над мојом сунчаном главом. *Крл.*

пѐсäнца, ијек. пјѐсäнца, ж *дем. од песан.* — Омишани и Омишанке играју уз свирку и пјесанцу коло. *Шен.* фиг. Силни шум потока разлијегао се је дрäгом и загушио тисућљетну пјесанцу. *ХР 1928.*

пѐсета и **песѐта** ж = пезета.

песимѝзам, -зма м *склоност да се све види у мрачном светлу, у безнадности; филозофски поглед на свет прожет суморношћу, сумњом и безнадношћу, који сматра да је свет у својој бити само зло*; супр. оптимизам. — Грубост реалног живота запрепастила је писце реалисте и бацила их у наручај песимизма. *Марј. М.*

песѝмист(а) м лат. *онај који је прожет песимизмом, који је склон мрачном гледању на живот*; супр. оптимист(а). — То песимисти шире — такве гласине. *Фелд.* Изгледа [ми] погрешно сматрати Јакшића као песника песимисту. *Нед.*

песимѝстичан, -чна, -чно и **песимѝстичкӣ,** -ā, -ō *у коме или у чему има песимизма, мрачан, безнадан, злослутан*: ~ човек, ~ поглед на живот, ~ песма, ~ расположење, ~ филозофија.

песимѝстички и **песимѝстично** прил. *на песимистичан начин.* — Била [је] песимистички расположена. *Јов. Ј.* Песимистично закључује о којечему. *Шим. С.*

песимѝстичнōст, -ости ж *особина онога што је песимистично.*

песѝмисткиња ж *жена песимист(а).* *Бен. Рј.*

пѐскавица, ијек. пјѐскавица, ж бот. *врста биљке из пор. лепирњача* Trigonella foenum graecum. *Бен. Рј.*

пѐскаоница, ијек. пјѐскаоница, ж заст. *направа с песком за посипање слова наместо упијача.* — А већ они мали чиновници ... гађају се леђирима и посипају један другом главе пескаоницом. *Скерл.*

пѐскāр, -ара, ијек. пјѐскāр, м **1.** *онај који вади песак и продаје га по кућама.* — Пескари и дротари деру се и завијају. *Крл.* Доље на југу је ... Задар, камо пјескари довозе свој мокри и тешки терет. *Вј. 1960.* **2.** *в. пешчаник. Рј. А.* **3.** *врста тврдокрилца који живи у песку* Psammodius. *Бен. Рј.*

пескáрев, -а, -о, ијек. пјескáрев = пескаров *који припада пескару.*

пескàрица, ијек. пјескàрица, ж бот. *врста биљке која расте на песковиту тлу* Arenaria. *Бен. Рј.*

пѐскāрница, ијек. пјѐскāрница, ж *пескаоница.* — Пред њим је стајао метални дивит са мастионицом, пескарницом. *Андр. И.*

пескáров, -а, -о, ијек. пјескáров = пескарев.

пѐскāрскӣ, -ā, -ō, ијек. пјѐскāрскӣ *који се односи на пескаре.*

пѐскати, -ām несврш. *при изговору гласова »с, з« стављати језик међу зубе, шушљати, врскати. Бен. Рј.*

пѐсковац, -овца, ијек. пјѐсковац, м *в. пешчаник (1а).* — При улазу у гај ... има на високу трошну ступу од пјесковца доста тешки камени кип. *Шен.*

пѐскована, ијек. пјѐскована, ж = песковица *в. пескуља (1). Рј. А.*

пескòвит, -а, -о, ијек. пјескòвит *који садржи у себи песка, који се састоји од песка*: ~ обала, ~ пустиња, ~ приморје. — фиг. Он ... зачује један, сухи, пјесковити смијех који долази издалека. *Мил. В.*

пескòвитōст, -ости, ијек. пјескòвитōст, ж *особина онога што је песковито.*

пѐсковица, ијек. пјѐсковица, ж = песковача. *Рј. А.*

пѐскōвица, ијек. пјѐскōвница, ж *в. пескаоница.* — Кад случајно обрне очи, а на патосу стоји једна велика пјесковница, замал' ... што није у њу пљунуо. *Лаз. Л.*

пѐскōница, ијек. пјѐскōница, ж *в. пескаоница.* — Носи под пазухом нека акта ... у рукама дивит, песконицу. *Глиш.*

пескòрōвка, ијек. пјескòрōвка, ж зоол. *врста осе која у песку копа ровове у којима оставља јаје* Ammophila sabulosa. *Финк.*

пѐскуља, ијек. пјѐскуља, ж **1.** *песковита земља.* — Земља је жутуља или пјескуља, мјесто жита расте ... кржљави кукуруз. *Пав.* **2.** зоол. *врста прстенастих морских црва који живе у песку или муљу а употребљавају се као мека* Arenicola marina. *ЕЛЗ.*

пѐскуша, ијек. пјѐскуша, ж *в. пескуља.* — Живот у овом логору, на пескуши, био је заиста тегобан, сив, једноличан и огаван. *Јак.*

пѐсма, ијек. пјѐсма, ж (ген. мн. пѐсāмā) **1.** *низ речи или људских гласова изговорених вишим и нижим тоновима различита трајања, сложеним у мелодијску целину.* — И поведе дивним грлом дрхтаву пјесму. *Гор.* Отпевана је и једна хорска песма. *Јак.* **2.** *низ складно повезаних животињских гласова, најчешће птица певачица и зрикаваца.* —

Чини ми се ту је пјесму [славуј] мени у част искитио. *Баш.* Из котлине, пуне мрака, извирали су сребрни потоци пјесме зрикаваца. *Шег.* [Видио сам те] у парку уз пјесму сакривених гнезда. *Рак.* **3.** *низ тонова из музичког инструмента.* — Пјесму пастирску ... из танахне извијаш фруле. *Марет.* Звоњава ... душу нашу њише брончане пјесме умјетним акордима. *Наз.* **4. а.** *штропот који нам годи из било каква разлога.* — Многи је непријатељ заувек заћутао од веселе пјесме Надине пушке. *Поп. Ј.* Авиони ... пјевајте своју пјесму високу! *Цес. Д.* **б.** *низ уху угодних природних шумова.* — Шуми песма маслиновог грања. *Панд.* Водоскок своју пјесму снену поново с болним шумом јеца. *Уј.* **5.** *песничка творевина у стиховима, понајвише лирска (може се удесити и за певање).* — Штампано је досад ... само четири пјесме. *Перк.* Један је писао пјесме, све око себе давио стиховима. *Вуј.*

Изр. другу песму певати а) *изменити поступак, ударити у друге жице*; б) *друкчије говорити*; исту песму певати *говорити, радити увек исто*; какву је песму запевао! *шта то он прича*; лабудова ~ *последњи важнији рад или дело пре смрти или на крају активног стварања каквога уметника, научног радника*; нека само пева своју песму *нека ради шта хоће*; песма! *кад се хоће истаћи да је нешто необично добро, лепо, складно и сл.*; песми је крај *свршетак је чега, готово је*; певати своју песму *рећи последњу реч, престати стварати (као писац, уметник)*; стара, иста ~ *неуверљиво понављање нечег старог, свима већ познатог и досадног.*

пѐсмāр, -ара, ијек. пјѐсмāр, м **1.** *онај који песме пева или пише.* **2.** покр. *в. песмарица. Рј. А.*

пѐсмарица и **песмàрица,** ијек. пјѐсмарица и пјесмàрица, ж *зборник популарних песама.* — Увек вуче неку песмарицу ... па је чита у канцеларијско време. *Срем.* Прва [народна пјесма] се ширила усмено, а друга [умјетна] у писаним пјесмарицама. *Барац.* Дођоше чобани ... у торбама донијеше пјесмарице. *Сиј.*

песмѐтина, ијек. пјесмѐтина, ж *аугм. и пеј. од песма.* — Наш женски свет ... удара у клавир и дречи којекакве изанђале песметине. *Дом.*

пѐсмица, ијек. пјѐсмица, ж *дем. од песма.*

пѐсмотвор, ијек. пјѐсмотвор, м *песничка творевина, песничко дело.* — Ја се у Мажуранићевом песмотвору дивим пластичном организму народног епа. *Цар М.* Од Орфелина потјече и пјесма Плач Сербије ... најбољи српски пјесмотвор 18. вијека. *Барац.*

песмотво́рац, -рца, ијек. пјесмотво́рац, м *онај који ствара песме, песник.* — Пјесмотворцем пастири зову такођер мене. *Марет.*

песмотво́рачкӣ, -ā, -ō, ијек. пјесмотво́рачкӣ *који се односи на песмотворце*: ~ производња. *Шим. С.*

песмотво́рство, ијек. пјесмотво́рство, с *в. песништво.* — Сјајна богиња песмотворства! *Ил.*

пѐсна, ијек. пјѐсна, ж заст. *в. песма.* — Пјесна добра спава у слијепца. *Њег.*

пѐснарица и **песнàрица,** ијек. пјѐснарица и пјеснàрица, ж *в. песмарица.* — Ово дана почеће се печатати пјеснарица. *Вук.*

пѐснӣк, ијек. пјѐсник, м **1.** *књижевник, уметник који ствара песничко дело у стиху и у прози.* **2.** фиг. *човек обдарен јаком фантазијом.*

Изр. дворски песник *песник који је био држан на двору да песмама слави свога господара.*

пѐсникиња, ијек. пјѐсникиња, ж *жена песник.*

пѐсникињин, -а, -о, ијек. пјѐсникињин *који припада песникињи.*

пѐснӣков, -а, -о, ијек. пјѐснӣков *који припада песнику.*

пѐснӣковā̏ње, ијек. пјѐсниковā̏ње, с *гл. им. од песниковати.*

пѐсниковати, -кујēм, ијек. пјѐсниковати, несврш. *бити песник, певати, писати песме.* — Велим ... да ће рођени пјесник ... наткрилити и претећи пјесника који зна само умјештину и хоће да пјесникује. *Вел.*

пѐсниковић, ијек. пјѐсниковић, м погрд. *слаб песник.* — Овде нису наведена мишљења опскурних песниковића, но мишљења крупних писаца. *Поп. Б.*

пѐсница, ијек. пјѐсница, ж *дем. од песна.* — Пјеснице што се пјева уз чашу. *Вук Рј.*

пе́сница ж **а.** *стиснута шака, пест.* — Песницом Хусу по ребрима схвати. *Вел.* Увукли смо главе у рамена, стисли песнице и зубе, очекујући да се догоди нешто страшно. *Јак.* **б.** *ударац шаком.* — Паде поребарке ... под тврдим личким песницама пандурским. *Матош.* фиг. Борци Прве пролетерске ... данас представљају ударну песницу устанка у овом крају. *Чол.*

Изр. показати коме песницу *запретити коме.*

песнѝчā̏ње с *гл. им. од песничати (се).*

пѐсничā̏р, ијек. пјѐсничā̏р, м *в. песник.* — Та нисам пјесничар да вам је [сестру] људски опишем. *Шен.*

пе́сничā̏р м *стручњак у песничању, боксер.* — Друге [жене] се бране ... и ударају као енглески песничари око себе. *Андр. И.*

песничáрēње, ијек. пјесничáрēње, с *гл. им. од песничарити.* — [Каролина је] приповијести ишчичкала грозним цитатима из сухопарног дубровачког пјесничарења. *Ков. А.*

песничáрити, -ѝчāрӣм, ијек. пјесничáрити, несврш. погрд. *правити стихове.* В. пр. уз гл. им. песничарење.

пѐсничāрка, ијек. пјѐсничāрка, ж подр. *она која слаже, пише песме.* — Ја сам се већ увјерио ... да су илирске пјесничарке сувише ватрене. *Ков. А.*

песнѝчати, -ā̄м несврш. *ударати песницом.* — Удри ти ову твоју оштроконђу, песничај је. *Рад. Д.*

~ **се** *уз. повр.* — Наместио мушкарце да се песничају. *Нед.*

пéсничēње с **1.** *гл. им. од песничити се.* **2.** *спортска приредба на којој се боре пјесничење, боксмеч.* — Не би требало да Аљоша иде на песничење. *Ћил.*

пéсничити се, -ӣм се несврш. *борити се песничањем, боксовати се.* — Где су се песничила та два спортсмена, сабило се било ... до 30.000 гледалаца. *Пол. 1959.*

пéсничица ж *дем. од песница.*

песнѝчкē прил. *песницом.*

пѐсничкӣ, -ā, -ō, ијек. пјѐсничкӣ *који припада, који је својствен песницима и песништву:* ~ правац, ~ видовитост, ~ творевина, ~ језик, ~ ритам, ~ душа, песничке слике.

Изр. ~ слобода *одступање од књижевнога језика* licentia poetica.

пѐснички, ијек. пјѐснички, прил. *на песнички начин:* ~ осећати.

пѐснѝштво, ијек. пјѐснѝштво, с **1.** *песничка уметност, поезија.* **2.** *сва песничка дела једног народа, једног времена, једног песника или групе песника.* — Само антологије могу дати читаоцу добро песништво. *Поп. Б.*

пѐст ж (лок. пéсти, инстр. пѐсти и пѐшћу; ген. мн. пéстӣ) *песница.* — Хоће да Грегорића пешћу лупи. *Бог.* Надјуначи ко боље стисне пест. *Кост. Л.*

пéстель, -а и **пѐстēљ,** -éља м зоол. *в. трп* Holothuria. *Рј. А.*

пѐстиња, ијек. пјѐстиња, ж *жена која пестује, дадиља, неговатељица детета.* — Мој први идеал бијаше Луце, моја пјестиња. *Маж. Ф.*

пѐстињица, ијек. пјѐстињица, ж *дем. од пестиња.* — фиг. Тиха моја ноћи, пјестињице свијета! *Шен.*

пѐстић м бот. *в. тучак.* — Крвава смјеса подсјећаше на цвијет с три тубасте латице и пестићем у средини. *Донч.*

пѐстићкӣ, -ā, -ō *који се односи на пестиће.*

пестици́ди м мн. *средства за уништавање штеточина. ЕЛЗ.*

пѐстовалѝште, ијек. пјѐстовалѝште, с *место где се деца пестују, негују. Бен. Рј.*

пѐстовāње, ијек. пјѐстовāње, с *гл. им. од пестовати.*

пѐстовати, -тујēм, ијек. пјѐстовати, несврш. *бити пестиња, гајити, неговати, чувати, хранити туђу децу, дадиљити.* — Свака кућа има по једну стару вјерну [госпођу] ... која је некоћ пјестовала дјецу обитељи. *ХР 1928.*

пѐстозӯб м *в. кесизуб. Вук Рј.*

пестокӯпљевина ж покр. *скуп лоших људи.* — То нису чељад, то је пестокупљевина! *Ђур.*

пѐт непром. *број који казује количину колико има прста на људској руци, за један већи од четири.*

Изр. ни ~ ни шест, ни ~ ни девет *без оклевања, одмах, изненада.* — Таман ја озго па ни пет ни шест, него се испречи на ме. *Глиш.*

пéта ж (ном. мн. пѐте) **1.** *задњи део стопала.* — Боли Влахињу пета да не чешља вуне. *Н. посл. Вук.* **2. а.** *задњи део обуће, потпетица.* — На ципелама накривљене пете. *Новак.* **б.** *део чарапе који покрива петy.* — Носе свилене чарапе са црвеним петама. *Срем.* **3. а.** *доњи део кундака.* — Пета кундака не смије додиривати подлактицу. *Стр.* **б.** *горњи део косе који се гривном причвршћује уз косиште.* — Окрене се [Витомир] надесно, види јој [коси] пету, окрене лево, види јој вршак. *Андр. И.*

Изр. Ахилова ~ *слаба страна, слабост, мањкавост*; бацити под пете *погазити, презрети*; бити, налазити се, ићи коме за петама *непосредно следити кога, не пуштати га из вида*; бити коме трн у пети *бити му на великој сметњи*; брусити (подбрусити, извући, измакнути, потпрашити, окренути) пете, дати петама крила (ветра, ватру) *побећи главом без обзира*; девете пете звекетало *ствар без икакве вредности*; држати што под петама *бити господар чему*; гори му под петама, жеравица му је под петама *прети му опасност*; лизати коме пете *много се улагивати, ласкати коме*; не стоји му срце у пети *одважан је, храбар је*; није му то ни у пети *и не мисли на то*; од главе до пете, од пете до главе (до темена) *сав, потпуно, у свему.* — Био је од главе до пете царев човек. *Јов. Ј.*; охладити пете, отегнути пете вулг. *умрети*; потпрашити коме пете *нате-*

рати кога у бекство; прилепити се коме уз пете *прионути уз кога досађујући му*; сишло му срце, сишла му душа у пету (пете) *врло се уплашио*.

пе́так, -тка м *пети дан после недеље*. Изр. црни ~ *несрећан дан*; чисти ~ *први петак у коризми, часном посту*; изварао људе па никоме ни петка *изварао људе, а ипак му се није ништа догодило*; мишји ~ *петак пре покладне недеље*; млади ~ *први петак после млађа*; од петка до суботе *врло кратко време*; о Ђурину петку *никад*; светком и петком *увек, непрестано, без одмора*; у ретке петке *ретко кад*.

пѐта̄к, -а́ка м **1.** *петача*. — За добивени петак попије ... ракију. *Петр. В.* **2.** *коњ од пет година. Вук Рј.* **3.** *петакиња* (*1*). — Има још старога вина у петаку. *Горд.*

пета̀киња ж **1.** *бачва од пет акова, петачка, петак, петорка*. — Доваљали по петакињу вина. *Ћал.* Пресушило вина седам петакиња. *Кош.* **2.** *кобила од пет година. Вук Рј.* **3.** *ученица петог разреда. Р-К Реч.*

пе́таo, -тла, ијек. пијѐтао, м (мн. пе́тли и пе́тлови, ген. пе̑та̄ла̄ и пе́тло̄ва̄) **1.** *мужјак кокоши; мужјак неких других птица из рода кокошака*. — И тако то траје док петли не запевају. *Срем.* Негдје је срнче крикнуло, закликтӧ дивљи пијетао. *Кркл.* **2.** фиг. и разг. *раздражљив, напрасит, пргав човек, свађалица, кавгаџија*. — Балаганов — категорија пијетла, Паниковски — категорија кокоши! *Краљч. Стј.* **3.** мн. *кукурекање петла* (*1*) *касно у ноћи и рано ујутро као знак одређеног времена*. — Причало се до других пијетлова. *Бен.* Иначе бадавадишемо и целе ноћи од петлова до петлова спавамо. *Ћос. Б.* **4.** *ветроказ* (*лимени*) *у облику петла* (*1*) *на крову или димњаку*. — По домаћиновој жељи лимар је од отпадака изрезао пар лимених петлова и утврдио их на крову амбара. *Моск.* **5.** покр. *окидач, ороз на пушци*. — Запех прстом за петао и упревши цев у његову слабину опалих узастопце трипут. *Петр. В.*

Изр. црвени ~ *пожар, ватра*; пустити црвеног петла коме под кров *запалити кућу коме*. — Колико ноћас попеће се црвени петао на твој кров ... Сви ћете погорети као мишеви. *Вес.* Таквога бих му пијетла пустио на кров да ни камен не би остао на камену! *Бен.*

пѐтар, -тра м покр. *део подстрешја или тавана којему је под од плетера*. — Припни се ја уз једне уске стубе на петар под саме тигле. *Љуб.*

пѐта̄рда ж фр. *од картона и барута направљена неопасна бомба која служи за изазивање праска*. — Вод који је демонстрирао напад на град почео је да дејствује ... експлозивом и петардама и да ствара ... паклену галаму. *Пол. 1959.*

пѐтача ж ист. *новац у вредности од пет јединица, петак* (*1*), *петица*[2] (*3*). — Бацио бих јој петачу, само да ми је казала. *Крл.*

пѐтачка ж *в. петакиња* (*1*). — Није добро завркнуо славину на петачки па скоро аков ракије истекао. *Лаз. Л.*

петвѐко̄внӣ, -а̄, -о̄, ијек. петвијѐко̄внӣ *који траје пет векова, којему је пет векова*; исп. петстогодишњи. — Био је на страни наших петвековних непријатеља. *Срем.*

петвијѐко̄внӣ, -а̄, -о̄, ек. петвѐко̄внӣ.

пѐтељка ж *дршка листа, цвета или плода*. — Задрхта као лист на дугој петељци. *Сек.* Лист има три дијела: рукавац, којим је причвршћен на гранчици, петељку и ... плојку. *Бот.*

пѐтељчица ж *дем. од петељка*.

пѐтент м лат. *подносилац молбе, молилац*. — Јесте ли ви странка у поступку ... или сте можда само петент? *Божић.*

петерац, -рца м *стих од пет слогова*. — Два члана једанаестерца заправо су два посебна стиха. Први је петерац ... а други је члан седмерац. *Наз.*

петѐрица ж *в. петорица. И-Б Рј.*

пѐтеро с = петоро *пет на броју*. — Имам ... петеро деце. *Дом.* Петеро птица протужило. *Наз.*

петеро- = пето- и петоро- *као први део сложеница значи да има пет онога што значи други део*: петородневни, петеросложан, петеросатни, петерокатница, петероспратница.

петерѐврстан, -сна, -сно = петороврстан и петоврстан *који се састоји од пет врста, чега има пет врста*.

петерѐгуб, -а, -о = петорогуб *петострук, петострук. Вук Рј.*

петерѐдѐлан, -лна, -лно, ијек. петерѐдијелан = петоделан и петороделан *који има пет делова*. — Листови [винове лозе] су тродијелни до петеродијелни. *Бот.*

петерѐдијелан, -лна, -лно, ек. петерѐдѐлан.

петерѐднѐвнӣ, -а̄, -о̄ = петородневни и петодневни *који траје пет дана; који се добива сваких пет дана*.

петерѐкатан, -тна, -тно = петорокатан и петокатан *који се састоји од пет катова, петероспратан*: ~ кућа.

петерѐкатница ж = петорокатница и петокатница *кућа од пет катова, петероспратница*. — Становао је у једној петерокатници. *Крл.*

петерòкратан, -тна, -тно = петорократан *петострук, пет пута већи.*

пèтерокȗт и **петерòкут** м = петорокут и петокут *геометријски лик од пет кутова, петоугао.*

петерòкутан, -тна, -тно = петорокутан и петокутан *који има пет кутова, петоугаони.*

петерòкутнӣк м = петорокутник и петокутник *геометријски лик са пет кутова, петоугаоник, петокут.*

петерòлистан, -сна, -сно = петоролистан и петолист(ан) *који се састоји од пет листова. Прав.*

петерòмесечнӣ, -ā, -ō, ијек. петерòмјесечнӣ = петоромесечни и петомесечни *којему је пет месеци; који се добива или даје сваких пет месеци, који се јавља сваких пет месеци:* ~ путовање, ~ зарада, ~ извештај.

петерòмјесечнӣ, -ā, -ō, ек. петерòмесечнӣ.

петерòпрст, -а, -о = петоропрст и петопрст *који има пет прстију. Прав.*

петерòсāтнӣ, -ā, -ō = петоросатни и петосатни *који траје пет сати. Прав.*

петерòсложан, -жна, -жно = петоросложан и петосложан *који се састоји од пет слогова:* ~ реч.

петерòсобан, -бна, -бно = петорособан и петособан *који се састоји од пет соба:* ~ стан.

петерòспратан, -тна, -тно = петороспратан и петоспратан *који се састоји од пет спратова, петерокатан.* — Ноћас се бацила из једне петероспратне собе хотела ... једна госпођа. *Крл.*

петерòспратница ж = петороспратница и петоспратница *кућа од пет спратова, петерокатница.*

петерòстопан, -пна, -пно = петоростопан и петостопан *који се састоји од пет стопа:* ~ јампски стих.

петерòстран, -а, -о = петоростран и петостран *који има пет страна.*

петерòструк, -а, -о = петоруструк и петострук **1.** *који је од пет струка, од пет делова.* **2.** *пет пута већи:* ~ глоба.

петерòструко прил. = петоруструко и петоструко *пет пута више.*

петерòчлан, -а, -о = петочлан и петочлан *који има пет чланова.* — Петерочлани цвјетови обично су једносполни. *Бот.*

пѐтӣ, -ā, -ō *редни број према главном броју пет.* — Ја сам већ на леђа пети крст пребацио. *Игњ.* Дошла је и једна рођакиња из петог кољена. *Неим.*

Изр. ~ точак, ~ коло (у колима) *нешто сасвим сувишно, непотребно.*

пѐти, пòјēм, ијек. пјѐти, (аор. пѐх, **2.** и **3.** л. пѐ; рад. прид. пѐо, пѐла, пѐло; осталих облика нема, него се узимају од глагола појати) несврш. заст. песн. *в. певати.* — Петли пеше, клепала удрише. *Вук Рј.* И о другом царству ја ћу пјети. *Комб.* Промукли пијетли и престали пјети. *Вел.*

пѐти (се) и **пѐти (се),** пѐ̄њēм (се) несврш. = пењати (се).

пѐтигде, ијек. пѐтигдје, прил. индив. *на петом месту.* — Негде је писало: »Време није новац који траје цео живот«, а другде »време није живот који траје један секунд«, а тригде ... петигде »време се троши као живот«. *Дав.*

пѐтигдје, ек. пѐтигде.

пѐтин, -а, -о *в. петни.* — Теглим из петиних жила. *Стан.*

пѐтина и **пѐтӣна** ж **1.** *пети део чега.* — Раја чула ... да цар њима полаштице дава и петину да им одобрава. *Март.* **2.** *пет мушкараца, петорица.* — Остале свате разредио ... гдје петину, а гдје десетину. *НП Вук.*

пѐтиња ж покр. *петина* (*2*). — И дивно им [сватовима] конак сигурају: по двојицу и по четворицу, по петињу и по десетињу. *НП Вук.*

пѐтӣт, -ӣта м фр. *врста штампарских слова величине осам типографских тачака.*

пѐтӣтнӣ, -ā, -ō *који се односи на петит.* — Текст штампан петитним курзивом. *Крл.*

пѐтићи, пѐтӣћā м мн. тал. покр. **1.** *црне богиње.* — Двапут је прекужио чуму, једном красте ... и петиће. *Љуб.* **2.** *мрасе. Р-К Реч.*

пѐтица[1] и **пѐтица** ж **1.** *дем. од пета.* **2.** *пета* (*2а*). — Подчасници [су] ступали у ципелама с високим петицама. *Тур.* **3.** *део на коме се окрећу врата која нису на баглама, стежајица, стопица, жујица. Вук Рј.* **4.** *доњи крај косе и брадве. Вук Рј.*

пѐтица[2] ж **1.** *број пет* (*5, V*). — На капици му [дечаку] сијала златна петица. *Рад. Д.* **2.** *предмет означен бројем 5* (*трамвај, карта за играње и сл.*). **3.** *новчаница у вредности од пет новчаних јединица.* — Гајдаш ... кад згужва петицу, клиби се. *Петр. В.* Банкама, петицама је требало плаћати. *Коз. И.* **4.** *једна од школских оцена.* — Учитељ забележи ђацима ... двојку или петицу, сваком по заслузи. *Дом.*

пѐтӣција и **петӣција** ж лат. *захтев, молба.* — Борити се ваља и чином ... скупним петицијама и просвједима. *Крл.* Не састављам никада молбе ни петиције. *Мил.*

пѐтка ж покр. *в. пѐтак.* — Баш беше млада петка. Капетан нареди Павлу да тога дана с укућанима ради. *Вес.*

пѐтлина, ијек. пијѐтлина, м *аугм. од петао.*

пѐтлић, -ића и **пѐтлӣћ,** -и́ћа, ијек. пијѐтлић и пијѐтлӣћ, м (ген. мн. пѐтлӣћā и петли́ћā) **1.** *дем. од петао.* **2.** фиг. *дечак или младић надувен, охол, прзница.* — Газда ... Алекса искоракну ка Мојсилу ... зар ти петлићу? *Вукић.* Ватрен господичић, жандарски синчић, правник ... укратко пјетлић, али пјетлић без пјевалица и репића. *Мих.* **3.** *француски златни новац наполеон, на коме је лик петла.* — Стотињак наполеона, ситних, жустрих француских петлића. *Андр. И.* **4.** зоол. *род птица*: млакар ~ Rallus minuta; шарени ~ R. porzana; црвеноглави ~ Chloropus; божји ~ *в. пупавац.*

пѐтлићкӣ и **пѐтлӣћкӣ,** -ā, -ō, ијек. пијѐтлићкӣ и пијѐтлӣћкӣ *који се односи на петлиће.* — фиг. Његова рука задрхта у њеној, и она се насмеши у себи његовој драгој, петлићкој таштини. *Дав.*

пе́тлов, -а, -о, ијек. пијѐтлов *који припада петлу, који потиче од петла*: ~ глас, ~ перје.

петлòвāн, -а́на, ијек. пјетлòвāн, м **1.** *хип. од петао.* — Ал' говори петловане: Ја мог' бити одабаша на стотину кокошака. *Вук.* **2.** *врста дивље кокоши.* — Петлован ... брижно гради гнездо ... над самом водом. *Чипл.*

пе́тловић, ијек. пијѐтловић, м шаљ. *в. петао (1).* — И крвавом крестом залетио госо пијетловић у свога жућкастога такмаца. *Шен.*

пе́тловскӣ, -ā, -ō, ијек. пијѐтловскӣ *који је својствен петловима*: ~ ход.

пе́тловски, ијек. пијѐтловски, прил. *као петао.* — Сјајио се самозадовољан и пијетловски надут. *Сим.*

петлòпер, -а, -о, ијек. пјетлòпер *који има петлово перје.* — Код тетребова опажамо ... да старе женке постају пјетлопере, тј. да им израсте пијетлово перје. *Финк.*

пѐтља ж (ген. мн. пѐтљā, пѐтљӣ и пѐтāљā) **1. а.** *замка која се прави од нити при плетењу.* — Плела је правећи брзо петље. *Крањч. Стј.* **б.** *од узице, ужета, конца и сл. начињена већа или мања очица као код плетења, за прихватање или причвршћивање.* — Преко руке је натакла петљу узице за коју је била везана крава. *Шимун.* Није обријан, а ... трагикомично му стрши иза врата петља од шињела. *Петр. В.* **в.** *запонка, ушица на хаљини или обући кроз коју се протуре узица.* — Дигао ноге на полицу, невјеста му облачи чакшире, закопчава петље. *Сиј.* Лука ... обува опанке ... петље бере. *Март.* **г.** *чвор у облику осмице, машна.* — Шеширић ... са широком бијелом врпцом и укусном петљом од тешке бијеле свиле. *Том.* **д.** *завијутак, меандар.* — Она [Тиса] извире у брдима ... после се распе и развали у безброј кривудања и петљи. *Сек.* **ђ.** *завој на прилазном путу којим се узлази на друм или мост или силази с њих.* — Изградиће се ... петља на приступном путу од Аутопута. *Пол. 1959.* **е.** *обруч, обухват.* — Перо му је објашњавао да смо ми за ових десет дана заправо направили петљу око Брњица. *Чол.* **ж.** *кружни покрет.* — У првој фази ракет иде у великом луку натраг, начини петљу и дође иза леђа. *Тен.* **2.** *петељка.* — Бијаше пуна ... као пунцат пупољак на тананој петљи. *Шен.* **3.** *петица*[1] *(3).* — Врата на дрвеним, сухим петљама ужасно шкрипе. *Леск. Ј.*

Изр. бити јаке петље, имати петљу *бити смео, одважан*; бити слабе петље *бити попустљив, бити слабић*; ~ му је попустила *издала га храброст, ослабило му је нешто*; стајати на слабој петљи *бити несигуран*; стегнути, стиснути петљу *скупити храброст, усудити се.* — Прави револуционари не праштају [увреде]. Стегну петљу и трпе ћутке. *Дав.* Требало је стиснути петљу и то рећи. *Бур.*

пѐтљавац, -āвца м (ген. мн. -āцā) *неодважан човек, слабић.* — Где стигне ... храбри петљавце. *Каш.*

пѐтљавина и **петљàвина** ж **1.** *замршена ствар, неприлика, потешкоћа.* — Ако ко умре, мање ћемо имати петљавине него око једне кључусине. *Јак.* [Одлучио је] да гледаоцима филма омогући да до карата дођу без великих петљавина. *НИН 1958.* **2.** *особа која безглаво и неспретно ради, која не зна шта хоће.*

пѐтљага ж *петљање, јалов посао, шепртљање.* — Ништа ово данас не ваља! Све је ово данас петљага и роспилук. *Коч.*

петљáнац, -нца м (ген. мн. пѐтљāнāцā) *онај који чини сплетке с намером да вара, сплеткар, интригант, лажов.* — Данас је непоштен свијет; па куд се окренеш све петљанци. *Ћор.* Ви сте петљанац, господине! *Креш.*

петљàнија ж = петљарија[1] **1. а.** *непотребно мешање у туђе послове.* — Баш нам треба петљанија. Љубе се, па нек се узму. *Кум.* **б.** *закулисна сплетка, подвала, интрига.* — Све су ово лажи и петљаније. *Ћор.* Није опажао хвалисавост и политичке петљаније Цицерона. *Уј.* **в.** *неспретан, напак, неваљао, лош посао.* — С другима се ја не бих ни упуштао у такву петљанију. *Пав.* **2.** *неприлика, тегоба.* — Овдје у селу нешто ми није по вољи; петљанија са попом Враном. *Ћип.* Живјела скромно, ни с ким није имала сукоба ни петљанија. *Бег.* **3.** *брбљарија.* — Петљанија купус не зачиња. *Вук Рј.*

петљàнница ж = петљарица *жена петљанац. Р-К Реч.*

петљàнција ж нар. *в. петљанија.* — Причам ти којекакве петљанције о Румунима, а заборавио сам на живу рану Козарчана. *Ољ.* Човјек има пуну главу како да се извуче из те петљанције. *Јонке.*

пèтљање с *гл. им. од петљати (се).*

петљáрац, -рца м *в. петљанац. Вук Рј.*

петљàрија[1] ж = петљанија. — Једним се замахом крила осјети негдје високо ... над овим досадним градским петљаријама. *Цар Е.*

петљàрија[2] ж нем. *бедан, тежак живот, кубурење. Вук Рј.*

петљàрица ж = петљаница. *Вук Рј.*

пèтљаст, -а, -о *који има облик петље.* — У изградњи електричне мреже треба да има предност систем петљасте [затворене] ниско напонске мреже ... У петљастом систему једна тачка напаја се из два извора, док у зракастом са једног кабла. *Пол. 1959.*

пèтљати, -ām несврш. **1.** *правити петље, запетљавати. Вук Рј.* **2.** *уплетати, мешати у што.* — Мене у ту работу не петљајте! *Ћоп.* Сад ми петљају међу ноге и мештра дон Гесуалда, да се са мном натјече на дражби. *Франг.* **3. а.** *правити сплетке, сплеткарити.* — Сви сте ви ... једнаки: петљате, измишљате и лажете, јер и не знате друго. *Шимун.* А што ви, Дубровчани, навијек нешто петљате с ускоцима. *Кост. Л.* **б.** *заобилазно говорити, околишити, лагати.* — Петља, па дед је разумеј шта и за што. *Моск.* Петљао [је], али је послије ... ипак признао. *Л-К.* **4.** *испрекидано говорити, муцати, извлачити се.* — »Јеси ли га тукао?« пита управник стражара. — »Па, овај, јесам«, петља стражар. *Чол.* Будући да је имао слабе живце те није могао поднијети шутњу, настави петљати и понављати ... о кризи. *Донч.* **5.** *радити невешто, шепртљати.* — Сад се ови медиокритети нешто зноје и петљају без њега [министра председника], а време пролази. *Вас.* **6.** *тешко живети, животарити, кубурити, сналазити се којекако.* — Ми смо петљали и крпарили како смо знали и умели. *Ком.*

~ се 1. *упуштати се, мешати се, плести се у што.* — Не морам да се петљам у кавге и тучњаве. *Вел.* Нити ћеш да учиш латински ... нити ћеш да се петљаш у мој посао! *Сек.* **2.** *вртети се, мотати се.* — Деца се нека поплашила, па се сакривају и петљају око нас. *Ад.* **3.** *бавити се, задржавати се, мучити се.* — Већ ће ти они код бригаде све објаснити, али ја се већ нећу с тобом петљати. *Јонке.*

пèтљика ж *в. петељка.* — Дрхтале су [усне] као малине на петљици. *Шен.*

пèтљица ж *дем. од петља.*

пèтнаест непром. *број за један већи од четрнаест, десет више пет.*

петнаéстак прил. *око петнаест, отприлике петнаест, близу петнаест.* — У ову крчму стигао момчић од петнаестак година. *Вел.* Петнаестак кућа око плота, и то је махала. *Сиј.*

петнаèстача ж *бачва, буре од петнаест акова.* — Слуге изваљаше једну бачву, отприлике петнаестачу. *Мат.*

петнаестéрац, -рца м (ген. мн. -èстēрāцā) *стих од петнаест слогова. Прав.*

пèтнаестеро с = петнаесторо *оно чега је петнаест на броју:* ~ деце.

пèтнаестӣ, -ā, -ō *онај који је по реду иза четрнаестога.*

петнаèстина и **петнаестѝна** ж (ген. мн. -úнā) **1.** *петнаести део.* **2.** *око петнаест, петнаестак.* — Ја бих волео провести тамо једно петнаестину дана. *Грол.*

петнаèстица ж **1.** *број петнаест (15).* **2.** *предмет означен бројем 15 (трамвај, тролејбус, аутобус).*

пèтнаестō 1. с *мноштво од око петнаест људи, петнаестина. Р-К Реч.* **2.** прил. *на петнаестом месту. И.*

петнаестогòдишњāк м *дечак од петнаест година.* — Једнога петнаестогодишњака ... крстио је Дечком. *Михиз.*

петнаестогòдишњӣ, -ā, -ē *којему је петнаест година:* ~ девојчица.

петнаестогòдишњица ж *време од петнаест година које је протекло од неког догађаја, навршених петнаест година.*

петнаестòдневнӣ, -ā, -ō *који има, који траје петнаест дана:* ~ боравак.

пèтнаестори, -е, -а *петнаест (служи за бројање целина које се састоје од два дела или више делова, или стоји уз именице које имају само плурални облик):* ~ врата.

петнаестòрица ж *петнаест (о људима, ређе о животињама):* одбор петнаесторице.

пèтнаесторо с = петнаестеро.

пēтнӣ и **пéтнӣ,** -ā, -ō *који се односи на пете.* — Тетива што се ... спушта од мишица листа ка пети ... зове се петна жила. *Батут.*

Изр. из петних жила *свом снагом.*

пēтница ж = петњача *петна кост. Бен. Рј.*

пēтњāк м **1.** *потпетица, пета.* — Дебели петњаци његових ципела одјекиваху ... простором. *Шен.* **2.** *петна кост.*

пèтњāк м **1.** *в. пећњак.* — Бијело окречена пећ са петњацима. *Торд.* Очи Илије ... зауставише се у зеленим петњацима мале,

зелене пећи. *Мил. В.* **2.** *в. пећница.* — Дјеца крумпире у петњацима испеку. *В 1885.*

пе́тњача ж = петница. *Бен. Рј.*

пе̑тō, -ōга с *петина од дохотка што се даје владаоцу или властелину. И-Б Рј.*

пето- = петеро-: петодневни, петосложан, петосатни, петокатница, петоспратница и др.

петòбā́нка ж *новчаница у вредности од пет банки (педесет динара).* — Жао му је да пружи петобанку, чека да га неко части. *Пол. 1958.*

пе̏тобо̄ј, -оја м *спортско такмичење у пет дисциплина: у скоку у даљину са залетом, бацању копља, трчању на 200 м, бацању диска и трчању на 1500 м.*

петòбоља ж *болест у пети. Бак. Реч.*

петовѐкō̄ван, -вна, -вно, ијек. петовјѐкō̄ван *који траје пет векова.* — Сад ако не плате петовековне муке наше, никада неће. *Јакш. Ђ.*

петовјѐкō̄ван, -вна, -вно, ек. петовѐкō̄ван.

петòврстан, -сна, -сно = петероврстан.

петогòдишњӣ, -ā, -ē **а.** *који траје пет година.* — Нови дужд ... замоли петогодишње примирје. *Шиш.* Петогодишњи план јесте основна карика за изградњу социјализма у нашој земљи. *Пиј.* **б.** *који се јавља, враћа сваких пет година. Р-К Реч.*

петогòдишњица ж *навршених пет година.*

петòдӣлан, -лна, -лно, ијек. петòдијелан = петероделан.

петòдијелан, -лна, -лно, ек. петòдӣлан.

петодинáрац, -рца м, **петòдинā́рка** и **петодѝнā́рка** ж (дат. -ци; ген. мн. -кӣ) *комад новца у вредности од пет динара.* — Кад бих био какав лупеж ... могао бих само да отворим торбу, петодинарци падали би као киша. *Грол.*

петòднēвнӣ, -ā, -ō = петородневни. — Петодневна радна недеља. *Пол. 1959.* Једанпут сам петодневном платом био кажњен. *Срем.*

пе̏тōјка ж *в. петакиња (1). Р-К Реч.*

петòкатан, -тна, -тно = петерокатан: ~ зграда.

петòкатница ж = петерокатница.

петоколòнāш, -áша м *припадник пете колоне, издајник*; исп. пета колона, уз колона (изр.). — Није било [у Истри] петоколонаша. *Наз.* Партија је ... водила најоштрији курс против петоколонаша. *Комун. 1951.*

петоколòнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на петоколонаше*: ~ акција, ~ клика, ~ елементи.

петоколонáштво с **1.** *скуп петоколонаша.* **2.** *издајничко деловање петоколонаша. Прав.*

петòкрака ж *звезда са пет кракова као амблем.* — На кућама видим масу словеначких застава с петокраком. *Дед. В.*

петòкракӣ, -ā, -ō *који има пет кракова.* — Прсти су јој стршили увис, над главом, као каква петокрака укосница. *Бег.* [Југославенска тробојка] са петокраком звездом на средњем белом пољу као симболом нове Југославије. *Марј. Ј.*

петòкрат, -а, -о *петерострук.*

петокрӯнāш, -áша м ист. *ковани новац у вредности од пет круна.* — Округла дугмета [на ливреји] као петокрунаши. *Бег.*

петòкуполан, -лна, -лно *који има пет купола.* — Најљепша наша петокуполна грађевина тога доба је Милутинова Грачаница. *Пол. 1959.*

пе̏токӯт м = петерокут.

петòкутан, -тна, -тно = петерокутан.

петòкутнӣк м = петерокутник.

петòлетка, ијек. петòљетка, ж *време од пет година у којем треба да се изврше планирани радови за то раздобље у некој земљи*; *петогодишњи план.* — Сада, кад ми већ имамо за собом две године навршене петолетке, прелазе и остале народне демократије на петогодишње планове. *Пиј.*

петòлетнӣ, -ā, -ō, ијек. петòљетнӣ *в. петогодишњи. Прав.*

петòлеће, ијек. петòљеће, с *раздобље од пет лета, година.*

пе̏толӣз, -а и **петолѝзац,** -и́сца м *онај који некоме пете лиже, прекомерна удворица, улизица.* — Каква је то интелигенција! ... Дебели попови ... па неки глупани, шкрибенти петолизи и гнусни штребери чиновници. *Крл.*

пе̏толӣст м бот. *в. петопрста. Бот.*

петòлист, -а, -о и **петòлистан,** -сна, -сно = петеролистан: ~ цвет.

петòљетка, ек. петòлетка.

петòљетнӣ, -ā, -ō, ек. петòлетнӣ.

петòљеће, ек. петòлеће.

петòмесечнӣ, -ā, -ō, ијек. петòмјесечнӣ.

петòмјесечнӣ, -ā, -ō, ек. петòмесечнӣ.

петонѐдӣљнӣ, -ā, -ō, ијек. петонѐдјӣљнӣ **а.** *који траје пет недеља. Р-К Реч.* **б.** *који се јавља, враћа сваких пет недеља. Р-К Реч.*

петонѐдјӣљнӣ, -ā, -ō, ек. петонѐдӣљнӣ.

петопрòцентнӣ, -ā, -ō *од пет процената, петпостотни*: ~ камата.

пе̏топрсница ж **1.** бот. *в. петопрста. Вук Рј.* **2.** зоол. покр. *име кокоши која има пет прста. Вук Рј.*

пе̏топрст, -а, -о = петеропрст. — Другачије је с петопрстим ногама других сисаваца. *НЧ.*

пе̏топрста ж бот. = петопрстица (1) *род лековитих вишегодишњих зељастих биљака из породице ружа које расту по путовима и пашњацима а нарасту до 15 см у висину* Potentilla. *Вук Рј.*

пе̏топрстац, -рсца м бот. покр. *в. петопрста. Вук Рј.*

пе̏топрстица ж бот. **1.** = петопрста. *Терм. 3.* **2.** *рутвица вртна* Ruta graveolens. *Бен. Рј.*

пе̏тора̀дан, -дна, -дно *који је са пет редова, од пет редова.* — Виолину је касније заменио петоредном хармоником. *Пол. 1959.*

пе̏тори, -е, -а *мн. од петоро, пет (служи за бројање целина које се састоје од два дела или више делова, или стоји уз именице које имају само плурални облик).*

пе̏тори̏ца ж *пет (о мушкарцима или животињама мушкога рода).* — Ја могу да радим за петорицу. *Вес.*

пе̏то̀рка и **пето́рка** ж **1.** *скуп петорице.* — Мина је пала усред петорке . . . двојицу је убила, а преостале ранила. *Пер.* **2.** *петакиња (1).* — Да понесемо једну петорку фина вина. *Игњ.* Испури ону празну петорку. *Јурк.*

пе̏торо с = петеро. — Удовац је и отац петоро дјеце. *Чол.*

петоро- (као први део сложенице) = петеро-.

пето́рци, пе̏то̄рāкā̄ м мн. *петоро близанаца.* — Једна Африканка . . . је родила петорке. *Пол. 1959.*

пе̏то̀сā̀тнӣ, -ā̄, -ō̄ = петеросатни.

пе̏то̀сложа̄н, -жна, -жно = петерослојан.

пе̏то̀собан, -бна, -бно = петерособан.

пе̏то̀спра̀тан, -тна, -тно = петероспратан.

пе̏то̀спра̀тница ж = петероспратница.

пе̏то̀стопан, -пна, -пно = петеростопан.

пе̏то̀стран, -а, -о = петеростран.

пе̏то̀струк, -а, -о = петерострук.

пе̏то̀струко прил. = петероструко.

пе̏то̀угао, -гла м = петоугаоник *геометријски лик са пет углова, петерокут, петокут.*

пе̏то̀угаонӣ, -ā̄, -ō̄ = петоугли *који има пет углова, петокутан. Р-К Реч.*

пе̏то̀угаонӣк м = петоугао.

пе̏то̀углӣ, -ā̄, -ō̄ = петоугаони.

петохи̏љада̄рка ж *новчаница у вредности од пет хиљада новчаних јединица.* — Поред већег свежња петохиљадарки и хиљадарки на листи покрадених ствари су ручни сатови. *Пол. 1959.*

пе̏то̀хлебница, ијек. петохљебница, ж *суд у православној цркви у којем се држи пет хлебова.* — Једној је [цркви] поклонила [ктиторка] барјак, другој рипиде, трећој петохлебницу. *Шапч.*

пе̏то̀хљебница, ек. петохлебница.

пе̏точа̀со̏внӣ, -ā̄, -ō̄ *који траје пет часова, који се јавља, враћа сваких пет часова, петосатни.*

пе̏то̀чла̄н, -а, -о = петерочлан.

пе̏тошко́лац, -лца м (ген. мн. пе̏тошкō-лāцā̄) *ђак петога разреда.*

пе̏то̀шко̄лка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) *ученица петога разреда.*

пѐтпарац, -а̄рца м *комад новца од пет пара.* — Сиротиња се бори откидајући и последњи петпарац да плати своје обезбеђење. *Лапч.*

пѐтпарачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који стоји пет пара;* фиг. *маловредан, безвредан:* ~ роман, ~ литература, ~ новине.

петпо̀стотнӣ, -ā̄, -ō̄ *који садржи пет посто, за који се даје пет посто, петопроцентни:* ~ раствор, ~ зајам.

петра̀ркист(а) м **а.** *следбеник талијанског песника Петрарке.* **б.** *онај који проучава Петрарку, који се бави Петраркином поезијом.*

петраркѝстичкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на петраркисте:* ~ поезија, ~ манир.

петра̀хил и **петра̀хиљ** м грч. *в. епитрахиљ.* — Са петрахилом око врата и крстом у руци благословио их озбиљно. *Шимун.* Спопаде петрахиљ, намаче га на врат и стаде читати. *Лаз. Л.*

петрѐфакт м грч.-лат. *окамењени остаци животиња или биљака.*

петрифици́рати, -йцӣрā̄м сврш. и несврш. *претворити, претварати у камен, окаменити, окамењивати;* фиг. *(у)чинити непроменљивим, усталити, усталивати.* — Наш језик . . . је готово петрифициран у рјечницима и граматикама. *Бен.*

~ **се** *окаменити се, окамењивати се, (са)чувати се у преживелом облику.* — Појавом турске опасности . . . племена су се још више збила, петрифицирала су се у оној форми у којој су и била. *Зог.*

пе̏тровац, -о̄вца м бот. **1.** *лековита биљка која расте уз оранице и путеве, нарасте до 1 м, турица* Agrimonia eupatoria. *Бен. Рј.* **2.** *врста траве, рада* Anthemis brachycentros. *Р-К Реч.* **3.** *биљка из пор. штитарки, која*

расте по приморским гребенима и стенама, а има сивозелене месната листове који се употребљавају као храна, мотрика Crithmum maritimum. *Сим. Реч.*

пѐтровача ж **1.** бот. и агр. = петровка и петровњача *назив за јабуку, крушку, смокву која сазрева о Петровдану.* — Наједе се једном јабука петровача ... и умре. *Јурк.* Сочна је ко јабука петровача. *Кош.* **2.** бот. *зла̀тан* (*2*) Lilium martagon. *Р-К Реч.*

Пѐтровдан м црквени *празник св. Петра и Павла, Петрово, који пада на почетак лета.*

пѐтро̄вка ж бот. и агр. = петровача (1). — У мојој башти осушила [се] петровка. *Сек.*

пѐтров кр̏ст м бот. *шумска биљка из породице љиљана, покосница* Paris quadrifolia. *Терм. 3.*

пѐтро̄вњача и **петро́вњача** ж бот. и агр. = петровача (1). — Цвјетају смокве петровњаче. *Март.*

Пѐтрово с *Петровдан.* — Овамо се одлазило прије Петрова, а остајало до Михоља. *Мих.*

пѐтро̄вскӣ и **петро̀вскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Петрово, који бива око Петрова дана*: петровски дани, петровске врућине.

петро̀вскō цвѐће, ијек. петро̀вскō цвијеће, с бот. **1.** *в. петровац* (*1*). *Р-К Реч.* **2.** *зла̀тан* (*2*) Lilium martagon. *Р-К Реч.* **3. а.** *в. воловско око. Сим. Реч.* **б.** *в. хајдучка трава. И.*

петро̀вскō цвȉјеће, ек. петро̀вскō цвѐће.

пѐтро̄вчић м бот. *в. красуљак. Бен. Рј.*

пѐтро̄вчица ж **1.** *дем. од петровка.* **2.** бот. *врста мушмуле* Mespilus cotoneaster. *Бен. Рј.*

петро̀граф м грч. *стручњак у петрографији.*

петрогра̀фија ж *део геологије који се бави проучавањем састава и постанка стена.*

петро̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на петрографију и на петрографе.*

петро̀жӣл, -ила м бот. = пе́трусин *в. першун. Бен. Рј.*

петрокѐмија ж = петрохемија *део хемијске технологије који се бави производњом хемикалија из нафте и земног гаса. ЕЛЗ.*

пѐтрō л, -ола м *в. петролеј.*

петро̀леј, -а и **петро̀лēј,** -е̏ја м грч.-лат. = петролеум *камено уље које служи за осветљење.* — Петролеј је текућа стијена, настала као посљедица распадања органских твари које су се промијениле под утјецајем тлака и температуре. *ОГ.*

петро̀лејац, -е̏јца и **петролéјац,** -е̏јца м *возило с мотором који покреће петролеј.* — Трактор ... петролејац ... цена повољна. *Пол. 1957.*

петро̀лēјка ж (дат. -ци; ген. мн. -кӣ) *светиљка, лампа на петролеј.* — Лица се једва разабираху у слабу свјетлу мале петролејке. *Шимун.* Дуго у ноћи ... уз петролејку причамо о свему. *Пол. 1950.*

петро̀лēјскӣ, -ā, -ō = петролеумски *који се односи на петролеј*: ~ извор, ~ светиљка, лампа.

петролѐум и **петро̀леум** м = петролеј. — У лампи недостаје петролеума. *Дом.* Пуше се утуљене петролејке штедећи петролеум. *Гор.*

петролѐумскӣ и **петро̀леумскӣ,** -ā, -ō = петролејски.

петролиза́ција ж *поливање петролејем. Прав.*

пѐтро̄лнӣ, -ā, -ō *који се односи на петрол.* — Морали су упалити велику петролну лампу. *Петр. Р.*

пѐтроља м покр. *в. петролеј.* — Има некаквих лампа ... нити се сипље петроља, нити су од воска. *Ћор.* Добивала је ... шећера и петроља. *Кал.*

петро̀љача ж *в. петролејка. Бен. Рј.*

пѐтро̄љка ж *в. петролејка.* — Милка понесе димљиву петрољку. *Кал.*

петро̀уље с *в. петролеј.* — Као гориво за лампе употребљује се сада махом петроуље. *Батут.* Неће продавати ... петроуље. *Бег.*

петрохѐмија ж = петрокемија.

петру̏син м бот. = петрожил. *Деан. Рј.*

пѐтстō с *пет стотина.*

петстогòдишњӣ, -ā, -ē *који траје пет стотина година, којему је пет стотина година, петстолетан*; исп. петвековни.

петстогòдишњица ж *навршених пет стотина година.*

петстòлетан, -тна, -тно, ијек. петстòљетан *који траје пет столећа, којему је пет столећа, петстогодишњи*; исп. петвековни: ~ робовање, ~ патња.

петстòљетан, -тна, -тно, ек. петстòлетан.

пѐтстōтӣ и **пѐтстотинӣтӣ,** -ā, -ō *редни број према петсто, пет стотина.*

петулàнтан, -тна, -тно лат. *жесток, необуздан, силовит.* — Катица је постала несносна и петулантна. *Бег.*

пѐтӯнија ж бот. *род украсних биљака с левкастим мирисним цветовима различите боје* Petunia. *Сим. Реч.*

пе̏ћ, пе̏ћи ж **1.** *направа од печене земље, камена, метала или др. за грејање просторија, за спремање хране за јело*

и врућег пића: глинена, земљана ~, каљева ~, електрична ~, хлебна ~. **2.** *количина хлеба колико се наједанпут испече у хлебној пећи.* — Убију три вола меса, а испеку двије пећи хљеба. *Љуб.* **3.** техн. *уређај за обраду или добивање чега загрејавањем*: висока ~, коксне пећи, коморне пећи.

Изр. девете пећи омело (жарило) *врло далек род.* — Ту се сад јављају рођаци, све девете пећи омела. *Јурк.*; од много пећи хлеба јести *много се потуцати као просјак.*

пе̏ћа̄к, -а́ка м *в. пећњак.* — Ту је књигу он сам сакрио под пећак. *Цес. А.*

пе̏ћа̄нка ж *мала пушка, израђена у Пећи.* — Посљедњи пут продаде једну пушку, пећанку, што се њом бранио. *Мил.* За појасом [му] две пећанке. *Глиш.* Не блијеште више токе и илике са витешких и врсних Кнежевића, не праште пећанке њихове. *Коч.*

пе̏ћа̄ње с *гл. им. од пећати.*

пе̏ћа̄р, -а́ра м **1. а.** *мајстор који зида, намешта и поправља пећи.* **б.** *намештеник који у установи ложи и чисти пећи.* **2.** покр. *пекар, хлебар.* — У Млецима не рани нико осим мрнара и пећара. *Љуб.* Крсто пећар више не даје [хљеб]. *Лал.*

Изр. црвени ~ зоол. *врста птице. Финк.*

пе̏ћа̀рица ж *она која меси, пече хлебове, колаче.* — Остале би дома пећарице морнару свом колач да испеку. *Наз.*

пе̏ћа̄рница ж *в. пекарница. Р-К Реч.*

пе̏ћа̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на пећаре*: ~ задруга, ~ занат.

пе̏ћати, -а̄м несврш. покр. *пећи хлеб.* — Кад се пећа крух, кажу да не ваља споменути ни погачу ни приганицу. *Вук Рј.*

пе̏ћи, пе̑чём (3. л. мн. пе̏кӯ; импф. пе̏цијā̑х и пе̏чā̑х; аор. пе̏кох, 2. и 3. л. пе̏че; имп. пе̏ци; прил. пр. пе̏кā̑вши; р. прид. пе̏као, пе̏кла, пе̏кло; трп. прид. пе̑чен, -е̏на, -е̏но) несврш. **1. а.** *спремити, припремати храну за јело сувим грејањем на ватри, на жару, на ражњу или роштиљу, у пећи или држећи у чему на ватри*: ~ рибу, ~ кромпир, ~ кукуруз, ~ месо, ~ пиле, ~ хлеб. **б.** *припремати какав напитак деловањем ватре (кувањем, дестилацијом и сл.)*: ~ ракију, ~ каву. **2.** *излагати ватри какву материју или предмет ради стицања нових својстава (чврстоће и др.)*: ~ опеке, ~ глину, ~ посуђе. **3.** (само 3. л.) *палити, жећи зрацима (о Сунцу).* — Сунце је пекло као у љету. *Том.* Пече звезда — мозак да проври! *Лаз. Л.* **4. а.** *деловањем чега усијаног, запаљеног, врућег, врелог, чега што нагриза, разједа, производити опекотине, ожеготине или осећај опекотина.* — Цигарета му је већ пекла прсте. *Ћос. Б.* **б.** *бити надражен, захваћен болом, тиштати.* — Весело [су] ишли по цести. Но коначно су их већ почели табани пећи. *Брл.* Пеку ме очи од тога дима проклетога! *Крл.* **в.** *причињавати, проузроковати, задавати физички бол (о рани и сл.).* — Рана га је на десном рамену пекла под ремењем телећака. *Крл.* Гадно га је пекао жуљ. *Чипл.* **г.** фиг. *причињавати душевне, моралне муке, патње, гристи, мучити.* — Рекла му је да га презире, и та га је ријеч пекла. *Том.* Њу пече срамота због држања њеногa другог сина. *Чол.*

Изр. печене шеве (печени голубови) падају из неба *добива се нешто бадава, без труда и рада*; ~ кога истиха (на лаганој, тихој ватри) *припремати, придобивати кога постепено за што*; такву ми ракију пеци *тако ми реци, желим да ми то, тако кажеш.*

~ **се 1.** *излагати се, извргавати се деловању ватре, огња.* — Две се рибе на једном жару пекле. *Вес.* Ја се волим и у паклу пећи него бити жена оном одљуду. *И.* **2.** *налазити се на месту изложеном јаком сунцу, излагати се сунчаним зрацима.* — Умерено поднебље налази се увек између зоне у којој се људи пеку и зоне у којој владају мразеви. *Цар М.* **3.** фиг. *осећати душевну, моралну патњу; патити, гристи се.* — Она ... не жали себе, већ се пече како јој је сину. *О-А.*

Изр. ти се пеци како знаш *ти се снађи како знаш и можеш.* — Туђин ће тебе оставити и отићи својим послом, а ти се пеци како знаш. *Ћоп.*

пе̏ћина ж **1. а.** *природна велика шупљина у живом камену с отвором напоље, спиља.* — Општи назив пећине примјењује [се] ... на оне ... редове подземних одаја и дворана које су ходницима спојене. *Жуј.* Три шакала измиљела из брложне пећине. *Креш.* **б.** фиг. *склониште сумњивих, рђавих људи, јазбина.* — Погледао сам у врата, па у њу, и најзад било ми је све јасно. Пећина! *Јак.* И тај други угурсуз станује овде. Ово је разбојничка пећина. *Грол.* **2.** *хрид, хридина.* — На једној пећини, под собом, угледао сам нешто црно. *Радул.*

Изр. тврд, постојан као ~ *чврст, непоколебљив у верности, уверењу.*

пе̏ћи́нак, -нка м *дем. и хип. од пећина.* — Старац се ... упутио према свом далеком пећинку. *Божић.*

пе̏ћинā̑р м **1.** *онај који живи у пећини.* — У сутон излазе, као чопор пећинара, да развољују плотове и тарабе. *Лал.* **2.** зоол. *врста дивљег голуба.* — По нашем красу врло је чест дивљи голуб (пећинар). *Финк.*

пећи̏нāрка ж **1.** *она која живи у пећини.* — Потуцаш се као пећинарка опет сама. *Лал.* **2.** зоол. **а.** *птица наранчасте боје с чуперком перја на глави, која гради гнездо на стени* Rupicola rupicola. *ЕЛЗ.* **б.** мн. *врста риба неразвијених очију које живе у потпуном мраку у пећинама Северне Америке* Amblyopsidae: слепа ~ Amblyopsis spelaeus. *Финк.*

пећи̏наст, -а, -о **1. а.** *сличан пећини, који је као у пећине, каменит.* — Оперативна обала подигнута је ... на подлози која је непосредно бетонирана на стенама пећинастог дна. *Пол. 1958.* **б.** *који као да долази из пећине, дубок (о гласу).* — [Мелодија] црпе из дубине срца таман звук. Нимало свечан, одвећ пећинаст! *КН 1958.* **2.** *пун пећина, стена, хридина.* — [Борова шумица] уздигла [се] на тјемену високе, голе и пећинасте планине. *Ћор.*

пећи̏нац, -нца м *човек који је у предисторијско време живео у пећинама.* — Најглавније занимање пећинаца био је лов и риболов. *Жуј.*

пећи̏ница ж *дем. од пећина.*

пећи̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на пећине:* ~ човек, ~ медвед. — Нечујно пузе [дани] кô пећинске сузе. *Наз.* Његова одјећа мирисала је на мемлу пећинску. *Вуј.* Иза стрменитог, пећинског окрајка брда ... поче као свитати. *Ћор.*

пе̏ћица ж *дем. од пећ.* — Јело су кували на пећицама од конзерви. *Јак.*

пе̏ћка[1] ж (ген. мн. пе̏ћāкā) *дем. од пећ; собна пећ.* — Топла пећка загрејала зими малу собу. *Вукић.*

Изр. девете пећке жарило *в. уз пећ (изр.);* хладна пећка, мокри обојци посл. *у лошим околностима лош је и исход;* не буди свакој пећки жарило *не мешај се тамо где ти није место.*

пе̏ћка[2] ж покр. *коштица у плоду воћа; зрнце у боби, зрну грожђа. Рј. А.*

пе̏ћкица ж *дем. и хип. од пећка.* — [Соба] је имала ... гвоздену пећкицу. *Петр. В.*

пе̏ћни, -ā, -ō *који припада пећи:* ~ клупа, ~ зјало.

пе̏ћница ж *хлебна пећ; део штедњака у којем се пече (месо, риба, хлеб и сл.), рерна.* — Вратити ми нитко неће из пећница мирис круха, чежњу уха. *Фран.* Пећи у умереној топлој пећници и кад је печено, још вруће сећи на коцке. *Пол. 1958.*

пе̏ћњāк м *каљ на зиданој пећи. Вук Рј.*

пе̏х, пѐха м нем. варв. *незгода, неприлика, малер.* — Што сам имао пеха, то не роди више. *Трифк.* Бојим се каквог пеха. *Ћон.*

пе̏хāр, -ā̀ра и **пѐхāр,** -а́ра м нем. **1.** *већа и обично масивна посуда за пиће у облику чаше.* — Служитељи носе фина вина, сипају у велике сребрне позлаћене пехаре. *Игњ.* фиг. Љубав, полако пландујући свијетом, сврати до наше успаване маште, па нам на уста нагне слатки пехар. *Кркл.* **2.** *посуда, ваза (обично од скупоценог материјала) која се даје победнику на спортском такмичењу.* — Секретар ... фудбалског клуба стаде пред витрину са пехарима. *Пол. 1958.*

пе̏хараст и **пѐхараст,** -а, -о *који је налик на пехар.* — Росне капљице сливаху се ... низ пехарасте цветове датуре. *М 1867.*

пеха́рац, -рца м *дем. од пехар.* — Облим прстима прихваташе пехарац, па леваше. *Шапч.*

пѐхāрнӣк м ист. *онај који је на дворовима феудалаца водио надзор над пићем и сипао пиће на гозбама.* — Уокруг дворане ... поредали су се људи двора, на првом мјесту мештар коњушник и мештар пехарник. *Нех.* Шта би ови ... пехарници, коњари и псари Апостолског Величанства били друкчији но њихови сталешки другови у Версаљу. *Петр. В.*

пѐхāрнӣковати, -кујēм несврш. *вршити дужност пехарника.* — Судар није припадао ниједној страни, а пехарникујући све се је више приучавао мислима краља. *Шен.*

пѐхàрчић м *дем. од пехар.*

пе̏хати, -ā̄м и пе̏шēм несврш. покр. *боцкати. Деан. Рј.*

пе̏хист(а) м разг. *онај који је имао или који често има пех. Бен. Рј.*

пехли̏ва̄н, -а́на м тур. = пеливан. — Ако је газда мален, а слуга већи, хаљине су се ... затегле, као на пехливану. *Ћор.* Па отјера пехливан-ђогата. *НП Херм.*

пехлива́нити, -и̏ва̄нӣм несврш. = пеливанити. — Дјеца би с воћака ломила вратове представљајући Арифа и Марицу како »пехливане« на ужету. *Ћоп.* фиг. Он је своје постигао ... а ја сам пехливанио над понором. Над понором власти. *Сим.*

пехли̏ва̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на пехливане.*

пехли̏ва̄иски прил. *на начин пехливана, као пехливан.*

пе̏хнути, -нēм *сврш. према пехати.* — Удаљи [се] полагано ... попут дјечарца кога хоће тко да пехне. *В 1885.*

пе̏ц деч. *узвик којим се опомиње дете да се може опећи. Вук Рј.*

пе̏ца ж агр. *бела бундева која се пече за јело. Вук Рј.*

пе̏цав, -а, -о *пецкав.* — Мишко ... бијаше познат са својих саркастичних и

пецавих примједаба. *Ков. А.* Око устију онај љупки ... пецави смијешак. *Шен.*

пе̏цавица ж *пецкалица (2).* — У његовој округлој главици била се накупила сила пјесмица, пецавица, напитница. *Шен.*

пе̏цāвка ж **1.** зоол. *муха са шиљастим рилцем која убада и сише крв* Stomoxys calcitrans. *Финк.* **2.** фиг. *пецкалица (2).* — Друштво [нас је] поздравило којекаквим пецавкама. *Шен.*

пе̏цалица ж покр. *искра, варница.* — Гдје год се ложи чамовина, пецалице скачу. *Лал.*

пе̏цалѝште с *место где се пеца риба. Рј. А.*

пе̏цало[1] с и м покр. *онај који пеца, уједа, боцка, задиркује некога речима, пецкало. Рј. А.*

пе̏цало[2] с *плуто на нити пецаљке. Рј. А.*

пе̏цāљка ж *дугачки штап с удицом на крају нити, канапа којим се пеца, лови риба.* — Он држи дугу трстичну пецаљку. *Божић.*

пе̏цāње с *гл. им. од пецати.*

пе̏цāр м *пецач. Рј. А.*

пе̏цāр, -ара м *човек који пече печење или ракију.* — Гледа како пецари читаве крмке и овнове на ражњевима врте. *Јурк.* Хоће да ... сагради пецару жесте те је ... послао овамо пецара. *Шов.*

пе̏цара ж *зграда у којој се прерађује нешто печењем, у којој се пече оно од чега се може добити какво алкохолно пиће (обично ракија).* — Из пецаре избијао дах ракије. *Гор.* Творнице алкохола које прерађују у мањем опсегу кукуруз и крумпир у алкохол зову се пољопривредне пецаре. *ОК.* Сам Рудник ... израдио је две пецаре за бели боксит, капацитета 15.000 тона. *Б 1958.*

пецàрина ж *такса која се плаћа за печење ракије. Рј. А.*

пе̏цāрош м *пецач, онај који радо пеца рибе.* — Савом пројезди теретни брод ... уносећи забуну у малу колонију пецароша који су се, један поред другога, начетили на обали реке. *Пол. 1958.*

пе̏цāрошкӣ, -ā, -ō *који се односи на пецароше:* ~ штап.

пе̏цати[1], -ām несврш. *ловити удицом рибу.* — Пецали су рибу око њега. *Андр. И.* фиг. Једни лове мираз ... неки пецају туђе савести. *Јов. Ј.* Та сав му је живот у томе да пеца по туђим џеповима. *Перк.*

пе̏цати[2], -ām несврш. **1.** *гристи, уједати жалцем.* — Пецају мухе. *Вук Рј.* Ако си сањао да те буве пецају, биће батине. *Ранк.* фиг. Нека бритка кривња уједице [га] пеца за срце. *Божић.* **2.** *пецкати.* — Лијо, ти преда мном Брунда ријечма пецаш! *Наз.* Трпке реченице нису пецале, оне су поучавале. *Вил.*

~ **се** *пецкати се. Рј. А.*

пе̏цāч, -áча м *онај који пеца.* — Нит сам ја педагог, нит' ти можеш постати пецач. *Андр. И.* Смијехом масира трбух ситоме пецачу. *Божић.*

пе̏цибрāв м необ. *онај који окреће, обрће брава који се пече.* — Пламен лазну и освијетли два дјечака ... Бјеше онај мали пецибрав и други нешто старији. *Мат.*

пе̏цӣво с **1.** зб. *ситни пекарски производи од финог белог брашна.* — [У пећи се] пеку хлебови и остала пецива. *Шапч.* Кад вас ... подворе ... кавицом и свјежим пецивом, одмах ћете се удобровољити. *Пав.* **2. а.** *оно што се пече, печёње.* — Замириса са ражња пециво. *Радич.* Гости [се] наклопе на разна масна пецива. *Глиш.* **б.** покр. *цео испечен брав. Вук Рј.* **3.** *пе̏чёње.* — Баш сад дижем неколико великих вуруна за пециво хлеба. *Вес.* Увијек говори ... о пециву ракије. *Коз. И.*

пе̏циракија м необ. *човек који се бави печењем ракије.* — Син једнога шијачког пециракије пак се заљубити озбиљно у аристократкињу, грофицу! *Ков. А.*

пе̏цити, -ӣм сврш. покр. *в. пецнути.* — Пецила [је гуја] по срцијех Турке, па их ране жгу неокајане. *Март.*

пе̏цкав, -а, -о *који пецка, уједа, боцка.* — Лоше вијести ... нису му давале покоја, као обади, као пецкаве осе. *Франг.* Он се брзо склони у мрак ... жмиркајући од ситних пецкавих суза. *Ћоп.* Обазире се добацујући пролазницима понеку пецкаву ријеч. *Пав.*

пе̏цкавица ж *пецкалица.* — Рече ... без сваке пецкавице. *Ков. А.*

пе̏цкалица ж **1.** *она која пецка, задиркује друге. Рј. А.* **2.** *реч, шала, анегдота и сл. којом се неко пецка, задиркује.*

пе̏цкало с и м *онај који пецка, боцка, задиркује.* — Прзница, кавгација, заједљиво пецкало ... живео је више гладан него сит. *Дим.* Знало [се] да је изврстан пецкало и галамџија. *Ћор.*

пе̏цкāње с *гл. им. од пецкати (се).*

пе̏цкāрош м *онај који воли да пецка, боцка, задиркује.* — Тако се Вјекославов карактер трошио и одроњавао под сталним запљускивањем варошких ... пецкароша. *Божић.*

пе̏цкати, -ām несврш. *боцкати, заједати, задиркивати речима, дражити, изазивати.* — Годинама га је пецкао и душу му јео разним упадицама. *Бан.* Заче га домишљато пецкати и збијати којекакве шале. *Шимун.*

~ **се** уз. повр. *боцкати се, заједати, задиркивати један другог.* — Њих двојица почну се узајмице ... пецкати. *БК 1906.*

пѐцкотина ж *убод, уједа жалцем.* — Ја сам се ... вукао по трави ... враћао све тијело модро од пецкотина пчела и осова. *Вуј.*

пѐцнути, -нём *свршн. према пецати*[2]. — Шта ти то са некрштеним човеком, а? Немој да те гуја пецне. *Ољ.* Умукни, змија те у језик пецнула! — сикће Перка. *Вуков.* Једну личност сјајну ... је пецнô стиховима својим. *Дим.* фиг. Игуман ... никад није пропустио прилику да не пецне своје калуђере. *Ранк.* Ту га је пецнула судба. *Божић.*

пѐцуља ж зоол. *пецавка (1). Рј. А.*

пѐча[1] ж тал. **1. а.** *комад, део чега.* — Да још што дознаш, питај док га није од ових ткогод растргô на пече. *Комб.* **б.** заст. *комад, примерак новца, новчић.* — Једна печа на дан. *Војн.* **2.** *велики, наочит човек, ваљан, јуначки сој.* — Стране српске ... је давно населила и бујним животом задахнула чила печа српска. *Буд.* И Салкин је отац био онако стаситије нарави, а печа од човјека да имаш шта видјети. *О-А.* Нема га педаљ висок, а види ти! Мала печа, велики скок. *Ћоп.* **3. а.** *марама за главу, повезача.* — Журиле хитре жетелице, Ивану је било мило гледати њихове разнобојне пече. *Бал.* Жена му стара навукла печу, не виде јој се чак ни почелице. *Јевт.* **б.** *вео којим су муслиманске жене покривале лице кад излазе на улицу у фереџи или зару.* — Ти припни печу, фереџу обуци! *Огр.* Гледао је ... код жена фереце од тешке чоје, а на лицу пече, везене правим златом. *Андр. И.* **в.** *коњска образина с отворима за очи. Шкаљ.*

пѐча[2] ж (обично мн.) *назив за мрље које по човеку пред смрт излазе. Вук Рј.*

пѐчāк, -áка м покр. *печење, оно што је печено (јагње, јаре или прасе), пециво (2).* — И отех им четр'ест јагњади, све печака на дрвену ражњу. *НП Вук.*

пѐчāл и **пѐчāл** ж и м **а.** *стање душевне горчине, потиштеност, туга, жалост, сета; чемер.* — Печал горка једна мајку обрвала. *Брл.* Теку, пролазе ко речни вали твоје радости, твоје печали. *Јаки. М.* **б.** *велика беда, невоља.* — Њен печал на црном кукурузном хљебу вјечно ће ме ... болети. *Ћон.*

пѐчāлан и **пѐчāлан,** -лна, -лно **1. а.** *који осећа печал, тужан, снужден, сетан.* — Баба Јела приспије дома у први мрак, мисаона и печална. *Љуб.* Био [је] ... печалан ... над суровим поступањем обијесне момчадије. *Киш.* **б.** *који изражава печал, у којем се огледа печал.* — Гледао [је] са зебњом у мрачна и печална лица. *Вил.* Њене [Госпине] печалне ... очи гледају у страну као благ прекор. *Андр. И.* **в.** *који је испуњен печали.* — Око срца превије јој се печална туга. *Кум.* Нигде му [Мицкјевичу] није била печалнија успомена на једну љубљену жену. *Дуч.* **2. а.** *који изазива, ствара тужно расположење.* — Пењемо се само, непрекидно, стално, све каљава земља, а небо печално. *Стан.* **б.** *који пролази, протиче у печали.* — Ове би украо ми дневе, тужне дневе и веле печалне. *Март.*

пѐчāлба ж *тежак, напоран рад, тежачење, надничење; привремени најамни рад изван сталног места становања; сезонски најамни рад.* — Велики део нашега народа ... иде »у печалбу« као прост земљорадник и тиме надокнађује оно што на своме огњишту добити не може. *Борђ.* Провођење индустријализације ријешило би коначно и проблем печалбе. *ЕГ 1.* Док је био млад, путовао [је], ишао на печалбу. *Станк.*

пѐчāлбāр, -а и **пѐчàлбāр,** -ára м **а.** *онај који иде у печалбу, на рад у други крај.* — Преко стотину хиљада печалбара потуцало се по свету тражећи посла. *Пол. 1950.* Дрим је ријека која много прича ... печалбару под планином. *Стипч.* **б.** *упоште сваки онај који тешко ради и с муком зарађује оно што му је најпотребније.* — Наш је живот тежак, ми смо печалбари. Сва нам је награда тврдог хлеба кора. *Стан.*

пѐчалбāрѐње с *гл. им. од печалбарити.*

пѐчалбāрити, -àлбāрӣм несврш. *радити на печалби, као печалбар.*

пѐчāлбāрскӣ и **пѐчàлбāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на печалбаре и печалбу.*

пѐчāлбāрство и **пѐчалбáрство** с *стање и занимање печалбара.* — Проблем печалбарства био је узео акутну форму. *Пол. 1950.*

пѐчáлити, пѐчāлӣм несврш. **1.** *изазивати у коме осећање печали, чинити печалним, задавати печал, мучити, кињити.* — Невоља га није много печалила. *Прод.* Журио се и стога не би ли се ослободио и задњих трагова неугодна сна што га је печалио. *Шимун.* **2.** *печалити се.* — Он за то не хаје. И не мисли ни о чему, нити много печали. *Радул.* **3.** *тешким трудом, радом зарађивати.* — Трпеће, печалиће паре док не спечали толико колико му треба. *Срем.* Мало трговина, мало печалим. *Вј. 1960.*

~ **се** *бити, постајати печалан, осећати печал, жалост, бригу.* — Нека се за њега не печали и не брине. *Шен.* Он је за узврат вјешто лагао, али се је ... и печалио и стидио сама себе. *Драж.*

пѐчāлно и **пѐчāлно** прил. *с печали, тужно, жалосно.* — Буде му горко, печално при души. *Драж.* Вади из ормара две ...

хиљадарке ... и предаје му стидљиво и печално. *Каш.*

печа́љёње с *гл. им. од* печалити (*се*).

печа̀риз м *в. пачариз.* — Ала море, триста печариза! тобоже се чуди и зграњава. *Лал.*

пе̏чат м (заст. ж) **1. а.** *направа с изгравираним, урезаним, изрезбареним знаком који се може утиснути на чему (обично на папиру, хартији, у воску, глини и сл.), жиг, штамбиљ.* — На брзу руку подреза стари општински жиг и од њега направи печат команде мјеста. *Вуј.* Угледао сам у углу печат штаба партизанских одреда са петокраком звездом. *Јак.* Имадем ... и округао ... службени печат. *Крањч. Стј.* **б.** *отисак помоћу такве направе као доказ, сведочанство исправности чега.* — Сам им је [кметовима] давао печате у знак одслужена тежака. *Ђал.* Сачека да [секретар] удари печат и потпис. *Дав.* фиг. Немила [је] смрт студеном својом руком притисла мртвачки печат. *Ил.* **2.** *восак у боји којим се што печати.* — Извана притиснута је на писму прстеном црвена печат са ... грбом. *В 1885.* Поче читати писмо, написано ... на дебелој хартији, с печатом од мркога воска. *Глиш.* **3. а.** *мрља (на телу или лицу) налик на печат (1б).* — На његову лицу избили су црвени печати, а очи оборио земљи, као да је он одговоран за све. *Андр. И.* **б.** фиг. *траг, обележје, жиг чега.* — Скини са уморних чела печат бриге и зноја! *Парун.* Све у тој соби, од зидова до намештаја, носи печат нехата и запуштености. *Андр. И.* Патили [смо] заједно, и то је нашем другарству ударило нарочит печат. *Чол.* **4.** ист. *работа, тлака кметова код средњовековне властеле.* — Одслужисмо више од половице печата, а још смо усред године, па дошао шпан ... и отјерао онако гладну чељад. *Ђал.*

Изр. чувар државног печата *министар правде у неким западноевропским државама*; књига (писмо) са седам печата *нешто што се не може разумети, схватити, велика тајна*; ~ шутње, ћутања *шутња, ћутање; склоност шутњи, ћутању.* — Печат шутње јад је на уста ти ударио. *Наз.*; Соломонов ~ *шестокрака звезда, састављена од два троугла, као национални симбол Јевреја*; ставити под печат *запечатити*; висећи ~ *печатни отисак који виси на врпци и причвршћен је на исправи.*

пе̏чатање с *гл. им. од* печатати.

пе̏чатати, -ам несврш. заст. **1. а.** *штампати (књиге, новине и сл.).* — Жалим што је [књигу] у домовини не могу печатати. *Матош.* **б.** *обелодањивати, објављивати, публиковати.* — Наши листови ... печатају такве предмете и тек ове године јавља се критика. *Марк. Св.* Ако мислиш да ово није за твој лист, — не мораш печатати. *Матош.* **2. а.** *обележавати, означавати.* — Та темељна смјерница печатала га је код противника као опасног франковца. *Баб.* **б.** *в. печатити.* — фиг. Печатао је пољупцима као да ће је слати далеко. *Ђон.*

пе̏чатити, -им несврш. *стављати печат од воска (на што).* — Закључено ... на Мученике у прољеће и печаћено висећим печатом. *Љуб.* Писмо се већ печати. *Богд.* фиг. Бабица се тада распричала печатећи заједљивошћу своје ријечи. *Божић.* фиг. Зар он невера? Он, који је у бојевима љутим верност своју крвљу печатио? *Јаки. Ђ.*

~ **се** фиг. *лишавати се гипкости, постајати непокретљив, укочен, кочити се.* — Кад је требало наћи прву реч и почети, њему се стезало грло и печатила уста. *Андр. И.*

пе̏чатнӣ, -ā, -ō *који се односи на печат, који служи за печаћење*: ~ прстен, ~ восак.

пе̏чатнӣк м *направа у облику металне плочице на дршку (може бити и на прстену) у коју је обично уграviран какав знак (грб, слова имена, иницијали и сл.) за печаћење писама, исправа, разних пошиљака и сл.; печат (1а).* — Непрестано гледаше у руку лијепе госпође, у прстен печатник. *Шен.* Бакрени ланац ... се завршавао са једним печатником. *Мил. В.*

пе̏чатница ж заст. *штампарија.* — Његошева печатница ... није уступала бечким и пештанским штампаријама наших књига. *ЛМС 1951.*

печа́тња ж рус. заст. **1.** *штампарија.* — Штампар узео бранити ћирилска писма која су му, имајући он једину те врсте печатњу у царевини, велик добитак носила. *Јаг.* **2.** *штампање; штампа.* — Гутемберг измислио је печатњу. *Нен. Љ.* Ту се нигде не спомиње устав ... слобода говора и печатње. *Нен. Љ.*

пе̏чатњāк м *печатник.* — Стиснуо [је] очеву суху десницу и пољубио оне набрекле модре жиле над златним печатњаком. *Крл.* Има ту и тисканица и печатњака и штамбиља. *Мих.*

пе̏чатовати, -тујēм несврш. заст. *штампати.* — Ако вам се допадну [песме], пошаљите их у које хоћете новине да се печатују. *Мил. Ж.*

печаторе́зац, -е́сца м *мајстор који изрезује, прави печате (1а).* — Петровић је још био и фотограф, печаторезац, књиговођа. *Пол. 1958.*

печаторе́зница ж *радионица у којој се изрезују, праве печати (1а). Р-К Реч.*

пе̏чаћēње с *гл. им. од* печатити (*се*).

пе̏чен, -ѐна, -ѐно **1.** *трп. прид. од пећи.* **2.** фиг. **а.** *који је много видео и много искусио, искусан, вичан, испробан, вешт, умешан.* — Као у сваког вредног и печеног мајстора, чекић му поиграва на наковњу. *БК 1906.* Непознат новинарчић, али печен. *Ђос. Б.* У јаму је било страх ући и дању, а камоли ноћу. Зазирале су и најпеченије очи. *Ђур.* Формулари [су] тако комплицирани да их могу разумјети само добро печени стручњаци. *Б 1960.* **б.** (у именичкој служби) ж *права, паметна реч.* — И мудру и печену ће од мене чут'. *Рад. Д.*

Изр. ни печен ни куван (фриган) *оно што нема јасно одређену форму, што може бити и овако и онако.* — Сењ ће бити и краљевски град и под крајишком командом, ни фриган, ни печен. *Шен.* Ни жена, ни дјевојка, ни печена, ни фригана. *Цар Е.*; печен и куван (бити код кога) *бити с киме у најприснијем пријатељству, најприснијим односима; бити негде по цео дан.* — Била је, што кажу, и печена и кувана код поп-Спириних. *Срем.*; печене ране *опекотине.* — Међу повреде здравља ... рачунају се ... жежене и печене ране. *Батут.*; печени дани *летњи дани кад сунце најјаче пече, греје.* — Суше барјак размахујеш у јулским печеним данима кад земљи усне од твоје [сунчеве] ватре попуцају. *Чипл.*; печен сам (печени смо и сл.) *готово је, свршено је са мном (с нама и сл.).* — Овај је печен! ... Или ће он убити Станка, или ... Станко ... њега! *Вес.* Неће ти он дуго ту вршљати. Печени смо и ја и он. *Ранк.*; ~ вино *вино од сушеног грожђа или од искуване шире.*

пе̏чѐница ж **1.** *печено месо као јело, печење, печенка.* — Својим ловачким ... ножем резао је похлепно са ражњића фришку печеницу. *Том.* **2. а.** *месо (свеже или сушено) с једне и с друге стране свињске кичме.* — Зар вам се баш тако допада Радојка? — Како, човјече! Ка' печеница међу пршутом. *Срем.* **б.** *комад меса.* — Мајка ... му је ... увек по нешто слала ... заструг кајмака и печеницу пршута. *Срем.* Сваки од њих одрезао [је] по неколико печеница [од свињчета]. *Грол.* **3.** *део човечјега тела између плећака.* — И бјеше га момак погодио насатице [копљем] међу печенице, четири му ребра саломио, а живо му срце извадио. *НП Вук.* **4.** *животиња одређена за печење, нарочито о већим празницима.* — Печеница се обично убије на Тучин дан, а гдјекоји и убију и испеку на Бадњи дан. *Вук Рј.* Моји пси ... за зецовима отрчаше да ти похватају печенице. *М 1867.* **5.** бот. *врста гљиве* Lactaria volema. *Терм. 3.* **6.** зоол. *деверика, сињ* Abramis brama. *Деан. Рј.*

Изр. божићна ~ *младо прасе, јагње и др. отхрањено да се испече о Божићу.* — Сељаци обично рано у зору пеку божићну печеницу. *Ђос. Д.*

пе̏чѐнка ж **1.** *печеница (1).* — Изборници су се гостили печенкама сваке феле. *Том.* фиг. Љуте [се] варошка господа што су изгубили толи масну печенку кô што си ти. *Шен.* **2.** агр. *врста крушке.* — Између многих сората ... крушака ... највише се цене ... звонача ... печенка. *Тод.*

пе̏чѐњāк, -а́ка м покр. **1.** *млади кукурузни клип који се печен једе, пурењак.* — Не опажаш ли те јесени ... с печењацима и мирисом бестиља? *Сим.* Спава и броји мљечно зрневље на кукурузу — печењаку. *Вуј.* Одузео јој [пољак] пуна недра печењака које је ... где је стигла ломила. *Рад. Д.* **2.** *вино начињено од напола сува грожђа. Рј. А.*

пе̏чѐњāр, -а́ра м *онај који пече и продаје печено месо, кестене, колаче и др.* — Печенице ... су пекла два грачанска вјешта печењара. *Том.* Дућан ... печењара, колачара на углу улице. *Дим.*

пе̏чѐњара ж ков. *врста посуде, шерпа, шерпења, кастрола за пе̏чење.* — Гибаница и све пите одлично ће вам се испећи и у електричној шерпи печењари. *Пол. 1958.*

пе̏чѐњáрење с *гл. им. од печењарити.*

пе̏чѐњáрити, -ѐњāрӣм несврш. *вршити посао печењара.* — Некоћ [се] на загребачком Зрињевцу и печењарило. *В 1885.*

пе̏чѐњāрка ж бот. *врста тикве.* — Тикве печењарке, љешњаци и ораси. Па како онда да не дођеш у искушење ... да их узбереш! *Сим.*

пе̏чѐњāрница ж *барака, кућица у којој печењари пеку и продају печено месо, кестење и сл.* — Жалио се што у Фиренци нема ниједне печењарнице. *Уј.* На средини печењарнице виси велик гвоздени обруч. *Дим.*

пе̏чѐње с *гл. им. од пе̏чити (се).*

пе̏чѐње с *испечено месо, печеница, печенка.* — Ах, бабо, бабо, купи ми, бабо, печења купи јареће! *Јакш.* Ђ. Са пекарских ћепенака шегрти односили ђувече и печење. *Рад. Д.*

пе̏чѐње с *гл. им. од пећи (се).*

пе̏чѐњце, -ета с *дем. и хип. од печење.* — Дотераше козу. Није мршава, биће лепо печењце. *Ђос. Д.*

пе̏чити, -ӣм сврш. *пецнути.* — Три га шарке пециле за леву ногу. *Рад. Д.* фиг. Милош му је понекад прогледао кроз прсте, баш и кад би њега самога печио својом жаоком. *И-Б Рј.*

пе́чити, пе̑чӣм несврш. *мазити, разнежавати (кога). Вук Рј.*

~ **се 1.** *мазити се, умиљавати се, улагивати се. Вук Рј.* **2.** *правити се важан,*

прсити се, разметати се; дурити се, понашати се дрско. — Печи се као пијетао. *Н. посл. Вук.* А што ми се печи Љуба са два златна зуба? *Кош.* Шта год јој се каже, она се печи и неће да послуша. *Марк. М.*

пе̏чица ж *дем. од* **печа**[1].

печу́јац, -јца м *врста вина из околине Печуја.* — За неколико тренутака оста бутеља печујца празна. *Матош.*

печу́рак, -рка м бот. *в.* ***печурка*** *(1а). Сим. Реч.*

пе̏чӯрка ж **1.** бот. **а.** *врста јестиве гљиве с високим и великим шеширом* Agaricus campestris. **б.** мн. *породица таквих гљива* Agaricaceae. *Терм. 3.* **в.** *општи назив за разне врсте сличних гљива.* **2.** фиг. **а.** *оно што је по облику налик на такву гљиву.* — Једва дочекасте ... да натакнете те печурке на главу. *Мат.* На зиду обешена је фотографија с познатом огромном печурком у ваздуху која је постала нека врста симбола атомских експлозија. *Пол. 1958.* **б.** *оно што је краткотрајно и мале вредности.* — Имамо неколико јефтиних, сензацијских новинских печурака. *Матош.*

Изр. атомска ~ *стуб дима и др. који се диже после атомске експлозије*; ницати као печурке (после кише) *појављивати се нагло и обилно.*

пе̏чӯркаст, -а, -о *који је по облику сличан печурци.* — Над новим вулканом дизао се печуркаст облак дима. *Вј. 1960.* Из ... зеленог класја [пиринча] извирују печуркасти сламни шешири. *Пол. 1958.*

пе̏чӯрчица ж *дем. од* ***печурка.*** *Вук Рј.*

пе̏ш[1], пѐша м тур. **1.** *крај у одеће (обично капута), скут.* — Покрије лице пешем од ... плашта. *Матош.* Ваде лед и пешевима од капута хватају велике комаде и носе. *Чол.* **2.** *у корита оно за што се рукама држи кад се корито носи.* — Држи за пешеве да носимо то корито. *Вук Рј.*

пе̏ш[2], пѐша м тал. зоол. *врста мале, ружне рибе, главоч* Cottus gobio. — Од чуда би зинуо као пеш. *Ћоп.*

пешадија, ијек. пјешадија, ж *род војске који се бори пешке, инфантерија.*

пешади́јац, -јца, ијек. пјешадијац, м *в.* ***пешак*** *(2).* — Пешадијци су имали ратни распоред за артиљерију. *Марј. Ј.*

пешадијски, -а, -о, ијек. пјешадијски *који се односи на пешадију*: ~ пук.

пешади́нац, -и́нца, ијек. пјешади́нац, м *в.* ***пешак*** *(2).* — А на сваку би се ногу накалемио цео целцат ... пешадинац. *Вин.*

пе̏шак, -а́ка, ијек. пје̏шак, м **1.** *онај који иде пешке, који се не вози или не јаше.* — Видје себе у фратарским мантијама на помамну коњу ... за њим се слегао сав хришћанлук ... све ... коњица и пјешаци. *Мат.* **2.** *војник који служи у пешадији.* — Пешаци натоварени ратном спремом ... клацкали су лагано. *Јак.* **3.** *фигура у шаху, пион, пијурац*: макнути пешака.

пеша́ков, -а, -о, ијек. пјеша́ков *који припада пешаку.*

пе̏шац, -шца, ијек. пје̏шац, м *в.* ***пешак.*** — Обузела тама сав онај простор да пјешац не види гдје стопом краче. *Љуб.* Пјешци стали пушке запињати ... коњаници коње узјахали. *Март.* Цело поље већ се уздрмало, пешац, коњик, све се спремат стало. *Радич.*

пеша́чење, ијек. пјеша́чење, с *гл. им. од* ***пешачити.***

пеша́чити, пе̏ша̄чӣм, ијек. пјеша́чити, несврш. *ићи пешке.* — Много сам пјешачио кроз борове изнад наших увала. *Фран.* фиг. Они који ... лутају тротоарима, напуштају кућу и школу, пешаче странпутицом. *Пол. 1958.*

пеша́чица, ијек. пјеша́чица, ж *жена пешак.*

пе̏ша̄чкӣ, -ā, -ō, ијек. пје̏ша̄чкӣ **1.** *који се тиче пешака (1).* — Омален ... јаких, пешачких ногу. *Петр. В.* **2.** *који је одређен за пешаке.* — Кроз зелене прекриваче вијугају беле пешачке стазе. *Пол. 1958.* **3.** *који се односи на пешаке (2), који служи у пешадији*: пешачке чете. **4.** у изразу: ~ ланац шах. *ланац од више пешака који стоје један за другим.*

пе̏ша̄чки, ијек. пје̏ша̄чки, прил. *на начин пешака, као пешаци.* — Ја и Мујага ћемо пешачки [поделити мегдан]. *Вес.*

пеша́штво, ијек. пјеша́штво, с *пешадија.* — Тај је мој друг од најхрабријих војника ... у свом шпањолском пјешаштву. *Вел.*

пеши̏кā̄н, -а́на м тал. покр. *морски пас, ајкула.* — [Зуби] се кезе као у пешикана. *НК 1946.*

пе̏шић м *дем. од* ***пеш***[1].

пе̏шиц, ијек. пје̏шиц, м покр. *в.* ***пешак*** *(1).* — Ал' је тешка бродарина, Марко: од коњица узмем поводника, од пешица оба ока чарна. *НП Вук.*

пе̏шицē, ијек. пје̏шицē, и **пе̏шкē,** ијек. пје̏шкē, прил. *идући (или трчећи) ногама.* — Саоницама су врло ретко ишли, а иначе пешице. *Дом.* Да ... изиђемо и пресијечемо пјешице? *Грг.* Путујем пјешке у треће село. *Брл.* Сви трамвајски запослени пошли у команде, а публика се пешке разишла кућама. *Сек.*

пе̏шкеш м тур. *дар, поклон.* — Ако хоћеш да је твој, а ти плати и још му, као пешкеш, скрој и нове хаљине. *Ћор.*

пѐшкӣр, -и́ра м тур. **а.** *ручник, убрус.* — Отра пешкиром лице. *Андр. И.* **б.** *марама за обавијање главе и капе мушкараца, турбан.* — Старинско одијело на њему: црвен, велик пешкир око главе. *Шимун.*

пешкӣрина ж *аугм. од пешкир.*

пешкӣрић м *дем. од пешкир.*

пѐшкӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пешкире.*

пешки́рче, -ета с = пешкирчић *дем. од пешкир.*

пешкӣрчина м *аугм. и пеј. од пешкир.*

пешкӣрчић м = пешкирче.

пѐшкӯн, -ýна м тур. *мали округли сто, обично лепо изрезбарен.* — Извади красну дуванску кутију . . . и спусти је на пешкун, поред паше. *Марк. М.*

пѐшњавина ж покр. *рђаво израђена, слабо сашивена ствар. Вук Рј.*

пѐшњāње с *гл. им. од пешњати.*

пѐшњати, -ām несврш. покр. *рђаво што радити (нарочито шити);* исп. крпити. *Вук Рј.*

пѐштахта ж тур. *комад намештаја који служи као полица за књиге и као столић за писање. Рј. А.*

пѐште с покр. *клупа. Бен. Рј.*

пештѐмāљ, -а́ља м тур. *убрус од памука за брисање после купања. Вук Рј.*

пѐштера ж цсл. *в. пећина.* — Ту је у . . . неприступној пештери скромно и побожно живео. *Нен. Љ.* Створи [вода] велике подземне просторије које зовемо пећинама, пештерама или спиљама. *Туђ.*

пѐштерица ж *дем. од пештера.*

пѐштерскӣ, -ā, -ō *који се односи на пештере.*

пѐшћāј м *кости длана.* — До запешћаја је пет костију длана, које чине пешћај. *НЧ.*

пѐшћāјнӣ, -ā, -ō *који се односи на пешћај:* пешћајне кости.

пѐшћеш м тур. покр. *в. пешкеш.* — Неком . . . лијеп пешћеш доносиш, а мени донио фесурину. *Ћор.*

пѐшчāк, -а́ка, ијек. пјѐшчāк, м *в. пешчаник (1).* — Знај да се сада твоја нога вере кроз други појас докле до пјешчака не стигнеш страшног. *Комб.*

пѐшчан, -а, -о, ијек. пјѐшчан **а.** *који је од песка, који садржи песак.* — Нагомилавањем веће количине пијеска настаје пјешчана пустиња. *ОГ.* Шта смо ми . . . на овој пешчаној обали. *Андр. И.* фиг. Побјећи из те пусте писарничке собе, од тог клепетавог пјешчаног гласа. *Сим.* **б.** *који је боје песка.* — Над њим су се . . . досађивале три појаве у пјешчаним путним кабаницама. *Крањч. Стј.*

Изр. пешчане купељи а) хем. *у железној посуди угрејан суви песак за грејање материја;* б) мед. *врући песак за лечење реуматичних обољења;* ~ сат *в. пешчаник (3).*

пешчáнац, -нца, ијек. пјешчáнац, м *в. пешчаник (1). Рј. А.*

пешчàнӣк, -и́ка, ијек. пјешчàнӣк, м = пешчењак **1. а.** *таложна стена састављена од пешчаних зрна слепљених неким минералним цементом.* — Зрнца пијеска се могу међу собом слијепити неком минералном твари, па настане чврста стијена — пјешчаник. *ОГ.* **б.** *песковито тло, пескуља.* — Врбе су се . . . упирале полеглим грањем о пешчаник. *Јевт.* Тко зна да л' ће ново цвијеће мојих снова наћи на тлу голом попут пјешчаника сок окрепе. *Јур.* **2.** *место одакле се копа песак. Рј. А.* **3.** *направа у облику двају судова спојених неким отвором кроз који цури танак млаз песка из једног суда у други и тиме служи као пешчани сат.* — Два трокута, а пијесак тече из једнога у други, и све уопће цури као пијесак у пјешчаницима. *Крл.* фиг. Ала тај твој пешчаник јури. *Богдан.*

пешчàница, ијек. пјешчàница, ж *пешчано, песковито земљиште. Рј. А.*

пѐшчār, -а́ра, ијек. пјѐшчār, м **1.** *в. пешчаник (1).* — Уска, благо нагнута пољана, пуна сива пјешчара, дијелила је шикару од старе букове шуме. *Ћоп.* **2.** *в. пескар (1). Рј. А.* **3.** *врста рачића који живи у песку.*

пѐшчара, ијек. пјѐшчара, ж **1. а.** *песковита земља.* — Пада зрневље на плитку пјешчару. *Гор.* **б.** *крај покривен песком, пешчана пустиња.* — Тукао се на девама по азијатским пјешчарама. *Крл.* **2.** зоол. **а.** *род шарених тврдокрилаца из породице тркуљака, који живе у песковиту тлу* Cicindela. *Терм. 4.* **б.** *група сунђера који свој костур учвршћују зрнима песка. Финк.* **в.** *в. пескуља (2). Бен. Рј.*

пѐшчārка, ијек. пјѐшчārка, ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) зоол. **1.** *врста птице из породице вивака:* морска ~ Arenaria interpes. *Бен. Рј.* **2.** *змија отровница, риђовка. Рј. А.*

пѐшчārскӣ, -ā, -ō, ијек. пјѐшчārскӣ *који је од пешчара (1).* — Куће су . . . покривене тањим пешчарским плочама. *Дед. Ј.*

пешчѐњāк, -а́ка, ијек. пјешчѐњāк, м = пешчаник (1). — Трахит, пробијајући на овоме мјесту, подигао је неки старији пешчењак црвене и беле боје. *О 1875.* Када се поједина зрна пијеска међу собом слијепе . . . прелази пијесак у чврсту стијену коју зовемо пјешчењаком. *Туђ.*

пѐшчина, ијек. пјѐшчина, ж **а.** *аугм. од песак.* **б.** *песковито земљиште; пешчана пустиња.* — Да гонимо поганскога сина из

Европе к његовом гнијезду, у његове запарне пјешчине. *Њег.* **в.** покр. *песак.* — У први сутон брод зарину кљуном у пјешчину пристаништа. *Мат.* **г.** *в. пешчаник (1). Бен. Рј.*

пи̑[1] им. непром. мат. *број којим се изражава однос између обима круга и његова дијаметра (према имену грчког слова π).*

пи̑ и **пи̑**[2] узвик **1.** *за изражавање омаловажавања, презира, гађења*; исп. пих. — А гејак, гејак! — Пи! хракну поп. — Пи! пљуну учитељ. *Шапч.* Пи! изусти презриво шјор Лука. *Тип.* **2.** (више пута поновљено) *за вабљење пилића и кокоши.*

пи́ва ж *в. пиво.* — А софте су се шалили, смијали, пили пиву. *О-А.*

пива̀на ж *в. пивара.* — Онда је Ратковић ... у паради ходао по пиванама и каванама. *Крл.*

пива́нце, -а и -ета с *дем. од пиво.* — Ej, друже и рођаче, дај још једно пиванце на газда-Ибишев рачун! *Срем.*

пи̑вар, -ара м *онај који вари, производи или продаје пиво.*

пи̑вара ж = пивовара *фабрика пива; гостионица где се точи пиво.* — Сваког готово дана одлажасмо на пиво у градску пивару. *Матош.* Почетком прошлог века у граду је изграђена прва пивара. *Б 1958.*

пива́рев, -а, -о = пиваров *који припада пивару.*

пи̑варка ж (дат. и лок. -ки; ген. мн. -кӣ) *жена пивар.* — Дебела пиварка из Марибора. *Шен.*

пи̑варница ж *гостионица где се точи пиво.* — Ми смо заузели за себе све крчме у мјесту, а својим смо противницима оставили само пиварнице. *Креш.*

пива́ров, -а, -о = пиварев.

пи̑варскӣ, -ā, -ō *који се односи на пиваре и на пивару*: ~ квасац, ~ јечам.

пива́рство с **а.** *посао и занимање пиварево.* **б.** *грана индустрије која се бави производњом пива.*

пи̑вкати, -ā̀м несврш. *дем. према пити.* — Окупио [Таса] једног зидара да пије. — Не могу, газда Тасо! — А, 'оћеш да пивкаш, сунце ти небеско! *Дом.*

пи̑внӣ, -ā, -ō **1.** *који се пије као лек, лековит.* — Није волела ... да тумара по разним пивним изворима, него је најрадије седела код куће. *Срем.* **2.** *в. пивски.* — Ту [су] и пивна бурета и по који сто за нижу публику. *Бег.*

пи́вница ж **1.** *подрум, коноба.* — У њега пун хамбар, пуна пивница. *Торд.* **2.** *гостионица где се точи пиво, вино.* — Оде у пивницу код »Европе«. *Ранк.* Нађох га у једној пивници на Теразијама. *Матош.*

пи́вничӑр м *подрумар.* — Сиђох с пивничаром у подрум. *Шен.*

пи́вничӑрство с *посао и занимање пивничара, подрумарство.*

пи́вничкӣ, -ā, -ō *који се тиче пивнице*: ~ локал.

пи̑во с **1.** *пиће које се прави од јечма, хмеља, квасца и воде.* — Суботом и недељом ... свирала глазба, точило се пиво на чаше. *Козарч.* А истражни суци ... слали су подворнике ... по паприкаш и плзењско пиво. *Јонке.* **2.** *пиће уопште.* — Ја кажем да се не могу старати јелом и пивом. *Нен. М.* У колима торба пива и јестива. *Торд.*

пивò̀ва̄р, -а́ра м *в. пивар.* — Ej, ви пивопије, пивовари! Доста сте пива варили. *Шов.*

пивò̀вара ж = пивара. — Лијепо би ходао у цивилу ... попио би чашу-двије пива у пивовари на концерту као човјек. *Крл.*

пивò̀ноша м и ж *онај који носи пиво.* — Обрати се напокон пивоноши. *Креш.*

пивò̀пија м и ж *онај који радо пије пиво.* — Немци су пивопије, а ја — ето не волим пиво. *Дав.*

пивò̀пијскӣ, -ā, -ō *који се односи на пивопије.*

пи̑вотӧ̄чје с неол. *в. пиварница.*

пи̑вскӣ, -ā, -ō *који се односи на пиво (1).* — Морнар му разби главу пивском боцом. *Дон.* Новинарски позив је тежак, — рече благо поп-Стојан, дувајући са ивице чаше пивску пену. *Ћос. Б.*

пи̑вција м (ген. мн. пи̑вцијā) *в. пивопија. Бен. Рј.*

пи̑гмēј, -èја и -éја м грч. **а.** (Пигмеј) *припадник централноафричког племена ниског, патуљастог раста*: земља Пигмеја. **б.** фиг. *човек ситна, слаба духа, без дара и вредности.* — Место светле историје и гробова, васкрсли смо све пигмеје и репове. *Дис.* Блитва ... хтјели они пигмеји по каванама или не, спада у моју личну творевину. *Крл.*

пигме́јац, -јца м *в. пигмеј.* — Омјери Ивана Ивановића погледом каквим горостас гледа пигмејца. *Шов.*

пи̑гмējскӣ, -ā, -ō *који се односи на пигмеје.*

пи̑гмент м лат. биол. **1.** *обојена материја у човечјем, животињском и биљном организму која даје боју ткиву.* **2.** слик. *боја, обојеност.* — Пигмент локалних тонова оркестриран је у неслућену ... симфонију. *Бат.*

пигмента́ција ж биол. *обојеност пигментом ткива живих организама.*

пигменти́рати, -èнтӣрā̄м и **пигмèнтисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*о*)*бојити*

пигментом, да(ва)ти боју. — Његове су очи бледе, скоро белих дужица, које свирепо одскачу од масних, тамносмеђе пигментираних капака очних. *НК 1946.* У рињокосих кожа је светле боје, то јест слабо пигментисана. *Пол. 1959.*

пи̏гментнӣ и **пи̏гментскӣ,** -ā, -ō *који се односи на пигмент, који се састоји од пигмената*: пигментне ћелије, пигментски слој.

пи̏жа ж покр. *слаба, неразвијена девојка. Рј. А.*

пижа́ма ж фр. = пицама *одећа за спављање (обично од лаке и меке тканине) која се састоји од панталона и блузе.* — На горњем кревету у плавој пругастој пижами, клатећи босим ногама, Миле ... је пушио. *Ћос. Б.*

пи̏ждра ж *погрд. о жени. Вук Рј.*

пи̏ждрнка м и ж покр. **а.** *слаб човек, више налик на женско него на мушкарца.* **б.** *слабо вино. Рј. А.*

пи̏ждрити, -ӣм несврш. покр. *в. пиљити. Вук Рј.*

пижо́новац, -о̄вца м пол. *присталица Земљорадничке странке у Србији (по вођи Ј. Јовановићу Пижону).* — У предворју факултета ... смо дијелили цигарете на пола, расправљајући о класној борби с тврдоглавим пижоновцима. *Лал.*

пи̏з м и **пи̏за** ж тал. покр. *терет, утег, камен којим се притискује месо које се припрема за зиму (у саламури). Рј. А.*

пи̏зати, -ā̏м несврш. тал. покр. *бити тежак, тежити.* — Донесоше тешке букагије што пизају сто и двиест ока. *НПХ.* Враг пиза! *Војн.*

пи̏здрёње с *гл. им. од пиздрити.*

пи̏здрити, -ӣм несврш. покр. *в. пиљити. Вук Рј.*

пи̏зма ж грч. *омраза, мржња, непријатељство, злоба.* — Имају професори пизму нешто на њега, а дете се добро учи. *Срем.* Већ у давнини било је између обје породице ... пизме. *Цар Е.*

Изр. проводити пизму *пакостити.* — Ми мрава не би погазили, а камоли пизму проводили. *Торд.*; терати пизму (на кога) *мрзети кога*; узети пизму (на кога) *замрзети кога.* — Суд је ... узео пизму на мене и одавно ми ништа не вјерује. *Вел.*

пи̏змāтор м грч. покр. *пизмен човек, непријатељ, пизменик.* — Гледах [те] ... милостињу по цркви купити ... пак све одједном постати пизматором ове старинске задужбине. *Љуб.*

пи̏змен, -а, -о *који има пизму на кога, пакостан, непријатељски.* — Једни ... викаху на неправичне и пизмене професоре. *Срем.* Учини ми се не само кукаван него и подао, пизмен. *Божић.*

пи̏змењāк м *пизматор.* — Сви пизмењаци ти су јурве наши сужњеници. *Март.*

пи̏змењити, -ӣм несврш. = пизмити се *имати, носити пизму на кога.* — Петар ... ради цуре пизмени **на** Радивоја. *Ћип.*

пи̏змено̄ст, -ости ж *особина онога који је пизмен.*

пи̏змити се, -ӣм се несврш. = пизменити. — Шта?! Ти се пизмаш?! — дрекне он. *Божић.*

пи̏змичав, -а, -о *в. пизмен.* — А што си ти увек тако пизмичав на богатство? Сам си из имућне куће. *Сек.*

пи̏змљёње с *гл. им. од пизмити се.*

пи̏змовати, -мујēм несврш. *в. пизменити.* — Кобна земља није мировала јер ју свака злоба пизмовала. *Март.*

пија́вељ м покр. *в. пијанка. Р-К Реч.*

пи̏јавица ж **1.** зоол. **а.** *колутићава, чланковита глиста, црв који се као паразит припија уз тело животиња и храни се њиховом крвљу*: коњска ~, лекарска ~. — Наредим Илинци да зовне сутра кога вјештијег, те да му пусти пијавице. *Вес.* Лијечио је грађане камфором и пијавицама. *Шен.* **б.** мн. *група таквих глиста* Hirundinidae. *Терм. 4.* **2.** заст. *в. пијаница.* — И доведе пијавицу Ђура. *Вук Рј.* **3.** фиг. **а.** *онај који јако искоришћује другога, израбљивач, зеленаш.* — Ајте, пијавице народа, отмите сељаку ту посљедњу кравицу! *Маж. Ф.* Разметао се [зеленаш] ... што није народна пијавица и паразит, јер не живи од народне муке и зноја. *Срем.* **б.** *онај који се држи некога, који се припија уз кога, кога се тај други не може решити.* — [Она] је пијавица. Не може је се ријешити. *Грг.* **4.** покр. *вихором завитлана вода која се у облику левка спушта из облака. Рј. А.* **5.** зоол. *врста морске рибе која се прихвата својом плочицом на све покретне предмете у мору (највише на морске псе и бродове)* Echeneis remora. *Финк.* **6.** покр. *квака, спона. Вук Рј.*

пи̏јавичан, -чна, -чно *који је као пијавица.* — Церекала се у свом пијавичном безболном работању. *Божић.*

пи̏јавичā̏р м *човек који продаје пијавице. Вук Рј.*

пи̏јавичаст, -а, -о *који личи на пијавицу.* — Није то више онај мршави ... дјечак него ... момче ... са танким пијавичастим брковима. *Ћор.*

пи̏јавично прил. необ. *као пијавица.* — Мрачно бестјелесје ... те опипава ... пијавично. *Ж 1955.*

пи̏јāвка ж **1.** *нарочит орган у пијавице и неких црва којима они сишу крв.* — Сишу

ти црви крв других животиња. То раде маленом снажном пијавком на предњем крају тијела. *Финк.* **2.** *пијавица.* — И нестаје ме, копним, докле ријуу пијавке гнусне у неравном боју. *Марк. Д.*

пи̏јан, -а, -о **1. а.** *који се опио, напио, опијен, омамљен од алкохолног пића и других опојних средстава*; супр. трезан. — Дашка је однекуд дошла пијана. *Моск.* [Мати] каже да сте били пијани од ракије. *Пав.* **б.** (у именичкој служби, одр.) *пијанац.* — Они су . . . научили да урлају с вуцима и да се ваљају с пијанима. *Прод.* **2.** *својствен човеку у напитом стању.* — Пође кући пијаним кораком. *Мил. В.* Паде . . . нареднику у наручје, јецајући пијаним гласом. *Јонке.* фиг. Ове пијане, трбушасте куће није тешко препознати. *Пав.* **3.** фиг. *који се налази у узбуђеном, омамљеном стању због чега.* — Преврћу се у ваздуху ласте, пијане од првог сунца. *Дуч.* Они су били пијани од радости. *Козарч.* **4.** *који опија, омамљује, заноси.* — Глас јој мекан као уље . . . и пијан као лезбијско вино. *Матош.* Једна га је пијана мисао . . . нагло опила. *Цес. А.* **5.** необ. *пун, засићен.* — Мили су, топли обриси града, пијаних боја. *Крл.* Зрак је пијан пара. *И.*

Изр. држати се, ухватити се кога или чега као ~ плота *упорно, тврдоглаво, слепо следити какво мишљење, став, и сл.*; мртав (мртво) ~, трештен ~, прописно ~, ~ као чеп, ~ као секира (као клен, као батина, као метла, као пањ, као ћускија, као земља, као мајка земља, као мајка, као дуга, као смук) *потпуно пијан, пијан до губитка свести.*

пијáнац, -нца м **1. а.** = пијаница *онај који често и много пије алкохолно пиће, онај који се често опија, алкохоличар.* — Ја мислим да је [ракију] ни прави пијанци не воле. *Ранк.* Упућивање у завод за лечење пијаница бива онда кад суд тврди да је учинилац пијанац. *Арх. 1926.* **б.** *пијан човек.* — Иза поноћи . . . пијанци би се изваљали на улицу и кретали према касарни. *Ћоп.* **2.** мн. покр. *врста колача.* — Заклала она пар пилића, испекла масницу (гужвару), питу и нешто пијанаца. *Том.*

пи̏јаначкӣ, -ā, -ō *својствен пијанцима*; исп. пијаничкӣ. — Пијаначка мрзовоља хваташе га сутрадан. *Мат.* Стао га [отац] . . . љубити . . . ронећи пијаначке сузе. *Л-К.*

пи̏јаначки прил. *као у пијанца, попут пијанца*; исп. пијанички. — Он се пијаначки заклати. *Марк. М.*

пијàидура м и ж погрд. *пијанац, пијаница.* — Само кад се какве пијандуре потуку . . . онда је било за њега посла. *Ивак.* У твојој кући повазdан грме бурад с пићем и купе се пијандуре. *Сек.*

пијанѝзам, -зма м необ. *уметност свирања на клавиру.* — Совјетски пијаниста . . . односи прве награде . . . настављајући велике и сјајне традиције руског пијанизма. *Пол. 1958.*

пијанѝно м тал. муз. *клавир, обично мањи, с усправно постављеним жицама.*

пијанѝсимо тал. муз. **1.** прил. *врло тихо (тише него пијáно).* — Просу се низ песмица . . . Сурдина господо, пијанисимо! — диктује Павле. *Сек.* **2.** (у именичкој служби) м *врло тихи тон.* — Посљедњи акорд, — и пијанисимо ишчезне. *Матош.* Пјевање је у потпуном пијанисиму. *Бег.*

пијàнист(а) м муз. *музичар који свира на клавиру.*

пијàнистица ж = пијанисткиња *женска особа пијанист(а).* — Није била никаква савршена пијанистица. *Бег.*

пијанѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на пијанисте.*

пијàнисткиња ж = пијанистица. — Волео бих . . . сестра да ми постане пијанисткиња. *Сек.*

пи̏јаница м и ж = пијанац (1а). — Чује [Гајиша] како још два-три пијанице хрчу. *Тур.* Мој очух је био древна пијаница. *Уск.* Тетка Паша — трговкиња и тешка пијаница. *Краљч. Стј.*

пи̏јаничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пијанице*; исп. пијаначкӣ. — Понеки пијанички, промукао глас викао [би] у помрчини. *Кнеж. Л.*

пи̏јанички прил. *као у пијанице*; исп. пијаначки. — Уз кашаљ у грлу му је пијанички пукнуо катар. *Кал.* А онда му се . . . све то учини претјерано и пијанички осјетљиво. *Вуков.*

пи̏јанка ж *састанак на ком се много пију алкохолна пића, пијанчење, пијанчевање.* — Ђурица слатко спава после синоћње пијанке. *Ранк.* У Славонији . . . све се попрати пијанком. *Кос.*

пијàнлук м разг. *в. пијанка.* — Онда поподне нема крканлука и пијанлука. *Божић.*

пијáно 1. прил. тал. муз. *тихо, не гласно, не громко*; супр. форте (при извођењу музичких композиција). **2.** м *клавир. Деан. Рј.*

пи̏јано прил. *као у пијанца*; *својствено држању, ходу пијанице.* — Лице му је било пијано озбиљно. *Петр. В.* Пијано [је] грлио чашу. *Јел.* Зуби су му некако пијано усађени у устима: један се накривио на једну, други сасвим на супротну страну. *Моск.*

пи̏јанӧст, -ости ж *стање онога који је пијан.*

пи̏јанскӣ, -ā, -ō *в. пи̏јаначкӣ и пи̏јаничкӣ.* — Пијанска ... младићка пакост учини те одлуче чекати. *Киш.*

пијáнство с **1.** *губитак свести, опијеност под утицајем алкохола.* — Усред општег пијанства он је остао трезан. *Јов. С.* У пијанству убио човјека. *Тур.* **2.** *склоност опијању.* — Инвалиднину губе ... лица која се одају ... пијанству. *Мј. 1936.* **3.** *стање узбуђености, омамљености, усхићење, занос.* — Кад је угледао на длану гомилицу жутих дуката, захвати га неко чудно осећање пијанства. *Шуб.* Пијанство младости достизало је свој врхунац. *Вас.*

пијáнчев, -а, -о *који припада пијанцу.* — Викао је Але Тороман вадећи из пијанчеве торбе дуг нов ланац. *Ћоп.*

пи̏јāнчевāње и **пијанчѐвāње** с *гл. им. од пијанчевати.*

пи̏јāнчевати, -ā̀нчујēм и **пијанчѐвати,** -ā̀нчујēм несврш. = пијанчити *одавати се пијанству, опијати се.* — Само се нашла гдјекоја пропалица да с њиме трати дане и ноћи пијанчујући. *Шен.* Нагомилао вина, и сада је требало пијанчевати. *Мих.*

пи̏јāнчēње с *гл. им. од пијанчити.*

пијàнчина и **пијáнчина** ж и м *аугм. од пијанац.*

пи̏јāнчити, -ӣм несврш. = пијанчевати. — [Срдарина и Шкељо] су и по ноћи пијанчили у ћелији. *Мат.* Краљ то ноћас будан, пијанчи и банчи. *Богд.*

пи̏јāнчовати, -ā̀нчујēм и **пијанчò̀вати,** -ā̀нчујēм несврш. *в. пијанчевати. Деан. Рј.*

пијàнчура ж и м *пијандура.* — Све је за њега: дроња ... Цивилни чиновник рита, официр пијанчура. *Срем.*

пијáнштина ж *в. пијанство.* — Пијанштина [је] саблажњив гријех. *Кум.*

пијàрист(а) м лат. *припадник католичког црквеног реда који се углавном бави васпитањем младежи.*

пијàстар, -тра и **пијàстер** м тал. *сребрни новац неких земаља на Истоку.*

пи̏јат м тал. покр. *в. тањир.*

пи̏јаћӣ, -ā, -ē у изразу: ~ вода *вода која се може пити, која је добра за пиће.* — Пијаће капи воде нема [у бунару]. *Март.* [Мучио се Исаковић] око копања бунара, тражећи пијаћу воду. *Црњ.*

пи̏јац, -а м и **пи̏јаца** ж тал. **1.** *слободан простор у граду, окружен обично зградама, трг.* — Пијаца има у Риму око сто педесет. *Нен. Љ.* Сио је пред кафану на пијаци. *Бег.* **2. а.** *место где се на мало продају и купују животне намирнице и друга роба, тржница.* — Па не би било згорег да одете час на пијац, па купите неко лепо прасенце. *Дом.* Испитују пролазнике о цијенама на пијаци. *Вел.* **б.** фиг. зб. *људи који се налазе на пијаци.* — Скупи се сав пијац, навали народ ка' на мечку. *Рад. Д.* **3.** *место где се закључују трговачки уговори, тржиште.* — Тамо су отворене нове пијаце за европске производе и откривени нови производи за европске пијаце. *Марк. Св.* **4.** *трговање, трговачко пословање, предмет трговине.* — За књижевне пијаце лиферовано је чак врло много ове робе [пјесама]. *Панд.* Биће мало и посла око сјече шуме ... биће мало и пијаце, мршаве, жалосне, али ипак пијаце. *Чол.* фиг. И она наука има своју пијацу, на којој поједини артикли увек више и боље пролазе него други. *Кнеж. Б.*

Изр. бувља ~ *пијаца на којој се продају разноврсни предмети, понајвише половни и незаконито прибављени (обично шверц);* марвена, сточна ~ *пијаца где се на одређене дане купује и продаје стока;* радна ~, ~ рада заст. *понуда и потражња радне снаге.* — Емигранти смањују радну пијацу у нас. *Лапч.*

пијацò̀вина ж = пијачарина *такса за трговање на пијаци.* — Пијацовину у Загребу побирао је — каптол! *Пов. 2.* Сјетимо се ... на оно огорчење којим се плаћа мостовина, малтарина, пијацовина. *Рад. Стј.*

пи̏јāч, -а́ча м *онај који може испити много алкохолног пића, љубитељ пића.* — Сједио је предсједнички у ... скупини пијача. *Кал.*

пи̏јача ж покр. *пијанка.* — Бартић приповиједаше ... о пијачи код крушковачког властелина. *Леск. Ј.*

пи̏јачан, -чна, -чно (обично одр.) *који се односи на пијацу, тржни, тржишни.* — Сутра је пијачан дан. *Рад. Д.* Излијева се ... у оно пијачно мноштво. *Божић.*

пи̏јачāр м **1.** *онај који тргује по пијацама, сајмар.* **2.** покр. *онај који живи на пијаци или у непосредној околини пијаце. Р-К Реч.*

пијачáрац, -рца м *пијачар (2). Р-К Реч.*

пи̏јачāрев, -а, -о = пијачаров *који припада пијачару.*

пијачà̀рина ж = пијацовина. *Р-К Реч.*

пијачáрити, -ā̀чāрӣм несврш. *продавати робу по пијацама, по сајмовима.* — Он је пијачарио од Херцеговине ... до Загреба. *Божић.*

пи̏јачāров, -а, -о = пијачарев.

пи̏јачāрскӣ, -ā, -ō *својствен пијачарима, трговцима на пијацама.* — Можеш мислити да ми је по вољи гледати ту пијачарску борбу. *Шапч.*

пијàчина ж **1.** *аугм. од пијача.* — Можеш и код пијачине допасти бразготине. *Шен.* **2.** *в. пијачарина. Р-К Реч.*

пи̏јачити, -и̏м несврш. необ. *в. пијанчевати.* — А други пут кад будеш 'тео да пијачиш, а ти се потруди да ником не станеш на жуљ. *Рад. Д.*

пијев- и **пјев-,** ек. пев-.

пијèвно прил. (ијек.) необ. *певајући, као кад се пева.* — Отчати поруку пијевно. *Божић.*

пијèвнути, пи̏јевнём (ијек.) сврш. необ. *в. пијехнути.* — Пијевнуо је. *Сим.*

пијèвчити се, пи̏јевчи̏м се (ијек.) несврш. необ. *владати се, понашати се као певац, кочоперити се.* — Али му се учини глупо што се пијевчи. *Кал.*

пиједèстāл, -а́ла м фр. **1.** *уметнички израђено постоље, подножје какве скулптуре (кипа, стуба, вазе и сл.).* **2.** фиг. *високи друштвени положај; ауторитет.* — Ђалски се није бојао поздравити нас ... не као судац с неприступног пиједестала, већ као искуснији, благи учитељ младе ученике. *Л 1905.* Иднова политика на Блиском истоку срушила је Британију са посредничког пиједестала. *Б 1957.*

Изр. дизати на ~ (кога) фиг. *узносити, претерано хвалити;* говорити с пиједестала *говорити с висине, надмено;* сићи с пиједестала *изгубити од свога ауторитета, изгубити свој високи положај.*

пијелѝтис и **пијелѝтис** м грч. *упала, запаљење бубрежне опне. ЕЛЗ.*

пијѐмонт м фиг. *зачетник и протагонист државног и народног уједињења (по истоименој држави у северној Италији одакле је почело државно уједињење Италије).* — Та и таква Шумадија била [је] наш пијемонт. *Петр. В.*

пијѐмонтскӣ, -ā, -ō *који се односи на пијемонт.* — Води се свесна борба, са одређеним програмом пијемонтске тежње и пијемонтске песме. *Цвиј.*

пи̏јен, -а, -о у изразу: ~ девојка покр. *испрошена девојка.* — Њој [су] ... браћа забранила да се ... више никада ... не показује на улици. Дакле, била је »пијена«, дана. *Станк.*

пи̏јена ж покр. *казна. Вук Рј.*

пи̏јење с *гл. им. од пити.*

пи̏јерка ж тал. зоол. покр. *морска риба, кањац* Serranus scriba. *Вук Рј.*

Изр. ни ~ ни кањац *нешто неодређено, чему се не може знати шта је заправо.*

пијéса и **пијèса** ж фр. *мања музичка композиција, мањи музички и драмски комад.*

пијèсак, -ска, ек. пе́сак.

пи̏јест ж (ијек.) покр. *в. пест.* — Стану узмицати и ови [људи] грозећи се стиснутим пијестима. *Новак.*

пијѐтао, -тла, ек. пе́тао.

пијѐтѐт, -е́та м лат. *осећање дубоког поштовања према коме, чему.* — Прихвати ... понуду ... највише из пијетета према својој мајци. *Том.* Ту се са пијететом чувају ... богате збирке најразноврснијих морских организама. *Петр. М.*

пијѐтѐтно прил. *с пијететом.* — Као да путује на спровод и пијететно размишља о покојнику. *Јонке.*

пијетѝзам, -зма м *протестантска религијска струја која је настала у 17. ст. и која супротставља формализму религиозних обреда мистичко осећање.*

пијѐтист(а) м *присталица пијетизма.*

пијетѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на пијетисте и пијетизам.* — Његов ... рационализам раздражио је његове пијетистичке колеге. *Петрон.*

пијетл- и **пјетл-,** ек. петл.-

пијèхати, пи̏јехā̀м (ијек.) несврш. покр. **1.** *тешко дисати, дахтати.* — Госпар Лукша (улази пијехајући тешким, тромим кораком). *Војн.* **2.** *издисати, умирати. Вук Рј.*

пијèхнути, пи̏јехнём (ијек.) сврш. покр. *издахнути, умрети.* — Злосрећник [је] добио врућицу и пијехнуо. *Матош.* Једном јуначну човјеку пијехну мушко дијете у колијевци. *Вуков.*

пијèхња ж (ијек.) покр. *сипња, астма, тешко дисање.* — Придигао [се] и у силној пијехњи промељао. *Божић.*

пи̏јкāње с *гл. им. од пијкати.* — Пијкање пачића изненади [је]. *Сим.*

пи̏јкати, -ā̀м несврш. оном. *пијукати (о пачићима).* В. пр. уз гл. им. пијкање.

пи́јнути, пи̏јнём сврш. *дем. према пити.* — Де, Страхиња, пијни мало! *Глиш.* Па тај младожења, пофалио мало, ка' човек, па пијнуо више. *Срем.*

пи̏јор м зоол. *мала слатководна риба из пор. шарана* Phoxinus laevis. *Деан. Рј.*

пијóрак, -рка и **пијòрић** м *дем. од пијор.* — Тргнуо [би] удицу, а на њој се успрчкао ... пијорак. *Божић.*

пи̏јӯ (обично поновљено) оном. *узвик којим се означава пијукање.* — Дјевојче је сад схватило игру. Стаде да пијуче: пију, пију. *Сиј.*

пијујӯкати, пијӯјӯчēм и **пијујӯкати,** пијӯјучēм несврш. необ. оном. *в. пијукати.* — И већ све егеде цвиле, пијујучу и јецају, кликћу. *Коз. И.*

пи̏јӯк[1] м *ручно оруђе насађено на држаље, с једне стране заоштрено, а с друге тупо,*

будак, трнокоп. — Четворица од њих почеше оштрим пијуцима копати гроб. *Вел.* Ватрогасци ударају пијуцима по већ натрулим гредама. *Јевт.*

пи̏јӯк[2] м **1.** оном. **а.** *висок, танак глас који с времена на време испуштају младе птице и пилићи.* — Птице су свиле своја гнезда из којих се чуо пијук младунаца. *Јак.* Глас лагашак као пијук ластавица. *Сим.* **б.** *пискав звук неког музичког инструмента (обично фруле), машине и сл.* — Од ломљаве грома до пијука свирале ... јављају се [вјетрови]. *Јурк.* **2.** вет. покр. *болест кокошију. Вук Рј.*

пијӯкав, -а, -о *који је као пијук*[2] *(1).* — Из апарата су одговарали само ситни пијукави женски тонови љутње. *Б 1958.*

пијӯкавац и **пијӯкавац,** -а̄вца м **1.** зоол. *врста птице из реда пијукавки*: сиви ~ Eudromias morinellus; златар ~ Charadrius pluvialis. *Финк.* **2.** бот. *биљка из пор. уснатица, мртва коприва* Lamium purpureum. *Сим. Реч.*

пијӯка̀вке ж мн. (јд. пијӯка̀вка) зоол. *в. вивци* Charadriidae. *Терм. 4.*

пијӯкало и **пијӯкало** с и м ир. *млада особа која говори као да пијуче.* — Па онда ово јадно пијукало ... Кад понудиш јој срећу, одговара: Не удајем се још. *Богд.*

пијӯка̏ње и **пијӯка̏ње** с *гл. им. од пијукати.*

пијӯкати, пи̏јӯчӗм и **пијӯкати**[1], пи̏јучӗм несврш. оном. **а.** *изводити с времена на време гласове »пију, пију«* (*о птицама*). — Шаров је ... играо се са живином која пијукаше око кухињских врата. *Шапч.* Ластавице су узалуд пијукале кад су дошле. *Сим.* **б.** *испуштати пискаве звукове* (*о фрули, машини, оруђу у раду и сл.*). — Чобанске фруле пијукале. *Ков. В.* [Стројеви] су жалосно пијукали на станици. *Крл.* Ипак су свуда ... пијукале тестере. *Ћос. Б.*

пијӯкати[2], -а̄м несврш. *в. пијуцкати.* — Прионе устима на мјехураву рупицу и поче пијукати ојајину. *Божић.*

пијӯкнути, пи̏јӯкнӗм и **пијӯкнути,** пи̏јукнӗм *сврш. према пијукати.* — Ласта ... пијукнула је разљућено и жалосно. *Ћос. Д.* Враг им гркљане ишчупао — још пијукне један шврћо. *Божић.*

пијӯрац, -рца м шах. *в. пион (2).* — фиг. Јаков ... најобичнији је пијурац. *Сим.*

пијӯцати, пи̏јӯцӑм и **пијӯцати,** -а̄м несврш. *пијуцкати. Вук Рј.*

пијӯцкало м и с *онај који пијуцка алкохолна пића, пијанац.* — Сва срећа да јој је покојни пијуцкало у прави час умро. *Дражс.*

пијӯцка̏ње и **пијӯцка̏ње** с *гл. им. од пијуцкати.*

пијуцка̀рити, -ӯцка̀рӣм несврш. *в. пијуцкати.* — Седе уз ватру ... кавже се и пијуцкаре. *М 1867.*

пијӯцкати, -а̄м и **пијӯцкати,** пи̏јӯцкӑм несврш. *дем. према пити.* — Неки сели ... у механи за столове, па тако ... седе и пијуцкају помало. *Глиш.* Пушећи и пијуцкајући — лијепо је приповиједао. *Рад. А.*

пијӯцнути, пи̏јӯцнӗм и **пијӯцнути,** пи̏јуцнӗм *сврш. према пијуцкати.*

пијӯчина ж *аугм. од пијук*[1]. — Тек што она [сова] сукну, а он ти је пијучином фукну. *Радич.*

пи̏к[1] м фр. карт. *слика црне боје у облику листа или вршка копља на француским картама за играње.* — Апотекар нађе осмицу пик и подели [карте]. *Ранк.*

пи̏к[2] м заст. *место, положај где почиње борба, такмичење*; исп. пика. — Борба дура и до пола дана, а ниједна не одступа страна са својега пика и мејдана. *Март.*

пи̏к[3] м нем. *мржња, непријатељство.* — Свађа [постаде] све већа и већа, јер се преће на пречишћавање старих пикова и личних ствари. *Дом.*

Изр. имати ~ на кога (на што) а) *желети напакостити коме, нанети штету чему*; исп. имати зуб на кога. — Гргур ... је одавно имао нешто пик на Кузмана. *Ком.* б) *желети задобити кога, поседовати нешто; истрајати у чему.* — Професор [је] имао пик баш на падеже. *Нуш.*

пи̏к[4] м тал. пом. *дугачка обла греда коса причвршћена на јарболу, за коју је привезано сошно једро, сошњак.* — Застава на пику крменога једра вије се на свјежем вјетру. *Кум.*

пи̏к[5] узв. **а.** *тачка, доста, свршено, готово.* — Доста тога — нећу да чујем за њ, па пик! *О-А.* **б.** *узвик за поништење чега: не вреди, не важи.* — Кад је шести пут покушао ... а рука му сва поче дрхтати. — А-а, завикаше сви, не пик! *Петр. В.* Нећу пијетла, не бројим, пик изнова. *Сиј.*

пи̏ка ж покр. *мета, белега, циљ*; исп. пик[3]. — Обиљежи пику, а с обје стране поставише одабране људе, судије. *Мул.*

пи̏кавац[1], -а̄вца м *опушак (цигарете), чик.* — Ко на улици баци комад хартије или пикавац на плочник биће кажњен. *Пол. 1958.*

пи̏кавац[2], -а̄вца м војн. *авион који пикира, који обрушавањем гађа циљ.* — Два »пикавца«, немачка извиђача, оборена су пушчаном ватром. *Дед. В.*

пикà̀до̄р, -о́ра м шп. *борац с биковима који их копљем дражи и боцка.*

пи̏каљ, -кља м *уврх бута крај за који се држи стражњи черек кад се носи.* — Свака коза за свој пикаљ виси. *Н. посл. Вук.* А лек? ... Челик под гушу, па за пикљеве ченгеле и о греду. *Рад. Д.*

пикàнтан, -тна, -тно фр. **1.** *оштар, резак по укусу и мирису, јако зачињен (обично о јелу).* — Да се осладим његовим финим и пикантним мирисом. *Војн.* **2.** фиг. **а.** *који изазива јако интересовање, знатижељност, радозналост својом необичношћу, сензационалношћу и сл.* — Чут ћемо о том пикантних новица. *Шен.* [Биће] штофа чак и за један пикантан ... подлистак. *Срем.* **б.** *сувише слободан у погледу постојећих правила пристојности.* — Садржај им [драмама] је ... понајвише обијестан, пикантан, увијек љубаван. *Водн.* **в.** *који узбуђује, заводљив.* — Хтео си да узмеш за жену најпикантнију лепотицу. *Ком.* **г.** *заједљив, пецкав, духовит.* — Поручник је био леп и образован, апотекар пикантан и лукав. *Лаз. Л.*

пикантѐрија ж *примамљивост; духовита шала, обично мало непристојна, двосмислена и шкакљива.* — Наслађује [се] пикантеријом саме ствари. *Кос.* Сваке недеље бележиле [су] све пикантерије из приватног живота. *Петр. В.*

пикàнтно прил. *на пикантан начин.* — Вијести [су] биле увијек ... пикантно написане. *Л-К.*

пикàнтнōст, -ости ж *својство онога што је пикантно.* — Измислио сам [анегдоту] ради пикантности. *Л-К.*

пи̏кање с *гл. им. од пикати.*

пи̏кāрскӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ роман шп. *роман с авантуристичким садржајем у којему је главно лице обично спадало, пустолов.* — Роман [је] писан по угледу на шпанске пикарске романе. *ЛМС 1949.*

пи̏кати, -ā̄м несврш. фр. *ударати, гурати ногом што.* — Пикали су крпењачу, играли клиса и труле кобиле. *Дав.*

пи̏кац, -кца м необ. *в. пикавац.* — Око њих [гостију] је под упљуван и посут пепелом, пикцима и отпацима. *Маш.*

пи̏кац, -кца м **1.** зоол. *врста паразита на биљкама.* — Рђе и пикци (Uredineae) наметнице су на листу и стабљици различитих биљака. *Бот.* **2.** мед. *запаљење на прегибу прста, пришт. Батут.*

пи̏кач, -ача м заст. покр. *човек који пика, боцка;* погрд. *жандар.* — Сад жандарски их пикач гонит не смије. *Марк. Ф.* Сви ти наши хатачи и пикачи на челу — хм, то и нијесу баш права господа. *Ков. А.*

пи̏кē, -ēа и -ēта с фр. *врста памучне тканине (пругасте или једнобојне).* — Испод ... капута бјеласао се прслук од пикеа. *Адум.* Хаљину од пикета добила је од неког болтације. *Јакш. Ђ.*

пи̏кēт, -ēта м фр. **1.** карт. *игра са 32 карте удвоје.* — Играм санса, пикета. *Ком.* **2.** *тачка којој се висина одређује при геодетском снимању.* — Јожефић је кнезу, са пикета хрељинског, показао крај Франкопански. *Нех.* **3.** *кочић, мотка за премеравање земљишта.* — Нишанска тачка пободени пикет! *Јак.*

пикӣрант м фиг. *забадало, задиркивало.* — Онда си страшна грабљивица и пикирант. *Лал.*

пикӣрати, пи̏кӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *убости, боцкати, пецнути, пецкати, изаз(и)вати чије нерасположење, увредити, вређати.* — Он је једини био малко пикиран због тих конфронтација. *Бег.* **2.** авиј. *обрушити се, обрушавати се, оборити се, обарати се авионом гађајући циљ.* — Авиони су пикирали уз фијук сирена, бомбе су звиждале. *Поп. Ј.* фиг. [Стенице су] пикирале одозго на полугола тијела. *Лал.*

пи̏кник м енгл. *друштвени излет, састанак (обично у природи) у којему сваки учесник са собом доноси јело.* — Гозба је била богата ... Седећи на пољани, имали смо утисак као да смо на неком пикнику. *Јак.*

пи̏кничкӣ, -ā, -ō грч. у изразу: ~ тип *тип људи збијене грађе тела и склоних дебљању, гојењу.* — Протумачио је редовник пикничког сустава тијела. *Божић.*

пи̏кнути, -нēм сврш. **1.** *сврш. према пикати.* **2.** *ударити кљуном или чим другим, кљуцнути, боцнути.* — Прије но га птица пикну, чу се глас одоздо. *Наз.* У том тренутку [га] пикне стара Катуша. *Божић.* **3.** *рећи »пик«. Вук Рј.*

пи̏кња ж покр. **1. а.** *мала округла пега, мрља у облику тачке, тачка.* — Из грма искоче два ... ланета с бијелим пикњама по ребрима. *Коз. Ј.* **б.** фиг. *нешто врло ситно, мално, једва видљиво, ситница.* — Истражит ћу до пикње што је моје. *Шен.* **в.** фиг. *убод у облику тачке.* — Што му с оне пикње мале по свем тијелу мразне ваља вале. *Маж. И.* **2.** грам. *тачка као знак интерпункције.* **3.** *одређена тачка у простору или на површини.* — Њезине се очи свезале само с једном пикњом. *Новак.*

пи̏књав и **пи̏књаст,** -а, -о *који има пикње по себи, тачкаст.* — Има још једнобојних пикњавих ... бјелоушка. *Финк.; Бен. Рј.*

пи̏књати, -ā̄м несврш. необ. *боцкати.* — Мухе су безобразно пикњале по носовима. *Кик.*

пи̏књица ж *дем. од пикња.*

пи̏ков, -а, -о *који се односи на пик*[1]: ~ краљ.

пи̏ковати, -кујём несврш. варв. *придавати коме, чему важност, зарезивати кога. Р-К Реч.*

пи̏кола ж тал. **1.** покр. *девојчица.* **2. а.** муз. *мала флаута*; **б.** *мала усна хармоника.*

пи̏коло м (мн. -ли) тал. **1.** *малишан који помаже у послу (у угоститељству), угоститељски ученик.* — Његов положај ... може се успоредити само са страдањима пикола. *Јонке.* Радила [је] као пиколо на прекоокеанском броду. *Пол. 1958.* **2.** муз. *мала флаута.* — Онај што свира пиколо ... дужан је, чим му се приближи официр, да звижди. *Нуш.*

пи̏крӣн, -ина м *горка материја која се добива из биљке напрска* Digitalis purpurea. *Кл. Рј.*

пи̏крӣнскӣ, -ā, -ō у изразу: ~ киселина хем. *отровна кристалична материја жуте боје која се употребљава као експлозив.* — Пио [сам] растопљен фосфор ... и пикринску киселину. *Јонке.*

пи̏крӣт, -ита м **1.** мин. *врста стене. ЕЛЗ.* **2.** *врста јаког експлозива.* — Наредник граничар ... два пута је прилазио овој тврдњи да је разруши пикритом. *Лаз. М.*

пи̏кса ж нем. варв. покр. **а.** *кутија (обично округлог облика) која служи у разне сврхе (као пепељара, карташи при картању улажу у њу новац за власника локала и сл.)*; исп. пиксла, пиксна. **б.** *новац који карташи стављају у такву кутију.*

пикси́да ж лат. *суд за посвећене хостије (употребљава се у католичком богослужењу). Рј. А.*

пи̏ксла ж варв. покр. *пикса.* — Момци подигоше на неколико столова чаршаве па на њих метнуше карте, креде, »пиксле« и таблице. *Лаз. Л.* Мирисало је однекуд на кафански роштиљ, шљивовицу и скорене пикавце у пикслама. *Дав.*

пи̏ксна ж варв. покр. *пикса.* — Не разбијте ми ... главу пиксном. *Матош.*

пи̏ктијаст, -а, -о *који је као пиктије.* — Осетио [је] слабачко и пиктијасто телце у својој руци. *Ранк.* Младар угледа ... лице Керово ... све влажно ... и пиктијасто. *Божић.*

пи̏ктије, пи̏ктӣjā ж мн. кув. *охлађен и згуснут сок у дрхтавом стању од искуваног меса и костију, хладетина, дрхталица, паче.* — Ту су ... и наливене пиктије да се охладе. *Срем.* Остави ... јаребица, рибљих пиктија из леда. *Бој.*

пиктогра̀фија ж лат.-грч. **1.** *сликовно писмо.* **2.** штамп. *умножавање текста пресликавањем.*

пиктогра̀фскӣ, -ā, -ō *који се односи на пиктографију.* — Има симбола ... интелектуалних, пиктографских [писмо, књиге, афише]. *Матош.*

пиктӯра ж лат. *сликарство.*

пи̏ктурӣлан, -лна, -лно *сликарски, који се истиче сликарским својствима.* — Србиновић [је] ... озбиљан, истински пиктурилан. *КН 1958.*

пи̏кула ж тал. **1.** заст. *в. пикола (2).* — Чинило ти се као да свака од њих [птичица] у две мале пикуле свира. *Јакш. Ђ.* **2.** покр. **а.** *ситан новац, новчић*; *најмања вредност.* — Запита га, има ли са собом новаца ... Одговори да нема ни пикуле. *Вел.* **б.** *кликер, шпекула*: играти се пикулâ.

пи̏л м (мн. пи̏лови) грч. *в. пилон (1).* — Мрамор се сјајио око високих прозора, по ступовима и пиловима. *Кум.*

пи̏ла[1] ж **1.** *оруђе у облику челичне плоче или диска с оштрим зупцима на рубу, ивици ради пиљења, резања дрва, метала, камена, тестера, жага.* — Подиже се оштра, љута челична пила и секира. *Ранк.* Под шупом као на сајму: велике шумске пиле у дрвеним корицама. *Пав.* **2.** покр. *турпија. Вук Рј.*

пи̏ла[2] ж деч. *хип. од пиле. Вук Рј.*

пѝлав, -áва м тур. **1.** *густо кувани пиринач с месом пилећим или овчјим.* — Софте су ишле ... по своју чорбу и пилав. *О-А.* **2.** покр. *пир, свадба.* — Ожени се лијепом дјевојком, ожени се, пилав пропратио. *Рј. А.*

пи̏лад ж *зб. им. од пиле.*

пила̀дија ж *зб. им. од пиле.* — Видим пасе и чепрка ти боже знај колико пиладије. *Вин.* Покуписмо женскадију, дечурлију и пиладију и отправисмо их што даље. *Богдан.*

пи̏лан, -áна м зоол. *морска риба из пор. морских паса с продуженом коштаном губицом која је назубљена с обе стране и слична пили* Pristis antiquorum. *ЕЛЗ.*

пила̀на ж **1.** *постројење у коме се помоћу пила, тестера или система пила режу трупци, стругара.* **2.** покр. *пиљена даска, пиљеница Рј. А.*

пилана́рство с *прерада дрвета у полуфабрикате помоћу пилана.* — Развијено је пиланарство. *ЕГ 3.*

пѝлански, -ā, -ō *који се односи на пилане.* — Горе преко пиланског крова видио се брежуљак. *Лал.*

пѝлар, -ара м *онај који се бави пиљењем дрва, тестераш*; *радник на пилани.* — То запјеваше на поподневном одмору ... пилари. *Шимун.*

пила́рити, пи̏лā̀рӣм несврш. *пилити, стругати.* — Под ормаром пиларио је миш. *Јел.*

пи̏ласт, -а, -о *који је налик на пилу*[1]. — Листови су [трешње] елиптични и пиласти. *Бот.*

пи̏ластар, -тра м тал. архит. *четвороbридни, четвороивични стуб прислоњен уза сâм зид или уграђен једним делом у зид.*

Пи̏лāт, -áта м *библијски судија Исусу Христу.*

Изр. доспети као ~ у »Вјерују« *случајно се негде наћи*; ићи од Понтија до Пилата *тражити, лутати за неким циљем, ићи од немила до недрага, обијати прагове*; прати руке као Пилат *скидати са себе одговорност.*

пи̏лати, пи̏лāм несврш. *пилити.* — Усијеку стабла ... па их сами пилају и распилају. *Шим. С.*

пи̏лац, пи̏лца м **1.** *онај који пије, испија.* — Сад сиђи к мени, купо од кристала ... сва сила лијепих слика по теби и дужност пилца да их стихом објасни. *С-Ц.* **2.** покр. *пијаница, пијанац. Вук Рј.*

пи̏лац, -лца м покр. *пиле.* — Па и пијукање је пилића ту, малих жумањкастих пилаца тек извађених из јајета. *Сим.*

пи̏лāш, -áша м зоол. *инсект који има рог налик на пилу. Рј. А.*

пила̀шица ж зоол. *пилан. Бен. Рј.*

пи̏лдовати, -дујēм сврш. и несврш. нем. покр. *образовати, одгојити, одгајати, васпита(ва)ти.* — Моја кћи је чиновничко дијете и пилдовано; а шта је твоја? Мајсторуша, кô и ти! *Ивак.*

пи̏ле, -ета с (мн. пи̏лићи; зб. пи̏лāд) **1.** *младунче кокоши (ређе других птица).* — Од пилета соколова само ће опет соко бити. *Вукић.* **2.** (обично мн.) фиг. *мало дете.* — Ја ћу у својој кобачи живјети са своје четверо пилића. *Јурк.* Ej, ej, сирочићи моји, пилићи моји! *Ђос. Д.* **3.** *део рабоша, отцепљено дрвце које чува дужник.* — Рабош је расцијепан прут. Једну половицу »квочку« држи вјеровник, а другу »пиле« дужник. *Мј. 1926.*

Изр. заплести се као ~ у кучине фиг. *беспомоћно се збунити, потпуно се смести.* — Почне штогод бајаги и он [да говори], па се тек сплете, »као пиле у кучине«, и бубне какву бесмислицу. *Глиш.*

пи̏леж м и ж **1.** зб. *пилад, пилићи.* — Сад му се овај што долази учини као јастреб који се залеће у мирну и безбрижну пилеж. *Ранк.* Насред дворишта умлаћен певац. У јарку мртва пилеж. *Рад. Д.* **2.** фиг. *много ситне, нејаке деце.* — Подвикну да се вас ратоборни и питоми пилеж разлетио. *Матош.* Од жена у кући ... беху ... још две снаје ... оно остало беше сама пилеж. *Вес.*

пи̏лежан, -жна, -жно необ. *који се односи на пилеж.* — Руната главица најмлађег отклимала с постеље ... удјене је натраг у гнијездо пилежно. *Божић.*

пиле́нце, -ета с **1.** *дем. и хип. од пиле.* — Прокљувало пиленце љуску [јајета]. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *нејако дете.* — Дете се уплашило. Јадно сироче, пиленце! *Ђос. Д.* **б.** *бојажљива, плашљива особа.* — Та она се тебе, Аљоша, заиста боји, таква пиленцета. *Л-К.* **в.** разг. *лепо девојче.* — А кћеркица је лијепа, нема шта, пиленце! *Сим.*

Изр. бити мекан као ~ *бити попустљив, покоран.*

пи̏лер м покр. *в. пиластар.* — Каснији наштаји су само горње бојеве ... порушили, а на темеље и сокле и пилере доградили своје. *Петр. В.*

пи̏летина ж *пилеће месо.* — Смеје се капетан преко масног залогаја пилетине. *Глиш.*

пиле̏тина ж *аугм. и пеј. од пиле.* — Уја, уја вранетина, није то твоја пилетина. *Рј. А.*

пи̏лећӣ и **пиле̏ћӣ,** -ā, -ē **1.** *који потиче од пилета.* — По столу разбацане пилеће оглодане кости. *Ранк.* **2.** (у именичкој служби) с *пилетина.* — Није марио за поховано пилеће. *Срем.*

Изр. пилећа памет (глава) *слаба, ограничена памет.*

пи̏лећина ж покр. *в. пи̏летина.* — Пилећину кркао, и то са перушином. *Рад. Д.*

пи̏лешце и **пиле́шце,** -а и -ета с *пиленце.* — Јагленац бијаше лаган као пилешце. *Брл.*

пи̏лити[1], пи̏лӣм несврш. **1.** *резати, стругати пилом, тестером.* — Споља се чуло како пиле дрва и цијепају сјекирама. *Лал.* фиг. Не слушај, то болест гризе, пили. *Перк.* **2.** *улазити помало у што режући, усецати се.* — Чешкају [га] длакави пртени конопци који му лагано пиле кожу. *Божић.* **3.** *изводити, испуштати монотоне, оштре звукове (о глођању миша, о зујању инсеката).* — Под ормаром јавио се миш и пили. *Јел.* Однекуд брундали бумбари и осе тако пилиле. *Сим.*

пи̏лити[2], -ӣм несврш. (само у 1. л. јд.) пилим ја (коме, чему) *као израз потпуне равнодушности према коме или чему: није ми стало, свеједно ми је, баш ме брига и сл.* — Шта предстојник? Пилим ја теби и њему! *Андр. И.*

пи̏лити[3], -ӣм несврш. *лећи пилиће.* — фиг. Богаљеве гадне пили Европа: подлу лажу са преваром. *Јакш. Ђ.*

пи̏лити, -и̏м несврш. *в. пиљити.* — Не промишљају, не тугују ... и не пиле носовима у земљи. *Ков. А.*

~ **се 1.** *уз. повр.* — У часу букнути и сунути као ватра, ђипити и пилећи се туцнути главама, па опет сести. *Петр. Б.* **2.** *лећи се.* — фиг. И права, велика реч времена стала се пилити у свом гнезду. *Сур.*

пи̏лићāк, -а и **пили̏ћāк,** -а́ка м покр. *живинарник за пилиће. Рј. А.*

пили̏ћāр, -а́ра м **1.** *одгајивач пилића; продавац пилића.* — Било је видјети загорских пилићара који су ... своју перад спремили у Загреб. *Том.* Наслуша се ... празног погађања пилићара. *Јевт.* **2.** *крадљивац пилића. Бен. Рј.* **3.** покр. *пилићак. Рј. А.*

Изр. воз ~ *рани путничко-теретни воз мале брзине којим се возе пилићари.*

пилићáрац, -рца м у изразу: воз ~ *в. воз пилићар (уз пилићар изр.).* — Ено звижди »воз пилићарац«, а њих још нема! *Срем.*

пилићáрев, -а, -о = пилићаров *који припада пилићару.*

пили̏ћāрка ж **1.** *жена пилићар (1). Р-К Реч.* **2.** *крадљивица пилића.* — С прољећа, понекад, чује старац и врану, мрску пилићарку. *Јоп.*

пили̏ћāрнӣк м *пилићак. Прав.*

пилићáров, -а, -о = пилићарев.

пили̏ћāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пилићаре.*

Изр. ~ воз *в. воз пилићар (уз пилићар изр.).*

пилићáрство с *гајење перади, живине (као привредна грана).*

пи̏лићи м *мн. од пиле.*

пи̏лићӣ, -ā, -ē индив. *пилећи.* — Све је треперило на кокошјим ногама, управо пилиће наивности једног погледа на свијет. *Крл.*

пи̏лица ж покр. **1.** *млада кокош.* — [Пијетао] је бестидно вијао жућкасту ... пилицу. *Јел.* **2.** фиг. *младо девојче.* — Младе дућанџије ... морају увијек да имају по једну ... пилицу [кад се једна уда, друга дорасте]. *Андр. И.*

пи̏лица ж *дем. од пила*[1].

пи̏личијӣ и **пи̏личӣјӣ,** -ā, -ē *који припада пилици:* ~ јаје. — Све је треперило на кокошјим ногама ... пиличје наивности једнога »погледа на свијет«. *Крл.*

пи̏личњāк м заст. *ниједан човек, нико.* — Једном мишљах ... да пиличник од нас не остаде, каква сила бјеше у Турчина. *Њег.* Војска ... би се изломила и распала да се не врати ни пиличник. *Љуб.*

пи̏лка ж *пилица, кокош.* — [Петао] појурио пиргасту пилку. *Рад. Д.*

пи̏ло[1] с **1.** *пиће, напитак.* — Господарица Јела не бјеше окусила читав дан ни мрвице јела ни капљице пила. *Шен.* Једва [се] ... видио кад је ишао хранити благо или му носио пило. *Перк.* **2.** покр. *појило, појиште.* — Одведи коње на пило. *Рј. А.* По пилу миголје танки брчићи залуталог сомића. *Сим.* **3.** ир. *нечистоћа; мокраћа.* — Ага спава ... а крај њега гадно пило тече. *Март.*

пи̏ло[2] с тал. покр. **1. а.** *каменица за прање судова у кухињи. Рј. А.* **б.** *камени суд, каменица за спремање, чување уља.* — Ако човјек не штеди сврх вреће и саврх пила, залуду штеди кад је у дно. *Вук Рј.* Паштровићи су ... имали ... поземљуше, у којима су, у пила и бачве, слијевали уље и вино. *Љуб.* **2.** *јама за кућом у коју се баца смеће и изливају сплачине, помије. Рј. А.*

пи̏ло[3] (обично поновљено) покр. *узвик за вабљење кокоши.* — Сваког јутра храни и поји кокоши, дозивајући их тихим, изнемоглим гласом: »Пило, пило, пило!« *Дом.*

пи̏ловати, -лујём несврш. шатр. *пратити онога кога треба опљачкати.* — Задужен је да »пилује«, односно да пази где ће жртва сићи. *Б 1958.*

пи̏ловина ж = пилотина и пиљевина *ситне, попут прашине, честице материјала које се стварају при пиљењу, тестерисању, турпијању, струготина.* — Воњ коња ... смрад влажне пиловине у јашиони ... све се то расплинуло. *Крл.* Пролазио је између дасака ... и огромних брда пиловине. *Дав.*

пи̏лōн, -о́на м грч. **1.** архит. **а.** *плосната зарубљена пирамида на улазу у египатски храм.* — У храм [египатски] се улазило кроз висока врата која су се налазила између два пилона. *Пов. 1.* **б.** *велики стуб, обично четвороугласт, на којем почива конструкција куполе, сводова итд.* **2.** *стуб или шип који се забија у земљу приликом градње моста:* кућа на пилонима и сл.

пи̏лот, -а и **пи̏лōт,** -о́та м грч. **1.** *управљач летачким апаратом.* — И они беспослени трговчићи ... привиривали на врата кунући бучни пропелер ... и пилоте. *Нам.* Да нам је [партизанима] да ухватимо живе те [њемачке] пилоте! *Дед. В.* **2.** грађ. *дрвени, бетонски или челични стуб који служи за преношење оптерећења конструкције на чврсто тло. ЕЛЗ.*

Изр. аутоматски ~ *аутоматски уређај за управљање авионом и атерирање;* пилот-балон мет. *мали балон од гуме или папира, напуњен водоником, који служи за испитивање брзине и правца ветра.*

пилота́жа ж фр. *вештина управљања летачким апаратом.* — Аутоматски уређаји за пилотажу ... смањили су број ваздухопловних несрећа. *Пол. 1959.*

пи̏лотина ж = пиловина. — Пиле су непрестано ... пљували жуту пилотину. *Бен.* Мео је Ђоркан, доносио пилотину и воду. *Андр. И.*

пилоти́рање с *гл. им. од пилотирати.*

пилоти́рати, -о̀тӣра̄м несврш. *управљати као пилот авионом или бродом.* — фиг. Шофери возе ... кола брзо ... и савршеном рутином пилотирају ... серпентинама. *Бат.*

пи̏лотов и пило́тов, -а, -о *који припада пилоту.*

пи̏лотскӣ и **пи̏ло̄тскӣ,** -ā, ō **1.** *који је својствен пилотима.* — Ничег пилотског у себи нема. *Пол. 1957.* **2.** *који припада пилотима; који се односи на пилоте:* ~ кабина, ~ школа.

пилу̏кати, -а̄м несврш. *дем. према пилити.* — Увијек [је] пилукао ... и сјекуцао. *Павл.*

пи̏лула ж тал. **1.** фарм. *лек у облику куглице.* **2.** ир. *топовска кугла.* — Дај, бре тобџија, једну пилулу да не помисле људи како нас је артиљерија напустила. *Јак.*

Изр. горка ~ *нешто неугодно, увредљиво;* прогутати (горку) пилулу *ћутећи поднети неугодност, непријатност, увреду; извршити неки посао против своје воље.*

пи̏лцика ж покр. *кратко округло дрво зашиљено с оба краја које служи деци за игру, клис.* — А како се ви играте. — Тако. Пилцике, лопте. *Петр. В.*

пи̏лчӣад ж *зб. им. од пилче.*

пи̏лче, -ета с покр. *дем. од пиле.* — У тријему ено мајке дијели својој пилчади комад гибанице. *Торд.*

пи̏љ[1] м индив. *пилон, стуб.* — Пиља су то два, висином до неба. *Прер.*

пи̏љ[2], пи́ља м покр. *цреп од каква земљана суда. Рј. А.*

пи́љак[1], -љка м **1.** *мањи одломак камена, црепа, каменчић изглађен и заобљен.* — Низ камениту стрмину шумно се стадоше осипати пиљци. *Топ.* Ако се разби лопижа, пиљци камо су? *И-Б Рј.* фиг. Та ријеч ... постала је ужарени пиљак који је пошō свуда по њему. *Ств. 1948.* **2.** *дечја игра са пет таквих каменчића;* исп. пиљати се. — Деца играју пиљака. *Вас.* **3.** покр. *оно што има неку сличност с таквим каменчићем (парошчић на рогу срндаћа, прамен вуне и сл.). Рј. А.*

Изр. висити о свом пиљку *бити самохран.* — Висио, што кажу, о свом пиљку већ одавно, па није имао никога ни питати за дозволу. *Срем.*

пи́љак[2], -љка м у изразу: ~ белогрли зоол. *птица селица одоздо бела, слична ласта-вици, али јој реп није тако дубоко разрезан* Delichon urbica. *ЕЛЗ.*

пи̏љā̄р, -а́ра м *трговац воћа и поврћа, поврћар; трговац који продаје своју робу на тезги, ћепенку.* — Пиљари се сваћају. *Сим.* На Ади се напили ... продавац кукуруза и пиљар. *Пол. 1958.* По радњама и раствореним ћепенцима ужурбани момци и пиљари ценкали су се са муштеријама. *Бар.*

пиља́рац, -рца м необ. *в. пиљар.* — Дотле је пиљарац сред лутака витих ... редō златне и сребрне нити. *Визн.*

пиља́рев, -а, -о = пиљаров *који припада пиљару.*

пиља́рӗње с *гл. им. од пиљарити.*

пиља̀рина ж *посао пиљара или пиљарице, пиљарење. Вук Рј.*

пиља́рити, пи̏љā̄рӣм несврш. *продавати поврће на тргу као пиљар.* — Коста ... пиљари. *Сек.*

пиља̀рица ж = пиљарка *жена пиљар.* — Ту сједе за кошарама вриједне пиљарице. *Шен.* Униформисани сељак ... просипа пиљарицама рђаво млеко. *Сек.*

пиља̀ричкӣ, -ā, -ō *који се односи на пиљарице, који је одређен за пиљарице:* пиљарички столови.

пиља̀рички прил. *као пиљарица.* — Пиљарички звучно пљуне на праг његова ... стана. *Божић.*

пи̏љā̄рка ж = пиљарица. — Ту би се морало рећи да и пиљарке имају премного. *Старч.*

пиља̀рлук м *в. пиљарина.* — Лети се сами мајстори баце на пиљарлук. *Срем.*

пи̏љарница ж *место где се пиљари.* — Пређашње болте ... свеле су се на пиљарнице. *Уск.*

пиља́ров, -а, -о = пиљарев.

пи̏љā̄рскӣ, -ā, -ō *који припада пиљарима, који се односи на пиљаре:* ~ радња, ~ посао.

пи̏љā̄рски прил. *као пиљари.* — Наредио је себи да тај посао не обавља пиљарски. *Вујач.*

пи́љати се, пи̏љā̄м се несврш. деч. покр. *играти се пиљака;* исп. пиљак[1] (2).

пи̏љевина ж = пиловина. — Међу зупцима залијепила се крв ... и пиљевина коштаног ткива. *Донч.* Меко или ковано жељезо не привлачи жељезне пиљевине. *Физ. 2.*

пи̏љеж ж и м *в. пилеж.* — Жене ... на руке дигле ситну пиљеж. *Шапч.* Има човек пиљеж ситан. *Вукић.*

пиљѐница ж *плоснат и раван комад дрвета мале или одређене дебљине, испиљен из кладе, трупца, трениша.* — Остало је све сабијено од дасака и црних пиљеница. *Бал.* Зидови су били од необлањаних пиљеница. *Лал.*

пи́љење[1] с *гл. им. од пи́лити.*

пи́љење[2] с *гл. им. од пиљити.*

пи́љети, -љи́м несврш. покр. *в. пиљити.* — фиг. [У мраку] дремљиво пиљела покоја радознала звездица. *Рад. Д.*

пи́љити, -и́м несврш. *упорно, нетремице гледати у кога или што.* — Маса остаде да пиљи радознало у прозоре. *Дом.* Само пар корака даље од њих стајала нека у црно замотана сподоба и пиљила зажареним очима у њих. *Шимун.* фиг. Но мисли на смрт кроз су пиљиле у њега. *Цес. А.*

пи́љков, -а, -о *који припада пиљку*[2]. — Глас пиљков није угодан. *Финк.*

пи́љотина ж *в. пилотина.* — Испод ње [барке] просуто је много ... пиљотине. *Војн.*

пи́љуга ж зоол. покр. *в. кобац.* — Чуло [се] ... кликтање кања и пиљугâ. *Том.*

пи́љу́н, -у́на м зоол. покр. *в. кобац. Рј. А.*

пи́љцика ж *кратко дебље дрво заобљено на оба краја које служи деци за играње; дечја игра таквим дрветом. Вук Рј.*

пи́љчић м *дем. од пиљак*[1].

пи́мент м фр. *врста зачина.* — Од тропских зачина важнији су ... клинчићев бибер или пимент. *ОГ.*

пи́мпла́ње с *гл. им. од пимплати.*

пи́мплати, -а́м и **пи́мпловати,** -лујём несврш. нем. варв. спорт. *додавати противнику или саиграчу кратке лопте; млако, лабаво ударати.* — »Пимплат« ћемо неколико лопти и онда изненада извести ударац. *Тен.* Играчи »Војводине« превише су »пимпловали«. *Пол. 1959.*

пинакоте́ка ж грч. *јавна галерија слика.*

пингви́ни м мн. (јд. пи́нгвӣн, -и́на) зоол. *род морских антарктичких птица кратких закржљалих крила, које вешто пливају, али не лете* Impennes. *Терм. 4.*

пи́нг-по́нг м енгл. спорт. *стони тенис.*

пи́нез м дијал. *в. пенези.* — Не враћај се ако не учиниш пинез. *Ћип.*

пи́незница ж дијал. *в. пенезница.* — Сви трошкови ... с дохоцима ... улазе у општинску пинезницу. *Обз. 1932.*

пи́нија ж бот. *врста високог црногоричног игличастог дрвета* Pinus pinea. *Терм. 3.*

пи́нка ж покр. *в. пикса* (*б*). — Што год заради ... на »пинки« у коцкарској соби, то ... и прокоцка. *Андр. И.*

пи́нкл м нем. варв. *завежљај, замотуљак.* — Између распетога на крижу и липе појавио се брадат човјек ... с пинклом на леђима. *Крл.* Везујте пинклове и селите у другу службу. *Сек.*

пи́нокот м тур. *наћвице. Вук Рј.*

пи́нсовати, -сујём сврш. и несврш. фр. башт. (*с*)*крњити,* (*за*)*ломити младаре, младице на воћки.* — Из овог пупољка развиће се младар, који ће приводити храну присаду, па кад израсте ... онда га скрњити (пинсовати). *Тод.*

пи́нта ж енгл. *старинска мера за течности; политрењак.* — Молимо ... да нам даде за наше поштене цеховске новце једну пинту добра стара вина. *Шен.* Сједи се око котла ... Одмах до пинте сједи Симеун *Бак. Коч.*

пи́птар и **пи́нтер** м нем. варв. *бачвар, качар.* — Паја Пајдак је важио као први мајстор, качар или пинтер. *Срем.*

пи́нтерскӣ, -ā, -ō *који се односи на пинтере; који служи пинтерима:* ~ калфа, ~ чекић.

пи́нути, пи́нӗм сврш. *в. пијуцнути.* — Када човјек пине мало, у њему се срце ... разиграло. *Баш.* Она пину мало воде и настави. *Уск.*

пинцѐта ж фр. *направа у облику машица за прихватање ситних, ломљивих предмета (употребљава се у медицини, у лабораторијама и др.).*

пи́нч м (мн. -чеви) енгл. *врста малих паса, кратке длаке, дугих ушију и репа.* — Његова глава подсјећа на стајског пинча. *Јонке.*

пи́нчи м и **пи́нчика** ж фам. *в. пинч.* — Куче Фики, од расе пинчи, кротко и чупаво. *Каш.* Пинчики пало на памет да се чеше насред пута. *Срем.*

пи́њ, пи́ња м тал. бот. покр. *пиниja; плод, семенка пиније. Рј. А.*

пи́ња ж тал. покр. *шкртац, тврдица, циција.* — Стричеви пиње, тек да не одвоје синовчићу дијелак очевине, скоче на невјесту. *Љуб.*

пи́њав, -а, -о покр. *који увек јадикује, који се жали, досадан, неугодан. Вук Рј.*

пи́њал, -а́ла м тал. покр. *бодеж.* — Удари јој оштри пињал у груди. *Матош.*

пи́њата ж тал. покр. *лонац, котлић.* — Она брзим кораком доноси пињату, крух и двије жлице. *НК 1946.*

пињо́ли м мн. (јд. пи́њо̄л, -о́ла) бот. *семенке пиније. Терм. 3.*

пиња̀гало с *човек који пињуга, закерало.* — Криво ти ... што Јулица узе лепога мужа ... а не узе тебе, пињугало вечито. *Сек.*

пиња̀гати, -а̄м несврш. *закерати, цмиздрити.* — Сав твој удовички сан био је да ти он, то пињугало, седи у трпезарији, пије кафу и пињуга. *Сек.*

пи̏о̄н, -о́на м **1.** шах. *фигура најмање вредности, пешак.* **2.** фиг. *особа којом се неко служи по својој вољи (као шаховском фигуром)*; исп. пијурац. — Остао је на ћошку касарне ... неважан и затурен као један од споредних пиона одбране. *Поп.*

пиони̏р, -е́ра м заст. *в. пионир.* — На томе пољу рада наћи [ће се] и вредних пионера. *Ком.*

пиони̏р, -и́ра м фр. **1.** *онај који се први пробио у неистражени крај и тамо се населио.* — Требало је да многи срчани пионири крв и зној ... пролију да би нам брадвом и секиром прокрчили пут. *Поп. П.* **2.** фиг. *онај који је први утро пут у каквој новој делатности, активности људског духа.* — Као највидљивији пионир хрватске културе у Херцеговини издахну мученик пјесник [Краљчевић]. *Матош.* Велика је потреба сетити се бар првих пионира радничког покрета. *Лапч.* **3.** војн. *војник инжињеријске јединице који гради путеве, подиже мостове и утврђења, врши минирање, сапер.* **4.** *добровољни члан организације која обухвата децу од 7 до 14 година.*

пиони̏рка ж *женска особа пионир.* — Пионирка из околине Коренице носи храну партизанима. *Дед. В.*

пиони̏рски, -ā, -ō *који се односи на пионире:* ~ рад, ~ чета, ~ организација, пионирске новине.

пи̏па ж тал. покр. *лула. Рј. А.*

пи̏па ж **1.** *пипац, славина.* — На мањем је суду пипа. *Новак.* Он срдито дохвата метлу, пушта воду из пипе и почиње да пере ходник. *Чол.* **2.** покр. *кукурузни клип. Р-К Реч.* **3.** *в. пила*[2]. *Р-К Реч.* **4.** вет. покр. *некаква кокошја болест. Вук Рј.*

пи̏пав, -а, -о **1.** *спор у раду, тром, невешт, неодлучан.* — Као год што је Вуја био пипав на послу, тако је био сплетен на језику. *Глиш.* Пипав је ... зато су му и изденули име ... Прока Оћеш-Нећеш. *Срем.* **2.** *који захтева много пажње, напрезања, стрпљивости, у којему се не могу постићи брзи резултати.* — Преда мном на столу лежала је гомила гушчијег перја, коју сам морао ишчијати. Посао досадан и пипав. *Чол.* У то питање пипаве истраживачке критике ... не мислим сада да улазим. *Мил. Ж.*

пи̏павац, -а̄вца м пеј. *пипав, неспретан, спор човек. Р-К Реч.*

пи̏павица ж *пипава, неспретна, спора женска особа. Р-К Реч.*

пипа́вко м *в. пипавац. Р-К Реч.*

пи̏паво прил. **1.** *споро, неспретно, невешто.* — Пипаво он шкрабао, завиривао у пресавијене хартије. *Рад. Д.* **2.** *пажљиво, стрпљиво, опрезно.* — Размишљао сам о томе дуго, пипаво рашчлањивао своја осећања. *Бар.*

пи̏павō̄ст, -ости ж *својство онога који је пипав или онога што је пипаво.*

пи̏пак, -пка м (мн. пи́пци, ген. пи̏пāкā̄) **1.** зоол. *покретљив, издужен израштај на телу црва, мекушаца и других животиња који служи као орган пипања, хватања, дисања, тицало*: кончасти пипци, лепезасти пипци, пужевљи пипци. *Терм. 4.* — Довели су му ... момка ... са брковима који су му се ... дизали као пипци уплашене бубе. *Поп. Ј.* фиг. Као полип својим ... пипцима спутава и омета ... процес развитка. *Анте. 1.* Ти пријатељи ... кафеције Арсе пустили су своје пипке по свим селима. *Богдан.* **2.** *увојак, коврџа, прамен косе. Р-К Реч.*

пи̏палица ж *машина за пипање.* — Инжињерци одреда су ... разминирали 25 минских поља, радећи пипалицама и минодетекторима. *Пол. 1958.*

пи̏пало с зоол. *в. пипак (1).* — На глави се појави и неколико пипала, а код неких и дугачко рилце за пипање. *Финк.*

пи̏па̄љка ж *пипак (1).* — Шкорпион пружи своје пипаљке избацујући црн отров. *Наз.* Тракови дима куљају из њега као отромбољене дебеле пипаљке. *Цес. А.*

пи̏па̄ње с *гл. им. од пипати (се).*

пи̏пати, пи̏пām несврш. *чупати, тргати.* — Утом стиже и позорник тога краја, полако и достојанствено, пипајући полако грозд. *Срем.*

пи̏пати, -а̄м несврш. **1.** *додиривати што, дотицати се чега ради упознавања, испитивања, истраживања и др.* — Лекар је куцкао, гледао, пипао. *Поп. Ј.* Адил и Махмуд ударише натраг низ Коваче, опрезно пазећи и пипајући где ће ногом стати. *О-А.* фиг. Писац [романа] ... пипа му [читаоцу] стотину жилица да га ... уведе. *Марј. М.* **2.** *радити што, кретати се сувише споро, невешто, неодлучно, не журити се.* — Друго је оно кад наступаш, пипаш, решаваш се хоћеш или нећеш. *Јак.* Брже, мрцино, опружи те кракове већ једанпут! Ајде, шта пипаш! *Лал.* **3.** *пажљиво мотрити, потанко истраживати.* — Црвени су се кретали опрезно, лагано, пажљиво пипајући извидницама села испред себе. *Моск.* Веома поман поглед шумаров пипао је Непомука са свих страна. *Донч.*

~ **се** *додиривати себе или што на себи.* — Он се стаде пипати по џеповима. *Срем.* Пипа се око паса. *Вес.*

пи́пац[1], -пца м **1.** *направа цилиндричног облика са затварачем, која је причвршћена на суду, резервоару и сл. и служи за испуштање течности или гаса, славина.* — Одврну спретно пипац и наточи ... боцу црним ополом. *Божић.* **2.** *в. пипак (1).* — фиг. Ту и тамо бура је прокрадала тањушне пипце и оглашавала се. *Јел.* **3.** *спољни део полуге у оргуљама или хармонију који служи за извлачење регистра при свирању.* — Кад се дигне заклопац на хармонију, заблистају два реда ... типака и над њима низ пипаца с главицама. *Пав.*

пи́пац[2], -пца м покр. *врабац. Р-К Реч.*

пи́пе ж мн. (јд. пи́па) зоол. *група ситних тврдокрилаца издужене главе у облику сурле или рилице, риличари, жишци* Curculionidae. — Пипе ... су ... шкодљиве јер им се јаја могу наћи у свима биљним деловима. *Тод.*

пипе̏рёвка ж **1.** у изразу: играти пиперевку *в. играти пипиревку (уз пипиревка изр.).* — »Министери« само играју пиперевку, а Тодор ужива. *Дом.* **2.** покр. *каћиперка, кићенка, кокота. Рј. А.*

пипе̏та ж фр. *уска стаклена цевчица с гуменим наставком за увлачење и испуштање чега течног у малим количинама (капљицама).*

пипи́рёвка ж покр. **1.** *врста народне игре, плеса.* — Видео си да је ... учитељ Ива ... свирао танго, нову игру коју су океански ветрови догнали ... до наше пипиревке. *Рад. Д.* **2.** индив. *мука, невоља (о женској особи).* — Кајо, пипиревко моја, оди ближе, оди до мене! *Срем.*

Изр. играти пипиревку (пред ким) *бити коме потпуно потчињен, без поговора покоравати се коме.* — Може он да их натера да пред њим играју пипиревку. *Вучо.* Чекај ти, рибице, играћеш ти мени ситну пипиревку. *Ж 1955.*

пи́пица и **пи́пица** ж хип. покр. *млада кокош, кокица.* — Имамо ми и кокошију ... Четири пипице младе, дебеле. *Пец.*

пи́пкав, -а, -о *пипав (2).* — Посао је био пипкав. *Краљч. Стј.*

пи́пкање с *гл. им. од пипкати (се).*

пи́пкати (се), -а́м се несврш. *дем. према пи́пати (се).* — Почну ли лекари да пипкају и испитују, испашће да сам сав труо. *Дав.* Полако ступаху ... и све пипкаху пред собом ногом. *Пав.*

пи́пколити, -и́м несврш. *дем. према пипати. Вук Рј.*

пи́пле, -ета с (мн. пи́плићи, зб. пи́плад) покр. *в. пиле.* — фиг. Пипле [је] голубиње школе. *Кур.*

пи́плићи м мн. покр. *в. пилићи.* — фиг. Није ли то лијепо гледати овакову војску? ... Како су пиплићи набубрени! *Шен.*

пи́плица ж покр. *пипица.* — Долазе у град ... да продаду ... по којег копуна, пијетла, пиплицу. *Пол. 1950.*

пи́пљив, -а, -о *који се може пипати, опипљив, видљив.* — Ту сад даје [му се] згода да са оне друге »пипљиве стране« прихвати и он за себе штогод. *Маш.*

пи́пничар м покр. *подрумар, пивничар.* — Свјетлуца знаменити ризлинг из властитог винограда господина генералног ... пивничара, пипничара, келнера и виноградара по струци. *Крл.*

пи́пнути, -нём *сврш. према пипати.*

~ **се** **1.** *сврш. према пипати се.* **2.** *ухватити се, машити се.* — Он се пипну за револвер. *Мил. В.*

пи́пољити, -и́м несврш. *пипколити. Р-К Реч.*

пи́пуља ж покр. *в. пипак (1). Р-К Реч.*

пи́пун м покр. *в. диња.* — Пожутио у лицу као пипун. *Ћор.*

пи́р м (лок. пи́ру; мн. пи́рови и пи́рови) **1.** *свечаност, прослава с обилним гошћењем, част, гозба.* — Ђаци и момци изнеше ... што добише за јело и пуну канту вина. Отпоче прави.... пир. *Ранк.* фиг. Само је вјетрина на земљи славила ђаволски пир. *Бен.* Трагични епилог долази ... кад је животна радост младости у највећем пиру. *Глиг.* **2.** *свадба.* — У Дубровнику приказивале су се у оно доба драме само у покладно доба, најобичније о пировима. *Водн.*

Изр. крвави ~ *крвава борба, рат.* — Црни гавранови грачу и веселе се крвавоме пиру. *Шант.*; сребрни ~ *прослава 25-годишњице брачног живота, сребрна свадба*; златни ~ *прослава 50-годишњице брачнога живота, златна свадба.*

пи́р м бот. **1.** *подврста пшенице, крупник. Сим. Реч.* **2.** *овас. Сим. Реч.* **3.** *в. пиревина. Сим. Реч.*

пира́ја ж зоол. *грабљива и крволочна риба слатких вода Јужне Америке* Pygocentrus piraya. *Финк.*

пи́рајка ж покр. *в. пратљача.* — Чуо ... читаву теревенку ... као да неко пирајком ... лупа по крову. *Рад. Д.*

пи́рак[1], -рка м покр. *дем. од пир. Вук Рј.*

пи́рак[2], -рка м зоол. *врста морске рибе* Serranus scriba. *Деан. Рј.*

пирами́да ж грч. **1.** мат. *геометријско тело којему је основица било који полигон,*

а бочне стране су троуглови са заједничким врхом, теменом: четворострана ~, хексагонална ~, ромбична ~. — фиг. Умјетност не стоји на врху друштвене пирамиде. *Уј.* **2.** ист. *велика грађевина таквог облика која је служила као гробница фараона у старом Египту.* — Тјерао [је] кмете да му граде цркву и град, као некад фараони пирамиду. *Нех.* **3. а.** *предмет који има широку основицу и који се сужава према врху.* — У даљини ... дижу се Комови, небројене пирамиде од голог камена. *Панч.* **б.** *хрпа, гомила предмета која има такав облик.* — Над криглама пива, пред пирамидом топлих погачица, они остадоше дуго, у врло живом разговору. *Ћос. Б.* Слагао је ... бијелим танким рукама у пирамиду плочице. *Крањч. Стј.* **4.** *група људи као гимнастичка или акробатска фигура, који стоје један на другоме у облику пирамиде.* **5.** војн. *пушке сложене тако да им цеви чине заједнички врх.* — Војници би заспали прије него би сложили пушке у пирамиде. *Јонке.*

пи̏рамидā̀лан, -лна, -лно **1.** *који има облик пирамиде.* — Нога му упада у пирамидалну хрпу туцаника. *Божић.* Круна [крушкина] је најчешће пирамидална. *Тод.* **2.** фиг. *силан, велик.* — Ви бисте хтјели Кеопсову пирамиду ... поставити на главу. То је пирамидални несмисао! *Маж. Ф.*

пи̏рамидā̀лно прил. *као пирамида; силно.* — фиг. Манојлов син — Муса Кесеција! Ханибал! Пирамидално! *Вучо.*

пирà̀мидаст, -а, -о *в. пирамидалан (1).* — Висока се жутиловка истицала својим пирамидастим ... цватовима. *Шов.*

пирами̏дица ж *дем. од пирамида.*

пирà̀мидни, -ā, -ō *пирамидалан (1).* — Мокраћевина и остали продукти ... протјечу даље к излазним отворима пирамидних снопића. *НЧ.*

пирамѝдōн, -óна м фарм. *медицински препарат за снижавање температуре и ублажавање болова.*

пираидели̏зам, -зма м = пиранделовштина *врста књижевног стварања (склоност парадоксима — по имену талијанског драматичара Л. Пирандела).*

пиранделѝстичкӣ, -ā, -ō *в. пиранделовски.* — И цијелог ћете се живота ... китити ... пиранделистичким полуистинама. *Лит. 1957.*

пирандѐловскӣ, -ā, -ō *који је као у Пирандела:* пиранделовски манири.

пиранделóвштина ж = пиранделизам. — Принцип замјене »персоналности« ... није ни по чему пиранделовштина. *ХР 1928.*

пирà̀нија ж необ. *в. пировање.* — Пола задруге има ... да буде на мојој сахрани, а пола задруге да иде на пиранију. *Шуб.*

пѝрāт, -áта м грч. *морски разбојник, гусар.* — Трговци Средоземља пажљиво су заобилазили ове природне луке, ако нису хтели да ... падну у ропство неустрашивих пирата. *Пол. 1950.*

пѝрātскӣ, -ā, -ō *који се односи на пирате.* — Видјех те с пиратском сјекиром. *Фран.*

пѝрātски прил. *као пират, разбојнички.*

пѝрац, -рца м бот. *в. пӣр (2). Рј. А.*

пѝрг м грч. *торањ, кула уз манастире окружене зидинама.* — Она је ... његове зидине, пирге и кровове јасно и ведро уздизала. *Петр. В.*

пѝрга ж *пиргаста домаћа животиња женка (коза, крава, кокош). Рј. А.*

пѝргав, -а, -о *пиргаст; рошав, рохав.* — Оне његове пиргаве очи жмирнуше мало. *Ком.* А драгоман је ... на својој пиргавој кобили гледао презриво. *Андр. И.* Дјевојка је била ... сва пиргава. *Л-К.*

пѝргавōст, -ости ж *својство онога који је пиргав и онога што је пиргаво.*

пѝргаст, -а, -о *који је покривен пегама, пругама разне боје, пегав, шарен.* — Ону пиргасту [коку] ... заклати чим први светац сване. *Пец.* На њима [вратима] се указа Џонлага са једним пиргастим голубом на длану. *Радул.*

пѝргāш, -áша м *пиргаста домаћа животиња мужјак (коњ, петао и др.).* — Чекао [га је] црни болнички купе са ужасно мршавим пиргашем. *Десн.*

пиргà̀шица ж *пиргаста домаћа животиња женка (кокош, патка). Рј. А.*

пѝргица ж *дем. од пирга. Рј. А.*

пѝрго, -а и -ē м *надимак пегавом човеку.* — Тај пирго, весело и живахно момче ... црвенкасте косе и пиргава лица, био је по занимању обућарски калфа. *Ћоп.*

пѝргоња м *назив пиргастом волу. Рј. А.*

пѝрē, -èа м фр. *каша (обично од крумпира).*

пѝревина ж бот. *врста корова из пор. трава* Agropyron repens. — Приликом риљања треба уклонити коров, нарочито пиревину. *Тод.*

пѝрēње с *гл. им. од пирити.*

пѝриватра м *онај који пири ватру, занесењак.* — фиг. Ах то је пириватра, то је жеравица, то је ... безумник. *Кур.*

пирѝдӣн, -ина м хем. *оптровна течност без боје, оштра мириса, која се добива из каменог угља.*

пѝрија ж тал. покр. *в. левак. Вук Рј.*

пи̏рика ж бот. *пиревина.* — Густо се сплела пирика. *Бен.*

пи̏ринач[1], -йнча м грч. бот. **а.** *једногодишња биљка из пор. трава која се сеје на вештачки потопљеном, плављеном земљишту у земљама с топлом климом, рижа* Oryza sativa. **б.** зб. *плод те биљке који служи као људска храна.*

пи̏ринач[2], -йнча м тур. заст. *жута мед, месинг. Рј. А.*

пиринчàли прид. непром. тур. *који је од пиринча*[2]*, месинган.* — Шкољцну пиринчали реза и истом се врата отвориште. *Шапч.*

пи̏ринчани̏, -ā, -ō *који је од пиринча*[1]*, који се односи на пиринач*: ~ поље, ~ слама.

пирѝнчӑр, -а́ра м *пиринчиште.* — Каква је то комика у пиринчарима и шљиварима на Риги-Кулму? *Срем.*

пи̏ринчаст, -а, -о *који личи на пиринач.* — На ... друму ... промицао је влажан, пиринчаст снег. *КН 1959.*

пи̏ринчи̏ште с *њива, поље на којем је засејан пиринач, рижа. Деан. Рј.*

пи̏рӣнца ж покр. *в. пиринач*[1]. *Рј. А.*

пи̏ринца ж *в. пиринач*[2]. — С једне стране салма од пиринце, с друге стране од злата гадара. *НП Вук.*

пи̏рӣт, -и́та м грч. мин. *сјајножути крти минерал, сулфид гвожђа* (FeS_2)*, из којега се добива сумпорна киселина и понегде гвожђе. ЕЛЗ.*

пи̏рити, -и̏м несврш. покр. само у изразу: ни вирити ни пирити *не напредовати, чамити.* — Оно наше двоје крмади ни вире ни пире. *Рј. А.*

пи́рити, пи̏рӣм и пи̏рӣм несврш. **1.** *доводити ваздушну струју у лагани покрет, дувати (о слабом ветру).* — Врућина је све жешћа ... ни маестрал не пири. *Тип.* Идем даље ... а лахор благо пири. *Гал.* фиг. А у нама [нека] братска слога пири. *Март.* **2. а.** *испуштати из уста или меха јаку струју ваздуха ради јачања ватре, расхлађивања и сл.* — Малим мијехом пирио [је] ватру. *Шен.* Откопча кошуљу на грудима ... пирећи себи у недра да се боље расхлади. *Дом.* **б.** фиг. *потпиривати, распаљивати кога, што.* — Нисам »мушке пунтарије« [сељачке буне] пирио, а камоли доложио горива. *Шен.* Прави злодух који то пири јест наш сусјед. *Ков. А.* **3.** *испуњавати ваздух, пирити се ваздухом.* — Страшим се тог врела, ко гробни задах да из њега пири. *Ант. 2.* **4.** (кога) **а.** необ. *освежавајући миловати.* — Студенији ветар захвати шљивиком, па му мило што га пири по образу. *Вукић.* **б.** фиг. *гонити, терати одакле.* — Чим би којем усахнули извори, осетио би како га хладан ветар пири напоље из друштва. *Петр. В.*

Изр. у ветар пирити *узалуд, напразно говорити, радити јалов посао*; знати одакле ветар пири *знати побуду, узрочника неке акције.*

пи̏рӣтнӣ и **пи̏рӣтскӣ,** -ā, -ō *који садржи у себи пирита*: пиритско лежиште. — Из Југославије ће извозити пиритни концентрат. *ЕГ 3.*

пи̏рјӑн, -а́на м тур. кув. *месо кувано у пари заједно с кромпиром и пиринчем.* — Ево сам ти справио и вина ... и пирјана. *Павл.* Иначе се хранио пилавом ... и разним јефтиним пирјанима. *Тор.*

пирја́нити, пи̏рјӑнӣм несврш. кув. *готовити, спремати пирјан*; исп. динстати. — Био је ... кувар ... који је покушао да пирјани зелене џанарике као вариво. *Чол.* фиг. У њему куха као у пакленом котлу, у коме се у мало воде варе и пирјане погане душе. *Куш.*

пи̏рјӑње с *гл. им. од пирјати.*

пирја́њӗње с *гл. им. од пирјанити.*

пи̏рјати, -ӑм несврш. *пирјанити.* — Тек је десет сати прије подне, заудара отужно на паприкаш, на пирјана јетрица. *Донч.*

пи̏рка ж *пирга. Рј. А.*

пи̏ркаво прил. необ. *пиркајући, дувајући.* — Вјетрић је пиркаво подизао Анкину хаљину. *Сим.*

пи̏ркӑње с *гл. им. од пиркати.*

пи̏ркаст, -а, -о *в. пиргаст*: ~ кокош. *Рј. А.*

пи̏ркати[1], -ӑм несврш. *дем. према пи́рити.* — Од Дрине је пиркао свеж повјетарац. *Вес.* Вјетрић пирка, похладива. *Коз. И.*

пи̏ркати[2], -ӑм несврш. *дем. према прати.* — Ове две ... реке ... материнским грле и пиркају ... престоницу. *Ком.*

пи̏рлати, -ӑм несврш. покр. *јурити.* — Теже му је сто пута нег' кнезу — говорили су тежаци ... кад би видјели Јуру како пирла кроз село. *Коч.*

пирлѝјати, -ӑм несврш. необ. *в. пиркати*[1]. — По'ладан вјетар пирлија. *Коч.*

пи̏рлӣт, -и́та м тур. покр. заст. *уткивање шара у облику грана.* — Ти је учи књизи и јазији, дајиница везу и пирлиту. *НПХ.* [Показивао је] марамице жени која [је] лакомо очима све зобала туђински пирлит. *Торд.*

пирлѝтӑнка ж (у атрибутској служби) необ. *пуна шара, шарена.* — Да пушкараш, натпуцати нећеш, да је твоја дилька пирлитанка. *Март.*

пирлѝтӑње с *гл. им. од пирлитати (се).*

пирли̏тати, -а̄м несврш. *уткивати пирлит, китити.* — И узима шару пирлитану. *НПХ.* фиг. Извијала је зурла и пирлитала непознате мелодије са неочекиваним завојима и прекидима. *Андр. И.*

~ **се** *китити се.* — Ни све царево благо дотекло јој не би, колико се гизда и пирлита. *Горд.*

пи̏рмич м покр. *в. пиринач.* — Остала ми жена рађајући ... Пирмича сам јој купио. *Шимун.*

пи̏рнӣ, -а̄, -о̄ *свадбени.* — Венеција ... је обучена у рухо пирно. *Нех.* Она се врзе уз свате као комшиница, а и да лизне штогод пирно. *Божић.*

пи̏рнӣк, -и́ка м **1.** *мушка особа која суделује на свадби као званица.* — Потом невјеста дарује ... сватове махрамицама, а пирнике и пирнице јабукама. *НП Вук.* **2.** *мушка особа која дође непозвана да гледа пир. Вук Рј.*

пи̏рница ж покр. *женска особа пирник* (*1*). — Пошто сватове обреде [пићем], онда припијевају и остале званице и пирнице. *Вук.* фиг. Разагнао би он те пирнице школничке што ждеру нашу муку. *Гор.*

пи̏рнич м *в. пиринач. Рј. А.*

пи́рнути, пи̏рнём сврш. **1.** *сврш. према пирити.* **2.** *прелетети, јурнути, потрчати.* — Сладогорац смијешак пирну тим младим лицем. *Шен.* Он пирну као ветар. *Ком.* **3.** *ударити.* — Пропусти га напред ... па онако с леђа ... ножем, пирни га. *Ранк.*

пиро- грч. *као први део сложенице значи неку везу с ватром, паљењем, врућином*: пирофоран, пироген, пиролен итд.

пи̏ров, -а, -о *који је од пи̏ра* (*1 и 2*): ~ брашно.

пи̏рӧван, -вна, -вно покр. *свадбени*: ~ дар, ~ гозба. *Рј. А.*

пирӧва̏ње с *гл. им. од пировати* (*се*).

пирӧвати, пи̏рујём несврш. **а.** *гостити се, частити се, славити славље.* — То је била мала собица ... у којој се ноћас плесало и пировало. *Л-К.* Глад је пировала. *Стан.* **б.** *славити свадбу, свадбовати.* — Сакупише се, еле, сватови ... да пирују. *Брл.* Да би свадба била што свечанија ... Хусо је наредио да се пирује у његовој новој кући. *Андр. И.*

~ **се** покр. *удати се или оженити се. Вук Рј.*

пирӧвӣште с *њива на којој је био засејан пи̏р. И-Б Рј.*

пиро́вница ж *хлеб од пирова брашна. Рј. А.*

пирӧвскӣ, -а̄, -о̄ = пирски *који се односи на пир, свадбу, свадбени.*

пи̏рог м (мн. пи̏роги) рус. *бурек од киселог теста испуњен месом, сиром, јајима.* — Пиљарице ... су покривале својим рукама пироге, пересе. *Глиш.*

пирӧгӗн, -е́на м грч. мин. *минерал који се развио из ужарене магме* (*нпр. базалт*).

пироксе́ни м мн. (јд. пирӧксӗн, -е́на) мин. *силикати магнезија, гвожђа, калцијума* (*налазе се најчешће у саставу еруптивних стена*).

пирӧлӗн, -е́на м хем. *течност која је веома отпорна према ватри.* — Незапаљиви трансформатори испуњени су специјалном течношћу пироленом. *Пол. 1958.*

пиролӯзи̏т, -и́та м мин. *мекана манганска руда, диоксид мангана* (MnO_2), *од кога се добива бојадисано стакло.*

пирӧма̄н, -а́на м грч. мед. *човек болесно склон паљевини, подметању пожара.*

пирома̀нија ж *болесна склоност према паљевини, подметању пожара.*

пи̏рометар и **пи̏ромӗтар,** -тра м техн. *апарат за мерење високих температура.*

пиронија́нац, -нца, **пирӧничӑ́р,** -а и **пиро́новац,** -о̄вца м *присталица грчког филозофа Пирона, оснивача скептичке школе у време Александра Великога.* — Такво је филозофско признање пирономаца: колебати се, сумњати, истраживати, но не бити осведочен ни у чему и сам ни за што не јамчити. *Ант. 1.*

пи̏роп м лат. мин. *врста граната, силикат алуминијума, гвожђа или хрома са силикатом магнезијума или мангана црвене боје, а употребљава се као полудраги камен.* — Два ока ... црвењала [се] као пироп. *Наз.*

пиросфе́ра ж грч. геол. *ужарена унутрашњост Земљине лопте испод чврсте литосфере.*

пиротӗхник м = пиротехничар *стручњак у пиротехници, онај који се бави пиротехником.*

пиротӗхника ж грч. *грана технике која се бави прављењем експлозивних и запаљивих материја, сигналних ватара, ракета, ватромета и сл.*

пиротӗхничӑ́р м = пиротехник.

пиротӗхничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пиротехнику.*

пи̏рофӧран, -рна, -рно грч. хем. *који се сам пали, запаљив на ваздуху.* — У пирофорне метале спадају магнезијум, калцијум, натријум. *Пол. 1959.*

пирофо́риӧст, -ости ж *својство онога што је пирофорно, што је запаљиво на ваздуху.* — Пирофорност ... је особина неких метала да се спонтано, сами пале. *Пол. 1959.*

пи̏рошки, -ожа̄ка̄ м мн. (јд. пи̏рожак, -ошка) и **пи̏рошке** ж мн. (јд. пи̏рошка) рус. *ушти̏пци пуњени сланим надевом.* — Пирошке си заборавио! Пирошке с кромпиром. *Моск.*

пи̏рскӣ, -а̄, -о̄ = пировски. — Најзад сам с тобом, женик, послије пирске тишине. *Уј.*

пируѐта ж фр. **1.** *кружни окрет тела при клизању на леду, у балету и сл.* — Окрене [се] на петицама, учини пируету. *Бал.* Тек је дошла из балетске школе. Још ни пируету не може честито да направи. *КН 1958.* **2.** *окретање коња у кругу на стражњим ногама, док је предњи део уздигнут. Свезн.*

пи̏рӯз, -у́за м тур. *аметист.* — Њушке су [цвјетовима] ко очи од модра пируза. *Наз.*

пи̏рӯк м необ. *пиркање ветра.* — Познајем глас: кô поноћнога ветра пирук кад иње стреса с врба надгробних. *Кост. Л.*

пи̏рӯн, -у́на м тал. покр. *виљушка. Рј. А.* Изр. као на пируну (дићи нешто) *врло вешто (дићи нешто);* риба од пируна *крупна риба добре врсте.*

пирӯцати, -а̄м несврш. покр. *падати.* — Кад је пратња одапела [из пушака], млади Посавци стали пируцати с неоседланих коња, ко зреле шљиве са шљивика. *Павл.*

пиру̏шити, пи̏рӯши̏м несврш. необ. *пиркати*[1]. — Топчидерском дољом пирушио је тих и свеж повјетарац. *Ком.*

пи̏рчац, -а̏ца м зоол. *врста слепог миша, шишмиша* Barbastella barbastellus. *Финк.*

пи̏с м заст. *писање, писмо.* — фиг. Миле, златне ви звјездице ... Често пис вам читам, гатам. *Прер.*

пи̏с *узвик којим се тера мачка*; исп. ши̏ц. — Могао си му [мачку] колико хоћеш викати: миц, пис и шиц! — он се није осврtao. *Срем.* Хатка изађе и тобож је [мачку] кара: »Пис, миши ... ти уши оглодали!« *Сиј.*

пи̏сав, -а, -о *шарен; пегав.* — Има и прасица ... белих и румених ... и црних, писавих. *Петр. В.* Писав косић дизао се радознало увис. *Поп. Ј.*

пи̏сак, -ска м (мн. пи̏сци и пи̏скови) **1.** *део дувачког музичког инструмента, обично у облику цевчице, где се ствара звук.* — Треба ли у цркву што намакнути: ... нови пискови у оргуље? *Горд.* Шапну Ђорђе кроз грло стиснуто као писак кларинета. *Дав.* **2. а.** *висок, оштар, продоран глас, звук који испушта неко, нешто, писка, врисак, вриска (најчешће о детету и неким птицама).* — Дајте ми га — рече она, чувши писак дјетета. *Крањч. Стј.* Облећу орлови и јастребови те својим злосутним писком оживљују ово ... место. *Ранк.* **б.** *танак, пискав звук.* — Затим се очује гласан писак дипала на прекид. *Шимун.* **в.** *отегнут звук који као сигнал пушта механичка направа.* — Чула се тутњава возова, писак локомотива. *Јак.* Продоран писак творничке сирене ... тргне из расијаности. *Десн.* **г.** *шум, фијук ветра.* — Ветар производи оштре и отегнуте пискове у налету о ивице стена. *Ад.* **3. а.** *део цигарлука или луле који се ставља у уста при пушењу.* — Лешкарио [је] у колима, жвачући нервозно црни писак цигаре. *Моск.* Опази да јој [лули] мањка комадић камиша и писак. *Јонке.* **б.** *обична шупља цев.* — Заједно су пили, у данима жеге, воде из пања ... кроз писак. *Мил. В.* **4.** анат. **а.** заст. *в. гласница (2). Рј. А.* **б.** покр. *цеваница, голен.* — Влажан и свјеж ваздух ... облиза његова раздрљена прса ... пискове ногу. *Сиј.* **в.** *кост цевница у птице* tarsometatarsus. *Терм. 4.*

пи̏салац, -аоца м заст. *писац.* — Ал' видим слова, знам их читати, и са њих ми се ... слути писалац. *Кост. Л.* Чудна ли мене писаоца! *В 1885.*

пи̏салица ж необ. *в. писаљка (б).* — Најстарији син Лујча — није му још пет година — има пред собом плочицу, у руци му писалица, па шара. *Леск. Ј.*

пи̏сало с необ. *в. писаљка (а).* — Још једно — рече ... извадив ... лист папира и писало — потпишите ми ово писмо! *Шен.*

пи̏са̄лька ж **а.** *оловка.* — [Везир] је сакупљао разноврсне писаљке, фину хартију и дивите. *Андр. И.* [Пјесника] је кипар овјековјечио ... како писаљком записује у књигу један стих. *Крл.* **б.** заст. *танки штапић од шкриљевца којим су некад ученици у основној школи писали на таблици од шкриљевца.* — Мати ми је ... купила ... и малу црну плочицу са спужвом и писаљком. *Пав.*

писа̀мце и **писа́мце,** -а и -ета с *дем. од писмо.* — Њој у оном писамцу не каже ништа о том. *Шимун.* Неколико дана касније јавио се ... писамцетом. *Сек.*

пи̏са̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од писати.* **2.** покр. *шарен, шаран:* ~ јаје. — Писан шатор један до другога. *НПХ.* [Магда] је чувала ... у прикрајку свога писаног сандука стару чарапу пуну динара. *Шен.* Зашто ли си ти оно против зарука Михиних с твојом пасторком Јустом? Ej, ej, писана моја! *Ков. А.*

писа́нац, -нца м покр. **1.** *врста шареног веза.* — Једни су везови ... плетенац ... и писанац, а други су овијанац ... ланчанац. *Баб.* **2.** *жир са храста сладуна. Рј. А.*

писа̀нија ж и **писа̀није** с **1.** пеј. **а.** *непотребно или рђаво, лоше писање, пискарање.* — У толикој писанији није [се] нашло

ништа карактеристично и критично о Сремцу. *Матош.* Велик дио и наших писаца губио [се] по беспућима модернистичких, декадентних писанија. *Ћип.* Читаву ову писанију не би требало схватити као реферат за скупштину. *Вј. 1960.* **б.** *писмо (1а, б).* — Кувар ... је китио опширну писанију својој супрузи. *Вин.* **2.** заст. *сакупљање прилога; прилози (према списку приложника).* — Пошто се помириште, наста писанија. Њих шесторица уписаше пола милиона. *Дом.*

пи̏саница ж *шарено, ишарано ускршње јаје.* — Оштро трње ишарало јој кожу кô ускрсну писаницу. *Торд.*

Изр. књига ~ нар. песн. *в. писмо (1а, б).* — Њему књига стиже писаница. *НПХ.*

пи̏сáнка ж чеш. *сашивени листови чистог папира, у корицама, за писање, цртање, свеска.* — Силвио ... баци љутито на под књиге, писанке и таблицу. *Кум.* Пред спавање прегледа дјечје писанке. *Ћос. Д.*

пи̏сáње с **1.** *гл. им. од писати (се).* **2.** *рад на књижевном пољу.* **3.** *школски предмет.*

пи̏сáр, -а́ра и **пи̏сáр,** -а м **1. а.** *службена особа нижега ранга која преписује и региструје службене канцеларијске списе.* — Кнез, окружен својим писарима, издавао [је] наредбе на све стране. *Јов. С.* Намјестиште га као писара у опћини. *Коз. Ј.* **б.** *државни службеник у почетној фази своје каријере:* полицијски ~, судски ~. **2.** зоол. *врста грабљиве птице из реда сокола:* афрички писар Serpentarius serpentarius. — На затиљку има перјаницу од 6 пари дугачких пера, па су га ради тога већ од давнине успоређивали с писаром који је задјенуо перо за ухо ... тамани змије. *Финк.*

Изр. Морзеов ~ *део Морзеовог телеграфског апарата.*

пи̏сара ж заст. *в. писарница.* — Уједаред оде из писаре и за добра пола сата видјеше га ... гдје је закренуо у Месничку улицу. *Ћал.*

писáрев и **пи̏сáрев,** -а, -о = писаров *који припада писару, који потиче од писара.*

писàрија ж **а.** *писарски посао, писање.* — Језик нам се уводи у школе, у судове, у писарију јавну. *Кур.* Никола иде сваки дан у Госпић на писарију. *Рј. А.* **б.** погрд. *пискарање.* — Сва писарија тобожњег Шпањолца пусто је сљепило и замама. *Шен.* Писарије нису социјална књижевност. *Шим. С.* **в.** ир. *робија.* — Ко се год из наше »кумпаније« врати »с писарије«, нека ми се јави. *Буд.*

писàрина 1. м *аугм. од писар. Вук Рј.* **2.** ж *посао писарски. Вук Рј.* **3.** ж заст. *наплата за писање. Рј. А.*

писáрити, пи̏сáрӣм несврш. необ. *записивати, бележити с времена на време.* — Пожмирио би помало на говорника ... и оловком би писарио у замазану књижицу. *Шен.*

писарúца м погрд. *писар, писарчић.* — Рачунски наредник ... раздао је веома благонаклоно двојици писарица по пуну прегршт шећерлема. *Вин.*

писàрица ж *женска особа писар.* — Чиновници и писарице су напустили канцеларију. *Мил. В.* Писарица сједи у куту и типка на стрoју. *Донч.*

пи̏сáрка и **пи̏сáрка** ж **1.** *писарева жена.* — Ја сам врачала и писарци и попиној кћери. *Шапч.* Чим се отвориште врата и на њима се појави писарка, он шмугну у свој разред па се закључа. *Ранк.* **2.** *писàрица. Р-К Реч.*

писàркати, -а̄м несврш. покр. *в. пискарати. Рј. А.*

пи̏сáрна ж чеш. *в. писарница.* — Сатнијска писарна била је у првом кату. *Крл.* Власник [је] добро уведене одвјетничке писарне. *Сим.*

пи̏сáрница ж *одељење уреда, предузећа које води канцеларијске послове, канцеларија.* — Газда сједи за писаћим столом у ограђеној писарници големога дућана. *Ћоп.* Адвокатску писарницу је изнајмљивао на тргу. *Петр. В.*

пи̏сáрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на писарницу, канцеларијски:* ~ прибор, ~ сто.

писáров и **пи̏сáров,** -а, -о = писарев.

писарòвати, -а̀рујēм несврш. *бити писар. Рј. А.*

писáровица ж *писарка (1).* — Старој госпођи [су] сва врата, од писара и писаровице па до министра и министровице, у свако доба отворена била? *Јакш. Ђ.*

пи̏сáрскӣ и **пи̏сáрскӣ,** -ā, -ō *који припада писарима, који се односи на писаре:* ~ посао, ~ положај.

писáрство и **пи̏сáрство** с *вршење дужности писара.* — После се докопа општинског писарства и у тој својој дужности ... стече неку пару. *Глиш.*

писáрче и **писàрче,** -ета с *писарчић.* — Стиже и господин Паја писар назван »Лепо писарче«, са шишкама испод качкета. *Срем.* Ма какво писарче ... стреса се над нама простим људима као над дечурлијом. *Ад.*

писàрчић м *дем. и пеј. од писар.*

пи̏сатељ м заст. *писац, аутор.* — Тако су извори историје наше били свагда ... туђи писатељи. *Вук.*

пи̏сати, пи̏шēм несврш. **1.** *бележити на папиру, хартији или др. слова, бројке,*

цифре итд. — И он настави писати тако да је прскало са шкрипутава пера. *Крањч. Стј.* Стева практикант замаче прст у вино, те њиме пише по столу своје име. *Лаз. Л.* фиг. А смрт ледена редом је ишла и на свако чело [палих бораца] бледим бледилом писала је величанственост. *Јакш. Ђ.* Његова се кожа сјећа још увијек да су по њој писали и батином и сабљом. *Мих.* **2.** *стварати, састављати какав текст, књижевно дело.* — Учи ... да чува ред држави, пише јој законе и издаје наредбе. *Ћос. Д.* Колико би дивних ... књига оставио 19. вијек ... да су [књижевници] писали натенане. *Матош.* **3.** *обраћати се коме писмено, писмом јављани, саопштавати, слати писмо.* — Пишем господару Ђорђу опширно како је амо. *Нен. М.* [Његош] је ... на све стране писао ... пламена родољубива писма. *Бошк.* фиг. И тек читам што ми стари дани пишу. *Уј.* **4.** *бележити, записивати.* — Путници пишу ... своја путовања. *Нен. Љ.* Сањају, без сумње, и други људи луде и глупе снове, али их ваљда не пишу. *Дом.* **5.** заст. *сликати.* — Знао је [Хаџи-Рувим] ... иконе писати. *Вук.* **6.** *уписивати, пописивати (нпр. у војску).* — Аман паше, царске лале праве, пиш'те војску од свакога града да Требиње здраво учувамо. *Март.* Стојане, пиши мене одмах у ту твоју чету! *Ћоп.* **7.** безл. *стајати написано, наштампано.* — У нашим и у турским књигама пише да су се ... на Косову побила два цара и оба погинула. *БВ 1909.* **8.** *имати звање писара, бити писар.* — Неће он ... да ради ... пише у неком министарству. *Каш.* **9.** *бројити, сматрати, називати.* — С ким те виде, с тијем те и пишу. *Н. посл. Вук.* **10.** *писмом, исправом прилагати, поклањати.* — Писао сам за душу му вола. *М 1867.*

Изр. крвљу, крваво ~ фиг. а) *из дубине срца, сасвим искреним осећањем*; б) *борити се оружјем у руци, проливати крв за што.* — Звали сте ме да поречем својом крвљу што сам писô. *Јакш. Ђ.*; леп као писан нар. *леп као слика, врло леп*; није писано за тебе (за нас) разг. *неприступачно је, неразумљиво за твоје (наше) схватање*, писано је (у књизи судбине) *суђено је, одређено је од судбине.* — Онако како ти је писано, тако ће и да буде. *Рист.*; ~ нешто некоме у заслугу *признавати некоме нешто као заслугу*, ~ нешто некоме у грех *сматрати кога кривим за што*; ~ по води, ~ куком по (на) леду *радити узалудан посао*; *узалуд се надати.* — Вама говорити значи по води писати. *Шен.* То што ти је задио [обећао], пиши куком по леду. *Павл.*; пише му на челу (на лицу, у погледу, у очима) *види му се, видљиво је на лицу*; пиши (кући) пропало је разг. *каже се о нечему што се сматра као неуспело, као неостварљиво*; слабо (зло, црно) нам се пише *биће зло, неће бити добро.*

~ **се** *потписивати се, називати се.* — Он се писао пуним именом Јураj Вук ... *Новак.* Е вала, тога ... неће бити ... док се ја пишем Србин. *Ћоп.*

пи́саћи, -ā, -ē *који служи за писање*: ~ прибор, ~ сто, ~ папир, ~ хартија.

пи́сац, -сца м **1.** *онај књижевник који пише књижевна дела*; *списатељ.* — У свом дугом и бурном животу он је био пјесник, драмски писац, хисторичар. *Ант. 1.* фиг. Да страшна листа, да страшнијих слова, што их написа писац векова! *Кост. Л.* **2.** заст. *сликар.* — Арбанас долази сваки дан убога код писца да га мотри и опажа како ће га љепше угодити [насликати]. *Љуб.*

пи́са̏ч, -áча м необ. ир. *писац (1).* — Све то читају наши писачи »новела«. *Марк. Св.*

пи́сачићи м мн. дијал. *мрље од вина.* — Да се свака чаша до краја испије. »Писачићи« не смију остати. *Ћал.*

писа̀чица ж необ. *списатељица, књижевница.* — Позивам се на вjеродостојна свједочанства господе писаца и писачица. *Маж. Ф.*

пи́ска ж **1.** *писак (2а).* — Стоји писка раје за коњима. *Маж. И.* Шарене текунице измилеле би из својих рупа ... и њихова се писка разлегала степом. *Глиш.* **2.** бот. покр. *в. кукута. Вук Рj.*

пи́скав, -а, -о **1.** *врло висок, танак, пиштав, крештав (о гласу, звуку).* — Одједном се зачу лупање једног прозора и пискав гласић како одозго виче: — У помоћ! ... лопови! *Франг.* Око поноћи ... чује се знак пискавог звиждука стражару. *Сек.* **2.** лингв. *који се твори, гради тако да врх језика додирује секутиће*: пискави сугласници (сибиланти).

пи́скавац[1] и **пи́скавац,** -āвца м бот. **а.** *ждраљевина* Galega officinalis. *Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. чешљуга* Succisa pratensis. *Сим. Реч.*

пи́скавац[2], -āвца м погрд. *онај који пишти, цвили. Р-К Реч.*

пи́скавица[1] и **пи́скавица** ж бот. **а.** *пискавац*[1]. *Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. лепирњача* Trigonella foenum graecum. *Сим. Реч.*

пи́скавица[2] ж **1.** *она која пишти, цвили. Р-К Реч.* **2.** зоол. *морска риба која пред киишу скаче из воде. Вук Рj.*

пи́скаво прил. *на пискав начин.* — Пискаво и уплашено залаја псето. *Ћос. Д.* Глас му је звучио понешто пискаво. *Торб.*

пи́скавōст, -ости ж *својство онога који је пискав и онога што је пискаво. Р-К Реч.*

пи̏скаља ж погрд. *особа која писка*; исп. пи̏скавац[2] и пи̏скавица (1). — Дизала су [дјеца] грају за њим: »Ено иде Вук Јарац!« ... Он би се ражестио и крикнуо ... »Јарац ти мајку, пискаљо једна!« *Вуков.*

пи̏скање с *гл. им. од пискати.*

пи̏скар, -ара̄ м = пискарач *пискарало.* — Чрчкала, пискари, недоучад силимице језик разбијају. *Шим. С.*

пискàралачкӣ, -ā, -ō *који се односи на пискарала.* — Ибсенова умјетност породи легију ненаткриљивих глумаца и режисера ... А код нас? Празне куће, пискаралачка забадања. *С 1911.*

пискàрало с погрд. *лош писац; који свашта и свакако пише за новац, писац без обдарености и без моралних обзира, шкрабало.* — Сви [су] ти људи ... плаћена пискарала. *Андр. И.* Живе по градовима мудраци и пискарала што свјесно или несвјесно и лажу и мажу. *Мих.*

пискàрање с *гл. им. од пискарати.*

пискàрати, -ām несврш. **1.** погрд. **а.** *лоше писати књижевне саставе; писати без увјерења, ради плате, из таштине, из злобе и сл.* — Сваки час пискарају и подмећу пасквиле те грде ... мирне људе. *Глиш.* Ја бих теби одрапио тридесет, па би тебе прошла воља пискарати којешта, и што знадеш и што не знадеш. *Коз. Ј.* **б.** *вршити писарски посао као писар или надписар.* — Вукадин је ... могао ... мало трговати а мало пискарати завађеним сељацима. *Срем.* Налазио се око кмета и тамо је кадшто пискарô. *Вес.* **2.** *писати мало с времена на време.* — Сједох мало читати и пискарати. *Јурк.* Увијек нешто чита, пискара. *Лоп.*

пискàрач, -ача̀ м = пискар. — Года је упоређивала Јана са другима, с разним ... трговачким калфама, пискарачима ... *Дов.*

пи̏скати, -ām несврш. **1.** *испуштати писак (2а), пиштати, сиктати.* — А за њом хујила бура, кô да писка триста змија отровница. *Шен.* **2. а.** *говорити танким, високим, пискавим гласом, вриштати.* — То не иде и не иде! пискао је администратор пригушено. *Тос. Б.* **б.** *говорити пригушеним гласом изражавајући незадовољство, гунђати.* — Осетио то хаџи-бег ... па пискао нешто кроз зубе. *Шуб.*

пи̏сковина[1] и **пи̏сковина** ж бот. *пи̏скавац (а).* *Сим. Реч.*

пи̏сковина[2] ж покр. *писково дрво*; исп. писка (2). *Вук Рј.*

пи̏скор м бот. и агр. покр. *округла ситна и слатка црвена шљива, џанарика* Prunus insititia. *Вук Рј.*

пи̏скор м зоол. *врста слатководне рибе* Lamperta fluviatilis. *Деан. Рј.*

пи̏скорац, -о̄рца и **пискòрић** м *дем. од пи̏скор.*

пи̏скоруша и пискòруша ж *в. пи̏скор. Р-К Реч.*

пи̏скӯт м *пиштање, писка.* — Удара бубањ пратећи пискут неке фруле. *Бен.* Из мочваре се чују чудни пискути који не личе на крикове дивљих патака. *Јевт.*

пискӯтав, -а, -о = пискутљив *који пискута, пиштати, који испушта врло танке, високе гласове, звукове.* — Блијед и с дрхтавом чељусти пискутавим гласом проговори. *Крањч. Стј.* Стајао је човјечуљак ... и пискутавим, птичјим гласом викао млатарајући рукама. *Чипл.*

пискӯтаво прил. = пискутљиво *пискутавим, пискутљивим гласом.* — Закашљао се пискутаво пригушено. *Шег.*

пи̏скӯтан, -тна, -тно *в. пискутљив.* — Безброј ... пискутних попића у трави цичу. *Бег.*

пискӯтање с *гл. им. од пискутати.*

пискӯтати, -ām и пи̏скућēм несврш. *пискати, пиштати.* — Учо Обрад неће да поклекне [у игри] ... и пискута. *Јел.* Морале су [дјевојке] ... да слушају марш који је бубњао, који је грмео, који је пискутао. *Б 1958.*

пискӯтљив, -а, -о = пискутав. — Галеба белог пискутљив јечи цик. *Кош.* А глас му тога дана бијаше пискутљив и слаб. *Шимун.* Двије три најпискутљивије оргуљице у позадини цвиле. *Крл.*

пискӯтљивко и **пискутљи̏вко** м *онај који пискута.* — О ... о ... о ...! — зачуди се онај пискутљивко. *Божић.*

пискӯтљиво прил. = пискутаво. — Глас му се утањио ... и пискутљиво му је цвилило у грлу. *Десн.* Над њима је у зраку пискутљиво јецао слијепи миш. *Бег.*

пискӯтљивōст, -ости ж *својство онога који је пискутљив и онога што је пискутљиво.* — Усред пјесме ... упадне гласић танке ... пискутљивости, као да је посвирнула сићушна фрулица. *Божић.*

пискӯтнути, пи̏скӯтнēм *свршн. према пискутати.*

пи̏сличар м погрд. *ситничар, чангризало, закерало. Р-К Реч.*

пислича̏рење с *гл. им. од писличарити.*

пислича̏рити, -и̏чāрӣм несврш. *бити ситничав, закерати, чангризати. Р-К Реч.*

пи̏слича̏рскӣ, -ā, -ō *ситничав, чангризав. Р-К Реч.*

пи́сма ж заст. покр. *писмо, лист.* — [Барског архимандрита] је Мехмет-паша скадарски спремио с писмама к провидуру которскоме. *Ђег.* Кад је Васо пружио »писму« учитељу ... удаљио се. *Шапч.*

писма́нце и **писма̀нце,** -а и -ета с *в. писамце.* — Дође до једног писманцета које беше на плавичастој хартији исписано. *Јакш. Ђ.* Игуман је у незгоди због писманцета које му сад донеше из града. *Ранк.*

пи́смар, -а́ра м заст. *архивар. Рј. А.*

пи́смара и **пи́смарница** ж заст. покр. *архив(а).* — Дочитах оне посве вјеродостојне податке ... о тој сељачкој буни ... што су ... црпљене из земаљске наше писмаре. *Бог.* Старчевић тражи ... да се судбени списи ... из судбене писмарнице предаду јавној писмарници. *Нех.*

пи́сме, -ена с (мн. обично писмѐна) заст. *слово.* — Оставите, рекнем му, то недужно писме у миру. *Јурк.* У нас нема никаква стална ни утврђена правила о томе које би речи требало писати великим, а које малим почетним писменом. *Нед.*

пи́смен, -а, -о **1.** *изражен, исказан писмом, написан*: писмени задатак, ~ пријава, ~ жалба, ~ саопштење, писмени извори (споменици). **2. а.** *који уме, зна читати и писати.* — Иако није био писмен, ипак је деда-Мијат ценио школу и науку. *Дом.* **б.** *који уме, зна граматички правилно писати и говорити.* — Тко узима перо у руке да пише, ваља да зна писати, ваља да позна језик којим пише ... ваља да је писмен. *Ј 1957.* **в.** фиг. *који поседује потребно знање и искуство у чему.* — Из непријатељских ровова припуцаше пушке. — Нека, нека, писмени смо! ... узвикују весело војници. *Јак.* Заостао је за животом, није био политички писмен. *Крањч. Стј.* **3.** *који не садржи граматичких и стилистичких грешака.* — [Лазаревићеве] ствари знатно [су] писменије, књижевније, углађеније но што су остали радови српске прозе. *Скерл.* **4.** *који се односи на писмо, на лист. Р-К Реч.* **5.** *књижевни.* — Лакше вичу на наш писмени језик. *Павл.*

писмѐна, -ме́на̄ с мн. *слова*; исп. писме. — Црте, писмена слаже. *Јакш. М.* У том се ковчежићу нашло неколико пергамената исписаних готским писменима. *Вел.* фиг. Тамо су записана прва писмена наше велике хисторије, која је ето почела. *Крл.*

Изр. црним писменима записати *упамтити као велику несрећу, невољу.* — Страшни дане! Црним писменима у мојој си записан памети. *Прер.*; златним писменима уписати *упамтити што је врло важно, што ће се дуго спомињати.* — Вјечно [ће] остати златним писменима уписан 10. просинца 1860. у аналима хрватске повијести. *С 1911.*

пи́смењак м заст. *писац, књижевник.* — На ноге се тко је вјерениче, а за књигу тко је писмениче. *Март.* Па и у свакога писменика интерпункција је по властитој му логици. *Шим. С.*

писмѐница ж заст. **1.** *алфабет.* — Претурале су силне архиве, разрешиле се ... многе загонетке заборављених писменица, изумрлих језика. *Петр. В.* **2.** *граматика. Деан. Рј.*

писме́нко м *писмена особа, чељаде које уме писати.* — Је л' тако, Ђаче, писменко мој дебели? *Ђоп.*

пи́смено[1] с **1.** *слово*; *оно што је написано, писмо (акт, документ, потврда и сл.).* — Замоли кмета и ћату да начине мало писмена. *Глиш.* Даје [му] новаца. Без интереса ... без сведока и писмена, на просту реч. *Каш.* **2.** необ. *писменост, вештина писања.* — Монах Гаврил научио га је писмену и рачунању. *Ђос. Д.*

пи́смено[2] прил. *писменим путем*; супр. усмено. — Требало је да се за то опћина мени писмено обрати. *Мат.* Писмено ти јављам конац мога сна. *Уј.*

пи́сменӧст, -ости ж **1.** *систем графичких знакова који се употребљавају за писање; познавање писмена, слова, вештина читања и писања.* — Крсман ... је одслужио војску и у војсци докусурао писменост. *Срем.* **2. а.** *вештина правилног писања.* — То је свакако један од узрока наших неуспјеха у раду на развијању писмености наших ученика. *Ј 1957.* **б.** *вештина писања лепим стилом, састављања књижевних дела.* — Језик ... је [Војновићу] добар ... али му писменост није богзна каква. *Поп. П.* **3.** правн. *писмени начин поступка пред судом.* — Један се дио расправе обавља увијек по начелима писмености и посредности. *Мј. 1926.* У поступку пред вишим судовима влада начело посредности и писмености. *Арх. 1926.*

писмѐнце и **писме́нце,** -а и -ета с покр. *в. писамце.*

пи́смо с (ген. мн. пи̏сама̄) **1. а.** *папир (обично у нарочитом омоту) с написаним текстом који се шаље коме (најчешће поштом) да се нешто пита, јави, саопшти.* — Згњечи писмо и баци га. *Крањч. Стј.* **б.** *сам текст који се шаље.* — Онда прочита писмо још једном ... затвори ... у коверт и запечати. *Лаз. Л.* **в.** *службени акт, службена потврда, уверење које служи као доказ чему или потврђује право на што.* — Ти, ћато, напиши му писмо да може торбарити по целоме срезу. *Јакш. Ђ.* Сад ... да ти мени даш писмо ... да си примио од мене, без икаква

интереса, три хиљаде гроша. *Вор.* **2.** јд. *знање, вештина писања; само писање.* — У Загребу у гимназији не бијаше му ни на говору ни на писму равна латиница. *Шен.* Наш си, брате, читам ти у лицу, иако писма нијесам учио. *Сиј.* **3. а.** *систем графичких знакова који се употребљавају за писање*: клинасто ~, хијероглифско ~, арапско ~, готско ~, глагољско ~, ћирилско ~. **б.** *начин писања и облик слова, рукопис*: (не)читко ~, косо ~, усправно ~, ситно ~. **в.** *слово.* — На њему [прстену] изрезано сидро . . . па с једне стране писмо С., с друге стране писмо К., значи »Софроније Кирић«. *Игњ.* **4.** *писмени документат који има значај историјског сведочанства о чему.* — Тако старо писмо изговара: Ко разгађа, у нас не погађа. *Вук.* Нови је Јазон, о ком писмо збори . . . *Комб.*

Изр. акредитивно ~ дипл. *писмо које представник једне државе предаје поглавару оне државе у којој представља своју земљу*; цеховско (еснафско) ~ заст. *службени документат о изученом занату, о мајсторском праву*; гарантно ~ *писмена изјава о преузимању јемства за неку об(а)везу*; калфенско (калфинско) помоћничко ~ *службени документат да је неко изучио занат и постао калфа, помоћник*; крштено ~ заст. *службени документат који потврђује да је акт о рођењу унесен у матичну књигу, крштеница*; мртвачко ~ *службени документат да је нечија смрт унесена у матичну књигу, смртовница, умрлица*; новчано ~ *писмо у којем се новац шаље поштом*; опроштајно (опросно) ~ *опорука, тестамен(а)т*; отворено ~ *писмо упућено некоме преко јавности, штампе*; ~ са седам печата *писмо чији се садржај држи у највећој тајности*; препоручено ~ *писмо на које пошта даје потврду о пријему*; слепачко ~ *писмо које се састоји од избочених тачкица на папиру (којим се служе слепци)*; спроводно ~ *писмени докумен(а)т који се шаље по ономе који некога службено спроводи*; Свето ~ а) *књига која садржи догме јеврејске и хришћанске религије, Библија*; б) фиг. *нешто свето, непроменљиво, у што се не сме сумњати.* — То је теби Свето писмо што ти они веле, а ја сам ти седма свирала! *Крл.*; шифровано, шифрирано ~ *уговорени знаци који се могу читати само помоћу кључа за шифре.*

пи́смо́вни, -ā, -ō *који се односи на писма.* — Авионским прометом служи се у знатној мјери поште за отпрему писмовних и пакетних пошиљака. *ЕГ 1.*

писмозна́пац, -нца м заст. покр. *онај који је вешт писму; књижевник.* — Било би заиста вриједно да и неки писмознанци данашњег вијека буду толи чедни, као што је Сократ био. *Шен.* Повезидер мене . . . по том лијепом нашем путу — који не саградише ни писмознанци ни капуташи. *Ков. А.*

писмо́носан, -сна, -сно *в. писмовни.* — Све писмоносне пошиљке могу се предавати препоручено, хитно, уз повратницу и пост-рестант. *Пол. 1944.*

писмо́ноша м **а.** *поштански службеник који разноси писма и пошиљке по адресама, листоноша, поштар.* — Њену смрт је открио писмоноша те улице. *Андр. И.* Он је мој ординанц и писмоноша. *Крл.* **б.** (у атрибутској служби уз им. голуб) *који носи писма.* — Носио је [балон] собом . . . голубе писмоноше. *Петр. М.*

пи́смосликар м ков. *онај који пише натписе на радњама, фирмописац. Бен. Рј.*

пи́смохрана и **писмо́храна** ж ков. заст. *архив(а). Деан. Рј.*

пи́снӣк, -и́ка м *писак (на оргуљама).* — Не чини ли вам се, када су овако поредана [дјеца] . . . као писници на оргуљама. *Гор.*

пи́сница ж биол. *стопална кост у птица.* — Стопљене стопалне кости праве чврсту кост писницу. *Финк.*

пи́снути, -нӗм сврш. **1.** *покушати рећи нешто, изразити своје мишљење, проговорити, прословити.* — Заплашили народ па нико не сме ни да писне. *Чол.* А писне ли само неко у селу, јадна ће му бити његова мајка. *Сиј.* **2.** покр. *угинути, умрети*; исп. пијехнути. *Вук Рј.*

писо́а́р, -а́ра м фр. *заход за мушкарце.*

пи́ста ж фр. спорт. *стаза (обично у облику елипсе) за трке на бициклима, моторним возилима, стаза за узлетање и спуштање авиона на аеродрому.* — фиг. Као да сам целог живота трчао погрешном стазом. Галопирао изван писте. *Вучо.*

пи́стӣљ, -и́ља м хем. *керамички штапић којим се дроби нешто.* — Растопини додајте . . . квасца . . . који сте размутили у мало воде (најбоље у тарионику помоћу пистиља). *ОК.*

пи́стӧл, -о́ла м ист. *златан новац различите вредности (по талијанском граду Пистоји).* — За манастир дајте двадесет пистола. *Дим.*

пи́стӧн, -о́на м фр. **1.** *метална чашица с малом количином експлозива која служи за паљење барутног пуњења у патрони.* **2.** муз. **а.** *језичац који прекрива звучне отворе код дувачких инструмената.* **б.** *висока тромпета с вентилима.* — У првом реду постарији Црнци с пистоном, тромбоном и кларинетом. *Б 1959.*

пи́та ж тур. *врста колача, начињеног од наслаганих или смотаних листова теста*:

слатка ~, слана ~, ~ гужвара, ~ зељаница, цинцарска ~.

Изр. измесити, смотати кога као Влах питу *пустити кога кроз руке, добро га измлатити, избити, изгрувати*; на здравље ти пита! *кад се неочекивано догоди што неугодно.*

питагорејзам, -зма м = питагоризам *Питагорино учење.*

питагорејац, -јца м = питагоровац *присталица Питагорина учења.*

питагорејски, -ā, -ō = питагоровачки *који се односи на питагорејце*: ~ савез.

питагорејзам, -зма м = питагореизам.

питагорист(а) м *в. питагорејац.* — Питагористи су се бацали на земљу пред изласком сунца. *Дуч.*

питагоровац, -вца м = питагорејац.

питагоровачки, -ā, -ō = питагорејски: ~ струја.

питагоровски и **питагорски,** -ā, -ō *који је као у Питагоре*: ~ одговор.

пи̏так, пи̏тка и пи̏тка, пи̏тко и пи̏тко (одр. пи̏ткӣ) **1.** *који је за пиће*: ~ вода, ~ вино. **2.** *који је добар, пријатан, угодан.* — Некад се пушио дуван, миришљив и питак. *Нам.* Ту је спустио, и онда олакшано удахнуо питкога морског зрака. *Кал.* фиг. И сви тако заједно, велики и мали [романи] ... читљиви и нечитљиви, питки и опори. *Пол. 1958.*

пи̏талац, -аоца м (ген. мн. -лā̄цā̄) = питач *онај који пита, испитује, запиткује.* — Добровски одговори ... не врло повољно за питаоце. *Поп. П.* Питалац је ... дознао новост. *Сим. С.*

пи̏талачки, -ā, -ō *који се односи на питаоце.* — Он само јаукну и погледа ме неким безазленим питалачким ... погледом. *Петр. В.*

пи̏талица ж *бочица из које одојчад сишу млеко.*

пи̏талица ж **1.** *врста загонетке.* — Мали је показивао особиту оштроумност, волео нарочито рачунске питалице и коњичке скокове. *Сек.* Рјешаваш загонетке, питалице. *Павл.* **2.** *жена питач. Рј. А.*

пи̏тан, -а, -о *дебео, угојен.* — Ал' по трбуху видиш да важе колико питан вол. *Шен.* Питане крмке изједају прасци. *М-И.*

пи̏тан, -тна, -тно *који храни, хранљив.* — Из хране се преради и изваде они питни делови. *Батут.* Питнога воћа и сочнога корена находише куда год крочише. *Жуј.*

пи̏танчад ж *зб. им. од питанче. Рј. А.*

пи̏танче, -ета с *одојче које мати не дoји, него се пита или храни на бочицу. Рј. А.*

пи̏тање с *гл. им. од пи̏тати (се).*

пи̏тање с **1.** *гл. им. од пи̏тати.* **2.** *речи или реченице којима се пита*: поставити ~, засути кога питањима, одговорити на ~. **3. а.** *оно о чему се говори, расправља, претреса, оно о чему се тражи решење*: источно ~, колонијално ~, мањинско ~, национално ~, социјално ~, женско ~, расправити ~. — И код нас су се многи писци позабавили овим питањем. *Мј. 1936.* **б.** *несигурна, неизвесна ствар.* — Да ли је све то истина ... то може бити питање. *Поп. П.* **4.** *подручје, поље рада или деловања.* — Он сам остао је ... у новчаним питањима велико дијете. *Нех.* Глишић је имао духовиту замисао да исмеје ону чиновничку збрку која настаје из питања надлежности. *Глиг.* Сматрало се као питање части да се не изостане иза својих другова. *Јак.*

Изр. без ичијег питања *не тражећи допуштења ни од кога.* — Његове ствари су без питања штампали. *Дед. В.*; бити под (великим) питањем *бити несигуран, неизвестан, бити у опасности*; бити у питању а) *бити под питањем.* — Је л' образ у питању? *Јел.* б) *ради се о чему.* — Кад је новац у питању ... не треба имати поверења ни у ког. *Чипл.*; болно ~ *ствар коју је врло тешко решити*; чворно ~ *главна, најважнија ствар*; доћи у питање, довести, ставити што под ~, у ~ *довести што у несигурност*; горуће ~ *врло важно, актуелно, што изазива опште интересовање*; хвала (захваљујем) на питању *друштвена форма у разговору*; источно питање *нешто чему се даје претерана вредност.* — Због невиних ствари могу [се] направити читава источна питања. *Скерл.*; не правити ~ из чега *прећи преко чега, сложити се с решењем*; отворено ~ *нерешена ствар*; под ~ *бити неизвестан, бити несигуран, бити у опасности*; поставити ~ *предложити, изнети што на претресање*; правити из чега ~ *тражити да се реши нејасноћа*; *не хтети прећи преко чега.* — Кад га је неки пролазник гурнуо ногом, он није хтео да прави питање од тога. *СКГ 1937*; спорно ~ *ствар око које постоје неслагања*; шкакљиво ~ *питање на које је тешко, неугодно или опасно одговорити*; текуће ~ *питање које је на дневном реду*; унакрсна питања *питања којима је сврха да се испитивани збуни и наведе да каже истину*; велико је ~ *врло је несигурно, неизвесно*; женско ~ *питање о положају жене у друштву, о једнакости жена и мушкараца*; животно ~ *најважнија ствар.*

пи̏тањце и **пита̏ње,** -а и -ета с *дем. од питање.* — Управо сам с Вама хтио обрадити једно питањце. *Крањч. Стј.*

пи̏тар, -а́ра м тал. покр. **1.** *земљани суд за ноћну потребу. Рј. А.* **2.** *лонац за цвеће, саксија.* — На ... прозорима се налажаху плави и жути питари са цвијећем. *Шег.*

пи̏тати, пи̏там несврш. **1. а.** *обраћати се коме речима, тражећи одговор.* — Јеси ли питао лекара? *Уск.* Шутите јер вас нитко није ништа питао. *Јонке.* **б.** *тражити одговор без речи, изразом очију.* — Пита ме очима, а некаква јој се слутња просу по лицу. *Ком.* Левин погледа на њега, питајући погледом да ли му се руга. *Крањч. Стј.* **2.** (за кога, за што) *свесрдно се обавештавати, полажући на то нарочиту важност, бринути се, показивати интересовање, марити.* — Нитко за њу [кћижницу] и не пита, као да је у селу и нема. *БК 1906.* Ни ђаво није питао за њега. *Бат.* **3.** (кога, што) *испитивати, проверавати чије знање.* — Наставница исто мисли на удају, а овамо мора питати граматику. *Дом.* **4. а.** *тражити, захтевати.* — Устај, брате, предсуде нека падну, вијек то пита, просвјета право тражи. *Крањч. С.* »Добра земља«, вели Илија као за се. — »А што питаш за њу, господару?« *Ђип.* **б.** *молити.* — Просјак није јер ништа не пита. *Март.* Пита за ријеч онај чово у црном руху. *Ков. А.* Ја сам ... од тебе само цјелове питô. *Наз.* **в.** покр. *просити дјевојку.* — Ја је питам у вас, — а Ваша воља, хоћете ли ми је дат. *Војн.* Никакав момак није питао Марте. *Шимун.*

Изр. бог те пита(ј), питај бога *ко би то знао, нико не зна.* — Ону војну студију о Балзаку, преписану из бог те питај каквих купусара. *Матош.* Питај бога ... што се све из овога може излећи. *Мар.*; да се ја нешто питам *да ја имам власт!* — Да се ја данас нешто питам, не би мени нико зуцнуо у селу. *Ђоп.*; ко те пита *шта те се тиче, ни бриге те!* — Ко те пита за логичну везу у наше материјалистично доба! *Дом.*; не питај, боље да не питаш *не тражи да ти се каже*; питаћу те (питаћемо се) после (сутра, други пут) за здравље *претња, грожња осветом.*

пи̏тати, -а̄м несврш. **1.** *давати храну у уста, хранити.* — И тада би га питала бољом храном. *Ђип.* Младић ју је ... питао ... као мајка чедо. *Наз.* фиг. Буном пита Козара помајка. *Кул.* **2.** *кљукати (живину), гојити, товити, жирити.* — Дође ми сестра и науми пи̏тати гуску за Мартиње. *Јурк.* Та ви, Андрија, и ваш Тито пи̏тате у мору друге као пуране. *Новак.*

~ се *повр.* — Њихова су дјеца накићена и питају се колачима. *Гор.* фиг. Славољубље моје још се грехом пита. *Бој.* Куд ће они сада с илузијама којима су се толико времена питали. *Цар Е.*

пи̏тач, -а́ча м = питалац. — Живко, сав крвав, чеше се иза врата и без воље одговара питачима. *Лаз. Л.* Стајаше поребарке и не скреташе лица к питачу. *Куш.*

пита́чев, -а, -о *који припада питачу.*

пита̀чица ж *жена питач.* — Врло добро [је] знао да би му баш прва питачица замјерила ако би погледао Анђу. *Ђор.*

пи̏ти, пи̏јēм несврш. **1. а.** *уносити кроз уста у свој организам какву течност и гутати је:* **~** воду, **~** кафу, **~** чај, **~** чашу вина. — фиг. Класје жедно пије росу. *Шант.* Она још пије раскошан напитак из пуна срца младости. *Ков. А.* **б.** (без допуне) *имати склоност пићу, проводити време пијући жестока пића, бити алкохоличар, опијати се.* — Крешевљаци ију, Фојничани пију, а Травничани крију. *Андр. И.* Затим су ми послали некога клипана који није ништа друго радио него само сједио у биртији и пио на мој рачун. *Јонке.* **2.** *увлачити у себе, усисавати, упијати.* — Та глина је порозна и пије брзо мирис јабуке. *Крањч. С.* Изанђали гуњ ненасито [је] пио раскрављени снег. *Рад. Д.* **3.** фиг. *давати пољубац, љубити у љубавном заносу.* — Уста су му слична чаробноме воћу, хоћу да их пијем. *Бој.* Мирјано, имаш чарне очи ... дај ... да их пијем ја! *Коњов.* **4. а.** *гристи, сисати.* — Као да су га гује пиле (тако је рђав у лицу). *Н. посл. Вук.* **б.** *кљувати (о птицама).* — Нису нам сврake мозга пиле. *Март.* **5.** фиг. *одузимати снагу, слабити, цедити, сушити, трошити.* — Све је било са мном чаробна варка која ме је пила и умарала. *Бег.* Тебе бриге једу ... мраз те пије. Тежак је твој живот. *Ђос. Б.* **6. а.** *увлачити у себе кроз нос, удисати.* — Пред кућом човјек мирно сједи и пије дах млада грожђа. *Шим. А.* Никанор ... отвори прозор ... пијући жедно свеж јутарњи ваздух. *Чипл.* **б.** *удисати мирис, мирисати.* — Пијмо, пијмо руже. *Уј.* Дај да бакрен пијем мирлук твоје косе. *Крл.* **7.** *слушати са заносом, с пажњом.* — Баконља је пио ријечи Срдарове. *Мат.* Ми пијемо плаву мелодију гора. *Крл.* **8. а.** *гледати нетремице.* — Очи им [женама] пију затворске решетке. *Вуј.* Наврх собе, уз јастук, посадили пашу, а они сјели у полукруг, пију га очима. *Ж 1955.* **б.** *уживатн гледајући.* — Шапташе Маре пијући очима призор. *Војн.* Око моје дан више не пије. *Дис.* **9.** фиг. *уживати.* — Гомила је почела да пије слободу. *Крл.*

Изр. не зна се ни ко пије ни ко плаћа *свако ради шта хоће*; **~** братимство *испијати чашу братећи се с ким*; **~** дању, **~** за душу *испијати, сећајући се покојника*; **~** горку чашу *подносити несрећу*; **~** крв, душу (на памук) *мучити, кињити, израбљивати кога*; **~** лулу *увлачити у*

себе дим из луле усисавајући га, пушити; ~ у чије здравље *испијати изричући жељу за чије здравље и дуг живот*; то му пије мозак *непрестано мисли на то*; то не пије воде код мене *то нема за мене никакве вредности.*

пи̏тија м и ж *особа која прави нејасне, двосмислене закључке (према античкој свештеници и пророчици Питији у Аполонову храму у Делфима).*

пи̏тијаст, -а, -о *в. пиктијаст.*

пи̏тије, пи̏тијā ж мн. *в. пиктије.* — Дркће као питија кад изађе напоље. *Лаз. Л.*

пи̏тијскӣ, -ā, -о̄ **1.** *који се односи на Питију*: ~ пророчица, питијске игре. **2.** фиг. *неразумљив, двосмислен, тајанствен.* — Суједна жеља да се изгледа дубок и тајанствен баца под перо појединих књижевника магловите ... питијске реченице и ставове. *Прод.*

пи̏тин, -а, -о *који припада пити.*

Изр. ~ дете *колачић од окрајака теста што остане при мешењу пите.*

пи̏тица ж *дем. од пита.*

пи̏ткӧст, -ости ж *особина онога што је питко.*

пи̏тӧван, -вна, -вно покр. *в. пи̏тан.* — Није та храна питовна за говеда. *Рј. А.*

питова̀ти, пи̏тујēм несврш. покр. *в. пи̏тати.* — Па их Мирко таћер питоваше: »Кажите ми моји соколови.« *НП Вук.*

пи̏тӧм ж *в. питомина (1)*; супр. пустош. *Вук Рј.*

пи̏том, -а, -о **1. а.** *који се да пи̏тати, хранити, неговати, који живи уз људе и користи им*: ~ зец, ~ голуб. **б.** *оплемењен радом људи, који саде људи*: ~ ружа. — Одсијече тако и питомо стабло — крушку, трешњу, јабуку. *Сиј.* **в.** *који обрађују људи, настањен и обрађен, који има благу климу.* — У питомом приморју ... код воде Бистрице ... било је једно српско сеоце. *Шант.* Буга је слушала како хуктаве и запјењене брзице падају у питоме, зелене долине. *Козарч.* **2.** фиг. **а.** *углађен, пријатан, леп.* — Ја сам у свем том видио питоме, културне одношаје. *Рад. А.* Сада сокацима ове питоме варошице корачају борци Прве пролетерске. *Чол.* **б.** *који је благе нарави, кротак, љубазан, приступачан*; супр. љут, жесток. — Не вјерујем да би се у ... овој вароши нашла још која дјевојка овако питома и добре нарави. *Глиш.* И поглед постаје све питомији. *Сиј.* **в.** *миран, тих, угодан.* — То је море ... питомије ... од нашег. *Бат.* Кроз тишину ... питоме ноћи ... славуј зборашe. *Шант.* **3.** бот. *у имену многих биљака*: ~ бор Pinus pinea; ~ дестелина *в. луцерка*; ~ шипак Punica granatum; ~ кестен Castanea sativa итд.

пи̏томан, -мна, -мно *в. пи̏том.* — Баци Ајку на питомна коња. *Бот.*

пи̏томац, -мца и **пито́мац,** -мца м **1.** *дечак или младић који се одгаја у неком заводу где има стан и храну*: ~ Војне академије, ~ Завода за поправљање малолетника. **2.** *стипендист*: државни ~, париски ~. **3.** *штићеник.* — Илустрисимус одговара да је нољан Ивицу узети за свога питомца и да ће га дати даље школати. *Ков. А.* Госпа Нола [је] стекла опет новог питомца. *Сек.* **4.** фиг. *онај који је одгајен, васпитан у духу какве идеје, науке, каквога покрета и сл.* — Питомци су то и питомице нашега вијека. *Шен.* Питомци Револуције ишчаурише [се] у индустријалце. *Матош.* Богатство — велико зло — вребало је свога предодређеног питомца. *Сек.*

пи̏томачкӣ и **пито̀мачкӣ,** -ā, -о̄ *који припада питомцу и питомцима.* — Против очеве воље свуче питомачке хаљине. *Ћип.*

питомӣна ж **1.** *питом крај, питома земља.* — А ту се, пред осунчаном питомином, дуго колебао. *Рад. Д.* **2.** *особина онога што је питомо, питомост.* — Сањаће обноћ сваки појединац о питомини свог равног села с ону страну Саве. *Кик.* **3.** фиг. *благост, углађеност, љубазност, учтивост.* — Хрвати су као целина показали културних способности и културне питомине, нарочито од првих десетина XIX века. *Цвиј.* Обријана лица, с мало сиједе косе на глави ... са ситним очима, пуним питомина ... он се сав трескао. *Куш.*

пито̀мити, пи̏томӣм несврш. **1.** *чинити питомим.* — Све је питомила својим погледом: и људе и животиње. *Вес.* Зато вам, ратари, учити ваљаде како се која биљка гајити има и гајењем дивља питомит. *Марет.* **2.** *одгајати, просвећивати.* — Питомећи човека, цивилизација га и смањује. *Кнеж. Б.*

пи̏томица и **пито̀мица** ж *жена питомац.*

пи̏томӣште с *одгојни, васпитни завод, конвикт. Бен. Рј.*

пи̏тӧмка ж бот. **а.** покр. *питома јабука или крушка (за разлику од дивљаке). Рј. А.* **б.** *штавељ* Rumex patientia. *Сим. Реч.*

пито̀мљēње с *гл. им. од питомити.*

пи̏томо прил. *на питом начин.* — Из његових су руку, питомо као голуби, лизали со најпакоснији бодачи волови. *Гор.*

пи̏томӧст, -ости ж *особина онога што је питомо.* — Мислио је на далеку брдовиту и мрачну земљу Босну ... у којој је живот, без икакве више уљуђености и питомости, сиромашан, оштар, опор. *Андр. И.*

пи̏томчад и **питóмчад** ж *зб. им. од питомац*. — У миру га пустисте, ви — питомчад непријатеља хрватских! *Бал.*

пи̏томчев и **питóмчев,** -а, -о *који припада питомцу*.

пи̏тон, -óна м грч. зоол. *врста змије из рода удавки*; мит. *велика змија код Делфа коју је по причи убио Аполон*.

питóреск м и **питорéска** ж фр. варв. *сликовитост, живописност, шароликост*. — Његова личност живи ... рељефна у своме питореску. *НК 1946*. Не траже се више херојске врлине, па ни питореска за очи. *Петр. В.*

питорéскан, -кна, -кно **1.** *сликовит, шаролик, живописан*: ~ крај. **2.** *који у сликању воли сликовитост, живописност*. — Питорескни романтичар и еклектик Никола Машић. *КР 1924*.

питорéскно прил. *сликовито, живописно*. — Силуета града ... неописиво [је] питорескно начичкана кампанилима, куполама ... *Бат.*

питорéскнóст, -ости ж *особина онога што је питорескно*: византијска ~.

питóричан, -чна, -чно *в. питорескан* (*1*). — Поглед на сваку страну [језера] врло је питоричан. *В 1885*.

питóсфор м грч. бот. *украсни жбун кожастих листова* Pittosporum tobira. *Сим. Реч.*

пи̏туља ж зоол. *птица из породице шева* Galeria arborea. *Бен. Рј.*

питу̏љица ж *врста уштипка, напуњеног сиром или пекмезом*. — Попио је ... бар оканицу ракије ... а уштипака и питуљица — ни броја се не зна. *Чол.*

пи̏тӯр, -у́ра м тал. покр. *сликар*.

пи̏тӯра ж тал. **1.** *сликарство*. **2.** покр. *боја*: дати, изабрати питуру.

питу̏рати, -ам несврш. тал. покр. *бојити, бојадисати*.

пи̏ћа ж **1.** *храна за стоку*; исп. крма[2]. — Нема ни воде ни паше, остану и без зимске пиће за стоку. *Цвиј.* [Силоси] осигуравају сељацима за прехрану блага ... веће количине пиће. *Обз. 1932*. **2.** заст. *храна за људе*. — Кућа нема за њ [за госта] пиће. *Љуб.* фиг. Сваком момку по честицу даје тајне пиће хљеба небеског. *Маж. И.*

пи̏ћан, -ћна, -ћно *који служи као пића, сточна крма*: ~ храна.

пи́ће с **1.** (уз реч »за«) *пијење*. — Његових пет хладних извора само су за пиће. *Нен. Љ.* Воду за пиће доносе чак из села. *Чол.* **2.** *оно што се пије*; *нарочито припремљена течност која се пије, напитак*: безалкохолно ~, алкохолно ~. — Сто дервиша редом сједи, сакија им пиће точи. *Баш.* Попије по једно пиће па се одмах диже. *Срем.* фиг. [Васељена] одмерила тачно уживања наша ... увек исто пиће, увек иста чаша. *Рак.* И овај голицав ваздух за ме је сладосно пиће. *Уј.* **3.** *пијанка, гозба*; *слава. Р-К Реч.*

Изр. јака, тешка, жестока пића *пића у којима има много алкохола*; одати се, бити одан пићу (подати се пићу, дати се на пиће) *пити сувише алкохолна, опојна пића, постати пијанац*; одрећи се пића *престати пити алкохолна, опојна пића*; слаб на пићу; јак на пићу *лако се опити*; *тешко се опити алкохолним пићем*; ухватило га пиће *опио се*; у пићу (бити какав, учинити што) *у пијаном стању*.

пи̏ћу - пи̏ћу *узв. за подражавање гласа пилића који иду за квочком*.

пи̏ф узв. оном. (обично поновљено или у вези: пи̏ф - па̏ф) *глас који се чује при ударцу длаком по лицу, при пуцњу*. — Замахну, па по своме механцији: пиф, паф. *Шапч.* Кад сам чуо прво пиф, пиф, ја рекох: До сто врага, убише мога поручника. *Грол.*

пи̏х и **пи̏ха** узв. оном. *пи*[2] (*1*). — Пих ... али смрди! *Јак.* Пих, каква си ми ти кукавна политичарка! *ЛМС 1951*. Па још кад се појаве деца ... Пи-ха-а! ... ух, чисто ме језа. *Ранк.*

пи̏хтијаст, -а, -о *в. пиктијаст*. — Крв се махом изван тела усири, тј. из ње се издваја пихтијаста маса. *Батут.*

пи̏хтије, пи̏хтӣjā ж мн. *в. пиктије*. — Поред оба ува искочила му два мишића ... па играју, као да су од пихтија. *Ком.*

пи̏ц м зоол. *морска риба коштуњача* Charax puntazzo *из пор.* Sparidae. *ЕЛЗ*.

пи̏ца ж покр. *коштица (од трешње, шљиве и сл.)*. *Вук Рј.*

пицáма ж енгл. = пижама.

пи̏ш м *в. мокраћа*. — Видех једног како се устима за врањ припи и пити навали док се не извали ... под црвени пиш. *Богдан.*

пи̏ша ж вулг. покр. *в. мокраћа. Деан. Рј.*

пи́ша ж вулг. покр. **1.** *в. пишало* (*1*). *Рј. А.* **2.** *женско дете које пода се мокри. Рј. А.*

пи̏шало с вулг. **1.** *мушки и женски орган за мокрење. Вук Рј.* **2.** покр. *в. мокраћа. Рј. А.*

пишáњак, -њка м вулг. *в. мокраћа*. — Мирише ... мишевим пишањком. *Божић.*

пи̏шање с *гл. им. од пишати*.

пи̏шати, -ам несврш. вулг. *в. мокрити. Вук Рј.*

пи̏шаћа и **пи̏шаћка** ж вулг. *в. мокраћа. Вук Рј.*

пи̏шāч, -а́ча м вулг. *човек који мокри. Р-К Реч.*

пи̏шēрма ж тур. заст. *плата за печење хлеба. Рј. А.*

пишѐрџија м тур. заст. *пекар, хлебар који и јело готови и продаје. Вук Рј.*

пи̏шив, -а, -о *в. пишљив (2).* — Покварити котао ради пишивих патрона! Јесу ли они пали на главу! *Кик.* Он нема ни појма што то значи лежати као сушичава пропалица под крпетином овакве пишиве цивилизације. *Крл.*

пи̏шивац, -йвца м покр. *в. пишљивац.* — Ми смо ти крезуби пишивци. *Кур.*

пи̏шйвка ж покр. *в. пишљивка.*

пи́шити, -йм несврш. **1.** *помало мокрити. Вук Рј.* **2.** деч. *мокрити.*

пи̏шкāње с *гл. им. од пишкати.*

пи̏шкати, -ām и **пи́шкити,** -йм несврш. *дем. према пишати. Вук Рј.*

пи̏шко м вулг. *мушко дете које пода се мокри. Рј. А.*

пи̏шкор м зоол. покр. *в. пи̏скор.* — Ругали [су им се] да се само пишкорима хране. *Бен.*

Изр. гладак као ~ *каже се о неком који се брзо и вешто исклизне, извуче из сваке ситуације и одговорности*; превијати се, свијати се као ~ у лонцу *много се превијати, свијати од бола.*

пишкóта ж *врста слатког сувог колача; бисквит.* — Дај ... ма шта, само да не остане гладан. Боме, пишкоте му и неће спремати! *Срем.* Дјевојчице разговарају о пишкотама старе грофице. *Крл.*

пи̏шкӯр м зоол. покр. *в. пи̏скор.* — Љепљиви мирис похватаних чикова и пишкура што пиште извлачећи се из руку ... хлапи попут дима. *Сим.*

пи̏шла ж нем. варв. *китица, свежњић.* — Ја не могу доћи на пијацу па рећи сељаку: »Пошто, пријатељу, једна пишла Raphanus sativus?« *Нуш.*

пи̏шљāк, -а́ка м покр. **а.** *клин који спаја две даске (нпр. у дањету каце, бурета). Рј. А.* **б.** *свердлић којим се врте рупе за такав клин. Рј. А.*

пи̏шљив, -а, -о **1.** *пушљив, црвљив (о плоду).* — Ја ти велим да је јабука што си јој дао пишљива била. *Шен.* **2.** фиг. *невредан, безначајан.* — Почела ... увјеравати свога мужа ... да би се ... »један пишљиви говор могао исприповиједати и без тих стихова«. *Кол.* Молим вас, па ми се толико забављамо око та два пишљива Талијана. *Вуј.*

Изр. не дати ни пишљиве паре *не дати ништа*; не вреди пишљива боба *нема никакве вредности.*

пи̏шљивац, -йвца м разг. и пеј. *човек мале вредности.*

пи̏шљйвка ж разг. и пеј. *жена мале вредности.*

пи̏шмāн прид. непром. тур. **1.** *који се каје, који одустаје од нечега. Кл. Рј.* **2.** (на кога, на што) *лаком за чим, жељан чега, махнит за чим.* — Пљусак пишман на мог ата, па га 'вата. *Змај.*

пишмáнити се, пи̏шмāнӣм се сврш. и несврш. покр. *(по)кајати се, одуста(ја)ти од чега.* — Да продаје, па да се пишмани. *Срем.* А ја се ... прво уписах за заробљенике, па после се пишманих, те се исписах. *К 1950.*

пишмáнлук и **пишмàнлук** м **1.** *кајање, одустајање од уговора, од намере.* — Зар нису ... пишманлук Гаврана, магареће зобљавина винограда ... били јасни знаци и докази? *Божић.* **2.** заст. *глоба која се плаћа због одустајања од какве куповине или уговора. Вук Рј.*

пишмáњēње с *гл. им. од пишманити се.*

пи̏шмōљ, -о́ља м зоол. *морска риба сродна бакалару* Gadus merlangus. — Кад нарастеш, ти ћеш бити златна брката трилја, а не какав сури пишмољ! *Наз.*

пи̏шнути, -нём вулг. *сврш. према пишати.*

пи́шоња м вулг. *в. пишко. Рј. А.*

пишóра ж погрд. *рђава ракија. Вук Рј.*

пи̏шпек м мад. покр. *бискуп.* — На усклик »шокачкога« попа уста узорити пишпек. *Ков. А.*

пи̏шт, пи́шта м необ. *пиштање.* — Од цркве дослухавао се чегртај и пишт дјечурлије. *Коз. И.*

пи̏штав, -а, -о **1.** *пискав, звиждав.* — Ако је мало јачи звук [музике], мало нечист или пиштав, ја сав дршћем или морам да бежим. *Сек.* Аљоша је већ из ходника чуо његов пиштав ... смијех. *Л-К.* **2.** *који с времена на време праска, пуцкара.* — Најзад се указа црна расквашена земља прекривена мокрим угљевљем и пиштавим угарцима. *Лал.*

пи́штавина ж = пиштевина *осока, текућина стајског ђубрета, стајског гноја.* — Исто је тако беричетно и шталско ђубре, особито пиштавина. *М 1867.*

пи̏штаво прил. *пискаво, звиждаво.* — Кад [би] звоно несташно и пиштаво зазвонило, Чича би дигнуо главу, застао и заћутао. *Петр. В.*

пи̏штāк, -а́ка м = пиштац *писак, пиштаљка, пиштаљка. Рј. А.*

пи́шталина ж *мочварно тло, баровито земљиште зарасло на површини густом травом и маховином.* — Што ће ли радити на тој пјескуљи и пишталини? *Бен.* Дијете ... спустило се с њима [с овцама] доље у некакве баре и пишталине крај потока. *Ћоп.*

пи́шталиница ж покр. *в. пишталина.* *Вук Рј.*

пи́шталица ж **1.** = пиштаљка *направа помоћу које се изводи писак (2а), звиждук, звиждаљка.* — Онда долазе на ред ... дјечије пиштолице у облику кусе фруле. *Дражс.* Дјеца успиштала на пиштолице. *Коз. И.* **2.** мн. зоол. *род птица сличних ластавицама, чиопе* Cypselidae: ~ црна Cypselus apus. *Терм. 4.*

пи́шталина ж покр. *извор који пишти у каквој пећини. Рј. А.*

пи̏шта̄љка ж = пиштолица (1). — Гдје ти је футрол од пиштаљке? *Пав.* Онда је подигао руку и писнуо у пиштаљку. Воз је ... кренуо. *Јак.*

пи́шта̄љнйк м бот. *планинска зова од које се праве пиштаљке* Sambucus racemosa. *Рј. А.*

пи̏шта̀њак, -а́ка м мед. *врста гнојног чира на кожи. Р-К Реч.*

пи́шта̄ње с *гл. им. од пиштати.*

пи̏штара ж зоол. *црна чиопа, зидна ласта, пиштара, пиштолица* Cypselus apus. *Финк.*

пи́штати, -тӣм несврш. **1. а.** *испуштати писак (2а), цик, цичати (о птицама и неким животињама).* — Живина [је] по дворишту гладна пиштала. *Берт.* Пиштаху ласте. *Наз.* Пиштао сам као гуја у процијепу. *Чол.* **б.** *плакати танким, високим гласом, врискати, вриштати (од бола, страха).* — Нејако дијете цвили, пишти, за срце уједа. *Ботић.* Пиште под нечовечном турском руком. *Нен. Љ.* фиг. Питање шта да раде, засврдлало се у њих и пиштало за одговором. *Цес. А.* **в.** *производити, испуштати оштре, високе звукове (о музичким инструментима, пиштаљци и сл.).* — Пиште зурле. *Срем.* Од јутра до мрака пиштале су дјечје свиралице. *Мих.* На станици пиште локомотиве. *Бан.* **г.** *испуштати оштре, реске звукове услед притиска, трења једног предмета о други.* — Ужарене оплате на точковима пиште ... у каловиту путу. *Гор.* Киша је престала да пада ... Али земља је пиштала под нашим ногама. *Јак.* **д.** *производити фијук, фијукати (о пушчаном зрну, ветру и сл.).* — Пушчана зрна наоколо пиште. *Радич.* Пишти, прска море и вјетрина. *Брл.* Ветар је пиштао непријатно. *Сек.* **ђ.** *изводити шум изливајући се, цурити у млазевима.* — Вода пишти из поцепаних чизама. *Јак.* фиг. Тече и пишти српска крв. *Матош.* **е.** *говорити, викати у узбуђењу, срдби пискавим гласом.* — Тко ми узе новчаник? — пишти лимар Перица. *Неим.* Робеспјер је пиштао, беснио, пенушио ... и призивао у помоћ своје пријатеље. *Јов. С.* **ж.** *с времена на време прскати, прскати, пуцкарати.* — Кандило моје ... пуцкара, пишти. *Ант. 2.* У старој, железној пећи ... пиштао сиров пањ. *Мил. В.* **з.** *фркати (о коњу).* — Коњи су ... пиштали кроз ноздрве. *Торб.* **2.** *зујати, шумити.* — Вују спопаде некакав страх: поче му пиштати нешто у ушима. *Глиш.* У ушима звони, шишти, пишти, црвчи. *Кик.*

пи́штац, -аца м = пиштак. — Младожењу к цркви прате, чудну пиштац пјесму свира. *В 1885.* Уз то је дељао свиралу-пиштац. *Божић.*

пи́штевина ж = пиштавина. — За овај циљ употребљава се обично компост (мешанац), осока (пиштевина), разблажена водом и згорело стајско ђубре. *Тод.*

пи́штељ, -а и **пи́ште̄љ,** -е́ља м зоол. *трп, морски краставац* Holothuria tubulosa. — Трпови (пиштељи ...) гмижу по дну мора. *Финк.*

пи́ште̄т м покр. **1.** *мало врело, извор из кога вода пишти. Рј. А.* **2.** *локва у коју се вода цеди из земље.* — Изнесе из јаме ... салеђена снијега и постави га на нагнуту плочу, на пиштет, и чека да се вода сакупи. *Ћип.*

пи́штити, -ӣм несврш. *в. пиштати.* — Хи, хи, хи! — пиштио је слинаво грбави писарчић. *Гор.* А густа тамна крв пиштила је из врата и прскала с гласом из грла. *Кал.*

пи́што̄љ, -о́ља м тал. *кратко ручно ватрено оружје за стрељање, гађање из непосредне близине, револвер (по граду Пистоји у Италији).* — Павао опали из пиштоља. *Лаз. Л.* Два непозната лица отворила су пальбу из аутоматских пиштоља. *Крл.*

Изр. го као ~ *го голцат, сасвим го;* пиштољ-матура шатр. *испит зрелости по скраћеном поступку.* — И ти си могао у међувремену да завршиш неку пиштољ-матуру. *Дав.*

пиштоља ж покр. *в. пиштољ.* — Перо извукао пиштољу. *Хорв.*

пиштоља̄ш, -а́ша м *стрелац који гађа из пиштоља. Стр.*

пи́штољина ж *пиштолина.* — Свуда пиштољина, трагови стопа пуни воде. *Вас.* Земља је била расквашена да су ноге западале до чланака у пусту пиштољину. *Јак.*

пиштоља̀на ж = пиштољчина *аугм. од пиштољ.*

пиштȍљић м = пиштољчић *дем. од пиштољ.*

пи̏штōљскӣ, -ā, -ō *који се односи на пиштоље, који је одређен за пиштоље*: ~ кеса, ~ мета.

пиштȍљче, -ета с *дем. од пиштољ.* — Пуковник нервозно скиде своје пиштољче и пружи га првом партизану. *Вуј.*

пиштȍљчина ж = пиштољина. — На њему кратко сукнено гуњче, а за појасом стара нека пиштољчина. *Јакш. Ђ.*

пиштȍљчић м = пиштољић. — Пуцкетају ... као дечји пиштољчићи. *Вучо.*

пи̏штула ж покр. *в. епистола.* — Започео назалним гласом каквим се чита »пиштула« у цркви. *Десн.*

пи̏шчев, -а, -о *који припада писцу.*

пја̑н, -а, -о *пијан.* — Обоје пјани, обоје тетурају и пјевају. *Ћор.* Сад сам као пјан од среће. *Наз.* Вани по провинцији базају људи пјани од крви. *Дес.* фиг. Вози нас, пјана лађо! *Уј.* Живот је дивља, пјана мелодија. *Крл.*

пја̏нац, -нца м *пијанац.* — Чим заноћа и запале се свјетла, оживљују пјанци. *Андр. И.*

пјанȁција м покр. *в. пијаница.* — У вино су љуте пјанације. *НП Вук.*

пја̀ндура м и ж *пијандура.* — Ту се обрео, као случајно, беспослењак и пјандура Стипе Гавран. *Радул.* Као да ја тебе не познајем, пјандуро! Запио би ти ципелице и божјега дјетета. *Мар.*

пја̑нити, -ӣм несврш. *чинити кога пјаним, омамљеним, занесеним, опијати.* — А што је најинтересантније ... као неком ђаволом чаролијом која пјани људске главе, расте му слава. *Божић.*

~ **се** *опијати се, заносити се.* — Јунаштво је цар зла свакојега, а и пиће најслађе душевно којијем се пјане покољења. *Њег.* За њих је живот непрестана глума, у којој се крећу као несвесни глумци, пјанећи се друштвеним варкама. *Цар М.*

пја̑ница ж и м *в. пијаница.* — Пјаницама и лудим људима опраштa се свашта као дјеци. *Њег.* Жене пјанице, готове блудннице. *Н. посл.*

пја̑но прил. *у пјаном стању.* — Остали су збуњени свјетлом и још пјаниje жмиркају. *Андр. И.* фиг. Боје су живјеле ... пјано веселе, замршене у чворове, у клупка. *Сим.* Уронит ћу главу пјано заљубљену у црни оцеан. *Јур.*

пја̏но м погрд. *в. пијанац.* — Боље него ти, пјано! *Сим.*

пја̑нōст, -ости ж *пијаност.*

пја̑нски прил. *в. пја̑но.* — Шта! — пита ... отегнуто, пјански. *Шуб.* Старац га неприсебно пјански погледа. *Сим.*

пја̏нство с *пијанство.* — фиг. Опит ћу се миром и чистотом и дивно ће бити моје пјанство. *Наз.*

пјанчȅвати, пја̀нчујēм несврш. *в. пијанчевати.*

пја̀нчина ж и м *аугм. од пјанац.*

пја̑њење с *гл. им. од пјанити (се).*

пја̀стер м тал. *в. пијастер.*

пја̑т м тал. покр. *пијат.* — А ма није Лакета ... још ничије пјате лиза! *Маш.*

пјатȉљетка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) рус. *петолетка, петогодишњи државни привредни план у СССР за систематску изградњу и развој целокупног привредног и културног живота*: испунити пјатиљетку.

пја̑ца ж тал. *в. пијаца.* — На недјељу дана пред свадбу изиђу на пјацу отац вјереников и вјереничин са својим пријатељима. *Вук.* Носит ћеш [папагаја] ... уоколо да ти јавним крештањем на пјаци заради комад круха. *Мар.*

пја̀цета ж тал. *мали трг.*

пјаштȁница ж покр. *в. слезина. Вук Рј.*

пјев-, ек. пев-.

пјег-, ек. пег-.

пједèстāл, -ала м *в. пиједестал.* — На том древном пању, што стоји попут каква пједестала, укочила се она. *Гал.*

пјȅжица, ек. пе̏жица.

пјȅн м (ијек.) необ. *в. пена.* — Твој је живот бучни вир, а нада — пјен на валу! *Крањч. С.*

пјен-, ек. пен-.

пјȅније с цсл. **а.** *певање, појање.* — Никад није дао себи труда да научи у потпуности црквено пјеније онако како се у Карловцима ... поји. *Чипл.* **б.** заст. *певање као школски предмет.* — Успех врло рђав, деца не знају пјеније. *Јакш. Ђ.*

пјȅњача, ек. пе̏њача[2].

пјȅње с (ијек.) *гл. им. од пјети.* — Одјекују далеки ходници невеселом јеком светог пјења. *Ботић.*

пјȅњење, ек. пе̏њење.

пјȅњушница, ек. пе̏њушница.

пјȅрот м фр. **1.** *лакрдијаш, шерет, будала.* — Ја не спадам у друштво ... овог лакрдијаша, овог пјерота. *Куш.* **2.** *онај који је прерушен као пјерот.*

пјȅсам, -сми, ек. пе̏сам, и **пјȅсамца,** ек. пе̏самца.

пјȅсан, -сни, ек. пе̏сан.

пјеса́нац, -нца м (ијек.) зоол. *кркуша, врста речне рибе, пузавац* Gobio gobio. *Бен. Рј.*

пјёсāнца, ек. пёсāнца.

пјеск-, ек. песк-.

пјесм-, ек. песм-.

пјесн-, ек. песн-.

пјест-, ек. пест-.

пјёти, по́јём, ек. пёти.

пјетл-, ек. петл-.

пјéхē прил. (ијек.) покр. *в. пешице*: путовати ~. *Рј. А.*

пјеша-, ек. пеша-.

пјёшē прил. (ијек.) *в. пјешке.* — Турци коње појахаше ... један Милош пјеше на опанке. *НП Вук.* Коња водим да пјеше не ходим. *НПХ.*

пјёшиц, ек. пёшиц.

пјёшицē, ек. пёшицē.

пјёшкē, ек. пёшкē.

пјёшкӣ, -ā, -ō (ијек.) покр. *пешачки.* — Војска пјешка, у тако кршовиту прелјелу, кад прискоче Црногорци, би се изломила и распала. *Љуб.*

пјёшки прил. (ијек.) покр. *в. пешке.* — Али да ја не возим мојијем веслом преко дебеле пучине, но да пјешки на опанке чепукам преко уске и кратке арбанашке пољане. *Миљ.*

пјешч-, ек. пешч-.

пл. скраћ. **а.** грам. *плурал.* **б.** геогр. *планина.* **в.** *некада за »племенити« у племићким презименима.*

плâв[1] ж заст. *брод, лађа, чамац.* — Триста плави стијеге твоје [Дубровниче] славе ... развијају. *Прер.*

плâв[2], -áва, -áво (одр. плâвӣ, -ā, -ō) **1. а.** *који има једну од основних боја спектра, тј. средњу између љубичасте и зелене; који је боје ведрога неба или мора; модар.* — Све ти је лепше у пролеће ... оно небо некако је плавље. *Вес.* Ја бих одмах полетио ... преко брда и долина и пучине плаве. *Баш.* Сједи дјечарац ... са плавим очима правде. *Уј.* **б.** *који је нешто затворенији, тамнији од основне плаве боје.* — Кажи ми, ти мили ветре, што дуваш од тих плавих гора: јесу ли то горе домовине моје? *Дом.* У сутону плавом ... често [те] ... исто привиђење мучи. *Цес. Д.* Свјетло се гаси ... и ноћ се шири плава. *Ћоп.* **2.** *светложут, жућкаст, нажут* (*о коси*). — Сјећаше човјек ... плаве косе. *Шен.* Довео је однекуд из света лепу плаву жену. *Андр. И.* **3.** (одр.) *као саставни део неких ботаничких назива*: **а.** ~ туберо́за *биљка из пор. љиљана* Agapanthus africanus. *Сим. Реч.*; **б.** ~ патлиџа́н *биљка из пор. помоћница, чији се плод употребљава као поврће* Solanum melongena; **в.** ~ дрво *миришљаво дрво Средње Америке, чије језгро се употребљава за израду мастила и бојење свиле и вуне* Haematoxylon campechianum.

Изр. ~ гробница песн. и ист. *морска пучина уз острво Вид код Крфа где су у првом светском рату бацани у море лешеви умрлих српских војника*; плави ка́мен *в. уз камен* (*изр.*); ~ књига пол. *књига плавих корица у којој Министарство спољних послова наше државе објављује повремено документе о важним међународним догађајима*; ~ крв *племићки, аристократски род*; ~ риба *неке врсте риба селица тамноплаве боје* (*сардела, скуша, туна*); ~ трака *знак признања броду који за најкраће време пређе пут из Европе у Америку.*

плâв, -а, -о покр. *в. плах. Вук Рј.*

плâван, -вна, -вно **1.** *који бива често поплављен, водоплаван.* — Треба ... изабрати ... терен који није мочваран или плаван. *Одб.* фиг. Његова благост ... увек ме сети ... на пространа поља месечином плавна. *Рак.* **2.** *који плави, поплављује.* — Лете гласи ... од Требиња на Бојану плавну. *Март.* **3.** *плав*[2] (*1*). — Једном се дигох у звездиште плавно; дигô ме мисли одушевљен лет. *Змај.*

плâвати, -ā̄м несврш. дијал. *в. пливати.* — Знам добро плавати. *Маж. М.*

плâвац[1] и **плáвац**[1], -вца м **1.** *коњ плаве длаке. Вук Рј.* **2.** *врста јаког црног вина од истоименог тамноплавог грожђа.* — Два пријатеља су наручили плавца. *КН 1955.*

плâвац[2] и **плáвац**[2], -вца м покр. *врста камена који плива на води, пловучац. Вук Рј.*

плавèнкаст, -а, -о *који прелази у плаву боју, који је плаве нијансе, који је понешто плав.* — Око чамца је ... плава језерска вода, у коју далеко вид продире, а где он изда, настају оне плавенкасто-црвенкасте дубине. *Цвиј.*

плâвēт ж *плаветнило.* — Сунце [је] зашло за хумак, плавет неба и мора ублиједјела. *Цар Е.* Један орао ... кликтао је невидљиво у плавети. *Лал.*

плâветан и **плавèтан,** -тна, -тно *плав.* — Плаветно им је рухо, плаветне им капе, плаветна покривала коња. *Шен.* Авиони ... под плаветним небом јуре. *Ћоп.* Иза шума, иза гора плаветних ... румена се зора дигла већ. *Цес. Д.* Тривуна ... однеше сељаци кући ... у лицу [је био] модар, усне плаветне. *Јакш. Ђ.*

Изр. плаветни ка́мен покр. *в. плави камен.*

плáвети, -вӣм, ијек. плáвјети, несврш. *постајати плав.* — Од преостале четворице

двојица су умирала, гушила се и плавјела. *Јонке.* Звездано небо почиње да плави. *Ант. 2.*

~ се *истицати се, издвајати се својом плавом бојом.* — Та су се брда у долини плавела. *Нен. Љ.* Дању се небо гдјегдје плавјело између бијелих трака. *Бен.*

плавѐтило с *плаветнило, азур.* — Облаци су се разилазили по живом небеском плаветилу. *Крањч. Стј.* Плаветило његових очију било је тамније. *Адум.*

плавѐтнети, -тнӣм, ијек. плавѐтњети, несврш. *постајати плаветан. Прав.*

плавѐтнӣк, -ика м бот. *биљка плаветна цвета из пор. уснатица; кадуља. Сим. Реч.*

плавѐтникав и **плавѐтникаст,** -а, -о = плаветњикав и плаветњикаст *мало плав, плавичаст.* — Сеђаше ... са цигаром у устима из које се дизао ... плаветникаст дим. *Ат.*

плавѐтнило с *плава боја; нијанса те боје; плаво пространство, површина (мора, неба, ваздуха).* — Плаветнило његових очију било је потамнело. *Мил. В.* Кроз [облаке] провиди се плаветнило далеких планина. *Шуб.* Кроз вршике дрвећа назирало се плаветнило неба. *Чол.* У сјају сунца прелијевају се [ледени брегови] најдивнијим плаветнилом и зеленилом. *Андр. Н.*

плавѐтнити се, -ӣм се несврш. *бити плав, плавити се. Р-К Реч.*

плавѐтнӧст, -ости ж *стање или особина онога што је плаветно.*

плавѐтњāк, -áка м покр. *плави камен, витриол. Вук Рј.*

плавѐтњӗње с *гл. им. од плаветнети, плаветнити се и плаветњети.*

плавѐтњети, -тнӣм, ек. плавѐтнети.

плавѐтњикав и **плавѐтњикаст,** -а, -о = плаветникав.

плȁвило с **1.** *плаветнило.* — Гледали су плавило кућног дима. *Тур.* Море се веома примирило: свуда на њему исто бледо плавило. *Дов.* **2.** *средство за бељење рубља.*

плȁвина ж *наплава, нанос који снесу бујице и потоци на подножје планина или на ушћа.* — Састављена је [раван] ... од плавина и наноса разних река. *Дед. Ј.* Плавине су наслаге ријечног наноса. *Ољ.*

плавӣна ж *в. плавило.* — И виде [поток] небо у плашту плавине ... и виде гору у сјају ведрине. *Кош.*

плȁвити, -ӣм несврш. **1.** *разливајући се покривати, испуњавати што (о води), потапати, поплављивати.* — С једне га [село] стране плави Сава, а с друге Засавица. *Вес.* Ријека је плавила околину својих обала. *Туђ.* **2. а.** *испуњавати, покривати, прекривати што великом количином чега.* — Један моћан конкурент плави пијацу робом. *Јос. Б.* фиг. Шутња ... плави дворе. *Наз.* **б.** *обузимати, обухватати, захватати (о чувствима, осећањима).* — Често ... моју душу плави неумитна сумња. *Рак.* Страст, узрујаност расте, плави. *Коз. И.* **3.** *скидати сплав, скоруп с млека. Вук Рј.*

плáвити, плáвӣм несврш. **а.** *чинити плавим.* **б.** *прати у плавилу.* — Праља плави рубље. *Р-К Реч.*

~ се *плаветн се.* — Поврх кућних врата плавила се чудна биљка. *Шимун.* Далеки видици плавили су се. *Ћоп.*

плȁвӣћ, -ића м покр. **1.** зоол. *плавица (1б).* В. пр. уз плавица. **2.** *последња ракија из котла, патока, плавиш. Рј. А.*

плȁвица ж **1.** зоол. **а.** *в. локарда. Терм. 4.* **б.** покр. *сеница.* — Сјеница ... се и код нас у неким крајевима зове плавица, плавић, плавка. *Шов.* **2.** бот. *в. различак* Centaurea cyanus. *Сим. Реч.*

плȁвичаст, -а, -о *мало плав, плавкаст, плаветникаст.* — Чекали су у плавичастом сумраку. *Сим.* Јутра су откривала плавичасти брдовити предео, далек и једнолик. *Пер.*

плȁвӣш, -ӣша м покр. *плавић (2).*

плáвјети, -вӣм, ек. плáвети.

плȁвка ж **1.** *плавојка.* — Лијепа дјевојка ... типа сјеверњачких плавка. *Новак.* **2. а.** *крава светле жућкасте длаке.* — Вукао [сам] нашу ... кравицу плавку. *Ков. А.* **б.** зоол. покр. *в. сеница.* В. пр. уз плавица (1б). **3.** агр. **а.** *врста винове лозе и грожђе од ње. Вук Рј.* **б.** *плава, модра шљива.* — Свијетлоплаве јој очи помодреле као шљиве плавке. *Божић.*

плȁвкаст, -а, -о *понешто плав.* — Видео си плавкасто ... девојче. *Нуш.* Плавкаста мјесечина стере се далеко. *Шен.* Соба је испуњена плавкастим димом. *Јак.*

плȁвкиња ж *плавојка. Р-К Реч.*

плáвко м *плав човек, човек светложуте косе.* — Настави плавко [приповиједати] принесав рупчић на уста. *Ков. А.*

плȁвљӗње с *гл. им. од плȁвити.*

плáвљӗње с *гл. им. од плáвети (се), плáвити (се) и плáвјети (се).*

плáвнӧст, -ости ж *могућност поплављивања. Р-К Реч.*

плȁвнути, -нӗм сврш. *постати поплављен, потопљен.* — Ако ... неће остат дрвље на камењу. *Март.*

плȁво прил. (комп. плȁвље и плȁвље) *плавом бојом, у плавој боји:* **~** обојен.

плáво с *плаветнило, модрина. Р-К Реч.*

плаво- *као први део придевских сложеница показује да је други (понекад окрњени, скраћени) део именице или придева плаве, светложуте боје*: плавокос, плавоок, плавогрив.

плавòбрад, -а, -о *који је плаве, светложуте браде.* — Све неки ... плавобради, жутобради, пегави. *Петр. Б.*

плавòбрк, -а, -о *који има плаве, светложуте бркове.* — Муж јој плавобрки и подбуо млакоња. *Рад. Д.*

плавòвлас, -а, -о *плавокос.* — Имао [је] много дјеце, лијепе дјеце плавовласе. *Киш.*

плавòгрив, -а, -о *који има плаву, светложуту гриву.* — Сто и педесет оданде плавогривих сагнасмо коња. *М-И.*

плàвōјка ж **1.** = плавуша *женска особа плаве, светложуте косе.* — Аница беше крупна и здрава плавојка. *Вес.* Измјењујем с плавојком насмијане погледе. *Пав.* **2.** *плавка (2а).* — Довукоше отац и син ... дарове с кравом плавојком. *Ков. А.*

плàвōјкин, -а, -о *који припада плавојки.*

плàвōјчица ж *дем. од плавојка.* — Милица, питома плавојчица ... у дугу се дану не смирује. *Вес.*

плавòкос, -а, -о *који је плаве, светложуте косе.* — Викну од другога стола одебео плавокос Загорац румена лица. *Шен.* Последњи је искочио на обалу плавокоси Марко. *Андр. И.*

плавòкосић м *плавокос мушкарац.* — Нитко не пита ... ни онога плавокосића за те старе хисторије. *Драж.*

плавòкрвàн, -вна, -вно ир. *који је плаве крви, који је племићког порекла.* — Плавокрвне блуне ... умишљају да су потомци фантастичних претендената на некакве фантастичне круне. *Крл.*

плавомàслинаст, -а, -о *плав с маслинастом нијансом.* — Тури обје руке дубоко у плавомаслинасте инфантеријске чакшире. *Кик.*

плàвомйље и **плавòмйље** с бот. *в. поточница, споменак* Myosotis. — Плавомиља пуне руковети на крило Анки проспе. *Марк. Ф.*

плáвоња м **1.** *човек плавих, светложутих власи.* — Споменуо се ... презимена оног плавоње. *Леск. Ј.* **2.** *во светле длаке, плавота.* — Упрегну румца и плавоњу. *Кур.*

плавòок и **плàвоок,** -а, -о *који је плавих очију.* — Александар ... плавоок и плавокос, ванредно лепог стаса. *Дуч.* Најveселија од свих је плавоока ... Софија. *Пав.*

плавòпут, -а, -о *који је плаве пути.* — Он је био плавокос, плавопут. *Пол. 1959.*

плáвосйв, -а, -о *плав са сивом нијансом.* — Крзно јој [поларној лисици] ... је преко лета плавосиво. *Петр. М.*

плáвōст, -ости ж *особина или стање онога што је плаво, плавоћа.* — Гледао [сам] плавост очију твојих шутећи. *Тад.*

плàвота м *плавоња (2).* — Негдје зеко за плавотом риче. *Март.*

плавòћа ж *својство онога што је плаво; плава боја.* — Осмјехну се задовољна контрастом своје бакарне коже, загаситог зеленила очију и плавоће витица. *Сим.*

плавýкати, плàвýчēм несврш. = плавуцати *дем. према плавати.* — Сред дворишта слило се блатно језерце по којем плавучу гуске и патке. *Шен.*

плàвуља ж *крава светле длаке. Вук Рј.*

плàвуљаст, -а, -о *мало, понешто плав, плавушаст.* — Између шума тмастих и језера плавуљастих ко ступови дотичу се неба [сњежници]. *Прер.*

плàвўн, -ýна м бот. *в. пречица (2). Сим. Реч.*

плавýнац, -нца м песн. (у атрибутској служби уз им. ваздух) *плав.* — Он [мужјак рода] је [женку] води у сјајно море ваздуха плавунца ... у поезији чаробника сунца. *Кош.*

плавýцати, -ām несврш. = плавукати. — У млаки [су] плавуцали тусти рацмани. *Шен.*

плàвуша ж = плавојка (1). — Ту се нагонило двоје дјеце: мала румена плавуша и чврст, буцмаст дјечак. *Цар Е.* По жени, високој и гиздавој плавуши, ослањао се на одличне везе. *Петр. В.*

плàвушав, -а, -о = плавушаст и плавушкаст *мало, понешто плав, плавичаст, плавуљав.* — Јеша је омален плавушав човек са бледим лицем. *Дом.* Плавушаво је било [небо] и пуно звијезда. *Цес. А.*

плавýшāн, -áна м = плавушац *плавокос човек.* — Поучава је у [клавиру] ... млад, блед плавушан. *Срем.*

плàвушаст, -а, -о = плавушав. — Гледала је срдито у плавушасто момче. *Шимун.*

плавýшац, -шца м = плавушан. — Плавушац га устрпљиво слушаше. *Ков. А.*

плàвушкаст, -а, -о = плавушав. — На души овога плавушкастога високог младића ... лежи бар једно убиство. *Ранк.*

плáвца ж заст. *дем. од плав*[1], *лађица.* — Навези плавцу. *Кур.*

плáвци м мн. (јд. плáвац, -вца) зоол. *породица малих дневних лептира (мужјаци живих боја, а женке тамносмеђе)* Lycaena. *Терм. 4.*

пла̏вчаст, -а, -о *плавичаст.* — На столској плочи ... давно се истрла плавчаста боја. *Шапч.*

пла̀вчица ж *дем. од плавца. Деан. Рј.*

плагѝја̄т, -а́та м лат. *слепо подражавање или присвајање туђега књижевног или научног дела, књижевна крађа*: починити ~, открити ~.

плагѝја̄тор м *онај који чини или је учинио плагијат.*

плагѝја̄то̄рка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) *жена плагијатор.*

плагѝја̄торскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на плагијаторе.*

плагио̀клас м грч. *минерал глиненац који се ломи у два коса правца.* — Плагиокласи ... кристализирају у триклинском суставу. *Туђ.*

плагѝ́ра̄ње с *гл. им. од плагирати.*

плагѝ́рати, плàгӣра̄м сврш. и несврш. *(у)чинити плагијат, (по)красти туђу књижевну својину.*

пла́дањ и **пла̏дањ,** -дња м (мн. -дњи и -дњеви) тал. **1.** *врста стоног посуђа округла облика с повишеним рубом из кога се једе, а може служити и за друге сврхе (за скупљање новаца и сл.)*: бакрени ~, порцуланski ~, дубоки ~, плитки ~, ~ чорбе. — фиг. Само мјесец, зрела диња на пладњу ноћи ... мени [се] руга. *Кркл.* **2.** *знак бријачког, берберског заната.* — Смрзавала се млада стабла, стакла на уличним фењерима, лимени пладњеви пред бријачницама. *Козарч.*

Изр. добити што као на пладњу *добити лако, без муке и труда*; лежати као на пладњу *јасно, да се може све лако видети и распознати.*

пла̀дањка ж *послужавник. Рј. А.*

пла́днē с покр. *в. подне.* — Сунашце грану — дође већ и пладне. *Радич.*

пла̀дњаст, -а, -о *који обликом понешто личи на пладањ.* — Ево, гледајте ... вечерас је земља округла, а јучер је још била пладњаста. *Крл.*

пла̀дњина и пла̏дњина м *аугм. од пладањ.*

пла́дњић, пла̏дњић, -а, **пла̀дњӣћ,** -ића и **пладњи́ћак,** -ћка м *дем. од пладањ.*

пла́жа ж фр. *жал(о), равна обала од ситнога песка, погодна за купање; купалиште.*

пла̏жē̄ње с *гл. им. од плазити (се).*

пла̑з м (мн. пла̑зови) **1.** *плажење, гмизање.* — У једном му се часу учини да разабире ниско при земљи плаз глиста. *Дав.* **2.** *падина, стрмина.* — Нахерене кровињарице, објешене једна до друге и плаз брда, мртво су зуриле. *Кик.* Силазио је [вук] стрмим плазом ... и довукао се до чесме. *Куш.* **3.** *део саоница који плази по снегу, салинаџ.* — Плазови су шкрипали дробећи снијег. *Моск.* **4.** *лева ручица плуга на коју се доле натиче лемеш.* — Плаз ралице набо кречну лобању човекову. *Ћос. Д.*

пла̏завац, -а̄вца м зоол. *гмизавац.* — Мрзе ... црве и друге плазавце у праху. *Ков. А.*

плазà̄јица ж покр. *стрмина низ коју се отискују балвани, дрва (на брду или планини), точило.* — [Више пилане] се завршава дрвена ријежа (плазајица) којом се сплављују балвани из планине. *Куш.*

пла̀за̄љка ж *тоциљајка, смуцаљка, клизало, клизалица.* — Пало јој на ум да се плаза на плазаљци. *Глиш.*

пла́за̄ње с *гл. им. од плазати (се).*

пла́зати, пла̑за̄м несврш. *пузати, плазити.* — Било ми је допуштено да плазам око подножја старога града, да зракам у вис. *Јел.*

~ **се** *клизати се; клизити.* — Зими хоће [унук] грожђа, лети тражи да се плаза. *Марк. М.* Ухватила правац [код орања] којим се рало плазало и заривало. *Ђур.*

пла̀зило с необ. погрд. *језик, језичина.* — [Исплазио] језик да му је плазило сезало даље по образу него икада прије. *Креш.*

пла̀зина[1] ж **1.** *бронза на којој стоји коло воденично. Вук Рј.* **2.** мех. *металнi наслон за осовине. Бак. Реч.*

пла̀зина[2] ж **а.** *камење, земља, снег и сл. што се нагомила плазећи низа стране брда.* — Ова тескоба постала је ... отуда што су улази грохотом и плазином споља засути. *Жуј.* **б.** *узак комад земљишта који се разликује од околине бојом или покровом; језик, језичац.* — С друге стране спуштало се још једно брдо ... на којем се бијељела широка плазина снијега. *Сиј.*

пла̀зити, -ӣм несврш. **1. а.** *полако се помицати по површини тарући се о њу, пузити.* — Отровне змије плазиле су. *Крл.* Муха ... плази преко лица. *Горб.* Обарах леш за лешом ... плазих по њима. *Гор.* **б.** *споро се кретати кривудајући, увијајући се.* — Кроз њу [долину] плази жељезница. *Бен.* Ено је гдје плази [Сава]. *Вел.* **2.** фиг. *споро, полако се кретати ширећи се на све стране.* — Око куће плазиле су бијеле магле. *Сим.* Језа ми већ плази уз кичму. *Јевт.* **3. а.** *спуштати се клизећи по чему.* — Почели су плазити огромни ледењаци на све стране. *ЕГ 3.* **б.** *прелазити не задржавајући се дуго на чему, клизити по чему (о погледу).* — [Јоле] плази погледом по оном бијелом и облом врату, по њедрима једрим. *Ивак.* **4.** *пружати се, простирати се по површини хватајући се чега (о биљци).* — С подножја ... плази до њега снажни стари бршљан. *Драж.* **5.** *полако, споро пролазити, тећи (о*

времену). — Уре плазе лагано. *Шен.* Идеш на стан где ћеш спавати, док ноћ буде плазила. *Петр. Б.* **6.** *улагивати се, додворавати се, покорно слушати.* — Неки од њих плазе пред Бечом, траже масне службе. *Кум.* Дивна ли живота када ... нити кога молити нити пред ким плазити мораш. *Коз. Ј.*

Изр. ~ језик *дражити, раздраживати кога, ругати се коме показујући, пружајући језик.*

~ **се а.** *плазити језик.* — Почела је да виче и да грди: они су јој се смејали и плазили. *Рист.* фиг. Ујутро [низ прозоре] јоргани исплазили језике, улица се плази. *Ђон.* **б.** *пружати се, истурати се* (*о језику*). — фиг. Почеше се из мрака плазити дугачке, сиктаве ... језичине вихрова. *Бен.*

пла̀зица ж зоол. *врста птице* Anthoscopus pendulinus. *Терм. 4.*

пла̀зма и **пла̀змa** ж грч. **1.** биол. *житки, текући део крви без крвних зрнаца.* — Основну масу крви чини крвна плазма која у себи садржи беланчевине. *Станк. С.* **2.** *протоплазма.* — Извана опажамо танку опну, а у унутрашњости плазму. *Бот.*

плазмàтичкӣ, плазмàтичнӣ, пла̀змичнӣ и **пла̀змичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на плазму*: плазмичне ћелије.

пла̀змо̄дӣј, -ија и **пла̀змо̄дијум** м *једноћелично живо биће, паразит у облику грудвице слузи који је узрочник маларије.*

пла̀знути, -нём *свршн. према плазити.* — За њим сви плазну језике на звезде. *КН 1958.* фиг. Гвожђе плазну и он прсимице удари у откоп. *Ђур.*

пла̀ӣр, -и́ра м покр. *в. плахир. Вук Рј.*

пла̀ӣвāз м нем. варв. *оловка, писаљка*: црвени ~, плави ~.

Изр. бели ~ хем. *оловно белило* plumbum carbonicum.

пла̀кавац, -āвца м *онај који плаче.* — Плакавци циче испод гломазна ступа са веригама у пљеснивом подруму. *Матош.*

пла̀кавица ж **1.** *она која плаче, нарикача.* — У том тренутку [га] пикне стара Катуша, плакавица. *Божић.* **2.** мн. етн. *по белу црно што се по дну рукава метне, као знак велике жалости. Вук Рј.*

пла̀кā̄јница ж необ. *она која је заплакана, уплакана.* — Твоје очи плакајнице, то су мени двоје двери. *Кост. Л.*

пла̀калац, -аоца м (ген. мн. пла̀калāцā) *онај који плаче.* — фиг. Па и заблуда да је критик редар који вреба гдје ће кога уловити ... у домаћих плакалаца за критиком још увијек вриједи као начин за одржавање културнога реда. *Шим. С.*

пла̀калица ж *жена плакалац*; фиг. *пушка.* — Ма тко прије удобар задави те војачке пјевалице худе и јуначке плакалице друге. *Март.*

пла̀кало с и м покр. *в. плачљивко.*

пла̀кā̄ње с *гл. им. од пла̀кати* (*се*).

пла́кā̄ње с *гл. им. од пла́кати* (*се*).

пла̀кā̄р, -ара м фр. *ормар у зиду, уграђени ормар.*

плакàрија ж *велики дрвени суд за кључ, за ракију.* — Кад год тражи да поручи бурад или бачве, фучије или плакарије ... па га срећа ... нанесе на ме, — тога више неће мајци видети мајстор Павле! *Срем.* Гомиле обраног грожђа већ су лежале по прекопима и у дну винограда шумела је и пенила се плакарија, и мућача је на колима млела своје ново мливо. *КН 1959.*

пла̀кā̄т, -áта м лат. **1.** *велики оглас, обешен или прилепљен на зиду или на стубу постављеном за ту сврху; објава, проглас*: разносач плаката. **2.** *штампани позоришни или циркуски програм.* — Хела му даде три улазнице [за циркус] и плакат. *Срем.*

Изр. посмртни ~ *осмртница, смртовница.*

плака́та ж *в. плакат* (*1*). — И они су сазвали збор ... ради, како у плакатама стајаше, оснивања Радничког савеза. *Лапч.*

пла̀кати, плā̀чēм несврш. **1. а.** (над ким, за ким, за чим) *лити, проливати, ронити сузе* (*од бола или каквог јаког душевног узбуђења*). — Зајецао сам и још и сад плачем. *Гор.* Ти видиш пријатеља да плаче над својим пријатељем. *Кнеж. Б.* **б.** *бити жалостан због губитка чега.* — Мрзио [сам] младића за којим је непрестано плакала. *Креш.* **в.** *неодољиво волети, хтети, желети.* **г.** *преко требати, потребовати.* — Почињао би [вероучитељ] ... да нам објашњава како неки добар занат плаче за тако шупљоглавим ленчугама. *Рад. Д.* **2.** фиг. *уопште о звуковима или шумовима који исказују или побуђују тужно расположење.* — То ветри плачу високо у грању. *Дуч.* А негдје високо ... плачу ждралови. *Крл.* Пева и плаче песма кроз старе добре гајде. *Чипл.* **3.** (кога или што) *оплакивати кога, жалити за ким.* — И стајах тако ... плакат ми се хтјело, да, плакат судбу тога камен-града. *Крањч. С.* Плакало га мало и велико. *НП Вук.* Познате пјесму што уз гусле плаче вјековне јаде и зулуме давне? *Дом.* **4.** (на кога) *тужити се, жалити се.* — Плаче на те сва Херцеговина. *НП Вук.*

Изр. плаче лоза *пушта сок.* — Кад се режу виногради и лоза почне »плакати«, купимо онај сок у малене стакленке. *Шимун.*; ~ иза гласа *гласно и јако плакати*; ~ као киша, као љута година *јако пла-*

кати; ~ тугу, жалост поет. *туговати, жалостити се*; то је богу ~ *то је жалосно.*

~ **се** (коме) безл. *хтети плакати, осећати потребу за плачем.* — Плаче ми се над тобом, сиромаше. *П 1939.*

пла́кати, плâчēм несврш. **1.** *прати, испирати.* — Плакати судове. *Вук Рј.* Пјена и живи валови плачу сву кувијерту. *Војн.* **2. а.** *квасити, мочити.* — Крвца штрца, бијела платна плаче. *Март.* **б.** *квасити, запљускивати (обалу).* — Ти [си] кô пуст жал далеко што најдаље га море плаче. *Богд.* Седећи на стени коју плаче море гледа грдно јато сивих галебова. *Бој.* Дрина шуми до ... [Периних] ногу ... а понекад мали ситни таласићи дотрче па му плачу табане. *Шуб.* фиг. Соба моја самотна ... уске ти прозоре плаче и мучи непогода. *Ђон.*

~ **се** *повр.* — Плакати се као патка. *Вук Рј.*

плакати́рање с *гл. им. од плакатирати.*

плакати́рати, -а̀тӣрām сврш. и несврш. *објавити, објављивати плакатом, афиширати.* — Најважније вести ... ће одмах ... бити плакатиране. *Пол. 1944.* фиг. А мале таштине и празне амбиције увијек нешто измисле да се упадљиво плакатирају. *Бег.*

пла̀ка̄тнӣ и **пла̀ка̄тскӣ,** -ā, -ō *који се односи на плакате.* — Плакатне табле. *Пол. 1959.* фиг. Удрви се над њим оружник у плакатској пози. *Божић.*

плаке́та ж фр. *плоча с рељефом; споменица*: сребрна ~, победничка ~.

плакѐтист(а) м *онај који прави плакете.*

плаки́рати, плàкӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *обложити, облагати лименим плочама.* **2.** *(по)златити, (по)сребрити. Кл. Рј.*

пла̀кљив, -а, -о покр. *в. плачљив.* — Нема невоље до куће капљиве и жене плакљиве. *Павл.*

пла́кнути (се), плâкнēм (се) *сврш. према пла́кати (се).*

пла́ко м покр. *в. плачљивко. Павл.*

пла̀коча м и ж покр. *в. плачљивко. Павл.*

пла̂м и **пла̀м** м песн. *в. пламен.* — Титра плам ... разбукталих свијећа. *Цес. Д.* Крупно сунце пржи пуно плама. *Дуч.* Очи се пале ... У њима гори исти онај плам. *Вит.* Познадох Венеру и њен страшни плам. *Панд.*

пла̂ман и **пла̀ман,** -мна, -мно песн. *пла̀мен.* — Кроз прозоре пламна муња мине. *Фил.* Нек сва младост вришти пуна страсти пламне. *Бој.* У срцу моме ... пламен трепери и погледи пламни. *Домј.* Пламна ваша рјечитост ... заноси човјека. *Шен.*

пла̀мати, -ā̀м несврш. *в. пламтети.* — Насред простране сухоте пламаше велика ватра. *Мат.* фиг. Ко пламен плама њена крв и храни се сад тугом мојом. *Наз.*

пла̀мац, -мца м **1.** *в. пла̀мēн.* — Сву је обузме унутрашњи пламац и врућина јој навре у главу. *Радул.* **2.** мед. *болест коже, црвени ветар*; исп. пламеник (2). *Р-К Реч.*

пла̀мēн, -ена м (лок. пламѐну и пла̀мену) **1.** *усијани, светлећи гасови који се јављају при горењу, изгарању чега; огањ, пожар, ватра.* — Пламен свијећа подрхтава. *Леск. Ј.* Очи нетремице гледају у танке жуте пламенове. *Поп. В.* фиг. Пламен устанка већ почиње да обухвата читаве крајеве. *Чол.* **2. а.** *јака светлост, осветљење.* — Светионици у ... великој дворани бијаху сви у пламену. *Том.* Увалом запловише барке свјећарице у самоме пламену. *Ћип.* **б.** фиг. *сјај, блесак (очију), топлота, осећање топлоте (које обично прати румен(ило) лица као одраз, одблесак снажног унутрашњег стања).* — У очима му пламен сијева. *Нам.* Не усуди се погледати оцу у очи. Осећао је како му пламен лиже уз образе. *Вес.* **3.** фиг. *снажно узбуђење; страст; одушевљење, занос.* — Љубав ми је саткана од пламена. *Матош.* У грудима нашим ... гњевни пламени горе. *Вит.* **4.** (у атрибутској служби у полусложеницама) песн. *ватрен, заносан.* — Ту пламен-песму певати треба. *Змај.*

пла̀мен, -а, -о **1.** *који пламти, букти, који је од пламена, огњен, ватрен.* — Сунце се претворило у пламено коло. *Ранк.* Кроз њих [димове] су лизали румени огњеви пламеним језицима. *Сим.* **2.** *светао, сјајан, блистав.* — На потрже пламена ханџара. *НП Вук.* А пучина сјајна ... поштрапана врутком пламенога злата. *Крл.* **3.** фиг. *врео, врућ.* — Моја душа плаче и пламене сузе теку ми из ока. *Бој.* **4.** фиг. **а.** *плаховит, ватрен; страствен.* — Карактера беше тешког: пламен и жесток. *Ћос. Б.* Тисну пламен цјелов на дршчуће јој усне. *Шен.* **б.** *који одражава какво снажно осећање (обично о очима, погледу).* — У њезиним пламеним погледима ... било је гњева. *Новак.* Пламеним очима шибао је жену. *Хорв.* **в.** *који је пун заноса, одушевљења.* — У парламенту су одјекивали пламени патриотски говори. *Б 1959.* **5.** *који је боје пламена.* — Била [је] јесен, лист је био пламен и златан. *Ћос. Б.* Јаребице пламених репова прелијећу у осоје. *Нам.*

Изр. ~ пећ техн. *индустријска пећ у којој се сировине за прераду загрејавају гасовима добивеним сагоревањем чврстог горива на ложишту, одвојеном од простора за загрејавање преградним зидом.*

пламе́нак, -нка м *дем. од пламен.* — фиг. Наједном застане ... и неки благи, сажални пламенак задахне му лице. *Дражс.*

пла̏менаст, -а, -о *који је као пламен.* — Оно пламенасто руменило ... ишчезнуло је ... и очи јој попримиле опет свој ... израз благе мукотрпности. *Новак.*

пламе́нац, -нца м **1.** *застава у облику троугла (употребљава се у међународној сигнализацији). ЕЛЗ.* **2.** зоол. *велика птица мочварица дугих ногу, бела и ружичаста перја из реда рода* Phoenicopterus roseus. *Терм. 4.*

пламѐња̑к, -йка м **1. а.** техн. *справа која помоћу пламена високе температуре служи за сваривање и резање метала*: ацетиленски ~. **б.** физ. *усправна метална цевчица на сталку с отвором за пропуштање гаса, који се може регулисати за рад у лабораторији.* **в.** физ. *справа за анализу тонова помоћу титрања пламена*: манометарски ~. **2.** мед. *црвени ветар*; исп. пламац (2). *Вук Рј.*

пла̏менит и **пламѐнит,** -а, -о *пла̏мен.* — Кријес пламенит свуда гори. *Шен.* Она се загледала у пламенит траг мора, крцат сунчаном жестином. *Ћип.* Осјетио [је] онај пламенити њезин дах. *Крл.* Пламенити његов дух ... чињаше да су ... лепе наде зидали о његовој будућности. *Ат.*

пла̏менито и **пламѐнито** прил. *на пламенит начин, пламено, ватрено.* — Тако зборе уста, али оно живо пламенито вели да казује криво. *Вел.*

пламѐнница ж мед. *навала крви у лице.* — Облије ме жива пламеница. *Буд.*

пла̏менѝште с *место где гори пламен, огњиште.* — фиг. Домовино, мајко среће, срдаца нам пламениште! *Шен.*

пла̏ме̑нка ж бот. *биљка из пор. жабњака* Ranunculus plammula. *Сим. Реч.*

пла̏мено прил. **а.** *у пламеновима.* — Гори [гај] црвеним језицима, букља пламено. *Сим.* **б.** *заносно, с одушевљењем.* — Пјесник пламено уздиже црногорске борце против Турака. *Барац.* Пламено ... пише неки друг о мом случају. *Лал.*

пламѐнчић м *дем. од пламен.*

пламѐњача ж **1.** *велика летња жега, припека.* — Убила пламењача лубенице, грожђе. *Вук Рј.* **2.** *болест коју изазивају паразити на многим биљкама* puccinia graminis. — Оно мало усјева ... појела љетос пламењача. *Пав.*

пла̏мење с *зб. им. од пламен.* — Гори дете живо у пламењу. *Кос.* фиг. Уз лице му сијева пламење, очи му се муте. *Сиј.*

пламе́чак, -чка м = пламичак *дем. од пламен.* — На столу уз прозор пламсао [је] модар пламечак. *Десн.* фиг. Титраше [јој] у очима неки весели врагољасти пламечак. *Леск. Ј.*

пламѝњав, -а, -о *који пламиња.* — фиг. Мутним пламињавим очима просијева страст и жудња. *Коз. И.*

пламѝњање с *гл. им. од пламињати.*

пламѝњати, -ам несврш. *горети слабим и испрекиданим пламеном, пламисати, пламитати.* — Пламињаху плинске свјетиљке бојажљиво, као да милост просе. *Кос.* Пламиња догорјела свијећа. *Андр. И.* фиг. На слабом јој лицу пламињао још незнатни остатак руменила. *Новак.*

пла̀мисај м необ. *в. пламсај.* — Свеђер се ти пламисаји вјере покривају пепелом невјерице и сумње. *Цес. А.*

пламѝсати, -ам несврш. *в. пламињати.* — фиг. Пламисају у Корену пламечци вјере као да стоји пред ... изласком из ... ропства. *Цес. А.*

пламѝтати, -ам несврш. *в. пламињати.* — У том сјајном зрцалу душе пламитало је сто осјећаја. *Шен.*

пла̀мити, пла̀мӣм несврш. фиг. *црвенети се од каквог узбуђења, стида и сл., прекривати се руменилом (о образу).* — Чупи јој се спустили ... по мрким образима, који су пламили и горјели као жеравица. *Ћор.*

~ **се** *развијати се у пламен, горети, пламтети, буктети.* — Огањ гори, све се јаче плами. *Кош.* фиг. Знојно лице [брише] што се плами. *Шант.*

пламѝчак, -чка и **пламѝчац,** -чца м = пламечак. — фиг. Родни [су] огњеви мртви и угашени, само ти остаје пламичак наде. *Вуј.* Пламичац је свјетиљчин изгарао. *Крл.*

пла̀мѝште с физ. *температура при којој гориве материје почињу развијати запаљиве паре. ЕЛЗ.*

пла̀мно прил. *на пламан начин, заносно.* — Пјеват ће се пламно и весело. *Крањч. С.* Очи пламно зборе. *Вел.*

пла̀мнути, пла̀мнӗм сврш. *в. планути.* — Упале двије пушке у њега које пламнуше а не уждише да пукну. *Миљ.* Чија си ти? — пламне он. *Божић.*

пла̀мсав, -а, -о *који пламса.* — Витки, пламсави кресови букнуше. *Сим.* фиг. У глави се гасе искидане, пламсаве мисли. *Вуков.*

пла̀мсај м **1.** *блесак.* — [Гледао је] пламсаје ватре на огњишту. *Десн.* У пламсај јутарњега сунца ... прођу ... улицама ... Црногорци. *Ћон.* **2.** фиг. *снажно, нагло избијање, испољавање чега.* — То више није био расни пламсај наглости. *Божић.* Крвљу

гушена револуција ... појављивала [се] у појединачним пламсајима. *Комун. 1951.*

пла̀мсање с *гл. им. од пламсати.*

пла̀мсати, -а̄м и **пла̀мтети,** -тӣм, ијек. пла̀мтјети, несврш. **1. а.** *горети пламеном, буктети.* — Ватра је пламсала, пуцкетала. *Шег.* Око огромнога штедњака пламсали су језичасти плавичасти пламичци. *Јак.* Опет пламте куће и по улицама леже ... лешине. *Лаз. Л.* **б.** *бити јако осветљен светлошћу, пламеном.* — Само још купасте главице, обрасле храстовом шумом, пламсале су под последњом светлошћу. *Ћос. Б.* Драгуљи пламте у мраку. *Уј.* **2.** *јако с(и)јати, светлети се, блистати, преливати се испуштајући, одражавајући час јачу, час слабију светлост.* — Гримизно сукно њене ... хаљине пламса као жеравица. *Шов.* Звијезде пламсају. *Кост. Д.* **3. а.** *с(и)јати се у јаком узбуђењу (о очима).* — Пламсат ће очи бијесне зубље. *Уј.* **б.** фиг. *развијати се, бујати.* — Када је наша љубав почела највише пламсати, његова је већ попуштала. *Коз. Ј.* Романтички покрет је тада пламтео у српској књижевности. *Скерл.* Пламти битка. *Јонке.*

пла̀мтјети, -тӣм, ек. пла̀мтети.

пламу̀цати, -а̄м несврш. *пламисати.* — На огњишту пламуца огањ некако туробно. *В 1885.*

пламу́цнути, пла̀мӯцнēм и **пламу̀цнути,** пла̀муцнēм *свршн. према пламуцати.* — фиг. У закутку душе пламуцне трачак малодушности. *Десн.*

пла̀мћење с *гл. им. од пламтети и пламтјети.*

пла̀мчић м *дем. од плам.* — Пламчићи, који су тињали, претворише се у светлост с блеском. *М 1867.*

пла̑н м (дат. и лок. пла́ну; мн. пла̀нови и пла́нови) лат. **1.** *цртеж, нацрт који у одређеном мерилу, размеру приказује на равној површини какво место, предео, грађевину и сл., пројек(а)т:* ~ града, нивелациони ~, регулациони ~, ситуациони ~. **2. а.** *унапред утврђен систем мера које предвиђају остварење одређених задатака, радова и време у које ти задаци и радови треба да се изврше:* петогодишњи ~, ~ инвестиција. **б.** *замисао о радњама које треба извршити да се постигне жељени циљ.* — Његов је план био да се извучемо лукавством. *Чол.* Све је ту текло по плану. *Мар.* **в.** *утврђен ред и ток излагања, остваривања чега:* ~ предавања, ~ вожње, ~ путовања. **3.** фиг. **а.** *место, положај према важности.* — Борба за ослобођење земље остала је и надаље у првом плану. *Ант. 1.* Кад би [родитељ] језовитост сцена подвукао звиждањем шрапнела ... промукли и болесни крикови били [би] ... потиснути у други план. *СКГ 1937.* **б.** *област, сфера у којој треба да се изрази, манифестује остварење чега.* — Цела та оријентација мора да остане на идејном плану. *Ћос. Б.* Повијест нововјеког човјека отпочиње на филозофијском плану апсолутизирањем извјесности људског духа. *Ант. 1.*

пла̑ндиште с *хладовито место где пландује, где се одмара стока дању.* — Разбацани нестопљени сњежни сметови, као овце кад полегну на пландиште. *Коч.* На пландишту у хладу храстова пастири сједе и потичу бикове на борбу. *Наз.*

пла̑ндовање с *гл. им. од пландовати.*

пла̑ндовати, -дујēм несврш. **1.** *одмарати се, почивати у хладу око подне (о стоци).* — Нечија стока пландоваше око разграђеног гумна. *Вес.* По шумама ... пландује сита стока. *Кос.* **2.** прел. *чувати на пландишту.* — Прошли смо се кавге са Турцима ... те оремо, сијемо и копамо, а у миру пландујемо овце. *НП Вук.* **3.** *беспосличити, дангубити, излежавати се.* — [Они] су пландовали док смо ми зидали школу. *Пол. 1958.*

пландо̀ваш, -а́ша м *онај који воли пландовати.* — Посвуда [су] по улици измиљели уморни људи или пландоваши да уживају предвечерје. *Кал.*

пла̑ндовиште с *пландиште.* — Врне га [благо] к пландовишту. *Гор.*

пла̀нēр, -е́ра м фр. *онај који прави, израђује планове.* — Њих [регулационе планове] остварује градоградитељ и планер у срезу пројектовања. *Пол. 1957.*

пла̀нēт, -е́та м и **плане́та** ж грч. астр. *небеско тело које се окреће око Сунца и добива од њега светлост и топлоту.* — Људи живе на једном планету, али сваки са свијетом властите душе. *Новак.* На овој планети нема где човек да се склони. *Јак.*

планēта̀р, -а́ра, **планēта̀рӣј,** -ија и **планēта̀рнјум** м *справа која приказује кретање планета око Сунца; просторија са куполом у којој се помоћу механизма приказује звездано небо и кретање небеских тела.*

плане́тин, -а, -о *који припада планети.*

пла̀нӣетнӣ, -а̄, -ō = планетски *који се односи на планете:* ~ систем.

плане́тов, -а, -о *који припада планету.*

планетӧ́ӣд, -и́да м грч. астр. *мала планета, астероид.*

пла̀нētскӣ, -а̄, -ō = планетни: ~ путања.

пла̀ниглōб м лат. *географска карта која приказује целу Земљу или једну њену половину у равнини.*

пла̀ника ж бот. *зимзелено дрво или грм из пор. вресова с великим листовима и плодом у облику црвених боба, магиња* Arbutus unedo. *Терм. 3.*

пла̀ников, -а, -о *који припада планици.* — Нашле [су] Мијата гдје пред саму ноћ купи ... планикове магиње. *Љуб.*

пла̀ниметар и **пла̀нимēтар,** -тра м лат.-грч. *справа за механичко одређивање површине неке геометријске фигуре нацртане на папиру.*

планимѐтрија ж мат. **а.** *део геометрије о ликовима, сликама у равнини.* **б.** *део геодезије који одређује хоризонталне пројекције карактеристичних тачака на терену, на основу којих се црта план.*

планимѐтрӣјскӣ, ā, -ō *који се односи на планиметрију.*

планимѐтричкӣ, -ā, -ō *в. планиметријски.*

планӣна ж (дат. планӣни и пла̀нини, ак. планӣну и пла̀нину) *веће узвишење које се истиче изнад околног земљишта и на којем обично има више врхова.* — Већ тону у мраку далеке планине. *Леск. Ј.* фиг. Мисао која је за велико дело ослобођења понела читаве планине страдања и пролила море крви. *Нуш.*

планӣнār, -ара м **1.** спорт. *онај који се бави планинарством.* — Оно што би за једнога планинара или туристу било величанствено, код заробљеника изазива мучно расположење. *Јак.* **2.** покр. *в. планинац (1).* — Заведени планинари похиташе на оружје. *Павл.* **3.** *в. планинац (3). Вук Рј.*

планинā́рев, -а, -о = планинаров *који припада планинару.*

планинā́рење с *гл. им. од планинарити.*

планинā́рити, -ӣнāрӣм несврш. *бавити се планинарством.*

планӣнāрка ж *она која планинари.*

планинā́ров, -а, -о = планинарев.

планӣнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на планинаре:* ~ дом.

планинā́рство с спорт. *врста спорта која се састоји у пењању на планине и планинске врхунце.*

планӣнац, -нца м (вок. пла̀нӣнче; ген. мн. пла̀нӣнāцā) **1.** *човек који живи у планини, плаништак, горанин, горштак.* — Сви динарски планинци су омекшали у овим плодним равницама. *Цвијић.* Пријатељу Јанезу, практичну и вриједну планинцу, сваки боговетни дан био [је] једино нова прилика за привреду. *Вел.* **2.** (у атрибутској служби) *планински.* — Ветар планинац покрете [чегртаљке] то на ову, то на ону страну. *Шапч.* **3.** *човек који се бави стадом лети на испаши у планини. З-Г.* **4.** војн. *припадник војних формација за операције у планинским крајевима.*

планӣница ж *дем. од планина.* — Прокрстарит ћемо ову планиницу. *Вел.*

пла̀нӣнка ж **1.** *она која живи у планини, горштакиња.* — Планинка ... отре старачком руком очи. *Лоп.* **2.** *жена која у планини музе овце и прави сир; домаћица, редара, редуша.* — Затечемо планинку баш гдје у крављачи носи млијеко. *Буд.* **3.** *припадница организације извиђача.* — Логоровали су извиђачи и планинке из 62 мјеста. *Bj. 1957.* **4.** (у атрибутској служби) *планинска.* — [Дјевојка] поцрвени као ружа планинка. *О-А.* **5.** бот. *в. планика* Arbutus unedo. — Веру [се] по стењу и беру планинку. *Пол. 1958.*

пла̀нӣнкица ж *планинка (1).* — Поздрави ... оне две планинкиње. *Ад.*

Изр. вила ~ нар. песн. *вила која живи у планини.*

пла̀нӣнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на планине, који се налази, расте, пребива у планинама:* ~ клима, ~ пашњак, ~ фауна, ~ дивљач. **2.** *као саставни део зоолошких назива:* ~ дивокоза Rupicapra rupicapra; ~ ован Ovis canadensis.

Изр. ~ болест мед. *болесно стање праћено вртоглавицом, несвестицом и сл. која се јавља при пењању на високе планине. Терм. 5.*

пла̀нӣнчāд ж *зб. им. од планинче.*

пла̀нӣнче и **планӣнче,** -ета с *планинчево дете.* — Село спава мирно, слатко као једро ... планинче кад га мати подоји и уљуља. *Коч.*

планӣнчев, -а, -о *који припада планинцу.*

планӣнчина ж *аугм. и пеј. од планина.* — Гадно ће нам бити да се пентрамо по тим планинчинама. *Вин.*

пла̀нӣнчица ж бот. *висока биљка са жутим цветовима из пор. жабњака* Trollius europaeus. *Терм. 3.*

планӣништāк, -áка м *планинац, горштак.* — Међу плаништацима нема ниједнога који не би био очаран својим грбавим крајем. *Петр. В.*

пла̀нӣрāнōст, -ости ж *особина онога што је планирано:* ~ рада.

планӣрā́ње с *гл. им. од планирати.*

планӣрати, пла̀нӣрām несврш. фр. **1. а.** *правити нацрт, план, пројект:* ~ парк. **б.** *стварати, разрађивати план мера и утврђивати време за извршење, остварење каквог задатка.* — Одозго [се] планирало скоро све, а само предузеће није имало скоро ништа да планира. *Комун. 1951.* Методичким планираним радом поспјешујемо брзи развитак код почетника. *Рв.* **2.** *чинити равним, равнати, поравнавати земљиште према*

плану. — Кад се земља изриља, онда је треба што боље ... планирати. *Тод.* **3.** *спуштати се постепено, лагано (о авиону с угашеним мотором).* — Над светом је планирао авион без мотора. *Дав.*

планисфе́ра ж лат.-грч. геогр. *карта на којој су обе Земљине полулопте приказане као целина.*

планѝчац, -чца м бот. *в. планика. Бен. Рј.*

пла̀нка ж нем. покр. *дебела даска.* — Расушене храстове пла̀нке зашкрипе под корацима. *Донч.*

пла̀нкача ж покр. *широка секира за тесање пла̀нкӣ. Рј. А.*

пла̀нктōн, -о̄на м грч. биол. *заједничко име за све сићушне биљне и животињске организме који лебде у води ношени воденом струјом.*

пла̀нктōнскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на планктон.* — Безуби китови ... имају велике рожне плоче које служе као апарат за филтрирање ситних планктонских животиња. *Станк. С.*

пла̀номе́ран, -рна, -рно, ијек. пла̀номје́ран, рус. *који се остварује према утврђеном плану, реду.* — Атентати стољећа дешавају се као планомјерна пријетња. *Уј.*

планоме́рнōст, -ости, ијек. планомје́рнōст, ж *својство, особина онога што је планомерно.*

пла̀номје́ран, -рна, -рно, ек. пла̀номе́ран.

планомје́рнōст, -ости, ек. планоме́рнōст.

пла̀нскӣ, -ā, -ō̄ *који је према плану заснован, предвиђен, који се врши по плану:* ~ рад, ~ привреда, ~ производња, ~ господарство.

пла̀нски прил. *по плану.* — Устанак [се] плански ширио по свим крајевима. *Дед. В.*

пла̀нтав, -а, -о = плантаст *несразмерно велик, незграпан.* — Врло прљаве хлаче покриваху му дебеле кракове и стегна, а шиљасте црне ципеле ... његове плантаве ноге. *Шен.*

планта́жа ж фр. **1.** *велико капиталистичко пољопривредно господарство, газдинство у колоницјама на којему се узгоја нека специјална биљна култура.* — На плантажама су радили под тешким условима црнци-робови. *ОП 1.* **2.** *велика површина засађена специјалном пољопривредном културом:* ~ дувана, ~ каучука, ~ памука, ~ шећерне трске.

планта̀же̄р, -е́ра м *плантатор.* — Он је плантажер чаја. *Пол. 1959.*

пла̀нта̀жнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на плантаже:* ~ виноград, ~ воћњак.

пла̀нтаст, -а, -о = плантав. — Плантасте руке стидљиво оборио. *Матош.*

пла̀нта̄тор м *власник плантаже.* — Плантаже ... захтијевају бројну радну снагу коју власници плантажа, плантатори налазе у биједно плаћеним доморoцима. *ОГ.*

пла̀нула ж зоол. бот. *ларва жарњача и сунђера. Терм. 4.*

пла̀нути, пла̀нӗм сврш. **1. а.** *нагло се разгорети, запалити се.* — Спотакне угарке на огњишту, ватра плану. *Вес.* фиг. И онда му плану ватрена крв. *Крањч. С.* **б.** *засветлети се, засијати, синути.* — Свјетиљке плануше рано. *Шимун.* У зеницама му је плануо срећни сјај. *Бар.* **в.** *нагло и јако поцрвенети, прекрити се руменилом (од узбуђења, збуњености и сл.).* — Планушe му образи срџбом. *Нуш.* Плане [лице] руменилом. *Кум.* **2.** *пукнути, опалити (о ватреном оружју).* — Ороз цакну, али пушка не плану. *Шен.* На данашњи дан ... је у Србији планула устаничка пушка. *Пиј.* **3.** фиг. **а.** *нагло, неочекивано се појавити, избити, настати, искрснути.* — И мржња плану. *Гор.* У јулу, кад ненадно плану устанак, он се опет нађе у чуду. *Пол. 1955.* **б.** *брзо се раширити.* — Вест о томе да је Ромел ... убијен, планула је муњевито. *Поп. Ј.* **4.** фиг. **а.** *нагло доћи у раздражено стање, узбуђење, узбудити се.* — Ја планем па цару оштро одговорим. *Маж. Ф.* Он је био напрасит; за најмању ситницу плануо би. *Јов. С.* **б.** *с узбуђењем, оштро проговорити.* — Што се то вас тиче! — плану зловољно. *Шен.* **5.** *потрошити се, нестати.* — Готово све што сам добио плануло је на дације и на друге отимачине. *Вел.* Кад се јутром домаћице сјуре на пијацу, роба ... плане зачас. *Б 1958.*

планȕцати, -ām несврш. *в. пламуцати.* — Има љубави што тињају, што плануцају. *Ком.*

пла̀ња ж покр. *в. блања. Деан. Рј.*

пла̀њати, -ām несврш. покр. *в. блањати. Деан. Рј.*

пла̀са ж **1.** *одвојен, одломљен, откинут део, количина чега, комад, грумен.* — Набацише на огњиште пласу снијега да се ватра угаси. *Лал.* Сиви покров облака ... почео се разбијати и зеленкаста пласа неба извири. *Кал.* **2.** *навиљак.* — Узео виле и дигао пласу [сламе]. *Сиј.* **3.** *земљиште, поље. Бак. Реч.* **4.** мн. *в. пега (4). Р-К Реч.*

пла̀сина ж *снежна лавина.* — Негдје над нама пуцају силне пласине, спуштајући се према сјеверу, а нама у тунелу све топлије. *Бен.*

пласи́рање с *гл. им. од пласирати (се).*

пласи́рати, пла̀сӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *поставити, постављати на неко место,*

сместити, смештати. — Изабра положај ... и нареди да се ту пласирају топови. *Нуш.* **2.** *уложити, улагати.* — Све [је] пласирао у стране добре валуте. *Сим.* **3.** *добро прода(ва)ти робу.* — Била су потребна ... нова тржишта, на која би творничари могли пласирати своје индустријске продукте. *Ољ.* **4.** спорт. *упутити, упућивати.* — Он изврсно пласира мекану лопту у сам голманов горњи угао. *Пол. 1958.*

~ **се** *заузети, заузимати место, успети, успевати (нпр. у спортском такмичењу), постићи„постизати положај у друштву, служби и сл.* — Ногометна репрезентација Француске пласирала се у финале свјетског првенства. *Вј. 1957.* Послије [се] тако пласирао да је као мајор био премјештен у бечку гарнизону. *Крл.* Лепа књижевност а нарочито поезија нису у моди и рђаво се пласирају. *Панд.*

пла̀ска ж *навиљак*; исп. пласа (2). — Скупљамо откосе на ливаде и бацамо их на кола. Газда ... стоји на колима и размешта добачене пласке. *Ад.* Пребацујемо пласку по пласку сена преко врљика. *Ранк.*

пла̀смāн, -а́на м фр. **1.** *место, положај у неком реду (најчешће у класификацији спортиста према постигнутом успеху).* — Играчи ... [се] боре за што бољи пласман. *Кугл.* **2.** *продаја (робе).* — Некој роби треба обезбедити извоз и откуп, а неку, којој сада не можемо обезбедити пласман ... стокирати. *Пол. 1958.* **3.** *улагање, инвестирање новца у неки посао:* ~ капитала. **4.** спорт. *смер, правац у коме се упућује лопта.* — Снага и пласман основних удараца остају често ... неискоришћени. *Тен.*

пла̑ст, пла́ста м (мн. пла́стови) **1.** *већа или мања количина сена или снопова сложена око стожера у облику купе.* — Мисле само како ће имати стогове жита, пластове сена. *Глиш.* Наћем ливаду и на њој један пласт сијена. *Маж. М.* [Зауставила се] на гумну ... крај ... сложена пласта ... ражи. *Краљч. Стј.* **2.** фиг. *велика количина, хрпа, гомила чега.* — Читави пластови преписаних ствари беху пред њим. *Срем.* Ишчупаше му читав пласт јаке косе управо са тјемена. *Ков. А.*

пла́стак[1], пла́ска м *дем. од пла̑ст.*

пла́стак[2], пла́ска м бот. *биљка из пор. кађуна* Anacamptis pyramidalis. *Сим. Реч.*

пла̀стаст, -а, -о *који је налик на пласт.* — Диже се поносно ... пластаста Букуља. *Ранк.*

пла̀стати се, -а̄м се несврш. *скупљати се у гомилу, гомилати се.* — Сва лица покри облак сури, на кукњаву се лелек пласта. *Кош.*

пластѐлӣн, -и́на м тал. *мека маса од глине, воска и масти за моделирање.*

пласти́ди м мн. грч. биол. *живи делови биљне ћелије који представљају типичне диференцијације протоплазме.* — Биљне ћелије садрже и пластиде, телашца која учествују у процесу асимилације. *Станк. С.*

пла̀стика ж грч. **1.** ум. *вештина прављења кипова, ликова, кипарство, вајарство:* античка ~. **2.** *извајан кип, лик; сви вајарски радови једног уметника, једне епохе, једног народа:* грчка ~, ренесансна ~. — На ... камену надвратника одлучише поставити ... пластику божице правде. *Божић.* **3.** *удубљеност и испупченост, избоченост, рељефност површинских облика.* — Читаве покрајине носе ... карактеристике језерске пластике. *ЕГ 1.* **4.** фиг. *изразитост, живописност, пластичност.* — Код Максима Горкога ... мени је необично драга пластика његових лица и сцена. *Сек.*

пла̀стикӧн м необ. *оно што даје пластичност чему.* — Диве се ... реченицама које су грађевини пластикон и сонорна материја. *Сек.*

пла́стилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који пласти, који прави пластове.* — Прамење [вилине косе] се извукло испод грабуље пластиоца. *Рад. Д.*

пла́стити, пла̑стӣм несврш. *садевати у пласт.* — На ливадама [су] људи сијено пластили. *Леск. Ј.* Косио сам и пластио сено. *Шапч.*

пла̀стић, -а и **пла̀стӣћ,** -и́ћа м *дем. од пласт.*

пла̀стичан, -чна, -чно грч. **1.** *који ствара јасну и живу слику о чему, изразит, жив, рељефан; веран оригиналу, реалан.* — Море Црнчићево је ... пластично. Као исклесано. *Матош.* Нећу прећутати ни поједине ситнице, само да би вам слика што пластичнија испала. *Срем.* **2.** *који се истиче својим складним, симетричним облицима:* ~ статуа, ~ кип. **3.** *складан, хармоничан, лак, фин.* — При дириговању сугестиван и прецизан, неафектираних и пластичних гестова. *Коњов.*

Изр. ~ хирургија мед. *хируршка операција којом се успоставља или надомешта изгубљено ткиво или уклањају недостаци (најчешће на лицу);* ~ маса *вештачка или природна материја која се при загрејавању може лако месити, а затим трајно задржава добивени облик;* ~ уметност *кипарство, вајарство, скулптура.*

пла̀стичӑр м *онај који прави, ваја ликове од пластичне масе.* — Ту је ... уз пластичара цизелер, који туцка, заобљује форму. *Баб.* фиг. Фини лирик, пун осјећаја, више је цртач него што је пластичар. *Обз. 1932.*

пла̀стичкӣ, -ā, -ō *пластичан.* — Књижевничке разговоре у себи је формирао ... заодијевао у пластички облик. *Бен.*

пла̀стички и **пла̀стично** прил. *на пластички, пластичан начин.* — Његове [су] слике пластички јасно фиксиране. *КР 1924.* Мишичје је у Јамбрека било особито пластично развијено. *Крл.* [Књижевници] употребљавају дијалектизме ... да би што пластичније насликали своје личности и средину коју описују. *Т. књ.*

пла̀стичнӧст, -ости ж *својство или особина онога што је пластично.* — Величина је Мажураниħеве пјесме у њезиној сажетости, пуноћи и пластичности. *Барац.*

пла̀стрӧн, -о́на м фр. **1.** *грудни део кошуље.* — Пластрони за црна одијела били [су] увијек уредно наштиркани и испеглани. *Крл.* **2.** *широка кравата.* — Бела крагна и црни пластрон давали су му некако свечан и необичан изглед. *Андр. И.*

пла̀та ж покр. *в. плахта.* — Неколико старијих људи пометало мокре плате по кући да бар кућа не изгори. *В 1885.*

пла́та ж = плаћа **1.** *стална накнада (најчешће у новцу) за какав рад или службу*: месечна ~, основна ~, додатак на плату, одбити од плате. — Живео сам с мајком од моје плате. *Лаз. Л.* **2.** *накнада, награда за сваки завршен рад, посао.* — Млинар самеље жито, ништа не узме за плату. *Брл.* Махмут му обеħа да ħе проħи ... пријатељски, а да се ничијег неħе дотаħи него за плату. *Љуб.* **3.** *уцена.* В. последњи пр. уз плаћа.

пла̀тӑн, -а́на и **пла̀тан** м и **плата́на** ж бот. *дрво високе и широке крошње сивозелене коре и прстастих листова* Platanus. — Под прозором платан шушти. *Митр.* Дошао сам пред малу кућицу под старом платаном. *Крл.*

пла́тац, пла́ца м *онај који плаћа или који је обавезан платити оно што је стигло за плаħање.* — Позивају [се] сви порески обвезници — плаци означених пореских облика ... да целокупан порез уплате. *Пол. 1944.* Као лош платац одгађао си рок. *Шен.*

Изр. јемац-платац посл. *онај који јамчи често плаћа.*

пла́теж м рус. *плаħање.* — Позваше конобара на платеж. *Ков. А.*

пла́тежнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на платеж, плаħање*: ~ налог, ~ средство. **2.** *који треба да плаћа.* — Саградио је модеран институт за четрдесет ђака, за половину платежних. *Петр. В.*

пла́тежнӣк м **1.** *који је плаћен за какав посао.* — Из Беча [су] одлучно тражили од платежника на порти да капетан буде макнут. *Андр. И.* **2.** *који прима плату за своју службу, службеник.* — Он је ... државни платежник. *Пол. 1955.*

пла́тежнӧст, -ости ж *обавеза плаħања; способност плаħања. Р-К Реч.*

пла̀тив, -а, -о *који се има платити, исплатити.* — Ако су ... путни трошкови плативи, требају се изручити ... благајнику. *Тен.*

пла̀тивӧст, -ости ж *плаħање, исплата, наплата.* — [Народни одбор ħе] издавати ... потврде у којима ħе бити ... одређена плативост за тај материјал према ценама које ħе важити по окончању рата. *Пол. 1944.*

пла̀тилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *платац, платиша.* — Поступат ħе се против немарних платилаца у смислу закона. *Обз. 1932.*

пла̀тина[1] ж *комад дрвета, цепаница, дуга. Вук Рј.*

пла̀тина[2] ж шп. хем. *племенит метал сивкастобеле боје који се може ковати* platinum (Pt).

пла̀тинаст, -а, -о *који је као платина*[2], *сличан платини.*

пла̀тӣнскӣ, -ā, -ō *који је од платине*[2]: ~ игла, ~ жица.

пла́тити, пла̂тӣм (трп. прид. пла̂ħен) свршн. **1. а.** *дати плату, новац за што (као накнаду, одштету).* — Шта има да се плати? ... И извади те плати механџији трошак. *Вес.* Сваког љета мису платим за покојног амираља. *Крањч. С.* **б.** *дати новац или што друго да се испуни дужност, обавеза*: ~ дуг, ~ порез. **в.** *дати награду, признање коме за што.* — На њеном крилу и заспасмо. Да јој бог за то плати! *Вукић.* **2.** фиг. *одговорити каквом мером, поступком на чији поступак, на однос с чије стране (у непријатељском смислу); одмаздити, осветити се.* — Док он буде овитежен, платит ħе му да запамти невјерство своје. *Вел.* Платит ħу му за то, макар добио шест месеца хапса. *Мил. В.* **3.** фиг. *имати, искусити, осетити неугодне последице због чега (каквог поступка, пропуста, дела и сл. свога или неког другог).* — Срамотно недјело оца обојица платите сада! *М-И.* Пође [Марко] на рђави посао, који ħе скупо платити. *Шант.*

Изр. ~ данак (дуг) чему *учинити неопходне уступке чему*; ~ главом (кожом, крвљу, животом, смрħу) *погинути, бити убијен.*

пла́тица ж *дем. од плата.* — Кћи је дактилографкиња са бедном платицом. *СКГ 1937.*

пла̀тица ж *даска.* — Прилаз је био преко једне ледине и потока на коме није било моста, али је била платица. *Чол.*

пла̀тичица ж зоол. *мала слатководна риба, чије је месо горка укуса, горка гавчица* Rhodeus amarus. *Бен. Рј.*

пла̀тиша м *платилац.* — Обилније купују још само несигурне платише. *Андр. И.*

Изр. није ни платиша ни вратиша *нерадо плаћа и не враћа зајам.*

пла̀тка ж нем. *банкрот*; фиг. *онај који губи у картању.* — Сврши се игра тим да је господар Софро покрај маковог кеца остао платка. *Игњ.*

Изр. извући се из платке *извући се из неугодна положаја.* — Говорио је ... да ћемо се обоје извући из платке ако не правим питање. *Пол. 1957.*

пла̀тнӑр, -а́ра м **а.** *творничар, фабрикант платна. Р-К Реч.* **б.** *трговац платна. Вук Рј.*

пла̀тнара ж **а.** *творница, фабрика платна. Деан. Рј.* **б.** *продавница платна. Р-К Реч.*

пла̀тнӑрница ж *платнара* (*б*). *Р-К Реч.*

пла̀тнӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на платнаре*: ~ трговина.

платна́рство с *индустрија платна.*

пла̀тнен, -а, -о *који је од платна*: ~ кошуља, ~ одело.

пла̀тнӣ, -ā, -ō *који се односи на плату и на плаћање*: ~ списак, ~ фонд, ~ разред, ~ биланс, ~ књижица, ~ средство.

Изр. ~ биланс фин. *евиденција вредности свих потраживања и дуговања једне земље према иностранству створених у одређеном времену*: ~ дан *дан обрачуна.* — Напокон ће и у народу нестати стрпљивости, па ће сванути платни дан! *Бал.*; ~ промет банк. *сва плаћања која се врше посредовањем банака.*

пла̀тнӣк, -и́ка и **платӣк** м *онај који ради што за плату, најамник.* — На Шћепановој ... њиви раде два платника. *Вуков.*

пла̀тница ж **1.** *пла̀тица.* — Котац бијаше ... сграђен од широких храстових платница. *Том.* **2.** мн. брод. *дрвене даске оплате или палубе брода. Свезн.*

пла́тно с **1.** *глатка ланена или памучна тканина која настаје наизменичним преплетањем нити основе и потке*; *вештачка или свилена тканина слична преплетања*: домаће ~, грубо ~, воштано ~, шаторско ~. **2.** *уметничка слика* (*обично на домаћем ланеном платну*). — На зидовима ... [су] висила ... три уљена платна у масивним оквирима. *Кол.* У његовим платнима ... има ... у тону, у атмосфери, неке тихе осјенчености. *КН 1958.* **3.** *једро* (*на лађи*). — Препланули рибари савијају платна. *Јанк.* **4.** фиг. *оно што по некој сличности изазива представу о платну.* — С лијеве [стране] пропињу се зелена платна граничарских шума. *Павл.* Још само остадоше по осојима дугуљаста, полусмрзнута снежна платна. *Вукић.* **5.** *зид којим је што ограђено, зидна плоха.* — Неготин ... има само једно платно на четири угла и на сваком углу по једну кулу с пушкарницама. *Вук.* Пролазећи испод опалих платна зборне цркве ... *Павлин.* Платна ... просторија ... треба бранити опробаним средствима и од ... влаге. *Батут.*

Изр. блед као ~ *јако, мртвачки блед.*

пла̀тӯ, -ӯа м фр. *висораван, повишено, заравњено земљиште, мања тераса.* — Испели смо се на плато, као на неку терасу. *Јак.* На платоу градине ... зидана је велика округла кула. *Божић.*

платода́вац, -вца м ков. *човек који даје, исплаћује плату.* — Петар Илић, писар овога среза и платодавац учитељски ... *Ранк.*

платонӣзам, -зма м **1.** *идеалистичка филозофија античког грчког филозофа Платона и његових следбеника.* **2.** фиг. *одсуство сваке страсти, чулности, љубави.*

платӧнист(а) м *платоничар.* — [Он] је био више неоплатонист него платонист. *Петрон.*

платӧничӑр м *присталица, истомишљеник Платонов.* — Аристотел ... постаје у том питању и сам платоничар. *Ант. 1.*

платӧничкӣ, -ā, -ō *в. пла̀тӧнскӣ.* — Никада нисмо прешли границе платоничке љубави. *Бен.*

платӧновац, -вца м *платоничар.* — Да не живи у другој половини ... 20-ог века ... завршио [би] као ... декартовски платоновац. *КН 1955.*

платӧновскӣ, -ā, -ō *в. платонски.* — Демократија не трпи ништа изузетно ... то је једна сасвим платоновска идеја. *Јов. С.*

пла̀тӧнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Платона и платонизам*: ~ академија, ~ идеја. **2.** *који се оснива на чисто духовном заносу, без икакве примене чулности*: ~ љубав. **3.** *који не тежи за практичном применом, апстрактан.* — [Скупштинске] дотадашње одлуке биле су платонског карактера. *Јов. С.* Све те ријечи ... одлеђују се као платонске интуиције. *Уј.*

пла̀тӧнски прил. *на платонски начин, идеално.* — Ја бих жељела имати љубавника који би ме љубио платонски. *Новак.*

пла̀тфӧрма ж фр. **1.** *равна повишена естрада, подиј*(*ум*). — Позорница се претворила у платформу на којој су ротирали поједини предмети на отвореној сцени. *КН 1958.* То је ... платформа за поглед у брда.

Уј. **2.** *улазни простор у железничком вагону, трамвају и др.* — Два младића лако су ускочила на задњу платформу. *Пол. 1958.* **3.** фиг. *програм рада, битни политички принципи какве партије, групе, покрета; полазна тачка, основа.* — Данас је нађена једна доста поуздана платформа на којој може да се дискутује о лепом у литератури. *Цар М.* Прилажење таквој платформи и јест циљ наше револуције. *Вј. 1957.*

Изр. стајати на платформи чега *бити присталица чега.*

пла̏тфӯс м нем. варв. *равни табан.* — Отетура клемпаво на својим јадним платфусима кроз врата. *Донч.*

пла̏ћа ж = пла́та. — Саопћио му да ће примити плаћу по кубику, али не у готову. *Гор.* Нек ми да моју плаћу. *Поп. Ј.* Голему зарекао плаћу на Миркову непокорну главу. *Март.*

пла̏ћалац, -аоца м (вок. -аоче; ген. мн. пла́ћалāцā) *онај који плаћа.*

пла̏ћалица ж *жена плаћалац.*

плаћа̀нӣк, -и́ка м заст. *в. плаћеник.* — Није носио онакових ... хлача ... спочитавајући непрестано одвјетнику слабу му плаћу и сиромаштво плаћаника. *В 1885.*

пла̏ћање с *гл. им. од плаћати.*

пла̏ћати, пла̏ћам *несврш. према платити.*

плаћѐван, -вна, -вно *који се односи на плаћу или плаћање*: плаћевни разред (чиновнички), плаћевни рокови.

пла̏ћеник, -а и **плаћѐник,** -и́ка м **1.** *онај који је плаћен за какав рад или посао.* — Полетио би прерано ... у војску да се туче као плаћеник за славу туђина. *Шен.* **2.** *онај који се продао за плату, па ради и нечасне послове.* — Он који прима плату од Недића, одијело и другу опрему од Италијана, назива нас »комунистичким плаћеницима«. *Чол.*

пла̏ћеница ж *лађа узета под најам.* — По Великом каналу летила шајка плаћеница стрелимице. *Шен.*

пла̏ћеничкӣ и **плаћѐнӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на плаћенике.* — Такав је појединац туђински агент ... плаћеничко оружје у непријатељским рукама. *Крл.* Регуларна војска била је већином плаћеничка. *ОП 1.*

пла̏ћенички и **плаћѐнӣчки** прил. *на плаћенички начин, као плаћеник.*

плаћи́вати, пла̏ћӣвам *несврш. и уч. према платити.* — Али увек смелост дрску плаћиваше мрком крвљу. *Јакш. Ђ.*

пла̏ћица ж *дем. од плаћа.*

пла̏ћӣ, -ā, -ō *који се тиче плаће и плаћања.* — Доћи ће плаћни дан, а ја нећу имати чим платити. *Шен.*

пла̏ћӣк м **1.** заст. *плаћеник, службеник*: црквени плаћници, државни плаћници. **2.** *онај који плаћа.* — Бог нека буде плаћник, мени и вама! *Нех.*

пла̀фо̄н, -о́на м фр. **1.** *строп, таваница*: високи ~, ниски ~. **2.** фиг. *највиша тачка, горња граница, врхунац.* — Он диже плате преко свих плафона. *Дав.* Сада [се] законом утврђују плафони за положајне плаће. *Вј. 1957.*

Изр. пробити ~ плата *исплатити више него што је било предвиђено.*

плафони́рати, -о̀ни́рām сврш. и несврш. *утврдити, утврђивати горњу границу.* — Плафониране су цијене и за бакар. *В 1960.*

пла̀фо̄нскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на плафон*: ~ лампа. **2.** *највиши, врхунски.* — Унутар нове плафонске стопе од 10 одсто, народне републике ће прописати фиксне стопе за поједине рејоне. *Пол. 1959.*

пла̀х, пла̏ха и пла̀ха, пла̏хо и пла̀хо **1.** *бојажљив, страшљив.* — Анђелија млада ... кō срна лака, кō кошута плаха, слази међ' цвеће да за драгим тужи. *Ант. 2.* То срце што дрхће ко птичица плаха. *Јур.* **2. а.** *брз, хитар.* — Ти с оним плахим ногама што једва тла се тичу. *Домј.* **б.** *нагао, бујан.* — Ова два батаљона ... спустила се у кањон Сутјеске, прешла ову плаху реку и сада се налазе с оне стране Сутјеске. *Дед. В.* Грми у облаку из којег ће ударити на жедну земљу плах дажд. *Наз.* **3. а.** *силан, јак, крепак, жесток.* — Ал' кō плаха ватра навалише Турци. *Торд.* Нек у смртном стра̏ху [бедна браћа] ... чују твоју песму плаху где грми крај њине сликовите прозе. *Рак.* **б.** *ватрен, необуздан; који се лако одушевљава; који се брзо расрди, пргав, напрасит, прек, плаховит.* — Мартин је човјек прост, весељак ... али му је душа чиста од гријеха, срце од плахих страсти. *Јурк.* Јест, и ја сам некад био млад кō и ти, плах и срчан. *Митр.* **4.** покр. *сјајан, врло добар.* — А плаха свадба била! *Тип.*

пла̀хнв, -а, -о = плахит *плашљив, плаховит. Рј. А.*

пла̀хиво прил. *на плахив начин.* — Он се чисто због кад се она обрнула и плахиво га погледала. *Тип.*

пла̀хӣр, -и́ра м покр. *во који се плаши. И-Б Рј.*

плахи́рити се, пла̀хӣрӣм се несврш. *постати плах (3б).* — Плахири се Ловре што му псују очи. *Вел.*

пла̀хит, -а, -о = плахив. — Ти си момче плахито. *НП Вук.*

пла̀хнути, пла̏хнēм сврш. *в. планути.* — Плахну јунак како ватра жива. *Март.*

плȁхнути, -нём сврш. *учинити плахим, уплашити.* — Ван ако си кад плахнуо зеца јали срну из јелова грања. *Март.*

~ **се** *постати плах, уплашити се.* — Што се плахну, племенита Маро? *НПХ.* Јашући испод гробља, коњ се плахну од бијела крста што је провиривао иза зида. *Андр. И.*

плȁхо прил. **1.** *брзо.* — Плахо нам требају [паре]. *Андр. И.* Нека чета плахо граби поља. *Ботић.* **2.** *нагло, обилно.* — На крају пута ... улијевала је киша плахије неголи на почетку. *Креш.* **3.** *необуздано, срдито.* — Очи његове су севале ... а црте на лицу играле плахо. *Сек.* **4.** покр. *бојажљиво.* **5.** *веома, много.* — Рекла ми је да јој се плахо свиђаш. *О-А.*

плȁхо̄ван, -вна, -вно заст. = плахотан *плашљив, страшљив.* — Ал' шта ће јој [Вукалову жени] данак доњијети, сјем невољна предива и ткања, а још више плаховна предања. *Март.*

плахо̀ва̄ње с *гл. им. од плаховати.*

плахо̀вати, плȁхујēм несврш. **1.** *бити плах, бојати се, плашити се.* — Летио би[х] не би[х] плаховао. *Март.* **2.** *бити несташан, обестан, враговати.* — Жени човјека да не плахује. *Н. посл. Вук.*

плахо̀вит, -а, -о **1.** *нагао, бујан.* — Одједном, као плаховит поводањ, по Ђурици се разли нека нежна и слатка топлина. *Ранк.* Већ су јабуке оцвале и биле пале младе плаховите кише. *Михољ.* **2.** *необуздан, ватрен.* — А гдје истом ... коло плаховито и поскочљиво. *Коз. И.* Позориште се проломило од плаховитих овација глумцима и писцу. *Грол.*

плахо̀вито прил. *плахо.* — Коњ зазрије у нешто и удари плаховито, заносећи се, у страну. *Коч.* Плаховито дохвати своју цуру око појаса, па заигра. *Ад.* Прве капље ударе у прозор плаховито. *Михољ.* Ох каква је плаховито красна, не може је око да погледа. *Ботић.*

плахо̀вито̄ст, -ости ж *својство онога који је плаховит.*

плȁхом прил. *плахо, брзо.* — А ружа се ту удомила, па и кад би тренутак ишчезла, плахом се поврати. *Љуб.*

плȁхо̄ст, -ости ж **1.** *бојажљивост, плашљивост, страшљивост.* — Опет се је румењо, на његову лицу неки дјевојачки стид, дрхтала је нека љупка плахост. *Шен.* **2.** *наглост, плаховитост, жестина, жестокост.* — Младост, плахост. *Н. посл. Вук.* Али су га [попа Петра] ондје због особите хитрине и плахости звали »фишеком«. *Вук Рј.*

плȁхотан, -тна, -тно = плахован. — Плахотна се чељад сва разбјеже. *Кур.*

плахо̀ћа ж *својство онога који је плах.* — То је поезија човјека који свему прилази са љубављу и плахоћом дјетета. *КН 1958.* Није ти душманин. Говори за твоје добро. Плахоћа његова, знаш! *Радул.*

плȁхта ж (ген. мн. плâхтā) **1.** *четвороугласти комад платна којим се што покрива (најчешће кревет), поњава, креветски чаршав.* — Умјесто у плахте и покриваче, легла би их мајка, онако голе, у луг. *Божић.* Нашла је у ковчегу чисте плахте и престрла кревете. *Поп.* **2.** *столњак, чаршав. Р-К Реч.* **3.** *платно за покривање кола, колски кров, арњеви. Р-К Реч.* **4.** фиг. *оно што по облику личи на плахту.* — Сунце се промолило над кућама, над мраком земље залепрша у сивини плахта устрепталог злата. *Поп. Ј.* Она је хтјела у ноћ тиху, снену ... да одрежем двије плахте мјесечине. *Наз.*

плȁхтица ж **1.** *дем. од плахта.* **2.** покр. *подвољак, подвратник (у говечета). И-Б Рј.*

Изр. божја ~ бот. *врста биљке, божје дрвце, рутвица* Artemisia abrotanum. *Вук Рј.*

плахту̀рина ж *аугм. од плахта.* — фиг. Плахтурине блиставе свјетлости пљускале су по цести. *Крањч. Стј.*

плȁц, плȁца м (инстр. плȁцем; мн. плȁцеви) нем. варв. **1.** *земљиште на којем се може подићи каква грађевина, градилиште*: празан ~, купити ~. **2.** *тржиште, тржница, пијаца*: ићи на ~. **3.** *простор, место*: дати, уступити коме ~.

Изр. паре на ~ *на среду, на сто.*

плȁца и **плàца** ж трг. варв. *в. пијаца.* — И отишао је дубоко замишљен ... преко освијетљене плаце. *Шимун.* Заједно су лани превлачили песак из барке ... са риве, преко плаце и поред самостана. *НК 1946.*

плȁцаген(а)т, -ента м нем. варв. *трговачки посредник на тржницама.* — Продавали су ... шпилове карата ... Мучили се као и сви плаћагенти. *Вучо.*

плаца̀рина ж = плаћовина *оно што се плаћа за продавање робе на плацу, пијачарина.* — Јес' видио само како се на нас залијеђу ... и онај што наплаћује плаћарину, ћаге му његово! *Бан.*

плȁцати се, -ām се несврш. *бацакати се, копрцати се, праћакати се.* — Ено крупна главатица, плаћа се снажно, млатара репом. *Радул.*

плȁцēнта ж лат. **а.** анат. *постељица у материци око заметка као веза између мајчине крви и ембрија, постељица, плодва.* **б.** бот. *део плоднице у цвету где су причвршћени семени замеци. Бот.*

плȁцентāлан, -лна, -лно зоол. *који има плаћенту.* — Сисавци који имају плаћенту зову се плаћентални. *НЕ.*

пла́цет м лат. *одобрење, привола, пристанак, сагласност*: добити ~.

пла̏ципшпектор м нем. варв. *онај који врши надзор на плаћу или пијаци, тржни надзорник, надгледник.* — Живе ли још ови витезови или постадоше дебели »плацинпшпектори«, »плаћовинаши«? *Матош.*

плаћо̀вина ж = плаћарина.

плаћовѝнāш, -а́ша м необ. *онај који убира, наплаћује плаћовину.* В. пр. уз плацинпшпектор.

пла̏ч м (лок. пла̀чу) **1.** *рефлексна психофизиолошка појава праћена сузама и риданьем, која је последица јаког, обично болног надражаја или доживљаја*: горак ~, грчевити ~, хистеричан ~, ~ деце. — Грч ме плача спопада кад се сјетим неких ријечи. *П 1939.* **2.** фиг. *различити звукови или шумови који изазивају представу плача.* — Наше душе слушају у својим дубинама плач звона краљевских Дечана. *Матош.* Тај плач старих дрвених кола пробуди Хајију. *Сиј.* **3.** фиг. *туга, жалост.* — На овим својим рукама носим свој плач и очај. *Мар.* **4. а.** фолкл. *нарицање за мртвим.* — Кад [у Кучима] ко умре у кући, огласе смрт жене лелеком. Суседи ... похитају одмах кући умрлога на плач. *Рј. А.* **б.** *тужна песма.* — Тада не бих тужио за тобом ... овај красни плач. *Наз.* **в.** црквен. *тужаљка пророка Јеремије која се пева у коризми у цркви.* — Већ су пјевали плач, јер је била прва коризмена недјеља. *Бен.*

Изр. бризнути (грунути, ударити, пасти, провалити) у ~ *нагло и јако плакати*; долина плача *овај свет, живот на овој земљи*; измолити што плачем *измолити сузама*; напунити кућу плачем *много и заједно с ким плакати*; натерати кога у ~ *учинити да ко заплаче*; с(а)владати ~ *уздржати се од суза*; земља плача *поробљена, неслободна земља.*

пла̏чан, пла̏чна и пла̀чна, пла̏чно и пла̀чно **1.** *који припада плачу.* — Нетко плачне сузе лије. *Крањч. С.* фиг. Касно у јесен се оборе бескрајне плачне кише. *Ћор.* **2.** *пун суза, сузан, обливен сузама, заплакан.* — Очи му беху плачне. *Вес.* Он, момак ... треба да тјешиш плачне. *Мул.* фиг. Плачнијем срцем грозне справе гледа, плачнијем срцем, ал' је сухо око. *Маж. И.* **3.** *који је сличан плачу, који је готов да заплаче, у коме има примесе плача.* — Марица одједаред пређе у нов, монотоно плачан глас. *Сек.* Већ су ми досадили плачни повици. *Л-К.* **4.** *који изазива плач (због тешких последица), немио, страшан.* — Ти ми крива ниси, већ богови криви су мени који су плачни рат навалили ахејски на ме. *М-И.* **5.** фиг. **а.** *тужан, жалостан (јер је плач знак туге).* — Читалац осећа да су то плачне душе које је живот повредио. *Прод.* **б.** *који исказује тугу.* — Предала је плачну харфу. *Крањч. С.* **6.** *један, бедан, излизан, истрошен.* — Жена унесе апотеку — обичан војнички дрвени сандук, ишаран неким плачним бојама, и спусти га на крај стола. *Сиј.*

пла̏чёван, -вна, -вно **1.** *в. плачан (3).* — Тек када се мало разабрала, чула је кроз писку у ушима плачеван ... глас чича Мартинов. *Матош.* Једини Симат што је остао као прије, вазда плачеван, и једини Алекса, што се још увек смијао. *Ћор.* **2.** фиг. *в. плачан (4).* — Ми се сви спустисмо за њим и убрзо стигосмо на место плачевног призора. *Лаз. Л.* Питаш мене за јаде плачевне моје, да жалостан јесам још више. *М-И.* Она је већ поодавно посматрала ову борбу, а кад јој је видела плачевни крај, умеша се и она сама. *Петр. В.* **3.** фиг. **а.** *осетљив, болећив.* — У тадашњем образовању друштва, васпитаном на ... плачевном романтизму и сентиментализму ... то је изазвало и искрено негодовање. *Бел.* Приповетка је написана плачевним стилом. *Глиг.* **б.** *који исказује тугу.* — Не виде једног протегљастог сељака ... дугуљаста лица, на коме је почивао један бескрајно плачеван израз. *Ћор.* **4.** *који је јадног, бедног изгледа.* — Хтео бих једну ноћ кад месец куња, плачеван, кржљав, без сјаја и боје. *Рак.* Бели му брци плачевни висе. *Рад. Д.*

Изр. ~ врба *жалосна врба* Salix babylonica; ~ до(л), ~ долина *в. долина плача (уз плач изр.).*

пла̏чёвно прил. *плачним гласом.* — Кад је Митина мати болесна ... иде сва повезана по кући и плачевно замера свима и псује. *Петр. В.*

пла̏чёвнōст, -ости ж *својство или особина онога што је плачевно.*

пла̀чив, -а, -о *в. плачљив.* — Звона плачива брује. *Крањч. С.*

пла̀чидера м *онај који често плаче и дере се, дрекавац (обично о детету). Р-К Реч.*

пла̀чидрӯг м (мн. -дрӯзи) *друг у плачу, у жалости, у несрећи.* — Сељаци ... изабрали за краља свога плачидруга Матију Гупца. *Павл.* Моја суза или тече сама или једва нађе плачидруга. *Змај.*

пла̀чидру́га ж *жена плачидруг.* — Ви сте, изгледа, некакве плачидруге. *Лал.*

плачѝњати, -а̄м несврш. покр. *цмиздрити, плакати.* — Одонда вазда плачиња и дури се као љута година. *Креш.*

пла̏чка ж **1.** *плач, плакање.* — Играчка плачка (нпр. кад се дјеца најприје шале и играју, па се послије свађе и побију). *Н.*

посл. Вук. **2.** зоол. покр. *врста сове (којој глас личи на плач), ушара* Syrnium aluco. *Терм. 4.*

пла̏чкав, -а, -о *в. плачљив (1).* — Оптужих је у себи и назвах старом плачкавом усићелицом. *Војн.* Сам . . . је постао необично нестрпљив гледајући плачкава Тротера како пролијева сузе. *Креш.*

пла̏чкавица ж *плачљива женска особа.* — Ово је бабурасто . . . као неке Манде плачкавице. *Љуб.*

пла́чкати, пла̏чкам несврш. *опла́кати, запљускивати.* — Вјетар је доста попустио, а валови тек што плачкају крајеве острвца и жаморе тихо. *Ћип.*

пла̏чкеша и **пла̏чко** м *в. плачљивац.* — Округла мала сиједа глава и округле мале плачне очи . . . Виширић, плачкеша наш. *Божић.* И није кицошки витез нити плачко, као што је његов брат. *Вел.* Око њега . . . коло другова . . . који . . . поигравају, а коловођа . . . довикује му: — Устај, плачко! *Андр. И.*

плачкӯњав, -а, -о *в. плачљив.* — Почиње да јој се умиљава старачким разрушеним смијешком, који, плачкуњав, не милуши, већ је жури. *Божић.* А поспана дјеца клатила су се око њих уморна . . . прекидајући . . . њихово причање непотребним и плачкуњавим зивкањем. *Десн.*

пла̏чљив, -а, -о **1.** *који често или за сваку малу ствар плаче, који је брз на плач.* — Замало дође и Анђелијина мајка, чиста и пријазна старица, лица понешто плачљива. *Шимун.* То није . . . плачљива читатељка . . . немачких сентименталних певаца. *Скерл.* **2.** *који има или садржи нешто од плача, који је сличан плачу.* — Ја чујем са мора плачљиве звуке. *Радул.* Један детињи плачљив глас, из угла [проговори]: — Молим те, друже, однели ми пушку, док сам била у несвести. *Дед. В.* **3.** *који ствара расположење да се плаче, мек.* — Завладала би њима нека суморна чежња, мека, плачљива, као облачни јесењи дан. *Ћип.*

Изр. ~ комедија књиж. *у Француској драмска врста 18. ст. која је код гледалаца изазивала плач* (Comédie larmoyante).

пла̏чљивац, -йвца м *онај који често и за сваку ситницу плаче.* — Ја барем нисам велик плачљивац. *Вел.*

пла̏чљивица ж *жена плачљивац.* — Доста му је било те плачљивице, дозлоградило му је њезино вјечно јадиковање. *Бен.*

плачљи́вко м *плачљивац.* — Чуо је плашљив глас мајчин који је утишавао малог плачљивка, али без успеха. *Ранк.* Мучећи себе, претвара се понекад у плачљивка. *Пол. 1958.*

пла̏чљиво прил. *на плачљив начин, плачљивим гласом.* — Бошко се . . . промењо према жени и кући . . . Час горд, час плачљиво нежан. *Сек.* Преклињао га је [Ђоркан] плачљиво, ситно, цигански. *Андр. И.*

пла̏чљивӧст, -ости ж *својство или особина онога што је плачљиво.*

пла̏чно прил. *на плачан начин, плачући, с плачем.* — Питао се гледајући зачуђено у . . . жене које плачно пјевуше и удешавају пламен свећа. *Чипл.* Калуђеруша ме плачно куми. *Јел.* фиг. Једна врата су цијукнула плачно. *Сиј.*

пла̏чњава ж *велик плач.* — И љубљени њезин плачко удари . . . у претуробну плачњаву. *Креш.*

пла̏шан, -шна, -шно необ. *в. плашљив.* — То су некакве »њежне нарави« . . . осјетљиве и плашне. *Марј. М.* Какав призор за срца нам плашна! *Панд.*

пла̏шење с *гл. им. од плашити (се).*

пла̏шив, -а, -о *в. плашљив.* — Нијесам од рода плашива. *НП Вук.* Опазили [су] да му је вранац силно плашив. *Шимун.*

пла̏шивац, -йвца м *в. плашљивац.*

пла̏шивица м и ж *в. плашљивица.* — Био је слабић, плашивица. *Пав.* Неће бити таква плашивица. *Новак.*

пла̏шиво прил. *в. плашљиво.* — Плашиво птичица с гране упире очице мале. *Крањч. С.*

пла̏шило с *средство за плашење (најчешће птица̏ у воћњацима и на њивама), страшило.* — Одело му је таман добро за птичје плашило. *Поп. Ј.*

пла̏шити, -и́м несврш. *чинити да се неко боји, изазивати, задавати страх, страшити.* — Плаше ме ове лепоте јануарске, јер се бојим да их у априлу и мају не искијамо. *Вес.* Она ме већ одавна плаши учитељем. *Пав.*

~ **се** *имати, осећати страх, бојати се, стрепети.* — Чисто се плашим јавно признати. *Матош.* Не плашим се ја за живот, да знаш! Нисам ја кукавица. *Ћос. Д.*

пла̏шица ж зоол. **1.** *врло ситна риба, укљева* Alburnus scoranza, A. lucidus. — Најмногобројнија риба Охридског језера је »плашица«, која је укуса слична сардинама. *Дед. Ј.* **2.** покр. *врста сенице. Финк.*

пла̏шљив, -а, -о **1. а.** *који се лако уплаши, који се свега боји.* — Плашљиви зелембаћ . . . зашушти по опалом лишћу. *Вес.* Из почетка је то младића чинило плашљивим. *О-А.* **б.** *који показује, изражава страх.* — Измијењали су неколико плашљивих ријечи и плашљивих пољубаца. *Мил. В.* **2.** фиг. **а.** *који подрхтава.* — Плашљиво, слабо свјетло као да се настоји сакрити у тмини.

Мар. **б.** *слаб, несигуран, несталан.* — У меком плашљивом свјетлу црвеног плочника дочекат ће ме дјевојка. *Шен.* Неколико плашљивих сунчаних зрака одби се ... од пучине и растури по небу. *Дуч.*

пла̀шљивац, -йвца м *плашљив човек, страшљивац.* — Мислим у себи, каки сам ја то плашљивац са женскадијом. *Ивак.* Ја сам пример свима плашљивцима давô. *Панд.*

пла̀шљивица м и ж *плашљив човек, плашљива женска особа.*

плашљи́вко м *плашљивац. Р-К Реч.*

пла̀шљиво прил. **1.** *са страхом, показујући, одајући страх.* — Ишао је средином улице ... и плашљиво се обазирао. *Уск.* **2.** *недовољно јасно, несигурно (као да се боји).* — Појавила се једна мисао ... прилично плашљиво. *Кол.*

пла̀шљивӧст, -ости ж *особина, стање онога који је плашљив, који се плаши.*

пла̀шно прил. *плашљиво.* — Свака моја жила ... плашно подрхтава. *Крањч. С.* Плашније дршће сваки глас. *Мас.*

пла̀шња ж *страх, стрепња.* — Љубицу одједном, после ових злослутних речи ... о тешком учитељском животу, обузе нека плашња. *Уск.* Тада је осјећао неку чудну плашњу и бојазан од ноћи. *Сим.*

пла́шњача ж *личина којом се веже плашће кад се вуче кукаром. Вук Рј.*

пла̀шт, пла́шта м **1. а.** *врста горње одеће без рукава која се огрће преко леђа и рамена.* — Гримизан плашт пада му низ плећа. *Шен.* фиг. Заогрнуо се плаштом ћутања. *Јакш. Ђ.* **б.** *део богослужне свештеничке одеће у католичкој цркви, плувијал. ЕЛЗ.* **2.** фиг. *маска, кринка.* — Под плаштем човјекољубља крију своје праве намјере. *Фелд.* **3.** зоол. *кожни набор на леђној страни тела плашташа и мекушаца. Терм. 4.* **4.** банк. *омот за вредносне папире (акције, менице и др.) без кога немају пуне правне важности. ЕЛЗ.* **5.** мат. *закривљена површина цилиндричног лика (нпр. купе, ваљка и др.), омотач.*

Изр. госпин плашт бот. *вирак (2)* Alchemilla vulgaris. *Сим. Реч.*; мртвачки плашт зоол. *врста лептира* Vanessa antiopa. *Бен. Рј.*

пла̀штанӣ, -ā, -ō *који се односи на плашт (3):* ~ дупља, ~ лист, плаштане ганглије. *Терм. 4.*

плашта̀ница ж цсл. *платно са сликом тела Исуса Христа у гробу.* — Лађа црквена скоро је већ пуна. Светозар ухвати крај плаштанице. *Поп. Ј.* фиг. Девет леже посечених крина ... Часна деца старца Југ-Богдана ... облак пада вечна плаштаница. *Фил.*

плашта́ши м мн. (јд. пла̀шта̄ш, -а́ша) зоол. *морски мекушци којима је тело омотано плаштем од нарочите материје сличне целулози* Tunicata. *Терм. 4.*

плаштењаци м мн. (јд. плаштѐњāк, -а́ка) зоол. *в. плашташи. ЕЛЗ.*

пла̀шће с *зб. им. од пласт.* — Завуче се [дечко] међу плашће. *Ранк.*

пла́шћење с *гл. им. од пластити.*

плашӯљив, -а, -о дем. *мало плашљив.* — Неће! ... одврати он брзо и чврсто, потакнут њеним плашуљивим титрањем гласа. *Божић.*

плеба̀нија ж покр. *жупа, парохија*; исп. плованија. — Завршула [је] код »плебаније« за угао и упутила се у женски манастир. *Петр. В.*

плѐба̄нош м лат. покр. = плебануш *жупник, парох.* — Све [Мађарице у Бачкој] ме љубе у руку, виде ме обријана, па мисле да сам какав њихов плебанош. *Срем.*

плѐба̄ношев, -а -о = плебанушев *који припада плебаношу.*

плѐба̄нӯш м покр. = плебанош. — А и Резика велечасног плебануша исто тако није остала кратких рукава. *Крл.*

плѐба̄нушев, -а, -о = плебаношев. — Говоре људи да су видјели то лисасто ждријебе плебанушево. *Крл.*

плѐбēј, -éја и **плѐбеј** м рус. *в. плебејац.* — Кретала се ... по чорбаџијским кућама. У ... »плебеје« ретко је излазила. *Срем.*

плебе́јац, -јца м лат. **а.** *човек из пука, народа, пучанин (у класном буржоаском друштву)*; супр. племић. — То је плебејац који се пробио у више кругове. *СКГ 1937.* Ја мрзим феудалца можда зато што сам ја плебејац. *Козарч.* **б.** ист. *у старом Риму припадник нижег слоја становништва, лично слободног, али у почетку без икаквих политичких права*; супр. патрицијц. — Остали становници Рима, који нису припадали патрицијским родовима, звали су се плебејци. *Пов. 1.*

плѐбējка ж *женска особа плебејац.* — То двоје може да привлачи дјевојку плебејку. *Том.* Хтела је да покаже свету да се не туђи од паора, да се покаже као плебејка. *Срем.*

плѐбējскӣ, -ā, -ō *који се односи на плебејце, пучки, простонародан.* — Породица [И. Ћипика] је по оцу била патрицијска, по мајци плебејска. *Глиг.* Недозвољено је и кажњиво за плебејскога сина заљубити се у племићку кћер. *Уј.*

плѐбējски прил. *као плебејац, простонародно.* — Онако плебејски животно за-

носна, без мигрене ... она је живјела и уживала. *Крл.*

плебе́јство с **а.** *својство онога који је плебејац.* **б.** фиг. *грубост, неотесаност, простота.* — Једна маска чудновата у којој се мешају ... финоћа и плебејство. *Јов. С.*

плебѝсцйт, -йта м лат. *изравно, непосредно гласање свега народа о неком питању, референдум.* — И да се чича-Јордан плебисцитом бирао за пудара, сви би дечурлијски гласови пали за њ. *Срем.* Кватерник [би] могао своје тврдње о захтјевима Хрвата потврђивати плебисцитима. *Нех.*

плебѝсцйтан, -тна, -тно и **плѐбисцитāран,** -рна, -рно *који је у вези с плебисцитом.* — Свака [политичка партија] жели да из свога удела у плебисциту задобије гласаче у плебисцитној области. *Двиј.*

плѐбисцитāрно прил. *на начин плебисцита, плебисцитом.* — Трумбић је у Далмацији изабран за посланика плебисцитарно. *Риб.*

плѐбс м лат. *припрости пук, народ; плебејци.* — Демагогија влада плебсом! *Крл.* Седела је на тераси ... усред туристичког плебса. *Пол. 1958.*

плѐва, ијек. пљѐва, ж **1.** *љушчица, кошуљица житног зрна (која при вршидби отпада).* — Тешко је одвојити пљеву од здравог зрња. *Уј.* Хљеб ... је био тврд и опор, од брашна које је сијано на ријетко сито и пуно бодљикаве пљеве. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *оно што својом сличношћу изазива такву представу.* — Кидају [се] ниски ... облаци из којих поче да сипи ријетка сива пљева. *Лал.* **б.** *мноштво чега.* — Бјеж'те ... ето Турчина пљева и мрав, има га на милијуне. *Ћоп.* **в.** *нешто што је мале или никакве вредности.* — Све је то натепено пљевом којекаквих проблематичних теза. *Ков. А.*

Изр. као плеве (бити, имати чега) *врло много.* — Пара ко пљеве. *Мул.*; као плеву развејати (нпр. војску) *на све стране разнети, распршити.*

плѐвара, ијек. пљѐвара, ж *колибица у којој се држи плева.* — По народном предању Пљевље је добило име по томе што су овде биле пљеваре. *Дед. Ј.* Плевара се нахерила. *Кош.*

плѐварица, ијек. пљѐварица, ж заст. и покр. *вршаћа машина коју коњи окрећу. Рј. А.*

плевàруша, ијек. пљевàруша, ж *плевачица (а).* — Ко скамењена стоји стара Ката, плеваруша. *Кош.*

плѐвāч, -áча, ијек. пљѐвāч, м *човек који плеви, којему је то занимање. Рј. А.*

плевáчица, ијек. пљевàчица, ж **а.** *женска особа плевач. Рј. А.* **б.** *машина која плеви.* — А ове вршалице, сејачице, плевачице и тако даље, то је чиста људска конструкција. *Петр. В.*

плéвељ, ијек. плијѐвељ, м бот. *биљка из пор. трава* Lolium remotum. *Сим. Реч.*

плѐвидба, ијек. пљѐвидба, ж *плевљење. Рј. А.*

плѐвика, ијек. пљѐвика, ж бот. *врста папрати из пор. ослади* Nothochlaena Marantae. *ЕЛЗ.*

плéвилац, -иоца, ијек. плијѐвилац, м *онај који плеви. Деан. Рј.*

плéвити, -йм, ијек. плијѐвити, несврш. *чупати траву и коров око корисних биљака, чистити (повртњак, башту и сл.).* — У башти ... сам мало плевила. *Трифк.* Ту се је морала мајка дневно сагибати, окапати, плијевити драч. *Мишк.* фиг. Превазишли су Французе, који су велики мајстори да по туђем плеве. *Сек.*

плѐвити се, -йм се, ијек. пљѐвити се, несврш. *претварати се у плеву.*

плѐвица, ијек. пљѐвица, ж **а.** *дем. од плева.* **б.** (обично мн.) бот. *листићи који заштићују унутрашње делове цвета* glumae. *Бот.*

плѐвичице, ијек. пљѐвичице, ж мн. бот. *два мала листића који при цветању набубре и размакну плевице. Станк. С.*

плѐвйште, ијек. пљѐвйште, с *место где је плева.* — Сад му само чизма из плевишта стрчи. *Кош.*

плѐвљѐње, ијек. пљѐвљѐње, с *гл. им. од плѐвити се.*

плéвљење, ијек. плијѐвљѐње, с *гл. им. од плéвити.*

плѐвна, ијек. пљѐвна, ж = плевња *колибица у којој се држи плева, слама, сено, плевара.* — Са задовољством су помишљали на топлу сламу у плевнама. *Пер.*

плѐвнӣ, -ā, -ō, ијек. пљѐвнӣ *који се односи на плеву. Р-К Реч.*

плѐвница, ијек. пљѐвница, ж *плевара. Р-К Реч.*

плѐвња, ијек. пљѐвња, ж = плевна.

плѐвњāк, ијек. пљѐвњāк, м *плевара. Вук Рј.*

плéд м енгл. *дебела, мекана, вунена тканина у облику велике мараме која се употребљава за покривање.* — Он ју је загрлио десном руком испод пледа којим се огрнула. *Ивак.*

плединрање с *гл. им. од плединрати.*

плединрати, плѐдйнрām несврш. фр. *бранити, заступати неку ствар, заузимати се*

за што. — Један савремени песник пледира за неограничену слободу поетског стварања. *Цар М.*

пледоа̀јē, -ёа м фр. *говор којим се у нечем спорном брани једно гледиште према другом; одбрамбени закључни говор бранитеља на суду.* — Читала сам неки дан у новинама ваш пледоаје. *Крл.* Његов говор је пледоаје о поштовању очеве воље. *Вучо.*

плёистоцен м грч. геол. *раздобље у развоју Земље, дилувиј(ум).* — У почетку средњега квартара или плеистоцена живе антропоиди. *Туђ.*

плејáда ж грч. **1.** *група људи повезаних заједничким погледима и деловањем.* — Открит ће се сутра споменик . . . пјеснику из илирске плејаде. *Матош.* Романтичарска плејада дошла [је] већ у једно скучење, грађанско време. *Петр. В.* **2.** (мн. Плејáде) астр. *сазвежђе на северном небу, Влашићи.*

плёк м варв. *в. блех.*

плёкан, -а, -о *в. блехан.*

плёксус м лат. анат. *сплет живаца или крвних судова.* — Засуо је Жиљу Грома кишом брзих немилосрдних . . . удараца: у плексус први пут. *Дав.*

плёме, -ена с (мн. племёна, ген. племёнā) **1.** *заједница људи у првобитном, претклasном друштвеном уређењу повезаних родовским везама, заједничким језиком и територијом.* — Готово сва племена по Црној Гори имала су по неколико крупних братстава. *Вујач.* **2.** *народ; народност, националност.* — Ако је већина Срба православна, православље ипак није једино обележје српског племена. *Поп. П.* **3.** (само јд.) *род, обитељ, породица.* — Пријестол ми се у Напуљу дрма . . . племе моје искоријенит пријети. *Марк. Ф.* Не угаси, ћери, старо племе наше! *Змај.* **4.** (само јд.) *нараштај, поколење.* — Напокон неће више ни бити мушкога племена. *Шен.* **5.** (само јд.) **а.** *група, категорија људи повезаних каквим заједничким обележјем, интересима.* — Отишао [Јова] у друго циганско племе котлара. *Кос.* Отпочео је страшни суд том племену злочинаца. *Дед. В.* **б.** *група сродних животиња.* — Ум опонаша кô да смо племе црвених папига! *Уј.*

плёмеи, -а, -о *в. племенит.* — Био је богат, срца племенога. *Змај.* Презираше . . . осталу сеоску дјецу понижујући их да су ниска рода, док је он племен. *Креш.*

плёменйк м *човек истога племена, члан, припадник рода, братственик, сродник.* — Само [су] она племена велика и одлична која се диче врлином, богатством и дарежљивошћу својих племеника. *Вел.* Позва све виђеније племенике да ујутру прије зоре буду пред његовом кућом. *Вујач.*

плёменит, -а, -о **1. а.** *који се одликује високим моралним особинама, честит, поштен; пожртвован, великодушан.* — Племенит човек радује се сваком добру другог човека. *Кнеж. Б.* **б.** *који има општи значај, општу вредност, узвишен циљ.* — Било га је лако . . . предобити за лијепе и племените ствари. *Том.* Био је решен да сав свој век посвети племенитом, тешком раду и делима. *Дом.* **2. а.** заст. *који припада старом, угледном роду.* — Котор је . . . имао племените друштво (властела которскијех — соґро nobile) које је у свој ред могло примити кога год је хтјело. *Вук.* У даљини . . . племенита и као Туропоље стара опћина Драганић. *Матош.* **б.** *који има јако изражена обележја, својства добре пасмине, расе, врсте (о домаћим животињама, о култивисаним биљкама):* племенити пси, ~ коњ, ~ лоза, ~ дрво, племените воћке, ~ пшеница. **3.** *изузетан, изванредан по некој од својих особина (лепоти, елеганцији, финоћи и сл.).* — Била је . . . енергичних црта, врло племенита изражаја. *Новак.* Мљечанка у крзну и сомоту, чије се тијело, витко и племенито, не може ни замислити. *Андр. И.*

Изр. племените ковине (метали) *ковине, метали који на ваздуху не оксидишу (платина, сребро, злато);* племенити јелен лов. *јелен гранатих и усправних рогова с више парожака, према старости.*

племенѝтāш, -áша м *човек племенита рода, племић.* — Чудна ли чуда, велико племство! Шљивари, племениташи и аналфабети! *Кол.* Зар се нетко треба само родити да буде одабраник и племениташ? *Адум.*

племенитàшица ж *племенита жена, племкиња.* — Мајка Михајлова бијаше сиромашна племениташица. *Матош.*

племенѝтāшкӣ, -ā, -ō̄ *који се тиче племениташа.* — Гостила је своје госте старинском . . . племениташком кухињом. *Крл.*

племенитáштво с *својство или стање онога који је племениташ. Бен. Рј.*

плёменити и племѐнити, -им несврш. *чинити племенитим.* — Племенио си у самоћи ум. *В 1885.*

плёменито прил. *на племенит начин.* — Није баш племенито, ал' је тако. *Том.* У његовој чежњи да посвети живот нечем лепом . . . да живи племенито и да племенито ради, он је нашао . . . пут. *Чипл.*

плёменитōст, -ости ж *својство онога који је племенит и онога што је племенито; висока морална својства или особине.* — Љубав породична васпитава племенитост осећаја у човеку. *Марк. Св.* У младоме човјеку . . . има толико племенитости . . . какву ријетко сусрећемо у наше доба. *Крањч. Стј.*

плѐмёнка ж **1.** агр. *врста одличног грожђа.* — Донио Јожица кући пун превијач узрелих гроздова племенке. *Гор.* **2.** покр. *крава за расплод. Рј. А.*

племенољу̏бив, -а, -о ков. *који воли своје племе.* — У Љубомировој глави настаде хаос: помешаше се слике Аврама, Лота и његових племенољубивих кћери. *Ранк.*

плѐменскӣ, -ā, -ō *који се односи на племе*: ~ баштина, ~ мржња, ~ уређење.

плѐмёнчић м *племић.* — Нисмо га ми племенчићи ни славковићи не, него прави правцати рђаковићи. *Кур.*

племѐштāк, -а́ка м **1.** *племеник.* **2.** покр. *презимењак. Рј. А.*

племе́штина ж **1.** *племенитост.* — Истом друга и трећа генерација бит ће можда кадра усталити се у оном за чим тежи, тј. за племенштином духа и срца. *Коз. Ј.* **2.** *звање, титула племића; племићка баштина, баштињен посед.* — Гиздао се ... својом старом племенштином премда није имао ни крпице земље. *Шен.* **3.** *заједничко племенско земљиште (пашњак, шума).* — Род је посједовао велике склопове пашњака и шума за колективну употребу (племенштина). *Мј. 1936.*

плѐмешњāк м покр. *племић од старине.* — У Котору има још племе Хрвaћана и признају да су племешњаци гласовитога војводе Хрвоја. *Павл.*

племѐштāк, -а́ка м *човек истога племена.* — Главом ја — одговори Раде, упознавши ... по бесједи свога племештака. *Тип.*

плѐмић, -а и **плѐмӣћ,** -и́ћа м **1.** *припадник племства, аристократ(а).* — фиг. Хоће да буде књижевни племић. *Уј.* **2.** *коњ племенита соја, расни коњ.* — Он разјаши племића дорина. *НПХ.*

Изр. племић-пленић *племић-пљачкаш.* — Зашто постоје на свету све те животиње, сви ти племићи-пленићи, ти политичари, великаши. *Богдан.*

плѐмићка ж = племићкиња *в. племкиња.* — Племићка ти се свидјела. *Бил.*

плѐмићкӣ и **плѐмӣћкӣ,** -ā, -ō *који се односи на племиће, који припада племићима*: ~ грб, ~ корпус.

плѐмићкиња и **плѐмӣћкиња** ж = племићка. — А ја — одговори наша племићкиња — знам толико да ми херцегиња о томе никад ни речи није рекла. *Нед.*

плѐмићство с *племство.* — За Манојлове заслуге ... поклони му цесар Леополд II ... мађарско племићство. *Вук.*

плѐмка ж агр. *биљка која се цепи, калеми на другу биљку ради добивања нових својстава.* — Она биљка на коју цијепимо зове се подлога, а ону коју цијепимо племка. *Бот.*

плѐмкиња ж *женска особа племић.* — Срце му силовито тукло за том красном племкињом. *Кум.* У граду има лепотица и племкиња. *Глиш.*

плѐмња ж покр. *господарска зграда (обично од плетера) за сточну храну и пољопривредне алате.* — Најдоњи део двора ... заузима племња ... Племња је сва од плетера, покривена сламом. *Дед. Ј.*

плѐмство с **а.** *привилеговани сталеж из феудалног друштвеног уређења који своје привилегије заснива на пореклу.* **б.** зб. *племићи.* — Био је сакупљен цвијет племства. *Франг.* **в.** *титула, звање племића*: добити ~.

плѐмчāд ж *зб. од племче.*

плѐмче, -ета с (супл. мн. плѐмчāд) *племићко дете, млади племић.* — Хрватска племчад млада ... крвцу лије. *Шен.*

плѐн, ијек. плӣјен, м (лок. плéну) **1.** *оно што је присвојено, отето силом, насиљем (особито у рату и борби).* — Кад их нема ко водити на пљенове и хајдучину против некрсту, крваве се и кољу међу собом. *Љуб.* Побрō [је] био [шеснаестину] неумољивом силом ... Плијен бијаше приличан. *Шен.* **2.** *оно што је стечено, постигнуто у лову, ловина.* — [Задовољство] вазда обузме ловце код добра плијена. *Бал.* фиг. Увек [ће] све бити тек плен сурове смрти. *Панд.*

плéна ж **1.** покр. *в. пелена. Рј. А.* **2.** анат. *марамица.* — У предњем делу трбушне дупље ... спушта се слободно врх црева као кецеља ... провидна опна — марамица (крпа, пелена), плена. *Батут.*

плéнак, -нка, ијек. плијéнак, м *дем. од плен.*

плѐнāран, -рна, -рно лат. *којему присуствују сви чланови, потпун, општи.* — Састали су се законити представници свих ... корпорација на пленарни састанак. *Крл.*

плѐндеш м анат. *почетак танког црева.* — Танко црево потиче непосредно из жељуца једним завојком ... Тај део његов зове се колачић (плендеш). *Батут.*

плѐнēр, -ера м фр. слик. *сликање у пуном светлу, у слободној природи (као супротност сликања у атељеу).* — [Портретист] прешао је одједном на пленер, пун сунца и светлости. *Нуш.*

пленерѝзам, -зма м *начин уметничког сликања у пуном светлу, у природи, а не у атељеу.*

пленѐрист(а) м *сликар који ради у пленеру.*

плѐнидба, ијек. пљѐнидба, ж **1.** *насилно присвајање, одузимање туђе имовине.* — Војсковође на франачком сабору признадоше да осим пљенидбе ... ништа не опремише у земљи Хрвата. *Павл.* Ово је ... једино сточарско ... становништво које не зна за крађу и пленидбу стоке. *Дед. Ј.* **2.** правн. *забрана располагања имовином због неплаћена дуга.* — Крио се особито код случајне пљенидбе за порез или какав дуг. *Шимун.* У решту их је било седморица сељака ... због противљења приликом пљенидбе за порезу. *Ћоп.*

плѐнидбен, -а, -о, ијек. пљѐнидбен *који се односи на пленидбу*: пленидбени записник.

плѐнӣк, -и́ка, ијек. пљѐнӣк, м необ. *човек који плени.* — За животом себра нађе смрт таоца, док за другим фронтом бијах и сам пљеник. *Уј.*

плѐнилац, -иоца и **плѐнитељ,** ијек. пљѐнилац и пљѐнитељ, м **1.** *пљачкаш, отимач туђе имовине. Р-К Реч.* **2.** правн. *особа која по налогу суда врши пленидбу (2) за дуг и сл.*

плѐнити, плѐнӣм, ијек. плијѐнити, несврш. **1.** *отимати, присвајати плен, харати, пљачкати, робити.* — Много људи не иду у хајдуке да чине зло (тј. да плијене и да убијају), него само да сачувају свој живот. *Вук.* фиг. На свеучилишту [је] ... хтио играти малога аристократића плијенећи при том немило очеву кесу. *Коз. Ј.* И векови што све плене, мирно руше тврде стене. *Митр.* **2. а.** правн. *стављати забрану на имовину по одлуци суда због неизвршених об(а)веза.* — Дође у Перину кућу егзекуција и плени му најбољег коња. *Игњ.* Моја дужност бијаше ... плијенити покретнину код дужника. *Кос.* **б.** *одлуком власти одузимати штампу (листове, часописе) припремљене за продају.* — Напредна радничка ... штампа није само забрањивана и плењена ... *Пол. 1959.* **3.** *производити на кога снажан утисак, освајати, заносити.* — Играчица на жици ... баца касабу у занос и плијени све што је мушко. *Андр. И.* Вишњић је слушаоце пленио уверљивошћу и жаром. *Сур.*

Изр. ~ поглед, очи *јако привлачити чију пажњу, очаравати.*

плѐнкāр, -ара м нем. војн. *војник послан напред да узнемирава непријатеља, чаркаш.* — [Хусарима] се примаче и неколико пешака, који су такође ... тражили плена, разредише се као пленкари иза оближњих кућа и гађаху. *Јакш. Ђ.*

плѐно, ијек. плијѐно, с *плен.* — Робље роби, а плијено гони. *НПХ.* Хитро трговац спустио плијено до себе. *Торд.*

плѐнтра м и ж **1.** *блесан.* — Овакав животни положај не може из човјека ништа друго створит него плентру, блесана, идиота! *Кос.* **2.** *жена која плентра. Рј. А.*

плѐнтрав и **плѐнтрав,** -а, -о *неспретан (обично у ходању).* — И плентравим корацима окрене трчати за њима. *Шов.*

плѐнтрати, -ām несврш. покр. *оклевати, скањивати се. Рј. А.*

плѐнум м лат. *састанак, заседање свих чланова неке организације или изборног органа*: ~ Централног комитета, ~ Савеза књижевника, скупштински ~.

плѐнути, -нӗм сврш. *ружно или неспретно сести.* — Плаћеник мрзовољно плену на прву клупу. *Матош.*

плењȁчица, ијек. пљењȁчица, ж необ. *она која плени.* — Атени он плењачици ускоч ... стрми поштеди. *М-И.*

плѐњенӣк, ијек. плијѐњенӣк, м **а.** *онај који плени.* — Сиротиња скочи на оружје па појури пивске плијењенике. *Март.* **б.** *заробљеник. Р-К Реч.*

плѐњӗње, ијек. плијѐњење, с *гл. им. од пленити.*

плеонȁзам, -зма м грч. *сувишно гомилање речи истог или блиског значења.*

плеонȁстичан, -чна, -чно и **плеонȁстичкӣ,** -ā, -ō *претрпан сувишним речима истог значења.*

плѐпс *в. плебс.*

плерéза ж фр. *знак жалости на хаљини.* — Појавила [се] сва у дубокој црнини и плерезама. *Маш.*

плѐс м **1.** *извођење разних фигура помоћу ритмичких и изражајних покрета тела као један од уметничких израза*: историја плеса. — Из хисторијске ... лептирице ишчахурује се плес будућности, озбиљан, дубок, гол и складан. *Матош.* **2.** *низ ритмичких корака и покрета тела одређеног темпа који се изводе према такту музике, игра; музика у ритму и стилу таквих покрета; забава на којој учесници изводе такве покрете; игранка.* — Ох, ја бих волō да те видим ... у заносу лака плеса. *Змај.* Годину дана касније био сам на сјајном плесу у Глазбеном заводу. *Кум.* фиг. Мени је годило гледати плес сита између старичиних длanова и лагану кишицу брашна. *Наз.*

Изр. крабуљни ~ *плес под маскама*; ритуални ~ *покрети тела као религиозни обред*; трбушни ~ *нарочити покрети трбушних мишића.*

плéсалӣште с *место где се плеше.* — У поткови театра налазила се оркестра (плесалиште). *Пов. 1.*

плѐсан, -сни, ж и ређе **плѐсав,** -сна, ијек. плӣјесан, м **1. а.** *микроскопски ситне гљивице које се у облику танког, меког слоја*

скупљају на нечем влажном што гњије, труне. — И она [карта Пацифика] је још дуго ... оштро одисала плијесни. *Цар Е.* фиг. У њој су умрла сва блага осећања, а плесан заборава пала је на њену љубав. *Пол. 1958.* **б.** мн. бот. *врста гљива које живе већином на органским подлогама или као паразити и изазивају различите биљне болести* Mucoraceae. *Терм. 3.* **2.** фиг. **а.** *нешто преживело, негативно, штетно.* — Ви бисте ... морали ... заподјети борбу против плијесни што нас је, ево, захватила. *Цар Е.* **б.** *учмалост.* — Послије [је] мало-помало стала падати самостанска плијесан по мојој души. *Драж.*

плéсање с *гл. им. од* плесати.

плèсаона ж *в. плесаоница.* — Долазак у плесаону није био баш онако сјајан. *Коз. Ј.*

плèсаоница и **плесадница** ж *просторија одређена за плес. Бен. Рј.*

плéсати, плéшем несврш. *изводити какав плес; знати, умети изводити плесове.* — Дјевојке плешу врло разуздане игре на забаву гледалаца. *Том.* Па онда оне приредбе и игранке гдје се он осјећа као странац ... јер не зна да плеше. *Лал.* фиг. У сутону луде плешу боје. *Крл.* Плесале су весело пахуљице [снијега]. *Гор.*

Изр. ~ како ко свира *радити по чијој вољи;* ~ око кога *угађати коме да се нешто постигне.* — Присиљен [је био] да плеше око биљежника да би удесио ствар. *Франг.*

плèсач, -áча м *онај који плеше; онај који зна плесати, играч.* — И грофице је нестало у виру плесача. *Ков. А.* Завртио се као плесач. *Гор.*

плесáчев, -а, -о *који припада плесачу.*

плесàчица ж *женска особа плесач.* — Па ти си дивна мала плесачица. *Грг.* фиг. Једноноге плесачице јеле смеју се, нишу ... ломе у танким крстима. *Макс.*

плèсачкӣ, -ā, -ō *који се тиче плесача:* ~ ритам. — Те формуле ... вреде за ... игру глумачку и плесачку. *СКГ 1937.*

плесиàнтроп м грч. *антропоморфни фосилни мајмун. НЕ.*

плесиосàур(ус) м грч. пал. *изумрли гмизавац мале главе, дугог врата и удова удешених за пливање.*

плèска ж покр. **1.** оном. *знак који се понавља од удараца ногу при ходању, трчању (о коњима).* — Све одједном чује плеску коњскијех копита. *Љуб.* **2.** *в. пљуска.* — Даде Мати плеску уз вилице. *НПХ.* **3.** *дечја игра у којој се деца пљескају. Рј. А.*

плèсмо с *ужа даска којом се што заграђује или гради (нпр. колиба). Вук Рј.*

плêснӣ, -ā, -ō *који се односи на плес који је одређен за плес:* ~ школа, ~ течај, ~ дворана, сала, плесне ципеле, плесне хаљине.

плèснив и **плèснив,** -а, -о, ијек. пљèснив и пљèснив *који је покривен плесни, који је пун плесни, који мирише на плесан.* — Брашно је што га још имамо у залихи ... пљесниво! *Фелд.* Листови [књиге] дебели, па чисто плесниви колико су стари. *Глиш.* фиг. Преживесмо ... низ мемљивих ноћи и плеснивих дана. *Рак.*

плèснивити (се) и **плèснивити** (се), -ӣм (се), ијек. пљèснивити (се) и пљèснивити (се), несврш. *постајати плеснив.* — Само губим снагу и време. Само плеснивим. *Каш.* Онај што нас је ... створио ... зацијело није ту врсноћу нам и божански ум додијелио да у нама без сврхе пљесниви. *Богд.*

плèснивљење и **плèснивљење,** ијек. пљèснивљење и пљèснивљење, с *гл. им. од плеснивити (се).*

плèснивōст и **плèснивōст,** -ости, ијек. пљèснивōст и пљèснивōст, ж = плеснивоћа и плесноћа *својство или стање онога што је плесниво.* — Морао се ... освјежити ... након московске пљеснивости. *Крањч. Стј.*

плеснивòћа и **плеснòћа,** ијек. пљеснивòћа и пљеснòћа, ж = плеснивост. — Продавачи новина прокисли и заударају пљеснивоћом. *Креш.* Плесноћа ... га сместа забуни, а било је тако мрачно као и у гробу. *Ат.*

плèстн, -èтēм (1. л. мн. плетéмо и плèтēмо; аор. 2. и 3. л. плèте; р. прид. плèо, -èла, -èло; трп. прид. плèтен, -èна, -èно) несврш. **1.** *савијајући, превијајући што уско и дугачко (гранчице, пруће, траке, нити и сл.) састављати у једну целину; правити, производити нешто састављајући на такав начин руком или помоћу игле, кукице или на машини:* ~ косу, ~ уже, ~ венац, ~ гнездо, ~ котарицу, ~ мрежу, ~ чарапу, ~ чипке. — фиг. Љубав ... свилу снова плете. *Поп. В.* Сунце сја у плочама од мрамора и ... плете чудне копрене. *Кркл.* **2.** фиг. **а.** *спремати, удешавати, смишљати нешто (обично тајно) да се коме нанесе штета, увреда.* — Нешто се против њега у мраку плете, кује и рује. *Цар Е.* Крушка је плео да би завадио Црнобарце. *Вес.* [Интригу] плету Млечићи. *Глиг.* **б.** *стварати у мислима, у фантазији, измишљати.* — И ту неке фантазије плести, како је када није, нема то све користи! *Крл.* Ја га пустио да плете, да лаже, а знам све. *Сиј.* **в.** *говорити нескладно, неразговетно, нејасно, бесмислено.* — Ја вас не разумијем ... ви плетете без краја и конца. *Том.* Не умијем право ни да кажем како је рекао. Све тако плете нешто. *Андр. И.*

Изр. ~ беле власи, ~ седе *остати уседелица (о девојци)*; ~ конопац (коме, за кога, за чији врат) *спремати коме смрт вешањем*; ~ песму (о птици) *извијати гласом певајући*. — Славуј развео, па плете песму своју с ветрићем. *Ад.*

~ **се 1. а.** *расти вијући се, обавијајући се, увијајући се око кога, чега.* — Пред кућом растао је и цвао багрем, а на падини плела се винова лоза. *Сим.* фиг. То значи да се око Матавуља већ почела плести традиција. *Цар М.* **б.** *одвијати се, водити се (о разговору).* — Разговор се највише плео у почетку око господарства. *Бал.* **в.** уз. повр. *ширити се, развијати се преплићући се међу собом.* — Њене гране ... превијају се и плету једна око друге. *Вуј.* фиг. И у овој гужви људског мравињака, где се плету пословне, политичке и друштвене интриге ... одлучно хоћу да идем својим путем. *Бар.* **2. а.** *стално се налазити у чијој близини, мотати се око кога с одређеним циљем.* — Приповиједа [се] ... како се ... дуго времена око неке дјевојке залуду плео. *Маж. Ф.* Најрадије плео се око ковача. *Бан.* **б.** *ићи амо-тамо без одређеног циља, мувати се, врзмати се; крепати се амо-тамо збркано, налазећи се у стању помућености, збуњености.* — И ти познао не би ... с које л' се стране плету и мету Ахејци, тако их кољу Тројанци у метежу. *М-И.* **в.** *губити јасноћу, логичност мишљења, бркати се у говору, говорити без везе.* — Била [је] смијешна и дјетињаста у тој радости у којој се без престанка плела и мрсила. *Сим.* **3. а.** *мешати се, дружити се, везати се с ким.* — Варао [ју је] плетући се с другим женама. *Мих.* **б.** *мешати се, уплитати се у што самовољно, непозван улазити у чије послове, односе, узимати у њима активно учешће; прекидати кога у говору, упадати у реч.* — Ниједан му је сметао ... и уопће плео се у туђе ствари. *Крањч. Стј.* Плела се у разговор баба-Маше, не дајући да се прича отеже. *Лоп.* **4.** *ходати, кретати се несигурно, тешко, с муком.* — За свима се плео свргнути поткраљ, проклињући шурјака. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ ногама *ходати несигурно, посртати*; плете се језик (коме) *каже се кад ко у великој узбуђености, у болести, у пијаном стању запиње у говору, кад нејасно, неразговетно изговара речи.*

плѐт[1] м **1.** *плетени женски шал.* — Ноћас дође вила моја под зеленим, дугим плетом. *Митр.* Ресасти скутови плета ... залепећу на слабом вјетру. *Божић.* **2.** песн. *плетер, плот.* — Подграђе града прљавог, кућице набој, плет. *Кош.*

плѐт[2] м *в. плета[2].* — Раденици [опанчарски] примају се да раде и на парче ... и плаћаће им се ... са два плета и један преплет. *Лапч.*

плѐта[1] ж *плетеница, витица косе.* — Низ стрмо чело причешљана сјајна коса излазила је у двије густе плете. *Шен.*

плѐта[2] ж грч. заст. *старински новац, цванцика (пет гроша сребрних).* — У неко доба ја бацих Циганину плету на бубањ и ухватих Илинку за руку. *Лаз. Л.*

Изр. велика ~ *цела цванцика*; мала ~ *пола цванцике.*

плѐтак, -тка м *врпца за косу, уплетак. Р-К Реч.*

плѐтāр, -ара м **1.** *плетер.* — У њему [сокачићу] беше само једна кућица, кровином покривена ... оџак ... је од плетара био начињен. *Јакш. Ђ.* Када је Саво унео флашу са водом, плетар око флаше остаде непомичан на столу. *Дон.* **2.** *онај који се бави плетењем чега. Р-К Реч.*

плѐтара ж **1.** *кућица или стаја од плетера.* — На томе поду подизале су ... блатом облепљене плетаре или брвнаре. *Жуј.* Одлази до прве куће плетаре са сламнатим кровом. *Пав.* **2. а.** *оплетен суд, већа оплетена боца, плетенка, демижон.* — Пије криомице ракију из плетаре. *Сим.* **б.** *котарица, корпа, исплетена од шибља, за ношење животних намирница.* — Оставивши газдиницу у авлији, узе он велику, кожом опшивену плетару на руку и пође месарници. *Ћор.* **3.** *дрљача од плетара, брана.* — Орао [је] дрвеним плугом и дрљао дрљачом плетаром. *Ћос. Б.*

плетàрија ж *плетарски производи, плетена роба.* — Дрво је врло витко и жилаво, па се зато употребљава радо за обруче, поплете и разне плетарије. *Тод.*

плетàрица ж **1.** *дем. од плетара (1).* — У доњем крају ... бејаше једна плетарица, а у њој циганин вигањ. *Рј. А.* **2.** *она која се бави плетењем, плетиља. И-Б Рј.*

плѐтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на плетаре и плетење*: ~ струка, ~ занат. — Ону прву [жицу] смјело је потегао у своју плетарску основу грдни паук. *Ков. А.*

плетáрство и **плѐтāрство** с *плетарски занат, рад.* — Многа деца ... постала су, благодарећи раду у школској задруги на кошарству и плетарству ... најбољи ученици. *Пол. 1959.*

плѐтати, -ѐћēм несврш. покр. *в. плести.* — Остави то, молим те; опет плећеш друге ствари! *Дом.*

~ **се** *мешати се.* — У мој се посао не плећи! *Лаз. Л.* Ви знате да се ја не плећем у кућевне послове. *Петр. В.*

плѐтаћӣ, -ā, -ē *који служи за плетење*: ~ игла.

плѐтāч, -áча м *онај који плете.* — Мрави плетачи поправљају пукотине на мравињацима. *Финк.*

плетàчица ж *она која плете. Р-К Реч.*

плѐтāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на плетаче.*

плѐтва, ијек. пљѐтва, ж **1.** *плевљење.* — Није се никад другога разговора водило — било на огњишту и трпези, било на пљетви и жњетви ... што није о чудесима. *Љуб.* Све остало поврће успијева ... уз обилно окопавање, пљетву, залијевање итд. *ЕГ 1.* **2.** *набори кошуље на прсима. Рј. А.*

плѐтвāр, -ára, ијек. пљѐтвāр, м *онај који плеви, плевач. Вук Рј.*

плетвàрица, ијек. пљетвàрица, ж *она која плеви, плевачица.* — На њивама сагињу се пљетварице и копачице под жарким сунцем. *Гор.*

плéтеж м *сплет.* — Док сам из предњих клупа дошао до облачионе, нестаде ... већине опћинства у плетежу казалишних одаја. *В 1885.*

плетéнац, -нца м **1.** покр. **а.** *плетени плот (за разлику од прошћа). Рј. А.* **б.** *кош, котарица. Рј. А.* **2.** *пасуљ тачкаш или причаник, који се плете, вије око притке. Рј. А.* **3.** *испреплетен камени украс.* — И већ стога је беспредметно говорити о неком хрватском тротрачном плетенцу. *Бат.*

плетѐница ж **1.** *коса, власи сплетене у снопић, курјук, кика.* — Низ плећи просуше јој се лијепе ... јаке плетенице. *Кос.* Он ... журљиво уврће танке праменове браде и прави од њих плетенице. *Јевт.* **2.** *колиба од плетера.* — Слабе куће — плетенице и блатуше — се и свијале. *Бал.* **3.** *колач од преплетеног теста.* — Лепиње се обично граде од истог теста од којега и хлеб а тако исто и плетенице. *Батут.* Спреме погаче и сваковрсне плетенице. *Бен.* **4.** *различити предмети сплетени, преплетени или оплетени* **а.** *знак генералског чина који се носи на рамену у војсци неких држава.* — На широким раменицама ... су комотно почивале плетенице дивизијског ђенерала. *Пол. 1953.* **б.** *зид од плетена прућа.* — Иза капије пространа зграда, стране јој плетенице од шибља блатом олепљене. *Нуш.* **в.** *плетенка (1).* — Мати забрађена држала [је] под мишком једну велику плетеницу и у руци боцу с вином. *Лаз. Л.* **г.** *класови, клипови кукуруза сплетени у облику круга.* — Она је угледала ... златне плетенице класова кукуруза остављених да висе за сјеме. *Ств. 1948.* **д.** *сплетен украс или додатак на бичу.* — Шарац ... је ... носио у гриви златне плетенице. *Дом.* На швигару има оплетена бела плетеница куђеље. *Чипл.* **5.** фиг. *оно што је слично плетеници (1) или изазива такву представу.* — Правио се невјешт пијући у плетенице дима. *Јел.*

плѐтѐнка ж **1.** *оплетена боца.* — Међу стакленкама са ... чашицама и плетенкама у врху просторије мијешао је пиће миксер. *Сим.* **2.** *кошић, котарица, корпица. Рј. А.*

плетѐњāк, -áка м покр. *нарочита врста опанка, с поплатом од коже без пете, а горњим делом исплетеним од узице. Р-К Реч.*

плетѐњача ж **1.** *игла за плетење. Р-К Реч.* **2.** покр. *вунена или пртена поткошуља, маја. Деан. Рј.*

плѐтѐње с **1.** *гл. им. од плести.* **2.** *плетиво.* — Девојке ... затуриле мотике на рамена, а у рукама им плетење или преслица. *Вес.*

плѐтер и **плѐтер** м **1.** *ограда, плот, зид од густо преплетеног прућа или грања.* — Не види се ништа него неколико турских колиба од плетера. *Маж. М.* Газећи ... воду ... [радници] побијају дирекe и коље и састављају плетере набијене иловачом. *Андр. И.* **2.** *примитивна зграда, колиба од густо преплетеног прућа.* — Настамбе чији су зидови испреплетени прућем и премазани иловачом зову се плетери. *ОГ.* **3.** *оно што је сплетено, преплетено.* — Плетер просипа се бршљанов. *Наз.* фиг. Ал' се расу душа хеленска, расплете се плетер мисли у који бијасте овили Свијет. *Наз.* **4.** **а.** покр. *плетиво.* **б.** *врста веза у облику ланчића, верижића. Деан. Рј.* **в.** *плетенац (3). Деан. Рј.*

плѐтѐрӣй и **плѐтѐрнӣ,** -ā, -ō *који је начињен од плетера.* — Чим је филозоф остао сам ... разгледа плетерни зид штале. *Шов.*

плетéрница ж *колиба од плетера*; исп. плетара (1). — У пукотини гребена саградио [је] себи колибу плетерницу. *Креш.*

плѐтеӣй, -ā, -ē *плетачи.* — У ... окрпљеној торби теглио је ... сапуна, чешљеве, плетење и шиваће игле. *Ћоп.*

плѐти, плӣјēм несврш. *в. плевити.* — У врту ... сије, плије, залива. *Шен.*

плетѝвара ж покр. *котарица за плетиво, плетивача.* — Плетијаше једну котаричицу плетивару. *Рј. А.*

плетѝвача ж **1.** *торба, котарица за плетиво.* — Дјевојке у плетивачама доносиле [исјечене крушке] ... и зобале [их] уз плетњу и разговор. *Лал.* **2.** *плетаћа игла. Рј. А.*

плетивàчица ж *дем. од плетивача (1).* — Седе на траву, извади плетиво из плетивачице и узе плести. *Глиш.*

плѐтѝво с **1.** *оно што се плете или што је (и)сплетено.* — Седе на траву, извади плетиво ... и узе плести. *Глиш.* А руке

јој са плетивом вунене чарапе пале у крило. *Новак.* фиг. По зеленом плетиву [лишћа] ширише се жућкасте ... мрље смрти. *Крл.* **2.** *плетење.* — Осуђен је ... женски спол и на швело, везиво, плетиво. *Шен.* **3.** *сплетка.* — А колико сам пута дознао за ђаволско плетиво тобож' мирних. *Буд.*

плетизмо̀граф м грч. *инструменат који бележи колебање волумена једнога органа. Терм. 4.*

плѐтикоса м *човек с уплетеном косом. Р-К Реч.*

плѐтикотарица и **плѐтикош** м *човек који се бави плетењем кошева. Рј. А.*

плѐтикрошња м покр. *онај који се бави плетењем крошања, котарицâ. Вук Рј.*

плѐтилица ж *в. плетиља* (*1*).

плѐтиља и **плѐтиља** ж **1.** *она која се бави плетењем.* — Око ватре бејаху поседале преље и плетиље. *Вес.* **2.** мн. зоол. *породица птица лепих боја из реда врапчарки које плету гнезда у облику цеви, боца, лопте и сл.* Ploceidae. *ЕЛЗ.*

плѐтипрàвда м покр. *човек који свуда истерује правду, који се радо парничи.* — Нећемо писмодера ... нећемо хваставца, нећемо плетиправде! *Павл.*

плѐтисàнка ж песн. *која плете сне.* — Неуморна плетисанко, што плетиво плетеш танко међу јавом и мед сном! *Кост. Л.*

плѐтињ, -ā, -ē *плетачи*: ~ игла. *Вук Рј.*

плѐтица ж покр. *набор* (*на одећи*). — Тешка бијела сукњица с многим плетицама дивотно се приљубила уз ... бокове. *Кум.*

плѐтка ж *сплетка.* — Заметне различне плетке, те добро завади Милоша и Молера. *Вук.* Све ћу ти Кпркине сада разложити опаке плетке. *М-И.*

плѐткав, -а, -о *који чини плетке. Рј. А.*

плѐткāр, -а́ра м *в. плеткаш. Рј. А.*

плетка́рење с *гл. им. од плеткарити.* — Сваки [је] од њих узео на себе ... дио плеткарења како ће га згодније преварити. *Мат.*

плетка́рити, плѐткāрīм несврш. *чинити плетке, смутње, сплеткарити.* В. пр. уз гл. им. плеткарење.

плѐткāрош м *в. плеткаш. Рј. А.*

плѐткāш, -а́ша м *онај који прави плетке, сплеткаш.* — Он [је] по мржњи плеткаша Уликса ... са овога свијета пошô. *Марет.*

плеткàшица ж *она која прави плетке, сплеткашица. Рј. А.*

плѐтна ж покр. *плитко речно возило. Р-К Реч.*

плѐтница ж покр. *пречага у лестава. Рј. А.*

плѐтња ж **1.** *плетење.* — На платнима су се сунчале ... крушке, па су их дјевојке ... зобале уз плетњу и разговор. *Лал.* **2.** *плетиво.* — Жена Божова ... испоклања ... вез и плетњу. *Лал.*

плѐтњица ж *уска дашчица код крпела на плугу и на колима. Рј. А.*

плѐћ ж *страна планине, било, хрбат. Вук Рј.*

плѐћа[1], плéћā с мн. = плећи *горњи део леђа између врата и руку.* — Онако висока, широких плећа и прсију ... одсвукуд га народ видио. *Тур.* Гојко затресе плећима и изиђе из собе. *Ранк.* фиг. Вали ударали су све снажније о барку дижући је и спуштајући на својим плећима као љуску. *Новак.*

Изр. дати ~ *ударити у бекство, почети бежати*; носити што на својим плећима *узимати на себе сву бригу око чега*; окренути, обрнути ~ од кога, од чега *одвратити се од кога или чега*; скинути (збацити) с плећа *ослободити се какве тешкоће, неугодности*; стиснути плећа (плећима) *учинити мали покрет леђима* а) *као знак недоумице, сумње*; б) *као знак прихватања нечега тешка срца, из нужности.*

плѐћа[2] ж покр. *плећка* (*б*). — Кад ти у печену плећу гаташ, ја ти се нијесам никада ругала. *Љуб.* Стара Смиљана извади из хамбара плећу сухе овновине. *Тип.*

плећáпце, -а и -ета с *дем. од плеће.* — Нису за терет те беле ручице ни та нежна плећанца. *Кнеж. Л.*

плѐћаст, -а, -о *в. плећат.* — Све саме кршне момчине, високи и плећасти. *Том.*

плѐћат, -а, -о *који је широких плећа.* — И онако висок и плећат, окрупња и отежа још више. *Андр. И.* фиг. Подно бедема стиснуле се ... кућарице ... с високим, плећатим димњацима. *Драж.*

плѐћатōст, -ости ж *својство онога који је плећат. Р-К Реч.*

плѐћāш, -а́ша м **1.** *плећат човек.* — Висок плећаш у цилиндру ... завирује у сваки кутић. *Матош.* **2.** *коњ широких рамена. Рј. А.* **3.** агр. *врста граха. Вук Рј.*

плѐће, -а (ређе -ета) с **1. а.** *горњи део леђа од врата до руке.* — Прије му ... близу и стави руку на плеће. *Гор.* Домаћин ... шчепа велики нож, забоде га веселици покрај деснога плећа и лијепо откиде читаво десно плеће. *Ђор.* **б.** *плећка* (*б*). — И жао му онда за оним једним плећетом, радије би ваљда то парче меса у свом оцаку од раја небескога. *Коз. Ј.* Спусти [у торбак] плеће меса. *Лал.* **2.** фиг. *крило* (*на вратима*). — Кад се затворе врата, онда се она греда извуче тер се преко врата протегне у оно друго плеће. *Маж. М.*

Изр. гатати (гледати) у ~ празн. *прорицати будућност из плећа печеног брава*; говорити преко плећа *говорити с висока, охоло, надмено*; нема га ни у ~ нар. *нигде се не појављује (каже се о ономе који се нигде не види)*.

плећев, -а, -о *који је у вези с плећем*. — Афизе, погађачу стари, што си многе погодио ствари из бајноґа знања плећевога. *Март.*

плећи, плећӣ (и плећијӯ) ж мн. = плећа[1]. — Побацајмо торбе са плећију! *НП Вук.* Бијаше људина широких плећију. *Шен.* [Коса] јој сплетена у витице миловаше плећи. *Вуј.*

плећина ж **1.** *плећка (б)*. — Јесу ли заувијек умрле свадбе јесење са печеним овчијим плећинама? *Вуј.* **2.** *бок, страна брда*. — Читава гомила сељака натисну с пута низ плећину. *Ћоп.* Партизани кренуше преко плећине. *Ољ.*

плећиница ж *дем. од плећина*. — Кад је дошао већ упола плећинице ... леже у хлад једнога глога да се одмори. *Ћоп.*

плећка ж (ген. мн. плећāкā и плећкӣ) **а.** *лопатица*. — Удари га врео куршум између плећака, и он се свали с коња. *Глиш.* **б.** *део животињског трупа између врата и предњих ногу*. — Добије много ... жита ... меса, обично саме свињске плећке. *Пав.*

Изр. положити на обе плећке а) спорт. *положити кога на леђа целом њиховом ширином (у рвању)*. — Циљ и задатак сваког рвача је положити свога противника на обје плећке. *Рв.*; б) фиг. *постићи потпуну победу над киме*.

плећкица ж *дем. од плећка*. — Кроз дебели енглески штоф њихове плећкице су стрчале као кроз најтању памучну материју. *Макс.*

плећни, -ā, -ō *који се односи на плећа*. — И збиља беше лубањи му вид (у продужењу с плећним костима) кô мала алфа. *Кост. Л.*

плеура ж грч. анат. *поребрица, плућна марамица; опна која покрива површину плућа и унутрашњу површину груднога коша*.

плеурӣтис и **плеурӣтис** м грч. мед. *упала, запаљење плеуре*. — Лекари [су га] послали у Швајцарску да лечи свој плеуритис. *Вучо.*

плеурӣтичан, -чна, -чно *који има плеуритис*: плеуритични болесници.

плех, плеха м нем. варв. *лим; плитка посуда (обично лимена) за печење*. — Лепиња ... се умочи у плех у коме цврчи младо ... јагње. *Пол. 1960.*

плехан, -а, -о = плехнат *који је од плеха, лимен*: ~ пећ.

плех-мӯзика ж нем. варв. *в. блех-музика*. — Свирале су плех-музике. *Крл.*

плехнат, -а, -о = плехан. — Раскребечен тако с плавим плехнатим лавором на глави ... личио је на повампиреног вукодлака из приче. *Кик.* Ћутке сељак завуче руку под чаршав, извуче нож у плехнатим канијама. *Дав.*

плеша, ијек. пљеша, ж *место на глави где је испала коса и више не расте, ћела*. — Глава, од тјемена до чела, све једна пљеша. *Цар Е.* Лице упало ... високо чело и пљеша, нешто мртвачко у свему. *Кал.*

плешив, -а, -о, ијек. пљешив **а.** *ћелав*. — Фигура декадентна, пљешива и просиједа. *Крл.* **б.** *који је без дрвећа, без вегетације, го (о брду)*. — Под вечер [се] разлију по пљешивим вршцима зраке сунца са запада. *Андр. И.*

плешивац, -йвца, ијек. пљешивац, м *човек плешив, ћелавац. Рј. А.*

плешивити и **плешивити,** -ӣм, ијек. пљешивити и пљешивити, несврш. *постајати плешив. Прав.*

плешивōст, -ости, ијек. пљешивōст, ж *својство или стање онога који је плешив*.

плешина, ијек. пљешина, ж **а.** *аугм. од плеша*. **б.** *шума врло ретког склопа и раста. Мин. Лекс.* **в.** *голет. Бак. Реч.*

плйвалица ж риб. = пливарица *кружна мрежа која плива на површини мора и служи за лов риба на пучини*. — [Рибари] морају доста да знају ... како се крпе »пливалице, потегаче«. *Пол. 1959.*

плйвалйште с *место у води одређено за пливање и пливачке утакмице*. — Повећао се број пливалишта, игралишта. *Пол. 1958.*

плйвало с покр. *рибљи мехур. Рј. А.*

плива̀на ж покр. *дашчара на води с које се скаче у воду. И-Б Рј.*

плйвāње с *гл. им. од пливати*.

плйваоница и **плйвадница** ж *пливалиште*. — На лијевој обали Влтаве смјештене су двије велике пливаонице. *В 1885.*

плйварица ж риб. = пливалица. — Збију је [рибу] тако да би је што лакше брод опколио мрежом пливарицом. *НИН 1958.*

плйвати, -āм несврш. **1. а.** *кретати се по површини воде изводећи одређене покрете тела (о човеку и животињама које не живе у води)*. — Док се магарцу не налије у уши, не може пливати. *О-А.* фиг. Научио [је] мрзети све оне који без напрезања пливају по површини. *Петр. В.* **б.** *кретати се у*

дубини воде помоћу нарочитих органа прилагођених, подешених за ту сврху (о рибама и животињама које живе у води и на води). — фиг. Он ... плива у животу као врста алге. *Крл.* **в.** *налазећи се у води или у каквој течности, држати се на површини, не тонути (о лешу, о предметима).* — Пливаху многи мртваци. *М-И.* У ... кориту за прање пливао [је] термометар у дрвету. *Петр. В.* фиг. Истину можеш стањити, али је не можеш прекрхати, она плива на лажи. *Вел.* **г.** *имати својство држати се на површини течности (о предметима који имају мању специфичну тежину од течности у којој се налазе).* — Кидали су лишће и гледали како плива на води. *Наз.* **2.** *лежати, налазити се у води.* — Шуме кукуруза тону, куће пливају, марва се души. *Павл.* **3.** *равномерно, уједначено кретати се у ваздуху, пловити.* — Гледао је како пливају ласте у ваздуху. *Ћор.* Бијеле пахуљице ... пливају уздухом. *Леск. Ј.* фиг. Пливају по соби ... опојни мириси. *Каш.* Из ... крчме све оштрије и разговјетније допире и плива ојкање. *Јел.* **4.** фиг. *измицати, одмицати, одвајати се, одлазити, нестајати.* — Чини ми се да ништа сувишно не плаћам, а новац само плива. *Крањч. Стј.* **5.** (у чему) фиг. **а.** *бити сасвим, потпуно, у свима деловима обухваћен, испуњен чиме.* — Бијаше недјељно поподне у пуном љету ... Село је пливало ... у сунцу. *Ж 1955.* Соба плива у облаку дима. *Крл.* **б.** *бити јако, у великој мери снабдевен чиме.* — Волим живјети у суху хљебу него пливати у обиљу. *Шен.* Пливам у новцу. *Грг.* **в.** *проживљавати какво снажно осећање, бити њим потпуно обузет.* — Све је пливало у смеху и шали. *Вес.* Пливаше у заносу. *Крањч. С.*

Изр. плива као секира ир. *не зна пливати;* ~ као бубрег у лоју, ~ у (с)ласти и масти *живети у великом обиљу;* ~ против струје, ~ уз воду *радити, поступати самостално противећи се назорима, мишљењу оних који су на власти или у већини;* супр. ~ са струјом, ~ низ воду; ~ у дугу *бити презадужен;* ~ у крви *крваво се борити;* ~ у сузама *много плакати; много пити.*

пли̏ва̄ћӣ, -ā̄, -ē̄ *који служи за пливање.* — Међу прстима руке и ноге нарасле су пливаће опне. *Новак.*

пли̏ва̄ч, -а́ча м **1.** *онај који плива; онај који зна пливати.* **2.** техн. *шупље тело које плива по површини течности и показује висину разине, нивоа. Мин. Лекс.*

пли̏ва̄ча ж *врста тикве.* — Сисурина [јој] била испала, па личила на оне шупље тикве пливаче. *Сим.*

плива́чев, -а, -о *који припада пливачу.*

пливà̄чица ж **1.** *женска особа пливач.* **2.** мн. зоол. *птице које имају тело подешено за пливање.* — Патке пливачице имају кратко и широко тијело и дебелу главу. *Финк.*

пли̏ва̄чкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на пливаче и пливање; који служи за пливање; који је одређен за пливање:* ~ костим, ~ школа, ~ базен.

пли̏ва̄ш, -а́ша м зоол. *врста пужа са танком и нежном кућицом* Atlanta. *Финк.*

пли̏за̄ти, пли̏жēм несврш. *помицати се по површини целим телом или на ножицама (о гмизавцима и инсектима), плазити, гмизати.* — фиг. Најдубља мисо плиже. *Крањч. С.*

плијев- и **пљев-,** ек. плев-.

плијѐвор м (ијек.) покр. *оно што се исплеви. Вук Рј.*

пли̏јен, ек. плӗн.

плијен-, ек. плен-.

плијѐнак, -нка, ек. плéнак.

пли̏јенор м зоол. *морска птица велике главе и јаког кљуна која се храни рибама* Podiceps cristatus. *Бен. Рј.*

плијѐњати, -ā̄м (ијек.) несврш. покр. *пленити.* — Ујутро пођоше да плијењају торове. *Лал.*

пли̏јѐње с *гл. им. од плити*[1], *пливање.*

пли̏јењенӣк, ек. плӗњенӣк.

плијѐњење, ек. плéњење.

пли̏јесан, -сни, ек. плӗсан.

пли̏к м (мн. пли̏кови) *водени мехур на кожи од опеклине, од тесне обуће и сл.* — Лице, ноге и руке црвене и пуне пликова као да је опечена и опарена. *Рист.*

пли̏кавац, -а̄вца м *врста бојних отрова.*

пли̏каст, -а, -о *који је попут плика, као плик, који је покривен пликовима. Р-К Реч.*

плико̀вит, -а, -о *пликаст. Р-К Реч.*

пли̏ковица ж мед. *кожна болест у којој се јављају на кожи велики воденасти мехури* pemphigus.

пли̏ма ж **1.** *растење, дизање површине мора које се периодички понавља;* супр. осека. — фиг. Илија Корен осјети како га залијева талас високе плиме узбуђења. *Цес. А.* Зар није једино могућно да се просто препусти плимама и осекама живота? *Вучо.* **2.** фиг. **а.** *појава, навала чега у великој количини.* — Велика плима свеопште спекулације ... трајала [је] неколико првих година. *Андр. И.* Титра цилик виолине у цјелова плими. *Крл.* **б.** *пораст у развитку чега.* — Младићу већ плима стиска грло, чулна плима његових рањених година. *Божић.*

пли̏мати, -ā̄м несврш. *расти, дизати се као плима.* — Ми дјеца слушамо своје веселе гласове који шумно плимају у бачви. *Стипч.*

плӣмнӣ, -ā, -ō *који је у вези с плимом.* — Плимни вал продире дубоко у ријеку узводно. *ОГ.*

плӣмӧ, -òа м фр. *перјем испуњен покривач за кревет, перина. Кл. Рј.*

плӣмут м *енглеска врста племените кокоши.*

плӣн м (лок. плӣну; мн. плӣнови) чеш. *гас.* — При немирном и слабом свјетлу плина Андријашевић опази уза се нова лица. *Нех.* Ту близу . . . налазе се извори петролеја . . . плина има напретек. *Јак.*

Изр. бојни, отровни плинови *хемијска средства која се примењују у рату да затрују ваздух, земљиште, храну, воду, ратну спрему противника и да изазову тренутну смрт или тешко обољење*; природни, земни ~ *плин, гас који се налази у унутрашњости земље и излази кроз бушотине за вађење нафте*; расветни ~ *плин, гас који се добива дестилацијом каменог угља и употребљава углавном за расвету, кување, грејање и у индустрији.*

плӣнār, -ára м заст. *особа којој је била дужност да пали и гаси плинске свјетиљке у граду.* — Сјетио [сам се] неког . . . плинара. Он је био на плинској станици и ондје палио и гасио плинске свјетиљке. *Јонке.*

плӣнара ж *фабрика за производњу запаљивог плина, гаса.*

плинӧвит, -а, -о *који садржи својства плина, који се налази у стању плина, који је сличан плину*: ~ стање. — фиг. Вршци торњева цртали се у њој [свјетлости] губећи се на рубовима у нешто . . . плиновито. *Крањч. С.*

плинӧвитӧст, -ости ж *својство или стање онога што је плиновито; оно што је плиновито.*

плӣновӧд, -ода м неол. *цев, вод за довођење плина.*

плӣномēр, ијек. плӣномјēр, м неол. *мерило за потрошак плина, газометар.*

плӣномјēр, ек. плӣномēр.

плӣнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на плин*; *који делује помоћу плина*: ~ цев, ~ свјетиљка. **2.** *који је у вези с употребом плина као бојног средства*: ~ рат, ~ бомба, ~ маска.

плӣнта ж грч. архит. *у античком градитељству квадратна камена плоча на којој стоји база стуба, пиластра и сл.*

плӣнта ж покр. *плачљива стара жена.* — А ти Маре — плинте, мислиш да ћеш је сузам' оздравит? *Војн.*

плӣнути, плӣнēм свршн. и несврш. **1. а.** *јурнути, нагло потећи.* — Ако ударе војска и плине по шуми, гдје ћеш се онда сакрити. *Ћоп.* фиг. Топола шушну врби . . . полусјајне тајне плину у висину. *Матош.* **б.** *нагло се појавити, искрснути, настати.* — Катkад само душом плине успомена и маглине засниване моје среће. *Дис.* **2. а.** *почети се изливати, разли(ва)ти се, плавити.* — Плинула вода по пољу. *Вук Рј.* У пролеће — свуд око Жабљака плине вода. *Нен. Љ.* **б.** *разилазити се, разливати се на све стране*; *испаравати се, расплињавати се.* — Женске запјевају, лагано плине пјесма по равници. *Шен.* **в.** (*ра*)*ширити се на све стране, по читавој површини чега.* — Неописана радост беше јој плинула по лицу. *Ком.* **3.** *пливати, пловити.* — Падајте, браћо! Плин'те у крви! *Јакш. Б.* Ој, пјесмо моја, крилатице дивна, што зраком лаким попут дашка плинеш. *Гал.* **4.** прел. необ. *залити, облити.* — Аду је плинуо стид као загушљиви зрак. *Божић.*

плӣоцēн м грч. геол. *најмлађи слој терцијара у развоју Земље.*

плӣоцēнскӣ, -ā, -ō *који припада плиоцену*: плиоценска језера, плиоценске наслаге.

плӣсак, -ска м оном. *звук који се чује кад што пљусне у воду.* — Чу у даљини нешто као плисак и видје . . . нечије тијело како неста у води. *Сим.*

плӣсē, -èа и **плӣсēј**, -éја м фр. *паралелни набори на женској хаљини.* — Из мора свилених плисеја . . . играле су двије расне, темпераментне ноге. *Бег.*

плисӣрати, плӣсӣрām сврш. и несврш. *уши(ва)ти паралелне наборе у тканину.*

плӣскавац, -āвца м зоол. *в. плискавица* (*1*). *Рј. А.*

плӣскавица ж зоол. **1.** *делфин, дупин.* — У исто време спусти се плискавица . . . симбол . . . бога мора. *М 1867.* **2.** *птица која према народном вјеровању прориче судбину. Мин. Лекс.*

плӣскати, -ām несврш. *пљакати се, врцати се, скакати над воду* (*о рибама*). — Усред ливаде модро језеро, а у њему плискале златне рибице. *Горд.*

плӣске ж мн. зоол. *род птица пјевачица дуга реп која је непрекидно у покрету, пастирице* Motacillidae: бела плиска Motacilla alba, жута плиска Motacilla flava.

плӣснути, -нēм *сврш. према плискати, врцнути се, пљакнути се.* — Лелујају [се] ситни, бијели бобуљци, изнад којих каткад плисне која риба. *О-А.*

плӣтак, -тка, -тко (одр. плӣткӣ, -ā, -ō; комп. плӣтӣй) **1. а.** *који је мале висине, малога газа* (*о води*); супр. дубок (1а). — Још се возило плитким коритом старе Тисе. *Чипл.* **б.** (у именичкој служби) м *пличина, плићак.* — Очи су јој бистре и прозирне кô чисто море . . . на плитку. *Ћип.* **2. а.** *који продире, који се пружа до мале дубине*: плитке земље,

плитко орање. **б.** *који има мању дубину у поређењу с другим истородним предметима*: плитке ципеле, ~ фес. **в.** *који се налази на малој дубини, на малом растојању од површине.* — Они спавају сви до једног, редом, у плитком гробу. *Дис.* Неолићани ... су боравили ... у плитким земуницама. *Жуј.* **г.** *који има мали размак, мало растојање до улаза, отвора.* — Покушали су људи да уђу: свега неколико плитких пећиница. *Сек.* **3.** фиг. **а.** *који се не одликује дубином, садржајношћу; који не улази у бит, суштину ствари, који је без темеља, површан; неозбиљан.* — Ваши детективисте су ... плитка ћеретала. *Матош.* То те твоја плитка памет учи. *Андр. И.* **б.** *који није јак по интензитету, који се није развио до јачег степена (о мислима, осећањима, сну и сл.).* — И моја је радост све плића. *Наз.* Његов сан [је] био и краткотрајан и плитак. *Пол. 1959.*

Изр. бити плитког цепа (буђелара, кесе) *бити малих, слабих материјалних средстава*; као ђаво у плиткој води (злопатити се) *живети тешко, у непрестаним бригама.*

плитàрица ж *в. плитица (1). Вук Рј.*

плúтва ж *пераја.* — Нека риба ... плитвама одскакује [на копну] као скакавац. *Маж. Ф.*

плúтвāш, -áша м зоол. *животиња којој ноге служе као плитве* Pinnipedia. *Рј. А.*

плúтвина ж *пличина.* — Јурила је мала црна гондола попут хитре рибице плитвином. *Шен.*

плúтвица ж *послужавник, поднос.* — Цура ... на плитвици кахву донијела. *Март.*

плúти[1], -йјēм несврш. заст. *в. пливати.* — Црвена свила по мору плила. *Вук.* Облачак кô бијел лабуд амо плије. *Марк. Ф.* фиг. Око тебе сва ми душа плије, јер из тебе црпи живот свој. *Прер.*

плúти[2], -йјēм несврш. покр. *плевити.* — Дај ми, газда, јање бијело, па ћу теби лозу плити. *Кашт.*

плúтица ж **1.** *плитка здела, чинија, чанак.* — Бријач кренуо на пут и понио своју мједену плитицу. *Вел.* У благоваоници уз звеку чашā и плитица живо се ... разговарало. *Ћип.* **2.** *плитка удубина.* — Дуго се загледао у ону зеленкасту маску [мртваца] која се око носница и сљепоочних плитица већ лаштила воштано и наднаравно. *Крл.*

плитѝчара и **плитѝчāрка** ж бот. *врста лишаја* Xanthoria parietina. *Терм. 3.* — По камењу лишајеви: плитичарке. *Бен.*

плúтичаст, -а, -о *који је налик на плитицу. Рј. А.*

плúткūш, -йша м покр. *в. плићак. Р-К Реч.*

плúтко прил. *на плитак начин, површно.* — О стварима није никада размишљао ни дубоко ни плитко. *Крл.*

плúткознāн, -а, -о ков. *онај који је плитка знања.* — Плиткознан човјек ... може се лудо пијевчити својим знањем. *Павл.*

плúткōст, -ости и **плúткоћа** ж *својство или стање чега плитког.* — Оборио се на плиткост ... романтичарске поезије. *Барац.* Плиткоћи знања и значаја није ништа поћудније од ове науке незнања. *Баз.* Наши људи ... упадну понекад у плиткоћу. *Бил.*

плúткòум и **плúткòӯм,** -а, -о, **плúткòуман** и **плúткòӯман,** -мна, -мно *који је плитка ума.* — Властољуби, празнословни, плиткоумни свете, крваво се народ зноји, а ви благујете! *Змај.* Опште лудило ... као да је заразило и ову плиткоумну жену. *Андр. И.*

плúткòумнйк и **плúткòӯмнйк** м *човек плитка ума; плиткоуман човек. Рј. А.*

плúткòӯмнōст и **плúткоӯмнōст,** -ости ж *својство или стање онога који је плиткоуман.* — [Познавао је] плиткоумност Хаџи Селимагину и његове чете. *Мул.*

плúћāк, -áка м = пличина *плитко место у води; газ.* — Деца газе по плићаку. *Андр. И.* Било је заповијеђено да се нађе плићак и пријеђе на другу страну. *Крањч. Стј.* фиг. Видео је ... у малограђанској средини скученост духа и мутне плићаке живота. *Глиг.*

плúћати, -ā несврш. *постајати плитак.* — Према селу је плићао Дон. *Моск.* Вода је плићала и опет му дошла до појаса. *Дав.*

плúћина ж покр. *в. пличина.* — Сваке зиме замрзну се само плићине поред обала. *Дед. Ј.*

плúчúна ж = плићак. — Били смо у пличини [на ушћу Бојане]. *Нен. Љ.* фиг. С таквим пличинама настојао је ... дуго да успава своју савјест и да се смири. *Крл.*

Изр. доћи на пличину (плићак), наћи се на пличини *наћи се у мучном, тешком положају.*

плúш, плúша м фр. *тканина с меким, кратким и густим маљама, различите боје, слична баршуну, сомоту.* — Скинула је ... и огртач од смеђег плиша. *Нех.* фиг. Малени точкови косачице ... усецали су се у сиви плиш прашине. *Моск.*

плúшав, -а, -о = плишаст *в. плишан.* — Манастирски ђаци ... изнесоше пред цркву велике налоње прекривене свилењим и плишавим покривачима. *Чипл.*

плúшан, -а, -о *који је од плиша; који је пресвучен плишом*: ~ хаљина, плишане за-

весе. — Улазио [је] свечано у плишани владичански сто у цркви. *Чипл.*

плѝшаст, -а, -о = плишав. — Бацао се на црвен плишасти диван. *Крањч. Стј.*

плôв, плôва м заст. *пловљење, пловидба.* — Море без морнара и пучина без плова. *Пар.*

плôва ж покр. *јато, мноштво риба, кретање у јату (о рибама).* — Често виђамо њихове големе плове које прогоне грабљиве рибе и китови. *Финк.*

плóвак, -вка м **1. а.** *предмет од плута, дрвета или лима (обично купастог облика) који плива на води и причвршћен је на дно, а служи као знак који упозорава, обраћа пажњу на нешто.* — Војници повремено осветљавају обале и траже сигналне плавке на површини реке којима је обележена пловна стаза. *Аз.* **б.** *пловац (1).* — Један пецарош ... љутито је довикнуо другом пецарошу, загледаном у пловак своје удице. *КН 1958.* **2.** *дно хидроплана у облику потпуно затвореног чамца који клизањем по води омогућује полетање и слетање.* — Многобројни бродови и авиони ... нису ништа нашли осим ... комада од пловка са хидроавиона. *Петр. М.* **3.** покр. *место у утроби где лежи дете. Рј. А.*

плôван, -вна, -вно **а.** *којим се може пловити, који је приступачан, одређен за пловидбу бродова*: пловни канали, пловне реке. — У предању живела [је] представа о ... великим пловним стајаћим водама. *Петр. В.* **б.** *који плови, плива.* — Публиковао је више запажених научних радова о пловним микроскопским алгама. *Петр. М.*

Изр. ~ кожица *опна која служи за пливање (код водоземаца и птица пливачица)*; пловни парк *сви бродови, лађе које врше саобраћај на мору, рекама, језерима.*

плôвāн, -áна м *патак.* — Описао је и петла и кокошку, и плована и ћурана. *Срем.*

плôван м тал. *католички жупник који је на челу плованије.* — Док мој стари плован тријеби бревијар ... звоним ... са »межнаром« ... поздрављење. *Матош.*

пловáнија ж *најнижа територијална јединица у организацији католичке цркве која има своју цркву; зграда у којој станује плован и у којој се налази његова канцеларија.* — Из ријечке плованије ишчахури [се] једна нова бискупија. *Цар Е.* Старе наше курије, плованије ... све је то пропјевало. *Матош.*

плóвати се, плôвāм се несврш. покр. *играти се плојкама (1), пловкама².* *Павл.*

плôвац, -óвца м **1. а.** *комадић плута, коре и сл. који се причврсти на мрежу или на нит с удицом и који плива на површини воде.* — Носио је собом ... пловце од плуте. *Петр. М.* **б.** *направа од плута у облику крста у коју је усађен стењ и служи за горење у кандилу (обично пред иконом).* — Пред иконом ... гори ... кандиоце ... на уљу крсташ пловац, а у пловцу стењак. *Ад.* **2.** заст. **а.** *пливач.* — Злочеста пловца и длаке сметају. *И-Б Рј.* **б.** *морепловац.* — Ономе мудрацу име [се] пише ... а ономе пловцу Кук (Cook). *Кур.* На главама пловаца летели су милиони водених птица. *Кнеж. Л.*

плôвба ж *в. пловидба.* — Удијелиће сретну ти пловбу. *Марет.*

плôвдина и **плôвдйнка** ж агр. покр. *врста грожђа и вино од таквог грожђа.* — У Србији [су позната] ... смедеревка, прокупац, скадарка, пловдина. *ЕГ 1.*

плôвидба ж *пловљење бродом, лађом по морима, рекама, језерима.* — Многи градови настали су уз ријеку ... на мјесту гдје се завршава узводна пловидба. *ОГ.* фиг. Један бели облачак пошао на пловидбу. *Чипл.*

Изр. пом. дуга ~ *пловидба по свима морима и водама које су приступачне с мора*; мала ~ *пловидба уз обалу*; слободна ~ *пловидба која се управља према потражњи бродског простора.*

плôвило с **1.** *оно што плива. Деан. Рј.* **2.** зоол. *рибљи мехур. Рј. А.*

плôвити, -йм несврш. **1. а.** *кретати се по површини воде у одређеном правцу помоћу нарочитих направа (о чамцу, броду, лађи).* — Чун добије пукотине кад дуго не плови. *Нен. Љ.* Плови, лађо, чврста у грађи својих бокова. *Уј.* **б.** *пливати (1а).* — Један лабуд пловио средином и остављао за собом бразду. *Лаз. Л.* **в.** *пливати (1в).* — Машицама скиде једну жишку и пусти је у чанак [с водом] ... Жишка цвркну и оста пловећи. *Вес.* **2.** *управљати превозним средством по води.* — У више згода показао [је] како умије пловити између видљивих гребена и невидљивих сика. *Цар Е.* **3.** *возити се, путовати (обично бродом, лађом, али и другим превозним средством).* — У сну тамном ... ја пловим на броду. *Уј.* Пловио је тако у аутомобилу ... и превађивао простор. *Кал.* фиг. Пловим на сновима. *Јел.* **4.** *полагано се кретати, помицати.* — Црвени је балдахин пловио на челу процесије. *Бен.* **5.** *равномерно, уједначено кретати се по ваздуху, небеском своду.* — Небом изнад спровода пловила су два тамна облака. *Макс.* Ждрали у дугоме реду плове ... болно гласови им звуче. *Комб.* Мутним небом крњи мјесец плови. *Хар.* Поврху села ... плови ноћ. *Бур.* **6.** *пролазити у памети (о мислима, успоменама).* — Те [су] мисли брзо пловиле мојом главом. *Новак.* Пловила [су] пред њим ганутљива сјећања прошлих вре-

мена. *Шимун.* **7.** необ. *вијати се, лепршати се* (*о коси*). — Бујна јој врана коса плови ... по бијелим и пуналим раменима. *Кум.*

Изр. ~ коња покр. *преводити коња преко воде поред чамца или поред брвине. Вук Рј.*; ~ против струје, ~ са струјом *в. уз пливати* (*изр.*).

пло̑вка¹ ж **1.** зоол. *патка.* — Покласмо све маторе пловке. *Ранк.* Ронио [би] и гуске и пловке за ноге хватао. *Маж. Ф.* **2.** *пловак* (*1а*). *Бак. Реч.*

пло̑вка² ж (обично мн. пло̑вке, пло̀вāкā) *в. плојка* (*1*). — Кад би одрасла дјеца хтјела, радо би се поиграо с њима клиса, и гуце, и пловки. *Вуков.*

пло́вков, -а, -о *који припада пловку.*

пло̀вљѐње с *гл. им. од пловити.*

пло́вно̑ст, -ости ж *својство онога што је пловно.*

плову́тина ж *нанос дрвља, сламе и другога што доплови на плитко место уз обалу. Рј. А.*

плову́ћац, -ћца и **плову́чац,** -чца м мин. *плавац камен* pume. — Дода се неколико зрнаца пловучца или пијеска. *ОК.*

пло̀вушe ж мн. зоол. *птице које имају на ногама кожице, опне за пливање* Natatores. *Терм. 4.*

пло̑вче, -ета с *младунче пловке, паче.* — Испод ногу с пиштањем отетура у траву мало дивље пловче. *Моск.*

пло̑вчијӣ, -ā, -ē = пловчји *који припада пловки или пловкама*: ~ печење, ~ јаје.

пло̑вчић м *пачић.* — Спиро међашима брао коприву и ... замесивао тесто за пловчиће. *Рад. Д.*

пло̑вчица ж *дем. од пловка.* — За вечеру ... и пловчица ... није згорег! *Ранк.*

пло̑вчјӣ, -ā, -ē = пловчији.

пло̀д, пло̀да м (мн. пло̀дови) **1.** *орган, део биљке који се развија из заметка цвета и који садржи семе* (*често се употребљава за јело*); *род, воће.* — Пустиња ће се после тога покрити цвећем и руменим плодовима. *Дуч.* Плод маслине много се једе осушен и усољен. *ОГ.* **2.** *заметак живога биħа у матери, дете.* — Боље је да погинем и са мном плод који од тебе носим. *Том.* **3.** фиг. *производ, резултат какве делатности физичке или умне.* — Ова збирка интимне поезије није плод старога сунчанога жара. *Марј. М.* Тешко [нам је] било кад су плодови наше борбе приписивани четницима. *Дед. В.*

пло̀дан, -дна, -дно **1. а.** *који даје, доноси обилан род* (*о биљкама*): плодне воћке, ~ лоза. **б.** *који је такве врсте да доноси обилан плод, бујну вегетацију, који се одликује плодношћу*: ~ земља, ~ равница, ~ долина. — фиг. Његови [су] разговори с предсједником ... били веома плодни. *Вј. 1957.* [Народи] су прошли кроз сурову, али плодну школу ослободилачке борбе. *Пол. 1944.* **2.** *који лако рађа, који се брзо, много множи дајући потомство.* — Домаћи, пољски и шумски миш су јако плодни ситни глодари. *Станк. С.* Сваки гледа да ожени сина из фамилије која је плодна. *Ђорђ.* **3.** фиг. **а.** *који има, даје мноштво чега.* — Разних чуда бива у свету, а наша је земља ... плодна чудима. *Дом.* **б.** *који много ствара, пише.* — Ови плодни писци се разилажаху у мишљењу о новој драми. *Матош.*

пло̀два ж анат. покр. *в. постељица. Вук Рј.*

плодва́ри и **плодва́ши** м мн. зоол. *сисари који имају плодву* Monodelphia. *Мин. Лекс.*; *ЕЛЗ.*

пло̀дйво с необ. *плођење, рађање.* — Тежих рана куд ћеш икадаре ... и његовој љуби неродници што му јурве не би за плодива. *Март.*

пло̀дйља и **пло̀диља** ж *она која плоди, рађа.* — Ти [Афродито] јеси живот безмјерног свемира ... плодиљо вјечита свију бића. *Гал.*

пло̀дница ж чеш. **1.** *плод, род.* — Родна поља бијаху крцата сазрелих плодина. *Тип.* Није марио што тим гази туђе плодине, жуљеве туђих руку. *Коз. И.* **2.** *семе.* — Ратари су жељно ишчекивали издашну кишу ... да могу усијати плодину прије зиме. *Том.* **3.** *главница, гара* (*болест жита*). *Р-К Реч.*

пло̀дити, -ӣм несврш. **1.** *носити плод, рађати.* — Тко вас хаје плоде л' крши вином? *Маж. И.* Ти семениш, ја плодим. *КН 1959.* фиг. Сам под патуљастим тријемом ... и слободан под усијаним небом, док оно плоди безнађа, коначна, стравична безнађа. *Ж 1955.* **2.** *чинити плодним, оплођивати.* — Смрт животу њиву плоди. *Крањч. С.* Женевљанин ... служи републику, плоди своју сопствену жену. *Дуч.*

~ **се а.** *повр.* — [Ријека] плодила се пастрвама и кркама. *Сим.* фиг. Глас душе ... која се плоди слободно у неизмерне лепоте пожртвовања и вере у другог. *Дуч.* **б.** *уз повр.* — Редовито [се] сматра једном од главних особина врсте да се њезини припадници међусобно плоде. *НЕ.*

пло̀дић м *дем. од плод.* — Од сваког се тучка развије једносјемени плодић. *Бот.*

пло̀дйште с *место где се замеће плод, где се нешто рађа.* — Светско плодиште јегуља [се] ... налази у океанској области. *Петр. М.* Велики дио виших гљива ствара посебна плодишта на којима настају расплодне станице. *Бот.*

плòднӣк м бот. *плодница (2).* — Плодник је доњи дио тучка, обично проширен, с једним или више семених пупољака, у којима су замеци или биљна јаја. *Тод.*

плòдница ж **1. а.** *жена која је родила много деце. Рј. А.* **б.** (у атрибутској служби) *плодна.* — Плодница земља, миришљава и влажна, пружила се под њим. *Гор.* **2.** бот. *доњи проширени део цвета са семеним замецима.* — Мува ... своја јајца усред цветне плоднице тура да ... мали онај црвак одмах слатке хране нађе. *М 1867.* Шану тихо тучкова плодница. *Наз.* **3.** анат. *постељица, пометина, плодва.*

плòдничкӣ, -ā, -ō *који припада плодници и плоднику.*

плòдно прил. *плодоносно, благотворно.* — Он је увијек знао тако плодно нијансирати своје осјећаје. *Марј. М.*

плòднōст, -ости ж *својство или стање онога што је плодно.*

плòдов, -а, -о *који припада плоду:* ~ омотач.

плòдовина ж заст. *плод.* — Тко мотри извоз француских плодовина ... и умотвора ... тај зна да се за данашњу Француску копа злато и сребро — свагдје. *Старч.*

плòдовит, -а, -о *плодан, плодоносан, родан.* — Земља твоја сад је плодовита. *НП Вук.* Плодовитих је писаца мало. *Шим. С.*

плòдовитōст, -ости ж *својство онога који је плодовит.* — Он [је] потпуно разумијевао ... плодовитост — на грму шипкову! *Кор.*

плòдогубан, -бна, -бно ков. *који губи плод.* — Високи ту су јагњеди и уз плодогубне врбе. *М-И.*

плòдождȅрци, -рāцā м мн. (јд. плòдождерац, -ерца) зоол. *врста нетопира који се хране плодовима* Megachiroptera. *Финк.*

плòдоносан, -сна, -сно *који носи плод.* — Дуги му [сунчеви] жарки траци ... бијаху пуни ватре, плодоносне снаге и живота. *Кос.* [Вук Караџић је] ставио културу једног дела нашег народа на праву и плодоносну основицу слободног стварања. *Бел.*

плòдоносно прил. *доносећи обилне плодове, резултате.* — Совјетски филм веома се плодоносно послужио резултатима нове совјетске науке. *Р 1946.*

плòдоноснōст, -ости ж *својство онога што је плодоносно.*

плòдоноша ж *оно што плод носи.* — Кукови [су јој] зерицу зијевнули као мачасти листови око плавкасте перуникине плодоноше. *Божић.*

плòдорēд м неол. агр. *периодично смењивање пољопривредних култура на истим површинама, уз примену одређених агротехничких мера, у току више година.* — Каква је вајда нашем сељаку, ако уме да оре, да удеси плодоред ... ако не уме да води дневник. *Дом.* Оспособљавање тла за трајну продукцију тзв. зеленим гнојењем и планским плодоредом сада се све више шири. *ЕГ 1.*

плòдородан, -дна, -дно *који роди плодом, плодоносан.* — Ту је Алкиноја краља плодородни засађен воћњак. *М-И.*

плòдотвōран и **плòдотвōран,** -ōрна, -ōрно *плодан, плодоносан.* — Вук је био започео своју плодотворну делатност. *Мил. Ж.* Мисли су му се чиниле плодотворнима. *Крањч. Стј.*

плòдотвȍрнōст, -ости ж *својство онога што је плодотворно.*

плȏђе с песн. *зб. им. од плод.* — С те утјехе родило ти плоће. *Прер.*

плòђēње с *гл. им. од плодити (се).*

плȏјка ж **1.** покр. *округла и глатка камена плочица којом се гађа на одређену удаљеност, у други камен, у (дечјој) игри.* — Зидари ... су се били склонили од пљуска играјући се плојкама. *Франг.* **2.** *плоча за хватање птица.* — Направио сам плојку изнад рупе у камену. *Наз.* **3.** бот. *главни, меснати, површински део листа* lamina. *Терм. 3.*

плòкāта ж тал. *трг.* — Читава је плоката дисала радошћу. *Наз.*

плòкāтица ж *дем. од плоката.*

плȏмба ж фр. **1.** *лимена плочица или спљоштен комадић олова, обично с отиском жига, којим се печате различити предмети, товари и сл.* — Трче [дечаци] на станицу и ... гледају како се са вагона скидају пломбе. *Андр. И.* **2.** *маса којом се испуњава шупљина поквареног зуба.* — Тако је започео своју каријеру, која га је дигла ... до златних пломби. *Крл.*

пломбȉрање с *гл. им. од пломбирати.*

пломбȉрати, плòмбȉрām сврш. и несврш. *ставити, стављати пломбу (1 и 2).*

плȏсан, -сни ж = пљȍсан *плосно место.* — Мах се врачу објесише брци, јер плосан му у плећету црна. *Март.*

плȍсан, -сна, -сно = пљȍсан *који је равне површине, без узвишења и удубљења; плоснат, спљоштен, као пригњечен.* — Плосне му ноге при том [верању по пећинама] крваре. *Цар Е.* Риђа коса ... беше уковрчена у мале полукружне увојке око плосног лица. *Мил. Ж.*

Изр. плосни вез *врста веза.* — Једни су везови крстаци, плетенац, плосни вез. *Баб.*

пло̏ска ж **1.** = пљоска *боца сплоштена облика.* — Кад су чутура и плоска празне биле, наређивао је трубачу да свира. *Срем.* Онда дохвати плоску, гуцне мало, обрише огрљак. *Бег.* **2.** зоол. *врста рибе сродне шарану, сиљ, деверика* Abramis brama. — Сви су, сви су дошли, цијели чудесни народ риба. И плоске неухватљиве црвенооке. *Сим.*

пло̏скица ж *дем. од плоска*; исп. плошчица. — А што не узесмо плоскицу ракије кад смо од куће пошли! *Десн.*

пло̏скӯн, -ӯна м покр. *плосна дрвена посуда за воду или за вино. Рј. А.*

пло̏снат, -а, -о = пљоснат *плдсан.* — Дора ... стави на стол плоснату стаклениду и двије чашице. *Шен.* Други [момак] ... упалих образа, плосната носа. *Ђор.*

пло̏снатице и **плоснàтице** ж мн. зоол. *породица риба коштуњача плоснатог типа које бочном страном леже на морском дну* Pleuronectidae. *ЕЛЗ.*

пло̏снато прил. *на плоснат начин, у равној површини*; *право.* — Коњ скаче плоснато тако да се највиша тачка пута његовог полета не налази над препоном, већ иза ње. *Јах.*

плоснӣна ж *својство чега плосног*; *плоха* (*1*). *Вук Рј.*

пло̏снити, -ӣм несврш. *чинити што плосно. Рј. А.*

пло̏сница ж *плоска* (*1*). — На плећима свилена торбица, а у њоме сребрна плосница. *НПХ.*

пло̏сно прил. *плоштимице.* — Свака појединa гробница била је обележена ... плочама, кад усправљеним, кад плосно положеним. *Панч.*

плоснòглав, -а, -о = пљосноглав *онај који је плосне главе. Вук Рј.*

плоснòглавац, -а̄вца м зоол. = пљоснoглавац *врста великог пужа без љуштуре који има плосну главу* Tethyis. *ЕЛЗ.*

плоснòгруд, -а, -о и **плоснòгрудан,** -дна, -дно = пљосногруд(ан) *који има плосне груди. Р-К Реч.*

плоснòкљун, -а, -о = пљоснокљун *који има плосни кљун.*

плоснòног, -а, -о = пљосноног *који има плосне ноге. Бен. Рј.*

плоснòнос, -а, -о = пљосконос *који има плосан нос.* — Плосконосе козе огризају шибљике. *Марет.*

плоснòрожац, -ошца м зоол. = пљоснорожац *инсекат плосних рогова* Platycerus. *Бен. Рј.*

пло̏сњат, -а, -о *в. плоснат.* — Драва је начинила нове насипине, по којима леже ... плочице леда, као да су то бијеле плочице пљоснатих шкољка. *Бен.*

пло̑т, пло̑та м (лок. пло̀ту; мн. пло̀тови) *ограда од прошћа, летава, дасака, сплетеног пруња, тараба.* — Повезасмо коње: ко за шљиву, ко за плот. *Вес.* фиг. Ти кад некога мрзиш ... ти не знаш да поставиш ... плот твојој мрзости и јарости. *Срем.*

Изр. држати се свога плота *не мешати се у туђе ствари*; градити плотове преко кога *не обазирати се на кога*; јевтино месо — чорба за плот *каже се за оно што је лоше, што није квалитетно*; као пијан плота, као слепац плота (држати се, ухватити се кога, чега) *не одвајати се од кога или чега*; погинути за плотом (крај туђег плота) *умрети напуштен од свих својих*; уз ~ притиснути кога *довести кога у безизлазну ситуацију*; за ~ (бацити кога, што) *не марити за кога, за што, грубо, сурово одбацити, напустити кога*; живи ~ *ред густо засађеног дрвећа или жбуња који чине ограду.*

пло̑т ж рус. **1.** *пу̑т, тело.* — Он може теби само плот да реже! *Наз.* [Сестрама] не допуштају родитељи никад да дођу до сазнања своје лепе и младе плоти. *Петр. В.* **2.** фиг. *љубавна страст, путеност.* — Зашто ти тако тамне зене пуне молитве и плоти? *Радул.*

пло̀та ж зоол. *врста речне рибе*; исп. плоска (2) и плотица. — Дечаци ... ситну рибу, кркушице и плоте ... ухвате на удицу. *Андр. И.*

пло̑тан, -тна, -тно *путен, сексуалан.* — Понесе је радозналост и голицавост плотна. *Маш.*

пло̑та̄р м **1.** *дрвар.* — Тако је многи бег, и ага, и плотар напарио око пред ... кућом Мујином. *Мул.* **2.** *човек који гради плотове. Рј. А.*

пло̀тина ж **1.** *аугм. од плот.* **2.** покр. *грмље, жбуње.* — Па кад Турци гору околише ... скри се Шћепан кâ ћук у плотину. *НП Вук.* **3.** покр. *оно што се косиром с дрвета сасече. Вук Рј.*

пло̀тић, -а и **пло̀тӣћ,** -ића м *дем. од плот.* — Затим уоколо ено ограда, плот, заправо плотић из прошћа. *Коз. И.*

пло̀тица ж зоол. *речна риба, сродна шарану* Scardinius erythrophthalmus. — Потом [дођу] црвенооке плотице, широке и чудне, мрке по хрбату. *Сим.*

пло̀тна ж покр. *плоча.* — Дуго сам размишљао ... да одигнемо једну плотну са пода и испод бараке да ископамо дубоку јаму. *Јак.* Подигну га [бакрач], тресну њим о плотну. *Ђос. Д.*

пло̀тњача ж *колиба од плетера.* — Живот се прерушавао и изобличавао брзо ...

у свим домовима ... у брвнарама, плотњачама, олепљеним иловачом и покривеним сламом. *Ђур.*

плòтскӣ, -ā, -ō *који је у вези с плоти, плотан.* — Кажу да није знао шта је женско тело ни плотско уживање уопште. *Андр. И.*

плòтӯн, -ýна м тал. *пуцањ у исто време из више пушака или топова.* — И тада — за плећима планине ... чуше се плотуни. *Лал.* На осталу десеторицу пред зидом дигле се пушке ... обори их плотун. *Ћор.* фиг. Читав плотун каменица сручи се на Цигане. *Срем.* На сваки плотун фукарине ларме одговарао је. *Мил.*

плòтӯнскӣ, -ā, -ō *који је у вези с плотуном*: ~ паљба.

плòха ж (дат. -хи и -си) **1. а.** *спољна страна чега, површина.* — Једноличне, огромне плохе кућних прочеља појачавале су дојам мртве тежине. *Нех.* У даљини бјеласала се плоха залива. *Лал.* **б.** *комад земље, парцела одређена за што.* — Кад је Цико засмеђио правилну плоху, наслони се ... на држак мотике. *Кал.* Плохе игралишта могу бити травнате. *Ног.* **в.** мат. *граница која одваја геометријско тело од спољашњег простора или од другога тела.* — Површина ротационе плохе ... једнака је плашту ваљка. *Алг. 1.* **2.** *плоча.* — Цар им даде ... фермана на мједену плоху уписана. *Март.* **3.** покр. **а.** *пљусак, плаха киша.* — Ну замало јењава плоха, уминуо облак на исход. *Шен.* **б.** *облак.* — Мутно сунце пробија и плоху дажда. *Кум.* На родном бријегу зори виноград под хладним, блиједим плохама. *Кркл.* **4.** покр. *в. плојка (1).* — Дјеца се играху на буће и на плохе. *Ћип.*

плòхимицē прил. *као плоха (3а), попут кише.* — Што је прије капало у њихове шешире, сад је плохимице пало у Лукину торбу. *Шен.*

плòхица ж *дем. од плоха.* — У ... плохицу мртвог рибљег ока забуљио се ... мршави човјек. *Божић.*

плòча ж **1. а.** *плоснати комад разне величине камена, метала или другог материјала с равном површином*: бетонска ~, надгробна ~, камена ~, кровна ~. — Иза врата налазило се ... двориште ... поплочано каменим плочама. *Шег.* Палате са ... плочама од мајолике ... личе на големе камине. *Петр. В.* [Кулу ће] наново покрити, али не као досада плочом, него цријепом. *Нам.* **б.** *нарочито удешен такав комад од разног материјала с глатком површином на којој је исписан какав текст.* — Јехова [је] сачинио и на две плоче написао десет заповеди. *Нен. Љ.* Плоча над улазом казиваше [ми] да је пропало ... дјело Бискупово. *Матош.* **в.** *нарочито удешен плоснати, танки комад од разног материјала за различите сврхе.* — Особито се истицаху ... плоче столова с умјетничким арабескама. *Новак.* Капља воде кану с поклопца на лонцу и цвркну на врелој плочи. *Бан.* **2.** *оно што је слично и изазива представу о такву облику* **а.** *Сунчев, Месечев котур.* — Жута сунчана плоча ... добро [је] гријала закутке међу громилама и зидинама ограда. *Шимун.* Иза камаре сена појави се хладноцрвена велика плоча Месеца. *Поп. Ј.* **б.** *котур, круг са звучним текстом за грамофон.* — Набавио сам и плочу ... и плакао сам уз њу. *Мар.* **в.** фот. *премазано мутно стакло за снимање осетљиво на светло.* — Брат ме је позивао у мрачну собицу гдје је развијао фотографске плоче. *Вучо.* **3.** *уличнӣ плочник.* — Ту вечером по шеснаест младих људи ... шета један уз другог пространом асфалтном плочом. *Ћор.* **4.** *метални украс (обично сребрн) који се носи на прсима, грудима, на женском појасу и сл.* — Појас [женски] од сребрнијех и позлаћенијех плоча. *Вук.* Старинско одијело на њему ... јечерма са токама и плочама сприједа. *Шимун.* **5.** мн. зоол. *тврде, покретљиве коштане љуске које заштићују тело неких животиња (риба, гуштера, змија).* — Штитоноше ... рибе ... у кожи имају пет уздужних низова крљушти у виду коштаних плоча. *Станк. С.* **6.** фиг. *глатка и равна површина чега (мирне воде, каквог предела).* — Огромна плоча воде светлуцала је слабо, препуна звезда. *Ћос. Б.* **7.** *поткова, потковица.* — У налбанте поткова Шарина: удари му плоче све четири. *НП Вук.* Звекет плоча коњских о тврду калдрму ... чини ти се, све се преломити хоће. *Мул.*

Изр. спомен-плоча (обично мраморна) *плоча с натписом којим се овековечује успомена на неку особу или на неки важан догађај*; шаховска ~ *четворогласта даска са 64 светла и 64 тамна квадрата (поља) за игру шаха*; школска ~ *широка црна даска на којој се пише кредом, школска табла*; шпер-плоча (панел-плоча) *унакрсно слепљена под јаким притиском танка дрвена плоча*; трбушна ~ анат. *широки мишићи који с предње стране затварају трбушну шупљину.*

плòчак м покр. *камен којим се куће покривају. Рј. А.*

плòчан, -чна, -чно **1.** *који је налик на плочу, плочаст. Рј. А.* **2.** *који је оплочен, поплочан.* — Начини пред њом [кулом] ... велико плочно гувно. *Вуј.* **3.** (у именичкој служби) м покр. *равно место попут плоче.* — Пред њима [женама] ... дигао се у благој ускосици сиви и испуцани плочан. *Ђур.*

плòчанӣ, -ā, -ō *који је од плоче, као плоча.* — Црногорске мазге, коњи и пјешаци најрадије иду лијевом ивицом, гдје се пло-

чани перваз одржао. *Мат.* Препусти брату свој дио плочаног крова. *Десн.*

Изр. плочани китови зоол. *китови који немају зуба него рожнате тростране плоче које с непца висе као ресе. Финк.*

плочàнӣк, -и́ка м *плочник (1).* — Топот корака одјекиваше по плочанику. *Мат.*

плòчӑр м **1.** *човек који прави плоче. Рј. А.* **2.** зоол. покр. *морска риба којој је глава налик на плочу* Gobius capito. *Рј. А.*

плòчара ж **1.** покр. *кућа покривена плочама. Рј. А.* **2.** мн. зоол. *врста морских риба* Ostraciontidae. *Финк.*

плочàрица ж покр. **1.** *плочара (1).* — Имали су ... кућицу плочарицу. *Десн.* **2.** *врста отровне змије.* — Не обазирући се на шиштање и фијукање плочарица, пројури једним скоком. *Пол. 1959.*

плòчаст, -а, -о *који је као плоча, сплоштен.* — Раде Будак ... плочасте браде и избочених вилица ... *Петр. В.* Легао [је] потрбушке на раван плочасти камен уз море. *Мар.*

плòчат, -а, -о *који је од плоча.* — На плочату крову ... плавила се чудна билька. *Шимун.*

плòчати, -ӑм несврш. *калдрмити, тарацати плочама. Рј. А.*

плòчаџија м **1.** *онај који израђује плоче или који плочама покрива нешто. Бак. Реч.* **2.** фиг. *мукташ, муктаџија (обично који тражи мукте дувана или ракије). Вук Рј.*

плочѐтина ж *аугм. од плоча.*

плòчица ж *дем. од плоча.*

Изр. крвне плочице анат. *жута крвна телашца у облику ситних плочица која садрже фермент за згрушавање крви, тромбоцити;* моторна, покретачка ~ анат. *завршетак живца, нерва у мишићном влакну у облику малог испупчења;* школска ~ *танка, мала, четвртастог облика плоча, таблица, на којој су некада ученици основних школа учили писати писаљком од тврдог материјала;* воштане плочице ист. *дрвене плочице превучене црним воском које су у античком Риму служиле за вежбање у писању и да се нешто запише писаљком од кости или метала* tabellae. — Како немамо папира, згодно ће бити да ја, као у стара времена, напишем ... на воштане плочице. *Вел.*

плòчӣште с *оплочено, поплочано место.* — На маленом плочишту цвале златне наранче. *Шен.*

плòчӣк м **1.** *место (пут, двориште и сл.) покривено каменим плочама или тарацом; мало уздигнут пут за пешаке са стране улица (од асфалта, камених плоча или др.), тротоар, асфалт, калдрма.* — Они ... звоне букагијама по плочнику тамничког дворишта. *Вуј.* Разбити комади стакла падаху бренцавом звоњавином на плочник. *Новак.* Мокар плочник блијештао је у одсјеву заљубљених свјетиљки. *Лоп.* **2.** *надгробна плоча.* — Име укопаног злати се на плочи гроба. О тим мртвим плочници су повод живој успомени. *ЛМС 1949.*

плòчничкӣ, -ā, -ō *који се односи на плочнике:* ~ колобран, ~ стуб.

плòчњӑк м *камен за поплочавање, за плочник. Р-К Реч.*

плочӯрина ж *аугм. од плоча.* — Покрио је обитељску гробницу ... монументалном мраморном плочурином. *Крл.*

плòшан, -шна, -шно *који је као плоха, који има две димензије.* — Тукао га је плошном страном цокуле у леђа и у слабине. *Ж 1955.*

Изр. плошни углови мат. *просторни углови између плоха природног тела.* — Кристалне плохе тако су међу собом положене да стварају ... плошне кутове. *Туђ.*

плòшка ж *јело у облику куглица од теста, кромпира. Деан. Рј.*

плошнӣна ж *плоха (1).* — Клесар има више смисла за пропорцију маса и распоређај камених плошнина. *Баб.*

плòшнӧст, -ости ж *својство онога што је плошно.* — Читав је ... приказ услијед своје недимензионалне плошности без реалног дојма. *Бат.*

плòшњӑци м мн. (јд. плòшњāк) зоол. **1.** *породица нижих црва, сплоштеног, издуженог, ређе овалног тела, плоснате глисте* Platyhelminthes. *ЕЛЗ.* **2.** *породица барских пужева сплоштене спиралне љуштуре* Limnaeidae. *Свезн.*

плòшт и **плòшт,** -а, -о = пљошт *плоснат.* — На неким плоштим костима вежбали су се ондашњи пећинци и у ликорезу. *Жуј.*

плóшта ж = пљошта *мања бара, локва. Вук Рј.*

плòштимицӗ и **плòштимицӗ** прил. = пљоштимице *плосном страном, плоштином чега.* — Стану војници да ударају кундаком, а он плоштимице сабљом. *Новак.*

плòштимичан и **плòштимичан,** -чна, -чно, **плòштимичкӣ** и **плòштимичкӣ,** -ā, -ō = пљоштимичан и пљоштимички *који пада или удара плоштимице.*

плóштина ж покр. *подводна равница, пиштолина;* исп. плоштa. *Вук Рј.*

плòштина и **плоштѝна** ж **1.** *плоха (1).* — Пењемо се узбрдицом ... на плоштини врха четвероугла ограда са рококо-торњићима у сваком углу. *Матош.* Падине те

планине ... не падају у облику одсека или у облику једне нагнуте плоштине. *Дед. Ј.* **2.** мат. *мерни број који изражава колико мерних јединица садржи омеђени део равнине или закривљене плохе. ЕЛЗ.*

пло̀шти̏ца ж **1.** *оштрица, сечиво, рез сабље, ножа. Р-К Реч.* **2.** *плохица.* — Иван ... стави на папир плоштицу црвена воска и удари на њу свој сребрни печат. *Шен.*

пло̀шчи̏ца ж *дем. од плоска.* — Испечем ја каву па онда изнесем, ет' у 'вој плоштици мало ракије. *Коч.*

плувио̀граф м лат.-грч. *справа за мерење падавина, воденог талога. Мин. Лекс.*

плу̏г м **1.** *пољопривредно оруђе за орање земље*: дрвени ~, железни ~, парни ~. — фиг. Далеко негдје, далеко, сунце златним плугом земљу оре. *Кркл.* **2.** *нарочита направа (у облику плуга) за чишћење снега.* — Са шина [је] уклоњен снег специјалним плугом. *Пол. 1959.* **3.** спорт. *начин вожње при скијању*: десни ~, леви ~.

Изр. девети у плугу (бити), држати кога као деветог у плугу *бити сувишан, бити без вредности, не давати коме никакву важност*; ~ волова нар. *пар волова*; ~ земље нар. *количина земље узоране паром волова за један дан.*

плу̏жа̄р м покр. *човек који за време орања управља плугом. Рј. А.*

плу̏же̄ње с *гл. им. од плужити.*

плу̏жина[1] ж **1.** *пастирска колиба (нпр. код тора). Вук Рј.* **2.** *бразда.* — Таласи пшенице ... нагибљу се кроз стотине плужина. *Павл.*

плу̏жина[2] м *аугм. од плуг.*

плу̏жити, -ӣм несврш. *обрађивати земљу плугом, орати.* — У прољеће бих копао, плужио, косио. *Тад.* фиг. Али он је био међу првима који су плужили слабо орану њиву наше лирике. *Михиз.*

плу̏жица ж покр. *плуг без точкова. Рј. А.*

плу̏жнӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на плуг*: ~ лемеш, ~ цртак, ~ руцељ. **б.** *који се изводи, врши помоћу плуга.* — Због ... плужне земљорадње улога мушкарца била је код Илира јака. *Пов. 1.*

Изр. ~ лу̏к спорт. *покрет којим се при косој вожњи у спорту врши промена правца скија.*

плу̏жњак м покр. *коњ који плужи. Рј. А.*

плу̏зати, плу̏зам несврш. покр. *клизати, клизити.* — Ситно [ситан новац] ... хмили под прсте и плуза се. *Љуб.*

плу̏ндра̄ш, -а́ша м *дете које носи плундре.* — Она ме само ухвати под руку, но и то онако као забавиља свога »плундраша«. *Петр. В.*

плу̏ндре ж мн. нем. *широке панталоне с дугмадима, без каиша, димије.* — Ту су и неке слике ... нека принцеза ... и неки мали принц ... у плундрама. *Срем.* Кад су га спетили у »плундрама«, стали су кивно закретати главом. *Кос.*

плу̏ндроња м *плундраш.* — Хеј, плундроња, не журите се тако, чакшире ћете погубити! *Бен.*

плу̏ра̄л, -а, и **плу̏ра̄л,** -а́ла м лат. *граматичка категорија која означује мноштво, множина*; супр. сингулар.

Изр. мајестетички ~ *употреба личне замјенице 1. лица у плуралу »ми« место сингулара »ја« (обично у владарским указима).*

плуралѝзам, -зма м лат. фил. *идеалистичко учење по коме је стварност састављена од мноштва самосталних битности, супстанција; лажно учење које одбацује идеју о јединству света и тврди да у основи света лежи мноштво самосталних, међу собом независних духовних битности, суштина, стварности*; супр. монизам.

плура̀лист(а) м *присталица плурализма.*

плуралѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на плурализам.*

плуралѝтӗт, -е́та м *множина, многострукост.*

плу̏ра̄лнӣ, -ā, -ō *који је у плуралу, који се јавља у плуралу*: ~ облик.

Изр. плурални гласачки систем пол. *у законодавству неких буржоаских држава право бирача да се према свом имовинском цензусу, према степену образовања може користити с више гласова при избору представничког тела.*

плура́лнӧст, -ости ж *својство онога што је плурално.*

плу̏с м **1.** мат. *знак сабирања* (+); супр. минус. — Ево и старе рачунаљке: Ту сам учио ја: четири крушке плус двије крушке. *Ћоп.* **2.** непром. *при обележавању двају бројева, предмета и сл. показује да се други број, предмет и сл. додаје једноме.* — Плаћао [је] све што је требала »кућа« његова оца у шпецерају, плус четири штампрла ракије. *Бег.* **3.** непром. *при изрицању висине температуре изриче спадање изнад нуле.* **4.** разг. *предност, преимућство, надмоћ, првенство.* — Теренске тешкоће ... су се показале као ... плус за непријатеља. *Тито.*

плу̏ска ж *в. пљуска*[1]. — Бит ће крви по долини пљуска и крвником иза врата плу̏ска̄. *Март.*

плу̏сквамперфек(а)т, -кта м лат. грам. *давно прошло време, којему се радња збила пре друге прошле радње.*

плу̏снути, -нём свршс. *лупнути, ударити.* — Стара се знала и наљутити, плуснути га крилима. *Мишк.*

плу̏т, плу̏та м бот. *в. плутњак. Сим. Реч.*

плу̏та ж = плуто *материја која се добива од коре храста плутњака.* — Носио је собом ... пловце од плуте. *Петр. М.*

плу̏тав, -а, -о = плутаст *који је као плута.* — [Целулоза је] у младим ћелијицама ... нежна и мекана, а ... у старијим је дрвенаста и плутава. *Тод.*

плу̏тање с *гл. им. од плутати.*

плу̏таст, -а, -о = плутав. — Кора се састоји ... од одебљалог плутастог кожног ткива. *Бот.*

плу̏тати, -ā̀м несврш. **а.** *пливати (1в).* — На набораној површини [воде] плута и без журбе се љуљушка понеки опао лист. *Ћоп.* У басену је плутало тијело дјевојке. *Сим.* **б.** *пловити (5).* — Далеко, далеко, у модрој дубини плута бијел облачак. *Ћоп.* фиг. У души мисао притајена плута кô објешено једро на пучини. *Стипч.*

Изр. неком тону плута, а неком плутају олова посл. *неко је луде среће, успева у свему, а некоме ништа не полази за руком.*

плу̏тац, плу̏ца м покр. *пловучац. Рј. А.*

плу̏тача ж пом. **1.** *пловна метална направа разног облика (обично ваљкастог, коничног) за привезивање бродова, за означавање пловног пута, подводног гребена и сл.* — Готово непомично стоји брод добро везан уз плутаче. *Пол. 1950.* **2.** *направа у облику шупљег котура од плута који се ставља око тела ради држања на површини воде, појас за спасавање.* — Из магацина су морнари излазили натоварени плутачама за спасавање. *Јак.*

плу̏тāш, -а́ша м зоол. *врста ципла:* ципал ~ Mugil labeo. *Рј. А.*

плу̏тē̄ј, -е́ја м зоол. *ларва као развојни стадијум морских јежева и змијоликих морских звезда* pluteus. *Терм. 4.*

плу̏ти, плȍвēм несврш. заст. *пловити, плутати. И-Б Рј.*

плу̏тнӣ, -ā̄, -ō̄ *који је од плута. Деан. Рј.*

плу̏тњāк м бот. **1.** *врста храста од кога се добива плуто* Quercus suber. **2.** *в. локвањ:* бели ~, водени ~. *Сим. Реч.*

плу̏то и **плу́то** с = плута. — Лак сам био као плуто. *Дав.*

Плу́то м грч. = Плутон (1). **1.** мит. *бог подземног света старих Грка.* **2.** астр. *најудаљенија планета Сунчева система.*

плу̏тов, -а, -о *који припада плуту:* ~ дрво, ~ кора.

плу̏товина ж **а.** *кора плутова дрвета (као материјал).* **б.** *густа, тврда маса под кором дрвета.* — Мембране перидерме састоје се од плутовине. *Бот.*

плутòкрат(а) м *представник плутократије, онај који се користи влашћу захваљујући својем богатству.*

плутокрàтија ж грч. = плутокрација *владавина богатих, владавина новчаног капитала; плутократи.* — Развој трговине довео је до прелаза власти ... у руке имовинске плутократије. *ПИФ.*

плутòкратскӣ, -ā, ō *који се односи на плутократе и плутократију.*

плутокрàција ж = плутократија. — Ево нове буржоаске класе која замјењује исхлапњелу феудалну аристокрацију — плутокрацију. *КН 1936.*

Плу̏тōн, -она и **Плу́тон** м **1.** = Плуто. **2.** (плутон) геол. *стена настала од магме у Земљиној кори. Туђ.*

плутонȉзам, -зма м геол. *старо учење да су све стене настале деловањем ужарених маса унутрашњости Земље.*

плу̏тōнӣј, -ија и **плу̏тōниј̄ум** м хем. *вештачки добивен елеменат који има радиоактивна својства и служи као нуклеарно гориво и као експлозив у атомским бомбама* (Pu).

плутонúти м мн. геол. *дубинске еруптивне стене. ЕЛЗ.*

плу̏ћ ж бот. *в. плућњак (1). Сим. Реч.*

плу́ћа ж заст. *в. плуће.* — Побеснела ... гуја немилости у грудима гризе срце, плућу. *Кост. Л.* Војску избројит ... могао не бих ... да плућу мједену имам. *М-И.*

плућàнце, -а и -ета с *дем. од плуће. Р-К Реч.*

плућáши м мн. (јд. плȕћāш, -áша) зоол. **а.** *врста пужева који место шкрга имају плућне органе у облику крвних жила, судова* Pulmonata. *Терм. 4.* **б.** *врста риба попут јегуља које могу дуго живети кад се вода исуши у рекама у којима живе јер улогу плућа преузима мехур:* сом плућаш Saccobranchus fossilis. *Финк.*

плу́ће с (обично мн. плу́ћа) зоол. **а.** *орган за дисање у телу људском и животињском смештен у грудном кошу који прима кисеоник из атмосфере* pulmones. — У њем плуће сваким даном труне. *Кам.* Драшкају их пуна плућа. *Божић.* фиг. А шума шуми попут вала, плућима лишћа снажно дише. *Вит.* **б.** *плућно крило.* — Једном ми рече да би радо исекла лево плуће. *Црњ.*

Изр. челична плућа мед. *направа у коју се ставља болесник који болује од парализе центра за дисање (нпр. код дечје парализе);* морско плуће зоол. *голема медуза са осам*

тракова, на крајевима ситно рашчијаних, која плива у мору Rhizostona pulmo. *Финк.*; упала, запаљење плућа мед. *болест плућа праћена високом температуром* pneumonia.

плу̑ћица ж и **плу́ћица** с мн. **1.** *дем. од плућа.* **2.** кув. *јело припремљено од животињских плућа.*

плу̑ћнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на плућа.* Изр. ~ куга мед. *најтежи облик куге (преноси се ваздухом)* pestis pulmonum.

плу̑ћнина ж *спужваста, сунђераста структура плућа* substantia pulmonum. *Терм. 4.*

плу̑ћњак м **1.** бот. *ливадска биљка из пор. оштролиста, употребљава се као лек против кашља* Pulmonaria officinalis. *Терм. 3.* **2.** мн. зоол. *плућаши (а). Бен. Рј.*

пља̏ка ж шатр. *жена. Бен. Рј.*

пља̑с и **пља̏с** (често поновљено) оном. = пљес *узвик за подражавање звука који се чује при наглом ударцу или при паду нечег меког, течног.* — Сад ћу ти поклонити шанац и, пљас, ушицом од сјекире у потиљак. *Чол.* Подигао је своју малу руку ... и механички ... оштро га ошамарио, пљас, пљас! по једном и другом образу. *Вучо.*

пља̏ска ж *шум који се чује кад што пљаска*; исп. пљаскати. — Зачу се цилик, неко стењање, топот корака и пљаска на улици. *Мат.*

пља̏скање с *гл. им. од пљаскати.*

пља̏скати, -а̄м несврш. **а.** *изводити шум чим меким, плоснатим или ходајући по чему меканом.* — Нечије крупне босе ноге пљаскају по асфалту. *Поп. Ј.* Носачи, пљаскајући по барицама, жураху ... да унесу путничке пртљаге. *Вас.* **б.** *падати са шумом ударајући о што.* — Ваљали [су се] тешки оловни облаци, пљаскале ретке крупне капи. *Јак.*

пља̏снути, -нӗм *свршр. према пљаскати.* — Лопта ... је пљаснула у велику бару крај чесме. *Ћос. Д.* Ти си га из ове цевурде убио! Пљаснула је као да је крава. *Кал.*

пља̏фнути, -нӗм сврш. оном. *произвести звук као кад што пљесне.* — Понекад у низини пљафне пуцањ и угаси се. *Лал.*

пља̏цкати, -а̄м несврш. покр. *пљескати.* — Остављам у Сабору младијех сила ... који ... ће бранити права своје народности и вјере, а ја ћу им с тремова рукама пљацкати. *Љуб.*

пља̏чка ж *отимање туђе имовине, грабеж, отимачина, крађа.* — По околини вршљају четничке банде, пљачке и паљевине су све чешће појаве. *Ћоп.* фиг. Комарци пођоше у пљачку, држећи се правца према гостионици. *Лаз. Л.*

пља̏чкање с *гл. им. од пљачкати.*

пља̏чкати, -а̄м несврш. **а.** *вршити пљачку, грабеж, отимати чију имовину.* — Брат на брата, син на оца, отимали су и пљачкали један од другога, никада слоге није било. *Дом.* [Ова племена] употребљавају сваку повољну прилику да ... пљачкају све што се може опљачкати. *Цвиј.* **б.** *оштећивати кога лукавим, грубим подвалама.*

пља̏чкаџија м *пљачкаш. Вук Рј.*

пља̏чкаш, -а́ша м *онај који врши пљачку; онај који уништава, упропашћује, гули кога.* — У кућу навалила нова група пљачкаша. *Ћоп.* Пљачкаш! Разбојник! Тај се обогатио док су други сиромаси и одрпанци горе него прије. *Франг.*

пља̀чкашица ж *женска особа пљачкаш. Р-К Реч.*

пља̀чкашкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пљачкаше*: пљачкашке чете, пљачкашки походи, ~ привреда, ~ експлоатација.

пља́штати, -та̄м несврш. *пљаскати.* — Блато пљашти под ногама. *Јак.* Пољупци пљаште у роману, и међу непознатима. *Поп. П.*

пљев-, ек. плев-.

пљѐваљскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Пљевља (градић, варошицу у СРС).*

пљѐвка ж (ијек.) заст. *плева.* — Наши величари књижевни мјесто зрна ухитише пљевку. *Кур.*

Пљѐвљак, -а и **Пљѐвљак,** -а́ка м *човек из Пљеваља.*

Пљѐвљанка и **Пљѐвљанка** ж *жена из Пљеваља.*

пљѐзати (се), -ѐжӗм (се) несврш. *плазити, пузати.* — Дај да се попнем [на дрво]. Прекрстим се па пљежи се уз дрво кô кад сам био дете. *Вес.*

пљѐзити, -ӣм несврш. *пљезати.* — Рекну л' трчи, а ти пљези. *Баш.*

пљен-, ек. плен-.

пљѐнути, -нӗм сврш. *в. пљеснути. Вук Рј.*

пљѐс и **пљѐс** (често поновљено) узв. = пљас. — Пљуну на банку ... па пљес њом у по чела [Циганину]. *Ад.*

пљѐса ж покр. погрд. = пљѐска *лења и глупава жена.*

пљѐсак и **пљѐсак,** -ска м **1.** *звук који се чује кад пљусне, запљусне вода.* — Сподби ону главу шећера, па што игда може измахну те њом у воду, разлеже се пљесак под ћупријом. *Глиш.* Чим чује опрезан пљесак весла, сав ће се напети и заборавити и кућу и фамилију. *Ћоп.* **2.** *ударање длановима у знак одобравања, поздрава, аплауз.* — Најприје је пјевао мушки збор, а кад

је свршио, попрати га буран пљесак публике. *Макс.*

пљѐска ж покр. *ђушка, заушница. Рј. А.*

пљéска ж = пљеса. *Рј. А.*

пљѐскав, -а, -о *који пљеска, запљускује.* — Клизе скеле и шлепови . . . и они нестају . . . у тромом, пљескавом ваљању воде. *Сим.*

пљѐскавица ж **1.** *испржено на жару млевено и спљескано месо.* — Кафана. Сува дашчара, смрадна од мириса паприкаша, пљескавица и ђувеча. *Дав.* **2.** покр. *игра која се игра у колу и у којој се играчи пљескају.* — Почесмо и »пљескавицу«. *Шапч.* **3.** бот. *биљни род бусенастих зелени из пор. каранфила* Arenaria. *ЕЛЗ.*

пљѐскалац, -аоца м = пљескач *онај који пљеска у знак одобравања.* — Она си додуше кокетним посмијехом умије прибавити неколико пљескалаца. *Шен.*

пљѐскā̀ње с *гл. им. од пљескати (се).*

пљѐскати, -ām и -ѐшћēм несврш. **1. а.** *ударати плоштимице чим меканим или по чему мекану тако да се при томе чује шум.* — Све чешће [су] пљескали у Антекову руку да је посао свршен. *Бен.* Весла су пљескала по води. *Јос. Б.* **б.** *изводити при жвакању нарочите звукове, мљаскати, мљескати.* — Понеки у подне једе . . . паприкаш и пљеска устима тако да се разлеже по целој механи. *Дом.* **в.** *гибајући се, мичући се ударати о што, изводећи при томе нарочите шумове, запљускивати (о води).* — Бура је . . . скочила као махнита, море је пљескало и није дало приступити к риби. *Новак.* **2.** *ударати длаком о длан у знак одобравања, радости и сл.* — Врисне па зубима откида цјепку од лучева довратника на дућану, а муштерије . . . смију се и пљешћу. *Андр. И.* Дјеца се скупе око њега [оца] пљескајући ручицама. *Креш.*

~ се 1. *повр.* — [Трговац] се већ толико пута пљескао по челу. *Нуш.* **2.** *уз. повр.* — Сваки се час са својом дјецом, па и мужем, пред целим светом лиже и пљеска. *М 1867.*

пљѐскац узв. *пљес. Вук Рј.*

пљѐскā̀ч, -а́ча м = пљескалац. — За прву представу његову уговорио [је] с управом . . . да не сме бити плаћених пљескача. *Јов. Ј.*

пљесн-, ек. плесн-.

пљѐснав, -а, -о (ијек.) *в. пљеснив.* — Два угриска хљеба јечменога, јечменога али пљеснавога. *НПХ.*

пљѐспути, -нēм сврш. **1.** *сврш. према пљескати.* — Хасанагиница пљесне длаком о длан као знак слушкињама. *Огр.* Нека . . . и валови морски о брегове пљесну. *Кур.* Пошто попи ракију из полића, Милосав заглади бркове, пљесну устима. *Дом.* фиг. Осетих нагон да пљеснем истином овога човека по лицу. *Петр. В.* **2.** *пасти, срушити се са пљеском.* — Десет пушака плану с хајдучке стране. Коњи пљеснуше на цесту. *В 1885.*

Изр. што би пљеснуо длаком о длан *у трен ока, зачас.*

~ се *сврш. према пљескати се.* — Стара госпођа . . . није се могла уздржати да се не пљесне рукама [од изненађења]. *Јакш. Ђ.* Она би се чак могла пљеснути по стегнима. *Донч.*

пљѐтва, ек. плѐтва.

пљѐтвāр, -ара, ек. плѐтвāр.

пљетвàрица, ек. плетвàрица.

пљѐти, плијѐвēм (р. прид. плѝо, пљѐла, -ло; трп. прид. плијѐвен, -ена, -ено и пљѐвен, -ѐна, -ѐно) (ијек.) несврш. покр. *в. плевити.* — Ништа [није] радила осим што је . . . пљела у врту дивљу траву. *Љуб.* Пред њима двије дјевојке пљеле су троскот и другу . . . траву. *Тип.*

пљѐхнути, -нēм сврш. *в. пљеснути. И-Б Рј.*

пљеш-, ек. плеш-.

пљéштати, -тӣм несврш. *пљескати, ударати шумећи (о киши, граду).* — Наједаред осу [град] . . . А оно само сева, мумла и пљешти. *Вес.* Киша пљешти, пљешти као непрестано жуборење на каквој чесми. *Дов.*

пљȍсан, -сни ж = плȍсан. — Човек је научио да гради савршенија копља дотерујући им вршак са обадве пљосни подједнако. *Жуј.* На сваком кристалу разликују се пљосни, ивице и рогљеви. *НХ.*

пљȍсан, -сна, -сно = плȍсан. — На сваком бијаху: пантале . . . шарени појас и пљосна црвена капица. *Мат.*

пљȍска ж = плоска (1). — Узе ћата пљоску, муњу је мало обичаја ради . . . па повуче јуначки. *Срем.* Пљоска као жива хода од руке до руке. *Куш.*

пљȍскав, -а, -о *пљоснат.* — Извади из преграде пљоскаву бочицу с коњаком. *Вас.*

пљȍснат, -а, -о = плоснат. — Лице бијаше му пљоснато. *Шен.* Одмах је дохватио пљоснату флашу с румом да растера претрпљени страх. *Дед. В.*

пљȍснатице и **пљоснàтице** ж мн. зоол. *плоснатице.*

пљȍснчкē прил. покр. *пљоштимице. Рј. А.*

пљосно- = плосно-.

пљȍснути, -нēм сврш. *пљуснути.* — Њему пљосне крв на уста. *Ат.*

пљȍшт и **пљȍшт,** -а, -о = плошт. — Они [жута раса] су . . . пљошта лица. *М 1867.*

Сем цевастих костију има их и пљоштих. *Батут.*

пљо̀шта ж = плоштa. — Ишли смо путем који постајаше све ... гори. Онда учесташе пљоште и дубоке локве. *М 1867.* [Видео је] баш пред самим црквеним вратима пљоште проливене крви. *Јаки. Ђ.*

пљо̀штара ж *велика пљошта.* — Нема у пљоштари заире, већ у гори. *Божић.*

пљо̀ште прил. *плоснато.* — Род је или округао или пљоште округао. *Тод.*

пљо̀штимицē и **пљо̀штимицē** прил. = плоштимице. — Удари га пљоштимице сабљом. *Матош.* Онај који ће изводити вештачко дисање ... притискује рукама ... пљоштимице испод ... сиса. *Батут.*

пљо̀штимичан и **пљо̀штимичан,** -чна, -чно, **пљо̀штимичкӣ** и **пљо̀штимичкӣ,** -ā, -ō = плоштимичан и плоштимички. — [Простор се] под тим пљоштимичким ударцима крунио, дробио. *Дав.*

пљо̀штимкē прил. покр. *пљоштимице. Рј. А.*

пљо̀штити, пљо̀штӣм несврш. *плоснити. Рј. А.*

пљо̀штица ж *дем. од пљошта.* — Овде је била још једна пљоштица крви. *Јаки. Ђ.* Шину [га] ... по глави, али му се сабља изврти у руци те удари пљоштицама. *Кнеж. Л.*

пљо̀шчица ж *дем. од пљоска.* — Обреде се препеченицом из пљошчице по два-три пута. *Дом.*

пљу̀вака ж *в. пљувачка.* — Сваки шути ... а пљуваку ждере. *Март.*

пљу̀вало с *в. пљувачница, пљуваоница. Вук Рј.*

пљу̀ва̄лька ж *в. пљувачница.* — Радије би умро од глади неголи постао јадним новинаром да узмогне останке цигарета бацати у пљуваљку којега уредништва. *В 1885.*

пљува́нак, -нка м *испљунута грудвица пљувачке.* — Испљунувши сув пљуванак рече ... *Моск.* Видјела [је] пљуванак што га је гроф оставио на стијени каде. *Торд.*

пљу̀ва̄нка ж *в. пљувачка.* — Један од њих жвакао багуш те непрестано кроз зубе штрцкао у кут пљуванку. *Киш.*

пљува́њак, -њка м покр. *в. пљуванак. Рј. А.*

пљу̀ва̄ње с *гл. им. од пљувати (се).*

пљуваоница и **пљу̀ваоница** ж = пљувачница *судић у који се пљује.* — Крај кревета мали сточић с чашама, пљуваоницама, медицинама и посудама. *Лаз. Л.* Испирао уста некаквом ... течношћу ... и онда течност сручи у пљуваоницу. *Бан.*

пљу̀вати, пљу̀јēм несврш. **1.** *избацивати из уста (пљувачку или што друго).* **2.** *влажити пљувачком.* — Што пљујеш толико прсте кад превртеш лист? *Јак.* **3.** (кога, по коме, по чему) фиг. *осећати према коме, чему одвратност, презир, презирати.* — Турци ће нам се смејати, христијани ће нас пљувати! *Јевт.* Сада пљујете по свему! *Крл.* **4.** (на кога, на што) вулг. *показивати потпуну равнодушност и презир према коме, чему, не држати ништа до кога, чега.* — Пљује он и на част и на глас породице — када се треба спасавати! *Ћос. Б.*

Изр. ~ коме у лице, ~ у образ чији *срамотити, вређати кога;* ~ на (за)дату реч *дрско, бесрамно погазити обећање;* ~ па лизати *потцењивати, грдити па затим хвалити, уздизати.*

~ **се** *уз. повр.* — Ту скоро видела [је] ... како се у чарапама ... као дериште пљувала преко сокака с мушкарчићима — а сада се све то удало. *Срем.*

пљу̀ваћка ж покр. *в. пљувачка. Вук Рј.*

пљу̀вача ж **а.** *пљувачка.* — Гуши се у пљувачи. *Цар Е.* **б.** *пљувачница, пљуваоница. Рј. А.*

пљу̀ва̄чка ж *растегљива слуз која се излучује из нарочитих жлезда у устима човека и животиње и која кваси, влажи храну која се једе.* — Пљувачка му се осушила у подгрлцу. *Гор.* фиг. Заштити [се] од клерикалне журналистичке пљувачке. *Шим. С.*

Изр. гутати пљувачку *осећати јаку потребу за јелом.* — Неки размоташе своје завежљаје и почеше јести ... сви смо ... гутали пљувачку. *Чол.*; прогутати пљувачку *отрпети прекор.*

пљу̀ва̄чнӣ, -ā, -ō *који излучује пљувачку:* пљувачне жлезде.

пљу̀ва̄чница ж = пљуваоница. — фиг. Све што је наше, то је вама пљувачница. *Крл.*

пљу̀вотина ж *пљуванак.* — А кад с прозора пљунеш, пане на тле пљувотина као зрно олова. *Љуб.* Могао [си] наћи неколико чикова и милијуна пљувотина. *Бег.*

пљу̀на ж покр. *пљувачка.* — Бјаше [ми се] грло осушило да не могах пљуну прождријети. *Љуб.*

пљу̀нӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од пљунути.* **2.** фиг. *сасвим налик на кога, прави-правцати, истоветан.* — Син му је налик на њега, и нарави је пљунути отац. *Лаз. Л.* Да га је [Алагу] само нагаравити, био би пљунути Арапин. *Куш.*

пљу̀нути, -нēм *свр. према пљувати.* — Он је пљунуо на онај сребрни форинт па га метнуо под главу дјетету [ради среће]. *Крл.* Он је, може се рећи, пљунуо на своју прошлост. *Глиш.*

Изр. можеш ми (му) ~ под прозор *не можеш ми (му) ништа*; пљуни па залепи *каже се за нешто што је лоше урађено.* — Балкон је [на кући] ... дозидан; то се и види, пљуни па залепи. *Сек.*; ~ истину коме (у лице) *рећи отворено коме истину*; ~ у длан, у шаке *својски се латити чега*; ~ у образ, у лице коме *осрамотити, увредити кога*: ~ у очи, у брк *осрамотити јавно, изравно.*

пљу̑с[1] м *в. пљусак.* — Она ... пуна бола изгледаше као замућен облак пред хладан страховит пљус. *М 1867.*

пљу̑с[2] **и пљу̑с** оном. *узвик за подражавање звука (шума) који се чује при паду, обично у воду (употребљава се у значењу глагола).* — Животињица се подиже, ђипну и пљус! у воду. *Радул.* Спотакне [се] те пљус колико је дуг и широк. *О-А.* Молим, господине, овај је разговарао! — Пљус шамар. *Дом.*

пљу̑сак[1], -ска м (лок. пљу́ску и пљу̑ску; мн. пљу̑скови и пљу̑сци) **1.** *нагла и јака киша.* — Гра̑д поче чешће — удари и пљусак. *Глиш.* Неколико пљусака оживјело усред љета винограде. *Наз.* фиг. [Зидови су] обасјани ... сребрним пљуском аутомобилских свјетиљака. *Крл.* **2.** *шум воде која удара о шта, запљускује обалу, или од ударца чега по површини воде.* — [Кроз тишину] продире само тихи, непрекидни пљусак мора што цјеливаше обалу. *Војн.* Уз пљусак весала, у рану зору, била [је] ведра и весела. *Нех.* **3.** фиг. *велика количина чега што брже пада, креће се и сл.* — Пуче први шамар, а за њим други, трећи, читав пљусак. *Ћоп.* Пљусак челика, који се сасуо по њем, прекиде му ријеч. *Донч.*

пљу̑сак[2], -ска м бот. *в. бљушт. Сим. Реч.*

пљу̑ск узв. *в. пљу̑с.* — Тек гурне коју жену, она се занесе, усцичи и пљуск собом у воду. *Коз. И.*

пљу̑ска[1] ж (дат. -сци; ген. мн. пљу̑са̄ка̄) *ударац по лицу длаком, шамар.* — Опалио сам му пљуску, и то такву да је пао. *Крл.* фиг. Толстојево ... изношење најболнијих ... питања нашега времена даје пљуску шаблонским фразама. *Р 1946.*

пљу̑ска[2] ж риб. *свежа риба или имитација привезана на танку узицу којом се лове сипе и лигње.*

пљу̑скавац, -а̄вца м **1.** *пљусак.* — Само су се чули пљускавци кише штрапајући и шуморећи по крову. *Ков. А.* **2.** *народна игра у којој се јављa и пљескање. Пол. 1958.* **3.** агр. **а.** *врста крушке.* — Поделио је и крушке ... на 15 група ... То су групе: пљускавци ... *Тод.* **б.** покр. *врста винове лозе црног грожђа. Рј. А.*

пљу̑скавица ж **1.** *пљусак*[1] *(1).* — Кад вјетар завије, пљускавица само што заспе кроз отвор у кућу. *Ћип.* **2.** *запљускивање таласа. Деан. Рј.* **3.** (обично мн.) мед. *пљускача (2).* — Дивље (мале, водене) богиње (пљускавице). *Батут.* **4.** покр. **а.** бот. *в. кантарион. Сим. Реч.* **б.** агр. покр. *винова лоза црног грожђа*; исп. пљускавац (3б). *Рј. А.*

пљу̑скавичаст, -а, -о *који болује од пљускавица (3). Р-К Реч.*

пљу̑скаво прил. *попут пљуска, као пљусак.* — И некаква ... туга из мене пљускаво лије. *КН 1959.*

пљу̑скање с *гл. им. од пљу̑скати.*

пљу̑скање с *гл. им. од пљу̑скати (се).*

пљу̑скати, -а̄м несврш. *давати, ударати коме пљуске, шамаре.* — Тај крамар да га пљуска, њега, наображена човјека! *Кум.* Слушам ... како пљуска једног ордонанца јер му није очистио чизме. *Крл.*

пљу̑скати, пљу̑ска̄м несврш. **1. а.** *теći ударајући на махове о што и изводећи тако нарочити шум (о води), запљускивати.* — Тајинственим шумом пљуска вода о чамац. *Шен.* Дунав је шуштао и пљускао о обалу. *Петр. В.* **б.** *лити, левати у млазевима шумећи (о киши).* — Ћутећи слушали [смо] како киша пљуска у прозор. *Вас.* Могло је пљускати или грмети, он би своје одшетао. *Дав.* **в.** *теći рушећи се и шумећи (о потоку).* — [Извор] је с прољећа и у јесен по читаве ноћи дивљао и пљускао низ ту удолину. *Ћоп.* **2.** *грабити чиме (шаком, посудом, капом и сл.) воду и поливати што; избацивати воду грабећи је чиме (нпр. исполцем из чамца).* — Кириције [се] латише капа својих те носи и пљускај воду у дувар, и тако угасише ватру. *Мул.* **3.** *буркати, таласати водену површину.* — У лађе другови ступе и ... пјенасто море ... пљускаху веслима. *М-И.* Дубоко нека режу наши плугови ... а наша весла и сидра ... нек' пљускају све валове. *Наз.*

~ **се 1.** *грабити шаком воду и поливати се, прскати се.* — Анђелија уранила ... за'ватила воде па се пљускала по лицу. *Вес.* **2.** *преливати се, просипати се преко ивице неког суда због трешње, удараца и сл.* — Тресу му се руке од страха те се пљуска вино из оне чаше. *Дом.* **3.** *буркати се, таласати се.* — Вода се морем свуд око нас пљуска. *Панд.*

пљу̑скац узв. *в. пљу̑с.* — Измакнуше [му] се из кљуна украдени зуби и пљускац у дубоку гнојницу. *Том.* Јанко ни пет ни шест, већ одмах ... пљускац у воду! *Берт.*

пљу̑скача ж **1.** агр. *врста воденасте крушке. Вук Рј.* **2.** мн. мед. покр. *некакве красте*; исп. пљускавица (3), пљуске. *Вук Рј.*

пљу̏ске, пљу̏сāкā ж мн. *пљускаче (2). Вук Рј.*

пљускòвит, -а, -о *који је нагао као пљусак.* — Још му се чини да је прерано за снијег и да то може бити само једна од оних пљусковитих провала што кратко трају. *Лал.*

пљу̏снути, -нēм сврш. **1.** *сврш. према пљускати.* — Пљусне га по носу снажно. *Мар.* Киша, која је од поноћи роминьала, пљуснула је млазевима. *Чол.* Преко леја пљусне воду. *Визн.* фиг. Преко мраморних стуба ужди и пљусну градски побуњени олош. *Матош.* **2.** *шикнути, пошикљати.* — Одједном пљуснуше сузе из очију. *Ранк.*

Изр. ~ (новац) на длан *дати (новац) у руку;* вода пљусне на уста (коме) *каже се кад се жели истаћи да се у некоме јавила снажна жеља за нечим.*

~ **се** *повр.* — Приђе каблу, кутлом захвати воде и пљусну се неколико пута по лицу. *Вес.*

пљу̏ф (често поновљено) узв. *пљу̏с.* — Грк га гађа из топа, а он тане у шаку па у море: пљуф. И све тако пљуф, пљуф, као да се игра. *Сиј.*

пљу̏ц *узвик за изрицање презира.* — Сељаци се противе да то [сејање шећерне репе] не може бити корисно. То је за Швабе, Шловаке и — пљуц! — за другу иновернју. *Петр. В.*

пљу̏ца ж агр. покр. *врста белога грожђа. Вук Рј.*

пљу̏ца ж разг. *пљуваоница, пљувачница.* — Сад ... под седу косу рибаш лоповске нужнике и пеш пљуце. *Чол.* Подворнику [смо се] освећивали просипајући хотимично пљуце по разреду. *Кик.*

пљу̏цавица ж **1.** шаљ. *ситна риба пуна костију.* — Огладнели ... вивци ... жудно грабе пљуцавицу ситну. *Кош.* **2. а.** агр. покр. *врста шљиве. Рј. А.* **б.** бот. покр. *биљка из пор. главочика* Anacyclus pyrethrum. *Рј. А.*

пљу̏цак, -цка м *мало пљувачке што се одједном избаци из уста;* исп. пљуцкај. — Мушкарци климањем глава и пљуцком преко камиша уткивају одобравање. *Јел.*

пљу̏цā̏ње с *гл. им. од пљуцати.*

пљу̏цара ж агр. покр. *врста крушке. Рј. А.*

пљу̏цати, -ā̏м несврш. *пљувати.* — Немојте пљуцати на под. *Јел.* У мени [ћете] имати ... жену нервозну, болесну ... жену која пљуца крв. *Цар М.*

пљу̏цкавица ж покр. *терање на често пљуцање изазвано глађу, осећај који гони, тера на често пљуцање изазвано глађу.* — Објед позно, а на празној ожичици наврнула се пљуцкавица. *Љуб.*

пљу̏цкāј м *пљуцак.* — Буди се он [живот] уз лулу, преслицу, пљуцкај и причање. *Коз. И.*

пљу̏цкалица ж покр. *она која много пљуцка. Рј. А.*

пљу̏цкало с и м покр. *онај који много пљуцка. Рј. А.*

пљу̏цкā̏ње с *гл. им. од пљуцкати.*

пљу̏цкати, -ā̏м несврш. *дем. према пљуцати.* — Чича Фрања ... отпухује из своје лулице плаве димове, па пљуцка, непрестано пљуцка. *Ивак.* Пљуцкао је помало крв. *Поп. Ј.*

пљу̏цкèцати, -ā̏м несврш. *дем. према пљуцкати.* — Пљуцкеца на прсте, пипка карту по карту. *Јел.*

пљу̏цнути, -нēм сврш. *једном избацити мало пљувачке или што друго из уста.* — [Воћа] једнако седи оборене главе, ћути и мисли, и ако тек пљуцне покаткад, то му је све. *Дом.* Сад је с апетитом прихватио трабуку ... вјешто јој одгризао вршак, пљуцнувши га спретно на ћилим. *Кол.*

пљу̏цо м покр. *пљуцкало. Рј. А.*

пљу̏шт м необ. *пљуштање.* — Један пљушт, у који се утапљаше умирућа природа. *Војн.*

пљу̏шт м бот. *в. бршљан.* — А те ... убаве јаворе пљушт притискô одоздо до горе, свуда пљушта, трња и бунике. *Радич.* Окитите, о чобани, пљуштем пјевача. *Марет.*

пљу̏штавица ж *нагла, јака киша, пљусак.* — Пљуштавица пљушти као да су се небеса растворила. *Креш.*

пљу̏штāј и **пљу̏штāј** м *количина воде којом се једанпут (за)пљусне.* — Пљуштаји хладне бунарске воде као да заједно са блатом и зноjем однесоше и свако наше сјећање на прошлу ноћ. *Ж 1955.*

пљу̏штā̏ње с *гл. им. од пљуштати.*

пљу̏штати, -тī̏м несврш. *падати непрекидно и у великој количини (обично о киши).* — Снијег је копнио, а вода снијежница пљуштала је с крова. *Шен.* Киша пљушти, куца у прозоре. *Рист.* То се чула крв што из грла пљушти. *Гор.* фиг. У ... механи ... пљуште карте. *Куш.* Примедбе на записник пљуштале су са свих страна. *Ћос. Б.*

Изр. вода пљушти на уста (коме) *в. уз пљуснути (изр.).*

пљу̏штина ж *количина воде која пљусне, запљусне, полије кога, што; пљусак.* — Слана пљуштина за пљуштином обасула би од часа те врашке путнике. *Шен.*

пљу̏штити, -ī̏м несврш. *в. пљуштати.* — Киша је пљуштила. *Војн.* Слушаше свога пријатеља, док је узвеличавање пљуштало. *Кум.*

пнёума ж грч. **1.** мед. *пнеумоторакс.* — Видећеш како ћеш се добро осећати кад примиш пнеуму. *Макс.* **2.** фил. *животна и покретна снага, принцип целокупне природе у стоичкој филозофији старих Грка.*

пнеумàтик м *гумени, еластични обруч напуњен ваздухом на моторним возилима, којим се ублажују ударци, трешње по неравним путовима.* — Ауто је јурио јаком брзином ... а испод пнеуматика прскало је блато. *Бег.*

пнеумàтичан, -чна, -чно и **пнеумàтичкӣ,** -ā, -ō = пнеуматски *који ради, делује згуснутим, компримираним ваздухом; који је извршен помоћу згуснутог, компримираног ваздуха:* ~ чекић, пнеуматични јастуци, пнеуматични душеци, ~ бушење.

пнеуматолúза ж грч. мин. *процес деловања пара и гасова из магме на околно стење при чему се развијају минерали. ЕЛЗ.*

пнеўматскӣ, -ā, -ō = пнеуматичан: ~ машина, ~ уређај, ~ затварач, ~ фундирање темеља.

пнеумо̀граф м грч. мед. *справа која графички бележи ширење грудног коша при дисању.*

пнеумо̀кок м *бактерија која узрокује, изазива пнеумонију.*

пнеумолúза ж грч. мед. *хируршки захват на плућима којим се болесни део плућа одвоји од ребара.*

пнеумо̀нија ж грч. мед. *упала, запаљење плућа.*

пнеумото̀ракс и **пнеумото́ракс** м грч. мед. *уношење ваздуха у грудну дупљу ради лечења болесних плућа од туберкулозе.*

по предл. и прил. **I** предл. с ак. и лок. **1.** *с речју и изразом у акузативу одређује* **а.** *сврху, циљ глаголске радње.* — Отишла [Анка] у дућан по неке ситнарије. *Ивак.* **б.** *временско трајање онога што означава именица у акузативу.* — По сву ноћ богу се моли. *Љуб.* **в.** *начин и услов под којим се остварује оно што реч или израз у акузативу значи.* — Стало [му је било] до свађе, штете и пакости по сваку цену. *Андр. И.* **г.** *корист или штету за лице наведено у акузативу.* — Кажи све по реду, бит ће боље *по* те. *Мул.* Зло по мушкарца о коме се не говори, зло по жену о којој се говори. *Кум.* **д.** *колика је, каква је цена онога на што се односи реч или израз у акузативу.* — Продавао их [старе књиге] ћацима по добре паре. *Срем.* **ђ.** *вишеструкост онога што значи реч или израз у акузативу.* — Себа [се] чинила ... читавим гомилама, тако да су по цела села остајала празна. *Нов.* **2.** *с речју и изразом у локативу одређује* **а.** *место и простор на којем се врши глаголска радња.* — Варнице су се ... расипале као киша по вагонима и људима згрченим по камењу. *Ћос. Б.* Ударио га штапом по глави. *Вј. 1950.* фиг. Непрестано пловим по тузи и сјећањима. *Јел.* **б.** *време непосредно после онога које је изражено именицом у локативу: после, након.* — Било је то лањске године по Ускрсу. *Вес.* Била [је] сва несретна и очајна прво вријеме по повратку. *Сим.* **в.** *начин како се врши глаголска радња.* — Све му стара по истини каже. *НП Вук.* Упамти да други пут ништа не радиш самостално по својој глави. *Јонке.* **г.** *узрок глаголској радњи.* — Е, мој брајко. Тешко теби по математици и математици по теби. *Срем.* Постаде по својој одлучности неименованим вођом свих. *Нех.* **д.** *средство, посредништво за (из)вршење глаголске радње или стања.* — По уздану пријатељу поручи жени. *Љуб.* Чини се по говору да је странац. *ВУС 1960.* **ђ.** *(по)ближу ознаку појединим деловима реченице.* — Кликћу и дозивају се по имену. *Нен. Љ.* По изгледу је био врло стар. *Креш.* **е.** *како што чему одговара: према.* — Ја имам по закону право на ... две собе. *Ранк.* Ја направим по пропису пријаву и отпустише га. *Кос.* **ж.** *родбински или који други однос, према томе што значи реч или израз у локативу.* — Имам по мужу доброга пријатеља у Венецији. *Нех.* Немој ме у те ствари мијешати ако си по богу брат. *Чол.* **з.** *(не)узимање у обзир онога што значи реч или израз у локативу: с обзиром на кога или што, што се тиче кога, чега.* — По њој се могла цела кућа да однесе. Ништа она не би приметила. *Станк.* По мени може радити што га је воља. *ВУС 1960.* **и.** *порекло, исход(иште) од онога што је садржано у речи или изразу у локативу.* — Јао човјеку по коме смутња долази. *М-О.* Брат по оцу и мајци, а побратим по богу и божјој љубави. *Миљ.* **ј.** *сврху, намеру вршења глаголске радње.* — Мислим да путујемо по истом послу. *Сим.* **к.** *углед, узор вршења глаголске радње.* — Врло велики део својих песама испевао је по народним песмама. *Нед.* Српски ђаци су били ... социјалисти по схватањима Светозара Марковића. *Скерл.* **II** прил. *изрече* **1. а.** *узастопност вршења глаголске радње.* — Патрола ... напредовала је опрезно, корак по корак. *Јонке.* Дан по дан и мјесец прође. *Мул.* **б.** *поступност вршења глаголске радње.* — Зрно по зрно, ето погача. *Н. посл. Вук.* Ивер по ивер одваљуј па ћеш јој [букви] дохакати. *Рад. Д.* **2.** *с речју иза себе означава начин вршења глаголске радње.* — То је по београдски. *Р-К Реч.* **3.** *распоред вршења глаголске радње.* — Истјераше их из камиона, постројише двојицу по двојицу и потјераше. *Ћоп.* **4.** *понављање*

вршења глаголске радње: по други пут, по стоти пут, по који пут и сл.

пô (у именичкој служби) непром. *пола, половина.* — ир. »Госпођица!« гунђају старе матроне [за служавком]. »Госпођица и по!« Госпођица испуцаних пета! *Срем.* Шаптао ... мајски дашак у по дана, у по гласа. *Кам.*

Изр. и по (нпр. јунак и по, књига и по итд.) *за појачавање позитивног значења именице*; *у пуном смислу, одличан, изврстан*; ни по јада *није велика штета или несрећа ако се десило само оно о чему је говор.* — Ни по јада ако је само то. *Чипл.*; слушати на по уха *слушати с недовољном пажњом*; (у)радити што без по муке *(у)радити с лакоћом, без напора.*

по- *као префикс у именичким, придевским, прилошким и глаголским сложеницама* **1.** *у именичким сложеницама показује да основна именица има само делимично, а не стварно своје познато значење*: покћерка, помајка, посинак. **2.** *у придевским и прилошким сложеницама ублажава значење тих речи*: *прилично*: подобар, повелик, погуст; подоста, повише, поистиха. **3.** *у глаголским сложеницама означава* **а.** *почетак глаголске радње или стања исказаног основним глаголом*: полетети, потрчати **б.** *да је радња основног глагола до краја извршена*: поцрнити, појести, покупити. **в.** *радњу или стање извршено у малој мери*: поиграти, попећи, полежати, поспавати. **г.** *радњу која се врши или је извршена узастопно*: пописати, попродати, повезати. **д.** *радњу која има дистрибутивно обележје, тј. радњу коју су извршили многи субјекти или је извршена на многим објектима*: поседати, поскакати, поразићи се; побацати, покидати, погасити. **ђ.** *промену на оно што значи именица од које је начињен глагол*: посрбити (се), понемчити (се), посељачити (се), погосподити (се). **е.** *радњу која се врши по површини*: погладити, попрскати.

по̀абати *в. похабати.*

по̀авáнчити се, -ӣм се сврш. *узохолити се. Бак. Реч.*

поајдýчити (се) *в. похајдучити (се).*

по̀ајмáнити се, -ӣм се сврш. пок̏р. *постати ајмана. Вук Рј.*

поангúрити се, -àнгӣрӣм се сврш. *постати жесток, бесан као ангир.* — Поангирио се па никога не слуша. *Бак. Реч.*

по̀анта ж фр. = поента. — Када би имала јаснију поанту социјалну, била би сувремено револуционарна пјесма. *Шим. С.*

поантúрати, -àнтӣрām сврш. и несврш. = поентирати. — Написао је Јубо и једну високо поантирану програматску пјесмицу ... с акростихом »Свечовјек«. *Мар.*

по̀апсити *в. похапсити.*

по̀арати *в. похарати.*

поарбà̀насити се, -ӣм се сврш. *постати Арбанас, поарнаутити се.* — Даље до Дебра [је] мешовито српско, арбанашко ... и помачко становништво; ови последњи су већином поарбанашени. *Дед. Ј.*

поарнà̀утити, -ӣм сврш. *учинити Арнаутом. Вук Рј.*

~ **се** *постати Арнаут.*

по̀а̄рчити *в. похарчити.*

поáсити се, пò̀āсӣм се сврш. тур. *осилити се, узохолити се.* — Турци су увијали са огорчењем да се раја поасила и да није оно што је некад била. *Андр. И.* Били смо једнаки па си се поасио, подупро небо носом. *Дав.*

по̀атõвка ж агр. *врста крушке.* — Највише се препоручују за ова места ... крушке ... пастрмка [и] поатовка. *Тод.*

по̀ашиковати, -кујēм сврш. *забавити се ашикујући.* — Хтјели [су] да се одморе у хладу и да поашикују. *Бен.*

по̀бабати се, -ām се сврш. *постати стар и сед (као баба), оронути. Р-К Реч.*

по̀бабити се, -ӣм се сврш. **1.** *родити дете (о жени), породити се.* — Знате да се моја домаћица прије два мјесеца побабила. *Лаз. Л.* **2.** *постати као баба.* — »Пиј море, шта си се побабио«? узвикује му Митар. *Ранк.*

побà̀вӯчкē и **побавӯчкē** прил. *в. побаучке.* — Па се Вуче побавучке вуче, док дјевојци доходи на врата. *НП Вук.* Дошли сте ... четвероношке, побавучке ... лижете ноге, чизме. *Крл.*

побáдање с *гл. им. од побадати (св).*

побáдати (се), пò̀бāдām (се) *несврш. и уч. према побости (се).*

по̀бајати, -јēм сврш. *провести мало времена бајући. Бак. Реч.*

побакà̀рисати, -ишēм сврш. *побакрити.* — Жице за ... аутогено заваривање ... су ... понекад побакарисане. *НИН 1958.*

побакри́вање с *гл. им. од побакривати.*

побакри́вати, -бà̀крујēм *несврш. и уч. према побакрити.*

побà̀крити, пò̀бакрӣм сврш. *обложити бакром.* — Помоћу електролизе ... метални предмети могу да се позлате ... побакре. *Физ. 4.*

побалѐгати се, -ām се сврш. *балегу, нечист избацити из себе.* — Побалегао се [коњ] и убурио пода се од ситобе. *Гор.* фиг. Постали су бандити побалегавши се на сјену свога презимена. *Крл.*

пòбалити, -ӣм сврш. *балама упрљати, обалити.* — Младар угледа ... побаљено ... лице Керово ... све влажно. *Божић.* фиг. Та [се] мати без оца побалила именом краља и краљевске породице. *Шен.*

побáљати се, пòбāљāм се несврш. необ. *в. поболевати се.* — Она нам је вода отрована, стог' се наша побаља ардија. *НП Херм.*

побарбáрити, -àрбāрӣм сврш. *учинити барбарином.* — Није Мађар народ хрватски побарбарио, потуђинчио и засужњио ... него сва наша несрећа долази од саме Аустрије. *Старч.*

~ **се** *постати барбарин.*

побаскѝјати, -āм сврш. *пожиочити, прибити баскије. Вук Рј.*

побатáлити се, -àтāлӣм се сврш. *занемарити се, запустити се. Р-К Реч.*

побàўькē и **побаўькē** прил. *побаучке.* — Испузим [из парка] побауљке. *Матош.* Баук је рањен у ногу, али се и даље ... побауљке вукао по колиби. *Ћоп.*

побàўчкē и **побаўчкē** прил. *на ногама и на рукама, четвороношке.* — Вришти од болова, побаучке се као жабац вуче од муке. *Рад. Д.* И он, као да је нешто видио ... побаучке одмиче. *Куш.*

побàхатити се, -ӣм се сврш. *постати бахат, узохолити се.* — Ординарна ништица ... побахатила [се] у долами своје магнатске достојанствености. *Крл.*

побàцати, -āм сврш. **а.** *бацати једно за другим.* — Зар нисте све у пећ побацали? *М-О.* **б.** *редом избацити, силом одстранити.* — У једној биртији напали су дванаест шнајдера моја два друга, ја доскочим, па све шнајдере побацамо. *Игњ.* **в.** фиг. *у грубим цртама саставити, написати, набацати.* — Тада сам саставио план и ... побацао на хартију прве скице дела. *Нов.*

побацúвање с *гл. им. од побацивати.*

побацúвати, -àцујēм *несврш. и уч. према побацити.*

побáцити, пòбāцӣм сврш. **1.** *пре времена (насилно) родити.* — Била [је] трудна па ... од пуцњаве топова ... побацила дијете. *Вук.* **2.** заст. *одбацити, оставити што као неважно, баталити.* — Побаците свијетло оружје па узмите дрвље и камење. *НП Вук.* Старац ... побаци пушку, трже сабљу. *Мул.* Побаце Асан-пашу више терати, нека иде сам, а они се поврате за везиром. *Нен. М.* фиг. *дати, бацити коме (од милости).* — Нити нам је што краљ дужан дати ван да нам побаци од своје добре воље. *Павл.*

пòбачāј м *прекинуће, прекид трудноће у времену када плод још није способан за живот, абортус.* — Блитва личи више на неуспио побачај него на нормалан порођај. *Крл.* Одржано је већ неколико предавања о ... потреби бабица и опасности побачаја. *Дав.*

пòбачājнӣ, -ā, -ō *који се односи на побачај*: побачајна средства. *Р-К Реч.*

пòбачак, -чка м (мн. -чци, ген. пòбачāкā) покр. *побачено дете, недоношче. Рј. А.*

побáчити се, пòбāчӣм се сврш. покр. *родити се.* — Побачило се дијете. *Вук Рј.*

побàшити[1], -ӣм сврш. *учинити кога башом. Вук Рј.*

~ **се** *постати баша.* — Видаић ... пристане с дахијама и отиде у Биоград те се побаши. *Вук.*

побàшити[2], пòбашӣм сврш. покр. *рећи да није, порећи. Вук Рј.*

пòбашка прил. тур. *напосе, одвојено, обашка.* — Кнез заповједи да све нахије побашка напишу мњенија. *Вук.*

пòбег, ијек. пòбјег, м *бег, бежање. Прав.*

побѐгалац, -аоца, ијек. побјѐгалац, м (ген. мн. -алāцā) *онај који је побегао, бегунац. Прав.*

побегѐнати, -āм сврш. покр. *с одобравањем се сложити, повладити, похвалити, одобрити.* — Ову лазину сви побегенали и полегли спавати. *В 1885.* Фратри сви загледаше се, али ипак побегенаше доктору. *Ћип.*

побѐгљив, -а, -о, ијек. побјѐгљив *који радо или често бежи. Вук Рј.*

побѐгљивац, -ӣвца, ијек. побјѐгљивац, м (ген. мн. -вāцā) *онај који радо бежи. Прав.*

побѐгљивица, ијек. побјѐгљивица, ж *жена побегљивац. Прав.*

пòбегнути, -нēм, ијек. пòбјегнути, сврш. *в. побећи.* — Ја ћу још ове ноћи побјегнути! *Ков. А.*

побѐгуља, ијек. побјѐгуља, ж *она која од мужа побегне у род или девојка која од родитеља побегне момку ради удаје, бегуница.* — Отац је није примио у кућу ... кад је одбегла од мужа и доцније јој је поручио да у његовој кући нема места за беснуље-побегуље. *Андр. И.* Баба Станојка ... међу првима упала у кућу да женама честита побегуљу. *Рад. Д.*

побегýнац, -нца, ијек. побјегýнац, м *онај који је побегао из заната или је напустио претходно занимање, побегалац.* — Умела [је] ... мазно да се улукави као калуђер побегунац. *Ћос. Д.*

пòбеда, ијек. пòбједа, ж *успех, повољан резултат постигнут у некој борби*; супр. пораз **1. а.** *у рату или ратним операцијама.* — Не жалим умријети кад смо извојевали славну побједу. *Јонке.* Развија се велика борба у којој Васиљева чета однесе пуну

побједу. *Вујач.* **б.** *у каквом такмичењу или уопште у савладавању неког посла.* — И Вук ... и Даничић ... однели су коначну победу над идејама назадних снага. *Бошк.* Побједу би извојштио онај борац који би противника три пута бацио на земљу. *Рв.* **2.** *надмоћ, преимућство (у квалитету, у особинама).* — Слобода карикатуре је ... слобода мишљења, побједа духа над глупом материјом. *Матош.* Ову сву наду полаже у идејни напредак ... у победу светлости над мраком. *Скерл.* **3.** заст. *набеђивање, клевета, потвора. Вук Рј.*

Изр. Пирова ~ *победа која је стајала толико жртава да не представља стварни успех (названа по победи епирског краља Пира над Римљанима, из које је изашао ослабљенији него Римљани).*

пòбедан, -дна, -дно, ијек. побједан **1.** *који је победио.* — Сред забушених лица мамурних богова стајаше кавалир као побједан полубог. *Шен.* фиг. Испод румене боје лица Јоциног већ подмукло рије победна туберкулоза. *Поп. Ј.* **2.** *који се односи на победу, победоносан:* ~ расположење, ~ стег. — Побједна радост преплави мушкарце. *Гор.* Шумом се разлеже ... радосна и победна партизанска песма. *Вос. Д.*

побѐдив, -а, -о, ијек. побјѐдив = победљив *који се може победити.*

побѐдивōст, -ости, ијек. побјѐдивōст, ж = победљивōст *особина или стање онога који је победив.*

побѐдилац, -иоца, ијек. побједилац, м (ген. мн. -лāцā) = победитељ, победник *онај који је победио у каквој борби или такмичењу.* — Милостив је само онда кад у победиоца милости тражи. *Јакш. Ђ.* Радикална странка изишла је ... као побједилац. *Риб.*

побѐдилачкӣ, -ā, -ō, ијек. побјѐдилачкӣ *који се односи на победиоце.* — Ако би се пак са овим марифетлуком успело, на Турској би остала ... привидна слава победилачка. *Лаз. М.*

побѐдилачки, ијек. побједилачки, прил. *на победилачки начин, као победилац, победнички, победно.* — Поручник победилачки гледаше како га Марија ... оштрије гледа. *Лаз. Л.*

побѐдиочев, -а, -о, ијек. побјѐдиочев *који припада победиоцу.* — Сви ће зраци славе ... обасјати чело победиочево. *Кнеж. Л.*

побѐдитељ, ијек. побјѐдитељ, м = победилац. — Што славнији бјеше побијеђени, то се више побједитељ цијени. *Вел.* Побеђени, предајте се победитељу! *Дом*

побѐдитељев, -а, -о, ијек. побјѐдитељев *који припада победитељу.*

побѐдитељица и **победитѐљица,** ијек. побједитељица и побједитељица и **побѐдитѐљка,** ијек. побјѐдитѐљка, ж = победница *она која је победила или која побеђује.* — Сестре су мислиле да ће пред њим стајати као побједитељице. *Коз. Ј.* »Бој је већ започео, али ја не знам која ће од двије моћи бити побједитељица«. *Јов. С.* Читаву ноћ борила се газдиница ... [и] изашла као побједитељка. *Ђор.*

побѐдити, побѐдӣм, ијек. побиједити, сврш. **1.** *бити победник, однети победу (у рату, у надметању и сл.).* — Русија ће побиједити, то ти је сигурно. *Чол.* Француска је у Паризу ... побиједила Грчку [у ногометној утакмици] са 7.1. *Вј. 1960.* **2.** фиг. *постићи циљ ваљаним разлозима, уверавањем, чијом помоћу надвладати, однети превагу.* — Уђутао сам не толико побеђен његовим разлозима, колико заморен дугим разговорима. *Нуш.* Разум је побиједио у младога баруна и он је сутрадан изјавио баруници. *Том.*

Изр. ~ болест *стећи здравље, савладати, преодолети болест, оздрсвити;* ~ мрак, помрчину фиг. *ослободити се незнања, сујеверја и сл.*

побѐдљив, -а, -о, ијек. побјѐдљив = победив.

пòбедљив, -а, -о, ијек. пòбједљив *склон обеђивању, клеветању. Вук Рј.*

побѐдљивōст, -ости, ијек. побјѐдљивōст, ж = победивост.

пòбедљивōст, -ости, ијек. побједљивōст, ж *особина онога који је пòбедљив.*

пòбеднӣк, ијек. пòбједнӣк, м = победилац: олимпијски ~, екипни ~, ратни ~. — Сада као побједник јаши кроз туђа поља и сјенке се плаши. *Кркл.* Прије од свију био [сам] побједник Хималаја. *Ћоп.*

пòбеднӣков, -а, -о, ијек. пòбједнӣков *који припада победнику.* — Побијеђени буде подвргнут вољи побједниковој. *Вел.*

пòбедница, ијек. побједница, ж = победитељица. — Над њим [Берлином] бдију четири силе победнице у последњем рату. *Б 1958.* фиг. У један глас залијевасмо сви Хрвати на земљи пјесму побједницу. *Шен.*

пòбедничкӣ, -ā, -ō, ијек. пòбједничкӣ *који се односи на победнике или је у каквој вези с победом, победилачки.* — Побједнички занос јужних Словена ... нашао је и ... код Чеха силног одјека. *СКГ 1937.* Октобарска револуција била је прва побједничка пролетерска револуција. *ОП 2.*

пòбеднички, ијек. побједнички, прил. *на победнички начин, као победник, победно.* — Сунце маглу побједнички тјера. *Уј.* Стани! — узвикну стара победнички. *Јевт.*

пòбедно, ијек. пòбједно, прил. *победилачки, победнички.* — Знам ... да никад више у прошлој јачини засјати неће холо и побједно. *Марк. Л.* Пламечак његов побједно се вије. *Крањч. С.*

победòносан, -сна, -сно, ијек. побједòносан *који носи или је донео победу, победан*: ~ револуција, ~ мир, ~ рат. — Цезар је освојио Галију у побједоносном походу. *Крл.* [Наши борци] могу пратити [на географској карти] кретање Црвене армије током победоносне зимске офанзиве 1943. године. *Дед. В.*

пòбедонóсац, -сца, ијек. побједонóсац, м (ген. мн. -òнòсāцā) *онај који је однео победу, победник.* — Апостоли и мученици ... побједоносци ... помогоше те се утврди хришћанство. *Шапч.*

победòносно, ијек. побједòносно, прил. *на начин који носи или је донео победу, победно.* — Неколико [ће] чета ... промарширати победоносно кроз улице уз ... ратоборне звуке музике. *Дом.* Стражмештар ... побједоносно погледа своје жандаре. *Јонке.*

победòноснòст, -ости, ијек. побједòснòст, ж *особина онога који је победоносан.*

победонóшчев, -а, -о, ијек. побједонóшчев *који припада победоносцу.*

победòхлепан, -пна, -пно необ. *који хлепи, тежи за победом.* — Онако је побједохлепна већина ипак ... изишла из кинематографа поражена. *Шим. С.*

побеђѐнāк, -и́ка, ијек. побјеђѐнāк, м *онај који је побеђен.* — Та опћа тежња постојала је једнако код побједитеља као и код побјеђеника. *ХР 1928.*

пòбеђено, ијек. пòбијеђено, прил. *као побеђен признајући пораз, неуспех.* — Прошаптах мирно, спустивши побеђено очи. *Петр. В.*

пòбеђенòст, -ости, ијек. пòбијеђенòст, ж *стање онога који је побеђен.* — Несрећа ће јој се повратити у срећу, а моја побијеђеност у ... тријумф. *Вел.*

побеђѝвāње, ијек. побјеђѝвāње, с *гл. им. од побеђивати.*

побеђѝвати, -ѐђујēм, ијек. побјеђѝвати *несврш. и уч. према победити.*

побѐжати, -жӣм, ијек. побјѐжати, сврш. *потрчати, побећи.* — Коњ побежа кроз ковиље и босиље. *НПХ.*

побѐлежити, -ӣм, ијек. побѝљежити, сврш. *начинити забелешке, записати, пописати једно за другим.* — Проучавајући грађу оних крајева побиљежио сам нејасна мјеста и непознате ријечи. *Рад. А.* Била је [сељанка] бистра и разумна те сам од ње побележио неколико ствари из народног веровања. *Ђорђ.*

побе́лети, -лӣм, ијек. побијѐљети, сврш. **а.** *постати бео; поседети.* — Прогрушале косе, побијељеле сасвим. *Цар Е.* **б.** *од страха, бриге добити белу, самртничку боју, побледети.* — Јелена побеле као платно. *Кнеж. Л.* фиг. Ми удри учи, пиши, читај да очи побеле. *Шапч.* **в.** *осути се, прекрити се снегом, снежном белином.* — А снег само падаше. Већ је убелео земљу; побеленше и кровови на зградама. *Вес.*

побе́лити, пòбēлӣм, ијек. побијѐлити, сврш. *учинити белим, обојити белом бојом.* — Само се једна кућа у тој уличици одликује ... побијељеним прочељем. *Драж.* Већ је зора побијелила кровове. *Бен.*

побена́вити, -ѐнāвӣм сврш. *изгубити моћ расуђивања, постати сулуд, бенав.* — Натрусили се ... вина од кога им побенавила памет. *Ков. А.* Ти си, чича, исхлапио и побенавио, па не знаш шта говориш. *Чол.*

побеоградити, -ӣм сврш. *учинити да што буде као у Београду.* — Разлика између побеограђених говора и београдског говора није велика. *Бел.*

побѐсједити, -ӣм, ијек. побѐсједити, сврш. *провести мало времена беседећи, поразговорити, одржати кратку беседу. Р-К Реч.*

побе́сити, пòбēсӣм, ијек. побијѐсити, сврш. *учинити бесним, обесним.* — Побесило их богатство. *Шапч.*

~ **се** *постати бесан; бесно се окосити, отрести на кога.* — Окренувши се незваном свирачу, побеси се на њ: »А што ми дуваш?« *Шапч.*

побѐсједити, -ӣм, ек. побѐседити.

побѐснело, ијек. побјѐсњело, прил. *на бесан начин, бесно.* — Он се побеснело оте из њеног загрљаја. *Ћос. Б.*

побѐснелòст, -ости, ијек. побјѐсњелòст, ж *особина или стање онога који је постао бесан.* — Писало се као да Србија ... својом заслепљеношћу и побеснелошћу хоће да изазове европски рат. *Цвијић.*

побѐснети, -ѐснӣм, ијек. побјѐсњети, сврш. **1.** *постати болестан од бесноће.* — Они су као побеснели пси. *Дед. В.* **2. а.** *постати бесан, љут, срдит; помахнитати од срџбе.* — И прва пушка пуче. Свијет се усталаса, узруја, побјесни. *Коч.* Када џелати ... побесне од љутине и једа, гонећи да им другове одам ... ја чврсто стиснем и срце и уста. *Макс.* **б.** *изазвати велико комешање, ускипети, усковитлати се.* — Закипјела крв, побјеснио мозак. *Шен.* Видимо увек језеро. Понекад побесни. *Петр. Р.* **3.** *постати обестан, узохолити се.* — У благостању су, а кад је човек у благостању ... побесни. *Срем.*

побѐснити, пòбеснӣм, ијек. побјèснити, свршен. *учинити бесним. Прав.*

пòбећи, пòбегнӗм, ијек. пòбјећи, свршен. **1.** *трчећи утећи, измаћи.* — Из боја му ноге не могоше побјећи брзо. *М-И.* Ако он побегне, вели Пуша, а ја њу да трчим за њим. *Срем.* **2. а.** *нагло отпутовати, отићи.* — Кнегиња [је] побегла са неким Енглезом. *Ђос. Б.* Могао би нам побјећи влак. *Јонке.* **б.** *склонити се на друго место, пребећи.* — [Бошњак] је убио Турчина па побјегао у Србију. *Вес.* **3.** *помаћи се, удаљити се у неком смеру.* — Побјегла [тама] у кутове собе, иза ормара, под стол и тамо се сакрила. *Шег.* Николетина их само премјери погледом ... па опет побјеже очима у страну. *Ћоп.* **4.** *нестати (без трага), ишчезнути.* — Почели су зидати цркву, па се један предузимач обесио, а други побегао без трага. *Срем.* Побегао ... па од њега ни трага ни гласа. *Креш.* **5.** *напустити, одбацити звање или занимање.* — Због ње је заправо побјегао с богословије. *Козарч.*

Изр. не моћи ~ из своје коже *не моћи променити своју нарав или своје стање*; ~ од сиротиње *постати нешто имућнији*; побегла (ми, му) реч из уста *изговорио (сам, је) нешто нехотице, у брзини*; ~ из војске *дезертирати.*

побӣберити, -ӣм свршен. *посути бибером.* — Настружи доста хрена, побибери га и овлажи ... па дуж целе хрптењаче превиј. *Рад. Д.*

побизанти́нити, -а̀нтӣнӣм свршен. *учинити Византинцем.*

~ **се** *постати Византинац.* — Сјеверни Хрвати ... кад се побизантинише ... постадоше и они несносни сусједима својим. *Павл.*

побӣја̑ње с *гл. им. од* **побијати.**

побӣјати, пòбӣјам *несврш. и уч. према* **побити.**

~ **се 1.** *несврш. и уч. према* **побити се. 2.** *потуцати се.* Вук *Рј.*

побӣја̑ч, -а́ча м *онај који побија кога, који коме износи супротне доказе.* — Рим је имао [против хереткиа] спретних теолога и вјештих побијача. *Нех.*

побијед-, ек. побед-.

побијеђ-, ек. побеђ-.

побијѐлити, пòбијелӣм, ек. побѐлити.

побијѐљети, -èлӣм, ек. побѐлети.

побијѐсити (се), пòбијесӣм (се), ек. побѐсити (се).

побӣљежити, -ӣм, ек. побѐлежити.

побӣра̑ње с *гл. им. од* **побирати** (*се*).

побӣрати (се), пòбӣрам (се) *несврш. и уч. према* **побрати** (*се*).

побӣра̑ч, -а́ча м **а.** *онај који што побира, скупља, скупљач.* — Сељачки пук ... често сматра ... побираче пореза простим харачлијама. *Рад. Стј.* **б.** *онај који узима туђе, који краде.* — Уистину, пиштаљке и слике нађу наскоро побирача, ван да би која ... остала вјешто скривена. *Дражс.*

побира̀чица ж *жена побирач.* — фиг. Испричају у кругу најгорљивијих побирачица градских новости. *Ђал.*

побӣскати, пòбӣштӗм свршен. *поискати, потражити по коме уши, ваши.* — Ходи, кћери, побишти ме. *Вес.*

~ **се** *повр.* — Просто жене нису имале кад ни да се побишту. *Моск.*

побӣство с необ. *побијање, негација.* — Не могући побиство извршити критички, естетик утекао у глумиште па режира бајку. *Шим. С.*

пòбитан, -тна, -тно *који се може побити, оборити, обеснажити.* — Пјесник брани позитивне радости живота и тешко побитне људске стимулусе сваке активности. *Уј.*

побӣта̀нжити се и побӣта̀нцити се, -ӣм се свршен. *постати битанга, скитница.* — Побитанџио се. Не може да буде такав човјек црквaром. *Гор.*; Вук *Рј.*

пòбити¹, пòбијēм свршен. **1.** *забости, забити.* — Поби [бег] зелен бајрак на ливаду па под бајрак сакупио војску. *Март.* По средини су ископане леје, посађено цвеће и побијени штапови са лоптама од црвена или модра стакла на врху. *Андр. И.* **2. а.** *потући, поразити у каквој окршају.* — Новица поби Колашинце. *Март.* Он непрестано доказује како ми треба да почнемо с Турцима, побићемо их ваљда. *Лаз. Л.* **б.** *лишити живота, убити једно за другим.* — Е, тако вам ми на селу. Порадимо летину ... оберемо виноградe и кукурузе, побијемо, богме, и свиње. *Ад.* Страховит ветар дува. Побиће нам рањенике. *Дед. В.* **3.** *испребијати, истући.* — Што ти, учитељу, поби ону децу? ... Што бијеш онако ђаке? *Глиш.* **4.** *потући, потрти, уништити (о елементарној непогоди).* — Што си се тако замислио као да ти је град побио поља и виноградe. *Јакш. Ђ.* Мраз је побио жито и виноградe. *Тад.* **5.** *насилно избити, поместити (о зубима).* — О земљу ... лупи и побије зубе. *М-И.* **6.** фиг. *смањити, снизити (о вредности, цени).* — [Аустрија] је ... побила вредност својих банкнота од један на петину. *Поп. П.* **7.** *надјачати, предобити (код картања јачом картом слабијом).* — Плебануш побије Иштваниһеву десетицу кецем. *Шен.* **8.** *оповрћи чију тврдњу, доказати супротно од онога што други тврди.* — Будући да нисам кадар

побити њихове разлоге ... испричавам се. *Козарч.* Председник Тито живо [је] побио критике које се односе на радничке савете. *Пол. 1957.*

~ се уз. повр. *почети борбу, потући се.* — То више да ми ниси рекао, јер ћемо се побити! *Вес.* фиг. Узнемирени младошћу побише се [пролетни облаци] насред неба. *Михољ.*

Изр. **~** с памећу *не бити при здравом разуму.*

пòбити[2], -будём сврш. покр. *позабавити се, задржати се, проборавити. Вук Рј.*

побúће с *убијање, убиство.* — У завршници је дошло до грозногa побића и крвопролића. *Дук.*

пòбјег, ек. пòбег.

побјег-, ек. побег-.

побјед-, ек. побед-.

побјеђ-, ек. побеђ-.

побјèжати, -жӣм, ек. побèжати.

побјесн- и **побјесњ-,** ек. побесн-.

пòбјећи, -егнём, ек. пòбећи.

побјèшњети, -èснӣм (ијек.) сврш. *в. побеснети.* — Кад ми је замирисала земља, мислио сам да ћу побјешњети. *Бен.*

пòблāг, -а, -о *у знатној мери, доста благ.* — Осмјехне им се ... Осмијех поблагог постидљивог сусрета као сина доброг, покајног ... који је коначно опијен ријешеношћу. *Божић.*

пòблāго прил. *на поблаг начин, доста благо.* — Док је поблаго говорио ... мисли су јој почеле отицати. *Божић.*

поблагòвати, -àгујём сврш. еуф. *појести.* — Поблагова [вечеру] у друштву с братом. *Јурк.*

поблàњати, -ā̀м сврш. покр. *остругати стругом, блањом.* — Један од њих ... поблања спретно [храстове дашчице]. *Гор.*

поблебèтати, -èбећем сврш. *провести мало времена блебећући, говорећи којешта.*

пòблēд, -а, -о, ек. пòблијед *нешто мало блед, бледуњав.* — Лице [томе човјеку] је поблиједо, али не мршаво. *Лаз. Л.*

поблéдети, -дӣм, ијек. поблијèдјети, сврш. *постати блед.* — Станка ... поцрвени или побледи чим ко спомене име Ђуричино. *Ранк.* Гостионичар је поблиједио као мртвац. *Јонке.*

поблéдити, пòблēдӣм, ијек. поблијèдити, сврш. *учинити бледим.* — Једна капка из овог пехара ... усне [ће му] побледити. *Јакш. Ђ.*

поблесáвети, -èсāвӣм, ијек. поблесáвјети, сврш. *постати блесав.* — »Цар ће од тога сигурно поблесавјети«, рече Швејк. *Јонке.*

пòблесавити, -ӣм и **поблесáвити,** -èсāвӣм сврш. **а.** *учинити блесавим.* **б.** *постати блесав, поблесавети.* — Сасвим [су] поблесавили од страха. *Лал.*

поблесáвјети, -èсāвӣм, ек. поблесáвети.

пòближē и **пòближе** прил. *комп. од поблизу.* **а.** *понешто ближе*; супр. подаље. — Ћата Живан ... говори пандурима да се нађу поближе. *Глиш.* Поближе коње притјераше ... један до другога. *НП Херм.* **б.** *потање, тачније.* — Поближе ћемо их [колоидне системе] проучити тек у наредним поглављима. *Кем.* Би ми криво што нисам имао прилике да поближе упознам и поручника Тому. *Пол. 1957.*

пòближӣ, -ā̄, -ē̄ *који је у доста блиској вези с чиме.* — Сазна поближе вијести о смрти Владимировој. *Шен.*

пòблизу прил. и предл. **1.** прил. *доста близу.* — Нијесам баш из Сарајева, него поблизу оданде. *Н. посл. Вук.* **2.** предл. с ген. *пред.* — Село поблизу те улице зове се Лашћина. *Кур.*

пòблијед, -а, -о, ек. пòблēд.

поблијèдити, пòблиједӣм, ек. поблéдити.

поблијèдјети, -дӣм, ек. поблéдети.

побљувáти, пòбљујём сврш. **1.** *бљујући упрљати:* **~** хаљину. *Вук Рј.* **2.** *избљувати. Р-К Реч.*

~ се *избацити бљувотину, повратити.* — Кад би се тко у њему [у испупченом огледалу] погледао, дошло би му да се побљује. *Јонке.*

побóбати, пòбōбām сврш. *обрати бобице, зрна (грожђа, купине и сл.). Р-К Реч.*

пòбогат и **побòгат,** -а, -о *подоста богат.* — Гдјекојим манастирима иду људи, који су побогати, по десет дана хода далеко. *Вук.*

побогòвити, -òговӣм сврш. необ. *учинити сличним богу.* — Располагање разумом требало би да побогови вољу. *Уј.*

пòбогу речца *устаљени фразеолошки израз у чуђењу и заклињању с ослабљеним основним значењем, забога.* — Земљаче ... јеси ли ти то, побогу! *Макс.* Помози, побогу, ако си ми пријатељ! *ВУС 1960.*

пòбожан и **пòбожан,** -жна, -жно **1.** *који је пун вере у бога, прожет верским осећањима.* — Папрењарка бијаше ... врло побожна старица. *Шен.* На њиводу [цара Лазара] ... лежи сила ... дарова побожних душа. *Ад.* **2. а.** *који је у каквој вези с побожношћу, који одражава побожност.* — Све [је] уредно [у собици], све пуно побожних слика. *Војн.* Весели смех и оштре, масне досетке помешаше се у порти са побожним разговорима. *Чипл.* **б.** *који је пун*

заноса, мистике. — Слушају [Оченаш] са побожном пажњом као у цркви. *Ђор.* Дјеца су мотрила барут с побожним страхом. *Л-К.*

по̏бо̄жићнӣ, -ā, -ō *који се односи на време после Божића. Р-К Реч.*

по̏бо̄жје с заст. *побожност.* — Већина [народ у цркви] бољу но побожју личи. *Март.* Суди како знаш! Ти [субаша] ћеш бити бог и побожје! *Вес.*

по̏бо̄жњак и **по̏божњак** м *онај који је побожан, побожњак.* — Побожници, склонути за олује под дрветом, крстили би се плашљиво ... да их стријела с неба не уништи. *Гор.* Двоје [се] споро као побожници спуштају низ степенице. *Вуј.*

по̏бо̄жница и **по̏божница** ж *жена побожник.* — Најуваженија варошка побожница чита литаније. *Божић.*

по̏бо̄жничкӣ и **по̏божничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на побожнике и побожнице.*

по̏бо̄жно и **по̏божно** прил. **а.** *на побожан начин, с побожношћу.* — Сви се ... побожно прекрстише. *Срем.* Скиде побожно шешир с главе и измоли оченаш. *Том.* **б.** *са заносом, с поштовањем.* — Иако више побожно не целивамо гусле ... ми имамо пуно развијено народно осећање. *Скерл.*

по̏бо̄жно̄ст и **по̏божио̄ст,** -ости ж **а.** *особина онога који је побожан.* — Не манастири, него они што живе у њима ... убијају побожност у народу. *Ранк.* **б.** *видљив, спољни побожан чин, поступак.* — Скупише се да обаве побожност крај гробља. *Бен.*

по̏бо̄жњāк, -áка м *онај који је побожан, побожник.* — Избили [у селу] на површину поједини побожњаци. *Леск. Ј.* Милији је богу окупан и умивен грешан човјек него десет таквих побожњака и пексина кô што си ти. *Андр. И.*

побожња́ковић м пеј. *побожњак.* — Отац му је био побожњаковић који је с фанатичним поносом носио балдахин на тијеловској процесији. *Јонке.*

по̏бо̄жњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на побожњаке.*

побожња́штво с *стање, особина побожњака.* — По назорима либералац, противник побожњаштва и празновјерја, он није могао успјети ни у чиновничком звању. *Барац.*

по̏бо̄ј, -оја м **1. а.** *мањи, локални војни окршај, бој, битка.* — [Кордунски сережани] су се недавно прославили у побоју са босанским агама. *Бал.* **б.** *место таквог окршаја, бојиште.* — Чије л' ће се поломити перје, с чије ли вијат' на бојишту и синути на побоју дивно? *Март.* **в.** *полом, пораз. Бак. Реч.* **2.** *удубина, траг који остане у земљи након чијег пролаза.* — За сивцем [коњем] остају мали, али дубоки побоји у блату. *Куш.* **3.** *довратник*; исп. подбој. — Анђелске песме ако ниси чуо, питај' се са мном за тим побојем. *Кост. Л.* **4.** *дрвен или гвозден клин којим се набијају обручи на бачве, на бурад. Бак. Реч.*

побоја́ва̄ње с *гл. им. од побојавати се.*

побоја́вати се, -ујāвām се *несврш. и уч. према побојати се.*

по̏бо̄јати се, -јӣм се сврш. **1.** *испунити се страхом, уплашити се.* — Има јунака ... који се вас побојати неће. *Вел.* Силно се побоји да не мисле о њему да је глуп. *Каш.* **2.** *пасти у сумњу, посумњати.* — Она [влада] се побојала да конзервативне идеје неће бити Скупштини по вољи. *Јов. С.*

по̏бо̄јац, -бōјца м *побој* (*4*). *Рј. А.*

по̏бо̄јнӣк м *ратник, борац у мањим окршајима, бојевима.* — Што је траве на Цетињу твому, то је турских на број побојника. *Март.*

по̏бо̄кē прил. необ. *побочке.* — Узео га побоке. *Вук Рј.*

поболе́ва̄ње, ијек. поболијèвање, с *гл. им. од поболевати* (*се*).

поболе́вати (се), -ујèвām (се), ијек. поболијèвати (се) *несврш. и уч. према поболети* (*се*).

по̏бо̄лети (се), -ујīм (се), ијек. побо̏љети (се), сврш. **1.** *постати болестан, разболети се.* — Капетане ти се поболио ... а не преболио! *НПХ.* Казаше му и да се Радош поболео; не може никуд. *Глиш.* **2.** *разболети се једно по једно, редом се разболети.* — Много се свијета побоље. *Андр. И.*

поболијèва̄ње, ек. поболе́ва̄ње.

поболијèвати (се), -ујèвām (се), ек. поболе́вати (се).

по̏бо̄ље и **по̏боље** прил. *довољно, доста боље.* — Што ћу казат' ... кад побоље ти од мене знадеш. *НП Вук.* Тако ја видјех оне гдје се крију под камењем, кад побоље просудих. *Комб.*

побо̏љети (се), -ујīм (се), ек. побо̏лети (се).

по̏бо̄љӣ, -ā, -ē *понешто, мало бољи.* — Побољи су коњи брата мога. *НПХ.* Нуткању није било краја ... преда ме гурају побољи уштипак. *Шант.*

побољки́вати, -ујкујēм несврш. *дем. према поболевати, често бивати болестан, повремено патити од болести.* — Стомак ме мало побољкује. *Рад. Д.*

побољша́ва̄ње с *гл. им. од побољшавати* (*се*).

побољша́вати (се), -ујшāвām (се) *несврш. и уч. према побољшати* (*се*).

побољша́ње с *промена на боље, промена којом се што побољшава.*

побо̀љшати, -а̄м сврш. *учинити бољим, поправити, унапредити.* — Ти [су] доживљаји ... побољшали моје поимање свијета. *Креш.* Саме политичке слободе не могу побољшати положај народних маса. *ОП 1.*

~ **се** *поћи на боље, изменити се на боље.* — Родио [се] у доба кад се побољшало стање чича-Гроздановo. *Срем.*

по̀бољшица ж *побољшано стање, побољшање.* — Јако [су] сумњали да ли му може бити побољшице. *Вел.* Управа тамнице кажњавала је ... одузимањем приватне побољшице у храни. *Пол. 1959.*

побо̀равити[1], -ӣм сврш. *задржати се, провести на неком месту, проборавити. Бак. Реч.*

побо̀равити[2], -ӣм сврш. **а.** *редом заборавити, позаборавити, сметнути с ума.* — Знао сам ... али сам све поборавио и побацио. *Коч.* **б.** *један по један, редом сви заборавити.* — Одавна су [пријатељи] поборавили онај дан кад су се здружили. *Ћоп.*

~ **се** (побо̀равӣ се) *пасти у заборав.* — То ти не могу рећи ... давно је то било и све се поборавило. *Бен.*

побо̀равља̄ње с *гл. им. од поборављати.*

побо̀равља̄ти, -а̄м *несврш. и уч. према поборавити.*

побо̀рити се, пòборӣм се сврш. *мало се борити, порвати се.* — Али не да један другога осакате, него да се мало поборе мачевима. *И-Б Рј.*

по̀бо̀рнӣк м *онај који се за кога или за што бори, залаже, заузима, бранитељ.* — Жеља да видим славне поборнике крваве прошлости наше доведе ме, ето, на Урвину. *Крањч. С.* Југославија је била поборник праведног и трајног мира. *Б 1958.*

по̀бо̀рница ж *жена поборник.* — У Француској се ... једна поборница за женску равноправност ... заузимала за идеју да и женске служе војску. *Пол. 1958.*

по̀бо̀рничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на поборнике. Р-К Реч.*

побо̀сти, -о̀дӗм сврш. **1.** *забости што у што.* — На гроб је нечија рука побола прост крст. *Чол.* **2.** *редом, једно по једно забости.* — Чинило се да су звијезде пободене насумце по небу. *Торд.* фиг. Уплашише [се сељаци] под брестом ... са гранама пободеним у ниско небо. *Тод.* На ... трави лежало је неколико мртвих војника, носом пободеним у земљу. *Вас.* **3.** *поударати роговима*: говеда побола овце. *Р-К Реч.*

Изр. извући пободена копља *прекинути мир, мирнодопско стање.* — Извукли [смо] пободена копља и није нам жао окренутог листа у животној књизи написаној крвљу. *Фран.*; ~ волове *подражити их да се пободу.*

~ **се 1. а.** *забости се.* — Наишли радници [на гранату] која се ... побола бочно у ледину. *Рад. Д.* **б.** *прионути, прибити се уз кога или што.* — Раширила она [Драгојла] ноге па се ... побола уз наћве. *Рад. Д.* Иза угла изби господин Јовановић ... Пободе се уз нас. *НИН 1959.* **2.** уз. покр. **а.** *побити се оштрим оружјем.* — Међу се се хоће да покољу, злаћенима да пободу ножи. *Вук Рј.* Браћа ће се побости, проклетство селу донијети. *Јел.* **б.** *сударити се роговима (о рогатим животињама).* — Припазите [дјецо] да се говеда ... не пободу. *Ћоп.*

по̀бочан, -чна, -чно **1.** *који је с бока, са стране чега, покрајњи*: побочни пупољци. — Озва се ... крупан глас из бочне собе. *Том.* Ђорђевић одвоји се од масе и уђе у једну побочну улицу. *Дед. В.* **2.** *који није у изравној, непосредној вези с киме, с чиме.* — Продужи династију по побочној линији и по женској страни. *Јов. С.* Потјецала је из једне сасвим сиромашне побочне лозе. *Ад.*

по̀бочина ж покр. *месо испод ребара у брава, пабушина, бабушина. Вук Рј.*

по̀бочкӗ прил. *на бочну страну, побочно.* — Окренувши се побочке, навуче покривач на главу. *Ћоп.* Сви су они удешени за живот у води па им дугуљасто тијело свршава великим, при крају побочке стиснутим репом. *Финк.*

по̀бочнӣк м **а.** војн. *официр на служби код неког вишег старешине.* — Паша пошаље свог побочника да отвори и преметне ... гробницу. *Љуб.* Тамо је стајао у пуној пара ди ... генерал-мајор са својим побочником. *Јонке.* **б.** *помоћник у служби; пратилац.* — Ој, та увијек има побочника! *В 1885.*

по̀бочница ж **1.** војн. *део војске у покрету, на маршу, који се истура ради заштите бока, односно бокова маршовске колоне.* — Тек сада [ће се] одлучивати која ће чета бити претходница, која побочница, а која заштитница. *Јонке.* Примијећена је јака непријатељска побочница с оне стране друма. *Чол.* **2.** фиг. *споредна мисао која је у вези с главном мишљу.* — Његов [Крлежин] мисаони систем у свим магистралним линијама и свим издиференцираним побочницама показује се кохерентан. *НИН 1969.* **3.** *жена побочник, помоћница.* — Појавила се [у самостанској разговорници] часна мајка приорица и њезине побочнице. *Вил.*

по̀бочничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на побочнике и на побочнице.*

пòбочнйштво с *побочничко звање и служба.*

пòбочно прил. *с бока, побочке. Р-К Реч.*

пóбра, -ē м = побре и побро *хип. од побратим.* — Мој побра Душан и ја падосмо у некога добра домаћина на ноћиште. *Ад.*

побрабòњати се, -ā се сврш. *пустити из себе брабоњке, побалегати се (о козама и овцама). Вук Рј.*

пòбравица ж покр. *мање стадо оваца.* — Чобани се враћају, прогоне говеда и побравице широким друмом. *Ђур.*

побрáјање с *гл. им. од побрајати.*

побрáјати, пòбрājām *несврш. и уч. према побројити.*

побрàнати, -ām сврш. *подрљати, превући браном, дрљачом.* — Сељак и његова чељад зором се дигну ... да поље поору ... жито посију и побранају. *Кур.* — Сувезниче, да побранамо. — Привезаше брану па почеше с једнога краја. *Ћип.*

пòбрат м *побратим.* — Дед, брате, кажи побрату своме колико ти имаш ... ораће земље. *М 1867.* Добро ми дошао, драги побрате! *Кост. Л.*

пòбрати, -берём и -бèрём сврш. **1. а.** *беруħи поскидати, обрати.* — Севдалије мироваше док се дуван не среди и виногради не побраше. *Скерл.* фиг. Сузе је кошава као руком побрала са хладних, укочених лица. *Ћос. Д.* **б.** *скупити (и однети) што расуто.* — Неколико старих жена ... на крчевини поберу шумарке. *Пав.* Поберу слуге разбијено суђе. *Крањч. Стј.* **в.** *све редом скупити, сабрати.* — Пошто смо побрали порезе по ... Зети, окрене нас тројица ка Климентима. *Љуб.* **2.** фиг. *скупивши усвојити, стећи.* — Из зоологије сам побрао многа корисна знања. *Нуш.* Откуда је овакве мисли и ријечи побрао? *Јел.* **3. а.** *спремити и понети што са собом.* — Побери своје ствари и сели одавде. *Вј. 1960.* **б.** *повести са собом.* — Жедна [га] и гладна на путу побраше. *Шен.* **4.** *одузети живот, лишити живота.* — Побрале су их [дјецу] дјечје болести. *Михољ.* **5.** *отети туђе, украсти.* — Драга моја, никакве новце нисам побрао. *Сим.* Страдале би ... хартије ... ћилими ... и сви други предмети које мали одметници поберу и однесу. *Нуш.*

Изр. ~ аплауз (ловорике, пљесак) *постићи велики успех, одобравање;* ~ кајмак *постићи највећу корист.* — После ... агитације оцењено је да су лабуристи побрали кајмак ... и имају више успеха. *Б 1959.*; ~ шамар *добити батине, шамар.* — Итало, одани Итало, побрао је опет шамар. *Цар Е.*

~ **се** *отићи, уклонити се.* — Калај побрао се весело из собе. *Ков. А.*

пòбратим м **1.** *пријатељ којега је његов пријатељ изабрао за брата, побрат:* крвни ~, смртни ~, ратни ~. — Два побратима завољеше једну те исту дјевојку. *Шен.* Родио се овдје ... гдје ... [се] воли ... побратим од срца јаче од брата. *Ћип.* **2.** *ручни девер. Р-К Реч.*

пòбратимити, -ӣм сврш. = побратити (а) *учинити кога побратимом, ући у побратимски однос.* — Кумординара Жоржа побратимило све у нашој околици од мање господе. *Ков. А.*

~ **се** *уз. повр.* — Свога најбољега друга узима у своју породицу, побратими се с њим. *Глиг.* фиг. С љутим млад се побратими гладом. *Крањч. С.*

пòбратӣмковић м разг. *особа којој друштвени ранг говорников допушта фамилијарно обраħање, као побратиму; побратим.* — Власт је од бога дата и њојзи, побратимковићу, треба да смо сви потпокорни. *Ћор.*

пòбратимов, -а, -о *који припада побратиму.* — Упути се гробу побратимовом. *Вес.*

пòбратимскӣ, -ā, -ō *који се односи на побратиме и на побратимство.* — Ја ћу сад почети о њиноме [арбанашкоме] побратимскоме обичају. *Миљ.*

пòбратимски прил. *на побратимски начин, као побратим.*

пòбратӣмство и **побратӣмство** с *побратимски однос, веза између побратима.* — Сећаш се још ... кад ... побратимством срца сковасмо? *Кост. Л.* Искапио је чашу побратимства и престала је љутња на ... Јовицу. *Јел.*

пòбратити, -ӣм сврш. **а.** = побратимити. — Знаш ли ти, побратиме, да ти ја не бих ни опростио кад би ти другог побратио. *Вес.* **б.** *назвати кога у невољи братом.* — Кад сам те на сну побратио, а оно да си ми по богу брат и на јави: и одсад да смо побратими. *Вук.* Трипут јесте њиха побратила да јој дадну токе саковане. *НПХ.* **в.** *у свему људе изједначити, учинити их браħом, збратимити.* — Само она [просвјета] је кадра да сакупи, сложи и побрати све људе. *Мишк.*

~ **се** *уз. повр.* **а.** *побратимити се.* — Ти реци да су нам се очеви побратили, па и ми. *Вес.* **б.** *успоставити присне односе, спријатељити се.* — Тим страхотама можемо се само онда уклонити ако се са свима народима на истоку Европе побратимо. *Старч.*

Изр. ~ се с врагом *учинити, извршити нечасно дело.*

пòбратство с нар. песн. *побратимство. Вук Рј.*

пòбрашнити, -ӣм сврш. *посути брашном.* — Побрашњени кровови [млина] малко су вирили изнад пута. *Бен.*

побр̀внати, -ā̄м сврш. *ставити брвна једно на друго градећи какву зграду; учврстити брвнима.* — Врати се ... да погледнеш како сам побрвнао ону мокрињу и правим сад кокошарник. *Сек.*

пòбрдāље с *побрђе.* — Од Рудина побрдаљем иде пјешак. *Мул.*

пòбрдица ж *пут што се пење узбрдо, узбрдица.* — Након отегнуте побрдице ... кола [су се] почела нагибати. *Павл.*

пòбр̄ђе и **пòбрђе** с **а.** *брдовит крај уз планину.* — Стадо поваздан лута брђем и побрђем. *Бег.* У низу српских села, разбацаних по доловима, падинама и побрђима подно планине, врило је као у каквом огромном котлу. *Ћоп.* **б.** *брдовит крај уопште.* — Војводина производи у изобиљу пшенице ... побрђа Шумадије и Босне воћа. *ЛМС 1949.* Више брда чини побрђе. *ОГ.*

по́бре, -ē м (вок. по́бре) = побра и побро. — Амо, побре мио ... веће си се, брате, задоцнио. *Радич.* Богом, побре, Иве Сењанине! Дођи мени на пир у сватове. *НПХ.*

побрѐгуша ж зоол. *ласта брегуница* Clivicola riparia. *Бен. Рј.*

пòбрēжје и **пòбрежје** с **1.** *побрђе.* — Спустити [ћемо се] надесно ... кроз грозне винограде испод убавог побрежја. *Ад.* **2.** *земљиште уз воду, обала.* — Угодни хлад воде довабио је житеље побрежја све под бријег [ријеке]. *В 1885.*

побрзáвати, -бр̀зāвām *несврш. и уч. према побрзати.*

побр̀зати, -ā̄м сврш. **1.** *брзо поћи, похитати, пожурити, потрчати.* — Затвори нагло врата и побрза ка увалици. *Ћип.* Дијете остави у ходнику, а сам побрза у очеву собу. *Цар Е.* **2.** *брзо што урадити, забрзати.* — Ма не картам се више, — побрза с одговором кицош. *Том.* **3.** *учинити бржим, убрзати.* — Одобри Драшковић, побрзав малко свој шепави ход. *Ћал.*

пòбр̄зо прил. (комп. пòбржē и пòбрже) *подоста брзо.* — Ручаше побрзо. *Нен. М.*

пòбрижити се, -ӣм се сврш. покр. *в. побринути се.* — Крв је једна [Црногораца с осталим људима] ... ми ћемо се за њуд побрижити. *Њег.*

побријáвање с *гл. им. од побријавати.*

побријáвати, -ӣjāвām *несврш. и уч. према побријати.*

побр̀јати, пòбријēм сврш. **а.** *онога који је већ обријан опет обријати да буде глађе, избријати. Вук Рј.* **б.** *све редом обријати.* — »Зло и наопако! Све ће нас побријати!« — веле они попови. *Дом.*

по́брин, -а, -о *који припада побри.* — Само љубав побрина могла ме је кренути из мога царства. *Вес.*

пòбринути се, -нēм се сврш. *предузети све потребно, повести бригу, постарати се, узнастојати око чега.* — Сад ми треба само да се још побринем за зимницу. *Вес.* Кад тако волите дјечурлију, требали сте се побринути да имате своју. *Пав.* фиг. *постићи циљ не бирајући средства.* — А један баштиник у министарству војске побринуо се да је крепки ... Велфер положио »ратни докторат«. *Јонке.*

пòбрисати, -ишēм сврш. **а.** *бришући отрти, очистити*: ~ прашину. — Нагло је побрисô очи лажни да скине бљесак. *Крањч. С.* **б.** *избрисати нешто записано.* — А бивало је да и сам чича-Јордан побрише вересију. *Срем.* фиг. Свјеж сјеверњак магле је с гора растјерао и облаке с неба побрисао. *Јурк.*

пòбрица и **по́брица** м *дем. од побра, побре и побро.* — Да, побрица мој, има Срба, дакако. *Павл.*

побркáвати, -р̀кāвām *несврш. и уч. према побркати.* — Необзиран према имагинацији, разум је побркава или је отклања разумовањем. *Шимун.*

~ **се** *несврш. и уч. према побркати се.*

пòбр̄кāиōст, -ости ж *стање онога који је побркан, онога што је побркано.* — Никола је погледа ... сва она ранија побрканост се разби у пламенове магле и ишчезе из њега. *Бар.*

побр̀кати, пòбр̄кām сврш. **1.** *изазвати неред, пореметити редослед.* — Ово ... побрка му и оно мало реда што га је имао у ... историјским догађајима. *Ранк.* У његовој глави подигла се ... бура и побркала му мисли. *Л-К.* **2.** *посве испремешати, замрсити.* — Коса и брада [му] то је тако било побркано као големо повесмо кучина. *Јакш. Ђ.* **3.** *узети (несвесно) једно место другог, заменити.* — Опазивши Швејка, побркао га је јамачно с неким човјеком који му није био драг. *Јонке.* **4.** *произвести сметњу, омести кога у чему.* — Ако је зло, неће нам бити ново; а ако је добро, неће нас побркати у јелу. *Лал.* **5.** *одузети разум и моћ расуђивања, смутити.* — Не побркаше га муке које на људски живот долазе. *Миљ.* **6.** *проузрочити пометњу, покварити, изазвати лоше последице.* — Врховни штаб с Првом пролетерском бригадом ... је побркао све планове непријатеља. *Чол.*

~ **се 1. а.** *смести се, збунити се.* — Ја сам се побркао тим вашим називима. *Јак.* **б.** *забунити се.* — Хаџија ... скида с клина

ниску записа и тражи онај против кашља. — Немој се побркати, ти, Хаџија! ... *Сиј.* **2.** *помешати се, испреплетати се.* — Мисли му се побркаше. *Вес.* **3.** *посвадити се.* — Беше [се] нешто с Кузманом побркала и заклела да ће му се осветити. *Ком.*

побрља́вити, -бр̏ља̄вӣм сврш. *остати без памети, смести се, смутити се.* — Побрљавио од јада па у последње време није ни знао шта чини. *Рад. Д.*

побр̏љати, пòбр̏ља̄м сврш. *упрљати, умрљати. Вук Рј.*

по́бро, -а и -ē (вок. пòбро) = побра. — Држ' се побра свога. *Март.* »Чујем, побратиме!« одазва се побро из гроба. *Вес.*

побројáвати, -ја̏ва̄м *несврш. и уч. према побројати и побројити.*

побрòјати, -јӣм и **побрòјити,** пòбројӣм сврш. **1.** *избројити све редом.* — Подофицири прегледали су зграду, побројали све болесне и онда се сви скупили и бројеве сравнили. *Јак.* Све [предмете] тако потпуно побројим ... да могу бити сигуран да нисам ништа изоставио. *Ант. 1.* **2.** *по реду исказати, навести.* — Не могу вам побројати колико сам лепих дана у Црној Гори видео. *Нен. Љ.* Било је доста политичких људи ... који су указивали на све те побројане невоље. *Риб.* Најприје су им биле побројене кривице. *Вук.*

~ **се** *помести се, забунити се у бројењу.* — Броји, броји, не побројио се. *Март.*

побрòнчати, -ча̄м сврш. *превући, обложити бронцом, бронзом. Бен. Рј.*

побр̀стити, -ӣм и пòбрстӣм и **побр̀стити,** -ӣм и побр̏стӣм сврш. *брстећи редом, једно по једно огристи.* — Стао се купус главичати, а зечеви га прије реда побрстише. *Гор.*

пòбрукати се, -а̄м се сврш. *изврћи смеху и руглу, наругати се.* — Кад Кучима ситна књига дође, на књигу се Кучи побрукаше. *НП Вук.*

побугарúвање с *гл. им. од побугаривати.*

побугарúвати (се), -га̀рујēм (се) *несврш. и уч. према побугарити (се).*

пòбугарити, -ӣм сврш. **1.** *учинити кога Бугарином. Вук Рј.* **2.** *превести на бугарски језик. Р-К Реч.*

~ **се** *постати Бугарин. Вук Рј.*

пòбуда ж *подстицај или покретач за неку одлуку или за предузимање неке радње, мотив*: чиста ~, етичка ~, великодушна, узвишена ~, идејна ~, хумана ~, спортска ~, естетска ~, идеална ~. — Главна побуда Љубишина да отпочне писати била је његова љубав за народни језик. *Скерл.* Политички кривци обично не гријеше ... из ниских и себичних мотива, него из виших побуда. *Мј. 1926.*

побудàлити, -ӣм сврш. **1.** *постати будала, полудети.* — Затварај дућан! Побудалићу! — викну газда Ристо калфи. *Коч.* Код њих је уопће све тако испремијешано ... да би човјек од тога побудалио. *Јонке.* **2.** *учинити будалом.* — Вино и мудрога побудали. *Н. посл. Вук.*

побу́дити, пòбу̏дӣм сврш. **а.** *подстаћи, навести кога на што.* — [Младић је] побудио њезину младу душу на снове. *Грг.* Ученике треба упутити и побудити на самопосматрање и тражење начина учења који је индивидуално најбољи. *Пед.* **б.** *изазвати што, бити узрок чему*: ~ интерес, ~ веру, ~ занимање, ~ сумњу, ~ респект, ~ пажњу, ~ позорност, ~ савест, ~ завист, ~ страх, ~ радозналост. — Да заиште од њега кључеве [од цркве], побудило би сумњу. *Јакш. Ђ.* Сјећање на мртвог не побуди никакву бол. *Хорв.*

~ **се** *настати, појавити се.* — Радозналост бијаше се опет побудила у мени. *Војн.* У најскровитијим дубинама ... срца побудише се веома зле слутње. *Креш.*

пòбуђāј м *радња и учинак побуђивања, подстицај.* — Влакнима иду побуђаји из мишића према мозгу гдје се на основи њих ствара тзв. мишићни осјет. *НЧ.*

пòбуђавити, -ӣм, **побуђáвити,** -ӯђа̄вӣм и **пòбӯђати,** -а̄м сврш. *постати буђав, плеснив, поплеснивити.* — фиг. Десила су се само два догађаја која су продрмала у сањивом бунилу побуђавели живот. *Моск.*

побуђúвање с *гл. им. од побуђивати.*

побуђúвати, -ӯђујēм *несврш. и уч. према побудити.*

пòбӯк м *врста направе којом се удара по води, обично морској, да би се риба натерала у мрежу. Деан. Рј.*

пòбука ж заст. *бука, галама; узбуна.* — На побуку прискоче Турци па их све исијеку. *Љуб.*

побу́лити, пòбӯлӣм сврш. покр. *навести, наговорити.* — Који те ђаво на то побулио? *Рј. А.*

пòбулити, -ӣм сврш. *покрити главу шамијом или шалом да се крајеви вежу под брадом и само лице остане непокривено.* — фиг. Хтједе Гору прегазити Црну и у црње побулити рухо. *Март.*

~ **се** *постати була; покрити се шамијом или шалом на начин као што се була покрива.* — Она би се умотала и побулила све до очију. *Андр. И.*

пòбуна ж **1.** *устанак против власти с намером да се силом оствари циљ, буна.* — Поред борби између демократа и аристократа биле су још и честе побуне робова. *Ант. 1.* **2. а.** *јако негодовање против кога,*

чега. — Та је [ратна] лирика у побуни против свега око себе па и против себе саме. *Крл.* Ти писци покушавају ... да ... идејном побуном утичу на друштво у циљу његове промене. *Т. књ.* **б.** *јако незадовољство са стањем ствари, отпор против кога, чега, немирење, неслагање с чиме.* — Док је ... једноставан одговор на побуну из дијалекатских говора, много је теже с приговорима оних што се позивају на акцент из свога новоштокавског говора. *Ј 1957.* **3.** *нејасно стање, немир, метеж, збрка, побрканост.* — На свим [је] линијама побуна вреднота и корупција морала. *КН 1936.* **4.** *оно што изазива неуредно деловање, комешање.* — фиг. Зашто стрвине по месарским излозима не дјелују с подражајем на бљување или с побуном цријева. *Крл.*

побу̏ндати се, -ām се сврш. покр. *помести се, збунити се.* — Сад сам на мјесту ... Сад само лијепо да говорим и да се не побундам. *Ђор.*

побу́нити, пòбӯнӣм сврш. **1.** *подстаћи кога на побуну, буну.* — Патријарх Чарнојевић ... побуни народ српски против Турака. *Вук.* **2.** *изазвати метеж, збрку, смести, збунити.* — Мати заврте главом, насмеши се и засузи па пажљиво да их [дјецу] не побуни, повуче се из врата. *Петр. В.* **3.** *учинити да што не буде бистро (обично о води), узмутити.* — Ако ми замамите војна, ја ћу ... [вилама] врело побунити. *Март.*

~ **се 1.** *дићи побуну, устанак.* — У једном селу ... побунили се били Срби сељаци зато што су им крњили земљу полажући ... пругу. *Сек.* **2.** *узнемирити се.* — фиг. Он матер туче! ... побунила се савјест међу некима. *Шег.* **3.** *исказати јако незадовољство, отпор, негодовање против кога, чега.* — Заронити у мотиве умирања и смрти с тијелом још недогорјелим ... осјећати себе у атмосфери непрекидног умор-ства ... значило је побунити се. *Крл.* **4.** *направити збрку у природном реду, променити, пореметити нормално стање.* — Све то бива [у Јакшићевим приповеткама] ... у страховитом вихору побуњених елемената. *Скерл.*

побуњѐник, -ика м **1.** *онај који се побунио, устаник, бунтовник.* — Побуњеници ... нису мислили да иду на Крагујевац. *Јов. С.* Враћам се у тријумфу с главом првога побуњеника. *Торб.* **2.** *онај који није чиме задовољан, незадовољник.* — фиг. Што је Вуловић својим пером окрзнуо и Виктора Ига ... то је био протест једног књижевног побуњеника против другога. *Прод.*

побуњѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на побуњенике:* ~ воћа, ~ табор. — Побуњеничка војска ... ушла је у Мадрид. *Ђур.*

побуњѐнӣчки прил. *на побуњенички начин, као побуњеник.*

побуњѝвање с *гл. им. од* побуњивати (*се*).

побуњѝвати (**се**), -ӯњујēм (се) *несврш. и уч. према* побунити (*се*).

побу́рити, пòбӯрӣм сврш. покр. *пустити мокраћу на што, помокрити.* Вук *Рј.* ~ **се** *помокрити се.* Вук *Рј.*

побу̏сати[1], -ām сврш. *покрити бусењем.* — Ископа рупу у коју је спремио благо ... и побуса ледином. *Торд.* Тај гроб је побусан и окопан, оперважен белим каменом. *Андр. И.*

побу̏сати[2], -ām и **побу́сати,** пòбӯсām сврш. *забости што у земљу, побости.* — Побуса копље и за њ веже коња. *НП Вук.*

побу́цати, пòбӯцām сврш. *подерати, поцепати.* — Били су оробили сву радњу старог Стевана ... робу му упропастили ... тканине побуцали. *Радул.*

побушава̏ње с *гл. им. од* побушавати.

побушава̏ти, -ӯшāвām *несврш. и уч. према* побусати[1]. Вук *Рј.*

побу́шити, пòбӯшӣм сврш. (*све*) *редом пробушити.*

пова́бити, пòвāбӣм сврш. *вабљењем учинити да се животиња приближи, да пође за ким.* — Повабише два бијесна кера, па за Стевом отидоше трагом. *НП Вук.*

пòвавољити, -ӣм сврш. *учинити празним устима покрет као при једењу.* — Старац повавољи уснама, погледа га празним погледом, па рече ... *Моск.*

пова́гати, пòвāгām сврш. *извагати редом све.* — У хамбару има педесет лопатица као злато жутог духана, поваганог камењем. *Донч.*

пòвадити, -ӣм сврш. **1.** *редом извадити једно по једно.* — Ђурица ... му прво повади оружје. *Ранк.* Ја сам повадио оне боље ... и уврстио их међу остале своје мале пјесмице. *Шкреб.* **2.** *извадити.* — Тек хајкуна што то осетила, па од паса ножа повадила, удри Талу у срдашце живо. *Радич.* Из ње [торбе] хљепца повадио бијела. *Март.*

Изр. очи да поваде *љуто, жестоко се завадише, посвађаше.* — Свађају се ... очи да поваде. *Дом.*; душу ~ коме *наљутити кога.* — Колеге му просто душу повадише дирајући га за Малвину. *Срем.*

~ **се** *посвадити се.* — Па зашто сте се повадили? Ради кукавне шљиве. *Шен.*

пова́ђати, пòвāђām несврш. **1.** *в. поводити.* — Међ узори да узор даље с'јаш се, недохватан, ван кому пружиш руку, у твоје га повађајућ висине. *Марк. Ф.* **2.** само у изразу: повађа крава *кад по други*

пут води, пошто је већ једанпут водила, па није остала стеона. Вук Рј.

~ **се 1.** *в. поводити се.* — И сами варвари су пред јелинском честитости ником поницали, па су се за Јелинима повађали. *М 1867.* Тек се за њим повађамо, слажући пјесме милопојке. *Хар.* **2.** само у изразу: повађа се крава *в. повађати* (*2*).

повàђач, -áча м *онај који се повађа, поводи за ким.* — Како [сте ви]? Запећкари, слабуњци повађачи, скутоноше, лутке! *Кош. И.*

пòваздā прил. *свагда, увек.* — Стојна повазда жалостива, нити гледа свекра ни свекрве. *Јакш. Ђ.* Слабо би се шака бојали душмани да над нама вила повазда не лети и одозго лијепо не помаже чети. *Вел.*

пòваздāн прил. **а.** *целога дана.* — Од те вечери Марија је боравила готово повазданкрај болесника. *Шимун.* **б.** *непрестано, стално.* — Била је као убијена; тужна повазда, суморна и лепа као јесен. *Срем.*

пòвāјкати се, -ām се сврш. *почети се вајкати, пожалити се, потужити се.* — Чинило се да се с муком суздржава да не зарида и не повајка се на своју злу судбину и немоћ. *Пол. 1958.*

пòвала ж покр. **1.** *полагање лозе положнице у земљу да презими. Рј. А.* **2.** само у изразу: гора је одвала него повала *каже се за некога који се придигне од болести, па се по други пут разболи и мора опет лећи. Вук Рј.*

повáлити, пòвāлīм сврш. **1. а.** *учинити силом, ударцем да неко падне, оборити, срушити по некој површини, обалити, свалити.* — Кара-Ђорђијеви момци повалили једнога човјека у блато и истукли. *Вук.* Они га повалише на леђа. *Бен.* **б.** *учинити да се ко испружи по некој површини ради лежања, одмора, положити кога.* — Иза тога су ме повалили на носиљке и донијели на ... кревет. *Мишк.* **в.** *извалити на страну, срушити* (*о дрвећу*); *учинити да полегне по земљи* (*о биљкама*). — Скакала је на повaљене букве. *Андр. И.* Гледала [је] на грм георгина што га је киша повалила. *Бен.* **2. а.** *оборити, срушити метком из ватреног оружја, побити.* — Измакоше [се] и из аутоматских пушака повалише их на земљу. *Ћос. Б.* **б.** *оборити животињу ради клања, заклати.* — Повали овцу па с њом на ражањ. *В 1885.* **3.** *извршити полни акт, обљубити.* — Обухватио је око паса, па је хтео да је ту ... повали. *Рад. Д.* Згађен, остављајући иза себе ону срамну слику повaљене Циганчице, Ненад јурну кући. *Ћос. Б.* **4.** *извалити, оборити, превртнути, претурити.* — Бијесно навали вичући ... поваливши у соби цвјетне лонце. *Бег.* Ондје замазан пар чизама, тамо повaљена ... боца. *Цар Е.*

Изр. ~ лозу, руже агр. *положити у земљу да би никла нова лоза или ружа*; ~ на мацке, на клупу *ишибати, избатинати.* — Ако му прозвано ђаче ... не зна [лекцију], он га повали. *Јакш. Ђ.* Требало би те на клупу повалити. *ЛМС 1957.*

~ **се 1.** *извалити се, испружити се ради лежања, одмора.* — Он се повали леђима на траву. *Наз.* Простро испод себе горњи капут, па се повалио. *Ад.* **2.** *срушити се, пасти* (*од удараца, метка и сл.*). — Удри ти они Јанка главом о зид, па кад се сиромах повалио кâ лешина, кундачили га. *Рад. Д.* Наједанпут се повали велик камен. *Наз.*

пòваљак, -āљка м покр. *хлеб од повала. Бак. Реч.*

повáљати, пòвāљām сврш. **1.** исп. повалити (1) **а.** *оборити, срушити све редом.* — Стаде пријетити да ће објесити главаре и повaљати им куће. *Љуб.* То је био још тежи пут, кроз коров и травуљину, под којом су лежала повaљана стабла и покрхано грање. *Нуш.* **б.** *учинити да што полегне* (*о трави, житу*). — Замишљао сам ... да ће ме [Ђорко], чим види повaљан овас ... натјерати да заједно с козама скачем низ Оброн. *Лал.* **в.** *пожети.* — Прве недјеље повaља жито и изручи гомилу на гумно. *Лоп.* Паде му на ум презрела пшеница и тешко повaљано снопље. *Ћоп.* **2.** *побити редом све или многе.* — Не даду се браћа Црногорци, око цркве повaљаше Турке. *НП Вук.* Из шуме је дочекала партизане киша куршума и повaљала их као снопове. *Пер. М.* **3.** *ваљајући спустити што доле по нагнутој површини, скотрљати једно по једно.* — Ту на раскршћима ... сеоским путевима и свуда вија се повaљано големо камење с којим се цетински момци умеђу. *Шимун.* **4. а.** *изравнати, поравнати ваљком.* — Повaљани туцаник посипа се мешавином ... иловаче и шљаке. *Јах.* Потом је подрљао и повaљао земљиште и машински засејао репу. *Пол. 1958.* **б.** *учинити глатким вукући по чему врућом глачалицом, пеглом, утијом*: ~ рубље. **5.** *ваљати неко време*: ~ буре, бачву. *Деан. Рј.*

~ **се 1.** *срушити се један по један, пасти на земљу од слабости.* — Жалосно је било погледати по великој соби: само се повaљало кô снопље [болесници од колере]. *Вес.* И каква гнусоба ... тражити заборав у пијанкама ... док се сви мртви пијани не повaљају по поду! *Скерл.* **2.** *испружити се ради лежања.* — А, ту ли сте, тичице! Види, види, колико је само разбојника! Повaљали се, лешкаре. *Ћоп.* **3.**

а. *поиграти се ваљајући се по земљи.* — Ту се мало прије дјеца поваљаше и оставише топле трагове. *Михољ.* **б.** *ваљајући се, помакнути се с места.* — Свако [је] са свога мјеста устао или се поваљао. *Ђур.* **4.** *скотрљати се ваљајући се низ стрмину.* — Турци зачуђени поваљаше се, убијени и неубијени, гомилама низа стрмину бјежећи. *Миљ.* **5.** уз. повр. *срушити један другога у борби.* — И ухватих се са њим у коштац, са тупим треском се поваљасмо на патос. *Мил. В.*

Изр. ~ од смеха *много и јако се смејати.*

поваљѐнӣк, -ика м *онај који је поваљен, сваљен, оборен.* — А поваљеник [кога је мазга збацила] му са земље одговори. *Вел.*

поваљѐница ж *поваљена лоза, положница*; исп. поваљуша. *Рј. А.*

поваљѝвање с *гл. им. од поваљивати (се).*

поваљѝвати (се), -ѐљујем (се) *несврш. и уч. према повалити (се).*

повàљуша ж *поваљеница. Рј. А.*

поваљȕшкати се, -ām се сврш. *мало се ваљати, ваљушкати, излежавати се.* — Није више ништа писао ... већ се мало сибаритски поваљушкао на кревету. *Шов.*

повàмпӣрено прил. *као вампир, на начин вампира.* — Исти тај пети елеменат ... увијек још повампирено збуњује духове. *Лит. 1957.*

повампирѝвати се, -ӣрујēм се *несврш. и уч. према повампирити се.* — Повампирује се старо Источно питање. *Пиј.*

повампѝрити се, -àмпӣрӣм се сврш. **1.** *постати вампир, повукодлачити се.* — Мало затим прође кроз село глас: да се покојни Јовица повампирио, па сваку ноћ долази на кметова врата и лупа. *Ранк.* Раскребечен, с плавим плехнатим лавором на глави ... личио је на повампиреног вукодлака из приче. *Кик.* **2.** фиг. *појавити се као вампир.* — У вријеме кад се сва наша феудална митологија повампирила на нашим романтичним позорницама, тема Гупчеве буне представља изузетак. *Матк.* Једино тако се може објаснити његово ... обрађање повампиреним методама филолошке критике на умору. *Мил. Ж.*

пòварати, -ām сврш. **а.** *довести у заблуду многе говорећи им неистину, погазити обећање многима, преварити све.* — Он их је све поварао. *Бак. Реч.* **б.** *завести многе девојке обећавајући им женидбу па их напустити.* — Колике је он тамо цуре поварао! *Мил. В.*

Повардàрац, -рца м *човек из Повардарја.*

Повàрдāрје с *крај у поречју Вардара и његових притока.*

поварѝвање с *гл. им. од повариватн.*

поварѝвати, -àрујēм *несврш. и уч. према поварити.*

повàрити, пòвāрӣм сврш. **1. а.** *ковањем наново наоштрити, поклепати (секиру, мотику). Вук Рј.* **б.** *ковањем спојити два усијана метална предмета, заварити. Вук Рј.* **2.** *неко време, мало варити, кувати. Деан. Рј.*

поварошàнчити се, -òшāнчӣм се и **повàрошити се,** -ӣм се сврш. *постати варошанин или варошанка, грађанин или грађанка, примити варошке обичаје и ношњу.* — Знам ја, ти си се поварошанчила. *Лаз. Л.* Тахирага се сасвим поварошио. *Мил.* Чувао се ... да се не поварони и тиме се не удаљи ... од оних људи о којима је у приповеткама реч. *Глиг.*

повàруша ж покр. *варјача. Рј. А.*

поват- *в. похват-.*

повéдање, ијек. повијèдање, с *гл. им. од поведати.*

повéдати, пòвēдām, ијек. повијèдати *несврш. и уч. према поведити.*

повèдāч, -áча, ијек. повјèдāч, м покр. *онај који поведа, приповеда, приповедач.* — По дивноме чуду у томе [се] слажу сви писци и повједачи. *Љуб.*

поведéње с **1.** *покретање.* — Удате жене ... требају приволу мужа за поведење парнице. *Мј. 1926.* **2.** рус. *владање, понашање.* — Куди му сталеж, а још више владање и поведење његово. *Срем.*

пòведити, -ӣм, ијек. пòвједити, сврш. покр. *приповедити, рећи, јавити*; исп. повидјети. — Тешко да је у свем селу било цигла прашка за колача млива, па вам не би знао повједити је ли когод старца нахранио. *Март.* Можете лакше замислити него што би ко умио повједити како тај глас паде усред мирне варошице. *Мат.*

пòведро прил. *прилично ведро, бистро, јасно.* — фиг. Мисао о одгађању [рушења ораха] поведро га заокупи. *Божић.*

пòвез и **пóвез** м **1.** *узан комад платна који се веже око чега или преко чега, завој.* — Њој као да Марко скиде неки повез с очију, и она увиде, наједанпут увиде, шта је учинила. *Вес.* Ја нисам скидао повез ни на висини, ни у низини, нисам видио ни небо ни земљу. *Вел.* **2.** *повеза.* — Ух, шта се жене бусаху у груди, запеваху, витлаху својим белим платнима, повезима, обојцима! *Црњ.* **3.** *корице у које се повезује или коричи књига, свеска и сл.* — На дубоким рафовима сјали су златни повези књига у дугим редовима. *Андр. И.* **4.** *везање.* — Хајдук ... силази доље и полаже двије кубуре ... на огњиште и пружа склопљене руке капетану на повез. *Бег.* **5.** фиг. *веза, веза.* —

Његове су усне шаптале ужарене реченице без реда, без повеза и сврхе. *Вил.*

пòвеза ж **1.** *узан комад тканине који служи за везање.* — Мара у ... бијелој плисираној сукњи, са плавим крожетом који је на прсима везан повезама. *Бег.* **2.** *повез (1).* — Дивио се Кристи, кћери газдиној, што око врата увек носи неку повезу и њоме сакрива некакву црвен и ожиљке. *Марк. М.*

пòвēзан, -а, -о **1.** *трп. прид. од повезати (се).* **2.** *увезан, укоричен:* ~ књига. **3.** *превијен, завијен:* ~ рана, ~ глава. **4.** *који је у узајамној вези.* — Они излазе из школе са ... заокругљеним и повезаним знањем. *ЛМС 1949.*

пòвēзано прил. *у узајамној вези с нечим.* — Он није схватио ствари добро повезано. *Сек.* Играч треба у води да се креће ... повезано. *Ват.*

пòвēзāнōст, -ости ж *особина или стање онога што је повезано.*

повéзати, пòвēжēм сврш. **1.** *свезати заједно све редом.* — Ако буду 'ајдуци, да их повежемо. *Глиш.* Полазио је [старац] на њиву ријешен да сам самцат све пожање, повеже и садјене. *Ђоп.* **2.** *везати уз нешто, привезати све једно по једно.* — Повезасмо коње: ко за шљиву, ко за плот. *Вес.* **3. а.** *ставити преко главе свезавши рубове.* — Повезала је мараму што јој је он поклонио. *Бен.* **б.** *метнути завој на рану, завити.* — Једва сам га нашао на излазу из амбуланте где су му повезали рањаву ногу. *Поп. Ј.* **4.** *везањем покрити, затворити, завезати.* — Нитко не може наткати махрама да цијелом свијету уста повеже. *Н. посл. Вук.* Сватко би повезао очи копреном од танке прозирне тканине. *Креш.* **5.** *укоричити.* — Стављa у орман непросечене књижевне часописе с тим да их прочита када их повеже. *Каш.* **6.** фиг. *довести у узајамну везу.* — Главни наш задатак јесте да што прије повежемо наше одреде и да појачамо политички рад. *Чол.* Јан је био немоћан да повеже двије мисли. *Сим.* **7.** фиг. *довести у зависност, обавезати.* — Јован ... је ... писаре повезао облигацијама дајући им на зајам мање сумице. *Срем.*

~ **се 1. а.** *учврстити везом, чврсто се опасати, стегнути се.* — Напољу је стресла зима, па се чвршће повезала прегачом. *Бен.* **б.** *покрити своју главу марамом.* — Очешља се и по старински повеже мрком шамијом. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *ступити с ким у везу, у узајамне односе.* — Патријарха се повезао женидбом у родбину с угарским краљем. *Нех.* Да одржиш корак, мораш у ред. Мораш да се повежеш. *Ђос. Б.* **3.** *уз. повр.* — [Воћу] се сплеле гране и повезало лишће. *Вукић.*

повèзач, -áча м *трака за везивање бркова, брковез.* — Начелник ... привезао заглађене бркове мрежастим повезачем и проспавао тако ноћ. *Гор.* Поп испусти мотику, земљавим прстима скину повезач, рашчешља браду и погледа Перу попријеко. *Ђор.*

повèзача ж **1.** *комад тканине којим жене покривају главу.* — На вратима ... стана дочека је мати, жена оронула, главе у повезачи. *Ђос. Б.* Притегне у ходу повезачу, коју јој је вјетар скоро развезао. *Божић.* **2.** *лака тканина којом муслимани омотавају фес на глави.* — Старац скине са свог турбана повезачу од шарене осликане свиле. *Креш.* **3.** *бела свилена или платнена трака која се ставља на крст при сахрањивању мртваца.* — Високи крст гегао се лагано пред свима и вјетрић је заносио бијелу повезачу на њем. *Пец.*

повèзачки прил. *возећи се у колима.* — Што пјешке, што повезачки, стигне сретно у Рим. *Јурк.*

повезúвање с *гл. им. од повезивати (се).*

повезúвати (се), -вèзујēм (се) *несврш. и уч. према повезати (се).*

пòвезица ж *повој. Бак. Реч.*

пòвелик, -а, -о *прилично велик.* — Идемо кроз ливаде на којима је већ израсла повелика трава. *Чол.* Поклонио је повелику свoту ... сиротињском дому. *Л-К.*

пòвеличак, -чка, -чко *дем. од повелик.* — Ал' нека буде [прасенце] само онако »повеличко« ... масно. *Кос.*

пòвеља ж **1.** ист. *свечана исправа средњовековних владара којим они дарују нека права и повластице појединим правним или физичким особама.* — Радо је показивао многе краљевске повеље. *Леск. Ј.* У својој даровној повељи Хиландару ... Стефан Немања помиње у своме дару манастиру да му даје парике [насељенике]. *Нов.* **2.** *свечана писмена изјава која садржи основна начела међународне политике:* ~ уједињених нација. **3.** *свечана писмена изјава о признању за заслуге.* — На свечаној седници ... је прочитана повеља, у којој се истиче велика љубав народа овог краја према другу Титу. *Пол. 1958.*

пòвељен, -а, -о заст. *који има повељу, повлашћен, привилегован.* — Краљ [је] морао попустити и ... допустити слободу вјероисповиједања ... слободним градовима и повељеним трговиштима. *Водн.*

пòвељй, -ā, -ē заст. *в. повећи.* — Монах ... вади из шпага шиш около којега [је] замотано једно повеље писмо, одвије писмо и даје га Шћепану. *Њег.*

пòвенути, -нѐм (р. прид. пòвенуо, -ула, -уло и пòвео, -ела, -ело) сврш. **1.** *престати цвасти и зеленети се, увенути.* — Молила за ружу ... блиједу, повелу ... у које ће се латице убрзо расути. *Кос.* Уђох међу бедеме гдје је некошена трава повенула. *Лал.* **2.** фиг. **а.** *изгубити свежину, боју.* — Његове усне ... повенуше и уши се утањише. *Леск. Ј.* **б.** *ишчилети, нестати, пропасти.* — Твоја је младост уз њега венула и повенула би сасвим. *Ивак.*

повѐнчати, -ā̀м, ијек. повјѐнчати, сврш. *венчати.* — И узели смо се и повјенчали нас. *Ивак.*

~ **се** *венчати се.* — Повјенчајмо се ми лијепо пред ... жртвеником. *Ков. А.*

пòвео, -ела, -ело **1.** *р. прид. од повенути.* **2. а.** *који је без боје, свежине.* — Нашао сам на столу букет љубица, мало повелих и блиједих. *Андр. И.* **б.** *сув, осушен.* — Пут [је био] ... посут сунцем и повелим лишћем. *Сиј.*

повера́ва̄ње, ијек. повјера́ва̄ње, с *гл. им. од повјеравати (се).*

повера́вати (се), -вѐра̄вам (се), ијек. повјера́вати (се) *несврш. и уч. према повјерити (се).*

повѐрати се, пòверем се сврш. *веруши се попети се.* — Већ се ... Јагленац поверао добрано у планину и дошао до првих стијена. *Брл.*

повѐрѐнӣк, -и́ка, ијек. повјѐрѐнӣк, м **1.** *онај коме се што поверава, особа поверења.* — Није могао проћи ни један дан, а да се њих двоје не виде. Ја сам им, у први мах, била повереник, а после и повереник и стражар да их однекуд не опази чича Стојилько. *Ком.* **2. а.** *пуномоћник, опуномоћеник.* — Његов повереник на берзи побегао је у Америку поневши милион круна. *Поп. Ј.* **б.** *службена особа са посебним и важним пуномоћима државне власти.* — Покојни Јанко Јурковић, кад је као повјереник на испиту зрелости вагао моје редове, јамачно није мислио да ћу икада бити члан његова цеха. *Коз. Ј.* Држава је подијељена на окружја којима су на челу били краљевски повјереници. *ОП 1.* Не, другарице, ништа не могу да вам кажем о стању у београдским кафанама док не дође друг повереник. *Пол. 1950.*

повереӣков, -а, -о, ијек. повјереӣков *који припада повереницу.*

повѐрѐница, ијек. повјѐрѐница, ж *она којој се што предаје, саопштава у поверењу.* — Ништа нема што њој није познато. Она је била повереница најнежнијих тајана срца мога. *Ком.*

повѐрѐнӣчкӣ, -ā̀, -ṑ, ијек. повјѐрѐнӣчкӣ *који се односи на повереника:* ~ дужност.

повереӣ́ништво, ијек. повјереӣ́ништво, с **1.** *установа којој је на челу повереник; зграда у којој је таква установа смештена.* — Изгред је завршио полицајац ... и то тако да је предвео Швејка у редарствено повјереништво. *Јонке.* Основана су повјереништва за просвјету. *Ч-М.* **2.** *месно или локално одељење какве централне установе или предузећа.* — Дужности су синдикалних већа: да образују пододборе и повереништва којих још у томе месту нема. *Лапч.*

пòвѐренӧ̄ст, -ости, ијек. пòвјеренӧ̄ст, ж заст. *поверење.* — Благодарим свима ... пренумерантима на њиховој повјерености к мени. *Вук.*

повѐрѐнствен, -а, -о, ијек. повјѐрѐнствен *који се односи на поверенство.*

повѐрѐ́нство, ијек. повјѐрѐ́нство, с *скуп људи којима је поверен какав посао:* члан поверенства за израду закона.

повѐрѐ́ње, ијек. повјѐрѐ́ње, с **а.** *вера у некога, сигурност да се на некога можемо ослонити.* — Један је једини човјек ... освојио Висково повјерење. *Мар.* [Стерија] није могао уживати велико поверење код владајућих. *Милис.* **б.** *гласањем потврђено признање влади да добро и правилно ради:* изгласати ~.

повересӣ́јати, -ā̀м сврш. *дати на вересију, узајмити.* — Дотужи му ... невоља, тер ти он у једнога каматника да му повересија који дукат да купи орашега вола. *Љуб.*

повѐрилац, -иоца, ијек. повјѐрилац, м *онај који даје нешто на дуг, веровник, зајмодавац, кредитор.* — Дугове нико не плаћа, него свак се смеје своме повериоцу и прави нове дугове, као да је сутра смак света. *Андр. И.*

повѐрилачкӣ, -ā̀, -ṑ, ијек. повјѐрилачкӣ *који се односи на повериоце.* — Он се и даље копрца у мрежи заблуда ... док му једнога дана не дође заступник поверилачких банака. *Грол.*

повѐриочев, -а, -о, ијек. повјѐриочев *који припада повериоцу.*

повѐритељ, ијек. повјѐритељ, м **1.** *онај који издаје налоге.* — Давалац налога зове се повјеритељ, а прималац налога је повјереник. *Рј. А.* Баш и оне установе које нису противне хатишерифу треба да их уреди Кнез »као врховни поверитељ«. *Гавр.* **2.** *поверилац.* — Затрх себе и оштетих толике своје повјериτеље. *Рј. А.*

повѐритељев, -а, -о, ијек. повјѐритељев *који припада поверитељу.*

повѐритѐљка, ијек. повјѐритѐљка, ж *она која даје нешто на дуг, зајмодавка.*

по̀верити, -ӣм, ијек. по̀вјерити, сврш. **а.** *предати коме што на чување.* — Једна госпа повјерила овцу вуку. *Шен.* **б.** *рећи, саопштити коме што у поверењу.* — Ову тајну поверио је само једном заробљенику који је знао књиговезачки посао. *Јак.* фиг. Покушава да повери своје осећање хартији. *Мил. В.* **в.** *дати коме да учини или изврши што, поуздавајући се у његову исправност и способност.* — По доласку, пошто је извршио поверену му дужност, писао је Гарашанину опширно писмо са Скадра. *СКГ 1937.* Дигне начелника са службе, те на свачије чудо повјери Јакову Кларићу управу општине. *Коз. Ј.*

~ **се 1.** *предати се на веру, ослонити се на кога, поуздати се у кога.* — А и не знам како је могао повјерити се невјерну Турчину. *Јаки. Б.* **2.** *саопштити коме своје мисли и осећања у поверењу.* — Осећао је да се мора некоме поверити, морао је имати некога с ким би могао о томе говорити. *Вес.* Зар се нисте могли мени повјерити? *Креш.*

по̀вер̏љив, -а, -о, ијек. по̀вјер̏љив **1.** *који се оснива на поверењу, отворен, искрен.* — Сви су били добри знанци, па је и разговор њихов био повјерљив. *Глиш.* **2. а.** *који одаје, показује поверење.* — Пружаху си руке ... момци и дјевојке с великим повјерљивим очима. *Крањч. С.* **б.** *који изазива, улива поверење.* — Богомољкино је држање особито повјерљиво, пријатељски услужно. *Донч.* **3.** *који се лако другима поверава, лаковеран.* — Он нема милости за те гавранове и душегупце који су се бацали на простога и повер̏љивога сељака, глобе га, терају у просјаке. *Скерл.* **4.** *који чува тајну, који врши тајне послове.* — Ненад ... имао је ту дужност да јој набавља књиге ... и да их доставља њој ... преко једне повер̏љиве особе. *Срем.* Улагали [су новац] у ... новчане спекулације преко својих повјер̏љивих људи. *Пов. 1.* **5.** *који није за јавност, о чему се јавно не сме говорити.* — Енглеска мисија је предала повер̏љив извјештај Титу о стању у Грчкој. *Дед. В.* Послије првих срдачности и поздрава паде ... један опрезан, повер̏љив упит. *Кол.*

по̀вер̏љиво, ијек. по̀вјер̏љиво, прил. **1.** *с повереньем, поуздавајући се.* — Швејк се повјерљиво приљуби уз фелдкурата. *Јонке.* **2.** *на повер̏љив начин, чувајући се од јавности, тајно.* — Повјерљиво, строго повјерљиво разложио ми је план. *Фелд.*

по̀вер̏љивӧст, -ости, ијек. по̀вјер̏љивӧст, ж *својство онога који је повер̏љив.*

по̀веровати, -рујӗм, ијек. по̀вјеровати, сврш. **1. а.** *поклонити веру, поверење коме.* — Видевши животворну снагу воде, поверовали су да је она праузрок свега живота. *Ђур.* Он је мислио да у те формуле треба повјеровати. *Крл.* **б.** *имати поуздање у што, ослонити се на што, поуздати се у кога.* — Нисам могао поверовати својим чулима! *Петр. М.* Једва [би] био кадар повјеровати свједочанству својих очију и ушију. *Креш.* **2.** (кога, што) *поклонити веру, поверење коме.* — Чоек ми повјерује и рекне да је и њему приспјела млетачка храна. *Мат.* Да се намјерим на духовника ... милостива који ће моје муке и невоље повјеровати. *Љуб.*

по̀весӑмце, -а, и -ета, ијек. по̀вјесӑмце, с *дем. од повесмо.* — Нит' си слепом уделила ни за душу наменила, веће једно повесамце. *НП Вук.* Чуо јесам да си танка прела, послат ћу ти једно повјесамце. *НПХ.*

по̀весѐлити, -ѐселӣм сврш. *учинити кога веселим.* — Послат ћемо њега по тебека да те мало повесели у дивану. *Огр.*

~ **се** *постати весео, обрадовати се.* — Ја наручио хармоиј да се мало повеселим. *Киш.* Сељаци нису доспјели да се честито повеселе ... поводом пада Јасенка. *Ћоп.*

по̀весити, -ӣм, ијек. по̀вјесити, (трп. прид. по̀вешен) сврш. *обесити једно по једно.* — Кад ће зора св'јетла огранути ... за калпаке перје повјесити. *НП Вук.*

по̀веска ж **1.** *повеза. Р-К Реч.* **2.** *врста биљке сличне репи* Rapistrum. *Бен. Рј.*

по̀весмо, ијек. по̀вјесмо, с **1.** *свежањ вуне, куделье или лана што се веже око преслице.* — Писање је као предиво, оно излази из мозга као конац из повесма. *Нен. Љ.* Магија ноћи продужује се и тка ново повјесмо. *Козарч.* **2.** *вуна, кудеља, лан уопште.* — Привеже око главе неку браду од оног повјесма из фотеље. *Бег.* **3.** *оно што је својим обликом налик на повесмо.* — По небу јуре црни и густи облаци отежући се у дуга и широка повесма. *Ранк.* фиг. Илија Корен заплете се у мекано повјесмо мисли. *Цес. А.*

по̀веснӣк и **по̀весни̏к,** ијек. по̀вјеснӣк и по̀вјесни̏к, м *повесничар.* — По каживању ... повјесника ... Паштровићи [су] ... словинска насеобина. *Љуб.* Када повјесник хрватске књижевности ... расуди ... његова се расуда може оповргнути само боље образложеним судом. *Шим. С.*

по̀весница и **по̀весница,** ијек. по̀вјесница и по̀вјесница, ж *повест.* — Сва је наша повјесница велик само због пјесама. *Прер.* Сетан листам стару повесницу. *Радул.*

по̀весничӑр и **по̀весничӑр,** ијек. по̀вјесничӑр и по̀вјесничӑр, м *онај који се бави проучавањем и писањем повести, историчар.* — Препуштам то питање нашим државницима и повјесничарима. *Шен.*

по̀весничӑрев и **по̀весничарӗв,** -а, -о, ијек. по̀вјесничӑрев и по̀вјесничӑрев = повесничаров *који припада повесничару.*

пȍвесничȁров и **пȍвесничȁров,** -а, -о, ијек. пȍвјесничȁров и пȍвјесничȁров = повесничарев.

пȍвесничȁрскӣ и **пȍвесничȁрскӣ,** -ā, -ō, ијек. пȍвјесничȁрскӣ и пȍвјесничȁрскӣ *који припада повесничарима.*

пȍвеснӣчкӣ и **пȍвеснӣчкӣ,** -ā, -ō, ијек. пȍвјесничкӣ и пȍвјесничкӣ *који се односи на повеснике.* — Кацијанер се мало разумије у повјесничке доказе. *Нех.* Буди горд на време повесничког суда кад сотона сиђе да крв одабира. *Бој.*

пȍвеснӣштво и **пȍвеснӣштво,** ијек. пȍвјеснӣштво и пȍвјеснӣштво, с *писање повести.*

пȍвēст, ијек. пȍвијест, ж **1. а.** *целокупан ток развитка природе, људског друштва, историја.* — Нешто се љуља на раскршћу повијести. *Наз.* **б.** *наука која истражује и проучава прошлост; наука о развитку људског друштва, о развитку појединих области природе и културе, историја.* — Повест је ова крвава река. *Змај.* Књижевна нам повијест неопорециво доказује да књижевник може и треба, али не мора бити моралан. *Матош.* **в.** *школски предмет; уџбеник за тај предмет, историја.* — Људмила је заборавила повијест, земљопис. *Шен.* Наћвар је предавао црковну повијест. *Мат.* **2.** *скуп чињеница или догађаја повезаних с ким или чим.* — На столу [болнице] су чудним хијероглифима биле исписане неразумљиве повести. *Рист.* Споменуо се својих напора, настојања, повијести свога нацрта о уређењу војске. *Крањч. Стј.* **3.** *прича, приповетка.* — То би свакако била занимљива и једна од најлепших љубавних повести српске књижевности. *Скерл.* У тим надахнутим повестима има много и оног чисто народног хумора. *КН 1958.*

Изр. о томе ~ ћути разг. *кад је реч о нечему што треба да остане непознато, о чему је боље не говорити;* ~ болести *важан медицински документ о здравственом стању болесника који испуњава лекар од тренутка кад је почео лечити болесника;* ући у ~ *оставити траг у прошлости, бити сачуван у памћењу људи.*

пȍвēстан, -сна, -сно, ијек. пȍвијестан *који се односи на повест:* повесна истраживања, ~ истина.

пȍвести[1] и **пȍвести**[1], повȅдēм (аор. повȅдох, 2. и 3. л. пȍведе) свршн. **1. а.** *поћи с ким заједно дајући му правац кретања, помоћи при ходању.* — Поведавши дјевојчицу за руку, кнез Крсто стао је с оцем чело катафалка. *Нех.* **б.** *узети кога са собом.* — Било му је пријатније него да су га изненада повели у циркус. *Макс.* **2. а.** *поћи на челу као вођа, управљајући правац и кретање других.* — Хајка је већ беснела против оних који би једини могли повести народ у борбу. *Поп. Ј.* фиг. Они из града ... што их навика поведе. *Наз.* **б.** *управити, упутити у одређеном правцу рад, деловање, активност кога или чега.* — У војном погледу оружани се устанак морао повести према објективним и специфичним условима. *Ч-М.* **3.** *повући по каквој површини.* — Као да прелистава и чита књигу, поведе по умусаном столу затубасти прст. *Каш.* **4.** *подстаћи на што, бити повод чему.* — Живот и крај хабсбуршке династије ... повели су [је] да напише књигу. *СКГ 1937.* **5.** *у вези с неким именицама значи почети вршити или остваривати оно што именица обележава:* ~ акцију, истрагу, плес, коло, песму, преговоре, рат, разговор, реч, спор, тужбу и сл. **6.** (*у игри*) *постићи предност, првенство у такмичењу.* — Чим би једна момчад повела, одмах би услиједио изједначујући згодитак. *Вј. 1957.*

Изр. ~ девојку *одвести је за жену, оженити се њом;* ~ рачуна о чему *в. уз водити* (изр.); ~ очима, ~ очи за чим *погледати;* ~ лопту спорт. *поћи терајући лопту напред, управљати лоптом.*

~ **се 1.** *поћи за ким или чим следећи га, угледати се на кога.* — За градовима се доста касно повела и држава. *Рад. Стј.* И како је могла да се поведе за овом неурачунљивом интригантком Јованком. *Андр. И.* **2.** *изгубити равнотежу, посрнути, заљуљати се, затетурати се.* — Он [сушичавац] се пресамити и ухвати чврсто за клупу, па се опет дигне и поведе низ вагон. *Цес. А.* Кола само тешко и кратко шкринуше и поведоше се мало у страну. *Ћоп.*

пȍвēсти[2] и **пȍвести,**[2] повȅзēм (аор. повȅзох, 2. и 3. л. пȍвезе) свршн. **1.** *одлазећи узети кога или што са собом у какво превозно средство.* — Дедер амо своја колица, повезидер мене низ то наше старо брдо. *Ков. А.* Успут дарне [госпа Нола] својом ... ципелетином кочијашева леђа да стане, да некога приме и повезу. *Сек.* **2.** ~ руком (преко чега) *мичући испруженом руком показати што.* — Ово су дакле, повезем руком преко комада гробља, ваљада све твоји? *Јурк.*

~ **се 1.** *повр.* — Седох у чамац и повезох се Забрежју. *Шапч.* шаљ. Посклизнуо се ... и повезао се мало по носу. *Јонке.* **2.** *кренути, поћи, упутити се.* — фиг. Чугаљ је упао у један клизав, несигуран и немиран свијет у коме је пара била све и свја, и ту се повезао по једном путу на коме је постепено губио и последње људске обзире. *Ћоп.* **3.** *одјекнути.* — А кад се зраком повезао ситан цинкај звона ... спустио се Ђука на траву. *Коз. И.*

повéсти и **пòвèсти,** повéзēм (аор. повéзох 2. и 3. л. пòвēзе) сврш. **1.** *везући искитити, урести, украсити.* — Јеси л', девојко, пешкир навезла? — Јесам навезла, нисам повезла, нестало ми је свиле. *НП Вук.* **2.** *почети вести, вести мало. Бак. Реч.*

пòвестица, ијек. пòвјестица, ж поет. *овећа епска песма којој је садржај узет из повести, песничка приповетка.* — У зборнику истичу се двије одуље повјестице. *Водн.*

повета́рак, -рка, ијек. повјета́рак, м *в. поветарац. Рј. А.*

повета́рац, -рца, ијек. повјета́рац, м *лак, благ ветрић.* — Нигде птичице да зацвркуће, нигде поветарца да пирне. *Вес.* Они на пучини и милује их повјетарац. *Нам.* фиг. Његове су мисли плутале на лаким повјетарцима галантних маштања. *Мар.*

пòветā́рје, ијек. пòвјетā́рје, с покр. *празно зрње што у вејању пада између жита и плеве. Рј. А.*

повета́рце и **пòветā́рце,** -а и -ета, ијек. повјета́рце и пòвјетā́рце с *поветарац.* — И лако поветарце љуби чеда новог пролећа шаровито цвеће. *М 1867.* Са брда пирило хладовито повјетарце. *Бал.*

повета́рче и **пòветā́рче,** -ета, ијек. повјета́рче и пòвјетā́рче, с *в. поветарац.* — Влажно лишће потресено вечерњим поветарчетом стресаше са себе бистре капљице. *М 1867.*

повета́рчић, ијек. повјета́рчић, м *дем. од поветарац.* — Од јутрос су се ... смешкали северац и млаки, скоро топли поветарчић, и није било хладно. *Дав.*

пòвèштати, -ā̄м сврш. *повештати. Бак. Реч.*

повећа́ва̄ње с *гл. им. од повећавати (се).*

повећа́вати (се), -èћā̄вам (се) *несврш. и уч. према повећати (се).*

пòвèћало с *стакло за повећање предмета, увеличавајуће стакло, лупа.* — Запажају се у тресету, што голим оком што повећалом, остаци биља. *Туђ.* фиг. Критика је повећало, и ситнозор, и далекозор. *КН 1959.*

повећа́ње с *пораст количине или величине:* ~ производње. — Повећање плата дошло је после штрајка. *Пол. 1957.* Носио [је] наочале великог повећања. *Нех.*

пòвèћати, -ā̄м сврш. *учинити да што постане веће, обилније, многобројније.* — И стас му повећа и снагу. *М-И.* Рачунајући на повећану производњу ... у Прибоју се већ сад припремају за извоз. *Пол. 1957.* ~ **се** *постати већи.* — Број чиновника се повећао. *Пов. 1.*

пòвèћē и **пòвеће** прил. *повише.* — За ким пође повеће хајдука. *Вук Рј.*

пòвèћӣ, -ā̄, -ē *прилично већи;* исп. повелик. — Два мравка ... се из све снаге упели да једну повећу мрву ... одвуку у свој мравињак. *Вес.* Соба је била повећа, угријана и слабо расвијетљена уљаницом. *Хорв.*

пòвехао, -хла, -хло и повèхла, -ло заст. *в. повео.*

пòвехнути, -нēм сврш. заст. *в. повенути.* — Лице њезино на коме се виђаху траци повехле румени одавало је велику одлучност. *Том.*

пòвечерак, -ерка м *јело после вечере, павечера.* — А можда је по вољи да наручим повечерак? *Креш.*

пòвечерати, -ā̄м сврш. **1.** *појести вечеру.* — Кад увече с посла дође, он повечера, окупи децу око себе, па им прича свакојаке приче. *Вес.* Сједне за први стол, повечера, па запали цигарету. *Цар Е.* **2.** покр. *јести после вечере.* — Добро смо вечерали код куће, а послије још боље повечерали код стрица. *Рј. А.*

пòвечерје и **повèчерје** с **1.** *време после вечере.* — У повечерје предводио [је] плес у великој дворници. *Креш.* фиг. *пропадање, сумрак, сутон.* — Сцена са снахама [у комаду Смрт Мајке Југовића] ... које се отимљу о господство у овом повечерју царства ... буде језу и бол. *Грол.* **2.** војн. *трубни знак да се војници спреме на спавање.* — Свирало је повечерје и заробљеници су се разишли по својим собама. *Јак.* **3.** црквн. *служба која се обавља у цркви код хришћана увече.* — Ђаче удари у клепало да се иде на велико повечерје. *Љуб.*

пòвешати, -ā̄м, ијек. пòвјешати, сврш. **1.** *обесити све редом, на више места.* — Станка, у шали и смеју, испра рубине па их повеша по грању. *Ранк.* На огради повјешани вијенци сушених крушака. *Шов.* **2.** *извршити над свима смртну казну вешањем.* — Они други изгину или их Немци повешају о храстове гране. *Нен. Љ.*

пòвèштао, -ала, -ало **1.** *р. прид. од повештати.* **2.** *стар, истрошен, похабан.* — Уђе у собу женска у повештало одену. *Вес.*

пòвèштати, -ā̄м сврш. цсл. заст. *постати извештао, отрцан, излизан, отрцати се, похабати се.* — Или ти је рухо повештало. *Вук Рј.*

пòвивка ж бот. *в. попонац. Бен. Рј.*

пòвидјети, -дӣм (ијек.) сврш. покр. *казати, рећи; одати, проказати.* — С Вукићем се посвадила, цару га је повидјела. *НП Вук.* На ватри бих прије изгорјела него за вас њему повидјела. *НПХ.*

по̀вија ж **1.** мп. *место повише носа где се састају обрве.* — Стипе набере повије у великој важности. *Кал.* Само се чудно загледа у забораљену бору над повијама имењака. *Дав.* **2.** *наслон, ослонац на столици.* — Ухвати се за повију од наслоњача. *Матош.* Брне наслонио плећа на повију од троножне столице. *Мат.* **3.** *оно чиме је оплетено прошће у плоту и чини да плот чврсто стоји.* — Неспособан за страх и обазривост, он закорачи на плот — пуче повија. *Ћос. Д.* **4.** геогр. *развође у долини или у планинском улегнућу.* — Ретке [су] и необичне појаве кад се нађу развођа у долинама, на преседлинама или у котлинама. Таква развођа зовемо повијама. *Дед. Ј.*

повијáвати се, -ијâвām се *несврш. и уч. према повијати се.* — С камена по црној земљи вал се дима повијава. *Видр.* Из цркве повијавали су се мирисни праменови тамјана. *Крл.*

повијáње с *гл. им. од повијати (се).*

повијáрац, -рца м **1.** геогр. *део планине који се благо одваја од главног била, коса.* — Најчвршћа ... је била граница према Бугарској. Она је ишла повијарцима Осогова, Риле и Родопа. *Дед. Ј.* **2.** *поветарац.* — Са Маљена тихо — тихо слази лагани повијарац, и пролеће му преко румених образчића. *Ранк.*

повијáти, по̀вијām **1.** *несврш. и уч. према повити.* **2.** сврш. *почети вијати, потерати, потнати.* — Једно ... дериште узело гранчицу, па једнако њоме бику под нос. Ја опомени, па попрети и повијај, али бадава. *Сек.* И сам је коње повијао канџијом. *Донч.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према повити се.* **2. а.** *дизати се извијајући се у колутима.* — А дружина дере земљу. Прашина се повија, звека мотика заглушује. *Ћип.* Гледа ... гдје се тежак и густ дим повија. *Цар Е.* **б.** *летети, узлетати кружећи.* — Безбројни дивљи голубови повијали су се изнад водопада. *Ћор.*

Изр. ~ се према ветру *удешавати свој рад и своје поступке према приликама, бити превртљивац.*

повијáч, -áча м **1.** бот. *в. добричица. Сим. Реч.* **2.** покр. *врпца што се њоме веже дечји јастук. Рј. А.*

повијèдање, ек. повéдање.

повијèдати, по̀виједām, ек. повéдати.

повијес- и **повјес-,** ек. повес-.

повијуша ж **1.** бот. *биљка која се пење повијајући се око своје подлоге (нпр. грах, пасуљ, слак, хмељ и сл.). Терм. З.* **2.** заст. и покр. **а.** *пушчана цев у које се споља види како је савијена. Вук Рј.* **б.** *појас који се зими завија око главе као чалма. Вук Рј.* **3.** фиг. *она која се повија, мази, намеће. Бак. Реч.*

повијушнй, -ā, -ō *који се повија:* ~ стабло caulis volubilis. *Терм. З.*

по̀вик м *узвик, усклик, поклич.* — Удари вјетра тргали су му те повике из уста и комадали их у даљини. *Франг.* Наоколо [су] стојали навијачи и гласним повицима навијали и за једну и за другу страну. *Јак.*

по̀вика ж *изражавање незадовољства, озлојеђености, гнева.* — Дубоко укорењена повика на свекрве у нашем народу најочигледније доказује власт у породици. *Марк. Св.* У клубу Демократске странке настала је не само повика већ и паника поводом овог владиног приједлога. *Риб.*

повúкати, по̀вичēм сврш. **1.** *јаким, повишеним гласом изговорити што, викнути* — »Јест, тако је!« — повикаше у један глас сви. *Коч.* Обвесели се, повикне и брзо сиђе к њој. *Шимун.* **2.** *почети викати, грдити, нападати.* — Те комисије, те седнице, па се спомогну некако. Али овај мој не уме. Све: ово не иде, нашкодиће угледу партије; оно не иде, повикаће опозиција. *Нуш.* **3.** (кога) *гласно позвати кога.* — Он повиче свог вјерног слугу. *Ботић.* Првог сњежног дана стиже у болницу Гојко ... и још од најдоње бараке повика Тодора који је стајао пред прагом. *Ћоп.* **4.** (на кога) *повишеним гласом наредити, заповедити коме.* — Кара-Ђорђије ... повиче на момке да Милентију отпашу сабљу. *Вук.*

повикúвати, -йкујēм *несврш. и уч. према повикати.*

повúкнути, по̀вйкнēм сврш. *повикати.* — Капетан се још који пут љутне, повикне, па се полагано навикне на ... наш рад. *Ранк.* Ја и шпан ваш чули смо ... како у помоћ гласно повикнусте. *Бог.* Тад Идоменеј ... повикне своје другаре. *М-И.*

повилѐнити, -йленūм сврш. *помахнитати.* — Долетјела је жена до првих сеоских кућа берјачући и зовући да јој је човјек повиленио, попео се на кућни кров. *Ћоп.* Који је ђаво вратрима! Брате, кâ да су сви повиленили. *Мат.*

~ **се** *повр.* — Тврдијаше Шимун да се брица повиленио. *Матош.*

повúлети (се), -лūм (се), ијек. повúљети (се), сврш. *повиленити (се).* — На бој се, онда се ишло као данас на сабор. И сами старци повилише. *Шапч.*

повилúњити (се), повúлūњūм (се) сврш. *в. повиленити (се).* — Они опазе да је и стари Радат повилињио, јер само о [вили] Тирени говори. *Водн.*

повúљети (се), -илūм (се), ек. повúлети (се).

по̀виновање с *гл. им. од повиновати се.*

по̀виновати се, -нујём се сврш. и несврш. цсл. *покорити се, покоравати се без поговора, бити послушан.* — Сваки члан мора се строго повиновати свим решењима скупа и управе. *Лапч.*

по̀вӣнӯт, -а, -о *који је мало повијен, савијен према доле.* — Велик повинут нос само што се с брадом пољубио није. *Јурк.*

повӣ́нути се, по̀вӣнём се сврш. цсл. *повиновати се.* — Али с уздахом се повинуо вољи своје јаче половице. *Поп. Ј.*

повињава́ти се, -ӣњава̄м се *несврш. и уч. према повинути се.*

по̀вирати, -рём несврш. *појављивати се, помаљати се мало-помало.* — Бљедило прије прве зоре већ повире кроз мрак. *Коз. И.*

~ **се** *повр.* — Викач оде у село, а слуга се и даље повираше око кола. *Шапч.*

повири́вати, -ӣрујём *несврш. и уч. према повирити.*

повӣ́рити, -ӣм сврш. **1. а.** *мало погледати кроз какав мали отвор или иза каквог заклона.* — Брзо стрпа Лука своје папире у торбу и повири иза живице тко је. *Шен.* Мршава прилика . . . повири на врата. *Вас.* **б.** *бацити поглед, погледати испод ока.* — Чак ако их је [момке] која [дјевојка] и повирила, они нијесу смјели погледати, него су ишли оборене главе. *Ћор.* С прозора школе гледа учитељ и учитељица, али пролазници се држе као да их не опажају . . . само испод ока повире. *Кал.* **в.** *доћи куда, обићи кога задржавајући се само најкраће време.* — Ако нађем времена, повирит ћу начас поподне. *Десн.* **2.** *показати се, помолити се.* — Насмијао се живо, а сви зуби повирили. *Војн.*

повиркӣ́вати, -ӣркујём несврш. *с времена на време погледати.* — Дјевојка се љуљушкала . . . момче ми је заљуљкује, а недра јој повиркује. *Рј. А.*

повӣ́руша ж необ. *она која повирује, намигује, намигуша.* — Не гледали повируше младе, већ слиједили војеводу свога. *Март.*

повисӣ́ва̄ње с *гл. им. од повисивати.*

повисӣ́вати, -ӣсујём = повишавати *несврш. и уч. према повисити.*

повӣ́силица ж муз. *знак којим се нота за њим изводи више, јаче за полустепен. ЕЛЗ.*

повӣ́сити, по̀вӣсӣм (трп. прид. по̀вӣшен) сврш. **1.** *учинити вишим, већим, повећати.* — Стари је газда . . . прилегао да повиси на неки начин своје приходе. *Ћос. Б.* Ове је године складишнина повишена. *Сим.* **2. а.** *учинити срећнијим, богатијим.* — Да му бог душмане потре, а повиси и поживи њега и његову дјецу! *Вук.* **б.** *превести, преместити на вишу дужност, на више достојанство, уздићи, унапредити; узвисити.* — Приповиједали да је човјек јуначан, да је повишен на част поручника. *Шен.* У овој капели обичавао је . . . новокрунисани краљ неколико изврсних мужева мачем повисити на витезове. *В 1885.* **3.** муз. *учинити вишим, јачим у тону.* — Певачице истегоше вратове . . . и повисише глас у његову почаст. *Мил. В.*

Изр. ~ глас, тон *рећи гласније него обично, рећи љутито, пргаво.*

~ **се 1. а.** *уздићи се.* — Ми видимо . . . храм Омаров ће се повисио на свештени основ Соломонов. *Њег.* **б.** *постати виши.* — Тијелу се повиси температура. *Физ. 2.* **2.** *постати поштованијим, порасти у чијим очима.* — Ето нам . . . опет разлога да се повисимо у очима страног света. *Дом.*

по̀висок, -а, -о *подоста, прилично висок.* — Пун мјесец . . . сребри число каменитих брежуљака нагусто зараслих повисоком папрати. *Торд.* Наш стари курир, повисок, плав младић. *Чол.*

по̀високо прил. *подоста, прилично високо.* — Сунце је већ повисоко одскочило на небеском своду. *Том.* Неко је повисоко лешкарио, а неко седео. *Лаз. Л.*

позӣ́так, -тка м (мн. повӣ́ци, ген. по̀вӣта̄ка̄) *оно у што се нешто повије, чиме је повито, повој*: дете у повитку. — фиг. Не дижи ти прсте, него пиши [запис] . . . не зна он каплара ни његов повитак. *Сиј.*

повӣ́тезити, -ӣм сврш. *учинити витезом.* — Било је на двору велможа што су се ругали недавно повитеженом племићу. *Нех.*

по̀вити, по̀вијем (трп. прид. по̀вӣт и повӣ́јен, -ена̀, -ено̀) сврш. **1. а.** *учинити да се што савије, спусти, сагнути, спустити.* — Ханкуша сједе. Главу повила дубоко у крило, шути. *Сиј.* Ал' кад жарко лето дође . . . повије главу цвет. *Ант. 2.* **б.** (к себи) *приближити, приљубити, пригрлити.* — Ал' тог истог трена он већ обви руке око струка њена . . . и пови је к себи. *Митр.* **2.** *увити у повој, у пелене.* — Млада снаша повила увече дете, подојила га, па метнула у колевчицу. *Вес.* **3. а.** *метнути завој на рану, повезати, превити рану.* — Тко ми ране пови? *Гор.* Опекотине од пламена треба одмах намазати и повити. *ОК.* **б.** *увити, умотати, завити.* — Ко у селу умије љепше усирити сир и младог повити у танки зелени лист од раштања, него она, баба Иве? *Лоп.* фиг. Мјесец повио сребром пучину. *Војн.* **4. а.** *учинити заокрет, помакнути, чинећи завијутак у облику лука.* — Он мораде повити за нешто своје лево крило, чинећи то по инстинкту. *Лаз. М.* **б.** *савити, искривити.* — Одједном окрупњао . . . повио ноге у коленима, и тако љума по вароши. *Андр. И.* **5.** покр. *родити.* — А што ли је

од Анђе ... Чула сам да је сретно повила. *Војн.*

~ **се** **1.** *савити се, погнути се, сагнути се.* — Повило се цвеће, полегла је трава. *Јакш. Ђ.* Како је опатрнуо бичем снаху, једну па другу преко леђа, повише се оне као брезе на вјетру. *Кол.* **2. а.** *пружити се савијајући се у кривудавој црти.* — Очи плаве баш као небо, над њима се повиле смеђе обрвице. *Јакш. Ђ.* На гору се повило облачно сунце. *Матош.* **б.** *нагнути се над чим.* — Он се пови по столу. *Ћоп.* **3. а.** *нагло кренути, јурнути у великом броју.* — Маса света се пови ка лађи. *Дом.* **б.** *повући се, успузнути.* — Он се пред том љутом душманком ... само мало повио, али није поклекао. *Прод.* **4. а.** *затетурати се, изгубити равнотежу.* — Потури се Алекса и пови да падне. *Вукић.* **б.** *прилагодити се, приклонити се чему.* — С Турцима није смео [Милош] бити увек исти: морао се час удварати, а час претити, час повити, а час усправити. *Јов. С.*

повѝтица ж *савијени колач, савијача, гужвара.* — Замијесите добро Николи повитицу. Ево и мало рошчића. *Гор.*

повѝтлати, -ām сврш. *потерати, погнати.* — И повитлају ловци баш на њих огромна нераста. *Вел.*

повѝтлац, -àца м *јурњава, витлање.* — Помпезни трг остаће ускоро са повитлацима саобраћаја који се око обелиска окрећу као око неке осе. *КН 1958.*

повиш предл. с ген. заст. **1.** *в. повише (2).* — Повиш стола ... намјештена слика »среће« у прилици жене. *Јурк.* **2.** *поврх, осим.* — Дат ћу ти макар повиш главнице пет форинти камата. *Шен.*

повишáвање с *гл. им. од повишавати.*

повишáвати, -йшāвām несврш. = повисивати.

пòвишē и **пòвише** **1.** прил. *нешто, прилично више, у већој количини, нешто дуже.* — Е, онда му је сласт да му на његове очи украде литру, по оке, а и повише. *Срем.* Колико има [до града]? — Повише од седам миља. *Креш.* Ми смо владали девет месеци, а ви повише од године! *Ранк.* Бранко има лирских и епских песама ... у његовим епским песмама има повише лирских места. *Прод.* **2.** предл. с ген. *изнад чега, над чим.* — Били ... унуци сад већ поодрасли момчићи, дједу до рамена и повише рамена. *Брл.* Једини пут за Вишеград иде преко Жепе, педесетак корака повише ушћа. *Андр. И.*

повишéње с *гл. им. од повисити; разлика између вишег и нижег стања, прираст.* — Средњи чуњ је за 3 цм виши, а дебљина тога повишења је 45 мм. *Кугл.*

пòвишӣ, -ā, -ē **а.** *подоста, прилично висок.* — Ако те посијече, ћослаћемо повишега. *Љуб.* За ту ствар требало је Ману као помагач једна женска, витка и повиша. *Срем.* **б.** *нешто већи.* — А каке су оно тице што лете тамо-амо над водом? ... Повише су од голубова, а оштријех и дугачкијех крила. *Мат.*

пòвишица ж *оно за колико је што повећано.* — Око 350 учитеља добија одмах повишицу. *Јов. С.* Живио штрајк за тарифну повишицу! *Крл.*

повје-, ек. пове-.

повјер-, ек. повер-.

пòвјера ж (ијек.) *поверење и оно што се коме поверава. Рј. А.*

пòвјерба ж (ијек.) **1.** *повера.* — Мене именова извршитељем опоруке и сву имовину остави мени у повјербу да је поразделим међу њих [насљеднике]. *Креш.* **2.** *повјербина. Кл. Рј.*

пòвјербенӣ, -ā, -ō (ијек.) *који се односи на повјербу. Бен. Рј.*

пòвјербина ж (ијек.) *имовина (посед, готовина и сл.) која по вољи оснивача има неотуђиво да остане некој породици* fideikomis. *Мин. Лекс.*

повјес-, ек. повес-.

повјет-, ек. повет-.

пòвјешати, -ām, ек. пòвешати.

пòвлāд м само у изразу: у повлад *повлађивање, одобравање.* — Стојан га слушао, климаше главом у повлад. *Станк.* Добра ова ракија ... Домаћину се уздиже десни брк ... и климну главом у повлад. *Ћор.*

повлáдити, пòвлāдйм сврш. *одобрити.* — Ја сам ... научен да не повладим срцу. *Змај.* Тане је мучећи копкао по лули, као да не зна коме би повладио. *Шимун.*

повлађѝвање с *гл. им. од повлађивати.*

повлађѝвати, -влāђујēм *несврш. и уч. према повладити.*

пòвлажити, -йм сврш. *мало поквасити, овлажити. Рј. А.*

пòвлāк м **1.** *покрет при вучењу, потез; траг тога покрета.* — Каткада би преседео по читав дан, гледајући пажљиво сваки повлак кичице своје. *Јакш. Ђ.* **2.** *врста веза.* — Дувак ... везен свилом различне боје на тровез и повлак. *Љуб.*

пòвлака ж **1. а.** *густ и мастан слој на површини млека, павлака;* исп. кајмак, скоруп. — После тога почеше га хранити колачима, двопеком, повлаком. *Глиш.* Жена Синанова принесе малу трпезу са повлаком и хљебом. *Ств. 1948.* **б.** *белкаста гнојава превлака на површини крајника као знак*

болесног стања или запаљења. — Крајници поцрвене и натеку, а на њима се јаве сивобеле тачкице ... које се убрзо слију у читаву повлаку. *Батут.* **2.** *в. навлака (1).* — И очева лула и кожна повлака пушке ... *Сим.* Дјевојке се сакупе око ковчега, а она им додаје поњаве и повлаке. *Бег.* **3. а.** *копрена, вео, превес.* — Трепеће модри фини дим попут прозирне индијске копрене или као повлаке анђела на староталијанским сликама. *Бал.* **б.** *део свечане женске хаљине која се вуче као реп, скут.* — Средњи сталеж грађанских дјевојака остао је ... код некако тијесних хаљина, којима никаква повлака не би пристајала. *Шкреб.* фиг. Син је гледао како се у златној повлаци сунчанијех зрака врте осе и играју жути лептири. *Војн.* **4.** *уски комад земље.* — Изнад моста ... има уска повлака добре, родне земље. *Андр. И.* **5. а.** *црта, линија.* — Е, хајд' сад због'те, слова гарава ... шта значе ваше црне повлаке? *Јакш. Ђ.* **б.** грам. *кратка црта у тексту као правописни знак.* **6.** фиг. погрд. *жена која се са сваким повлачи.* — Опрана ил' неопрана, богица или краљица, поштена или повлака ... моја снаша бити неће. *Шен.*

Изр. нала му је ~ на очи *смркло му се пред очима.*

по̀власнӣ, -ā̄, -ō̄ правн. *који има право употребе туђе ствари или сервитута.* — Кад би се пренио пут, јарак или што већ буде ... а то не буде незгодно господару повласног добра, овај се тому премјештају противити не може. *Рј. А.* Право службености може престати ако постоји други пут којим сопственик повласног добра може да се служи. *Пол. 1959.*

по̀власнӣк м *онај који има какву повласт или повластицу.* — Бубиња кућа бивала је старином наше вјере ... као што су листом бивали и Медини и ... сви придворице и повласници Душанови. *Ђуб.*

по̀вла̄ст ж **а.** *власт.* — Увријеђена свијест сеоског свијета посегнула да смрви ... повласт племства. *Шен.* **б.** *повластица.* — [Византиско царство] јој је подијелило особито знатне трговачке повласти. *Шиш.*

повла̀стелити, -ӣм сврш. *учинити властелином.* — Родитељи ... би их [своју дјецу] ... хтјели повластелити, па их тако често помајмуне. *Павл.*

повла́стити, по̀вла̄стӣм (трп. прид. по̀вла̄шћен и по̀вла̄штен) сврш. **1.** *дати повластице, привилегије.* — У јавну праву повласти све које сматра својим сигурним оруђем. *Старч.* Та мањина повлашћених богаташа и великаша могла би и бити и не бити задовољна Кнезом, али би огоролели народ осећао мржњу и незадовољство. *Прод.* **2.** *дати коме или чему овлашћење, право.* — Да га је она само мало повластила, он би остао, па би опет све добро било. *Берт.* И ко је дигâ руку на брата свог и ко је то повластио ... све је то Кајин! *Мат.*

по̀властица ж **1.** *изузетно право које је коме признато.* — Песници уживају многе слободе и повластице које су закрашене онима што пишу у прози. *Нед.* Холандија је постигла велике трговачке повластице. *Пов. 1.* **2.** покр. *власт, влада.* — Побори су далеко и под туђом повластицом, неће доћи звону никад у траг. *Ђуб.*

Изр. ~ за вожњу (железницом, бродом и сл.) *право на вожњу уз снижену цену.*

по̀влата ж **1. а.** *кров камаре. Вук Рј.* **б.** геол. *у низу слојева онај који лежи изнад одређеног слоја, таван.* — Поједини слој [седиментних стијена] лежи између два слоја: онај што лежи изнад неког слоја зове се таваном или повлатом, а онај испод њега подином. *Туђ.* **2.** бот. *део биљке у коме је класје. Бак. Реч.*

Изр. садети камару на повлату *сложити жито тако да при врху влатови буду окренути наопоље да се киша лакше цеди.*

по̀влатӣн, -ā̄, -ō̄ *који се односи на повлату. Р-К Реч.*

повла́че̏ње с *гл. им. од повлачити (се).*

повла́чити, по̀влā̄чӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према повући.* **2.** *водити силом.* — Мене су повлачили по рештима. *Крл.* **3.** *вукући и кидајући делове разносити на разне стране.* — А тебе ће птице повлачит срамотно и пси. *М-И.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према повући се.* **2. а.** *кретати се споро, с муком, пузати.* — Није ми сила повлачити се по црној земљи као змија. *Шен.* фиг. Над свим тим повлачиле се густе, млијечне магле. *Бал.* **б.** *пружати се, протезати се.* — Алејама уз обалу повлаче [се] ... насади. *М 1867.* **3.** пеј. *вући се (4), тумарати беспослен, скитати се.* — Затим се ... до краја рата повлачио по болницама. *Козарч.* Радио није ништа, повлачио се по металиштима. *Крањч. Стј.* Циганski сој ... се по родним равницама повлачи. *Јакш. Ђ.* **4. а.** *дуго трајати, одуговлачити се, отезати се.* — Већ је пета година како се парница повлачи. *Глиш.* Та се диоба повлачила пуних десет година. *Коз.* **б.** *вући се, постојати, трајати.* — Та врста ревизионизма повлачи се од тридесетих година овог стољећа. *Ант. 1.* Раздирала [су их] разноврсна стремљења чији се корени повлаче још из бивше Југославије. *Јак.* **5.** *лежати забачен, заборављен.* — Породичне слике ... повлаче се негде на тавану. *Глиш.* **6.** *вући се, налазити се у*

чему, прожимати што од почетка до краја. — Тај се мотив увијек повлачи као црвена нит. *Уј.* **7.** *живети с ким у недопуштеним љубавним односима.* — Зар бисте се ви као пристојна жена повлачили с онаквим типовима? *Крл.*

пòвлачнӣ, -ā, -ō *који се вуче, повлачи.* — Да се види у чему је тај рад, спомињем ... изучавање економике дубинског риболова повлачним мрежама — коћама. *Петр. М.*

пòвлашити, -ӣм сврш. *учинити кога Влахом.* — Док ми праву рају потурчимо, калуђери нас ће повлашити. *НП Вук.* Говорило се ... да ће их повлашити. *О-А.*

~ **се** *постати Влах.* — Не дам да ми се дијете повлаши. *Мул.*

пòвлāштен, -а, -о = повлашћен **1.** *трп. прид. од повластити.* **2.** *који се даје уз цену нижу од редовне:* ~ вожња, ~ улазница.

пòвлāштенōст, -ости ж = повлашћеност *својство или стање онога који је повлаштен.*

повлаштéње с = повлашћење *повлаштеност.*

пòвлāшћен, -а, -о = повлаштен.

повлашћѐнӣк, -и́ка м *онај који је повлашћен.* — Док у држави ... бијаше различитих законом признатих повлашћеника, народ хрватски могаше тлачење својих светих права ... приписивати понешто туђу упливу. *Старч.*

пòвлāшћенōст, -ости ж = повлаштеност.

повлашћéње с = повлаштење.

Изр. клаузула највећег повлашћења *члан трговачког уговора којим се уговорне стране обавезују да ће у одређеним пословима, нарочито у области царина, признати једна другој сва права и повластице које одобре ма којој другој земљи.*

повлашћѝвање с *гл. им. од повлашћивати.*

повлашћѝвати, -влàшћујēм *несврш. и уч. према повластити.*

пòвод[1] и **по́вод** м *оно што може бити полазна тачка или узрок за какав поступак.* — А тебе не смије отјерати с двора ... па само чека, веле, макар што да нађе какви повод. *Огр.* Сви ратови имају један непосредан повод и један дубљи узрок. *Јов. Ј.*

Изр. дати ~ (чему, за што) *изазвати, проузроковати што;* у поводу чега *у вези с чим.*

пòвод[2] м **1.** *уже којим се води коњ, крава и сл.*; исп. поводац. — Водили су два коња у поводу. *Андр. И.* А уистину је било приспољено копље уз храст за који је поводом свезана кобила. *Вел.* **2.** *ловачки пси на каишу (кад се воде у лов).* — Појури као млад хрт, најлепши од свих у поводу. *Глиш.* **3.** необ. *руковање чим.* — Немилога трак од бича у поводу вјеште руке по бешћутну звижди зраку. *Маж. И.*

пòводан, -дна, -дно *богат водом, набујао (о реци, потоку).* — Ал' Ситница мутна и поводна, носи, брате, коње и јунаке. *НП Вук.*

пòвōдањ и **пòводањ,** -дња м **1.** *поплава.* — Једног пролећа удари страховит поводањ, засу све манастирске воденице. *Ранк.* Ваљан је у њега нос ... као змија и кртица кад загрози поводањ. *Гор.* **2.** фиг. *нагли надолазак чега у великој мери.* — Он се губио у том поводњу људских брига и једнако лежао, превртући се с бока на бок. *Глиш.*

пòводац, пòвоца м (мн. пòвоци, ген. пòводāцā) *повод*[2] *(1).* — Мишка сјаха, привеза поводац за доксат, па уђе у кућу. *Моск.* Метнуо јој [крави] је поводац око рогова. *Гор.* Прихвати за пртени поводац и потегне козу. *Божић.*

пòводити, пòводӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према повести*[1]. **2.** *водити.* — Па је беже поводио војску. *Март.* **3.** *чинити да се ко поведе, вући, повлачити.* — Ниско изнад кућа, чисто поводећи људе за собом, силовито прогрми двокрилни авион као да најављује смак свијета. *Ћоп.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према повести се*[1]. **2.** (за ким, чим) *подвргавати се каквом утицају, угледати се на кога, придржавати се кога.* — Недић се није поводио за модом, него судио по свом личном утиску. *Јов. С.* Рђаво је поводити се за злочестима, али је зло и то не хтјети поводити се за добрима. *Ант. Л.*

повòдичан, -чна, -чно покр. *в. поводљив. Вук Рј.*

повòдљив, -а, -о **1.** *који се лако поводи за другима, који лако подлеже утицају.* — Станка се није опирала. Била је мека, поводљива. *Ћос. Б.* Говорио је о лову ... и о неком неувјежбаном, али поводљивом коњу. *Торб.* **2.** *сусретљив, пријазан.* — Говори живо ... Маша се чуди што је данас поводљив и разговоран. *Ћип.* **3.** *заводљив.* — Стане се проносити глас да тамо мушкарије ... навлаче још и лијепе поводљиве очи врагољасте бријачевице Кларе. *Дражс.*

повòдљивац, -йвца м *онај који је поводљив. Рј. А.*

повòдљивица ж *она која је поводљива. Рј. А.*

повòдљиво прил. *на поводљив начин.* — Кад дође до гласања, он гласа поводљиво, и ... честита онима који су добили већину.

Сек. Јела га поуздано погледну, податно и поводљиво му се насмијеши. *Кум.*

повòдљивōст, -ости ж *својство онога који је поводљив.*

пòводнӣ[1], -ā, -ō *који живи на води, у води или око воде.* — Одјекивале су њихове пушке ... на страх и трепет поводних и крилатих становника. *Горд.*

пòводнӣ[2], -ā, -ō *који је повод чему.* — Телесни и душевни феномени нису никакви активни узроци, то су само поводни узроци. *Петрон.*

пòводњāк м **1. а.** *коњ који се води у поводу.* — Гомила је почела певати ... Поплашише коње поводнике. *Кнеж. Л.* **б.** *коњ који неупрегнут иде за колима да би се упрегнуо кад се замори коњ који вуче кола*; исп. трећак, логов. — А узде, кад се поводник [трећи коњ] сруши у прашину, њима се сплету. *М-И.* **2.** *онај који води, предводи.* — Тамо горе под Мислођином монотоно је откуцавало звоно на овну поводнику. *Ком.* фиг. Сем Аћима нико ми не заповеда, његова воља мој је поводник. *Ђос. Д.* **3.** *уже или каиш (ланац), причвршћен на оглав за вођење животиња*; исп. повод[2]. — Неки старац ... држао је поводник мршаве кравице. *Ђос. Д.* Средоје ... ухватио за поводник до самих волујских губица. *Рад. Д.* **4.** зоол. *в. водомар. Финк.*

пòводница ж **1.** бот. *биљка из пор. жабљака* Ranunculus aquatilis, R. fluitans. *Сим. Реч.* **2.** покр. *сплав. Бак. Реч.*

пòводња ж *поводањ.* — Вода расте бит ће поводње! *Маж. Ф.* Јурнут ће поводња или ће пасти кô црна бура прождрљиви скакавци. *Кос.*

пòводњāк м зоол. *врста инсекта који живи око воде* Hydrophilus. *Бен. Рј.*

пòводом и **пóводом** предл. с ген. *у вези с чим*; исп. у поводу (уз повод, изр.). — Знаш шта ми је јутрос казао поводом драме Рибарићеве? *Сек.*

пòвоћāј[1] м покр. *бујица. Рј. А.*

пòвоћāј[2] м необ. *водство.* — Захвалност и сва слава Гају, зачетнику, прегаоцу младу, и његову само хвала повоћају. *В 1885.*

повòђēње и **пòвоћēње** с *гл. им. од поводити (се).*

пòвоз м **1.** *подвоз, запрега.* — Морао је [самостан] давати [за војску] потребни повоз и коње, кадикад преко 30 кола и 60 коња. *В 1885.* **2.** необ. *воз, влак.* — Зажвиждну пара, повоз се стаде мицати. *Шен.*

пòвозак, -оска, -оско **а.** *који се лако вози*: ~ кола. *Рј. А.* **б.** *плован.* — Сана је повоска. *Рј. А.*

пòвōзан, -зна, -зно **а.** *повозак (а).* — Кола лепа, пространа, повозна. *Рј. А.* **б.** *по чему се лако може возити.* — Земља кршна ... по њој није пута повознијех. *Март.*

повóзати се, пòвōзām се сврш. *мало се возати.* — И кириџије иду путем, те ћемо се моћи мало повозати. *Кнеж. Л.*

повòзити, пòвозīм сврш. *мало возити.* — Савјетодавац реченицу у којој су повозила кола човјека исправи да су га прегазила. *Шим. С.*

пòвознӣк м **1.** *возач.* — Нит' пита тестира у повозника нит' плаћа каванџији. *Павл.* **2.** покр. *врста пушке.* — Кад би мрке објесио брке ... а узео пушку повозника, он би тридес't гонио војника. *НП Вук.*

пòвōј, -оја и **пóвој** м **а.** *танко платно или газа чиме се повијају ране или болесни део тела, завој.* — Најзад приви рану дугачким платненијем повојем. *Мат.* Носио је руку у повоју. *Донч.* **б.** *платно којим се повијају мала деца.* — У гомили света опази једну жену која издиже више главе дете у повоју. *Лаз. Л.* фиг. А све то увио у балзам и повоје лакоумне елоквенције. *Мар.*

Изр. бити, налазити се у повоју, (у повојима) *бити у првим почецима развитка*; од повоја *од ранога детињства*; изаћи из повоја *постати самосталан*; од повоја до покрова *од рођења до смрти.*

пòвојак, -ōјка м **1.** *дем. од повој (б).* — Напитак лије, кроз румену дојку, последњем ми унучићу, у повојку, који се на сав глас дере. *Богдан.* **2.** *повез којим се по детету вежу пелене. Рј. А.*

пòвоје ж мн. покр. *пелене.* — Носио је [кћер] у повојама у глухо доба ноћи од дојиље до дојиље. *Љуб.*

пòвōјница ж **1.** *дар детету у повоју (чарапице, капа, кошуљица и сл.).* — Ако се коме роди дете у кући, носе му пријатељи и познаници »повојницу«. *Марк. Св.* фиг. Свака новина има да се бори са многим тешкоћама, а многе непријатности то су њена повојница. *Срем.* **2.** *повој.* — Уто су у кавану једва прогурали овећа дјечја колица ... у којима псоваше мали закукуљени човјечуљак ... чврсто утегнут у повојницу као право дојенче. *Божић.*

пòвōјничара ж покр. *жена која детету у повоју донесе повојницу. Рј. А.*

повојнӣчити, -ōјнӣчīм сврш. *учинити да неко постане војник или као војник.* — Стална дружба с официрима била га је повојничила. *Јов. С.*

пòвојчāд ж *зб. им. од повоче.*

пòвōјче, -ета с *дете у повоју*; фиг. *почетник у чему.* — Улогу повојчета добро је у почетку савлађивао, док га нису на цуцлу, силом ... напили млијека. *Божић.*

пòвōјчић м *дем. од повојак.* — Бакоња одви и опра [стричеве ноге], па их намаза жутом машћу ... уви их повојчићима. *Мат.*

пòвоља ж *угодност, пријатност.* — Али од њега мркоглеђе слаба ти повоља, брајне, слаб разговор. *Буд.*

пòвōљан, -љна, -љно **1.** *који је по вољи, који одговара жељи, очекивању, подесан, пожељан.* — За оца је знала да би му Милко посве повољан зет био. *Кос.* Из свих крајева Македоније стизали су извјештаји о све повољнијем расположењу македонских маса. *Дед. В.* **2.** *који је добре воље.* — Око стола венац добре браће ... Дружиница вољна и повољна. *Ад.*

повољи́вати, -ȍљујēм *несврш. и уч. према повољити.* — А ти си његову народу сад повољивати стао. *М-И.*

повȍљити, пòвољӣм сврш. *учинити коме по вољи, угодити коме, задовољити кога.* — У писму се моли да га стриц премјести у који други манастир ... Фра-Пињата повољи синовцу. *Мат.* И ја се тако решим да јој повољим у свему. *Цар М.*

пòвољица ж *оно што је коме по вољи, угодност, повоља.* — У кући га пазили као свога, удобе и повољице нуђало му се на све стране. *Шен.* Мислиш ли да си узео сам у закуп младеначке повољице, стари грешниче? *Драж.*

пòвōљно прил. **1.** *успешно, с добрим изгледом на успех.* — Утврдили смо да се оружана борба повољно развија. *Чол.* **2.** *по вољи, пријатно, угодно.* — Ове зиме нећу одовуд кретати. Бит ће и теби повољније ако кренеш с прољећа. *Том.* **3.** *одобравајући, потврдно.* — Његова жена ... поднесе скупштини молбу, и скупштина повољно реши. *Дом.*

пòвōљнōст и **повȍљнōст,** -ости ж *својство или особина онога што је повољно.*

повȍњати, -ām сврш. *помирисати.* — Држала је Клара у руци наранчу, Перов дар, и повоњала је. *Војн.* фиг. Никад није ни повоњала дјевојаштва. *Божић.*

пòвор м **1.** *прегиб; зглоб, зглавак.* — Хладна крупна роса цакли на сваком повору по повелим травама. *Коз. И.* Оне [кутије са стеарином] су осветљавале повор моста, док су се његови крајеви ... губили у тами. *Андр. II.* И бијелцима би на поворима искочиле жиле. *КН 1959.* **2.** *кичма, хрптеница, хрптењача.* — Све им [рвачима] зглавци у повору шкрипљу. *Март.*

повȏрати (**се**), пòвōрām (се) сврш. покр. *наворати (се). Рј. А.*

пòвōрје с *планински гребен.* — Под поворјем Урвине планине кȏ нека кућица-стражарница. *Крањч. С.*

пòвōрка ж (дат. -ци) **1.** *низ живих бића која се крећу једно за другим.* — Погледа Тарас у небо, а већ се по небу отегла поворка гавранова. *Глиш.* А имати Виска на челу покладне поворке, значи имати и цијели град за собом. *Мар.* **2.** *мноштво чега што се налази као у неком реду или се измењује једно за другим.* — Од Комова спушта се к северу читава поворка висова и коса, над којима се горостасно диже Дурмитор. *Панч.* фиг. У дугој поворци година заборави и то. *Ђал.*

поворка́ши м мн. (јд. повȍркāш, -а́ша) зоол. *врста лептира.* — Посебне обичаје имају гусјенице лептира поворкаша. *Финк.*

пòвōрчица ж *дем. од поворка.* — Главном улицом пролазила је поворчица дјевојчица. *Крањч. С.*

пòвоткиња ж (у атрибутској служби, уз именицу вила) *која живи у води.* — Довео живу Сирену, праву правцату вилу повоткињу. *Матош.*

пòвр *в. поврх.*

повраго̀лити, -ӣм сврш. *провести мало времена враголећи, владајући се неозбиљно, обесно.* — Повраголио [је] међу њима [фратрима] ... преврнуо свеце на олтару ... гвардијану пљунуо у лице. *Ков. А.*

повра́жēње с *гл. им. од повразити*: ~ лонца.

пòврāз м **1.** *покретна, полукружна дршка, ручица ведра или котла, за коју се хвата кад се носи или кад се веша, повријесло.* — Аксиња је, погнувши главу, куком од обрамице хватала повраз ведрице. *Моск.* **2. а.** *уже, узица.* — Често се обазирала на оца који се ... опасан повразом, вукао на крају поворке. *Бен.* **б.** *упрта на торби или упртњачи.* — На рудину сједоше мекану, с упртњача дријеше повразе. *Март.* **3.** *дуга, танка чврста нит, уплетена од коњске струне или од најлона, с једном или више удица за пецање риба, туња.* — Сузним очима проматрао је Иво кршну обалу ... и избочене стијене над самим морем, с којих је толико пута шикнуо у море повраз од струне. *Кум.*

Изр. не треба сваком лонцу повраз бити посл. *не ваља се у свашта мешати.*

повра́зац, -áсца м *дем. од повраз (1). Рј. А.*

Изр. не буди сваком лонцу повразац *в. уз повраз (изр.).*

повра̀зача ж *узица или конопац којим се што повезује да се може носити.* — Тегли на леђима дијете од три до четири године, вјешто повезано по средини рупцима и повразачама. *Бан.*

повра́зити, по̀вра̄зӣм свршн. *свезати повразом*; исп. поврсти. — Повразача, узица што се поврази лонац. *Вук Рј.*

повра́нити, по̀вра̄нӣм свршн. **а.** *учинити враним, црним, поцрнити.* — Тетка Јела чоју повранила за Максимом, за братом рођеним. *НП Вук.* **б.** *постати вран, црн.* — Он настави да мисли како је тада ... остао да седи на гомили тикава, све док оне нису повраниле од мрака. *Ћос. Д.*

повра̀њи́ва̄ње с *гл. им. од повра̀њивати.*

повра̀њи́вати, -вра̀њујēм *несврш. и уч. према повранити.*

по̀вра̄т и **по̀врат** м **1.** *повратак.* — А дебело ... море ... ваби те на повратак. *Марк. Ф.* **2.** правн. *поновно извршење кривичног дела.* — Казне за кривице ... у случају повrата пооштраване су. *Јов. С.* **3.** *посувраћени део оковратника на капуту, завратак, ревер.* — Дамаски јастук постаје старински прслук са повратима. *Мил. В.* **4.** бот. *в. повратић. Р-К Реч.*

Изр. на повра̀те *натраг.* — Али се душа човјечја на повра̀те не може узет. *М-И.*

по̀врата ж *поврат (1).* — А севдах више нема повра̀те, и да се врати, то већ севдах није. *Огр.* Повра̀та у пријашње стање због накнадно пронађених доказала редовна је појава у свакој парници. *Мј. 1936.*

по̀вратак, -тка м **а.** *давање натраг онога што је било узето.* — Повратак пензије дошао је после једног ласкавог писма Вуковог војводи Вучићу. *Прод.* **б.** *идење натраг, враћање на пређашње, полазно место.* — Није му остало доста новаца ни за повратак. *Пав.* Првих дана офанзиве ... нашао сам се, на повра̀тку са Озрена, на Подроманији. *Чол.* **в.** *враћање онога што је било прекинуто у пређашње стање.* — Приметих му, осетивши повратак моћи говора. *Шапч.* Мислим да ће бити тежак повратак на старо. *Крањч. Стј.*

по̀вратан, -тна, -тно (обично одр.) **1.** *који се односи на повратак, који води натраг, који се врши унатраг, у обратном правцу*: ~ вожња. — Мустафа-паша је рачунао да нападом на Србију са стране Видина привуче горњем Дунаву руску силу ... па да јој повратну линију просече. *Нов.* **2.** *који се шаље натраг*: писмо уз повратни рецепис. **3. а.** *који делује унатраг.* — Они ... изрично признавају амнестији повратно дејство, тј. да ништи све правне посљедице кривичног дјела. *Мј. 1926.* **б.** *који се врши унатраг, натрашке.* — Мора возач ... извести повратну вожњу. *Аут.* **4.** *који се понавља, обнавља (о болести)*: повратни тифус, повратна грозница. **5.** грам. *који показује да је субјект уједно и објект своје радње или да се ради о нечему што њему припада*: ~ глагол, ~ заменица.

Изр. ~ виза *одобрење на путници, пасошу за повра̀так у земљу*; ~ возна карта *возна карта за повра̀так.*

повра̀тилица ж муз. *знак којим се укида раније назначено повишење или снижење тона. ЕЛЗ.*

по̀вратит, -а, -о *в. повра̀тљив (2).* — Милун је напрасит, али повратит човек: док се окрене, проће га љутња. *Глиш.*

повра́тити, по̀вра̄тӣм свршн. **1.** *дати натраг оно што је неко био примио, дао или узео.* — Јелена, као поштена жена, поврати му сва његова писма ... а и он њој. *Срем.* **2.** *избацити кроз уста примљену храну, избљувати.* — Колико само они глупости измељу, просто човјек да поврати. *Сим.* **3. а.** *наново или опет стећи, добити, успоставити оно што је било уништено, изгубљено, одузето, обновити.* — Хусари беже ... њихови официри хтели би да повра̀те ред, али су им напори узалудни. *Јаки. Ђ.* **б.** *опет стећи, задобити, освојити.* — Тада брже-боље сједе, поврати уобичајени добронудни изглед. *Креш.* Наши повра̀те готово целу ближу вертикалну пречагу ... масива. *Јак.* **в.** *помоћи, олакшати коме враћање у пређашње нормално стање.* — Све је убрзо ослободило Терезу и повратило је к њеној властитој нарави. *Коз. И.* Она клецну ... хтеде пасти, али његов оштар поглед и суров израз лица повратише јој снагу. *Станк.* **4. а.** *довести натраг, вратити.* — Ал' ако ми ти помогнеш ... ми ћемо га за десет дана повратити кући [са робије]. *Јаки. Ђ.* Римској столици ће да поврати Хрвате ... у крило своје цркве. *Водн.* **б.** *потнати натраг, дотнати.* — Онда чобан отрчи те поврати овце. *Вук.* **5.** *завратити, посувратити, извртути.* — Кад је млад био ... носио је он ... и дубоке чакшире са повраћеним дозлуцима. *Вас.* **6.** *узвратити.* — Кротко божју помоћ нахвалио, отпомоћ му повратио Мирко. *Март.* **7.** *сузбити, узбити.* — Силни Турци ... су четири стране ударише, Црногорце натраг повратише. *НП Вук.*

Изр. ~ дах, пару *доћи к себи*; ~ у живот а) *довести к свести*; б) *излечити.*

~ **се 1.** *доћи натраг, на место одакле се пошло.* — Прије прозору, гледа на све стране по улици, па се опет поврати и седне за сто. *Дом.* Станко се поврати једнако замишљен к другу. *Шимун.* **2.** *поново се појавити, обновити се.* — Добровољци се

почеше купити, сабље звечати по калдрми, коњи разигравати — поврати се старо време. *Лаз. Л.* У даљини се чује снажан, потмуо тутањ ... сад се изгуби ... па се опет поврати. *Коч.* **3.** *доћи у пређашње, раније нормално стање.* — Сутрадан рано изашао сам да видим варошицу. Она се већ повратила од страха: радње су отворене. *Чол.* Кад се сви подмире кавом и поврате од дугог пјешачења, Хасан се прихваћа другог посла. *Куш.* **4.** *примити се, прихватити се нечега што је било прекинуто.* — Повратив се тако опет лекарству, Голдсмит сад смисли да потражи место. *Нед.*

Изр. ~ у живот *оживети*; споменуло се и не повратило се *било па, на срећу, прошло* (*о чему неугодном*).

пòврàтич м бот. *врста биљке из пор. главочика* Tanacetum parthenium, T. vulgare. *Сим. Реч.*

пòврàтйште с *поврат* (*1*), *повратак* (*б*). — Те ти свога заручника тражи, са њиме си чедо задобила, овамо ти повратишта нема, повратишта нити утјецишта. *НП Вук.*

пòврàтљив, -а, -о **1.** *који се може вратити. Бак. Реч.* **2.** *који се лако или брзо поврати од срдбе.* — Некада би се Пеко и наљутио ... Али је био повратљиве природе. *Сек.*

пòврàтљивòст, -ости ж *својство онога који је повратљив.*

пòврàтнйк м **1. а.** *онај који се враћа откуда.* — Свих петнаест година живота са њим само су чекање ... несаница што будно очекује лавеж преровских паса на одоцнелог повратника. *Ћос. Д.* **б.** *исељеник који се вратио у своју земљу.* — Било би вјероватно више повратника да их не приječе валутна и друга изворна ограничења. *Bj. 1957.* **2.** *злочинац у повратy*; исп. поврат (2). — Побуна је избила у блоку где су издржавали казну тешки криминалци и повратници. *Б 1958.* **3.** геогр. *замишљени круг, удаљен од екватора 23°27' на север и југ, на којем Сунце при своме привидном кретању достиже највећу односно најмању висину изнад хоризонта, обратник, упоредник*: северни ~, јужни ~. **4.** воји. *део топовске кочнице која помоћу челичних опруга враћа цев, после испаљеног метка, у првобитни положај. Мин. Лекс.*

пòврàтница ж **1.** *потврда о исправној испоруци пошиљке, која се враћа пошиљаоцу, повратни рецепис.* — Уније листоноша, преда Хермини дебело писмо те јој даде повратницу нек' је потпише. *Шен.* Снижене су цене за повратнице судских писама у месном саобраћају. *Пол. 1959.* **2.** мед. *повраћање болести, рецидива. Бак. Реч.*

пòврàтно прил. **а.** *обратно, обрнуто.* — Бориоци сматрају добитак супарника својим изгубитком и повратно. *Старч.* **б.** *с повратним деловањем.* — Човекови односи са светом око њега развили су његову свест која повратно утиче на те исте односе. *КН 1955.*

пòврàтуша ж погрд. *жена која напушта мужа и враћа се у родитељску кућу.* — Катуша је трипут утекла испремлаћена ... и он је за живота поново просио у таста, али ће с оним »повратушама« она лећи у гроб. *Божић.*

пòвраћāј м *враћање.* — Ево нам бјежи без повраћаја вријеме. *Марет.* Вукова побједа није знала више за ... повраћај староме. *Бел.*

Изр. ~ грађанске части *успостављање чије части, угледа, рехабилитација*; ~ у пређашње стање правн. *успостава пређашњег правног стања* (*нпр. у парничном поступку*).

повраћáнац, -нца м покр. **1.** *врста веза на кошуљама. Рј. А.* **2.** *врста народног кола.* — Наиграло се и трусе, и тапе, и дере ... и повраћанца. *Павл.*

пòвраћање 1. с *гл. им. од повраћати* (*се*). **2.** мед. *избацивање садржаја желуца кроз уста, ригање, бљување.*

пòвраћати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према повратити* (*се*).

пòвràћача ж покр. *штап на левој страни разбоја који запиње стражња вратила, и кад се извуче, вратила се попуштају. Рј. А.*

пòвраци, пòвратāкā м мн. покр. *касно после подне кад се стока враћа с паше. Вук Рј.*

повр̀вети и **повр́вети,** -вйм, ијек. повр̀вјети и повр́вјети, сврш. **1.** *почети долазити у великим гомилама, навалити, покуљати.* — Дјеца поврвјела као мрави. *Пав.* Војвођани су поврвели у Београд. *Јов. С.* фиг. Сем чланака поврвеше дописи из унутрашњости. *Дом.* По глави му поврви све то што је у књигама читао. *Вел.* **2.** *састати се, скупити се у великом броју комешајући се на једном месту, нагомилати се, стећи се.* — Зачас је на њену крову све поврвјело од људи, а да се није знало како су се успели. *Шкреб.*

повр̀вјети и **повр́вјети,** -вйм, ек. повр̀вети и повр́вети.

повр̀вода ж покр. *в. површвода.*

повргáвати, -вр̀гāвāм *несврш. и уч. према повргнути.* — Он тиранина мачем повргава, он белим крином роба увенчава. *Ил.*

пòвргло с нар. мед. *побачај, пометнуће, абортус. Бен. Рј.*

пòвргнути и **пòврћи,** -вргнēм (аор. пòвргнух и пòвргох, 2. и 3. л. пòвргнӯ, пòврже и пòврже; прил. пр. пòвргнӯвши

и пòврга̄вши; р. прид. пòвргнуо, -ула, -уло и пòвргао, -гла, -гло) свршн. **1.** *оставити, напустити (као непотребно), одбацити.* — Једва дружба саслушала причу, повргазши и пиво и јело. *Март.* **2. а.** *метнути, ставити на страну.* — Повргао крај себе плоску, прекрстио ноге ... па одбија густе димове из окована луле. *Коч.* **б.** *забацити, занемарити.* — Повргох перо, те мало помало стадох се одрицати пера. *Ков. А.*

~ **се** покр. *родити се.* — Ја сам се повргао у Горњијем Поборима оне исте године ... кад се Будва отела Ђурђу Смедеревцу. *Љуб.*

пòврēд м песн. *в.* ***повреда.*** — Смрт и палош на јадника тог грозну, као што је повред величанства мог. *Змај.*

пòврeда ж (ек. и ијек.) **1. а.** *наношење или погоршање ране, озледа.* — Механција привије на образ хладне облоге ... па право лекару, те узме уверење за тешку повреду. *Дом.* Забрањени су сви захвати који би при извођењу изазвали кичмену повреду. *Рв.* **б.** *увреда.* — Лука је трзнуо обрвама, желећи отјерати од себе осјећај повреде. *Киш.* **2. а.** *непридржавање, непоштовање, нарушавање закона, прописа, прекршај.* — Иступање из друштва бива изјавом ... искључењем у случају грубе повреде чланских дужности. *Лапч.* Забога, то је флагрантна повреда светости кућног прага. *Кол.* **б.** *наношење штете, оштећивање.* — Ми допуштамо ... егоизам док у његовом безобзирном моралу не видимо нарочиту, свесну повреду општих интереса. *Грол.*

поврѐдив и **поврѐдљив,** -а, -о *који се може повредити.*

поврѐдивōст и **поврѐдљивōст,** -ости ж *својство или особина онога што је повредиво или повредљиво.*

поврѐдитељ м *онај који је кога или што повредио.*

поврѐдитељев, -а, -о *који припада повредитељу.* — Изјављујем ево да се за овај случај одричем племства, те се понизујем до повредитељеве низине ... и оспособљујем га да се може борити са мном. *Вел.*

повре́дити, пòврēдīм, ијек. повријèдити, свршн. **1. а.** *изазвати бол, рану, озледити.* — Полако ... пипкаху пред собом ногом како не би повриједили ... рањеног друга. *Кос.* Није могао стајати, јер су му [стражари] повриједили лијеву цјеваницу. *Чол.* **б.** *нанети душевни бол, увредити.* — Тај нови уставни грађанин, који је повређен до дна душе, осећа се преварен у свом животу. *Ад.* Чувао се да ни ријечју кога не повриједи. *О-А.* **2.** *нанети штету, квар, оштетити.* — У хитњи ... Куртол је повредио суд у коме је држао петролеј. *Петр. М.* Окривљеник, који је ослобођен из недостатка ... доказа, може бити повређен у својим интересима. *Арх. 1926.* **3.** *прекршити, нарушити, погазити (закон, пропис и сл.).* — Порта повреди уговоре, по којима је Русија имала с њом право заједничког покровитељства над румунским кнежевинама. *Гавр.* Човјек не губи својих права које имаде као људско биће ... ради тога што је повриједио закон. *Мј. 1926.*

пòвреднӣ, -а̄, -о̄ (ек. и ијек.) *који наноси повреду. Бак. Реч.*

повре́ђати, пòврēђām, ијек. повријèђати *несврш. и уч. према повредити.* — Ти повриједај љуте ране моје! *НПХ.*

повређѐнӣк, -и́ка м *онај који је повређен.* — Жалбу може употребити и оштећеник или повређеник као приватни тужилац. *Арх. 1926.*

пòврēђенōст, -ости, ијек. пòвријеђенōст, ж *својство или стање онога који је повређен.* — С осјећајем супериорне повријеђености спуштао се учитељ низ степенице. *Шег.*

повређѝвање с *гл. им. од повређивати (се).*

повређѝвати (се), -врēђујēм (се) *несврш. и уч. према повредити (се) и повриједити (се).*

пòвремен, -а, -о (ек. и ијек.) *који се појављује за неко време или од времена до времена.* — Бригада ће ... смрвити непријатеља који дрско изазива ... том повременом топничком ватром. *Донч.* Помоћ основним партијским организацијама ... није била стална ... већ повремена. *ПИ 1950.*

пòвремено прил. *од времена до времена.* — У кући и даље, повремено, звече сабље и мамузе и говори се немачки. *Сек.* Одобравали [су] побједоносне погледе што их је биљежник повремено бацао око себе, овај одговор као да их је све попарио. *Франг.*

пòвременōст, -ости ж *својство или особина онога што је повремено.*

пòврза ж **1. а.** *подмладак домаћих животиња.* **б.** *род, врста. Бак. Реч.* **2.** *повраз, повријесло. Рј. А.*

пòврзлица ж *повразача.* В. пример уз поврсти.

повр̀змати се, -ā̀м се свршн. *поћи један за другим.* — Носачи заузеше своја прижашња мјеста и скуп се поврзма. *Креш.*

повријèдити, пòвриједīм, ек. повре́дити.

повријèђати, пòвријеђām, ек. повре́ђати.

пòвријеђенōст, -ости, ек. пòврēђенōст.

повр̀ијèсло с (ијек.) *узица, повраз.* — Друге [руковети] везачи повр'јеслима везаху сламним. *М-И.*

пòвр̀ијети, пòвр̄ēм (ијек.) сврш. *нагло наићи у великој множини, навалити, повртети, потећи.* — Повлади Мара, а сузе јој повру на очи. *Торд.*

повриск̀ивати, -врȉскујēм *несврш. и уч. према повриснути.*

повр̀ȉскуша ж погрд. *жена која често повриснује.* — Једна превијуша ... једна повриснуша! ... Па како те је надмудрила! *Кост. Л.*

повр̀ȉснути, пòвр̄ȉснēм сврш. *испустити врисак, цикнути, завриштати.* — Поскочише, повриснуше: »Јао, мајко, јао!« *Радич.*

повр̀љати, пòвр̄љāм сврш. *разбацати, испретурати;* исп. врљати[2]. — Појури натраг према столу, попне се на њ и повр̀ља све што на њему нађе. *Каш.*

повр̀нути, пòвр̄нēм сврш. **1.** *вратити натраг, дати натраг, повратити (1).* — Ал' што зима ограби менека, не повр̀ну нико ни до века. *Радич.* Можда ћу га једном срести, пак ћу му је [слику] моћи повр̀нути. *В 1885.* **2.** *повратити у пређашње стање.* — Ал' скочити у Дунаво ладно, ту повр̀нут своје здравље јадно. *Радич.* **3.** *натраг послати.* — А ни сад нијесам дома одлазио, јер ме ... главари назад повр̀нуше, а да ви свима ... јавим да се општи устанак спрема. *Јакш. Ђ.* Па се мудро домислише Турци ... па су силну повр̀нули војску. *Март.* **4.** *изнова што учинити, рећи, поновити.* — Она заборави да се прекрстила пред тим страшним ... часом, па повр̀ну изнова, помену бога ... *Сиј.* **5.** *одговорити, одвратити.* — Људи су без заштите — повр̀ну Милосрђе. *Краљч. С.* Сви се погледи стекоше на Занета, али он се не наједи, него мирно повр̀ну: »Добро сте рекли ...« *Мат.* **6.** *узвратити, подићи према горе.* — Повр̀нуте јаке на прокислу шињелу ... маршира тромо неки одред трећепозиваца. *Нуш.* **7.** (што чим) *узвратити.* — Хтио сам му љубав заушницом повр̀нути. *Кор.*

~ **се 1. а.** *повратити се (1).* — Одвјетник се не бјеше још повр̀нуо. *В 1885.* Да се сретно и здраво повр̀нете! *Коч.* **б.** *окренути се, обрнути се.* — Таако! рече Брне, повр̀нувши се маличак. *Мат.* **2. а.** *доћи, вратити се у пређашње, раније стање.* — Већ га [злочинца] снуби да се ... повр̀не са злорадне ћуди. *Март.* **б.** *оздравити, опоравити се.* — Откупи га ... па га одведе једноме сељаку ... да га негује, не би ли се Шарац повр̀нуо. *Дом.* **3.** *повратити се (4).* — Но је вакат да се повр̀немо младоме Шаљанину. *Миљ.*

повр̀сло с покр. *в. повријесло. Рј. А.*

повр̀стати, -ām сврш. **а.** *ставити, поставити, разместити, распоредити у врсте, по неком реду.* — Усред поврстаних воћњака провиривали [су] црвени кровови скромних кућица. *Вас.* **б.** воји. *поставити у утврђене, одређене редове, постројити.* — Заустави своје јунаке, поврста их и у највећем реду крену даље. *Том.*

~ **се** *постројити се.* — Морадоше се опет поврстати у ред. *Том.*

повр̀сти и пòвр̄сти, повр̀зēм (аор. повр̀зох, 2. и 3. л. пòвр̄зе; р. прид. пòвр̄зао, повр̀зла и пòвр̄зла, -ло; трп. прид. повр̀зен) сврш. *повразити.* — У путу сусретох понеку старију жену с обрамицом на рамену, о којој висе и с једне и с друге стране лонци с јелом, поврзени повр̀злицама. *Дом.*

пòвртāље с покр. *в. повр̀ће.* — Нит' ће сијена, нит' ће повртаља. *Март.*

пòвртāње с *гл. им. од повртати (се).*

повр̀тāр, -ára м = повр̀ћар *онај који гаји или продаје повр̀ће.* — У двадесетак села у околини Пожаревца има пет-шест повртара. *Б 1958.*

повр̀тāрка ж = повр̀ћарка *она која гаји или продаје повр̀ће.* — И тако сам се једне вечери ... упознао са њом ... лепом повртарком. *Богдан.*

повртáрница ж **1.** *врт са повр̀ћем. Бел.* **2.** = повр̀ћарница *простор(ија у којој се продаје повр̀ће и воће.*

повр̀тāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на повртаре и на повр̀ће.* — Љубичево је засејало око стотину хектара повртарским културама. *Б 1958.*

повртáрство с = повр̀ћарство *гајење повр̀ћа као грана пољопривредног господарства, баштованство.* — За унапређење повртарства било [је] одвојено свега девет милиона. *Б 1957.*

пòвртати (се), -врћēм (се) *несврш. и уч. према повр̀нути (се).*

пòврте ж мн. покр. *две криве дашчице на јарму. Вук Рј.*

пòвртеље с покр. *в. повр̀ће.* — Пођох правом насладом ... проматрати различно повртеље. *Коз. Ј.* Продаје млијеко и повртеље у граду. *Шен.*

пòвртељӣк и **пòвртељāк** м покр. *в. повртњак. Бен. Рј.*

повр̀тети, -тӣм, ијек. повр̀тјети, сврш. *почети вртети; мало вртети.*

~ **се** *задржати се мало идући или окрећући се амо-тамо.* — Повртио би се мало по соби, проговорио са којом женом и опет пошао натраг. *Ђор.*

повр̀тјети, -тӣм, ек. повр̀тети.

повртла́рство и **повртља́рство** с *повртарство.* — Због великог броја градова развило се овдје повртларство. *ЕГ 2.* Баште с интензивнијим повртларством. *Комун. 1951.* Добро је развијено повртљарство и сточарство. *ЕГ 2.*

по̀вртље с покр. *поврће.* — Па сам мало завирила и у врт да видим како повртље стоји. *Шен.*

по̀вртнӣ, -ā, -ō *који се налази по вртовима.* — Велика је разлика између повртне мркве и дивље мркве. *Бот.*

по̀вртница ж бот. *ротква.* — Јутрос дођох у врт да извадим повртнице за објед. *Шен.*

по̀вртњāк м *башта, врт за поврће.* — Мајстор Коста узео да ради повртњак иза куће. *Сек.* Преда мном вијугава обала мора, обрађени повртњаци. *Хорв.*

повртогла́вати, -о̀глāвāм и **повртогла́вити,** -о̀глāвīм сврш. *постати вртоглав, помахнитати. Рј. А.*

по̀врћāр м = повртар. — Док су бодули ... у исти мах изврсни повртари и изврсни морепловци ... Новљанин је више човјек краја. *ХР 1928.*

по̀врћāрка ж = повртарка.

повр̀ћа́рница ж = повртарница (2). — Купи воћа у повртарници. *ВУС 1960.*

по̀врћāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на повртаре.*

повр̀ћа́рство с = повртарство.

по̀врће с *биљке које се употребљавају као људска храна, а гаје се у вртовима, баштама.* — Снаша Каја ... иза јела изјави да ће ићи на стан пригледати како стоји повр̀ће. *Ивак.*

по̀врћи, -вргнēм сврш. = повргнути.

поврх предл. с ген. **1. а.** *изриче да се ко или што налази изнад онога што значи именица у генитиву, изнад.* — Копрена диже се и вије на ноћном вјетру и лепрша поврх воде. *Брл.* Навлачи поврх шињела кишни капут. *Моск.* **б.** *означује положај чега што се налази у непосредној близини, са стране, на крају онога што значи именица у ген., али у већој висини.* — Поврх села сусрете двије дрварице. *Љуб.* Она му ... одвије крпицу и погледа само поврх палца. *Ћип.* **2.** *осим, поред тога.* — Поврх тога бјеше му лијево око завезано црном везицом. *Шен.* Он је у сродству с мојим родитељима, а поврх тога моје кумче. *Грол.*

по̀врхвода ж зоол. = поврхуша *риба која плива по површини, укљева* Alburnus lucidus. *Рј. А.*

поврху предл. с ген. *поврх* (*I*). — Поврху града, поврху села ... плови ноћ. *Ђур.*

повр̀хуша и **повр̀хушица** ж зоол. = поврхвода. *Бен. Рј.*

по̀вр̄ш ж (инстр. површи и површју) **1.** *површина* (*I*). — Бјелоруна стада, збијена, из даљине се чине као преостале површи снијега. *Мат.* Између светлих и тамних површи маслина, винограда и шуме размештене су биле гомилице ... кућа. *НК 1946.* **2.** геогр. *равна површина на већој апсолутној висини у планинском подручју.* — Средином ове зоне провлаче се простране и високе динарске површи. *Цвиј.*

по̀вршāј м необ. *в. површ.* — Површајем земље цијеле камен-кипи свуд се бијеле. *Прер.*

по̀вршан, -шна, -шно **1.** *који се налази, који има место на површини.* — Пузавци смо овдје прави на површну само тлу. *Прер.* Његово лепо избријано, чисто лице, с лаким површним борама. *Лаз. Л.* **2.** фиг. **а.** *који се ограничава само на оно што је на површини, што се види на први поглед, на оно што је неважно, споредно, а не улази у суштину ствари.* — Повијест буна европских у првој половици деветнаестога вијека не може никако оправдати овог површног приговора. *Нех.* **б.** *неозбиљан, плитак, непромишљен.* — Како сам била површна! Ућуљкивали смо се брзом и лаком победом. *Поп. Ј.*

по̀вршина и **површи̏на** ж **1.** *горња, спољашња страна чега* (*воде, земље и сл.*). — Лако је додиривала руком чело, као ласта водену површину крилом. *Вес.* Његов кист клизи по површини. *КР 1924.* **2.** *део земљишта намењен за какву сврху.* — Насеље треба да има ... просторије за друштвени и забавни живот, зелене површине итд. *Пол. 1958.* **3.** фиг. **а.** *спољашњи изглед.* — Али на површини ништа се на њој не промијени. *Војн.* **б.** *подручје онога што је површно, неважно, небитно.* — Изван дискусије је једно, да су се ови наши интелектуалци кретали на смијешној површини. *Крл.* Ја се држим само површине. Јер сумњам да је живот у својој дубини тако сладак. *Мил. В.* **в.** *неозбиљна особа.* — Откада ти о тим стварима водиш рачуна? Ти брбљава површино! *Фелд.* **4.** мат. *спољна граница геометријског тела:* ~ троугла, лоптина ~.

Изр. доћи (искочити, испливати, избити, пробити, уздићи се) на површину *постати савремен, важан, актуелан*; држати се (одржати се, остати, уздржати се) на површини, пливати по површини *бити од важности у друштвеном животу*; избацити (изнети, из-

вући, уздићи) што на површину *учинити савременим, важним, актуелним.*

пòвршинскӣ, -ā, -ō *који се односи на површину*: ~ коп, ~ вода, ~ ткиво.

пòвршински прил. *на површан начин.* — Све оно знање, које су многи површински схватили, требало је утиснути дубоко у свест људи. *Јак.*

повр̀шити, пòвр̄шӣм сврш. **1. а.** *начинити врх, саденути до врха*: ~ стог, пласт. **б.** *покрити*: ~ кућу сламом. *Бак. Реч.* **2.** необ. *сести на коња, узјахати.* — Кад ... површи ата алатаста, час би златном Прагу допануо. *Март.* **3.** *доћи коме или чему врха, савладати кога, подврћи пода се, подложити, притиснути.* — Јер одавна Османлија тежи да површи и земљу и граде. *Март.* **4.** *довести посао или послове до краја, довршити, завршити.* — Калуђери ... крстише и површише све послове. *Ранк.* Гледајте да површите што можете без мене. *Сек.*

пòвршица ж *кора на снегу кад се снег смрзне, па се по њему може ићи.* — Полива мразом [вјетар] сниједжну површицу. *Вуков.*

пòвр̄шје с *површина.* — Са гранчицом крина на површје мора тишина се слеће. *Митр.* фиг. У један јединцати час као да је свом силом дуго задржавана нарав провалила на површје. *Бал.*

пòвршница ж *горња даска на огради; греп на врху крова куће.* — Чим је метнуо задњу површницу на ограду моста, оде из Сабљара. *Шимун.*; *Рј. А.*

пòвршно прил. **а.** *на површини; извана, споља.* — [Стана] се само површно чудила и плашила. *Шуб.* **б.** *на брзу руку, летимично, лабаво.* — Убрзо се показало да је прво чишћење [у одреду] било извршено површно. *Чол.* **в.** *недовољно, овлаш, без удубљивања.* — Новине су писале, али мало и површно. *Јов. С.*

пòвршнòст, -ости ж **1.** *својство онога који је површан или онога што је површно.* — Из такве непотпуности произлази његова [Кршњавога] нужна површност. *Баб.* **2.** заст. *површина.* — Вода ... покрива ... преко 3/4 од површности целе земље. *М 1867.*

површња́ковић м необ. *неозбиљан, нетемељит човек.* — Лош писац, површњаковић, омаловажава га. *Шим. С.*

повторáвање с *гл. им. од повторавати.*

повторáвати, -ôрāвām *несврш. и уч. према повторити.*

повтòрити, пòвторӣм сврш. цсл. заст. *рећи још једном, поновити.* — Дали су ми жестоку наредбу, на ријечи да ти све повторим. *Њег.* На завршетку нашег излагања о моралу да повторимо главне резултате до којих је дошла реална теорија. *Марк. Св.*

пòвторӣ, -ā, -ō цсл. заст. *који се врши или збива по други пут, поновљен.* — Били су установљени учитељски зборови и недељне или повторне школе. *Јов. С.*

пòвука ж *плаћање пошиљке у часу примања робе (код поште, железнице, парода)*; исп. доплата (2), поузеће: послати робу повуком, на повуку. *Бак. Реч.*

повукòвати се, -ўкујēм се несврш. покр. *развлачити се.* — Кад сам године много размишљава, вазда ми се посâ повукова: ко разгађа, у нас не погађа. *Њег.*

повукòдлачити се, -ӣм се сврш. *постати вукодлак, повампирити се.* — Многи су говорили и то да је Салко већ умро или се убио негдје, па се повукодлачио. *Шимун.*

повȕкуша м и ж **1.** *особа која се повлачи, која бежи од посла, која се немарно односи према својим дужностима.* — Ни код издајица не могу наћи утока и морају узети пушке! — ... објашњава наш командант сељанци која мрзи повукуше и неодлучне људе. *Ств. 1948.* **2.** (само ж) *жена која се са сваким повлачи.* — Наједном се смрче, па је стаде шибати да је скитница, невјерница, повукуша, нагрда, пропаст женска. *Буд.*

повȕћи и **пòвȕћи,** повȕчēм сврш. **1. а.** *покренути, помаћи што вучењем према себи или за собом.* — Ти би требало да си тобџија. Ти би лепо могао повући топ. *Лаз. Л.* **б.** *вучењем удаљити одакле, извући.* — Онда црну лађу повукоше они на сухо. *М-И.* **в.** *превући, спустити.* — Испред образа оба повукла је [Пенелопа] бијели пријевјес. *М-И.* **г.** *навући, натући.* — Повукао је и капу на очи, преко ушију и жестоко шибао коње. *Коз. И.* **д.** *нагло извући, тргнути.* — Полиција је повукла сабље и измиче корак по корак. *Крл.* **2.** *изградити, поставити, утврдити, нацртати што повезујући две тачке*: ~ кабел, ~ телефонску линију. — Капетан Јован ... разапе карту и ... повуче оловком праву линију од Барошевца до Младеновца. *Јак.* Са стране Видина граница би се могла повући Тимоком. *Нов.* фиг. Повући линију нашега ликовнога развитка од почетка па до данас, немогуће је. *КР 1924.* **3. а.** *увући у себе, удахнути.* — Неколико пута дубоко повуче ваздуха. *Лаз. Л.* Страствено повуче неколико првих димова. *Хорв.* **б.** *скрнути, гуцнути, испити, попити.* — И Алекса повуче два три гутљаја из чутуре. *Вес.* Имате ли ви врућицу или сте одвише повукли ракије? *Цес. А.* **4. а.** *привући, примамити.* — И доскора га повукло нешто онамо, повукло га оно весеље. *Мул.* Прва млада дјевојка која ће повући на се твој интерес, отворит ће ти очи. *Бег.* **б.** *наговорити кога да дође.*

— На моју молбу он је на предавање послао сав свој »главни штаб« ... а повукао је и знатан дио пургарије. *Кол.* **в.** *деловати, утицати на кога, учинити да ко иде за ким, да га се придржава, да га следи.* — Пример Вука Караџића ... повукао је и ондашње народне људе да скупљају ... народне песме. *Скерл.* Омладина је силно повукла духове. *Јов. С.* **5.** (коме) покр. *дати предност, приклонити се, приволети се.* — Она, као и свака мајка, повуче своме детету. *Вес.* **6. а.** *позвати упућујући на друго место, преместити.* — Ако њега повучете у позадину, одосмо и ми. *Јак.* Господин генералмајор ће и мене повући око Божића у министарство. *Фелд.* **б.** воји. *наредити враћање на полазни положај.* — Израел ... повуче своје снаге у потпуности. *Б 1957.* **7.** *поднети муке, измучити се, издржати радећи напоран, тежак посао.* — Потребно је знати ... шта је он собом повукао у напорима научника за решење тога питања. *Петр. М.* **8.** *страдати, бити изударан.* — Изгураше се и изгазише се добро, па и мали Вукадин повуче добро не знајући ни зашто ни крошто. *Срем.* **9.** *имати за последицу, проузроковати што, бити узрок нечега.* — Свако решење би морало имати једну жртву, и свако би повукло за собом једну смрт. *Богдан.* **10.** карт. *добити, извући.* — Картају се ... и чим који повуче већу карту, он запевуши. *Петр. В.*

Изр. повуци-потегни *врло тешко, мучно, напорно*; ~ душу у се *не дати од себе гласа, зачутати, занемети*; ~ краћи, дебљи крај *бити оштећен, прикраћен, слабо, рђаво проћи у неком послу, спору*; ~ меницу *пренети је на другога меничног обвезника*; ~ молбу (оптужбу, предлог, реч) *одустати, опозвати*; ~ наредбу, наређење *ставити изван употребе, поништити, укинути*; ~ на себе што *применити на себе*; ~ ногу *в. уз нога (изр.).* — Обојица су се надала да је Вукадин »повукао ногу« и да је сада на њих ред [за унапређење]. *Срем.*; ~ новчанице *уклонити из оптицаја*; ~ очи (очима) по коме или чему *мрко погледати*; ~ окидач, ороз *окинути, одапети*; ~ последице, консеквенце *примити одговорност*; ~ посмртно звоно коме *објавити чију смрт*; ~ потпис *одрећи се онога под што је стављен потпис или на што је дат пристанак*; ~ пред суд *позвати на одговорност пред судом*; ~ роге (рогове) *попустити, стишати се*; ~ у гроб *бити узрок нечије смрти*; ~ за језик *в. уз вући (изр.)*; ~ закључак *закључити*; ~ за нос *в. уз вући (изр.).*

~ **се 1.** *поћи натраг, повратити се.* — [Отац] отвори врата од наше собе, промоли само главу унутра, па се ... брзо повуче. *Лаз. Л.* **2. а.** *отићи, склонити се, удаљити се.* — Кад јој љепота попуштати почела, повукла се на неко вријеме на село. *Коз. Ј.* Повукли смо се на леђину да вечамо. *Поп. Ј.* **б.** *напустити дотадашњу активност и остати по страни.* — Говорио нам је о терору четника, да су се многи наши пријатељи повукли у страху од четничке каме. *Дед. В.* **в.** *попустити, стишати се, подобрити се. Вук Рј.* **г.** *окружити се самоћом, усамити се.* — У посљедње вријеме сасвим се била повукла од свијета. *Адум.* **д.** воји. *одступити, узмакнути.* — Друга и Пета крајишка бригада добиле су хитно наређење да се повуку с пута Бања Лука—Градишка. *Дед. В.* **ђ.** *увући се у себе, предати се размишљању.* — Аксиња се повукла у себе, не намећући се миловању. *Моск.* фиг. Јавне прилике притјерале су књижевност да се повуче у нутрину. *Марј. М.* **3.** *прочути се.* — Испотиха и кришом по селима се повукао глас да је »мајор« још увијек жив. *Ћоп.* **4.** (за ким) *ићи, повести се за ким или за чим.* — Кад су се толики нашинци повукли за бирократизмом, тко је тим бирократима дијелио политичко крштење? *Кор.*

повýцало с и м *потуцало, скитница.* — Какову ли то неразумљиву пјесму брундаш, ти госпоштињско потуцало и повуцало, хеј? — избијели сеоски тат Микула. *Ков. А.*

повýчен, -а, -о и **повýчен,** -ена, -ено **1.** *трп. прид. од повући.* **2. а.** *који се повукао од света, који се не истиче, који изражава такво душевно расположење.* — На њега је то поразно дјеловало, лишило га је сваке животне радости и учинило још повученијим него што је дотада био. *Радул.* Андрија је упао у очи својом повученом тишином [према брбљавости Михичићевој]. *Сим.* **б.** *који је далеко од промета, миран, тих.* — Одлучила се за њ [језеро] ... као за једно од најповученијих ... купалишта у околици. *Грг.*

новýчено и **повýчено** прил. *у самоћи, усамљено.* — Од то доба живео је још повученије и ретко је кад обилазио и своје најбоље пријатеље. *БК 1909.*

повýченōст и **повýченōст,** -ости ж *својство или стање онога који живи повучено.*

пōгађāј м *в. погодак. Бен. Рј.*

погáђало с и м *погађач.* — »Ви знате да сам ја погађало неко, па што се чудите откуд знам да сте ви однели«. *Скерл.*

погáђање с *гл. им. од погађати.*

погáђати, пōгāђām *несврш. и уч. према погодити.*

погàђāч, -áча м *онај који добро погађа или прориче шта ће се догодити, погађало, врач.* — Ово је поп! — викну један од погађача и лупи по једној карти. *Глиш.*

Дигне се тесаров син, погађач у птице први. *М-И.*

пога̀ђа̑чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на погађаче*: ~ дух, ~ вештина, ~ умеће.

по̏гӑз и **по̏газ** м *оно по чему се гази.* — Ти си био [родољуб], а што си сада? ... шака праха, погаз свакој нози. *Прер.* Ако ћемо да нагло дигнемо народ наш и да га уклонимо с погаза великим и јаким народима, нема нама другог пута и начина него овај »крст крвљу«. *Тур.*

по̏газити, -ӣм сврш. **1.** *изгњечити, изгазити ногама ходајући, колима возећи и сл., газећи згњечити.* — Дођосте и погазисте ми ову њиву ... Па ко ће то да плати? *Јак.* Блијед и слабашан, ни мрава не би погазио. *Хорв.* **2. а.** *савладати, придобити у рату, покорити.* — Он је [турски цар] доста круна погазио, бановине страшне сподобио. *НП Вук.* Русија [је] поражена, Србија погажена, а наши се кољу с рођеном браћом својом! *Маж. Ф.* **б.** *учинити некога бесправним, поробити.* — Устат ће погажени кмети. *Бог.* Гледа Босну поражену ... види рају погажену. *Јакш. Ђ.* **3. а.** *напустити, занемарити, одбацити.* — Они [наши људи] би ме тада проклели ... јер сам погазио старе обичаје. *О-А.* Погазих мајчин савјет и у крило пођох црно. *Кам.* **б.** *обешчастити, осрамотити.* — Ставити вашу срамоту на свачија уста, погазити ваше име. *Шен.* Да сам госпођица ... ја бих чест и образ погазио и сваки дан бих другог момка волео. *Сек.* **в.** *прекршити што, одрећи се чега (обично у етичком смислу)*: ~ љубав, ~ обећање, ~ право, ~ уговор. — Знам ја да и ти не можеш погазити своје ријечи. *Том.* Партијци се подстичу да издаду заставу своје Партије, да погазе заклетву коју су дали као припадници Армије. *Пиј.*

по̏гӑн ж **1.** *балега, измет(ине).* — Ногом одгурну [шумар] вреће као да је у њима сама поган. *Куш.* **2.** *нечист, смеће.* — Није ишчистио пшенично семе од худе погани. *Чипл.* **3.** фиг. **а.** *зла, покварена, мрска особа.* — Не трпи у граду женске погани. *Павл.* Подмукла поган, за паре може свашта учинити. *Лал.* **4.** *оно што је гадно, одвратно, што изазива гадост.* — Е нећеш, вала, та поган више у моја уста! *Јевт.* Кажу да они једу мачке и жабе и сваку другу поган. *Ћоп.*

по̏ган, -а, -о **1.** *који је пун прљавштине, прљав, нечист.* — Свилара одвукоше ... [и] бацише на погани бетон ћелије. *Вас.* **2.** фиг. **а.** *који је пун злих и ружних особина, покварен, опак, рђав.* — Ала је тешко живети кад има поганих људи. *Вес.* Замрзио га, како погана чељад мрзи праведна човјека. *Брл.* **б.** *гадан, ружан, срамотан.* — Мартин је човјек прост ... али му је душа чиста од гријеха ... а језик од погане ријечи. *Јурк.* Газда Таса има тај поган обичај да понекад и понеком и двареду наплати један исти дуг. *Срем.* **в.** *бесан, горопадан.* — Мислио сам да се свратим ... Али погане псе имате ... па сам се бојао да ме не ... раздеру. *Јаки. Ђ.* Смекшај камено срце моје снахе, укроти њезину погану ћуд. *Пав.* **3.** *криворван, погански.* — Бог вас клео, погани изроди, шта ће турска вјера међу нама? *Њег.*

Изр. бити погана језика, поганих уста, бити поган на језику *бити заједљив, свадљив*; ~ болест *полна, венерична болест.*

пога́нац, -нца м **1.** *поган човек, неваљалац, зликовац.* — Пијан Влах па не зна шта говори, а знамо га одавно какав је хајдук и поганац. *Андр. И.* Због оваквих поганаца и јест зло на свијету. *Пав.* **2.** *онај који нема вере, неверник, безверац.* — Отишао си међу слуге антихристове? Црвену звезду си на капу пришио? ... пасији сине, поганче! *Моск.* **3.** мед. *опасан чир, пришт.* — Ако се такви мозоли ... распогане један до другога, онда се слију у тзв. поганце. *Батут.* Или би се ко оборио с кука ... или би се коме напео поганац ... *Шимун.*

пога̀нија ж зб. **1.** *зли, опаки људи, људски олош.* — Поганија је све ово! *Цар Е.* Да је он овде, јадно дете моје, не би вам то пало на памет, поганијо једна! *Дов.* **2.** *гадне, одвратне животиње.* — Ко хоће да му сва кућа оживи којекаквом поганијом, онда само нека увече не пере судове. *Ком.* **3.** *нечистоћа, гад, гнус.* — Какву нечистоћу она не пипне, какву поганију длан не додирне! *Рад. Д.*

по̏ганӣк м *в. поганин.* — Нека би ... дошло време ... да ... сви поганици ... постану хришћани. *Глиш.*

по̀ганин м (мн. -ани, ген. по̀гӑна̄) **1.** = паганин. — Одсада је [од IV в.] кршћанство до крајности агресивно, уништава хереткие ... безбожнике и погане. *Арх. 1953.* Неки је поганин казао: »Учините ме бискупом римским и ја ћу се смјеста покрстити«. *Пов. 1.* **2.** *поганац (1).* — Што, погани, од људи чините? ... што им такве муке ударате? *Њег.* Боље је да ја идем с њим, да се поганин можда не врати и не умори те. *Кос.*

по̀ганити, -ӣм несврш. **1.** *чинити да што буде погано, нечисто, кољати, прљати.* — Неко гурну у ракију капу с главе: — Ej ти, не погани ракије! *Ћоп.* **2.** *кољати, прљати својим изметом.* — Голубови су ... поганили степенице. *Торб.* **3.** фиг. *кољати, скрнавити светињу, обесвећивати што.* — Да имаш образа ... не би поганио српско

име. *Вес.* Отварај те свете црквене двери мјесто да их поганиш. *Пав.*

~ **се** *испуштати из себе измет, вршити нужду.* — Стојао је у неком оцаку где се не може сести и где се у шешир морао погнити. *Вас.*

пòганица ж **1. а.** *погана, зла жена.* — Ти што погрешке моје сестре прикриваш, а каква си поганица, можда јој и сама показујеш путеве на којима ће лакше грешити. *Јакш. Ђ.* **б.** *вештица.* — Окади синовљу колијевку сухом кошуљом поганице. *Љуб.* **2.** покр. *отровна змија.* — Ујела ми овцу поганица. *Вук Рј.* **3.** покр. **а.** *пришт на прсту. Вук Рј.* **б.** *очна болест, чибуљица на оку*; исп. метаљка. — Такозвани дечји цвет или поганица ... је болест од које деца гдекада ослепе. *Батут.* **в.** *костобоља, реуматизам. Рј. А.*

пòганичкӣ, -ā, -ō *в. погански.* — Поганично вјеровање ни за што нам не смета да се ми вазда дивимо Илијади. *С 1937.*

пòганӣштво с *незнабоштво. Р-К Реч.*

пòгāнка ж *жена поганин.*

пòгàнлук м **1.** *раскалашан живот, покварености.* — Зар не видиш да се вас надуо од пића и поганлука? *Андр. И.* Сада владају куга и помор, божја казна за људске поганлуке. *Пав.* **2.** *непристојне речи.* — Барба Фран би коначно отишао бојећи се ... поганлука у разговору. *Драж.* **3.** *поганска вера, поганство.* — Уздржимо [вјеру] без натрухе и без поганлука. *Павл.* **4.** *в. поганштина (1). Вук Рј.*

пòгано прил. *на поган начин, ружно, срамотно*: ~ говорити, ~ лагати, ~ псовати.

погáнов, пòгановић и **погáновић** м *поган човек.* — Лажеш! ... Ти си орјатин један, поганов, никоговић! *Ћор.* Ја знам твога газду: То је један безобразник и погановић. *И.*

пòгāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на погане, незнабожачки*: ~ свет.

Изр. ~ колено фиг. *нечастан човек.*

пòгāнски прил. *на погански начин.*

погáнство с **1.** = паганство. — Јулијанов покушај обнове поганства није ипак успио. *Пов. 1.* **2.** *погано, нечасно дело, злочин.* — Доведи овамо тога ускока ... нека ми плати поганство што је урадио. *Љуб.*

пòгàнуља ж пеј. *она која је погана, која се таквом сматра.* — фиг. Дај ту погануљу [руку] ако бог да, скоро ћемо се шакати у слободи. *Ћон.*

пòгàнуша ж зоол. *врста велике мухе* Sarkophaga carnaria. *Бен. Рј.*

погáнчев, -а, -о *који припада поганцу.*

погáнчина и **пòгàнчина** ж **1.** *аугм. од поганац.* **2.** мед. *заразна упала коже, црвени ветар. Деан. Рј.*

погáнштина ж **1.** *нечистоћа, прљавштина. Вук Рј.* **2.** *поганство.* — Читаво је твоје причање без праве, вјерске језгре, чиста поганштина. *Наз.* **3.** *поганство (2).* — За такву поганштину [прељубу] од њега бољег у округу не би могла да нађе. *Ћос. Д.* **4.** погрд. *поган човек, неваљалац.* — Кад је неко ... јарамаз и поганштина, онда му и моје пијавице сметају. *Бан.*

пòгањāш, -áша м *в. погонаш. Вук Рј.*

пòгањĕње с *гл. им. од поганити (се).*

погáсити, пòгāсӣм свршс. **1.** *угасити све редом једно по једно, једно за другим.* — Потом зађу ђаци, те свијеће погасе и покупе. *Вук Рј.* Затворише врата од тријема и погасише жишке. *Дан.* **2. а.** *учинити да нешто престане горети или светлити, утрнути*; супр. упалити. — Вучко [је] обишао огњиште и погасио или запретао ватру. *Лаз. Л.* Другови се још мало прокошкаше речима, потом погасише видело и полегоше. *Ранк.* фиг. Краљчец [је] хтио да ту ватру [срдбу] погаси ракијом. *Крл.* **б.** *обуставити, прекинути рад чега (нпр. електричног апарата).* — Свирка [радија] се наизмјенице појачавала и слабила па је равнатељ ... окретом дугмета погаси. *Бан.* **3.** фиг. *затрти, умртвити.* — Она страшна ноћ ... погасила је у њој ... снагу и отпорност. *Сек.*

~ **се** фиг. *нестати, престати, утишати се.* — Киша сасвим престаде, громови се погасише. *Макс.* Људски се гласови погасише. *Бен.*

пòгача ж тал. **1.** *округао и пљоснат, пшенични хлеб обично од бесквасног теста, који се некада пекао у пепелу на огњишту.* — У ратара црне руке, а бијела погача. *Н. посл. Вук.* **2.** *оно што је налик на погачу.* — У кинеском извозу истичу се и уљане погаче, метали и руде. *ЕГ 2.* **3.** покр. *врста колача у облику округлог хлеба од финог белог брашна, маслаца, јаја и шећера који се обично припрема за ускршње празнике*: ускршња ~.

Изр. дати коме погачу за пројy *дати му вреднију ствар за мање вредну*; јести, ломити с ким једну погачу *заједно живети*; лакоме су очи код погаче *човек је лаком на добру*; тражити, хтети хлеба код (поред) погаче, тражити преко хлеба погачу *не бити задовољан с оним што се има*; умесити коме горку погачу *ставити кога у тежак положај*; замирисао је на ~ *близу је смрти.*

пòгачāр, -а и **пòгачāр,** -ара м (обично мн.) *онај који иде у походе невести (првен-*

ствено члан породице) *носећи дарове* (*погачу и др.*). — Није хтела чак ни после недељу дана да иде с погачарима. *Срем.*

пога̀чара ж агр. *врста домаће јабуке, плоснате и пругасто црвене*; исп. колачарка (*3*). *Свезн.*

погачàрица ж *жена која иде у походе породиљи и доноси јој погачу.* — Погачарице дошле чак из трећега села и пило се до касне ноћи. *Шен.*

пòгачица ж **1.** *дем. од погача.* **2.** (обично мн.) *врста колача округла облика, од теста помешаног са сиром, чварцима и сл. и печеног у пећници.* — Дјечак ... продаје округле чајне погачице. *Креш.*

погвѝздāч, -áча м зоол. *врста птице* Numenius phocopus. *Бен. Рј.*

погдѐгде, ијек. погдјѐгдје, прил. *на понеком месту ту и тамо, овде-онде, ретко где.* — Погдјегдје је избила из земље по која печурка. *Бег.* Погдегде говори се ... језиком конференција и зидних новина. *НК 1946.*

погдѐгод, ијек. погдјѐгод, прил. *погдегде.*

погдѐкад(а), ијек. погдјѐкад(а), прил. *покадшто, који пут, каткада.* — Погдекада [се] дешавало да су се на људима јавили знаци тровања. *Батут.* Вјечно јести пуру и кукурузу, погдјекада ... крумпир. *Нам.*

погдѐко, ијек. погдјѐко и погдјѐтко *неки овде, неки онде, понеки, покоји.* — У оближњим селима има погдеко вешт броду, који преводи и пешаке и коњике. *Нен. Љ.*

погдѐкојӣ, -ā, -ē, ијек. погдјѐкојӣ *ретко који, понеки, само покоји.* — Погдјекоји иверак погоди га у лице. *Цар Е.* Облак се наднесе ... поче прокапљивати погдекоја крупна кап. *Глиш.*

погдѐшто, ијек. погдјѐшто *мало овде, мало онде, понегде нешто.* — Миле [су ми] успомене из оних земаља у којима сам погдешто нашао чему сам се зачудио. *Нен. Љ.*

погдје-, ек. погде-.

погдјѐтко (ијек.) = погдеко.

погéгати, пòгēгām сврш. *гегајући се поћи.* — Погега ... к вратима самостана. *Шен.*

пòгēти, пòгнēм сврш. дијал. *пригнути, сагнути.* — Говеда су ... погела главе турајући их једно другом под трбухе. *Кик.*

погѝбалац, -баоца м (ген. мн. -лāцā) **а.** *онај који је у животној опасности, који погиба.* — Разлети се [брод од ударца у стену] у иверје ... разлеже се жалостан јаук погибалаца. *Глиш.* **б.** *онај који је погинуо, погинули, погубљен човек.* — Људи још непокопани ... погибаоци несрећени и разбацани као да је неко спровод расплашио. *Вуј.*

пòгибан, -бна, -бно *који крије у себи погибао, пропаст, погибељан, опасан.* — Овај надимак добио је зато што је и у најпогибнијим злочинствима свој живот сачувао. Тај је човек погибан! *Јов. Ј.* Поход [је] ... могао бити погибан. *Кнеж. Л.*

пòгӣбао, -бли ж (инстр. -бли и -бљу) **а.** *невоља, несрећа што прети коме, опасност.* — Хлапић ... ће вазда срећно избјећи свакој погибли. *Брл.* Други [крајеви] којима је од њих [Арнаута] претила погибао ... беху спасени. *СКГ 1937.* **б.** *пропаст, уништење.* — Грех је старост лагати. Божија погибао снаћи ће онога који тако чини. *Шапч.* Нека се погибао у коју намјерава гурнути нас окрене на главу његову. *Крањч. Стј.*

пòгибаонӣ, -ā, -ō неодом. *који се односи на погибао, погибељан.* — Покрета ... има, али лудог и погибаоног. *Јов. С.*

погѝбати[1], пòгӣбām *несврш. и уч. према погинути.* — Тко се мача лаћа, тај од њега и погиба — рече Швејк. *Јонке.* фиг. Притиснута сила не погиба увијек под својим бременом, него се само собом храни и јача да се ... освети свому тлачитељу. *Том.*

погѝбати[2], пòгӣбам и пòгӣбљēм *несврш. и уч. према погнути.* — Косо ... порасла и остарела дрвета погибљући леђа под притиском [западних ветрова]. *Дов.*

~ **се** *повр.* — Дрвље ... расте закржљало по камењу па се погибље у правцу према западним ветровима. *Дов.*

пòгӣбељ и **погѝбељ** ж рус. *погибао, погибија.* — Хоћу да спасим младића од погибељи, од пропасти. *Шен.* Хтети народ увући у вир наше филозофије ... бесмисао је и национална погибељ. *Вос. Б.*

пòгибēљан и **погѝбељаи,** -љна, -љно *који се односи на погибељ, опасан.* — Мирко се осјећа у погибељном положају и мисли да ваља што прије нешто учинити. *Кал.* Особито је завој погибељан за време зиме кад се пут замрзне. *Пол. 1958.*

пòгибēљно и **погѝбељио** прил. *скопчано с погибељу, опасно.* — Погибељно је и у по дана возити се тим друмом. *Том.*

пòгибија и **пòгӣбија** ж **1.** *опасност, погибао*; исп. погибељ. — С тим мелемом може одсад, без икаква страха, сртати у сваку погибију. *Вел.* Ја се не мичем одавде без велике погибије. *Срем.* **2.** *убиство, смакнуће, смрт.* — У овом периоду ... који траје од погибије кнеза Михаила до Берлинског конгреса први и други турски рат јесу без сумње главни догађаји. *Јов. С.*

Патетичном живахношћу црта се погибија Звонимирова . . . у Косову код Книна. *Комб.* **3.** *тежак пораз, катастрофа.* — Бит ће да је и »Вазетје« настало . . . коју годину иза сигетске погибије (1566). *Водн.* Командант који је нарицао над општом погибијом Руса био је и сам један Рус. *Јов. С.*

погиздáвати се, -йздāвāм се *несврш. и уч. према погиздати се.* — Сва је нарав сретна, сва се погиздава. *Хар.*

погúздати се, пòгйздām се сврш. *постати гиздав, понети се.* — Сачувао од војништва блузицу . . . да се . . . погизда пред својима у селу. *Ков. А.*

пòгинути, -нēм (аор. пòгинух и пòгибох) сврш. **1.** *умрети неприродном, насилном смрћу, бити убијен, изгубити живот у рату, у неком удесу или несрећним случајем.* — Обојица су јадно погинули у некој мочвари на бијегу. *Јонке.* Пре ће лудо погинути [противник] но што ће узмакнути. *Јак.* **2.** *угинути, липсати, крепати.* — Зец ће се окоти, онђе и погине. *Н. посл. Вук.* **3.** *пасти у погибију, пропасти.* — Царство [ће им] погинути и бољима у руке уљести. *Њег.* Твојом смрћу . . . погину нам уздање. *Хар.* **4.** *пасти у заборав, нестати, ишчезнути.* — Твоје име погинути неће док је сунца. *НП Вук.* Под сваким [хумком] један закопани осјећај, једна погинула радост. *Бег.*

Изр. хтети ~ од смеха *силно, грохотом се смејати*; ~ образом *изгубити углед, поштовање*; ~ за ким, за чим *силно желети кога, што.* — Нероткиња је, а погибе за породом. *Радул.*

погинýће с *погибија.*

пòгињање с *гл. им. од погињати (се).*

пòгињати (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према погнути (се).* — Бура . . . погињаше пусто дрвеће. *Мил. В.* Људи се погињу над машинама. *Чол.*

поглàвāр, -ápa м *онај који је на челу какве власти (државне, племенске и сл.) главар, поглавица (1), управитељ.* — Вођ српског устанка од 1815. постао је . . . поглавар и неограничени господар Србије. *Гавр.* Снашла се ту цијела околица: сви опћински поглавари, учитељи . . . *Коз. Ј.*

поглавáрев, -а, -о = поглаваров *који припада поглавару.*

поглавàрица и **поглàвāрка** ж **а.** *жена поглавар:* ~ самостана. — Читава активност групе вртела [се] око те старе поглаварке. *НИН 1970.* **б.** *поглаварева жена. Вук Рј.*

поглавáров, -а, -о = поглаварев.

поглàвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на поглаваре.*

поглавàрствен, -а, -о *који се односи на поглаварство.*

поглавáрство с **а.** ист. *поглавар са својим особљем и зграда у којој они уређују.* — Пред општинском кућом је чекало општинско поглаварство, а председник . . . поче говор. *Јов. Ј.* Пошао је питати на котарско поглаварство . . . зашто су му реквирирали кола. *Јонке.* **б.** *власт, управа.* — Безувјетни [је] роб сваком вишем поглаварству. *Кор.*

поглавàрчић м *дем. и пеј. од поглавар.*

поглàвāч, -áча м **а.** *јастук, узглавље.* — Испод тврдог, сламног поглавача мирише суво босиље, девесмиље и . . . увели ђулићи. *Коч.* **б.** *гужва, свитак од крпе који се носи испод терета на глави, спара.* — Приступи к мосту цура сирота с бременом дрва на глави, а под бременом сколила омотани поглавач да је не утиру чокури цјепаника. *Љуб.*

пòглавит, -а, -о **1.** *главни, први, најважнији.* — Поглавита је брига папе и кардинала да се уреди снажни отпор против Турака. *Нех.* Лепи и живописни описи . . . чине једну од поглавитих лепота Јакшићеве поезије. *Нед.* **2. а.** *који се истиче над другима, угледан, одличан, знатан.* — То чине многи угледни и поглавити мужеви из Грчке. *Кум.* Истих дана дахијски људи исеку по пашалуку још гомилу поглавитих људи. *Нов.* **б.** (одр.) *део титуле неких виших чиновника.* — Дозволите, поглавити господине [судијо], да вам се представим. *Мул.* Школски је надзорник, поглавити господин, посве задовољан њиме. *Леск. Ј.* **в.** (у именичкој служби) ист. *титула вишем чиновнику.* — Начелник . . . побоја се да га попо . . . не омрази код поглавитог. *Кос.* Молим, поглавити, разумијем, најспремније, одговори биљежник. *Кол.*

пòглавито прил. **а.** *у првом реду, понајвише.* — Трговао [је] поглавито сланином. *Јурк.* Вук Караџић је бранио народни језик поглавито из националних побуда. *Прод.* **б.** *особито, нарочито.* — Ако се икада радило о твом животу, сада се поглавито ради. *Ков. А.* Поглавито . . . треба обраћати пажњу на мане. *Поп. Б.*

пòглавитōст, -ости ж ист. *титула неким вишим чиновницима.* — Читаво вијеће и сви опћинари тако су одани поглавитости вашој . . . *Кос.*

пòглавица м **1.** *поглавар, старешина.* — Приповиједаше да је своме поглавици толико омилио те ће и преко реда бити промакнут у виши чин. *Шимун.* Поглавице ових чета су се стављале у службу овога или онога одметника. *Гавр.* **2.** *старешина племена у родовској друштвеној заједници.*

— Естера [је] кћи поглавице из мога племена, из царске лозе. *Дуч.* Узвикује ... »Ја сам индијански поглавица«. *Пав.*

пòглавичкӣ, -ā, -ō *који се односи на поглавице, поглаварски. Вук Рј.*

пòглавӣштво с индив. *част, достојанство према чину, положају.* — Он их предводи. У шатору се купи његову по поглавиштву одметничка крв. *Кост. Л.*

пòглāвље с *глава, део, одељак у књизи који чини заокружену целину.* — То ћемо питање у цјелини освијетлити у поглављу »Источно питање«. *ОП 2.* Ово огромно дело ... подељено је на четири велика дела, а сви ти делови на двадесет и девет поглавља са низом потпоглавља. *КН 1956.*

Изр. то је ~ за себе *то је нешто посебно, изузетно, то не иде овамо.*

пòглāвник м *поглавар, поглавица*; *титула злогласног шефа тзв. Независне Државе Хрватске.*

пòгладити, -ӣм сврш. **1. а.** *прећи длаком, прстима и сл. преко чега, гладећи поравнити, учинити што глатким.* — Саже се [мајка] да га пољуби у бледо чело и погради му рукама косу. *Дом.* **б.** *помиловати.* — Онај га погради руком по глави. *Нен. Љ.* **в.** подр. *избити, истући, издеветати.* — Некима је чак својим окованим штапом погладио леђа да се свијаху од боли. *Ков. А.* Лице твоје од ког ми се гади ... рука моја [сад ће] да погради. *Дим.* **2.** фиг. **а.** *улепшати.* — Кажи оно што они зборахy и попридај штогод и погради. *Њег.* **б.** *поласкати коме.* — Ваља Млечићима задати нешто страха, ускоке мало погладити. *Шен.* **3.** *почистити, помести.* — Млада Маре рано подранила те је пером дворе погладила и господу свате дочекала. *Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Ако си гладан, погради се по трбуху. *Н. посл. Вук.*

пòгладнети, -днӣм, ијек. пòгладњети, сврш. *постати гладан, огладнети.* — Вуци су ти љуто погладњели. *Њег.*

пòгладњети, -днӣм, ек. пòгладнети.

пòгласица ж и **пòглāсје** с *глас, вест, одјек.* — Кад је Петар Зрински издао у Млецима »Адријанскога мора сирену« (1660), чула се погласица тога и у Дубровнику. *Водн.* Ево има девет година ... нема од њих [од тридесет Сењана] гласа ни погласја. *НП Вук.* Ако си ... од бога погласје чула ... *М-И.*

пòглāти, -ā̄м сврш. покр. *в. погледати.* — Поглај врана, отпала му крила! Какве носи у Косово гласе. *НП Вук.* Осмјехну се Мелка невесело и погла га голубињим оком. *Божић.*

~ **се** *уз. повр.* — Па се погла један на другога. *НП Вук.*

пòгле разг. *скраћен императив од погледати.* — Ти ћеш ... постати домаћин. Погле то имање! ... Њиме треба управљати. *Вес.* Погле воден цветак тамо где га месец блед целива. *Јакш. М.*

пòглӗд м (лок. пòглӗду и погле́ду) **1. а.** *управљеност очију на кога или што, правац гледања*: летимичан ~. — Он је ћутио неугодне сусједове очи на своме потиљку и презир њихова погледа. *Гор.* **б.** *израз очију као последица душевног стања*: испитивачки ~, продирни ~, заљубљени ~. — Она их прати погледом пуним очајања. *Ољ.* **в.** фиг. *орган којим се гледа, око, очи.* — Он је с Вучком говорио највише погледима — речи су у њега уопште биле скупе. *Лаз. Л.* Без осјећаја, напола отворених уста упрта погледа у врата, наличио је на кип. *Куш.* **2.** *моћ виђења, вид.* — Очи су мртвацу прахом засуте па не прате овога тко им је угасnуо поглед. *Тур.* Капетану се на један мах замути поглед. Њему изиђоше пред очи његова дјечица. *Нуш.* **3. а.** *место одакле се што може видети, домак ока.* — Здраво дођу у поље зелено, а на поглед мајчина двора. *НПХ.* **б.** *оно што се открива оку, призор, слика природе што се види с неког места.* — Брдашце ... владало је читавим околишем и с њега је пуцао поглед далеко преко потока и поља. *Крл.* Остадосмо да се дивимо величанственоме погледу што се одавде човековом оку даје куд се год погледа. *Ком.* **4.** *начин гледања на што, мишљење, суд о чему, схватање, назор, уверење*: идеалистички ~, материјалистички ~, напредни ~, религиозни ~.

Изр. бацити (површан) ~ на нешто (*површно*) *што погледати*; бити (оку) на погледу *бити видљив.* — На погледу је Тенед, гласовито острво. *М-И.*; човек широких погледа *образован и широкогрудан човек*; гутати нешто погледом *показивати силно занимање или жељу за чим*; мењати с киме погледе *очијукати с ким*; мерити, вагати кога погледом *оцењивати одока чију моралну или материјалну вредност*; на први ~ *чим се угледа, одмах, сместа.* — Ми већ давно не сумњамо да си ти заправо опаснији него што то на први поглед изгледа. *Козарч.* На први поглед све је било пусто. *Бос. Б.*; ~ на свет, на живот *животно, филозофско уверење*; оборити ~ земљи фиг. *постидети се*; ~ у будућност *перспективa.* — Изгубе ... вољу за рад, полетност духа, јасан поглед у будућности. *Коз. Ј.*; пресећи кога оштрим погледом *показати своје незадовољство према коме*; скренути коме ~ на што *заинтересовати кога за што*; у неком, у сваком погледу *на неки, на сваки начин, свакако.* — Обраћат ћемо се на све установе да нам иду у сваком

погледу на руку. *Крањч. Стј.*; у том погледу *с те стране, с те тачке гледишта*; упиљити, упрети ~ у кога, у што *оштро кога (што) погледати, мотрити*; у (трговачком) погледу *што се тиче (трговине)*. — Беч ... је постао у трговачком погледу веома важно место. *СКГ 1937.*

погледа́ва̏ње с *гл. им. од погледавати (се)*.

погледа́вати (се), -ѐда̄ва̄м (се) несврш. *погле́дати (се)*. — Поносно погледаваше [фирму радње] стотину пута дневно. *Мил. В.* Богомољка све крадом погледава према вратима. *Донч.*

поглѐдало с *повисоко место с којега се отвара леп видик, поглед, видиковац*. — На овом узвишеном месту, на овом погледалу радо бих се одморио. *Нен. Љ.*

по̀гле̏дан, -дна, -дно **а.** *који је одасвуд видљив*. — Јасену сличан [јунак] што наврх одасвуд погледне горе ... лишће на земљицу спуштава. *М-И.* **б.** *с којега се на све стране пружа видик*. — То је место од свију страна видоко и на све стране погледно. *Нен. Љ.* **в.** *угодан за око, леп, наочит*. — Нато бану наредниковица, погледна, крошњата жена, два се је ока не би нагледала. *Буд.*

погле́дање с *гл. им. од погле́дати (се)*.

погле́дати, по̀глѐдам; исп. погледавати, погледивати несврш. **1.** *несврш. и уч. према по̀гледати*. — Девојка би застајкивала и погледала час у небо, час у своје руке. *Андр. И.* Каткада [дјеца] шаптом дијеле залогаје и ... погле́дају оца и матер. *Кал.* **2.** *очекивати, изгледати*. — У те гледа наша Црна Гора, она те је отхранила, Мирко ... па од тебе погледа спасење. *Март.* Он је издавна наш пријатељ, а ми га ускоро погледамо да нам дође у походе. *Нед.*

~ **се** *уз. повр.* — Момци и девојке ... не говоре ништа него се само погледају крадом испод очију. *Срем.*

по̀гледати, -а̄м (ређе погле́дӣм) сврш. **а.** *управити поглед према коме, чему, обухватити погледом, гледнути*. — Стани, сунце, стани ... да погледим сва мјестанца редом још једанпут млађаним погледом. *Радич.* Јеле дубоким уздахом погледа сина. *Војн.* Она није имала снаге да погледа у стварност. *Крл.* **б.** *обазрети се, осврнути се*. — Погледам око себе. *Хорв.* фиг. Зар ти не мислиш мало да погледаш и на своју фамилију [да је збринеш]? *Нуш.* Господе боже ... Погледај данас милостиво ... на скрушене твоје људе. *Крањч. Стј.*

Изр. не хтети кога ни ~ *презриво се понети према коме*; ~ чаши, бокалу у дно *испити до дна*; ~ истини у очи *отворено признати истину*; ~ кога кривим оком (испод ока, криво, попреко) *показати своје незадовољство или мржњу према коме*; ~ коме кроз прсте *опростити коме пропуст, погрешку*; ~ очи у очи *суочити се*; треба јуначки смрти у очи ~ *треба се јуначки борити, понети*.

~ **се** *уз. повр.* — Посједоше сви скупа и погледаше се добрим братским очима. *Наз.*

погледи́ва̏ње с *гл. им. од погледивати (се)*.

погледи́вати (се), -ѐдујēм (се) несврш. *погле́дати (се)*. — Шути обично и без разлога попријеко погледује. *Радул.* Кола иду, а они се погледују. *Киш.*

по̀гледнӣк м **а.** *погледало*. — Да излетим на врх погледника, да ја видим свога суђеника. *НПХ.* **б.** необ. *оно што се збива пред очима, призор*. — Далеко од овог крвавог погледника [покоља људи] у дрвеној клијети пред ... Госпином сличицом клонула дјевојка на кољена. *Торд.*

по̀гледнути, -нēм сврш. *мало, летимично погледати*; исп. гледнути. — Још једном погледните славно мјесто. *Шен.* Одговорила је Марија погледнувши ... на љуљкаву постељу с два душека. *Петр. В.*

по̀гленути, -нēм сврш. дијал. *в. по̀гледнути*. — Те у војску крајче погленуо. *Вук Рј.*

погледки́вати, -ѐткујēм *несврш. и уч. према погле́дати*. — Поглеткујем [их] отуда са стазе. *Шапч.*

погло̀бити, по̀глобӣм сврш. *оглобити све редом*. — Аиде с војском у племе пиперско, поглоби их и окајај грдно. *НП Вук.*

по̀глӯп, -а, -о *мало глуп, приглуп*. — Мргуд је био поглуп и тврдоглав. *Кик.* Јула је с почетка неумешна ... скоро поглупа, али после се испили у савсим поетичну фигуру. *Поп. П.*

поглу́пети, -пӣм, ијек. поглу́пјети, сврш. *постати глуп*.

поглу́пјети, -пӣм, ек. поглу́пети.

поглу́хнути, по̀глухнēм сврш. *постати глух један за другим. Вук Рј.*

погми́лети, -лӣм, ијек. погми́љети, сврш. *почети милети, гмилећи поћи*. — Подиже очи и спази свјетину како је погмиљела низ улицу. *Креш.*

погми́љети, -и́лӣм, ек. погми́лети.

по̀гнати, -а̄м и по̀женēм сврш. **1.** *отерати, потиснути*. — Напану Млечићи с једне, а Срби и Хрвати с друге стране и пожену Турке до Бушата. *Љуб.* **2.** *натерати на трчање*. — Погнао их [коње] скокце у свој стан. *Коз. И.* **3.** *појурити јашући*. — Па ободе својега лабуда, за сватов'ма погна у трагове. *НП Вук.* »Софијо, Јулијо!« грозм-

ним гласом викну Иван и погна за њима у црну ноћ. *Ков. А.* **4.** *одвести гонећи пред собом.* — Знале [су жене] и на сајам отићи, погнати онамо и какав пар волова. *Кол.* Добитници плијено погнали, ако њима и не требало. *Март.* **5.** *потрчати за ким ловећи га.* — Хоће ли она сама [лисица] измакнути погибељи кад је ... окруже ловци или погнају пси. **6.** *кренути с места, покренути се.* — »Каноник« пожене даље па се доскора опет окрене. *Ков. А.*

~ **се 1.** *повр.* **а.** (за ким, чим) *нагло се покренути телом напред.* — Полетеше руке саме за дочек, и погна се сва за рукама и ничице паде. *Вукић.* **б.** *потрчати, потећи, појурити.* — Залајаше пси и погнаше се преко бријега. *Ков. А.* **2.** уз. повр. *почети се гонити, борити.* — Погнале се небом облачине ... па [муње] раздиру небо и облаке. *Радич.* Шчепаше се у кости јуначке, погнаше се по зеленој трави. *НП Вук.*

погни́вати, пòгнӣвām необ. *несврш. и уч. према погнати.* — Шкрипе кола под теретом, а кочијаш погнива коње са »Ди!« и »Де!«. *Коз. Ј.*

погнòјити, пòгнојӣм сврш. *посути гнојем, нађубрити.* — Нек мрљинама скотским ... земљу нашу погноје. *Кул.*

пòгнӯт, -а, -о *напред нагнут, накривљен, погрбљен*; исп. погнути. — Мјесто младића стоји старац ... висока узраста, али погнута држања. *Јурк.* фиг. Само сам утешити хтео неваљано срце да не препукне погнуто под бременом жалости тешке. *Јакш. Ђ.*

пòгнути, пòгнēм сврш. *сагнути, згрбити.* — Почне тада ... витез говорит' кога је погнула старост. *М-И.* Погне висок стас [пред вратима] као и отац, и уђу. *Сек.*

Изр. ~ главу, шију *пристати на нешто под притиском, покорити се.* — Терорисовани и обезглављени београдски либерали су погнули главу ... и споразумели се с намесништвом. *Скерл.*

~ **се а.** *сагнути се.* — Погне се полако, подиже један овећи камен. *Ћип.* **б.** *згрбити се.* — Кожа се [старчева] набрала, а леђа се погнула. *Цар Е.*

пòгнӯто прил. *згрбљено, сагнуто*: ~ ићи.

пòгнӯтōст, -ости ж *особина и стање онога који је погнут.* — Утрну плећа од погнутости. *Сим.*

погња́вити, пòгњāвӣм сврш. **1.** *неко време гњавити, гњечити.* — Легли су у ... кревет да га погњаве. *Берт.* **2.** *побити, подавити.* — Потукоше Турке јањичаре, погњавише аге и бегове. *НПХ.*

погњѐсти и **пòгњести,** -ѐтēм сврш. *погњечити* (*а*). — Фењери расвјетљују ... ситну, погњетену траву. *О-А.*

погње́чити, пòгњечӣм сврш. **а.** *згњечити, стлачити, потлачити.* — На глави му пепељаст шешир малко погњечен по средини. *Бен.* Гомиле овсене сламе изгледале су му као широки, погњечени цветови сунцокрета. *Пол. 1958.* **б.** *редом све згњечити. Бак. Реч.*

пòгњити, пòгњијēм сврш. *постати гњил, сагњити.* — Ове су крушке погњиле. *Бак. Реч.*

погњу́рити, пòгњӯрӣм сврш. *заронити.* — фиг. Мрка лица, погњуривши у се, нешто тише ће Каролина ... *Ков. А.*

~ **се** *дубоко се замислити.* — Онда се погњурио сам у себе, смркнуо и забуљио у земљу. *Ков. А.*

погњу́рцē прил. *гњурећи, ронећи. Вук Рј.*

погова́рање с *гл. им. од* **погова́рати.**

погова́рати, -ова̀рām несврш. **1.** *понављати.* — Што све једну ријеч погвараш? *Њег.* **2.** *стављати примедбе, напомене, примећивати.* — Неки се [морнари] ипак забринуше за своју лађу ... па почеше поговарати како би им ваљало отићи и разгледати их. *Дов.* **3.** (безл.) *говорити, причати.* — Ове зиме опет се почело поговарати како ће ударити Порта. *О-А.* Поговарало се да је то само припрема за затварање границе у скором року. *Јов. С.*

пòговòр, -ора м **1.** *завршно објашњење, саопштење писца или издавача на крају књиге; завршна глава књижевног дела, епилог*; супр. предговор. — Писац је [књизи] додао кратак поговор. *ХР 1928.* Издавачка предузећа не воде увек довољно рачуна о важности предговора и поговора. *Б 1957.* **2.** *мањи приговор, замерка.* — Обратно од оца ... који не трпи поговора ... изгледала је увијек тиха. *Козарч.* **3.** *говоркање, причање, гласине.* — Мајстор Надалин ... првак и кум свакој чудноватој згодици, сваком дволичном поговору ... стрпљиво ради. *Драж.*

Изр. без поговора (бити, ићи, слушати и сл.) *без спора, без сумње, свакако, безусловно.* — Јакшић је, без поговора, међу свим песницима што су се у нас јавили после Бранка, највећи. *Нед.*; у млађега поговора нема посл. *млађи мора слушати.*

поговòрити, -òворӣм сврш. **1.** *прозборити, рећи.* — О њему [о слову] ваља мало више поговорити. *Вук.* **2.** *поновити оно што се пре рекло. Вук Рј.* **3.** *изговорити, изрецитовати*; ~ све песме напамет. *Р-К Реч.* **4.** *неповољно се изразити, изјаснити о неком, нечем, замерити. Бак. Реч.*

пòгода ж рус. заст. **1.** *в. време* (*4*). — Лијеност и тромост ... љетно пополдне за мирне и сталне погоде узбуди у човјеку ... *Бал.* **2.** *околности, прилике, услови, увјети.* — [Владање собом је] најјачи штит човјеков

у свима погодама и непогодама. *Ђал.* Да ли ће од учења бити успеха или не, то зависи ... још и од погода за време учења. *Тод.*

по̀годак, -отка м (мн. по̀гоци, ген. по̀годāка) **1.** *ударац у циљ, мету.* — Правилно нанишањена пушка — погодак у центар. *Стр.* фиг. То његово писмо ... опрезно, а ипак јасно ... са прецизним погоцима право у оно наивно срце. *ЛМС 1960.* **2.** *добитак на лутрији, згодитак.* — Добије на лутрији погодак од десет тисућа. *Нед.*

Изр. пун ~ *погодак гранатом, бомбом којим се циљ непосредно руши, уништава.*

по̀годан, -дна, -дно *који одговара чему, такав какав треба, прикладан, подесан, згодан.* — Терен [је био] ... веома погодан за дизање устанка. *Чол.* Отопине су најпогодније за извођење кемијских реакција. *Кем.*

по̀годба ж **1.** *погађање, ценкање.* — Брже-боље ступи у погодбу, да му не би тако лепа прилика пропала. *Дом.* **2.** *пристанак (писмен или усмен), сагласност о резултату преговора, о међусобним обавезама.* — Погодба [за поправак] беше углављена за шест дуката. *Вес.* Склапали [су сељаци] погодбе и преузимали тешке обвезе. *Кос.* **3.** *прилика, околност.* — У Задру ... се само у двије цркве и под особитим погодбама смије обављати словенска служба. *Водн.* Велики је човек увек био искрен, и ... то је прва погодба да буде велики. *Кнеж. Б.* **4.** *сношљивост, међусобна љубав.* — У дворе је [снаха] срећу донијела ... а у срцу мира и погодбе. *Вук.*

по̀годбен, -а, -о *који се односи на погодбу (2).* — Утврдио сам да постоји дужност и за другу погодбену страну. *Мј. 1936.*

Изр. погодбени начин грам. *сложен лични глаголски облик за исказивање погодбе под којом се радња главне реченице може или не може извршити; могући начин, потенцијал;* ~ реченица грам. *реченица којом се изриче услов под којим се врши или настаје оно што се износи у главној реченици.*

погòдити, по̀годим (трп. прид. по̀гођен) свршн. **1. а.** *одредити, схватити нешто, домислити се чему према каквим знаковима, обележити; открити нешто досетивши се; одгонетнути.* — По риђој бради ... Петар погоди да је то он [Мирон]. *Моск.* Душан је одмах схватио да је она погодила његове мисли. *Бег.* Желио [би] да извјесне ствари не мора да изговори, него да их фратар погоди или наслути. *Андр. И.* **б.** *дати прави одговор на срећу, насумце.* — Ја [Јели] ... с леђа запушио очи рукама, па ... није могла да погоди ко је. *Ад.* **в.** *унапред одредити, предвидети.* — Столетни календар није погодио вријеме. *Пав.* **2.** *тачно одредити, приказати кога, што (интуицијом, инстинктом, или као резултат нарочитих испитивања, студија).* — Игњатовић је погодио менталитет ситног трговца тривијално ограниченог духа. *Глиг.* Ријетко је гдје још код нас тако једноставно и карактеристично погођен наш пејсаж. *Баб.* **3.** (на што, у што) разг. *упасти неочекивано у што, наићи неочекивано на што:* ~ у јаму. — Није дошла у прави час јер је погодила баш на љуту свађу. *Бен.* **4.** *наћи, пронаћи (као резултат тражења, сналажења).* — Равница је, не можемо да погодимо пут. *Нен. Љ.* Дођите к мени кроз врата у Тушканцу. Хоћете ли погодити? *Киш.* **5. а.** *ударити у циљ, мету при стрељању, гађању, бацању чега и сл.* — Ако ли га копљем не погодиш, уд'ри њега сабљом аламанком. *НП Вук.* Паде смртно погођен метком у шију. *Донч.* **б.** фиг. *снаћи, задесити; оштетити, окрњити.* — Знам ... за несрећу која је погодила вашу породицу. *Грол.* Ова ... тврдња ... озбиљно је погодила мој лични углед. *Фелд.* **6.** *учинити погодбу, уговорити, утврдити цену.* — Приспију на пазар и погоде месо у три перпере. *Љуб.* Ценькао се дуго, те најзад погоди шарана за девет гроша. *Дом.* **7.** *узети кога за плату да (из)врши какав посао, најмити.* — Петар ... погоди мајсторе да Радину кућу оправе. *Вес.* Мајка је отишла с оргуљашевима јер хоће да погоде слуге. *Бен.*

Изр. ~ кога у слабу страну *напасти кога тамо где је најслабији;* ~ коме (праву, у праву) жицу *учинити некоме оно што скривено нарочито жели;* ~ у живац, у жилицу, у срце *изазвати снажан утисак, дирнути у најосетљивије место;* ~ затвор *доћи у затвор, бити осуђен на затвор;* ~ згодитак *добити згодитак (на лутрији).* — Скромни загребачки трговац ... погоди први згодитак велике лутрије. *Шен.*

~ **се 1.** *сложити се, споразумети се у чему после каквих преговора, договорити се о цени.* — Дође Марко ... погоди се и ступи одмах у службу. *Игњ.* Кад се погодиш, напиши ми два редића. *Л-К.* **2.** *ступити на посао, у службу за плату, најмити се.* — Остане у вароши да се погоди код кога ... а после се погоди код неког трговчића у радњу. *Срем.* **3.** (безл.) *испунити се, остварити се (о сну).* — Хајде и ову беспослицу, сан, да вам кажем, али се мени готово погодило. *Нен. М.*

по̀годица ж *дем. од погода.* — Ти си ... растезао своје кости од погодице и добре вољице. *Шен.*

погòдишњē и **погòдишње** прил. *в. полугодишње. Р-К Реч.*

погòдишњй, -ā, -ē *в. полугодишњи. Р-К Реч.*

пòгодишњица ж *полугодишњи помен мртвоме, полугодишњица.* — На погребу, седмодневници, четрдесетници и погодишњици једва су је повраћали од плача. *Станк.*

пòгодљив, -а, -о *који радо чини услугу, услужан, пријазан. Деан. Рј.*

пòгодљивòст, -ости ж *својство онога који је погодљив.*

пòгодно прил. *на погодан начин, повољно.*

пòгоднòст и **пòгоднòст,** -ости ж *својство онога који је погодан.*

пòгодòван, -вна, -вно заст. *повољан, погодан*: ~ цена, ~ такса. — Предрадње за организацију једне вожње врши се с разним варијантама цестовне пруге које су погодовне за већа испитивања. *Аут.*

пòгодовање с *гл. им. од погодовати.*

пòгодовати, -дујем несврш. *повољно деловати, ићи коме, чему у прилог, помагати, користити.* — Та атмосфера је погодовала да се развије у младим душама интерес за јавне послове. *Петр. В.* Сточарству врло добро погодује јака производња крмног биља. *ЕГ 1.*

погодòвнòст, -ости ж *својство онога који је погодован.*

пòгојāзан, -зна, -зно *доста, прилично гојазан.* — Ја сам казала ... крешташе једна погојазна сељанка. *Шапч.*

пòголем, -а, -о *подоста, прилично голем. Вук Рј.*

поголúцати, -ām сврш. *подражити, пошкакљати.* — фиг. Помисао на домаћи крух поголица га. *Цар Е.*

пòгон и **пóгон** м **1.** физ. и техн. *сила која покреће нешто и извор такве силе*: атомски ~, бензински ~, електрични ~, водени ~. — Кола ... се покрећу каквим унутарњим погоном. *Бел.* [Пилана] може бити на водени, моторни и електрични погон. *ОГ.* фиг. Погон велике жудње наше котаче врти. *Кркл.* **2.** техн. *уређај неког постројења који производи покретну силу; само такво постројење; одељење фабрике за поједине послове.* — Било је тешко од брујања погона. *КН 1955.* Око 200 ... радника и службеника из тих погона ... расправљали [су] сатима о новој расподјели. *Вј. 1957.* **3.** *кретање, покрет, рад; употреба.* — Рођендан ... друга Тита ... радници [су] прославили пуштањем у погон великог комбината свиле. *Пол. 1950.* Било је покушаја грађења двостазних куглана, али је често једна била изван погона. *Кугл.* **4.** *оно што се плаћа за подвоз.* — Платио сам 20 динара погона. *Бак. Реч.* **5.** *начин лова при чему се дивљач нагони на ловца у заседи. Свезн.* **6.** покр. *гоњење, одгоњење домаћих животиња на пасишта. Вук Рј.*

пòгона ж покр. = погоња (1) *место где је средњи пар волова кад су три пара упрегнута у плуг. Вук Рј.*

пòгонāш, -áша м *во на погони. Вук Рј.*

пòгонити, пòгонӣм несврш. *приморавати кога или што да се креће у каквом правцу; терати зверад у лов.* — Кравар ... говеда погони ... на равни сеоски пашњак. *Ил.* Напољу је вјетар јаукао погонећи пред собом праменове поцијепане магле. *Коч.* Савијамо се ... и вијамо бесцильно као звери кад их погоне. *Јак.*

~ **се 1.** уз. повр. *гонити, терати један другога.* — Погоне се војске по мегдану ... не даду се Срби потиснути. *НП Вук.* **2.** *кретати се, вући се.* — Већ трећи дан ... по брдима се погоне сиве, поцијепане маглуштине. *Коч.* **3.** *препирати се, претеривати се.* — Послије ће изљећ дјеца ... да се слободно могу ријечима погонити ... чије је оружје и одијело боље. *Миљ.*

пòгонӣч, -и́ча м *онај који у лову гони дивљач и нагони је на ловца.* — Погонич пусти псе, а пси ... потјераше звијер к њему. *Коз. Ј.* Ловци су ме водили собом у лов, али не да и ја убијем, већ да будем погонич. *НИН 1959.*

пòгонӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на погониче*: ~ батина.

пòгонскӣ и **пóгонскӣ,** -ā, -ō *који се односи на погон*: ~ енергија, ~ гориво, ~ сила, ~ књиговођа, погонски раднички савети, погонски ловци.

пòгоња ж **1.** = погона. *Вук Рј.* **2.** *потера.* — Нареди му нека се отпути ... у погоњу за бјегунцем. *Креш.*

пòгоњац и **пóгоњац,** -њца м необ. *погонич.* — Није ли овдје међу погоњцима тај Илија? *Бог.*

пòгоњāч, -áча м *средство које даје, изазива погонску силу, мотор. Бак. Реч.*

пòгоњēње и **пòгоњēње** с *гл. им. од погонити (се).*

пòгóрдити, пòгòрдӣм сврш. *учинити гордим.* — Племство, богатство ... како то све човека погорди! *Грол.*

~ **се** *постати горд, узохолити се.* — Не дође му ни на ум да се погорди толиком пажњом важних људи. *Ранк.*

погорéлац, -лца и **пòгорелац,** -ēлца, ијек. погорjéлац и пòгорjелац, м **а.** *онај којему је кућа изгорела.* — Из даљине чује [се] ... јаук погорјелаца, задах пањевине. *Кол.* Треба бити просјак, погорелац или богаљ ... да се изазове сажаљење. *Андр. И.* **б.** фиг. *сиромах.* — Ако су они били погорелци,

зашто ја сад, у мирно време, да будем погорелац. *Срем.*

погòрелина, ијек. погòрјелина, ж *оно што је остало погорелцу после пожара.* — Отишли [су] на своје погорјелине. *Вук Рј.*

погòрелица, ијек. погòрјелица, ж **1.** *жена погорелац (а и б).* *Вук Рј.* **2.** покр. *капа или чарапа у коју се прстен у игри прстена сакрије двапут узастопце.* *Вук Рј.*

погòрелйште, ијек. погòрјелйште, с *место где је изгорело што, згариште.* *Рј. А.*

погоре́лство, ијек. погорје́лство, с *стање погорелчево.* *Р-К Реч.*

погòрети, -рӣм, ијек. погòрјети, сврш. **1.** *изгорети, сагорети што ложећи.* — Један младић ми је синоћ погорео сва дрва. *Јов. Ј.* Имање разграђено јер су ограде погореле војске и народ. *Јос. Б.* **2.** *изгубити кућу, имање у пожару, постати погорелац.* — Нека им [људима] речем да је поп погорио. *Тур.* Погорјели су они неколико пута до темеља. *Крл.* **3.** *добити сунчане опеклине.* — Образи [су] му од сунца погорјели. *Берт.* **4.** *уништити огњем, попалити.* — Пред затворене очи долазили [су му] ... погорјели ... предјели. *Лал.* **5.** *горети, бити упаљен, ужежен неко време.* — Покупи све оне свијеће ... усади у жито, те онда мало погоре па их угаси. *Н. прип. Вук.*

Изр. ~ од стида *много се стидети*; исп. пропасти у земљу од стида. — Зазор [вам је] и срамота [кукати], а ја да погорим од стида. *Горд.*

пòгорӣ, -ā, -ē *понешто гори.* — И даде јој погорег коњица, а себи је бољег оставио. *НП Вук.*

пòгорје с *неколико мањих гора уз вишу гору.* — У нашој држави сеже [низина] на запад до ... планинског руба што га чине огранци словенских Алпа ... и Савињско погорје. *ЕГ 1.*

погорјел-, ек. погорел-.

пòгòркиња ж нар. песн. у изразу: вила ~ *вила која живи у гори.* — Шарчев топот плаши виле погоркиње. *Наз.*

погоропа́дити се, -òпāдӣм се сврш. *постати горопадан, силовит, необуздан.* — Све се село погоропади. *Коз. Ј.*

погоршава́ње с *гл. им. од погоршавати (се).*

погоршава́ти (се), -òршāвāм (се) *несврш. и уч. према погоршати (се).*

погоршáње с *промена нагоре, промена којом се што погоршава.*

погòршати, -āм сврш. **1.** *учинити горим*; супр. побољшати. — Колико је то целокупан наш положај погоршало, нисмо одмах разумели. *Јов. С.* Остале фразе ... још [су] само више погоршале моје ... горке часове. *Кос.* **2.** *погоршати се.* — Пред неколико дана болеснику се погоршало. *Шимун.*

~ **се** *постати гори, лошији.* — На јужном фронту ситуација се погоршала. *Дед. В.*

пòгоршица ж *погоршање*; супр. побољшица. *Бен. Рј.*

погоспòдити се, -òсподӣм се сврш. *постати господин.* — Ми нећемо да нам се дјеца погосподе. *Ков. А.* Погосподисмо се у чему треба и у чему не треба. *Сек.*

погòститељ м *онај који погошћује или је погостио кога.* — Сунце на смирају обасја ... лица њихових погоститеља. *Креш.*

погòстити, пòгостӣм (трп. прид. пòгошћен) сврш. **1.** *примити кога као госта, угостити.* — Чича Марко је [жену] лијепо сахранио и укопнике погостио, да није било никому криво. *Ивак.* Погости што боље може старију господу. *Мил. В.* **2.** *исказати поштовање, почастити, почаствовати.* — Примили сте нас часно, погостили добром ријечју. *Бен.*

~ **се** *провести време гостећи се.* — Прохор ... се погостио код куће два дана и две ноћи. *Моск.*

погòтово и **погòтову** прил. **1.** *истиче важност онога што следи, са значењем: особито, нарочито.* — Ред у реченици ... неугодан је алькавцима ... поготово који лакоумно ... живују од збрке у језику. *Шим. С.* Акција је добро напредовала, поготову кад су људи чули да ће добити војничке пушке. *Кол.* **2.** *готово.* — Око кућице било је воће, и оно је поготово заклањало кућицу. *Вес.* Затекао је [на повратку кући] своју кућу поготову пусту. *Шапч.*

пòграбити, -ӣм сврш. **1. а.** *ухватити брзим, наглим покретом руку, зграбити, шчепати.* — Обојица се изненада сагну, пограбе лешину за ноге ... *Гор.* Пограби дукате и ... опет затвори касу. *Шант.* **б.** *неочекивано ухватити, захватити, задесити (о ветру, непогоди).* — Онда се диже олуја и пограби њега, па га по мору понесе. *М-И.* **2.** *ограбити, отети, присвојити.* — Ово су ... од сиротиње пограбили и поотимали. *Ат.* За све што ми остане нијесам сигуран, пограбиће. *Лал.* **3.** разг. *нагло захватити, спопасти, обузети.* — У један мах као да ју је пограбила вртоглавица. *Бал.* Кад смо онако лијепо ... и сложно пили, чула се на улици вика: Помозите ... гори! ... Како ме је пограбило за срце, заборавим вино и скочим без капе напоље. *Шен.* **4.** *покупити грабљама, пограбљати.* — Узме грабље да би пограбио просуто сено. *Моск.*

~ **се 1.** *ухватити се за што наглим покретом руке или руку.* — Вајмех! пограбим

се за главу и завапим. *Новак.* Стари се као врећа скљокао на леђа, жена се пограбила за косе и вриснула. *Донч.* **2.** уз. повр. **а.** *ухватити један другога наглим покретом руку за што.* — Кажу да су се већ и за косу пограбиле. *Бен.* **б.** фиг. *ступити у међусобну свађу, борбу.* — Знате како су се Мартин и Мато врашки пограбили били. *Шен.* Онда су се онако жестоко пограбиле и посвадиле. *Ивак.* **3.** *озбиљно почети радити, прихватити се чега.* — Посла се треба пограбити, посла! *Ков. А.*

пòграбљати и **пограбўљати,** -ām сврш. *покупити грабљама.* — Сав коров и смеће ... пограбљао у бостану. *Шов.* Пограбуља преостале откосе. *Моск.*

погра́дити, пòгрāдīм сврш. **1. а.** *саградити, подићи.* — На неколико мјеста били су пограделили шанчеве. *Вук.* Још стрше остаци кућарица које си пограднио. *Ђон.* **б.** *начинити, направити.* — Брзо погради лађе. *М-И.* **в.** *створити у мислима.* — Разграђује сјајне куле које је њена огњевита машта складно била пограднила. *Торд.* **2.** *уредити, удесити.* — И ко уђе [у башту] ... А оно ... дивно! Све пограђене стазе, па посуте најлепшим цвећем. *Вес.* **3.** *починити, урадити.* — Тко зна колико су зала пограднили [пијани коњаници]. *Март.* Којешта је по кући пограднио. *Вук Рј.*

погра́ђивати, -гра̀ђујēм *несврш. и уч. према пограднити.*

погра́јати, -јīм сврш. *учинити, надати грају, погаламити неко време. Р-К Реч.*

погра̀ничан, -чна, -чно **1.** *који се налази на граници; који се догађа, збива на граници*: пограничні сукоби. — Пожаревац је некако увек био пограничан, иако није на самој граници. *НИН 1970.* **2.** (одр.) *који се односи на одбрану границе*: пограничні стражар, пограничне трупе, ~ утврђења.

погра̀ничā̏р м *онај који врши службу на граници.* — Само су се једног бојали ... непоколебљиви дунавски пограничари бродари ... *Поп. Ј.*

погра̀ни́чје с *крај уз границу.* — Сердари ... су упадали у пограничје. *Десн.*

погра̀ничнȉк м *гранични стражар или војник.* — С друге стране Дрине били су ... пограничници. *ЛМС 1951.*

погра̀ничнȍст, -ости ж *граничење, суседство. Р-К Реч.*

пòгрбавити и **пòгрбити,** -ȋм сврш. *учинити грбавим.* — Деда ти се ... јуначки држи, само га је мало старост погрбила. *Шапч.*

~ **се** *постати грбав, погурен (од старости, болести, терета).* — Мало се погрбавио, али је ипак изгледао као наочит старац. *Моск.* Отац се погрбио од брига. *Сек.* Натоварио Перо на себе врећу соли, погрбио се под њом. *Хорв.*

погрбљáвати (се), -гр̀бљāвāм (се) = погрбљивати (се) *несврш. и уч. према погрбити (се).*

пòгрбљено прил. *повијених леђа, погурено.*

пòгрбљенȍст, -ости ж *особина онога који је погрбљен.*

погрбљи́вати (се), -гр̀бљујēм (се) несврш. = погрбљавати (се).

пòгрбно прил. необ. *погрбљено.* — У дворишту миче се погрбно ... »видарица«. *Божић.*

пòгрда ж **1.** *погрдна реч, грдња, псовка.* — Од чобана и од чобаница наслушала [се] свакојаких погрда. *Шимун.* Она ми је говорила само погрде, а ја сам јој за мерицу враћао товар. *Богдан.* **2.** *срамота; увреда.* — Е могах ли без ове погрде? Дивно ли ми враг полока свијест! *Њег.* Њих се двије часте погрдама. *Ивак.* **3.** фиг. *човек који заслужује презир, морална, а и физичка грдоба.* — Сви [сте] губе и погрде каквих нема у цијелом кршћанству. *Мат.* — Кра, кра, кра! — лајала је погрда за мном већ из даљине. *Кос.*

пòгрдан и **пòгрдан,** -дна, -дно *који садржи погрду, увредљив; ружан, гадан, неуљудан.* — Толики га је јад ухватио да мјесто злих и погрдних ријечи на усне му наврла крвава пјена. *Мих.* Погрдна имена надијева он сељацима и сељанкама. *Пав.*

погр̀дети, -дīм, ијек. погр̀дјети, сврш. *постати грдан, ружан.*

погр̀дитељ м *онај који грди, погрђује.* — Притеци му ти велики погрдитељу свијета ... *Кур.*

погр̀дити, пòгр̀дīм сврш. **1.** *учинити грдним, ружним, нагрдити.* — Немој своја погрдити лица. *НПХ.* **2.** *обасути погрдама, изгрдити, испсовати, обружити.* — Погрдили [су ме] и обружили ваши пријатељи. *Креш.* **3.** *осрамотити, обрукати.* — Ја ћу владат' својом Гором Црном, стрица Петра погрдити нећу. *НП Вук.* Агамемнон ... је Пелејева погрдио брзога сина. *М-И.* **4.** *окаљати, оскврнути.* — Тешко томе ко би се усудио да ... погрди или обешчасти ту светињу. *Ђор.* **5.** *нанети, учинити велику штету, јако оштетити.* — Дође ми јесенас кмет ... и каза да им ... зецови погрдише купус. *Мул.*

погр̀дјети, -дīм, ек. погрдѐти.

пòгрдно и **пòгрдно** прил. *с погрдама, на погрдан начин.* — Напите жене су одговарале погрдно на претње. *Чипл.*

погрђе́ње с *увреда.* — Опсова нам вјеру и пророка ... Што ће рећи сва наша ордија кад зачује ово погрђење? *НП Вук.*

погрђи́ва̏ње с *гл. им. од погрђивати.*

погрђи́вати, -грђујём *несврш. и уч. према погрдити.*

по̀греб м *обред који се врши при полагању мртваца у земљу или при спаљивању, сахрана, погребна пратња, спровод.* — Стигао на погреб истим возом којим и ... мртво тело. *Сек.* Дође с крижем послије погреба. *Јонке.* фиг. Скоро под сваком граном по један песник стоји и види где »мре« природа, и погреб јој прати. *Ант. 2.*

погреба́вати, -ѐбāвām *несврш. и уч. према погрепсти.*

погрѐбати, -бём сврш. **1.** *погрепсти, сахранити.* — Оста пусто убаво Цетиње ... да би кому за невољу било ... погребати тијело покојено. *Март.* **2.** *мало огребати:* погребала га мачка. *Бак. Реч.*

погрѐбен, -ѐна, -ѐно *трп. прид. од погрепсти*[1].

погребѐнати, -ām сврш. *мало прочешљати гребеном (вуну, лан).* фиг. *почистити.* — Истресе ... старог круха и пуре ... Дјечје се руке укрстише ... Погребенају и побранају. Чистац. *Божић.*

по̀гребнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на погреб; који је одређен за погреб; који врши, организује погреб:* ~ жалост, ~ говор, ~ кола, ~ марш, ~ завод, ~ друштво. **2. а.** фиг. *који је као на погребу, мртвачки.* — Престаде да »увесељава« друштво. Наста погребна тишина. *Вуј.* **б.** *тужан, жалостан.* — Са неким погребним и плачевним изразом у лицу слуша шале од којих се други смију. *Андр. И.*

по̀гребнӣк м *онај који носи мртваца при погребу, укопник; онај који врши погребни обред.* — Погребници су полагано напријед одмицали носећи груб лијес. *Креш.* Салоном ... сјене ... у мрак тону, а погребници негдје псалам пјевају. *Гал.*

погребни́на ж *погребни трошак, укопнина.* — Тамо се ... родила та прљава иницијатива ... гробарског профита ... крварине и погребнине. *Крл.*

по̀гребио прил. *као на погребу; тужно, жалосно.* — Као да ће нетко у њеној свадбеној свечаности зајаукнути болно и погребно. *Михољ.* Зора би погребно обасјала моје тијело ... и одијело изгуживано од скитања. *Бон.*

по̀гребнути, -нём сврш. *в. погрепсти.* — Прото јесте цркву основао, а ја први камен поставио ... да се у њу морам погребнути. *НП Вук.*

погрѐбуша ж покр. *име неким оруђима којима се што гребе (брана, дрљача, стругаљка за бачве). Рј. А.*

погре́вати, по̀грēвām, ијек. погријѐвати, несврш. *погрејавати. Вук Рј.*

по̀грēвци, по̀гревāкā, ијек. погријѐвци, м мн. *подгревци.* — У подне се не куха ништа осим нешто погревака. *Шапч.*

по̀грезнути, -нём сврш. **1.** *упасти дубоко у што лепљиво, глибовито; огрезнути-* ~ у крви. **2.** *сместити се свом својом те: жином на што, увалити се.* — Прислони се полако прсима, погрезне на врући камен љутац, као на дно големе ... лађе. *Божић.*

погрејáвање, ијек. погријáвање, с *гл. им. од погрејавати.*

погрејáвати, -ѐjāвām, ијек. погријáвати *несврш. и уч. према погрејати.* — Погријава [јело] те му траје и по два дана. *Коз. И.*

погрејàвāч, -áча, ијек. погријàвāч, м *онај који погрејава.*

по̀грејати, -јём, ијек. по̀гријати, сврш. *учинити мало топлијим, малко угрејати, подгрејати.* — Сипао је ... из чиније оно погрејано зеље. *Петр. В.*

~ **се 1.** *угрејати, загрејати своје тело.* — Хајде, па се врати да се погријемо и да се ... напијемо. *Павл.* **2.** фиг. *узнемирити се, узбудити се.* — Крв потече ... сви се стари погријаше јади. *Март.*

погрѐпсти[1] и **по̀грепсти,**[1] -ѐбём сврш. **1.** *закопати мртваца у земљу, сахранити.* — Погреби ме у старој гробници. *НП Вук.* фиг. И онај народ [ће] ускрснути који бијаше покопан и погребен у ... таму и сужањство. *Кур.* **2.** *затрпати.* — Земља [се] отисне и више од стотине притисне и живе погребе. *Вук.* **3.** фиг. *предати забораву.* — Гледам да се свега мање сећам ... да се тихо што беше погребе. *Панд.*

погрѐпсти[2] и **по̀грепсти**[2], -ѐбём сврш. **1.** *повући чим оштрим по каквој површини правећи огреботине.* — Крушка задрхтала и сухом граном погребла по стаклу. *Михољ.* **2.** *изгрепсти, састругати. Р-К Реч.* **3.** фиг. *журно се упутити, журно поћи.* — Миш погребе преко патоса и стане ... играти на мјесечини. *Матош.*

~ **се** *почешати се.* — Погребем се сметено иза уха. *Ков. А.*

по̀грешан, -шна, -шно *који садржи у себи погрешку, који не одговара стварности, истини, који не одговара каквим правилима, нормама, лажан.* — Био бих на погрешном путу ако бих био посумњао у искреност ... *Вучо.* Наставио је политику свога оца ... али је томе додао ... тврдоглавост у провођењу погрешне политике. *Пов. 2.*

погрѐшив, -а, -о = погрешљив *који може погрешити.* — Сматрао [сам] да сам погрешив попут сваког другог. *Ант. 1.*

погрѐшивост, -ости ж = погрешљивост *особина онога који је погреш(љ)ив.*

погре́шити, пòгрёшӣм, ијек. погријѐшити, сврш. **1.** *учинити погрешку.* — Мислили су да сам ја погријешио у писању, или је у штампарији погријешено. *Вук.* **2.** *промашити, не погодити.* — Играч који погријеши [у додавању лопте] те лопта падне на земљу, испада из круга. *Одб.*

Изр. ~ пут *залутати.*

пòгрешица ж *дем. од погрешка.*

пòгрешка ж (дат. -шци; ген. мн. -шāкā) **1.** *неправилност (у поступцима, у писању и др.), омашка, промашај, пропуст.* — Исправио [му је] погрешке које се тичу правилности и чистоће језика у преводу. *Нед.* Увиде погрешку свога начина живота. *Грг.* **2.** *мана, недостатак.* — Љуби [ме] **с** мојим погрешкама, љуби ме невриједника. *Леск. Ј.*

погрѐшљив, -а, -о = погрешив. — Сваки је човек погрешљив. *Марк. Св.*

погрѐшљивост, -ости ж = погрешивост.

пòгрешно прил. *на погрешан начин, с погрешкама, криво.* — Погрешно [сте ме] разумели. *Ранк.*

пòгрешнōст, -ости ж *особина онога што је погрешно.*

погриј- *в. погреј-.*

погријев-, ек. погрев-.

погријѐшити, пòгријешӣм, ек. погре́шити.

погр̀мети и **погр́мети,** -мӣм, ијек. погр̀мјети и погр́мјети, сврш. *мало загрмети; загрмети упоште. Рј. А.*

погр̀мјети и **погр́мјети,** -мӣм, ек. погр̀мети и погр́мети.

погр̀муша ж зоол. *врста птице*: црноглава ~ Sylvia atricapilla. *Рј. А.*

погр̀мушица ж зоол. *врста птице* Sylvia curruca. *Рј. А.*

погр́нути, пòгр̀нём сврш. *нагрнути, пригрнути; навалити.* — Погрни мало жеравице. *Рј. А.*

пòгром м рус. *убијање припадника какве етничке или верске мањине од нахушкане гомиле, праћене уништавањем и грабљењем њихове имовине.* — Конгрес ... осуђује погроме против Црнаца. *Б 1958.*

погрòмāш, -а́ша м *онај који организује погром или суделује у њему.*

погрòмāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на погромаше.* — Многе планине и шуме ... постају склоништа за одбјегле људе који беже од погромашког терора. *Марј. Ј.*

погрýбети, -бӣм, ијек. погрýбјети, сврш. *постати груб, ружан.* — Тако ћеш погрубјети, пак неће нико за те ни паре дати! *Љуб.*

погрýбити, пòгрȕбӣм сврш. *учинити грубим. Деан. Рј.*

погрýбјети, -бӣм, ек. погрýбети.

погрýвати, пòгрȕвāм сврш. *похлепно, халапљиво појести, погутати. Р-К Реч.*

пòгрудати се и **пòгрудвати се,** -āм се сврш. *мало се грудати. Рј. А.; Р-К Реч.*

пòгрудиица ж анат. *грудна, плућна марамица, поребрица* pleura. — Гдекада се уз запаљење плућа јавља и запаљење погруднице (поплућнице и поребрице). *Батут.*

погружа́ва̄ње с *гл. им. од погружавати (се).*

погружа́вати (се), -ȕжāвāм (се) = погруживати (се) *несврш. и уч. према погружити (се).*

пòгрȕжено прил. *на погружен начин, погнуто, погрбљено.* — Крену с трга, водећи погружено на привузи стеону кравицу. *Коч.*

пòгрȕженōст, -ости ж *стање онога који је погружен.*

погружѐње с *погруженост.*

погружи́ва̄ње с *гл. им. од погруживати (се).*

погружи́вати (се), -ȕжујēм (се) несврш. = погружавати (се).

погрȕжити, пòгрȕжӣм сврш. рус. **1.** *згрбити, згурити, сагнути.* — Горка невесела мисао ... га [старца] још више погружи и пригну земљи као да су му на леђа навалили млински камен. *Ћоп.* Мацко погружи главу међу прве ноге и пажљиво мотри преда се. *Петр. В.* **2.** фиг. *притиснути, пригњечити, потиштити.* — Срца [су нам] тугом погружена. *Панд.* Патрола била [је] погружена у дубоку шутњу, као да путује на спровод. *Јонке.*

~ **се** фиг. *потпуно се предати чему (осећању, послу), уронити, утонути.* — Погружише се у ту страницу, али никако ништа да прокључуве. *Вин.*

погрȕзити, пòгрȕзӣм сврш. рус. заст. *спустити потпуно у какву течност, загњурити, потопити. Деан. Рј.*

~ **се** фиг. *в. погружити се.* — Он коракне неколико пута ... погрузивши се у дубоке мисли. *В 1885.*

пòгрцати, -āм сврш. *прогутати, појести.* — Уз масни залогај погрца се каткад горка и кисела чорба. *Ков. А.*

погрчи́ва̏ње с *гл. им. од погрчивати (се).*

погрчи́вати (се), -гр̏чујем (се) *несврш. и уч. према погрчити (се).*

по̏грчити[1], -и̏м сврш. *погурити, згрчити.* — Никола погрчи леђа као да се брани од нечега. *Ранк.*

~ **се** *повр.* — Што си се тако погрчила, бако? *НПХ.*

по̏грчити[2], -и̏м сврш. *учинити кога Грком или учинити што грчким.* — Он се труди да Минхен погрчи, а Атину понемчи. *Нен. Љ.*

~ **се** *постати Грк.* — Име ове породице стављали су наши Цинцари, прави и погрчени, као идеал. *СКГ 1937.*

по̏губа ж *потпуно уништење, пропаст, смрт.* — Настављене [су] на погубу њима већ замке. *М-И.* Дуго се опирала римска ћуд [грчкој филозофији], као да су се Римљани бојали да им погуба пријети од свих ових грчких мудролија. *Баз.*

по̏губан, -бна, -бно **а.** *који доноси погубу, смртоносан.* — У јела метне њима погубних трава. *М-И.* Змија страшна, црна и погубна ... плази. *Гал.* **б.** *опасан, штетан.* — Тко зна кога се треба јаче бојати, ко им је од те двојице [душмана] погубнији. *Том.* Мало-пређашњи догађај ... био је погубан по углед куће. *ЛМС 1951.*

погу̏бити, по̏губи̏м (аор. 2. и 3. л. по̏губи̏; трп. прид. по̏губљен) сврш. **1.** *лишити живота, убити, смакнути, усмртити.* — Турски [је] цар Мехмед на вјери погубио босанскога краља. *Том.* У једном боју погубио [је] једног турског војника. *Вес.* **2. а.** *изгубити једно за другим, постепено.* — Има родитеља који су погубили децу далеко од села. *Нуш.* Толики наши људи доље [у вароши] главе погубише. *Ћоп.* **б.** *изгубити много, све, остати без чега.* — Љепше је памет стећи, а благо погубити. *Јурк.* Јунаке је ... многе одвео, простране лађе погубио. *М-И.* **3.** *изгубити способност расуђивања, схватања, јако се смести, збунити.* — Као да су главе погубили у кући Ивановој ... Нека слутња о некој великој несрећи обујми све. *Вес.* Погубио [сам] конац својих мисли. *Радул.* **4.** *упропастити.* — Злочести друзи ме моји погубише. *М-И.*

~ **се 1.** *изгубити се, нестати.* **2.** *омршавити. Р-К Реч.*

по̏губи̏ште с *место погубљења, стратиште. Бен. Рј.*

погубљѐник, -и́ка м *осуђеник на смрт.* — Карабињери су га извели и одвојили у самицу за погубљенике. *Вуј.*

погубље́ње с *насилно одузимање живота, усмрћење.*

по̏губно прил. *на погубан начин.* — И један и други завршавају погубно. *КН 1955.*

по̏губно̏ст, -ости ж *особина онога што је погубно.*

по̏гужва̏но̏ст, -ости ж *стање онога што је погужвано.*

погу̏жвати, -а̏м сврш. *згужвати, угужвати.* — Блуза [му је] нешто погужвана. *Вујач.*

погузи̏ја̏ш, -а́ша м погрд. *чанколиз, улизица, паразит. Вук Рј.*

погузија̀шица ж *жена погузијаш. Вук Рј.*

погузија́штво с *особина погузијаша. Р-К Реч.*

погузијѐљи м мн. шаљ. и покр. *похођани (2). Вук Рј.*

по̏гузина ж *кожа изнад задњице. Вук Рј.*

по̏гукати се, -а̏м се сврш. покр. *побити се грудама, гукама снега. Вук Рј.*

погу́лити, по̏гу̏ли̏м сврш. **1.** *огулити, ољуштити са цеде површине горњи слој; скинути кожу са длаком, вуном, одерати, здерати. Р-К Реч.* **2.** *изгулити, ишчупати.* — Тешко је сада установити штету јер су пањеви погуљени. *Божић.* **3.** *оглодати, пожулити. Вук Рј.* **4.** покр. *на један гутљај попити.* — Погулио сву воду. *Вук Рј.*

по̏гумати и **погу̏мати,** -а̏м сврш. вулг. разг. *лакомо, похлепно све појести. Р-К Реч.*

погу̏њђати, -а̏м сврш. *мало, кратко време гунђати.* — Она се ... знала и љутити и погуњђати. *Леск. Ј.*

по̏гуравити се, -и̏м се сврш. *постати гурав (од старости, болести).* — Господара Софру једва може човек познати. Погурављен, осушен старац. *Игњ.*

погу́рати, по̏гу̏ра̏м сврш. **1.** *мало гурнути (обично страга, са стране).* **2.** фиг. *потаknути, подстаћи на убрзавање какве радње, пожурити, поспешити.* — Отишли су у друга предузећа да ... »погурају« уговорене испоруке потребног материјала. *Б 1957.*

~ **се 1.** *гурајући друге пробити се, гурнути неколико пута другога настојећи отворити себи пролаз.* — Пође први ... за њим се сви погураше идући му за леђима као за заклоном. *Богд.* **2.** уз. повр. *гурнути један другога у свађи, мало се побити, потући.* — Споречкају се двојица ... погурају се мало, а по новинама се распричају надугачко и нашироко. *Срем.* Е, чекај мало, погураћемо се, па ко надјача. *Ћоп.*

по̏гурено прил. *погрбљених леђа, погрбљено.* — Ишла је [баба] погурено ослањајући се на штап. *Вес.*

по̏гурено̏ст, -ости ж *стање онога који је погурен, погрбљеност.*

пòгурити, -ӣм сврш. *учинити сагнутим, искривити, згрбити.* — Три године страха ... погуриле [Илинкина] леђа. *Лоп.*

~ **се 1.** *сагӣути горњи део тела, пригнути се, сагнути се.* — Како је био висок, погурио се да прође кроз врата. *Ћор.* Мати се погурила од смијеха. *Пав.* фиг. Кућа мог рођења погурила се. *Петр. В.* **2.** *постати сагнут, погрбљен (обично од болести, старости).* — [Био је] омален, погурен. *Вес.* Миклош није израстао, остао је погурен. *Вил.* **3.** фиг. *постати морално утучен, потиштен (од брига, туге).* *Бак. Реч.*

пòгуркати, -ӑм сврш. *дем. према погурати.*

~ **се** уз. повр. *дем. према погурати се (2).* — Мало се погуркају и порјечкају се ради мјеста, па одмах опет и забораве. *Андр. И.*

погуркúвати, -ӯркујēм *несврш. и уч. према погуркати.* — фиг. Срце му је лупало бурно, чисто га је само напред погуркивало. *Вес.*

~ **се** уз. повр. *више пута гурнути један другога (ради упозорења, обраћања пажње на што).* — Сељаци се згледају, неки му као и вјерују, а неки се погуркају и искашљују. *Глиш.*

пòгурнути, -нēм (аор. 2. и 3. л. пòгурнӯ) сврш. **1.** *погурати.* — фиг. Они [пасуси] могу да Вас повуку, погурну својим ... ритмом. *Богдан.* **2.** *мало гурнути кога (ради упозорења, обраћања пажње на што).* — Погурну ме да једаред погледам боље око себе. *Сек.* Халимача погурну Хаџију да не престаје о змијама, него да прича, али је он сада глупо шутио. *Сиј.*

пòгӯст, -а, -о (комп. пòгушћӣ) *подоста, прилично густ.* — Грушавина је погуста жућкаста течност која се ... при кухању згруша. *Батут.*

погӯстити, пòгӯстӣм сврш. *учинити што густим или гушћим, пунијим.* — Руси имају назал који погусти слог и даје му већи волумен. *Сек.*

погӯтати, -ӑм сврш. *прогутати једно за другим. Рј. А.*

пòгутнути, -нēм сврш. *једанпут гутнути.* — Уз рамазан ... Турци не смију ништа окусити ... дапаче мора се сваки чувати да и саме слине ... не прогутне. *Маж. М.*

пòгуцнути, -нēм сврш. разг. *попити.* — Радо добро поједе и мало погуцне. *Нех.*

погӯшати се, -ӑм се сврш. уз. повр. *ухватити се за гуше у борби.* — Ту је гурање ... отимање ко ће пре доћи до врата. Неки се чак и погушају. *Дом.*

погӯшити, пòгӯшӣм сврш. *подавити једнога за другим, подавити све редом.*

~ **се** *подавити се, подушити се.* — Раџат ће [дјеце] толико да се свијет погуши колико ће га бити. *Тур.*

пòд и **пôд,** пòда м (лок. пòду; мн. пòдови) **1.** *доња површина просторије по којој се хода, патос:* мозаички ~, паркетски ~, земљани ~. — Осјети како му се нешто опузне низ бедро и скотрља на камен под. *Киш.* Спавала је чак на поду простирући ... поњаве. *Јевт.* **2.** поет. *равна површина терена.* — И шарно мирисно цвеће покрило травни под. *Ил.* **3.** *спрат, кат.* — Становала је у првом поду купалишне зграде. *Шен.* Бјеше [манастир] на један под. *Мат.* **4.** (обично мн.) *равне или слабо нагнуте веће или мање површине које се често терасасто дижу уздуж планинских стрмина.* — Падине су рашчлањене на више равнијих подова и мањих одсека који падају према Скопљу. *Дед. Ј.* **5.** покр. *најдоње дрво на коме стоји тесак, трлица. Вук Рј.*

под предл. (уз личне енклитичне замјенице и »пода«: ~ ме, ~ те, ~ се, ~ њ, ~ мном) **I** *са самосталном речју у ак. изриче* **1.** *кретање радње у правцу према доле, наниже, с доње стране чега (на питање: камо, куда);* супр. над. — Зрно је ударило под леву сису. *Вес.* Кмет још подви ноге пода се. *Ранк.* Под јарам приведе коње. *М-И.* Бацио [се] под влак. *Јонке.* фиг. Притисну пода се народ. *М-И.* **2.** *стање, положај у који је стављен ко, што.* — Суд је све ... метнуо под строг надзор. *Мул.* Делиград [су] одмах узели под топовску ватру. *Нов.* **3.** *место, простор, којему се у непосредну близину упућује ко или што.* — Дођосмо ... под сами манастир. *Ад.* Дође и поведе ме под Велебит. *Јел.* **4.** *време у које или непосредно пред којим се врши каква радња или настаје, јавља се каква појава (на питање: када).* — Под јесен је водио руску војску на Варварин. *Вук.* Под старе дане учинио [је] глупост. *Јонке.* **5.** *начин, нарав, карактер вршења радње (на питање: како).* — Рекосмо им под присегу. *Шен.* Лети се наимала под надницу. *Ранк.* Гони ме под сваку цијену да прескачем запреке. *Хорв.* **6.** *замену, замењивање чега правог, истинског нечим лажним, мање вредним, са значењем: место, наместо, у замену:* дати рог под свећу. — Пружила му под његов пород копиле. *Шен.* Подвале стари шешир под нов. *Лаз. Л.* Дају рђаву робу под добру. *Ћор.* **7.** *поредбу, поређење (право или хипотетичко), са значењем: као да, тачно као.* — Непрочитано слово под загонетку лежи. *Крањч. С.* Ови стихотворци пролазе под песнике. *Нед.* **II** *са самосталном речју у инстр. изриче* **1.** *лице, место, простор којему се с доње стране налази ко, што или се догађа, збива што.* — Под њима само меко сено, покривено шареницом. *Ранк.* Видје јој урисане ситне боре под очима. *Сим.*

Било је то под једном јелом. *Грол.* **2. а.** *стање у којем се налази ко.* — Сви су под дојмом тешкога растанка. *Огр.* Повратак Милошев дочекао је под катанцем. *Јов. С.* Живели су под тешким приликама, под насиљем. *НК 1946.* **б.** *одевни предмет, оружје и сл. које се налази на коме у време вршења какве радње.* — Све падаху млађани јунаци под пусатом и под бритком ћордом. *НПХ.* Волео [је] да гледа са свога доксата под фесом на глави. *ЛМС 1957.* **3.** *област, подручје, у којем се показује, испољава какво обележје, својство, поступак.* — Под многим његовим реченицама пробија једна конзервативно буржоаска идеологија. *Богдан.* **4. а.** *појаву, догађај, у време којих се нешто догађа, збива.* — Под мраком се слуте издужене хумке подземних магацина. *Лал.* Кнез ... је ... под Павлом био прогнан на село. *Крањч. Стј.* **б.** *околности у којима се може извршити каква радња.* — Спреман [сам] да принесем на жртву себе, али под малим условом. *Каш.* **5.** *место, простор с доње стране којега се налази ко, што или се догодило нешто.* — Побегао је у Црну Гору и настанио се под Острогом. *Нен. Љ.* Тапа уоколо ... тражећи оно што му је на дохвату, под носом. *Цар Е.* **6.** *узрок какве делатности, каквога стања, са значењем: услед, због.* — Стара српска држава ... је пропала под турском најездом. *Поп. Ј.* Растапао сам се сав под милином њезина погледа. *Наз.* **7.** *назив биљке којом је неки простор засејан или обрастао.* — Пет јутара земље обрађене или под шумом. *Мј. 1926.* Пред нама се простирало поље под кукурузима. *Чол.* **8.** *назив који карактерише или узима једно лице место другог.* — Пук наш под тијем Матијашем краљем разумијева Матију Гупца. *Бог.* Штампана је његова песма »Идила« под псеудонимом Дис ... под којим је, углавном, и познат у нашој литератури. *Панд.*

Изр. ~ морање, ~ мораш (учинити нешто) *присиљен, под притиском (учинити нешто)*; ~ собом (имати кога) *бити коме старешина, заповедник*; узети дете ~ своје *посвојити, усвојити туђе дете.*

под(а)- (пред безвучним сугласницима »пот-«) *у служби префикса.* **I** *употребљава се за творбу, грађење глагола и значи* **1.** *вршење радње одоздо, на доњој страни*: подбочити, подложити, подметнути, подвући, поткресати, потписати, подградити, подгрнути, подлокати, подасути, поткопати, потпасати. **2.** *правац радње, кретање одоздо горе*: подскочити, подсунути. **3.** *додавање, допуњавање, појачавање радње*: подбости, подбунити, подјарити, подстакнути. **4.** *вршење радње кришом, тајно*: подмитити, подривати, потказати, поткупити. **5.** *обнављање, понављање радње, стања*: подљутити се (о рани), подмладити се, подотавити се. **6.** *ширење власти над ким, довођење кога у зависност, под власт чију*: подјармити, подвластити, подвргнути, потчинити. **7.** *претварање трајног глагола у свршени*: потхранити, подранити, поткратити, подсетити, подјамчити. **II** *употребљава се за творбу, грађење именица и придева, са значењем* **1.** (*онај*) *који се налази, који је смештен испод чега*: подбрежје, подножје, подземље, поткоп, подморски, подводни, поткожни, подлопатични. **2.** (*онај*) *који се налази с доње стране у близини чега*: подбрадак, подгорац, потколеница, подбазан, подградски. **3.** (*онај*) *који представља део, одељак неке целине*: пододељак, подразред, пододбор, поддијалек(а)т, подврста. **4.** (*онај*) *који се налази у сфери чије власти, који је по звању нижи, који је помоћник чији у каквој служби, послу, дужности и сл.*: подбележник, поднаредник, потпоручник, потпредседник, потпуковник, потчиновник. **5.** *онај који је прихваћен од кога*: подсвојче, подстанар. **6.** *оно што је сродно чему, али је ипак у чему другачије*: подсвест, подједнак.

подаби́рати, -а̀бӣрām и **подàбирати,** -рём *несврш. и уч. према подабрати.*

подàбрати, -берём и -бѐрём сврш. = подбрати *одоздо побрати*; *обрати само делимице* (*нпр. плодове, воће*).

подáвање с **а.** *гл. им. од подавати (се).* **б.** *дажбина, даћа.* — Сељаци су одлазили на повремени рад за државни порез и феудална подавања. *ОП 1.*

подáвати (се), пòдāјём (се) *несврш. и уч. према подати (се).*

подавúјати, подàвӣјām *несврш. и уч. према поддавити.*

подàвирати, -рём несврш. *извирати, избијати снажно одоздо.* — Она [сила] је натиснула, она подавире из низина, она млави с висова. *Вуков.*

подáвити, пòдāвӣм сврш. **1. а.** *усмртити више лица давећи их, загушити.* — Гужва се усукивала док нијесу подављени. *Вук.* Дифтеритис подави ... децу. *Сек.* **б.** *побити, уништити (многе, све).* — И подавила би пола света да јој падне шака. *Вес.* Што је хтио тај наш крвник? Похватати нас, подавити. *Тур.* **2.** *учинити да неко, нешто потоне, да буде покривен водом.* — А Татара на Тамиш натера ... те подави јаничаре Турке. *НП Вук.* **3.** фиг. *спречити, не допустити да се нешто развије у пуној мери.* — Подавила је револуционарну штампу, њена властита штампа је подављена. *КР 1924.*

~ **се 1.** *загушити се.* — Ми се подависмо прашином. *Вес.* **2.** *потопити се.* — То је онај што му се лађа подавила. *Лаз. Л.* **3.** уз. повр. *један другога загушити.* — Грне

сав народ у цркву и хоће на вратима да се подави. *Нен. Љ.*

пòдавити, пòдавијēм свршс. *в. подвити.* — Подавио браду па грицка; види се нешто крупно мисли. *Вес.* Подавије Пегазова крила. *Баш.* Беле, обле руке подавила, под главу. *Ћос. Д.* Хоћа сједи ... ноге подавио на шилтету. *Сим.* Другу [руку] је спокојно опружио крај себе са подавијеним рукавом. *Чипл.*

пòдāвљено прил. *пригушено.* — Уздахнуо је пискутљиво и подављено. *Крл.*

пòдāвно прил. *поодавно, подоста давно.* — Ја сам ... ту дјевојку подавно замиловао. *Глиш.* Сунце је већ било подавно зашло. *Пец.*

подавр̏нути, -дàвр̄нēм свршс. *в. подврнути.*

подàвртати, -дàврћēм *несврш. и уч. према подаврнути.* — Почео је непримјетно подавртати рукаве свог одијела. *Франг.*

подàгнати, -āм (подàженēм и подàжденēм) свршс. *одоздо погнати.* — Подагнаше уз Грахово Турке. *НП Вук.*

подагòнити, -àгонӣм *несврш. и уч. према подагнати.* — Стаде Мато подагонит' овце. *Вук Рј.*

пòдагра ж грч. мед. *улози, костобоља; болест у ножним зглобовима и венама.* — Нагомилавањем соли ... у поједине делове тела постаје костобоља (подагра). *Батут.* Био је то човјек великих ... способности које су му ударили у ноге у облику подагре. *Јонке.*

подàдирати, -рēм *несврш. и уч. према подадрети.*

подадмӣрāл, -āла м *официр ратне морнарице, први до адмирала, вицеадмирал.*

подадрéвати, -àдрēвāм, *ијек.* подадријèвати *несврш. и уч. према подадрети.* — Сад су ми разагњеле прси, пак ме она гњиладина подадријева док је кашљем не избацим. *Љуб.*

подàдрēти, пòдадрēм, *ијек.* подàдријети, свршс. *изнова почети ствар већ свршену. Вук Рј.*

подадријèвати, -àдријевāм, ек. подадрéвати.

подàдријети, пòдадрēм, ек. подàдрēти.

подàдуо, -ула, -уло *в. подбуо, подбухао.* — Изашли су полицајци, црвени и подадули од поподневног спавања. *Лал.* У мраку изгледаше Бикан подадуо. *Божић.*

подадȕрити се, подàдȗрӣм се свршс. *в. подбунити се. Р-К Реч.*

подàдути, -ујēм и пòдадмēм свршс. *в. поднадути.* — Била је ... подадула од плача. *Радул.*

~ **се** *подадути.* — Руке и лице подадули се. *Ђур.*

подàждети и **подàждити,** -ждӣ, *ијек.* подàждјети свршс. *пасти мало дажда. Вук Рј.*

подàждјети, -ждӣ, ек. подàждети.

пòдāјан, -јна, -јно необ. *који се лако подаје, који је без отпора, податан.* — Као да се срастао с овим ... младим тијелом, тако нježним, подајним. *Ћал.*

пòдāјнӣк м *в. поданик.* — Да нисте ви аустроугарски подајник? *Јаки. Ђ.* Искали [су Турци од Куча] три турске ситне паре на кућу само да су у тефтер царски записани кô подајници. *Миљ.*

пòдāјница ж *в. поданица.* — Србија је турска подајница. *НП Вук.*

пòдāјничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подајнике.* — Књаз Данило осамовољио ... одметну ми подајничку рају. *НП Вук.*

пòдал, -дла, -дло = подао *који кришом, потајно о некоме лоше говори или против кога ради, који је лошег карактера, непоштен, подмукао.* — Зар могох помислити да је свијет толи подал проти мени! *Шен.* Данга је политичка сатира на један политички необично подал и искварен народ. *Поп. Б.*

пòдалек, -а, -о (комп. пòдаљӣ) *подоста, прилично далек, удаљен.*

пòдалеко прил. *доста, прилично далеко.* — Подалеко сестра истрчала, руке шире, у лице се љубе. *НП Вук.* Конференција се одржавала подалеко од села. *Чол.*

пòдаљē и **пòдаље** прил. *нешто даље.* — Хасанагиница је ... сјела подаље од њих. *Огр.* Ишли смо брзо ... држећи се подаље од насеља. *Чол.*

пòдаљӣ, -ā, -ē **1.** *комп. од подалек.* — Подаљи метнули длане на уши нека боље чују. *Шим.* Мора бити да је на неки подаљи кладенац ишла. *Пол. 1958.* **2.** *који је одвојен већим размаком времена.* — За данашњи млађи круг читалаца они [листови] представљају подаљу прошлост. *Поп. П.* **3.** *који је с ким у удаљеном сродству.* — Био је подаљи рођак, падао јој као неки девер. *Срем.*

пòданак[1], -āнка м **1.** *подножје чега (брда, планине, стуба и сл.).* — Сунце му грану на поданку планине. *Мат.* Бацио је око на поданак ступа ... и правио се да никога не види. *Кал.* **2.** бот. **а.** *изданак, младица. Деан. Рј.* **б.** *подземно трајно стабло неких биљака са закржљалим листићима* rhizoma. — Поданак расте више година испод земље. *Бот.* Војници почеше чепркати, не би ли нашли коју биљку или сочни поданак. *Јак.*

пòданак[2], -āнка м **1.** *додатак, дометак. Бак. Реч.* **2.** *данак, порез(а). Бак. Реч.*

пòдāни, -нā м мн. покр. *в. поданици.* — Куд ће ваша брука и погрда за султана, и за подане му? *Њег.*

пòдāнйк и **пòданйк** м рус. **1.** *особа која има поданство једне државе, држављанин.* — Он је лојалан поданик млетачки. *Водн.* Држава утиче на своје поданике преко закона, штампе ... *Пед.* **2.** ист. *онај који је у поданичком односу, који се покорава власти феудалаца, господара на његовим поседима.*

пòдāница и **пòданица** ж *жена поданик.* — Она је мађарска поданица и има право да станује на територију мађарске државе. *Бег.*

пòдāничкӣ и **пòданичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на поданике:* ~ одност, ~ верност.

пòдāнйштво и **пòданйштво** с **1.** *поданички однос.* — Остао је неповређен односај подаништва захумских кнезова према хрватскому владару. *Павл.* **2.** *поданство. Деан. Рј.*

пòдāнӧст, -ости ж *особина онога који је коме одан, оданост, привржености, преданост.* — Паде преда њ на колена с поданошћу и смерношћу која се не да описати. *М 1867.*

подáнство с **1.** *припадност једној држави, држављанство.* — Остали дио земље све то већма [је] долазио у поданство турско. *Шиш.* Лука је добио поданство и место за практиканта у лозничком суду. *Уск.* **2.** *стање поданика (2).* — Ниједан од манастирских људи не сме остављати манастирско поданство. *Нов.*

пòдао, -дла, -дло = подал. — Подла дела подлих људи потомство ће да осуди. *Ил.* Јавни [му је] живот подао. *ОП 2.*

подàпӣти, пòдапнēм сврш. **1.** *растежући учинити да што буде затегнуто, запети, разапети.* — Не смијем од суда подапети гвожђе да јолпаза у'ватим. *Коч.* Онда ми је подапео замку. *Сим.* **2.** *притегнути, стегнути.* — Хацију нешто подапе под грло ... заусти он да нешто каже, па изгуби мисао. *Сиј.*

Изр. ~ ногу коме 1) *ставити своју ногу тако да се други спотакне, да посрне, падне;* 2) фиг. *учинити коме неугодност, довести кога у незгодан положај, нашкодити, напакостити коме.*

подàпињāње с *гл. им. од подапињати.*

подàпињати, -њēм *несврш. и уч. према подапети.*

подàпирати, -рēм *несврш. и уч. према подапријети. Деан. Рј.*

подàпријети, пòдапрēм (ијек.) сврш. *в. подупрети.* — Једри лакти подапрли ... ту силну укочену главу. *Павл.*

подáрак, -рка м *оно што је подарено, дар, поклон.* — Свештеници [су] одређивали грешницима разне казне на земљи као: молитве, постове, подарке цркви. *Марк. Св.* Не дају подарак [просјацима] тусте бешћутне руке. *КН 1936.*

подарéње с *подарак.* — Јами, оче, подарење мало, па ... прижди двије свијеће воштанице. *Март.*

подарúвати, -àрујēм *несврш. и уч. према подарити.*

подáрити, пòдāрӣм сврш. **1.** *дати коме нешто као дар, поклон.* — Подарио [му] двије сребрне двосексерке. *Киш.* Природа је подарила људима само један живот. *Јак.* **2.** *наградити, удостојити, почаствовати кога чим.* — Трипут сам те подарио својим милосрђем. *Креш.* ир. Бришем пљуваčку којом ми је ... лице подарио. *Јел.*

подàрнути, пòдарнēм сврш. *подстаћи, подјарити, навести (на зло).* — И њега [су] подарнули бијеси да на њ своје огледа јунаштво. *Март.*

подарòвати, -àрујēм сврш. *подарити.* — Метне капу преда се и повиче: »Подарујте и мене!«. *Нен. Љ.* Боже ... подаруј ме добрим здрављем ... подаруј ми свако добро. *Мил. М.*

подàсипати, -āм и -пљēм *несврш. и уч. према подасути.*

подàсјати, -āм сврш. *в. обасјати.* — Сузе сјајне ... као роса кад је сунце подасја. *Вес.*

подàстирāње с *гл. им. од подастирати.*

подàстирати, -рēм *несврш. и уч. према подастрети.*

подастӣрāч, -áча м **1.** *онај који подастире. Бак. Реч.* **2.** *оно што се подастире. Бак. Реч.*

подàстрēти, пòдастрēм, ијек. подàстријети, сврш. **1.** *прострети испод кога, чега.* — Нана ће теби суво подастрети. *Сек.* **2.** *ставити испод чега, по(д)ставити.* — Пригрнуо ћурак подастрт црвеном кадифом. *Вујач.* **3.** канц. заст. *у писменом облику поднети коме (нпр. молбу, оправдање и сл.).* — Подастро [је] крајњу тужбу. *Ђал.*

подàстријети, пòдастрēм, ек. подàстрēти.

подàсӯти, пòдаспēм сврш. **1.** *насути, посути по чему.* — Ваља ... да им [деци] она места која су највише нечистоћи изложена, прашком подаспемо. *Батут.* **2.** *насути прах, барут на чанак пиштоља или пушке кремењаче, потпрашити (ватрено оружје).* — Радоје му рече да је пушка давно напуњена, него да подаспе кашилук. *Вес.* **3.** фиг. *подмитити.* — Примили су од паше дарове, добро их је подасуо благом. *НП Вук.*

пода́так, -тка м (мн. пода́ци, ген. по̀да̄та̄ка̄) **а.** *чињеница која може помоћи да се нешто дозна, да се донесе закључак, решење*: библиографски, етнографски, историјски, статистички подаци. — Успели [су Травничани] ... да о новом везиру још пре његовог доласка сазнају доста података. *Андр. И.* Давањем метеоролошких података много се помаже нашој пољопривреди, ракопловству. *ОГ.* **б.** *чињеница која се наводи да се њоме нешто докаже*: лични подаци.

по̀да̄тан, -тна, -тно **1.** *који се лако даје обрађивати, формирати, који не пружа отпора притиску.* — Загризем у њ [крух] — мекан је, топао, податан. *Михољ.* Чисто ужива кад му нога запане у бијелу податну мекоту [снијега]. *Ћип.* **2.** фиг. *који се лако покорава, потчињава утицају, попустљив, поводљив.* — Жена преврне сањарски очима и дође ... податна и занесена. *Михољ.* Годинама [је] наслућивао баш овај састанак ... и ову раскошну податну плавојку. *Ћоп.* **3.** *подашан, издашан, дарежљив.* — Петар је ... податнији ... од Илије, лако ће се с њиме. *Ћип.* А та рука бијаше тако податна. *Леск. Ј.* Испод вечитих снегова ... влажне ливаде ... млеком податна стока. *Петр. В.* **4.** *богат, обилан.* — Добро нам дошла, јесени податна! *Бег.* Пространом ... податном Панонијом браздали су туђи језици и културе. *Михиз.*

Изр. податне руке (бити) *давати не штедећи.*

по̀дати, -а̄м сврш. **1. а.** *предати из руке у руку, уручити, дати пружајући, приносећи коме што, послужујући кога чим.* — Ово [писмо] ... подајте Марији. *Леск. Ј.* Подај му голуба кад је његов метак. *Дом.* Нареди Маши да му пода чашу вина. *Ћип.* **б.** *подарити, поклонити коме што, обдарити кога чим.* — И узе му коња и оружје, бедевију подаде дјевојци, а оружје себи присвојио. *НП Вук.* Ил' нам подај срећу и слободу, ил' ми чувај у слободи гроба. *Митр.* **в.** *дати могућност, омогућити коме што.* — Храни, куме, двоје дјеце мале, па ми дјецу подај на науке. *НП Вук.* **2.** *дати (за жену), удати.* — Подај девојку за тог момка! *Глиш.* Моја мајко, подај ме далеко! *НПХ.* **3.** *дати храну животињама.* — Терај [свиње] па им подај кукуруза. *Лаз. Л.* Да их [младе хрчке] умири, подао би им које зрно жита. *Мишк.* **4.** *дати, донети као резултат чега.* — Оне [породичне прилике] су Аристотелову образованости подале други правац. *Баз.* **5.** *учинити, извршити радњу изражену објектом*: ~ име *назвати, именовати,* ~ пример *послужити као пример,* ~ савет *саветовати,* ~ знак *упозорити* итд. **6.** *попустити.* — Трже једанпут, трже двапут. Трећи пут земља подаде ... и он прсимице удари у отко̀п. *Ђур.*

Изр. ~ руку коме 1) *пружити коме руку ради руковања или подршке*; 2) фиг. *помоћи коме*; ни узми ни подај нар. *каже се о човеку без изразите индивидуалности.*

~ **се 1.** *попустити под притиском, не издржати притисак.* — Ристићева је заслуга што се Србија није подала Аустрији. *Јов. С.* Домобрани се апатично ... подали и пошли. *Крл.* **2. а.** *потпуно се предати чему.* — Тихо се ... подала своме удесу. *Леск. Ј.* Девојче ... се подаде њеноме утицају. *Јанк.* Тјерају [га], јер се подао вину. *Цар Е.* **б.** *предати се у чију власт, на чије располагање; не одолети чијем полном прохтеву.* — Лепу Јелку убио неки мађарски војник што му се није хтела подати. *Рад. Д.* **в.** *потпуно се поверити коме.* — Он се сав подао Лешићу, који му је одгаљивао копрену са свих ... појмова. *Коз. Ј.*

по̀да̄тљив, -а, -о **1.** *издашан, дарежљив; великодушан. Вук Рј.* **2. а.** *податан (2), попустљив, мекан.* — У свом животу нисам видио мекшега, њежнијега и ... податљивијега човјека. *Шкреб.* **б.** *који се брзо и лако потчињава туђој вољи; склон блуду.* — Често [су је] затицали гдје се љуби, податљива и бестидна као мала кокошица. *Сим.*

по̀да̄тљиво прил. *на податљив начин, подајући се.* — Пошла је ... мекано и податљиво. *Крл.*

по̀да̄тљивӧст, -ости ж *особина онога који је податљив.*

по̀да̄тно прил. *на податан начин, податљиво.*

по̀да̄тнӧст, -ости ж *особина онога који је податан.* — Жена податно лежи подно његових ногу. *Фран.*

пода́ћи и **по̀да̄ћи,** по̀да̄ће̄м сврш. *в. подићи. Вук Рј.*

по̀да̄шан, -шна, -шно *који радо даје оно што има, издашан, дарежљив.* — Народ је добар, миран, што је главно подашан. *Кол.* фиг. Подашна показује [се] природа у свакоме појаву свом. *М 1867.*

Изр. подашне руке (бити) *в. уз податан (изр.).*

по̀да̄шнӧст, -ости ж *својство онога који је подашан.*

пода́штрати, по̀да̄штра̄м несврш. *в. подоштравати. Вук Рј.*

подба́да̄ње с *гл. им. од* подбадати.

подба́дати, по̀дба̄да̄м *несврш. и уч. према* подбости.

подба̀да̄ч, -а́ча м *онај који подбада, подстиче кога на што.* — Дужност је сваког ... ратника ... да своме старешини пријави сваког ... подбадача и издајицу. *Вин.*

подбàдачкӣ, -ā, -ō *који се односи на подбадаче.*

пòдбан м ист. *банов заменик, помоћник.*

подбàнија ж необ. *част, достојанство, служба подбана.* — Због ... распре са баном ... мораде [се] одрећи подбаније. *Шен.*

пòдбанов, -а, -о *који припада подбану.*

пòдбанскӣ, -ā, -ō *који се односи на подбана или на његову службу*: ~ част.

пòдбанство с *подбанско звање, чин подбана.* — Мога оца су с подбанства скинули. *Шен.*

пòдбāран, -рна, -рно *баровит, мочваран.* — Прешао сам преко једне подбарне ливаде до ријеке. *Чол.*

подбацúвати, -àцујēм *несврш. и уч. према подбацити.*

подба́цити, пòдбāцīм сврш. **1. а.** *бацити, ставити испод чега.* — Штокманов сусед вешто подбаци пушку. *Моск.* **б.** *кришом, тајно подметнути, потурити што.* — Подбаци ватру под туђи кров. *Мул.* Неко је мени подбацио мађије па немам дјеце. *Ђор.* **2. а.** *не добацити до циља.* — Прасак топа одјекну ... Јави командиру да је подбацио! — наређује командант. *Јак.* **б.** фиг. и разг. *обманути, изневерити, преварити чије наде, очекивања.* — Виногради подбацише. *Радул.* Знала је тачно колико која њива може да избаци неродне и родне године, колико може да подбаци или да више понесе. *Ств. 1948.*

пòдбачāј м **1.** *промашај у гађању кад метак не добаци до циља.* — Ваљда им тај коригује ватру: подбачај, пребачај. *Ђоп.* Код нишањења ... мушица преniско узета: подбачај. *Стрељ.* **2.** *слабији успех, мањи принос од очекиваног.* — Узрок овој појави је подбачај у производњи у многим крајевима. *Пол. 1959.*

подба́чати се, пòдбāчām се *несврш. и уч. према подбочити се.*

пòдбел, ијек. пòдбијел, м бот. *биљка из пор. главочика која се употребљава као лек против кашља* Tussilago farfara. *Бот.*

подбèлежнӣк, ијек. подбӣљежнӣк, м *бележников заменик.*

подбèлешка, ијек. подбӣљешка, ж *кратка забелешка испод белешке, напомена.* — Има ту биљежака, испод којих слиједе подбиљешке. *Нех.*

подбе́лити, пòдбēлīм, ијек. подбијèлити, сврш. *обележити дрво чиме (нпр. у шуми подгулившии кору као знак да су дрва одређена за сечу), подгулити. Вук Рј.*

пòдбēљ, ијек. пòдбијељ, м бот. *в. подбел.* — Оне врбе ... па ... широки листови подбијења! *Коз. И.*

подбељúвати, -бēљујēм, ијек. подбијељивати несврш. **1.** *несврш. и уч. према подбелити.* **2.** *постајати бељи.* — Исток већ подбељује, а у соби се почеше назирати нејасне контуре предмета. *Дом.*

пòдбео, -бела, ијек. пòдбио, м бот. покр. *в. подбел. Вук Рј.*

подби́јање с *гл. им. од подбијати.*

подби́јати, пòдбијām *несврш. и уч. према подбити.*

подбӣ́јач, -а́ча м **1.** *подметач.* **2.** покр. *клин на плугу помоћу којега се подешава дубље или плиће орање. Вук Рј.*

подбијел- и **подбјел-**, ек. подбел-.

пòдбијељ, ек. пòдбēљ.

подбӣ́љежнӣк, ек. подбèлежнӣк.

подбӣ́љешка, ек. подбèлешка.

пòдбио и **пòдбјел**, -бјела, ек. пòдбео.

пòдбир м *дуванско лишће при дну стабљике, које се прво сече; сакупљени опали плодови.* — Била би мени потребна обојица ... и за подбир и за низање дуванског лишћа. *КН 1959.*

подбира́вати, -йрāвām *несврш. и уч. према подбирати.* — Може [се] у повећем воћњаку по два-три пут подбиравати. *Тод.*

пòдбирање с *гл. им. од подбирати.*

подби́рати, пòдбӣрām и **пòдбирати**, -рēм *несврш. и уч. према подбрати.*

пòдбити, пòдбијēм сврш. **1.** *прибити, приковати, прикуцати одоздо.* — Носи праве градске ципеле ... подбијене чавлима. *Пав.* **2.** *забити, утерати силом испод чега.* — Некоме [су] подбили игле под нокте. *Крл.* **3.** *нагњечити, нажуљити, повредити одоздо ногу при ходању, добити набој на табану.* — Толико су га бољели подбијени табани — али се никоме није жалио. *Чол.* Нисам узалуд подбила табане. *Куш.* **4.** *ставити ослонац, подупирач чему да буде чврсто, да се боље држи*: ~ зид. *Деан. Рј.* **5.** *подложити, подврћи.* — Млеци [су] хтјели да подбију наше земље у Фриулима. *Нех.* **6.** *обузети, облити.* — Умукне старац, подбио га зној. *В 1885.* Још ни брци подбили га нису. *Хар.* **7.** *одоздо одбити, откинути, стрести. Вук Рј.* **8.** *спопасти, шчепати.* — Жута хрта за уши подбила те се с њиме које низ планину. *НП Вук.* **9.** *сабити се, згурити се, силом се подвући.* — Они се боје ове кише ... зато су се подбили под ... сено. *Рј. А.*

Изр. ~ **крōв** *учинити да кров буде раван. Вук Рј.*; ~ **прōсо** покр. *просијати просо. Рј. А.*

~ **се** *повр. према подбити (3).* — У рђавој обући лако се човјек и подбије. *Батут.*

пòдбјел, ек. пòдбел.

подбјељи́вати, -бјѐљујем, ек. подбељи́вати.

по̀дбог и **по̀дбогом** прил. **1.** *сасвим, баш.* — Нису имали подбог ништа. *Божић.* Нису радили ништа подбогом. *Креш.* **2.** *нигде.* — Нико подбогом не може да се сети откуда се то разгласи. *Глиш.* Горе сиротиње од мене не може бити подбогом. *Шуб.*

подбода̀чица ж *она која подбада, која уме боцнути, наругати се.* — фиг. Има 313 приповедака без подругачица (Врчевић их ту зове »подбодачице«). *Поп. П.*

по̀дбо̄ј, -оја м **1.** *довратник; оквир око прозора, оплата.* — Мачкасто [се] забаци да би дохватио подбој високог ... прозора. *Божић.* **2.** *набијен под, патос у стаји. Вук Рј.* **3.** *набој, жуљ.* — Бранку и Воју се пликови на рукама јавили, подбој се оприштио и малко се при дну зацрвенео. *Ћур.*

по̀дбо̄јница и **по̀дбо̄јњача** ж покр. *једна од побочних дасака на воденици. Вук Рј.*

подбо̀сти, подбо̀дем (аор. **2.** и 3. л. по̀дбоде; р. прид. по̀дбо̄, подбо̀ла, -ло; трп. прид. подбо̀ден, -ена, -ено) свршс. **1.** *притиснути, ударити мамузама у бокове коња да се брже креће.* — Један од јахача ... лудачки је [кобилу] подбоде. *Лал.* Управо сам хтио подбости коња да изведем што сам одлучио. *Шкреб.* **2.** фиг. **а.** *подстаћи, потакнути на какву радњу.* — Да ме деца нападају ... То си их ти подбола. *Поп. Ј.* Либерали ... подбодени од пријатеља у Београду, чине неку врсту државног удара. *Скерл.* **б.** *изазвати жестину, подјарити.* — Нешто га је подболо да му оштро одговори, али се свлада. *Цар Е.*

~ **се** *подбочити се.* — Најзад бесан оде. А моја враголанка, чучећи се подбоде, подиже главу, па и даље ... подсмешљива, рече ... *Богдан.*

Изр. подболе се красте (богиње) нар. *улегле се, слегле се мало у средини. Вук Рј.*

по̀дбочина ж *нижа страна чега (обично брега, планине).* — Прије к студенцу у подбочини брдељка. *Ков. А.*

подбо̀чити, по̀дбочим свршс. **1. а.** *ставити руку, длан, шаку да се на њих ослони глава, подбрадак и сл.* — Подбочи главу лактима о кољено. *Огр.* **б.** *подупрети; потпрети.* — Док није Русија одонуд подбочила, с лоповом се није дало проговорити. *Ћоп.* Подбочи своју ... реченицу податком ретким ... зналачким. *Михиз.* **2.** фиг. *охрабрити, подстрекнути.* — Кмете моје подбочише тајно да се дигну. *Бог.*

~ **се** *ослонити се руком о што, подупрети се руком о бок.* — Одупре се и подбочи левом руком ... на сабљу своју. *Срем.* Сатник бијесан, подбочи се и раскорачи. *Фелд.*

по̀дбрадак, -атка м **а.** анат. *предњи део доње чељусти на лицу који је истурен у округластом облику* mentum; исп. брада (1). — У њега је дрхтао подбрадак и читаво му лице. *Кос.* Вода [јој] долазила до подбратка. *Андр. И.* **б.** *подвољак.* — Стари цеховски мајстор ... има два подбратка и трбушину за три трбуха. *Шен.* Долазио је из двора шјор Менго ... с високом огрлицом, над којом му виси дебео подбрадак. *Ћип.*

подбра̀да̄ч, -а́ча м и **подбра̀дача** ж **1.** *рубац, марама око главе која се завезује под брадом.* — Била је сва плава ... безбојан рубац подбрадач није завезан, него пребачен преко главе. *Кал.* **2.** *каиш којим се под брадом причврсти војничка каџига. Деан. Рј.*

подбра́дити, по̀дбра̄дим свршс. **а.** *повезати главу марамом тако да се крајеви мараме свежу, причврсте под подбратком.* — Жена чистом руком дохвати један крај узла рупца којим је подбрађена. *Кал.* **б.** *везати испод подбратка мараму, пешкир и сл.* — Берберин [га] подбрадио пешкиром и насапунио. *Нен. Љ.* Газда Симо, жут, подбрађен свиленим јаглуком, лежао је ... у средини собе. *Ћор.* фиг. Над терасом велика кугла с модром светлошћу, а подбрађена ... густом мрежом. *Петр. В.*

~ **се** **1.** *подбрадити (а).* — Подбрадила се жућкастом шамијом. *Дом.* **2.** *ослонити се, подупрети се подбратком на штап и сл.* — Подбрадио се чворугавом штапином на којој је врећасти торбак. *Божић.*

по̀дбраднӣ, -а̄, -о̄ *који је испод браде, који се односи на подбрадак:* ~ мишић.

по̀дбраднӣк, по̀дбрадњак и **по̀дбрадњӣк** м **а.** нар. *трака накићена старим новцима причвршћена за конџу тако да уоквирује лице и пролази испод браде. Вук Рј.* **б.** *део шлема испод браде.* — Тресну сабљом по глави младога баташку. Не уби га, јер му сабљу задржа подбрадник. *Кнеж. Л.*

подбрађи́ва̄ње с *гл. им. од подбрађивати.*

подбрађи́вати (се), -а̄ујем (се) *несврш. и уч. према подбрадити (се).*

по̀дбрати, -берем и -бѐрем свршс. = подабрати. — Изиђе Сима у забран ... Понео секиру ... Да подбере који суварак. *Вес.*

~ **се** *скупити се.* — Ако се гној подбере на једно затворено мјесто, онда то подбирање зовемо гнојнице. *Батут.*

по̀дбрдаље с *подножје брда, подбрђе, подбрежје.* — Чуо се ... шумом топот коњских копита, подбрдаљем јездила два јунака. *Мул.*

пòдбрдан, -дна, -дно *који се налази под брдом.* — Уживали су слушајући ... зурле ... из подбрдних махала. *Ћор.*

пòдбрђе с *подбрежје.* — Подбрђа су копна до испод врхова ... *Лал.*

пòдбрёжје и **пòдбрежје** с *доњи део брега, подбрђе.* — Градић [се] пење у подбрежје и уличице нестају у виноградима. *Мар.* Подбрежје [је] много стрмо. *Петр. В.*

пòдбрёкао, -брéкла и пòдбрёкла, -ло *подбуо, подбухао, надувен.* — Сив у блиједом лицу и црно подбреклих и упалих очију изјавио [је] кратко ... *Ћал.*

подбректи́ва̀ње с *гл. им. од подбрективати.*

подбректи́вати, -брèктујём несврш. *звецкати, звекетати.* — Стала му је сабља подбрективат'. *Вук Рј.*

пòдбрецнути се, -нём се сврш. *в. обрецнути се. Р-К Реч.*

подбрија́ва̀ње с *гл. им. од подбријавати.*

подбрија́вати, -ијàвām *несврш. и уч. према подбријати.* — Носи дугу косу, подбријава врат. *Ћоп.*

пòдбријати, -јём сврш. **1.** *одоздо, са стране мало обријати.* — Очи мале, бркови подбријани и подрезани. *Шапч.* **2.** шаљ. *окресати (о стаблу). Бак. Реч.*

пòдбрисати, -ишем сврш. *подвући, потцртати, истаћи.* — То ми подбришите у записнику. *Шен.*

подбру́сити, пòдбрӯсӣм сврш. *брусом наоштрити.*

Изр. ~ пете *побећи.* — То му је утјерало такав страх у кости да је подбрусио пете. *Шов.*

подбрцки́вати, -бр̀цкујём *несврш. и уч. према подбрцнути.* — Гомила их људи ... подбрцкује и хуцка. *Цес. А.*

пòдбрцнути, -нём сврш. *надражити, подјарити, подбости.* — Као да је јутрос и ђаво умешао своје прсте да га подбрцне. *Вучо.*

пòдбулӧст, -ости ж = подбухлост *особина и стање онога који је побдуо.*

подбу́нити, пòдбӯнӣм сврш. **1. а.** *тајно подстаћи на буну.* — Мађари затим Беч подбунили. *Кур.* **б.** *тајно подстаћи на какав поступак.* — Подбуне Бојиновића ... пријатељи да тражи да му се даде десна страна Јадра. *Вук.* **2.** *изазвати незадовољство, озлојеђеност, гнев, узрујаност.* — Тада се нас тројица другова договоримо да оставимо ... науке и да бјежимо у свијет ... Дођем ја на ферије онако подбуњен и врућ. *Андр. И.*

пòдбунути, -нём сврш. *подбухнути.* — Лице му је подбуло од неспавања. *Козарч.* Жиле му подбуле све од јучерашњег вина. *Марет.*

подбуњи́ва̀ње с *гл. им. од подбуњивати.*

подбуњи́вати, -ӯњујём *несврш. и уч. према подбунити.*

пòдбуо, -ула, -уло и **пòдбухао,** -хла -хло *надувен, отекао.* — Надбискуп је подбуо, дебео муж. *Нех.* На вратима се појави зловољан и подбуо чупоглавац. *Ћоп.* Био је блиједа подбухла лица. *Новак.* Црвен у лицу ... подбухао ... погледа он по челадима. *Ћор.*

пòдбухлӧст, -ости ж = подбулост.

пòдбухнути, -нём сврш. *отећи, надути се.* — Очи му се црвениле ... капци му подбухли. *Ћор.* фиг. На необријаном лицу подбухла је сјена болести. *Михољ.*

пòдвадница ж покр. *земљиште које се натапа водом из вађе.* — Огњановићима нека само подвадница и воденичиште роде, па доста кукуруза за пола села. *Рад. Д.*

подва́ђати, пòдвāђām *несврш. и уч. према подвести, подводити.*

подва̀ђа́ч, -áча м *в. подвођач. Бен. Рј.*

подва́ја̀ње с *гл. им. од подвајати (се).*

подва́јати (се), пòдвājām (се) *несврш. и уч. према подвојити (се).*

пòдвала ж **1.** *речи, поступци, обећања и сл. којима је циљ да се неко доведе у заблуду, подметање нечег неистинитог, превара, обмана.* — Знаш како се праве замке и подвале уочи избора. *Нуш.* У решавању ... ових и других питања играју одређену улогу и закулисне дипломатске ... подвале. *Марј. Ј.* Гдје су његови правни замршаји, доскочице и подвале? *Богд.* **2.** *греда која се при грађењу куће подметне, стави испод чега.* — На камени темељ [кад се гради кућа] стављене су четири греде подвале, две дуже, две краће. *Рј. А.*

пòдвалак, -áлка м *оно што је подваљено, подметнуто испод чега да чвршће стоји (нпр. испод бачве или бурета). Рј. А.*

подвала̀ција м *онај који се служи подвалама, који подваљује другоме. Р-К Реч.*

подвала̀ци̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на подвалације.* — Само посредством његове препредене, управо подвалацијске лукавштине наивни и неуки људи увјерени су да дјелују у своме интересу. *Лит. 1957.*

подва́лити, пòдвāлīм сврш. **1.** (коме) *послужити се подвалом, намерно подметнути лаж под истину, поступити нечасно, несавесно према коме.* — Старим лолама и видрама обично се не може подвалити. *Срем.* Умио [је] да свима свједоцима оптужбе ... подвали и да их ... збуни. *Л-К.* **2. а.** *подметнути, потурити што испод чега да чвршће стоји;*

исп. подвалак. *Бен. Рј.* **6.** *оборити, свалити.* — Хоће се готова чета примораца да подвали једну букву. *Павл.*

~ **се** *повр. према подвалити (2а).* — А стрмовима подвали се пода њ и изручи га у котлишта сура, и обрете се поток сред клисура. *Кош.*

подва̀лција м *в. подвалација.* — Он је велик, али као подвалција. *Матош.* Држава гдје влада пролетерска диктатура неће имати интересовања за ситничаре и подвалције. *Вуј.*

по̀дваљак, -а̄љка м **а.** *в. подвољак.* — Он већ види ... ведра лица ... округла, румена, с двоструким подваљком. *Глиш.* Она је жена ... са два подваљка ... и многим наслагама сала. *Андр. И.* **6.** *масни кожни набор на телу.* — Потражи оком слику дјетета на зиду ... Загледа се у голо тијело, све у подваљцима. *Вуков.*

подваљи́вање с *гл. им. од подваљивати.*

подваљи́вати, -а̀љујем *несврш. и уч. према подвалити.*

подваљи́ва̄ч, -а́ча м *подвалација.* — Сиромах се дао насамарити од двојице префриганих подваљивача. *Божић.* Бијаше највећи објешењак у мјесту ... забадало и подваљивач. *Донч.*

подваљи́ва̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на подваљиваче; који садржи у себи подвалу.* — Око две подваљивачке трампе ... исплео је Глишић ситне сукобе и интригу. *Глиг.*

по̀дварак, -а̄рка м *јело од пиргјаног киселог купуса са печењем:* ћурка, пура на подварку.

подвари́ва̄ње с *гл. им. од подваривати.*

подвари́вати, -а̀рујем *несврш. и уч. према подварити.*

подварија̀ита ж *један од начина отварања игре шаха који иде у састав једне од многобројних варијаната.* — Регистрирао је око 200 разних отварања од којих свако има своје варијанте и подварије. *Шах 1.*

подва́рити, по̀два̄рӣм сврш. *подгрејати јело на ватри; скувати, сварити.* — Дај дрва да подваримо млијеко. *Вук Рј.*

по̀двежњак м *марама која се мртвацу подвезује испод браде.* — Свијећу јој метнули више главе и тамноцрвеним подвежњаком ... забрадили је. *Радул.*

по̀двез м *оно што је везано испод чега.* — Донесоше [војницима] ... три заставе. Међу њима једну врло велику ... надодољену ... ешарпама, свиленим подвезима. *Црњ.*

по̀двеза ж **1.** *плетена, везена, свилена и сл. врпца којом се под коленом подвезују чарапе; еластична гумена врпца која опасује ногу испод или изнад колена и служи за подржавање чарапа.* — Пуница дарује зету ... бјечве и подвезе са четири златне ките. *Вук.* Ногавица ... се повукла горе и видјела подвеза од еластика и голи лист. *Бег.* **2.** *врста женске мараме за покривање главе.* — И љети и зими умотана неким шамијама и подвезама ... она се вртила по цио дан по мутваку. *Андр. И.* Жене ... спопадао смијех, ударале се у слабине, сакривале лице подвезама. *Сиј.* **3.** пом. *попречни ред узица, сплетених од влакана конопље, прошивених кроз једро лађе, помоћу којих се једро може, према јачини ветра, скратити;* исп. подвезица (3). *Деан. Рј.*

подве́зати, по̀двēжēм сврш. **1.** *привезати одоздо, с доње стране.* — Када је умирала, а ја јој ... подвезао рупцем браду, стегнуло ме нешто у грудима. *Мишк.* фиг. Раздвојене су и кћи и мати да им се мало језик подвеже и смири. *Сек.* **2.** фиг. *склопити, закључити погодбу, уговор; дати залогу ради обезбеђења зајма.* — Са странцем [је] већ био подвезао погодбу и уговор. *Коч.* Чинило ми се да сам с њом подвезао некакав контракт пријатељства. *Лаз. Л.*

~ **се 1.** *учврстити на себи одећу стегнувши и привезавши крајеве одеће.* — Ракита се подвеза, закопча пуце на прсима. *Сиј.* **2.** фиг. *дати писмену обавезу, обавезати се на извршење чега.* — Наишло било зло време, те ко крстом, ко писменом подвеза се, па ... сада ... тандркнуће му добош пред кућом. *Вукић.* Па је ли онда право да се и ти мени нешто подвежеш? *Десн.* **3.** фиг. *снабдети се моралном снагом и одлучношћу за какав чин, дело.* — Ваља добро да се подвеже онај ко хоће да се успротиви данашњем стању. *Радул.*

подвѐза̄ч, -а́ча м и **подвѐзача** ж покр. *мала бела марама коју жене и девојке у неким крајевима међу преко капе и одоздо под брадом привежу. Рј. А.*

подвези́ва̄ње с *гл. им. од подвезивати (се).*

подвезива̀ти (се), -ѐзујēм (се) *несврш. и уч. према подвезати (се).*

по̀двезица ж **1.** *дем. од подвеза (1).* — Јако притегнуте подвезице сметају отицању крви. *Батут.* **2.** *повез за бркове, брковез.* — Ту су ти свакојаке боце, подвезице за бркове. *Драж.* **3.** пом. *подвеза (3).* *Деан. Рј.*

Изр. орден Подвезице *највиши и најстарији енглески орден (основао га, 1348, краљ Едвард III) који се подвезује испод десног колена.*

по̀двезӣк м *подвеза (1).* — Имала је кратку крзнену гарнитуру с још краћом сукњом-печурком, тако да су јој се љупко

и пожудљиво откривали подвезници. *Божић.*

пòдвезница ж *подвеза* (*1*). — На столици кад седи, он увек подавије ногу пода се, па му вире подвезнице. *Марк. М.*

подвèсти[1] и **пòдвести**[1], подвèдēм (аор. подвèдох, 2. и 3. л. пòдведе; р. прид. пòдвео, подвèла и пòдвела, -ло; трп. прид. подвèден, -ènа, -ènо) сврш. **1.** *водећи кога, што учинити да дође под нешто.* — Ако пјесник тражи реална предмета ... нека се даде подвести у спиље и мед вукове. *В 1885.* [Хаџић] је наш народни живот хтео поштo-пото да подведе под западне шаблоне. *Јов. С.* **2.** (коме) *свести женску особу са мушкарцем, довести ради спаривања. Вук Рј.* **3.** фиг. *довести што (какве мисли, чињенице и сл.) у везу, у зависност од неке шире мисли или појма.* — Настојник је могао учинити највећи угурсузлук, само ако га може подвести под правило црквено. *Лаз. Л.*

подвèсти[2] и **пòдвести**[2], подвèзēм сврш. *возећи довести под нешто*: ~ кола, ~ лађу. *Вук Рј.*

подвéсти и **пòдвēсти,** подвéзēм сврш. *украсити везом, везењем, извести, навести одоздо, с доње стране. Вук Рј.*

пòдвечē(р) прил. *у време непосредно пре вечера, у сумрак.* — Једнога дана, подвече, долази ми неки човјек. *Шов.* Подвечер се мати ... поврати и натраг ме одведе. *Буд.*

пòдвечēрје с *време непосредно пре вечера, сутон, сумрак.* — У подвечерје с пушком о рамену ... полако слази кроз трнаца сјену. *Марк. Ф.* Неће ваљда да се састајете увече ... Остаје сумрак, подвечерје. *Сек.*

пòдвиг и **пòдвиг** м **1. а.** *велико, славно, с великом храброшћу и пожртвованошћу извршено дело.* — Диверзантске групе и одреди по градовима извршили су низ храбрих подвига. *Ч-М.* Један његов подвиг преношен је и на партијским састанцима као примјер омладинске ваљаности. *Лал.* **б.** *животно дело остварено с много љубави и изузетне истрајности у раду.* — Нитко није с таквом снагом знао изразити потресну величину Толстојева умјетничког подвига као Владимир Ильић. *Р 1946.* **2.** (обично мн.) *пустоловине, несташлуци.* — Младићи ... разговарају понајвише о девојкама и ашиковању, играма или механским подвизима. *Андр. И.* Многи од њих [лопова] умију занимљиво да причају о својим подвизима и лумперајима. *Чол.* За дјечаке из моје улице то је доба необичних подвига. *Пав.*

пòдвижнйк м цсл. *онај који се из религиозних разлога одрекао сваких уживања.* — Живим, уметничким бојама оцрта тип првих »подвижника« и првих самостана. *Ранк.* Своје последње дане дотрајао [је] као скрушени монах, подвижник у кострети. *НИН 1970.*

пòдвижнйштво с *начин живота подвижника.* — Поред самог манастира налазе се две пећине ... које су виделе многа незнана подвижништва. *НИН 1970.* фиг. Колико је ... Црне Горе, све је ... такво какво је ... маузолеј трагике живота и далекосежног подвижништва. *КН 1958.*

подвúјāње с *гл. им. од подвијати (се).*

подвúјати (се), пòдвијām (се) *несврш. и уч. према подвити (се).*

пòдвūк м **а.** *повик упућен неком да се скрене пажња на себе, узвик.* — Пробијали [смо се] кроз заглушну свирку и вртоглавицу од каруселa, подвика вашарских атлета и пеливана. *Мил. В.* **б.** *повик, узвик који садржи заповест, опомену, претњу.* — Материн оштар подвик ушутка га начас. *Пав.*

подвúкати, пòдвūчēм сврш. *в. подвикнути.* — Показаће и Вукашин шта може ... Па подвика на своју војску. *Ад.*

подвикúвāње с *гл. им. од подвикивати.*

подвикúвати, -йкујēм *несврш. и уч. према подвикнути.*

подвикнвāч, -áча м *онај који подвикује.* — Помозите! — викне подвикивач. *Гор.*

подвúкљив, -а, -о необ. *који је пун подвикивања, који обилује подвицима.* — Игра коло около, коло ситно, поскокљиво, разметљиво, подвикљиво. *Кош.*

подвúкнути, пòдвūкнēм сврш. **1.** *јако викнути.* — Дечко подвикне за њим [кером], пратећи га очима. *Ранк.* Чим прође крај кафане који од њихових, а они му подвикну: Уа! *Нуш.* **2. а.** *викнути на кога јаким, повишеним гласом изражавајући гнев, незадовољство и сл.* — Куда водиш ту краветину? — подвикну Франина јаросно. *Гор.* Та уђути! — подвикну сурово на њега друг. *Глиш.* **б.** *оштро приговорити коме, прекорити кога оштрим, повишеним гласом; изгрдити.* — Треба чешће подвикнути тој несретној дјевојци, јер кад су мушкарци крај ње, зло и наопако! *Франг.* Наредник подвикну пијаним женама и оне се мало растрезнише. *Чипл.* **3.** (кога) *оштро, повишеним гласом заповедити.* — Новица подвикну неколико момака из своје дружине да донесу пртљаг са коња. *Вујач.*

пòдвиличнй, -ā, -ō *који је испод зубне вилице*: подвиличне жлезде. *НЧ.*

подвúнути, пòдвūнēм сврш. *в. под(а)вити.* — Већ је подвинутих руку ... шетао амо-тамо по својој коморици. *Шен.* Опет је сјела с подвинутим ногама. *Торб.*

по̀двиње с покр. *земљиште под виноградом или виноградима.* — Да ти је било изићи на Спасов-дан подвечер у подвиње града ... видио [би] како се коно Марко око осам сати натиснуо уз плот. *Јурк.*

по̀двиран, -рна, -рно *кроз што подире, избија, извире вода* (*о земљишту*). — Негде у близини из црне подвирне земље ... избијали су извори. *Моск.*

подвири́вати (се), -йрујём (се) *несврш. и уч. према подвирити* (*се*).

подви́рити, -и̏м сврш. *бацити кратки поглед, мало погледати, завирити испод чега.* — Гледајте! — рече и подвири у израњене гроздове. *Ћип.*

∼ **се** *подвирити.* — Тода јој задигла сукњу. Тика се подвирила. *Кик.* Негдје далеко чуло се како жене на перилу лупају. Кад бих се подвирио ... видио бих бутине како се бјеласају. *Лал.*

по̀двити, по̀двијēм сврш. **1. а.** *савити крај или крајеве чега.* — Својим подвијеним гранама кварила [је] симетрички распоређај супротних стабала. *Цар Е.* **б.** *привући к себи одоздо, савити испод себе* (*ногу, ноге, пете*). — Уста Баук, гусле скиде, а пак смјеран, подвитијех ногу, на пријашње сједе мјесто. *Маж. И.* Сједи, подвио ногу пода се ... пуши и — повазда шути. *Андр. И.* Спустио се одмах близу излаза, подвио пете и сео. *Ђур.* **в.** *скупити, савити под што, између ногу* (*косу, реп*). — По околним селима носили [су] перчине, неки низ леђа, а неки подвијене под капу иза врата. *Глиш.* Жут и куштрав пас, подвита репа, створи се однекуд цвилећи тужно. *Шимун.* **г.** *завернути навише, засукати, посувратити.* — Матија се завалио у столици ... у кошуљи са подвијеним рукавима. *Петр. В.* **д.** *мало сагнути, погнути.* — Подви главу као јуне и рукну напријед. *Креш.* **2.** *положити руке једну преко друге, скрстити*: ∼ руке на прсима. *Деан. Рј.* **3.** нар. фиг. *подложити, потчинити.* — Па нам примаче по двије, да му бог душмане подвије! *Вук.*

Изр. ∼ реп нар. а) *бити скромнији, мање предузетан, самоуверен у својим поступцима*; б) *покуњити се*; ∼ шипке нар. *брзо, журно ићи, јурити.* — Јадна ти мајка, да си ме видио како кидам низ Шћепан-поље! Па како сам подвио шипке преко Синјајевине. *Лал.*

по̀двлāк и **по̀двлак** м *оно што се подвлачи, подмеће испод чега.* — Имао [је] само четири храпаве даске на два неједнака подвлака. *Вел.*

по̀двластан, -сна, -сно *који је под нечијом власти.* — Околина та ... норманском мачу подвласна је. *Ил.*

подвла́стити, по̀двлāстӣм (трп. прид. по̀двлāштен и по̀двлāшћен) сврш. *подложити, подчинити под нечију власт.* — Крупни феудалци ... су сасвим подвластили слободне сељаке. *Пов. 2.* Тактика бечке политике ... је своје подвлашћене народе наизменице извргавала једне против других. *СКГ 1947.*

по̀двлачак и **по̀двлачак,** -чка м покр. **1.** *дашчица која се подвуче, подметне под друге две кад се кућа покрива шиндром. Вук Рј.* **2.** *доњи део женског руха.* — Кад је Иван мајку разумио, к себи зове невјерну љубовцу и њу свлачи до кошуље танке, а облачи потиштено рухо: нешто гуња сукна раздерана, за подвлачак љетнога бархама. *НПХ.*

подвла́чēње с *гл. им. од подвлачити* (*се*).

подвла́чити (се), по̀двлāчӣм (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према подвући* (*се*). **2.** фиг. *увлачити се, улагивати се.* — Окренем се и шмркам ... та вуцибатина распознаје шмркања моја, и ево га, подвлачи ми се као мачe. *Сек.*

Изр. ∼ реп *в. уз подвући* (*изр.*).

по̀двлачица и **по̀двлачица** ж покр. *подвлачак* (*1*). *Рј. А.*

по̀двлачка и **по̀двлачка** ж покр. *подвлачак* (*1*). — Стрехе су подшивене танким белим дашчицама, подвлачкама. *Рј. А.*

по̀двлāштенӧст, -ости ж *особина или стање онога који је подвлаштен.*

подвлаште́ње с = подвлашћење *гл. им. од подвластити.*

по̀двлāшћенӧст, -ости ж *особина или стање онога који је подвлашћен.*

подвлашће́ње с = подвлаштење.

подвлашћи́вати, -влàшћујēм *несврш. и уч. према подвластити.*

по̀двод м *подвала, обмана, превара.* — Не знам како ћу то схватити него је подвод некога зла духа. *Новак.*

по̀дводан, -дна, -дно **1.** *који је изложен изливу воде, поплави, водоплаван.* — Већину насеља ... окружују подводне њиве и баруштине. *Пав.* Цело пре подне преседели су ... на нискоj, подводној пољани. *Ћос. Б.* **2.** (одр.) **а.** *који је испод воде, који се врши под водом, који живи под водом*: подводни електрични вод, подводни риболов, подводне струје. — Титаник наилази на подводни ледени брег. *Нуш.* Као какав подводни сисавац стари је ломио лед. *Крл.* **б.** фиг. *потајан, скривен.* — Неки потајни, подводни ... однос [владао је] између првог министра и уредника. *Цар Е.*

Изр. ~ пушка риб. *нарочито конструисана пушка која избацује харпун којим се риба убија.*

подво̀да̄ч, -а́ча м **а.** = подвођач *онај који подводи, сводник.* — Упознао се ... с подводачем, спадалом. *Сим.* **б.** *онај који заводи на странпутицу, на зло, заводник.* — фиг. Укратко, кћери, не веруј заклетвама. То су подводачи ... спроводнице молби нечистих. *Панд.*

подвода́чица ж = подвођачица *она која подводи, сводиља.* — Станује у првом кату — рече гардеробијерка с потанкошћу старе подводачице. *Јонке.* фиг. Јер ће моћ лепоте пре претворити поштење ... у подводачицу него што ће снага поштења преобразити лепоту у нешто слично њему. *Панд.*

подво̀да̄чница ж *јавна кућа. Р-К Реч.*

подво̀дити, по̀дводим *несврш. и уч. према подвести*[1].

по̀дводи̏ик м *подводач, подвођач, сводник.* — Отишли [чанколизи] ... да буду уз подводника, који се обогатио његовим расипањем. *Нед.* Да, развратник! Отимач! Подводник! Један обични стари лупеж. *Мар.*

по̀дводница[1] ж **1.** *в. подморница.* — То су наше подморнице или подводнице. Стално су под водом. *Вј. 1957.* **2.** бот. *врста водене биљке* Najas marina. *Сим. Реч.*

по̀дводница[2] ж *подводачица, подвођачица, сводница.* — Беху се [речи] дубоко удубле у срце његово, као оно што се у успомени какве невине девојке уреже гадни лик какве старе подводнице. *Јов. Ј.*

по̀дводничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подводнике и подводнице*[2].

по̀дводни̏штво с *посао, рад подводника или подводнице*[2]. — Не морах служити насилном отимању, подводништву, блудништву. *Јурк.*

по̀дводно̄ст, -ости ж *особина земљишта које је изложено изливу воде или поплави. Р-К Реч.*

подво́дњача ж *в. подморница*; исп. подводница[1]. *Р-К Реч.*

по̀двођа м *заменик вође.* — Служио је Марије као подвођа у рату против Југурте. *М 1876.*

подво̀ђа̄ч, -а́ча м = подводач (а).

подвођа̀чица ж = подводачица.

подво̀ђе̄ње и **по̀двође̄ње** с *гл. им. од подводити.*

подво̀же̄ње и **по̀двоже̄ње** с *гл. им. од подвозити.*

по̀двожња̄к м *пролаз за пешаке и возила испод какве саобраћајнице (нпр. железничке пруге, магистрале и сл.)*; супр. надвожњак. — У дубоком ... подвожњаку једна је старомодна локомотива маневрирала. *Крл.* Уз пут су дигли у ваздух подвожњак на друму. *Поп. Ј.*

по̀двоз м **1.** *средство за вожњу, кола.* — Идем одмах к сеоском кнезу да ти сутра даду подвоз и да те одвезу у град. *Бен.* Поп је обишао парохијане да нађе подвоз. *Петр. В.* **2. а.** *вожење, вожња.* — Како сте платили за подвоз, тако вас и возим. *Нен. Љ.* У паду ћу само згрчити пести за узалуд плаћени подвоз. *Стипч.* **б.** *подвознина. Деан. Рј.*

по̀двозан, -зна, -зно *којим се, на којем се лако вози. Р-К Реч.*

подво̀зити, по̀двозим *несврш. и уч. према подвести. Вук Рј.*

по̀двознӣ, -ā, -ō *који се односи на подвоз, превозни*: ~ средство, ~ тарифа, ~ пошта, подвозни трошкови.

по̀двознина и **подвозни̏на** ж *плата за подвоз, превоз, превознина. Р-К Реч.*

по̀двозница ж *исправа о посланој роби којом се доказује да је роба примљена (на железници, на лађи) за пренос из једног места у друго, товарни лист. Бак. Реч.*

подвојáвање с *гл. им. од подвојавати.*

подвојáвати, -о̀јāвам *несврш. и уч. према подвојити.*

по̀двојак, -о̄јка м покр. *в. подвољак.* — Виси му подвојак као у вола. *Ћип.*

по̀двојен, -а, -о **а.** *одељен један од другога, раздвојен.* — Гледајте да их сретнете подвојене: данас једног, сутра другог. *Грол.* **б.** *који се разликује један од другога, неједнак, различит.* — Тако се у кругу људи међу којима живимо стварају о нама подвојена мишљења ... у суштини подједнако и тачна и нетачна. *Андр. И.*

по̀двојено прил. *на подвојен начин.*

по̀двојено̄ст, -ости ж **а.** *особина и стање онога што је подвојено.* **б.** *издвојеност.* — Та подвојеност није долазила због тога што је ... Илија био и по чему друкчији од осталих сељака. *Лоп.*

подво̀јити, по̀двојим сврш. **1.** *разделити надвоје, раздвојити, одделити једно од другога.* — Наша је култура била подвојена. *Бел.* Наши животи неће бити подвојени. *Креш.* **2.** *двоструко појачати, удвојити, удвостручити, повећати.* — Онда, браћо, подвојите снагу што можете. *Март.* У таквим је временима [моралне посусталости] ... егоизам подвојен и освежен. *Прод.* **3.** *посумњати.* — Кад гледаш оно сиво застрто небо, подвојит ћеш да тамо горе милосрђа има. *Шен.* Нитко није ... подвојио о невиности Јелке. *Кум.*

~ **се** *повр. према подвојити (I).* — Е, сад морамо да се подвојимо: ја ћу сад лево ... а ти хајде тако право. *Ранк.*

пòдвољак, -бљка м **а.** *дебели (често двоструко испупчени) кожни набор испод подбратка.* — Јасно се видио фра Анте ... лица округла са сјајним подвољцима. *Шимун.* Под брадом се облио [жени] меки подвољак. *Поп. Ј.* **б.** *спуштена и набрана кожа испод врата у неких животиња.*

пòдвôљчина ж *аугм. од подвољак.*

пòдвôљчић м *дем. од подвољак.*

пòдворак, -ōрка м *мали извор под обалом украј веће воде. Вук Рј.*

пòдвôран, -рна, -рно *који је способан подворити кога, који радо двори, услужан. Рј. А.*

пòдворба ж **а.** *дворење, услуга.* — Све троје његових натјече [се] које ће му прије учинити какву подворбу. *О-А.* **б.** *оно што се послужује, јело.* — фиг. Дебео краљ и мршав просјак само су двије разне подворбе, два јела. *Богд.* **в.** *скуп оних који дворе, послужују некога, послуга.* — Његова подворба морала га чекати, ма кад се он кући повратио или од куће полазио. *Коз. Ј.*

пòдворе ж мн. *два коца што се на њима носе навиљци, сенско коље.* — Хрле слуге тер на ражње, подворе, полуге преровише огњиште и куте. *Март.*

подворе́ње с **1.** *услужење, подворба, услуга.* — Подворење које наш кнез чини султану вређа наш народни понос. *Јов. С.* **2.** *посета, поклон.* — Доводио [је] своје колеге [капетан Антонов] на подворење хрватском књижевнику. *Андр. И.* Теодора изваљена на дивану прима званична подворења. *Грол.*

подвòрити, пòдворӣм и **подво́рити** -ӣм сврш. **а.** *учинити подворбу, послужити.* — Јадна његова мајка! ... Два мјесеца лежи и мучи се, а никога код ње да је подвори осим њега. *Бор.* **б.** *почастити гозбом, погостити.* — Сутра хоћу неке пријатеље да подворим, нека се веселе мојој срећи. *Јурк.*

пòдворица ж и м *човек који се удвара коме, удворица слуган.* — Од данас није имао лице грофа, али је представљао оне исте снаге туђинске тираније и домаћих подворица. *Дед. В.*

пòдвôрје с **1.** *земљиште у близини куће, поткућница. Рј. А.* **2.** *црква која припада манастиру.* — Анђео кроз подворје свето алем-чашу носи звјездолику. *Прер.*

пòдвôрнӣк м *човек који двори, послужује у каквој установи:* школски ~.

пòдвôрнйков, -а, -о *који припада подворнику.*

пòдвôрнйковица ж *подворникова жена.* — Дјеца школске подворниковице измиљеле из пивнице. *Крл.*

пòдвôрница[1] ж *жена подворник, дворкиња, послужитељка.* — Појурила је подворница с метлом. *Крањч. С.*

пòдвôрница[2] ж *земљиште, посед под двором, око куће, поткућница*; исп. окућница (1). — Све сеоске њиве подоране ... а Лукова подворница црна: по њој клије трње и коровље. *Март.* Ти гледаш наше дворове и подворнице ... Видје ли још гдје по свијету оваког богатства и раскоша? *Мат.* **2.** бот. покр. *в. троскот. Вук Рј.*

пòдвôрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подворнике и подворнице.* — Свјетлуца ту и тамо никластог гумба подворничког ковина. *Крл.*

пòдвôрнички прил. *на подворнички начин, као подворник.* — Упита [Ибро] подворнички покорно. *Куш.*

подвострýчавање с *гл. им. од подвострýчавати.*

подвострýчавати, -ýчавām = подвостручивати *несврш. и уч. према подвострýчити.*

подвострýчивање с *гл. им. од подвострýчивати.*

подвострýчивати, -ýчујēм несврш. = подвостручавати.

подвòстручити, -ӣм сврш. *учинити што двоструким, двапут већим.* — Ова би земља морала данашње даће барем подвостручити. *Старч.* Први [му је] посао успио и подвостручио капитал. *Мил. В.*

~ **се** *постати двострук.* — У теби се срце разиграло, снага ти се подвостручила. *Радул.*

пòдвратак, -тка м (мн. пòдвраци, ген. -тāкā) **1.** *завршут или посувраћен крај на рукаву, панталонама и сл. Деан. Рј.* **2.** *подвратник. Деан. Рј.*

подвра́тити, пòдврāтӣм сврш. *савити, подвргнути.* — Црном бојом навуче вјеђе, опружи [их] к сљепоочицама и крајеве подврати горе. *Сиј.*

пòдвратнӣк м *кожа која виси испод врата (нпр. у говечета).* — Од свију је најбоља крава ... којој подвратник виси од вилице до ногу предњих. *Марет.*

пòдвраћати, -ām *несврш. и уч. према подвратити.*

подвргáвање с *гл. им. од подвргавати (се).*

подвргáвати (се), -вр̄гāвām (се) *несврш. и уч. према подвргнути (се), подврћи (се).*

пòдвргнути и пòдврћи, пòдвргнēм (аор. пòдвргнух и пòдвргох, 2. и 3. л. пòдврже

и пòдврже; р. прид. пòдвргнуо, -ула, -уло и пòдвргао, -гла, -гло) сврш. **1. а.** *извршити над неким или нечим какву радњу, учинити нешто објектом какве радње.* — Цео режим мореуза има се подвргнути контроли једне међународне комисије. *СКГ 1937.* **б.** *довести у какво стање, изложити утицају чега.* — Да се утврди тврдоћа једног предмета, мора се на њега практички дјеловати (подврћи тлачењу). *Ант. 1.* [Људи] су такође силно подвржени погрешкама. *Нех.* Наши Буњевци ... су и своју икавштину подвргли тој заједничкој акцентуацији и модулацији. *Петр. В.* **2.** *ставити уместо чега, у замену за нешто с каквим циљем, подметнути, подвалити.* — Јесам чуо и хабер узео да је мајка подвргла [паши] робињу [мјесто кћери]. *НПХ.* фиг. На ноге се! ... Химбу нам је подвргао Вуче! *Март.*

Изр. ~ анализи, критици *анализирати, критиковати*; ~ испитивању, преслишавању *испитивати, преслишавати*; ~ казни *казнити*; ~ ревизији *ревидирати*; ~ закону *присилити на придржавање закона.*

~ **се 1.** *постати објект какве радње, искусити, испробати деловање чега*: ~ испиту, ~ операцији. **2.** *покорити се чијој власти, вољи, потчинити се.* — Рођена нас браћа издадоше, туђину се сами подвргоше. *Хар.* Маша гледајући га у очи осјећа на себи његову снагу и мушку силу и дође јој воља да се тој сили подвргне. *Ћип.*

пòдврженòст, -ости ж *стање онога који је коме подвржен, потчињеност.* — Ваља имати на уму да се тада није радило једино о домаћим, него због подвржености хрватске управе угарској влади и о заједничким пословима. *Шиш.* Гњев нас обузима што и у ... унакажавању ... нашег ... језика осјећамо своју свеопшту колонијску ... подврженост. *Коч.*

подврискúвање с *гл. им. од подврискивати.*

подврискúвати, -йскујем *несврш. и уч. према подвриснути.* — Млађарија ... подврискује фриволне поскочице, чим се нађе појединце, удвоје. *Петр. В.*

подвр́иснути, пòдвр́иснēм сврш. **а.** *огласити се вриском.* — Шуле скочи преко једне врзине, подвриснu и изгуби се у забрану. *Дом.* Локомотива подвриснy као да јој би нешто. Кренусмо. *Пол. 1959.* **б.** *вриштећи рећи.* — »Не, Маргарито« — подвриснух осетивши како се љубав и пригушена жудња за том женом у мени буди. *Цар М.*

подвр́нути, пòдвр̄нēм сврш. **1.** *завртнути, уврнути крајеве чега унутра или испод чега.* — Војвода [је] ... у енглеском џемперу с предугим рукавима подврнутим крај ручнога зглоба. *Лал.* **2.** *обрнути, окренути.* — Своје седло ђогат подврнуо, све се седло крви обојило. *Рј. А.*

пòдврста и **пòдвр̄ста** ж *скуп јединки које се у нечему одвајају од своје врсте.* — Облици исте врсте [биља] који се одликују посебним, мање карактеристичним својствима, названи су подврсте. *Бот.* Поред ... три главне драмске врсте постоји још читав низ драмских подврста. *Т. књ.*

пòдвртање с *гл. им. од подвртати.*

пòдвртати, -врћем *несврш. и уч. према подврнути.*

пòдвртница ж *земљиште под вртом у близини куће.* — Дотјерали га били [зеца] нечији пси управо у моју подвртницу. *Том.*

пòдврћи (се), пòдвргнēм (се) сврш. = подвргнути (се).

подвýћи и **пòдвȳћи,** -ýћем сврш. **1.** *увући, завући под што.* — Смиља подвуче главу под покривач. *Мил. В.* Перо подвукао ноге и сједо до мене. *Хорв.* фиг. Ова теорија узима да веза између субјекта и предиката почива на томе што се појам субјекта подвуче под појам предиката. *Пед.* **2.** *повући црту испод чега написаног, потцртати.* — Ево, уверићу вас да сам у списку чак и подвукла ваше име. *Нуш.* **3.** *особито истаћи, нагласити.* — Одржао је говор у коме је подвукао хисторијско значење нашег уједињења. *Риб.* Треба подвући да није било никаквих испада. *Дед. В.* **4.** *ускладити с чиме, сврстати под што.* — Главно је да се све мора подвући под параграфе. *Бос. Б.*

Изр. ~ поглед *оборити поглед.* — Сви су подвукли погледе као пси репове. *Вил.*; ~ реп вулг. *постидети се због свога поступка.*

~ **се 1.** *ући, увући се под што.* — фиг. Млад си ... а подвукао си се под женину кецељу, крије̄ш се. *Моск.* **2.** *пузећи опрезно се примаћи чему, привући се, пришуљати се.* — Кад су се наши подвукли згради и почели да бацају бомбе ... међу четницима је настало комешање. *Чол.* **3.** фиг. *појавити се испод чега.* — Испод њих [очију] се подвукао модрикаст колут суморности и пробдивених ноћи. *Леск. Ј.*

Изр. ~ коме под кожу *ласкањем, улагивањем задобити, стећи чију наклоност.* — Он је умео да се подвуче човеку под кожу и никад није био без једног моћног заштитника. *Јов. С.*

подгáјати, пòдгājām несврш. *в. одгајати. Р-К Реч.*

подгајúвати, -àјйвām и -àјујēм *несврш. и уч. према подгајити.*

подгáјити, пòдгājīм сврш. *хранећи осигурати, обезбедити раст, развитак коме,*

одгојити, одгајити, подићи. — Знала је да порода неће имати или ако га имадне, неће га подгајити. *Вес.*

пòдгара ж бот. *пламењача на пшеници. Р-К Реч.*

пòдглавак, -ā̀вка м **1.** = подглавњак *попречно дрво на огњишту или ломачи на које се стављају остала дрва. Вук Рј.* **2.** *подглавач.* — Да породиља не би била уречена, мећу јој под главу црвен подглавак. *Ђорђ.*

подгла̀вāч, -а́ча м = подглавник *јастук (испуњен вуном, длаком) на који се положи глава при спавању, узглавље.* — Кувар изнесе ... покривач и кожни подглавач. *Мат.* фиг. Нека вам, дјецо, срећа буде и подглавач и покривач. *Јел.*

подгла́вити, пòдглāвīм сврш. *прошити потплат, пенце на обућу.* — Одјећа је његова већ изношена ... ципеле наполак подглављене. *Пол. 1959.* фиг. Већ се веселим како ћемо те дретвиће ... подглавити. *Шен.*

пòдгла̄вље с **а.** *уздигнути део постеље на којем се кодˆ лежања налази глава.* — Главицу [је] обарала на подглавље своје постеље. *Шант.* **б.** *јастук, узглавље.* — На њему [кревету] бјеше душек ... без покривача и подглавља. *Мат.*

пòдгла̄вијк м = подглавач. *Рј. А.*

подгла̀вњāк, -а́ка м **1.** = подглавак (1). *Р-К Реч.* **2.** *подглавач. Рј. А.*

подгова́рање с *гл. им. од подговарати.*

подгова́рати, -о̀вāрām *несврш. и уч. према подговорити.*

подгова̀рāч, -а́ча м *онај који подговара. Р-К Реч.*

подговара̀чица ж *жена подговарач. Р-К Реч.*

пòдговōр м *наговор, наговарање, подстицај, савет.* — Од страха да га цар (особито по подговору Ружић-паше ...) не погуби, разболи се и умре. *Вук.*

подговòрити, -о̀ворīм сврш. *склонити, навести (обично тајно) на какву радњу, поступак, подбунити.* — Као подговорени од неког, нагрнуше на њу, њену кућу, те је ... уништише. *Станк.* Слуга се убезобразио, зацијело подговорен од ковача. *Бен.*

подгòјити, пòдгојīм сврш. **1.** *подгајити.* — Раћала се дјеца, умирала ... и четворо их се подгојило. *Нам.* **2.** *угојити, утовити.* — Такав мали малецни ... па подгојен. *Вин.* Задруга [је] могла ... и стоку на испашама за зиму да подгоји. *Сур.*

~ **се** *постати дебео.* — Видим ја: подгојила ти се кожица па си отрапавео. *Ћос. Д.*

подгòнити, пòдгонīм несврш. *гонећи, терајући приближавати чему; гонити, терати под што.*

~ **се** уз. повр. *гонити се борећи се један с другим.* — Подгоне се војске шест сахата. *НП Вук.*

пòдгорац, -о̄рца м *човек из подгорја.*

подгòрети, -рӣм, ијек. подгòрјети, сврш. *одоздо изгорети.* — Црн му перчин веома подгорио. *НПХ.*

пòдгорина ж *крај под гором, подгорје.* — Највише их [села] има на оној оцедној равници ... до падина Беласице, по њеној подгорини. *Дед. Ј.*

пòдго̄рје с *подгорина.* — Подгорје било је сумаглицом обастрто. *Том.* Један прекрасан крај ... Копаоник и његово подгорје. *Панч.*

подгòрјети, -рӣм, ек. подгòрети.

пòдго̄рка ж *жена из подгорја.*

пòдго̄ркин, -а, -о *који припада подгорки.*

пòдгорскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на подгорје:* ~ приморје.

пòдго̄рчев, -а, -о *који припада подгорцу.*

пòдграда ж *направа у тунелима и (рударским) јамама која спречава рушење земље.* — Узрок [обурвавања земље] је недовршени тунел ... у коме су иструлиле подграде. *Пол. 1959.*

подгра́дити, пòдградīм сврш. **а.** *начинити подграде.* **б.** *подићи, доградити сасвим уза што или уз доњи део чега.* — Подграђена луковима ... веранда првог ката држи на четири витка ступа балкон другог ката. *Баб.*

пòдградњӣ, -ā, -о̄ *који се односи на подграду.*

подгра́дња ж *оно што је дограђено на доњи део већ готове, постојеће грађевине.*

пòдграђе с *насељени део испод града који се налази на његовој периферији.* — Штип се у средњем веку делио на град и подграђе. *Дед. Ј.*

подграђи́вање с *гл. им. од подграђивати.*

подграђи́вати, -грàђујēм *несврш. и уч. према подградити.*

подгре́вање, ијек. подгријèвање с *гл. им. од подгревати (се).*

подгре́вати (се), пòдгрēвām (се), ијек. подгријèвати (се) *несврш. и уч. према подгрејати (се).*

пòдгрēвци, пòдгревāкā, ијек. пòдгријевци, м мн. *оно што се подгрева (нпр. охлађени остаци јела). Вук Рј.*

подгрејáвање, ијек. подгријáвање с *гл. им. од подгрејавати (се).*

подгреја́вати (се), -грѐјāвām (се), ијек. подгријáвати (се) *несврш. и уч. према подгрејати (се)*.

по̀дгрејати, -јēм, ијек. по̀дгријати, сврш. **1.** *мало, лако угрејати, угрејати до потребне топлине.* — Сунашце подгријало. *Гор.* **2.** *изнова угрејати (нешто што се охладило).* — Хоћу л' да подгријем вечеру? *Срем.* Гулаш се подгријао и ... подијелио. *Јонке.* фиг. Он је подгрејао стару тезу о »природним границама« Француске. *Јов. С.* Подгријао [је] у њему старе сумње. *Цес. А.* **3.** *изазвати, појачати чиме топлину тела.* — фиг. Само ти дери одијело ... док те ја ... ременом не подгријем. *Бен.*

~ **се 1.** *изнова се загрејати, постати живљи.* — Разговори се ... подгрејаше. *Сек.* **2.** разг. *осетити топлину у своме телу, загрејати се алкохолом.* — Кад се мало подгрејаше, дође домаћину воља да се мало попева. *Игњ.*

подгри́зати, по̀дгрӣзām *несврш. и уч. према подгристи.*

подгрија-, ек. подгреј-.

подгријав- и **подгријев-,** ек. подгрев-.

по̀дгристи, -гри́зēм сврш. **а.** *гризући повредити, оштетити одоздо, доњи, нижи део чега.* — Даске [су] изједене и подгризене [од црви] ... *О-А.* **б.** фиг. *озледити, повредити, покварити изједајући темеље чега, оно на чему нешто почива, стоји.* — Зашто ми подгризе младост и унесрећи ме? *Пец.* Види у сну тијело Венеције ... подгризено подмуклим болестима. *Нех.*

по̀дгрлац, -гр̄лца м анат. *јамица под грлом.* — Опет ми нека лопта стаде у подгрлац, осетих ... празнину у грудима. *Дом.* Снивам ... да ме шчепао ... за подгрлац. *Матош.*

Изр. душа му дошла у ~ а) *једва дише*; б) фиг. *упао је у врло тешку ситуацију.*

по̀дгрлачнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на подгрлац*: ~ жлезда.

по̀дгрлина ж покр. *сланина испод врата. Рј. А.*

по̀дгрлица ж **1.** *в. подгрлац. Бак. Реч.* **2.** *в. подгрљача. Р-К Реч.*

по̀дгрло с *подгрлац.* — Како сте могли ... да заривате каме у вратове и на подгрлима правите ... ране? *Ћос. Д.* [Грч] се као сврдло убо у подгрло. *Божић.*

по̀дгрљача ж *доњи део јарма (који је испод врата)*; исп. подјармица. *Вук Рј.*

по̀дгр̄ље с *део врата под грлом.* — А мојега вијенца зеленога коњу бих му за подгрље дала. *НПХ.*

подгр̀нути, по̀дгр̄нēм сврш. **1.** *гурнути, потиснути испод чега*: ~ жеравицу, дрво (у пећи). **2.** *уситнивши земљу навалити је око стабљике биљке*: ~ кромпир, ~ кукуруз.

по̀дгртање с *гл. им. од подгртати.*

по̀дгртати, -грћēм *несврш. и уч. према подгрнути.*

по̀дгрупа ж *део, одељак групе.* — Реми-студије [у шаху] се ... деле на две подгрупе. *Шах 1.*

подгу́лити, по̀дгӯлӣм сврш. *в. подбелити.* — Забијелити дрво, тј. подгулити му кору. *Вук Рј.*

подгуљи́вати, -гӯљујēм *несврш. и уч. према подгулити.*

подгурки́вање с *гл. им. од подгуркивати (се).*

подгурки́вати, -гӯркујēм несврш. *више пута гурнути, гуркати кога обраћајући му пажњу на кога, на што или дајући какав знак.* — Затегоше конац испред двојице тркача и искупише се сви, подгуркујући један другога и неприкривено се смијући. *Андр. И.*

~ **се** *уз. повр.* — Ђаци се ... подгуркивали ругајући му се, како велеважно гони магарца. *Петр. В.*

по̀дгурнути, -нēм сврш. *лако, малко гурнувши помаћи испод чега; гурнути под што, подметнути.* — Подгурне штап под своју цотаву ногу. *Ђур.*

по̀дгушнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се налази под гушом*: ~ кеса. *Терм. 4.*

по̀дгушњак м *в. подвратник.* — Висе три човека ... вратови: три црне водоводне цеви испод надувених подгушњака. *Вучо.*

поддија̀лек(а)т, -кта м лингв. *говор једнога дијалекта, који је ограничен на једно уже подручје и има неке посебне особине у односу на остала подручја тога дијалекта.*

по̀дђакон м црквен. *свештенички чин нижи од ђакона.*

по̀дебело прил. разг. *добро, јако.* — Од тога сад Блажу нема никакве користи, Блажу који је подебело искајишан. *Божић.*

по̀дебео, -ла, -ло (комп. по̀дебљӣ) **1.** *подоста, прилично дебео.* — Ове ... етаже културнога слоја нађене су застрте подебелим слојем од тресета. *Панч.* Био је то подебео, румен старчић. *Франг.* **2.** фиг. *слободнији него што је допуштено, неодмерен, доста непристојан*; исп. мастан (7). — Волели су се Турци ... и пошалити ... каквом подебљом, онако турском, шалом. *Срем.*

подебља́ње с *задебљање, наслага.* — Он ради на слабо препарираним платнима ... зато [су] настајала током рада ... »подебљања« на сликама. *КН 1955.*

подѐбљати, -ā̄м сврш. *постати дебео, одебљати.* В. пр. уз гл. им. подебљање.

подéвāње, ијек. подијèвāње, с *гл. им. од подевати (се).*

подéвати[1], пòдēвāм, ијек. подијèвати *несврш. и уч. према поде(с)ти.*

~ **се** *несврш. и уч. према поде(с)ти се.* — Куд се подијеваше толики људи? *Вук Рј.*

подéвати[2], пòдēвāм, ијек. подијèвати, несврш. *наговарати, подстицати.* — Подевала [сам га] да се не обазире на тебе и да се жени. *Рад. Д.*

пòдевòјчāр, ијек. пòдјевòјчāр, м *син рођен после неколико кћери.* — Најмилији бјеше матери подјевојчар Шкембо ... дјетенце од четири године. *Мат.*

подèвòјчити се, -йм се, ијек. подијèвòјчити се, сврш. *постати одрасла девојка, задевојчити се.* — Шкрињу су ту носиле четири дјевојке, младе и танке, тек истом што се подјевојчиле. *Берт.*

подедáчити се, -дèдāчӣм се, ијек. подједáчити се, сврш. покр. *постати смешан, шаљив. Р-К Реч.*

подéјствовати, -твујēм, ијек. подијéјствовати, сврш. *извршити дејство, деловање, деловати.* — Струја новога времена особито је јако подејствовала на развитак наших школа. *Панч.*

пòдела, ијек. пòдјела, ж **1.** *дељење, деоба чега тако да свакоме припадне одређени део:* ~ плена, ~ дарова. **2.** *деоба на делове, од којих се састоји целина.* — [Часовник] стане да искуцава ... сате, без везе са нашим временом и поделом дана. *Андр. И.* **3.** *милостиња.* — Слепци и богаљи мувају се тамо-амо кроз народ [на сабору] те ишту поделу. *Вес.* **4. а.** *деоба историских предмета, појмова према одређеним општим карактеристикама.* — У разним антологијама песме су распоређене ... по књижевноисторијским поделама. *Ант. 2.* **б.** *деоба на врсте, разреде према карактеристичним обележјима или својствима, класификација, систематизација.* — Биогеографија је онај дио биологије који проучава распрострањеност и подјелу живих бића на земљи. *НЕ.* **в.** биол. *процес бесполног размножавања ћелија животиња и биљака.*

Изр. ~ рада *принцип организације целокупног друштвеног рада на одређеном ступњу друштвеног развитка;* ~ власти *основно начело на којему је организована савремена држава.*

пòделак, -дēлка, ијек. пòдјелак, м *в. подељак.* — Неки ареометри имају поделу са означеним специфичним тежинама крај поделака од којих ареометри тону у појединим течностима. *Физ. 3.*

пòделба, ијек. пòдјелба, ж *в. подела.* — Први се чин односи на одобрење писма ... други на ... подјелбу црквене власти. *В 1885.*

подèлилац, -иоца, ијек. подјèлилац **и подèлитељ,** ијек. подјèлитељ, м *онај који подељује, дели или је поделио нешто.*

подéлити, пòдēлӣм, ијек. подијèлити, сврш. **1. а.** *раставити на делове, раздвојити.* — Сви велики резултати прошлога века ... поделили [су] свет у два фронта. *СКГ 1937.* **б.** *извршити деобу давши свакоме део.* — Он узе дукате и подели чобанима. *Вес.* **2. а.** *дати коме нешто од својега, дати милостињу, уделити, поклонити.* — Сиротиња њојзи долазила ... она није хтела поделити. *НП Вук.* **б.** *учествовати, суделовати с ким у чему.* — Са сиромахом бих и задњи капут подијелио. *Бен.* Још једном да поделимо залогаје и обичне људске мисли. *Макс.* **3. а.** *дати, предати, доделити што (као дар, признање).* — Краљ им је за њихове ... заслуге подијелио Брезовицу. *Бал.* Шведска академија поделила [је] ... златну медаљу Селми Лагерлеф. *БК 1906.* **б.** *дати, уручити (већем броју).* — Поделили смо деци сведочанства. *Бар.* **в.** *распоредити између већег броја (људи).* — Утаборимо се на перону да подијелимо функције. *Неим.* **4.** *искусити, осетити исто што и други, проживети нешто заједно с ким.* — Горку вашу тугу поделићу с вама. *Змај.* Једина [је] њезина утјеха у ... несрећи што је кнегињица допустила да је подијели с њом. *Крањч. Стј.* Могла си да не одлазиш од мене и да обадвоје ... подијелимо оно мало хладне куће у планини. *Вуј.* **5.** мат. *извршити рачунску операцију дељења.*

Изр. ~ мегдан *побити се с ким с оружјем у руци;* ~ реч разг. *допустити некоме да говори;* ~ шаком и капом *дати врло много, обилно.*

~ **се 1.** *раставити се на делове, раздвојити се.* — Сва се ордија поделила на две стране. *Нен. М.* **2.** *разместити се, распоредити се по групама.* — Друштво се поделило на три одељења. *Петр. М.* То је ... ваша соба, а ви се сами поделите. *Вукић.*

пòделица, ијек. пòдјелица, ж *милостиња.*

пòделица, ијек. пòдјелица, ж *подељено имање. Прав.*

пòдељак, -дēљка, ијек. пòдјељак, м *део онога на што је нешто подељено.*

подељѐнӣк, -ӣка, ијек. подјељѐнӣк, м *онај који се с ким поделио.*

пòдēљенòст, -ости, ијек. пòдијељенòст, ж *стање онога што је подељено.*

подељѝвāње, ијек. подјељѝвāње, с *гл. им. од подељивати.*

подељи́вати, -дѐљујēм, ијек. подјељи́вати *несврш. и уч. према поделити.*

по̀денути, -нем, ијек. по̀дјенути, сврш. = подести и подети **1.** *метнути, ставити испод чега.* **2.** *почети, заметнути:* ~ кавгу. *Бак. Реч.*

по̀дерān, -а, -о **1.** *трп. прид. од подерати.* **2. а.** *истрошен, промукао (о гласу).* — Запјева танким, подераним сопраном. *Кос.* **б.** *отрцан због дуге употребе.* — Камо погледате и завирите — вергл па вергл. Старе, подеране мелодије. *Матош.*

подера́нац, -нца м *човек у подераном оделу, дроњавац, одрпанац.* — Грофова кћи планула је видећи да јој пркосе ти подеранци. *Том.*

подера́нко м *дем. и хип. од подеранац. Р-К Реч.*

подера̀нчић м *дем. од подеранац.* — Описује како је био подеранчић — дјечак у ... кошуљи ... без рукава. *КН 1936.*

по̀дерати, по̀дерēм сврш. **а.** *дугом употребом или немаром, небрижљивим коришћењем довести у лоше стање, поцепати.* — Кад те опанке подереш, ја ћу ти купити друге. *Вук.* Је ли право да ја теби дам за пола године ... одела и обуће што подереш? *Вес.* Подере онај »илми-хабер« и баци га пред Хасан-агу. *Огр.* **б.** *искидати, исцепати на комаде.* — Јарболи [су] поломљени и једра буром подерана. *Бар.*

~ **се 1.** *поцепати се.* — Расцвјетао му се тур, тј. подерао се. *Вук Рј.* фиг. Застава »Обреновића и слобода« подера се на двоје. *Марк. Св.* **2.** фиг. *истрошити се, постати стар и немоћан.* — Ја одох, а ти ћеш се и подерати ка' практикант. *Срем.*

Изр. подерана врећа фиг. *човек којему никада није доста новаца, који воли много да троши.*

подѐрив, -а, -о = подерљив *који се може лако подерати. Прав.*

подѐривṑст, -ости ж = подерљивост *особина и стање онога што је подер(љ)иво.*

по̀дерина ж = подеротина (1). **1.** *подерано одело, дроње, трапе, прње.* — И оћело са себе скинула, па обукла старе подерине. *Вук Рј.* Одбаци [је] као крпу, као стару подерину. *Кос.* **2. а.** *рупа на одећи, подерано место и др.* — Згужваном и блатном капом [сакрива] ошироку подерину на колењима. *Цар Е.* **б.** *дубока пукотина од лома, прелома.* — Кад сунце натрапа у те процјепе и подерине, оно почне да се батрга. *Лал.*

подѐрљив, -а, -о = подерив.

подѐрљивṑст, -ости ж = подеривост.

подѐротина и **подерò̀тина** ж **1.** = подерина. — Брижљиво [је] умотао ноге живинчета у подеротине једног старог покривача. *Грол.* Крпи подеротине [на опанцима]. *Сим.* Не примају [новчаницу] ако на њој запазе и најмању подеротину. *Рад. Д.* **2.** индив. *истрошен, промукао глас.* — Пред кућом зачагрља некаква подеротина од баса. *Божић.*

по̀десан, -сна, -сно *који се може употребити за што, који одговара каквим захтевима, потребама, прикладан, погодан, згодан; користан.* — Птици небескоj свака [је] стреха подесан стан. *Вел.* Европски капитализам је продро к нама ... нашавши овдје подесно тло за свој развој. *Козарч.* Нисмо то могли да остваримо јер се није нашла подесна личност. *Чол.*

подесеторо̀стручити, -им сврш. *повећати се десет пута.* — Становништво [се] кроз два деценија подесеторостручило. *ЕГ 2.*

по̀десити, -им сврш. **1.** *учинити подесним за што, опремити на одговарајући начин; ускладити (с нечим), прилагодити (нечему).* — Мали брод ... није ... био подешен за поларна путовања. *Петр. М.* Они су дошли, јер су били позвани да дођу ... па су према томе подесили своје држање. *Донч.* Тако би имали бити подешени и уџбеници с обзиром на интерпункцију. *Ј 1957.* **2.** *тачно одредити, одмерити; довести у одговарајући положај, наместити.* — Стајала је и разговарала она с њима. Ама је то тако подесила као да у сат гледа. *Вес.*

~ **се** *прилагодити се чему; наћи се, задесити се.* — Добро те му се у тај пар подесило под руком неколико ... стручака ивањског цвећа, па их пружи Ружи. *Ад.* Подесило се некако да је Алексин Станко парњак Ивановом Лазару. *Вес.*

подѐстāт, -áта м тал. *градски начелник, председник општине.* — Дједови наши ... изабрали [су] Вида Крчкога својим подестатом. *Нех.*

по̀дести, -едēм, ијек. по̀дјести, сврш. = поденути.

по̀дети, -едēм, ијек. по̀дјети, сврш. = поденути.

подетињáвати (се), -њāвām (се), ијек. подјетињáвати (се) *несврш. и уч. према подетињити (се).* — Почињем већ да се подетињавам. *Кнеж. Л.*

подѐтињити (се), -им (се), ијек. подјѐтињити (се), сврш. *постати као дете, добити детиње особине.* — Оглушила је [старица], ослијепила напола и подјетињила сасвим. *Нех.* Митар је био подјетињио од одушевљења кад му се родило дијете. *Радул.* И сама се подетињила уз њега [дете]. *Глиш.* Игњат се сасвим подетињио. *Вес.*

подѐтити (се), по̀дētīм (се), ијек. подијѐтити (се), сврш. *постати као дете, подетињити.* — Зар те није стид расплакати

дете? Баш си сасвим подетио. *Петр. В.* Види Бакоња да се Вра подијетио. *Мат.*

подечáчити се, -дèчāчӣм се, ијек. подјечáчити се, сврш. *постати дечак; владати се, понашати се као дечак.*

подешáвање с *гл. им. од подешавати.*

подешáвати, -èшāвāм *несврш. и уч. према подесити.*

поджарúвати, -àрујēм *несврш. и уч. према поджарити.*

поджáрити, пòджāрӣм сврш. *загрејати до жара, ужарити, усијати.* — Још је небо у тамној боји јутарњег свитања, само је крајем црвено као поджарено. *Лоп.*

пòдждрēлий, -ā, -ō, ијек. пòдждријелнӣ *који је под ждрелом. Прав.*

пòдждријелнӣ, -ā, -ō, ек. пòдждрēлнӣ.

поджелу̀дњача ж *в. гуштерача. Р-К Реч.*

поджелу̀дњачнӣ, -ā, -ō *који се односи на поджелудњачу.*

пòджетн, -жањēм и пòджњēм сврш. *делимично пожети, жањући уклонити коров, кукољ из жита. Прав.*

поджѐћи и **пòджећи,** -èжēм сврш. **1.** *запалити одоздо, потпалити, опећи.* — Наједанпут скочио са стоца као поджежен. *Берт.* **2.** фиг. *подстаћи, побудити на што, запалити.* — Па сам слијеп доша' ... да поджежем и ваш огањ свети на олтару. *Њег.* Сада нас истом жеља поджеже све питат. *Марет.*

~ **се** *повр.* — У Спасоју поджегла се младићка крв. *Ћип.*

пòджигатн, -āм несврш. *подбадати, подстицати, поджизати.* — Вино их поджига па боцкају младу невјесту. *Ћип.*

пòджизање с *гл. им. од поджизати.*

пòджизати, -ижēм *несврш. и уч. према поджећи. Деан. Рј.*

пòджӣлан, -лна, -лно необ. *који је испод жила, који је дубоко испод коже у мишићју тела.* — Зука нека чудна поджилна зачепи уши као да ти давни убој оживљује болима. *Божић.*

пòджупāн, -а и **поджу̀пāн,** -áна м ист. *заменик жупанов.* — Жупане замјењују поджупани. *Шиш.*

поджупа̀нија ж *уред, надлештво којему је на челу поджупан.* — Захтијеваше да Качић спјева какову погодну пјесну на поджупанију. *Ћал.*

поджупа̀нӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на поджупаније.*

пòджупāница ж *поджупанова жена.*

пòджупāнов, -а, -о *који припада поджупану.*

пòджупāнство с *звање и дужност поджупана.* — Није унаточ својим ријетким способностима дошао даље од поджупанства. *Ћал.*

подзáкуп м правн. *закуп који закључује закупац с трећим лицем, закуп закупа. Р-К Реч.*

подзáкупац, -пца м *особа која је закључила закуп са закупцем. Бак. Реч.*

подзáкупнӣ, -ā, -ō *који се односи на подзакуп.*

подзáлог м и **подзáлога** ж *залог залога, залога залоге. Рј. А.*

подзаповѐднӣк, -и́ка ијек. подзаповјѐднӣк, м *заповедник једне војне јединице према врховном заповеднику.*

подзаповјѐднӣк, ек. подзаповѐднӣк.

подзáставнӣк м војн. неодом. *онај који је по чину, рангу први до заставника.* — Водио ју је [дивизију] подзаставник. *Моск.*

подзвекúвати, -èкујēм *несврш. и уч. према подзвекнути.*

подзвéкнути, пòдзвēкнēм сврш. *одзвекнути, одјекнути звеком. Вук Рј.*

подземàљскӣ, -ā, -ō *који се односи на подземље, подземни.* — И шта ту види? Подлост, превару, смотрена духа подземаљску моћ. *Ил.*

пòдзēмље с **1. а.** *место, простор под земљом.* — Сишли су у подземље Лондона на подземну жељезницу. *Пол. 1957.* **б.** мит. *загробни свет у вјеровању старих Грка.* — Херкул је постао прототип Христа: његова је кијача крст, а грдосије у подземљу јесу наши гријеси. *Водн.* **2.** *део града или насеља с трошним и нехигијенским становима и њихови бедни становници.* — Он се бацио у њу [улицу], у подземље, бележи све ... пише романе. *СКГ 1937.* **3. а.** *тајна, илегална организација која ради на рушењу постојећег поретка.* — Полицијска провала у револуционарно подземље ... *Ж 1955.* **б.** фиг. *стање тајности, илегалности.* — Хтио је да буде млад и свјеж онога дана ... кад буде могао изићи из свог подземља. *Крањч. Стј.* **4.** *сплетка, интрига.* — Богатство, са гнусним подземљима његовим нико није боље приказао од Горкога. *Сек.*

пòдземнӣ и **пòдземнӣ,** -ā, -ō **1. а.** *који се налази под површином земље:* ~ ходник, ~ сила, ~ стабљика, ~ вода, ~ железница, ~ језеро. **б.** *који делује испод земље, који се ствара у дубини земље:* ~ сила. **2.** фиг. *покривен, потајан, противзаконит.* — Схватио је да је сад могућа само подземна трговина. *Крањч. Стј.* Завјеренике ... подземна хушкала ... треба водити у евиденцији. *Крл.* **3.** *закулисан, интригантски.* — Све до закључења мира

осећаше се његова подземна радња противу министара. *Јов. С.*

Изр. ~ свет мит. *по веровању старих Грка и Римљана свет под земљом где живе душе после смрти на земљи.*

пòдземнӣк м *становник подземља, ђаво.* — Намере ми немилосне, грозне црн подземник вољно извршује. *Јакш. Ђ.*

пòдземница ж **1.** *подземна просторија.* — Зазвече у најдубљој ... тами подземница тешки окови ... мученика. *Ков. А.* **2.** бот. *кикирики. Бен. Рј.*

пòдземскӣ, -ā, -ō *в. подземни*: ~ мрак, ~ огањ.

пòдзӣд м и **пòдзида** ж *зид који служи као ограда или као подупирач против одроњавања земље.* — Загна се [Вучко] кроз воћњак, прескочи подзид сусједне њиве и нестаде га. *Вуков.* Њиве са нанесеном земљом морају [се] терасирати сувомеђинама или подзидама да не би биле однесене приликом бујица. *Цвиј.*

подзӣдати, пòдзӣдām и пòдзӣђēм сврш. *подићи заштитни зид, учврстити зидом.* — Копаоници [у рудницима] нису подупрти и подзидани. *Лапч.* Подзидаше [радници] осјелине и насуше јаруге, положише шине ... *Андр. И.*

пòдзидина ж *камена ограда око куће.* — Грбић је дошао до подзидине и сад смо тек видели шта ради. *НК 1946.*

пòдзӣђе с *подзид, подзида.* — Разграњују се стабла смокава стрмо над водом са супротне стране подзиђа и пећина. *О-А.*

подзиђӣвāње с *гл. им. од подзиђивати.*

подзиђӣвати, -йђујēм *несврш. и уч. према подзидати.*

пòдзимак, -ймка м покр. *доба године које је под зиму, јесен.* — Прве капи уља на подзимак [бит ће] за душе умрлих старијих да им се давна жеља смири. *Цар Е.*

пòдзиман, -мна, -мно и **пòдзимњӣ,** -ā, -ē *који се односи на време под зиму, јесењи.* — Подзимњи је дан ... Држала је у руци киту подзимна цвијећа. *Тип.*

пòдзол м рус. *неплодно, сивкастобело земљиште сиромашно хранљивим материјама.* — Подзол или пепељуша (бјелица) је тло углавном умјерене климе с доста падалина. *ОГ.*

пòдзоласт, -а, -о *који има особине подзола*: ~ тло, земљиште.

подзолӣрати (**се**), -òлӣрām (се) сврш. *учинити што налик на подзол; претворити се у подзол.* — Подзолно тло је прешло у плоднију слабо подзолирану мрку земљу. *ЕГ 3.*

пòдзолнӣ, -ā, -ō *који се односи на подзол.* — Преко цијелог континента, на умјереном подзолном тлу ... простире се зона ... бјелогоричне шуме. *ЕГ 3.*

подинӣнити (**се**), -йнāнīм (се) сврш. *поразговорити се.* — На миру лијепо подиванимо се. *Огр.*

подивљавӣти, -йвљāвām *несврш. и уч. према подивљати.*

пòдивљӣлӣ и **подӣвљалӣ,** -ā, -ō **1.** *који је постао дивљ.* — Витлала се подивљала ждребад. *Кол.* **2.** фиг. *који не држи до морала, до етике, безобзиран, суров.* — Тешка мрежа друштвених предрасуда ... подивљалог егоизма спутава [их] и ... дави. *Грол.*

пòдивљӣло и **подӣвљало** прил. *дивљачки, дивље.* — Изабела подивљало гледаше нас тројицу. *М 1867.*

пòдивљӣлōст и **подӣвљалōст,** -ости ж *особина и стање онога који је подивљао.*

подӣвљати, -ām сврш. **1.** *постати дивљ, необуздан, неукротљив.* — Све се бојим да не би оно двоје [дјеце] вани без паске сасвим подивљало. *Цар Е.* У пролеће кад се отапају снегови, Гацка нарасте и подивља. *Б 1958.* **2. а.** *постати суров, свирепо, сличан дивљаку, изгубити људске облике.* — Био је ... по природи груб, а за двадесет година службе у робијашници сасвим подивљао. *Чол.* **б.** *постати крајње неуредан и запушten.* — Коса, чело, све то беше подивљало. *Станк.* **в.** *одвикнути се од људи, друштва, постати недружевan.* — Читаву си зиму ондје као пустињак, подивљаш сасвим. *Пав.* **3.** *помахнитати.* — Куцаше [срце] као да је подивљало. *Бег.*

подивљӣчити (**се**), -йвљāчīм (се) сврш. *подивљати (1).* — Ја се грозим ... кад се свестан створ позвери, подивљачи. *Змај.* Земља [је] одавна подивљачила. *Павл.*

подӣгāч, -áча м пом. *уже за дизање крижева и шошњева на бродовима на једра. Бак. Реч.*

пòдигнути и **пòдићи,** пòдигнēм сврш. **1. а.** *дати чему виши положај, померити, преместити што на више место, нагоре.* — Његов син ... дохвати барјак, подигне га горе и стаде више свог мртвог оца. *Нен. Љ.* **б.** *пружити увис; замахнути.* — Колико пута из те црне јаме подигох руке пуне гњева. *Уј.* Сви тад у исти мах на коње подигну биче. *М-И.* **в.** *окренути горе, увис.* — Он је праведнички подигао очи к небу. *Мар.* **2.** *узети и покупити оно што лежи на земљи, на поду, што је бачено, расуто*: ~ папир, хартију. **3.** *дати обичан, нормалан положај чему што је пало, превртнуло се; помоћи некоме који је пао да устане, да опет заузме стојећи положај*: ~ столицу, ~ ограду,

~ дете. — Помози ми да подигнем крижкоји ме оборио. *Војн.* **4.** фиг. **а.** *помоћи коме да оздрави, да се излечи.* — Нећу више никога до доктор-Мирка. Ја знам да ће он мене подићи. *Сек.* **б.** *довести кога до зрелости, до самосталности, одгојити, одгајити; учинити да биљка порасте, израсте.* — Био је везан ... за ту полуслепу мајку која га је подигла, сељачки, крваво. *Ђос. Б.* Семе изникнуло ... стабло подигнуло. *Радич.* **5. а.** *подстаћи, покренути некога да крене с места, да изврши нешто.* — Иван опет друштво подигнуо. *НПХ.* Подигао батаљоне на јуриш. *Дед. В.* **б.** *покренути на какву активност, одушевити за што.* — Црни Ђорђе је подигао и позвао све вас ... да на Турцима освету чинимо. *Нен. М.* **6.** *у вези с неким именицама значи:* (*от*)*почети радњу изражену том именицом:* ~ буну, ~ устанак, ~ буку (грају, ларму), ~ хајку, ~ здравицу и сл. **7. а.** *изградити, саградити, начинити.* — Кућица ... [је] подигнута негдје прошлога вијека. *Шен.* Владика је енергично одбио ... понуду Француза да подигну пут од Котора до Никшића. *Гавр.* На земљишту које им је дјед поклонио подигну браћа нов град. *Пов. 1.* **б.** фиг. *изградити у мислима, засновати.* — [Филозофи] су подигли свој систем живота на тим параграфима. *Кнеж. Б.* **8. а.** *учинити вишим:* ~ насип. **б.** фиг. *дати коме виши степен, учинити важнијим, вреднијим, значајнијим.* — Његови потомци ... високо подигоше своје име. *Кум.* У оно доба подигнута је Велика школа на степен универзитета. *Мил.* **9. а.** *повећати, повисити.* — Сеоски трговац подигао цијене намирницама. *Гор.* Стекао је лијеп иметак, уз то је подигао и благостање цијеле ... жупе. *Кум.* **б.** *учинити јачим, вишим, појачати* (*о гласу*). — Ја подигнем глас, покушавши да будем строг. *Ђор.* **в.** *уздићи, узвисити културно.* — Треба ли те људе са села подићи, учинити културнијим. *Дав.* **10.** *учинити живљим, бодријим, чилијим* (*о духу, расположењу*). — Дјело је ... прорачунано да подигне дух. *Нех.* Мучио [се] да му каже нешто убедљиво и трезвено што би могло да га смири и подигне. *Ђос. Д.* **11.** *побољшати, поправити, унапредити.* — Ништа није упропастила, а толико је подигла. *Вес.* Он је подигао имање Мандушића на замјерну висину. *Бег.* **12.** *одстранити, скинути оно чиме је што покривено, открити.* — Момци подигоше на неколико столова чаршаве. *Лаз. Л.* Подиже фес с главе. *Ћип.* **13. а.** *узети на зајам, позајмити новац:* ~ зајам. — Нешто новаца имам, а још бих нешто подигао. *Игњ.* **б.** *узети, преузети, примити место другога.* — Људи [му] подигоше плату. *БК 1906.* У праоници имам неколико огрлица ... па вас молим да ми их подигнете. *Јонке.*

Изр. ~ главу, ~ глас, ~ на ноге, ~ парницу (тужбу), ~ руку на себе итд. *в. дигнути главу* (*глас, на ноге, парницу, руку на себе итд.*) *уз дигнути* (*изр.*).

~ **се 1. а.** *покренути се, преместити се с нижег на више место, попети се, успети се:* ~ на трећи спрат, ~ на брдо. **б.** *мало се помакнути нагоре, заузети виши положај.* — Неки се [људи] подигну на прсте. *Неим.* **2. а.** *појавити се над хоризонтом, изаћи* (*о Месецу, Сунцу*). — Како се ... мјесец изнад горе подигао био, а мјесечина падала на човјека, могло се разабрати какав је. *Шен.* **б.** *протегнути се, пружити се увис.* — Дим ... се од бомбе подигао. *Дед. В.* Црква на три торња ... изнад села се подигла. *Чипл.* **3.** *устати, заузети усправан положај.* — Бурмаз се не подиже од стола, нити поздрави. *Ђос. Б.* **4.** *постати већи, порасти* (*о биљкама*). — У Милошевој ливади подигла се зелена отава. *Ранк.* Јежњу побуђује и оно црно ... дрво што се подигло овкрај рата. *Цар Е.* **5.** фиг. *стећи пређашње стање, поправити се.* — Добар ученик ... ако тренутно и погреши, може самим тим да се подигне. *Пед.* **6. а.** *уставши кренути се с места.* — Одједном се подигне кнез, тобоже да оде кући. *Бен.* **б.** *упутити се куда.* — Сењани се у лов подигоше. *НПХ.* Његов највернији друг ... прочује за њега и одмах се подигне к њему. *Ат.* **в.** (на кога) *иступити против кога с нападима, оптужбама; навалити на кога претећи уништењем.* — Он се подигао и на Змаја. *Скерл.* Сви ... сељаци су се подигли на ме, каменовати ме хтјели. *Нам.* **г.** *устати, побунити се.* — Тако се у нахији шабачкој подигне Лука Лазаревић. *Вук.* Можемо се одржати осам дана ... све докле нам се сва наша брда подигну. *Војн.* **7.** *отпочети, појавити се, искрснути, настати.* — Око тога подигла се међ' њима оштра препирка. *Нен. Љ.* Из развалина подиже се нови живот. *Баз.* Подигла се толика граја. *Хорв.* **8.** фиг. *постати виши, важнији, знатнији, стећи, допрети до вишег ступња развитка, до високог положаја, угледа.* — Ова се армија никад не би могла подићи за толико да буде кадра извојевати коначан успех. *Лаз. М.* Син патрицијске породице ... се подигао до највиших ... државних части. *Нех.* **9. а.** *увећати се, повисити се.* — Унутрашња ватра ... и ... свим његовим [Јакшићевим] стиховима даје знатно подигнуту температуру. *Богдан.* **б.** фиг. *постати бодрији, живљи, побољшати се* (*о расположењу*). — После ручка подиже се мало његово расположење. *Бег.*

подигра́вати, -и̏грава̄м несврш. **1.** *поскакивати као у игри, плесу.* — Зграби [учи-

тељ] попа па стане подигравати с њим по соби. *Глиш.* Бакоња виде себе ... на добру коњу који под њим подиграва. *Мат.* **2.** *подрхтавати.* — Ноге јој бучале од умора и листови чудно подигравали. *Рад. Д.* **3.** *обилазити око некога у кругу жељећи нешто постићи.* — Уплашен и увријеђен дјечак ... поче да подиграва у полукругу око стражара. *Лал.*

подѝграти, пòдиграм свршс. **1.** фиг. *разиграти се (о срцу).* — У њему је срце подиграло па узимље сабљу бријаткињу. *НПХ.* **2.** карт. *почети играти, први бацити карту.*

пòдизање с **1.** *гл. им. од подизати.* **2.** црквс. *део мисе у католичкој цркви кад свештеник подигне хостију или калеж, путир.* — Звона су немирно звонила на подизање у цркви. *Михољ.*

пòдизати, -ижēм *несврш. и уч. према подигнути.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према подигнути се.* **2.** *истицати се својом висином, уздизати се.* — У Црној реци подижу се горостасне планине. *Јакш. Ђ.*

подѝзач, -áча м **1.** *направа за подизање терета.* — Серија трактора са хидрауличним подизачем. *Пол. 1959.* **2.** анат. *мишић који служи за подизање очног горњег капка. Терм. 4.*

пòдизни, -ā, -ō *који се може подићи:* ~ мост. *Деан. Рј.*

пôдиј, -ија м лат. = подијум **1.** ист. *повишено место у староримском циркусу са седиштима за цара, сенаторе и остале великодостојнике.* **2.** *уздигнуто место за говорника, наставника; стални и покретни део позорнице.* — Успе се директор на подиј. *Неим.* Прошао сам ... до свога мјеста у првоме реду, пред подијем. *Крл.*

подијев- и **подјев-,** ек. подев-.

подијел- и **подјел-,** ек. подел-.

подијељ- и **подјељ-,** ек. подељ-.

подијет- и **подјет-,** ек. подет-.

пôдијум м = подиј. — Стотина глазбеника већ је сједило на свом мјесту пред подијумом. *Новак.* Уђе ... професор у слушаоницу и попе се на подијум. *Мил.*

подѝлажење с *гл. им. од подилазити.*

подѝлазити, -им *несврш. и уч. према подићи.*

пòдина ж **1.** *аугм. од под.* **2.** *подножје (горе, планине).* — Кад с' окити гора зеленијем, а подина травом дјетелином ... тада ћу ти чету подигнути. *НПХ.* **3.** *доњи део стога сена.* — Седам му је [стогу сијена] аршина у подини. *Сиј.* **4.** покр. *оно што се подметне, простирач, простирка. Вук Рј.* **5.** руд. *слој који лежи испод неког одређеног слоја.* — Онај [слој седиментних стијена] што лежи изнад неког слоја, зове се таваном или повлатом, а слој испод њега подином. *Туђ.*

Изр. остати на голој подини *остати без игде ичега.*

пòдинарка ж *новац од пола динара.* — Наплаћивао [је] возарину настојећи да измами путнику макар подинарку. *Божић.*

пòдинарскӣ, -ā, -ō *којему је куповна цена једна подинарка:* подинарске свећице.

пòдинскӣ, -ā, -ō *који се односи на подину (2):* подинске морене.

подиòнӣк, -и́ка м (ијек.) покр. *онај који има удела у чему судеоник, деоник.* — Ова је вода љети танка ... око ње се подионици земаља ... свађају. *Љуб.*

пòдирање с *гл. им. од подирати.*

пòдирати, -рēм несврш. *подадирати, рушити.* — [Уна] прави оточиће ... оптјече их почињући да их подире, руши. *Мил. В.*

пòдити, пòдӣм несврш. *стављати под, патосати. Рј. А.*

пòдићи, пòдигнēм свршс. = подигнути.

подѝћи и **подӣћи,** пòдӣћēм свршс. **1.** *доћи пода што, испод чега.* — Подишао [сам] под дрво. *Вел.* На једном образу има ... мадеж модроцрвене боје, као да је крв подишла пода њ. *Сек.* **2.** *доћи близу, приближити се.* — [Река] је била подишла до под саме ограде око башта. *Моск.* Пукови, подишли са запада, тукли су [варош]. *Црњ.* **3.** *обузети, спопасти.* — Подиће га некакав страх и језа. *Лаз. Л.* Подиће га злобна жудња за осветом. *Гор.* Халимачу подиће врућина. *Сиј.* Жмарци вас подиђу од милине. *Вучо.* **4.** (коме) фиг. *ласкањем стећи чију наклоност.* — За то не бери бригу. Умеђу ја њему подићи како ваља. *Глиш.* Причај ... како си је салетао и подишао јој. *Срем.*

Изр. подишли га мрави (мравци, трнци и сл.) *осетио је језу.*

подѝчити, пòдӣчӣм свршс. *учинити познатим, славним, прославити, узвисити.* — Посинак ... ће радом својим само подичити светлу успомену свога ... поочима. *БК 1906.*

~ **се** *понети се, похвалити се.* — Он се хтио подичити да имаде и два матуранта ... међу својим гостима. *Коз. Ј.* Свуд [га мајка] водила да се подичи њиме. *Срем.*

пòдиште с **а.** *под, патос.* — Испарава се ... задах из земљаног подишта. *Божић.* **б.** *попођен, патосан простор у млину између пода и крова.* — Млинар се испење на подиште гдје су биле ниске вреће. *Божић.*

пòдјабука ж покр. *говеђе месо од бута испод препоне. Вук Рј.*

пòдјāжје с *место између јаза и маторњака*; исп. маторњак (2). *Вук Рј.*

пòдјазница ж *њива у подјажју. Вук Рј.*

пòдјāмчити (се) и **пòдјамчити (се)**, -ӣм (се) свршс. = подјемчити (се) *дати, примити јамство за кога.* — Срби нијесу имали свијух новаца ... да му одмах даду, него му пола остану дужни и Реџеп се подјамчи за њих. *Вук.* Захтијеват ћу два грађанина који ће се за вас подјамчити. *Креш.*

подјарӣвāње с *гл. им. од подјаривати (се).*

подјарӣвати (се), -јāрујēм (се) *несврш. и уч. према подјарити (се).*

подјарȉвāч, -а́ча м *онај који подјарује.*

подја́рити, пòдјāрӣм сврш. **1.** *појачати ватру.* — Стао да тражи суварака да подјари ватру на огњишту. *Ћоп.* **2.** фиг. *довести што до високог ступња развитка, појачати до крајње мере, распалити.* — Зеус Тројанцима подјари срце. *М-И.* Да подјаре крв и учврсте мржњу, почеше да довикују псовке и ругалице. *Лал.*

~ се *разгорети се, распламсати се, много се појачати.* — Жалост је била још већа и кукњава жена се подјари. *Љур.*

подјȁрмитељ м = подјармљивалац и подјармљивач *онај који подјармљује или је подјармио кога.*

подја́рмити, пòдјāрмӣм сврш. **1.** *ухватити у јарам (нпр. волове).* **2. а.** *ставити под своју власт, лишити слободе и независности.* — Треба [се] борити против непријатеља који је поробио земљу и подјармио народ. *Чипл.* **б.** *сасвим потчинити своме утицају.* — фиг. Њихова срца ... подјарми ова величина ноћи. *Уск.*

~ се *покорити се чијој власти, чијем утицају.* — Масе су ... биле спремне да се ... подјарме сваком »репрезентанту« богова и сила. *СКГ 1937.*

пòдјармица ж покр. *в. подгрљача. Вук Рј.*

подјармљȉвалац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) = подјармитељ.

подјармљȉвāње с *гл. им. од подјармљивати.*

подјармљȉвати, -јȁрмљујēм *несврш. и уч. према подјармити.*

подјармљȉвāч, -а́ча м = подјармитељ. — За Толстоја је позивање на »вјечне истине« као протутежу подјармљивача и експлоататора била форма идеализације преткапиталистичке заосталости. *Р 1946.*

подјȁчати, -āм сврш. *постати јачи*; исп. о(б)јачати. — Добро бјеше подјачало крило, с њим летијах ка' да оба имам. *НП Вук.*

подје́дање с *гл. им. од подједати.*

подје́дати, пòдјēдām *несврш. и уч. према подјести*[2].

подједа́чити се, подјèдāчӣм се, ек. подеда́чити се.

пòдједнāк, -а, -о **а.** *који је сличан (по величини, значењу, својствима).* — Увек је за обојицу кројио подједнаке хаљине. *Лаз. Л.* Подједнаком смо гозбом засладили душу. *М-И.* **б.** *који је једнак, исти за време целог свог трајања, уједначен.* — Гас даје врло јаку и подједнаку светлост. *Батут.*

пòдједнāко прил. *на подједнак начин.* — Хоћу да се подједнако дели међу све људе. *Ранк.* Имам пет кћери и све подједнако волим. *Франг.*

пòдједнāкōст, -ости ж *особина онога што је подједнако.*

пòдједно прил. **1.** *у исто време с нечим другим, уједно.* — Капелник градске музике ... подједно је и оргуљаш у жупној цркви. *Пав.* **2.** *непрестано, стално, свеђер.* — Још три дана остане уз дједа и подједно мисли и размишља што ли му бјеше Сварожић рекао. *Брл.*

подје́зичнӣ, -ā, -ō *који се налази под језиком*: подјезичне жлезде. *Терм. 4.*

подје́јствовати, -вујēм, ек. подéјствовати.

подје́кнути, пòдјēкнēм сврш. *узвикнути, зајечати.* — Цикну Ђуро као змија љута, а подјекну, све се кућа тресе. *НП Вук.*

подјел-, ек- подел-.

пòдјељ-, ек. пòдељ-.

пòдјēмчити (се) и **пòдјемчити (се)**, -ӣм се сврш. = подјамчити (се). — Стрина му ... обишавши га још једном подјемчи својом душом да ће оздравити. *Мат.*

пòдјенути, -нēм, ек. пòденути.

подје́сēњӣ, -ā, -ē *који се догађа у време непосредно пре јесени.* — Чучи као плахо птиче у подјесењи влажни мрак. *Крањч. С.*

пòдјести, -једēм сврш. *оздо изјести, подгристи, подлокати.* — Обала бијаше ту подједена. *Шен.*

подјечáчити се, подјèчāчӣм се, ек. подечáчити се.

подјуна́чити се, -јȕнāчӣм се сврш. = појуначити се *постати јунак, јуначан, показати се јунаком.* — Наљути се на све, и подјуначен гњевом, пође сам испред свих. *Лал.*

подла́гати (се), пòдлāжēм (се) *несврш. и уч. према подложити (се).*

подлȁгāч, -а́ча м *оно што се подметне испод чега.* — Написао [је] говор на подлагачу свога писаћег стола и криомице читао. *Ков. А.*

подлага́вати, -а̀гујём несврш. *причајући што додавати, увећавати, измишљати.* — Не подлагуј! — То је реченица с којом баба ... често пресијеца дједово причање. *Пав.*

по̀длā̄жањ, -жња м покр. *в. подложањ. Вук Рј.*

по̀длажёње с *гл. им. од подлазити.*

по̀длазити, -ӣм *несврш. и уч. према подићи, подилазити.* — Од врло неугодног чувства подлазила јој све тијело хладна језа. *Новак.* После падох наузнаке и осећам како ми подлази крв под кошуљу и како ми она рана љуто сева. *Вукић.*

по̀длак, -а̀ка м *в. подлац.* — Кô роб тек ниска кукавица плази, а гњусан подлак душман је слободи. *Крањч. С.*

по̀длā̄кат, -кта м *в. подлактица. Свезн.*

по̀длā̄ктити се и **подла́ктити се,** по̀длā̄ктӣм се сврш. *одупрети се лактом, лактовимā о што, налактити се.* — Стоји тако задихана, подлакћена и смеје се. *Ћос. Д.* Хасанагиница сједи мирно подлактивши се. *Огр.*

по̀длактица ж анат. *део руке од лакта до дорyчја* antebrachium. — Откопча јој доље рукав и љуби ју уз подлактицу. *Огр.* Она се тргла, за тренутак није знала што ће, па подлактицом сакри очи. *Радул.*

по̀дланица[1] ж **1.** анат. *унутрашња страна шаке, ширина длана.* — Лијеви образ му је прекривао, у величини дјетиње подланице, неки црвени лишај. *Андр. И.* Пљесну се подланицом по образу. *Бан.* **2.** *мера дужине која одговара размаку врха палца и врха малог прста*; фиг. *мали незнатан део простора.* — Врх пушчане цијеви ... је стајао за подланицу далеко од ... сљепоочнице. *Вуј.* Друге јесени удари он плугом изнова и стрже ми подланицу земље. *Кос.*

по̀дланица[2] ж зоол. *врста морске рибе, златва, комарча, ловрата* Chrysophrys aurata. — Подланица је врло слична зубацу ... има једанаест бодљи на леђном перају. *Пол. 1959.*

по̀длац, -а̀ца м *подао, непоштен, нечастан, неискрен, покварен човек, неваљалац*; *кукавица.* — Било јој горко при души ... јер јој се брат приказао као подлац. *Тур.* Угледа тих дана међу својим друговима и јунаке и кукавице, отворене поштењаке и мучке подлаце. *Ћоп.*

подла̀чев, -а, -о *који припада подлацу, подлаку.*

по̀длачёње с *гл. им. од подлачити.* — Место љубави развијало се у ђацима подлачење, а у професорима тиранство. *Марк. Св.*

подла̀чина м и ж *аугм. од подлац.*

по̀длачити, -ӣм несврш. *бити подлац, поступати као подлац.* В. пр. уз гл. им. подлачење.

по̀длачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на подлаце.* — Сасуђу му врело олово у подлачке жвале. *Јевт.*

по̀длачки прил. *на начин подлаца, као подлац.* — Све то наведе га на помисао да га је Никола опет подлачки преварио. *Бар.* Неки јавни гадници ... мисао и чин, које би честита памет поштовала похвалама, подлачки покушавали поништити подвалама. *Шимун.*

подла̀штво с *особина онога који је подао*; *подао, нечастан поступак.* — Ја тамо ... на раскршћу сам сваког кукавичлука и подлаштва. *Сек.* То су три типа ниткова који су се међусобно сплели у свом подлаштву. *Мар.*

подле́ва̄ње, ијек. подлијѐва̄ње, с *гл. им. од подлевати.*

подле́вати (се), по̀длēва̄м (се), ијек. подлијевати (се) и по̀дљевати (се) (ретко ек.) = подливати (се).

подле́гā̄ње, ијек. подлијѐгā̄ње, с *гл. им. од подлегати.*

подле́гати, по̀длēжēм, ијек. подлијѐгати *несврш. и уч. према подлећи.* — Она је подлијегала свакој новој тузи. *Мул.* У тој борби појединца са читавом управом, појединац је редовно подлијегао. *Чол.*

подлѐгач, -а́ча м *белега која се премешта у такмичењу скока према доскоку такмичара.* — Воћа прескочи и подлегач се одмаче до одскочног места још даље. *Ћос. Б.*

по̀длегнути, -нēм сврш. *в. подлећи.*

подлѐжати, -жӣм несврш. рус. *бити подложан, спадати под што, подвргавати се чему* (*о делокругу надлежности чега обавезног*). — У праву су обоје, не подлежи суђењу. *Грол.* Сваки прекршај ... подлежи новчаној казни по закону о казненим санкцијама. *Обз. 1932.*

Изр. не подлежи сумњи правн. *не долази у сумњу, нема сумње.*

подле́пити, по̀длēпӣм, ијек. подлијѐпити, сврш. *залепити одоздо.* — Прозори су били хартијом подлијепљени. *Лаз. Л.*

по̀длēт м *летење, трчање под нешто, подилажење. Р-К Реч.*

подле́тати, по̀длēћēм и по̀длēта̄м, ијек. подлијѐтати *несврш. и уч. према подлетети.*

подлѐтети, -тӣм, ијек. подлетјети, сврш. *полетети под што, летећи стићи испод чега.* — [Птица] се, секући ваздух ... трудила да подлети под јато. *Кнеж. Л.*

подлѐтјети, -тӣм, ек. подлѐтети.

подлѐћи и **пòдлећи,** пòдлежём и пòдлегнём сврш. **1.** *лећи на што; шћућурити се.* — Може на сто метара пред собом у орању да види зеца кад подлегне у бразду и онда му се дошуња као мачка. *Петр. В.* **2.** фиг. **а.** *покорити се, потчинити се чијем утицају, чијој власти.* — Није могао ... да не подлегне јаком дојму липањског јутра. *Крањч. Стј.* Ја нијесам морално подлегнуо. *Уј.* И сад су ... све тетке ... сложно салетеле Зону, и које чудо онда ако је Зона подлегла, попустила. *Срем.* Онда је подлегла [оцу Бонавентури] и сада сам ја морално одговоран за њена властита протусловља. *Крл.* **б.** *бити савладан, побеђен.* — Кнез Милош је подлегао у борби с уставобранитељима. *Прод.* Говорио је да ће централне власти, прије или послије, свакако подлећи Антанти. *Мишк.* **3.** фиг. *умрети.* — Да није имала тог здравља, подлегла би у страшном логору. *Дед. В.*

пòдлив м мед. *место на телу где се што подлило.* — Црни подливи крви укажу се на мишкама и плећима. *Гор.*

пòдливак, -йвка м покр. *квасац којим се подлива млеко кад се прави сир. Рј. А.*

подли́вати (се), пòдлйвām (се) = подлевати (се) *несврш. и уч. према подлити (се).*

подли́вњача ж бот. *врста гљиве из пор. печурки* Panus rudis. *Бен. Рј.*

подли́зати, пòдлйжём сврш. *одоздо лизнути.*

подлизи́ва̄ње с *гл. им. од подлизивати.* — фиг. То је данас лисичење ... и подлизивање пасјих подрепина. *Крл.*

подлизи́вати, -йзујём *несврш. и уч. према подлизати.* В. пр. уз гл. им. подлизивање.

подлијѐва̄ње, ек. подлéва̄ње.

подлијѐвати (се), пòдлијевām (се), ек. подлéвати (се).

подлијѐга̄ње, ек. подлéга̄ње.

подлијѐгати, пòдлијежём, ек. подлéгати.

подлијѐпити, пòдлијепйм, ек. подлéпити.

подлијѐтати, пòдлијећём и пòдлијетāм, ек. подлéтати.

подли́мача ж покр. *дрво што се преко једнога рамена подметне под бреме које се носи на другоме рамену. Вук Рј.*

пòдлистак, -ска м *новински чланак на одређеном месту, написан живо и духовито о каквој актуелној теми, фељтон.* — И сад се кренуо у нади да ће можда бити штофа чак и за један пикантан и сензационалан подлистак. *Срем.* У низу подлистака ... одговара ... осталим критичарима. *Нех.*

подли́стати, -ām сврш. *покрити, прекрити што листовима од ковине, метала или камена.* — Зидови му од јасписа, а подлистао их темељима од јасписа. *Матош.*

пòдлити, пòдлијēм сврш. **1.** *излити, залити што одоздо, испод кога, чега.* — И њега ... затворио ради новца, и под њега су први дан воду подлили. *Андр. И.* Ако је Стева аваницу [прангију] подлио барутом ... плане »мађарица« и рикне као див у срце рањен. *Чипл.* **2.** *покрити, прекрити, испунити чиме какву површину, залити изнутра.* — Дјевојку подлије њежна румен. *Леск. Ј.* Очи ... подливене крвљу изгледале су више тужне него отпорне. *Крл.*

Изр. ~ коме воду нар. *рећи коме што угодно, пријатно, ласкаво ради своје користи.* — Како не нађе неког поштеног човека да га ишчупа из те беде? — Налазио је и то, ама му све подлију воду. *Глиш.*

~ **се** *покрити се, испунити се, залити се чиме.* — Очи горе, осјећа да су се подлиле крвљу. *Куш.* Његов мирни и тврди израз на лицу био се подлио жаром. *Перк.*

пòдлица м и ж *подлац.* — А онај који нам ласка, док смо какови јесмо, највиши је подлица и химбеник. *О-А.*

пòдличити, -йм несврш. *в. подлачити.* — Ти си одвећ поштен и ниси глуп да би могао мирне савести подличити. *Моск.*

пòдло прил. *на подао начин.* — Само тати и ниткови могу да се тако подло владају! *Крл.* Пријатељи ме почеше чудно примати, а непријатељи ми се смејаху подло и пакосно. *Петр. В.*

пòдлог м **1.** *в. подлога.* — Земља је подлог и основ свему; на њој стоји вода и ваздух, биље, и животиње, и човек. *М 1867.* **2.** покр. *дрво које се подложи под велики камен да се лакше ваља. Рј. А.*

пòдлога ж **1. а.** *оно што је подложено, подметнуто испод чега ради трајности, чврстоће, ослонца и сл.* — Погледај мене, видиш ... сто закрпа, а на опанцима десет подлога. *Ранк.* Најприје [би] стављали чајну подлогу, а на то надолијевали алкохолична пића. *Креш.* **б.** *слој земљишта, тла, камени или бетонски темељ на којему што почива, стоји, гради се; основа.* — Свако земљиште захтијева свој начин обраде, неће се једнако радити код сипких, пјесковитих, зрнатих или иловастих подлога. *Тен.* фиг. Ово [је] издање мисала имало за подлогу некакав други рукописни текст. *Водн.* Подлога хумору Вука Дојчевића је у трновитом терену његовог завичаја. *Глиг.* **2. а.** агр. *стабљика питоме или дивље биљке на коју се цепи, калеми гранчица питоме биљке ради оплемењивања.* — Обнављање винограда може се вршити само тако да се наша лоза цијепи на америчке подлоге, које су отпорне против филоксере. *НЕ.* **б.** покр. *в. подметача. Вук*

Рј. **3.** фиг. *оно што чини основу, језгру, почетни, исходишни материјал за стварање, изграђивање чега, темељ.* — Ето, видите свога брата — грађанина, односно чику. Он је један из оне најшире подлоге на којој ова наша друштвена зграда ... стоји. *Срем.* Нека буде тај план што му драго, само да је подлога. Подлогу треба себи створити у животу. *Крл.* **4.** *јамство, залог.* — Продао је Стефан доста земље, раздао људима без добре подлоге доста новаца. *Сек.*

Изр. бити туђа подлога *бити средство помоћу кога други остварује своје жеље*; златна ~ фин. *новчани систем према коме сва количина папирног новца треба да има покриће потпуно или делимично у злату.*

подлòгач, -а́ча м *подлагач.* — Зар ... ме [он] данас одгурује од себе као издерани подлогач? Он, моје дете! *Вес.* На њему [столу] је чисти зелени подлогач и писаћи прибор. *Божић.*

пòдложак, -ошка м **1.** *оно што је подложено испод чега.* — Косметичка средства ... подлошци, улошци за косу ... све је то почело да га нервира. *Крл.* Сједи он тако уз бачвицу која је на подлошцима високо дигнута. *Кал.* **2.** покр. *в. полог (1). Рј. А.* **3.** покр. *в. подложак. Рј. А.*

пòдложан и **пòдложан,** -жна, -жно **1. а.** *који се налази под чијом влашћу, покоран, потчињен.* — Русију ... ће Французи ... покорити као последњу европску државу која им још није подложна. *Андр. И.* Не буде ли испочетка такав, она ће га [мужа] учинити мекшим и себи подложним. *Том.* **б.** (у именичкој служби) *онај који је под чијом власти.* — Ти не знаш ... што је сласт господства, што је уживање гледати страх подложних. *Војн.* **2.** *који је стално подвргнут, изложен чему, који има склоност, наклоњеност према чему.* — И као све што је подложно промени, изменила се и она. *Срем.* Подложан ... је био наглим клонућима. *Десн.*

пòдлòжак, -жка м покр. *дрво као пречага које стоји попреко у кола испод срчанице и држи стражњи крај руде да јој предњи крај не би падао к земљи. Вук Рј.*

подлòжара ж *подводница*[а], *сводница. Вук Рј.*

пòдложеност, -ости ж *стање онога који је подложан, подложност.* — Поступак који рачуна с ефектима и психичким подложеностима публике. *Сур.*

пòдложине ж мн. покр. *в. подношка (1). Вук Рј.*

подлòжити, пòдложи́м свршс. **1.** *ставити под што, подметнути.* — Заборавила подложити [на вјенчању] под његова кољена скут своје бијеле сукње. *Цар Е.* **2.** фиг. *подврћи, покорити, потчинити својој власти.* — Сабор ... је нашу домовину подложио Угарији. *Старч.* Маћуха [га је] јавно понизила, пљунула му у лице и подложила га пред очима свију својој вољи. *Козарч.* **3.** *наложити, запалити, наложећи.* — Кад устане ... сам подложи ватру, пристави џезву, сам скува кафу. *Срем.* Док смо се ми прали, он ... подложио ватру. *Пав.*

~ **се** *постати подложан, покоран, послушан, покорити се, подврћи се чијој власти.* — Волимо сви изгинути и име српско утаманити него се овим зулумћарима подложити. *Нен. Љ.* У то се доба Дубровник подложи републици млетачкој. *Шиш.*

пòдложица ж **1.** *дем. од подлога.* **2.** анат. *седњача* os ischii. — Три кости у доњем стражњем трупу зову се: лопатица, подложица (седњача) и препоњача. *Рј. А.*

пòдложник м *човек подложан коме или чему; онај који се покорава чијој власти.* — Робови никому, подложници како кому, а пријатељи свакому. *Павл.* Није ли то биљег патријархалних прилика гдје је култура господара и подложника једнака? *Рад. А.* фиг. Од независног књижевног господара и имућника постао је филолошки подложник. *Прод.*

пòдложница ж *она која се подлаже, подвргава, покорава чијој власти.* — Док се којој великој земљи прохтије, оне су државице одмах њезине подложнице. *Старч.* Је л' уметност живота поруга? Ил' наваде му подложница тек? *Кост. Л.*

пòдложнице ж мн. покр. *две дашчице ткалачког стана, разбоја на којима ноге стоје. Рј. А.*

пòдложњци м мн. *в. подношка (1). Вук Рј.*

пòдложничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подложнике.*

пòдложништво с *стање у којем се налази подложник.* — Никад се великаши нису дали у подложништво Угрима. *Нех.*

пòдложно прил. *на подложан начин, покорно, понизно.* — Сида је пришла тихо и подложно. *Сим.*

пòдложнōст, -ости ж *својство или стање онога који је подложан коме или чему.* — Владајућа класа ... тако стиче нова средства да држи у подложности и да израбљује потлачене класе. *Ант. 1.* Одлука Арсенова [да тражи премештај], кад се има на уму подложност његове жене климатским утицајима, није тако бесмислена као што изгледа. *СКГ 1937.*

пòдложњāци, -ākā м мн. покр. *в. подношка (1). Вук Рј.*

подлока́вати, -о̀кā̄м *несврш. и уч. према подлокати.*

подлȉ̀кати, пòдлочē̄ сврш. *изрити, потконати деловањем воде, подронити.* — Седели су на великим жилама врба које вода беше подлокала. *Ћос. Б.*

подлȍмити, пòдломȉм сврш. *сломити одоздо.* — [С јарбола] је висило једро као подломљено крило. *Цар Е.*

~ **се** *сломити се испод чега.* — Не могу да пролазе, подломиле се грађе и прекрхале. *Куш.*

пòдлōст, -ости ж *особина онога који је подао; нечастан, подао поступак.* — Злоба и подлост вирила јој из очију. *Кум.* [Постао је] богат једном подлошћу. *Прод.*

подло́штво с *подложност.* — Одбијамо подлоштво народа напрама народу. *Павл.*

пòдлȕжје с *шибљак, шипраг, земљиште под лугом, под шумом.* — Живну глог ... и ојача у мирноме чечвару, у подлужју, у расцветаном вреску. *Кош.*

пòдлупа ж *јагодица ножних прстију.* — Сав терет [код ходања] пређе на подлупу, тј. јастуке ножних прстију. *Батут.*

подлу́пити се, пòдлȕпī се сврш. **1.** *одоздо се одлупити, одвојити, издићи.* — Кутије у којима се месо укварило издају се често тиме што им се заклопац од гасова изнутра подлупи. *Батут.* Често [се] догађало да смо га јели [хљеб] окорјела ... па и гњецава и подлупљена. *Наз.* **2.** *подбити се, огулити се (о горњем слоју коже нпр. ножних прстију од дугог и напорног ходања). Рј. А.*

подлупљи́вање с *гл. им. од подлупљивати се.*

подлупљи́вати се, -ȕпљујē се *несврш. и уч. према подлупити се.*

пòдлȕчје с *унутарња страна лука у градитељству.* — Радознали људи ... пипали дуборезе по подлучјима. *Франг.*

пòдљевање с *гл. им. од подљевати.*

пòдљевати, -ā̄м (ијек.) несврш. = подливати.

пòдљута ж *рана која се подљути, даде на зло.* — Читав низ кужних болести називамо ... подљуте, ране и опаједине. *Батут.*

подљу́тити се, пòдљȕтī се сврш. *погоршати се, дати се на зло (о рани).* — Васа оде, у путу назебе и она му се раница подљути ... и [он] умре. *Рј. А.* Ваља нарочито пазити ... на то да се место где је калемљено не разрањавати (подљути). *Батут.*

пòдмазати, -ажēм сврш. **1.** *намазати са свих страна.* — Добро очисти цијев, а затим подмаже. *Стр.* фиг. Дај још вина, нека сусјед гуцне, да му бар подмажем језичац. *Гор.* **2.** фиг. *подмитити, поткупити.* — Нећу лијечити док не подмажу поштено. *Вел.* Свака се власт да подмазати. *Срем.*

Изр. иде као подмазано *иде врло добро, врло лако.*

подмази́вање с *гл. им. од подмазивати.*

подмази́вати, -а̀зујēм *несврш. и уч. према подмазати.*

подмазȉ̀вач, -а́ча м *човек који подмазује машину.* — Конкурс за ... три перача-подмазивача. *Пол. 1959.*

подмàкнути и **подмàћи,** пòдмакнēм сврш. **1.** *помаћи, примаћи што испод кога, чега.* — Не сједај, Симеуне, на ту клупу! — викну Мићан и подмаче му свој столац да сједне. *Коч.* Хасанага полагано спустио Хасанагиницу на ћилим, подмакао јој јастук под главу. *Огр.* **2.** *подвалити, подметнути.* — Чекај ти док ја њему само подмакнем двојицу-тројицу да их постријеља, видјећемо онда како ће се држати. *Ћоп.*

подмахи́вати, -а̀хујēм *несврш. и уч. према подмахнути.* — Књигу учи, главом подмахује. *НПХ.*

подма́хнути, пòдмāхнēм сврш. *учинити покрет одоздо према горе.*

подмаши́вати, -а̀шујēм *несврш. и уч. према подмашити.* — Машући деловодником, подмашивао пијаног Бору на песму. *Рад. Д.*

пòдмашити, -ȉм сврш. *подбости, подбунити.* — Хтели би можда да га наоштре, подмашеног тутну да се с оцем крви. *Рад. Д.*

подмѐдити, пòдмедȉм сврш. *засладити медом.* — Хоћеш мало подмеђене ракије? *Рј. А.*

подмѐзгати, -ā̄ сврш. *добити мезгу, сок (о дрвету).* — Подмезгала гора. *Вук Рј.*

подмера́вање, ијек. подмјера́вање, с *гл. им. од подмеравати.*

подмера́вати, -ѐрāвām, ијек. подмјера́вати *несврш. и уч. према подмерити.*

подме́рати, пòдмēрāм, ијек. подмје́рати, несврш. *подмеравати. Вук Рј.*

пòдмерити, -ȉм, ијек. пòдмјерити, сврш. **1.** *одредити меру. Вук Рј.* **2.** *испитати, проконтролисати исправност мере или ваге. Вук Рј.*

подме́сити[1], пòдмēсȉм, ијек. подмијѐсити, сврш. *ставити, додати квас(ац) тесту да изазове процес врења.* — Све је важно и пресно ... извадити брашно и подмесити квасац. *Петр. В.* фиг. Овај [се] колач није могао подмесити без брашна Тоше Вртирепа? *Ком.*

подме́сити², пòдмēсӣм сврш. *добро хранећи кога месом, учинити да буде дебео. Р-К Реч.*

~ **се** *постати меснат, набити се месом, одебљати.* — Подмесило се мало ово крме. *Вук Рј.*

подме́сти, -е́тēм сврш. *мешајући додати, зачинити (нпр. чорбу брашном). Вук Рј.*

пòдместити, -ӣм, ијек. пòдмјестити, сврш. *метнути, ставити пода што.* — Хтеде да спусти главу на сто па подмести руке. *Ћос. Д.* Од своје воље пружио руке у ланце, ноге подмјестио, и тако га одвезоше. *Бен.*

по́дмет и **пòдмет** м **1.** грам. *реч у реченици која означава појам о којем се говори, субјек(а)т.* **2.** покр. *широка врпца подшита унаоколо на доњем рубу сукње. Рј. А.*

пòдмета ж *скроб што се метне у слатко млеко да се укисели. Рј. А.*

подмета́ва̄ње с *гл. им. од подметавати.*

подмета́вати, -ѐта̄ва̄м *несврш. и уч. према подметнути.*

пòдметак, -тка м **1.** *подлога (1а).* — Покућство њено састоји се од неколико старих, расклиманих, којекаквима подмецима утврђених клупа. *Јурк.* **2. а.** *заоштрено дрвце које опанчари, обрезујући ђонове, метну под нож да не би капицу зарезали. Рј. А.* **б.** *дрво које се подметне малој деци у повоју или у колевци. Вук Рј.* **3.** *подметнуто дете. Мин. Лекс.*

подме́та̄ње с *гл. им. од подме́тати.*

пòдмета̄ње и **подмѐта̄ње** с *гл. им. од пòдметати и подмѐтати.*

подме́тати, пòдмēта̄м *несврш. и уч. према подмести.*

пòдметати и **подмѐтати,** пòдмеће̄м *несврш. и уч. према подметнути.*

подмѐта̄ч, -а́ча м **1.** *подлога (1а).* — Наиђе на неки подметач, који су сигурно његови претходници ... ту наместили. *Ранк.* Дозвољени су спољни мекани подметачи за раме ... гдје се чело кундака ослања и за оба лакта. *Стрељ.* **2.** *папир с дебелим равним цртама, линијама, који служи као подлога за равно писање. Бен. Рј.* **3.** *онај који коме што подмеће. Р-К Реч.*

подмѐтача ж покр. *мали клин на грédељу у плугу којим се равна, регулише дубље или плиће орање. Вук Рј.*

по́дметнӣ и **пòдметнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на подмет (1), субјек(а)тни.*

пòдметнути, -нēм сврш. **1.** *метнути, ставити под што или пред кога, подложити, потурити.* — Шарац ... ускривао добро вино кад би му ведрицу подметнули. *Шимун.* Пољубио [је] у косу, а она му подметнула уста. *Петр. В.* **2. а.** *криомице, кришом ставити, метнути коме што, подвалити.* — А што ћеш рећи на испиту за ствари које су код тебе нађене? И то су ти, ваљда, подметнули? *Ранк.* Њему је подметнуо мјесто воде чај. *Фелд.* **б.** фиг. *измислити и потурити, приписати коме какво нечасно дело.* — Ја морам видети тога угурсуза што тако вешто уме подметнути крађу човеку ни криву ни дужну. *Вес.* Подметнули су ми ... намјеру да настојим опет увести она несретна времена. *Шкреб.* **3.** *не погодити циљ, не добацити до циља, до мете, подбацити.* — Чувар даде знак својим барјачићем, завири у даску па се истом јави одонуд: ... Два прста подметнуо. *Мул.* **4.** покр. *почистити, уштројити коња или друго живинче.* — Рњковит, нпр. коњ који није добро подметнут, него остао ајгировит. *Вук Рј.*

Изр. ~ чавче под голуба посл. *преварити, дати друго, а не оно што би ваљало;* ~ коме ногу (клип) *учинити коме какво зло, нашкодити, напакостити коме.*

~ **се** *потчинити се, постати зависан.* — Пијемонт ... најслободнији у Италији, жртвовао се и подметнуо се мисли талијанској. *Павл.*

подмету́љак, -ька м *онај који улагујући се што подмеће, настоји преварити кога.* — Учинило му се да га је и пригодом бивших фалшних процјена ... исти такав подметуљак опомињао. *Божић.*

подмехýрити се, -ѐхӯрӣ се, ијек. подмјехýрити се, сврш. *покрити се мехурима, добити мехуре (нпр. кад се човек опече, ожеже).* — Мати му је ... машћу помазала подмјехурене табане и прсте. *Јел.* За болеснике [се] нареде ... мелеми, под којима се кожа испришти и потклобучи (подмехури). *Батут.*

пòдмечā̄д ж *зб. им. од подмече.*

пòдмече, -ета с (супл. мн. пòдмечā̄д) покр. *подметнуто дете. Рј. А.*

подмеши́ва̄ње, ијек. подмјеши́ва̄ње, с *гл. им. од подмешивати.*

подмеши́вати, -ѐшујēм, ијек. подмјеши́вати *несврш. и уч. према подмесити.*

подме́штати, пòдмēштām, ијек. подмје́штати *несврш. и уч. према подместити.* — Нудио [је] да сједну, клупу подмјештао. *Бен.*

подмигива̄ње с *гл. им. од подмигивати (се).*

подмигну́вати, -йгујēм *несврш. и уч. према подмигнути.*

~ **се** *уз. повр.* — Сељаци су се нешто узмували ... подмигују се и спремају торбе. *Ћоп.* Срамота ме да изађем; сви се гуркају, сви шапућу и подмигују се. *Нуш.*

подмигѝвач, -а́ча м *онај који подмигује.*

подмигѝвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на подмигиваче.* — Уз лаке подмигивачке псовке изишли су у ходник. *Вучо.*

подмѝгљив, -а, -о *који подмигује.* — На чарди сила света: лепе младице, удовице, подмигљиве девојке. *Јакш. Ђ. фиг.* Очи које дуго тињају, до у зору, подмигљивим мутним сјајем. *Божић.*

подмѝгљивац, -йвца м *човек који често подмигује. Р-К Реч.*

подмѝгљиво прил. *подмигујући, подругљиво.* — Знаш, скоро се оженио [Карановић]! — додаде Коста кафеџија подмигљиво. *Јакш. Ђ.*

подмѝгљивōст, -ости ж *особина онога који је подмигљив.*

подми́гнути, пòдмӣгнēм сврш. *вешто, брзо нестати, утећи, уклонити се; одоздо заобићи. Р-К Реч.*

пòдмигнути, -нēм сврш. *дати знак оком, намигнути, трептањем ока (обично криомице, кришом) дати коме знак.* — А он ногом замеће . . . и подмигне њој, рамењима заталаса. *Кош.* Само заглади . . . брк и подмигнувши ми истисне презирно . . . *Пав.*

~ **се** уз. повр. *један другоме намигнути дајући тиме какав знак.*

подмѝгуша ж *жена која радо подмигује, намигуша. Р-К Реч.*

подмијѐсити, пòдмијесӣм, ек. подме́сити.

подми́нути, пòдмӣнēм сврш. *заћи одоздо (нпр. кад се војске бију у брдима). Вук Рј.*

пòдмир м покр. *чин мирења уз давање породици убијеног као накнаду новац.* — Тако сврши умир и подмир с најбољим редом по старинскоме обичају земље. *Љуб.*

пòдмира ж *оно чиме се подмире чије обавезе, потребе.* — И она [коза] бијаше убиљежена за подмиру пореза. *Ћип.* Породице . . . међусобно . . . стварн измењују које им служе за подмиру њихових животних потреба. *Батут.*

пòдмирба ж *подмира.* — Његови дохоци не дотјецаху . . . за подмирбу онога што су . . . тражили стари дугови. *В 1885.*

подмнре́ње с *извршење обавезе, дуга.*

подмири́вање с *гл. им. од подмиривати.*

подмири́вати, -йрујēм *несврш. и уч. према подмирити.*

подми́рити, пòдмӣрӣм сврш. **1.** *намирити, задовољити; (из)дати колико је потребно.* — Да појединн човек . . . подмири све своје животне потребе, мора се у много прилика обратити другима да му помогну. *Батут.* Са девет динара он је подмирио све своје захтјеве! *Крл.* **2.** *задовољити чија очекивања.* — На првом месту министар подмири своје присне пријатеље и рођаке. *Дом.* Касније ћете [је] . . . подмирити боцом вина. *Франг.* **3.** *нахранити и напојити благо, стоку.* — И вечерас отишла на стан да подмири благо. *Торд.* Бојим се да ми Марко није подмирио коња како треба. *Шуб.* **4.** *извршити финансијске обавезе, исплатити.* — Његове су финансије јако уздрмане, па ипак му то није сметало да подмири један део мојих дугова. *Цар М.* Ја отимат свога не дам, што морам, поштено подмирим. *Кос.* **5.** *накнадити.* — Ко ће нама штету да подмири? *Дим.* Кад бисмо . . . хтели подмирити сав утрошени азот . . . морали бисмо више јести. *Батут.*

Изр. ~ крв етн. *извршити подмир.* — Побратиме од Мораче кнеже, али сада ал' икада доћи да ми старе крви подмиримо. *НП Вук.*

~ **се** *сматрати се задовољеним, осетити задовољење у чему.* — Када су се јелом подмирили, Милош их је вином послужио. *Рј. А.*

пòдмита ж **1.** *подмићивање.* — Пусти ме . . . да му [кочијашу] ја покажем што је подмита. *Креш.* **2.** *оно чим се подмићује.* — Избира заступнике народу . . . не обазирући се . . . ни на мјесне користи ни на подмите. *Павл.*

пòдмитати, -ићēм несврш. *в. подметати.* — Учинили ми којекакве псине, подмитали ово или оно. *Шен.* Исламу подмићу толико неистине! *О-А.*

подми́тити, пòдмӣтӣм сврш. *митом поткупити;* исп. мито (1). — Подмитили су великог судију; он је подмитио другог. *Грол.* Још треба да речете да сам од Грича подмићен. *М-О.*

подмѝтљив, -а, -о *који се лако даје подмитити.* — Све је подмитљиво, све оговара и клевеће. *Крл.* Зашто си био . . . тако безочно подмитљив у својим пресудама? *Прод.*

подмѝтљивац, -йвца м (ген. мн. подмѝтљивāцā) *онај који је подмитљив.* — Уклоне с пута неспособњаке, подмитљивце, лијенчине, себичњаке. *Павл.* Израз побожности пристаје њушки подмитљивца. *Шов.*

подмѝтљивица ж *жена подмитљивац. Р-К Реч.*

подмѝтљивōст, -ости ж *особина онога који је подмитљив.* — Он црта . . . подмитљивост, брачну невјеру, опћену раскош. *Водн.*

подмићѐнӣк, -и́ка и **пòдмӣћенӣк** м *човек који је подмићен.* — У глумишту њескаху јој само подмићеници. *Шен.* Знај да

Шумановићи нису ни подлаци ни подмићеници. *Сек.*

подмићѝвање с *гл. им. од подмићивати.*

подмићѝвати, -ѝћујем *несврш. и уч. према подмитити.*

подмићѝвач, -áча м *онај који радо подмићује.*

пòдмицати, -ичем *несврш. и уч. према подмаћи и подмакнути.*

пòдмишка ж *део руке испод мишице.* — Онда ми је пред очи стала да излази учитељичина подмишка, узвијена по јастуку. *Ж 1955.*

подмје-, ек. подме-.

пòдмлāд м песн. *в. подмладак.* — Како ћу ти да се јавим, мили роде мој, да не познаш да сам Србин, да сам подмлад твој? *М 1867.*

пòдмладак, -атка м **а.** *младо покољење, младеж.* — Држава ће се ... бринути за тјелесну јакост подмлатка. *Баз.* **б.** *младе животиње.* — Зреле [вашке] лове, а подмладак остављају за сјутра. *Лал.*

подмлàдилац, -иоца м *онај који подмлађује. Р-К Реч.*

подмлáдити, пòдмлāдим сврш. *учинити младим или млађим.* — Наши родитељи треба да гледају у нама себе саме, само препорођене и подмлађене. *Дом.*

∼ **се** = помладити се **а.** *добити млад изглед, осећати се младим, постати опет млад, млађи.* — Не би' се зауставио ни ја овако стар, како сам се подмладио поред ове дјеце и њихове песме. *Ад.* **б.** *обновити, успоставити својства, особине младости организма који је остарио.* — Зове Станојло већ и у сватове ... старим ноге се подмладиле. *Вес.* фиг. Кроз све [се] варијације подмлађеног језика не мења ... народни дух у језику. *Сек.*

Изр. подмладило се небо нар. *каже се кад се на ведрини изокола покажу мали облаци, и онда се верује да ће бити кише. Вук Рј.*

пòдмлāђеност, -ости ж *стање у којем се налази онај који је подмлађен.*

подмлађéње с *подмлађеност.* — Чисто се види где земљи из недра живот, кроз жиле сише подмлађење. *Ант. 2.*

подмлађѝвање с *гл. им. од подмлађивати.*

подмлађѝвати, -āђујем *несврш. и уч. према подмладити.* — Блага хладовина ... старца подмлађује. *Вес.*

подмлáчити, пòдмлāчим сврш. *мало загрејати, смлачити.* — Не дај телету тако ледене воде, него је мало подмлачи. *Рј. А.*

подморáватн, -òрāвāм *несврш. и уч. према подморати.* — Једна се воли удати јер има нешто ... што је сили и подморава на то. *Коз. Ј.*

подмóрати, пòдмōрāм сврш. разг. *приморати.*

пòдмōрница ж *брод (обично ратни) који плови под морском површином.* — У доба атомских подморница, спутњика ... нитко више не верује у чуда. *Пол. 1958.*

пòдмōрничāр м *онај који рони у дубину мора (обично о војнику који служи војни рок у подморници).* — Није био ни подморничар, нити је имао појма о роњењу. *Б 1960.*

пòдмōрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подморнице:* ∼ рат, ∼ база.

пòдморскӣ, -ā, -ō *који се налази под морском површином:* ∼ вулкан, ∼ врело.

подмòсница ж *даска у подмосту, у поду;* исп. подница (1). *Рј. А.*

пòдмост м *под од дасака у стаји. Рј. А.*

подмòстити, пòдмостīм сврш. покр. *направити подмост, поподити. Вук Рј.*

подмòтати, -āм сврш. *одоздо, испод чега смотати, подвити, савити.* — Ја свакако не могу подмотати ноге као они. *Маж. М.* Сједи скупљена као утучена на прагу подмотаним рукама по пасу. *Пец.*

подмошћáвање с *гл. им. од подмошћавати.*

подмошћáвати, -òшћāвāм *несврш. и уч. према подмостити.*

подмýкалац, -аоца м (ген. мн. -алāцā) *подмуклица.* — Реци ми ... подмукалац Егист како му приправи смрт и јунака бољега смаче. *М-И.*

Изр. подмукаоца глава не боли *подмукао се човек не каје што је зло учинио.*

пòдмӯкао, -мýкла и пòдмӯкла, -кло **1.** *који потајно чини зло, који крије под спољном добродушношћу зле намере, злонамеран.* — Ту се стала рађати у Михе нека подмукла злоба. *Ков. А.* Неки су тврдили ... да је [Славко] подмукао, да нешто смишља. *Сек.* фиг. Ноћ притајена, подмукла, спремна на скок. *Сим.* **2.** *који изражава злобу, пакост.* — Та слика изазове ... подмукли и лукави подсмијех, у Тресића. *Мар.* То је висок снажан човјек, подмукла изгледа. *Чол.* **3.** *који наговештава, предсказује зло, опасност.* — А из даљега тек једвице сијевну и загрми подмукла тутњава. *Ћип.* У тихом подмуклом миру зарегетао је ... у шуми машингевер. *Крл.* **4.** *нејасан, мукао, пригушен, тих.* — Јовин је глас угашен и подмукао. *Михољ.*

подмӯклāђ, -áћа м пеј. *подмуклица.* — Знам да сте гадови и подмуклаћи, знамо ви вас, латинска лисице! *Лал.*

подмӯклац, -àца м *подмуклица. Деан. Рј.*

пòдмȗклица и **подмȕклица** м и ж *онај који је подмукао, подмукла особа.* — Превртљивац, јогуница, подмуклица по свим се кутима врзао. *Шен.*

подмȗкличина и **подмȕкличина** м и ж *аугм. од подмуклица.*

пòдмȗкло и **подмȕкло** прил. *на подмукао начин, злобно.* — Е, господине колега — рече стара госпођа подмукло — сад ћемо се огледати. *Јаки. Ђ.* Конобар, који је подмукло вребао са стране, позове прстом персонал из кухиње. *Донч.*

пòдмȗклолȗкав и **пòдмȗклолȗкав,** -а, -о *који је подмукао и лукав.* — Одједном јој нестаде онога обичног, подмуклолукавог погледа. *Ранк.*

пòдмȗклōст и **подмȕклōст,** -ости ж *особина онога који је подмукао.* — У њеној природи је било и сувише подмуклости, сувише дара за сплеткарење. *Јаки. Ђ.* Ни о чему се не приповиједа с толико претворљивости и подмуклости као о мртвима и о смрти. *Донч.*

подмȕчē прил. *потајно, кришом.* — Свекрва ... подмуче је књигу написала. *НПХ.*

поднáдзорнйк и **поднáдзбрнйк** м *заменик надзорника.* — Од посљедњег разговора с редарственим поднадзорником није се Балаганову нитко обраћао. *Крањч. Стј.*

поднадȕвенōст, -ости ж *стање онога који је поднадувен.*

поднàдулōст, -ости ж *стање онога који је поднадуо. Р-К Реч.*

поднàдути, пòднадмēм и поднàдујēм (трп. прид. поднадȕвен, -ена, -ено и пòднадȗт) свршн. *имати отеклину ткива, отећи.* — Раши се учини нешто поднадуо, уморан у лицу. *Десн.* Један од ових шегрта ... с дебелим уснама, бледим поднадувеним лицем ... носио је ... име Светозар. *Лаз. Л.*

пòднадȗтōст, -ости ж *стање онога који је поднадут.*

поднáзив м необ. *поднаслов.* — Приказује хрватску лирику у једном ... часопису којему је подназив ... *Шим. С.*

поднáјам, -јма м *најам већ изнајмљеног предмета, подзакуп. Р-К Реч.*

поднàјамнӣ, -ā, -ō *који се односи на поднајам:* ~ уговор.

поднàјамнйк м *онај који је узео што у поднајам. Рј. А.*

поднàјамничкӣ, -ā, -ō *који се односи на најамнике:* ~ однос.

поднáјмнлац и **поднàјмилац,** -иоца и **поднàјмитељ** м *онај који даје што у поднајам. Р-К Реч.*

поднáјмити, пòднàјмīм свршн. *дати у поднајам, закуп. Р-К Реч.*

поднајмљйвати, -àјмљујем *несврш. и уч. према поднајмити.*

подн`ȉпирен, -а, -о покр. *поднадуо.* — Поднапирен у лицу, не може га познати. *Батут.*

поднàпити се, пòднапијēм се (трп. прид. поднапȉјен, -ена, -ено и пòднапȉт) свршн. **а.** *умерено се опити.* — Чекао [је] вече да се поднапије. *Петр. В.* У неко доба, један ... од сватова, већ мало поднапит рече гласно ... *Шуб.* **б.** *посве, сасвим се опити.* — Посрће момак, као да се љуто поднапио. *Ад.* Пошто се прилично поднапио, стаде подвикивати на музику. *Бен.*

поднарáсти и **поднàрāсти,** -áстēм свршн. *нарасти до одређеног ступња, степена.* — Малом Милојку није поднарастао нокат на палцу и неће распарати чарапу. *Јел.*

поднáреднйк м *подофицир најнижега чина.* — Поднареднику се презриво навора кожа на десном лицу. *Гор.*

поднáредничкӣ, -ā, -ō *који се односи на поднареднике, који је својствен поднаредницима.*

поднáслов м *додатни наслов испод или поред главног наслова, натписа, назива.* — И ову вест ... новине су објавиле на видном месту, са голицавим поднасловима. *Андр. И.*

поднáтпис м *поднаслов. Деан. Рј.*

поднáчелнйк м *заменик начелника.* — Нато се диже подначелник и трезвеном бесједом распрши тај приједлог. *Кос.*

поднáшање с *гл. им. од поднашати.*

поднáшати, пòднāшām несврш. *в. поднети.* — Морадоше сваки дан поднашати свој извјештај. *Леск. Ј.*

пóдне, пóднева и ређе пóдна с (често непром.) **1. а.** *средина дана, време кад је Сунце у највишој тачки изнад хоризонта.* — Она би радо дигнула свој велики сламни шешир ... да би јој подне жегло у очи и у лице. *Петр. В.* Низ брда брзо силази велико подне. *Кркл.* **б.** астр. *тренутак кад средиште Сунца пролази кроз меридијан одређеног места:* право ~, тачно ~. **в.** фиг. *пола века човекова.* — Трче ти готови људи који су већ пребацили своје животно подне преко леђа. *Крл.* **г.** *доба када се једе подневни оброк.* — Пође дома, гдје га је месо варено и печено од подна чекало. *Љуб.* **2.** заст. *јужна, понекад и југозападна страна света.* — Од поднева граду тврда се цеста стрменито пропиње из продола до моста. *Кум.* Бока граничи ... с југа Арбанијом, с подна Морем јадранским. *Љуб.* **3.** рлг. *у хришћана време (тачно у 12 сати) када се црквеним звоном позивају верници на молитву; у муслимана време клањања џиндије.* — Подне [је]

звонило на малој жупној црквици. *Војн.* фиг. Том дечку, опет, црно подне звони. *Поп. В.* Ћамил [би] одлазио да клања подне или иђиндију. *Андр. И.*

поднѐбесан, -сна, -сно *који је врло висок, који као да се пење под небеса.* — Сад валове слуша бесне, ил' придоле гледа горске и планине поднебесне. *Митр.*

пòднебēсје и **поднèбēсје** с *простор под небесима, поднебље* (*1*). — Црква му је дивно поднебесје. *Маж. И.* Орлови из поднебесја вребају на стрвину. *Маж. Ф.*

пòднебије с цсл. *в. поднебље.* — Таман облак Везува полети и сву сјајност поднебија плавог ... нагрди и сатре. *Каш.* Има много краснијег дрвећа него што је наш дуб, али поднебију нашем сходнијег ... од њега нема. *Панч.*

пòднéбље с **1.** *простор под небом, небеска висина.* — Једним широким и жудним погледом он брзо обухвати Београд и све поднебље. *Вас.* **2. а.** *крај, земља.* — Воли да разгледа ... кутије са крупним ... пажљиво упакованим цигаретама из других поднебља, далеких страних земаља. *Андр. И.* **б.** *метеоролошко време краја, клима.* — Поднебље ... рађа темпераменте. *Матош.* Пуни [су] јужњачког темперамента и страсти медитеранског поднебља. *Ђон.* фиг. Он је одрастао под убилачким поднебљем хитлеризма, под којим је страдала и немачка култура. *Поп. Ј.*

пóднев м *в. подне.* — Овде на Сени постоје румена свитања, сјајни подневи и дубоке и светле вечери. *Дуч.*

пóдневак, -ёвка м = подневник *меридијан*: ферски ~.

пóдневачкӣ, -ā, -ō *који се односи на подневак*: ~ линија, ~ ступањ, степен. *Р-К Реч.*

пóднéвље с индив. *време око подне.* — Дом сања лежи у трепавицама као у подневља врућа жене у вратима кућа. *Уј.*

пóднéвнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на подне.* — Подневни часови трајали би неколико тренутака, па би фратри ручали ћутке и брзо. *Мат.* Уска улица је већ застрла приступ подневном сунцу. *Нех.* **2.** *који се односи на подневак, меридијан.* — Сјећи ће [вертикална равнина] ... небеску сферу у кругу који се зове подневни или меридијански круг. *ОГ.*

пóднéвнӣк м = подневак. — Већ сунце стиже на обзорје што му подневник точком највишом покрива. *Комб.*

пóднéвница ж **1.** *подне.* — Свакога дана би велико звоно на латинској цркви ... огласило подневницу. *Мат.* **2.** *подневак.* — Замишљене полукружнице које спајају сјеверни пол Земље с јужним зову се подневнице или меридијани. *ОГ.*

пóднéвничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подневнике.*

пóднéвно прил. *као у подне.* — После двадесетак корака, на завоју подневно пустог шора, он наиђе на Милоша. *ЛМС 1949.*

пóднево с *в. подне.* — Поднево је на врхунцу. *Наз.* фиг. Кад ће да сине и поднево мога живота? *И.* Високе планине ... застиру исток и поднево уска обзорја. *Павл.*

пóдневскӣ, -ā, -ō *који се односи на подне, поднево.* — Њу [женку орла] ... подстрекава зенитски сноп да га објави кроз трепет подневске јасности. *Рад. Д.*

пòднепскӣ, -ā, -ō *који се односи на поднебље.* — У својој поднепској слободној пловидби Јовандека удари у тај Банат као у неку тамну громаду. *Ћоп.*

пòднесак, -ска м *писмена представка, спис који се подноси каквој власти.* — Како се види из тајних поднесака ... бавио се је Држић ... мишљу политичког преврата у Дубровнику. *Комб.* Нису [се] дале збунити Христићевим »условима« [за отварање школе], него су му одговориле једним новим поднеском. *ЛМС 1951.*

пòднести, -èсēм свршс. *в. поднети.*

пòднēти, -нèсēм, ијек. пòднијети, (аор. пòднēх и поднèсох, 2. и 3. л. пòднē и пòднесе; трп. прид. поднèсен, -ènа, -ènо и пòднēт) свршс. **1. а.** *узевши што у руку приближити коме, чему.* — Журно поднесе дошљаку столац. *Драж.* Тек кад му је укресао шибицу и поднео да запали цигарету, Никола у коњанику препозна Перу. *Бар.* **б.** *пружајући послужити, угостити, почастити кога чим.* — Држаше међу прстима парче шећера, и то све с великом пажњом поднесе госту. *Ранк.* Послије добра комада говедине, шјор Грго поднесе печење и салате. *Мат.* **в.** *ставити, положити испод чега.* — Фратар јој [болесници] је поднио руку под бијели ... врат. *Нех.* **2.** фиг. **а.** *изнети, предложити што на разматрање, оцењивање.* — Знао је приповиједати да је свима европским владама поднио ... свој тајни рецепт и да сваки дан очекује одговор. *Коз. Ј.* Повуче свој приједлог и поднесе други. *Јонке.* **б.** *предати, упутити коме што усмено или писмено*: ~ оставку, ~ рапорт, ~ тужбу, ~ пријаву. **3.** *издржати што неугодно, тешко; отрпети, претрпети.* — Вук доказа да може подњијети критику. *Јаг.* Спреман сам да поднесем последице. *Каш.* Тек у пароброду почне размишљати о штети коју је поднио. *Кал.* **4.** *испунити очекивања, задовољити.* — А ти, војниче! ... Каква је твоја пушка?

... — Моћи ће поднети. *Ранк.* Могло би да поднесе за какав шаљиви лист. *Дом.* Изр. ~ на тањиру *дати, пружити коме све готово, приређено.*

~ **се 1.** необ. *приближити се сасвим чему пажљиво посматрајући.* — Обојица се ... службено поднесоше над неке табеле. *Куш.* Перица се поднесе нетремице ... у очи збуњене ... Милице. *Петр. В.* **2.** фиг. *в. понети се.* — Владика је предњачио, и сви су се наши главари добро поднијели. *Мат.*

подни́зати, пòднӣжēм сврш. *одоздо наницати, поткитити низом (бисера, дуката и сл.).* — Спрема се кићена чутура, поднизана нискама талира и цванцика. *Вес.*

подни́зи́вање с *гл. им. од подницивати.*

подни́зи́вати, -и̏зујēм *несврш. и уч. према подницати. Вук Рј.*

подни̏јемити се, пòднијемӣм се (ијек.) сврш. *поднимити се.* — У прочељу сједи старац ... до њега се поднијемила ... жена — па нит шта једе, нит пије. *Горд.* Погледам друга; и он се поднијемио, па само каже: Да наказе од бабе! *Јурк.*

пòдниjети, -нèсēм, ек. пòднēти.

подниjѐтити, пòднијетӣм (ијек.) сврш. *учинити да се што разбукти, подјарити, ражестити.* — Гњевна ти душа поднијети изнова искру мржње међу родном крви те распали пламен сред овога града. *Шен.*

подни̏мача ж покр. *штап којим се подними, подупре терет са супротнога рамена.* — Црногорац носи терет на једном рамену, а преко другог рамена подними га штапом или ... подштапи терет поднимачом. *Рј. А.*

подни́мити, пòднӣмӣм сврш. **1.** *подупрети што чим да чврсто стоји (обично главу руком, рукама).* — Домаћин је рукама поднимио главу и зури у стол. *Донч.* Може ... да сједне на канапе, да подними главу на руке и да мисли. *Мил. В.* **2.** *прекрстити руке; ставити руке на бокове тако да их захвате.* — Пребаци ноге и подними руке. *Шен.* Дошло је неколико њих и из села. Поднимили руке и гледају. *Бур.*

~ **се 1.** *одупрети се, ослонити се лактом (лактовима) о што подржавајући главу длаком (длановима).* — Кнез се поднимио на једну руку, а други длан положио на Јанково колено. *Мат.* Будак се налакти на кољенима и поднимивши се на обје руке уздахну. *Цар Е.* **2.** *одупрети се рукама о бокове, бедро, подбочити се.* — Људи ... стану и подниме се гледајући за упрашеним странцем. *Киш.* Он се засмије, а она с њиме и подними се рукама о бедро, баш као што се и он поднимио. *Креш.*

пòднипошто прил. *никако, ни у којем случају, ни по(д) коју цену.* — Несретна љубав њему ... не би поднипошто доликовала. *Ћал.* Тамо нећемо поднипошто остати. *Шимун.*

пòдница ж **1.** *даска којом је што попођено.* — У соби некако обично, топло ... поднице се орибане жуте. *Радул.* У кући шумови ... као да штакори трче преко подница. *Донч.* **2.** *уздигнути део пода, подиј(ум).* — Свирачи бјеху брижно смјештени на повишеној подници. *Креш.* **3.** *основица, база.* — Кубикажу израчунавамо тако да површину поднице помножимо с висином. *Ант. 1.* фиг. Она [пучка умјетност] ... представља јаку подницу ... голем резервоар наше осебујности. *Баб.*

подништа́вање с *гл. им. од подништавати.* — Причај! — рече истражник на концу, затегнувши доњу усну у гримасу подништавања. *Ж 1955.*

подништа́вати, -и̏штāвāм несврш. *ништа или слабо ценити, омаловажавати, потцењивати, неподаштавати.* В. пр. уз гл. им. подништавање.

пòдно (пòдно) предл. с ген. *у доњем делу, испод чега, удно*; супр. изнад. — Живјели су сами за себе и сиромашно од малог поља подно брда. *Шимун.* Прокрали смо се подно баште. *Ћоп.* Остајала је само треперава игра росе ... и шушкетање косова у густишу подно врба. *Пол. 1959.*

пòднови̏ти, пòдновӣм сврш. *обновити, приновити.* — Ја ти зато ситан мејдан пишем да ми дођеш пољу Петровића ... и мејдане старе подновимо. *Вес.*

~ **се 1.** *обући се у нове хаљине, поновити се.* — Па је скуцала пару по пару ... 'Оћу, — вели она — да се подновим. *Срем.* **2.** *добити нови облик, одбацити оно што је старо и преживело, обновити се.* — Руски књижевни језик подновљен и подмлађен народним језиком ... у ствари је из њега изашао. *Бел.*

пòдногу прил. *низбрдо.* — Управо смо били прошли село Мислово и кренули већ подногу, ка поџепљу. *Чол.*

пòдножак, -шка м **1.** *подношка.* **2.** *висећа степеница на коју се стаје кад се улази у нека возила или из њих силази.* — Скочи на подножак влака у покрету. *Крањч. Стј.* **3.** *подлога, постоље.* — На гробљу ... оштећено је мало споменика, само неки макнуше се на свом подношку. *Шен.* Успне се на подножак катедре. *Ћал.* **4.** *отирач, брисач за ноге.* — Чим би тко унишао, отресао [би] чизме о подножак. *Бен.*

пòднӧжан, -жна, -жно **1.** *који је под ногама.* — У тим чопорима, који као вирови негдје у средини проврију налетима и подножном стиском свјетине ... влада закон вриске ... и болних вапаја. *Божић.* **2.** (одр.)

који је с подножја. — Рад ... око копања ... бразда ... с подножне стране по себи је врло незнатан. *Тод.*

пòдножац, -ошца м *клупица за клечање, клецало.* — Грађанин, који је клечао на подношцу ... окрене зловољно главу. *Новак.*

пòднòжи ж мн. *в. подношка (1). Вук Рј.*

пòднòжје с цсл. *в. подножје.* — А мисô моја шири крило своје у мрачну пропаст ... где рујни корал подножије скрива. *Ил.*

поднòжити, пòдножӣм сврш. индив. *поставити чему ноге, снабдети ногама.* — А његова баба цапка ... кано да си чутуру подножио рациним опницама. *Ков. А.*

пòдножица ж *подношка (1)*; *педал.* — Он би осећао ... покој у души ... посматрајући ... испрекидане покрете њених ногу на машинској подножици. *Петр. В.*; *Р-К Реч.*

пòднòжје с **1. а.** *доњи део каквог предмета.* — Затурио се леђима на столицу, ногом одупро о подножје асталско. *Вукић.* **б.** *постоље споменика, кипа и сл.* — Поставили [су јој] негдје у 14. в. споменик ... од којег се нашла недавно глава и подножје. *Обз. 1932.* **2. а.** *део површине у непосредној близини основе, базе чега што се издиже изнад те површине.* — Храмови су поносне своје торњеве просули у прах на подножје своје. *Бен.* **б.** *доњи део брда, планине.* — Закрену на подножју брда у ону лијепу и доста велику зелену шуму. *Шен.* Опустио забачени сокак ... на подножју Хума. *Радул.* **3.** *подношка (2).* — Поведе Тетиду те је ... сједне на красни умјетни столац, а подножје под ноге метне. *М-И.*

пòдножњӣк м **1.** *подношка.* — Пред њим [је] подножник с јастучком за ноге. *Фелд.* Начинивши неколико окрета скине он ногу с подножника токарске клупе. *Крањч. Стј.* **2.** *подножак (2).* — Из кочије су излазили мушкарци ... даме у атласу и хермелину силазиле су опрезно подножницама. *Крањч. Стј.*

пòдножњāк м *подношка (1).* — Испијене приказе ткалаца ... грче се на големим подножњацима. *Креш.*

пòдноктица ж мед. *загнојеност корена ноктију* panaritium cutaneum; исп. заноктица (2). *Бен. Рј.*

пòднос м (*по*)*служавник.* — Она постави поднос на сто и гледаше у њ. *Тип.* Већ је донесен чајни поднос са седам шалица и тањурића. *Креш.*

пòдносак, -ска м *поднос.* — Мрзовољасто смјештају на подносак чајно посуђе. *Пав.*

пòдносан, -сна, -сно *подносив, подношљив.* — Дантон је држао да је револуција сувише трајала; њене преке мере биле су подносне само једно кратко време. *Јов. С.*

поднòсив, -а, -о *подношљив.* — Живот је »град без циља« и само као такав подносив. *Богдан.* Кад је то већ постало донекле подносиво, јавила се неприлика с ногама. *Мар.*

поднòсивōст, -ости ж *подношљивост.*

поднòсилац, -иоца и **поднòситељ** м *онај који што подноси, предлаже, предаје.* — Изјавио је да су Тунис и Мароко ... подносиоци ове резолуције. *Б 1957.* У том извјештају дана је начелно сатисфакција подноситељима [ноте]. *ХР 1928.*

поднòсити, пòдносӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према поднети.* **2.** нар. песн. *доликовати, пристајати.* — Ђердан црвен, а грло бијело, то дјевојку подносило дивно. *НП Вук.* **3.** безл. (с логичким субјектом у дативу) *одговарати жељама.* — Зато њему и подноси до подне поповати, а од подне око кола обијати. *Јурк.* Ако му не подноси, не мора узети. *Глиш.*

~ **се а.** уз. повр. *један другога подносити, трпети се.* **б.** покр. *владати се, понашати се.* — Добро се подноси. *Вук Рј.*

пòднōћ прил. *мало пре него што падне ноћ, него што се снећи, заноћи, смрачи.* — Напослетку стиже и он подноћ, сав премрзао и с једном белегом на челу. *Вукић.*

пòдношēње и **поднòшēње** с *гл. им. од подносити (се).*

пòдношка ж (ген. мн. пòдножāкā) **1.** (обично мн.) *направа, папучица која се притискује ногама да се покрене каква машина.* — Равномерно тракара разбој, шкрипе подношке, послушно зевају жице. *Рад. Д.* **2.** *клупица на коју се кад се седи постављају ноге.* — Дробне ножице у папучицама од црвена баршуна почиваху на мекој подношци. *Шен.*

поднòшљив, -а, -о *који се може подносити.* — Глас му био неусиљен, а у погледу нешто топло и подношљиво. *Рад. Д.*

поднòшљивōст, -ости ж *особина онога који је подношљив, онога што је подношљиво.*

подну (пòдну) предл. *в. подно.* — Зазвавши ме да седнем подну постеље, стала је да ме надуго уверава о својој љубави. *Цар М.*

пòднукати, -āм сврш. *тајно, кришом наговорити на што, подговорити.* — Снаја [ми] ... поднука и обрлати сина, те сад тражи дела и од покојног брата. *Ад.*

поднукívати, -нӯкујēм *несврш. и уч. према поднукати.*

пòдња ж *в. походња (3).* — Увече, уочи поласка, мора да даје пòдњу. *Вас.*

подњи́вити, пòдњйвīм сврш. покр. *одгојити, одгајити, однеговати, отхранити.* — С дјетињства сам у двору подњивљен. *Њег.* Мати ми ... истроши лијепу младост око мене док ме оволико подњиви. *Љуб.*

~ **се** *повр.* — Да их [духова] се годином толико подњиви, куд среће! *Љуб.*

подњиски́ва̄ње с *гл. им. од подњискивати.*

подњиски́вати, -йскујēм несврш. *од времена до времена њискати, вришташи. Р-К Реч.*

пòдоб и **пòдоб** ж *в. подоба.* — Неорганski свет не даје ниједан пример ... какве више механичке организације на подоб животу. *Ђаја.*

пòдоба и **пòдоба** ж **1.** *оно што је по облику слично чему; слика чега, лик, облик.* — Те зар би могô ону старину, подобу благу оца нашега ... зар би га икад могô прогнати? *Јакш. Ђ.* Чини му се да ... сјенка и утвара с његовом подобом обавља дневне послове. *Сим.* **2.** *створење неодређена облика.* — Једне су ноћи видјели како је нека подоба, накићена чудно, ходала пред вратима Станиним. *Шимун.*

пòдобан, -бна, -бно **1.** рус. *сличан, налик.* — Низ плећа спушта се коса подобна злату. *Митр.* Готово доједен кук бијаше подобан или чељадету или звјерци. *Шимун.* **2.** *повољан, прикладан, згодан.* — Политичке прилике ... биле [су] подобне ... да потакну и на научни рад. *Баз.* Главно је ... да би међу предметима и појавама природним умео и сам изабрати оне које би биле подобна замисао ... за уметничко дело. *СКГ 1937.* **3.** *кадар, способан.* — Чиста љубав ... учила је моје срце подобним за најплеменитије усхите. *Цар М.* Он није био подобан да се ма чему досјети. *Ђал.*

пòдобар, -бра, -бро **1. а.** *доста, прилично добар; прилично јак, снажан.* — И један подобар шамар лупи му божанском руком, и затим на Олимп оде. *Митр.* **б.** (у служби именице) *онај који је доста, прилично добар.* — Стојан бјеше одметнуо и побољима око три стопе. *Мат.* **2.** *доста велик, овећи.* — Може платити и самим крухом, али да буде подобар комад. *Пав.*

подòбати се, -а̄ се несврш. заст. *сличити, наликовати, бити налик.* — Тако и чета, тмином обавита, кô десници подоба се вишњој. *Маж. И.*

подоби́вати, -òбйва̄м и **подоби́јати,** -òбијā̄м сврш. *редом, један за другим добити.* — На лицу Соломунову беше толико белега од боја које је подобивао за своју дрскост да им је ... одавно изгубио рачун. *Глиш.* И што је најстрашније, подобијаше убрзо један за другим сви указе. *Срем.* Пошто још има виших чинова од поручника ... он жели да их све редом подобија. *Лал.*

подòбије с цсл. *в. подоба.* — Човек је једина животиња која је по образу и по подобију божјем створена. *Нен. Љ.*

пòдобно прил. **1.** *слично, исто тако као нешто друго.* — Одјекни, песмо моја, подобно гласу буре! *Митр.* **2.** *повољно, прикладно, згодно.* — Али најподобније је развијена организација заједничког рада код уралских козака. *Марк. Св.*

пòдобно̄ст и **подо́бно̄ст,** -ости ж *својство, особина онога који је подобан и онога што је подобно, способност, вештина.* — Иза повреде неких ... вијуга ... великога мозга изгуби човек подобност да речи ствара. *Батут.* Свуда се причало ... о његовој [директора циркуса] великој педагошко-дресурској подобности и успеху. *Срем.*

подобра́вати (се), -дòбрāвā̄м (се) *несврш. и уч. према подобрити (се).*

пòдобрано прил. *подобро.* — Мрак се подбрано спустио, а по небу трепере већ звезде. *Ад.*

пòдобр̄вље с индив. *место на лицу под обрвама.* — Још су јој очи сјале свјежим отиском његова младог црног лица, разведеног подобрвља и коврче чеоног момачког чуперка. *Божић.*

подòбрити, пòдобрīм сврш. *учинити бољим, побољшати, поправити.* — Веселим се што је моја несрећа подобрила њезину душу. *Шимун.*

~ **се** *постати добар, бољи, побољшати се.* — Доста да га погладим по оној дебелој руци, одмах умекша ... подобри се. *Ћип.* Ето, сада сте се и подобрили — осмјехну се Аљоша. *Л-К.* Онај се мој измијенио, подобрио. *Ств. 1948.*

пòдобро прил. *доста, прилично добро.* — Он сркне какве два пута, потегне из чибука подобро. *Мул.* На кухињском прагу се спотакну и подобро удари у крста. *Радул.*

подовла́чити, -òвлāчīм сврш. *довући чега много у више наврата.* — Питање је да ли су ... кости пећинског медведа ... ловци ... у своје збегове подовлачили. *Жуј.*

подовòдити, -òводīм сврш. *довести чега много у више махова.* — Изгледало ми је [пред испит] као да се сви људи ... искупили у мојој глави на вашар ... и подоводили све животиње, па то само врви и брује. *Дом.*

пòдодбор и **подòдбор** м *одељак, огранак одбора с нарочитим задужењем.* — А онај се занео па прича ... о партијама, одборима

и пододборима, о великанима партијским. *Срем.*

пòдодел и **подòдел,** ијек. пòдодјел и подòдјел, м *одељак установе, предузећа или огранак науке, који улази у састав веће организационе целине.* — Сва челна тијела, пододјели и групе, све је то биĥо потцртано равналом. *Крл.* Кенозојско доба је најмлађе доба развоја Земљине коре и дијели се у формације, а ове у одјеле и пододјеле. *ОГ.*

подòдељак, -ељка, ијек. подòдјељак, м *део каквог текста, какве мисаоне целине (у књизи, у расправи и сл.) који се чиме издваја.* — Сада приступамо даљој анализи ... делимо и ту мисао на њене уже делове, на пододељке. *Т. књ.*

пòдодјел и **подòдјел,** ек. пòдодел и подòдел.

подòдјељак, -ељка, ек. подòдељак.

подозрéвати, -òзрēвām, ијек. подозријèвати, несврш. рус. (кога, што) *имати подозрење у истинитост, исправност чијих речи, поступака, намера, сумњати.* — Нисам смио отићи до града, јер су већ други почели подозријевати. *Маж. М.* Газда-Таса погледа кришом и подозрева на Мику поштара. *Срем.* Отело воли страсно своју жену, а подозрева да му је неверна. *Марк. Св.*

подозрèније с цсл. *в. подозрење.* — Да не би у како подозрениje пали, били су покуповали неколико трнокопа, па су дању ... крчили. *Вук.*

подозрéње с рус. *претпоставка која се оснива на сумњи у истинитост и правилност чијих речи, поступака, намера, сумња.* — Говорили су људи да је био на робији, те су га сви гледали са подозрењем. *Дом.* Амнестирано дјело не може се узети ни као ближи основ подозрења. *Мј. 1926.*

подòзрив, -а, -о **1.** *који изазива сумњу, неповерење; сумњив.* — Сваки његов осмејак чинио му се лажан, подозрив. *Ћос. Б.* А страх да се не ода, чинио га је још више несигурним, подозривим. *Андр. И.* **2.** *сумњичав.* — Беслић, чијем подозривом оку није у посљедње вријеме ништа могло да промакне ... огледао се за веселом и распјеваном дјечачином. *Ћоп.* Подозриви смо према статистици, посебно туристичкој. *Вј. 1966.*

подòзриво прил. **1.** *сумњиво, са сумњом, с неповерењем.* — Чак су ме људи почели подозриво гледати што ту мељем пред собом. *Мар.* **2.** *сумњичаво.* — Стражари су га гледали још један тренутак подозриво. *Андр. И.*

подòзривōст, -ости ж *особина онога који је подозрив.*

подозријèвати, -òзријевām, ек. подозрéвати.

пòдој м **1.** *храњење детета својим млеком.* — Заборавио на подој и одгој, узнио се у добру. *Љуб.* **2.** *количина млека којим мати једном нахрани дете.* — Од шестог месеца један подој замењује се оброком од поврћа са пола жуманцета. *Пол. 1957.*

подòјити, пòдојīм сврш. **1.** *дати из своје дојке млека детету.* — Млада снаша повила увече дете, подојила га. *Вес.* **2.** *посисати млеко из дојке. Вук Рј.* **3.** *помусти.* — Уто изиђе она с музлицом из куће и оде да их [краве] подоји. *Јурк.*

пòдōјница ж *овца која је остала без јагњета што га је дојила.* — Стаде блека тридес't подојницах. *НП Вук.* Кô јањешце испод ножа ... кад се сећа своје мајке, мајке своје подојнице и мајчина топла млека. *Кост. Л.*

пòдōјчити се, -īм се несврш. покр. *остати без јагњета, бити подојница. Рј. А.*

пòдокница ж *песма или свирка коме (обично девојци) под окном, прозором, серенада.* — Они ће се још кратко вријеме скитати уличицама и пјевати подокнице. *Донч.*

подòлазити, -ӣм сврш. *доћи један за другим.* — Међутим су подолазили један за другим и мужеви. *Петр. В.* Напољу се чује граја, разговор ... То су подолазили кметови, одборници, сељани. *Ранк.*

пòдолац, -ōлца м *подолско говече, слично степском, угаситосиве боје и великих рогова (пореклом из јужне Русије и Бесарабије).* — Док у држању сименталаца има нечег ... уморног ... мирноћа подолаца улива респект. *Петр. В.*

пòдоле, ијек. пòдоље, прил. *мало, нешто даље доле.* — Воз ће низ Пјешивце протутњати ... равно подоље. *Кост. Д.*

подолéтати, -òлēтām, ијек. подолијèтати, сврш. *долетети једно за другим.* — На земљи пустош, на небу јата врана ... које су подолетале богзна откуда. *Кнеж. Л.*

подолијèтати, -òлијетām, ек. подолéтати.

пòдолскӣ, -ā, -ō *који се односи на Подоље (област у данашњој јужној Русији):* ~ говече.

пòдоље, ек. пòдоле.

пòдōље с *долина, низина под гором, планином.* — Она далека подоља ... све је то будило у њем ... блажено-жалосна чувства. *Ћал.*

подòмити, пòдомīм сврш. *све збринути, удомити, поудати.* — Све је кћери подомио. *Деан. Рј.*

подонáшати, -òнāшām сврш. *в. подоносити.*

подонòсити, -òносӣм сврш. *донети редом, једно за другим.* — Већ је у мислима гледала нове поклоне што јој је прота подоносио. *Јакш. Ђ.*

пòдоплата ж *в. потплата. Вук Рј.*

подòплатити, -ӣм сврш. *нашити подоплату.*

пòдор м заст. *рушевина старе грађевине или насеља.* — С једне и с друге стране долине нижу се брежуљци према подору Цесарграда. *Леск. Ј.*

подорáвање с *гл. им. од подоравати.*

подорáвати, -òрāвām *несврш. и уч. према подорати.* — Два су дјечака подоравала крумпириште тик уз пут. *Бен.*

подòратн, пòдорēм сврш. *узорати, поорати земљиште после скупљања плодова са њега (обично ради уништавања корова); заорати ђубре у земљу.* — Да сиђете у село и сами, не би вама мило видјет било; све сеоске њиве подоране ... а Лукова подворница црна. *Март.* Андрија је возио и већ издалека викао: Покажи гдје да подорем! *Бен.*

пòдорина[1] ж покр. *подорана земља.* — Дава брату старе земљетине, он узима нове подорине. *НПХ.*

пòдорина[2] ж *аугм. од подор.* — Једно се осипље, а друго се већ на подоринама његовим ... развија. *Торд.*

подòручковати, -кујēм сврш. *појести за доручак нешто мало.* — Јутрос мало подоручковах, па се овдје свратих. *Н. прип. Вук.*

подòсина ж *доњи део осовине.* — А јеси ли кола прегледао, да неће подосина или која облога пофалити? *Кор.* Скрхала му се подосина. *Том.*

пòдоснова ж *истински, прави узрок, темељ чега.* — Он је у Толстојевим раскринкавањима открио њихову конкретну економску, социјалну и хисторијску подоснову. *Р 1946.*

пòдоста прил. *у повеликој, прилично великој мери, прилично доста.* — Прође подоста времена. *Шен.* Кад се одмакоше подоста, Вујо га заустави. *Ранк.*

подòтавити се, -ӣм се сврш. *зарасти отавом, оставити под отаву.* — По потесима се зелене подотављене ливаде. *Ранк.* Доље стрма ливада, а он наврнуо воду да му се подотави. *Лал.*

пòдофицӣр, -а и **подофӣцӣр,** -ӣра м *војни припадник старешинског кадра по рангу нижи од официра.*

пòдофицӣрскӣ и **подофӣцӣрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на подофицире:* ~ школа.

подофицӣрчић м **а.** *дем. од подофицир.* **б.** ир. *безначајан подофицир.* — Знаш ... да га нијесам жива у руке ухватио, оног подофицирчића. *Лал.*

пòдоцкан, пòдоцна и **пòдоцне** прил. *доста, прилично доцкан, касно.* — Подоцкан затвори дућан и легне. *Шапч.* Но подоцна један Црногорац ... с Данилом се у лице пољуби. *НП Вук.* Само Мане Кујунџије дућан ... стоји још једнако затворен, иако је већ мало подоцне. *Срем.*

пòдочњи м мн. *модри колути под очима. Рј. А.*

пòдӧчје с = подочница *део лица под очима.* — Мајкине ... очи ... дуго тињају, до у зору ... мутним сјајем што јој ... подочје намодри. *Божић.*

пòдочнӣ, -ā, -ō *који је под очима.* — Њезине ... подочне кости као да су се иставиле из својих темеља. *Том.* Грчи му се горња усна и непослушан подочни мишић скаче час доље час горе. *Лал.*

пòдочница ж = подочје. — Опази како се газда постарао, подочнице се смежурале ... лице набухло, блиједо. *Ћип.* Под челичним шлемом подочница игра. *Бој.*

пòдочњāк м (обично мн. -āци) *обично наборан и често таман колут под очима.* — Крупни подочњаци подаваху његовом црномањастом лицу ... неку суморност. *Кум.* Црни подочњаци јасно јој говорили да целу ноћ није спавао. *Бар.*

подоштрáвање с *гл. им. од подоштравати.*

подоштрáвати, -òштрāвām *несврш. и уч. према подоштрити.*

подòштрити, пòдоштрӣм сврш. *одоздо заоштрити.* — Свако носи подоштрен проштац пред собом па, ударивши га у земљу, иза њега пуца. *Вук. фиг.* Ал' прије би се и зец соколову оку отео, но она очеву, поготово кад [је] то око сумња подоштрила. *Торд.*

подрàвнатељ м *помоћник, заменик равнатеља, директора. Деан. Рј.*

пòдрāвно прил. *подједнако.* — Два пијанца засвираше уз хармонику подравно и жалосно. *Сим.*

подрàвњача ж геод. *летва са сантиметарском поделом за снимање профила и преношење висина. Мин. Лекс.*

пòдрāвскӣ, -ā, -ō *који се односи на Подравину:* ~ село, подравске земље.

пòдрага ж заст. *драж, привлачност, чар.* — Живот имаше за њ доста подраге. *Јурк.*

пòдрагāј м *један покрет руком по лицу, руци чијој као знак миловања и љубави.* — Тек некако сјети се он да би ... јој подрагај

његове руке можда био утјешљивији него сви лијекови. *Коз. Ј.*

подра́гати, пòдрāгāм сврш. *погладити руком у знак љубави, помиловати.* — Подрагавши мајку љевицом, рече да ће за час бити све добро. *Мишк.* фиг. Свјежи дах опраних плочника ... подрага је као мирис цвијећа. *Сим.*

подра́дити, пòдрāдīм сврш. *извршити све претходне радње, припремити.* — Или суша уништи ферментин, или снијег озим ... па не може да се баца сјеме у земљу или да се подради. *Ђур.*

подража̀валац, -аоца м = подражаватељ *онај који подражава, имитира кога, угледа се на кога.* — Драма није једноставни подражавалац и одражавач живота. *КН 1956.*

подража̀валачкӣ, -ā, -ō *који се односи на подражаваоце.*

подража́ва̄ње с *гл. им. од подражавати.*

подража̀тељ м = подражавалац. — Не могаде до краја да буде смерни подражатељ Алексија, человјека божијег. *Срем.*

подража́вати[1], -а̀жа̄вам *несврш. и уч. према подражити*[1]. — То је било главно, то је подражавало фантазију. *Перк.*

подража́вати[2], -а̀жа̄вам несврш. (кога, коме) *угледати се слепо у чему на другога, поводити се за ким, опонашати кога.* — Ко уме вешто подражавати другоме, тај нема своје развијеније индивидуалности. *Нед.* Многи би хрватски стихотворац много боље послужио домовини и себи кад би подражавао томе ... чеду Парнаса. *Матош.*

пòдража̄ј м *спољни утицај на чулни орган, који изазива нарочити осећај.* — Мирис најјефтиније масти за ципеле сили на бљутаве подражаје и грчења. *Ж 1955.* Човјек упознаје предмете и појаве извањег свијета на тај начин што они врше подражаје на његова осјетила. *НЧ.*

пòдража̄јан, -јна, -јно *који се односи на подражај.*

подра̀жатељ м *в. подражавалац. Рј. А.*

подра́жати, пòдрāжām несврш. *в. подражавати*[2]. — Да је читао Омира, рекли бисмо да му је подражао. *Вук.*

подра̀жати, -ā̄м сврш. покр. *поскупети. Вук Рј.*

подра̀жбати, -ā̄м сврш. *продати на дражби, мунти, лицитацији.* — У селу се говоркало ... како ће иметак Иве ... подражбати суд за дуг. *Кос.*

пòдра̄женōст, -ости ж *стање онога који је подражен, што је подражено.* — Тада су неке видне станице још у стању подражености. *НЧ.*

подра̀жив, -а, -о = подражљив **а.** *који подражује.* — Напречац је дошло, па није могла дигнути се проти његову подраживу шапутају. *Коз. И.* **б.** *који се може подражити.*

подража́ва̄ње с *гл. им. од подраживати.*

подража́ивати, -ажујем *несврш. и уч. према подражити.*

подража̀ва̄ч, -а́ча м *онај који дражи, изазива.* — Први лупеж и покретач лупештине, подраживач жандара ... упадао је у ступицу. *Јел.*

подра̀жило с *средство за изазивање подражаја.* — Међутим је више пута узастопце узимао шмркове свога омиљелог подражила. *Креш.*

подра́жити[1], пòдрāжīм сврш. **1.** *деловати, утицати чим на организам или на поједини орган и изазвати одговор, реакцију; лако, малко, овлаш надражити.* — Смјеса [суза] се ... излијева испод трепавица кад се живац ефектом подражи. *Крањч. С.* То му је подражило жуч. *Цар Е.* **2. а.** *драживши подбости, подстаћи, подстрекнути на што, намерно раздражити.* — Ево се свађају ... а ми их подражимо брже. *М-И.* **б.** *изазвати, распалити какво осећање, жељу.* — Оба овако подражена и узбуђена приђоше к њему. *Ћип.*

подра́жити[2], пòдрāжīм сврш. *повести се за ким, угледати се у кога опонашајући га слепо.* — Но сам вам хтио набројити неке од многих његових врлина ... да их барем донекле подражим. *Љуб.*

подра̀жљив, -а, -о = подражив.

подра̀жљиво прил. *изазивајући подражај, надражљиво, узбудљиво.* — Све је то дјеловало подражљиво на Тита. *Новак.*

подра̀жљивōст, -ости ж *особина онога који је подражљив.* — Подражљивост живих бића способност [је] реагирати на извањске утјецаје. *Баз.*

подра́здео, -ела, ијек. подра́здио и подра́здјел, м *део онога што је раздељено на више одељака.*

подра̀здеоба, ијек. подра̀здиоба, ж *даља деоба онога што је већ раздељено.* — Има много операција тако једноставних да не допуштају подраздиобу. *Ант. 1.*

подра́здио, -дјела, ек. подра́здео.

подра̀здиоба, ек. подра̀здеоба.

подра́здјел, ек. подра́здео.

подра́здōбље с *део раздобља који обухвата једну мању целину у процесу историјске или геолошке епохе.* — Прехисторија дијели се на три главна доба ... Ова [се] распадају на подраздобља. *Шиш.*

подра́зред м *део, одељак разреда у систематизацији, који садржи скуп људи, живо-*

тиња, биљака, предмета, појава, истих или сличних особина.

подразуме́ва̄ње, ијек. подразумијева̄ње, с *гл. им. од подразумевати.*

подразуме́вати, -у̏мева̄м, ијек. подразумијева̄ти *несврш. и уч. према подразумети.* — Није изричито речено, али се само собом подразумијева. *Цар Е.* Прво је што се мора извести на чисто: шта се данас подразумева под називом Војводине. *Петр. В.*

подразу̏мети, -е̄м, ијек. подразу̏мјети, сврш. *претпоставити у мислима што не исказујући то речима, разумети што под чим.* — [Молимо] читаоца да подразуме да се о овој књизи [Проклета авлија] ... може рећи и све оно што се односи на писање Иве Андрића. *Михиз.*

подразумијева̄ње, ек. подразуме́ва̄ње.

подразумијева̄ти, -у̏мијева̄м, ек. подразуме́вати.

подразу̏мјети, -мијем̄, ек. подразу̏мети.

по̀драмак, -а̄мка м *део тела испод рамена.* — Добар ударац! Оде му рука баш у подрамак. *Кост. Л.*

по̀драмити се, -и̏м се сврш. (коме) *ухватити кога под рамена ради помоћи у ходу.* — Опет је Миља занемогла. Двије жене јој се подрамише. *Вуков.*

по̀дра̄мчина ж покр. *крпа која се метне на леђа испод рамена под бреме. Рј. А.*

по̀дранак, -а̄нка м *рано јутро, време кад почиње ујутру свитати.* — Сутрадан на подранак ... пошли ... по дјевојку у суседно село. *Рад. Д.*

по̀дранити, -и̏м сврш. *устати рано ујутру, поранити, уранити.* — Миона зором подрани на њиву да ужање који сноп више. *Глиш.* Уз таково јутро учитељ је и прије него обично подранио. *Јурк.*

подра́нити, по̀дра̄ни̏м сврш. *в. потхранити.* — Ко ће дјецу подигнути? ... Ко ли ће их подранити? *НП Вук.*

подрањи́ва̄ње с *гл. им. од подрањивати.*

подрањи́вати[1], -а̀њујем̄ *несврш. и уч. према по̀дранити.*

подрањи́вати[2], -а̀њујем̄ *в. потхрањивати.*

подра́пати, по̀дра̄па̄м сврш. *искидати на комаде, подерати.* — фиг. Ви пак не могасте чути с подрапаним ушесима. *Ков. А.*
~ **се** *повр.*

по̀драса ж *раса која настаје мешањем с другим расама и није чиста.* — Крижањем људи различитих раса настају нове особине, и тако се стварају подрасе. *НЕ.*

подра̀слӣћ, -и́ћа м нар. *момчић, ни дете ни момак. Рј. А.*

подра́слица ж нар. *девојчица од десет до дванаест година. Вук Рј.*

по̀дра̄ст м **1.** *узраст.* — Друго бјеше Мартинићу Блажо, високога стаса и подраста. *НП Вук.* **2.** мед. **а.** *отеклина, оток слезине у човека, далак. Вук Рј.* **б.** *тврд, велик трбух у деце после дугих грозница. Вук Рј.*

подра́сти и **по̀дра̄сти,** -а́стем̄ сврш. **1.** *доста, прилично узрасти.* — Кад су дјеца већ подрасла, било је већега трошка с њом. *Том.* Коса јој тек мало подрасла ... па личи на младића. *Рист.* **2.** *добити велики трбух, опупавити*; исп. подраст (2б): подрасло дете. *Вук Рј.*

по̀драшкати, -а̄м сврш. *дем. према подражити.* — С оном форинтом што ју је потрошио као да је хтио цијело село подрашкати и наљутити. *Коз. Ј.* Како сребрен новац подрашка грешног Вићка по длану, као да му се памет преврну. *Маш.*

подрашки́вати, -а̀шкујем̄ *несврш. и уч. према подрашкати.*

подрвѐнети, -ѐнӣм, ијек. подрвѐњети, сврш. *постати као дрво.* — Он је као подрвенио. *Бал.*

подрвѐњети, -ѐнӣм, ек. подрвѐнети.

подре́ва̄ње с (ек.) *подражај на бљување, повраћање.* — Тај катар јавља се као ... подригивање, гршћење, подревање и повраћање. *Батут.*

по̀дрӣд м *део, одељак реда у систематизацији.*

подре́дити, по̀дрӣдим сврш. *ставити у зависност од чега, потчинити.* — Још је Платон појединца подредио држави. *Баз.* Довољна му је унутрашња љепота којој је све подредио. *Лал.* Ријека је ... и у територијалном смислу подређена изравно глави католичке цркве. *Цар Е.*
~ **се** *повр.* — Клеон је с одредом ... пришао Еуну и подредио му се. *Пов. 1.*

по̀дреднӣ, -а̄, -о̄ *подређен, споредан.* — Доказ је тому овај Лазар, који ма и био подредно биће трагедије, ипак се у њему усредоточила сва репродуктивна ... моћ [писца]. *Л 1905.*

по̀дрӣђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од подредити (се).* **2.** (у служби именице одр.) *особа која је у служби потчињена старијем у службеној дужности.* — Врло [се] учтиво изражавао у разговору са својим подређенима. *Шов.*
Изр. ~ реченица грам. *зависна реченица која одређује или допуњује реч из друге реченице или целу другу реченицу.*

по̀дрӣђено̄ст, -ости ж *стање или положај у којему се налази онај који је потчињен или оно што је чему подређено.* — Читаво њезино

владање може у мени побуђивати само осјећај подређености. *Новак.* Нико није доследније и куражније доказивао подређеност политике моралу [него Платон]. *Јов. С.*

подређѝвање с *гл. им. од подређивати (се).*

подређивати, -ѐђујем *несврш. и уч. према подредити.*

~ **се 1.** *повр. према подредити.* **2.** *уз. повр.* — Може се само ... уочавати како [осјећај љубави и усхићења] час један час други узимају превагу, како се наизмјенично подређују. *Богд.*

подреза́вати, -ѐзāвāм и **подрезѝвати,** -ѐзујем *несврш. и уч. према подрезати.*

по̀дрезати, -ежēм сврш. **1.** *режући скратити, поткресати (нокте, дрво, косу и сл.).* — О великим свецима знаде их [бркове] и подрезати. *Ивак.* Она се диже, заглади своју подрезану косу. *Јаки. Ђ.* Зелена се рудина спуштала ... између подрезана тисовог дрвећа. *Торб.* **2.** фиг. *учинити кога или што слабијим, неопасним.* — Само она може подрезати силу газди и његовом палиру. *Пав.* Што ћу да ти подрежем језик што пред младима лапараш! *Дом.*

Изр. ~ коме крила (нокте, рукаве) *лишити кога моћи;* ~ кошнице *изрезати саће из кошница.* — Једног дана ... подреже кошнице и изнесе на ручак саће са медом. *Нен. Љ.;* ~ перо *спремити се на писање.* — Ја ... подрежем своје перо и почнем распитивати и лево и десно о чему је сад реч. *Грол.*

подрѐзāч, -а́ча м *чизмарски нож. Рј. А.*

по̀дремак, -ēмка м бот. *в. висибаба. Рј. А.*

подре́мати, по̀дрēмāм и по̀дрēмљēм, ијек. подријемати, сврш. **1.** *провести мало времена дремајући.* — Кад одручају, подријемају мало. *Вел.* Седимо — вели Пера. — Нисте подремали? — Јок! *Вес.* фиг. Под Јосипом царем Обрадовић [је] Србље оживио: оно друго подријемало и обумрло. *Кур.* **2.** *сви редом, један за другим поспати, заспати.* — Прошлу ноћ сви су [морнари] пробденисали ... ухватили ... бакалара, због тога су им ... мишице малаксале те су подремали. *Дов.*

подремкѝвати, -ēмкујēм несврш. *дем. и уч. према подремати.* — Кад су пролетне тишине, подремкују Лазо и Лоја пред кућом према сунцу. *Кал.*

по̀дреп м погрд. покр. **1.** *в. подрепина (1). Рј. А.* **2.** фиг. *човек крут, непокретан, лењ. Рј. А.*

по̀дрепак, -пка м *део тела у животиња испод репа.* — Претилој крмачи подрепак сланином мазати. *Маш.*

по̀дрепац, -пца и **подрѐпāш,** -а́ша м погрд. *улизица, удворица.* — Лакоумник и ласкавац, превртљивац и подрепац, удворица и улагуш. *Шим. С.* Подрепаши ... пасја багра! *Бен.*

подрепа́шити, -èпāшīм несврш. *живети, поступати као подрепаш, улагивати се. Р-К Реч.*

подрепа́штво с *стање и особина подрепаша. Р-К Реч.*

по̀дрепина ж **1.** *узица, комад коже, комад дрвета што се ставља товарној животињи под реп да држи самар, седло. Рј. А.* **2.** погрд. *подрепац, подрепаш.* — С друге му стране опет драго што му се пружила ето сјајна прилика да напакости онима горе, главоњама и њиховим подрепинама. *Куш.*

подре́пити се, по̀дрēпīм се сврш. **1.** *увући се коме под реп.* — Домазет се ... сматра као најамник на туђем имању ... каже се да се »подрепио« и дају му се подругљива имена. *Ђорђ.* **2.** фиг. *запети, застати, не моћи даље, укочити се.* — Три пута узастопце изгубити игру. Догађа се то, догађа. Подрепи се, па неће. *Куш.*

подрепљѝвање с *гл. им. од подрепљивати се.*

подрепљѝвати се, -èпљујēм се *несврш. и уч. према подрепити се.*

по̀дрепњī, -ā, -ō *који се налази под репом:* ~ муха. *Р-К Реч.*

по̀дрепњак и **по̀дрепњāк** м *в. подрепина (1). Р-К Реч.; Деан. Рј.*

по̀дрепница ж покр. **1.** *подрепина (1). Вук Рј.* **2.** погрд. *неваљала жена. Вук Рј.*

подре́сити, по̀дрēсīм сврш. *одоздо уресити, поткитити ресама.* — Почетак јесени, а вани топло, па се ... подрешени плодови ... смију на сунцу. *Куш.*

по̀дрēти, по̀дрēм (р. прид. по̀дро, по̀дрла, -ло; трп. прид. по̀дрт) сврш. **1.** *подерати.* — Њена бјелина [кошуље] је мукла ... низ њене рубове и подрто ткање мрље гризу. *Бон.* Пут је водио између шљивика, воћњака, ограђених ... подртим храстовим плотом. *Коз. Ј.* **2.** *нагло повући, тргнути, потегнути.* — Завика грдоња с великим мачем, подријевши га и махнувши њиме по зраку у исти час. *Креш.*

~ **се** *нагло избити, продрети.* — На уста ми се подрије тешки уздисај. *Јурк.*

подржа̀валац, -аоца м = подржавач *онај који подржава, потпомаже у чему.* — Главни подржавалац идеје за отварање објеката друштвене исхране је синдикат. *Пол. 1959.*

подржа́вање с *гл. им. од подржавати (се).*

подржáвати, -ржāвāм *несврш. и уч. према подржати.*

~ **се** *уз. повр.* — Оне су једна другој стиснуле руку и подржавале се погледима. *Поп. Ј.*

подржàвāч, -áча м = подржавалац. — Саучесници и подржавачи у амнестираним дјелима не могу бити кажњени. *Мј. 1926.*

подр̀жавити, -ӣм и **подржáвити,** -ржāвӣм сврш. *учинити државним.* — У Платона ... је политика подржављени етички идеал. *Баз.* Сва [је] трговина подржављена. *ЕГ 2.*

подржављѐње с *придавање државног карактера нечему.*

подржавотвòрити, -òтворӣм сврш. *подржавити.* — Шта може модеран човек коме држава ствара и контролише сваки подржавотворени уздах, залогај, загрљај и осећај? *Дав.*

подр̀жати, -жӣм сврш. **1.** *мало, неко време придржати што, не допуштајући да падне.* — Пера дохвати њену руку, подржа је мало, па се саже и пољуби је. *Ранк.* **2.** фиг. **а.** *пружити, указати коме помоћ, потпору, потпомоћи.* — То је памет, то је душа, то је срце. Тај ће доћи далеко. Само га сад треба подржати. *Андр. И.* **б.** *одобривши што, сложивши се с ким у чему иступити у заштиту, подупрети.* — Чланови Савета су подржали мишљење о корисности и добром раду ове установе. *Б 1957.* [Дискусија је] омогућила људима ... да схвате па затим и подрже интенције будуће расподјеле. *Bj. 1957.* **3.** *не дати, не допустити да што престане, да се поквари*: ~ ватру у пећи. — Тек тако да би подржао разговор. *Креш.* Подржаће фино ово дрво дуже него зидови. *Сек.* **4.** *потрајати.* — То је значило да ће зима подржати још дуже. *Бен.*

Изр. подрж(и) боже (овако) нар. *каже се кад се жели да стање, прилике у часу кад се говори потрају што дуже.*

~ **се** *провести неко време држећи, чувајући какав положај, одржати се.* — Стадоше већ једном и Софчи на реп! Ако, ако! Доста се ... и подржала. *Маш.*

пòдржийк м покр. *онај који се налази, који живи на туђој земљи, најамник.* — Појави [се] Ђукан, вјерно псето, подржник, без свог кућишта. *Божић.*

подри́вање с *гл. им. од подривати.*

подри́вати, пòдрӣвām *несврш. и уч. према подрити.*

подр̀вāч, -áча м **а.** *оруђе за обрађивање земље, којим се подрива, рије тло.* — Поред оруђа за општу обраду земље, као што су плугови, подривачи, дрљаче ... постоје и специјалне справе. *НИН 1959.* **б.** фиг. *онај који подрива, квари какав ред, поредак.* — То може бити дјелотворан начин борбе против подривача реда у нашем друштву. *ВУС 1966.*

подр̀вāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на подриваче*: ~ делатност, ~ рад.

пòдриг и **пòдрӣг** м *излазак гасова из желуца кроз уста праћен звуком сличним штуцању.* — Зато се фини свијет прихватио латинштине те мјесто ... подриг вели ерукција. *Вел.* Без ријечи јој исприча све учесталим подризима. *Божић.*

подрига́ње с *гл. им. од подригивати (се).*

подрига́вати (се), -йгујēм (се) *несврш. и уч. према подригнути (се).*

пòдригнути (се), -нēм (се) сврш. *испустити гласно кроз уста гасове.* — Трпа у онај бураг као у мјешину, сав забалавио, сваки час му се подригне. *Чол.*

подријѐмати, пòдријемāм, ек. подре́мати.

пòдријети, пòдрēм, ек. пòдрēти.

подријѐтло с (ијек.) = порекло. — Гдјекоји [бегови] још имају стара српска подријетла, нпр. Љубовићи, Видаићи. *Вук Рј.* Мурат-ага Галић, подријетлом Куч, припита га. *Миљ.* Бол је ... нада мном, а не знам му нити имена нити подријетла. *Кркл.* Почео је тражити документе који би могли расвијетлити подријетло загонетне статуете. *ВУС 1966.*

подрика́вати, -йкујēм *несврш. и уч. према подрикнути.* — Подрикује дванаест волова. *НПХ.*

подри́кнути, пòдрӣкнēм сврш. *једном, јако рикнути.*

подрима́нак, -нка бот. покр. *в. кађун. Вук Рј.*

подрипка́вати, -йпкујēм несврш. нар. *поскакујући ударати ногама о земљу.* — Научиће и они да преплетеним ногама као скакавци подрипкују. *Рад. Д.*

пòдрити, пòдријēм сврш. **а.** *поткопати земљу испод чега, ријући развалити, разорити.* — Набуја Жепа нагло и изненада ... па подрије и отплави греде. *Андр. И.* **б.** фиг. *смањити способност, ослабити.* — Госпа Нола ... ју је довела к себи да доживи оно што би за сав живот подрило и јаког човека. *Сек.*

подр̀ьати, пòдр̄ьāм сврш. *свршити дрљање, побранати. Вук Рј.*

пòдрмати, -āм сврш. **1.** *мало продрмати.* — Подрма ме учитељ за леђа. *Ков. А.* **2.** фиг. *поколебати, лишити чврстоће, постојаности, уздрмати, потрести.* — Што је још горе, то је ... подрмало силно глас Кир-Герасов у трговачком свету. *Срем.*

подрмȕсати, -ā̄м сврш. *мало продрмусити.* — Послат ћу је вуку планинскоме нека мало подрмуса њоме. *Наз.*

пòдробак, -опка м покр. **1.** *подробац (1).* — Шкембићи, подробак (прчор) . . . нису баш лаке . . . хране. *Батут.* **2.** *црева и џигерица бравчета ситно исецкани и зашивени у бравче које се пече. Вук Рј.*

пòдробан и **пòдробан,** -бна, -бно *који је са свима појединостима, исцрпан.* — Од ње је добио подробне извјештаје о свему. *Срем.* Тек на основи подробних геолошких истраживања . . . можемо стварати поуздане закључке о давним догађајима. *Туђ.*

пòдробац, -опца м **1.** покр. *јело од ситно исецканог и прокуваног дроба каквог живинчета, подробак. Вук Рј.* **2.** *последњи остатак јела у некој посуди.* — Ни подропца не остави. Што'ти је гладан човјек! *Куш.* Е, говорили су [морнари] . . . у шали: Ове ће године [брод] Леополдина доћи на подробац при повратку кући. *Дов.*

Изр. откако је постао још није иза њега ~ остао *каже се о човеку који много и лакомо једе.*

подрòбити, пòдробӣм сврш. **1.** *дробећи ставити у што течно, житко, удробити. Вук Рј.* **2.** *на ситне делове разделити, раздробити, уситнити.* — Скочи нашему Херману нека је [стотињарку] подроби. *Ков. А.* **3.** фиг. *повредити, оштетити.* — По небу се каже гдје ћемо ми шћекат мученишство и јуначке подробити руке. *Март.* Подроби ми прстен над прстеном. *НПХ.*

пòдробица ж покр. *подробак (2). Рј. А.*

пòдробно и **пòдробно** прил. *на подробан начин, са свима појединостима, исцрпно.* — Узе казивати подробно што се за његове отсутности . . . догодило. *Кум.* У Толстоја је све изнесено . . . подробно, верно до најситнијих појединости. *Прод.*

пòдробнȏст и **пòдробнȏст,** -ости ж *појединост.* — Вијест се раширила стреловитом брзином . . . начичкана коментарима, претјераним подробностима. *Цар Е.* Законик не сме да иде сувише у подробности. *Арх. 1954.*

пòдров м *ров, јарак, шанац.* — Похрлио је поручник . . . са бедема под бедем, у онај дуги и широки подров којим се улази у тврђу. *Кум.*

пòдровānȏст, -ости ж *особина онога што је подровано, поткопано, подлокано.* — Гледа . . . живчано подрованог човјека пред собом и мисли о својим . . . живчаним подрованостима. *Крл.*

подрòвати, пòдрујēм сврш. *начинити ров под чим, поткопати, подлокати.* — Мали притоци Дрине набујали су . . . и подровали путеве на неколико мјеста. *Андр. И.* фиг. Ја вас молим да уважите како су све претпоставке о мом неком подрованом живчаном стању савршено неосноване. *Крл.*

пòдрожнӣк м **1.** *уздужна греда испод слемена крова, слемењача.* **2.** бот. *водопија (2). Деан. Рј.*

пòдрожница ж грађ. *горња попречна греда која веже рожник, греду на крову. Деан. Рј.*

пòдрок м празн. *изазивање несреће, болести и сл. злим, урокљивим очима, урок.* — Не буди вам подрок, добро се држите! *Змај.* Па како си порастао да није подрок, сушта си покојна Перса, твоја мати. *Шапч.*

подрòнити, пòдронӣм сврш. **1.** *доћи ронећи испод чега, уронити под нешто.* — Ја сам подронио и заголицао га по табанима. *Лал.* **2.** *ударајући у што, влажећи што поткопати, подлокати.* — Не могу њега [брежуљак] ни те ријеке текућ подронит. *М-И.* фиг. Све што се зваше моје бејаше подрођено, и ја се сурвах у пропаст којој не беше краја. *Шапч.*

подрпáнко м *одрпанац, адраповац. Р-К Реч.*

подрпáти, пòдрпāм сврш. *подерати, поцепати.* — Дете, дај положајнику једне чарапе . . . Подрпани и поцепани доносе увек срећу. *Ћос. Д.* И ти ми се требаш уредити да не [будеш] овако . . . кô подрпана врећа. *Ков. А.*

~ **се** *повр.* — Сви се подрпали и поцепали па им висе дроњци с одела. *Дом.*

пòдртина ж **1. а.** *остатак чега срушеног, искиданог, рушевина, развалина (куће, тврђаве и сл.).* — Примакли се радницима који су управо порушили предњи зид старе подртине. *Цар Е.* А налијево штрље . . . подртине неке куле којој име слабо још ко памти. *Буд.* фиг. Подртине облака јуре ниско над крошњама стабала. *Шег.* **б.** пом. *труп, корито напуштеног брода. Деан. Рј.* **2.** *подеротина (1). Деан. Рј.* **3.** фиг. *човек стар, оронуо, онемоћао од болести.* — Гледаше те подртине јуначког некад човјека хладним оком без самилости. *Шен.*

пòдруб м покр. *в. поруб. Вук Рј.*

подрȕбити, пòдрȕбӣм сврш. **1.** *порубити што одоздо.* **2.** нар. песн. *одрубити, одсећи.* — Ал' му Раде говорит не даде, једном ману подруби му главу. *НП Вук.*

подрȕбити се, пòдрȕбӣм се сврш. покр. *подвезати рубац, мараму на глави.* — Подрубила се [дјевојка] шареном марамом и подвукла је над очи. *Ћип.*

пóдруг, -а, -о **а.** (често непром.) *један и пола другога по величини или по трајању.* — Овдје су се први пут прочуле оне идеје

које су иза подругога вијека у пријестолници француској пробуктиле. *В 1885.* Био је Дујо некад ... за подруга човјека, а сад већ и он ... поблиједио као овца. *Буд.* Јели су и слагали у се полако и натенане, читав подруг сахата. *Срем.* Тодорина [је] био осуђен на подруг године тамнице. *Тур.* **б.** (у служби именице) м *врло велики човек*; исп. подруговић (1). *Вук Рј.*

пòдруга[1] ж покр. *в. поруга.* — Доста си нас [Шћепане] држâ за будале. Но врат ломи куд те очи воде да подругу са нама не збијаш. *Њег.*

пòдруга[2] ж покр. *жена из другога брака мужевљева.* — Ја сам Бранкова подруга. *Шуб.*

подругàтēљан, -љна, -љно рус. заст. *којим се изриче поруга, подсмех, подсмешљив.* — Опјевано [је све] по заслузи: јуначке пјесме јуначкијем правилом ... за неваљале подругательнијем правилом. *Миљ.*

подрýгати се, пòдрýгām се сврш. *учинити поругу, наругати се.* — Све су ово смијешни разлози с којима се свак подругат може. *Њег.*

подругàчица ж *песма у којој се коме подругује.* — Испало је хиљаду пошалица и подругачица на њезин рачун. *Ћор.* Код нас је опасно ... имати ... дијаболични дар исмјехивања као народна подругачица. *Матош.*

подруггòдишњй, -ā, -ē *који има годину и по*; исп. подруглетни. *Бен. Рј.*

подругúвало с и м *онај који се коме подругује.* — Сеоски пјесник и подругивало ... двапут је обишао око објешеника. *Ћоп.*

подругúвање с *гл. им. од подругивати се.*

подругúвати се, -ýгујēм се *несврш. и уч. према подругати се.*

подругúвач, -áча м *подругивало.* — Уби га стварно, њега, критичара, подругивача његове божанске уметности. *Јевт.*

подругúвачкй, -ā, -ō *који се односи на подругиваче.*

подругúвачки прил. *на начин подругивача, као подругивачи.* — Он се радовао што филм разноси славу његовог драгог писца, али је подругивачки ружио састављаче што га изневеравају. *КН 1958.*

подрýглетнй, -ā, -ō и **подрýглетньй,** -ā, -ē, ијек. подрýгљетнӣ и подрýгљетньй *који има лето и по*; исп. подруггодишњи. — Дан трећи дође Ружа, с њом ... дјечарац подругљетни. *Марк. Ф.*

пòдруглица ж *подругачица.* — Љубиша је на овај рад био покренут вероватно и примером Вука Врчевића, који је у Боки скупљао ... подруглице и пословице. *Глиг.*

подрýгљетнӣ, -ā, -ō, ек. подрýглетнӣ.

подрýгљетньй, -ā, -ē, ек. подрýглетньй.

подрýгљив, -а, -о **1.** *који се радо подругује.* — Био је то бучан и подругљив човјек. *Ћоп.* **2.** *који садржи у себи поругу, подсмех, који изражава поругу.* — За свакога има по један ироничан осмех, подругљиву реч. *Јанк.* Његове се усне забирају у злобан, подругљив изражај. *Леск. Ј.*

подрýгљивац, -йвца м *онај који се радо подругује.* — Један од њих [је] приличан подругљивац и јако велик домишљан. *Вел.* Ала ће нам свирит [оргуље]! — говораше подругљивац весело. *Ћип.*

подрýгљивица и **подрýгљйвка** ж *жена подругљивац.* — Дошла је ... баба пијаница, подругљивица. *Бен.* фиг. Али им ведре очи одмах мути трунка подругљивка. *Божић.*

подрýгљнво прил. *на подругљив начин, с поругом, подругујући се.* — Баш си ми ти неки политичар ...! — вели управник подругљиво. *Чол.* Звали ме подругљиво и филозофом. *Дражс.*

подрýгљивōст, -ости ж *особина онога који је подругљив, онога што је подругљиво.* — У његовом гласу осјећао сам ... подругљивост. *Чол.* Мркан је обично изазивао подругљивост. *Кал.*

пòдругнути се, -нēм се сврш. *подругати се.* — Он јој се и онда подругнуо. *Цар Е.* Он је постајао опет стари Аљо, чаршијски човек који воли да се нашали и подругне. *Андр. И.*

пòдруговић м **1.** *син човека подруга (б).* *Вук Рј.* **2.** индив. *подругљивац.* — Сервантес није свиреп, необуздан смијач као »њелави подруговић Аристофан«. *Матош.*

подрýгуша ж **1.** *в. подругачица.* — Па деси ли се да је који вртолога у колу или на посијелу којом пјесмом подругушом боцне, не остаје дужна. *Горд.* Извели околни зборови пјесмице и подругуше, па ми тоне образ под очи. *Љуб.* **2.** (м и ж) *подругљивац, подругљивица и подругљивка.* — Петар, подругуша, вели капетану пред црквом: — Ето, капетане, то ти је тај големи муштулук! *Ћип.* Но сва је прилика да српски писац то није радио као злобна подругуша већ вероватније као попустљив моралист. *Цар М.*

пòдружина ж = подружница *огранак какве установе, организације, трговачког предузећа и сл. с извесном самосталношћу у раду.* — Влада је трпела ... активност разних друштава и подружина противу монархије. *Јов. Ј.*

пòдружий, -ā, -ō *који се односи на подружине, подружнице. Деан. Рј.*

пòдружница ж = подружина. — Средишњице ће дакако разаслати текстове и својим главним подружницама. *Ј 1957.*

пòдружничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подружнице.*

пòдрӯке прил. *испод руке.* — Зна стиснути срце и подруке ићи с најгрђим непријатељем. *Павл.* Младожења и млада ступаху подруке. *Креш.*

подрӯкчијē и **подрӯкчије** прил. *на нешто другачији начин.* — Шта ти ту нама мељеш ...? Знамо ми мало и подрукчије. *Ћоп.*

пòдрум и **пòдрум** м (мн. подруми и ређе подрумови) грч. **1. а.** *просторија испод приземља зграде која служи за спремање и чување животних намирница, особито вина, горива, за ложионицу централног грејања и сл.* — Ипак су савјесно пунили његове подруме и хамбаре. *Шимун.* У свом хладовитом подруму имао [је] десетак акова најљепшег планинског вина. *Шапч.* фиг. [Боја успомене] у подруму бића као жижак свјетлуца. *Уј.* **б.** *продавница (алкохолних) пића; гостионица, крчма, коноба, таверна. Деан. Рј.* **2.** *стаја, коњушница.* — Води Јању у бијелу кулу, а Лабуда у топле подруме. *НП Вук.* Сви из подрумова бојне воде ате. *Вел.*

подрӯмāр, -ара и **пòдрумāр** м **1.** *стручњак у подрумарству, пивничар.* — Поред чувених винограда морало је бити ... стручних подрумара и винарских трговаца. *Петр. В.* **2.** *власник подрума (1б).* — Паметни су ти подрумари. Знају где отварају подрумове. *КН 1955.* **3.** *књига о подрумарству.* — Кроз цијели је живот писао и издавао књиге у поучне сврхе: буквар, календар, подрумар. *Барац.*

подрӯмара ж *подрумска просторија.* — Таког апса и таких батина као што ћу ја тебе доле, у мојој подрумари, да вежем и измесим није још нико ... чуо ни видео. *Маш.*

подрумáрев и **пòдрумāрев, подрумáров** и **пòдрумāров,** -а, -о *који припада подрумару.*

подрӯмāрскӣ и **пòдрумāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на подрумаре и на подрумарство.*

подрумáрство и **пòдрумāрство** с *посао подрумара око производења алкохолних пића (особито вина од грожђа и других плодова путем алкохолног врења).* — Сада с проширењем задругарства напредује и модерно подрумарство. *ЕГ 1.*

пòдрумачиӣ, -ā, -ō необ. *који се налази у подруму, који је као у подруму.* — Истом кад ме бацише у подрумачну ћелију ... разабрах се и видјех гдје сам. *Коч.*

подрумѐнети, -нӣм, ијек. подрумѐњети, свршн. *мало поруменети. Прав.*

подрумѐњети, -èнӣм, ек. подрумènети.

пòдрӯмље с необ. *подрумске просторије, подрум.* — Пак отиде у мрачно подрумље, из подрума изведе Шарина. *НП Вук.*

пòдрумскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на подрум, који се налази у подруму; који је као у подруму:* ~ кључ, ~ локал, подрумске просторије, ~ дах, ~ ноћ. **2.** *в. подрумарски.* — Собе су биле већином празне ... натрпане подрумским справама и алатом. *Наз.*

пòдрумче и **подрӯмче,** -ета с *дем. од подрум.* — У дубини подрумчета халакао као да се са подземним светињама борио. *Рад. Д.*

подрӯмчина ж *аугм. и пеј. од подрум.* — Једна голема подрумчина у којој, кажу, има хиљаду пет стотина места за седење. *Пол. 1958.*

подрӯмчић м *дем. од подрум.*

подрӯмција м *в. подрумар.* — Онај мој ... подрумција ... ухватисмо га ноћас. Месецима већ краде. *Маш.*

пòдручан, -чна, -чно *који се налази на подручју чије власти, под чијом влашћу, управом; потчињен.* — Властела ... су се ... и правима и господством разликовали од свега њима подручнога народа. *Вук.* [Котарски и градски] одбори имају задатак да активно помажу подручне дружине. *Стр.*

подрӯчити, пòдрӯчӣм сврш. *ухватити под руку.* — Без ријечи чврсто је подручи. *Божић.*

пòдрӯчје и **пòдручје** с **1. а.** *област, крај, територија која се налази под чијом влашћу; делокруг власти.* — Пошто је сувереност право заповиједања, јасно је да то право постоји за државу само унутар њеног подручја. *Мј. 1936.* Ноћили смо у команди подручја. *Дед. В.* **б.** *област, крај, територија у којој је раширена каква карактеристична појава, зона, појас чега:* безводно ~, риболовно ~. — На овом подручју родио је кромпир у великим количинама. *Б 1958.* **2.** *део организма, тела у којему се налази какав орган и простор његова непосредног деловања:* ~ срца, ~ уха. **3.** фиг. *област какве делатности (научне, привредне, социјалне, спортске и сл.), сфера пословања, занимања и сл.* — Свакако је у подручјима књижевности необично тешко поставити оштре границе. *Матк.* Такво једно подручје у коме је научно истраживање ... постигло замашне резултате ... јесте подручје организације рада. *СКГ 1937.* [Инструктор]

мора бити добар познавалац свих проблема који засијецају у подручје атлетике. *Атл.*

пòдручнӣк м заст. *онај који је подложан, потчињен чијој власти, поданик.* — Томе су великашу моји родитељи подручници. *Вел.* Врло је мало говорио, а сви његови подручници морали су га се бојати као живе ватре. *Вук.*

пòдручница ж заст. *она која је подложна, потчињена, подређена чијој власти, поданица. Прав.*

подрȕштвенити, -ӣм и **подрȕштвити,** пòдрȕштвӣм сврш. *учинити власништвом друштвене заједнице, социјализирати.* — Непосредно управљање подруштвљеном својином улази у ред најбитнијих одлика социјалистичке Југославије. *Пол. 1957.*

подруштвљáвање с *гл. им. од подруштвљавати.*

подруштвљáвати, -ȕштвљāвām *несврш. и уч. према подруштв(ен)ити.*

пòдрȕштвљеност, -ости ж *стање онога што је подруштвљено.* — У социјалистичкој привреди подруштвљеност је још већа. *Арх. 1954.*

подруштвљéње с *придавање друштвеног карактера нечему.*

подруштвòвити, -ȕштвовӣм сврш. *в. подруштв(ен)ити.* — Људи ... постају господари свога подруштвљеног живота. *Ант. 1.*

подрхтáвање с *гл. им. од подрхтавати.*

подрхтáвати, -рхтāвām *несврш. и уч. према подрхтати.* — Пламен свијеће подрхтава. *Уј.* Звезде су подрхтавале. *Јак.*

пòдрхтāј м **1.** *мали, слаби дрхтај, покрет чега.* — Могао се чути сваки подрхтај њихала. *Бал.* **2.** фиг. *унутрашњи дрхтај, трзај тела као одраз узбуђења од јаког осећања.* — Љубав ће усути у њу слатки немир и нови подрхтај. *Бег.*

подрхтати, пòдрхћēм и подрхтӣм сврш. *учинити мали дрхтај, мало се затрести, задрхтати.* — Врат ... бијелио се, а двије жиле нategле се и подрхтале као жице кад их се рука додирне. *Војн.*

пòдрхтнути, -нēм сврш. *учинити један дрхтај.* — Јеле подрхтну пак настави још тише. *Војн.* Подрхтнуле јој уснице на посмијех. *Киш.*

пòдршка ж (дат. -шци) *подстицај, потпора, помоћ.* — Он човек без мане, трговац ... коме треба само добра и сигурна подршка. *Андр. И.* Потребна је ... свестрана подршка акцији на култивирању великог комплекса бујадара. *Вј. 1957.*

подсáвез м *организацијски облик уједињења више друштава исте струке која улазе у састав опште организације свих таквих друштава.* — Још исте године покренуто [је] питање оснивања сисачког и сплитског подсавеза. *Кугл.*

подсàвити, пòдсавијēм сврш. *савити пода што.* — Пројаха калуђер на осамареном коњчету, са подсавијеним ногама. *Мил. В.*

~ **се** *савити се, искривити се испод чега што врши притисак.* — При повратку би му [магарцу] се усекао самар, те би му се леђа подсавила. *Петр. В.*

подсавр̀нути, -àвр̄нēм сврш. *подижући пребацити што преко чега.* — Треба да чучнеш и подсаврнеш капут преко главе, па те неће [пчела] ујести. *Петр. Б.*

пòдсад м погрд. *скот, накот.* — Пасји подсаде! *Вук Рј.*

пòдсада[1] ж покр. *јаје које се ставља под кокош носилицу, насад. Вук Рј.*

пòдсада[2] ж заст. *в. опсада, подседање.* — Особито је драгоцјен опис подсаде Сигета ... што га је написао хрватским језиком ... неки очевидац. *Шиш.*

подсáдити, пòдсāдӣм сврш. *посадити (какву стабљику), на засађеном земљишту још засадити. Рј. А.*

пòдсаднѝ, -ā, -ō *који служи за подсаду, подседање.* — На то узе Коломан подсједати Задар ... из јаких подсадних стројева. *Шиш.*

подсађѝвање с *гл. им. од подсађивати.* — Скоро у свим државама постоји закон о сађењу воћака поред путева, па је зато и за нашу државу оправдано што је ... унела ... и одредбе о обавезном сађењу и подсађивању воћака. *Тод.*

подсађѝвати, -àђујēм *несврш. и уч. према подсадити.* В. пр. уз гл. им. подсађивање.

подсвáјање с *гл. им. од подсвајати.*

подсвáјати, пòдсвājām *несврш. и уч. према подсвојити.*

пòдсвесно и **пòдсвесно,** ијек. пòдсвјесно и пòдсвјесно, прил. *на подсвестан начин, учешћем подсвести.* — Надреализам ствара подсвјесно. *ОП.*

пòдсвесност и **пòдсвеснòст,** -ости, ијек. пòдсвјеснòст и пòдсвјеснòст, ж *стање човека у подсвести.* — Свест представља само малени део нашега душевнога живота, док се далеко већи део његов одиграва у дубинама подсвесности. *Псих.*

пòдсвēст, ијек. пòдсвијест, ж псих. *душевно стање непотпуно свесних представа и осећања, који се по неким теоријама налазе испод прага свести, а знатно утичу на мишљење и поступке свесног субјекта.* — Велике покрете ... не изазива свест научника, него полусвест и подсвест људи од вере.

Јов. С. Осјећамо сву тежину наслијеђених терета — ма и колико се они још притајили у нашој подсвијести. *Наз.*

пòдсвестан и **пòдсвестан,** -сна, -сно, ијек. пòдсвјестан и пòдсвјестан *који се налази у подсвести, нагонски, инстинктиван:* ~ осећање, ~ слутња.

пòдсвијест, ек. пòдсвēст.

пòдсвјесно и **пòдсвјесно,** ек. пòдсвесно и пòдсвесно.

пòдсвјеснōст и **пòдсвјеснōст,** -ости, ек. пòдсвеснōст и пòдсвеснōст.

пòдсвјестан и **пòдсвјестан,** -сна, -сно, ек. пòдсвестан и пòдсвестан.

подсвòдити, пòдсводӣм, сврш. *начинити свод изнад чега, засводити.* — У једној од најстаријих подсвођених кућица ... сједе ... двије женске главе. *Новак.*

пòдсвојак, -ōјка м *посвојак.* — Слао [је] последње поздраве ... 9-годишњем подсвојку. *НИН 1959.*

подсвòјити, пòдсвојӣм сврш. *посвојити. Деан. Рј.*

пòдсвōјкиња ж *посвојкиња, подсвојено женско дете.* — Још зором комшика ... закуца на врата хаџијине подсвојкиње. *Јевт.*

пòдсвојчӣд ж *зб. им. од подсвојче. Бен. Рј.*

пòдсвōјче, -ета с *посвојче.* — Усвојено се дете зове усвојче, подсвојче или покћерка. *Ђорђ.*

подсвра́бити, пòдсвра̄бӣм сврш. *покрити, испунити чим као сврабом.* — Лице му је било посврабљено подругљивошћу као у праве фурде. *Божић.*

подсе́да̄ње и **пòдседа̄ње,** ијек. подсје́да̄ње и пòдсједа̄ње, с *гл. им. од подседати.*

подсѐдатељ, ијек. подсјѐдатељ, м *онај који подседа, опседатељ. Деан. Рј.*

подсе́дати, пòдсе̄да̄м и **пòдседати,** -а̄м, ијек. подсје́дати и пòдсједати *несврш. и уч. према подсести.*

пòдседлица ж *покровац под седлом (на коњу).* — Погледа у седло — пипа ремене, загледа облук, диже стремен, чита вез на подседлици. *Кост. Л.*

пòдседнути, -нēм, ијек. пòдсједнути, сврш. *в. посести.* — Годину дана умираху у опкољеним и подсједнутим зидинама. *Бат.* фиг. Госпођу Ванду подсједнуо некакав немир. *Десн.*

подсијава̄ње, ијек. подсијја̄ње, с *гл. им. од подсијавати.*

подсијава̄ти, -ијја̄ва̄м *несврш. и уч. према подсијати.*

пòдсијати, -јēм, ијек. пòдсијати, сврш. *на посијано додати још мало семена.*

пòдсек, ијек. пòдсјек, м **1.** *греда на којој лежи зграда.* — Дође до некаквих стуба. У тмини није ... опазила првога размака међу подсјецима те посрне и падне. *Ђал.* **2.** *праг.* — Док се објед приправљао, кутрио је у пивници, на подсјеку сједећ. *Том.* Он сједне на подсјек пред кућом. *Бен.*

подсекрѐта̄р, -а́ра м *заменик секретаров.* — Египатску делегацију ... предводи помоћник подсекретара у министарству трговине. *Вј. 1957.*

подсѐкција ж *део, огранак секције с нарочитим радним програмом.* — У тој секцији постоји и подсекција за етнологију. *ЛМС 1949.*

пòдсести, -еднēм и -едēм, ијек. пòдсјести, сврш. **1. а.** *опсести, опколити ради освајања.* — Бернардин [Франкопан] ... је некоћ био подсјео Сењ. *Нех.* **б.** *испунити собом, заузети, посести.* — Други су улице опет са оружјем подсјели уске. *Марет.* **в.** необ. *сести испод.* — Одлази, Мико! ... Терали га [мачка] ... Он само стисне очи и подседне ме. *Сек.* **2.** *заокупити, салетети кога.* — Подсјео ме као рђав комшија. *Вук Рј.* **3.** *подлити, залити под што.* — Лице му подсјела крв, а очи се засузиле. *Коз. И.* Посве се исправила и почела пажљиво да разгледа свој помодрели прст и подсјелу крв испод нокта. *Л-К.*

пòдсетити, -ӣм, ијек. пòдсјетити, сврш. (кога, на кога, што) *довести коме што у памћење, помоћи коме да се сети.* — Дете туц-муц, погледај на мене да га подсетим. *Глиш.* Звонки смијех дјетета ... тако је живо подсјетио на Вронскога. *Крањч. Стј.* ~ **се** *обновити што у својој свести, у памћењу, сетити се, споменути се чега.* — И подсећајући се тога утиска ... ја се повратих. *Вас.*

пòдсетнӣк, ијек. пòдсјетнӣк, м **1.** *попис, списак онога што треба учинити.* — Донеси ми мој подсјетник. *Торб.* **2.** *оно што служи као сећање на чији рад и поступке, живо сведочанство о коме, чему.* — Она прича о Павлу била је леп подсетник како је Павле многима од нас помогао. *Сек.*

пòдсетница, ијек. пòдсјетница, ж *оно што служи за подсећање на кога, на што.* — Један од ... начина памћења или учења ствари ... састоји се у скраћивању ... имена на почетне слогове, из којих се онда образују речи које ... служе као подсетнице за те ствари. *Псих.*

пòдсећа̄ј, ијек. пòдсјећај, м *непотпуно јасно, свесно сећање.* — Интересантан подсећај на заједничку племенску жртву очувао се све до 1847. године ... у ... Јадру. *Ђорђ.* Несвјесно му се прикраде подсјећај да се

Петковић у своме лудилу и сам боји смрти. *Цес. А.*

пòдсећа̄ње, ијек. пòдсјећа̄ње, с *гл. им. од подсећати (се).*

пòдсећати, -а̄м, ијек. пòдсјећати *несврш. и уч. према подсетити.*

~ **се** *обнављати у своме памћењу, сећати се.* — Гледате како младеж игра па се и ви подсећате на вашу младост. *Срем.*

пòдсећи, -сéчēм, ијек. пòдсјећи, сврш. **1.** *одрезати, одсећи одоздо.* — Коњена шкољцају кано да си их косом подсјекао. *Ков. А.* И сруши се на земљу, као подсечен храст. *Глиш.* **2.** фиг. *нагло пресећи, зауставити, прекинути ток чега.* — Мени је подсјечена нада за оваким животом. *О-А.*

Изр. ~ грану на којој се седи *лишити се извора снаге, моћи, радити против самог себе;* ~ коме крила *в. подрезати коме крила, уз подрезати (изр.);* ~ коме рогове *укротити кога; сломити чији отпор, приморати кога да се покори.*

~ **се** само у изразу: подсекоше му (јој, им) се ноге, колена *постао је непокретљив, укочен од великог узбуђења, страха.* — Ноге му се подсекоше и он се сурва на земљу као пањ кад му жиле подсечеш. *Вес.* Сва претрнем, ноге ми се подсјекле, укочила се. *Пав.*

подсéцā̄ње, ијек. подсијèцā̄ње, с *гл. им. од подсецати.*

подсéцати, пòдсēцā̄м, ијек. подсијèцати *несврш. и уч. према подсећи.*

пòдсигу̏рно и **пòдсигу̏рно** прил. *засигурно, несумњиво.* — Нико не зна подсигурно шта је, али ће јамачно бити — дивљи човек. *Глиш.* По неколико дана иза тога ради без предаха, очекујући да ће подсигурно доћи. *Куш.*

подсијáвā̄ње, ек. подсејáвā̄ње.

подсијáвати, -ијāвā̄м, ек. подсејáвати.

пòдсијати, -јēм, ек. пòдсејати.

подсијèцā̄ње, ек. подсéцā̄ње.

подсијèцати, пòдсијецā̄м, ек. подсéцати.

пòдсилу прил. *силом, присилно, против воље.* — Ми подсилу морамо извршавати њихове налоге. *Креш.*

пòдсипати, -а̄м и -пљēм сврш. **а.** *ставити, улити испод сипајући.* **б.** *подсиривати.* — Занимало га [лекара] то село ... у коме ... још ... говеђим сиришћем подсипају млека. *Рад. Д.*

подсирáвати, -ирāвā̄м и **подсири̏вати,** -и̏рујēм *несврш. и уч. према подсирити.*

пòдсирити, -и̏м сврш. *учинити да се млеко усири додајући сириште, квас у млеко, усирити.* — Јомужу намерно »подсиримо« (јомужни сир), те се казеин ... од течности одвоји. *Батут.*

подсје-, ек. подсе-.

подскаки̏ва̄ње с *гл. им. од подскакивати.*

подскаки̏вати, -а̀кујēм *несврш. и уч. према подскочити.*

пòдскок м *в. поскок.* — Чувај се сунца марчанога ко подскока једовнога. *Дан.*

подскòкљив, -а, -о *в. подскочљив.* — У грудима срце игра ... у крви ђика ђип, опружив им је згиб, подскокљив крок. *Кош.*

пòдскокнути, -нēм сврш. *подскочити.* — Он се искези ... подскокну на једну ногу, па отперја даље. *Нуш.*

пòдскочан, -чна, -чно *в. подскочљив.* — Над свим тим музика бодра, подскочна. *Бен.*

подскòчити, пòдскочӣм сврш. **1.** *учинити мали скок увис.* — Александар баци капу и подскочи, трљајући руке. *Јак.* Стругне ушима далеки шум кара, који је подскочио и смрвио шљунак. *Божић.* **2.** *нагло се дићи, устати, скочити.* — Хитра младеж подскочи од совре и поче упрезати и зауздавати добре коње. *Вес.*

пòдскочица ж = подскочница *кратка песма живог ритма, духовитог и шаљивог садржаја која се пева у колу поскакујући.* — Мало не пукоше од смеха што га је он изазивао својим досеткама и оним његовим ... подскочицама. *Шапч.* Трешти песма [на моби] ... подскочице, задиркивање, смех, шала. *Рад. Д.*

подскòчљив, -а, -о *који се изводи подскакујући.* — Плесали су ... оне краковјаке, подскочљиве, несташне. *Бен.*

пòдскочница ж = подскочица. — А кад гусле ударише у подскочницу, стотину пета тресну о под. *Бен.*

подслòнити се, пòдслонӣм се сврш. *наслонити се, поднимити се.* — На десну се подслонио руку. *Вук Рј.*

подслушки̏вати, -у̏шкујēм несврш. *криомице, кришом слушати, прислушкивати.* — Синоћ сам те подслушкивао ... ево, ухватио сам стенографске белешке. *Сек.*

подсмéвало, ијек. подсмијèвало, с и м *онај који се подсмевањем подругује.* — Вуловић је убрзо напустио став негативиста и рушиоца, подсмевала и заједала. *Прод.*

подсмéвā̄ње, ијек. подсмијèвā̄ње, с *гл. им. од подсмевати (се).*

подсмéвати се, пòдсмēвā̄м се, ијек. подсмијèвати се, несврш. *злобно, увредљиво смејати се коме, исмејавати кога.* — Цео свет се подсмевао његовој скривеној љубави.

Мил. Гласно подсмијевајући се упирали би прстом у таваницу. *Маш.*

подсмѐвāч, -áча, ијек. подсмјѐвāч, м *онај који се подсмева.* — Француз је подсмевач са сарказмом. *Дуч.*

подсмевà̄чица, ијек. подсмјевà̄чица, ж *она која се подсмева.* — Ви ћете ме држати за ружну подсмјевачицу и нећете вјеровати моме писму. *Л-К.*

подсмѐвāчкӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. подсмјѐвāчкӣ **а.** *који садржи у себи подсмех.* — На врата ступи крезуби студент са ... својим подсмевачким изазовом. *Вас.* **б.** *који се радо подсмехује.* — Није то нека подсмјевачка природа, него човјек који се смије здравим добрим смијехом. *Чол.*

подсмѐвāчки, ијек. подсмјѐвāчки, прил. *на подсмевачки начин.* — Критика је те преводе оценила строго и подсмевачки. *Сек.*

пòдсмёвка, ијек. пòдсмијевка, ж **1.** *пакосна шала праћена подсмехом.* — Премда је слика изазивала подсмевке од понеких, давала је и повода пакоснијем наговештавању од стране многих. *Нед.* фиг. Јесте ли слушали кадгод дуго како шушти кукурузно поље? Колико бескрајних ... прича ...! колико ... подсмевки ...! *Михиз.* **2.** *писмени састав (песма, сатира) којим се изражава подсмех према коме.* — То [песма] је врло лепа и духовита подсмевка песницима шарлатанима. *Дом.*

подсмејáвāње, ијек. подсмијáвāње, с *гл. им. од подсмејавати се.*

подсмејáвати се, -èјāвāм се, ијек. подсмијáвати се = подсмехавати се и подсмехивати се *несврш. и уч. према подсмејати се.* — Стану жене дизати главе и шапутати и подсмијавати се. *Вел.*

подсмѐјати се, -јēм се, ијек. подсмијати се, сврш. *подругљиво се насмејати*; исп. подсмехнути се (1). *Бен. Рј.*

подсмѐјāч, -áча, ијек. подсмијāч, м = подсмехивач *онај који се подсмева, подсмехује.* — Иначе, у обичном саобраћају, [Милош је] ... велики шаљивац и подсмејач. *Јов. С.*

пòдсменути се, -нēм се, ијек. пòдсмјенути се, сврш. *в. подсмехнути се.* — Драга ти је шала и маскара, и предраго ти се сваком подсмјенути у брк. *Коч.*

пòдсмех, ијек. пòдсмијех, м **1.** *нарочит осмех, пун злобе, пакости, праћен често подругљивом и увредљивом речју.* — Учитељице посматраху Гојка иронично, не скривајући подсмеха. *Ранк.* Та слика изазове неки подмукли и лукави подсмијех у Тресићу. *Мар.* **2.** погрд. *онај који је за подсмех, који је као ругло, срамота.* — Одлази даље ... подсмеху моје старости! *Јакш. Ђ.*

Изр. бити (служити) на (за) ~ (целоме свету) *бити, служити као ругло*; изложити, изврћи кога подсмеху *изложити кога руглу, исмејати кога.*

подсмехáвāње, ијек. подсмјехáвāње, с *гл. им. од подсмехавати се.*

подсмехáвати се, -èхāвāм се, ијек. подсмјехáвати се, несврш = подсмејавати се. — Тако је кад ти говориш — подсмехавајући се дочека га лугар. *Тип.*

подсмехúвāње, ијек. подсмјехúвāње, с *гл. им. од подсмехивати се.*

подсмехúвати се, -èхујēм се, ијек. подсмјехúвати се, несврш. = подсмејавати се.

подсмехѝвāч, -áча, ијек. подсмјехѝвāч, м = подсмејач. — Требало би те исте подсмјехиваче запитати. *Л-К.*

пòдсмехнути се, -нēм се, ијек. пòдсмјехнути се, сврш. **1.** *изразити што с подсмехом, подругујући се.* — Трговац се испод брка подсмјехну. *Том.* Милка се подсмехну: — То би вам и доликовало! *Ад.* **2.** *осмехнути се, насмешити се.* — Само се Перо мени кадшто благо подсмјехнуо. *Ков. А.*

подсмешкúвати се, -èшкујēм се, ијек. подсмјешкúвати се, несврш. *мало се подсмехивати.*

подсмѐшљив, -а, -о, ијек. подсмјѐшљив **а.** *који изражава подсмех, ругање, подругљив.* — Он се склања и бежи испред подсмешљивих и пакосних погледа света. *Срем.* Загледа се у Ивана ... округлим ... и сасвим мало подсмјешљивим очима иза наочари. *Донч.* **б.** *који воли да се подсмехне коме.* — Подсмјешљиви Травничани питали су се поводом тога извештаја [о нашем везиру]: ко покла толике људе по Босни? *Андр. И.*

подсмѐшљивац, -ивца, ијек. подсмјѐшљивац, м *онај који је подсмешљив, подругљив.*

подсмѐшљиво, ијек. подсмјѐшљиво, прил. *с подсмехом, подругљиво.* — Не прилази сељаку добре воље ... подсмешљиво поступа с њим кад треба да га поучи. *Глиг.* Дједу се тресе брк, зирка на мене подсмјешљиво. *Пав.*

подсмѐшљивōст, -ости, ијек. подсмјѐшљивōст, ж *својство онога који је подсмешљив, подругљивост.* — Све што се [Шумадинцима] не допада, изобличи се шалом и нарочито подсмешљивошћу и подругљивошћу. *Цвиј.*

подсмија-, ек. подсмеја-.

подсмије- и **подсмје-,** ек. подсме-.

пòдсмицати се, -ичēм се несврш. *кретати се клизећи по глаткој површини.* — Ножице им се подсмичу од жудње за музиком. *Ков. А.*

подсмјеш-, ек. подсмеш-.

подспр̏дати се, пòдспр̄дām се несврш. *подсмевати се, шегачити се с ким.* — Хоћете да се мојем хлебу подспрдате. *Уск.*

пòдспрдно прил. *с омаловажавањем, с потцењивањем.* — Кад је чуо реч »Хитлер«, који је неко изговорио подспрдно . . . Немац је просиктао. *Ољ.*

пòдстава ж *постава.* — Има . . . у подставу прслука да ушије два пакетића. *Кол.* фиг. Поче ми . . . откривати подставу своје кавалирске душе. *Шен.*

пòдставак, -āвка м *плоча (обично метална) на којој је усађен кип на постољу.* — Онај . . . савршени умотвор [кип Перзеја], познат свему свијету, ту стоји на танком подставку. *Шен.*

пòдставити, -ȉм сврш. **1.** *ставити подставу (на унутрашњу страну одеће, обуће и сл.), поставити.* — Била му је зима у подстављеној свилом спаваћој хаљини. *В 1885.* фиг. Од љубоморе ћу те . . . завит огртачем . . . сумњом подстављеним. *Јур.* **2.** *ставити пода што, подметнути.* — Она роди два сина и трећу дјевојку . . . кад јој свекрва то види, подстави троје мачади, а оно троје дјеце затвори у један сандук. *Н. прип. Вук.*

пòдстављање с *гл. им. од подстављати.*

пòдстављати, -āм *несврш. и уч. према подставити.*

подстàкнути, подстàћи и **пòдстаћи,** пòдстакнēм (аор. 2. и 3. л. пòдстакнȕ, подстàче и пȍдстаче; р. прид. подстàкнуо, -ула, -уло и пòдстакао, -кла и -стàкла, -ло) сврш. исп. потакнути **1.** *промешати чим да боље гори, чарнути, подјарити, распламсати (ватру, угарке, жеравицу).* — Ја сам подстакао угарке . . . биће врућа меса. *Вес.* Запали лулу, подстакне ватру на огњишту. *Бен.* **2.** фиг. *ободрити, побудити, подбости, подјарити.* — Нисам дошао да подстакнем ову распру. *Уј.* Конгрес радничких савета подстакао је у нама појачано интересовање . . . *Пол. 1957.*

подстáлно и **пòдстāлно** прил. *сигурно, поуздано, несумњиво.* — Пуно се . . . говорило о шеријатској школи кад се . . . већ подстално знало да ће се отворити. *О-А.*

пòдстанāр м *онај који станује у туђем стану.* — Она и отац апсолутно [су] против тога да итко дође у њихову кућу као подстанар. *Бег.* За намештену собу подстанар ми је плаћао триста динара месечно. *Пол. 1958.*

пòдстанāрев, -а, -о = подстанаров *који припада подстанару.*

пòдстанāрка ж *жена подстанар.* — Он [се] заправо више занимао за моју подстанарку него за мене. *Крл.*

пòдстанāров, -а, -о = подстанарев.

пòдстанāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на подстанаре:* ~ однос.

пòдстанāрство и **подстанáрство** с *стање у којем се налазе подстанари.* — Подстанарство треба да одигра важну улогу у решавању питања становања. *Пол. 1959.*

подстàћи и **пòдстаћи,** пòдстакнēм сврш. = подстакнути.

пòдстицāј м *оно што подстиче на какав рад, што охрабрује, побуда, подстрек, потицај.* — То охрабрење ми је дошло из куће Илића, из које је тада ницао многи књижевни подстицај и многи покрет. *Нуш.* Дух [му] није добивао никаквих . . . побуда и подстицаја. *О-А.*

пòдстицājнӣ, -ā, -ō *који има својство подстицања.*

подстȉцало с *средство којим се подстиче на што, стимуланс.*

пòдстицање с *гл. им. од подстицати.*

подстȉцатељ м *онај који подстиче кога. Прав.*

пòдстицати, -ичēм *несврш. и уч. према подстакнути и подстаћи.*

пòдстōјнӣ, -ā, -ō *који стоји, налази се под чим.* — Стабла потекла из сјемена чине надстојни, а стабла из пањева подстојни слој. *Бот.*

пòдстрēк м *подстицај.* — Најзначајнији подстрек развоју тог покрета . . . дала је управо одржана конференција. *Вј. 1966.* Искуство народа Југославије . . . значи снажан подстрек револуционарним снагама. *Комун. 1951.*

подстрекáвање с *гл. им. од подстрекавати.*

подстрекáвати, -èкāвām = подстрекивати *несврш. и уч. према подстрекнути.*

подстрèкāч, -áча м *онај који подстрекава, подстиче, побуђује кога на што.* — Отпуштени су као подстрекачи ћачке буне. *Јов. С.*

подстрèкāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на подстрекаче.*

подстрекúвати, -èкујēм несврш. = подстрекавати.

пòдстрекнути, -нēм сврш. *подстаknути, побудити, наговорити (обично на што лоше, рђаво).* — Ко другога наведе или подстрекне на извршење кривичног дела сматра се као да га је учинио. *Арх. 1926.* Онда сви буду подстрекнути чистом страшћу рада. *Кос.*

пòдстрећи, -екнēм *в. пòдстрекнути.*

пòдстрешница ж, **пòдстрēшје** с и **пòдстрешница** ж *простор под стрехом.* — Баш

се и сунце малко макнуло ... па се испод подстрешице протезала све већа сјена. *Бан.* Гледао је нијемо ... дуги олук што се спушта са широког подстрешја неке старе куће. *Гор.* Пипајући зид и спотичући се по клизавој подстрешници дође до врата кућних. *Ранк.*

пòдстрешнӣ, -ā, -ō *који је под стрехом.* — Под капи ће оне подстрешне лећи. *Божић.*

пòдстриг м **1.** нар. *вуна што је добивена стрижењем.* **2.** црквн. **а.** *округло обријано место на темену (код католичких свештеника). Деан. Рј.* **б.** *рукоположење, давање свештеничког чина, звања. Деан. Рј.*

подстри̏гāч, -а́ча м *онај који стриже.* — Лако би он ... и са хиљаду таквих подстригача. *Божић.*

подстри̏зати, пòдстри̏зām *несврш. и уч. према подстрићи.*

пòдстрићи, -стри̏жēм сврш. *мало острићи одоздо, подрезати (косу, длаке).* — Лице, обрасло подстриженом брадом, пожутјело. *Кос.* Над стиснутим ... усницама порасли су подстрижени брчићи. *Нех.*

пòдстрижци, -ижāкā м мн. *остаци вуне у острижене овце. Вук Рј.*

подстȕбӣште с *простор испод стубишта. Деан. Рј.*

подступи̏вати се, -ȕпујēм се *несврш. и уч. према подступити се.* — Гледај кује што се подступује у очи ми говорити без страха. *Прер.*

подсту̏пити, пòдстȕпīм сврш. *ступити пода што.* — Страховит је Марко и видјети, камоли му сабљи подступити. *Рј. А.*

~ **се** заст. *усудити се, осмелити се, одважити се.* — Ја сам био у хрпи оних несрећника који се подступише рећи да су они сабор и да заступају народ. *Старч.*

подсу̏дац, -ȕца и **подсу̏дија** м *помоћник, заменик суца, судије.* — Уби ... једнога вијећника, а начелника, подсуца ... баци преко прозора. *В 1885.* Кнез ... срете пана Јануша ... а с њим ... подсудија брацлавски. *Кнеж. Л.*

пòдсудно̏ст, -ости ж *судбена припадност, надлежност.* — Фикција територијалне подсудности ... протеже [се] и на дио мора што га запрема брод. *Мј. 1926.*

подсука̀вати, -ȕкāвām *несврш. и уч. према подсукати.*

подсу̏кати, пòдсȕчēм сврш. *завртнути, увртнути.* — Подсуче рукаве. *Бал.*

пòдсукња ж *доња сукња (испод горње сукње).* — Лист кукуруза се макнуо као да је прошла жена са штирканом подсукњом преко стазе. *Крл.*

пòдсукњица ж *дем. од подсукња.* — Иде ... на бунар ту се умије, обрише подсукњицом. *Пец.*

пòдсунац, -ȕнца м бот. покр. *в. посунац. Вук Рј.*

подсȕнчан, -а, -о *који је под сунцем.* — Бјегунци [су] ... шапутали као мјесечари приче о љепотама подсунчаним. *Цес. А.*

подсунча̀нӣк, -ика м покр. *западни ветар. Вук Рј.*

подсȕчија ж ист. *служба подсуца.* — О свачем се бесједи: о његову новом ... звању — подсучије. *Марк. Ф.*

пòдтājник м *заменик тајника, подсекретар.* — Државни подтајници у министарству ... преузели [су] министарске портфеље. *Обз. 1932.*

пòдтājничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подтајнике:* ~ делокруг рада, ~ служба.

пòдтājништво с *служба или дужност подтајника.* — Два празна мјеста државног подтајништва остала су незапосједнута. *Обз. 1932.*

пòдтекст м књиж. *унутрашњи, сакривени смисао каква текста.* — Доцније ... гледао сам на овај догађај ... са извесним неповерењем према лепоти тренутног подтекста, који сам му раније приписивао. *Вучо.*

пòдтӣп м биол. *једна од категорија у систематици живих бића у које се сврставају многобројни њихови облици.* — Систематске категорије ... живих бића: тип ... подтип ... класа ... ред ... *Станк. С.*

поду̏бити, пòдȕбīм сврш. *начинити што мало дубљим.* — Ако се ... запази да јаму треба подубити, треба ... испод жила дометати земље. *Тод.*

пòдубок, -а, -о *прилично дубок.* — Ноћу бијаше иза југовине сјевер окренуо и подубок снијег запао. *Јурк.* Најдубља старина људског рода ... лежи закопана у подубоким наносима некадашњих рака. *Жуј.*

пòдубоко прил. *прилично дубоко.* — Гојко ... с Тодором кренуо на пут. Катица их је испратила подубоко у шуму. *Ћоп.*

поду̏вати, пòдȕвām сврш. = подухати *мало задувати.*

поду̏вирање с *гл. им. од подувирати.*

поду̏вирати, -рēм *несврш. и уч. према подуврети.*

пòдȕвнути се, -нӣм се сврш. *постати дувном, калуђерицом, покалуђерити се. Бен. Рј.*

поду̏врēти, пòдуврēм, ијек. поду̏вријети (р. прид. пòдувро, пòдувр̀ла, -ло) сврш. *подигнути одоздо чим (нпр. полугом). Вук Рј.*

подȕвријети, пòдуврēм, ек. подȕврēти.

пòдуг, -а, -о и **пòдугачак,** -чка, -чко *прилично дуг, дугачак.* — Оваква једна реченица могла би се лако подвргнути подужој анализи. *К 1950.* Старац ме је слушао ћутећи, пуцкајући на подугачак чибук. *Чол.*

пòдуго прил. *доста, прилично дуго.* — Али он је нешто подуго тако ћутао. *Срем.* Знајући да такве медитације подуго трају, он је ... понизно скинуо шешир. *Кол.*

пòдугуљаст и **пòдугуљаст,** -а, -о *доста дугуљаст, дугуљаст.* — Та се племенитост особито истицаше у његову нешто подугуљастом лицу. *Леск. Ј.* И није се знало шта је било на дјевојци љепше ... јаке, округле прси, лице подугуљасто. *Новак.*

пòдудāран, -рна, -рно *једнак по облику и величини, који се у свему подудара, слаже с ким, с чим.* — Кобиље је млеко ... врло подударно женином млеку. *О 1875.* Ми, два мрка свијета, два беспућа дуга, данас цијелом живом јавом подударна. *Пар.*

подȕдарāње с *гл. им. од подударати се.*

подȕдарати се, -āм се *несврш. и уч. према подударити се.* — Стварност се ту није више подударала с његовом предоџбом о њој. *Крл.*

подȕдарити, -ȉм сврш. *ударити одоздо, изнутра.* — По њезином красном и племенитом обличју, мало прије посве спокојном, подудари слаба румен. *Кум.* фиг. Грчевито, подударана вином и слободом ... почела је да поново точи из пуне боце. *Пец.*

~ **се** *поклопити се, сложити се једно с другим.* — Ма све, ето, подударило се. *Мул.*

пòдудāрио прил. *на подударан начин, складно, сложно.* — Али ако га [живот] није могао да ухвати сасвим подударно стварности ... он га је као суштину савршено појмио. *Богдан.* Кочићево животно дјело ишло је подударно у два смјера. *Р 1946.*

подудáрнōст, -ости ж *својство или стање онога што је подударно, што се подудара.* — Наклоност [у браку] је била споредан елеменат, главни су били подударност ситних интереса. *Прод.* Истина се подудара са стварношћу по критерију подударности. *Лит. 1957.*

подуж предл. с ген. заст. *дуж, уздуж.* — Жалосна вијест ... ори се ... подуж ... свих крајева. *Прер.*

пòдужē и **пòдуже** прил. *доста, прилично дуже.* — Ви се можете увјерити, ако останете подуже код нас. *Јурк.* Загледа се у Љубицу ... Поглед му остаде на њој подуже. *Ранк.*

пòдужӣ, -ā, -ē *доста, прилично дужи.* — После подужег ћутања она пресече тишину рекавши ... *Вес.*

подужúвати, -ȕжујēм *несврш. и уч. према подужити.*

подȕжити, пòдȕжӣм сврш. *учинити дугим или дужим, издужити.* — Он сав сув, као грана: ноге штапови ... прсти танки, подужени. *Ком.*

пòдужице ж мн. *мањи дугови.* — Кирију нисмо платили за прошли месец, а где су још оне ситне подужице. *Нуш.*

подȕзбити, пòдузбијēм сврш. *натраг узбити, сузбити.* — Бјеж', Иване, и води дјевојку, а ја хоћу подузбити Турке. *НПХ.*

подузéтак, -тка м *подузет посао.* — Они питају један другог за савет; договарају се у сваком подузетку и помажу један другом у свакој прилици. *Глиш.* Уједињена мушка и женска омладина у сваком ће подузетку победу одржати. *М 1867.*

пòдузēтан, -тна, -тно *који уме да се прихвати чега у право време, довитљив, сналажљив, вешт у практичној примени, предузимљив.* — Игњатовић је приказао у газда-Соври дурашног, подузетног старог Сентандрејца који се не плаши великих трговачких подухвата. *Глиг.* Подузетни су грчки трговци истиснули Феничане из источног Средоземља. *Пов. 1.*

подȕзēти, пòдузмēм сврш. **1.** = предузети *прихватити се чега, приступити остварењу чега, почети што радити, остваривати.* — Био је од оних занесењака који су много хтјели, много подузели, али ничеса довршили. *Коз. Ј.* Овдје је ... немогуће да се ишта озбиљније подузме. *Ћоп.* **2. а.** *захватити, обузети, спопасти, простријати кроз тело, прожмати.* — Пòдузе ме ватра мало-помало, занесох се. *Шапч.* Он се прену ... и подузе га нека језа. *Вес.* **б.** *потпуно овладати ким (о осећању, мисли и сл.).* — Кад ме је подузело пиће, беснео сам сву ноћ. *Андр. И.* Кад га [јавно мнење] подузму страсти, љути се, постане смушено. *Нед.* **в.** *покрити, обухватити са свих страна, облити.* — Пена вас бела све подузела. *Кост. Л.* Мршаво лице подузе румен. *Вес.* **3.** нар. песн. *ухватити, одоздо, подухватити.* — Млечићи те [град Котор] морем подузеше, Црногорци гором опасаше, састаше се у твоје зидове. *Њег.* **4.** *узети, заузети једно за другим.* — Одатле ћу обратити војску, све крајине твоје подузети. *НП Вук.*

Изр. ~ кораке, мере *учинити, провести, извршити све што је потребно да се постигне циљ; осигурати постигнуће одређеног циља.* — Правовремено су биле подузете потребне мјере, па је сад била изван опасности. *Крањч. Стј.*

~ **се** заст. *заузети се за кога.* — Пишите њима двојици . . . не би ли се за вас подузели. *Нен. М.*

подузѐтљив, -а, -о *в. подузетан. Бен. Рј.*

подузѐтљивōст, -ости ж *в. подузетност.*

пòдузетник м *особа или подузеће које врши какве радове према претходном уговору, подузимач.* — Према одредбама . . . закона подузеће као главни подузетник јамчило [би] са акордантима. *Мј. 1932.* Мој је отац био подузетник грађевина па је ријетко кад у Нови долазио. *Маж. Ф.* Подузетници су дужни да фабричке просторе, машине и алатке одржавају тако да је здравље и живот радника осигуран. *Лапч.*

пòдузетничкӣ, -ā, -ō *који се односи на подузетнике:* ~ добит.

пòдузетништво с *посао подузетника.* — Ово ти је његова молба . . . министру да му подијели некакво подузетништво код шума крајишких. *Ђал.*

пòдузѐтнōст, -ости ж *особина онога који је подузетан.* — Газда Софра оличава у његовом делу радиност, жилавост, подузетност старих Сентандрејаца. *Глиг.* Моћ и подузетност буржоазије . . . омогућиле су Европљанима да . . . запосједну многе земље. *Пов. 2.*

подузе́ће с = предузеће **1.** *дело, посао који је ко подузео да оствари.* — Но тек што је испао у поље, заокупи га страховита мисао која га је малне одвратила од започетога подузећа. *Вел.* Али га нисам могао одвратити, него сам му и сам помогао у његову подузећу. *Јакш. Ђ.* **2.** *производна, трговачка, привредна јединица или удружење више таквих јединица.* — Једна за другом оснивале су се нове банке, стварала дионичка подузећа. *Барац.*

подȕзимање с *гл. им. од подузимати.*

подȕзимати, -ām и -мљēм *несврш. и уч. према подузети.*

подузи́мач, -а́ча м *подузетник.* — Сматра се послодавцем . . . код грађевинских послова подузетник, односно овлаштени подузимач. *Мј. 1936.*

подузи́мљив, -а, -о *подузетан.*

подузи́мљивōст, -ости ж *особина онога који је подузимљив.*

пòдȕјка ж зоол. *морска риба различите боје из пор.* Labridae, Crenilabrus. *Бен. Рј.*

пòдука ж **1.** *по(д)учавање.* — Млади кнез уз такву подуку није много научио. *Шов.* **2.** *поучан савет.* — Овај случај нека им служи као подука. *Сим.*

пòдукрā̀јан, -јна, -јно покр. *који је пун готово до краја.* — Попила сам подукрајан жмуо вина. *Рј. А.*

пòдукрā̀јно прил. *готово, скоро пуно, до под крај. Вук Рј.*

пòдуљē и **пòдуље** прил. *доста, прилично дуље, дуже.* — Гости би могли подуље остати. *Том.* И подуље остадоше тако као веома забринути због нечега. *Ћип.*

пòдуљӣ, -ā, -ē *доста, прилично дуг.*

подȕмēнта и **подȕмијента** ж лат. покр. *темељ.* — Је л' истина што причају људи, да си бијелу кулу саградио . . . подументу од гвожђа жестока? *НП Вук.* Свима је необично слушати како негдје . . . шкрипе подумијенте, како крцкају брвна. *Пец.*

Подȕнāвље и **Пòдунāвље** с *предео који обухвата слив Дунава и његових притока, дунавски басен.*

подȕнāвскӣ и **пòдунāвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Подунавље:* ~ земља.

подȕнути, пòдȕнēм сврш. *в. подухнути.*

подупавчи́вати, -а̀вчујēм несврш. покр. *подупирати чим.* — Настани се у трулој дашчари, гдје се обитељска срећа састоји од удараца које он добива од дасака што се руше, а она те даске . . . подупавчује метлом. *Шим. С.*

подупа́чити, -ȕпа́чӣм сврш. покр. *подупрети доњим делом леђа.* — Засуне врата и подупачи их треномице леђима. *Божић.*

подȕпирало с *конструкција за појачање греде која се ослања својим крајевима:* једноструко, двоструко ~. *Свезн.*

подȕпирање с *гл. им. од подупирати (се).*

подупи́рач м *подупирач (1).* — Сваки ће да приговара, а . . . подупирача нема. *Леск. Ј.*

подȕпирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према подупрети (се).*

подупи́рач, -а́ча м **1.** *оно (мотка, колац и сл.) чиме се подупире, подупорач, потпорач.* — Неки су исказали бојазан да слој земље испод тунела под теретом аутомобила не попусти и предлагали да се ставе подупирачи. *Јак.* **2.** *онај који подупире кога или што.* — Предлагач и подупирач његовог предлога могли [су] певати . . . песме место да говоре. *Мил. В.* фиг. Обичаји су заборављени и напуштени, ти подупирачи и стубови сваке речи. *Панд.*

подупи́рача ж *подупирач (1).* — Да узмеш подупирачу па да растераш кокошке с липе. *Лаз. Л.*

пòдуплата ж *в. потплата. Вук Рј.*

подȕплати, -ām сврш. покр. *учинити дуплим, подвостручити. Деан. Рј.*

подупла́тити, -ȕпла̄тӣм сврш. *на кошуљи око рамена нашити поткрпу, подуплату. Вук Рј.*

по̀дупорак, -о̄рка м *в. подупирач (I).* — Само да је оног нутарњег подупорка, оног здравог нутарњег подупорка. *Божић.*

по̀дупо̄ран и **по̀дупо̄ран,** -рна, -рно *који подупире, који служи као подупорањ, који подржава.* — Нема никаквог средства подупорног. *Божић.* Код свих се мјешинаца ... између оба заметна листа уклопи подупорна твар. *Финк.*

по̀дупо̄рањ, -рња м *подупирач (I).* — Подигао плот ... и заповедио вртару да што пре удари два подупорња. *Глиш.* Исправљајући рачвастим подупорњем нагнут стог овогодишњег сијена, он клону главом у ... миришљав пласт. *Ћоп.*

по̀дупрѐти, по̀дупрём, ијек. по̀дупријети, (р. прид. по̀дупро̄, по̀дупрла, по̀дупрло; трп. прид. по̀дупрт), сврш. **а.** *подметнути подупирач пода што да чвршће стоји.* — Закључа врата, подупре их ... па седе. *Глиш.* Упео се па бајаге диже онај балван што су га подупрли. *Ивак.* **б.** *ставити што као ослонац чему.* — Подупро ослабелим рукама тешку главу. *Ранк.* Иван ... подупро главу шаком. *Донч.* **в.** *подбочити, ослонити.* — Пошета собом неколико пута подупријевши руке о бокове. *Ков. А.* **г.** фиг. *пружити подршку, помоћ коме, помоћи кога у чему.* — Узалуд сазиваху одборнике проџенитеље да подупру њихову тражбину. *Гор.* Сестрице, потребна си ми, имаш да подупреш где ја не стижем. *Сек.*

~ се а. *наслонити се, ослонити се.* — Подупро се о зидну уру. *Креш.* **б.** *ослонити се главом на руку.* — Подупро ... главу, па послушно испије чашу што му поднесу и опет се подупре и гледа. *Ранк.* **в.** фиг. *потпомоћи се, наћи подршку, помоћ.* — Можда ће гдјекоји у први час наћи снаге да се подупре филозофирањем. *Бег.*

по̀дупријети (се), по̀дупрём (се), ек. по̀дупрѐти (се).

по̀дурати, -а̄м несврш. варв. *потрајати.* — Може он [снијег] подурати и до Божића. *Лал.*

подурја́снти се, -у̀рјāсим се сврш. необ. *полудети.* — Сви шкворци, свраке и кукавице ... Парнаса подурјасише се и заграјаше на веселника. *Матош.*

по̀дусмен, -а, -о *који је под доњом усном.* — Усне су [се] ... стезале увлачећи при том у уста ... читав подусмени чуперак. *Десн.*

по̀дусмина ж *унутрашњи слој у кожи.* — Кожу сачињавају три дијела: ањски — поусмина, испод њега средњи — усмина и унутрашњи — подусмина. *НЧ.*

по̀дусница ж *чуперак длаке под доњом усном.* — Отпљусне љутито и нервозном гестом руке отре подусницу. *Божић.*

по̀дуспарити се, -рӣ се сврш. *одоздо се успарити, добро се угрејати.* — Док проја истраје и док се табани подуспаре, докопаће се великог града и белог сомуна. *Рад. Д.*

по̀дуст м и **по̀дуста** ж зоол. *речна риба из пор. шарана с тврдим хрскавичним устима* Chondrostoma nasus; исп. подуства. — У мрежи се бацакају два подуста. *Пав.*; *Рј. А.*

подӯстајање с *гл. им. од подустајати.*

подӯстајати, -јē *несврш. и уч. према подустати. Вук Рј.*

подӯстати, -анē сврш. само у изразу: подустала крв *застала крв (кад ко отекне на здравом месту). Вук Рј.*

по̀дӯства ж зоол. *в. подуст. Рј. А.*

по̀дутӧрањ, -рња м *оруђе којим се на уторима, дӯгама, издубљује место за дно дрвене посуде. Рј. А.*

подӯторити, -ӣм сврш. **1.** *подуторњаком издупсти на уторама место за дно бачве или каце. Рј. А.* **2.** *начинити рупе у обали какве реке, подлокати.* — Дрина је подуторила Саву. *Бар.*

подӯторњāк м покр. *подуторањ. Рј. А.*

по̀дуфа̄ње с **а.** *гл. им. од подуфати се.* **б.** нар. песн. *онај у кога се може подуфати, поуздати.* — Огризићу, моје подуфање! *НП Вук.*

по̀дуфати се, -а̄м се сврш. неодом. *поуфати се, одважити се, усудити се.* — Можеш ли се јунак подуфати да би бијели Цетин упалио? *НП Вук.* Он би највољо питати, но није се подуфао. *Ћал.*

подуха́нити, -ӯхāнӣм сврш. *опскрбити, снабдети кога духаном.* — Неће она ... пропасти ... ја ћу их подуханити. *Креш.*

подӯхати, по̀дӯхām сврш. = подувати. *Вук Рј.*

по̀духва̄т и **подӯхват** м = потхват (1) *посао којега се неко подухватио да оствари, потхват.* — Никад нико није предузимао такав подухват: 4000 рањеника и болесника пренети од Лике и Крајине на Пиву. *Дед. В.* Јединствено осигурање омогућава читав низ ... подухвата које поједини дијелови не могу да спроведу. *Д 1934.*

по̀духва̄тан и **подӯхватан,** -тна, -тно *који се уме подухватити чега у право, згодно време, подузетан, сналажљив.* — Има нешто дубоко подухватно у његовим тежњама што ће се кад-тад изразити у широким ... стилизацијама. *Богдан.*

подӯхвата̄ње с *гл. им. од подухватати (се).*

подӯхватати (се), -а̄м (се) = подухваћати се *несврш. и уч. према подухватити (се).*

подӯхватити, -ӣм сврш. **1.** *ухвативши одоздо, испод чега, подићи.* — Јаблан стари,

лукави мејданција ... подухвати Рудоњу испод врата. *Коч.* Шакама подухватио вилице, по којима се је просула црна, јака брада. *О-А.* **2. а.** *повући за собом, захватити струјом.* — Почиње се осећати моћна Голфска струја, која ће подухватити сићушне јегуљине ларве. *Петр. М.* **б.** *захватити, заузети сав простор, обухватити.* — Пожар подухвати на све стране. *Ил.* Лицем га подухватило лако свјетло мума. *О-А.*

~ **се** *прићи, приступити остварењу чега, латити се, примити се чега.* — Подухватио се да самоучким радом стекне што више образовања. *Глиш.* Зашто се не би подухватили да створимо и једну сталну манифестацију наше музике? *ВУС 1960.*

подýхваћање с *гл. им. од подухваћати (се).*

подýхваћати (се), -ăм (се) несврш. = подухватати (се).

подухúвати, -ýхујēм и ређе -ýхйвăм *несврш. и уч. према подухати.* — Студени ветар широм подухива. *Панд.*

подýхнути, пòдýхнēм сврш. *почети духати, дувати.* — Уздахну зима седа ... подухну ветар хладни, обори лишће гори. *Митр.* Да само подухне на њих свјежи зрак. *Шов.*

подухòвити, -ýховйм сврш. *учинити духовним, одуховити.* — Све што стварно постоји јест зло ... и томе злу нема смрти да, подуховљено, ускрсне. *Наз.*

подучàвалац, -àваоца м = подучаватељ *онај који подучава.*

подучáвање с *гл. им. од подучавати.*

подучàватељ м = подучавалац. — Ни једни људи у читавој војарни нису тако вољели своје подучаватеље као њега његови. *Мишк.*

подучáвати, -ýчāвăм *несврш. и уч. према подучити.*

подýчитељ м *онај који је по службеном положају одмах до учитеља.* — Уписа Тита код подучитеља. *Новак.*

подучитèљица ж *жена подучитељ.* — Ријешило је да именује госпођицу привременом подучитељицом. *Војн.*

подýчити, пòдучйм сврш. *предати коме, пренети на кога какво знање, вештину, навике.* — Два пута упреш добро о весло и ето те ... у луци — подучи дјевојку. *Кум.*

пòдýшан, -шна, -шно **1.** *који је учињен по души, по савести, савестан, частан, поштен.* — Чините, браћо, што је подушно. *Рј. А.* **2.** (одр.) *који припада подушју:* подушне молитве. — Готово је свуда обичај да се у подушје мора заклати душни или подушни брав. *Рј. А.* Припаљује подушну свијећу. *Јел.*

пòдýшено прил. *пригушено, мукло, нејасно.* — »Ала је липо« — измуца подушено. *Ћип.*

подушúвати (се), -ýшујēм (се) *несврш. и уч. према подушити (се).*

подýшити, пòдýшйм сврш. **1.** *угушити, удавити.* — То изусти, вода га подуши. *НПХ.* фиг. До ногу ... котрља се исплакани пијесак, и једнако нариче, док га вал часом не подуши. *Ћип.* **2.** *довести у стање гушења, почети гушити.* — Глас му бјеше као у јарета ... Бакоњу подуши смијех и обрну главу. *Мат.*

~ **се 1.** *постати пригушен, потмуо (о огњу, ватри).* — Огањ се подуши ... док часом опет боље лизну и запуцкета. *Ћип.* **2.** фиг. *угушити се, угасити се, ишчезнути, нестати.* — Брзо би нестало брбљања, све би се гласине подушиле, да није било Похерових који су увијек ... потпиривали ватру. *Кум.* Топло младо месо осјетило је мокар, млак додир мора ... Часом се устезала, па се затим подуши главом. *Ћип.*

пòдушице ж мн. мед. *прилепчива, заразна болест у гркљану* diphtheritis. *Рј. А.*

пòдýшје с **а.** *црквена служба за умрлога.* — Намири се година помрлим укућанима; Анђелија им издаде и последње подушје, годишњицу. *Вес.* И кад би на подушје звонила, чињаху јој се да славе. *Цар Е.* **б.** *обредно гошћење на успомену умрлога после погреба или на дан годишњице смрти.* — И умјеште сватова давало се прекосутрадан подушје у кући покојнога. *Кос.* **в.** *храна и пиће што се по гробовима оставља након погреба или помена умрлога.* — Ту [на гробљу] пишти ... узгред дели сиромасима подушје своме Раду. *Глиш.*

пòдушнй, -ā, -ō *који се налази под ухом:* ~ жлезда; исп. подушница[2].

пòдушнйк м покр. *онај који у спроводу носи свећу на гробље. Рј. А.*

пòдушница[1] ж покр. *жена која у спроводу носи свећу на гробље. Рј. А.*

пòдушница[2] ж (обично у мн.) **1.** анат. *пљувачна жлезда која се налази испод ушне шкољке у облику потковице* glandula parotis. — Провали из ње усилни смијех који натекне подушнице. *Божић.* **2.** мед. *в. заушке.*

пòдушњāк м *доњи мекани део на спољњем уху. Рј. А.*

подх- *в. потх-.*

подц- и **подч-** *в. потц-* и *потч-.*

подцáрнути, пòдцāрнēм сврш. *одоздо царнути; мало раздрмати, подстаћи дрво, угаљ у пећи да се ватра распали. Прав.*

пòдшав, -ава и -шва м *оно што је подшито (нпр. обруб на дну сукње), наглавак (ципеле, чизме). Рј. А.*

пòдшавак, -ā̀вка м *подшав. Прав.*

пòдшачити се, -ѝм се сврш. *подупрети главу шаком, поднимити се.* — Блага ноћ их покрила ... налактио свак се, подшачио шаком. *Кош.*

пòдшеф и **пòдшеф** м *заменик шефа.* — Захваљујемо синдикалној подружници и подшефу станице. *Пол. 1958.*

подши́вати, пòдшѝвām *несврш. и уч. према подшити.*

подши́кати, пòдшѝкām сврш. *шиком, златом одоздо превући.* — Јастуци јој златом подшикани. *НП Вук.*

пòдшити, пòдшијēм сврш. *одоздо пришити, причврстити.* — Стрехе су подшивене танким белим дашчицама. *Рј. А.*

подшишáвање с *гл. им. од подшишавати.*

подшишáвати, -ѝшāвām *несврш. и уч. према подшишати.* — фиг. Добро је што си се пробудио — да чујеш како социјализам неће имати пречег посла него да подшишава комшинске шуме. *Лал.*

подши́шати, пòдшѝшām сврш. *мало, кратко ошишати, подрезати косу.* — Сигурно има подшишану косу. *Фелд.*

~ **се** *повр.* — Дотерај се, подшишај се, поткреши ту брадурину! *Ранк.*

подштáпалица ж *в. поштапалица.* — То су подштапалице! Ми то данас називамо — фразирање. *Б 1960.*

подштáпање с *гл. им. од подштапати се.*

подштáпати се, пòдштāпām се *несврш. и уч. према подштапити се.* — Подштапајући се шета горњим градом. *Баб.*

подштàпачки прил. *ослањајући се на штап.* — Никога не гледајући, већ управо к пећи подштапачке тетурајући, узе [циганка] љуто клети. *Јурк.*

подштáпити се, пòдштāпīм се сврш. *ослонити се на штап, подупрети се штапом.* — Подштапио се на јаку дреновачу. *Шен.* Подштапио се својом мотком. *Вел.*

подштрикáвати, -ѝкāвām *несврш. и уч. према подштрикати.*

пòдштрикати, -ā̄м сврш. нем. варв. *потплести одоздо.* — А вредна вам је ... ако ћете да се подштрика, да се сашије што. *Срем.*

пòдштуцати, -ā̄м сврш. нем. варв. *подрезати, поткресати одоздо (обично о брковима и коси).* — Нос му раван, а испод њега мали, подштуцани, већ просиједи брчићи сакривали му усне. *Мишк.*

пòдшумāр м *заменик шумара.* — Шумар, подшумар или чувар шума, кад ухвате неког у горосечи ... дужан је о томе поднети писмени реферат. *Јов. С.*

пòдшӯмље *с крај под шумом.* — Па и пчелица ... прислушнула из оближњега подшумља. *НИН 1959.*

пòдшумскӣ, -ā̄, -ō̄ *који живи под шумом, под брдом обраслим шумом.* — У ваше здравље, подшумске газде! *Бен.*

пòђáчити се, пòђāчīм се сврш. *постати ђак. Р-К Реч.*

пòђēње с *гл. им. од подити.*

пòђѝпати, пòђѝпām сврш. *скочити сви један за другим, поскочити, поскакати.* — На те речи настаде жагор. Цео збор пођипа са столица, потрча ми и поче наглас викати. *М 1867.*

пòђòнити, пòђонīм сврш. *ударити, ставити ђонове на обућу.* — Ципеле нису изгледале нове нити сасвим солидно пођоњене. *Грг.*

поеглѐнисати, -ѐнишēм сврш. тур. *поразговарати се. Шкаљ.*

пòēзија ж **1.** *уметност сликовитог, живописног изражавања, првенствено у стиху*; исп. песништво (1): драмска ~, епска ~, лирска ~, народна ~, патриотска ~, романтична ~ и сл. — Жар [љубави] ... није стигао да изрази ни поезијом ни музиком ни сликарством. *Андр. II.* **2.** *сва песничка дела у стиху једног народа, песника, једне епохе и сл.*; исп. песништво (2). — Ухватио се за скуте старе школске патриотске поезије. *Марј. М.* Приказат ћемо га [развој буржоаског друштва] на примјеру француске поезије. *ОП 2.* **3.** необ. *песма.* — Ветар пева поезију смрти. *Панд.* **4.** *наука о песништву, поетика.* — Слушао је он поезију и реторику у Темишвару. *БК 1906.* **5.** фиг. **а.** *нешто лепо, дивно што снажно делује на осећања и машту; лепота, дивота, чар.* — Њихови гласови ... оскврнуше поезију и чар љетне ноћи. *Кос.* Генијално је сликао здравље овога живота које је пуно и прозе и поезије. *Јанк.* **б.** *осећај и тежња за узвишеним и лепим.* — Имао је он у себи више поезије и идеализма од многог ... пјесника. *Коз. Ј.* **в.** *осећајна, поетска узбуђеност, лирско расположење.* — У тим описима [љубави] има поезије. *Нех.* Писао јој је ватрен лист, крцат мекане поезије. *Тип.*

поéма ж **1.** *књижевно дело епско-лирског карактера у стиховима, а каткада и у прози*: дидактична, елегична, јуначка, побожна, романтична ~, ~ љубави, смрти, среће. **2.** *назив неких музичких дела. Кл. Рј.* **3.** фиг. *нешто лепо, необично, величанствено што снажно делује на машту.* — Распростро се [љето] над отоком као огромна, свијетла, сунчана поема. *Мар.*

поèмица ж *дем. од поема.* — То је такође једна поемица. *Куш.*

пòён, -éна м фр. спорт. *јединица која се при оцењивању рачуна у успех или неуспех, бод*: добар ~, лош ~. — За погодак у задани квадрат играч постиже поен за своју врсту. *Одб.* фиг. Боравак данског премијера ... у Југославији још је поен више у све већој активи присталица мирољубиве међународне сарадње свих земаља. *НИН 1958.*

поенглѐдисати, -ишём сврш. *в. поегленисати.* — Макнимо се ... с цесте гдје нећемо бити на око свијету, гдје ћемо моћи натенане поенгледисати. *В 1885.*

поенглéзити, -èнглēзӣм сврш. *учинити кога Енглезом.*

~ **се** *постати Енглез.* — Невероватно како се тај наш човек поенглезио. *Сек.*

поенглѐнисати, -ишём сврш. *в. поегленисати. Р-К Реч.*

поѐнта ж (ген. мн. поéнтā) фр. = поанта **1.** *главна мисао истакнута на завршетку излагања, смисао и сврха излагања.* — Њихов занос и љубав за науку, кредо у човека има једну једину поенту на крају књиге: дајте нам да растемо, радујемо се и учимо ... под мирним звездама. *Б 1958.* **2.** *оштрица, жалац (нпр. досетке), жаока.* — Духовитост епиграма долази отуда што се тек на крају песме, у такозване жаоке или поенте осети прави сатирични карактер песме. *Т. књ.*

поѐнтер, -éра м енгл. *човек који бележи поене; онај који у радионици уписује податке о извршеном раду, ради обрачуна, нормирац. Кл. Рј.*

поѐнтер м енгл. *врста крупног ловачког пса кратке и глатке длаке, птичар препеличар.* — Који међ' псима првенство има? Перу привлаче поентери. *Пол. 1958.*

поентилѝзам, -зма м фр. *сликање цртицама и тачкицама.* — Искуства импресиониста ... почела су се примјењивати новом методом званом поентилизам. *ОП 2.*

поентѝлист(а) м *сликар, присталица поентилизма или неоимпресионизма.* — Да би добили тонове боја, поентилисти их не мијешају на палети. *Ђур.*

поентѝрање с *гл. им. од поентирати.*

поентѝрати, -èнтӣрām сврш. и несврш. *нагласити, наглашавати, истаћи, истицати главну мисао чега.* — Штросмајер му је [Рачкому] писао: »Поентирајте пред [Мађарима] хисторично право наше«. *Јов. С.*

поѐнтовати, -тујём сврш. и несврш. *поентирати.* — Јединствена је то целина са ... поентованим, ефектним завршетком. *Сур.*

поéњати, пòēњām сврш. *в. појењати, похењати.* — Поењаше и свати ... четир дана непроспана, распевана, разиграна. *Кош.*

пòет, -éта, **пòет,** -а и **поéта,** -éте м грч. *песник.*

поетѐса ж фр. *песникиња.*

поетизáција ж *давање песничког облика некој ствари, идеализација нечега.* — Матавуљ је овим делом дао свој литерарни прилог поетизацији Црне Горе и успео да ову поетизацију учини читаоцу врло присном. *Глиг.* Пренио [је] аутор онај дио ... насљедства који се односи на поетизацију сликарске материје. *Вј. 1960.*

поетизѝрање с *гл. им. од поетизирати.*

поетизѝрати, -йзӣрām сврш. и несврш. =поетизовати **1.** *представити, представљати што у поетском облику, опис(ива)ти што као узвишено и лепо, идеализирати што.* — Веселиновић поетизира материнство, даје материнству највише место у поезији живота. *Глиг.* **2.** *писати поезију. Бак. Реч.*

поѐтизовање с *гл. им. од поетизовати.*

поѐтизовати, -зујём сврш. и несврш. = поетизирати. — У првим својим приповеткама ... поетизовао [је] стара предања, религиозне каже и сујеверја. *Пол. 1944.*

поѐтика ж *теорија песништва.* — Као универзалан хуманистички дух бави се [Петрић] и пише и о проблематици реторике, поетике ... *Ант. 1.*

поѐтичан, -чна, -чно **1.** *који у себи има поезије.* — Силно потресоше ми душу [успомене] заносећи ме у ... поетично снатрење. *Кос.* Из такве пене [мора] родила се Афродита, како нам то прича поетична грчка митологија. *Мил.* **2.** *који је склон поезији, који има песничку душу.* — Била је већ дјевојчица кад јој је мајка, дивна, поетична жена умрла. *Јанк.*

поѐтичāр м *учитељ песничке уметности, познавалац поетике. Вуј. Лекс.*

поѐтичкӣ, -ā, -ō = поетски *који се односи на поете и на поезију, песнички:* ~ стил, ~ занос, ~ мишљење.

поѐтично прил. *на поетичан начин.*

поѐтичнōст, -ости ж *особина онога који је поетичан, онога што је поетично. Деан. Рј.*

пòеткиња ж *жена поет(а).* — То [је име дао] по Касији, византијској поеткињи IX века. *Поп. П.*

пòētскӣ и **пòетскӣ,** -ā, -ō *песнички:* ~ језик, ~ таленат.

пòжала ж *исказивање, испољавање незадовољства због чега, жалба, жаљење.* — Ка Стојану на пожалу пође. *Вук Рј.*

пòжалити, -ӣм сврш. **1.** *осетити сажаљење, саучешће према коме, сажалити се на кога.* — Ако ко жели да ја пропаднем [у бољу], пожалите барем народ овај. *Вук.* Није било болесника кога не би походила, нити

несрећника кога није пожалила. *Мишк.* **2. а.** *бити жао (коме), осетити жаљење због учињеног дела или поступка, покајати се.* — Ej, Иво, Иво, пожалићеш то! *Кост. Л.* И горко пожали што је изазвао скандал. *Крањч. Стј.* **б.** *изразити жаљење, замолити за опроштај због поступака:* — Од мене ... тражи прво да пожалим увреде и друго да повучем елементе клевете. *Крл.* **в.** (само одрично) *не зажалити за нечим, не бити жао због трошења новца, средстава.* — Ако још чујем једну ружну ријеч, нећу пожалити својих шака. *Бен.* А ни њихов речити и довијарни кмет ... не пожали ни новца ни труда. Трчао је од посланика до начелства, писао молбе и жалбе. *Пол. 1955.* **3.** *осетити жалост, ражалостити се.* — Пожалих што остављам школ. *Тип.*

~ **се** *исказати, изразити жалбу, незадовољство, негодовање због чега, потужити се.* — Сама окопава, плеви, жање. Никад се неће пожалити да јој је тешко. *Глиш.* Кад је једном министар унутрашњих дјела обишао београдски затвор, њему се пожалио на батине један истраженик. *Чол.*

пòжаловати, -лујēм сврш. *пожалити.* — Што год који стекô ... ваљаде им се с тим растанути, па дадоше, не пожаловаше. *Март.*

пожàпкē прил. *попут жабе, четвороношке.* — Ходећи тако пожапке, дође убица до Јанка. *Љуб.* Просукљаше жабе као потоци, и ја се с њима помијешах, па скачући с њима онако пожапке, спотакнем се. *Куш.*

пòжār м **1.** *велика ватра која је захватила зграде и све што може горети; уништавање чега ватром.* — Звоно на пожар туче. *Крл.* **2.** фиг. **а.** *снажан развој чега што је нашироко захватило, што је добило највеће димензије.* — Политичке ... међусобице ... навеле су шаку људи на то да букне светски пожар. *Јов. Ј.* Слом Стеријине просветне политике у Србији пао је у дане када је европску ноћ почео да обасјава пожар револуције. *Милис.* **б.** *јако и необуздано осећање (љубави, љубоморе, мржње и сл.); страст.* — Знаду да ће сопствен пожар да ме спржи. *Уј.* Душа се палила, пожар почињао да букти. *Ђур.* Не зна за срамотни, понижавајући пожар тијела. *Сим.* **в.** *јако, интензивно црвенило, руменило.* — Видио сам издалека комадичак мора и сутонске пожаре у облацима изнад пучине. *Наз.* У пожару њене црвене косе блеште дијаманти. *Бој.*

пожáрити, пòжāрīм сврш. *изазвати пожар. Вук Рј.*

пòжарица ж мед. *болест црвени ветар* erysipelas. *Бен. Рј.*

пòжарйште с *гариште, згариште. Р-К Реч.*

пòжāрнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на пожар.* — И стану у позађу гдје им у лице танко струји умируће пожарно свјетло вечерњег неба. *Кос.* Али калуђери ... су све дознали. Све из те пожарне ноћи. *Пол. 1958.* **2.** *који изазива пожар:* пожарне бомбе. — Као ноћу на тавану пожарна искра у Проки тиња, расте и разбуктава се бес и мржња. *Петр. В.* **3.** *који се разбуктава као пожар.* — Владат ћемо опет ... љубавним плачем и пожарним хтијењем. *Уј.*

пòжāрнӣ, -ōг(а) м војн. *онај који пожарчи.* — Вас четворица бићете пожарни у штали. *Јак.*

пòжāрнйк м *припадник пожарне чете, ватрогасац. Бак. Реч.*

пòжāрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пожарнике.* — На улици затутњише пожарничка кола. *Лаз. Л.*

пòжāрнйштво с **1.** *организација за гашење пожара.* **2.** *ватрогасна чета. Р-К Реч.*

пожáрство с војн. *служба пожарнога.* — Око њих [војника] су зидови касарни, страже и пожарства смењују се по списку и сату — уредно и мирнодопски. *В 1958.*

пòжāрчēње с *гл. им. од пожарчити.*

пòжāрчити, -īм несврш. војн. *вршити службу обезбеђења од пожара у касарнама и другим војним објектима; чувати, обезбеђивати (без оружја) војничку опрему, оружје и сл.* — Ја, као и сваки рекрут поштено [сам] »пожарчио«, служио краља и мислио о својој кући. *Ранк.*

пожбȕкати, -āм сврш. *набацити жбуку на зидове. Рј. А.*

пожвáкати, пòжвāчēм и пòжвāћēм и **пожвáтати,** пòжвāћēм сврш. *жвачући, жвачући појести. Бен. Рј.*

пòжгати, -āм сврш. *в. пожећи, спалити.* — Па што би нас погубили саме ... ма би наша станишта пожгали. *Март.* Домови су пожгани. Стоке нема. *Донч.*

пождènути, пòжденēм сврш. заст. *потерати, потерати.* — Упропаң пождене напријед. *Марк. М.* Дигну [пси срну] ... па порени, па пождени. *В 1885.*

пождèрати, пòждерēм сврш. погрд. *лакомо, похлепно, халапљиво појести.* — Провалила ми двојица синоћ у мљечар, пождерали кајмак и сланину. *Чол.* фиг. Олуја што је пријетила расплинула се на необјашњив начин, пала и нестала као да је саму себе пождерала. *Донч.*

~ **се** фиг. *појести се, изјести се од једа, пакости, злоће. Бак. Реч.*

пождèрӯх, -ӯха м *онај који похлепно, халапљиво једе, изјеша, изјелица.* — Био је негдје страшан пождерух: једва си му могао

замијетити ситне ножице испод трбушине. *Ков. А.*

пòждирање с *гл. им. од пождирати.*

пòждирати, -рēм *несврш. и уч. према пождрети.*

пòждити, -йм сврш. покр. *попалити.* — Пала тама Косовијем лугом . . . од стајницах, те пождише Турци. *НП Вук.*

пòждрати, -рē сврш. *в. пождерати.* — Све што има на свету, она би пождрала, и опет јој мало. *Вес.* Све је пождрао пламен. *Јел.*

пòждрēти, -дерēм, ијек. пòждријети сврш. *пождерати. Бен. Рј.*

пòждријети, пòждрēм, ек. пòждрēти.

пождр̀лōст, -ости ж *прождрљивост. Бен. Рј.*

пождр̀љив, -а, -о *в. прождрљив.* — Почело њих троје живјети заједно, али оно зло и наопако. Снаха језичљива, назлобна, пождрљива. *Брл.*

пождр̀љивац, -йвца м *човек који преко мере једе, прождрљивац. Бен. Рј.*

пождр̀љивōст, -ости ж *особина онога који је пождрљив.*

пòжег м *в. палеж.* — Ако утечеш с пожега, нећеш од ожега. *И-Б Рј.*

пòжега и **пожѐгача** ж агр. *врста шљиве и њен плод, познат као крупан и сладак* Prunus insititia. *Бен. Рј.*

пòжеглица ж *в. погорелица (2). Вук Рј.*

пожѐднети, -днйм, ијек. пожѐдњети, сврш. *постати жедан. Рј. А.*

пожѐдњати, -ām сврш. *пожеднети, ожеднети. Вук Рј.*

пожѐдњети, -днйм, ек. пожѐднети.

Пòжежанин м (мн. -āни) *човек из Пожеге.*

Пòжежāнка ж (дат. -ки) *жена из Пожеге;* исп. Пожешкиња.

пожѐлети, -лйм, ијек. пожѐљети, сврш. **1. а.** *имати, показати, испољити жељу да се што оствари, има, поседује.* — Опет је почела суосјећати с њим и пожељела да сазна на што се он жали и како је то страдао. *Бег.* Неко ко никад у кући нема колача мора да пожели туђе. *Макс.* **б.** *исказати коме добре жеље:* ~ успех, ~ дуг живот, ~ срећно путовање. **2.** *осетити према коме љубавну склоност, страст.* — Узми своје велове . . . и своје мирисе, и играј му, и он ће те пожелети. *Дуч.*

пожѐлити, -йм сврш. покр. *в. пожелети.* — Заборавила је све његове мане и сва она понижења, па га чак . . . искрено пожелила и звала да дође. *Вас.*

пòжēљан, -љна, -љно **1.** *који одговара жељама, који се жели.* — Пожељна је и присутност личног лијечника. *Јонке.* **2.** *који изазива чувство, осећање наклоности, страсти.* — И тако није ни опазила да се је потпуно задјевојчила, да је млада, набујала, свјежа и пожељна. *Сим.*

пожѐљети, -èлйм, ек. пожѐлети.

пожељйвати, -èљујēм *несврш. и уч. према пожелети.* — Младић преко оне слободе . . . више ни пожељкивао није. *Јурк.*

пожељкйвати, -èљкујēм несврш. *више пута, чешће желети.* — Крушац постане поштован, па овако док си га дробио у рукама, падало ти је на памет како би било да га пожељкујеш, а да га нема. *Михољ.*

пòжēљнōст, -ости ж *особина оног што је пожељно.* — Совјетска држава полази од могућности и пожељности сарадње између социјалистичког система и капиталистичког. *Пиј.*

пожѐнити, пòженйм сврш. *сједињити, здружити у браку, редом све једно по једно.* — Е, ал' кад су дјеца порасла, кад смо све поудавали и све поженили . . . одонда ми већ кō да и нисмо своји. *Ивак.*

~ **се** *ступити у брак (о мушкарцима).* — Колико је тога већ помрло, колико се поженило, поудало. *Тур.* Неки су изгинули, неки се поженили, а неки отишли. *Петр. Р.*

пожéнштити се, пòжēнштйм се сврш. необ. *постати као жена.* — Упамтит ћу твоје ријечи . . . само те заклињем, не мисли да сам се пожењтио. *Том.*

пòжесток, -а, -о *подоста, прилично жесток:* пожешћа ватра.

пòжети, пòжањēм и пòжњēм (аор. пòжех и пòжњех; имп. пожàњи и пòжњи; р. прид. пòжео, -ла, -ло и пòжњео, -ла, -ло; трп. прид. пожњѐвен, -ѐна, -ѐно и пòжēт) сврш. *свршити жетву.* — Пожете њиве пусти да сваке године друге почину. *Марет.* А старац . . . полазио је на њиву ријешен да сам самцит све пожање, пожеже и садјене. *Ћоп.*

Изр. ~ ловоре (славу) *прославити се.* — Свакако би теби драже било да можеш без Лукреције пожети своју славу. *Шен.* Ни Подер није заостао да пожање ловоре. *Мил. В.*; ~ победу *победити;* ~ успех *успети.*

пожѐћи и **пòжећи,** пожѐжēм сврш. **1.** *запалити, изазвати пламен.* — Бијаше се ватра притајила и готово прегасила, но је . . . слијепци пјесмама пожегу и разјаре. *Љуб.* **2.** *изазвати, проузроковати јак осећај жеђи.* — Пожегао нас слан лосос. *Креш.* **3.** фиг. *подстаћнути, подбости на што.* — Он је мислио да ће Саву пожећи на упор, али се љуто варао. *Љуб.*

По̀жешкиња ж **1.** *жена из Пожеге*; исп. Пожежанка. **2.** (пожешкиња) агр. *врста шљиве*; исп. пожега(ча). *Вук Рј.*

пожи́вети, -ви̏м, ијек. пожи́вјети, сврш. **1.** *почети живети.* — Јер човјек може да догура до шестог деценија, а да никада ... није поживио својим властитим личним животом. *Крл.* **2. а.** *провести неко време живећи.* — Био ми је тако одвратан, тако досадан ... полудећу, ако још дуже са њим поживим. *Ранк.* **б.** *провести живот.* — Грозничаво је настојао докучити како би човјек могао ево овдје на овој земљи и у овој кућици поживјети као човјек. *Кал.*

пожи́ви́нченост, -ости ж *својство или стање онога који је поживинчен.*

пожи́ви́нчење и **поживинче́ње** с *в. поживинченост.* — Довела [је] мужа до оног ружног испада, у ово стање поживинчења. *Десн.*

поживинчи́вати, -ви̏нчујем *несврш. и уч. према поживинчити.* — [Ракија] их отупљује, поживинчује. *Коз. Ј.*

пожи́ви́нчити и **поживи́нчити,** -ви̏нчим сврш. **1.** *учинити кога да оуде као живинче.* — Самотињски изоловани живот у манастиру поживинчио је његово људско биће. *Глиг.* **2.** *поживинчити се.* — Већина стражара поживинчи у овој служби. *Чол.*

~ **се** *постати као живинче.* — Да се поживинчим у крчми, да постанем слијеп и страствен! *Крл.*

пожи́вити, -ви̏м сврш. *одржати кога у животу, продужити, сачувати коме живот, дати здравље.* — Ал' Марка си поживила, врло! *Март.* Да бог поживи тебе и ону нашу дечицу! *Лаз. Л.*

пожи́вјети, -ви̏м, ек. пожи́вети.

поживље́ње с *могућност живота.* — Туна, синко, поживљења нема. *НП Вук.*

поживо̀вати, -ивујем сврш. *поживети.* — Ој делијо, Мусо ћелебијо, многе л' шћаше оцрнит Влахиње да нам мало више поживова. *Њег.*

поживо̀тињати, -ам сврш. *в. поживотињити (2).* — Његова реалистичка приповетка ... има све облике реалистичког сликања стварности у портрету типа ... који је поживотињао у стицању богатства. *Глиг.*

поживо̀тињено̀ст, -ости ж *својство или особина онога који је поживотињен.*

поживо̀тињити, -о̀тињим сврш. **1.** *учинити животињом.* — Поживотињити становиту супстанцију неће бити ништа друго до уништити препреке које су је спречавале да буде активна и осјетљива. *Ант. 1.* **2.** *постати као животиња.* — Потицати и промицати ирационално ... дотле да се човјек лиши разума, безумно је настојање да он поживотињи. *Шим. С.* Испољава [се] његов ћифтински егоизам, поживотињен и суров када је у питању лични интерес. *Глиг.*

по̀жигати, -ижем *несврш. и уч. према пожећи.* — А топло сјаји, гријe и пожига. *Ћип.*

по̀жигнути, -нем сврш. *потпалити.* — фиг. Потребно би било да поезија створи овакво свјетлије поимање живота, да пожигне крв, да помлади и разведри. *Марј. М.*

по̀жидовити, -им сврш. *учинити Жидовом.*

~ **се** *постати Жидов.*

пожи́кати, по̀жи̏кам сврш. покр. *ударити на што жик, варак, обложити, превући жиком, чим сјајним.* — А покрио [кулу] тешкијем оловом, пожикао жицом од тетиве. *НП Вук.*

пожиљак, -иљка м **а.** *ожиљак.* — И тада Одисеј сједне од огњишта даље ... да не би, примив му ногу, позната бака пожиљак. *М-И.* **б.** *модрица, масница. Вук Рј.*

по̀жиочити, -им сврш. *ударити жиоке, летве по нечему. Вук Рј.*

пожи́ра̀к, -а́ка м дијал. *једњак. Бен. Рј.*

по̀жмирēп м *ласкавац, улизица.* — Руски реалистички роман пун је подлаца, пожмирепова, грамзиваца и себичњака. *Прод.* Треба ... да хвалиш кукавице и пожмирепе и да главару понесеш пршуту. *Јур.*

пожми́рити, -им сврш. *погледати кога испод ока или кроз полузатворене трепавице.* — Пожмирио ои помало на говорника сивкастим очима. *Шен.*

пожмирки́вати, -и̏ркујем несврш. *погледивати жмирећи; намигивати.* — Нашао [је] одговор кад је уловио богата трговца ... где јој кима главом и пожмиркује очима. *Бал.*

пожми́рнути, по̀жми̏рнем сврш. *бацити поглед испод ока или кроз полузатворене трепавице.* — У собу ступи на прстима Јанко и пожмирну једним оком на господара. *Шен.*

пожмури́вати, -у̏рујем *несврш. и уч. према пожмурити.* — Говорник пребледео ... упиње се да прогута пљувачку те пружа вратом и пожмурује. *Дом.*

пожму́рити, -им сврш. *склопити мало очи гледајући.*

по̀жњāк, -а и **по̀жњак,** -а́ка м *дете које се роди после обичног рока, позно дете, преношче. Рј. А.*

по̀жњака и **пожња̀киња** ж *воћка чији плод позно сазрева. Вук Рј.*

пожње́вати, пòжњёвām *несврш. и уч. према пожњети.* — Туђин узео да сеје, па туђин и пожњева. *Ад.*

пòжњети, пòжањēм и пòжњēм сврш. *в. пожети.* — Стјепану . . . презријева жито, а он још није пожњео. *Лаз. Л.* фиг. Највећи је успјех пожњела пјесма, о »жутом лишћу које пада ноћас«. *Крл.*

пòжртвовāн, -а, -о **а.** *који радо жртвује или се радо жртвује за кога или за што.* — Он је био познат као најпожртвованији и најдисциплинованији партизан. *Ћос. Д.* **б.** *који се врши с преданошћу, без обзира на жртве:* ~ рад.

пòжртвòван, -вна, -вно *пòжртвован.*

пòжртвованòст, -ости ж *својство или особина онога који је пожртвован.*

пожртвова́ње с *спремност на жртву, пожртвованост.* — У песмама нашим сестрино је срце извор љубави, милоште и пожртвовања. *Вес.* Самопријегор и пожртвовање одликовали су борце и руководиоце. *Ч-М.*

пòжртвовати, -вујēм сврш. заст. *принети што као жртву, жртвовати. Р-К Реч.* ~ **се** *жртвовати се.*

пòжртвòвно прил. *жртвујући се, несебично.* — Властелински кравар гура своје дане кроз дугачке стаје . . . тихо и пожртвовно. *Кол.*

пожртво́вно̀ст, -ости ж *пожртвованост.* — Романтичка . . . пожртвовност за Јелку, то је био идеал мојега љубавнога маштања. *Коз. Ј.*

пòжуда ж **1.** *јака страсна жеља за чим.* — Није ни ока затворила од страха да не преспу и у пожуди да прије сване. *Љуб.* **2.** *жеља за полним здруженьем, страст, похота.* — И док ја стражарим ноћу пред њеним шатором, умирући од пожуде, она спава држећи међу прстима два сребрна цвета јасмина. *Дуч.* Гледа Ибро у Хајкуну . . . очи му пуне запаљене пожуде. *Шуб.*

пòжудан, -дна, -дно **1.** *који јако, снажно жели, жуди.* — Одмамили је кућни послови. Но она би их брзо свршила, да врати се и ухом пожудним да гута моје приповијести. *Богд.* **2. а.** *који је пун пожуде, похотљив.* — Иза тога грма вире два пожудна старца. *Шен.* Дођу јој на памет . . . пуста страсна и пожудна снатрења. *Ћип.* **б.** *који испољава страст, пожуду.* — Гости су је хвалили, гледали пожудним погледима својих пијаних . . . очију. *Кос.*

пожу́дети, -дӣм, ијек. пожу́дјети, сврш. *страсно пожелети, запалити се од жеље, планути пожудом.* — Није се могао надјачати . . . да му срце, душа и све тијело силно не пожуди посјед краснога младога створа. *Бал.*

пòжудица ж *дем. од пожуда.* — Срце ти . . . гине у беспредметним жељама . . . и неким ситним пожудицама. *Ков. А.*

пожу́дјети, -дӣм, ек. пожу́дети.

пожу̀дљиво прил. *изазивајући пожуду.* — Имала је кратку крзнену гарнитуру с још краћом сукњом — печурком тако да су јој се љупко и пожудљиво откривали подвезници. *Божић.*

пòжудно прил. **1.** *с великом жељом, похлепно.* — И Илија Добрић само застења, па се пожудно прихвати боце. *Мил. В.* **2.** *испољавајући пожуду.* — Није разумјела Антиних очију што су се пожудно за њезином младошћу отимале. *Новак.*

пòжудно̀ст, -ости ж *својство или особина онога који је пожудан.*

пожу́лити, пòжӯлӣм сврш. **а.** *мало ожулити (нпр. дрво).* **б.** *редом, једно за другим ожулити, оглодати. Вук Рј.*

пожу́нац, -нца м **а.** *стара житна мера, пожунски меров (40 ока). Вук Рј.* **б.** *винска мера од једне оке.* — Од мјерица дошло се [у пићу] на полиће, од полића на пожунце. *Том.*

пожури́ва̄ње с *гл. им. од пожуривати (се).*

пожури́вати (се), -жу̏рујēм (се) *несврш. и уч. према пожурити (се).*

пожу́рити, пòжӯрӣм сврш. **1. а.** *журно поћи.* — Он би пожурио за њом хотећи да јој понуди помоћ. *Јанк.* **б.** *журно учинити, настојати, потрудити се да се нешто што брже уради, заврши.* — Није ми ништа — пожури он да се насмеши — замислио сам се нешто. *Вес.* »Основе марксизма« хитно радите! . . . Пожурићемо колико год више можемо. *Дед. В.* **2.** прел. **а.** *потакнути кога на журно свршавање чега.* — Брже, брже! — пожури га Столе. *Глиш.* Реците само! — пожури га домаћин. *Јурк.* **б.** *убрзати, поспешити.* — Каткад би пожурио кораке, каткад опет застајао. *Бег.* Зато се моји често обраћаху на мене писмима, молећи ме да пожурим свој долазак кући. *Цар М.*

~ **се** *пожурити (1).* — И да би доказао ту своју тврдњу, пожури се додати. *Крањч. Стј.*

пожурки́ва̄ње с *гл. им. од пожуркивати.*

пожурки́вати, -жу̏ркујēм *несврш. и уч. према пожурити.*

пòжӯрница ж *кратко писмено обавештење којим се пожурује извршење чега. Бен. Рј.*

пожу́тети, -тӣм, ијек. пожу́тјети, сврш. *постати жут.* — Пожутјеше и позеленеше од једа. *Шен.* По полицама поредани про-

токоли давно рођених и умрлих и неке друге пожутеле од сунца књиге. *Макс.*

пожу́тити, пòжȕтīм свршн. *учинити жутим. Вук Рј.*

пожу́тјети, -тīм, ек. пожу́тети.

по́за ж фр. **1.** *држање, положај тела.* — У пози затрке или борбе подсећао је на кипове древних грчких младића. *Сек.* **2.** фиг. *извештачено, неприродно, прорачунато, усиљено, надувено држање.* — Кројачки мајстор налазио се у своме елементу; бијаше склон пози и великим гестовима. *Донч.*

Изр. (за)узети позу, ставити се у позу *удесити своје држање или глас са циљем да се изазове одређени утисак на друге.*

позàбавити, -ӣм свршн. (кога) *пружити коме мало забаве, учинити да му време буде угодно испуњено, занимати, разонодити кога, не допустити да се досађује.* — Поразговорите се, молим вас, с њим, хтјела бих га позабавити. *Крањч. Стј.*

~ **се 1. а.** *провести неко време у каквој забави, разоноди.* — Допустите ми да се позабавим вашим кћерима. *Крањч. Стј.* **б.** *провести, задржати се неко време бавећи се чим.* — Арнаутска одељења ... беху [се] позабавила узнемиравањем I пешад. пука. *Лаз. М.* Позабавила се спремањем ствари у путну торбу. *Крањч. Стј.* **2. а.** *обратити пажњу на што, прихватити, латити се чега.* — Замјера вам друг Милан што слабо радите са женама у Мрачају. Мораће Лека и Мирјана да се тамо мало позабаве. *Ћоп.* **б.** *приповедати, расправљати о чему, занимати се чим.* — Два часописа позабавиће се тражењем нових података о његову животу. *Срем.* Позабавит ћу се радије догађајима ... што се десише у то вријеме. *Назор.*

позàбављати се, -ā̄м се *несврш. и уч. према позабавити се.*

позабáдати, -àбāдām свршн. *забости све редом једно по једно.* — Стари Ћатић насијече шиљаста кољa и одређеним правцем позабада у земљу. *Кос.*

позабацúвати, -àцујēм свршн. *забацити, одбацити једно по једно, једно за другим.* — Све јаче системе позабацивали су којекуда, веле да се на њих ништа не види. *Лаз. Л.*

позабúјати, -àбӣјām свршн. *забити једно по једно, једно за другим.* — Зар мислите да је то ново, ако на какво острво ... пренесете ваше крстове ... па их позабијате на пијеску? *Крл.*

позàбити, -зàбудēм свршн. заст. и покр. *позаборавити.* — Те ми душа кликне ко грло хајдука, позабивши муку близу нашег пука. *Матош.*

позабòравити, -ӣм свршн. **а.** *помало, делимично заборавити.* — Туђе језике учећи и на њима науке слушајући, свој позаборавио. *Вук.* **б.** *заборавити све редом, сасвим.* — Јесу ли још сви у животу и јесу ли позаборавили што је било? *Маш.*

позаборáвљати, -òрāвљām *несврш. и уч. према позаборавити.*

позàбринӯт, -а, -о *понешто забринут.* — Већ Бруно Анки у посјете хита, за здравље да је позабринут пита. *Марк. Ф.*

позàвадити се, -ӣм се свршн. уз. повр. *завадити се међусобно.* — И онда су се због истог случаја позавадиле, па и сада би, да није тако свечан дан био. *Срем.*

позàвађати, -āм свршн. *завадити једне с другима, све редом.* — Шта ти све није кадра политика да учини од људи, да их позавађа, да их отуђи и да их омрази. *Нуш.*

~ **се** уз. повр. *позавадити се.* — Једаред — давно је то било — и позавађаше се. *Вес.*

позаве́зати, -àвēжēм свршн. *завезати једно по једно, једно за другим:* ~ вреће. *Рј. А.*

позавезúвати, -èзујēм *несврш. и уч. према позавезати. Вук Рј.*

позàвести, -èзēм свршн. *мало завести, повести.* — Па када је позавезла чамац, осврће се на љепоту Скадра. *Ботић.*

позáвидети, -дӣм, ијек. позáвидјети, свршн. (коме на чему) *осетити завист према некоме, завидети, постати завидљив.* — Грабовац кад почне себе жалити, муке своје увеличава обичајем да некоме позавиди. *Сек.* На овом пјесничком усклику позавидио му у души. *Кол.*

позáвидјети, -дӣм, ек. позáвидети.

позавлáчити, -àвлāчӣм свршн. *завући један по један, један за другим.* — Нико не смеде оком мрднути [за напада хајдука], а неки ... беху позавлачили главе под клупе. *Ранк.*

~ **се** *повр.* — Ми смо се позавлачили под клупе као миши. *Кик.*

позаглављúвати, -àвљујēм свршн. *заглавити.*

Изр. ~ топове *ударити клинове у све топове да се из њих не може пуцати;* ~ врата *јурнути, сукнути на врата у великом мноштву тако да пролаз буде онемогућен.* — Председник и секретари ... у страху се забише под сто, одушевљени Срби позаглављиваше врата. *Дом.*

позагорúјевати, -òрēвām, ијек. позагоријèвати, свршн. *загорети једно по једно.* — У ђекојих су пушке биле од млогога пуцања позагоријевале да већ танета нијесу могла ни силазити у њих. *Вук.*

позагоријѐвати, -ðријевāм, ек. позагорéвати.

пòзāд прил. *в. позади (1).* — А тројица позад остадоше. *НП Вук.*

позадéвати, -àдēвāм, ијек. позадијèвати, свршн. *задести једно по једно, једно за другим.* — На главу јој [невјести] начине кукуљицу (од њезине косе, у коју се позадијева око 200 игала). *Вук.*

позáди 1. прил. *остраг, одостраг.* — Милоје јаше са Станком позади. *Вес.* Непрестано трчкара — и тамо и амо, па онда као да шапће с неким позади повјерљиво. *Кик.* **2.** предл. с ген. *показује да се нешто налази иза онога што значи именица у ген., иза.* — Позади њега дизао се брежуљак. *Чол.*

Изр. оставити кога ~ а) *измаћи ходом далеко напред;* б) *престићи, претећи у раду, послу и сл.*

позадијèвати, -àдијевāм, ек. позадéвати.

пòзадина ж **1. а.** *задњи део чега, оно што се налази позади.* — Авдага се изгуби у малим вратащцима која воде у магазу, камениту позадину дућана. *Андр. И.* **б.** *оно што се налази иза чега.* — Планински крај, у позадини голи горски гребен. *Пав.* фиг. [Стеријини Родољупци су] комад тежи по конструкцији ... и друштвеној позадини. *ЛМС 1949.* **в.** *задњи, дебели део тела.* — Провукао је некако главу и рамена, али када је дошло до »позадине« — заглавио се. *ЛМС 1951.* **2.** *подручје које је иза, позади бојне линије.* — Код кемијског рата разлике између позадине и ратишта нема. *Крл.* Ратујемо без позадине, без фабрика муниције, без магазина, ратујемо против седам војски. *Дед. В.* **3.** *друга, обратна, обрнута страна, наличје.* **4.** фиг. *скривен узрок или покретна снага каквог догађаја или појаве.* — Истрага ... не открива шире позадине Кватерникове смрти. *Нех.* Иза тога ... догађаја ... крије [се] гадна и одвратна позадина у којој главну улогу играју наши људи из логора. *Јак.*

Изр. бити, држати се, остати у позадини а) *бити, налазити се далеко иза борбене линије;* б) *скривено, тајно деловати;* бацити, потиснути кога у позадину *бацити, потиснути с важног положаја на сасвим неважан.*

позадúнац, -нца м војн. *онај који ради у позадини.* — У то коло су се хватали борци и позадинци. *Ољ.* Позадинче, и теби се пружа прилика да ... допринесеш величанственој борби наших див-јунака! *Пол. 1944.*

пòзадинскӣ, -ā, -ō *који се односи на позадину, који се врши у позадини.* — Трећи позив врши позадинску службу. *Јонке.* Друмом према Златибору ваљале су се колоне позадинских радника. *Поп. Ј.*

пòзаднӣ, -ā, -ō заст. *који је позади.* — Далмација се у почетку 13. века опет опорави новим досеобинама из позадних земаља. *О 1875.* То исто учинише још неке од позадних чета тих двају батаљона. *Лаз. М.*

пòзаднина и **пòзадница** ж *в. позадина (2).* — Наглим и живим препадом испретурају танке везе позаднице турске. *Нов.* [Далмација] се могла напасти не само с мора него и са позаднине. *О 1875.*

пòзадњӣ, -ā, -ē *који је позади, страга;* супр. предњи. — Паника је обузела људе ... одатле се пренела на позадње јединице. *Јак.*

позадрéмати, -зàдрēмāм, ијек. позадријèмати, свршн. **1.** *задремати један по један, један за другим. Бак. Реч.* **2.** *с времена на време задремати.* — Ово реко(х), па се лећи спрема[х], јера ми се нешто позадрема. *Радич.*

позадр̀жати, -жӣм свршн. *мало задржати. Рј. А.*

позадријèмати, -зàдријемāм, ек. позадрéмати.

пòзадрӯжан, -жна, -жно *јак, позамашан телом.* — Брате, госпоја ти позадружна ... може вала још десеторо да изроди. *Шуб.* Одмараш се, друже, а? — ословљава га позадружан широња. *Ћоп.*

позадрхтáвати, -др̀хтāвām свршн. *с времена на време задрхтати.* — Полагано поступа напријед, посустава, купа јој у руци позадрхтава. *Марк. Ф.*

пòзадуго прил. *прилично дуго.* — Пошто је позадуго загледао коња са сваке стране ... рече да није за њега. *Нед.* Још су се позадуго натезали. *Куш.*

позадужúвати се, -дȕжујēм се и **позадȕжити се,** -зàдȕжӣм се свршн. *постати дужан један по један, један за другим; задужити се мало-помало.* — И сам знате боље од мене да су се многи Запорошци толико позадужили Жидовима. *Шов.* Многи [су се] Запорошци позадуживали у крчмама Јеврејима ... да сад ни сам ђаво нема вере. *Глиш.*

пòзāђē с *в. позадина.* — Величка хрпа ... Цигана чергаша дођу дуж њиве овамо и стану у позађу. *Кос.* Студенички сликар ... је један део својих фресака радио са жутим и позлаћеним позађем. *Пол. 1959.*

позàимање с *гл. им. од позаимати (се).*

позàимати, -āм и -мљēм *несврш. и уч. према позајмити.*

~ **се** уз. повр. *давати узајамну помоћ у раду (најчешће у пољским радовима), уза-*

јамно радити један другоме. — Виђамо се по десетину пута на дан, позаимамо се и тако. *Ранк.*

позајмѐнӣк, -и́ка м *онај који се с другим узајамно помаже у послу, који наизменце један другом ради пољске радове. Вук Рј.*

пòзајменица ж **1.** *позајмица (3).* — Одвајкада били су у позајменици. Летину су сабирали један другоме заједнички. *Вес.* **2.** *она која ради у позајменици, жена позајменик. Бак. Реч.*

пòзајменӣци, -ӣкā м мн. фолкл. *снежни дани на крају марта или у почетку априла, бабини јарци (козлићи, укови). Вук Рј.*

позáјмити, пòзājмīм сврш. **1.** (коме) *дати на зајам, на употребу што своје.* — Нитко неће да посуди или позајми прије жетве. *Бен.* фиг. Сама планина чинило се да јој је позајмила своју сјену. *Мил. В.* **2.** (од кога, у кога) *узети на зајам, на употребу шта туђе.* — И позајмљене речи имају свој дубоки значај: оне показују узајамне економске и политичке везе са извесним земљама. *Бел.* фиг. Као да је природа од уметности позајмила све најбоље елементе да сачини један овако леп створ. *Јанк.*

пòзајмица ж **1.** *оно што се даје на зајам (најчешће новац).* — Здравко Кожар би му учинио позајмицу драге воље. *Рад. Д.* Осим тога имао је велике новце у готовини и у позајмицама. *Ств. 1948.* **2. а.** *оно што се узима на зајам, вересија.* — Молим те, газда Панто, дај ми на позајмицу врећу кукуруза, па јал' да ти одрадим, јал' да вратим. *Дом.* Живимо само од позајмице. *Бен.* **б.** *оно што се узима из туђе књижевности или туђег језика.* — Утјецај Бембов значио је у исто вријеме и утјецај Петраркин, један и други видљив не само у препјевима и позајмицама из оба пјесника ... већ и у читавом духу мале збирке. *Комб.* **3.** *рад који позајмењици један другом врше (најчешће у пољским радовима).* — Треба да нађем Марка да се договоримо хоћемо ли данас код њега у позајмицу, а сутра код нас. *Дом.* Ти гледај да узмеш тежака на позајмицу. *Гор.* **4.** ист. *земљишни посед што га је земљопосједник феудалац давао вазалу уз услов да ће према њему испуњавати одређене обавезе, лено, феуд.* — Такав посјед звао се лено, позајмица. *Пов. 2.*

пòзајмицē прил. **1.** *узајмице, узајамно, између себе, међу собом. Вук Рј.* **2.** *узимајући или дајући на зајам, на позајмицу. Р-К Реч.*

пòзајмичӑр м *позајменик.* — Дошли ми суседи позајмичари да ми врате наднице. *Ранк.*

пòзајмичкӣ, -ā, -ō *в. позајмни.* — Нема ни једне, ни најбедније позајмичке библиотеке коју глупе девојке не прелиставају ... у удаљеним селима. *Нед.*

позајмљѐница ж грам. *реч узета из туђег језика.*

позàјмљив, -а, -о *што се може позајмити.*

позајмљѝвање с *гл. им. од позајмљивати.*

позајмљѝвати, -àјмљујēм *несврш. и уч. према позајмити.*

~ **се** *један другога узајамно помагати у послу, радити као позајменици.* — Нас две смо заједно радиле ... заједно копале, заједно желе (јер смо се позајмљивали са чича-Степаном). *Вес.*

пòзајмнӣ, -ā, -ō *из којега се позајмљује, који служи за позајмљивање:* ~ фонд, ~ библиотека.

пòзајмнӣци, -ӣкā м мн. *позајменици. Вук Рј.*

позàклати, -àкољēм сврш. *заклати једног за другим.* — Све у сан пало кано позаклано. *Вел.*

позакључáвати, -ȕчāвām сврш. *закључати све, једно по једно.* — Позакључавајте врата да нам што не однесу. *Бен.*

~ **се** *закључати се (о многима).* — Позакључавали су се и посакривали. *Чипл.*

позáконити, -ӣм сврш. *учинити кога или што законитим.* — Три опћине остану силимице под Млечићима, док се та отимачина на Пожаревачком миру ... позакони. *Љуб.*

позакоњѐње с **1.** *озакоњење.* **2.** *акт којим ванбрачно дете добива положај брачног детета. ЕЛЗ.*

позакоњѝвање с *гл. им. од позакоњивати.*

позакоњѝвати, -òњујēм *несврш. и уч. према позаконити.*

позакопáвати, -òпāвām сврш. *закопати све, једно по једно.* — Метака, аустријских, и не знам чијих не, било је свуда позакопаваних. *Лал.*

позàкрити, пòзакријēм сврш. *застрти, покрити све или многе.* — Сад баш на Анку паде свјетло цијело [мјесеца], остало троје сјена позакрила. *Марк. Ф.*

позалáгати, -àлāжēм сврш. *дати у залог, заложити све, једно по једно.* — Већ је старица златне и сребрне ситнице позалагала. *Новак.*

позалогáјити, -òгāјīм сврш. *појести све, мало по мало.* — Плаши неколике мухе које дошеташе да капљицу уља позалогаје. *Јел.*

позаљубљѝвати се, -ȕбљујēм се сврш. *заљубити се сви, једно у другог.* — Сваког

празника или недеље на другом рогљу игра коло, па се све позаљубљивало једно у друго све до ушију. *Срем.*

позамантѐрија ж фр. = позаментерија **а.** *вештина израђивања гајтана, реса, трака, дугмета и сл.* **б.** *такви израђени предмети.* — Има увек на лагеру велики избор ... позаментерије и базарске робе. *Б 1957.*

позамáтати, -àмāтāм сврш. *замотати, завити све једно по једно.* — И кад би све те ране и раниде, с којима је изишао из борбе, позаматао ... настављао је на старо ондје гдје је прекинуо. *Перк.*

пòзамāшан, -шна, -шно *прилично замашан, повелик, потежак.* — Еле, заметну се позамашна парница. *Глиш.* Свежњић је био ... позамашан. *Л-К.*

· **пòзамāшно** прил. *у позамашној, у прилично великој мери, прилично обилно.* — Просвета га се утолико тиче, уколико му понеку ... причицу позамашно награђује. *Јакш. Ђ.*

пòзамāшнōст, -ости ж *својство или стање онога што је позамашно.*

позамѐнтāр -ара и **позамѐнтēр,** -ера м *човек који се бави позаментаријом.*

позаментѐрија ж = позаментерија.

позàмрēти, пòзамрēм, ијек. позàмријети, сврш. *замрети један за другим.* — Позамрле марне пчеле. *Хар.*

позàмријети, пòзамрēм, ек. позàмрēти.

позамр̏сити, -зàмр̏сӣм сврш. *заплести, замрсити све редом. Р-К Реч.*

позàмрцати, -мрчēм сврш. покр. *замркнути, пасти у сан један за другим.* — Које сте се јаде скаменили, што разговор какав не почнете, но поспасте и позамрцасте? *Њег.*

пòзан, пòзна и пòзна, пòзно и пòзно (обично одр. пòзнӣ) **1.** *који ће се збити, који ће доћи, појавити се после онога што је сада.* — Рачки је био од оних духова који предосећају будућност, и чија је величина стога јаснија познијим нараштајима. *Јов. С.* Слова нису још онако сабијена као у познијим рукописима. *Водн.* **2.** *који је у времену поодмакао, касан.* — Беше то дивна позна јесен. *Ком.* Требала би [киша] позним кукурузима, сад кад осећају род. *Вес.*

позанѝмати, -зàнӣмām сврш. *изазвати неко занимање, пажњу за што или према чему.* — Ипак га позанима његово мишљење. *Цес. А.*

~ **се** *поклонити чему неко занимање, пажњу.* — Но то не може бити разлогом да се ми странци за њ не позанимамо. *Матош.*

позаòстати, -òстанēм сврш. *бити у заостатку; остати иза других.* — Мјесец и четири године за један дан позаостане. *Јурк.* Сви су већ помрли ... само ево ја још који данак позаостао иза мога друштва. *Буд.*

позаписѝвати, -йсујēм сврш. *записати све, једно по једно.* — Тако он започне ... довикивати толике погрде и псовке да се и не могу све позаписивати. *Вел.*

позàптити и **пòзаптити,** пòзаптӣм сврш. *ставити у запт све, узаптити, позатварати. Рј. А.*

позаробљáвати, -òбљāвāм и **позаробљивати,** -òбљујēм сврш. *заробити све редом, једног за другим.* — Сељани ... извршили успели напад на залутале коморџије, позаробљавали их. *Поп. Ј.*

позàспати, -пӣм (ређе -спēм) сврш. *заспати један по један.* — Ви закључате свак своју кућу и позаспете. *Андр. И.* Размјестили страже и позаспали. *Донч.* фиг. [Сукоб у кући] је често ... знао да распали позаспале страсти и нагоне. *Крл.*

позàстати, -станēм сврш. *мало застати.* — Тако и Хусеин ... позастаде с пратњом. *Том.* Позастаде, замисли се, па ће полушапатом ... *Буд.*

позàстирати, -рēм сврш. *застрети све редом.* — Мрке прамове позастирала је танахна копрена. *Шен.*

позатвáрати, -àтвāрāм и **позàтварати,** -āм сврш. *затворити једно по једно, једно за другим.* — Дозове пандуре, па позатвара Перу и мајсторе. *Игњ.* У такве тешке ноћи моја мати ... позатвара прозоре. *Кркл.*

~ **се** *повр.* — Нарочита згода беше увече кад се калуђери позатварају у своје ћелије. *Ранк.*

позàтворати, -āм сврш. покр. *позатварати.* — Млечићи ... позатворали дућане. *Љуб.*

позатвòрити, -àтворӣм сврш. *позатварати.* — Глобиће ме с разлогом Паштровићи и клети дјевојачке мајке ... што им позатворих кћери у кућама. *Љуб.* Могу је [тужбу] сада наћи — на њој су потписи — па ће нас — бојат се је — позатворити. *О-А.*

позàтнцати, -ичēм сврш. *затакнути једно по једно.* — Момци су још јучер позатицали смрековo грање у стреху. *Бен.*

позатýрати, -àтӯрāм сврш. *затурити једно по једно.* — Кола растави и позатуре све [дијелове кола] опет на таван гдје је и било. *Глиш.*

позáћи, пòзāђēм сврш. *доста заћи, запасти.* — Ти ме пусти да у чамац сађем када сунце већ позашло буде. *Ботић.*

позаўзимати, -āм и -мљēм сврш. *заузети све једно по једно. Р-К Реч.*

позàуна ж нем. *врста лименог дувачког музичког инструмента, глазбала, тромбон.* — Већ су се раним јутром тамо скупили ... да чују бубњеве, обое и кларинете, позауне и трубље. *Шкреб.*

позаўнист(а) м *онај који свира у позауну.* — Доље [је] на улици неки позаунист засвирао. *Торб.*

позаўставити се, -ӣм се сврш. *мало се зауставити, застати.* — Ноје се по броду пошета, код гаврана позаустави се. *Змај.* Код новога краснога моста преко Ијевне ја се позауставим с војводама Радонићем и Пламенцем. *В 1885.*

позахлàдити, -àхлāдӣм сврш. *мало захладити. Рј. А.*

позацéлити, -àцēлӣм, ијек. позацијèлити, сврш. *залечити се, зарасти делимично.* — С временом позацијелиле отворене ране њенога ... срца. *Кум.*

позацијèлити, -àцијелӣм, ек. позацéлити.

позбàцати, -ā̏м сврш. *збацити све редом једно по једно.* — Па с добријех коња одсједоше, позбацаше са коња теркије. *НП Вук.*

позбацúвати, -àцујēм сврш. *збацити све редом.* — Милош потом све оне кнезове ... позбацује и постави друге. *Вук.*

позбúвати се, пòзбӣвā се сврш. *збити се, догодити се редом, једно за другим.* — А што ми се за тих година позбивало, приповједит ћу укратко. *Вел.*

позбòрити, пòзборӣм сврш. *рећи коју реч.* — Треба штогод о вељему послу ... позборити и разумјети се. *Њег.*

пòзвāн, -а, -о **1.** *који је примио позив да дође, да се јави где, да учествује у чему.* — Послије стала је да се јавља као позвани гост ... као интимна знаница. *Крл.* **2. а.** *који је одређен, обавезан, дужан да што уради.* — Ако прође и месец дана, а извештај не стигне, управа је позвана да ствар извиди. *Лапч.* **б.** *способан, спреман.* — Одиста [би Цвијић] био најпозванији да заузме место Пелаково. *БК 1906.* **в.** *меродаван, надлежан, одлучујући.* — Ја се нећу жацати да на позваном за то месту учиним све сходно. *Нех.* Командант је најпозванији да одлучује о војним стварима одреда. *Бос. Д.*

пòзванӣк м *онај који је позван да суделује у чему.* — Дао је утрти цесту до саме средине винограда, гдје је био збијен шатор за многобројне позванике. *Новак.* [Краљевим рјешењем] је дано право гласа на хрватском сабору само банским позваницима. *Шиш.*

пòзвāнōст, -ости ж *својство или особина онога који је позван, меродаван.* — Ово што рекосмо не треба ... схватити као неку цензуру уредникове позваности и способности за сваку врсту књижевног рада. *Цар М.*

позвáње с *одређење, позив (Зб).* — Ствари ... зато иду у потпуној сагласности са дубоким смислом наше историје и нашег расног позвања. *Андр. И.* Ајдемо, дакле, опет у живот међу људе, то је наше позвање. *Новак.*

пòзвāт, -а, -о *позван, обавезан, дужан.* — А зар ја нисам и као човек, и као свештеник позват: голога да оденем, гладнога да нахраним. *Јакш. Ђ.*

пòзвати, -зòвēм сврш. **1.** *гласом, покретом или гестом упутити позив коме, замолити кога да дође, да се приближи, да се одазове.* — Прићем јој ... па је позовем у коло. Она пође, ништа ми не рече. *Вес.* **2.** *упутити коме позив (усмено или писмено), затражити од кога да изврши какав посао, задатак.* — Посјетиће нас, обећао је ... Позвао сам га. *Срем.* Везир позове народ на оружје у име султана. *Том.* фиг. Кад смрт дође да ме на одмор позове ... *Јакш. М.* Море се смири и позове нас да опет весело наставимо започети пут. *Вел.* **3.** *службено наредити коме да се јави, да дође:* ~ на суд. **4.** *изазвати:* ~ на двобој, ~ на такмичење.

Изр. ~ кога на одговорност, на ред *затражити од некога објашњење за његове поступке.*

~ **се** (на кога, на што) *навести кога или што као доказ, сведочанство за оно што се тврди, потврдити што чим.* — Ако мислите да тужите, позовите се слободно на нас. *Срем.* Зацијело ће бити мало мјеста у Аугустинову »De civitate«, на која се не би ... могао позвати Јанко Бориславић. *Ђал.*

позвекèтати, -èкећēм сврш. *неколико пута произвести звекет.* — [Груја] мамузама позвекетао и на војничку госпође поздравио. *Јурк.*

позвекúвāње с *гл. им. од позвекивати.*

позвекúвати, -èкујēм *несврш. и уч. према позвекнути.* — Отишао хајдучким кораком да је земља тутњила и позвекивале сребрне токе. *Шимун.*

позвéкнути, пòзвēкнēм сврш. **1.** *неколико пута звекнути.* — Позвекнуле дуге иглењарке. *Март.* **2.** *одјекнути.* — Кад то видје пашиница млада, кол'ко јекну, сва кула позвекну. *НПХ.*

позвèктати, пòзвекћēм сврш. *позвекнути (1).* — На прсима токе позвекташе. *НП Вук.*

позвéрити (се), пòзвēрӣм (се), ијек. позвијèрити (се), сврш. *постати звер.* — Је л' чудо кад пук позвијери. *Шен.* Ја се

грозим туђе крви кад се свестан створ позвери, подивљачи и острви. *Змај.*

пòзвецкати, -ā̄м сврш. *неколико пута звецнути. Рј. А.*

позвецкúвање с *гл. им. од позвецкивати.*

позвецкúвати, -èцкујēм *несврш. и уч. према позвецкати.* — Прапорчићи позвецкују, а кочије позврккују. *Кош.* Грчевито стежући послужавник на коме су грозничаво позвецкивале чаше, Крсто промрмља нешто неразумљиво. *Ћоп.*

позвиждáвати, -ȉждāвāм *несврш. и уч. према позвиждати.* — Чеврљала је птичица ниским гласовима фруле, пребацивала звукове . . . гргољила и мирно позвиждавала. *Кал.*

позвúждати, -дȉм сврш. *извести устима неколико звиждука.*

пòзвȉзд м зоол. *врста птице из пор. шљука* Numenius arquatus. *Бен. Рј.*

позвȉздач, -áча м зоол. *позвизд.*

позвȉздуша ж *врста птице, названа тако због свога гласа* Caulelasmus streperus. *Бен. Рј.*

позвијèрити (се), пòзвијерȉм (се), ек. позвéрити (се).

позвòнити, пòзвонȉм сврш. **1.** *извести неколико пута звук звоном, зазвонити.* — Знаду и дјеца да позвоне за мртвацем. *Гор.* **2. а.** *дати знак звоном.* — Кад позвоним, дођи одмах. *Фелд.* **б.** *позвати к телефону звонцем телефонског апарата.* — Другарице, позвоните ономе тамо мамлазу. *Дав.*

пòзгодно прил. *прилично згодно.* — Ја одох крај огњишта, е ми је тамо позгодније! *Мат.*

пòздер м **1.** *отпаци или трње што отпада од лана и конопље кад се набија.* — Занимало га то село у коме . . . с јесени заклепећу трлице, па се под њима беле брежуљци поздера. *Рад. Д.* **2.** фиг. **а.** *нешто безвредно.* — Знао је добро да би та својства његова била поздер да није нешто друго било што га увис диже, а то је била власт. *Коз. Ј.* **б.** покр. *човек неваљао, без вредности (као и поздер). Рј. А.* **3.** зоол. *глиста у деце* Oxyuris vermicularis. *Рј. А.*

пòздȅрка ж *трунка, комадић поздера.* — Упала ми поздерка у око. *Рј. А.*

поздȅрљив, -а, -о *који је пун поздера:* ~ лан (конопља, кудеља).

поздȅруша ж зоол. *поздер (3). Бен. Рј.*

пòздрāв м (ретко ж) **1. а.** *речи и покрети (главом, руком, телом) уобичајени при сусрету или растанку двеју или више особа као знак пријатељства, поштовања или као формална дужност.* — Хајија . . . прође у собу и сједе уз јастук — назва поздрав. *Сиј.* Наши [се] борци поздрављају антифашистичким поздравом — стиснутом песницом. *Чол.* Дрско додирне качкет у поздрав. *Божић.* **б.** *такве речи које се коме упућују у писму или преко посредничке особе.* — Изручите преко парламентарца мом батаљону мој пòслједњи поздрав. *Јонке.* фиг. Злаћани вали му топле поздраве сунашца носе. *Крањч. С.* ир. Пушке се опет напунише . . . Турци се повукоше назад, те [се] уклонише испред ватреног поздрава. *Вес.* **2.** (војн.) *одавање почасти салутирањем, пушчаним или топовским пуцњем спуштањем заставе на ратним лађама:* ~ надесно.

Изр. Поздрав Госпин, Поздрав анђеоски црквени *молитва.* — [Х]оћу да измолим Поздрав Госпин, а не могу. *Мат.* Времена су била несигурна па се свијет журио кући још прије Поздрава анђеоскога. *Франг.*

пòздравити[1], -ȉм сврш. **1. а.** *рећи, учинити коме поздрав.* — Кад је млади човек поздрави, нешто хладно сави се око Зоркина срца. *Уск.* **б.** *испоручити коме чији поздрав.* — Поздравите с моје стране нашу жељезну бригаду! *Јонке.* ир. Око четири сата . . . отвори паљбу 7. батерија . . . одговарајући турској артилерији која је прва беше поздравила својим мецима. *Лаз. М.* **2.** *поручити, јавити што преко кога.* — Скочи један што сједи с кочијашем па попа у руку: »Хајдете«, вели, »поздравио вас господин владика да идете на ручак«. *Лаз. Л.* **3.** фиг. *дочекати, одобрити што с наклоношћу, с пријатељским осећањима.* — Зато ваља поздравити младе људе који се труде и траже у свијету поезију. *Хор. 1936.* Треба поздравити чињеницу да се код нас појављује све више оригиналних дела из дечије и омладинске литературе. *Пол. 1957.* **4.** војн. *одати почаст пушком или дотакавши се десном руком капе, салутирати:* ~ пушком. *Деан. Рј.*

~ **се 1.** *в. поздравити (2).* — Валај без њега се може и сад и посад! Тако му се поздрави, владико! *Мат.* **2.** уз. повр. *изменити међу собом поздраве при састанку, сусрету или растанку.* — Девојка се поздрави с родом и другарицама. *Вес.* ир. Ту се војске грдно поздравише: црним прахом и тешким оловом. *НП Вук.*

пòздравити[2], -ȉм сврш. *опоравити се од болести, повратити здравље.* — Дан, два показало би се као да ће поздравити: стале би се [ране] сушити. *Новак.*

пòздрављање с *гл. им. од поздрављати (се).*

пòздрављати (се), -ā̄м (се) *несврш. и уч. према поздравити (се).*

поздрàвљач, -áча м *онај који поздравља.* — Ту замијетим да је поздрављач кљаст. *Ков. А.*

пòздрāвље с песн. **1.** *поздрав.* — На поздравље дану кукуричу пијетли. *Хар.* Један му носи поздравље од мајке. *Ил.* **2.** *порука*; исп. поздравити (2). — Па му реците: »Поздравље ти ... од Мине ... да си сјутра зором Топчидеру!«. *Јакш. Ђ.* Поздрави те моја госпођица, у поздрављу теби поручила. *НПХ.*

поздрављѐње с црквен. *глас звона рано ујутру или увече у католичкој цркви којим се позивају верници на молитву Мајци божјој.* — Са звоника посавских села редом замирјевају звуци вечерњега поздрављења. *Ђал.* Бранка подрањује да одзвони поздрављење јутарње. *Гор.*

Изр. Поздрављење анђеоско црквен. *в. уз поздрав* (*изр.*). — У кревету гласно мољаше његов отац »Поздрављење анђеоско«. *Леск. Ј.*

пòздрāвнӣ, -ā, -ō *који садржи поздрав, којим се изриче поздрав.* — После су дошли поздравни говори представника ... војске, жена, омладине. *Дед. В.* За аутомобилом, који је одлазио, избацио је, надвикујући поздравну буку гомиле, посљедњу паролу. *Крањч. Стј.*

пòздрāвњик м *онај који поздравља или који носи поздраве или поруке.* — Ну л' не хтјели [Турци] примити поздравље, нек' нам здравна врну поздравника. *Март.*

пòздраво прил. покр. **1.** *прилично здраво, јако.* — Сад да си ми поздраво здрав, каконо бих и сам себе рад! *Вук.* **2.** *гласно, снажно.* — [Живковић] је у другој соби рањен лежао, а он [Хајдук Вељко] одговори поздраво како ће Живковић чути. *Вук.* **3.** *зацело, сигурно.* — Знам поздраво да је ћато вечерао с Јелицом и да се код ње задржао до поноћи. *Ранк.* Не знам ја ... да ли ће ваша војска кренути на Русију или на неку другу страну ... али знам поздраво ... да благослова неће наћи. *Андр. И.*

позéвати, пòзēвāм, ијек. позијèвати, свршен. *отворити уста и гледати, зинути један за другим.* — Децо, децо! Шта сте ка' чворићи позевали! — срдила се стара Јагода што чељад оставила посао и уз кикот прати сваку Војинову реч. *Рад. Д.*

позèјтинити, -ӣм свршен. *полити зејтином, поуљити.*

пòзелен, -а, -о *подоста зелен, прилично зелен.* — Мерјими је помалена мана што су њојзи позелене очи. *НП Вук.*

позелѐнети, -ѐнӣм, ијек. позелѐњети, свршен. *постати зелен.* — Дете се превијаше од бола кô црв. У лицу позеленело кô трава. *Вес.* Пред вратима од цркве низак је свод, а више њега мален звоник ... у коме су се још њихала два већ позелењела звона. *Шимун.*

позелѐнити, -зѐленӣм свршен. **1.** *учинити зеленим.* **2.** *в. позеленети.* — Радан сав позеленио од муке. *Глиш.*

позелѐњети, -ѐнӣм, ек. позелѐнети.

позèмљāр, -ára м песн. *онај који иде по земљи, човек.* — Реци што желиш да дарујем оним поземљарима и дат ћу им. *Крањч. С.*

позèмљāрка ж *жена поземљар.* — [Она је] једна од највећих патничких поземљарка. *Креш.*

позèмљуша ж **1.** *приземна кућа озидана од самога камена без малтера.* — Паштровићи су ... имали куће поземљуше у којима су у ... бачве сливали уље и вино. *Љуб.* Сусјед Мате изађе из своје јазбине, поземљуше. *Кал.* **2.** покр. *јагода поземљуша* Fragaria vesca. *Вук Рј.*

позèмљушица ж *поземљуша* (*1*). — При обали нађосмо у лијепо уређеној поземљушици младу њемачку обитељ. *Павл.*

позèмљушно прил. необ. *ситничаво, ниско, нечасно.* — Ови маломјештани играли су подмукло, некако поземљушно и без сјаја. *Десн.*

пòземскӣ, -ā, -ō заст. *в. земаљски.* — Радост са свега што је поземско, људско, то је хуманизам предао ренесанси. *Водн.*

позéпсти и **пòзēпсти,** -ēбēм свршен. *озепсти све редом* (*нпр. шљиве, ораси*). *Вук Рј.*

пòзēр, -éра м фр. *онај који радо заузима позу* (*2*), *који се извештачено, намештено држи.* — Био је ... помало разметљив и позер. *Поп. Ј.*

пòзēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на позере.* — Што је тај кист ... више скидао с тога лица све ... базарско, позерско ... њена је зловоља све више расла. *Крл.*

позéрство с *владање, понашање позера, поза* (*2*). — Његов логички систем и начин одијевања одишу позерством. *Уј.* Лазаревићу су очевидно антипатична Вертерова јадиковања у којима види позерство, реторику суза. *Глиг.*

позúбати се, пòзӣбāм се и пòзӣбљēм се свршен. покр. *пољуљати се.* — Земља се мало под њим позибала, али иначе у први мах није га се догађај ништа тицао. *Киш.*

пóзив и **пòзӣв** м **1. а.** *молба, обавештење* (*писмено или усмено*) *коме да дође некуда, да учествује у чему, да се прихвати чега, да учини што.* — Стари гроф имао је ... посла у једној загребачкој банци, па се радо одазвао позиву у лов. *Том.* На позив Комунистичке партије он је одмах дошао

у шуму. *Чол.* **б.** *глас, покрет, гест који се упућује коме да се приближи, да се одазове.* — Деца су на позив мајке одмах устала. *Макс.* Махну кратко ... руком на позив. *Божић.* **в.** *службено, званично обавештење, наредба (обично писмена) коме да се пријави.* — Учитељ Гојко да иде сад одмах са мном у срез, зову га ... Ево и позива! *Ранк.* Још је тамо била једна врста људи — одвјетнички писари који су чекали да приступе судским позивима. *Креш.* **2.** воји. *класа војних обвезника, распоређених према годинама.* — Први и други позив војске сачињава оперативну војску, а трећи позив врши позадинску службу. *Јонке.* А спроводили су их [заробљенике] старци из трећег позива, у гуњевима и исцепаним опанцима. *Јак.* **3.** фиг. **а.** *урођена склоност према каквом занимању, раду.* — Мислим да прецизну мисао и прецизну емоцију имају они који имају позив воћа. *Сек.* Напросто осјећам позив за војничку службу. *Крањч. Стј.* **б.** *стално занимање које служи као темељ егзистенције, звање, струка, професија.* — Треба се спремати за свој позив. *Крл.*

по̀зивалац, -аоца м *позивар, позивач.*

по̀зива̏ње с *гл. им. од позивати (се).*

по̀зива̏р, -ара̀ м **1.** *онај који разноси службене позиве.* — Кола, на којима су имали пратити Маврикија ... два позивара, нису још била сасвим спремљена. *Л-К.* Револуција значи да се никад не врати оно старо кад су омладину гонили жандари, а мене и вас с друштвом, и жандари, и финанси, и позивари. *Лал.* **2.** *онај који позива.* — Наједном се чу глас позивара. Објављивао је почетак расправе. *Ћос. Б.*

по̀зива̏рка ж *она која разноси службене позиве.* — Не гори, али газда има неке горуће проблеме за вас, — одговори ми позиварка аргументирано. *Б 1958.*

по̀зи̏вати, по̀зива̄м и по̀зивљем *несврш. и уч. према позвати.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према позвати се.* **2.** заст. *звати се, називати се.* — Ту ја знадем једну воду 'ладну, и она се Чатрња позива. *НП Вук.* Народ наш има своја презимена којима се породице позивају од кољена на кољено ... У Србији тога обичаја није било, него се сваки позивао по свом оцу. *Вук Рј.*

по̀зивац, -йвца м воји. *онај који припада позиву (2), старијем годишту које је позвано да врши војну дужност.* — Да му дам, поднаредниче, парче хлеба? пита један позивац. *Нуш.*

по̀зи̏вач, -а́ча м *в. позивар.* — Кад било сутрадан по ручку, викне позивач с поклича да иду сеоски домаћини на избор. *Љуб.* Позивачи [на беседу] ми се лепо захвалише и одоше весели и задовољни. *М 1867.*

по̀зивица ж *позивница. Вук Рј.*

по̀зи̏вка ж *позивница.* — У исто време добио је [Симан] и прву позивку котарске политичке области. *Андр. И.* А позивке ме ... у оној нашој пустињи не умјеђоше пронаћи. *Куш.*

по́зи̏вни̏ и **по̀зи̏вни̏,** -ā, -ō **1.** *који служи за позивање, којим се позива:* ~ телефонски број. — Као неко жалобно позивно клатно опет цимне у њој страшна ријеч. *Божић.* **2.** *који припада позиву, струци, професији.* — Михаило је живо радио на томе да народну војску снабде савременим пушкама и топовима, и да ради њене обуке створи један кадар позивних официра. *Јов. С.*

по̀зи̏вница и **по́зи̏вница** ж *кратко писмено обавештење којим се ко позива да дође, да се јави негде, да учествује у чему.* — Одра се несретник пишући све њене позивнице за свадбу. *Срем.* Позивницу вам носим, сутра треба да се јавите пред судом у подне. *Бен.*

по́зи̏вно и **по̀зи̏вно** прил. *позивајући, дозивајући.* — Већином је седео у својој каменој кући, не хајући што његови керови, наилазећи на трагове дивљачи у оближњим брдима, позивно штекћу. *Пол. 1957.*

по̀зи̏да ж и **по̀зидак,** -итка м *мали, ниски зид.* — Дјевојчица подигне руке увис и клоне на позиду крај улаза врта. *Шимун.* По позицима и пред дућанчићима сједили су старији људи. *Десн.*

по́зи̏дати, по̀зи̏дам и по̀зи̏ђем сврш. *сазидати једно за другим, једно по једно.* — А ми ћемо ... метеризе нове позидати. *НП Вук.*

по̀зидни̏, -ā, -ō *који је по зиду, који расте по зиду.*

позије̏вати, по̀зијева̄м, ек. позе́вати.

по́зи̏рак, -рка м покр. **1.** *поглед, место одакле се надалеко види.* — С виса жив је позирак на језеро. *Павл.* **2.** *отвор на зиду за посматрање.* — Кроз неке позирке на бедемима ушуљало се сунце. *Кум.*

по́зи̏ра̏ње с *гл. им. од по́зи̏рати.*

по̀зира̏ње с *гл. им. од по̀зирати.*

по́зи̏рати, по̀зи̏ра̄м несврш. **1.** *служити у одређеном положају сликару као објект за сликање;* исп. поза (1). — Но када је позирао код сликара, никако није хтео да га сликар наслика у оном бодром расположењу. *Глиг.* **2.** фиг. *заузети позу (2), правити се важан.* — Позира у намјери да зачуди. *Уј.*

по̀зирати, -рēм *несврш. и уч. према позрети, погле́дати.* — Стари се Клеменчић поче чешати за ухом те полако позирати према

куту палаче. *Шен.* Желио ... је Лешић такав дворац гдје би далеко од свијета с висока видика ... попут орла позирао на долину. *Коз. Ј.*

позирки́вати, -йркујём несврш. *погле́дати.* — С прозора своје собе угледала [је] у врту Лајтнера гдје непрестано позиркује у њен прозор. *Цар Е.*

по̀зирнути, -нём сврш. *бацити поглед, мало погледати.* — Укочене очи позирнуше на прозор, кроз који је вирило златно сунце. *Шен.*

по̀зитӣв м лат. **1.** *оно што је корисно, добит(ак).* — Та изванредна и необична појава нашег јавног, специјално ликовног живота, значила је уза све омашке у нашим релацијама велик и јак позитив. *Баб.* [Матица] је стекла ... прилично добара у легатима. Тај њен позитив имао је и негативне последице за њу. *Петр. В.* **2.** *фотографска слика копирана с негатива.* **3.** грам. *први ступањ поређења придева.*

по̀зитӣван, -вна, -вно лат. **1.** *потврдан, јестан, афирмативан*; супр. одричан, негативан. — Одговор је позитиван. *НЕ.* **2. а.** *који је основан на искуству, истинит, поуздан, сигуран, стваран.* — Што [критика укуса] још није дала позитивне научне законе, то је што је наука којој она служи, естетика, тек у зачетку. *Поп. Ј.* **б.** *који се служи научним, објективним методама (мерењем, проверавањем и сл.), реалан.* — Наша се влада мало брине за позитивне знаности. *Кум.* Хередија ... припада оном позитивном нараштају који ни у песништву није примао неконтролисану монету. *Поп. Б.* **3. а.** *који је управљен према напретку, који потпомаже напредак, који је склон напретку.* — Увијек су против друштва и против његових позитивних снага устајали мрачњаци. *Божић.* **б.** *који доноси корист, повољан, који помаже напредак, користан.* — Долазак ове мисије у Крајину има и позитивних страна. *Дед. В.* **4.** *који исказује добитак, предност.* — Временско прекорачење одређеног просјека оцјењује се добрим или позитивним бодовима. *Аут.* **5.** *искусан у послу и у животу, штедљив, чуваран.* — Био је, што веле, човек позитиван, па је имао неколико својих кућа и сигурних облигација. *Ранк.* **6.** фин. *који нема губитака*: ~ биланс. **7.** псих. *пријатан*: позитивна осећања; супр. непријатна или негативна осећања. **8.** правн. *који је на снази*: ~ закон, позитивни прописи.

Изр. позитивни бројеви мат. *бројеви којима је вредност одређена двама елементима: апсолутним износом и предзнаком.*

позитивӣзам, -зма м лат. *филозофски правац који ограничује спознају само на оно што се може позитивно, искуством знати, па према томе одриче сваку вредност самосталној апстрактној мисаоној делатности.*

позитивӣвист(а) м **1.** *присталица позитивизма.* **2.** *онај који је склон да рачуна само с позитивним чињеницама.*

позитивӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на позитивизам и на позитивисте.* — Трезвен позитивистички дух потискује романтично башкарење у фразама. *НК 1946.*

позитивӣсткиња ж *жена позитивист(а).*

позитивӣтӗт, -е́та м *својство или особина онога што је позитивно.* — Но у његовој негацији има праве истине, има позивитета. *Ков. А.*

по̀зитӣвно прил. **1.** *сигурно, јасно.* — Главно је да напоменемо да су Срби знали позитивно да се Русија за њих заузима. *Гавр.* **2. а.** *у повољном смеру, правцу, унапређујући.* — Посљедња година коју сам провео у средњој школи дјеловала је несумњиво позитивно на мене. *Козарч.* **б.** *добро, с наклоношћу.* — Власти ће сигурно позитивно оцијенити његов став. *Божић.*

позитӣвӣост, -ости ж *својство или особина онога који је позитиван.*

позитӣвум м лат. *позитив (1).* — Организације настале из тзв. бољшевичког експеримента данас значе позитивум од непроцјењиве вриједности. *Крл.*

по̀зитро̄н м лат.-грч. физ. *позитивни електрон који се налази у атомском језгру. Кл. Рј.*

позиту́ра ж лат. *поза (1).* — Кроз цео албум било је највише њених фотографија у разним позитурама. *Срем.*

Изр. (за)узети позитуру, ставити се у позитуру *в. уз поза (изр.).*

по̀зӣција и **позӣ́ција** ж лат. **1.** *друштвени положај (с обзиром на околину).* — Реакција је лукава ... слизаће се с окупатором чим види да је опасно за њене позиције. *Лал.* Осјетивши да мора на неки начин поправити своју пољуљану позицију, почне прилично неспретно и сама показивати рогове. *Шег.* **2.** *положај и држање тела.* — [Стипанчић] би сваки дан навлас једнаком позицијом и на истом мјесту измолио своју молитву прије јела. *Новак.* **3.** воји. *утврђени положај војних снага, положај у бојној линији.* — Тврде турске позиције на Нишору и Будимделу у српским су рукама. *Јакш. Ђ.* Он [је] у свему томе видио тајанствену руку ревизије, која би га хтјела бацити ... на милост и немилост шрапнела, некамо под жичане заштите позиција. *Јонке.* **4.** спорт. **а.** *распоред фигура у шаху или играча у игри.* — Његова позиција постаје тупа, јер са својим ловцем неће никада моћи нападати црне пјешаке. *Шах 2.* **б.**

положај руке и оружја у руци у мачевању. **5.** муз. *распоред прстију на жицама код гудачких инструмената.* **6.** књиг. *најнижа подела у прорачуну или буџету, ставка, белешка о једном пословном догађају у трговачким књигама.* — Много рачуна, много дубиоза, много заувек отписаних и брисаних позиција у великом и разгранатом Лотикином књиговодству. *Андр. И.* фиг. Хрвати су ... због својега пограничног положаја према Истоку били у његовим рачунима врло важна позиција. *Комб.* **7.** фиг. *мишљење, гледиште, стајалиште, полазна тачка према неком делу или питању.* — Декарт ... нужно стоји на позицијама емпиризма. *Анти. 1.* Наша Партија ... је ... продужила да досљедно дјелује с марксистичко-лењинистичких позиција. *Комун. 1951.*

позѝцијскӣ и **пòзициòнӣ,** -ā, -ō *који се односи на позицију (3)*: ~ рат, ~ ратовање.

пòзлата ж **1.** *танки слој злата, стављен на површину чега или превучен преко чега као украс.* — Преко нова покривача лежао [је] црвени барјак блистајући лаком позлатом и свилом. *Ћоп.* **2.** фиг. **а.** *боја попут злата коју добива што осветљено.* — Јесење јутро позлаћује касабу, и у слапу, танкој патини његове позлате она изгледа као насликана. *Сим.* **б.** *лажни, спољни сјај.* — Са сваким даном опадала је с њега танка позлата некадашњег достојанства и лажне силе и господства. *Андр. И.* Али је његов класицизам само извањска позлата. *Комб.*

позлàтār, -ара м *онај који прави позлате, који позлаћује.* — Позлатар такођер дође, мједено оруђе носећ, помагала умјештва свога. *М-И.*

позлáтити, пòзлāтӣм (трп. прид. пòзлāћен) сврш. **1.** *покрити позлатом.* — Ево теби бурме позлаћене. *Огр.* **2.** фиг. *осветљавајући што дати чему златаст сјај или прелив таквог сјаја.* — Лепа су њена поља кад озелене, а још су лепша кад се позлате злаћеним влаћем. *Вес.* И ту је увалу већ позлатило сунце. *Шимун.* **3.** *учинити добрим, угодним, лепим.* — Узми је [Цвету], нећеш се кајати, она ће ти данке да позлати. *Радич.*

Изр. све ће то народ позлатити *све ће то бити од народа признато, награђено.*

~ **се** *добити боју злата.* — Младо лишће бријестова, јасенова и платана позлатило се. *Кол.* Само се у доба жетве позлате поља. *Б 1959.*

Изр. позлатила ти се уста, рука ти се позлатила! *каже се кад ко рекне и изради што лепо, добро, корисно.*

пòзлатка ж зоол. *врста шкољке* Haliotis striata. *Бен. Рј.*

пòзлāћен, -а, -о **1.** *трп. прид. од позлатити (се).* **2.** *који је покривен, обложен златом*: слика у позлаћеном оквиру. — Ту су дошле и кујунџије, донели су разног сребрног, позлаћеног ... прстења. *Вес.* **3.** *који је осветљен, који има златасту боју.* — Једна лађица мирно сијече позлаћени залив. *Војн.*

позлаћење с *в. позлата.* — Коме ћу показати ова позлаћења? *Кашт.*

позлаћѝвање с *гл. им. од позлаћивати.*

позлаћѝвати, -āћујēм *несврш. и уч. према позлатити.*

пòзледа, ијек. пòзљеда, ж *телесна повреда (рана, огреботина и сл.).* — фиг. Остаје ти успомена, пуна бола и позледа. *Јакш. Ђ.*

позлèдив, -а, -о, ијек. позљèдив *који се лако позледи.* — Но је Митар мудра ... глава и игра се чедношћу воденице са позљедивим зрњем свога несмиљена коне. *Јурк.*

позлéдити, пòзлēдӣм, ијек. позлијèдити (трп. прид. пòзлēђен) сврш. **1. а.** *нанети, причинити позледу (рану, огреботину и сл.), изазвати бол додиром ране или болнога места.* — Пазио је неће ли га нетко позлиједити у то рањаво мјесто. *Михољ.* **б.** *неопрезним, несмотреним поступком или речју учинити да ко поново осети што тешко, неугодно.* — Иначе би му ово ново осећање [заљубљености] само позледило ране и муке му увећало. *Ранк.* Држао сам да сам позлиједио најдраже биће, да сам јој нашкодио заувијек. *Шкреб.* **2.** *причинити квар, штету, оштетити.* — За вријеме копања у винограду стражар му је пришао и почео га грдити што је, тобоже, позлиједио чокот. *Чол.*

~ **се 1.** *повр.* — Кô слијепац што у страху воћу слиједи ... да се не позлиједи. *Комб.* **2.** *постати поново болесним (додиром болнога места и сл.).* — Трећег или четвртог месеца чуће: како се његову сину у влажној тамници ране позледише. *Јакш.* Ђ. фиг. Отпутовао је колима крагујевачким друмом, где су му се скорашњим успоменама позледиле свеже ране. *Срем.*

пòзледица, ијек. пòзљедица, ж *дем. од позледа.* — А да није старих заћевица, не би било нових позљедица. *Март.*

пòзлēђенōст, -ости, ијек. пòзлијеђенōст, ж *својство или стање онога што је позлеђено.*

позлеђéње, ијек. позљеђéње, с *позледа.*

позлеђѝвати, -злēђујēм, ијек. позљеђѝвати *несврш. и уч. према позледити.*

позлијèдити, пòзлиједӣм, ек. позлéдити.

пòзлијеђенōст, -ости, ек. пòзлēђенōст.

пòзлити, пòзлӣ сврш. безл. (коме) *постати зло коме (о здрављу).* — Господину је позлило! Да! ... као да ја не знам како је њему позлило! *Крл.* Кад робијашу позли

на раду ... њему не дозвољавају да иде лећи. *Чол.*

~ **се 1.** *в. позлити.* — Но брже шаљ'те по баба-Недељу ... док се није детету позлило. *Јаки. Ђ.* **2.** *постати зао, бесан, срдит.* — Свијет се ... позлио. *Рј. А.*

позло̀бити, по̀злобим сврш. **а.** *злобно рећи о коме нешто, оклеветати, обедити.* — Не смије од толиког свијета, да је не би позлобио, као да је грехота пољубити и огрлити што је срцу драго. *Торд.* **б.** *омразити кога с ким.* — А и дотле та је [сила] крива била што је браћу писмом позлобила. *Март.*

~ **се** (на кога) *постати злобан према коме.* — Приповједи бака ... како се будаласти син још више позлобио на њу. *Брл.*

по̀злобица ж *зло, пакосно дело, злоба, пакост.* — Но што иште влада црногорска? Иште да јој међаши се кажу ... па да није више заћевица и свагданьих крвних позлобица. *Март.*

по̀злобицē прил. *злобно, пакосно.* — Поред свијех непријатељскијех стријела које би се ма буд с које стране на њу [пјесму] позлобице просути могле, она не може пасти. *В 1885.*

позло̀пцē прил. *позлобице. Вук Рј.*

позлоћу́дити се, -злоћу́дим се сврш. *постати злоћуд.* — Нешто се млађи [свијет] узнио и позлоћудио. *Павл.*

по̀зљеда, ек. по̀зледа.

позљѐд-, ек. позлѐд.

позљѐђе́ње, ек. позлеђе́ње.

позљѐђи́вати, -зљеђујем, ек. позљеђивати.

познава̀лац, -аоца м *онај који има знање о чему, који је добро обавештен, који зна.* — Он се насмијешио иронично и рекао тоном познаваоца људи. *Бег.* Група француских научника — међу којима има познавалаца преисторије ... наишла је ... на веома велики број цртежа рађених на стени. *Пол. 1957.*

познава̀лачкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на познаваоце.* — Вук је дотле био написао своје дело о Црној Гори, познавалачко и пуно личнога посматрања. *Поп. П.*

познава̀лачки прил. *као познавалац.* — Мислим да пише познавалачки. *Поп. П.*

познава̀ње с **1.** *гл. им. од познавати.* **2.** *знање.* — Нова умјетност рађа се ... из познавања антикне умјетности. *Баб.* Потребан [је] портир са познавањем једног страног језика. *Пол. 1957.*

познава̀тель м *в. познавалац.* — Настојао је уклонити се сусрету с познавательима музике. *Крањч. Стј.*

познáвати, по̀знājēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према познати.* **2.** *знати за што.* — Није познавала умора ни зловоље. *Козарч.* Дуг заједнички живот очврснуо је те људе, па нису познавали страха. *Крањч. Стј.* **3.** *држати, сматрати.* — Кога цијели свијет познаје за поштењака ... *Шен.*

Изр. ~ у прсте (као свој џеп, као свој буђелар) *в. уз буђелар и џеп (изр.)*; не ~ шале *бити врло строг, одлучан*; не ~ граница у чему *бити трајно обузет чиме у највећој мери.* — У својој мржњи није познавала граница. *Козарч.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према познати се.* **2.** *видети се.* — Наоколо се познају још зидине уравњене већ са земљом. *Глиш.*

познава̄ч, -áча м *познавалац.* — Он је ... најбољи скупљач и познавач народне пјесме. *Барац.*

познáнац, -нца м *познаник, знанац.* — Крешимиру се одмах нови познанац свидје. *Ђал.* Питао је за господарство, за познанце, али све растргано. *Тур.*

познáније с цсл. заст. *в. познање.* — Ал' тирјанству стати ногом за врат, довести га к познанију права, то је људска дужност најсветија. *Њег.*

по̀знанӣк и **по̀знанӣк** м *онај који је с неким познат, познанац.* — Сутра, на мој дан рођења, познаници ће долазити те ми честитати. *Дом.* У гостионици »Код Такова« ударио је сијело ... наш загребачки познаник, Београђанин Делини. *Андр. Н.*

по̀знаница и **по̀знаница** ж *она која је с неким позната, знаница.* — Дошавши у Београд ... распита за своје старе познанике и познанице. *Срем.* Али сам се уклонио загребачким познаницима ... старијима и млађима. *Андр. Н.*

по̀знаничкӣ и **по̀знаничкӣ,** -ā, -о̄ *који се односи на познанике.* — Анчић грубо прекиде овај познанички разговор. *Лал.*

познáнство с **1.** *веза међу људима који се познају, који су повезани дружењем, опхођењем.* — Моје познанство са чича-Миланом било је кратко. *Чол.* Отуда је настало међу нама познанство. *Креш.* **2. а.** *круг познаника, знанци.* — Да проведемо вече сами, без тих лаких и случајних познанстава. *Мил. В.* Трсио се кнез Андреј, користећи се својим ... познанствима да проникне у то на који се начин управља војском. *Крањч. Стј.* **б.** *познаник.* — Изјавиште своме новонађеном познанству да и они путују у исту варош. *Мил. В.*

Изр. направити (склопити, учинити) ~ *упознати се*; постићи, стећи што по познанству *постићи користећи се блиским везама.*

позна́нчев, -а, -о *који припада познанцу.*

позна́ње с *сазнање.*

Изр. дрво познања рлг. *в. уз дрво (изр.).*

по̏знāт, -а, -о **1.** *трп. прид. од познати.* **2. а.** *о којему се зна отпре.* — И тај шум воде дође му драг и познат као матерњи језик. *Андр. И.* **б.** (с чим) о *чему је ко обавештен, о чему има знања.* — Млађи људи су познатији са последњим резултатима науке. *Марк. Св.* **3.** *о којему сви или многи знају, чије је име распрострањено, чувен.* — То је позната звјерка. *Јонке.* **4.** (у именичкој служби) **а.** м *познаник, знанац.* — Кад прође који познат, чини се да га не види. *Срем.* Ишла би с њим на дуге шетње, похађала ове или оне познате. *Бег.* **б.** ж мат. *позната количина помоћу које има да се нађе непозната. Р-К Реч.*

по̀знати, -ā̄м и -а́дēм (аор. по̀знах и по̀знадох) свршн. **1.** *добити, постићи, стећи знање о коме или чему.* — Док човек с човеком товар соли не изеде, не може га познати. *Срем.* Ви сте и киклопску познали врлет. *Марет.* **2. а.** (кога) *учинити познанство с ким, упознати кога.* — [Змај] је почео ... како му је мило што му се дала прилика да лично позна Недића. *Јов. С.* **б.** покр. *учинити да ко добије, стекне знање о чему.* — За ово два-три сата седења познала је Босиљку са ... свима приликама и неприликама у селу. *Вес.* **3.** *препознати, распознати.* — На први поглед могао си познати онај мађарско-монголски тип. *Јаки. Ђ.* Тек усред зиме добије гроф писмо коме на адреси позна руку свога сина. *Крањч. Стј.* **4.** *разумети, схватити, увидети.* — Имадосмо, не знадосмо. Изгубисмо, познадосмо, — вели са извесном тугом наредник ђак Тасић. *Јак.* **5.** *искусити, осетити.* — Беше мудрост сама ... но сласт женског тела не позна. *Дуч.* **6.** *одредити вредност, оценити, просудити.* — Свакога путника што овамо дође они брзо познаду колико вреди. *Нен. Љ.* [Копитар] је у Вуку одмах познао необична човека. *СКГ 1937.* **7.** *признати.* — Султан ће те за књаза познати. *НП Вук.* Смахил-паша поруке послао ... да се прође Луко одметања ... и да цара позна господара. *Март.* **8.** несврш. *в. познавати.* — А познаш ли ти мене Ружо? *Љуб.* Познао сам је дуго, откако памтим. *Мишк.*

Изр. ~ у главу (у душу) *познавати добро, темељито.*

~ **се 1.** *учинити познанство један с другим, упознати се с ким.* — С начелником се познао на једном патриотском збору. *Уск.* **2.** *препознати се.* — Тргнем ... очи, а чело главе Лазареве војник ... Познадосмо се. Беше то Рада. *Ад.* **3.** безл. *бити видљиво, очигледно, видети се.* — Тако јој прође година дана удовања ... Ама се и позна на њој! Убледела, лице јој је готово тужно. *Вес.* Није дао да се позна како му се та мисао ванредно свидјела. *Бен.* **4.** несврш. *имати о себи јасно, сигурно, тачно знање.* — Треба се пре свега добро познати. *Цвиј.*

по̏знāто прил. *као познаници.* — Били су њих тројица. Они се јавише познато, по домаћи. *Лоп.*

по̏знāтōст, -ости ж **1.** *својство или стање онога што је познато.* **2.** *оно што је познато, познате ствари.* — Тко пише познатости, пише их лако. *Шим. С.*

по̏знити се, -ӣм се несврш. покр. *задржавати се, каснити, доцнити.* — И пастири да се не позне стоку отварати. *Миљ.*

по̏зница ж *позна воћка (трешња, крушка и сл.);* исп. пожњака; супр. раница. *Вук Рј.*

по̏зно прил. **1.** *у поодмакло, касно време.* — Било је већ позно да [госта] ... упутимо у оближњу крчму. *Нед.* **2.** *према крају каквог временског одсека.* — А рано сад јурне мрак на куће и позно јутром отворе очи мусава окна. *Каш.* **3.** *после онога што је сада.* — А позније кад је својим књижевним радом стекао велики успех, престали су и дани материјалне невоље. *Прод.* **4.** *после пропуштеног, измаклог времена.* — Не осуђујте строго младост ... Да, Бранислав је ипак, макар и позно, покајао се. *Ил.*

позно̀зуб, -а, -о *коме су позно, касно израсли зуби.* — Искусни лекари доказали [су] да је овај савременик мамутов [мајмунолики човек] био познозуб, па су му стога зуби мање развијени. *Жуј.*

позноје̏сēњ, -ā, -ē *који припада позној јесени.* — Омладинац се сјети раног дјетињства, безбрижних и бескњижних позноје̏сењих дана. *Вуј.*

познола̀тӣнскӣ, -ō̄г(а) м *латински језик у познијим вековима свога развитка.* — Обе ове речи потичу од познолатинског. *Бел.*

позноро̏ђе́нац, -нца м *онај који је позно ро̏ђен.* — Ко Ореста частит ће тебе, ко свог позноро̏ђенца. *М-И.*

позо̀бати, по̀зобљēм сврш. **1. а.** *појести зрно по зрно.* — Није мислио да ли ће доћи црне и беле птице и позобати у сјајним браздама црно и бело семе. *Дуч.* Ујутру устане, убере неколико грких боба, позобље их. *Креш.* **б.** шаљ. *појести уопште.* — Које чудо могу на годину кокошаках они позобати! *Њег.* **2.** фиг. *прогутати, прождрети.* — Проклети Кордун, чудо ли је снаге позобао и здравља покосио! *Буд.* Лични расходи »позобаше и онако мршав буџет«. *Б 1958.*

Изр. прави се као да је позобао све знање овога света (сву мудрост земаљску) *прави се врло мудар;* кокоши

ти мозак позобале *говориш којешта, изгубио си памет, подетињио си*; ~ оком (очима) *пожудно, с напрегнутом пажњом гледати у кога*; ђаво вас позобао! *клетва.*

пòзов м покр. *в. позив.* — Добри кнез придржи судски позов три дни, пак синоћ, таман кад се изувах да легнем, посла ми позивача. *Љуб.* Неколико дана иза Илијине смрти газда Јово пошаље Ради позов, у коме га опоминаше на исплату дуга. *Ћип.*

пòзо̄ван, -вна, -вно *који садржи позов, који позива.* — Евелинине блиједе као вода очице отпочеле да се кријесе, ријечи јој постајале позовне. *Ћал.*

пòзо̄вка ж *позив.* — Кућна ми лумера 47. Тако ме славни суд пише и тако ми позовке шаље. *Коч.*

позо́внути, пòзо̄внēм сврш. *позвати.* — Видјеше прибранији да је владика слабашан, те дођу по Шћепана и позовну га да међу њих дође. *Љуб.* Чезнула је ... да је [ћаћа] позовне и изљуби. *Јел.*

пòзо̄ј, -оја м заст. *змај, аждаја.* — Не зовем те, паклени позоју, остај гдје си! *Прер.* Мени је, ето, лакше повести се у томе за њим, неголи ... убијати позоје. *Вел.*

пòзолица ж покр. *богиње (2).* — Иво са стране посматра његово мрко и заруњавило лице, позолицом иштипано. *Ћип.*

пòзор м **1.** *усредсређеност, напрегнутост мисли, погледа, слушања на једну одређену ствар, сабраност, пажња.* — С тога благога гласа Павлова прену се Клара на већи позор. *Шен.* **2.** *призор.* — Крв потечи мора да крвавим позором утишам свету жељу освете крваве! *Јакш. Ђ.* На томе страшноме позору скочи жена. *Љуб.* **3.** воји. *заповест да се стане мирно, руку опуштених низ тело, погледа управљена право.* — Позор! Држи потиљак. *Ћос. Б.*

Изр. позор! *молба, опомена, заповест за напрегнуту пажњу, слушање, гледање*; бити, стајати у позору *заузети одређени став и чекати на заповест.*

пòзо̄ран, -рна, -рно *који испољава позор, који ради с позором, пажљив, готов, спреман на што.* — Сада сједоше у позорну очекивању, наслушкујући и најтишти штропот вани. *В 1885.* Јасном називам ону спознају која је позорном духу жива и отворена. *Ант. I.*

пòзо̄рје с цсл. заст. *в. позорје.* — Једно имамо навластито приметити да свако весело позорије много од цене губи, ако се позоришници смеју сувише. *ЛМС 1851.*

пòзорȉшан и **пòзорȉшан,** -шна, -шно *в. позоришни.* — Сваки позоришан човек ... има некакву верзију Хамлета. *Д 1934.*

пòзорȉшнӣ и **пòзорȉшнӣ,** -ā, -ō *који је у вези с позориштем, који се односи на позориште*: ~ човек, ~ комад, ~ одбор, ~ дружина, ~ представа, ~ уметност, позоришни огласи, позоришне даске.

пòзорȉшно и **пòзорȉшно** прил. *на начин као на позорници, глумачки.* — Друже Љубиша Јовановићу, — почех позоришно — сада вам сви држе говоре! *Б 1958.*

пòзорȉште и **пòзорȉште** с **1.** = казалиште *место, зграда где се приказују позоришни комади, театар*: ~ под ведрим небом, путујуће ~, Српско народно позориште. **2.** *место где се што догађа, збива или где се што догодило, збило.* — Тужно гариште бијаше ту само ужасна, необорива истина, плач јадне дјевојке једини одзив на позоришту несреће. *Шен.* **3.** *позорница.* — Мислим да се глумцу тако некако замагли кад први пут изиђе на позориште и спази главе опћинству. *Шен.* фиг. На том позоришту света је много скупљено било, јер и Срби и Турци, да би већи стра[х] од дахија имали, морали су ... да ове прве жртве гледају. *Нен. М.* **4.** *видик.* — Један рибар заљубљен гледа у ту мјесечину, и с ванредна позоришта дршће. *Крањч. Стј.*

пòзо̄рје и **пó̄зо̄рје** с заст. **1.** *призор, сцена.* — Боже мили, немила позорја! По долини ... крвавој свакаквијех можеш видјет чуда. *Март.* Сватови су зачуђено и узбуђеним срцем гледали то тужно позорје. *Јакш. Ђ.* **2.** *позориште (1)*: Стеријино ~. **3.** *позориште (2).* — И облазим позорје своје биједе. *Креш.*

пòзорљив, -а, -о *позоран, пажљив. Рј. А.*

пòзорљиво прил. *позорно, пажљиво.* — Уз брежуљак сунашце их прати, позорљиво као добра мати. *Прер.* Позорљиво је слушала људе. *Божић.*

пòзо̄рнӣк и **пó̄зо̄рнӣк** м *припадник оружане формације за одржавање реда и сигурности грађана, полицајац.* — Тада сав задихан, звиждући у пиштаљку, један позорник ... снажно шћепа Јуришића. *Вас.* И немало су пута позорници добијали каменчић из невидљиве праћке. *Дав.*

пó̄зо̄рница и **пòзо̄рница** ж **1. а.** *простор с одговарајућим декорацијама где се изводи представа.* — На позорници се тресао и напињао тенор. *Кум.* **б.** *позориште, казалиште.* — Нова српска књижевност добила је ... првога свога комедиографа пре него што су Срби стигли да подигну ма и најскромнију позорницу. *Мил. Ж.* **в.** *позоришна, казалишна уметност.* — Он је увијек жалио да је Мелита изгубљена за позорницу. *Том.* **2.** фиг. **а.** *место где се што збива или изводи.* — Хрватско Загорје ... је ... било позорница великога дијела наше прошлости. *Мј.*

1936. Тачну карту будуће ратне позорнице нисмо имали. *Јов. С.* **б.** *поље, подручје рада, делатности чије.* — С овим поразом стао је пролетеријат у позадину револуционарне позорнице. *КР 1924.* На политичкој позорници »Црног континента« појављује се данас један нов фактор. *Ђ 1958.*

Изр. ступити на друштвену позорницу *појавити се као активан друштвени радник*; сићи с позорнице јавног живота *престати деловати у јавном животу*; скинути с друштвене (политичке) позорнице *уклонити из друштвеног (политичког) живота.*

по́зо̀рничкӣ и **по̀зо̀рничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на позорнице*: ~ рад, ~ комад.

по̀зо̀рно прил. *на позоран начин, пажљиво.* — А у соби је била тишина и сви су га позорно слушали. *Ивак.* Мачак престаде њушкати, зачуђено подиже главу и позорно се загледа у необичног лајача. *Ћоп.*

позо́рно̀ст, -ости ж *својство или стање онога који је позоран, пажња.* — Кад чуше о чему начелник говори, клону им укочена позорност, као уморној птици крила. *Коз. Ј.*

Изр. изазвати, привући, пробудити чију ~ *изазвати, привући чију пажњу*; поклонити, обратити ко́ме (чему) ~ *заинтересовати се за кога (што).*

по̀зрети, по̀зрēм сврш. заст. *угледати, погледати.* — Мати, дигнувши тешко очи, позре њу и младића. *В 1885.* Старац ... позре равницом и небом и свуда видје живот слободан и велик. *Кос.*

позу́бат, -а, -о *који је прилично зубат, јак на речима.* — И изберите се из средине момци, који сте позубатији на речи, да дражите непријатеља! *Глиш.*

позу́батӣ, -ām сврш. *подрљати. Вук Рј.*

~ **се** покр. фиг. *посвадити се. Вук Рј.*

позу́бити, по̀зӯбīм сврш. *позубати. Вук Рј.*

по̀зубница ж *зубна глеђ, зубни цемент. Терм. 4.*

позу́рити, по̀зӯрīм сврш. *тупо погледати.* — Сјети се [Фран] њене бијеле шије ... позури још часак у трепетљив пламенак свјетиљке, па га ... угаси. *Драж.*

поигра́валица ж *она која воли да игра.* — Те твоје двије поигравалице мисле да је горе сваки дан коло и пјесма. *Ћоп.*

поигра́вање с *гл. им. од поигравати (се).*

поигра́вати (се), -ѝгравām (се) *несврш. и уч. према поиграти (се).*

по̀играти, по̀играм сврш. **1. а.** *играти, плесати мало, неко време поплесати, потанцати.* — Не би играла, али кад виде Калину како је срећна ... дође и њој воља да поигра. *Срем.* Треба ... поиграти у недјељу. *Бен.* **б.** фиг. *развеселити се (о срцу).* — Од те три просте ... речи многоме је рајетину поиграло срце. *Андр. И.* **2.** *разиграти (о коњу).* — Поиграсмо жустре коњичке. *Шапч.* **3.** *позабавити се каквом игром, друштвеном и др.* — Милан и Мита ... по ручку поиграју домина у кафани. *Дом.* Највише је волио да поигра дарде. *ЛМС 1951.* **4.** фиг. **а.** *почети трептати, затрептати.* — Онај капоња ... неколико тренутака уплашено поигра зеленим очима. *Ћоп.* **б.** *појавити се и ишчезнути, покренути се.* — Покрај сурих ... бркова поигра лак ... смијех. *Мих.*

~ **се 1.** *провести неко време у каквој игри.* — Брже, браћо, амо, амо, да се скупа поиграмо! *Радич.* Пођимо на мост ... тамо се најљепше можемо поиграти војника. *Шкреб.* **2. а.** *послужити се нечим као играчком.* — Поиграо се дебелим, златним ланцем. *Сим.* **б.** *односити се према коме као према играчки, располагати с киме самовољно не водећи рачуна о његовој вољи, његовим жељама.* — У њему се одједном пробуди луди пркос, жеља да се поигра са кочоперном црнком. *Бар.* фиг. Судбина се тешко с вама поиграла. *Фелд.* Вјетрић се поигра са застором. *Крањч. Стј.* **3.** ир. *намучити се.* — Али ћемо се још поиграти по Велебиту док дође до вјешала. *Тур.*

по̀играӣште с *место где могу коњи поиграти.* — У оној врлети нема ни броду пристаништа ни коњу поигришта. *Вук.*

поизаби́рати, -а̀бӣрām и **поизà̀бирати,** -рēм сврш. *изабрати једно по једно.*

поизба́дати, -ѝзбāдām сврш. *избости на више места.* — Боји се да [је] не би ... бухе поизбадале. *Гор.*

поизба̀цати, -āм сврш. *избацити све редом.* — Поизбаца [Дервиш] бабе на све четири стране и дозове друге ... да скидају чине. *Вел.*

поизбацѝвати, -а̀цујēм *сврш. и уч. према поизбацити.*

поизбѝјати, -ѝзбӣјām сврш. *избити редом све.* — Ударио га ... у леви образ и све му зубе поизбијао. *Срем.*

по̀изблӣжē и **по̀изближе, поӣзблӣжē** и **поӣзближе** прил. *подоста, прилично изближе.*

по̀изблӣза и **поӣзблӣза** прил. *подоста, прилично изблиза.* — Николетина ... окренуо баш испод трешања да поизблиза види ко би то могао да буде. *Ћоп.*

поӣзбор прил. (у атрибутској служби, у полусложеницама) *понајбољи, понајврснији.* — Ваља скупити поизбор-јунаке. *НПХ.* Такав комад поизбор-земље баш би добро дошао синовима. *Бен.*

пòйзвадити, -йм сврш. *извадити једно по једно, редом све или много. И-Б Рј.*

поизваљѝвати, -ȁљујем сврш. *извалити све редом, једно по једно.* — Све [је] грмље поизваљивано [од олује]. *Глиш.*

~ **се** *извалити се једно крај другога, сви одреда.* — По земљи се поизваљивао толики свијет. *Вел.*

пòйзвртати се, -врћем се сврш. *извртнути се један по један, редом сви; извртнути се једно крај другога, једно за другим.* — Деца ударила ... у смех, да се поизврћу. *Глиш.* Из тањира се поизврташе црвене јабуке. *Петр. В.*

поизвршáвати, -вр̏шāвām и **поизвршѝвати,** -вр̏шујем сврш. *извршити све редом, једно по једно.* — Сваки дан велик дио града оптрчи, налоге поизвршава. *Јурк.* Ко сме ... рећи да и он неће на пољу науке тако иста велика дела поизвршивати. *М 1867.*

пòйзгнути, -нем сврш. *изгинути редом сви или многи један по један.* — Трећина наше дружбе поизгибе у тим бојевима. *Креш.*

поиздалéка прил. *подоста, прилично издалека.* — Он му се приближавао, али поиздалека. *Л 1905.* Још поиздалека смотримо Велинку. *Вес.*

пòиздаљē и **пòиздаље, пòйздаљē** и **пòйздаље** прил. *подоста, прилично даље.* — Поп их [хајдуке] беше угледао поиздаље. *Ранк.*

Изр. почети ~ *не приступати одмах суштини ствари; говорити увијено, у алузијама.*

пòиздаљēга и **пòйздаљēга** прил. *в. поиздаље.* — Овај незапамћени поход пратили су са стране и поиздаљега. *Кул.*

пòиздаљй и **пòйздаљй,** -ā, -ē *који је подоста, прилично даљи.* — фиг. Шта је само досетака ... пало у његовом одсуству, па чак и поиздаља наговештавања у његовом присуству. *Срем.*

пòйздати, -ā сврш. *подоста, прилично издати.* — Пустој пушци понестало гласа, јатаганима снага поиздала. *Март.*

пòиздерāн и **пòиздерāт,** -а, -о *прилично издеран, поцепан. Вук Рј.*

поиздѐрати, -йздерем сврш. *издерати редом једно по једно.* — Све сам листе [у књизи] поиздерô. *Крањч. С.*

пòйздигнути и **пòйздићи,** -дигнем сврш. *мало издићи.* — Лежећи на леђима пребацио их [ноге] једну преко друге, а над њима мало поиздигао покривач. *Ћоп.*

~ **се** *мало се издићи.* — Заглоба се поиздиже ... да би се спремио за ударац. *Кнеж. Л.*

пòйздизати, -ижем сврш. *издићи, подићи сви редом.* — Чим се гост појави на вратницама, они испред школе поиздизаше главе. *Ранк.*

~ **се** *издићи се, подићи се сви редом.* — Попадали сви. Кад се поиздизаше и одахнуше ... кренуше се опет горе. *Срем.*

пòйздићи (се), -дигнем (се) сврш. = поиздигнути (се).

поиздòлазити, -йм сврш. *доћи сви редом један по један, један за другим.* — Поиздолазили су официри да команданту честитају празник. *Јак.*

поизмàкнути, поизмàћи и **пòйзмаћи,** -йзмакнем сврш. *мало измакнути, мало се удаљити.* — Хитао [Миленко] да их [господу са аутом] што пре заобиђе, па кад поизмакао, за инат говорио воловима ... *Рад. Д.*

~ **се** *мало се помакнути, одмакнути.* — Што мислиш ... тко је са мном дошао? — упитат ће стари ... поизмакав се једно два корака. *Креш.* Дјечак се опет поизмаче уназад и ... поче да поиграва у полукругу око стражара. *Лал.*

поизмéшати се, -йзмешām се, ијек. поизмијèшати се, сврш. *измешати се сви једни с другима.* — Руси су ... узмицали врло брзо тако да су се ондје неке аустријске јединице међусобно поизмијешале. *Јонке.*

поизмијèшати се, -йзмијешām се, ек. поизмéшати се.

поизнàлазити, -йм сврш. *изнаћи све или много једно по једно.* — Многе ствари, које су биле сакривене, поизналазе се. *Вук.*

пòйзникнути, -нем сврш. *изникнути сви редом једно по једно.* — Брзо ће му зубићи позникнути. *Гор.*

поиздвáјати, -òдвājām сврш. *издвојити све редом, једно по једно.* — Овдје ћемо показати број по кућама ... које смо ми пажљиво поиздвајали и пребројали. *Нов.*

~ **се** *одвојити се сви редом, један по један.* — Сви [се] поиздвајаше и стадоше на двије стране. *Глиш.*

поиздгрѝзати, -òдгрȉзām сврш. *одгристи мало-помало, одгристи све редом.* — Не можемо од тога звериња на миру ни ручати ... да нам не би уши поиздгризало. *Н. прип. Вук.*

поиздлазити, -йм сврш. *отићи сви редом један за другим.* — У позну ноћ, пошто се вечера давно свршила и људи готово поиздлазили, механција зовну Љубомира. *Ранк.*

поиздноcити, -òднōсīм сврш. *однети све редом једно по једно. Вук Рј.*

поизопѝјати, -òпијām сврш. *опити све редом, једнога по једнога.* — Неке су од ових

[рибара] прво поизопијали, јер су морали зазирати од отпора њихове велике снаге. *Дов.*

~ **се** *опити се сви редом, један по један.* — Мачвани ... прије но што ће ударити, поизопијају се. *Вук.*

поизо̀стављати, -ā̄м сврш. *изоставити све редом, једно по једно.* — Они су презимена своја мало-помало поизостављали, гдјекоји и позаборављали. *Вук.*

поизо̀стати, -анēм сврш. *мало заостати.* — Кад су се враћали с потока ... Гргур поизоста мало од својих другова. *Шапч.* Напријед [иде] имам ... а за њим двојица суварија, поизостали за својим имамом. *Сиј.*

поизразболе́вати се, -о̀лēвā̄м се, ијек. поизразболијѐвати се, сврш. *разболети се један за другим, разболети се сви редом. Вук Рј.*

поизразболијѐвати се, -о̀лијевā̄м се, ек. поизразболе́вати се.

поиздељи́вати, -ѐљујēм, ијек. поиздјељи́вати, сврш. *разделити све редом, једно по једно.*

поиздјељи́вати, -ѐљујēм, ек. поиздељи́вати.

поизудава́ти, -ȕдājēм сврш. *удати редом све.*

~ **се** *удати се редом све.* — Другарице јој се све поизудаваше, а она остаде. *Срем.*

поијека́вити, -ѐкāвīм и **поијѐкавити,** -ӣм сврш. *дати екавској речи ијекавски лик.* — Друге сам ја ријечи све ... поијекавио. *Вел.*

поијују́кнути, -јȕјȕкнēм сврш. *почети ијујукати.* — Навече кад се дјевојке ... поиграју ... кад потцикну, кад поијујукну ... *Берт.*

по̀имā̄ње с *гл. им. од поимати (се).*

по̀имати, -ā̄м и -мљēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према појмити.* **2.** покр. *узимати, примати.* — Што ти мене поимаш у то? *Вук Рј.* Дизала је уморну главу према отворену прозору да поима свјежа зрака. *Шен.* **3.** покр. *извлачити вуну за поучицу. Вук Рј.* **4.** (само 3. л.) *бити на умору, самрти*: поима (хоће да умре). *Вук Рј.*

~ **се** *несврш. и уч. према појмити се.*

поимѐницē прил. *поименце.* — Нико није познавао, чак и поименице, дечурлију сеоску као он. *Вес.* Овај пример одлучности команданта XII пешадијског пука заразно је упливисао и на суседне трупе, поименице на предстраже. *Лаз. М.*

поименичава́ње с *гл. им. од поименичавати (се).*

поименичава́ти (се), -йчāвā̄м (се) *несврш. и уч. према поименичити (се).*

по̀именичан и **поимѐничан,** -чна, -чно *који се врши по имену, поименце, који садржи у себи попис имена.* — Већина радника је на поименичном гласању ... била за нашу оријентацију. *Лапч.* У пропозицијама мора бити назначено ... поименични попис управе турнира. *Тен.*

поименичѐње с *супстантивизација.*

по̀именичити (се), -йм (се) сврш. грам. *учинити именицом, супстантивирати, постати именицом.* — Тако је и реч математика поименичен придев. *Пед.*

по̀именично и **поимѐнично** прил. *поименце.* — Патроле обилазе кућу по кућу и поименично дозивају сваког домаћина. *Јел.*

поимѐнцē прил. **1.** *по имену.* — Ја сам поименце именовала сваку кућу, сваког човјека и жену. *Донч.* Може и непријатељ ... звати поименце овога или онога. *Чол.* **2.** *особито, нарочито, пре свега.* — Много знатнији су од тога кораци ваљевских устаника, поименце проте Матије Ненадовића, да се изради помоћ аустријскога двора. *Нов.* За њим су се повели и други пјевачи, поименце учитељи. *Обз. 1932.*

по̀имȕњан, -ња, -ње *доста имућан.* — Отац ми је поимућан. *Матош.* И сам је из поимућније куће био. *Срем.*

поина́дити се, -йнāдīм се и **поннáтити се,** -йнāтīм се сврш. *ступити с ким у инат, у свађу, посвадити се.* — Мало се ... не поинадише. *О-А.* Откада се Аћим и Јован поинатише ... све се заинати једно са другим. *Ћор.*

по̀йрошити се, -йм се сврш. мађ. покр. *поступити као ирош, кицош; почети се понашати као ирош.* — Ви се тобоже поирошите ... скокнете гајдашу, туцнете га по рамену. *Коз. И.*

поисе́цати, -йсēцā̄м, ијек. поисијѐцати, сврш. *једно за другим посећи.*

поисијѐцати, пойсијецā̄м, ек. поисе́цати.

поиска́ва̄ње с *гл. им. од поискавати.*

поиска́вати, -йскāвā̄м *несврш. и уч. према поискати.*

поиска́кати, -йскāчēм сврш. **1.** *једно за другим искочити из чега; журно, брзо истрчати.* — Камиони су стали, а из њих поискакали војници. *Поп. Ј.* Заурлаше сви наши пси, а овце поискакаше из торова. *Ранк.* **2.** фиг. *нагло се појавити, избити.* — Само се по жилама које [борцима] ... поискакаше по челу ... могло ... познати надљудско напрезање руку. *Кнеж. Л.*

поискаки́вати, -ѐкујēм *несврш. и уч. према поискакати.*

пòйскапати, -пљём и -ām сврш. *искапати, излити се кап по кап.* — фиг. Очи би поискапале гледајући је. *Киш.*

пòйскати, пòйштём сврш. покр. *потражити уши, ваши по глави, побискати.* — Скупивши дјецу, сједе ... да их почешља и поиште. *Бен.*

пòйскати, пòиштём сврш. **1.** *обратити се коме (с молбом) да се што добије, заискати, затражити.* — Ко му први поиште, он му поклони или позајми. *Нен. Љ.* Поиштем од механције кафу. *Ком.* **2.** *потражити (оно што је) изгубљено.* — Све утаман, ниједна цигла душа не поиска [изгубљено] дијете. *Торд.*

пòйскидати, -ām сврш. *искидати једно по једно.* — Револуционарна снага ... поискидала [је] и много штошта што се тицало оних обавеза. *Бел.*

пòйскитити, -йм сврш. *искитити редом једно по једно.* — Све капе около уоколо поискитимо [цвијећем]. *Коз. И.*

поискòчити, -йскочӣм сврш. *попети се, појавити се над хоризонтом (о Сунцу).* — Још не бјеше сунце ни педаљ поискочило понад брда. *Креш.*

поискри́вити, -йскрӣвӣм сврш. *искривити једно по једно.*

пòйскупити, -йм сврш. *скупити једно по једно.*

поискýпљати, -йскӯпљām *искупити све редом, поискупити.*

~ **се** *скупити се постепено на једном месту.* — Ту се поискуписмо и чувамо да не би Турци у планину у робље ударили. *Нен. М.*

пòйспадати, -ām сврш. *испасти једно за другим, део по део; нагло се појавити један по један.* — Зуби су му [кнезу] поиспадали. *Нех.* Дуван му поиспада из прстију. *Моск.* У ... један тренутак ... поиспадао чопор жена и дјечурлије испод арњева. *Донч.*

поиспаличáвати, -йчāвām сврш. *извадити једном по једном волу палице из јарма и пустити их.* — Врати ... кола кући ... поиспаличава волове, па их нагна у чаир. *Глиш.*

пòйсплазити, -йм сврш. *исплазити један по један.* — Сви би [под таквим теретом] језике поисплазили као преморени керови. *Вин.*

поиспла́тити, -йсплāтӣм сврш. *редом мало-помало све исплатити.* — Тр'о [си је] главу како ће распродавати ... земљу ... да поисплати дугове. *Том.*

поисплаћúвати, -āћујēм *исплатити све редом, поисплатити.*

поиспòдизати, -ижēм сврш. *подигнути једно по једно.*

~ **се** *подигнути се, устати један по један.* — Чим се из смрада поисподижу и притјерају на ... посао ... сви жале ноћ. *Коз. И.*

поиспòклањати, -āм сврш. *поклонити све, једно за другим.*

пòйсправити, -йм сврш. *исправити једно за другим.* — Гдјекоји сам навод поисправио, а гдјекоји надопунио. *Павл.*

~ **се 1.** *поново, изнова, опет узети усправан положај, усправити се.* — Незадовољство ишчезло с његова лица, стас му се поисправио. *Коз. И.* Новица се присјети свог војевања ... па се зато поисправи на коњу. *Вујач.* **2.** *ослободити се неких недостатака, постати мало бољи, поправити се.* — Другог дана откако се основа чета, Вучко се некако поисправи, ријеч му постаде осјечита, тврда. *Вуков.*

пòйсправљати (се), -āм (се) *в. поисправити (се).*

пòйспратити, -йм сврш. *мало испратити.* — Пут [ми] ... покаже, и мало ме даље поиспрати. *М 1867.*

поиспревальúвати, -àљујēм сврш. *превалити све или много једно по једно.*

поиспревезúвати, -èзујēм сврш. *испревезати све или много једно по једно.*

поиспрèвртати, -èврћēм сврш. *испревртнути све или много једно по једно.*

поиспрекúдати, -èкӣдām сврш. *прекинути једно по једно.*

поиспрекр̏штати, -èкр̄штām сврш. *ставити унакрст једно за другим.*

поиспрела́мати, -èлāмām сврш. *испрекидати једно по једно.*

поиспремèтати, -èмећēм сврш. *испреметати, помешати све или много једно по једно.*

поиспреме́штати, -èмēштām, ијек. поиспремјéштати, сврш. *испреместити све или много једно по једно.*

поиспремјéштати, -èмјēштām, ек. поиспреме́штати.

поиспрèплетати, -ећēм сврш. *испреплести све или много једно по једно.*

поиспрèплитати, -ићēм сврш. *преплести једно по једно.*

поиспресéцати, -èсēцām, ијек. поиспресијèцати, сврш. *пресећи све или много једно по једно.*

поиспресијèцати, -èсијецām, ек. поиспресéцати.

поиспретýрати, -èтӯрām сврш. *претурити све или много једно по једно.*

поиспри̏повéдати, -о̀вéдам, ијек. поиспри̏повијèдати, сврш. *испри̏поведати редом све једно по једно.* — Кад је већ свакојаке грехе поиспри̏поведала [жупнику], одједаред се застидела. *Вин.*

поиспри̏повијèдати, -о̀вијèдам, ек. поиспри̏повéдати.

поиспри̏чати, -и̏спри̏чам сврш. *испричати све редом.* — Поисприча бискупу своја три сна. *Креш.*

поиспровáљивати, -а̀љујем сврш. *провалити редом све једно по једно.*

поиспродáвати, -о̀дајем сврш. *испродати све редом једно по једно.*

поиспро̀падати, -ам сврш. *пропасти редом једно по једно.* — Ти најбогатији градови посрнуше и поиспропадаше. *БК 1906.*

поистерúвати, -ѐрујем, ијек. поистјерúвати, сврш. *истерати све редом једно по једно.* — Кроз пола сата опет [су] их из вагона поистеривали. *Вин.*

по̀истиха прил. **1.** *подоста тихо, потихо.* — То је ... истина! — поистиха ће Али-ага. *Мул.* **2.** *лагано, мало-помало.* — Сутоњ се поче поистиха ... спуштати. *Лаз. Л.*

поистјерúвати, -ѐрујем, ек. поистерúвати.

поисто̀ветити, -ӣм сврш. *учинити што истоветним с чим.* — Ви сте поистоветили метод рада Партије са методом рада војних штабова. *Вос. Д.*

~ **се** *постати истоветан с ким или с чим.* — Потомци ... [се] нису могли да поистовете с духом модерног доба. *Новак.* Проучавати значило је за њега поистоветити се за извесно време са предметом проучавања. *Андр. И.*

поисто̀ветовати, -тујем сврш. *поистоветити.* — Малограђанин поистоветује појам хрватства с појмом свог малограђанског погледа на свијет. *Крл.*

~ **се** *поистоветити се.* — Људе постепено осваја уверење да се у комуни поистоветују лични и заједнички интереси свих. *Пол. 1958.* Качић ... се тако поистоветовао с народном пјесмом те кад год о себи говори, приказује се као народни пјевач. *Водн.*

поистовећúвање с *гл. им. од поистовећивати (се).*

поистовећúвати (се), -ѐћујем (се) *несврш. и уч. према поистоветити (се).* — Технократизује [се] и поистовећује појам стручњака. *Пол. 1959.*

поистре́знити се, -и̏стрезнӣм се, ијек. поистријèзнити се, сврш. *истрезнити се један по један.* — Морадоше се ... прокрасти ... кући да се испавају, да се ... мало поистрезне. *Шапч.*

поистре́сати, -и̏стрēсам сврш. *истрести једно по једно.*

поистре́сти и **пои̏стрēсти,** -е́сēм сврш. *сасвим, докраја истрести.*

поистријèзнити се, -и̏стријезнӣм се, ек. поистре́знити се.

поисце́дити, -и̏сцēдӣм, ијек. поисцијèдити, сврш. *исцедити, испити мало-помало све.* — Бјеше вечерао, поисциједио литру посебног португисца. *Креш.*

поисцијèдити, -и̏сциједӣм, ек. поисце́дити.

ПОЈ скраћ. *Партизански одреди Југославије.*

по̏ј, по̀ја м **1.** *извођење гласом или гласовима музикалних звукова, певање (обично црквено).* — Из цркве се излијеваше мили пој дјечјих грла. *Дук.* У правилним размацима чује [се] љуљање колијевке и уједначен пој нарицаљке. *Лал.* **2.** *певање птица.* — Зар пој славуја ... није музика? *Јурк.* Те зоре испод планине чуо се само први пој петлова. *Вос. Д.* **3.** фиг. *способност песничког стварања.* — Са неба и од бога послан је мени пој. *Змај.* **4.** *пиће. Бак. Реч.*

по̏јāв м = појава (1). **1. а.** *оно у чему се појављује, показује, манифестује стварност, непосредни одраз стварности у осећајном или чулном опажању човека; догађај, случај.* — Људи су у сваком појаву који нису умели да објасне природним путем видели вишу силу. *Марк. Св.* Јест, збива се, да сељак пропада иако то није опћенит појав. *Бен.* **б.** *онај који (оно што) се појави, искрсне, настане.* — Кнез је чудноват појав. *Јов. С.* Такав појав није необичан у људи који ништа не мисле. *Шен.* **2.** *појављивање кога на одређеном месту у одређено време, присутност.* — Видјело [му] се на лицу да га појав апотекаров није мило дирнуо. *Шен.* **3.** *слика маште, привиђење.* — Овај [је] свет, на крају крајева, само једна привидност, појав или причињавање, али ништа стварно. *Кнеж. Б.* У угријаној његовој машти приказивала му се [Мелита] као неко врхунаравно биће, као рајски појав. *Том.*

по̏јава ж **1.** = појав. — Ријеч мода обиљежава и појаве које су кратког вијека. *Матош.* Овакав карактер [као Кир-Јањин] био је свакодневна појава. *Милис.* Отимали су се око њега [епископа] да им појавом и појањем украси двор. *Чипл.* Кинески су астрономи знали прорећи ... појаву репатица. *Пов. 1.* Карацић, самоникла појава, јавио се ... на педесет година пре но што је Србија ушла у књижевни живот. *Скерл.* **2.** *лик, прилика, фигура.* — Једна танка женска појава стоји сприједа и слуша. *Бег.* Све живо окретало се за њим ... уживајући

у његовој стаситој појави. *Вас.* **3.** *лик покојника (који се приказује људима с болесном маштом или с мистичким расположењима), привиђење, утвара.* — Зато сам га [Хорација] позвô да ноћас с нама стражари, па дође л' опет она појава, да призна да нас нису варале ... очи. *Панд.* **4.** поз. *у драмском комаду део чина или акта у којему се на позорници лица не мењају.* — Чинови се деле [у драми] на појаве, које се одређују према улажењу личности на позорницу или према њихову излажењу са ње. *Т. књ.*

појáвити, пòјāвīм сврш. покр. *повести стадо, овце за собом.* — Дјевојка појавила овце. *НП Вук.*

појáвити се, пòјāвīм се сврш. **1. а.** *показати се, бити, наћи се негде присутан.* — За њом се ... појавила на вратима најстарија јој кћи. *Огр.* Где се појавимо, згрће се свет око нас. *Ад.* **б.** *изићи, настати као резултат какве радње и сл.* — Узе Костица комад поставе ... и онда ... рину маказе у материју ... Још два-три пута тако, и појави се фини модел панталона. *Сек.* **в.** *изићи на свет, бити публикован.* — Трећега мјесеца појави се у озбиљну часопису критички чланак. *Крањч. Стј.* **2.** *настати, понићи, искрснути.* — Појавила се опет тужна јесен. *Гал.* Чуваркућа на крову појавила се и разрасла се у читаву башту. *Сек.*

пòјавица ж *дем. од појава.* — Човек [је] сам по себи једна тако неслободна појавица у свемиру. *Дав.*

појáвљати се, пòјāвљāм се несврш. *в. појављивати се.* — Нека потајна жеља појављa [се] у његовој души. *Драж.*

пòјāвље с у изразу: ни јавља ни појавља *никаква гласа, никакве вести.* — О свачему се разговарали, али од какве болести ... не бијаше јавља ни појавља. *Љуб.*

појављéње с *појава.* — Пали би јој пред ноге као пред ненадним појављењем божанства. *Шов.*

појављívање с *гл. им. од појављивати се.*

појављívати се, -àвљујēм се *несврш. и уч. према појавити се.*

пòјāвнӣ, -ā, -ō *који се односи на појав и појаве.* — Жеље прикивају човјека уз појавни свијет. *Баз.* Свака би наука била излишна кад би се појавни облик и суштина ствари непосредно подударали. *Пиј.*

пòјавнōст, -ости ж *спољашњи изглед стварности како се одражава у осећајном или чулном опажању човека.* — [Неки писци] откривају унутрашњу реалност и истину, суштину, а не ваљску појавност. *КН 1958.* Уроњен у затворени свијет своје интиме ... пјесник није прекинуо додир с ваљском појавношћу. *Вј. 1960.*

појàгмити, пòјагмīм сврш. *у јагми ухватити, разграбити. Вук Рј.*

~ се (за чим) *навалити на што да се брзо све поузима, разграби.* — Сада се појагми дужд за Трогиром. *Шиш.* Расипају новац да се затим опет појагме за њим. *Уј.*

пòјагњити се, -ӣ се сврш. = појањити се *ојагњити се све редом (о овцама).*

пòјадати се, -āм се сврш. *пожалити се, потужити се.* — То је мојој мајци пола века укинуло ... А никоме да се појада. *Лаз. Л.*

пòјадити, -ӣм сврш. *в. ојадити (1).* — То ме је ... остарало и појадило. *Љуб.*

пóјак, -јка м *дем. од пој.* — Да доплетем венац започети, да допевам појак овај свети. *Радич.*

пòјāк, -а, -о *подоста, прилично јак.* — Лијек бијаше баш појак. *Јурк.* Нађ' му сабљу каку, ал' избери добру, оштру и појаку. *Змај.*

појàкати се, -āм се сврш. покр. *окушати, опробати с ким снагу, порвати се.* — Да ми је да се ми појакамо, вели она ... тражећи згодно место. *Ранк.*

пòјāко прил. *подоста, прилично јако.* — Господар Софра био је низак ... појако грбав. *Игњ.*

пóјам и **пòјам,** -јма м **1.** *мисаона синтеза битних, заједничких обележја једне групе предмета.* — Наука је само збирни појам за многе науке. *Петрон.* **2.** *основно знање о чему.* — Сада истом добивамо појам о врло богатој ... радњи хрватских глагољаша, почевши од 13. до краја 18. стољећа. *Водн.* Да би се добио појам о томе што данас значи китолов ... навешћемо ове тачне податке ... *Петр. М.* **3.** (обично мн.) *схватања, погледи, назори на што.* — Европа пише књиге о појмовима добра и зла у људском смислу. *Крл.* Његови [су] се појмови о женидби сасвим разликовали од појмова оца његова. *Дом.* **4.** *мишљење о коме или чему, представа, предоџба, слика.* — Он је слушао ... да је начелник отац потчињенима па је створио себи најљепши ... појам о том човјеку. *Глиш.* [Слушачи] су ... чули већ много пута приповиједати о јуришима и саставили себи појам о том. *Крањч. Стј.*

Изр. немати појма *не знати баш ништа о чему*; он је појам за себе *он је своје врсте човек, није налик на друге, особењак*; убити кога у појам *непобитним доказима утврдити нечије незнање о чему.*

пóјамнӣ и **пòјамнӣ,** -ā,- ō *који има природу појма, који се односи на појам*; супр. опа-

жајни. — Ова заблуда Коперникова, која је сасвим појамна, доцније је исправљена. *Петрон.*

по́јамно и **по̀јамно** прил. *као појам.* — Радни однос ... обухвата многобројне и сложене правне односе. *Арх. 1954.*

по́јамнōст и **по̀јамнōст,** -ости ж *особина онога што је појамно.*

по̀јā̄мчити и **по̀јамчити,** -им сврш. **1.** *позвати, једнога по једнога, све или многе да буду, да се обавежу као јамци. Вук Рј.* **2.** *дати јамство, зајамчити. Бак. Реч.*

по̀јана ж покр. *уско платно. Вук Рј.*

по̀јā̄нка ж необ. *в. пијанка.* — Купио бих море вина, па бих позвō на појанку све кукавце нашег доба. *Змај.*

по̀јā̄ње с *гл. им. од појати.*

по̀јā̄њити се, -им се сврш. = појагњити се. *Прав.*

по̀јāс м (лок. појáсу и пṑјāсу); исп. пâс **1.** *оно чиме се опасује, потпасује одећа у струку (каиш, опасач и сл.).* — Опасао се широким стамболским појасом. *Андр. И.* За појасом им ручне гранате. *Јонке.* **2.** *најужи део тела између груди и трбуха, струк.* — Јоле ... стиште цуру ... око појаса, па је заошину око себе. *Ад.* До појаса сви су били голи. *Гор.* **3. а.** *оно што се налази, што се пружа, што иде около чега у облику траке.* — На сектору Книна разбијањем спољњег утврђеног појаса ... све се више стеже обруч око непријатеља. *Пол. 1944.* Одмах послије извора [поток] чини дуг појас преко бријега. *Сиј.* **б.** *један од девет кругова пакла (према Дантеовој Божанској комедији).* — Стигосмо на крај гдје се даље иде у трећи појас. *Комб.* **в.** мет. *прстенаста формација око небеских тела.* — Брзина окретаја на екватору била [је] страховита. Стога су се почели одлупљивати поједини усијани појасеви, онакви какве ми данас видимо у ... Сатурна. *Ком.* **4.** геогр. **а.** *део Земљине површине између два меридијана:* тропски ~. **б.** *део Земљине површине с одређеним климатским приликама:* хладни, ледени ~, умерени ~, жарки ~, ~ екваторијалних тишина. — фиг. Све стране свијета зову ме и маме у појас свјетла из пустиње таме. *Кркл.* **в.** *део Земљине површине с карактеристичним природним, привредним, културним и сличним обележјима.* — Цијели сјеверни панонски појас може се узети као њезина [дрвене куће] домена. *Баб.* Гледали су далеки врх брда ... испод њега су били пашњаци и нешто ниже шумски појас. *Лал.* **г.** *уско земљиште између каквих граница, уздуж или поред какве линије.* — Израђен је и заједнички правилник о кретању у пограничном појасу и преласку границе. *Б 1957.* **5.** астр. *једна од зона на небеском своду.* — Небеских појаса пет је. *Марет.* **6.** фиг. заст. *рођаци, сродници истога ступња сродства с обзиром на заједничког претка, колено, нараштај, поколење, пâс (4).* — Три-четири појаса провела су у њој [кућици] свој век тихо и срећно. *Глиш.* **7.** спорт. *начин хватања противника у рвању:* предњи ~, стражњи ~, захват око појаса, рамени ~. *Рв.* **8.** анат. *део костура, скелета човечјег и животињског тела уз који су причвршћени екстремитети и који служе као ослонац екстремитетима.* — Скелет удова ослања се на кичмењачу помоћу појасева, рамењског и карличног. *Станк. С.* **9.** мат. *део површине кугле, лопте између две паралеле.*

Изр. бињни, вегетациони ~ *биљни покривач који се мења према висинским разликама над морем;* црвени ~ *знак вишег црквеног чина у католичкој и православној цркви;* до појаса (клањати се) *савијати тело готово под правим углом, као знак покорности, потчињености;* ~ невиности, верности ист. *врста металних направа којима су мужеви у средњем веку, нарочито за крсташких ратова, осигуравали женину верност;* ~ за спасавање пом. *направа од непропустљивог платна, испуњена плутом, која се навуче на тело ради одржавања на површини воде;* дете (чедо) под појасом нар. песн. *дете (чедо) у материној утроби.* — У Мостару удовица Када живо чедо носи под појасом. *НПХ.*; стезати се у појасу *мање јести због штедње или сиромаштва;* исп. стезати каиш (уз каиш изр.). — У таквој невољи [за неродице], и Кушмељ и Осињача и Кушмељићи стегли би се у појасу. *Мат.*; заденути, затакнути кога за појас *далеко надмашити, превазићи кога у снази, у важности, у способности и сл.;* засвирати и (свиралу) за ~ заденути (затакнути) *треба бити умерен, не ваља прећи меру (нарочито у разоноди, забави).*

по̀јасā̄р, -а, и **по̀јàсā̄р,** -ара м *занатлија који прави или продаје појасе, споне, копче и сл. И-Б Рј.*

по̀јасаст и **по̀јàсаст,** -а, -о *који је превучен паралелним пругама:* ~ тканина, ~ прегача, ~ шал.

по̀јàсина ж *аугм. и пеј. од појас.*

по̀јàсић м *дем. од појас.*

по̀јàсница ж покр. *појасаста коза. Вук Рј.*

по̀јàскē прил. *у појас, за појас.* — Чини му се као да се још синоћ ухватио с неким појаске и да се с њим носи читаву дугу ноћ. *Куш.*

по̀јāснӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на појас.*

по̀јáснити, пṑјāснӣм и **по̀јàснити,** пṑјаснӣм сврш. *учинити јасним, објаснити.* — Ми

тежимо ... да појаснимо све што је у нама и око нас. *КН 1956.*

пòјāсницe ж мн. зоол. *појасасте лутке неких инсеката. Терм. 4.*

појàстучити, -ӣм сврш. *обложити јастуцима.* — Пред ... столом ... стајала је појастучена столица. *Крл.* Он сједе у појастучену столовачу крај прозора. *Лал.*

пòјата ж **1.** *стаја за стоку, штала.* — Нађе у својој појати оседлане коње. *Бег.* Утера волове у појату и баци им траве. *Мил. В.* **2.** *шупа за сено, штагаљ.* — Никола је пошао у појату да донесе кући хране за стоку. *Обз. 1932.* **3.** фиг. *хладна, нечиста, прљава просторија.* — И да нијесам ја дошâ да те извучем из те појате, данас ти не би имала ни онолико главе колико сад имаш. *Лоп.* **4.** *клет, вајат*; исп. појатак. *Вук Рј.*

пòјатак, -тка м (мн. пòјаци, ген. пòјātākā) **1.** *у задружним кућама преградак у којем муж и жена спавају*; исп. кућар (1). *Вук Рј.* **2.** *киљер, комора.* — Брзе руке све се јагме у претоваривању [кукуруза] ... у појатке и у хамбаре. *Коз. И.*

пòјати, -јēм несврш. **1.** *гласом изводити мелодиозне звукове, певати (обично у цркви, за певницом).* — Појмо пјесму, мили друзи, пјесма нам је срца јек! *Хар.* Стоји за певницом и ... поје. *Сек.* **2.** *испуштати дуге, отегнуте, час више, час ниже звукове (о фијукању, завијању ветра).* — И фијуком сетним нек' ти ветар поје успаванку. *Рак.* **3.** *испуштати гласове (о птицама).* — Пчелице зује, птичице пјоју. *Маж. Ф.* У залазак звезда ... пјоју птице у дубокој сени. *Дуч.* Већ пјоју пијетли. *Поп.* **4.** *славити у стиховима, певати песме.* — Појмо роду! *Змај.* Ево чете твоје, да јуначки течеш славу, да те пјесма поје. *Вел.*

пòјāти, пòјашēм сврш. нар. *в. појахати.* — Поја коња, оде у Крајину. *НП Вук.*

пòјахати, -ашēм сврш. **а.** *сести на коња, узјахати.* — Сватови ... поседали у кола, коњаници појахали коње. *Вес.* **б.** *упутити се куда седећи на коњу.* — Оседлаћете [коња] ... и појахати по двориште да га виде гости. *Матош.*

пòјахнути, -нēм сврш. *в. појахати. Вук Рј.*

пóјац и **пòјац,** пóјца м (вок. пōјче; ген. мн. пōјāцā) и **пòјāч,** -ача м *онај који уме певати, који лепо пева, певач*; *певач у хору, онај који поје у цркви*; исп. певац (3). — Код нас нема ни два појца који пјоју једнако. *БК 1906.* Кад се освијестио, држао га је неки духовник ... вјероватно црквени појац. *Крањч. Стј.* Дуго је још гледао гомиле свирача ... и црквених појача. *Глиш.*

појачàвало с *појачало.*

појачáвāње с *гл. им. од појачавати (се).*

појачáвати (се), -àчāвām (се) *несврш. и уч. према појачати (се).*

појачàвāч, -áча м *појачало.* — Гледала је у Вука који [је] везивао појачаваче. *Дав.* [Апарат за глуве] се састоји из микрофона, појачавача са електронским цевима и електричном батеријом. *Пол. 1958.*

пòјачāјан, -јна, -јно *који појачава. Прав.*

појàчало с = појачивач **а.** *средство за појачавање чега.* **б.** техн. *апарат за појачавање звука.* — Та се [колебања јакости], након појачавања у појачалу, у звучнику претварају у звук. *Физ. 2.*

појачáње с **1.** *пораст снаге.* **2.** *додатна количина чега, повећање.*

појàчати, -ām сврш. *учинити јачим, повећати снагу чега.* — Та је његова ... опомена само још појачала мој немир. *Крл.* Епаминонда је ... појачао лијево крило бојног брода. *Пов. 1.*

~ **се** *постати јачи, већи снагом, интензивношћу итд.* — Мржња ... се појачала кад су Селџуци заузели Јерусалим. *Пов. 2.* Пред подне се појача напад. *Лал.*

пòјачē и **пòјаче** прил. **а.** *нешто јаче, снажније.* — Вјетар је од запада појаче дувао. *Том.* У тај мах труцну железница мало појаче. *Срем.* **б.** *нешто више.* — [Шеталиште] је удаљено појаче од миље хода. *Креш.*

пòјачӣ, -ā, -ē **1.** *нешто јачи*; *нешто већи.* — Најпоше појаче уже, везаше га добро. *Глиш.* Загњурио [би] лице у врч пива, који је садржавао појачу литру. *Креш.* **2.** фиг. *нешто богатији, имућнији.* — Гдје је била и појача кућа, чекала се зима са страхом. *Новак.*

појачӣвāч, -áча м = појачало. — Комбиниран са специјалним појачивачем слике, минијатурни генератор може се носити у торби. *Вј. 1957.* Конструирали су апарат-микрофон који је везан преко појачивача са електричним светлом. *Б 1957.*

пòјашити *в. појахати.*

појàшчић м *дем. од појас.*

појевтѝнити, -èвтӣнӣм и **пòјевтнити,** -ӣм сврш. = појефтинити **1.** *учинити јевтинијим.* **2.** *постати јевтин.* — Све [у вароши] ... појевтинило. *Шапч.*

појевтињáвати, -ињāвām *несврш. и уч. према појевтинити.*

појевтињѐње с = појефтињење *снижење цене.*

појединáц, -нца м (ген. мн. појèдӣнāцā) *онај који је један, сам, без других.* — Како може толико људи у тако малену простору

толико среће и мира наћи, а појединац не може у цијелом свијету? *Шен.* Говорио им је да се опште добро не мери по добру појединаца. *Макс.*

појѐдѝначан, -чна, -чно **1. а.** *који је одвојен из реда других, који није здружен, у заједници с другима, који је посебан за сваку особу, за сваки случај.* — Амнестија може бити опћа или појединачна. *Мј. 1926.* Чули су се појединачни пуцњи. *Чол.* Приликом подношења појединачних извјештаја о раду, увијек се мрштио на опште фразе. *Ћоп.* **б.** (у именичкој служби, одр.) *оно што је посебно, издвојено из реда других.* — Што важи за опће, важи за посебно и појединачно. *Лог. 1.* **2. а.** *који врши, изводи, у коме учествује појединац.* — Наш ... куглачки мајстор ... осваја у Бечу појединачно европско првенство. *Кугл.* Пуковник је рекао да не треба дозволити никакву појединачну акцију. *Јак.* **б.** *који се налази у личном, индивидуалном руковању, поседу и сл.* — Многа [су] раштркана села у нашој земљи ... настала као посљедица појединачног или индивидуалног аграрног господарства. *ОГ.* **3.** *неки, понеки, поједини.* — Јагић [је] ... у појединачним расправама својим и критичким праћењем наше науке ... учинио да она изађе на прави пут. *Бел.*

појѐдѝначки и **појѐдѝначно** прил. *одвојено једно од другог.* — Племство има право ... подићи се, било појединачки било сви заједно, против њега [краља]. *Шиш.* Појединачно експлодирају бомбе. *Фелд.* Појединачно или у групама убијају зулумћаре или харачлије Турке. *Вујач.*

појѐдѝначнӧст, -ости ж *особина или стање онога што је појединачно*; супр. општост, опћенитост.

појѐдѝнӣ, -ā, -ō **1.** *који није тачно одређен, неки, покоји.* **2.** мн. *некоји, неки, не сви.* — Стављају се у задатак [научној експедицији] и горе наведени послови, или бар поједини од њих. *Петр. М.* Хисторијски је развој текао у правцу ... јачања појединих нација на њену подручју. *ОП 1.*

појѐдѝнкӧст, -ости ж *в. појединост. Бен. Рј.*

појѐдѝнӧст, -ости ж **а.** *засебан догађај, појава, околност и сл. који су у вези с другим догађајем и који га с неке стране употпуњују.* — Нотира карактеристичну појединост, гест, израз, па га трансформира. *Матош.* [Експедицији] је поверено да проучи ... појединости ваздушног пута. *Петр. М.* **б.** *ситна околност неког догађаја, дела, радње и сл., која није битна; подробност, потанкост, детаљ.* — Говорио је ... алудирајући на ову или ону појединост из Гигина живота који му је она јутрос испричала. *Бег.* Данас смо дознали нове појединости о борби за Ливно. *Дед. В.*

Изр. **у појединости** (улазити) у појединостима (испричати) *у најситније делове (улазити), исцрпно, опширно (испричати).*

појѐдѝнцē и **појѐдѝнцē** прил. *појединачно.* — Гости се разилажаху на хрпе и појединце. *Ков. А.* Љубав, правда, истина, карактерност, то су цветови који не расту свакад ... у гомили, него само појединце. *Кнеж. Б.*

појѐдѝнчев, -а, -о *који припада појединцу.*

појѐдљив, -а, -о **1.** *што се може јести, јестив. Бак. Реч.* **2.** *који много једе, јешан, прождрљив. Вук Рј.*

појѐдљивац, -йвца м *појељив, јешан човек, изјелица. Вук Рј.*

појѐдљивӧст, -ости ж *својство онога који је појељив.*

поједначе́ње с *изједначење.*

појѐднача́ти, -ѐднāчӣм сврш. *учинити једнаким, равним с другим, изједначити.* — Па како ћемо сад кад сте опет све поједначили. *Ћоп.*

~ **се** *бити, постати раван коме, изравнати се с ким или с чим.* — Сад смо ми сви поједначени ... пушка мени, пушка теби, ја униформу, ти униформу. *Ћоп.* Један хајдучки гроб ... се сав поједначио са земљом. *КН 1959.*

појѐдноста́вити, -ѐстāвӣм сврш. = поједноставнити *учинити једноставним, упростити.* — У последње време доста се ради на томе да се поступак према странкама поједностави. *Пол. 1960.* Грађевни [су] облици поједностављени. *ОП 2.*

~ **се** = поједноставнити се *постати једноставан, упростити се.*

појѐдноста́вљено прил. *на поједностављен начин, упрошћено.* — Психологија сељака није дата у овој приповеци ни поједностављено ни једнострано. *Глиг.*

појѐдноставља́ње с *гл. им. од поједностављивати.*

појѐдноставља́вати, -а̀вљујēм *несврш. и уч. према поједноставити.* — Индустријски развитак ... поједностављује функције државне власти. *Комун. 1951.*

појѐдноста́внити, -ѐстāвнӣм сврш. = поједноставити. — Ја сам поједноставио своју политику. *Матош.* Зашто не срушити преграде и све поједноставнити? *Торб.*

~ **се** = поједноставити се. — Ствари су се много поједноставниле. *Крл.*

појѐдноставља́ње с *гл. им. од поједностављивати.*

појединоставњи́вати, -а̀вњујем *несврш. и уч. према појединостав(н)ити.* — Вук ... усавршава азбуку, појединоставњује Мркаљева сложена слова. *Стев.*

појединòстручити, -и̏м сврш. *учинити што једноструко. Рј. А.*

пòједрити и **појѐдрити,** -и̏м сврш. **1.** *почети једрити, заједрити. И-Б Рј.* **2.** фиг. *потрчати, склонити се.* — Шибана огорчењем поједрила је у Јовандекино двориште. *Ћоп.*

појѐздити и **појѐздити,** -и̏м сврш. **1.** *јездећи поћи, јашући кренути куда.* — Ка милом дому ... ја појездих. *Радич.* Уз Јечицу појездио ријеку. *Март.* **2.** *мало, кратко време јахати. Бак. Реч.*

пòјек м необ. *отегнут звук, крик који се испушта (обично од бола).* — Само се ... оклизне с баца на штагљу у звонком појеку. *Коз. И.*

појеки́вати, -ѐкујем *несврш. и уч. према појекнути.* — Оде вранац зечки поскакиват, а на њему Раде појекиват. *НП Вук.*

појéкнути, пòјēкнēм сврш. **1.** *испустити појек.* **2.** *одјекнути, зачути се, разлегнути се.*

појѐленити се, -и̏м се сврш. *претворити се у јелена.* — Појелени се као Актеон. *Матош.*

пòјēње[1] с *гл. им. од* ***пòјити***[1].

пòјēње[2] с *гл. им. од* ***пòјити***[2].

пòјести, -едēм сврш. **1. а.** *сажвакати и прогутати све, без остатка (о храни).* — Ољуштио га [слеђа] ... припекао и у сласт појео. *Бен.* фиг. Шум вјетра поједе и његове ... ријечи. *Франг.* **б.** *сажвакати и прогутати.* — Пресједе старцу оно неколико залогаја што их је појео. *Јурк.* **2.** *оштетити гризући, бушећи, изгристи (о инсектима).* — Хаљину су појели мољци. *Бак. Реч.* **3.** фиг. **а.** *потрошити, узети на име трошка, начинити трошак у вредности чега.* — Ти си мој мираз појео. *Андр. И.* Парница ће нам појести шуму. *Дук.* **б.** *спречити кога да делује, да живи, да се развија, упропастити.* — [Трговине] су конкуренцијом једна другу јеле, док најзад најјача није појела све. *Вуј.* Светозарева брата ... убили су либерали, али Светозара појели су конзервативци. *Јов. С.* **4. а.** *измучити прекорима, грдњама, пребацивањима.* — Ако јој је и душу појео ... њен је то човек. *Ћос. Д.* Ово ником не говори — појешће нас другови ако чују. *ЛМС 1951.* **б.** *изгристи, измучити, лишити мира (о каквом јаком осећању, чувству); истрошити, ослабити.* — Нас, драги сине, поједоше старости и бриге. *Ћоп.* Поједе ме срамота. *Ољ.* Глад их је појела, и не личе више на људе. *Пол. 1958.* **5.** *примити, отрпети (неку увреду).* — Данас живи Милка с дугачким Стојаном. А поједе више батина него хлеба! *Ад.* Јао, шта сам само појео шамара! *Вин.*

Изр. да га поједеш разг. *необично мио, добар, диван (обично о детету);* ни пас с маслом не би појео *каже се за нешто што је бесмислено, глупо, без икакве вредности;* појео га мрак (ноћ, помрчина) *убијен је, нестао је мучки, из заседе;* појео вук магарца (магаре) *никоме ништа, као да се није ништа догодило;* ~ кога (што) очима *пратити кога (што) погледом нетремице, упорно гледати у кога (што);* прсте да поједеш *каже се кад се жели истаћи да је јело укусно;* ~ ватру *издржати, претрпети грдње (обично невин).*

~ **се 1.** *похабати се, поцепати се, потрошити се.* — Чоха [му се] на неколико мјеста појела. *Ћор.* **2.** фиг. (често у изразу: ~ жив) *изгристи се, измучити се, изнурити се (у љутњи због учињене неправде, грешке и сл.), не моћи прежалити нешто, изјести се (1).* — У себи се поједе што не може да каже оно што види и што мисли. *Андр. И.* Водич ... се просто жив поједе што нас је завео. *Чол.*

појефти́нити, -ѐфтӣнӣм и **пòјефтинити,** -и̏м сврш. = појевтинити. В. пр. уз гл. им. појефтињење.

појефтињáвати, -ӣњāвāм *несврш. и уч. према појефтинити.*

појефтињéње с = појевтињење. — Ако се погледа структура цене књиге ... онда ћемо видети да се ... појефтињење ... не може очекивати без озбиљне интервенције друштва. *Б 1958.*

појéчати, -чӣм сврш. *зајечати.* — Сад од Беча сва земља појеча. *Вук Рј.*

пòјешан, -шна, -шно *који радо и много једе, прождрљив.* — Појешан је [петао] ... све ово сад сâм да поједе, па је гладан. *Вес.*

пòјилица ж *направа за појење стоке.* — Аутоматске појилице за стоку ... представљају значајан производ. *Пол. 1958.*

пòјило с **1.** *место (на реци, језеру и сл.) где се стока поји или где звери долазе да пију, појиште.* — У сутон силазио би с благом на појило. *Гор.* Ту су их ... убијали као звериње на појилима. *Андр. И.* **2.** *пиће за стоку (обично мешано с мекињама), напој.* — Она [кућа] свој задатак отаљава, крепи стоку и људе храном, пићем, појилом. *Чипл.*

пòјити[1], -и̏м (имп. пòј; трп. прид. пòјен) несврш. **1. а.** *давати коме да пије, напајати.* — Напојили коње па сад поје краве. *Змај.* фиг. Добром надом поји душу своју. *Комб.* **б.** *давати коме вино и друга (алкохолна) пића, частити кога пићем.* — Завукао би

га у крчме и клијети, ондје га појио преко мјере. *Шен.* **в.** *давати коме многе и разне лекове.* — Нађе некаку вешту Јеврејку која га је ... појила разним лековима. *Глиш.* **г.** *снабдевати водом.* — Добра вода ... [је] ... појила сам град. *Павл.* фиг. Тко те је свјетлошћу појио? *Наз.* **2.** *натапати.* — Појили [су] крвљу равнице и кланце. *Панд.* [Трава] ће ... хумку покрити летос појена кишом и његовим [сељаковим] знојем. *Чипл.*

~ **се** *постајати влажан, натапати се чиме.* — фиг. Сутони се поје зимом и зоре немиром. *Каш.*

пòјити², -ӣм несврш. покр. *в. појати.* — У прозорје ... булбули поје. *Огр.* Они хоће да им се поји за певницом. *Петр. В.*

пòјӣште с *појило (1).* — На појиштима мукале су краве. *Бен.* Говеда ... враћају се с паше к ријеци на појиште. *Ћип.*

пȍјка¹ ж песн. *певање, песма.* — Нове појке птице зачињавају. *Прер.* Чуше моме појку грла тога. *В 1885.*

пȍјка² м хип. покр. *поп.* — Цемадан ... жешће сија но петракиљ нашег појке. *Ранк.* Идем сада моме појки у Глоговац. *БК 1906.*

пòјмити, пȍјмӣм сврш. **1.** *умом схватити, смисао, садржај чега.* — Загрлио је тако жестоко да је она исти час појмила сву снагу његове љубави и његова кајања. *Шимун.* Зашто је ово овако сад ... није могао да појми. *Ком.* **2.** покр. *поумити, машити се.* — Он као да појми ручицама опет к њој; главица му клону на прси. *Глиш.*

~ **се** покр. **1.** *појмити (2).* — Ми се појмисмо да узмемо носила. *Вес.* **2.** *придигнути се, подићи се.* — Самртник се појми с јастука, сједе на своју простирку. *Ћоп.*

пòјмљив, -а, -о *који се може појмити, схватљив, докучљив, разумљив.* — Непосредне користи од свакога обртаја ствари врло су појмљиве. *О 1875.* [Околина] је била испрва тако чудна и мало појмљива његовој души. *Шимун.*

пòјмљиво прил. *на појмљив начин, разумљиво.*

пòјмљивȍст, -ости ж *особина онога што је појмљиво.*

пȍјмовнӣ и **пȍјмовӣ,** -ā, -ō *који се односи на појмове:* ~ свет, ~ тачност, ~ богаћење.

пȍјмовно и **пȍјмовно** прил. *као појам.* — Атомисти су допуштали да је бесконачна дјељивост могућа појмовно, али неизведива стварно. *Ант. 1.*

пȍјмовнȍст и **пȍјмовнȍст,** -ости ж *особина онога што је појмовно.*

појогу́нити се, -о̀гӯнӣм се сврш. **1.** *постати јогунаст, тврдоглав.* — Кобиле мирно пасу, али се ждребад појогунила. *Наз.* **2.** фиг. *дићи главу, узохолити се.* — Ови се Антини појогунили. Стекли ... мало, па ... мисле: Е, ко смо, ми смо! *Ивак.*

појуна́чити се, -ӯна̀чӣм се сврш. подјуначити се; исп. ојуначити се. — Он се ... после њихове ђачке исповеди појуначи и свечано заречe ... да ће се сутра ујутро, уз инат, омрсити па причестити. *Маш.* Нек се момак појуначи. *Наз.*

поју́рити, пòјӯрӣм сврш. **1. а.** *почети јурити, бежати, похитати, потрчати.* — Све је то појурило са сокака у авлију. *Срем.* Марија застане ... и појури нам у сусрет. *Пав.* **б.** *брзо, журно се повести с неком намером.* — Сјео сам у њихов ауто, појурио у болницу. *Фелд.* **2.** *потећи, навалити.* — Крв ми појури у образе. *Ков. А.* Онда му у водоскоку појуре из уста речи. *Каш.* **3.** прел. *почети гонити, погнати, потерати кога.* — Сиротиња скочи на оружје па појури пивске плаћеницике. *Март.* Крајишке јединице појуриле су Ђујића и он је побегао. *Дед. В.*

пòјутāрје с **1.** *јутарњи део дана.* — Кроз тихо ... појутарје разлеже се ... зверски урлик. *Ранк.* Појутарје је било љуљаво од магличаве хладноће. *Божић.* **2.** *први дан по крсном имену;* исп. окриље (3). — Када кући пође [кум] са свадбе или са појутарја, лично га прати кумче. *Чипл.*

пòјутрица ж покр. **1.** *појутарје (2). Рј. А.* **2.** *њива од једнога јутра земље. Рј. А.*

пȍјчев, -а, -о *који припада појцу.* — Жене у цркви танким гласом прате појчеве речи. *Чипл.*

пȍкабаст, -а, -о *прилично кабаст, гломазан.* — Под једном ... младицом ... нешто се црни, ама нешто покабасто. *Куш.*

пòкāвгати се, -ā̀м се и **пòкāвжити се,** -ӣм се сврш. *заметнути кавгу, посвађати се.* — И опет ће се свијет покавжити, обновити збрку. *Вел.*

пòкад прил. покр. *покаткад, од времена до времена, с времена на време, не често.* — Као да дријемају, тек што им се покад чује дисање. *Ћип.*

пока́дити, пòкā̀дӣм сврш. **1.** *испустити мало дима од запаљеног када, мало окадити.* **2.** фиг. *поласкати.* — Таки су ти ови дивови [јунаци] ... мало им покади па су као восак мекани. *Крањч. С.*

пòкàдшто прил. *по који пут, покаткад.* — Била је то наоко доста симпатична појава, ако и покадшто ... малко надута. *Цар Е.* Новине шушкарају, и тек покадшто неко

прекине ћутање. *Дом.* У мутноме ваздуху покадшто завришти јато ждралова. *Тип.*

пока̀залац, -аоца м *показивач.* — Наведене речи имају и могу имати савремене живе, продуктивне наставке: показалац ... прекршилац ... *Бел.*

по̀казан, -зна, -зно *који показује, који служи за показивање.*

Изр. ~ заменица грам. *врста промењивих речи које показују на лице или предмет, на њихово својство, број или меру.*

пока̀затељ м **1.** *оно по чему се може добити слика о кретању, току, развитку чега; број, цифра, графикон из којих се види резултат каквога рада.* — Уштеде [су] један од одличних показатеља господарског напретка појединих народа. *Bj. 1957.* Према општим показатељима животни стандард за последње две године побољшао се за око 19 процената. *Пол. 1959.* **2.** банк. *доносилац.* — Обавезе писмене на дуг, ако на показатеља гласе како су предане, већ су уступљене. *Арх. 1926.*

пока́зати, пòкāжēм свршн. **1.** (коме што) *дати могућност, учинити да се што види, разгледа, прегледа*: ~ музеј, ~ творницу, фабрику, ~ исправе, ~ пасош. — Личанин [се] ... насмије ... показа своје јаке, бијеле зубе. *Мил. В.* Одмах знамења чудна показаше богови њима. *М-И.* **2.** *обратити пажњу на кога, на што (обично покретом, гестом у правцу кога, чега).* — Седи! — рекао је мрко и показао место ... на миндерлуку. *Станк.* Старјешина покаже прстом на чело. *Гор.* **3.** фиг. *учинити јасним, очевидним, разумљивим, познатим, објаснити; доказати.* — Испитивања има да покажу да ли су то одиста највеће дубине у поларној области. *Петр. М.* Фотометрирање звијезда показало је да је интензитет свјетлости ... баш 100 пута мањи ... *Физ. 1.* **4.** фиг. *открити, испољити, очитовати какво својство, осећање, стање и сл.* — Док је он ... по шанчевима пролазио, нико није смио показати да се поплашио. *Вук.* На такве људе ми нећемо гледати као на противника, буду ли показали добру вољу и намјеру за опће добро. *Наз.* **5.** (коме) *осветити се коме због онога што је учинио.* — Ја ћу њему показати, ја ћу њега научити! *Каш.* Гадови једни, ја ћу вам показати! *Јонке.*

Изр. ни носа да покаже, ни сенку да покаже *сасвим се повукао, не појављује се нигде.* — А Момир? Ту је ... али ни сенку ... да покаже. *Каш.*; ~ чудо *учинити чудо, нешто необично*; ~ (дуги) нос (фигу, шипак) *ругати се коме правећи дуги нос (фигу, шипак)*; ~ гола ребра *открити своју слабу страну.* — Сва та јаловост ... похода преко Драве показала је своја гола ребра управо пред бечким барикадама. *Крл.*; ~ језик *ругати се коме исплазивши језик*; ~ карте *открити своје намере*; ~ леђа коме *окренувши се од кога, удаљити се не желећи с њиме разговарати и објашњавати се*; ~ прст коме *дати знак своје склоности.* — Кад нам срећица покаже прст, вуче сваки на своју страну. *Шен.*; ~ песницу *дати знак своје моћи*; ~ пример *послужити као пример*; ~ прстом на кога *обратити пажњу на кога (обично у негативном смислу)*; ~ рог(ов)е а) *испружити руку или руке са пружена два прста исказујући тиме свој презир према коме.* — Искали [се] на њему, показавши му рогове објема рукама. *Франг.*; б) *дати одлучан отпор; припретити коме*; исп. ~ зубе. — Јуриша опет роге показа; постаде трепетом све Лике. *В 1885*; ~ (руком) врата коме *тражити да се одмах удаљи*; ~ зубе *в. показати рог(ов)е.*

~ **се 1.** *бити, постати видљив, појавити се.* — На прагу се показа Мара, блиједа као смрт. *Лаз. Л.* Кад се сунце показало иза штагља, оставила је кућу и пошла. *Михољ.* **2.** *избити, испољити се (о каквом осећању, својству, стању и сл.).* — На њезину лицу показа се ... понос. *Ков. А.* Велики страх показао се у народу. *Ћоп.* **3.** *испољити, очитовати, изразити потпуно своја својства, особине (добре и лоше).* — Не говорим нити да вам угодим нити да се пред вама покажем. *Јурк.* Одлично се показала у болници. *Дед. В.* **4.** (обично безл.) *постати јасним, очевидним.* — Лукине ципеле нијесу биле ни за што. То се показало за прве кише. *Киш.* Кад сам стигао у Главни штаб, показало се да се та порука није односила на мене. *Дед. В.*

показѝва̄лка ж *направа којом се нешто показује.* В. пр. уз показивач (1).

показѝва̄ње с *гл. им. од показивати.*

показѝвати, -ȁзујēм *несврш. и уч. према показати.*

показѝва̄ч, -а́ча м **1.** *особа која показује нешто.* — Помоћник стријелца у улози показивача врши показивање погодака помоћу посебне показиваљке. *Стр.* **2.** *справа која показује резултат каквог рада, кретање и сл.* — [Возач] мора концентрирати сву своју пажњу на регуларни ход мотора, на показивач километраже. *Аут.*

по̀казница ж ков. црквн. *посуда нарочитог облика (као црквица, звезда и сл.) од драгог метала у којој се чува хостија, монстранца. Деан. Рј.*

по̀ка̄јан, -јна, -јно **а.** *који се каје; који изражава кајање.* — Клањање није обред покојних грешника. *Нех.* Кажи гласом покајним да ћеш се стидет срамне издаје. *Јакш. Ђ.* фиг. Иду већ магле са покајним

рухом. *Домј.* **б.** (у именичкој служби, одр.) *покајник.* — Покајнима праштају богови. *Јакш. Ђ.*

покајáње с црквен. *признање својих грехова које чине верници пред свештеником тражећи опроштај.*

пòкајати, -јēм (имп. пòкāј) сврш. **1.** (што) *заслужити чим опроштај због почињене погрешке.* — Београд га је [Ђуру Даничића] примио као свога славнога сина и тако покајао ранији грех. *Бел.* **2.** (кога, што) *осветити.* — И други гледају да га [убијеног друга] покају. *Вук.* Имамо заветну мисао покајати Косово. *Јов. С.*

~ **се** *признати своју погрешку, осетити жалост због учињене кривице, грешке, омашке и сл.* — Она се је у тај час већ и покајала што је изрекла оно питање. *Коз. Ј.* Четовао годину дана . . . али се покаје и оде везиру. *Коч.*

покајкáвити се, -àјкāвīм се и **покàјкавити се,** -ī̄м се сврш. *постати кајкавац.* — Има чакаваца који су се сасвим поштокавили или покајкавили. *Наз.*

покàјмачити, -ī̄м сврш. *прелити какво јело кајмаком.*

пòкājнīк м *човек који се покајао или се каје због чега.* — Покајао се, а покајник је увек достојан љубави наше. *Ил.* Повикну пред њом скрушено као покајник. *Гор.*

пòкāјница ж **1.** *жена која се каје или се покајала због чега.* — Опростите ми оче! . . . дођите себи и благословите вашу кћер, покајницу. *Јов. С.* **2.** мн. *жене које на погребу и у одређене дане наричу за покојником.* — Ево покајница уз поље и тужи сестра Батрићева пред њима. *Њег.* Једна иза друге . . . подбочених руку на куковима, пролазе покајнице и наричу. *Лоп.*

пòкāјничкӣ, -ā, -ō *који се односи на покајнике:* ~ одело, ~ кострет, ~ изјава.

пòкāјнички прил. *као покајник.* — Он [се] покајнички врти око ње. *Пав.*

покáкити се, -ī̄м се сврш. деч. *извршити велику нужду.* — Донио [му] . . . порцију . . . пилава као кад се дијете од шест недјеља покаки. *Јонке.*

пòкāл, -ála м фр. **а.** *суд за пиће у облику високе чаше (обично с дршком), бокал.* — И дат ћу ти чашу од кристала, Лукул нема такова покала. *Видр.* **б.** *суд (обично од скупоценог материјала) који се даје као награда и признање победитељима на спортским утакмицама, пехар:* победнички ~, прелазни ~.

покалàјисати, -ишēм сврш. *превући калајем, покоситерити.*

покáлати, пòкāлām сврш. покр. *расећи, разрезати све редом једно за другим:* ~ рибу. *Вук Рј.*

покалдр̀мисати, -ишēм и **пòкалдрмити,** -ī̄м сврш. *поставити калдрму, поплочати камењем.* — Уђоше у једно . . . двориште . . . које је било ситно покалдрмисано, а калдрма је била коса. *Андр. И.* У дну [се] . . . налази . . . улица . . . покалдрмљена само с једне стране. *Уск.*

покàлемити, -ī̄м сврш. *наврнути, накалемити, оплеменити редом више воћака.* — Дивљаке у живицама све је покалемио. *Пав.*

пòкāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на покал:* ~ такмичење, натјецање.

покàлуђерити, -ī̄м сврш. *учинити калуђером или калуђерицом.* — Не мислим [их] женити, но обадва покалуђерити. *НП Вук.*

~ **се** *постати калуђер.* — Оде у манастир . . . те се покалуђери. *Дом.*

покáљати, пòкāљāм сврш. *окаљати, укаљати, упрљати;* фиг. *осрамотити.* — Не дам ја свој образ покаљати. *Рј. А.*

покáнити, пòкāнīм сврш. *понудити, послужити чим.* — Ја ћу је [краву] напојити свако јутро кад пођем. А ти преко дана, кад доспеш, покани је мало и ти. *Ад.*

~ **се** *понудити се. Вук Рј.*

покањúвати се, -àњујēм се *несврш. и уч. према поканити (се).*

покáпање с *гл. им. од покапати.*

покáпати, пòкāпām несврш. *в. покопавати.* — Покапа мртве војнике. *Крл.* Слабо ми покапамо наше мртве. *Андр. И.*

пòкапати, -пљēм и -āм (имп. пòкапљи и пòкапāј) сврш. **1.** (кога, што) *полити капима, попрскати што.* — Путеви ка . . . успесима бивају често сузама и крвљу покапани. *Петр. В.* Неспретно . . . додаде свећу тако да му покапа мантију. *Чипл.* **2.** непрел. *процурити кап по кап.* — По дирeку удари ханџаром, из дирека крвца покапала. *НП Вук.*

пòкāпљив, -а, -о *који прокапљује:* ~ кућа. *Вук Рј.*

покарабáсити, -àбāсīм и **покарабýсити,** -àбýсīм сврш. *започети свађу, кавгу.* — Он је тамо покарабасио. *Р-К Реч.*

покарáње с *казна.* — Њега је стигло божје покарање. *Торд.*

покáрати, пòкāрām сврш. **1.** *мало изгрдити окривљујући, осуђујући због чега, укорити, прекорити.* — Отац би нас знао и покарати да не вичемо. *Мишк.* Ако кога мало оштрије и покара, нико му не замера; стар човек. *Глиш.* **2.** *казнити.* — Треба децу покарати, па нек' знају. *Јакш. Ђ.* Бог га је покарао да је . . . сломио врат. *Кос.*

~ **се** *спорећкати се, посвађати се.* — Марија ... се покарала јутрос са сусједом. *Војн.*

пòкàрљив, -а, -о **1.** *који се радо кара, свадљив, мрзовољан. Вук Рј.* **2.** *који се може покарати; који се мора покарати. Р-К Реч.*

пòкàртати се, -ām се сврш. *провести мало времена картајући се.* — Дођи к нама коју вечер, покартат ћемо се. *Крањч. Стј.*

пòкасати, -ām сврш. *поћи, потрчати касом.* — Коњи покасаше к великому ... гумну. *Коз. Ј.* Обојица ободоше коње и покасаше ћутке. *Дом.*

покасúвати, -àсујēм *несврш. и уч. према покасати, трчати ситним касом.* — Под њим добар кулаш покасује. *НПХ.*

покаскúвати, -àскујēм несврш. *дем. према покасивати. Вук Рј.*

пòкасно прил. *подоста, прилично касно.* — Вратили [смо] се већ покасно кући. *Вел.* Болесник се покасно јавио на лечење. *Макс.*

пòкàткад(а) прил. *покадшто.* — На питања је требало одмах одговарати те сам покаткад и гријешио. *Риб.* Прича и прича, и прекине само покаткад, кад се заплаче. *Андр. И.*

покатоличáвање с *гл. им. од покатоличавати (се).*

покатоличáвати (се), -йчāвām (се) *несврш. и уч. према покатоличити (се).*

пòкàтоличити и **покатòличити,** -йм сврш. *учинити кога католиком.* — У Украјини је притисак ... на козаке ... ишао за тим да их покатоличи. *Пов. 2.*

~ **се** *постати католик.* — И појца [су] приморали да се покатоличи. *Бан.*

пòкàурити, -йм сврш. *учинити каурином, покрстити.*

~ **се** *постати каурин.* — Куд та срећа да се покаурим! *НП Вук.*

пòкāч, -áча м зоол. *врста речне рибе* Petromyzon fluviatilis. *Бен. Рј.*

пòкача ж зоол. *ларва речне пакларе* Ammocoetes branchialis. *Финк.*

покашљáвање с *гл. им. од покашљавати.*

покашљáвати, -àшљāвām = покашљивати *несврш. и уч. према покашљати.* — Непрестано [је] шмркао и покашљавао. *Кал.*

пòкàшљати, пòкашљēм сврш. *кашљуцнути с времена на време.*

покашљúвање с *гл. им. од покашљивати.*

покашљúвати, -àшљујēм несврш. = покашљавати. — Направи од тога [буковог лишћа] цигарету и запуши покашљујући. *Лал.*

пòквара ж *поквареност. Рј. А.*

пòквāрен, -а, -о **1.** *трп. прид. од покварити (се).* **2.** *болестан:* ~ зуб, ~ желудац. **3.** *неправилан, лош.* — Говорио је ... поквареним руским језиком. *Крањч. Стј.* **4.** *неморалан.* — Чувао се покварена женскиња. *Уск.*

покварèница ж *морално покварена жена, блудница. Р-К Реч.*

пòквāрено прил. *на покварен начин.* — Заносио је младић покварено мађарски. *Јакш. Ђ.*

пòквāренōст, -ости ж *стање или својство онога који је покварен;* друштвена ~, морална ~.

покварèњāк, -áка и **покварењáковић** м *морално покварен мушкарац.* — Ја сам ... будала која је помагала највећег покварењака и лажљивца ... као великог патриоту. *Андр. И.* Неки стари покварењак стао ме наговарати да читам неке безбожне књиге. *Гор.*

покварèњāчкӣ, -ā, -ō *који је својствен покварењацима.* — Још има једна ствар у овим ... покварењачким оптужбама, коју треба нарочито подвући. *Пиј.*

покварèњāчки прил. *на покварењачки начин, као што то чине покварењаци.* — Сплетке су се ткале ... покварењачки. *Јевт.*

покварењáштво с *особина покварењака; поступак покварењака.* — Приказује [у приповеци корумпирано правосуђе] као легло покварењаштва, неморала, душманског односа према човеку. *Глиг.*

покваре́ње с *поквареност.* — Сваки народ, у вријеме слабоће или покварења ... уздржава се више својом прошлошћу него садашњошћу. *Старч.*

покварити, пòквāрӣм сврш. **1.** *довести у неисправно, лоше, болесно, мучно, непријатно стање; причинити квар, оштећење;* супр. поправити: ~ браву, ~ желудац, ~ расположење, ~ вољу за нешто. — Ја само могу жалити што је песник покварио ову своју најлепшу баладу. *Нед.* Хоћеш ли да поквариш веселье ове вечери и мени и гостима? *Новак.* Бијели је ... стављањем замке покварио своју позицију. *Шах. 2.* **2.** *лоше утицати на кога у моралном смислу, изопачити кога.* — Исти је! ... Није га Париз покварио! *Каш.* Покварило га зло друштво. *Вј. 1963.* **3.** *погрешно, лоше из(г)радити.* — [Мајстор Коста се] проалкавио. На себе мене одело које момци покваре. *Сек.* **4.** *омести, нарушити ток чега, осујетити остварење чега.* — Поставио [је] ... стражу ... да тко не би изненада бануо и покварио

наум. *Куш.* Запитах га смешећи се да ли му нисам покварио сан. *Грол.*

~ **се 1.** *доћи у неисправно стање, претрпети велики квар, оштетити се, онеспособити се.* — Камион стоји ... Покварио се нешто. *Дед. В.* **2.** *изопачити се у моралном смислу.*

покварљив, -а, -о *који се може покварити, који се лако квари.* — Жељезнички је промет преузео пријевоз лако покварљиве робе. *ЕГ 1.*

покварљивост, -ости ж *особина онога што је покварљиво.* — Не могу да поднесу дуљи транспорт услијед своје лаке покварљивости. *Д 1934.*

по̀квасити, -и̏м сврш. **1.** *учинити влажним поливајући или прскајући течношћу, навлажити, оквасити, помочити.* — Свате [је] киша поквасила. *НП Вук.* Мозак исцури и покваси земљу. *М-И.* **2.** *ставити што у воду да се омекша (о платну, семену).* — Истом бијах платно поквасила. *НП Вук.* **3.** *прославити што (куповину, успех и сл.) пићем.* — Неће мајстор воде ... већ хоће ракијом да покваси. *БК 1906.*

Изр. ~ грло *мало попити.* — Почекај мало да си грло [вином] поквасимо. *Јурк.*

по̀квасица ж покр. *в. поквасница. Рј. А.*

по̀квасница ж покр. *врста погаче квасом замешене.* — Из ње [торбе] извади неначету пшеничну поквасницу и черек печена овна. *Љуб.*

по̀квачити се, -и̏м се сврш. *наћи се у свађи, парничењу с ким.* — Ако смо се са Каптолом када поквачили за наше правице, наш је то посао. *Шен.*

поке́бати, по̀кёбам сврш. *ухватити, шчепати кога за јаку, оковратник. Р-К Реч.*

по̀кенес м варв. *поховано месо.* — Паоруша једна! И она зна шта је »покенес«! *Срем.*

по̀кер м енгл. *врста хазардне карташке игре.*

по̀кесати се, -а̄м се сврш. *машити се за новчаник, платити свој трошак. Деан. Рј.*

покѐфати, -а̄м сврш. покр. *в. почеткати. Деан. Рј.*

по̀кецкати се, -а̄м се сврш. *поречкати се.* — Рајчићка ... се мало покецка с мужем. *Нех.*

поки́ва̄ње с *гл. им. од покивати.*

поки́вати, по̀кӣвам *несврш. и уч. према поковати.* — Он беше хладан као да покива камен у својој воденици. *Вес.*

по̀кидати, -а̄м сврш. **1.** *силом прекинути, раскинути све.* — Телефонске и телеграфске линије су покидане са цијелим Хрватским приморјем. *Обз. 1932.* Нити су се биле покидале, нити су се ... могле покидати све везе међу Аустријом и новоослобођеном Србијом. *Нов.* **2.** *тргањем, наглим покретом одвојити све или већи део нечега што је било причвршћено, истргнути, ишчупати.* — Све предње листове покидо̀ сам. *Вас.* фиг. Глас јој је врло промукао и покидан, као мокра вуна. *Ж 1955.* **3.** *растргнути вукући сваки на своју страну.* — Опет играју »даменвалцер«. Шамику да покидају. *Игњ.* **4.** фиг. *нагло и чешће нарушити, прекинути ток чега.* — И наш кратки разговор, брз и покидан згреја стисак руку пред вече. *Марк. Д.* **5.** фиг. *разорити, уништити све.* — Таман свиј мало куће над главом, а некаква невидљива рука све то покида и разори. *Ком.*

~ **се** *прекинути се, раскинути се.*

Изр. ~ од смеха *много и бучно се смејати.*

поки̏кати се, -а̄м се сврш. уз. повр. необ. *ухватити за кике, за косе један другога и вући.* — Неслога је на небесима ... Па се онда јављају свете Сузане, Јелене ... да се и оне покикају. *Богдан.*

покила́вити, -и̏ла̄вӣм сврш. *учинити килавим редом све или многе. Вук Рј.*

~ **се** *оболети сви или многи од килавости.* — фиг. Покилависмо се од овог посла. *Р-К Реч.*

поки́љати, по̀кӣљам сврш. *в. покуљати.* — Кад покиља војска, два бијела осипаше дана̀. *Март.*

покима́вати, -и̏ма̄вам *несврш. и уч. према покимати.*

по̀кимати, -а̄м сврш. *кимнути неколико пута.* — Покимав главом ... завапи. *Том.*

покинђу́рити се, -и̏ње̄ӱрӣм се сврш. *поохолити се.* — Твоја се Милица нешто покинђурила откако се удала. *Рј. А.*

поки́пети, -и̏пӣ, ијек. поки́пјети, сврш. **1.** *почети кипети.* — Мален лончић брзо покипи. *Н. посл. Вук.* **2.** фиг. *растући, развијајући се доћи до крајње границе чега (узбуђења, снаге и сл.).* — Прикупљао је у себи ватру да ускипи, да покипи. *Божић.*

поки́пјети, -и̏пӣ, ек. поки́пети.

по̀кисао, -сла, -сло (одр. по̀кислӣ, -а̄, -о̄) **1.** *сасвим мокар.* — Као покисли мишеви ушуњали смо се ... на задња врата. *БВ 1909.* Шћућурио се као покисло псето. *Шим. С.* **2.** фиг. *снужден, суморан.* — Био је тужан, покисао, преварен интелектуалац. *Поп. Ј.*

по̀киселити, -и̏м сврш. *потопити у какву течност, наквасити, намочити:* ~ боб, ~ конопљу. — Раскомотио [се], покиселио ноге у лавору пуном чаја од смрекових боба! *Куш.*

~ **се** *набубрити, размекшати се од упијене воде. Вук Рј.*

пòкиснути, -нём сврш. **1.** *наквасити се, овлажити се, постати сасвим мокар, влажан (од кише).* — [Ђуро и Зора] покиснуше до коже. *Нех.* Стражари који су их [робијаше по највећем пљуску] пратили и сами [су] покисли. *Чол.* **2.** фиг. *постати тужан, снужден.* — Шта вам је, што сте тако покисле? *Бан.*

Изр. покисло му перје *постао је снужден, није више оно што је био.*

пòкитити, -ӣм сврш. *искитити, окитити, уресити све. Р-К Реч.*

~ **се** *скупити се у киту, гомилу.* — По хрпи се покитили момци па говоре, час пјевају и шале се. *Мул.*

пòкӣцошити се, -ӣм се сврш. *постати кицош. Бен. Рј.*

покичѐљати се, -ām се сврш. *постати кичељив; понети се, узохолити се. Вук Рј.*

пòклад[1] и **пòклад** м заст. **1.** *оно што је смештено негде ради чувања, похране; обиље чега; залиха.* — У стакленом ормару читав поклад одличне парфимерије. *Драж.* Носи драгоцјен поклад, прво дијете под срцем. *Ков. А.* **2.** *место где се чувају вредне ствари, спремиште.* — фиг. Да има гдјегод тајни поклад језика из којега бих повадио ријечи да њима мисли и осјећаје заодјенем. *Јурк.*

пòклад[2] м необ. *в. покладе.* — Један од популарних књижевних облика ... била су такозвана прења ... у којима се сукобљују противни елементи као душа и тијело, поклад и коризма. *Комб.*

пòкладе, пòклāдā ж мн. **1. а.** *у католика време од Св. трију краљева (6. I) до почетка коризме (Пепелнице), праћено маскарадама, плесовима и играма, месопуст, месојеђе, карневал.* — Дошле покладе, весело вријеме. *Шен.* **б.** *последњи дан уочи коризме, покладни уторак, фашник.* **2.** *у православној цркви дан уочи поста:* Беле ~, Божићње ~. — Нека се набави које јагње ... Сутра су Петрове покладе. *Вес.*

пòкладн, пòклāдā м мн. *в. покладе.* — Не знаш кад доходе поклади. *Дан.*

пòкладнӣ, -ā, -ō *који се односи на покладе:* ~ песма, ~ уторак. — Уто дођоше покладе па ме оно неколико знанаца повуче ... на покладну забаву. *Коз. Ј.*

пòкладница ж покр. **1.** *последња, покладна недеља.* **2.** *јело од сира, јаја и брашна које се једе о покладама. Бак. Реч.*

пòкладњӣ, -ā, -ē *в. покладни.* — Насеље се увелико спремало ... да распе обилате прегршти ... највеселије изгубљености покладње. *Божић.*

пòкладовāње с *гл. им. од покладовати.*

пòкладовати, -дујēм сврш. и несврш. *провести, проводити покладе.* — Тако се не звао именом ... ако те уочи саме месопусне недеље не бацим у мутно Дунаво, па нека онде ..., твојим поганим месом покладују! *Јакш. Ђ.*

пòклањāње с *гл. им. од поклањати (се).*

пòклањати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према поклонити (се).*

поклáње с покр. *клање, покољ.* — Дан и ноћ је поклање [с Турцима] трајало. *Њег.*

пòклāпан, -пна, -пно нар. *в. похлепан.* — Љуто Максим на цуре поклапан. *НП Вук.*

поклáпање с *гл. им. од поклапати (се).*

поклáпати (се), пòклāпām (се) *несврш. и уч. према поклопити (се).*

поклàпāч, -áча м *врста мреже за хватање рибе. Рј. А.*

поклàпуша ж *в. преслача, дрво о коме виси јарам. Вук Рј.*

пòклати, пòкољēм сврш. *убити једно за другим, оруђем којим се коље, реже, заклати.* — Многе јунаке у страшној борби си поклô. *М-И.* Поклаћу их као јагањце. *Вес.*

~ **се а.** *уз. повр.* — Турци се у мраку покољу међу собом и ни један не остане жив. *Вук.* **б.** *побити се, потући се рањавајући се.* — Оне крале жито ... пак се поклало све село ради тога проклетога ... гада. *Крл.* Што ја не понех мој ножић да се с овом гадијом покољем. *Вукић.*

Изр. све поспа као поклано *сви заспаше дубоким сном.*

поклáће с покр. *в. покољ.* — Наста поклаће међу нама и трајаше ево двије године. *Мат.* Носи [соко] поклаће птицама ситним. *М-И.*

пòклē покр. = поклем *везник за време: пошто, откако.* — Покле горски сјатили се друзи ... вјеру дали. *Март.* Покле оно пођосте на Турке, помало се младици враћала свијест. *Шен.*

пòклекнути, -кнēм сврш. **1.** *пасти, спустити се на колена, клекнути.* — Покрај гроба поклекли Хрвати па се моле. *Хар.* Миса започе. Чељад ... поклекоше. *Ћип.* **2.** фиг. *полећи (о трави); попустити, сломити се.* — По планини трава поклекнула. *НПХ.* Нога од кревета поклекла је испод Херцеговца. *Вуј.* **3.** фиг. **а.** *изнемоћи, онемоћати, малаксати, ослабити.* — Давно сам се прошао мегдана, живот ми је давно поклекнуо од мегдана и јуначких рана. *НП Вук.* Оронуо од понижења, поклекнуо од болести, све је више слабио. *Црњ.* **б.** *пасти, клонути духом; покорити се, предати се.* — Ваша огромна морална енергија неће поклекнути све до потпуне победе. *Цвијић.* Излаза су само два: или поклекнути или борити се. *Цар Е.*

по̀клем везн. покр. = покле. — Поклем се је млада наплакала, жути му је перчин расплићала. *НПХ.*

по̀клепак, -пка м покр. *батина.* — Биће поклепака, тј. боја. *Вук Рј.*

поклѐпати, по̀клепљем и по̀клепам и **поклѐптати,** по̀клепћем сврш. *клепањем наоштрити, поковати, отковати.* — Нитко не зна тако ваљано ... поклепати косу и срп ... као он [дјед]. *Пав.* Бијаше поранио да ... у ковачници ... поклепће мотику. *Ћоп.*

по̀клећи, -екнем сврш. *в. поклекнути.*

поклецáвање с *гл. им. од поклецавати.*

поклецáвати, -èцāвам несврш. = поклецивати *сагибати се у коленима при ходању (од умора, старости); спотицати се, посртати; подржтавати у коленима (од страха).* — Коњи стадоше поклецавати и стењати. *Коз. И.* Ноге поклецавају чим станем да се објашњавам с пандурима. *Чол.*

по̀клецāј м *положај кад се ко спусти на колена, кад клекне.* — Из поклецаја усправља се трудно [свећеник] помажући се ... лактима о ниски олтар. *Божић.*

по̀клецати, -ām сврш. *спустити се на колена редом сви, клекнути један за другим.* — Народ би тек на глас малога звона поклецао ... к јутарњој молитви. *Бен.*

поклецúвање с *гл. им. од поклецивати.*

поклецúвати, -èцујем несврш. = поклецавати. — Ноге су му се утањиле ... и поклецују му. *Ћор.* Ћоса поче да поклецује од страха. *Вукић.*

поклецкúвати, -èцкујем несврш. *поклецивати.* — Мирна животиња поче да поклецује на ногама. *Лал.*

по̀клецнути, -нем сврш. **1. а.** *учинити мали поклецај, мало поклекнути.* — Поклецнувши на брзину [свећеник] скрене према сакристији. *Пав.* **б.** *осетити слабост (у ногама).* — Први пут је тако ослови, због чега Магди ноге поклецнуше од радости. *Станк.* **2.** фиг. *поклекнути (3).* — Критичка природа овога ... критичара ... је при првом сусрету с науком поклецнула. *Мил. Ж.* Хапсили су је и пребијали ... Но никада није поклецнула. *Пер.*

поклѐчкē прил. *клечећи, на коленима.* — Први ћете ... ви ... поклечке милости тражити. *Шен.* Треће јутро нашли су га ... хладна, поклечке наслоњена на ... зид. *Гор.*

поклизáвати (се), -йзāвам (се) = поклизивати (се) *несврш. и уч. према поклизнути (се).*

по̀клизнути (се), -нем (се) сврш. **1.** *изгубити равнотежу, посрнути, спотаћи се на клизавом, глатком месту, оклизнути (се).* — Она, трчећи, поклизне и падне на леђа. *Дончић.* Он се скупи и угази чврсто ногом да не поклизне. *Лоп.* **2.** фиг. *погрешити.* — Тако си се и ти ... народе, поклизнуо и кренуо странутицом. *Неим.* На данашњем земану лако је поклизнути и образ укаљати. *Коч.* **3.** фиг. *пасти, не постићи успех.* — Незгодна је ствар поклизнути на испиту. *Шапч.*

по̀клйк м = поклич **1.** *реч или неколико речи које се гласно изговарају и којима се зове, дозива или изражава какво осећање, клицање.* — Кастор! Кастор! — одјекнуо још једном дјетиње ... поклик. *Цар Е.* Чули су се одушевљени поклици. *Чол.* **2.** *позив, апел у краткој форми који изражава неку идеју, гесло, паролу.* — Они су бацили први поклик међу радницима. *Дед. В.*

поклику́вање с *гл. им. од покликивати.*

поклику́вати, -йкујем *несврш. и уч. према покликнути.* — Деца [се] извриштала те покликују и подвикују. *Ад.*

по̀кликнути, -нем сврш. **1.** *гласно, громко, с радошћу, с усхићењем изговорити што, узвикнути.* — Аха! — чу Софка како он чисто покликну од неке дивље радости и беса. *Станк.* **2.** *клицањем позвати.* — Скочи кнез ... покликне село на окуп. *Љуб.*

поклима́вање с *гл. им. од поклимавати.*

поклима́вати, -ймāвам *несврш. и уч. према поклимати.*

по̀климати, -ām сврш. *учинити лагани покрет главом према доле дајући какав знак.* — Поклима главом да разумије. *Шимун.*

поклѝсар, -ара м (вок. по̀клисару, инстр. -áром и -árем) грч. **1.** *дипломатски представник једне државе вишега ранга, амбасадор.* — У будућем кабинету ... постат ће ... поклисар у Португалу. *Крл.* **2.** *онај који је послан некуда с каквом поруком, задатком.* — Мотрила [је] кроз решетке ... и чекала царева поклисара на кату ... с помиловањем. *Петр. В.* **3.** заст. *заступник, посланик у сабору, у скупштини.* — Ова краљевина приволи да хрватски поклисари удиоништвују код сабора Угарије. *Старч.*

поклисáрев и **поклисáров,** -а, -о *који припада поклисару.*

поклѝсáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на поклисаре и на поклисарство.*

поклисáрство с *дипломатско представништво једне државе у страној држави; зграда у којој се такво представништво налази; амбасада.* — Папинска нунцијатура

имала је ... положај ... поклисарства. *Нех.* Чувени конак будимских везира био је тик на дунавској обали ... тако да су разна стамбулска и бечка поклисарства са својим лађама пристајала уза стубе саме палате. *Петр. В.*

по̀клицāј м *глас кад се покликне, поклик.* — Људи ... нијесу могли да престану својим поклицајима. *Новак.*

по̀клицати, -ичēм *несврш. и уч. према покликнути.*

по̀клйч м (ређе ж) = поклик. — Око подне чу се поклич: — О Радојка! Ој! *Срем.* Страшно од покличи њихне зајече около лађе. *М-И.* Поклич: »Доље царевина!« излетјела [је] из социјалистичких уста. *Неим.*

по̀клóн и **по̀клон** м **1.** *оно што се даје бесплатно, оно што је поклоњено, дар.* — Окрени се, драга душо моја, на поклон ти све имање моје! *Огр.* Креће се дуга поворка жена ... носе рањеницима поклоне. *Дед. В.* **2. а.** *лаган покрет главом према доле, нагиб главе или горњег дела тела као знак поздрава, поштовања, захвалности и сл., наклон.* — Мирно је прошао ... и поздравио дубоким поклоном. *Новак.* **б.** *поздрав који се коме шаље у писму или преко друге особе.* — Честитоме дужду и свој племенитој господи част и поклон. *Љуб.*

Изр. поклону се не гледа у зубе посл. *поклону, дару се не смеју стављати замерке.*

по̀клонйк, -а и **поклòнйк,** -йка м **1.** *верник који посећује верске реликвије и света места, ходочасник, хаџија.* — Но пет стотина побожних поклоника из Бугарске и Македоније наједанпут дође. *Нен. Љ.* Мицић ... грешни и смерни поклоник светога гроба. *Срем.* **2.** *онај који се клања каквом божанству, свецу, верник.* — Не можеш бити Пољак док си поклоник Јеховин. *Бен.* Поклоник је свих светаца у години. *Нех.* **3.** *онај који показује велику љубав и одушевљење према коме, обожавалац.* — Њен отац ... био је ... фанатичан поклоник немачке културе. *Андр. И.* Час је био поклоник народне пјесме, а час је опет тражио да се српски писци угледају у Европу. *Барац.* **4.** *онај који у свакој прилици показује своју љубав, симпатију према коме, удварач женама.* — Кога је она само за поклоника хтјела, тога је и имала. *Коз. Ј.* **5.** *удворица, улизица.* — Поклоника и пузаваца вазда ћеш наћи кад ти је кеса пуна. *Шен.*

по̀клонйт, -а, -о покр. *попустљив, мек.* — Петар је ... податнији и поклонитији од Илије ... лако ће се с њиме. *Ћоп.*

поклòнити, по̀клонйм сврш. **1.** *дати бесплатно, као поклон, дар, даровати.* — Бата [ми] поклонио своју фрулу. *Ад.* Поклонит ћу ти слободу ... *Креш.* **2.** *одредити што (време, пажњу и сл.) за какав рад, занимање.* — Сада томе нећу више моћи поклонити времена. *Грг.* Комисија је посебну пажњу поклонила раду среског и општинских одбора. *Пол. 1958.* **3.** (кога) нар. песн. *дати коме кћер или сестру за жену, пристати да кћи или сестра ступи у брак.* — Хоће ли ми Ружу поклонити? *НП Вук.* Чуо јесам, а видио нисам да имадеш кћерцу јединицу. Би ли ми је поклонити могâ? *НПХ.*

Изр. ~ чедо коме *родити дете;* ~ главу (живот) *поштедети коме живот, оставити кога у животу;* ~ љубав (срце) коме *заволети кога;* ~ руку коме *пристати на удају;* ~ табанима ватру *побећи главом без обзира.*

~ **се 1.** *погнути, сагнути главу, горњи део тела као знак поздрава, поштовања, захвалности.* — Чим ступим на врата [свекрове собе], ја му се поклоним, дам обућу, поклоним се опет и клањам док на врата не изиђем. *Вес.* Поновно је кврцнуо петама ... поновно се поклонио. *Крл.* **2.** *клањајући се одати поштовање верској реликвији.* — У Ћивоту почива тело цара Лазара. Све то полази тамо да се ... поклони светому Ћивоту. *Ад.* **3.** *испољити, одати признање коме, чему.* — Беше то дивна војска ... пред којим би се ... Наполеон поклонио. *Јакш. Ђ.* Треба се поклонити Момировој сенци. *Каш.* **4.** *покорити се, потчинити се.* — Неће ти се он поклонити да му златну јабуку даш! *Вукић.*

Изр. ни уклонити се ни поклонити се *ни напустити борбу ни покорити се.* — Вук [се] јуначки држао ... он се није ни уклонио ни поклонио. *Прод.*

по̀клòница ж *она која се клања, која иде на клањање; ходочасница.* — Слушајући често приповиједање поклоница ... била [је] спремна оставити све и бјежати из куће. *Крањч. Стј.*

по̀клоничкй, -ā, -ō *који се односи на поклонике.* — У ... сонати ... било је нешто ритуално, нешто поклоничко. *Сим.*

по̀клонички прил. *као поклоник, смерно.* — Разабрах ... да ти душа и сад поклонички клечи пред негдашњом сликом. *Марк. Д.*

поклонода́вац, -вца м ков. *онај који даје поклон.* — Одредба о одрицању, када је у питању неблагодарност поклонопримца према поклонодавцу, противна [је] моралу и обичајима. *Пол. 1958.*

поклонопри́мац, -мца м ков. *онај који поклон прима.* В. пр. уз поклонодавац.

поклòнствен, -а, -о **1.** *који се односи на поклонство.* — Нетко је морао да отпутује ... у поклонствену депутацију да

би добио концесију за ... пецару ракије. *Крл.* **2.** фиг. *смеран.* — Поклонили [би се] ... и дугим поклонственим ... погледима осули Мумицу. *Петр. В.*

поклóнство и **поклôнство** с **1.** *скуп људи посланих да се коме поклоне, да га поздраве.* — [Дужд] прими поклонство града. *Шиш.* **2.** *клањање као знак дубоког поштовања.* — Мој царе, рећи сам ти рада у смерном поклонству неколико речи. *Бој.*

поклоњѐње с *исказивање поштовања (обично верској реликвији).* — Снаше ... су у поворкама хитале ... на поклоњење, скинуле су своје ... ципеле. *Сим.*

пòклоп м *в. поклопац.* — Свод низак, тежак као поклоп, тлачи дух измучен стравом. *Јур.*

пòклопац, -пца м (ген. мн. -пāцā) **1.** *горњи део какве посуде, сандука и сл. који их покрива, затвара, заклопац.* — Поклопац [сата] ... сам қаткада одскаче, отвара се. *Кал.* **2.** техн. *нарочита (обично метална) плочица која затвара отвор каквог механизма кроз који пролази пара, плин и сл.*: ~ клипова, ~ вентилске кућице. *Бак. Реч.* **3.** зоол. **а.** *врста морске рибе листа* Solea. *Мин. Лекс.* **б.** *део пужевље кућице* operculum. *Терм. 4.* **в.** *део рибљег тела који покрива и заштићује шкрге.* — Шкрге су бочно заштићене шкржним поклопцима. *Станк. С.* **4.** бот. *колутаст део семене чахуре који се у време клијања подиже* operculum. *Терм. 3.* Чахура је састављена од два или више оплодних листића и отвара се ... поклопцем [код бунике]. *Станк. С.*

Изр. бити сваком лонцу ~ *мешати се у све*; гркљани ~ анат. *покретни хрскавични језичац над гркљаном* epiglottis. *Терм. 4.*

поклòпити, пòклопӣм свршс. **1.** *метнути на што поклопац, покрити поклопцем*: ~ лонац. **2.** **а.** *покривши учинити што невидљивим, заклонити, прекрити.* — Велик облак ... поклопи сунце. *Шимун.* Поклопи уши длановима ... да не чује пјесму. *Лоп.* **б.** *покрити набацавши, наваливши што одозго, затрпати.* — Ветар духне и поклопи вас таласима. *Нен. Љ.* Крикнем, јер сам опазио како је ... рушевина поклопила старицу. *Мишк.* **в.** фиг. *потпуно покрити, надоместити, подмирити.* — Мари Рајко! Њему се то ни познати неће. То ће поклопити онај забран у Лисом пољу. *Ком.* **3.** фиг. **а.** *распрострети се по целој површини, покрити са свих страна (о ноћи, тами, тишини и сл.).* — Све се наглије спуштала тиха и ведра ноћ што је већ поклопила и велико поље. *Шимун.* Село поклопила нијема тишина. *Сиј.* **б.** *обузети; овладати чим, савладати.* — Кад се ... спуштати кренеш пустом дољом ... поклопи ти душу сјета. *Буд.* Тврди [ме] ... сан поклопио. *М-И.* фиг. *подвргнути крајњем ограничењу, пригњечити, притиснути.* — Кад је касније Хрватску и Далмацију поклопио крути апсолутизам, тражио је [М. Бан] ... заклона у слободној Србији. *В 1885.* **4.** **а.** *саставити, склопити, затворити.* — Тешки капци ... поклопили су му снене очи. *Кал.* **б.** фиг. *ухватити у клопку.* — Чинило му се да ће сваки час однекле испасти усташе и поклопити га ту као миша. *Ћоп.* **5.** *полећи по чему (нпр. по коњу при јахању), појахати.* — Тада Видак на ноге скочио те поклопи готова дорина. *НП Вук.* Поклопили коње и дојахали овамо. *Огр.* **6.** фиг. *надмашити, превазићи.* — Са змајем је сличан случај: »Чика Јова« поклопио је Змаја лиричара. *Богдан.* **7.** *доказати неоснованост, неодрживост чијег мишљења, тврђења, побити доказима.* — Увијек је о том започињао разговор док год не би био одбијен и поклопљен. *Јонке.* Сваку његову мисао побије, сваку досетку својом поклопи. *Бар.*

Изр. ~ нос а) *осећати се увређен, понижен*; б) (коме) *понизити кога.* — Издигнуте господске носове [треба] мало поклопити. *Кол.*; ~ уши *оборити, спустити уши.* — Коњ тргне се у страну и поклопи уши. *Крањч. Стј.*; поклопити се ушима *уђутати, престати говорити глупости.*

~ **се** **1.** *навалити се горњим делом тела, полећи по чему.* — Раширивши руке, он се поклопи по столу. *Куш.* Оборио главу, а поклопио се по коњу. *Андр. И.* **2.** *заклонити се, заштитити се чим одозго.* — Да се нисмо амрелима поклопили, ударили бисмо раме о раме. *Нен. Љ.* **3.** **а.** *спустити се, опустити се.* — Пожутјело ... лишће поклопило се до земље. *Мих.* **б.** фиг. *пасти у тужно, суморно, потиштено стање, расположење.* — Сваки се ... поклопио, покуњио. *Мул.* **4.** **а.** *показати слагање, склад, ускладити се, подударити се.* — Савије тако да шав дође на шав и да се поклопе углачане ивице. *Чипл.* Када се програми организација Социјалистичког савеза поклопе са потребама људи ... онда ... није тешко дозвати људе на разговор. *Б 1957.* **б.** *пасти у исто време, подударити се временски.* — С том друштвеном појавом поклопила се појава ... књиге о Његошу. *Сек.* **5.** *озбиљно, чврсто прихватити се чега.* — Најбоље се поклопити са својом бригом и својим послом. *Ћоп.*

поклòпити се, пòклопӣм се свршс. *сагнути, погнути главу, шћућурити се, пошуњити се. Вук Рј.*

пòклопица ж карт. покр. *врста карташке игре. Вук Рј.*

пòклопница ж **1.** *оно чиме се што поклопи; даска којом се поклопи гроб.* — Од

копља ти градили носила, а од штита гробу поклопнице. *Вук Рј.* **2.** покр. *в. гробница.*

пòклопчић м *дем. од поклопац.*

покљу́вати, пòкљујём сврш. *кљујући позобати.* — Просуо [жито] птицама да покљују. *Сиј.*

пòкљука ж покр. *земљан суд за печење, црепуља.* — Шиљак направи ... лијепе, ишаране ... јефтине покљуке и ћупине. *Кор.*

покљу́нити се, пòкљу̀нӣм се сврш. *спустити се (као кљун), клонути, слећи се.* — Покљунило се зеље (од мраза). *Вук Рј.* Потчасници ступали ... капе ... укочене комадима љепенке, ма ни једна да се ... покљунила. *Тур.*

пòкљуница ж *као восак жута, мека и осетљива кожа на корену горњег кљуна многих птица* цеroma. *Терм. 4.*

пòкљуцати, -ām сврш. *кљуцајући покупити, појести.* — Илијас је покљуцао све што је гмизало под травом. *Лал.*

покма́стити, пòкмāстӣм сврш. покр. *постати мастан; учинити масним, умастити.* — Мисао [ми се] врати уназад када сам такву слику ... заробио код једног Талијана ... само што је Мусолини на дописној карти био покмастио, улепљен од зноја. *Вуј.*

пòкметити, -ӣм сврш. *учинити кметом.* — Њемачки [су] баруни покметили домаће становништво. *Пов. 2.*

покиéжити, пòкнёжӣм сврш. *учинити кнезом. Р-К Реч.*

~ **се** *постати кнез. Бак. Реч.*

пòкњишкӣ, -ā, -ō *који је као у књигама.* — Он вам ... све бира и намешта речи да му разговор буде финији и покњишки. *Глиш.*

пòков м *оно чиме је што оковано, оков.* — Ослањао се на пушку ... и слушао како звецка поков кундака по ситном камењу. *Лал.*

пòковалац, -аоца м покр. *ковачева мушторија.* — Бијаше помљелаца и поковалаца испреко воде. *Мат.*

пòковати, пòкујём сврш. **1.** *клепајући наоштрити, поклепати.* — Знао [је да] покује косу или мотику. *Ад.* **2.** *кујући израдити, сковати све одређене предмете.* — Цар му даде триста јаничара, покова им криве косијере. *НП Вук.* **3. а.** *оковати редом све или многе.* — Доламе пасом потпасане, наногвице копчам пковане. *Март.* **б.** *учинити око чега оков, ковом обложити, оковати.* — Палика је имао ... штап који је поковао клинцима. *Андр. И.*

пòковац, -бвца м *поковалац. Прав.*

пòковина ж покр. *плата, награда ковачу за ковање. Р-К Реч.*

пòкожица ж **а.** анат. *горњи, танки, напола прозиран слој коже који покрива тело човека и животиња кичмењака* epidermis. *Терм. 3.* — фиг. У почетку се хтео приказати либералан, али је брзо скинуо ту танку пòкожицу либерализма. *Прод.* **б.** бот. *спољашни покривач лишћа, плода, стабла и корена биљке.*

пòкожичнӣ, -ā, -ō *који се односи на покожицу.*

покоза́чити, -òзāчӣм сврш. *учинити козаком.*

~ **се** *постати козак, учинити се козаком.* — Стога се, ионако већ покозачени ... решили да [Јелену] даду за козака. *Кнеж. Л.*

пòкōј[1], -оја м **1.** *одсуство сваког кретања, буке, хуке, мир, тишина.* — Чекам хоће ли из тога љетнога покоја бризнути глас, јека. *Војн.* Тихи ветар када поремети покој шумски, са дрвета кане жути листак. *Јакш. М.* **2. а.** *одсуство рада, бриге, узнемирености, одмор.* — Раднику је потребно осам часова одмора, покоја, сна, да би се од тешкога рада одморио. *Лапч.* Мирна вода као да позива на покој и починак. *Креш.* **б.** *душевни и физички мир, смирење.* — Ваш поглед покој срцу мом донесе. *Бег.* Одлука је била готова, и иза ње је у његовој души настао покој. *Петр. В.* **3.** *смрт, вечни мир.* — У то се може заклети очима, животом својим и покојем мртве матере. *Андр. И.* Лијепо смо га покопали ... и ишли смо ... на вечерњу да му за покој молимо. *Вил.*

Изр. ставити кога у стање покоја *пензионисати кога*; вечни ~ *смрт.*

пòкōј[2], -оја м заст. *име за слово »п«(у ћирилици).* — Поседало све и запремило неких пет столова, два »на глагол«, а три »на покој«. *Срем.*

покòјӣ, -ā, -ē неодр. зам. *понеки.* — За свиње што се покоја парица добије, то оде. *Јакш. Ђ.* У цијелој Далмацији стали су пјесници пјевати љубавне пјесме у стилу Менчетића и Држића ... с покојом личнијом цртом. *Барац.*

Изр. ~ пут прил. *каткада.*

пòкојиште с *место вечног покоја, гроб.* — Мучат ћемо оба крај њезиног вјечног покојишта. *Крањч. С.*

пòкōјнӣ, -ā, -ō **1. а.** *који је умро, умрли, мртав.* — Покојни ратари помишљају у гробу ... *Визн.* У кућу им се пресели тетка ... покојног Маринка. *Андр. И.* **б.** (у именичкој служби) м и ж *покојник, покојница.* — И мој покојни је тако главом платио. *Срем.* Ја сам данас био у роду моје покојне. *Маж. М.* **2.** фиг. *који се налази у стању непокрет-*

ности, непокретан. — Моје море нема буре, нема ратова ... Није топло ... није ледено, јер су му воде покојне. *Матош.* **3.** фиг. *који је давно прошао, нестао, ишчезао.* — Повраћа се [народ] наједном у већ покојну епоху. *КР 1924.* Милош се смешио на своје покојне успехе. *Уск.*

Изр. покојна му душа рлг. *вечни мир души његовој.*

пòкōјнӣк м *човек који је умро.* — Стане нарицати за покојником. *Ранк.* Свећеник је шкропио покојника. *Јонке.*

пòкōјнӣков, -а, -о *који припада покојнику.*

пòкōјница ж *она која је умрла.* — То за душу моје покојнице. *Шен.* То су били једини рођаци које је покојница имала. *Андр. И.*

пòкōјничин, -а, -о *који припада покојници.*

пòкōјничкӣ, -ā, -ō *који се односи на покојнике.* — Купила [је] ... један од оних мртвачких венаца ... што се ... међу око покојничких слика. *Дов.*

покóјство с *физички и душевни мир, спокојство.* — Стваралачка грозница ... му не даде мира ни покојства док не доврши цијели низ кипова. *Л 1905.*

поколáчити, -òлāчӣм сврш. *исколачити, избечити, извалити очи на кога, разрогаченим очима погледати.* — На дружину очим' поколачи. *НПХ.*

поколебáвати (се), -èбāвāм (се) *несврш. и уч. према поколебати (се).*

пòколебāнōст, -ости ж *стање онога који је поколебан и онога што је поколебано.* — Поколебаност, узнемиреност ... али са клицама обнове у себи. *Ант. 2.*

поколèбати, -āм сврш. **а.** *изазвати колебање, несигурност, сумњу; расклимати, растројити, збунити кога.* — Немци су поколебани услед јучерашњег нашег налета, али се боре. *Дед. В.* Повјерење у владу националне обране било је поколебано. *ОП 2.* **б.** покр. *изневерити, издати.* — Нећу ја ... узети мито ... ни поколебати со и хљеб што сам с њим потрошио. *Љуб.* **в.** *поколебати се.* — Баци око на једну од бројака, поколеба, па наједном пружи и он руку. *Цар Е.*

~ **се** *постати неодлучан, изгубити поверење у себе.* — Отпоче убиствена ватра. Непријатељски строј се поколеба. *Јак.* Успоставио је и дисциплину у војсци, која се била поколебала у борбама. *Пов. 1.*

поколèбив и **поколèбљив,** -а, -о *који се лако поколеба, несталан, неодлучан. Бен. Рј.*

поколèбљивōст, -ости ж *својство онога који је поколебљив.* — Одавна знам ја слабост његову, поколебљивост. *Шапч.*

пòкòленāк, ијек. покòљенак, м *в. покољеник.* — Момак донесе покољенак, велику боцу ... вина и ... чашу. *Мат.*

пòкòленачкē, ијек. покòљеначкē, прил. *на коленима.* — Извуче [се] лазећи покољеначке, као што то чине мала дјеца. *Мат.*

пòкòленӣк, ијек. покòљенӣк, м покр. *дугачак убрус који се свим гостима око трпезе метне преко колена.* — Јеси чуо! ... викну Срдарина гужвајући покољеник. *Мат.*

поколèницē, ијек. покољèницē, прил. *поколенце.* — Окрете [се] да отиде. Али Иван поколенице за њим. Љуби му ноге и стопе. *Вес.*

поколèнцē, ијек. покољèнцē, прил. *на коленима.* — Пала [је] на колена и поколенце дошла до места где је била кућа. *Бел.*

поколéње, ијек. покољéње, с **1.** *сви људи неког доба, времена, нараштај, генерација.* — Три велика ... начела ... су природним својим развојем кроз покољења створила данашњи наш поредак. *Рад. Стј.* Ови наоружани људи ... спасавају образ нашега покољења. *Чол.* **2.** *нови нараштај, потомство.* — То су мајке, то су жене, то диже поколења. *Дом.*

поко́лчити, пòкōлчӣм сврш. *побости или позабијати ко(л)чиће у земљу:* ~ виноград. *Деан. Рј.*

пòкољ м **1.** *скупно, масовно убијање, клање.* — Боље ти је изгубити главу нег' мед браћом покољ учинити. *НПХ.* Узме [Србија] у своје руке одбрану хришћана ... да их сачува од даљих покоља. *Јов. С.* **2.** *рат.* — 1914 ... је плануо свјетски покољ. *Матк.*

покоље-, ек. поколе-.

пòкољнӣ, -ā, -ō *који се односи на покољ.* — У Петрову гласу тутњи као блиска покољна битка. *Божић.*

пòкондӣренōст, -ости ж *особина онога који је покондирен и онога што је покондирено.* — Распусни ... племићи ... исмевају неспретност и покондиреност грађана и њихових жена. *ЛМС 1949.*

покондúрнти се, -òндӣрӣм се сврш. *постати кондир (1);* фиг. *постати уображен, умишљен, узохолити се, погосподити се.* — Све си то преко мене постигао и као сељачка се тиква покондирио. *Маш.*

Изр. покондирена тиква *особа која због свога новца, богатства, сматра себе много вишом, наображенијом, отменијом и мудријом него што јесте.* — Нема ништа горе

од попапученог опанка . . . и од покондирене тикве. *Матош.*

по̀коњӣ, -а̄, -ē заст. *последњи.* — Остависше куће и торове па стадоше бјежат у збјегове и спремат се за покоње дане. *Март.*

по̀коп м *погреб, укоп, сахрана мртваца у земљу; обред, церемоније при погребу. Вук Рј.*

покопа́ва̄ње с *гл. им. од покопавати.*

покопа́вати, -о̀пāвām *несврш. и уч. према покопати.*

покопа́ње с *покоп.*

по̀копати, -а̄м сврш. **1.** *закопати, сахранити мртваца у земљу, погрепсти.* — Све би га [у стану] подсећало на сина кога је покопао као и жену што је сахранио. *Дав.* Захтијевам да ме . . . покопају с војним почастима. *Јонке.* **2.** фиг. *сатрти, уништити; предати забораву.* — Посијецимо Ђорђија и Крста . . . да коњево њима покопамо, истражимо њихово коњево. *НП Вук.* Потрес и катастрофални запљуси . . . покопали су њену [дубровачке републике] поморску и трговачку величину. *Мј. 1926.* **3.** *ископати све редом:* ~ кромпир, ~ репу. — Код Дрежника покопао шанце. *НП Вук.* **4.** *мало копати. Вук Рј.*

по̀копица ж = покопница *прво копање винограда у пролеће, себица.* — Нема више пољетне покопице нити ће више колити лозу. *Божић.*

по̀копӣште с покр. *гробље.* — Хука вјетра разлијеже се . . . ту на староме покопишту. *Ћип.*

по̀копнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на покоп, који је својствен покопу, погребни.* — Једнолично се њихао узбрдицом у покопном ходу. *Божић.*

по̀копница ж = покопица. — Виногради се у жупи не загрћу, већ се држе само две покопнице. *Панч.*

покопу́нити се, -о̀пӯнӣм се сврш. покр. *поохолити се.* — Имаш свега доста у кући, али се немој покопунити. *Рј. А.*

по̀кор м **1.** *оно што је срамно, што изазива стид, зазор, прекор; срамотно, срамно дело; срамота.* — Теби би самоме била мед људима срамота и покор [да странац злостављен буде]. *М-И.* Да тако не би, остао би један човек [мртвац] на сокаку, па куд бисмо онда од покора? *Глиш.* **2. а.** *русвај, неред, насиље.* — [Пустахија] вреле и плахе крви која зачас може планути и покор учинити. *Глиг.* Побеснео је и начинио лом и покор у кући. *Сек.* **б.** *убијање, покољ, тучњава.* — Пре слободе мора бити крвавих покора. *Змај.* Ускипили су осветом, запалили град и учинили страховит покор. *Цар Е.* **3.** *невоља, несрећа.* — Ето ти покора; пуче колан, седло се само сроза низа чилаша и на седлу јездач. *Глиш.* Зими вукови [на Велебиту], љети свако друго чудо и покор. *Пав.* **4.** *мука, патња.* — Ослободите се оног покора од маршираља и страха од непријатељске кугле. *БК 1906.* Нос Лаичин . . . био [је] набрекао да је био прави покор гледати га. *Ћал.* **5.** *подложност, покорност.* — С њом [с нечастивом силом се] до поноћи рвô и тукô . . . није јој се никако дао у покор. *Ћоп.* **6.** *човек неваљао, вредан укора.* — Мучи, покоре један! *Вук Рј.*

Изр. чудо (јад) и ~ (чинити, писати, сањати итд.) *велик неред, страхоту, збрку (чинити и сл.).*

по̀кора и **по̀кора** ж **1.** *казна, педепса, мука, невоља.* — Погледајте само по селу колико ту има кара и батина, колико покоре. *Шен.* Нема раја ни награде, него казна и покора. *Андр. И.* **2. а.** *оно што неко чини да окаје грехе, испаштање;* рлг. *у католичкој цркви сакраменат по којем свештеник даје одрешење грешнику ако се покаје; покајање.* — Нађе [у ћелији] игумана где с покоре преписује Нови завјет. *Љуб.* Измолио [је] оних триста оченаша које му је свећеник задао као покору. *Јонке.* **б.** *повераване свештенику својих грехова, исповест.* — Одлучио [је] да ће поћи на покору и послије толико година тако олакшати душу. *Шимун.* **3.** *покор (2а и 3).* — Није заборавила ноћашње зло и покору . . . када је тата [пијан] . . . дигао маму и сестре из кревета. *Донч.* С капом у руци . . . хитао је Урош као да бјежи од какве страшне покоре. *Вуков.* **4.** *покор (5).* — Омер паша сједа у Мостар . . . да скучи под покору рају. *Март.* **5.** фиг. *особа која задаје бригу, терет другоме.* — [Лазара је] рат смлавио, а нама је остала та његова покора [жена]. *Крл.*

Изр. чији је грех онога је и ~ *свако треба да поднесе последице за своје поступке.*

покора́ва̄ње с *гл. им. од покоравати (се).*

покора́вати (се), -о̀рāвām (се) *несврш. и уч. према покорити (се).*

по̀ко̄раи, -рна, -рно **а.** *који се у свему покорава, подложан, послушан.* — Ми смо свагда нашему цару покорни били као и наши дедови и очеви. *Нен. М.* Силе које дјелују у друштву . . . могу [се] претворити од демонских господара у покорне слуге. *Анте. 1.* **б.** *који исказује, изражава послушност, подложност, смеран, понизан.* — Нека клекне пред њу [владарицу] и гласом понизним и покорним рекне. *Вел.* Када је подигао покорне очи, видео је како се с њених усана губи сенка осмеха. *Моск.*

Изр. покорну главу сабља не сече посл. *каже се о човеку који се лако прилагођава приликама и без поговора прима све;*

слуга ~ заст. а) *уобичајен поздрав при сусрету (обично по положају нижега вишему)*; б) ир. *кад се хоће изразити одбијање чега, неслагање с чим*; ваш покорни слуга заст. *уобичајена форма на крају писма којом се изражавало поштовање и смерност према ономе коме је писмо било упућено.*

покора́чити, -о̀рā̀чӣм сврш. *учинити корак, кораknути.* — Спазио лисицу па ... покорачио мало даље. *Том.*

поко̀ризмић м покр. *време после коризме до Ђурђева.*

поко̀рилац, -иоца м = покоритељ *онај који покорава кога под своју власт.* — Римски освајач и покорилац Грчке ... најпре [је] извршио ... преглед својих трупа. *Дуч.*

поко̀рисā̏ње с *гл. им. од* покорисати *(се).*

поко̀рисати, -ишӣм сврш. и несврш. заст. *(у)чинити коме покор, велику срамоту. Вук Рј.*

~ **се** *јако, веома се осрамотити, обрукати се. Вук Рј.*

поко̀ристити, -ӣм сврш. *бити од неке користи, користити коме.* — Ја сам био припрaван на сваки рад да нешто покористим нашем свијету. *О-А.* Ако желите да вам покористим чиме, наредите ми. *Вел.*

поко̀ритељ м = покорилац. — Карадаг им назва земљу њину покоритељ Грках и Стамбола, султан силни. *Њег.*

поко̀рити[1], пòкорӣм сврш. *силом подврћи, подложити, скучити под своју власт, потчинити, подвластити.* — Кад су их [наше земље] Турци покорили, у њима је нестало владалачких династија. *Ђорђ.*

~ **се** *постати покоран, послушан, потчинити се утицају чије воље.* — Осјети да се мора свакој жељи господина шумара покорити. *Кос.* Неће да се покори вољи. *Адум.*

поко̀рити[2], -ӣм сврш. покр. *нанети коме срамоту, покор, осрамотити кога.* — Ни у чему није покорио свога оца, но је јуначки предводио своје племе. *Вујач.*

~ **се** *осрамотити се.* — Ни Симо се покорити неће, веће и он на ноге скочио па потеже мача зеленога. *НП Вук.*

пòкорица ж *танка корица.* — [Снег] се прекривао леденом покорицом. *Ђос. Д.* Стома је узани отвор на покорици листа. *Пол.*

пòкорњак и **пòкорњак** м *онај који чини покору, покајник.* — Силази сва сила људи, одјевених у белину попут покорника. *Вел.*

пòкорница и **пòкорница** ж *она која чини покору, која се каје, покајница. Вук Рј.*

пòкорничкӣ и **пòкорничкӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на покорнике, покајнике*: ~ поглед, ~ песма, ~ псалам.

пòкорнички и **пòкорнички** прил. *као покорник, на покорнички начин.* — Покорнички спушта ... главу. *Крањч. С.* Липсава [стока] покорнички тужно загледаних очију. *Јевт.*

пòкорно и **пòкорно** прил. **а.** *подложно, послушно, без приговора.* — Поднашат ћу све покорно. *Новак.* Предају се покорно своте новца маскираним људима. *Сек.* **б.** *смерно, понизно.* — Покорно јављам да разумијем и да се могу снаћи у свему што говорите. *Јонке.* Можемо ли да укопамо мртве? — питају покорно сељаци. *Пер.*

поко̀рнōст, -ости ж *својство и стање онога који је покоран; покоравање.* — [Аустрија] жели да се Србија врати у покорност султану. *Гавр.* Разговарало [се] о покорности спрам ... господина бога. *Крл.*

покору́шити се, -о̀рӯшӣм се сврш. *смрзнути се мало (као да се по земљи ухвати танка, ледена кора). Вук Рј.*

пòкос м само у изразу: у ~ *укосо, бочно.* — С десне видиш зимзелене брежуљке ... грбаљске ... су два отока у покос. *Љуб.*

пòкосак, -ска м покр. *обронак који се пружа косо.* — Више Тракошћана раздробиле се загорске главице и покоском рудине се размакле. *Павл.*

пòкòситерити, -ӣм сврш. = покоситрити *коситером покрити, превући, поkалајисати. Бен. Рј.*

пòкòсити, пòкосӣм сврш. **1.** *косом посећи сву траву, све жито и сл. на какву комаду земљишта, довршити кошење чега.* — Покосе [манастири] ливаде ... снагом надничарском. *Ранк.* фиг. Не знамо ни уре ни хипа када ће нас [смрт] покосити. *Кум.* **2.** *убити, побити редом све.* — Зацакташе плоtуни ... смртоносна ватра покоси прве редове. *Моск.* Строjним пушкама били [су] покошени читави батаљони. *Јонке.* **3.** *оборити, срушити.* — Разљућени старац ... као да га је когод покосио, љосну на земљу. *Л-К.* Једни падају покошени [друштвеним силама], други се дижу. *Ђос. Б.* **4.** *сатрти, уништити, упропастити.* — Удес покоси га [младића] љут. *Хар.* Политика је борбе често ... непоштедна; она, као облак, некога ороси, некога покоси. *БВ 1909.* **5.** *нанети, причинити тежак бол, тешко ранити.* — фиг. Живо ми је срце покосио и нашу је земљу оцрнио [млад јунак својом смрћу]. *Њег.*

~ **се** *побити се (о пчелама).* — Мало их [пчеле] закади димом да се мало опију, да се не покосе. *Рј. А.*

пòкòситрити, -ӣм сврш. = покоситерити. — Месингани предмети могу се покоситрити и на хладном. *Кем.*

пòкосница ж **1.** анат. *танка и чврста опна која омотава кости тела човечјег и животиња кичмењака* periosteum. *Терм. 4.* **2.** бот. *врста лековите биљке из пор. љиљана* Polygonatum multiflorum. *Терм. 3.*

Изр. запаљење покоснице мед. *болест која најчешће настаје као последица других обољења* periostitis.

пòкосничнӣ, -ā, -ō *који се односи на покосницу (1).*

пòкосовскӣ, -ā, -ō *који се односи на време после косовске битке, послекосовски.* — Овај јуначки догађај [код Сталаћа] из низа трагичних момената наше покосовске прошлости очувала је и народна традиција. *Борђ.*

пòкōст, -ости ж чеш. *смоласта течност којом се мажу дрвени или метални предмети ради заштите од влаге, лак.* — фиг. Стварни живот често тако губи свој сјај да га понекад треба освјежити с помоћу покости фикције. *Шкреб.*

покòстити, пòкостӣм сврш. *премазати покошћу.* — Он крену с покошћеним свијећњаком. *Креш.*

пòкостица ж **1.** *в. покосница (1).* — Свака кост је обложена танком кожицом покостицом. *Батут.* **2.** покр. *костобоља. Рј. А.*

пòкостичнӣ, -ā, -ō *који се односи на покостицу. Р-К Реч.*

покотрљати и **покотӯрати,** -ām сврш. **1.** *учинити да се нешто округло, лоптасто креће окрећући се, поваљати.* — Да их покотрљамо по ледини! *Лал.* **2.** *поваљати краће време.*

~ **се 1.** *покренути се у каквом правцу окрећући се.* — Омакне јој се клупко из руку, пани, покотурај се и размотај. *Љуб.* фиг. Бријач ... покотрља се у свој штацун. *Шен.* **2.** *мало се поваљати, откотурати.*

покоча̏њити се, -о̀ча̄њӣм се сврш. *укочити се од зиме, скочањити се. Р-К Реч.*

покóчити, пòкṑчӣм сврш. *учинити све редом непокретним, укоченим.* — У заветринама грања и врзина покочила их [вране] пустош прве хладноће. *Рад. Д.*

~ **се** *постати сви редом непокретни, укочени (од студени, хладноће, јаког узбуђења и сл.), скочањити се.* — Чељад као да су се покочила на мјесту, гледајући страховито једно у друго. *БВ 1909.* Ложите ту ватру, покочисмо се! *Рад. Д.*

Изр. ~ од смеха *заценути се од смеха.* — Он се искези ... ја и Јова ... да се покочимо од смеха. *БК 1906.*

пòкошкати се, -ām се сврш. **1.** *посвадити се, спречкати се.* — Једном се отац и син ... покошкаше због расипања. *Сек.* **2.** *порвати се, побости се.* — Онда су оба бика ... рикнула па се јуначки покошкали. *Рад. Д.*

пòкошкē прил. *оба заједно.* — Два најбоља момка у селу кушају снагу ... »Обориће Станко« ... »Неће! ... Пашће покошке«. *Вес.*

пòкошљица и **пòкошњица** ж нар. мед. *врста тешке маларије.* — Један од њих [браће] премине напречац од покошљице. *Љуб.* Рече да сте му ... наврнули сушицу покошњицу. *Креш.*

покрáдати, пòкрāдām *несврш. и уч. према покрасти.*

пòкрађа ж **а.** *крађа.* — Опет Ивану учињена покрађа. Однето му једно прасе ноћас. *Вес.* **б.** *украдени предмет.* — Лупеж ваља да плати осим покраде и остале све трошкове. *Вук Рј.*

покрај предл. с ген. *означава* **1. а.** *да се што врши или налази у непосредној близини: поред, уз, близу.* — Сви ће они пролазити покрај њега и даље као што се пролази покрај слуге. *Крл.* Курири на мотоциклима су непрестано промицали покрај логора. *Јак.* **б.** *да се што врши заједно с чим другим: осим, поред.* — Почињу да се баве занатима ... мада су већином покрај тога радили земљу. *Марк. Св.* **2.** *да се што врши или бива и против очекивања: и поред, и уз(а), без обзира на.* — Њезино лице, покрај све једноставности ... дојмило ме се на чудноват начин. *Војн.* Покрај великог рада имао [је] много часова тешке материјалне оскудице. *Прод.*

пòкрајак, -āјка м *место у близини некога или нечега.* — Покаже он ... на Луцију која је у покрајку тихо плакала. *Новак.*

пòкрајвођанин м (мн. -āни) *човек који живи покрај воде.* — [Планина], вјерују покрајвођани, ноћу живи. *Бур.*

пòкрајина ж **1.** *велика државна територијална јединица, удаљена од главнога града, провинција.* — И у међународним односима Црна Гора се третира као турска покрајина. *Вујач.* **2.** *домовина, отаџбина, земља.* — Из далеке покрајине ја сам амо дошô. *Радич.* **3.** покр. *околина, крај, предео.* — Старац ... зирну ... на покрајину кроз прозор. *Шен.*

пòкрајињскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на покрајине, који припада покрајини.* — Од некадашњих малих покрајинских насеља могу настати јаки индустријски центри. *ОГ.* **2.** *који је раширен у покрајини, који је својствен једном крају:* ~ реч.

пòкрājнӣ, -ā, -ō и **пòкрāјњӣ,** -ā, -ē **а.** *који је до нечега, који је у непосредној близини чега, суседни.* — Пред њим се указа покрајња соба, пуна неке кртежи и паучине. *Андр.*

И. **б.** *узгредан, споредан.* — Кроз покрајне уличице стално је пристизао свијет. *Франг.* **в.** *који је с краја, са стране.* — Покрајни помагачи покривају крила. *Рук.*

покра́сити, пòкрāсӣм сврш. *украсити, уресити, полепшати.* — Паде [им] на ум зла помисао да своју цркву крадом покрасе. *Љуб.*

пòкрасти, -а́дēм сврш. **а.** *узети крадом, украсти све редом, присвојити.* — Почеше враћати господарима покрадена добра. *Франг.* фиг. Наши попови покрали су језуитска искуства. *Јел.* **б.** *извршити крађу, крадући опленити, опљачкати кога.* — Кажи да си пуцао на Станка зато што те покрао. *Вес.*

пòкрāтак и **пòкратак,** -тка, -тко *који је понешто, прилично кратак, ократак.* — Висок на ногама, кратка тела, пократка врата. *Лаз. Л.* Пократак ми је [капут] у пасу. *Креш.*

покра́тити, пòкрāтӣм сврш. **а.** *учинити кратким, краћим, скратити. Вук Рј.* **б.** *умањити, окрњити. Бак. Реч.*

∼ **се** *постати краћи, краћи.* — Пократе се дани [у јесен]. *Марет.*

покраћѐница ж *скраћена реч, скраћеница. Бен. Рј.*

пòкраћӣ, -ā, -ē *комп. од кратак; нешто краћи. Прав.*

покраћи́ва̄ње с *гл. им. од покраћивати.*

покраћи́вати, -а̀њујēм *несврш. и уч. према пократити.*

покрва́вити, -кр̏ва̄вӣм сврш. **а.** *пошкропити крвљу, окрвавити.* — Покрвавих траву и обалу а од плоча од коња ђогата. *НП Херм.* **б.** *постати крвав.* — [Око] му покрвавило, натекло. *Шимун.*

∼ **се 1.** *постати крвав. Бак. Реч.* **2.** *в. покрвити се. Р-К Реч.*

покр̏вити се, пòкрвӣм се сврш. *потући се до крви; жестоко се посвађати.* — За малу ствар покрве се ... међу собом. *Нен. Љ.* Они су се бацили на бедну ... црквену општину, и ту се свом преосталом енергијом и огорчењем покрвише. *Петр. В.*

покре́нути, пòкрēнēм сврш. **1. а.** *помакнути, померити с места.* — Пашиницу руком ударио ... два јој здрава покренуо зуба. *НП Вук.* Трудио се [вјетар] свемир да покрене. *Дис.* **б.** *ставити у покрет:* ∼ машину, строј. **в.** *преместити.* — Поче рат, пуковнију покренуше у Пољску. *Крањч. Стј.* **г.** *уклонити.* — Покрени и ове мухаџире да ти не лармају ... по вароши. *Ћоп.* **2.** *изнети на разматрање, на јавност.* — Чим је Скерлић покренуо питање [о ијекавштини и екавштини у књижевности], знао сам да и ја морам изрећи своје мишљење. *Вел.* **3.** фиг. **а.** *дати побуду, вољу, подстицај некоме за нешто, склонити га на нешто.* — Руско-јапански рат покренуо је револуционарне снаге народа руске империје. *Крл.* Ја бих могао казати неколико речи о томе шта ме је покренуло да пишем ове студије. *Нед.* **б.** *изазвати какав осећај.* — Не слутећи ... какви су себични разлози покренули у њему то чувство, усрдно му захвали. *Цар Е.* Уделим ... ком дарак, ком сузу што је бол покрене. *Марк. Д.* **в.** *повести, навести, упутити, подстаћи.* — Ваљало је избрисати традиције ... духове покренути другим правцем. *Шен.* Кад је о чему своје мисли казао, нико га више није могао покренути да о томе друкчије мисли и говори. *Нен. Љ.* **4.** *основати, почети издавати.* — Покренули смо хумористички часопис »Ошишани јеж«. *Јак.* Створио је одбор ... закључак да се покрене ... двомјесечник. *ХР 1928.* **5. а.** *заметнути, подићи (о парници).* — Покрене парницу против поп-Вране. *Глиг.* [Парницу] је први покренуо Силвестар. *Божић.* **б.** *почети.* — Покренем говор о расадницима. *Дом.* **6.** *унапредити, подићи.* — Тај је државни живот јако покренуо и књижевност. *Дан.* Изумитељи су покренули велике обртности. *Павл.*

Изр. ∼ краке *поћи;* ∼ вером *изневерити.*

∼ **се** *помаћи се, почети се кретати.* — Хладан се зрак покренуо. *Торб.* Притиште браву и гурну ... врата се лагано покренуше. *Ранк.*

Изр. лед се покренуо *ствар се најзад почела развијати;* покренуло ми се срце *разнежио сам се;* покренула ми се жуч *разједио сам се, јако сам се разљутио.*

пòкрепа ж *јачање; оно што кога крепи, јача.* — Два дана вожње ... прашином, жегом, недовољном покрепом дозлогрдило [ми је]. *Павл.* Заиште меса ... за покрепу. *Рј. А.*

пòкрепак, -пка, -пко *подоста, прилично крепак.* — [Стабло] има покрепче гране. *Вин.*

покрѐпати, -а̄м сврш. *крепати један за другим, поцркати, угинути.* — Слиједеће зиме покрепају [јањци] због оскудице хране. *Шимун.* Крмци од нечег покрепали. *Ћоп.*

покрѐпити, пòкрēпӣм, ијек. покријѐпити, сврш. *поткрепити, окрепити, дати снаге, ојачати.* — А колико ћеш му [племену] ваљати ... то нека те бог научи и покријепи. *Миљ.*

∼ **се** *дати себи снаге јелом, пићем, окрепити се.* — Затим се покријепио отац [ракијом], а чича ... испразни је до дна. *Пав.*

покрепљи́ва̄ње с *гл. им. од покрепљивати (се).*

покрепљи́вати (се,) -èпљујēм (се) *несврш. и уч. према покрепити (се) и покријепити (се).*

покрèсати, пòкрешēм сврш. *окресати што једно по једно.* — Кад покрешеш пригушено грање, дрво расте у висину. *Богдан.* ~ **се** фиг. *потући се.* — Кад потисни турска стража, а ми се попушкарај, покреши ... па пријеђи на нашу страну. *Буд.*

пòкрēт м **1. а.** *стање супротно мировању, мицању, кретање.* — На крововима су ... голубови непрекидно у покрету; скачу, гучу. *Рист.* Скочи на подножак влака у покрету. *Крањч. Стј.* **б.** *ходање у неком правцу, марш.* — Након дугог покрета у кишној ноћи курири одлазе у куће. *Хорв.* Чета [је] била у покрету. *Чол.* **в.** војн. *полазак у борбу или на неко за борбу повољније место.* — Уз модерну су тактику ... војни покрети брзи и оштри. *Јонке.* Добили су авизу да буду спремни за покрет ... али још не знају на коју ће страну. *Јак.* **г.** *сељење, сеоба, миграција, прелазак на друго место.* — Особити значај за изједначавање и етничко јединство Југословена имали су метанастазички покрети народних маса. *Цвиј.* Наше су оскудне болнице у непрестаном покрету, јер и њих непријатељ не штеди. *Наз.* **2.** *мењање положаја тела и делова тела, гест.* — Капетан ... гледаше за њом ... мереħи њене грациозне покрете. *Јакш. Ђ.* У покретима [старца] види се сметња и стидљивост. *Цар Е.* **3.** фиг. *унутрашња покретачка сила изазвана каквим осећањем.* — Људи који се узносе изнад или се спуштају испод равне линије живота имају и великих замаха, великих покрета душе. *Нуш.* **4.** фиг. *организована друштвена делатност с одређеним циљем*: народноослободилачки ~, илирски ~, задружни ~, револуционарни ~. — У целој земљи се осети жив покрет и старање да се укаже што бржа помоћ пострадалим породицама. *Дом.*

покрèтало с *оно што покреће, што даје побуде за нешто.* — Српство, његова прошлост, величина ... постале су једним од најбитнијих покретала цијеле тадашње српске књижевности. *Барац.*

пòкрēтан, -тна, -тно **1.** *који нешто покреће*: ~ сила, ~ енергија. — У својим је пјесмама Мажуранић износио покретне мисли илиризма. *Барац.* Покретни узрок ... који омогућава узајамно утицање тела и душе ... јесте воља. *Петрон.* **2.** *који се може лако и брзо покретати, премештити с једнога места на друго, покретљив*; супр. непокретан: ~ позорница. — Код сеоског [је] становништва сточар био покретнији него земљорадник. *Јов. С.* **3.** *који је у покрету.* — Вечно покретне, велике црне очи што тако милостиво ... гледају. *Ранк.*

Изр. ~ имовина *ствари, предмети који нису непосредно повезани са земљом и зградама и који се могу премештати без штете по њихове делове и изглед (покућство, рубље, драгоцености и сл.)*; супр. непокретна имовина; покретне царине адм. *царине које се разрезују према тежини робе*; покретни циклон мет. *путујући циклон умереног појаса*; ~ мост *в. уз мост (изр.)*; ~ вокал, самогласник *вокал, самогласник који на крају неких речи може бити, а не мора (нпр. сада-сад, томе-том).*

пòкретање и **покрèтање** с *гл. им. од покретати (се).*

пòкретати (се), -ēħēм (се) и **покрèтати (се),** пòкрēħēм (се) *несврш. и уч. према покренути (се).*

покрèтач, -áча м **1.** *онај који је нешто покренуо или покреће, који даје подстицај за нешто.* — Инстинкт самоодржања ... један је од најјачих покретача за радњу и код човека и код животиња. *Марк. Св.* У већини прилика сујета [је] једини покретач који наше писце нагони да пишу. *БВ 1909.* **2.** *оснивач, утемељитељ.* — Вели да је ... он покретач и власник »Слоге« [новина]. *Крл.*

покрèтачев, -а, -о *који припада покретачу.*

покрèтачица ж *она која покреће или је нешто покренула.* — Пријатељство, родбинство, протекција, покретачице су свијета. *Шен.*

покрèтачкӣ, -а, -ō *који покреће, који се односи на покретаче*: покретачки живци. — [Треба] будити и развијати покретачке снаге у борби за већу производњу. *ПИ 1950.*

покрèтачӣй, -ā, -ō *који се односи на покретање, моторни.* — Неки су мождани живци само осјетни ... други само покретачни. *НЧ.*

покрèтљив, -а, -о **а.** *који се може покренути; који се одликује брзином покрета, који се лако покреће, окретан.* — Она је још била покретљива, брза, још доспијевала да уради доста ствари. *Радул.* Сав је био лаган, чио и покретљив, премда је врућина притискала несносно. *Донч.* **б.** фиг. *радин; који брзо схвата, сналажљив, даровит.* — Успеси су од великог утицаја на један упечатљив и духовно покретљив народ као што је наш. *Цвиј.*

покрèтљивōст, -ости ж *особина онога који је покретљив.*

покретни́на и **пòкретнина** ж *покретна имовина.* — Моја дужност бијаше ... плијенити покретнину код дужника. *Кос.*

пòкретница ж **а.** *покретачица.* — Идеја љубави покретница је Прерадовићеву маштању. *В 1885.* **б.** (у атрибутској служби, уз им. планета) *која се покреће.* — Некретнице налазе се на такозваној сфери некретница, док покретнице планете нису приковане ни за какве сфере. *Петрон.*

пòкрётно прил. *тако да се може покретати, налазећи се у покрету, имајући способност покретања.* — [Делови скелета] често имају облик ... покретно зглобљених полуга. *Станк. С.*

пòкрётнòст и **покрéтнòст,** -ости ж **1.** *особина онога који се може покретати; способност кретања.* — Ради веће покретности тешка се пјешадија у легији дијелила на мање јединице. *Пов. 1.* **2.** *покретнина, покретна имовина.* — Пошто платих за превоз ... својих покретности, нађох се стран ... на једној од главних улица. *Нед.*

покрèчити и **пòкречити,** пòкречӣм сврш. *све редом кречом обелити, окречити. Р-К Реч.*

пòкрӣв[1] м покр. **1.** *кров.* — Пиште моје робље у горама ... јере куће ни покрива нема. *НП Вук.* **2.** *в. заклопац. Вук Рј.*

пòкрӣв[2], -а, -о **1.** *донекле, прилично искривљен. Р-К Реч.* **2.** *који је приличан кривац чему или за што. Р-К Реч.*

покрӣвалац, -аоца м *онај који што покрива, покривач. Р-К Реч.*

покрӣвалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на покриваоце.*

покрӣвало с **а.** *оно чиме се неко или нешто покрива, покривач (1).* — Плаветнило им је [коњаницима] рухо ... плаветна дугачка покривала коња. *Шен.* Надвила се бела влажна магла те заогрнула лаким покривалом целу ону долину. *Ранк.* **б.** покр. *капа.* — Савјетовао бих вам да је [капу] замијените каквим обичнијим покривалом. *Јурк.*

покрӣвање с *гл. им. од покривати (се).*

покрӣвати (се), пòкрӣвām (се) *несврш. и уч. према покрити (се).*

покрӣвац, -вца м покр. **1.** *в. покрив*[1] *(1). Вук Рј.* **2.** *онај који је покрив*[2] *(2). Р-К Реч.*

покрӣвач, -áча м **1. а.** *оно што служи за покривање ради чувања чега, при спавању због хладноће итд. (марама, гуњ, јорган и сл.):* коњски ~. — Муштулугџија ваља да пази да не би узео здравице без покривача (без мараме или пешкира на њему). *Вук.* На постељи под свиленим покривачем ... лежао [је] Белизар. *Шен.* **б.** *оно чиме је што застрто, прекривено, застирач.* — Магла и дим стварају ... покривач за ову равницу. *Андр. И.* Дебели сњежани покривач изастре се земљом. *Креш.* **2.** *занатлија који покрива кровове. Деан. Рј.* **3.** покр. *кров.* — Узе један угарак огња, метну га у покривач од куће. *Миљ.*

Изр. биљни ~ *све биље на неком подручју, флора.*

покрӣвача ж **1.** *њоња што се покрива њоме. Вук Рј.* **2.** покр. *в. повезача. Вук Рј.*

покривàчић м *дем. од покривач.* — На сијено простријет ће мекани покривачић. *Михољ.*

покрӣвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на покриваче.*

покрӣвенòст, -ости ж *стање онога који је покривен и онога што је покривено.* — Благодареци покривености терена ... они прилично брзо одмицаху своме цилу. *Лаз. М.*

покри́вити, пòкрӣвӣм сврш. **1.** *учинити кривим, накривити, искривити све одреда.* — Софија ... игра и у деф удара, а он [свијет] је гледа, вратове покриви гледајући је. *Сиј.* **2.** *бацити кривицу на кога, окривити.* — Господар [се] може покривити недостатком потребитога надзора над намјештеницима. *Мј. 1926.*

пòкрӣвка ж *покривач, покривало.* — Лежи на тврдој дасци, без јастука, без простирке и покривке. *О-А.* Свака је кућа ... своју постељу и покривку ... израђивала сама. *Марк. Св.*

пòкрӣвиӣ, -ā, -ō *који покрива:* ~ опна, ~ перје. *Терм. 4.*

покријѐпити, пòкријепӣм, ек. покре́пити.

пòкрӣлци, -лāцā м мн. и **пòкрӣље** с *предњи пар крила у инсеката која покривају задњи пар* elytra. *Терм. 4.*

пòкритн, пòкријēм (трп. прид. покрӣвен, -ѐна, -ѐно и пòкрӣт) сврш. **1. а.** *ставити што преко кога или чега ради заштите, скривања:* ~ главу шеширом, ~ лице велом, ~ сто. — Кад би децу покрила, она би поседела још мало. *Вес.* **б.** *начинити кров над чим.* — Баш сам сад учинио ... да се изнова покрије парохијски дом. *Шапч.* **в.** *ставити на кога много чега као украс.* — Обрад [је] извозио Миону и Дивну [на манастирски сабор] покривене дукатима. *Рад. Д.* **2. а.** *посути, прекрити.* — Стигосмо у једно мало село, покривено дебелим слојем прашине. *Јак.* фиг. Сасше паре на далек и стран свет, а своје саплеменике ... покрије бригом. *Каш.* **б.** *обрасти.* — Покрио је [вријес] сву гору. *Војн.* Тело [зеца] покривено је густим покровом од длака. *Станк. С.* **в.** *имати на својој површини много чега, испунити чим.* — Северозападни део Мачве покривен је самим барама. *Вес.* Слуга ...

сав покривен наборима, био је без браде и бркова. *Крањч. Стј.* **3. а.** *поклопити, учинити невидљивим.* — Вал је [рибу] црни покрије. *М-И.* **б.** *раширити се преко неке површине, избити, појавити се.* — Сутон покрио сву тарацу. *Војн.* Живо руменило ... покрило јој лице. *Крањч. Стј.* **4. а.** *застрети, заклонити.* — Облак покри ... сјеном цијело поље. *Гор.* Покри их ноћ. *Кош.* **б.** фиг. *прикрити (ману, омашку и сл.), сакрити, забашурити.* — И све би се те мане и слабости некако покриле, опростиле ... да није фра Серафимовог оштрог ока и опасног језика. *Андр. И.* Одмиче се и, да покрије срџбу, клања се до земље. *Каш.* **5.** *сакрити на различитим местима, посакривати.* — Што оружја нису били Турци покупили, оно су људи покрили. *Вук.* **6.** *надмашити, надвисити у јачини, интензитету (о гласу, звуку).* — Глас [старчев] ... покри страшан тутањ налуна. *Сиј.* **7.** *накнадити, надоместити нешто што је потрошено, намирити, изравнати неку обавезу или потребу.* — Можда ће вам ово новца покрити један мали дио трошкова. *Креш.* Наше сопствене потребе у пољопривредним производима још нису онако покривене као што треба. *Пол. 1958.* **8.** *заштитити, оправдати.* — Шта има бити ... ако [директор подузећа] склопи уговор ... и против закључака управног одбора, а није покривен ниједним од наведених прописа. *Арх. 1954.* **9. а.** шах. *бранити једну фигуру другом.* **б.** спорт. *наћи се уз противничког играча и омести га у игри.* — Задатак је прве тројице да покрију ... нападаче. *Ват.*

Изр. покрила га (црна) земља *умро је*; ~ (нешто) мраком, велом, копреном заборава *сасвим изгубити из сећања, заборавити, престати се сећати.* ~ **се 1.** *повр.* — Покривши се покривачем од црне јањеће вуне, заспи. *Креш.* **2.** уз. повр. *поставити се тачно један иза другога.* — Дворедови ходне сатније покрију [се] као концем измјерени. *Крл.* **3.** *ставити капу (шешир и сл.) на главу.* — Мети тај шешир на главу ... синко, покри се, покри. *Срем.* **4.** *подударити се у значењу.* — Појмови »überflüssig« и »преобилат« никако неће да [се] покрију. *БК 1906.*

Изр. ~ ушима фам. *покушати се и признати грешку.* — Покриј се ушима од стида; теби треба врачара, а не мени. *Пав.*; ~ се славом *прославити се*; ~ ћутањем, шутњом *ућутати.* — Покри се шутњом и пребаци вео на лиру своју. *Поп. В.*

покри́ће с **1.** трг. *расположиво вредносно средство за подмирење дуга, трошка или какве друге финансијске обавезе.* — Држава може увијек наћи покриће за сваки свој издатак. *Рад. Стј.* Фонд служи за покриће ванредних расхода проузрокованих елементарним непогодама. *Пол. 1957.* **2.** *оправдање, одбрана, заштита.* — Ја морам издати наређење да се пуца из свих грла оружја да бих имао неко покриће пред фашистима. *Ђон.*

Изр. златно ~ фин. *прописана количина злата у неким земљама која служи за покривање новчаница у оптицају.*

покр̀кати, пòкр̀кām сврш. фам. *халапљиво појести.* — Замисли ... да ми тако ту твоју шунку покркамо! *Вин.*

пòкркља ж *јело од брављих црева.* — Каурма, шкембићи, подробак ... и покркља нису баш лака ... храна. *Батут.*

покр̀мачити, -ӣм сврш. *упрљати, замазати мастилом при писању.* — Реч је врло рђаво исписана ... покрмачена је. *Грол.*

пòкров м **1. а.** *оно чиме је нешто покривено попут омотача, оно што се налази по нечему.* — Кожа као покров тијела ... развила се у животињском свијету врло рано. *НЧ.* У међуледноме добу велике просторије земљишта ослободише се леденог покрова. *Жуј.* Лепрша снијег, и танки бијели покров већ се прихватио земље. *Хорв.* **б.** *оно што обавља, омотава нешто, застирач.* — Опружио се дугачак и танак покров сиве магле. *Мул.* **в.** *оно што се налази високо изнад чега попут крова, свода.* — Покров облака ... почео се разбијати. *Кал.* Љубав је ... шира од небеског покрова, дубља од бездана. *Вес.* **2.** *кров куће.* — По покрову [стајице] ... расту бијеле гљивице. *Коз. И.* Покров јој [школи] се накривио, зидови попуцали. *Ђор.* **3.** *платнени покривач за покривање мртваца.* — Попа ... узе крст са руку мртвачевих, покров узбаци на лице и заповеди да спусте сандук у раку. *Вес.* Ту крај мене ... шије за мене мртвачки покров. *Крл.* **4. а.** *поклопац на мртвачком сандуку, покровац (4а).* — Гробар чекићем закива чавле на покрову [мртвачког сандука]. *Гор.* **б.** *поклопац којим се затвара суд или уопште каква шупљина. Рј. А.*

Изр. бињни ~ *в. бињни покривач (уз покривач, изр.)*; од порода (повоја) до покрова *од рођења до смрти*; украо би и Богородичин ~ *украо би све до чега дође.*

покрòвац, -о́вца и **пòкровац,** -о̄вца м **1. а.** *покривач, покривало.* — За покривање најподеснији су вунени покровци [ћебад, губери, чупавци, поњаве]. *Батут.* Водили су момци ... коње под везеним покровцима. *Крањч. Стј.* **б.** *покров (1а).* — Кровови, дрвеће и калдрма већ [су] били покривени белим покровцем. *Уск.* фиг. [Сан] је покровац што покрива све људске мисли. *Вел.* **2.** *простирач нарочите врсте, обично*

од кострети. — Простријеше [се] покровци на ледини пред авлијом. *Мул.* [Жене] суше ... хрпе ораха по простртим покровцима од кострети. *Андр. И.* **3.** *покров (3).* — Мртво тело беше застрто белим покровцем. *Цар М.* **4. а.** *поклопац на мртвачком сандуку.* — Покровац лијеса заклопи [се] над мајком. *Шен.* **б.** *покров (4б).* — Цвале [су] под стакленим покровцем ките умјетног цвијећа. *Војн.* Они су приређивали читаве представе на покровцу бокапорте. *Наз.*

покро̀витељ м рус. **1.** *онај који штити кога пружајући му по потреби помоћ, заштитник, протектор.* — Вукадин је стицао себи пријатеље и покровитеље, па му је то и помогло. *Срем.* У Њемачкој му је [Трубару] био покровитељ војвода Криштоф. *Барац.* **2.** *патрон неке свечане приредбе или установе.* — Изразила [је] радост учесника Трећег збора што је покровитељ ... дошао да их посети на овом историјском месту. *Пол. 1958.* Фигурира шеф као покровитељ наших умјетничких импровизација. *Крл.*

покро̀витељица, покровитѐљица и **покро̀витѐлька** ж *жена покровитељ.* — Живио је лијепо и удобно у кући своје покровитељице. *Том.* Сви ми поштујемо у њој ... покровитељицу велике француске нације. *Петр. В.* Од Драге ... требало је на силу начинити покровитељку уметности. *Јов. С.*

покро̀витељскӣ и **покровитѐљскӣ,** -ā, -ō *који се односи на покровитеље и на покровитељство*: ~ част, ~ тон.

покро̀витељски и **покровитѐљски** прил. *на покровитељски начин, својствено покровитељу.* — Узврати поздрав поносно и покровитељски. *Креш.* Меко и покровитељски ... он узе да му тумачи. *Ћоп.*

покро̀витељство и **покровитѐљство** с *заштитништво, протекторат, однос зависности.* — [Кватерник] мора утећи под било какво покровитељство. *Нех.* Научили смо ... да не треба слепо поверавати своју земљу »покровитељству« других. *Пиј.*

покро̀витељствовати, -вујēм несврш. *бити покровитељ.* — Да је био човјекољубив дух, било је очигледно по томе што [је] покровитељствовао једном продавцу паштета. *Мил. В.*

покро̀вити, пòкровīм сврш. *направити кров.* — Кад кућу покровиш, не распадају се зидови. *Божић.*

покровља́вати, -ва̀љујēм *несврш. и уч. према покровити.* — Научио сам ... да кућу покровљујем. *Сек.*

покро̀вчац м *дем. од покровац. Прав.*

покро̀вчина ж *аугм. и пеј. од покровац.*

покро̀вчић м *дем. од покровац.*

покро̀јити, пòкројīм сврш. *скројити једно по једно, све редом скројити.* — Колико се покроји и сашије одијела по дневним модама. *Мишк.* Скинуо им одијело што им га је прије покројио. *Ћор.*

пòкроп м покр. *в. покров (3). Вук Рј.*

покро̀пити, пòкропīм сврш. *покваситиситним капљицама, попрскати, пошкропити све редом.* — Пометите дворове брзо, ал' их покропите прије. *М-И.* Читав рој мува покропио [коњ] балавим дахом. *Рад. Д.*

пòкротак, -тка, -тко *доста, прилично кротак, смеран.* — Мој Здравко ... је покротак и ... мек. *Рад. Д.*

покро̀тити, пòкротīм сврш. *умирити, савладати, припитомити све редом, једнога за другим. Р-К Реч.*

покро̀чити, пòкрочīм сврш. *учинити корак, коракнути, кренути.* — Окрене се ... и покрочи напријед. *Цар Е.* Иво покрочи к излазу. *Ћип.*

пòкрпати, -а̄м сврш. = покрпити **1.** *крпећи поправити, крпљењем затворити подеротину, ставити закрпу на нешто.* — Долазили су ... Словаци да покрпају лонце. *Бен.* На хлачицама су биле закрпе покрпане. *Михољ.* **2.** *поправити.* — фиг. Дат ће бог добру годину, покрпат ћу своју невољу. *Шен.*

~ **се** = покрпити се **1.** *ставити себи закрпу на што.* **2.** фиг. *опоравити се мало материјално, од болести и сл.*

покр̀пати се, пòкр̄пām се несврш. *в. потуцати се. Р-К Реч.*

покр̀пати се -а̄м се сврш. *потући се, почупати се.* — Управитељ ... покрпао се са својом женом, па брука једна — пуца цео град. *Дом.*

пòкрпити, -īм сврш. = покрпати. — Морам ти покрпити чарапе; срамота је да овако исхабане носиш. *Петр. В.* Сламом је покрпио кров. *Гор.* Покрпљена неравним брвнима са стране ... правила је [кућа] утисак неког незграпног створења. *Мил. В.*

~ **се** = пòкрпати се. — Имаш ли мало игле и конца да се покрпим. *Срем.* — Дат ћу ти двјеста шкуда те ћеш се моћи покрпити у невољи. *Вел.* Продај ... ораницу ... па ми пошаљи паре да се колико-толико покрпим. *Ћоп.*

покрпља́вати, -кр̀пља̄вām *несврш. и уч. према покрпити.* — фиг. Трошковници [су] покрпљавани, донакнађивано вођени. *Петр. В.*

покр̀стити, пòкрстīм (трп. прид. пòкрштен) сврш. **1. а.** *крстивши кога учинити га хришћанином, превести кога у хришћанску веру.* — Мати му је Швабица, покрштена

Јеврејка. *Сек.* **б.** разг. *помешати с водом (о вину).* **2.** фиг. *удесити, научити памети.* — Ја ћу тебе, хуљо, покрстити! *Ботић.*
~ **се** *постати хришћанин путем крштења.* — Хрвати се седмога вијека покрстише. *Павл.*

по̀крстица ж *врста веза са крстовима. Вук Рј.*

по̀крўпан, -пна, -пно *подоста, прилично крупан.* — Из кола изиђе један покрупан човек. *Јакш. Ђ.* Покрупне ... црне очи гледале су ... некако неодређено. *Л-К.*

по̀крўпно прил. *у крупним цртама, на велико.* — Сатворе све покрупно а ништа на ситно. *НП Вук.*

покрўпњати, -ā̀м сврш. *постати крупан, крупнији.* — Све [је] покрупњало око њега, једино се он уситнио. *Божић.*

покрўтити, по̀крўтӣм сврш. **1.** *направити крутим, укрутити*: ~ оружје. *Бак. Реч.* **2.** *разорити, разбити.* — Хоћемо ли дат отпорац Турцим' ако наше покруте међаше. *Март.* **3.** *направити кртим, сломити*: покрутио му два бела зуба. *Бак. Реч.*
~ **се** *разбити се. Бак. Реч.*

покруњи́вати, -ўњујēм (дијал. -ўњӣвāм) *несврш. и уч. према покрутити.*

покр̀хати, -ā̀м сврш. = покршити *поломити редом све, искршити сасвим или на многим местима.* — Па се вуче [хајдук] по тврдом камену као соко кад покрха крила. *Радич.* Немојте само да покрхате гране. *Бен.*
Изр. ~ зубе на чему *уложити много труда и напора у што и не постићи циља.*
~ **се** = покршити се **1.** *распасти се на делове, на комаде, сломити се (све, много чега).* — Покрха се четрдесет кола на оном месту. *М 1867.* **2.** фиг. *не штедети себе желећи испунити чију жељу или заповест.* — Чим потражиш телефон ... телефонисткиње покрхају се која ће ти пре дати везу. *Нуш.*

покр̀цати, -ā̀м сврш. **1.** *све редом укрцати, утоварити. Р-К Реч.* **2.** *нагрнути, навалити, потрчати.* — И Цетину врата отворише [Турци], покрцаше надво(р) из Цетина. *НП Вук.*

по̀крцати и **по̀крцкати,** -ā̀м сврш. разг. *поломити љуске ораха, лешника, бадема и сл.; појести, смазати.* — Пајић чувао то јагње за госте ... а Суле га покрцка с Тозом. *Дом.*

покрчу̀матн се, -ā̀м се сврш. покр. *почупати се, потући се с киме. Вук Рј.*

покр̀шити (се), по̀кршӣм (се) сврш. = покрхати (се). — Стиже до неке ... њиве тужна изгледа са сазрелим већ стабљикама кукуруза, покиданим, покршеним. *Дав.* фиг. Жеља ... жарка покршила се као о хрид чунак. *Шен.*

покрштáвање с *гл. им. од покрштавати (се).*

покрштáвати (се), -кр̀штāвāм (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према покрстити (се).* **2.** *давати име, назив чему.* — Бришу фирме и натписе, покрштавају улице. *Ћос. Б.*

покрштѐњак, -ка м = покрштењак *онај који се покрстио, прешао из друге вере у хришћанску.*

покрштѐница ж *она која се покрстила.* — Жена му ... с многим другим Туркињама и покрштеницама отиде у Турску. *Вук.*

покрштѐњāк, -а́ка м = покрштеник. — Око њега се простираху ... манастири које су први српски покрштењаци у славу новопримљене вере подигли. *Јакш. Ђ.*

по̀кћерити, -ӣм сврш. *узети, усвојити женско дете или одраслу женску особу дајући јој сва права рођене кћери. Рј. А.*

по̀кћёрка и **по̀кћёрка** ж *она која је покћерена.* — Он узима [за жену] покћерку своје тетке. *Том.*

по̀кћӣ, по̀кћери ж *покћерка.* — Добротвор сваки бира по укусу свога срца себи покћер или посинка. *ЛМС 1949.*

по̀кувати, -ā̀м сврш. = покухати **1.** *кувајући спремити, скувати све редом.* **2.** *мало кувати.*

по̀куда ж *оцена, осуда којом се куди или осуђује неко или нешто, прекор, погрда.* — Недић је ... давао критике које нису биле само похвале и покуде него такође »портрети«. *Јов. С.* Није увијек за покуду ако закашњавамо за Европом. *Лит. 1957.*

по̀кудан, -дна, -дно **а.** *који је за покуду, осуду.* — Појавила се ... можда покудна, али врло људска жеља. *Грг.* **б.** *који садржи покуду, који изражава осуду.* — Критика овога правца је ... исправљала ... покудне и ... неповољне [наслеђене оцене књижевних дела]. *Поп. П.* **в.** *погрдан.* — Ми смо навикли ... покудним именима од скриба и од фаризејаца. *Павл.*

по̀кудити, -ӣм сврш. *дати, изразити неповољну оцену, осуду о некоме или о нечему*; супр. похвалити. — Лагала [бих] да вам покудим капљицу [вино]. *Шен.* Свет је свет Што је јуче хвалио, данас ће покудити. *Вес.*
~ **се 1.** *осудити себе.* — То умири Живка па се покуди што је сумњао о њој. *Ћал.* **2.** *пожалити се, потужити се.* — И поред толиких баруштина, здрављем се не могу покудити Црнобарци. *Вес.*

по̀кўдљив, -а, -о *који је за покуду, који може да се покуди. Бак. Реч.*

покýдљивац, -йвца м *онај који радо куди. Р-К Реч.*

покýдљивица ж *жена која радо куди.*

покýдљивōст, -ости ж *особина онога који је покудљив.*

пòкудно прил. *ради погрде.* — Мојему [је] презимену подло и покудно придодао пришварак »Гусак«. *Шов.*

покýљати, -ām сврш. *почети струјати јако као под притиском, почети куљати; нагло, снажно потећи, јурнути.* — Кад сам отворио прозоре ... покуљао је свеж и чист ваздух и ... испунио ми целе груди. *Нуш.* Поворка ... покуљала би на обалу. *Десн.* фиг. Покуљаше мисли и реченице. *Срем.*

покýмити, пòкýмīм сврш. *узети кога за кума, окумити. Вук Рј.*

~ **се** уз. повр. *ступити у кумовске односе с ким, окумити се.* — И тако се пријатељи покумише, а од кума нема ближега рођака. *Том.* фиг. Готов [је] да се покуми с гријехом, само да себи угоди. *Бен.*

пòкумпорт м (обично мн.) нем. покр. *бакенбард.* — По изгледу није ружан човек ... коса, бркови и густ покумпорт. *Јаки. Б.*

покýњати, пòкýњām сврш. **1.** *мало задремати.* — Мало сам покуњала, па не бих могла рећи како ни откуда је у моја кола пала хрпа људи. *Цар Е.* фиг. Ти си кано хитра муња што никада не покуња. *Радич.* **2.** *мало се поболети, бити болешљив. Р-К Реч.* **3.** *снебеселити се, скуњити се, снуждити се, покуњити се, оборити главу због жалости, неуспеха.* — Орле ... на сурини суре стене ... што с' покуњô? *Кош.*

пòкýњен, -а, -о **1.** *трп. прид. од покуњити (се).* **2.** *тужан, нерасположен, сатрвен незадовољством.* — Отиђоше момци покуњени [од стида]. *Вел.* »Господине«, говораше моја жена сва покуњена, »можете ли ми опростити?« *Нед.*

Изр. отићи покуњене главе, покуњена носа *отићи оборене главе, растужен и посрамљен због неуспеха, јако незадовољан*; исп. обесити нос, уз нос (изр.).

пòкýњено прил. *снуждено, тужно, утучено.* — Заробљеници ... покуњено и послушно корацаху. *Кол.*

пòкýњенōст, -ости ж *стање онога који је покуњен.* — Цијела је кућа умукнула, завила се у покуњеност. *Бен.*

покýњити, пòкýњим сврш. **1.** *довести кога у стање покуњености, постиђености.* — Срам га покуњи. *Наз.* **2.** *оборити, спустити главу због слабости, срама, неуспеха и сл.* — Они покуњили главе, погледају се испод очију. *Лаз. Л.* фиг. Трње ... покуњило је своје озебло цвијеће. *Бен.*

~ **се** *пасти духом, постати снуждан, тужан, снебеселити се, ражалостити се.* — Андрија се ... покуњио [због пријекора]. *Новак.* Једнога дана дође Лазар раније него што треба кући: нешто се покуњио. *Вес.* Он се покуњи и посрћући оде. *Пав.*

Пòкупац, -пца м *човек из Покупља (низине око доњег тока Купе). Бен. Рј.*

покýпити, пòкýпīм сврш. *в. покуповати. Деан. Рј.*

пòкупити, -ūм сврш. **1.** *скупити све редом; сазвати, довести расуте појединце на једно место, окупити.* — Сам [му је] народ ставио у руке [заставу] да око ње покупи све књижевнике. *Бел.* Ко ће их [људе] покупити кад се ... разиђу свак на своју страну. *Ћоп.* фиг. Старац ... никако не може покупити мисли. *Јурк.* **2. а.** *добити, примити што с различних страна, од разних особа сабрати, сакупити.* — О Божићу ... покупи школски прирез за ову годину. *Ранк.* До смрти своје овај ће станар сипати правне ријечи које ће покупити по различним службеним мјестима. *Крањч. Стј.* **б.** *ставити заједно, скупити на једно место оно што је поразбацано или на различним местима.* — Покупи своје ствари и још исте вечери напусти град. *Хорв.* Много оружје покупиле [су] балистичке организације. *Дед. В.* **в.** *узети све одреда.* — Ти си покупила цуру, кеца, малу и десетку. *Сим.* **г.** разг. *узети са собом, повести на путу пешака, путника.* **3.** *отети па са собом однети, одвести.* — А ако непријатељ дође и покупи вам стадо? — рече неко. *Јак.* **4.** *узети на одговорност, ухапсити.* — Морате ићи с цилиндером на глави да вас покупи какав полицајац. *Јонке.* Треба ... покупити [у варошки] све сумњиве и несигурне. *Ћоп.* **5.** *прикупити, притегнути.* — Л'јевом руком дизген покупио. *НП Вук.* **6.** *чврсто скупити, стиснути (о уснама).* — Покупи устима, покупи, па му ударише сузе. *Вес.*

~ **се 1.** *доћи сви на једно место, окупити се, скупити се.* — Увек се око њега покупе деца, пристану уз њега. *Срем.* **2. а.** *згрчити се, скврчити се.* — Била се сва покупила на стоцу да је сељаку изгледало да би је сад могао имати сву у шаци као птицу. *Лоп.* **б.** *скратити се стиснувши се, постати ужи, краћи.* — Забавља се ... мазањем каиша и оклопа који су се од врућине знатно покупили. *Кнеж. Л.* **3. а.** *спремити се, одлучити се на одлазак.* — Он се мирно покупи и упути кући. *Божић.* Официри се покупише и одоше некуда, а пук се расу. *Пер.* **б.** *отићи, изгубити се одакле.* — Сматрали су да ће бити за њих најздравије ако се што прије покупе [с гозбе]. *Кол.*

поку́пљати, пòкӯпљам *несврш. и уч. према покупити.* — Како Ђуру књига допанула, тако стао покупљати војску. *Рј. А.*

пòкупљено прил. *утучено, замишљено.* — Бријао [се] окружен првацима странке, који су покупљено шутјели. *Мар.*

покупòвати, -ујӯјем сврш. *извршити куповину више чега једног за другим, једно по једно.* — Успео [је] да покупује разне делове радио-станице коју је после један друг инсталирао. *Дед. В.* Покупује мјенице ... по тржишној цијени. *Франг.*

покурја́чити, -ујӯја́чӣм сврш. *учинити курјаком. Вук Рј.*

~ **се** *постати курјак.* — Да се и вама подвикне: у курјо! и ви бисте се покурјачили, а некмоли она слаба раја што се дигла на њу и хала и врана. *Шапч.* Покурјачи се курјак опет. *Куш.*

пòкус м **1. а.** *поступак којим се под одређеним условима намерно изазивају појаве ради испитивања и тражења законитости, проба, опит, експеримент.* — Вршени су различни покуси којима је утврђено постојање селекције у природи. *НЧ.* Примена атомске енергије у привредне сврхе налази се у фази покуса. *Петр. В.* **б.** *провераваље чега.* — Једном [су] у Прагу правили покус са заштитним оквиром. *Јонке.* **2.** *претходно извођење позоришног, казалишног комада, опере, концерта и сл. без публике, проба.* — И стали се ... држати покуси [пјевачки за концерт]. *Ивак.* **3.** *покушај, кушање, оглед.* — И при првом покусу [да коракне у озбиљан живот] превари је нада, мораде узмакнути. *Шен.* Живот је превише кратак за опширне и дуге покусе. *Јевт.*

поку́салица ж и м покр. *особа која много једе, прождрљива особа. Вук Рј.*

поку́сати, пòкӯсам сврш. *кусајући појести.* — Надроби дјетету којешта што не би покусао ни пас с маслом. *Пав.* Гојко у сласт покуса здјелу млијека задробљену кукурузовником. *Ћоп.* фиг. Ниси ни ти сву мудрост покусао жлицом. *Мат.*

пòкусити, -ӣм сврш. заст. *покушати.* — Још једном покусила господа не би ли могла ту немилу правду ... пренијети пред своје властито судиште. *Шен.*

пòкусни́, -ā, -ō *који се односи на покусе, који служи за покусе, за испробаваље, пробни, опитни:* ~ рад. — Завод за ратарство ... има покусна поља у околици Загреба. *НЧ.*

Изр. ~ балон *вест која треба да провери реаговаље јавности.*

покусӯрати се, -ām се сврш. *изравнати рачуне, обрачунати се.* — Ми ћемо теби ово пара све лијепо и у реду вратити ... И за ову робу ми ћемо се покусурати. *Ћоп.*

пòкућа́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на покућанство.* — Стари ... сто ... и мало других покућанских ствари. *Мил. В.*

пòкућа́нство и **покућа́нство** с *покућство.* — Сви [се] срећно из пламена избавише па и ... покућанство изнеше из ватре. *Јакш. Ђ.*

покӯћа́р -а́ра и **пòкућа́р** м **1.** *кућни слуга.* — Издвајају [се] покућари, надничари ... од особља које се сматра за радника. *Лапч.* Покућар ... надгледа кућу. *Глиш.* **2.** *животиња која се држи кућа, похижац:* пас ~, врабац ~. — Па ухвати миша покућара. *НПХ.* **3.** *покућарац (1).* — Купила [је мати] од Словака покућара [слику] за тридесет и пет новчића. *Берт.*

Изр. врабац ~ зоол. *домаћи врабац* Passer domesticus. *Терм. 4.*

покућа́рац, -рца м (вок. пòкућа́рче; ген. мн. покӯћа́рāцā) **1.** *онај који носи и продаје ситну робу по кућама, трговац торбар.* — Наиђоше и два покућарца који су продавали врпце и свилене рупчиће. *Франг.* **2.** бот. *гљива рупичарка која живи на дрвеној грађи и по влажним и непроветреним кућама* Merulius lacrimans. *Свезн.*

покућа́рев и **пòкућа́рев,** -а, -о = покућаров *који припада покућару.*

покућа́рӗње с *гл. им. од покућарити.*

покућа́ритӣ, -ӯћарӣм несврш. **1.** *обављати кућне послове.* — Недељом и празником пре подне покућарио је [калфа], то јест помагао је домаћици ... у кухињи. *Срем.* **2.** *носити ситну робу и продавати је по кућама.* — Његов отац [мора] ... покућарити с урама и саговима. *Грг.*

покућа́рица ж **1.** *жена која ретко излази из куће. Бен. Рј.* **2.** зоол. *змија која залази у куће да лови мишеве. Бен. Рј.*

покӯћа́рка и **пòкућа́рка** ж **1.** *жена која радо разноси по кућама новости, а и клевете.* — Нијесам од оних покућарки ... које ... разносе градом новице и лажи. *Новак.* Она ... повери се тада својој првој кони, жени ... покућарки. *Јевт.* **2.** зоол. **а.** *русогрла ластавица* Chelidon rustica. — И наново је дошла с Нила брбљива покућарка. Под кровом је сједила опет. *Крањч. С.* **б.** *врста кокоши.* — Нисте се могли бранити од гусака, патака ... и кокошака такозваних покућарака. *Шапч.*

покӯћа́ркин и **пòкућа́ркин,** -а, -о *који припада покућарки.*

покућа́ров и **пòкућа́ров,** -а, -о = покућарев.

покӯћа́рскӣ и **пòкућа́рскӣ,** -ā, ō *који се односи на покућаре.*

покућа́рство и **пòкућа́рство** с *покућарски посао. Прав.*

покућа́рче, -ета с *дем. од покућар, кућно псето. Р-К Реч.*

покућа́рчев, -а, -о *који припада покућарцу.*

по̀кућје и **по̀куће** с покр. *в. покућство.* — То потврдише остаци од свакојаког алата и направа, трагови руха и покућа [старих народа]. *Панч.*

по̀кућни, -ā, -ō *који се употребљава у кући, кућни, домаћи.* — Сва покућна оруђа [била су] од сухога злата. *Панч.* Омота се у покућну хаљину. *Креш.*

по̀кућствени, -ā, -ō *који се односи на покућство.* — Главни ... покућствени предмети били [су у уредовници]: писаћи стол, умиваоник. *Креш.*

по̀кућство с *собни намештај који служи за становање и за украс.* — Унајми стан, намјести га покућством и ту се настани. *Креш.* Из официрских станова, војници товаре на кола покућство. *Ћос. Б.*

по̀кухати, -ā̀м сврш. = покувати.

покуца́ва̄ње с *гл. им. од покуцавати.*

покуца́вати, -ȕцāвām = покуцивати *несврш. и уч. према покуцати.* — Покуцава ми срце жестоко. *Кост. Л.*

по̀куцати, -ā̀м сврш. **1.** *тражећи улаз неколико пута лагано куцнути.* — Рубач покуца на врата. Нико се не одазива. *Ћип.* фиг. Често [је] знала покуцати глад. *Бен.* **2.** *чекићем причврстити обруче на бачви куцајући, ударајући. Вук Рј.* **3.** *забити, закуцати редом све:* ~ чавле. *Бак. Реч.*

Изр. покуцала срећа и на моја врата *и код мене је живот кренуо набоље;* покуцаће он опет на моја врата *затражиће он од мене опет помоћ.*

покуци́ва̄ње с *гл. им. од покуцивати.*

покуци́вати, -ȕцујēм несврш. = покуцавати. — Покуцује алком на вратима. *НП Вук.*

покуцка́ва̄ње с *гл. им. од покуцкавати.*

покуцка́вати, -ȕцкāвām = покуцкивати *несврш. и уч. према покуцкати.*

по̀куцкати, -ā̀м сврш. *дем. према покуцати; потапшати.* — Двије аге њега покуцкаше, на бесједи њему зафалише. *НП Вук.*

покуцки́ва̄ње с *гл. им. од покуцкивати.*

покуцки́вати, -ȕцкујēм несврш. = покуцкавати. — С једнога је говечета покуцкивало звоно. *Тур.* Просјак [је] покуцкивао у лиру. *Кнеж. Л.*

по̀куцнути, -нēм сврш. *покуцати.* — Покуцнуо на једна па на друга врата. *Матош.*

по̀кучаст, -а, -о *подоста, прилично кучаст.* — Дочека [га] висок црн старац, покучаста носа и оштрих очију. *Ћоп.*

покуче́ње с *накривљеност, кривина*; исп. покучити[2]. *Бак. Реч.*

поку̀чив, -а, -о *који се лако може покучити, пригнути. Бак. Реч.*

покуча́ва̄ње с *гл. им. од покучивати.*

покуча́вати, -ȕчȕјēм *несврш. и уч. према покучити.*

поку́чити[1], по̀кȕчӣм сврш. покр. *пружити, дати.* — Дошле [жене, мајке] из далеких села да их [регруте] испрате ... да им успут покуче још последњу понуду. *Андр. И.* Испи све на душак ... и покучи пехар да му се још наточи. *Креш.*

поку́чити[2], по̀кȕчӣм сврш. *накривити, погнути, пригнути. Бак. Реч.*

~ **се** *накривити се, пригнути се, погнути се.* — Грана се покучила. *Бак. Реч.*

покуша́ва̄ње с *гл. им. од покушавати.*

покуша́вати, -ȕшāвām *несврш. и уч. према покушати.*

по̀кушāј м **а.** *радња којом се куша, проба нешто учинити или постићи:* ~ атентата, ~ уморства, ~ спасавања. — Учини последњи покушај да сазна шта је са њиховим другом. *Петр. М.* Сви су се досадашњи покушаји [да помире завађене пријатеље] изјаловили. *Шов.* **б.** *почетни рад, оглед.* — [Игњатовић] је имао и један покушај епа о слави и величини цара Душана. *Глиг.* Његови су се књижевни покушаји почињали надобудним насловима. *Јонке.* **в.** *почетак.* — Прекидала је ... сваки покушај подсмијеха. *Крањч. Стј.*

по̀кушājнӣ, -ā, -ō *који се односи на покушаје.* — Бива да и до краја не изађемо из покушајних фаза. *Сек.*

по̀кушати, -ā̀м сврш. **1.** *учинити покушај, извршити припремне радње за извођење чега.* — Револвером [је] потезао према бараби да му ... пресуди ако би га ђаволи надрали да покуша бекство. *Рад. Д.* Бланкисти су [у Паризу] два пута покушали да дигну устанак. *ОП 2.* **2.** *проверити, испробати, кушати.* — Да покуша своју снагу, скочи из воде. *Наз.* **3.** *употребити, применити.* — Покушах све могуће начине да је склоним да ми ода прави узрок своје туге. *Цар М.* **4.** *окусивши јело или пиће одредити му укус, тек, својства, пробати.* — Покушајте ... како је добра лубеница. *Шов.*

Изр. покушај(те)! *употребљава се као оштра опомена или претња и значи: усуди(те) се само;* ~ срећу *учинити нешто на срећу.*

пôл[1] м **1.** *анатомско-физиолошка обележја која разликују мушкарца и жену, мужјака и женку, којима је основна улога да оплођавају и тако одржавају врсту, спол, род, сексус*: ~ мушки, ~ женски. — Псујући и грдећи муштерије, без разлике пола и положаја, [касапи] сијеку и мјере месо. *Чол.* У мноштву случајева показало [се] ... да пребивалиште одређује будући пол јегуље. *Петр. М.* **2.** *све јединке истог пола, мушкарци, жене, мужјаци, женке.* — Мој пол је ватрен, али плашљив. *Грол.* Остали су ћутали и гледали ово натезање полова који се ... мрзе. *Петр. В.*

Изр. јаки ~ разг. *мушкарци*; лепи, лепши, нежни, слаби ~ разг. *жене.* — [Дворана] пуни се већ ... и то љепшим полом. *Дим.* [Његове обрве] изазивају необуздан и неучтив смех код лепог пола. *Рад. Д.*

пôл[2] м **1.** геогр. *крајња тачка замишљене ротационе осовине небеских тела*: Северни ~, Јужни ~. — Експедиције [су] утврдиле да и на самом полу живот нема граница. *НЧ.* **2.** физ. *тачка која је седиште супротних сила.* — Тачке на Земљиној површини у којима се састају све изогоне зову се магнетским половима Земље. *Физ. 2.* **3.** *супротан крај нечега.* — Песник уздиже изнад свега наивност младости и мудрост старости ... два пола у веку човечјем. *Грол.*

пôл[3] прил. = пô. — Младе жене погледаше с пол стида, у пол посмијеха једна другу. *Коз. Ј.* Циганима [дај] пол оке [ракије]. *Срем.*

Изр. ни пол гроша (не вреди) *ништа не вреди.* — Све што је сам урадио не вриједи пол гроша. *П 1939.*

пôла[1] ж **1.** *половица, половина.* — Можемо их [кристале] ... раставити ... у двије поле које се покривају као лијеви и десни длан. *Туђ.* **2.** *доњи крај одеће, скут.* — Корачају држећи се за поле од капута. *Чол.* **3.** *овећи комад сланине одређен за сушење или осушен, плоча, табла.* — Поле сланине висјеле су на зиду. *Бен.* **4.** *комад или ширина какве тканине.* — На рамену му ландарају пољавне поле. *Лал.*

пôла[2] *прилог за количину: половина чега.* — Турци [су] већ били пола Угарске притиснули. *Павл.* Продрема мало: пола у сну, пола на јави. *Лаз. Л.*

Изр. мудроме је и ~ уха доста *паметноме не треба много говорити и објашњавати*; ни ~ га није *ослабио је, смршао је*; са ~ језика (нпр. рећи) *запињући у говору (од страха или сличног узбуђења)*; у ~ (речи, посла, сна) *усред, у највећем замаху.* — Марија би ошинула свога коња ... оставивши младића у пола речи. *Андр. И.*

полáбати, пòлâбām и **пòлабати,** -ām сврш. покр. *полокати, пождерати. Рј. А.*

пòлаг прил. и предл. **1.** прил. покр. *на том месту (о коме је реч).* — Био сам полаг. *Прер.* **2.** предл. с ген. *према, на основу.* — Ајлук је заслужено мито које се полаг учињене погодбе узима од господара свога. *Маж. М.*

полàгāн, -а и -áна, -о **1.** *спор, тром; одмерен*; супр. брз, нагао. — У држању и понашању фин, у разговору полаган и промишљен. *О-А.* Јеца ... стара, болна и полагана ... јесења кишна песма. *Ант. 2.* **2.** *који се врши, остварује мало-помало, поступан, постепен.* — Почела [је] полагана романизација Славена. *Пов. 2.*

полàгāно и **полагáно** прил. **1.** *полако, споро, лагано*; супр. брзо, нагло. — Мицао се [жупник] полагано и достојанствено као воз сијена. *Дук.* Упути се ћутећи и полагано у дућан. *Дом.* **2.** *мало-помало, постепено.* — Он је ... полагано дознао. *Леск. Ј.*

полàгāнôст и **полагáнôст,** -ости ж *особина онога који је полаган.* — Све [су] основе губиле вриједност ради традиционалне руске полаганости. *Нех.*

полáгāње с *гл. им. од полагати (се).*

полàгатељ м *полагач.* — Домаћински [је] ... полагатељ темеља једне банке. *Крл.*

полáгати, пòлâжēм *несврш. и уч. према положити*: ~ пругу, ~ темеље.

Изр. ~ на (што) *давати важност чему, приписивати вредност чему.* — Понављаше [погребни говор] да не би заборавио места на која је највише полагао. *Мил. В.* На добар је залогај много полагао. *Кол.*; ~ право на нешто *истицати своје право на нешто, својатати што.* — Хабсбуршка династија ... полагала је право и на велики део српских земаља. *СКГ 1937.*

~ **се** (с ким) *јести с ким једном кашиком наизменице (један после другога). Вук Рј.*

полàгати, пòлажēм сврш. **1. а.** *мало лагати. Вук Рј.* **б.** *не рећи истину, слагати.* — Што си рекô, полагао ниси. *Март.* **2.** *слагати за другог, потврдити чију лаж, помоћи коме у лагању. Вук Рј.*

полагáцко прил. *дем. од полагано.* — Полако ... хоће да буде све, само полагацко. *Ранк.* Ишла је сада полагацко, корак за кораком. *Бен.*

полàгāч, -áча м *онај који полаже, који се бави полагањем чега, полагатељ*: ~ рачуна, ~ мина. *Р-К Реч.*

полагáчицē, полагàчицē и **полагáчкē** прил. *полагацко, потихано. Вук Рј.*

по̀лага̄шно и **полага́шно** прил. *полагацко.* — У кухињу сам се своју довукао полагашно и тихо. *Киш.*

полага́ивати, -а̄гујём *несврш. и уч. према полàгати.* — Чини ми се да ... не лаже, него да само полагује. *Бен.*

поладина́рац, -рца м = полудинар *комад новца у вредности од пола динара.* — Немамо поладинарце да вам вратимо кусур. *Б 1957.*

по̀лажа ж и м *онај који полагује.* — Састала се лажа и полажа. *Вук Рј.*

по̀лажа̄ј м покр. *походе, посета на Божић. Вук Рј.*

по̀лажа̄јнӣк и **пола̀жа̄јнӣк** м *онај који први дође коме у кућу на Божић, полазник.* — На Божић ... сваки хита кући [са службе]. Код куће полажајник. *Дом.*

по̀лаженӣк м *полажајник.* — Нисам мислила да ћеш нам ти бити полаженик. *Мил. В.*

по̀лаженӣков, -а, -о *који припада полаженику.* — Испија и своју и полаженикову чашу. *Срем.*

по̀лажӗње с *гл. им. од полазити (се).*

по̀лажица ж и м *полажа. Вук Рј.*

по̀лаз м *в. полазак.* — При полазу дао [је] свечану реч да ће се ових ферија оженити. *Срем.*

по̀лазак, -аска м **а.** *почетак кретања, удаљавања у неком правцу.* — Официр [им је] наредио ... да чекају позив за полазак на због место. *Чол.* Ја сам ево при поласку. *Креш.* **б.** *посећивање.* — Уз марљиви полазак предавања посјећивао [је и] јавне књижнице. *Бал.*

по̀лазити, -ӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према поћи.* **2. а.** *ићи у походе, посећивати кога.* — Млад шумар ме често полази. *Јурк.* Ја [сам] у вароши полазио све газде и све оне који нови пут почињу са радњом. *Ћос. Д.* **б.** *ићи куда редовно или често, вршећи своје обавезе, похађати што.* — [Школе] пате још и од наставника и од ученика који их полазе. *Пед.* Полазио је свакојака друштва. *Крањч. Стј.* **3.** *потицати, вући лозу.* — Мој род полази из старе дједовине хрватске, из Далмације. *Шен.* **4.** *имати почетак.* — Виде се ... кратери од којих полазе зрачне пукотине. *Јак.* **5.** карт. *први бацати карту. Р-К Реч.*

~ **се** *посећивати се.* — Морам [вам] рећи да се нисам ни с ким у сусједству полазила. *Шен.*

по̀лазӣште с *место с којега се полази.* — На полазишту не смије се натјецатељ [у скијању] одринути штаповима. *Скиј.*

по̀лазӣ̄, -а̄, -о̄ *од којега, из којега, с којега се полази, почетни, који служи као исходишна тачка чега.* — Ова територија [Сански мост — Приједор] је била једна од полазних база непријатеља за четврту офанзиву. *Дед. В.* Експедиција [се вратила] у полазну тачку, али с противне стране. *ОГ.*

по̀лазнӣк м **1.** *онај који полази какву школу или курс.* — Код нас ... постоје годишње партијске школе, курсеви ... али врло мали број полазника су жене. *ПИ 1950.* Замјера се [и програмима] ако се узме у обзир састав полазника. *Вј. 1960.* **2.** *полажајник, полаженик.* — Око подне дође у походе божићни полазник ... честита и жели срећу ... у кући. *Ћип.*

по̀лазница ж **1.** *женска особа полазник:* ~ течаја. *Бен. Рј.* **2.** *сведочанство, уверење о полажењу школе, течаја и сл. Бен. Рј.*

по̀ла̄к, -а, -о и **по̀ла̄к,** -а́ка, -а́ко *подоста, прилично лаган, спор.* — Јаше ... голему мулу полака корачаја. *Вел.*

по̀лак прил. покр. *пола*[2]. — Кухарица ... одјевена полак тежачки, полак варошки. *Мат.* Говорили су чобани ... полак у шали, полак у истини. *Берт.*

пола́ко и **по̀лако** прил. **а.** *без журбе, полагано, споро;* супр. брзо. — Новак трчи да отвори капију, деда му довикује: »Павле, полако!« *Макс.* **б.** *потихо.* — Прође [отац] ... још с неким поред врата, нешто полако гунђају. *Лаз. Л.* **в.** *мало-помало.* — Посматра ... ропац Тисиних тромих таласа који муљаву обалу полако троше. *Сек.* Очи ми се склапају, сан ме полако свладава. *Пав.*

по̀лакомити се, -ӣм се сврш. *постати лаком на што или за чим.* — Неки наши полакомише се на туђе. *Чол.* Иван се неће полакомити за новцем. *Л-К.*

полако̀умити се, -ӣм се сврш. *постати лакоуман, поступити лакомислено.* — Нашли будалу ... па му памет ... насолили, и он би сад да се полакоуми. *Рад. Д.*

по̀лактица ж *доњи део руке испод лакта.* — Кад се ... при опруженој руци мишица скрати, полактица се примакне рамењачи. *Батут.*

полакша́ње с *олакшица, повластица.* — Каза им [паша турским сељацима] ... да ће им се ... дати какво полакшање. *Маж. М.*

полà̄кшати, -а̄м сврш. *учинити да нешто буде лакше, олакшати:* ~ коме живот. *Рј. А.*

по̀лакшӗ и **по̀лакше** прил. *комп. од полако.* — Успори кораком и пође полакше. *Ћип.* Мајко моја, полакше говори, познаће ме Оловљани Турци. *НП Вук.*

по̀лакшӣ, -а̄, -ӗ *понешто лакши. Рј. А.*

пòлакшица ж **1.** *олакшање, попуштање телесног или душевног бола.* — [Болесник је] осјећао опет велику полакшицу. *Новак.* Али и та душевна полакшица не потраја дуго. *Коз. Ј.* **2.** *попуст у плаћању, повластица, привилегија, олакшица, полакшање.* — Француска влада мисли што више скучити опсег нових полакшица Њемачкој. *Обз. 1932.*

полáмати, пòлāмāм *несврш. и уч. према поломити. Вук Рј.*

пòлāнда и **полàнда** ж зоол. *врста морске рибе из пор. скуша, с леђа плаве боје с црним пругама, по трбуху сребрнаста, паламида* Thynnus (Euthynnus) pelamys, Sarda sarda, Sarda mediterranea, Pelamys sarda.

полàндара ж *мрежа за хватање поланда. Деан. Рј.*

пòлāни прил. *преклане.* — Кад сам се полани вратио из Италије, дошао ми је до руку овај рукопис. *Лаз. Л.*

пòланица ж покр. *половина ланца земље. Бен. Рј.*

пòлāпан, -пна, -пно *в. похлапан. Вук Рј.*

полàптати, пòлапћēм сврш. *полокати, посркати. Р-К Реч.*

пòлāран, -рна, -рно **1.** одр. **а.** *који се односи на пол*[2] *или на подручје око пола; који је повезан са животом и радом на полу и у поларном кругу:* ~ станица, ~ клима, ~ експедиција, поларни људи, поларне животиње. **б.** *као саставни део зоолошких назива:* поларни медвед, ~ пас, ~ зец, ~ лисица. **2.** фиг. *потпуно супротан, опречан.* — Данте [је] осећао да су добро и зло два поларна елемента овог ... света. *Кнеж. Б.* Филозофији је задатак да открива ... поларне супротности макрокозма и микрокозма. *Ант. 1.*

Изр. поларни круг *в. уз круг (изр.);* ~ ноћ *в. уз ноћ (изр.);* ~ светлост *зрачење горњих слојева атмосфере које се најчешће може видети на полу и у поларном кругу;* поларни дан *део године у поларном кругу када сунце не залази.*

поларȉзāтор м *уређај за добивање поларизираног светла. ЕЛЗ.*

поларизáција ж **1.** физ. *окупљање честица око супротних полова; појачано деловање око супротних полова.* — Напетост побуђена поларизацијом ... настоји спријечити првобитну струју која изазива поларизацију. *Физ. 2.* **2.** фиг. *окупљање око два супротна табора, две супротне идеје или идеологије.* — Варијанте [новог правописа] не значе поларизацију на српски и хрватски начин писања. *Пол. 1959.*

поларизáцӣјскӣ, поларизàцӣјскӣ и **пòларизациòнӣ,** -ā, -ō *који се односи на поларизацију:* ~ микроскоп, ~ филтер.

поларизȉрати, -ȉзӣрāм и **полàризовати,** -зујēм несврш. физ. *вршити поларизацију.* — Покаже ли се да се [неки валови] дају поларизирати, сигурни смо да су то трансверзални валови. *Физ. 1.* фиг. Разум ... подијели и поларизује. *Лал.*

полàрисāње с *гл. им. од поларисати.*

полàрисати, -ишēм несврш. *поларизирати.* — фиг. Мале људске јединке поларишу час према једном магнетском полу, час према другом. *Ћос. Б.*

поларȉтēт, -ēта м = поларност **а.** физ. *особина неких тела да на супротним крајевима (половима) показују јаче деловање:* магнетски ~. **б.** фиг. *потпуна опречност, супротност између двога.* — Мислену опречност између Европе и Истока ... [тумаче] као поларитет. *Уј.*

пòлāрнӣк м *замишљена црта која чини границу поларних подручја (налази се на 66 1/2° северне и јужне ширине), поларни круг. Р-К Реч.*

пòлāрница ж **1.** *поларник.* **2.** (Поларница) астр. *Поларна звезда на северном небу у сазвежђу Малог Медведа.* — За ведре ноћи лако се може оријентирати помоћу Поларнице или Сјеверњаче. *ОГ.*

полáрнōст, -ости ж = поларитет. — Преокренемо ли смјер струје, промијенит ће се магнетска поларност крајева узвојнице. *Физ. 2.*

пòласкати, -āм сврш. *угодити коме исказавши му нешто ласкаво, угодно.* — Тургењев се осећа поласкан тим великим симпатијама код Срба и хоће да учи српски. *Скерл.* Вратит ће се Антек па ће бити и газда — поласка јој бака. *Бен.*

пòластица ж заст. *в. полакшица. Вук Рј.*

полàтинити, -ӣм и **полатӣнити,** -àтӣнӣм сврш. **1.** *учинити католиком, покатоличити.* — Хришћанин говори: католици ће вас побуњевчити, полатинити, пошокчити. *Павл.* **2. а.** *увести латински језик у богослужје, учинити да буде што латинско.* — Бискуп ... се хвали како је многе жупе већ полатинио, како ће унапријед тражити од свакога [свећеника глагољаша] знање латинске граматике. *Водн.* **б.** *учинити Талијаном, поталијанчити.* — Навалили ми на дијете ... па хоће да га осрамоте и полатине. *Јел.*

~ **се 1.** *прећи на католичку веру.* — Мислиш да би се полатинила? *Кост. Л.* **2.** *поталијанчити се, талијанизирати се.* — Хрвати су и у Истри имали досад грдног посла с нашим полатињеним изродима. *Наз.*

полатињáвати, -ињāвāм и **полатињívати,** -ињујēм *несврш. и уч. према полатинити.*

пòлатна ж покр. *гостинска соба.* — Централна просторија ... зове се полатна ... у њој се гости дочекују и преко дана седи. *Дед. Ј.*

пòлахко прил. *в. полако. Прав.*

пòлацманити се, -ӣм се сврш. нем. *постати лацманином, примити туђе обичаје, одродити се, отуђити се.* — Он је желео да Раде остане прави Црногорац; да се образује, али не да се полацмани. *Нен. Љ.* Онда се ... полацманио и полатинио. *Шимун.*

пòлача ж покр. *в. палача. Вук Рј.*

полàшкати, -āм сврш. тал. покр. *мало попустити:* ~ једро.

пòлашњē и **пòлашње** прил. покр. *мало лакше.* — Полашње терај! — викнем ... кочијашу. *Шапч.*

пòлаштица ж заст. *в. полакшица.* — Згода [би била] ... описати му биједу учитељскога живота и молити га за полаштицу. *Јурк.*

полгòдишњй, -ā, -ē *в. полугодишњи.* — Нарочити прирез ... уз полгодишњу порезу ... *Јов. С.*

пòлгōђе с *полугође.* — Нисам остао ни за једно полгође дужан порезу. *Нуш.*

пóлдан м покр. *в. подне. Деан. Рј.*

пóлданица ж *миса у подне.* — Миси [жупник] зорницу, миси рану мису, миси полданицу. *Гор.*

пóлданй, -ā, -ē *који бива у подне:* ~ миса.

пòлдери, пòлдерā м мн. хол. *плодни делови копна који су нижи од морске површине.* — Равна и ниска поља, полдери, препуна [су] ... процвалих тулипана. *Бат.*

пóлдруг прил. покр. *в. подруг(а).* — Пресијече му пут змија полдруг метра дугачка. *Мих.*

пóле м покр. *хип. од попак. Вук Рј.*

полèвāљка, ијек. пољèвāљка (ретко ек.) ж = поливаљка. — Пребирао [је] у пољеваљци сребрну трепетаву рибу. *Крањч. Стј.*

полéвање, ијек. полијèвање (ретко ек.) с *гл. им. од полевати.*

полéвати (се), пòлēвām (се), ијек. полијèвати (се) (ретко ек.) *несврш. и уч. према полити (се).*

полèваћй, -ā, -ē, ијек. пољèваћй (ретко ек.) = поливаћи.

полèвāч, -áча, ијек. пољèвāч, (ретко ек.) м = поливач. — Моја се вика губи у шиштању воде и пригушеном смијеху пољевача. *Куш.*

полевàчина, ијек. пољевàчина (ретко ек.) ж етн. = поливачина. — И ово је све невјестина, и по другијем крајевима зове се пољевачина. *Вук.*

пòлēвка, ијек. пòлијевка, ж покр. *супа, чорба. Вук Рј.*

полéгање, ијек. полијèгање, с *гл. им. од полегати.*

полéгати, пòлēжēм, ијек. полијèгати **1. сврш. а.** *полегнути (1б).* — Старица видје како људи полијегаше на земљу. *Хорв.* Сви полегају на кратак одмор. *Поп. Ј.* **б.** *полегнути (2).* — Увече, кад су већ сви у манастиру полегали, њега још није бивало. *Чипл.* **в.** *полегнути (4б).* — Водић је сваки час полегао да види јесу ли на правом путу. *Тур.* **г.** *полегнути (5б).* — Цигани ... полегаше по ћеманетима. *Лаз. Л.* **д.** *павши на земљу остати лежати (о предметима).* — За сваким његовим ... кораком полежу ките бораније по влажној земљи. *Рад. Д.* **2.** несврш. *падати рашириви се по нечему.* — Као да и птице ниско лете, као да и дим са кућа полеже по крововима. *Нуш.* фиг. Лице се ведрило, а на очи полијегао првашњи мир. *Цар Е.*

пòлегнути, -нēм, **полèћн** и **пòлећн,** пòлежēм и пòлегнēм сврш. **1. а.** прел. *ставити, метнути некога, нешто тако да лежи, положити.* — Преносе га натраг и полегну на диван. *Крл.* Пушку је полегао до себе. *Пав.* **б.** непрел. *лећи сви редом, ставити се у лежећи положај.* — Ватра се гаси и говеда мртво полегла. *Ћип.* Цига полеже у кукурузе међу бразде. *Чипл.* **в.** (само у 3. л.) *наћи се, заузети место, сместити се у лежећем, хоризонталном положају.* — На столу ... полегла голема челична сабља. *Креш.* **2.** *отићи спавати (сви, многи).* — Не можеш изаћи из куће кад сви твоји полегну. *Бег.* **3.** *провести кратко време лежећи, мало лежати.* — Полегни малко, полегни, то је здраво по јелу. *Кос.* Ти [сунце] што мучиш човека кад по раду полегне. *Чипл.* **4. а.** *лећи редом сви, један за другим.* — Полегасмо на сагове и чекасмо зору. *Креш.* **б.** *заузети лежећи положај ради скривања, одмарања и сл.* — Она је полегла по земљи, само главу мало подигла. *Ранк.* **в.** *навалити се на што у полулежећем положају.* — Паша је видје онако испружену и полеглу по ћепенку. *Андр. И.* **5. а.** *савијајући се приближити се, приљубити се чему, лећи по чему (о трави, житу, длаци).* — Полегла је трава. *Јакш. Ђ.* Под ударцем олуја све полегне у истом правцу. *Сек.* Вукла се говеда полегнуте длаке. *Гор.* **б.** *сагнути се над радом и марљиво радити.* — Орач ... полеже по ралици и купа се

у зноју. *Глиш.* Сви ... су се сагнули, полегли над папир и пишу. *Пец.* **6.** *улећи се, угнути се, улубити се.* — Гонио је сељаке да ... бусају полегнуте хумке својих помрлих предака. *Шапч.* Посматрао је полегле колибе и чобанице поред друма. *Андр. И.* **7.** *сместити се, заузети простор.* — Далеко од бријега ... полегла лијепа турска варош. *Огр.* Рибарско сеоце полегло на стену и сишло у затон. *Дуч.* **8.** фиг. **а.** *спустити се, пасти рашириви се по површини.* — На далеким бреговима полегли облаци. *Куш.* Полегô сутон, покрио село. *Кош.* **б.** *наступити, настати.* — По соби полегне хладна тишина. *Сиј.* Дубока депресија полегла на ... прљаве паркете. *Крл.* **в.** (на кога) *обузети* (*кога*). — На ткача полегну ситна туга. *Сим.* **9. а.** *пружити се по коњу* (*о јахачу*). — Прва батерија ... јури друмом у највећем трку, а за њом полегли на коњима непријатељски коњаници. *Јак.* **б.** *пружити се јуреħи у галопу* (*о коњу*). — Коњи су били полегли у бесном трку скоро додирујући земљу ... губицама. *Моск.*

~ **се 1.** *лећи.* — Као полудотучен полегнуо се он на ... диван. *Крл.* **2.** *навалити се на што горњим делом тела.* — Горњим дијелом свога тијела [Чинтра] се полегла на зид. *Шег.* **3.** *полегнути* (*9а*). — Букар ... скочи на њ [на коња], полегну се и потјера га у сав трк. *Мат.* **4.** *спустити се, лећи на што.* — фиг. Све су то били елементи неког оловног расположења што се полегло преко зграда и животиња. *Крл.*

пòлегнӯто прил. *косо.* — Пази на лепа готска слова која се полегнуто нижу. *Петр. В.*

полегу́тити се, -ѐгӯтӣм се сврш. *полећи се* (*2*). — Кротка као јагње ... полегну се по прозору и провуче главу кроз старинске демире. *Радул.* Стројничари, полегућени иза заклона с рогушом на обарачу, вирлају очима. *Р 1946.*

полѐгуша ж бот. *врста детелине* Medicago falcata. *Сим. Реч.*

полегӯшкē прил. *у погнутом положају, погнуто, сагнувши се:* ~ вребати што. *Вук Рј.*

пòлèдити се, пòледӣ се сврш. *покрити се ледом, оледити се.* — Жандарм се затетура и тресну лицем у полеђен тротоар. *Ћос. Д.*

пòледица ж *танки слој леда настао смрзавањем кише ако је температура испод нуле, голомразица.* — Опрезно су јахали по поледици. *Андр. И.* Посклизнуо [се] на поледици. *Јонке.*

пòледичав, -а, -о *с поледицом.* — Оклизну се на поледичавом коловозу, паде ... одмах се подиже. *Дав.*

полеђàшкē прил. *полеђице, полеђушке* — Кад се намјестио тако да није било ни постранце ни полеђашке, једва заспи. *Киш.*

пòлеђина ж **1.** *стражња страна каквог предмета:* ~ књиге, ~ менице. — Полеђина крајних чланака на прстима ... заштићена је ... ноктима. *Батут.* Наведи адресу на полеђини писма. *Креш.* **2.** *комад хаљине, коже, меса с леђа, похрптина* (*2*); супр. потрбушина. — Ухватих једном руком за крај полеђине [кошуље], другом за огрло. *Вуј.*

пòлеђицē и **полеђӯшкē** прил. **а.** *на леђима, на леђа, налеђице:* ~ лежати, ~ пасти. — Пред ногама лежи му ... нож положен полеђице, са оштрицом окренутом навише. *Андр. И.* Простро пода се кабаницу па се полеђушке пружио по њој. *Ад.* Попне се на њих [на кола] и легне полеђушке. *Шов.* **б.** *натрашке.* — Измицао [је] полеђице према вратима. *Новак.*

полѐжака ж *кукурузни хлеб који се одвише дуго пекао*; исп. уполежачити се. *Вук Рј.*

полѐжати, -жӣм сврш. **1.** *провести неко време лежећи.* — Пошто је полежао ничице пет минута, он се лагано окрете опет налеђице. *Глиш.* **2.** *бити лишен слободе, провести неко време у затвору, одлежати у хапсу.* — И затвор је за људе ... Па и да полежиш који дан, неће ти срма опасти. *Лал.*

пòлежина ж *полегнуто жито.* — Волим с драгим полежину жети нег' с недрагим узгору шеницу. *НПХ.*

пòлезан, -зна, -зно цсл. заст. *користан.* — Знања су полезна, али дуг је живот, поучиће нас. *Шапч.*

пòлезно прил. *на полезан начин, корисно.*

полѐлčj, -éја м грч. *в. полијелеј.* — Хтео је и да опело буде у цркви; захтевао је да се попале сва кандила и полелеји. *Вес.*

полемизи́рати, -йзӣрām и **полѐмизовати,** -зујēм несврш. = полемисати *водити полемику.* — Полемизира у својим предавањима с назорима свих тадањих естетичара. *Баб.* Могли бисте са мном полемизовати. *Уј.*

полѐмик м *полемичар.* — [Вук] је ... хисторик, књижевни критик, полемик. *Барац.*

полѐмика ж *оштар спор, препирка* (*писмена или усмена*) *при оцењивању каквих питања* (*књижевних, научних, политичких и сл.*) *између два супротна мишљења:* књижевна ~, политичка ~, јавна ~, оштра ~.

полѐмисање с *гл. им. од полемисати.*

полѐмисати, -ишēм несврш. = полемизирати. — Вук [је] ... полемишући са

В. Бабукићем ... сматрао да је и Гундулић грешио. *Бел.*

полѐмичан, -чна, -чно грч. = полемички *који садржи у себи полемику, који је у вези с полемиком*: ~ дух, ~ тон. — Дело има и сувише полемичан карактер ... навода из листова и полемичних брошура седамдесетих година. *Скерл.*

полѐмичар м *онај који воли полемизирати; вештак у полемици.* — Професори су говорили да ће бити добар полемичар. *Ољ.*

полѐмичарскӣ, -ā, -ō *који се односи на полемичаре*: ~ стил.

полѐмичкӣ, -ā, -ō = полемичан: ~ дијалог, ~ тон, ~ спис.

полѐмично прил. *у облику полемике, полемизирајући.* — Кад је живот критичке мисли у опасности, мора се обликовати полемично. *Шим. С.*

пȍлен и **пȍлен** м бот. *цветни прах којим се врши оплодња биљака, пелуд* polen. *Терм. 3.*

пȍлēн, -а, -о, ијек. пȍлијен *помало лен.* — Мало сам полен [па не радим], а и друге ме ситнице сметају. *БК 1906.*

пȍлено, ијек. пȍљено, с *цепаница, клада.* — Одбацивши и пољено и широчку, запали лулу. *Ков. А.*

пȍленов и **пȍленов,** -а, -о *који припада полену*: ~ зрнце.

Изр. ~ киша бот. *мноштво цветног прашка који ваздушне струје разносе у прамењастим облачићима.*

пȍлēнта ж тал. *полента.* — Живе готово искључиво од тзв. поленте, од каше, зготовљене од кукурузног брашна. *Батут.*

полеогеогрàфија ж грч. *наука о градовима.* — [Антропогеографија] проучава ... постанак, развој, тип и функцију насеља, нарочито градова (полеогеографија). *ОГ.*

пȍлēп, -а, -о, ијек. пȍлијеп *доста леп.* — Пољепши је од сваке дјевојке. *НПХ.*

пȍлеп, ијек. пȍљеп, м *оно чиме се облепљује.* — Гипс узимамо ... смешан са тзв. течним стаклом ... онда кад хоћемо да изведемо спољни полеп који треба [на згради] дуго да држи. *Батут.*

полѐпити, пȍлēпīм, ијек. полијèпити, сврш. *једно по једно причврстити на што нечим лепљивим, прилепити.* — Вукадин је ... полепио и оне плакате по улицама. *Срем.* По зидовима [сам] полијепио ... недовршене радове. *Шкреб.*

~ **се а.** *причврстити се редом сви, тесно се приљубљујући уз нешто, прилепити се.* — Шарени лептири се полепили по дрвећу као мртви. *Срем.* **б.** *чврсто се прихватити кога, чега, прионути, приљубити се један уз другога.* — Једно да је оклизнуло [низ степенице], сви би отишли, сви смо се једно о друго полепили. *Сек.*

полепшàвалац, -аоца, ијек. пољепшàвалац, м *онај који полепшава.* — Обновилац је пољепшавалац. *Шим. С.*

полепшàвāње, ијек. пољепшàвāње, с *гл. им. од полепшавати (се).*

полепшàвати (се), -èпшāвām (се), ијек. пољепшàвати (се) *несврш. и уч. према полепшати (се).*

пȍлепшāност, -ости, ијек. пȍљепшāност, ж *стање онога што је полепшано.*

полѐпшати, -āм, ијек. пољèпшати, сврш. *учинити лепшим.* — Црње су јој очи од твојих ... кад купање је пољепша и смочи. *Бег.*

~ **се** *постати лепши.* — Да ли се не би сеоске куће с временом полепшале. *Панч.*

пȍлēт и **пóлет** м **1.** *замах код узлета, почетак лēта, полетање онога што може летети.* — Два ... зелена листа изгледају као птичја крила у полету. *Сек.* Пуковнија се тргне као птица у полету. *Крањч. Стј.* И лишће пада и шушти у полету. *Домј.* фиг. Ни начас не можемо ... дати полета својим мислима. *Мишк.* **2.** фиг. *занос, одушевљење, усхићење.* — Кватерник је ... занешењак младеначког полета. *Нех.* Млади жупник ... често је са правим полетом проповедао. *Сек.* **3.** фиг. **а.** *брз, снажан пораст, напредак.* — Србија је пре великог рата била у најживљем економском и интелектуалном полету. *Цвиј.* Полет радничког покрета привукао је у редове пролетеријата врло много ситнобуржоаске интелигенције. *ОП 2.* **б.** *жив ток, замах.* — Разговор је добио и живљи и поврљивији полет. *Шапч.*

полѐта ж *в. еполета.* — Горјеле су му пред очима поручникове црвене полете. *Божић.*

полетàвати, -ètāвām = полетивати *несврш. и уч. према полетети и полетјети.* — Вране [су] ... вребајући на гушчиће ниско полетавале над језером. *Бен.*

пȍлēтан и **пóлетан,** -тна, -тно **а.** *пун полета, заноса, одушевљења.* — Њезина се млада полетна душа против тога бунила. *Мишк.* То су млади, одважни и полетни борци, смелог погледа и ведрог лица. *Пол. 1950.* **б.** *пун живота, живахан.* — Искре врцају, све у једном заносном ритму, здравом и полетном. *Крл.* Има писаца који имају развијену, полетну, бујну реченицу. *Т. књ.*

пȍлетан, -тна, -тно **1.** *који служи за полетање, полет*: ~ перје, ~ писта. **2.** *који за чим радо лети, похлепан, пожудан.* —

Кад је баш толико полетна за мушкарцима, нека јој буде. *Кол.*

полета́нац, -нца м индив. *онај који лети, који се не може задржати.* — Снове снивам ... ал' су санци полетанци, не могу их да прикујем. *Кост. Л.*

полѐта̄ње, ијек. полијѐта̄ње, с *гл. им. од полетати.*

полѐта̄р, -а́ра и **полета́рац,** -рца м **1.** *птиче, птић кад почне летети.* — Моји су тићи полетари, брзо ће ми полетјети. *НП Вук.* Птиће су извадили сељаци, а не бјеху још полетари. *М-И.* [Дјеца] стадоше плесати кличући као полетарци кад искоче први пут из гнијезда. *Кос.* **2.** фиг. *млад и полетан почетник у некој грани делатности.* — Ја поријеклом својим ... морала бих бити душманицом овим дивним полетарима [младим илирцима]. *Ков. А.* Репродукција спољашњег света одаје често извесну вештину чак и код књижевног полетарца. *Цар М.*

полѐта̄рић м *дем. од полетар.* — фиг. Неки полетарићи поминьу о књижевном језику као о нечем различну од пучкога нашега језика. *Павл.*

полѐта̄рица ж *птица дорасла за лет*; фиг. *девојчица која постаје девојка.* — Облизивао се он и за полетарицама гимназијалкама. *Божић.*

полѐта̄рка ж *полетарица.* — Она одговараше цвркућући као полетарка која је из гнијезда први пут лепршнула. *Матош.*

полѐта̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на полетаре*: ~ крило.

полета́рча̄д ж *зб. им. од полетарче.*

полета́рче, -ета с *дем. од полетар.* — И све то оставља мали бегунац, као што одрасло полетарче оставља старо гнездо. *Ранк.* По ведром зраку певају птичице, цвркућу нејака полетарчад. *Шапч.*

полѐтати, пòлѐћēм, ијек. полијѐтати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према полетети.* **2.** покр. *пропадати, гинути, нестајати.* — Почеше нам овце полијетати и умирати. *Коч.*

полѐтети, -тӣм, ијек. полѐтјети, сврш. **1. а.** *почети летети крилима по ваздуху, управити свој лет у неком смеру, одлетети.* — С крова ми полете јато голубова кружећи ... око моје главе. *Вес.* фиг. Полетио је [Иван] мишљу далеко у свијет. *Новак.* **б.** *почети се кретати по ваздуху (о чему бачеком, избаченом).* — Полетеше две гранате. *Сек.* Пљувачка је полетјела у ... луку. *Гор.* **в.** *летећи удаљити се, одлетети.* — Да је снијег, већ би окопнио, лабудови већ би полетјели. *НП Вук.* **2. а.** *почети се брзо кретати по земљи.* — Кô рањена сам звјер скочила, полетјела и хтјела ломит' врат низ бијелу кулу. *Огр.* Кад су борци угледали куће, јурнули су ... и полетјели к њима. *Чол.* **б.** *брзо се покренути, помакнути.* — Велика сељачка рука полете да шчепа ту ... фотографију. *Мил. В.* **3.** *нагло се уздићи, сунути, винути се.* — Пламен је полетео високо у небо. *Ћос. Д.* Оне мршаве, блиједе руке полете у висину. *Шег.* **4.** *одвојивши се, откинувши се нагло од чега пасти на земљу, срушити се.* — Звизне сабља, са Цигана полећеше главе. *Коч.* Пукоше ланци на колима и балвани полетјеше. *Куш.* **5. а.** *нагло потећи, шикнути.* — Ударио сам баш носом о врата, крв ми полетјела из носа. *Том.* Мени полетеше сузе. *Петр. В.* **б.** *сручити се, бити сасут.* — У ... утробу црног шлепа полети златни слап зрна. *Чипл.* **в.** *бити бачен (некуда), бити избачен, избијен, истргнут.* — Пушке су опет полетјеле на раме. *Крл.* Два јој бијела полетјела зуба. *НПХ.* Буздовану пера полећела. *НП Вук.* **г.** *отпасти, изгубити се.* — Једнога [крмка] намаже једном, а другога врањбином другом, и са удара длаке полете им. *М-И.* **6.** *одјекнути, заорити се.* — Из Лепиног кревета полетеше тешки јецаји. *Рист.* Поклик весеља полети му с усана. *Креш.*

Изр. неће му ни длака, влас ~ (с главе) *неће му се ништа зло догодити.* — Нећу ја пустити ни да ти длака полети с главе. *Вел.*; да му не полети глава (с рамена) *да не погине.* — Има ситну дјецу и ... боји [се] да му не полети глава. *Чол.*; ~ коме у очи *бесно кога напасти.* — Кад се помолио газда Јован, умало што му није [газдиница] полетјела у очи. *Ћор.*

полети́вати, -ѐтујēм несврш. = полетавати. — Птице по њој [башти] полетују. *Кош.*

полѐтӣћ, -и́ћа м покр. *в. полетар.* — Рани тићи полетићи. *Љуб.*

полѐтӣш, -и́ша м покр. *врста дечје игре. Вук Рј.*

пòлетӣште с *место с којега се полеће, узлетиште.* — Мач је рекô: Ето, ето, соколима полетиште! *Змај.*

полѐтјети, -тӣм, ек. полѐтети.

пòлѐтно и **пòлетно** прил. *на полетан начин, живо.* — Крагујевчани су нарочито полетно нападали у почетку другог полувремена. *Пол. 1959.*

пòлѐтнōст и **пòлетнōст,** -ости ж *својство онога који је полетан.* — Изгубе ... вољу за рад, полетност духа, јасан поглед у будућност. *Коз. Ј.*

полѐтнути, -нēм сврш. *дем. према полетети.* — Полетните [славићи] на дворове, драгу Косту на прозоре. *Вук.*

полѐтуша ж **1.** необ. *она која лети.* — Не утече [му] погледу ни једна јединцата жива мигалка на земљи ни полетуша у зраку. *Божић.* **2.** зоол. *врста морске рибе с великим прсним перајима* Exocoetus volitans. *Финк.*

полету́шац, -шца м *полетар.* — Последњи [птићи] брзо напредују и већ су за коју недјељу полетушци. *Финк.*

полѐтушка ж *в. еполета.* — Напред, за официрске полетушке! *Јов. С.*

поле́ћи и **по̀ле̄ћи,** -е́жем сврш. покр. *излећи, окотити.*

~ **се** *доћи на свет, излећи се, окотити се.* — Једно [се] теле неком сељаку полегло с пет ногу. *Леск. Ј.*

по̀лећи (се), по̀лежем (се) и по̀легнем (се) сврш. = полегнути (се).

полѐћкē прил. *полеђице.*

полешка́вати, -ѐшкāвам = полешкивати *несврш. и уч. према полешкати.* — Читаво поподне полешкава у шумарку. *Мих.*

полѐшкати, -ām сврш. *мало полежати, често мало лећи.* — Још полешка мало на свакоме боку. *Вел.*

полѐшкē прил. *полегушке. Р-К Реч.*

полешки́ва̄ње с *гл. им. од полешкивати.*

полешки́вати, -ѐшкујем несврш. = полешкавати.

поли- грч. *као први део именичких сложеница означује мноштво, вишеструкост онога што други део сложенице значи:* полиандрија, полигамија, полисиндент(он), политеизам.

полиа̀ндрија ж грч. *брак једне жене са више мужева;* исп. полигамија.

полиартри́тис и **полиартрѝтис** м грч. мед. *реуматизам зглобова:* акутни ~, хронични ~.

поли́бити, по̀ли̏бим сврш. покр. *прикрасти се, пришуљати се.* — Она се подиже на прсте, угаси дисање и полиби пуним врећама. *Божић.*

поли́бити се, по̀ли̏бим се сврш. *застидети се. Вук Рј.*

поли̏ва̄лька ж = пољеваљка *нарочита посуда за поливање.*

поли́ва̄ње с *гл. им. од поливати (се).*

поли́вати (се), по̀ли̏ва̄м (се) *несврш. и уч. према полити (се).*

поли̏ва̄ћи, -ā, -ē = пољевачи у изразу: ~ пешкир *пешкир који невеста даје сватовима да бришу руке кад им полива прво јутро после свадбе. Вук Рј.*

поли̏ва̄ч, -а́ча м = пољевач *онај који полива.* — Поливачи паркова ... немилице троше воду. *Пол. 1959.*

полива̀чина ж = пољевачина *новци који се дају млади за поливање. Прав.*

поливи̏нил, -и́ла м грч. хем. *синтетичка пластична маса, произведена полимеризацијом винила.* — Од највећег интереса за широку публику биће нови производи од поливинила. *Пол. 1959.*

поливи̏нилски, -ā, -ō *који је начињен од поливинила:* ~ роба.

поли̏гам м грч. *муж који има више жена.* — Изгледа да су лепоту источњачке жене само измислили европски полигами. *Дуч.*

полига̀мија ж грч. *брак у којем један муж може имати више жена, многоженство;* исп. полиандрија.

полига̀мист(а) м *присталица полигамије.*

поли̏гамски, -ā, -ō *који се односи на полигамију:* ~ брак.

поли̏гаче ж мн. зоол. *ред риба којима тело има облик плоче или ромба, по боји су прилагођене морском дну, где се често закопају у песак* Batoidea. *ЕЛЗ.*

поли̏глот(а) м грч. *онај који говори више језика.*

поли̏глотица ж *жена полиглот.* — Многи полиглоти и полиглотице не знају због туђих свога језика. *Матош.*

поли̏глотски, -ā, -ō *који се односи на полиглоте.*

поли̏гṑн, -о́на м грч. **1.** геом. *многоугаоник, многокут.* — Они [Питагорејци] разрађују поред аритметике и геометрију ... учење о правилним полигонима. *ПИФ.* **2.** *војничко вежбалиште (нарочито за артиљеријско стрељање, гађање и испитивање различитих типова оружја).* — Мозак му је радио као добро извежбана десетина војника на полигону. *Дав.*

полигṑнāлан, -лна, -лно и **поли̏гṑнски,** -ā, -ō *многоугаони, многокутан.* — Неке су [ћелије] готово геометријски правилне куглице или полигонална тјелешца. *Бот.*

поли̏граф м грч. **1.** *писац који пише дела из различитих дисциплина;* презр. *сваштар. ЕЛЗ.* **2.** *машина за умножавање текстова. Вуј. Лекс.*

по̀лиēдар, -дра м грч. геом. *тело омеђено полигонима, многоплошњак.* — Ти су облици [минерала] обично геометријског облика, многоплошњаци, полиедри. *Туђ.*

по̀лиēдарски, -ā, -ō *који се односи на полиедре.* — То полиедарско тијело [минерала] зовемо кристалом. *Туђ.*

полиетѝлēн, -е́на м грч. *пластична маса синтетичког парафина.* — Од највећег интереса за широку публику биће нови

производи од поливинила и полиетилена. *Пол. 1959.*

полиетѝлēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на полиетилен*: ~ кесица.

полѝзати, пòлӣжēм сврш. **1. а.** *мало лизати.* **б.** *до краја олизати.* — Јесу ли овце полизале со? *Вук Рј.* **в.** *лижући језиком уклонити с чега.* — Турцима пјате полизаше. *НП Вук.* **2.** фиг. вулг. *поређи, опоређи.* — Ја не мислим да полижем ни једне своје ријечи ... Ја остајем код својих изјава. *Крл.* Труди се да полиже оно што је загрдио. *Вуков.*

полѝзнути, пòлӣзнēм сврш. *једном лизнути.* — С вареног млијека хтјела [би] полизнути скоруп. *Мих.*

полијѐвање, ек. полéвање.

полијѐвати (се), пòлијевāм (се), ек. полéвати (се).

пòлијевка, ек. пòлēвка.

полијѐгање, ек. полéгање.

полијѐгати, пòлијежēм, ек. полéгати.

полијѐлēј, -éја м грч. *свећњак обешен насред цркве с много свећа или сијалица.* — Прилагао је цркви свеће за полијелеј. *Шапч.*

пòлијен, -а, -о, ек. пòлēн.

пòлијеп, -а, -о, ек. пòлēп.

полијѐпити, пòлијепӣм, ек. полéпити.

полијѐтање, ек. полéтање.

полијѐтати, пòлијећēм, ек. полéтати.

поликлѝника ж грч. *установа у саставу дома народног здравља која врши преглед здравственог стања и болесне упућује на лечење; просторија или зграда где је таква установа смештена*: школска ~.

поликрòмија ж = полихромија *вишебојност, шароликост.*

полѝкромнӣ и **поликрòматскӣ,** -ā, -ō = полихромни *који има више боја, многобојан.*

поликултýра ж грч.-лат. агр. *узгајање више културних биљака на одређеном подручју*; супр. монокултура.

полѝлēј, -éја м грч. *в. полијелеј.* — Веја ... с млетачких зрцала одсев полилеја. *Дуч.*

полимеризáција ж грч. *хемијска реакција при којој се од већег броја једнаких молекула добива ново једињење истог састава, али веће молекуларне тежине.*

полимѐтрија ж грч. *ритмичка многострукост једне мелодије. Вуј. Лекс.*

полимòрфан, -фна, -фно *који се јавља, појављује у много облика.* — Ако се нека ствар јавља у више различитих кристалних форма ... зове се полиморфна, а сама појава полиморфизам или полиморфија. *Туђ.* Павловић је дисакордан, раслојен, разгранат, контрадикторан, полиморфан и стоок. *Михиз.*

полимòрфија ж и **полиморфѝзам,** -зма грч. м *особина онога што је полиморфно.* В. пр. уз полиморфан.

полѝнōм, -óма м грч. мат. *вишечлан алгебарски израз у којему су чланови повезани знаком сабирања или одузимања.*

полѝнōмскӣ, -ā, -ō *који се односи на полиноме.*

полиомијелѝтис и **полиомијелѝтис** м грч. мед. *заразна упала централног нервног система коју изазива вирус, дечја узетост, парализа.*

пòлиопија ж грч. мед. *абнормална појава да се један предмет види вишеструко.*

пòлип м грч. **1.** зоол. **а.** *врста воденог бескичмењака главоношца са осам кракова којима хвата храну, хоботница.* — фиг. [Бирократизам] као полип својим хиљадукраким пипцима спутава и омета правилан и брз процес развитка. *Тито.* **б.** мн. *организми у мору цеваста облика који су већином једним крајем прирасли за тврду подлогу, а на другом слободном крају имају усни отвор с пипцима за хватање плена* polypus; исп. корал (2). **2.** мед. *болесна отеклина, тумор у слузном ткиву тела (најчешће у шупљинама носа).* — Умије ... да вади полипе из носа. *Уј.*

полѝпār, -ара м зоол. *место у мору где живе причвршћени полипи (1)* polyparium. *Терм. 4.*

полѝпати, пòлӣпām сврш. *попити сву течност, исркати, посркати све. Р-К Реч.*

полѝпњāк, -áка м зоол. *кречњачка материја у облику разгранатог дрвета, настала излучивањем полипа, око које се развијају нови полипи* hydrarium. *Терм. 4.*

пòлипов, -а, -о *који припада полипу*: ~ крак.

полипсáвати, -ѝпсāвām *несврш. и уч. према полипсати.*

пòлипсати и полѝпсати, пòлипшēм сврш. *угинути, поцркати све до последњега.* — Полипсаће стока жедна. *Дом.*

пòлипскӣ, -ā, -ō *који се односи на полипе.* — Ја сам пресекао те полипске породичне пипке. *Петр. В.*

полѝптих м грч. *слика састављена од више делова (крила) с различитим призорима. ЕЛЗ.*

полѝрāње с фр. *гл. им. од полирати (се).*

поли́рати, пòлӣра̄м свршн. и несвршн. **1.** *(у)чинити површину чега глатком попут огледала, (из)глачати, политирати.* — Дрво од ораха, крушака и трешања ... може [се] лепо углачати [полирати]. *Тод.* Куглана ... мора бити за игру полирана. *Кугл.* **2.** *(у)чинити сјајним.* — Нокти зашиљени, полирани. *Бег.*

~ **се** фиг. *стећи лепе, фине навике понашања, владања у друштву, усавршавати се у углађености, отменом понашању.* — Ту се имаш много полирати. *Ранк.*

полиритмија ж грч. муз. *ритмичка разноврсност у једном музичком делу или мелодији.*

полиритмичкӣ, -ā, -ō *који садржи полиритмију.* — Драж ове сјајне сцене ... у руковетима ... подиже пре свега њена полиритмичка основа. *Коњов.*

по́лис м грч. *град-држава у античкој Грчкој.* — Као центри занатске прераде сировина ничу градови — средишта будућих држава-полиса. *ПИФ.*

полисѝндет(он) м грч. поет. *употреба више истих везника уз речи у набрајању ради појачавања утиска.*

поли́тати, пòлӣта̄м свршн. *попрскати, прекрити житким изметом. Вук Рј.*

политбѝро̄, -ōа м скраћ. *политички биро (извршни орган централног комитета неких комунистичких партија).* — Дефинитиван текст пројекта ... израдила [је] комисија одређена од Политбироа ЦК. *Пиј.*

политеѝзам, -зма м *веровање у више богова, многобоштво;* супр. монотеизам. — Титани су подлога политеизма. *Шкреб.*

политеѝст(а) м грч. *онај који верује у постојање више богова, многобожац;* супр. монотеист(а).

политеѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на политеисте и на политеизам:* ~ религија.

политера́тити се, -èра̄тӣм се свршн. *постати литерат, књижевник.* — У друштву младежи ... сасвим се политератио. *Киш.*

политѐса ж фр. *уљудност, учтивост, префињеност, углађеност.* — [Из најугледније куће] изађе модерна углађеност и политеса. *Матош.*

политѐхника ж грч. *висока техничка школа, подељена на одељења према различитим струкама технике.* — Посветио сам се студију архитектуре на политехници. *ХР 1928.*

политѐхнича̄р м *ученик, студент политехнике.*

политѐхничкӣ, -ā, -ō *који се односи на политехнику:* ~ школа.

по̀лити, пò̀лијēм (трп. прид. по̀ли̏вен, -ѐна, -ѐно) свршн. **1. а.** *излити по коме или по чему што течно, облити одозго чим текућим.* — Спава на поливеним водом циглама. *Лаз. Л.* Наредио је да се та зграда полије бензином и спали. *Дед. В.* фиг. Поливен благом свјетлошћу звијезда боравио си као гост у ... врту. *Тад.* **б.** *излити коме воду на руке при умивању.* — Милица јој поли, те се уми и убриса. *Вес.* **в.** *поквасити, овлажити, оросити, натопити земљу влагом.* — Закласа раж и јечам, а кукуруз, особито куд полије вода — зрновит увис потече. *Буд.* **г.** *залити чим течним (растопљеним металом) што отврдне.* — Бокове има цинком поливене. *Наз.* **2.** фиг. **а.** *покрити, испунити какву површину чим течним (о сузама, зноју и сл.), облити.* — Полију ме изненада сузе као киша. *Пав.* [Берзелеза] стеже око врата и поли зној. *Андр. И.* **б.** *посути, обасути.* — Поли [ме] ћушкама каквих ... нико није добио ... у нашем селу. *Шапч.* Стригнут ћете ушима кад вас полију шрапнелом. *Крл.* **в.** *раширити се по чему, нагло избити.* — Мршаве образе поли јој румен. *Вес.* Муцао је збуњен ... и тамно му руменило полило образе. *Бен.* **3.** фиг. **а.** *запљуснути.* — Дебео хлад ... полије снашу Кају кад је унишла у двориште. *Ивак.* Прохладан дах предвечерја поли га по изнојеном тијелу. *Ћоп.* **б.** *обузети, обухватити.* — Као поливена чудним заносом дохвати чашу. *Пец.* Хладна је дрхтавица поли. *Р 1946.* **4.** *прославити пићем какав успех, залити.* — Нову кућу и нов квартир треба полити. Ја идем да скувам кафу. *Вес.*

Изр. као (водом) поливен *збуњен, сметен.* — То је Салима опекло, и он се вратио у медресу као водом поливен. *О-А.*

~ **се 1.** *излити на себе нешто течно.* — Сад да наспемо судове ... Немој ти ... полићеш се. *Вес.* **2.** фиг. *покрити се чим што се нагло шири на све стране, облити се.* — Полила се руменилом и ... кренула ... напријед. *Бен.*

политизи́рање с *гл. им. од политизирати (се).*

политизи́рати, -ѝзӣра̄м несвршн. **а.** *бавити се политиком.* — Он је политизирао више од тридесет година. *Крл.* **б.** *расправљати о свакидашњим политичким појавама без довољног познавања.* — Вратило би се [друштво] у кафану да се коцка, пије и политизира. *Ранк.*

~ **се** *почети се бавити политиком.* — Хотице и нехотице духови су се политизирали. *Шимић.*

поли́тик м *политичар.* — Остављајући сад правим политицима нека пресуде јесу ли Срби што помогли ... у рату против

Наполеона, ја прелазим к владању Милоша Обреновића. *Вук.* Он је био радо виђена особа у салонима бечких и пештанских магната и политика. *Нам.* Он је Дубровчанин, политик. *Водн.*

поли̏тика ж грч. **1. а.** *укупност свих радња које се предузимају у одбрану класних интереса ради освајања и јачања класне власти.* — Бацила се и на поље црвене илирске политике. *Ков. А.* **б.** *државни послови који се односе на руковођење државом у области унутрашње управе и међународних односа; планом предвиђена делатност у државној управи усмерена на одбрану и унапређење државних и класних носилаца власти*: економска ~, социјална ~, просветна ~, спољна, вањска ~, међународна ~. **2.** *активност којом се жели постићи неки циљ, обично обмањивањем других.* — Сад је могао увидјети да је оно све била лаж с њене стране ... политика дјевојке за удају. *Коз. Ј.* Оно мало дрва било је тако смештено у кола да су била до врха пуна ... Стара циганска политика. *Лаз. Л.*

Изр. бистрити политику шаљ. *претресати политичке проблеме и оцењивати друштвене прилике.* — Политика се најбоље терала и бистрила [у кафани] пошто су ту долазили најписменији људи. *Срем.*; водити, терати политику *бавити се политиком*; колонијална ~ *политика коју воде неке империјалистичке државе експлоатишући економски и политички своје колоније.*

политѝкāн, -а́на м *в. политикант.* — То је ... прави сеоски политикан. *Чол.*

политѝкант м *човек који се бави политиком не држећи се никаквих принципа и не бирајући средства да постигне и оствари своје циљеве; сплеткар, демагог.* — У Босну [су] домилили разни људи ... сабљаши, политиканти. *Чол.* Листао је новине веома пажљиво са страшћу политиканта који у свему проналази дупли смисао. *Донч.*

политѝкантскӣ, -ā, -ō *који се односи на политиканте*: ~ агитација, ~ смицалица.

политика́итство с *особина политиканата, начин вођења политике својствен политикантима.* — Први је [Левстик] повео борбу против лажног патриотизма, политикантства, натражњаштва. *Барац.*

поли̏тӣр, -и́ра м нем. **1.** *радник стручњак за политирање.* **2.** *танки углачани дрвени листови којима је обложен намештај, политиран фурнир.* — На сточићу с набораним политиром ... она је видела остатке и трагове своје, свога детињства и развијања. *Петр. В.*

политѝрати, -ѝтӣрām сврш. и несврш. *полирати.* — Кревет ... је био некад политиран. *Срем.* Пет људи около округлог политираног стола климкало је ... главама. *Божић.* фиг. Цивилизација политира друштво. *Кнеж. Б.*

поли̏тӣрка ж *жена политир (1).* — [Предузеће тражи] политирке, квалификоване за намештај. *Пол. 1958.*

поли̏тӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на оне који политирају*: ~ радник, ~ радница.

поли̏тичан, -чна, -чно **1.** *који вешто поступа, који ради спретно и промишљено.* — Немци ... политични су према Мађарима. *Нен. Љ.* **2.** заст. **а.** *в. политички.* — Пјесма [му] на многим мјестима изилази политичном. *В 1885.* **б.** *који је носилац државне политике.* — Гај је хтио ујединити све јужне Словене под именом једнога политичнога народа илирског. *Бен.*

поли̏тичā̏р м **а.** *онај који се бави политиком.* — Многе данашње политичаре и руководиоце на челу с маршалом Титом дала је наша радничка партија. *ОГ.* **б.** ир. *онај који воли расправљати о политици и политичким проблемима.* — Занијају се ... две грађанске главе мало јаче, ударе се ... оба политичара погледају тупим погледом један другог. *Дом.*

поли̏тичā̏рев, -а, -о = политичаров *који припада политичару.*

политича́рѐње с *гл. им. од политичарити.*

политича́рити, -йчāрӣм несврш. ир. *расправљати о ситним политичким питањима.* — Говоре много мање него пре, мало политичаре. *Шапч.*

поли̏тичā̏рка ж *жена политичар.* — Рјечитост политичарке бјеше је посве обузела. *Шен.*

поли̏тичā̏ров, -а, -о = политичарев.

поли̏тичā̏рскӣ, -ā, -ō *који се односи на политичаре.*

поли̏тичѐње с *гл. им. од политичити.*

поли̏тичити, -йм несврш. *водити политикантску политику.* — Ајд' одатле, не политичи. *Ћос. Д.*

поли̏тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на политику и на остварење политике*: ~ борац, ~ борба, ~ организација, ~ партија, ~ рад, ~ осуђеник, ~ ситуација, ~ противник, ~ уверење.

Изр. ~ економија *в. уз економија (изр.)*; ~ комесар, делегат *представник Комунистичке партије у војним јединицама различитог ранга.*

поли̏тичкн прил. **1.** *на политички начин; с обзиром на политику; у складу са државним и народним интересима; у државноправном погледу*: ~ радити, ~ мислити.

— Народ ... треба политички одгојити. *Кол.* **2.** фиг. *лукаво, препредено.* — Они су га слушали и политички климали главама, но мислили су своје. *Бен.*

политичко- *као први део придевских полусложеница у значењу придева* политички: политичко-правни, политичко-сатирични, политичко-културни и сл.

по̀литично прил. *в.* по̀литички. — Соколска нахија је још политично под Турцима. *Нен. М.*

по̀литком, -а и **политкомѐса̄р,** -а́ра м *политички комесар у армији.* — Поколебала би и политкома бригаде, а камоли неће мене, обичног десетара. *Ћоп.* Дијелим радо ову велику награду с борцима, командирима и политкомесарима наше славне Народноослободилачке војске. *Наз.*

по̀литодел, ијек. по̀литодјел, м *политички одел већих јединица у Народноослободилачкој војсци.* — Прекомандован [је] у политодел Друге пролетерске. *НК 1946.*

по̀литодјел, ек. по̀литодел.

по̀литра ж, **политрѐњак,** -а́ка м и **политрѐњача** ж *боца од пола литре.* — У торбу ставио ... и политру шљивовице. *Кол.* Потегао је добрано [шљивовице] из политрењаче. *Ћоп.* Филип је таман трусио с дна политрењака. *Божић.*

политу́ра ж лат. **1.** *течан лак који служи за политирање.* — Чак [је] попио бочицу политуре за нокте. *Јонке.* **2. а.** *тврд и сјајан премаз на покућству.* — Соба је мирисала по свјежој политури покућства. *Сим.* **б.** *лакована сјајна површина покућства; глачање такве површине.* — Сагнуо се ... над политуру стола. *Крл.* У фабрици намештаја ... радник одељења политуре ... задобио је тешке опекотине. *Пол. 1958.* **3.** фиг. *спољни сјај, леп спољашњи изглед.* — Цивилизација [је] само политура, маска која се под најмањом огреботином скида и одмах се види животињство. *Кнеж. Б.*

по̀лић, -а и **по̀ли̏ћ,** -и́ћа м *судић од пола литре (за вино) или од пола децилитра (за ракију).* — Наручи нови полић вина. *Нех.* По крчмама забављао ... сељаке за полић ракије. *Чипл.*

по̀ли̏ћнӣ, -ā, -ō *који се односи на полиће, који има садржај, запремину једнога полића.* — Господар натаче ... цијелу војску полићних боца. *Шен.*

по̀лифо̄н[1], -а и **поли̏фо̄н,** -о́на м грч. муз. *аутоматски музички инструмент, врста аристона. Вуј. Лекс.*

по̀лифо̄н[2], -а, -о = полифоничан и полифонички *вишегласан, многогласан.* — Стаса једна књижевност ... [која] ће остати забележена као нагла полифона ренесанса. *Михиз.*

полифо̀нија ж грч. *вишегласно певање или свирање у којем сваки глас или инструменат има своју пуну мелодичну самосталност.* — Мотивско рашчлањавање, по гласовима, показује лепо расцвалу полифонију. *Коњов.*

полифо̀нӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на полифонију.*

полифо̀ничан, -чна, -чно и **полифо̀ничкӣ,** -ā, -ō = полифон[2].

поли̏хистор м грч. *стручњак у више наука, свезналица.*

поли̏хромнӣ и **полихро̀матскӣ,** -ā, -ō = поликромни и поликроматски. — Све се то [украсни елементи] распламсало овдје у ... полихромном мрамору. *Бат.* Кад је састављена од разноврсних зракова, светлост је ... вишебојна или полихроматска. *Физ. 4.*

полихро̀мија ж = поликромија. — Особито је пријатно што се ... лице кућа шарено бојадише ... а негде сама полихромија чини своје. *Петр. В.*

по̀лица[1] и **по̀лица**[1] ж тал. банк. *признаница о осигурању, издана од осигуравајућег друштва осигуранику.* — Полице осигуравајућег друштва у нашој земљи могу се издавати само у динарима. *Обз. 1932.*

по̀лица[2] ж *дем. од пола.* Вук Рј.

по̀лица[2] ж **1.** *водоравно утврђена даска на зиду или у ормару за смештај разних ствари, раф.* — По полицама поредани протоколи ... и неке друге ... књиге. *Макс.* Соба је моја тужна као полица без књига. *Стипч.* **2.** покр. *врста веза на платну.* — Кошуља је ... извезена на усперце ... порамље на полице. *Љуб.*

Изр. дићи момка (или девојку) на полицу *учинити га (је) кандидатом за женидбу (удају);* зубе на полицу (ставити) *гладовати, трпети оскудицу;* скочити на полицу *доћи на ред за женидбу или удају (после старијег брата или сестре);* скочити на високу полицу *постићи висок положај.*

поли̏цāј, -а́ја м грч. *полицајац.* — Сам си у клопку пао, господине полицају! — добаци ... шефу јавне безбедности. *Јов. С.*

Изр. тајни ~ *агент тајне полиције.* — Ти и ниси био у ропству него тајни полицај код Шваба. *Вас.*

полица́ја м покр. *в.* полицајац. — Он ... се као вечити полицаја баш нагледао свакојаких чуда. *Срем.* Да знате само какве славне тозлуке има Манасија полицаја. *И.*

полица́јац, -јца м **1.** *службеник у полицији.* **2.** *онај који прогони све за шта сматра да би могло штетити постојећем систему.*

— Тражио је згодног министра унутрашњих дела, и његов избор зауставио се на једном старом, искусном полицајцу који је стајао ван странака. *Јов. С.* Он је волео да игра улогу и књижевног судије и књижевног полицајца. *Скерл.*

полѝцајнӣ и **полѝцајскӣ,** -ā, -ō *који се односи на полицаје*: ~ служба, ~ надзор, ~ власт.

полицајчев, -а, -о *који припада полицајцу*. — Снажна полицајчева рука извуче Швејка на ходник. *Јонке.*

полѝција ж *орган јавне управе који се брине око чувања реда, постојећег уређења и поретка; службеници те управе; зграда у којој се налази та управа; редарство.* — Био је то цивилни агент ... у служби државне полиције. *Јонке.* Адвокат [је] довео полицију ... да изврши претрес [у кући]. *Ком.* То су били већином просјаци који су ноћивали у полицији. *Чол.*

полицијот м погрд. *в. полицајац.* — Њима у вароши хоће се музика, лампиони, полицијоти — и све плаћа мали пук. *Тип.* Побринула се цензура, руковођена ... полицијотима ... да је у Хрватској све шутјело. *Баб.*

полѝцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на полицију*: ~ агент, ~ чиновник, ~ пас, ~ станица, ~ надзор.

Изр. ~ час, сат *време после којега се не сме више бити на улици.*

полѝцијски прил. *на полицијски начин, као полицајац.* — Упита је [жена] полицијски строго. *Андр. И.*

полѝцист(а) м *полицајац.* — Јесте ли ви професор или сте полицист? *Бал.* Свима је некако изгледао као тајни полициста. *Коз. Ј.*

пòличӑр м **1.** покр. *онај који краде с полице, кућни крадљивац. Вук Рј.* **2.** *онај од браће који је први по реду да се жени. Р-К Реч.*

пòличӑрка ж **1.** *кућна крадљивица. Р-К Реч.* **2.** *она од сестара која је прва по реду да се удаје.* — Учестале прошевине и отмице: мало која поличарка да ће остати у своје матере. *Шапч.*

пòличаст, -а, -о *у облику полица, степенаст, терасаст. Р-К Реч.*

пòличина ж *аугм. од полица; тераса.* — Далмација је земља бреговита и образује једну поличину [терасу] које се греда као продужење Јулијских Алпа спушта кроз Хрватско приморје. *О 1875.*

пòличица ж **1.** *дем. од полица.* **2.** *дашчица која служи за разне сврхе: ставља се испод јарма, у колима изнад осовине, у разбоју и сл. Рј. А.*

полѝшити, пòлӣшӣм сврш. покр. *нестати, изостати, помањкати.* — Нахрупише Цуце и Бајице, би реч' један полишио није. *Март.*

пòлка и **пӧлка** ж *живахан плес у двочетвртинском такту; музика за тај плес.* — Дође полка; Шамика и то фино изређује. *Игњ.* Свираше ... дјевојчурама полке и валцере. *Матош.*

пӧлӣй, -ā, -ō *који се односи на пол, сполни, сексуалан*: ~ нагон, полне жлезде, полни органи. — Дечко је у њој [дјевојчици] гледао друга, као обичног мушкарца, не знајући још јасно ни за полну разлику. *Ранк.*

Изр. ~ зрелост биол. *стање организма кад сазревају полне жлезде и јавља се способност стварања потомства.*

пӧлнӧст и **пӧлнӧст,** -ости ж **1.** *полно стање, сполност.* **2.** *поларитет. Р-К Реч.*

пӧлноћ ж *в. поноћ.* — Полноћ прође. *Прер.*

пӧлноћка ж *в. поноћка.* — Народ из околних села придолазио је на мису полноћку. *Пав.*

пӧлноћнӣ, -ā, -ō *в. поноћни.*

пӧло м енгл. спорт. *врста игре у којој играчи на коњима или бициклима дугом палицом ударају малу бамбусову лоптицу настојећи да је убаце кроз противничка врата.*

полòвāк, -áка м *мера за течност од пола оке, полока.* — На средини стоји ... сто ... а на њему половак шљивове препеченице. *Ранк.*

пòлӧван, -вна, -вно **1.** *који је већ употребљаван, изношен, похабан*; супр. нов. — Не издвори паре ни динара, ни доламе нове ни половне. *НП Вук.* Обучен бијаше у сиво, половно одијело. *Кос.* **2.** *непотпун, недовршен, половичан.* — Време одлагања и половних мера прошло је. *Скерл.* [Модерна] у свом почетку није унијела никакве снажне мисли, него ... фрагмантарног тријешћа половних литерарних идеја. *Марј. М.* **3.** *који се састоји од две разне половине, који је пола једно, а пола друго, мешан.* — Он није чист Француз, него половне јужњачке крви. *Матош.* У књижевности нашој Вукова времена је половни језик, на половину народни, а на половину црквенословенски. *Бел.*

полова́че, -ета с *буре од пола акова.* — Господар Софра дâ донети још половаче добра вина. *Игњ.*

полòвина и **половӣна** ж = половица **1.** *један од два једнака дела неке целине*: западна ~, прва ~. **2.** *средина чега (у простору, времену)*: ~ лета. — [Ана] ухвати моју до

половине пуну чашу. *Лаз. Л.* Србију реже само једна главна пруга у двије неједнаке половине. *Андр. И.* **3.** фиг. *један од брачних другова.* **4.** *део тела око паса.* — Аницу нешто пресече у половини. *Станк.*

Изр. боља (лепша) ~ *жена, супруга*; дати на половину *дати у наполицу.* — Држе црквену земљу на половину. *Дук.*

полȍвйнка ж муз. *половина целе ноте.*

полȍвити[1], пȍловйм несврш. *делити напола.* — И ужину с њиме [с биком Јабланом] полови. *Коч.*

полȍвити[2], пȍловйм сврш. *ловећи похватати све, многе.* — Ови људи мисле да ћемо половити толико дивљачи да бисмо напунили те торбе. *Креш.* фиг. Нема спретнијег човјека да га пошаљеш ... половити какве тајне нити. *Нех.*

полȍвица ж = половина. — Не смије бацати лопту преко половице игралишта. *Ват.* Они су били увјерени да љепшега пара од Лешића и Анке нема, да ни једно ни друго не би могло љепше половице наћи. *Коз. Ј.* Нешто [га је] пресјекло по половици. *Крл.*

Изр. боља (лепша, красна, мила) ~ *жена, супруга.* — Бојао се да за то не сазна његова боља половица. *Шов.*; дати на половицу *дати у наполицу.* — Даваше благо на половицу сељацима. *Ћип.*; с половице *као наполичар.* — Ја сам [јој] ... питао гуске с половице. *Ков. А.*

полȍвичан, -чна, -чно *непотпун, полован* (*2*): ~ успех, ~ знање, ~ решење, половичне мере. — Био му је одвратан ради ... половичне наобразбе. *Нех.* Он је у својим погледима половичан и компромисан. *ПИФ.*

Изр. ~ време хем. *време у којем се број нераспаднутих атома радиоактивног елемента смањи на половину.*

полȍвично прил. *на половичан начин, напола.* — Синови су ишли напред слушајући половично његове речи. *Ћур.*

полȍвичнȏст, -ости ж *својство онога што је половично.* — Предводничка класа ... не пати од половичности ... средњих сталежа. *Р 1946.*

пȍловљење с *гл. им. од половити*[1].

полȍвнйк, -йка м **1.** *наполичар.* — Половник донесе ми кожу да ме увјери како је крава липсала. *Љуб.* **2.** *друго вино, слабија врста вина која се направи тако да се на ком наспе вода и после неког времена оточи, беванда, коминак, винош.* — Налијевале се бачве цијелим вином и половником. *Ћип.*

полóвица ж **1.** *помешана раж са пшеницом.* — Црн хлеб меси се или од рженог брашна или од суражице (половнице, наполице), тј. од смесе ржаног и пшеничног зрна. *Батут.* **2.** заст. *по крајцаре. Вук Рј.*

пȍлȍвно прил. *непотпуно, недовршено.* — Не разумемо шта говориш ... Нешто нам је ту половно. Као да нема нечега. *Каш.*

пȍлȍвнȏст и **полóвнȏст,** -ости ж = половњаштво *својство онога што је половно.* — Одвраћа [критичар писце] од осредњости и половности. *Марј. М.*

полȍвњāк, -áка м **1.** *житна мера од двадесет ока* (*пола акова*). *Вук Рј.* **2.** покр. *буре од пет акова. И-Б Рј.* **3.** *в. полутак* (*2*). *Вук Рј.* **4.** *врста првокласног храстовог трупца. Свезн.*

половњáштво с = половност. — Његов дотадашњи рад испаде му као некакво млако половњаштво без ... »горљиве ревности«. *Ћоп.*

пȍловчāд ж *зб. им. од половче.*

полóвче и **полȍвче,** -ета с **1.** *пола, половина нечега* (*обично цигарете*). — Ко има, пуши половче цигарете. *Ћон.* Другови ... пуше половчад. *Б 1958.* **2.** *половаче.*

полȍвчић м *половче* (*1*). — Он је мирно ... седео, пуштао димове из половчића. *НИН 1959.*

пȍлог[1] м **1.** *јаје које се оставља на гнезду да би кокош опет снела онде; јаја на која се насади квочка, насад.* — Крао је јаја из полога и ишао увек подеран. *Марк. М.* Вртоглава [је] као квочка кад дуго лежи на пологу. *Лал.* **2.** *новац или вредне ствари које се дају некоме на оставу.* — У банци ... депонира се новац ... а износ купљене робе одрачунава се од тога полога. *НР 1922.* Рачунам једино на полог у ... вриједносним папирима. *Сим.* **3.** *полегло жито*; исп. положина (2). — Већ [је] и житу дотужило ... и неће да стоји, него лијеже у полог. *Вел.*

пȍлог[2] м *положито земљиште*; *зараван.* — У њој [Корутини Морихово] нема равни, већ су само овде-онде мање заравни које зову полози. *Дед. Ј.*

пȍложāј м **1. а.** *место на којем нешто лежи, налази се с обзиром на нешто друго, смештај у простору.* — Географски положај [Хрватске] и њена културна позадина дадоше народу ... особити правац живота. *Водн.* Положај [Београда] много [је] важнији од положаја Пеште и Беча. *Цвиј.* **б.** *место и распоред војске у рату, бојна линија, фронт.* — О подне су сељачке дјевојке ... донијеле борцима храну на положај. *Донч.* Кад се борба заврши, партизани ... повукоше се ... на нов положај. *Ћос. Д.* **в.** *распоред играча на игралишту.* — Основни критериј ... чине: положај играча у пољу. *Ват.*

г. *распоред фигура у игри шаха.* — Очито [је] да је бијели у предности услијед јаког положаја коња. *Шах 2.* **2.** фиг. *место које неко има у друштву; у служби или звању, ранг.* — Делила [их је] велика разлика ... у друштвеном положају. *Бел.* Мијењао [је] странке ... и на тај се начин пењао од положаја до положаја. *Куш.* **3.** фиг. **а.** *стање, ситуација условљена приликама, околностима у којима се ко, што налази.* — Претресли су положај на Балкану. *Торб.* [Стерија] се нашао у врло незгодном и незавидном положају. Али је сматрао да у томе положају треба издржати. *Милис.* **б.** *стандард живота.* — Радници могу ... уздићи свој положај само тада ... кад ... имају јаке, чврсте борбене организације. *Лапч.* **4.** *став, однос према некоме или нечему.* — Хтео је најпре да се сам са собом договори какав ће положај да узме према Младеновој жени. *Лаз. Л.* **5.** *статус, право.* — Трст је добио положај слободне луке под талијанском управом. *ЕГ 3.* **6.** *држање, став тела и делова тела:* клечећи ~, лежећи ~. — Дућанције ... у скрштену положају почивају на ћепенку. *Ранк.* Десну ногу доведемо у такав положај да стопала буду паралелно једно крај другога. *Рв.*

Изр. бити на висини (својег) положаја *задовољавати и најстрожим захтевима који се траже*; човек (људи) од положаја *човек који врши, људи који врше важну улогу у друштву, било по својој службеној дужности, било по својим пријатељским везама.*

по̀ложа̀јнӣ, -ā̄, -о̄ *који се односи на положај.* — Тело на тој висини има положајну, или потенцијалну енергију. *Физ. 3.* Положајна плаћа ће се утврђивати према функцијама. *Вј. 1957.* Оба ова објекта [црква и торањ] ... опажали [смо] као једну просторно положајну целину. *Псих.*

по̀ложа̀јнӣк м покр. *в. полажајник.* — Божић је ... није вам још положајник дошао. *Ћос. Д.*

полажа̀јчић м *дем. од положај.* — Успео је да протера последње заштитничке делове непријатељске са положајчића на савијутку друма. *Лаз. М.*

по̀ложак, -шка м *полог*[1] *(1). Деан. Рј.*

по̀ложа̑р м и **полòжара**[1] м и ж **1. а.** *онај који краде пологе*[1] *(1). Вук Рј.* **б.** *онај који краде кокоши.* — Ви, положаре једне, крадете само кокоши! *Јак.* **2. а.** *кукавица, плашљивац. Р-К Реч.* **б.** *нитков, ништарија.* — Ковачевић је права сеоска положара, који чак ни код четника не ужива нарочит углед. *Чол.* Од негативних типова нарочито је ... веран онај Јаблан, шерет, положара. *СКГ 1937.*

полòжара[2] ж зоол. *слатководна риба из пор. шарана која у јатима лежи на дну* Gobio fluviatilis. *Мин. Лекс.*

по̀ложен, -а, -о **1.** *трп. прид. од положити (се).* **2.** *кос, нагнут на једну страну.* — Треба пречистити једном и употребу положених писмена (курсив), јер у томе нема никакве сугласности. *Нед.*

по̀ложина ж **1.** *аугм. од полог*[1] *(3).* **2.** *полегло жито. Вук Рј.* **3.** *зараванак.* — Стока је ... пробијала пртину ... грија се на положинама. *Сиј.*

по̀ложит, -а, -о *готово водораван, с малим нагибом, који има благу падину.* — Поп ... се онда ... прислони на један искривљен и положит бор. *Андр. И.* Обале су врло положите с много пјешчаних спрудова. *ЕГ 2.* Неки ... стали се пењати уз положите обронке. *Шимун.*

полòжити[1], по̀ложӣм свршт. **1. а.** *ставити, метнути да лежи.* — Пошла [је] да спава, пошто је већ положила у креветац своју малу ћерку. *Поп. Ј.* Положи дјецу да спава. *Бен.* **б.** *сахранити, покопати.* — Кадшто [би] човјек волио положити своје старе кости у црну земљу. *Шен.* У ... костурницу поред деда и прадеда положиће несрећницу. *Змај.* **в.** *приморавати кога да легне, свалити (у рвању).* — Циљ и задатак сваког рвача је положити свога противника на обје плећке. *Рв.* **г.** *поставити што на један одређен, установљен начин.* — [Радници] положише шине, и на малим вагонима поче да силази дрво са брегова. *Андр. И.* Бритке сабље они повадише, положише своја копља бојна. *НП Вук.* Неке [печурке] положи наглавце врх живих угарака. *Гор.* **2. а.** *метнути, ставити храну стоци, нахранити и напојити стоку.* — Испрегну коње и положе им. *Мул.* Сељак ... корача кошари да положи стоци. *Дом.* **б.** *метнути, ставити, уложити што ради чувања, користи (о новцу).* — Новац ... буде положен у банку на текући рачун. *Крањч. Стј.* **3. а.** *дати у име обрачуна, предати као полог*[1] *(2).* — Има још да ми положи петнаест дуката. *Глиш.* Положите [суду] пет стотина рубаља јамчевине или залог па ће одмах пустити Антека. *Бен.* **б.** *подмирити, исплатити.* — Порезу је положио, а попи ... бир исплатио. *Јакш. Б.* **4.** *дати чему коначан облик, утврдити, установити; створити.* — Тада је положена граница коју Србија и сад има на тој источној страни. *Нов.* Откада је бог положио ову нашу раван ... није било толико страха и очаја. *Вил.* **5.** *дати испит, успешно одговорити на постављена питања на испиту; успешно проћи кроз искушења и тешкоће.* — Он је високе школе свршио и испите по-

ложио. *Крл.* Бокане ... добро си положио испит у овој офанзиви, добро богами. *Ћоп.* **6.** фиг. *ослонити се на нешто, поуздати се у што.* — Шаптач не постоји, све је положено на ... меморију. *Ж 1955.*

Изр. ~ крст *ставити крст место потписа као знак аутентичности.* — Што зна писати нек потпише, што не зна, нек положи крст. *Ад.*; ~ лозу агр. *засадити, метнути у земљу младицу лозе да би из ње никла нова*; ~ оружје *одложити оружје, предати се, покорити се коме*; ~ око по пушци *управити у нишан, нанишанити.* — Радоња се исправи, положи око по пушци и окиде. *Ранк.*; ~ рачун о чему *поднети извештај, обрачун о нечему*; ~ руку покр. *одрећи се наследства*; ~ темељ а) *ставити камен темељац.* б) *дати основу чему, утемељити, основати*; ~ уток против нечега *поднети жалбу вишој власти против одлуке ниже власти.*

~ **се 1.** *наместити се за спавање, лећи.* — Иван се положи у кревет. *Кал.* **2.** *полећи (8а).* — Магле се положише на воћњак. *Бен.* **3.** *полегнути (9б).* — Халил ... положи се по коњу ђогату. *НП Херм.*

по̀лòжити[2], по̀ложи̏м сврш. **а.** *наложити, запалити много ватре.* — Одмах положисмо ватре, те узавре вода, па кувај. *Нуш.* **б.** *спалити, погорети постепено све.* — Кад је оно нападао ... велик снијег, положили смо сву ограду од баште. *Ћоп.*

по̀ложитӧст, -ости ж *особина онога што је положито.*

по̀ложиица ж **1.** бот. *младица која се не одсеца од своје матице, него се пресавија и у земљу полаже да би из ње никла нова.* — На овој се особини оснива размножавање воћака положницама ... и изданцима. *Тод.* Каткад метнем у земљу по коју положницу. *Шапч.* **2.** *писмена потврда о преданом пологу[1] (2).* *Бак. Реч.* **3.** (у атрибутској служби уз им. даска) *по којој се полаже кугла ради котурања.* — [Куглана] има ... удубљену даску положницу која иде све до чуњева. *Кугл.*

по̀лӧ̄j, -оја м *муљевито, водоплавно земљиште.* — Вуцариле се с њима [морално покварене жене с младићима] по живицама, по корову, по полојима. *Коз. И.* Задигавши ногавице ... газио је босоног ... пјесковитим и гњецкавим полојем [ријеке]. *Божић.*

по̀лојит, -а, -о *плитак*; *водоплаван.* — Указала се у даљини ... на обали кућица ... а пред кућицом бијели пруд полојити. *Брл.*

полòјити, по̀лојӣм сврш. **1.** *намазати лојем. Деан. Рј.* **2.** покр. *побледети.* — Што си полојио као да су мртво теле из тебе извадили? *Вуј.*

~ **се** *добити боју лоја, побледети.* — Све се одједном полоји небо, замете ситни снијег, покрије брда и долине. *Љуб.*

по̀лојито прил. *плитко. Вук Рј.*

по̀лојитӧст и **полòјитӧст,** -ости ж **а.** *својство или стање онога што је полојито, плитко, пличина.* **б.** *положито земљиште на обали, с благим нагибом. Р-К Реч.*

полòка ж, **полокàњк,** -йка м и **полокàница** ж *боца од пола оке.* — Дробили [су] зелено стакло испијених полока јаким ... зубима. *Кик.* На келнерају: чаше, полиђи ... оканице, полоканице с вином и ракијом. *Глиш.* Пред њим [у кафани] стоји не чашица ... него полоканик. *Срем.*

полòкати, по̀лочӗм сврш. *похлепно лочући попити, испити све.* — Све ће то пасти на опћински терет — све што полочу и пождеру. *Јакш. Ђ.* Колико су полокали ракије, па пива! *Бен.* фиг. Јарост му је памет полокала. *Ботић.*

полокѐњāк, -а́ка м *полока, полоканик.* — Арсеније ... дохвати леп исцифран полокењак у коме се преливаше ... препечена шљивовица. *Ранк.*

по̀лом м *убиство, покољ*; *пораз.* — Претрпјели полома много већ су [Тројанци]. *Марет.* Најстраховитије слике покоља и полома појавише се у њеној машти. *Мил. В.*

по̀ломан, -мна, -мно *који се односи на полом.* — У поломној тврд ћу стајат јеци. *Крањч. С.*

полòмити, по̀ломӣм сврш. **1. а.** *разбити у комаде.* — Јутрос сам поломио једну лампу. *Дед. В.* **б.** *скрхати, сви један за другим, све редом.* — Палите свеће ... да [не] поломимо вратове у мраку. *Ранк.* Из планине слети орлушина ... те им [гускама] поломи шије. *М-И.* **в.** *раскидати на више места, порушити.* — Окренутих леђа поломио је плот. *Ћос. Д.* Кроз отвор поломљена зида мотрио је ... оранicу с крстовима зоби. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. **а.** *побити, разбити у боју, уништити.* — Турци ... их [Србе] поломе сасвим на Каменици. *Нов.* фиг. Поломи ми срећу моју. *Змај.* **б.** *посећи, погубити.* — Твоја четир' сина поломићу, покосићу као четир' крина. *Змај.* **в.** *до крајности измучити, довести до изнемоглости.* — Поломи [учитељ] ... ону веселу децу ... верући се с њима по брду. *Глиш.*

Изр. ~ коме кости (ребра) *јако истући, изударати кога*; ~ коме крила *учинити га немоћним*; ~ ноге *много проћи, много се находати.*

~ **се 1.** *сломити се, изломити се.* — Онда се фронта на томе мјесту два пута поломила. *Крл.* **2.** *много се журити радећи што, много се трудити.* — У складишту

премећу робу ... поломише се људи од посла. *Куш.* Девојке да се поломе за њим, а он неће ниједну. *Ранк.*

пòлōмка ж *врста игре, плеса. Вук Рј.*

пòлōмље с *зб. им. од полом.* — Биће много јада и поломља. *Кош.*

полòнēз, -éза м и **полонéза** ж фр. *врста пољског плеса (којим се обично отварала свечаност); музика за тај плес.* — Полонез је плес који се уз полагани темпо развија. *Бен.* Марија је ... рекла да познаје шеснаест Шопенових полонеза. *Пол. 1958.*

полонизи́рати, -ѝзи̏рām и **полòнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. (*у*)*чинити Пољаком. Бен. Рј.*

~ **се** *постати Пољак.*

пòлōнӣј, -ија и **пòлōнӣјум** м хем. *један од радиоактивних елемената* (Ро).

полòнист(а) м *онај који се бави полонистиком, стручњак у полонистици.*

полонѝстика ж лат. *наука о пољском језику и пољској књижевности.*

полонòфӣл, -и́ла м лат.-грч. *пријатељ Пољака и свега што је пољско.*

полонòфōб, -о́ба м лат.-грч. *непријатељ Пољака и свега што је пољско.*

пòлош, -а, -е *прилично лош.* — Да је мени и полоша вина, само нек је крчмарица млада. *Н. посл. Вук.* Два момка ... полоше коби. *Март.*

полòшити се, пòлошӣм се сврш. **1.** *постати лош, рђав. Бак. Реч.* **2.** *разболети се. Вук Рј.*

полòшкē прил. *лежећке, у лежећем положају.* — Дете подиже плуг ... окрете полошке. *Вес.*

пòлтрōн, -о́на м фр. **1.** *бескарактеран човек, улизица, пузавац.* — Замишљао сам себе у положају полтрона продане душе, чанколиза. *Уск.* Ти људи постали су полтрони и дворске улизице. *Крл.* **2.** *лењштина.* — »Ја ћу вас ... духом пратити« — израз је свих полтрона који не желе рада, који хоће само да сједе. *Наз.*

полтро́на ж *врста столице с наслоном.* — Његова пресвијетлост сједе на полтрону у чело стола. *Тип.*

полтронѐрија ж *полтронство.* — Постоји [доста] младих писаца који су склони шпекулацијама, полтронерији; нејаки су да буду ... независни. *КН 1958.*

полтрòнисати, -ишēм несврш. *радити, поступати као полтрон.* — [Малограђанин] полтронише, пјева пјесму новом животу, а живи по старом. *КН 1959.*

пòлтрōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на полтроне.* — Чују се полтронски гласови. *Крл.*

пòлтрōнски прил. *као полтрон, на полтронски начин.* — Полтронски прећуткује све што је било и што јесте. *Сек.*

полтро́нство с *својство и поступци полтрона, полтронерија.* — Домановић је ... погађао у живац [монархију] ... у ономе где је она издала лепе традиције српског народа негујући полтронство, бескичмењаштво. *Глиг.*

пòлу (обично удвојено: полу ... полу) прил. *пола, напола.* — Полу смијешна, полу озбиљна приповијест. *Јаг.* Понашао се полу као полицајац а полу као сеоски кмет. *Јов. С.*

полу- *као први део сложеница значи нешто што је само напола или само једним делом оно што значи други део или је по величини, вредности, трајању само половина онога што значи други део*: полукугла, полубрат, полугодиште; полуодевен, полусит, полудивљи, полулево, полулежећи, полугласно.

полуàгрāрнӣ, -ā, -ō *напола пољопривредни.* — Југославија ... полуаграрна земља ... постиже [велике] успехе у економском и политичком развитку. *Пиј.*

пòлуарак, -а̄рка м *половина арка, табака.* — Грађа Кватерникова састоји се из ... биљежака на полуарцима. *Нех.*

пòлубарбар и **пòлубарбарин** м *човек који није потпуно цивилизован, углађен, у чијим поступцима има још примитивности, сирове непосредности.* — Све љубави ... осјетих ... снагом чилом, снажног полубарбара. *Матош.* Атички перистили маме полубарбаре. *И.*

полубатàљōн, -она м *јединица која је настала одвајањем половине батаљона.* — Одведи свој полубатаљон ... улево. *Моск.*

пòлубōг, -ога м **1.** *у античкој митологији божанство нижега реда које води порекло од богова; херој који је својим делима заслужио бесмртност и који је постао раван боговима.* — Проглашени су за бесмртне полубогове. *Нен. Љ.* **2.** *врло моћан човек.* — Ту живљаше ... сеоски полубог и новчани патрон. *Ков. А.*

полубо̀гиња ж *женско биће полубог. Р-К Реч.*

полубожàнскӣ, -ā, -ō *који се односи на полубожанство.*

полубожàнство с *полубог.* — [Диониза] прогоне други богови и полубожанства. *Т. књ.*

пȍлубōс, -оса, -о и **полȕбōс,** -ȍса, -о *готово, скоро бос.* — Ја сам је [омладину] гледао у борби готово полубосу у Босни. *Тито.*

пȍлубрат и **полȕбрат** м **а.** *рођак с којим је заједнички само један родитељ, брат само по оцу или само по мајци. Вук Рј.* **б.** покр. *брат побратимов или посестримин. Вук Рј.*

пȍлубраћа и **полȕбраћа** ж *зб. им. од полубрат.*

полубрилȉјант и **полубрȉљант** м *дијамант брушен само на горњој страни. Мин. Лекс.*

полубȕнило с *стање између сна и јаве.* — Чу у полубунилу глас. *Гор.*

пȍлубунōван и **полубȕнōван,** -вна, -вно *који је још у полубунилу.* — Окретао сам се, опет сам спавао, али ... у неком полубуновном стању. *Јак.*

полȕвāјка ж *бела марама за покривање главе. Р-К Реч.*

полȕвака ж нар. *пљоска од пола оке.* — Дајде, Ђуране, ту твоју полуваку да од све муке натегнем те сретне мученице. *Ћоп.*

полувáљак, -љка м *тело у облику половине уздуж просеченог ваљка.*

полувàрошанин м (мн. -āни) *онај који по свом начину живота није још постао потпун становник вароши, града, полуграђанин.*

полувàрошāнка ж *жена полуварошанин, полуграђанка.* — Иде дјевојци, болничарки Види из сеоске амбуланте, танкој, тихој полуварошанки. *Ћоп.*

полȕвача ж *бреме трња или грања. Вук Рј.*

полувéнац, -нца, ијек. полувијȅнац, м **1.** *половина венца.* — Сједила је она у каруцама с флорентинским шеширом на глави, који бијаше урешен полувијенцем од поточница. *Том.* **2.** *трака у облику лука, полукруг (2).* — Озго, у полувијенцу, плавијем словима на бијелој постави, писаше: »Кафана и пивница код новог свијета«. *Мат.*

полувéрац, -рца, ијек. полувјȅрац, м *онај који није сигуран припадник праве вере.* — Имала је [наша земља] ... своје владаре, а не католичке полуверце. *Глиш.*

пȍлувидōст и **полȕвидōст,** -ости ж мед. *болест очију у којој болесник види предмете само упола* hemiopija. *Бен. Рј.*

полувијȅнац, -нца, ек. полувéнац.

полувȉсок, -ȍка, -ȍко *који је средње висине.* — Вратар хвата полувисоке лопте. *Ног.*

полувјéрац, -рца, ек. полувéрац.

пȍлувōд, -ода м војн. *половина вода као војничка јединица.*

полувòдȉч, -и́ча м физ. = полупроводник *тело кроз које се електрони крећу уз велики отпор.* — Има твари које производе електрицитет много слабије него ковине ... то су полуводичи. *Физ. 2.*

полувòјнȉк, -и́ка м *напола војник, онај који је само делимично одслужио војни рок, службу у војсци.* — Хохоташе неки полувојник кога након године дана службовања отпустише. *Ков. А.*

полувòјнȉчкӣ, -ā, -ō *који је само једним делом војнички.* — Други је у полувојничком одијелу. *Нех.*

полувòкāл, -а́ла м *јако редуциран вокал, полуглас, полугласник.* — Нова хрватска стилизација састојаше се у томе ... што су мјесто два полувокала ъ и ь стали писати само један ь. *Водн.*

полȕвраћати се, -āм се несврш. *напола се враћати, окретати се.* — Са прага госпон Мића се полувраћа: — Види, бога ти, у карту: да ли је већ време да свако опет дође на своје место. *Сек.*

полувре́ме, полȕвремена, ијек. полувријȅме, и **пȍлуврēме,** пȍлувремена, ијек. пȍлувријеме, с **1.** спорт. *део утакмице пре или после одмора који утакмицу дели на две половине.* **2.** физ. *јединица за брзину радиоактивних процеса, тј. време за које се распадне половина првобитне радиоактивне материје.*

полувријȅме, полȕвремена и **пȍлувријеме,** пȍлувремена, ек. полувре́ме и пȍлуврēме.

пȍлувуиен, -а, -о *вунен с примесом памука или лана. Р-К Реч.*

пȍлуга и **пȍлуге** ж **1. а.** *дрвена или метална мотка која се једним крајем ставља под неки предмет да би се покренуо.* — Нахрупила велика руља ... обијајући полугама магазе. *Радул.* [Руком] се као полугом одупрла о стол. *Донч.* **б.** физ. *чврсто тело које се под утицајем сила може покретати око једне осовине*: једнокрака ~, двокрака ~. **в.** техн. *машински клип који покреће точак.* **2.** фиг. **а.** *покретна сила, снага.* — Њему су [Енгелсу] прилике у Енглеској ... пружиле довољно материјала ... о класној борби као полузи развоја. *Ант. 1.* Љубав је код мене најјача полуга душе. *Бар.* **б.** *средство за остварење чега.* — Тако су [властела] употребила све полуге да не даду да се наново подигне држава српска. *М 1867.* **3.** *шипка изливеног метала*: полуге злата. — Старац је хтео да оба предмета [сребрну синију и тањир] преобрати у полуге. *Јов. Ј.*

полугѝмнāзија ж заст. *нижа, непотпуна гимназија (обично са 4—6 разреда).* — Ја сам ступио у једну од наших полугимназија. *Марк. Св.*

пòлугица ж *дем. од полуга.* — Готови цијели се костур састоји од стотине полуга и полугица. *НЧ.*

полу̀главац, -āвца м **1.** покр. *онај који плаћа половину данка. Рј. А.* **2.** зоол. *в.* пуноглавац. *Бен. Рј.*

полугла́дан и **пòлугла̄дан,** -дна, -дно *који није довољно сит.* — Злопате [се] полугладни, боси, подерани. *Чол.*

пòлуглāс м **1. а.** *смањен, непун глас.* — Хтео је да ... проговори, али полуглас муцаво и пригушено умре на уснама. *Ђур.* **б.** муз. *глас који је за пола тона виши или нижи од основног тона.* **в.** *редуковани неизразит самогласник* (ь). *ЕЛЗ.* **2.** *полугласник.* — Они су [протестантски писци] први избацили полуглас прогласивши га залишним накитом. *Водн.*

пòлугласан и **полу̀гласан,** -сна, -сно *који је изговорен упола гласа, који није ни гласан ни тих.* — Њезине полугласне ријечи обраћају се мени. *Пав.* Реконвалесценти ... прекидају полугласне разговоре. *Вас.*

пòлугласнӣк и **полу̀гласнӣк** м фон. *редуковани самогласник (обично о словенским гласовима односно словима* ъ, ь). — Није писао полугласника, већ свугде »а« и сл. *Бел.*

пòлугласно и **полу̀гласно** прил. *упола гласа*: ~ говорити, ~ певати, ~ смејати се.

полугòдишњāк м *часопис који излази сваке пола године.* — Мјесечници и ... полугодишњаци у хрватској су књижевности одувијек били помоћно средство. *Шим. С.*

полугòдишње прил. *на пола године, за пола године.*

полугòдишњӣ, -ā, -ē **1.** *који се дешава, обавља на крају полугодишта*: ~ испит, ~ парастос. — То ћемо већ обрачунати у полугодишњем обрачуну. *Јонке.* **2.** *који траје пола године. Бак. Реч.*

полугòдишњица ж **1.** *даћа, помен након пола године од нечије смрти.* — Сахраниште Степанију, Станојло јој издаде ... и дању и трећину ... и полугодишњицу. *Вес.* **2.** *свечаност на крају половине године. Бак. Реч.*

полугòдӣште и **пòлугодӣште** с *време од пола године (шест месеци).* — С одличним оцјенама завршио [сам] полугодиште седмог разреда. *Јел.*

полу̀гоће и **пòлугōће** с *полугодиште.*

пòлугō(л), -а, -о и **полу̀гōл,** -òла, -òло *који је напола го(л), недовољно обучен.* — Полугола дјеца кô просјаци врлудају по голети. *Нех.* Изишао је бос и полуго, али није зебао. *Петр. В.*

полугоспòдин м *сељак који још није потпуно усвојио градске навике.* — Бијаше нека хармонична смјеса од здрава сељака те полугосподина. *Ков. А.*

полугòсподскӣ, -ā, -ō *полуградски, ни господски ни сељачки.* — Полугосподски капут од дебеле чоје ... био је пребачен преко наслона. *Ћос. Б.*

полугòсподски прил. *мало на сељачки, мало на градски начин.* — Носила се полугосподски. *Петр. В.*

полугòтов, -а, -о *који је упола готов, недовршен*: ~ производ. — Предвиђено је ... отварање експресне кухиње за прављење готових и полуготових јела. *Пол. 1958.*

пòлугра̄д м *насеље налик на град које по изгледу и начину становника није још добило изразити карактер града.* — Из сајмишта ће се развити трговиште или она појава полусела и полуградова. *Мј. 1936.*

пòлуградскӣ и **полугра̀дскӣ,** -ā, -ō *који је својствен становницима полуграда*: ~ крај, ~ одело.

пòлуграђанин и **полу̀грађанин** м (мн. -āни) *становник полуграда.* — Читава једна војска сиромашних полуграђана, жудни градског живота, логорила је пред капијом престонице. *Макс.*

пòлуграђāнка и **полу̀грађāнка** ж *становница полуграда.*

пòлуграђанскӣ и **полу̀грађанскӣ,** -ā, -ō *који се односи на полуграђане, који је својствен полуграђанима*: ~ друштво.

полу̀грошница ж *стари ситни новац који вреди пола гроша. Вук Рј.*

пòлугубав, -а, -о *који нема по целој кожи знакове губавости, напола губав.* — Поче дражити дебелу, полугубаву мачку. *Ћор.*

пòлудāн м *тмуран дан, дан без сунца и довољно светла.* — [Ноћ се] само на неколико сати разгали у неки магловит полудан. *Андр. И.*

пòлудесно прил. *мало удесно, између напред и десно.* — Батаљони ... упутише се полудесно гребеном. *Лаз. М.*

полу̀дети, -дӣм, ијек. полу̀дјети, свршн. **1.** *постати луд.* — Наскоро [је] полудео и обесио се. *Нен. Љ.* [Сјетио се] њезине полудјеле мајке. *Матош.* **2.** (за ким, за чим) *силно, јако зажелети, заволети.* — Женскиње

кад кога заволе, полуде за њим. *Вес.* Хоће да полуди за пјесмом и свирком. *Ивак.*

полудѝваљ, -вља, -вље (чешће одр.) *који је напола диваљ, који није још довољно просвећен, цивилизован, који није довољно култивисан, који расте слободно (о биљкама).* — Требало [је] народ извести из дотадашњег полудивљег живота. *Водн.* Замак се више не види, заклоњен полудивљим парком. *Петр. Р.*

полудѝвљāк, -а́ка м *напола дивљи човек.* — Филип је ... имао ... осјећај да ту пред њим стоји некакав ... полудивљак. *Крл.*

пȍлудипāр, -а и **полудипа́рац,** -рца м = поладинарац. — Дато [је] неколико комада металног новца различите вредности који би одговарали нашим дводинаркама, динарима и полудинарима. *Псих.* Влада је овлашћена да искује ... два милиона полудинараца. *Јов. С.*

полу́дити, пȍлūдīм сврш. *учинити кога лудим.* — Она се [вила] на то расрди те све госте цареве полуди. *Вук.*

полу́дјети, -дӣм, ек. полу́дети.

пȍлудиевпӣ и **полу́дпевиӣ,** -ā, -ō *који траје пола дана, који се врши само пола дана*: ~ обука, ~ настава.

пȍлудрēм, ијек. пȍлудријем, м *стање које је близу дремежу, стање кад човек пада у сан.* — Легох и почех падати у полудријем. *Наз.*

пȍлудрēман, -мна, -мно, ијек. пȍлудријеман *који је напола заспао.* — Полудријеман без свијести пливам. *Краљч. С.*

полудре́меж, ијек. полудријȅмеж, м *полудрем.* — Ослушкивале су у полудријемежу како вода запљускује. *Сим.* Примирен момак се завезе у неку врсту тешког, оловног полудријемежа. *Ћоп.*

пȍлудријем, ек. пȍлудрēм.

пȍлудријеман, -мна, -мно, ек. пȍлудрēман.

полудријȅмеж, ек. полудре́меж.

полудȕкат м *новац вредности половину дуката.* — Крчмару [је] добацио полудукат. *Шов.*

полуђи́вати, -ȗјēм *несврш. и уч. према полудети.* — Људи полуђују [у тамници] од сунцем жежена олова. *Нех.*

полуескàдрōн, -о́на м *јединица у јачини половине ескадрона.* — Капетан одмах стави овај полуескадрон под своју команду. *Нуш.*

пȍлужалōст, -ости ж **а.** *жалост која није дубока.* **б.** *одело које се носи пошто је прошло време дубоке жалости. Бак. Реч.*

полужȅлезан, -зна, -зно, ијек. полужȅљезан *који је само једним делом од железа.* — Обрађивање тла врши се углавном полужељезним или жељезним плугом. *ЕГ 1.*

полужȅљезан, -зна, -зно, ек. полужȅлезан.

пȍлужӣв, -а, -о и **полȕжӣв,** -и́ва, -и́во **1.** *који је обамро, код кога није још наступила смрт.* — А неке су тако полуживе бацали у спремљене раке. *Дед. В.* **2.** *недопечен*: ~ месо.

полужи́вински и **полуживи́нскӣ,** -ā, -ō *са живинским, животињским нагонима; низак, груб.* — Та биједна, слијепа полуживинска пличина, то сте ви цијели, господине предсједниче! *Крл.*

полужи́вот, -òта и **пȍлуживот** м *мучно живљење, животарење.* — Њој је било једино стало до себе и до оног тихог, ничим небуђеног полуживота. *Цар Е.*

полуживо̀тињскӣ, -ā, -ō *који је готово као животиња, полуживински.* — [Из шумских дубина] се чула рика ... крици полуљудски, полуживотињски. *Кнеж. Л.*

полу́жити, пȍлūжӣм сврш. **а.** *посути лугом.* **б.** *опрати лугом. Р-К Реч.*

пȍлужица ж **1.** *дем. од полуга.* — Неки се точкић померио из лежишта његовог унутрашњег строја, нека полужица. *Дав.* **2.** анат. *мања унутрашња кост у лакту. Рј. А.*

пȍлȕжје с *земљиште покрај луга.* — [Главну скупштину] су сазвали суђе и властела на обичном мјесту од правде да подијели пресушено полуже [м. полужје]. *Љуб.*

полузàлеђен и **полузàмрзнȕт,** -а, -о *делимично, непотпуно залеђен, замрзнут.* — Ваљало је, по мраку, газити преко полузалеђених река. *Поп. Ј.*

полузàнāтскӣ, -ā, -ō *који је по начину рада сличнији занату него индустрији*: ~ предузеће.

полузàтворен, -а, -о *који је скоро али не сасвим затворен.* — Затим је с полузатвореним очима опет заспао. *Торб.*

полузвàничан, -чна, -чно *полуслужбен*: ~ лист, ~ гласило.

пȍлузналачки и **полȕзналачки** прил. *с недовољно знања и искуства.* — Вукове народне песме и приповетке ... а затим и све оне које су после његове смрти полузналачки сакупљене — служиће покољењима као извор за уметничку обраду. *Бел.*

полузна́ње с *недовољно, површно знање, познавање чега.* — Када имам да бирам између полузнања и ћуди догматичних филолога и »ћифта«, ја сам за »ћифте«. *Скерл.*

пȍлузрāк м и **пȍлузрака** ж мат. *део правца омеђен једном чврстом тачком.*

по̏лузрео, -ела, -ело *који није сасвим зрео*: ~ јабука.

полуидио̀т м *који није потпуно идиот.* — Био је то обичан просјак-полуидиот. *Крањч. Стј.*

полуи̏згнанӣк м *онај који је унеколико принуђен да живи ван завичаја.* — Вукашин Петровић бавио се у Бечу као полуизгнаник. *Јов. С.*

полуизра̀ђевина и **полуизрађѐвина** ж *израђевина која није потпуно, до краја израђена.* — Дубровчани [су] извозили или нову руду или полуизрађевине. *Пов. 2.*

полуинтели̏гент м *непотпуно образован човек.* — У хумористичким ... цртао је малограђане, интелектуалце и полуинтелигенте. *Барац.*

полуинтелигѐнција ж *делимично и површно образовани људи.* — Грађанске школе су непотребне јер одгајају полуинтелигенцију. *Козарч.*

полуирдо̀нично прил. *мало, понешто, не сасвим иронично.* — Сиротиња смо, госпођо, — стаде кмет увијати полуиронично, смејући се у себи. *Ранк.*

по̏луистина и **полу̏истина** ж *непотпуна, делимична истина.* — Опијао се [Заим] ... лажима, полулажима и полуистинама које повазdан прича доконим људима. *Андр. И.*

полујáва ж *непотпуна јава, збиља.* — Заборавља увреду и у полујави сјећа се прошлости. *Ћип.* Лежала је непомично, у укочености некога полусна и полујаве. *Бен.*

по̏лујáван, -вна, -вно *који није потпуно јаван.* — У цијелом их Сријему има мало, а и већих јавних, односно полујавних књижница неће се много наћи. *Бен.*

полујáрам, -рма м спорт. *начин захвата противникова тела при рвању*: ухватити ~. *Рв.*

по̏лујасан и **полу̏јасан,** -сна, -сно *недовољно јасан.* — Што год га запита, он одговара неодређено, а што год му предложи, он одлаже полујасним речима. *Андр. И.*

по̏лукав, -а, -о *прилично лукав.* — Ал' дјевојка полукава била, пак се она мудро изговара. *НПХ.*

полукáсач, -áча м *коњ који није потпун касач.* — Зелени полукасачи брзо су носили кола низ падину. *Моск.*

по̏лукат м = полуспрат *део куће између приземља и првога ката, мезанин.*

полукáурин м *онај који има унеколико каурско понашање.* — И пекло га је што није могао ... изазвати тога »полукаурина« како је он обично Фехима називао. *О-А.*

полукáфтан м рус. *кафтан краћи од обичнога.*

полуквалификáција ж *непотпуна квалификација, приученост.*

полуквали̏фикован, -а, -о *који нема довољну квалификацију*: полуквалификовани радници.

полукњи̏жеван, -вна, -вно *који није сав посвећен књижевности; који нема велике књижевне вредности.* — Он га је свео ... на полукњижевног писца који није успео да савлада свој ... материјал. *Глиг.*

полукло̀нија ж *формално самостална држава која је економски и политички зависна.*

по̏луколонијáлан, -лна, -лно *који се односи на полуколоније*: ~ положај неке државе.

полуколонијáлнӧст, -ости ж *својство или стање онога што је полуколонијално.* — Народна скупштина доноси закон о Петогодишњем плану ... којим би требало нашу земљу извући из економске полуколонијалности. *Ант. 1.*

полукопнен, -а, -о *који се није сасвим прилагодио животу на копну*: полукопнени организми. *НЕ.*

по̏лукорāк м *кратак корак, половина обичног корака.* — Гргур ... трже своју руку и поврати се полукорак назад. *Шапч.*

по̏лукрвāв, -а, -о *који није сасвим крвав, окрвављен.* — Једно девојче ... полукрвавим рукама згрaби комадић конопца и притиште га на усне. *Дуч.*

по̏лукр̏ван, -вна, -вно *који води порекло од чистокрвног оца и матере обичне расе (о коњима).* — Купио је коња, арапског пастуха, полукрвног. *Јонке.*

Изр. полукрвни рођаци *рођаци који имају заједничког само једног претка.*

по̏лукр̏вњāк и полу̏кр̏вњāк м *сваки потомак укрштања пунокрвне животиње са животињом непознатог порекла. Мин. Лекс.*

полукри́лци м мн. (јд. полукри́лац, -лца) зоол. *врста инсеката са закржљалим крилима* Heteroptera. *Финк.*

по̏лукро̏вница и **полу̏кро̏вница** ж *кочија која има кров само допола.* — Двоје-троје лаке двоколице и кочије полукровнице бјеху отуране под ... мале поткровнице. *Креш.*

по̏лукрӯг м **1.** геом. *половина круга.* — Љуља се и миче раменима ... па изводи тешким штапом обле полукруге. *Каш.* **2.** *оно што има облик половине круга.* — Она обори очи; као ... снежни полукрузи надноше се над њих капци. *Глиш.* [Театар] је био саграђен у полукругу, на обронку брijега. *Пов. 1.*

пȏлукрȕжан, -жна, -жно *који има облик полукруга*: ~ лук.

полукрȕжница ж **1.** геом. *половина кружнице*: пречник полукружнице. *Алг.* **2.** *полукруг (2).* — Чинило [се] као да пливају ... остављајући иза себе оне црнкасте полукружнице. *Бен.*

пȏлукрȕжно прил. *у облику полукруга.* — На једној заравни ... налазе се полукружно распоређене три велике бараке. *Аз.*

полукрȕнац, -нца м *комад новца који вреди половину круне.* — Стаде ударати о дуњански стол полукрунцем. *Креш.*

полукȕгла ж *половина кугле*: Земљина ~.

пȏлукугласт, -а, -о *који има облик полукугле.* — Велика полукугласта гнијезда сплету од гранчица. *Финк.*

полукȕкцн, -ȕкȕкāцā м мн. (јд. полукȕкац, -кца) зоол. *ситни слепи кукци без пипака, тицала, полуинсекти. Финк.*

полукултȕра ж *непотпуна култура.*

полукȕлтȕран, -рна, -рно *који се односи на полукултуру.* — Ова банатска варош била је пуна ... једног надутог, полукултурног чиновничког кадра. *Поп. Ј.*

полукшȉјатн, -ām сврш. *лукшијом опрати. Рј. А.*

пȏлулāж, -ажи ж *непотпуна лаж.* В. пр. уз. полуистина.

пȏлулѐво, ијек. пȏлулијево, прил. војн. *учинивши пола окрета налево.* — Његове две чете ... окренуше [се] полулево са намером да и оне узму учешћа у главном нападу. *Лаз. М.*

полулѐгāлан и **пȏлулегāлан,** -лна, -лно *који није потпуно легалан.* — Некад су то били полулегални, некад илегални одбори. *Чол.*

полулѐжёћи прил. *лежећи с високо уздигнутим горњим делом тела.* — Борци ... неки полулежећи, сједе око ватре. *Чол.*

пȏлулијево, ек. пȏлулѐво.

полулнтрѐњāк, -áка м *посуда од пола литре.* — Најпре је сваки од њих поручио по полулитрењак огроздовог вина. *Вин.*

пȏлулопта и **полȕлопта** ж *половина лопте.* — Видјело би се да те дјевојке имају снажне и тврде груди као какве полулопте. *Јонке.*

пȏлулоптаст и **полȕлоптаст,** -а, -о *који има облик полулопте*: градња полулоптастих кућа. *Пол. 1958.*

пȏлулȕд, -а, -о и **полȕлȕд,** -ȕда, -ȕдо *који је делимично луд.* — Он који се иначе умео савлађивати, сада се разбацивао и праскао као полулуд. *Јов. С.*

полулȕђāк, -áка м = полулуђак *онај који је у понечему ненормалан.*

полулȕдило с *непотпуно лудило.* — [Радници] су поклечке и стојећке ... стремили, осјећајући маглицу полулудила у можданима. *Кос.*

полулȕђāк, -áка м = полулудак. — Али што је то било, тога нитко није могао схватити, је ли то био хир болесника или полулуђака? *Крањч. Стј.*

пȏлумāјка и **полȕмāјка** ж **а.** *маћеха.* — Маћехом не зови проклетом, већ је зови полумајком својом. *НПХ.* **б.** *дојкиња. Рј. А.*

полумȁјмуни м мн. зоол. *животињска скупина, слична мајмунима, велике главе и големих очију* Prosimiae. *Терм. 4.*

полумȁска ж *уска маска која покрива само горњи део лица.* — Те женске очи у полудиму опојно горе из полумаске. *Крањч. С.*

полумáстан и **пȏлумāстан,** -сна, -сно **1.** *који не садржи много масти*: ~ сир. **2.** *који је средње дебљине, ни дебео ни танак*: полумасна слова.

пȏлумек и **пȏлумекан,** -а, -о *ни тврд ни мек, умекшан.* — Тај крај израдио је наш језик ... очувао нам обиље полумеких нагласака. *Петр. В.* Друга је лопта код таквих играча редовито полумекана. *Тен.*

пȏлумер, ијек. пȏлумјер, м *полупречник.*

пȏлумера, ијек. пȏлумјера, ж *недовољно одлучна, недовољно радикална мера.* — Народне масе постале [су] свјесне чињенице да се више никаквим полумјерама не може рјешавати њихово животно питање. *Комун. 1951.*

пȏлумесēц, ијек. пȏлумјēсец, м **1.** *непотпуна Месечева слика, видљива са Земље, у облику половине округле плоче.* — фиг. Један тамномодар лук шуме био је свијен око зеленог полумјесеца ливаде. *Лал.* **2.** *половина календарског месеца. Р-К Реч.* **3.** фиг. *слика месечева српа као хералдички или религиозни симбол муслиманства.* — Са будимскога града љеска се полумјесец. *Шен.* Водиће нас сенка великога цара, полумесец док се не сруши у крви. *Панд.*

Изр. Црвени ~ *в. уз црвен (изр.).*

пȏлумесечаст и **полȕмесечаст,** -а, -о, ијек. пȏлумјесечаст и полȕмјесечаст *који има облик полумесеца.* — Закопа нокат у ледину и похита око полумјесечаста простора куће. *Креш.*

пȏлумесечнй и **полȕмесечнй,** -ā, -ō, ијек. пȏлумјесечнй и полȕмјесечнй **1.** *који је као полумесец.* — С полумјесечним штитима Амазонке иду. *Марет.* **2.** *који се односи на половину календарског месеца*: полумесечне ревије, ~ путовање.

пȍлумесечнӣк и **полу̀месечнӣк,** ијек. пȍлумјесечнӣк и полу̀мјесечнӣк, м *часопис који излази сваке половине месеца.* — Мјесечници и полумјесечници ... у хрватској су књижевности одувијек били помоћно средство. *Шим. С.*

пȍлумӣсао, -сли ж *нејасна, недоречена мисао.* — Све пријашње мисли, полумисли су нестале. *Шег.*

пȍлумјер, ек. пȍлумер.

пȍлумјера, ек. пȍлумера.

полумјес-, ек. полумес-.

полу̀мотак, -тка м (мн. полу̀моци, ген. полу̀мотāкā) *пола смотка (нпр. пређе). Вук Рј.*

пȍлумрāк м **1.** *слаба светлост; стање онога што је непотпуно осветљено, одсутност светлости или осветљења.* — Кроз сиви полумрак само си разабирао црне громаде кућа. *Шен.* **2.** слик. *део слике у коме се светлост меша с тамом или сенкама. Бак. Реч.*

полумра́чак, -чка м *дем. од полумрак.* — У соби је владао полумрачак кад је Звонко унишао. *Киш.*

полумра́чан и **пȍлумрāчан,** -чна, -чно *слабо осветљен:* ~ ходник, ~ улица. фиг. *недовољно јасан неразговетан, недоречен.* — Никад нису двоје љубавника измијенили ... више оних полумрачних ријечи које се разумију прије него се изговоре. *Андр. И.*

полумр̀тав и **пȍлумр̀тав,** -тва, -тво **а.** *који је близу смрти, тек што није умро.* — Једне ноћи учинило му се да је на подножју постеље Милошевић полумртав, са крвавим мрљама на образу. *Новак.* **б.** *потпуно изнемогао.* — [Учесници експедиције] су са највећим напором, полумртви од малаксалости и умора, вукли једне саонице. *Петр. М.* **в.** *без животне снаге, скоро без свести.* — Рекли су ми да је ... још увијек полумртва од ужаса. *Франг.*

пȍлунāг, -а, -о и **полу̀нāг,** -а́га, -а́го *одевен тако да се виде делови непокривеног тела.* — Кад се вратила, видело се да је рашчупана, поцепана и полунага. *Андр. И.*

полунаȍбрāжен, -а, -о *непотпуно образован.* — Појавио се тип ... полунаображени пустолов. *Матош.*

пȍлунēм, -а, -о и **полу̀нēм,** -е́ма, -е́мо, ијек. пȍлунијем и полу̀нијем *без способности да нешто јасно каже.* — Без критике — књига у рукама неискусна читаоца ... остаје полунијема. *НК 1946.*

пȍлунесвесно, ијек. пȍлунесвјесно, прил. *у полунесвесном стању.* — Она је тешко дисала под тим чудним теретом и подавала се пијанству полунесвесно. *Јанк.*

пȍлунесвēст, ијек. пȍлунесвијест, ж *стање непотпуне свести.* — Студени га зрак доскора избаци из те полунесвијести. *В 1885.*

пȍлунесвестан, -сна, -сно, ијек. пȍлунесвјестан *који није потпуно, сасвим несвестан.* — Полунесвјесни великаш држаше се чврсто за глогов грм. *Ков. А.*

полунѐсвестица, ијек. полунѐсвјестица, ж *полунесвест.* — Што је иза тога мислила или радила, било је као у некаквој полунесвјестици. *Цар Е.*

полунесвије- и **полунесвје-,** ек. полунесве-.

пȍлуниjем и **полу̀ниjем,** ек. пȍлунēм и полу̀нēм.

пȍлунов, -а, -о *не сасвим нов.* — Заспао [је] под стрехом подложивши најприје врло помно свој полунови шешир. *Кум.*

пȍлунӧћ, -оћи ж *в. поноћ.* — Па кад било ноћи полуноћи, ал' повика 'оџа са џамије. *НП Вук.*

пȍлуноћнӣ и **полунӧћнӣ,** -ā, -ō *који се односи на поноћ, поноћни.* — А сад у тихи, полуноћни сат ... са груди скидам каранфила влат. *Марк. Д.*

полу̀ноћница ж *в. поноћница.* — Кад било у првим кокотима ... зазвони звонце да буди братство на полуноћницу. *Љуб.*

полу̀њити се, пȍлу̀њӣм се сврш. *постати луњав: намргодити се, намрштити се, натуштити се. Вук Рј.*

полуобећа́ње с *несигурно обећање.*

полуобе̏ћати, -а̄м сврш. *несигурно обећати.* — Полуобећани рандеву у Банатској улици годио му је необично. *Уск.*

полуȍбразован, -а, -о *непотпуно образован:* ~ интелигент.

пȍлуобр̄т м = полуокрет *непотпун обрт. Р-К Реч.*

пȍлуобрȗч м *полукружни обруч.* — Карпати ће нам у лику полуобруча бранити леђа. *Наз.*

полуȍдрāстао, -а́сла и -ȍдрāсла, -сло *који није потпуно, сасвим одрастао.* — Велики су као полуодрасле мачке. *Финк.*

пȍлуозбӣљан, -љна, -љно *недовољно озбиљан.* — Но после неколико полуозбиљних покушаја самоубиства ... ја сам се примирио. *Дав.*

полу̀ока и **пȍлуока** ж *посуда од половине оке.* — Кад искапи и другу полуоку, он осећаше како га нешто све јаче стеже у грудима. *Марк. М.*

полуока̀ница ж *полуока.* — На столу ... налазила се и полуоканица са слабим остацима ... још само на дну. *Л-К.*

полуо̀крёнӯт, -а, -о *који је окренут само напола.* — Играч стоји полуокренут мрежи. *Тен.*

по̀луокрёт м = полуобрт. — Григорије истрча испред првог реда, начини полуокрет и исука сабљу. *Моск.*

полуо̀крӯгао, полуокру́гла и полуо̀крӯгла, -гло *који је у облику полукруга:* ~ апсида, ~ окно.

полуо̀маглица ж *непотпуна омаглица.* — Довукао се до свога стола, у полуомаглици напипао рукама столац и клонуо на њ. *Перк.*

по̀луо̄с и **полуо̀са** ж геом. *половина осовине:* позитивна ~, негативна ~.

полуо̀свётљен, -а, -о, ијек. полуо̀свиетљен *слабо осветљен:* ~ ходник.

полуо̀свијетљен, -а, -о, ек. полуо̀свётљен.

полуо̀смејак, -е̏јка м (ек.) *дем. од полуосмех.* — Ђурица би севнуо оком и задовољно развукао своје танке плаве брчиће у некакав полуосмејак. *Ранк.*

по̀луосмёх, ијек. по̀луосмијех, м *једва приметан осмех.* — И у очима и на белом лицу видео [јој се] полуосмех младе жене која зна да је лепа. *Пол. 1957.*

полуо̀смехнути се, -нём се, ијек. полуо̀смејехнути се, сврш. *једва приметно се осмехнути.* — Али Јулка ... понекад ... убрза корак или се изненада разведри и полуосмехне. *Петр. Б.*

по̀луосмијех, ек. полуо̀смёх.

полуо̀смјехнути се, -нём се, ек. полуо̀смехнути се.

по̀луострво и **полу̀острво** с = полуоток *део копна окружен са три стране водом (обично морем), а с четврте стране се држи копна:* Балканско ~.

полуо̀творен, -а, -о *непотпуно, напола отворен:* ~ око, ~ врата.

по̀луоток м = полуострво: Апенински ~.

полуо̀чи̏нски прил. *готово као отац.* — Кад је мислио да ће бити доста, рећи ће сасвим мирно и полуочински маленом Гргуру. *Шапч.*

по̀луп м хем. *бакарна, медна зелена рђа, меденка*[2] *(2).* — На влажном ваздуху ... нахвата се на њима [бакреним судовима] ... полуп. *Батут.*

полу́пати, по̀лӯпа̄м сврш. *разбити, изломити на комаде.* — У оном стењацу ено вам њихове армијске осматрачнице. Полупајте оно као цименту. *Вас.* Полупати штампарије, издеветати пискарала, и то је забавно! *Крл.*

полупи̏јан, -а, -о *код кога се осећа да је нешто више пио, припит.* — Указивао [је] на те полупијане и ужурбане оружане људе. *Андр. И.*

по̀луписмен и **полу̀писмен,** -а, -о **1.** *који једва зна читати и писати.* — Полуписмени сеоски попови мало су се својим животом разликовали од сељака. *Пов. 2.* **2.** *који слабо пише и слабо се изражава.* — Иако је имао стихова штампаних ... за њега [се] једва може рећи да је био полуписмен. *Мил. Ж.*

полупла̀тнен, -а, -о *који је од полуплатна:* ~ увез.

полупла́тно с *врста увеза књига с хрптом пресвученим у платно.*

полуповѐзача ж *широка трака којом жене неких звања повезују косу да не лепрша.* — Продавачица у плавој сатенској одећи са белом уштирканом полуповезачом на глави. *Пол. 1959.*

полупо̀грчен, -а, -о *који је примио нешто грчких особина.* — Сам Костур је типска грчка варош у којој се губи ... турска мањина и сасвим незнатан број полупогрчених Срба. *Дед. Ј.*

по̀лупокрёт м *непотпун, кратак покрет.* — Замахну ножем око себе, учини један полупокрет и стропошта се ... ударивши челом у кревет. *Мил. В.*

полупра́зан и **по̀лупра̄зан,** -зна, -зно *који је напола празан:* ~ бачва, ~ сала.

по̀лупра̄зни̏к м *напола празник.* — Слијеђећи дан била [је] субота и полупразник ... у том подузећу. *Грг.*

полупрерађевина ж = полупродукт, полупроизвод *недовршен фабрички производ коме је потребна завршна обрада.* — Још је важније питање квалитета оних наших производа који се даље употребљавају као полупрерађевина за финалну производњу. *ПИ 1950.*

по̀лупречни̏к и **полу̀пречни̏к** м геом. *удаљеност од средишта до ма које тачке кружнице, половина пречника, полумер.*

полупро̀водни̏к м = полуводич. — Има тела која нису добри проводници као метали, а нису ни изолатори ... обично их називамо полупроводницима. *Физ. 3.*

полупро̀дукт м = полупрерађевина.

по̀лупрозӣран, -рна, -рно *који није потпуно прозиран:* ~ маглица.

по̀лупрозра̄чан и **полупро̀зрачан,** -чна, -чно *који није потпуно прозрачан:* ~ копрена. — Дунав, нем и миран, повијао се поред Београда и само се доле ... губио у неком полупрозрачном плавилу. *Ком.*

полупро̀извод м = полупрерађевина.

полупролѐтēр, -éра м *радник у предузећу везан радом и на сопственом поседу.* — У заосталим капиталистичким земљама ... већину становништва сачињавају полупролетери. *Ант. 1.*

полупрòфӣл, -ила м *изглед чега гледаног искоса.* — Лице и ноге представљали су се у профилу, тијело у полупрофилу. *Пов. 1.*

пȍлупрстēн, -ена м *половина прстена; тело у облику половине прстена.*

Изр. калемљење полупрстеном башт. *начин или врста калемљења воћке кад су подлоге слабе, кад се окца не могу лепо сместити у кору младице.*

пȍлурāнка ж нар. *напола ухрањена свиња.* — Аћим је, гонећи чопоре свиња полуранки, почео да гази шуме ка Београду. *Ћос. Д.*

пȍлурāсвета, ијек. пȍлурāсвјета, ж *слабо осветљење, полумрак.* — Почео [је] ... да се облачи у полурасвјети згужване спаваонице. *Крл.*

пȍлурāсвјета, ек. пȍлурāсвета.

пȍлуриба ж зоол. *в. иверак (3).* *Финк.*

пȍлусан, -сна м *стање блиско сну, дремеж, слаб сан.* — Говорило се да ... живи у сталној насмејаној летаргији, у непрестаном полусну. *Вучо.*

пȍлусāн, -на, -но *који је у полусну.* — Мило му је било тако изјутра кроз полусане трепавице осетити како се дан јавља у белој тканини завеса. *Петр. В.*

полȕсаница ж *пȍлусан.* — То би јој растјерало ону полусаницу, те би и опет остала будна. *О-А.*

полусàњив, -а, -о *који се још није сасвим расанио.* — Пред свануће, још полусањив, стаде сањати. *Кнеж. Л.*

пȍлусвесно, ијек. пȍлусвјесно, прил. *у полусвесном стању.* — Устане ћутећи, гледајући полусвесно око себе. *Ранк.*

пȍлусвēст, ијек. пȍлусвијест, ж *непотпуна свест.* — Из вртлога ове борбе полусвести и снова извлачила се ... извесност нека. *Вас.* У оној сањивој полусвијести такав би неделикатан поступак осјетио директном повредом свога достојанства. *Кол.*

пȍлусвестан, -сна, -сно, ијек. пȍлусвјестан *који није сасвим свестан, који није сасвим при свести.* — Свануло је већ било кад је Јевта, малаксао и полусвестан, утрчао у неко двориште. *Ћос. Д.* Зачешљао косу на тјемену полусвјесним покретом. *Торб.*

пȍлусвēт[1], ијек. пȍлусвијет, м *друштво сумњива морала.* — На бину потрча цео онај литерарни полусвет што се креће између »Москве« и Позоришне кафане. *Уск.*

Она [је] била више музикална дражесна дјевојчица него разуздана дама лакоумног паришког полусвијета. *Обз. 1932.*

пȍлусвēт,[2] -а, -о и **полȕсвēт,** -éта, -éто *са неким светачким особинама.* — Полусвети кад су маги бацали нас у пећ. *Краљч. С.*

полусвéтао и **пȍлусвēтао,** -тла, -тло, ијек. полусвијȅтао и пȍлусвијетао *недовољно светао.*

полусвéтац, -éца и **полусвèтитељ** м *онај који је сличан свецу.* — Живим и ја пустињачки ... командирајући четици у црно обучених жена које ме сматрају полусвецем. *Наз.* На турском истоку лудаке сматрају за полусветитеље. *Дуч.*

полȕсветка, ијек. полȕсвјетка, ж *жена из полусвета. Р-К Реч.*

пȍлусветло, ијек. пȍлусвјетло, с и **пȍлусветлōст,** ијек. пȍлусвјетлōст, ж *слабо, недовољно светло или осветљење.* — Полусвјетло уљене свјетиљке одразује се о чађав зид. *Новак.* Боја [је] била неухватљива у полусветлу собе. *Пол. 1959.*

пȍлусвијест, ек. пȍлусвēст.

пȍлусвијет, ек. пȍлусвēт.

полусвијȅтао и **пȍлусвијетао,** -тла, -тло, ек. полусвéтао и пȍлусвēтао.

полусвúла ж *свила помешана с памуком или вуном.*

пȍлусвȉлан, -лна, -лно и **полусвȉлен,** -а, -о *који је од полусвиле.* — Отклопио заклопац и показао жени бијеле, жуте ... полусвилене марамке са ројтама. *Горд.* Ленгер на полусвиленом конопцу беше мало већи од удице којом се рибе лове. *Нен. Љ.*

пȍлусвјесно, ек. пȍлусвесно.

пȍлусвјестан, -сна, -сно, ек. пȍлусвјестан.

полȕсвјетка, ек. полȕсветка.

пȍлусвјетло, ек. пȍлусветло.

пȍлусвјетлōст, -ости, ек. пȍлусветлōст.

полусељāк, -áка м *онај који није ни сељак ни варошанин; грађанин са сељачким понашањем.* — Какав ће бити као муж овај још полусељак, неспретан и примитиван. *Сим.*

полусељàкуша ж погрд. *жена ниске културе.* — А не као што су оне наше полусељакуше, госпође и госпођице, тек само споља, као мачке, зализане па налицкане. *Маш.*

полусељāнка ж *жена полусељак.* — Код куће га грди жена му Косара, једна црвена и крупна полусељанка састављених обрва. *Андр. И.*

полусѐљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на полусељаке; напола сељачки.* — [Глагољаши] ће ... чувати свој језик у цркви ... по селима живећи полусељачким животом своје паствe. *Комб.*

полусѐљачки прил. *на начин полусељака, слично сељацима.* — Одјевена је полусељачки. *Пав.*

по̀лусена и **по̀лусе̑нка**, ијек. по̀лусјена и по̀лусјенка, ж **1.** *непотпуна сена или сенка, слабо осветљено место.* — У полусјени причињала се Зорка много већом. *Кум.* **2.** слик. *слабије осенчено место на слици.* — У слици треба пазити на тачност и лепоту цртежа ... на сенке и полусенке. *Поп. Б.*

полусѐстра ж **1.** *сестра само по оцу или само по матери.* **2.** *кћи очева брата или материне сестре.* — Пошто је [госпа Нола] укћерила своју полусестру ... решила је да усвоји и млађу служавчицу. *Сек.* **3.** покр. *сестра побратимова. Вук Рј.*

по̀лусјāј м *непотпун сјај.* — Шкриње, полусјај разбитог зрцала, чађави барјак димњака ... све се то мота и гине у полумраку тмине. *Крл.*

полусја̀јан и **по̀лусјāјан**, -јна, -јно *који није потпуно, сасвим сјајан.* — Још је онде горукао фењер и бацаше своје полусјајне зраке на блеђано лице младе болничарке. *Јакш. Ђ.*

по̀лусјена и **по̀лусјёнка**, ек. по̀лусена и по̀лусёнка.

по̀лусклопљен, -а, -о *напола склопљен, напола затворен*: полусклопљене очи.

по̀луслāн, -а, -о и **полу̀слāн**, -áна, -áно *не сасвим слан, бочат*: ~ вода.

по̀луслēп, -а, -о и **полу̀слēп**, -éпа, -éпо, ијек. по̀луслијеп и полу̀слијеп *који врло слабо види.* — У Јоку ушла језа и страх ... јер јој се чини да је нешто стеже и све чвршће везује ... за ова полуслепа створења. *Рист.*

полусле́пац, -пца, ијек. полуслијèпац, м *онај који је полуслеп.*

по̀луслијеп, -а, -о и **полу̀слијеп**, -èпа, -èпо, ек. по̀луслēп и полу̀слēп.

полуслијèпац, -пца, ек. полусле́пац.

по̀луслободан, -дна, -дно *ограничено слободан*: ~ територија, полуслободни сељаци.

полуслу̀жбен, -а, -о *делимично службен, званичан*: полуслужбени лист. — Отворене су државне продаваонице у којима посао воде полуслужбене особе. *Рад. Стј.*

полуслу̀жбено прил. *на полуслужбен начин.* — Она [Русија] се с нама ни полуслужбено није хтјела много да споразумева. *Јов. С.*

по̀лусмēх, ијек. по̀лусмијех, м *једва приметан смех.* — Она [је] одговарала с некаквим тупим полусмијехом. *Цар Е.* Игуман ... узвикну са неким полусмехом. *Ранк.*

полусме́шак, -шка, ијек. полусмијèшак, м *дем. од полусмех.*

полусме́шан и **по̀лусмēшан**, -шна, -шно, ијек. полусмијèшан и по̀лусмијешан *недовољно озбиљан.* — Колико је ту помешано милине са неком полусмешном збиљом и важношћу! *Ранк.*

по̀лусмешкати се, -ā̄м се, ијек. по̀лусмјешкати се, несврш. *једва приметно се осмехивати.* — Официр ... је јео јабуку и такође се полусмјешкао и мотрио лијепу дјевојку. *Крањч. Стј.*

полусмије-, ек. полусме-.

по̀лусмјешкати се, -ā̄м се, ек. по̀лусмешкати се.

по̀лусмрзнӯт, -а, -о *који је напола смрзнут*: ~ снег, ~ месо.

по̀луснен, -а, -о *који је као у полусну, сањив.* — Често се, док лежим полуснен у тами, јави мисао свијетла и нова. *Андр. И.* фиг. У соби горјела је лампа ... одбијајући неко заморно полуснено свјетло. *Крањч. С.*

по̀луснено прил. *као у полусну.*

по̀луснити, -ӣм несврш. индив. *сањати у полусну.* — Полуснио је у димљивим привидима да су му од тежине очи пропале у шупљине ... камења. *Божић.*

по̀луспрат м = полукат.

по̀луствор м презр. *непотпун, неразвијен створ; туп, заглупљен човек.* — То ју је научио њезин драги, — онај сабљом звекетајући полуствор. *Маж. Ф.*

по̀лустепēн, -ена м муз. *најмањи интервал музичког система*: дијатонски и хроматски ~.

по̀лустих м *половина стиха, део стиха одвојен цезуром.* — Уз то се јављају »преноси«: из полустиха у полустих, из стиха у стих, из китице у китицу. *Поп. Б.*

полустòјећкē и **полустојèћки** прил. *у положају који није ни лежећи ни стојећи.* — И остале су тако полустојећке, на кољенима. *Кик.*

по̀лустрӣц м *очев полубрат.* — Гласовити бискуп Мирко био је Сузанин полустриц. *Новак.*

по̀лусӯв, -а, -о и **полу̀сӯв**, -ýва, -ýво = полусух *који није сасвим, до краја сув.*

по̀лусумрāк и **полусу́тон** м *слабо осветљење као сумрак или сутон.* — По угловима и зидовима пао сутон, полусумрак да се једва могаше разазнати стари

школски орман. *Шапч.* Прозори на соби беху дебелим завесама застрти, и тако у полусутону гледала је млада болничарка на улазеће. *Јакш. Ђ.*

по̏лусух, -а, -о и **полу̏сӯх,** -у́ха, -у́хо = полусув. — На згрнутоме́ сједи Бруно купу од полусуха мирисава сијена. *Марк. Ф.*

полутабана́ши м мн. (јд. полутабана́ш, -а́ша) зоол. *сисари који газе половином табана (нпр. куне)* Semiplantigrada. *Терм. 4.*

полутајанствен, -а, -о *о којему се само нешто зна, недовољно познат.* — Тај ме полутајанствени и већ сада полулегендарни човјек освоји одмах. *Наз.*

полу̏так, -тка м (мн. полу́ци, ген. по̀лу̏та̄ка̄) **а.** *половина.* — У Светлићу ... нађен је један камени кесер, а у Крагујевцу полутак од клинастог бата. *Жуј.* Огуљени свињски полутак. *Вј. 1960.* **б.** *половина акова. Рј. А.*

полу̏та̀к, -а́ка м **1.** *млад, мали зец. Вук Рј.* **2.** *половина какве новчане јединице.* — Питомо неко детенце ... Ја га помилујем, дам му полутак да купи ... писаљку. *Шапч.* Од свега сребрнога новца Румунија има засад полутак који вреди 50 пара. *О 1875.* На врху стајаху талири и полутаци. *Ранк.*

полута́ма ж = полутмина *непотпуна тама, стање у којем се предмети не виде јасно.* — Знојан и задовољан спусти тешко бреме у топлу полутаму избе пуну мирисног планинског сијена. *Лал.*

полу̏та̄ман и **по̏лутāман,** -мна, -мно *слабо, недовољно осветљен.* — Почнеш, напишеш имена — и огледаш се по полутамној соби. *Нех.* фиг. У њихову господску и полутамну тајинственост није било тако лако завирити. *Новак.*

полу̏та̄н, -а́на м **1.** *мешанац, бастард, мелез. Вук Рј.* **2.** *двополац, хермафродит. Р-К Реч.* **3.** фиг. *недовољно развијен човек, неизграђен човек.* — Полутан мудрац, нема горег зла, будала ми је права милија. *Кост. Л.* У будућности ће велики оригинални обретници бити људи који се неће хтјети изгубити међу овим полутанима средње руке. *Рад. А.*

полу̏та̄ика ж *женска особа полутан.* — Полутанко слаботиње и зла! *Кост. Л.*

полу̏та̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на полутане.*

полута́нство с *својство или особина полутана.* — Све рђаво што ветар донесе са стране, може у једном тренутку да заклија ... порочне наклоности, полутанство, дилетантизам. *Поп. Б.*

полу̏та̄р, -а́ра м геогр. = полутник *замишљена кружна линија, подједнако удаљена од обају полова, екватор.*

полу̏та̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на полутар:* ~ клима, полутарске струје.

полу̏тати, -ам несврш. *комадати напола.* — Гранате [су] ... риле земљу, разбацивале ограде, кршиле дрвета и полутале људска тела. *Јак.*

полу̏тина ж *в. половина (1).* — Једна се [крушка] распрсла надвоје па се беле полутине и прелијевају се на сунцу. *Ранк.*

по̏лутисуħница ж *петстота годишњица.* — Лане ... је славио талијански народ полутисућницу рођења Дантеова и свога. *М 1867.*

полу̏тити се, по̀лу̏тӣм се несврш. *делити се, пуцати напола.* — С муком се подиже, осјећајући све јача жигања у крстачи, као да му се пршљенови сами полуте попут презрелих шљива. *Божић.*

полу̏тица ж *један од двају једнаких делова неке целине.* — Уприје пратилац објема рукама, а она [врата] се лагано растворише на полутице. *Љуб.*

полутишħина ж *стање кад се ниодакле не чују јаки звукови или шумови.* — Како је затворила врата, опет она полутишина, онај мир, као и прије. *Војн.*

по̀лутка ж (дат. -тки) **1.** *половина округлог тела.* — Преполовио га [аспирин] и већу полутку ставио дечку у уста. *Рад. Д.* **2.** *полу̏так (б).* — Разне римске ... и турске нуме, све до ситних јањичарских аспри и до бакарних четворки и полутки с малограђанским фризурама последњих Хабзбурга ... *Петр. В.* **3.** спорт. *играч навалног реда између средишњег и крајњег играча с леве или десне стране, спојка.*

по̀лутки̏ња ж *врста мере или посуде за вино. Р-К Реч.*

по̀лутмина и **полу̏тмина** ж = полутама. — Осим шума свјетлуцаве Ситнице свуда чаробна тишина и полутмина. *Шимун.* фиг. Он се у полутмини мога сјећања јављао преда мном као дјечак, заборављен, мутан. *Кул.*

по̀лутнӣк м = полутар. — На полутник се силна санта склиже. *Крањч. С.*

по̀лутничкӣ, -ā, -ō *који се односи на полутник.*

по̀лутōи м **1.** муз. *интервал између два гласа или тона који износи половину нормалног тона.* — Двaестину пута мучио се ... да погоди онај полутон којим се почиње први глас. *Ранк.* **2.** слик. *прелив или нијанса боја од светлог тона према тамном.* — Сликарски дубина није ријешена, тек су детаљи прецизно и минуциозно изведени без рефлекса и пуноће полутонова. *Баб.*

полу̏трӣјити, -ӣјм сврш. индив. *натерати све да играју на лутрију.* — Та

ти ћеш збиља вас свијет да полутријиш. *Јурк.*

по̏лутруо, -ула, -уло *натруо, делимично гњио.* — Отпусти руке низ себе загледан у велико полутруло дрво на средини куће. *Лоп.*

по̏лућелав, -а, -о *делимично ћелав, који има само нешто косе на глави.* — Младићи овдје исказују ... почаст ... мојој полућелавој глави. *Наз.*

по̏луузе̏то̄ст, -ости ж мед. *делимична узетост, неосетљивост делова тела* paresis. *Бен. Рј.*

полуу̏метнӣк, ијек. полуу̏мјетнӣк, м *уметник врло мале вредности.* — Стајали су пред ... сладуњавим пејзажом који је наличио на стотине безимених радова ... полуумјетника. *Лит. 1957.*

полуу̏мјетнӣк, ек. полуу̏метнӣк.

полуфабри̏ка̑т, -а́та м *напола израђена или прерађена роба која чека прераду у потпун, финални производ.* — Пожар се проширио ... на остале делове зграде [фабрике намештаја] у којима су се налазили полуфабрикати и готов намештај. *Пол. 1959.*

полуфина́ле, -ла с спорт. *део такмичења из којега победници улазе у последње такмичење.*

полуфи̏на̄лнӣ, -ā, -ō *који се односи на полуфиналe:* ~ трка.

полухр̀ва̄тскӣ, -ā, -ō *који није потпуно хрватски:* ~ говор.

полухр̀ва̄тски прил. *мешајући хрватски и неки други језик.* — Други се ... смијеши па устрпљиво одговара полуруски и полухрватски. *Наз.*

полуцили̏ндар, -дра и **полуцили̏ндер** м *округли и тврди, обично црни шешир за свечане прилике.* — Јовандека је већ изишао с ... полуцилиндром на глави. *Ћоп.* Његов велики тамноплави фес ... је чудно и особено стршио у црнини ... полуцилиндера. *Сим.*

полуци̏пела ж (обично мн.) *ципела с кратким ниским горњим деловима.* — Погледа његове мокре ... платнене полуципеле с гуменим ђоном. *Дав.* Крај сваких врата ... слуге у ливрејама ... и полуципелама. *Крањч. Стј.*

полуцр̏иац, -нца м *човек напола црне расе, мулат. Деан. Рј.*

полу̏ча̄к, -а́ка м *мера за жито и сл. од девет ока (пола четвртаља).* — Хтјели би ... за получак граха ... узети пуну бачвицу ракије. *Десн.*

получа̀рапа ж (обично мн.) *ниска чарапа.*

получа̀рапица ж (обично мн.) *дем. од получарапа.* — Погледа на милу девојку ... у плавој хаљини и плавим получарапицама. *Сек.*

по̏лучасо̏внӣ и **получа̀со̏внӣ,** -ā, -ō **1.** *који траје пола часа. Р-К Реч.* **2.** *који се дешава, јавља на пола часа. Р-К Реч.*

получе́ње с *добитак, постизање.* — За слабију странку може и получење ремија бити циљ којем тежи. *Шах. 2.*

по̏лучета ж *војна јединица у снази половине чете.* — Упутише на мали плато по једну получету. *Лаз. М.*

получи́ва̄ње с *гл. им. од получивати.*

получи́вати, -ујем *несврш. и уч. према получити.*

по̏лучнтак, -тка, -тко *који се једва чита.* — Нешто рђавих стихова и получитке прозе не дају ... чвршћег противразлога основаној сумњи да он ... није писац. *ЛМС 1951.*

полу̏чити, по̀лу̏чӣм сврш. рус. *успети нешто остварити, постићи, добити.* — У свијет си ... путовао ... да се познаш с наукама и с богословијом ... да получиш свештено звање. *Ињег.* Моје су ријечи получиле још више: побудиле су радозналост. *Цар Е.*

полу̏чити се, по̀лу̏чӣ се сврш. покр. *одвојити се, раставити се.* — Око те мале ствари получише се: Куч на своју, а Климента на своју страну. *Миљ.*

по̏лучовек, ијек. по̏лучовјек, м (мн. по̏луљу̏ди) *човек који нема све моралне особине човека.* — Показао је голем презир према оним полуљудима које ми ... зовемо неутралцима, млитавцима, људима средњега пута. *Наз.*

по̏лучовјек, ек. по̏лучовек.

по̏лучу̏чањ, -чња м *непотпун чучањ.* — Дигнуо се у получучњу. *Цес. А.*

полуша̀љиво прил. *не сасвим озбиљно, с примесом шаљивости.* — Полушаљиво су нам рекли [за то предузеће] да »од добре мађехе постаје — права мајка«. *Пол. 1959.*

по̏лушапа̄т м *полугласно говорење.* — Кнез ... нагне посве близу своје лице и почне јој говорити нешто полушапатом. *Крањч. Стј.*

полуша̀птати, -ујем несврш. *полугласно говорити.* — Усне му пребледеше, задрхташе, он поче неким промењеним гласом ... полушаптати. *Ранк.*

полуши̏њел, -е́ла м *кратак зимски војнички капут.* — Утегнут [је] у кратак полушињел. *Ћоп.*

по̏лушкӣ, -ā, -ō *који се односи на полужје. Вук Рј.*

по́лче, -ета с *буре од пола акова. Прав.*

полчетвр̀тāк, -а́ка м *мерица садржине пола четвртака (четвртине литра).* — Могло [се] десити да је какав кум понуди полчетвртаком. *Бен.*

по̀љāк, -а́ка м **1.** = пољар (1) *човек који чува поља.* — Кад наиђе поред чобана, пољак почиње злурадо да крије шти. *Ћоп.* **2.** *војник пољске батерије, тобџија.* — Ручајте брже док није наишла пешадија! Онда се окрете мени: »Знаш ... и ми пољаци смо господа, али оваквих ладолежа нема нигде«. *Јак.* **3.** (Пољак) *припадник пољског народа.*

Пољàкиња ж *припадница пољског народа.* — Кад ... Пољакиња угледа изненадно пред собом непозната човека она се ... уплаши. *Глиш.*

пољàна ж **1.** *комад равног земљишта.* — Ишли су дуго ... ћутећи док не дођоше на једну дугу пространу пољану. *Дом.* фиг. Онда је врло точно разглобио све »грчке школе« на свим пољанама »културе«. *Ков. А.* **2.** *поље.* — На житне пољане омара јулска жестином припекла. *Ант. 2.* **3.** *тло.* — Кћерци даје кавад до пољане. *НПХ.* фиг. *множина, мноштво чега.* — Испотписује пред изборе пољану меница. *Каш.*

пољáнак, -нка м = пољанче *хип. од пољана, мала пољана.* — Кад је пошао да узме јело, тамо под буквом, украј пољанка, чекала га је Савка. *Ћоп.* С пољанчета су допирали јасни дечји гласови. *Дав.*

пољàница ж *дем. од пољана.* — Они су лежали ... на голој пољаници окружени неземаљском тишином. *Ћоп.*

по̀љāнка ж индив. *заштитница поља.* — Али га његова сестра Артемида ... пољанка укори. *М-И.*

пољàнче, -ета с = пољанак.

по̀љāр, -а́ра м **1.** = пољак. — Немој се заиграти, па да ти краву пољар изагна из квара. *Гор.* **2.** зоол. *врста тврдокрилца који живи по пољима* Agrilus. *Бен. Рј.*

пољáрев, -а, -о = пољаров *који припада пољару.* — Одједаред се чу оштар писак пољареве звиждаљке. *Сек.*

пољàрија ж *дужност, служба пољарева.* — Тражим напрегнуто у глави слику за дједову пољарију. Могло би се нацртати дједа с пушком. *Пав.*

пољàрина ж *награда у натури, плата пољару.* — Оно чемерне пољарине више поједу царски службеници него он. *Коч.*

пољàрица ж **1.** *пољарева жена.* **2.** зоол. **а.** *врста змије врло витког тела* Zamenis viridiflavus: змије пољарице. *Финк.* **б.** *врста птице која живи у пољу* Anthus spinoletta. *Рј. А.* **3.** *примитивна кућа купастог облика, зидана од камена у суво, буња.* — У Далмацији их [куће] зову буње ... или пољарице. *ОГ.*

пољáров, -а, -о = пољарев.

по̀љāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пољаре.* — Има он своју пољарску лимену таблу на капуту, не треба му друге. *Пав.*

пољáчак, -чка м бот. *врста лековите траве* Mentha pulegium. *Р-К Реч.*

пољàчина ж **1.** *пољарина.* — Бејасмо ... таман завршили неко расправљање о овогодишњој пољачини кад неко позва да брзо идемо у кафану. *Рад. Д.* **2.** мед. нар. *скорбут, непоменик (1б).* — Ко се дуго њиме [месом из саламуре] храни ... може добити пољачину ... а то је болест која изазива жестоко запаљење десни. *Батут.*

По̀љāчка ж заст. *в. Пољска.* — Русија не бијаше ни држављом европејском док није Пољачку добила. *Старч.*

по̀љāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на Пољаке.* — Краков је средиште пољачке културе од памтивијека до данас. *Бен.*

по̀ље с **1. а.** *отворено равно земљиште, равница.* — Сад ветрењача стоји над отвореним пољем и небом. *Чипл.* **б.** *обрађен и засејан комад земље, њива, ораница.* — Путујући преко китњастога Сријема кроз ... масна поља, заспао је мој пратилац. *Матош.* **2.** *широко, велико пространство чега.* — Ледоломци су напредовали полагано, разбијајући с напором ледена поља. *Крањч. Стј.* фиг. Он иде плодним пољем нејасноће. *Уј.* **3. а.** *унапред одређен простор који служи за какву сврху, подручје.* — Опрезно и лукаво ... одред уђе у Миљковац, избегавајући минска поља. *Вуј.* Играч ватерпола креће се ... спорије у пољу од играча ногомета. *Ват.* **б.** *ограничен део неке одређене површине.* — Е, видиш, на ово поље мораш повући фигуру па да направиш мат. *Нуш.* Рабили су у то доба подједно стари свој племенски грб који је раздијељен у два једнака поља, модро и црвено. *В 1885.* **в.** *равна и уска трака, пруга у цеви оружја.* — Цијев је израђена од метала, на унутрашњој плохи је изолучена у поља и олуке. *Стрељ.* **г.** *основа, позадина на коју су нанесене шаре, слике и сл.* — Изненадио нас је на води један униформисани шумар, такође са пиштољем, опремом и фашистичком сјекирицом на црном пољу. *Ћон.* **4.** фиг. *област, подручје, делокруг, сфера какве делатности, посла, рада, занимања*: књижевно ~, културно-просветно ~, научно ~. Повукао сам се с политичког поља. *Дом.* Стројеви побјеђују ... на свим пољима. *Крл.* **5.** физ. *простор у границама кога се јавља деловање каквих сила*: електрично ~, магнетско ~. **6. а.** *простор изван онога*

што га заузима тело, спољашњи простор. — На тим су вагонима нагомилани дењкови, сандуци ... столице са извртнутим ногама у поље. *Нуш.* Покрет од себе ка пољу. *Дав.* **б.** *простор изван куће.* — Посустајала и деца, те цела кућа ври од дечјих гласића. Старији већ трче и по пољу. *Дом.*

Изр. бојно ~, ~ од мегдана, ~ смрти, ~ части *бојиште*; електрично ~ *простор у коме наелектрисано тело делује на друга тела*; магнетско ~ *простор у коме магнет делује*; отворено, слободно, широко ~ *несметана могућност, слобода рада, развитка*; наићи на плодно ~ *наићи на повољне услове за рад*; обрнути разговор на десето ~ *скренути пажњу на сасвим нешто друго*; ~ пажње, ~ свести псих. *скуп свесних садржаја обухваћен пажњом или свешћу*; широко ти ~ *ради слободно по својој вољи*; ко зна боље, родило му (широко му) ~ посл. *ко уме боље, ко има боље способности, слободно их може развити*; видно ~, ~ вида а) *простор који се може обухватити погледом*; б) фиг. *круг интереса.* — Свифтово поље вида шири се ... на критику постојећег стања, владавину феудалистичких предрасуда. *НК 1946.*

пољев-, ек. полев-.

пољѐвит, -а, -о *који је богат пољима, равницама.* — фиг. Прсти му се спустише низ пољевити алабастер [дјевојачког тијела]. *Божић.*

пољѐвитōст, -ости ж *својство или особина онога што је пољевито. Р-К Реч.*

пȍљено, ек. пȍлено.

пољѐице, -а и -ета с *дем. од поље.* — Слетеше низ једну благу страну и уђоше у једно пољенце. *Мил. В.*

пȍљеп, ек. пȍлеп.

пољепш-, ек. полепш-.

пȍљетнӣ, -ā, -ō, ек. пȍлетнӣ.

пȍљеће и **пóљеће** с (ијек.) *полугодиште.* — Четрдесет и четири године, осамдесет и осам пољећа, слава му и дика буди! *Крл.*

пȍљија с покр. *зб. им. од поље.* — Кроз шибље танано бљешти небо сиво, бијело. Пољија пуста: низ празне се грибље сребре водене млаке. *Бег.*

пȍљина ж *аугм. и пеј. од поље.* — Пољина се слијепила, па се кола у њу упијају. *Павл.*

Пољúца с мн. *област у средњој Далмацији.*

пољúце с **1.** *дем. од поље.* — Тамо легло пољице са смеђим њивицама. *Кал.* Повила се [ноћ] драгама и увалицама преко оног мршавог пољица. *Мил. В.* **2.** покр. *празан простор на прегачи, без веза и шара. Вук Рј.*

Пољúчанин м (мн. -ани) *становник Пољица.*

пȍљичкӣ, -ā, -ō *који се односи на Пољица*: Пољички статут.

Пȍљичкиња ж *жена из Пољица.*

Пȍлькиња ж *в. Пољакиња. Бен. Рј.*

пóљњаче ж мн. бот. *пољске гљиве и јагоде. Р-К Реч.*

пољоде́лац, -лца, ијек. пољодје́лац и **пољȍделац,** -ēлца, ијек. пољȍдјелац, м *онај који се бави обрађивањем поља, ратар, земљорадник, земљоделац.* — Плод нсобично добре љетине која је те године обилно обдарила све пољодјелце. *Шов.*

пољȍдēлка, ијек. пољȍдјēлка, ж *она која се бави обрађивањем поља*; исп. земљоделка.

пољȍдēлнӣ, -ā, -ō, ијек. пољȍдјēлнӣ *пољоделски.* — [Може бити велике штете] кад се ... без обзира на увријежене пољодјелне обичаје ... дирне у ужитак земљишних заједница. *ХР 1928.*

пољȍдēлскӣ, -ā, -ō, ијек. пољȍдјēлскӣ *који се односи на пољоделце и пољоделство*: ~ радници, ~ справе.

пољоде́лство, ијек. пољодје́лство, с **1.** *обрађивање земље као грана народне привреде, пољопривреда, ратарство, земљорадња, земљоделство*: механизовано ~, индустријализовано ~. **2.** *наука о гајењу биљака.*

пољоде́лчев и **пољȍдēлчев,** -а, -о, ијек. пољодје́лчев и пољȍдјēлчев *који припада пољоделцу.*

пољодјел-, ек. пољодел-.

пољопри́вреда ж *искоришћавање тла помоћу рада и капитала у облику биљне и животињске производње.*

пољопри́вреднӣ, -ā, -ō *који се односи на пољопривреду*: пољопривредни радници, пољопривредне задруге, пољопривредна добра, пољопривредне школе.

пољопри́вреднӣк м *онај који се бави пољопривредом као занимањем.*

пољопри́вредничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пољопривреднике.* — Све до Намесништва, Србија, иако пољопривредничка земља, била је без пољопривредне школе. *Јов. С.*

пȍљопри́рāд м неол. *пољопривреда.* — Да је у пољопириаду био у моди ноћни рад, господин би Ковачић био можда одличан економ. *Кол.*

пȍљскӣ[1] и **пȍлькӣ,** -ā, -ō **1. а.** *који расте или живи у пољу; који влада на пољима*: ~ миш, ~ цвеће. — И бежао сам из нашега стана, тражећи мира у пољској самоћи. *Рак.* **б.** *који се налази у пољу*: ~

имање, ~ добро, ~ пут. **2.** *који је повезан с искоришћавањем поља за сетву, с радовима у пољу, на оранicама*: ~ плодоред, пољски радови, пољске бригаде. **3. а.** *који се лако склапа и преноси*: ~ столица, ~ кревет. **б.** *који је направљен на брзину, привремен*: ~ заход, ~ коњушница. **в.** *који се употребљава на ратишту, који врши службу на ратишту, бојни*: ~ стража, ~ униформа, ~ жандармерија, ~ утврђење. **4.** *као саставни део неких ботаничких и зоолошких назива*: ~ горушица, ~ метла, ~ новчић; ~ врабац, ~ волухарица, ~ попац, ~ миш.

Изр. ~ артиљерија *део војске који је наоружан пољским топовима*; ~ топ *врста топа с дугом цеви и с положитом путањом.*

пòљскӣ², -ā, -ō *који се односи на Пољску и Пољаке*: ~ марш, Пољска уједињена радничка партија.

пòљуб м песн. *в. пољубац.* — Она ми понуди на пољуб своје усне. *Цар М.*

пòљубац, -упца м **а.** *додир уснама, као знак љубави, пријатељства, нежности, мажења, поздрава и сл.* — У тај пар цмокну пољубац. *Шен.* Пружи своја уста, спремна на пољубац. *Ад.* фиг. Уз вртну ограду зацрвењеле се јагоде од сунчаних пољубаца. *Гор.* **б.** ир. *ударац.* — Јагода ... измахну шаком. Како измахну, пуче Моци преко очију. — Ао, да слатка пољупца! *Ад.*

Изр. Јудин ~ *издајнички поступак под велом пријатељства*; ~ мира *чин измирења давањем пољупца.*

пољу́бити, пòљӯбӣм сврш. **а.** *дати пољубац коме или чему.* — Загрли ме и пољуби у чело тако топло. *Матош.* фиг. Па зато сунце западу се спрема: пољуби успут градове и села, пољуби реке, потоке и врела. *Радич.* **б.** ир. *ударити.* — Глава му клоне и муклим падом пољуби стол. *Божић.* **в.** *посећи.* — Ту ме је турска сабља пољубила! *Шен.*

Изр. ~ ледину (земљу) *бити бачен, оборен на земљу*; ~ па оставити *оканити се.* — Тиме се прекида сваки даљи разговор и ставља до знања муштерији да ствар треба узети и платити или »пољубити па оставити«. *Андр. И.*; ~ сабљу *погинути од сабље.*

~ **се 1.** *уз. повр.* — фиг. Сад ће се ноћ са даном срести и пољубити. *Каш.* **2.** *додирнути се, дотакнути се.* — [Путници] навалили на ону страну којом ће се брод пољубити с обалом. *Мар.*

пòљубљāј м необ. *в. пољубац.* — Ја јој за сваки пољубљај дадем шаком у ребра. *Коз. И.*

пòљӯбљен, -а, -о *драг, мио.* — Огулинци, пољубљени синци, нас је вриједна породила мајка. *НП Вук.* Захвалан сам вам од срца, пољубљени кршћани, јер знам да су и ваше молитве помогле. *Ћип.*

пољӯбљив, -а, -о *који се воли љубити.* — Љуби мене, не ћеш бити први, ја сам јако пољубљиве крви. *Леск. М.*

пољуљáвати (**се**), -ујљāвāм (се) и **пољуљи́вати** (**се**), -ујујём (се) *несврш. и уч. према пољуљати (се).*

пољу́љати, пòљӯљām сврш. **1.** *у краћем временском размаку извршити љуљање, ритмичко кретање с једне стране према другој или одозго на доле и у супротном правцу.* — Отрага је иза ње бешика с малим »беговићем«, коју она кад се сјети од времена до времена мало и пољуља. *Огр.* **2.** фил. *учинити колебљивим, несталним, несигурним, поколебати.* — То је била срећна ... Мачва ... пре она три рата и економских криза, које су народни живот из темеља пољуљале. *Скерл.*

~ **се** *постати колебљив, поколебати се.* — Сада је мислио ... да би се њена љубав пољуљала. *Л-К.*

пољуљки́вати, -ујљкујём несврш. *дем. према пољуљивати.* — Вјетар је [сјену облака] пољуљкује. *Лал.*

пòљӯт, -а, -о *подоста, прилично љут.* — Љути Зупци кô каљено гвожђе, а пољући од њих Цетињани. *Март.* Стара Митра беше добра и вредна домаћица, само мало пољута. *Јакш. Ђ.*

пољу́тити се, пòљӯтīм се сврш. покр. *постати љут један на другог, посвађати се.* — Раније ме много волио, а и ја сам њему ваљао, само смо се у устанку некако разминули и пољутили. *Лал.*

пóљце, -а и -ета с *дем. од поље.* — Кад је напокон изишао из шуме, укаже се пред њим мало зелено пољце. *Шимун.*

пòљштина ж *својство или особина Пољака. Бен. Рј.*

пôма ж покр. *в. палма.* — А около борови ... гдјекоја витка пома са чудном крошњом. *Шимун.*

помáгалац, -аоца м *помагач. Рј. А.*

помáгалица ж *помагачица.* — фиг. Сву гору пјесма прекрилила сада, сељаку нашем пратилица вјерна ... помагалица код сваког рада. *Марк. Ф.*

помáгало и **помàгало** с *помоћно средство, помагач (1б).* — Позлатар такође дође, мједено оруђе носећ, помагала умјештва свога. *М-И.* Једино помагало које користи при кућању јесте обична оловка с гумом на врху. *Пол. 1959.*

помàгања ж *запомагање.* — Чујеш звеку гвожђа оковнога и уза њу помагању горку. *Маж. И.* С малијех врата привуче им пажњу помагања фра-Брна који викаше са тријема. *Мат.*

помáгање с **1.** *гл. им. од помагати (се).* **2.** *запомагање, кукњава.* — Чује се јаук и помагање рањеника. *Том.*

помагáњити, -àгāњим несврш. *звати, дозивати у помоћ.* — А снаха је била јака, пак га [дјевера] ухвати чврсто и стане помагањити: »Јао леле, погибе човјек!« *Маж. М.*

помàгāрчити се, -ӣм се сврш. *постати као магарац.* — Нијесам [се] помагарчио или ... помулачио. *Матош.*

помàгатељ м заст. *помагач.*

помáгати, пòмāжēм (покр. пòмāгām) несврш. **1.** *несврш. и уч. према помоћи.* **2.** *запомагати, јадиковати.* — Иду пред сараје [кметови] и вичу и помажу до бога се чује, а паша им понешто одобри и умањи [од пореза]. *Нен. М.* А они други [Турци] сви кукају и помагају, и веле да зашто су живи кад нигдје рата не има. *Маж. М.*

~ **се 1.** *служити се чим као помоћним средством.* — Помаже се штаком, носећи мртву ногу. *Наз.* **2.** *имати користи, добивати што, зарађивати.* — Кад бијаше помељаца ... Букар се нешто помагао; дали би људи ко лулу дувана, ко мало мрса или који новчић. *Мат.* **3.** *опорављати се.* — Слабо се помаже [кос], махао је старац забринуто главом. *Гор.* **4.** *уз. повр.* — Пођоше [пијани] којекако и упутише се кући, а помагаху се узајамно. *Срем.*

Изр. јао и помагај! *тешко теби (њему и сл.);* помаже бог! нар. *поздрав при сусрету;* помагати рукама и ногама *пружати коме помоћ свима средствима;* трипут бог помаже посл. *после првог неуспеха не треба клонути.*

помàгāч, -áча м **1. а.** *онај који помаже (коме у чему).* — Зидар Грга и његов помагач већ су ... срушили личко огњиште. *Пав.* **б.** *помоћно средство, помагало.* — Истина је да је авион постао врло моћан ... помагач за поларна испитивања. *Петр. М.* **2.** спорт. *играч у другом реду између навалних играча и голмана, халф:* леви ~, десни ~, средњи ~, покрајни ~.

помàгача ж покр. *мотка, полуга којом се што диже или подупире (обично при товарењу на коња са самаром). Рј. А.*

помагàчица ж *она која помаже коме, чему.*

помáда ж фр. козм. *мирисна маст за негу лица и косе.* — Причао [је] о ... некаквој помади од које расте коса. *Лаз. Л.* Масирала [је] своје лице сваке ноћи с једанаест врста помада. *Крл.*

помадизúрати (**се**), -ѝзӣрāм (се) и **помадúрати** (**се**), -àдӣрāм (се) сврш. *намазати (се) помадом.* — Јако помадиран ... он је изгледао Паризлија од главе до пете. *Јов. С.* Дошао би четири пет пута на дан кући да се почешља и помадизира. *Шен.*

помадóра ж бот. *в. помидор. Бен. Рј.*

помађарúвање с *гл. им. од помађаривати (се).*

помађарúвати (**се**), -àрујēм (се) = помађаривати (се) *несврш. и уч. према помађарити (се).*

помађáрити, -àђāрӣм сврш. = помађарити *учинити да неко постане Мађар, претворити у Мађара.* — Сумњало се да је пореклом Словак и да је име помађарио. *Петр. В.*

~ **се** = помађарити се *постати Мађар.*

пòмāз м *оно чиме се што маже* **а.** *пшенично брашно размућено у хладној води којим се помазује кукурузни хлеб кад хоће да се метне у пећ. Вук Рј.* **б.** покр. *смеса од брашна и масти чиме се шкроби прећа да се боље тка. И-Б Рј.*

помàзāлька ж еуф. *снажан ударац батином.* — Хтио се рукама разоглавити [скинути медвјежу маску], али га је страховито пекла масна Филипова помазалька. *Божић.*

помазàнӣк, -ӣка м *онај који је помазан.* Изр. ~ божји (господњи, краљевски) *владар који је при ступању на престо помазан у цркви посвећеним уљем према прописаном обреду.*

помазáње с *обред мазања посвећеним уљем.* — Лишен живота ... без исповести, причешћа, помазања ... на страшни послат суд. *Панд.*

пòмазати, -ажēм сврш. **1.** *покрити што слојем чега житког, лепљивог, густог.* — Мати му је опрала ноге и машћу помазала подмјехурене табане и прсте. *Јел.* **2.** *мазањем очистити, скинути чиме масни слој чега.* — Измолио је дозволу да може крухом помазати котао од гулаша. *Јонке.* **3. а.** ист. *мажући по одређеном обреду посвећеним уљем или миром увести владаоца у власт.* — И млађани краљ Србије помазан је светим миром. *Ил.* **б.** *извршити обред мазања посвећеним уљем пред смрт.* — Њихову Преузвишеност [су] већ јуче послије подне помазали и исповједили, све по пропису. *Крл.*

Изр. помазана глава *владар, патријарх, свештеник.*

помазúвање с *гл. им. од помазивати.*

помази́вати, -àзујēм *несврш. и уч. према помазати.*

пома́зити, пòмāзīм сврш. *размазити све редом. Рј. А.*

пòмājка ж *жена која је примила туђе дете за своје.* — Трчкарао је ... за помајком, држећи се њеног скута. *Наз.* фиг. Мене ће окајат помајка Козара. *Кул.*

пòмājчити, -ӣм сврш. *узети неку жену за помајку. Прав.*

пòмак м *промена места, померање.* — Она би то засигурно спазила ... онај милиметарски помак Горкине усне на смијех. *Јел.* Један мали помак даме, ситни и тихи потез, и бијели губи топа или даму. *Шах 2.*

помàкљати, -āм сврш. погрд. *појести. Р-К Реч.*

помàкнути, помàћи и **пòмаћи,** пòмакнēм (аор. 2. и 3. л. пòмакнӯ, помâче и пòмаче) сврш. **1.** *променити место или положај.* — Више неће он сам, лично, помаћи прстом да је [продају] оствари. *Божић.* **2.** *покренути напред, помоћи у каквом развитку, унапредити.* — Који год се јунак данас овдје [у сватовима] прибрао свакога бог помогао и унапријед помакао. *Вук.* **3.** *ставити у покрет, покренути.* — фиг. Помакнуо сам мноштво нада у њеној свијести, а што сада? *Шег.*

~ **се 1.** *повр.* — Сима га пусти, ал' он се не помаче с места. *Вес.* Ништа није рекла. Јаче је стиснула усне, јаче зашутјела и помакла се у другу собу. *Вил.* Касније се један дио Бугара помакнуо на запад. *Пов. 2.* **2.** *омакнути се, склизнути.* — Полетим, а на склиском поду помакне ми се нога, и ја се стропоштам. *Ков. А.*

помалàксати, -àлакшēм сврш. *постати физички слабији, изгубити од снаге, клонути.* — Ето, чича Милисаву помалаксаше коњи, па тек сада довршује вршај. *Јакш. Ђ.*

пòмален, -а, -о *доста, прилично мален.* — Имао је исте помалене, округле и упале очи. *Адум.*

пòмāлӣ, -ā, -ō *помален.* — [Кљусе је] изнијело она два црвена помала сандука. *Сиј.*

пома́лко прил. покр. *в. помало.* — Почне помалко, ниско, па истера на ђунију. *Срем.*

пòмало прил. (комп. пòмањē и пòмање) **1.** *у малој количини, наситно.* — Зашто се нетко устријелио онда када је ... изгледало да за то има понајмање разлога. *Крл.* **2.** *у извесној мери, до извесног степена, делимично, унеколико.* — Све што их је Дока споменула, нису биле згодне за ово чудно, а помало и опасно предузеће. *Срем.* **3.** разг. *у одговору на питање: како живиш (живите)? значи: без нарочитих промена, сношљиво.*

помалограђа́нити се, -àђāнӣм се сврш. необ. *постати малограђанин, примити малограђанске навике.* — А не помалограђанити се на затеченом и рећи: ово што је ту доста је за миран живот. *Дав.*

пома́љāње с *гл. им. од помаљати (се).*

пома́љати, пòмāљām *несврш. и уч. према помолити, истурати напоље, показивати.* — И сунце своје помаља лице. *Баш.*

Изр. не ~ носа *не појављивати се;* не ~ зуба *не показивати спремност на отпор.*

~ **се** *показивати се.* — Различите ствари што би се помаљале из сумрака забављале су га. *Шимун.* Село се смирило и ријетко се ко помаљаше из кућа. *Мил. В.*

пòмам м и ж **1.** *в. помама.* — Ал' не могу да пробаве гњева кô што би им хотјеле помами. *Март.* **2.** *оно чиме се мами, примамљује животиња, мамац, храна.* — Она баци пиштољ преда њ; баци га тако презирно кô кад псу баца помам. *Вес.*

пòмама ж **1.** *бес, беснило, лудило; необуздано, крајње узбуђено душевно стање.* — Некаква помама уђе у њу као зао дух. *Вес.* Нађе се у шареној вреви што се до помаме разобијестила. *Цар Е.* Провидник умре у помами. *Љуб.* **2. а.** *јака жеља да се што добије, постигне; лудовање за чим.* — Он је дивља помама за осветом, у којој се помами ћутим јак. *Новак.* »Руско зло« ... уништавало [је] све боље људске особине малих и великих, остављајући им само ... поламу за положајима. *Прод.* **б.** *неодољива љубавна жеља, страст, пожуда, похота.* — Из године у годину све се више расцвјетавала ... изазивајући поламу код мушкараца. *Ћоп.*

Изр. трава од помаме етн. *трава од које напитак изазива јаку заљубљеност и неодољиву страст.* — У осоју које кобне луке сјеме сијеш од помаме трава? *Наз.*

пòмамак, -āмка м *помама.* — Помамци вас растрзали ... четници! С чумом се свезали, а од губе распадали! *Лал.*

пòмāман, -мна, -мно **1. а.** *који се налази у стању крајње раздражености, избезумљен, махнит.* — Страховит врисак заори тамницом, а Лукреција скочи помамна те полети у задњи закутак. *Шен.* **б.** *који изражава стање крајње раздражености, узбуђености.* — И обасипа их [њезине груди] дивљим, помамним пољупцима. *Бег.* **в.** *осион, дивљи, груб, необуздан.* — Они знају сви какав је крвав и помаман био њихов Јеврем у примању и отимању. *Андр. И.* У препирци с потурицама ... Вук Мандушић зна како треба лијечити помамне: силом и канџијом.

Зог. **г.** *луд, махнит.* — Свагда сам јео као помаман. *Киш.* **2.** *пун необуздане снаге, плаховит, силовит, жесток, жив.* — Турчин се скиде са помамна вранца. *Јакш.* Ђ. Свака [је] увала пуштала своје врелашце, прије помамно, пак мочварно и тихо. *Шимун.* **3.** *ненасит, прождрљив.* — Уто и просјак дође потуцало који ... на гласу с помамна бјеше трбуха. *М-И.*

помàмило с **1.** *стање онога што је помамно, узбурканост, бес.* — Ни слонови не би могли да нас пребаце преко овог помамила [ријеке Лима]. *Лал.* **2.** покр. *врста игре која се игра у колу уз свирача. Рј. А.*

помáмити, пòмāмīм сврш. *учинити помамним (кога или шта).* — Још се [девојке] смеју на ме да срце помаме. *Радич.* А за најмању какву болест у кући помамио би цијело мјесто и све лијечнике у пола земље. *Шимун.*

~ се 1. *полудети, помахнитати.* — Лепо да се помамим. Ама зар он да прода [шуму], а мене [оца] да не пита. *Вес.* Готово се помами од радости. *Том.* **2.** *постати помаман, побеснети: доћи у стање крајње раздражености, разбеснети се.* — Лекин зељов ... кад види господина или само обувена човека, а он се помами и све за штикле хвата зубима. *Срем.* **3.** (за ким, за чим) *осетити јаку жељу за чим, зажелети.* — Што си се помамио за оним што није за сиротињу. *Тур.* **4.** *постати јак, силан, жесток, осилити се (о ветру, о води).* — Помамио се вјетар, па се дигао дим од снијега. *Шант.*

пòмамицē прил. *као помаман, махнито.* — Пробије се кроз густиш и помамице јурне спрам Туче. *Гор.*

помàмиш, -и̏ша м нар. *помама.* — Ударио брадиш у помамиш. *Лал.*

помамљи̏вање с *гл. им. од помамљивати (се).*

помамљи̏вати (се), -àмљујēм (се) *несврш. и уч. према помамити (се).*

пòмāмнйк м *онај који се помамио.* — Њихово је туљење као продирна њака помамника. *Божић.*

пòмāмница ж *она која се помамила.* — Након три дана нађу помамницу Леандру у пећини, голу у кошуљи. *Вел.*

пòмāмно прил. **1.** *махнито, лудачки.* — Помамно коњиц јури. На њему витез смео. *Митр.* **2.** *јако, снажно, силно, жестоко.* — Донесе ми из Ријеке лопту, лијепу, црвену лопту, а управо помамно одскакује. *Маж. Ф.* **3.** *похлепно, пожудно.* — Висарион се не одазва лежећи у трави испрженој од сунца и помамно је миришући. *Чипл.*

пòмāмнōст, -ости ж *својство или стање онога који је помаман.*

пòман и **пòман,** -мна, -мно *који ради што с пажњом, пажљив.* — Помнији промотрач могао је по много чем на лицу опазити да она заправо искоришћује то изругивање. *Шег.*

помани̏тати и **помани̏тати** *в. помахнитати.*

пòмањē и **пòмање** прил. *нешто мање.*

пòмањй, -ā, -ē *нешто мањи.* — На северној страни собе ... беше помањи прозор. *Ранк.* Чак му се у разигрaности и једна помања псовка измакла. *Том.*

пòмањити, -йм сврш. покр. *поскидати лози заперке:* ~ виноград. *И-Б Рј.*

помањка̀ва̄ње с *гл. им. од помањкавати.*

помањка̀вати, -àњкāвām *несврш. и уч. према помањкати.*

помањка̀ње с **1.** *несташица, недостатак.* — Помањкање злата у свијету [је] толико да је немогуће задржати златни стандард. *Обз. 1932.* **2.** покр. *мана, недостатак, грешка.* Молим [те] брижан кориоче што свачија помањкања караш, не би л' моје окарао гријехе. *Март.*

помàњкати, -āм сврш. **1.** *показати се у недовољној количини, не бити доста, недостати.* — Ако би ми благо помањкало, прекорен ћеш бити од краљева. *НП Вук.* **2.** *малаксати, ослабити, посрнути.* — Ej, да код људи могу тако помањкале мождане надомјестити! *Ков. А.* **3.** *погинути, липсати, цркнути. Вук Рј.* **4.** *учинити погрешку, погрешити, промашити.* — Нисам оче, вјери помањкао. *Март.*

помàрксистити, -йм сврш. индив. *учинити марксистом.* — И нијесу наши ... комунисти ... успјели да помарксисте разне ... буржоаске идеологе. *Бил.*

пòмāст ж *више или мање згуснута масна супстанција којом се што маже ради лека, лепоте или мириса, балзам, мелем.* — Мирисале су по више врсти помасти. *Коз. Ј.* Изр. последња, задња ~ црквена *посвећено уље којим се маже онај који је на самрти.* — На фронти се укида давање посљедње помасти. *Јонке.*

пòмāстан, -сна, -сно *подоста, прилично мастан.* — Не надере ти се Јуре какве помасне цицваре. *Коч.* Воњ туткала и спирана ... задах с помасних слушкињских грудију. *Божић.*

помáстити, пòмāстīм (трп. прид. пòмāшћен и пòмāштен) сврш. *омастити, обојити, помазати.* — Нека још и нашом крви помасти ... гримиз свој. *Прер.*

пòматерити, -йм сврш. *помајчити. Р-К Реч.*

пòмати, -терē ж *помајка.* — Благословени оток лежао је усред Адријанског мора ... као да ту почива нејако чедо у рукама горде, велике поматере. *Кос.*

пòматор, -а, -о *подоста, прилично матор.* — Била су обојица мало поматорији, већ увелико брадати клирици. *Срем.*

помàћи (се) и **пòмаћи (се),** пòмакнēм (се) сврш. = помакнути (се).

помахи́вати, -àхујēм несврш. *махати с времена на време.* — Мој мачак ... крајем репа помахује и на скок се спрема. *Јурк.* Лишко [мачак] је помахивао репином, Зоран рукама. *Пол. 1959.*

помахни́тало и **помахнѝтало** прил. *као махнит, лудачки.* — [Мноштво људи] тамо ... се помахнитало тиска ... *Вас.*

помахни́талōст и **помахнѝталōст,** -ости ж *својство или особина онога који је помахнитао.*

помахни́тао и **помахнѝтао,** -ала, -ало **а.** *бесан, махнит, луд, необуздан.* — Реакција га је називала »помахниталом будалом«. *ОП 2.* **б.** (у именичкој служби, одр.) *лудак.* — Сестра и мати, приведоше помахниталог Никанору. *Чипл.*

помахни́тати, -àхнītām и **помахнѝтати,** -ām сврш. **1.** *постати махнит, луд; доћи у стање крајње раздражености.* — Убије ме досада; хоћу да помахнитам како сам нестрпљив. *Шен.* Прије недјељу је био здрав читав, а онда помахнита: поломи све по кући. *Лоп.* **2.** *учинити махнитим.* — Проналазак је помахнитао сазреле старце. *Рад. Д.*

помаџарѝвање с *гл. им. од помаџаривати (се).*

помаџарѝвати (се), -àрујēм (се) несврш. = помађаривати (се).

помаџа́рити (се), -àџāрīм (се) сврш. = помађарити (се).

помашѝнити, -àшӣнīм сврш. индив. *претворити у машину.* — Енглез је човјека помашинио. *Матош.*

пòмашити, -ӣм сврш. нар. *породити.* — Скочи млада са коња витеза, ухвати се за јелове гране, виком врисну и помаши дијете. *НП Вук.*

~ **се** *родити се, доћи на свет.* — Лудо му се чедо помашило. *НП Вук.*

пòмеднти, -ӣм, ијек. пòмједити, сврш. *покрити међу, бакром, побакрити.* — Је л' истина ... да ти имаш гувно уз авлију помјеђено па посребрњено? *НП Вук.*

пòмеђа ж *крај уз међу, границу, крајина.* — Но је кула за бој начињена, на помеђу [на помеђи] вазда од Турака. *НП Вук.*

помèђāш, -а́ша м *сусед (као власник суседног имања). Вук Рј.*

помеђа́шац, -шца м *в. помеђаш.* — Ко ће ријешит' ваше замршаје: Херцеговци аге помеђашци јадне кмете крају притјераше. *Март.*

пòмеђāшкī, -ā, -ō *који се тиче помеђаша:* помеђашке земље.

помеђу предл. с ген. покр. *између.* — Они су избили помеђу старог смоквика. *Ђур.*

пòмек и **пòмекан,** -а, -о *доста, прилично мек(ан).* — Намести ми мекану постељу, не широку, али помекану. *НП Вук.*

помекòтити, -èкотӣм сврш. *омекшати, помекшати.* — Зашто ће му Гарин, који је исто тако крив, помекотити срце прије или послије? *Божић.*

помекша́вање с *гл. им. од помекшавати.*

помекша́вати, -èкшāвām *несврш. и уч. према помекшати.*

помѐкшати, -ām сврш. *учинити мекшим. Бен. Рј.*

помељáвац, -вца м *в. помељар. Рј. А.*

помељáвити, -èљāвīм сврш. **1.** *самлети.* **2.** *сажвакати, сажватати. Вук Рј.*

помѐљār, -ára и **помељáрац,** -рца м *онај који довезе или донесе жито у млин и чека док му се самеље.* — Николетина муком замукао, љума поред колоне као натоварен помељар. *Ћоп.* У сувачи већ чекају помељарци. *Вел.*

помељàрина ж *накнада у брашну која се плати за млевење жита, ујам.* — Рибарина, свадбарина, помељарина ... њихова тиранина и насиља ... вапију за осветом. *Кнеж. Л.*

помељàрисати, -ишēм сврш. *ићи у млин као помељар.* — Често нешто помељаришеш. *Рад. Д.*

помѐљāрка ж *жена помељар.* — Показало се да је ... проводио неморал са сељанкама помељаркама у млину. *Вин.*

помéљати, пòмēљām сврш. *самлети, згњечити. Рј. А.*

пòмēн м **1.** *оно што се сачувало у памћењу о коме или чему, мисаона представа тога, сећање.* — Погнојили су као ђубре земљу и нестаде их пустих ... без помена. *Наз.* **2.** *спомињање.* — При помену вина очи карабинијера су засветлеле. *Јак.* **3.** *свечана приредба у спомен неког догађаја или неког умрлог човека.* — Обљетнице моје смрти без помена ће протећи. *Цес. Д.* **4.** црквв. *свечано гошћење и задушнице на успомену умрлога после сахране или на дан његове смрти.* — То су просјаци »ништи и убоги«

који о задушницама и поменима притисну вражьско гробље. *Скерл.*

Изр. давати, држати коме ~ а) *говорити у част неког покојника*; б) *вршити одређени обред за покојника*; о томе нема ни помена *о томе нема ни трага.* — Речено нам је да ћемо на друм Тузла-Зворник избити за три сата ... од друма нема ни помена. *Чол.*

по̀мена ж песн. *в. помен* (*I*). — Висока горо, света помено, колевко тврда снова меканих, што млади некад његова ми век. *Кост. Л.*

по̀менак, -ёнка м *дем. од помен.*

поме́нак, -нка м бот. *споменак, поточница. Р-К Реч.*

по̀мён-да̀н м *дан у који се слави сећање или успомена на кога или што.* — У поменданима и о празницима тамо се ишло у масама. *Сур.*

по̀менйк м црквен. **а.** *попис имена оних људи и жена који су којем манастиру што даровали, па их после њихове смрти помињу у цркви у својим молитвама. Рј. А.* **б.** *световна књига у којој су живопи знаменитих људи.* — Па ће се обесмртити његово име кад то као паметар унесе у поменик на добробит потомства. *Креш.*

по̀меновати, -нујём несврш. покр. *в. спомињати.* — Али за моју самштину и тугу за Јошом да не поменујем. *Миљ.*

по̀мён-сло̀во с *говор који се држи на успомену чију или чега. Деан. Рј.*

поме́нути, по̀мёнём свршен. **1. а.** *говорећи или пишући дотаћи се кога или чега, споменути.* — Поменут ћу, мајко, поменути и тугу ћу твоју поменути у молитви. *Л-К.* **б.** *рећи, казати, проговорити.* — Стид ме баш да поменем баби, а дједи не бих смео ама баш никако! *Лаз. Л.* **2.** (бога, свеца) *призвати, позвати у помоћ.* — Он узме своју чутурицу, прекрсти се, помене бога и свог Св. Аранђела, па нагне. *Вес.* **3.** *помолити се за здравље живих или за душу умрлих.* — Поп ... стаде читати велику водицу ... Помену имена свију нас домаћина, по трипут, покропи народ. *Вес.* **4.** *опоменути се, сетити се.* — Ја ти нисам дао копрену, ни бурму, ни аздију, као старински јунаци, по чему ћеш мене поменути кад стигне удес зао. *Рак.*

Изр. поменуло се, не повратило се! *каже се кад се говори о чему неугодном, страшном.*

помењи́вање с *гл. им. од помењивати.*

помењи́вати, -ењујём несврш. покр. *в. помињати.* — Ко ти рече помењиват бега? *Вук Рј.*

по́мер, ијек. по́мјер, м *помак, помакнуће.*

помера́ње, ијек. помјера́ње, с *гл. им. од померавати* (*се*).

помера́вати (**се**), -ѐрāвām (се), ијек. помјера́вати (се) *несврш. и уч. према померати* (*се*).

поме́рање, ијек. помје́рање, с *гл. им. од померати* (*се*).

поме́рати (**се**), по̀мёрāм (се), ијек. помје́рати (се) *несврш. и уч. према померити* (*се*).

помѐрāч, -а́ча, ијек. помјѐрāч, м *покретни метални подупирач за удешавање нишанске плочице на пушци.* — Помјерач ... служи стријелцима за помјерање мушице. *Стр.*

по̀мерено̄ст, -ости, ијек. по̀мјереното̄ст, ж *својство или особина онога што је померено.*

помери́вати (**се**), -ѐрујём (се), ијек. помјери́вати (се) *несврш. и уч. према померити* (*се*).

по̀мерити, -ӣм, ијек. по̀мјерити, свршен. **1.** *помакнути с места, покренути, преместити.* — Или би свом снагом ударили шакама по столу и клупама и хтели силом да их оштете или бар помере. *Маш.* **2.** фиг. *поколебати, одузети сигурност.* — Дознало се да је дјевојка и пред каноником одлучно изјавила да је ништа неће помјерити у накани. *Мат.*

Изр. ~ памет коме *учинити да ко полуди*; ~ памећу, умом *полудети, шенути.*

~ **се 1.** *повр. према померити* (*I*). — Померисмо се још за један километар, онда се наново заустависмо. *Јак.* **2.** *поколебати се, изгубити сигурност.* — Померила нам се свест о својој вредности уопште. *Петр. В.*

помѐрљив, -а, -о, ијек. помјѐрљив *који се лако може померити, покретан, помичан.* — Све је ту било прилагођено, условно и померљиво. *НК 1946.*

помѐрљивṑст, -ости, ијек. помјѐрљивṑст, ж *својство или особина онога што је померљиво.*

по́мернӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. по́мјернӣ *који се може померити, премештати. Р-К Реч.*

поме́сти и **по̀мēсти,** -е́тēм свршен. **1.** *довести у забуну, збунити, смутити.* — Мати јаукну и загрцну се у плачу. То је Милана нешто помело. *Петр. В.* **2. а.** (кога) *побркати, пореметити чије основе, намере, омести, засметати.* — Хоћу да им кажеш шта ме је помело да ти не дођох. *Ком.* **б.** (што) *изазвати сметње у функционисању, покварити, пореметити.* — Не дирајте ми дјетета, већ сте јој том удајом сву памет

помели. *Коз. Ј.* **3.** (пут) *поћи погрешним путем, заблудети, залутати.* — Кад сам прелазио преко Црног врха, случајно пометемо пут. *Шапч.*

Изр. ~ кога у рачуну, ~ коме рачуне *покварити планове*; помео памећу *полудео је.*

~ **се 1.** *доћи у стање збуњености, смутити се.* — И Цигани се тада помели, пак спомињали сад једно сад друго име. *Шимун.* **2.** *пореметити се.* — Једноставан, патријархални живот се помео, а горе нешто долазило на његово место. *Сек.* **3.** *преварити се, погрешити. Вук Рј.*

пòмести и **пòмести,** -ètēм сврш. **1. а.** *метући очистити.* — С муком сам помео ћелију. *Чол.* **б.** *замахом покупити.* — А он је форинте и круне помео руком у подметнути џеп. *Перк.* **2. а.** *убити, покосити.* — Нећу ја . . . понијети дома кривоклештину . . . ако ће вас љетос све глад помести. *Љуб.* **б.** безл. *убити хладноћом.* — Старица леже уз ватру, застења и моли сина да боље наложи: — Помете ме — вели. *Ћип.*

пòместити, -ӣм, ијек. пòмјестити (трп. прид. пòмештен) сврш. *померити, помаћнути, преместити. Вук Рј.*

~ **се 1.** *одмаћи се, уклонити се.* **2.** *померити се. Бак. Реч.*

пòмет[1] м *снежна вејавица, мећава.* — Ћути као вода наплављеног поља, рођена у киши и помету. *Божић.*

пòмет[2] м **1.** *оно што се пометне или избаци као рђаво, лоше, отпадак.* — У житници помета му нема. *Март.* **2.** *побачај. Деан. Рј.* **3.** *пометња, збрка.* — Том обичајном помету хришћанског бога са израиљским криве су . . . сличности између старог и новог завета. *М 1867.*

пòметак, -тка м *помете. Рј. А.*

помѐтало с **1.** *пометача* (*а*). **2.** (и м) погрд. *онај који мора радити и најгоре послове.* — Упита га кроз зубе да ли је он уистину задње пометало. *Кум.*

пòметан, -тна, -тно *који се пометње, одбацује, јер више није ни за што, јер је стар, неваљао.* — Дај ти мени коња пометнога. *Рј. А.*

Изр. ~ гумно етн. празн. *гумно на коме се вештице састају.* — Стева је кô вјештица; кад се намаже, неће ни о трн, ни о грм, већ на пометно гумно. *Павл.*

помѐтање с *гл. им. од помѐтати.*

помѐтање с *гл. им. од помѐтати.*

помѐтати[1], пòмѐтām и пòмѐћēм *несврш. и уч. према помѐсти.*

помѐтати[2], пòмѐћēм *несврш. и уч. према пометнути.*

помѐтати[1], пòмећēм сврш. *метнути све једно за другим, поставити.* — Он јој довршио посао, помета све на кола и поведе волове уз цесту. *Мил. В.*

помѐтати[2], пòмећēм *несврш. и уч. према пометнути.*

~ **се 1.** *намештати се око кога, вртети се.* — Госпођа се Црвенковић мела и пометала око њега. *Сим.* **2.** *бацати се, побацивати се.* — Млада нева . . . жуту дуњу мирисала, четруном је пометала. *НП Вук.*

помѐтач, -áча м *онај који помета, мете.* — Пометачи иду кô уморни сати и трагове бришу од ноћи и од јуче. *Полић.*

помѐтача ж **а.** *оно чиме се мете, пометало. Деан. Рј.* **б.** покр. *крпа којом се мете хлебна пећ. Рј. А.*

пометàчица ж *она која мете.* — Исисати сву дражест младости њезине, па је онда бацити на улицу као ону пометачицу на Монмартру. *С 1919.*

помѐтен, -а, -о *збуњен.* — Под вечер се он поврати кући врло пометен. *Мул.* А пометени дани те године [1848.] нису били дани књижевности. *Михиз.*

помѐтен, -ена, -ѐно покр. *који је пун снежне вејавице, мећаве.* — Једном ријечју, од студенога, пометенога новембра наш газда прави сами Илин-дан. *Ћон.*

пометѐнӣк, -ика м *онај који је пометен, засут снегом.* — Први који би га [снијег] пропртили и стигли пред ковачницу, обично би доносили новости о вуцима, покланој стоци и пометеницима. *Ћоп.*

пометѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на пометенике.* — Оно су све пометенички и гињенички гробови. *Коч.*

помѐтено прил. *смућено, збуњено.* — Збуњено и пометено лете [птице селице] као да не знају ни саме куда ће. *Коч.*

помѐтенӧст, -ости ж *смућеност, збуњеност.* — Трагична Лоркина смрт . . . изазвала је пометеност у редовима самих убица. *Р 1946.* Први утисак када сам ово прочитао био је пометеност. *Мил. Ж.*

пометиљáвити, -йљāвӣм сврш. *в. пометиљати се.*

пометѐљати се, -āм се сврш. *оболети од метиља, постати метиљав, ометиљавити, пометиљавити.* — На недељу дана иза укопације . . . пометиљаше нам се овце. *Коч.*

пометѝљити се, -ѐтӣљӣм се сврш. *пометиљати се.* — Спустило се [дијете] с њима [овцама] доље у некакве баре и пишталине крај потока . . . па, кô брдске овце, зачас се пометиљиле. *Ћоп.*

пòметина ж **1.** *оно што се помеће, одбацује, отпаци; нечистоћа, прљавштина. Бен. Рј.* **2.** *постељица (при порођају). Вук Рј.* Изр. вући се као ~ *ићи лено, без живота.* — Уместо да дају све од себе, сви само ошљаре на раду и вуку се као пометине. *Дав.*

пòметкиња ж *жена која помеће, побацује. Р-К Реч.*

помѐтљив, -а, -о (обично у ж. роду) *која помеће, побацује. Рј. А.*

помѐтнути и **пòметнути,** пòметнēм свршн. **1.** *метнути, ставити на страну.* — Пометну карабин поред себе и сагну се испод моћне камените греде. *Ћоп.* **2.** *заборавити, одбацити.* — Пометнуше име твоје. *Крањч. С.* **3.** *побацити, пре времена родити.* — И мајка ти умр'је кад пометну јадно тебе. *Крањч. С.*

пометну́ће с нар. мед. *побачај. Бен. Рј.*

поме́тња ж **1.** *краткотрајни прекид обичног тока какве радње, сметеност, смућеност, збуњеност, конфузност.* — Пад Мусолинија изазвао [је] велику пометњу међу домобранима, па чак и међу Немцима. *Дед. В.* **2.** *одсуство реда, поретка, јасноће у чему, неред, гужва, збрка.* — Саботери и петоколонаши у војсци успјели су да створе ... огромну пометњу и безглавост. *Ч-М.* **3.** *неправилно, погрешно мишљење, заблуда, погрешка.* — И зар наши дани неће да вас сете ... на тирана наших падова, пометње? *Панд.*

пòмечād ж *зб. им. од помече.*

пòмече, -ета с *пометнуто дете, пометак, побацак. Рј. А.*

пòмēшāнōст, -ости, ијек. пòмијешāнōст, ж *својство или особина онога што је помешано или смешано.* — Да помијешаност пучанства дође до изражаја, Клистан је мјесто четири филе уредио у Атици десет фила. *Пов. 1.*

поме́шати, пòмēшām, ијек. помијèшати, свршн. **1. а.** *саставити разнородне честице у целину тако да се једне налазе међу другима.* — И у другим неким споредним личностима свуд има истине ... помешане с реторским фразама ... као што се злато налази помешано са стеном. *Прод.* фиг. Продере се жандар, али помијеша с тим некакав смијех који је требао ублажити грубост. *Мар.* **б.** *изменити место или положај делова.* — Играчи помешаше карте. *Лаз. Л.* **в.** *додати, долити, примешати.* — Помијеша му у вино ракију и нека мирисна биља. *Н. прип. Вук.* **2.** *довести у неред, смешати:* ~ књиге, ~ планове. **3.** *погрешно узети једно за друго, побркати.* — Пирх је ... несвесно помешао две народне песме у којима су имена јунака везана за Сталаћ. *Ђорђ.* **4.** *уплести, увући у неке везе и односе.* — У оној подметнутој крађи помешани [су] Крушка и Маринко. *Вес.* **5.** *побунити.* — Ти, нечешљани домине Кришпине, макни своја копита на »високи бријег« па помијешај костураше [Туропољце] проти господину Вурновићу. *Шен.*

~ **се 1.** *уз. повр.* — Како ја пођох к њему, помеша се с гомилом, и више га не видех. *Нед.* На отвореном простору ту се помешало неколико наших јединица. *Дед. В.* **2.** *спојити се, удружити се с ким или с чим разноврсним.* — Масне досетке помешаше се у порти са побожним разговорима и молитвама. *Чипл.* **3.** *продрети, пробити се куда, смешати се с ким.* — Видак се за коју годину помеша међ' прве газде. *Лаз. Л.*

помѐшāч, -áча, ијек. помјèшāч, м *онај који се с киме помеша, удружи.* — Одузима се својина на смешаној ствари од помешача који је на превару ишао. *Арх. 1926.*

поме́штāње, ијек. помјéштāње, с *гл. им. од помештати (се).*

поме́штати, пòмēштām, ијек. помјéштати *несврш. према поместити.*

~ **се** *повр.* — Наши стари ... више [су се] пута на југ и север помештали, док се нису најзад станили у данашњим српским крајевима. *Панч.*

пòмēшће и **пòмешће,** ијек. пòмјēшће и пòмјешће, с *место, просторија.* — Те кућице ... су садржавале два стана ... У помјешћу за купатило држао се крумпир. *Десн.*

помѝдōр, -óра м тал. покр. *в. парадајз, рајчица.*

помѝжати, -ām свршн. покр. *попишати. Вук Рј.*

помизàнтропити се, -ѝм се свршн. необ. *постати мизантроп, човекомрзац.* — Он се усами, помизантропи, жалећи се на људску подлост. *Матош.*

помѝјара ж **1.** *суд за помије; јама за изливање помија.* — Немаш другог посла него да завлачиш руке у помијару. *Чол.* **2.** погрд. *прљава жена.* — Која му је то љепша? Је л' ова помијара? *Кост. Л.*

пòмије, пòмијā ж мн. *прљава, нечиста вода од прања кухињског посуђа с остацима од јела.* — Мирис ... помија и коњске балеге улази у трговину. *Сим.* фиг. У рату сузе нијесу сузе, већ помије. Треба их се лишити. *Вуј.*

помијèњати, пòмијењām, ек. помéњати.

пòмијешāнōст, -ости, ек. пòмешāнōст.

помијèшати, пòмијешām, ек. помéшати.

помѝлāр, -ára м покр. *в. помељар(ац).*

помѝлатн, пòмѝлām несврш. *в. помаљати.* — Помилају [јаглаци] те златне, шаре главке. *Марк. Ф.*

~ **се** *в. помаљати се.* — Не може спадати у овај чланак да расправимо како се у књизи нашој иза славјанске идеје стала помилати ... идеја хрватства. *В 1885.*

помѝлети, -лѝм, ијек. помѝљети, сврш. *почети милети, појавити се пузећи.* — На пропланцима под Мучницом помиљеше црне поворке. *Лал.*

помѝлити, -ѝм сврш. *в. помилети.* — Сутрадан рано, истом што је сунце помилило ... *О-А.*

пòмилòван, -вна, -вно заст. *самилостан, сажаљив.* — Спомене се и помиловних посмијеха слуга и вратара кад су га видјели одлазити оборене главе. *В 1885.*

помиловàнӣк, -ика м *помиловани осуђеник. Р-К Реч.*

помиловáње с **1.** *ослобођење од казне или ублажење казне ономе који је осуђен као кривац.* — Ти ниси извршила ... злочинство ... израдићу ти помиловање. *Ранк.* **2.** заст. *самилост, сажаљење.* — Стрмоглавио се човјек са врх звоника — одврати запитани, са нешто присиљеним помиловањем, а са смијешком сотонскога задовољства. *В 1885.*

пòмиловати, -лујём сврш. **1. а.** *погладити руком у знак нежности, љубави.* — Госпа Нола га помилова по сагнутој глави. *Сек.* **б.** фиг. *обухватити погледом, показујући нежност.* — И ови мири, и гребена, и чемпреси, и маслине, и гробови — све то живи од оних тисућа очи што их помиловаше. *Војн.* **2.** ир. *ударити, озледити.* — Ето ту ме је помиловала граната. *Пол. 1950.* **3.** *опростити или ублажити казну коме.* — На стрељању су се сви мирно држали ... једнога смо помиловали. *Поп. Ј.* **4.** црквн. *показати милост према коме.* — А моја мати, бог јој душу помиловао, ни пет ни шест него њему: »Неће за мене живе друга у нашу кућу!« *Нам.*

~ **се** *заволети се, замиловати се.* — Нека дође твоја мила сеја да привати с тевсије прстење, да с' видимо и помилујемо. *НП Вук.*

помилу́шити, -йлу́шӣм сврш. покр. *помиловати.* — Стара кухарица ... тада помилуши дјетињастог товљеника младожењу. *Божић.*

помѝљати, пòмӣљӑм несврш. покр. *в. помаљати.*

~ **се** *в. помаљати се.* — У дну села помиљају се оружници ... да припазе, разваде и придуше огњевиту крв. *Торд.*

помѝљети, -йлӣм, ек. помѝлети.

пòминӣвање с *гл. им. од помињати (се).*

пòминӣвати, -њём *несврш. према поменути.*

~ **се** *сећати се.* — Помињем се у својој младости кад људи говораху ... *Љуб.*

пòмирати, -рём *несврш. и уч. према помрети.* — Дјеца ће ти ... помирати од глади. *Павл.*

пòмирба ж **1.** *помирење.* — Ниједног словца за помирбу није могла дјевојка да нађе. *Леск. Ј.* **2.** фиг. *склад, усклађивање.* — Ову помирбу Конфуција и Лаоцеа узмимо онако како ју је извршио чувени синолог. *Уј.*

пòмирбенӣ, -ā, -ō *који се тиче помирбе:* ~ суд. — Помирбени цјелов, дуг, искрен ... зближи наново ова два срца. *Дражс.*

помѝрбожити се, -ӣм се сврш. етн. покр. *пољубити се на Божић говорећи једно другом: мир божји!*

пòмӣрен, -а, -о *смирен, спокојан.* — Од ње је зрачила нека помирена прегореност. *Десн.*

пòмӣренӧст, -ости ж *својство или стање онога који је помирен, помирење.* — Не верујте у њену помиреност са судбином. *Грол.*

помирéње с *измирење; помиреност.*

Изр. пружити руку помирења *показати готовост на помирење.*

помѝрилац, -иоца м = помиритељ *онај који помирује, измирује.* — А има ли благотворнијега ... помириоца између људи и Немезиса? *Шапч.*

помирѝсати, -йришём сврш. **1. а.** *увући у себе ваздух кроз нос да би се осетио мирис, задах, смрад.* — Узме [глину] на прст, помирише, а некад и лазне, па пружи сину да и он помирише. *Глиш.* **б.** *пољушити (о животињи).* — Пред Јандром је докикало црно кудраво псето и помирисало приновак кућни. *Киш.* **2.** фиг. **а.** *испробати, осетити, бити упознат с чим.* — Закони каменьара намећу исту суздржљивост ... према свакому који је помирисао градску пару. *Јел.* **б.** *дознати, сазнати, распитати се.* — Та близина пробудила је одмах у њему [абитуријенту] радозналост ... да мало помирише гдје ће то учити, гдје ће то живјети с Надицом. *Перк.*

Изр. ~ барут *бити у рату.* — Што ... брате, јеси ли помирисао барута? *Крањч. Стј.*

помѝритељ м = помирилац. — И завјетовах се светом заклетвом да ћу походити гроб спаситеља, помиритеља свијета. *Шен.*

помѝрити, пòмӣрӣм сврш. *учинити да ко буде у миру с оним с којим је био у свађи, у завади, у непријатељству.* — Врсни људи ... и угледни ... чича Мирко и чича

Маринко ... па би добри људи да их помире. *Ад.*

Изр. ~ крв *пресудити распре због проливене крви с једне и с друге стране.* — Оди, попе, да с' пријатељимо и да старе крви помиримо. *НП Вук*; ~ с богом *исповедити.* — Реци му да дође к болеснику да га с богом помири. *Ћип.*; ~ кога са земљом *проузроковати коме смрт, усмртити кога.* — О поноћи га спопадне његова трескавица која га помири са земљом. *Куш.*

~ **се 1.** *прекинути, окончати свађу, непријатељство, обновити, успоставити мир, пријатељство.* — Нећеш из моје куће док се не помиримо. *Кос.* **2. а.** *примити што и против воље као чињеницу и не противити му се више, навикнути се, привикнути се, свикнути се.* — Оно са чим нису могли да се помире ни његов ... пркосни дух, ни његово младо горштачко тело, биле су сремске »базе«. *Поп. Ј.* **б.** *сложити се, сагласити се, задовољити се чим.* — Она осјећа како би било потребно ... да се помири с тим стањем факата. *Крл.* **в.** *ускладити се.* — Цар је био мишљења да би се оба гледишта могла помирити. *Јов. Ј.* **3.** *примирити се.* — И Лука се помирио те се одшуњао опет у кухињу. *Киш.*

пòмирйште с нар. *место где се ко с киме помири.* — У огњиште посвадиште, у одриште помириште. *Н. посл. Вук.*

помйрљив, -а, -о **а.** *који жели мир, који је готов на измирење.* — Ако садашња совјетска политика помирљивости не нађе одговарајући одзив на другој страни, она неће постати помирљивија, већ ће престати да буде помирљива уопште. *КН 1955.* **б.** *који се оснива на мирољубивости*: ~ политика. **в.** *који се може помирити.* — [Дум Иван] се није морао држати предрасуде по којој католицизам није помирљив са српством. *Поп. П.*

помйрљиво прил. *на помирљив начин.* — Узалуд је она говорила благо, помирљиво и фино. *Кол.*

помйрљивòст, -ости ж *својство или особина онога који је помирљив.* — Лице му није изражавало ни срџбу, ни помирљивост. *Шов.*

пòмйрнӣ, -ā, -ō *који доноси помирење.* — Па га обузимље жудња велика ... бадњу дочекати вечер велебну, помирну. *Гал.*

пòмйрница ж **1.** *оно што помирује (жеља, порука).* — Послао ме отац да ти испоручим помирницу. *Кос.* **2.** (у атрибутској служби) *која се даје ради помирења, која је знак помирења.* — Ми пружамо руку помирницу сваком честитом грађанину ове земље. *Тито.*

пòмйрно прил. *помирљиво.* — Али добра моја госпо, помирно се утаче у ријеч Бењамин. *Креш.*

помйрњати се, -ām се сврш необ. *смирити се.* — Резултат тога угађања опази Сава тек после две године: млади се калуђери помирњали, много мирнији од матурих. *Ранк.*

помирòвати, -йрујēм сврш. *остати неко време на миру, мало починути.* — Искрца момчад на копно, утврди улаз у луку и помирује докле год се господар ... није вратио. *Вел.*

пòмйсао, -сли ж и заст. -сла м **а.** *оно што је настало као резултат размишљања, производ мишљења, општи појам о неком предмету или појави.* — Поче да стрепи од помисли на ноћ. *Андр. И.* Како сам се у себи радовао с помисли да сам их мајсторски залуђивао. *Креш.* При такоме помислу и најхрабријем се човеку кожа најежи, страх га хвата. *Јакш. Ђ.* **б.** *замисао о каквом раду, о каквој активности, намера.* — Далеко сам од помисли да бих у фељтону о Верони покушао изазвати распру. *Бат.* У прво време, кад су у нас почеле школе да се заводе, није могло да буде о другоме чему помисла, већ о првој потреби, о писмености. *Панч.* **в.** *жеља.* — Сваку помисао читам вам с лица, и она је за мене заповест. *Чипл.*

пòмислити, -йм сврш. **1.** *мисаоно или у мислима зауставити се на чему, изабрати што.* — Лица и очију нежних, кадифених, да нико не би помислио да су то кћери њихове. *Станк.* **2.** *представити у мислима, у машти, замислити.* — Ја га ... не могу друкчије помислити него у неком модром капуту. *Јурк.* Помисли, молим те, ни млекарница нам више не да млека. *Петр. В.* **3.** *закључити.* — Лако [би] човјек помутњом помислио да је цијело од учињеног вештаног платна. *Креш.*

Изр. ни (у сну) ~ *нипошто, ни по коју цену.* — Миш је молио да га пусти. — Ни помислити, рекла је мачка озбиљно, јер ти си штеточина. *БВ 1909.*

~ **се** *в. помислити.* — Не знам да ли такво кићење ... доликује и богатима, кад се помислимо да би се ... голотиња сиромаха могла оденути од накита богатих. *Нед.*

пòмицāј м *мала промена положаја тела или његових делова, покрет, кретња.* — Ивановић само осјећаше како се у унутрашњости његовој понавља свака она кретња, помицај. *Леск. Ј.*

помйцāљка ж *направа која се може помицати*: отпорник с помицаљком. *Физ. 2.*

пòмицāње с *гл. им. од помицати (се).*

пòмицати, -ичēм *несврш. и уч. према помакнути, помаћи.*

~ **се 1.** *кретати се полагано напред, ићи.* — Пловили смо врло тешко, али опет помицали смо се напред. *Нен. Љ.* **2.** *кретати се напред у своме развитку, напредовати.* — И док живот напредује у ширину и висину, закон се тврдоглаво не помиче с мјеста, и силом би желио задржати живот. *Мих.* **3.** *постојати, тећи, трајати.* — Ово су зла која се помичу још од витешкијех доба. *Љуб.*

помѝцљив, -а, -о *који се лако помиче.* — Раскидани обриси појединих фигура истичу се из гомиле као помицљиви кипови од сиге. *Цес. А.*

пòмичан, -чна, -чно **1.** *који се по своме уређењу може лако помицати, покретљив.* — У кочији ... на помичним осовинама ... Барутански шофира. *Крл.* **2. а.** *који има способност да се брзо прилагоди променама, новим условима.* — Помични су захвати они код којих се положај дршка рекета мијења у руци већ према томе да ли се удара форхенд или бекхенд. *Тен.* **б.** *који има способност да брзо схвата, окретан, живахан.* — Мисао њена бијаше уопће једва помична. *Шег.* **в.** *који се брзо развија, мења.* — Једна потенцијална, помична и једна реална, трошна садашњост се сусрећу. *КН 1956.*

Изр. помични котур физ. *котур који се својим жлебом ослања на уже коме је један крај утврђен, а на други делује сила.*

пòмичница ж (у атрибутској служби) *она која се помиче.* — Ја нијесам звјездознанац да припишем недаћу времена ... малим звиједзама помичницама. *Шен.*

пòмичнōст, -ости ж *својство или стање онога што је помично.*

помишљáвати, -ѝшљāвām *несврш. и уч. према помислити.*

пòмишљај м *помисао.* — Није [било] освете, био је само помишљај на њу. *Божић.* Да, то ће бити добар помишљај побунит Раце да не војују, побунити их на ћесара баш. *Кост. Л.*

помѝшљање с *гл. им. од помишљати.*

помѝшљати, пòмѝшљām *несврш. и уч. према помислити.*

помишљéње с *помисао, жеља.* — Преведи ме преко Романије нељубљену и немиловану и брез сваког мушког помишљења. *НПХ.*

помѝшљив, -а, -о **1.** *што се може помислити.* — Било би помишљиво да човјек себи маштом створи сасвим друкчији свијет. *Баз.* **2.** *сумњив.* — Саму [је] циљ посјета тога џентлмена био више него помишљив. *Креш.*

помѝшљивōст, -ости ж *својство или особина онога који је помишљив. Рј. А.*

пòмједити, -ѝм, ек. пòмедити.

пóмјер, ек. пóмер.

помјер-, ек. помер-.

пòмјестити, -ѝм, ек. пòместити.

помјèшāч, -áча, ек. помèшāч.

помјéштање, ек. помéштање.

помјéштати, пòмјēштām, ек. помéштати.

пòмјешће и **пòмјешће,** ек. пòмешће и пòмешће.

пòмлавити, -ѝм (трп. прид. пòмлављен) сврш. *смлавити, сатрти, уништити. Рј. А.*

пòмлāд[1] м покр. *в. помладак.* — Наш надобујни помлад представљат ће вам радника, то јест омладину. *Ков. А.*

пòмлāд,[2] -а, -о *подоста, прилично млад.* — Из нашег села уписали [у војску] готово све што помлађе бијаше. *Вукић.*

пòмладак, -атка м **1.** *подмладак*: ногометни ~. — И врсни састави помлатка ... наступају. *Весл.* **2.** покр. *кожица која се начини на рани кад рана зарасте. Рј. А.*

пòмлāдан, -дна, -дно необ. *који помлађује.* — Барбари! Да, то значи: пуни новога сока живога и помладнога. *Рад. А.*

пòмладина ж покр. *в. подмладак.* — Вјешат ћу те на четири гране, а на пету твог баба Марјана ... да не буде од њег помладине. *НПХ.*

помлáдити, пòмлāдīм (трп. прид. пòмлāђен) сврш. *подмладити.* — Немам лијека да помладим стара, ни да скротим надута. *Љуб.*

~ **се** *подмладити се.* — Стари двор се је управо помладио у рукама новога господара. *Том.* Готово бих рекао — помладио се некуд. *Хорв.*

пòмлāђенōст, -ости ж *својство или стање онога који је помлађен.*

пòмлађй, -ā, -ē *доста млађи.* — За њим се упути бркати Рако ... помлађи од попа. *Мат.*

помлађѝвање с *гл. им. од помлађивати (се).*

помлађѝвати (се), -āђујēм (се) *несврш. и уч. према помладити (се).* — Ракија ... им ћуд омекшава, душу помлађује ... а напосљетку их отупљује. *Коз. Ј.*

помлáтити, пòмлāтīм (трп. прид. пòмлāћен) сврш. **1.** *убити све једног за другим.* — Једнога дана јави нам се један пешак: —

Помлати нас њихова артиљерија. *Јак.* **2.** *ударцима оштетити све или на много места, уништити.* — Сиве и суве равнице ... затирале суше ... помлатиле крупе. *Дуч.*

~ **се** *побити се, потући се.* — Ако се још једанпут помлатимо с Талијанима, пустићу их шоши на уста, па ошини. *Вуј.*

помла́чити, пòмлāчӣм сврш. *учинити да што буде млако.* *Вук Рј.*

пòмлелац, -еоца, ијек. пòмљелац, и **помлѝнāр,** -ара м *помељар.* — Кад бијаше помљелаца и поковалаца испреко воде, Букар се нешто помагао. *Мат.*

пòмлети, -мељēм, ијек. пòмљети, сврш. *све самлети.*

пòмљелац, -млиоца, ек. пòмлелац.

пòмљети, -мељēм, ек. пòмлети.

пòмљив *в. помљив.*

пòмљиво прил. *в. помљиво.* — Изненађен том спознајом сврнуо је поглед на старца и почео помљивије слушати његове ријечи. *Шег.*

помна́жати, пòмнāжāм *несврш. и уч. према помножати.* — Али не може бити дужност зло у свијету помнажати, а ни дужност из самилости чинити добро. *Наз.*

пòмнӣк м заст. *онај који је поман, који се стара око чега.* — Био је помник, радиша и усталац. *Павл.*

по́мнити, пòмнӣм несврш. заст. **1.** *сећати се, памтити.* — Опчинила ми тако чувила ... да и сам помним да је била доб кад ме то око, та ме љубну реч. *Кост. Л.* **2.** *настојати, старати се око чега.* — Крени сватко помнит' посла свога. *Март.* **3.** *пажљиво, позорно слушати.* — Збори Вуче, а помни га Лука. *Март.*

пòмно и **пòмно** прил. **1.** *с пажњом, брижљиво, пажљиво, позорно.* — Ухо окренуо и помно слуша разговор за другим столом. *Срем.* **2.** *опрезно.* — Помно јунак Цуце превалио ... тер се маша кршнијех Ћеклића. *Маж. И.*

пòмного прил. *подоста, прилично много.* — Јесте да је његов вишак помного већи од Савиног, али Сава не прави питање. *Чипл.*

помножа́вати, -òжāвāм и **помножѝвати,** -òжујēм *несврш. и уч. према помножати, помножити.* — Ту поезију [породичног живота] осјећати и показивати — то није посао машинисте; ту не треба помножавати театралних догађаја. *Рад. А.*

~ **се** *бивати, постајати бројнији.* — Кријепи [се] и помножује ... војска народних бораца за слободу. *П 1939.*

помнòжати, -āм сврш. *в. помножити, увећати.* — Приговори могу само помножати бол. *Шен.* Његове бриге ... се помножаше. *Шим. С.*

помнòжити, пòмножӣм сврш. **1.** *учинити што бројно већим, повећати, појачати.* — Наша проматрања помножена и сакупљена једва достају за стварање ... система. *Анп. 1.* **2.** мат. *извршити радњу множења двају или више бројева.*

по́мнōст и **пòмнōст,** -ости ж *особина оног који је поман.* — [Пратила је] с подетињеном помношћу како наноси свакојаког ђубрета ... долазе с оног краја улице. *ЛМС 1951.*

пòмња и **по́мња** ж **а.** *пажња.* — Лино ... стаде савијати највећом помњом њезину руку. *Шимун.* **б.** *брижљивост, брига, старање.* — Да не буде тебе, твоје пажње и помње, зло по мене. *Шен.* **в.** *опрезност.* — Његова пресвијетлост свом помњом ступи на земљу. *Ћип.*

пòмњив, -а, -о *пажљив.* — Кућни врт ... показује у свем[у] трагове веома помњиве и разумне његе. *Јурк.*

пòмњиво прил. **а.** *пажљиво, с интересом.* — Ја ти се нијесам ругала, већ помњиво слушала што проричеш из мртве кошћурине. *Љуб.* **б.** *савесно, опрезно.* — Помњиво прескаче с хриди на хрид док дође до последње. *Ћип.* Он се помњиво обазре по зидовима и напокон се повуче. *Бен.*

пòмњивōст, -ости ж *својство или особина онога који је помњив.*

пòмòдан, -дна, -дно **1.** *који одговара моди, који је начињен по моди:* ~ кишобран, помодни журнали, помодне хаљине. **2.** *који се придржава моде, који се поводи за модом.* — Његове жене нису помодне љепотице. *Бат.* **3.** *који је у вези с продајом или шивењем ситних женских одевних и украсних предмета као што су: шалови, украси од тканине и сл.:* помодни салон, ~ трговина.

помòдāр, -ара м *онај који се држи моде, који се влада по моди.* — Уз озбиљне стваралце [у књижевности] јавило се и мноштво помодара. *Барац.*

помòдара ж *в. помодарка.* — Нећу Влаиње, ни Немице, нећу помодаре. *Јакш. Ђ.*

помòдāрка ж *она која се поводи за модом.* — Муж, млад газда, скоројевић, жена му сноб и помодарка. *Андр. И.*

помòдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на помодаре.*

помòдāрски прил. *као помодари, као помодарке.* — Помодарски [се] кревељи неколико унакажених успијуша. *Бар.*

помода́рство с *повођење за модом.* — Змајева песма Билдунг ... исмева туђинско помодарство наших младића и девојака. *Т. књ.*

пòмōдно прил. *по моди.* — Једна госпођа, помодно одјевена, сједила је тамо. *Торб.*

пòмōднōст и **помóднōст,** -ости ж *помодарство.* — Модеран човјек је онај који зна разликовати помодности од модернизма. *Матош.*

помòдрелōст, -ости ж *својство или стање онога што је помодрело.*

помòдрети, -рӣм (ек. и ијек.) сврш. *постати модар.* — Стојан утрча; лице му помодрело од дуга стајања на зими. *Ранк.*

помòдрити, пòмодрӣм сврш. **1.** *учинити модрим.* — Стари Амброз Глембај ... се ... оженио само зато да оплемени и помодри своју плебејску крв. *Крл.* **2.** *в. помодрети.* — Зачудим се кад видех како је сав помодрио као чивит. *Вес.*

пòмозбōг и **пòмоз(и)бōг** м *познаник, знанац.* — Ти знаш ... да већ сада немам рода ни помозбога. *Горд.* Кад би доживили, онда би тек знали како срце боли за својим, па нека ти је само помозбог. *Ад.*

Изр. ни род ни помоз(и)бог ми (му) није *никакве везе, ништа заједничко нема(м) с њим.* — Магда ми није ни род ни помозбог. *Бен.* Ни род ми није, ни помозибог, а мој 'леб једе већ седамнаест година. *Рад. Д.*

помòкрити, пòмокрӣм сврш. **а.** *покваситн, смочити мокраћом.* — Једва би је [малу поткућницу] дијете помокрило. *Михољ.* **б.** *учинити мокрим, влажним.*

~ **се** *испустити мокраћу.* — Слон иде право пред његов дућан ... рашири мало стражње ноге и помокри се гласно и обилно Авдаги пред сам ћепенак. *Андр. И.*

пòмōл и **пòмол,** -ола м **а.** *појављивање, долазак, помаљање.* — Све то одјекиваше улицама већ од помола дана. *Креш.* **б.** *облик у којем се што јавља, појава, изглед.* — Не поводити се за првом импресијом, за ваљским помолом ствари. *Десн.*

Изр. на помолу *на видику, пред очима, ту близу.* — У часу кад је битка била при крају и наша побједа на помолу, он је ударио с леђа и одлучио битку у корист четника. *Чол.*

пòмолак, -о̄лка м обично у изразу: на помолку *в. уз помол (изр.).* — Кад су били Млетку на помолку. *НП Вук.* Кажу да је сухо дрво олистало што га је девет година заливао, олистало као на помолку пролећа. *Шапч.*

пòмолац, -о̄лца м *оно што ко помоли, извади (нпр. из торбе) кад хоће коме да даде.* — Помолац баби теоце враћа. *Вук Рј.*

помòлити[1], пòмолӣм сврш. **1.** *показати, истурити иза неког заклона, извући.* — Расцвала се зора над Мосором ... сунцу не да помолити лице. *Ботић.* Жандарм одшкрину врата, помоли озбиљно лице и климну главом да уђу. *Ћос. Д.* **2.** *помолити се (а).* — Моба помоли у село и доприје на поглед цркве. *Љуб.*

Изр. не сме ~ носа (главе) *не сме изићи напоље, на улицу, међу људе;* не дати (коме) зуба ~ *в. уз зуб (изр.).*

~ **се а.** *показати се, појавити се пред очима, искрснути.* — Домало се помоли из куће и бака. *Куш.* Глава фоке ... се од времена на време помоли из воде. *Петр. М.* **б.** фиг. *настати, отпочети.* — Ево, јесен се помолила, а он нема чиме да утажи дјечју глад. *Гор.*

помòлити[2], пòмолӣм сврш. (кога) *обратити се коме с молбом, упутити коме молбу, замолити.* — Пошље ... своја сестрића с писмом к Шћепану и помоли га да му допусти да га завладичи. *Љуб.*

~ **се** *изрећи, извршити молитву.* — Клечке се помоли бесмртној Љепоти. *Уј.*

помòлог м *стручњак за помологију.*

помолòгија ж лат.-грч. *наука о воћу, воћарство.*

помòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на помологе и помологију:* ~ завод.

пòмōљ м и **пòмōље** с *в. помол.* — Судећи по ходу мора да смо били на помољ кућама. *Ћип.* Кад се је сијевак показао на истоку, доспјеше Задру граду на помоље. *Шен.*

помољúвати (се), -ӯљујēм (се) *несврш. и уч. према помолити (се).*

пòмор м *нагло умирање (људи), цркавање (стоке) у великом броју од какве заразне болести, глади и сл., мрија.* — Наишао је на кућу помор и побио му сву дјецу. *Бен.* [Сељак] се ... задужује због неродних година, помора стоке. *Јов. С.*

пòмора ж *в. помор.* — Осуше [се] стријеле ... као небеска помора. *Брл.*

Помòрāвље с *поречје, слив реке Мораве; долина Мораве.*

помòрāвскӣ, -ā, -ō *који се односи на Поморавље.*

помòрāнча ж бот. и агр. = поморанџа. — Пјевају поморанче јутарњему Сплиту. *Уј.*

помòрāнчин, -а, -о *који припада поморанчи:* ~ кора.

помòрāнџа ж = поморанча.

помòрāнџин, -а, -о *који припада поморанџи.*

помòрāнџиница ж агр. *крушка која је налик на поморанџу.* — Највише се цијене ... крушке: ... поморанџиница. *Тод.*

пòморац, -брца м *онај који плови морем; познавалац мора; морнар.* — Колумбо није пошао откривати Америку ни као поморац ни као земљописац. *Нех.*

помòрити, пòморӣм свршс. **1.** *усмртити, уништити у великом броју (о помору, глади, суши и сл.).* — Ове године несрећна врућиштина помори много деце. *Глиш.* О да би вас куга поморила! *Кос.* Ударила суша, па помори и попали све. *Ђор.* **2.** *тешко заморити.* — У планини снијег до кољена, помориће коње и јунаке. *НП Вук.*

~ се *заморити се, уморити се.* — Деца се била сиграла ... док се нису поморила, па се и они шћућурили уз нас. *Ад.*

пòморјанин м (мн. -ӑни) покр. *становник уз море, приморац.* — На бесједи опази ону даровиту бистрину што ... одликује поречане и поморјане. *Павл.*

пòморје с *крај уз море, приморје. Р-К Реч.*

пòморка и **пòморкиња** ж *она која живи на мору.* — Поморко вило ... ево ти, љубо, знамење тврдо! *Кост. Л.* А Волоскӧ наше покрај вала сиња тиху пјесму слуша вила поморкиња. *Наз.*

помòрљив, -а, -о *који мори, уништава.* — Оно љето поморљиво било. *НПХ.*

пòморнӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на помор.* — Увијек је он долазио у ... спор са ... старјешинама ... нарочито за вријеме поморних и ратних година. *Ств. 1948.*

пòморскӣ, -ӑ, -ӧ **а.** *који се односи на море, на пловидбу по мору:* ~ право, ~ сила, ~ држава, ~ саобраћај, ~ академија, поморске карте, поморски знакови. **б.** *који се односи на поморце, који је својствен поморцима.* — Скочим из моје кабине, огрнем огртач поморски. *Панд.* **в.** *који се врши на мору:* ~ бој. **г.** *који живи покрај мора и на мору.* — Сасјечи [ће] мачем птичетине поморске ружне. *Марет.*

пòморство и **помòрство** с *искоришћавање мора за саобраћај и као извор морских богатстава; вештина грађења пловних превозних средстава и управљања њима по мору.*

пòморчице ж мн. зоол. *врста отровних змија које живе у мору* Hydrophiinae. *ЕЛЗ.*

пòмост м *под од дасака или плочица.* — Затим оде ... у врт и ондје начупа траве те њом поспе помост школски. *Јурк.*

помòстити, пòмостӣм свршс. *начинити, ставити помост, поподити, патосати.* — Затресоше и загруваше лаке тањижице по помошћену уласку испод звонаре. *Ранк.* Је л' истина, Сењанине Иво, да с' у тебе двори самотвори ... помошћени камен по камену. *НПХ.*

помòћница ж покр. *в. помоћница.* — Бог и лијепа слава божја њега не заборавили, но била му најбоља помоћница души и тијелу. *Вук.*

помòтрити, пòмотрӣм свршс. *промотрити, размотрити, погледати.* — Полако те, Срби, браћо драга, брзи посли могу штета бити, ваља нешто даље помотрити. *НП Вук.*

пòмоћ, -оћи ж **1. а.** *радња којом се олакшава рад или положај другога.* — Свака поларна експедиција ... обраћала им се [Ескимима] за помоћ. *Петр. М.* **б.** *материјална средства која се пружају као потпора (коме или чему).* — Може не дати лопов, превише је тврд на помоћи. *Сим.* **в.** *помагање у лечењу:* лекарска ~. **2.** *онај (или они) који долази да одбрани, заштити кога или што (најчешће у војним операцијама).* — Да је тога тренутка ... кренуо воз ... телеграми би забрујали дуж фронтова да је француска помоћ већ на српскоме земљишту. *Нуш.*

Изр. благајна (каса) узајамне помоћи *фонд у оквиру синдикалне подружнице у каквој установи или предузећу, створен улозима чланова из којега се дају бескаматне позајмице члановима;* моћи од помоћи етн. *средство које по нар. вероваљу има чудесну моћ;* нема помоћи *свршено је, нема више лека ни могућности да се што учини;* прва (хитна) ~ *помоћ која се пружа пострадаломе пре него што стигне лекар;* (с) помоћу, уз ~ кога, чега *служећи се, користећи се ким или чим;* у ~ *узвик којим човек у опасности тражи помоћ.*

помòћи и **пòмоћи,** пòмогнӗм (аор. 2. и 3. л. помòже, пòможе; имп. помòзи; прил. пр. помòгāв(ши) и пòмогāв(ши); р. прид. пòмогао, помòгла и пòмогла, -ло; трп. прид. пòмогнӯт) свршс. **1. а.** *олакшати вршење неког рада, дати помоћ, подршку, потпору у чему.* — Помози до побједе древним херојима. *Матош.* **б.** *улити поуздање, сигурност, охрабрити, ободрити.* — У толикој разликости државној поможе сљедбеницима источне цркве вјера. *Јаг.* **в.** *спасти, избавити, заштитити.* — Рони сузе јутром и вечером ... а не може сину да поможе. *НП Вук.* **2.** *изазвати побољшање, поправити стање.* — Паде у постељу. Не помогоше му ни траве, ни бајање, ни молитве. *Глиш.*

Изр. да бог поможе *сасвим слабо, тешко.* — У оно доба људи нису спавали ни седели ... али, да бог поможе! *Лаз. Л.*; и боже помози *како тако, још некако.* — Скупиле се сеше и секе, па чешљају перје ... Дабогме кад момци уђу, мало се ту уради. Док су саме, и боже помози! *Ад.*; ни род ни помози бог *ништа, ни по чему свој*; помози бог! бог ти

помогао! *поздрав при сусрету и одговор на поздрав.*

~ се 1. *користити се, имати помоћ од кога.* — Сусјед се није могао помоћи од сусједа за кокошје јаје. *Шен.* **2. а.** *учинити напредак, поправити своје имовно стање.* — Служе својим поглаварима, те ... се лијепо помогну и поткоже. *Богд.* **б.** *поправити.* — Види се, блиједа си ... Али свеједно, убрзо ћеш се помоћи. *Бип.*

по̀моћнӣ, -ā, -ō **1.** *који олакшава извршење основне радње или се добива успут, споредан, узгредан.* — Сјецишта тих помоћних кружница су средишта тражених кружница. *Анал.* Скроб ... служи ... и као помоћни производ у многим индустријским гранама. *КН 1956.* **2.** *који служи за указивање помоћи.* — Ах, све ми оде, све ме остави, не беше за ме руке помоћне. *Јакш. Ђ.*

Изр. **~ глагол** грам. *глагол који служи за творбу сложених глаголских облика*; **~ седиште** *седиште постављено са стране, испред осталих седишта или иза и између њих, на које се седа кад су сва редовна заузета.*

помо̀ћник, -и́ка м **1.** *онај који помаже у чему.* — Посла су пуне руке, а немаш помоћника откад смо пијаног Гргу отјерали. *Шен.* **2. а.** *службена особа, непосредно одговорна главном руководиоцу, која му помаже и замењује га.* — Пет окружних начелника, пет окружних помоћника ... добило је унапређење. *Јов. С.* **б.** *стручни службеник оспособљен за вршење помоћних послова своје струке*: лекарски **~**, санитетски **~** и сл. **3.** *изучени занатлија који нема своју радионицу него ради за плату у туђој, калфа.* — Шнајдер ... сијевне очима најприје на шегрта па на помоћника. *Донч.*

помоћни́ков, -а, -о *који припада помоћнику.*

помоћни́ковица ж *жена помоћника* (*2а*). — Мисли јамачно — гдје је помоћник Петко удовац, а она удовица ... таман за њу прилика: да аванзује за госпођу помоћниковицу. *Глиш.*

помо̀ћница ж **1.** *она која помаже.* — Мајко помоћнице, теби се утјечем! *Пав.* Поставили смо је за болничарку-помоћницу у трећем батаљону. *Дед. В.* **2.** нар. *једна од двеју уздужних мотки које с попречним моткама чине оквир на лотрама сељачких кола.* — Почео је сâм да истовара, затим сâм намести и помоћнице, окрену кола и врати се на њиву. *Петр. Б.* **3.** бот. **а.** *једногодишња биљка бела цвета, јајаста листа* Solanum nigrum. *Терм. 3.* **б.** мн. *породица биљака са цветовима састављеним од по 5 латица и венчића у чашици и по 5 прашника и тучкова, у коју спадају кромпир, парадајз, паприка, дуван и др.* Solanaceae. *Терм. 3.*

Изр. **кућна ~** *женска особа која помаже у кућним пословима*; **рука ~** *помоћ, потпора.* — Ох, тој земљи мојој треба руке помоћнице! *Шен.*; **сестра ~** мед. *женска особа оспособљена за пружање помоћи болесницима, медицинска сестра.*

помо̀ћничин, -а, -о *који припада помоћници.*

помо̀ћничкӣ, -ā, -ō *који се односи на помоћнике.*

помо̀ћу предл. с ген. *преко, на основу, путем кога или чега, по коме или чему.* — Није могао никако тачно да определи [врсту мајмуна] ни помоћу Брема којега је ... узаман прелиставао. *Срем.* [Он] рачуна сав простор којим ратни брод влада помоћу својих батерија. *Мј. 1936.*

Изр. с **~** *помоћу.* — Језик ... је нагомилано лексичко благо израза ... које човек с помоћу говорне силе у себи тече. *Сек.*

помо̀чати, -а̄м сврш. *в. помокрити. Вук Рј.*

помо̀чити, по̀мочӣм сврш. *мало повласити, овлажити.*

по̑мпа ж грч. *спољашњи сјај, раскош какве приредбе.* — Прође доба помпе и параде. *Дом.* фиг. Стари кестен цвате. Бијел у помпи маја. *Крл.*

помпа̀дӯр, -у́ра м и **помпа̀дӯрка** ж *врста женске торбице* (*према имену маркизе Помпадур*). — Држала је на крилу мали баршунасти помпадур. *Адум.* Помно [је] спремила своју ... марамицу у помпадурку. *Крл.*

по̀мпӗзан, -зна, -зно фр. = помпозан *пун помпе, који се врши с помпом; свечан, раскошан.* — То ће код њих ... бити ... помпезна хаљина. *Уј.* Више [се] не одржавају бљештаве и помпезне прославе. *Пол. 1958.*

по̀мпӗзно прил. *на помпезан начин, сјајно, свечано.* — С храмова мојих су звонâ звуци помпезно звонили. *Марк. Д.*

помпе́зно̄ст, -ости ж *особина онога што је помпезно.* — Ради живљег колорита и помпезности балет је инкрустиран у ... комедије. *Ств. 1948.*

по̀мпо̄н, -о́на м фр. *врста украса у облику куглице, кићанке.* — Дошла је ... у ... малим црвеним папучама са свиленим помпонима. *Бег.* Са њима су ... наредници ... са црвеним гајтанима и »шицарским« помпонима на грудима. *Андр. И.*

по̀мпо̄зан, -зна, -зно = помпезан. — Тако су изводили помпозни дуо. *Адум.*

по̀мпо̄зно прил. = помпезно. — Фра Бартоломео ... помпозно дијели благослов. *КХ 1936.*

по̀мразити, -ӣм сврш. *изазвати омразу између више лица, међу многима, омразити; намрзнути.* — О проклето криво вјеровање, грдно ли си браћу завадило, грдно ли си браћу помразило! *Њег.* Посумња да удовица хоће да му се наметне ... те је помрази. *Мат.*

помра̀куше ж мн. зоол. *ноћне птице, сличне ласта̏вицама* Caprimulgidae. *Терм. 4.*

помрача́вати (се), -мрà̄чāвām (се) = помрачивати (се) *несврш. и уч. према помрачити (се).*

по̀мра̄чан, -чна, -чно *који се почиње обављати мраком, помало мрачан.* — Чују се гласови ... док су се прозори собица свијетлили и онако гледали у помрачно већ двориште. *О-А.* Падоше му очи низ помрачну Саву. *Вел.*

по̀мра̄чено̄ст, -ости ж *стање онога што је помрачено, помрачење.*

Изр. ~ ума (свести) *губитак способности нормалног схватања и расуђивања.*

помраче́ње с **1.** *помраченост.* **2.** астр. *потпуно или делимично нестајање светлости, замрачење небеског тела које настаје кад једно небеско тело покрије друго или кад падне у сенку другог небеског тела, помрчина (3):* ~ Сунца, ~ Месеца.

помра̀чив, -а, -о *који се може помрачити, замрачити.* — [У ноћи] мрак помрачива Мјесеца хтједе разбити својим ... ударањем у мјед. *КН 1958.*

помрачи́вање с *гл. им. од помрачивати (се).*

помрачи́вати (се), -àчујēм (се) несврш. = помрачавати (се).

по̀мрачина ж *помрачење (2), помрчина (3).* — У зеленој ... помрачини грања ... нађем Самоћу. *Дуч.*

помра́чити, по̀мрà̄чӣм сврш. **1. а.** *учинити мрачним, тамним, покрити чиме не пропуштајући светлост.* — Снијег је ... помрачио прозоре. *Торб.* фиг. *бацити у заседнак, обезвредити; уклонити.* — Неразложне грдње ... не могу помрачити њихову славу. *Нен. Љ.* **б.** астр. *изгубити потпуно или делимично светлост (о небеском телу кад га покрије друго или кад падне у сенку другог небеског тела).* — Кад могу да израчунају кад ће Сунце помрачити, што да не израчунају кад ће звијезда на земљу налетити. *Бан.* **2. а.** *учинити да се слабије види, замаглити.* — Сузе ми помрачиле вид. *Јел.* **б.** *јако ослабити, изгубити способност примања светлости, утисака (о виду, свести).* — Страх ме од мојих очију. Можда су и оне од мрака помрачиле и ослијепиле. *Вуј.* **в.** *учинити жалосним, тужним, ојађеним.* — Све их је помрачила тешка, безнадна жалост. *Бен.* **3.** фиг. *надвисити, надмашити кога у чему.* — [Војводама] беше криво е ће их дете славом да помрачи. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1. а.** *покрити се, об(а)вити се мраком. Р-К Реч.* **б.** *помрачити (1б).* — После неколико сати, заиста, помрачи се Сунце. *Нен. Љ.* **2.** фиг. **а.** *постати мутно, нејасно, замаглити се (због изненадног физичког или душевног потреса).* — Мркоглави се помрачило пред очима. *Божић.* **б.** *изгубити способност схватања, расуђивања (о уму).* — Ту крај карте помрачи му се ум. *Крањч. Стј.* **3.** *добити мрачан, тмуран изглед; постати потиштен.* — Послије тог времена сасвим се помрачи његово свијетло и весело лице. *Коч.* Душана захвати тупа очајност, и сви осјећаји његови потпуно се помрачише. *Шимун.*

по̀мрēти, по̀мрē (аор. 2. и 3. л. по̀мрē; прил. пр. по̀мрв(ши) и по̀мрēв(ши); р. прид. по̀мро, по̀мр̄ла, -ло), ијек. по̀мријети, сврш. **а.** *умрети сви редом.* — Значи ... и ми ћемо сви помрети једном. *Макс.* фиг. Царске и краљевске славе су помрле. *Крл.* **б.** *изумрети, угасити се (не оставивши потомства).* — Лоза му од клетве не помрла. *Кул.* **в.** фиг. *увенути, свенути.* — Потоње руже лагано помреше. *Дуч.*

по̀мр̄зао, -зли ж *хладноћа, студен. Вук Рј.*

помр́зети, -зӣм, ијек. помр́зјети, сврш. *помрзити.* — Немој мене, стрико, помрзјети. *НП Вук.*

помр́зити, -зӣм (ек. и ијек.) сврш. *осетити мржњу, бити испуњен мржњом према коме, омрзнути.* — [Дувала и Вртирепа] слабо је [Бакоња] цијенио ... те га највише зато и помрзише. *Мат.*

~ **се** *уз. повр.* — Поједина племена се помрзе и посвађају међу собом. *Миљ.*

помр́зјети, -зӣм, ек. помр́зети.

по̀мрзлина ж *смрзнута површина.* — Ветар је дувао ... а помрзлина се под ногама ломила оштро и прозукло. *Ђур.*

по̀мрзнути, -нēм сврш. *смрзнути се на површини.* — За ноћ је с југовом лапавицом нападао [снег], а у зору надвладала кошава па помрзла водњикав целац. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *помрзнути.* — Помрзло се мало. *Вук Рј.* **2.** *смрзнути се сви редом.* — Окиснуше кићени сватови, окиснуше, па се помрзнуше. *НП Вук.*

по̀мрњети, по̀мрē, ек. по̀мрēти.

по̀мр̄к м покр. *помрка.* — Једну ноћ на помрк нађу му кућу, развале покров и горњи таван. *Миљ.*

по̀мрка ж *мрак.* — Зачас смрачило се небо и море: помрка је. *Тип.* фиг. Дантеова »Comedia« ... тај богодани рад, искрснуо из помрке средњега вијека. *С 1937.*

помркѝва̄ње с *гл. им. од помркивати.*

помркѝвати, -мр̀кујēм *несврш. и уч. према помркнути.*

по̀мркнути, -нēм сврш. **1.** *помрачити се, замрачити се, потамнети.* — Онај час помркне небо и закиша. *Гор.* **2.** *смањити се, постати слабији (о виду).* — Помркну [му] вид од плача. *Шапч.* **3.** *намрштити се, смркнути се.* — Што си тако помркао као да су ти сви по кући побијени? *Вес.* Облак доста је један да лице помркне твоје. *Наз.* **4.** *помрачити се (2б).* — Она опет помрче свешћу и скрха се крај огњишта. *Вес.*

Изр. ~ очима (погледом) *дати знак очима намрштивши се.* — Неша помркне очима на њега да ћути. *Глиш.*

помркну́ће с *помрачености.* — Нијесу ли то предзнаци скоре увелости и помркнућа? *Цар Е.*

по̀мрко прил. *прилично мрко.* — Турци нешто не мирују ... још помрко на 'ве горе гледе, бојати се од злотвора беде. *Радич.*

помрља́вити, -мр̀љā̀вим сврш. *претворити у мрље, смрвити.* — Е, ја би[х] и[х] све помрљавио кā црве — жестио с: Сибин. *Рад. Д.*

помр̀љати, по̀мр̀љām сврш. *побрљати, замрљати. Вук Рј.*

помр̀љати, -ām сврш. *рећи нешто мрмљајући.* — Спрве помрмља, па ће ти га уздахнути. *Павл.*

помр̀сити, по̀мр̄сīм сврш. *без реда заплести, замрсити, збркати (нити, косу).* — А што ће му помрсити основу? *Креш.* Блед је са дивљим погледом и помршеном косом. *Ил.* фиг. Од везира не надајте се много. Што један потврди и закајити, дође други па обатали и помрси. *Коч.*

Изр. ~ конце (рачуне) коме *покварити коме његове намере, планове.*

~ **се 1.** *повр. према помрсити.* — Кад јој се нити помрсе и чунак запне, онда и пјесма стане. *Андр. И.* **2.** фиг. *збунити се изгубивши везу у мислима, речима.* — Моја бака ... би у том лабиринту имена ... нит изгубила па би се заплела и помрсила. *Јурк.*

Изр. помрсила му се памет *постао је луд.*

помрча́вати, -мр̀чāвām = помрчивати *несврш. и уч. према помрчати.*

по̀мрчāј м *кратко, тренутно помрачење.* — Ни један облачак — ни један помрчај. *Десн.*

помр̀чати, -чӣ сврш. **1.** *помрачити се (1).* — Навире сутон, посурило небо, помрчо̀ дан. *Кош.* Камешница се надвила ... над помрчалу долину. *Божић.* Догађа [се] да помрчи Сунце и Мјесец. *Марет.* **2.** фиг. *помрачити се (2).* — Мора да су моје мисли помрчале. *Пав.* Осетим како ми чисто свест помрчала. *Дом.* Ум [ми] помрча. *Бег.*

Изр. помрчала му је звезда *престала му је моћ, изгубио је важност;* вечно му је помрчало сунце (светлост) песн. *умро је.*

помрчи́вати (се), -мр̀чујēм (се) несврш. = помрчавати (се).

по̀мрчина ж **1.** *одсуство светлости, осветљења, потпун мрак.* — Напољу помрчина као тесто. *Вес.* фиг. Не може помрчина злобе и незнања застријети и помрачити свјетлост храбрости и врлине. *Вел.* **2.** фиг. *тегоба, мора.* — Осјетише ... неку крепост, с новијим животом и снагом паде с њих она помрчина која им душу притискиваше. *Миљ.* **3.** астр. *помрачење*: ~ Сунца, ~ Месеца.

Изр. доспети у помрчину нар. *доспети у хапс, бити ухапшен.* — Бележник му прети да ће пре доспети у помрчину него у Беч. *Ад.*; изјела (појела) га ~ *тајно, кришом је убијен, ликвидиран.*

по̀мрчӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на помрчину.* — Ни окати нема помрчинске очи. *Вел.*

по̀мрчити, -īм сврш. **1.** *учинити мрким, обојити мрком бојом.* — На себи је свилу помрчила. *Вук Рј.* **2.** *замрљати.* — Све сам писмо помрчио. *И.*

по̀мршав, -а, -о *прилично мршав.* — У љекарници је помршави провизор ... затварао хостијом прашке. *Крањч. Стј.*

помрши́вати, -мр̀шујēм *несврш. и уч. према помрсити.*

по̀мувати се, -ām се сврш. *погурати један другога.* — Ипак се псовало и грдило до миле воље, па чак се и помувасмо ко може боље. *Богдан.*

по̀мӯкао, -кла, -кло покр. *в. подмукао.* — Пропрти најпрви протопоп Абрамовић, помукла лисица. *Љуб.* [Вода] подрива жало ... уз помукли хук. *Крањч. С.*

по̀мӯклē прил. *шаптом, крадом, кришом.* — И крвнику се ражали, пак му помукле пришапти. *Љуб.*

по̀мӯкло прил. покр. *в. подмукло.* — Арбанас промоли један тобочић па му помукло рече ... *Љуб.*

помула́чити се, -ӯлāчӣм се сврш. *постати мулац.* — Ако се нијесам помагарчио или помулачио, нећу никада. *Матош.* Рекао бих ... Помулачио се [коњ]. *Гор.*

помӯљати, -ām сврш. *измуљати, истиснути, испрешати. Р-К Реч.*

помуљи́вати, -ујући *несврш. и уч. према помуљати.*

помӯ́љити, пòмӯљӣм сврш. *нанети муљ.* — Ливаде су помуљене. *Рј. А.*

помӯ́млати и **помӯ́мљати,** -ӑ̄м сврш. *мумлајући, мумљајући нешто рећи, промрмљати.*

помуњѐсати, -ӯњēсӑ̄м сврш. *постати муњен, луд, полудети.* — Други би рекао: »Полудио је ... или помуњеса, или што слично«. *Десн.*

пòмурац, -ӯрца м *врста коња из поречја реке Муре (нарочито раширен у Словенији).* — Изложени [су] већином хатови ... и тешки помурци. *Петр. В.*

помуслима́нити, -и̏мӑ̄нӣм сврш. *превести у муслиманску веру, учинити муслиманом.* — Мене ће кладушки хоџа помуслиманити. *Наз.*

~ **се** *постати муслиман, прећи у муслиманску веру.* — У Босни ... се ... домаће племство помуслиманило. *Ћил.*

пòмусти, -ӯзēм сврш. *музењем извући, измусти млеко из вимена (краве, козе, овце), подојити.* — Крај шпорета је ... стајала чинија пенушава помужена млека. *Петр. В.* Дедер да пустимо да ... начине посуђе да помузу краве. *Крањч. Стј.*

помӯ́тити, пòмӯтӣм (трп. прид. пòмӯћен) сврш. **1. а.** *учинити мутним, непрозирним, замутити; запрљати.* — Сву су воду утве помутиле. *Вук Рј.* Пред њим снијег био је чист. Ни звјерка га није помутила. *Сиј.* **б.** (очи) *учинити мутним, замагљеним.* — Бесаница је помутила њезине свијетле очи. *Шант.* **2.** фиг. **а.** *учинити мање јасним, нејасним, неразумљивим.* — Чини се да је мисли своје већма помутио неголи разбистрио. *Јаг.* **б.** *довести у заблуду, збунити.* — Она [књига] ... има, овде-онде, смелости које могу да помуте читаоца. *НК 1946.* **в.** (памет) *довести у болесно, абнормално стање.* — Њему су помутиле памет оне проклете витешке књиге. *Вел.* **г.** *прекинути, смести правилан, нормалан развитак, стање чега, нарушити, покварити што.* — Сузе у очима старчевим помутиле су дечју радост. *Нуш.* Ни женидба ни дјеца нијесу тога реда промијенила ни помутила. *Мишк.* **д.** *позавађати, омразити.* — Није шала што си учинила: помутила три мучна племена. *Њег.*

~ **се 1. а.** *постати мутан, непрозиран.* — Језеро се помути. *Наз.* фиг. Радост победе помути се тугом. *Лал.* **б.** *постати мутан, замагљен (о очима).* — Био је блијед, очи му ... помућене. *Леск. Ј.* **2.** фиг. **а.** *збунити се, побркати се изгубивши везу у мислима.* — Чернишевски ... разбистрава помућене појмове. *Скерл.* **б.** *доћи у пометњу, смести се, узбунити се.* — Пак се грдни Турци помутише, плећи даше, а бјежати сташе. *НП Вук.* **в.** *добити нежељен обрт, пореметити се.* — Једнога се љета помутила брачна срећа у Ловриђевој кући. *Новак.* **г.** *доћи у стање узнемирености, узбуђености.* — Онда је наишао он. Све се у мени помутило. *Бар.* **д.** *доћи у болесно, абнормално стање (о памети, разуму).* — Помутио му се и разум, бежао је од свега што је живо. *Ман.* **3.** уз. повр. *завадити се.* — Два су ока у глави, па се помуте, а камоли да се не помуте човјек и жена живућ заједно. *Павл.*

помӯ́тња ж *пометња, сметеност, забуна, збрка; погрешка.* — Други су мислили да је била помутња у погодби па чекали разјашњење. *Мул.*

пòмӯ́ћено прил. *смућено, збуњено, узнемирено.* — Каквих тајана ти можеш да имаш? — гледао је отац помућено. *Каш.*

пòмӯ́ћеност, -ости ж *стање онога који је помућен, смушеност.*

помуће́ње с *помућеност:* ~ свести.

помући́вати (се), -ујући (се) *несврш. и уч. према помутити (се).*

пòмуцати, -ӑ̄м сврш. *рећи, изговорити нешто муцајући.* — Даде ми се на мисао онај планичин говор, чистоћа, ред по кући ... помуца Мара. *Буд.*

пòмучан, -чна, -чно *прилично мучан. Прав.*

помӯ́чати, -чӣм сврш. *мало мучати, пољутати.* — Помуча и Јандрија неко вријеме. *Десн.*

пòмучити се, -ӣм се сврш. *учинити труд, напор, потрудити се.* — А што се нас самих тиче, ми се мало помучимо па прећемо. *Андр. И.* Имам се за кога помучити, за вас двоје, тебе и твоју сестру. *Пав.*

пòмучно прил. *с доста труда, мучно.* — Прочитао [је] кнезу заповијед што је у село дошла — мало помучно, али ју је ипак прочитао. *Јурк.* Било јој је помучно изручити своју фотографију господару. *Ћип.*

помушкѐтати, -ӑ̄м сврш. *поубијати мушкетом, пострељати.* — Не хтједоше их вјешати, ван их помушкеташе. *В 1885.*

понабада́ти, -а̀бӑдӑ̄м сврш. *набости једно по једно.* — Проклети је брзојав посвуда понабадао ступове са жицом. *Крањч. Стј.*

понабàцати, -ӑ̄м сврш. *набацати једно по једно. Рј. А.*

понабија́ти, -а̀бӣјӑ̄м и **понàбити,** пòнабијēм сврш. *набити једног по једног, једно по једно.* — Ухвате Турци Кочу жива са шездесет фрајкора ... те их онде понабијају на коље. *Вук.*

понàвирати, -рēм несврш. *помало навирати.* — Понавире сутон, баца боју мутну да одгони дан. *Кош.*

понáвљање с *гл. им. од понављати (се).*

понáвљати (се), пòнāвљāм (се) *несврш. и уч. према поновити (се).*

понàвљач, -áча м *онај који што понавља; ученик који понавља разред.* — У [магарећој клупи] је ... чамио ђак ... понављач већ огуглао на батине, грдње и слабе оцјене. *Ћоп.*

понављàчица ж *женска особа понављач.*

понàвљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на понављаче.*

понàврēти, пòнаврēм, ијек. понàвријети, сврш. *силом хтети проћи, навалити у великој количини.* — Понавреше и зраци, обасуше их пламом и прометну се бисер и поста драгим камом. *Кош.*

понàврнjети, пòнаврēм, ек. понàврēти.

понàврстати се, -стāм се сврш. *поставити се у врсте, редове, редом се сврстати.* — Све петеро понàврсташе се пред ликом. *Мат.*

понàгињати се, -њēм се сврш. *нагнути се редом.* — Загрејао се ваздух, омекнуо восак, па се свећице понагињале. *Сек.*

понàглавицē и **пòнаглāву** прил. заст. *нарочито, посебно, особито.* — О том [је] писао Хануш ... а понаглавице Глаголитица од Франа Миклошића у Енциклопедији. *Кур.* Он ме зовне понаглаву — био сам ... мало са стране — да дођем ближе. *Маж. М.*

понáглити, пòнāглӣм сврш. *нагло, журно поћи.* — Ја сметен понаглим као да ме бура носи. *Шен.*

понàгнути, пòнагнēм сврш. **1.** *мало нагнути. Рј. А.* **2.** *нагнути се.* — Низ брежинасте њиве сунце понагнуло и упекло. *Павл.*

~ **се** *мало се нагнути, приклонити се.* — Понагне се напријед у столици. *Креш.*

понад предл. с ген. *показује* **а.** *да се ко, што налази у простору поврх, изнад кога, чега.* — Високо су лебдјеле понад гора маглени прамови. *Гор.* **б.** *положај чега што је у непосредној близини, али повише од каквог места.* — Читаво је доподне бјеснила битка у виноградима понад села. *Донч.* **в.** *у поређењу да неко заузима виши степен у чему.* — Било [је] и прије Питагоре људи који су се природним својим способностима ... одликовали понад других. *Баз.*

понáдати се, пòнāдām се сврш. *имати наду у кога, што.* — Ми смо се од вас понадали спасу. *Крл.* Људи су се увелико понадали повратку у миран живот. *Ћоп.*

понадéвати, -àдēвāм, ијек. понадијèвати, сврш. *редом свима или многима надети, наденути (име).* — То је име по његову мишљењу звучно и необично и има значење као и сва имена која је себи и својима око себе понадијевао. *Вел.*

понадијèвати, -àдијевāм, ек. понадéвати.

понàдирати, -рēм несврш. *наваљивати, продирати.* — Кретоше се воде ... па, парајући и дробећи ... понадираху из тамнине. *Кош.*

понадоби́јати, -òбӣјāм сврш. *добити што једно за другим.* — Понадобијали ... тушта и тма »целокупних дела« којекаквих песника. *Вин.*

понадовла́чити, -òвлāчӣм сврш. *довући што једно за другим.* — Говедари [су] понадовлачили у собу блато на опанчинама. *Берт.*

понàдути, пòнадмēм сврш. *надути се, подбухнути.* — Очи људима у селу понадуле су од страшних, лудих ишчекивања. *Јевт.*

поназна́чити, -àзнāчӣм сврш. *редом назначити.* — Свијету даре поназначи, ал' по својој вољи само. *Прер.*

понàзорицē прил. *редом даље колико се оком, погледом може захватити.* — Долом посула дјетелина, а поназорице наступиле дубраве. *Павл.*

понај- *као префикс у творби придева и прилога мало ублажава суперлативно значење*: понајбољи, понајбоље итд.

пòнājвећма, пòнājвишē и пòнājвишē прил. *у највећем броју, највећим делом, најчешће.* — Ето попине куће! Ту света понајвише. *Ад.* Кукови шума и стара градина понајвише су у дебелој сјени. *Шимун.*

пòнājвишӣ, -ā, -ē *виши од свих.* — Опазићеш понајвишу јелу, понајвишу и понајгранатију. *НП Вук.*

пòнājзадњӣ, -ā, -ē *најзадњи.* — Сви сватови у цркву улазе, понајзадњи дјевер и дјевојка. *НП Вук.*

пòнājзнаменӣтијӣ, -ā, -ē *већи, знатнији од свих других.* — Мана [драма] имаде више, бит ће понајзнаменитија што јој је експозиција веома развучена. *В 1885.*

пòнājлак и **понáјлак** прил. *полако, полагано.* — Авдо је ишао понајлак. *О-А.* Ишао је понајлак: није се требало журити. *Пер.*

пòнājпаче прил. *особито, нарочито.* — Неописивом охолошћу погледала [је] на своје тусте кокоши, тешке гуске ... и понајпаче на дебеле своје пуране. *Ћал.*

пòнājпр̄вӣ, -ā, -ō *први од свих.* — Ја од чете бејах понајпрви. *Радич.*

пòнājпр̄во прил. *пре свега.* — Сарачу је Илку тешко јер понајпрво муца малко. *Вел.*

понакàшљати се, -љём се сврш. *мало се накашљати.* — Допоменух ја, упућен у ствар добро, а Лазо се понакашља. *Буд.*

понàквасити, -ӣм сврш. *мало наквасити. Вук Рј.*

~ **се** *мало се наквасити.* — Нит' извора нит' водице 'ладне да се усне понаквасе јадне. *Радич.*

понáкрст прил. *унакрст.* — И свезавши руке му понакрст с марвом биједна у град отјераше. *Бог.*

понакупòвати, -ӯпујēм сврш. *редом накуповати чега.* — Да си сагради кућу, понакупује земљишта. *Ћал.*

пòналēво, ијек. пòналијево, прил. *мало улево.* — Јест поналијево одскочио ... големих ... леђа старац Поштак. *Буд.*

пòналијево, ек. пòналēво.

понàместити, -ӣм, ијек. понàмјестити, сврш. **1.** *наместити једно по једно.* — Страже по бедемима бијаху доста густо понамјештене. *Том.* **2.** *наместити, довести у ред, поправити.* — Дјевојка док га спази, понамјести као нехотице мараму. *Ћип.*

~ **се** *добро се сместити.* — Дуго се смјештао и замотавао у пространу кревету све док се не понамјести онако како му је најугодније било. *Ћоп.*

понамѐтати, -àмећēм сврш. *наметати редом чега.* — И Курлани ће понаметати у торбе тврдога круха. *Божић.*

понамéштати[1], -àмēштām, ијек. понамјéштати *несврш. и уч. према понаместити* (*2*). — Видите како ми живимо ... говорила је она понамјештајући рубац на прсима. *Ћип.*

понамéштати[2], понàмēштām и **понàмештати,** -āм, ијек. понамјéштати и понàмјештати, сврш. *наместити редом једног по једног, једно по једно.* — Столове су понамјештали. *Бен.* Па онда понамешта ... целу своју фамилију и заузе сва места од проте до општинског стрводера. *Нуш.*

~ **се** *сместити се, наместити се редом једно по једно.* — По брезама ... понамештале се дугорепе свраке и по нека врана. *Ранк.* Кад су се ... понамјештали сучелице позорници сви ... узме им тумач говорити. *Вел.*

понàмјестити, -ӣм, ек. понàместити.

понамјéштати, понàмјēштām **и понàмјештати,** -āм, ек. понамéштати и понàмештати.

пòнанӣж прил. *нешто ниже, наниже од одређенога места.* — Брзо сиђоше до дна шуме и ... окренуше страном понаниж, самом ивицом шуме. *Лал.*

понàособ прил. *посебице, посебно, засебно, одвојено.* — Познам понаособ оне који изазивају кризу. *Вј. 1960.* Ево где човек може да пажљиво слуша, а да ништа понаособ не разабира. *Андр. И.*

понапи́јати се, -àпијām се *несврш. и уч. према понапити се.*

понàпити се, пòнапијēм се сврш. *прилично, добро се напити.* — Зар се овако лепо понапили, па сад да се кавжимо. *Рад. Д.* Кад су се понапили, стаде им он разлагати. *Бен.*

пòнаполи прил. покр. *на два подједнака дела, попола; упола.* — Цеклињана је више било од ... противника, па им је криво било да се понаполи бију. *Миљ.*

понапóсе прил. *посебице, понаособ.* — Сваком другу понапосе мому, мени, Луко, и теби заједно. *НПХ.*

понàправити се, -ӣм се сврш. **1.** *удесити се, уредити се.* — Нека се мала понаправи попут краљице. *Ков. А.* **2.** *наместити се, заузети држање.* — Важно се Салим понаправи и значајно помаче једну књигу. *О-А.*

понàпрēд, ијек. понàпријед, прил. **1.** *мало напред.* — Халил пође мало понапријед и ту нађе крвцу до кољена. *НП Вук.* **2.** *особито, нарочито.* — Да отрачи сватове каконо их још нитко трачио није, а све успркос старосједиоцима, а понапријед звонаревим. *Горд.*

понàпрēда, ијек. понàприједа, прил. *в. понапред.* — Даде се Мара у шапат, пошавши с дјевојком понаприједа. *Горд.*

понàпријед, ек. понàпрēд.

понàприједа, ек. понàпрēда.

понарáдити, -àрāдӣм сврш. *починити, учинити, урадити подоста чега.* — Она на његову лицу од прва ока прочита да је морао ружно нешто с доктором Тићом понарадити. *Маш.*

понарáсти и **понàрāсти,** -нарáстēм сврш. **1.** *порасти.* — Често би га онако из потаје мотрио како је лијепо понарастао. *Јурк.* Како ми изникне и мало понарасте проја ... ал' шаран и штука пројy попасу. *М 1867.* **2.** *намножити се, повећати се.* — Број листина писаних глаголицом ... силно [ће] понарасти према ономе што је већ наштампано. *Водн.*

понáредан, -дна, -дно покр. *добро опскрбљен, снабдевен.* — А да их [Црногораца] је више ... и са справом да су понаредни, турске капе оставили не би. *Њег.*

понарéдити, -àрēдӣм сврш. *уредити редом једно за другим.* — Онадар понаредише

оруж[је], пушке новијем прашником потпрашише. *Миљ.*

понаре̏ђивати, -ѐђујем сврш. *издати више наредаба једну за другом.* — И друго је којешта овако понаређивао. *Вил.*

пона́родити, -ӣм сврш. *учинити народним.* — Требало је понародити војску. *Јов. С.* Вук [је] понародио ... нашу културу. *Бел.*

~ **се** *постати народним.* — [Наша књижевност] се понародила не само по језику него и по духу и облику. *Прод.*

понарођи́вати (**се**), -ӧђујем (се) *несврш. и уч. према понародити (се).*

пона́ручио прил. *на руку, при руци, згодно, уз пут.* — Како му је понаручно било, одби се од своје војске са хиљаду тврде страже, па похити Ђакову. *Торд.*

понасађи́вати, -ӑђујем сврш. *насадити, наместити више једно за другим.* — фиг. Зар не би било боље ... да си им подрезао носове ... него што си им понасађивао браде? *Вел.*

пона̀сећи, -ѐћем, ијек. пона̀сјећи, сврш. *насећи доста чега.* — Огледнели ... прасичари ... Понасекли су ушију, репиња. *Кош.*

пона̀сјећи, -сијѐћем, ек. пона̀сећи.

понасла́гати, -а̀слаӝем сврш. *редом наслагати.* — По рафовима беше цифрасто понаслагано неколико шарених шамија. *Јакш. Ђ.*

пона̀слањати се, -ӑм се сврш. *редом се наслонити.* — Наиђе на ... низ овештали ... кућерака ... што се старачки понаслањали један на други. *НК 1946.* Понаслањали се на цијеви и припалили цигаре. *Крл.*

понаср̏кати се, -а̀ср̏ћем се сврш. *насркати се у више махова, наврата.* — Довечерали и Турчин се ракије понасркао. *Буд.*

пона̀ставити, -ӣм сврш. *редом наставити, метнути што.* — Кревету около ногу понастави окове кругом. *М-И.*

пона̀стајати, -јӗм сврш. *почети настајати, појавити се, указати се.* — Код стола чаше баш су сад најслађе кад већ у боцама понастаје тмица. *Марк. Ф.*

пона̀стрӗти, пӧнастрӗм, ијек. пона̀стријети, сврш. *редом настрети.* — Понастрла травом постељу им сваком. *Кош.*

пона̀стријети, пӧнастрӗм, ек. пона̀стрӗти.

пона̀сӯти, пӧнаспӗм сврш. *допунити сипајући; редом насути. Деан. Рј.*

~ **се** *напунити се чиме, натрпати се чега.* — Јунаци се понасуше блага, белих гроша и жутих дуката. *НП Вук.*

пона̀тицати, -ичӗм сврш. *натаћи у великом броју, редом натакнути једно за другим.* — [На гробљу] сам видио сву силу јабука понатицаних на високе штапове. *Рад. А.*

понатр̏пати, -а̄м сврш. *натрпати једно за другим.* — Мука ме спопала кад сам видео шта је све жив човек [на банкету] у себе понатрпао. *Дав.*

пона́ћи, пӧнаӝӗм сврш. покр. *походити, посетити.* — Ми ћемо вас оставити ... Понађите нас гдјекад. *Ћип.*

понаӯ̀чити, -а̀учӣм сврш. **1.** *понешто, мало научити. Вук Рј.* **2.** *понешто, мало поучити кога. Вук Рј.*

пӧнахӗро прил. *понешто укосо, укриво.* — Око врата бијели се кошуља ... кићено се понахеро црвени копоран. *Буд.* Над кровом вири димњак понахеро кӧ соколово на калпаку перо. *Марк. Ф.*

поначӣнити, -а̀чинӣм сврш. *дотерати, поправити, улепшати, украсити, уредити.* — Куновачки [учитељ] ... косу и брчиће мало поначини. *Јурк.* Ту ти он исприча цијелу анегдоту, а у љутини још и поначини. *Лал.*

~ **се 1.** *доћи у ред, у стање које одговара потребама; удесити се.* — Да се вјерни Гричани некако поначине и своје зидове и куле што боље покрпају, поклони им ... сав приход загребачке тридесетнице. *Шен.* И преко намјере извадим боље хаљине те се поначиним. *Јурк.* **2.** *окрепити се (јелом и пићем).* — Хтео је најпре да се ... добром храном и пићем мало поначини и да се опорави од толиких мука. *Дом.*

пона̀чичкати, -ӑм сврш. *редом начичкати, наређати што у великом броју.* — И живну глог ... поначичкавши бодљикама гране од напасника да му живот бране. *Кош.*

пона̀шалити се, -ӣм се сврш. *мало се нашалити.* — Да се малко невино понашали. *Креш.*

пона́шање с *гл. им. од понашати (се).*

пона́шати, пӧна̄шӑм заст. *несврш. и уч. према понети.*

~ **се** *владати се, поступати.* — Умео се понашати лепше него ико у њихову разреду. *Сек.* Одједном се поче понашати као мало дијете. *Јонке.*

понаши́вати[1], -на̀шујем *несврш. и уч. према пӧна̀шити.*

понаши́вати[2], -а̀шӣвӑм *несврш. и уч. према пона̀шити.*

пона̀шитељ м необ. *онај који понашује.* — У ... провинцијализмима понашитеља језика нема народног духа. *Шим. С.*

по̀нашити, -ӣм сврш. *учинити нашим, превести на наш језик.* — Та имена треба сматрати удомаћенима и понашенима. *Ј 1957.*

~ **се** *постати близак с ким, ородити се.* — И досад смо пријатељи били, сада, велим, да се понашимо. *НПХ.*

по̀нашити, по̀нашијēм сврш. *шијући додати једно по једно.*

понеа́ре и **понеа́ри** прил. тур. покр. *в. понехари.* — Сад ме љубе, сад ме маре, сад ми нуде Саре, Маре, понеаре. *Павл.*

понева́рцē прил. *несрећним случајем, нехотице.* — Била мркла ноћ, па га ваљда поневарце неки Пешевић ... сруши из пушке. *Буд.*

поневи́дити се, -ѐвӣдӣм се сврш. *понети се, узохолити се, поохолити се.* — Немој да се поневидиш што си препарандију изучио. *Змај.*

по̀негде, ијек. по̀негдје, прил. *на неким местима, овде-онде, ту и тамо.* — Владаше велика тишина у целом селу; тек понегде залаје беспослен пас. *Ранк.* Понегдје се већ назиру контуре равничарских шума, првих шумских плантажа. *Вј. 1960.*

по̀негдје, ек. по̀негде.

по̀неговати, -гујēм, ијек. по̀његовати, сврш. **1.** *побринути се, постарати се за чије здравље, негујући помоћи коме.* — С адвокатом је отпутовала и једна старија жена салашарка да понегује болесника. *Сек.* **2.** фиг. *одржати што да се не прекине, не наруши, оснажити.* — Сам је осјећао већу склоност него икада да поњегује то познанство. *Креш.*

~ **се** *повр. према понеговати (1).* — Нађи, веле, себи кров, ожени се, одомаћи се, јер треба да се одмориш, треба да се понегујеш. *Нуш.*

по̀недāвно прил. *у недалекој прошлости, недавно.* — Два брата ... чекају крвника који им је понедавно оца убио. *Н. прип. Вук.*

по̀недељак, -дēљка, ијек. по̀нèдјељак, м *први дан у седмици, дан после недеље.*

Изр. побусани ~ *дан умрлих у православној цркви (сутрадан по Томиној недељи).*

по̀нèдӣљнӣк, ијек. по̀нèдјēљнӣк, м *понедељак.* — Рок недјеља, мегдан понедјељник, а уторник да кукају мајке. *НП Вук.* Код вечерње на ускрсни понедјељник или уторник, клер је особитим обредом приказивао и пут ... у Емаус. *Водн.*

по̀нèдељничā̄р и **по̀нèдӣљничā̄р,** ијек. по̀нèдјељничā̄р и по̀нèдјēљничā̄р, м *понедионичар. Прав.*

по̀нèдеонӣк, ијек. по̀нèдионӣк, м *в. понедељак.* — Сутрадан у понедеоник ... бану у Манин дућан ... тетка-Дока. *Срем.*

по̀нèдионӣк, ек. по̀нèдеонӣк.

по̀нèдионичā̄р м (ијек.) *човек који пости понедеоник. Вук Рј.*

понедје-, ек. понеде-.

по̀нејāк, -а, -о *прилично нејак.* — Истина је што људи говоре да имадем кћерцу јединицу, ал' је моја понејака кћерца. *НПХ.*

по̀некад(а) прил. *с времена на време, каткад, кадикад.* — Само понекад ... ја заборавим њено присуство. *Мас.* Он није ишао никуда, изим понекад у дућан. *Коз. И.*

по̀некӣ, -ā, -ō неодр. зам. *ретко који, покоји, гдекоји.* — Понека кола или понеки сељак прође улицом. *Вес.* И биљежник је са својом женом морао издржати понеку оштру свађу. *Кол.*

по̀некипȗт прил. *понекад(а).* — Понекипут би се сетио својих родитеља, свога места и старога друштва. *Дом.* На њу се спуштала нека туга ... која јој је понекипут стезала срце. *Франг.*

по̀неклē прил. заст. *до неке мере, донекле.* — Ну надам се да ће вас моја мисао понекле умирити. *Шен.*

по̀неко, -ог(а) зам. = понетко *неко, гдеко.*

понемча́ва̄ње, ијек. поњемча́ва̄ње, с *гл. им. од понемчавати (се).*

понемча́ват̄и (се), -нѐмчава̄м (се), ијек. поњемча́вати (се) = понемчивати (се) *несврш. и уч. према понемчити (се).*

понемчи́ва̄ње, ијек. поњемчи́ва̄ње, с *гл. им. од понемчивати (се).*

понемчи́ват̄и (се), -нѐмчујēм (се), ијек. поњемчи́вати (се), несврш. = понемчавати (се).

по̀нēмчити, -ӣм, ијек. по̀нијемчити, сврш. *учинити Немцем.* — Били су старином Личани, али ... понемчени и ... праве Бечлије. *Андр. И.*

~ **се** *постати Немац.* — Маро, кажи ономе што се скоро понемчио ... да ми дође. *Јакш. Ђ.* Чеси ... не даду се понијемчити. *Старч.*

понесѐно прил. *са заносом, у заносу.* — Узбуђен [је]: говори страсно, понесено. *Чол.* Ћутјела се ... понесено и очарано, пуна свијетлих перспектива. *Сим.*

по̀несѐнōст, -ости ж *стање у којем се налази онај који је чиме понесен, који се сав чему предао.* — Опис Јулине свадбе ... пун је топлине и лирске понесености. *Ж 1955.*

по̀нèсрећити се, -ӣм се сврш. *доживети какву несрећу, бити несрећан, унесрећити се.* — Родна земља прима своју понесрећену дјецу. *Наз.* Понесрећене жене не могу ... и не треба да раде. *Андр. И.*

по̀нестајати, -јē сврш. и несврш. **а.** (сврш.) *нестати један по један.* — Сви [су] негдашњи трговци понестајали. *Андр. И.* **б.** (несврш.) *мало-помало, постепено нестајати.* — Већ ми понестаје новаца, а нигде не могох добити службе. *М 1867.*

по̀нестати, -анē сврш. *подоста, прилично нестати, готово нестати; престати бити, постојати, потрошити се.* — Резервна храна је већ понестала. *Јак.* Пошто му је понестало аргумената, остаде начас збуњен. *Франг.*

по̀нестāшан, -шна, -шно *помало несташан.* — Мој Милан ... је ... понесташан. *Шапч.*

по̀нести *в. понети.*

по̀нēти, -нèсēм (аор. 2. и 3. л. по̀нē и по̀несе; р. прид. по̀нео, по̀нēла, -ло; трп. прид. понèсен, -èна, -èно и по̀нēт), ијек. по̀нијети, сврш. **1. а.** *узевши у руку или подигавши на себе покренути што (у правцу чега).* — Извадих четири земичке. — На ово, па понеси кући. *Вес.* Немојте ме у цркву носити ... већ ме право гробљу понесите. *Ант. 2.* фиг. Понесох опет њезин лик. *Куш.* **б.** *одлазећи узети са собом.* — Човек понесе [кишобран] кад је облачно. *Срем.* **в.** *пренети на одређено место (поруку, жељу и сл.), лично рећи.* — То је, Турчине, моја жеља ... Понеси је паши. *Сиј.* **г.** *пренети у машти, мислима.* — Зашто нас не би трагом Робинсона понијела жудња? *Визн.* **д.** *поћи, кренути се носећи кога.* — Ноге понесу га хитре. *М-И.* **2.** *постати бремена, носећа, трудна, запрудњети.* — Осети да је понела. *Вес.* **3.** *подигнути према чему, пренети.* — Јелка [заплаче] и понесе ручице к очима. *Леск. Ј.* Одломила залогај проје па га понела устима. *Рад. Д.* **4.** *дати, донети род (о биљкама).* — И виногради нису ове године понијели. *Божић.* **5. а.** *метнути на себе, обући.* — Због тих несрећних аероплана није хтео ни белу блузу да понесе. *Јак.* **б.** *почети носити.* — Већ је од четрнаест година понео јаке наочари. *Петр. В.* **в.** (с допуном: бркове, браду) *имати, пустити да расте.* — Бркове је тек пре три године први пут понео. *Срем.* **г.** *добити, примити.* — Разни Месароши, Сабои ... Хорвати ... све сами наши Срби који су већ понели мађарска имена. *Петр. В.* **д.** *задобити, стећи.* — Од непријатеља је понео неколико рана. *Срем.* **6. а.** *примити на себе (као задатак, терет и сл.), изложити се чему.* — Књижевност је ондје [у Пољској] ... понијела мисионарски задатак припремања боље будућности. *КХ 1936.* На нашу војску са севера није се могло рачунати, јер је она већ понела велики напад Немаца. *Куш.* **б.** *бити носилац, ослонац, потпора чега.* — Ђаци, омладина, која је имала да понесе велику државу, служе као месо за топове. *Куш.* **7. а.** *повући за собом захвативши кога, што силином свога тока, кретања.* — Чамац му амо-тамо понесу по мору вали. *М-И.* Гомила понесе и Вукадина. *Срем.* **б.** *повући, заокупити кога да се потпуно ода, преда чему.* — Необично снажно чувство понесе и старца. *Новак.* **в.** *очарати, освојити.* — Коју умјетничку душу да не понесе то појање? *Марј. М.* **8.** *брзо поћи, потрчати, појурити.* — Кад ти ја здими' низ онај гај, па онда понесох ... уза шикару. *Јоп.* **9.** нар. песн. *однети, одузети.* — Понесе му коња и оружје. *Вук Рј.* **10.** (кога) нар. песн. *доликовати, приличити коме.* — Диван јунак, а још љепша Анђа, одијело их понијело дивно. *НП Вук.*

Изр. ђаво (враг) га понео, јади је понели, виле га понеле разг. *блажа клетва;* ~ главу на пазар *изложити живот смртној опасности;* ~ (са собом) у гроб *умрети не поверивши никоме нешто (неку тајну);* седе плетенице ~ *остати неудата;* срећа га понесе *постигао је велики успех у чему.*

~ **се 1.** *почети летети по зраку.* — Само се понесе [лишће] по зраку тамо-амо, и већ га ветар дохватио и понео с маглом. *Вукић.* **2. а.** *бити повучен (на неком нагибу или сл.).* — Осећа како се његова столица понесе некуд у страну, па оде, оде ... и њега носи. *Ранк.* **б.** *испружити се да се што дохвати, посегнути за чим.* — Дјечак се понио за гроздом што је био на ... врто-главом вршку. *Михољ.* **в.** *изгубити равнотежу, зањихати се, повести се.* — Охо! Па шта би онда било ...? Рече па се понесе. *Ад.* **3.** *почети се кретати плешући, играјући.* — Ухватили се парови и понијели се по соби. *Перк.* **4. а.** *несвесно поћи, повести се за чим, препустити се чему.* — Свом причању никада није умео да дâ размера ... него се дао ... повести њиме. *Скерл.* Прогледај добро за чим си се понио. *Михољ.* **б.** *узбудити се, осетити ганутост, тронутост.* — Он се и нехотице понесе сусретом човека, од чије је муке многи мастан залогај ... изјео. *Маш.* **5.** *поступити, односити се, опходити се према коме на одређен начин.* — У овој варошици наше јединице су се добро понеле. *Дед. В.* Понио се према њој охоло и окрутно. *Креш.* **6.** *уметнути се на кога, бити сличан коме каквом особином.* — Већ се кроз цијелу варош причало да се мала понијела на мајку и да нема љепше дјевојке. *Јоп.* **7.** *постати охол, горд, узохолити се.* — Понијела се, па измед оноликих ... момака још за себе драгог одабрала није. *Торд.* **8.** уз. повр. *ступити с ким у борбу, свађу, почети борбу с ким, порвати се.* — [Непријатељ] је такав да ... мени не приличи понијети се с њиме. *Наз.* Ту се

понесоше преко воденице, у препирци и отимању. *Андр. И.*

по̀нетко, -неког(а) зам. = понеко. — Много се пута пита понетко од нас: па зашто лондонска избјегличка влада помаже Дражу Михаиловића? *Тито.*

по̀нећкати се, -ā̀м се сврш. *почети се нећкати, одговорити одрично на тражење чега, не хтети пристати на што, одбити, одрећи.* — Кад ... поче ... пропаганда да се њиве ђубре вештачким ђубривом, ми ти се, сељаци, мало понећкасмо. *Пол. 1929.*

понехáри прил. тур. покр. *прекасно.*

по̀нечем прил. покр. *почем.* — За [Цимширом] је кроз град трчала жена ... и да је само понечем смјела, она би гласно запомагала. *Сиј.*

понèчистити, -ӣм сврш. *онечистити, упрљати, укаљати.* — Од првог дана, кад је први пут понечистио подницу ... он каља све око себе. *Андр. И.*

по̀нешто, -нечег(а) зам. **1.** *нешто мало, не много.* — Одреди [им] понешто земље да се настане. *Вес.* Кад би дошло доба великих љетних послова ... понешто је и порадио. *Коз. И.* **2.** *нека појава, неки предмет, нешто.* — У понечем се Скерлић могао и преварити. *Мил. Ж.* **3.** (у служби прилога) *помало.* — Кад тако желите сви, нека вам буде! — рече понешто зловољно Хусеин. *Том.*

по̀ни, -ија м енгл. *врста веома ниских, малих коња.* — Слушат ће људи велики бубањ што га вуче пони. *Крл.*

понижáвајућӣ, -ā̀, -ḕ = понижујући *који понижава, увредљив.* — Зуботехничар ... је збацио понижавајућу жуту траку. *Чол.*

понижáвање с *гл. им. од понижавати (се).*

понижáвати (се), -нӣжāвā̀м (се) = понизивати (се) *несврш. и уч. према понизити (се).*

по̀ниже и **по̀нижē** прил. *понешто, мало ниже.* — Ковач нешто пониже ... окрену саонице и пожури натраг. *Ћоп.*

по̀нӣжен, -а, -о **1.** *трп. прид. од понизити (се).* **2.** (у именичкој служби) *онај кога су понизили, унизили, који је обасут увредама, притиснут бедом.* — Јакшић [је] имао братско саучешће према малим и слабим, »пониженим и увређеним« сваке врсте. *Скерл.* Он је писац пун саучешћа према »пониженим«. *ОП 2.*

по̀нӣжеиōст, -ости ж *осећање, стање онога који је понижен.* — Сваки надзор раззија негативна самоосећања: понижености, неодлучност и несигурност у себе. *Пед.*

понижéнство с покр. *в. понижености.* — Кметски им је род улио у душу најниже пониженство. *Војн.*

понижéње с *повреда достојанства.*

по̀нижица ж *снижење. Бен. Рј.*

понӣжљив, -а, -о *који понизује углед, који вређа, увредљив, понижавајући.* — Крајње је време било да се са чела Србије скине онај понижљиви жиг. *Јов. С.*

понӣжујӯћӣ, -ā̀, -ḕ = понижавајући. *Деан. Рј.*

по̀низак, -иска, -иско *подоста, прилично низак.* — Соба ... пониска и потесна. *Ад.* На праг је стала пониска жена. *Сиј.*

по̀нӣзан, -зна, -зно **1.** *који је покоран, послушан, попустљив.* — Јеси ли све побележио? ... И онога несрећника ... — И њега, господине — одговори понизни ћата. *Јакш. Ђ.* **2.** *који изражава покорност, послушност.* — Клекне пред њу и гласом понизним ... рекне. *Вел.*

Изр. слуга понизан заст. *форма учтивог поздрава при сусрету у грађанском друштву.* — Слуга понизан — чу се нечији глас из помрчине. *Уск.*

понӣзати, пòнӣжēм сврш. *редом једно за другим нанизати.* — Те ниске су понизане на платну и преклапају једна другу. *Вес.*

понизӣвāње с *гл. им. од понизивати (се).*

понизӣвати (се), -ӣзујēм (се) несврш. = понижавати (се).

понӣзилица ж муз. *нотни знак који означава да се основни глас снизује за пола степена;* исп. снизилица. *Бен. Рј.*

понӣзити, пòнӣзӣм сврш. **1.** *учинити нижим, снизити, спустити.* — Дошла сам тебе — рече, опет понизивши глас и оборивши главу. *Ћор.* **2.** фиг. *умањити чије значење, увредити, повредити чији углед, достојанство.* — Хтио [га је] ... понизити у очима момчади. *Јонке.*

~ **се** *довести себе у положај који вређа лично достојанство.* — Зар би она и била тако луда те да се понизи као газдиница Сока и да онако аргатује? *Ћор.* Сад није могла схватити како се могла толико понизити. *Крањч. Стј.*

по̀низнӣк м заст. *понизан човек.* — Велики бијаху понизници. *Кур.*

по̀нӣзно прил. *на понизан начин, с понижењем.* — Смјерно и понизно ступе пред њега. *Том.* Руке је спустила понизно доле низ црну хаљину. *Јакш. Ђ.*

пòнизнōст и **пони́зност**, -ости ж *особина онога који је понизан.* — Окруживао их извесном пажњом и понизношћу која се указује само господи. *Уск.*

Изр. у понизности (јављам, обраћам се и сл.) заст. *уобичајена форма у дописивању вишим и највишим властима.* — Сваки акат његов почињао се облигатним »у понизности јављам«. *Ранк.*

пòнијемчити (се), -им се, ек. пòнēмчити (се).

пòник м **1.** *оно што је поникло, заметак биљке.* — Туда је све благословљена плодородна земља ... свакијем поником преизобилна. *В 1885.* **2.** *зачетак, почетак.* — Бољку ваља лечити док је мања, док је у првом нонику. *Ком.*

пòникао, -кли ж *поник. Вук Рј.*

пòниква ж *удубина левкастог облика у области крша или краса, настала тектонским деловањем и ерозијом падавинских и подземних вода, вртача.*

пòниквица ж *дем. од пониква.*

пòниклати, -ām и **пòникловати**, -лујēм сврш. *превући никлом.* — Почео нервозно пребирати кравате, објешене на покретним пониклаким шипкама. *Грг.* Делили смо ... собу, сваки на свом ... кревету ... сваки са својом од две поникловане лампе. *Вучо.*

пòникнути и **пòнићи**, -икнēм (аор. 2. и 3. л. пòникнӯ, пòниче и пòниче; р. прид. пòникнуо, -ула, -уло и пòникао, -кла, -ло) сврш. **1. а.** *пустити клицу, изданак, проклијати, изникнути, никнути (о биљци).* — Из руже ће поникнут остружа. *Ант. 2.* Зрно које бацаш сада проклијаће свеже и понићи тада. *Ил.* **б.** *прекрити се изниклим биљкама.* — Чинило се као да је крвљу натопљена земља поникла црвеним цвјетовима. *Шимун.* **2.** фиг. **а.** *родити се, доћи на свет.* — Сремац је поникнуо у једном делу српског народа који је био верски гањан. *Скерл.* **б.** *настати, појавити се.* — Наш књижевни језик је поникао у почетку нашег ослобођења. *Бел.* Његова велика душевна бол прогутала је сва осјећања која су могла понићи у његову срцу. *Л-К.* **в.** *извирити.* — Из нова душека, прострта у ћошку, поникоше главе Земкове дјеце. *Сиј.* **3.** (често с додатком »ничком«) *спустити, оборити главу, поглед, покуњити се.* — Уздахну ... и поникну главом. *Кум.* Саже главу и пониче ником. *Вес.* **4.** *пасти, срушити се.* — Севну муња, сену нож. Младица га мужу забоде под гршу, он пониче наузнак. *Кош.* **5.** *продрети погледом, разумом, проникнути.* — Поникне ли сјеница дубље у горску красоту, успламти душа. *Шен.*

пòнимање с *гл. им. од понимати.*

пòнимати, -ām несврш. заст. *схватати.* — Кад танета изнад главе звижде, то је све што разумно биће танким слухом ужаса понима. *Јурк.*

пòнирање с *гл. им. од понирати.*

пòнирати, -рēм несврш. **1.** *увирати, губити се у земљу (о рекама понорницама).* — Многе текућице пониру и отјечу према Јадранском мору. *ЕГ.* фиг. Ритам се тражио и губио, кидајући се, понирући у оскудном речнику. *Мил. Ж.* **2.** фиг. *улазити у дубину, у проучавање чега.* — Није никад дуље понирала својим душевним оком у то друштво. *Леск. Ј.*

пòниско прил. *понешто ниско.* — А трећи [ђердан] се пониско спустио те Роксанду по златки куцаше. *НП Вук.*

пòнистра ж тал. покр. *прозор.* — Ну изаћи кући на понистру, па погледај на пољу делију! *НПХ.*

пòнићи, -икнēм сврш. = поникнути.

пòнићати, -ичēм *несврш. и уч. према поникнути и понићи.*

понѝшанити, -йшанӣм сврш. *наништити, управити, уперити.* — Халимача у њу понишани штапом као да хоће да је прободе. *Сиј.*

пòништа прил. *готово ништа, узалуд.* — Зато ми се труђаше владика да не иду Кучи у Турака ... ал' то њему све пониште пође јер га Кучи слушат не хоћаху. *НП Вук.*

поништáвање с *гл. им. од поништавати.*

поништáвати (се), -йштāвām (се) *несврш. и уч. према поништити (се).* — Знам, тешко ти је, али опет немој сад због њега се поништавати. *Огр.*

пòништāј м правн. *поништење, укидање, стављање ван снаге, одузимање вредности:* ~ исправа, ~ уговора, ~ забране.

пòништен, -а, -о *морално утучен, потиштен, обесхрабрен.* — И ја хајдук грешник грдни, стадох збуњен и поништен, и оборих пред њом очи. *Митр.* Као домаћин осјећао [се] поништен као никада прије. *Шимун.*

пòништено прил. *утучено, потиштено.* — Стаде и сам, јер је Марта оборених очију и страшно блиједа стајала тако поништено да није знао шта ће учинити или рећи. *Шимун.*

пòништенōст, -ости ж *стање онога који је поништен.*

поништéње с *укидање важности чега.*

пòништити, -им сврш. **1.** *учинити ништавним, укинути важност чега.* — Данашња је наука ту празновериду [о лековитости злата] савршено поништила. *Панч.* Судац може поништити постигнути гол.

Ват. **2.** *довести у јадно стање.* — Лако си могао видјети како су га грозно поништиле болест и потребоћа. *Креш.*

~ **се** *понизити се; клонути духом.* — У добру се не понеси, а у злу се не поништи. *Вук Рј.*

по̀нов м и **по̀нова**[1] ж **а.** *замена, прерада, допуна новим нечег старог, дотрајалог.* — Уљези један у цркву и остави три плете на олтару да намиримо овај понов. *Љуб.* Добре принове из страних језика осјетит ће се на домаћем организму као урес и понова. *Ј 1957.* **б.** *оно чиме се неко понови*; исп. поновити (3).

по̀нова[2] прил. = понов(н)о *опет, још једном, изнова, наново.* — Понова [га] загрли. *Станк.* Лијегале су над воду тмине, понова се мотале. *Сим.*

по̀но̄ван, -вна, -вно *који се врши, догађа поново, још једном, поновљен.* — Ја ћу тражити поновно суђење у интересу моје части и мог имена. *Срем.* Тргне ме из мисли материно поновно питање. *Пав.*

по̀новац, -о̄вца м **1.** *онај који (у школи) понавља разред.* — Милан Петровић, крупан поновац из последње клупе, одмах се хвата за вилицу. *Рад. Д.* **2.** *снег који наново падне на други.* — До зоре замест ће услужно снијег поновац трагове. *Гор.*

по̀но̀вити, по̀новӣм сврш. **1. а.** *понов(н)о рећи, учинити исто.* — Страх га поновити у памети све оно што виде и чу. *Ранк.* **б.** *обновити у памети још једном оно што је било научено, опетовати:* ~ лекције. **в.** *поново бити у истом разреду због слабог успеха.* — Два пута [је] поновио два разреда. *Крл.* **2.** *довести у пређашње стање, уредити, обновити.* — [Брижна дружина] је спремала изјаве у хамбаре што их је Иван поновио. *Ков. А.* **3.** разг. *опремити, опскрбити, снабдети кога новим хаљинама.* — Мустафа ... одлучио је купити ново одијело своме ... сину ... како би га поновио за Бајрам. *Куш.*

~ **се 1.** *извршити се, догодити се, десити се, појавити се још једном.* — И опет се настави читање које се понови равно седам пута. *Ранк.* Сјутрадан код обједа поновила се иста пјесма. *Цар Е.* **2.** *купити, набавити што ново (обично одећу или део одеће), опремити се новом одећом.* — Некада кад се понови — ма са шеширом или ципелама — сваки то примети ... а сада се понови од главе до пете, па нико не примети да се поновио. *Срем.*

по̀новицē и **по̀новично** прил. *понов(н)о, наново.* — Онда га поновице кусне. *Јурк.* Тада се пастир поновице заустави. *Креш.* Наново се опомиње одбор да поновично прегледа ... већ једном прегледане позоришне рачуне. *М 1867.*

по̀но̀вљив, -а, -о *који се дâ, који се може поновити. Р-К Реч.*

по̀но̄вно и **по̀ново** прил. = понова. — Поновно [је] кврцнуо петама, поновно се поклонио. *Крл.* Трговине и механе прорадиле поново. *Андр. И.*

пономáдити се, -о̀мāдӣм се сврш. *постати номад.* — Забележено [је] да су ти људи били тамо настањени сељаци, па да су се од ... [пашине] силе пономадили. *Нов.*

по̀нор м **1. а.** *стрменита, окомита провалија велике дубине, бездан.* — Дијете прелази преко трулог, уског брвна над понором. *Пав.* **б.** *место на којем се река понорница губи с површине и понире под земљу.* — Од врела настане ријечни ток који ... пропада у понор. *ОГ.* **2.** *бескрајна дубина (мора, неба).* — Звезда једна прелете преко неба, па се изгуби у мрачном понору. *Јак.* фиг. Заћутао је збуњен пред дубоким понором дечакових очију. *Поп. Ј.* **3.** фиг. **а.** *пропаст, погибија.* — Тражио [је] ... узрок који је њих све довукао над тај понор. *Тур.* То је за њега био крик живота ... пут ка васкрснућу или понору. *Бур.* **б.** *огромна количина, мноштво чега (зла, беде).* — Друге мисли бацаху га у силне поноре јада и очаја. *Бал.* У том понору људске биједе немогуће је мислити на ситнице. *Чол.* **4.** фиг. *дубока разлика, неслагање у чему између кога.* — Да ће између њега и ... генерала пукнути овакав понор ... не би био никада очекивао. *Цар Е.*

по̀норит, -а, -о *који је пун понора.* — Из многих поточића састављa се [Миљацка] и текућ кроз понорите јазе ... долази посред Сарајева. *Маж. М.*

по̀но̀рити[1], по̀норӣм сврш. *загњурити, потопити (у воду). Деан. Рј.*

по̀но̀рити[2], по̀норӣм сврш. *полудети. Деан. Рј.*

по̀норицē прил. необ. *наглавце, главачки.* — Посрну и паде понорице, гдје и издахну. *Горд*

по̀но̄рје с *зб. им. од понор.* — У понорју тамном између клисура алпских шири се краљевски кондор. *Бег.*

по̀но̄рка ж *в. понорница.* — Суморан без тебе живот без миља и ведрине протиче пјеснику твоме кô тужна понорка ријека. *Бег.*

по̀но̄ркиња ж *в. понорница.* — С воде Добре, тихе поноркиње ... *Кур.*

по̀но̄рнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на поноре.* — Загледа се ... у понорну стрмину. *Божић.* **2.** фиг. *врло дубок.* — То је ... стил Његошева понорнога језика кад је песник суморан и очајан. *Сек.*

по̀нӧрница ж геогр. *река у пределима крша или краса која понире, тече даље подземно и опет излази на површину.* — Причиња [се] да је камена врлет [Учке] у небројеним својим пећинама и понорницама посахранила све гласове. *Цар Е.* Понорница ... хиљаде миља под земљом рије, ломи се и рве да нађе пут и излије се громко. *Мас.*

по̀нӧрничкӣ, -ā -ō *који се односи на понорнице*: ~ ток.

по̀нӧрнички прил. *попут понорнице.* — Понорнички избија [страх] и претвара се у стотине и хиљаде очију. *Шимун.*

по̀нӧрно прил. *као понор, попут понора; тајанствено.* — Тко ми покри очи непрозирним велом пред том загонетком понорно дубоком? *Крл.* То дјелује, у тако позно доба ноћи, језиво, понорно. *Ђон.*

по̀норскӣ, -ā, -ō *који се односи на понор; који је као понор, тајанствен, загонетан.* — Сад падам на понорско дно! *Наз.* Лебди ... црна сјена њеног [Мона Лизе] ... понорског ... дијаболичног осмијеха. *Матош.*

по̀нос[1] м **1. а.** *осећање сопствене вредности или вредности неког свог блиског.* — Бит ћеш, сине, као сунце у поносу снаге своје. *Наз.* **б.** *осећање задовољства због постигнутог успеха.* — Сласт пуне независне власти ... и понос да се то стекло оружаном снагом вршили су своју привлачну снагу. *Нов.* **2.** *оно чиме се неко поноси.* — И већ Москва, понос руски, дрхтало је место свето. *Змај.* **3.** *претерано високо мишљење о себи и омаловажавање других, уображеност, охолост.* — На њезину лицу показа се Јунонин понос. *Ков. А.*

по̀нос[2] м покр. *награда коју добива носач за свој посао. Вук Рј.*

по̀носан, -сна, -сно = поносит **1.** *који је испуњен осећањем поноса.* — Био [сам] поносан ... својим знањем. *Креш.* **2.** *који сматра себе вишим, бољим од других и односи се с омаловажавањем према другима, горд, охол.* — Био је поносан над друге и ништа није до других држао. *Бен.* **3.** *који изражава понос, у чему се испољава понос.* — Поносним ходом ... прођосмо кроз тамницу. *Ад.* **4.** *који се истиче својом висином, величином, сјајем и сл.*: поносни двори.

понӧ́сати, по̀нӧсā̄м сврш. *понети мало, кратко време (дете на рукама). Вук Рј.*

по̀носит, -а, -о = поносан. — Због својег независнога духа и поносите природе ... он је добро осећао сву суровост социјалне неправде. *Скерл.* Још би се, поносит као Луцифер, разбјеснио ... кад би нетко настојао да му помогне. *Франг.* Једног дана на двориште поноситих њених двора непознати путник стаде. *Ил.*

понӧ́сити, по̀носӣм сврш. *неко време носити, истрошити ношењем.* — Облачиле су мађухине ... поношене хаљине. *Козарч.*

по̀носито прил. = поносно *с поносом, самосвесно, самоуверено.* — Одговори поносито и достојанствено ... *Вел.* Јаблан стоји поносито на међану и риче. *Коч.*

по̀носитӧст, -ости ж *особина онога који је поносит.*

по̀сница ж (у атрибутској служби уз им. кућа) *поносна.* — Струка му је кућа поносница, дуга шарка и отац и мајка. *Март.*

по̀носно прил. = поносито. — Ја сам сада онако поносно скакао и веселио се. *Ков. А.* Сретни сиромашак Вукадин ... поносно [је] ишао кући са поклоњеним књигама под пазухом. *Срем.*

по́ноћ ж *средина ноћи, време око дванаест сати ноћи.* — На торњу избија поноћ. *Неим.* фиг. Тамна трома магла се вуче из поноћи продола пуста. *Наз.*

по̀ноћа̀рка ж само у изразу: вештица ~ празн. *вештица која се јавља у поноћ.* — Плашила [га је] вјештица поноћарка. *Матош.*

по́нӧ̄ће и **по́нӧ̄ћје** с некњиж. *в.* поноћ. — Биће да су поноћа. Комшилук и све око њега мирно је. *Ђип.* Уђута бој. Поноће стиша пушака громких смртне јекове. *Јакш. Ђ.* Ја сам крштен капљом зноја ... у поноћје дивљег крика. *Кам.*

по́ноћка ж = поноћница[1] *миса, служба божја која се служи о поноћи уочи Божића.* — Тамо их чека хладетина, печени пурани ... колачи, окићени бор и поноћка. *Кол.*

по́ноћнӣ, -ā, -ō *који се односи на поноћ, који се догађа, дешава у поноћи; који је сличан поноћи, таман као поноћ*: ~ доба, ~ тишина. — После неколико дана она је две ноћи сачекала поноћне петлове. *Ранк.* На њој се вампирски крије велике, влажне и поноћне очи. *Матош.*

Изр. ~ сунце геогр. *сунце које је у поларним крајевима лети и ноћу изнад хоризонта.*

по́ноћнӣк м *човек који ради, ствара ноћу.* — То је славна ријека ... колијевка поноћника Бетовена. *Матош.*

по́ноћница[1] ж = поноћка. — У једно се свето бадње вече први пут одлучих и причеках је на поласку поноћници. *Мишк.*

по́поћинца[2] само у изразу: вила ~ *вила која се јавља у поноћ.* — Бугаре тужно виле поноћнице. *Наз.*

по̀ношај м покр. *оно што се носи, облачи на тело, ношња, хаљине.* — На што [цуре]

све мисле? На поношај, на господу и шта ја знам. *Коз. И.*

пòнòшёње и **пòношёње** с *гл. им. од поносити (се).*

пòнòшљив, -а, -о *који воли да се поноси; горд, охол.* — Изналази некаква одела немогућих боја и кројева па се тек недељом појављује поношљив као паун. *Марк. М.*

пòнòшљивац, -йвца м *онај који је поношљив, хвалисавац, хвалиша, разметљивац.* — Ej, безобзирни душе времена ... поношљивце да кивно гониш те што срце своје носе рукама! *Кост. Л.*

пòнòшљиво прил. *с поносом, поносећи се, охоло.* — Остале говедаре и њихове бакове поношљиво презире. *Коч.* Гласно убацује ријечи у мрак и поисправља се поношљиво. *Куш.*

пòнòшљивòст, -ости ж *особина онога који је поношљив.* — Мислио [сам] да су моје беседе противу поношљивости свладале таштину њихових кћери. *Нед.*

понтѝфик м лат. ист. *припадник најважнијег свештеничког збора у старом Риму који су надзирали богослужје*: збор понтификâ. *ОП 1.*

понтифѝкāл, -āла м лат. *свечана миса, служба коју служи у католичкој цркви бискуп у свечаном орнату.*

пòнтификāлан, -лна, -лно *који се односи на понтификал и на понтификат*: ~ миса. — Папа Лео XIII ... у току свог понтификалног владања ... издаје низ енциклика. *Арх. 1953.*

понтифѝкāт, -āта м лат. *време владавине једног папе; чин, достојанство папе*; исп. папинство.

пòнтōн, -óна м фр. *један од древних или металних чамаца који служе као подлога за привремени мост преко воде.* — Војска на свом узмаку ... препустила [је] понтоне воденој струји. *Бег.*

понтѝнӣр, -и́ра м воjн. *припадник јединице за прављење понтонских мостова.* — Објашњава му ... како за то постоје пионири и понтонири. *Андр. И.*

пòнтōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на понтоне*: ~ мост.

пòнуда ж **1.** *изјава о приправности, готовости, жељи услужити кога чим, помоћи коме, сарађивати с ким.* — С ... радошћу [сам] примио Угричићеву понуду да ноћим код њега. *Лаз. Л.* **2. а.** *оно што се понуди, послужи, послужење.* — Поздрави их добродошлицом и изгуби се поново да донесе понуду. *Сим.* **б.** *храна за болесника.* — Болесници треба ... да добију лекарску помоћ, негу, понуду. *Батут.* Ој Иване, дражи од очију, мореш штогод, Иво, од понуда? *НПХ.* У бисазима је понео разних понуда за рањенике. *Дом.* **в.** етн. *оно што се носи и оставља на гробовима у знак сећања на покојнике.* — Анђелија ... куд ће него на гробље. Узе две-три јабуке, као понуду мртвом. *Вес.* **3.** екон. *количина робе која се нуди на тржишту.* **4. а.** *надметање у цени на дражби, лицитацији.* — Настане лицитирање ... Понуде су падале сад с једне, сад с друге стране. *Мар.* **б.** *документат у коме неко износи своје услове за прихватање посла који се уступа дражбом, лицитацијом.* — Први пут ... примењен је поступак уступања радова путем прикупљања понуда. *Пол. 1958.*

Изр. закон понуде и потражње екон. *међусобни однос између понуде, потражње и цене робе.*

пòнӯдилац, -иоца м *онај који што нуди.* — Настоји од стране понудилаца помакнути рок уплата. *Б 1960.*

пòнудити, -йм сврш. **1. а.** *изразити спремност за што, предложити коме своју услугу*: ~ помоћ. — Родитељи [су] сами понудили да више плаћају. *Сек.* **б.** *принети понуде, послужење, послужити.* — Сестра му понуди лимунаду. *Хорв.* **2. а.** *учинити понуду, предложити коме да прихвати какав положај, посао и сл.* — Необично [му је] ласкало кад су га понудили кандидатуром за саборског заступника. *Том.* Понудили га да буде апсанцијa у Солуну. *Јак.* **б.** *дати коме на разматрање рад у коме је изложено решење нечега*: ~ пројект куће. **в.** *позвати кога да узме учешћа у чему, да се чега лати, прихвати.* — Немајући достојна кавалира, понуди ... сама Борису мазурку. *Крањч. Стј.* **3.** *дати, пружити.* — Бранимиру понудила је лице на цјелов. а сина је нехајно прекрстила. *Том.*

Изр. ~ руку (срце) *замолити женску особу да пристане на удају.*

~ **се** *повр. према понудити (1).* — Понуди се да нам те ствари понесе. *Нен. Љ.* А какав посао ти умијеш радити да се можемо понудити каквом сељаку у службу? *Брл.* Старац ... изнесе пред њега млека, сира, меда. — Узми, попо, понуди се. *Јакш. Ђ.*

понуђáвати (се), -ўђāвāм (се) = понуђивати (се) *несврш. и уч. према понудити (се).*

пòнуђāј м покр. *в. понуда.* — Како ти је у тамнилу, тамној мене! Без чистога понуђаја, доме, славо! *Вук.*

понýђати, пòнўђāм *несврш. и уч. према понудити.*

понýђач, -áча м *онај који код надметања нуди или чини понуду.* — Понуђачи могу поднети своје понуде само на обрасцу који добију од инвеститора. *Б 1957.*

понуђи́вати (се), -ӯђујём (се) несврш. = понуђавати (се).

по̀нуждити се, -ӣм се сврш. *потужити се на своју невољу.* — Понуждн се пред новодошлим жупником и заиште благослов. *Гор.*

по̀нука ж *подстицај на што, подстрек.* — На понуку Софије . . . написа Теодицеју. *Баз.* На његову се понуку смјестио као лијечник у Селцима на Брачу. *ХР 1928.*

понука́ва̄ње с *гл. им. од понукавати.*

понука́вати, -ӯка̄ва̄м = понукивати *несврш. и уч. према понукати.*

по̀нукалац, -аоца м (ген. мн. по̀нукала̄ца̄) *онај који понукује.*

по̀нукати, -а̄м сврш. *побудити, ободрити, подстрекнути*; исп. понуткати. — Понука их да му испричају све. *Ћип.* Глас јој при том некако особито зазвучи, те се . . . Петровић нађе понуканим да је мало боље погледа. *Леск. Ј.*

понуки́ва̄ње с *гл. им. од понукивати.*

понуки́вати, -ӯкујём несврш. = понукавати. *Вук Рј.*

по̀нуковати, -кујём несврш. заст. *в. понукивати. Деан. Рј.*

по̀нурити, -ӣм сврш. *ослабити, изнемоћи (од болести, муке, напора и сл.).* — Оно му мутно око засја, и онај се стас исправи, и она понурена снага оживе. *Вес.*

по̀нуткати, -а̄м сврш. *понукати.* — Дед причај нам, капетане! — понутках га ја. *Шен.*

понутки́вати, -ӯткујём *несврш. и уч. према понуткати.*

по̀нутрица ж **1. а.** *унутрашњи органи човечјега тела, утроба.* — Пре мрака пао је, хукћући као човек коме горе уста и понутрица, а затим се укочио и заћутао. *Андр. И.* **б.** *сви унутрашњи органи заклане животиње, изнутрица.* — Придржа поручнику . . . под носом кокошја црijева и осталу понутрицу. *Јонке.* **2.** *унутрашњи део, унутрашњост чега (зграде, цвета и сл.).* — Зачудило је веома странца како је понутрица сељакове куће чиста и уредна. *Донч.*

по̀њава ж **1.** *дугачак и широк комад платна четвртаста облика који се разастире у кревету испод покривача при спављању, плахта.* — Покрит дебелом конопљеном пољавом лежи болесник. *Леск. Ј.* **2.** *грубо откан вунени покривач, губер; простирач, простирка.* — Под застрвен чистим, опраним пољавама. *Уск.*

по̀њáвац, -вца м *дем. од пољава (2).* — Обадвије су прекрстиле руке испод сложеног пољавца што ће га простријети у цркви, па се упустиле у неки занимљиви разговор. *Ивак.*

по̀њàвача ж *она која од рођења спава у пољавама (а не под јорганом). Вук Рј.*

по̀њавéтак, -етка м *пољавац.* — Ко је шта могао [у збег] понети, понео је: неко хране . . . неко хаљетак, неко пољаветак. *Вес.*

по̀њавèтина ж *аугм. од пољава. Вук Рј.*

по̀њавица ж *дем. од пољава (2).* — На колима прострто мало влажна сена, а по њему једна покисла шарена пољавица. *Нуш.*

по̀њавнӣ, -ā, -ō *који се односи на пољаве.* — Он више ничим не личи на самог себе . . . на рамену му ландарају пољавне поље. *Лал.*

по̀њавскӣ, -ā, -ō *који се односи на пољаве. Вук Рј.*

по̀њàвче, -ета с *пољавац.* — Пређи, овде има повише места, а ту је и пољавче, па ћемо заједно. *Нуш.*

по̀њàвчина ж *аугм. од пољава.* — Ћипи . . . као бесан, збаци са себе пољаву, те јој смакну конђу и рашчупери је сву, колико је лупи оном пољавчином. *Глиш.*

по̀њáдити, по̀њāдӣм сврш. заст. *поспати њад, модар (од зиме, болести, напора и сл.).* — Нокти [су] мртвацу пољадили. *Кур.* Хоће очи да му искоче, сав је пољадио. *Буд.*

по̀њатан, -тна, -тно цсл. *доступан схватању, схватљив.* — Али није ли свако рјешење бесконачности и бескрајности једна граница, ситна граница, мишљива, пољатна. *Уј.*

по̀њати, по̀њām сврш. цсл. *појмити, схватити, разумети.* — Он [је] из ово неколико речи уполак пољао срце и страсти овог младића. *Ат.* Није могла пољати што то значи. *Ћал.*

по̀њáтије с цсл. *в. појам.* — О слободи и о народности у њих нико пољатија нејма. *Њег.*

по̀њáће с заст. *в. појам. Прав.*

по̀њва ж заст. *тава, тигањ, просуља.* — Када би помрчао мјесец, ударили би стари у пољве и мједенице. *Јурк.*

по̀његовати, -гујём, ек. по̀негова̄ти.

по̀њемч-, ек. понемч-.

по̀њиски́вати, -ӣскујём несврш. *с времена на време њискати.* — Ја трчим и по̀њискујем кô ат. *Андр. И.*

по̀њихáвати, -њӣха̄ва̄м *несврш. и уч. према по̀њихати.* — Лахор по̀њихава зрелом и пуном јагодом. *Ков. А.*

по̏њи́хати, по̏њи́хā̄м и по̏њи́шēм сврш. *мало зањихати.* — Сина поњише милога свога у рукама. *М-И.*

по̏њупати, -а̄м сврш. шатр. *појести.* — Поњупали сте ви њу [паштету] са ... станиолом. *Вин.*

по̏њу́шити, по̏њу́шīм и **по̏њушити,** -ӣм сврш. *удахнути (приближивши нос чему) да се може одредити, распознати мирис, задах, воњ.* — Нос догура до наших врата и прага, поњуши и оде бестрага. *Богдан.*

по̏њушкати, -а̄м сврш. *дем. према поњушити.* — Беше ... поњушкала мало ваздуха као ловачко псето. *Глиш.*

пообаљи́вати, -а̀љујēм сврш. *редом све обалити.* — На писаћем столу све полупано, пообаљивано, испросипано мастилом. *Срем.*

пообáрати, -о̀бāрā̄м сврш. *редом све оборити.* — Да би се довршило зло ... прохуја чувени циклон руднички, пообара шуму ... сатре све под собом. *Ранк.*

по̀бедовати, -дујēм, ијек. по̀бједовати, сврш. *редом свршити с обедом.*

по̀билато прил. *прилично обилато.* — Наче се поновно чудна и мутна опсједну тост којом се однедавна пообилато уткивао вез његових мисли. *Божић.*

по̀бједовати, -дујēм, ек. по̀бедовати.

по̀бјехнути се, -нēм се сврш. покр. *мало се осмехнути.* — Владика натмурен чита [писмо] и каткад се пообјехне. *Њег.*

пообла́чити се, -о̀блāчӣм се сврш. *редом се обући.* — У недјељу и у свеце ... све се дјевојке пообласе па се по селу и око цркве шепире. *Берт.*

поогла̀днети, -нӣм, ијек. поогла̀дњети, сврш. *прилично, подоста огладнети.* — Шта пута по подне, кад мишљах да је поогладнео, викнух ... — Би ли да ти мати умеси који лукумић? *Шапч.*

поогла̀дњети, -днӣм, ек. поогла̀днети.

по̀да̄вна, по̀да̄вно и **по̏да̄вно** прил. *доста, прилично одавна.* — Видело се да је [то парче свиле] поодавна почето [да се везе]. *Лаз. Л.* Подне је било поодавно прошло. *Коч.* Она трпи већ поодавно на срцу. *Новак.*

поода́нити се, -о̀да̄нӣ се сврш. *настати увелико (о дану), разданити се.* — Даље му се не даде спавати, а већ и пооданило бјеше. *Јурк.*

поодбаци́вати, -а̀цујēм сврш. *редом одбацити.* — Многа [је] имена поизмишљао, поизбрисивао и поодбацивао. *Вел.*

поодби́јати, -о̀дбӣја̄м и **по̀дбнути,** по̀дбијēм сврш. *редом одбити, одломити од целине.* — По друму лежаше [градом] поодбијено грање и лишће. *Вес.*

поодгре́вати, -о̀дгрēва̄м, ијек. поодгријева̀ти сврш. *редом одгрејати.* — Јунаци под сурим међединама поседали [су] да крајинским вином срца поодгревају. *Јакш. Ђ.*

по̀дгрејати се, -јēм се, ијек. по̀дгријати се, сврш. *помало, постепено се огрејати.*

поодгри́зати, -о̀дгрӣза̄м сврш. *одгристи редом једно по једно.*

по̀дгријати се, -јēм се, ек. по̀дгрејати се.

поодгријева̀ти, по̀дгријева̄м, ек. поодгре́вати.

поодила̀зити, -ӣм сврш. *отићи један за другим.* — Гости су већ поодилазили. *Петр. В.*

по̀дити *в. походити.*

поодје́кнути, -о̀дје̏кнēм сврш. *прилично одјекнути.* — Огласи се наједном Борковић, и глас му у великој соби тако чудно поодјекну. *Леск. Ј.*

по̀дјутрити се, -трӣ се сврш. *прилично се одјутрити, разданити се.* — Сјутрадан, како се поодјутри, пошаљу се ... дипломе на одређена ... мјеста. *Вук.*

по̀длазити, -ӣм сврш. *отићи један за другим, разићи се.* — Војводе поодлазе са ступишта који налево, који надесно. *Кост. Л.*

поодљу́тити се, -о̀дљӯтӣм се сврш. *мало-помало одљутити се.* — Платисмо и одосмо. Кад се поодљутих, гледам лево, десно. *Шапч.*

поодма̀кнути, поодма̀ћи и **по̀дмаћи,** -о̀дмакнēм сврш. **1.** *крећући се, ходајући удаљити се на неку удаљеност, на неко растојање* **а.** *у простору.* — Тамо је бистро врело, од којега поодмакосмо. *Крањч. С.* **б.** *у времену.* — Јесен је поодмакла. *Андр. И.* **2.** *постићи напредак у раду, развитку.* — Распадање тих [патријархалних] односа стварно је већ било поодмакло. *Бил.*

Изр. човек (жена) поодмаклих година *старији човек (старија жена).*

~ **се** *повр.* — Схвативши да није дошао у прави час, Рајко се поодмакну и учини се као да посматра шљиве. *Вуков.* Затим се поодмакне скоро натрашке од породиље. *Божић.*

по̀дмицати (се), -ичēм (се) *несврш. и уч. према поодмакнути (се), поодмаћи (се).*

поодмо̀рити се, -о̀дморӣм се сврш. *провести неко време у одмору.* — Стојан седе да се мало поодмори. *Јакш. Ђ.*

поодра́дити, -о̀дрāдӣм сврш. *редом одрадити.* — Када се поодрадило ... одрасли су ишли на реку. *Бур.*

поодра́сти и **по̀дра̄сти,** -а́стēм сврш. *прилично одрасти.* — Па кад ти сви они

[унуци] поодрасту, а ти ћеш тек онда видети да ти је земље мало. *Јаки.* Ђ. У ово двије године он се дивно развио, поодрастао, читав момак. *Кол.*

поодрези́вати, -èзујēм сврш. *редом једно по једно одрезати.* — Поодрезивале жене са подбрадника и паре ситне, и послали за откуп кнезова. *Нен. М.*

поодсе́цати, -òдсēцāм, ијек. поодсијèцати, сврш. *редом једно по једно одсећи.* — Онда би било мало да им главе поодсијецамо, јер они развитак заустављају. *Л-К.* Да удари двадесет Брђана ... један бих им поодсијецô главе. *Маж. И.*

поодсијèцати, -òдсијецāм, ек. поодсе́цати.

поодскòчити, -òдскочīм сврш. *прилично одскочити.* — Сунце поодскочило и припекло да се не могаше поднијети. *Јурк.* Сунце је било поодскочило, удаљило се према југу. *Бур.*

поодср̄дити се, -òдср̄дīм се сврш. *престати се срдити, одљутити се.* — Ти си јако ... сагрешио. Иди моли оца да се поодсрди. *Шапч.*

поодȕзимати, -āм сврш. *редом једно по једно одузети. Рј. А.*

пòођани *в. похођани.*

поожѐнити се, -òженīм се сврш. *оженити се редом сви, један за другим, пожанити се.* — И нарасли су сви за посао, пооженили се. *Мишк.*

поозби́љити, -òзбиљīм сврш. *учинити озбиљним.* — Откуда тако занимљива књига рођаку да га је поозбиљила. *Ков. А.*

~ **се** *постати озбиљан.* — Лице му се приметно поозбиљило. *Шапч.* Бранимир се одједанпут поозбиљио и дубоко замислио. *Том.*

пòоздо̄ль прил. *мало одоздо.* — Реци да зађу с оне стране и пооздоль. *Лал.*

поòздравити, -īм сврш. *мало оздравити, призравити.*

поокли́вати, -òклēвāм, ијек. поокли|вати, сврш. *бити неодлучан, колебљив неко време.* — Мало поокли|ева, онда се окрене к сестри. *Цар Е.*

поокли|èвати, -òкли|евāм, ек. поокли́вати.

поокре́пити се, -òкрēпīм се, ијек. поокри|èпити се, сврш. *мало се окрепити.* — Кад се малко прихватио јањетине и бољим се винцем поокри|епио, истом онда нешто му се језик одри|ешио. *Буд.*

поокри|èпити се, -òкри|епīм се, ек. поокре́пити се.

поòлȍвчити се, -īм се сврш. необ. *постати као олово.* — Промичу тифусари ... Свима су очи гладне и пооловчене од бесаног времена. *НИН 1958.*

пòомашан, -шна, -шно *прилично омашан.* — Да њега [сајма] није, тешко би се ... људи упознавали ... и, тако рекавши, у једну поомашну задругу стапали. *Торд.*

поопи́јати се, -òпијāм се сврш. *опити се редом сви, изопијати се.* — Турци се обрадовали ... и сви се одреда поопијали. *Шов.*

поопрòстити се, -òпростīм се сврш. *опростити се редом један по један.* — Сви се дворани поопростили од њега. *Креш.*

поòрати, пòорēм сврш. *свршити орање, узорати.* — Имао је две њивице па је и њих поорао и засејао. *Вес.* Из ово неколико бразда што сам их поорао ... научио сам ... више него из свију књига. *Кос.*

поорȍзити се, -òрȍзīм се сврш. *постати ороз, пегав.* — Поорозила се у мене зором једна пругава кокошка, па што кукуриче. *Куш.*

поорȕжати, -āм сврш. *наоружати редом све.* — Скупи му се тридесет Сењана под коњима и пооружани. *НП Вук.*

поòсмелити се, -īм се, ијек. поòсмје|ити се, сврш. *мало се осмелити.* — Драгомир се мало поосмели: А шта би рекла ... кад бих те ја сиромах запросио? *Шапч.*

поòсмехнути се, -нēм се, ијек. поòсмје|нути се, сврш. *мало се осмехнути.* — Пут мене се поосмје|ну принцип, распита ме за наше крајеве. *Њег.*

поòсмје|ити се, -īм се, ек. поòсмелити се.

поòсмје|нути се, -нēм се, ек. поòсмехнути се.

поосне́жити, -òснēжӣ, ијек. поосни|èжити, сврш. *мало оснежити.* — Поо снежена земља ћути, капље магла с грања. *Кош.*

поосни|èжити, -òсни|ежӣ, ек. поосне́жити.

поòсоб прил. заст. *посебно, понаособ, напосе.* — Међу прочим опоменем ја, као што сам и прије сваком поособ говорио, за Совет. *Нен. М.*

поосòбити, -òсобīм сврш. *учинити живом особом, персонификовати.* — Свијет је за њихово мишљење био препуштен самовољном утјецају поособљених природних сила. *Баз.*

поòстављати, -āм сврш. *редом оставити.* — Сами их њихови момци поостављају и против њих пођу. *Вук.*

поòстајати, -јēм сврш. *остати редом један за другим.*

поòстати, -анēм сврш. *мало стати, задржати се.* — Глухоће сриједе те он ми поостао. *Крањч. С.*

поотва́рати, -о̀твāрāм сврш. *отворити редом један за другим све.* — Кад су чаршијски људи јуче поотварали своје дућане, одмах су приметили да је затворен дућан Аље Казаза. *Андр. II.* Дјеца су поотварала уста да им не измакне велика ријеч. *Кал.*

поотво̀рити, -о̀творӣм сврш. *мало, не сасвим отворити.* — Причинило ми се као да је мало поотворио очи. *Мишк.*

подо̀тēти, пдо̀тмēм сврш. *редом једно по једно отети.* — Ти сретна да си, мени среће ето ... ал' клетом руком све ти поотето. *Крањч. С.*

~ **се** *скренути, побећи (о очима, погледу).* — У једнога, у дућана, очи му се поотеше, кад ал' једна ту млађана, па још сама, декла беше. *Радич.*

подтимати, -мāм и -мљēм сврш. *отети мало-помало, једно за другим.* — Пружају руке да ми на силу поотимају храну коју сам, као понуду, мајци носила. *Јакш. Ђ.* Напокон догађаји године 1848. правно повратише Хрватској што јој је било и милом и силом ... поотимано. *Павл.*

~ **се** *отети се редом један за другим.* — Товарни коњи бојне коморе ... поотимаше се од својих коњоводаца. *Лаз. М.*

поткӣдати, подткӣдām сврш. *редом једно по једно откинути.* — Преврнуо свеца на олтару ... поткидао носове. *Ков. А.* Поткидај им [чворцима] главе, нек' ти мајка начини паприкаш. *Ранк.*

поткри́вати, -о̀ткрӣвāм сврш. *открити редом једно по једно.* — Што се поткривало нове земље, што се живот измијенио из темеља, све се то овога живота овдје није тицало ништа. *Крл.*

поткупљи́вати, -ӯпљујēм сврш. *откупити редом једно по једно.* — Ја сам их од њих мало-помало поткупљивао. *Крвш.*

подтпадати, -āм и **подтпасти,** -аднēм сврш. *отпасти редом једно по једно.* — На оној убогој ... дашчарици шиндра поотпадала. *Ранк.* Ноге од ненавиклог дугог хода само што не поотпадоше. *Коз. Ј.*

подтпити, пдо̀тпијēм сврш. *мало отпити, мали део чега испити.* — Када мало поотпије и попуши цигарету ... зацупка ногама. *Куш.*

поотпла́тити, -о̀тплāтӣм сврш. *отплатити редом све једно по једно.*

поотплаћи́вати, -плāћујēм сврш. *мало-помало отплатити.*

поотпо́днити, -о̀тпōднӣ сврш. необ. *бити, настати пополне.* — Поотподнило је већ давно, сумрак почиње да баца сива вела на оранице. *Цес. А.*

поотпӯстити, -о̀тпустӣм сврш. *редом све или многе отпустити.*

поотпӯштати, -о̀тпӯштāм сврш. *отпустити редом све или многе, једног за другим.*

поотхра́нити, -о̀тхрāнӣм сврш. *једно за другим отхранити.*

пдо̀хол, -а, -о *прилично охол.* — Да нисам малко поохоле ћуди, то бих се имао сада испричавати. *Кур.*

поохо̀лити се, -о̀холӣм се сврш. *постати охол, узохолити се.* — Да нам ... живи домаћина којега се срећи данас веселимо. У њој се не поохолио, већ нам пријатељ остао. *Јурк.*

пдочим м *човек који је усвојио туђе дете или који је прихватио чију жељу да му буде као отац (у односу на усвојеника, усвојеницу).* — У свијет није болни младац никако смио, јер му је то кратила немила воља његова поочима. *Шен.* Могу ли вас назвати својом? — Питајте мога поочима — одговори ми она ... стидљиво. *Ат.*

пдочимити, -ӣм сврш. *изабрати кога за поочима.* — Рано ујутро ето ти ... капетана, мога поочима, јербо сам га синоћ још уз пут ... поочимио. *Нен. М.*

пдочити, -ӣм сврш. *в. поочимити. Вук Рј.*

пдо̀штар, -тра, -тро *прилично оштар.* — Дјецо, свако гледај преда се — рече ... пооштрим гласом. *Јурк.* Само мало пооштра брада и снажне вилице показивале су одважност и јунаштво. *Вујач.*

поошта́ра́вање с *гл. им. од поошт равати (се).*

поошта́вати (се), -о̀штрāвāм (се) *несврш. и уч. према пооштрити (се).*

пдо̀штрен, -а, -о **1.** *трп. прид. од пооштрити (се).* **2.** фиг. *појачан.* — Због велике плодности организама долази до поштреног такмичења око хране. *НЕ.*

Изр. пооштрени затвор *затвор у самици са постом.* — Осуђује се на двадесет и један дан поштреног затвора. *Јонке.*

пдоштренбст, -ости ж *стање у којем је што пооштрено.*

поошта́ре́ње с *пооштреност.*

подштрити, пдо̀штрӣм сврш. **1.** *учинити оштрим крај, сечиво чега, наоштрити; заоштрити све редом.* — Виле ... Милошеву сабљу пооштрише. *Рј. А.* **2.** фиг. *учинити више напрегнутим, више усредсређеним; појачати, учинити строжим.* — Нагли лом свих »старих оквира« сеоске курије пооштрио је његову пажњу. *Р 1946.*

~ **се** *повр.* — У Македонији су се пооштрила насиља против тамошњег становништва. *Риб.*

пдп¹, пдпа м (вок. пдпе) грч. **1.** *световни, мирски свештеник католички или православни.* **2.** разг. *дечко, пуб у картама за играње.* — Ово је поп! викну један од погађача

и лупа по једној карти. *Глиш.* **3.** *пијак који се последњи тера кроз врата или капију у дечјој игри пијака. Рј. А.*

Изр. беспослен, докон ~ и јариће крсти *беспослен, докон човек лаћа се непотребна посла*; има и над попом поп *над сваком влашћу има виша власт*; рећи попу ~, а бобу боб *в. уз боб* (*изр.*); слати кога од попа до ковача *слати кога овамо-онамо, малтретирати кога.*

по̀п², по̀па м покр. *обућарско лепило.* — На њему је плава прегача, умазана смолом и постоларским »попом«. *Пав.*

по́па м (вок. по̀по) **1.** = попо *хип. од поп.* — Мој сирома' попа ... како је он сам учио, онако је и мени показивао. *Нен. М.* То ни наш попа не казује никада. *Вел.* **2.** покр. *у средини суваче стубац за који су моторуге учвршћене.* — Он се увуче дубље у сувачу ... Наслонио се онде на попу, па се дао у мисли. *Јакш. Ђ.*

по̀пабѝрчити и **попа̀бѝрчити,** -ѝм сврш. *пабирчењем скупити.* — На димљивој [ће] жеравици пећи ... попабирчене крумпире са изрованих крумпириштa. *Гор.*

по̀падати, -ām **I** сврш. **1. а.** *пасти једно за другим.* — Груде [су] попадале на лијес. *Киш.* **б.** *испасти, отпасти једно за другим.* — Сви ми нокти с руках попадаше. *Њег.* **2. а.** *брзо се спустити, бацити се редом сви.* — Попадали су на земљу, док је официр ... отпузао у гуштик. *Јонке.* **б.** фиг. *распрострети се, распространити се по чему.* — Црквице бијеле, мале, по врхунцима попадале. *В 1885.* **3. а.** *пасти, погинути у борби, на бојном пољу сви редом.* — Кад су другарице попадале, она [је] ... са својом тешком срчаном маном вршила дужност док није пала. *Дед. В.* **б.** *помрети редом сви од болести.* — Поче морити колера ... У Лукића кући попада народ као снопље. *Вес.* **в.** *пасти на испиту сви редом или многи.* — Силни ... попадаше, тако да је класификација те године личила на покољ. *Срем.* **4.** фиг. **а.** *клонути, изгубити снагу, изнемоћи* (*од умора*). — Борци попадали од умора јер идемо без престанка од синоћ. *Чол.* **б.** *изгубити се, нестати, мало-помало ишчезнути.* — Лажне ... лудорије витешких књига ... ће ... сасвим попадати без икакве сумње. *Вел.* **II** *несврш. према попасти²* (*3 и 5б*). — Тамбура виси о зиду, прашина је већ попада. *Рад. Д.* Попадала је домаће противнике ... препаст и страва. *Шен.*

попа̀дија ж **1.** *попова жена.* — Поп је ... имао цркву, село и попадију. *Лаз. Л.* **2.** агр. *врста јабуке.* — Између многих сората [јабука] ... највише се цене ... попадија, ренета. *Тод.* **3.** бот. *врста биљке из пор. главочика, повратич. Сим. Реч.*

попа̀дијин, -а, -о *који припада попадији, који потиче од попадије.*

попа̀дика ж **1.** агр. *в. попадија* (*2*). *Р-К Реч.* **2.** бот. *в. попадија* (*3*). *Сим. Реч.*

попа̀дица ж бот. *в. попадија* (*3*).

попазари́вати, -а̀рујēм сврш. *покуповати редом све.* — Тада је он био одсутан краће вријеме, онолико колико је требало ... да се роба попазарује. *Радул.*

попазáрити, -а̀зāрīм сврш. *купити редом све.*

по̀пазити, -ѝм сврш. *припазити неко време на кога, што.* — Ми ћемо већ на њ попазити и дјечка на узди држати. *Јурк.*

~ **се** уз. повр. *један на другога припазити.* — Једне зиме окашљаше јако обојица. То је била ... посљедња прилика да се са ретком оданошћу попазе. *Сек.*

по̀пак, -пка м зоол. *попац, штурак.* — Умакао је попак у трави. *Јакш. М.*

попа̀клити, по̀паклīм сврш. *превући паклом, паклином.* — Црним ћу је паклом попаклити. *НПХ.*

по̀паковати, -кујēм сврш. *редом, једно по једно спаковати.* — Све је било попаковано и сложено у куфере. *Дом.*

попа́лити, по̀пāлīм сврш. *редом, једно по једно или дво по дво спалити.* — Попалише село и запалише све живо у њему. *Хорв.*

~ **се** *редом се запалити, ужећи.* — Већ се спусти јесења ноћ, свеће се свуда попалише. *Дов.*

по̀пāмтити, -ѝм сврш. *редом, једно по једно запамтити.* — Шта ће толики силни падежи ... да ли ће их икада попамтити. *Вел.* Ал' ово што ћу вам рећи попамтите, младићи! *Лал.*

по̀панути, -нēм сврш. *в. попасти.* — Зуји и брује, као кад по цветној ливади попану пчеле. *Ад.* По косама мојим попануло иње. *Шант.* Крвав ме зној попануо. *Матош.* Све сватове попанула жеђа. *НП Вук.*

по̀паорити се, -ѝм се сврш. *постати паор, посељачити се.* — Шапћући и грозећи се причало се у породици да се попаорио и да живи с једном сељанком. *Петр. В.*

по̀папати, -āм и **по̀папити,** -ѝм сврш. деч. *појести.* — Попапио је толико »кремролни« што су му послали од куће. *Вин.*

по̀паприти, -ѝм сврш. *посути паприком или бибером. Рј. А.*

попа̀пучити се, -ѝм се сврш. само у изразима: попапучени опанак, кад се опанак попапучи разг. *каже се о човеку простом и сиромашном који постане имућан па се погосподи, поохоли.* — Нема ништа горе од попапученог опанка. *Матош.*

пòпара ж **1.** *јело начињено од старог хлеба, попареног и замашћеног.* — Мјесто риже јест ће попару! *Бег.* За вечеру [једу] попару с мало или нимало масти. *Лапч.* **2.** фиг. *невоља, неугодност.* — [Бојао се] да би могла дунути од које стране ... још љућа попара неголи бијаше ... ђакова тољага. *Ков. А.*

Изр. добити попару *бити изгрђен.* — Данас ти је синовац врло вридан ... — Зато што је добија јутрос попару — одговори Наћвар. *Мат.*; скувати коме попару *спремити коме какву неугодност*; *доћи коме главе.*

попáрати, пòпāрām сврш. **1.** *редом све опарати.* **2.** *испарати, распарати, раздерати.* *Р-К Реч.*

пòпарити, -ӣм сврш. **1.** *полити, прелити врелом водом.* — Старац сасу у кошуљу попарено жито. *Моск.* Скуњила се као попарена кокош. *Пав.* **2.** *опарити, попурити, офурити.* — Виси сухо, мразом и маглом попарено жуто лишће. *Бал.*

Изр. отићи као попарен *отићи збуњен, покуњен.*

пòпас, -а и **пòпасак,** -ска м *кратко јутарње или вечерње напасање стоке пре муже.* — Једно јутро ... беше заузмила овце да истера на попас. *Глиш.* Послије попаска Филип обавља јутарње музење пред кућом. *Божић.*

пòпасати, -ашēм сврш. *притегнути појас.* — Попиши ми седло мало боље. *НПХ.*

попасúвање с *гл. им. од попасивати.*

попасúвати, -ȁсујēм *несврш. и уч. према* пòпасти[1]. — Под њим добар кулаш покасује, дјетелину траву попасује. *НПХ.*

пòпасковање с *гл. им. од попасковати.*

пòпасковати, -кујēм несврш. *излазити на попасак.* *Вук Рј.*

пòпасни, -ā, -ō само у изразу: ~ доба, време *доба, време музења стоке после попаска.* — Негдје пред попасно доба ... падосмо у хлад. *Коч.* Спава до попасних доба. *Шимун.*

пòпасти[1], попáсти и **пòпāсти,** -áсēм сврш. **1.** *провести неко време пасући.* — Пусти овце нек' мало попасу. *Вук Рј.* **2.** *пасући појести сву траву.* — Ко год би нашао ливаду попасену ... кривио је њих двојицу. *Пол. 1957.*

пòпасти[2], -аднēм сврш. **1. а.** *пасти по чему (обично о великој количини чега), павши покрити што.* — Јасно [се] виде ... утапкане пртине и по њима попао снег. *Вукић.* **б.** *спустивши се, висећи покрити што.* — Забаци смеђе прамове што су му попали челом. *Креш.* **2.** *пасти, испасти из нормалног положаја због трошног стања.* — На кућама ... врата су била отворена, вратнице одшкринуте, попале. *Ћос. Д.* **3.** *пасти, лећи на што, покрити што собом.* — И страну [књиге] на којој си стао попао плесан. *Глиш.* **4.** *спустити се, распространити се по чему.* — Не пјева нико ...Тишина попала по Бишеву. *Сиј.* **5. а.** *нагло и чврсто ухватити, зграбити што.* — Бијесна свјетина попадне мртваца за ноге. *Шен.* **б.** фиг. *нагло захватити, спопасти, обузети кога (о каквом физичком или душевном стању).* — Попадну га управо пакленске муке. *Бал.* **6.** фиг. *неочекивано доћи, пасти коме у кућу.* — У села су зајазили Турци и на згодна попали ноћишта. *Март.*

~ **се 1.** *спопасти се, ухватити се за што.* — Попаде се сва очајна обима рукама за главу и бризну горко плакати. *Том.* **2.** уз. повр. *ухватити један другога у борби, рвању.* — Како су се попали око полноћи тавне, држали су се до пол бијела дана. *НП Вук.*

пòпатосати, -ошēм сврш. *поставити патос, под у соби, покрити патосом.* *Р-К Реч.*

пòпаучило с *справа којом се паочи какво возило.* — Из подрума донесе авијатичарско одијело, мало попаучило и кратак нож. *Вуј.*

пòпац, пòпца м *в. попци.*

пòпацкати, -ām сврш. *пацкама умрљати.* *Рј. А.*

попàчати се, -ām се сврш. *дирнути, умешати се у што.* — 'Ај'мо ... к старом! ... Да се није он попача. *Божић.*

пòпаша ж **1.** *паша; пашњак.* — Појма нема које ливаде Лазар чува за отаву, а које је одредио за попашу. *Рад. Д.* **2.** *оно што се плати за пашу стоке.* — Доста пута [је] за то и попашу платио. *Мул.*

пòпāшан, -шна, -шно *лаком, похлепан (на нешто).* — За њим [орлом] се дала чета лакома ... за окљувцима плена попашна. *Кост. Л.* Постала је једна од оних витких у црно одјевених луткастих продавачица ... попашних на животна весеља. *Сим.*

пòпāшњак м *попашан, лаком човек.* — Тамо су све сами лакомци и попашници. *Глиш.*

пòпāшно прил. *лакомо, похлепно.* — Врапци јатомице слећу на утачкани грах и попашно пипају оне слатке модре махунице. *Шапч.*

пòпашњāк м *дуг, широк појас.* — Одјевена је била у хаљину од зелена баршуна с дугим попашњаком и опршњаком. *Креш.*

пòпаштити се, -ӣм се сврш. **1.** *похитати, пожурити се.* — Ја своје ствари опет справим пак се попаштим преко поља.

Маж. М. **2.** *потрудити се, постарати се.* — Намераваше нећаку своје имање само у том случају да остави ако се попашти да старом грбу ... породице придода још митру или пурпурне ките. *М 1867.* **3.** *полакомити се*; исп. попашан. — На што си се, брате, попаштио ... што погуби побратима мога? *НПХ.*

пòпе́ва̄ње, ијек. попијèва̄ње, с *гл. им. од попевати.*

попе́вати, пòпе̄ва̄м, ијек. попијèвати *несврш. и уч. према попевати.* — Парох је попевао на сваких десетак корака из дубине свога баса. *Богдан.* Пролазиле и попијевале за својим стадом ... чобанице. *Шимун.*

пòпевати, -а̄м, ијек. пòпјевати, сврш. *мало запевати.* — Пошто је добро свршио посао, попевао је весело. *Кнеж. Л.*

пòпе̄вка, ијек. пòпијевка, ж *лирска песма с једноставном мелодијом која се састоји обично од једнога или два гласа.* — Стале се ... ређати ... меланхоличне наше народне попевке. *Сек.* Чули су се гласови и попијевке сељака на радовима. *Франг.*

попе́внути, пòпе̄внēм, ијек. попијèвнути, сврш. *мало запевати.* — У највећем јаду опет беше нешто: неки са свирајком, неки и попевне. *Стан.*

попе́вчити се, пòпе̄вчӣм се, ијек. попијèвчити се, сврш. *поохолити се. Рј. А.*

пòпегра̄н, -а, -о, ек. пòпјегра̄н *пегама посут.* — Бепо, мали пучкошколац ... живахни врапчић попјеганог лица ... *Ж 1955.* Три попјегане птице шушнуше кроз ... траву. *Креш.*

попе́глати и **пòпе̄глати,** пòпе̄гла̄м сврш. варв. *до краја све испеглати, изглачати.* — Најзад ... бејаше и веш готов ... попеглан и сложен. *Дом.*

попедесеторо̀стручити, -ӣм сврш. *педесет пута повећати, умножити.* — Те шкуде попедесеторостручe нашу радост. *Вел.*

пòпѐкања м *аугм. и пеј. од поп.*

пòпѐлӣн, -ина м фр. *полусвилена сјајна тканина*: кошуља од попелина.

пòпе̄нда м *аугм. и пеј. од поп.* — Имају једног попенду који је ... притиснуо пола села. *Лаз. Л.*

пòпенити, -ӣм, ијек. пòпјенити, сврш. *пустити пену, покрити се пеном, запенити се.*

пòпенути, -нēм, ијек. пòпјенути, сврш. *в. попенити.* — У Милете три срца бијаху: једно му је пеном попенуло. *НП Вук.*

пòпѐнтрати се, -а̄м се сврш. *попети се једно за другим хватајући се ногама и рукама за што.* — По зиду, по кукама, по раменима деца се попентраше. *Поп. Ј.*

пòпѐњати, пòпењēм сврш. *попети, подићи.* — Крај Крбаве попења чадоре. *Павл.*

попери́вати, -èрујēм *несврш. и уч. према поперити.* — Пале тице на поље Цетиње ... ће се турске поперују главе. *НП Вук.*

пòпѐрити, пòперӣм сврш. покр. **1. а.** *издићи, усправити.* — Мртве турске главе покупише, на границе своје поперише. *НП Вук.* **б.** *саградити, подигнути.* — И доста је потрошено блага док сам онак' кулу поперио. *Вук Рј.* **2.** фиг. *изложити (опасности).* — Но ћу ја свакако поперити ово труло тијело погибији, не тобож стога да ме потомци мртва помињу ... него да оставим земљи мира. *Љуб.*

пòпѐсина м *аугм. и пеј. од поп. Рј. А.*

попеска́вати, -èскā̄вам несврш. покр. *заплетати, заплитати (језиком).* — И опијале се ... посртале ... мараме им падале с главе ... језик попескавао. *Коз. И.*

пòпѐскара м *аугм. и пеј. од поп.*

пòпе̄ти, пòпнēм сврш. **1.** *преместити у висину, увис, подигнути, уздигнути.* — Повадили нешто руха из сандука ... а друго су са сандуком попели на таван. *Берт.* Попните ме на прозор! *Лал.* **2.** *разапети (шатор).* — Посриједа поља попео чадорје. *Маж. И.* **3.** фиг. **а.** *повећати, повисити (плату, цену).* — Ја не видим како ћемо им [акцијама] послије попети курс. *Сим.* **б.** *узвисити до положаја, власти.* — Народ је могао попети на владу баш такву партију. *Марк. Св.*

~ **се 1. а.** *преместити се навише, подићи се.* — Ступац живе у термометру се попео. *Лог. 2.* фиг. Крв му се попе у образе. *Нуш.* **б.** *идући уздићи се, успети се.* — Попео се с малим до наврх бријега. *Ћип.* **2.** *појавити се изнад хоризонта (о Месецу).* — Мјесец [се] онамо с југа врх бријега попео. *Новак.* **3.** фиг. *порасти, узрасти.* — Бата већ момак ... Попео ти се већ уз њега и ја. *Ад.* **4.** фиг. **а.** *заузети виши положај у служби.* — Он је набијен амбицијом ... он би хтио да се попне до мајорског ранга. *Крл.* **б.** *постати виши по вредности, у цени.* — Улог је растао и попео се већ на стотину круна. *Јонке.* **в.** *постати јачи по снази, интензитету.* — Сутрадан било је најтеже ... У неких се температура попела до 40 степени. *Јак.*

Изр. ~ до грла *постати неиздржљиво*; ~ на главу (на врх главе, на врат, на леђа, на теме) коме *искоришћавати кога за остваривање својих циљева и жеља*; ~ на прèсто *постати владар.*

пòпе̄ћак, -ћка м *жарач, ожег.* — У ... старој кухињи ... прстени у зубима [лављe главе] ... служили [су] да придрже попећак. *Кал.*

попе̏ћи и **по̀пећи**, -е̏ћем свр̏ш. **1.** *редом једно за другим испећи.* — Живе би нас хтели попећи, без битке. *Кнеж. Л.* **2.** покр. *попржити*: ~ хлеб, крух. *Вук Рј.*

по̀печак[1], -чка м **1.** *комад меса за печење. Вук Рј.* **2.** *уопште комад, пе̏ча.* — Исјекли га Турци ... све на попечке. *Буд.*

по̀печак[2], -чка м *в. попећак.* — Пришешарићу ти мало жеравице — рече стара и потражи попечак. *Ћип.* Прогарка ... ватру необично малим попечком. *Креш.*

попе̏чатити, -и̏м свр̏ш. *ударити печат, затворити печатом, запечатити.* — Једног лепог дана бануше изненада људи ... попечатише му касу ... и стадоше ... саслушавати. *Ранк.* фиг. Гдје ми је ... оружје да бар крвљу једног издајице попечатим крај живота свога. *Прер.*

попече́ње с цсл. заст. *брига, скрб, старање.* — Иште свијет неко дјеиствије, дужност раћа неко попечење. *Њег.*

попе̏читељ м ист. *особа која је у Кнежевини Србији била на челу једне гране државне управе, министар.* — Дошао је био дететом још у Србију ... још онда кад су се министри звали попечитељима. *Срем.*

попе̏читељство с *грана државне управе којом руководи попечитељ.* — Попечитељство нађе за потребно да пошаље господина Мојсила у ... школу да тамо неки посао сврши. *Ранк.*

попе̏шкешити, -и̏м свр̏ш. тур. *дати као пешкеш, дар, поклон, поклонити.* — Падишах нас ... попешкешио Шваби — колају гласине. *Куш.*

попи̏јати, по̀пијам *несвр̏ш. и уч. према попити. Рј. А.*

Изр. Софија вино попија нар. *ако је на дан Св. Софије (15. V) мраз, биће те године мало вина.*

попијев-, ек. попев-.

попи̏јен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од попити*[1]. **2.** фиг. *испијен, мршав.* — Попијен у лицу, осе̏део и озбиљна погледа, седео је у хладу под сеницом. *М 1875.* У лицу попијен, сух и жут. *Шапч.*

по̀пик м *игра у којој се пустимичке сагони, тера лопта с једне и с друге стране. Вук Рј.*

попика̀вати се, -и̏кавам се *несвр̏ш. и уч. према попикнути се.*

по̀пикнути се, -нем се свр̏ш. *при ходању запети ногом за што и посрнути, спотакнути се.* — Види, види! попикну се тај и застење. *Ков. А.*

по̀пилица ж и м *особа која много пије, пијаница.* — У пићу је тешка попилица, а у кавзи љута кавгација. *Вук Рј.* Наточи другу држећи се као прави попилица. *Креш.*

по̀пин, -а, -о **1.** *који припада попи.* **2.** *као саставни део неких ботаничких назива*: ~ капица, ~ гумно, ~ прасе итд.

по̀пина м *аугм. и пеј. од поп.* — Ова попина чангрља са звонима и дању и ноћу. *Јак.*

по̀пиница ж *в. попадија.*

попи̏нути, по̀пи̏нем свр̏ш. *дем. од попити.* — Има ли суд мало воде да попинем? *Лал.*

по̀пињати се, -њем се *несвр̏ш. и уч. према попети се.*

по̀пипати, -а̏м свр̏ш. **1.** *мало опипати, пипнути.* — Сељак ... узе један фес и загледа га са сваке стране. Попипа му дебљину. *Ђор.* **2.** *испитати, утврдити што пипајући.* — Другога звекет флаше изазива да попипа гдје је чашица. *Бен.*

~ **се** *повр.* — Кривошија се попипа по пострадалом образу који је још бридио. *Ђор.*

попи̏пати, по̀пи̏па̄м свр̏ш. *побрати, потргати редом једно по једно пи̏пајући. Рј. А.*

попи̏рање с *гл. им. од попи̏рати.*

по̀пирање с *гл. им. од по̀пирати.*

попи̏рати, по̀пи̏ра̄м *несвр̏ш. и уч. према попрати*: ~ платно. — фиг. Зар би то било лепо да се гложимо око свачега, те да нас свет попира по устима. *Вес.*

по̀пирати, -рем *несвр̏ш. и уч. према по̀пре̄ти.* — Колебљу се у мору небеса; волна волну ужасно попире, о брије̏г се ломе обадвије. *Њег.*

попѝрача ж *крпа којом се судови попирају, судопера. Вук Рј.*

попири̏вати, -и̏рујем *несвр̏ш. и уч. према попирити.* — Поче и лахор мало-помало попиривати. *Шапч.* Зефир попирује. *М-И.*

попи̏рити, по̀пи̏рӣм свр̏ш. *мало подувати (о ветру).*

по̀пи̏рје с *гозба после пира.* — Данас осам дана сазивам ја читаво друштво к себи на попирје. *Драж.*

попирки̏вати, -и̏ркујем несвр̏ш. *дем. према попиривати.* — Од шанца попиркује млак, слаб ветар. *Вукић.*

попи̏рнути, по̀пи̏рнем свр̏ш. *помало, на махове дахнути.* — Свеж јутарњи ветрић попирне и залелуја гране. *Вес.*

по̀пис и **по́пис** м **1. а.** *пописивање чега (становништва, стоке, ствари и сл.) ради одређивања броја или количине.* — Беху одређени да врше попис људства и стоке. *Срем.* Кад оно сврши школу, узеше га у попис десетине. *Мул.* **б.** адм. *пописивање имовине ради наплате дуга, заплене или кон-*

фискације. — Земља [му се] узимала у попис и продавала. *Лапч.* **2.** *списак који садржи такво пописивање.* — Наредио [сам] ђаку ... да биљежи све ... па кад буде при крају летурђије да донесе попис. *Мат.*

попи́сати, пòпйшēм сврш. **1.** *записати једно по једно, редом све унети у попис, списак; начинити, извршити попис чега.* — Да попишем од боја јунаке, све на перо једног по једнога. *Рј. А.* Пописана кола закрчила улице. *Јак.* **2.** *подвргнути заплени, конфисковати.* — Изгорело је сено које су Немци пописали. *Сек*

пописи́ва̏ње с *гл. им. од пописивати.*

пописи́вати, -йсујēм *несврш. и уч. према пописати.*

пописи́ва̄ч, -а́ча м *онај који пописује што, онај који врши попис.* — Данак се давао у закуп ... трговцима, који су га купили праћени од ... пописивача. *Пов. 2.*

пòпискати, -а̄м сврш. **1.** *потрошити улудо све редом, спискати.* **2.** покр. *умрети, једно по једно.* — Немојте да о нашој души пошкују сирочад од глади. *Рј. А.*

пòписни̏ и **по́писни̏,** -а̄, -о̄ *који се односи на пописивање, који се налази у попису:* ~ лист, пописне листе. — Кад се ... врати кући рекоше јој суседе да је тражио неко од морнарске пописне власти. *Дов.* Распаљивао [је] бичем разиграног ... пописног коња. *Моск.*

пòписни̏к и **по́писни̏к** м *књига у коју се што пописује. Рј. А.*

пòписница и **по́писница** ж *формулар, тисканица у коју се што пописује. Рј. А.*

пòписничā̏р м *пописивач.* — За пописничаре инвентара ... одређени су ... *НИН 1958.*

пòпита ж тал. *болесна израслина на кокошјем језику. Вук Рј.*

попи́тати, пòпйтā̄м сврш. **1.** *упитати, запитати једнога по једнога, многе.* — Краљ [је] дао попитати за мнијење некоје суце. *Рад. Стј.* **2.** *обратити се коме питањем.* — Љубезно попита Баторића: хода ли много у лов. *Ђал.*

~ **се** *пропитати се, распитати се код многих.* — Изађу па се попитају ... за жене, али нису могли ништа сазнати. *Кум.* Учинио сам како си желио и попитао се. *Нех.*

пòпитати, -а̄м сврш. *неко време хранити, понеговати.*

~ **се** *повр. Р-К Реч.*

пòпити[1]**,** пòпијēм сврш. **1.** *испити све, до краја.* — Има у Лукића пића, не може чета попити за пет година. *Вес.* Живо желе да попију чашицу у здравље црном Отелу. *Богд.* **2.** *потрошити на пиће, запити, пропити.* — Колико му је пута моја мати давала спаваће одело, али он то одмах однесе, прода и попије. *Станк.* **3.** *бити под утицајем, упливом алкохолног пића, опити се.* — Имао [је] обичај, кад је мало попио, задржати се у некој ноћној кавани. *Јонке.* **4.** *примити у себе неку течност, упити, усисати.* — Надробиш га [крух] у млијеко или у чорбу, он ти одмах попије и нарасте уврх здјеле. *Куш.* Изиђоше на покисну пут, и прве локвице попише им чарапе. *Вуј.* **5.** фиг. **а.** *довести до потпуне исцрпености, до губитка снаге, сјаја, живота, исцрпсти, измождити.* — Попијен од ... скривене туберкулозе ... још је држао своју дивну главу. *Сек.* **б.** *учинити да чега нестане, да што ишчезне, однети, уклонити.* — Облаци попише мјесечину. *Матош.*

пòпити[2]**,** -йм несврш. *посвећивати, рукополагати за попа.* — Кад су ме хтели попити, врло сам се ... уплашио, а особито кад су ме ... олтару повели. *Нен. М.*

~ **се** *постајати поп.* — Од милине во се топи као попчић кад се попи, око себе скупља госте. *Кош.*

попиткива̏ње с *гл. им. од попиткивати.*

попиткива̏ти, -йткујēм *несврш. и уч. према попи́тати.* — А на што ћеш се моћи обазрети? — попиткива себе. *Коз. И.*

по́пић м зоол. покр. *птица царић* Motacilla regulus. *Вук Рј.*

пòпйћ, -йћа м **1.** *дем. од поп, мали, безначајан поп.* — И тако су се разговарали кад се неки попић ... стао к њима гурати држећи у руци тањурић. *Бен.* Нит' имаш наше цркве ни каква попића. *Ђоп.* **2.** зоол. *в. попац.* — Цвиљење попића је једнолично, непрестано. *Ђип.* Тутње ... возови, кевћу пси и цврче попићи. *Сим.*

пòпица м *дем. од поп.* — Гдје је покојни прото кога су се и владике прибојавале, а камоли јадне попице сеоске. *Шапч.*

попи́чак, -чка м ир. *дем. од поп.* — Гле, па то је неки ђак, попичак, шта ли! *Вуков.*

попиша́нац, -нца м *онај који мокри у постељу. Деан. Рј.*

попиша́ница ж *она која мокри у постељу. Вук Рј.*

попиша́нко м *попишанац. Р-К Реч.*

попи̏шати, -а̄м сврш. *помокрити кога. Вук Рј.*

~ **се 1.** *испустити мокраћу, помокрити се. Вук Рј.* **2.** *помокрити себе. Вук Рј.*

попи́шко м *попишанац. Вук Рј.*

попишма́нити се, -йшмā̄нйм се сврш. тур. *одустати од нечега промениви одлуку, покајати се.* — На срећу ... капетан се не попишмани, већ нам за тренут ока написа

и издаде бурунтију. *Коч.* Нудили су они Јоси више, али он је обећао и примио капару па неће да се попишмани. *Крл.*

попи̏шуља, попи̏шура и **попи̏шуша** ж *попишаница. Вук Рј.; Р-К Реч.*

по̀пјанити, -ӣм сврш. *учинити пијаним, опити.* — Они луду децу попјаниште. *Вук Рј.*

по̀пјевати, -а̄м, ек. по̀певати.

по̀пјегā̄н, -а, -о, ек. по̀пегā̄н.

по̀пјенити, -ӣм, ек. по̀пенити.

по̀пјенути, -нē̄м, ек. по̀пенути.

по̀плав м и **по̀плāв** м и ж покр. *в. поплава. Вук Рј.* — Кад плаха југовина пухне ... а облаци дажде тучу крупну и бујица млави уз поплави. *Март.*

по̀плава ж **1.** *изливање воде (из реке, језера и сл.) преко обале и плављење околног подручја, бујица, поводањ.* — Обале ових двеју река [Дунава и Драве] померају се при свакој поплави на једну или другу страну. *Цвиј.* **2.** фиг. *врло велико мноштво, количина чега.* — Поплава масе стизала их је. *Божић.* Мува се и пролази свијет, мушко, женско, старо, младо ... изгубио се човек у овој поплави. *Ћоп.*

попла́вети, -вӣм, ијек. попла́вјети, сврш. *постати плав.* — Лазару ... лице бледи и модри, усне поплавеле. *Вес.* Остале су [усне] блиједе, затим онако бескрвне поплавјеле су. *Михољ.*

поплавѐтнети, -тнӣм, ијек. поплавѐтњети, сврш. *постати плаветан.* — Лице му пребледи, усне поплаветне. *Ат.*

поплавѐтњети, -тнӣм, ек. поплавѐтнети.

по̀плавити, -ӣм сврш. **1.** *изливши се преко обале, прелити, прекрити земљиште (о рекама, језерима).* — Лопате се латити ваља ... да животу вратим земље поплављене. *Јур.* **2.** фиг. *испунити, напунити што врло великом количином чега, појавити се у великом броју, у великој количини.* — За кратко време туђице [би] поплавиле наш књижевни језик. *Бел.* Земљу ће нам поплавити људи с испитима, а без плаће. *Новак.*

попла́вити, по̀плāвӣм сврш. **1.** *учинити плавим.* **2.** *в. поплавети.* — Није се смјело ни споменути вас пред њом, одмах би поплавила још више. *Шимун.* Старом рана није добро. Сва му је мишица поплавила. *Дед. В.*

по̀плавица ж **1.** *дем. од поплава.* — Јесенском поплавицом набрекну Зетица и Морача. *Љуб.* фиг. Одвраћајте од пропасти душе, од туђинства страшне поплавице. *Прер.* **2.** мн. *барице, локвице које настану после јаче кише. Вук Рј.*

попла́вјети, -вӣм, ек. попла́вети.

поплављѐнӣк, -и́ка м *онај којему је имање поплављено.* — Плесало се да се помогне јадним поплављеницима у Славонији. *Шен.*

поплавља́вати, -а̀вљујēм *несврш. и уч. према поплавити.*

по̀плāвӣ, -ā, -ō *који се односи на поплаву.* — Крио се [дивљи вепар] у трскарима и тешко пролазном густишу у поплавном подручју покрај Дунава. *Б 1958.* На поплавним су ливадама шашеви у великој множини. *Бот.*

по̀плāвнōст, -ости ж *стање онога што је поплављено. Прав.*

по̀плазити, -ӣм сврш. **1.** *поћи, покренути се плазећи.* — Поплазе земљом као змијице. *Божић.* **2.** *полако поћи.* — Милује кењца [магарца], мити га и мази да се ... смири и даље поплази. *Вел.*

попла́кати, по̀плāчēм сврш. *исплакнути, пропрати све редом. Вук Рј.*

по̀плакати, -ачēм сврш. *мало, неко време плакати.* — Мајка Перина поплаче и прегори, јер се већ ништа није дало учинити. *Шимун.* Кад метнуше Јована у гроб, браћа поплакаше за Јованом. *Миљ.*

поплаки́вање с *гл. им. од поплакивати.*

поплаки́вати[1], -а̀кујēм *несврш. и уч. према поплакати.* — Онда кад је занијела па се изобличила ... дневице [је] поплакивала. *Коз. Ј.*

поплаки́вати[2], -а̀кујēм *несврш. и уч. према попла́кати. Вук Рј.*

попла́стити, по̀плāстӣм сврш. *скупити покошено сено у пласт.* — Миона зором ... оде на ливаду да попласти оно што је Јеленко јуче покосио. *Глиш.*

по̀плат м *в. потплат.* — Радио је као да опрезно поставља нешто под поплат. *Новак.* Сједимо око огња, паримо поплате, кољена, руке. *Ћон.*

по̀плата ж покр. *прошњом скупљање потпоре у каквој великој невољи. Вук Рј.*

попла̀таш, -а́ша м необ. *онај који има велике поплате, шапе (о медведу).* — Поплаташ се љути, узмиче ... окрвављене губице. *Наз.*

попла́тити, по̀плāтӣм сврш. **1.** *редом све платити.* — Поплатит ћу дугове ... поправит ћемо кућу. *Мишк.* **2.** *платити.* — Што си мужа тако за мало дала, ја бих ти га боље поплатила. *Вук Рј.* **3.** покр. **а.** *дати ономе који иде у поплату.* — Поплатите сужња невољнога. *Вук Рј.* **б.** *наградити.* — А не бој се, мој ујаче драги, добро ће те сестрићи поплатит, од свашта ти дио учињети. *НП Вук.*

по̀платнӣ, -ā, -ō *који се односи на поплат.*

поплáћати, пòплāћām сврш. *једно за другим платити.* — Поплаћам све што морам и остане доста. *Сек.*

поплаћúвати, -ăњујēм *несврш. и уч. према поплатити.*

поплáхнути, пòплāхнēм сврш. *мало исплахнути, испрати.* — Поплахне уста вином. *Кум.*

пòплашено прил. *са страхом, преплашено, уплашено.* — Шта ти је, рано? — упита ... поплашено. *Вес.*

пòплашенòст, -ости ж *стање у којем се налази онај који је поплашен.*

пòплашити, -īм сврш. **1.** *изазвати, задати страх, престрашити.* — Који кога поплаши, онај прво да почне јести. *Н. прип. Вук.* **2.** *учинити да побегну, да се разбеже на разне стране, расплашити:* ~ птице. — Поплашио би буљак говеда. *Н. посл. Вук.*

~ **се** *осетити страх, престрашити се.* — Деца се нека поплашила па се сакривају ... око нас. *Ад.* Сирота мајка долети к мени сва поплашена и тргне ме од змије. *Маж. Ф.*

поплéвити, пòплēвīм, ијек. поплијèвити, сврш. *оплевити редом све. Р-К Реч.*

пòплēн, -éна м *в. попелин.*

поплéнити, пòплēнīм, ијек. поплијèнити, сврш. *одузети као плен све редом.* — Поробише нас и попленише до сиротиње и голотиње. *Печ. 1939.*

поплéсати, пòплēшēм сврш. **1.** *мало заплесати.* **2.** заст. *погазити, потлачити.* — Ал' клетом руком све ти поотето, ал' клетом ногом све ти поплесано. *Крањч. С.* Ми Млечићи држимо ове невољне крајеве за душу да ову препуклу сиротињу не поплешу Турци. *Љуб.*

поплеси́вати, -èсујēм *несврш. и уч. према поплесати.* — Подигне једну ногу поплесујући, али му лице мало као слеђено. *Кал.*

пòплескати, -āм и -шћем сврш. покр. *в. попљескати.* — Аферим! скочи он и поплеска бега по рамену. *Мул.*

пòплеснавити, -īм и **поплеснáвити,** -èснāвīм, ијек. пòпљеснавити и попљеснáвити, сврш. *в. поплеснивити.* — Оставиће их [приганице] у шкрињи где стоје већ зелене и поплеснавиле што их је годинама носила и остављала ту. *Нуш.*

пòплеснивети, -вīм, ијек. пòпљеснивјети, сврш. *в. поплеснивити.* — фиг. Колико му је година, не зна се: коса мало поплеснивела. *Сек.*

пòплеснúвити и **поплѐснивити,** -īм, ијек. пòпљеснивити и попљѐснивити, сврш. *покрити се плеснн.* — Снијег ... се размекшан и бљузгав зеленио од кише [као] да је попљеснивио. *Бен.*

поплѐсти и **пòплести,** -плѐтēм сврш. **1.** *учинити, ставити поплет, исплести, преплести што; исплести редом све или много.* — Седло му је све камење драго, посред њега змијом поплетено. *НП Вук.* Доста пута проће [њивама], а не поплете проштац што је посрнуо. *Вес.* **2.** *плетући потрошити, утрошити какав материјал. Р-К Реч.* **3.** *мало, неко време плести. Р-К Реч.*

~ **се** *запети ногом о што и посрнути.*

пòплет м **1.** *плот, ограда и сл. исплетен, преплетен унакрст прућем, шибљем.* — Дрво је врло витко и жилаво па се зато употребљава радо за ... поплете и разне плетарије. *Тод.* Она уће у њиву. Жалост! ... Овдје навађено прошће, онде поломљен поплет. *Вес.* **2.** *врста веза.* — Дете, дај положајнику једне чарапе са поплетом. *Ћос. Д.*

пòплетање с *гл. им. од поплетати.*

пòплетати, -ећēм *несврш. и уч. према поплести.* — Поплећу чарапе црном свилом. *Вел.*

пòплетић м и **пòплетица** ж *врста веза. Вук Рј.; Р-К Реч.*

поплива́вати, -йвāвām *несврш. и уч. према попливати.*

пòпливати, -āм сврш. *почети пливати; пливати неко време.* — Кажу да је у [неком] боју толико људи изгинуло да су по крви попливали коњи и људи. *Вук Рј.* фиг. Низ раван попливале дуге сјене. *Коз. И.*

поплијèвити, пòплијевīм, ек. поплéвити.

поплијèнити, пòплијенīм, ек. поплéнити.

пòплīн, -йна м *в. попелин.*

поплúнути, пòплīнēм сврш. *пдплавити.* — Поплинула вода по бријегу. *Вук Рј.*

пòплитати, -иħēм *несврш. и уч. према поплести.*

пòплōн м *в. поплун. Бен. Рј.*

поплочáвање с *гл. им. од поплочавати.*

поплочáвати, -àчāвām *несврш. и уч. према поплочати.*

пòплочàнòст, -ости ж *стање у којем се налази оно што је поплочано.* — Има нечега медитеранског на охридском корзу — у тој поплочаности улице од језера до центра. *Пол. 1958.*

пòплочāр, -а и **поплòчār,** -ара м *онај који поплочава. Бен. Рј.*

пòплочати и **поплòчати,** -āм сврш. *плочама покрити.* — Шеталиште је поплочано циглом. *Чол.* У Асирији су се први пут појавиле чврсте поплочане цесте. *Пов. 1.*

поплòчити, пòплочīм сврш. *поплочати.* — Поплочену терасу куле милује зимско сунце. *Нех.*

пòплузнути, -нём сврш. покр. *в. попузнути.* — У оној хитњи поплатом поплузне. *Љуб.*

пòплӯн, -а и **пòплӯн,** -ýна м грч. *јорган, покривач.* — Поплуни [су] били испуњени гушчјим пахуљама. *Крл.* Испод поплуна ми је врло топло. *Дав.*

поплӯнār, -ára м *онај који прави поплуне. Прав.*

поплунáрев и **поплунáров,** -а, -о *који припада поплунару.*

поплӯнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на поплунаре.*

поплунáрство с *посао, занимање поплунара.*

поплӯнац, -нца м *дем. од поплун.* — Висила је некаква кефа и стар, труо поплунац. *Киш.*

поплӯтати, -ām сврш. *почети плутати.* — [По просторији] је већ поплутао сумрак. *Десн.*

пòплућница ж *плућна марамица* pleura pulmonalis. — Површина плућа покривена је танком опницом поплућницом. *Батут.*

пòпљачкати, -ām сврш. *покрасти, опљачкати постепено све.*

~ **се** уз. повр. *међусобно се опљачкати.* — Исклала се међу собом војска, исклала се и попљачкала се. *Њег.*

пòпљење с *гл. им. од попити*[2] *(се).* — Напустио је мисао о попљењу и калуђерењу. *Срем.*

пòпљескати, -ām и -шћēм (ретко -штēм) сврш. *ударити длаком, потапшати (обично по рамену); ударити длаком о длан у знак радости, одобравања.* — Попљешти бијесна да је бјешњи. *Вук Рј.*

попљескúвати, -èскујēм *несврш. и уч. према попљескати.* — Жена ... стане ... рукама попљескивати. *Јурк.* Још се и четврти пут подухвати, а она све гледа и попљескује. *Буд.*

пòпљеснавити, -ӣм и **попљеснáвити,** -èснāвӣм, ек. пòплеснавити и поплеснáвити.

пòпљеснивити и **попљèснивити,** -ӣм, ек. пòплеснивити и поплèснивити.

попљèснивјети, -вӣм, ек. поплèснивети.

пòпљеснути, -нēм сврш. *ударити длаком једанпут по рамену.* — Каваз-баша је само у пролазу попљесне по плећима. *Радул.*

попљȕвати, пòпљујēм сврш. **а.** *пљујући упрљати, покрити пљувачком.* — У дугачким попљуваним ходницима затекоше тежак и киселкаст зрак. *Р 1946.* **б.** фиг. *понизити, погрдити, осрамотити.* — Није се могао надати да ће ... на своме прагу доживети ову беду која ... родитељима ... попљује образ. *Андр. И.*

пòпљужнути (се), -нēм (се) сврш. *попузнути (се). Р-К Реч.*

пòпљунути, -нēм сврш. *пљунути мало на што.* — Де ... Јевто ... попљуни хартију па притисни печат. *Шапч.*

попљускáвати, -ȕскāвāм *несврш. и уч. од попљускати.*

пòпљускати, -āм сврш. *запљускати.*

пòпљуцати, -āм сврш. *попљувати.* — Овако ме дочекујеш; у попљуцаној и опогањеној комори. *Бег.*

попљуцкáвати, -ȕцкāвāм и **попљуцкúвати,** -ȕцкујēм *несврш. и уч. према попљуцкати.*

пòпљуцкати, -āм сврш. *дем. од попљуцати.* — Али кад се [сељаци] удомаће ... све ће паркете ... попљуцкати на све стране. *Кол.*

пóпо м (вок. пôпо) = попа (1). — Бакоња причаше страницу ... а попо њему исто тако, од свачега надохват. *Мат.* Туд се кадшто прошета попо. *Кам.*

пóпов, -а, -о *који припада пóпу.*

пòпов, -а, -о *који припада пòпу.*

попòвāње с *гл. им. од поповати.*

попòвати, пòпујēм несврш. **1.** *бити поп, вршити поповску службу.* — Поп Миле ... је од оних старих попова који су и поповали и војевали. *Нед.* Што би он [поп] био без народа? Неће ваљда поповати сам себи! *Пав.* **2.** ир. *наметљиво поучавати, давати поуке, савете.* — Ја сам теби сто пута казао да ми не попујеш ... Није мени ваљда врана попила памет да ми треба жена тутор! *Лаз. Л.* Што ти сад мени ту попујеш? *Павл.* **3.** *расправљати, мудровати.* — Вук Мандушић и Вук Мићуновић започеше с Хамзом капетаном око вјере нешто поповати. *Њег.*

пòповац[1], -бвца м *присталица попова, клерикалац.* — Руга се Народној странци да је странка тобож поповаца. *Павл.*

пòповац[2], -бвца м бот. покр. *в. мајчина душица, уз душица (изр.). Вук Рј.*

пòповача ж агр. *врста крушке. Рј. А.*

попòвија ж *поповско звање.* — Послије преврата објесио је поповију на клин, иступио је из цркве. *Јонке.*

пòповина ж **1.** *поповски доходак, приход. Вук Рј.* **2.** *поповски сталеж, поповска служба. Бак. Реч.* **3.** *парохија. Бак. Реч.*

пòповић м *попов син.* — Сперански [је] био свећенички син којега су могли ... презирати као ... поповића. *Крањч. Стј.*

пòпōвка ж **1.** зоол. *главата дивља патка. Финк.* **2.** бот. *биљка из пор. печурака* Coprinus comatus. *Сим. Реч.*

пòпо̄вница ж риб. *попон(а). Бак. Реч.*

пòповскӣ, -ā, -ō *који се односи на попове*: ~ мантија.

пòповски прил. *на поповски начин, као поп.*

пòпо̄вство с **1.** *поповска служба.* — Милоје ... остави поповство и постане писар код Вујице Вулићевића. *Вук.* Па сам своје хитио поповство, а требник ми већ ни требат неће. *Март.* **2.** *скуп попова, свештенство. Бак. Реч.*

попо̀вчић м *попов син.* — Попадија одсад биће ... и рађаће поповчиће. *Ил.*

попо́вштина ж **1.** *поповски морал, поповски поступци.* — Роберт Овен жигосао [је] ... »поповштину која одржава људску душу у заблуди«. *Скерл.* Ту [се] не ради о каквом социјалистичком моралу, већ о обичној попо́вштини. *К 1950.* **2.** *в. поповство (2).*

попо̀дигнути и **попо̀дићи,** -дигнēм сврш. *мало подигнути.* — Млада ... поче ножешће дисати, поподигну главицу. *Шен.*

попо̀дити, пòподӣм сврш. *метнути под, попатосати.* — Штампарске радионице су обично попођене циглом или бетоном уместо дрветом. *Лапч.* Своју [је] собу поподио јеловим даскама. *Пав.*

попо̀дићи, -дигнēм сврш. = поподигнути.

попо́дне, -ева с (мн. попо́дневи и попо́днева) *време од подне до вечера.* — Једног поподнева сјећаше ... сам у својој собици. *Шен.* Цело доподне и поподне до три часа није знао што ће са собом. *Ћос. Б.* Дуга су поподнева. *Пол. 1959.*

попо́днēвӣ, ā, -ō *који се догађа, врши после подне, који се односи на поподне.* — Она [се] спремала на поподневни починак. *Пав.* Све до касних поподневних сати ... ори се пјесма. *Ћоп.*

попођа́ва̄ње с *гл. им. од попођавати.*

попођа́вати, -ђа̄ва̄м = попођивати *несврш. и уч. према поподити.*

попођи́ва̄ње с *гл. им. од попођивати.*

попођи́вати, -ђујēм несврш. = попођавати.

попо̀ждер м погрд. необ. *велики непријатељ попова.* — Тај стари јакобинац ... тај попождер повезао је на колима и свога попу. *Богдан.*

попоји́ћи, -ићēм сврш. *в. попоћи.* — Још мало попоишав заједно, на углу се растану. *Јурк.* Подигао [се], посрнуо, попоишао мало и опет посрнуо. *Пец.*

попоја̀скē прил. *у појас, око појаса, око струка, по струку.* — Држаше ... попојаске чврсто свога противника. *Јурк.*

попо̀јести, -једēм сврш. *мало појести.* — Алага је још мало попојео па отишао за Мула-ефендијом. *О-А.*

пòпола прил. *на два приближно једнака дела; једном половином, по половину.* — Преломи чибук попола ... и разбаца духан по соби. *Ћор.* Кад је нужда, примијеша се и кукурузног [и пшеничног брашна] попола. *Пав.*

пòполак прил. *в. попола. Вук Рј.*

пòполако и **попола́ко** прил. *подоста, прилично полако, полагано.* — Људи који су пуно више дали друштву ... растварају се послије смрти пополако, заједно са животним својим успјесима. *С 1911.*

попо̀лдањӣ и **попо̀лдашњӣ,** -ā, -ē покр. *в. попо̀дневни.* — Пополдање топло сунце ... продире кроз решетку [прозора]. *Том.* Био је наумио да ... отпутује пополдашњим возом у Беч. *Новак.*

попо́лдне с покр. *в. поподне.* — Једног пополдњева ишао је ... управитељ са гумна. *Коз. И.*

пòпоље прил. *в. попола. Вук Рј.*

попо̀ловити, -ло̀вӣм сврш. *преполовити, располовити. Рј. А.*

попоља́чити, -ља̀чӣм сврш. *учинити Пољаком.* — У Украјини је притисак ... на козаке и слободне сељаке ... ишао за тим да их ... попољачи. *Пов. 2.*

~ **се** *постати Пољак.* — Колико се Русина попољачило? *Павл.*

попо̀местити се, -ӣм се, ијек. попо̀мјестити се, сврш. *мало се померити, померити.* — Иво подиже главу, попомјести се на столици. *Ћип.*

попо̀мјестити се, -ӣм се, ек. попо̀местити се.

попому́чати, -чӣм сврш. *мало поћутати.* — Тад он попомучи, поуздахне, па ме погледа мило. *Буд.*

пòпон м и **пòпона** ж риб. *мрежа стајаћица за лов приобалне рибе. Свезн.*

пòпонац, -бнца м бот. *биљка из пор. слакова* Convolvulus arvensis. *Сим. Реч.*

пòпониже̄ и **пòпониже** прил. *малко пониже.* — Посагни се доље попониже. *НП Вук.*

попо́ња м *аугм. и пеј. од поп.* — Попоња, чим кући дође ... мантију о клин. *Јел.*

попо̀рити, пòпорӣм сврш. покр. *распорити*: ~ кошуљу. *Рј. А.*

попо̀сати, пòпосēм сврш. *в. посисати.* — фиг. Доста би пута саме из прста попосале читаву причу о кому или чему. *Љуб.*

попосѐдети, -дӣм, ијек. попосјѐдити и попосјѐдјети, сврш. *мало посједети.* — Духов-

ници попосједјели мало . . . пак се разиђоше. *Мат.*

попосјѐдити и **попосјѐдјети,** -дӣм, ек. попосѐдети.

попостàјати, -стòјӣм сврш. *мало постајати.* — Била је предражесна [Мелита], па није чудо да су многи пролазници на улици попостајали да макар само часак мотре њезино лијепо, свјеже лице. *Том.*

попòстати, -анӗм сврш. *мало застати, кратко се зауставити.* — Попостане на вратима као да је нешто заборавио. *Коз. Ј.* Путем је на махове застајао, обрнуо би се према мору и замишљен попостао. *Ћип.*

попóћи и **пòпӧћи,** пòпӧћӗм сврш. *мало поћи, учинити неколико корака.* — Попоћоше [хајдуци] скупа још мало па се онда разиђоше. *Тур.* Младић . . . попође према врху ограде. *Ћип.*

попòчекати, -ӑм сврш. *провести мало времена чекајући.* — Кнез . . . три бијела попочекô дана, ни Омера ни од њега гласа. *Март.*

пòправ прил. заст. *управо, баш.* — Но не могах због ви прекинути, ред ме чекат' кâ поправ млађега. *НП Вук.*

пòправа ж **1.** *поправак, исправка, поправка. И-Б Рј.* **2.** покр. *помирење.* — Отишли у суд на поправу. *Вук Рј.*

пòправак, -ӑвка м *промена, допуна која исправља, допуњује нешто, отклањање, исправљање (квара, неисправности), поправка.* — Истакне потребу припомоћи . . . за поправак старе сеоске цркве. *Ћип.* Дужан је [возач аутомобила] . . . да се што боље извјежба у брзом поправку мањих дефеката. *Аут.*

Изр. добити (имати) ~ из чега *добити слабу оцену из неког школског предмета с правом на полагање испита из тога предмета после одређеног времена.*

пòправдати се, -ӑм се сврш. *ступити с ким у свађу, посвадити се.* — С мужем је готова одмах да се поправда ради тога. *Леск. Ј.* Није било обеда а да се с оцем не би поправдао било због политике било због какве верске ствари. *Петр. В.*

пòправилӣшнӣ и **попрàвилӣшнӣ,** -ӑ, -ӧ *који се односи на поправилиште.*

пòправилӣште и **попрàвилӣште** с *поправни завод за малолетне преступнике.* — Отишао ѓе] у поправилиште за малолетнике. *Пол. 1959.*

попрàвитељ м *онај који је што поправио или поправља. И-Б Рј.*

пòправити, -ӣм сврш. **1. а.** *уклонити, одстранити квар, штету, неисправност у чему, учинити добрим, прикладним за рад, употребу, оправити:* ~ ципеле, ~ мотор. — По великом бољу око . . . Ужица поправе метеризе. *Нен. М.* **б.** *уклонити недостатке, погрешке, исправити:* ~ рукопис. — Пролазе професори . . . са грдним фасциклима поправљених ђачких задатака под мишком. *Срем.* **в.** *довести у ред, у исправно стање.* — Баци на леђа . . . пушку, поправи . . . брк и остави друштво. *Ћоп.* [Кочијаш] поправи кићанке и поносно махну својим бичем. *Чипл.* **2. а.** *обновити, успоставити; побољшати.* — Наредник . . . погледа оне крај врата па се, како би поправио свој пољуљани углед, продера . . . *Куш.* Дође и Љубица. Изменила се. Здравље је поправила. *Ранк.* **б.** *учинити бољим уклонивши недостатке, пороке.* — Ми не вјерујемо да ћемо смијехом поправити туђи морал. *Матош.* Хоћеш овамо да . . . поправиш човека, а ти му непрестано попујеш како је . . . неваљао. *Ад.*

Изр. ~ нпр. математику, физику и сл. (као школски предмет) *исправити слабу оцену, добити позитивну оцену место претходне негативне или на поправном испиту.*

~ се 1. *исправити (погрешку, омашку, пропуст).* — У први мах [се] лецнуо био, ал' се брзо поправи и . . . проговори. *Шен.* Постидех [се] што сам хтео . . . да терам некакав инат. Да бих се поправио, узмем сасвим озбиљно лице. *Лаз. Л.* **2.** *постати бољи ослободивши се каквих мана, недостатака, порока.* — Од тога дана Стојан се поправио . . . и отпочео да живи кô други ожењени људи. *Станк.* **3.** *обновити своје здравље, оздравити, опоравити се; угојити се.* — Сека . . . оздрави, поправи се, па опет занемогне. *Сек.* **4.** уз. повр. покр. *измирити се, помирити се.* — Ви се с њим поправите, а од мене даље му кућа. *Јурк.*

пòпрāвка ж **1. а.** *поправак.* — Да врати рукопис на поправку . . . била је код њега [Љ. Недића] обична ствар. *Јов. С.* **б.** *време које преступник проведе у поправном заводу.* — У албуму слика чувеног лопова . . . бавећег се на поправци у Куфштајну. *Срем.* **2.** *оно што је поправљено, резултат поправљања.* — Кућа мог рођења погурила се . . . Зидови с излепљеним поправкама смешни су ми и тужни. *Петр. В.* **3. а.** *побољшање.* — Радничка комора . . . ће се старати за поправку положаја радничке класе. *Лапч.* **б.** *повећање вредности.* — Привремена поправка динара . . . користила је само трговцима-увозницима. *СКГ 1937.*

попрàвкāш, -а́ша м *ученик који полаже поправни испит.*

пòправљāње с *гл. им. од поправљати (се).*

пòправљатн (се), -ӑм (се) *несврш. и уч. према поправити (се).*

попрàвљāч, -а́ча м **а.** *онај који поправља, исправља кога или што.* — Теоретске постав-

ке комуниста не почивају на некаквим идејама и начелима које је измислио ... овај или онај поправљач света. *Пол. 1959.* **б.** *поправкаш.*

поправљив, -а, -о *који се може поправити.* — Поправљиво срце је добрих. *М-И.*

поправљивост, -ости ж *особина онога који је поправљив и онога што је поправљиво.*

пòправнӣ, -ā, -ō *који служи, који је одређен за поправак кога; који се односи на поправак*: ~ дом, ~ мера, ~ испит.

пòправнӣк м *поправкаш; онај који се налази у поправилишту. Деан. Рј.*

пòправо прил. *право, тачно.* — Кривио врат, бечио очи и додао: — Поправо ти ја не знам рећи. *Сиј.*

пòпражити, -ӣм сврш. покр. *в. попржити.* — Попражи мало кукуруза на тави. *Кал.*

пòпрати[1], пòперēм и попèрēм сврш. **1.** *мало опрати, оплакнути.* — Попери ту чашу. *Рј. А.* **2.** *поквасити, намочити (ради бељења)*: ~ платно. *Вук Рј.*

Изр. ~ по устима *постати предмет оговарања.* — Немој да те поперу по устима, јер то би ти убило и оца и мајку. *Вес.*

пòпрати[2], пòпрēм сврш. *погазити, згазити.* — На земљу га притиште и ногама га попра. *Бак. Реч.*

пòпратити, -ӣм сврш. **1. а.** *спроводећи, пратећи довести до некога места, допратити, отпратити.* — Попратите до планине Турке ... нека иду Али-паши казат. *НП Вук.* **б.** *провести на путу с ким као пратилац, сапутник.* — Попратих бискупа кроз Посавље. *Павл.* **2.** *изразити на одређени начин свој однос према неком збивању, догађају; бити израз таквог односа, следити као израз чега (расположења, жалости, беса и сл.).* — Најприје је пјевао мушки збор, а кад је свршио, попрати га буран пљесак публике. *Ивак.* Сузама је попрате и многи који ту бјеху. *Вел.* **3.** *спојити, здружити нешто с радњом која се догађа, дешава у исто време; пропратити.* — Сењани их дивно укопаше, а Сењанке тужбом попратише. *НП Вук.* Сваку »част« попратио је са шалом и задиркивањем. *Вес.* Сваки ударац ... по ... тијелу попратио би свакојаким ... проклетствима. *Креш.* **4.** муз. *отпевати истовремено вокалну или инструменталну партију као пратњу некој мелодији.* — Хтио [је] да и он попрати, али му продре из грла некакав сипљив и ружан глас. *Шимун.*

пòпратнӣ, -ā, -ō **1.** *који се догађа, збива у исто време као пратилац чега, који служи као пратња чега, пропратни*: ~ наредба, ~ појава. — Слабост наших документарних филмова — јесте попратни текст. *КН 1955.* **2.** *који или што се упућује, шаље у исто време с ким, с чим.* — Доби и Хус позив и попратно писмо од Сигисмунда. *Пов. 2.*

пòпратница ж **а.** *појава која се јавља у исто време као пратња чега.* — Слушаше умилне ... звукове што некако брује кô попратнице сунцу. *Тип.* **б.** *попратно писмо.* — Ваде они своје попратнице и говоре да ће се по тим писмима разабрати с каквом намјером долазе. *Вел.*

пòпраћање с *гл. им. од попраћати.*

пòпраћати, -ām и **попраћивати** -ивāјућēм *несврш. и уч. према попратити.*

пòпраћкати се, -ām се сврш. *мало се праћкати.* — Кад се попраћкамо [у води], изиђемо брже-боље. *Павл.*

попрáшити, пòпрāшīм сврш. *посути прахом, прашком, запрашити.* — Како је ... лепо и узвишено оно што може да се види у том музеју ... светли као сребром попрашени предели [сликара]. *Поп. Б.* фиг. Снег је опет попрашио смрзнуту земљу. *Вес.*

пòпрд м *ситница, дрангулија, маленкост, тричарија.* — Потрошио новце у попрд. *Н. посл. Вук.*

попрдáвати, -ђдāвāм несврш. = попрдивати *сваки час прдети.* — [Кљусина] ... се пропињала ... чифте давала и попрдавала. *Богдан.*

попрдāн, -áна м агр. *врста крупног граха, пасуља. Вук Рј.*

попрдúвати, -ђдујēм несврш. = попрдавати.

пòпрдица ж покр. *вавољак у прећи (где је прећа дебља), упоћак*: опредено на попрдице. *Вук Рј.*

попрдљив, -а, -о *који често прди.* — Мити га као мати попрдљиву ћерку. *Н. посл. Вук.*

попрдљивица ж *она која је попрдљива. Р-К Реч.*

попрдљúвко м *онај који је попрдљив. Р-К Реч.*

пòпрднути, -нēм сврш. *још једанпут прднути.* — Прде и попрде. *Вук Рј.*

попрдуша ж *попрдљивица. Вук Рј.*

пòпрē, ијек. пòприје, прил. *нешто пре, мало раније.* — Али Раде поприје зачуо гдје су њему шуре изгинуле. *НП Вук.*

попрéгнути, пòпрēгнēм сврш. **1.** *притегнути, опасати (коња коланом).* — Те оседла танана жерава ... попрегну га од сребра коланом. *НП Вук.* **2.** *в. упрегнути. Бак. Реч.*

пòпрēд, ијек. пòпријед, прил. *попре.* — Рекосмо попријед да се силни кнез Кушмељ бојао жољаве Осињаче. *Мат.*

пòпређе прил. покр. *нешто пре, раније.* — Није чудо ... да смо к теби и попређе дошли. *Ињег.*

попре́зање с *гл. им. од попрезати.*

попре́зати, пòпрēжēм *несврш. и уч. према попрегнути.*

пòпрēк, -а, -о, ијек. пòпријек **1.** *који иде, који се налази попреко чега.* — Крenуше попријеким путем према ... мјесту. *Тур.* **2.** фиг. *који није прав, који је са стране; нескрен, непријатељски.* — Неповерљиве очи, попреке погледе видео је Иван Алексејевић на пијаци руководећи скупом. *Моск.*

пòпрēко, ијек. пòпријеко, прил. **1.** *по ширини чега, преким правцем, попречке.* — Два сељака сједе на даски попријеко постављеној. *Кал.* **2.** *одреда.* — Сви су се попријеко свађали. *Торб.* **3.** *просечно, осеком.* — Италија је попријеко слабија индустријом од Чешке. *Нех.*

Изр. ~ гледати (мерити) кога *в. уз гледати* (изр.); ,уздуж и ~ *свуда, у свима правцима.* — Познавао [је] читаву Славонију и Сријем, уздуж и попријеко. *Ћоп.*

пòпренути се, -нēм се сврш. *пренути се један за другим.* — Жетву желе три јетрве, легоше ми поспавати, кад се оне попренуше, али сунце на заходу. *НП Вук.*

попрèстати, -анēм сврш. *мало престати.* — Пред подне огањ малко попрестане. *Рј. А.*

пòпрести, -пре́дēм сврш. *провести мало времена предући. Рј. А.*

пòпрет м *жеравица запретана врућим пепелом, попретана жеравица.* — Огњишту хладан је попрет ... на прагу жене нам плачу. *Наз.*

попрèтати, пòпрећēм сврш. *посути, покрити жеравицу пепелом*; исп. запретати. *Вук Рј.*

пòпрети, пòпрēм сврш. покр. **1.** *уништити, упропастити.* — Тако ме не попрло што си ми из твоје руке дао! *Н. посл. Вук.* **2.** *повући некога на суд. Бак. Реч.*

пòпрēти, пòпријēм, ијек. пòпријети, сврш. покр. *потиснути. Вук Рј.*

попре́тити, пòпрēтīм, ијек. попријèтити, сврш. **а.** *опоменути, упозорити кога претњом, запретити.* — Њему написа опомену и попријети судом. *Ћор.* Маурима пријете да ће их све посмицати, ако икоји писне. *Вел.* **б.** *учинити претећи гест.* — Осмехну се, попрети прстом, па замаче у луг. *Вес.* Предсједник кад чу пљесак, попријети главом да ће очистити судску дворану. *Л-К.*

попре́ћи и **пòпрēћи,** пòпрēгнēм сврш. *в. попрегнути.*

попрећи́вати, -èћујēм *несврш. и уч. према попретити и попријетити.*

пòпречан, -чна, -чно **1.** *који иде, стоји, који води, који је постављен попреко*; супр. уздужан. — Младен скрену ... попречном стазом. *Вуков.* Даске ... су биле положене преко двију попречних греда. *Шов.* **2.** *просечан, осредњи.* — Шездесет година — то је већ висока бројка над попречном добом људскога живота. *Новак.*

попрèчац, -àца м *преки пут, пречац.* — Куме, попречаци не ваљају, рекао је цигански ћаћа. *Тур.*

попречи́вати, -èчујēм *несврш. и уч. према попречити и попријечити.*

попре́чити, пòпрēчīм, ијек. попријèчити, сврш. *поставити што попреко.* — Разилазите се док вам људски говорим! — потискивао их Недучин попреченом пушком. *Петр. В.*

Изр. ~ очи на кога *преко погледати кога.* — На Алију очи попријечи. *НП Вук.*

пòпречицē прил. *преким правцем, попреко, косо.* — Црна прилика ... жене сјекла им је пут попречице. *Божић.*

попрèчкē и **пòпречкē** прил. *попречице.* — Заобишао га издалека и попречке преко поља отрчао у крчму. *Бен.* Нема дугачких пробојница [кроз планине] које би попречке просецале цео планински систем. *Дед. Ј.*

пòпречница ж **1.** *даска или летва која лежи на чему попреко.* **2.** геом. *правац који сече друга два правца, пресечница, трансверзала. Деан. Рј.*

пòпречно прил. **1.** *попреко.* — Младица [бактерије] ... расте до узраста своје матице па се онда и она попречно прекине и подели. *Батут.* **2.** *у просеку, просечно.* — Сељачка [су] дјеца у гимназији попречно добри ђаци. *Новак.*

попречнòусте ж мн. зоол. *врста грабљивих морских риба с попречним устима, морски пси* Plagiostomata, Selachia. *Терм. 4.*

пòпржити, -ӣм сврш. **а.** *испржити (на масти или на жару).* — Изједе два попржена јаја и попи чашицу вина. *Мат.* Врућ кукуруз ... је мало прије попржила за Вељка. *Ћоп.* **б.** *опржити, опалити.* — Све ће сјећи [војска] ... а страг ће нас ватра попржити. *НП Вук.*

пòпригати, -ӑм сврш. покр. *попржити*; исп. пофригати. — Могло би се ... попригати које пиле на младом кајмаку. *Ком.*

попрѝдати, -ӑм сврш. *мало придати, додати.* — Кажи оно што они зобораху и попридај штогод и поглади. *Ињег.*

Изр. ~ корак *побрзати, похитати.* — Реља ... ови нас пропустише. Попридај корак! *Лал.*

попри̏дигнути и **попри̏дићи,** -дигнём сврш. **1.** *мало придигнути, придићи.* — [Младић] попридигне шешир ... и стане. *Драж.* Попридиже Јовандека главу. *Ћоп.* **2.** *подићи, назидати мало-помало.* — Штедња кућу зида ... па је тако и придигао кућу и опасао је њивицом. *Сек.*

~ **се** *мало се придигнути.* — Онда се [Софта] ... попридигне уз прозор. *О-А.* Пали ратник ... још једаред покуша да се попридигне. *Вин.*

попријатељити, -им сврш. *учинити све, многе пријатељима, спријатељити кога с ким.* — Ове околности пружаху дипломату прилику ... да попријатељи, да помири [завађене]. *Старч.*

~ **се** уз. повр. *спријатељити се.* — Аустрија [је] ... заповиједа ... издала ... да се с ... пуком мађарским ... попријатељимо. *Старч.*

поприје-, ек. попре-.

поприкучи̏вати се, -ујем се *несврш. и уч. према поприкучити се.*

поприку̏чити се, -ичим се сврш. *мало се прикучити. Вук Рј.*

поприлѐћи, -прилежем и попри̏легнем сврш. *мало прилећи.* — Ручао си, поприлегао си мало ... да проспаваш. *Нуш.*

по̏при̏личан и **попри̏личан,** -чна, -чно *доста велик, повелик.* — Успевала [је организација] и да поприличан број од уписаних радника задржи за своје чланове. *Лапч.* Пред њим [је] на столу ... поприличан хљеб круха. *Креш.*

по̏при̏лично и **попри̏лично** прил. *подоста, знатно.* — Онда сам већ поприлично знао енглески. *Пав.* Већ је био поприлично ћелав. *Мил.*

попримàкнути, попримàћи и **попри̏маћи,** -имакнем сврш. *мало примаћи, примакнути, учинити мало ближим.*

~ **се** *мало се приближити.* — Распали се Мићуновић Вуче па се Хамзи попримаче близу. *Њег.*

попри̏мати, по̏при̏мам сврш. и несврш. *примити, примати, узети, узимати мало-помало, постепено, једно по једно.* — Класна борба ... попримала је све оштрији вид. *Ант. 1.* Многи [руски племићи] беху већ попримали пољске обичаје. *Глиш.*

попримàћи и **попри̏маћи,** -имакнем сврш. = попримакнути.

попри̏мити, по̏при̏мим сврш. *примити, добити* (*какав изглед, облик, својство и сл.*). — Марков трг је опет попримио свој обични лик. *Нех.* Од свога господара ... попримио [је] отровну жудњу за сребром. *Црњ.*

попри̏пазити, -им сврш. *мало, с времена на време припазити.* — За то време има ... да испече гуску ... а сва тројица да поприпазе да не поједе половину. *Вин.*

поприте̏гнути, -итегнем сврш. **1.** *мало притегнути, привући, боље, чвршће затегнути.* — Бегу боље попритеже руке. *Вук Рј.* Узицу опрезно попритегне. *Јурк.* Високи функционери ... морали су да попритегну опанке и колане и да се евакуишу из Јајца на Влашић. *Б 1958.* **2.** фиг. *строже поступити према коме, обуздати кога.* — Попритегни тог жутокљунца [кадета] не би ли га истесао мало! *Вин.*

поприте̏ћи и **попри̏тећи,** -итегнем сврш. *в. попритегнути.*

попри̏хватити, -им сврш. *прихватити што редом једно за другим.* — Мајска ноћи, ала ти си драга делијама ... кад Бахова поприхвате блага. *Баш.*

~ **се** фиг. *доћи до чега, постићи што растом, развитком.* — Ал' ћу им се осветити ... док се само поприхватим своје снаге добро. *Радич.*

попри̏чати, по̏при̏чам сврш. **1.** *провести неко време у причању; поразговарати о разним, неважним, безначајним стварима.* — Зашто не би сад ... сео за сто да лепо попричају као некад? *Дав.* Та зар нисмо толико пута попричали као добри знанци! *Вј. 1960.* **2.** *испричати све редом.* — Јутрос наишла и сусетка Јаворка па попричала све шта је од девера чула. *Рад. Д.*

попри̏чекати, -ам сврш. *мало, неко, кратко време почекати.* — Он још мало попричека. *Куш.* Код Куманова удружићете се са свима, а дотле ћете ви попричекати у долини Мораве. *Лаз. М.*

попричу̏ватн, -ичујем сврш. *мало, кратко време причувати.*

~ **се** *повр.* — Боље је мало ... и попричувати се. *Дом.*

попришàптати, -ишапћем сврш. *мало, у неколико речи пришаптати.* — Док Грбичић мени попришапта: »Немој такве говорити ријечи, не смије се овдје право зборит!« *Њег.*

по̏при̏ште с **1. а.** *место где се што догађа, збива, врши, место какве делатности.* — Кроз неколико су дањих стољећа хрватски и српски крајеви ... били стално поприште ратних сукоба. *Барац.* Нико се не окрете да види тужно поприште разбијених ствари и сагорелог материјала. *Јак.* **б.** *место за трку, такмичење.* — Шта Леонид хоће и Сцевола кад Обилић стане на поприште? *Њег.* **2.** *доба, период животне делатности, активности и сама таква активност.*

— Старији, Остап, почео је своје поприште тим што је још прве године побегао [из свештеничког училишта]. *Глиш.*

попри́штити се, пòпрȉштӣм се сврш. *бити пун пришћева, опришћити се. Деан. Рј.*

попрљати, пòпрљām сврш. *учинити све прљавим, упрљати.* — Наће однекуд табак ... попрљане хартије. *Дом.*

попрљити, пòпрљӣм сврш. *опрљити, осмудити, опалити све или на више места. Вук Рј.*

попрода́вати, -òдājём сврш. *испродавати.* — Већ је старица златне и сребрне ситнице позалагала и попродавала. *Новак.*

попрòдати, -ām сврш. *продати једно по једно.* — Морали смо она и ја много тога попродати, заложити. *Бал.*

попрòсити, пòпросӣм сврш. *провести мало времена просећи.* — Да отидем на вашу чаршију, да попросим и хлеба и вина. *НП Вук.*

попростáчити се, -òстāчӣм се сврш. *постати простак.* — Пропију се, огрубе ... попростаче се, једу прстима из ... порција. *Вучо.*

попро́ћи и **пòпрōћи,** пòпрōћём сврш. *мало, понешто проћи. Р-К Реч.*

пòпрсје с **1.** *предњи део човечјег тела од врата до паса.* — Хармоника, већа од свирачева попрсја ... необуздано брује. *Рад. Д.* **2. а.** *вајарски рад који приказује горњи део човечјег тела, биста.* — Изложио [је] осам радова: два попрсја ... *СКГ 1937.* У дно велике дворане ... стајало је покојниково попрсје. *Крл.* **б.** *слика, портрет неке особе до појаса.* — Попрсје ... сасвим [је] овијено плаштем јаркоплаве боје. *Пав.* **3.** *део оклопа у облику штита или панцира којим се у рату заштићују прса, груди.* — И већ се ударише сабљама. И наплећници и попрсја улупише се од удараца. *Глиш.*

попрскати, пòпрскām сврш. *пошкропити ситним капљицама; прскајући, шкропећи овлажити, оквасити;* ~ рубље, ~ лозу. — Сељак напоји волове, саже се к виру те их попрска неколико пута хладном водом. *Ранк.* Свијетла му је коса била крвљу сва попрскана. *Богд.*

пòпрскати, -ām сврш. **а.** *попуцати, прснути једно за другим (под притиском или од напрезања).* — Попрскаше дугмета на блузи. *Мил. В.* **б.** фиг. *пропасти од силног напрезања.* — Па окупи сиротињу рају ... те су лађе на леђи носили, ту хришћанско робље попрскало. *НП Вук.*

попрски́вати, -рскујём *несврш. и уч. према попрскати.*

попрскотина ж *мањи млаз воде или чега житког који нагло пљусне. Деан. Рј.*

попрснути, пòпрснēм сврш. *попрскати.* — У руку је воде дохватила, те попрсну Боичића Ајку. *Вук Рј.*

пòпруг м *појас којим се седло или самар привезује, учвршћује на коњу, колан.* — Равнодушно је тобоже причвршћивала попруг и намјештала праће. *Кал.* Крпио [је] неко турско седло, привезивао му попруге. *Вујач.*

пòпружити, -ӣм сврш. *опружити, исправити оно што је савијено, згрчено; испружити.* — Осећао је да га крста боле од дугог седења на седлу ... Он стаде да коња одмори и да мало ноге попружи. *Вес.* Па уз прозор попружио руке кад ће мајка протурит дјевојку. *НП Вук.*

~ **се** *лећи свом дужином, испружити се.* — Станко се попружио по зеленој трави. *Вес.*

попрхнути, пòпрхнēм сврш. *пасти у малој количини (о снегу).* — Мрзло је ... Попрхнуо је први снијег. *Дук.*

попршáвати, -пршāвām *несврш. и уч. према попршати.* — Снијег попршаваше по ... брдима. *Љуб.*

попрша́ти, пòпршām сврш. = попршити (1) *посути, попрашити, покрити чим сипкавим.* — Весело снијег лапта ... ено већ је попршано поље њиме. *Тип.*

пòпршити, -ӣм сврш. **1.** = попршати. — У зору попрши мало снијега на острву. *Мат.* **2.** *в. (по)прхнути, узлетети. Р-К Реч.*

пòпршка ж *попржени зачин који се додаје јелу, запршка.* — Без ... капуле не би ... ни попршке било. *Павл.*

пòпрштити, -ӣм сврш. *погазити, погњечити, смлавити.* — Ено су нас околили Турци, попрштиће сиротињу рају. *НП Вук.* Да им се понечем не одвежу [коњи] и не попрште краве и телад. *Сиј.*

попсòвати, пòпсујём сврш. *мало изгрдити.* — Мени је то испрва било криво, знао сам је и попсовати. *Пав.*

~ **се** *уз. повр.* — Десетак минута касније сретоше се с четом Бећира ... препуцаше се и попсоваше. *Лал.*

пòпӯдбина ж **1.** *храна и пиће за путовање, попутнина.* — Нађоше [гости] у својим колима или на коњима свакојака јела и пића, што се звало »попудбина«. *Шимун.* Украо [је] попову гуску и испеко је за попудбину. *Ћоп.* фиг. Подај ми задњу попудбину на овоме свијету: исповједи, причести ме и помажи светим уљем. *Шен.* **2.** *путни трошак.* — Пошāо је у далеки свијет без попудбине. *Шен.* фиг. Ту практичну идеју утувљују и своме дјетету; она је једина попудбина што му је даје на пут у велике школе. *Новак.*

попу́дити, пòпȗдӣм сврш. *растерати, расплашити све редом.* — Све ће ми мушторије [да] попудиш. *Дом.*

попу́жљив, -а, -о = попузљив *на чему се може лако попузнути, клизав.* — Пењачи [су] жустро пузали уза стабло и оклизли се стрелимице испред самог циља по ... попужљивом дрву. *Гор.*

попуза́вати (**се**), -ȕзāвāм (се) и **попузи́вати** (**се**), -узујēм (се) *несврш. и уч. према попузнути (се).*

пòпузина ж *тло, земљиште које пузи, клизи, које се одроњава.* — Поједине опћине ... одвајале су ... средства за рјешење проблема попузина. *Вј. 1960.*

попу́зљив, -а, -о = попужљив. — Бог те сачувао ... попузљива моста, подругљива госта, пртене вреће и зле среће! *Вук.*

пòпузнути, -нēм сврш. **1.** *поклизнути, склизнути.* — Био [се] испео да поправи попузли цреп на крову. *Андр. И.* **2.** фиг. *попустити у чему, учинити какву погрешку у животу.* — Љуба није попузнула ни у чему. *Вес.* Може се гдешто догодити да и добар учитељ попузне, да се олењи, да се у који порок ували. *Панч.*

~ **се** *попузнути.* — Његова рука кврцне чвокац у кутију »Дрине«, и она се попузне глатким столом. *Божић.*

попу́кати, пòпȗчēм сврш. покр. *ишчупати једно по једно, све редом, почупати.* — Попучу конопље и разгрну их по росиштима да окисну. *Гор.*

пòпулāран, -рна, -рно лат. **1.** *који је познат, који ужива љубав, поверење у широким круговима људи.* — Змај ће вазда остати популарнији и више ће се читати но он [Каћански]. *Нед.* Постао [је] један од најпопуларнијих оперних композитора. *ОП 2.* **2.** *приступачан, разумљив ширим слојевима народа:* ~ предавање. — Међу књигама [биле су] ... двије-три популарне брошурице. *Нех.*

популарѝзāтор м *онај који популаризује.* — Лазаревић са ... страшћу чита и са уверењем преводи руске популаризаторе природних наука. *Скерл.*

популаризáција ж *излагање у популарном облику, популаризирање, популарисање.*

популаризи́рање с *гл. им. од популаризирати (се).*

популаризи́рати, -рȉзӣрām сврш. и несврш. = популаризовати и популарисати *учинити што популарним, познатим.* — Он је написао и низ радова у којима популаризира Марксово учење. *ОП 2.*

~ **се** = популаризовати се и популарисати се *постати популаран.*

популàризовање с *гл. им. од популаризовати (се).*

популàризовати (**се**), -зујēм (се) сврш. и несврш. = популаризирати (се). — Качић је то име [словинско] у Далмацији више популаризовао неголи читава дубровачка књижевност. *Водн.* Зибер је почео популаризовати марксизам тек после 1877. *Скерл.*

популàрисање с *гл. им. од популарисати (се).*

популàрисати (**се**), -ишēм (се) сврш. и несврш. = популаризирати (се). — Почео [је] и преко штампе да популарише шах. *Шах 1.* Карађорђевић ће морати ... да би се популарисао,ући у какав народни покрет. *Јов. Ј.*

популарѝтēт, -éта м *популарност, омилелост код народа, приступачност народним слојевима.*

пòпулāрио прил. *на популаран начин.* — На збору [је] врло лијепо, популарно и увјерљиво говорио. *Чол.*

популáрнōст, -ости ж *особина онога који је популаран и онога што је популарно.* — Популарност [му је] нарасла тако да је сваки био у стању скочити ... за њим и у ватру и воду. *Дом.* Своју голему популарност сачувала је [Качићева књига] све до најновијих дана. *Барац.*

пòпулати, -āм сврш. *украсити металним колутићима, пулама или каквим сличним предметима; ишарати, обојити.* — На глави јој црвенкапа сребрним новцем популана. *Том.* Крај сокака популана врата. *НП Вук.*

популáција ж лат. *становништво, пучанство.* — Нагомилавање капитала и множење популације ... изазвало је и у нас савршеније форме прерађивачке радиности. *Лапч.*

пòпулациōнӣ, -ā, -ō *који се односи на популацију:* ~ односи, ~ проблеми.

пòпуна ж *попуњавање, појачање.* — Одмах после ове битке извршена је реорганизација и попуна наших јединица. *Дед. В.*

попȕнидба ж заст. *в. попуна. Бен. Рј.*

попȕнидбен, -а, -о *који се односи на попунидбу:* ~ заповедништво.

попȕнитељ м *онај који нешто попуњава или је попунио.* — [Соркочевић] је познат и као попунитељ XIV и XV пјевања »Османа«. *Водн.*

пòпунити, -ӣм сврш. **1.** *учинити нешто пуним, испунити.* — Учитељи [су штампане бланкете] исправно попунили и својеручним потписом утврдили. *Ранк.* У болници је свих шездесет постеља попуњено. *Фелд.* **2.** *учинити пуњењем вршећи допуну чему, допунити, употпунити; накнадити, подми-*

рити. — Понудио им је своју признаницу на суму која фали [у каси], па нека њоме попуне дефицит. *Срем.*

~ **се 1.** *постати пун.* — Веле да је отровним пилулама напунио гробље; као да се гробље не би и онако попунило? *Јаки. Ђ.* **2.** *постати пунији (у телу, снази), угојити се.* — Попунила се, пољепшала. *Краљч. Стј.* Преко ноћи се [дјевојчица] заокругли и попуни као права зрела дјевојка. *Ћоп.*

по̑пуно прил. *прилично много, пуно.* — Кô попуно ио, попу није мио. *Н. посл. Вук.*

попуња́ва̄ње с *гл. им. од попуњавати (се).*

попуња́вати (**се**), -ўњāвāм (се) = попуњивати (се) *несврш. и уч. према попунити (се).*

попу́њати, пòпўњām несврш. *в. попуњавати, попуњивати.* — Три дјевојке три јаглука везле . . . попуњају златом и бисером. *Вук Рј.*

попуња́ва̄ње с *гл. им. од попуњивати (се).*

попуња́вати (**се**), -ўњујēм (се) несврш. = попуњавати (се).

попу́пити, пòпўпӣ сврш. *избацити, потерати пупољке, напупити, распупити се. Р-К Реч.*

по̀пурити, -ӣм сврш. **1.** *испећи на ватри:* ~ кукуруз. *Вук Рј.* **2.** *опећи, опрљити, ожећи:* ~ прсте. *Бак. Реч.*

~ **се** *опећи се, ожећи се. Бак. Реч.*

попу̑скара м *аугм. и пеј. од поп.* — Догађај у калуђеровој соби ждерао му је мозак . . . Да мене увриједи једна попускара! *Јел.*

по̀пуст и **по́пуст** м **1.** *снижење цене.* — Редарство је открило банду фалсификатора легитимација за попуст код жељезничке вожње. *Обз. 1932.* **2.** *смањење напетости, гипкости, (о)слабљење.* — Дјевојка се више од механичког попуста мишица него од свијести жестоко тргне. *Ћал.*

попу̑стити, пòпустӣм сврш. **1. а.** *учинити да нешто постане мање затегнуто, напето, стегнуто.* — Он попусти дизгин бедевији. *Рј. А.* Тале мисли е му се подаде, те јој беле руке попустио. *Радич.* **б.** *изгубити пређашњу чврстоћу, солидност; смањити отпор под притиском.* — Кровови су покривени црепом . . . а конструкција попустила. *Рист.* Приступио је тихо вратима, примио за тешку . . . кваку, квака је попустила. *Крл.* **в.** *постати мање затегнут, напет, притегнут, олабавити, одврнути се.* — Притегне хлаче јер му је каиш попустио. *Бен.* Шамија јој пала . . . јелек попустио. *Станк.* На шиваћој машини . . . нешто запело . . . Срба долетео и нашао шрафић који је попустио. *Сек.* **г.** *постати мање крут, тврд, омекшати.* — Мора испећи доста хостија, да мало одстоје и попусте. *Пав.* **д.** *смањити се у снази, степену интензитета.* — Престаде и киша падати и олуја попусти. *Том.* Попустили и занати. *Пав.* Преко дана је било нешто обујжило и зима попустила. *Ћоп.* **2. а.** *престати се противити, постати помирљивији.* — Најзад попусти на молбе и грожње братове. *Тур.* Почну се договарати кога ће за барјактара . . . Свако предлаже својега и нико неће да попусти. *Вујач.* **б.** *постати мање строг, блажи.* — И сав онај тврђавски режим у кући попустио. *Сек.* **3. а.** *постати физички слабији, ослабити.* — Здравље му је много попустило. *Глиг.* Ноге су јој мало попустиле. *Пол. 1958.* **б.** *изгубити пређашњу бодрост, свежину.* — Родољупци ће остати само документат да је Стерија . . . под сутон свога живота попустио. *ЛМС 1951.* Попустиле су црте [лица]. *Торб.* **4.** *снизити цену.* — Нагађа [се] . . . са старим превошчиком да му . . . попусти. *Јурк.* Не можемо ништа да попустимо од цене. *Р-К Реч.* **5.** *бити слабији од онога што се очекивало, подбацити.* — Вјере ми, ова је година попустила! . . . Па и досад је било неродних година. *Мул.* **6.** *учинити већим, ширим, пространијим, продужити што.* — Самица је дугачка свега три и по нормална корака. Зашто није четири . . . шта би мајстору сметало да је за толико попустио. *Вуј.* **7.** прел. **а.** *спустити.* — Још наниже њега [Јердан] попустила, те ми цуру бије по трбуху. *НП Вук.* Око момка лубенице попустиле вреже. *Радич.* **б.** (кога, што) *напустити, оставити.* — Чучнуо крај мојих ногу, па се нешто дубоко замислио. Али њега то нежно осећање пре попусти. *Дом.* **в.** *испустити (из руке).* — Попусти га касабија Мате, садрт ован по рудини каса. *НПХ.*

Изр. ~ ногу *савити ногу у зглавку (о коњу кад се спушта да легне);* ~ узде и ћемове фиг. *дати више слободе.* — Власт је одлучила да сељацима попусти узде и ћемове. *Ољ.*; ~ огањ, ватру на кога из пушке, ~ ватру џефердару нар. песн. *почети пуцати, стрељати, гађати.* — На Максима огањ попустио. *НП Вук.* Џевердару ватру попустио. *НП Вук.*

~ **се** *подати се, предати се, приклонити се, не бранити се више. Вук Рј.*

попу̑стљив, -а, -о *који попушта, уступа, мање отпоран, помирљив.* — Како која година . . . они све попустљивији у захтевима својим што се тиче партије за Дару. *Срем.* После часова беса био [је] попустљив и благ. *Ћос. Б.*

попу̏стљивац, -йвца м *онај који попушта.* — Он их је горко прекоравао да су слаботиње и попустљивци. *Бел.*

попу̏стљиво прил. *попуштајући, уступајући.* — Па-а ... отеже и он, али меко, попустљиво. *Ранк.*

попу̏стљивбст, -ости ж **1.** *особина онога који је попустљив.* **2.** *попуштање.* — Ви сте нашом попустљивошћу добили нека права. *Нех.* Он је [здрав разум] ... готов да саветује и појединце и народе на попустљивост, избегавање борбе. *Прод.*

по̀пӯт предл. с ген. **1.** *по угледу на, налик на.* — Рат! Рат! — лети глас по граду попут пожара. *Неим.* Чинио се биједан, уморан и тужан попут каквог старог просјака. *Ћоп.* **2.** покр. *у правцу чега, према.* — Погледали смо чежњиво попут плавога хоризонта, тамо далеко, далеко иза крших гора. *Јак.*

попу̏тати, -ам сврш. *свезати, спутати, оковати редом све у окове, ланце.* — Ту хиљаде бјеху невољника сви у љута гвожђа попутани, те грађаху принципу бродове. *Њег.*

по̀пӯтнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на путовање, који је у вези с путовањем, путни:* попутни трошкови. *Р-К Реч.* Тамо [у цркви] говори се попутна служба божја. *Коз. И.*

по̀пӯтнина ж *попудбина.* — Послао му је дванаест боца ... вина као попутнину. *Торб.* Нерадо [су] долазили на те зборове, јер им није плаћана попутнина. *Јов. С.*

по̀пӯтница ж **1.** *музички комад или песма за испраћај.* — Да је бар љето ... Цвијеће би јој се клањало на опроштај, птице пјевале би јој попутницу. *Шен.* Такву су попутницу гудили удовцу [на вјенчању]. *Божић.* **2.** *попутнина.* — Даде му поочим 5000 фр. попутнице, и он се крене ... за Калкуту. *Матош.* фиг. Турну га из собице ... [и даде] му шаком задњу попутницу у леђа. *Шен.*

по̀пух м ков. *дување, пухање.* — Младицу брснату красну потресује вјетра попух. *М-И.*

попухи́вати, -пу̏хујем *несврш. и уч. према попухнути, на махове, на прекиде пухати.* — Свјежи вјетрић попухивао с планине. *Крањч. С.* Како ветар попухује, тако се с бразда ... крећу големи праменови магле. *Лаз. Л.*

попу̏хнути, по̀пу̏хнēм сврш. *једном пухнути, почети пухати, дувати.* — Вјетар попухну, одиже му гуњ па га баци на тле. *Ћор.* Попухну лаган западњак носећи прашину с тркалишта. *Шимун.*

по̀пуцати, -а̄м сврш. **1.** *стати, почети пуцати.* — А дружевске пушке попуцаше и у Реџу огањ сасипаше. *НП Вук.* **2.** *распукнути се један по један, прснути.* — Попуцаше пликови [на руци] и отворише се ране. *Рист.* Срце куца, хоће да попуца. *Леск. М.* фиг. Ви сте потенцирали своју глупост до бездушности, па је све катастрофално попуцало. *Јонке.* **3.** *покидати се, потргати се.* — Ако још коју годину потраје, сви ће конци попуцати. *Коз. Ј.* Све напете жице попуцале су. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ од смеха (једа, бриге, муке, жалости) *јако, силно се смејати (једити, бринути, мучити, жалостити).*

попуцѝвати, -у̏цујем *несврш. и уч. према попуцати.* **1.** *кидати се, цепати се постепено, мало-помало.* — Дојке расту, јелек попуцује. *Куш.* **2.** *пуцати с времена на време, пушкарати учестано.* — Свирац свира, пушке попуцују. *Радич.*

попуцкѝвати, -у̏цкујем несврш. *дем. према попуцивати.* — Чељаде [се] развије и од силне једрине забрекне да кошуља на њедрима попуцкује. *Коч.* Попуцкују мале пушке. *Ад.* Слушам како кости попуцкују. *Сиј.*

по̀пушити, -ӣм сврш. **1.** *свршити пушење, испушити.* — Попушио цигарету ... и отишао. *Ћос. Б.* **2.** *мало, неко време пушити. Вук Рј.* **3.** *утрошити пушећи.* — А ко попуши са мном оку дувана? *Ранк.* **4.** *пушећи потрошити.* — Он попуши свој месечни доходак. *Р-К Реч.*

попушка̀рати се, -а̀рам се сврш. уз. повр. *испрекидано и помало пуцати једни на друге из пушака.* — Мало се попушкарају. *Нен. М.* Кад потисни турска стража, а ми се попушкарај. *Буд.*

по̀пушкати се, -а̄м се сврш. *в. попушкарати се.* — Друга сила на пољу лежала, те се ондје с њима попушкала. *НПХ.*

попуштáвати, -у̏штāвам *несврш. и уч. према попуштати.*

попу̏штало с и м *в. попустљивац.* — Ти си вазда такав! Наклапало и попуштало! *Ков. А.*

попу̏штање с *гл. им. од попуштати.*

попу̏штати, по̀пу̏штām несврш. **1.** *несврш. и уч. према попустити.* **2.** *пуштати, остављати да расте.* — За кога је дика косу попуштала? *Вук Рј.*

по̀пуштати, -а̄м сврш. **1. а.** *све редом пустити.* — Кад већ сав народ изиђе [из подрума], захвале им што их је попуштао и избавио. *Н. посл. Вук.* **б.** *пустити (волове) из јарма, испрегнути.* — Да пустимо волове [из плуга] да дахну, а и ми да ручамо. Попушташе волове. *Вес.* **2.** *пустити некога да се приближи, да приђе.* — Лукави су Херцеговци Турци; силну војску попушташе на се, са двије им ударише банде. *НП Вук.*

попу̀шт̀ен̀ик, -йка м **1.** *коњ који није добро ујаловљен. Вук Рј.* **2.** *во који се пусти те се не хвата у плуг, да би се утовио ради боље продаје. Вук Рј.*

попу̀штити, пòпуштӣм сврш. покр. *в. попустити. И-Б Рј.*

пòпци, пòпāцā м мн. (јд. пòпац и пòпак) м *инсекти, кукци здепаста тела и крупне главе који зричу трљајући предња крила једно о друго, цврчци, штурци, зрикавци* Gryllidae: кућни ~, пољски ~. — Не би човек ни знао да је ноћ кад не би сасвим друкчије ... цврчао попац. *Лаз. Л.* Врло далеко дозивали су се попци. *Сим.*

пòпче, -ета м *дем. од поп. Вук Рј.*

пòпчић м **1.** *дем. од поп.* — Од милине во се топи као попчић кад се попи. *Кош.* **2.** *дем. од попац. Вук Рј.*

пòр м бот. покр. *в. порилук, празилук* Allium porrum. *Терм. 3.*

пóра ж грч. **1.** (обично мн.) анат. *ситни отвор знојних жлезда на површини коже. Терм. 4.* **2.** *отвор, рупица, шупљина, пукотина између честица материје.* — Ромиња [киша] у поре земље. *Чипл.* фиг. Капитализам је до краја 19. вијека био продро у све поре словенскога народнога живота. *Барац.* Село живи у тим сликама свим порама живота. *Глиг.*

пòраба ж *употреба.* — Та се наука оснивала само на дуговјечној поради. *Јаг.* Биље ... је ... гојио за своју лијечничку порабу. *Шен.*

пòрабан, -бна, -бно *употребљив.*

порабòтати, -ām сврш. покр. *радити мало, неко време, порадити, послужити. Бак. Реч.*

поравна́ва̄ње с *гл. им. од поравнавати (се).*

поравна́вати (се), -àвнāвām (се) *несврш. и уч. према поравнати (се).*

поравна́ње с правн. *споразумно решење о неком спору, нагодба (1):* судско ~.

пора̀внати, -ām сврш. **1.** = поравнити **а.** *учинити што равним, глатким, да буде без испупчења и удубљења.* — Поравнали смо раку. *Вујач.* [Тесто] је заокружила руком и оклагијом поравнала. *Чипл.* фиг. [Врањчију су] већ од младости поравнали путове до синекура и положаја. *Комб.* **б.** *довести у ред, поправити.* — Поравна блузу што је испала из опасача. *Донч.* Поравна прстима косу. *Хорв.* **2.** правн. *довести до споразума, изравнати спор.* — Суд добрих људи ће прво покушати да стране на леп начин поравна. *Лапч.*

Изр. ~ корак с ким *корачати с ким правећи једнаке кораке;* ~ кости (леђа, ребра) коме *добро истући, измлатити кога.*

~ **се 1.** *доћи у исправан положај, усправити се.* — Ту се ... Петровић опет поравна, па са финим смијешком окрену се још више к њој. *Леск. Ј.* **2. а.** *распоредити се у ред(ове) у правој линији.* — Жене су се некако средиле — чвршће се скупиле у поворци и као поравнале. *Чипл.* **б.** *распоредити се у једнакој равнини с ким, доћи паралелно с ким у једнаку равнину.* — Батаљони првог борбеног реда ... и десно од њих 1. батаљон XX пешадијског пука који је убрзо био успео да се са њима поравна, нападали су на сам Црни врх. *Лаз. М.* Кад се поравнао с нама, као да хтједе да заустави бицикл. *Чол.* **3.** правн. *доћи до споразума, сложити се, изравнати се (о спору, парници и сл.).* — Поравнајте се! — Како? — Расположите ливаду! *Мул.* Ово је суд ... Би ли се могли како поравнати? *Ком.*

пора́внити, пòрāвнӣм сврш. = поравнати (1). — Земљу саспидер сву и ногама озгор поравни. *Марет.* Старац длаком поравни на столу згужвани лист. *Моск.* Људи говорили: ником се не дȁ да поравни. *Мул.* фиг. Тко поравни живот!? ... Нигдје једне сјене. *Поп. В.*

поравњáвати (се), -àвњāвām (се) и **поравњи́вати (се),** -àвњујēм (се) несврш. *в. поравнавати (се).* — Циганка поравњава згужвану карту. *Андр. И.* Рече мати гладећи јој [Луцији] и поравњујући косу. *Новак.*

пòрāд предл. с ген. *в. поради.* — Ја те молим ... да ми кажеш ... порад шта су они тако црни. *Њег.* Жалили га људи и порад оног дјетета. *Мул.*

пòрада ж риб. покр. *врша од конопљаних конаца за хватање риба. Вук Рј.*

пòрāди предл. с ген. *изриче* **а.** *намеру, циљ, сврху: ради.* — Злато ... доспева поради израде у руке свакојаких вештака. *Панч.* **б.** *узрок: због.* — С мужем је готова одмах да се поправда поради тога. *Леск. Ј.* Није се бојао лугара ... иако неколицина њих поради глобе и одштета пострадаше. *Ђоп.*

Изр. ићи ~ себе *ићи да се обави нужда.*

пора́дити, пòрāдӣм сврш. **1.** *узнастојати, потрудити се да се што оствари, постигне, побринути се, постарати се, заузети се за што.* — Зато треба ... да и сами порадимо на том да и нама једном сване љепша и боља будућност. *Мишк.* А ти гледај па поради мало за њ. *Срем.* **2.** *свршити, обавити (какав посао).* — Тако вам ми на селу. Порадимо летину ... оберемо винограде и кукурузе. *Ад.* Кад би дошло доба великих љетних послова ... понешто је и порадио.

Коз. И. **3.** *извршити редом све, једно за другим.* — Он још није стар, али ипак не може све порадити. *Бен.* И прича му све редом зла и покоре што их је Аника порадила. *Андр. И.* **4.** *нешто мало, неко време радити.*

по̀радовати се, -дујём се сврш. *осетити радост због чега.* — Порадовала се свијетлу животу. *Леск. Ј.* Удовица са кћерима и остале госпође порадовале би се увелико њезину одласку, само да није Ратковић с њоме отишао. *Коз. Ј.*

по̀рāдшта прил. покр. *поради чега.* — Причај ... порадшта си ти к мени дошао. *Њег.*

пора́ђāње с *гл. им. од пораѓати (се).*

пора́ђати, по̀рāђām несврш. **1.** *несврш. према породити.* **2.** (кога) *помагати (коме) при порођају, рађању.*

~ **се** *повр. према породити се.*

пора̀ђāч, -а́ча м *помоћник при породу, порађању. Р-К Реч.*

поража́**вати,** -а̀жāвām *несврш. и уч. према поразити.*

по̀рāз м **а.** *неуспех у борби, рату.* — Он ... је желео победу ... из које ни гласник неће отићи да Турцима пораз исприча. *Вес.* Подморнички рат ... је изазвао ступање у рат САД и такође изазвао њен [Њемачке] пораз. *ОП 2.* **б.** *неуспех у чему.* — Порази блитвинског покрета све су се озбиљније оцртавали на хоризонту. *Крл.* Чеси ... су у игри [кошарке] са Југословенима претрпели поразе. *Пол. 1957.*

по̀рāзан, -зна, -зно **а.** *који запрепашћује, запањује својим садржајем:* ~ закључак, ~ критика, ~ анализа, поразне чињенице, поразне мисли. **б.** *који је страшан по својим последицама, који уништава.* — [Нуклеарне] пробе ... могу имати поразно дејство на сам опстанак људског рода. *Пол. 1957.*

поразàпињати, -њēм сврш. *разапети редом једно по једно.* — Солдати ... поразапињали шаторе па ... ћуте. *Коч.*

поразбàцати, -ām сврш. *разбацати једно по једно, куд које.* — Извади из торбе комад круха, издроби га, накваси ракијом и поразбаца комадиће. *Вел.* Поразбаца цвеће свуда. *Митр.*

поразби́јати, -àзбијām сврш. *разбити све редом.* — Макар сви поразбијали главе. *М-О.* Неколико хиљада срушило гвоздену ограду ... поразбијало прозоре. *Пол. 1959.*

~ **се** *повр. према поразбијати.* — Једни поскакали низа̀ стијену, те се поразбијали. *Вук.*

поразболе́вати се, -о̀лēвā се, ијек. поразболијѐвати се и **поразбо̀лети се,** -бо̀лī се, ијек. поразбо̀љети се, сврш. *разболети се сви редом, један за другим.* — Који су се [заробљеници] путем поразболијевали, оне су носили на коњима. *Вук.* На томе леденом пропуху сви ћемо се поразбољети. *Пав.*

поразболијѐвати се, -бо̀лијевā се, ек. поразболе́вати се.

поразбо̀љети се, -бо̀лī се, ек. поразбо̀лети се.

поразвѐдрити се, -àзведрӣ се сврш. *мало се разведрити.* — Вријеме се било нешто поразведрило. *В 1885.*

пора̀звешати, -ām, ијек. пора̀звјешати, сврш. *развешати на разне стране, куд које.* — Другдје су опет кројачи и крзнари поразвјешали своју робу. *Бен.*

пора̀звјешати, -ām, ек. пора̀звешати.

поразгова́рати, -о̀вāрām сврш. **1.** = поразговорити *провести неко време у разговору.* — Позвао сам Вању да дође сутра до нас да детаљније поразговарамо. *Дед. В.* **2.** (кога) *мало утешити кога. Рј. А.*

~ **се** *поразговарати (1).* — Пожељела је да се поразговарају. *Сим.* Деде да се поразговарамо шта ћемо сад! *Јак.*

поразгово̀рити, -о̀ворīм сврш. = поразговарати (1). — Митар се стане опремати те ће и он свому кони Марку да с њим мало поразговори. *Јурк.* Ви знате зашто сам ја овдје и ако баш хоћете, можемо о томе поразговорити. *Чол.*

~ **се** *поразговорити.* — Никад немамо времена ни састати се ни поразговорити се. *Мишк.* Прије колима да се поразговори с њом. *Цар М.*

Изр. **ми ћемо се још поразговорити** *каже се претећи некоме да ће о нечему бити још говора и обрачуна.*

поразда́вати, -àздājēм сврш. *раздати редом све једно по једно.* — Двадесет сам оваквих зечина данас побио и пораздавао. *Вел.*

по̀раздалеко и **поразда̀лѐко** прил. *подоста далеко.*

поразде́лити, -àздēлīм, ијек. пораздијѐлити, сврш. **1.** *разделити на више делова.* — Желим војску добро пораздијелити. *Богд.* Он је имао омеђити прилив становништва и пораздијелити га. *Р 1946.* **2.** *разделити многима.* — Предаде му [листоноша] ... омот дјетињега »Забавника« ... да их пораздијели школској ... дјеци. *Тип.*

~ **се** *разићи се, испољити неслагање, неслогу с ким.* — Није л' жалост кад љубећа два се срца пораздијеле. *Хар.*

пораздѝјѐлити (се), -àздијелīм (се), ек. поразде́лити (се).

поразѝлазити се, -зӣ се сврш. *отићи на разне стране, куд који.* — Глазба је за-

нијемила, људи се поразилазили кући. *Бен.* Људи ... се поразилазили по лову и риболову. *Кнеж. Л.*

пора́зити, пòрāзӣм (трп. прид. пòрāжен) сврш. **1. а.** *задати, нанети пораз (у борби, утакмици, такмичењу).* — На подручју Ријеке она [Народноослободилачка војска] је тешко поразила немачки корпус. *Марј. Ј.* Странке са простим и јасним паролама ... поражене су на биралишту. *СКГ 1937.* **б.** *изненадним ударцем (грома) изазвати тешко телесно стање, оборити.* — Ја бих волио да ме порази гром. *Матош.* [Обамрлост] долази и код особа које су ... громом поражене. *Батут.* **2. а.** *запрепастити, пренеразити, ошамутити.* — Ништа ме није толико поразило као смрад тог ... потпалубља. *Крл.* Када сам примио телеграм, стао сам као скамењен. Био сам поражен и пао сам у несвест. *Петр. В.* **б.** *изазвати снажан утисак у позитивном смислу, изненадити.* — Поражен необичном лепотом ... муцао је збуњено. *Јакш. Ђ.* Поразила ме нада све љубазност ових људи. *Рад. А.*

пораз́ӣћи се, -рàзӣћē се сврш. *разићи се постепено на разне стране, куд који.* — Свјетина се помало поразишла. *Креш.*

пòрàзместити, -ӣм, ијек. пòрàзмјестити, сврш. *разместити све редом.* — Капетану наређује нек' опет поразмјести своје људе на њихова мјеста и положаје. *Цар Е.*

~ **се** *сместити се на више места.* — Људи нису још доспјели да се поразмјесте у хладу. *Бен.*

пòрàзмислити, -ӣм сврш. *мало размислити.* — Рекао ми је да ће поразмислити о мојим речима. *Чол.* Није ми одговорио, него је казао да ће поразмислити. *Краљч. Стј.*

~ **се** *поразмислити.* — Та да те неко само до биртије зовне, па би морао да се поразмислиш, зашто ли те зове. *Ћоп.*

пòрàзмјестити (се), -ӣм (се), ек. пòрàзместити (се).

пòрāзнӣк м индив. *победник.* — Буди поразником намјере далеке који побјеђује на концу завијеке. *Прер.*

пòрāзно прил. *на поразан начин.* — Слаби успјех комада дјеловао је још поразније. *Нех.*

пораздрити, -àзорӣм сврш. *разорити једно по једно.* — Нећу да се поразоре стијене и те љуте потамане гује. *Март.*

поразре́дити, -àзрēдӣм сврш. *разредити, разместити на разна места једно по једно.* — Тада Мујо уставио војску, поразреди на четири стране. *НП Вук.*

~ **се** *повр. према поразредити.* — Горњи се Хрвати тад сами поразредише. *Павл.*

пòразумак, -ӯмка м заст. *в. споразум.* — Одбор у поразумку с вишима ... одреди што треба. *Шен.*

поразӯмети се, -ӯмēм се, ијек. поразӯмјети се, сврш. заст. *споразумети се.*

поразӯмјети се, -ӯмијēм се, ек. поразӯмети се.

пòрàлија ж покр. *земљан суд за јело, бљуда, чинија. Вук Рј.*

пòрамак, -āмка м **1.** *део кошуље од јаке, огрлице до рукава. Вук Рј.* **2.** *део тела где се састају рука и раме.* — Драги ће драгу кадшто малко у порамак уштинути, а она ће га руком ошинути. *Кор.*

пòрàменице ж мн. *траке које иду преко рамена и држе чакшире, панталоне.* — Он закопча чакшире, пребаци преко својих широких рамена пораменице. *Моск.* Слуга му је озада закопчавао красне свилом извезене пораменице. *Краљч. Стј.*

пòрамица ж покр. **1.** *отвор на прслуку кроз који се провлаче руке. Рј. А.* **2.** *порамак (1). Рј. А.*

пòрāмље с *порамак (1).* — Кошуља је од појаса низдо ... извезена на усперце ... порамље на полице, кршчице, вијуге и ошвице. *Љуб.*

пòранити, -ӣм сврш. **а.** *рано ујутру устати, ранити.* — Јутрос сам поранио и изашао на двориште. *Вес.* **б.** *рано се појавити.* — Жарко сунце поранило било. *Март.* **в.** *рано поћи куда, рано нешто урадити.* — Оне [снаше] су пораниле још прије звона на мису. *Ивак.* Љупче поранио у управу града. *Маш.* **г.** *прерано почети што чинити.* — А да нисте поранили с убијањем официра? *Моск.*

пòрано прил. *подоста, прилично рано.* — Елез је сваку ноћ ... порано кући долазио. *Миљ.* Отишао је раније дома. *О-А.*

пòрàсипати, -āм и -пљēм сврш. *расути редом једно по једно.*

~ **се** *расути се сви одреда.* — Затим се сви порасипаше преко равнице, као узбуђен мравињак. *Кос.*

пораски́дати, -àскӣдāм сврш. *раскинути једно по једно.* — Обиђем те мреже ... да их не пораскидам. *Вел.*

пòраслица ж бот. *биљка из пор. крсташица* Erucastrum nasturtiifolium. *Сим. Реч.*

пора́снути, пòрāснēм сврш. покр. *в. порасти.* — Мара је дете. Пораснуће. *Вукић.*

пòràспадати се, -āм се сврш. *распасти се мало-помало, један део за другим, део по део.* — Отврдне [огртач] па се поцепа и пораспада као капут просјачки. *Чипл.*

порàспоклањати, -ā̀м сврш. *поклонити редом све једно по једно, испоклањати.* — Побио сам их доста, али сам путом порàспоклањао. *Вел.*

пòрāст и **пóраст** м **1. а.** *раст, растење.* — Где је ваздух влажнији ... има више свих водених ... талога који су тако потребни за пораст биљака. *Тод.* **б.** *бројчано повећање, увећање.* — Природни пораст становништва је вишак рођених ... над умрлима ... у јединици времена. *ОГ.* Стварање нових јединица, пораст наше војске ... све је то посљедица правилног политичког рада. *Дед. В.* **в.** *јачање, појачавање у степену интензитета; развитак, развој* — Издерао се у новом порасту бјеснила. *Крл.* Најбољи доказ за ово мишљење пружа и пораст снага ... опозиције унутар Социјалистичке партије. *Пол. 1957.* **2.** *висина и облик тела, стас, узраст.* — Црне масти, а дуге порасти. *Вук Рј.* Други црномањаст, ока црна ... пораста мало нижега. *Шапч.* Пораста је повисока. *Том.*

пòрāстан и **пóрастан,** -сна, -сно *који се лепо, бујно развија у висину.* — Бујног ... свог Радована посматрала је мајка како [је] ... порастан у свакој снази тела и карактера. *Сек.*

порáсти и **пòрāсти,** -ráстēм сврш. **1. а.** *постати већи, виши растом (о човеку, биљци и др.), постати дужи.* — Учини [им се] да је мајстор и порастао и раскрупњао се. *Сек.* Није мени заман порасла брада. *Шен.* Путњагом према брњачи порасла је трава. *Лал.* **б.** *постати одрастао, зрео.* — Заверише се деца да ће се узети ... па желе да порасту и да испуне своју реч. *Дом.* **в.** *провести своје детињство, раније године где, у каквим околностима.* — У добру је порасла дјевојка. *НП Вук.* **2.** *увећати се бројчано, у обиму, вредности или степену интензитета; надоћи (о води).* — У пет година ... порастао је ... извоз ... од двије милијарде ... на шест и по милијарди. *Крл.* Слава Бранкова порасте. *Прод.* Неретва порасла још више кроз ноћ. *О-А.* **3.** фиг. *показати се, помолити се напоље, ван.* — Крај кревета је некакав стари ... наслоњач из којега порастоше чуперци длака и морске траве. *Матош.*

Изр. ~ у (пред) чијим очима *стећи већи углед, цену код кога;* живи били — велики порасли нар. *уобичајена формула која се као поздрав упућује младима.*

порастрéзнити се, -àстрēзнӣм се, ијек. порастријèзнити се, сврш. *мало се растрезнити, разабрати се.* — Порастријезни се и слуша што духови зборе. *НП Вук.*

порастријèзнити се, -àстријезнӣм се, ек. порастрéзнити се.

порасхлáдити, -àсхлāдӣм сврш. *мало расхладити.* — Залуду се ветрић труди да их [груди] мало порасхлади. *Радич.*

~ **се** *мало се расхладити.*

пòрат, пòрта и пôрта м тал. покр. *лука, пристаниште.* — Ено нам лађа нашијех у порту! Укрцајмо се! *Војн.* Страном капиталу, који није хтео да инвестира новац ... био је сасвим довољно мали »порат«. *Пол. 1950.*

пòратнӣ, -ā, -ō *послератни.* — Валуте су се опет почеле колебати као оно у првим ратним и поратним данима. *Обз. 1932.* Ово није ни место ни време да аналишем психологију прератног и поратног нашег новинара. *Петр. В.*

порáшати, пòрāшām *несврш. и уч. прéма поросити.* — Пораша киша. *Вук Рј.*

порашћѝвати, -àшћујēм *несврш. и уч. према порасти.*

пòрвати, -вēм сврш. **1.** *побости, подјарити кога на рвање или борбу.* — Онда Турци макул направише да порву Муја и Комнена. *НП Вук.* **2.** *оборити, срушити.* — Ма би наша стајишта пожгали, старе мајке коњима порвали. *Март.*

~ **се 1.** уз. повр. *огледати се у рвању.* — Одскочио си. Али да се порвемо! ... Да видимо који је бољи рвач? *Вес.* Узраста [је] тако јака да би се други момци чимгод изговарали кад би дошло до тога да се с њим порву. *Шимун.* **2.** *провести неко време у борби, борећи се против потешкоћа.* — Деда Маша се порвао мало и за тебе ... помогао ти да се склони једна твоја одговорност. *Сек.*

пòрћати, -ām сврш. **1.** *превући се, покрити се рђом, постати зарђао.* — Нијесу вам ... бритке ћорде порћале. *Март.* [Згрне] у ладицу порћали бакрени новац. *Бен.* **2.** фиг. *постати слаб у телу, ослабити (од болести).* — Порћао, оседео ... очи му упале у главу, снага малаксала. *Вес.* **3.** фиг. *бити морално слаб, покварити се. Бак. Реч.*

поребàркē прил. *на ребра, на бок, бочно, побочке (ићи); нагнут на страну.* — Коњ се срозао поребарке у јаму. *Гор.* Вук је још лежао поребарке, без сна. *Ћос. Д.* Фабрика је тесна, мораш да идеш поребарке. *КН 1955.*

пòребрина ж *месо око ребара.* — Врху огњишта ... висаше неколико бутина овнујских и свињских поребрина. *Мат.*

пòребрица ж **1.** анат. *плућна марамица* pleura costalis. *Терм. 5.* **2.** *поребрина. Бак. Реч.* **3.** индив. *обронак, страна брега која стоји поребарке.* — [То је вино] с оне поребрице над подољем. *Прер.*

поре́вање, ијек. поријèвање, с *гл. им. од поревати.* — Стаде је [сламчицу] гутат, а она му се зар препречи негде тамо кроз гутаљак, те га узе кашаљ и поревање да се од зорта за трбу' држао. *Рад. Д.*

поре́вати, пòрēвām, ијек. поријèвати, несврш. покр. *терати на повраћање.* В. пр. уз гл. им. поревање.

порèвати, -èвēм сврш. покр. *избити, навалити изнутра, шикнути, посукљати, покуљати.* — А отолен вода поревала. *НП Вук.* Цекини из камена пореваше. *Н. прип. Вук.*

поревènати се, -ām (се) и **поревènити се,** -èвенēм се сврш. *договорити се и споразумети се о заједничком плаћању чега.* — Њих седам поревенаше се те купише четири товне краве ... и два товарна коња. *Мат.* Он ће се већ за то са друштвом поревенити. *Игњ.*

порегúвати, -рèгујē несврш. покр. *режати на прекиде, с времена на време (о псу). Вук Рј.*

пòрēд м *ред.* — Сва господа сједе на пореду, Перо сједи у врховном столу. *НП Вук.* У тај час зову начелника, јер је његов поред, и он оде на мељаву. *Вел.*

поред I предл. с ген. **1.** *за место и за правац кретања у непосредној близини: до, покрај, при, уз(а).* — Она двојица иђаху поред њега као сенке. *Вес.* Стајао је наслоњен на зид поред улазних врата каване. *Донч.* **2.** *за додавање.* — На много тога обвезани смо као органска бића, али поред тога обвезани смо на много као разумна бића. *Баз.* На лицу му се, поред умора, огледа и неумољива снага. *Рист.* **3.** *за допуштање.* — Та три романа, и поред застареле форме, модерна су по замисли и по развијању. *Скерл.* Ипак ... поред свега поштовања ... сматрам да ваша побједа није најсјајнија. *Крањч. Стј.* **4.** *за узрок: поради, због.* — Узех врага поред блага; благо пропаде, а враг остаде. *Н. посл. Вук.* **II** прил. нар. песн. *упоредо, напоредо.* — Поред расла ружа и виола. *НП Вук.*

пòредак, -етка м (мн. ном. пòреци, ген. -дāкā) **1.** *стање правилности, уређености, систематичности у чему.* — Она је почела губити вољу за тоалету, за онај минуциозни поредак у кући. *Коз. Ј.* По четворица у реду, у дивном поретку ишла су два ескадрона [козака]. *Моск.* **2.** *утврђени распоред делова који чине једну целину:* бојни ~, борбени ~, маршевски ~, ланчани ~. **3.** *правила, прописи по којима се врши нешто; постојеће друштвено, државно уређење, режим.* — Потребна је ... јединствена и сложна борба против фашистичког поретка ... као и против старог реакционарног поретка. *Пиј.* У друштвеном поретку ... постоји државна власт и општина као самоуправно тијело. *Ј 1957.* **4.** *обичај.* — Код нас се у свему живело по порецима који су нам остали од наших старих. *Ранк.*

пòрēдак, -ētка, -ētко, ек. пòриједак *подоста, прилично редак.*

пòредан, -дна, -дно покр. **1.** *оскудан.* — Поп попу није крив е му је бир поредан. *Н. посл. Вук.* **2.** *осредњи:* ~ човек *који није ни зао ни добар. Бак. Реч.*

поре́дати, пòрēдām сврш. = поређати *метнути, ставити, разместити у ред.* — Били су поредани ситни акти ... у великој четвероугластој соби од пода па до стропа. *Ков. А.* Пјесничка [су] дјела ... поредали према ... унутарњим везама. *Шкреб.*

~ **се** = поређати се *разместити се у редове, по реду; постројити се у редове (о војницима).* — Заповједи својој чети да се пореда. *Том.*

пòредба ж **1.** *поређење, упоређивање, сравњивање.* — И то је начело разумљиво кад учинимо поредбу с ратом. *Шах 2.* Изабелина гуравост није тако страшна у поредби с Емилијином дрзовитости. *Креш.* **2.** стил. *фигура у којој се ради јаче изразитости упоређује нешто непознато или мање познато с нечим познатијим, компарација.* — Писао је јасно, језгровито са смислом за поредбу и за хумор. *Барац.*

Изр. нема поредбе *не може се упоређивати с ким, чим због сувише великих разлика;* ~ придева грам. *облик описних придева којим се изриче различит степен каквоће која се означава придевом.*

пòредбен, -а, -о **1.** *који се оснива на поредби, поређењу, на упоређивању, утврђивању узајамних односа међу различним појавама, упоредни:* ~ граматика, ~ анатомија. **2.** грам. *који изражава поредбу, поређење, упоређивање, који служи у ту сврху.* — Поредбена копула не мора свакад постојати у поређењу. *Т. књ.*

Изр. поредбени степен, ступањ *в. поредба придева, уз поредба (изр.).*

пòреде прил. покр. *успоредо, упоредо, напоредо.* — Пасла овце Шуичкиња Мара ... с њом пореде два чобана млада. *Вук Рј.*

поре́дити, пòрēдīм сврш. *ставити у ред, средити, уредити, очистити.* — Луција се журила да пореди кухињу. *Новак.* Уредила [Стана] наћве, омела кућу, поредила и поставила суђе на своје место. *Бур.*

~ **се** *поставити се у редове, стати један поред другога.* — Дивно су се свати поредили, најпрви је Реља Бошњанине. *НП Вук.* Обадва се поредише друга, усрнуше [у бој] оба напоредо. *Март.*

по̀редити, -и̏м свр̏ш. **1.** (кога с ким) *утврдити сличност и различност, сравнити.* — Коња с магарцем не ваља поредити. *Н. посл. Вук.* И шта је срце једне птице, ако га поредиш са срцем човјековим? *Креш.* **2.** грам. *одредити степен, ступањ поређења придева.*

~ **се** (ко с ким) *сравнити се, успоредити се.* — Ако се чељаде икад може поредити с рисом ... ето је то сада заслужио. *Ад.*

по̀редњи̏ца, -и̏ка̄ м мн. *грешка у ткању кад се у брдо уведу две жице место једне, или кад се прекине једна жица, близни. Вук Рј.*

по̀редно прил. **1.** *мало, оскудно.* — Нестало нам зоби и сијена, мало зоби, поредно сијена, ко ће ваше коње нахранити? *НП Вук.* **2.** *напоредо.* — Диже војске да греду поредно. *Март.*

по̀редо прил. *в. напоредо.* — Пошто је [невјесту] овако обуку, упуте се по двије поредо пред летурђију у цркву. *Вук.*

поредо̀вни̏к, -и̏ка м *онај који има право поредом млети у заједничком млину.* — И старјешина је био у млиници поредовник, па је стајао код њега кључ. *Тур.*

поредо̀вница ж *поредовничка воденица.* — Поредовница због мале воде више стоји него ради. *Чол.*

поредо̀вни̏чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на поредовнике.* — Враћам ти се ја синоћке одоздо од онога нашег поредовничког млина ... *Ћоп.*

по̀рёдом прил. *редом, по реду један за другим, један по један, један после другог.* — Саставимо марву сви заједно па се играмо, а поредом обилазимо и враћамо да не би у штету ушла. *Вес.* Поредом се у млину меље, поредом се и говеда лижу. *Куш.*

по̀рёдуша ж **1.** *жена која помаже редуши у послу. Рј. А.* **2.** (у атрибутској служби уз им. чаша) *која се редом испија.* — Свима нам је једном попити ту смртну чашу данас мени, сутра теби, то су чаше поредуше. *Креш.*

по̀ређа̄ј м *поредак, распоред.* — Неке биљке, особито главочике, имају спирални поређај листова. *Бот.*

порѐђати, по̀рēђа̄м свр̏ш. = поредати. — Један је [човјек] хтио да наткрили другога, да поређа друкчије цигле. *Крањч. С.* Вукашин поређао своје јунаке. *Ад.*

~ **се** = поредати се. — Кад иду мушкарци на покајање, они се поређају један за другим. *Вук.*

по̀ређē и **по̀ређе,** ијек. по̀рјеђē и по̀рјеђе, прил. комп. *нешто ређе, мало ређе.*

по̀ређēње и **поређе́ње** с **1.** *гл. им. од поредити (се).* **2.** стил. *поредба, компарација.*

поређи́вати[1], -рēђујēм *несвр̏ш. и уч. према порѐдити.* — Зној̏ио се и поређивао жижице у разне ... редове. *Петр. В.*

поређи́вати[2], -ēђујēм *несвр̏ш. и уч. према по̀редити.* — Поређивала је и оног старца са својим оцем. *Цар Е.* Поређујући на изложбама ... нашу орнаментику са страном, ја сам дошао ... до уверења ... *Цвиј.*

порежи́вати, -ѐжујēм *несвр̏ш. и уч. према режати.* — Већ издалека чу [лисица] како вук доље порежује. *Куш.*

порѐжџија м покр. *в. порезник.* — Исприча како је убио порежџију што је »иштиру« (порез у сиру и кајмаку) купио. *Вес.*

по̀рез м и **по̀реза** ж *део дохотка, прихода од имања или рада који се мора давати држави или општини за покриће њених расхода:* ~ на кућу, ~ на земљиште, ~ на приход.

Изр. иде то као ~ *иде, догађа се нешто редовно, без промене.* — Море, иде то код њега кâ пореза. *Срем.*

по̀резати, -ежēм свр̏ш. **1.** *озледити, ранити чим оштрим, посећи.* — Прстић ... је још као дијете порезала ... и боквицом превијала. *Лаз. Л.* Јако га је порезала, премда јој то није била намјера. *Грг.* **2.** *одрезати с врха младице на лози, обрезати све редом.* — Треба још за хладовине да се пошприца [виноград] и пореже. *Поп. Ј.* **3.** *скројити (хаљину).* — Кад би на те порезо̀ хаљине, на мене би исте порезао. *НП Вук.* **4.** *извршити, одмерити, одредити порез(у), разрез.* — Из исте књиге научити могу ... како треба правицу дијелити и порез порезати. *Кур.* Требало би да село пореже, па да му скупа штогод трошка. *Коч.*

~ **се 1. а.** *задати себи рану чим оштрим.* — Порезао [сам се] код бријања. *Фелд.* **б.** разг. *учинити какву несмотреност, грешку на своју штету. Деан. Рј.* **2.** *одмерити, одредити себи порез(у), разрез.* — Док су се добри људи договорили и порезали ... било је близу и подне. *Андр. И.*

порези́вање с *гл. им. од порезивати.*

порези́вати, -рѐзујēм *несвр̏ш. и уч. према порезати (4).* — Сваки грађанин има права утицати тамо где се државни терети порезују. *М 1867.*

по̀резнӣ, -а̄, -о̄ *порески:* ~ чиновник, ~ дужник, ~ дужност, ~ управа, ~ уред, ~ повереништво.

пòрезнӣк м *државни службеник који скупља, прима порез(у).* — Порезници су долазили сами и односили дио жита. *Шимун.*

пòрезничкӣ, -ā, -ō *који се односи на порезнике.*

порезòвнӣк, -и́ка м *онај који плаћа порез(у), порески обвезник.* — Топовске батерије ... настављале [су] пальбу расипајући муницију за коју су се порезовници толико мучили да је наплате. *Јонке.*

порèзотина ж *рана, повреда извршена чим оштрим.*

поре́кло, ијек. поријèкло, с = подријетло **1.** *оно од чега што потиче, постаје.* — Масти има и у храни животињског и у храни биљног порекла. *Батут.* Рударске земље извозе сировине минералног поријекла. *ОГ.* **2.** *припадност по рођењу (породици, класи, нацији и сл.), род.* — Јаков је сељачки син ... па се срами свога поријекла. *Кум.* Живећи заточен ... везир се сетио живље свога порекла и своје земље. *Андр. И.* **3.** *почетак, извор.* — Премда се на први мах чини да овом обичају ваља порекло тражити ... ипак није тако. *СКГ 1937.*

Изр. водити (вући) ~ *потицати, бити родом.*

порèкнути, пòрекнēм *в. порећи.*

порèметнути, -и́м сврш. **1.** *нарушити ред, довести у неред.* — Зацијело је [Ката] редећи ординацију, пореметила ред у ормарићу. *Десн.* Извадио је ... чешаљ, уредио њиме поремећену фризуру. *Бег.* **2.** *омести, прекинути, нарушити правилан, нормалан ток, стање чега.* — На низбрдици ... коњ поремети корак. *Моск.* Сваки пут [је] видјела како би те ријечи растужиле њену кћер, како би јој пореметиле онај мир. *Мул.*

Изр. пореметити памећу *полудети.*

~ **се 1.** *изгубити правилан ток, постати збркан, збуњен.* — Пореметише му се мисли. *Ад.* Касаба ... се била пореметила и подлегла привремено. *Андр. И.* **2.** *доћи у ненормално, болесно стање, полудети, шенути.* — Држи [се] да је умно поремећен. *Обз. 1932.* Због ненадане вијести о ... смрти пореметио се коначно његов ум. *Л-К.*

поремéтња ж покр. *поремећај, поремећење.* — [Настале су] пореметње у жељезничком промету због снијега. *Обз. 1932.*

пòремећāј м **1. а.** *неисправно стање због каквог квара, нарушење правилности, реда, поретка.* — Замислимо ... значај ритма ... размештаја речи и њихова поремећаја у везаном и слободном слогу. *Бел.* Веслач може ... лако да примијети сваки ... и најмањи поремећај равнотеже. *Весл.* **б.** *нарушење нормалног функционисања каквог органа, губитак душевног мира, равнотеже свести.* — Ја сам чуо да је добила некакав душевни поремећај. *Чол.* **2.** *помицање, померање; промена.* — Сви ... закључци њихови о ... поремећајима небеских тјелеса темеље се само на видљивом кретању звијезда. *Крањч. Стј.* Грчка је уговорно обавезна да нас брани, а тако исто и Румунија, која не би дозволила поремећај стања на Балкану. *Нуш.*

пòремећājнӣ, -ā, -ō *који се односи на поремећаје.*

поремећènӣк, -и́ка м *онај који је поремећена ума.* — Чудан је тај свет. Све сами поремећеници, лудаци, убојице. *НИН 1959.*

порèмећенòст, -ости ж *стање онога који је поремећен и онога што је поремећено.*

поремећи́вање с *гл. им. од поремећивати (се).*

поремећи́вати (се), -èћујēм (се) *несврш. и уч. према пореметити (се).*

пòренутн, -нēм сврш. покр. *в. погнати. Вук Рј.*

пòрēње с *гл. им. од порити*[1].

пòрескӣ и **пòрескӣ,** -ā, -ō *који се односи на порез(у), који скупља порез(у), порезни:* ~ политика, ~ закон, ~ чиновник, ~ управа, порески извршиоци.

Изр. ~ глава *онај који је дужан плаћати порез(у), обвезник.* — У бирачки списак заводила се свака пореска глава. *Јов. С.*

пòрēтко, ијек. пòријетко, прил. *подоста, прилично ретко.* — У ногама ... је лаган као поријетко који. *Кос.* Намесник долази у цркву само о празницима, недељом ... поређе. *Ранк.*

порèћи и **пòрећи,** пòречēм, порèчēм и пòрекнēм (имп. порèци; аор. 2. и 3. л. порèче и пòрече; р. прид. пòрекао, порèкла и пòрекла, -ло; трп. прид. порèчен, -èна, -èно) сврш. **1. а.** *не признати својим оно што је речено, одрећи се својих речи, опорећи, опозвати своје речи.* — Ни речи више о том! Пореци то! *Ил.* Упадица ... била је врло неугодна, али ... било је неизведиво да се ... порекне. *Крл.* **б.** *не признати некоме нешто.* — То им нико не може порећи. *Нен. Љ.* То се, дакако, није могло порећи кад је човјек видио слику. *Шкреб.* **2.** *противно доказати, побити нешто, оповргнути.* — Али се порећи не даде да велика већина гледа на своју трговину онако како гледа и на све остало око себе. *Рад. А.* **3.** *престати радити, укинути, одбацити.* — Дионисијева држава била је војничка монархија у којој су начела грчког слободног града била поречена. *Јов. С.*

Изр. што рече — не порече *остао је при своме, није се одрекао својих речи.*

~ **се** покр. *јамчити за кога, за што, подјамчити се. Вук Рј.*

пòреч м бот. *в. боражина. Сим. Реч.*

пòречанин, ијек. пòрјечанин, м *човек из поречја.* — Сви смо ми ... из неког засеока, горштаци ... поречани. *Петр. В.*

пòрēчје и **пòречје,** ијек. пòрјечје и пòрјечје, с *крај, предео око или поред тока реке, сливајединереке.* — Најзгодniји положаји, порјечја ... то су завичаји згољна Турчина. *Павл.* Велики слапови сунчаних зрака шарају поречјем, осветљавају равницу. *Бур.*

пòречкати се, -ām се, ијек. пòрјечкати се, сврш. *мало се посвађати с ким.* — Каткада [се] мало и порјечкају. *Леск. Ј.* Са својом [се] женом пред кућом порјечкао и дао јој ћушку. *Тип.*

пòречнӣ, -ā, -ō, ијек. пòрјечнӣ *који се односи на поречје.* — Поречне су терасе последица разнога стања и снаге речне. *Жуј.*

порèшчија м покр. *в. порежџија.* — На Лазареву суботу ... убију порешчију у Коњуши. *Вук.*

порзáвати, пòрзāвām *несврш. и уч. према порзати.* — Његово ... у своју се утопио крвцу, па из црне крви порзава. *Март.*

пòрзати, пòржēм сврш. *рзати за мало времена.*

пòрибнти, -ӣм сврш. *бацањем млађа учинити неку воду рибном, богатом рибом.* — Овим млађем Друштво је порибило Босут. *Пол. 1958.*

порибљáвāње с *гл. им. од порибљавати.*

порибљáвати, -ӣбљāвām *несврш. и уч. према порибити.*

пóрив м рус. **1.** *нагон, инстинкт.* — Сви су пориви сачувани у њему као у прачовјека. *Пав.* То је постизавао замењивањем свих наслеђених и природних порива ... новим, бољим човечнијим. *Дав.* **2. а.** *снажно, нагло испољавање каквог осећања, расположења и сл.* — [Поводио се] лакомислено за својим тренутачним хирима и поривима страсти. *Сим.* Срећа [се] по Демокриту ... указује као дјело размишљања, које нагонске пориве ... подвргава разуму. *Баз.* **б.** *тренутно одушевљење, занос с јаком жељом да се нешто уради.* — Ћутио је силни порив да нешто учини. *Ћал.* И онда опет неки порив, неки глас нагона ...: постати пријатељ деце ... ма чије. *Сек.*

пòривати, -ām *несврш. и уч. према поринути.*

поријèвање, ек. порéвање.

поријèвати, пòријевām, ек. порéвати.

пòрједак, -етка, -етко, ек. пòрēдак.

поријèкло, ек. порéкло.

пòрјетко, ек. пòрētко.

поријèтло с (ијек.) *в. подрijетло.* — Јагма за чиновничким мјестима је несумњиво нездрава поријетла. *Козарч.*

поријèчати се, пòриječām се (ијек.) сврш. *в. поречкати се, споречкати се.* — Један дан поријечају се [два брата] с Марком, као што се то обично могу сељани поријечати око мале ствари. *Миљ.*

пòрилук м бот. *празилук, врста лука с продуженом луковицом који се гаји у повртњацима и употребљава као људска храна.*

пори́мити, пòрӣмӣм сврш. *покатоличити.* — Чувај се, Симеуне, поримиће те! ... Не дај своје свете вјере! *Коч.*

~ **се** *постати католик.* — Не смије да нам буде краљем [Твртков син], по њем поримила би се Босна до дна. *Шен.*

пòринути, -нēм сврш. **1.** *гурнути; бацити.* — Нато ће ти калуђер извадити ... крст и петрахиљ, па стати клети ... да је [бабу] не порину у понор. *Љуб.* фиг. На страну порину темељна начела слободоумља. *Ћал.* **2.** *спустити у море или у реку са бродоградилишта.* — Са навоза сплитског бродоградилишта данас је поринут у море трампер ... од 12000 тона носивости. *Пол. 1958.* **3.** покр. *срушити се, пасти.* — Тријем [се] под бременом угнуо и би чисто порину, но му поставе потпираче под љемез. *Љуб.*

порину́ће с *спуштање брода у море (језеро и сл.) после изградње или оправке.*

пориомàнија ж грч. мед. *душевни поремећај који се испољава у бесциљном лутању, скитњи.* — [Тифусари] пате од пориоманије. *Дед. В.*

пори́пати, пòрӣпām сврш. нар. *поскакати. Рј. А.*

пòрити[1], -ӣм несврш. *парати.* — Па не дају [волови] ни гледати у се ... већ ледину поре роговима. *Март.* Њима [ножевима] сад љушти кромпире и пори рибу. *Лаз. Л.*

~ **се** *парати се.* — Срце ми се пори, а каткада пламом плане. *Јакш. Ђ.*

пòрити[2], пòријēм сврш. *укопати, уметнути, ставити у земљу:* ~ лозу. *Бак. Реч.*

пори́цање с *гл. им. од порицати.*

пори́цати, пòрӣчēм *несврш. и уч. према порећи.*

Изр. царска се не пориче *дано обећање треба испунити.*

поришћáнити, -ӣшћāнīм сврш. покр. *учинити ришћанином (православцем).* — Хтјела би поришћанити католике. *Шимун.*

пòрјеђē и **пòрјеђе,** ек. пòрећē и пòреће.

пòрјечанин, ек. пòречанин.

пòрјēчје и **пòрјечје,** ек. пòрēчје и пòречје.

пòрјечкати се, -ām се, ек. пòречкати се.

пòрјечнӣ, -ā, -ō, ек. пòречнӣ.

пòркӗт, -éта м *в. пархет.* — Шта ти све нису накуповали! И поркета и фланела за зиму. *Срем.*

пòркӗтнӣ и **пòркӗтскӣ,** -ā, -ō *који је од поркета*: ~ кошуља.

пòркулаб м нем. ист. *заповедник града, тврђаве.* — Зови поркулаба овога града и постарај се да добијем мало уља. *Вел.*

порнòграф м *онај који се бави порнографијом.*

порнографија ж грч. *грубост и бестидност у описивању, сликању и приказивању сексуалних односа, бестидна литература, непристојни, блудни цртежи, слике и сл.*

порнòграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на порнографе и порнографију*: ~ роман, порнографске слике.

пòроб м покр. *оврха, наплата дуга путем јавне продаје. Вук Рј.*

порòбити, пòробӣм сврш. **1.** *одвести у ропство, засужњити.* — Све их поробише. *Јак.* Но сам има' брата јединога, давно су га поробили Турци. *НП Вук.* **2.** *освојити, запосести, окупирати.* — Кад су Немци поробили земљу, он се сам ... одметнуо у планину. *Ћос. Д.* **3.** *опљачкати, опленити, похарати.* — Ја не знам што је моја мати потрошила, али моје ми срце вели да сте нас преварили, да сте нас оплијенили, поробили. *Шен.* Око граница је кадшто тако све поробљено да је тешко наћи село где је нешто стоке остало. *Цвиј.* **4.** *оштетити, материјално упропастити.* — Знаш ли ти да те таки ортак може поробити? *Ђор.* ~ **се** *постати роб, пасти у ропство.* — Пороби се Иванова Маре, поведе је Ђурђевићу Мујо. *НП Вук.*

поробљàвање с *гл. им. од поробљавати (се).*

поробљàвати (се), -рòбљāвām (се) = поробљивати (се) *несврш. и уч. према поробити (се).*

поробљѝвање с *гл. им. од поробљивати (се).*

поробљѝвати (се), -òбљујēм (се) несврш. = поробљавати (се).

поробљѝвач, -áча м *онај који поробљује, насилник; израбљивач.* — Храбра војска ... води непрекидну тешку борбу са немачким поробљивачима. *Пер.* Политичка линија Партије је даље организирање ... против ослонца на фашистичке осваjаче и поробљиваче. *Ч-М.*

поробљѝвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на поробљиваче*: ~ политика.

порогобàтити се, -òбāтӣм се сврш. *пореметити се. Вук Рј.*

пòрод м **1.** *рођење.* — Богаташа дружба ... сакупила се да прослави пород божјег сина. *Хар.* Дривенички камени зидови упамтили су лане две свадбе, четири порода, а погреба дванаест. *Б 1960.* **2.** *порођај.* — Нашавши се здраво од порода, убрзо ојача. *Ћип.* [Плацента] се након порода избацује. *НЕ.* **3. а.** *дете, деца, потомство.* — Рођени отац дигну убојиту руку на свој пород. *Шен.* Изродила му лијеп пород: двије кћери и три сина. *Огр.* **б.** *младунче, младунци какве животиње.* — И звер воли свој пород. *Глиш.* **4.** *човек уопште.* — Промисô вечни ... смиловао се поглед спустити на слаби пород праха земљина. *Јакш. Ђ.* Каинов роде, проведи биједом пород свој до смрти друмске! *Јур.* **5.** *покољење, нараштај.* — И поћи ће к слави одмах од почетка нов пород све трагом наших легиона. *Дуч.* **6.** фиг. *оно што је рођено, изазвано чиме у живот.* — Најкрупније жеље ... су обично пород сите доконости и животне јаловости. *Сек.*

Изр. од порода до покрова *од рођења до смрти.*

пòродилиште с *здравствена установа за порођаје и породиље, родилиште.* — Имаће [болница] ... више болничких соба, породилиште итд. *Пол. 1958.*

пòродиља и **пòродиља** ж *жена која треба ускоро да роди или која се породила, родиља.* — Погледа пребледелу ... породиљу која се јуче разрешила од бремена. *Ранк.* Пролази тако вријеме у јауцима породиље. *Кал.*

пòродиљин и **пòродиљин,** -а, -о *који припада породиљи.* — Потрча постељи породиљиној, докопа дете ... па га стаде цмакати. *Вес.*

пòродиљскӣ, -ā, -ō *који се односи на породиље*: ~ грозница, породиљске муке.

пòродиљство с *грана медицинске науке која се бави трудноћом и порођајем; таква наука као школски предмет.* — Посјећивао [сам на клиници] ... и сатове из породиљства. *Шкреб.*

пòродити, пòродӣм сврш. **1.** *дати живот рођењем, донети на свет, родити (дете).* — Маријица ... породила кћерку ... и годину дана потом умрла. *Коз. И.* За девет година шеснаестеро деце породила. *Рад. Д.* **2.** *дати живот коме, постати родитељ.* — Честитамо ти женидбу! ... Да бог да и пород породио и све ти унапријед пошло! *Ђор.* И дјецу смо породили, и радости се наужили, и бриге се набринули. *Ивак.* **3.** фиг. *учинити да се нешто појави, изазвати, створити.* — Онај мешовити

»славеносербски« језик ... је у XVIII в. породила потреба заштите наше националности [у Војводини]. *Бел.* Југовина и први сунчани дани породише нагло прољеће. *Михољ.*

~ се 1. *рођењем дати живот детету, донети дете на свет.* — Накратко после тога она се породи. Родила је мушко дете. *Вес.* **2.** *доћи на свет, родити се, добити живот рођењем.* — Он је имао сина најмлађега ... који се породио изненада, кад је мајци било 52 године. *НП Вук.* Ја [Хера] се од лукавца Крона породих часнија од свих. *М-И.* **3.** фиг. *појавити се, настати.* — Породио се синоћ пожар. *Обз. 1932.* За расправу спорова који се породе између послодавца и ... радника ... установиће се суд добрих људи. *Лапч.* Сад се у ономе даље породи нека сумња. *Ћор.*

пòродица ж **1.** *заједница коју чине родитељи, њихова деца и блиски сродници који с њима живе, обитељ.* — Мој брат је задњи потомак наше породице. *Шен.* Из добре грађанске породице ... она је одрасла код ујака. *Андр. И.* **2.** фиг. *круг, скуп људи које везе заједно исти или сличан циљ, мисао, рад и сл.* — Станковић припада породици песника у којих је извесно расположење стално по својој природи. *Прод.* У Загребу [се] окупљала интимна породица младих сањара. *Марј. М.* **3.** *скуп животиња који се састоји од мужјака, женке и њихових младунаца.* — Као дечко јурио [је] по бари за породицом дивљих пачића. *Моск.* Кроз мали прозор ... улазило је задовољно гроктање читаве породице свиња. *Ћос. Б.* **4.** биол. *виша систематска категорија која обухвата више родова животиња, биљака, сличних по саставу или структури и блиских по пореклу.* — Великој породици мачака припадају најокретнији и најсавршенији зверови. *Станк. С.* Родове сличне грађе скупљамо у ... породице, редове, разреде и сл. *НЕ.* **5.** *скуп, група историјских јединки које се налазе једне уз друге и чине вишу заједницу.* — Сунце са целом својом породицом планета ... креће се у простору, у васиони. *Физ. З.* **6.** лингв. *група сродних језика*: индоевропска језичка ~.

пòродичица ж *дем. и хип. од породица.* — Породичица се ... нашла ... први пут у животу сва на скупу. *Л-К.*

пòродичнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на породицу, који је у каквој вези са животом у породици*: ~ старешина, ~ живот, ~ грб, ~ одгој, ~ слика, ~ светиња. **2.** *који је одређен за породицу*: ~ стан.

пòроднӣк м неодом. *лекар који помаже при порођају, акушер. Бен. Рј.*

пòроднӣштво с *породиљство. Бен. Рј.*

пòрођāј м *физиолошки процес рађања детета из материна тела.* — Стигло је и вријеме порођају. *Бен.* Кад сам ја први пут гледала порођај, целе ноћи нисам могла да спавам. *Пер.* фиг. Савремена физика лежи у порођају рађајући дијалектички материјализам. *КР 1924.*

пòрођājнӣ, -ā, -ō *који је у вези с порођајем*: ~ време, ~ час, порођајни болови, порођајне муке. — фиг. У почетку свога књижевног рада ... осећао је праве порођајне муке. *Скерл.*

порођáчити се, -ōђāчӣм се сврш. *постати рођак. Вук Рј.*

пòрӧжје с *нарочито исплетен конопац којим се волови вежу за рогове.* — Тома ... изнесе порожје и мамну волове. Они дођоше, а он им затури порожје на рогове. *Вес.*

пòрӧзан, -зна, -зно грч. *који има пора, шупљикав, рупичаст.* — На доњем чланку палца распластила се брадавица, сва порозна као ситна спужвица. *Бег.* Грађевине [су] од светлог порозног ... камена. *Андр. И.*

пòрозгвати, -ām сврш. покр. *пометати розгве. Вук Рј.*

порóзиōст, -ости ж *особина онога што је порозно, шупљикавост крутих, чврстих тела.*

пòрок м **1.** *недостатак који је за осуду, мана.* — У књигама ... износи у врло тамној слици пороке клера. *Водн.* Пијаница се стиди свога порока и опет пије. *Јанк.* **2.** *неморалан живот, разврат; покварености.* — Црна ока, бела лика у пороку што се ваља. *Јаки. Ђ.* [Пролазе преда мном] ... слике зла и порока. *Визн.*

порòнути, пòронēм сврш. **1.** *потонути. Вук Рј.* **2.** *спустити.* — Дугу у тле поронуо шарку. *Март.* Нека несвестица обузе је и она порону главом у постељу. *Вес.*

порòсити, пòросӣм сврш. **а.** *тихо, ситно пасти као роса (о киши), покрити росом.* — Пиркаше сухи сјеверњак; сигурно негдје преко мора бијаше поросило. *Ћип.* **б.** *пошкропити, мало поквасити, овлажити.* — Долепршали облачићи бијели ... и поросили пшеницу, освјежили ливаду. *Гор.*

пòросица ж *ситна тиха киша, росуља.* — Три дана сипила је блага поросица. *Гор.*

пòросница ж покр. *в. поросица. Вук Рј.*

пòрота ж правн. *судско тело састављено од грађана.* — Да јој суди порота интелигентних људи, та би је сигурно ријешила сваке кривње. *Коз. Ј.* Правична порота [је] душа управе. *Кнеж. Б.*

пòротнӣ, -ā, -ō *који се односи на пороту*: ~ суд, ~ суђење.

пòротнӣк м *члан пороте.* — Сви поротници бијаху освједочени да је он крив. *Старч.*

пòротница ж *жена поротник. Р-К Реч.*

пòротничкӣ, -ā, -ō *који се односи на поротнике.*

пòрочан, -чна, -чно **1.** *који је склон пороку.* — Знала [је] шта вреде заклетве порочних људи. *Андр. И.* [Нема] довољно снаге да се ослободи својих порочних склоности. *Ант. Л.* **2.** *који заслужује осуду, који проузрокује порок.* — Из богатства израстају егзотичне биљке: . . . порочни луксус. *Сек.* **3.** *који је био осуђен од кривичног суда. Бак. Реч.*

пòрочно прил. *на порочан начин:* ~ живети.

пòрочнӧст, -ости ж *својство или стање онога који је порочан.* — Заслужили смо да будемо кажњени за своју порочност. *Нед.*

порошáвати, -рòшāвām *несврш. и уч. према поросити.*

пòрошкати се, -ām се свршц. *побити се наносећи један другоме убоде роговима;* фиг. *посвадити се, посвађати се, завадити се.* — Султан се, вели, порошкô нешто с Енглеском. *Коч.* Да ми сам Господ друкчије каже, е валај би се . . . порошкали. *Јел.*

пòрта[1] ж лат. **1.** *врата, капија (нарочито црквена).* — Већ беше време кад грађани спуштају по кућама чивију на порту, и сви укућани већ давно су код куће. *Срем.* Закључа порту и оде у нутрину самостанску. *Киш.* **2.** *црквено двориште, авлија.* — Гредице са цвијећем биле начињене по црквеној порти и између гробова. *Л-К.* У манастирској порти три пута обиђоше цркву појући, па се онда упутише унутра. *Чипл.* **3.** *собица за вратара на улазу у велика предузећа и установе, вратарница, портирница.*

Изр. Висока Порта ист. *дипломатски назив за турску царску владу.*

пòрта[2] ж нем. *златан гајтан на рукавима, оковратнику или капи на војној униформи као знак чина у војсци или као украс на парадној одећи.* — Каним ли чекати златну порту да будем генералица. *Шен.* [Ливриран кочијашу] се златна порта на цилиндру издалека блиještила. *Ћал.*

портáбл прид. непром. фр. *који се може носити, преносити.* — Донијет ћете ми портабл писаћу машину и остало. *Сим.* Часовник се може адаптирати за сто или зид, али је он у ствари мали портабл апарат. *Пол. 1958.*

пòртāл, -ála м лат. *архитектонски украшен главни улаз у цркву, палату или већу зграду, главна врата.*

пòртāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на портал.*

пòртанскӣ, -ā, -ō *који се односи на порту*[1] *(2).* — Саонице стану пред портанским вратима. *Шапч.*

портѐпē, -èа м фр. варв. *симбол официрске части и украс у облику кићанке проткане златним нитима на балчаку сабље.* — Никљасту сабљу су ти дали са златним портепеом. *Крл.*

портијéра ж фр. **1.** *врапшица на затвореној кочији, на вагону. Бак. Реч.* **2.** *застор на вратима.* — Сакривена иза портијере она [жена] је прислушкивала наш разговор. *Крл.*

пòртик м лат. *покривен ходник са стубовима, трем.* — Излазе с јутрења, па се уставише у црквеном трему, портику. *Шапч.*

пòртӣр, -и́ра м *вратар:* хотелски ~.

пòртӣрка ж *жена портир, вратарка.* — Упитах и портирку [хотела] остављајући јој . . . кључ од собе. *Пол. 1959.*

пòртӣрница ж *портирова соба, вратарница.* — То је фраза која се може чути у свим портирницама свих наших хотела. *Вј. 1957.*

портѝров, -а, -о *који припада портиру.*

пòртӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на портире:* ~ униформа.

портмòнē, -èа м фр. *новчаник, новчарка.*

пòрто[1] м тал. *возарина; поштанска такса коју плаћа прималац ако пошиљка није довољно франкирана.*

Изр. порто-франко тал. непром. *лука која има право бесцаринског увоза и извоза робе; слободна лука;* порто-марка ж тал. *марка коју лепи пошта на немаркиране или недовољно маркиране пошиљке, наплаћујући двоструку поштарину.*

пòрто[2] м порт. непром. *врста познатог португалског вина (по имену истоименога града).* — Послао му је дванаест боца доброг старог порто-вина. *Торб.*

порторѝка ж *врста фине цигаре (по истоименом острву).*

пòртрē, -èа м и с *в. портрет.* — Ја погледах на Госпино портре. *Шапч.* Долазио је на . . . прославу . . . професора . . . чији је портре имао да изради. *Десн.*

пòртрēт, -éта м фр. **1.** *слика неке особе у боји или нацртана.* **2.** фиг. *веран опис, живо оцртан, неке особе, карактера у књижевном делу.* — Ми данас, у већем броју списа о нашим . . . песницима и књижевницима, не налазимо праву оцену, њихов литерарни портрет. *Поп. П.* Ковачић је знао изнијети нове и живе портрете људи из свих друштвених слојева. *Барац.*

портретѝрāње с *гл. им. од портретирати.*

портретѝрати, -ѐтӣрām несврш. = портретисати **1.** *правити портрете.* — Сликар ... је портретирао племићке обитељи. *Баб.* **2.** фиг. *верно описати, живо приказати речима.* — Он море портретира ... у минијатурним сликама. *Матош.*

портрѐтисање с *гл. им. од портретисати.*

портрѐтисати, -ишēм несврш. = портретирати. — Има лица које сликари тешко портретишу. *Петр. В.* У њој је портретисао једну особењачку људску природу, живописно, сликовито. *Глиг.*

портрѐтист(а) м **1.** *уметник који ради портрете.* — [Тицијан] је најпознатији као одличан портретист. *Баб.* **2.** фиг. *писац који уме верно, живо описати неку особу, карактер.* — [Матош је био] и као критичар ... портретиста од расе. *Михиз.*

портрѐтисткиња ж *жена портретист(а).*

портрѐтић м *дем. од портрет.* — Висјела је по зидовима читава галерија разних ... портретића. *Кôл.*

пòртрётнӣ и **пòртрётскӣ,** -ā, -ō *који се односи на портрете:* ~ школа, портретни ликови.

Португа́лац, -лца м *човек из Португала, становник Португала.*

пòртугáлскӣ и **портýгáлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Португал и Португалце:* ~ језик.

Портýгӣз, -и́за м заст. *в. Португалац.*

португи́зац, -и́сца м агр. *врста винове лозе и вина тамне боје.*

пòртулак м бот. *врста биљке из породице маслина, тушт* Portulaca oleracea. — А она друга [алеја] с портулаком, којег сунце отвара и затвара, као шарена дјечја ошпа? *Бег.*

пòртӯн, -у́на м тал. покр. *велика кућна врата, капија, вежа.* — Кроз портун уђе на унутрашња врата у приземно спремиште. *Десн.* Живјели смо у једном портуну нас тридесет. *Лоп.*

пòртфе́љ, -е́ља м фр. **1.** *ручна кожна плосната торба са више преграда за ношење списа, вредносних папира и сл.* — Све што је са овим питањем имало какве-такве везе ... стало је у један одељак мога кожног портфеља. *Мил.* **2.** *џепна кожна новчарка, новчаник са више преграда.* — У бочном џепу нађе мален портфељ од шарене коже с хартијама. *Моск.* **3.** фин. *износ вредносних папира, хартија и новца једног новчаног завода.* **4.** *министарство, ресор у министарству.* — Позвао сам вас ... да вам понудим један портфељ у кабинету. *Нуш.*

пòруб м **1.** *порубљен крај тканине.* — Претпостављам да је управо још једна [цигарета] заостала у подстави ... разумијеш ... у шаву поруба ... ево, сасвим је добро могу напипати прстима. *Донч.* **2.** *уска уздужна трака на крају делова одеће; обруб, ивица, крај чега.* — На њему је нека дугачка кућна хаљина од црна атласа, са реверима и порубом од љубичасте свиле. *Андр. И.* И војвода је писао — један листић с црним порубом прст дебелим и с печатом с грбом. *Франг.*

пòрубак, -упка м *в. поруб* (*2*). — Опрости, дужде, свати, простите, сватовске руже чисти порубак што мораде окаљат данаске поганска крв. *Кост. Л.*

пòрубāн и **пòрубāн,** -āна, -āно *опточен, оперважен.* — Лице јој не видјех због широког сламног шешира и смеђе, као златом порубане косе. *Матош.*

пòрубати, -āм сврш. тал. *ставити коме забрану на што због непладња дуга, запленити.* — Порубаћу ти краву, — вели рубач — и повешћу је собом. *Ћип.*

порýбити, пòрӯбӣм сврш. **1.** *направити поруб, обрубити:* ~ рукаве на кошуљи. фиг. *оивичити, окружити.* — Ох, порубљене очи трепавицам' ... ваш поглед покој срцу мом однесе! *Бег.* Равница је порубљена замагљеним небеским порубом. *Михољ.* **2. а.** *одсећи оно што стрши, обрезати.* — А пусница пушка харачлија до рамена откиде му главу, не би сабља љепше порубила. *НП Вук.* **б.** *убити.* — И деснице уморили руке код топова сјекућ управнике ... сто порубе, а триста јих срне. *Март.*

пòрубић м *в. порупчић. Рј. А.*

порубљѝвање с *гл. им. од порубљивати.*

порубљѝвати, -ӯбљујēм *несврш. и уч. према порубити.* — фиг. Сунце порубљује дотле подневом, видокруг злаћано трепери. *Сим.*

пòруг м *в. поруга.* — На сваку псовку, клетву од јутрос, на сваки поруг један пољубац! *Кост. Л.* А с презирних усна је сијевнуо поруг на закон и вјеру и ред. *Кам.*

пòруга ж (дат. -зи) **1.** *увредљива реч, чин, поступак, којим се ко исмејава, вређа, ругање, презирање, презрење; срамота.* — Па би исмјехивао слабе и ружне те их обасипао поругама. *Креш.* **2.** фиг. *онај који је својим радом постао ругло и срамота.* — Понижени до скота, ми, поруга и срамота земље своје, падамо у црну чамотињу и немоћ. *Коч.*

пòрӯгāн, -а, -о *осрамоћен, оскврнут.* — Поругани олтар јазичеством на милост ће окренут небеса. *Њег.* Боље нека те нема него да гледам да ми још и ти [муж] газиш осрамоћену и поругану главу. *Ранк.*

поруга́ње и **пору́га̄ње** с *срамота.* — Наша мајка наше поругање. *Вук Рј.*

пору̀гатēлно прил. цсл. *ругајући се.* — Иван разрогачи своје очи па се насмехну; после поругателно рече: »Ви сте се забунили у стилу, господине!« *Ат.*

пору́гати се, пòрӯгām се сврш. *мало се наругачи, изложити кога смеху.* — Но мени више пута дође воља да се са незнаном чељади мало поругам, ма касније ми је ипак жао. *Шимун.*

поруги́ва̄ње с *гл. им. од поругивати се.*

поруги́вати се, -ȕгујēм се *несврш. и уч. према поругати се.*

пору̀гљив, -а, -о *подругљив.* — Овај поругљиви лупеж каже овде да стари људи имају седе браде. *Панд.*

пору̀гљивац, -ивца м *подругљивац.* — Ми Приморци — велики смо поругљивци! *Маж. Ф.*

пору̀гљивица ж *женска особа поругљивац. Бак. Реч.*

пору̀гљиво прил. *на поругљив начин ругајући се.* — Ђак, на зло брз, насмије се поругљиво калфи. *Том.* Поругљиво је стајао ђаво поред анђела небескога. *Јаки. Ђ.*

пору̀гљивṑст, -ости ж *својство или особина онога који је поругљив.*

пору̀гушица ж покр. *поругљива песма. Рј. А.*

пору́дети, -дӣм, ијек. пору́дјети, сврш. *постати руд, поцрвенети, поруменети.* — Ватре се разбуктале и црвенеше се у сутону, а порудела јагњад преливаху се са отопљене дебљине. *М 1867.*

пору́дјети, -дӣм, ек. пору́дети.

пòрӯжан, -жна, -жно *подоста ружан.* — На [листу] ... пише доста поружним минејским словима. *Вук.*

пору̀жњати, -а̄м сврш. *в. поружнети.* — Људи и жене поружнали ... сви постали нервозни. *Сек.*

пору́жнети, -жнӣм, ијек. пору́жњети, сврш. *постати ружан.* — А кад се добро изблиза погледа, види се да је нешто поружњела. *Радул.* Много се, истина, истрошила за те четири године и поружнела. *ЛМС 1951.*

пору́жнити, пòрӯжнӣм сврш. *учинити ружним.*

поружња́вати, -ȕжњāвām *несврш. и уч. према поружнети.*

пору̀жњати, -а̄м сврш. *в. поружнети.* — Један руски писац каже: треба се чувати човека од чијег осмеха његово лице поружња. *Дуч.*

пору̀жњети, -жнӣм, ек. пору̀жнети.

пòрук м **1.** *онај који јамчи за кога, јамац, јемац.* — Авај мене ... кад ја немам сад порука за се! *НП Вук.* **2.** *гласник.* — Мој син ми је данас открио своју жељу, а ја сам, ево, његов порук. *Ков. А.* **3.** *порука.* — Још синоћ сам им порук послала о тузи мојој. *Огр.*

пòрука ж (лат. -ци) *обавештење, саопштење (по другом).* — Шиљаху јој [крчмарици] поздраве, по порукама, а богме и писмено. *Мат.* фиг. Крик зашуморио кроз трстике уз ријеку, а оне га као поруку дојавиле мору. *Креш.*

пòрукāвље с *доњи део на рукаву, зарукавље.* — На рубини јој златом везена порукавља. *Горд.*

пòрукāчкē и **порукà̀чкē** прил. *за руку, за руке.* — Старци њега ... порукачке заводе у клијети. *Март.*

пòруквица ж *в. порукавље.* — [Боље би му] пристајао шешир ... баршунасти прслук и широке поруквице француског витеза. *ХР 1928.*

пòрӯке прил. покр. само у изразу: узети се у поруке *узети се за руке.* — Коло [се] разилази: све момак и девојка ... И Маша се узео у поруке с Љубицом, па иде позади. *Вес.*

порукòвати се, -ȕкујēм се сврш. *пружити и стиснути један другоме руку.* — Протегнусмо енергично крста и ноге, па се добростиво поруковасмо с домаћином. *Кол.*

порумѐнети, -ѐнӣм, ијек. порумѐњети, сврш. *постати румен.* — Тусти му образи поруменеше до обрва. *Ков. А.* Иза мене су шумели врбаци. Предвече, они би поруменели. *Црњ.*

порумѐнити, -ȕменӣм сврш. *учинити што руменим.* — Да су сладости задовољнога и богатога живота испуниле и порумениле ове мало упале обрашчиће ... Викторина би се могла, по лепоти, мерити с најлепшим девојкама. *Јов. Ј.*

~ се *в. поруменети.* — Али шурјаче ... закрчи му Леонија, поруменивши се. *Шен.*

порумѐњети, -ѐнӣм, ек. порумѐнети.

порумењи́вати, -ѐњујēм *несврш. и уч. према поруменети, поруменити и порумењети.*

порумӯнити, -ȕмӯнӣм и **порумӯњити,** -ȕмӯњӣм сврш. *учинити кога Румуном, Румуњом.* — Овде [у Карансебешу] су многи Срби порумуњени. *Цвиј.*

пòрупчић м **а.** *дем. од поруб.* **б.** *ситан набор на прсима кошуље, порубић.* — На грудима се блиста бела, као снег пеглана кошуља са порупчићима. *Дом.*

по̀русити, -и̏м сврш. *учинити Русом.* — Рус ... колико је Пољака порусио? *Павл.*

~ **се** *постати Рус.* — Он је козак који се порусио. *Моск.*

по̀рӯч и **по̀рӯч** ж заст. само у изразу: на поручи *у руци, при руци.* — А једва би се игдје на толиком простору нашло више средстава која би била тако различним обртностима на поручи као у Зети. *В 1885.*

поручà̀нство с правн. *обавеза, јамство треће особе (порука) да ће намирити вероника ако дужник не би испунио своје обавезе, интересија. Мин. Лекс.*

пору́чати[1], по̀рӯчӑ̄м сврш. **1. а.** *појести ручак.* — Кад су поручали, домаћин се куцну са гостом, исказа му здравицу. *Јакш. Ђ.* **б.** *мало ручати. Вук Рј.* **2.** *све, сасвим појести.* — Поручао све. *Вук Рј.*

пору́чати[2], по̀рӯчӑ̄м несврш. заст. *в. поручивати.* — Драги драгој по звизди поруча. *НПХ.*

по̀рӯчен, -а, -о **1.** *трп. прид. од поручити.* **2.** (у именичкој служби) с *оно што је затражено, наручено.* — Кумови поручују песме, а Цигани свирају поручено. *Срем.*

Изр. као поручен *у прави час (стигло, појавило се што).* — Та његова књига била би корисна и добра ... скоро као поручена. *Поп. П.*; поручено одело *одело по мери.*

поручи́вање с *гл. им. од поручивати.*

поручи́вати, -у̏чујем *несврш. и уч. према поручити.*

по̀ручӣк м рус. *в. поручник.* — И ја сам фронташ ка' и ти, још поручик. *Срем.*

пору́чилац, -иоца м *онај који поручује, наручилац.* — Натписи нису зависили од њих, него од поручилаца. *НИН 1958.*

пору́чиочев, -а, -о *који припада поручиоцу.*

пору́читељ м *в. поручилац.*

пору́чити, по̀рӯчӣм сврш. **1.** *предати поруку, јавити што коме преко поруке.* — Од оне вечери бојала се и срамила, па долазила само онда кад би јој поручио да дође. *Шимун.* Вратио сам се јутрос у Оточац, јер су ми другови поручили да треба да се вратим у Босну. *Дед. В.* **2.** (по кога, за кога) *позвати кога поруком, преко поруке.* — Наш султане, огријало сунце, што си за нас [х]итро поручио? *НП Вук.* **3.** *дати налог, поруџбу, наруџбину, наредити да се што изради, уради, набави, донесе, наручити.* — Јест, идем да одмах отпочнем оду, да поручим рјечник најслађих рима. *Крањч. С.* Е, не би' код њега поручио бачву, па да су јој и дуге и данца сва од злата! *Срем.*

~ **се** покр. *руковати се.* — Дјевојка се поручи с њим, оде до врела и згради воде. *Тур.*

по̀ручкē прил. покр. *при руци.* — Додао бих ти да ми је поручке. *Павл.*

по̀ручӣк м *нижи официрски чин у војсци, између потпоручника и капетана.*

по̀ручӣков, -а, -о *који припада поручнику.*

по̀ручӣковица ж *жена поручникова.* — Послије све повезали, остала слободна поручниковица, и она с њом. *Сиј.*

по̀ручница ж покр. *јенђа, јенђибула.* — Ал' ето ти кићене дјевојке, с њоме иду до дв'је поручнице, које ките и уче дјевојку. *Рј. А.*

по̀ручничкӣ, -ā, -ō *који се односи на поручнике.*

по̀руџбеница ж *наруџбеница.*

по̀руџбина ж *наруџба, наруџбина.* — Обустављене поруџбине у интересу штедње, тако нешто, и хоп, ви сте отпуштени. *Сим.*

по̀руџбӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на поруџбине.* — Али у том несавршеном, убрзаном и поруџбинском реду Јакшић је успео да дâ један део онога што је најбоље било у њему. *Скерл.*

поруша́вање с *гл. им. од порушавати (се).*

поруша́вати (се), -у̏шāвӑ̄м (се) *несврш. и уч. према порушити (се).*

по̀рушен, -а, -о **1.** *трп. прид. од порушити (се).* **2.** *бедан, јадан, ослабео, пропао.* — Али кад га виде онако порушена, језик јој се свеза. *Вес.* Ишао је да поврати своје порушене снаге. *Креш.*

по̀рушити[1], -и̏м сврш. **1.** *претворити, преобратити у рушевине, развалити, растурити што је било створено.* — Стварност је у најкраћем року порушила зрачни дворац који је својом маштом саздао Адам. *Крањч. Стј.* фиг. И најмања погрешка често може порушити читаву једну научну зграду. *Прод.* **2.** *убити, усмртити.* — Од онолике куће, од оноликог народа осташе две жене ... Поруши и однесе колера. *Вес.* **3.** фиг. **а.** *учинити да што ослаби или нестане.* — Каква то мора бити страшна ћуд која овако може порушити обзире поштовања између мужа и жене! *Грол.* И ту је нашао прва разочарања, порушиле се илузије. *Марј. М.* **б.** *довести до болесног, јадног стања, ослабити, исцрпсти.* — Његово здравље, порушено још пре затвора, било је у затвору сасвим упропашћено. *Јов. С.* **4.** *изазвати сметње, спречити, онемогућити.* — Нељуди код којих је [чобанче] пасло говеда, порушили му раст у клици. *Гор.*

Изр. ~ све ограде *уклонити све што раздваја.* — Порушио је све ограде између

теоретскога и практичкога ума. *Баз.*; ~ све мостове *прекинути све везе.*

~ **се 1.** *срушити се, пасти.* — Господарству се хоће јаки лакти, да се сљеме не поруши. *Шен.* **2.** *постати слаб, исцрпен, истрошен, немоћан, пропасти.* — Једва сам је и препознао, тако се љуто порушила била. *Шен.* Тања ти је окашљô, посве се порушио, посрћући и радећи оне двије године. *Ћоп.*

пòрушити², -ӣм сврш. *учинити да ко обуче црнину у знак велике жалости, у црно завити.* — Што извади мајци очи [својом смрћу] и саломи крила браћи и поруши сестру твоју? *НП Вук.*

~ **се** *обући црнину, у црно се завити.* — О дјевојке, што ви не пјевате? Што носите сурко на главама? Што ли сте се младе порушиле? *Рј. А.*

пòрфӣр, -ира м грч. мин. *површинска еруптивна руда у којој се својом бојом истичу крупни кристали.*

порфи́ра ж грч. **1.** *дуга гримизна хаљина коју су носили владари у свечаним приликама.* — Беше у порфири, сав покривен златом. *Дуч.* **2.** *гримизна боја.* — Неће се различнијем већ бојама шарати вуна, него ће овца сама на ливади добит на руну порфиру. *Марет.*

пòрфӣрнӣ, -ā, -ō **1.** *који је од порфире.* — Пенцери гледају море, пенцери с празима порфирним и бифорама тананим. *Бег.* **2.** *који је боје као порфира (2), гримизни.* — На порфирне сагове сједне. *М-И.*

порцѐлā́н, -а́на м тал. = порцулан. **1.** *минерална маса од финих врста глине с разним примесама, која се употребљава за израду разних предмета.* **2.** *посуђе од такве масе.* — Зачује ... [се] звецкање порцелана ... служи се кафа. *Андр. И.*

порцѐлā́нскӣ, -ā, -ō *који је од порцелана:* ~ ваза.

пòрција ж лат. **1. а.** *одмерена количина чега, оброк.* — Један се [луђак] чак проглашава за светог Ћирила и Метода да би добио двије порције јела. *Јонке.* **б.** *јело, пиће у количини одређеној за једног човека (у гостионици, војсци).* — Порције имају од данас бити за трећину мање. *Шен.* Право [је] да и ја ... зарадим коју крајцару за порцију. *Срем.* **2.** *посуда, суд за јело.* — Читав батаљон би стао у ред ... с порцијама у рукама очекујући дељење хране. *Дед. В.* **3.** покр. *порез(а).* — Разговарају [се пријатељи] о љетини, о жетви, о будућој берби и о порцији. *Торд.* Овај се тужи на силну порцију, онај на неправедан намет. *Ад.*

Изр. добити своју (заслужену) порцију *добити заслужену казну.*

пòрцијā́лнӣк м *нарочити суд, посуда за ношење јела.* — Како је то лепо ... носити мужу на грађевину у порцијалнику макароне са пиринчом. *Б 1959.*

порцѝја́ш, -а́ша м **1.** покр. *онај који је дужан плаћати порез(у).* *Вук Рј.* **2.** *онај који носи порције.*

порцијàшица ж покр. **1.** *женска особа порцијаш. Вук Рј.* **2.** *пореска књига. Вук Рј.*

порцијѐтина ж *аугм. и пеј. од порција.*

порцу̀лā́н, -а́на м = порцелан. — Кад корача, све се тресе патос и порцулан на шифоњерима. *Срем.* Њима сучелице стајао је ... ормар с модрим порцуланом на полицама. *Торб.*

порцула́на ж *в. порцелан (1).* — Около по ормару ... поредане шалице од енглеске порцулане. *Кум.*

порцулàнача ж *глина која се употребљава за производњу порцулана, каолин.*

порцу̀лā́нке ж мн. зоол. *врста морских шкољки с глатком белом кућицом* Cypraeidae: порцуланка тиграста. *Терм. 4.*

порцу̀лā́нскӣ, -ā, -ō **а.** *који је од порцулана:* ~ здела. **б.** *који је као порцулан.* — Био је пао ... преврћући од бола порцуланском беоњачом својих крупних очију. *Тур.*

посàбрати, -àберēм сврш. *сабрати редом једно за другим.* — Он их је [љетописне ситнице] посабрао из различних рукописа. *Водн.* Као пчеле у цвијећу ми ћемо са својим штивом посабрати само најбољи мед за наша улишта. *Уј.*

Пòсавац, -āвца м **1.** *човек из Посавине.* **2.** (посавац) *коњ из Посавине.* — Граничар лети на својим посавцима. *Павл.*

пòсавачкӣ, -ā, -ō *који припада Посавцима.* — То је лијепо посавачко село. *Павл.*

посáветовати и **посàветовати,** -тујēм, ијек. посáвјетовати и посàвјетовати, сврш. *дати савет.* — Он је паметан човек, умеће ме посаветовати. *Вес.*

~ **се** (с ким) *питати за савет (кога), саветовати се међусобно.* — Хтио би да се о нечем посавјетујемо. *Новак.*

посави́јати, -àвијām сврш. *савити једно по једно.* — Многи посавијали вратове, па само трепћу очима. *Вукић.*

Пòсавина ж *крај око реке Саве.*

посàвити, пòсавијēм сврш. *мало савити.* — Све и свуда мо̀ра злопатећа оловно је гнијездо посавила. *Крањч. С.*

посáвјетовати (**се**) и **посàвјетовати** (**се**), -тујēм (се), ек. посáветовати (се) и посàветовати (се).

По̀сāвка ж (дат. -ки) **1.** *жена из Посавине.* **2.** (посавка) **а.** агр. *врста шљиве.* **б.** *врста кола. Рј. А.*

Посàвљāк, -а́ка м *човек из Посавља.* — Два трговца из Ливна и кириције им. Неки бегови, Посављаци. *Андр. И.*

По̀сāвље с *Посавина.*

по̀сāвскӣ, -ā -ō *који припада Посавини и Посављу*: ~ ракија.

посàгињати се, -њēмо се сврш. *сагнути се сви редом.* — Ми се посагињасмо, али се истога тренутка разлеже пуцањ ... и преко самих глава наших просвира куршум. *Ранк.*

посàгнути, по̀сагнēм сврш. *мало сагнути.* — Затим посагну главом, упре поглед ... и увери се да је под кравом блатњаво. *Ђур.*

~ **се** *мало се сагнути.* — Спасоје плећима закрчи врата, посагну се да главом не удари у стреху. *Сиј.* Криве се гране посагнуле. *Ств. 1948.*

посагра́дити, -àградӣм сврш. *саградити (одређен број чега) једно по једно.* — Они су овдје ... посаградили тврђаве. *Бат.*

по̀сад(а) прил. заст. *одсад унапред, убудуће.* — То смо, дјелом досад показали, ни посад се лијенит нећемо. *Њег.* Тко ће бити посад мајком, тко ли заштитницом тешко страдајућих? *Бог.* Тако ти мене, друга и Лаку свог да оставиш? Е, посада ти нећу више вјеровати. *Маш.*

по̀сада ж **1. а.** *војна јединица, распоређена стално или повремено у насељеном месту или у тврђави*; *гарнизон.* — Провидуру ... писах нека истарске посаде за сада не дирају у царско земљиште. *Шен.* Почела је зима, прва зима за сремске партизане. Били су сабијени на малом, голом простору, пуном фашистичких посада. *Поп. Ј.* **б.** *момчад, људство брода, тенка, авиона и сл. потребно за управљање и руковање.* — Савезници су ... за заједничку морнарицу давали бродове и посаду. *Пов. 1.* **2.** *опсада.* — Па старог пуковника ... како је усекнула кад јој се приближио да је опседне и потом дугом посадом и освоји. *Срем.*

посаде́вати, -àдēвām, ијек. посадијèвати, сврш. *усадити одређен број чега једно по једно.* — А што ми је у очи најмилије падало, то је што су око ... цркве све посадевата топовска ђулета. *Нен. Љ.*

посадијèвати, -àдијевām, ек. посаде́вати.

поса́дити, по̀сāдӣм (трп. прид. по̀сāђен) сврш. **1.** *ставити, закопати семе, зрно, корен саднице у земљу да израсте биљка, засадити.* — Брежуљци посађени лозом и маслином киге га [Скадар] унаоколо. *Љуб.* Силазит ће виле ваше да се сретну са сестрама што су земље низ Марицу посадиле ружицама. *Наз.* **2. а.** *ставити кога где да седне, учинити да ко седне, понудити, помоћи коме да седне.* — Прихватио објема рукама дјечка, посади га на своје колено. *Шен.* Пеко замоли другове да направе места ... посади Назора на столицу и поче да му скида ципеле. *Дед. В.* **б.** *натерати, приморати кога да седне и да се бави и занима чим.* — Њега су вратили [у академију], страшно истукли и посадили за књигу. *Глиш.* **3.** *наместити, сместити кога или што где.* — Аћим стоји на путу, усправан, без покрета, посађен између мртвог Чаћевића и онесвешћеног официра. *Ћос. Д.* фиг. Мајчину љубав и сестрину нежност посадила си на мој сиви праг. *Наз.* **4.** *побити, побости.* — Укопајте мене у поље широко ... а више ми главе копље посадите. *НП Вук.* Крстатицама се то мјесто звало што је туда и сад посађено много камених крстова као спомен ондје погинулим људима. *Шимун.*

Изр. ~ иза браве *затворити, ухапсити.*

~ **се** *сести.* — Недељом искупило би се ... доста и људи и жена; старији би се посадили по клупи, а млади поређали према њима на стрму брдашцу. *Шапч.* Неки се утиснуше у сједала, други се посадише по пултовима. *Ћал.*

Изр. ~ на главу *урадити нешто што је немогуће.* — Гај ће се посјећи, па да се сви на главу посадите. *Сим.*

по̀садӣ, -ā, -ō *који се односи на посаду.* — Сам пође у посадну чету да од ње узајмљује људство. *Лал.*

посађѝва̄ње с *гл. им. од посађивати (се).*

посађѝвати (се), -а̀ђујēм (се) *несврш. и уч. према посадити (се).*

посазѝдати, -àзӣдām сврш. *сазидати једно по једно.* — Њен муж ... био је архитект, један од оних ... који су у посљедњем деценију посазидали оне многе неукусне ... куће. *Крл.*

посакри́вати, -àкрӣвām сврш. *сакрити све одређене објекте један за другим.* — Посакривали су од њега све ствари. *Шов.* фиг. Киша сипи, брегови посакривали врхове у суре облаке. *Рад. Д.*

~ **се** *повр.* — Слеђена слутњом чељад се посакривала по собама. *Лал.* фиг. *повући се у кућу.* — На сокаку нема ни живе душе. Све се посакривало од те гадне кише. *Ивак.*

посà̀крити, по̀сакријēм сврш. *сакрити једно по једно, мало-помало.* — фиг. Па кад беше сунце веће село и дан лице посакрио бело ... отидосмо утруђени кући. *Радич.*

~ **се** *повр.* — У околним селима све се жито посакрије од Нијемаца, а они почели да пале куће. *Донч.* фиг. Међу воћкама посакриле се господарске зграде, те само гдјегдје из њих провирују. *Леск. Ј.*

посàкупити, -ӣм сврш. *скупити једно по једно.* — Судац се . . . опет снађе и снова посакупи упутне ријечи да је на признању склони. *Буд.* Посакупио је у овој књизи скоро сав свој лирски поетски рад. *Марј. М.*

посàлак, посàлка и пòсаока м (мн. посàлци и пòсаоци, ген. пòсалāкā) и **посàлац,** посàлца и пòсаоца (ген. мн. пòсалāцā) *дем. од посао.* — Ах, толико посла! . . . Имам мали посалац у Трсту. *Мар.* Сватко . . . се уклања ближњему да се што прије домогне до свагдањих пријеко потребних посалака. *Драж.*

посалӣцати, -āм сврш. тал. *поплочати каменим плочама, покалдрмити. Вук Рј.*

посáљати, пòсāљāм *несврш. и уч. према посолити.* — Сваке године пред зиму посаљамо месо. *Рј. А.*

пòсāмо прил. *насамо.* — Посамо ће те парох испитивати. *Рј. А.*

посàмцē прил. *појединце, појединачно, напосе, засебно.* — Наведимо Хектора сада не би ли Данајца којег посамце позвао у бој. *М-И.*

пòсан, -сна, -сно *в. постан*: ~ пасуљ.

пòсанак, -āнка м *лагани сан, још сасвим нерасањено стање.* — Протрља очи да се расани већ једном од . . . јутарњег посанка. *Божић.*

посàњљив, -а, -о покр. *сањив, дремљив.* — Други куде да си посањљива. *Рј. А.*

посáњати, пòсāњāм сврш. *доживети у сну.* — Као кад посања цјелов први пут, трзне и драшка ручицом сакриту груд. *Крањч. С.*

пòсāње с *гл. им. од посати.*

пòсāњкати се, -āм се сврш. *мало се сањкати, просањкати се.* — Барем данас нитко писнут неће смјети да се ти нијеси посањкао љети. *Вел.*

пòсао, -сла м (мн. пòслови, пòсли, у неким изразима, пòсла, ген. пòслōвā и посáлā) **1.** *рад, деловање на извршењу чега, (физички или умно).* — Само око јелека је имала много посла. *Станк.* И као бојећи се да би се још могао предомислити . . . унесе се још јаче, вољније и као раздрагање у посао. *Пец.* **2.** *рад као стално занимање.* — Дијете ваља да се помало учи кућевном раду и послу. *Лаз. Л.* Управитељ издавачког друштва био је скинут с дужности и бачен на нижи посао. *Крањч. Стј.* **3.** *привредно предузеће, радња.* — Увијек нешто треба, а особито вама који имате тако добро уведен посао. *Куш.* **4. а.** *задатак, дужност, обавеза.* — Зато им бијаше први посао да освоје Сарајево. *Том.* Посао критике није да литерате ствара, него да их организује. *СКГ 1937.* **б.** *однос, међусобна веза.* — Тешко је сироти отријебити своје после са скрбником. *Павл.* Доктор Пилић пожури те учини на суду све што бијаше потребно на послу газде са Радом. *Ћип.* **в.** *оно што се кога тиче, од чега зависи што његово.* — Докле је оваким начином српски посао у Петрограду учинио огроман корак напред, на дому је . . . све остало по староме. *Нов.* Чељаде . . . које ти ово пише држи да је твоја вјеридба . . . већ готов посао. *Цар Е.* **г.** *оно што неко ради, предмет на коме ради, оно што је урађено, производ, резултат рада.* — Она . . . седне на магарца . . . па узме свој женски посао у руке, и радећи на магарцу . . . дође . . . цару пред двор. *М 1867.* На којој год цркви или палати отвориш врата, нађеш вајарске или сликарске послове такве да им се мораш дивити. *Нен. Љ.* **д.** *поступак.* — Ја сам својим очима гледао како су Кара-Ђорђијеви момци повалили једнога човјека у блато и истукли га . . . мени се овај неповољан и жалосни посао тако онда уврти у памет. *Вук.* По селу се шапорило како је покојник на смрти опоручио све имање . . . Ради . . . О томе послу понајвише су жагориле жене. *Ћип.* **ђ.** *погодба, споразум, договор.* — На растанку пружила ми је Вјера руку некако топло, повјерљиво, као да смо нас двоје некакав посао углавили. *Коз. Ј.*

Изр. бапска (женска, циганска, ловачка и сл.) посла *тако раде бабе (жене, Цигани, ловци и сл.); то је својствено бабама (женама, Циганима, ловцима и сл.);* ћорав ~ *посао који не води добру.* — Опомене га да се канп ћорава посла. *Кум.*; чудна ми посла *то је сасвим неважно.* — То ћемо још да се свађамо, чудна ми посла! *Дом.*; таман посла! *то никако, никако не.* — Још ми то треба! . . . Таман посла! *Моск.*; ђавоља посла *врло сложена, компликована ствар*; гледати свој ~ (своја посла, своја посла) *не уплитати се у ствари за које ниси позван, не мешати се у туђи рад и начин живота*; не ваља ти ~! *не радиш паметно!* то је мој (твој, његов и сл.) ~, то су моји, твоји и сл. посли, то су моја (твоја и сл.) посла *то се тиче само мене (тебе, њега и сл.), никога другога*; то је други ~ *то је нешто друго*; имати посла с ким а) *бити с ким повезан чим заједничким*; б) *имати много брига због кога*; мешати се (пачати се, пртити се, упетљавати се) у чије послове *мешати се непозван и без потребе у оно што други раде*; нису то

(ту) чиста посла *ту има нешто сумњиво*; Сизифов ~ *непрекидан, заморан и бесплодан посао (по имену митског краља Сизифа кога су богови осудили да непрекидно ваља камен узбрдо који му се с врха опет скотрља низбрдо).*

пòсаобина ж заст. *в. посланство.* — Прото у капели руске посаобине. *Вук.*

посàпāч, -áча и **пòсапнйк** м покр. *покровац којим се покрива коњ по сапима. Рј. А.*

посапўнати, -ām сврш. *намазати сапуном што, све редом насапунати.* — Зар још нијеси посапунала прање? *Рј. А.*

пòсаска ж и **пòсаско** м *дете (женско или мушко) које сиса своје прсте. Рј. А.*

пòсаснути, -нēм сврш. *посисати.* — Ко год нам дошô да амбаре изаспе и крцата да нам улишта посасне, дјеца ће му залуд ... за кости питати. *Кул.*

посàстављати, -ām сврш. *саставити више делова чега једно по једно.* — Она [мрежа] је имала скелет састављен од гвоздених полуга и шипака, посастављених тако да образују једну врсту кавеза. *Петр. М.*

пòсати, пòсēм **а.** несврш. *сисати.* — Трипут дојку ... она пружи, па му рече: »Поси!« А он посе. *Наз.* фиг. Велики, дивни граде, ти си свој циновски крак савио у сочнотмасто тијело ... Панонске равнице! И посеш је. *Бон.* **б.** сврш. *бити посисан.* — Натмурио се, као да су му краве посале. *Н. посл. Вук.*

посàтирати, -рēм и **посàтрти,** пòсатрēм и посàтарēм сврш. *сатрти све редом једно по једно.*

~ **се** *повр.*

Изр. да се посатру, да се посатиру и сл. *врло марљиво, с великим жаром, не жалећи напора.* — Ови калуђери да се посатиру радећи, а он [владика] дембелише. *Ранк.* Кад он прође сокаком ... само чујеш како лете, да се посатру, девојке на авлијска врата. *Срем.*

посàћи се, пòсагнēм се сврш. *в. посагнути се.*

посàхнути, пòсахнēм сврш. *усахнути, посушити се, сасушити се.*

посахрáнити, -áхрāнīм сврш. *сахранити, сачувати (одређен број чега) једно по једно.* — Има тренутака кад се причиња да је камена врлет [Учке] у небројеним својим пећинама понорницама посахранила све гласове. *Цар Е.*

посахрањйвати, -áњујēм *несврш. и уч. према посахранити.*

пòсвадбица ж *дан после свадбе.* — Јутрос [су] ураниле и пошле на посвадбицу: да виде младу каква је јутрос. *Ђор.*

пòсвадити, -йм сврш. *учинити да ко с ким буде у свађи, завадити.* — Је ли вино госте посвадило? *Њег.*

~ **се** *уз. повр.* — Подбан и Бужан посвадише се на смрт. *Шен.* Сад смо се скоро посвадили због неког трећег. *Козарч.*

пòсвађати (се), -ām (се) сврш. *посвадити (се).* — Два најстарија канцелиста ... посвађали се око наследства. *Сек.*

посвáјāње с *гл. им. од посвајати.*

посвáјати, пòсвājām *несврш. и уч. према посвојити.* — Истина да је било неколико великих старешина који су по неколике нахије посвајали. *Вук.*

посваљйвати, -áљујēм сврш. *свалити све редом једно по једно.*

~ **се** *уз. повр.* — Посваљиваше се [на басамцима], не знајући ни један ... ни зашто ни крошто. *Срем.*

пòсватовац, -òвца м *сват.* — Сприједа је ишла музика ... иза њих ... нагрнуше посватовци. *Бен.*

пòсве прил. **1.** *сасвим, сасма, потпуно.* — Смутила се душа у њој посве и није мислила баш ништа. *Шимун.* Сматрала је посве природним да је његова дужност: њој служити. *Петр. В.* **2.** *одвећ, одвише, сувише.* — Ама ако ћеш право, и боље је да је мало сулудаст него посве паметан. *Ђор.*

пòсведнēвнй, -ā, -ō *који се збива сваки дан, свакодневни, свакидашњи.* — Моли кнеза Васу Поповића ... да га [Вука] наименују српским историографом ... само да има плату, а да није везан за посведневну службу. *Прод.*

пòсведнēвно прил. *сваки дан.* — Ето, такве је ствари слушао посведневно Кир-Герас. *Срем.*

посведочáвати, -òчāвām, ијек. посвједочáвати и **посведочйвати,** -òчујēм, ијек. посвједочйвати *несврш. и уч. према посведочити.*

посведòчити, -èдочйм, ијек. посвједòчити, сврш. **1.** *потврдити истинитост чега као сведок.* — Ти ћеш ми посвједочити да ја бар доселе нисам кушао дирнути ... у дјевицу Лукрецију. *Шен.* Постоји свједок који ће то посвједочити. *Фелд.* **2.** *дати доказ о чему, доказати, показати.* — Објавио је свој превод Милове књиге »О слободи« и тиме посведочио своје слободоумље. *Јов. С.* Добијени подаци посведочили су да су текстилци спремни за сезону. *Пол. 1958.*

~ **се** *уверити се. Р-К Реч.*

пòсвем прил. *в. посве.* — Али је сада посвем другачије откада све то боље увиђамо. *Јаг.*

пòсвема и **посвѐма** прил. *в. посве.* — Откако је Салим-ефендија Адила посвема узео под паску, одонда је Адилу ... љепше и угодније било. *О-А.* Кад се лаћа примаче ... жене умукоше посвема. *Ћип.* Након тих ријечи извуче се ... посвема из шикаре. *Хорв.*

пòсвемашњ, -ā, -ō и **пòсвемашњ,** -ā, -ē *који се испољава у потпуности, потпун.* — Тиме се донекле посвемашна биједа одлаже, народу је поможено. *Леск. Ј.* Појури као махнит некамо у таму и посвемашњу самоћу. *Кос.* Једини који је ... имао посвемашње његово повјерење био је ... командант батаљона. *Кул.*

пòсвет, ијек. пòсвјет, м *осветљење; светиљка.* — Свирање, пјевање уз весеље и посвјет цијелога вароша протегло се до поноћи. *Павл.* Љепушна му је собарица држала посвјет. *Креш.*

пòсвета ж **1.** црквн. *обред као знак увођења у какав чин или достојанство, освећење.* — Морао је платити и за посвету за бискупа. *Пов. 2.* **2.** *животни смисао, позив, занимање.* — Иван је гледао ... и размишљао о животу те жене која је себе потпуно затајила и нашла своју посвету у служби ситним навикама великог човјека. *Десн.* **3.** *кратак састав (најчешће као уводна реч на почетку књижевног дела) који показује коме писац посвећује дело.* — [Он] му одговори, изложивши у трговинском излогу књигу са власторучном, врућом Скерлићевом посветом. *Матош.* У посвети ... која претходи спеву ... види се повод писању Луче Микрокозма. *Ств. 1952.*

посвѐтачкӣ, -ā, -ō *празнички*: ~ одело.

посвѐтилӣште с **1.** *место где се што посвећује, жртвује.* **2.** *жртва*: Посветилиште Абрахамово (Ветрановићева црквена драма).

посвѐтити[1], пòсвѐтӣм (трп. прид. пòсвѐћен) свршн. **1. а.** *учинити светим извршивши над чим црквени обред.* — И одговор ће тај посветити на мачу мом свечаном заклетвом да нећеш тајне ријечи Милошу. *Кост. Л.* **б.** *учинити што важећим, поштованим, уобичајеним.* — Хришћанска власт [је] посветила неправедне односе који су постојали под нехришћанском, турском власти, а потврдила право аге над кметовима. *ЛМС 1949.* **2.** *увести у какав сталеж, чин, достојанство, вршећи при том утврђени обред.* — Постригу ме у Ходошкому манастиру и ту ме заћаконе, пак посвете. *Љуб.* **3.** (коме, чему) фиг. **а.** *унапред одредити кога за какав рад, занимање, позив и сл.* — Хтедоше ме посветити цркви и дадоше ме на науке. *Грол.* **б.** *дати се на што, обратити сву пажњу и настојање на што.* — Сав свој рад је томе циљу посветио. *Баз.* Ваља особиту пажњу посветити тому да се народ приучи реду. *Ћип.* **в.** *испунити садржајем који се односи на нешто.* — У сваком броју подлистак је био посвећен књижевности, позоришту, науци. *Поп. П.* Он је разним питањима из те области посветио читав низ студија. *СКГ 1937.* **г.** (што коме) *унапред наменити коме што (најчешће књижевни или научни рад) као знак поштовања, љубави, захвалности.* — Једну је комедију посветио бану Николи Зринском. *Кум.* Свог »Поп Ћиру и поп Спиру« Сремац је посветио Ђорђевићу. *Поп. П.* **4.** фиг. *упознати, обавестити кога о чему тајном, мало познатом, упутити у што.* — Отпоче мало поиздаље како би Стеву што темељније посветио у целу ствар. *Дом.* Посвећени су у тајни церемонијал. *Божић.*

~ **се 1.** *постати свет.* — А толики светитељи, што су били прости калуђери или игумани, како се они посветише? *Ранк.* Мољаху [душе] да туђа би мољења помогла да се посвете што прије. *Комб.* **2. а.** *предати се сасвим чему.* — Као прави отац он би се сада требао посветити дјеци. *Сим.* Материјално богатство омогућава појединцу и друштву да се посвети размишљању, учењу и просвећивању. *Пед.* **б.** *изабрати што као позив, занимање у животу.* — Тај [је] човјек говорио о пропадању свих људи што се посвете професорском сталежу. *Нех.*

Изр. посветиле ти се речи! *изрека којом се јавља или саопштава каква повољна или радосна вест*; посветила ти се рука! нар. *каже се обично као одобравање ономе који је избио некога због каквог ружног дела*; сав се посветио *постао је мршав као светац*; ко се не освети, тај се не посвети *искупљење за учињено недело постиже онај ко узврати истом мером.*

посвѐтити[2], пòсвѐтӣм, ијек. посвијѐтити, сврш. *в. посветлити.* — Гончинка посвијети свому госту у горњу коморицу на починак. *Шен.* Посвијетите боље! — ужагрио се чувар, намјештајући се до зида да пуца. *Цес. А.*

посвѐтлити, пòсвѐтлӣм, ијек. посвијѐтлити, сврш. *учинити светлим, видљивим, мало осветлити.* — Дочека их калуђер ... с кључевима и свећом у рукама ... Он им посветли, затвори за њима врата. *Глиш.* Зато треба мало боље посвијетлити, јер код свјетла се спавати не да. *Мишк.* фиг. Нигде једног зрачка да души посветли. *Марк. Д.*

пòсветнӣ, -ā, -ō *који се односи на посвету, који има значење посвете*: посветне песме.

пòсветница ж *речи којима се некоме нешто посвећује.*

пòсветовати, -тујēм, ијек. пòсвјетовати, сврш. *посаветовати.*

~ **се** *уз. повр.* — Сад се посвјетујте мудро. *Љуб.*

посветòвити, -ѐтовīм, ијек. посвјетòвити сврш. *учинити нешто световним, од верског, црквеног преокренути, претворити у световно.*

пòсвēћенōст, -ости ж *стање онога што је посвећено.*

посвећѐње с **а.** *оно што је боговима намењено као жртва.* — Рече и посвећење вјековитим бозима Еумеј спали. *М-И.* **б.** *јело које се на Ускрс у цркви благослови.* — Дај се, Михо, пожури, дај, у цркву, па ћемо онда сви заједно у наш дом на посвећење. *Ков. А.*

посвећѝвање с *гл. им. од посвећивати (се).*

посвећѝвати (се), -ѐћујēм (се) *несврш. и уч. према посветити*[1] *(се).*

посвèчанӣ, -ā, -ō *који се употребљава у свечане дане.* — А кад се обуче у своје посвечано рухо, сваком се отимају очи за њом. *Ивак.*

посвèчаница ж **1.** *празнични, свечани део одеће (хаљина, кошуља). Р-К Реч.* **2.** *ускршњи колач или погача која се носи у цркву ради благослова. Бак. Реч.*

посвèчār, -ара м покр. *ученик који похађа школу само свецем, празником. Рј. А.*

посвијèтити, пòсвијетīм, ек. посвѐтити.

посвијèтлити, пòсвијетлīм, ек. посвѐтлити.

посвѝњити, пòсвīњīм сврш. *запрљати, закрмачити што.*

~ **се** *постати свиња.* — Како год што се код Срба човјек повампири, тако Турци приповиједају да се код њих посвињи. *Вук Рј.*

посвѝрати, пòсвīрām сврш. *провести мало времена свирајући.* — Неки се хватају ... у коло, па изазивају свирача да им посвира. *Ад.* Посвирај, па и за пас зађени. *Н. посл. Вук.*

посвирѝвати, -ѝрујēм *несврш. и уч. према посвирити.* — Куд год ходи, у њу [свиралу] посвирује. *НПХ.*

посвѝрити, пòсвīрīм сврш. *в. посвирати.* — Посвири, пак затакни (за пас). *Н. посл. Вук.*

посвѝрнути, пòсвīрнēм сврш. *посвирати.* — Да ми је, јао, она моја фрулица ... па да мало посвирнем. *Шапч.* Усред пјесме ... упадне гласић ... као да је посвирнула сићушна фрулица. *Божић.*

посвјед-, ек. посвед-.

посвјет-, ек. посвет-.

посвòдити, пòсводīм сврш. *направити свод; покрити сводом. Р-К Реч.*

пòсвојак, -ōјка м *посвојено дете.* — Са посинком не треба мешати посвојка. *Ђорђ.*

пòсвōјан, -јна, -јно *који изриче припадање коме или чему, присвојан:* ~ заменица, ~ придев, ~ значење.

посвојѐнӣк, -ѝка м *посвојено мушко дете, усвојеник.*

посвојѐница ж *посвојкиња, усвојеница. Деан. Рј.*

посвòјитељ м *онај који је кога посвојио.*

посвòјити, пòсвојīм сврш. **1.** *самовољно учинити својим власништвом, присвојити.* — Робе, пале, ... читлуке нам царске посвојише, а побише баше и субаше. *НП Вук.* Остало и онако посвојише ... господа! *Ков. А.* **2.** *прихватити као своје.* — Он [Досите] је те идеје нашао у великим страним књижевностима, посвојио их, посрбио и прилагодио књижевним и моралним потребама нашега народа. *Прод.* **3.** *узети под своје; усвојити:* ~ дете. — Нитко није никада ... Хрватске посвојио силом. *Бал.*

пòсвōјкиња ж *женско дете узето под своје, усвојеница. Бен. Рј.*

пòсвōјчād ж *зб. им. од посвојче.*

пòсвōјче, -ета с *хип. од посвојак, усвојеник.* — За Лазара кажи да нам није син, већ посвојче. *Бан.*

посврáтити, пòсврāтīм сврш. **1.** *превратити, преврнути, посувратити.* — Посврате дјеца капе једну на другу, па се онда око њих у'вате за руке и навлаче. *Вук.* Док је тако говорио човјек у љубичастом, посврати своју чашу. *Креш.* **2.** *навратити, свратити негде.* — Посвратио кући да посвршује неке послове. *Бак. Реч.*

посвр̀нути, пòсвр̄нēм сврш. *завртнути, посувратити.* — Ја ћу посврнути поруб рукава, па се неће видјети испод капута. *Л-К.*

пòсвртāње с *гл. им. од посвртати.*

пòсвртати, -врћēм *несврш. и уч. према посврнути:* ~ рукаве. *Вук Рј.*

посвршáвати, -р̀шāвām и **посвршѝвати,** -р̀шујēм *несврш. и уч. према посвршити.*

посвр̀шити, пòсвр̄шīм сврш. *довести до краја, завршити, докрајчити.* — И он је доиста осјећао искрено задовољство у срцу кад би посвршио посао. *Крањч. Стј.* Баш сам право наклапало и будала што ја тебе учим, а онамо ти посвршио боље школе од мене. *Маш.*

пòсвуд(ā) и **посвȕдā** прил. **1.** (на питање: где?) *на сваком месту, свуда, свагде.* — Замало их [зликовце] Дане шчепа и главе им дође, па настане посвуд мир. *Буд.* По-

свуда корице од круха, мрвице. *Пав.* Данас се језик Срба и Хрвата посвуда у земљи доста нагло попуњује. *Сек.* Корупција протународног режима видјела се посвуда. *Ч-М.* **2.** (на питање: камо? куда?) *свакамо; свукуд.* — И вјетар њега [огањ] посвуда разноси. *М-И.* Али хиљадарке су летеле посвуда као зујеће плаве птице. *Поп. Ј.*

по̀свудан, -дна, -дно *који је посвуда.* — У недогледној висини лебдио је посвудни дух. *Крањч. С.* Да тај идеал не постоји, љепота не би била посвудна. *Матош.*

посвȕдашњӣ, -ā, -ē *посвудан. Бен. Рј.*

по̀свуднӧст, -ости ж *својство и стање онога што је посвудно.* — Поготово су се хрватској књижевности лако приљубиле Николине идиле ... с њиховим ... истицањем посвудности љубави у козмосу. *Комб.*

по́се прил. *посебно, засебно, одвојито, појединце.* — Сваки посе испитује Муја. *НПХ.*

по̀себан и **по́себан,** -бна, -бно **1.** *који је одвојен, одвојен од других, који постоји самостално међу другима, који није спојен, сливен с другима у једну цјелину.* — Ми се у штабу не слажемо. Имамо посебна мишљења и изгледа да нико није спреман да одустане од свог мишљења. *Ћос. Д.* **2.** *који се разликује од других, који је нарочито одређен за што.* — Уредник се ... чувао једне посебне опасности коју је, радећи овај нарочити посао, запазио јаче но досада. *Поп. Б.* Подвргава се посебном режиму, не пије и не пуши. *Крањч. Стј.*

по̀себац, -епца м **1.** = пособак *један од синова, рођених један за другим без сестара међу њима.* — Бане има два посепца сина. *НПХ.* **2.** покр. *посебна девојачка имовина, прћија, мираз.* — Нека је, нека и она има свој посебац. *Рј. А.*

по̀себина ж *земља која је сама за себе, која сама собом управља.* — Док су Пољица била посебина ... *Вук Рј.*

по̀себица ж = пособица *једна од кћери, рођених једна за другом без браће међу њима.*

по̀себицӗ прил. **1.** *одвојено од других, посебно, засебно, појединачно.* — Његову господару долазили талијанашке воће ... Кадикад посебице, а кадикад сва три заједно. *Шимун.* Он се љутио, псовао нас сваког посебице. *Петр. В.* **2.** *разликујући се од других, нарочито, особито.* — Они који су то тражили нису уважили предговор ове књиге, посебице одељка III и VII. *Поп. Б.* Још једна мисао вриједна је да се посебице истакне. *Баз.* **3.** покр. *сам од себе, сам по себи.* — Научио посебице, тј. сам од себе. *Вук Рј.*

по̀себичан, -чна, -чно *који је сам за себе, појединачан.* — Ми разликујемо две главне врсте огрева: посебични (локални, собни) и заједнички. *Батут.*

по̀себњӣк м заст. **1.** *појединац.* — У књизи се пише; у њој се обично исказује појединац, посебник. *Шим. С.* **2.** *онај који није ни у каквој служби, него живи од своје имовине, присатник.* — Едмонд Блан, посебник из Пеште. *Шен.*

по̀себница ж *женска особа која нема звања, која није ни у каквој јавној служби, него живи од своје имовине; домаћица. Бен. Рј.*

по̀себничкӣ, -ā, -ō *који се односи на посебнике, приватни, приватнички.* — Не желим протекционистичкога устава не ради пробитка посебничких особа, него ради општега добра. *Крањч. Стј.*

по̀себно прил. *посебице* (*1 и 2*). — Кад беде навале, не иду оне посебно кô ухода, него целим четама. *Панд.* Одрастао у ... дивљини, он ни прије рата није имао много вјере у збијена долинска насеља, посебно у вароши. *Лал.*

по̀себнӧст, -ости ж *својство или особина онога што је посебно.*

по̀сев, ијек. по̀сијев, м *сетва.* — Неправду су посијали, вражда ниче, ми ћемо сад жети, а уфам се да ће бити жетва од посијева боља свакојако. *Бог.* У једној соби, у углу уграђеном даском — хрпа конопљаног семења остављеног за посев. *Моск.*

по́сег м *покрет руком да се што узме или учини.* — Сретоше се њихове руке у истодобну посегу за лепезом. *В 1885.*

посе́гнути, по̀сегнēм (аор. посе́гнух и посе́гох, 2. и 3. л. по̀сегнӯ, посе́же и по̀се́же; р. прид. посе́гнуо, -ула, -уло и по̀се́гао, по́сегла и по́се́гла, -ло) свршн. **1. а.** (за чим) *машити се чега, узети што.* — Газда ... посегне за другом мањом [књигом], у којој су дужници побиљежени алфабетским редом. *Ћип.* фиг. Сремац [је] посегнуо за неким веселим нишким доживљајем. *Матош.* **б.** (руком) *пружити (руку) да се што узме или учини.* — Рукама посегну тада за готовим јелима они. *М-И.* Невјешто би посегао руком да помилује које од своје дјеце, ал' и то је испадало дрвењасто и некако напола срца. *Ћоп.* **в.** (руком на кога) *дићи руку на кога, хтети ударити на кога, ступити у борбу с ким.* — Празнорук и убог, а како ћеш онда посегнути руком на државу. *Ћоп.* **г.** (за кога) покр. *заузети се на кога, одбранити, заштитити кога.* — Ја бих тако и за њега посегао. *Вук Рј.* **д.** (за ким, за чим) *покушати стећи, задобити што.* — Одлучио сам да посегнем за срећом. *Вил.* Увиђао је да не остаје ништа друго него чекати тренутак да младић посегне за

Аном Маријом као за женом. *Андр. И.* **2.** *упутити се, кренути (се), поћи, винути се.* — Кад ме питаш ... рећи ћу ти право и нека ти не буде жао, посегнем ли даље у прошле године. *Шен.* **3.** *учинити покушај.* — Дуга ноћ ... је изнуравала и мрвила Тодора, и он је већ неколико пута посегао да побјегне кроз прозор некуд у хладну шуму. *Ћоп.*

по́сед и **по̀сед**[1], ијек. по́сјед и по̀сјед, м **1. а.** *оно што се поседује, што се има, имовина.* — [Тужилац] може бити сваки појединачни акционар без обзира на величину његовог посједа у акцијама. *Арх. 1926.* **б.** *непокретно имање (кућа, баштина, земља, виногради и сл.).* — Пошто је продао и дио своје очевине, узео је ... мањи посјед. *Кол.* Показао им прво посед с једног брежуљка. *Дав.* **в.** *подручје или земља, окупирана и искоришћавана од неке империјалистичке државе.* — У сличном положају су посједи или колоније империјалистичких сила. *ОГ.* **2.** *посједовање.* — Сасвим се изгуби у горостасном осјећају жеље за посједом женске љепоте. *Ћал.*

Изр. бити у поседу чега *имати што*; доћи у ~ чега *добити што*; увести у ~ правн. *озаконити да наследник управља оставштином као својом својином.*

по̀сед[2], ијек. по̀сјед, и **по̀сēд,** ијек. по̀сиједь, м *посело.* — Ти знаш да се на вечерашње вече не долази на посјед, но да има бити друга работа! *Мат.* Рекао ми је тата да ћу с њим на посиједь у сусједа Рашка. *Љуб.*

Изр. камара од поседа покр. *соба за примање.* — Прими их у камару од посједа, па дођи гори. *Војн.*

по̀седак, -етка, ијек. по̀сједак, м *посело.* — Јутром је много читао ... а вечером ишао мало на поседак. *Шапч.* Сав јој је [бабици] земаљски пут од старинског отворена огњишта до недалеке цркве и натраг, највише можда још успут на сусједски посједак. *Краљч. С.* То су наши људи, сигурно комшије на посједак дошли и да тргну коју чашицу. *Лал.*

посе́дати, по̀сēдām, ијек. посје́дати, и **по̀седати**[1], по̀седа̄м, ијек. по̀сједати *несврш. и уч. према посести.* — То згодно место, баш на самом ушћу Дрине у Саву вазда су поседали хајдуци и устаници. *Вес.* Кнез ... потрчи ... за књигњом, коју је слуга посједао у кочију. *Краљч. Стј.*

по̀седати[2], -а̄м, ијек. по̀сједати, сврш. *сести редом један за другим.* — На огњишту пуцкара весела ватрица, а око ње поседали укућани те разговарају. *Вес.* фиг. Само ниско при обронцима или гдје на врху посједале и сељачке кућице. *Леск. Ј.*

посе́дети, -дӣм, ијек. посиједјети, сврш. *постати сед.* — Он се измијенио ... посиједио до краја. *Хорв.* Ја посиједјех. *Лоп.*

посѐдети, -дӣм, ијек. посјѐдити и посјѐдјети, сврш. *мало или неко време остати, задржати се седећи.* — Овдје посједити ... није ли то интересантно. *Леск. Ј.* Малко ћемо посједјети код оца. *Бен.* Павле са својом групом и рањеницима поседе још мало па пође полако. *Ћос. Д.*

посе́дити, по̀сēдӣм, ијек. посиједити, сврш. *учинити седим.*

посѐдѣљник, ијек. посјѐдјѣљник, м необ. *дан у који се примају посете. Р-К Реч.*

по̀седлица ж *в. подседлица. Вук Рј.*

поседмеро̀стручити и **поседмо̀стручити,** -ӣм сврш. *учинити седмо(ро)струким.* — Број моторних бродова се према предратном стању готово поседмостручио. *Пол. 1959.*

по́седнӣ и **по̀седнӣ,** -а̄, -о̄, ијек. по́сједнӣ и по̀сједнӣ *који се односи на посеђе.* — И прилике у посједним односима су се несумњиво погоршале. *Д 1934.*

по́седњӣк и **по̀седњӣк,** ијек. по́сједњӣк и по̀сједњӣк, м **1.** *онај који посједује, власник, господар.* — [Доктор] је одвјетник и посједник у Великој Горици. *Нех.* Посједници, богаташи ... нису излазили из куће. *Сек.* **2.** *онај који има, који држи што у рукама.* — Одузимањем лопте мијења се и посједник лопте. *Ват.*

по́седница и **по̀седница,** ијек. по́сједница и по̀сједница, ж *женска особа посједник.* — Вријеме ће нас, међутим, научити је ли и та посједница дошла да потражи партију. *Шен.*

по́седничкӣ и **по̀седничкӣ,** -а̄, -о̄, ијек. по́сједничкӣ и по̀сједничкӣ *који се односи на посједнике.* — Једино систем апсолутне монархије могао је ... осигурати посједничке класе. *ОП 1.*

по́седништво и **по̀седништво,** ијек. по́сједништво и по̀сједништво, с *посједовање. Прав.*

по̀седнути, -нӗм, ијек. по̀сједнути, сврш. *в. посести.*

по́седовање и **по̀седовање,** ијек. по́сједовање и по̀сједовање, с *гл. им. од посједовати.*

по́седовати и **по̀седовати,** -дујӗм, ијек. по́сједовати и по̀сједовати, несврш. **1.** *држати у посједу, имати као својину.* — Племство ... посједовало је највећа богатства у држави. *ОП 1.* **2.** *имати као својство или особину.* — Филозоф [је] за Платона само онај човек ... који посједује четири капиталне врлине: праведност, умереност, храброст и опрезност. *Дуч.* Ја сам

се одувијек дивио ... развијеном осјећају што га наш народ посједује за поимање животне стварности. *Крл.* **3.** *имати као своју жену.* — И можда је сав његов интерес за њу и сва његова љубав и потицала отуд што никад није имао осећања да је поседује до краја. *Дав.*

пòседовнӣ и **пòседовнӣ,** -ā, -ō, ијек. пóсједовнӣ и пòсједовнӣ *који се односи на посед:* ~ односи. — Иза првог свјетског рата проведена је аграрна реформа која није битно измијенила посједовну структуру пољског села. *ЕГ 3.*

пóседство и **пòседство,** ијек. пóсједство и пòсједство, с *поседовање.* — Мислим да ништа није имало развијенију интуицију него наш ослободилачки покрет, јер је увек показивао трајност искуства и пуно поседство човечје хуманости. *КН 1959.*

пòсезāње и **посéзāње** с *гл. им. од посезати.*

пòсезати, -ежēм и **посéзати,** пòсēжēм *несврш. и уч. према посегнути.*

посезóна ж *време после сезоне.* — Може ли се очекивати рекордна посезона? *Bj. 1960.*

пòсијати, -јēм, ијек. пòсијати, сврш. **1.** *бацити, посути семе у земљу да никне.* — Ја сам узорао, посијао, пожњео, самлио, и наједите се! *Вујач.* фиг. Неправду су они посијали, вражда ниче, ми ћемо сад жети. *Бог.* Пре но што никну такви људи, ваља посијати идеје. *Скерл.* **2.** фиг. **а.** *обилно што чим покрити, посути.* — Тај је зидић доградио ... шјор Фране ... и перфидно га по врху посијао туцаним стаклом, усађеним у жбуку. *Мар.* Ту и тамо пресијецамо аутомобилске цесте, посијане рупчагама од бомбардовања. *Бон.* **б.** *побацати, разбацати по чем.* — По Сави плове мине које су посејали руски минери. *Нуш.* Колико је наших кости посијано по овим вртовима. *Бен.* **в.** *сместити, поставити, подићи густо једно до другога.* — Турци су овде посијали само своја гробља. *Дуч.* Затичемо их ... у предграђу једног од босанских градића посијаних уздуж ускотрачне пруге. *Сим.* **3.** *изгубити једно за другим.* — То је све посијала његова покојна мати по свим кутовима куће. *Божић.*

Изр. ~ ветар, пожњети буру *непромишљеним поступцима изазвати нежељене последице;* ретко посејан *који се ретко налази, којег нема много.* — То је красан и фин господин ... данас су такви ријетко посијани. *Донч.*

пòсēк, ијек. пòсијек, м **1.** *покољ, сеча.* — Он је био на тај посијек. *Вук Рј.* **2.** покр. *оштра страна ножа. Рј. А.* **3.** *клање свиња.*

пòсек, ијек. пòсјек, м **1.** *свињче, говече, брав који се закољу за зиму и месо од њих.* — Од кретног иметка имао је: жену ... три сина, двије кћери ... и свињу за посјек. *Мат.* Од две се речи погодише ...: два дебела брава за посек и једну сланину. *Ком.* **2.** *млевење после посеченог (исклепаног) млинског камена.* — Тко меље у посјеку, крух му хрста. *J 1957.*

пòсека, ијек. пòсјека, ж *сечење, сеча.* — Ја ћу имат браћу од освете, ја ћу имат сабљу од посјеке. *Вук Рј.*

посèкāч, -áча, ијек. пòсјèкāч, м (само у атрибутској служби, уз именицу нож) *онај који сече.* — Ал' да није тог било ковача и његова ножа посјекача: тко би схрвô војску на Граховцу. *Март.*

пòсеклина, ијек. пòсјеклина, ж *посечено место, рана.* — Доскора је изишао чисто оструган, само с једном посјеклином на бради. *Бен.*

пòсеклица, ијек. пòсјеклица, ж *оштра сабља.* — И опаса љуту посјеклицу и удари калпак на главу. *Шен.* Уто младац трже из кора сабљу посјеклицу. *Креш.*

посèкотина и **посекòтина,** ијек. посјèкотина и посјекòтина, ж **1.** *посеклина.* — Врло су честе озљеде, нарочито код тестераша. Честе су посјекотине. *Чол.* **2.** покр. *посечено грање, сеча. Рј. А.*

пòселāр м покр. *човек који од беспослице хода по селу ради забаве и разговора. Рј. А.*

пòселāрка ж покр. *жена поселар. Рј. А.*

пòселе прил. покр. *одсад(а). Вук Рј.*

посèлити, пòселīм сврш. *населити, преселити, преместити.* — Чује то и Порeч-Алија ... узме ваљевске Турке ... крене све Убљане [Турке], и жене и децу у Ваљево посели. *Нен. М.* Дјеца цвилила по соби. Мати их поселила у кревет да се заклоне барем од зиминога даха. *Мишк.*

пòселица ж покр. *мало село, заселак.* — У Стубицу, малу поселицу. *Вук Рј.*

посéло, ијек. посијèло, с **а.** *вечерњи кућни састанак ради забаве и разоноде.* — Посјећивао би само дипломатска посијела. *Матош.* Уочи тога дана одлазили би пријатељи једни другима на посело, те проводили вече у разговору и ... шалама. *Нед.* **б.** *састанак сеоске младежи ради каквог заједничког рада и забаве у јесење и зимско доба.* — У колу, на прелу и посијелу пјевале дјевојке његова јуначка дјела. *Горд.*

пòсељанин м необ. *сељак, сељанин.* — Пролазнике [стражари] прежу ... а недужне прију посељане да хајдуке у потаји хране. *Март.*

посељачи́ва̏ње с *гл. им. од посељачивати (се).*

посељачи́вати (се), -а̀чујēм (се) *несврш. и уч. према посељачити (се).*

посељáчити, -ѐљā̏чӣм сврш. *учинити сељаком, приморати, присилити кога да живи и влада се као сељак.* — Хоће да нам краљевину посељаче. *Шен.* Имали смо зачетке велике буржоазије ... посељачену господу и погоспођене сељаке. *Прод.*

~ **се** *постати сељак; живети као сељак.* — Син [му је] био врло склон науци и књизи и настојао, као и он, да им се обитељ не посељачи. *Шимун.*

по̀сёље с покр. *поселица.* — Одврже се Пива и Рудине и још многа села и посеља. *НП Вук.*

по̀сёнчити, ијек. по̀сjёнчити, сврш. *покрити сенком, осенчити.* — Врата се отворише, у њихов отвор стадоше двојица. Сива светлост стидно посјенчи празну ћелију. *Божић.*

посѐще̄ прил. *в. посебице. Р-К Реч.*

по̀сесӣван, -вна, -вно лат. **1.** *који се односи на својину, власништво.* **2.** грам. *присвојан, посвојан:* ~ придев, ~ заменица.

по̀сесо̄ран, -рна, -рно лат. *поседнички, поседовни, власнички.*

по̀сести, по̀седнēм и по̀седēм, ијек. по̀сjести, сврш. **1. а.** *сести.* — Раде посједавши заложи се. *Ћип.* **б.** *сести једно по једно, једно за другим, наместити се, заузети места (о многима).* — Све ханума до хануме ... Посјеле редом по миндеру. *Мул.* Најједном сви румени, знојни и тешко дишући посједасмо нагло и стадосмо се смијешити. *Шимун.* **2.** (кога) *сместити, посадити, метнути кога да седне.* — Прихватише сестру Цмиљанића и лијепу Сумбу Вучетића, на турске их коње посједоше. *НП Вук.* Узе ме за руку и посједе крај себе. *Креш.* **3.** (коња, на коња) *узјахати.* — Па посједе добра коња, оде низ поље. *НПХ.* Кад виде мати да су и њени синови посели коње, она јурну к млађему. *Глиш.* **4.** војн. *узети у посед, заузети војском, освојити; распоредити војску по нечему.* — Овако су били посједнути сви врхунци око Маглаја. *Мул.* Наше снаге вршиле су сталне контранападе и нису дале непријатељу да поседне села испод Пљешивице. *Дед. В.* **5.** фиг. *обузети, овладати.* — То је врло стара, првобитна особина народне душе ... која је сва обузета и посједнута тежњом да отме и извојује своје место у свету. *Цвиј.*

Изр. ~ бусију *потајно спремити против кога какав напад(ај);* посјела цура (ијек.) покр. *уседелица.* — Свака би таква дјевојка добила неизбрисиво име усидјелица, или, како би се у Дрази рекло, »посјела цура«. *Шимун.*

по̀сестра ж *в. посестрима.* — Шарено јато најслађих мисли одлети ми оном слатком дворцу, гдје живљаше моја лепа посестра. *Шапч.*

по̀сестрима ж *женска особа с којом је извршен обред сестримљења.* — фиг. Стари сам хајдук, ноћ ми је посестрима. *Јакш. Ђ.* А долину заклонио с ону страну према посестрими земљи ... чувени Звониград. *Буд.*

по̀сестримити, -ӣм сврш. *узети за посестриму.*

~ **се** уз. повр. *везати се везом посестримства. Р-К Реч.*

по̀сестрӣмскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на посестриме.* — Поздрави госте што из посестримске земље Србије браћи у походе дођоше. *М 1867.*

по̀сестрӣмство с *посестримска веза.* — Није им доста крвне љубави, већ је проширују изван породице као побратимство и посестримство. *Цвиј.*

по̀сестрити, -ӣм сврш. *узети за сестру.* — Него 'ајде да се братимимо, љубе наше дај да посестримо. *НП Вук.*

~ **се** уз. повр. *везати се везом сестримства.* — фиг. Срећо, пуста срећо! Је л' могуће да си се и са мном посестрила! *Јурк.*

по̀сестрица ж *дем. од посестра;* фиг. *присна, верна другарица.* — У један мах цикнуше ... ситне егеде и уз њих завриштa неколико тамбурица, »ђачких посестрица«. *Ад.*

по̀сет, ијек. по̀сjет, м и **по̀сета,** ијек. по̀сjета, ж **1. а.** *краћи обилазак кога.* — Попостане један часак, не знајући би ли пошао кући или би наставио своје посјете. *Коз. Ј.* И сама господа сликарски умјетници одликовали [су] мој дом својим посјетама. *Крл.* **б.** *обилазак какве знаменитости или каквог места.* — За сутрадан ставили смо на програм једини посјет у Катедралу и на монументално гробље. *Андр. Н.* Посјет завичају. *ЛМС 1951.* **в.** *лекарски преглед болесника (у болници или код куће).* **2.** (посета) *особа која чини посету.* — И код госпође Христине је све лепо ишло тога дана [на имендан]. Посете пуно, и то све отмена света. *Срем.*

по̀сетан, -тна, -тно, ијек. по̀сjетан *који се односи на посет(у).* — Сама се попукла у своју собу ... закључавши прије врата која воде у посјетну и једаћу собу. *Ков. А.*

посѐтилац, -иоца, ијек. посjѐтилац м *онај који чини посет(у).* — Нитко од ових посјетилаца вјероватно није правио питање од тога што је пријатно, а што није. *Дончић.* Ревносни је посетилац цркве. *Јак.*

посѐтитељ, ијек. посјѐтитељ, м *в. посетилац.*

посѐтитељица, ијек. посјѐтитељица и **посѐтитѐљка,** ијек. посјѐтитѐљка, ж *жена посетилац.* — И сад су почела испитивања ... о очекиваној посјетитељици. *Л-К.* Престала је да га [синчића] води у хамам ... кад је наишла на сложан и једнодушан отпор и протест посетитељака хамама. *Срем.*

пòсетити, -ѝм, ијек. пòсјетити, свршн. **1.** *доћи куда или коме и задржати се тамо неко време, обићи, походити.* — Многи су га јучер посетили. *Дом.* Ваљда би многима који су бољи газде од челара била част да их они посјете. *Шов.* Пругу је често посјетио кад падне први мрак. *Ћоп.* **2.** фиг. *доћи, наступити, појавити се (о догађају, стању и сл.).* — Смрт је посетила њега [Стерију] међу последњима, лишивши га тако пријатеља. *Милис.*

пòсетнйк, ијек. пòсјетнйк, м *онај који долази у посете, који обилази што.* — Слуга је редом отправио неколико посјетника и молитеља. *Нех.* Посјетниче, ова рака крије кости од јунака! *Баш.*

пòсетница, ијек. пòсјетница, ж **1.** *омањи картончић с именом и презименом, често с адресом и занимањем.* — Једног дана написа на својој посјетници кратак позив. *Шен.* Док су његови другови просто пренашани преко испита помоћу ... стричевских посетница с племићким крунама, он је морао да стрепи за зеленим столом. *Петр. В.* **2.** *женска особа која је дошла у посету.* — Сваки крет Ирме одавао је да чека док оду њезине посјетнице. *Новак.*

посећáвати, -èћāвāм, ијек. посјећáвати и **пòсећати,** -āм, ијек. пòсјећати, несврш. *в. посећивати.* — То су места која путници ... у Риму по неколико пута посећавају и разгледају. *Нен. Љ.* Сада је тешко оболио, али силно воли када га млади људи посјећају. *Ков. А.*

пòсећенòст, -ости, ијек. пòсјећенòст, ж *стање онога што је посећено.*

посéћи и **пòсећи** *в. посегнути.*

пòсећи, посéчēм, ијек. пòсјећи, (аор. пòсекох, 2. и 3. л. пòсѐче; имп. посéци; прил. пр. пòсекāв(ши); р. прид. пòсекао, -кла, -кло; трп. прид. пòсечен, -а, -о и посѐчен, -ена, -ено) свршн. **1. а.** *секући оштрим оружјем или оруђем (сабљом, секиром) убити, усмртити.* — За имена њихова није се дакако знало, јер су хусари све рањенике и ухваћенике посјекли. *Шен.* Зовну [Турци] лепо људе на веру, па кад им ови дођу, они их посеку. *Вес.* **б.** *побити, убити мецима.* — Десет хиљада дивних људи ... су 21. октобра посекли фашистички рафали. *Ман.* **2.** *порезати, ранити, озледити.* — Кад деца посеку прст, а они поспу то место сољу и крв престане. *Јакш. Ђ.* **3.** *заклати:* ~ свињче. *Р-К Реч.* **4. а.** *одсећи.* — Донесу на Цетиње многе главе посјечене. *Љуб.* Можда смо ипак посјекли ... сувише људских глава. *Крл.* **б.** *одсећи, оборити дрво.* — Жалосне врбе вријеме ће ... посјећи. *Ков. А.* **5.** фиг. *уништити, упропастити (кога).* — Откако ово [играчица] дође, уби ме свеосве, посијече ме, па ето! *Андр. И.* **6.** *пренеразити, запрепастити.* — Жене се гледају згрануто, посечене су оним што чују. *Ман.*

Изр. остати као посечен *остати запрепашћен, као громом ошинут;* посекоше му се ноге *остаде као укочен, запањен;* ~ воденицу *опсећи воденички камен. Вук Рј.*

~ **се 1.** *порезати се, озледити се, ранити се. Вук Рј.* **2.** уз. повр. *побити се сабљама (двојица на двобоју). Вук Рј.*

посећйвање, ијек. посјећйвање, с *гл. им. од посећивати.*

посећйвати, -ѐћујēм, ијек. посјећйвати *несврш. и уч. према посетити.*

посéцање, ијек. посијѐцање, с *гл. им. од посецати.*

посéцати, пòсѐцāм, ијек. посијѐцати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према посећи.* **2.** *чекићем тући млински камен да буде оштрији.* — Не може воденица бити сама [без воденичара]. Сваки час ваља нешто оправити, јаз чистити, камен посецати. *Глиш.*

пòсѐч, ијек. пòсијеч, ж покр. *посекотина.* — Још ме боли ова посеч. *Рј. А.*

посибилйзам, -зма м лат. **1.** *учење да ваља тежити само за остваривим.* **2.** *псеудосоцијалистичка школа која своди целокупну социјалистичку политику на политику могућности, на политику малих и ситних успеха.*

посибйлист(а) м *присталица посибилизма.* — Опортунистичку струју у радничком покрету представљали су посибилисти. *ОП 2.*

посйвелòст, -ости, ијек. посйвјелòст, ж *својство или стање онога што је посивело.*

посйвети, -вѝм, ијек. посйвјети (р. прид. посйвео, -вела, -вело) свршн. *постати сив.* — Сунце је залазило у танак и жуткаст облак на западу, а брегови и села посивјеше. *Шимун.* Посивио некуд у лицу па ће, загледав се у ме и дијете ... простењати ... *БК 1906.*

посйвити, пòсйвѝм свршн. *учинити сивим.* — А ујутро рано чим је зора посивила окна на кућама ... Дане се прихвати посла. *Донч.*

посйвјелòст, -ости, ек. посйвелòст.

посѝвјети, -вӣм, ек. посѝвети.

посиграва́ти се, -ѝграва̄м се *несврш. и уч. према посиграти се.*

посѝграти се, пòсиграм се сврш. *в. поиграти се.* — Па скочише, те се посиграше. *НП Вук.*

пòсигӯран, -рна, -рно *доста или сасвим сигуран.* — Сви [се] притаје, очекујући о том новом посигурну вест да је учинио огромно нешто. *Каш.*

пòсигӯрно прил. *доста или сасвим сигурно.* — А ако се он за три дана не би вратио, нека зна посигурно да је ... у тој опасној пустоловини докончао своје дане. *Вел.* За Хипократа, славног грчког лекара, посигурно се тврди да је први пронашао вештину учења. *Тод.*

пòсизање с *гл. им. од посизати.*

пòсизати, -ижем несврш. *в. посезати.* — Кад се код јела сви скупе око стола, посиже њихових четрнаест жлица, и сам би зденац исцрпле. *Перк.* Неколико пута ... Благоје је посизао за тим да извади пушку нек' му се нађе при руци. *Ћоп.*

Изр. ~ у цеп *давати новчану помоћ.*

пòсијати, -јем, ек. пòсејати.

пòсије, пòсијā ж мн. *мекиње.*

Изр. мешати се међу ~ *мешати се тамо где не треба.*

посијед-, ек. посед-.

пòсијек, ек. пòсек.

посијѐло, ек. посе́ло.

посијѐцање, ек. посе́цање.

посијѐцати, пòсијецам, ек. посе́цати.

пòсијеч, ек. пòсек.

пòсикрава ж покр. *змија кравосац. Рј. А.*

посѝлазити, -ӣм сврш. *сићи један по један.* — Устависмо коње и посилазисмо доле. *М 1867.*

пòсилити, -ӣм сврш. *постати силан, силовит.* — Црногорци јесу посилили, ово, бели, добро бити неће. *НП Вук.*

~ **се 1.** *постати јачи, осилити се.* — Српска се је војска посилила ... а турска се препанула војска. *НП Вук.* **2.** *понети се, поохолити се, узобестити се.* — Немојте се посилити, иако сте нови главар! *Ћип.*

по́силиј и **пòсѝлнӣ,** -ӧга м рус. заст. *у бившој југословенској војсци војник који је додељен официру ради послуживања, бурш.* — На вратима предсобља посилни чисти потпуковниково одело. *Сек.*

по́силничкӣ и **пòсѝлничкӣ,** -ā, -ӧ *који се односи на посилне.* — Након једнога сата дојаше ... Ловрушка ... у посилничкој блузи. *Крањч. Стј.*

посиљѝвати се, -иљујем се *несврш. и уч. према посилити се.*

пòсинак, -йнка м (мн. пòсѝнци, ген. пòсинāкā) **1.** *онај кога је ко посинио, усињеник.* — Посинак мора бити члан истога братства и носилац истога презимена ког и онај који га посиње. *Ђорђ.* Бијели фратри искитили су те пред њим као посинка — живога сотоне. *Шен.* **2.** покр. **а.** *синов побратим.* — Седи, посинче, куда ћеш? питао је Алекса. *Вес.* **б.** *побратимов син. Рј. А.*

пòсиначкӣ, -ā, -ӧ *који се односи на посинке.* — Не примисте духа ропства ... него примисте духа посиначкога. *Вук.*

пòсинāштво с *стање посинка.* — Да примимо посинаштво. *Вук.*

посѝнити, пòсӣнӣм сврш. *законским прописима усвојити мушко дете и тиме му дати сва права која има син.* — Узеше те у ... кућу, посинише те тобоже. *Шен.* Лука заволи Милана, те га посини. *Шант.*

пòсӣнико м (као вок. од посинак, обично нар. песн.) *в. посинак.* — Мој посинко, Краљевићу Марко. *НП Вук.*

посинòвити, -иновӣм сврш. *в. посинити.*

посиновљѐње с *посињење.*

пòсӣнчāд ж *зб. им. од посинче.*

пòсӣнче, -ета с *посињено мушко дете. Рј. А.*

посињáвити, -иња̄вӣм сврш. *постати сињаво, побледети, поплавити.* — Мрмори она и таре ... посињавјеле старе руке, по којима се преплићу ситне, густе и црне жиле. *Ков. А.*

посињѐнӣк, -ика м *посинак, усињеник.* — И у нашем народу ... постоји обичај да људи који ... немају деце или имају само женске деце, посињују мушко дете ... Такво се дете зове: посинак, посињеник. *Ђорђ.*

посињѐње с *законско усвајање мушког детета.*

посѝњети, -њӣм сврш. *постати сињ.* — Неста небеског руменила. Море посињи, а ми кући. *Маж. Ф.* У лицу посињела, уснице јој проблиједиле и набрекле. *Коз. Ј.*

посињѝвање с *гл. им. од посињивати.*

посињѝвати, -ињујем *несврш. и уч. према посинити.* — Кинез посињује туђе дете кад нема сина ни са главном женом ни са наложницом. *Ђорђ.*

посѝњио, -њела, -њело *који је постао сињ, модрикаст, плавкаст.* — На посињелом истоку почеше сијевати кратке муње. *Бен.*

пòсӣп м **1.** *песак за посипање или за посушивање мастила (кад се пише). Рј. А.* **2.** *посипање.* — Крупнија сачма има рећи посип. *Пол. 1959.*

пòсип м бот. *врста винове лозе. Р-К Реч.*

пòсипа ж покр. *в. пòсīп. Рј. А.*

посипа́ва̄ње с *гл. им. од посипавати.*

посипа́вати, -йпа̄ва̄м *несврш. и уч. према посипати.*

посȉпало с покр. *посипач (2).*

пòсипа̄ње с *гл. им. од посипати.*

пòсипати, -а̄м и -пљēм *несврш. и уч. према посути.*

посȉпа̄ч, -а́ча м **1.** *пòсīп. Вук Рј.* **2.** *суд за посипање (песком, сољу, бибером, шећером и сл.). Р-К Реч.*

пòсипка ж и **пòсипњȉк** м *лопатица за преношење ватре, ватраљ. Вук Рј.*

пòсирити, -йм сврш. *сиром зачинити, посути сиром. Рј. А.*

пòсиротан, -тна, -тно песн. *доста, прилично сиротан.* — А и небо то дивотно данаске је посиротно. *Радич.*

посирòтети, -тӣм, ијек. посирòтјети, сврш. *постати сироче, осиротети; осиромашити.* — Што ми сломи двије пушке мале, то ћу, љубо, посиротјет тешко. *НП Вук.*

посирòтјети, -тӣм, ек. посирòтети.

пòсисати, -а̄м и -ишēм (имп. пòсисāј и пòсиши) сврш. **а.** *мало сисати.* **б.** *сисањем извући, исисати.* **в.** *сишући упити, увући у себе, усисати.* — фиг. У свагдањем животу сретамо доста умом научних ... пуних свакојаких мудролија по учионицама посисаних. *Павл.*

посȉсача ж покр. *направа којом исишу сувишно млеко жени. Рј. А.*

пòситан, -тна, -тно *доста, прилично ситан.* — Све су под ногама осјећали некако поситно камење. *Вук.*

посȉтнице ж мн. покр. *ситније ствари потребне у кући. Рј. А.*

пòсјахати, -ашēм сврш. *сјахати један за другим. Р-К Реч.*

посјахȉвати, -а̀хујēм *несврш. и уч. према посјахати.*

пòсјев, ек. пòсев.

посјед-, ек. посед-.

пòсједњȉк м (ијек.) покр. *в. посед(ак). Вук Рј.*

пòсједница ж (ијек.) покр. *в. посед(ак). Вук Рј.*

пòсједовати, -дујēм (ијек.) несврш. покр. *посећивати, походити, обилазити. Вук Рј.*

~ **се** уз. повр. *посећивати се узајамно. Вук Рј.*

пòсјек, ек. пòсек.

посјек-, ек. посек-.

пòсјēнчити, -йм, ек. пòсēнчити.

пòсјести, пòсједнем и пòсједēм, ек. пòсести.

пòсјет, ек. пòсет.

посјет-, ек. посет-.

посјећ-, ек. посећ.

пòсјутра прил. *в. посутра.* — Пред тједан дана позвао ме је старац ... доћи посјутра. *Ков. А.*

поскáкати, пòскāчēм сврш. **1.** *скочити један за другим.* — Једни поскакали низа стијене те се поразбијали. *Вук.* Гости поскакаше са столица. *Божић.* **2.** *изићи, избити, појавити се избијајући на површину.* — Ако поскачу гуке испод ушију, привијају настругана (х)рена с квасцем на те гуке. *Рј. А.* **3.** (коња) *поиграти.* — Оде Ђулић, поскака дората. *НП Херм.*

поскаки́ва̄ње с *гл. им. од поскакивати.*

поскаки́вати, -а̀кујēм *несврш. и уч. према поскочити.*

поскакȕтати, -а̀кућēм сврш. *поћи куда правећи брзе и ситне кораке.* — И не питајући господара, закаска и поскакуће онамо. *Вел.*

поскàкуша ж *она која много поскакује у колу.* — Офркуша и поскакуша не тече кућу. *Рј. А.*

пòскāње с *гл. им. од поскати.*

пòскапати, пòскапām и пòскапљēм сврш. *погинути, угинути један за другим.* — Велики страх их попадне да у оној пустињи од глада не поскапају. *Н. прип. Вук.* Мнози пали од умора тешка и од глада мнози поскапали. *Март.*

пòскати, -а̄м несврш. *вабити теле или јагње гласом: пос, пос. Вук Рј.*

поски́дати, пòскӣдām сврш. *скинути једно по једно.* — Поскидали капуте и картају се. *Бен.*

Изр. ~ звезде с неба 1) *учинити оно што је немогуће, што прелази људску снагу;* 2) *веома много псовати.*

поски́тати се, пòскӣтām се и пòскӣћēм се (имп. пòскӣтāј се и поски́ћи се) сврш. *ударити у скитњу, проскитати се.* — Да се дијете не би поскитало, да нас не би мртве проклињало. *НПХ.*

пòсклањати, -а̄м сврш. *метнути на страну, склонити, сакрити све или много чега, једно по једно. Р-К Реч.*

посклиза́вати (се), -йза̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према посклизнути (се).*

пòсклизнути, -знēм и **посклѝзнути,** пòсклӣзнēм сврш. *спотаћи се, посрнути на клизавом месту, оклизнути се.* — Пијан је човјек посклизнуо. *Торб.*

~ се 1. *посклизнути.* — Негдје [се] пред гостионицом посклизнуо на поледици. *Јонке.* **2.** *склизнути, спустити се, пасти.* — Десну ... руку подметну под главу, рукав му се с ње посклизнуо до лакта. *Леск. Ј.*

пòскок м **1.** *мали скок увис.* — За њима чета жетелица мома, уз весел пој и поскок идућ дома. *Марк. Ф.* Трчање с поскоцима. *Рв.* **2.** зоол. *врста отровне змије* Vipera ammodytes. *Терм. 4.*

пòскока ж покр. *в. поскакуша.* — Добре дојке у девојке, у поскоке црнооке. *Рј. А.*

поскòкљив, -а, -о *који лако и брзо може скочити.* — Одмах на коње скочимо поскокљиве. *М-И.*

поскòкљиво прил. *поскакујући.* — Поскокљиво опучи камењаром, па завије грабиковим путељком. *Божић.*

пòскокно прил. *као поскакујући, живо, хитро.* — Затим снажно, поскокно ... па растегљиво, лијено, наглашујући задњи слог стиха [запјева]. *Божић.*

пòскокцē прил. *поскочице.* — Онда је [коло] падало опет унатраг, сад поскокце, сад везући. *Коз. И.*

поскòрити, пòскорӣм сврш. *похитати, пожурити, ускорити.* — Ви поскорите да се састанемо и да већ врага прогнамо. *Нен. М.* Када су дошли на пут, вјетар их гурнуо у леђа да поскоре. *Гор.*

пòскоро прил. *ускоро, брзо.* — Сад гледајте и ви поскоро ... да отпишете. *Вук.*

поскорýпити, -òрӯпӣм (трп. прид. поскòрӯпљен) сврш. **1.** *побрати скоруп;* фиг. *покупити најбољи део чега. Бак. Реч.* **2.** *прекрити танким слојем.* — Онако га завијена поставе у гроб на голу земљу. Одозгор покрију тарабама, па тарабе мало поскорупе земљом. *Маж. М.* **3.** *набрати се, намрешкати се* (*о мору кад се под ударцима слабог ветра стварају мали таласи који се расипају на врху у белу пену*). — Вјетрић умукну између грана, пролебдивши морем, поскорупљеним сребрним пасом. *Војн.* Помало пуше [вјетар], тек да поскорупи. *Рј. А.*

~ се а. *направити се скоруп на млеку:* поскорупило се млеко. **б.** *в. поскорупити* (*3*): поскорупило се море. *Рј. А.*

поскорýшити се, -òрӯшӣм се сврш. *смрзнути се мало, тек да се ухвати кора.* — Није се вода смрзла, него се само поскорушила. *Рј. А.*

пòскочаи, -чна, -чно *који има способност да брзо скочи, хитар, окретан.* — Она је била срећна, хитра, поскочна као прије. *Киш.* То ти је била женска кô жива ватра: поскочна, брза, права варница. *Ћоп.*

Изр. поскочна песма *в. поскочица.*

пòскочина ж *аугм. од поскок* (*2*). — Преда мном на камену осовио главу змијски цар, поскочина од подруг метра. *Пав.*

поскòчити, пòскочӣм сврш. **1.** *учинити скок увис, мало скочити.* — Врло добро! — потврде опет обадвије госпође и поскоче на столицама. *Вел.* Дервишбабу питају што не поскочи у колу. *Нед.* фиг. Срца јогунасто поскоче. *Гор.* **2.** *порасти, скочити, отићи навише.* — Поскочила цијена шљиви не само у очима Николе Мрњаса већ и читавог села. *Кол.* фиг. Спасенији и њезиним кћерима [је] прилично поскочио углед. *Ћор.* **3.** *брзо устати.* — Мили Одисејев син из постеље поскочи брзо. *М-И.* Избезумљен ... бесно [је] поскочио са стола. *Вас.* **4.** *брзо потрчати, скоком се приближити коме или чему.* — Тада поскочи неколико радника у брдо, па навале замало читаве возове зеленога грања. *Новак.* **5.** *устати против чега, побунити се.* — Сваки ... је имао саучесника који су ... поскочили проти свакој моди својим настојањем. *Павл.*

пòскочица ж = поскочница (1) *песма која се пева у колу поскакујући.* — Ако те папрене поскочице нису штампане, оне ипак ... улазе у народну поезију. *Матош.* Тишина, ништа не чујеш: ни жагор, ни вриску и цику под шатрама, ни подврискивања и поскочице у колу. *Срем.*

пòскочицē и **пòскочкē** прил. *скачући, скоком, скочимице. Прав.*; *Р-К Реч.*

пòскочки прил. *као у колу скачући.* — Дундак запјева поскочки: Тијо, лако, кметице ... Срдарева душице. *Мат.*

поскòчљив, -а, -о *готов да поскочи, који може брзо скочити, брз, хитар.* — Кумашина ... душо моја! Да си ми ждребаст и поскочљив, свилена бубо моја! *Маш.* фиг. Пјесма ... пјенушила се и искрила попут шампањца: сад слатка, сад поскочљива и ватрена. *Коз. Ј.*

поскòчљиво прил. *поскочно.* — Басови су брундали поскочљиво по такту да су ноге саме од себе поскакивале. *Бен.*

пòскочница ж **1.** = поскочица. — Кад би пролазила ... фићукао [би] ... домаће поскочнице. *Дражс.* фиг. Уморство се крваво и непознато претвара у подругљиву поскочницу над утопљеником. *Крл.* **2.** *игра, плес.* — Реч би земља проломи се црна ... од људскијех поскочница. *Март.* **3.** *женска особа брза, окретна, хитра.* — Марица је била онако округла, здрава, поскочница кô скакавица. *Шен.*

пòскочно прил. *брзо, хитро, скакућући.* — Друкчије су сад биле и планине ... па

чак и травњи пашњак по коме се иде весело и поскочно. *Ћоп.*

поскр̏бити се, пòскр̄бӣм се свршс. *побринути се, постарати се.* — Најприје се поскрбише за нејако дијете. *Ков. А.*

пòскӯп, -а, -о *прилично, доста скуп.* — Не лови се више Тодор на ту удицу. Купио сам ја памет још на понору, а и Чугаљ ми је дао поскупу лекцију. *Ћоп.*

пòскупа ж *поскупљење. Р-К Реч.*

пòскупак, -пка и **пòскупац,** -пца м покр. *последњи, најмлађи син, мезимац. Вук Рј.*

поскӯпети, -пӣм, ијек. поскӯпјети, свршс. *постати скуп.*

поскӯпити, пòскӯпӣм свршс. **1.** *учинити скупим.* — То ће свиње поскупити, јер ће сватко хтјети да их тови. *Бен.* **2.** *в. поскупети.*

пòскупица ж покр. *последња, најмлађа кћи, мезимица. Вук Рј.*

поскӯпјети, -пӣм, ек. поскӯпети.

поскӯпљати, пòскупљӑм свршс. *скупити једно по једно, све редом.*

~ **се** *скупити се један по један.* — Долазила је властела чак и из далеких предела ... Поскупљали се и кнежеви комесари. *Кнеж. Л.*

поскӯпљати, -ӑм свршс. *поскупети.* — Сијено ће да поскупља. *Лал.*

поскупље́ње с *повишење цене (нпр. некој роби).*

поскупљи́вати, -ӯпљујēм *несврш. и уч. према поскупити, поскупети и поскупјети.*

пòскӯпо прил. *прилично, доста скупо.* — Е, баш си скупо платио ... — Јес истина поскупо, ама је и ваљано! *Глиш.*

поскӯпсти и **пòскӯпсти,** поскӯбēм (р. прид. пòскӯбао, поскӯбла и пòскӯбла, -ло) свршс. *почупати, ишчупати, почерупати.* — Да су мене тако пера златна, ја бих моја пера поскубао, све бих свате редом даровао. *НП Вук.*

пòскура ж грч. *обредни хлеб у православној литургији, нафора.* — И ако ... не метне својом ... руком белегу на свету поскуру, не може се ни поскура освештати. *Глиш.*

поскӯрача ж *жена која меси поскуру за цркву. Рј. А.*

пòскурница и **поскӯрица** ж *дем. од поскура.* — Деран ... повиздан у порти ... звони и пири у кадионицу и за то добије увек пола поскурице. *Срем.*

поскӯричара и **поскӯричӑрка** ж *поскурача.* — Мића застаде поново, обазре се. Озго: цвећарке, поскуричарке, просјаци уза зид. *Дав.*

пòскурнӣ, -ā, -ō *који се односи на поскуре.* — Не зна псето за поскурно брашно. *Вук Рј.*

поскӯрњāк, -а́ка м *направа којом се на поскуру утискују слова.* — Ломе крсни колач који мора бити од пшенична брашна ... и нашаран поскурњаком. *Вук.*

поскӯрњача ж агр. *врста јабуке. Вук Рј.*

пòскӯће с покр. *доњи део женске кошуље, скути.* — Кошуљи је оплеће везено ... подну кошуље поскуће, и оно везено. *Љуб.*

пòслаб, -а, -о *доста, прилично слаб.* — Не хваташе се у коло, јер беше послаба, али је опет била весела. *Шапч.* Е, нек' вам је срећан пут у Јемен. Мени су нешто послаби опанци, не могу ме однијет' далеко. *Ж 1955.*

пòслабити, -ӣм свршс. *постати слаб, ослабити.* — Откако је [мајка] послабила, она много плаче — лака је на сузе. *Вуков.*

пославе́нити, -а̀вӗнӣм свршс. *учинити кога Славеном.* — Главни писац који ће ... послаженити пола свијета ... бит ће Мавро Орбини. *Комб.*

~ **се** *постати Славен.*

послављи́вање с *гл. им. од послављивати (се).*

послављи́вати (се), -ѐњујēм (се) *несврш. и уч. према послављенити (се).*

пòслāвчити, -ӣм свршс. заст. *в. послављенити.* — Хоће да послављи Аустрију, а ово не трпе Мађари. *Старч.*

послáгати, пòслāжēм (имп. послáжи) свршс. *сложити једно по једно.* — Положили смо је у плитки гроб, послагали бусење, навалили камење. *Дед. В.*

послáдити, пòслāдӣм свршс. *појести са слашћу.* — Увек када оне [куне] улове веверицу, прво јој посладе главу. *НИН 1959.*

послàније с цсл. **1.** ир. *в. посланица (1).* — Који би паметан човек примио на се ону поругу као што је оно послање честитога брата Милошевића, што га у последњем броју свога листа штампасте? *Јакш. Ђ.* **2.** *послање, задатак, порука, позив.* — Православна велика царица спремила ме да међу вас дођем ... велико је моје посланије. *Њег.*

пòслāнӣк, -а и **послàнӣк,** -и́ка м **1.** *представник изабран од народа да у законодавном телу заступа интересе народа и земље, заступник:* народни ~. **2.** *онај који у другој држави представља и заступа своју земљу:* руски ~, енглески ~.

пòслāнӣковање с *гл. им. од посланиковати.*

пòслáнйковати, -кујем несврш. *бити посланик, вршити дужност посланика.* — Пошто се министар кандидовао и у граду, било је јасно да ће код нас посланиковати његов заменик. *НИН 1959.*

пòслáнйковица ж **1.** *жена посланик. Р-К Реч.* **2.** *жена посланикова. Р-К Реч.*

пòслáница и **послáница** ж **1.** *оно што је писмено послано, писмена порука, писмо (обично већем броју особа).* — Две заљубљене друге ... заједнички састављају нежну посланицу каквом лепом Исланђанину. *Дов.* **2. а.** *службена порука владара народу или законодавном телу; порука црквенога поглавара свештенству и пастви.* — Стиже од бискупа посланица којом се наређује свијем правовјерним да држе ... молитве. *Мат.* [Краљ] ће то учинити особно ... или преко владе са посланицом, упућеном скупштини и сенату заједно. *Обз. 1932.* фиг. А ватре древне, згашене и сиве, уздахом шиљу посланице мукле. *Бој.* **б.** *писмо у стиховима као врста књижевног дела.* — Пјевао је латинске пјесме, од највеће части пјесничке посланице. *Водн.* **в.** *апостолско писмо у Новом завету:* ~ апостола Павла Римљанима.

пòслáничкӣ и **послàнйчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на посланике:* ~ кандидат, ~ мандат, посланички избори.

пòслáнйштво и **посланйштво** с **1.** *част, служба посланика.* — Прими кнез Стјепан од мене [краља] терет послаништва, те оде на сабор. *В 1805.* **2.** *в. посланство (2).* — Уходе аустријанскога послаништва вребају на сваку лађу из Хрватске. *Кум.* **3.** *в. посланство (3).* — Сви народи пошаљу послаништва пред цара. *Кур.*

послáиство с **1.** *порука, задатак, мисија.* — Изађе пред Тамерлана, испоручи своје посланство и предаде дарове. *Нен. Љ.* Не смије ни бан, нити која друга жива душа сазнати за моје посланство. *Шен.* **2.** *дипломатско представништво једне државе у другој земљи; зграда у којој се то представништво налази.* — На дворској се забави упознам с Алфредом ... онда секретаром у аустријском посланству. *Матош.* **3.** *скуп људи, послан с каквим задатком.* — [Поручнику] се придружило румунско посланство које је господар послао у Либње. *Кнеж. Л.* [Хрвати] нису баш задовољни с тиме како је посланство састављено. *Новак.*

послáње с *позив, задатак.* — Ви сте расист? Ви вјерујете у послање нордијске расе? *Донч.*

пòсластица ж **1.** *слаткиш.* — Мед и шећер употребљавају се на разне начине при изради посластица. *Батут.* **2.** *укусно јело, укусна храна.* — Да се сетим красних печеница, намастирских красних посластица. *Радич.* У огради сијече јасење да смогне посластице за родиљу. *Кал.* **3.** фиг. *оно што неко воли, што је коме необично мило.* — Морао је признати да је Малвина била посластица цијелога његова живота. *Коз. Ј.* У сваким новинама мени су најмилије посластице огласи. *Нуш.*

пòсластичȁр, -а и **посластѝчȁр,** -ара м *онај који прави или продаје посластице.* — Посластичари ... жене, дјеца, све се врзе, све виче. *Крл.* Олга ... поједе комадић торте, које је он увек доносио од посластичара. *Јанк.*

пòсластичȁрев и **посластичáрев,** -а, -о = посластичаров *који припада посластичару.*

пòсластичȁрка и **посластѝчȁрка** ж **1.** *она која прави или продаје посластице.* **2.** агр. *врста јабуке. Тод.*

посластѝчȁрница и **пòсластичȁрница** ж *просторија у којој се праве или продају посластице.* — Павле и Милан ... зову Бранка у посластичарницу. *Сек.* Почео [је] облијетати и кћерку тога Карлика који је имао ... посластичарницу. *Јонке.*

пòсластичȁров и **посластичáров,** -а, -о = посластичарев.

пòсластичȁрскӣ и **посластѝчȁрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на посластичаре.*

пòсластичȁрство и **посластичáрство** с *посао, занимање посластичара.*

пòслати, пòшаљēм и пòшљēм (имп. пошàљи и пòшљи) сврш. **1.** *отпремити куда по каквом послу, с каквом поруком, мисијом.* — Поведи овог роба, па пошаљи по ковача да га откује. *Кост.* Л. Пошљи је вечерас у сусједство нека припреда вуну. *Војн.* Ако пошље писма, заплашене женске ... могу још саме доћи. *Игњ.* А кнегињица Марија вели да је то кушња, послана одозго. *Крањч. Стј.* **2.** *бацити, усмерити у каквом правцу.* — Ако чиме заштропоћете, одмах ће нам послати неколико граната. *Јонке.* Никица још једном снажно млатну младића који налете на Рајка, а онда га дочека кундаком и посла га на колегу. *Чипл.* **3.** *изразити коме жељу, осећање речима или покретима:* ~ пољубац. — Кад сретнем некога из мог села, пошаљем родбини по њему поздрав. *Вил.*

пòслē, ијек. пòслије **I** прил. **а.** *по истеку неког времена, касније, доцније.* — Колико се људи послије кају. *Шен.* Жена ... уноси јело. Деца се отимају које ће више насути, боје се да за после неће остати. *Макс.* **б.** *потом, затим, још, такође (у набрајању).* — И ... она слобода и одрешитост, а после, Станко је био и личит — све се то допаде хајдуцима. *Вес.* **в.** покр. *осим (у изузимању).*

— Од мог рода ја нејмам никога посл'је једног брата рођенога. *Pj. A.* **г.** (с везницима: *како, него* значи исто што и везник) *пошто, како, када.* — Тек, послије него су измијенили неколико ријечи, ћехаја ћипи. *Андр. И.* После како се нова друштвена формација учврстила, нестали су одмах претпотопни колоси. *КР 1924.* **II** предл. с ген. **а.** *по свршетку чега, одмах за ким, за чим, након.* — Послије боја копљем у трње. *Н. посл. Вук.* Зграду смо напустили одвојено: најприје он, а послије неколико минута ја, сваки у своме таксију. *Крл.* Знаш, остала после мајке у бога сирота. *Вукић.* **б.** *с именицом или заменицом у ген. изриче се оно што је иза чега у простору или по важности.* — Послије њега [везира] највећи је његов ћаја. *Вук.*

после-, ијек. послије- *први део сложених придева који се односе на нешто што се догодило после онога што значи други део сложенице*: послеизборни, послеоктобарски, послепоноћни, послешколски и сл.

по̀слӗд, ијек. по̀слијед, прил. покр. *в. после (I).* — За своје заслуге добије ... мало послијед и потврђење деспотског достојанства. *Љуб.*

по̀следак, -етка, ијек. по̀сљедак, м **1. а.** *оно што је последње у времену, крај, конац, свршетак.* — Да није Алил-ефендија наумио какво зло? У посљедак обузет је неким неспокојством и растресен је. *Радул.* **б.** *свршетак живота, смрт.* — Ти окрени куда теби драго ... Немој ријет до посљетка да те није сеја свјетовала. *Март.* Трошили су и клали до послетка да не остане иза њих. *Петр. Б.* **2.** *последица.* — Нитко не може да предвиди који ће бити посљеци њене побједе или њена пораза. *Л 1905.* **3.** *плод, резултат.* — Последак свега овога истраживања износи да су градови имали своје жупе или своја подручја насељена селима и катунима. *Нов.* Дошао је до тога посљетка да је живот више болан него угодан. *Баз.* **4.** покр. **а.** *потомство.* — Има и данас тисућа момака што би мрли да учувају посљетку слободу и неовисност. *Љуб.* **б.** *потомак.* — У Боци каже отац сину: ти си мој пошљедак. *Вук Pj.* **5.** покр. *постељица, плацента. Pj. A.*

по̀следица, ијек. по̀сљедица, ж *оно што нужно следи, настаје, излази из узрока.* — Претпостављам да сте свјесни сви правних посљедица овог неугодног случаја. *Крл.* Код већине људи озљеде су такве да ће проћи без икаквих посљедица. *Чол.*

по̀следичнӣ, -а̄, -о̄, ијек. по̀сљедичнӣ *који се јавља као последица чега, којим се изриче последица*: ~ реченица.

по̀следњӣк, ијек. по̀сљедњӣк, м *онај који наставља рад, делатност, посао свога претходника, следбеник.* — Врчевић је ипак један од врло озбиљних последника Вукових. *ЛМС 1951.*

Изр. правни ~ *особа која продужује нечије право.*

по̀следњӣ, -а̄, -е̄, ијек. по̀сљедњӣ **1. а.** *који се налази на самом крају чега, за којим не следи ништа.* — Потребно је ... разумети тај његов претерани готово фетишки култ породице који се у последњој анализи сводио на једну невероватну зависност од матере. *Скерл.* Задњом сам се снагом усправио и дигнуо песницу на посљедњи поздрав. *Хорв.* **б.** *који се догађа на крају живота, пре смрти.* — Прије смрти је изразио као посљедњу жељу да му донесу леда и шампањца. *Матош.* **2.** *који је једини остао на крају.* — И тетком је зову док из ње не исциједе и последњи грош. *Бен.* Али су се Немци бранили до последњег човека. *Пер.* **3.** *који претходи садашњему, који се догађа непосредно пре садашњега.* — У последње време почеле су се у поларне крајеве слати и експедиције са нарочитом мисијом. *Петр. М.* Треба рећи да се последњих година проширио видокруг наше литературе. *Марј. М.* **4.** *који се баш појавио, најновији.* — Модерна Спарта, Црна Гора, није последња ријеч европске цивилизације. *Матош.* **5.** *који је овај час, непосредно пре тога споменут.* — Кад је Данска ... имала уступити Норвешку Шведској, ова последња није показивала никакво интересовање за питање о припадништву Гренланда. *Петр. М.* **6.** *коначни, закључни, завршни, дефинитивни.* — Нато стражмештар баци свој посљедњи адут и побједоносно погледа своје жандаре. *Јонке.* **7.** *највиши, крајњи.* — Као што свака људска власт мора имати становите границе, тако их мора имати и врховна државна власт заповиједања — доношења одлука у посљедњем степену. *Мј. 1936.* Револуционарни суд је судио у првој и последњој надлежности. *Јов. С.* **8.** *најбезначајнији, најгори, најлошији од свих.* — Не дам ја, дешо, да ми деца буду последња у селу. *Глиш.* **9.** (у именичкој служби) мн. *наследници, потомци.* — Кад какав ага умре, онда га његови посљедњи закопају обично у двориште или у врт. *Маж. М.*

последо̀ватељ, ијек. посљедо̀ватељ, м **1.** *в. последник.* — Ја сам, ето, овде тако задовољан ... а сигуран сам да би ... тако и мој последователь ценио. *Срем.* **2.** *наследователь, имитатор, подражавалац.* — Оне двије пјесме написао [је] непознат ... пјесник, посљедователь писаца XIX вијека. *В 1885.*

по̏следовати, -дујём, ијек. по̏сљедовати, несврш. рус. (коме) *угледати се на кога, подражавати кога, следовати коме.* — Највише му се срца прилијепио Сењанин Витезовић, којему [је] он [Гај] посљедовати хтио тер којему посљедовао јест. *В 1885.*

по̏слён, ијек. по̏слијен, покр. **I** прил. *в. после.* — Немам ја још, вели Милета, и послен: старији си; реци ти први, па ћу ја. *Вук.* **II** предл. *в. после.* — Послен тога шећер-Шербет пише. *НПХ.*

по̏слен, -а, -о **1.** *који је у вези с послом, радом.* — Саберите се и окријепите, па ће вас минути та сјета, а изнијети послено весеље које ће вам живот приказати красним. *В 1885.* **2.** *који је одређен за посао, за рад, који је испуњен радом, радни.* — Посленим данима радили су [моји укућани] живо и весело. *Нед.* Недјељом, а и у послен дан ... сваки пут је код Бариђевих читаво друштво. *Ивак.* **3.** *који показује нарочиту вољу и бригу за посао, који воли радити, вредан, радин.* — Главно је: бирај чедно, здраво и послено чељаде. *Јурк.* Поштена је ... послена жена, али ... у њезиним жилама кола топла крв. *Кос.* **4.** *који је својствен радном човеку.* — И тек сад одлучи се да одахне од посла и да брижну позу замени другом, мање посленом и мање озбиљном. *Глиш.* **5.** *који има посла, заузет послом, запослен.* — Прође послен радник. *Дражс.*

по̏слёнак и **по̏слёнакаре,** ијек. по̏слијенак и по̏слијенакаре, прил. покр. *в. после (I). Р-К Реч.*

по̏сленӣк, -а и **послѐнӣк,** -и́ка м **1.** *онај који послује, радник.* — Најме посленике, па удри копај. *Кор.* Сваки је рад да покаже како цени и поштује и просвету и просветне скромне посленике. *Срем.* **2.** *онај који се бави неким радом као професијом.* — У тријему двјеста посленика: изрезују срца из седефа, израђују господске нишане. *Брл.*

по̏сленица ж *она која послује, радница.* — Нит је редуша, нит је посленица. *Торд.*

по̏сленичкӣ и **послѐнӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на посленике.* — Сачувале су се народне посленичке пјесме и приче. *Пов. 1.*

по̏слено прил.' **а.** *брижљиво, пажљиво.* — Мајка ... гледа некако послено, забринуто. *Ранк.* **б.** *са пуно воље, неуморно, спремно, марљиво.* — Да је данас задњи дан, не би птице овако послено као увијек летјеле за храном. *Михољ.*

по̏сленӧст, -ости ж *својство или особина онога који је послен, радиност, вредноћа.* — Из кухиње се чуо заповједнички глас старога ... Петра и журна посленост слушкиња. *Бал.*

послѐпети, -пӣм, ијек. послијѐпјети, сврш. *постати слеп, ослепети један за другим.* — Сви попови онемише, калуђери послепише. *Рј. А.*

послѐпити, по̏слѐпӣм, ијек. послијѐпити, сврш. *учинити слепим, ослепити многе.*

послепо́дне, -ева, ијек. послијепо́дне и посљепо́дне, с *део дана од подне до вечери.* — А онда, једног послијеподнева, све се то зауставило. *Крл.* Свако је празничко послеподне дуже него радног дана, али ово је било необично дуго. *Андр. И.*

послепо́днёвнӣ, -ā, -ō, ијек. послијепо́днёвнӣ и посљепо́днёвнӣ *који се односи на послеподне.* — Већ јој је до уха допирало послијеподневно хркање двају кочијаша. *Шов.* Већ поодавно ... ове послеподневне посете постале су ретког. *ЛМС 1951.*

послѐратнӣ, -ā, -ō, ијек. послијѐратнӣ и посљѐратнӣ *који се односи на време после рата.* — Међународна политика послијератних година разликује се у знатној мјери од предратне. *ХР 1928.* Ми сад ... знамо не само зашто је наш послератни свет овакав већ и како је направљен такав. *НК 1955.*

послѐтати, по̏слѐћӯ, ијек. послијѐтати, сврш. *слетети једно за другим. Вук Рј.*

по̏слије, ек. по̏слѐ.

по̏слијед, ек. по̏слѐд.

по̏слијен, ек. по̏слѐн.

по̏слијенак и **по̏слијенакаре,** ек. по̏слѐнак и по̏слѐнакаре.

послнјѐпити, по̀слијепӣм, ек. послѐпити.

послијѐпјети, -пӣм, ек. послѐпети.

послијепо́дне, -ева, ек. послепо́дне.

послијепо́днёвнӣ и **посљепо́днёвнӣ,** ек. послепо́днёвнӣ.

послнјѐратнӣ, -ā, -ō, ек. послѐратнӣ.

послијѐтати, по̀слијећӯ, ек. послѐтати.

по̏слић, -а и **по̏слӣћ,** -и́ћа м *дем. од посао.* — Да је све посијано, опет би ти изнашао неки послић и разлог да ме задржиш. *Лал.*

по̏слӧваи, -вна, -вно **1.** *који је у вези с пословима*: пословни интереси, пословне везе. **2.** *који је одређен за вршење послова*: ~ састанак, ~ година, ~ време, ~ просторија. **3.** *који се бави пословима, који је заузет пословима, предузетан, предузимљив у раду.* — Његов кредит и углед били су одавно утврђени у пословном свету. *Андр. И.* Италија ... се претварала у земљу велепосједника и грамзљивих пословних људи. *Пов. 1.* **4.** *који је својствен радном, предузимљиву човеку.* — Дојучерашњи голе, бивше

слуге ... добивају достојанствен, крупан пословни изглед. *Сим.*

послòвāње с *гл. им. од пословати.*

послòвати, пòслујēм несврш. *вршити послове, бавити се послом.* — А урар послује око сата, намјешта точкиће, склапа све у журби, бројчаник, казаљке. *Кал.* С њим су се познавали и пословали сви сточарски трговци и претрглије у срезу. *Ћоп.*

послòвāч, -а́ча м **а.** *онај који послује, посленик (физички и умни).* — Сви орачи и копачи и по кући пословачи. *НП Вук.* **б.** *учесник у чему, извршилац.* — И њој [старој вјештици] не мирисаше ... суд и правда, којом се ђак запријетио свим пословачима и судионицима оне ноћи [кад су тукли савјетника]. *Ков. А.*

послова́чити, -òвāчīм сврш. *учинити Словаком.*

послове́нити, -òвēнīм сврш. **1.** *учинити кога Словеном.* — Има и пословењених Аромуна. *Дед. Ј.* **2.** *учинити Словенцем. Деан. Рј.*

~ **се 1.** *постати Словен.* — Онда су се временом [Власи] ... сасвим пословенили. *Шиш.* **2.** *постати Словенац.*

пословењи́вāње с *гл. им. од пословењивати (се).*

пословењи́вати (се), -ењујēм (се) *несврш. и уч. према пословенити (се).*

пòсловица ж *кратка, сликовита изрека као израз животног искуства или мудровања, најчешће с поучним смислом, гнома.* — Он ... је заборавио да у Сирији има пословица: Ако хоћеш да си без брига, ти их чувај за појасом. *Андр. И.* Корејко ће већ налазити утјеху једино у отрцаној пословици: »Сиромаштво није срамота«. *Крањч. Стј.*

пòсловичан, -чна, -чно *који је ушао у пословице, о којему се казују пословице (због изузетних особина).* — Реч је о Стојану Чупићу ... који је, захваљујући песми, постао пословичан у нашој култури. *Сур.* Богатство перзијског краља било је пословично. *Пов. 1.*

пòсловичица ж *дем. од пословица.* — Чудио бих се ... да ниси у своју бесједу умијешао и коју пословичицу. *Вел.*

пòсловичкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на пословице.* — Ево ти још мало пословичког материјала из мојих фиша. *Сек.* **2.** *који има својство, карактер пословица.* — Његов начин причања ... његов афористички и пословички стил, необично подсјећају на краће народне умотворине. *Скерл.*

пòсловички и **пòсловично** прил. *на начин пословице, у облику пословице, кратко и прецизно.* — Јурковић ... често своје промисли кресне пословички. *Шим. С.* Мио ми је отресит говор сељака, онај у коме се мисли и животна искуства пословично изражавају. *Глиг.*

пòслōвнӣк м *прописи о пословању или поступку неке скупштине, конгреса, предузећа, посебно парламента, пословни рад*: скупштински ~, саборски ~.

пòслōвница и **послóвница** ж *пословна просторија, канцеларија, уред, писарница, биро.* — Јело се обично без разговора ... како се ради у каквој пословници. *Новак.* Концертна пословница Србије ангажовала је за свој познати циклус ... низ познатих иностраних уметника. *Пол. 1958.*

пòслōвно прил. *на послован начин, службено, званично.* — Бернардин пише њој све некако пословније. *Нех.* Ишао је журно, пословно. *Чол.*

послóвнōст и **пòслōвнōст,** -ости ж *својство или особина онога који је послован.*

пословòдство с = пословођство *вођење послова.*

пòсловођа м **1.** *службено лице које води канцеларијске послове.* **2.** *онај који управља или руководи техничком страном каквога посла, предузећа и сл.* — До њих стајало неколико шумских пословођа у шареном коцкастом одијелу са златним прстењем на рукама. *Коз. Ј.*

пòсловођин, -а, -о *који припада пословођи.*

пословòђство с = пословодство.

послòвоткиња ж *женска особа која врши дужност пословође. Бен. Рј.*

послода́вац, -вца м *онај који даје посао, који запошљава раднике или службенике, који узима под најам радну снагу.* — [Невоље] у село уносе власт, трговци, сеоски лихвари, послодавци и свећенство. *Барац.* Нису више газде него некакви послодавци. *Марк. М.*

послодàвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на послодавце*: ~ класа.

послода́вчев, -а, -о *који припада послодавцу.*

послòнити се, пòслонīм се сврш. *наслонити се.* — На бојно се копље послонио. *НП Вук.*

послòноша м необ. *отправник послова. Р-К Реч.*

послопри́мац, -мца м *онај који је у служби другога (послодавца) и за то прима плату, онај који се прими да врши неки посао, рад.* — Послодавци и послопримци истога подузећа. *Мј. 1936.*

послопрѝмачкӣ, -ā, -ō *који се односи на послопримце.*

послопри́мчев, -а, -о *који припада послопримцу.*

по̀служа ж (дат. -зи) **1.** *служба, послуживање, дворба.* — У овој се кући може добити стан, храна, огрев, прање, осветљење и послуга. *Јов. Ј.* **2.** зб. **а.** *најмљено помоћно, послужитељско особље у кући, хотелу, кафани и сл.* — У тој кући превише се често послуга мијењала. *Сим.* **б.** *помоћно особље какве установе или надлештва.* — Велику муку имађаше среска послуга док уведе кола [са мртвим хајдуком] у среско двориште. *Ранк.* **3.** војн. зб. *људство запослено око артиљеријског оруђа (топа, минобацача, митраљеза).* — Да се коњи не би много умарали, послуга је ишла пречице поред топова. *Јак.* **4.** *поступак којим се нека ствар даје на бесплатну употребу за неко време с тим да се врати о року у истом стању.* — Ја [сам] пре неки дан узео у вароши једно [јапунче] на послугу, па га сад враћам. *Дом.*

послу̀жа̏вка ж *она која послужује, служавка, кућна помоћница*; исп. послушкиња. — Валпургина послужавка ... са своје троје дјеце стиснула [се] у коноби једне од сусједних кућица. *Новак.*

послу̀жа̏вник м *дрвени или метални поднос (у облику плоче) за ношење судова и јела на сто.* — Одмах оде к столу на коме стајаше послужавник са водом и слатким. *Ранк.* А дворјаници звецкаху читав дан сребрним послужавницима и прибором. *Гор.*

по̀служба ж *послуживање.* — Закључено је да ће сва тројица бити заточени у часном затвору. За послужбу дају им се два слуге. *Нех.*

по̀службица ж покр. *дан после крсне славе кад се још наставља светковање*; исп. прислужбица. *Вук Рј.*

послужѐње с *оно што се дâ госту да се заложи, поједе и попије кад дође.* — Остале су само слуге, распоређене у кратким одстојањима, које ће додавати послужење. *Андр. И.*

послужи́ва̏ње с *гл. им. од послуживати (се).*

послужи́вати (се), -ујујем (се) *несврш. и уч. према послужити (се).*

послу̀жилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који послужује, који додаје што.* — Он се журно повуче, оставив на бојишту један митраљез, више редника и неколико мртвих послужилаца. *Лаз. М.* Трећи играч, послужилац, удаљен је од њих 4—5 метара. *Ват.*

послу̀житељ м **а.** *онај који послужује у каквој установи, надлештву, који разноси службене списе.* — Дошао је и попа са бировом, за њима црквењак са два општинска послужитеља. *Јакш. Ђ.* **б.** *онај који послужује јелом.* — Уто приступи к њему послужитељ с јелом. *Бег.* **в.** *слуга, служитељ.* — Отоич док сте још спавали, слао је настојник ове куће послужитеља: вели, морамо се на сваки начин селити. *Глиш.*

послу̀житељев, -а, -о *који припада послужитељу.*

послужѝтељица, послу̀житељица и **послу̀жите̏љка** ж *она која послужује.*

послу̀житељски, -ā, -ō *који се односи на послужитеље.*

послу̀жити, по̀слу̀жӣм свршн. **1.** *извршити какву радњу, удовољавајући чијој жељи или потреби, понудити.* — Загњурен непрестано у читање књига ... уопште није примећивао када би купци улазили ... ни помишљао да их послужи и задовољи. *Мил. Ж.* **2. а.** *бити употребљен, добро доћи у какву сврху.* — Овај човјек нека вам послужи као примјер! *Јонке.* Из њега [тенка] је Симо повадио неке делове који су му послужили за цев топа. *Дед. В.* **б.** *бити склон, ићи на руку, помоћи.* — За неколико минута послужи ме луда срећа. *Матош.* **3.** (чиме) *понудити, почастити, погостити.* — Старамајка их послужи ракијом и топлим ломљеним хлебом. *Ћос. Б.* **4. а.** *провести у служби неко време.* — Кад који [шегрт] овако неколико година послужи, па дође у кућу нов, онда овај нови овога замијени. *Вук.* Отишао у Сарајево за учитеља, гдје је послужио неколико година. *Рј. А.* **б.** *бити на служби, на корисни, на располагању, помоћи.* — Само је Латифа заостала и сјела отрага да послужи ако би још требало. *Огр.* **5.** спорт. *додати (лопту).* — Другим лоптама послуже своје суиграче. *Ват.*

~ **се 1.** *узети од онога што је понуђено.* — Заиска слатко и воду. Донеше му, те се послужи, па оде на посао. *Дом.* **2.** *употребити, применити.* — Пођите одмах, или ћемо се послужити силом. *Кум.* Ту се гђа Перса сетила свију негдашњих мајсторија којима су се послужили ... да улове младога клирика Ђиру. *Срем.*

Изр. ~ се приликом *искористити прилику, окористити се приликом.*

по̀слу̀жје с правн. *право да се неко послужи у нужним случајевима туђом својином (кућом, земљом), сервитут.* — Ко има на нечијем добру право послужја, он треба да [се] ... њим послужује тако како ће терет бити лакши власнику послужнога добра. *Рј. А.*

по̀служнӣ, -ā, -ō правн. *којим се неко може служити, над чим има право употребе.* — Ко тражи законску службеност, дужан

је дати накнаду власнику послужног добра. *Арх. 1926.*

пòслужнӣк м **а.** *онај који послужује (у кући, у хотелу, у установи, у цркви и сл.).* — Стари Јожа ... послужник, пије свој облигатни кригл. *Крл.* **б.** *посилни.* — Ако већ нијеси способан за фронту, бит ћеш послужник којега часника. *Мишк.*

пòслужнӣков, -а, -о *који припада послужнику.*

пòслужница ж *жена која послужује.* — Кад су видјели [радници у кавани] да нам послужница руку пружа, умирили се. *Маж. Ф.*

послу́ктити, пòслу́ктӣм сврш. покр. *в. послухнути (1).* — Управ се спремао да легне кад му се кроз хук учини да неко споља дозива. Послукти боље — доиста зову и ударају на ... вратима. *Десн.*

послу́тити, пòслу́тӣм сврш. *доћи до правилног мишљења на основу каквих знакова, знамења, осетити, наслутити.* — Послути да се ваљда добро не пазе. *Цар Е.* Причини му се да нетко у сјени стоји. Послути, није ли то баруница. *Бал.*

пòслу́х м **1.** *слушање.* — Људи [су] још у полусну, при послуху оштрог каскања [кола], говорили ... *Коз. Ј.* **2.** *послушност, покорност.* — Неће већ од моје куће никад ни службе ни послуха госпоштина имати. *Љуб.* Послуха нема никаква, а сви се ждеру међу собом, баш као пси. *Бен.* **3.** црквено *обавеза која се тражи од свакога редовника или монаха према својим поглаварима.*

Изр. **ускраћивање грађанског послуха** *неизвршавање законских прописа као средство борбе подјармљених народа за своју самосталност.* — Извршни одбор свеиндустријског конгреса закључио је да се опћа ускрата грађанског послуха понови у далеко оштријој форми. *Обз. 1932.*

пòслухнути, -нӗм сврш. **1.** *мало послушати.* — Директор нађули уши, послухну и онда настави причу. *Б 1958.* **2.** *учинити што је заповеђено или саветовано.* — Горостас послухну старицу и стави блиједу дјеву на столац. *Шен.*

пòслу́ш ж *слушање, прислушкивање. Р-К Реч.*

послуша́вати (се), -ӯшāвāм (се) = послушивати (се) *несврш. и уч. према послушати (се).*

пòслу́шан и **пòслушан,** -шна, -шно *који добро слуша, који је спреман да послуша, покоран.* — [Саонице] вуку ... ескимски пси ... који су према Ескимима врло послушни. *Петр. М.*

послуша́ње с необ. *послух (2).* — Кад је снаха у двор улазила, по двору је срећу дијелила: свекровима тихо послушање, дјеверима брзо сусретање. *НП Вук.*

пòслушати, -ām сврш. **1.** *провести мало или неко време слушајући.* — Причувник сједе за сто да послуша господу како ће пјевати. *Тур.* Устави се сунце на заходу да послуша пјесму Обренову. *Ств. 1948.* **2.** *напрегнути слух или пажњу да се боље чује, схвати; ослушнути.* — Негдје у селу чуо се глас кратак — као крик. Хаџија послуша сад на ту страну. *Сиј.* **3. а.** *извршити што је заповеђено или саветовано, учинити по жељи, покорити се чијој вољи.* — Како ти у срце стављам, онако ми послушај вољу. *М-И.* Да се случајно нашао енергичан вођ, послушали би га без поговора, ма у којем правцу их повео. *Јак.* **б.** *послужити, помоћи.* — Каже пандуру да га [затвореника] пусти и да му нареди да иде поповој кући да што послуша. *Дом.* Радо су се стављала на услугу кад би им ко отуда затражио да што послушају. *Уск.* **4.** *саслушати и испунити (молбу), услишати.* — Послушај, Боже, речи ове ... горко ти се моли онај који у тебе сумња. *Макс.*

~ **се** уз. повр. *узајамно се слушати.* — Тако рекли, па се послушаше, све војводе на ноге ђипише. *НП Вук.*

послуши́вати (се), -ӯшујēм (се) несврш. = послушавати (се).

послушкива́ти, -ӯшкујēм *несврш. и уч. према послушати.* — Мамурно је зурио у ноћ. Послушкивао је пој Милоја Радуловића. *Јел.*

пòслушкиња ж *женска особа која послужује, служавка.* — Често се будила и мислила је ли послушкиња ватру до краја утрнула. *Драж.*

послу́шљив, -а, -о *в. послушан.* — Него нам буди весела и послушљива, покорна и умиљата. *НП Вук.*

пòслушнӣк, -а и **послу́шнӣк,** -ика м **1.** *онај који је послушан, који слуша без поговора.* — Та сви богови ми на Олимпу што нас имаде покорни смо, и твој је послушник сваки измед нас. *М-И.* Међу њима било је различитих људи и од симпатизера нашег покрета ... па до отворених фашистичких послушника, који су ревносно извршавали сва наређења окупатора. *Чол.* **2.** црквено *приправни степен пре ступања у калуђерски ред.* — Љубомир је већ прави ђак — послушник: навикао се потпуно на свој посао, па га врши без помоћи. *Ранк.* Један наш савремени калуђер био је послушник на Атосу. *Л-К.*

пòслушница и **послу́шница** ж *она која је послушна.* — Да ти будем мајци послушница. *Вук Рј.*

пòслушнички и **послу̀шнӣчки** прил. *попут послушника, без поговора.* — Понизно, послушнички, без икаквих протеста, ови општинари извршавали су све што окупатор зажели. *Ман.*

пòслушнӣштво и **послушни́штво** с *слушање, покоравање без поговора.* — Код нас нема послушништва, па према томе ни анатемисање непослушника. *Б 1958.*

пòслу̏шно и **пòслушно** прил. *на послушан начин.* — Радио је послушно и ревно све. *Том.* Једно се крило [врата] отвори и послушно и лако клизи по шаркама. *Рист.*

пòслу̏шнōст и **послу̏шнōст,** -ости ж *својство или особина онога који је послушан:* ропска ~, слепа ~.

послу̏шчār, -а́ра м *онај који слуша, који послушно врши што му се нареди.* — Ту је и онај Мали Ђука, онај златни мали послушчар, који је већ осетио да је живот бо̀рба и патња. *Богдан.*

после-, ек. после-.

послед-, ек. послед-.

посма̀тралац, -аоца м *посматрач.* — Тек је [хаљина] додиривала њене полуразвијене груди, остављајући до воље посматраоцу да их замишља онакве какве хоће. *Уск.* Савремени посматраоци сеоског живота међу Словенима Балканског полуострва нису нашли никаквих трагова задружне сеоске имовине у великом. *Нов.*

посма́тралӣште с *место с којега се што посматра, гледа, гледиште, стајалиште.* — Човјек се сјети да је доведе до онога посматралишта с којега је [у задње вријеме] ... он сам гледао у свијет. *Леск. Ј.*

посматра̀нӣк, -и́ка м *онај који се посматра, на коме се врши посматрање.* — Испитивач ... изазива код посматраника или субјекта појаве вештачки. *Псих.*

посма́трање с *гл. им. од посматрати.* Изр. послати (одвести) кога на ~ *ставити га под сталну лекарску контролу.*

посма́трати, пòсмā̀трām несврш. *пажљиво гледати у кога или што; обраћати пажњу на што, чинити што предметом свога занимања, проматрати.* — Малишани, скупљени у гомилу крај постеље, уплашено су посматрали сестру. *Макс.* Кватерников чин ... био је углавном вазда посматран са гледишта страначке конјунктуре. *Нех.*

посма̀трач, -а́ча м **а.** *онај који посматра, гледа кога или што, проматрач, гледалац, мотрилац.* — Да је он [полицајац] био добар посматрач, могао би опазити како на Ђуричину лицу сијну радостан израз. *Дом.* Иста појава ... може да у више посматрача пробуди посве различите мисли. *С 1919.* **б.** *онај који по служби или дужности посматра, пази на што.* — Држава [Норвешка] ... одржава и једну метеоролошку станицу у којој стално раде четири посматрача. *Петр. М.* Сам Лигин секретаријат шаље на те конгресе своје посматраче. *ХР 1928.*

посматра̀чица ж *жена посматрач.*

посма̀тра̄чкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на посматраче:* ~ способност.

посма̀тра̄чница ж *место с којега се посматра, посматралиште, проматралиште.* — Читава флота ... бродова, читава шума од катарки ... при чијим се врховима налази посматрачница. *Петр. М.*

посме́ва̄ње, ијек. посмијева̄ње, с *гл. им. од посмевати се.*

посме́вати се, пòсмēвām се, ијек. посмијева̀ти се, несврш. *подсмевати се.* — Грехота је посмевати се мртвацу! *Глиш.* А мени се братац посмијева. *Ботић.*

пòсмеђао, -а̏ла, -а̏ло и **посмѐђао,** -ала, -ало *који је постао смеђ.* — Освијетлило је [сунце] безобзирно његову крупну, кошчату особу као и посмеђале старе кровове. *Кал.*

пòсмеђити и **посмѐђити,** пòсмеђӣм сврш. *постати смеђ.* — Ако [анилин] стоји на уздуху, ускоро посмеђи. *ОК.*

пòсмēх, ијек. пòсмијех, м **1.** *осмех.* — Слушао уз блажен посмијех пецаве пошалице друштва. *Шен.* И кад, кô посмех на ту срећу ташту, весела зора на истоку сине ... пођи ћу да ти сутра дођем снова. *Рак.* **2.** *подсмех.* — Лако је за њ! — јави се с посмијехом навдар. *Тип.*

посмехи́ва̄ње, ијек. посмјехи́ва̄ње, с *гл. им. од посмехивати се.*

посмехи́вати се, -ѐхујēм се, ијек. посмјехи́вати се *несврш. и уч. према посмехнути се.*

пòсмехнути се, -нēм се, ијек. пòсмјехнути се, сврш. **1.** *насмехнути се, осмехнути се.* — Погледа Кањош благо, пак се посмјехну. *Љуб.* **2.** (коме) *учинити кога или што предметом смеха, лако, мало, подругљиво се насмејати на рачун кога или чега.* — Боље да га убијеш него да му се посмехнеш за што. *Глиш.*

посмѐхуша, ијек. посмјѐхуша, ж *она која се посмехује.* — При растанку посмјехуша Марија бризнула плакати. *Павл.*

пòсмешак, -шка, ијек. пòсмјешак, м *смешак.* — Посмјешак његов крио се у густим брковима. *Коз. Ј.*

пòсмēшан, -шна, -шно, ијек. пòсмијешан *подоста, прилично смешан.* — Било [би] посмијешно ... кад би ко тражио сродство нашега »тура« са овом истом славенском ријечи у значењу »дивљег вола«. *Вук.*

пòсмешицē, ијек. пòсмјешицē, прил. *смешећи се.* — Мара (гледајући га посмјешице кано да тражи разлог његова доласка): А ... што си ми дошô, Васо? *Војн.*

посмѐшљив, -а, -о, ијек. посмјѐшљив **1.** *који изазива посмех.* — А сада узвраћа посмјешљиве доскочице хитре удовице. *Дражс.* **2.** *који је пун посмеха, који се посмехује.* — Кад је изашао с безбрижним, посмјешљивим лицем, извадио је сат да утврди вријеме. *Кал.*

посмѐшљиво, ијек. посмјѐшљиво, прил. *посмехујући се.* — Грго стоји равнодушно ... Лоде посмјешљиво, наслоњен на довратак. *Кал.*

пòсмēшно, ијек. пòсмијешно, прил. *на посмешан начин.* — Заклања их руком ... и при том посмијешно издиже главу. *Божић.*

посмéштати, пòсмēштām, ијек. посмјéштати, сврш. *сместити једно по једно.*

посмијáвати се, -ијāвāм се (ијек.) несврш. *смејати се подругљиво коме.* — Немој ми се, синко, посмијавати. *Рј. А.*

посмѝјати се, пòсмѝјāм се (ијек.) несврш. *в. посмијавати се.* — Синоћ Марко с мајком вечерао, вечерајућ све се посмијао. *НП Вук.*

посмѝјати се, -јēм се (ијек.) сврш. *насмејати се више или мање подругљиво и злурадо.* — Гори нам се, брате, посмијаше и гори се од нас иженише. *НП Вук.*

посмије-, ек. посме-.

посмѝјуша ж (ијек.) покр. *в. посмехуша. Рј. А.*

посмѝјушкē и **посмијȕшкē** прил. (ијек.) *смешећи се.* — Њезину [дјевојчину] плахост потпазио и стражар, па је посмијушке погледа. *Торд.*

посмѝрити, пòсмѝрīм сврш. *намирити, извршити једно по једно.* — Најприје посмири послове, пак онда иди спавати. *Рј. А.*

пòсмицати, -ичēм сврш. **1.** *смаћи једно по једно, побити, убити све или многе.* — Посмица их, срца не искали, што без страха сви су пред њим пали. *Маж. И.* **2.** *појести једно по једно.* — Довукла [сам се] до њих [колача], па све једног по једног посмицала. *Михољ.* **3.** *расути, растурити.* — Рађе [м. радије] дјецу у војнике дамо, но за откуп благо посмицамо. *Март.*

посмје, ек. посме-.

посмòлити, пòсмолīм сврш. *намазати смолом површину чега. Р-К Реч.*

посмòтрити, пòсмотрīм сврш. **а.** *погледати, разгледати, промотрити.* — Будак га боље посмотри: нешто непопустљиво, срчано али мирно почивало му на лицу. *Цар Е.* Не пропусти никога да прође а да га не посмотри. *Вуков.* **б.** *уочити, распознати све потанко.* — Довољно је ако узмемо и само мајушан делић од корена [воћке], па га посмотримо кроз ... микроскоп. *Тод.* **в.** *оценити, решити, испитати, истражити.* — Да посмотримо како постају небеска тијела. *Ств. 1952.*

посмрáдити, пòсмрāдīм сврш. *учинити што смрдљивим, загадити. Рј. А.*

посмрзáвати се, -рзāвāм се сврш. *смрзнути се једно по једно.* — Кад стегне јака зима, могу се [пчеле] посмрзавати. *Рј. А.*

посмртéнче, -ета с индив. *в. посмрче.* — Из слатког га санка трже глас да роди посмртенче. *Прер.*

пòсмртина ж *посмртнина.* — Позва га у Крагујевац, преда му посмртину Урошевића. *Павл.*

пòсмртнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на време после смрти:* ~ изложба, ~ звона. **2.** *који је објављен после чије смрти.* — Посмртне хартије Сремчеве ... помажу више но ишта да се разуме оригинални писац и човек који их је писао. *Скерл.* У предговору посмртној збирци ... каже ... *Р 1946.*

Изр. ~ листа, ~ плакат *смртовница;* ~ говор, ~ слово *говор покојнику над отвореним гробом;* ~ маска *отисак с лица умрлог у воску или гипсу.*

пòсмртнӣк м *мушко посмрче. Рј. А.*

пòсмртнина ж **1.** *(за)оставштина после смрти.* — Предавши му посмртнину своја секретара ... кнез да Миши и неку своју храну ... да је спусти низ Дунав. *Рј. А.* **2.** *новчана помоћ која се даје за погреб или сахрану породици покојниковој.* — Добијаће удовице и деца ... једномесечну обезбеђену зараду умрлога као посмртнину. *Лапч.* Посмртнина ... могла им се исплатити у случају да је осигурани умро послије ... шест мјесеци чланства. *Цес. А.*

пòсмртница ж **1.** *писмена или штампана обавест о чијој смрти, смртовница, умрлица.* — Погледа и не виде више Анино писмо, него црно уоквирену посмртницу. *Дав.* **2.** *посмртна песма, посмртни марш.* — Тишина свуда, тек што штурак пјева младићу биједном посмртницу. *Хар.* Војник учини покрет руком и звизну посмртницу. *Сек.*

пòсмртничāр м индив. *онај који говори посмртни говор, посмртно слово.* — фиг. Постајем ... неки крвник, гробар или бар »посмртничар« чакавштине. *Наз.*

пòсмртно прил. *након, после смрти.* — Само зинеш ли и проговориш да си четник, посмртно ћу те бријати. *Јел.*

пòсмрчāд ж *зб. им. од посмрче.*

пòсмрче, -ета с (супл. мн. пòсмрчāд) *дете које се родило после очеве смрти.* — Родила [је] дете за које је дуго мислила да је посмрче, јер се муж није јављао. *Андр. И.* фиг. *књижевна дела која су штампана после смрти писчеве.* — Из посмрчади Мирце-Схафије. *Змај.* Посмрчад [пјесме] готово редовно имају лошу судбину. *СКГ 1937.*

посмýдити, пòсмýдīм сврш. *опалити, опрљити.* — Дисао је журно . . . гледајући . . . на ливаде посмуђене сушом. *Лал.*

посмýцати, пòсмýцāм сврш. *одвући, гурајући или вукући кога потрбушке.* — Дохвате сељани бабу Цвијету [ко за руку ко за ногу] . . . тер је посмуцају пут пасје јаме изнад села. *Љуб.*

~ **се** *проскитати се, ударити у скитњу. Вук Рј.*

поснажúвати, -ȁкујēм *несврш. и уч. према поснажити (1).* — Поснаживали су појединци људи народну ћуд, те су доброчинства у народ[у] сјала. *Миљ.*

поснáжити, пòснāжīм сврш. **1.** *учинити снажним, ојачати, очврснути, појачати.* — Илија му поснажи наду. *Миљ.* **2.** *очистити*: ~ собу, ~ коња. *Рј. А.*

поснàшица ж *деверуша, јенђибула.* — На колима која су возила младожењу и младенку па поснашицу свирала је Јожичина дружина. *Ков. А.*

поснéжити, пòснēжīм, ијек. посниједжити, сврш. *посути, покрити снегом. Прав.*

пòснӣ и **пòснӣ,** -ā, -ō *одр. према постан.*

пòснижē и **пòснижe** прил. покр. *доста ниже, прилично ниже. Р-К Реч.*

поснúзити, пòснӣзīм сврш. *мало снизити. Р-К Реч.*

поснијèжити, пòснијежīм, ек. поснéжити.

пòснйк м *онај који пости, испосник.* — Нема већ редовника старога кова, посника, трудољубаца и штедника. *Љуб.* Није ништа чудновато што је такав велики посник . . . и »чуда видио«. *Л-К.*

поснúмати, пòснӣмām сврш. **1.** *снимити, скинути постепено, једно по једно.* — А дјевојка своје [одијело] поснимала, диздарево па облачи на се. *НПХ.* **2.** *фотографисати све редом.*

пòснити[1], -ӣм сврш. *мало снити, сањати.* — Прва [му је] брига: лећи, и . . . поснити о срећи. *Уј.*

пòснити[2], -ӣм несврш. *чинити посним, исцрпљивати.* — Дивни граде, ти си свој циновски крак зарио у сочно тмасто тијело . . . Панонске равнице! И посеш је, сушиш, посниш. *Тон.*

пòсница ж *испосница. Р-К Реч.*

пòсно и **пòсно** прил. *на постан начин, као кад је пост. Р-К Реч.*

поснòвати, пòснујēм сврш. *постепено, једно по једно завршити, засновати.* — И толике су се основе морале посновати. *Креш.*

поснòпити, пòснопӣм сврш. *везати у снопове, уснопити.*

~ **се** *уз. повр.*; фиг. *укрстити се као снопље.* — Поснопили се [Ненад и Борко], задихали од рвања и напрезања. *Ђур.*

пòснōст, -ости ж *особина онога што је посно. Г-К Реч.*

пòсобак, -обка и **пòсобац,** -обца м = посебац (1). — Роди мајка девет пособаца у зло доба у гладне године. *НП Вук.* Ако ли би Вуко утекао са његова два посопка сина, на зло ће ти сјутра зора доћи. *НП Вук.*

посòбити, пòсобӣм сврш. покр. *покорити, освојити, посвојити.* — Не могоше . . . његову земљу пособити. *НП Вук.* Још нека нас Турци пособе, као што и хоће, биће тјесније и вама и Млечићима. *Љуб.*

пòсобица ж = посебица. — У госпође Иван-беговице девет кћерка, девет пособица. *НПХ.*

пòсобље с *покућство.* — Они су јој се чинили као богато, али старо пособље у сјајној дворани. *Том.* Што су собе пренатрпане пособљем . . . изгледају вазда непоспремљене. *ХР 1928.*

пòсобнйк м *пособак, пособац.* — Док не родиш до девет синова, девет сина, девет пособника. *НП Вук.*

пòсобница ж *пособица. Р-К Реч.*

посокòлити, -òколӣм сврш. *одобрити, охрабрити.* — Фратри се згледаше смијући се, а то посоколи Дундака. *Мат.* Сетите се Беле . . . морате је посоколити, сироту девојку. *Мил. В.*

~ **се 1.** *постати соколом.* — Нема горе жалости него кад се врана посоколи. *Павл.* **2.** *појуначити се, ослободити се.* — Некако се посоколио: више се не дивљачи и не туђи од свијета. *Цар Е.*

посòлити, пòсолӣм (трп. прид. пòсољен) сврш. **1. а.** *ставити со у јело, зачинити сољу*: ~ супу, чорбу. **б.** *посути сољу.* — Растаљени . . . восак посолили [су] тик до пламена да се свијећа спорије троши. *Божић.* **в.** *извршити какву радњу на начин као кад се посипа со.* — Узмите мало шећера, па посолите кришке. *Срем.* фиг. Него, хајде да је [земљу] посијемо, то јест да је посолимо зрном памети! *Мар.* **г.** *ставити у слани раствор, у слану отопину, у саламуру*: ~ месо, ~ сланину. **2.** фиг. *појачати, истаћи, нагласити учинак (нечега).* — [Уводничар »Работническог дела« труди се] да неке

оптужбе ... против наше Партије посоли и још грубље изрази. *Пиј.* Требат ће и о њему рећи по коју посољену. *Божић.* **3.** *свести на праву, разумну меру.* — Знате ли ви — уплете се учитељ — да су у кита уста као ова механа, па само хукне у се — а човек улети! ... — Е, то ваља посолити, шануше међу собом сељаци. *Глиш.* — Ах, ала лажеш! Да си бар прво посолио! *Моск.* **4.** фиг. *оштро, подругљиво одговорити.* — Радије гледајте кроз прозор! Видјет ћете тамо и нас и себе, — слано јој посоли Калкић. *Божић.*

пòсолица ж *био покривач од морске соли по трави и лишћу, који штетно делује на раст биљке.* — Између процијепа ... расте гдјекоји жбун ... закржљао од морске посолице. *Тип.*

посољáвати, -ôљāвāм *несврш. и уч. према посолити.*

пòсопка ж *пособица.* — Њих три сестре посопке биле су у оца. *Рј. А.*

пòсопче, -ета с *дем. од пособац.* — Роди љуба троје посопчади. *Рј. А.*

пôспа и **пòспа** ж **1.** *оно чиме се што посипа.* **2. а.** *железни опиљци или струготине које се употребљавају при бојењу сукна. Рј. А.* **б.** *ситни фини песак који море нанесе.* — У само море на плећари нанио се танушан вал мекушне поспе, чисте као пјена. *Павл.*

поспáвати, пòспāвāм сврш. *мало одспавати, поспати* (*б*).

поспàвљив, -а, -о *поспан, сањив. Рј. А.*

поспàвљивац, -йвца м *поспанац. Рј. А.*

пòспадати, -ām сврш. *заморити се, изморити се, посустати* (*од умора, од трчања*): ~ с ногу. *Р-К Реч.*

поспаљívати, -àљујēм сврш. *спалити све редом, једно по једно.* — Козаци су ... поспаљивали скупоцену чоху руво и ствари. *Глиш.*

пòспāн, -а, -о **1.** *који је као у полусну, коме се спава, сањив, дремљив.* — Рибји му брци жмигају брже од дремовних, поспаних очију. *Михољ.* Језде избори ваздухом ... и терају поспане људе. *Каш.* **2.** *који позива на сан, који изазива сан, који успављује.* — Заспасмо ... на поспани жубор језера. *Матош.* **3.** *који је утонуо у сан.* — Са дјететом и женом кроз поспана предграђа ... стигли [су] на тамно рвалиште. *Уј.* **4.** фиг. **а.** *који се чини као да спава, непокретан, непомичан.* — Нема у њима никаквог живота ... чувају само свој поспани мир. *Глиг.* **б.** *који је без снаге, слаб, млитав, спор, полаган.* — Покрочи према нискоj ... кућици од које је падало блиједо поспано свјетло. *Ђал.* Оно нешто отреситијих људи ... били су мало-помало захваћени поспаном непокретношћу масе. *Ћоп.*

поспáнац, -нца м *онај који воли много да спава.* — Буди поспанац-домобранац, као што и сви други! *Кол.*

пòспāнка ж *она која воли много да спава.* — Премда је била највећа поспанка, прва је скочила с кревета. *Бен.*

поспáнко м *поспанац, спавало. Р-К Реч.*

пòспāно прил. *на поспан начин.* — На храстићима искривљеним од буре поспано су већ чучале птице. *Михољ.* фиг. Лампе су жмиркале поспано. *Кол.*

пòспāнōст, -ости ж *својство или стање онога који је поспан.* — Готово све је спопадала поспаност од јучерашњег бдења. *Бен.* фиг. У једних писаца осећа се сиромаштво језика ... јавља се поспаност у тону и као неко замуцкивање у стилу. *Прод.*

пòспасти, пòспаднēм сврш. *мало спасти.* — Емки гаће поспадоше. *НП Вук.*

пòспати, -пйм сврш. **а.** *заспати, уснути једно за другим.* — Ту би се стари Стипанчићи одмарали ... кад би дјеца поспала. *Новак.* Све поспа као поклано. *Вес.* **б.** *мало провести у спавању, поспавати.* — Ручаће у хладу под врбама и затим поспати бранећи се од комараца. *Андр. И.* **в.** *преспавати.* — Стеван поспи два сата, па вечера и настави пут. *Љуб.*

пòспех, ијек. пòспјех, м заст. *журба, хитња.* — У поспјех Бруно на пут далек креће. *Марк. Ф.*

пòспешан, -шна, -шно, ијек. пòспјешан **1.** *брз, хитан, журан.* — Поспјешним кораком превалим још оно поља и дочепам се шуме. *Јурк.* Грдна прашина и плева летела је и падала, благодарећи поспешном ветру. *Срем.* **2.** *користан, повољан, наклоњен. Р-К Реч.*

поспеше́ње, ијек. поспјеше́ње, с *убрзање.*

поспеши́ва̄ње, ијек. поспјеши́ва̄ње, с *гл. им. од поспешивати.*

поспеши́вати, -пèшујēм, ијек. поспјеши́вати *несврш. и уч. према поспешити.*

пòспешити, -йм, ијек. пòспјешити, сврш. *убрзати, пожурити, ускорити, похитати.* — Весело срце поспјешило корак, кано да ме вјетар носи. *Буд.* Догодило се нешто што је поспјешило разјашњење међу њима. *Бег.* Кондензацију можете поспјешити с неколико капи солне киселине. *ОК.*

пòспешница, ијек. пòспјешница, ж **а.** *писмена опомена да се што брже сврши, пожурница. Прав.* **б.** *журење, хитња, прешност. Р-К Реч.*

по̀спешно, ијек. по̀спјешно, прил. **1.** *брзо, хитно, журно.* — Темељно начело ... прописа новога закона о штампи стоји у ... настојању да поступак ... буде поспјешно проведен и довршен. *Мј. 1926.* **2.** *повољно, корисно.* — Одабрали су за становање баш оне положаје на којима се цела позната цивилизација врло поспешно развијала. *Жуј.*

по̀спјех, ек. по̀спех.

поспјеш-, ек. поспеш-.

по̀спор, -а, -о *доста, прилично спор.* — Ако је [бог] каткад и поспор, опет је достижан. *Шапч.*

по̀справити, -и̏м сврш. *учинити, зготовити, довести у ред, уредити све или много, једно за другим. Бак. Реч.*

по̀справљати, -а̄м *несврш. и уч. према посправити.*

поспрда̀ва̄ње с *гл. им. од поспрдавати се.*

поспрда̀ватн се, -рдава̄м се *несврш. и уч. према поспрдати се.*

по̀спрдан и по̀спрдан, -дна, -дно *подругљив, поругљив, увредљив.* — Ах, шта је то! — омаловажио би Ђука сав говор чич-Паве уз ... поспрдан смијешак. *Коз. И.* Његовом љубоморном срцу није много требало: један сумњив поглед, једна поспрдна речца и — онда је све свршено. *Вес.*

поспр̀дати се, по̀спр̀да̄м се несврш. *излагати кога или што спрдњи, увредљиво, подругљиво се односити према коме.* — Улазе бахато ... дрско загледају туђе жене, поспрдају се с вратарима. *Пол. 1958.*

по̀спрдица ж *поспрдна, подругљива, увредљива реч.* — Зет се није увредио на ту поспрдицу. *Бил.*

поспр̀дљив, -а, -о *који се поспрдава, подругљив.*

поспр̀дљиво прил. *поспрдно, подругљиво.*

поспр̀дљивбст, -ости ж *својство онога који је поспрдљив.*

по̀спрдно и **по̀спрдно** прил. *спрдајући се, увредљиво, подругљиво.* — Она ме погледа поспрдно, презирно ... и окрене ми леђа. *Кос.* У болничком ходнику дочекао ме је љекар поспрдно. *Чол.*

по̀спрднути се, -нём се сврш. *наругати се.* — Гдје год би га срели, свагдје би се с њиме поспрднули. *Торд.*

поспре́ма̄ње и **по̀спрема̄ње** с *гл. им. од испремати:* ~ стана.

поспре́мати, по̀спрёма̄м и **по̀спремати,** -а̄м *несврш. и уч. према поспремити.*

поспре́мити, по̀спрёмӣм и **по̀спремити,** -и̏м сврш. **а.** *довести у ред.* — Поспреми торбу, овјеси је прекорамице. *Коз. И.* Ја ћу поспремити стан, приставити ручак. *Дав.* **б.** *дати коме или чему уредан изглед, спољашност.* — Морала [је] да умије и поспреми свог дечака. *Пол. 1959.*

поспу̀стити, по̀спустӣм сврш. *мало спустити.* — Баш је намјерио да благује кадли изненада поспусти нож и вилицу. *Креш.* фиг. Лијепа [је] собарица поспустила поглед. *И.*

~ **се** *спустити се, сићи.* — Горњу чатму кули обронише, у доњу се Бабић поспустио. *НПХ.* Жарко сунце, поспусти се ближе! *Рј. А.*

поспу̀штати, по̀спу̀шта̄м сврш. *спустити једно по једно.* — Одмах све галије поспуштају платно. *Вел.* Козаци не дишу, поспуштали сабље и стали као укопани. *Кнеж. Л.*

поспра́мити, по̀спра̄мӣм (трп. прид. по̀спра̄мљен) сврш. **а.** *укорити кога са жељом да се изазове стид, кајање; натерати кога да се стиди, осрамотити.* — Он је више волео да уразуми неуке него да посрами противнике. *Прод.* Сви љути, намргођени, чак и посрамљени. *Кол.* **б.** *довести у забуну, у неприлику.* — Грлато праскала у смех кад год би Јаблан коју довитљиву добацио или посрамио грубим псовкама окупљене сељанчице. *Рад. Д.*

~ **се** *осетити стид, постидети се.* — Можда се посрамио што у свом тору нема прасета за лугара?! *Кос.* Власта одједаред умуче, прогута нешто, посрами се. *Сек.*

по̀спра̄мљено прил. *срамећи се, стидећи се.* — Вели председник посрамљено: — Старији је старији. *Дом.* Опазивши да још увијек држи иглу у руци, стави је посрамљено у џеп. *Франг.*

по̀спра̄мљенбст, -ости ж *стање онога који се срами.*

по̀спра̄мно прил. *посрамљено.* — Криста би све то [мало меса и гужваре], и не гледајући, турила под пазухо, чисто као посрамно рекла: »Због ом, па фала«, и онда ... кући потрчала. *Берт.*

поспра́нац, -нца м погрд. *човек мале вредности.* — По читавој четврти називали [су га] »посранац Јеном«. *Јонке.*

по̀спрати се, по̀серём се сврш. вулг. *извршити велику нужду, потребу.*

по̀србити, -и̏м сврш. *учинити да ко буде Србин, да што постане српско.* — Он [Досите] је те идеје посрбио и прилагодио ... потребама нашега народа. *Прод.*

~ **се** *постати Србин.*

посрбљава̀ти (**се**), -рбљава̄м (се) и **посрбљи́вати** (**се**), -рбљујём (се) *несврш. и уч. према посрбити (се).*

посребра́ва̄ње с *гл. им. од посребравати.*

посребра́вати, -ѐбрāвāм = посребривати *несврш. и уч. према посребрити.* — Посребрава [месец] све што у заласку сунчеву беше пурпурно и златно. *Дом.*

посребрѐнāр, -ара м *занатлија, обртник који посребрује. Бак. Реч.*

посребри́вање с *гл. им. од посребривати.*

посребри́вати, -ѐбрујēм несврш. = посребравати.

пòсребрити и **посрèбрити,** пòсребрӣм сврш. **1.** *покрити, премазати танким слојем сребра.* — На тим пониклованим, посребреним ... посудама огледало се његово лице. *Пол. 1958.* Посребрено ново сребро зове се алпака. *ОК.* **2.** *учинити што сребрастим, дати чему боју или сјај сребра.* — Мјесец ... посребрио висове брдина. *Цар Е.* Први зраци посребрили су крила авиона који је лебдео између два плава бездана. *Поп. Ј.*

посрèбрити и **пòсребрити,** -ӣм сврш. **1.** *в. посребрити.* — Је л' истина ... да ти имаш гувно уз авлију, помједено па посребрњено? *НП Вук.* **2.** фиг. *постати боје као сребро, посѐдети.* — К тој двојици придође овисок човјек ... црне браде, у којој су се већ биле посребриле многе нити. *Кум.*

посребрња́вање с *гл. им. од посребрњивати:* ~ новог сребра. *Батут.*

посребрња́вати, -рњујēм *несврш. и уч. према посребрнити.*

пòсред (ек. и ијек.) предл. с ген. *с речју или изразом на које се односи означава* **а.** *средину места или простора онога што реч или израз у ген. значи.* — Завршивши стари Бушински заставши посред собе. *Леск. Ј.* Тукла нас необично јака артиљерија. Падала су зрна посред колоне. *Дед. В.* **б.** *средишни део времена, време после почетка и пре свршетка онога што реч или израз у ген. значи.* — Два се тића побратила, до два сокола, посред боја, посред мила, посред покоља. *Кост. Л.* Посред те забаве и веселе гозбе зачује се на вртним вратима звоњава. *Креш.* **в.** *да се нешто збива или да нешто јесте између онога што реч или израз у ген. значи.* — Само домаћи петô посред њих остао још онај лепи, стари, летошњи петао. *Срем.* Те смо посред кестенова туговали, жаловали. *Уј.*

Изр. ~ среде *управо, баш у средини.*

пòсредан, -дна, -дно **1.** *који је по среди, средњи. Бак. Реч.* **2.** *који делује, који се испољава не директно, него посредством, помоћу чега, који се остварује заобилазним путем, индиректан.* — Социјализам у Србији није дошао ... из западне Европе, но посредним путем ... из Русије. *Скерл.* Сличну посредну улогу између хрватског Југа и Сјевера одиграт ће Задар још једном у доба Павла Витезовића. *Комб.*

Изр. посредни одел *одел, одељење у казниона ма у коме се налазе осуђеници којима је издржавање казне ублажено.* В. пр. уз посредованац.

посре́ди, ијек. посријèди, прил. и предл. с ген. **I** прил. само у изразу: бити ~ *бити у питању.* — Ја мислим да је посреди нешто друго. *Бар.* Швејк и Сајер тврде да је посриједи само нека мала шала. *Јонке.* **II** предл. *између;* исп. посред (в). — Да, ми се баш волимо оволико што новац није посреди нас. *Уск.*

посре́дити, пòсрēдӣм сврш. *ставити у ред, уредити све редом.* — Бијаше стари Тодор већ посредио благо. *В 1885.*

пòсреднӣк м **1. а.** *онај који помаже да дође до погодбе, до споразума, да се успешно сврши какав посао.* — Злато ... краљ француски преко млетачких посредника шаље краљу Јанушу. *Нех.* Њему [Станковићу] није требало ни заштитника ни посредника. *Прод.* **б.** *онај који помаже да дође до измирења међу онима који се свађају или парниче.* — Ћир-Моша је покушао да ублажи гнев Наумов и послао му једног посредника. *Срем.* **в.** *меродавна особа чијем се суду сви подвргавају.* — Повикао [Рим] ... Ја сам посредник између вас на земљи и бога на небу. *Нен. Љ.* **2.** *оно што се налази између две ствари и чини да једна делује на другу.* — Јавља се стока као посредник у размјени. *Пов. 1.*

Изр. царински ~ *стручњак у царинским пословима који врши посредничку улогу између увозника или извозника и царинских власти.*

пòсредница ж *она која посредује.* — Барица ... је међу та два посве одијељена свијета била посредница. *Новак.* Наука је посредница између знања и филозофије. *Кнеж. Б.*

пòсредничкӣ, -ā, -ō *који се односи на посреднике и посредовање:* ~ уред.

пòсреднӣштво с **а.** *посредовање.* **б.** *служба, посао посредника. Р-К Реч.*

пòсредно прил. *на посредан начин, неизравно, заобилазно.* — Што се посредно и касно сазна, то паланка некако пушта низ воду. *Сек.*

пòсреднōст, -ости ж *својство, особина онога што је посредно.* — Његошева органска повезаност с народном поезијом дјеловала је и на његов реализам: она је условила његову лаконичност, посредност. *Зог.*

пòсредōван, -вна, -вно *који је у вези с посредовањем:* посредовни предлог, посредовна улога.

посредова́нац, -анца м *осуђеник или робијаш коме је издржавање казне после неког*

времена ублажено. — На пустарама раде ... осуђеници из посредног одјела или, робијашки речено, посредованци. *Чол.*

пòсредовање с *гл. им. од посредовати.*

посредòватељ м заст. *в. посредник (1).* — Све то већи јаз [се] проламáо између Вука и његових књижевних противника, док нам срећа не даде неколико бистроумних посредователља. *Јаг.*

пòсредовати, -дујем несврш. **1.** непрел. *бити посредник, вршити посредовање, бавити се посредничким послом.* — Ванредно је вешто посредовао у трговачким пословима. *Сек.* Биљежник посредује код продаје тла, а народ кликује од неслућене среће. *Цар Е.* **2.** прел. *остваривати, постизати посредовањем.* — Годишњи одбор ... посредује свезу међу појединим члановима или задругама омладинским. *М 1867.* Оба живца ... посредују мозгу чулне утиске. *Батут.* Чехословачко-југословенска лига ... је у првом реду звана да посредује измјену и такових умјетника. *Обз. 1932.*

пòсредство с рус. **1.** *посредовање.* — Исто толико ... дуката ... прибавит ће Аполонија, а из Љубљане посредством бискуповим. *Нех.* **2.** (у инстр. јд., у служби предлога с ген.) *помоћу, преко кога или чега.* — Девојка [је] ... можда и родила сина посредством непознатих сила. *Сек.* Неће он то можда изравно учинити, али сигурно најлакше посредством нижих. *Шкреб.*

пòсретно прил. *подоста, прилично сретно.* — Ударао је шаком да би се збило зрневље ... задовољан што му досад посретно клизи. *Божић.*

посрећívати се, -èњујē се *несврш. и уч. према посрећити се.* — А посрећује се једино онима који су подли и гадни. *Крањч. Стј.*

пòсрећити, -и́ сврш. *имати среће, успеха, поћи за руком, успети.* — Коме посрећи, остане му у руци цио реп заједно с »коријеном«. *Пав.* Што је истина, истина је: без тебе нам не би посао овако посрећио! *Донч.*

~ **се** *посрећити.*

Изр. посрећило ти (вам) се *било ти (вам) са срећом.*

посриједи, ек. посре́ди.

посрка́ти, пòсрчēм сврш. **1.** *срчући појести или испити нешто течно или житко до краја.* — Кад посрчу чорбу, онда и кашике баце. *Маж. М.* Нити се умио ... ни шећерли-кахву посркô ... него је кренуо право у механу. *Ћор.* **2. а.** *испушити:* ~ наргилу. — Колико су [Замфир и паша] само кафа и наргила посркали. *Срем.* **б.** *увући у себе ваздух, удахнути.* — Рашири груди и пожудно посрка свежег ваздуха. *Оль.* **3.** фиг. **а.** *одгонетнути, прочитати што написано.* — Трче шегрти и мангупи ... и у руци носе плакате ... Искачу грађани на прозоре ... Никако с висине шарена слова на глас да посрчу. *Каш.* **б.** *примити, упити у себе, побрати, стећи.* — Ех, и ти си ми посркô велику мудрост у тим твојим школама! *Ћоп.*

посрк̀нути, пòсркнēм сврш. **1.** *срknути једанпут или неколико пута, испити мало срknувши нешто житко, течно.* — Док је Иштваниħ предизô карте, посркну плебануш из чашице. *Шен.* Пчела пружи рилце и посркне капљицу сока из меденица. *Наз.* **2.** *посркати (1).* — Врч ишао ... један за другим посркну људски. *Шен.* Малишан је пожудно пио и гутао да више посркне. *Наз.* **3.** *посркати (2б).* — Пошао до прозора, посркнуо пуна прса свјежег јутарњег зрака. *Крл.*

посркýтати, -сркућēм сврш. *дем. од посркати.* — Сузе ... је он хтио једном за свагда ... посркутати. *Јел.*

посрљати, -а́м сврш. *појурити, потрчати нагло, безобзирце, без реда.* — Народ посрља преко сметова у збјегове. *Бан.* Што си посрљô кô прасе у сурутку? *Коч.*

посрнулòст, -ости ж *својство или стање онога који је посрнуо.* — Кад дође до ... дефинитивне љубавне посрнулости, ово је текст о томе ... у »Паклу«. *Сек.*

посрнуо, -ула, -уло **1.** *р. прид. од посрнути.* **2.** *који није у складу с друштвеном етиком.* — Смејаћу се ја пијан од беса у слатком наручју посрнуле части. *Бој.* **2.** *који (што) је у рушевном, оронулом стању.* — На највишој равници устави се и сједе под стари посрнуо морски бор. *Ћип.* **3.** *морално пропао, покварен.* — Учитељица Јела ... одавала је још на први поглед тип посрнуле жене. *Бар.*

посрнути, пòсрнēм сврш. **1.** *неопрезно, неспретно коракнути, поклизнути, спотаћи се.* — Посрне л' ми каткад нога, дружина се лудо смије. *Јакш. Ђ.* Она ме ухвати за руку и повуче да сам посрнуо. *Пав.* **2.** *срушити се, пасти на земљу губећи ослонац.* — Заплео би се ... и посрнуо на нос. *Јевт.* **3.** *јурнути безобзирце, насрнути, појурити.* — Војска посрну к вратима као горска бујица. *Шен.* **4.** фиг. **а.** *нахерити се, накривити се од трошности (о каквој грађевини).* — Малени прозори погрбили се и исхерили према ... страни којој је цела зграда посрнула. *Шапч.* **б.** *пасти, клонути духом, малаксати.* — Син мој је на првом већем задатку посрнуо и пао. *Сек.* Чије срце овдје не посрне, то је човјек коме уистину припада назив »херој«! *Јонке.* **в.** *постати назадан у економском смислу, осиромашити.* — Посрнуо је сељак, посрнули смо и ми ... сељак не може покрити ни своје режијске трошкове.

Обз. 1932. Кад су младићу плућа оздравила, радња и виноград су посрнули. *Сек.* **г.** *постати слаб, немоћан, оронуо, ослабити.* — Марко је за кратко вријеме посрнуо здрављем и нагло постарио. *Ћоп.* **д.** *попустити, изгубити на снази, олабавити.* — И вјера нам посрну. *Коч.* **ђ.** вулг. *учинити грех, згрешити.* — Посрнух на сам дан свете причести! *Пав.* Дакле си посрнула? — изненађено ће жупник и прислони ухо још ближе. *Перк.* **е.** *пропасти, искварити се.* — Она је имала увијек . . . оправдање за свакога тко је посрнуо. *Бег.*

посрну́ће с *посрнулост.*

по̀ср̄т и **по̀сртāј** м *пад, лош учинак каквог поступка, погрешног корака и сл., посрнулост.* — Сва повијест . . . крцата је чињеницама . . . неправде и блуда, таштине . . . оних који су звани да управе кораком кад је на посрту. *Коз. И.* Какви младеначки посртај, гријех у који може младост лако да упадне. *Новак.* Та три појма представљала су за конзула и његов нараштај . . . замршено клупко сукоба . . . унутарњих неверстава и невидљивих посртаја савести. *Андр. И.*

по̀сртāње с *гл. им. од посртати.*

по̀сртати, -рһēм *несврш. и уч. према посрнути.*

поср̀тљив, -а, -о *који посрће.* — Вани пред дјетињом собом опази неку блиједу посртљиву сјену. *Крањч. С.*

поср̀тљиво прил. *посрћући.* — Вукао је ноге посртљиво. *Божић.*

по̀ст, по̀ста м (лок. по̀сту) **1.** црквено *обавезно уздржавање од мрсне хране у одређене дане које црквени прописи прописују својим верницима.* — Каква јаја, посте и бадњаке ви на праву вјеру товарите? *Њег.* Већ два дана држи строги коризмени пост. *Михољ.* **2.** *време када се пости.* — Гдје је стари професор Јова што у посте обеси у прозор ошурена ћурка! *Шапч.* **3. а.** *глад, гладовање.* — Што бол не сможе, пост учини тада. *Комб.* **б.** *казна осуђенику у тамници.* — Био је . . . дисциплински кажњен тврдим лежајем у самици са три поста. *Јонке.* **4.** нар. *блажа псовка, клетва.* — Турски закон отприје толико година, а — постове му ћаћине! — као да је јутрос прављен за мене. *Андр. И.* И то му дође као нека пријатељска изјава . . . пост му његов! *Чипл.* Пост им се охладио! Па што они [чиновници] могу сметати сједињењу с Хрватском! *Павл.*

Изр. сваког поста три дана доста *све има своју границу*; велики, часни ~ *пост пред Васкрс, Ускрс (у православаца)*; рамазански ~ *пост у деветом месецу муслиманске године који се завршава Бајрамом.*

пост- лат. *као први део сложенице значи: иза, после*: постдатирати, постдилувиј, постдипломски и сл.

по̀став м **1.** *место где је постављена, распоређена војска или поједини делови пре битке и док битка траје, бојна линија.* — Стиже у постав у задњи час и баца у јуришу Русе. *Крл.* Павлограци су били на предњим поставима. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. *гледиште, однос према неком делу или питању, полазна тачка, стајалиште.* — То је углавном био постав против материјализма. *Мар.*

по̀став м *в. плапшо (1).* — Дај ми онај постав што сам га сатkала. *Вес.* Моли [ме] имам ли старога постава да привијем ране на ногама. *Војн.*

по̀става ж **1. а.** *тканина или кожа којом је постављена унутрашња страна у одећи, обући и сл., подстава.* — Дође у манастир један постарији свештеник, обучен фино, са црвеном поставом на мантији. *Ранк.* У постави леве камашне налазили [су се] рукописи. *Јак.* **б.** *оно чиме је што постављено, подметнуто испод чега и служи као потпора, подлога, основа.* — Озго . . . плавијем словима на бијелој постави писаше: »Кафана и пивница код новог свијета«. *Мат.* На црној кадифеној постави [кутије] блистао је златан старински брош. *Ћоп.* **2.** *јело постављено пред кога и суд у којем је такво јело.* — Сједну [свати] за пунијем столом, и сваки се забави својом поставом и чутуром. *Љуб.* **3.** *суд у који капље ракија из котла или казана. Вук Рј.* **4.** *место где је нешто стављено, похрањено.* — Казуј, Влаше, на постави благо, ако ти је твоје добро драго! *Март.* **5.** спорт. *начин држања, полагај ногу при извођењу вежбе, игре.* — Исти је случај само с обратном поставом ногу код бекхенда. *Тен.* **6.** *распоред предмета и особа при извођењу какве радње или при градњи каквих објеката*: кореографска ~, режијска ~, ~ шаховских фигура, ~ за нови музеј, међусобна ~ кућа и господарских зграда.

по̀ставак, -āвка м *подножје.* — Изиђе пред главни жртвеник и загледа се на камени постављак. *Драж.*

поста̀вилац, -иоца м индив. *онај који поставља какво питање.* — Понављају [младићи који се баве књижевношћу] памет многих данашњих старића литературе. »Постављање« сувишних питања, јер поставилац не зна упитати. *Шим. С.*

по̀ставити, -ӣм (трп. прид. по̀стављен) свршено **1.** *учинити да нешто стоји, да буде у усправном положају*: ~ чуњеве. — Црну порину лађу у морску дубину они, катарку поставе затим и једра. *М-И.* **2.** *метнути, сместити, наћи место за што, положити.*

— Председник комисије заповеди ... да се земаљски закони поставе на сто. *Јакш. Ђ.* Поставе му круну на главу а жезло у руке. *Креш.* **3.** *довести што у такво стање да може служити својој сврси:* ~ телефон, ~ ступицу. **4.** *сместити на одређено место, распоредити, разместити.* — Поставио једну стражу даље ... а другу пред караулом. *Куш.* Дванаеста бригада била је постављена изнад села Горњи Врховци и Каменграда. *Дед. В.* **5.** *прострети, спремити сто и метнути све што је потребно да се може јести и пити.* — Ушла служавка да постави вечеру. *Дом.* Ханка је дала поставити на ходнику. *Бен.* **6.** *наместити у какву службу, изабрати ради вршења какве дужности; подићи, уздићи на какав положај.* — Могао би негде молити да те поставе за практиканта. *Дом.* Да само знате колико пута су ме на сијену »за бана поставили«. *Матош.* **7.** *увести у деловање, установити, завести.* — Навале на Јакова да се постави сенат. *Вук.* **8. а.** *ставити поставу (1а) на унутрашњу страну одеће, обуће и сл., подставити.* — Слуге доносе женски огртач постављен лисичином. *Крањч. Стј.* фиг. Ти [си] глупан, постављен глупошћу и обрубљен ... пакошћу и лупештвом? *Вел.* **б.** *покрити површину чега, прекрити, обложити чиме.* — Владика ... уђе одмах у владичански сто, богато изрезбарену дрвену столицу ... постављену меким љубичастим сомотом. *Чипл.* У том рову на седам метара одстојања од бочних зидова, који су постављени клесаним каменом, подигнута је дугачка зграда. *Јак.* **9.** *у вези с неким именицама значи: извршити, учинити, остварити оно што именица означава:* ~ питање, ~ захтев, ~ дијагнозу, ~ рекорд, ~ темељ. **10.** фиг. **а.** *дати чему сценски облик.* — Цвејић је оперу режијски поставио живо и снажно. *НК 1946.* **б.** *дати чему одређен правац, сврху.* — Тек Лига народа поставила је ту бригу за одржавање мира на широку и систематску међународну основу. *ХР 1928.* **в.** *дати чему облик, форму, обликовати што.* — Читав је Кризман у једној ваљској произвољној смелости, једнога у зачетку накриво постављеног човјека. *КР 1924.* Како му је само изванредно постављен глас! *Б 1957.* **г.** *изнети, предложити.* — Они ... не пристају на уредбу која је постављена на скупштини. *Вук.* **д.** *извести, израчунати што помоћу мерења, рачунања.* — Постави формулу за површину трокута. *Анал.*

~ **се а.** *заузети место стојећи.* — Поставио се уза ме да скупа изађемо. *Наз.* Поставио се тако да га Никанор може стално гледати. *Чипл.* **б.** *стати у ред(ове), постројити се.* — Прве две чете одмах се расуше у стрелце ... да би се поставиле у ... разређене стројеве. *Лаз. М.* Играчи се поставе у једну врсту. *Ват.*

Изр. ~ се на главу *учинити све што је могуће да би се нешто спречило.* — Њега не можемо стрпати у једну собу, па да се баш на главу поставимо. *Козарч.*

пòставка ж **1. а.** *постављање, изношење.* — Такве просте, примарне мудрости из ризнице народног епоса служе Веселиновићу за поставку и решење сукоба у приповеткама. *Глиг.* **б.** *начин како је што постављено, изнесено, распоред.* — Из Вишњићевих песама израња ... заокружена поставка устанка која би се најмање могла очекивати у поезији ове врсте. *Сур.* **в.** *састав, склоп.* — Треба да дођу у обзир: речник, поставка реченице, најчешћи фразеолошки и стилски обрти. *ЛМС 1951.* **2.** *претпоставка, хипотеза.* — Полазећи са поставке да су органи слуха и вида у свих људи једнаки, требало би закључити да ... буде једнак и утисак што га људи тим путем примају. *Цар М.* **3.** *тврдња коју говорник или писац доказује и брани.* — Једна од основних поставки научног, материјалистичког погледа на свет ... учи нас ... да у основи свих политичких и културних појава ... леже економско-социјални односи. *Бошк.* **4.** *основно правило, начело.* — Нарочито су [код Бокеља] интересантне правне поставке, на основу којих умеју сваку ствар бранити. *Цвијић.* На тај начин пракса постепено доказује правилност теоретске поставке. *Весл.* **5. а.** *стављање на сцену, сценска обрада.* — У »Причи о правди« озбиљност позоришне поставке и тумачења добила је свој најпунији израз. *НК 1946.* **б.** *приказивање на изложби, у музеју и сл. уметничких или културно-историјских предмета, изабраних по одређеном плану.* — У ... Народном музеју у Приштини сутра ће, у част овога скупа [археолога], бити отворена нова поставка музејских збирки. *Пол. 1959.*

пòстављање с *гл. им. од постављати (се).*

пòстављати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према поставити (се).*

постàвљāч, -áча м *онај који нешто поставља, намешта:* ~ чуњева. *Кугл.*

постављѐње с *намештење, наименовање.* — Бећир паша није хтео да чује ... о постављењу једног врховног српског кнеза. *Нов.*

пòстāвни, -ā, -ō *који служи за поставу, за подлагање, подметање:* поставна кожа. *НИН 1959.*

пòстāвница ж *уређај за централно управљање скретницама и сигналима на железничким станицама. Мин. Лекс.*

пòстаја ж **1.** *место где се задржавају јавна превозна возила да искрцају или приме*

путнике, станица, стајалиште: аутобуска ~, железничка ~. **2.** *размак између два стајалишта јавних возила.* — Постају за постајом превалише без одмора. *Шен.* **3.** *задржавање, краткотрајни привремени боравак на једном месту при шетњи, маршу, излету и сл.* — Прва му је постаја била код постолара, затим код кавanара чим би овај отворио. *Франг.*

Изр. милицијска, оружничка, војничка ~ *место где се стално налазе милиционери, оружници, војници по својој службеној дужности*; самртничка ~ *мртвачница.*

пòстајање с *гл. им. од* пòстајати.

пòстајати, -јēм *несврш. и уч. према* постати.

постàјати, -стòјīм (имп. пòстōј) сврш. **а.** *мало, кратко време проборавити на једном месту, зауставити се.* — Онде мало постој и проспи пред вратима повише жита. *Јакш. Б.* Пред самом кућом постаја мало, чудећи се дубокој тишини у њој. *Шимун.* **б.** *провести, пробавити неко време (с ким).* — Веселој Анђелији још прије било тешко постајати уз мужа. *Шимун.* **в.** *стојећи почекати.* — Могу ја и постајати, ионако по вас дан сједим у дућану. *Куш.* **г.** *попрајати.* — Потом мало вријеме постајало, кнез допаде ка Жабљаку граду. *Март.* Капија шкрину. Мало постаја, уђе унутра Мирко. *Глиш.*

постајкúвање с *гл. им. од* постајкивати.

постајкúвати, -àјкујēм *несврш. и уч. према* постàјати.

пòстājнӣ, -ā, -ō *који припада постаји.* — Његова дједа ту [је] довео један нежења часник кад је дошао за постајног заповједника у Дреновац. *Тур.*

постàклити, пòстаклӣм (трп. прид. пòстакљен) сврш. *уметнути стакло*: ~ прозоре. **2.** *претворити у стакло. Р-К Реч.*

постакљúвање с *гл. им. од* постакљивати.

постакљúвати, -àкљујēм *несврш. и уч. према* постàклити.

постàкнути, постàћи и **пòстаћи,** пòстакнēм сврш. *в. подстакнути.* — Постакнуће ватру боље. *Змај.* Ја ћу га постакнути да ти опрости. *Рј. А.*

пòсталац, -àлца м *онај који је одморан, који дуго мирује.* — Посталац коњ ... растргнут знаде оглавник и ... одлетјет. *М-И.*

пòсталица ж *ствар која дуго мирује, почива, која је дуго изван употребе.* — И дај мени сабљу посталицу, невађену тридесет година. *НП Вук.*

постàмен(а)т, -нта м лат. *подножје, подлога споменика, постоље.* — Стоји млад на постаменту, спустио је главу и гледа у куглу земаљску дубоко замишљен — Коперник. *Бен.*

пòстан, пòсна и пòсна, пòсно и пòсно (одр. пòснӣ и пòснӣ) **1.** *који се односи на пост*: ~ лонац, ~ време. **2. а.** *који не садржи у себи ништа од животињског меса и млека*; супр. мрсан. — Увјерио [би] бискупа да су то морске патке ... које се, као што и риба, броје у посна јела. *Новак.* Воли мастан залогај, ама једе и посне папуле, па све слади. *Вес.* **б.** (у именичкој служби) *оно што служи за пост.* — Имао је — штоно кажу — у својој кући и мрсно и посно. *Вес.* **3.** *који је својствен посту, гладан, празан.* — Јакреп ме вреба у посном чардаку. *Матош.* Ко поштено 'оће да живи ... мора да пати и носи посна цријева. *Тур.* **4.** *који је оскудан у одређеним састојцима, песковит (о земљи).* — По тијесним гајевима, посним њивама пјескуше и око истрганих и неједнаких живица оживи и загусти пушкарање. *Поп.* Зато ... треба пре сађења ... посну земљу пођубрити. *Тод.* **5.** фиг. *невесео, тужан, досадан.* — Све што је могло да је тргне из те глуве и посне тишине избегавала је као ствари мрске и непријатне. *Андр. И.*

пòстанак, -àнка м **1.** *појава, појављивање чега.* — Енглески песник ... у објашњењу постанка и пада човека не одступа од Библије. *Бошк.* Доњи дио атмосфере ... зове се ... сфера времена, јер се у њој врше процеси који утјечу на постанак времена. *ОГ.* **2.** *порекло.* — Националне [су] културе по свом постанку и извору плод туђинског утјецаја. *Матош.* **3.** *први тренутак у кретању, развоју, развитку чега.* — Многе народне ... песме имају свој постанак у средњем веку. *Поп. П.* Веровао је да ће он својим радом више учинити за годину него они од свога постанка. *Вес.*

пòстанути, -нēм сврш. *в. постати.* — Откако је свијет постануо, није љепши цвијет процватио. *НП Вук.* Откуда је то зло настануло, каколи је на свијет постануло, нек вам други ткогод приповиједа. *Јурк.*

постáње с *постанак.* — Њиховом [Штросмајеровом и Рачкога] труду дугује своје постање загребачко Свеучилиште ... и Академија знаности и умјетности. *Јов. С.* У тим је причама приказао своје мисли о постању свијета. *Баз.*

пòстар, -а, -о *подоспа, прилично стар.* — На једној старој дрвеној клупи сеђаше једна постара жена. *Шапч.* Бернардин је ... већ постар, али живо гледа око себе. *Нех.*

пòстарāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од постарати (се).* **2.** *в. постарао.* — Био је мршав, постаран, тресао се. *Новак.* Бирташ, постаран човјек, као да то ни запазио није. *Коз. И.*

пòстарао, -ала, -ало **1.** *р. прид. од постарати (се).* **2.** *који је добио особине, црте онога који је стар, који је постао стар.* — Из тог навораног и прерано постаралог лица запламса ... изјава наде. *Новак.*

пòстарати, -āм сврш. *учинити старим.* — Некад дан постара човјека више него година. *Нам.* Брига га је постарала. *Рј. А.* ~ **се** *постати стар.* — Наочи се постарао, ну згрбио се није. *Леск. Ј.* Танасије пече ракију већ четрдесет година ... само се види да је оронуо и постарао се. *Андр. И.*

пòстарати се, -āм се сврш. (за кога, за што, о коме, о чему) *побринути се.* — За женску децу ће се држава постарати. *Дом.* Поље да се постара за пртљагу. *Шимун.*

пòстарети, -рӣм, ијек. пòстарјети, сврш. *постати стар, остарети.* — Нешто ми је тако тешко било гледајући ... мајку и сестру; чисто постареле, бледе, тужне, озбиљне. *Лаз. Л.* Марко је за кратко вријеме посрнуо здрављем и нагло постарио. *Ћоп.*

пòстарӣј, -ā, -ē с. *нешто старији.* — Лијепа постарија жена ... стајала је код врата. *Торб.* Постарији морнар прича о младој Гркињи. *Андр. И.* **б.** *прилично старији, који је у годинама.* — Манина мајка ... је напослетку и сазвала ... фамилијарно веће од родбине, веће постаријих жена. *Срем.* Изненада им приђе постарији, ћелав господин. *Л-К.*

пòстарити, -ӣм сврш. *учинити старијим.* — То га постари. Чело му се поче набирати у ситне, али приметне боре. *Вес.*

пòстарјети, -рӣм, ек. пòстарети.

пòстāт ж **1.** *део посла који нпр. копачи или жетеоци узму у један мах да обаве.* — Може се до мрака истјерати још једна постат. *Вук Рј.* **2.** фиг. *део, свезак књиге.* — Упише другу постат оне историје. *Вук.*

постáтак, -тка м *в. постанак (1). Вук Рј.*

пòстати, -анēм сврш. **1.** *настати, појавити се, створити се.* — Пљуне [ђаво] на земљу и од његове пљуванке постане сврака. *Н. прип. Вук.* Зло и наопако кад од опанка постане шкорња. *Шен.* **2.** *учинити се ким, претворити се, променити се у кога или у што (као непотпуни глагол с предикатним ном. или инстр.).* — Он није напустио свој Маљен ради тога да би постао механским момком. *Ранк.* Ја ти вјерујем да хоћеш да постанеш човјеком. *Бег.* Деса ... постаде десна рука политичког комесара. *Наз.* Смрси се и заплете пред њом, поста мањи од макова зрна. *Сим.* **3. а.** *мало, за кратко време стати, застати, постајати (а).* — Ваљаде [друштву] постати и почекати. *Јурк.* Мало постане, а затим упита забринуто ... *Леск. Ј.* **б.** *постајати (г), потрајати.* — То је било о Малој госпођи, па постаде три мјесеца дана, књазу хабер ситна књига дође. *НП Вук.* Домаћице тврде да је сарма слађа кад мало постане. *Јел.*

пòстатнӣк м *онај који је стигао до краја пòстāти. Вук Рј.*

постàћи и **пòстаћи,** пòстакнēм сврш. = постакнути.

поствáрати, пòствāрāм сврш. *створити једно по једно.* — Сам својом снагом, без ичије припомоћи, [грчки народ је] толика ... дела поствarао. *М 1867.* Ти си поствarао бескрајне просторе. *Крањч. С.*

пòстдентāлан, -лна, -лно физиол. *који се створи изнад зуба:* ~ глас.

постдӣплōмскӣ и **пòстдиплōмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на време после дипломе, после завршеног школовања:* ~ студиј, ~ стипендија, ~ усавршавање.

постеклúшити се, -èклӣшӣм се сврш. ист. *постати стеклиш, жестоки присталица политичке странке, нарочито у опозицији.* — Али ја вам искрено кажем, и то једино јест што не лажем: морао се је негдје постеклишит и враг и бог. *Ков. А.*

пòстељ ж заст. *в. постеља.* — Стери постељ од кориве. *Шен.* Та Хрватска, мајка наша, постријет ће нам постељ пирну. *Хар.*

пòстеља ж **1.** *кревет, лежај за одмор и спавање.* — Мрк је дошао кући, мрк је легао у постељу. *Тур.* **2.** фиг. *речно корито.* — Певуши и преврће се светла река у постељи од песка. *Каш.*

Изр. пасти у постељу, бити прикован (привезан) за постељу *разболети се;* дићи се из постеље *преболети (болест);* бити на смртној (самртничкој) постељи *бити на умору, умирати;* распремити постељу *наместити постељу за спавање.*

постељúна ж *креветна опрема, креветнина.* — Кад ти из куће вуку постељину ... то је запљена. *Мишк.*

пòстељица ж **1.** *дем. од постеља.* **2.** физиол. *орган који се ствара у материци за време трудноће, расте са развитком плода и служи за његову исхрану.* — [Жена] се ... без тешкоћа породила, али јој ... застала постељица. *Рад. Д.*

пòстēљнӣ, -ā, -ō *који припада постељи, кревету:* ~ рубље.

пòстēљнӣк м ист. *звање дворског службеника на средњовековном двору.* — Први

од његова племена зове се Будислав, постељник, жупан коморник. *Кум.*

пòстељница ж бот. *врста шумске биљке из пор. папрати* Aspidium aculeatum. *Бен. Рј.*

пòстен, -а, -о *в. постан.* — Да сам рибар ил' јелац пастрва, дошô бих ти уз постене дане. *Март.*

постéнак, -нка, ијек. постијénак, м бот. **а.** *врста каранфила који расте на стењу* Tunica saxifraga. **б.** *врста козлаца* Campanula pyramidalis. *Р-К Реч.*

постењáвати, -ењāвāм несврш. *стењати на махове, с времена на време.* — А дорат се скупљао, постењавао и гледао својим крупним оком све блаже и ведрије. *Коз. И.*

пòстепен и **пòстепен,** -а, -о *који се врши, збива без оштрих и наглих промена, полаган.* — То је постепено развијање нечег заједничког у нама: прогрес. *Крл.*

пòстепено и **пòстепено** прил. *на постепен начин.* — Мислио сам о томе како се постепено сва Србија прекрива мрежом партизанских одреда. *Чол.* Вježбе нишањења треба вршити с почетницима постепено. *Стрељ.*

пòстепенòст и **пòстепенòст,** -ости ж *својство или особина онога што је постепено.*

пòстепѐнцē и **пòстепѐнцē** прил. *постепено.* — Зло потраја неколико часова, па постепенце попушташе док не престаде. *Ћип.*

постѐрати, пòстерēм сврш. *прострети, разастрети.* — Ил' су снизи, ил' су лабудови, ил' су буле постерале платно? *НПХ.*

пòстериòран, -рна, -рно лат. *који се догодио иза чега другога, каснији, познији.* — Разуме се да су сви теоријски разлози песимизма увек ... постериорни и другостепене вредности. *Панд.*

постериорѝтēт, -ēта м и **постериòрнòст,** -ости ж *заостајање, заосталост, долажење на друго место (по значењу).*

пòстигнути и **пòстићи,** пòстигнēм (аор. пòстигнух и пòстигох, 2. и 3. л. пòстигнӯ, пòстиже и пòстиже; р. прид. пòстигнуо, -ула, -уло и пòстигао, -гла, -гло) сврш. **1.** *доћи до чега напрезањем, напорима, задобити оно за чим се тежило:* ~ рекорд. — У њој [глави шестој] ће читалац видети шта је све у стању силна воља и још силнија жеђ за науком ... да постигне. *Срем.* Други би на његову мјесту постигао каријеру. *Крањч. Стј.* **2.** *стећи какав степен развитка, величине, брзине и сл.* — Обрада кресног камена постигла је свој врхунац. *Жуј.* Треба постићи вријеме од четири сата. *Скиј.* **3.** *задесити, допасти кога што.* — Ја се вруће молим ... да је не постигне онакова несрећа какова је снашла моју обитељ. *Шен.* И да не беше матере Стојанове ... можда би и Цвету постигла судба њених другарица. *Станк.* **4.** *схватити, разумети смисао, значење чега.* — Је ли ово причина управа којој тајну постић' не можемо? *Њег.*

постигнӯће с *оно што је постигнуто, успех.*

пòстӣдан, -дна, -дно **1.** *који се лако постиди, стидљив, срамежљив.* — Зато је радо гледао женско дијете, његове ... постидне, глупкаве очи. *Божић.* **2.** *који доноси, навлачи срамоту, који треба да се стиди, сраман, срамотан.* — Пјесма најсрамнија води најпостидније коло. *Павл.* Не почињите [зидати] ... док не буде доста новаца да не будете постидни пред свијетом! *Лаз. Л.* Тек ће се до послетка знати који су издајници и ... који ће у постидан гроб лећи. *Сек.* **3.** *чедан, скроман.* — Вино пију до дванаест делија ... међу њима постидна делија, што не пије вина ни дувана. *НП Вук.*

постѝдети се, -ӣм се, ијек. постӣдjети се, сврш. *осетити стид.* — Чудим се како се такови не могу дозвати памети, па да се постиде. *О-А.* Нехотично, видећи себе у огледалу, рече сам себи: »Секретар«, па се онда постиди. *Лаз. Л.*

постѝдити, пòстӣдӣм сврш. *учинити да се ко стиди.* — [Жене] умеју ... да дочекају противника плотуном из пушака и да постиде поколебане редове. *Мил. В.* Један од ... другова хтио [га је] постидити питањем: тко је заправо његов исповједник? *Шкреб.* Милан укрстио прсте руку на колену, гледа у њих као постиђен. *Сек.*

постѝдjети се, -дӣм се, ек. постѝдети се.

пòстӣдљив, -а, -о **а.** *постидан.* — Био је сметен због тога, чак постидљив. *Божић.* **б.** *који изражава стид, стидљивост.* — Осмјехне им се ... Осмијех поблагог постидљивог сусрета. *Ж 1955.*

пòстӣдно прил. **1.** *стидећи се, срамежљиво.* — Почели [су се] примицати и други пастири, најприје плахо постидно, а онда све смјелије. *Ков. А.* **2.** *срамно, срамотно.* — Чинило [му се] постидно да удаје кћер за момка који није богат, па још на рђаву гласу. *Моск.*

пòстӣднòст, -ости ж *својство онога што је постидно.* — Нека туробност, постидност ... скрвала би га сваки пут кадно је угледао свог сина заједно с том дјевојком. *Ков. А.*

пòстӣђено прил. *постидно.* — Сунули су у ужасу на њих ... као сулуди, а нападачи се постиђено повукли. *Кал.* Погледа на неколико размакнутих колиба што се некако постиђено згуриле испод шуме. *Ћор.*

пòстӣ̄ђенӧ̄ст, -ости ж *стање онога који је постигнут.* — Моја предвиђања и страховања догађаји су ... одмах до постигнутости оборили. *Ж 1955.*

постӣ̄ђе̏ње с *постигнутост.* — У њему се нешто кувало — постигнуће и срџба. *Ком.*

пòстижан, -жна, -жно и **пòстӣжљив,** -а, -о *који се може постићи, достижан.* — Чини ми се да су ове брдовите обале што се преко мора назиру, као сенке, далеке али постижне обале среће. *Јанк.* Стихија »уметност« и стихија »искреност«, кад се уједно споје, дају нам ... онај идеал постижљиве савршености који се огледа у свима пробраним делима човечјег ума. *Цар. М.*

пòстӣжљивӧ̄ст и **пòстижнӧ̄ст,** -ости ж *својство или особина онога што је постижљиво или постижно.*

постиза́ва̄ње с *гл. им. од постизавати.*

постиза́вати, -и̏за̄ва̄м несврш. = постизати **1.** *несврш. и уч. према постићи.* **2.** *стизати једног по једног, достизати, сустизати.*

пòстиза̄ње с *гл. им. од постизати.*

пòстӣзатељ м *онај који постиже, остварује циљ.* — Није то поређење ... Напротив, целовита ниска проистицања на чијем је крају постизатељ циља. *Сур.*

пòстизати, -и̏жём несврш. = постизавати. — А турски коњици навале за њима те их многе постижу и исијеку. *Вук.*

постијѐнак, -нка, ек. постéнак.

пòстила и **пòстӣла** ж лат. **1.** црквена *књига у католичкој цркви с проповедима за сваку чедељу и празник.* **2.** *белешке, напомене, опаске на ивици странице, маргиналије. Кл. Рј.*

пòстӣљо̄н, -о́на м фр. *кочијаш некадашњих поштанских кола.* — Нареди постиљону да потера. *Нед.*

постиљо́нов, -а, -о *који припада постиљону.* — Ујутро пробуди Душана постиљонов рог. *Бег.*

пòстипе̏тка м и ж *особа која пости сваког петка.* — Од оне постипетке и не надах се ничему бољему. *Шапч.*

пòстӣрати, пòстӣра̄м сврш. и несврш. фр. *поставити, постављати, наместити, намештати.* — Упамтите добро ову позицију у којој баш рубни пјешак развија силну моћ против рђаво постираног коња. *Шах 2.*

~ **се** *повр.* — Пролазни смо ми типови сви, разлика је само у томе где се постирамо за прелаз и долазак ... целовитијег типа. *КР 1924.*

пòстити, -и̏м несврш. **1.** *држати пост, уздржавати се од масне хране, не мрсити.* — Нећеш постит петка ни суботе ни коризму за седам недјеља. *НПХ.* Сутра је среда, ја сам навикла да постим. *Макс.* **2.** *јести само хлеб и пити воду (казна осуђенику у затвору).* — Суд је осудио ... Гаврила Принципа ... на 20 година заточења, с тим да свакога месеца по један дан пости. *Јов. Ј.* **3.** *чистити какав суд (нпр. лонац у којем се кувало што мрсно). Вук Рј.*

пòстићи, -игнём сврш. = постигнути.

пòстицати, -ичём *несврш. и уч. према постакнути.*

пòстӧ̄ прил. *в. постотак (а).* — Могла се евентуално извући, али ни онда с више вјероватности од два посто. *Крл.*

Изр. сто ~ *сасвим сигурно.* — То је сто посто провјерено, да није хтјела да се врати стрицу. *Вуј.*

постоја́вати, -ӧ̀ја̄ва̄м несврш. *в. пòстојати.* — Клуподерски је клуб постојавао и не постојава више. *Вел.* Или очију немаш, или не постојаваш. *Богдан.*

пòстојāн, -а, -о **1.** *који се не прекида, непрекидан.* — Лакше ми је ... не вређају ме и не узбуђују ситнице ... а сан ми је миран и постојан. *Вес.* И тјера од себе ону сумњу, тиху и постојану. *Сим.* **2.** *који није подвргнут променама, сталан, потпуно одређен.* — Турска је политика била ванредно постојана и јогунаста у две ствари. *Нов.* Цијене пшенице ... Тенденција постојана. *Обз. 1932.* **3. а.** *сталан у својим склоностима, навикама.* — Људи иначе постојани и тврди у вјери до краја, почеше климати главом. *Шен.* Даничић је био врло постојан у свима својим одлукама, као што је био упоран у своме раду. *Бел.* **б.** *чврст, непоколебљив.* — Бол срца сломио јој душу ... Али постојана њена воља чуда је чинила. *Вес.*

пòстојāно прил. **1.** *без прекида, непрекидно, једнако, стално.* — Међу професорима и ђацима остала је постојано она провала која је била изривена још у нижим класама. *Марк. Св.* **2.** *без колебања, устрајно, издржљиво.* — Још нисам озбиљно помислио на то да постојано станем учити. *Нех.*

пòстојāнӧ̄ст, -ости ж и **постоја́нство** с *својство, особина онога који је постојан и онога што је постојано.* — Закон о постојаности енергије каже ... *Баз.* Младић који је на својим плећима с постојанством понео ... Албанију ... Кајмакчалан ... с најтежом муком издржао је само десет дана у наставничкој служби. *Мил. Ж.*

пóстојање и **пòстојање** с *гл. им. од пóстојати и постојати*[1].

пóстојати и **пòстојати**[1], -јӣм (имп. пóстōј и пòстōј) несврш. **а.** *бити, налазити се у важности, на снази.* — Откад свијет постоји, тога чуда није било. *Рј. А.* Не

сме нико преко јавних гласила ни речи зуцнути о томе, иако штампа постоји, иако смо се ми крвавили ... само да је добијемо. *Срем.* За јаке индивидуалности које би у граду могле бити корисне, постоји у селу опасност да дођу у сукоб са средином. *Пед.* **б.** *живети.* — Грозно је то и помислити ... Двадесет и три године постојати на овом свету и ништа не урадити. *Дом.*

постòјати², -јӣм (имп. пòстōј) сврш. *постàјати.* — Сједи, добри човјече, сједи! — Нека, могу и постојати ... рече Милош, а зуби му готово зацвокотали. *Вес.* Није дуго постојало, а на ливади више понора ... викну неко. *Нен. Љ.*

пòстōјбина ж **1. а.** *место рођења.* — Они ће ићи сваки у своју постојбину, па у селу живјети ... као и остали људи. *Вук.* **б.** *завичај, домовина.* — Горд од постанка, мрзео је [Бајрон] на свет и на своју постојбину, Енглеску. *Нен. Љ.* **2. а.** *место, крај одакле ко, што потиче.* — Тер гојенце [крагуј] себи леже сиве ... да му легло не остаје пусто ... постојбина без свог баштиоца. *Март.* Нигдје јој се није свидјело, већ се враћала [звјерка] да потражи стару постојбину. *Вуј.* Већем делу пословица не зна се постојбина. *Нен. Љ.* **б.** *место, крај сталног пребивања или боравишта.* — Није дуго ни била с Јошком у новој постојбини. *Берт.* Постојбине југословенских исељеника расуте су по свим континентима. *ЕГ 1.*

пòстōјбинскӣ, -ā, -ō *који се односи на постојбину, завичајан, домовински.*

пòстōјбнӣк м покр. *становник.* — Био Спасоје у Сеоцима по јунаштву, имућству и чоеству најприбранији постојбник. *Љуб.*

пóстојēћӣ и **постòјēћӣ,** -ā, -ē *који постоји, који јест, који живи:* ~ поредак, ~ друштвени и економски систем.

пòстōјка ж необ. *одломак, ставка у књизи.* — Сваког јутра и свако вече цијела обитељ ... скупи [се] у доручковаоници да чује из уста кућедомаћина постојку из библије. *Адум.*

пòстōл, -òла м и **постòла** ж (обично мн.) *ципела.* — А чаршијом стоји звека затресених сребрних ђердана и бактање тешких ... постола. *Тип.* Све је то сад неспојиво с новом робом и тврдим постолима. *Божић.* Постоле јој падоше с ногу. *Шен.*

постòлāр, -ápa и **пòстолāр** м *онај који прави постоле, ципелар, обућар.* — Постолар млати чекићем по растегнутој кожи. *Тип.*

постолáрев и **пòстолāрев,** -а, -о = постоларов *који припада постолару.*

постолàрија ж **1.** *постоларница.* — Очева »чизмарија и постоларија« смјештена је у дједовој соби. *Пав.* **2.** *постоларство.* — Учио је постоларију у Загребу. *Шен.*

постолàрица ж *жена постоларева.* — Сељанке Трњанке нуђају млијеко и сир вриједним постоларицама. *Шен.*

постòлāрка и **пòстолāрка** ж *жена постоларева.*

постòлāрница ж *постоларска радионица.* — Нестаје кроз чађава врата постоларнице Керова брата. *Божић.*

постолáров и **пòстолāров,** -а, -о = постоларев.

постòлāрскӣ и **пòстолāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на постоларе:* ~ помоћник, ~ занат, ~ радионица.

постолáрство и **пòстолāрство** с *постоларски обрт, занат.*

постолѐтина ж *аугм. од постола.* — Тјешио се притежући расквашене постолетине. *Божић.*

постòлић м *дем. од постол.* — А дјечак се не осврће него упире даље на ситним ножицама у платнено-гуменим постолићима. *Пол. 1958.*

постòлица ж *дем. од постола.* — Корацала је Лукреција ... у високим постолицама крепко попут мушкарца. *Шен.*

постòлōвка и **пòстōлка** ж зоол. *врста птице* Tinunculus alaudarius. *Бен. Рј.*

пòстōљāк м *столњак. Вук Рј.*

пòстōље с **1.** *уметнички израђен темељ на којем стоји какав споменик, постамент.* — Стајао је на мраморасто обојеном постољу ... пријазно нацерен Црнац. *Десн.* фиг. Мислиш да је цео свет само постоље за твоју божанствену прилику. *Андр. И.* Ријеч је постоље власти. *Парун.* **2. а.** *оно што служи као подупирач, носач чега.* — Жене се нису знале снаћи, настаде гужва, пламен је већ ухватио дрвено постоље [крижа]. *Пав.* Војничке страже заузеле су своја мјеста на високим постољима од дасака да би имале већу прегледност. *Јак.* Ускоро ће се приступити изради постоља за фабричке уређаје. *Пол. 1958.* **б.** *ногари.* — Не само да носимо цијев и постоље тешких бацача, него нам још натоваре сандуке. *Хорв.* фиг. Из тога обруча од коже и сјајног оружја, на слабом постољу од кривих ногу, диже се несразмерно јак труп са дугачким рукама и снажним црвеним шакама. *Андр. И.*

пòстōњāк м *в. постољак.* — Пред иконом на повећем столу, застртом постоњаком, гори ... кандиоце. *Ад.*

пòстопица ж *стаза, ногоступ.* — Стара Црна Гора је ... без путева ... било је само постопица, каменитих путања које иду између високих стена и шкрапа. *Цвиј.*

Са своја три пријатеља удари постопицом преко поља. *Креш.*

постострýчавати, -ýчāвāм и **постострýчивати,** -ýјēм *несврш. и уч. према постостручити.*

пòстòстручити, -ѝм сврш. *учинити што стоструким.* — Свакад платише главом и постостручише оним муке који иза њих живи остадоше. *Торд.* Почеше се јављати и тајанствени ноћни гласови, постручени јеком међу куковима. *Шимун.*

пòстотак, -тка м (мн. пòстоци, ген. пòстотāкā) **а.** *стоти део неког броја, узет као јединица, проценат; количина чега, измерена у стотим деловима.* **б.** *доходак, приход на сваку стотину новчаних јединица.* — Досадио [је] штедионицама, селећи женин новац из једне у другу, ма због тричавих четврт постотка. *Петр. В.*

пòстотнӣ, -ā, -ō *који је изражен у постоцима.*

пòстпозитѝван, -вна, -вно грам. *који је иза чега, који има стражњи положај:* ~ заменица, постпозитивни члан.

постпозѝција ж лат. *стављање иза чега;* супр. препозиција.

пострáвити се, пòстрāвӣ се сврш. *бити растргнут и изједен од дивље звери.* — Кад курјак закоље овцу или краву, онда кажу: постравила се. *Вук Рј.*

пострáдати, пòстрāдāм сврш. **1. а.** *претрпети штету, умањити се.* — фиг. Мало друштванце показало је да му добри тек није крај бурне ноћне забаве ништа пострадао. *Том.* Да ли је ту песму Ненад сам саставио, или је пострадао какав руски песник, тешко је одредити. *Срем.* **б.** *изгубити материјална добра, економски пропасти.* — Не живим ја од тога свијета и тих људи, него од свога посла. А кад ја пострадам, нико неће доћи да ме упита како ми је. *Андр. И.* Образовао се одбор ... те приредио једну забаву у корист пострадалих. *Уск.* **2.** *погинути.* — И душе тада покојних људи одоздо из Ереба купит се стану ... што срце им скоро пострада. *М-И.* Нико више сем грешнога Марка и онога чобанчета није пострадао, али су домаћини и старешине много муке видели. *Нуш.*

пострáжити, пòстрāжӣм сврш. *остати мало на straži.* — Зар не могосте један час постражити са мном? *Вук.*

пòстран, -а, -о *који је са стране.* — Полуга мијеха вири из ... прореза на постраној стијенки оргуља. *Пав.*

пòстрано прил. *по страни, са стране.* — Пострано смештене цеви за споредне млазове омогућавају промену правца при лету. *Мил.*

пòстраница ж *страна планине. Р-К Реч.*

пòстранице прил. *в. постранце.* — Свет постранице скрушено се моли. *Кош.*

пòстраничан, -чна, -чно и **пòстрáнскӣ,** -ā, -ō *који је по страни, са стране, постран.* — Набројио он све неприлике што је властелинство трпјело од те постраничне њиве. *Ђал.* Сам брижљиво спреми опоруку у пострански џеп. *Креш.*

пострàице прил. **а.** (на питање: камо? куда?) *у страну, на страну.* — Отац ... извлачи дретву ширећи ... руке постранце. *Пав.* **б.** (на питање: где?) *са стране.* — Снуждила се, па и опет стала малко постранце. *Ивак.* Стојећи на ивици неосветљеног тротоара, мало постранце, Бајкић угледа ... сићушну прилику једне студенткиње. *Ћос. Б.* **в.** *по страни, одвојено, склоњено.* — Онај чемерни Мићо Јеж једва дочека да сјашу ... па попаде коњче за улар и постранце се извуче из гомиле. *Ћоп.* **г.** *косо, укосо.* — Небо се натуштило ... неколико крупних капи постранце шиба их у лице. *Ћип.* **д.** *поребарке, на боку.* — Лежао је испружен полеђице или постранце. *Коз. И.*

пòстраћити, -ѝм сврш. *истрошити, потрошити, страћити, профућкати. Р-К Реч.*

пòстрāшан, -шна, -шно *доста, прилично страшан.* — Све сердаре знадем од Котара ... а ја вићу сада Црногорце, пострашни[ји] су видјет но сердари. *НП Вук.*

пострéљати, пòстрēљāм, ијек. постријељати, сврш. *побити, убити из пушке све, једног по једног.* — Наиђе Малета са хајдуцима, он их постреља. *Вук.* Пострељајте одмах ове које сте ноћас похапсили. *Ћос Д.*

пòстрешити, -ѝм (ек. и ијек.) сврш. *покрити стрех м.* — Поставићу темељ од олова, покрићу је жежењем златом ... пострешићу ситнијем бисером. *НП Вук.*

пòстриг м **1.** *стрижа:* ~ оваца. **2.** *обред примања за калуђера, праћен резањем, стрижењем косе.* — Та погнута глава што за постриг моли, увенчана беше с много круна. *Митр.* **3.** фиг. *манастир у коме се ко постригао или закалуђерио.* — Обишавши неколико већих манастира ... Сава се врати у свој постриг и узе управу манастирску. *Ранк.*

постригáвати, -ѝгāвāм *несврш. и уч. према постригнути.*

пòстригнути, -нēм сврш. *в. пострићи.* — Од осамнаест љета постригну ме у ... манастиру и ту ме заћаконе. *Љуб.*

пòстриж м *разрез, расечени део у хаљине. Р-К Реч.*

постри̏жѐнӣк, -и́ка м = постри̏жник *онај који је постри̏жен.* — Било је још неколико постри̏женика манастирских, али су се они налазили ... по парохијама. *Мат.*

постри̏жѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на постри̏жењике.*

постри̏же̏њс с *резање косе у цркви при-ликом замонашења, стри̏жења.*

по̀стри̏жнӣк м постри̏женик. — Као постри̏жник отишао је попут других јамачно у Италију на науке. *Водн.*

по̀стри̏жничкӣ, -ā, -ō *који се односи на постри̏жнике.*

по̀стри̏жња ж *стри̏жња.* — Дође дан постри̏жњи синова. *Наз.*

постри̏зати, по̀стри̏зā̄м *несврш. и уч. према постри̏ћи.*

постри̏јѐљати, по̀стри̏јељā̄м, ск. постре̏љати.

по̀стри̏ћи, -и́жѐм свршс. **1.** *режући (маказама, бритвом) скратити што.* — Дигоше [Аустријанци] терасе и ладњаке, постригоше грмље. *Андр. И.* Био је скрупулозно постри̏жен, ни једна длачица није стршила у страну. *Бег.* **2.** *остри̏ћи једно по једно.* — Сам вели да има мало изгледа и да постриже овце, а камоли да дочека прво сукно. *Дед. В.* **3.** (кога) црквс. *извршити над ким обред постри̏га.* — Не беше још ни у свештени чин постри̏жен. *Нен. Љ.* **4.** фиг. *по̀пāсти.* — Магарац је постригао траву на ливади, па је онда рекао да је више не треба ни чувати. *Богдан.*

Изр. ~ коме крила *смањити му могућност деловања.*

~ **се** *примити постри̏г, постати калуђер, монах.* — Он се, видите ли, прилијепио за манастир и мало је фалило те се није постригао за калуђера. *Л-К.*

по̀стри̏шци, -ижā̄кā̄ м мн. *в. подстри̏шци. Вук Рј.*

по̀стрн, -а, -о *који се врши на стрништу.* — Упоредо са жетвом ... почела је и пострна сетва ... кукуруза. *Пол. 1959.*

по̀стрнак, -р̄нка м покр. *кукуруз који се сеје по стрништу пошто се озим пожње. Вук Рј.*

постр̀њāк, -а́ка м *касно рођени син.* — Дуго се причало о Ивановом сину, његовом »пострњаку« — како се изразио весели и подмлађени отац. *Ств. 1948.*

по̀строј м **1.** *састав, склоп грађе, распоред, начин градње.* — Габријела је била ... масивног доњег постро̀ја. *НИН 1970.* Реализам је известан унутрашњи скелет литературе — као што и кућеградња има један известан унутрашњи постро̀ј, скелет. *КН 1959.* **2.** *формација, постро̀ја.* — Нервозно су стали да очекују ону чудну вику што се разлијеже по сатнији послије авиза команде и која их онда сврстава у постро̀ј и баца их свакога на своје мјесто као вреће. *Крл.* **3.** *постро̀јење (2), машина.* — Помоћу нарочитог постро̀ја кит [је] био брзо извучен на суво. *Петр. М.*

постро̀ја̏ва̄ње с *гл. им. од постро̀ја̏вати (се):* ~ одреда.

постро̀ја̏вати (се), -о̀ја̏вā̄м (се) *несврш. и уч. према постро̀јити (се).*

по̀стро̄јба ж *строј, војна формација. Бен. Рј.*

постро̀је̏ње с **1.** *постро̀ј (1).* — Главни јунаци ... су представници поратног поколења, са психолошким постро̀јењем битно карактеристичним за његов менталитет. *Богдан.* Самогласници ... услед различитог постро̀јења говорних органа код појединаца, имају различиту боју. *Псих.* **2.** *укупност различитих уређаја у индустријском предузећу.* — Једино задовољно хуче постро̀јења гумаре. *Сим.* Нанесена је велика штета разним постро̀јењима [у Зеници] тако да ће рад бити прекинут прилично времена. *Дед. В.*

постро̀јити, по̀стро̀јīм свршс. **1.** *поставити у строј, разместити у редове.* — Он је постро̀јио дивизион и наредио да измарширa из града. *Дед. В.* Вјежбаче постро̀јимо у двије врсте. *Рв.* **2.** *поставити, уредити.* — Код ове вароши овај је пук постро̀јио бивак. *Лаз. М.*

~ **се** *стати у ред, заузети положај као у строју.* — Ђорђе ... се постро̀ји у збројни ред према Вучку, и јаким шапатом да не чују калфе запита Вучка ... *Лаз. Л.* Постро̀јили се војници пред опћином у два реда. *Кол.* фиг. Кукурузи се постро̀јили као свечана војска. *Рад. Д.*

постру̏гати, по̀стру̏жѐм свршс. *стружући учинити глатким;* фиг. *појести све (из чега).* — Залагали се и заливевали док не осташе здјеле чисте и постругане. *Јурк.* Једини Стојан ... изједе комад погаче и марљиво постругa заструг. *Ћоп.*

по̀стружице ж мн. покр. *остаци теста који се постружу. Рј. А.*

постру̏жњāк, -а́ка м покр. *мали хлеб који се умеси од постружица. Рј. А.*

постру̏јити, -ӣм свршс. *проћи, протећи као струја, прострујати.* — Неко блаженство постру̏ји јој нутрињом. *Ћал.*

по̀стскрипт и постскрӣптум м лат. *оно што се дода или припише у потписаном писму (скраћ. обично P. S.).* — Тек у неизбјеживу постскрипту споменула је велике своје бриге. *Ћал.*

по̀студен, -а, -о *прилично студен.* — Вријеме је било смркнуто, постудено. *О-А.*

Зрак чист, свјеж, постуден, небо ведро. *Л-К.*

постýдети, -дӣ, ијек. постýдјети, сврш. *постати хладан, охладнети.*

постýдјети, -дӣ, ек. постýдети.

пòстула ж (обично мн.) покр. *лака плитка ципела*; исп. постола. — На ногама му црвене постуле. *О-А.* Полети и преко баште ... не обзирући се на то што му је једна постула пала с ноге. *Ћор.*

постýлāт, -áта м лат. **1.** *основна претпоставка која се прима без доказа, чија се истинитост може проверити на последицама.* — Уз постулат слободе и аутономије науке, а против ауторитативног научно-религиозног догматизма, повезује се постулат опће личне слободе. *Ант. 1.* **2.** *захтев.* — Одбијајући сваке преговоре са њима [официрима], ми смо одбацили и постулат за који су се чврсто држали, а то је монархија. *Јак.* Био је то напросто захтјев, постулат ћудоредне свијести. *Баз.*

постулúрати, -ýлӣрām сврш. *исказати што у облику постулата, као постулат.* — Ново расположење могла је ... да слути и постулира само поезија. *Марј. М.*

пòстýман, -мна, -мно *в. постхуман.* — Трактат о богу ... дело је постумно и издано први пут у прошлом веку. *Петрон.*

пòступ м **1.** *ход и начин ходања, корак.* — Ход и поступ био [је] лагак и спретан. *Кур.* **2.** *в. поступак (2).* — Тражи благи поступ с робовима. *Баз.* **3.** *застој млина, воденице при великој води.* — Ударио поступ. Сад је поступ, не може воденица да меље. *Вук Рј.*

пòступак, -пка м (мн. -пци, ген. -пāкā) **1.** *радни процес и начин на који се врши.* — Радни поступак Вишњићев захтевао је пуно података и доста времена. *Сур.* Код испредања умјетних свила разликујемо два поступка, и то сухи поступак ... и мокри поступак. *ОК.* **2.** *облик понашања (према коме, чему).* — [Мелита] му је предбацивала некавалирски поступак спрам ње. *Том.* Сад сам и ја почео да мотрим на сваки њен поступак према мени. *Лаз. Л.* **3.** *вођење службених, канцеларијских, судских и др. послова по утврђеном, устаљеном реду*: дисциплински ~, судски ~, ванпарнични ~, бити у поступку, узети у ~.

пòступан, -шна, -пно *који се врши без оштрих промена, у благим прелазима, постепено.* — Између најнижих бића и највиших има поступни прелаз. *Баз.* То [градација као фигура] је поступно ређање осећања и слика по јачини. *Т. књ.*

постýпање с *гл. им. од поступати.*

постýпаоница и **поступаòница** ж *погача која се даје другој деци кад сопствено дете прохода.* — У то доба када сам проходао, најважнији је догађај био: поступаоница ... онај лепи наш обичај да се детету кад прохода ломи погача над главом. *Нуш.* фиг. Позоришна критика била је Вуловићу прва поступаоница критичарска. *Мил. Ж.*

постýпāр, -ápa м *стручњак који води и надзире технолошки поступак у фабрици.* — Расписује [се] конкурс за ... технолога поступара. *Пол. 1959.*

постýпати, пòстýпām несврш. **1.** *несврш. и уч. према поступити (1), ићи кораком, корачати, ступати.* — Куд год наш домаћин и његова дјеца из дома поступали, свуд на срећу наступали! *Вук.* Полагано поступаху обојица стазом уз шумски брежуљак. *Шен.* Стојан свуче јечерму, стегну се пасом, па поступајући три пута, паде за каменом и пребаци за једну пед. *Мат.* **2. а.** *почињати ходати.* — Кад је поступао и још коју годину касније ... доживио би сваки дан шиба и глада. *Шен.* **б.** фиг. *напредовати, расти.* — Замислио се ... како му је родила кћерку ... како је дјетешце поступало, како проговорило. *Шен.* Добро му синови поступају. *Рј. А.* **3.** *не моћи млети, мировати (о воденици).* — Воденица поступа кад од велике воде не може да меље. *И-Б Рј.*

Изр. ~ с киме с висине *потцењивати, омаловажавати кога.*

пòступати, -āм сврш. тал. пом. *испунити саставке, пукотине на лађи ступом или кучином и залити паклином, пошуперити.* — Побјегнемо у једну малу луку да броде поступамо и поправимо, јер бијаху мање више ... изрешетани. *Љуб.*

постýпача ж покр. *поступаоница. Вук Рј.*

постýпити, пòстýпӣм сврш. **1.** *коракнути, ступити, поћи.* — Војске ове на три стране поступе срећно унапредак. *Вук.* Поступивши напријед запита. *Том.* **2.** *извршити какву радњу, урадити.* — Има ствари које изгледају врло лаке ... али су необично тешке ... када треба поступити по њима. *Ћос. Б.* Поступи по наређењу! *Јак.* Стајао је тако у средини просторије потпуно сам и слободан да поступи баш онако како му се свиди. *Донч.* **3.** (с ким) *спровести какав поступак, понети се на какав начин према коме.* — И даље им је писао о том како је Целалудин-паша поступио са битољским беговима и првацима. *Андр. И.* Како ти поступи са мном, тако сам и ја с тобом. *Креш.*

~ **се** *в. поступити (1).* — Преко мога прага никад ми се више не поступи ...! *Буд.*

пòступица ж = поступница *низ, ред степена, постепеност, ступњевитост.* — Све

се развија, јер се материја у одређеној поступици креће. *Крањч. С.* У поступици бића и у саставу свемира провео је принцип склада. *Баз.*

пòступицē прил. = поступце. — Није она [култура] дошла поступице, растући тако рекавши из самих нас, него је летимице нахрлила на нас. *Коз. Ј.*

пòступњик м *правилник о судском поступку*: грађански ~, кривични ~, парнични ~.

пòступница ж = поступица: геометријска ~.

пòступно прил. *на поступан начин.* — Славенска племена продирала су на југ поступно. *Пов. 2.* Устанак се поступно, али неодољиво ширио у Срему. *Поп. Ј.* Процес смјене генерација одвија се у шаху споро и поступно. *Вј. 1957.*

пòступнōст, -ости ж *својство, особина онога што је поступно.*

пòступōван, -вна, -вно заст. *који се односи на поступак.* — У погледу поступовних прописа новога закона о штампи пракса се налази пред рјешавањем тешкога проблема. *Мј. 1926.*

пòступōвњик м заст. *поступник.* — Губише [владари] своја пријестоља по слиједећем, од папе Леона XII одређеном поступовнику. *Старч.*

пòступцē прил. = поступице *постепено.* — Мјесечеве свјетлости поступце нестаје, а мјесто ње ... се с истока јавља освит дана. *Ћип.*

пòстхȳман, -мна, -мно **а.** *који је рођен после очеве смрти*: ~ дете. **б.** *који је објављен, штампан после смрти писца*: ~ дело, ~ издање.

посȕврат м само у изразу: шав на ~ *посувраћен шав. Бак. Реч.*

посȕвратак, -тка м *оно што је посувраћено, завргнуто.* — Заденувши марамицу за посувратак рукава, Наталија изиђе на степенице. *Моск.* Тражио је и он исто такво одијело ... са широким посувратком на хлачама. *Мар.*

посувра́тити, -ȕврāтӣм сврш. **1.** *прегибајући (се) превртнути (се), завргнути (се) према горе или према доле.* — Подиже мало десну руку да јој се широки рукав од муслина посувратио и показа јој се ... рука. *М 1867.* Нова фереца од црне чоје ... посувратила се и пребацила преко главе. *Андр. И.* **2.** фиг. *изокренути (се), изопачити (се), покварити (се).* — Све што се извргнуло, посувратило, изокренуло, што је испало из лежишта народне етике ... насликао је у својим сатирама. *Глиг.*

посȕвраћање с *гл. им. од посувраћати (се).*

посȕвраћати (се), -ā̄м (се) *несврш. и уч. према посувратити (се).*

посȕвраћеност, -ости ж *својство или стање онога што је посувраћено.*

посувр́нути (се), -ȕвр̄нēм (се) сврш. *посувратити (се).* — Загребе ноктима. Они се болно посуврнуше. *Вуков.*

пòсуда[1] ж **1.** *предмет, обично од порцелана, стакла или метала разног облика и величине у којем се припрема или послужује храна, у који се може што улити или ставити и сл., суд.* — Чељад испред кућа почеше изношати посуде да се пуне даждењаче [кише]. *Ћип.* У предњем плану позорнице ... је ... стол ... са сребрним посудама за прање руку. *Крл.* **2. а.** *урна за чување пепела покојника.* — Тако нам кости нек иста обојици посуда крије. *М-И.* **б.** *ноћни лонац, ноћшир, врчина.* — Подметну ми под кревет ноћну посуду. *Петр. В.*

Изр. спојене, спојне посуде физ. *цеви, спојене обично у облику латиничког слова Н, за мерење нивоа какве течности (нпр. водостаја парнога котла).*

пòсуда[2] ж = посудба *узимање (новца) у зајам уз одређене услове за повратак, зајам.*

пòсудан, -дна, -дно *који је у вези с посудом*[2]. — Па су му, некада она за каву, а некада Никола за вино, у посудно име новце односили. *Новак.*

пòсудба ж = пòсуда[2]. — Још само да почне давати новце на посудбу уз камате. *Пав.*

пòсудбен, -а, -о *који је у вези с посудбом.* — Шаљу му, тобож на посудбено име, приличне свотице од којих често једино и живи. *Нех.*

пòсудбина ж *посудба.* — Краљица зна каква је биједа на двору — господин ... често је помагао посудбинама. *Нех.*

посȕдилац, -иоца м = посудитељ *онај који даје што на посуду*[2].

посȕдионица ж *кредитна установа која се бави позајмљивањем новца.*

посȕдитељ м = посудилац. *Деан. Рј.*

посȕдити, пòсȕдӣм сврш. **1.** *дати коме што у зајам, позајмити.* — Можда би ме замолио да му посудим нешто брашна на вјеру. *Креш.* **2.** *примити, позајмити од кога.* — Памет, богме ... не иде од њега посудити. *Шен.* фиг. Он је све своје идеје о томе што је право, а што криво посудио од људи око себе. *Грг.*

пòсудица ж *дем. од пòсуда*[1].

пòсȕђе и **пòсуђе** с *зб. им. од посуда, суђе*: кухињско ~, сребрно ~.

посу̏ђе̏ница ж грам. *посуђена, позајмљена реч из другог језика*: германска ~.

посу̏ђи̏ва̄ње с *гл. им. од посуђивати*.

посу̏ђи̏вати, -ӯђујēм *несврш. и уч. према посудити*.

посу̏ђи̏ва̄ч, -а́ча м *онај који посуђује другоме и који посуђује од другога*; исп. посудилац и посудитељ.

по̀сужњити, -ӣм сврш. *учинити сужњем, заробити*. — Ни дувански дим, највјернији пријатељ посужњена човјека, не мога да га умири. *Лал.*

посу́кати, по̀сӯчēм сврш. **1. а.** *мало увити, завити*. *Бак. Реч.* **б.** *мало увући засукујући*. — Професор је, враћајући се ка катедри, задовољно језиком посукао бркове у уста. *Киш.* **2.** *јурнути, појурити, нагрнути, покуљати, поврвети*. — Тај глас узбурка свијет који је сједио по кахванама, па све посука напоље. *Мул.* Не потраје дуго ал' на раскршће посука плаховит, поједар момак. *Горд.* **3.** (влагом) *учинити да се што покрије влагом, да се као озноји, овлажи*. — Јесен посукала влагом прозоре и наше очи. *Матош.*

~ **се** *посукати (2)*. — Сви пристадоше те се сва седморица хитро посукаше из одаје и просуше на улицу. *О-А.* Ђуришић се скљока на под. Наоколо се посукаше жене ... блиједе као заклане. *Лал.*

посуки̏вати се, -ӯкујēм се *несврш. и уч. према посукати се, увијати се, повијати се*. — Кренуо је, онако погнут, ситним, клецавим кораком, посукујући се, као да га ноге нијесу могле држати. *Пол. 1958.*

посу̀кљати, -а̄м сврш. = посуктати **1.** *сукљајући, нагло изићи, покуљати*. — Изишли смо из облака и под нама је магла ... По неки млаз посукља изненадно из неког амбиса. *Јак.* **2.** *посукати (2)*. — И оне [дјевојке] све редом посукљаше, кријући ... лице рукама. *О-К.* Маса, која се била сакупила око њега, одједном се преполови и посукља на другу страну пространог тржишта. *Бан.*

посу́кнути, по̀сӯкнēм сврш. **1.** *постати влажан, намочити се*; исп. посукати (3). — И ето већ је посукнуло све: али лаке капљице једва имају кад да падну на клас. *Лаз. Л.* Охлађено месо на ваздуху овугне (посукне, озноји се). *Батут.* **2.** *изгубити сјај, прозирност, замаглити се, постати мутан*. — Хладни, а сјајни предмети ... кад на њих духнемо, од издисаног ваздуха посукну. *Батут.* По угловима се ширила читава платна паучине, огледала некако посукнула од небрисања. *Јанк.* **3.** *посукати (2)*. — Ја таман изашла пред кућу да унесем дрва, а они посукнуше одозго из шуме. *Ћоп.*

посу̀ктати, по̀сукћēм сврш. = посукљати. — Погнуле се небом облачине, посуктале оне муње лаке да раздиру небо и облаке. *Радич.* фиг. Мисли посукташе као рој напоље, разлетише се и зазујаше по соби. *Глиш.*

по̀сулити се, -ӣм се сврш. тур. *поравнати се, измирити се, нагодити се*. — То рекоше, па се посулише. *НП Вук.* Ту се они посулит не могу. *НПХ.*

посу́мљати *в. посумњати*.

посу́мњати, по̀сӯмњām сврш. **а.** (у што, о чему) *почети држати, сматрати што сумњивим*. — »Са чесме?« запита игуман ... »Да«, потврди Никола тако убедљиво, још задихан од далека трчања, да нико не би посумњао у његову реч. *Ранк.* Били су дрски те су посумњали о старини тога натписа. *Креш.* **б.** *окривити кога за што, потворити*. — Нисам хтио да дам повода да он посумња у мене. *Чол.*

посу́мњити, по̀сӯмњӣм сврш. *в. посумњати*. — Поврати ме сироту господару да га вјерно дворим да о мени не посумњи. *Љуб.*

по̀сӯмпорити, -ӣм сврш. *сумпором посути или окадити*: ~ лозу. *Деан. Рј.*

посумра́чити се, -ӯмра̄чӣ се сврш. *почети се смркавати, мало се смрачити*. — Када се посумрачило, стигну Иван са капетаном Маленићем у Чаковац. *Кум.*

по̀суњак, -ӯња м бот. *врста биљке из пор. отровлиста* Heliotropium. *Сим. Реч.*

посу̀нетити, -ӣм (трп. прид. посу̀нећен) сврш. *свршити сунећење, обрезати све редом*. — Ал' ти просто диново млијеко када Босни саломи рогове, кад све покла што не посунети. *Њег.*

~ **се** *дати се обрезати*. — Ако ћеш пљунути на крст и посунетити се, да си прост! *Љуб.*

посуновра́тити, -о̀вра̄тӣм сврш. *в. посувратити*. — Био је без мантије ... у неком изанђалом капуту и угрнутим и посуновраћеним панталонама. *Чипл.* фиг. Тај човек што нем и задивљен стоји пред њом једини [је] могући излаз из света посуновраћених појмова. *Бар.*

посу́нути, по̀сӯнēм сврш. *мало сунути, покренути се нагло напред, у страну*. *Р-К Реч.*

посунча̀нӣк, -ика и **по̀сунча̀р,** м покр. *ветар који прати сунце, који дува правцем којим се креће сунце, од истока према западу*. *Рј. А.*

посу́рити, по̀сӯрӣм сврш. **1.** *учинити што сурим*. **2.** *постати сур*. — Навире сутон. Посурило небо. *Кош.* И морска је површина посурила. *Ћип.* Сјајна густа

длака [на крају] посурила ... мјестимице посве излињала. *Гор.*

посурòвити, -ȕровӣм сврш. **1.** *учинити суровим.* **2.** *постати суров.* — Мића је одиста радио све могуће да огруби, посурови. *Дав.*

посустáвати, -ȕстāвāм несврш. *в. посустајати.* — Полагано поступа напријед, посустава, купа јој у руци позадрхтава. *Марк. Ф.*

посȕстајāње с *гл. им. од посустајати.*

посȕстајати, -јēм несврш. *мало, помало сустајати, слабити.* — Пальба као да посустаје. *Јак.* Видимо га ... како лагано посустаје под притиском све ... очитијег разочарања. *Михиз.*

посȕсталица ж погрд. *жена сумњива морала.* — Откако се памти, одувијек је била тако понека Циганчура и посусталица, и знало јој се мјесто: са аскером по јарковима. *Андр. И.*

посȕсталōст и **посȕсталōст,** -ости ж *својство, особина онога који је посустао.*

посȕстао и **посȕстао,** -ала, -ало **1.** *р. прид. од посустати.* **2.** *сустао, уморан.* — Пред већ посусталим човеком живот се указивао као бескрајна линија, без ичег трајног. *Андр. И.* фиг. *слаб по интензитету.* — Црвен посустали пламен једва осветљава собу. *Шапч.*

посȕстати и посȕстати, -анēм сврш. **1.** *доћи до крајње исцрпености, изнемоћи.* — Стар је Мишко: сав некуд згужван ... посустао од животних тегоба и година подједнако. *Донч.* Кад би премрзли људи посустали ... одмарало се, само за часак. *Рад. Д.* **2.** *бити у стању душевне преморености.* — Кад год контрола над свесним током посустане ... представе [се] нижу у свести на основу веза које међу њима постоје саме од себе. *Псих.* Такмичари, на жалост, посустају већ после првих питања. *НИН 1970.*

посȕтак, -тка м *оно чиме је што посуто.* — На свакој бобици жућкасти отровни посутак. *Божић.*

пòсȕти, пòспēм (импер. пòспи; трп. прид. пòсȕт) сврш **1. а.** *бацити на кога што ситно, зрнасто, ситне делове чега.* — Штета што немам ситне проје да вас мало поспем као ретка госта. *Срем.* У тај час она га изненада поспе шаком цвијећа. *Тип.* **б.** *засути одозго чим што се расипа.* — Посу их ситнозрна солика. *Божић.* Ови мрави нечујно и вешто обилазили су један другог ... котрљајући за собом ... фини и перласт песак којим је ... земуница била посута. *Вас.* **2.** *местимично и густо прекрити.* — Најраније цвијеће јаглац и љубица посуло брежуљке и долине. *Том.* Време је било посуло по овој коси, некад тако бујној, прашину седих власи. *Уск.* **3.** *распрострети се по каквој површини.* — И блиједило нас увијек посу живо. *Комб.* **4.** *испунити чим.* — Липа закрилила и посула мирлухом пространо придворје. *Павл.* **5.** *полити, облити течношћу.* — Деде, посилни, поспи ме да оперем руке. *Јак.* Главу му обилато посу ситна киша. *Бил.* **6.** *пасти, ударити нагло (о кишн).* — Смрачи се и из ниска чађава облака посу киша. *Вуј.* **7.** фиг. *обилно обдарити, обасути кога чим.* — [Нела] га је посула кишом своје кокетерије. *Коз. Ј.* Он је дохватио њезине прсте и посуо их пољупцима, и руку, и пулс, па све до лаката. *Бег.*

Изр. ~ се прахом по глави, ~ се пепелом *предати се великој жалости због какве несреће; покајати се јавно (од старојеврејског обреда којим се симболично исказивала општа жалост).*

пòсутра прил. **1.** *у дан одмах после сутрашњега дана, прекосутра.* — Ја ћу јој сутра честитати ... Посутра ако хоћете, дебелим кумом бити. *Ков. А.* Данас разносе новине, сутра прегледавају рачуне, посутра пишу за надницу. *В 1885.* **2.** *уопште ближа или даља будућност.* — Штедимо за сутра, за посутра. *Шен.*

посȕшило с *упијач, бугачица.* — Тада посљедњу страну дневника брижно протаре посушилом. *Креш.*

посȕшити, пòсȕшӣм сврш. **1.** *учинити да све постане суво, осушити.* — Сунце ... за часак све [што је покошено] посуши. *Лаз. Л.* Пустите да се ... папир посуши. *ОК.* **2.** *учинити да се што осуши, да усахне.* — Све цериће по гори посуши [чобанин окресујући их]. *НП Вук.* Расад ми погазили и калеме обрстили и посушили. *Лал.* **3.** фиг. *исцрпсти.* — Умрећеш, Ђорђе ... Ал' ће туђин да се наужива твојим дукатима ... И имањем. И женом. Још је млада ... Посушиће преровске момке. *Тюс. Д.*

~ **се 1.** *постати сув, мршав.* — Ех, јесте ми изгладњели и посушили се! *Пав.* **2.** *осушити се сви редом.* — Воћке и виногради, све ће од крви да се посуши. *Тюс. Д.*

пȏт, пȏта м (лок. пȏту) и ж *зној.*

пȏт м енгл. карт. *добитак у игри; улог.* — Четири деветке ... и носи пот. *Сим.*

пòтабати, -ām сврш. *табајући утрти, утабати. Вук Рј.*

потàблати, -ām сврш. варв. *сравнити са земљом, слистити.* — Она ... би цео свет потаблала и у прах сатрла, само кад би могла. *Маш.*

потàванити, -ӣм сврш. *поставити таван.* — Соба је била потавањена, попођена даскама. *Мат.*

пòтавити се, -ȉм се свршн. покр. *уђутати се, умирити се.* — Ја, богами, потавим се, па у моју собу. *Лоп.*

пòтавнети, -нȉм, ијек. пòтāвњети, свршн. *в. потамнети.* — Глава клону, лице потавнело, боловање око ми попило. *Радич.* Луч се угаси и слика потавни. *Шен.*

пòтáвнити, пòтāвнȉм свршн. *в. потамнити.* — Не хтједе да духовит човјек потавни дендија. *Матош.*

пòтāвњети, -внȉм, ек. пòтāвнети.

пòтавњȉвати, -āвњујēм *несврш. и уч. према потавнити, потавнети и потавњети.*

пòтад и **пòтāда** прил. заст. *после тога, отад.* — Срби потад остану за Русију ... везани чвршће по икада дотад. *Нов.* Баш двојица Пера пресловиште, а потаде многи пристадоше. *НП Вук.*

пòтāж, -áжа м фр. *супа, чорба у којој су укуване различите врсте теста и поврћа.*

пòтаја ж **1.** *тајност. Р-К Реч.* **2.** *тајно, скровито место, тајно склониште.* — Имамо три кћери, и једнако их држао у потаји, да нијесу никад напоље излазиле. *Н. прип. Вук.* Хватили се зелене горице, ту запали згодно у потају. *Радич.*

Изр. **из потаје, потајом,** у потаји (учинити што, убити кога) *тајно, потајно, тајом, криомице, крадом.*

пòтајак, -ājка м **1.** *потаја (1).* — Никада твоја бити неће! — чемерн ме из потајка отровом. *Матош.* **2.** *потаја (2).* — Ово је био потајак гдје је благо крио. *Торд.* Мислим да куца сат у том мрачном хапсу — потајку. *Матош.*

пòтāјан, -јна, -јно **а.** *који се држи у тајности, тајан.* — Штукеља [је] у кули направио једну потајну скривницу из које се могло изаћи тунелом у шуму. *Вујач.* **б.** *који се пред другима јавно не врши, не показује, не објављује.* — Наступа морални сумрак у коме боље виде и вештије се сналазе друштвени типови навикнути на мрачне послове и потајне ловове. *Прод.* За шест година њихове љубави није ни једним потајним стиском руке одала своје страсти. *Леск. Ј.* **в.** *који делује тајно, скривено, прикривено, камуфлирано.* — Ја сам ... држао да је она потајна грешница. *Јакш. Ђ.* Куне судбину ... у свакоме пролазнику тражи кривца и потајног пљачкаша. *Пол. 1957.* **г.** *који је сакривен дубоко у унутрашњости душе, свести.* — Неколико пута [је] погледао ... у асуру пред собом, све у потајној нади да ће призор пред њим ишчезнути као ружно привиђење. *Андр. И.* **д.** *чему је постање, порекло непознато.* — Савладавала га је некаква потајна болька. *Коч.*

Изр. ~ **грозница** *в. уз грозница (изр.).*

пòтајати се, -јȉм се свршн. *постати невидљив, неупадљив, прикривен, притајити се.* — Навече болест као да се потајала. *Тип.* Јаки мириси поља осјећали се мање, као да се потајаше пред толиким обиљем свјетлости. *Шимун.*

пòтајац, -ājца м *нож с обе стране оштар, кама.* — Не изговара ниједну реч осуде пред силовањима ... ударима песницом и потајцем. *Пол. 1957.*

пòтáјити, -ȉм свршн. покр. *прикрити од кога, задржати у тајности, затајити.* — Да му не би коју потајили. *Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — О Вуче, гдје си? Што си се потајио? *Љуб.*

пòтајицē прил. *потајно.* — А како би му која суза скочила на очи, отро би је потајице рукавом. *Ков. А.* Уздисали би потајице и сваки час скретали погледе далеко преко гробова. *Петр. В.*

пòтāјкиња ж (у атрибутској служби, уз им. змија) *која вреба у потаји.* — Камо су ти змије потајкиње? *НПХ.*

пòтāјнȉк м **1.** *онај који потајно мотри на људе, тајни полицијски агент, достављач.* — Вршио [је] посао полицијског достављача. Народ га је звао ... »потајником«. *Андр. И.* **2.** *онај који је у потаји.* — Јал' ми шаљи до три добра своја: једно добро коња потајника ... *Рј. А.*

пòтāјница ж **1. а.** *оно што је скривено, тајно, невидљиво и што мучки напада.* — Не кољи иза леђа, разбојничка потајницо! *Прер.* Од страшила и од онога што се види и чује, не плашим се ја баш много, али од потајнице ... вазда ми срце зебе. *Лал.* **б.** (у атрибутској служби, уз им. пушка, сабља, ватра и сл.) *која је у потаји, која се чува у тајности.* — Пуна ми је пушка потајница. *НП Херм.* Додао му сабљу потајницу. *Рј. А.* У дјетињству [су] крали туђе кукурузе и пржили их по буjадарама ... Ево, и сада дим те ватре потајнице штипа старчеве очи. *Ћоп.* **2. а.** *скривено место за тајно састајање, тајно скровиште.* — Често се догађа да је једна таква брклја хајдучка потајница. *Рј. А.* **б.** *потајна стражара пограничне straже у време епидемије куге. Вук Рј.* **3.** *врело, извор који повремено пресушује.* — Од великог су утицаја на народну фантазију ... простране и разгранате пећине ... интермитентни извори, које зову потајницама. *Цвиј.* **4.** покр. *тобожња, лажна тешкоћа. Вук Рј.* **5.** бот. *паразитска дугогодишња биљка из пор.* Scrophulariaceae, *којој је већи део стабљике у земљи на жилама шумског дрвећа, а цветови сполa* Lathraea squamaria. *Терм. З.* **6.** зоол. **а.** *в. лебаба. Терм. 4.* **б.** *врста осе чије ларве живе паразитски на другим инсектима* Ichneumonidae. *Бен. Рј.* **7.** мед. *лагана, блага грозница*

која постепено исцрпљује болесника febris hestica. *Терм. 5.*

пòтājничкӣ, -ā, -ō *који се односи на потајнике.*

пòтājничкы прил. *као што чини потајник, на начин потајника.* — Погледа ме потајнички и по трећи пут пружи ми чашу. *Вес.*

пòтājништво с *служба потајникова. Р-К Реч.*

пòтājно прил. *скривен од других, тајно, крадом, кришом.* — Али канда је мало, онако потајно, и уздисао за Јевдом. *Срем.* Она долази потајно у ... двор. *Новак.*

пòтājнōст, -ости ж *својство или стање онога што је потајно, што се врши потајно.*

пòтака ж покр. *оно чиме се ко, што, потакне, подстакне* (*нпр. ватра*). — Дај ми мало потаке (чим ћу потаћи ватру да боље гори). *Павл.* фиг. Знам ја да је то била твоја потака. *Рј. А.*

потàкљати, -ām сврш. покр. **1.** *в. потачкати*; фиг. *подупрети, подржати, потпомоћи.* — Увијек нетко има тко ће потакљати старост и тко ће је укопати. *Божић.* **2.** *потакнути, подстакнути.* — Господар ће и дати, а тко би други потакљао ватру на комину. *Божић.*

потàкнути, потàћи и пòтаћи, пòтакнēм сврш.; исп. подстакнути. **1.** *раздувати, подјарити, чарнути, промешати ватру да боље гори.* — Мало затим навали на огњиште пуно наручје дрва, потакне, и ватра се у час изнова распири. *Цар Е.* Она је жарачем потакнула ватру. *Торб.* **2.** фиг. *навести на какву активност, изазвати у кога какво појачано стање, расположење, побудити, подбости, ободрити.* — Мислим, прије него ово бацим, потакнути вас на озбиљно размишљање. *Јурк.* То им рекавши, срце и храброст сваком потаче. *М-И.* То потаче Николу, и он се сети опет детињства и родног села. *Бар.*

пòтакшӣ, -ā, -ē (обично само ж, уз им. њива, земља) *слаба, мршава, посна.* — Земља потакша; кад је добра година, роди две-три крстине јарице. *Глиш.* Знаш и сама, нано, да нам је ова њива понајтакша ... Жито се готово свакад изглавнича. *И.*

поталијáнити, -ијāнīм сврш. = поталијанчити *учинити Талијаном.* — Нови досељеници су се одржали као Словени; стари, унеколико поталијањени, почели су се враћати Словенству. *Цвијић.*

~ **се** = поталијанчити се *примити обележје Талијана, постати Талијан.* — Кад се Енглез поталијанио, као да се у самог ђавола преобразио. *Сек.*

поталијанчúвање с *гл. им. од поталијанчивати* (*се*).

поталијанчúвати (**се**), -àнчујēм (се) *несврш. и уч. према поталијанчити* (*се*).

поталијáнчити, -ијāнчīм сврш. = поталијанити. — Интелигенција по далматинским градовима посве је поталијанчена. *Водн.*

~ **се** = поталијанити се. — Послао га у град да учи, а онда ће у Падову гдје је стекао наслов доктора и сасвим се поталијанчио. *Шимун.*

поталијањèнӣк, -ика м *онај који се поталијанио.* — И сад су мјесто њих [католичке господе у Котору] само царски чиновници и гдјекоји поталијањеник. *Вук.*

поталијањúвати, -àњујēм *несврш. и уч. према поталијанити.*

пòтāман, -мна, -мно *доста, прилично таман.* — Зора ... је дрхтала и разлијевала се потамним небом. *Кос.*

пòтамāн и **пòтаман** прил. *по вољи, како треба, згодно.* — Није онда нама било све потаман ... него ... бивало је кад смо и гладовали и мркли. *Нуш.* Нек је мени потаман, па ме зови како хоћеш. *Шуб.*

потамáнити, -àмāнīм сврш. **а.** *лишити живота, побити, уништити, утаманити све редом једно за другим.* — Стока потамањена, стаје порушене и забатаљене. *Ћос. Б.* Ја се молим да ... нека ненадана ... несрећа вас све потамани. *Богд.* **б.** фиг. *појести, испити што без остатка.* — Он се у чети истицао као војник који може да потамани две порције о оброку. *Ољ.*

~ **се** уз. повр. *међусобно се уништити.*

потамбýрати, -ām сврш. *мало ударити у тамбуру, затамбурати.* — Дохвати ми моју тамбурицу да ја јунак овдје потамбурам. *НПХ.*

пòтàмнелōст, -ости, ијек. пòтàмњелōст, ж *стање онога што је потамнело.*

пòтàмнети, -мнīм, ијек. пòтàмњети, сврш. **1.** *постати таман или тамније.* — Мршав и ситан, потамнио у лицу ... чучао је и поправљао самар. *Чол.* Около зидова иду клупе од храстовине, потамнеле временом. *Макс.* фиг. Слика му је дјевојачког Станина лица била потамњела у души. *Шимун.* **2.** *в. потамнити* (*2*). — Реакционарне силе и себични ... интереси потамњели су и ... Толстојеву баштину. *Р 1946.*

потáмнити, пòтāмнīм сврш. **1.** *учинити што тамним.* — Облаци се потпуно развише по небу ... па се бурним летом уздигоше једни над другима и све потамнише. *Дов.* **2.** фиг. *ослабити, покварити.*

— Чудан осјећај незадовољства са самим собом потамнио му је весеље. *Мар.* **3.** *в. потамнети (1).* — Упали му образи, потамниле очи. *Гор.* фиг. Када је потамнила слобода ових источних крајева, Дубровник је био уточиште . . . слободе. *БК 1906.*

потàмњелōст, -ости, ек. потàмнелōст.

потамњéње с *потамнелост.*

потàмњети, -мнӣм, ек. потàмнети.

потамњúвати, -ам̀њујēм *несврш. и уч. према потамнети, потамнити и потамњети.*

пòтамо прил. *нешто даље тамо, подаље. Вук Рј.*

Изр. ~ те, ~ се *склањај се.* — Потамо те, Стева! *Павл.* Може ме ударити и по голеницама, а ја му нећу рећи ни: потамо се! *Јов. Ј.*

потамолòгија ж грч. *грана хидрологије која проучава водене токове.*

пòтан, пòтна и пòтна, пòтно и пòтно *зноjан.* — Знам да се на потном челу ловор-лист најљепше зелени. *Кур.*

пòтанак, -нка, -нко (комп. пòтањӣ) **1.** *доста, прилично танак.* — Старом свату [дат ћу] потанку кошуљу. *Рј. А.* фиг. Споља се чује потанак развучен глас. *Глиш.* **2.** *подробан, исцрпан, детаљан:* ~ анализа. — Тада му је дао сасвим потанка упутства. *Јов. С.*

пòтанко прил. (комп. пòтањē и пòтање) **1.** *подробно, исцрпно, детаљно, до ситница.* — А тад стао да потанко размишља о себи све. *Новак.* Невјеста је намјерно и све чешће остајала с њом насамо, и све потање причала о себи. *Андр. И.* **2.** *доста слабо, лоше, рђаво.* — Али неће је одмах водити својој кући . . . тежа је и живља Илијина кућа, а он потанко живи. *Ћип.*

пòтанкōст и **потáнкōст,** -ости ж (обично мн.) *ситна, најситнија појединост, подробност, детаљ.* — Говорах лагано . . . хтједох да чује све потанкости. *Мат.* Снијег се нагло топи; околина оживљује, показује своје потанкости: путеве, стазе, шибичје. *Наз.* Обитељске згоде описане су . . . са потанкошћу. *Нех.*

пòтàнцати, -ам̄ сврш. *провести неко време танцајући.*

потанцúвати, -а̀нцујēм *несврш. и уч. према потанцати.* — Кнез је пјевао . . . потанцујући ножицама. *Нех.* Гледа, миче се, као потанцује на једном мјесту. *Пец.*

потàнчати, -ам̄ сврш. = потањити *учинити што танким или тањим, стањити. Р-К Реч.*

потáњати, пòтāњам *несврш. и уч. према потонути.*

пòтањē и **пòтање** *комп. од потанко.*

пòтањӣ, -ā, -ē *комп. од потанак.*

потáњити, пòтāњӣм сврш. = потанчати. *Рј. А.*

потáпање с *гл. им. од потапати.*

потáпати[1], пòтāпам *несврш. и уч. према потопити.*

потáпати[2], пòтāпам несврш. покр. *полагати лозу, тј. одвојити је од чокота и провући кроз земљу да на другу страну избије. Рј. А.*

пòтапати, -ам̄ сврш. покр. **1.** *потапкати, потапшати. Рј. А.* **2.** *ногама изгазити, утабати.* — Ископа рупу у коју спреми благо и засув га земљом потапа тврдо и побуса ледином. *Торд.*

пòтапкати, -ам̄ сврш. **1.** = потапшати **а.** *ударити, пљеснути кога подланицом пријатељски неколико пута (обично по рамену, плећима).* — Он приђе к побједнику и потапка га по рамену. *Наз.* Данило је потапкао побратима и шануо му као нешто важно и радосно по њега. *Петр. В.* **б.** *лако ударити неколико пута по чему.* — Повуче један дим из своје луле; виде да се . . . готово угасила, потапка је . . . *Уск.* **2.** *дем. од пòтапати. Вук Рј.*

потапкúвати, -а̀пкујēм несврш. *ићи тапкајући.* — Како вода још не беше тргла, морадосмо најмити воћа који потапкиваше напред. *Нед.* фиг. За француским оригиналом српски превод једва потапкује. *О 1875.*

потáпљање с *гл. им. од потапљати.*

потáпљати, пòтāпљам *несврш. и уч. према потопити.* — Аман! аман! — уздахну опет, потапљајући ноге у поток. *Ћоп.*

пòтапшати, -шēм сврш. = потапкати (1). — Харамбаша му приђе, па га потапша по плећима. *Вес.* Кад су коњи стигли до пута . . . потапшао их је љубезно по вратовима. *Бен.*

~ **се** *повр.* — Послије сваке би се ријечи потапшао по трбуху. *Шов.*

потарàцати, -ам̄ сврш. *покрити тарацом, поплочати.* — Он се бацио у потарацано двориште и остао на мјесту мртав. *Крл.*

пòтарица ж покр. *в. потрица.* — Плати ми потарицу, пак ћемо опет бити пријатељи. *Рј. А.*

потáћи и **пòтаћи,** пòтакнēм сврш. = потакнути.

пòтачкати, -ам̄ сврш. *побости, ударити, усадити тачке, пупке уз биљку пењачицу (обично уз грашак, пасуљ);* исп. потакљати (1). — Повирим иза завјесе у врт. Украј потачканог грашка спазим две слике. *Ад.*

пòташа ж нем. хем. *калијев хлорид у облику белог прашка, који се добива из пепела*

и употребљава се у индустрији стакла, порцелана, сапуна и за чишћење предмета. — Место ... соде употребљавао се пепео од дрвета, чији је ... састојак поташа. *НХ.*

потва́рање с *гл. им. од потварати.*

потва́рати, пòтвāрām *несврш. и уч. према потворити.*

пòтвор м *потвора.* — Стварајући ... своју слику, створи човека, створења цвет. И по томе — не беше потвора. *Кост. Л.*

пòтвора ж *изношење и ширење неистина о коме, клевета, обеда.* — Силно су уживали и још ревније те црне потворе разношривали. *Кум.* Уверено је бранила млада девојка свога вереника од једне потворе. *Уск.*

пòтворати, -ām несврш. *в. потварати.* — Што је добро затворено за оно неће чозјек никога потворати да му је украо. *Н. посл. Вук.*

потво̀ритељ м *онај који износи и шири потвору, клеветник. Бен. Рј.*

потво̀рити[1], пòтворӣм сврш. *изчети потвору о коме, оклеветати, обедити кога.* — Опрости ми ... што сам под тешкијем мукама лагао и праве људе потворио. *Љуб.* Потвори [га] на прилику да је носио каквзе еспапе. *Маж. М.* Сазвала је свекра и човека и изјавила да је фратра потворила у тренуцима свога безумља. *Андр. И.*

потво̀рити[2], пòтворӣм сврш. *починити.* — Ја не верујем да би Момир потворио за што је оптужен. *Каш.*

пòтворица ж и м *потворитељ.* — Потворица гори него убилица. *Рј. А.*

пòтвр̀шшина ж покр. *глоба због недоказане потворе, оптужбе.* — Тражим од вас ... да ми се ... потворштина по адету земаљскоме исплати. *Рј. А.*

пòтврд, -а, -о **1.** *прилично тврд.* — Лежи ту цео целцат дан босоног потрбушке на кревецу, а овај мало потврд. *Срем.* **2.** фиг. **а.** *доста тежак (у памћењу).* — У селу се причало да је ... туткун, то јест потврд у памћењу. *Сиј.* **б.** *прилично тврд на новцу, претерано штедљив, шкрт.* — Мој је чича мало потврд човек кад путује: чанчић граха и тазе сомунчић доста му на дан. *Шапч.*

пòтврда ж **1. а.** *оно чиме се што потврђује.* — Уђимо у анализу књиге, износимо потврду за оно што смо рекли. *Поп. П.* Климну главом у знак потврде. *Креш.* **б.** *писани документат којим се што потврђује, оверава.* — За сваку обустављену суму радник добива пуноважну потврду. *Шапч.* Зар ћете ми оставити толике новце само тако, без потврде и свједока? *Пав.* **2.** рлг. *у католичкој цркви сакраменат који примају деца и одрасли (само једанпут) мазањем на челу освећеним уљем.*

пòтврдан и **пòтврдан,** -дна, -дно **1.** *који потврђује што, који изражава сагласност, одобравање.* — На прво питање ми смо већ дали потврдни одговор. *Бак.* **2.** *који одговара очекивању, који се прима с одобравањем, повољан, користан.* — Везир је одмах прелазио са потврдних и радосних ствари на тешке и неповољне. *Андр. И.* **3.** *који је основан на чињеницама, стваран, поуздан, сигуран, утврђен, позитиван.* — Од наставника [се] захтева извесна позитивност, потврдан став према животу. *Пед.*

Изр. ~ реченица грам. *која изриче стварност, оно што јесте, што је било;* потврдни судови лог. *који садрже потврду чега.*

потвр̀дити, пòтврдӣм сврш. **1. а.** *посведочити правилност, тачност, аутентичност чега што је пре речено, учињено и сл.* — Да је тако било, потврдиће сваки сељак из Мачве, а, вала, потврдиће и ова приповетка. *Вес.* Приправан [је] своје ријечи потврдити дјелом. *Креш.* **б.** *посведочити истинитост чега потписом, печатом, оверити.* — За вријеме вожње дат ће ... потврдити путну књигу од народних власти. *Аут.* **в.** *изразити одобравање, сагласност.* — Бакоња потврди главом. *Мат.* **2.** *прихватити, озаконити, санкционисати чије постављање.* — Обор-кнезови су били потврђени царским бератима. *Вук.* **3.** *учврстити, осигурати, обезбедити.* — Русија извести ... да она не ратује против Порте ради завојевања, већ једино ... да потврди уговоре које је Порта погазила. *Гавр.* **4.** *причврстити, учврстити клинцима и сл. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *показати се тачним, аутентичним.* — Никада се човек није хтео толико да потврди ... као данас. *СКГ 1937.* **2.** *постати непоколебљив, постојан, чврст у чему, утврдити се.* — Издалека врве да се потврде у вјери отаца својих. *Павл.*

пòтврдица ж *дем. од потврда.* — Нешто се мора имати у руци .. Малу писмену потврдицу. *Новак.*

пòтврдница ж *потврда (1б).* — Дао [је] овећу зашшху књига у комисију, а потврдница му се замела. *С 1911.*

пòтврдно и **пòтврдно** прил. *потврђујући, одобравајући.* — Она неколико пута потврдно климну главом. *Франг.*

пòтврднòст и **пòтврднòст,** -ости ж *особина онога што је потврдно.*

пòтвр̀до прил. фиг. *поуздано, сигурно.* — Говори се да је Босна дата ... Аустрији, ал' се још потврдо не зна. *Мул.*

потврђе́ње с *потврда (1).* — После 'сам и потврђење ја плаћао. *Глиш.*

потврђи́ва̏ње с *гл. им. од потврђивати (се).*

потврђи́вати (се), -тврђујем (се) *несврш. и уч. према потврдити (се).*

по̀тēг и **по̀тег** м **1. а.** *покрет руку и напор потребан да се што потегне.* — Дигао га је једним потегом. *Пав.* **б.** *покрет језика и грлених мишића потребан да се нека количина течности у један мах испије.* — Испио је то у чаши једним потегом. Уточи ми колико стане на један потег. *Пав.* **2.** *ударац, замах, пуцањ:* ~ ножем, ~ из пушке. *Бак. Реч.* **3.** *тег.* — Поштена прења ... вуну и потег држи ... једнако мјерећ. *М-И.* **4.** мат. *зрак с векторским вредностима нанесеним помоћу шестара. Деан. Рј.*

по̀тега ж (дат. -зи) **1. а.** *својство тела да потеже, да вуче к земљи, тежа, тежина. Рј. А.* **б.** фиг. *терет, тегоба, досада.* — Отац [је] преко пријатеља заручи чак с ону страну Кома да му је од мање потеге. *Љуб.* На мене [сте] навалили тегобу која ће ми бити на потегу довијека. *Вел.* **2.** *део на колима (обично од гвожђа) од предњих точкова до прекоруђа који служи за пењање у кола.* — Поп Ћира ... се ухватио за левчу и метнуо ногу на потегу да се попне у кола. *Срем.* **3.** *једна од две шипке којима се спајају брана и покретна руда на плугу. Бак. Реч.* **4.** *потегач. Рј. А.* **5.** (обично мн.) *потпасач којим се утеже килав човек.* — У боју ... се ... просуо тако да је стога до смрти морао носити потеге од јелење коже. *Рј. А.*

потѐга̄ч, -ача м *каиш на крају панталона испод пета који ногавицу држи у затегнутом положају.* — Григорије ... је ударио о земљу тако јако да су му прсле сукнене чакшире ... откинули се потегачи. *Моск.*

потѐгача ж **1.** *направа којом се извлачи пиће из бачве, бурета, натегача.* — Чини му се да је повукао потегачу. *Божић.* **2.** риб. *врста мреже за обални риболов који се повлачи, вуче по дну. Деан. Рј.* **3.** пом. **а.** *ланац или јако уже за вучу.* **б.** *конопац на јарболу за дизање једра. Деан. Рј.*

по̀теглити, -ӣм сврш. **1. а.** *повући што тешко.* — Моја се снаха врати задувана као да је богзна како терет потеглила. *Јаки. Ђ.* **б.** *узети на себе тежак и мучан посао.* — Ти знаш, а и све село памти, да сам највише потеглио кад оно градисмо нову судницу. *Шапч.* Домаћини и старешине многе [су] муке видели и потеглили да се одрже и подрже. *Нуш.* **2.** *похитати, пожурити.* — И свих педесет срца потеглише Алекси: жеља свију беше да се ништа не нађе. *Вес.* Потеглио чак из Змијања. *Коч.*

Изр. повуци-потегли *в. уз потегнути (изр.).* — Било је повуци-потегли. *Нуш.*

по̀тегљā̄ј м *покрет уснама којим се потегне и увуче у себе дим при пушењу.* — Већ код првога потегљаја из луле ја се закашљем. *Јурк.*

поте́гнути, поте́ћи и **по̀тēћи,** по̀тēгнēм (р. прид. поте́гнуо, -ула, -уло, по̀тēгао, поте́гла и по̀тēгла, -гло) сврш. **1.** *ухвативши крај чега снажно повући:* ~ мрежу. — Ћоса потеже коњу узде. *Вукић.* Потегну крачун на вратима. *Бег.* Станко споји нишане, потеже обарачу, а звијер се праћакну увис. *Вуј.* **2.** фиг. **а.** *повући, извршити што тешко, неугодно кривицом другога.* — Да, врага ће доћи! Опет ће ... Хорват мјесто њега потегнути. *Крл.* **б.** *одржати се у животу, поживети.* — Слутио је да ни мајка неће дуго потегнути. *В 1885.* **в.** нар. *потрајати.* — Мало вријеме дуго не потеже. *НПХ.* **3. а.** *извадити што одакле, извући.* — И она опет потеже [из бунара] котао левом руком, с десном га подухвати и изврте. *Вес.* Андрија одмота узицу око ћаћина жутог брикташа и потегне снопић стотињарки. *Божић.* **б.** *нагло повући, тргнути; зграбити.* — Милисав ... потеже нож те њега у трбух. *Вес.* У исти час ... она двојица потегли мачеве. *Креш.* **в.** фиг. *изнети, покренути, ставити на дневни ред.* — Писац је потегао у овој комедији један од најкрвавијих социјално-психолошких проблема данашње стварности. *СКГ 1937.* **4.** *замахнути чим (руком, каквим предметом) наносећи ударац, ударити.* — Он зна потегнути и шамаром. *Матош.* Дође ми ... да потегнем овим маказама па да јој разбијем главу. *Нуш.* **5.** *избацити, испалити метак (из пушке, топа) у кога.* — Турски га [Хајдук-Вељка] тобџија загледа па потегне из топа, те га удари испријека посред плећа. *Вук.* Може да се нађе неки адамија, па да потегне из шишане. *Шуб.* **6.** *истегнути, испружити (руку) у неком правцу.* — Она потеже руку навише да се ухвати за грану. *Ранк.* — Женити? — потегну десницом преко уморног чела ... и насмија се горко. *Ков. А.* **7. а.** *повући из чега пијући.* — Посегну за врчем и потегну. *Шен.* Потегох опет лозоваче. *Шант.* **б.** *повући дим пушећи.* — Потегао је неколико димова. *Чол.* Поправи појас, затисне жеравицу у лули и потегне неколико пута. *Бен.* **8.** *позвати кога на одговорност; наредити коме (писмено или усмено) да дође, да се јави негде.* — Све су друге беспослене ријечи за које ће нас потегнути ... да одговарамо. *Вел.* Њега је шеф потегао синоћ са одсуства и упутио ... овамо. *Пол. 1959.* **9. а.** *приближити привлачећи, привући.* — Пашио се ... да кишу не потегну планине. *Ћор.* **б.** фиг. *изазвати тежњу, жељу за чим, примамити.* — Момци млади, па их срце потегло за ашиковањем. *Шант.* **10.** *примити, узети, добити што.* — Издадоше племе у Лимјане ... потегоше паре од Турака. *НП Вук.*

Потегнуо врећу дуката да преда Турцима приморје. *Љуб.* **11.** фиг. *помоћи, послужити.* — Потеже ми рука, а Турцима велика нерука. *НП Вук.* И ту рука потегнула Мирку, па појури до Жабљака Турке. *Март.* **12. а.** *послати, упутити куда.* — Завршна фаза ... маневра ... ради кога и беху овамо потегнута та два батаљона ... спала је била на цигло једну чету. *Лаз. М.* **б.** *упутити се некуд (обично далеко), пожурити, похитати.* — Ја потегао чак овамо ... а ти хоћеш да одустанеш. *Глиш.* Испричала [му је] зашто је Стана потегла у Београд. *Шуб.* **в.** *ставити се у покрет, кренути, поћи.* — Свим стазама потегоше плугови. *Бзн.* И тако ће вам ићи све до гроба; узалуд се упињати да одржиш што потегне низбрдицом. *Шапч.* **13.** *бити тежак, вагнути.* — Гледао сам: по два међу собом ће упрте какву женетину ... потегла би по стотину ока. *Њег.* фиг. Има у тој ... причи и озбиљних тренутака ... Она [би] на неком релативном кантару могла прилично да потегне. *Богдан.*

Изр. биће (било је) потегни-повуци (повуци-потегни) *биће (било је) тешког, мучног посла, љуте, оштре борбе;* ~ на своју душу *заклети се.* — Они ће потегнути на своју душу да је моја [њива]. *Вор.*; ~ парницу *покренути спор, парницу пред судом;* ~ за језик а) *изазвати на разговор;* б) *намерно изазвати кога да каже што није требало рећи.*

~ **се 1.** покр. *повући се одакле, удаљити се.* — Нагло се потегнуо натраг и ... лупнуо вратима. *Војн.* **2.** *нехотице, неопрезно се измаћи (о речима).* — Срамота! — отело се Глигорију, па се и сам преплашио што му се срдита реч потегла као из пушке. *Рад. Д.* **3.** *потрајати више него што треба, отегнути се, одужити се (о чему што већ и иначе дуго траје).* — Потегли су се ти послови. *Бак. Реч.* **4.** (чим на кога) *бацати се чим на кога:* ~ на кога каменом. — Потеже се буздованом Марко ... белу вилу међ' плећи удари. *НП Вук.*

Изр. ~ клипка *одмерити с киме снагу.*

пòтēжак, -тёшка, -тёшко **1.** *доста, прилично тежак.* — Јави се ... с потешким рупцем. *Вел.* Сам заметну потешко бреме. *Лал.* **2.** фиг. **а.** *који се не одликује нарочитом способношћу (у раду и мишљењу).* — Мало је спор и потежак и у мишљењу и у акцији, али је храбар, солидан и поуздан. *Чол.* **б.** *увредљив.* — Једном се отац и син опет покошкаше ... Падоше потешке речи. *Сек.*

пòтèжати се, -ā̄м се сврш. покр. *пожурити се, похитати.* — Он на љуту гују нагазио, на Турчина Малића ћехају који се је курва потежао и довео Тосканију љуту да потуре српске покрајине. *НП Вук.*

пòтежē и **пòтеже** прил. *доста тешко.* — Зими је мало потеже. *Пав.* Да су Друга и Пета крајишка бригада дошле ... раније, вероватно би цела та група [опкољених Немаца] била уништена. Овако биће мало потеже. *Дед. В.*

пòтежй, -ā, -ē *комп. од потежак (без промењеног значења).* — Професори се обраћају на ме кад треба начинити каку потежу дијагнозу. *Лаз. Л.* У говору је врскао; имао је потежи језик. *Матош.*

пòтежити, -ӣм и **потéжити,** пòтēжӣм сврш. и несврш. покр. *(по)журити.* — Нек се купи сва листом Крајина, потежите Хусу у индату. *НП Вук.*

~ **се 1.** *(по)журити се.* — Добро сте се, попе, потежили и добар сте колач донијели. *Њег.* Бијелу се је двору потежио. *НПХ.* **2.** несврш. *настојати, старати се.* — Но да сву истину речем, ја се нијесам толико потежио да обазнам ко је томе манастиру темељ ударио. *Љуб.*

потéжница ж покр. **1.** *потега (2). Вук Рј.* **2.** *уско дрво које веже обе осовине теретних кола, срчаница. Вук Рј.*

пòтēз и **пòтез** м **1. а.** *уска црта повучена по каквој површини.* — Дете је предано тонуло у тајанствени свет кука и потеза. *Бан.* **б.** *црта, линија као основни елеменат цртежа, сликања.* — Његова ... техника широких и пастозних потеза ... могла би се ... иживјети управо у пејсажима. *Бат.* **в.** *оно што је слично таквој црти.* — [Свијећа] тихо утрне, не показавши ни потеза дима иза себе. *Ков. А.* Танки потез суза процури низ жуте образе. *Поп. Ј.* **2.** *црта, линија (стварна или замишљена) која одређује границу између чега, која спаја што и сл.* — Тако се наже, при бацању кликера, да је мало прекорачио потез. *Петр. В.* [Магистрала Загреб—Ријека] на најкраћем потезу спаја Панонску низину с Јадраном. *ЕГ 1.* **3.** (обично мн.) *црте које дају карактеристични изглед лицу; покрет, гест.* — Дјевојчица [је] имала фино, готово већ дјевичанско лице опредијељених потеза. *Бал.* Треба запазити ... фигуру г. Стојковића ... она показује зреле и сигурне потезе израђеног глумца. *СКГ 1937.* **4.** фиг. *обележје, карактеристична особина, подробност, детаљ.* — Ово даје његовим романима онај епски потез. *Марј. М.* Писац [нам је] у неколико језгровитих потеза приказао ... Наћвара, Дувала и остале »фраове«. *Цар М.* **5. а.** *покрет у шаху.* — Игру отвара увијек бијели ... он чини први потез. *Шах 2.* **б.** *покрет руком или каквим предметом.* — Одважним потезом тупа сечива распорила [је] детињу ножицу дуж опаких уједа [змије]. *Рад. Д.* Под струном у потезу гудала ... сјене су биједе преко свега легле.

Крл. **6.** фиг. *поступак (обично неочекиван) учињен с каквом намером, циљем; корак, гест.* — Потекла је прича ... о оцу и његовим смелим пословним потезима. *Вучо.* Не можеш се доста начудити тврдоћи и бешћутности њихових потеза. *Војн.*

Изр. једним потезом (написати) а) *у једном маху, без прекида.* — [Веселиновић] је за једно вече, тако рећи једним потезом пера, био у стању написати целу једну овећу приповетку. *Скерл.*; б) *брзо, простим потписом одлучити о чему важном.* — Једним потезом пера ... распусти оба вијећа. *Цар Е.*; у (нај)главнијим, (нај)крупнијим потезима (изнети, приказати што) *укратко по својим најбитнијим карактеристикама (изнети, приказати што).*

потéзање с *гл. им. од потезати (се).*

потéзати, пòтēжēм *несврш. и уч. према потегнути, потећи.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према потегнути се.* **2.** *ићи којекуда без циља, тумарати.* — Реци ми радије гдје си се потезô ... да те нијесам данас видјела. *Војн.* Школе већ опет није било од прошлога четвртка, и дјеца се потежу по читаве дане. *Крл.* **3.** уз. повр. *натезати се један с другим, свађати се.* — Ништа, ништа, ја се с твојим народом не могу потезати око цркве. Ти си старешина. *Андр. И.*

пòтекар прил. покр. *поново.* — А кад буде о суду божјему, потекар ће допанути мука. *НП Вук.*

потѐнтан, -тна, -тно *снажан, способан за извршење каквога деловања, у коме има потенције.* — Ти [мисао] једина кô младост крепке воље, потентна вјечно у полету страсти. *Кам.*

потѐнтāт, -áта м тал. *онај у чијим је рукама моћ, могућник, властодржац, владар, великаш.* — Чак су о деци мајстор-Тоше ... говорили с уважењем и ... сеоски потентати. *Поп. Ј.*

потѐнтнōст, -ости ж *својство или стање онога који је потентан.*

пòтēнца ж тал. *в. потенција.* — А књаз мене из преваре туче, он не слуша краља ни потенце. *НП Вук.*

потѐнција ж лат. **1.** *могућност, способност која постоји у прикривеном, латентном стању и која се испољава у одређеним условима, моћ, сила.* — У поезији је [Ђура Јакшић] најснажнији ... дајући својим субјективним осећајима такву потенцију да она ... постаје својина масе. *НК 1946.* Сад осјећа ране у високој потенцији. *Крл.* **2.** биол. *способност једне ћелије или групе ћелија да произведу нови орган или део органа.* **3.** мат. *краћи математички израз који настаје када се једна величина узастопно множи сама са собом (нпр. 2^3).*

потенцијāл, -ала м **1. а.** *степен потенције (1), енергија коју неко или нешто има у себи.* — Више пута [је] ... потребна једна једина ријеч ... да се у човјеку покрене осјећај ... свих животних потенцијала и радости. *Крл.* Наше планинске ријеке истичу [се] високим енергетским потенцијалом. *ЕГ.* **б.** *сва средства којима располаже једна земља у некој грани своје делатности:* индустријски ~, привредни ~, ратни ~. **2.** физ. *радња потребна да се нека јединична величина из неизмерности доведе у одређену тачку физикалног поља:* електрични ~, магнетски ~, нуклеарни ~, гравитациони ~. **3.** (и пòтенцијāл) грам. *глаголски облик којим се изражава могућност вршења или извршења радње, погодбени начин, кондиционал.*

пòтенцијāлан, -лна, -лно *који је могућ, који постоји у потенцији (1), који је скривен, који се претпоставља:* ~ снага, ~ извор електроенергије, ~ уметник.

потенцијалѝтēт, -éта м *скривена, латентна могућност.* — Материја не може постојати без форме пошто је она чист потенцијалитет, дакле нешто што за себе узето нема још никакве егзистенције. *Петрон.*

пòтенцијāлно прил. *с могућом вероватноћом.* — Умјетничко дјело ... потенцијално наилази на резонанцу у другим регионима. *Пол. 1957.*

потенци́рање с *гл. им. од потенцирати (се).*

потенци́рати, -èнцӣрām сврш. и несврш. **1.** *појача(ва)ти, увећа(ва)ти.* — Тај једноличан ... живот још је потенцирао све оне његове негативне инстинкте. *Крл.* Интерес потенцира пажњу, крепи да не клоне. *Псих.* **2.** мат. *одредити, одређивати вредност потенције (3).*

~ **се** *појача(ва)ти се.* — За то време ... његова [Брунова] моћ убеђења потенцира се, а с тиме и пркос и отпор његов. *Петрон.*

потѐнцисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. потенцирати.*

~ **се** *в. потенцирати се.* — Све се то потенцисало у једну моћну гужву и клупче. *Лаз. Л.*

пòтенцовати, -цујēм сврш. и несврш. *в. потенцирати.*

~ **се** *в. потенцирати се.* — Гордост се може потенцовати у охолост. *Кнеж. Б.*

потéнчити се, пòтēнчӣм се сврш. *постати тенац, вампир, повампирити се.* — Заиста се преко воде разгласи како се ђакон потенчио. *Мат.* Да се није већ сада потенчила? *Матош.*

по̀тепати, -а̄м сврш. **1.** *погазити, потрти, убити, уништити.* — Друга група хвата вашке па их баца у један фишек од хартије кога после запалише. — А бре, што их потепасте? *Јак.* **2.** *потапшати.* — Уздахне Сабина, насмијеши се и потепа лепезом Мавра по рамену. *Кум.*

~ **се** уз. повр. *побити се, потући се. Р-К Реч.*

по̀тепати се, -а̄м се и **поте́пати се,** по̀тепа̄м се *несврш. и уч. према потепсти се.* — Покварила се, потепа се по биртијама, сајмовима. *Мишк.*

потѐпсти се, -пе̄м се сврш. **1.** *спотаћнути се, посрнути.* — Газда се на вратима осврне ... потепе се на првој степеници. *Кал.* фиг. Пазио да се нетко старији не потепе о какви његов недорасли покрет или ријеч. *Михољ.* **2.** *ударити у скитњу.* — Грегоријанци мишљаху да им се изрод некуд потепао. *Шен.*

по̀тептати, по̀тепћем сврш. покр. *потапшати.* — Шумар потепће га [лугара] по плећима. *Кос.* Потептао ме руком по врату. *Дук.*

потѐпӯх, -у́ха и **по̀тепӯх** м *онај који се потепа, скитница.* — Одавају га ... да је потепух. *Ков. А.* Што се све то тиче пијаних потепуха и бараба? *Крл.*

по̀тера, ијек. по̀тјера, ж **1.** *гоњење онога што бежи, с циљем да буде ухваћен.* — Наши су то примијетили и надали се за њима у потјеру. *Чол.* **2.** *они који трагже или гоне кога с циљем да га ухвате.* — Потјера је набасала на ме. *Тур.* Док су они разговарали, шумом се кретала потера. *Вес.* **3.** фиг. *јака жеља да се до чега дође у што краћем времену.* — Неки пут пођу у потеру за рукописима. *Јак.* Даде се у потјеру за чашицом. *Бен.*

по̀терати, -а̄м, ијек. по̀тјерати, сврш. **1. а.** *почети терати, потнати.* — Подвикујући потера [кола] кроз варош. *Каш.* Затим узјаши на коња и потјера га живо. *Кал.* **б.** *силом одвести, спровести кога уз пратњу, отпремити куда.* — Гледа због њено, уплашено ... као калфа њихова суседа бакалина кад га оно потјераше жандари. *Ранк.* Мужа су јој потјерали у војску. *Шен.* **в.** *жестоко притиснути, изложити, подврћи гоњењу.* — Нека однесу моју поруку да ми пошљу којег јаничара да потерам за хајдуцима. *Вес.* Опасно су нас потерали [Немци]. Не знам како ће ово да испадне. *Бос. Д.* **2. а.** *присилити кога (што) да се брзо креће.* — Југ потјера по небу облаке. *НПХ.* [Балон] потеран ветром, све се брже удаљавао. *Пе тр. М.* **б.** *гонећи приморати кога да се уда ли, да изиђе одакле, истерати.* — Ономе нашем другу много је жао било што га је из склоништа потерао ... Мића. *Сек.* Зар мајку нам потјерао ба́бо? *Огр.* **в.** *потнати на какав рад, приморати кога да брзо учини, извршн што.* — И сада се уздао у способност њихову. Само их треба потерати и запретити. *Јак.* фиг. Дође ти удес ... биједом те потјера и вуци сад, народе! *Бен.* **г.** *почети радити што брзо, журно, похитати, пожурити с чим.* — Баш ако капетан и потера са трагањем, наићи ће већ на онога који ће признати. *Срем.* **3.** фиг. **а.** *ставити у покрет, покренути што (рад, поступак и сл.).* — Ако Миша сам не рекне ради чега је ствар потјерао, он се сâм неће досјетити. *Сим.* Срепили [се] ... са мађарским грофовима ... те потјерали ... политику мађаронства, лакајства. *Крл.* **б.** *наставити, продужити што започето.* — Ти ћеш, болан, да пропаднеш ако тако потераш и даље. *Срем.* **в.** *умети, успети урадити што.* — За трговину је слабо марио. Али ... у пољским радовима. Потерати бразду право, па као да си мерио. *Вес.* **4.** *пустити изданак, корен, лист (о биљци).* — Може маслина коријен да потјера из дрва суха. *Марет.* Кад оно сухо грање потера лишће, тад ћеш се опростити греха. *Шапч.*

Изр. потерала га (нова, боља, зла) срећа *почела га пратити срећа (несрећа).* — [Надао се] да ће са новим презименом потерати га и нова, боља срећа. *Срем.*; ~ галоп *појахати у галопу.* — Командант потера галоп. *Јак.*; ~ кера *бучно се и расипнички провеселити*; потерати лисицу, а истерати вука посл. *доћи из једне непријатности у другу још већу*; ~ парницу *покренути спор пред судом*; ~ траг *поћи за чијим трагом.* — Потјера један старац ... лисичји траг по снијегу. *Вук Рј.*

~ **се** уз. повр. **1.** *почети гонити један другога. Р-К Реч.* **2. а.** *огледати се на мегдану.* — На оштре се сабље потјераше ... један другом ране не зададе. *НП Вук.* **б.** *стати се, почети се парничити. Вук Рј.*

потери́ва̄ње, ијек. потјери́ва̄ње, с *гл. им. од потеривати.*

потери́вати, -ѐрујем, ијек. потјери́вати *несврш. и уч. према потерати.*

по̀тёрнӣ, -а̄, -о̄, ијек. по̀тјёрнӣ *који се односи на потеру*: ~ орган, ~ група, ~ пуцњава, ~ одељење.

по̀тёрнӣк, ијек. по̀тјёрнӣк, м *онај који учествује у потери, гонитељ, гонилац.* — Они непрестано осјећају бубњаву дивљих убојних потјерника. *Божић.* Потјерници нијесу успјели да открију Младенов траг. *Вуков.*

по̀тёрница, ијек. по̀тјёрница, ж *писмени налог, наредба о гоњењу и хапшењу кога.* — Мало сам веровао у све оне наредбе и потернице што су послали за убојицом.

Вукић. За вама је већ издана потјерница, па сутра идете на ... рапорт. *Јонке.*

пòтёрничкӣ, -á, -ō, ијек. пòтјёрничкӣ *који се односи на потернике и потернице.*

нòтес м **а.** *ливаде и пашњаци ограничени каквом природном границом или оградом где се у одређено време пушта стока.* — Изиђе из села и уђе у потес ... Марве беше доста јер је потес био пуштен. *Вес.* С овцама је био те јесени на сеоском потесу. *Бен.* **б.** *у сеоском хатару појединe њиве, растављене међама.* — По потесима се жуте пожњевене стрњике. *Ранк.* Оте [ми се] памет и оде по нашим родним потесима и зеленим ливадама. *Вес.*

пòтёсан, -сна, -сно, ијек. пòтијесан *доста, прилично тесан.* — Болнички парк је потијесан ограђен простор, с неколико крклъавих дрвета. *Чол.* Носи чак и лаковане ципеле, које су му, као сваком бакалину. мало потесне. *Срем.*

потèсати, пòтешēм свршити. **1.** *свршити тесање; потрошити тешући.* **2.** *тешући дрво израдити што.* — Понестаће из раја јавора, потесаће га дуси на гусле. *Кост. Л.*

потéснити, пòтēснӣм, ијек. потијèснити, свршити. **1.** *начинити тесним или тешњим.* — Господине капетане, молим за дозволу да однесем у варош цивилно одело и потесним саре на чизмама. *Јак.* **2.** фиг. *постати тесно, мучно, тешко.* — Зар не видите да већ постаје обичај: чим коме мало потесни око врата, он ... хајд' у гору. *Ранк.*

пòтēсно, ијек. пòтијесно, прил. *досто прилично тесно; мучно, тешко.* — Међутим, бијаше ипак Томи увијек потијесно око срца. *Том.* Јес' царевина велика и сила велика, али јој је нешто потијесно. *Шуб.*

пòтеста м тал. заст. *општински начелник, председник општине.* — Сад је у Котору окружни капетан ... као главни старјешина од све Боке ... а за општинске, домаће послове потеста. *Вук.*

потестáта м тал. покр. *могућник, великаш.* — Под плочом у цркви ... спи ... арцибискуп Марин, свети потестата. *Дуч.*

потèтошити, -йм свршити. *провести мало времена тетошећи кога.* — Потетошити га на концу и растати се с њиме у миру, с неким услугама за знак да се растају као пријатељи. *Цес. А.* фиг. Сновима жарким потетошити гриву. *Парун.*

потетураво прил. индив. *тетурајући.* — Ходају потетураво према напријед. *Божић.*

потетýрати, -ām свршити. *изгубити равнотежу, мало посрнути, затетурати се.* — Нешто груне о патос ... нешто потетура по соби. *Ант.* Коракну и удари сина да је потетурао и сложио се на под. *Мул.*

потèћи и **пòтећи,** потèчēм и пòтекнӣм (р. прид. пòтекао, потèкла и пòтекла, пòтекло и потèкло) свршити. **1. а.** *почети тећи (о течности и уопште о чему житком).* — Где год је пала [глава], онде је извор воде потекао. *Нен. Љ.* Крв потече потоком. *Гор.* Потекоше му сузе из очију. *Пав.* фиг. У равници потече пролеће из душе саме земље. *Чипл.* **б.** *почети падати кроз што (о зрну и уопште о чему ситном и сипком).* — Кроз процепљено место потече зрно, меко шуштећи. *Моск.* **в.** *почети ићи, кренути у великом мноштву.* — Потекоше борци као лава. *Макс.* Дође карневал и ... весела светина потече уличицама Венеције. *Пол. 1958.* **2.** фиг. **а.** *поћи надовезујући се једно на друго, излазећи једно из другога, ширећи се на све стране (о речима, мислима, осећајима, мирису и сл.).* — Потече прича, пјесма. *Бон.* Потеку ти мисли брзо и јасно, онда застану, замуте се. *Кол.* Потекло му је душом неописиво блаженство. *Бал.* Потече преко села мирис благи. *Панд.* **б.** *продужити, наставити непрекидно ток трајања.* — Вријеме је потекло даље. *Козарч.* Сеоски живот опет потече својим старим и мирним током. *Скерл.* **3.** *појавити се, настати, родити се.* — Ова књига ... постаје драги заједнички аманет и Хрватима и Србима, потекао у доба кад су опет браћа пружила један другоме руку. *БК 1906.* **4. а.** *јурнути, потрчати.* — Коњи потекоше као муње. *Нен. Љ.* Јаукне [баба] потекавши у кућу. *Пав.* **б.** *настојати што брже стићи куда да се нешто учини, извршити, похитати.* — Потечем к свијећи, упалим је да видим што је. *Јурк.* Штросмајер је соколио Србијy и Црну Гору да потеку у помоћ својој браћи у Босни и Херцеговини. *Јов. С.* **5.** *доћи, произићи од кога, вући порекло од кога.* — Прва мисао је потекла од мене. *Богдан.* Отуда су и потекла она сумњичења о ... петролејским пословима. *Мар.* **6.** (коња) нар. песн. *потерати, погнати.* — Коњаници коње потекоше. *НП Вук.* А кад коње хоћасмо потећи, на чилашу ето т' Драганића. *Ботић.*

~ **се** уз. повр. *такмичити се у трку.* — А ви се потеците: метнућемо јабуку на кошију, па ко прије јабуци, онога је дјевојка. *Андр. И.*

потéћи и **пòтēћи,** пòтēгнēм свршити. = потегнути.

потефèричити, -йм свршити. *поћи на теферич, мало се забавити у природи.* — С њима поћи под Отрес-планину и повести тридес'т дјевојака, на ливади протеферичити. *НП Вук.*

пòтецѝште, ијек. пòтјецѝште, с неодом. *место такмичења, поприште.* — фиг. [Он] је, као већина младића, осетио шта је то бити велики, па је хтео да изађе потпуно спреман на потециште светско. *Јов. Ј.*

пòтешити, -ѝм, ијек. пòтјешити, сврш. *мало утешити, олакшати чији јад, бол, жалост.* — Исповедао сам му [дрвету] своје јаде ... И зацело је и оно проговорило и потешило ме. *Богдан.* Нашао се негдје и сам кухар ... те с добродушним смијешком потјеши страдалника. *Киш.*

~ **се** *мало олакшати себи јад, бол, жалост.* — Човеку је лакше на души ако се може потешити. *Сек.*

пòтѐшко прил. *доста, прилично тешко.* — Потеже је свршити његов посао него наш. *Вес.* Бит ће додуше потешко с она три прва нарјечја. *Вел.*

потешкòћа ж **а.** *напор, напрезање, мука.* — Израдба таквога апарата ... неће задавати никакве потешкоће. *Крањч. Стј.* **б.** мн. *незгоде, сметње, препреке, тешкоће.* — Наш свијет ... много [се] мучи са финансијским потешкоћама. *Мј. 1936.* Тито је изразио уверење да ће радни народ ... Југославије успети да, успркос свих потешкоћа, изгради снажну социјалистичку Југославију. *Пол. 1958.*

потешњáвати, -èшњāвāм и **потешњѝвати,** -èшњујēм, ијек. потјешњáвати и потјешњѝвати *несврш. и уч. према потеснити.*

пòтешчица ж необ. *потешкоћа.* — Смутљивци ... ковачи нису ... у обртничком погледу ... изразили никакву потешчицу. *Старч.*

потѝјати, -āм сврш. покр. *постајати, потрајати.* — Кад је мало вријеме потијало. *Вук Рј.*

пòтијесан, -сна, -сно, ек. пòтēсан.

потијèснити, пòтијеснѝм, ек. потéснити.

пòтијесно, ек. пòтēсно.

пòтиљак, -љка м анат. *задњи део лубање, затиљак.* — Чешља косу из потиљка на чело. *Лаз. Л.* Он је ћутио неугодне сусједове очи на своме потиљку и презир њихова погледа. *Гор.*

Изр. држи ~! војн. *равнај се према ономе који стоји испред тебе*; на ~ изићи *досадити.* — Процес му је већ изишао на потиљак. *Срем.*; у ~! војн. *један иза другога.*

пòтиљачнӣ и **пòтӣљнӣ,** -ā, -ō *који се односи на потиљак:* ~ кост.

потимáрити, -ѝмāрӣм сврш. *очистити длаку чешагијом (коњу, крави), истимарити.* — Ја ћу је [краву] напојити свако јутро ... и потимарићу је. *Ад.*

пòтирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према потрти (се).*

потѝрача ж *крпа за брисање.* — Донео [је] воде, нашао неку четку и потирачу, па сам ... орибала патос. *Бар.*

пòтӣсак и **пòтисак,** -ска м *сила која делује одоздо навише, која притискује, притисак.* — Велике сеобе настају од краја 15. века услед турског потиска с југа. *Цвијић.* Подморница се заљуљала, одупирући се потиску пропелера. *Вј. 1960.*

потискѝвање с *гл. им. од потискивати (се).*

потискѝвати (се), -йскујēм (се) *несврш. и уч. према потиснути (се).*

пòтиснути, -нēм (аор. пòтиснух и пòтискох, 2. и 3. л. пòтиснӯ, пòтиште и пòтиште; р. прид. пòтиснуо, -ула, -уло и пòтискао, -сла, -сло) сврш. **1.** *приморати кога под притиском да се макне, уклони одакле, одгурнути кога натраг, у страну.* — Онда га је нешто гурало да потисне коња напријед мимо кола. *Бег.* Својим лактовима и чепањем умео ... [је] потиснути све испред себе и лево и десно. *Срем.* **2.** *истиснути кога, што.* — Аустрија нас је потиснула из Новопазарског санџака. *Јов. С.* Фолије од алуминија ... сасвим су потисле фолије од коситра јер су знатно лакше. *Кем.* **3.** заст. **а.** *кренути, поћи, отиснути се, појурити.* — Млади цехмештар потисну за вриједним старјешином. *Шен.* **б.** *стићи, доћи.* — Најбоље би било да је већ земунско-ријечка жељезница готова, да можеш брже потиснути у Загреб. *Шен.*

~ **се** *потиснути (3).* — Попут вјетра потисну се чета крижара у варош. *Шен.*

потиснӯће с псих. *преношење у подсвест мучних представа, неостварених жеља, неугодних доживљаја и сл. као последица различитих психичких поремећаја. ЕЛЗ.*

пòтити, -ѝм несврш. *знојити.* — Не би потом потио копита, да с њим није вила путовала. *Март.*

~ **се** *повр.* — Морамо [се] празноруци потити. *Шен.* Ноћас се моје чело жари, ноћас се моје вјеђе поте. *Уј.*

потитрáвање с *гл. им. од потитравати (се).*

потитрáвати (се), -йтрāвāм (се) *несврш. и уч. према потитрати (се).*

пòтитрати, -āм сврш. *мало затрептати, затреперити, задрхтати.*

~ **се** фиг. *поиграти се с ким.* — Ти си се потитрала са срцем својега мужа. *Шен.*

пòтих, -а, -о *доста, прилично тих.* — Из њихова потихог разговора учас створе жамор и гунгулу. *Коз. И.*

пòтихāно и **пòтихано** прил. *дем. према потихо.* — Јелка опет запјева, ну сасвим потихано. *Кум.*

пòтихо прил. (комп. пòтишē и пòтише) *доста, прилично тихо.* — Киша је још увијек потихо ромињала. *Бег.* Јовандека је упола лежао ... и потихо јечао као тежак рањеник. *Ћоп.*

пòтицāј м *оно што потиче на какав рад, поступак и сл., подстицај, побуда, стимуланс.* — Изгубио сам додир са свима који ме воле и разумију, тај спасоносни додир који нас крijепи и држи, који дјелима нашим даје потицај и снагу. *Андр. И.* Мјерење поља и подизање грађевина дало је много потицаја геометрији. *Пов. 1.*

пòтицājнӣ, -ā, -ō *који побуђује на што*: ~ мотив. *Прав.*

потӣцалац и **пòтицалац**, -аоца м *потицатељ. Бен. Рј.*; *И-Б Рј.*

потӣцалица и **пòтицалица** ж *потицатељица. Бен. Рј.*; *И-Б Рј.*

потӣцало с *потицај.* — Не, то није потицало, већ је то најбоље средство да сликар постане малодушан. *Баб.*

пòтицāње с *гл. им. од потицати.*

потӣцатељ м *онај који потиче, подстиче, побуђује на што.* — Хисторијски и социологијски критериј не може се мимоићи кад се хоће установити колика је важност тога дјела као потицатеља на развитак умјетности и књижевности. *Шим. С.*

потицатèљица и **потӣцатèљка** ж *жена потицатељ.* — А сада обујми грозна потицатељица свог црног сукривца око тијела. *Ков. А.*; *Прав.*

пòтицати[1], -ичēм *несврш. и уч. према потаknути и потаћи.*

пòтицати[2], -ичēм (ек. и ијек.) = потјецати *несврш. и уч. према потећи* **а.** *водити порекло.* — Његова [Јована Стерије] мати потицала је из угледне српске породице. *Мил. Ж.* Новица потиче из гласовите куће Церовића. *Вујач.* **б.** *произлазити.* — Ипак, нема изгледа да је његова [кнежева] мржња потицала из дубљих разлога. *Јов. С.* Из штаба мора ... да потиче иницијатива. *Чол.*

пòтишē и **пòтише** прил. *комп. од потихо (без промењеног значења).* — Ама ја вам рекох, — поче поп Стеван мало потише — видећете да нећемо добро доћи! *Глиш.* Потише разабирао се зуј сваковрсних лептира и мушица. *Ћип.*

потишта́вати, -йштāвām *несврш. и уч. према потиштати (1).* — Тајна љубавна бол ... не потиштава, већ уздиже и разњежује. *Шимун.*

потӣштати, -штӣм сврш. покр. **1.** *в. притиснути. Деан. Рј.* **2.** само у изразу: ~ по пушци покр. *нанишанити. Вук Рј.*

пòтӣштен и **пòтиштен**, -а, -о **1.** *притиснут, погажен, потлачен, лишен основних људских права, експлоатисан.* — Он није савијао своје шије пред сваким ћосом каконо се пристоји потиштену робу. *Торд.* Он [Марковић] припадао [је] једној потиштеној раси која је ... свим силама тежила к ослобођењу и уједињењу. *Скерл.* **2.** необ. *који је својствен ономе који је погажен, лишен слободе.* — И њу свлачи до кошуље танке, а облачи потиштено рухо. *НПХ.* **3.** фиг. *морално утучен, снуждeн, тужан.* — Њему је срећом било неподношљиво да му ко тога ... вечера буде тмуран и потиштен. *Ћос. Б.* У таквим потиштеним ... расположењима ја бих се одбио од тог људског жамора. *Крл.*

пòтӣштено и **пòтиштено** прил. *утучено, снуждено, тужно.* — Погледа [ме] болно и потиштено. *Петр. В.* Хасанага скупио дјецу око себе, мирно и потиштено полази ... према кући. *Огр.*

пòтӣштенӧст и **пòтиштенӧст**, -ости ж *стање онога који је потиштен.*

потиштѐњāк, -а́ка м *онај који је потиштен, који је друштвено у нижем положају.* — Ево ти згоде да од потиштењака постанеш чоеком и которскијем племићем. *Љуб.*

потӣштити, пòтӣштӣм сврш. *творити, изазвати осећање, стање моралне утучености, клонулости, притиснути, потлачити.* — Више може добра воља неголи буд какве друге исхитрене и потиштене мјере. *В 1885.*

потјер-, ек. потер-.

потјѐрāч, -а́ча м (ијек.) покр. **1.** *онај који утерује што (обично порез), егзекутор.* — Ја да будем потјерачем за порез? *Ђал.* **2.** *онај који изгони стоку на пашу. Рј. А.*

пòтјецāње с *гл. им. од потјецати.*

пòтјецати, -ечēм (ијек.) несврш. = потицати[2]. — Ради то с таквим стручним знањем као да потјече из обитељи препаратора животиња. *Јонке.*

пòтјецӣште, ек. пòтецӣште.

пòтјешити (се), -ӣм (се), ек. пòтешити (се).

потјешња́вати, -èшњāвām и **потјешњи́вати**, -èшњујēм, ек. потешња́вати и потешњи́вати.

пòтка ж (дат. -ки) **1.** *попречне нити које се утковају у основу при ткању.* — Тка Марија. Ужурбано трескају набрдила и чунак ... а за њим швикти змијаста потка и полаже се жица до жице у чврсту целину платна. *Рад. Д.* фиг. Живот људски

— то је једно вечито ткиво, а потка заборав. *Ком.* **2.** *основа, основица.* — фиг. Основна потка тога реализма је блага иронија. *Вј. 1960.* Та прича је оквир за рефлексију, потка за излагање идеје. *Поп. П.* **3.** покр. *грана заболена у ливаду, као међаш, граница. Вук Рј.*

поткáвати, пòткāвāм *несврш. и уч. према поткати.* — Ко највише снује, најмање поткава. *Рј. А.*

поткáдити, пòткāдīм сврш. *испунити какав простор димом с неким одређеним циљем.* — Воњ, кô да си гнојницу тамјаном поткадио. *Ков. А.* Одело на њему — не би имао чим кошницу поткадити. *Глиш.*

поткађивање с *гл. им. од поткађивати.*

поткађивати, -ăђујēм *несврш. и уч. према поткадити.*

поткáзати, пòткāжēм сврш. *одати (коме), проказати (кога).* — Сваки час јој се чинило да ју је неко од познатих приметио и да ће је неизоставно поткázати мајци. *Ћос. Б.* Макар не знам како урлао и пријетио, макар ме поткázао полицији ... *Донч.*

поткази́вање с *гл. им. од потказивати.*

поткази́вати, -ăзујēм *несврш. и уч. према поткázати.*

поткази́вач, -áча м *онај који поткazује, достављач.* — Сваки прекршај ... подлежи новчаној казни ... а поткazивач од плаћене казне ... има право на једну трећину. *Обз. 1932.* Украдена ствар ће се наћи пре или после, јер људи нису само крадљивци него и ... поткazивачи. *Андр. И.*

поткazивàчица ж *жена поткazивач.*

пòткаитити, пòткàитити, пòткајтити и **пòткàјтити,** -īм сврш. тур. *потписати, потврдити.* — Од везира не надајте се много. Што потврди и поткаити, дође други па обатали и помрси. *Коч.*

потканцèлāр, -ára м *онај који је по чину иза канцелара, заменик канцелара.* — Јавише новине још и то да је потканцелар Бедековић био тако усхићен. *Бал.*

пòткапак, -пка м *капица која се носи под другом већом капом. Вук Рј.*

поткáпање с *гл. им. од поткапати.*

поткáпати, пòткāпăм несврш. *в. потkопавати.* — У тој дубокој ... дрази почињала [је] вода силну штету ... поткапајући појате и куће испод бријега. *Шимун.* фиг. Он је ... тиме поткапао углед словенске службе у цркви. *Водн.*

поткàпач, -áча м *онај који поткапа, поткопава што.* — Поткапач и лагумар били су на свом послу. *Креш.*

поткапèтāн, -áна м *онај који је у служби по чину иза капетана, заменик капетана.* — Пијацу је препуштао поткапетану. Нек се он натеже. *Петр. В.* Хрватска себи бира на сабору земаљског капетана и поткапетана. *Шиш.*

пòткапина ж геол. *плитка пећина на кречњачком тлу.* — Еолићани ... ретко су се где у пећине и у поткапине склањали. *Жуј.*

пòткапница ж *плитак фес који се носи испод шубаре;* исп. ћелепуш. *Р-К Реч.*

пòткапчић м *дем. од поткапак. Вук Рј.*

пòткàсало с покр. = поткасач *узица којом се жене поткасују, подвезују сукњу, скуте. Рј. А.*

пòткасати, -ашēм сврш. *задићи, завратити сукњу, кошуљу, скуте.* — Како су поткасале скуте! — примијетим ја пријатељу. *Вел.* Праље су поткасане. *Пав.*

~ **се** *поткасати.* — Иноча ... се није поткасала, већ спустила скуте доле да је боље момци воле. *Рј. А.*

пòткàсач, -áча м = поткасало. *Рј. А.*

поткасúвати, -àсујēм *несврш. и уч. према поткасати.*

пòткати, -ăм (ређе пòткēм, пòчēм) сврш. **1.** *уткати.* — Много је основао, не знам хоће ли моћи поткати. *Вук.* Баш ми никад не даш да поткам што заснујем. *Креш.* **2.** *уткати одоздо.* — фиг. Тој жалостивој хисторији поткала [је] потку несавладива и крута љубоморност. *Вел.*

пòткачити, -īм сврш. **1.** *захватити, закачити одоздо, подухватити.* — Једна му се столица нађе на путу, он је поткачи ногом. *Ћос. Б.* Један митраљез нас поткачи са стране, и једва се дочепасмо ове врзине. *Јак.* **2.** фиг. *ухватити, спопасти.* — Једаред га поткачисмо због неке грешке. *Пол. 1959.*

поткáшати, пòткāшăм *несврш. и уч. према поткосити.* — Косци поткашају ... златну ливаду, све се откоси роне. *Сиј.*

пòткварсити, -īм сврш. *одоздо покварсити,* с *пажњом наквасити.* — Посао буја као добро поткварашен и замијешен крух. *Куш.* фиг. Она је поткварсила сермију, њено је оно што је најбоље. *Сек.*

пòткварчити, -īм сврш. *поткачити.*

пòткечак, -чка м покр. *камен величине ораха којим деца погађају у гомилицу ораха, новца. Вук Рј.*

пòткечити, -īм сврш. *ударити, погодити што баченим предметом и то одбацити с места. Р-К Реч.*

поткúвање с *гл. им. од поткивати.*

поткúвати, пòткīвăм *несврш. и уч. према потковати.*

поткѝвач, -ача м *онај који поткива запрежне животиње.* — Сусретне [се] са ... поткивачима и ковачима. *Пол. 1958.*

поткѝвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на поткиваче:* ~ алат.

поткѝвачница ж *просторија за поткивање.* — Пре двадесет година још био је дућанџијица на крају вароши, тамо где су поткивачнице и ковачнице. *Срем.*

поткѝдање с *гл. им. од поткидати (се).*

поткѝдати (се,) пòткӣдām (се) *несврш. и уч. према поткинути (се).*

пòткинути, -нēм сврш. **1.** *одоздо откинути, поткратити.* — Што ти хоће косе до колена, што их не поткинеш или ликом не вежеш? *Љуб.* Поткинуо је влати и забио их окомито у земљу. *Шег.* **2.** *подметањем ноге оборити, срушити кога.* — Ајас му поткине ноге и нађу се оба на земљи. *М-И.*

~ **се** *сломити се одоздо, поткратити се.* — Ја ћу плакат вазда без престанка, јер су ми се поткинула крила, а моја се браћа разродила. *НП Вук.* Гледа га у ногу, мисли: »Од чега ли онолико храма ...? Зар му се прсти поткинули на оној мокрини?« *Сиј.*

пòткӣслн ж мн. покр. *влажни и црни крајеви на месту где је вода опала. Вук Рј.*

пòткита ж покр. *ресе одећних предмета (гаћа, прегача, феса и сл.).* — Скинула с врата огрлицу своју и фес с поткитом. *Мул.* Држи у једној руци тиквицу, а другом чупа поткиту од прегаче. *Коч.*

пòткитити, -ӣм сврш. *одоздо искитити.* — Уђе омален човек ... румених образа и са ћелом коју је с потиљка поткитила црна коса као ресе. *Глиш.* Извади из своје торбице ... златну трокутну кутијицу, поткићену дукатима. *Огр.*

поткићáвати, -ићāвām *несврш. и уч. према поткитити.*

поткѝћати, пòткӣћām несврш. *поткићавати.* — Ујак косу у сребро окива, а ујна је бисером поткића. *НП Вук.*

пòткӣће с *ресе, потките. Р-К Реч.*

пòткладнӣк м *попречно дрво на огњишту на које се стављају, наслањају цепанице. И-Б Рј.*

пòтклекнути, -нēм сврш. *мало клекнути испод чега.* — Потклекла, подместила раме, натоварила се и кренула. *Рад. Д.*

потклецáвати, -èцāвām и **потклецѝвати,** -ујēм несврш. *клецати.* — Млака [му] језа ... силазила ... до самих пета, а колена му потклецавала. *Рад. Д.*

потклобýчити се, -òбӯчӣм се сврш. **а.** *надићи се површином у облику клобука.* — Ја исподизах књиге којих се хартија на корицама беше потклобучила од воде. *Лаз. Л.* По зиду се потклобучио ћилим. *Петр. В.* **б.** *добити мехуре, подмехурити се.* — Гдекада се за болесника нареде ... мелеми под којима се кожа напишти и потклобучи. *Батут.*

пòткљýчнӣ, -ā, -ō *који се налази испод кључне кости:* ~ вена vena subclavia. *Терм. 4.*

поткљýчњача ж анат. *крвни суд који пролази између мишића испод кључне кости. Прав.*

пòткнēз и **пòткнежин** м ист. *заменик кнеза, кнежине.* — Поткнез и остало чиновништво била су домаћа властела. *Шиш.* Први му одгојитељи бијаху племенити поткнежин Острехерић и супруга му. *В 1885.*

пòткњижāр м *заменик књижара.* — Закон о књижарској радњи установио је једнога главнога књижара ... који је ... морао имати свога комисионара или поткњижара у свакој вароши. *Јов. С.*

пòтков м **1.** *метални оков којим се окива што одоздо или са стране (копито запрежној стоци, потплат, кундак и др.);* исп. поткова. — Сад раскива бане Маријане, па свом коњу потков надокива. *НПХ.* Ево, погледај ... чизама турских тврди поткови у трошном песку лепо осташе. *Јакш. Ђ.* Разбијао је бусење потковом кундака и потпетицом цокула. *Лал.* **2.** *поткивање.* — Кад се вратим да ти потков платим. *Вук Рј.*

пòткова и **пòткова** ж **1.** *савијена полукружна плоча од гвожђа која се прикује запрежној стоци ради заштите од повреда и клизања;* исп. потков (1). — Што си се згурио, као да си ужинао поткову?! *Гор.* **2.** фиг. *оно што је по свом облику слично поткови.* — У великој дворани ... била је простртa поткова за шездесет и двије особе. *Крл.* Стајали су у поткови, као да не могу затворити коло. *Божић.*

пòтковāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од потковати (се).* **2.** фиг. *који је вешт, темељит у чему, снабдевен знањем.* — Даничићева строга ... и поткована аргументација повела је у последњи јуриш тешку артиљерију Вукове науке. *Михиз.*

пòтковāнōст, -ости ж **1.** *особина онога који је поткован.* **2.** *стечено знање, снабдевеност знањем.* — Немам времена, а ни поткованости школске да бих сваку разумео. *НИН 1959.*

пòтковаст и **пòтковаст,** -а, -о *који је својим обликом налик на поткову.* — У Опери скупио се будимски ... крем ... у потковастој кривуљи казалишне арене. *Крл.* На небу је висио потковаст ... мјесец. *Козарч.*

по̏ткивати, по̀ткујēм сврш. **1.** *приковати, прикуцати поткову (запрежној стоци, на потплат обуће и сл.).* — Мујо кује коња по мјесецу ... али никако да га поткује. *Б 1958.* Још кад се понапију, све ће паркете истругати својим поткованим цокулама. *Кол.* **2.** *ставити, прикуцати оков, оковати што ради заштите од квара или ради украса.* — Под мишицом држи витки штапић са сребрном дршком и сребром поткован. *Дом.* Крцну [бомбу] о поткован кундак. *Ћоп.* **3.** фиг. *учврстити, утврдити.* — Европа [је] данас поткивала све разуме и све памети читавих стољећа. *Крл.*

Изр. и врага би на леду поткивао нар. *необично је вешт и сналажљив*; ~ табане *изударати по табанима*; ~ опанке *напакостити, наудити.* — Отуда ... омрзе на учитеља ... и науми како било да му поткује опанке. *Глиш.*; ~ у све четири *потпуно снабдети, опскрбити чим.* — Да те оженим ... Па си поткован у све четири. Хоћеш ли жену — ето ти жене, хоћеш ли пара — ето ти пара! *Сиј.*

~ **се** фиг. **1.** *добити, стећи знање, искуство, позитивна својства.* — Пиши му ... о томе како треба да се поткује чврстом нољом. *Вучо.* Спремај се, Иванка, долази велико време, треба се добро поткивати! — често јој је говорио. *НК 1946.* И што год у свијету постигнеш тако поткован, немо, мислити да су ти дали од милости већ јер си то заслужио. *О-А.* **2.** нар. *надмудрити, надвладати.* — Не бојим се ја ... ни султана ни цетињског калуђера ... ни оне ћосаве бабе у Млецима ... но ћу их сва три поткивати прије године и побити границу топузом. *Љуб.*

по̏тковица и **по̏тковица** ж *дем. од поткова; поткова.* — Дигао копито оном једном, па ни до данас да му причврсти ту месечинасту потковицу. *Б 1958.* Са подигнутом секиром истрча сељанка, лице јој се ... стисло у потковице. *Ћос. Д.*

по̏тковичā̏р и **по̏тковичā̏р** м **1.** *поткована запрежна животиња.* — фиг. Потковичар сам. Жена ме вуче за улар. *КН 1959.* **2.** зоол. *врста слепог миша који око носа има посебне кожне творевине у облику потковице*: велики ~ Rhinolophus ferrum equinum. *Терм. 4.*

по̏тковичаст и по̏тковичаст, -а, -о *који је налик на потковицу*: ~ електромагнет. — Улазим кроз ... потковичасту капију ... у ... двориште. *НИН 1959.*

по̏тковни, -ā, -ō *који се односи на потков.* — Поткивачка и коларска задруга ... ће у својим радионицама израђивати потковни материјал: клинце и потковице. *Пол. 1944.*

по̏тковњāк м зоол. *в. потковичар (2). Бен. Рј.*

по̀ткожити, -ӣм сврш. **1.** *прећи у навику, у крв (коме).* — Не треба заборавити да је сваки себичлук поткожио ове људе. *Божић.* **2.** фиг. *наситити, заситити храном.* — Пошто сужањ поткожио тијело крушном чашћу и љубавном слашћу, стаде с јеком спомињати Турке. *Март.*

~ **се 1. а.** *најести се.* — Слуге [су] ... дворили изборнике ... Требало је да се људи добро поткоже. *Том.* **б.** *угојити се.* — И мој пас се прилично поткожио. *Бен.* **2.** фиг. *обогатити се.* — [Рекли су] да сам тат и да сам дошао овамо да их покрадем и да се на њиховој сиротињи поткожим. *Крл.* Нисам вам успео при куповини стоке да се поткожим богзна колико. *Вин.*

по̀ткожнӣ, -ā̄, -ō̄ **1.** *који је под кожом*: ~ слој, ~ ткиво, поткожни мишићи. — Због тебе ме људи некако чудно гледају. Питају: јесу ли јој се смирили поткожни бјесови? *Вуков.* **2.** *који се даје, убризгава под кожу*: ~ инјекција, ~ убризгавање.

по̀ткожњāк м **1.** мед. *поткожни чир.* — Ако се гној подбере на једно затворено место, онда то подбирање зовемо ... поткожњак. *Батут.* **2.** зоол. *поткожни паразитски црв који изазива тешка запаљења и гнојења под кожом*: ~ медински Dracunculus medinensis. *Терм. 4.*

по̀тко̏жњача ж покр. *хладна киша у касну јесен. Р-К Реч.*

по̀ткожу̏шити се, -ӧжӯшӣм се сврш. *потклобучити се, подмехурити се.* — фиг. Брзо се растопи сав снег с планина, и још само остадоше по осојима ... полузамрзнута снежна платна, поткожушена према земљи. *Вукић.*

по̀тко̀леначе и **по̀тколеначе,** ијек. по̀тко̀љеначе и по̀тколеначе, ж мн. *део народне ношње који се навлачи на ногу под коленом.* — И момци носили ... пашњаче и по̀тко̀љеначе оловом пулијане. *Шимун.*

по̀тко̀леница и **по̀тколеница,** ијек. по̀тко̀љеница и по̀тколеница, ж **1.** анат. *део ноге од колена до скочнога зглоба.* — Поткољеница се пребила. Кроз кожу провирила препукла кост. *Гор.* **2.** мн. *потколеначе.* — Старинско одијело на њему ... широке модре гаће, шарена пашњача и поткољенице. *Шимун.* Ђукан [је сједио] на кревету без ципела у бијелим вуненим чарапама и сивим поткољеницама навученим преко сомотских чакшира. *Ћоп.* **3.** покр. *подвеза (у мушкарца). Вук Рј.*

по̀тко̀леничан и **по̀тколеничан,** -чна, -чно, ијек. по̀тко̀љеничан и по̀тколеничан *који се налази испод колена. Прав.*

по̀тко̀лēнке и **по̀тколēнке,** ијек. по̀тко̀љēнке и по̀тколēнке, ж мн. *потколеначе.*

— Испод доламе носе џамадан, бечви (чакшире) и свилене потколенке. *Дед. Ј.*

потко̀лѐнчити, -и̏м, ијек. потко̀љѐнчити, сврш. покр. *бацити коме под ноге батину, штап. И-Б Рј.*

по̀тко̀лиј̑к м покр. *говече које се прже у кола.* — Неко краву, неко потколника ... неко влаху узео и главу. *Март.*

потколѣн-, ек. потколен-.

поткома̀ндӣр, -и̏ра м војн. *онај који је по чину под командиром, заменик командиров.* — На челу батаљона били су командир и поткомандир. Бирало их је племе. *Вујач.*

по̀ткомо̀рнјк м *онај који је у служби по чину иза коморника, заменик коморников.* — Скупила [се] повелика гомила [властеле] ... од кастелана па до поткоморника. *Кнеж. Л.*

потконти̏нент м *велико пространство земље као део континента.* — Аргентина је монополисала скоро све вести из јужног подручја потконтинента, који неко назива латинска Америка. *Б 1958.*

по̀тко̀њāк м *један из првога пара волова (до плуга, кола) кад их је упрегнуто више од два пара.* — Кад је шест [волова] упрегнуто, прва се два зову поткоњаци; друга два погоначи и погањаши. *Вук Рј.*

по̀ткоп м *удубљење које настаје на месту где је земља испод чега ископана*; руд. *прокоп под земљом у облику тунела при истраживању и експлоатацији руда.* — То су махом рударске куле, рударски поткопи и рупе. *Дед. Ј.* Седам је минера већ погинуло прије него што су успјели поткопати зид и смјестити у поткоп динамит. *Донч.*

поткопа̀ва̄ње *сгл. им. од поткопавати (се).*

поткопа̀ват (се), -о̀пā̀м (се) *несврш. и уч. према поткопати (се).*

по̀тко̀пати, -а̄м сврш. **1.** *копањем начинити рупу испод или испред чега.* — Сад су зидови израсли још, али се код њих готово не примећује да су поткопани. *Рист.* Поткопали су очеву комору. *Бен.* **2.** фиг. *нанети штету коме износећи или измишљајући његове недостатке*; *подрити основу чега ради обарања.* — Њихов сусед — противник кује непознате замке и смицалице, настојећи да поткопа свога колегу. *Андр. И.* Ослањао се првенствено на декласиране елементе града и села .. настојао да поткопа дјеловање Интернационале. *Ант. 1.*

~ **се** *укопати се под што*; фиг. *утврдити се, ушанчити се.* — Овамо, онамо, најсигурнији је Шваба ... Е, баш се та швапска вера мени поткопала солидно. *Сек.*

по̀тко̀пина ж *поткапина.* — У тој обали честе су стеновите стрехе или поткопине. *Дед. Ј.* Ледена вода просто цијепа из сњежних поткопина. *НИН 1959.*

по̀тко̀ран, -рна, -рно **1.** *који се налази под кором.* **2.** фиг. *неискрен.* — То је најдетињастији поговор властитој књизи коју један песник може да напише. Дирљиво детињаст. Јер није поткоран. *НИН 1958.*

по̀тко̀рњāци м мн. (јд. по̀тко̀рњāк) зоол. *ситни тврдокрилци који живе под кором дрвета или дубље у дрвету, где буше сложене ходнике* Ipidae, Scolytidae. — Детлић својим оштрим кљуном [куцка] неко дебло тражећи поткорњаке. *КН 1959.*

по̀тко̀рутити се и **по̀тко̀рушити се,** -и̏м се сврш. *покрити се, превући се кором, скрутити се.* — Напоље стегао мраз и снег се поткорушио, па некако злокобно шкрипи под ногама. *Јак.* фиг. Симку [зора] извуче из постеље ... и из собе. Поред њега у њен поткоруђен лежај брзо се увуче студ. *Бос. Д.*

по̀тко̀сити, по̀тко̀сӣм сврш. **1.** *одоздо, испод чега покосити*; *мало, делимично покосити.* — Прилично ће [ливада] донијети. Гдјегдје би требало још поткосити. *Бен.* фиг. Мени као да нетко поткоси ноге, те се чисто занијех и од страха једва промуцам ... *Дом.* **2.** фиг. *одузети снагу, оборити, срушити.* — Пред женом старци осмагли и седи (поткосили их низови година). *Кош.* Облак хипотека на њеном материнству поткоси вјеру у његове способности. *Михољ.*

по̀тко̀чāч, -а́ча м *оно чиме се што поткочи, подупре.* — Нађе шљиву подупрту, а низ поткочач је висила и клатила се обрамница. *Лал.*

по̀тко̀чити, по̀тко̀чӣм сврш. *подупрети, подбочити.* — Стали смо испред крчме поткочене дирецима да не падне. *Лал.* Отворила је ... шарен сандук, главом поткочила његов капак и отуд вадила све што је имала. *Сиј.*

~ **се** *подупрети се.* — На то је [устао] стари Рељић поткочивши се штапом, јер га саме ноге нијесу добро држале. *Лал.*

по̀тко̀шуља и **по̀тко̀шуља** ж *врста рубља које се носи испод кошуље.* — Из магацина су му тад донели неке дуксере, поткошуље, чакшире и доламу. *Дав.*

поткра́ђање с *гл. им. од поткрадати (се).*

поткра́дати, по̀ткрāдā̀м *несврш. и уч. према поткрасти, мало-помало красти, стално красти (од кога или откуд).* — Жена која је залазила да погледа кућу почела је да поткрада домаћина немилосрдно. *Сек.* Онај лопов [је] мене навелико поткрадао. *Пав.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према поткрасти се.* **2.** *уз. повр.* — Невјесте и јетрве се поткрадају, пањкају и свађају. *Андр. И.*

по̀ткраћа ж *крађа, закидање, превара, проневера. Деан. Рј.*

поткрај I предл. с ген. *при свршетку чега (у времену).* — Поткрај живота био је сасвим попустио. *Андр. И.* Поткрај прољећа Јовица се пењао на ране трешње. *Ћоп.* **II** (по̀ткрāј) прил. *на крају, на свршетку (чега у времену).* — Влада Луја XIV заснивала се на компромису апсолутне монархије и буржоазије, али је поткрај буржоазија већ дошла у сукоб с феудалном државом. *Пов. 2.*

по̀ткрāљ м *краљев заменик.* — Бан има друго достојанство у држави, он је поткраљ. *Кум.*

поткра́љевство с *служба и част поткраља.* — Од поткраљевства до краљевства само је један корак! *Нех.*

по̀красти, -а́дēм сврш. *тајно, неопазице присвојити туђу имовину, украсти.* — Поткради му моћи од поноћи. *НПХ.* Говоре да не зна поткрасти ... камаћачити. *Божић.* фиг. Узми два друга који заједно тргују, па кад који не каже оно што мисли, поткраде другом веру и верност. *М 1867.*

~ **се 1. а.** *крадом, неприметно се приближити.* — Видећи врабац да се то не окреће ... поткраде му се до леђа. *Мишк.* Поткрали се, лопови, видиш: нијесу хтели цестом него наоколо. *Лал.* **б.** *крадом, неприметно измаћи чему.* — Гости се један за другим повуку, а ја се некако поткрадем и заостанем посљедњи. *Цар М.* **2.** *крадом, неприметно, против чије воље настати, појавити се (о каквој појави, догађају и сл.).* — Поткрало се вече. *Крањч. С.* Стана је дрхтала — од страха ... понекад би јој се поткрао и уздисај. *Јакш. Ђ.* **3.** *настати због непажње, омаћи се (о грешки).* — Само кадшто и веома ријетко поткраде му се овака нагрда. *Јаг.* Иначе је језик Војислављев, по одбитку ... вулгаризама (који су ... му се поткрали) ... необично чист. *Нед.*

поткра́тити, по̀ткрāтīм сврш. *одоздо скратити, учинити кратким или краћим.* — Та, почекајте мало, поткратићемо ми вама перчине? *Глиш.*

~ **се** *одоздо се скратити.*

Изр. језик му се поткратио нар. *не може говорити од каквог узбуђења (страха и сл.).* — Молимо покорно, што то јест?! — пита капетан, а језик му се већ поткратио. *Коч.*; ноге му се поткратиле нар. *не може се држати на ногама због умора, јаког душевног узбуђења (страха, туге, жалости и сл.).* — Ишао [је] као на крилима све доље до гробља под бријегом, а ту му се ноге поткратиле — од туге тешке за мртвим душама, око којих ни тора ни плота. *Сиј.*

поткраћи́ва̄ње с *гл. им. од поткраћивати (се).*

поткраћи́вати (се), -а̀ћујēм (се) *несврш. и уч. према поткратити (се).*

поткрва́вити се, -кр̀ва̄вīм се и **поткр̀вити се,** -ӣм се сврш. **1.** *подлити се крвљу.* — Саву дочека необријани ... Тороман поткрвављених очију. *Ћоп.* Загорјело му се лице поткрви тамним кармином. *Цес. А.* **2.** *ојачати се, оснажити се.* — Летина је добра, стока се поткрвавила. *Рј. А.*

по̀ткрва́чити се, -кр̀ва̄чīм се сврш. *поткрвавити се.* — фиг. Чекајте само док се и он [адвокат] мало поткрвачи па ће бити гори но сви остали. *Ком.*

по̀ткрепа ж (ек. и ијек.) **1.** *поткрепљење, оснажење, помоћ.* — И најплодовитије земљиште ... треба одмора или барем поткрепе. *Јак.* Љутиш ли се још? — рече ми опет благо, нудећи првенац на поткрепу. *Божић.* **2.** *оно што даје снагу, живост.* — Из унутрашњега џепа извади чак и малу пљоску, у којој носи »поткрепу« кад је на путу или на стражи. *Вуков.* **3.** фиг. *ослонац, потпора.* — Зато су сви били извједљиви на те списе који су имали да буду поткрепа науци Парменидовој. *Баз.*

поткре́пити, по̀ткрēпīм, ијек. поткрѝјепити, сврш. **1.** *дати снаге, бодрости, живости (јелом, пићем и сл.).* — Заиска мало ракије ... Ракија га поткрепи. *Вес.* **2.** *учврстити, утврдити, потврдити.* — У том увјерењу поткријепио га је ... фра Лука. *Божић.* **3. а.** *потпомоћи, појачати чиме.* — Оставио је Хорватовића сама себи и није га ... поткрепио свежим трупама. *Јов. С.* **б.** *подупрети чиме да стоји чврсто, сигурније.* — И лати тољагу чврсту да њоме поткрепи ноге. *Митр.*

Изр. ~ именом *потврдити потписом, потписати*; ~ што штапом *батинама присилити кога да што прихвати.* — Ако нећеш лепим, мораћу свој захтев штапом да поткрепим! *Дим.*

~ **се 1.** *дати себи снаге, бодрости, живости јелом, пићем и сл.* — Поткријепивши се ... обједом крену аутомобилисти у најбољем душевном расположењу. *Крањч. Стј.* Сео ... и добро се поткрепио ракијом. *Чол.* **2.** *подићи се, ојачати се материјално.* — Имањем су се поткријепили. *Јурк.*

поткрепља́ва̄ње с *гл. им. од поткрепљавати (се).*

поткрепља́вати (се), -èпљāвām (се) = поткрепљивати (се) *несврш. и уч. према поткрепити (се) и поткријепити (се).*

поткрèпљив, -а, -о *који поткрепљује, који даје снаге.* — Не би уопће ни повјеровао да не бјеше поткрепљива свједочанства. *Креш.*

поткрепљи́ва̄ње с *гл. им. од поткрепљивати (се).*

поткрепљи́вати (се), -ѐпљујем (се) несврш. = поткрепљавати (се).

поткреса́вати, -ѐсāвāм = поткресивати *несврш. и уч. према поткресати.*

по̀ткреса̄ност, -ости ж *стање онога што је поткресано.*

поткрѐсати, по̀ткрешем сврш. **1.** *мало подрезати, скратити (обично одоздо) (о коси, дрвету, живици и сл.).* — Из поткресаног стабла бујају данас моћне гране. *Дед. В.* Ко ће поткресати живицу око њива? *Ћоп.* Дебељушкаст човјек . . . поткресаних, црних бркова . . . упита . . . *Сим.* **2.** фиг. *смањити, умањити:* ~ буџет. — Народни дух је имао да све то . . . поткреше, прошири, преиначи . . . да прилагоди својим особеностима. *Цвиј.* Али та теорија могла би бити ограничена, поткресана. *Уј.*

Изр. ~ крила коме *лишити моћи, снаге, смањити снагу, способност.*

поткреси́вати, -есујем несврш. = поткресавати.

поткри́вати, по̀ткрӣвāм *несврш. и уч. према поткрити.*

поткри́жати, по̀ткрӣжāм сврш. **1.** *подвући, потцртати у тексту.* — [Ђуро] пошаље Вери карту поткрижавши ријечи да »пише одмах потање«. *Новак.* На стијени . . . је била свједоџба зрелости на којој су сви редови [оцјене] били црвеном тинтом дебело поткрижани. *Ћал.* **2.** *ставити пером криж, крст под нешто.* — Сад ставите криж, — рече писар утиснув сељаку перо у руке. Павлековић поткрижа. *Шен.* **3.** *исећи на кришке.* — Поткрижати . . . нпр. хљеба под каково јело, тј. насјећи у суд најприје хљеба, па онда јело усути на њ. *Вук Рј.*

по̀ткријѐпити (се), по̀ткријепӣм (се), ек. поткре́пити (се).

по̀ткрӣлнӣ, -ā, -ō *који се налази под крилима. Р-К Реч.*

по̀ткрӣље и **по̀ткриље** с **1.** *унутрашња страна крила у птица.* **2.** фиг. *заштита.* — Време тихо гази . . . па нека избрише и ове речи, из заглушја, из покоја, у поткриљу Сарића Осоја. *КН 1959.* **3.** зоол. *стражња танка крила инсеката четворокрилаца већа од предњих* alae posteriores. *Терм. 4.*

по̀ткрити, по̀ткријем сврш. *сакрити под нешто.* — Један узме прстен у руку и поткрије под све капе редом. *Вук Рј.*

по̀ткровак, -о̄вка м *често испод крова, палубе, потпалубље.* — Неће мили син Одисеја ићи у поткровак спават лађени. *М-И.*

по̀ткро̀вити, по̀ткровӣм сврш. *начинити кров, ставити кућу под кров.* — Миљковчани на брзу руку поткровише куће. *Вуј.*

по̀ткро̄вље с **1.** *простор испод крова куће, таван.* — Ове гусле биле су остале иза њега [Филипа Вишњића], дуго лежале задевене за рог поткровља старе куће Радишића и ту иструлеле. *Сур.* **2.** *дрвена конструкција испод спољашњег кровног покривача.* — Тесар, који се био успео на олук, бјесомучно је ударао сјекиром по поткровљу. *Франг.* **3.** *стамбена просторија под кровом, соба на тавану, мансарда.* — Писац се креће у свету . . . београдских кафана и поткровља, у свету избачених из друштва. *Михиз.*

по̀ткро̄внӣ, -ā, -ō *који се налази испод крова, који се односи на поткровље.*

по̀ткро̄вница ж **1. а.** *поткровље (3).* — Мораде за читава два мјесеца шетати пребивајући у једној сиромашној поткровници, без прозора и постеље. *В 1885.* **б.** (у атрибутској служби, уз им. собица) *која је под кровом.* — Дођоше у собицу поткровницу. *Кол.* **2. а.** *потлеушица.* — Те мале биједне поткровнице са опученим зидовима и расквашеним черпићима . . . нису освијетљене. *Кик.* **б.** *дашчара, шупа.* — Кочије . . . бјеху отуране под . . . мале поткровнице. *Креш.*

поткро̀вњача ж *поткровље (3). Бен. Рј.*

по̀ткро̄шња ж *доњи део крошње.* — Стаде скидати грабово лишће с поткрошње. *Божић.*

по̀ткрпа ж **1.** *подлога која се подметне у кошуљи под рамена;* исп. подуплата, потплата, порамак, рамењача. *Вук Рј.* **2.** *пола ђона што се прикује на ципелу или чизму, пенце. Вук Рј.*

поткрпа́вати, -кр̀пāвāм *несврш. и уч. према поткрпати.* — Одселе [опанке] сам . . . поткрпава . . . слабо дакле опанчара треба. *Кор.*

по̀ткрпати, -ā̄м и **по̀ткрпити,** -ӣм сврш. *пришити поткрпу, закрпу одоздо.*

по̀ткрпица ж *дем. од поткрпа.*

поткр́пљање с *гл. им. од поткрпљати.*

поткр́пљати, по̀ткр̀пљāм и **поткрпљи́вати,** -кр̀пљујем *несврш. и уч. према поткрпити.*

поткрува́ње с *гл. им. од поткривати.*

поткрува́вати, -ӯвāвāм *несврш. и уч. према поткувати.*

по̀ткувати, -ā̄м сврш. = поткухати *подмесити тесто. Вук Рј.*

поткӯветити се, -ӣм се сврш. тур. *ојачати се, окрепити се добром храном, пићем.* — Поткуветио се . . . препеченицом. *Куш.*

по̀ткукати, -ā̄м сврш. *испод гласа почети кукати, закукати.*

поткуки́вати, -ујкујём *несврш. и уч. према поткукати.* — Кукавице сиње поткукују. *НПХ.*

поткýпити, пòткӯпӣм сврш. *привући кога чиме на своју страну, придобити кога новцем или чим другим, подмитити.* — Грчани [су те] поткупили. *М-О.* Све је подмитљиво, све је поткупљено, све је потплаћено, све доушкује. *Крл.* Поткупљени новинари и књижевници, продана журналистика, сви они очевидно имају две мере којима мере светске догађаје. *Скерл.*

пòткупити, пòткупӣм сврш. **1. а.** *одоздо покупити, сабрати оно што лежи на земљи, што је пало на земљу.* — Продају не брано, него поткупљено воће. *Пав.* **б.** *с(а)купити под што, испод чега.* — Калуђер ... поткупи сву четворицу под петраиљ. *Н. прип. Вук.* **2.** *прикупити, притегнути.* — Оне косе ... сад су се претвориле у густу бујну косу, од које један део беше поткупљен, а један се разасуо. *Глиш.* Поткупила крваве сукње и трком кући кренула. *Рад. Д.* **3.** (обично уз им. »ноге«) *скупити пода се, подвити, подвући.* — Алага је ... гледао на улицу а пода се ноге поткупио. *О-А.* Наслоњен леђима на пећ, с терзијски поткупљеним ногама ... намиче оштрице прво брусом, затим гладилом. *Лал.* **4.** *напасти, заокупити, навалити на кога.* — Својом бочном ватром поткупи непријатеља на к[оти] 602. и после краткога времена натера га на повлачење. *Лаз. М.* Јуче ме салетео у кукурузу ... па поткупио: »Вижљо, — вели ми, изгоре ми душа за тобом.« *Рад. Д.*

поткýпљати, пòткӯпљӑм *несврш. и уч. према поткупити.*

пòткупље с покр. *поткровље, таван. Вук Рј.*

поткýпљив, -а, -о *који се може поткупити, подмитљив.* — Кукавице, варалице, поткупљиви смраде, а зар тако ратоборци будућности раде! *Змај.* Чиновништво је било ... поткупљиво. *Пов. I.*

поткупљи́ва̄ње с *гл. им. од поткупљивати.*

поткупљи́вати[1], -ујпљујём *несврш. и уч. према пòткупити.*

поткупљи́вати[2], -ујпљујём *несврш. и уч. према поткýпити.*

поткупљи́ва̄ч, -а́ча м *онај који кога поткупљује:* ~ сведока. *Деан. Рј.*

поткýпљивōст, -ости ж *особина онога који је поткупљив.* — Неуспјеси и поткупљивост нобила задали су велики ударац њихову угледу и власти. *Пов. I.*

поткура́жити, -ујра̄жӣм сврш. фр. варв. *ободрити, охрабрити.* — Хоћу да те мало поткуражим као што си ти мене кад смо лежали затвор. *Лал.*

поткури́вати, -ујрујём *несврш. и уч. према поткурити.*

поткýрити, пòткӯрӣм сврш. разг. **1.** *одоздо запалити, потпалити:* ~ пећ. **2.** фиг. **а.** *ободрити, распалити.* — Тај постолар Херман поткурио је све своје земљаке Нијемце, вас постоларски цех, нек жив не плати својих динара! *Шен.* **б.** *спремити, створити неприлике, напакостити, подвалити.* — Поткурит ћу тој коморској уходи да ће од саме главобоље побјећи. *Шен.*

поткýсити, пòткӯсӣм сврш. *учинити кусим, кусавим, поткратити, скратити, подрезати.* — Ти мислиш да је моја приповетка ратлер па да му можеш поткусити реп и уши. *Срем.* Равнодневница поткусила дан. *Рад. Д.*

поткусура́вати (се), -ујра̄вӑм (се) = поткусуривати (се) *несврш. и уч. према поткусурати (се).*

поткусу̏рати, -а̄м сврш. = поткусурити *дати кусур, доплатити остатак, изравнати, намирити сав рачун. Р-К Реч.*

~ **се** = поткусурити се *обрачунати се доплативши кусур, намирити се, поравнати се.*

поткусури́ва̄ње с *гл. им. од поткусуривати (се).*

поткусури́вати (се), -ујрујём (се) несврш. = поткусуравати (се).

поткусу́рити, -ујсӯрӣм сврш. = поткусурати. *Р-К Реч.*

~ **се** = поткусурати се. — Као год што Станко жели да се поткусури са својима [непријатељима], тако бих и ја желио наплатити своју вересију. *Вес.*

пòткутњица ж покр. *в. поткућница.* — Ноћу ... када би изишла ... на поткутњицу, она је скоро очајно шапутала. *Бур.*

пòткућница ж *земљиште (најчешће ограђено) под кућом, уз кућу.* — Била је уз кућу и поткућница. *Михољ.* Отац је гледао слијепу силу како му разара поткућницу и оставља испрано камење и жут слој јалове иловаче. *Вуј.*

пòткућњица ж *в. поткућница.* — По пустим ... поткућњицама ... завије на мјесец које псето. *Матош.*

поткухава̄ње с *гл. им. од поткухавати.*

поткухава̄ти, -ујха̄вӑм *несврш. и уч. према поткухати.*

пòткухати, -а̄м сврш. = поткувати. *Вук Рј.*

поткучи́вати, -ујчујём *несврш. и уч. према поткучити,*

поткýчити, пòткўчӣм сврш. *потурити, подметнути.* — Мушан на брзину скуха каву па му је ... нагло и нервозно поткучи. *Куш.* Да им поткучиш оно јуне, можда би и дали [земљу]. *Шуб.*

~ **се** *сагнути се.* — Стајао је погрбљен, поткучен, као преломљена клисура којој [је] гром растргао врх. *Пол. 1958.*

пòткӯшенӧст, -ости ж *стање онога који је поткушен.*

пòтла прил. покр. *в. после.* — Који мени мало потла дође, онога је везена марама. *НПХ.* Потла тога нас су што Млеци што Турци сатрли и огулили. *Павл.*

пòтлам и **пòтлан** прил. покр. *в. после.* — Учитељ [је] казао да ја и за њега платим ... а да ћемо се ми потлам лако намирити. *Маж. М.*; *Рј. А.*

пòтлāњӣ, -ā, -ē покр. *в. последњи.* — Свијет већ оставио цркву, најпотлањи отишӧ Мата. *Торд.*

пòтлачан, -чна, -чно *који се односи на тлак*: потлачни афект. *Прав.*

потлачӗнӣк, -ика м *онај који је потлачен.* — Потлачености ... нису трпјели нити су се усудили мислити на таково што. *Бал.*

пòтлаченӧст и **пòтлāченӧст,** -ости ж *стање онога који је потлачен.* — Изненада [му] премине и жена, те он у ... часовима своје туге и потлачености помисли није ли то прст божји. *Драж.*

потлачи́ва̄ње с *гл. им. од потлачивати.*

потлачи́ватн, -а̀чујēм *несврш. и уч. према потлачити.*

потла̀читељ м *онај који тлачи, угњетава кога. Р-К Реч.*

пòтлачитн, -ӣм и **потла́чити,** пòтлāчӣм сврш. **1.** *погазити.* — Стару мајку с коњем потлачио. *Вук Рј.* фиг. Не могу ... све жене ... потлачити тога идеала. *Шен.* **2. а.** *притиснути, притеснити, неправедно ограничити кога у његовим правима, у његову деловању, изложити, подвргнути угњетавању, ропству.* — Сва се његова упечатљива душа испуни узвишеним осећањем бола према потлаченом народу. *Дом.* Потлачена младост нађе само излива у природи. *Војн.* Остала је нада, безумна нада, то велико преимућство потлачених. *Андр. И.* **б.** *изазвати у коме осећање потиштености, морално утучи.* — Претрпјевши младић казну врати се кући ... Блијед ... потлачен. *Бал.*

пòтлашњӣ, -ā, -ē покр. *потлањи.* — Кад потлашњега рата крену љуботински баталијон на војску ... свака је мајка молила бога за сина. *Миљ.* [Загреб] бијаше у шеснаестом вијеку лица посве друкчијега неголи за потлашњих вијекова. *Шен.*

пòтле покр. **I** предл. с ген. *в. после.* — Ти ћеш ... нама кнежевати и потле тебе ... нећемо међу собом кнеза. *Љуб.* **II** прил. **1.** *за време*: *после.* — Него устај да се облазимо, једном ми је земан умријети, и потле ћу, Мејо, одмирати. *НП Вук.* **2.** *за изузимање*: *осим, изузевши.* — Даде му власт ... да ... од никога не зависи потле од њега и од цара. *Љуб.*

пòтлен прил. покр. *в. после* (*2а*). — Потлен оде Урученац краље. *НП Вук.*

потлѐуша ж *мала, ниска, бедна, сиротињска кућица, кућерак, уцерица, страћара.* — Дрско шкиљи у тамне отворе његових потлеуша. *Божић.* Чекала је ... мужа нимало друкчија од оне у чатмарама и земљаним потлеушама. *Вучо.*

потлѐушан, -шна, -шно *који се односи на потлеушу.* — Ватра је палуцкала ... по свим кутовима потлеушне кровињаре. *Божић.*

потлѐушен, -а, -о *низак, приземан, бедан као потлеуша.* — Црквица је надвисила село. Од старости мрка, потлеушена, изгледа као биће замишљено. *Мат.*

потлѐушица ж *дем. од потлеуша.* — Дигао се силан вјетар који је уништио све високе куће ... остадоше тек поштеђене ниске сељачке потлеушице. *Мишк.* Планински вук трчи улицом, удара у врата малих потлеушица. *Лоп.*

потлѐушичӑр м *човек који станује у потлеушици.* — Тако се тамо и данас зове цио род потлеушичара. *Кик.*

потлѐушкē прил. *на тло, на земљу.* — Она [је] с песмом потлеушке пала под рафалом. *К 1950.*

пòтли и **пòтље** прил. покр. *в. после.* — Потли нисам ја видјела мајке. *НПХ.* Отпрва иде стазом, потље удари кроз живицу у поље. *Шен.* Потље спавам и одмарам и тијело и дух од пређашњега напрезања. *Срем.*

пòтмастити, -ӣм (трп. прид. пòтмаштен) сврш. *потамнити, учинити тмастим, тамним.* — Од свега се повиниеш, све нађеш у памети као уковано, осим оне чаровне дивоте коју је ... вријеме потмастило. *Љуб.*

пòтмоло прил. *в. потмуло.* — Је л' то сунце ... што л' потмоло тако у ме гледи, тако хладно да ми с' срце леди. *Радич.*

пòтмоо, -ола, -оло *в. потмуо.* — То је висок, здрав човек ... крупних очију, али нешто потмолих. *Рј. А.*

пòтмулити, -ӣм сврш. *смркнути.* — Потмули очи и рече уздахнувши ... *Крањч. Стј.*

пòтмуло прил. **1.** *мукло, пригушено, тупо (о звуку, обично ниском).* — Само се потмуло чуо коњски топот. *Глиш.* Ударац [је] потмуло одјекнуо о кожух. *Јонке.* **2.** *притајено.* — Међу братствима, у којима потмуло живе старе заваде, за час падне крв. *Глиг.* Шум вјетра долазио потмуло кроз шуме из даљине. *Донч.*

пòтмулōст, -ости ж *особина онога који је потмуо.*

пòтмуо, -ула, -уло **1.** *мукао, пригушен, туп (о звуку, обично ниском).* — По цио дан ... потмула тутњава одјекивала је планином. *Чол.* Звук пиле, пилећи кост, био је потмуо као да струже по пола пријесној глини. *Донч.* **2.** *неодређен, нејасан, притајен.* — Сјећам се: све саме црне алузије на неке потмуле завјере. *Цар Е.* Свећа горијаше ... потмулим пламеном. *Шапч.* **3. а.** *потамнио, мрк, таман.* — Пусти ме, пусти, добра мајко, тако је потмуо и зао облак што витла над њим. *Макс.* **б.** *намрштен, натуштен; страшан.* — Сједи привидно миран Хасанага, мрк и потмуо. *Огр.* **4.** *који удара на влагу, плесан.* — У просторијама под кровом од метала или шкриљца ваздух је често потмуо. *Батут.*

пòтмӯран, -рна, -рно *мало, понешто тмуран, натуштен, натмурен, мутан, таман, мрк.* — Изабрах управ тај драматички предмет гдјено се, налик потмурим облацима, зрцале силовити и окрутни чини некадашњих племића. *Бог.*

пòтмурити, -ӣм сврш. *изгубити сјај, потамнети.* — Ластан поскида сухо злато листак по листак, све док ... краљевић није сасвим потмурио и посивио. *Креш.*

~ **се 1.** *намрштити се, намргодити се.* — Дебело напухнуто тетино лице потмури се. *Војн.* **2.** фиг. *растужити се, постати потиштен.* — Потмурим се, облије ме жива пламеница. *Буд.* Ђука се некако послије оног спомињања потмурио ... па му није ни до шта. *Коз. И.*

пòтнӣ, -ā, -ō *који излучује пот, знојни:* потне жлезде.

пòтњичāв, -а, -о *в. знојав. Р-К Реч.*

пòтō у изразу: пошто ~ *в. уз пошто (изр.).*

потòварити, -ӣм сврш. *метнути редом све товаре на кога, у што, натоварити.* — И сватови се дигоше ... зет Марко оде да изнесе спрем дјевојачки и да га потовари. *Вес.* Потоваре чобани своје торбе ... и лагано ... пођоше. *Јак.*

~ **се** *ући редом сви у превозно средство ради путовања, укрцати се.* — Шофер ... упали мотор. Дебела господа још брже се потоварила у задња седишта. *Рад. Д.*

потòвити, пòтовӣм сврш. *редом све угојити.* — Хатове сам потовила, ходат не могу. *НПХ.*

пòток м **1.** *мањи и краћи природни водени ток.* — Поток ми прича о мирисном лугу. *Кркл.* **2.** фиг. **а.** *велика количина чега текућег, житког, што се нагло излива.* — Мора да се склања од њих као од брзог потока ... усијане лаве. *Андр. И.* Пролит ћемо потоке крви. *Цар Е.* **б.** *велика количина чега што излази одакле (светлости, речи и сл.).* — С небеског свода силази поток свјетлости на земљу. *Наз.* Поток њених речи још мени звони. *Радич.* **в.** *маса чега што се креће у неком правцу.* — Улицом непрекидно теку потоци шетача. *Ств. 1948.* Поток мрава из ње [букве] лије. *Дуч.* **3.** (у инстр. у служби прилога) *у великој количини, обилно.* — Вино је текло потоком. *Новак.* Потоцима врела крв стиче се у хучну Ситницу. *Шант.*

пòтолина ж геогр. *спуштени део, удубљење на површини Земље које је испод нивоа суседног мора. ОГ.*

пòтолит, -а, -о *који се помало, постепено уздиже (о брду), благо нагнут. Рј. А.*

потòлити, пòтолӣм сврш. *стишати, умирити.* — Тај је догађај мало потолио аутономаше. *Рј. А.*

пòтом прил. **а.** *за време: затим, после тога.* — Боље је свјетовати се прије чина него размишљати потом. *Ант. 1.* Потом се настави увелико разговор о свадбама. *Пав.* **б.** *у набрајању чега: иза тога, затим.* — [Иза варошана] иду занатлије и трговци, потом аге и спахије, па онда бегови. *Вук.*

Изр. о том потом разг. *о томе не треба говорити сада.* — А што се тиче ... туче у кафани, о том потом. *Дав.*

пòтомак, -ōмка и **потóмак,** -мка м **1.** *онај који по крви, рођењем потиче од заједничког родитеља.* — Пријатељи [би му] наздравили и пожељели вриједнога потомка. *Коз. Ј.* Од последњег потомка старе породице ... купио [је] кућу. *Андр. И.* Било је и ... зверова који су изумрли без потомака. *Жуј.* фиг. Чемпрес [је] ... потомак древном ... кипарису. *Уј.* **2.** (обично мн.) *људи будућих поколења према старом.* — Ни за тренутак не смемо заборавити да смо потомци врлих предака. *Дом.* У томе је прави Израелац, чист потомак племена. *Матош.*

потóмац, -мца м *в. потомак.* — Ну, владико, и ви Црногорци, ми смо вашу вољу испунили, те питасте вашега потомца. *НП Вук.*

пòтомити, пòтомим сврш. покр. *притиснути; присвојити, узети.* — Тако ми дима и ћитапа, отет ћу томе латинскоме

крају све што је ... хилом и химбом потомио. *Љуб.*

пòтōмкиња ж *женска особа потомак.* — Као и он била [је] потомкиња старе хрватске племићке обитељи. *Ђал.*

пòтōмнӣк м *в. потомак.* — Хоћу, Луко, да крајина знаде и нек својим потомником каже твоје звање и хајдуковање. *Март.*

потóмство с *младо, ново поколење у односу према родитељима, прецима.* — Религиозном узроку је подлога веровање да је сваки човек дужан да се постара да остави потомство. *Ђорђ.* На вјечну срамоту потомству причат ће се. *Нам.* Данас нема животиње која би личила на некадање диноторијуме; они су ... изумрли без потомства. *Жуј.*

пòтōнути, пòтонēм сврш. **1.** *спустити се, загњурити се под воду, нестати под водом.* — Испливам, па потонем, па опет испливам. *Сек.* **2.** *пасти на дно, пропасти.* — После катастрофе »Титаника« који ... је потонуо ... одржана је ... међународна конференција. *Петр. М.* фиг. Неко вријеме био [је] као ... човјек коме су све наде потонуле. *О-А.* **3.** *спустити се у што мекано, глибовито, мочварно.* — Потонух у чисте мекане душеке. *Матош.* Назире се онај клин гусака дивљих ... што лете на тресетишта потонула. *Чипл.* **4.** фиг. **а.** *постати неприметан, неприметљив.* — И мало, па за бријег потону коњ, а потом коњаник. *Ж 1955.* **б.** *нестати, ишчезнути.* — Давно су потонули ти дани. *Мил. В.* Бијес у њему је потонуо, задавио се сам у себи. *Шег.* **в.** *доћи у какво стање и потпуно му се предати.* — Потонем у олован сан. *Матош.* Душа јој потонула у тугу. *ПВ 1909.* **г.** *потпуно се предати каквом занимању, размишљању и сл.* — Филозофи ... су потпуно потонули у испитивање вечне истине. *Јов. С.*

Изр. као да су ти (му) све лађе потонуле *в. уз лађа (изр.).*

пòтоњӣ, -ā, -ē **1.** *који је временски после других, који ће се касније у времену појавити после других сличних, каснији.* — Језик Гундулићев оста угледним правилом за којим су сви потоњи пјесници тежили. *Јаг.* **2.** *који се односи на тек споменутог, последњи.* — Познавао сам два Југословена: Штросмајера и Смичикласа. И потоњем имам да захвалим своје назоре на свијет. *Бен.* **3.** *иза којега не следи други, који се налази на самом крају реда чега.* — И сам се чудн откуд му на ум падају те смеле речи од којих је потоња увек слађа од прве. *Андр. И.* **4.** *завршни у временском току, последњи.* — Крварит ћу тако до потоњег ми дана. *Крањч.* С. Његова дуга и тешка болька смрвила га је и испила му и потоњу кап живота. *Ком.*

Изр. од (с) прве до потоње *од почетка до краја.* — Све јој с прве до потоње каже. *НП Вук.*; у потоње, у потоњу *на крају, на концу.* — Шкељо [се] у потоњу сјетио да је неко излазио из међупнице. *Мат.*

пòтоп м **1. а.** *велика поплава, поводањ.* — Толико је ... воде лило из неба да је пратња морала да се врати ... докле потоп не престане. *Јов. Ј.* **б.** фиг. *велика количина, мноштво чега.* — Сви су имали осећање да је наишао потоп смеха и преплавио свет и да је све на њему понесено том поплавом. *Андр. И.* Треба напрегнути добро свако чуло ... да би човек овладао тим потопом речи. *Каш.* **2.** *по библијској легенди поплава, поводањ који је као казна због људских греха преплавио читаву земљу.*

Изр. после мене (нас) ~ *кад мене (нас) нестане, може све пропасти.*

потòпалац, -āлца м *утопљеник.* — Тражио га, распитивао се: има ли потопалаца, да није ко запао поред брзака. *Ђур.*

потòпити, пòтопӣм сврш. **1.** *учинити да ко или што потоне, да се спусти на дно.* — Одведена [је] право на реку да у њој као вештица буде потопљена. *Мил. Ж.* **2.** *покрити, залити водом површину чега, поплавити.* — Замало и вода потопи дно и осетно се могло опазити како шајка тоне. *Вес.* Већ [су] сви бродови потопљени. *Уј.* **3.** фиг. *уништити, одузети чему живот.* — Одбија незнане валове који јој навaљују на ... душу и хоће да је потопе. *Нам.* Нека заједљива горчина потопила је његову скоро непомућену некадашњу ведрину. *Мил. Ж.* **4.** *учинити влажним, ставити у воду, натопити, намочити (о рубљу).* — Истом платно бјеше потопила у Бојани, у води студеној. *НП Вук.* Потопила крпу, оцедила је. *Вес.*

~ **се 1.** *наћи се под водом, потонути, утонути.* — фиг. Мрак [ће] загушити собу и све ће се потопити у грозној помрчини ове тешке и густе ноћи. *Мар.* **2.** *утопити се. Р-К Реч.*

пòтопӣште с *место где је што потопљено.* — Било је то можда негдје сјеверније од потопишта ... на самом ... граничном појасу ... леда. *Уј.*

потопљѐӣк, -йка м *човек који се утопио, утопљеник. Р-К Реч.*

потопљѐница ж *жена која се утопила, утопљеница. Р-К Реч.*

пòтопнӣ, -ā, -ō **1.** *који изазива потоп, који је сличан потопу:* потопне воде. — Русија ... да постане луч и свјетионик на црном, за милијуне људи само потопном још океану човјечанства! *Цес. А.* **2.** *подводан, водоплаван:* потопна села. *Рј. А.*

пòтопница ж *биљка која добива способност размножавања потапањем у воду.* — Обично се [винова лоза] размножава ... потопницама, положницама и присађивањем, а ређе семеном. *Тод.*

пòтопскӣ, -ā, -ō *потопни*: ~ пљусак, потопске воде.

потòптати, пòтопћēм сврш. *ударити неколико пута ногама о земљу, затоптати, потапкати.* — Потоптао ногама кано да бјежи за мном. *Ков. А.*

потòрити, пòторӣм сврш. *погнојити, пођубрити све.* — Никад да укорачи у њу [ливаду], а камоли да запљује у шаке па да је сам потори и покоси. *Мул.*

пòтоскати, -ām сврш. оном. *погурнути, потиснути коња назад узвиком »тос«. Вук Рј.*

пòтōч ж **1.** *гоњење кога с циљем да буде ухваћен.* — Сви остали јавише се да иду у поточ за Татарима. *Глиш.* Капетан ... одјезди са нарединком у поточ за отмичарем. *Матош.* **2.** *група људи који гоне кога, који чине потеру.* — Но се мала поточ отиснула, мала поточ тридесет Задрана, да ћерају уз Котаре Турке. *НП Вук.*

потóчак, -чка и **поточáњак,** -њка м *дем. од поток.* — Ложили су ватру у ... спиљи кроз коју је протјецао поточак. *Тур.*; *Вук Рј.*

пòточāр м зоол. *рак који живи у потоцима. Вук Рј.*

потòчара ж **1.** *млин, воденица на потоку.* — У срце му се спусти терет као највећи воденички камен из њихове поточаре. *Шапч.* **2.** бот. *врста маховине која расте поред извора и влажних обала* Fontinalis. *Терм. 3.*

поточàрица ж зоол. *поточарка (1б). Бен. Рј.*

пòточāрка ж **1.** зоол. **а.** *водена птица* Salicaria fluvialis. *Рј. А.* **б.** *врста змије налик на белоушку, која је прилагођена за живот у води* Tropidonotus tesselatus. *Терм. 4.* **2.** бот. *биљка из пор. крсташица, крстовник. Сим. Реч.*

пòточина ж **1.** *аугм. од поток.* — Збјегови су немирни, села гола, погорела као куда су поточине бучале. *Бон.* Поточине бијесно шуме кроз продоље низбрдице. *Бег.* **2.** фиг. *мноштво, гомила, маса кога, чега што се брзо креће у једном правцу.* — Бог [нам је] жље осудио да прсима обустављамо а телесима оплотимо поточину која је с истока набрекнула да запад потопи. *Љуб.* Дозиви ... замрсише се у ковитлац и слише у необичну поточину људских страсти и галаме. *Р 1946.* **3.** *кланац, увала кроз коју тече или је текао поток.* — Све је голо ... ипак могло би се пошумити оно земљиште — и показа на стране од поточине. *Пип.*

пòточит, -а, -о покр. *дуг и раван, на крају мало савијен.* — Нећу, бабо, Клинкиње дјевојке, кврче косе, носа поточита. *НПХ.*

пòточити, пòточӣм сврш. **1.** *потећи током.* — Из пећине становите стијене извор црне крви ударио и потоком поточила крвца. *Март.* **2.** *управити, окренути према доле, спустити, оборити.* — Мара стајаше као укопана, поточила очи, за под их приковала. *Буд.* Што је теби, харамбашо, да си мрке поточио брке? *В 1885.* **3.** *закотрљати.* — Онда госпођа поточи из друге собе по поду гумену лопту. *Киш.*

~ **се** *откотрљати се.* — Удара њиме [штапом] о каменчић те је одскочио и поточио се у крај. *Ков. А.*

пòточић м *дем. од поток.* — фиг. Тај је часопис једини откуд је старцу текао танахан новчани поточић. *Крањч. Стј.*

пòточнӣ, -ā, -ō *који се односи на потоке, који живи у потоцима; који је својствен потоцима*: ~ љиљан, ~ пастрмка. — Изумрије [узвик] ... слијевајући се са жалобитним поточним шумом. *Коч.*

пòточнӣк м покр. *онај који иде у поточ, прогонитељ.* — Тридес'т и шест друга поточника ... *Вук Рј.*

пòточница ж бот. *биљка из пор. оштролиста, споменак* Myosotis. *Терм. 3.* — На глави твојој бјеше вијенац поточница. *Гал.*

пòточњāк м бот. *в. врбичица (2).* — Провели су добар део ноћи њушкајући по трски, шаши и сувом поточњаку. *Дав.*

пòтпадāње с *гл. им. од потпадати.*

пòтпадати, -ām *несврш. и уч. према потпасти.*

пòтпазити, -ӣм сврш. *криомице пратећи кога запазити, спазити.* — Ама зар то нису људи потпазили шта радите? ... Намирисали су то они одмах, али су ћутали. *Глиш.* Њезину плахост потпазио и стражар, па је посмијешке погледа. *Торд.*

пòтпазушкē прил. *испод пазуха.* — Видим у ... парку подвечер двије познате особе гдје се потпазушке воде. *Ков. А.*

пòтпала ж **1.** *ситно дрво, папир и сл. за потпаљивање ватре.* — Извлачили су испод шињела суварке за потпалу. Убрзо је у пећи планула ватра. *Јак.* **2.** *потпаљивање ватре.* — Та хартија ... је месецима служила војсци за потпалу. **3.** фиг. *подстрек, подстицај, потицај.* — Но, хвала богу, запаљен је луч да српској свести буде потпала. *Кост. Л.*

потпáлити, пòтпāлӣм сврш. **1.** *приносећи ватру чему учинити да гори, упалити; изазвати горење.* — Лако теби, ти напуни торбу, потпали лулу, штап у руке па 'ајде ... у град. *Ков. А.* Таман ломка грање да

ватру потпали, а снаха јој уђе. *Вес.* Потпалио ... шпиритус за црну каву. *Крл.* **2.** *извршити паљевину.* — Потпалићу ... стогове жита и ... нико ме неће зауставити. *Ђоп.* Нису га се тицала ... сумњичења да је потпалио оца. *Бен.* **3.** *упалити пушку, топ; избацити метак.* — Кад су завукли чеп од бомбе у цев и топ потпалили, огромна бомба излете. *Јак.* Плануле су три пушке, нашто Исаија потпали своју и чу се крик жртве. *Кос.* **4.** фиг. **а.** *подстрекнути, подстаknути.* — Нијесам ја јуратуша потпалио да вам мути црне и шарене ваше вражје послове. *Ков. А.* **б.** *довести што до високог степена, распалити.* — Дјевојачко срце ... се први пут осетило оковано непознатим миљем, потпаљеним ватреним погледом некога. *Ад.* [Она] је могла жртвовати све јер је потпаљена од страсти срца. *Нех.*

пòтпалӯбље и **потпàлӯбље** с *унутрашњи део брода или чамца под палубом.* — Из тихих увала ... секли [су] прамци рибарских бродова, носећи под својим тесним просторима потпалубља рањене борце са копна. *НИН 1958.* Читава посада сједила је у потпалубљу. *ВУС 1960.*

потпàлубнӣ, -ā, -ō *који се односи на потпалубље.*

потпаљѝвање с *гл. им. од потпаљивати.*

потпаљѝвати, -àљујēм *несврш. и уч. према потпалити.*

потпаљѝвāч, -áча м **1.** *онај који потпаљује, распаљује*; фиг. *онај који подстрекава на какво дело, хушкач.* — Требало [би] да допринесе ... борби противу потпаљивача рата. *Пол. 1950.* **2.** *оно чиме се потпаљује (нпр. експлозив).*

потпаљивàчица ж *женска особа потпаљивач (1). Р-К Реч.*

пòтпарити се, -ӣм се сврш. *упарити се, ужећи се, упалити се.* — Кад се кожа потпари, онда с ње вуна опадне. *Вук Рј.*

пòтпасак, -ска м *оно чиме се одоздо потпасује, појас, потпашај, пашњача.* — Падне стрijела ... и ... оклоп прободе и потпасак. *М-И.* Погубио [је] тада ... Орезбија с потпаском сјајним. *И.*

пòтпасати, -ашēм сврш. **1.** *стегнути, утегнути по струку пасом, каишем, ременом.* — Мајка му је обукла нову ... кошуљицу и потпасала га новим појасићем. *Ранк.* Гамизали појединi ликови дјечице, момака и цура, сви у бијелим, уздигнутим кошуљама високо потпасаним. *Шимун.* **2.** фиг. *бити распоређен око чега, оивичити, опточити.* — С брдина пакрачких потпасале лужасте греде. *Павл.* Данас је [Космајска улица у Београду] једним делом потпасана и смрачена високим модерним зградама у Бранковој. *Сек.* Остало је село као и прије ... потпасано оздо водама Ибра. *Ж 1955.*

~ **се 1.** *стегнути себе по струку појасом, каишем.* **2.** фиг. *опскрбити се, снабдети се чим неопходно потребним.* — Требало се добро потпасати биографским и библиографским подацима, па да се добију пасош и тескера за улаз међу научнике. *Прод.*

потпàсāч, -áча м *врста појаса којим се потпасују болесни од киле.* — Киле ... се ... задржавају и тачно притегнутим утегама (потпасачима). *Батут.*

потпасѝвање с *гл. им. од потпасивати (се).*

потпасѝвати (се), -àсујēм (се) *несврш. и уч. према потпасати (се).*

пòтпасти, -аднēм и -анēм сврш. **1.** *доћи, пасти под што.* — Узимао сам ја све од реда што ми је потпало под руку. *Марк. Св.* **2. а.** *наћи се под утицајем кога, чега.* — Младић његових година и темперамента није могао потпасти под узбудљивији утјецај. *Грг.* Може се груписати по пар имена која ... потпадоше под један к нама импортирани смјер. *КР 1924.* **б.** *доћи у чију зависност.* — Пошто је сграђена железница Митровица—Скопље—Солун ... и области Косова ... потпале су под трговачку сферу Солуна. *Цвиј.* **в.** *доћи под чију власт, потчинити се, подвргнути се чијој власти.* — У оном делу ... народа који је ... потпао под млетачку власт наши су се народни обичаји ... добро одржали. *Ђорђ.*

пòтпауз прил. *в. потпазушке.* — Нас два, потпауз оно мало пртљаге ... *Павл.*

потпачѝвати, -àчујēм *несврш. и уч. према потпачити.*

пòтпачити, -ӣм сврш. покр. *подупрети.* — Облица је потпачена ступовима. *Павл.*

пòтпашāј м **1.** *пашњача, силах.* — На њем [хајдуку] потпашај сав сребром извезен, а за потпашајем кубуре и ханџари. *В 1885.* **2.** покр. *горњи појас (обично од свиле). Рј. А.*

пòтпетак, -тка м *узица на крају уских панталона, хлача испод пете, која држи ногавицу затегнутом.* — С њима је ишао умировљени поручник ... знаменит са својих бијелих хлача с потпецима. *Тур.*

потпéтити, пòтпēтӣм сврш. **1.** *ставити пете на обућу.* **2.** *покварити ципелу искрививши петом њезин стражњи део.* — Други ... с потпеђеним ципелама звао се Ђорђе. *Лаз. Л.*

пòтпетица ж *кожнати или дрвени додатак ципели под петом.* — Посматрао је Смиљину ... обућу. На њој потпетица скоро није било. *Макс.* Ишли су на живце куцкаји тих потпетица. *Божић.*

потпе̏ћи и по̀тпећи, -пе̑чём сврш. *одоздо испећи.* — Потом сину и пригано месо, шницли жути и потпечени да би их анђели јели. *Маш.*

потпећи́ва̄ње с *гл. им. од потпећивати.*

потпећи́вати, -е̑ћујем *несврш. и уч. према потпетити.*

по̀тпирати, -рём несврш. *в. подупирати.* — И Скендербег не би онај био да га Запад није потпирао. *Њег.*

~ **се** *повр.* — Посрћући као пијаница и потпирући се крилима ... *Матош.*

потпи̏ра̄ч, -а́ча м и **потпи̏рача** ж *оно што држи, подупире нешто, потпорањ, подупирач, подупораљ.* — Брод стане на својијем потпирачима. *Ру. А.* Иза дневи затварали вратнице ... потпирачама уприје-крст. *Љуб.*

потпири́ва̄ње с *гл. им. од потпиривати.*

потпири́вати, -и̏рујем несврш. **1.** *несврш. и уч. према потпирити.* **2.** *помало, на махове дувати, пиркати.* — Потпиривао је спаран вјетрић и наносио непријатан задах. *Ћоп.*

потпири̏ва̄ч, -а́ча м *онај који потпирује, потпаљивач, хушкач. Деан. Рј.*

потпи́рити, по̀тпи̏рим сврш. **1.** *пирећи одоздо распирити, распламсати ватру.* — Потпирише ломачу. *Шен.* Можда ћеш ипак да потпириш пепелом искру запретану. *Уј.* **2.** фиг. *подјарити, подстакнути.* — А то је њега још више потпирило, ударио је онда двоструком неком похлепом да живи. *Мул.* Наишли су на многе разочаране ... потпирили незадовољство и учинили да се неки ... сасвим приближе ослободилачком покрету. *Лал.*

по̀тпис м *име и презиме својеручно написано испод чега (каквог текста, слике, акта и сл.).* — Окриви ме да сам фалсификирала ваш потпис. *Бег.* Лично однесе налог секретару, сачека да удари печат и потпис. *Дав.*

потпи̏сатељ м заст. *в. потписник.* — Удес Босне и Херцеговине ... стоји у шакама ... потписатеља берлинског уговора. *Старч.*

потпи́сати, по̀тпи̏шем сврш. **1.** *ставити свој потпис да се што потврди, овери и сл.* — Потписа свој исказ. *Ранк.* Потписаше му путницу. *Киш.* **2.** *примити какве обавезе, услове и сл. потврђујући то својим потписом.* — Замолио [је] да му потпише ... меницу. *Андр. И.* **3.** (трп. прид. у именичкој служби) *онај који је потписао, потписник.* — Потписати је дошао у сукоб са законима. *Јак.* **4.** *написати што испод чега.*

~ **се** повр. *потписати (1).*

потписи́вање с *гл. им. од потписивати (се).*

потписи́вати (**се**), -и̏сујем (се) *несврш. и уч. према потписати (се).*

потписи̏ва̄ч, -а́ча м *онај који је потписао што.* — Ако ... потписивачи увиде и признају своју погрешку ... онда ће се на то морати причекати још неко време. *Пиј.*

по̀тписни̏к м *онај који је ставио свој потпис на какав документ, који се својим потписом обавезао на што.* — Ова књига представља избор из критичарског рада њеног потписника. *Михиз.* На ове обвезнице ... потписник [је] кроз неколико година дизао велике своте новаца. *Креш.*

по̀тписница ж *она која се својим потписом обавезала на што.* — Оно је ипак у једном међународном акту изријеком наглашено по властима потписницама. *Мј. 1926.*

по̀тписничкӣ, -ā, -ō *који се односи на потписнике и потписнице.*

потпи́тање с *споредно питање.* — Нестрпљиво је прекидао распричана говорника, па би низом потпитања разорио читаву грађевину гимназијалчеве лијепе самообране. *Ћоп.* Требало је да сваки учесник анкете одговори на десетак питања и много више потпитања. *ВУС 1960.*

по̀тпити, по̀тпијем сврш. *попити редом пре другога.* — Потпи, бане, јер сам ожеднио, бог убио бана таста твога, који нема повишијех чаша. *НП Вук.*

потпла́кати, по̀тпла̑чем сврш. *изрити одоздо текућом водом, подлокати.* — фиг. Бранка је сиротиња потплакала као тиха вода обалу. *Сек.*

потпла̀ни̏нскӣ, -ā, -ō *који је под планином.* — Пробијао се далеким околишним путем заобилазећи читав низ села и потпланинских заселака. *Ћоп.*

по̀тплат м = потплата (1) *доњи део обуће до пете који има облик стопала и којим се додирује земља, ђон, пенце.* — Лист му се прилијепио на потплат. *Гор.*

по̀тплата ж **1.** = потплат. — Тешка клизаљка одвали му потплату. *Ћос. Б.* **2. а.** *постава на кошуљи (обично на прсима). Вук Рј.* **б.** *порамак. И-Б Рј.*

потпла́тити[1], по̀тпла̑тим сврш. *пришити потплат(у), пођонити.* — Украде пас шубу и ципеле наново потплаћене. *Шен.*

потпла́тити[2], по̀тпла̑тим сврш. *подмитити, поткупити.* — Он сад сумња на ову жандарску њушку: или је шенула памећу од страха, или је потплаћена да изда. *Лал.* Господар Ивша ... једаред је потплатио шегрте да поразбијају прозоре на мађарској ... школи. *Ивак.*

по̀тплатнӣ, -ā, -ō *који се односи на потплат(у). Прав.*

пòтплатница ж *потплата (2). Р-К Реч.*

потплаћѝвање с *гл. им. од потплаћивати.*

потплаћѝвати, -плаћујем *несврш. и уч. према потплатити.*

потплѐсти и **пòтплести,** -тēм сврш. **1. а.** *одоздо исплести.* — Донесе ... потплетене чарапе. *Рј. А.* **б.** *плетући придодати чему, допунити што.* **2.** фиг. *подметнути коме ногу да падне.* — Ја сам једнога левом ногом тако згодно потплео да је одмах сломио врат. *НИН 1959.* Неком другом су потплели ногу. *Кик.*

пòтплетати, -ећēм *несврш. и уч. према потплести.*

потплећáвање с *гл. им. од потплећавати.*

потплећáвати, -ећāвām = потплећивати *несврш. и уч. према потплећати. Вук Рј.*

потплѐћати, -āм сврш. = потплећити *притегнути коњу самар око плећи. Вук Рј.*

потплећѝвање с *гл. им. од потплећивати.*

потплећѝвати, -ећујем несврш. = потплећавати.

потплѐћити, пòтплећīм сврш. = потплећати. *Прав.*

пòтплећни, -ā, -ō *који је под плећем. Бен. Рј.*

пòтплећница ж *уже које се веже коњу под плећима. Рј. А.*

пòтплодни̏, -ā, -ō *који се налази под плодницом.* — Круница је састављена од 4—5 лисака утврђених на потплодном колуту. *Тод.*

потплòтуша ж бот. *биљка из пор. усматица* Nepeta cataria. *Сим. Реч.*

потпòглавље с *одељени, издвојени део поглавља у књизи.* — Ово огромно дело ... подељено је на ... поглавља са низом потпоглавља. *КН 1956.*

пòтподни̏, -ā, -ō *који се налази под подом.* — Ту су варијанте мотора и мењача за обичан камион ... затим мотор у потподном извођењу, посебно за возила на шинама. *НИН 1959.*

пòтпокòран, -рна, -рно *који се у свему без роптања покорава властима.* — Власт је од бога дата, и њојзи ... треба да смо сви потпокорни. *Ђор.*

пòтпокрēт м *једва видљив, уочљив покрет, трзај тела, лица.* — То је и чинило да му је лице било крцато ... неочекиваним потпокретима, једва уочљивим трзајима који су избијали час ту час тамо. *Дав.*

потпомáгање с *гл. им. од потпомагати (се).*

потпомáгати (се), -òмāжēм (се) *несврш. и уч. према потпомоћи (се).*

потпомàгāч, -áча м *онај који потпомаже. Р-К Реч.*

потпомòћи и **потпòмоћи,** -пòмогнēм сврш. *пружити коме помоћ, подршку материјалну или моралну, подупрети кога, помоћи.* — Русија ... не може другојаче помоћи Србима до да њен посланик потпомогне молбу коју ће они предати Порти. *Гавр.* Нећемо одобрити! Нећемо! — потпомогне га која стотина гласова. *Бен.* То ће ме ипак материјално потпомоћи за прво вријеме. *Крањч. Стј.*

~ се 1. *ојачати се, охрабрити се.* — Ал' му у јад добра памет дође да ће лудо ондје погинути и два сина лудо изгубити, стеже срце па се потпоможе. *НП Вук.* **2.** уз. повр. *међусобно се помоћи.*

пòтпор м **1.** *в. потпора.* — Спознавши род си славни, ти му будеш потпор главни. *Прер.* **2.** спорт. *положај у чучњу који подупире тело да се одржи. Тен.*

пòтпора ж **1.** *подупирач, потпорањ.* — Прадуби ... стреме кô у цркви гордој гранитне потпоре суре. *Крањч. С.* **2.** фиг. **а.** *ослонац, подршка, помоћ.* — Подајте ми руку ... Треба ми ваше потпоре. *Шен.* Погледају на децу, на ту потпору своју, па се надају ... *Дом.* **б.** *новчана помоћ.* — Татина инвалидска потпора износила је сто двадесет динара месечно. *Бар.* Управитељу општине прала [сам] рубље ... да ме заговори да добијем потпору. *Мишк.* **в.** воји. *одред војске за појачање друге војске.* — Ваљевци и Рудничани стадоше позади као потпора. *Вес.*

пòтпорањ, -рња м *оно што подупире, подржава нешто, подупирач.* — Половина [кућице] ... подупрта је с три потпорња. *Глиш.* Дрвени потпорњи у једном ходнику угљеника били су већ стари и трули. *Пав.* фиг. Два потпорња врлине ... не дају му у ништавило да пане. *Богд.*

потпòрача ж *в. потпорањ. Рј. А.*

пòтпорица ж *дем. од потпора.*

пòтпорни̏, -ā, -ō **1.** *који служи као потпора, који подупире, подржава што.* — Кревет пуст, са струњачом заглављеном међу потпорне даске. *ЛМС 1951.* **2.** *који пружа помоћ:* ~ фонд, ~ друштво.

пòтпорница ж воји. *потпора (2в).* — Први њени меци падоше усред потпорнице деснокрилног првог батаљона овога пука. *Лаз. М.*

потпòродица ж биол. *подраздел породице у систематици животиња и биљака* subfamilia. *Терм. 4.*

пòтпоручник м воји. *најнижи официрски чин.*

пòтпоручничкӣ, -ā, -ō *који се односи на потпоручнике.*

потпо̀ручити се, -ӣм се сврш. *презалагајити мало пре ручка, чалабрцнути, заложити се. Вук Рј.*

пòтпрага ж *запршка, запрашка.* — Брашно се узима и у запрашци (потпрази). *Батут.*

потпрашѝвање с *гл. им. од потпрашивати.*

потпрашѝвати, -пра̀шујēм *несврш. и уч. према потпрашити.*

потпра́шити, пòтпрāшӣм сврш. **1.** *насути на прашницу, на чанак пушке кремењаче праха.* — Стојан ... скиде са чивилука дугу пушку ... потпраши је и оде. *Јакш. Ђ.* Додиривао је тврдим прстима ... пањак [на пушци], потпрашио га, шипком процијенио набој. *Кал.* **2.** *шмрknути бурмут да се изазове кијање.* — Газда Радован потегне бурмутицу, потпраши и кине ... гласно. *Ћор.* **3.** фиг. *причинити коме какву неугодност, пакост.* — И лица се ведре и ријечи оре: Валај смо им лијепо потпрашили. *Вел.* Увече сам наишао на једну чету нашег другог батаљона, и они су потпрашили Немцима. *Поп. Ј.*

Изр. ~ пете *утећи, побећи.* — Плашљиво прати сваки миг очев да узмогне на вријеме потпрашити пете. *Кал.*; ~ коме пете, табане *натерати кога у бег.* — Размишља како ће потпрашити Турцима пете. *Кум.*; ~ коме тур *истући, избити кога.* — Да може нетко невидљив да му потпраши тур. *Божић.*

пòтпрашљāј м *онолико барута колико се меће једанпут на прашницу, на чанак пушке кремењаче. Вук Рј.*

пòтпрд м *спрдња, поруга. Вук Рј.*

Изр. узети кога, што у ~ *наругати се коме, чему, изврgнути кога, што подсмеху.*

пòтпрда ж *поступак који изазива подсмех, спрдачина;* погрд. *онај који је извршио такво дело, такав поступак.* — Торњај ми се с очију, потпрдо светска! *Срем.*

потпр̀дā̏ч, -а́ча м *човек који се воли изругивати, подсмевач. Вук Рј.*

потпр̀дā̏чица ж *женска особа потпрдач. Р-К Реч.*

потпрдѝвање с *гл. им. од потпрдивати се.*

потпрдѝвати се, -пр̀дујēм се *несврш. и уч. према потпрднути се.* — Неће се мени дјечурлија потпрдивати у друштву. *В 1885.* Мене је дика, а ти се потпрдуј колико хоћеш! — довршн он увређеним гласом. *Ранк.*

пòтпрдица ж *подсмех, изругивање, речи које изазивају подсмех, које садрже изругивање.* — Кузман подиже чашу увис, па ће окренути гласом оне исте потпрдице. *Ком.*

пòтпрднути се, -нēм се сврш. *поругати се, подсмехнути се. Вук Рј.*

потпрѐгачити, -ӣм сврш. шаљ. *ставити мужа у свему под своју власт (о жени).* — Свога малога [мужа] потпрегачила тако да се не би никада с њоме упустио у богзна какво зановијетање. *Ков. А.*

потпрегѝвати, -ѐгујēм *несврш. и уч. према потпрегнути.*

потпрѐгледнӣк м заст. *нижи финансијски службеник.* — Погледајте, шјор потпрегледник — говори пуница. *Мар.*

потпре́гнути, потпре́ћи и **пòтпрēћи,** пòтпрēгнем сврш. **1.** *упрегнути, запрегнути (1).* — Били су кô два коња потпрегнути под иста кола. *Л 1905.* Сваке јесени натоварио би он омања колица ... па колица потпрегао кравом и јунчићем. *Ков. А.* **2.** *притегнути што да чвршће држи, мало подићи завршивши, задићи.* — Обује цокуле, потпрегне сукњу ... и пође у стају. *Бен.* На њем метну седло од филдиша, а потпрегну четири колана. *Н11 Вук.*

пòтпредседнӣк, ијек. пòтпредсједнӣк, м *онај који замењује председника.*

пòтпредседница, ијек. пòтпредсједница, ж *женска особа потпредседник.*

пòтпредседничкӣ, -ā, -ō, ијек. пòтпредсједничкӣ *који се односи на потпредседника.*

потпредседнӣштво, ијек. пòтпредсједнӣштво, с *служба и функције потпредседника; зграда, установа где потпредседник врши своје функције.*

потпредсјед-, ек. потпредсед-.

потпре́зати, пòтпрēжēм *несврш. и уч. према потпрегнути и потпрећи.*

потпре́ћи и **пòтпрēћи,** пòтпрēгнēм сврш. = потпрегнути.

пòтприг и **пòтпрӣг** м *в. запршка.* — Смијех запрашка као потприг. *Божић.*

потпри́мнути се, пòтпрӣмӣм се сврш. *узићи, попети се примивши се чега.* — Кад то виде змија из дувара ... потприми се коњу уз коњено. *Н11 Вук.*

потпри́штити се, пòтпрӣштӣм се сврш. *покрити се пришивима, опришити се, подмехурити се.* — На грудима се указаше ране од верига, потприштене и поцрвенеле. *Андр. И.* Нос ... као да се ... потприштио с једне стране. *Божић.*

пòтпрсина ж *део тела под прсима.* — На челу, на потпрсини и на жвалама, сјајиле су се вранцу златне руже. *Кум.*

пòтпрсӣк и **пòтпршњāк** м *нарочита направа од еластичних шипчица за стезање*

струка. — Под тим скупоцјеним господинским стезницима и потпрсницима све је увијек једно те исто. *Крл.* Други ... има црвени потпршњак. *Креш.*

потпрткúвати се, -пр̀ткујēм се несврш. *дем. од потпрдивати се.* — Кључад су и сама узбрдо застајкивала, издувавала се и потпрткивала. *Богдан.*

пòтпрȗг и **пòтпруг** м покр. *колан на самару.* — На мојему коњу попуцају потпрузи [колани]. *Маж. М.*

пòтпукòвнйк м *официрски чин у војсци између мајора и пуковника и особа која носи тај чин.*

пòтпукòвниковица ж *жена потпуковникова. Р-К Реч.*

пòтпукòвница ж *в. потпуковниковица.* — Сама госпођа потпуковница седи у последњим ... колима. *Нуш.*

пòтпукòвничкӣ, -ā, -ō *који се односи на потпуковнике.*

пòтпукòвнйштво с *чин, служба потпуковника.* — Каријера [се] ... свршава са мајорством ... У малом броју случајева са потпуковништвом. *Сек.*

пòтпун, -а, -о **1. а.** *који се испољава у целини, недељимично, апсолутан:* ~ амнестија, ~ помрачење сунца. — Његово настојање ... доживјело [је] потпун неуспјех. *Јонке.* Његова несрећа је била потпуна. *Јевт.* **б.** *који ничим није ограничен, ометан.* — [Народноослободилачки одбори] су заиста потпуна народна власт. *Дед. В.* **2.** *који има пуну меру садржаја, који је постигао сва потребна својства, који је остварио све потребне услове, норме.* — Јунак Ивкове славе [Калча] је потпун ... тип каквих је мало у књижевности нашој. *Грол.* У њој [је] препознао једну од оних потпуних жена. *Торб.* Веслачки спорт је заиста ... по себи потпун спорт. *Весл.*

пòтпунйти, -йм сврш. **1.** *учинити потпуним, извршити попуну, попунити.* — Сенат је ... потпуњен сенаторима из новодобијених нахија. *Вук.* Паша турски је потпунио с војском Медун. *Миљ.* **2.** *сасвим испунити, напунити.* — Глава му је изгледала правилна ... а лице потпуњено нараслом и аљкавом брадом. *Ђур.*

пòтпуницē прил. *в. потпунце.* — Потпунице седам мазги блага. *Вук Рј.*

пòтпуно прил. *у пуној мери, у целини, сасвим*; исп. потпунце. — Нађе [овце] потпуно на броју како их је оставио. *Срем.* Опсег појма предиката обухваћа потпуно или дјеломично појам. *Лог. 1.*

потпунòма прил. *в. потпуно.* — Знам да ме потпунома заборавила. *Матош.* Уз то је једна животна чињеница утврђивала потпунома ову моју црну сумњу. *Кос.*

пòтпунòст, -ости ж *стање у којем је што потпуно.* — Опћа [је] дужност људска довинути се идеалу моралне потпуности. *Баз.* Миња је гледао Ану, миловао јој полако косу и био пун неке дивне потпуности. *Дав.*

Изр. у потпуности *сасвим.*

потпу̀нцē прил. *потпуно.* — [Гробнице] су потпунце испуњаване мртвацима. *Жуј.* Пиши мојима у село да сам ... потпунце здрав и весео. *Шапч.*

потпуњáвање с *гл. им. од потпуњавати.*

потпуњáвати, -ӯњāвāм *несврш. и уч. према потпунити.*

потпу̀њање с *гл. им. од потпуњати.*

потпу̀њати, пòтпӯњāм несврш. *в. потпуњавати.* — Увијек му доходи по која нова мисао ... па удри брисати, исправљати, потпуњати. *Цар М.*

потпу̀рӣ, -ија м фр. муз. *композиција састављена од одломака различитих музичких дела једног или више аутора, без унутрашње повезаности.*

потпу̀стити, пòтпустӣм сврш. покр. **1.** *пустити све испод чега.* **2.** *послужити се ким или чим као средством, подметнути кога, најмити кога да учини што.* — Потпустио људе те га убили. *Вук Рј.* Потпустио ону бештију, а он се извукô: отишô негде на пут, а њу оставио да газдује. *Срем.*

потпу̀хати, пòтпӯхāм и пòтпӯшēм сврш. *испустити из уста јаку струју ваздуха одоздо према горе.*

потпухúвати, -ӯхујēм *несврш. и уч. према потпухати.* — Тко напухнуо мјешину од уста, потпухује тијем да љепше пламти. *Маж. И.*

потпу̀штање с *гл. им. од потпуштати.*

потпу̀штати, пòтпӯштāм *несврш. и уч. према потпустити.*

пòтра ж **1.** *квар, штета коју стока начини у туђој њиви.* — Милош одборник ухватио у свом кукурузу крмачу једнога сиромашка ... оценио потру па сад продаје крмачу. *Ранк.* Он ... пусти овце по ливадама, а сам ... је гледао пажљиво по околини да га ко у потри не затече. *Јакш. Ђ.* **2.** *глоба која се плаћа за такву штету.* — Ако се пољаци наимају, потре наплаћују, парнице пресуђују — то све кмет са попом ... у механи посвршује. *Јакш. Ђ.*

потрáвити, пòтрāвӣм сврш. *обрасти травом.* — Кад бих имао ... волова ... био бих на потрављеној њиви, а не на овом хладном камену. *Пол. 1958.*

пòтрāвинина ж покр. *в. траварина. Вук Рј.*

пòтрага ж **1.** *јака тежња, жеља за чим, да се до чега дође, да се што постигне, тражење.* — Њихов живот и није друго до пуста жеља и вечита потрага за новцем. *Андр. И.* Људи су све изгребли, претражили ... у гладној потрази. *Кал.* **2.** *тражење и гоњење онога који бежи, потера.* — И за њима иде у потрагу, и стиже их на трећем конаку. *Вук Рј.* Биљежника и благајника нађоше ... пошто су вијећници наредили за њима потрагу. *Кос.*

пòтрагати[1], -ām сврш. *пожелети кога, упустити се у тражење за ким.* — Кунем се ... да од данас ... нећу више потрагати за њом нити име њено изустити. *Сиј.*

пòтрагати[3], -ām сврш. *причинити потру, потрти.* — Доћи ће сеоска стока те потрагати оно мало њивице и утрти оно нешто поврћа. *Глиш.*

потрàгљив, -а, -о *који не иде упоредо с другима, него за њима заостаје и иде као по трагу. Вук Рј.* — Потрагљиву овцу најпрво вук изједе. *Рј. А.*

потрàгљивац, -йвца м фиг. *онај који заостаје, који је тром, спор, оклевало.* — Ови потрагљивци не стижу никад до циља. *Павл.*

потрàгуша ж **1.** *она која иде за трагом чијим, која заостаје, која долази до циља после других.* — Има ли [наш народ] остати туђом потрагушом као и досад, јали пут под ноге да заузме мјесто ... *Павл.* Остављајући ... историјску потрагушу тог проблема ... сасвим је јасно да свако сазнање отпочиње чулним осетима. *КН 1960.* **2.** мн. нар. мед. *оспице које по болеснику изиђу пошто су се прве већ осушиле* exanthema postumum. *Вук Рј.* **3.** *свиње које се пуштају на жир тамо где су већ друге пре њих биле.* — фиг. Пудљивци подли, ... потрагуше и обипражине! *Кост. Л.*

пòтражбина ж *в. потраживање. Р-К Реч.*

потражи́валац, -аоца м = потраживач *онај који потражује.*

потражи́вање с *гл. им. од потраживати.*

потражи́вати, -àжујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према потражити.* **2.** *тражити наплату дуга.* — Који [дужник] му се учинио несигуран, од тога је одмах потраживао дуг, пријетећи судом. *Ђор.*

потражи́вати се, -àжујēм се несврш. покр. *остављати траг.* — Слушали сте да су њихови стари сијали со па им се још потражује. *Мат.*

потражи̏вач, -а́ча м = потраживалац. — Ако му је потреба новаца било за што, за депеше ... за потраживаче, све ће му она послати. *Бег.*

потра́жити, пòтрāжӣм сврш. **1.** *потрудити се, постарати се да се нешто нађе, пронађе; провести неко време тражећи.* — Ни људи на улици, ни стоке по пољанама: све је то потражило крова и заветрине. *Вес.* Осјетим у себи ... снагу да се дигнем ... да потражим своје нове звијезде. *Матош.* Сутрадан у зору потражио сам ону сељанку из Трешњевице. *Чол.* **2.** *заискати, затражити да се нешто уради, изврши.* — Кад би око малога ручка, вратише се ... заједно па одмах потражише да ручају. *Ранк.* **3.** *запросити.* — Видо, дијете, ево је већ годину дана откако си остала удова. Ево баш данас потражише те Цветковићи од мене. *Вес.*

потра̀жљив, -а, -о *који тражи, њушка да би што сазнао, открио.* — Нос потражљив тента ... по столу да му њушка. *Марк. Ф.*

потра́жња ж *тражња, потраживање.* — Успјеси који су постигнути ... доводе до све веће потражње крви. *Вј. 1960.*

Изр. понуда и ~ екон. *количина робе која се нуди или која ће бити купљена у одређено време, на одређеном месту и уз одређене цене.* — На свим подручјима људске дјелатности усклађују посебни органи понуду и потражњу рада. *Крањч. Стј.*

пòтрајати, -јēм сврш. **1.** *продужити се у току времена, проћи.* — Кад не потраје дуго, а она ... угради згодну прилику да ме лупи букетом по лицу. *Срем.* До сутра ће бити метар [снијега], ако тако потраје цијелу ноћ! Мећава права! *Крл.* **2.** заст. *провести време.* — Нисам ли с вама пробдијевао ноћи ... нисам ли потрајао с вама дане [у борби против Турчина]? *Шен.*

пòтрап м покр. *нови виноград. Вук Рј.*

пòтрапити[1], -йм сврш. **1.** *метнути, ставити у трап. Р-К Реч.* **2.** покр. *посадити виноград.* — С десне видиш ... брежуљке ... грбљанске на махове потрапљене уз сунчани припек. *Љуб.*

пòтрапити[2], -йм сврш. **1.** *одбацити.* — Пошто вјеру потрапили стару ... *Март.* **2.** *појести мрсно за време поста, премрсити.* — Нисам, оче, вјери помањкао ... нит' часнога поста потрапио. *И.*

пòтрапити[3], -йм сврш. покр. *добити потрапицу.* — Потрапила ме јака грозница. *Павл.*

пòтрапица ж покр. *дрхтавица од грознице. Рј. А.*

пòтрати, -трēм сврш. *в. потрти (3а).* — Може [се] изнад пута одвалити стијене па потрати људе. *Ђоп.*

по̀тратити, -ӣм сврш. **1.** *потрошити (обично неразумно, лакомислено), профућкати, спискати.* — Знате ли ви да сте већ страшну силу новаца потратили? *Шен.* Много банчио и потратио прилично новаца. *Л-К.* **2.** фиг. *пробавити време без неке користи, узалуд, бесцильно.* — Не хтеде се нипошто пожурити са свадбом него ће још које вријеме као нежења потратити. *Коз. Ј.* Пиљари се свађају тек толико да потрате вријеме. *Сим.* **3.** *покварити, уништити, упропастити.* — Слаба сам женска, али моја освета пријечи се ... против зачетника моје несреће који ми потратише живот. *Шен.*

по̀траћити, -ӣм сврш. *в. потратити.* — Ето, потраћио је и младост, и снагу, и здравље. *Ћоп.*

по̀трбуш прил. *в. потрбушке.* — Најзад, заморен ... леже потрбуш. *Мат.*

потрбу́шац, -шца м необ. *онај који лежи на трбуху и креће се потрбушке помажући се рукама и ногама.* — Педесетак дјеце комеша се по цести, већином сами »пузавци« и »потрбушци«. *Пав.*

потр̀бушина ж **1.** *месо или сланина с трбуха. Рј. А.* **2.** *в. потрбушница (1).* — Дотиче се [желудац] потрбушине тамо гдје је лажичица. *Батут.*

потр̀бушити се, -ӣм се сврш. *лећи, пружити се потрбушке.* — Хтеде ... да се хитне на ђогата, али ... необично одело ... смете га, те се само потрбуши по седлу. *Глиш.*

потр̀бушицӣ прил. *потрбушке.* — Молер је лежао ... потрбушице. *Вук.* Плазећи потрбушице кроз тијесне би се отворе увукао у друге просторе. *Цар Е.*

потр̀бушкӣ и **потрбу́шкӣ** прил. *на трбуху (лежати, пузити и сл.).* — Волела је да лежи на земљи кад је прекривена травом, окретала се потрбушке. *Рист.* Људи су потрбушке пузали преко леда. *Вј. 1960.*

потр̀бушнӣк м *направа као део опреме која је штитила трбух некадашњих ратника.* — При ... јасној светлости виде се ... панциркошуље ... потрбушници. *Кнеж. Л.*

потр̀бушница ж **1.** анат. *танка опна, марамица која с унутрашње стране покрива трбушну дупљу и органе у трбуху* peritoneum. *Терм. 4.* **2.** *потрбушина (1).* — Гдекоје су као разапете потрбушнице вешали за ноге и за руке. *Вук.*

по̀трг м **1.** *удар(ац)*; исп. потрк (2). — Хајде с њима у крваву Жупу, на потрг је жупа од Турака, најприје ћу на њу ударити. *НП Вук.* **2.** *претрг, прекид.* — Пред чадоре ватре наложиште, а уз ватре каве приставиште, мало потрг, за дуго не било, док ево ти од Ресаве краља. *НП Вук.*

по̀тргати, -ӑм сврш. **1.** *редом једно по једно откинути, покидати.* — Отпути се ... тамо да с браћом и другим дјевојкама потрга већ зреле гроздове. *Шимун.* Мој ђердане ... ко ли ће те младој потргати? *Вес.* **2.** *оштетити, уништити.* — Радојичин коњ побеже у девојчин ран босиљак; босиљак је потргао. *Вес.*

~ **се 1.** *пореметити се изгубивши ред, повезаност.* — Војници су застали пред плотунима. Потргали су им се редови. *Ољ.* **2.** *доћи у неисправно, лоше стање због дуге употребе, старости, непажње и сл.* — Ту потргане стубе, испуцани зидови. *Шен.* Све што се на том глазбалу сјало сада је ... излизано и потргано. *Ков. А.*

по̀тргнути, -нӗм сврш. **1.** *нагло извући из чега, тргнути.* — Лати пушку ... а потргни сабљу. *Радич.* Умео је ... потегнути и песницу, па и перорез потргнути из џепа. *Нуш.* **2.** *скинути, истргнути вукући.* — [Са девојчиног тела] бујица [је] потргла и свукла свадбене хаљине. *Андр. И.* **3.** *изнети, предложити ради решења, доношења одлуке:* ~ питање. — Када би се данас амнестирана дјела могла сутра потргнути пред судове, онда амнестија не би била пријатељ мира и стишавања. *Мј. 1926.*

потргова̀ти, -тр̀гујӗм сврш. *провести неко време тргујући.* — Лијепо смо потрговали ... Као браћа. Нит је ко добио, ни изгубио. *Лал.*

по̀треба ж **1.** *тежња, жеља за остварењем неког циља*: културне потребе, материјалне потребе. — У давнашњим временима људи [су] израђивали једнака оруђа за подмирење једнаких потреба. *Жуј.* Цвијеће служи задовољавању естетских потреба човјека. *Петр. В.* **2.** *оно што је потребно, потребна ствар.* — Ту ... видела се кућица за смјештај кућевних потреба. *Вес.* Знала је она да те потребе [мужа и дјеце] прождиру све то више њезину очевину. *Том.* **3.** *оно што је преко потребно, нужно да се нешто уради, нужност.* — Упознавање сељака иставља [се] као прека социјална потреба. *СКГ 1937.* Говорио је о потреби ширих акција. *Чол.* **4.** *немање довољно средстава за живот; недостатак онога што је неопходно за живот, без чега се тешко живи, нужда.* — Сирота је наша Анка ... Сама је под овим небом, борећи се са потребом. *Прер.* Прелако га је било увриједити. Требало је само нешто рећи о његовој потреби и сиромаштини. *Коч.* **5.** *телесна нужда за пражњењем црева.*

Изр. до потребе *ако устреба*; нема потребе, није ~ *ништа не значи, није важно*; по потреби службе *служба захтева*; у потреби, у случају потребе

ако устреба; школске потребе *школски прибор потребан за учење и извођење наставе.*

пòтребан, -бна, -бно **1.** *који се жели ради остварења чега, такав без кога је тешко, немогуће бити, нужан.* — Закључили смо да је [приликом ступања у одред] заклетва потребна. *Чол.* Потребан нам је као комадић круха. *Краљч. Стј.* **2.** *који се не може избећи, неминован, безуслован, безувјетан.* — Ниједна истина није ... извјеснија од свију осталих, неовиснија и мање потребна доказа него ова. *Ант. 1.* **3.** *који нема, који оскудева у оном без чега је мучно, тешко живети, сиромашан, оскудан, који потребује туђу помоћ.* — Ти подај, ако хоћеш, а ја имам коме бољем и потребнијем на Цетињу давати. *Нен. Љ.* Ако си потребан, неки ће ти помоћи, дати новаца. *Пав.*

пòтребати, -ā̀м сврш. покр. *показати се потребним, нужним, затребати.* — Није потребало више но да се наложи кућа везира да у њу изгори. *Миљ.* Имам у овоме завеску 243 динара ... то ми је ... за смртно, укопно руво, ако ми ... потреба. *Ђоп.*

пòтребит, -а, -о **1.** *који подмирује потребу, нужан.* — Сваке године послао је до три стотине форинти на трговца Мата с молбом да свим потребитим опскрби његову малу обитељ. *Кум.* Љутио се на неке тежаке што нијесу хтјели шкропити винограда јер им не бијаше дао потребити модри камен. *Ђип.* **2.** *потребан (3).* — Окружне штедионице нису користиле малим потребитим људима него зеленашима. *Јов. С.* Колико има потребитих и немоћних који су жедни наше љубави. *Уск.*

потре́бити, пòтрēбӣм, ијек. потријèбити, сврш. *очистити све одвајајући оно што је непотребно или рђаво.*

пòтребито прил. *потребно.* — А је ли збиља добро и потребито да буде тако? *Шимун.*

пòтребитōст, -ости ж *особина и стање онога који је потребит.*

пòтребица ж **1.** *дем. од потреба.* **2.** мн. *ситне потребне ствари.* — Познајем ... крамарицу, гдје купујем своје потребице. *Шен.* Шта имаш ту [у завежљају]? — Потребице неке. *Вуј.*

пòтребњāк м *онај који је потребан (3).* — То је јамачно глас којега потребника или потребнице којој треба моја доброта и помоћ. *Вел.*

пòтребница ж *она која је потребна (3).* — Свако пази на сиротице потребнице. *Вел.* В. и пр. уз потребник.

пòтребнōст, -ости ж *в. потреба (1).* — То су наше мисли, наше невоље и наше потребности, тј. треба највише изучавати најновију историју и најновију књижевност. *Марк. Св.*

пòтребњāк м *потребник.* — Нитко од гладних потребњака није се одазвао позиву. *Гор.*

пòтребовāње с *гл. им. од потребовати.*

пòтребовати, -бујēм несврш. **1.** *бити од потребе (1), бити потребним, нужним.* — [Из шума] вадимо ... материјал за ... свакојаке алате и направе које у животу потребујемо. *Панч.* Потребовао би малко рабарбаре да му се ишчисти прегомилана жуч. *Вел.* **2.** *тражити, захтевати, да се што уради, изврши.* — Зато потребујем од вас да ми дате правду. *Шен.*

потребо̀ња ж **1.** *стање у којем неко потребује нешто, потреба (1).* — Зидари и столари само [су се] чудили откле том човјеку ... поимање за најситније ствари и потребоње. *Коз. Ј.* **2.** *потреба (2).* — Да, још шта ... као да ја немам ситних потребоња. *Ђал.* Стари имао и за ракију и за дуван, а Смиља за друге женске потребоње. *Мил. В.* **3.** *потреба (4).* — Лако си могао видјети како су га грозно поништиле болест и потребоња. *Креш.*

пòтревити (се), -ӣм (се) сврш. нем. *в. потрефити (се).*

пòтрēм, ијек. пòтријем, м *отворени део какве грађевине на стубовима, ходник.* — Кад изиђосмо у бедеме, изнутра потријем све наоколо опшетао. *Павл.*

потре́мак, -мка, ијек. потријèмак, м *дем. од потрем.* — Чаше ... поразмјестити на послужавник што бјеше постављен на потријемак испред врата. *Креш.*

потрепта́вати, -èптāвām *несврш. и уч. према потрептати*[1].

потрèптати[1], пòтрепћēм сврш. **а.** *лако, неколико пута ударити кога подланицом по рамену у знак пријатељства, потапшати.* — Потрепће га по рамену и смијешећи се оде. *Цар Е.* **б.** *неколико пута пљеснути подланицом по чему.* — Забрине се Ивичина мајка, не заборавивши помијешати тијесто и потрептати набујали квас. *Ков. А.*

потрèптати[2], пòтрепћēм сврш. *почети трептати. Р-К Реч.*

потрèптати[3], пòтрепћēм сврш. *затрепетати, затреперити, уздрхтати.* — Када виђе љепоту дјевојку ... па је њему срце потрептало. *Рј. А.*

потрèптети, -тӣм, ијек. потрèптјети, сврш. *потрептати.* — Истом лишће на гори потрепти. *Рј. А.*

потрèптјеги, -тӣм, ек. потрèптети.

потрèпуша ж бот. *биљка из пор. клинчића, каранфила*: ~ бела Silene viscosa, ~ црвена Silene noctiflora. *Сим. Реч.*

потре́пштина ж (обично мн.) (ек. и ијек.) **1.** *потреба (1).* — Зар је он крив што вријеме, што свијет оријашки напредује, што су потрепштине сваким даном веће. *Крл.* **2.** *потреба (2).* — Ја ћу се коначно дочепати радње са спортским потрепштинама. *Сим.* Сељаци [су се] пазарним даном снабдијевали својим најглавнијим потрепштинама. *Ћоп.*

по̀трес м **1. а.** *изненадан и краткотрајан покрет чега као последица јаког удараца, експлозије и сл.* — Уз кратак бљесак и громовит потрес у дворишту груну бомба. *Ћоп.* **б.** геол. *покрет Земљине коре изазван тектонским померањем у дубини Земље или деловањем вулкана, земљотрес.* **2.** фиг. **а.** *тешко, јако узбуђење, узнемирење које неко доживи, претрпи.* — Ја и данас волим осигуране дохотке и живот без великих потреса. *Нуш.* Када бих само мало имао покоја од тих непрестаних потреса душе, онда би већ ишло. *В 1885.* **б.** *коренити прекид, прелом друштвено-политичког система и радикална промена као последица тога.* — Вазда се ... крајњим случајем јавља револуција ниже класе која својим страховитим потресом уништи горњу класу са свом њеном цивилизацијом. *Марк. Св.* Нису се без оштре борбе и потреса задобили устави од апсолутистичких владалаца. *Прод.* **3.** *подрхтавање, потресивање гласом у говору или певању.* — То би могла бити једна нехотична исповест ... у једној испуштеној речи ... потресу гласа. *Грол.* Кад пјевају уз ... потрес, хоће ти се танушна уха. *Павл.* **4.** бот. *в. моравка. Свезн.*

Изр. ~ мозга мед. *губитак свести као последица пада или јаког удараца по глави*; ~ нерава, нервни, живчани ~ мед. *општи поремећај функција нереног система као последица тешке физичке повреде или јаког психичког узбуђења.*

по̀тресан, -сна, -сно **1.** (одр.) *који се односи на потрес*; *који је у вези са потресом, који је изложен деловању потреса.* — Неће ли бити потреса кад стојимо на потресном тлу? *Шен.* Постоји потресна област поред Вардара па долином Мораве. *Туђ.* **2.** *који изазива јако узбуђење, необично узбудљив.* — Потресна је била та слика матере. *Сек.* То јутро у ... цику пламене зоре спада међу најпотресније часове у мом животу. *Кос.*

потре́са̏ње с *гл. им. од потресати (се).*

потре́сати (се), по̀трёсām (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према потрести (се).* **2.** *брзо мењати глас, подрхтавати гласом певајући или трубећи.* — Кад затрубите потресајући, тада нека се креће. *Дан.*

потре́сен, -а, -о и **потрѐсен,** -сна, -сно *врло узбуђен.* — Дај ми руку да је пољубим — одговори он потресеним гласом. *Ранк.*

потре́сено и **потресѐно** прил. *узбуђено.* — Понови она потресено, а затим му паде на прса и поче да плаче. *Ђур.*

потре́сено̀ст и **потрѐсено̀ст,** -ости ж *стање онога који је потресен.*

потресећи́ва̄ње с *гл. им. од потресећивати (се).* — Ако је при растварању биљне твари приступ зрака ... запријечен, долази до потресећивања биљне твари. *Туђ.*

потресећи́вати (се), -ѐћујēм (се) несврш. *претварати се, прелазити у тресет.* В. пр. уз гл. им. потресећивање.

потреси́ва̄ње с *гл. им. од потресивати (се).*

потреси́вати (се), -ѐсујēм (се) *несврш. и уч. према потрести (се).*

потрескáвати, -ѐскāвām и **потрескѝвати,** -ѐскујēм несврш. *мало потресати, прескати.* — Иглица је још увијек потрескавала раменима. *Божић.* Јесенски влажни ветар ... потрескује својим крилом мутна окна. *Ил.*

по̀тресно прил. *врло узбудљиво.* — Птице, невидљиве, пјевале су потресно лијепо као никад у животу. *ЛМС 1951.* Био је потресно дирљив када је стајао, збуњен у својој наивној ревности. *Поп. Ј.*

по̀тресно̀ст, -ости ж *велика узбудљивост.* — Крај страна које се доимају горчином и потресношћу, знао је Ковачић написати дијелова необично њежних. *Барац.*

по̀треснути се, -нēм се сврш. *једанпут се потрести, затрести.* — Торба се на ... десној руци потресне и кроз ... отвор искокне нешто зрња. *Божић.*

потре́сти и **по̀трёсти,** потре́сēм сврш. (ким, чим, кога, што) **1. а.** *учинити да се ко или што у брзим, кратким покретима покрене неколико пута тамо-амо, горе-доле, заљуљати, зањихати, затрести, почети трести.* — Прије лежају ... а затим немилосно потресе млађег [брата]. *Лал.* Потресе га [пса] за огрљач. *Цар Е.* фиг. Читавом њиховом нутрином може да потресе једна омашка принципијелна и важна. *Крл.* **б.** *тресући учинити да отпада воће.* — Потрести треба воћку. *М-И.* **в.** *изазвати дрхтавицу (о грозници).* **г.** фиг. *лишити чврстоће, постојаности, довести у стање колебљивости, несигурности, јако поколебати.* — Свако може потрести судбином свога народа. *Нех.* Провео детињство у трговачкој кући коју су после смрти његовог оца потресли спорови око наслеђа. *Глиг.* **2.** *јако узбудити, дирнути, изазвати снажан утисак*; *узнемирити.* — Глас о смрти Светозара Марковића дубоко је потресао његове пријатеље и једномишљенике. *Скерл.* [Толстојева смрт] је својом драматичношћу

дубоко потресла цијели цивилизирани свијет. *Р 1946.*

~ **се 1. а.** *доћи у стање тресења, колебања, уздрмати се.* — Само му се размакоше и потресоше бркови. *Вил.* фиг. Европа се потресла из темеља, али они [генерали] нису умели да виде где су узроци. *Јак.* **б.** *стрести се, задрхтати.* — Његову оку није умакло како се ... надзорник неугодно потресао кад је примио ... његову зноjну руку. *Леск. J.* **2.** *доћи у јако узбуђење, узбудити се, узнемирити се.* — Његова мама ... од тих тешких ријечи јединца сина потресла се дубоко увријеђена. *Кол.*

потрèсуља ж *в. тресет. Р-К Реч.*

пòтрефити, -йм сврш. нем. **1.** *метком или чим другим баченим погодити кога.* — Ја пао ... не знам јесу ли ме потрефили или нису. *Шуб.* **2.** *наћи, пронаћи што инстинктом, случајно, на срећу погодити.* — Једва је погодио у своју ћелију. Много их, а све једнаке, ко да потрефи одмах? *Чол.* Има ... овдје негдје ... једна пећина, само не могу да је потрефим гдје је. *Андр. И.* **3.** *учинити што баш како треба; доћи куда у прави час.* — Шта сте ме окупили! Једаред сам нешто потрефио, и сад хука-бука ни за што. *Сек.* Баш је потрефила. *Бен.* Ако Луцу саму ти потрефиш, слободно се крчмарици кажи. *Рj. А.*

~ **се 1.** *наћи се случајно где.* — Ако би се који потрефио ... да пита ... рећи ће му: Сиктер! *Миљ.* **2.** *згодити се, десити се.* — Први пут сам изашла на врата, јер се млади потрефио петак. *НПХ.* И откуд баш вечерас да се то потрефи? *Глиш.*

потрèшљив, -а, -о *који се може потрести, узбудити, узнемирити.* — Чини се да неки људи потрешљивих живаца сматрају то неким осигурањем од потреса. *Шен.*

пòтрзак, -трска м индив. *в. трзај.* — По лицу ти је страшно бледило, грчевит око уста потрзак. *Кост. Л.*

пòтрзање с *гл. им. од потрзати.*

пòтрзати[1], -ăм сврш. *потргати.* — Подера ми каваз мамузама ... потрза ми ћердан испод врата. *НПХ.*

пòтрзати[2], -тржём *несврш. и уч. према потргнути.*

потрзи́вати, -тр̀зујём несврш. *потрзати.* — Освета је ту, приближује се часак жељени, потрзује му у корици мач. *Кост. Л.*

пòтрзмати се, -ăм се сврш. покр. *зграбити што отимајући од кога.* — Потрзма се за пушку дивљим гибом тијела ... и онда га силовито одбије од себе задржавши пушку. *Божић.*

пòтрзнути, -нём сврш. *нагло повући, трзнути, цимнути.* — Магаре би малко потрзнуло задњом ногом. *О-А.*

потријèбити, пòтријебӣм, ек. потре́бити.

пòтријем, ек. пòтрēм.

потријèмак, -мка, ек. потре́мак.

пòтријети, пòтрēм (ијек.) сврш. *в. потрти. И-Б Рj.*

пòтрица ж **1.** *потра.* — Због потрица и међа ... он баш пред рат зарати с комшијама. *Лал.* Кадгод [је] и платио који грош потрице. *Мул.* **2.** покр. *пасиште, утрина. Вук Рj.*

пòтричăр м **1.** *онај који учини потрицу.* — Да није тога ... онда би се жацао као потричар у туђој њиви. *Ад.* **2.** *онај који процењује накнаду од потрице.* — Срећко и Илија, потричари, обилазе по кукурузима, загледају оборене и пола изједене клипове и сумњиво врте главом. *Глиш.*

пòтрӣш прил. покр. *по трипут.* — Потриш ћу их измјерити благом. *Вук Рj.*

пòтр̀к м **1.** *трчање, трка.* — Вани ... учестали кораци и потрк покоји. Иду на скуп код цркве. *Коз. И.* **2.** *налет, навала, напад, удар(ац).* — Ђе смо искра међу ове горе ... на потрку од турскога царства међу силом турском и латинском. *НП Вук.* Њима плодна поља и продоли на потрк су пасијанској сили. *Њег.* **3.** зоол. *в. потрци.*

Изр. од њега већ нема потрка *он већ не може потрчати (нпр. кад ко остари).*

потр̀калӣште с **1.** *место где се приређују трке, стадион. Бак. Реч.* **2.** *удаљеност коју може човек или коњ у одређено време претрчати.* — Село ... бијаше далеко од Јерусалима шест потркалишта. *Вук.*

потр̀кати, пòтр̀чēм сврш. покр. *в. потрчати.* — Пола их потрка и Мехмед-бегу да му искрено честита нишан. *Мул.* Потркао по златноме пијеску као хитроног дијете. *Брл.*

потр̀кач, -а́ча м **1.** *онај који радо трчи.* — Фуњкали су га [валцер] дјечаци потркачи. *Торб.* **2.** покр. *назубљена кухињска направа за резање теста. Рj. А.*

потрки́вало с *в. потрчак.*

потрки́вање с *гл. им. од потркивати (се).*

потркивати, -тр̀кујём несврш. **1.** *несврш. и уч. према потркати, с времена на време трчати.* — Пожурује корак, па морам потркивати да је стигнем. *Пав.* Одлазила је лако потркујући низа стрмину. *Ћоп.* **2.** *трчати такмичећи се с ким у трчању.* — Још су од дјетињства заједно потркивали пољем, па један другоме утицали без зависти. *Шимун.*

~ **се** уз. повр. *потркивати (2).* — Да се утркује и потркује с мјесецом. *Кал.*

потр̀кљати, -ā̄м сврш. *притакнути, ударити притке, тачке уз пасуљ или грашак. Вук Рј.*

потр̀кнути, пòтр̄кнēм сврш. *отрчати куда за тренутак; потрчати са стране претичући, заобилазећи кога.* — Стидјели [су се] да их ко види гдје трче за женском главом, но потркну са стране да је из далека околе. *Љуб.*

~ **се 1.** *подригнути се.* — Његово се задовољство помутило стога што се је он ... саблажњиво потркнуо. *Драж.* **2.** *посрнути, спотакнути се.*

потр̀кȳш, -ýша м *онај који много потркује.* — Ручетина Филипова сијекну зраком и прилијепи потркушу једну звучну приушку. *Божић.*

потр̀куша ж пеј. **1.** *жена сумњива морала која се скита.* — Те је вечери ваљда дошла гајдама и најзадња потркуша у селу која се истом мало научила уз плот скакорити. *Берт.* Свака кола дочекују дјеца с виком, а потркуша па и ... цуре пјесмом. *Коз. И.* **2.** *особа која иде тамо-амо, проносећи неповољне гласове и оговарајући.* — Он не жели ... да се замери ... а поготово не у питању овога ... човека који је обично слушче и потркуша. *Андр. И.* Обилазила станове с рекламама ... била управо потркуша. *Сим.*

потр̀кушице ж мн. *ситне безначајне ствари, ситнице;* исп. потрчице. — Куд би се ја још око таких потркушица заносио! *Глиш.* Ја бих нешто и готових пара, треба ми платити порез, и за неке потркушице. *Ћип.*

потркȕшци, -тркȕшāцā м мн. (јд. потркȕшац, -шца) зоол. *животиње које тек што изиђу из јајета живахно трче.* — Сељаци газили стопалима ситне потркушце који цвркутаху по рупама. *Гор.*

потр̀лац, -лца м *онај који потире, затире што, штеточинац.* — Илија није нигда пред комесара дошао, а био је велики шумски потрлац. *Ћип.*

потр̀љати, пòтр̄љāм и **потр̀љати,** -ā̄м сврш. **1.** *мало штрљати, протрљати.* — Скиде капу, потрља чело. *Јак.* **2.** *погазити, згазити, разгазити.* — У комаде књиге учинио лијевом их ногом потрљао да их клети не би нашли Турци. *Вук Рј.* Стотина их оста потрљано и стотина под ногама. *Љуб.*

пòтрнути, -нēм сврш. *утрнути, погасити редом све.* — Закључао врата ... и потрнуо ватру. *Ћоп.* Положили га обазриво на пушке и понијели ... према селу које их дочека ... потрнутих свјетала. *Донч.*

потрњȉвати, -тр̀њујēм *несврш. и уч. према потрнути; почети трнути, обамирати.* — фиг. Њега гледа паша Сејидија, а у њему срце потрњива. *НПХ.*

потро̀вати, пòтрујēм сврш. *све редом отровати.* — Смислимо се ја и Мехмет-паша да им њина стада потрујемо. *Њег.* Потровали су студенце. *Креш.*

~ **се а.** *угинути од отрова, отровати се.* — Тако ми је да кад бих у море пљунуо, не верујем да би и једна риба читава остала. Све би се потровале. *Аз.* **б.** *разболети се од деловања отровних материја на организам.* — Носи ту пијану главу даље од дјетета, да се не потрује твојим дахом. *Пав.*

потростручáвати, -ȕчāвāм и **потростручȉвати,** -ȕчујēм *несврш. и уч. према потростручити.* — Странац је стао да подвостручава улог, па да потростручава. *Андр. И.*

потро̀стручити, -ȉм сврш. *повећати што троструко.* — Викао је изван себе и потростручио своју снагу. *Шов.* Лепа ... свота — човек као ви може је за час потростручити. *Мил. В.*

пòтрошак, -шка м **1.** *оно што се потроши, оно што је потрошено, (у)трошак.* — Набраја на прсте потрошак хране у задња двадесет четири сата. *Пав.* **2.** *потрошња.* — Нека ствар ... [је] утолико лепша уколико је стимулација већа и потрошак мањи, и најлепша кад буде максимум стимулације с минимумом потрошње. *СКГ 1937.* Обухваћа све својим законима кретања и потрошка. *Кал.* **3.** *остатак.* — Бацише је [тепсију] низ бијелу кулу у Дунаво, од тепсије нек потрошка нема. *Вук Рј.* Онда је бела плоча све испрскала, те од ње данас нема ни потрошка. *Рј. А.*

пòтрошан, -шна, -шно **1.** *који се троши:* ~ материјал, ~ ствар. **2.** *који лако троши.* — Одувијек је био веома потрошан човјек. *О-А.*

потро̀шāр, -ара м *особа која кȕпӣ потрошарину.* — Не одустајем ја док не видим да си ти постао закупником или потрошаром. *Вел.*

потрошàрина ж *дажбина, такса која се плаћа држави, граду или општини за потрошне ствари, трошарина.* — Наполеон [је] ... увео потрошарину ... најприје од соли. *Рад. Стј.* Колико стоје свакога човека непосредне потрошарине ... на различно пиће, месо ... и на друге небројене артикле? *М 1867.*

потрошàрйнскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на потрошарину:* ~ монопол.

потро̀шāч, -ача м *онај који троши што (робу, енергију, сировине и сл.); купац, муштерија.* — Радник страда и као произвођач и као потрошач. *Лапч.* Наш је циљ задовољити потрошача. *Сим.*

потрошáчев, -а, -о *који припада потрошачу.*

потро̀шачкӣ, -ā, -ō *који се односи на потрошаче; који служи за потребе потрошача*: ~ кредит, ~ савез, ~ задруга.

потро̀шити, пòтрошӣм сврш. **1. а.** *употребити, послужити се чим трошећи што.* — Поједем ... јабуку у којој има доста фосфора да накнадим ... потрошени фосфор у мом мозгу. *Срем.* Поновно се умио, потрошио доста сафуна. *О-А.* **б.** *издати новац, употребити за куповину и сл.* — Онај је новац најбоље потрошен с којим се четири заштеде. *Н. посл. Вук.* Некакве [је] новце ... узео и потрошио ... на бећаре. *Вук.* **в.** *појести.* — Смрзнуто месо потроше [Ескими] пре но што отпочне нова сезона лова. *Петр. М.* **г.** *испалити, избацити из пушке, топа.* — Извукао сам револвер и хтео да потрошим један метак на гада, али су ме другови разоружали. *Моск.* **д.** *изрећи, изговорити (о речи).* — Ниједне речи не мора се потрошити на објашњење. *Мил. Ж.* **2.** *провести време бавећи се чим.* — Потрошили су своју младост учећи ... занат. *Мул.* Колико је времена потрошио на те пишљиве двореде! *Крл.* **3.** *изгубити, уништити.* — Ту се клаше од подне до мрака ... многу своју потрошише војску. *НП Вук.* [Калуђер] је све очи потрошио на ... варљиве боје. *Вук.*

~ **се** *трошећи доћи до краја чега, исцрпсти што до краја. Вук Рј.*

потро̀шљив, -а, -о **1.** *који се брзо, лако потроши.* **2.** *потрошан (2).* — Човјеку војнику, човјеку потрошљиву, требаше новаца сила и сила. *Шен.*

потро̀шљивӧст, -ости ж *особина онога који је потрошљив.*

пòтрошнӧст, -ости ж *растрошност, расипност.* — Женска потрошност тјера супруга у непоштење и у подмитљивост. *Маж. Ф.*

потро́шња и **пòтрошња** ж *процес трошења природних и произведених добара ради задовољења индивидуалних и колективних потреба*: широка ~, масовна ~. — Успркос тешкоћама због веће потрошње горива од оне која је била планирана могу бити задовољни обављеним послом. *Вј. 1966.*

потрпа́вати (се), -тр̀пāвām (се) *несврш. и уч. према потрпати (се).*

потрпа̀ница ж покр. *мала сиротињска кућа којој се кров притискује камењем и кладама да је ветар не однесе. Рј. А.*

потр̀пати, -ām сврш. **1. а.** *набацати на кога више ствари; убацити у што без реда.* — Потрпај све на мене ... и јоргане и бунде и ... све ћилиме и ћебета ... све, све потрпај. *Срем.* Онда свуче кожух, потрпа камење у кожух и однесе камење у гору. *Тур.* **б.** *стрпати редом све или многе.* — Он стаде, потрпа нас у кола и одвуче на Саву где смо се поштено искупали. *Лаз. Л.* **в.** фиг. *унети у претерано великој количини, препунити чим какав писмени састав, књижевно, уметничко дело и сл.* — Он у свој састав потрпа масу ријечи које нијесу нигдје познате. *БВ 1909.* **2.** *покрити, затрпати.* — Потрпана јастуцима, послије беснених ноћи ... она је можда и плакала. *Козарч.* фиг. Тако је цео тај догађај остао између њих две, потрпан, издвојен и као нестваран. *Андр. И.*

~ **се** *стрпати се, утрпати се редом сви.* — Комшинска деца [су се] ... потрпала у кола и цакала, гуркала. *Срем.* Изишли су на улицу где је у сенци чекао аутомобил и потрпали се у њега. *Бос. Б.*

потр̀пежњāк[1] м покр. пеј. *потрпезан човек. Рј. А.*

потр̀пежњāк[2] м *платнени покривач којим се покрива трпеза, стољак.* — Столови у механи били су прости ... покривени старим, прљавим потрпежњацима. *Јор.*

потр̀пезан, -зна, -зно пеј. *који под трпезом купи и једе остатке јела.* — Куд су шћели потрпезне кучке, Бранковићи и лижисахани, што им 'оће друштво са Турцима? *Њег.*

потр̀пети, -пӣм, ијек. потр̀пјети, сврш. *стрпљиво поднети, издржати што неугодно неко време.* — Наслони главу на чије раме, сиј њиву и храни дјецу, потрпи и живот ће проћи. *Андр. И.*

~ **се** *стрпљиво провести неко време у очекивању кога, чега, стрпети се.* — Боље би и онда било да су се српске старешине ... још потрпеле и почекале. *Нов.* Потрпите се мало, останите доље, ево ме одмах. *Кум.*

потр̀пјети (се), -пӣм (се), ек. потр̀пети (се).

потр̀сити се, пòтр̄сӣм се сврш. *побринути се, узнастојати.* — Господине Рибичевићу, потрсит ћу се ... парницу ... препустити ћете мени. *Кум.*

пòтр̄т, -а, -о **1.** *трп. прид. од потрти (се).* **2.** фиг. *изнурен, оронуо (од старости, болести).* — Тај оштри ход чинио се још бржим и оштријим уз оно потрто тијело. *Тур.*

пòтрти, пòтрēм и пòтарēм (аор. пòтрх и пòтрēх, 2. и 3. л. пòтр и пòтрē; имп. пòтри и потàри; прил. пр. пòтр̄вши и пòтрēвши; р. прид. пòтро, -тр̄ла, -тр̄ло; трп. прид. потр̄вен, -ѐна, -ѐно и пòтр̄т) сврш. **1.** *газећи сломити, згњечити, здрузгати, смрскати све редом, погазити.* — Они твоји врзињаци пустили волове у моје кукурузе, па све потрли. *Вес.* Нити ми говеда они ... одгнаше икад нити ми потрше усјев. *М-И.* **2. а.** *издерати, оштетити на много места дугом и честом употребом.* — Он ће јашити на

потртом бајсу попут свога оца. *Ков. А.* **б.** *изгубити чистоту и звучност (о гласу).* — Дође гостионичарка ... и запита их потртим, дубоким гласом шта желе. *Бег.* **3. а.** *прекратити, прекинути постојање, живот кога, чега, уништити, утаманити.* — И мрави [се] опру кад их хоће да потру. *Шапч.* Све што је било, хтјело је да нас потаре, а све што остаде спасла је срчаност и снага. *Шимун.* **б.** *порушити, уништити.* — Тешки су дани настали за мене, одбегли снови, наде потрвене! *Марк. Д.* **в.** *прогласити, учинити ништавим, поништити, укинути.* — Фридрик [је] потро уговор. *Павл.* Убрзо је увидео да скупштинско повереље може бити потрвено новим гласањем. *Јов. С.* **г.** *таруђи уклонити, скинути с чега, избрисати.* — Порумени до врх главе и потаре лонац. *Шен.* Крв с витешког потре лица. *Јаки. Ђ.* Зној јој у повијама потре гар обрва. *Рад. Д.* **4.** *мало протрљати.* — Све ми се чини да право велиш, а зло не мислиш! — потр Мехага прстима преко чела. *О-А.*

~ **се 1.** *мало се протрљати.* — Младић ... се потаре по челу. *Крањч. Стј.* **2.** *сломити се, сатрти се, упропастити се, уништити се.* — На љутоме кремену исто је тако ласно очувати се, као што је трошним костима ласно потрти се. *Жуј.* Преврнуо јој се ламбора, млијеко се проли, ламбора се скотрља на земљу и потаре. *Ков. А.*

пòтрћи, пòтргнēм сврш. *в. потргнути.*

потру́дити, пòтрýдӣм сврш. *причинити, задати коме посла, бриге, помучити, ставити у покрет.* — Замфир је био сила: могао је човека и са самих вешала скинути, само кад хоће и кад потруди своје чудо и господство. *Срем.* Потруди своје снаге и сама собу уреди. *Бен.*

~ **се** *радећи што, бавећи се чим уморити се, уложити труда, помучити се; побринути се.* — Уосталом, ја бих вас молио да се потрудите до мене. *Бег.* Видим да сте се и са децом потрудили ... Ово су дивни радови! *Јаки. Ђ.*

пòтрулити, -ӣ сврш. = потрунути *распасти се редом све од трулења, гњиљења, иструнути, погњитчи, изгњити.* — Кад се не коси трава, потрули и пропадне сама по себи. *Ђос. Б.* Куд год макнеш, мораш [због кише] бос, потрули обућа. *Вес.*

потру́нити, пòтрýнӣм сврш. **1.** *посути трулењем.* — Ако си ми бисер потрунила, други мајка на виниље [везиље] дала. *НПХ.* По дамасту се низале птице и потрунени сребрнасти цвјетићи. *Креш.* **2.** *почети снежити.* — Потрунио снијег. *Вук Рј.*

пòтрунути, -нē сврш. = потрулити. — Од непрестаног праља и рибања подови потруњуше. *Куш.* Потруњуше дуље и јабуке. *Андр. И.*

пòтрупачкē прил. *лупајући ногама.* — Кад то чуо Боичић Алиле, преко куле иде назадачке, а девојка за њим потрупачке. *Вук Рј.*

потрупки́вати, -ӯпкујēм несврш. и уч. *на махове ударати стопалама о земљу.* — Он [у колу] ... почне да увија леђима ... и да потрупкује штивлетнама. *Ранк.*

потру́сити[1], пòтрýсӣм сврш. *посути, покрити.* — Залисте и костима потрусисте сваку стопу земље, а из крви и костију ваших ниче бујина. *Вес.*

потру́сити[2], пòтрýсӣм сврш. *редом све иструсити, испити.* — Гуцну и стара малко, а остало потрусише њих двојица. *В 1885.*

пòтрускати, -ā̄м сврш. *скачући поиграти.* — Редом мечка игра, па мош' пред свачијом кућом да потруска. *Рад. Д.*

потруцáвати, -ӯцāвāм несврш. *испрекидано се трести.* — Сигурно се нељоскао ракије, јер му ... шубара потруцава каткад на кугластој ћели. *Божић.*

пòтр̄ци, -тр̄кā̄ м мн. (јд. пòтр̄к) зоол. *крупне птице мочварице сродне ждраловима, јаких ногу, одличне тркачице, дропље* Otididae. *Мин. Лекс.*

потрчáвати, -тр̄чāвāм *несврш. и уч. према потрчати.*

потр̄чак, -чка м *онај који се шаље да посвршава мање послове на разним местима.* — Отишао у комите. Враћали га, а он плакао док га нису примили за потрчка. *Марк. М.*

пòтрчан, -чна, -чно **1.** *који је брз, спреман да потрчи.* — А потрчни и на бијег Турци побјегоше што им ноге дају. *Март.* **2.** *који трчи, жуди за чим.* — Могао је о ... везиру да каже само толико ...: чедно живи ... није нарочито »потрчан« за новцем. *Андр. И.*

потр̄чати, -чӣм сврш. **1. а.** *почети се кретати трком, бежећи у неком правцу.* — Узагрепце потрчаше коњи. *Вук Рј.* Крава ју је повукла и обје су потрчале трком. *Бен.* фиг. Зору домами [сунце] из бијелих облака и саг јој блистав на ливаду стави да боса може потрчат по трави. *Вит.* **б.** *мало, неко време трчати. Р-К Реч.* **2. а.** *брзо, журно поћи некуд с циљем да се што учини, изврши.* — Паде риба, скочи месо, потрчите муштерије! *Ранк.* Негдје се већ зачуо плач и бахат ногу оних који су потрчали њима у сусрет. *Бен.* **б.** фиг. *брзо потећи ширећи се посвуда.* — Интриге су узастопце потрчале за њим. *Јевт.* **3. а.** фиг. *журно нешто учинити, пожурити се.* — Неки потрчаше да му прореку велику

будућност. *Сек.* **6.** *похитати куда јашући.* — Узе брзо коња и оружје па потрча у поље Косово. *НП Вук.* **4.** (коња) *јашући учинити да се коњ прохода, провахати коња.* — Тражио је ... да му паша дозволи да потрчи коња, а пошто га истрчи, вратиће се. *Сиј.* **5.** *поћи трком пода што.* — Потрчаше под нож. *Вук Рј.*

пòтрчица м и ж *потрчак. Р-К Реч.*

пòтрчице, -йцā ж мн. *ситне ствари, ситњи, неважни послови. Р-К Реч.*

потрчка́вати, -тр̀чкāвāм и **потрчки́вати,** -тр̀чкујēм *несврш. и уч. према потрчати.* — Ишли су брзим ходом и увијек је било неких што потрчкују. *Лал.*

потрчу́љак, -љка м *дете које је почело трчати.* — Арсеља ... корача великим ... корацима, ми каскамо за њим и поред њега као потрчуљци. *Кик.*

потс- *в. подс-.*

пòтуга ж *тужба, жалба.* — Јутрос паши дошли на потугу. *НПХ.*

потугò̀вати, -ȕгујēм сврш. *осетити тугу, жалост због чега.* — Он је покушавао с лаким кајањем да још мало потугује за девојчетом. *Ћоп.*

потуђинчи́ва̄ње с *гл. им. од потуђинчивати.* — Мијењање ... обичајā — није ништа друго него ... потуђинчивање. *Рад. А.*

потуђинчи́вати, -йнчујēм *несврш. и уч. према потуђинчити.* В. пр. уз потуђинчивање.

потȕђйнчити, -йм сврш. *учинити туђинцем.* — Није Мацар народ хрватски побарбарио, потуђинчио. *Старч.*

~ **се** *постати туђинац.*

потȕђитн, пòтȕђйм сврш. *учинити туђинцем.* — Ја велим, а опрости да ће те та снаха потуђити. *Лоп.*

~ **се** *постати туђинац.* — Они [господа] су се ... као потуђили од свога народа и од његових обичаја. *Вук.* Очинство се покројило, синови се потуђили. *Кур.*

потȕжити се, пòтȕжйм се сврш. *исказати, изразити јадање, жалбу, незадовољство због чега, пожалити се.* — Не могу се потужити — радња ми баш добро иде. *Глиш.* Да би се потужио ма и једним јауком и уздахом. *Креш.*

Изр. не буди ти (вам) потужено *да се потужим (потужите).* — Јуче ми је дошла [моја Мркуља], не буди ти потужено, нешто слаба. *Марк. М.* Он има особито своју главу, али магарећу, не буди вам искрено потужено, честита госпо! *Ков. А.*

пòтȕк м *дрвен клин помоћу којега се набијају обручи на бурад. Вук Рј.*

потȕка̄ч, -а́ча м *потуцало, скитница.* — Имали су ... старца-потукача, долуталог однекле из Лике, о ком су се заједнички бринули да не буде го и сувотан. *Ћоп.* Дјед му се као потукач смирио ... на овом брежуљку. *Гор.*

потȕлити, пòтȕлйм сврш. **1.** *погнути, спустити, сагнути.* — Блажу не преостане друго него да потули главу и да оде необављена посла. *Донч.* **2.** *умањити, пригушити, напола угасити (светлост, ватру).* — [Мећава] је једва пропуштала нешто сиве потуљене свјетлости. *Ћоп.* Седели [су] покрај потуљене ватре. *Ђур.* фиг. Било је великих завета који су настојали да потуле извесна »лична питања«. *Пол. 1959.*

~ **се 1.** *погнути се, спустити се, згурити се.* — Погрбио се и потулио ... толико да је само брада од њега остала. *Лал.* А она мучи, потулила се и не одговара ништа. *Сим.* **2.** *смањити се, пригушити се.* — Огањ се потулио и збркала се чељад. *Миљ.* **3.** покр. *застидети се. Рј. А.*

потȕљати, пòтȕљām несврш. необ. *крити, прикривати, склањати.* — Нека ... слободно, отворено чело не потуља под заслон шкриљака, нека језик своје ... мајке не стиди се говорит. *Прер.*

пòтȕљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од потулити (се).* **2.** *згурен, погурен.* — Тако мален, потуљен и ужурбан ... увлачио се као шило међу сељаке. *Андр. И.* фиг. Ниска и стара механа изгледа сваким даном све нижа и потуљенија као да у земљу пропада. *И.* **3.** *који је изгубио сјај, угашен.* — Из његових потуљених, полузакривених очију севнула би радосна ватрица. *Ранк.* Још увијек потуљена погледа и оборене главе пође журно ... према граду. *Л-К.* **4.** *мутан, тмуран.* — Шоша је заиста дошао ... једног пòтуљеног и хладног јутра. *Ћоп.* **5.** *неприметљив, сакривен; прикривен, притајен, подмукао.* — Равницом је бременита река нечујно текла и великим боковима делила потуљена села и њихова имања. *Ђур.* Ја мислим ... да се у људске односе уплело много нескладног, себичног, потуљеног и лоповски смишљеног. *Бар.* [То је] један скептик и егоист ... са једним углађеним цинизмом и потуљеном иронијом. *Јов. С.*

пòтȕљено прил. **1.** *тупо, утучено, безвољно.* — Магарац је потуљено ... одмицао. *Божић.* **2.** *кријући се, притајено, подмукло.* — Његове зеленкасте очи гледају потуљено, испод обрва, као да се крију од кога. *Ранк.* Они се потуљено гледају. *Кик.*

пòтȕљенȍст, -ости ж *прикривеност, притајеност.* — Та женска потуљеност, и она доприноси. Јер жена ... не воли да и други виде њену невољу. *Лал.*

потýљити, пòтӯљӣм сврш. *потулити* (*1*). — Љубомир обори главу и, онако старински, потуљи очи стидљиво. *Ранк.*

~ **се** *потулити се.* — Њен рођак и скрбник потуљио се поред ње. *Матош.* Још се више потуљи, обори главу и некако неодређено махну руком. *Ранк.*

пòтӯњен, -а, -о *в. потуљен* (*5*). — Личио би потпуно на каквог потуњеног чиновника погребног предузећа, који се, гледајући испод обрва, шуња око куће где умиру познате и богате личности. *Ћос. Б.*

пòтупавити, -ӣм и **потупáвити,** -ӯпāвӣм сврш. **1.** *учинити тупавим.* **2.** *постати тупав. Прав.*

пòтур м *в. потурица.* — Стигô [Лука] ... пратиоци потури Бошњаци. *Март.* Једном кнез Вукобрад пође у послу везиру и ... сврати се побратим потуру Кузману. *Коч.*

пòтура ж заст. *најситнији новац, пара, стоти део круне, новчић.* — Цена ће јој бити: ... три круне и 50 потура. *БК 1906.*

Изр. не вреди ни потуре *врло је мале вредности.*

потýрање с *гл. им. од потурати.*

потýрати[1], пòтӯрām сврш. *редом једно по једно метнути, увући, туритн у што, утурати.* — Нежну пилад потура себи у недра, ту их греје и успављује. *Сек.*

потýрати[2], пòтӯрām *несврш. и уч. према потурити*[1].

потýрати[3], пòтӯрām *несврш. и уч. према потурити*[2].

пòтурачкӣ, -ā, -ō *који се односи на потуре.* — Када Луки така књига дође ... ал' нигдје јој не би вјеровања, јер је књига с потурачке руке. *Март.*

потурúвати, -ӯрујēм *несврш. и уч. према потурити.*

пòтурина ж *део чакшира и шалвара који виси остраг.* — Из подеране потурине вирио крајак пртене кошуље. *Рад. Д.*

пòтурити[1], -ӣм сврш. **1. а.** *отурити од себе, одгурнути.* — Приступи Махмуд, раствори врата и потури Алила. *О-А.* **б.** *одбацити, оставити, напустити.* — Остави оца и кућу своју, напусти своје место и потури сву родбину и пријатеље. *Дом.* Ударили [учитељи] у подмет и прирок ... а природне науке потуриште сасвим. *Срем.* **2. а.** *помакнути, забацити назад.* — Потури фес и исправи се кад сави цигару. *О-А.* Још косу дугу потурио назаде. *Радич.* **б.** *погнути, сагнути.* — Не пјевајте пољем цвјетним лаку пјесму ... Потурите радије главу и паните на коњева. *Крањч. С.*

~ **се** *занети се у ходу, али не пасти, накривити се, погрнути.* — Потури се Алекса и пови да падне, те прискочише ... најближи те га придржаше. *Вукић.*

пòтурити[2], -ӣм сврш. **1.** *турити испод нечега, подметнути.* — Метну је [кладетину] поред ватре, с једног краја потури јој неки пањић. *Глиш.* Тада ми, готово на силу, потури малу троношку. *Вукић.* **2.** фиг. *користећи се чијом непажњом подметнути, подвалити коме нешто у циљу да се завара, обмане.* — Нисам помишљао да ли и одговори не долазе од људи који би намерно били потурени ... да ме заведу. *Нед.*

пòтурица ж и м **1.** *потурченик.* — Има у тих потурица животне снаге. *Шен.* Владика Данило ... готово потпуно истријеби потурице. *Вујач.* **2.** *отпадник, одметник, издајица.* — Распали се Мићуновић Вуче, па се Хамзи попримаче близу: »Какво влаше, крмска потурице, ђе издајник бољи од витеза!?« *Њег.*

пòтуричкӣ, -ā, -ō *који се односи на потурице.*

пòтурнути, -нēм сврш. **1.** *помакнути, турнути.* — Опробао плот да ли добро стоји, потурнуо трескотину ближе к вратима. *Пец.* Али је она ... потурнула други комадић [хљеба] ближе. *Киш.* **2.** *отурнути од себе, одбацити, напустити.* — Потурнули оца и мајку. *Лоп.*

потурчѐнӣк, -и́ка м = потурчењак *човек који се потурчио.* — [Арнаутски] потурченици остану без икакве разлике од остале браће своје. *Вук.* Потурченик ће бити кô негда Краљевић Марко. *Наз.*

потурчѐница ж *жена потурченик.* — [Слушали су] јуче оно што су фратри говорили о тој потурченици. *Андр. И.*

потурчѐњāк, -áка м = потурченик. — Кад проучи [хоџа коран], онда мора и потурчењак нешто говорити за њим. *Маж. М.* Највише [се] дружио с ... овим нашим потурчењацима. *Јевт.*

потурчењáштво с *стање потурчењака.* — То је довело до ... неморалног потурчењаштва ... са свим његовим опаким појавама. *Петр. В.*

потурчúвати (се), -ӯрчујēм (се) *несврш. и уч. према потурчити (се).*

пòтӯрчити, -ӣм сврш. *учинити кога Турчином.* — Ту си, хајдучино, нису те потурчили. *Пав.*

~ **се** *прећи у муслиманску веру, постати Турчин.* — У неко доба чинило се да су се све чаршинлије потурчиле. *Ћор.*

пòтуткати, -āм сврш. покр. *надражити, надршкати, нахушкати, натуткати (пса на кога).* — Потуткаћу на њега моје псе. *Рј. А.*

потýткāч, -áча м покр. *хушкач.* — Потуткача глава не боли. *Н. посл. Вук.*

потутњáвати, -ýтњāвāм и **потутњúвати,** -ýтњујēм *несврш. и уч. према потутњити.*

потýтњити, -ѝм сврш. *грмети, тутњити неко време.* — Облаци од запада прекрилише небо. Овде-онде метне светлица и потутњи: спрема се олујина. *Вес.*

потýћи и **пòтӯћи,** -ýћēм сврш. **1. а.** *нанети пораз непријатељу, противнику, поразити, победити у бој.* — У овој нашој борби има и побједа и пораза. Сада нас потукоше, но ... нису нас сломили. *Чол.* Цијела је околица говорила како два бајрактара однесоше међан, потукоше душмана. *Мул.* **б.** *постићи предност, надвладати у каквој игри, у такмичењу и сл.* — Пољопривредна странка изашла ... на првим изборима до ногу потучена. *Јос. Б.* **2. а.** *убити, усмртити све, многе.* — Здунићеви су људи незаклоњени па ће их хајдуци потући. *Тур.* Данас је стигла вест ... да су ноћас потукли многе породице. *Дом.* **б.** *уништити, оштетити усев, род (о невремену).* — Је ли када туча потукла, Сава поплавила? *Шен.* Сељак на пример оре, сеје њиву ... Наиђе град и цео усев му потуче. *Јак.* **в.** (обично као трп. прид.) *обесхрабрити, морално утући.* — Потучен и постиђен ... мамуран од несанице ... *Лал.* **3.** *доказати нетачност каквог мишљења, тврђења, оборити, оповргнути.* — Осјећао сам ... да га могу потући аргументима. *Козарч.* Мени ... је ... био циљ ... да се тучем с поменутим схватањима и да их ако могу потучем. *Бил.*

~ **се** уз. повр. **1.** *побити се.* — Људи се ни за што свађају, мрзе се и само што се не потуку. *Ивак.* Потукли се кишобранима поштар ... и телеграфиста. *Срем.* **2.** *пòтуцати се (2):* ~ ускршњим јајима. *Вук Рј.*

потýћи се, -ýћēм се сврш. *поћи у свет као радник, надничар.* — Милош остане сиротан по оцу и потуче се по најму. *Вук.*

потýцалац, -аоца м *потуцало.*

потýцалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на потуцаоце.* — Са својом супатницом, с којом се сукобио на потуцалачком плочнику ... настани [се] у трулој дашчари. *Шим. С.*

потýцалица ж *жена потуцалац. Рј. А.*

потýцало с *онај који се потуца, скита од места до места, немајући сталног пребивалишта, скитница, скиталица.* — У то и просјак дође потуцало. *М-И.* Не чуди се ... ако ти речем да сам ја још вазда оно старо потуцало. *Киш.*

потýцање с *гл. им. од потуцати се.*

пòтуцати, -ām, сврш. **1.** *туцајући разбити све, једно за другим, редом све истуцати. Рј. А.* **2.** *одстранити полне жлезде животињама мужјацима редом једном за другим.*

~ **се** уз. повр. **1.** *потући се, почупати се (о псима).* — Што их [вашке] потерасте? ... Могасмо да их бацимо на комшију. — Их, ала би се потуцале наше и њине вашке! *Јак.* **2.** *разбити један другоме врхове јаја:* ~ ускршњим јајима. *Вук Рј.*

потýцати се, пòтӯцām се несврш. **1.** *стално прелазити из једнога места у друго немајући сталног пребивалишта, скитати се.* — Она ће се ... потуцати од немила до недрага и скапати гдегод под туђим плотом. *Вес.* Читаву се младост потуцао по свијету. *Пав.* **2.** *ићи којекуда без правога циља и посла, тумарати, шврљати.* — Већ трећу годину потуцамо се по логорима Албаније и Италије. *Бон.* Потуцала се од једнога краја села до другога. *Бен.* **3. а.** *често мењати место прелазећи као службеник, радник од једног послодавца другоме.* — Готово ми додијало потуцати се по туђим кућама [као слуга]. *Глиш.* После се потуцао по уредништвима кратковеких паланачких листова. *Петр. В.* **б.** *често мењати занимање прелазећи с једнога посла на друго.* — И ја сам се потуцао по свим знаностима и доиста сам рано назро њихову испразност. *Шкреб.*

потýцāч, -áча м *потуцало.*

потýцāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на потуцаче.* — Све црногорске цесте још памте његове потуцачке стопе. *Вуј.*

потýцња ж **1.** *скитање, потуцање. Бен. Рј.* **2.** (и м) *скитач, потукач. Вук Рј.*

потýшити, пòтӯшӣм сврш. *в. потулити (2).* — Ако нама ... срећа дари да потопом огањ потушимо. *Март.*

потхарáчити, -àрāчӣм сврш. покр. *обавезати кога на плаћање харача, покорити, подјармити.* — Он подиже силовиту војску да седмеро Брдах потхарачи. *НП Вук.*

~ **се** *покорити се, предати се (непријатељу).* — Гините, не потхарачите се, или дајте пушке нама женама. *Миљ.*

пòтхвāт и **пòтхват** м **1.** = подухват. — Тому великому народному потхвату ваља да и ти дадеш своје пристајање. *Цар Е.* Ја сам за велике потхвате. Ти ме увек задржаваш. *Поп. Ј.* **2.** спорт. *положај и покрет руке при хватању одоздо.* — Лопту ... ухватимо потхватом. *Ват.*

пòтхватан, -тна, -тно *в. потхватљив.* — Потхватна тврткa ... изложила је по примјеру велеградском ... раскошне чипке. *Бал.*

пòтхватање с *гл. им. од потхватати (се).*

пòтхватати (се), -ām (се) = потхваћати (се) *несврш. и уч. према потхватити (се).*

пòтхватити, -йм сврш. **1.** *ухватити одоздо.* — Нинко потхвати дијете испод мишке и привуче га к себи. *Лаз. Л.* фиг. Баш би и требало да га тужиш!.... Да га ја потхватим, ама онако како ја знам и умем, онако мојски. *Срем.* У сваком народном потхвату и твоја је потхватила рука. *Прер.* **2.** *захватити, обузети, обухватити.* — Бура бесни, куле потхватила. *Фил.* Како их је страшна потхватила страва, мисле: сви без лудих остадоше глава. *Вел.* **3.** *предузети, подузети.* — Пође у мир, приштедио за то вријеме овећу свотицу новаца којом је могао нешто потхватити. *Том.* **4.** покр. *повући дах дубоко одоздо.* — Владика уздахне и дубоко потхвати, пак поче да прича. *Љуб.*

~ **се 1.** (чега) **а.** *прихватити се, латити се, примити се.* — Чега си се ти потхватио, јадни мој Дамјане? *Јурк.* **б.** *обавезати се.* — Њих дванаест што се потхватише [да ће посјећи цара], сваки јемца код мене остави. *Њег.* **2.** *усудити се.* — Ко сме ... да се потхвати да узме такву жену? *Дом.*

потхвàтљив, -а, -о *који уме да се прихвати чега у повољном тренутку, предузимљив, подузетан. Деан. Рј.*

потхвàтљивòст, -ости ж *својство или особина онога који је потхватљив.*

пòтхватњик м *онај који се потхватио, латио чега, предузимач, подузетник.* — У мени има два човјека: један практичан потхватник, а други занесењак за умјетношћу. *Шен.* Ископаше угљена за више жељезничких вагона, а то је потхватницима стварало најљепше изгледе у будућност. *Том.*

пòтхватничкӣ, -ā, -ō *који се односи на потхватнике.*

пòтхватнòст, -ости ж *особина онога који је потхватан.* — Био је то човјек неуморне марљивости, необичне потхватности, особите енергије. *В 1885.*

пòтхваћāње с *гл. им. од потхваћати (се).*

пòтхваћати (се), -āм (се) несврш. = потхватати (се).

потхлáдити, пòтхлāдӣм сврш. *хлађењем смрзнути.* — Месо клокана допрема се из Аустралије дубоко потхлађено тако да путем не долази до кварења. *ВЛ 1960.*

потхрамљúвати, -ам̀љујēм несврш. *мало храмати.* — [Папагаји] окрећу врат и тамо и амо ... У ходу потхрамљују и смешно подскакују. *Дов.*

потхрáнити, пòтхрāнӣм сврш. **1. а.** *дати коме мало хране, нахранити.* — Некоме паде на памет да затражимо хлеба, јер ако и имају, таман могу да потхране нас једанаесторицу. *Јак.* **б.** *обилном, појачаном храном учинити дебљим.* — Имате гусака, потхраните их мало. *Бен.* **2.** *отхранити, одгајити.* — Ко зна шта би већ њега било да га она није примила »као рођеног свога«, потхранила га и велико му добро учинила. *Маш.* **3.** фиг. *помоћи да се одржи, појачати, оснажити.* — Владина политика смиривања потхранила [је] субверзивну дјелатност у земљи. *Вј. 1960.* Да ли је сувишни новац ... дошао да потхрани неку стару кварѐж и уједно спреми нов ред и живот — то није дато човеку да тачно зна. *Сек.*

~ **се 1. а.** *храном се ојачати.* — Младој [је] животињи, чим се мало потхранила и одморила од дуга и тешка пута, конак постао тесан. *Андр. И.* **б.** *постати угојен, раздебљати се од обилне хране.* — Али отац је рекао да се [крмак] потхрани, нека се прода. *Бен.* Некада танка госпођица, потхранила се, па и разбректа̀ла. *Андр. И.* **2.** фиг. *постати већи, бујнији.* — Мајстор Коста се у последње време ... у сликама изражавао. Мало среће, мало читаоница, човеку се машта потхранила. *Сек.*

пòтхрāњен, -а, -о **1.** *трп. прид. од потхранити (се).* **2.** калк *који је недовољно, слабо храњен:* ~ дете.

пòтхрāњенòст, -ости ж *стање онога који је потхрањен, слабо храњен.* — Болесници умиру услед потхрањености или од запаљења плућа. *Пол. 1959.* На Далеком истоку влада такозвана хронична потхрањеност, и број обољења од артериосклерозе у њима је веома мали. *НИН 1958.*

потхрањúвāње с *гл. им. од потхрањивати (се).*

потхрањúвати (се), -а̀њујēм (се) *несврш. и уч. према потхранити (се).*

пòтцветнӣ, -ā, -ō, ијек. пòтцвјетнӣ *који се налази испод цвета:* ~ плодница ovarium inferum. *Терм. 3.*

пòтцвјетнӣ, -ā, -ō, ек. пòтцветнӣ.

потцéнити, пòтцēнӣм, ијек. потцијѐнити, сврш. *недовољно, непотпуно оценити кога, што, поступити према коме, чему с презиром, с омаловажавањем.* — Овим не мислим потценити или можда омаловажити рад појединаца. *БК 1909.* Можда је ... један од главних недостатака ранијег футуризма што је тако занемарио и потцијенио жену. *Уј.*

пòтцентар, -тра м *установа за руковођење неке гране јавног пословања која улази у састав неке веће, крупније установе.* — Подићи [ће се] и ... опскрбни подцентар за свакодневну опскрбу околних становника. *Вј. 1960.*

потцењи́ва̄ње, ијек. потцјењи́ва̄ње, с *гл. им. од потцењивати.*

потцењи́вати, -ењӯјем, ијек. потцјењи́вати *несврш. и уч. према потценити.*

потцењѝва̄ч, -а́ча, ијек. потцјењѝва̄ч, м *онај који потцењује, омаловажава кога, што.*

потцењѝва̄чкӣ, -а̄, -о̄, ијек. потцјењѝва̄чкӣ *који се односи на потцењиваче.* — Ако је било хумора око интимних доживљаја берберских, кројачких и касапских радника ... тај хумор није био заједљив и потцењивачки. *Глиг.*

потцѐњиво, ијек. потцјѐњиво, прил. *потцењујући.* — Сурдучани ... су се према њему [Сланкамену] до краја држали покровитељски потцењиво. *Поп. Ј.*

потцијѐнити, пòтцијенӣм, ек. потцѐнити.

пòтцӣк м *оштар, продоран узвик, усклик.* — Непрекидни потцик коњима грлато се и гласно ношаше ноћним зраком. *Бал.* Уз разговор чуо се смијех чудан, обијестан ... испремијешан катkад с којим потциком. *О-А.*

потцики́ва̄ње с *гл. им. од потцикивати.*

пòтцики́вати, -цӣкујем *несврш. и уч. према потцикнути.*

потци́кнути, пòтцӣкнēм сврш. **1.** *радосно, весело ускликнути, узвикнути.* — Одмах затим ... потцикнуше ... грлећи један другога. *Шимун.* Госпа Нола га погледа, и нешто у њој као да потцикну: честит човек! *Сек.* **2.** *испустити оштар, продоран глас као знак крајње узбуђености, страха и сл.* — Кад је ... неочекивано потцикнуо, доктор ... је схватио да ће му уједно и пљунути у лице. *Мар.*

потцјѐњ-, ек. потцењ-.

потцр̀кве̄нӣ, -а̄, -о̄ *који је под црквом, испред цркве:* ~ простор.

потцрта́вати, -цр̀та̄вам *несврш. и уч. према потцртати.*

пòтцртати, -а̄м сврш. **1.** *повући црту испод чега (обично испод неке речи у тексту), подвући у тексту.* — Ријеч »свакако« била [је] потцртана. *Леск. Ј.* **2.** фиг. *истакнути, нагласити.* — Носио је непоткресан јаки брк да би тиме ... потцртао своје конзервативне назоре. *Крл.* Спахија и његов ишпан ... били су давно познате фигуре наших анегдотских причања, чак је вулгаризам њихових ликова био потцртан. *Михиз.*

пòтчаснѝк м заст. *који је по чину у служби испод часника, подофицир.* — Тако се од слободног човјека претвори ... у ... потчасника. *Крл.*

пòтчасничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на потчаснике:* ~ служба.

пòтчѐље и **пòтчељe** с *оно што је под челом. Р-К Реч.*

потчѝнити, пòтчинӣм сврш. **1.** *ставити под своју власт, покорити.* — Јак је Немац, целу Европу је потчинио, тешко је шутом с рогатим се бити. *Поп. Ј.* **2.** *ставити кога у зависност својом надмоћношћу, утицајем, службеним положајем и сл.* — Никакав човјек не воли толико слободу да не би пожелео да вољу понеких у друштву потчини својој. *Нед.*

~ **се** *наћи се у чијој власти, покорити се, подредити се.* — фиг. Потчињава се ... иако је старији чином. Али пошто се потчинио, још се мање слаже с њим. *Крањч. Стј.* Игре свјетлости потчинит ће се циљу. *Уј.*

потчињава̄ње с *гл. им. од потчињавати (се).*

потчињава̄ти (се), -њава̄м (се) *несврш. и уч. према потчинити (се).*

потчѝњати (се), пòтчӣњам (се) несврш. *в. потчињавати (се).*

пòтчињен, -а, -о **1.** *трп. прид. од потчинити (се).* **2.** *који је у зависности од туђе воље.* — Такозвана инфериорност жене само је последица њеног потчињеног положаја у породици и у друштву. *Скерл.* Она [владајућа класа] је држала у покорности потчињену класу коју је немилосрдно израбљивала. *ОГ.* **3.** (у именичкој служби, само одр.) **а.** *службена особа која је подређена у служби вишима по чину.* — Он је слушао код своје куће да је начелник отац потчињенима. *Глиш.* Срески начелник позове к себи све потчињене. *Гор.* **б.** *онај који је у ропском, подјармљеном положају.* — Однос између Срба и Турака није био однос између потчињених и господара; то су биле двије војске. *Јов. С.*

потчињѐнӣк, -ика м *потчињен (3а).* — Главне воће »смутње« ... бијаху потчињеници федералистичког министарства. *Нех.*

пòтчињенӧст, -ости ж *стање и положај онога који је потчињен, покорен.* — Политичка и социјална потчињеност жене неправда [је] коју треба сузбијати. *Скерл.* Њемачки освајачи би хтјели да ... створе своју војску помоћу које би држали у потчињености српски народ. *Тито.*

пòтчовек, ијек. пòтчовјек м *према расистичкој идеологији припадник народа ниже расе.* — И она твоја хијерархија много је мирисала на фашизам: нечовјек или роб, потчовјек, човјек, натчовјек и свечовјек или воћа. *Мар.*

пȍтчовјек, ек. пȍтчовек.

пȍтчȕчањ, -чња м спорт. *положај тела у непотпуном чучњу.* — Тијело се из потчучња исправља. *Атл.*

потш- *в. подш-.*

поћарлȉјати, -ām сврш. *мало духнути, пирнути.* — Ветар дуне, поћарлија па се смири. *Кош.*

пȍћелица ж покр. *в. поцулица. Вук Рј.*

пȍћење с *гл. им. од потити се.*

пȍћерка ж *в. покћерка.*

пóћи и **пȏћи,** пȏђēм сврш. **1. а.** *почети ићи, кренути с места, упутити се.* — Заустављили смо коње и пошли кораком. *Чол.* Петар има поћи ... у шуму да пронађе митраљез. *Хорв.* **б.** *отићи с пређашњег места, удаљити се.* — Нисмо двадесет корака пошли, али нас стиже Вукало. *Нен. Љ.* Група је ... толико пошла даље да се није разабирао њихов разговор. *Вил.* **в.** *кренути, упутити се одређеним смером.* — фиг. Он је само утро пут томе уједињењу и пошао по њему са изабраним људима. *Бел.* **2.** *применити силу, напасти оружјем, навалити.* — [Хитлер] је на Русију пошао под изговором борбе против бољшевизма. *НК 1946.* **3.** *направити покрет руком, ухватити, машити се, досећи.* — Саме руке пошле брату око врата. *Змај.* Кад му [Николетини] један ... као у шали, пође руком за пушку, он се оштро лецну. *Ћоп.* **4.** фиг. *пронети се, раширити се.* — И пошао шапат низ мрачну даљину. *Домј.* И глас пође ... који се доцније препричава као догађај. *Јак.* **5.** *почети што радити, изводити.* — Сеоски женскари бацише на њу око, те пођоше око ње оптркивати. *Коз. Ј.* Јанко тури сабљу у корице и пође нешто сплетено да се разговара. *Лаз. Л.* **6.** *дати се, одлучити се на што.* — Нисам се надао ... кад сам пошао на ништа ... да ћу извући мацана [аса]. *Јонке.* [Политичари] су се овога пута компромитовали и пошли у издају. *Ћон.* **7.** *угледати се, повести се за ким, чим.* — Пођимо и ми за француском критиком ... везујући наша испитивања за њена. *Поп. П.* **8.** *почети падати (о киши).* — Да из неба киша пође, не би на земљу пала. *Шант.* **9.** *наканити, предузети што, спремити се.* — фиг. Млијеко је пошло да покипи. *Сиј.* **10.** *почети се одвијати, догађати се, збивати се.* — Чинило [му] се да би ствар сасвим другачије пошла да Станко није у животу. *Вес.* **11.** *помаћи се, покренути се с места.* — Његова браћа полазе у коло, а он једва пошао ногом. *Ад.* **12.** *распространити се, распоредити се на све стране.* — Небом пођу јесењи облаци. *Јакш. М.* **13.** *почети тећи, настати, појавити се.* — Но сада му је већ пошла седамдесета година. *Вел.* Изр. ~ за кога (мушкарца) *ступити с њим у брачну заједницу, удати се.* — Чим сам пошла за њега ... зажељела сам да никад не буде ... пород међу нама. *Кос.*; ~ за руком *успети*; пошао ми (му) посао, трговина *почео ми (му) посао, трговина добро напредовати*; пошла ми (му) карта *почео сам (је) добивати у игри карата*; пошла јој ватра у образе *зацрвенела се (од узбуђења, стида)*; пошло је *све иде према очекивању*; пошло је наопако (низбрдице, натрашке, тумбе) *настала је промена нагоре*; пошло је све по старом *наставило се онако како је и пре било.*

поћи́фтити се, -ȋм се сврш. *постати ћифта.* — Био ... сељак па се само мало поћифтио. *Шапч.*

поћȕдлига и **поћȕдрача** ж зоол. покр. *препелица* Coturnix coturnix. *Бен. Рј.*

пȍћудан, -дна, -дно *који је коме по ћуди, по вољи.* — Она је одмах видјела да му приједлог ... није поћудан. *Бег.*

пȍћудно прил. *на поћудан начин, заводљиво.* — Залуд га је она ... поћудно мамила и он је залудно сад причао с њом. *Пол. 1958.*

пȍћудно̄ст, -ости ж *својство онога који је поћудан, онога што је поћудно.*

поћу́лити, пȍћȕлīм сврш. *надићи уши, наћулити.* — Коњи поћулили уши па заигравају. *Вес.*

поћу́тати, -тȋм сврш. = поћутити (1) *провести неко време у ћутању.* — [Чича Милоје] викнуо [га је] три пута ... Поћута једно време ... и викну. *Андр. И.* Поћутим да ћутање чујем око себе. *Мас.*

поћу́тети, -тȋм, ијек. поћу́тјети (ретко ек.), сврш. *осећањем дознати, осетити, ощутјети.* — Петровић поћути стога и неко поштовање према тој жени. *Леск. Ј.* Поћути на раменима нечију руку. *Цар Е.* ~ **се** *повр.* — Одједном се поћути лаган као перо. *Цар Е.*

поћу́тити, -ȋм сврш. **1.** = поћутати. *Вук Рј.* **2.** покр. *помиловати (руком), погладити. Вук Рј.*

поћу́тјети (се), -тȋм (се), ек. поћу́тети (се).

поћушкати, -ām сврш. = поћушнути **1.** *погурати, одгурнути, уклонити.* **2.** *опалити коме неколико слабијих шамара, ћушки. Р-К Реч.*

поћушки́вати, -ȕшкујēм *несврш. и уч. према поћушкати и поћушнути.*

пȍћушнути, -нēм св ш. = поћушкати. — Похарајмо кулу Секулову, заробимо младу Анђелију, поћушнимо Секулову мајку. *НП Вук.*

поубѝјати, -ȕбијām сврш. *редом све, многе убити.* — Затим поубијају по Београду још више Турака. *Нов.* Побједници су становништво поубијали. *Пов. 1.*

~ **се** уз. повр. *један другога убити.* — Ја већ не знам где ми је глава! Сви ће се поубијати. *Трифк.*

поубла́жити, -ȕблāжīм сврш. *мало ублажити, смирити, умирити.* — Књаз се исправља мало поублажен. *Њег.*

поȕбрати, -ȕберēм и -бèрēм сврш. *редом убрати.* — Јесу л' дрȕге ружу поубрале? *НПХ.*

поувѐнути, -ȕвенēм сврш. *увенути.* — Из ока би сузу дала радо да њоме цвијетак поувели поји. *Марк. Ф.*

поувѐсти и **поȕвести,** -èдēм сврш. *увести редом, један иза другога.* — Одређено би ... да се имаду поувести пучке школе. *Јаг.*

поȕвирати, -рēм сврш. *бити унесен у што водом (о великој количини чега).* — Река [је] широко потекла и кишом у њу поувирали листови. *Макс.*

поугáрити, -ȕгāрīм сврш. *оставити земљу на угар.* — С њиме сам застајô на некој заравни ... да бих упио у ... око ... благ хумак поугарène њиве. *Ж 1955.*

пȍугљевити се, -ȉм се сврш. *поугљенити се.* — Жиле рогуше се скврчиле и поугљевиле. *Р 1946.*

пȍугљенити, -ȉм сврш. = поугљити (1) *претворити у угљен површину чега.* — Због помањкања кисика биљке у мочварама с временом поугљене. *ОГ.* Гурне врхом чизме поугљењелу греду. *Донч.*

~ **се** = поугљити се *претворити се у угаљ (о површини чега).*

поугљењѝвање с *гл. им. од поугљењивати се*: процес поугљењивања.

поугљењѝвати (се), -ењујēм (се) *несврш. и уч. према поугљенити (се).*

поугљѝвати (се), -ȕгљујēм (се) *несврш. и уч. према поугљити (се).*

пȍугљити, -ȉм сврш. **1.** = поугљенити. — Пожари су јурили преко ледина и остављали за собом поугљене гранчице. *Торб.* **2.** фиг. *учинити кога мрким, тамним као угљен, дати коме боју као угаљ.* — Бог му је дао бијелу боју, као што је Гара поугљио. *Божић.*

~ **се** = поугљенити се.

поȕгрејати (се), -јēм се, ијек. поȕгријати (се), сврш. *прилично (се) угрејати.* — У зубима бих ... волио пљоску држат, те би се и руке поугријале. *Јакш. Ђ.*

поȕгријати (се), -јēм (се), ек. поȕгрејати (се).

поугȕрсузити се, -ȉм се сврш. *постати угурсуз, нитков. Вук Рј.*

поудáвати, -ȕдајēм сврш. *удати све редом једну за другом.* — Кад смо све поудавали и све поженили ... одонда ми већ кô да и нисмо своји. *Ивак.* Имао је само женску дјецу па поудавао. *Андр. И.*

~ **се** *удати се редом једна за другом.* — Од деце ... нека су се поудавала, поженила. *Андр. И.* Моје се другарице поудаваше све. *Вес.*

поȕдāљен, -а, -о *доста, прилично удаљен.* — Глас пукне међу сељацима, иако су им засеоци поудаљени сатовима пјешачења. *Божић.*

поудáљити се, -ȕдāљīм се сврш. *доста се удаљити.* — Својим [су] привикли горама, и како се од њих поудаље, чини им се да се изгубише. *Њег.* Брзином погледа поудаље им се ... пробијељени простори. *Божић.*

поȕдаратн, -āм сврш. *редом, један за другим ударити.* — Кнезови нису имали куд него поударају прсте ... на то прошеније и потпишу. *Нен. М.*

поȕдати, -āм сврш. *поудавати.* — Све синове била поженила, а девојке све је поудала. *НП Вук.*

~ **се** *поудавати се.* — Колико тога већ помрло, колико се поженило, поудало. *Тур.* Опет се и ја нашао на свом старом прагу ... без сестара које се поудаше. *Радул.*

поудȍмити, -ȕдомīм сврш. *удомити, удати редом једну за другом.* — Митар је све своје кћери лијепо поудомио. *Рј. А.*

поудȕшити, -ȕдȕшīм сврш. *удушити редом све или многе.* — Смрт [је] опорни Сигет покорила тер немилом у њем поудушила руком свакоји дах живота. *Прер.*

поужѝвати, -ȕжīвām сврш. *осетити мало задовољство, угодност.* — Није чак ни тумбећију метнуо на наргиле да по свакидашњем обичају мало поужива после ручка у брботању воде у наргилету. *Срем.*

пȍужинати, -āм сврш. *појести ужину, заложити се.* — Ходи ... овамо у мутвак да што поужинаш. *Рј. А.*

пȍуз м *повез, везица, узица којом се веже предиво на преслицу. Вук Рј.*

поузáјмити, -ȕзājмīм сврш. *узајмити што постепено, редом једно за другим.* — Два најславнија дубровачка пјесника [су] из сусједне Босне правилније изразе и облике језика поузајмила. *Јаг.*

пȍузак, -уска, -ско *доста, прилично узак.* — Гаће [у Бокеља су] ... као кратке и поуске димије. *Вук.*

по̀узак, -уска м *поуз. Вук Рј.*

по̀узан, -а, -о *доста, прилично узан.* — Иако је земља поузана, двије вјере могу се сложити. *Њег.* Боравити ... на поузану пољу цетињскоме нестало би војсци хране. *Љуб.*

поузви́сити (се), -ӯзвӣсӣм (се) сврш. *мало (се) узвисити.* — Према Росама је ... на врло лијепоме и од воде поузвишеноме мјесту Нови. *Вук.*

поуздáвање с *гл. им. од поуздавати се.*

поуздáвати се, -ӯздāвām се и -ӯздājēм се *несврш. и уч. према поуздати се.*

по̀уздан, -а, -о **1.** *у кога се може поуздати, који заслужује пуно повереље, сталан у својим назорима, осећањима, који се не мења.* — Беше то човек ... поуздан за чудо. За свог пријатеља учиниће сваштa. *Глиш.* Марта зна да сам ја у томе поуздан. *Пав.* **2.** *који потпуно одговара својој сврси, који осигурава успех.* — Имамо ми поуздан лек за то. *Ранк.* **3.** *који не изазива никакве сумње, сигуран.* — Доказује се да савест не може бити поуздано мерило. *Марк. Св.* Ја сам то сазнала из поузданог врела. *Фелд.* **4.** *који добро погађа, уочава, исправан, тачан.* — У његовим студијама више је естетичке анализе ... поузданије суђење. *Прод.*

поуздáник, -и́ка м **1.** *поуздан човек, онај коме се поверава неки посао.* — Дневничар Јаков Кларић ... је убрзо постао поузданик управитељев. *Коз. Ј.* Он пушта свог поузданика ... да предложи овај додатак закону о сумњивим лицима. *Јов. С.* **2.** *службено лице коме је привремено поверена нека управна дужност.* — Намјеснике су надзирали поузданици. *Пов. 1.*

поуздáница ж **1.** *поуздана женска особа.* — Осим своје мајке не имаше ниједне поузданице. *Том.* **2.** заст. *писмена изјава којом се исказује коме повереље.* — Искрено вам захваљујем још једном за вашу поузданицу; она ће ми ... дати нову снагу да останем ... на данашњој нашој стази. *Старч.* Та велика хрпа [писама], то су поузданице. *Маж. Ф.*

поуздáнички, -ā, -ō *који се односи на поузданике.*

по̀уздано прил. *на поуздан начин, с поуздањем; уверљиво; поверљиво; сигурно.* — Кад ме тако поуздано гледаш, рећи ћу ти и то. *Огр.* Мош' ли скочити? — упита харамбаша. Могу — рече он поуздано. *Вес.* Нисам до сада имао прилике да говорим с тобом у четири ока и поуздано. *Том.* Нит сам ја тамо био, нити знам све то поуздано. *Дом.*

по̀уздáност, -ости ж *својство или особина онога који је поуздан.*

поуздáње с **1.** *уздање, вера у себе.* **2.** *онај у кога се има поуздање, узданица.* — Ибрахиме, моје поуздање! *Ботић.*

по̀уздати се и **по̀уздати се,** -ām се сврш. *имати, показати, испољити поуздање, повереље у кога, у што, ослонити се на кога, што.* — Казао је он мени да се слободно смеш поуздати на њега. *Ранк.* Могу ли се поуздати у вашу шутљивост? *Креш.*

поуздáхнути, -ӯздахнēм сврш. *мало уздахнути.* — Младићи ... још кадшто поуздахнули за њом. *Ков. А.* Тад он ... поуздахне, па ме погледа мило. *Буд.*

по̀уздигнути и **по̀уздићи,** -игнēм сврш. *мало уздићи.* — Очи поуздигне, а онда му се залише неком топлом ... влагом. *Ков. А.*

~ се *повр.* — [Брдељак] се поиздигао над површином. *Ков. А.*

поузе́ће с *плаћање вредности поштанске пошиљке приликом пријема;* исп. доплата (2), повука. — Из Беча би малне сваки дан приспио по који замот уз поузеће. *Кум.* Наручивао [је] поузећем читаве сандучиће тога прашка. *Јонке.*

по̀узнмати, -ām и -мљēм сврш. *узети редом једно за другим.* — Треба ухлебити чиновничке синове, јер тек морају ... поузимати чиновничке кћери без мираза. *Петр. В.* Има акорданата који ... поузимају акорд у спекулативне сврхе. *Мј. 1936.*

поузјогу́нити се, -јȍгӯнӣм се сврш. *мало се узјогунити.* — Отац ... ће мало врдарати, али ће најзад и он попустити. Само се и ти мало поузјогуни. *Шапч.*

по̀узмицати, -ӣчем сврш. *узмакнути један за другим.* — Кад кочиш [кочијаш] срдит махне [бичем], поузмичу [гуске]. *Марк. Ф.*

поузра́сти и **по̀узрāсти,** -стēм сврш. *мало узрасти.* — И поузрасле бријесте у редове смјестио он је. *Марет.*

поуједáти, -ӯједām сврш. *ујести све редом једнога за другим.* — Долутао бијесан пас у касарну и поуједао више паса. *Маж. Ф.*

по̀ука и **по̀ука** ж **1.** *поучавање.* — Истина [је] кориснија од поуке. *Јанк.* **2.** *поучни савети.* — Зажелио [је] да рекне ... моралну поуку. *Јонке.* [Стерији] је било главно да пружи поуку ради исправљања нарави. *Милис.*

поуки́вање с *гл. им. од поукивати.*

поуки́вати[1], -ӯкујēм несврш. *стварати, производити хук, шуштање.* — Поукује са златом кошуља. *НП Вук.*

поуки́вати[2], -ӯкујēм сврш. *уковати редом све или многе. Р-К Реч.*

поуки́дати, -ӯкӣдām сврш. *укинути редом све или многе.* — Под изговором ратне

нужде могла би [влада] поукидати тако велик број чиновничких звања. *Јов. С.*

поу̏клањати, -а̄м сврш. *једно по једно уклонити.* — Поуклањај ми те лонце испред ногу. *Рј. А.*

пӧу̏лити, -ӣм сврш. *полити уљем.*

поума́кати, -у̏ма̄чēм сврш. *редом сви умочити. Р-К Реч.*

пӧу̏мати, -а̄м сврш. *в. поумити.* — Поума да ће преварити Станка, да ће га моћи слагати. *Вес.*

поумӣ́вати, -у̏мӣва̄м сврш. *умити редом све.*

~ **се** *повр.* — Уми се харамбаша, поумиваше се и хајдуци. *Вес.*

поумӣ́нути, -у̏мӣнēм сврш. *уминути, попустити један за другим (о боловима).* — Кад ми је мало поуминуло, напишем ... писамце. *Шапч.*

поу̏мирати, -рēм сврш. *редом сви или многи умрети.* — Чини се да су до данас поумирале до посљедње [жене патриција]. *Новак.* фиг. А кад је умрла, нечујно и спокојно, као што су поумирале њезине кризантеме, дуго су са катедрале певала стара звона. *Дуч.*

поумӣ́рити, -у̏мӣрӣм сврш. *умирити редом све.* — И тако их Јован лепим речима мало поумири, те се онда разиђу. *Вук.* Ал' он их је знао држати на узди и најзад поумирити све редом. *Буд.*

~ **се 1.** *постати мало мирнији, смирити се.* — Милан осети како га на ове непромишљене речи обузе гнев, али се опет поумири. *Шапч.* **2.** *умирити се сви редом.* — Али су се касније поумирили, а није баш ни ишло за главу. *Буд.*

пӧу̏мити, -ӣм сврш. **а.** *пожелети што учинити, наумити, намислити.* — Дјеца ... се окупише око прозора, а неки беху поумили и да изађу напоље. *Ранк.* Најприје је поумио да се пришуња ... до под саму касарну и да извиди шта се то горе ради. *Ћоп.* **б.** *помислити.* — Толико је изгледао ... да је већ поумио да се уопће збити неће. *Креш.* Поуми да пошаље једно од дјеце до Госпаве, па се нађути због те помисли. *Вуков.*

поу̏мицати, -ичēм сврш. *умаћи, побећи један за другим. Р-К Реч.*

поумнӧ́жити се, -у̏множӣм се сврш. *бројчано се мало повећати, умножити се.* — Кад се мало [хајдучке] чете поумноже, онда стану нагонити и оне људе који не би ћели да устају с њима. *Вук.*

поунӣ́јатити, -ӣм сврш. *учинити унијатом (припадником гркокатоличке цркве).*

~ **се** *постати унијат.* — Знатније сељаке страх од глади нагна да се поунијате. *Мат.*

поу̏пити, пӧупијēм сврш. покр. *гласно позвати.* — Кад то виђе снаха наша, сватове је поупила. *Вук Рј.*

поупӯ́тити, -у̏пӯтӣм сврш. *дати упуте, упутства, посаветовати, поучити.* — Дођох до ... тебе да ме светујеш, да ме ... мало поупутиш. *Шапч.*

пӧу̏рвати, -а̄м сврш. **1.** *порушити редом све.* — Исјекоше Турке јањичаре, а градове бијеле поурваше. *Вук Рј.* **2.** фиг. *просути, спискати редом све.* — Све су они поурвали што им је од оца остало. *Рј. А.*

поуре́дити, -у̏рēдӣм сврш. *довести у ред.* — Ту ме поуреди наш рођак, а тада похити најприје сам к милостивому. *Ков. А.* Мали билетић се пажљиво опет стави [у рубац], смокве се мало поуредише. *Лоп.*

~ **се** *довести себе у ред.*

поуређӣ́вати (се), -ѐђујēм (се) *несврш. и уч. према поуредити (се).* — Дорица се стала поуређивати. *Ков. А.*

пӧу̏сести, -еднēм, ијек. пӧу̏сјести, сврш. покр. *остати неудата, стара дјевојка.* — Често се дешава код нас овде да дјевојка која је на великом гласу остане управо због тога без просаца и »поусједне«. *Андр. И.* Важила је као ... избирачица и већ поусела. *И.*

пӧу̏сјести, -сједнēм, ек. пӧу̏сести.

пӧу̏смина ж анат. *површински слој коже, покожица* epidermis. *Терм. 4.*

поу̏ставити се, -ӣм се сврш. *прекинути закратко ход, престати ходати.* — Али чим се докопах стазе ... а ја се мало поустављах. *Шапч.*

поу̏стајати, -јēм сврш. *устати сви један за другим.* — Карташи поседаше, остали поустајаше. *Лаз. Л.* Кад је трубља по десети пут јекнула, сви поустајаше са својих мјеста. *Шимун.*

поу̏стати, -анēм сврш. *устати сви од стола или из кревета.* — Поустадоше од здјела с приличним теретом у трбуху. *Бен.* Исприча ми ... све о њој једно јутро док још не бјеху поустали. *Креш.*

поута́жити се, -у̏та̄жӣм се сврш. *смањити се мало, умањити се у јачини, интензитету, мало-помало утажити се.* — Валови се гласју поутаже. *Прер.*

поуте́гнути, -у̏тēгнēм сврш. *подоста утегнути, стегнути. Вук Рј.*

Изр. поутегла девојка нар. *постарија дјевојка.* — Беше то поутегла девојка од једно четрдесет година. *М 1867.*

поутӗ́ћи и **пӧу̏теći,** -ѐчēм и -у̏текнēм сврш. *побећи, умаћи.* — Ту нам ... дође

Милош Стојићевић Поцерац ... од својих Поцераца поутекô. *Нен. М.*

поу̏тешити, -и̏м сврш. *мало утешити, олакшати мало коме жалост.* — Катkад се и потужи, а ја је разговорим и поутешим. *Шапч.*

~ **се** *престати се жалостити, туговати.* — Сви сенати и вас народ Вукотићу пуно захвалише, и тако се народ поутјеши. *Вук.*

поу̏тицати, -ичём (ек. и ијек.) сврш. = поутјецати *један за другим утећи.* — Пијетлови поутицали на дудово грање. *Матош.*

поутѝшати се, -а̄м се сврш. *примирити се, стишати се.* — Ти је за неколико дана прими к себи у кућу док се он мало поутиша. *Јакш. Ђ.*

поу̏тјецати, -ечём (ијек.) сврш. = поутицати. *Вук Рј.*

поу̏тјешити, -и̏м, ек. поу̏тешити.

пӧутка ж *в. потка.* — Хаљине искићене донесе поутком златном. *Марет.*

поутр̏нути, -у̏тр̄нём сврш. *постати неосетљив, укочен.* — Већ му ноге мало поутрнуле, пребацио би једну преко друге. *Шапч.*

пӧуфа̄ио прил. *с уфањем, с поуздањем, поуздано.* — Рече јој поуфано. *Том.*

поуфа̏ње с **1.** *поуздање.* **2.** *оно у што се може поуфати, узданица.* — Огризићу, моје поуфање, мореш ли се јунак подуфати да би бијели Цетин упалио? *НП Вук.*

пӧуфати се, -а̄м се сврш. *поуздати се.*

пӧуцкати, -а̄м сврш. **1.** *редом науцкати, натуткати псе на кога.* — Још би их можда и поуцкао на њу. *Берт.* **2.** фиг. *подстаћи, потакнути, навести, привући.* — Рекао би да су те приповијести многијем ослачале, што је и поуцкало књижара ... да их свијету изложи заједно окупљене. *Љуб.*

поуча̏ва̄ње с *гл. им. од поучавати (се).*

поуча̏вати (**се**), -у̏ча̄вам (се) *несврш. и уч. према поучити (се).*

~ **се** *повр.* — Као искусан и паметан човек држао је да се сваки човек треба да поучава туђом несрећом. *Срем.*

пӧучак, -чка м **1.** *поука, поучни савети.* — Која корист поучава некога кога поучци збркају. *Шим. С.* **2.** *руководно начело, правило које изражава одређену законитост, правилност, сталан однос каквих појава, услова:* математички ~, Питагорин ~.

пӧучан, -чна, -чно *који садржи у себи поуку, који може послужити као поука:* ~ дело, ~ предавање.

поуче̏ње с *поучни савет, поука; књижевно дело које садржи поуке о животу.* — Ти ... знаш напамет сва поучења ... скуле. *Мат.* Једно ђаче читало [је] одломак ... из поучења Доситејевих. *М 1967.*

поу̏читељ м *онај који поучава, особа која важи као ауторитет у каквој духовној области и врши утицај на друге.* — Тако рече смелим гласом поучитељ нове вере. *Јакш. Ђ.*

поу̏чити, пӧучӣм сврш. *дајући савете научити кога чему корисном, лепом.* — Очекивало се ... да поучи народ управи и уредбама. *Нов.* Настојао га поучити у љубави према живим створењима. *Креш.*

~ **се** *примити, стећи, добити потребна знања, вештине од кога.* — Допада ми се ... са образованом женском ... разговор ... све те разуме ... па и сам да се поучиш чему. *Ранк.* Марљиво сам проучио врела и настојао да се што непосредније поучим. *Шкреб.*

пӧучица ж *дем. од поутка;* исп. потка. — Милунка седи за разбојем. Наставља прекинуту поучицу па се замислила. *Шапч.*

поу̏чљив, -а, -о **1.** *поучан.* — Имао је добре учитеље који су му ... давали поучљиве примере. *Лаз. Л.* **2.** *који је способан, који располаже својствима да кога поучи.* — Мој отац је уопће био поучљиве нарави. *Шкреб.* **3.** *који се може лако поучити.* — Надам се, поучљива сте душа. *С-Ц.*

поу̏чљивӧст, -ости ж *особина онога што је поучљиво.*

пӧучмао, -ала, -ало *недовољно развијен, кржљав, слабачак.* — Укоровљено, утрњено семе у уродици угуши се силно и даде штуру жетву, поучмалу сред грдне суше. *Кош.*

пӧучио прил. *на поучан начин.* — Ако хоће да пије, нека клекне насред собе — рече генерал ... поучно. *Јонке.*

пӧучнӧст, -ости ж *својство онога што је поучно, што служи за поуку.*

пофа- *в. похва-.*

пӧфала *в. похвала.*

пофа̏лити *в. похвалити.*

пӧфалити, -и̏м сврш. нем. **1.** *понестати, понањкати.* — Никада у њој [у кући] није пофалило круха. *Берт.* **2.** нар. *попустити, ослабити, олабавити, изневерити.* — Јеси ли кола прегледао? Да неће ... која облога пофалити? *Кор.* **3.** *погрешити.* — Зар му баш тако пише? ... Да нијеси пофалио? *Срем.* Пофалио у рачуну. *Змај.*

пофарба̏нац, -нца м необ. *човек који се само по спољашности, по оделу погосподио.* — Кумардинара Жоржа побратимило све у нашој околици од мање господе и »пофарбанаца«. *Ков. А.*

пӧфа̄рбати, -а̄м сврш. нем. *обојити.* — Требало је пофарбати жезло градског суца. *Шен.*

пофе́зне ж мн. нем. варв. **а.** *кришке белог хлеба намочене у млеко и јаја и пржене на масти. Бен. Рј.* **б.** *мозгом пуњено печено тесто. Кл. Рј.*

пофѐрмати, -ā̄м сврш. тур. *потврдити, одобрити.* — Све му аге ријеч пофермаше. *Вук Рј.*

пофранцу́зити, -àнцӯзӣм сврш. *учинити кога Французом, учинити што француским.* ~ **се** *постати Француз, учинити се француским.* — И пофранцужени хрватски кавалир полети према младићу. *Шен.*

пòфригати, -ā̄м сврш. тал. *попржити. Деан. Рј.*

пòфронтити, -ӣм сврш. *сврстати, распоредити у фронт.* — Пофронтише [их] на тридесетак корака пред митраљеским грлима. *Лал.*

пофтòрити, пòфторӣм сврш. рус. *поновити, опетовати, рећи или учинити још једном једно те исто.* — Окрену главу везиру који му пофтори питање. *Миљ.*

пòфурити, -ӣм сврш. *пролити врелом водом, попарити.* — Оставио [га је] усред ходника као пофуренога. *Крл.*

пòхабан, -а, -о *дугом употребом изношен, истрошен, отрцан.* — Пред њом стоји [креатура] у свом похабаном одијелу, прокисла до коже. *Крл.* фиг. У најважнијим питањима омладинско гласило остаје неодлучно . . . губећи се у похабаним фразама. *Скерл.*

пòхабāност, -ости ж *стање онога што је похабано.*

пòхабати, -ā̄м сврш. *износити, искрзати (дугом употребом), оштетити, отрцати.* — Што је предратно на људима, то је . . . похабано, што је ново, то је војничко. *Андр. И.* фиг. Код њих [посрнулих жена] је тело похабало душу. *Цар М.*

~ **се** *оштетити се, отрцати се.* — И време је већ да се похаба [униформа], јер је ово сад трећи Ђурђевдан. *Глиш.*

похā̄ђање с *гл. им. од похађати (се).*

похā̄ђати, пòхāђām несврш. **1.** *несврш. и уч. према походити.* **2. а.** *посећивати, обилазити.* — Бушинском сам . . . приповиједао да ме похађаш. *Леск. Ј.* **б.** фиг. *долазити, појављивати се (о каквој појави, стању и сл.).* — Стари снови су је похађали ређе. *Петр. В.* Он је приповиједао о годинама кад их је похађала глад. *Кал.* **3.** *редовно посећивати што:* ~ гимназију, ~ вечерње течајеве, ~ предавања.

~ **се** уз. повр. *долазити у походе један другоме.*

похā̄ч, -ача м *онај који похађа, походилац, посетилац. Р-К Реч.*

похајдȕчити, -àјдӯчӣм сврш. *учинити кога хајдуком. Вук Рј.*

~ **се** *постати хајдук.* — Похајдучио му се син и ударио зулумом на ћаћу. *Кос.*

пòханац, -āнца м нем. *пиле за поховање; поховано пиле.* — Када ће већ једанпут приспјети први поханци? *Донч.*

пòхāње с *гл. им. од похати.*

пòхапсити, -ӣм сврш. *ставити у хапс, затвор све, многе, једнога за другим.* — Наређено је да се одмах похапсе неки људи. *Јов. С.*

пòхара ж *грабеж, пљачка, отимачина; пустошење.* — Он [је] више краћа и похара у околини починио, само што га нису ухватили. *Јакш. Ђ.* Били су ратови, и биле су похаре и претурања од сваке руке. *Сиј.*

пòхарати, -ā̄м и **поха́рати,** пòхāрāм сврш. **1.** *одузети силом, отети туђу имовину, извршити крађу, опљачкати.* — Пошто Турци . . . манастире похарају . . . престане штампање књига. *Јаг.* Да човек похара банку, за то му треба времена и људи. *Јов. Ј.* **2.** *опустошити, уништити.* — Види поваљан овас и похаран купушњак. *Лал.* фиг. шаљ. Мени се чини да си ти више чутура неголи јањичара похарао. *Шен.*

~ **се** *истрошити се, уништити се.* — Да бих другог на јаглуку везла, јаглук ће се брзо похарати. *НПХ.*

похара́чити, -àрāчӣм сврш. *узети као харач, порез.* — Оврховодитељи . . . похарачили и задњу кокош. *Ков. А.*

пòхарица ж *харање, пљачка.* — Убију наши једнога њихова у похарици. *Љуб.*

пòхāрић м *онај који је извршио похару.* — Јокан, стари похарник, промрсио је кроз брке. *Ств. 1948.*

пòхāрчити, -ӣм сврш. **1.** *потрошити, истрошити, утрошити.* — Жали боже три оке сапуна што похарчи була на Арапа. *Н. посл. Вук.* **2.** фиг. *пропустити.* — Почео се гристи што је потрошио, похарчио прилику да се покаже одлучан. *Кал.*

~ **се** *потрошити много или све, истрошити се. Вук Рј.*

поха́сити се, пòхāсӣм се сврш. покр. *посилити се, понети се, постати обестан.* — Но се Босна земља похасила. *НП Вук.* Одруби главу . . . попу који се тако похасио да Турке зазива на мегдан. *Рј. А.*

пòхати, -ā̄м несврш. нем. = поховати *пржити на особит начин (пошто се месо или што друго умочи у јаја, брашно и мрвице).* — Дочекали су га похани пилићи. *Кол.*

пòхвала ж **1. а.** *лепа и позитивна оцена, мишљење о коме или чему, исказано речима.* — Истражни судија обасу кмета похвалама.

Грол. Похвала великога војсковође најљепша је награда војнику. *Крањч. Стј.* **б.** *службена (обично писмена) позитивна оцена чијег рада, делатности.* — Друг Тито је вечерас написао похвалу Црногорцима и Крајишницима за ово бесмртно дело. *Дед. В.* Добио [је] писмену похвалу и новчану награду. *Дав.* **2.** *човек који је својим делима постао понос и дика.* — Престави се Петровић владика, црногорска похвала и дика. *НП Вук.*

пòхвāлан, -лна, -лно **1.** *који садржи хвалу, признање.* — Похвална ће критика бити мало сумњива. *Нех.* **2.** *који заслужује похвалу, достојан похвале.* — У старим књижевностима критичари ... имају похвалан обичај да своје ... радове скупе и издаду ... у засебној књизи. *Поп. П.*

пòхвалба ж заст. **1.** *похвала. Бен. Рј.* **2.** *одобрење и предаја нове зграде или којега другог објекта на употребу, колаудација.*

похвáлити, пòхвāлīм сврш. *изрећи похвалу, признање коме или чему.* — Оцу буде то врло мило, и похвали најмлађег сина. *Н. прип. Вук.* Свет је свет ... што је јуче кудио, данас ће похвалити. *Вес.*

~ **се** *изрећи о себи, о својим поступцима, способностима похвалу, подичити се, понети се.* — Све [ми је] помрло до брата Николе с којим се баш похвалити не могу. *Шен.* Синоћ им се похвалио јатак како је »жестоко преварио капетана«. *Ранк.*

пòхвāлница и **пòхвāлница** ж **1.** *похвално писмо.* — Дадоше му [учитељу] ... и похвалницу за његов рад и успех. *Глиш.* **2.** *похвална реч, похвално признање.* — За свако јело изнашао је понеку нову похвалницу. *Адум.* **3.** *књижевни састав (обично песма) којим се ко или што хвали и слави.* — Јакшић ... писао је похвалнице кнежевима и кнегињама. *НК 1946.*

пòхвāлно прил. *на похвалан начин, с похвалом, хвалећи:* ~ говорити, изражавати се о коме.

похвальúвати (**се**), -âљујēм (се) *несврш. и уч. према похвалити (се).*

пòхвастати се, -āм се сврш. *похвалити се прекомерно. Бен. Рј.*

пòхватати, -āм сврш. **1.** *редом ухватити све или многе.* — С једним је био начисто: хајдуке не могу похватати. *Вес.* Нас [би] као мишеве похватали. *Јак.* фиг. Од силне радости ... не могу да му похватају прве звуке. *Каш.* **2.** *заузети, запосести.* — Похвата [војска] важне кланце и богазе. *Мул.* Похватали заклонита места и бусије ... и одмерено одговарају на пушчане поздраве са непријатељске стране. *Нуш.* **3.** *упрегнути, запрегнути (о коњима, воловима).* — Где су ти волови? Дај да их похватамо. *Вес.* **4.** фиг. *спопасти, обузети, снаћи (о болести).* — Сину лице [младе] као жарко сунце, а све свате грозница похвата. *НПХ.* **5.** *пронаћи, уочити.* — Знао је да похвата све комичне стране једног ... њему страног друштва. *БК 1906.* Тој поцепаности није лако похватати узроке. *СКГ 1937.*

Изр. похватати (све) конце *в. уз конац (изр.).*

~ **се 1. а.** *ухватити један другога за руку или под руку.* — Међутим је засвирало оро и сва омладина похвата се у округ. *Шапч.* Похватале се дјевојке испод руке ... и певају. *Срем.* **б.** *ухватити се за што, прихватити се.* — Дјеца се похватала матерама за сукње. *Ад.* **2.** *нахватати се, накупити се.* — По дрвљу и грмљу похватале се густе капље кише. *Јурк.*

пòхве и **пòхви** ж мн. покр. *каиш провучен коњу испод репа и причвршћен за самар или седло, подрепина, кускун. И-Б Рј.*

похѝжац, пòхишца м покр. *в. покућар. Вук Рј.*

пòхитати, -āм сврш. **1.** *настојати, старати се извршити нешто што је могуће пре, пожурити (се), похрлити.* — Ваља ми похитати кући. Имам триста послова. *Глиш.* Похита да му помогне. *Десн.* фиг. Вал ... мириса похита да га поздрави. *Перк.* **2.** *ухватити, прихватити.* — Лијепо су их Турци дочекали, под њима су коње похитали. *НПХ.*

похúтети, -тӣм, ијек. похúтјети, сврш. *похитати (1).* — Спопала [је] црна слутња ... да похити и спријечи несрећу. *Шимун.* Возаре, похити! Распни једро! *Шант.*

пòхитити, -ӣм сврш. **1.** *бацити.* — Па похити очи уза копље, ал' на копљу два гаврана врана. *Вук Рј.* **2.** *ухватити, дохватити.* **3.** *ограбити.* **4.** *потегнути, тргнути. Бак. Реч.*

похúтјети, -тӣм, ек. похúтети.

пòхлāдан, -дна, -дно *прилично хладан.* — Похладан вјетар пирлија. *Коч.* Јутро је још свјеже и похладно. *Цес. А.*

похладúвати, -âдујēм несврш. *изазивати, стварати осећаје свежине.* — Уоколо поља ... вјетрић пирка, похладива. *Коз. И.*

пòхлāпан, -пна, -пно *в. похлепан.* — Ево како прича Бак Симеон ... испичутура, лажљив, похлапан. *Скерл.*

пòхлепа ж *склоност, тежња да се задовољи претерана, незаситљива жеља за нечим, пожуда, грамзивост.* — Главне црте њезина значаја јесу: похлепа за новцем и ... празновјерје. *Јурк.* Налазио је побуде у великој синовој ... похлепи за знањем. *Новак.* Видео [је] у својој отаџбини ... само похлепу за тековином и жудњу за положајем. *Прод.*

пòхлēпан, -пна, -пно **1.** *који јако, нестрпљиво тежи да задовољи своју жељу, грамзив, лаком; који никада није задовољан оним што има, што је постигао.* — Похлепни [су] за новцем као мољац за овчјом кожом. *Том.* Наранџић је похлепан на добар мираз. *Глиг.* **2.** *који изражава похлепу, грамзивост.* — Војници су похлепних лица мотрили котлове. *Крањч. Стј.*

похлēпити, -ӣм сврш. покр. *јако зажелети, зажудети. Вук Рј.*

пòхлēпњак м *похлепан човек.* — Државници похлепници ... ће људе нагонити на рат. *Старч.*

пòхлēпница ж *она која је похлепна.* — [Француску земљу] већ Цезар обиљежава »похлепницом новотарија«. *Матош.*

пòхлēпно прил. *на похлепан начин, лакомо, грамзиво.* — Гледао [је] тупо око себе и похлепно јео крух и сир. *Кос.* Старац похлепно згради пружену фишеклију. *Лал.*

пòхлēпнōст и **похлēпнōст,** -ости ж *својство онога који је похлепан.*

пòховāње с **1.** *гл. им. од поховати.* **2.** *поховано јело.*

пòховати, -хујēм несврш. = похати. — Хоће ли наћи оно парче поховане цигерице? *Дав.*

пòход м **1. а.** *одлазак, полазак куда, обилазак чега.* — Сеиз је ... на свом јутарњем походу још више заостајкивао и клонио се господарева погледа. *Радул.* Било је од службеног похода минуло једно осам дана. *Шен.* **б.** *кретање, полазак куда каквог организованог скупа с одређеним циљем или задатком.* — Понеки од капетана китоловаца оставили су своје записнике о ловачким походима којима су управљали. *Петр. М.* Организације Савеза бораца судјеловале су у организирању ... пионирских похода. *Вј. 1957.* **2.** *краткотрајна посета, визита.* — Анте [се] надао походу, те младића дочекао људски. *Ћип.* Изненађен [сам био] тим задоцнелим походом и не слутећи да би то могла бити Маргерита. *Цар М.* **3. а.** *покрет војске с одређеним циљем; војне операције против кога.* — За вријеме тих крсташких похода кршћани су дошли у додир с античком и арапском филозофијом. *Ант. 1.* Наша чета [се] вратила са свог шестодневног похода. *Чол.* **б.** фиг. *организовани покрет у борби с киме за победу чега.* — [Пролетаријат] ће у свом физичком и интелектуалном походу кроз историју вратити изгубљену стварност свакој од њих. *Ћил.*

пòхода ж **1.** *поход (2).* — Цела се кућа узбунила да дочека ... госпођицу која својом походом чини част породици. *Дов.* Био је у походама своме пријатељу. *Креш.* **2.** фиг. *онај који дође у походе, посетилац.* — Читаво пријеподне примао сам походе за опроштај. *Неим.* Тога дана навалише походе. *Нед.*

похòдати, пòхōдām сврш. *поћи амо-тамо.* — Мало похода па узме чашицу ракије те ... скрне. *Глиш.*

пòходе ж мн. и **пòходи** м мн. **а.** *поход (2):* ићи, доћи у походе. **б.** *посећивање које род чини невести први пут по удаји.* — У походе се иде [невјести] послије неколико дана ... У походе иде невјестин отац, мати, брат. *Вук.*

пòходилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који похађа, походник, посетилац.* — Млади уча ... постао је сталан походилац свију села, прела, слава. *Скерл.*

пòходити, пòходӣм сврш. и несврш. **1.** *обићи, обилазити кога или што, посетити, посећивати кога.* — Обећаше да ће ме походити. *Леск. Ј.* Италија има три вароши које путници најрадије походе. *Нен. Љ.* **2.** фиг. *снаћи, задесити.* — Походиле нас зле године. *Кум.* Осјећао је ужасе рата који су походили његово село. *Чол.* **3.** *поћи, кренути се. Вук Рј.*

~ **се** *уз. повр.* — Ташана и Јевда походе се узајамно и чешће, и разговарају се. *Срем.*

пòходнӣ, -ā, -ō **1.** *који је такав какав одговара походу, покрету, који је својствен походу, који је одређен за поход:* ~ одело, ~ торба. — [Пуковница] у походној униформи. *Крањч. Стј.* Испосла напред коњичке патроле, па се походним поретком крену на југ. *Моск.* **2.** *који је у покрету, који је опремљен за одлазак у рат.* — Одслужио је [војни свештеник] ... пољску мису за три походна батаљона. *Вин.*

пòходњāк м *походилац, посетилац.* — Своје походнике уведе Хусеин у повећу дворану. *Том.* Угледа како је ... ограда сва исписана различитим натписима походника тога чаробнога ... врела. *Шимун.*

пòходница ж **1.** *она која долази или је дошла у походе.* **2.** покр. *заход, нужник. Вук Рј.*

пòходња и **пòходња** ж **1.** *поход (1).* — Није се [више] на капији ... испијала, онако с коња ракија »за походњу«. *Андр. И.* **2.** *посета. Бак. Реч.* **3.** *пиће које се пије на растанку »за срећан пут«, или што друго што се даје као дар, успомена.* — Пијте сад; а кад буде при поласку, походњу ћу вам платити. *Јакш. Ђ.* Ево ти ове ситнице, па им подели као походњу. *Уск.*

пòхођани м (мн. -ани) **1.** *посетилац.* — Строго се на то пази да болесницима њихови похођани не доносе јела ... што нису за њих. *Батут.* Очи му немирно играле по похођанима. *Торд.* **2.** (само мн.) *они*

који иду у походе невести с даровима убрзо после свадбе. — Осим осталијех дарова похођани носе велики колач круха и некухан пршут. *Вук.* Шеста недеља прође од венчања, и ништа, баш ништа: ни свадбени пут ... ни похођани. *Сек.*

похо̀ђе̏ник, -ика м *онај којему је неко дошао у посету.* — Срећа да то добро похођеник разумије. *В 1885.*

по̀хођење с **1.** *гл. им. од походити (се).* **2.** спец. *обилазак и преглед црквених жупа.* — Пишем о бискуповом похођењу које је обављено ова три прошла дана. *Павл.*

по̀холити се, по̀холи̏м се сврш. *в. похолити се. Вук Рј.*

по̀хо̄т ж *в. похота.* — Имао [је] у глави ... и једну тешку трагедију из нашег средњег века, са тровањима, са крвљу ... са масним похотима. *Ћоп.*

по̀хота ж **1.** *груба путена, чулна страст.* — Он је у омами винској, у бијесној похоти милосници одао све. *Шен.* Животе нам нису растрзале жуди, нит' похота кадгод загреја нам груди. *Марк. Д.* **2.** *грамзивост, похлепа.* — [Царство] је пало поради незаситљиве својатачке похоте. *Новак.*

по̀хотан, -тна, -тно **1.** *захваћен похотом, који изражава похоту.* — Похотан је на жене. *Ћип.* Волим лепе руке, похотне, мале. *Бој.* **2.** *похлепан, грамзив.* — Бијаху похотни за златом. *Креш.*

по̀хотица ж *дем. од похота.* — Жене великашкога рода имаду разне захтјеве и ... похотице које сматрају потребом свога живота. *Том.*

по̀хотљив, -а, -о *пун путених жеља; који изражава путеност.* — Извукао [се] срећно из замке те времешне и похотљиве жене. *Андр. И.* Баштинио је посао ... а с послом ... и живу похотљиву ћуд. *Драж.*

по̀хотљивац, -ивца м *похотљив човек, похотник.* — Тврдица, среброљубац, завидљивац, похотљивац ... познају се одмах у њега. *Јов. Ј.*

по̀хотљивица ж *похотљива женска особа.* — Сијевај ... одмах, брбљавице, похотљивице и сљепарице! *Вел.*

по̀хотљиво прил. *с похотом, на похотљив начин, пожудан.* — Он се искидано, похотљиво смеши. *Шуб.*

по̀хотљи̏во̄ст, -ости ж *својство онога који је похотљив.*

по̀хотни̏к м *похотљивац.* — Човјека ... лукавца, лакомца и похотника он новцем насла да ... упропасти пријатеља. *Јурк.*

по̀хотница ж *похотљивица.* — Док су му оно похотнице скидале бојну оправу, све је мислио да су то неке отмјене госпође. *Вел.*

по̀хотно прил. *похотљиво.* — Он јој је похотно намигивао. *Торб.*

по̀хотно̄ст, -ости ж *похотљивост.* — И на усне му навре пожудно, мало не замирући од силне похотности ... гласна ријеч. *Ћал.*

по̀храна ж *чување, држање.* — Урачунавао себи високе пристојбе за похрану [новца]. *Цар Е.* Пуковска застава има да се ... преда на похрану у војни музеј. *Вин.*

похра́нити, по̀хра̄ни̏м сврш. **1. а.** *сачувати што, не допустити да пропадне, да претрпи какву штету.* — Ту су похрањена његова писма. *Бег.* фиг. У куле белокосне ... похраним сву накупљену тугу. *КН 1956.* **б.** *сачувати, задржати (у памети, у срцу).* — Све је то похрањено у мојој души. *Леск. Ј.* У мислима јуре слике прошлости ... срећни осмеси похрањени у гробове-године. *Чипл.* Све ћу вас похранити у својем срцу. *Л-К.* **2. а.** *мало нахранити.* — Заповеди да се намажу кола и коњи похране. *Шапч.* **б.** *појачати храну да се убрза раст и да се увећа снага, мало угојити.* — Још док их мало похранимо ... тек ћеш онда видети што вреде моји мркови. *Шапч.*

по̀хранѝште с *место где се што похрањује, спремиште.* — Служила [му је једна соба] као похраниште за све што је вредније. *Десн.*

похрањи́вати, -а̀њујем *несврш. и уч. према похранити.*

по̀хрвати се *в. порвати се.*

похрва́тити, -хрва̄ти̏м сврш. *учинити кога Хрватом.* — Ви ми хоћете похрватити дијете. *Шен.*

~ се *постати Хрват.* — »Хрватски Власи« ... говорили су, откад се похрватише, чакавским нарјечјем. *Шиш.*

похрваћи́ва̄ње с *гл. им. од похрваћивати (се).*

похрваћи́вати (се), -а̀њујем (се) *несврш. и уч. према похрватити (се).*

по̀хргати и **по̀хрдати,** -а̄м сврш. *дугом употребом похабати. И-Б Рј.*

похрѝшћанити, -и̏м сврш. *учинити хришћанином. Вук Рј.*

по̀хрлити, -и̏м сврш. *похитати, пожурити (се).* — Све живо треба да похрли [у помоћ]. *Вучо.* Похрли он тркимице у кућу, сав у чуду и усхиту. *Креш.*

по̀хромовати, -мујем сврш. *превући хромом.* — Помоћу електролизе разни, обично метални предмети могу да се ... похромују. *Физ. 2.*

пòхрптина ж **1.** *део чега (хаљине, коже) што се налази на хрпту, полеђина. Вук Рј.* **2.** *комад меса, сланине скинут с хрпта, с леђа заклане животиње. Бак. Реч.*

пòхрскати, -ām сврш. *једно за другим или све појести, погристи хрскајући.*

пòхула ж заст. *в. срамота.* — То би била брука и грдило и похула на јуначку дику да икому оток забранимо. *Њег.*

пòхулити, -ӣм сврш. *својим поступцима, својим понашањем навући срамоту на кога или што, осрамотити, обрукати.* — Обрљао образ пред свијетом, похулио вјеру прадједовску. *Њег.* Нити нас смете што подли шишмиш похулити нас жуди. *Бег.*

~ **се** *постати хуља, нитков, ништарија.* — Старјешине се друге похулише и Турцима пјате полизаше. *НП Вук.*

пòхуљити, -ӣм сврш. **а.** *оштетити, нарушити чистоту, светост чега, оскврнути, окаљати.* — Цркви божјој ... попалити кров, порушити торањ, похуљити олтар. *Шен.* **б.** *похулити.* — А тко ме је оцрнио, похуљио, оклеветао, с тим ћу обрачунати. *Ков. А.*

пòхӯмље с *хумовито земљиште, побрђе. Бен. Рј.*

поцàклити, пòцаклӣм сврш. *цаклином, глазуром превући.* — Опточена [је капија] шареним поцакљеним циглама. *Мил.* [Лице] је личило на стар поцакљен лонац. *Торб.*

поцакљи́ва̄ње с *гл. им. од поцакљивати.*

поцакљи́вати, -àкљујēм *несврш. и уч. према поцаклити.*

пòцарити, -ӣм сврш. *учинити царем.* — Окрунисте га без круне, поцаристе га без царства. *Љуб.*

поцви́лети, ијек. поцвиљети и **поцви́лити,** -лӣм (ек. и ијек.), сврш. *процвилети.* — Он поцвили као змија љута. *Вук Рј.*

поцви́љети, -и́лӣм, ек. поцви́лети.

поцели́вати, -èлујēм (покр. поцèлӣвām), ијек. поцјели́вати, сврш. = поцеловати *дати целов, пољубити.*

~ **се** *уз. повр.* — Ходи, Јанко, ходи брате, да се поцјеливамо. *Мат.*

пòцелица ж покр. *в. поцулица. Вук Рј.*

поцелòвати, -èлујēм, ијек. поцјелòвати, сврш. = поцеливати. — »Услишите ме!« мољаше он поцјеловав руку госпође. *Том.* фиг. Полетни звуци европског модерног језика ... поцјеловаше његов дух. *Шов.*

пòценкати се, -ām се, ијек. пòцјенкати се, сврш. *мало се ценкати.* — Поцјенка се с оцем о висини и условима плаћања дијела очинства. *Јел.*

пòценькати се, -ām се, ијек. поцјењкати се, сврш. *поценкати се.*

пòцепак, -пка, ијек. пòцјепак, м бот. *вранино око. Бен. Рј.*

пòцēпа̄нōст, -ости, ијек. пòцијепа̄нōст, ж *особина или стање онога што је поцепано.* — Намесништво ... бацило [је] у народ клицу партијске поцепаности. *Јов. С.*

поцéпати, пòцēпām, ијек. поцијèпати, сврш. **1. а.** *покидати на комадиће, раскомадати.* — Радован [је] у овој ситуацији поцепао свој дневник како не би непријатељу пао у руке. *Дед. В.* **б.** *раставити, поделити у два дела или више делова.* — Окупатор [је] поцијепао Југославију на неколико дијелова. *Чол.* Опортунистичко водство ... успјело је ... поцијепати синдикални покрет радничке класе. *Ч-М.* **в.** *разбити што, учинити да пукне, раскинути везу.* — [Робијаш] је хтео неколико пута да једним напоном поцепа гвожђе и побегне. *Дуч.* **2.** *употребом истрошити, дотрајати, подерати.* — 'Ајд' у здрављу да је [шамију] поцепаш! *Срем.* **3.** *посећи као ножем, испресецати.* — Градобит [му је] слистио шљивар и поцепао кукурузе, па подерани као ратни барјаци једва завезали ..., клипчиће. *Рад. Д.* фиг. Њен [Цветин] глас поцепа тишину. *Рист.* **4.** *веома неповољно оценити, оштром критиком напасти.* — Јеси ли читао ту и ту причу? ... Врло лепа ствар! — Како лепа, да видиш како је то поцепао тај и тај критичар. *Дом.* **5.** покр. *попити (обично једним гутљајем). Вук Рј.*

Изр. бити поцепан *бити у трошном, подераном оделу.*

~ **се 1.** *повр. према поцепати (1—3).* — Друштво [се] поцијепало на непријатељске класе. *Пов. 1.* **2.** *ослабити, распасти се.* — Турска [је] сила ослабила и поцепала се, а раја се осетила снажнијом. *Сур.* Мудром и строгом управом учини да се задруга ... не поцепа. *Дом.*

пòцепкā̄нōст, -ости, ијек. пòцјепкā̄нōст, ж *особина или стање онога што је поцепкано.*

пòцепкати, -ām, ијек. пòцјепкати, сврш. *поцепати на ситне делове.* — Њемачка ... је била поцјепкана у безброј малих државица. *ОП 1.*

пòцēрка ж *врста народне игре, кола (из Поцерине).* — Нема игре без поцерке. Заиграсмо и мачванку и оро. *Шапч.*

пòциганити, -ӣм сврш. *учинити Циганином. Вук Рј.*

~ **се** *постати Циганин. Вук Рј.*

поцѝга̄нчити и **пòцига̄нчити,** -ӣм сврш. *учинити Циганином или Циганком. Вук Рј.*

~ **се 1.** *постати Циганин или Циганка. Вук Рј.* **2.** *примити циганске особине.* — Није његова кривица што га криза и беспарица гоне да се поциганчи. *Рад. Д.*

пòциглати, -ā̄м сврш. *поплочати циглом.* — Исте ониске куће ... и исте поциглане стазе између још голих воћњака. *НК 1946.*

поцијеп-, ек. поцеп-.

поцикúвāње с *гл. им. од поцикивати.*

поцикúвати, -йкујēм *несврш. и уч. према поцикнути.*

поцúкнути, пòцйкнēм сврш. *вриснути, циком се огласити.* — Поцикну кћери Несторове. *М-И.* Чича се закашља [од дима из локомотиве], девојке поцикнуше. *Андр. И.*

поцúктати, пòцикћēм сврш. *почети цикатати (о пушкама), запуцати.* — Турке сретоше: поцикташе те пушке танане, а зајечa гора на све стране. *Радич.*

поцúкуша ж *она која поцикује. Вук Рј.*

поцúнкāвати, -йнкāвāм *несврш. и уч. према поцинковати.*

пòцинковати, -кујēм и **поцѝнчати,** -ā̄м сврш. *превући танким слојем цинка, покалајисати.* — То су [производи] ... поцинковани. *Пол. 1959.* Бијаше ... посуда од поцинчана лима. *Донч.* Израђен [је хангар] од квалитетног челика обложеног ... поцинчаним лимом. *Пол. 1959.*

поцјелúвати (се), -èлујēм (се), ек. поцелúвати (се).

поцјелòвати, -èлујēм, ек. поцелòвати.

пòцјеикати се, -ā̄м се, ек. пòценкати се.

пòцјењкати се, -ā̄м се, ек. пòцењкати се.

пòцјепак, -пка, ек. пòцепак.

пòцјепкāнōст, -ости, ек. пòцепкāнōст.

пòцјепкати, -ā̄м, ек. пòцепкати.

поцмéкати, пòцмēкāм сврш. *побити све редом, убити, уцмекати.* — Од наоружаног комунисте се бојите и бјежите ... па вас зато поцмека толико колико има метака при себи. *Лал.*

поцмúлети, -йлūм, ијек. поцмúљети, сврш. покр. *процвилети, протужити.* — Поцмиљела два Јањића млада ... у проклетој сарајској тамници. *НП Вук.* А кад га је млада разумјела, поцмиљела као змија љута. *НПХ.*

поцмúљети, -йлūм, ек. поцмúлети.

поцр̀вати се, -ā̄м се сврш. = поцрвљати се *постати црвљив. Вук Рј.*

поцрвèњети, -нūм, ијек. поцрвèњети, сврш. *постати црвен, добити у лицу црвену боју (од узбуђења, срама, стида).* — Станка ... поцрвени или побледи чим ко спомене име Ђуричино. *Ранк.* Дјечак, који [је] ... био румен, сад је поцрвенио као мак. *Л-К.*

поцрвèнти, -рвенūм сврш. *учинити црвеним.*

поцрвèњети, -èнūм, ек. поцрвèнети.

поцр̀вљати се, -ā̄м се сврш. = поцрвати се. *Вук Рј.*

поцркáвати, -р̀кāвāм *несврш. и уч. према поцркати.*

пòцркати, -ā̄м сврш. **1.** *једно за другим цркнути, угинути, покрепати (о животињама и погрд. о људима).* — Ужасно се надуше сва четворица и поцркаше. *Ков. А.* Ово што је преостало, ова деца и ово голо женскиње, поцркаће на мразу. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *бити обузет живом, неодољивом жељом.* — Крсман ћифтица и спекулант у селу за којим поцркаше лепе сеоске девојке. *Срем.*

Изр. ~ од смеха *пасти у силан смех, попуцати од смеха.*

поцр̀нети, -нūм, ијек. поцр̀њети, сврш. *постати црн.* — Поље ... све поцрњело ... од коња и јунака. *Коч.* Вода би се набрала и поцрњела. *Торб.* фиг. Синови су ме слушали; да су живи, никад ми образ са њих не би поцрнео. *Змај.*

поцр̀нити, пòцр̀нūм сврш. *учинити да нешто буде црно.* — Она је уцртала још неколико жбица и поцрнила их. *Торб.*

поцрнòгòрчити се, -ūм се сврш. *постати Црногорац.* — Нећемо да те гледамо у солдатским хаљинама, но хоћемо да се сасвијем поцрногорчиш. *Мат.*

поцр̀њети, -цр̀нūм, ек. поцр̀нети.

поцрњúвати, -р̀њујēм *несврш. и уч. према поцрнети и поцрнити.*

поцр̀псти и **пòцр̀псти,** -р̀пēм сврш. *црпући повадити, доћи до чега.* — То су кратке реченице, поцрпене из дуга и оштра искуства. *Вел.* Мислиш ли ти да се из гимназијског буквара може поцрпсти познавање света? *Сек.*

пòцулица ж *женска капица којом се само коса покрива.* — Стоји ... млада снаја без рупца, само у поцулици. *Донч.*

пòцупкати, -ā̄м сврш. *поскочити једва додирујући тло.* — На врховима прстију поцупка [праља] да би на високи конопац прострла опран чаршаф. *Рад. Д.*

поцупкúвāње с *гл. им. од поцупкивати.*

поцупкúвати, -ȕпкујēм *несврш. и уч. према поцупкати.*

пòцупнути, -пнēм сврш. *ситно играјући поскочити, ударити ногом о земљу.* — Запева [пјесму] и поцупну задовољни Пубика. *Срем.*

поцýрити, -ȋ сврш. *почети цурити, тећи (о течности), потећи.* — Мирно [је] седео крај казана и чекао кад ће поцурити прве капи на табарку. *Лаз. Л.* Сузе ... цурком поцурише низ измршављело лице. *Бен.*

почáвити, -ӣм сврш. *потамнети.* — Ствари у соби постадоше плаве, немирне [од смањеног пламена лампе]. Шаре на душеку почавише, потамњеше. *Сиј.*

почавр̀љати, -ā̄м сврш. *мало чавр̀љати, поразговорити се, поћаскати.* — Сељак ... почаврља у топлој соби. *Шов.*

почагљ̀икати, -ā̄м сврш. покр. *пошкакљати, поголицати. Бен. Рј.*

пòчадити, -ӣм сврш. = почађити *постати чађав.* — Бројеви [на сату се] већ не виде колико је почадио. *Глиш.* Привјеси се ... рукама о почађени ниски ормар. *Божић.*

пòчађавелӣ и **почађáвелӣ,** -ā̄, -ō̄, ијек. пòчађавјелӣ и почађáвјелӣ *који је испуњен чађу, чађав.* — Први пут у животу ... осети она целу цркву око себе ... особито њене високе сводове ... са почађавелим тамним сликама. *Станк.*

пòчађавити, -ӣм и **почађáвити,** -чàђавӣм сврш. *постати чађав.* — Зидови [собе] од влаге [су] пожутили, почађавили. *Ћор.*

пòчађавјелӣ и **почађáвјелӣ,** -ā̄, -ō̄, ек. пòчађавелӣ и почађáвелӣ.

пòчађити, -ӣм сврш. = почадити. — Била је [слика св. Саве] сасвим почађила и испрепуцала. *Лаз. Л.*

почáкавити, -ӣм сврш. *учинити чакавским.* — У ... зборнику ... Мише Врančића ... нађен [је] почакављени пријепис једне пјесме М. Ветрановића. *Комб.*

пòчаркати се, -ā̄м се сврш. *провести мало времена чаркајући се, препирући се. Деан. Рј.*

пòчас прил. само у изразу: час почас *с времена на време, од времена до времена, каткада.* — Час почас би он разјапио уста. *Јевт.* Час почас принесе муштиклу устима. *К 1950.*

пòчасити, -ӣм сврш. *мало почекати, причекати.* — Велите да ми почасимо док видимо куд ће нажет Турци. *Март.* Видиш, само мало да смо још почасили, одмах би на тродневно сухоједеније. *Ранк.*

Изр. ни часа, ни тренутка не ~ *не пропустити ни часа, одмах.* — Фратар ни часа не почаси ... него скочи брже на мазгу. *Вел.*

пòчаснӣ и **пòчāсиӣ,** -ā̄, -ō̄ (ретко јд. пòчастан) *који се односи на почаст.* **а.** *који служи коме за почаст, чиме се даје коме почаст:* ~ место, ~ стража, ~ пратња. — Председника Републике очекивали [су] припадници Југословенске ратне морнарице, сврстани у почасну чету. *Пол. 1958.* **б.** *који има само титулу, назив, а не врши ту дужност, титуларни:* ~ конзул, ~ грађанин, ~ члан, ~ председник. — Барутански је први почасни доктор тога универзитета. *Крл.*

пòчасница ж **1.** *песма здравица која се пева коме у част;* исп. почашница. — Почаснице феудалном господару ... одражују се у ... сачуваним остацима [пучких пјесника]. *Комб.* **2.** заст. и покр. *она која пева почасницу.* — Почаснице ... младе жене и девојке [на гозби у Боки] ... у песмама припевају све мушке који су за трпезом. *Цвиј.*

пòчāст ж **а.** *јавно исказивање славе или признања нечијих заслуга.* — Војска је одала почаст онима који су за слободу изгинули. *Јакш. Ђ.* На ... спроводу [Радецкога] у знак почасти четама [је] заповиједао сам цар. *Крл.* **б.** *изражавање хвале, поштовања, благонаклоности према коме, одликовање.* — Знај да нећеш у кућу ући све док ти ја ... не одам ону почаст која ти припада. *Поп. П.* Мислите ли ви ... да му то мора бити особита почаст? *Креш.* **в.** *гест, чин, дело као знак особите пажње.* — Дјеца њима у почаст ударају у таламбасе. *Крањч. С.* А ручкови су славни били, и они које је спремао какав лиферант и они које су сељаци у почаст комисије давали. *Срем.*

пòчаствовати, -вујēм сврш. *почастити (1).* — Љубиша је најпре оружаном руком одбранио Будву која га беше почаствовала кметством. *БК 1906.*

пòчāстити, пòчастӣм сврш. **1.** *одати, учинити почаст (коме).* — Још ме нијесте почастили својим посјетом. *Леск. Ј.* Краљ [би се] удостојао да их почасти особном аудијенцијом. *Креш.* **2. а.** *изнети пред кога јело и пиће, погостити, угостити.* — Кад нећеш господина попу и кмета данас почастити, да кад ћеш и кога ћеш? *Јакш. Ђ.* Почастила [их је] ... погачом с јајима и кобасицама. *Бен.* **б.** *понудити.* — Често није ни чекао да га други почасте, већ је сам звао и гутао чашу за чашом. *Цар Е.*

~ **се 1.** *обилно се најести и напити. Бак. Реч.* **2.** *уз. повр.* — Ако се и трећи пут сретнемо, морамо се почастити. *Ад.*

пòчашница ж *песма која се пева, говори уз чашу;* исп. почасница. — Од старих врста народне књижевности ... треба споменути још и почашнице ... које су се изговарале на почетку, у току и на крају обеда. *Ђурић.*

пòчашћеноӧст, -ости ж *стање онога који је почашћен.* — Није знао камо би од весеља и почашћености. *Креш.*

почврк̀āш, -áша м и **почвркàшица** ж зоол. *врста стрнадице* Emberiza miliaria. *Рј. А.; Прав.*

пòчек м **1.** *вересија, вера (4), кредит.* — Немачке фирме дају њему справе на почек. *Каш.* Он [је] веровао свакоме па и ономе коме даје на зајам или на почек. *Поп. Ј.* **2.** *чекање, одгађање.* — Брже, доро! Почека ми није, већ ... небом плови мјесец блиједа. *Хар.*

пòчекати, -ām сврш. *провести неко време чекајући, причекати, претрпети се.* — Молих га ... да ме почека још који месец дана па да скрпим и да му исплатим. *Глиш.* Нека вијећају само, почекат ћу на страни, не журим се ја. *Бен.*

пòчекнути, -нēм сврш. нар. *за тренутак почекати.* — Пробуди [ме] један лом ... кâ да је земљотрес ... Почекнем ја да ... се умири, ама оно све грће. *Срем.*

пòчелак, -еока м покр. **а.** *у говечета кожа с чела. Вук Рј.* **б.** *чело. Вук Рј.*

пòчелица ж *в. поцулица.* — Прамен косе провириваше испод њене [старичине] почелице. *Дов.*

почéло с **а.** *основна праматерија, елемент.* — Стиснута бјеху почела и земље и зрака и воде. *Марет.* **б.** *начело по коме ко живи и ради, основно правило.* — [Друг] му је прва почела хајдучкога заната ... цијепио у крв и нарав. *Торд.*

пòчем прил. и везн. заст. покр. **I.** прил. *казује могућност у коју се мало верује: можда, може бити, случајно, откуд.* — Да ли ви познајете почем неког Мојсила Пупавца? *Глиш.* Свак се бојао његове [капларове] теке да се почем не нађе у њој, јер не пише он то за добро. *Сиј.* **II.** *везник којим се изриче време и узрок: пошто, јер.* — Почем ријеч докончио Лука ... по селу се растуриште људи. *Март.* Сви војници, почем нису могли стати у чамце, остали су на крову лађе. *Нен. Љ.*

пòчеоњк м *украс на челу.* — То нека ти је као знак на руци и као почеоник међу очима твојима. *Дан.*

почéпати, пòчēпām и пòчēпљēм и **почéпити,** пòчēпīм сврш. *погазити, нагазити, изгазити.* — Рад бих ... леше погазити и рањене почепати Турке. *НП Вук.* Убиј га [комунисту], гроб му почепљи ... опет ће се дићи да се побуни. *Вуј.* Мајка [је] запамтила онога Немца којега је случајно почепила. *Пол. 1959.*

почепљúвати, -èпљујēм *несврш. и уч. према почепити.* — Чизмом јој ногу почепљује. *НП Вук.*

почепр̀кати, -ām сврш. **1.** *мало испревртати, покопкати.* — Почепркао је по плитким цеповима танка капутића ... *Јоп.* Само ... почепрка око њега [цвијета], а он већ диже главу. *Мих.* **2.** фиг. *обновити успомене.* — Требало је само мало почепркати па да у предузимљивом Тривуну проговори његова ... ловачка крв. *Јоп.*

почепȕшати се, -ām се сврш. *мало се почупати, потући.* — Никад није сигурна да неће изазвати какав изгред, да се неће с ким почепушати у сусједству. *Бег.*

почергáшити се, -èргāшīм се сврш. **а.** *постати чергаш. Р-К Реч.* **б.** *остати без сталног пребивалишта. Бак. Реч.*

почерȕпати, -ām сврш. *стати, почети черупати, очерупати, оголити черупајући.*

~ **се** уз. повр. *почети се черупати, рвати.* — Почерупаше се око нечега и као да се између себе туку. *Лал.*

почѐсати, пòчешēм сврш. *в. почешати.* — фиг. Ја ћу им ногом леђа почесати и нагнати их да ти пјевају. *Л-К.*

~ **се** *повр.* — Газда се почеса за ухом и пође по дрва. *Дук.*

пòчēст, -а, -о *прилично чест.*

пòчēсто прил. *доста често, по више пута.* — Вратила би се [Петровићка] почесто у собицу за спавање. *Крањч. С.* Заиста је краља и препада у оно доба било [на салашима] почесто. *Сек.*

почéтак, -тка м (мн. почéци, ген. пòчētāкā) **1. а.** *први, уводни део чега*; супр. свршетак. — Песма не сме имати ... слабих почетака, слабих свршетака, слабих стихова. *Поп. Б.* Приповједач почне причати с краја, онда прије̂ђе на почетак и заврши средином. *Креш.* **б.** *први период времена.* — Први почеци јадранске пловидбе падају у најдавније доба. *Мј. 1926.* Ми смо тек на почетку борбе. *Чол.* **в.** *полазна тачка, исходиште.* — Увек својим почецима једно раздобље улази у друго. *Бел.* Налазио сам се на почетку пута у нови живот. *ВУС 1960.* **г.** *извор, узрок.* — Воде ... почетак су стварима свима. *М-И.* Пијанство је почетак многих зала. *ВУС 1960.* **2.** *узорак према којему се везе или плете.* — Зар није и друга везиља могла вести [подседлицу] по истом почетку? *Кост. Л.*

Изр. од почетка до краја *све без изузетка*; све с почетка, из почетка *све изнова, поново.*

почетвероструча́вати, -ȕчāвām = почетверостручавати *несврш. и уч. према почетверостручити.*

почетвеpòстручити, -īм сврш. = почетверостручити *учинити четвероструким.* — Папучица се у 24 сата два пута раздијели, то значи да сваки дан може сама себе почетверостручити. *Финк.*

почетвòрке̄, почѐтвōрке̄, почетворò-ножѐ и **почетворонòшкē** прил. *као на четири ноге, четвороношке, на рукама и ногама.* — Верао се [дјечак] почетворке уза стрмо брдо. *ВУС 1960.*

почетвороструча́вати, -ýчāвāм несврш. = почетверостручавати.

почетворо̀стручити, -ӣм сврш. = почетверостручити.

по̀че̏ти, по̀чнēм (покр. по̀чмēм) сврш. **1. а.** *начинити, направити почетак, започети.* — Почне набрајати Швејку читав низ разних злочина, почевши од велеиздаје. *Јонке.* Пошто хоћеш да баш од почетка знаш нашу љубав, почећу с главе. *Ств. 1948.* **б.** *започети што ново, друго.* — Одједном читач поче гласом падати. *Неим.* Сан ме почео хватати. *Јак.* **в.** *поново се наставити, поново прорадити.* — Првих јесењих дана поче школа. *Ћос. Б.* **2.** *настати, појавити се.* — Поче глас, испрва тихо од уста до уста ...: ратоваћемо. *Вукић.* Почели су први мразови и смрзавице. *Краљч. Стј.*

Изр. ~ с другога краја *у говору заоколишати, заобилазити.*

~ **се** *бити почет.* — Одмах затим почне се опсада Шапца. *Нов.*

по̀четкати и **почѐткати,** -ām сврш. *очистити четком, окефати.* — Снаха притрчи ... да га почетка. *Радул.*

по̀четнӣ, -ā, -ō *који се односи на почетак, први:* ~ брзина, ~ вредност, ~ стадиј(ум), ~ ударац, ~ меридијан. — Правила о томе које би речи требало писати великим, а које малим почетним писменом. *Нед.* Због силе устрајности ... камен је падајући на земљу задржао своју почетну ... брзину. *ОГ.*

по̀четнӣк м **1.** *онај који тек почиње да се чим бави, новајлија.* — Оба конзула су били потпуно испуњени ... првом ревношћу почетника. *Андр. И.* Овај изненадни успех почетника над старим играчима имао је своје добре стране. *Хок.* **2.** *онај који је што заметнуо, започео; зачетник.* — Почетници рата перу руке од крви у самој крви. *Нен. Љ.* **3.** *оно што је чему почетак, узрочник.* — Он [му] је почетник гибању. *Баз.*

по̀четница ж **1.** *она која тек почиње или је почела нешто да ради.* **2.** *уџбеник за учење основних појмова, буквар.* — Купиле су [дјетету за школу] почетницу, рачуницу ... кожну торбицу. *Бег.* Ово дело [уџбеник о шаху] ... [има] да задовољи потребу за једном приступачном почетницом. *Шах 1.* **3.** (у атрибутској служби) *почетни.* — Као ђак ... написао је песму почетницу некој Мађарици. *Андр. И.*

по̀четничкӣ, -ā, -ō *који се односи на почетнике:* ~ рад, ~ течај.

по̀четнӣштво с *стање онога који је почетник.* — Иако [Наход Симеон] још увек носи трагове почетништва, ова драма представља **известан** напредак. *Милис.*

почѐшати, по̀чешēм сврш. *мало, лагано погрепсти (сузбијајући сврабеж).* — Један од њих почеша главу и рече смијешећи се. *Шимун.* фиг. 'Ајде лани, ако хоћеш да ти почеше језик параграф седамдесет и шести. *Нуш.*

~ **се** *повр.* — Друг ... се насмија и почеше иза уха. *Кол.*

Изр. почешаћеш се где те не сврби *биће зло по тебе, добићеш и оно што ниси желео.*

по̀чешкати се, -ām се сврш. *дем. према почешати се.* — [Старац би се] почешкао иза врата. *Новак.*

почѐшљати, -ām и по̀чешљām сврш. *чешљањем уредити косу;* фиг. *ударити.* — Проклети сват добро ме почешљао по глави. *Ков. А.*

~ **се** *повр.* — Брижно се почешља да не буде рашчупана. *Мил. В.*

по̀чешће и **по̀чешће** прил. *почесто.* — У његову сандучету има почешће и друге робе. *Пав.* Мушкарци почеше почешће брисати салветом бркове. *Лаз. Л.*

по̀чивак, -ивка м *починак, одмор.* — Већ нам нема ... почивка у дебелу хладу. *НП Вук.*

почѝвалишнӣ, -ā, -ō *који се односи на почивалиште. Прав.*

почѝвалиште с **а.** *место или предмет за почивање; кревет, постеља.* — Отац ... би нас ... отјерао натраг у наше почивалиште. *Шкреб.* **б.** (често у изразу: последње почивалиште) фиг. *гроб.* — Драги су нам и блиски покојници, али смо им почивалишта одредили далеко изван града. *Марк. Д.*

почѝвало с **1. а.** *део, комад покућства на којем се почива, почиваљка.* — Грујо сједне до Луке на почивало. *Љуб.* **б.** *место где се почива, одмара.* — Почивало његово нису постеље, него ... спава близу огња у праху. *М-И.* **2.** *стање, време мировања, починак, одмарање.* — Кроз насеље свијет нас пресреће са хљебом, грожђем и вином. Разговарамо са њима на кратким почивалима. *Ћон.* **3.** *размак између два места која служе за почивање, за одмор.* — Утекоше Сењани јунаци, а јаднога Вида оставише. Ма га једна не оставља Иво, но га носи једно почивало, и друго га носи почивало, ма се треће носити не даје. *НП Вук.* **4.** *просторија, обично крчма, где се заустављају пролазници, путници да што попију или поједу.* — То су оне крчме ... Мучно му је било што је његов завичај познат ето само по тој ругоби, том јадном и гадном почивалу освајача. *Лал.*

почѝвāљка ж *почивалиште (а), почивало (1а).* — Почивалька уза зид била је пре-

кривена скупоцјеном шареницом. *Киш.* Јанко му [дјетету] сложи почиваљку. *Михољ.*

почи́ва̄ње с *гл. им. од* почивати.

почи́вати, пòчи̏вām несврш. **1.** *несврш. и уч. према* починути. **2.** *бити смештен, налазити се.* — [Војник] се једном руком ослонио на столац, а друга му почива на дршку бајунета. *Пав.* фиг. На леђима [сељачке жене] почива терет домаћинства. *Бар.* Будућност свијета ... почива у чврстој вољи држава и народа да си међусобно зајамче живот. *Мј. 1926.* **3.** *бити усмерен, управљен на кога.* — Очи [су болесникове] почивале на Луки као да га никад у животу није видео. *Марк. Д.* **4.** *имати ослонац, исходиште, оснивати се, темељити се.* — [Веселиновић] слика наш народни живот док је још почивао на старим темељима. *Скерл.* Основна је идеја стална и на њој све почива. **5.** *давати одраз, одражавати се.* — Тај глухи, тихи мир као да је почивао и на њиховим [сестриним] уснама. *Крањч. С.*

Изр. на срцу ми (нам) почива *веома ми (нам) је блиско, стално ми (нам) је на мисли*; почивао (-ала, -али) у миру (божјем)! црквр. *изрека при сахрањивању мртвог верника*; исп. била ти (вам) лака земља; ~ на ловорикама *живети од прошле славе, поносити се некадашњим успесима.*

пòчи̏вка ж неодом. *починак*[1] (*1б*). — Иза мале почивке [у разговору] ... продужи учитељ. *Јурк.* После мале почивке загрме наново пушке. *Јакш. Ђ.*

пòчим м *преглед узорака за вез, почетак* (*2*). *Р-К Реч.*

почи̏ма̄ља, почи̏маља и **почи̏ма̄љка** ж покр. *девојка која започиње песму. Рј. А.*

пòчимати, -ā̄м и -мљēм несврш. заст. *в. починьати.*

пòчин м песн. *одмор, починак.* — Црвено се вече на дуги почин спрема. *Гал.* Ко безнадно лута ... тај не тражи почин у осмеху чијем. *Мас.*

пòчинак[1], -йнка м **1. а.** *стање мировања, одмарање.* — Најахује старост, па сам потребит мира и починка. *Креш.* Воли она да се помало лени после ручка, и нервозна је кад је неко трза из тог починка. *Поп. Ј.* фиг. Дан уморан и сустао [увече] пао на починак. *Коз. Ј.* **б.** *кратак предах, пауза, станка; прекид.* — Послије малог починка она је ... кренула. *Лоп.* У друго ваља вријеме око тог [жртве] трудит се више, кад починак какав од љутог настане боја. *М-И.* **в.** *сан, спавање.* — Легосмо на починак, али нисам могао никако заспати. *Чол.* фиг. Данас је сахранила оца, испратила га на вјечни починак. *Ивак.* **2.** *место на којем се почива, место одмора, лежај.* — Дуга су им [пријатељима] била исповедања и повераваља ноћу на починцима. *Бос. Д.*

пòчинак[2], -йнка м **а.** *клинац, ексер за поткивање.* — У њег' кажу триста починака, ни пола их није заковао. *Вук Рј.* **б.** *клинац, ексер уопште.* — Вуче Тале од челика балту у којој је триста починака, а хиљаду здравијех чавала. *НП Вук.*

почи̏нилац, -иоца (ген. мн. -лā̄ца̄) и **почи̏нитељ** м *онај који је што починио, извршилац, извршитељ.* — Констатован је низ прекршаја [у занатским радњама], а починиоци су предати суду. *Пол. 1959.* Признао је ... да је он лично починитељ овога злодјела. *Крл.*

почи̏нитељица, починитељица и **почи̏нитељка** ж *она која је што починила.*

почи̏нити, пòчинēм сврш. **а.** *учинити више дела једно за другим.* — Он [је] више краља и похара у околини починио, само што га нису ухватили. *Јакш. Ђ.* Не чух ... да би један човјек ... починио ... страшних посала толико. *М-И.* **б.** *потпуно, сасвим извршити, учинити.* — Није [грāд] много штете починио. *Глиш.* Строго је пазио да не почини какву псину. *Бен.*

Изр. ~ коњске клинце *чекићем на наковњу заоштрити их. Вук Рј.*

пòчинути, -нēм сврш. **1. а.** *провести неко време у стању мировања, у одмарању, одморити се, поспавати.* — Браћа су хтјела да почине, јер је уморан од пута. *Бег.* Овдје би било згодно починути. *Лал.* **б.** *заћи, смирити се (о сунцу).* — Уто жарко починуло сунце. *НП Вук.* **в.** *направити прекид, престати.* — Сви га, браћо, понешто питасте; почините да га и ја питам. *НП Вук.* **2. а.** *завршити живот, умрети, преминути.* — Сад ми нису те године да гоњам Татаре, а и овде има места где се може починути лепом козачком смрћу. *Глиш.* **б.** фиг. *бити сахрањен, смирити се, упокојити се.* — Његош ... на ... кристалном светлом брегу хоће да почине. *Ств. 1952.* И ја [ћу] у старости имати ... жељу да починем усред ових пустих маслина. *Војн.* **3.** *спустити се, слетети (о птицама, летећим животињама); лагано стати, загазити на што.* — Прекрсти се наново сердар и почину босим ногама на под. *Лоп.* **4.** *ухватити се, прионути.* — Почину ми рђа на оружје, остаде ... земља без главара. *Бег.* **5.** *бити на угару, не бити обрађен за једну или више година (о њиви).* — Пожете њиве пусти да сваке године друге почину. *Марет.* **6.** (што) покр. *положити, поставити кога, што на (под).* — На долини Ивана затражи да је почину под јабуку. *Лоп.*

Изр. ~ вечним сном *растати се са животом, умрети*; ~ плодом *уродити.*

— Ђе је зрно клицу заметнуло, онде нека и плодом почине. *Њег.*

~ **се** *почињути (1, 2).* — Гончине не даду му одахнути да му се почине душа. *Новак.*

пòчињ м покр. *плојка. Вук Рј.*

почи́њање с *гл. им. од почи́њати.*

пòчињање с *гл. им. од пòчињати (се).*

почи́њати, пòчи́њам *несврш. и уч. према починути.*

пòчињати (се), -њём (се) *несврш. и уч. према почети (се).*

почи́њач, -а́ча м *онај који што (за)почиње.* — Починач мисли: само нека се почне. *Н. прип. Вук.*

пòчи́ст[1] ж покр. *острижена вуна с трбуха и с ногу оваца. И-Б Рј.*

пòчи́ст[2] ж бот. *в. царевац (2а). Сим. Реч.*

пòчист, -а, -о *подоста, прилично чист. Р-К Реч.*

пòчистити, -ӣм сврш. **1. а.** *учинити да буде што чисто, очистити.* — Нека сваки прво почисти пред својом кућом па нека се онда брине о угледу владе. *Нуш.* **б.** фиг. *све до краја појести.* — Једва се два-три пута машише — и већ почистише сир и крумпире. *О-А.* **в.** фиг. *натерати у бег, растерати.* — Заустави ти, ако можеш, разбеснеле звери! Нас зачас почистише, слистише, погазише. *Богдан.* **2.** *уштројити, ушкопити, ујаловити.* — Одмах с прољећа позови штројача да их [прасце] почисти. *Пав.*

пòчисто прил. *по истини, отворено, без примисли.* — Све ми сада почисто причајте: што сте дошли и рашта сте дошли. *Њег.* Почисто мислим да данас не бих био овде ... ухватили би ме Бугари. *Пер.*

почи́так, -тка м *починак.* — Овце и волови на почитку преживају стрње. *Март.* Гријао се докле год старци не пођоше на почитак. *Ћип.*

почи́татељ м заст. *поштовалац, поштовалац. Рј. А.*

пòчитати, -ӑм несврш. заст. *почитовати.* — Јагица је Илију ... почитала ... више него љубила. *Шен.* У боља времена ... млађарија ... почитала [је духовника]. *Ћип.*

почи́тлучити, -ӣм сврш. *обрнути, претворити у читлук.* — Села [су била] почитлучена од старине. *Вук.*

пòчитовати, -тујём несврш. *поштовати.* — Власт ... почитуј сваку без разлике. *Вас.* Пази ми старога ... почитуј га као оца. *Десн.*

пòчòвечити, -ӣм, ијек. пòчòвјечити, сврш. *учинити човеком.*

~ **се** *постати хуманији; примити људске особине. Деан. Рј.*

пòчòвјечити (се), -ӣм (се), ек. пòчòвечити (се).

почу́вати, пòчу́вам сврш. *неко време сачувати.* — [Бошко] уме прилично почувати оно мало што му је остало од оца. *Сек.*

пòчудити се, -ӣм се сврш. *мало се зачудити.* — Он се почуди и крене даље. *Вел.*

пòчу́л и **пòчуо,** -у́ла м покр. *цистерна, бунар. Вук Рј.*

почу́пати, -ӑм сврш. *чупајући једно по једно све ишчупати.* — Ја почупах своје цвеће. *Радич.* Жена ће му сву косу почупати. *Бен.*

~ **се** уз. повр. *потући се вукући се за косу.* — Бабе се врло често свађају, а каткад и почупају. *Ков. А.* Изиђе на врата ... Бјеше страшно погледати је. Лице све крвавo, косе разбарушене, почупане. *Ранк.*

почу́рлӣн, -ина м зоол. *врста шљуке* Numenius phaeopus. *Бен. Рј.*

пòчути, -чујём сврш. *мало времена слушати, саслушати.* — Почуј, драга, речи искрене и јасне једне болне душе твојој души присне. *Рак.* Почуј те гајде! Зар из њих не тече ... ведра свирка старинског краја. *Тад.*

Изр. чуј(те) и почуј(те) *чуј(те) и упамти(те) добро.* — Народе, чуј и почуј! Овај нас Швабо ... вара! *Коч.*

пòчу́чањ, -чња м *мали чучањ.* — Особито је важно да је тијело при чекању лопте у малом почучњу. *Одб.*

почу́чати, -чӣм сврш. *чучнути један за другим.* — Људи ... почучали што за плотове, што за врбе. *Том.*

почучки́вати, -ӯчкујём *несврш. и уч. према почучнути.* — Иде почучкујући, врти се ... игра казачок. *Моск.*

пòчучнути, -нём сврш. **а.** *мало чучнути.* — Ух! — викну баба, почучну мало и рашири обе руке. *Дом.* **б.** *почучати.* — Почучну као орлушине око стрвине. *Глиш.*

поцавèљати се, -ӑм се сврш. нар. *мало се посвађати, споречкати се.* — У комисији се услед тога, колико форме ради, поцавељају. *Нуш.*

пòша[1] ж (вок. пôшо) *хип. од попадија.* — Попа и пошa седе пред капијом. *Вес.* Мајсторство [је] реализма разговор мирног попе и брбљаве пошe о младенцима. *Марј. М.*

пòша[2] ж тур. **а.** *врста мараме која се носи око врата на старој мушкој народној ношњи.* — Стало је Максу много муке ... док је везао своју белу ... пошу. *Шапч.* Опанке му ... намазала, пошу под вратом

везала. *Берт.* **б.** *комад неке тканине којом мушкарци муслимани омотавају главу или фес на глави, сурук, чалма, турбан.* — Било их је одсвуда и у свакој ношњи . . . у пеленгаћама са пошом око главе. *Мат.*

пòшав, -шва и -ава м **1.** *двоструки шав којим се проширује пресавијен, подавијен руб; шав поврх или поред другог шава. Бак. Реч.* **2.** *пошивено место на крову.* — Самарица, у врху састављена два притиска (као розгва), који се мећу на кровове по пошву. *Вук Рј.*

пòшава ж покр. *млаћеница слама за пошивање, покривање кућа. Рј. А.*

пòшавнӣ, -ā, -ō *који се односи на пошав* (*I*). — Прихвати ручни рад: покривало с апликацијом и пошавним везом. *Леск. Ј.*

пошàкати, -ā̀м сврш. покр. *шакама разнети.* — Данас шака, сутра шака, па ћете сву зоб пошакати. *Рј. А.*

~ **се** *дохватити се шакама, ухватити се шакама, потући се.* — Он је сељанин као и ја . . . па му се могу по вољи осветити . . . и пошакати се с њим. *Вел.*

пòшалина ж нар. мед. *тифус, редња, помор.* — Треће године удари по Шестанима пошалина, худа болијест, да је од нас бог уклони. *Љуб.* Као да је пошалина заразила село. *Бен.*

Изр. трбушна ~ *трбушни тифус.*

пòшалити се, -ӣм се сврш. **а.** *рећи, учинити што шаљиво; мало се шалити.* — Помиловао дјечје главице и пошалио се с дјевојкама. *Бен.* Ако се она с њиме састала и пошалила на Кули, то није ништа. *Мил. В.* **б.** *учинити кога предметом шале, забаве, подсмехнути се коме, нашалити се с ким.* — Уживао [је] да намучи професоре, да се пошали и поигра мало с њима. *Срем.* фиг. Рекао бих да се . . . случај с човјеком толико озбиљним већ онда пошалио када му је то име досудио. *Јурк.*

Изр. ~ главом *извргнути се, изложити се животној опасности.*

пòшалица ж *кратка шаљива изрека или причица.* — Слушао уз блажен посмијех пецаве пошалице друштва. *Шен.* Мој отац . . . прича . . . на свом сочном језику приче и пошалице из његове младости. *Сек.*

пòшаљ, -шља м заст. *онај кога шаљу по каквом задатку, посланик.* — Папа тад отпреми пошља . . . да помири Бугаре с Хрватима. *Павл.*

пошаљѝвати се, -а̀љујēм се *несврш. и уч. према пошалити се.*

пòшањ, -шња м покр. *в. пошаст. Рј. А.*

пòшао, пòшла, пòшло *р. прид. од поћи.*

пошапта́вати се, -а̀птāвам се *несврш. и уч. према пошаптати се, дошаптавати се, сашаптавати се.* — Људи су се по чаршији пошаптавали. *Мул.*

пошàптати, пòшапћēм сврш. *потихо, испод гласа, шапатом што рећи, шапнути; сашаптати се.* — Онда пошапта нешто газди на ухо. *Дук.* Казали би један другоме куда иду, пошаптали и насмијали се мало. *Шимун.*

пошапу́рити се, -а̀пӯрӣм се сврш. *шапћући поразговорити се. Рј. А.*

пошапу̀тати, -а̀пућēм сврш. *пошаптати.* — Пошапутавши с оцем . . . Петар нареди: — Седајте! *Моск.*

пòшаст ж **1.** нар. мед. *опасна, погубна заразна болест (понајвише у животиња), помор, редња, епидемија*; исп. пошалина. — Често неродице и пошасти исисаше господарствену снагу и вољу за радњу. *Старч.* Клањало се тајанственој и слепој сили . . . која . . . кажњава непогодама, пошастима, глађу и помором. *Петр. В.* **2.** фиг. *несрећа, пропаст.* — Били су пошаст за мјесто богаташи који су пријетили да ће градити кућу. *Торб.*

пòшāстан, -сна, -сно *који се односи на пошаст, заразан.* — Кад би се појавила каква пошасна болест, сакриваше се. *Леск. Ј.*

пòшашавити, -ӣм и **пошашáвити,** -а̀шāвӣм сврш. *постати шашав, неурачунљив, скренути памећу.* — Кухињско особље је сасвим пошашавило. *Јонке.* Он је раније одавао паметна човека. А сада само фантазира о астрономији . . . Као да је пошашавио. *Јак.*

пошáшољити, -ӣм сврш. нар. *лако, мало погладити руком, помиловати.* — Ћути ти, репоњо, теби је још лакше. Одеш само и пошашољиш мало оног твог бапца . . . и ето пара готова. *Андр. И.*

пòшва ж покр. **1.** *део кошуље којим се завршавају рукави и врат, опшав. Рј. А.* **2.** *оплата око врата и прозора. Рј. А.*

пошвáбити, пòшвāбӣм сврш. = пошвапчити *учинити Швабом.*

~ **се** = пошвапчити се *примити својства Швабе, постати Шваба. Рј. А.*

пошвáњити, пòшвāњӣм сврш. покр. *осрамотити.*

~ **се** *осрамотити се. Рј. А.*

пошвáпчити (**се**), пòшвāпчӣм (се) сврш. = пошвабити (се). — Он би зацијело растјерао ове пошвапчене изроде. *Ђал.*

пошврљати, пòшврљāм сврш. *почети шврљати.* — фиг. По шуми пошврљају небројена свјетла. *Вел.*

пóше, -ета с тур. *в. поша*[2] (*б*). *Вук Рј.*

пошѐмерити се, -ӣм се сврш. *пореметити се, помрсити се.* — Све се то може

пошемерити ради дјевојчица и ноћних локала. *Сим.* Човјече, памет ће ти се пошемерити и помрсити. *Ков. А.*

пошѐмурити се, -ӣм се сврш. необ. *мало се покварити, пореметити се.* — Мој [се] сат — онај уредски, знате — нешто пошемурио. *Киш.*

пошѐнути, пӧшѐнём сврш. **1.** покр. *покренути, помаћи што. Вук Рј.* **2.** *полудети, шенути, скренути памећу.* — Ти си, туђинче јадни, пошенуо памећу својом. *М-И.*

пошерѐметити, -ӣм сврш. покр. *пореметити, побркати. Рј. А.*

пошѐстати, -ā̄м сврш. покр. *учинити да што има шест, прикладан облик. Рј. А.*

пӧшѐтањ, -тња м техн. *брзина окретања, обртај точка. Вук Рј.*

пошѐтати, пӧшѐтām и пӧшѐћём сврш. **а.** *учинити малу шетњу, мало прошетати.* — Пошета собом неколико пута подупријевши руке о бокове. *Ков. А.* **б.** *поћи куда не журећи се.* — По Марсовом плавом небу пошета Сунце. *Мил.*

~ **се** *пошетати.* — Ја подраних јутрос рано, пошетах се низ ливаду. *НП Вук.*

пошетӧвати (се), -ѐтујём (се) *несврш. и уч. према пошетати (се).* — А стазицом пошетује, пошетује њено мило дете. *Кош.*

пошѐћерити, -ӣм сврш. **1.** *посути, засладити шећером.* — Сједим с друговима уз пламен, гријем пошећерену воду у чутурици и пијем је. *Наз.* **2.** фиг. *учинити да што буде допадљиво.* — Окарина је хтио да ... заголица госпођу Аду млитавим љепотама пошећерених арија. *Божић.*

пошешӯлати, -ā̄м сврш. *шенути. Р-К Реч.*

пӧшибати, -ā̄м сврш. **а.** *мало ошинути. Рј. А.* **б.** *све редом, једно по једно ишибати.*

пошѝвалица ж = пошивач *летва на тршчаном, сламном или сл. крову помоћу које се причвршћује покривка.* — Укрши грану јасена, за тањи крај завеза каиш, с чакшира упрташе, и дугу пошивалицу пружи доље. *Вуј.*

пошѝвање с *гл. им. од пошивати.*

пошѝвати, пӧшѝвām *несврш. и уч. пр̀ема пошити.*

пошѝвач, -а́ча м = пошивалица. — Марко сиђе лепо с тавана доле ... — Нашао сам је [скривену пушку], била је дубоко у трсци баш до самога пошивача затрпана. *Јакш. Ђ.* Торње и пошиваче Дарданци тргају с кућа. *Мар.*

пошијáчити, -ӣјāчӣм сврш. *учинити Шијаком. Вук Рј.*

~ **се** *постати Шијак. Вук Рј.*

пӧшӣк, -и́ка м *мала узвисина, брдска коса, падина.* — По тлу њеном [дубодолине] пошикнули су пошици дорасли бусењем раскошног цвијећа. *Цес. А.*

пошикáвати, -и̏кāвām *несврш. и уч. према пошикати*[2]*, обливати.* — Музикаши удараху у струне ... да их све зној пошикаваше. *Ков. А.*

пӧшикати[1], -ā̄м сврш. тур. *покрити шиком, златом, позлатити. Вук Рј.*

пӧшикати[2], -ā̄м и **пошѝкати,** пӧшӣкām сврш. *одједном, нагло облити (крв, зној, сузе).* — Дјевојку крв пошикала па се савила к српу да сакрије од оца колико се збунила. *Торд.*

пӧшикнути, -нём и **пошѝкнути,** пӧшӣкнём сврш. **1.** *пошикати*[2]. — Оба нас је пошикнуо зној. *Ков. А.* Вранић такође почео говорити, али је морао брзо престати јер су га нагло пошикнуле крупне сузе. *Кум.* **2.** *подстаћи, подстакнути.* — Она их је пошикнула да се пожуре да што прије падну у раље каоса. *Крл.* **3.** *истурити, избацити напред.* — И та широких плећа нађикала дрипчина ... главе мало напријед пошикнуте ... требала је само да се појави. *Маш.*

пошӣљалац, -аоца м *онај који што (по)шаље.* — Био је рукопис ... од непозната јој пошиљаоца Петраркиних сонета. *Новак.* Лута [писмо] из места у место па се, црно од силних жигова, враћа пошиљаоцу. *Срем.*

пӧшиљати, -љём *несврш. и уч. према послати.* — Знаш ли ти што ће то рећи кроз осам година пошиљати оваку своту. *Новак.*

пошӣљāч, -а́ча м *пошиљалац.*

пӧшӣлька ж (дат. -ци) *оно што се (по)шаље (писмо, пакет, новац).* — Од прве плаће посла својијем јадницима стотину динара и попрати ту пошиљку писмом. *Донч.* Он је лично обезбедио једну пошиљку од преко 12.000 килограма жита из Санџака. *Дед. В.*

пӧшин, -а, -о *који припада пошти*[1]. ☆

пӧшиница ж *пошта*[1]. ☆

пӧшинути, -нём сврш. **1.** *нагло, одједном гурнути, ринути.* — На мој појав суну госпођица Амалија канда ју је тко био пошинуо увис. *Шен.* **2.** *пошикати*[2]*, пошикнути.* — Јадника пошину смртни зној. *Шен.* **3.** непрел. *високо нарасти.* — Добрахно пошинут, био је Дујо некад ... за подруга човјека. *Буд.*

~ **се 1.** *нагло се покренути, појурити.* — Посрну к лешини, а за њим пошину се Цигани као змија. *Шен* **2.** *нагло се усправити, устати.* — Ради моје женидбе? — пошину

се ... увис и брада поче му радосно подрхтавати. *Шен.*

пòшип, -а и **пòшīпањ,** -пња м агр. *врста винове лозе и грожђе од ње. Рј. А.*

поширúвање с *гл. им. од поширивати.*

поширúвати, -ивујем *несврш. и уч. према проширити.*

поширúти, пòшīрīм сврш. *учинити што шире, проширити.* — Нахије су мало поширене. *Вук.*

пòширок, -а, -о (комп. пòширī) *доста, прилично широк; простран:* ~ одело. — Свијет је хрпимице излазио кроз ниска, али пошира врата. *Шимун.* Налазио сам се у једној поширокој удолици. *Чол.* фиг. Нисам ја нитков, само сам пошироке душе. *Л-К.*

пошúпати, пòшīпām сврш. *једно по једно ошишати.* — [Ради бисмо] наћи пастира да нам ко не одвоји или пошиша коју овцу. *Љуб.* **2.** фиг. *побити, смакнути.* — Пошишали бисмо ми банду, видио би ти! *Хорв.*

пòшити, пòшијēм (трп. прид. пòшīт, -а, -о, пошúвен и пòшивен, -ена, -ено) сврш. **1. а.** *свршити шивање.* — Сиђе ... у двориште да пошије један омот. *Ћип.* **б.** *све редом сашити, посашивати.* **в.** *озго пришити.* — Кожа је била пресвучена црвеном чојом, а чоја пошивена блештавим шљокицама и прапорцима. *Андр. И.* **2.** *прекрити кров сламом, рогозом, трстиком, вежући покривку за костур крова. Вук Рј.*

пошкàкљати, -ām и пòшкакљēм сврш. **а.** *заголицати, изазвати мирисом лаку надраженост у носу код свих или код многих.* — И мирисом својим их пошкакљало врућe млијеко. *Кол.* **б.** *изазвати, дирнути.* — Пошкакље га њено здраво грцање. *Божић.* Момче се тек сад сјети да они не знају ништа о његову бијегу, па га опет пошкакља његова обијесна веселост. *Ћоп.*

пошкакљúкати, -ām сврш. *дем. према пошкакљати.* — Мој ме пријатељ погледа као да сам му табане пошкакљикао. *Вел.*

пошкúљити, пòшкīљīм сврш. *погледати шкиљећи, жмирећи.* — Ескулап пошкиљи испод суморна ока на дражесну женску пут удовице Елвире. *Ков. А.*

пòшклецнути, -нēм сврш. необ. *в. поклекнути.* — Господару кољена пошклецну. *Јурк.*

пòшкола ж *допунско подучавање, обучавање после редовних школских часова.* — [Андрија] уписа Тита код подучитеља Мраковца одмах и у подшколу са два форинта мјесечне награде. *Новак.*

пòшкōлничити, -īм сврш. необ. *учинити школником.* — На кога је бог замрзио, тога је пошколничио. *Шен.*

пòшкōљкати, -ām сврш. необ. *прекрити шкољкама.* — Из затрављених и пошкољканих већ првих десет сектора леве половине бране ... вириле су тупе главе кленова и младица. *Дав.*

пошкòпити, пòшкопīм сврш. *све редом, једно по једно ушкопити. Рј. А.*

пòшкрапати, -ām сврш. *в. пошкропити.* — Ја хоћу да буде слава крвљу пошкрапана. *Кос.*

пошкр̀бити, пòшкр̄бīм сврш. *учинити што шкрбавим:* ~ нож о гвожђе. *Вук Рј.*

пошкрúпати, пòшкрīпām и **пошкрúпити,** -īм сврш. *мало шкрипати. Рј. А.*

пошкрипúвати, -ивујем и **пошкрипљúвати,** -ивљујем несврш. *с времена на време испуштати оштар звук сличан шкрипању.* — Као кад букне олуја ... тад шуме пошкрипују. *Марет.* Књигу штије, зуб'ма пошкрипљује. *НПХ.*

пòшкрипнути, -нēм сврш. *испустити оштар шкрипав звук. Рј. А.*

пошкрòбити, пòшкробīм сврш. *све редом натопити шкробом, уштиркати. Рј. А.*

пòшкропати, -ām сврш. *в. пошкропити.* — Црне су им ораде почупане и црљеном крви пошкропане. *НП Вук.*

пошкрòпити, пòшкропīм сврш. **1. а.** *шкропећи полити, покваситн капљицама, попрскати.* — Крв бијаше пошкропила упрепашћено лице дјевојке. *Шант.* Жупник пошкропи усјеве у знаку крижа. *1 ор.* **б.** *посути чим ситним.* — Да ми је да их пошкропим једним шрапнелом, кō мачке би се разбежали. *Јак.* **2.** фиг. **а.** шаљ. *мало напојити.* — Вријеме је да га ракијом пошкропимо. *Бен.* **б.** *местимично прекрити, прошарати.* — Од тога моста ... шири се ... валовита долина ... пошкропљена шумарцима. *Андр. И.*

пошкропљúвати, -ивљујем *несврш. и уч. према пошкропити.*

пòшлица и **пòшљица** ж *в. пошаст (1).* — Малишану су умрли исте зиме, и отац и мајка од неке пошлице. *Андр. И.*

пòшљȗнчати, -ām и **пòшљȗнчити,** -īм сврш. *посути шљунком.* — Обрад ... се правио важан и карао пандура ... што није пошљунчио пролаз. *Рад. Д.* Кола [су] зашкрипала на пошљунченој стази. *Торб.*

пошмр̀кати, пòшмр̄чēм и **пошмр̀кнути,** пòшмр̄кнем сврш. *сасвим, до краја ушмркнути, са шумом увући у нос.* — Оштри висински зрак пошмрче мирис вријеса. *Божић.*

пошокчúвање с *гл. им. од пошокчивати.*

пошокчúвати, -ивам *несврш. и уч. према пошокчити.*

пошо̀кчити, пòшюкчӣм свршд. *учинити Шокцем; покатоличити.* — Католици ће вас побуњевчити, полатинити, пошокчити. *Павл.*

~ **се** *постати Шокац; покатоличити се.* — Треба нашим калуђерима благодарити ... те се нисмо истурчили или пошокчили. *Нен. М.*

пошо́рати се, пòшӧрӑм се свршд. *помокрити се. Вук Рј.*

пòшпотати (**се**), -ӑм (се) свршд. варв. *мало (се) испсовати. Рј. А.*

пòшприцати, -ӑм и **пошпри́цати,** пòшпрӣцӑм свршд. нем. варв. *попрскати, пошкропити.* — Треба још за хладовине да се пошприца и пореже [виноград]. *Поп. Ј.*

пòшта[1] ж *поштовање које се обично исказује према коме спољашњим начином, почаст.* — Дочекаше [га] ... звонећи ... и учинише му пошту велику. *Глиш.* Ухватио [је] прилику да у посвети ода пошту Шишку Менчетићу. *Водн.*

Изр. последња, задња ~ *последњи поздрав покојнику.*

пòшта[2] ж нем. **1. а.** *установа која се бави преносом разноврсних пошиљака (писама, новина, мањих пакета, новца и сл.) према утврђеној тарифи.* **б.** *зграда у којој се налази таква установа.* **в.** *оно што се шаље, доставља путем такве установе.* — Чита и прелистава своју пошту. *Крл.* Он им је донео ... пошту из Енглеске. *Петр. М.* **г.** *отпрема, достављање пошиљака путем такве установе.* — Добија ли Ксенија однекуда писма? ... — Сваке друге-треће поште. *Јакш. Ђ.* **2.** необ. *онај који доноси писма, поштанске пошиљке.* — То је писар митрополитов ... Он беше пошта мој. *Кост. Л.* Сви су га звали поштом због тога што је сваки дан ишао у шехер и гонио товаре. *Ћоп.* **3.** заст. *поштанска кола*: путовати поштом. *Р-К Реч.*

Изр. војна (ратна) ~ 1) *војна саобраћајна јединица која се формира у рату да врши поштанску службу*; 2) *број који замењује службени, формацијски назив војне јединице у мирнодопско време*; шаљива ~ *врста друштвене игре.* — Игра се шаљива пошта и томбола. *Сим.*

пòшта[3] ж тал. риб. покр. *прикладан, погодан положај уз морску обалу за лов риба мрежама потегачама и другим средствима за приобални риболов*: добра ~, лоша, слаба ~.

пòштанскӣ, -ā, -ō *који се односи на пошту*: ~ марка, ~ промет, саобраћај, ~ жиг, ~ конвенција.

пòштапак, -пка м = поштапач *штап на који се у ходу наслања.* — Остав' то, то је мој поштапак! *Рј. А.*

пòштáпалица и **пòштáпаљка** ж **а.** *ослонац.* — Кћи им је била ... поштапалица њихове старости. *Вел.* **б.** фиг. *реч којом се неко без потребе стално служи у говору.* — Псовка ... је узречица, поштапалица у разговорима. *Б 1958.* Андрић је писац првога реда: оштар, сигуран, прецизан, без звецкаве поштапаљке фигура. *Михиз.*

пòштáпање с *гл. им. од поштапати се.*

пòштáпати се, пòштāпӑм се (ређе пòштāпљēм се) *несврш. и уч. према поштапити се.* — Иза њих се тата ... поштапао на индијску трстику. *Франг.* Понекад изађе и у варош па се поштапље. *Вас.*

пòштàпач, -ача м = поштапак. — Узео је поштапач у руке па се дигао да иде. *Јакш. Ђ.*

пòштáпити се, пòштāпӣм се свршд. **а.** *ослонити се на штап или на што слично, подупрети се о што.* — Само се рукама поштапи на ручице наслоњача. *Војн.* **б.** фиг. *окрепити се, поткрепити се.* — Пошто се Лука поштапи рибом и вином ... обиђе у граду још двије-три ... куће. *Љуб.*

пòштапица ж *поштапалица.* — Шта радите, демек-јани? — упита хоџа, послужив се том својом неизбеживо поштапицом. *О-А.*

пòштапљúвати се, -áпљујēм се *несврш. и уч. према поштапити се.*

пòштāр м **1.** *поштански службеник.* — Отишла [је] ... са ћерком курсисткињом, која је добила за поштара, а удала се за телеграфисту. *Срем.* **2.** *онај који разноси поштанске пошиљке, писмоноша, листоноша.* — Рече да га је [пакет] поштар донио. *Шен.* Писмо није ни дошло у руке адресанта, јер поштари ... куд би и знали где је рај. *Дом.*

пòштāрев, -а, -о = поштаров *који припада поштару.*

пòштàрина ж *одређен износ, такса, пристојба која се плаћа за поштанске услуге.*

пòштàрӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на поштарину*: ~ такса, ~ пристојба.

пòштāрица ж = поштарка (1) *женска особа поштар.* — Ја знам само једну сасвим кратку историју о једној ... поштарици. *Вин.*

пòштāрка ж **1.** = поштарица. **2.** *жена поштарева.* — Ви ваљда мислите што сте још и тамо преко били госпођа поштарка. *Јакш. Ђ.*

пòштāркин, -а, -о *који припада поштарки.*

пòштāров, -а, -о = поштарев.

пòштāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на поштаре*: ~ торба, ~ униформа.

поштáрство с *поштанска служба.* — У поштарству се и ђа Н. прилично извјештила. *Матош.*

поштáрче, -ета с необ. *хип. од поштар.* — У тој песми је изражена туга младог поштарчета. *Ат.*

поштѐбочина ж покр. *месо од говечета од ребара до бута. Рј. А.*

пòштеда ж **1.** *чување од тежег и напорнијег рада; повремено (обично краће) одсуство због болести.* — Девојчица треба много више и неге и поштеде него дечко. *Батут.* Данас не идеш на посао? ... Поштеду имаш? Није ли тако? Можда си, драги, болестан јако? *Ћоп.* **2.** *чување какве врсте животиња од лова и уништавања.* — Због те поштеде ... остало [је] мноштво те врсте китова. *Петр. М.*

Изр. без поштеде *безобзирно, немилосрдно.* — Стао да удара без поштеде. *Десн.*

пòштедан, -дна, -дно *који што штеди, чува, штедљив, чуваран. Р-К Реч.*

поштéдети, -дӣм, ијек. поштéдјети, сврш. **1.** *не допустити да се што потроши, уништи, нестане, сачувати:* ~ коме живот. — Стари [су] ... обичаји ... били поштеђени у старим нашим државама. *Ђорђ.* **2.** *поступити према коме пажљиво, стрпљиво, очувати, причувати од чега неугодног, тешког, опасног.* — Ко се разболи од неке болести ... њега другови у чети поштеде од стражарских дужности. *Чол.* Али они су брижно настојали да поштеде ваше осјећаје. *Креш.* Мислим ... да ће ме тане поштедјети, али ће ме глад дотући. *Јонке.*

поштéдјети, -дӣм, ек. поштéдети.

поштеђѝвати, -ѐђујēм *несврш. и уч. према поштедети и поштедјети.*

пòштен, -ѐна, -ѐно **1. а.** *морално исправан, честит, истинољубив, савестан.* — Поштен од главе до пете служио је вјерно. *Бал.* Реци јој да има таква војска, зову се партизани, која не чини зла поштену свијету. *Чол.* **б.** *који потиче, произлази из савесног односа према правди, истини, који је на тај начин остварен:* ~ имовина, ~ зарада. **2.** *који није окаљан ничим недоличним, нечасним, частан.* — Волимо поштен гроб нег' бити турски роб. *Змај.* Тако ми поштена образа, ми бисмо их зауставили. *Том.* Ово је дјевојка. И поштена. *Станк.* **3.** *који је онакав какав треба да буде, ваљан.* — Дјевојче не зна ни поштене јухе скухати. *Шен.* Спремљена је већем вечера поштена, и ево вас чека, већ је унесена. *Змај.*

Изр. на поштену реч, поштене ми речи разг. *каже се као јамство о истинитости онога што се каже, тврди.*

пòштенити, пòштенӣ сврш. *оштенити, донети на свет неколико штенади. Рј. А.* ~ **се** *оштенити се. Р-К Реч.*

пòштѐница ж *поштена женска особа.* — Боже ме прости: да је искушеница — јест, а да је поштеница — то ти не бих могао гарантовати. *Вуј.*

пòштѐно прил. **1.** *на поштен начин, по савести, честито, часно.* — Људи су позајмљивали један другоме кесе дуката ... и поштено враћали. *Сим.* Никанор даје неколико динара од свога Сими. И то је право и поштено. *Чипл.* **2. а.** *како треба, како приличи, доликује, ваљано.* — Било би славно једанпут се поштено опружити и као човјек спавати. *Сим.* Досадан си данас кô стјеница, Душане, само сметаш људима да се поштено поразговоре. *Чол.* **б.** *много, јако, у великој мери.* — Тај ... занесењак поштено [се] трудио да свлада читаву војничку науку. *Јонке.* Поштено пада киша. *Павл.*

пòштенӧст, -ости ж *особина онога који је поштен, онога што је поштено.* — Он је хотио точно омјерити поштеност, наде и пробитачност обију странака. *Шен.*

пòштенски прил. необ. *поштено.* — Уистину да ти кажем, испекô си занат баш поштенски. *Срем.*

поштѐњāк, -а́ка м *онај који се одликује поштењем, поштен, частан, ваљан човек.* — Није какав крвник без душе и срца ... већ човјек поштењак, праведник. *Шен.* Угледа тих дана међу својим друговима и јунаке и кукавице, отворене поштењаке и мучке подлаце. *Ћоп.*

поштењáковић м *врло поштен човек, човек од поштена рода.* — Поштењаковић да му нема пара, не би човјеку на влас стао. *Коз. Ј.* ир. Ти поштењаковићи ... се раније користише развратним животом једне посрнуле жене. *Цар М.* Опет [се] може наћи какви поштењаковић који ће их [информације] злонамерно изврнути. *Обз. 1932.*

поштењáчина м и ж *аугм. и хип. од поштењак; поштењак.* — Као повјетарац из горе била је ведрина из душе тога весељака и поштењачине, и ја сам га одмах заволео. *Пол. 1958.*

поштѐњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на поштењаке.* — Тако ми вјере поштењачке, видјет ћете шта ће од вас бити! *Вел.* Дознао [је] ... да га прави будалом — њега, поштењачку и поносну корјенику. *Пол. 1959.*

поштéње с **1. а.** *својство онога који је поштен, честитост.* — Никад није вјеровао да су се други управитељи обогатили, јер он је сав свијет мјерио својим поштењем. *Коз. Ј.* Противници [су Марковића] злонамјерно кривили, доводећи у сумњу ... и његово лично поштење. *Скерл.* **б.** *поштен,*

отворен однос, поступак према другима, према друштвеним појавама, исправност. — Његово књижевно поштење, његова искреност и његов талент освојили су му међународно признање. *Јонке.* **2.** *невиност, девичанство (о девојци).* — Откуд се самодавила дјевојка да очува поштење. *Љуб.* **3. а.** *добар глас, углед.* — Моја ће бити брига да вашој штићеници оперем поштење пред свијетом. *Шен.* Витези су вазда од старине, њима нико не граби поштење. *НП Вук.* **б.** нар. *слава, понос.* — То ће за нас бит' веље поштење да Луково огњем изгоримо. *НП Вук.* **4.** нар. *гозба, част.* — Да ти мени о јесени дођеш ... а о моме крсноме имену, па да видиш части и поштења! *НП Вук.* **5.** покр. *дар, поклон.* — Како који момак долажаше, тако сваки поштење ношаше: неко носи главу и оружје, неко води коња седленика, неки добро руво са Турчина. *НП Вук.* Капетан прима по једно поштење, меће покрај себе и као мало чуди се. *Коч.*

Изр. поштења ми! разг. *речи које се употребљавају у заклињању, у заклетви;* исп. поштена, часна реч; вратити у поштењу *поштено вратити.* — Ја ћу вам већ у поштењу вратити. *Киш.*

пòштетити, -ӣм сврш. покр. *нанети чему штету, квар, оштетити, покварити. Вук Рј.*

~ се *повр.* — Што су ваше пушке премукнуле, не бијете око куле Турке, али су се пусте поштетиле? *НП Вук.*

пошти́ва̄ње с *гл. им. од поштивати (се).*

пошти́вати, пòштӣвām несврш. *в. поштовати.* — Закон се мора поштивати. *Петр. В.* Па како је то било, боже, кад је она свога свекра дубоко поштивала! *Михољ.*

~ се *в. поштовати се.*

пошти́ва̄ч, -а́ча м *поштовалац.* — Поштивач ученог Мураторија ... Крчелић је код нас најжешћи противник исусоваца и њихових школа. *Комб.*

пòштијер м покр. *поштар.* — Пратио ме неки Шуто из Бајица, тадашњи једини поштијер што пошту носи. *Нен. Љ.*

пòштимати, -ām сврш. покр. *похвалити, почастити.* — Опет чита и осмјехује се: Ја наредне царевине, мој милосни бого! Сваког ли зна поштимати! *Коч.*

поштипа́вати, -йпāвām = поштип(љ)ивати *несврш. и уч. према поштипати.* — У прашњавом ... селу сремском ... у празничке [се] дане лудо певало ... поштипавало. *Маш.*

пошти́пати, пòштӣпām сврш. *мало, неко време штипати.*

пошти́пач, -а́ча м *човек који радо штипа.* — Многи су ме сватови водили, али оваки поштипачи никад. *Н. посл. Вук.* Бјеше он лош поштипач и с вином у тикви, али цуретина је цикала. *Божић.*

пошти́пи́ва̄ње с *гл. им. од поштипивати.* — И досад се дјеверивало, али није тога поштипивања било. *Н. посл. Вук.*

пошти́п(љ)и́вати, -штӣп(љ)ујēм несврш. = поштипавати. — Све окреће коло наокол, бијелом је руком поштипљује, а чизмом јој ногу пошепљује. *НП Вук.* В. и пр. уз гл. им. поштипивање.

пòштӣркати, -ām сврш. нем. *натопити штирком, шкробом, пошкробити.* — На кошуљи [је] ... колир од шифона поштиркана и испеглана. *Дом.*

пòштити, -ӣм несврш. покр. *поштовати. Вук Рј.*

пошто I везн. **1.** *временски, изриче* **а.** *да се радња главне реченице догађа после радње зависне временске реченице: кад(а), како, чим.* — Пошто је свака испила чашу ухлађеног грога ... сјеле су опет на своја возила. *Том.* Иако је њему долазио тај хук његов, опет је, пошто се одљутио, био милостан према Милици. *Вес.* **б.** покр. *истовременост обеју радња: док, докле.* — Теби наређујем да Лазара жива ухватиш па да му ја судим ... Убити га не смете пошто је главе на вама. *Вес.* Војник једнако стоји, чува оно место, и, пошто је жив, не напушта своју дужност. *Сек.* **2.** *узрочни, изриче узрок радње главне реченице: јер, будући да, зато што.* — Онда је та ваша вјера од онога онамо свијета, пошто на овом нашем све једно друго пљачка, перуша и тамани. *Лал.* Храниловић не схваћа данашње ситуације, што је и наравно, пошто се у провинцијалним домјеницима не може стицати она савременост »темељите« наобразбе. *Марј. М.* **II** прил. **а.** разг. *по коју цену, по којој цени, по колико.* — Ни дрва он не уме продати док му код куће не кажу: колико да иште и пошто да дâ. *Лаз. Л.* **б.** *у вези са глаголом бити: колико стоји.* — Онај коме оружје треба, не пита пошто је, него плаћа сваку цену. *Андр. И.*

Изр. пошто-пото, пошто било, пошто-зашто *ма уз коју цену, по(д) сваку цену, без обзира на све.* — Морам [се] данас наћи с њиме, пошто-пото. *Куш.* Не дај Ружу пошто-зашто. *Лоп.*; **~** је цео свет *ни за цео свет.* — А у цркву не долазим ... Не бих вам сад могла ... одстајати ... службу, пошто је цео свет. *Сек.*; па **~** је живот *макар (ме) живота стајало.* — Да ми је да плане [устанак], па пошто је живот! *Вес.*

пошто̀валац, -аоца м. = поштователь *онај који осећа и исказује поштовање према коме, чему.* — Историјско-књижевни радови Сремчеви ... нашли су великих и одушевљених поштовалаца. *Скерл.* Великих је било

људи . . . али није било довољно сљедбеника и поштовалаца. *Бен.*

пòштовалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на поштоваоце.* — Кроз уста та је прошо пољубац што старе своје њиме целује поштовалачки млади нараштај. *Кост. Л.*

пòштовāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од поштовати (се).* **2.** *који изражава поштовање, који је знак поштовања.* — Кад је долазио међу њих, настала би поштована шутња. *Михољ.* **3.** *као формула учтивости у усменом или писменом обраћању, достојан, вредан поштовања*: (много) поштовани (друже, пријатељу и сл.).

пòштовàнӣк, -и́ка м необ. *онај којему се исказује поштовање, који је вредан, достојан поштовања.* — Та пјесма вријеђа часну кочијашку одору и оне поштованике који је носе. *Креш.*

пòштовāње и **пòштовàње** с **1.** *гл. им. од поштовати (се).* **2.** *поздрав при сусрету или растанку с ким.*

Изр. с (дубоким, највећим) поштовањем заст. *учтива формула при завршетку писма.*

пòштоватељ м = поштовалац. *И-Б Рј.*

пòштоватељица, пòштоватељица и **пòштователька** ж *женска особа поштоватељ.*

пòштовати, пòштујēм и **пòштовати**, -штујēм сврш. и несврш. **1.** *осетити, осећати и показ(ив)ати поштовање према коме, чему, поступити, поступати према коме, чему с поштовањем, с признањем, ценити, уважавати.* — Он кума не поштује. *Вес.* Снага је младости . . . поштовати откриће. *Уј.* Уредник се држао начела да треба, што је могућно више, поштовати текст и навике самих песника. *Ант. 2.* **2.** *почастити.* — Пуница их лијепо причекала, поштовали, дјевојке им дали. *НПХ.*

~ **се 1.** *повр.* — Ко хоће да га други људи поштују, ваља најприје сам да се поштује. *Н. посл. Вук.* **2.** *уз. повр.*

пòштовāч, -а́ча м *поштовалац.* — Поштовачи певачке вештине нашег милог госта приволеше га да се још једном дâ чути. *М 1867.* Нарочито ваља истакнути да је он поштовач Платонове филозофије. *Водн.*

пòштовнӣ, -ā, -ō заст. *в. поштански.* — Није на њем [писму] било биљеге поштовне. *Шен.*

пòштògод прил. *понешто.* — Они су се опет на њега тужили . . . да хоће да накачи поштогод или чак и дваред да наплати. *Срем.* Зауздани су поштогод и чиновници; неки су и уклоњени. *Павл.*

пòштòкавити, -ӣм сврш. *учинити штокавцем.*

~ **се** *постати штокавац, почети говорити као штокавац.* — Има, на жалост, чакаваца који су се сасвим поштокавили. *Наз.*

пòштòноша м *поштар (2).* — Цртеж . . . приказује шлеског поштоношу из XVI века. *Б 1957.*

пòштрапати и **пòштрàпати**, -ām ређе пòштрапљēм и **пòштрапити**, -пӣм сврш. = поштрцати *полити капљицама какве течности, пошкропити, попрскати.* — О, класје моје испод голих брда, мој црни хљебе, крвљу поштрапани . . . ко ли ми те брани од гладних птица? *Шант.* А пучина сјајна, кô краљица снива у тканини иња, у боји олива, поштрапана врутком пламенога злата. *Крл.* Игуман га водом поштрапи. *Љуб.*

пòштр̏кати се, пòштр̏кām се и пòштр̏чēм се и **пòштр̀кати се**, -ām се и пòштрчēм се сврш. *разбећи се на разне стране бежећи испред обада, штркља (о говедима)*; исп. разобадати се. — Рекао бих да је био негда зато [стари град] сграђен да се у љето говеда утјеривају у њега да [се] не поштрчу. *Маж. М.*

пòштр̏куша ж покр. **1.** *крава која се музе, али нема млека или неће да га даје. Вук Рј.* **2.** *женска особа која се на све нећка. Вук Рј.*

пòштропòтати, -òпоћēм сврш. *мало заштропотати, произвести штропот.* — На улици поштропотала кола, па опет тишина. *Леск. Ј.*

пòштр̏цати, -ām и **пòштр̏цати**, пòштр̏цām сврш. = поштрапати. — Лице му је обраштено дугом, пустињачком, коврчавом брадом и поштрцано бојом. *Крл.* Прште боца у комаде, а вино . . . поштрца све унаоколо. *Ћоп.*

пòштуцати, -ām сврш. нем. *штуц(ов)ањем поткратити, поткресати.* — Како је то само симетрично поштуцано, ни једна длака не штрљи, дивота! *Бег.*

пòшћēње с *гл. им. од постити.*

пòшћēрка ж покр. *в. покћерка.* — Тада Михат две пошћерке викну да донесу кафу и ракију. *НП Вук.*

пòшугати се, -ām се сврш. *заразити (се) шугом све (сви) редом.* — Унђурски [су] ати пошугати, а јунаке куга поморила. *НПХ.*

пошу́лити се, пòшӯлӣм се сврш. покр. *пожурити се.* — Он се сада пошулио да се опаше и боље утврди. *Павл.*

пошумади́нити, -àдӣнӣм сврш. необ. *учинити Шумадинцем.* — Да ова моја цур-

чица није имала ... поштовања према своме оцу, бога ми, свих триестак хиљада дуката однесе ... какав пошумадињени гога ... од Тетово. *Ком.*

по̀шумити, -ӣм сврш. *засадити шумом.* — Прошле године је већ пошумљено 670 хектара. *Пол. 1958.* Ако се пошуми крај, створи тло, појави се много извора. *Бот.*

пошумљáвање с *гл. им. од пошумљавати.*

пошумљáвати, -ӯмљавӑм = пошумљивати *несврш. и уч. према пошумити.*

пошумљѝвање с *гл. им. од пошумљивати.*

пошумљѝвати, -ӯмљујем несврш. = пошумљавати.

пошумљѝвач, -áча м *онај који пошумљује тло.* — фиг. Ево шта је ... добротвор, пошумљивач глава! *Мар.*

пошýњити се, по̀шӯњӣм се сврш. *оборити главу постиђено, покуњити се, снуждити се.* — Ето тако је ... изгледао Моца после Јагодине ћушке. Пошуњи се ... па га нестаде. *Ад.*

пошýпљити се, по̀шӯпљӣм се сврш. *постати шупаљ.* — Како су јаки и бијели [зуби] а сви кано војници један до другога, а ниједан поцрнио ни пошупљио. *Ков. А.*

по̀шурити, -ӣм сврш. покр. **1.** *полити врелом водом.* **2.** *в. попрљити. Рј. А.*

по̀шурица ж (обично мн.) **1.** *ситна шала, пошалица, доскочица.* — Хоћемо ли доћи звиждама или ћемо одаламити неке добре шале и пошурице. *Уј.* Паланка ... успављује књижевне раднике ... Дух се троши у пошурицама и ћаскањима. *Прод.* **2.** *ситна ствар у кући, ситница.* — Јан је препоручио Годи шта јој ваља радити са разним пошурицама што је оставио у њихову ормару. *Дов.*

пошýрлије ж мн. *пошурица (2).* — Дај ми, газда ... два дуката да одем на вашар: 'оћу да купим неке пошурлије за кућу. *Вес.*

пошýтети, -тӣм, ијек. пошýтјети, (ретко ек.) сврш. *мало кратко време зашутети, заћутати.* — Пошути часак, мотрећи дјевојку без трептања, тада намигне објешењачки. *Дончић.* Тако и учини: пошутје, почека, али јој нико ништа не рече. *Сиј.*

пошутѝвати, -ӯтујем неодом. *несврш. и уч. према пошутети и пошутјети.* — Онда опет почео ... пошутивати. И што даље — све горе. *Коз. И.*

пошýтјети, -тӣм, ек. пошýтети.

по̀шушкати, -ӑм сврш. = пошуштати *изазвати тихи шум, мало зашушкати*; фиг. *задржати се мало каквим радом.* — Њима се ондје [у винограду] разбуђују старе навике, па не би могли одољети да не пошушкају ... око поваљене лозе или око увенуле гране. *Цар Е.*

пошушкѝвати, -ӯшкујем *несврш. и уч. према пошушкати.* — Пошушкује кукуруз о боковима брежуљака. *Гор.*

пошуштáвати, -ӯштāвӑм = пошуштивати *несврш. и уч. према пошуштати.*

пошýштати, -тӣм сврш. = пошушкати.

пошуштѝвати, -ӯштујем несврш. = пошуштавати. — Поток у близини пошуштиваше, слазећи преко камења. *Куш.*

пра̀, прӗ ж (дат. прӣ, ак. прӯ, инстр. прӧм) заст. *парба, парница, распра.* — Хуцкао је на мене и крамарску штенад загребачку те дигоше снова на мене пру. *Шен.*

пра- *као први део сложеница значи* **1.** *почетни, првобитни, исконски ступањ чега, највећу старину чега*: праатмосфера, праћелија, прајезик, прадомовина, прасловенски. **2.** *сродство у трећем колену према узлазној или силазној линији*: прабаба, прадед, праунук, праунука.

пра̀баба и **пра̀баба** ж *бабина или дедова мајка.*

пра̀бележнӣк, ијек. пра̀биљежнӣк, м ист. *онај који је водио записник сабора у Хрватској, чувао печат државе и бана, кључ архива и вршио судску власт, протонотар.* — Корнел је ... унук мрког и напраситог банског прабиљежника Матеја. *Наз.*

пра̀биљежнӣк, ек. пра̀бележнӣк.

пра̀бӣљка ж бот. *једноћелична биљка, самостална или у заједници* Protophyta. *Деан. Рј.*

пра̀бӣће с *исконско, првобитно биће.* — [То] је големо прабиће ... из којега дијељењем настају сва бића. *Баз.*

прабичáши м мн. (јд. прабӣчāш, -áша) зоол. *врста праживотиња. Финк.*

пра̀в, -а, -о (одр. пра̀вӣ, -ā, -ō; каткад појачано: прав правцат, прав правцит, прав здрав; прави правцати) **1. а.** *раван, несавијен, неискривљен.* — Право се дрво по половици цијепа. *Н. посл. Вук.* Станојло беше човек висок, прав кô свећа, крупан и снажан. *Вес.* Мој је живот тек у правој црти. *Уј.* Коса је била подељена тачно на средини правим раздељком. *Ћос. Б.* **б.** *који није таласаст*: ~ коса. *Р-К Реч.* **2.** фиг. **а.** *који нема кривице, невин, недужан.* — На све стране, веле, жбири и уходе, те може чо'ек прав правцит заглавит'. *Мат.* Турци ... ухвате га права-здрава и вежу му руке наопако. *Павл.* Немој, мама, плакати ... и немој обијати прагове и молити којекога; ја сам прав и ништа ми неће бити. *Андр. И.* **б.** *који је без мане, исправан, поштен, честит.* — Сједио овај или онај у варошкој

кући, само да је прав. *Шен.* Бивши француски посланик у Бечу ... један ретко прав и добар човек ... *Јов. Ј.* **в.** покр. *који је по вољи, мио, угодан.* — Ти већ знаш ред. Види се да си у доброј кући била. Ради увек тако па ћеш ми бити права. *Вес.* Ако сам ти прав, оче, да се окумимо! *Лаз. Л.* **3.** *који доиста јест, који одговара стварности, стваран, збиљски, истински*: право стање ствари. — Моје нежно осјећање није било само обична симпатија — пријатељство, него права љубав. *Леск. Ј.* Премда је већ двадесетак година живео у варошици, остао је још увек права правцата сељачина. *Маш.* Убрзо показаше своје право лице. *Ћоп.* **4.** *онакав какав треба да буде.* — Исјећ' ћемо све српске кнезове ... и кметове и попове, само луду ћецу оставити, пак ће оно права бити раја. *НП Вук.* Ти си само трећина правог човјека. *Козарч.* **5.** *који одговара приликама, времену, ситуацији, жељама, способностима чијим, погодан*: стићи у право време, извести на прави пут. — Треба му знати прићи ... с праве стране. *Козарч.* Бајкић доби времена да се прихвати правог посла. *Ћос. Б.* Ако сте икада употребили праву ријеч на правоме мјесту, било је то у вашем првом ... проглasу. *Крл.* **6.** *који нешто значи или представља непосредно у ужем смислу, у основној реализацији*: прави разломак, прави објекат, прави кутњаци, права ребра итд.

пра̀ва ж мат. *равна, права црта, линија, правац.* — Једна мисао, изненадна као муња, сину му кроз главу и подиже га са клупе: »Те две праве су паралелне!« *Мил.*

пра́ва ж нар. *право, правда, правица.* — А агама што је стара права, нека кмети по усјеву дају. *Март.* Добили смо нову праву и слободу. *Ад.* Видиш сам како је: друго вријеме, друга пра́ва, па и друга судија. *Андр. И.*

пра́вац, -вца м **а.** *онај који каже праву истину.* — Да видимо јеси ли правац или лажац. *Шен.* **б.** *невин човек. Вук Рј.*

пра̀вац, -вца м **1. а.** *замишљена равна линија која је управљена према циљу кретања.* — Тумарах дуго без правца и пута. *Ил.* У планини, која се тресла и била тамна, изгубише правац. *Пер.* фиг. Марин [је] видно обрадован што се разговор свео тим правцем. *Цар Е.* **б.** *место, страна куда се неко упутио, смер.* — Настојник манастира је побјегао у непознатом правцу. *Чол.* **в.** *замишљена линија или пут који спаја полазиште и циљ.* — Кренемо у сусрет наших пролетерских бригада, за које смо претпостављали да се с Врховним штабом налазе на правцу Фоча—Прозор. *Чол.* **2.** фиг. **а.** *пут развитка, ток, смер каквог деловања, какве радње, појаве и сл.* — Много је писано о Бранковим претходницима ... и утицају народне књижевности на правац његова певања. *Прод.* Да Остап није пустио старца ... попао би главни правац романа можда другим путем. *Крањч. Стј.* **б.** *схватање, погледи, став људи (књижевника, уметника, филозофа и др.) повезаних истим идејама, циљевима и методама рада и њихова делатност.* — Сад реални правац влада и у песми и у приповеци. *Срем.* Ученици петога разреда гимназије тешко могу правилно схватити и оцијенити књижевне правце и књижевне школе. *Лит. 1957.* Услед сталног развоја савремене психологије мучно је дати какав одређенији преглед њених праваца. *Псих.* **3.** мат. *најкраћа линија која спаја две тачке у равнини.* **4.** покр. *прав, раван, велики нож. Вук Рј.*

Изр. на ~ *равно, право, правце*; правцем на, у правцу (чега) *према*; одредити ~ чему *усмерити што*; у оба правца *тамо и овамо, тамо и натрag*; у том правцу *у том смислу.* — У његовој свијести владала је у том правцу голема празнина и провалија. *Јонке.*; узети добар (рђав), ~, поћи, ударити добрим (рђавим) правцем *повољно, неповољно се развијати.*

пра̀ва̄ш, -а́ша м ист. *припадник, присталица Странке права.* — Волео је ту земљу са стотину лица овај старчевићанац и праваш [Матош] најчистијег кова. *Михиз.*

пра̀ва̄шкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на праваше.* — Клањац је ... стара кула правашке опозиције. *Матош.*

права́штво с пол. и ист. *политичка струја, идеологија у Хрватској у другој половини 19. ст., и идеологија Странке права.*

пра̂вда ж **1. а.** *друштвено стање у којем сваки добива оно што му по закону припада, правица*; супр. неправда, кривда. — Правда заповеда: не чини другоме оно што не желиш да се теби чини. *Петрон.* Завладат ће чиста љубав, братство људи и апсолутна правда. *Уј.* **б.** *оно што коме припада према заслузи.* — Од њега [критичара] се тражи да разуме свакога писца ... да сваком ода правду. *Поп. Б.* **в.** *праведност.* — Узалуд се позивао на правду. *Јонке.* **г.** *право суђења и област, делокруг на који се простире то право, правосуђе.* — Једва некако јавим дописницом у Загреб да сам у »рукама правде«. *Матош.* Латити се жезла да се примире најгоре распре, да се уреди расклимана правда. *Шен.* **2. а.** *парба, парница, распра, процес.* — Ако кадгод будеш имао какву правду ... само пошаљи човјека ... везиру у Цариград па не води бриге! *Кост. Л.* Имао [је] ... да при суду на великој правди заступа оца. *Леск. Ј.* **б.** *свађа, кавга, препирка, размирица.* — Лакше, попе, куд

си загазио? ... кâ да с' богом правду започео. *Њег.* Мало те није опет настала вика и правда. *Ђал.* **3.** *невиност, недужност.* — Сједи дјечарац од десет година, са плавим очима правде. *Уј.* **4.** *истина.* — Дјеца, будале и пијани правду говоре. *Н. посл. Вук.*

Изр. давати (делити, кројити, осецати, судити, вршити) правду *судити, пресуђивати, доносити пресуду*; извршити правду над ким *смакнути, убити кога по пресуди*; на правди (бога), на божју правду *невино, без кривице*; по правди *онако како је право, како правди одговара, заправо, стварно.*

пр̑авдā̏ње с *гл. им. од* правдати (*се*).

пр̑авдати, -ā̏м несврш. **1.** (кога) *доказивати чију праведност или невиност, бранити (кога или што) од приговора, објашњавати чији поступак и сл.* — Жупник је ... једном морао да га правда и извињава што је увредио једног конзуларног чиновника. *Андр. И.* Наравно, то је морао да правда стратегијским разлозима. *КН 1955.* **2.** књиг. *доказивати документима приходе и расходе*: ~ трошкове.

~ **се 1.** *повр. према* правдати (*1*). — Овако се морао [Вук] правдати за множину појединих ријечи. *Јаг.* Командант воза је покушавао да му се правда, али га генерал није ни слушао. *Нуш.* **2.** уз. повр. **а.** *свађати се, препирати се с неким.* — Ја не волим ... да погађам послугу и да се с њом правдам. *Петр. В.* Газда се затим дебелу уру правда с неким. *Дук.* **б.** *парничити се.* — Ишли [су] у општину или на суд да се ондје правдају. *Том.* У посједовним парницама ... се Загорац обично правда без помоћи одвјетника. *Мј. 1936.*

пр̑авдā̏ч, -а́ча и **пр̑авдацијa** м пеј. *онај који се радо правда, који се често парничи, свадљивац, свађалица.* — Премда он није ни каматар ни правдач, а поштене је бесједе, ипак биће их који ће се у себи наслађивати злу што га снађе. *Кип.* Међу лихварима, ... и правдацијама осјетише они потребу да се један другом приближе. *Бег.*

пр̑авдā̏ш, -а́ша м *правдач, правдацијa.* — Клијенти су му ... велики правдаши. *Шен.* Стражари убрзо раскрсте правдаше, а жену притворе, разазнав накратко да је крива свађи. *Буд.*

правдáштво с *особина онога који се радо правда.* — [Писац] истиче правдаштво Атењана. *Баз.* Пред вама се разоткрива све правдаштво, сва злоба и зла крв људи. *Креш.*

пр̑авдин, -а, -о *који се односи на правду, који припада правди.* — Борили [смо] се мушки на правдиној страни. *Митр.*

правдȉчина м и ж нар. *правдаш.* — Ко те верма што си правдичина! *Рад. Д.*

правдознáнац, -нца м заст. *стручњак у правној науци, правник.* — Бијаше присједник банског стола; то му је било право мјесто, јер је вјешт правдознанац. *Шен.*

правдознáнство с заст. *правна знаност, наука о праву.*

правдȍљубац, -упца м *онај који правду воли, који правду брани.* — Између себе изберу по три најразумнија ... који су у народу као правдољупци познати. *Нен. М.*

правдољȕбив, -а, -о *који воли, који брани правду.* — Борећи се за ... свој храбри народ, правдољубиви пиперски витез Јоле Пилетић истиче се ... у свом племену. *Вујач.*

правдољȕбивōст, -ости ж *особина онога који је правдољубив.* — Разумљиво је да је ... Томино приповиједање уза сву прирођену правдољубивост и истинољубивост често доста обојено. *Комб.*

правдȍљȕбље с *љубав према правди.* — Сељаци га волјели ради његова правдољубља. *Леск. Ј.*

правдȍслов м заст. *правник.* — Многи су ... правдослови ... већ увелике ишли по судовима ... писали жалбе. *Шапч.*

пр̑а̄ведан, -дна, -дно **1.** *који је основан на правди, који је у складу с правдом, који се збива по правди, правичан.* — Покушат ћу срећу ... да обраним ... ствар праведну. *Бог.* У нашем праведном народноослободилачком рату ... учествује велики дио омладине наших народа. *Зог.* **2.** *који ради по правди, исправан.* — Говори да се не треба бојати буне учених људи, ако је државна управа праведна. *Прод.* **3.** *који се оснива на стварним разлозима, оправдан.* — Наш је цар примио вијест ... пун праведног огорчења. *Јонке.* **4.** *невин, недужан.* — Косово тужно ... још жедни за крвљу непријатељском, коју тражи праведна крв Лазарева и Обилићева. *Дом.* **5.** *који живи по начелима религиозног морала, који је без греха, побожан.* — Он зна како треба живети — пример му је у томе праведни Јов. *Ранк.*

правȅдљив, -а, -о *праведан, правдољубив.*

правȅдљивōст, -ости ж *својство онога који је праведљив.* — Напомињем ти узгред да видиш само психологију и праведљивост нашега народа. *Јак.*

пр̑а̄веднӣк м **1.** *онај који се у својим поступцима држи начела праведности и поштења.* — Он се пита: ко је у ствари срећнији ... праведник или насилник? *Јов. С.* фиг. Само критичан дух је праведник. *Матош.* **2.** *онај који живи у складу са моралним прописима какве религије.* — Кад праведник остави своје тело ... он ће видети где је овде стварао себи рај. *Нед.*

Изр. спавати сном праведника *мирно, спокојно, без гриже савести спавати.*

пра̏веднӣков, -а, -о *који припада праведнику.*

пра̏ведница ж *жена праведник.*

пра̏веднички, -ā, -ō *који се односи на праведнике.* — Заспао би и захркао би кир-Герас мирно, тихо и задовољно као ... свака праведничка душа која нема греха. *Срем.*

пра̏веднӣштво с *тежња за правдом; својство онога који је праведан.* — Одједном га је спопало праведништво. *Божић.*

пра̏ведно прил. **1.** *с правом, по правди.* — Душа целе светске историје, може се праведно тврдити, јесте историја тих [великих] људи. *Кнеж. Б.* **2.** покр. *истинито, по истини.* — Праведно да ти кажем. *Вук.*

пра̏ведно̄ст, -ости ж *особина онога који је праведан, врлина која се испољава у поштовању туђих права као својих сопствених; сагласност људских односа и поступака према захтевима морала и правде.* — Почела је да кује партизане у звијезде због њихове праведности. *Чол.*

пра̏вēк, ијек. пра̏вијек, м *најстарије доба, највећа старина.* — И онде — у правијеку — љуљао се етерни мистериј. *Крањч. С.*

пра̏векōван, -вна, -вно, ијек. пра̏вјекōван, и **пра̏вечан,** -чна, -чно, ијек. пра̏вјечан *који се односи на правек, који потиче из правека.* — Правјечна је маса сад ме затрпала. *Матош.* Сада трнеш звијезду правјековну. *Наз.*

пра̏вијек, ек. пра̏вēк.

пра̏вӣлан, -лна, -лно **1.** *који се оснива на правилима, који је у складу с правилима, који се изводи по правилу:* ~ изговор, ~ промена. **2. а.** *који одговара стварности, истинит, тачан, исправан.* — Он није био човек од науке, али је био ... пун природне свежине и правилних погледа на сваку ствар. *Вес.* Претпоставка [да ће непријатељ одмах напасти] је правилна. *Дед. В.* **б.** *такав какав треба да буде, који одговара стварним потребама, прави, добар.* — Огромна неједнакост у имућству не подстиче Доситеја да тражи ... правилнији распоред добара. *Прод.* **3. а.** *који задовољава правила пропорције и симетрије.* — Ремење ... је везало ... зглобове тако да се рељефно истицала коштуњава, добро моделирана правилна нога. *Крл.* Висарион је био висок, стасит човек, широких правилних рамена. *Поп.* **б.** *подједнак, равномеран, уједначен, ритмичан:* ~ ударање срца, ~ рима. **4.** заст. *редован, редовит, регуларан.* — Осим правилне хрватске војске војевало је преко 30 хиљада хрватских добровољаца. *Старч.* **5.** *који је у складу с утврђеним захтевима, добар.* — Писцу недостаје оно нежније критичко осећање ... које имају углађенији и правилнији писци. *Поп. Б.*

пра̏вӣлеђа с мн. нар. *старе књиге, књиге старозавете.* — Али право правилеђа кажу. *Вук Рј.*

пра̏вилӣк и **пра̏вӣлнӣк** м *правила или прописи о начину како се имају вршити неки послови; књига која садржи таква правила:* тарифни ~.

пра̏вӣлно прил. *на правилан начин, онако како треба, исправно.* — Рекао си, и ја сам ту дужност — мораш признати! — правилно схватила. *Донч.* Је ли било правилно што смо стрељали Гвоздена? *Поп. Д.*

пра̏вӣлно̄ст, -ости ж *својство онога што је правилно.* — Правилност књижевног језика — истицала је код Вука из правилности народног језика. *Бел.*

пра̏вило с **1. а.** *одредба, пропис о организацији, начину рада, односима међу људима и сл.* — Ово правило кршио је сам владика, који је ћутке прелазио преко старог реда. *Чипл.* Познавање правила службе и присутност духа значе у рату све. *Јонке.* **б.** (обично мн.) *збирка, зборник каквих прописа, уредаба који одређују начин и поступак у чему:* правила игре, правила рвања, правила за турнире. **2.** *сталан, чврст, непроменљив, узајаман однос каквих појава, у коме се испољава одређена законитост:* граматичко ~, ~ аритметике.

Изр. златно ~ *основно битно, најважније правило;* морско ~ *никакво, немогуће правило.* — Што мушкарци могу да пуше, а ми као не? По коме то морском правилу? ... говори учена девојка. *Дом.*; Питагорино ~ мат. *правило да је квадрат над хипотенузом правоуглог троугла једнак збиру квадрата над катетама;* по правилу, у правилу *обично, редовно;* ~ десне руке физ. *правило којим се одређује смер индуковане струје;* ~ тројно мат. *израчунавање непознатог члана у сразмери у којој су нам позната три члана.*

пра̏вӣлце с *дем. од правило.* — Све му је падало на памет, али једно правилце, некако из среде, баш ни ударити. *Шапч.*

правитељскӣ и **правитељствеӣн,** -ā, -ō заст. *који се односи на правитељство.* — Знаш, он ми је од правитељских коња. *Лаз. Л.* Кушиња смо виђали као сталног уредника правитељствених ... листова. *Скерл.*

правитељство с рус. заст. *управа, влада.* — Туже [се], кнеже, на намете и на правитељство које је, веле, сасвим као што бјеше под Млечићем! *Мат.*

пра̀вити, -ӣм несврш. **1. а.** *чинити, градити, израђивати, производити, стварати, творити нешто.* — Чула је да правим стихове. *Матош.* Шију се чак кошуље за рањенике, цепају се чаршави и праве завоји. *Дед. В.* **б.** *образовати, формирати, обликовати.* — Већина настави да прави ред на улици, пред капијом. *Ћос. Б.* Кланац је на свом доњем крају правио с ушћем ... пољаницу нанесене земље. *Наз.* **в.** *спремати, приправљати, готовити.* — Тамо су се свињари и говедари дневно склањали и правили ужину. *Коз. Ј.* Нисам хтела да вам правим чај: да вас сувише узрујава. *Цар М.* **г.** вулг. *стварати децу.* — Овој кући је судбина одредила да слуге децу праве. *Ћос. Д.* **2.** *бавити се чим, радити, вршити какву активност.* — Ја поваздан сједим у радионици, ни за шта се не прихватам ... нико ништа не прави. *ЛМС 1951.* **3.** *у вези с неким категоријама именица које значе радњу или резултат радње, какав покрет, какву меру или количину значи: чинити, вршити, свршавати, изводити, испуњавати:* ~ аферу, ~ алузију, ~ буку (галаму, ларму), ~ чуда, ~ изгреде, ~ демонстрације, (манифестације, овације), ~ дугове (трошкове), ~ компромисе (мир, уговор), ~ обрачун, ~ планове, ~ познанства, ~ пробе, ~ посете, ~ прве кораке, ~ брзе покрете, ~ сто обртаја у минути, ~ десет километара на сат итд. **4.** *довдити у какво стање или положај, претварати, преобраћати (кога чим, каквим, с ким што, од кога, од чега што).* — То га је бесомучним правило. *Срем.* Помислио би да се ово с њим прави спрдња. *Богдан.* Не правите од јела култ. *Краљч. Стј.* Тај човјек ... прави од себе идиота. *Јонке.* **5.** заст. *управљати, упућивати у неком правцу.* — На све стране тури перјанике, на сердаре и војводе вјерне. Првог прави родитељу Мирку. *Март.* **6.** покр. *говорити, казивати.* — Што је бане у књизи правио? *НПХ.* Кнез цетињски мир с Турчином свеза. Тако прави поплашена мома и губи се у досјету свому. *Март.*

Изр. ~ испод себе *вршити нужду у постељи.*

~ **се 1.** *давати себи својства која не одговарају стварности.* — Мија пољар ... забављa цуру, прави се сила. *Сек.* Дрзнуо [се] ... да се прави важан с пиштољима у џепу. *Франг.* **2.** *претварати се.* — Ту [на вашару] је било ... оних што су се правили да су слепи и сакати, а нису били. *Вес.* Ја сам се правио као да то уопће не опажам. *Креш.*

Изр. прави се луд (Енглез, Тоша) *влада се као да га се нешто не тиче;* ~ се невешт (светац, шерет) *давати себи какав изглед у циљу да се ко обмане, доведе у забуну;* ~ се важан *давати себи већу важност него што одговара у стварности.*

пра̀вић м зоол. *врста рибе* Mugil capito. *Бен. Рј.*

пра̀вица и **правӣца** ж **1.** *правда (1).* — Сељачки вођа Губец ... био је примјер борца за народ, за правицу. *Ћоп.* Кривотвори новце и краде коње докле га не ухвати правица. *Ков. А.* **2.** (обично у мн.) *повластица законом зајамчена, право.* — Зар се тако поштивају наше правице! *М-О.* Порта се обвезала да дâ Србима извесне правице и независну унутрашњу управу. *Гавр.* **3.** *праведност, невиност.* — Не разуме судије ни осуду, толико је уверен у своју правицу. *Јевт.*

Изр. давати (делити, кројити, вршити) правицу *в. уз правда (изр.);* имати правицу *имати право, говорити истину.* — Да, да, једри добро — потврди шјора Виторија. — Хм! Имаш правицу, предомисли се шјор Менего. *Ћип.*

пра̀вичан, -чна, -чно *праведан (1—3).* — Сва та славна племена буду уништена зато јер су бранила шта је право и правично. *Шен.* Други тешише своју ... децу да ће их дати у другу школу, тамо где су бољи и правичнији професори. *Срем.* У кући нико не хте примити тако неопростиви злочин на себе, и тако паде правична сумња на Жужу. *Јакш. Ђ.*

пра̀вично прил. **1.** *праведно, према заслузи.* — Пошто је оштро, али правично окарактерисао Милошево држање, Вук му даје корисне савете за управљање земљом. *Прод.* **2.** *истинито, онако како јесте.* — Право мени и правично кажи. *НПХ.*

пра̀вичнӧст, -ости ж *својство онога који је правичан, праведност.* — [Стрицу] нема равна у краљевству по правичности. *Нед.*

пра̀вјекӧван, -вна, -вно, ек. пра̀векӧван.

пра̀вјечан, -чна, -чно, ек. пра̀вечан.

пра̀вљати, -ā̄м несврш. покр. *в. правити (б).* — Видите — рече изнемоглим гласом — да вам прављам, не бисте вировали. *Ћип.*

пра̀вљӗње с *гл. им. од правити (се).*

пра̀внӣ, -ā̄, -ō̄ **1.** *који се односи на право, који је у вези с правом:* Архив за правне и друштвене науке. — И до смрти своје овај ће станар сипати правне ријечи које ће покупити по различитим службеним мјестима. *Краљч. Стј.* **2.** *који се оснива на праву, који изражава прописе или норме права.* — Са ширењем кршћанства текле су упоредо ... и фрaначке правне и уставне идеје. *Мј. 1926.* Зеленаши и шпекуланти подметали су сељацима текстове обавеза које ови или нису разумевали, или ... нису били свесни тежине њихових правних последица. *Глиг.*

Изр. ~ лек *в. уз лек* (*изр.*); ~ лице, ~ особа *в. уз лице* (*изр.*).

прáвнӣк м **1.** *стручњак за правне послове.* — Фирма не смије изгубити. Пријатељу мој, зато су ту правници, параграфи, тужбе. *Сим.* **2.** *студент правнога факултета.* — Поставши од правника медицинар, и од медицинара архитекта, нанизао је ... тридесет семестара без иједног испита. *Дуч.*

прáвница ж *жена правник.*

прáвничкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на правнике.* — Он се игра лажном слаткоречивошћу правничке дијалектике. *Богдан.* **2.** *правни* (*1*). — Ђуро [је] управо Вери за вољу напустио правнички факултет. *Нех.*

прáвнички прил. *као правник, на начин правника.* — Протонотар је говорио мирно, правнички. *Нех.*

прáвнӣштво с **1.** *правна наука, наука о праву.* — Српском правништву није, изгледа, сметало то неуставно стање законодавства о акционарским друштвима. *Арх. 1926.* **2.** зб. *правници.*

прáвно прил. *у смислу права.* — Посве [је] логично да се уплате поклапају с опцијама, односно улажењем у власништво, да се правно изразим. *Сим.*

правно- *као први део сложенице значи: који одговара у свему праву, који је у складу са правом*: правнодруштвени, правнофармалистички и сл.

правнòснāжан и **прáвноспāжан**, -жна, -жно = правоснажан *који има, који је добио законско право, законску снагу, правомоћан, извршан*: ~ решење. — Нема ли тужиочевог приједлога и правноснажне оптужбе за дјело ... нема ни мјеста ... пресуди. *Мј. 1936.*

правноснáжнōст, -ости ж *својство или стање онога што је правноснажно, правно.*

прáво прил. **1. а.** *правце, у правој линији, равно.* — [Гледа] право у очи онима који су му били најближи. *Андр. И.* **б.** *усправно.* — Само по једно мушко и женско од млађих остану, стоје ту као свећа право и очекују заповести. *Срем.* **в.** *изравно, непосредно, директно.* — Оштрим и брзим корацима оде право на јахалиште. *Киш.* **2.** *како одговара праву, правди, по правди, праведно, правично.* — Колико је право, онолико и дај. *Чол.* **3.** *како одговара истини, стварности, истинито, тачно.* — Та обитељ дошла је у Јасново, нитко није право знао откуда. *Кум.* Хоће ли отац да ме жени ове јесени? Не знам под право, али би' рекô да 'оће. *Вес.* **4.** *како треба, исправно.* — Стари смо обадвоје, правије је да ти мени прекрстиш руке. *Радул.* **5.** *како одговара чијој жељи, по вољи.* — Све му је право; никад се ни на што не тужи. *Наз.* **6.** *управо, баш.* — Нитко не зна кад се роди — можда право оног сата. *Крањч. С.* **7.** *доиста, заиста.* — Да, право, Омере, донеси госту једну наргилу! *Јакш. Б.* **8.** *сасвим, посве.* — Још нијесу право ни посљедњи звуци у зраку замрли, ал' кô да си длаком окренуо, оживи све село. *Горд.*

Изр. имаш (имате) ~, ~ велиш (велите) *тачно говориш* (*говорите*), *мислиш* (*мислите*), *радиш* (*радите*); ~ му (им) је, ~ му (им) било *тако му* (*им*) *и треба.*

прáво с **1. а.** (у објективном смислу) *општа, потребном гаранцијом зајамчена правила која уређују животне односе међу људима и према заједници и изражавају вољу владајуће класе*: римско ~, буржоаско ~, социјалистичко ~. **б.** (у субјективном смислу) *оно што припада појединцу на основу одредаба стварних, објективних правних прописа*: ауторско ~, бирачко ~, грађанско ~, станарско ~, ~ на социјално осигурање, ~ на рад, ~ на школовање. **2.** *скуп закона и прописа који се односе на какву грану државног уређења, јавног живота или друштвене делатности*: буџетско ~, кривично ~, менично ~, наследно ~, поморско ~, трговачко ~, управно ~, уставно ~. **3.** (обично мн.) *скуп овлашћења, скуп стечених повластица.* — Зато је ... Чесима свечано признао њихова хисторијска права. *ОП 2.* **4. а.** *власт да се могу вршити државна дела, да се може располагати каквим стварима.* — Браћа њена од стричева почну полагати право на то имање. *Дом.* **б.** *могућност, слобода деловања, поступања, владања чиме.* — Проће она међу мушкарцима ... смијешећи се свима као и љубазно препуштајући свакоме право да се наслађује љепотом њезина стаса. *Крањч. Стј.* **5.** *предност, преимућство које припада коме према друштвеном положају, годинама старости и сл.* — За све се сложише, само за девера никако, јер то је право било право младенаца. *Срем.* **6.** *исправа или докумен(а)т којим се стиче каква повластица.* — Чича Јордан је имао и механско право, право да точи и крчми пиће. *Срем.* **7.** *правда.* — Они ће вам судити и кројити право. *Шен.* **8.** *правне науке.* — Кватерник је изучио право. *Нех.*

Изр. бити у праву *имати право*; *в. уз прáво* (*изр.*); добити, стећи грађанско ~, ~ грађанства а) *добити, ступити у сва права која има грађанин неке земље*; б) *стећи опште признање*; *бити усвојен, примљен*; *почети се употребљавати.* — Нове мисли стекле [су] у нашој литератури грађанско право. *Марј. М.* Свет се напослетку навикне на те речи, и оне временом стекну право грађанства. *Нед.*; крепосно ~ ист. *право великопоседника или спахије у бившој царистичкој Русији да располаже личношћу,*

радом и имовином сељака који живе на њиховом имању; по праву *законски*; ~ азила *в. под азил (изр.)*; ~ вета *право појединца или државе да може својим гласом онемогућити доношење и извршење какве одлуке*; ~ гласа (активно) *право грађанина да на изборима може гласати*; ~ гласа (пасивно) *право грађанина да на изборима може бити изабран*; ~ јачег, ~ песнице *употреба силе да би се коме што узело на што се полаже право*; ~ самоодређења, самоопредељења *начело међународне политике да сваки народ има право сам да одлучи у којој држави жели живети или да жели основати сопствену државу*; ~ својине *потпуна правна власт над чиме*; с (пуним) правом, с пуно права *оправдано*; часна права *права која ужива сваки пунолетни грађанин док није осуђиван*; школа с правом јавности ист. *приватна школа којој се признају сва права јавне школе.*

правобра̀нилац, -иоца м *онај чији је позив да пред судом заступа и брани некога, адвокат.*

Изр. јавни ~ *орган који заступа друштвене установе и предузећа у њиховим имовинскоправним односима.*

правобра̀нилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на правобраниоце.*

правобра̀нилаштво с *надлештво које у правним споровима заступа друштвене или државне интересе*: јавно ~.

правобра̀нитељ м *правобранилац.* — Притрча господин капетан, правобранитељ, сва власт. *Франг.*

правоваљ̀ан, -а́на, -а́но *који има пуну законску ваљаност*; исп. правомоћан, правоснажан. — Таква је присега правоваљана. *Јонке.*

правоваљ̀ано прил. *на правоваљан начин, с пуном законском ваљаношћу.* — Ипак је Хрватска вољна ступити с Угарском у реалну унију, али тек онда кад Угарска правоваљано призна самосталност и неодвисност Хрватске. *Шиш.*

правоваљ̀ан̄ост и **правоваљ̀а́н̄ост,** -ости ж *својство, особина онога што је правоваљано.*

пра̀вовёран и **правòверан,** -рна, -рно, ијек. пра̀вовјёран и правòвјеран **1. а.** *који се строго придржава догме, прописа неке вере.* — Сваки правовјерни муслем ... клања најмање пет пута на дан. *Том.* **б.** *који припада вери за коју њени верници мисле да је једино права.* — Наши Приморци тргују са Грцима, паче са Сараценима, а то није нимало правовјерна чељад. *Шен.* А је ли само био правоверан, на свака је српска врата могао рупити и затражити конак и вечеру. *Сур.* **2.** *који се придржава каквог учења, каквих праваца, назора.* — Почевши као правоверни ученик Платонов, Аристотел после одступа од његовог учења. *ПИФ.* **3.** *који је прав, истинит, који није лажан.* — У патњи има само једна правовјерна филозофија. *Уј.* **4.** (у именичкој служби) *припадник, следбеник вере за коју њени верници мисле да је једино права*; *муслиман.* — Викао је гласно да је због таквих дошло време да правоверни не смеју главе да дигну. *Андр. И.*

правòверац, -ёрца, ијек. правòвјерац и **правовёрац,** -рца, ијек. правовјёрац, м *правоверник.*

правòвёрје, ијек. правòвјёрје, с *вера за коју њени припадници мисле да је једино права, право веровање.* — Ти дични стубе, ничим непоколебаног правоверја. *Нед.*

правòвёрка, ијек. правòвјёрка, ж *женска особа правоверац.*

правòвёрнӣк, ијек. правòвјёрнӣк, м *онај који се строго придржава догме, прописа какве вере*; *муслиман.* — Не позивље ли можда побожни мујезин своје правовјернике на молитву? *Андр. Н.*

правòвёрница, ијек. правòвјёрница, ж *женска особа правоверник.*

правòвёрничкӣ, -ā, -ō, ијек. правòвјёрничкӣ *који се односи на правоверника.*

правовёрнӧст, -ости, ијек. правовјёрност, ж *својство и стање онога који је правоверан.* — Она је осећала да хаџија ... тужан од правоверности, није способан за неки лом у кући. *Јевт.*

правòвёрскӣ, -ā, -ō, ијек. правòвјёрскӣ *који се односи на праву веру.*

правовјер-, ек. правовер-.

правòвремен, -а, -о *који одговара правом времену, који се догађа у право време, праводобан.* — Од њихових правовремених испорука зависи да ли ће мост бити готов до сајма. *Пол. 1959.*

правòвремено прил. *у право време, на време, праводобно.* — Сеоска стража није правовремено опазила [фашисте]. *Поп. Ј.* Кугла мора правовремено бити испуштена из руке. *Кугл.*

правòвременӧст, -ости ж *особина онога што је правовремено.*

правòдобан, -бна, -бно *који се догађа у право доба, правовремен.* — [Он] ће све те ситнице једноставно уредити некаквим праводобним трансакцијама. *Крл.*

правòдобно прил. *у право доба, правовремено.* — Законодавац [је] ... увијек у могућности да новонастала кривична дјела праводобно одреди новим законом. *Арх. 1947.*

пра̀водозёмци м мн. (јд. пра̀водозёмац, -мца) зоол. *четвороножни кичмењаци из*

карбона, слични даждевњаку, величине крокодила, изумрли у тријасу Stegocephali. *Терм. 4.*

правòдушан, -шна, -шно *поштен, праведан.* — Помоле ме да им ја одаберем намјешће новој цркви, јер ме цијењаху праводушна и побожна. *Љуб.*

правòдушнӣк м *праведник, поштењак.* — Тешко ти икад из њега човјека Хрвата и праводушника. *Павл.*

правоза́ступнӣк м *онај који заступа кога у његовим правним односима; адвокат.* — Ти су разлози углавном сродство по кумству са правозаступником. *Мј. 1926.* Положио [је] адвокатски испит и постао јавни правозаступник за варош Београд. *Ком.*

правоза́ступничкӣ, -ā, -ō *који се односи на правозаступнике.*

правоза́ступнӣштво с **1.** *звање правозаступника.* **2.** *вршење правозаступничког звања.* **3.** *правозаступници; скуп правозаступника.*

правозна́нац, -нца м заст. *стручњак у правним наукама, правник.* — Равнатељи банака намјештају с големим плаћама за правознанце хусаре који немају никаквих посебних знања. *Крањч. Стј.* Гледај шта раде ти правознанци, ти доктори права! *Мишк.*

правозна́нство с заст. *правна знаност, правне науке.* — Батина бијаше алфа и омега вашег правознанства и управљачке вјештине. *Том.*

пра̀вокā̀рцē прил. покр. *право, изравно.* — Бануо свети Николаја правокарце на гробље и сопће: — Градите звоник! *Јел.*

правòкрӣлци м мн. (јд. правòкрилац, -ӣлца) зоол. *род инсеката са два пара крила, од којих су предња знатно чвршћа и не крећу се при лету (богомољке, скакавци)* Orthoptera. *Терм. 4.*

пра̀вокӯтан и **правòкутан,** -тна, -тно = правоугаон *који има четири права кута, угла.* — Правокутна села имају тлоцрт у облику шаховске плоче, тј. улице им се сијеку под правим кутом. *ОГ.*

пра̀вокӯтнӣк и **правòкутнӣк** м геом. = правоугаоник *четворокут, четвороугао(ник) који има четири права кута, угла и по две супротне странице напоредне и једнаке.* — Огромни стари хан у облику правокутника био је пун као шип. *Андр. И.*

пра̀вокӯтно и **правòкутио** прил. *у облику правокутника, правоугаоника.* — Штап електрометра два пута [је] правокутно савијен. *Физ. 2.*

праволи́нӣјскӣ и **праволӣнӣјскӣ,** -ā, -ō **1.** *који је правих линија, који иде правом линијом:* ~ слика. — Ја не могу представити ... кретање које не би било ... ни криволинијско, ни праволинијско. *Петрон.* **2.** *који делује, који се развија једнаком мером на целој линији, који се не мења, сталан, уједначен.* — Тражити међу свим тим странкама ред, симетрију и ма какву врсту праволинијских односа, безизлазно је. *Уј.*

праволи́нӣјски и **праволӣнӣјски** прил. *правом линијом, стално, уједначено.* — Грушина драма расла је праволинијски и публика је ... имала сталан емотиван контакт са јунакињом. *КН 1958.*

правòљуб, -а, -о и **правòљубан,** -бна, -бно заст. *који воли право, правду, правдољубив.* — Био [је] човјек крепак, одлучан, осјечит, правољуб. *Павл.* Њезин брат Фридерик, поносити и правољубни војвода ... одбио је пољску круну. *В 1885.*

правољу̀бив, -а, -о *правдољубив, правољуб(ан).*

правољу̀бивōст, -ости ж и **правòљӯбље** с *својство онога који је правољубив, правдољубивост, правдољубље.* — Тај утисак ... годи нашем најобичнијем осећају правољубивости. *Богдан.* Изумљење тога јунаштва и правољубља спада међу заслуге данашњих републиканаца. *Старч.*

правòмоћан, -ћна, -ћно *који има законску моћ, прав(н)оснажан.* — Ипак је правомоћна већина успјела осујетити добру накану учитељеву. *О-А.* Осуда [је] постала правомоћна. *Јевт.*

правòмоћје с заст. *моћ, право суђења, надлежност, јурисдикција.* — Јужне жупе ... припадаху држави цјелокупне Хрватске, пошто се преко њих простираше правомоћје сплитске митрополије. *Павл.*

правòмоћнōст, -ости ж *ступање на снагу, извршност пресуде.* — Преведен [је] у робијашницу и стрпан у самицу да чека правомоћност осуде. *Чол.*

пра̀вопӣс м **1.** *правила за писање речи и за употребу реченичних знакова, ортографија:* етимолошки ~, фонетски ~. **2.** *начин писања.* — Правопис њихов још је несигуран. *Водн.*

правопи́сār, -ара м индив. *правописац.* — Ту интерпункцију што пристаје његову стилу неки би правописар морао изружити. *Шим. С.*

правопи́сац, -сца м *онај који пише, саставља правопис.*

пра̀вопӣснӣ, -ā, -ō *који се односи на правопис:* ~ проблем, ~ комисија, правописне грешке, ~ реформа, ~ правило.

пра̀ворēк, ијек. пра̀воријек, м заст. *судска пресуда.* — То је измицање пред

одговорношћу, страх пред праворијеком суда. *Крл.*

правòрек, -а, -о (ек. и ијек.) *који право говори.* — Сиромах може бити поштен, праворек. *Павл.*

праворѐчив, -а, -о, ијек. праворјѐчив *праворек.* — Нипошто [их] неће примити у крило једино праворјечиве цркве. *Шкреб.*

пра̀воријек, ек. пра̀ворѐк.

праворјѐчив, -а, -о, ек. праворѐчив.

правòслā̀ван и **пра̀вослā̀ван,** -вна, -вно **1.** (одр.) *који се односи на православље:* ~ црква, православни празници. **2.** *који исповеда источну хришћанску веру:* ~ народ, православни мисионари. **3.** (у именичкој служби, обично одр.) *припадник православне хришћанске вере.* — Полачек је страшан католик. — Као ја православан. *Игњ.*; *И-Б Рј.*

правосла̀вац, -вца м *припадник православне хришћанске вере.* — У његовој држави мирно су радили . . . и православци заједно с католицима. *Пов. 2.*

правòслā̀вка ж *припадница православне хришћанске вере.*

правòслављанин м заст. *в. православац.* — Господар Софра је необорив православљанин. *Игњ.*

правòслā̀вље и **пра̀вослā̀вље** с *источна хришћанска вера.*

пра̀вослṑван, -вна, -вно заст. *који се односи на право као науку, правни, правнички.* — Онда су била само два »одјеленија«: филозофско и правословно. *Шапч.* Сви правословни . . . и филозофски системи те Европе том су елементу потпуно страни. *Крл.*

Изр. ~ академија ист. *висока правна школа у Загребу до половине 19. ст., претеча данашњег Правног факултета.*

правòслṑвље и **пра̀вослṑвље** с заст. *право, правне науке.*

правòснā̀жан и **пра̀воснā̀жан,** -жна, -жно = правноснажан. — Првостепени суд изрекао [је] пресуду која није постала правоснажна. *Пол. 1958.*

правоснā̀жнōст, -ости ж *својство, особина онога што је правоснажно.*

пра̀вṑст, -ости ж *својство, особина онога који је прав.* — Истакоше се јасно ванредне црте карактера: истинољубивост, правост. *Сек.*

правостѐчен, -ѐна, -ѐно *који је стечен правим, поштеним радом.* — Ми ћемо . . . нашом правостеченом муком добавити други бродић. *Љуб.*

правòсȕднӣ и **пра̀восȕднӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на правосуђе.* — Дворски је судац . . . замјеник краљев у правосудним пословима. *Шиш.* **2.** заст. *који право, праведно суди.* — Карађорђе од сваке . . . нахије . . . заиште . . . најбољега и правосуднога човека . . . и свакога кривога даде оним људма те пресуде. *Нен. М.*

правòсуђе, правòсȕђе (пра̀восȕђе) с *организација и рад судова и судских органа на примени закона и прописа; скуп судских одлука.* — Не треба заборавити да је адвокатура орган правосуђа. *Б 1958.*

правòугао, -гла м мат. *в. правоугаоник.*

правòугаон, -а, -о = правокутан. — То је био правоугаон простор, сав од камена. *Андр. И.*

правоȕгаонӣк м мат. = правокутник. — А сасвим у позадини: таласасто пространство . . . као вода зелени правоугаоници детелине. *Ћос. Б.*

правòугласт, -а, -о *који има облик правоугла.* — Мушица [на пушци] је обично правоугласта или округла. *Стр.*

правòуглӣ, -ā, -ō = правокутан. — Ја не могу себи представити . . . троугао, који не би био ни правоугли, ни оштроугли, ни равнокрак, ни разностран. *Петрон.*

правоȕжитнӣк м заст. *уживалац неких права; плодоуживалац.* — Нијесу били сељаци . . . власници онога земљишта . . . већ само доживотни правоужитници. *Шиш.*

правоȕжитнӣштво с *стање онога који је правоужитник.* — Како сам често грдио свога оца и огорчавао му правоужитништво, а своју жену гњавио! *Јонке.*

пра̀воȕман и **правòȕман,** -мна, -мно *који правилно умује, мисли.* — Сократ [је] био . . . [посвађан] са својом мање правоумном субраћом. *Уј.*

пра̀воȕмно и **правòȕмно** прил. *правилно умујући, на уман начин.* — Један историчар енглеске књижевности правоумно утврђује да су безбројни тумачи Шекспира . . . често противуречни. *Богдан.*

пра̀воȕмнōст и **правòȕмнōст,** -ости ж *својство, особина онога који је правоуман.* — Дар је распоређен готово на целу народну масу, која показује доста духовне живости и правоумности. *Цвиј.*

пра̀вцатӣ, -ā, -ō (обично у вези: прави правцати) *прави, истински.* — Мислим да су моју сјену са великим свежњем на леђима држали за правцатог тата. *Шен.* Трештао је клавир . . . Прави правцати клавириста клатио се на столици. *Поп. Ј.* Негосав . . . стао му препоручивати своју препеченицу која у чаши игра као правцата суза. *Рад. Д.*

пра̀вцато (обично у вези: право правцато) прил. *право.* — Иде боље но ја и ти

. . . никад се не спотура, него право правцато. *Рист.*

пра̀вцӗ прил. **1. а.** *у равној црти, у правој линији, равно, право.* — Сунце стаде бити правце у теме. *Лаз. Л.* Звијери те отех што ти на пут паде којим се правце уз бријег дивни греде. *Комб.* **б.** *непосредно, директно, изравно.* — Истина делује правце као светлост. *Кнеж. Б.* [Јан је] отворен и подобан да разуме што је добро, што долази правце од срца. *Дов.* **2.** *право, без скретања, без задржавања.* — Није се зауставио с њима, но правце оде својој кући. *Вит.* Зато правце на Данајце ударимо сада. *М-И.*

пра̀вцитӣ и **пра̀вцӣтӣ,** -ā, -ō (најчешће у вези: прави правцити) *истински, прави.* — Врајла, брате, права правцита врајла! *Мил. В.*

пра̀вчаст, -а, -о *који има облик, смер правца.* — Слика приказује нам . . . један равни вал од правчастог извора валова. *Физ. 1.*

пра̀вчица ж пом. *справа за мерење брзине брода. Прав.*

пра̑г м (лок. пра̀гу) **1. а.** *греда (од дрвета, камена или метала) која лежи с доње стране врата између довратника.* — Ја сам седео на прагу пред кућом. *Лаз. Л.* Дошао је и одмах с прага питао. *Бен.* **б.** покр. *довратак, довратник. Вук Рј.* **2. а.** жел. *једна од дрвених греда које служе као подлога за жељезничке или трамвајске шине.* — Једна је црна локомотива . . . пројурила, те се још дуго чуло како шиње на заглавцима прагова ударају у једноличном размаку. *Крл.* Низ пругу Радојкине сукње лепршају на ветру, а она, босонога, одважно скаче преко прагова и рукама весла по ваздуху. *Рад. Д.* **б.** *једна од дрвених греда које служе као подлога моста.* — Из [моста] . . . су били извађени прагови тако да је над набујалом Ћетињом висио само зелени гвоздени скелет. *КН 1946.* **3. а.** *стеновит попречан набор у речном кориту преко којег речна вода пада у слаповима.* — Дрина, прелевајући се преко својих каменитих прагова, јечи да се брда разлежу. *Рј. А.* **б.** *подморски гребен.* — Атлас се наставља подморским прагом на Сицилију. *ЕГ 3.* **в.** *живи камен у земљи.* — Драго моје рало . . . видим те . . . како као кртица ријеш, у прагове станце задиреш. *Ћон.* **4.** фиг. **а.** *дом, кућа.* — Јесам ли ја када сиромаха отпустио празна с мога прага? *Ботић.* Али ја сам имао дом, знам што је топлина кућног прага. *Сим.* **б.** *домовина.* — Не идите, браћо, од роднога прага, јер мученој земљи мученика треба! *Шант.* **в.** *место куда се улази, улаз.* — Побједници враћају се у слављу кући . . . Ступили су на праг своје домовине. *Том.* На прагу града постављен је огроман славолук. *Вујач.* **г.** *граница на којој се што испољава:* ~ свести. — Те мале мане стоје испод прага уметничког ефекта. *Панд.* **д.** *време пред сам почетак неког догађаја или стања.* — На прагу је хладна и мокра јесен. *Лал.* Осјећао је . . . да је неком чудном брзином дошао к прагу старачког живота. *Шимун.*

Изр. обијати, обилазити (туђе) прагове, потуцати се по туђим праговима *обилазити туђе домове, молећи или просећи;* прећи, прекорачити ~, ступити преко прага *ући у кућу;* чистити, мести пред својим прагом *бринути се о себи, не мешати се у туђе послове.*

прагматѝзам, -зма м грч. **1.** *утилитаристичко филозофско учење које признаје за истину само оно што је практички корисно и по коме је све научно сазнање само средство за одржавање живота.* **2.** *правац који приказује историјске догађаје у узрочној вези.*

прагмà тик м *прагматичар.* — Био је увијек прагматик, практикус. *Крл.*

прагмà тика ж грч. *службени прописи којима се одређују односи између службеника и послодаваца; статус особља неке установе.*

прагмà тист(а) м *присталица прагматизма.*

прагматѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на прагматисте:* прагматистичко тумачење света.

прагмà тичан, -чна, -чно = прагматички **1.** *искусан у пословима, стваран, практичан.* — Ова . . . визија маште . . . [је] прагматична апологија младости. *Пол. 1958.* **2.** *који описује догађаје (у узрочној вези).* — Филозофија је прагматична повијест духа. *Баз.*

Изр. Прагматична санкција ист. *закон од 1712. по којему је на хабсбуршки престо могао доћи и женски члан.*

прагмà тичӑр м *човек дела, рада, практичар.* — [Љ. Стојановић] је био човек знања . . . прагматичар и симплификатор који сагледа пре крај послу неголи што друго. *Бел.*

прагмà тичӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на прагматичаре.* — Извесни прагматичарски дух се намеће критици. *Богдан.*

прагмà тичкӣ, -ā, -ō = прагматичан. — Смичиклас израдио је своје дјело . . . у смјеру прагматичком. *Шиш.*

пра̀дӑвнӣ, -ā, -ō *који је из велике давнине, давни, исконски:* ~ језик, ~ обичај, прадавна времена.

прадавнѝна ж *прастаро, врло давно прошло време.* — Одредиле га [суђенице] да буде свећеником оне умјетности која је од прадавнине могла затравити људе и ганути на живот дрвље и камење. *Новак.*

пра̀дед и **пра̀дед,** ијек. прàдјед и прàдјед, м **1.** *дедов отац.* **2.** *праотац, предак.* — Даде га [златни ланац] једному прадједу мому кнез крчки Франкопан. *Шен.* Прадедови данашњих балканских Словена сашли [су] из своје изнадкарпатске прадомовине. *СКГ 1937.*

пра̀деда и **пра̀деда,** ијек. прàдједа и прàдједа, м *прадед.* — Све што год је сјајно, у твом је спеву прадеде просјака, Омире! *Змај.*

пра̀дедовина и **пра̀дедовина,** ијек. прàдједовина и прàдједовина, ж *прадедовско, родовско, наследно имање.*

пра̀дедовскӣ и **пра̀дедовскӣ,** -ā, -ō, ијек. прàдједовскӣ и прàдједовскӣ *који се односи на прадедове, претке, који је својствен прадедовима, прецима:* ~ језик, прадедовски обичаји, прадедовска имања.

прадјѐд-, ек. прадед-.

пра̀доба и **пра̀до̄ба** с (често непром.) **1.** *исконско, првобитно доба.* — Од тих прадоба, уз књижевно и уметничко дело ... ишла је критика. *Поп. Б.* **2.** геол. *најстарија геолошка ера или периода, прекамбриј(ум).* *Туђ.*

пра̀домовина ж *првобитно, најстарије место пребивања једнога племена, народа или неке животињске врсте, место где се што родило, поникло, појавило.* — Карпати! Ово је, веле, наша прадомовина. *Бен.* Поуздано се сматра да је Индија прадомовина шаха. *Шах 1.*

пра̀дрёван, -вна, -вно *прастар.* — Глас се то јавља из прадревних времена. *Наз.* И не знам ... откуда тај убоги бол у мени, прадревни који тишти. *НК 1946.*

прадубѝна ж *најдубља, најскривенија дубина.* — Тако га је негдје у прадубинама иза свијести тиштила и ова бијела собица у којој је становао. *Сим.* Избило [је] нешто из прадубина. *Вуков.*

Пра̀жанин м (мн. -ани) *човек из Прага.*

Пра̀жанка ж *женска особа из Прага.*

пражѐна ж *жена од које потичу друге жене.* — Она је пражена и праиграчица. *Наз.*

пра̀жёње с *гл. им. од пражити.*

пра̀жетина ж *јело од пржених, пржених јаја, кајгана.* — Навече понајвише хладно исјецкано месо с луком, суботом пражетина с мозгом. *Вел.*

пра̀жӣв м зоол. *једноћелијско живо биће, протозоон.* — Узрочник маларије је пражив назван плазмодиј. *НЧ.*

пра̀живо̄тиње ж мн. зоол. *једноћелијске животиње које се могу видети само микроскопом и у већини се крећу псеудоподијама, бичевима или трепљама* Protozoa. — Могу их [болести] изазвати разни узрочници, и то бактерије и праживотиње. *НЧ; Терм. 4.*

пражи́тель м *првобитни становник, прастановник.* — Кукуруз [је] стигао ... к нама у Европу из ... Америке, где су се њим пражитељи хранили још прије открића Америке. *В 1885.*

пра̀жити, -ӣм несврш. покр. *палити, пуцати (из пушака).* — За Мешкино прошће запало до педесет пушкара, па пуни и пражи онамо преко Бабина потока ... пуца се на нишан. *Мул.*

пра̀жњёње с *гл. им. од празнити (се):* ~ плућа, електрично ~ у атмосфери.

пра̀з м бат. *празилук;* исп. прас. *Вук Рј.*

пра̑з м (мн. пра̑зови) *неујаловљен ован.* — Покрај гнусна идола везан је уз бика пастух и праз. *Наз.* Док путник негда, кад је овуд ишо̄, пјесме је чуо, клепку старог праза. *Поп. В.*

пра̀зӑметак и **праза̀метак,** -тка м *првобитан, исконски, изворни заметак, праклица.*

пра́зан, -зна, -зно **1. а.** *у коме нема ништа, који није ничим испуњен, напуњен.* — Краљева је кеса празна. *Шен.* **б.** *који није натоварен.* — Погнавши у варош празна парипа, упути се кући усред подне. *Вип.* **в.** *у коме нико не станује, у коме нема никога, ненасељен.* — Разори град и улице остави празне. *М-И.* **г.** *који није запоседнут или заузет.* — Одједном угледаше сви празан кревет баба-Цанин. *Рист.* **д.** *који није испуњен радом, послом.* — Мнсге дангубице и нерадинице дошле на трг од дуга празна времена. *Шапч.* **ђ.** *ничим незачињен, без меса.* — Неколико мјесеци јели су слабо, празно вариво. *Леск Ј.* **е.** *који је без новца.* — Подај му по који грош, нек' није празан. *Мул.* **ж.** *духовно ограничен.* — Нису ти људи зли, нису одвратни. Али празни су, ужасно празни. *Нех.* **2.** фиг. **а.** *који је лишен озбиљног значења, који нема важности, неоснован.* — То су само празне ријечи. *Кум.* **б.** *који није испуњен садржајем, јалов, штур, бесадржајан.* — Ја само гледам своју будућност празну и пусту *Дом.* **в.** *неродан, неплодан.* — Празна година не даде му прилике да дође до новаца. *Шапч.* **г.** *неостварљив, бескористан, узалудан.* — Ја да их [узроке] могу у боље променити, удвојио бих труд. Али то би била празна жеља и сан. *Шапч.* **д.** *безизражајан, туп, мртав (о очима, погледу).* — Погледом празним срце прободе. *Крањч. С.* **ђ.** *који је без знакова живота, без покрета, безгласан.* — Копите праскаво одјекују у празној ноћи, те ми се причињава као да се шума притајила. *Јак.* **е.** *безначајан.* — Кад га је то чувство просунуло, њему је новац ... постао празан и ништетан. *Коз. Ј.*

Изр. пресипати, претакати из шупљег у празно *бавити се узалудним, бескорисним послом.*

пр̀азилук и **пр̀азилук** м бот. *врста лука с продуженом луковицом и пљоснатим лишћем, који се употребљава као зачин и као јело, порилук.* — Шта ти је то, Вукадине? . . . — 'Љеб и мало празилука, кâ за сиромаха човјека. *Срем.*

празнӣјат, -а, -о само у изразу: празан празнијат *сасвим празан.* — Празну празнијату пушку напуни ђаво за несрећу, па груне као свети Илија! *Дом.*

пр̀аснӣк м **1.** *свечан дан којим се прославља какав важан догађај.* — Данас Грчка слави национални празник. *Вј. 1957.* **2.** црквен. *дан или више узастопних дана у које се не ради у славу неког свеца*: покретан ~. — Прије Божића позвала је она своја брата Владимира из Париза на божићне празнике. *Обз. 1932.* Уочи празника Велике Госпојине почињала је . . . манастирска слава. *Чипл.* **3.** мн. *време у које се прекида рад у школама ради одмора ученика, распуст.* — И мој ће [син] доћи доскора, сада им настају празници. *Коз. Ј.* **4.** *веселье, забава, свечаност приређена да се што прослави.* — Данас идемо сви ми другови у Топчидер да прославимо празник рада. *Дом.* **5.** *дан у који се деси нешто пријатно, радосно, важно за кога.* — За њу је био празник дан када јој дође Седмица [часопис]. *Скерл.* **6.** фиг. *уживање које се осећа због нечег пријатног, радосног, и сам извор тога уживања и радости.* — Пиће мога тела и светлост мог духа . . . некад празник мојих очију и слуха, да сад будеш тајна горчине и бола. *Дуч.*

пр̀аснӣк, -йка м **1.** *празница (празна кошница).* *Вук Рј.* **2.** покр. *сиромах.*

пр̀аснӣковање с *гл. им. од празниковати.*

пр̀аснӣковати, -кујēм несврш. *празновати.* — Одселише [се] Илирци из туђега града празниковати у домовину. *Ков. А.*

празнӣна ж **1.** *празан, ничим неиспуњен простор.* — Приђе огњишту и стаде . . . загледати по лонцима . . . и шерпењама, али одасвуд је зијала страховита празнина. *Срем.* **2.** *особина или својство онога што је празно*: ~ дома, ~ лопте, ~ разговора. **3.** фиг. **а.** *одсутност, непостојање чега у довољној количини, непотпуност, недостатак.* — Разматрајући . . . обе ове теорије ми видимо празнине и у једној и у другој. *Марк. Св.* **б.** *стање у коме је ко лишен моралне снаге и способности за стваралачки рад.* — У његовој души настаде мукла, безутјешна празнина. *Леск. Ј.* **в.** *стање кад је што упражњено, упражњеност.* — За случај празнине на пријестолу има [унук] право на круну. *Нех.*

Изр. законска ~ правн. *случај кад у закону није што предвиђено (тада се пресуда доноси по здравом разуму, по правној аналогији).* — Пошто су многи од тих закона најновијега датума, није у тако кратко вријеме могла настати ни парламентарна пракса која би испунила законске празнине. *Мј. 1936.*

пр̀аснити, пр̀аснӣм несврш. **1.** *уклањајући садржину чинити што празним.* — Дјевојка је чеврљала . . . с грофићем те празнила зачудо шампањске чаше. *Шен.* фиг. Био је као мајка Неда, која никада у животу није празнила своју душу тиме што би искалила свој јад и жуч на кога. *Ђур.* **2.** *чинити сиромашним, осиромашавати. И-Б Рј.*

~ **се 1.** *постајати празан, испражњавати се.* — Соба се полако празнила. *Чол.* **2.** *постајати мањи, нестајати.* — Тијело му [мјесецу] се празни, јер сва му је душа доље. *Наз.* **3.** *постајати сиромашан.* — Паланачке породице тако брзо клоњавају . . . празне се, пропадају материјално и здравствено. *Сек.*

пр̀азница ж *празна кошница.* — Рој полети . . . Чим он на грану падне . . . мени је онда лако. Узмем празницу и мотку . . . па стресем . . . матицу у празницу. *Вес.*

пр̀азничан, -чна, -чно **1. а.** *који припада празнику, који се односи на празник.* — Оштрим пискутавим гласом појала је празнични тропар не гледајући у брата. *Чипл.* **б.** *који је приређен у славу празника*: ~ ручак. **2.** *који се носи, који се употребљава о празнику (о оделу).* — Скинуо [би] са себе своје радничко одијело и навукао чисто, празнично. *Цар Е.* **3. а.** *који се празнује, свечан.* — И ми смо са њима у овај празнични мај. *Б 1959.* **б.** *свечано расположен, радостан, срећан.* — Тај празнични, благи штимунг осјетио се и у тмурној, тешким ароматима засићеној стаји. *Кол.*

пр̀азничкӣ, -ā, -ō *празничан.* — Сваки овакав састанак . . . чинио се малој женици као некакав свечан празнички скуп. *Ћоп.* Јер савјест има у себи таквих обасјања да на њих подсјећа једна празничка ведрина сунчаних трагова. *Уј.*

пр̀азнички и **пр̀азнично** прил. *на начин који је својствен празнику, као о празнику, свечано.* — [Друштво] је тога јутра, као и увијек пазарним даном, било нарочито живо и празнички расположено. *Ћоп.* Наши другови у Равни већ су чули за борбу у Трнови, и сви су празнично расположени због четничког пораза. *Чол.*

пр̀азно прил. **1.** *без садржаја, одајући празнину.* — Ти рукави празно висе. *Крањч. С.* **2.** фиг. **а.** *безизражајно, тупо.* — Зашто ме тако празно гледаш? *Сим.* **б.** *шупље.* —

Камене плоче трга јече празно и хладно под копитама коња. *Нех.* **в.** *неприсебно, расејано.* — Докле идете? — Преко мора, одговори овај доброћудно и празно. *Мил. В.* **г.** *бесадржајно.* — Леонтије ... једно не може да разуме да човек може страћити тако бедно, тако празно свој век. *СКГ 1937.*

пра̀знōв, -ова м **1.** *онај који нема ништа, сиромах.* — Нека опрости ови ђетић, али ако је од веље куће, он је у Црној Гори прогнаник, празнов. *Мат.* **2.** *прогоглавац; беспосличар.* — Наши ми данашњи људи никако не пријају. Лијенчине, празнови, слабе душе. *Матош.*

пра̀зновā̏ње и **пра̀зновā̏ње** с *гл. им. од празновати.*

пра̀зновати и **пра̀зновати,** -нујēм несврш. **1.** *славити, светковати празник.* — Марија Димитријевна вољела је недјеље и умјела их је празновати. *Крањч. Стј.* **2.** *обележавати свечаношћу какав важан догађај или годишњицу таквог догађаја* — Дан Вуковог сабора у Тршићу [треба да] буде и његов стални дан празновања у нашој култури уопште. *Пол. 1958.* **3.** *не радити, налазити се на одмору.* — Послови стоје, судови празнују. *Андр. И.*

празнòвер, -а, -о, ијек. празнòвјер *в. празновēран.* — Напуштање [народ] постепено празновере и неразложне обичаје. *Батут.*

празнòвера, ијек. празнòвјера, ж заст. *в. пра̀зноверје.* — И данас [је] тај утицај повезан са врло развијеном празновјером. *Мј. 1936.*

пра̀зновēран и **празнòвēран,** -рна, -рно, ијек. пра̀зновјēран и празнòвјеран **1.** *који верује у деловање натприродних сила.* — И слуга ... бунован и супијан, а к тому празновјеран ... помисли да је дух. *Јурк.* **2.** *који се оснива на празноверју.* — Стари празноверни обичаји ... узимају пунога маха. *Ђорђ.*

празнòверац, -ерца и **празновéрац,** -рца, ијек. празнòвјерац и празновјéрац, м *празновēран човек.* — Осети да их мрзи ... те ... себичњаке, пијанице ... празноверце. *Дав.*

празнòверица, ијек. празнòвјерица, ж **1.** *празноверје.* — Празноверица о мандрагори није била непозната ни у Италији. *Ђорђ.* **2.** необ. *празноверна женска особа.* — Гле! гле! дрхтала је празновјерица стиснувши се к женама. *Гор.*

празнòвēрје и **пра̀зновēрје,** ијек. празнòвјēрје и пра̀зновјēрје, с *веровање у деловање натприродних сила и у натприродну моћ ствари.* — Ја нисам знао откинути људске празновјерја од језгра истине. *Наз.* У име здравог разума Доситеј устаје против празноверја и сујеверја. *Прод.*

празнòвēрка, ијек. празнòвјēрка, ж *она која је празноверна.*

празнòвēрнйк, ијек. празнòвјēрнйк, м *празноверац.* — Празноверник заклињао би се да је то рај у коме се вечно блаженство ужива. *Јакш. Ђ.*

пра̀зновēрно и **празнòвēрно,** ијек. пра̀зновјēрно и празнòвјēрно, прил. *с празноверјем, на празноверан начин, сујеверно.* — Неки ће се ђаво од овога излећи — празновјерно се забрину момак. *Ћоп.*

празновéрнōст, -ости, ијек. празновјéрнōст, ж и **празновéрство,** ијек. празновјéрство, с *својство онога који је празноверан.*

празновјер-, ек. празновер-.

празнòглав[1] м *прогоглавац.* — Шта ће коме шака сиромаха на голом камену? Шта ће коме гладници и празноглави? *Бур.*

празнòглав[2], -а, -о *који је празне главе, умно ограничен.* — Не волим наметљиву и често празноглаву божицу Актуалност. *Наз.*

празнòглавац, -авца м *онај који је празне главе, човек умно ограничен.* — Њему никако није ишло у главу, откуд овакав празноглавац и пробисвет ... да се домогне ... тако уносног положаја. *Маш.*

празнòглавић м необ. *празноглавац.* — Тај Ни-ни-ко, иначе је један ... празноглавић који се заљубљује у сваку мандаринку док је на власти. *Нуш.*

празнòглавица ж и м *празноглава особа.* — Зар ти је стало до тога шта ће ти ко рећи? Само се празноглавица боји свјетске повике. *Ћор.*

празнòглавōст, -ости ж *својство, особина онога који је празноглав.*

празноговòрљив, -а, -о *који много и несадржајно говори. Рј. А.*

празнòзук, -а, -о *који непрестано и бескорисно зује, зуче.* — Нијесу ме ухватили као празнозуку муву. *Вуков.*

празнòкесић м необ. *онај коме је празна кеса, сиромах.* — А све то [јело] и увијек уредно и чисто ... и јевтино, да боље не би могао тражити ни какав размажени празнокесић. *Мат.*

празнòок, -а, -о *који има једно око празно, шупље, ђорав.* — Ех, ти, празнооки! *Бил.*

празнòочан, -чна, -чно необ. *који је празних, шупљих очију.* — И хтједе даље — али пред њег крочи кô нека страшна авет празноочна. *Бег.*

празнòречан, -чна, -чно и **празнорèчив,** -а, -о, ијек. празнòрјечан и празнорјèчив *који говори или пише празне речи које ништа не казују, ништа не значе.* — Има песама у

којима ... песник не осећа кад се његов ритам који је пун ... пролио у један који је исто тако гладак ... али празнији и празноречнији. *Богдан.* Чагљинин ... говор ... сатирично пародира накићено, празноречиво здравичарство. *Глиг.*

празнòрјечан, -чна, -чно и **празнорјèчив,** -а, -о, ек. празнòречан и празнорèчив.

празнòрук, -а, -о *који је празних руку, који нема ништа у рукама; сиромашан.* — Тако ја остадох празнорука овога вашара, а Марица, она храпава циганка, добила кожушак. *Коз. Ј.* Пепо [ће] јасно видјети да има жену и дјецу ... да је празнорук и убог. *Ћоп.*

празнòручкē и **празнорȕчкē** прил. *празних руку, не имајући, не носећи ништа у рукама.* — Почну иза тога долазити светици на посјед једна по једна сеоскиња крадом и празноручке. *Љуб.*

празнòслов[1] м **1.** заст. *онај који празнослови, говори.* — Глишић не трпи фантасте и фанатике, празнослове и комедијаше. *Скерл.* **2.** *онај који изоставља слова кад пише. Вук Рј.*

празнòслов,[2] -а, -о и **празнòслòван,** -вна, -вно *који празнослови.* — Ти си, брате, празнослов и прост човјек. *Коч.* Остентативно устаје против празнословних и расплинутих писаца романа. *Уј.*

празнослòвити, -òсловīм несврш. **1.** *празно, испразно словити, говорити нешто што нема значења ни смисла, блебетати.* — Сад иди па ради чисто што ти се да, немој празнословити. *Глиш.* **2.** *изостављати слова при писању. Вук Рј.*

празнòслòвље с и **празнòслòвнōст,** -ости ж *празно говорење, блебетање.* — Литерарном журнализму је до тога да по читкости и читаности своје говорушности и свога празнословља буде — грички вјештац. *Шим. С.* Ти напиши што су већином празнословност којом се испуни празнина у новинама ... све се то у нас назива критиком. *И.*

пра́знōст, -ости ж **1.** *својство, особина онога што је празно.* — Остајаше им празност и равнодушност проданих живота. *Божић.* **2.** *празнина.* — Те мучне уре пред празним перспективама када је празност пред нама и у нама. *Печ. 1939.*

празнòћа ж **1.** *празнина (2).* — У Крижевцу је насликао хисторијску слику над светиштем ... Тамо велике плошнине откривају празноћу. *Баб.* **2.** *безизражајност.* — Његов смијешак изађе из конвенционалне натегнутости, очи се ослободише оне неке неискрене празноће и почеше се разумно свјетлуцати. *Бег.* Људи невољни и тешки од нерада и празноће истоветности. *Јевт.*

пра̀знуља ж погрд. *празноглава женска особа.* — Нађе ли брашна, старко? ... Чујеш ли, празнуљо, што те питам? *Пол. 1958.*

празњи̏кав, -а, -о *прилично празан.* — После неколико лепих, шарених, богатих филмских недеља дошла је једна — празњикава. *НИН 1959.*

пра̀здовит, -а, -о *неујаловљен (о овну). Вук Рј.*

пра̏изведба ж *прва изведба неког још неизведеног уметничког (позоришног, музичког) дела, премијера.*

пра̏извор м *први, првобитни извор.* — Професор Фројд [Freud] тврди да из ... предсвесног праизвора детињства потичу позније ... уметничке тежње. *Богдан.*

пра̏изво̄рнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на праизвор.* — Пјесме дугога стиха су ... дошле до нас у готово праизворном облику. *Зог.*

пра̏инсекти м мн. (јд. пра̏инсек(а)т, -кта) зоол. = пракукци *најпримитивнији род инсеката, још без крила и слабо развијених очију, бескрилци* Apterygota. *Финк.*

пра̏нскōнскӣ, -ā, -ō̄ *који је био, постојао у првом почетку, у корену, у основи, који је од памтивека.* — Село живи у беди ... Ту још влада праисконски мрак незнања. *Бар.* Она је све више осјећала да је савладава ... то мушко, велико и праисконско. *Сим.*

пра̏истō̄рија и **праи̏стō̄рија** ж = прахисторија *доба пре писаних споменика.*

пра̏исторӣјскӣ и **праи̏сторӣјскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на праисторију.*

пра̏историчā̄р и **праи̏сторичā̄р** м = прахисторичар *човек који се бави праисторијом.*

пра̏језик м лингв. *замишљен прастари језик, заједнички претходник више различитих језика, међу собом сродних, и теоријски реконструисан на основу поређења тих језика:* индоевропски ~.

пра̏језичан, -чна, -чно и **пра̏језичкӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на прајезик.*

Пра̏јс м нар. *Прус.*

Пра̏јскā ж нар. *Пруска.* — Старци, погружени иза банка, у кожусима ... причају о Италији и о Прајској. *Петр. В.*

пра̏јскӣ, -ā, -ō̄ *пруски.* — Ја бих волио бити мајмун ... него ... прајски официр. *Матош.*

Пра̏јскиња ж нар. *Прускиња.*

пракарā̀тӯр, -у́ра м лат. *онај који у цркви послужује, црквењак, параклисар, сакристан.* — Пракаратур је на бакреном тасу сакупљао новац по цркви. *Андр. И.*

пра̀кичмењāци м мн. (јд. пра̀кичмењāк) зоол. *род животиња које место кичме имају мекан нечланковит осовински штап (корду)* Provertebrata, Chordonia. *Терм. 4.*

пра̀клица ж *првобитна клица, празаметак. Р-К Реч.*

пра̀кљача ж = пратљача *плоснат комад дрвета с дршком којим се рубље удара, лупа кад се пере.* — Чуло се чаврљање праља и лупа њихових пракљача. *Бег.* Мићка се ... спотакао о камен на којем су сеоске жене лупале пракљачама рубље. *Моск.*

пра̀колѐвка, ијек. пра̀колијевка, ж фиг. *прадомовина.*

пра̀колијевка, ек. пра̀колѐвка.

пра̀кṑље с покр. *старо коље из винограда. И-Б Рј.*

пракомуни̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на првобитни комунизам.* — Однос пракомунистичке заједнице према материјалном свијету у основи је материјалистички. *Бил.*

пра̀крӣлци м мн. (јд. пра̀крӣлац, -лца) зоол. *род инсеката с мрежастим крилима, лажни мрежокрилци* Archiptera, Pseudoneuroptera. *Терм. 4.*

пра̀кршћа̄нскӣ и **пракр̀шћа̄нскӣ,** -ā, -ȍ *који се односи на пракршћанство.* — Дјела пракршћанске умјетности ... *Лит. 1957.*

пра̀кршћа̄нство и **пракршћа̀нство** с = прахришћанство *првобитно, исконско кршћанство.* — Морала је бити врло површна психологија која није у додиру са живим човјеком опазила ону осноьну црту Кватерникова пракршћанства. *Нех.*

пра̀кса ж грч. **1. а.** *стварна, непосредно корисна делатност (насупрот теоретској, мисаоној), искуство, примена, вршење, спровођење у дело.* — Либерали су први нараштај наших политичара који се образовао на књизи, а не на пракси. *Јов. С.* Теорија треба да постане вођом праксе! *Божић.* **б.** *начин рада, поступања или владања.* — Сада је уведена нова пракса код лондонске станице. *Дед. В.* Скупштина мора ... донијети закључак да се прекине с таквом праксом. *Хорв.* **в.** *обичај, навика, поступак.* — Све се више утврђује пракса да се амнестија дâ на ... иницијативу управне власти. *Мј. 1926.* **2. а.** *вршење неког стручног рада*: лекарска ~, адвокатска ~. — Показао нам је [капетан] своју збирку фотографија из ловова које је имао у ... дугој кȉтоловној пракси. *Петр. М.* Прошао је медицинске факултете у различним свеучилишним градовима ... и вршио праксу у најразличнијим болницама. *Јонке.* **б.** *стручни рад одређеног трајања после свршеног школовања који служи као увођење у посао.* **3.** *пацијенти, клијентела.* — Настанио се [лекар] у Сарајеву, где је стекао велику праксу. *Андр. И.*

праксѝрати, пра̀ксӣрām несврш. необ. *практиковати.* — Подносим популарну тужбу коју су праксирали још стари Римљани. *Божић.*

пра̀ктика ж грч. *в. пракса.* — Много већу вредност од ових дипломатских корака имали су у практици кораци војнички. *Нов.* Замало се укрца на брод да обави »практику«, па да онда положи испите за шкривана. *Баб.* Осим писања ... прихватио се ... и своје лекарске практике. *Нед.*

практи̏кант м **а.** *онај који почиње радити у каквом надлештву или установи, приправник, вежбеник.* — Касација не уважи протокола секције стога што је на протоколу потписан сресни практикант, а по закону мора бити указни чиновник. *Лаз. Л.* Лука је добио ... место за практиканта у лозничком суду. *Уск.* **б.** *онај који врши праксу, који је на пракси, на практичном раду, који почиње радити неке послове, који се у њих уводи.* — Пртљањем филолошких практиканата ... потре се подријетло ријечи. *Шим. С.*

практикантѐрија ж зб. погрд. *практиканти.* — Не знаш ни сокаком прећи, исмева те и она практикантерија што је истом јуче добила службу. *Јакш. Ђ.*

практика̀нтисā̀ње с *гл. им. од практикантисати.* — Вукадиново практиканшисање. *Поп. П.*

практика̀нтисати, -ишēм несврш. *практикантовати.* — В. пр. уз гл. им. практиканшисање.

практи̏кантица, практи̏канткиња и **практика̀нткиња** ж *женска особа практикант.* — Матко је заљубљен у госпођицу Марту, практиканткињу на пошти. *Крл.*

практи̏кантов, -а, -о *који припада практиканту.* — Не познајем по оделу која је жена практикантова, а која министрова. *Дом.*

практи̏кантовати, -тујēм несврш. *вршити дужност, службу практиканта, бити практикант.* — Ми смо синоћ пили за душу покојном Тодору, који је два'ест две године практикантовао. *Јакш. Ђ.*

практи̏кантовица ж *жена практикантова.* — Две године је ... како му веша на нос да је срамота већ што се зове практикантовица. *Срем.*

практи̏кантскӣ, -ā, -ō *који се односи на практиканте.* — По свршеној основној школи већ је морао да ступи у практикантску службу. *Глиг.*

пра̀ктиковā̄ње с *гл. им. од практиковати.*

пр̀актиковати, -кујēм несврш. = практицирати **1. а.** *стицати искуство, вежбати се, увежбавати се.* — Нисам ја узалуд практиковао дванаест година, па се сад не бојим ни једног правника! *Ранк.* **б.** *вршити праксу (2а).* — По савету једнога пријатеља отпочне практиковати као лекар. *Нед.* **2. а.** *примењивати, спроводити у дело, вршити, изводити.* — Да би измена стечених искустава ... била што потпунија, практиковаће се међусобно позивање представника радних колектива на седнице органа управљања. *Б 1957.* **б.** *имати обичај, обичавати.* — Каже се ... да је Сремац практиковао ово бележење [у нотес] још док је био у Нишу. *Поп. П.*

пр̀актикум м лат. *вежбање, увод у неку праксу (у вишим школама); врста наставног рада у облику различитих семинара, лабораторијских вежби и сл., претежно усмерена на практичну примену теоретског знања.*

пр̀актикус м лат. *практичар.* — Био је увијек прагматик, практикус. *Крл.*

практицȉзам, -зма м *схватање којим се даје предност пракси над теоријом, смисао за тренутне потребе на штету принципа.* — Послије Сократове смрти наставиле су његове школе истраживати етички принцип добра, при чему су више ишле у практицизам. *Ант. Л.* Не смијемо дозволити да нас ситни практицизам преовладава. *Лит. 1957.*

практици́рање с *гл. им. од практицирати.*

практици́рати, -и̏цӣрām несврш. = практиковати. — Ту [код највишег суда] је Шамика провео годину дана ... нешто је практицирао, па положи адвокатски испит. *Игњ.* Био сам присиљен употријебити средство што си га ти ... практицирао. *Новак.* Секретар начини свој уобичајени увод што га је вазда практицирао прије него ће почети читати. *Шов.*

практȉцист(а) м *присталица практицизма.*

практицȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на практицизам и практицисте.* — Ђорђе и Петар ... немају будућности у себи ... они су преко главе у практицистичким водуринама, односима, схватањима. *Дав.*

пр̀актичан, -чна, -чно **1. а.** *који се односи на праксу, који је повезан са стварним потребама и могућностима у животу.* — Он је имао у рукама кључ за све оно што ће му у будућем практичном животу требати. *Коз. Ј.* Покушаји да се допре до пола имају више спортског но научног или практичног значаја. *Петр. М.* **б.** *који даје предност, првенство ономе што доноси стварне резултате, што пружа стварну корист.* — Ја нисам практичан, и да то јесам, не бих био хрватски књижевник. *Матош.* Ти си, брате, практичан човек, ти се нећеш заносити теоријама. *Нуш.* **в.** *који се зна снаћи у свакодневном животу, сналажљив, послован.* — Видиш, ти ниси практичан. *Крл.* **2.** *који се односи на примену у пракси какве науке или знања.* — У гимназијама учи рисање ... на трговачком течају практичну економију. *Ков. А.* Практична педагогика зове се дидактика. *Пед.* **3.** *применљив у пракси, користан, повољан, прикладан, подесан с обзиром на своја својства.* — Нисам имао револвера, већ сам као практичније оружје вазда носио у џепу турпију. *Матош.* Радо су им позајмљивали кад им затреба штогод: какав суд или нешто шећера, који грош или практични савет. *Уск.*

пр̀актичȃр м *онај који има велико искуство у својој струци, који уме применити своје знање, који је скупио стручно знање праксом.* — Вук је био велики практичар и рационалиста. *Бел.* Над важним проблемима раде и практичари и научници. *Баб.*

пр̀актичȃрка ж *она која ради и поступа као практичар.*

пр̀актичкӣ, -ā, -ō *в. практичан.* — Практички сељачки дух да се обради сваки педаљ земље доведе их до мисли да посаде около кипа [Фауна] купуса и граха. *Војн.* Практичке су науке етика и политика. *Баз.*

пр̀актички прил. = практично **1.** *у пракси, у спровођењу чега, у животу, стварно.* — Практички је то кадшто врло тешко омјерити. *Шен.* Сам је себе хватао како понекад мисли о новцу. Једаред чисто теоријски, једаред чисто практички. *Сек.* **2.** *за практичну употребу, згодно.* — Ови скромни станови ... махом су двоспратне и практички сазидане куће. *Уск.*

пр̀актичнӣк м заст. *в. практичар.* — Та је знаност и код нас раширена, и у животу је учењака и практичника. *Старч.*

пр̀актично прил. = пр̀актички. — То су стари хрватски ратници ... који су своју ... филозофију исконструирали практично, на лицу мјеста. *Крл.* Лубурић је упозоравао да је много практичније клати људе ... јер се ствар обавља брже. *Дед. В.*

пр̀актичнӧст, -ости ж *особина онога који је практичан*

пр̀актичњȃк м *в. практичар.* — Мишкатовићеви мађарони гледаху Раухове унионисте кано гладни млади мачки старе практичњаке. *Ков. А.*

пр̀ākӯкци м мн. (јд. пр̀ākӯкац, -кца) зоол. = праинсекти.

пр̀а̄лӣк м *првобитни лик према којем су каснији ликови удешени, праузор.* — Пјесников дом ... бијаше њему ... пралик

дома у правом сјеверном смислу, тихо и спокојно уточиште. *В 1885.* Видје пралик проклетога Едена. *Крањч. С.*

пралѝна и **пралинéја** ж фр. *врста чоколадних бомбона пуњених марципаном, ликером, разним кремовима и сл.; бадем пржен у шећеру.* — Хоће ли им поћи за руком да се накраду цигарета и пралинеја ... за своју пасмину. *Крл.* Подневна сасбраћајна гужва, излози са јаким белгијским пивом и црним пегама изврсних пралина ... То је Брисел. *НИН 1958.*

пра̀лица ж **1.** *пракљача.* — Подаље ударају јаке пралице разговорних праља. *Драж.* **2.** *гвоздена полуга којом се камење покреће и вади, ђускија којом се о што удара, којом се што разбија. Рј. А.*

пра̀лѝште с *место где се што пере, испира.* — Места где се злато са земљом или речним песком ... находи ... зову се пралишта, зато што се злато обично испирањем земље или песка одлучава. *Панч.* Од парадних вртова ... до творница, пралишта и сличних установа ... пролазили смо покрај најразноличнијих и најчудноватијих призора. *Шкреб.*

пра̀ло с **1.** *место где се рубље пере.* — Сива, лужна прљава вода циједила се низ жлијеб прала. *Донч.* **2.** *прање рубља.* — Бакар ... са својим обилним вировима, на које Бакарке ... обноћ се окупљају на прало и на пјевање. *Павл.* **3.** *рубље које се пере.* — То су биле певачице ... што су ћеретајући лупале весело пракљачама по мокром пралу. *Шимун.*

пра̀ља ж *женска особа која се бави прањем рубља.* — Руке су јој биле затекле и мало модрикасте као у праља. *Макс.* Праља ... још није донијела рубље. *Крањч. Стј.*

пра̀љак, -лька м покр. *гвозден шиљак којим се праве опанци, шило. Вук Рј.*

пра̀љача ж покр. *пракљача.* — У јаким широким замасима удара из вишка тешком праљачом по намоченој ... кошуљи. *Пец.*

пра̀љин, -а, -о *који припада праљи.*

пра̀љу̏ди, праљу́дӣ м *мн. од прачовек.*

пра̀људскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на праљуде.* **б.** *који је као у праљуди.* — Са страшном исконском праљудском мржњом зари свој трнокоп у састав дугих и црних орлових вратова. *Ћур.*

пра̀љускāрн м мн. (јд. пра̀љускāр) зоол. *првобитни љускари који су живели у ранијим геолошким периодама* Palaeostraca, Aspidonia. *Терм. 4.*

пр̀а̄м[1] м покр. **а.** *лађа већа од чуна или чамца. Вук Рј.* **б.** *мањи теретни чамац, дереглија. Вуј. Лекс.*

пр̀а̄м[2] м покр. *коњ мрке боје, мрков. Рј. А.*

пр̂а̄м м (лок. пра́му) **1.** *в. прамен (1—3).* — Смеђа коса се у широким прамима низ плећа спуштала. *Јакш. Ђ.* Кроз блиједе прамове ... мрака пробијаху ... танане траке ружичне зоре. *Кос.* Над њима [се] почели спуштати плави прамови кише. *Шимун.* Пут је давно пуст. Само с бледог неба белој земљи слеће снежни прам по прам. *Макс.* **2.** *низ, ниска.* — Међу њима снаха наша, на глави јој златна круна ... и два прама сува злата. *НП Вук.*

прам(а) предл. *в. према.* — Сједим на два камена прам истоку. *Љуб.* Прам мјесецу чибук запалио. *Ботић.* Спустише сунцобране и затворише их прама вјетру. *Ћип.*

пр̀а̄мājка и **пр̀а̄мājка** ж **1.** *она од које полази почетак рода или врсте.* — А кад те угледа усред раја оно старо дрво, свију јабука прамајка ... отвори јој се рана. *Кост. Л.* фиг. *земља.* — Још се није био тешки раоник ... усудио да дере и раскрива милу утробу наше прамајке. *Вел.* **2.** *прабаба.* — Сетио сам се прамајке — а и како не бих. Све што ми видите, поклонила ми она. *Шапч.*

пра̀мак, -мка м *дем. од пр̂а̄м.* — Прамак њезине мекане косе ... био спузнуо преко десне сљепоочице. *Леск. Ј.* Злато, које се обично у ситним листићима ... у води налази, закачи се о прамке или појединa влакна од вуне. *Панч.*

пр̀а̄малетнӣ, -ā, -ō, **прамàлетњӣ,** -ā, -ē и **прамàлећнӣ,** -ā, -ō, ијек. пр̀а̄маљетнӣ, прамàљетњӣ и прамàљећнӣ *који се односи на прамалеће.* — Цвјетно доба шапутало је приче кроз вечер прамаљетну. *Крањч. С.* Зелено дрво штака нам је та [Вукова], јаворика из њега проклија, прамалетње нам песме хранеђ' гуд. *Кост. Л.*

пр̀а̄малēће и **прамàлēће,** ијек. пр̀а̄маљēће и прамàљēће, с **1.** *пролеће.* — Порумени круна цвећа, невестица прамалеће. *Змај.* **2.** фиг. **а.** *година.* — [Дјевојци] је могло бити седамнаест прамаљећа. *Шов.* **б.** *младост.* — Оцвало је прамаљеће моје, оцвало је ал' га није шкода. *Хар.*

пр̀а̄маљетнӣ, -ā, -ō, **прамàљетњӣ,** -ā, ē и **прамàљећнӣ,** -ā, -ō, ек. пр̀а̄малетнӣ, прамàлетњӣ и прамàлећнӣ.

пр̀а̄маљēће и **прамàљēће,** ек. пр̀а̄малēће и прамàлēће.

пр̀а̄ман, -мна, -мно необ. *који има прамове, праменове.* — Кад ме лепо чедо мамне ... мрежом густом косе прамне, заклони ми поглед људи. *Кост. Л.*

прàмāње с *гл. им. од прамати.*

прамàтēрија ж *замишљена прва, првобитна материја из које су постала и из које су се састојала сва материјална тела у природи.* — Учење о ватри као праматерији Хераклит уско везује са дијалектичким схватањима свега што постоји. *ПИФ.*

прàмати, прàматере ж *прамајка.* — Будите што сам и ја! Испод непрестане мéнē појава вечито творачка прамати која све изнова на живот принуђава ... *КН 1955.*

прàмати, -ām несврш. покр. **1.** *бежати.* — Стан' да видиш Јованове мајке како прама кучка у планину. *НП Вук.* **2.** *падати, тећи у прамовима.* — Затрпавај! — викну Црни ... Сви су га разумјели и почели да се грабе око лопате. Пијесак је прамао унутра и ошīро шуштање допирало је одоздо. *Лал.* Живио је Обрен Самохрани код понора потока шумнога, гдјено прама вода коврчаста и улази у њедра земљина. *Ств. 1948.*

прàмац, -мца м *предњи део брода или чамца, кљун, прова*; супр. крма. — Ту чујеш с прамца, ондје с крме лупу. *Комб.* Тако му се на махове чини ... град на висини, који ионако личи на фантастичан брод коме је Калемегдан прамац. *Андр. И.*

прàмдед и прàмдјед, ијек. прàмдјед и прàмдјед, м *в. прадед.* — Један му је прамдед дотерао чак до »полковника шајкашке регименте«. *Петр. В.*

прàмдјед и **прàмдјед,** ек. прàмдед и прàмдед.

прàмēн, прàмена м **1.** *чуперак косе, кудеље, траве и сл.* — Ишчупа један прамен траве, те запуши клепетушу на овну предводнику. *Јакш. Ђ.* У неочешљаним праменовима косе ... заплело се неколико пера из јастука. *Пав.* **2. а.** *танка, дугуљаста пруга, трака чега (магле, светла, сунца, кише, мрака).* — Из увала горе дизали су се још праменови магле. *Том.* Опазим прамен прашине. *Матош.* Нигде, ни из једне баце веселог прамена дима. *Јевт.* Један талас лупи и праменови воде сунуше преко крова [лађе]. *Јак.* **б.** *одвојен, протегнут део чега који се истиче.* — У даљини на хоризонту видео се прамен шуме. *Моск.* **3.** *ситан део чега (пахуљица, мрва).* — [Снег] у крупним праменовима све јаче и јаче покриваше земљу. *Лаз. Л.* **4.** фиг. *скуп чега што је међу собом повезано и испреплетено.* — Око њега колутају праменови уморног снатрења о пролазности човјека у простору и времену. *Крл.* Као мирис тамјана из прастарих одежда, дижу се у мојој души праменови магловитих детињских успомена. *Петр. В.*

прàмēнак, -нка м *дем. и хип. од прамен.* — Сјети се [Фран] опет њене бијеле шије и праменка ... косе. *Драж.*

прàмēнāри м мн. (јд. прàмēнāр) зоол. *род инсеката с праменовима жутих длака на затку* Lomechusa. *Финк.*

прàменаст, -а, -о *који има облик прамена, који је налик на прамен.* — Испод нас су се опустили унедоглед облаци праменасти. *Јак.* Са сваке прсне ноге улази у шупљину за дисање праменаста или лисната шкрга. *Финк.*

прàменица ж *чуперак длаке с кожом. Р-К Реч.*

прàмēнка ж зоол. *врста овце, раширене на Балкану, дуга репа и грубе вуне која виси у праменовима.*

прàменчић и **прамēнчић** м *дем. од прамен.* — Над ушкама има праменчић длака. *Финк.*

прàмēње с *зб. им. од прамен.* — Подиже главу, по блазињи разасу се прамење црне косе. *Ћип.* Ни гласа чути, само што снијежно прамење праминја и шуми мукло. *Пец.* Разлио се ваздух у прамење бело. *Дис.*

прамéчак, -чка м *дем. и хип. од прâм.* — Ни из једне једине [кровињаре] не извија се прамечак дима. *Десн.*

прамéшак, -шка м *в. прамичак.* — Прамешци црне јој ... косе дивно се љескају. *Драж.*

прàмйк, -йка м *освит, свануће.* — Тко се није често шуљао тако у мрамик зоре. *С 1919.*

прамйњање с *гл. им. од прамињати.*

прамйњати, -ām несврш. **1.** *падати у праменима.* — У зраку је студено и снијег почиње праминjати. *Кос.* [Не осећа] како га засипа снег који је крупно праминjао. *Пол. 1954.* **2.** *горети слабом треперавом светлошћу, пламсати, светлуцати.* — Запаљене мртвачке свијеће ... праминjају усред дана. *Франг.* Суво грање ... чинило се жалосније од гробова с искривљеним ... крстачама у чијем су подножју праминjали жишци кандила. *Дав.* **3.** *кретати се као прамен, вући се.* — Трактори нам ткају преко њива, тамо и овамо, као чункови, за њима праминја дим и слажу се бразде. *Бан.*

прàмйч, -а и **прàмйћ,** -йћа м *дем. и хип. од прâм.* — На бради му се тек указиваху црне маље, као меки прамићи свиле. *Јакш. Ђ.*

прамйчак, -чка м *дем. и хип. од прам.* — Погле овај прамичак свилене косе! *Јакш. Ђ.* Танки, провидни прамичак маглице повија [се] по покошеној трави. *Пец.* Жбун показује прамичак зечје длаке што га је у пролазу задржао. *Лал.*

прàмсўње с покр. *место окренуто сунцу, присоје.* — С брдина пакрачких потпасале

лужасте греде; у прамсуње отргло се и тмастих зелених прамена. *Павл.*

пра̀мчанӣ, -ā, -ō *који се односи на прамац.* — Сви радници су се са прамчаног дела брода пребацивали на крму. *Пол. 1959.*

пра̀мчӗље с необ. *чело, прочеље.* — У прамчељу [саборске дворане] краљево пријестоље. *Павл.*

пра̀мчнок м покр. *место окренуто сунцу, присоје.* — Оне причају дјеци код зимских огњишта и по прамчиоцима. — Не иди, дијете, на море! *Вил.*

пра́на ж покр. *труло брестово дрво које ноћу светлуца, фосфоресцира. Вук Рј.*

пранáгон м *исконски, првобитни нагон.* — Међу идејама и пранагонима који непрекидно покрећу душевни живот човека, у најјаче спада сигурно и брига родитеља за будућност и судбину деце. *Пед.*

пранáрод м *првобитан народ из кога је постало више других сродних народа. Р-К Реч.*

пра̀нге ж мн. (ређе јд. пра̀нга) тур. *негве, окови, уто.* — Бег је сједио на Клису уз Нади-Селимагину колибу у прангама као највећи кажњеник. *Мул.* Спаде Петру и друга пра̀нга. Он ... опучи сад брже. *Глиш.* Онакви су у добра времена у прангама ишли и камен туцали, а нису војске купили и с господом вијећали. *Андр. И.*

пра̀нгер м нем. *срамни, срамотни стуб.* — Ја велим: на »прангер« с њима, дă, на ступ, нек се зна какве су то светице. *Шен.*

пра̀нгија ж тур. **1.** *врста топа за избацивање сигналних метака и за пуцање приликом каквих свечаности*; исп. мужар (1). — Кад ... загрме прангије ... хтио бих да будем тада поред њега. *Хорв.* Звона звоне и пуцају прангије. *Дом.* Ова сликовита свечаност биће попраћена пальбом прангија. *Пол. 1958.* **2.** фиг. погрд. *тврдоглав човек.* — Е, баш ми је криво, прико, што не могу сад да ти докажем, прангијо једна, колико сам ти пријатељ. *Срем.*

пра̀ндед и **пра̀ндед,** ијек. пра̀ндијед и пра̀ндјед, м *в. прадед.* — Моја прабаба ми је причала како је њеног човека прандед био красан младић. *Вес.*

пра̀ндијед и **пра̀ндјед,** ек. пра̀ндед и пра̀ндед.

пра̀ндȕс м *корен (биљке) са жилама.* — У нас се на многим местима каже за воћку која има лепо развијене жиле: има леп прандус. *Тод.*

пра̀ньја ж *в. прангија.* — Уто наново заславе оба звона и пуче неколико пранђија. *Ћип.* Пранђије с града јече, пјесме се веселе оре. *Баш.*

пра̀ница и **пра̀нница** ж **1. а.** мед. нар. *месечно женско прање, менструација. Вук Рј.* **б.** *ненормално излучивање женских полних органа, бело прање* fruor albus. *Вук Рј.* **2.** *врста коже.* — Мартин се закашља под окриљем мрке рукавице од коже пранице. *Креш.*

пра́ње с **1.** *гл. им. од прати (се).* **2.** *услуга за одржавање чистоће рубља.* — У овој се кући може добити стан, храна, огрев, прање, осветљење. *Јов. Ј.* **3.** *рубље.* — Обукли су чисто прање, јечерме с пуцама. *В 1885.* Прање му је блатно, јадно. Некакав киселкаст задах бије с њега. *Пец.* **4.** мед. *праница (1). Вук Рј.*

Изр. бело ~ мед. *праница 1б,*; суво ~ *хемијско чишћење којим се (бензином или сличним средствима) уклањају мрље с одела.*

пра̀обиталац, -аоца м *прастановник.* — Ми нећемо да се овде упуштамо у истраживање, да ли су баш Славени или стари Илири ... праобитаоци ове земље. *О 1875.*

пра̀облӣк м *првобитни облик.* — Дати прајезик у његовом материјалном праоблику, то је ствар немогућности. *СКГ 1937.* Данашњи живи свијет настао [је] непрестаним промјенама од једног или неколико једноставних праоблика. *НЕ.*

пра̀дна ж *в. праоница.* — Жена му је рубље прала у једној праони. *Крл.*

пра̀дӣк, -и́ка и **пра̀онӣк** м *умиваоник.* — Праоници су неспретни са необично маленим лаворима. *Крл.*

пра̀дница и **пра̀оница** ж *место, просторија, зграда где се пере рубље, перионица.* — Он пере у праоници суђе и рубље. *Крл.* Узалуд окреће број телефона неке праонице. *КН 1959.*

пра̀дничкӣ и **пра̀ончкӣ,** -ā, -ō *који се односи на праонице.*

пра̀отац, пра̀оца м (ген. мн. пра̀отāцā) **1.** *предак од кога се води почетак рода, најстарији предак.* — Налик је на свога праоца Абрахама својим миром и величином. *Шкреб.* Контрабанџије ће још исте ноћи банути у ... села ... мокри и чупави као некада њини праоци. *Бон.* **2.** фиг. *онај који је био или који је поставио почетак или зачетак чему.* — Апендини је ипак све до смрти остао вјеран својим назорима ... о илирском језику као праоцу свих европских језика. *Комб.* Астролози [су] пола научници, а пола шарлатани, па су ... оном својом првом половином постали праоци астрономије. *Мил.*

Изр. наш ~ библ. *Адам.*

пра̀отачкӣ, -ā, -ō *који се односи на праоце.* — Отуда сви људи ... свом душом теже ... да на свом праотачком тлу душу пусте. *Сек.*

Изр. ~ грех библ. *в. уз грех (изр.).*

пра̏повēст, ијек. пра̏повијест, ж *доба пре писаних споменика.*

пра̏повијест, ек. пра̏повēст.

пра̏пор и **пра̏пор** м **1.** геол. *врста дробљиве земље, жућкасте боје која је настала од ветром наталожених дебелих наслага врло ситног песка, лес.* — Славонски пра̏пор обилно роди пшеницом, кукурузом и вином. *Бен.* **2.** ист. *врста заставе.* — Употребљавали су [Јужни Славени] и неку врст заставе, звану пра̏пор. *Шиш.*

пра̏порац, -о̄рца м (обично у мн.) **1.** *шупља метална лоптица с металном куглицом унутра која при потресању звецка.* — Дотрчаше међу нас троје лепих јарића, на сваком су различити пра̏порци и мала звонца. *Нен. Љ.* Звецкају ситни пра̏порци на сребрној кадионици. *Ранк.* **2.** фиг. **а.** *неко или нешто у чему нема унутрашње снаге, нешто намештено, празно, без вредности.* — Његово име . . . [је] сада . . . пуст пра̏порац. *Шен.* Ипак сам са интересовањем читао ову књигу без блефа и пра̏пораца, без којих тако мало људи код нас уме да пише. *Михиз.* **б.** пеј. *онај који је некоме покоран, подложан.* — Ви тамо . . . ако сте турски пра̏порци, нека вам, само немојте тако судити и пред нама. *Шапч.* **в.** пеј. *одликовање.* — Народу не треба цара, али га вама треба да вам дијели пасје пра̏порце на свиленим врпцама. *Маж. Ф.* **3.** мн. *музички инструмент турског порекла с већим бројем звечки на штапу или на кожи.*

пра̏порачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пра̏порце.* — Докле ћеш клепетати, пра̏порачка измотацијо! *Матош.*

пра̏порнӣ и **пра̏порнӣ,**-а̄,-о̄ *којисе односи на пра̏пор.* — Ријечним долинама је овај пра̏порни покривач рашчлањен у неколико осамљених равњака. *ОГ.*

пра̏по̀рчић и **пра̏порчић** м *дем. од пра̏порац.* — Звуци оргуља кроз које се пробија ситно звецкање пра̏порчића. *Пав.*

пра̏постōјбина ж *некадашња, првобитна постојбина.* — Нама [је] увек највише импоновао самоуправни облик владавине, којим смо се одликовали и у својој пра̏постојбини. *БВ 1909.*

пра̏потопскӣ, -а̄, -о̄ *који је био у доба пре потопа.* — Ми данас знамо да је овај бели горопадни слон живео одавно, у детињству света, на домаку тешког пра̏потопског блата. *Вучо.*

пра̏почēтак и **пра̏поче́так,** -тка м *исконски, првобитни, први почетак.* — Ова моћна корпорација [резбара-златара] пренела [је] своју технику на неимарство . . . и дала пра̏почетак готског лука. *СКГ 1937.* Тај је процес . . . попратила упоредна митологија до његова пра̏почетка у индијским Ведама. *Ант. 1.*

пра̏пра- *као први део сложенице означује још већи степен старости или даљи степен у узлазној или силазној генеалошкој линији него пра-*: пра̏прабаба, пра̏прадед, пра̏праунуче, пра̏праматерија.

пра̏предак, -етка м *први, најстарији предак.*

пра̏производ м **1.** *производ првобитне производње.* **2.** *основни производ неке производње.*

пра̏производња и **пра̏производ̄ња** ж **1.** *првобитна производња.* **2.** *производња сировинā.*

пра̏птица ж зоол. *претеча данашњих птица* Archaeopteryx. *Терм. 4.*

пра̏риба ж *првобитна риба од које је потекао и развио се род риба* Acrania, Leptocardia. *Терм. 4.*

пра̏родитељ м *праотац.*

пра̏родитељица и **пра̏родитē̏лька** ж *прамајка.* — [Венера] је, према причи, била прародитељица јулијевског рода. *Пов. 1.*

пра̏родитељскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на прародитеље.*

Изр. ~ грех библ. *в. уз грех (изр.).*

пра̏с[1] м бот. *в. празилук. Панч.*

пра̏с[2] узв. оном. *глас или прасак који се чује кад пукне пушка, кад ко кога удари или кад што изненада тресне.* — Док кола стала, док ми чули певанку, у том и пушка — прас. *Ад.* Мој Турчин, баш домаћин, кремењачом прас и прекрха ми кост. *Буд.* Ја теби брат! Теби брат! Теби! — па прас посред сриједе лобање. *Бан.*

пра̏са ж бот. *в. празилук. Рј. А.*

пра̏сā̏д ж *зб. им. од прасе.*

пра̂сак и **пра̏сак,** -ска м **1. а.** *јак шум који се чује кад се што разбије, кад што тресне или удари у што, кад се што сломи, пукне, експлодира и сл., тресак.* — Бура са силним праском баци комад крова с куле. *Шимун.* Греда с праском паде посред собе. *Лаз. Л.* **б.** *глас који се чује кад нагло избије грохотан смех.* — Још један прасак бучнога смијеха тамо доље кад је махнита младост изишла из пусте куће. *Војн.* Тек што затворих за собом врата, а оно у ложи пуче трећи прасак смеја. *Цар М.* **в.** *шум кад што пукне, експлозија.* — Ту и тамо чује се прасак пушке или кубуре. *Мишк.* Народу је доста било рата . . . само да не слушају више прасак бомби. *Јак.* **2. а.** *низ јаких шумова који се чују кад нешто удара о што, кад нешто нагло гори и сл., лупа, хука.* — Веслачи су се људски одупирали да одоле сили таласа, те је чамац, уз прасак мора, полако одмицао. *Тип.* **б.** *пуцкарање, пуц-*

кетање ватре. — Из кујне поче да допире прасак сувих лозинака. *Станк.* **3.** фиг. *нагло, бурно испољавање какве радње, осећања.* — И наша млада ... критика може да покаже ... дела која више нису само прасак почетништва. *Михиз.*

Изр. ~ зоре *праскозорје.* — Једно јутро у првоме праску зоре ... *Љуб.*

пра́сац, -сца м **1.** зоол. **а.** *мужјак домаће свиње, крмак.* — Толико су се наужили тога добра као храњеници прасци уз коприву и пљеву. *Бен.* Јест, клаћемо прасца, јер се већ зазимило. *Ћоп.* **б.** *младунче свиње, мушко прасе.* — Ту се кољу [за дочек капетана] пилићи, прасци, јањци. *Глиш.* **2.** фиг. *човек прљав или морално посрнуо.* — Та опатица лицемјерна и тај прасац лажљиви нека на концу кажу што имају казати. *Донч.* **3.** бот. *врста биљке* Cytinus hypocistis. *Рј. А.*

Изр. дивљи ~ зоол. *дивља свиња.* — Прашчева сам дивљих убијао по десетак некојега дана. *Ств. 1948.*

пра́се, пра́сета с (супл. мн. пра́сад и пра́сићи) зоол. *младо свињче.* — Продао Илијин отац крмачу с осморо прасади. *Ћоп.* Наједном вани закмечи прасе. *Кал.*

Изр. бодљикаво ~ зоол. *в. уз бодљикав (изр.);* морско ~ зоол. *врста глодара који се много употребљавају за биолошке опите, заморче* Cavia cobaya. — А покус с морским прасетом — како је успио? *Торб.;* попино ~ бот. *врста биљке* Phleum pratense. *Сим. Реч.*

пра́седелац, -деоца, ијек. пра́сједилац и пра́сједјелац, м *првобитни становник, житељ, староседелац.* — Ми стари прасједиоци спали смо на оваке гране! *Ков. А.* Вели Јоже прича ... језиком ... којим наши сељаци — та мјешавина прасједилаца и досељеника ... говоре и сада у средњој Истри. *Наз.*

пра́седелачкӣ, -ā, -ō, ијек. пра́сједилачкӣ и пра́сједјелачкӣ *који се односи на праседеоце.*

праса́ице, -цета с **1.** *дем. и хип. од прасе.* — Пошто велиш да је то прасенце? *Срем.* **2.** мн. зоол. *породица сисара из реда глодара* Caviidae.

Изр. водено ~ зоол. *врста глодара сличног прасету* Hydrochoerus capybara.

пра́се́ње с *гл. им. од праси́ти (се).*

пра̀сетина ж *прасеће месо.* — Побратим ... [светли] очима на младу прасетину. *Ранк.*

праса́ѐ̄ак, -а́ка и **пра̀сеѐ̄ак** м покр. *свињац, котац (1). Рј. А.*

пра̀сеѐ̄ӣ, -ā, -ē **1.** *који потиче од прасета:* ~ месо, ~ печење. **2.** *који је одређен за прасце.* — Кријем се у углу избе, поред зазидана пенџерчића и прасећег приторка. *Јел.* **3.** *који је као у прасца.* — Гледао [је] малим прасећим очима из кочије. *Јонке.*

пра̀сећина ж *в. прасетина.* — Је л' вам се једе прасећина? *Јак.*

пра̀сешце, -ца и -цета с *дем. и хип. од прасе. Рј. А.*

пра̀силиште с *место где се држе и гаје прасад.* — Спремамо грађу за ... једно прасилиште. *Пол. 1950.*

пра̀силук и **пра̀силук** м бот. *в. празилук.* — Чича-Јордан ... метну преда њ четврт хлеба и три струка прасилука. *Срем.*

пра́сити, пра̀сӣ несврш. *доносити на свет, рађати прашчиће, прасад (о крмачи).* — Крмача праси прашчиће. *И-Б Рј.*

~ **се** *прасити.* — Краве су се телиле, живад се легла, крмаче се прасиле. *Бен.*

пра̀сићи м мн. *прасад.* — Мршава крмача ... искочи напоље праћена буљуком бијелих прасића. *Ћоп.* Сељак није хтео ни да чује [за реквизицију], већ је тражио да му се прасићи врате. *Вин.*

пра̀сица ж **1.** *крмача.* **2.** фиг. погрд. *човек (или жена) прљав, дебео, уз то морално посрнуо.* — А је ли, побро, прасицо једна, камо мени она грађа? *Ћоп.* **3.** покр. *крмача (3). Вук Рј.* **4.** зоол. *врста неких риба* **а.** *риба названа тако због звука сличног роктању, који се чује кад се риба извади из воде* Aulopyga. *Рј. А.* **б.** Migul saliens. *Рј. А.* **в.** Trigla lineata. *Фink.*

пра̀сици м мн. покр. *в. прасићи.* — Ако храни прасице, па прасици ... нарну на вилов [грди]: »О, не најели се!« *Ад.* Дрмуса их [децу] ван себе од беса: »Прасици, прасици, срам вас било!« *Поп. Ј.*

пра̀сичӑ́р м *свињар.* — Огладнели то чуче прасичари, уз грдну сквику скљештених прасића. *Кош.*

праса̀чкање с **1.** *гл. им. од прасичкати се.* **2.** *врста пастирске игре.* — Највјештији у козличању, прасичкању ... не завраћа благо [стоку], него само довикне мргодно: Хеј, заврни Брезу! *Гор.*

праса̀чкати се, -ā̄м се несврш. *играти се прасичкања (2).* — Гумб [пуце] је зазврндао као прасенце када се пастири прасичкају на ливади. *Крл.*

пра̀сједилац и **пра̀сједјелац,** -диоца, ек. пра̀седелац.

пра̀сједилачкӣ и **пра̀сједјелачкӣ,** -ā, -ō, ек. пра̀седелачкӣ.

пра̀ска[1] ж (дат. -ски) **1.** *прасак.* — У тај пар цијела школа с ужасном праском груну о земљу, и све се начини као велико огњиште. *Лаз. Л.* И поново се зачу праска пушака и грмљава топова. *Јаки. Ђ.* Адреса

већине била је праска ... национализма који се осећао увређен ... *Јов. С.* **2.** *грдња, вика.* — Чуо је све. Како је грмио по кући, како се све разбегло од праске и гнева његова! *Срем.*

пра̏ска² ж бот. покр. *в. бресква.* — Дјевојке и момчуљци набацивали се зрелим праскама. *Шимун.* Црвенили [се] тешки, главати шипци, измијешани с модрикастим шљивама, жућкастим праскама и зеленим крушкама. *Ћор.*

пра̏скав, -а, -о **1.** *који баца светлост или искре на све стране, који има својство распрскавања, који се распрскава.* — Наше су ријечи праскави ватромети. *Уј.* Мале, немирне, праскаве очи, из којих је непрестано сијало нешто страсно, дивље. *Цар М.* **2.** *који даје јаке, оштре, продорне, испрекидане звукове, експлозиван.* — Отворивши прозор, видели [смо] како се небо одблескује од ерупције светлости ... уз честе праскаве детонације. *Поп. Ј.* Праскава пуцњава [аутомата] засу околне зидове и тамо се сломи и разби без одјека. *Ћоп.* **3.** фиг. *претерано жив, нагао, жесток, узбуђен.* — Праскави њезин смијех ... храбрио је човјека. *Коз. Ј.* Разговори између таста и зета бивали су врло живи, па и врло праскави. *Сек.*

Изр. ~ жива хем. *експлозивна материја у облику белог кристалног прашка;* ~ капсула *безопасна експлозивна маса у лименом омоту, која служи као сигнална опомена машиновођи кад је магловито време;* праскави гласови (сугласници) фон. *гласови, сугласници који се артикулишу уз прасак;* праскави гас, плин хем. *смеша водоника и кисеоника или хлора и водоника која снажно експлодира кад се упали.*

пра̏скавац, -авца м **1.** *праскавица.* **2.** хем. *гас, плин, који експлодира кад се упали.* **3.** зоол. *врста птице* Hypolais pallida. *Бен. Рј.* **4.** бот. *в. пуцавац* Silene vulgaris. *Сим. Реч.*

пра̏скавица ж *врста ракете која кад се упали, полети у висину и распрсне се.* — Сјајна, високо летећа праскавица суну у зрак. *Том.*

пра̏скаво прил. *уз прасак, уз тресак.* — Пролазник ... показа на хрпу леда која се иза мене праскаво стропошта. *Пол. 1959.* Смијурина се по други пут праскаво разлегне изнад столова. *Донч.*

пра̏скавост, -ости ж *својство онога што је праскаво.*

пра̏скање с *гл. им. од праскати.*

пра̏скати, -ам *несврш. према праснути.*

пра̏скач м бот. *в. праскоч. Р-К Реч.*

пра̏сква ж бот. покр. *в. бресква.* — Силни траци цурили су ... у виноградима низ смокве, бајаме, праскве. *Кос.*

пра̏сквинац, -инца м бот. *врста лековите биљке, лисац (2)* Polygonum persicaria. *Бен. Рј.*

праскѐтање с *гл. им. од праскетати.* — Затим стројопушчано лајање на неколико мјеста и праскетање пушака, на валове, као да се залијећу ројеви оса. *Кал.*

праскѐтати, -ам несврш. *пуцати на махове.* В. пр. уз гл. им. праскетање.

праскòзо̄рје и **пра̏скозо̄рје** с **1. а.** *време пред излазак сунца, кад зора праска, пуца, кад почне свитати, почетак јутра.* — У јутро рано — у праскозорје — дали се отац и син на пут. *Киш.* **б.** *бледа боја, светлост неба која претходи изласку сунца.* — Праскозорје плави и ноћи полако стишава се плима. *Макс.* **2.** фиг. *почетак, први, рани временски одсек у развитку чега.* — Толстојево је стваралаштво ... проносило одсјев праскозорја руске револуције што је сазријевала. *Р 1946.*

праскòзо̄рнӣ и **пра̏скозо̄рнӣ,** -ā, -ō *који се односи на праскозорје.* — Невидљива уста вјетрова душу ... остављајући у ваздуху плавушаст дах праскозорне маглене свјетлости. *Цес. А.* Умор, касни праскозорни умор бацио га је у сан. *Вуј.*

пра̏скоч м бот. *врста биљке из пор. чешљуга* Cephalaria, Cephalaria transilvanica. *Вук Рј.*

Пра̏славе̄ни и **Праславе́ни** м мн. (јд. Пра̏славе̄н, -а и Праслàвēн, -е́на) = Прасловени *славенски преци у време скупног, заједничког живота у прадомовини.*

пра̏славе̄нскӣ и **праслàвēнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Праславене:* ~ језик.

пра̏слика ж **а.** *идеална, замишљена слика.* — Он је увијек сањао само о једној јединој жени; о оној непознатој праслици једне жене што је била негдје дубоко у њему засађена. *Крл.* **б.** *типична слика.* — Одличан утисак остављају и неке најљепше југословенске иконе, те праслике светости транспоноване у боје и форме. *Пол. 1958.* То је била праслика троме и подле славонске душе. *Коз. Ј.* **в.** *узорак по којему је што начињено.* — Свидио [му] се ... поштени Матковић, у кому је он упознао праслику Анчину. *Коз. Ј.*

Пра̏слове̄ни и **Праслове́ни** м мн. (јд. Пра̏словē̄н, -а и Праслòвēн, -е́на) = Праславени.

пра̏слове̄нскӣ и **праслòвēнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Праславене:* ~ језик.

пра̏снāга и **праснáга** ж *исконска, елементарна снага.* — Те ријечи ... као да им откриће некакву ..'. сакривену истину о њиховим големим ... сељачким праснагама које се у њих налијевају из тамне ћутљиве тешке земље. *Ћоп.*

пр̏аснути, -нём свршс. **1.** *сломити се с праском, срушити се с треском, треснути.* — Крхак мостић ... му прасне под ногама. *Ков. А.* Од тежине осовина букова прасне. *М-И.* У крову прасну једна даска и човјек побјеже. *Лал.* **2.** *учинити, изазвати, испустити прасак, експлодирати.* — Три гласна пољупца насред каване праснуше. *Лаз. Л.* Изнад главе прасну метак. *Јевт.* Прасну је гром и олуја се спремала. *Марк. М.* На јаук из бездна сада нова прасне бомба уз тутањ. *Гор.* **3.** фиг. **а.** *нагло, изненада се појавити, избити.* — Кад би се нашли међу собом, у затвореној соби, онда би прасnула експлозија огорчења и протеста. *Јак.* Једаред кад га је повео на пашњак, прасnула је бура. *Цес. А.* **б.** *нагло се расрдити и развикати, планути.* — Нарави је био онако ... благе, али за час прасне, па онда лупи чиме дохвати. *Вес.* Како ли ће [другови] оцијенити Младенов случај? Командир ће, сигурно, оштро прасnути. *Вуков.* **в.** *нагло потећи.* — Крв прасне низ њедра. *Кум.* **г.** *нагло и снажно ударити, убости.* — Да је њему какво шило, па да га прасне у дебело месо. *Киш.* **д.** *засветлити.* — Нека прасну свјетлом својим из египатске тмине. *Ков. А.* фиг. Извесна [су] места прасnула наглом и плахом патетиком. *СКГ 1937.* **ђ.** покр. *угинути.* — Прасnуло му троје свиња. *Рј. А.*

Изр. ~ од једа *нагло и јако се расрдити;* ~ у плач *нагло заплакати;* ~ у смех, ~ смехом *нагло се почети смејати.*

пр̏астановнӣк, -а и **прастан̀овнӣк,** -ӣка м *првобитни становник.* — Прастановници Индије познавали [су] доста високу технику. *Пов. 1.* Прастари шах морао [је] из Египта ... захватити и културне прастановнике Винче. *Шах 1.*

пр̏астање и **прастáње** с *првобитно стање.* — Европа патетично говори о своме синтетичном знању ... враћајући се у своје животињско прастање сваких десет година. *Крл.* Човјек у шуми, издвојен из заједнице ... брзо подивља, врати се у неко прастање. *Вуков.*

пр̏астар, -а, -о **1.** *који се догодио, који је живео или постојао у далекој, најдаљој прошлости.* — Ти су брегови прастаре формације ... богате хумусом, травом и шумом. *Андр. И.* **2.** *који живи, постоји, који се сачувао од старине:* ~ традиција. — То је пропис најпрви, прастари. *Уј.* **3.** *врло стар.* — Испод прастарог ... дуда весело грокћући ваљало се двоје свињчади. *Ђор.* Његов прастари кратки кожни капут постављен овчијим длакама ... *Дав.*

пр̏астарина ж *далека, најдаља прошлост.* — Ни наши народни обичаји нису остали онакви какви су били у нашој прастарини. *Ђорђ.*

пр̏астаринскӣ, -ā, -ō *који потиче из давне старине.* — Чут ћете ... ријеч богова прастаринских. *Наз.*

пр̏астēна, ијек. пр̏астијена, ж *првобитна стена.* — Стене, у којих је сухо злато урасло, сложене су већином из белутка и спадају у најстарије такозване примитивне или прастене. *Панч.*

пр̏астијена, ек. пр̏астēна.

пр̏астрӣна ж *прастричева жена. Рј. А.*

пр̏астрӣц м *очев или мајчин стриц, дедов брат.* — Неки његов прастриц био је поп. *Тур.*

пр̏асупстанција ж *основна, првобитна супстанција.* — Вода је за Тала праоснов, прасупстанција свих ствари, оно опште из чега је све настало. *ПИФ.*

пр̂атар, -тра м покр. *в. фратар.* — Тако је и наш пратар казивâ! *Павл.*

пр̏атвāр ж *првобитна твар, материја из које су се постепено развиле све материје.* — Анаксимен је развој пратвари свео на два узрока. *Баз.* Људска је глупост мрачна снага под нама, то је каотична сила пратвари под нама. *Крл.*

пр̏атвāрка ж *в. пратвар.* — Да бисмо познали пратварке, из којих је изграђено човечије тело, мораћемо корачити његовоме раствору, његовоме распаду. *М 1867.*

пр̏атетка ж *прадедова или прабабина сестра.* — Лако је уочити да је девојка друкчије васпитана него ова сирота старица коју она зове бабом, а која јој је у истини пратетка. *Дов.*

пр̏атēћӣ, -ā, -ē војн. *који је одређен као пратња.* — Пролази Врховни штаб, познао сам неке борце пратећег батаљона. *Чол.* Носим вам поздраве од нашега народа, од коњâ митраљеских и пратећих чета. *Хорв.*

пр̏ати, пёрēм и пèрēм (имп. пèри; прил. сад. пёрӯћи и пèрући; р. прид. пр̏ао, пр̏ала, -ло; трп. прид. пр̏ан и пр̏ат) несврш. **1.** *испирањем у течности (најчешће у води) уклањати нечистоћу, прљавштину.* — Жена је код трговца прала за мало новаца. *Кал.* Ја морам ... да перем судове и да кувам ручак. *Макс.* **2.** **а.** *чистити испирајући чим.* — Прала сам им ране алкохолом. *Бар.* **б.** мед. *уносити у какав шупљи орган помоћу инструмената течност ради испирања:* ~ желудац. **3.** *испирањем чистити од каквих примеса.* — Остале земље европске производе још мање злата; нешто га се пере у Шпанији. *Панч.* **4.** *запљускивати.* — Близу жала гдје Кварнер међу Италије пере. *Комб.* Море бескрајно ... обале бије монотоно, трајно, и перућ' жало, вечност приповеда. *Марк. Д.* **5.** фиг. **а.** *искупљивати.* — Нема оне лијепе, вруће крви која пере све гријехе.

Војн. Било је нешто чисто у томе његовом погледу, није умела никако себи да објасни шта, али је осећала како је то пере. *Рист.* **б.** *брисати.* — Вријеме пере успомене и ништи нутарње драгости. *Божић.* **в.** *оправдавати, ослобађати кривичне одговорности.* — Обрана о хрватској застави, која је и француска застава, сигурно му није могла помоћи код суда, а још мање га је прала његова тврдња. *Нех.*

Изр. не пери црне краве! *не говори сувишне ствари.* — Води коња и не пери црне краве! *Шен.*; ~ језик а) *пити, испијати*; б) *много говорити, причати огова рајући кога*; ~ образ *освећивати част*; ~ руке (од чега) *скидати са себе одговорност*; рука руку пере посл. *узајамно се помагати*; *покривати (прикривати) међу собом недопуштене поступке при каквом послу.*

~ **се 1.** *повр. према прати (1).* **2.** фиг. *правдати се, оправдавати се.* — Бан Иван још се је морао прати и пред папом. *Нех.* Ако су [младића] ... набедили и опањкали, он нек се пере, па ће се опрати. *Андр. И.*

пратика́бл м фр. техн. *практичан сандук специјалне грађе који служи као део уређаја.* — Разни нивои на позорници могу се постићи ... дрвеним сандуцима (тзв. пратикаблима). *Поз. 1948.*

пра̀тилац и **пра̀тилац** -иоца м **1. а.** *онај који прати кога.* — И сада му је [псетанце] вјерни пратилац и разговор у самоћи. *Јурк.* Она двојица иђаху поред њега као сенке ... Пратиоци стадоше, стаде и он. *Вес.* **б.** *онај који прати или спроводи кога ради заштите или да му покаже пут.* — Пак му даде тридес'т пратилаца, да га здраво прате до Котора. *НП Вук.* У једноспратној згради ... смјестили смо Покрајински комитет и десетак пратилаца, који нам служе и као курири и као осигурање. *Чол.* **2.** фиг. *пропратна појава.* — Тај ђаво у њему, циник и мучитељ његових снова, паклени пратилац и инсценатор његових тешких криза, имао је право. *Матк.* **3.** астр. **а.** *споредна планета која прати другу планету, сателит, трабант.* — Већи планети имају своје пратиоце. *ОГ.* **б.** *планета.* — Знатан део осталих сунаца праћен је такође тамним пратиоцима са чврстим корама, који више не сјају својим властитим светлом. *Мил.* **4.** муз. *онај који прати на каквом инструменту при извођењу соло-партије.*

пра̀тилачкӣ и **пра̀тилачкӣ,** -ā, -ō *који служи као пратилац.* — [Вокално *р*) каткад представља тешкоће за странце, јер не трпи око себе никаквих пратилачких гласова. *Бел.*

пра̀тилица и **пра̀тилица** ж = пратиља **1.** *она која прати кога.* — Једро лице витезово ... беше јака противност према изнуреном ... лицу његове пратилице. *Глиш.* фиг. Сву гору пјесма прекрилила сада, сељаку нашем пратилица вјерна. *Марк. Ф.* **2.** *пропратна појава.* — Разматрајући елементарне појаве сазнања, осећаје, ми се нисмо обазрели ни на једну важну, мање више сталну, пратилицу њихову: угодност или неугодност коју они у нама побуђују. *Псих.*

Изр. биљке пратилице бот. *биљке које обично расту поред неких других биљних врста у биљној заједници. НЕ.*

пра̀тиља и **пра̀тиља** ж = пратилица. — Он пратиљу има на путу. *М-И.* Од људских страсти Расин [Racine] је скоро искључиво сликао ... љубав у свима њеним преливима, са целом поворком пратиља. *Панд.*

пра̀тип м *првобитни тип, основни лик, пралик.* — [Морлаци] се сматрају за пратип словенскога живља у Далмацији. *С 1875.* Није искључено ... да су се наши оци из задружног и племенског културног типа развили из једнога заједничког пратипа. *Мј. 1936.*

пра̀тити, -ӣм несврш. **1. а.** *ићи заједно с киме.* — Кроз тај парк је Ненад Бајкић пролазио пратећи Александру Мајсторовић. *Ђос. Б.* фиг. Вјерно [ме] прати чврсти друг Самоћа. *Уј.* **б.** *ићи до неког места с киме који одлази, путује праћтајући се.* — Праћена ... усклицима гомиле одјури »Антилопа«. *Крањч. Стј.* **в.** *ићи с ким или уз кога ради његове заштите или водећи га силом куда (нпр. у затвор).* — Онога старога зликовца јуче отераше капетану, везана ... а прекосутра ће га, можда, и на робију пратити. *Јаки. Б.* **г.** *ићи у поворци спроводећи мртваца при погребу.* — Давно је умро деда, ја сам био дечак кад смо га пратили на гробље. *Шапч.* **2. а.** *догађати се у исто време.* — Песма се разлегаше, а праћаше је непрестано пуцањ из пиштољâ. *Вес.* Глазба је пратила разговор код ручка. *Нех.* **б.** фиг. *тећи, кретати се уз нешто.* — [Ријека] је пратила цесту и ... дрвеће крај ње. *Шимун.* **3.** *радити што истовремено с чим другим.* — Ручао је журно пратећи јело дубоким чашама вина. *Ђос. Б.* Море хроцима ријеч јој прати. *Наз.* **4.** *ићи за неким, следити кога; уходити.* — Само јој је било непријатно што јој се чинило да је неко прати. *Уск.* Милијуне троше на жандармерију и жбире и шпијуне да ме прате и шпијунишу. *Срем.* **5. а.** *слушати пажљиво.* — Нити је пратио предавање пити се трудио да их схвати. *О-А.* Особље је штаба ... с побожном пажњом пратило разлагање. *Сим.* **б.** *разу-*

мевати, схватати. — Нисам могла да га пратим у излагању. *Бар.* **в.** *посматрати, гледати што у покрету померајући поглед за тим или обраћајући пажњу на то.* — Сељаци ... праћаху оне ситне облачиће на ... небу. *Јаки. Ђ.* Остаде сједећи, пратећи завидним погледом играче. *Матош.* **г.** *читати о чему, скупљати обавештења о чему.* — Немојте мислити да ја не пратим догађаје. *Јонке.* Он је присуствовао борби за ослобођење нашег народа, пратио све њене мучне перипетије. *СКГ 1937.* **6.** муз. *на неком инструменту (клавиру, гитари и сл.) помагати вокално или инструментално извођење каквог музичког дела или плеса.* — Пратим је на клавиру кад пева. *Лаз. Л.* Она је играла чардаш ... док ју је он пратио на некој старој хармоници. *Куш.* **7.** необ. *слати, упућивати коме што.* — Усне ми жедне и испивене, и залуд сунцу молитву пратим. *Бој.* **8.** сврш. покр. *послати, отпремити.* — Ето, родиш га, чуваш, да га напослетку пратиш у рат. *Јак.* Друг Уча ме пратио да те зовем. *Ћос. Д.*

Изр. ~ до гроба *не одвајати се од кога или чега за живота;* ~ очима, (будним) оком, погледом *гледати пажљиво, нетремице (кога или што);* ~ у игри на карте *учествовати у партији карата као противник главном играчу;* ~ ухом *слушати;* ~ у корак (у стопу), ~ сваки корак *пазити на кога или на што најпажљивије;* срећа (несрећа) га прати *срећан је (несрећан је), има срећу (несрећу).*

~ **се 1.** уз. повр. **2.** *певати и помагати своје певање свирајући.* — Пуковник је ослушкивао како Ана Марија пева, пратећи се сама на харфи. *Андр. И.* Висарион је певао руске романсе пратећи се на гитари. *Чипл.*

пратѝција м и ж покр. *в. пратилац.* — И даде јој двије пратиције да је прате двору бијеломе. *НП Вук.*

пра̀тљача ж = пракљача. — Са перила одјекују ударци пратљача. *Коч.* Клопот пратљача, уз бучно језичање и гласни кикот жена, разлијегаше се перилом. *Гор.*

пра̀тња ж **1.** *праћење.* — Те речи ... уз језиву пратњу митраљеских рафала, расле су као ... ерупција светлости. *Поп. Ј.* Ту је планетариј, могу се видјети звијезде уз пратњу протувјерског предавања. *Крањч. Стј.* **2.** *свита, друштво које прати какву угледну личност.* — У манастир је долазио главом владика, који је са својом пратњом на овај дан редовно остајао на ручку. *Чипл.* **3.** *погребна поворка, сахрана, спровод.* — Велико звоно с цркве тако је тамно и потмуло лупало, као на војничким пратњама добош покривен црном чохом. *Лаз. Л.* Улицом, иза проваљене ограде, помолила се мртвачка пратња. *Шуб.* **4.** војн. **а.** *одред наоружаних људи који брани или чува кога или што.* — На крају шуме ... оставили смо нашу оружану пратњу. *Чол.* **б.** *група наоружаних лађа или авиона која на путовању заштићује транспортне или трговачке бродове од непријатељског нападаја.* **5.** муз. *праћење на неком инструменту вокалног или инструменталног извођења каквог музичког дела.* — Дохвати китару, па уз тихану пратњу говори чувствено. *Огр.* Музика се све више претвара у уздржану пратњу, а песма у неки говор и исповест. *Сек.*

пра̑тор м покр. *в. фратар.* — Што је говорио пратор ... код мисе? *Маж. М.*

пра̀ћа ж **1.** *праћка (1).* — Из праћа [су] гађали камењем у вјечно затворене прозоре и врата. *Шимун.* Оштар кам то је што из праће моје зна стрелимице у свијет да хрупне. *Наз.* **2.** *узица на самару, на којој се држи нога кад се јаше.* — Но како је и он невјешт јахању, заплете му се нога у праћу. *Ћип.*

пра̀ћа̑к м покр. *пракљача.* — Носи се, док те нисам праћаком ... *Кос.*

праћа̀кало м и с *онај који се праћака. Бак. Реч.*

праћа̀ка̑ње с *гл. им. од праћакати (се).*

праћа̀кати, -ам несврш. *снажним замахом ветра окретати, бацати на разне стране.* — Бура [барјаке] и напухује и праћака и суче у рогаљ. *Јел.*

~ **се** *правити брзе, кратке покрете читавим телом (рукама и ногама) настојећи се ослободити, бацакати се, превртати се, копрцати се.* — [Равнатељ] се загледа у мирну пучину по којој се овај час праћакало неколико дупина. *Новак.* Мајка га оставила чим се родио ... а он је махао ручицама по ваздуху, праћакао се и мрмљао нешто. *Рист.* фиг. Он се љути, праћака и баца, говори свакоме како га једнако зивкају ... *Вес.*

праћа̀кнути се, пра̀ћакнём се сврш. *учинити брз и кратак скок читавим телом, грчевито се стрести, задрхтати.* — Ноћ је јасна ... ријека широка ... праћакнула се риба ... све је тихо. *Л-К.* Свињче се последњи пут праћакну. Већ виси о два клина, глава доле. *Поп. Ј.*

пра̀ћа̑р м ист. *војник наоружан праћом. И-Б Рј.*

пра̀ћати, -а̄м несврш. покр. *пратити, слати, одашиљати.* — После тога пољуби сам своје прсте и, по турском адету, праћаше младићу пољубац своје наклоности и задовољства. *Јаки. Ђ.* Морам свакога месеца да праћам кући мало ашлука, а мени што остане. *Срем.*

пра̀ћати се, -а̄м се несврш. *праћакати се.* — Жена, видјевши њега гдје умире,

гдје се још праћа, нариче гласно и пада на њега. *М-И.* Анђа купа дијете у вагану, док се оно праћало ... као риба. *Лоп.*

пра̏ће ж мн. **1.** *ужад с једне и друге стране самара којим се веже терет.* — Равнодушно је тобоже причвршћивала попруг и намјештала праће, па чврсто зазибала самар да се увјери стоји ли добро. *Кал.* **2.** мор. *конопци којима се управља једрима. Бак. Реч.*

пра̏ћёње с *гл. им. од пратити (се).*

пра̏ћица ж **1.** *дем. од праћа.* **2.** *замка.* — Исти дан кад му је Милошева жена Љубица дошла кћери на кумство ... заплео [је] Милошу праћицу с осталим кнезовима. *Павл.* **3.** *квачица, притегача која служи за стезање нпр. опанака на нози.* **4.** *на самару она узица на којој се држи нога кад се јаше. Вук Рј.*

пра̏ћка ж (дат. -ки) **1.** *направа за бацање камена, начињена од комадића коже за који су са стране привезане две узице или два каиша, праћа (1).* — Људи најпре су се тукли песницама и дрвећем, потом камењем из праћке. *Нен. Љ.* Изнад потока су звиждали каменчићи из праћака. *Бан.* **2.** покр. *потпасач, суспензорије.* — Киле ... се ... задржавају добрим и тачно притегнутим утегама ... праћкама. *Батут.*

пра̏ћкање с *гл. им. од праћкати се.*

пра̏ћкар м = праћкаш *праћар. Бен. Рј.*

пра̏ћкати се, -а̄м се несврш. *праћакати се.* — На Нилу се праћка нешто кô гавијал. *Крањч. С.* Праћкају се [срдјеле] као живо сребро и прескачу преко пуне мреже. *Ћип.*

пра̏ћкаш, -а́ша м = праћкар.

пра̏ћкица ж *дем. од праћка (1).* — Продуљи уске трепавице као праћкице. *Божић.*

пра̏ћнути се, -нём се сврш. *праћакнути (се).* — Ноге им [побијеним просцима] праћнуше се. *М-И.* Неколико стопа изнад њих [пливача] фијукне куршум и бућну у воду, као да се рибица праћнула. *Чипл.*

пра̏узрок и **праӯзрок** м *основни, први узрок.* — Видевши животворну снагу воде, поверовали су да је она праузрок свега живота. *Ђурић.* Праузрок Толстојеве оригиналности ваља тражити у оригиналности наше револуције. *Р 1946.*

пра̏ујāк м *мајчин или очев ујак.* — Он је само дотјерао старији пријевод ... свога праујака. *Комб.*

пра̏унук м *унуков син.*

пра̏унука ж *унукова кћи.*

пра̏унучā̏д ж *зб. им. од праунуче.*

пра̏унуче, -ета с (супл. мн. пра̏унучā̏д) *унуков син или кћи.* — Слушајући љубавну песму што је око њега певају унучад и праунучад, старцу се ражали. *Нед.*

пра̏унучић м *дем. од праунук.* — Праунучић се толико препаде да је испустио земљани суд *Шимун.* Сада живи [баба-Стана] међу својим ... ожењеним унуцима и праунучићима. *Дом.*

пра̏унучица ж *праунука.*

прафенòмēн, -е́на м лат. *облик у којем се једна биљна или животињска врста појавила и из којег су поникли сви њихови касније савршенији облици.*

пра̑х м **1. а.** *најситније честице, настале дробљењем или мрвљењем чега тврдог, које се због своје мале тежине лако дижу у ваздух и падају по површини, прашина.* — Спахија ободе бесног хата и нестаде га у диму од праха. *Јакш. Ђ.* **б.** *најситније честице течности кад водени млаз пада или се водена маса разбија о стеновиту обалу и распрскава.* — А тада ромор водоскока у облаку од бијела праха испуни сузом оба ока. *Уј.* Још једном се [вал] пропне ... и разбије о стијене у ситни водени прах. *Крклц.* **2.** *барут.* — Што год бјеше праха у Удбињу, то је бане хитно потрошио међуђ с града топе и лумбарде. *НП Вук.* фиг. На несрећу своју спомене ... нешто о Мишчевићу и баци тако искру у прах. *Бал.* **3.** *мртво тело, смртни остаци.* — Ако сабљу пољубиш крваву и запловиш у ноћне валове, слиједује ти праху светковање. *Њег.* Посљедњи ће данак проћи. Створит ћу се прахом скоро. *Наз.* **4. а.** *оно што је краткотрајно, пролазно, слабо.* — Дјеца смо праха ... *Крањч. Стј.* Сви тренуци су тренуци слабости, и стида и срама, и све је у човеку прах и пролазност. *ЛМС 1951.* **б.** *бедно, ниско, ништавно стање у коме се неко налази.* — Још се нигда није човек за живота свога подигао из праха на такву висину. *Нен. Љ.* Кунимо се ... да ћемо дизати ... домовину из ропског праха. *Шен.*

Изр. бацити, (бацати) коме ~ у очи *в. уз бацити (изр.);* звездани ~ *космичка прашина;* млечни ~, млеко у праху *осушено млеко и претворено у прашину ради конзервирања и лаког транспорта;* није примирисао праха *није био у борби;* није изумео праха *не истиче се памећу;* мир праху његову! *уобичајена формула при опраштању с покојником;* оборити (обратити, претворити, смрвити, сатрти, самлети, срушити) у ~ *потпуно уништити;* отићи (пасти, срушити се) у ~ *пропасти;* отрести ~ с ногу *потпуно и коначно прекинути везу с ким;* пасти у ~ пред ким *поклонити се коме, признати коме надмоћ;* цветни ~ бот. *мноштво врло ситних зрнашца различне боје, највише*

жуте, као део прашника у круници цвета, пелуд, полен.

пра̀хање с *гл. им. од прахати.*

пра̀хати, -ам несврш. **1.** *ситнити, мрвити земљу у прах. Вук Рј.* **2.** покр. *посипати лице прахом, пудрати се. Рј. А.*

пра̀хача ж покр. *ралица којом се засејана земља праха, преорава. Вук Рј.*

пра̀хистӧрија и **прахѝстӧрија** ж = праисторија.

пра̀хисторӣјскӣ и **прахѝсторӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на прахисторију.*

пра̀хисторичā̀р и **прахѝсторичā̀р** м = праисторичар.

пра̀хнути, -нем сврш. *прохтети се, пасти на ум.* — Пазите, немам длаке на језику, ако неком прахне да дође, да ми досађује под прозорима. *Франг.* Тај је Медун стално носио пушку — стару, разлокану, која је пуцала кад јој самој прахне. *Сиј.*

прахо̀вит, -а, -о *који је пун праха.* — Наши пути каловити, пра[х]овити. *НП Вук.*

пра̀хришћа̀нскӣ и **прахрѝшћа̀нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на прахришћанство.*

пра̀хришћа̀нство и **прахришћа́нство** с = пракршћанство.

пра̀хуља ж *земља која се праха, мека земља. Рј. А.*

пра̀цēп, ијек. пра̀цијеп, м покр. *руда, рудо (у кола).* — Два вола отргла се од працијепа, али јарма нијесу могли да се ослободе. *Бан.*

пра̀цијеп, ек. пра̀цēп.

пра̀човек, ијек. пра̀човјек, м (мн. пра̀љȕди) антроп. *предак или претходник данашњег човека, који је живео у пећинама у доба алувијума, био по грађи ближи мајмунима и служио се каменим оруђем и оружјем:* крапински ~, неандерталски ~.

пра̀човечӣј, -ā, -ē, ијек. пра̀човјечӣј *који се односи на прачовека.* — Прачовјечја звијер поломила је капије својих пећина. *Цес. А.*

пра̀човјек, ек. пра̀човек.

пра̀човјечӣј, -ā, -ē, ек. пра̀човечӣј.

пра̀чукунбаба ж *чукундедова мајка.*

пра̀чукундед, ијек. пра̀чукундјед, м *чукундедов отац.*

пра̀чукундјед, ек. пра̀чукундед.

пра́шак, -шка м **1.** *јако уситњене честице неке тврде материје, прах, прашина.* — Птица ... одлети хитро с Никина рамена, узбуркавши прашак који се једва смирио у сунчаном траку. *Војн.* Била је већ зима, једна од оних што опљачкају земљу вјетровима, а прашком снијега не покрију њену жалосну голотињу. *Лал.* **2.** *лековита материја самлевена у прах.* — Кочијаш ... донесе прашака и пилула. *Крањч. Стј.* Тражио [је] ... да му се дâ прашак за умирење. *Сек.* **3.** *једна од многобројних ситних честица које садрже у себи материју у праху.* — Место оне поносите зграде биће само два-три прашка лака да се плаше од ветрића свака. *Радич.* Онај први атом, онај први прашак, она неизмјерна маленкост! *Бал.* **4.** покр. *прашење. Вук Рј.* **5.** фиг. **а.** *нешто врло ситно, мало.* — Ја не повраћам ништа, ни трунка, ни прашка. *Шен.* Један ми прашак силе твоје дај, да њим понесем јада мога свет! *Кост. Л.* **б.** *светлост која се причињава, изгледа као фина прашина.* — По ноћи се љеска мјесечина, а кроз онај свијетли прашак мијеша се шуштање класја. *Марј. М.* И учини му се ... као да гледа поље под сивим прашком свитања. *НК 1946.*

Изр. сапунски ~ *средство за прање рубља у облику праха.*

пра́шан, -шна, -шно **1.** *који је покривен прашином, у коме има прашине, који је пун прашине.* — Цеста је била дугачка, бијела и прашна. *Брл.* Свуд око куће ... раширио се прашан и загушљив ... мирис сијена. *Лал.* **2.** *који обилује прашином.* — Прашно љето нек јаким сунчаним зрацима пали. *Марет.* **3.** *који је у облику праха.* — Талас ветра ошинуо [би га] и засуо му очи прашним снегом. *Мил. В.* **4.** *који се састоји од прашине.* — Кроз облак прашни ... пушчана зрна наоколо пиште. *Радич.* **5.** фиг. *стар, заборављен због старости.* — Најприје заокружи све прашне кутеве старога свијета, не заборавивши дакако на санскрит. *Ков. А.* Старина прашна, како је тко чита! *Уј.*

Изр. ~ киша мет. *киша обојена примесом прашине, црвенкастожуте или сивкасте боје;* ~ снет агр. *болест разних жита и још неких биљака коју изазивају различите гљивице, а оболели делови претварају се у црну, прашњаву масу.*

прашà̀рица ж *род инсеката који живе на песковитим сунчаним местима* Opatrum. *Бен. Рј.*

пра́шац, -шца м *цветни прах.* — Ту је одмах на ... цвету гомила лептирића ... те сви прашац купе. *М 1867.*

пра̀шā̀ч, -а́ча м *справа за прашење. Бел.*

пра́шēње[1] с *гл. им. од прасити (се).*

пра́шēње[2] с **1.** *гл. им. од прашити (се).* **2.** бот. *преношење цветног праха из прашника на тучак ради оплођења.*

пра̀шидба ж **а.** *прашење винограда. Вук Рј.* **б.** *време кад се праше виногради. И-Б Рј.*

пра̀шилац, -иоца м *онај који врши прашење*[2]. *Вук Рј.*

пра̀шилица ж *направа од памука или тканине за напрашивање лица пудером, пуфна, квастна.* — Трокрилно зрцало одражавало је сребрно посуђе, прашилице, чешљеве и четке. *Торб.*

пра̀шйлница ж *испрашивач. Бен. Рј.*

пра̀шина и **праши́на** ж **1. а.** *ситне честице које настају сушењем или мрвљењем органских и неорганских материја.* — И при најмањем додиру диже се са земље ситна и јетка прашина. *Донч.* Борци [су] чепркали по својим торбама не би ли нашли ... мало прашине од дувана. *Чол.* **б.** *распршене најситније честице воде или снега.* — Руши се у село тежак стуб воде који се у паду сав раствори у водену прашину. *Дуч.* Онда се спусти и притаји иза високог намета, са чије је оштре ивице треперила на мјесечини снијежна прашина. *Вуков.* **2.** *оно што је налик на прашину.* — Време је било посуло по овој коси, некад тако бујној, прашину седих власи. *Уск.* **3.** фиг. **а.** *оно што је на ниском степену развитка; стање неразвијености.* — То [уздизање музичке културе] је болесна појава чије клице потичу из наше музичке прашине. *КН 1956.* **б.** пеј. *оно што је мање вредности.* — Та зар ови Раци, зар ова рита, ова прашина да вас, синове Арпада ... као плеву ... разноси? *Јакш. Ђ.* **в.** *прашак* (*5б*): Месечева ~, Сунчева ~. — Стаја је била заронила у мутну прашину свитања. *Бен.* **г.** *узбуна, узрујаност, љутња.* — Бајкићева претња није га нимало бринула. У најгорем случају, мало прашине ... која се може врло лако растерати једном простом изјавом. *Ћос. Е.*

Изр. бацити (бацати) коме прашину у очи *в. уз бацити* (*изр.*); дићи (узвитлати) прашину *в. уз дигнути* (*изр.*); пасти у прашину *постати нико и ништа, бити заборављен*; постати прах и прашина а) *постати нико и ништа*; б) *умрети.*

пра̀шинаст, -а, -о *који је пун прашине, који је у облику прашине.* — Само сломљени и прашинасти пијесак на друму под ногама шкрипи. *Коч.* Горе је снег таман од прашинасте земље којим су га ветрови засули. *Дуч.* Можда је у мојој коси стигла прашинаста материја крви и смрти, и сад се то испарава. *Лал.*

пра̀шиница ж *честица прашине; пахуљица.* — У тој свјетлости летјеле су прашинице снијега. *Крањч. Стј.*

пра̀шйнчина и **праши́нчина** ж *аугм. и пеј. од прашина.* — Пазите колику сте прашинчину по перону дигли. *Ћоп.*

пра̀шињав и праши́њав, -а, -о *прашан* (*1*). — Кад опазише необријана и прашињава војника, малишани ишчезоше иза штале. *Бан.*

пра̀шињавбст и праши́њавбст, -ости, ж *особина или стање онога што је прашињаво.*

праши́њак, -а́ка м необ. *прашно место.* — Имаде и плодних, безимених атома које вјетар разноси с родног прашињака и баци у дубину тамних рупа. *Војн.*

праши́њати, -а̄м несврш. *падати у облику прашине.* — Ситан густ снијег прашиња повазда. *Бан.*

праши́оница и **пра̀шионица** ж **1.** заст. *некадашња направа за посипање ситним, финим песком ради сушења онога што се напише мастилом.* **2.** бот. *в. прашница.* — Прашионица је малена и дугуљаста кесица пуна цветног праха. *Тод.*

пра́шити, пра̑шӣм несврш. **1.** *дизати прашину.* — Постуле му ... једнако стружу и праше по цести. *Ћор.* Иде жена, праши за собом слабим опанцима. *Сиј.* Вјетар је духао из све снаге и тако је прашио снијегом. *Бен.* **2.** фиг. *журно ићи, бежати.* — Кнез праши низа село прогоњен гњевним невидљивим роjем. *Ћоп.* **3.** фиг. **а.** *живо, оштро пуцати, гађати.* — Пушке праше с једне и с друге стране. *Цар Е.* Док сам јурио стрмином цесте, ђаво је урликао на отвореном прозору и за мном прашио кубуром. *Мих.* **б.** (кога) *гонити, терати.* — Тко ће на повлачењу штитити наше другове, тко ће прашити банду. *Хорв.* **4.** (што) *испрашивати, чистити од прашине, трести.* — Прашећи униформу, он би их [звездице] са неким презирањем зврцнуо прстом. *Јакш. Ђ.* Слушкиње ... су цијелога дана прашиле туђе сагове. *Козарч.* **5.** агр. *чинити земљу сипком, растреситом, окопавати.* — Одгртао сам, резао, заламао и прашио виноград. *Шапч.* [Земља] је к томе сипка ... зато је прашимо орућ'. *Марет.*

Изр. иш, не праши! разг. *не говори којешта*!; ~ коме тур фам. *жестоко тући, бити* (*кога*).

~ се 1. *стварати облак прашине.* — Преко, у магли дима и земље, која се прашила и ковитлала, виде се руске жице. *Црњ.* **2.** *падати у ситним капљицама, разбијати се у ситне капи.* — Гледаху равно преда се, кано да мотре како се Купа праши подаље од града међу гребенима. *Кум.*

Изр. радити што (јести, тући се и сл.) да се све праши *радити и сл. што врло живо.*

праши́ћак, -ћка м зоол. *врста птице из пор. батића* Pratincola rubicola. *Финк.*

пра̀шка ж **1.** *прашак, делић, честица прашине.* — Стадоше ... отресати руком ситне прашке дуванске. *Ранк.* **2.** *врло мала количина чега.* — Прашке брашна у кући немам, образ ми сагорио ако имам! *Лал.* Већином су то крхотине, крајичци, прашке ... попратне појаве. *Сим.*

пра̀шкаст, -а, -о *који има облик прашка*: ~ угљен, прашкасти производи.

пра̀шкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Праг, главни град Чехословачке.*

пра́шков, -а, -о *који припада прашку (цветном).* — Ја ћу цио дан летјети од цвијета до цвијета ... и преносити прашкова зрнца од прашника на њушку тучка. *Наз.*

пра̀шљав, -а, -о *покривен прашином, прашан.* — Зној цури са прашљавог чела. *Чипл.*

пра̀шљив, -а, -о *пун прашине, прашан.* — Да ја имам сина, не би се онај кукавица сакривао по прашљивим буџацима. *Бег.* Одело ми прашљиво. *Дом.*

пра̀шљивац, -йвца м *онај који је покривен прашином.* — У предсобљу ... стоји покривен слојем прашине један велики орман ... одвајам свој поглед од тог прашљивца, па га управљам у слободну природу. *Мил.*

пра̀шљивӧст, -ости ж *особина или стање онога што је прашљиво.*

пра̀шљика ж бот. **1.** = прашљиковина *врста врбе* Salix pentandra. *Бен. Рј.* **2.** *в. пра̀шнӣк.* — Сва је била као од свиленог памука, и она кратка прашљива крила и оне длакаве ножице и пипци слични цветним тучцима и прашљикама. *Петр. В.*

пра̀шљиковина ж бот. = прашљика (1). *Бен. Рј.*

пра̀шнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на цветни прах.* — На доњој страни сваког прашника развијају се по две ... прашне кесице. *Станк. С.* Дуге трепавице сенчиле су њено лице, као тамни прашни конци на белом маковом цвету. *Јак.*

пра̀шнӣк и **пра̀шнйк** м бот. **1.** *кончаст листић у венчићу, круници цвета, који се састоји од дршке, прашнице и цветног праха* staminum. — Сваки прашник носи на врху две прашнице од којих свака садржи по две поленове кесице. *Станк. С.* **2.** *в. пра̀шница. Бен. Рј.*

пра̀шнйк, -йка м *део затварача на старинским пушкама кремењачама где се сипа барут, чанак (2).* — Роса ми је прашник поквасила, и не би ми [пушка] огња прифатила. *НП Вук.* Друга пушка не упали, али је блиснуо пламен на прашнику. *Крањч. Стј.*

пра̀шница и **пра́шница** ж бот. *део прашника у облику вретенице, у коме се ствара цветни прах* anthera. — Прашници се састоје од једне нити, на којој су насађене двије прашнице. *Бот.*

пра̀шница ж *в. пра̀шнӣк.*

пра̀шничкӣ и **пра̀шничкӣ,** -а̄, -о̄ *који припада прашнику и прашницима*: ~ цвет, ~ кесица.

пра̀шњав, -а, -о **1. а.** *који је покривен прашином, пун прашине.* — Скиде с главе прашњави шешир. *Ранк.* Сјајни руб неба ... се видио далеко ... кроз једну прашњаву широку улицу. *Кос.* **б.** *који је од прашине.* — Лопта је по његовој матроској блузи остављала прашњаве трагове. *Ћос. Б.* **2.** *који се претворио у прах, прашину.* — Снажан неки мирис испуњавао је ваздух ... тежак мирис опаљене траве и испуцане прашњаве земље. *Ћор.*

прашња́вити, пра̀шња̄вӣм несврш. *прашити*; фиг. *чамити, животарити.* — Сећао се девојке из малог града у коме је прашњавио гарнизон. *Пол. 1958.*

пра̀шњак м *пра̀шнӣк. Бен. Рј.*

пра̀шњив, -а, -о *прашљив.* — Војници су били уморни, прашњиви и жедни. *Лал.*

пра̀штав, -а, -о *који као да прашти*: ~ смех. — Коњаници ... пуне улицу ... праштавим, шкрипавим топтањем. *Ћос. Д.*

пра̀штаво прил. *живо, живахно.* — Трговци, чиновници, официри ... комешљиво су зурили у праскаву поворку и праштаво, безбрижно у њој уживали. *Божић.*

пра́штање[1] и **пра̀штање** с *гл. им. од пра̀штати*[1] *и пра̀штати.*

пра́штање[2] с *гл. им. од пра̀штати (се).*

пра́штати[1] и **пра̀штати,** -тӣм несврш. *праскати, пуцати, распрскавати се.* — Цијело Бадње вече праштале су по двориштима пушке и кубуре. *Пав.* Није имао жижак чиме да се храни, па је сагоревао и праштао као да вришти. *Рист.* Тканина је праштала и пуцала по шавовима. *Донч.* фиг. Око поноћи, док смо пресипали казан, посвађали смо се — те је све праштало. *Лал.*

пра́штатн,[2] пра̀штӣм несврш. **1.** *заборављати чију кривицу, ослобађати кога одговорности.* — Праштам од срца. *Шен.* Друштво не пашта лако непажњу према себи. *Ранк.* **2.** фиг. *пропуштати.* — Где је нашô сласти, ту јој није праштô. *Змај.*

~ **се 1.** *растајати се с ким, поздрављајући се при растанку.* — Кад се праштао с нама, плакао је и љубио се са свима, као да је предвиђао да се више нећемо видети. *Ранк.* Гости, видећи да се поново спрема јаки пљусак, поустајаше, куцнуше се још једном и стадоше се праштати. *Шимун.* **2.** *напуштати, остављати што.* — Кад су се бискуп Кожичић и кнез Крсто праштали с Римом, носили су са собом »наду Хрвата«. *Нех.*

Изр. праштајте! а) *израз жаљења због учињеног узнемиривања.* — Праштајте, свете сени, што вам кости потресам! *Вес.* б) нар. *узвик при растанку.* — Збогом, праштајте!

разлијежу се гласови већ готово пријегорно. *Ћип.*; ~ се са животом *умирати.*

пра́штёње с *гл. им. од прашти́ти.*

пра́штити, -и́м несврш. *праскати.* — Пушка једнако прашти, не престаје. *Коч.* Дуго је тамо све прштило и рушило се, а онда се он ипак читав извуче оданле. *Маш.* Кад уз бурно клицање ... почеше да праште стакла, онда се весела омладина толико разиграла те је слупала све до чега је дошла. *Кол.* Недалеко од нас праште шрапнели. *Вин.*

пра́шћати, пра̑шћа̄м несврш. покр. *в. пра́штати.*

пра̏шукундба́ба ж *шукундедова мајка.*

пра̏шукундед, ијек. пра̏шукундјед, м *шукундедов отац.* — А чија је [земља] прије била? Једнога дивљака, од кога ју је прашукундјед Шалићев ... отео. *Кос.*

пра̏шукундје́д, ек. пра̏шукундед.

прашу́љак, -лька м необ. *дем. од прашак.* — Јави се звоно ... посипљући ... откуцаје над позаспалом паством као прашуљак сна и заборава. *Десн.*

пра̏шума и **пра̏шума** ж **1.** *природан, густо обрастао, непроходан и недирнут шумски предео.* — Бура ... још господари у свом крају, слободна као дивљач у прашуми. *Нех.* У овој ситуацији изгледало [нам је] бесмислено туђи се с четничком бандом по овим босанским прашумама. *Чол.* **2.** фиг. *тешке неиспитане области чега; врло велике количине чега.* — Крчи просјеке прогреса кроз прашуме неријешених нагона. *Крл.* Изгуби се у прашуми густих и сочних мисли. *Каш.*

пра̏шумскӣ и **пра̏шумскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на прашуме.* — Ова планина је све до почетка радова била прашумског типа. *Пол. 1950.*

прашчӑ̀рија ж покр. *свињарија. Рј. А.*

пра̏шчӑ̄рӣк м *свињац.* — Прашчарник за беле племените крмаче. *Пол. 1958.*

пра̏шчевина ж *прасетина, свињетина.* — Они иду у Доње приморје, од Ајкуне Анђу учинише, прашчевине меса нахранише. *НПХ.*

пра̏шчијӣ, -а̄, -е̄ = прашчји *који припада прасцима, који потиче од прасаца.*

пра̏шчина ж *аугм. и пеј. од прасац.*

пра̏шчић[1] м *дем. од прасац.* — Мали прашчићи ... и они су тражили свој оброк. *Вес.*

пра̏шчић[2] м *дем. од праг.* — Вјерујеш ли у то што велиш? — кликне Катинка кад је пошао влак, и држала се грчевито за дрвени прашчић вагона. *Шимун.*

пра̏шчићи м мн. мед. покр. *отечене вратне жлезде (на туберкулозној или другој каквој основи), гуке* scrofulae. *Вук Рј.*

пра̏шчји, -а̄, -е̄ = прашчији.

пр̏ва̄з м *в. первáз.* — Подну, око прваза [звона], сливено је великијем словима име матере Друшкове и Друшково. *Љуб.*

пр̏ва̄к, -а́ка м **1. а.** *онај који је између свих најбољи, први у нечему.* — Велики таленти и прваци руског романа нису хтели скренути с правога пута. *Прод.* **б.** *спортиста или спортски колектив који је победио у такмичењу између градова, држава итд.:* ~ државе, шаховски ~, светски ~, ~ у рвању. — Првак је репрезентација Загреба. *Хок.* **2. а.** *угледна, истакнута личност.* — Стипанчић је уживао ... по другованју само са првацима града велики углед. *Новак.* Одводили [су] људе ... који су били прваци и чија је реч и појава на седници и скупу значила нешто. *Ћур.* **б.** *вођа, општепризнати политички руковалац.* — Комунисте би били спремни да пруже своју подршку свакој влади, али под условом да је образује првак напредне странке. *Пол. 1944.* **3.** *особа која руководи чим, поглавар.* — Он [начелник] рече гласом који је одавао свијест првака у општини. *Новак.* Покупе [Турци] све племенске прваке ... пошљу их у Мостар и ту затворе. *Вујач.*

пр̏ва̀киња ж *женска особа првак:* ~ државе, светска ~, ~ позоришта. — Награда за најбољу женску глумачку креацију припала је ... првакињи Југословенског драмског позоришта. *Пол. 1958.*

пр̏ва̄ӣ, -а̄, -е̄ заст. *првашњи, пређашњи, ранији.* — Логичким путем дошло се опет на првању намјеру. *Шен.* Отворио се нов видик пред његовом душом, видик који је онога првањега посве прогутао. *Коз. Ј.*

пр̏ва̄њити, пр̏ва̄њӣм несврш. необ. *бити први, бити у првим редовима.* — Хрвати [су] првањили у борби кршћана проти Турчину с којим су граничили. *Том.*

пр̏вацкиња ж покр. *жена која први пут роди, прворо́ткиња.* — Обје задјетиње у исто доба ... но су се као првацкиње стидјеле и криле. *Љуб.*

пр̏ва̄ч прил. покр. *прво;* исп. првоч. *Вук Рј.*

пр̏вача м и ж покр. *који или која што учини први пут, почетник, почетница. Вук Рј.*

пр̏ва́чёње с *гл. им. од пр̏ва́чити (се).*

пр̏ва́чити, пр̏ва̄чӣм несврш. **1.** *орати први пут неку земљу. Вук Рј.* **2.** *предњачити. Бак. Реч.*

~ **се** *бити први, имати првенство (у чему).* — Не, ја ћу први. — Опет се ти првачиш! *Ћал.*

пр̏вачкӣ, -ā, -ō *који се односи на прваке.*

пр̏ваш, -а́ша м *онај који је у првом реду.* — Прваши плахи, извидница чила ... загракташе да отпор слаби. *Кош.*

пр̏вашњӣ, -ā, -ē **а.** *који је био, постојао непосредно пре чега, који је претходио чему, пређашњи, ранији.* — Оне ... првашње сигурности није више у Миши било. *Сим.* Уједанпут се трже и седе сасвим замишљено на своје првашње место. *Јакш. Ђ.* **б.** *који је био пре, у прошлости, који се односи на оно што је било у прошлости, почетни, првобитни.* — Они првашњи [жупници] нису били такви. *Ћип.* [У омладини] не видимо онога живота ... којим се првашњих времена загребачка омладина увек дично одликовала. *М 1867.*

пр̏венац, -ёнца м (ген. мн. -венāцā) **1.** *прворођени, први син, прворођенац.* — Тај његин Мирко ... био је његин првенац. *Михољ.* Подносила [је јуначки] бол за изгубљеним првенцем. *Чол.* **2.** фиг. *оно што се у времену појавило као прво, пре свега осталога исте врсте (књижевно дело, какав производ, какво дело и сл.).* — То [убиство Хорвата] бијаше првенац моје крваве жетве. *Шен.* Из земље [се] помаља већ испод тресета првенац пролећа. *Јакш. М.* Пороћајне муке индустријског првенца убрзо су ... ипак преброћене. *Пол. 1958.* **3.** спец. **а.** *прва, најбоља ракија што потече из казана.* — Добра и чиста ракија, подељена [је] у првенац, љуту, меку и патоку. *Андр. И.* Добро би дошло флаша првенца. *Вујач.* **б.** *први мед, самоток.* — Као најбољи мед цени се тзв. првенац или самоток. *Батут.* **в.** *рој који из кошнице први изиђе. Вук Рј.* **4. а.** *првак, вођа.* — Окупила се [раја] ... као ждрали без свога првенца. *НП Вук.* Не чудим се ја једној будали ... но се чудим нашим првенцима. *Њег.* **б.** *сватовски војвода.* — Кад се сватови примакну дјевојчиној кући, онда из ње изиђе ... првенац и барјактар. *Мат.* **5.** бот. *биљка из пор. броћева* Asperula odorata. *Бен. Рј.*

пр̏веначкӣ, -ā, -ō *који се односи на првенце.*

пр̏веначки прил. *као првенац.* — Последњи [стихови ове књиге] ... у ове наше дане излазе првеначки из таме непостојања. *Михиз.*

пр̏венаштво с **а.** *својство или стање онога који је првенац. Р-К Реч.* **б.** *право прворођеног детета на наследство.* — Продај ми данас првенаштво своје. *Дан.*

пр̏вēнӣ, -ā, -ō пом. *први до прамца, предњи:* ~ једро.

пр̏венпца ж *она која је прва, првороћена (нпр. кћи).* — Првенци [бјеше име] Мерава. *Дан.*

прв̏ēнствен, -а, -о **1.** *који је први, који има првенство.* — Подајући првенствену важност књижевној садржини, не занемарују ипак ... ни формалне стране. *ХР 1928.* Друштвено васпитање треба да буде првенствен задатак у нашој школи. *Пол. 1957.* **2.** *првобитан, пређашњи.* — [Обрве] једино нису у ружној једрини изгубиле своју првенствену драж. *Рад. Д.* **3.** *који се односи на првенство у спортском такмичењу.* — Оснивањем Куглачког савеза ... расписана [су] прва првенствена натјецања. *Кугл.*

прв̏ēнствено прил. *у првом реду, пре свега другога, претежно, поглавито, највише, нарочито, особито.* — Дете се припрема за морални живот и дужности угледајући се првенствено на живи пример. *Пед.* Стока ... се гаји ... првенствено ради млијека. *ЕГ 2.*

прв̏ēнственōст, -ости ж *особина онога што је првенствено.* — Наглашујући ... првенственост садржаја у новој умјетности ... утврђује да социјално збивање одређује и диктира форму. *НР 1928.*

прв̏ēнство и **прв̏ēнство** с **1. а.** *прво место у чему.* — Званијем се лажним осветшава те првенство неко присвојава. *Њег.* У обичним се парницама одређују рочишта по реду првенства. *Мј. 1926.* **б.** *предност, преимућство, старешинство.* — Наравно да је он имао првенство у кући: био је старији и од оца. *Јакш. Ђ.* Народна скупштина има право првенства пред сенатом у претресању и одобравању државног буџета. *Мј. 1936.* **в.** *предност, превласт, премоћ, преимућство.* — Био је пламен ... пробућена мржња на оне што су посвојили у родној домаји права и првенство. *Новак.* Даваху [му] у свему првенство. *Шапч.* **2.** спорт. **а.** *такмичење, надметање за наслов, титулу првака.* — Овогодишње појединачно првенство државе у атлетици ... било је изузетно занимљиво. *Пол. 1950.* Исте године одржано је у Београду прво мотористичко првенство. *Аут.* **б.** *наслов, титула првака.* — Остала првенства освојиле су слијеђеће екипе ... *Рук.* Црвена звезда је заслужено освојила првенство. *Пол. 1957.*

прв̏енствȍвати, -ènствујēм несврш. *бити први, бити на челу, првенчити.* — Твоја страст баци те у вртлог друштва гдје си вазда првенствовати хтјела. *Шен.*

пр̏вēнчāд ж *зб. им од првенче.*

пр̏вēнче, -ета с *дем. од првенац.* — После годину дана добили [су] лепо првенче које има очеве образе. *Нуш.* Своме првенчету дао је [Даничић] назив »Рат за српски језик и правопис«. *Бел.* Луцићева ... првенчад ... запрема особито мјесто у доба освита хрватске умјетне поезије. *Водн.*

пр̏вѐнчити, -им несврш. *првенствовати.* — Дигну се крсти. Првенчио је као домаћин михољски барјак ... пак за њим сустопце један по један. *Љуб.*

пр̏вѐњача ж пом. *једро на првом јарболу, првено једро.*

пр̏вескиња ж з. *првакиња.* **б.** *крава која се први пут отелила. Р-К Реч.*

пр̏вешка, ијек. пр̏вјешка, ж *првескиња* (*б*). — Једна младица [крава] јамачно првешка ... рикну протегнуто ... Олакшала је чежњу материнскога срца. *Ранк.*

пр̏ви и **пр̏вӣ,** -ā, -ō *редни број од један* **1. а.** *који је у набрајању испред свих других:* ~ деклинација, ~ падеж, ~ крсташки рат, ~ непријатељска офанзива. — У двору му три софре бијаху: прва софра дванаест владика ... *НП Вук.* **б.** *који је у реду испред свих других, предњи.* — Кад нагази на прву бусију ... *НП Вук.* Дојаше у прве редове. *Крањч. Стј.* **2. а.** *који се налази у непосредној близини, најближи.* — Милоје је био први сусјед Марков. *Вес.* Објесили су начелника о првом стаблу. *Јонке.* **б.** *који се односи на онога (оно) који (што) је непосредно пре, раније у говору или писму споменут(о).* — »Ожђелдија« и »добродошница« значи једно, само што је прва ријеч од турскијех ријечи, а друга је наша. *Вук.* »Знаш ... није тактично ...« опет ће први. *Дом.* **3. а.** *који се јавља као почетак чега, као почетна етапа у развитку чега, почетни:* ~ акумулација капитала. — Знаш да Брну ни лубарде не би пробудиле у првоме сну. *Мат.* Хватао се први сумрак. *Шег.* **б.** *који се први пут јавља у години (о природним појавама, биљкама):* ~ снег, прве јагоде, ~ цвеће. **в.** (у именичкој служби) м *почетни дан у месецу.* — Сутра је први, сутра ће му и писмо с новцима стићи. *Маж. Ф.* Дао јој је сав новац још првога. *Дав.* **4.** *најближи од свих који долазе, који ће доћи у будућности.* — Послат ћу вам првом приликом. *Матош.* Углаве да се прве недјеље састану. *Рј. А.* **5.** *који пре није употпте постојао, који још није испробан, доживљен.* — Тако је створена ... романтична прича о његовој првој љубави. *Милис.* **6. а.** (каткада у суперлативу: најпрви) *који је пред свима другима у части, угледу, власти, богатству итд. најглавнији, најбољи, најугледнији, најзнатнији, највећи.* — Сад кад оволико имам хоћу још више ... хоћу да сам најпрви. *Бор.* Дјеца му први ђаци. *Гор.* Одмах пред подијем посједале прве даме из наше вароши. *Ивак.* То је сада прва радња у Банату. *Поп. Ј.* **б.** *који је преко потребан, неопходан, хитан.* — Имаху [у Сарајеву] своја очинска имања ... зато им бијаше први посао да освоје Сарајево. *Том.* Младо поколење сматрало је за једну од својих првих дужности да поружи ... либералну идеологију. *Скерл.* **в.** *који означава истакнути службени положај.* — Имао [је] положај првога министра. *Јов. С.* Царица мајка жели именовање баруна ... за првога тајника у Бечу. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ четврт астр. *друга од мéнā или фаза Месечевих, између млађа и ушпапа;* није у првој младости *обично с иронијом о некоме који је старији, поодмакао у годинама;* на првом кораку (на првимкорацима) *в. уз корак (изр.);* први корак (први кораци) *почетно раздобље, први период чега (живота, деловања, активности).* — Та генерација ... у литератури ... још није била успјела да начини прве кораке. *Милис.;* од прве руке *одличан у својој врсти, у своме раду.* — Да сам икакву школу учио, чиновник бих био од прве руке. *Сиј.;* ~ ласта *в. уз ласта (изр.);* ~ помоћ мед. *в. уз помоћ (изр.);* прве класе, прве врсте, првога реда (радник, лопов, питање и сл.) *највиши у својој врсти.* — Он је препредењак прве врсте. *Кнеж. Л.;* ~ међу првима *најбољи од свих;* ~ грех рлг. *грех који су, по Библији, сви људи наследили од првога човека Адама;* ~ мај *в. уз мај (изр.);* први петли (кокоти), у прве петле (кокоте) нар. *в. уз кокот (изр.);* прву реч водити (прву улогу играти, прву виолину свирати) фиг. *бити најглавнији, најутицајнији у каквом послу, покрету;* с прве до потоње *од почетка до краја.* — Све јој с прве до потоње каже. *НП Вук;* у првом реду *пре свега.* — Ријеч »филозоф« значила је у то вријеме у првом реду активног човјека. *Ант. Л.;* у ~ час (крај, мах), у ~ време, у прву *одмах у почетку чега.* — У први крај мучао је он, мучала је она. *Бал.* Оне ћуте, па се у први мах снебивају. *Ад.* Он се у прву снеби. *Мат.;* у ~ план (стављати што), у првом плану (бити, имати што) *сматрати што за најважније, најпрече.*

пр̏вијенац, -нца м *в. првенац.* — Не дангуби, сватски првијенче, сахати су данас кâ године. *Њег.*

пр̏вина и **пр̏вйна** ж **1.** *нешто што је ново, што се први пут догађа, дешава.* — То ми је првина да чујем! Ја нисам никад чула хвалити Французе. *Трифк.* Ово није била првина да је он долазио у провинцију као бранитељ. *Л-К.* **2.** (обично мн.) *први рад, прво дело.* — Те првине његове младости обухваћају највећи дио његове љубавне лирике. *Комб.* Из те љубави ... проистећи ће многе Вуловићеве критичке првине, па и по нека особина каснијих радова. *Мил. Ж.* **3.** *први род, плод.* — Он [свећеник] виси о пучкој љетини; свака је првина његова: и кош и бачва и тор њему су до потребе отворени. *Павл.* Принесе од првина стада својега. *Дан.* **4.** *ракија*

која прва тече из казана кад се пече, башица, првенац (За). Вук Рј. **5.** (обично у прилошкој служби у вези с неким предлозима) *из почетка, испрва.* — Пјевале се с првине снажно и узносито. *Бен.* Братоножићи у првину нијесу издали. *Миљ.* Из првине је све ишло лијепо и глатко. *Бег.*

пр̏вӣч м и **пр̏виче** с покр. *прва посета родбине удатој невести и младожењe с невестом тазбини.* — У »првич« долази младин отац. *Дед. Ј.* Држи [се] као одива кад се поврати у првиче. *Сиј.*

пр̏вичити, -ӣм несврш. *бити први, предњачити.* — Знам да је одличан, да је први, да првичи међу првима. *Сек.*

пр̏вӣче и **пр̏вичје** с покр. *првич.* — У Рисну први дан послије свадбе иде се од рода дјевојачкога невјести у походе, а сутрадан од куће младожењине тазбини у првиче. *Вук.*

пр̏вјенац, пр̏вијенца м *в. првенац.*

пр̏вјешка, ек. пр̏вешка.

пр̏вӣк м индив. *в. првак.* — Он ту стоји првник свог племена. *Прер.*

пр̏во и **пр̏во I** прил. **а.** (често удвојено) *употребљава се у набрајању или да се означи у набрајању прва тачка чега.* — То је најновији закон који има велике предности за земљу. Прво и прво, казне од таквих кривица наплаћују се у новцу ... *Дом.* Дакле, овако ћемо ми то ... Прво и прво ... — наставио адвокат. *Рад. Д.* **б.** *на првом месту, у првом реду, пре свега.* — Прво је било да се увере где ли се сад школски ревизор налази. *Јакш. Ђ.* Прво му је било да пошаље Јоба. *Креш.* **в.** *пре чега другога.* — Но ваља прво говорити с цуром [да ли пристаје на прстеновање]. *Шимун.* Ненад прво лупа на споредни улаз, затим на главни, онда на врата што воде на стаклену терасу. *Ћос. Б.* **г.** *напред, испред.* — Дјевојка иде прво, а он за њом. *Ћип.* **II** предл. с ген. *в. пре.* — Чему спутавати прво реда двије особе гдјено нема засада барем никаква јамства да би та свеза била ... јака. *Коз. Ј.* Да јој мајка зарана не умрије ... не би прво времена потужила се на свијет. *Ћип.* **III** (прво него, прво но) *везник за време који показује да се радња главне реченице врши пре радње зависне реченице;* исп. пре него. — Полиција [је] мој говор прво него се имао изговорити прочитала. *Кур.* Још једном ... прво но што се отиснула у велико море, запази нешто што је сјети на њен сиромашан крај. *Ћип.*

пр̏вō прил. покр. *пре кратког времена, недавно, ту скоро.* — Прво поменути век назван је у Италији еолитски. *Жуј.* Прво је, још пре сунца ... газио росу сочних трава. *Рад. Д.*

прво- *као први део сложеница значи: први, први по реду:* првомајски, прворазредни, првонаграђени итд.

пр̏вобитан, -тна, -тно **1. а.** *који се односи на прву, почетну епоху историје човечанства, исконски, прадавни.* — Првобитни [су] људи имали примитиван однос према природи. *Ант. 1.* Разматрајући ... првобитна станишта људског рода, истаћи ће нам се пред очи и његово поступно напредовање. *Жуј.* **б.** *који се јавља у првој етапи, као први степен у развитку чега:* ~ комунизам, ~ заједница. **2.** *који се налази у првобитном стању, који није обрађен или култивисан.* — Сточарско ... становништво живота много простијег и првобитнијег ... није имало ни правих, сталних станова. *Нов.* **3.** *који је био пре, раније, пређашњи, некадашњи.* — Нађе доста копаља, мачева ... првобитнијих пиштоља. *Мат.* **4.** *који претходи свима другима, почетни, први, најранији, полазни, исходишни.* — Ова одредба Берлинског уговора била је за нас повољнија од првобитног аустријског захтева. *Јов. С.* Што се човјек више удаљује од своје првобитне војне базе, све се слабије осјећа. *Јонке.* Првобитни метар, у облику штапа, направљен од платине, чува се ... недалеко од Париза. *ОГ.*

пр̏вобитно прил. *у почетку, пре нечега другога.* — Први покушај друштвеног романа дао је Јаков Игњатовић у делу које је првобитно носило назив Тридесет година Милана Наранџића. *Глиг.*

пр̏вобитнӧст, -ости ж *особина или стање онога који је првобитан.* — У планинским областима ... племена су очувала врло много своје првобитности. *Ђорђ.*

пр̏вобо́рац, -рца и **пр̏вобо́рац,** -бо́рца м *борац у време другог светског рата који је ступио у народноослободилачку борбу међу првима; онај који иде у ред првих бораца по времену или по јунаштву.* — У студеном је стигао у Лику један одред првобораца из Далмације. *Ч-М.*

пр̏вобо́рачкӣ и **пр̏вобо́рачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на првобораце.*

пр̏вобра́тучед и **пр̏вобра́тучеда** м *сродство између мушке деце двојице браће, стричев син. Вук Рј.*

пр̏вобра́тучеда и **пр̏вобра́тучеда** ж *сродство између женске деце двојице браће, стричева кћи. Бак. Реч.*

пр̏вобра́чнӣ, -ā, -ō *који ступа први пут у брак; који припада првоме браку.* — Две недеље доцније оглашени су у цркви првобрачни женик кир Герас ... и Евтерпија. *Срем.*

пр̏вовѐнчāнӣ, -ā, -ō, ијек. првовјѐнчāнӣ *који је први овенчан, окруњен краљевском круном. Вук Рј.*

првовјѐнчāнӣ, -ā, -ō, ек. првовѐнчāнӣ.

првогòдишњāк м *студент прве године на универзитету.* — Усплахирен и радостан првогодишњак рупи у ручаоницу и викну: ...: »Демонстрације на универзитету!« *Петр. В.*

првòженац, -ēнца м *човек који се први пут жени. Вук Рј.*

првòјагњеница и **првòјањеница** ж *овца која се први пут ој(г)њи. Вук Рј.*

првòкатан, -тна, -тно = првоспратан *који је на првом кату.* — Пада плинска свјетлост ... у првокатну собу. *Крл.*

првокатѐгòријк м ков. *играч шаха прве категорије.* — Занимљива партија [шаха] одиграна је ... између мајсторског кандидата ... и првокатегорника. *Пол. 1959.*

првòкласан, -сна, -сно *најбољи по својим својствима, прворазредан, одличан:* ~ глумац, ~ роман, ~ важност, ~ слика, ~ риба и сл.

првòкласнòст, -ости ж *особина онога који је првокласан.*

првòкоска ж покр. *коза која се први пут окози. Вук Рј.*

прволѝгāш, -а́ша м *спортски клуб или спортиста који је у првој лиги.* — Загрепчани се чуде како то да Загреб крај толико клубова нема барем два прволигаша. *Bj. 1947.*

прволѝгāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на прволигаше:* ~ утакмица.

пр̄вōм и **пр̄вōм** прил. *први пут.* — Нисам млада за ашик дјевојку што мушкога првом угледала. *Огр.* Збирком, коју је издала бечка Зора, он [Кочић] излази првом пред ширу публику. *Скерл.*

првòмāјскӣ, -ā, -ō *који се односи на Први мај:* ~ прослава, ~ парада.

првòмученӣк м *онај који се подвргао мучењу и дао живот за хришћанску веру.* — Крвав и рањен као првомученик. *Крл.*

првòмученица ж *женска особа првомученик.* — Па је легенда о првомученици Текли постала обрасцем за друге легенде о светицама и мученицима. *Комб.*

прворáзредан, -дна, -дно *који је првога реда, првокласан:* ~ локал, ~ певач, ~ улога, ~ важност, ~ врело, ~ значење и сл.

прворáзредац, -еца м *ученик првога разреда.* — Нек' је жив и здрав — рече учитељ ... сад је прворазредац. *Шапч.*

прворáзреднòст, -ости ж *особина онога који је прворазредан.*

првòрачвāр м *јелен од годину дана (с првим роговима). Бен. Рј.*

првòредан, -дна, -дно *који иде у први ред по вредности, прворазредан.* — Покушавао [је Недић] да сав његов [Змајев] успех код публике објасни прворедном вештином његова стихотворства. *Јов. С.* Провели [су] ствар од прворедне хисторијске важности. *КР 1924.*

првòроднӣ, -ā, -ō *који је по рођењу, по постању први;* исп. прворођени. — Он [Аполону] хекатомбу славну првородних јањаца није обрекô. *М-И.*

Изр. ~ грех рлг. *в. уз први (изр.).* — Како може жртва ... да спасе човечанство од греха првородног који је тако незнатан по етици и моралу. *Рист.*

прворòдство с *старешинство по рођењу међу браћом.* — За једно јело дао [је] првородство своје. *Дан.*

прворођѐнац, -нца и **првòрођенац,** -ēнца м *онај који је први рођен, првенац.* — Напуљска принцеса Јелисавета доцније [је] пошла за Стјепанова прворођенца. *Шиш.*

прворòђенӣ и **првòрођенӣ,** -ā, -ō *који је од све браће први рођен.* — Родио [се] син прворођени. *Крл.* Усвојено дете остаје у ... правима прворођеног детета. *Ђорђ.*

прворођѐнӣк, -и́ка и **првòрођенӣк** м *в. прворођенац.* — Ти прворођеник славнога племена, а онамо цура без имена. *Шен.*

прворòђēнчāд ж *зб. им. од прворођенче.*

прворòђēнче и **прворођѐнче,** -ета с *прворођено дете.* — фиг. Радо превраћам по њима [по првим причицама]: да ли зато што су прворођенчад, или зато што ме живо сјећају на оно златно доба моје младости. *Коз. Ј.*

првòротка и **првòроткиња** ж *жена која је родила први пут.* — Намузе у око млијеко из груди жене прворотке [као лијек против жутице]. *Вуков.*

првòсан, -сна м ков. *први сан.* — Који те бијес нагна будити ме из првосна. *Шен.* Тек што би га свладао првосан, стриц би се одједном тргао. *Пол. 1959.*

првосвѐћенӣк м = првосвештеник **1.** *врховни свећеник старих Јевреја и у неких старих многобожачких народа.* **2.** рлг. *назив духовног лица највишег чина.* — Златну круну првосвећеника обећај му [свећенику], све ће за њу дати: част и образ. *Јакш. Ђ.*

првосвѐћеница ж = првосвештеница *врховна свећеница у неких старих многобожачких народа.*

првосвѐћеничкӣ, -ā, -ō *који се односи на првосвећенике:* ~ положај.

првосвећѐнство с = првосвештенство *служба и достојанство првих свећеника; сви виши, први свећеници. Рј. А.*

првосвèштенйк м = првосвећеник. — Главар цркве ... са осталим првосвештеницима окружи министра председника. *Дом.*

првосвèштеница ж = првосвећеница.

првосвèштеничкӣ, -ā, -ō *који се односи на првосвештенике*: ~ положа).

првосвештéнство с = првосвећенство. — Римско првосвештенство сударило се с њим [Лутером]. *Кнеж. Б.*

првосèделац, -еоца, ијек. првосјèдилац и првосјèдјелац, м *становник од давних времена, од старине на некој земљи или месту, староседелац.* — Лан ... су сијали ... у сјеверној Италији већ народи првосједиоци, старији од потоњих аријских досељеника. *В 1885.* У истом [су] мјесту по језику разлучени првосједиоци од надошлица. *Јаг.*

првосјèдилац и **првосјèдјелац,** -диоца, ек. првосèделац.

првòспратан, -тна, -тно = првокатан *који се налази на првом спрату.* — Скочио сам са свог прòспратног балкона ... да изазовем узбуну у малом граду. *Крл.*

првòстепенӣ, -ā, -ō **1.** *који је првога степена, прворазредан, главни, најважнији.* — Фактори који код обичних војски ... имају другостепену ... у нашој армији имају првостепену важност. *Тито.* Географски елеменат не игра првостепену улогу у развитку устанка. *Дед. В.* **2.** *који је најнижег степена по надлежности*: ~ суд.

првòстòлнӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ црква *црква у којој врши богослужење епископ.*

првòстòлница ж *столна, саборна црква, катедрала. Бен. Рј.*

првòступӣ, -ā, -ō *в. првостепени. Р-К Реч.*

првòтèлка и **првòтеока** ж *крава која се први пут отелила.* — Мртвог обилазит стане, првотелки матери налик, теле кад облази мучућ. *М-И.*

првотечèница ж *првенац (3а), првина (4).* — Првотеченица, препеченица, љута, мека ... цури из ракијских казана. *Сим.*

првòтимац, -ймца м спорт. *онај који игра у првом тиму, у првој, најбољој момчади.* — Раднички игра у Чачку без својa два стандардна првотимца. *Пол. 1958.*

пр̀вотӣсак и **првòтисак,** -ска м *књига штампана у прво доба штампарства (до год. 1500), инкунабула.* — Данас имаде [свеучилишна књижница у Прагу] 1528 првотисака и око 3800 рукописа. *В 1885.*

пр̀вотнӣ, -ā, -ō **а.** *који је први у нечему или по нечему, почетни, првобитан (4).* — Кад се првотни утисци подвргну контроли хладнијег запажања ... онда је прво што се констатира: боја. *Батут.* Гибање [је] ... посљедица узрока који је првотнији од њега. *Баз.* **б.** *који је био у употреби пре другога, бивши, ранији, првобитан (3).* — Напуштено је првотно славенско Ћирилово писмо, тешка глагољица. *Барац.*

пр̀вотно прил. *у изворном облику, првобитно, оригинално.* — Не знам да ли ви имате партитуре онаке каке сам их првотно написао, или другу моју прераду. *Коњов.*

пр̀вотнòст, -ости ж *особина онога што је првотно.*

пр̀воток м, **пр̀вотòч** и **првоточèница** ж *првенац (3а), првина (4).* — Испод луле казанске срчем још топао првоток. *КН 1959.* фиг. Ове пјесме, ако и пробране, права су пјесничка првоточ. *Водн.*

првоу̀читељ м ков. *први учитељ.* — Имаде се држати свечана бесједа у славу словјенских првоучитеља [Ћирила и Методија]. *В 1885.*

пр̀вōч прил. покр. *првач. Вук Рј.*

пр̀вошкињa ж *невина девојка.* — Он је сав ... плаховит као цура првошкиња. *Коз. Ј.*

првошкóлац, -лца м *ученик првога разреда.* — Такве реченице није ми досада написао ниједан првошколац. *С 1937.*

првòшкōлка ж *ученица првога разреда.*

првòшкōлскӣ, -ā, -ō *који се односи на првошколце.*

пр̀вцāтӣ, -ā, -ō само у изразу: први првцати *служи за појачање значења.* — Тај красни момак био је први првцати да наврати у ту кућу сутрадан ујутру. *Мил. В.* Прве првцате ноћи ... мој је ујак заволио Тома. *Креш.*

пр̀га и **пр́га** ж покр. **1.** *врста јела и брашно од кога се прави такво јело*; исп. качамак, цицвара. — Вариво је сухо као жито, кад га опржена смељеш, ето ти прге. *Љуб.* Од њега [брашна] се прави прга, мандара, каша. *Батут.* **2.** *пржени јечам који служи место кафе*; *напитак од њега.* — Кава ... може бити ... »на чисту воду«, дољевуша од друге и треће руке или пак обична јечмена »прга«. *Ћоп.*

пр̀гав, -а, -о *који се лако, брзо разљути, раздражљив, напрасит, плаховит, жесток.* — Мане постаде пргав, па сваки час долазаше у сукоб с мајком. *Срем.* Митраљез, у близини, кашљао је као пргави, зли старац који се љути. *Донч.*

пр̀гавац, -авца м *пргав човек.*

пр̀гавити се, -ӣм се и **пргáвити се,** пр̀гāвӣм се, несврш. *срдити се, гневити се.*

— У менажи . . . препирали су се официри, па се пргавили до беснила. *Вас.*

пр̏гавица ж *пргава жена.* — Умекшајте ту пргавицу. *Матош.*

пргáвко м *пргавац. Р-К Реч.*

пр̏гаво прил. *срдито, гнѐвно.* — Скочио [би] са столице, љутито и пргаво брисао . . . наочаре и нестрпљиво се шетао по кафани. *Срем.*

пр̏гавōст, -ости ж *својство онога који је пргав.* — Од превелике жустрине и пргавости бивао [је] . . . недовољно обазрив за своју личну сигурност. *Јов. С.*

пр̏гати, -ā̄м несврш. *пргавити се.* — Не можемо ми хранити цео свет. Једва и сами имамо доста . . . — пргала је баба. *Поп. Ј.*

пр̏да ж **1.** *в. пр̏деж.* — Прда прду сустиже. *Вук Рј.* **2.** фиг. *човек мале или никакве вредности; врло плашљив човек.* — Пр̏диште ме некаква фукара, мудијери и некакве прде. *НП Вук.*

пр̏давац, -āвца м **1.** *прда (2).* — Ходи бре, ако смеш! Лако је туђи оне прдавце, него ходи овамо! *Лаз. Л.* **2.** шаљ. *врста сира од кога се прди.* — Осјећај неправде . . . изражен у нехотичној успоредби . . . с лошом сланином и сиром прдавцем. *Сим.* **3.** зоол. *птица селица из пор. барских кока* Crex crex. *Терм. 4.*

пр̏дало с вулг. *стражњица, задњица. Вук Рј.*

прдà̄љица ж *в. прдаљка (1). Рј. А.*

пр̏дā̄љка ж **1.** нар. *цев на гајдама кроз коју излази звук.* — Ломе се чаше, гуди прдаљка на гајдама. *Лаз. Л.* **2.** фиг. ир. *машина (трактор или што друго) која брекће при вучи.* — Други човек дође, на другој прдаљци . . . Онај у краткој виндјаки и качкету сишао је ускоро с трактора. *Дав.*

прдà̄чина ж *спрдња, подсмех, шега(чење).* — Стари вук пасја прдачина. *Н. посл. Вук.* — Ма не питајте ви, тога посла и те прдачине, ко се богу моли! *Ћоп.*

прдá̄чити се, пр̏дā̄чӣм се несврш. *правити спрдњу с ким, потпрдивати се, подсмевати се, шегачити се с ким.* — Лако је . . . теби, газди човеку, прдачити се са мном. *Срем.*

пр̏деж м *смрдљиви гас који бучно излази из црева.* — Смео се као прдеж у гаћама. *Вук Рј.*

прдéкнути, пр̏дȅкнēм сврш. **1.** *пасти са треском, треснути. Вук Рј.* **2.** фиг. *пропасти, упропастити се. Р-К Реч.*

пр̏дељ м бот. *в. троскот. Вук Рј.*

прдèљуска ж разг. *ћушка, заушница, шамар.* — Не, прдељускâ ми не примамо, ми смо напротив у сваки час готови да их дијелимо. *Цар Е.*

прдèљуснути, -нēм сврш. *дати ћушку, заушницу, ћушнути, ошамарити. Вук Рј.*

прдèњāк, -áка м **а.** *прдало. Вук Рј.* **б.** покр. *први део желуца у преживара, бураг. Вук Рј.*

пр̏дети и **пр̀дети,** -дӣм, ијек. пр̏дјети и пр̀дјети, несврш. **1.** *гласно, звучно пуштати из црева смрдљиве гасове.* — Не прди ни уз глуха, јер има нос ако и нема уха. *И-Б Рј.* фиг. Летјели су [авиони] . . . смрдјели и прдјели зраком. *Донч.* **2.** вулг. (за кога, за што) *не водити бригу, не марити.* — Прди Мара за пудара. *Вук Рј.* **3.** вулг. шаљ. *лежати, налазити се празан, неискоришћен.* — Три ардова у подруму прде. *Вук Рј.*

прдèцати се, -āм се несврш. *ритати се.* — Мазга се прдеца. *Бак. Реч.*

пр̀дешко м фам. *прдоња. Вук Рј.*

пр̀дизвēк м *в. прдоња*; исп. прдозвек. *Вук Рј.*

прдикà̄на ж шаљ. *затвор, тамница. Р-К Реч.*

пр̏дин, -а, -о само у изразу: у прдину бару (нпр. потрошио новце) *узалуд, у беспослицу. Вук Рј.*

пр̏дјети и **пр̀дјети,** -дӣм, ек. пр̏дети и пр̀дети.

пр̀длā̄ње с *гл. им. од прдлати.*

пр̀длати, -āм несврш. *говорити којешта, блебетати. Вук Рј.*

пр̏днути, -нēм сврш. *испустити прдеж. Вук Рј.*

пр̀дњава ж **1.** *прдеж.* **2.** погрд. *лош коњ*; исп. курада. *Вук Рј.*

пр̀дозвēк м *прдизвек. Вук Рј.*

прдòклачити, -ӣм сврш. шаљ. покр. *говорити којешта, блебетати. Деан. Рј.*

пр̏доња м вулг. **1.** *попрдљив човек.* **2.** бот. *врста граха, крупна као боб. Вук Рј.*

прдóсија ж погрд. *нешто старо, рђаво, неупотребљиво (нпр. дуван, барут и сл.). Вук Рј.*

пр̏ђа ж *прдачина, спрдња.* — Грдна ће вас пр̏ђа спопанути, тужна жалост и брука велика. *НП Вук.*

пре, ијек. прије, предл. с ген. *изриче* **а.** *да се што догађа или се догодило у времену раније од онога што значи реч у генитиву.* — Сељак Јордан устаде пре зоре. *Макс.* Швејк се усудио прекинути ову тишину прије олује. *Јонке.* **б.** *да је ко по реду испред другога.* — Ман [Mann] би увек Гетеа [Goethea] ставио пре себе. *КН 1956.* **в.** *да је од догађаја о којем се говори протекло*

време које означава израз иза предлога. — Прије осам година давила је куга. *Шен.*

Изр. ~ свега а) *на првом месту, најважније.* — Ослобођење народа, прије свега! б) *у првом реду.* — Пре свега и више свега он [Макијавели] је перо Републике. *Јов. С.* Кршћанство управо постаје симбол не само по својој трансцеденталности него, прије свега, по своме моралу. *Ант. I.*; ~ времена *раније него што је требало, него што се очекивало.* — Осиједио је прије времена и облесавио. *Јонке.*

прѐ, ијек. прије, прил. **1. а.** *раније од времена или часа када се што збива.* — Читав [је] штаб дан прије пао у заробљеништво. *Јонке.* **б.** *досад.* — И *везек* и *арзован* ријечи су турске; *везек* ја прије нијесам чуо нити знам шта значи. *Вук.* **в.** у изразу: час пре *изриче се оно што је непосредно претходило.* — По целом телу осећала је тупе болове, али највише је тиштао прст са кога јој час пре мати беше стргла прстен, његовог прстен. *Ћос. Б.* **2.** *раније него други.* — Одоцнили смо. Ко пре девојци, оном и девојка. *Вес.* **3.** *у прошлом времену, у прошлости, некада.* — Пре, браћо моја, није било оваке распре и кавге међу народом. *Вес.* **4. а.** *више, већма.* — Опростите, бурмутица са сликом је награда, а не одликовање, прије дар. *Крањч. Стј.* **б.** *радије.* — Ја не дам да се ти удаш за мога душманина, прије ћу те убити. *Мул.*

Изр. ~ или после (касније) *било када у будућности (о ономе што ће се сигурно догодити).* — Човјек је социјално биће. Сâм и инокос прије или касније једно пропада. *Наз.*; што ~ *истиче се најкраће време у које се може што извршити.* — Ваљало [је] у порти ухватити место негде близу врата да се после може што пре у цркви место заузети. *Чипл.*; ~ него грам. *везник који показује да се радња главне реченице догађа или да се догодила пре радње зависне реченице.* — Прије него је издахнуо, старац је изрекао своје посљедње ријечи. *Донч.*; утолико ~ што (у служби везника) *истиче важност реченице која следи или наглашава завршну, закључну мисао.* — Једна наука ... за чије би се унапређење требало заложити ... јесте наука о организацији рада. То утолико пре што неговање те науке не би изискивало немогуће новчане жртве. *СКГ 1937.*; то ~ што ~ *у корелацији истиче временску условљеност.* — Тврдио је да ћемо се то прије вратити драгим обитељима ... што прије доће до одлуке на бојном пољу. *Јонке.*

пре-[1] *као предметак или префикс изражава* **1.** *у творби глагола* **а.** *правац, смер радње, кретање из једног места у друго, с једне стране чега на другу, кроза што; преко чега:* претрчати, пребећи, преместити се, преселити се, пребацити (преко ограде), прелетети. **б.** *промену положаја; претварање, превођење из једног стања у друго:* превртнути, преокренути, прелити, претопити. **в.** *понављање радње изнова или друкчије, боље него што је била:* прерадити, преправити, преиначити, прекројити, президати, преобразити, преуредити. **г.** *претераност радње, довођење радње до неповољног, негативног резултата:* прекувати, препећи, прејести се, прегорети, премлети, прехвалити. **д.** *поделу чега на двоје, раздвајање:* предвојити, преломити, преградити, пребити, пресећи, престрићи. **ђ.** *испуњавање, обухватање радњом или боравком:* презимити, преноћити, пребдети, претражити, прекрити, прегледати, прехранити, преспавати. **е.** *мали ст пен радње или њену краткотрајност:* предахнути, прегристи, преглодати, преломити. **ж.** *свршетак радње:* преболети, пребројити, препатити, престати, пресудити, превладати. **2.** *именице с предметком пре-* (ијек. пре- или прије-) *начињене су понајвише према глаголима:* пребег, преклоп, преградак, прекупац, прецена и сл. **3.** *у творби придева највећи или највиши степен својства или мере:* предобар, предраг, прелеп, премио, предуг, предебео.

пре-[2] *као предметак или префикс у сложеницама латинског порекла значи:* пред, пре, над: предестинација, предиспозиција, префикс, препарирати и сл.

преàмбул м и **преàмбула** ж фр. *уводни део каквог важног акта, међународног уговора и сл.*; *увод уопште, предговор*; фиг. *околишање, заобилажење (у говору).* — Једанпут на једној ... шетњи мала га је пољубила без икаквих преамбула. *Бег.*

прѐбавити, -ѝм сврш. **1.** *провести неко време негде, проборавити.* — И ја [сам] по који крвав дан под бановом заставом пребавио. *Шен.* **2.** *преживети, надживети.* — Три сам владе пребавио: једну републиканску и двије царске. *Јурк.*

прѐбајати, -јём сврш. *бајући излечити, обајати. Вук Рј.*

пребàкрити, прѐбакрӣм сврш. *превући бакром. Р-К Реч.*

пребáљати, прѐбāљām несврш. *пребољевати.* — Она ради њега пребаља јаде прве љубави. *Шимун.*

пребáцати, прѐбāцām *несврш. и уч. према пребацити, пребациват.* — Тодосије пребаца преко прста бројанице. *Љуб.* Свећеници [су] пребацани с једне [жупе] на другу. *Павл.*

пребàцāч, -áча м = пребацивач **а.** *онај који пребацује.* **б.** ел. *направа за прекидање или спајање вода којим пролази електрична струја, или за измену правца струје, прекидач, комутатор. Физ. 2.*

пребаци́ва̀ње с *гл. им. од пребацивати(се).*

пребаци́вати (се), -а̀цујēм (се) *несврш. и уч. према пребацити (се).*

пребацѝва̄ч, -а́ча м = пребацач.

пребáцити, прèбāцīм сврш. **1. а.** *бацити што преко чега.* — Ево поп-Васе. Пребацио епитрахиљ, а у руке узео крст. *Ад.* Пребацио пушку преко рамена. *Гор.* **б.** *брзим покретом ставити преко чега (о нози, руци).* — Пребацивши једну ногу преко друге, стала дојити малога. *Том.* Хајдуци полегаше ... Зеко се спусти поред Станка и пребаци руку преко њега. *Вес.* **в.** *бацити поврх, преко, покривајући што.* — Пребаци вео на лиру своју. *Поп. В.* **г.** *покренути у страну, забацити, нагнути (главу).* — Кожунлија пребаци у страну своју рунасту овнујску главу. *Ђоп.* **2.** *бацити даље него други (у надметању).* — Он узима бабуљ од рамена, па пребаци Краљевића Марка. *НПХ.* Једном баци, свијема добаци, другом баци те свију пребаци. *НП Вук.* **3. а.** *дати више него што треба, него што је погођено, додати.* — Кум и старојко платише колико је погођено ... и пребацише неколико гроша. *Вес.* **б.** фиг. *учинити више него што је предвиђено, прећи, надмашити (обавезу).* — У неким гранама успели смо да извршимо и пребацимо задатке Петогодишњег плана. *Пиј.* **4.** *положити што преко чега, саградити ради прелаза.* — Они су ... пребацили мостове преко ријека. *Крањч. Стј.* **5. а.** *преместити, пренети, превести кога (што) с једнога места на друго.* — То значи товар пребацити с једне палубе на другу палубу. *Уј.* Ја не знам шта има у ономе његовом њумезу, али ти узми једна кола и то сутра пребаци. *Бар.* **б.** фиг. *пренети, преместити што (обично неугодно) на другога.* — Прати ме та срећа да се други отресу својих мука и пребаце их на мене. *Пав.* Мора да је осјетио потребу да на некога пребаци дио ... одговорности. *Адум.* **в.** *изменити место радње, преместити, пренети на друго место.* — Највећа слобода коју би он ... себи допуштао сводила би се ... на то ... да неки догађај, који се догодио у једном, пребаци у сасвим други крај. *Мил. Ж.* **6.** фиг. *пренети, управити, упутити на што друго (мисли, разговор и сл.).* — Видело се да жели само да пребаци разговор на другу тему. *Андр. И.* Она је старом, прокушаном вјештином пребацила мисао с Ане на зиму. *Мих.* **7.** *летећи изнад чега наћи се на другој страни.* — Два тешка зрна зафијукаше па се ... са ужасним треском срушише ... пред црквеном портом ... два друга пребацише цркву. *Вас.* **8.** фиг. *прећи одређени рок, време, навршити.* — Дјевојка је била посве млада, једва је пребацила седамнаесту. *Крл.* **9.** *учинити замерку, прекорити кога, изразити незадовољство, окривити кога због чега, приговорити.* — Ја бих то одмах учинио, али нисам с тобом разговарао. Све сам се бојао да ми што не пребациш. *Вес.*

Изр. ~ ногу (о коњу) *искривити ногу;* ~ преко главе (леђа) а) *свршити, збринути што;* б) *доживети што тешко, неугодно, поднети, претрпети;* ~ први сан *одспавати.*

~ се 1. *преместити се с једнога места на друго, превести се, прећи.* — Преко стотину другова успјело је да се пребаци преко Саве у Славонију. *Дед. В.* Након двије године робовања побјегао је и сретно се пребацио у наш одред. *Хорв.* **2. а.** *окренути се, превртнути се.* — Пребацила се [Марушка] на другу страну, отресла му [Мирку] руку. *Кол.* **б.** *превртнути се тумбе, преокренути се преко главе.* — Заиграло му срце, пљеснуо у дланове ... пребацио се по два, по три пута као луди деранчић. *Брл.* **3.** фиг. **а.** *преварити се.* — Да се ми сами не пребацимо ... у томе лежи опасност. *Р 1946.* **б.** *прећи меру, границу у чему, претерати, преувеличати.* — Нећу се пребацити ако рекнем да су од изложених слика нове школе обично половина симболично приказане. *СКГ 1937.* **в.** *пренаглити. Р-К Реч.*

Изр. вино се пребацило *вино је ускисло, покварило се.*

прѐбачāј м **а.** *пребацивање метка при стрељању, гађању, хитац преко циља.* — Ваљда им тај коригује ватру: подбачај, пребачај, погодак! *Ђоп.* **б.** *учинак изнад одређене, обавезне мере, премашење:* ~ норме, ~ плана.

прѐбачājан, -јна, -јно *који се односи на пребачај (а).* — Наши плотуни су били прво пребачајни, онда је командир скраћивао, затим повећавао даљину за педесет метара. *Јак.*

прѐбдети, -дӣм, ијек. прèбдјети, сврш. *провести (ноћ) у бдењу, пробдети.*

прѐбдјети, -дӣм, ек. прèбдети.

прѐбег, ијек. прèбјег, м **1.** *онај који је пребегао преко границе или к непријатељу, бегунац.* — Крижанић није у том раду сврћао пажњу на невољне турске пребјеге, наше ускоке. *Водн.* У турско доба многобројни динарски ускоци или пребези дошли су у Крањску и Штајерску. *Цвиј.* **2.** *бекство, бег преко границе.* — После пребега Карађорђева, Протић је прешао из Београда у Земун. *Рј. А.*

пребегáвање, ијек. пребјегáвање, с *гл. им. од пребегавати.*

пребегáвати, -èгāвām, ијек. пребјегáвати *несврш. и уч. према пребегнути, пребећи.*

прѐбеглица, ијек. прèбјеглица, м и ж *пребег (1).* — Клео се ... да ће он успјети

да поврати пребјеглице [који су пребјегли к партизанима]. *Јел.* Разне пребјеглице из партизанских чета ... радије су били за варош, јер су ту бар имали сигурну талијанску заштиту. *Ћоп.*

прѐбегличкӣ, -ā, -ō, ијек. прѐбјегличкӣ *који се односи на пребеглице.* — Нагађања ... да сердар Стојан Јанковић потјече из ... пребјегличке обитељи немају никакве хисторијске основе. *ХР 1928.*

прѐбегнути и **прѐбећи,** -егнём, ијек. прѐбјегнути и прѐбјећи, свршн. **1.** *бежећи прећи преко чега.* — Два пребјега гору пребјегоше. *НПХ.* **2.** *прикључити се другој (супротној) страни, прећи на страну противника, непријатеља.* — Ратковић је пребегао Русима на врло драматичан начин. *Андр. И.* **3.** фиг. *преселити се куда.* — Наши омиљени локали ... пребегоше у Будим. *Петр. В.*

прѐбѐгуша, ијек. пребјѐгуша, ж *женска особа која је побегла од родитеља и пребегла некоме.* — Сви Симићи обећавали су Јели пребјегуши [која је пребјегла к драгану] и крв и освету. *Јел.*

прѐбѐл *в. пребео.*

прѐбѐлеговати, -гујём, ијек. пребѝљеговати, свршн. *поново налепити белег, таксену марку. Прав.*

прѐбенда ж лат. **а.** *црквено имање које ужива виши католички свештеник.* — Доскора [је] добио пребенду ... у жупи св. Марка. *Комб.* **б.** *приход од таквог имања.*

прѐбѐндӑр, -ара м *католички свештеник који ужива приходе од пребенде.* — Као пребендар вјерно чува дух и повијест ове крипте. *Полић.*

прѐбео, -ела, -ело, ијек. прѐбио и прѐбијел *веома, сувише, одвећ бео.* — Кад се смије, блесну јој два низа пребијелих, прекрасних зуба. *Кол.*

прѐбећи, -егнём, ијек. прѐбјећи, свршн. = пребегнути.

прѐбӣвалац и **прѐбивалац,** -аоца м *онај који стално пребива, станује негде.*

прѐбӣвалӣште с *место пребивања, становања, боравиште.* — Тврђава ... је врло погибељно пребивалиште. *Шен.* Гладна година терала [је Цигане] да мењају пребивалиште брже него обично. *Андр. И.*

прѐбӣвање с *гл. им. од пребивати (се).* — Узми је [душу], изведи, да почине од пребивања. *Мас.*

прѐбӣвати, прѐбӣвам несврш. **1.** *становати, живети, боравити негде.* — У тој кући пребивам ја. *Шен.* Они су [побуњеници] тражили да у Београду пребива место везира један мусалих као представник султанов. *СКГ 1937.* **2.** *налазити се.* — Онамо, 'намо, за брда она, Милошев, кажу, пребива гроб! *Ант. 2.*

~ **се** *сељакати се, потуцати се.* В. пр. уз гл. им. пребивање.

прѐбӣјање с *гл. им. од пребијати (се).* Изр. ~ дугова трг. *исправљање, обрачунавање међусобних дугова, потраживања уз плаћање остатка, компензација.*

прѐбӣјати, прѐбӣјам *несврш. и уч. према пребити.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према пребити се.* **2.** фиг. *скитати се, ићи, лутати без циља, вући се, потуцати се.* — Пошто смо се били и пребијали од немила до недрага и од камена до камена, изведу нас пред дурновита господина. *Матош.* Ја једини ... остадо' ... Па се сад злопатим и пребијам од дрвета до дрвета, од камена до камена. *Срем.*

прѐбијел, -а, -о, ек. прѐбео.

прѐбѝљеговати, -гујём, ек. прѐбелеговати.

прѐбио, -ијела, -ијело, ек. прѐбео.

прѐбир м **1.** *пребирање (на жицама), извијање (гласом).* — У слађи пребир склада слатко жице, ал' хладно оста царске кћери лице. *Шен.* Расплетено то коло стало се и дизати и претапати у пребиру меком своме из најнижих у највише ноте, у циктај. *Коз. Ј.* **2.** *оно што је пребрано. Р-К Реч.*

прѐбирӑнац, -нца м *врста веза. Прав.*

прѐбирӑње и **прѐбирање** с *гл. им. од пребирати.*

прѐбирати, прѐбирам и **прѐбирати,** прѐбирём несврш. **1.** *несврш. и уч. према пребрати.* **2.** *требити, уклањати.* — У хлад они [војници] сјели, уши пребирали. *Јонке.* **3. а.** *наизменично изводити једноличне покрете (устима при молитви, прстима премећући зрна бројаница, игала при плетењу и сл.).* — Пребирете уснама, а мисли вам ... не иду к богу. *М-О.* Сједне на диван ... и почне пребирати бројанице. *Мат.* Идући за овцама ... пребирала [је] сјајним дугим иглама, плела је прслук за рањенике. *Ћоп.* **б.** *журити се правећи ситне кораке, поскакивати.* — Одмиче ... док је за њим, вјерна и скромна, пребирала куја. *Ћоп.* **4. а.** *ситно лупкати, куцкати по чему.* — Кад пјева, онда и палцем пребира по јабучици. *Маж. М.* **б.** *додиривати прстима жице, дирке или устима рупице на музичком инструменту изводећи тонове, мелодије.* — Једна робињица врло тихо пребире уз гитару. *Огр.* Нетко је на прагу пребирао у флауту. *Бен.* **5.** *извијати гласом, певати с модулацијама.* — Сједи птица црна ластавица, мирно сједи па мило пребира. *НПХ.* **6.** *монотоно казивати, рецитовати.* — Чули [су] се женски гласови у молу гдје тихо

пребиру стихове. *Крл.* **7.** *претурајући, премећући тражити што.* — Тих и ћутљив, пребирао је нешто по својој торби са забелешкама и литературом. *Поп. Ј.* **8.** фиг. **а.** *обнављати у мислима (прошле догађаје, успомене, утиске и сл.).* — Почела је пребирати по јучерашњим доживљајима. *Адум.* **б.** *подробно испитивати, претресати (у мислима).* — Шеткао по пословници мрк и љутит ... пребирући по глави тко би могао доћи у обзир. *Сим.*

пребѝрач, -а́ча м *онај који пребира, онај који воли много бирати, пробирач.* — Пребирач нађе отирач. *Н. посл. Вук.*

пребирà̀чица ж **а.** *женска особа пребирач, пробирачица.* **б.** агр. *машина за пребирање плодова.*

прѐбити[1], прѐбијēм (имп. прѐбӣј; трп. прид. пребӣјен, -ѐна, -ѐно и прѐбӣт) сврш. **1.** *преломити, сломити на два или више делова, комада.* — Катарку њему по средини пребије страшна бура. *М-И.* И нагне за њом ... да се чини: пребиће ноге и сломити врат. *Каш.* **2.** *јако истући, претући, испребијати.* — Жандари су га пребили, преломили му ребра. *Козарч.* **3.** *убити.* — Ево га! ... мртав ... пребила га како вола. *Војн.* **4.** фиг. *нагло, одједанпут прекинути какво стање, трајање, ток.* — Громовит тутањ тешки сан ми пребио. *Комб.* Ти и твоје младо друштво морате пребијати и пребити страшну инерцију нашег предратног друштва. *Сек.* **5.** (обично у трп. прид.) фиг. *измучити, физички и морално утући, свршити; ослабити.* — Понекад дођем кући сва пребијена од натезања по економији. *Сек.* Будим се знојан ... пребит. *Кол.* **6.** *изравнати се у обрачунавању, потраживању, намирити једно с другим; пренети у обрачунавању.* — Пребисмо ... главе за главе и ране за ране. *Мат.* Још пуно има да му измири, али су пребили ... што је остало, измириће му онога дана када пође. *Сиј.*

Изр. ~ дуг трг. *изравнати, обрачунати међу собом дуг, потраживање*; ни пребијене (пребите) паре (парице, крајцаре) (нема, не вреди) *ништа (нема, не вреди)*; без пребијене (пребите) паре (остати) *без ичега (остати).*

~ се 1. *сломити се, осакатити се, постати богаљ.* — Онај дивљан не скида се с коњских леђа. Док се једног дана не пребије. *Сек.* **2.** *нагло, одједанпут се изменити, промењити се, претворити се.* — Страва [му] на радост се пребди. *Змај.*

прѐбити[2], -будēм сврш. заст. *бити, налазити се негде неко време, проборавити.* — [Доситеј] пребуде у дому А. Симића један мјесец. *Јаг.*

прѐбјег, ек. прѐбег.

пребјег-, ек. пребег-.

пребјеж-, ек. пребеж-.

прѐбјећи, прѐбјегнēм, ек. прѐбећи.

прѐ̏лāг, -а, -о *одвећ, сувише благ*: ~ поступак.

преблáжен, -а, -о *у највећој мери блажен, необично срећан.* — Преблажена Јелка сву је срећу налазила у своме дјетету. *Кум.*

прѐблēд, -а, -о, ијек. прѐблијед *одвећ, сувише блед*: ~ лице.

преблéдети, -дӣм, ијек. преблијѐдјети, сврш. *нагло побледети, постати сасвим блед (од страха, болести и сл.).* — Таку је страву ухватио од Станка да само треба да чује име његово па да пребледи као смрт. *Вес.* Усплахирио се и преблиједио, но ипак је пошао за њом. *Шимун.*

преблеђѝвати, -ѐђујēм, ијек. преблеђѝвати *несврш. и уч. према пребледети.*

прѐблӣзу прил. *сасвим близу.* — Други опажају боље промјену на оцу него она која му је преблизу. *Новак.*

прѐблијед, -а, -о, ек. прѐблēд.

преблијѐдјети, -дӣм, ек. преблéдети.

пребљеђѝвати, -бљѐђујēм, ек. преблеђѝвати.

прѐбогат, -а, -о **1.** *који поседује врло велико богатство, одвећ богат.* — На његов се савјет уда за пребогатог војводу. *Матош.* **2.** *веома обилан, преобилан.* — У области јадранског приморја почиње медитерански тип ... пребогат виноградима, овде-онде маслином. *Цвиј.* **3.** *који је од врло велике вредности, драгоцен, раскошан.* — Прекрасан коњ са пребогатим седлом зар да припада хајдуку? *Нех.* **4.** *који садржи много вредних, ретких, особитих својстава.* — Сви ти пребогати ... детаљи сливају [се] у једну ... цјелину. *Бат.*

прѐбогато прил. *веома обилно.* — [Зобунац] на рубовима пребогато [је] опточен тешким ресама. *Новак.*

прѐбōј, -оја, ијек. пријѐбōј, м **1.** *танак унутрашњи зид који дели какву просторију.* — Све одједном омакну ми се очи на лик Петра, цара русинскога, те о прије бою виси. *Љуб.* Четврта страна ... бјеше прије бој од дасака, на коме је била оружница. *Мат.* **2.** покр. **а.** *преграда од кола или прућа у води ради ловљења риба. Рј. А.* **б.** *насип. Вук Рј.* **в.** *одељак у свињцу за супрасну крмачу. Рј. А.* **г.** *дубока долина. Рј. А.* **д.** правн. *укидање тражбине вероника тражбином дужника између две особе које једна другој узајамно дугују, пребијање, компензација дугова. Мин. Лекс.*

пребојàдисати, -ишēм и **пребо̀јити,** прѐбојӣм, сврш. *изнова обојити, покрити*

другом бојом. — Упаде ... момак који је имао да пребоји штајерваген. *Сек.* фиг. Цвијет олеандра пребојен у рујној капи вина. *Уј.*

прѐбо̀л и **прѐбол** м (ек. и ијек.; ијек. и пријѐбол) *стање болесника кад преболи болест, оздрављење.* — Моја тренутна нада у пребол не беше друго но празни сан. Ево ме опет у кревету. *Цар М.* Бол коме лијека ни пребола нема. *Домј.*

Изр. рана од пребола *излечива рана.* — Ми се надамо да ти је рана од пријебола. *Торд.*; рана без пребола *неизлечива рана.*

прѐбо̀лан, -лна, -лно (често као појачање уз *болан*) **1.** *болестан у превеликој, у највећој мери.* — Болан и пребо̀лан песник [Бранко] не изневерава свој идеал. *Прод.* **2.** *који задаје, изазива превелик бол.* — Зло га брзо снађе, ... јер му се пребо̀лна у врат ... стријела забоде. *М-И.* Муку мучим пребо̀лну и дугу. *Наз.*

преболе́ва̄ње, ијек. преболијева̄ње, с *гл. им. од преболевати.*

преболе́вати, -о̀лёва̄м, ијек. преболијѐвати *несврш. и уч. према преболети.*

прѐбо̀лети, -лӣм, ијек. прѐбо̀љети, сврш. **1. а.** *оздравити, излечити се, опоравити се од болести.* — Ја већ никад пребо̀лети нећу! Умрећу, мајко! *Јакш. Ђ.* **б.** (болест, рану) *поднети, претрпети, издржати.* — фиг. Касаба је пребо̀лела оно сиво и оскудно претпролећно време и ушла у право пролеће. *Андр. И.* **2.** *прежалити, прегорети, заборавити.* — Боље је сада пребо̀љети прву бол [љубавну] него можда цијели живот боловати од отрова у срцу. *Том.* Она га је одболовала, пребо̀лела и прегорела једном заувек, и њега и његов осмејак. *Андр. И.*

Изр. ~ дечје болести *свладати почетне (по)тешкоће.*

преболѝјѐвање, ек. преболе́вање.

преболѝјѐвати, -о̀лијевā̄м, ек. пребо̀лѐвати.

прѐбо̀лкиња ж (у атрибутској служби уз им. рана) *која се може пребо̀лети.* — Јесу ли ти ране пребо̀лкиње? *НПХ.*

прѐбо̀лнӣк и **прѐболнӣк** м *болесник који је пребо̀лео, који се опоравља, реконвалесцент. Деан. Рј.*

прѐбо̀лница ж *женска особа пребо̀лник. Р-К Реч.*

прѐбољā̄ј м *в. пребол.* — Али њему пребољаја нема. *Март.*

прѐбо̀љети, -о̀лӣм, ек. прѐбо̀лети.

прѐбо̀н, -а, -о *в. пребо̀лан.* — Она га узимље на крило, љуби га ... Види га бона, пребона. *Глиш.*

прѐбор м (ек. и ијек.) *врста ткања. Вук Рј.*

прѐбо̀равити, -ӣм сврш. *в. проборавити.* — У топлијем крају зиму борави [ластавица] док је пребо̀рави. *Кур.*

пребора́нац, -нца м *врста народног веза. Бак. Реч.*

прѐбо̀рнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на пребор.*

прѐборски прил. *као у пребору, на начин пребора:* ~ ткати. *Вук Рј.*

прѐбражѣ́вати, -а̀жђујēм *несврш. и уч. према прѐбраздити.*

пребра́здити, прѐбрāздӣм сврш. *прећи браздом преко чега, орући захватити плугом (део туђе земље).* — Раде уби свога комшију јер пребрасди његову ораницу. *Ћип.* фиг. Бора усред чела пребраздила му је нос. *Сек.*

пребра́ја̄ње с *гл. им. од пребра́јати.*

пребра́јати, прѐбрāјām = пребројавати *несврш. и уч. према пребро́јати.* — Новце ћете пребра́јати, и то ће бити све весеље. *Вил.*

прѐбрāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од прѐбрати.* **2.** *ваљан, одличан, пробран.* — Душан ... је у војсци својој имао много пребраних витезова. *Павл.*

пребра́нац, -нца м *врста пасуља, граха; јело од пребраног и зачињеног пасуља. Вук Рј.*

прѐбрати, -берēм и -бѐрēм сврш. **1.** *очистити од примеса, отребити; одвојити, одабрати између осталога оно што одговара, што је боље за употребу:* ~ грах, пасуљ. — Смртоносно биље пребра и котлић настави. *Јурк.* Све је важно и прешно у овоме тренутку: прѐбрати кромпир ... нахранити пилиће ... *ЛМС 1949.* **2.** *претражити, претрести.* — Пребрале су [колоне] брда и долине, али хајдуцима нигдје ни трага ни гласа. *В 1885.* **3.** (оком) *прегледати, разгледати.* — Па соколу Новак говорио: ... Прелећећеш у турску Удбињу, и пребери оком по Удбињи. *НП Вук.*

прѐбрдити, -ӣм сврш. **1.** *прећи (преко брда).* — Веле да ће магарац, натоварен златом, лако пребрдити брдо. *Вел.* **2.** фиг. *с(а)владати, уклонити, пребродити (тешкоће).* — Ја сам пребрдио толике невоље. *Франг.*

прѐбр̄з, -а, -о *сувише, одвећ брз, пренагао.* — Религиозно образовање ... обичајима даје трајност и чува их од пребрзих промена. *Пед.*

прѐбр̄зо и **пребр́зо** прил. *одвише брзо.* — Влажи ракијом усне које се некако пребрзо суше. *Лал.*

прѐбрижити, -ӣм сврш. *пребринути, престати водити бригу, рачуна о коме или чему.* — Ако би наишао ко од партизана

— но се ја не надам томе, изгледа да су ме пребрижили и отписали — кажи им да сам се забио у ову суву пећину. *Лал.* Сирота се жена због тога гријеха [кађе] ... исповиједала, али га је некако постепено, дубоко у себи пребрижила. *Божић.*

прèбринути, -нēм сврш. **1.** *обавити, свршити нешто што је задавало бриге, ослободити се бриге.* — Доживјела [бака] много, пребринула пуно ... *Торд.* Љубица пребрину и други испит. *Ранк.* **2.** фиг. нар. *свршити са животом, умрети.* — Кад неко погине, српски војник каже: пребринуо бригу. *Сек.*

пребрисáвати, -йсāвāм *несврш. и уч. према пребрисати.*

прèбрисати, -ишēм сврш. **1.** *бришући очистити, отрти, обрисати; избрисати оно што је написано.* — Унутрашња окна прозора још једном [је] пребрисала. *Макс.* Схватио сам да ми се [дјед] руга, и пребришем све [нацртано на плочици]. *Пав.* **2.** фиг. *поништити, учинити или сматрати безвредним, ништавним.* — Чича Јордан нити га је тужио, нити га је клео, него је само пребрисао неплаћен рачун. *Срем.* Вријеме које је провела у браку ... она је пребрисала. *Сим.*

прèбрòдив, -а, -о *који се може пребродити.* — Широке воде одувек плавне ... а тако тешко пребродиве некада. *Петр. В.* Сви су [недостаци романа] готово искључиво методолошке природе, дакле пребродиви, савладиви. *Михиз.*

прèбрòдити, прèбродйм (трп. прид. прèброђен) сврш. **1. а.** *превести се, прећи бродом преко воде, мора.* — Почетком ове године пребродио је сиње море. *Шен.* **б.** *прећи газећи преко плитке воде, прегазити.* — Но нађера дора на Бојану те Бојану воду пребродио. *НП Вук.* **2.** *с муком превалити, прећи.* — Сматрајући да су најтежи део пута ... пребродили, многи су остајали крај друма где су нашли мало заклона. *Нуш.* **3.** фиг. *савладати, поднети, издржати (болест, тешкоће и сл.).* — Пошто је пребродио запаљење плућа ... остао [је] да се бочи само с раном на нози. *Ћоп.* Пребродили смо основне тешкоће у материјалном развитку нашег друштва. *Bj. 1960.*

прèбрòдљив, -а, -о *пребродив.*

прèброђáвати, -ōђāвāм и **прèброђúвати,** -ōђујēм *несврш. и уч. према пребродити.*

прèбројáвање с *гл. им. од прèбројавати.*

прèбројáвати, -ōјāвāм несврш. = пребрајати.

прèбрōјан, -јна, -јно *многобројан.* — Сукоб аристократије и демократије ... судар [је] пребројних маса и малобројних сталешки заштићених грађана. *ХР 1928.*

прèбрòјати, -јйм сврш. = пребројити. — Кад пребројаше пазар, нађоше да је пало равно девет стотина тридесет и шест гроша. *Срем.*

Изр. ~ коме кости (ребра) *јако истући, изударати кога;* на прсте се могу ~ разг. *мала количина чега.*

~ **се** *уз. повр.*

прèбрòјив, -а, -о *који се може пребројити.*

прèбрòјити, прèбројйм сврш. = пребројати. — Ако дођу џелати да изводе за погубљење — неће бројити или неће тачно пребројити. *Лал.* Њих двојица би пребројили новац. *Вујач.*

~ **се 1.** *уз. повр.* — Ту смо поседали немо да се пребројимо и да одахнемо. *Змај.* **2.** *забунити се, помести се у бројању. Рј. А.*

прèбȕјан, -јна, -јно *одвише, одвеħ бујан.* — Огромно стабље гуши се само у пребујном расту. *Нех.* фиг. Све сам чула срцем пребујним, како се мазе гласом нечујним. *Јаки. Ђ.*

пребȕјати, -јйм сврш. **1.** *набујати, навалити, наврети.* — На тај глас пребује газдарици ... сузе у очима и потеку потоком. *Вел.* **2.** покр. *искипети, прекипети (о течности). Вук Рј.*

пребȕјнōст, -ости ж *особина или стање онога што је пребујно.*

прèбȕчан, -чна, -чно *сувише, одвеħ бучан.* — Градић ... с пребучним и претијесним циганским махалама ... био је ... драг пријатељ мога дјетињства. *Козарч.*

прèбȕчио прил. *сувише, одвеħ бучно.* — Сјећања из дјетињства ... живе у човјеку до гроба ... стишавају [га] кад се пребучно весели. *Козарч.*

прèвага ж *претежност, премоћ, надмоћ;* исп. превагнути. — Владајуће странке ... одвисиле су ... од преваге једне или друге стране. *Нех.* [Вештачке границе] у ратним временима и за јаке државе несигурне и опасне границе, јер је у превази онај који напада. *Цвиј.*

Изр. добити (имати, однети, одржати, узети) превагу *превладати.*

превáгати, прèвāжēм и прèвāгām сврш. *поново премерити, измерити тежину.*

превагúвати (се), -àгујēм (се) *несврш. и уч. према превагнути (се).*

превáгнути, прèвāгнēм сврш. **1.** *претегнути по тежини, вредности, важности, надвладати.* — Није се могло знати која ли ће странка превагнути. *Шен.* Код Вељка Петровића превагнуо је приповедач. *Михиз.* **2.** *претећи, преостати.* — Мени од туђега није никада превагнуло. *Крл.* **3.** *минути,*

проћи (о времену, годинама). — Подне превагнуло, а Јуришко осјетио глад. *В 1885.* Ја превагнуо истом петнаесту. *Буд.*

~ се *прешавши половину примаћи се крају (о времену).* — Сигурно се ноћ превагнула ... у ситне уре — помисли Филип. *Божић.*

прѐвадити, -ѝм сврш. *извадити из једнога суда и ставити у други. Прав.*

превáђати, прѐвāђām несврш. *в. преводити.* — У десетој години ... превађао [је] из латинскога. *Новак.* Доситеј у Ижици многе грчке речи и читаве реченице не превађа. *БК 1906.*

превàђāч, -áча м *в. преводилац.* — Сличан антагонизам продукције видимо такође међу пјесником творцем и преваћачем. *В 1885.*

прѐвāжан, -жна, -жно *веома, необично важан.* — Имао бих у интересу ове, за нашу земљу преважне [врњачке] воде, приметити то ... *Панч.* Постала је преважном цестом читавих флота гвоздених бродова. *Бат.*

превáжати, прѐвāжām несврш. *в. превозити.*

превàзйђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од превазићи.* **2.** *преживљен, несавремен.* — Овај нови апарат власти ... одбацује истрајале и превазиђене установе окружних и среских начелстава, пореских управа ... *Пол. 1944.*

превазйлажѐње с *гл. им. од превазилазити.*

превазйлазити, -ѝм *несврш. и уч. према превазићи.*

превазйћи и **превàзйђи,** -àзйђēм сврш. **1.** *показати надмоћност, предност над ким, чим, превазити, надвисити, премашити кога, што.* — Сваки се ... старао да превазиђе и да постане »први ђак«. *Марк. Св.* **2.** *надвладати, савладати.* — Уколико је било покушаја да се ти недостаци [једноличност тема] превазиђу, често се падало у опширност, у прозаичност. *Зог.*

превàктити, прѐвактīм сврш. локал. *прећи вакат, престарити.* — Била је већ ушла у године ... само тако, пошто је већ превактила, могла је припасти Дагану. *Лал.*

прѐвала ж геогр. *најниже место у слемену планина којим води пут из једне долине у другу, превој, седло.*

превáлити, прѐвāлīм сврш. **1. а.** *превртнути, свалити на бок, оборити, претурити, срушити што.* — Дворски му је пред носом три пута превалио пуну чашу. *Леск. Ј.* **б.** *превртнути с једне стране на другу (обично нешто тешко, непокретно).* — Газдарица им превали усправљени џак на мишице. *Сек.* фиг. Већ сутра поћи ће газди, па нек' превали куд је накренуло. *Тип.* **2.** *прећи ходајући или возећи се (неку удаљеност, растојање, планину).* — Превалио је већ петнаест километара, а има још пет до трговишта. *Тур.* **3.** *пасти иза чега, запасти, заћи (о сунцу).* — Још мало, па ће и сунце превалити за планину. *Глиш.* **4.** *проћи, протећи, минути (о времену).* — И подне превали давно, а жега још мори јако. *Ил.* **5.** *испунити, навршити одређено доба живота.* — Бијаше [Дамјан] већ превалио двадесету годину. *Јурк.*

Изр. **~ очи на кога** *широко отворити очи (обично чудећи се или претећи).* — Он зине, преваливши очи с бабе на матер. *Пав.*; **~ преко главе** *издржати, поднети, преживети што неугодно, мучно;* **~ преко језика (зуба)** *једва, с муком изговорити што.* — Једва превали преко језика: — Женим се! *Рист.*; **~ сирће** разг. *учинити нешто што повлачи неугодне последице (нпр. украсти, проневерити).* — Био ... и на ситу и на решету ... Најпосле ... превалио сирће, па затумарао где га нико не познаје. *Ад.*

~ се 1. *окренути се, обрнути се лежећи с једне стране на другу, превртнути се.* — Од себе га Максим помицаше, док се Осман у сну превалио. *НП Вук.* **2.** *пасти, срушити се, свалити се.* — Три четири момка га опколише, растегнувши конопе којим ће му стегнути ноге да се превали. *Мат.* Превали се коњ у глиб. *Рј. А.* **3.** *спустити се, сести наслонивши се.* — Узме пружено писмо ... и превали се на диван. *Крањч. Стј.* **4.** *испружившти се лећи.* — Он оде, а ја се превалим и оно још мало ноћи до зоре преспавам. *Јурк.* Осетила [је] да не може [седети] ... превалила се на даску коју су изнели да се осуши. *Сек.*

превáљати, прѐвāљām сврш. *преместити с једног места на друго ваљајући.*

~ се *ваљајући се прећи.* — Његова ћерчица од две године преваља се преко прага, диже се лагано и ... пође оцу. *Дом.*

превáљивање с *гл. им. од преваљивати (се).*

превáљивати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према превалити (се).*

прѐвара и **прéвара** ж (ек. и ијек.; ијек. и пријѐвара) **1.** *речи, поступци, радње којима се други намерно доводи у заблуду (обично ради неке користи), обмана, подвала.* — Из засједе пријеваром хтједе ... отети код потока дјевојку. *Шен.* Милиони људи вршили су једни против других ... безбројно мноштво злочинстава и превара. *Крањч. Стј.* Они нису знали колико је преваре било у њиховој истини. *Јанк.* **2.** *онај који је склон и увек спреман да доводи*

другога у заблуду. — Видите ... да је Барутански превара. *Крл.*

прѐвāран и **прéваран,** -рна, -рно (ек. и ијек.; ијек. и пријèваран) **1.** *који у себи садржи превару, који има за циљ превару.* — У свему [је] видио преварни покушај избјегавања војске, фронте. *Јонке.* То [је] брза и пријеварна срећа вашарског варалице. *Ћоп.* **2.** *који вара, невeран, несталан.* — Ојађен ... открива сву мржњу на преварну жену. *Л 1905.* Јер је море вазда пријеварно. *НП Вук.*

превàрант м *варалица.* — Та несретна политика ... је право занимање само за преваранте. *Кол.* Јавиће у Париз да код нас нема никаквог преваранта. *Каш.*

превàрантица, превàранткиња и **превàрàнткиња** ж *жена преварант.*

превàрантскӣ, -ā, -ō *који је својствен преварантима.* — На преварантски начин узели [су] неколико топова. *Тито.*

превàрàиција ж нар. *превара, варање.* — Да је политика преваранција и лагање своје врсте, то је старини већ одавно јасно. *Ћоп.* Је ли добро то у што се упуштају, и није ли све скупа само једна велика преваранција? *Донч.*

прèвареӣк м заст. *преварени човек.* — Нас два превареника посмо [пођосмо] у сеоска кнеза да расуди. *Љуб.*

превàрèӣк, -ика м *прèвāрена јабуковача (врста пића).* *Вук Рј.*

превàри́вање с *гл. им. од преваривати.*

превàри́вати, -àрујēм *несврш. и уч. према превáрити.*

превáрити, прèвāрӣм сврш. *прекувати. Вук Рј.*

прèварити, -ӣм сврш. **1. а.** *извршити превару, намерно довести кога у заблуду, рекавши неистину, обманути.* — Био је добар рачунција. Никад га нису могли преварити. *Вес.* **б.** *не испунити обећање, погазити, прекршити задану реч.* — Ријечју [ме] својом Етољанин превари неки. *М-И.* **в.** *не оправдати очекивање, наду.* — Сви га рачуни преварише, љуто преварише. *Шен.* Јечам те превари, кукуруз омане. *Змај.* **2. а.** *изневерити (мужа, жену), извршити прељубу.* — Послије ме ... преварила с једним најобичнијим ... лајтнантом. *Крл.* **б.** *завести девојку.* **3.** фиг. **а.** *свладати, обузети.* — Послије дугог полусањивог, дрхтавог трзања превари га сан. *Коч.* Готово морасмо носити оне које алкохол превари. *Наз.* **б.** *не упалити, затајити, слагати (о пушци).* — Пушко моја, не остала пуста! Немој мене ватром преварити. *НПХ.*

Изр. ~ време *скратити време.* — **Читате** да вријеме преварите. *Јурк.*; ~ зору (мрак) *устати, стићи или урадити што пре зоре, пре мрака;* ~ глад *појести нешто мало да се донекле смири осећај глади;* ~ очи коме *избећи чијем погледу, заварати кога.* — [Домишљао сам се] како да му [стражару] преварим очи. *Лал.*

~ **се 1.** *пасти у заблуду, обманути се, погрешити.* — Тај се сто пута круто и љуто преварио. *Шен.* Вуловић се могао преварити у мери, али није грешио у суштини. *Прод.* **2.** фиг. *полакомити се.* — Превари се Туре на кошуљу. *НП Вук.*

прèвāрка ж *в. превара.* — А најпослије, нисмо ми млади да бисмо ишли на какву лудост илити преварку. *Берт.*

прèвāркē и **прéвāркē** (ек. и ијек.; ијек. и пријèвāркē) прил. *на преваран начин.* — Изједоше Новаку ... пријеварке и крадом прасицу. *Љуб.*

превàрљив, -а, -о *који може да превари, да заведе.* — Бојна срећа јесте преварљива. *Јурк.* А и двоје чобанчади ... заглавило ондје: тако је преварљиво било то језеро што је у шевар зарасло. *Шимун.*

превàрљивōст, -ости ж *својство онога што је преварљиво.* — Човјек је у себи сједињо све гријехе, све преварљивости. *Нех.*

прèвāриӣк и **прéваринк** (ек. и ијек.; ијек. и пријèварнӣк) м *онај који се служи преварама.* — Издајице сте и пријевариици. *Нех.* Крв ће преварника ... исцурити као кроз грло прешумне чесме. *Божић.*

прèвāрно и **прéварно** (ек. и ијек.; ијек. и пријèварно) прил. *на преваран начин, служећи се преваром.* — Живи с њоме, а она га преварно пумпа. *Уј.* Долазили [су] дуждеви људи и пријеварно премамили сестрића му. *Љуб.* Ти ћеш се градити њиме пријеварно. *Марет.*

преваспитáвати (се), -ӣтāвām (се) *несврш. и уч. према преваспитати (се).*

прèваспӣтāнōст, -ости ж *својство и стање онога који је преваспитан.*

превàспитање с *преваспитаност.*

прèваспитати, -āм и **преваспӣтати,** -àспӣтām сврш. *изменити чије погледе, васпитање, одгој, преодгојити.* — Мислио [је] да својом религијом ... преваспита човека. *Марк. Св.*

~ **се** *повр.*

прèвàсходан, -дна, -дно рус. *изврстан, изванредан, одличан, који надмашује, превазилази квалитетом.* — [Мокрањац] завршава основну школу с превасходним успехом. *Коњов.*

превасхòдитељство с цсл. заст. *висост, преузвишеност, екселенција, титула виших чинова у предреволуционарној Русији (обично*

са заменицом: *ваше, његово*); исп. превасходство (3).

превàсходно прил. **1.** *одлично.* — Превасходно! Изврсно! Сјајно! Боље него што сам рекао! *Каш.* **2.** *претежно, изразито.* — Крклец је остао једна превасходно лирска поетска природа. *Богдан.*

превасхòдство с рус. заст. **1.** *одлика, одличан успех.* — Зар не знаш да је Станко најбоље — са превасходством — свршио препарандију у Сомбору? *Трифк.* **2.** *надмоћност, премоћ, предност.* — Једна од најгорих навика ... без сумње је тежња човекова да покаже своје превасходство над другим. *Марк. Св.* **3.** *превасходитељство.* — Дође Жујевић ... стаде пред Јованчу састављених пета и поздравља оштро, војнички: Изволите, ваше превасходство! *Шуб.*

Изр. по превасходству *претежно, изразито.* — Сремац, рођен Бачванин, постао је по правасходству српски писац. *Скерл.*

превèгарити, -ӣм сврш. покр. *изударати, премлатити.* — Руке вам се позлатиле! ... За ону кучку помамну! За оно што сте је превегарили да не обија по народу. *Лал.*

прèведар, -дра, -дро *сувише ведар; (обично у титули која се давала млетачкој републици), прејасан.* — Шаље нас преведра влада млетачка. *Љуб.*

превèдив, -а, -о *који се може превести, преводив.* — Највећи умјетнички [домет] достигао [је] у ... поезији, на жалост, тешко преведивој. *НИН 1959.*

прéвез, ијек. прије̏вез, м **1. а.** *вео од танке прозирне тканине којим невесте покривају главу и горњи део тела, вал.* — Наместише јој венац на главу и притврдише превез разним иглама. *Вес.* **б.** *вео који се младенцима при венчању ставља преко руку или им се њиме покривају главе.* — Цвета ... венчава се са Бралетом ... а он јој држи руку. Превез као да има бодље, види Брале се мршти, а и њу боли. *Рист.* **2.** *дугачак комад тканине који се више пута омота око струка и у чијим се наборима носи оружје.* — Кубуре, ножеви, фишеци у превезима на трбуху. *Црњ.*

превéзати, прèвēжēм сврш. **1.** *свезати омотавши око чега.* — [На столу] је лежала ... ружичаста врпчица којом је била превезана куверта. *Л-К.* **2.** *изнова, поново повезати.* — Превезали [су му] рану. *Нех.* Јаглика је подигла руке, превезала марамом главу. *Сиј.*

превезúвати, -èзујēм *несврш. и уч. према превезати.*

прèвејān, -а, -о (ек., понекад и у ијек.), ијек. прèвијāн *окретан, сналажљив, умешан, препреден, лукав.* — Превејан и јегуљаст ... хтио [је] бити на доброј нози са сваким. *Нех.* Разорност и пакленост овог превејаног зеленаша најбоље илуструју размишљања младог сељака Рада. *Глиг.* Необично је превијана. *Креш.*

превејáнац, -нца (ек., понекад и у ијек.), ијек. превијáнац, м *превејан човек.* — Превејанац, да му нема пара! *Кум.* Или је превејанац ... или му се баш ум замрачио. *Радул.* Опћенито су знани као најпревијанији од свих превијанаца. *Креш.*

прèвējанка (ек., понекад и у ијек.), ијек. прèвијāнка, ж *превејана женска особа.*

прèвējāно (ек., понекад и у ијек.), ијек. прèвијāно, прил. *на превејан начин, препредено, лукаво.* — Лугар застане, а онда ... превијано [рече]. *Кос.*

прèвējānōст, -ости (ек., понекад и у ијек.), ијек. прèвијāнōст ж *својство онога који је превејан.* — Иза сваке његове ријечи треба да се осјети превејаност. *Мар.*

превејáнштина (ек., понекад и у ијек.), ијек. превијáнштина, ж *поступак превејанца.* — Дашто, бит ће то превејанштина његова, досјетка ... младога човјека. *Новак.*

прèвелӣ, -ā, -ō дијал. *превелик.* — Јер је мати тукла ... кад мора, ма и на недужном, искалити превели јад. *Мих.*

прèвелик, -а, -о *необично, одвећ велик.* — Бјеше једна кућа превелика у којој се грађаху бродови. *Њег.* Зирнуо је на дјевојку крај врбе и од превеликог обиља сласти отворио уста и цикнуо. *Мих.*

прèвентӣв м *в. превентива.* — Сваки је превентив био узалудан. *Бег.*

превентúва ж лат. мед. *мера за спречавање ширења болести.* — Народни одбори одвајају средства за превентиву. *Б 1957.*

прèвентӣван, -вна, -вно *који спречава, отклања на време опасност, заштитни*: превентивне мере.

Изр. ~ цензура *цензура рукописа пре штампања*; ~ медицина *делатност здравствених установа с намером да се спречи појава и ширење болести*; превентивни рат *рат који има за циљ да спречи напад непријатеља који се добро спремио за рат.*

прèвентӣвно прил. *примењујући превентиву, спречавајући.* — Здравствена станица ... ради шест сати куративно, а два сата превентивно. *Б 1958.*

прèвенутн, -нēм сврш. *сасвим увенути. Рј. А.*

прèвера и прèвера, ијек. прèвјера и прēвјера, ж **1.** *промена вере.* — Откуд дође

та несрећна мисâ о превјери нашој да се збори? *Њег.* **2.** *прекршај речи. Деан. Рј.*

превера́вати (се), -ѐрāвām (се), ијек. превјера́вати (се) *несврш. и уч. према преверити (се).*

прѐвѐран, -рна, -рно, ијек. прѐвјѐран *у највећој мери веран.* — За успомену слуге превјернога кнез је ... био подигао малу капелицу. *Нех.*

превери́вање, ијек. превјери́вање, с *гл. им. од преверивати (се).* — Зар да је потичу успомене старе, непрестана превјеривања? *Павл.*

превери́вати (се), -ѐрујēм (се), ијек. превјери́вати (се) *несврш. и уч. према преверити (се).* В. пр. уз гл. им. преверивање.

прѐверити, -ӣм, ијек. прѐвјерити, сврш. **1. а.** *променити веру, прећи на другу веру.* — Моја мајка била је хришћанка, а ја сам крштѐнин ... Цвијета треба да превјери ... треба да је мужевљеве вјере. *Ћип.* **б.** *принудити, присилити кога да прими другу вероисповест, обратити кога на другу веру; придобити кога за своје уверење.* — Душман ће нам све узети: дјецу ће нам превјерити. *Шант.* Не дај се превртнути, него ти превјери кога можеш. *Гор.* **2.** *прекршити веру, изневерити.* — Тврда ти је вјера у јунака, кад је зā̀да, превјерити неће. *Вел.* О брате Илија, о рођена земљо, што ме то ослијепи и заведе да вас ћедо [хтједох] превјерити! *Ћоп.*

~ **се** *напустити своју веру; изневерити своју реч.* — Сваки Србин који се превјери, просто [му било] вјеру што загрли другу. *Њег.* Превјери ли се тко, оштрица расјећи ће листину мира. *Шен.*

прѐвѐрнӣк, ијек. прѐвјѐрнӣк, м *онај који преверн.* — Питај ти ... господу Зрињску: тко се крсти по закону превјерника фратра витенбершкога. *Шен.*

прѐвѐрничкӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. прѐвјѐрничкӣ *који се односи на превернике.*

прѐвес, ијек. пријѐвјес (ретко ијек. прѐвјес), м **1.** *в. превез.* — Кћерке сионске скинуше ... са себе ... превјесе сјајне. *Наз.* И Грујицу млада превјесише, под пријевјес сабљу припасаше. *Вук Рј.* Моћни боже свети, ти јој опет превес врх очију мети. *Панд.* **2.** покр. *платно које у жена виси од капе низ леђа. Вук Рј.* **3.** *трбушаста избочина у стењу чији нагиб износи више од 90°. З-Г.*

прѐвеса, ијек. прѐвјеса, ж **1.** *завеса, застор.* — Тада се раскрили црна превјеса, која је заслањала предњи отвор кућице на лађи. *Нех.* **2.** фиг. презр. *невредан, безначајан човек.* — Ћути ти, превјесо! Ко тебе пита? *Вуј.*

прѐвесак, -ска, ијек. прѐвјесак, м *оно што је превешено преко кога или чега. Бен. Рј.*

прѐвесео, -ела, -ело *одвећ, претерано весео.* — Свиће зора бијела, обасјала ... друштво превесело. *Вел.* Пун аутобус сватова ... веселих и превеселих. *Пол. 1959.*

прѐвесити, -ӣм, ијек. прѐвјесити, сврш. **1. а.** *метнути свадбени вео или што слично преко кога или чега.* — Превјесе их обадвоје [снаху с младожењом] преко главе једним личњаком. *Вук.* Преко ... трубе био је превјешан ... превјес дворског трубача. *Крл.* **б.** *обесити о што.* — Након кратке игре превјесио бих ... о раме своју школску торбу. *Пав.* **2.** *обесивши разастрети, растегнути преко чега и застрети.* — Покрај ... стакла ... била је од зида до зида превјешена црвенкаста завјеса. *Крл.* **3.** *оборити, спустити.* — Чудна беше то жена ... очију некако превешених и сакривених. *Сек.*

~ **се** *пресавити се преко чега, нагнути се свом тежином према доле.* — Човјек ... се бјеше превјесио преко прозора. *Креш.* Високе обале речне ... сада су се биле распукле од суше, а увела трава њихова била се немоћно преко њих превесила. *Пол. 1957.*

превѐслати, -ā̄м сврш. **1.** *веслајући прећи.* — Хајдук ... без душе превесла у чамцу преко обале. *Дом.* Жупник Андрејчић у барчици лако превесла канал. *Нех.* **2.** фиг. *прећи (на чију страну), пристати (уз кога).* — Наполеон [је] ... изненада превеслао на руску страну. *Нов.* Једина им је [истомишљеницима] брига да превеслају на туђе лађе у страху пред бродоломом. *Крл.* **3.** фам. *преварити, надмудрити.* — Није Доминикова луда, све ће их она превеслати. *Бен.*

прѐвеснӣ, -ā̄, -ō̄, ијек. прѐвјеснӣ *који се односи на превез и пријевјес.*

превѐсти и **прѐвѐсти,** -ѐсēм сврш. *извести друкчије, начинити друкчији вез.*

превѐсти[1] и **прѐвести**[1], -ѐдēм сврш. **1.** *водећи, дајући правац кретању преместити с једнога места на друго, помоћи коме да пређе куда или преко чега.* — Журили смо да стигнемо до куће једнога другога који ће нас превести преко планине. *Чол.* Ема похита ... да га преведе у кабинет. *Десн.* **2. а.** *преместити с једнога места на друго, сместити на друго место.* — Патријарх Чарнојевић преведе у Мађарску 37.000 фамилија. *Вук.* Одмах су га превели у затвор. *О-А.* **б.** *одредити на друго место, на другу дужност, на други положај, у друго звање.* — А овде се ... налази један коњички поручник ... Један од оних који је по казни преведен у пешадију. *Јак.* Наскоро иза тога је [потпуковник] преведен у пензију. *Сек.* **в.**

учинити припадником друге вероисповести. — Да би је раставили од краљевића, кога је она тајно превела на кршћанство, продаду је у харем султану бабилонском. *Комб.* **г.** *пустити у следећи, идући школски разред.* — На крају године преведе [наставник ђака] ... у старији разред. *Дом.* **д.** хем. *дати чему други облик, претворити из једног агрегатног стања у друго.* — Сам глицерин могли су даље превести у једноставније грађену оцтену киселину. *ОК.* **3.** *службеним путем пренети на кога каква права, изменити статус чега.* — Једно његово имање од тристаћ душа било је преведено у слободне сељаке. *Крањч. Стј.* **4.** *саопштити, издати у штампи какав текст или усмени говор изражајним средствима другога језика.* — Што Немци са енглеског преведу, исто је тако лепо као и оригинално. *Нен. Љ.*

превѐсти[2] и **прѐвести**[2], -ѐзём сврш. **1.** *превозним средством пренети с једнога места на друго.* — Воденичар ... ће нас превести преко ријеке. *Чол.* Угризеног [од бијесне животиње] треба одмах превести у болницу. *НЧ.* **2.** *колима прећи преко кога, прегазити.* — Сваки је час био у погибли да га превезу, погазе или гурну на страну. *Ђал.*

~ **се** *прећи неки простор превозним средством:* ~ колима. — Чим се ... превезу преко мора Јадранског ... теби ће љубу Милош предати. *Кост. Л.*

прѐвеђ и **прѐвеђ** прил. *изнад сваке мере, претерано.* — Шта је превеђ, није ни с крухом добро. *Бог.*

прѐвечан, -чна, -чно, ијек. прѐвјечан, поет. *који вечно траје.* — Немоћан слух узалуд се напреже ... хватајући речи што тихо их због вечитог стварања превечни дух. *Кош.*

превѐчерати се, -ām се сврш. необ. *превише се навечерати.* — Закључи да ће то, по свој прилици, бити неки младић у оближњој соби, који се превечерао. *Креш.*

прѐвид м *оно што се превиди, пропуст.* — За жаљење [је] што је неколико основних превида онемогућило сигурнији резултат. *КН 1958.* Губитак [фигуре, партије шаховске] може бити посљедица рђаве игре, кривог рачуна, превида. *Шах 2.*

прѐвидети, -дѝм, ијек. прѐвидјети, сврш. **1. а.** *не видети, не опазити.* — Онако обневидео од грознице, мора да је превидео стрмину. *Андр. И.* **б.** *изоставити, пропустити.* — Ти си ... превидио да та велика маса пука нас не разумије. *Нех.* **2.** *прегледати, разгледати.* — Оду у магазу да превиде нову робу. *Рј. А.*

прѐвидјети, -дѝм, ек. прѐвидети.

прѐвиђај м *превид. Р-К Реч.*

превѝђање с *гл. им. од превиђати.*

превѝђати, прѐвиђām *несврш. и уч. према превидети.*

превиђе́ње с (ек.) *привиђење, привид.* — Сав уочљиви свет ... није друго но постојана обмана, варљиво превиђење наших очију. *Цар М.*

прѐвија и **прѐвија** ж геогр. *место где се гора или горска коса превија, превој; горско, планинско седло.* — Кад се, пошав од Грачаца ... хватиш Пушића превије ... поклопи ти душу сјета. *Буд.*

превијали́ште с *место где болеснике или рањенике превијају.* — Превијалиште је било у шуми у једној заклоњеној долиници. *Пер.*

прѐвијān, -а, -о, ек. прѐвејān.

превијáнац, -нца, ек. превејáнац.

прѐвијāно, ек. прѐвејāно.

прѐвијāнōст, -ости, ек. прѐвејāнōст.

превијáнштина, ек. превејáнштина.

превѝјање с *гл. им. од превијати (се).*

превѝјати (**се**), прѐвијām (се) *несврш. и уч. према превити (се).*

превѝјач, -áча м **1.** *човек који превија ране.* — [Здравствена станица] расписује конкурс за ... превијача — даваоца инјекција ... *Пол. 1959.* **2.** *плитка корпа, котарица исплетена од прућа за ношење воћа или поврћа.* — Гонио Јожица кући пун превијач узрелих гроздова племенке. *Гор.* **3.** покр. *кривудав пут. Рј. А.*

превѝјача ж *колиба од прућа.* — Колико је каменијех Куча, превијаче остануло није, а камоли куле ал' чардака, штоно није ватром изгорена. *НП Вук.*

превѝјенōст, -ости ж *својство онога што је превијено.*

превијýгати се, -ām се сврш. *вијугајући се, кривудајући пружити се.* — Преко угњечене сламе, крај његове кућице превијугао се ланац ... на којем је био везан. *Пец.*

превијýтак, -тка м *место где је што превијено, завој, заокрет;* исп. савијутак, завијутак. — Само ми изгледа да осјећају крскање костију на превијуцима кољена. *Вуј.*

превѝјуша ж *жена која хоће да се сваком допадне, кађиперка, помодарка.* — Бранка ... не поста плитком, романтичком превијушом као многе грађанке и чиновничке кћери загребачке. *Шен.* Једна превијуша ... једна поврискуша ... Па како те је надмудрила. *Кост. Л.*

превѝкати, прѐвичем сврш. необ. *викнути, довикнути.* — Ју, кћери, отвори прозор, превичи јој некако да ће тамо оставити штифлетне у блату. *Сек.*

прѐвимен, -а, -о индив. *која има велико виме (о кози).* — Доктор се гегао ... као што превимена мљековита коза потеже своје стражње ноге. *Божић.*

прѐвѝнути, прѐвѝнēм сврш. *свинути, превити (2).* — Кад жито приспје жњетви, превине класје. *Љуб.* Дугу изолирану жицу превинимо у средини. *Физ. 2.*

~ **се** *повр.* — Он ће се сретан превинути под стопом вашом. *Ков. А.*

прѐвирање с *гл. им. од превирати.*

прѐвирати, -рēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према преврети.* **2.** *налазити се у стању врења.* — фиг. То су прве манифестације... кључања једнога јакога духа који превире. *Скерл.*

прѐвѝрач, -а́ча м *оно што изазива врење, фермент, квасац. Р-К Реч.*

прѐвѝрњак м *превирач. Р-К Реч.*

превисѝвати, -и̏сујēм *несврш. и уч. према превисити.*

превѝсити, прѐвѝсӣм сврш. **1.** *бити далеко виши, бољи од другога, надвисити, превазићи кога у чему.* — А веле да је Антилох друге превисио хитар у трку. *М-И.* **2.** *превесити (3).* — Хоћа ... погледава софте, па опет превиси трепавице и капке преко очију. *О-А.*

прѐвисок, -а, -о *одвећ, сувише висок.* — Богме искочит не могâ јер је пуста превисока кула. *НП Вук.* Цијена је превисока. *Крањч. Стј.*

прѐвисоко прил. *одвећ, сувише високо.* — фиг. Пресмјело и превисоко сте се понијели. *Ков. А.*

прѐвѝтак, -тка м покр. *повој, пелене. Рј. А.*

прѐвитак, -тка, -тко *одвећ, сувише витак.* — Он је згодан младић. Витак, превитак. *Дав.*

прѐвити, прѐвијēм сврш. **1.** *савити, пресавити.* — Постеља навлас иста с превијеним старим ... кожухом умјесто узглавља. *Коз. Ј.* **2.** *дати чему облик лука или угла, сагибајући погнути, сагнути.* — Отац ... не уме да седне. Морали су му превити ноге у коленима и посадити га. *Сек.* **3. а.** *метнути завој (на рану), повити (рану).* — Радован таман превио рану и вечерао, па се спрема да легне. *Ранк.* **б.** *поново превити, променити завој.* — Мало час су га превили, јер му ране ... још нису зарасле. *Чол.* **4.** *преповити (дете).* — Превио је и обрисао дјецу госпође писарице. *Бен.* **5.** *прекрстити (руке).* — Измаче се [гласник], стаде га дворити превитијех руку на прсима. *НП Вук.*

Изр. ~ табак *поднети (писмену) тужбу, тужити.* — Једнога дана су обоје одлучили да »превију табак« и изађу пред суд. *Пол. 1960.*

~ **се 1.** *савити, погнути своје тело у облику лука.* — Он ... скиде фес, тури га себи на очи па се преви коњу до унказа. *Лаз. Л.* Родитељи Минкини ... превише се као жалосне врбе под насртајем буре. *Кос.* **2.** *савити се око чега, обавити се, овити се.* — фиг. Око срца превије јој се печална туга. *Кум.* **3.** фиг. *покорити се.* — Ти се мораш превити преда мном као трава под косом, уклонити те морам с лица земље. *Кос.* Сувише сам стар да се могу превити под јарам тиранина и насилника. *Срем.*

прѐвићи се, -икнēм се сврш. покр. *в. привићи се.* — Једна ... бака, већ на свашта превикла, враћала се ... у своју колибу. *Ђор.*

превишáвати, -и̏шāвām *несврш. и уч. према превисити.*

превѝшак, -шка м *сувишак. Рј. А.*

прѐвишē и **прѐвише** прил. *преко сваке мере, претерано, одвише, превећ, сувише.* — Оно што од мене тражи оперативац, то је и више него превише. *Хорв.*

прѐвѝшњӣ, -ā, -ē заст. *епитет који се даје богу, владарима, члановима владарске породице и њиховим установама.* — Никако нећете моћи повући на земљу Зеуса превишњег. *М-И.* Загреб је ... поздрављао превишње чланове прејасне куће, извјешивао барјаке. *Крл.*

превјер-, ек. превер-.

превјес-, ек. превес-.

прѐвјечан, -чна, -чно, ек. прѐвечан.

прѐвлада ж необ. *превласт.* — Турска превлада не бијаше разор, него ... замладичење задунавскога полуотока. *Павл.*

превладáвање с *гл. им. од превладавати (се).*

превладáвати (се), -а̀дāвām (се) = превлаћивати (се) *несврш. и уч. према превладати (се).*

превлáдати, прѐвлāдām сврш. **1.** *надвладати, надјачати, савладати, узети власт над ким или чим.* — Још само катkад бива да ме превлада бол, па се савијам као црв на земљи. *Андр. И.* Превладао ме сан. *Богд.* **2.** *бити већи бројем, претежнији.* — У то време ... код нас су већ Мађари превладали у управи. *Петр. В.*

~ **се** *савладати се.* — А кад се је превладала, [Ајка] настави говорити. *Тур.*

прѐвладнӣ, -ā, -ō *који превлађује, превладава.* — Можда би рекао да је интензивност ... превладни карактер Дантеова генија. *Кнеж. Б.*

превлаћѝвање с *гл. им. од превлаћивати (се).*

превлаћѝвати (се), -а̀ћујēм (се) несврш. = превладавати (се).

прѐвлака ж **1. а.** *танак слој материје превучен преко нечега.* — Али све те превлаке зидова истроше се мало-помало. *Батут.* Жељезни лим превучен [је] танком превлаком коситера. *Туђ.* **б.** *платно или сукно које се навлачи на предмете који се желе сачувати од квара, навлака.* — Ковчези [су] пресвучени зеленкастом пустеном превлаком. *Крл.* Седи Георгије у ... фотељи у којој је израспадана превлака. *Чипл.* **в.** *танак слој чега што падне или се наталожи на каквој површини.* — Загријавањем настаје на струготинама смеђа превлака. *Кем.* **2.** *потез, покрет преко чега, превлачење.* — Благо оном који уме да без речи бол изрази ... превлаком преко струне. *Змај.* **3.** геогр. *ужи комад земље или пешчани насип који спаја острво с копном или с другим острвом:* Коринтска ~, Стонска ~.

прѐвлāст ж **1.** *власт, моћ владања над ким или чим.* — У ... борби о превласт између краља и феудалне властеле краљ остаје побједником. *Мј. 1936.* Много је пута хтио да подлегне, да даде превласт срцу. *Новак.* **2.** *предност, преимућство, претежност.* — [Узроци] се налазе у борби између Аустрије и Русије ... о превласти међу Словенима ван границе Русије. *Јов. Ј.*

превлáстити, прèвлāстӣм (трп. прид. прèвлāшћен и прèвлāштен) свршн. *задобити власт над ким, превладати, савладати кога.* — Та превластило би брата ми онолико мито што је нудио. *Мат.* И куд га ђаво превласти ... да узме толику гуџу сијена? *Лал.*

превлáчење с *гл. им. од* **превлачити** (*се*).

превлáчити, прèвлāчӣм *несврш. и уч. према* **превући**.

~ **се 1.** *повр.* **2.** *вући се овамо-онамо, потезати се. Вук Рј.*

превлашћúвати, -ашћујēм *несврш. и уч. према* **превластити**.

прéвод (ек. и ијек.; ијек. и пријèвод) м *текст преведен с једнога језика на други.* — Та [је] чудновата представка на латинском преводу послана краљици. *Шен.* Овај зборник представљао би пријевод са грчког језика. *Водн.* Час му је пришаптавао лекције, час му је израђивао преводе. *Јакш. Ђ.*

прèводив, -а, -о = преводљив (1) *који се може превести.* — Преводилац неће увијек моћи одабрати најбоље ... радове неког пјесника, јер су они обично непреводиви или тешко преводиви. *НИН 1958.*

прèводилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који преводи с једнога језика на други.* — Уз њега се истиче ... преводилац Новога завјета на словенски. *Барац.*

прèводилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на преводиоце:* ~ кадар, ~ посао, ~ рад, ~ вештина.

прèводиочев, -а, -о *који припада преводиоцу:* ~ суд.

прèводитељ м *в.* **преводилац**. — Ј. Хаџић [је] ... познат као преводитељ старокласичних пјесника. *Јаг.*

прèводити, прèводӣм *несврш. и уч. према* **превести**.

прèводичан, -чна, -чно покр. *поводљив.* — Нијесам ја преводична као ти! *Љуб.*

прèводљив, -а, -о **1.** = преводив. — Draufgänger. То је тешко преводљив израз. *НИН 1958.* **2.** покр. *поводљив. Вук Рј.*

прéводнӣ, -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и пријèводнӣ) *који се односи на превод.* — Од лирике јача је драматика, нарочито преводна. *Водн.* Преводној књижевности није ни здрав темељ постављен. *Поп. П.*

прèводнӣк и **прéводнӣк** м покр. **1.** *в. предводник.* — Кад ал' ено иногa пастијера, којему се звонко озива преводника овна звоно. *Маж. И.* **2.** заст. *преводилац.* — У ћелијама овога манастира писали су и преводили ... чувени »ресавски преводници« књиге за цркве и манастире српске. *Андр. Н.*

прèводнилац, -иоца м индив ир. *преводилац (који »преводни«, разводњава дело својим преводом).* — Преводнилац је точнији назив него преводилац понеком који преводи пјесништво из туђега језика. *Шим. С.*

прéводница ж (ек. и ијек.) *уређај на великим каналима за превођење теретних лађа, бродова из нижега водостаја воде у виши.* — На ... каналу у Војводини ове преводнице ће пропуштати шлепове од по хиљаду тона носивости. *Пол. 1959.*

прèвођење и **прèвођење** с *гл. им. од* **преводити**.

прèвожење и **прèвожење** с *гл. им. од* **превозити** (*се*).

прèводљив, -а, -о *који се може превозити. Прав.*

прéвоз (ек. и ијек.; ијек. и пријèвоз) м **1.** *превожење.* — Увоз као и превоз вина забрањен је. *Андр. И.* Наста неприлика за прописани обол који иде ... у име превоза. *Јурк.* **2.** *место где се превози преко воде.* — Дође сретно на главну цесту куд се иде из Каптола до пријевоза савскога. *Шен.* Идемо на Јањиће гдје има превоз на Босни. *Чол.* **3.** *чамац којим се превози. Рј. А.* **4.** *награда за превожење. Рј. А.*

превозàрина ж *в.* **превознина**. *Р-К Реч.*

прèводзāч, -áча м *превозилац.*

превòзилац, -иоца м *онај који превози, превозач.* — Орков превозилац неће њему допустит' да прије̏ре преко баре. *Марет.*

превòзити (се), прèвозӣм (се) *несврш. и уч. према превести (се).*

прéвозиј, -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и прије̏вознӣ) *који се односи на превоз, који служи за превоз:* ~ тарифа, превозна средства, превозни трошкови. — Царински сустав познавао је ... и превозну царину. *Мј. 1926.*

прéвознӣк (ек. и ијек.; ијек. и прије̏вознӣк) м *онај који врши превоз.* — Ој превозниче! — завикну стари Арбанас. *Шен.* Затекао је скеле и превознике који су превозили сељаке што су бежали ка Дњепру. *Кнеж. Л.*

превознӣна и **прéвознина** (ек. и ијек.; ијек. и прије̏вознина) ж *такса, пристојба која се плаћа за превоз.* — Учесници њени нијесу могли да плате Венецији погођене превознине на Исток. *Шиш.* Данас нема готово никакве разлике у прије̏вознини за мању и већу даљину. *Рад. Стј.*

прéвозничкӣ, -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и прије̏возничкӣ) *који се односи на превознике.*

прéвōј, -оја (ек. и ијек.; ијек. и прије̏вōј) м **1.** *превијање, стављање завоја на рану.* — Нога га је престала бољети након прије̏воја, само се укочила. *Бен.* **2.** *танка тканина за завијање рана, завој (1).* — Главе им повезане силним превојима испод којих крв залива лице. *Поп. Б.* **3.** *савијутак, набор, бора.* — Нема на теби ... ниједног прево̏ја блиставог ти тела да се мој пољубац на њ спустио није. *Рак.* Црне као чађа очи лежале су јој сада у прије̏војима салов̏ите стеље. *Божић.* Милица опази у прево̏ју изнад средњег дугмета на кецељи мрву од колача. *Макс.* **4.** *савијутак, завијутак пута, окука.* — На другом прево̏ју нестаје шума. *Лал.* **5.** геогр. *улегнуће на планинском билу.* — Улекнути дијелови који се налазе међу врховима чине прије̏воје. *ОГ.* Штаб батаљона ... се смјестио у једној увалици на прево̏ју брда. *Чол.*

прéвојак, -ојка (ек. и ијек.; ијек. и прије̏војак) м *дем. од превој.* — Ако не бациш [речи] овлаш кô пиљке, у све прево̏јке, у све потиљке, ја ћу да умрем. *КН 1959.*

прéвōје (ек. и ијек.; ијек. и прије̏вōје) с *зб. им. од превој.* — У брђанској војни ... ће планинско прево̏је, раздолице и косе бити прави саобраћаји. *О 1887.*

прéвōјнӣ, -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и прије̏вōјнӣ) *који се односи на превој.*

прéвōјница (ек. и ијек.; ијек. и прије̏вōјница) ж *трака превијена око руке.* — Ту су биле групе редара ... двадесет редара са плавим прево̏јницама. *Мил. В.*

превòлети, прèволӣм, ијек. превòљети, сврш. *учинити да неко добије вољу за што, склонити, наговорити кога на што.* — Који га враг прево̏ље да пође с нама, кад би му боље било и с четницима него овдје? *Лал.* ~ **се** *пристати на што, приклонити се.* — Још смо близу једно другом, док је време прећи пруд; прево̏ли се мојом тугом, још те воли моја груд. *Срем.*

превòљети, прèволӣм, ек. прево̏лети.

прéвор, ијек. прије̏вор, м *преворница.* — И ми сви, кô вјетар, трчи, и врата прије̏вор извуци. *Шант.* Трошна врата на врху бијаху једва затворена зарђалим прије̏вором. *Франг.*

превóрати, прèвōрām сврш. покр. *начинити наборе, наворати, наборати, изборати.* — Над исушеним и упалим лицем, необично прево̏раним наборима, сједио је ситан црни калпак. *Ђал.*

прéвōрница, ијек. прије̏вōрница, ж *засун, реза.* — Она притвори врата и прије̏ворницу превуче преко њих. *Радул.* Пекар ставио на дућанска врата прије̏ворницу с локотом. *Гор.*

превосходитèљство с *в. превасходство.* — Ја сам, ваше превосходитељство, био Турке у Србији и прије вас и послије вас. *Вук.*

превòшчик м рус. фам. *в. превозилац.* — Нека се нагађа тамо доље са старим превошчиком. *Јурк.*

превра́нити, прèврāнӣм сврш. необ. *начинити враним.* — Вране козе брда превраниле. *НПХ.*

прèврāт м **1.** *нагли прелом у току, развитку чега, нагла промена, преокрет.* — Наше је доба вријеме преврата, прије̏лаз из старога у нови свијет. *Шен.* У души његовој догодио се превра̏т. *Јакш.* **Ђ. 2.** *дубока, коренита промена, извршена силом, у постојећем друштвено-политичком уређењу, насилно обарање власти, револуција.* — Какав су историјски преокрет, какав превра̏т у животу наших народа изражавале те одлуке [у Јајцу]? *Пијс.* Помало је јењао ентузијазам који је пунио загребачке улице након преврата. *Бег.*

прèврата ж покр. *врста јела од брашна и јаја прженог на масти. Вук Рј.*

прèвратак, -тка м необ. *крај рукава кошуље који се преврâћа, посувраћа.* — Засукао [је] превратке од рукава кошуљиних. *Креш.*

превра́тити, прèврāтӣм сврш. **1.** *окренути, обрнути, преокренути; извратити, изврнути.* — Ал' ћу царску вољу испунити, али ове горе превратити да се на нос у море побију. *Њег.* А вас двојица ноге пре-

вратите и руке оном, па га у комору бац'те. *М-И.* **2.** *потпуно изменити, претворити у сасвим нешто друго.* — Злобни чаробњак ... преиначио [је] и превратио све то ... у другачији лик. *Вел.* **3.** фиг. *преврнути, изневерити (веру, обећање).* — Омер-паша, родом Личанине ... кој' је својом вјером превратио, на Брда је с војском ударио. *НП Вук.*

~ **се 1.** *окренути се с једне на другу страну, преврнути се.* — Али, кости му се превратиле! ... *Гор.* **2.** *променити се, претворити се у што друго, прећи у друго стање, добити сасвим други облик, постати другачији.* — Земаном се свијет превратио. *НП Вук.* Није се из мирна племића превратио у скитника витеза. *Вел.*

прèвратнӣ, -ā, -ō = превратнички *који се односи на преврат и на превратнике; који је склон преврату, који води преврату, револуционаран.* — Ја мислим илирске превратне сањарије ... *Шен.* Скупштина је састављена из превратних елемената. *Јов. С.*

прèвратнӣк м *онај који је суделовао у извршењу преврата; онај који је склон превра-ту, који носи у себи или шири такве идеје, револуционаран.* — Лаза К. Лазаревић, материјалист, превратник ... из прве младости постао је идеалист. *Скерл.* Он је у овом кругу важио за неког пустолоwног социјалног превратника и љевичара. *Крл.*

прèвратница ж *жена превратник. Р-К Реч.*

прèвратничкӣ, -ā, -ō = превратни. — У владиној штампи ... стално се истицало како политичке страсти трују народ, наводе га на превратничке мисли. *Глиг.*

прèвратнички прил. *као превратник.* — Била га је гласина да је превратнички настројен. *Бар.*

прèвратнӣштво с *рад и деловање превратника, превратничко расположење.* — Мисао надомјештати ништавилом од разбора превратништва је несмотрењака. *Шим. С.*

превра̀туша ж покр. *преврата. Вук Рј.*

прèвраћа̄ње с *гл. им. од превраћати (се).*

прèвраћати, -а̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према превратити.* **2.** *превртати, окретати (нпр. листове књиге читајући).* — Сједи ... у запећку, па превраћа безбожне књиге. *Шен.*

Изр. ~ очи (очима) фиг. *чинити се невиним, недужним.* — Знаш ти, знаш превраћати очи као каква светица. *Шен.*

~ **се** *повр.*

прèвра̄ће с локал. *простор пред кућним вратима;* исп. преткуће. — По селу никоше удобније и бјеље кућице, превраћа чистија и вртови уреднији. *Тип.*

превргáвати (се), -вр̀гāвām (се) *несврш. и уч. према преврнути (се).*

прèвргнути, -нēм сврш. **1.** *пребацити, преместити.* — Превргло ме касније од нередовне војске к 4. батаљону. *Буд.* **2.** *оборити, обалити, срушити.* — Но цеклинске пушке запуцаше, Арбанаса пет-шест превргоше. *НП Вук.* **3.** покр. *испреметати, испретурати.* — Сву је кућу превргла, док је рубац нашла. *Рј. А.*

~ **се** *пребацити се, пренети се.* — Будућности дивни крајн, на видик ми садашњости мислим да су се преврглн. *Прер.*

Изр. ~ преко главе *преживети, претрпети.*

прèврēдан, -дна, -дно, ијек. прèвриједан *одвећ, необично вредан.*

прèвремен, -а, -о (ек. и ијек.; ијек. и пријèвремен) *који је пре времена.* — Не потјече ли одатле ... прије времено отупљење осјећаја? *Шов.*

прèвременōст, -ости (ек. и ијек.; ијек. и пријèвременōст), ж *особина и стање онога што је превремено.*

прèвремешан, -шна, -шно *превише времешан, сувише оптерећен годинама.* — Ја сам превремешна, престара за таку дјецу. *Ков. А.*

прèврео, -ела, -ело **1.** *који је прокључао, прокуваo (о води).* — Одлијте мало превреле текућине у апарату за дестилацију. *ОК.* **2.** *који после врења садржи алкохола, јак.* — Умивен ... и окрепљен преврелим врућим вином, Момир се завалује на постељу. *Каш.* **3.** фиг. *ватрен, страстан, темпераментан.* — Војници су ... своје преврело расположење утапали у алкохол. *Марк. М.* **4.** фиг. *који је у зрелом добу; који се смирио.* — Па чак и онај старији, већ преврели, такорећи, свет, и он је постао мало живљи. *Срем.*

прèврети, -врӣм (ек. и ијек.) сврш. **1.** *кипећи излити се, прекипети;* фиг. *не моћи више поднети, постати неподношљиво; јако се расрдити.* — Колико пута Кушмељу преври па скочи да истуче »несритно дите«. *Мат.* Марији тада преври. — Дај натраг цимбуле! *Дончић.* **2.** *завршити врење, ферментацију.* — Свукуд пуне каце [шљива], а комови већ преврели, па се пјенуше. *Коч.* **3.** (што) *ставити што да проври.* — Била сам се уплашила да не умре. — Требало је ракију да превриш и облог. *Лал.* **4.** фиг. *умирити се, средити се, прибрати се после душевних немира и криза.* — Промене на људима нису никад биле дубље но у току овога светског рата, и нарочито после рата. Сачекајмо људе да превру. *Цвиј.*

превр̀зā̄ње с *гл. им. од превр̀зати се.*

превр̏зати се, прѐврзām се несврш. покр. *в. рвати се. Вук Рј.*

прѐвриједан, -дна, -дно, ек. прѐврēдан.

превријѐмити, прѐвријемīм сврш. (ијек.) *преокренути се, променити се (о времену).* — А и вријеме ... угодило ... Него у подне превријеми начас ... Пада ли, пада ... и учеста снијег. *Ћип.*

превр̏штати, -тӣм сврш. *вриштећи надгласати.*

прѐвр̄ндати, -ām сврш. покр. *испреметати тражећи што.*—[Тетка] отвори стару храстову шкрињу и, преврндав је одозго до доље, извади напокон у марами запељан прстен. *Коз. Ј.*

превр̏нути, прѐвр̄нēм сврш. **1. а.** *претурити, оборити*: ~ чашу, боцу, столицу. **б.** *окренути на другу, противну страну, преокренути.* — Па ако што лепо сневате ... преврните јастук па да и ја то сневам. *Срем.* Требало [би] ребарца преврнути на другу страну. *Бен.* **в.** *преправити (одећу) окрећући је на наличје*: ~ одело. — Преврне му стару кравату. *Каш.* **г.** *преорати, прекопати (земљу).* — Матиша се био одлучио да бар један добар комад земље преврне и засади американком [лозом]. *Радул.* Преврне земљу и посије пшеницу. *Гор.* **д.** *окренути (лист књиге).* — Преврните листове светске историје, па им нећете наћи равних. *Вес.* **ђ.** (очи) *превратити, преокренути очну јабучицу (као израз каквог телесног или душевног стања).* — Скочим из постеље, видим, мала стисла зубе, превртула очи, поплавила, умреће сигурно. *Петр. Р.* Јован преврне бјелочнице од бијеса. *Донч.* **е.** необ. *преокренувши суд истрести његову садржину у други.* — Даривах сиромашка и у удовичке тигње преврнух воњ маслости и свјежу доброст лигње. *Уј.* **ж.** *учинити да се неко извали, падне, оборити кога.* — Убише Милуна ... неки [га] Пишта преврнуо пушком кâ зеца. *Рад. Д.* **2.** *испреметати, претурити, претражити.* — Превртуше не само књижницу него и кућу, па чак и таван, али несретној »Дубравци« ни трага ни гласа. *Кол.* **3.** фиг. **а.** *потпуно изменити, изокренути, преиначити.* — Исти је смисао њихов [ријечи] сасвим преврнуо. *Кур.* То је био онај јуни који је преврнуо судбину света. *Бег.* **б.** *преобратити, претворити.* — Моје сласти ти у јад преврну. *Прер.* Виле ... Могле би те преврнут' у врану. *Војн.* **в.** *нагло прекинути и изменити ток мисли, говора и прећи на нешто друго.* — Одвјетник ... говори са суцем, а у неке преврну, па му каза неколико бесједа на италијанском језику. *Ћип.* **г.** *учинити да ко измени мишљење.* — Особита је, своја глава, ни легија анђела не би га преврнула. *Шен.* **д.** *заузети држање супротно дотадашњем, прећи на противну страну.* — Бишево преврну. Све се окрену против паше. *Ж 1955.* **ђ.** *изневерити, прекршити (веру, обећање).* — Он је први вјером преврнуо. *Јурк.* **4.** фиг. *уништити, упропастити.* — Тај душман устао да преврне његову кућу, да га уништи, и њега и све његово. *Мул.* **5.** *полудети.* — У селу је свијет говорио да је Јеремија преврнуо. *Сиј.* **6.** заст. *проћи, превалити (о времену).* — Теке бјеше преврнуло подне. *НП Вук.*

Изр. ~ коме џепове *опљачкати кога*; ~ језик (језиком) *проговорити.* — А где ће ми ... опростити кад не може језик преврнути? *Вукић.*; ~ кабаницу *променити свој став, своје уверење, изневерити*; ~ на главу што *посве искренути*; ~ небо и земљу *све могуће предузети*; ~ коме памет (мозак) *залудити кога.* — Ја сам већ многим преврнула памет. *Шен.*; ~ тањир (сахан) коме *не дати му јести.*

~ **се 1. а.** *окренути се, обрнути се, превалити се.* — Преврнем се ја на другу страну, па заспим опет. *Вес.* Преврни се на тврдом лежају и сањај. *Фран.* **б.** *окрећући се на супротну страну испасти из чега.* — Нека пази да се не преврнемо. *Ј 1957.* **в.** *свалити се, срушити се на земљу.* — Згодило [га] сред самог чела, па се богомољац преврне попут снопа. *Гор.* **г.** *окренути се одозго према доле, преметнути се.* — Чим која [прангија] опали, искочи из рупе и превали се у зраку. *Пав.* **д.** *свалити се на што испруживши се целим телом.* — Онда зевну, преврте се на кревет и захрка мирно. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *потпуно се изменити, постати сасвим други, друкчији.* — Не могаху се доста начудити како се ... господар Гргурин од главе до пете преврнуо био. *Шен.* Био је додуше и даље човек који зна зарадити ... али му се нарав преврнула. *Сек.* **3.** безл. фиг. *осетити наглу душевну промену због снажног узбуђења које одудара од обичног стања, потрести се.* — Аноки се нешто преврте у грудима ... нека хришћанска жица зазује у њеним грудима. *Лаз. Л.*

Изр. преврнуло се вино *покварило се вино, добило неугодан мирис и укус који подсећа на свеж кисео купус.*

прѐврта м и ж *превртљивац.* — Ја сам мислила да си ме заборавио. — Мислиш, зар, да сам лажац и преврта? *Ћор.*

превртàније с цсл. *превртање, промена.* — Кад је настало ово превртаније ... што не би и он скренуо с пута којим је ишао педесет година? *Марк. М.*

прѐвртање с *гл. им. од превртати (се).*

прѐвртати (се), -врћēм (се) *несврш. и уч. према преврнути (се).*

превр̀тāч, -а́ча м *голуб који се у лету преврће.* — Прави је вампир као слепи миш, само много већи — као голуб превртач. *Дав.*

превр̀тача ж покр. **1.** *јело од брашна, јаја и млека које се при печењу преврће, палачинка. Рј. А.* **2.** (у атрибутској служби) само у изразу: вељача ~ *која је превртљива, непостојана. Вук Рј.*

превр̀тачице ж мн. зоол. *бубе из реда корњаша* Elateridea. — Добро су нам знани клишњаци (бубе превртачице, покалице), који окренути на леђа могу клиснути увис да се опет усправе на ноге. *Финк.*

превр̀тӣш, -и́ша м вулг. *в. превртање.* — Па нек' весô поцикује . . . до белог јутриша и до превртиша. *Кош.*

превр̀тљив, -а, -о **1.** *који се лако преврће.* **2.** фиг. **а.** *непостојан, непоуздан, варљив.* — Срећа је својеглава и превртљива. *Маж. Ф.* **б.** *несигуран, опасан.* — Чини . . . се да је то најмудрије у овим превртљивим временима. *Вуков.*

превр̀тљивац, -йвца м *превртљив, непоуздан човек.* — Имају право они који за њега кажу да није озбиљан човек и називају га превртљивцем и спадалом. *Андр. И.* Нападали [су га] као плаћеника, лажљивца . . . превртљивца. *Крл.*

превр̀тљивица и **превр̀тљӣвка** ж *превртљива жена.* — Одвеђ [сам] дјетињаста и држат ћеш ме за превртљивицу. *Богд.*

превр̀тљивӧст, -ости ж *својство онога који је превртљив, стање онога што је превртљиво.* — Најзад, са тога »израђивања« себе самога, долази и она необична превртљивост расположења: час весео, час тужан. *Лаз. Л.* Сред превртљивости и несталности живота . . . треба упознати да човјек има . . . мало вриједности. *Баз.*

прèврћати (се), -ћём (се) несврш. *в. превртати (се).* — Када [се] испод широке стрехе ластавица поче преврћати, газда отвори очи. *Ћор.* Преврћао сам се без сна пет минута по кревету. *Уј.*

прèврћи, -вргнём сврш. *в. преврнути.*

прèврӯђ, -а, -е *сувише, претерано врућ.* — Ви сте превруће крви, па би могли зло проћи. *Бал.* Излазећи из своје стаје, послије преврућа дана . . . осјети немоћ у ногама. *Сиј.*

прèвршан, -шна, -шно *препун. Рј. А.*

превршӣвати (се), -вр̀шујём (се) *несврш. и уч. према превршити (се).*

превр̀шити, прèвр̀шӣм сврш. **1. а.** *прећи врх, границу чега.* — Крвава вода превршила обале. *Шен.* **б.** *препунити, налити преко врха.* — Безумно је принијела к устима превршену чашу с вином и нагнула. *Пец.* **в.** *испунити, навршити (о времену).* — Ej Агато . . . да нисам превршила толико коледара [година], одрезао бих . . . сва златна дугмета своје хаљине. *Шен.* **г.** *скратити одсекавши врх чега.* — Дошла једна мала, као јела превршена, на урвини очајала. *Кош.* Осуђена си да ти превршимо пелеш [курјук, плетеницу]. *НИН 1960.* **д.** *сувише (новаца) понудити, платити.* — У Будака игра сваки живац — са страхом надомеће [на дражби] да не преврши. *Цар Е.* **2.** безл. (некоме) *дозлогрдити, додијати.* — Девојци је превршило . . . изјавила је да не жели даље да служи. *Андр. И.*

Изр. ~ (сваку) меру *претерати у чему;* превршила дара меру *в. уз дара (изр.).*

~ **се 1.** *испунити се, навршити се.* — Ево превршила се година да су комесари овдје били. *Шен.* **2.** *препунити се, прелити се.* — фиг. Не, то се дигао сав народ, јер се превршило стрпљење народно. *Глиш.*

превуки́вати (се), -у̀кујём (се) несврш. покр. *в. превлачити (се).* — Одби се Саво од тагаља и превукујући преко брка . . . погледа у конације. *Лоп.*

превӯћи и **прèвӯћи,** -у́чём сврш. **1.** *вукући, носећи, возећи преместити с једног места на друго.* — Полако [су] отперјали сви Влаовићи и нису стигли да превуку своје мртве у своје родно село. *Сек.* **2. а.** *повући што преко чега.* — Ах боже, да бар спавам сама! Превукла не бих ноћас засун ја. *С-Ц.* Затим дигне главу, јаче превуче преко жица [шаргије], а онда уситни и запјева. *О-А.* **б.** *повући црту, линију преко чега означујући што.* — Онда су каменом превукли преко прашине да означе старт. *Јак.* **3. а.** *прекрити пресвлаком, пресвући.* — Говорио [је] да министре ваља побити, па њиховом кожом превући министарске столице. *Јов. С.* **б.** *покрити, прекрити.* — У вечер превукоше читаво небо тамни облаци. *Шимун.* **4.** *вукући помаћи, примаћи, привући.* — Почео [сам се] пењати на плот . . . Након великога напора превукао сам своје тијело тако да су ноге висиле на једној, а труп на другој страни. *Крањч. Стј.* **5.** *провући, проденути кроз што.*

~ **се 1.** *преместити се полако, с напором с једног места на друго.* — Под белом облачном месечином се превукла та дуга црна колона. *Пер.* **2. а.** *покрити се, прекрити се чиме.* — Ако у отопину бакреног сулфата . . . ставимо штапић цинка, површина ће му се превући бакром. *Кем.* **б.** *распростријети се преко чега, навући се.* — фиг. На високом челу превукла се тајанствена збиља. *Шапч.*

превӯчāр, -а́ра м зоол. локал. *нека морска риба. Вук Рј.*

пре́га ж *хип. од прегача.* — Отпаса јој иверушу прегу, распаса јој шарену тканицу. *НПХ.*

прегàжљив, -а, -о *који се може прегазити.* — Канал беше плитак и прегажљив. *О 1875.*

прѐгāз м *место где се вода може прегазити*; исп. газ[1] (1), брод (2а). — Дрињача је ондје на прегазу страшно јака, особито кад се вода дигне. *Маж. М.* фиг. Да што бољма разметне иза себе старе газе и прегазе, а приљуби својим новим савезницима, одлучи удати кћер. *Торд.*

прѐгазити, -и́м сврш. **1.** *газећи прећи на другу страну (воде, планине, поља и сл.).* — Он примири дјевојку, прегази поток па јој понесе одјећу. *Тур.* Прегазио [је] многе планине, препешачио целу Босну. *Пер.* фиг. Ситне књиге земљу прегазише. *НП Вук.* **2.** *погазити кога, што.* — Око поноћи један од наших скочи бунован из сламе, прегази двојицу и заиска ... воде. *Вукић.* фиг. Викну ... прегазивши све обзире. *Франг.* **3.** фиг. **а.** *брзо и сигурно победити, поразити.* — У надмоћном стилу прегазио [је] свог партнера Црвену звезду. *Пол. 1958.* **б.** *сатрти, уништити.* — Господа ... бит ће прегажена као безначајна и безвриједна количина ништавила. *Крл.*

Изр. прегазило га је време (живот) *изашао је из употребе, постао несавремен, застарео.*

прѐгалац, -аоца м *марљив, радишан, вредан, предузимљив човек.* — Истицао се као прегалац и мајстор за разне послове. *Чол.* Наћи равновјесје између могућности благостања и могућности културног рада има бити циљ свих искрених прегалаца. *ХР 1928.*

прѐгалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на прегаоце.*

прѐгалā̏штво с *особина прегаоца, вредноћа, предузетност.* — Владимир Назор [је] у алегоријској песми Титов »Напријед« изразио ... сав занос, борбеност и прегалаштво овог нашег великог човека. *Т. књ.* Све их одликује широки либерализам ... прегалаштво ... и здрав људски разум. *С 1919.*

прѐгаљ, -гља м *в. прегљеви и прегљи.*

прегáњā̏ње с *гл. им. од прегањати (се).*

прегáњати, прѐгāњāм *несврш. и уч. према прегнати.*

~ **се** уз. повр. **1.** *гонити једно друго.* — Лука сједне и слуша како се мисли главом прегањају. *Киш.* **2.** фиг. **а.** *препирати се.* — 'Ајде, говори, немам времена да се до подне прегањам с тобом. *Бос. Д.* **б.** *надметати се, такмичити се.* — Јунаци се прегањају. *И-Б Рј.*

прѐгаон, -а, -о *марљив, вредан, радин, предузетан.* — Радничка група ... састојала се највише од младих, снажних, прегаоних оточана. *Кос.*

прѐгаочев, -а, -о *који припада прегаоцу.*

прегáрā̏ње с *гл. им. од прегарати (се).*

прегáрати, прѐгāрāм *несврш. и уч. према прегорети.*

~ **се** *мирити се (после преживеле несреће) са насталом стварношћу.* — Пароброд нагло заплови тијесним затоном. На први мах Цвијета не чује ништа но шум, и гледа у простор и прегара се. *Тип.*

прѐгāрница ж необ. *она која прегара.* — Убога мати највише јој се смилила, та патница и прегарница. *Том.*

прегáсити се, прѐгāсӣм се сврш. *угасити се потпуно, престати горети.* — Ватра [се] притајила и готово прегасила. *Љуб.* Од божијег страха или од ноћног умора заборавио је на прегашену лулу у зубима. *Лал.*

прѐгāч, -áча м **1.** *в. прегача.* — Стрицу Пери [послао је] нож, сестри Еви трепетљике и прегач и свакоме понешта. *Торд.* **2.** *ручник који бискуп држи преко колена док седи.* — Сви га [бискупа] дворе: једни капом, други штапом, трећи јеванђељем, четврти прегачем. *Торд.*

прѐгача ж **1. а.** *одевни предмет који се при раду припасује поврх одеће ради заштите од прљавштине, кецеља.* — Она припаше кухињску прегачу, пристави воде на банку. *Коз. Ј.* Наишла је једна жена са белом бошчом на глави, са прегачом на леђима. *Ољ.* **б.** *такав предмет као симбол масонства.* — Под масонским прегачама ... видио је мундуре и крстове које су примали у животу. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. фам. *жена као брачни друг и домаћица.* — Колико се људи послије кају ... кад се не зна јесу ли јаче гаће или прегача. *Шен.*

Изр. висити на (о) прегачи *бити на бризи.* — Мислиш да ће дјеца вазда висити на твојој прегачи? *Ков. А.*

прѐгачā̏р м шаљ. *човек који се боји своје жене, папучар.* — Богаташ је фриволан женскарош и прегачар. *Матош.*

прѐгачица ж *дем. од прегача.*

пре́гиб и **прѐгӣб**[1] м **1.** *прегибање.* — Код сваког прегиба руку напну му се рукави. *Пав.* **2. а.** *место где се што прегиба, савија, скреће у страну с праве линије.* — Крупан нос има на прегибу код очију чврсто изђелано седло. *Нех.* Мртво је висило крило [ждралова], пребијено у прегибу. *Моск.* **б.** *зглоб.* — Ако хоћемо да нам деца напредују, ваља ... да им ... боре на зглобовима (прегибима) брижљиво очистимо. *Батут.* **3.** *начин на који се нешто прегиба,*

савија. — Он [је] ... гледао ... само њу, прегибе њезиног тијела. *Мил. В.* **4.** геол. *набор, бора у рељефу Земљине површине.* — Прегиби или флексуре настају кад се један дио слојева спусти, а други издигне, али одржавају при томе везу међу собом. *ОГ.* **5.** грам. заст. *промена (као заједнички назив за деклинацију и конјугацију).* — Твор и прегиб ријечи (склонидба и спрега) нису ... свагдје народни. *Јаг.*

прѐгӣб² ж *в. прегиб (2б).* — Видите ми лијеву руку згрчену више прегиби: прешикало турско зрно саму кост. *Буд.*

пре́гибак и **прѐгибак,** -ипка м *прегиб (2б).* — У колено рањен на прегипку оштријем копљем. *М-И.*

прѐгибак, -ипка, -ипко *превише гибак, необично гибак.* — Дојаше ... па потапшавши коња прегипком младеначком кретњом ногу остане часак у стремену. *Крањч. Стј.*

прѐгӣбало с *прегиб (2б). Вук Рј.*

прѐгӣбање с *гл. им. од прегибати (се).*

прѐгӣбао, -бли ж *прегиб (4).* — Ти [су] делови ближи ... медовској прегибли. *Цвиј.*; *Вук Рј.*

прѐгӣбати, прѐгӣбам и прѐгӣбљем несврш. *пресавијати; сагибати.* — Она приђе к њој, узме ... манускрипт и прегибајући га упита ... *Бег.* Радо [ће] прегибати колена своја. *М-И.*

~ **се 1.** *савијати се.* — Гледао је како се прегиба њезино витко тијело док дође до воде. *Мил. В.* Све се прегибају мирисне гране. *Марет.* **2.** фиг. **а.** *клањати се.* — Зашто се овај у истини велики човек [Вук] прегибао и понизивао пред једним ћудљивим осионим, обесним човеком? *Прод.* **б.** грам. заст. *мењати се (о именицама), склањати се.* — Именице [се] прегибају у падежима. *Баз.* Изр. ~ главу (шију) *клањати се.*

прѐгӣбач, -ача м анат. *мишић. Р-К Реч.*

прѐгӣбити, прѐгӣбим сврш. покр. *савити, сагнути коме главу.* — Крвник [му] ... прегиби главу да му је посијечем за онога брата. *Љуб.*

~ **се** *сагнути се.* — Прегиби се, смакне убици пушку крвницу с врата, дохвати га ... и подигне у дубак. *Љуб.*

прѐгӣбљив, -а, -о *који се може прегибати.* — Удови постану опет лабави и прегибљиви. *Батут.* У руци му прегибљива палица од ебановине. *Креш.*

прѐгиздав, -а, -о *претерано, сувише гиздав.*

прѐгиздаво прил. *претерано, сувише гиздаво.* — Водио је Марко сватове гиздаво и прегиздаво. *Кол.*

прѐгињање с *гл. им. од прегињати (се).*

прѐгињати[1], -њём *несврш. и уч. према пре́гнути.* — Црногорци страха не имаду но прегињу као мрки вуци, пак. до зида кули дотрчаше. *НП Вук.*

прѐгињати[2] (**се**), -њём (се) *несврш. и уч. према прѐгнути (се).*

прѐгињач, -ача м покр. *в. прегалац.*

прѐглабица ж покр. *груда од смрзнутог или осушеног блата.* — Кренем пажљиво преко њива и сеоским путем преко преглабица и локава. *Рад. Д.*

прѐглава ж покр *дрво о којем виси јарам. Вук Рј.*

прѐглавак и **пре́главак,** -āвка (ек. и ијек.; ијек. и пријѐглавак) м покр. *део чарапе на стопалу; кратка чарапа до чланка.* — Похвала [свекрвина] дизаше је у небеса. Осећаје њене могô би сравнити са осећањем девојчице кад први преглавак изради. *Вес.*

прѐглáвити, прѐглāвӣм сврш. покр. *пренети на друго време, изменити, променити, преиначити.* — Свјетује [га] да преглави светковину ... а пук да распусти да се не би у толико мноштво просула болијест. *Љуб.*

прѐгладнелӧ́ст, -ости, ијек. прѐглађнељӧ́ст, ж *стање онога који је прегладнео.*

прѐгладнети, -нӣм, ијек. прѐглађнети, сврш. **1. а.** *од дуге глади доћи до исцрпености, јако огладнети.* — Не размишљајући много прегладнела је лисица зграбила оштрим зубима пиле. *БВ 1909.* Једном дођу прегладњели до мртвила. *Кик.* Ја онако прегладнео, све ми игра пред очима. *Јос. Д.* **б.** *огладнети толико да престане жеља за храном. Р-К Реч.* **2.** фиг. *не имајући чега дуго осетити јаку потребу за тим.* — Зар сам ја могла остати она иста? Прегладњела од љубави. *Бег.*

прѐгладњелӧ́ст, -ости, ек. прѐглађнељӧ́ст.

прѐгладњети, -днӣм, ек. прѐглађнети.

пре́глас (ек. и ијек.; ијек. и пријѐглас) м лингв. *фонетска појава која се састоји у промени вокала у неком слогу под утицајем гласа који је испред или иза тога вокала.*

прѐгласа́вање с *гл. им. од прѐгласавати.*

прѐгласа́вати, -гла̀са̄вам *несврш. и уч. према прѐгласати.*

прѐгласан, -сна, -сно *претерано, сувише гласан.* — Његов смех није бучан, грохотан, није прѐгласан. *Глиг.*

прѐгла̀сати, -а̄м сврш. **1.** *победити при гласању.* — Прѐгласали су га Владо ... и Вајо. *Лал.* **2.** *гласањем одредити, одгласати.* — Хтјело [се] пошто-пото само да се прѐгласа ко је за Унију или против ње. *Риб.*

прегла́сити, прѐгласӣм свршс. *сувише истакнути, истаћи.* — »Живи леш« је приказан са јаким мелодрамским ... акцентима који су прегласили реалистичке елементе дела. *НК 1946.*

прегла́сити се, прѐгласӣм се свршс. *изменити се прегласом. Р-К Реч.*

прѐгласно прил. *претерано, сувише гласно.* — Бугин отац се прегласно смијао. *Козарч.*

прѐглача ж покр. *в. прегача.* — Да одоле глади стављају испод паса плочу, а женскиње испод преглаче. *Ћип.*

преглашáвати се, -àшāвām се и **преглашѝвати се,** -àшујēм се *несврш. и уч. према прегласити се.*

прегléд и **прѐглēд** (ек. и ијек.; ијек. и пријѐглед) м **1.** *обухватање погледом неког простора.* — Вратар има најбољи преглед игре. *Ват.* **2. а.** *прегледање, разгледање чега с намером да се што нађе, утврди:* ~ школе, ~ болесника, ~ стоке. **б.** *испитивање, истраживање чега уз примену научне методе, анализа:* ~ мокраће. — У руци је имао празан самокрес, а стручњачким је прегледом установљено да је свих шест метака било испуцано. *Крл.* Овијем закључујем кратки пријеглед нашега језика од 12—15. вијека. *Јаг.* **3.** *проверавање чега, контрола.* — На главној скупштини врши се преглед месечних и годишњих рачуна. *Лапч.* **4.** *кратак, сажет извод низа чињеница, догађаја, појава и сл. повезаних међу собом неком општом идејом:* ~ историје, ~ целокупне ситуације, ~ ратних догађаја, табеларни ~. **5.** *оно што служи као образац, узорак за израду чега, модел.* — У оно време [у настави цртања] ми смо прецртавали са »прегледа«. *Пол. 1957.*

прегледáвати (**се**), -èдāвām (се) *несврш. и уч. према прѐгледати (се).*

прегледàвāч, -áча м *прегледач. Прав.*

прегléдалица ж покр. *в. преглед (5).* — Она им [народна песма младим песницима] је послужила као прегледалица по којој ће своју песму испевати. *Нед.*

прегléдан и **прѐглēдан,** -дна, -дно (ек. и ијек.) *који се лако може прегледати; јасан, разумљив.* — Пут драматичара, његова борба, побједе и порази на том борбеном путу за свој израз можда су најуочљивији и најпрегледнији. *Матк.* Због превелике разноликости њихова изгледа ... није их лако сврстати у какве уже заједничке групе преко којих би их учинили прегледнијим. *Псих.*

прегléдање с *гл. им. од прегледати (се).*

прегléдаоница и **прегледаóница** ж *просторија у којој лекар прегледа болесника.* — Лекар ... га [је] увео у своју прегледаоницу. *Рад. Д.*

преглѐдатељ м *прегледач.* — Овдашњи цензор и прегледатељ књига [је] рођени Мађар. *С 1952.*

преглéдати (се), прѐглēдām (се) *несврш. и уч. према прѐгледати (се).*

прѐгледати, -ām сврш. **1.** *извршити преглед.* — [Ранковић] није хтео да прегледа свој рад, да осмотри целину, да улепша, обуче у књижевну форму. *Скерл.* Ако је каква компликација, дат ћемо га сјутра прегледати од специјалиста! *Крл.* Два пута су Италијани прегледали тај стан. *Дед. В.* **2.** калк. *не спазити, пропустити, превидети.* — Државу сматра самосталном, при чем се често прегледало да је она по природи својој у најужем додиру са животом ... грађана. *Баз.* **3.** нар. песн. *прочитати.* — Па кад бане књигу прегледао, књигу гледа, а смије се на њу. *НП Вук.*

~ **се** уз. повр. *пребројати се међу собом сви редом.* — А кад узмакоше да се уклоне диму и да се прегледају, примијетише ... да многих више нема. *Шов.*

преглѐдāч, -áча м *онај који што прегледа. Р-К Реч.*

прегледàчица ж *женска особа прегледач. Р-К Реч.*

прѐгледба ж *в. преглед.* — Лијечник је свршио прегледбу и опет покрио дијете. *Крл.* Већ по трећи пут сви морају да отварају и дају на прегледбу своје торбе. *Цес. А.*

преглѐдив, -а, -о *који се може лако прегледати.* — Не одгаја осјећај и смисао за јасноћу, за хармонију, за прегледив умјетнички ред. *Шим. С.*

прегледи́вати, -èдујēм *несврш. и уч. према прегледати.* — Прегледује какви су чадори, прегледује коње и јунаке. *НП Вук.*

прегледнѝк м заст. *службеник у финансијској струци.* — Вуко ... [је] финансијски прегледник, кога је чисти национализам довео на ово не баш славно мјесто. *Лал.*

прегléдница ж *надлештво у којем се што прегледа. Р-К Реч.*

прегléдничкӣ, -ā, -ō *који се односи на прегледнике.* — Онда је пошао у финансе и догурао до прегледничког чина. *Лал.*

прегléдно и **прѐглēдно** прил. (ек. и ијек.) *на прегледан начин, кратко, јасно, разумљиво.* — [У књизи је] прикупљен и врло прегледно изложен сав ... материјал. *СКГ 1937.*

прегléднōст и **прѐглēднōст,** -ости ж (еки ијек.) **1.** *особина онога што је прегледно.* — Узме ли се на ум и једноставност развоја и њезина прегледност ... онда је разумљив

утјецај грчке филозофије. *Баз.* **2.** *в. преглед (1).* — Ноћне ... страже заузеле су своја места на високим постољима од дасака да би имали већу прегледност. *Јак.*

преглода́вати, -òдāвām *несврш. и уч. према преглодати.*

преглòдати, прèглођēм сврш. *гризући раставити на делове, прегристи, раздвојити.* — Газда Анта ћути и одмиче, а у себи мисли: »Добро, гецо, добро! Доћи ћеш ти код Анте да глођеш ђемове, али их нећеш лако преглодати«. *Дом.*

прèгломāзан, -зна, -зно *сувише, претерано гломазан.* — Прегломазна, пренатрпана реченица ... сасвим су евидентне чињенице. *Михиз.* Покушао је [у ту усијану главу]ући и читави Дарвин, али је очито био прегломазан. *Кол.*

прèглӯп, -а, -о *сувише, необично глуп.*

прèглӯпо прил. *сувише, необично глупо.* — Учинило му се преглупо да ... остане сасвим без новаца. *Нех.*

прèгљача ж покр. *в. прегача.* — У Боци Которској при разводу брака жена мужу прекине гатњак, а он њој ресу од прегљаче. *Ђорђ.*

прèгљеви и **прèгљи** м мн. (јд. прèгаљ, -гља) зоол. *група зглавкара с оштром сисаљком, који паразитски живе на биљкама, животињама, у води, сиру и сл., гриње* Acarina. *Терм. 4.*

прèгљица ж покр. *в. прећица. Вук Рј.*

прегнàнтан, -тна, -тно лат. **1.** *важан, знатан, значајан.* — У себи [је] ... скупила све најпрегнантније староцрногорске особине. *Цвиј.* **2.** *кратак и језгровит, изразит, пун садржаја и смисла, духовит, оштроуман.* — Још једна мисао вриједна је да се ... истакне, јер јој је [писац] подао особито прегнантан садржај. *Баз.*

прегнàнтно прил. *на прегнантан начин.* — Да би што прегнантније означио тесну везу ... међу људима претанчаног укуса ... послужио се ... једним врло згодним паралелизмом. *Цар М.*

прегнàнтнōст, -ости ж *особина онога што је прегнантно.*

прèгнати, прèгнāм (прèженēм) сврш. *претерати, погнати, отерати преко чега.* — И да хајдуке Турци прежену, они се и опет поврну. *Миљ.* Ти остаде јединак у мајке и прегна те [аждаја] с твоје старевине. *НП Вук.*

прегнéздити се, прèгнēздīм се, ијек. прегнијèздити се, сврш. *променити гнездо.*

прегнијèздити се, прèгнијездīм се, ек. прегнéздити се.

прèгнӯт, -а -о *савијен.* — Кнез добро остругa ножићем лопатицу од плећа ... премјери је прегнутијем палцем у дужину ... па поче. *Мат.* Неко дрвеће хоће да прегнуте младице буду. *Марет.*

прéгнути, прēгнēм сврш. **1. а.** *одлучно се примити, прихватити, латити чега.* — Измирени другови, видевши колико су заостали, прегоше на посао из све снаге! *Ранк.* Заклињала [сам га] да одлучно прегне. *Креш.* **б.** *напрегнути, уложити све силе у извршењу чега.* — [Сплит] ће прегнути све силе да изврши свој нови задатак. *Наз.* **в.** *почети што радити.* — Херцеговци дижу се на оружје; прегнули већ да се бију. *Нен. Љ.* **2. а.** *донети одлуку, одлучити се, решити се на што.* — Камо душа прегне, онамо се подајем. *Шен.* Премишљао сам од сваке руке. Најпосле прегох да идем у свет. *Глиш.* **б.** *одважити се, осмелити се, усудити се на што.* — Не би ли прегнуо ти на Менелаја брзу стријелу бацити? *М-И.*

~ **се** *прегнути (1а).* — Отпочне копња кукуруза ... а Анђелија се прегла да гледа посо̀. *Вес.* фиг. Сам фонд ће до коју годину, како се град прегнуо да [се] шири, вриједити лијепих пара. *Десн.*

прèгнути, прēгнēм сврш. *савити, сагнути.* — Клече млада на гола кољена, прегну главу, говори Милошу: посијеци, драги господару! *НП Вук.* Вра [фратар] надме образ и прегну главу. *Мат.*

~ **се** *савити се, нагнути се.* — Онако, још необучен, прегнуо сам се преко прозора и гледао сам на улицу. *Нен. Љ.* Прегне се, почне мачка гладити преко главе ... и репа. *Игњ.*

прегнӯтина ж *место где је што пресавијено, прегиб. Вук Рј.*

прегнӯтљив, -а, -о *који се лако прихвата чега, спреман, вољан, оран.* — Обдан сам бивала веселија, у сну мирнија, срцем храбрија, вољом прегнутљивија. *Буд.* Утјешен, спасен, сретан и прегнутљив, руке сам дигò. *Наз.*

прегнӯће с *напор, напрезање.*

прегова́рāње с *гл. им. од преговарати (се).*

прегова́рати, -òвāрām несврш. *водити преговоре.* — У тренутку кад је Србија водила рат против Турске и преговарала о миру, Аустро-Угарска је тражила повод за рат. *Јов. Ј.* Покушала је преговарати с Њемцима. *ОП 2.*

~ **се** уз. повр. *задиркивати један другога.* — Узлазио [је] степеницама и још на вратима преговараше се с Петровићевим оцем. *Леск. Ј.*

преговàрāч, -áча м *онај који преговара.* — Изасланици су пристали да не иду к цару, но да чекају турске преговараче. *Нов.* Кнез се Зрињски надао да ће можда

и он бити уврштен у ред преговарача. *Нех.*

преговàрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на преговараче и преговоре*: ~ овлашћење, ~ дух, ~ сто.

прѐговōр м (обично у мн.) *размена мишљења о каквој заједничкој ствари.* — Између Софије и Београда вођени су преговори за политички споразум. *Јов. Ј.* Ступи с њим у преговоре како би могли спојити та два дућана. *Јонке.*

преговàрāч, -а́ча м *преговарач.* — То је био преговарач миран и стрпљив. *Јов. С.* Заиста тешко је било наћи два гора преговарача и незгоднија човека. *Андр. И.*

преговàрāчкӣ, -ā, -ō *преговарачки.* — У пољском логору јекну преговарачка труба. *Кнеж. Л.*

преговòрити, -òворӣм сврш. *в. проговорити.* — А Петрица, не преговоривши даље ријечи, стаде тражити збуњено очима по трави. *Шимун.*

прегòдиштити, -ӣм сврш. *проборавити годиште, годину.* — Прпољак, одрезана винова лоза која се одоздо закопа у земљу те прегодишти и пусти жиле па се на друго пољеће сади. *Вук Рј.*

прѐгојāзан, -зна, -зно *сувише, претерано гојазан.* — Тешко крећући своје велико прегојазно тело, она похита девојкама. *ЛМС 1951.*

прѐгојенōст, -ости ж *особина или стање онога који је прегојен.* — Његова мајка [је] поред све прегојености имала у очима ... заиста нечега од великих змија тропског предела. *Андр. И.*

прегòјити се, прѐгојӣм се сврш. *сувише се угојити.* — Тако тешка и прегојена ... госпођа Маргита ... се креће као отежао паук. *Андр. И.* Децу ... хране ... преко свих мера ... Гараковићка се прегојила. *Сек.*

прѐголем, -а, -о *сувише велик, претерано голем.* — Оборио главу па нити слуша, нити шта уме да мисли, а осећа на себи терет голем, преголем. *Дом.* Ја јој знадем преголему ману. *Вел.*

прегомѝлати, -ā̄м сврш. *скупити, нагомилати у великој количини.* — Потребовао би малко рабарбаре да му се ишчисти прегомилана жуч. *Вел.*

прѐгон (ек. и ијек.; ијек. и пријѐгон) м **1.** *прегоњење, сукоб, свађа.* — У својој самоћи уздисао је за изгубљеном слободом своје отаџбине, али се устезао од сваког јавног прегона и превrата. *Љуб.* **2.** *ограђен простор за наизменично периодично напасивање стоке. Мин. Лекс.* **3.** покр. *део, комад, одељак винограда, члан. Р-К Реч.*

прегòнити, прѐгонӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према прегнати.* **2.** *сувише гонити, претерано замарати.* — Немој сине, коња прегонити, већ полако иди низ приморје. *НП Вук.* **3.** фиг. *прелазити меру, границу у чему, преувеличавати, претеривати.* — Нису прегонили кад су је сматрали за најлепшу девојку у селу. *Вес.* У томе страху не треба прегонити. *Уј.*

~ **се** уз. повр. **1.** *настојати постићи предност, бољи резултат у чему (продаји, куповини и сл.), надбијати се.* — [Око куће] се ценька и прегони већ три недеље. *Андр. И.* Нешто [се] с претрглијама прегоне за робу. *М-О.* фиг. Док се месец прегонио с облацима, стражар је шетао на бедемима. *Поп. Ј.* **2.** *препирати се, свађати се, гложити се.* — Сједимо у соби ... неки пуше ... а неки се по робијашки прегоне око свега и свачега. *Чол.* Пошто је пало царство српско, око ње [Боке] се прегонили Турци и Млечићи. *Љуб.*

прѐгоњёње с *гл. им. од прегонити (се).*

прѐгор (ек. и ијек.; ијек. и пријѐгор) м *пожртвовање, пожртвованост; жртвовање сопствених интереса у корист другога.* — Ко је кадар дотерати у том одрицању до свесног прегора и самог живота свога, у томе је оличен напредак рода његовог. *М 1867.* Знаде она већ унапријед да то неће ићи без пријѐгора и љуте самозатаје. *Цар Е.*

прѐгōрак и **прегóрак,** -рка, -рко *сувише горак.* — С црквице мале с прегорком тугом пошљедњу ће пјесму заједати звоно. *Коч.* Горак живот, прегорак! *Гор.*

прѐгоран, -рна, -рно (ек. и ијек.; ијек. и пријѐгоран) *који је спреман на прегор.* — Осјећаше нека горка и пријѐгорна чувства. *Шимун.*

прегорѐвāње, ијек. прегоријѐвање, с *гл. им. од прегоревати (се).*

прегорѐвати (се), -òрēвām (се), ијек. прегоријевати (се) *несврш. и уч. према прегорети (се).*

прѐгоренōст, -ости ж (ек. и ијек.) *стање онога што је прегорено; стање онога који је нешто прегорео, прежалио.* — Од ње је зрачила нека помирена прегореност. *Десн.*

прегòрети, -рӣм, ијек. прегòрјети, сврш. **1.** *преломити се, сломити се изгоревши, прогоревши на једном месту; распасти се на делове, комаде од прејаке ватре.* — Прегореле су им батерије [на радију]. *Дед. В.* Под њом [колоном] су амбиси ... пуни прегорелих камионских и војничких костију. *Лал.* **2.** *сувише се препећи поцрневши местимично и добивши укус (мирис) загорелости од дуготрајног печења, пржења, загорети.* — Пази да ти не прегори печење. *Јаки. Ђ.* Забављали су се око кромпира, нагртали

и загртали пепео, пазећи да не прегори. *Ћос. Д.* **3.** *претерано грејати (о Сунцу).* — Јесени ове сунце прегорело. *Радул.* **4.** фиг. *бити захваћен силном жељом, потребом за чим.* — Радош је дошао кући сав усплахирен, уморан, прегорео од жеђи. Заиска воде, напи се. *Глиш.* **5.** фиг. **а.** *постепено, с временом смирити се у подношењу каквог тешког губитка, какве несреће, жалости, увреде и сл., прежалити, преболети.* — Новце ћу прегорјети. *Тур.* Повреду части није могла прегорјети. *Бен.* Пошло је то у рат, прегорјело и кућу, и породицу. *Ћоп.* **б.** *лишити се чега, остати без чега.* — Неће ти Пољак, ни Чех ... од своје воље прегорјети свога имена. *Павл.* Тешко [му је] прегорјети духан. *Цар Е.* **в.** *савладати се, поднети.* — Нисам могла прегорети да по њиховом одласку не речем матери. *М 1887.* Мир ... ће све прегорјети, сваку бол пребољети. *Шен.*

Изр. прегорела је крава *каже се за краву кад је теле неколико дана не сиса и кад се не музе, па млеко засуши. Вук Рј.*; прегорела ноге до колена *изгубиле су способност кретања, остале су узете.* — Ту нас стиже и трећа поћера ... прегорјеле ноге до кољена. *НП Вук.*; прегорело је брашно *сувише се угрејало, ужегло испод жрвња кад набујала вода удари на коло. Рј. А.*; ~ себе, ~ свој живот *изложити живот смртној опасности.*

~ **се** фиг. *прегорети (5).* — Зар мислиш да је теби самој тешко прегорјети се? ... Да знадеш како други трпе! Прегори се, и у томе ћеш наћи утјехе. *Ћип.* Па ни онда кад се прегориш, опет нијеси сталан: опет остају те тајне. *Шимун.*

прегòретина, ијек. прегòрјетина, ж *место где је што прегорело.* — На све стране летјеле су крупне искре, падале људима на одјећу ... и правиле велике прегоретине. *Ћоп.*

прегоријèвāње, ек. прегорéвāње.

прегоријèвати, -òријевāм, ек. прегорéвати.

прегòрјети, -рйм, ек. прегòрети.

прегòрјетина, ек. прегòретина.

прèгòрко прил. *сувише горко.* — Е, мој синко, многа је мајка данас подјетиньила — горко и прегорко — каже старица. *Ћоп.* Та [је] трагедија горко и прегорко живјела у успомени оца Ивана. *ХР 1928.*

прегòрљив, -а, -о *који се лако може прегорети, прежалити.* — Било је нечег луђачког, прегорљивог и злобног у тој упорности. *Божић.*

прегòрљиво прил. *на прегорљив начин.* — Престрашено их је слушала како сад сва тројица ојкају у исти мах отужно и прегорљиво. *Божић.*

прéгорно (ек. и ијек.; ијек. и пријèгорно) прил. *са пуно прегора, мирећи се са судбином.* — Пријегорно одлучи трпјети и најгоре муке ради њихове заједничке љубави. *Ћип.* Уздахну госпа Рожа и пријегорно се окрене к зиду. *Драж.*

прéгр ж покр. *в. прегршт.* — Кад баци на оно трупље прегр црне земље, викне ... *Љуб.*

прèграбити, -ӣм сврш. **1.** *до дна изграбити, исцрпсти.* — И онако су зла времена, а за грош да пробијеш гору главом ... да прегрàбиш из ријеке воду! *Ков. А.* **2.** *уграбити, преотети.* — Нек' се знаде ко је долазио, коме л' Секул цуру прегрàбио. *НП Вук.* Поче да му се жали ... да му је вјереницу прегрàбио сестрић кнеза паштровского. *Љуб.*

прèграда ж **1.** *танак зид који дели у два дела какву просторију; простор иза таквог зида.* — Сељачка наша колибица састоји [се] половином од велике ... собе ... а половином од преграде за благо. *Ков. А.* На крају хола је преграда ... а иза ње широке степенице. *Рист.* Изашао [је] из олтарске преграде. *Чипл.* **2.** *оно што преграђује приступ, прилаз, пут чему.* — На Руднику је некад цветала рударска радња: о томе нас на сваком кораку уверавају заостали трагови у виду многобројних преграда. *О 1875.* Цркви у залеђу ... испружила се мрка долиница упоприjеко попут преграде. *Леск. Ј.* **3.** фиг. *оно што дели, одваја једно од другога, оно што постаје препрека између кога, запрека.* — Она преграда што се почела дизати међу њима расплине се као сан. *Шимун.* Овим ће путем помало нестајати преграда између Хрвата и Срба на пољу књижевности. *БВ 1909.* **4.** *преграђивање, преградња*: ~ куће.

прèградак, -атка м **1.** *преграда (1).* — Пространа ... штала недавно направљена у два реда преградака за говеда и коње. *Сим.* Кад Ђерзелез уђе, изиђоше халвеције иза преградака, гдје су ... мијесили шећер и тијесто. *Андр. И.* **2.** *одвојен, ограђен четвртаст простор на полици, у новчанику, каси и сл., претинац; полица.* — Иза тезге у полици, на пет-шест преградака бијаху лијепо поређане скленице са ликерима. *Мат.* Упала је у своју радњу ... откључала ... касу и ... прешла руком преко празних преградака. *Андр. И.* У куту собе стоји красна књижница ... сав мозак и цијело срце човјечанства дише кроз оне прегратке. *Крањч. С.*

прегрáдити, прèгрāдйм сврш. **1.** *начинити преграду, раздвојити прегрaдом.* — [Ми смо] већ преградили тај пут. *Дед. В.*

фиг. *препречити.* — Опет им прегради пут читава гомила свирача. *Глиш.* **2.** *на други начин изградити, прерадити, преиначити, преудесити.* — Руши Шпањолску како би је могао прерадити. *Шим. С.* Тих је цитата било и по више у ... расправама чак и ... прерађених. *Мар.*

прѐградица ж *дем. од преграда (1).* — Чича-Илија се диже и оде у другу прерадицу [кафане] да и он коју ... проговори. *Јашк. Ђ.*

прѐградни, -ā, -ō *који се односи на преграде.* — Те цигле нису ни предвиђене за фасаде, већ за преградне зидове. *Б 1957.*

прегра́дња ж **1.** *прерађивање.* — Прерадње или дорадње старијих објеката ... имаду исте значајке. *Баб.* **2.** фиг. *измена, промена у систему, у поретку чега, преобликовање.* — Стамбено питање бит ће ријешено тек онда кад прерадња друштва дође до ... ступња ... да се сруши антагонизам између града и села. *Р 1946.*

прерађи́ва̏ње с *гл. им. од прерађивати.*

прерађи́вати, -а̏ђујēм *несврш. и уч. према прерадити.*

прерађѝва̄ч, -а́ча м *онај који прерађује.*

прерађѝва̄чкī, -ā, -ō *који се односи на прерађиваче.* — Критика има за свој предмет живот у књигама и писце у њима. Њено је стваралаштво прерађивачко, једна врста преустројитељства. *Богдан.*

прѐгранат и **прерàнат,** -а, -о *који је превише гранат.* — Хиљаду жилица у корену ... одржи дебло и прерànату крошњу. *Пол. 1959.*

прерàничити, -ӣм сврш. *прекршити, погазити уговор.* — Ако би која страна прерaничила овај наш договор, има права да убије другу и нико да не одговара. *Пол. 1959.*

прѐграчић м *дем. од прерадак. Вук Рј.*

прѐгрдан, -дна, -дно *претерано грдан; сувише велик.* — Носи под пазухом некаке прегрдне књижетине. *Глиш.*

прѐгрђен, -а, -о покр. *прегрдан, најгрђи.* — Пуче Цвијета на њих двојицу сваке прегрђене јаде. *Љуб.*

прегре́вати (се), прѐгрēвам (се), ијек. прегријēвати (се) *несврш. и уч. према прегрејати (се).*

прегрејáва̄ње, ијек. прегријáва̄ње, с *гл. им. од прегрејавати (се).*

прегрејáвати (се), -ѐјā̄м (се), ијек. прегријáвати (се) *несврш. и уч. према прегрејати (се).*

прѐгрејān, -а, -о, ијек. прѐгријān *који је сувише угрејан.* — Пази да не озебеш. Ваздух је хладан, а ти си прегрејан. *Јанк.*

прѐгрејāнōст, -ости, ијек. прѐгријāнōст, ж *особина онога што је прегрејано.* — Често су излазили блиједи и неприсебни, заслијепљени свијетлом, прегријаношћу сале. *Сим.*

прѐгрејати, -јēм, ијек. прѐгријати, сврш. *сувише, претерано угрејати, загрејати.* — [Та филозофија] доноси тек наново прегријане мисли новоплатонске. *Баз.*

~ **се** *сувише се угрејати.* — фиг. Прегријала ти се глава ... зато не примјећујеш да не може бити добра идеја која се свиђа непријатељу. *Лал.*

прегрѐја̄ч, -а́ча, ијек. прегрѝја̄ч, м *направа за повишавање температуре паре изнад тачке кључања.* — Парни котао ... треба да има прегрејач пара. *Пол. 1959.*

прегрѐпсти и **прѐгрепсти,** -грѐбēм сврш. покр. *изгрнути жито из коша да се друго меље. Вук Рј.*

прегрехòта ж само у изразу: грехоте и прегрехоте починити *многа зла и насиља починити.* — Многе [је] грехоте и прегрехоте починио. *Шен.*

прѐгрешан, -шна, -шно (ек. и ијек.) *веома грешан. Прав.*

прегре́шити, прѐгрēшӣм, ијек. прегријѐшити, сврш. *огрешити се о што, сагрешити.* — Прошле је године ... Милојка прва прегрешила ... пошла с другим. *Пол. 1959.*

прегризáвати, -ѝзāвām *несврш. и уч. према прегристи.*

прегри́за̄ње с *гл. им. од прегризати (се).*

прегри́зати, прѐгрѝзām *несврш. и уч. према прегристи.*

~ **се 1.** *кидати се, нестајати.* — Пуцају болно и са шкргутом се прегризају пупчане патријархалне везе. *Михиз.* **2.** *осећати гижу савести, изједати се, гристи се.* — Али се је зато ханума у себи јела и прегризала. *О-А.*

прѐгризи м мн. *трбобоља, колика. Р-К Реч.*

прѐгрѝзли м мн. *порођајни болови. Р-К Реч.*

прѐгризнути, -нēм сврш. *прегристи.* — Прегризне чахурицу и излети да се нагледа свијета. *Мишк.*

прегрија-, ек. прегреја-.

прегријѐвати, прѐгријевām, ек. прегрéвати.

прегријѐшити, прѐгријешӣм, ек. прегрéшити.

прѐгристи, -и́зēм сврш. **1. а.** *гризући раставити на делове, пресећи.* — Он једнако шије ... и тек кад заврши ... и хтеде да прегризе конац, диже очи и спази комшиницу. *Срем.* Ви ћете ми допустити да вас

устријелим прије него ми прегризете гркљан. *Крл.* **б.** фиг. *пресећи, прекинути, учинити да што престане.* — Викнух да прегризем смијех. *Матош.* Хусо ... примети лаки покрет испод спуштених Гутиних капака и прегризе реч напола. *Дав.* **2.** фиг. *појести мало, заложити се, презалогајити.* — Досегне торбу, отвори и узме да прегризе. *Коз. И.* Од синоћ ништа нијесам ни прегризô. *Јевт.*

Изр. ~ језик *нагло заћутати*; прегризô језик *каже се као прекор ономе који каже нешто ружно, увредљиво.* — Шта кажете?! ... Ју, прегризла језик дабогда! *Нуш.*

прѐгрлити, -ӣм сврш. *обухватити рукама чији врат у знак љубави, загрлити.* — А заплака Фочанин Авдага, прегрли га објема рукама. *НПХ.* Сваки своју прегрлио диљку, [канда] се је и родио с њоме. *Март.*

прегр̏мети и **прегр́мети,** -мӣм, ијек. прегр̏мјети и прегр́мјети, сврш. **1.** *престати грмети.* — Кад киша пада, нека је нек' пада. А кад грми, надгрмљујем док не прегрми. *Богдан.* Прегрми и грмљавина. *Вел.* **2.** фиг. **а.** *прећи, проћи са шумом, протутњити.* — Никоме није ни до шта док ово [не] прегрми. *Мул.* Откада те нисам видео, мој Граде ... Сурова је бура преко твоје главе прегрмела. *Панд.* **б.** *претурити преко главе, претрпети, преживети.* — Само ову потеру да прегрмимо. *Ћос. Д.* Многу [сам] буру прегрмела. *Марк. Д.*

прегр̏мјети и **прегр́мјети,** -мӣм, ек. прегр̏мети и прегр́мети.

прегрмљи́вати, -гр̏мљујем *несврш. и уч. према прегрмети.*

прегр́нути, прѐгрнēм сврш. *огрнути преко горњег дела тела.* — Чим се спустило вече ... дигô се поп-Спира и прегрнуо попадијину зимску велику мараму ... па се кренуо поп-Ћири. *Срем.*

прѐгр̏ст ж *в. прегршт.* — А вјернога народа је мало ...: нит' је шака, нит' је пуна капа, управо би прегрст напунио. *Њег.* Ова прегрст што нас је на овом камењаку. *Кур.*

прѐгр̏т м *прегртање (нпр. кукуруза); време кад се врши прегртање.* — Једне године баш о прегрту, одмарамо се после ужине под зеленим брестом. *Ранк.*

прѐгртати, -грћēм *несврш. и уч. према прегрнути.* — Онакав газда, па сад спао на то да прегрће туђу шишарку. *Лаз. Л.* Чују се лопате у кукурузу ... Окидају и прегрћу кукуруз. *Сек.*

прѐгр̏ӯб, -а, -о *сувише, претерано груб.* — [Гроф] је ... прегруб. *Нех.*

прегру́вати, прѐгрӯвām сврш. фиг. *прећи тешком муком.* — Ти мораш сваког часа бити готов да прегруваш по два округа до каквога поузданог заклона. *Ранк.*

прегрупа́ција ж *прегруписавање.* — Балисти су искористили такву прегрупацију наших снага, па су продрли на ослобођену територију. *Дед. В.*

прегрупи́рати (се), -ӯпӣрām (се) сврш. = прегруписати (се) *поново, друкчије распоредити (се), распоређивати (се) у поједине групе.* — Акције [се] одвијају споро и дозвољавају противнику да се поновно прегрупира. *Ног.*

прегрупи́сати (се), -ӣсāвām (се) *несврш. и уч. према прегруписати (се).*

прегрӯписати (се), -ишēм (се) сврш. = прегрупирати (се). — Стигло [је] наређење да се заробљеници сами прегрупишу. *Јак.*

прѐгр̏ш ж *в. прегршт (1).* — Мајка захвати из ... мешине све три прегрши брашна. *Јакш. Ђ.*

прѐгршак, -шка м *в. прегршт (2).* — Бег се расрди: »Шта, зар тај да ме осрамоти што сам га створио, дунуо у прегршак блата?« *М 1867.*

прѐгр̏шт ж, ређе м **1.** *заједно састављени длanови са савијеним прстима у облику шупље полулопте.* — Капетан сједе на пањ и лицем зарони у прегршт. *Мат.* **2.** *количина чега колико може стати у тако састављене длanове и прсте.* — Од трговца би [дјеца] доносила пуне прегршти љепљивих бомбона. *Гор.* Настоје да на лажан плач извуку коју прегршт брашна. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *незнатна количина чега, мали број људи.* — Стрпат ће га ... у бухару због ... прегршти шљива. *Пав.* Прегршт злехудих издајника ... појавили [су се] усред дана с музиком и парадом. *Ман.* **б.** *обиље чега.* — Језде избори ... Прегрштима доносе славе, пара и галаме. *Каш.* До зоре стигла пуна прегршт вијести. *Мул.*

Изр. на прегршти (прегрштима) бацати *сипати (нпр. новац) у великој количини, бацати.*

прегу́рати, прѐгӯрām сврш. **1.** *гурајући помакнути, преместити што с једнога места на друго.* — Прегураћемо клавир на старо место. *Сек.* **2.** фиг. *преживети, претурити што тешком муком.* — Тако би можда, изгубљен и изван света, прегурао и рат. *Андр. И.* Прашке брашна у кући немам ... Прошлу годину смо некако с јадом прегурали. *Лал.*

прегуркú вати, -ӯркујēм *несврш. и уч. према прегурати, гуркати час амо, час тамо с једне стране на другу.* — И шта бих ја сад овде? ... Да ме прегуркују око огњишта? *Вес.*

прѐгӯст, -а, -о *сувише густ.* — Затим смо зашли међу ... младе ... прегусте и пребујне брањевине. *Козарч.*

пред (испред енклитичких облика личне заменице *прѐда*: ~ ме, ~ те, ~ се, ~ њ; прѐда мнӧм) **I** предл. с ак. и инстр. **1.** с ак. *изриче* **а.** *место у непосредној близини предње стране кога, чега као крајњу, завршну тачку неког кретања, неке радње (одговара на питање: камо, куд(а)).* — Зарида и баци му се пред ноге. *Гор.* Преда ме испаде један средовечан сељак. *Чол.* **б.** *време кад се нешто догађа, збива или оно што се у времену збило (одговара на питање: када), пре.* — Дубоко у планини заурлаше курјаци; гладни дозивају се пред ноћ. *Бос. Д.* Мени је рекао да ће се разболети на три дана пред изборе. *Бар.* **2.** с инстр. *означава* **а.** *особу, предмет, место и сл. насупрот коме, испред кога или у некој удаљености од њихове предње стране.* — Преда мном се виђаше бела кућица. *Вес.* Гурала је пред собом дјечја колица. *Торб.* **б.** *приближавање, непосредну близину какве појаве, догађаја, стања, који се односи на кога.* — Иза нас терор и блокаде, пред нама неизвесност страшних борби. *Поп. Ј.* Ви сте се сада нашли пред новом ситуацијом. *Јонке.* **в.** (ређе) *време у које се нешто догодило, збило.* — Дан пред Свима светима ... крстио се Стипанчићев син. *Новак.* **г.** *поређење с ким, чим.* — Макарони могу да се сакрију пред њима [ваљушцима од сирових крумпира]. *Јонке.* **д.** *старешинство у служби, у вршењу власти, са значењем: над, изнад.* — Ја пред собом имам старијега. *НП Вук.* Тада је био пред четом мој покојни Тодор. *Буд.* **ђ.** *узрок због чега се нешто чини, збива.* — Осјећала је ... ужас пред казном која је снашла људе. *Крањч. Стј.* Није више критика што је била ... За тим се може зажалити, али се пред тим мора и глава погнути. *Поп. Л.* **II** прил. (само у вези пред што) *са значењем: пре него.* — Ја сам чуо ... да је то био већи град ... па су људи пред што ће Турци обладати овом земљом натрпали у њега пушака и топова. *Вук Рј.* Пред што ће Милошеви сватови поћи на венчање, поп Илија је говорио с Милошем. *Рј. А.*

Изр. ногу пред ногу (ићи) *полако, опрезно (ићи), корак по корак;* ~ кога ићи разг. *дочекивати кога при доласку;* преда се не дати коме *не допустити коме да буде у чему бољи, да има предност.* — Ниједном Грку ја не дам преда се. *Рак.*

пред- (у неким позицијама преду-) *као предметак, префикс изриче* **1.** *у творби глагола радњу која је претходила чему, којом се унапред одређује, претпоставља нешто што треба касније да се догоди, оствари:* предбележити, предодредити, предсказати, предухитрити, предупредити, предузимати, предвидети, претпоставити итд. **2.** *у творби придева: који бива, који се догађа, врши пре, раније, који претходи чему:* предиспитни, предвечерњи, предисторијски, предвојнички, претпразнички, претпрошли итд. **3.** *у творби именица* **а.** *место у непосредној близини испред чега:* предсобље, предсрчје, претколмора, преткућница итд. **б.** *оно што долази, што се ставља испред чега:* предјело, предметак итд. **в.** *виши положај, старешинство:* предводник, председник, предстојник, предрадник. **г.** *оно чему је што претходило:* предбележба, преднаобразба, предрачун, предрадња, предшасник, предисторија итд.

предáвалац и **предàвалац,** -аоца м (ген. мн. -лаца̑) *онај који је што предао, испоручио, донео.* — Неће се правити питање да ли је предавалац бакра виноградар или не. *Пол. 1944.*

предáвање с *гл. им. од предавати.*

предàваоница и **предаваòница** ж *соба у којој се држе предавања.*

предáвати, прѐдājём несврш. **1.** *несврш. и уч. према предати.* **2.** *држати предавање, тумачити, објашњавати што.* — Нису професори имали начина да их [неке предмете] предају као што треба. *Срем.* Слиједеће године буде позван на свеучилиште гдје је предавао хебрејски језик. *Водн.* **3.** *усменим предањем преносити с колена на колено.* — Свако се добро предавало од оца на сина, па и свети огањ. *Брл.* **4.** *усмено преносити (преко телефона), јављати, саопштавати.* — Друже Никола, макни се с линије, предајем оперативни извјештај. *Хорв.*

предàвāч, -áча м **а.** *онај који предаје, који држи предавање.* — Само с два универзитета отишло је на село близу 800 предавача. *Вј. 1960.* **б.** *универзитетско, наставничко звање (између асистента и доцента).*

предавáчев, -а, -о *који припада предавачу.*

предàвāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на предаваче.* — Предавачке године, тек после положеног професорског испита, урачунавале су се у године службе. *Јов. С.*

прѐдāвнӣк м *в. издајник. Р-К Реч.*

прѐдāвно прил. *одвеђ, сувише давно.* — Тому [догађају] је већ давно и предавно. *Нех.*

прѐдаја ж **1.** *предавање, издавање чега, испорука; достава:* ~ рачуна, ~ робе, ~ позива. — Државска је то буква и по закону о горосечи секире на предају! *Рад. Д.* **2.** *предавање службених дужности другоме.* — Војни чиновници из телеграфске централе саопштавају шта је тај и тај телеграфиста ... при предаји дежурства казао. *Нуш.* **3.** *предавање непријатељу.* — Кадшто кнез и кметови зову хајдуке на предају. *Вук.*

Јајце је било готово пред предајом. *Нех.* **4.** *предање.* — Марин Држић досљедно уноси у своја књижевна дјела ... дубровачке личности ... о којима је остала жива предаја у народу. *КН 1958.*

прѐдајнӣ, -ā, -ō *који је одређен за примање предане, испоручене робе.* — Кола ... су товарили сандуцима са пушчаним и топовским мецима, слали до предајне станице. *Моск.*

прѐдајнӣк м *апарат помоћу којега се преносе вести бежичним путем.* — Енглези су ... хватали ... сигнале [немачке], појачавали их и емитовали преко својих предајника. *Пол. 1958.*

прѐдак, прѐтка м (мн. прѐци, ген. прѐдākā) **1. а.** *крвни рођак, сродник по очевој или материној линији у далекој прошлости (дед, баба, прадед, прабаба итд.).* — Јуначки је пао [у бoју] као и његови преци: ... дјед и прадјед. *Вујач.* **б.** фиг. *претходник у каквој активности, занимању и сл.* — Данас не познајемо све Марулићеве претке [у поезији]. *Р 1946.* **2.** мн. *биљне, животињске врсте које су живеле давно пре садашњега времена.* — Данашње врсте [организама] морају показивати неке разлике према фосилним остацима својих предака. *НЕ.* И данашњи су зверови имали у неогену своје претке и претече. *Жуј.*

прѐдалек, -а, -о *сувише далек, удаљен.*

прѐдалеко прил. *сувише далеко.* — Она не смије предалеко ићи у захтјевима. *Баз.*

прѐдāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од предати (се).* **2. а.** *одан, привржен коме или чему, веран.* — Она сад нема преданијег покровитеља и пријатеља него што је тај ... старац. *Л-К.* **б.** *искрен.* — Ђурица осећаше јасно да у њему нема више оне топлине, оне чисте, предане љубави према Станки. *Ранк.* **3.** *марљив, својски.* — Верује да ће ... преданим радом накнадити пропуштено. *Мил. Ж.* **4.** *одушевљен, занесен.* — У младости предан борац за слободу, у зрелијим годинама затирач народне слободе. *Печ. 1939.*

прѐдāније с цсл. *в. предање.* — Желио сам ... ове горе ваше видјети, о којим се чудна преданија на све стране чују. *Њег.*

прѐдāнити, прѐдāнӣм сврш. *провести дан.* — Ако су [хајдуци], онда ће преданити ондје откле могу видјети цијелу околицу. *Тур.* Ту смо и преданили. *Чол.*

прѐдāно прил. *одано, с љубављу; постојано.* — Осјећао је уздрхталу и топлу дјевојку предано прибијену уз своју мишицу. *Ћоп.* Болест предано узла ткива у чворове. *Мих.*

прѐдāност, -ости ж *својство или стање онога који је предан.*

прѐдање с *прича о коме или чему која се преноси, предаје с колена на колено, предаја (4), традиција.* — Има доста тврдих ... глава у којима је будно старо предање. *Шен.* Према предању овај дуд засадио је ... Сава Немањић. *Пол. 1958.*

прѐдāње с *гл. им. од прѐдати (се).*

предањивати, -дāњујēм *несврш. и уч. према преданити.* — Завлачили [су се] ... у високу папрат и тамо предањивали. *Ћоп.*

предарѐжљив, -а, -о *сувише дарежљив.* — Она бијаше предарежљиве руке, потпомагаше потајно родбину и сиромахе, а он штедио. *Леск. Ј.* Предарежљив [је] и себе би раздао људима, и јаде своје. *Вуков.*

прѐдатељ м *онај који је што предао, испоручио, донео. Деан. Рј.*

прѐдати (се), -ām (се) несврш. *презати (се).* — Тко си јунак, осветит се не мо'ш на јунаку дотле док не преда. *Маж. И.* Виде га ... суморна, бледа, где ода сваког листића преда. *Јаки. Ђ.* Пред тобом сваки очај преда. *Хар.* Кад штогод шушне, а он ти се преда. *Радич.*

прѐдати, -ām сврш. **1. а.** *дати непосредно у руке, уручити.* — Бакоња ... одведе Бутру у цркву ... па му свечано предаде метлу. *Мат.* Један војник ... је ... нашао на улици шест стотина круна, па их је предао на полицији. *Јонке.* **б.** *уступити коме дужност при службеној замени, смени.* — Уручи ми декрет којим ми се налаже да предам свој уред и списе. *Ђал.* **в.** *дати на надлежно место резултате свога рада ради даље употребе:* ~ жито. — Пољски су се послови посвршавали ... духан је предао на вагу. *Ћип.* **г.** *дати, уступити другоме своје право, власт, имовину ради руковања, чувања и сл.:* ~ ствари у гардеробу. — Он мени предаде да чувам марву. *Вес.* Народ му је предао власт. *Крањч. Стј.* **д.** *дати у најам, под кирију.* — Мајстор Коста је предао радњу, издао један део куће и увукао се ... у крило. *Сек.* **2.** *прекинувши отпор у борби, игри, утакмици, препустити, признати победу, предност непријатељу, противнику.* — Кад су наши наишли ... предао [је] читаву батерију. *Дед. В.* Меч је био одређен на 24 партије, али је Ласкер раније капитулирао и предао свом ... противнику титулу светског првака. *Шах 1.* **3.** *уступити, поверити коме што (бригу о коме, чему).* — Брига о душама вашим мени је предата. *Нен. Љ.* Њему је предана судбина наше домовине. *Крањч. Стј.* **4.** *послати, упутити властима ради даљега поступка, поднети у писменом облику (какву пријаву, представку и сл.) ради решења:* ~ тужбу. — Конзулу није ни на ум долазило да ствар преда суду. *Адум.* **5. а.** *пренети што а другога, распространити.* — Зна свашта ... Он је

умио да преда свраб. *Сиј.* У нашој књижевности дух ренесансе није се даље предао. *Богдан.* **б.** *пренети усменим путем другоме, саопштити:* ~ поздрав, ~ вест, ~ новости. **6.** *учинити, остварити оно што је изражено допуном или објектом у дативу:* ~ гробу (гробници, матери земљи) *покопати, сахранити,* ~ јавности *објавити,* ~ огњу *спалити,* ~ забораву *заборавити* итд.

Изр. ~ богу душу *умрети;* ~ коме реч *допустити коме да говори;* ~ меницу на протест *службено утврдити да меница није плаћена;* ~ оставку *напустити службену дужност, престати вршити службу;* ~ рачуне *учинити обрачун, обрачунати;* ~ рапорт војн. *известити, поднети извештај.*

~ **се 1. а.** *прекинувши, напустивши отпор у борби, у игри, утакмици признати се побеђеним, престати противити се.* — Чим се Београд предао, [Доситеј] одмах улази у њ и настањује се у њему. *Поп. П.* Хајдук ће се сам предати суду. *Бег.* [У тој игри] мора се замјењивати само ас и седмица, но онда се мо́жеш предати. *Јонке.* **б.** *попустити, уступити пред тешкоћама, прихватити стварност онакву каква је, помирити се са судбином.* — Из почетка је викао, љутио се, претио, али се постепено свикне и мирно преда судбини. *Дом.* Предала се неизбежи̏вом удесу. *Бег.* **2.** *ступити у полне односе с ким, подати се (о жени).* — Руке јој се рашире и била је готова да му се преда. *Бен.* Одмах још ноћас да је одведе, да му се бесно преда уздрхталим телом. *Каш.* **3.** фиг. *са страшћу, са заносом одати се, посветити се чему (послу, страсти, каквом занимању и сл.).* — Он се од свег срца предаде игри. *Ћос. Б.* Сада сам се сва предала кућним пословима. *Креш.*

прѐдатница ж *признаница, потврда за предану ствар, рецепис. Бен. Рј.*

прѐдāх м **1.** *један удисај и издисај ваздуха из груди.* — Згрчен и без предаха гледао је Петар. *Шег.* **2. а.** *кратак прекид, застој ради одмора.* — Битка се одједном утиша ... Павле искористи предах и седе уз храст да напише извјештај Брки. *Ћос. Д.* **б.** *краћи престанак у раду, успоравање брзине, темпа (у раду и сл.).* — Можда ће коловоз и донијети извјестан предах ... али то неће ... утјецати да се настави овај темпо напретка у привреди. *Вј. 1960.*

Изр. без предаха (радити) *непрекидно напрегнуто, ужурбано (радити).*

предàхнути, прѐдахнēм сврш. **1. а.** *испустити дах, одушити.* — Одрастао човек предахне 16—18 пута у минуту. *Батут.* **б.** *осетити олакшање, одахнути.* — »Хвала ти!« рече он отегнуто као да је предахнуо послије несвјестице. *Л-К.* **2.** разг. *учинити кратак прекид у раду ради одмора.* — Опоменуо нас да коњи мало предахну. *Павл.* Пожели да негдје сједне да се распаше и људски предахне. *Ћоп.*

предахну́ће с *предах, олакшање.*

прѐдачкӣ, -ā, -ō *који се односи на претке; који је својствен прецима.* — Не поштују обичај предачки. *Глиш.*

предбацѝвање с *гл. им. од предбацивати.*

предбацѝвати, -àцујēм *несврш. и уч. према предбацити.*

предба́цити, прѐдбāцīм сврш. калк *учинити приговор, замерку, приговорити, замерити, пребацити (9).* — То је било потребно [учинити] да нам нитко не би могао предбацити како ми онемогућавамо окупљање свих Југословена. *Тито.*

предбележа́вање, ијек. предбиљежа́вање, с *гл. им. од предбележавати.*

предбележа́вати, -èжāвām, ијек. предбиљежа́вати = предбележивати *несврш. и уч. према предбележити.*

прѐдбележба, ијек. прѐдбиљежба, ж *претходна забелешка, запис.*

предбележѝвање, ијек. предбиљежѝвање, с *гл. им. од предбележивати.*

предбележѝвати, -èжујēм, ијек. предбиљежѝвати, несврш. = предбележавати.

предбѐлежити, -ӣм, ијек. предбиљежити, сврш. калк *унапред забележити, претходно убележити, записати.* — Тончић је ипак хтио да једном већ предбиљежи тај дан. *Михољ.*

предбиљеж-, ек. предбележ-.

прѐдбјежан, -жна, -жно (ијек.) калк *претходан; привремен:* ~ прорачун.

прѐдбјежио прил. (ијек.) *претходно, привремено, за неко време, засад.* — Када је [то] видјела ... одустала је предбјежно од своје накане. *Том.*

предбројáвати се, -òjāвām се *несврш. и уч. према предбројати се и предбројити се.*

предбрòјати се, -jӣм се и **предбрòјити се,** прѐдбројӣм се сврш. калк *претплатити се.* — Предбројио се ... на новине. *Бал.* Кад сам вам ... пре неколико дана нудио да се предбројите на неке наше књиге ... ви ме просто одбисте. *Шапч.*

прѐдбрōјка ж *претплата, абонман.* — Обје представе, изван предбројке, биле су дупком пуне. *Обз. 1932.*

прѐдбрōјник м *претплатник, абонент.* — Он није био члан ни једнога друштва нити предбројник икојих новина или књига. *Коз. Ј.* Илустроване новине добиле су неколико хиљада више предбројника. *Нен.Љ.*

предбу̀дућӣ, -ā, -ē грам. *који се врши пре неке будуће радње, који се односи на такву радњу*: ~ време.

предва̀јање с *гл. им. од предвајати (се).*

предва̀јати (се), прèдвājам (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према предвојити (се).* **2.** *престајати.* — Пушка пуца, никад не предваја. *НП Вук.*

предвариват̀и, -àрујēм *несврш. и уч. према предварити.*

предва̀рити, прèдвāрӣм сврш. рус. **1.** *претећи, предухитрити кога.* — Други опет [играч] готово трчи да се ангажује. Али једним скоком предварио га један касапски калфа, па му играчицу преотео. *Игљ.* **2.** *спречити, предупредити што. Р-К Реч.*

прèдвежба, ијек. прèдвјежба, ж *претходна, припремна вежба пред главном вежбом.* — Скакање на лонжи и скакање у слободи су предвјежбе за касније скакање под јахачем. *Јах.*

предвѐнчāнӣ, -ā, -ō, ијек. предвјѐнчāнӣ *који је уочи венчања, који претходи непосредно дану венчања.* — Ишла га је сама тражити у својој предвјенчаној ноћи. *Донч.*

прèдвеснӣк и **прèдвēснӣк,** ијек. прèдвјеснӣк и прèдвјēснӣк, м *онај који нешто наговештава, изражава, објављује пре других.* — Предвјесницима те нове револуционе умјетности сматра . . . неке истакнуте стручке на међународним књижевним њивама. *ХР 1928.* Прèдвјесник томе била је свјетлост која се . . . прелила азуром. *Цес. А.*

предвѐсти и **прèдвести,** -ѐдēм сврш. калк *довести пред кога.* — Пала сумња на Брдића, те га предведоше пред казнени суд. *Кос.* Контролор редар страже . . . је предвео овај одред страже. *Пол. 1959.*

прèдвечē, -ера с и **прèдвечēр** ж и ређе м *време непосредно пред вече(р).* — С мунаре у предвече љетно, мујезинов је глас јекнуо. *Наз.* Једне лепе предвечери зачух крик. *Богдан.* У љетне ране предвечере заронио у мрке мисли. *Креш.*

прèдвечē(р) прил. *непосредно пре вечери. пред сумрак.* — На Рудник смо стигли предвече. *Чол.* Предвече почеше промицати кочије. *Франг.* Прекосутра предвечер је посјети. *Сим.*

прèдвечēрак, -рка м покр. *оно што се једе пре вечере. Рј. А.*

прèдвечēрје с **1.** *време при крају дана, пред спуштање сумрака.* — Свечано [је] звучало у тихом предвечерју заклињање људи. *Чол.* **2.** *вече уочи празника.* — У предвечерје Душнога дана ишао сам на гробље. *Мишк.* **3.** *време непосредно пред каквим догађајем.* — Драматика Краљевићеве лирике била је једино благо што . . . је хрватска књижевност у предвечерје свјетског клања . . . могла дати једном младом драмском аутору. *Матк.* **4.** црквр. *вечерња служба у цркви, вечерница, вечерња.* — Старешина Дамаскин се тржe и рече: — Извините, ја морам на предвечерје. *Б 1958.*

прèдвечēрњӣ, -ā, -ē *који се збива, дешава предвече(р), који непосредно претходи вечеру*: ~ поветарац, предвечерње магле, предвечерње сенке.

прèдвидети, -дӣм, ијек. прèдвидјети, сврш. *унапред видети, погодити шта ће се догодити, шта треба да се догоди.* — [У писму] је изражена непоштедна критика Милошеве владавине и предвиђена опасност коју таква владавина може донети и кнезу и народу. *Прод.* Не може да предвиди краја тој невољи. *Бен.*

предвѝдив, -а, -о = предвидљив *који се може предвидети.*

предвѝдиво прил. = предвидљиво *могуће, можда.* — Судац мора звиждати ако је дизање лопте . . . опасно или доводи предвидиво до опасне игре. *Хок.*

прèдвидјети, -дӣм, ек. прèдвидети.

предвѝдљив, -а, -о = предвидив. — То није страх од предвидљивих или непредвидљивих мера. *НИН 1960.*

предвѝдљиво прил. = предвидиво.

предвѝђање с *гл. им. од предвиђати.*

предвѝђати, прèдвиђām *несврш. и уч. према предвидети.*

прèдвјежба, ек. прèдвежба.

предвјѐнчāнӣ, -ā, -ō, ек. предвѐнчāнӣ.

прèдвјеснӣк и **прèдвјēснӣк,** ек. прèдвеснӣк и прèдвēснӣк.

предвòдилац, -иоца и **предвòдитељ** м *предводник (1).* — Објави му да је вијеће одлучило . . . послати тражену помоћ Скендербегу и да је њега одабрало да тој војсци буде предводилац. *В 1885.* У Београду се . . . сазове Народна скупштина која огласи Карађорђа . . . за првог врховног српског предводитеља. *Нов.* Познајем вас као . . . предводитеље академијске младежи. *Бал.*

предвòдитељство с *предводништво. Р-К Реч.*

предвòдити, прèдводӣм несврш. **1.** *бити на челу, управљати, руководити.* — Пред нама Старина Новак чету је предводио. *Топ.* Синоћ [је] дошло до великих демонстрација које су предводили студенти. *Обз. 1932.* фиг. Нас предводи прошлост, будућност и нада. *Панд.* **2.** *бити првак чега, предњачити у чему.* — Они [случајни злочинци] су предмет свих шала . . . у томе је предводио наш »собни командант«. *Чол.* **3.** *несврш. и уч. према предвести.*

прѐдводнӣк м **1.** *онај који предводи, који руководи чим, вођа (војске, покрета и сл.).* — Испиљемо на његова леђа [коњска] ... нашег командира и предводника. *Пав.* Дјечак окретан и снажан постаје предводник у колу својих вршњака. *Ћоп.* **2.** *животиња која предводи стадо.* — Чекао би да бик предводник ... снажно отхукне кроз ноздрве и ... продорно рикне спрам села. *Гор.* Ишчупа један прамен траве те запуши клепетушу на овну предводнику. *Јакш. Ђ.*

прѐдводница ж **1.** *она која предводи, која је на челу кога, чега.* — Глас ... је одјекивао ... глас Комунистичке партије, глас херојске предводнице народноослободилачке борбе. *Поп. Ј.* **2.** *одред војске (или морнарице) који се налази у време рата испред главнине, претходница.* — Нареди да му се донесу ... писма, добивена од ... заповједника предводнице. *Крањч. Стј.*

прѐдводничкӣ, -ā, -ō *који се односи на предводнике*: ~ одред, ~ класа, ~ улога.

прѐдводнӣштво с *предвођење, вођство.* — У тој војни општега балканскога ослобођења Србија би узела на себе предводништво. *Јов. С.* Под предводништвом Агафије Федоријевне долазе с колцима да му разруше и разбију кућу. *Шов.*

прѐдвођѐње с *гл. им. од* предводити.

прѐдвōј, -оја м **1.** покр. *одвојени део од неке целине (просторије, зграде и сл.).* — Ту је предвој пјевачки златом окован, ту је зборница. *Љуб.* **2.** необ. калк *сумња, двојба.* — Ах, све тлапња, а нигдје истине! И на срце тиха сјета му пада, лаган предвој. *Прер.*

предвојѐстручити, -ӣм сврш. покр. *поделити у две половине.* — Да не умаче у двор, хоћах га мачем предвојестручити. *Љуб.*

предвōјити, прѐдвојӣм сврш. *поделити надвоје, раздвојити.* — Узми, Бећа, половину друга, а остави мени половину, да ми нашу чету предвојимо. *НП Вук.* Воду су предвојили и претројили, али моста не могоше намакнути. *Андр. И.* фиг. Кратко ... одјекну пуцањ, и хук, густ и предвојен, изгуши доље низ ријеку. *Сиј.*

~ **се** *разделити се на два дела.* — А они [Турци] ... предвојише се, једни одоше у друга села, а једно стотињак их оста код нас. *Нуш.*

прѐдвојнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на време пре позива на вршење војне дужности*: ~ обука.

предвōрити, прѐдворӣм и **предвóрити**, прѐдвōрӣм сврш. необ. *в.* подворити. — Пожури натраг да оца жива застане и предвори. *Ћур.*

прѐдвōрје с **1. а.** *део испред улазних главних врата зграде.* — У само подне дочека у предворју сењске првостолне цркве новорођенче и кумове препошт. *Новак.* **б.** *широки простор иза главног улаза (понајвише у јавним зградама), вестибил.* — По цио дан су горјеле свјетиљке ... у предворју факултета. *Лал.* По ... големом мрачном предворју, дуж којега су се ређала ниска врата, осјећао си да се налазиш у богатој кући. *Франг.* **2.** *в. предсобље.* — Попео се степеницама до врата ... и зазвонио. Мирно је слушао како пишти звоно у празном предворју. *ЛМС 1949.* **3.** фиг. *предговор.* — Завршавајући ове уводне редове у предворју ове књиге, знам да [је] ... то ... један од докумената наше Револуције. *Михиз.*

предвоструча́вати (**се**), -ујча̄ва̄м (се) и **предвостру́чати** (**се**), -òстручā̄м (се) *несврш. и уч. према* предвостручити (*се*).

предвòстручити, -ӣм сврш. **1.** *учинити двоструким, удвојити, увећати што двапут, удвостручити. Рј. А.* **2.** *савити, пресавити на два једнака дела*: ~ мараму.

~ **се** **1.** *постати двоструки, повећати се двапут.* **2.** *пресавити се, згрбити се, пресамитити се (од бола, под теретом и сл.).* — Предвостручим се, као завио ме ужасно стомак. *Вас.* Како се предвостручила под теретом [грања на леђима], ја сам ... готово заустио ... *Јел.*

прѐдврāће с *простор пред вратима.* — Опази крчмара ... како се искотрљао ... пред крчму па се усталио у предврању. *Кал.*

прѐдгласница ж *она која нешто унапред оглашује.* — [Ова је срећна битка] била предгласница победе. *Вук.*

прѐдговōр, -ора м *уводни чланак испред каквог научног или књижевног дела.* — Кожичић је штампао још неке књижице, како сам казује у ... предговору. *Водн.* фиг. Он гледа како лишће киша скида, он зна да то је предговор опелу. *Бој.*

прѐдговōрнӣк м *онај који је пре некога говорио на каквом скупу, претходни говорник.* — Кроз говоре свих предговорника ... провлачи се једна мисао ... *Нуш.* То сте већ чули од мојих предговорника. *Хорв.*

прѐдговōрница ж *женска особа предговорник.*

прѐдгōрје с **1.** *мања брда испред планине, горја.* — У вези с великим налазиштима нафте има богатих извора, нарочито ... у предгорју Карпата. *ЕГ 2.* **2.** *уско земљиште копна које се пружа у море, рт.* — Они што лађу воде јамачно познају ... ова напред испала предгорја тврдога копна. *Дов.*

прѐдградскӣ, -ā, -ō *онај који је на периферији града.* — Стане ... тражити друштво по предградским гостионицама. *Нех.*

прѐдграђе с *насеље на периферији града.* — Кроз мокра стакла ... још се јадњом видјела улица предграђа. *Нех.* Требало му је доста времена док [је] изишао из тог ... рибарског предграђа. *Андр. И.*

предгрѐја̏ч, -áча, ијек. предгрѝјāч, м **а.** *уређај за грејање улазне воде у парни котао. Мин. Лекс.* **б.** *справа којом се повишава температура сировинама пре него што уђу у производни процес.*

предгрѝја̏ч, -áча, ек. предгрѐјāч.

преддѐржа̏вӣ, -ā, -ō ист. *који је био пре државе.* — Њега [Макијавелија] највише интересује постојање државе; то је, тако рећи, преддржавна фаза у државном животу. *Јов. С.*

прѐдебео, -ела, -ело *одвећ, сувише дебео.* — Ја сам сувише стар, а осим тога и предебео. *Мил. В.*

предéвāње, ијек. предијèвāње, с *гл. им. од предевати.*

предéвати, прèдēвām, ијек. предијèвати *несврш. и уч. према преденути.*

прéдел и **прѐдел,** ијек. прéдјел и прѐдјел, м *предео.* — Шоштарска вес [дио Загреба] ... предјел нечисти, без зрака. *Шен.* Тај цео предел ... нама има припасти, а није још у нашим рукама. *Јов. С.*

предела̀вати, -èлāвām, ијек. предјела̀вати *несврш. и уч. према пределати.*

прѐделати, -ām, ијек. прѐдјелати, сврш. *прерадити, пречинити.*

предéлити, прèдēлīм, ијек. предијèлити, сврш. *разделити, раставити.* — Влаовић је дао ... срушити тај део куће, подигао нову велику собу, пределио од куће ходником. *Сек.*

прѐдēлнӣ и **прéдēлнӣ,** -ā, -ō, ијек. прѐдјēлнӣ и прéдјēлнӣ *који се односи на предел, предео.*

прѐдељак, -ељка, ијек. прѐдјељак, м *оно што је предељено од другога, одељак, раздељак.*

прéдēм *в.* *прдсти.*

предѐница ж бот. *биљка из пор. слакова, вилина коса* Cuscuta europaea. *Сим. Реч.*

предѐно с *пређа, предиво.* — Приклијешти [Марија] међу стиснутим кољенима један крај предена, а други жмикаше у рукама. *Донч.*

прѐденути, -нēм, ијек. прѐдјенути, сврш. **1.** = предести *дати друго име.* — Предјенувши им имена надјеше друга имена градовима. *Дан.* **2.** *поново сложити у крстине, упластити, саденути. Р-К Реч.*

прéдѐње с *гл. им. од прести.*

прéдео и **прѐдео,** -дела, ијек. прéдио и прѐдио, м **1.** *неки одређени део, крај Земљине површине.* — [Птице] зими селе у топлије пределе. *Марк. Св.* Никада нису надзирали шумски предио у којем је одзвањала његова сјекира. *Гор.* **2.** *општи изглед неког краја, пејзаж.* — Имали су још времена да с пирамиде напасу очи величајним погледом на добро им познате загорске предјеле. *Том.* Предео није могао да се приљуби уз мост, ни мост уз предео. *Андр. И.* **3.** *део тела у којему се налази неки орган.* — Велику улогу игра исправљање тијела у предјелу кука. *Ват.* **4.** фиг. *област, пространство.* — И занесен смело иде у пределе својих снова. *Дис.* **5.** заст. *железнички купе, одељак (1б).* — Бијах у женском предјелу сама. *Шен.*

предѐрати, прèдерēм сврш. *в. предрети. Вук Рј.*

прѐдести и **прѐдети,** -дедēм и -денēм, ијек. прѐдјести и прѐдјети, сврш. = преденути (1). — Ради [су] ... име словинско тевтонским предјести. *Кур.* Да ... Црној Гори име предједемо, Јењи-шехер да је назовемо. *НП Вук.*

предестинáција ж лат. *учење да је човеку судбина унапред одређена, предодређење.*

предестинúрāње с *гл. им. од предестинирати.*

предестинúрати, -ињрām сврш. *унапред одредити, наменити, предодредити.* — Та га је одлика предестинирала за портретиста. *Баб.*

прѐдети *в. уз предести.*

преджѐлудњӣк м зоол. *проширење једњака у инсеката где се храна ситни и жваће* proventriculus. *Терм. 4.*

преджѐтвенӣ, -ā, -ō *који је из времена непосредно пре жетве:* преджетвени дани.

прѐджи̏вот м *прећашњи, претходни живот (у односу на садашњи).* — Осим те љаге ничег ... није било у мом предживоту. *Крл.* Упозоравам те на свој предживот да доцније не би доживела разочарања. *НИН 1958.*

прѐдзадњӣ, -ā, -ē *који је непосредно испред задњега, који претходи задњему.* — Ти предзадњи трзаји феудалне Русије условљавају моралну окуженост ... њених представника. *Ств. 1948.*

прѐдзвȕк м **1.** *слаб, нејасан звук који се јавља пре пунога звука.* **2.** фиг. *предзнак.* — И у тим манастирима, као предзвук каснијој италијанској ренесанси ... се често измењују и усклађују и романски и готски елементи с византијским. *Петр. В.* То су предзвуци трећег доба. *Баз.*

предземàљскӣ, -ā, -ō *који је из времена пре постанка Земље.* — Да ли се то дижу слике успомена из давно минулих часова ... или су то преостанци у души из њезиних прећашњих предземаљских сфера и фаза? *Ћал.*

прèдзӣђе и **прèдзиђе** с *зид испред каквога зида*; фиг. *одбрана. Рј. А.*

прèдзӣмље с *време непосредно пред зиму.* — Касна је вечер, у предзимље. *Бег.*

прèдзӣмскӣ, -ā, -ō *који се односи на предзимље*: ~ дан, ~ сутон, ~ тишина, ~ јутро.

прèдзнāк м **1.** *знак, знамење који наговештава нешто, појава која предсказује близину, почетак чега.* — Битка на Крбавском пољу ... Била је јасан предзнак катастрофе која је ... пријетила. *Комб.* Ту смо ... наишли на ројеве комараца, којима смо се ... зарадовали као неком предзнаку цивилизације. *Петр. М.* **2. а.** мат. *знак који се ставља испред броја и означује позитивну или негативну величину (плус или минус).* **б.** муз. *знак којим се означава повишење или снижење појединог основног тона. ЕЛЗ.*

предзна́ње с *претходно знање стечено у чему, о чему.* — Био сам у Америци два месеца са извесним предзнањем о тој земљи. *Б 1958.* Коришћење сувремене технике захтијева и нека предзнања као: писменост, нешто рачуна итд. *НК 1946.*

прèдзо̀рје с *време непосредно пре зоре.* — У влажном зраку мутна предзорја било [је] видјети тек неколико димовитих ... дуга. *Коз. И.* Хладан ветрић пирну и студен предзорја дарну охладнело тело Перичино. *Петр. В.*

прèдӣво с **1.** *пређа.* — Станојка са женама навијала на вратилу памучно предиво. *Рад. Д.* фиг. Наш ће усуд да у месо чина пређе из предива мисли. *Уј.* **2. а.** *предење.* — Кад научи предиво једна група [у течају], доћи ће друга да је смени. *Пол. 1944.* **б.** фиг. *испуштање без прекида тихих звукова који су час слабији час јачи, врчање (о мачки).* — [Мачак] седи мирно и зажмуривши преде на банку, и прекида предиво само онда кад чује да у кујни лупа сатара. *Срем.* **3.** *танке нити од лепљивог сока који излучује паук и неке гусенице, паучина.* — Вечерњи се сеоски разговори распредаху тешко и сањиво као гусјеничино предиво пред позну јесен. *Мих.* **4.** бот. *в. лан. Вук Рј.*

прèдигнути и **прèдићи**, -игнēм сврш. **1.** *мало подигнути, придигнути.* — Дада скиде с њега одело, а он само који пут хукне ил' предигне главу. *Вукић.* **2.** *однети, украсти.* — Пазарио [је] и пазио да ко што за време пазара не предигне из дућана. *Срем.* **3.** покр. *отићи, преселити се.* — Ђуро се ожени ... предигне у тазбину или са страха турскога, или с наговора женина, или с обоје. *Љуб.* **4.** *преместити.* — Предиже их [сужње] у другу тамницу, на њих тешко гвожђе навалио. *НПХ.*

~ **се** *мало се опоравити, придићи се.* — Пре месец дана разболи му се жена. Ономад се тек она предигла, а занеможе дете. *Дом.*

прèдигра ж **1. а.** *уводни део каквог уметничког дела (драме, опере и сл.).* — Крлежа је преко предигре [у драми »Вучјак«] ... оживио атмосферу малограђанштине. *Матк.* **б.** спорт. *игра пре главне игре.* — У предигри главне утакмице састају се у борби за треће место »Партизан II« и »Шумадија«. *Б 1957.* **2.** фиг. **а.** *мањи догађај као увод у нешто велико.* — Дневне мале битке ... предигра [су] великом општем рату. *Нех.* **б.** *предзнак, претеча, знамење чега.* — Сунце је излазило ... Болници ... гледаху невесело у ту красну предигру ... дана. *Јакш. Ђ.*

прèдӣдӯћӣ, -ā, -ē *претходни, прећашњи. Бен. Рј.*

прèдизāње с *гл. им. од предизати (се).*

прèдизати (се), -ижēм (се) *несврш. и уч. према предигнути (се) и предићи (се).*

прèдизбо̀рнӣ, -ā, -ō *који се врши пре избора, који претходи изборима*: ~ агитација, ~ борба, ~ проглас, ~ обећање.

прèдӣј, -ија м лат. ист. *црквено пољопривредно добро, имање, које се давало у наследно уживање.* — Имали су [Баторићи] ... још двије краљевске донације ... три бискупска предија у Посавини. *Ћал.*

предијàлист(а) м ист. *уживалац предија с обавезом на војну дужност под заставом дароваоца.* — Предијалисти [су] сједили ... на бискупским и црквеним посједима. *Шиш.*

предијèвање, ек. предéвање.

предијèвати, прèдијевам, ек. предévати.

предијèлити, прèдијелим, ек. предéлити.

прèдика ж лат. **1.** *проповед у цркви, продика.* — Па чак [је] преко очекивања и поп-Спира говорио предику. *Срем.* **2.** ир. *говор пун моралних упутстава и прекора.* — Пусти ме на миру јер ми је свега доста и без твоје предике. *Франг.*

Изр. очитати коме предику *оштро прекорети, изгрдити кога.*

предикàоница и **предикадница** ж *говорница у цркви с које свештеници говоре својим верницима, проповедаоница.* — Уздигла [баба] патрице у вис и говори свечано као да је и сама на предикаоници. *Пав.* Поезија није ни предикаоница ни говорница. *Скерл.*

предѝкāт, -áта и **прèдикат** м лат. **1.** грам. *реч у реченици којом се о субјекту нешто казује (радња, стање, особина), прирок.* **2.** лог. *оно што се у суду казује о предмету.* — Логички субјекат и логички предикат морају својом везом, својим односом давати одређено значење. *Лог. 1.* **3.** *титула уз презиме.* — Оливеров отац ... добио [је] ... племство с витешким предикатом. *Крл.*

прèдикатйван, -вна, -вно *који припада предикату.*

предѝкāтнӣ и **прèдикатнӣ,** -ā, -ō = предикатски *који се односи на предикат.*

предѝкāтор м ир. *проповедник. Вук Рј.*

предѝкāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на предикаторе.*

предѝкāтскӣ и **прèдикатскӣ,** -ā, -ō = предикатни.

прèдиковāње с *гл. им. од предиковати.*

прèдиковати, -кујēм несврш. *говорити предике, проповедати.*

прèдилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који преде, прелац.* — Негда је предилац радио само на једно вретено. *Лапч.*

предилèкција ж фр. *особита наклоност, особита љубав, унапред повољно мишљење о неком, нечем.*

прèдилица ж *машина, строј за израду и обраду пређе.* — На мјесто коловрата ... ступила је машина предилица. *Ант. 1.* Осам нових предилица [у предионици] ... имају 32000 вретена. *Пол. 1959.*

прèдӣља и **прèдиља** ж *она која преде, прела; радница у текстилној индустрији која ради на изради пређе.* — Ја познам ... ту предиљу младу. *Наз.* Већина њених радница [фабрике трикотаже] су предиље, које су раније ишле за стадима. *Пол. 1959.*

прèдио и **прèдио,** -дјела, ек. прéдео и прèдео.

прèдионица и **предиѝница** ж *радионица, фабрика за израду пређе.* — У ... предионици већ почиње монтажа машина. *Пол. 1950.*

прèдионичār и **предиѝничār** м *радник у предионици.*

прèдионичāрскӣ и **предиѝничāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на предионичаре и предионице:* ~ мајстор.

прèдионичкӣ и **предиѝничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на предионице:* ~ индустрија.

прèдирāње с *гл. им. од предирати.*

прèдпратн, -рēм *несврш. и уч. према предрети.* — Пролазили су туда планинци ... низ несигурну путину коју је за кишних дана често предирала и кварила вода. *Ћоп.*

прèдисāј м *дисај, удисај и издисај (обично као израз каквога осећања или стања).* — Дисање му [старцу] пуно тешких предисаја. *Кош.*

прèдисāње с *гл. им. од предисати.*

прèдисати, -ишēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према предахнути.* **2. а.** *уз прекиде тешко дисати.* — Једва нађе једног полицајца и предишући од заморне јурњаве, објасни сметено ... *Куш.* Стрмоглавце полете слуга низ каменe степенице тешко предишући. *Каш.* **б.** фиг. *одисати.* — Разведри се и раздрагај кад око нас све мирише и предише мекоћом и слатком заносном топлином. *Коч.*

предѝспит и **прèдиспит** м *уводни условни испит (обично на високим школама).* — Положио је предиспит из грчкоримске археологије. *Јонке.*

предѝспитнӣ и **прèдиспитиӣ,** -ā, -ō **1.** *који се догађа, дешава пре испита:* ~ грозница. **2.** *који се односи на предиспит.*

предиспозѝција и **предиспòзӣција** ж лат. *природна склоност, предодређеност, нагињање чему.*

предиспòнирāн, -а, -о *унапред одређен за нешто; склон чему, осетљив на нешто (нпр. на неку болест); унапред припремљен за нешто.* — За кужне клице има ... предиспонираних људи. *Батут.* Тај дио Словеније најбоље [је] предиспониран за ратарство. *ЕГ.*

предѝстòрија и **прèдистòрија** ж = претхисторија **1.** *најстарије доба у историји човечанства, од прве појаве човека до времена кад су се код појединих племена и народа појавили први писани споменици.* **2.** *доба које је претходило чему (постанку, развитку чега).* — У том селу, у првој ери његова живота, или боље рећи у његовој предисторији ... живео је ... мајстор-Тоша. *Поп. Ј.*

предистòрӣјскӣ и **прèдисторӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на предисторију:* ~ доба.

прèдистрага ж *истрага пре главне истраге.* — У предистрази тражи од мене писмену исприку у облику новинске изјаве као неку врсту нагодбе. *Крл.*

прèдӣћи, -игнēм сврш. = предигнути.

прèдӣх м *в. предах.* — Изговарао је [калуђер] све речи [молитве] ... брзо, без предиха. *Ранк.*

прèдӣчак, -чка, -чко поет. *дичан у највећој мери.* — Нека нам робиње гозбу у предичној готове кући. *М-И.*

прéдјел и **прèдјел,** ек. прéдел и прèдел.

предјел-, ек. предел-.

прèдјело с *јело које се једе пре супе, чорбе.* — Наручили су неку врсту пучког јела,

викиншки лонац, које се сервира као предјело. *Крл.* Траже хладна и топла предјела. *Пол. 1958.*

прѐдјељак, -ељка, ек. прѐдељак.

прѐдјенути, -нём, ек. прѐденути.

прѐдјесēн ж и **прѐдјесēње** с *предјесење доба.* — Та јесен прва, то предјесење ... о, то ће бити јесен! *Ж 1955.*

прѐдјесењӣ, -ā, -ē *који се односи на доба пред јесен.* — Нанизали се даждиви предјесењи дани. *Гор.* Косу му мрси предјесењи ветар. *Поп. Ј.*

прѐдје(с)ти, прѐдјенēм и прѐдједēм, ек. прѐде(с)ти.

прѐдјецājнӣ, -ā, -ō *који непосредно претходи јецању.* — И наједном — најприје ситним предјецајним гргутом — провали из ње усилни смијех. *Божић.*

прѐдјутāрје с *доба кад почиње јутро, праскозорје.* — Пролази ноћца, предјутарје хлади. *Вел.* Предјутарје. Она устаје и облачи се у мраку ледене собе. *КН 1951.*

прѐдјутāрњӣ, -ā, -ē *који се односи на предјутарје.* — Будио се стари Бркан у прве предјутарње сате. *Сим.* Вјетрић ... поли бјегунце оштром предјутарњом хладноћом. *Ћоп.*

предлáгање с *гл. им. од предлагати.*

предлáгати, прѐдлāжēм *несврш. и уч. према предложити.*

предлàгāч, -áча м *особа која предлаже нешто.* — Ницали су само смели предлози ... који су одушевљавали самог предлагача, а понекад и оне који слушају. *Андр. И.* Наши делегати на свим конференцијама ... били су главни предлагачи многих корисних и напредних начела. *Кугл.*

прѐдлāни прил. *прекање, преклани.*

предлѐжати, -жӣм несврш. калк *постојати; налазити се, бити.* — Сматра ли сад да предлеже законске претпоставе да окривљени буде стављен пред суд. *Мј. 1926.*

прéдлог (ек. и ијек.; ијек. и пријѐдлог) м **1.** *изложено мишљење, препорука да се нешто учини, како да се нешто реши.* — Ниједан приједлог није био паметан. *Шен.* Почну се догозарати кога ће за барјактара. Падају разни предлози. Свако предлаже својега. *Вујач.* **2.** грам. *непроменљива реч која се налази испред именица и заменица, и исказује различите односе између њих и субјекта или других речи у реченици*: из куће, у кућу, пред кућом, на кући, над кућом, у јесен, с тобом итд.

Изр. изнети (поднети, учинити) ~ *предложити нешто*; повући ~ *одустати од онога што се предложило.*

прѐдложак, -ошка м *оно што служи као образац, узорак, модел.* — Поменуте драме јамачно нијесу његово дјело, већ преписи из још старијих предложака. *Водн.* Прегледајући ову збирку можемо констатовати да углавном садржи три врсте сликарских предложака. *НИН 1959.*

предложѐнӣк, -ика м *онај који је предложен за неку службу, дужност, част, кандидат.* — Чујем да ће ... Климент IX [папа] напокон именовати кардиналом ... предложеника вашега величанства. *Кум.*

предлòж(љ)и, -а, -о *који се може предложити.*

предлòжити, прѐдложӣм сврш. **1.** *учинити, ставити, изнети предлог.* — Сети се ћата ... да се ... покојни кум звао Вукадин па предложи да то име даду детету. *Срем.* Сигурно [би] стара предложила да одемо на шетњу. *Нех.* **2.** *поднети, предати написмено.* — Уручи ми декрет којим ми се налаже ... да предложим исправе за одмјерење мировине. *Ћал.*

прéдложнӣ, -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и прijѐдложнӣ) *који се односи на предлог.*

прѐдљив, -а, -о *који прѐдā, бојажљив, плашљив.* — »Планине« писао је предљив пјесник у некоме страху као да се боји да их ни довршити неће. *Водн.* Јелка млада, још предљива, осјетила је у себи заметак љубави. *Ћип.*

прѐдљиво прил. *на предљив начин, бојажљиво, уплашено.* — Мали, поплашен, предљиво погледа мајку. *Ћип.*

прéдмет и **прѐдмет** м **1.** *свака материјална појава у простору и времену која се може приметити чулом, осетилом, ствар.* — Ту су разни коштани и земљани предмети за украс. *Жуј.* Настојала је заниjети дјетиње мисли предметима што их је гледало. *Креш.* **2.** *све оно што постоји као материјал за запажање, проучавање, доношење закључака.* — Главни предмет проучавања филозофије постао је човјек. *Ант. 1.* Брак ми је вазда био један од омиљених предмета којим сам се бавио. *Нед.* **3.** *оно што служи као извор каквих осећања, емоција.* — Ко би се озбиљно држао тих филолошких зановетања ... био би изложен опасности да буде предмет општега подсмеха. *Скерл.* Тко би могао бити предмет те љубави? *Креш.* **4.** *област знања, грана науке као део школске наставе.* — Као ученик ... није [се] истицао ни у оним предметима које сваки ученик колико-толико свладава. *Јонке.* **5.** правн. и канц. *административни, судски поступак, претрес поводом неког догађаја; службени спис, акт као доказ чега.* — Препирали [су се] и тужакали тако да су се њихови »предмети« годинама повлачили по

судовима. *Јов.* Зашто сте издали стан кад сте знали да је предмет у поступку. *Вј. 1967.* **6.** грам. *реч (именица или заменица) у реченици на коју прелази и на којој се врши глаголска радња, објекат.*

Изр. држати се предмета *не одвајати се у говору од основне, главне мисли*; скакати с предмета на предмет *говорити неповезано.*

прѐдметак, -тка м (мн. прѐдмеци, ген. мн. прѐдмēтāкā) *у сложеним речима онај део који је испред корена (обично предлог), префикс*: пред(говор), по(говор), из(говор).

предмѐтати, прѐдмећēм *несврш. и уч. према предметнути.*

прѐдметнӣ и **прѐдметнӣ,** -ā, -ō *који се односи на предмет.* — Задатак је филозофије да открије законитост ... спознавања ... без обзира на биологијско значење предметне спознаје. *Ант. 1.*

Изр. систем предметне наставе *систем школске наставе у којој сваки наставни предмет поучава, предаје посебни наставник.*

предмѐтнути и **прѐдметнути,** прѐдметнēм сврш. *метнути, ставити испред кога, чега.*

предмнијѐвање с (ијек.) *гл. им. од предмнијевати.*

предмнијѐвати, прѐдмнијевām (ијек.) несврш. заст. *мислити, претпостављати.* — Публика, барем се тако предмнијева, знатижељна је новости. *Шим. С.*

прѐдмњева ж (ијек.) заст. *мисао, претпоставка која се узима као тачна, као да постоји, поставка, пресумпција.* — Све бјежи да се прехрани, једино са жалосне предмњеве да је то најсигурнији крух. *Коз. Ј.*

прѐдмрāчје с *доба дана пре мрака, сумрак, сумрачје.* — Лице јој је у поподневном ... предмрачју исјенчено. *Божић.*

прѐднаобразба ж *наобразба коју човек мора имати да би могао разумети нешто или вршити неки посао, предзнање.* — Мени недостају за тај необично сложени посао ... преднаобразба, дар и склоности. *Крл.*

предна́црт м *текст у коме су изложене само основне замисли, скица за нацрт.* — Раније израђени преднацрт новога статута није узет у разматрање. *Б 1957.*

прѐднāк м заст. *претходник, предшасник.* — Наслиједивши бурну узнемирену душу тко зна од којег неутврђеног предника, он је први прекршио закон. *Мих.*

прѐднōст, -ости ж **а.** *својство онога који се или што се истиче пред другим, надмоћ, преимућство.* — Свагда све пресуђујем хладним разумом. Разуму ваља дати предност. *Ивак.* Повео [се] разговор о предностима које има књижевност према другим умјетностима. *Ств. 1948.* **б.** *првенство, повластица, привилегија.* — Војник који је без казне одслужио војни рок имао је касније предност у цивилној служби. *Јонке.*

Изр. давати ~ спорт. *давати у игри слабијем играчу неколико поена унапред.*

прѐднути, -нēм сврш. *уплашити се*; исп. прѐдати. — За њима ... нешто загрми тако страшно да су преднули, замукли и обазрели се. *Шимун.*

прѐдњāк м **1.** *онај који иде или се налази пред ким.* — Сваки домобран зури у пете свог предњака. *Крл.* Уокружи се силан свет, па се они одостраг на прсте уздижу да преко рамена својих предњака боље виде. *Ад.* **2. а.** *онај који одмиче у послу испред других и постиже најбоље резултате.* — Јао онима [жетеоцима] који позаостану, јер их намах предњаци почасте пјесмом ругалицом. *Торд.* **б.** *онај који предводи групу, одељење и сл. у каквој спортској дисциплини.* — Велику улогу у развитку физичке културе одиграће начин избора ... предњака и тренера за друштвене организације. *Б 1958.* **3.** *предњи во у јарму, коњ у запрези, предводник у стаду.* — Враћа се стока ... чудно куца звонце предњака у јарму! *Шен.* [Кочијаш је] гледао право десном предњаку међу уши. *Чипл.* **4.** *предње двоколице зак(в)ачене за лафет које служе за премештање и превоз топова.* — Наредник Милутин седи на топовском предњаку. *Јак.* **5. а.** *предњи зуб, секутић.* — Избио [му] из уста три-четири предњака. *Вел.* **б.** *јело које се једе пре других јела.* — Не даду предњ ци (кад човјек једе што прије ручка па не може да руча). *Вук Рј.* **6. а.** грам. *у вишесложеној реченици зависна реченица која стоји испред главне, протаза.* **б.** лог. *један од двају судова из којих се изводи закључак.* — Силогизам ... се састоји ... од два суда који се зову предњаци (praemissae) и из којих извире трећи заглавак (conclusío). *Баз.*

предња́киња ж *жена предњак.*

предња́чење с *гл. им. од предњачити.*

предња́читељ м заст. *онај који предњачи, предводи, предводник.* — Обузимње нас ... захвалност ... према предњачитељу оних бројем малих домородаца, младих литерата. *В 1885.*

предња́чити, прѐдњāчīм несврш. **1.** *ићи напред, испред других.* — Јуре упоредо [воз и аутомобил], сад један, сад други изостаје, избија и предњачи. *Каш.* Зачас се опет појави дјечак с матером предњачећи јој. *Кал.* **2.** *бити првак, предводити.* — У ослободилачкој борби ... народа Југославије предњачила је радничка класа. *Марј. М.* **3.** *особито се истицати.* — Та два човека били су први људи у Црној Гори ... У сваком су послу предњачили. *Вес.*

прѐдњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на предњаке.* — Толстој је један од највећих доказа нашега права на предњачку улогу у културном развитку човјечанства. *Р 1946.*

прѐдњӣ, -ā, -ē *који је испред некога или нечега, који се налази испред других, који је напред*; супр. стражњи, задњи. — На предњем седишту седео је кочијаш а на задњем једна млада женска. *Вес.* У предњем плану позорнице покривен је огроман стол. *Крл.*

прѐдњица ж **а.** *в. лепиња. Вук Рј.* **б.** покр. *предња половина у саре на чизмама; предњи део кошуље и сл. Вук Рј.*

предњонѐпчанӣ, -ā, -ō грам. *који се изговара, артикулише на предњем непцу*: ~ сугласник.

предњòшкржњāци м мн. (јд. предњòшкржњāк) зоол. *пужеви који живе углавном у мору, ређе у слаткој води и дишу шкргама* Prosobranchia. *ЕЛЗ.*

прѐдобар, -бра, -бро *одвећ, сувише добар.* — Он је предобар па ће опростити. *Тур.* Био је добар и предобар, али ето, заузе га некакав несретлук, па прав и здрав изгуби главу. *Ћоп.*

предòбив, -а, -о *који се може предобити.*

предоби́вање с *гл. им. од предобивати.*

предоби́вати, -òбӣвām = предобијати *несврш. и уч. према предобити.*

предоби́јање с *гл. им. од предобијати.*

предоби́јати, -òбӣjām несврш. = предобивати.

предòбити, прѐдобијēм сврш. **1.** *надвладати, победити.* — Ко ће царску силу предобити? *НП Вук.* Ето вам бојишта [на културном пољу] на ком предобити можете. *Кур.* **2.** *привући на своју страну, придобити.* — Ја му ... растумачим своје становиште те сам био потпуно увјерен да сам га предобио. *Бал.* **3.** *стећи, освојити.* — Његови [Немањини] насљедници предобише ... источни крај Мораве све до Тимока. *Јаг.* Видиш ли шта се ради? Ово је цркву осрамотило и власт предобило, и све ће нас ископати. *Андр. И.*

прѐдобјава ж *објава која се врши пре друге објаве.*

прѐдобро прил. *на предобар начин, одвећ, сувише добро.* — Разумио је он добро и предобро. *Крањч. С.*

прѐдовòљан, -љна, -љно *више него довољан.*

прѐдовòљно прил. *више него довољно.* — Чини ми се да је промашена његова фактура [главне личности] ... недовољно симболизирана и предовољно изромантизирана. *Михиз.*

предовòљство с *вишак, додатак.* — Сваком војнику дато је обојено јаје, а као предовољство добили су и вино. *Јак.*

предодре́дити, -òдрēдӣм сврш. *унапред, раније одредити за какву сврху.* — Он је психолошки особујна појава која је предодређена да уђе у темеље наше умјетности. *КР 1924.* Неки чак вјерују ... да су ваљда и од неке више силе предодређени само за уживање, а други само за патњу. *Макс.*

предòдрēђенòст, -ости ж *особина онога који је предодређен и онога што је предодређено за што.*

предодређе́ње с *предодређеност.*

предодређи́вање с *гл. им. од предодређивати.*

предодређи́вати, -èђујēм *несврш. и уч. према предодредити.*

предòјити, прѐдојӣм сврш. *сувише надојити дете.* — фиг. Он је стално у некој врсти партијског транса. Предојило га паролама, разболио се. *Божић.*

предòкусити, -ӣм сврш. *пре, раније окусити. Деан. Рј.*

предòлети, -лӣм, ијек. предòљети, сврш. *успешно се одупрети, одолети.*

предòљети, -òлӣм, ек. предòлети.

предоминàнтан, -тна, -тно *надмоћан, претежан, првенствен, (нај)знатнији, (нај)важнији.* — За њега као књижевника остаје предоминантна карактеристика баш његов специјални изражај. *Р 1946.* Ситнији локални интереси врло лако [су] могли постати предоминантни. *Пол. 1958.*

предоминàнтнòст, -ости ж *особина онога који је предоминантан, онога што је предоминантно.* — Предоминантност осећања у Хамлетовом животу и његовој трагедији наглашена је готово у свакој сцени. *Прод.*

предомина́ција ж лат. *превласт, надмоћ.* — [У манастирима] још [су] упорније понављали мисли својих претходника о предоминацији цркве у свијету. *Пов. 2.*

предомини́рање с *гл. им. од предоминирати.* — Његово предоминирање данас ... може да објасни однос писаца и читалаца. *Пол. 1958.*

предомини́рати, -ӣнӣрām сврш. и несврш. *бити надмоћан, имати превласт, превлада(ва)ти; бити важнији, знатнији.* В. пр. уз гл. им. предоминирање.

предòмислити се, -ӣм се сврш. **1.** *променити мишљење, одлуку, одустати од пређашње намере.* — Ја сам се предомислила. Ја не идем више к мојему господару. *Брл.* **2.** *промислити, размислити.* — »Кажи ти сама какво ти је име најмилије« ... Пошто се

мало предомисли, рече: »Ја бих волела кад би се ти звао Милутином.« *Шапч.*

прѐдомишљāј м правн. *предумишљај.* — Он [иследник] се ломи: предомишља или не? Је ли Бајкић здрав или није. *Ђос. Б.*

предомѝшљāње с *гл. им. од предомишљати се.*

предомѝшљати се, -òмишљām се несврш. **1.** *несврш. и уч. према предомислити се.* **2.** *колебати се, двоумити, стварати одлуку, решавати се.* — Хтјела је нешто да рекне, но видјело се да се предомишља. *Леск. Ј.* Немци обуставише ватру предомишљајући се шта да чине. *Ђос. Д.*

прѐдосадан, -дна, -дно *сувише досадан.* — Предосадни сте ми сви. *Цес. А.*

предòсвитан, -тна, -тно *који је пре освита, свитања.* — У тој предосвитној, бљедоси̏вој свјетлости Тома угледа своју жену. *Цар Е.* Плавила се предосвитна магла. *Моск.*

предòсетити, -ӣм, ијек. предòсјетити, сврш. *унапред осетити, имати предосећај чега, наслутити.* — Сви су предосјетили, ма из ког угла посматрали догађаје, да ће рат дуго трајати, а дани робовања ће бити још тежи. *Јак.*

~ **се** необ. *предомислити се.* — Али се предосјети, прекине гуслара, дарује га и пошаље с милим богом. *В 1885.*

прѐдосећāј, ијек. прѐдосјећāј, м *неодређено инстинктивно осећање, чувство да се може нешто догодити, збити.* — Имао сам чудан предосјећај, као да ће ме одвући некамо. *Кос.* Тишина стравична и пуна предосјећаја. *Бој.*

предòсећāње и **предосећа́ње,** ијек. предòсјећāње и предосјећа́ње, с *предосећај, слутња.* — Сав се тресао од неког мутног предосјећања несреће. *Вас.*

предòсећати, -ām, ијек. предòсјећати *несврш. и уч. према предосетити.*

предосје-, ек. предосе-.

прѐдоста прил. *више него доста. Р-К Реч.*

прѐдострòжан, -жна, -жно *који води рачуна да се осигура од неповољних догађаја, смотрен, опрезан.* — Као искусан и предострожан домаћин он се уједно постарао за све. *Срем.* То је било бесмислено и одвећ предострожно. *Донч.*

предостро́жнōст, -ости ж *особина онога што је предострожно, опрезност.* — Ја то не бих ни сада учинио да ме нису свезали из неке предострожности или полицијске потребе. *Вуј.* Због неопходних мјера предострожности и сигурности ништа више није објављено у јавности. *Вј. 1960.*

прѐдохрана ж *средство за отклањање чега опасног, заштита, профилакса.* — Као предохрана противу разних мразева препоручује се кречење воћака. *Тод.*

предохра́нити, -òхрāнӣм сврш. *унапред узнастојати да се што спречи, сачувати.* — Видимо вас посред ваших, окружена великом негом ... предохрањена од првих сударa са животом. *Дов.*

предохрањи́вати, -àњујēм *несврш. и уч. према предохранити.*

прѐдоцкан и **прѐдоцно** прил. *сувише доцкан, прекасно.* — Открио сам предоцно тајну оне јаднице. *Војн.*

предочава́ње с *гл. им. од предочавати.*

предочáвати, -дòчāвām = предочивати *несврш. и уч. према предочити.*

предочи́вање с *гл. им. од предочивати.*

предочи́вати, -òчујēм несврш. = предочавати.

предòчитељ м *онај који предочава.*

предòчити, прѐдочӣм сврш. **1.** *јасно, сликовито, живо изнети што пред кога, представити (себи или коме).* — И дође му пред очи одвратна слика кад предочи себи играче [карата] како се зноје и раздражују у овој топлој ноћи. *Вип.* Ту занимљиву чињеницу предочит ћемо једним замишљеним примјером. *Кем.* **2.** *обратити пажњу коме на што, упозорити.* — Видео је [Милош] да му је Вук давао искрене савете и да му је предочио какве последице може имати његова управа. *Прод.* Он ми је предочио племениту сврху у коју се концерт приређује. *Ивак.*

~ **се** *приказати се, појавити се у мисли, у машти.* — Предочи му се и Стипан, некад мили Стипан, а сад црњи од ђавола. *Мат.*

прѐдоџба ж = представа (1) *задржана у свести и сећањем накнадно оживљена слика предмета, доживљаја, опажаја.* — Заустављала се над тим сликама тјерајући од себе ... предоџбу о његовој смрти. *Крањч. Стј.*

прѐдоџбен̄ӣ, -ā, -ō *који се односи на предоџбу*: ~ слика.

прѐдрāг, -а, -о *необично, веома драг.* — Или могу ком рећи ... предрагу ми тајну колико те волим. *Макс.*

прѐдрāдник м *вешт и искусан радник који врши припремне радове и предводи у послу.* — Са курса ће доћи доста нових предрадника, пословођа и других. *Пол. 1950.*

прѐдрāдница ж *жена предрадник.*

прѐдрāдничкӣ, -ā, -ō *који се односи на предрадника.*

предра́дња ж *припремни радови који претходе главној радњи.* — Ипак је данас потребно подузети многе предрадње које су неопходне. *Тито.* Није реч о недостатку

робе, већ о предрадњама које морају да се обаве да би се роба пустила у продају. *Пол. 1958.*

прѐдрāсуда и **прѐдрасуда** ж *погрешно мишљење, гледиште, уверење о коме, чему, које није основано на провереним чињеницама и често је у супротности с логичним расуђивањем.* — Људи су испуњени одгојем, празновјерјем, предрасудама и лажима као сламом, људи играју улоге као лутке. *Крл.* У име здравог разума Доситеј устаје против ... верских предрасуда. *Прод.*

прѐдрāсудан и **прѐдрасудан,** -дна, -дно *који се односи на предрасуде.* — Није само субјективна [пучка спознаја] него и предрасудна. *Баз.*

прѐдратнӣ, -ā, -ō *који је постојао, живео пре рата, који је од пре рата.* — Она [Порта] је још и пристајала на мир са повраћањем предратног стања. *Јов. С.* Супило је био један од ријетких предратних политичара. *Крл.*

прѐдрачӯн м *обрачунавање издатака и прихода који се предвиђају, приближни прорачун.* — Аница је свако јутро излазила ... полажући рачун о јучерашњем и предрачун о данашњем дану. *Лаз. Л.* Предрачун прихода ... саставља сам министар финанција. *Мј. 1936.*

прѐдрачӯнскӣ, -ā, -ō *који се односи на предрачуне.*

прѐдреволуционāран, -рна, -рно *који се односи на време пре револуције; који је претходио револуцији:* ~ време. — У предреволуционарној Француској били су ... чести немири ... против капиталиста. *ОП 1.*

предрéмати, прèдрēмām и прèдрēмљēм, ијек. предријèмати, сврш. *мало, неко време подремати.*

прѐдрēти, прèдрēм и прèдерēм, ијек. прèдријети, сврш.; исп. предерати **1.** *поderати, раздерати, раскинути, растргати.* — фиг. Тко је свакоме пријатељ, ил' је одвећ богат ил' је предрта фукара. *Рј. А.* **2.** *преломити, претргнути. Бак. Реч.* **3.** *ударити, опалити.* — Окрене [се] и чоека мало предре крајем штапа преко ногу. *Н. прип. Вук.* **4.** *пробити се, побећи, стругнути.* — Предро преко потока. *Вук Рј.* Ја сам без душе предро преко Маљена. *Рј. А.* **5.** *окилавити, учинити килавим, постати килав. Рј. А.*

прѐдриблати, -ām сврш. енгл. спорт. *преварити, мимоићи противничког играча терајући лопту.*

предрије-, ек. предре-.

предругојачāвање с *гл. им. од предругојачавати (се).*

предругојачавати (се), -àчāвām (се) = предругојачивати (се) *несврш. и уч. према предругојачити (се).*

предругојачáвање с *гл. им. од предругојачивати (се).*

предругојачúвати (се), -jàчујēм (се) = предругојачавати (се) *несврш. и уч. према предругојачити (се).* — Прелијева се у њему ... нешто што предругојачује ствари. *Цес. А.*

предругојáчити, -òjāчӣм сврш. *учинити да што буде другојачије, друкчије, преиначити, изменити.* — Руски народ је нашао пут како да правично предругојачи живот. *НК 1946.*

~ **се** *постати друкчији, променити се.* — Окрећу се људи ... Сваки се човјек окрене и предругојачи. *Коз. И.* Махом се предругојачи: часом птица, мачка, змија. *Јаки. Ђ.*

прѐдручак, -чка м *доручак.* — Када видјех Турке, и њихову силу колика је, тад помислих чисто у памети да им у вас ни предручак није. *Њег.*

предóштина ж покр. *леншшина. Деан. Рј.*

предсвàдбен, -а, -о *који се догађа, дешава уочи свадбе:* ~ јурњава.

прѐдсвēст, ијек. прèдсвијест, ж *стање у којем се способност мишљења и расуђивања тек ствара, замеће и када су осећања, представе још нејасне.*

прѐдсвестан и **прѐдсвестан,** -сна, -сно, ијек. прèдсвјестан и прèдсвјестан *који се односи на предсвест, који се збива у предсвести.* — Из ... предсвесног праизвода детињства потичу позније ... нервне застрањености. *Петрон.*

прѐдсвијест, ек. прèдсвēст.

прѐдсвитан, -тна, -тно *који је пред свитањем.* — Наслоњен на ивицу куће, дицем ... прву предсвитну хладовину. *Петр. Р.*

прѐдсвјестан и **прѐдсвјестан,** -сна, -сно, ек. прèдсвестан и прèдсвестан.

председáвајӯћӣ, -ћега, ијек. председáвајӯћӣ, м *председник.* — Од председавајућег тражио [је] да констатира да ли има по пословнику довољан број посланика за рјешавање. *Риб.*

председáвање, ијек. председáвање, с *гл. им. од председавати.*

председáвати, -сèдāвām, ијек. председáвати, несврш. = председати *бити председник, вршити дужност председника.* — Тој сједници председавао је потпредседник. *Риб.*

председáње и **прѐдседање,** ијек. председáње и прèдседање, с *гл. им. од председати.*

предсѐдатељ, ијек. предсједатељ, м *онај који председа, председник.* — Браћо, треба прво да бирамо предсједатеља! *Марк. М.*

предсе́дати, пре́дсе̄да̄м и **прѐдседати,** -а̄м, ијек. предсје́дати и прѐдсједати, несврш. = председавати. — Сједе за дугачким зеленим столом, а предсједа им школски надзорник. *Том.*

прѐдседни̏к и **пре́дседни̏к,** ијек. прѐдсједни̏к и пре́дсједни̏к, м **а.** *особа која председава на седници, скупштини, збору, састанку.* **б.** *руководилац какве установе, организације:* ~ суда, ~ општине, ~ среза, ~ котара. **в.** *поглавар државе, владе:* ~ републике, ~ министарског већа.

прѐдседни̏ков и **пре́дседни̏ков,** -а, -о, ијек. прѐдсједни̏ков и пре́дсједни̏ков *који припада председнику.*

прѐдседниковање и **пре́дседниковање,** ијек. прѐдсједниковање и пре́дсједниковање, с *гл. им. од председниковати.*

прѐдседниковати и **пре́дседниковати,** -кујем, ијек. прѐдсједниковати и пре́дсједниковати, несврш. *вршити председничке дужности.* — Наши комунисти увијек марљиво раде, ја »председникујем«. *Наз.*

прѐдседниковица и **пре́дседниковица,** ијек. прѐдсједниковица и пре́дсједниковица, ж *председникова жена.*

прѐдседница и **пре́дседница,** ијек. прѐдсједница и пре́дсједница, ж *женска особа председник.* — Ја сам о тој ствари разговарао с нашом предсједницом. *Фелд.*

прѐдседничкӣ и **пре́дседничкӣ,** -а̄, -о̄, ијек. прѐдсједничкӣ и пре́дсједничкӣ *који се односи на председнике.*

прѐдседни̏штво и **пре́дседни̏штво,** ијек. прѐдсједни̏штво и пре́дсједни̏штво, с **1.** *изборни орган који руководи седницом, скупштином и особе које чине такав орган; просторија, канцеларија, зграда у којој се такав орган налази.* — Повичу у глас сви што сеђаху за леђима славног председништва. *Шапч.* **2.** *председничка част, дужност; вршење те дужности.* — Кватерник [се] ... у клубу одрекао предсједништва. *Нех.*

предсезо́на ж *сезона пре главне сезоне.* — Ове је године било доста туриста у предсезони. *Вј. 1960.*

предсје́д-, ек. председ-.

прѐдсказ м *што је предсказано, предсказање. Бен. Рј.*

предсказа́ње и **предска́за̄ње** с *предзнак; пророчанство.* — Жезло нам више не улијева страха нити нас звијезде предсказањем плаше. *Парун.*

предска́зати, прѐдска̄жем сврш. *унапред казати оно што ће бити, прорећи.* — Отворио је књигу прошлости да из ње уцвијељеном народу љепшу и сјајнију будућност предскаже. *Јаки. Ђ.* Боље [је] и сигурније знао да предскаже сваку промену и време. *Срем.*

~ **се** *имати слутњу, предосећај, предосетити.*

предсказѝва̄ње с *гл. им. од предсказивати (се).*

предсказѝвати (се), -а̀зујем (се) *несврш. и уч. према предсказати (се).* — А мени се нешто предсказује да би га вечерас затекла тамо. *Ком.*

предсказѝва̄ч, -а́ча м *онај који предсказује шта ће се догодити.*

прѐдсмртан, -тна, -тно *који се догађа кратко време или непосредно пре смрти.* — Колико је Бранко био песник живота, најсјајније сведочи његова предсмртна песма Кад млидијах умрети. *Михиз.* Од пољских кухиња зачу [се] ... предсмртно скичање свиња. *Јонке.*

прѐдсоба ж *в. предсобље.* — Из предсобе чули су се гласови. *Кум.* У предсоби бјеше много сељака. *Мат.*

прѐдсо̄бље и **пре́дсобље** с **а.** *прва просторија, соба одмах до улаза у стан.* — Баци своју капицу, ташну и сунцобран у предсобљу. *Сим.* **б.** *одељење испред неке пословне или службене просторије.* — Чекало је на њ [лијечника] у предсобљу преко двадесет болесника. *Новак.* фиг. Воде око Азорских острва су једна врста предсобља светског плодишта јегуља. *Петр. М.*

Изр. човек предсобља ир. *чиновник, човек несамосталан и без кичме који редовно чека у предсобљима својих старешина да буде примљен.* — Он је сиви, безоблични ... човјек предсобља ... који љуби својим шефовима руку. *Крл.*

предсо̀кратњӣк, -а и **предсо̀кратовац,** -о̄вца м *назив за претходника Сократовог времена и његове филозофије.* — Одржа ... курс о предсократницима. *Уј.*

предсо̀кратовскӣ и **предсо̀кратскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на филозофе и филозофију пре Сократа:* предсократовски мислиоци, предсократски индивидуализам.

прѐдспис м канц. *пређашњи, ранији спис о истом предмету.*

прѐдспрема ж *претходна спрема, претходно знање.* — Услови за учешће на конкурсу биће одговарајућа школска предспрема. *Пол. 1959.*

прѐдсрђе с = предсрчје *срчана претколмора у којој се скупља венозна крв.*

прѐдсрести, -сретем и -сретнем сврш. заст. *в. пресрести.* — Одмах иза Београда ... предсретну [их] људи, нападну их и поубијају. *Нов.*

прѐдсретати, -ā̄м и -срећём *несврш. и уч. према предсрести.* — Хоћеш нећеш, мораш [га] љубазно предсретати и по вољи му чинити. *Лаз. Л.*

прѐдсрчје с = предсрђе.

прѐдстава ж **1.** = предоџба. — Неке тамне, неразговетне представе, пуне слутње, као да навалише на мене са свију страна. *Дом.* Њежност коју је осјећао у ноћи прије битке, фигура маленога, ништавога Наполеона ... сачињавали су главну основу његових грозничавих представа. *Крањч. Стј.* **2.** *појам, сазнање, схватање.* — О правом промашају закона о окућју његови редактори нису имали најтачније представе. *Јов. С.* **3. а.** *приказивање, извођење позоришног комада.* — Представа је дивно и на опште задовољство испала. *Срем.* Као да су сви дошли овамо на неку веома занимљиву представу па су нестрпљиви што представа још није започела. *Донч.* **б.** фиг. *некакав необичан призор, догађај.* — Крвава представа коју је ... приредио у моравској долини промашила је своје дејство. *Јов. С.* **4.** *представљање при упознавању.* — Онда се сјети да упозна пријатеље са друштвом својим. Представа бијаше срдачна. *Ћал.*

прѐдставити, -ѝм сврш. **1.** *изазвати у памћењу, у свести, замислити.* — Професор није могао да представи да ја не знам. *Марк. Св.* Тко жели да мисли о том проблему ... он безувјетно треба да га представи на огњеном хоризонту свјетског рата. *Крл.* **2.** (кога, коме) *упознати кога с ким.* — Занимљив тип, ходи да ти га представим. *Петр. В.* **3.** *показати, приказати.* — Његове тврдње теже за тим да нас представе подијељене, слабе, страшљиве. *Обз. 1932.* Они предузимају мере да би ... онемогућили развијање народноослободилачког покрета и да би га лажно представили широким народним масама. *Дед. В.* **4.** *дати, пружити, изнети, рећи, саопштити.* — Ту се опет подигне вика на ... савјетнике, но остави се за сјутрадан да се то у Совјету представи скупштини. *Вук.*

~ се 1. а. *показати се, приказати се каквим.* — После успеха долази нов тријумф, овога пута у роману ... са којим се писац представио као ненадмашни сликар старог Париза. *Ж 1955.* **б.** *начинити се, приказати се друкчијим, примити, узети друкчији лик.* — Неки од тих филозофа покушавали [су се] представити као марксисти. *ОП 2.* **2.** *рећи своје име при упознавању с ким.* — Част ми је представити се: Пера Јагодић ... *Уск.* Само то сам разумио ... да се свакако морам представити пуковнику. *Шен.* **3.** *појавити се у мислима, у машти.* — Кад ми дуго не пишу ... мислим свашта. Час ми се представи да су слаби ... *Шапч.* **4.** *умрети.* — Витомире, Витомире, болан! Представила се Јевда! *Андр. И.*

прѐдстāвка ж **1.** *писмени поднесак, писмено обраћање (обично властима).* — Кад се сабор примирио, саставише великаши и представку на краља. *Кум.* Број представака, забележених у раду друштва ... готово је невероватан. *Миљ. В.* **2.** необ. *представљање, упознавање.* — Из очију фрајле Луизе види се да јој је мило што је Шамика дошао, познало се то већ при представци. *Игњ.*

прѐдстављāње с *гл. им. од представљати (се).*

прѐдстављати, -ā̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према представити.* **2.** *глумити, играти на позорници.* — У казалишту ... се представљао Ђурин комад. *Нех.* **3.** *бити чији представник, заступати кога.* — Султанову власт у Србији представљао је Јусуф-паша који је становао у Београду. *Гавр.* **4.** *имати важности, вредности, значити.* — Морате бити вриједни чланови људскога друштва да узмогнете нешто представљати и бити од користи. *О-А.*

~ се *несврш. и уч. према представити се.*

прѐдстàвљāч, -áча м *онај који представља, глуми, глумац.* — Пуна [су му] уста хвале новога представљача [глумца]. *Нед.*

прѐдстàвљāчев, -а, -о *који припада представљачу.*

прѐдстàвљāчкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на представљаче; који је својствен представљачима, глумачки.* — Одсуство живог органског осећања на сцени глумац-занатлија покушава да забашури представљачким средствима. *Поз. 1948.*

прѐдстāвнӣк м **1. а.** *онај који представља, заступа чије интересе, изражава чије мишљење, назоре, погледе и сл.* — Иван је био представник власти. *Шуб.* Генерал ... позове ... представнике свих вера и сталежа. *Јевт.* **б.** *службена опуномоћена особа која представља, заступа своју државу у страној, другој држави.* — Државној власти се покоравају сви грађани ... осим представника страних посланстава и амбасаде. *ОГ.* **2.** *онај који представља, изражава какву активност, занимање, дух одређеног времена, епохе и сл.* — Тај хеленистички период имао је свог теоретског представника у Платону. *Ант. 1.* Сви ти представници прошлости ... испречили су се ... реформама у корист народних маса. *Скерл.* **3.** *типичан примерак, узорак какве биљне, животињске и сличне врсте:* ~ тропске флоре, ~ сисара.

прѐдстāвница ж **1.** *женска особа представник (1а):* представнице женских друш-

тава. **2.** *она која представља, заступа, чије интересе, схватања.* — Јака је била партија и жиронда ... представница трговачке и индустријске буржоазије. *ОП 1.* **3.** *типичан примерак каквог предмета који изражава сећање на неко стање.* — Ливреја је била у његовим успоменама једина представница достојанства дома Обломовљева. *Глиш.*

прѐдстáвничкӣ, -ā, -ō **1.** *који се састоји од бираних представника:* ~ тело, ~ систем, ~ држава. **2.** *који представља, изражава мишљење представника, који заступа интересе представника:* ~ орган.

прѐдстáвништво с **1.** *изборни систем бирања представника народа:* народно ~, ~ народа. **2.** *установа која заступа нечије интересе:* дипломатско ~, трговачко ~.

прѐдстајање с *гл. им. од представљати.*

прѐдстајати, -јēм *несврш. и уч. према представити.* — Предстаје непозван Ципријан Јелић. *Вел.*

прѐдстàјати *в. предстојати.*

прѐдстáње с *пређашње стање, пређашњи начин живота.* — Ти треба да успоставиш своје брачно предстање. *Крл.*

прѐдстати, -станēм сврш. *доћи куда или пред кога.* — Дође позив ... у коме се вели да одмах предстане команди као војни бегунац. *Дом.*

прѐдство с индив. *в. предност.* — У чем ... стоји предство твоје? *Прер.*

предстòјати, -јӣ безл. сврш. рус. *налазити се пред ким (о нечему што ће бити, што се има догодити), бити очекиван у будућности.* — Он чита много, спрема се озбиљно за велику борбу која му предстоји у Србији. *Скерл.* Предстоји му напорна дуга ноћ. *Сим.*

предстòјећӣ, -ā, -ē *који треба да се догоди, оствари у скорој будућности.* — У свету се много писало и говорило о предстојећој анексији Босне и Херцеговине. *Андр. И.* На IV конгресу постављено је први пут питање карактера предстојеће револуције у Југославији. *Ч-М.*

прѐдстōјник м *старешина, поглавар, шеф неке установе.* — Приучио се на хладна службена лица уредских предстојника. *Леск. Ј.*

прѐдстōјниковица ж *предстојникова жена.* — Ела и госпођа предстојниковица прострле су стол. *Том.*

прѐдстōјница ж *она која је на челу неке установе, поглаварка.* — Предстојница манастира горко се тужи да је његин манастир сиромашан. *Кум.*

прѐдстōјничкӣ, -ā, -ō *који се односи на предстојнике.*

прѐдстōјништво с **1.** *служба, част предстојника; зграда у којој се налази предстојников уред.* — Сваки час је из зграде предстојништва ... излазило по неколико наоружаних добровољаца. *Ман.* **2.** *време вршења предстојничке дужности, службе.* — Као почетак четвртог периода може се одредити предстојништво Исе Кршњавога. *Баб.*

прѐдстрāжа ж војн. *стража која је распоређена испред главнине војске са задатком да је обезбеди од изненадног непријатељског напада; место где је таква стража распоређена.* — Упустио [се] у ... окршај о венецијанским предстражама. *Нех.* То је најсрећније доба његовог живота, о коме често прича ... ноћу на предстражи. *Вас.* фиг. Аустроугарски финанцијски капитал требао је да буде ... предстража њемачког капитала. *ОП 2.*

прѐдстрāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на предстраже.* — Прођоше пешадијску предстражну линију. *Лаз. М.*

прѐдстрāшће с необ. *стање пре наступања страсти.* — Сједе малко растављени ... Предстрашће. *Божић.*

прѐдстȗпањ, -пња м *стање у развитку чега што непосредно претходи чему и наговештава долазак нечег новог.* — Због тога је математика тек предступањ дијалектике и припрема за њу. *Ант. 1.*

прѐдсуда ж **1.** *в. предрасуда.* — Устај, брате, предсуде нека падну! Вијек то пита, просвјета право тражи. *Крањч. С.* Он зна тако оштро и безобзирно критиковати обичаје, предсуде и прилике. *Глиг.* **2.** *предодређеност, предодређење.* — Има створова којима се удес већ у дјетињству види ... на лицу. И код Маре осјетих истину те тобожње предсуде. *Војн.*

прѐдсȗђе с индив. *в. предрасуда.* — По стази предсуђе опако запречљиво навали камење. *Прер.*

предсȗтон м *време непосредно пред сутон.*

предсȗтонскӣ, -ā, -ō *који бива непосредно пред сутон.* — На супротним се горама губили посљедњи одсјеви предсутонске зажаре. *Цар Е.*

предтàкмичење с *такмичење које претходи главном такмичењу и врши се као припрема за главно такмичење.* — Предтакмичења су истакла совјетског велемајстора Давида Бронштајна као конкурента Ботвинику. *Шах 1.*

предтѐрēн, -ēна м *терен, земљиште које се налази непосредно испред другог терена.* — Дунавски коњички пук ... прогонио [је] све непријатељске ... патроле са предтерена на десној обали Пчиње. *Лаз. М.*

предтȕрнӣр, -ӣра м *такмичење као припрема за главни турнир.*

предтȕрнирскӣ, -ā, -ō *који се односи на предтурнире*: предтурнирске припреме.

предȕбе̄ђен, -а, -о, ијек. предȕбијеђен, рус. *који има, осећа предубеђење.* — Ви сте предубеђени против њега. *Грол.*

предȕбе̄ђенӧст, -ости, ијек. предȕбијеђенӧст, ж *стање у којем је ко унапред убеђен у нешто.*

предубеђе́ње, ијек. предубје̄ђе́ње, с рус. *унапред створено, стечено мишљење о чему (обично неповољно), предубеређење.* — Тај негативан дух, то стално ... одрицање и омаловажавање било је последица и његових традиционалистичких предубеђења. *Скерл.* Владало је предубеђење у селу да је овај момак млакоња, јер је дошљак. *Глиг.*

предȕбијеђен, -а, -о, ек. предȕбе̄ђен.

предȕбијеђенӧст, -ости, ек. предȕбе̄ђенӧст.

предубје̄ђе́ње, ек. предубеђе́ње.

прѐдубок, -а, -о *који је сувише, необично, претерано дубок.* — Мините ме, мисли црне ... бол се буди предубока. *Крањч. С.* Сјајне токе, а груди широке, а на груд'ма ране предубоке. *Јакш. Б.*

прѐдубоко прил. *сувише дубоко.* — Ганути смо били предубоко. *Радич.*

предȕверенӧст, -ости, ијек. предȕвјеренӧст, ж *стање у којем је ко унапред уверен у што.*

предувере́ње, ијек. предувје̄ре́ње, с *предубеђење.* — Приступа стварима без предуверења. *Јов. С.* Поче читати са некаквим непријатним предуверењем, али се после ... сав задубе у читање. *Ранк.*

предȕвјеренӧст, ек. предȕверенӧст.

предувје̄ре́ње, ек. предувере́ње.

предȕвјет м (ијек.) = предуслов. — »Ми сматрамо за предувјет лепше народне нам будућности ослобођење истока.« *Рачки*; *Јов. С.* Исти узроци и исти економски предувјети рађају истим резултатима. *Баб.*

прѐдуг, -а, -о и **прѐдугачак,** -чка, -чко *сувише дуг.* — Њој се чинио тај посјет предугим. *Кум.* Питање смештаја је задавало бриге људима и са страхом су очекивали предугу ноћ. *Јак.* Сви пушаху из предугачких чибука. *Мат.*

прѐдуго прил. *сувише дуго.* — [Сликар] већ готово предуго живи ... а нестално јавно мнијење воли промјене. *Бат.*

предугова́ра̄ње с *гл. им. од предуговарати.* — Могло би се догодити да се цела ова акција сведе на предуговарање откупа. *Пол. 1959.*

предугова́рати, -ова̄рām *несврш. и уч. према предуговорити.* В. пр. уз гл. им. предуговарање.

прѐдуговӧр м трг. *претходни уговор после којега ће сауговарачи закључити уговор.*

предуговӧрити, -ворӣм сврш. *закључити предуговор.*

прѐдудāр м муз. **1.** *знак за почетак извођења музичког дела који се даје спуштањем подигнуте руке.* — У пуном звуку мешовитог збора, користећи замах — предудар ... композитор експонује музички отисак ова четири стиха у тексту. *Коњов.* **2.** метр. *једносложна реч на почетку трохејске стопе. Бак. Реч.*

предȕдарац, -āрца м спорт. *врста ударца у мачевању.* — Предударац на руку ... примјењује се у борби сабљом. *Мач.*

предȕзетан и **прѐдузе̄тан,** -тна, -тно *предузимљив.* — Хвале га. Пронашли му силне неке особине и врлине, као да је човек усталац, од иницијативе, предузетан. *Срем.* Запита опет ... мислећи да ће предузетног голобраца натјерати у неприлику. *Бег.*

предȕзе̄ти, прѐдузмēм сврш. **1.** = подузети. — Дођоше и суседи и предузеше га лечити хладним облозима. *Дом.* Да би могао да пољуби руку те дивне жене, он осећа у себи снагу да све предузме, вољу да све свлада. *Цар М.* **2.** *узети као задатак.* — Са том циљу он је предузео да створи социологију ... којом је он хтео да морално преобрази човека. *Марк. Св.* То сам себи предузео и тако се држим на висини свога достојанства. *Крл.* **3.** *узети, примити на себе од кога, преузети.* — Љубомир предузме сав посао који је досад вршио Никола. *Ранк.*

Изр. ~ борбу *упустити се у борбу*; ~ кораке (мере) *порадити, узнастојати*; ~ пут *спремити се, поћи на пут.*

предȕзетнӣк м *власник предузећа*; *предузимач.* — Имао је безброј сукоба с »палиримa« ... предузетницима и штрајколомцима. *Ћоп.* Не видимо разлог зашто би ... требало раздробити осигурање и поједине његове дјелиће привезати за судбину предузетника. *Д 1934.*

предȕзетнӧст и **прѐдузе̄тнӧст,** -ости ж **1.** *особина онога који је предузетан.* **2.** *предузимачка активност, предузимљивост.* — Мали је број писаца код нас чији је живот испуњен тако многим немирима, ретким предузетностима ... као што је живот Бранислава Нушића. *Мил. Ж.*

предузе́ће с = подузеће. — Хтео сам вам учинити предлог ... ако бисмо се на овако предузеће одлучили. *Нед.* У првој јарости ... био сам предузео да вам се осветим ... Ох, последице тога лудога предузећа осећам још и сада. *Трифк.* Управа предузећа ... није се старала да нам само наградом пробуди вољу за рад него и брзином стројева. *Чол.* [Чаршија] је била пред-

стављена у свим великим новчаним заводима ... и предузећима. *Риб.*

предузи̏малац, -аоца м *предузимач.* — Склапајући уговор о субвенцији, држава дела не као приватан предузималац, него као носилац тих јавно-правних интереса. *Мј. 1936.*

предȕзимање с *гл. им. од предузимати.*

предȕзимати, -ām и -мљēм *несврш. и уч. према предузети.*

предузи̏мач, -а́ча м *онај који под уговором предузима да организује и ради неке послове (нпр. у грађевинарству), подузимач.* — Почели су зидати цркву, па се један предузимач обесио, а други побегао бестрага. *Срем.* У то вријеме размахала [се] корупција с разним ... предузимачима. *Риб.*

предузи̏мачкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на предузимаче:* ~ дух, ~ добит.

предузи̏мљив, -а, -о *сналажљив, вредан, подузетан.* — Закони о сеоским дућанима ... имали су за посљедицу ... одлазак предузимљивих сељака из села у град. *Д 1934.* Бистар је и предузимљив човјек. Из свачега гледа да пару избије. *Коч.* **2.** *необично смео, дрзак.* — Деца бивају све смелија и предузимљивија, почињу да вичу, звижде. *Андр. И.* Гад је [Рака] над гадовима ... до зла бога предузимљив кад га само обест обузме. *Рад. Д.*

предузи̏мљивōст, -ости ж *особина онога који је предузимљив.* — У новије време се [у Бокеља] развила предузимљивост за послове, има добрих трговаца и предузимача. *Цвиј.*

предȕимати, -ām и -мљēм *несврш. и уч. према предујмити.*

прēдујам, -ȗма и **предȕјам,** -јма м **1.** *свота новца, ређе чега другог, примљена унапред у име плате или какве обавезе, аванс, аконтација.* — Тешком муком добио сам на плаћу предујма педесет форинта. *Новак.* Државна хипотекарна банка била је задужена ... по краткорочним предујмовима са 19 милиона динара. *Комун. 1951.* Подузете су мјере ... за помоћ сељацима у неродним годинама предујмом жита. *ОП 1.* **2.** правн. *свота новца, кауција коју странка мора положити у грађанском парничном поступку ради подмирења процесних трошкова. Свезн.*

предȕјмити, прēдȕјмīм сврш. *примити предујам; дати предујам.* — Подузетник ... може ... предујмити од дозначене своте за градњу. *Новак.*

прēдумишљāј м правн. *унапред смишљена одлука о извршењу каквог кривичног дела.* — Убиство сте учинили с предумишљајем. *Дом.* Како човјек може и помислити да тако нешто учини прорачунано, с предумишљајем. *Грг.*

предȕпис м ков. *претходни упис.* — За предупис досад се јавило 200 кандидата. *Р 1960.*

предупре́дити, -ȕпрēдīм, ијек. предупријèдити, сврш. **а.** *унапред, на време спречити, онемогућити, осујетити.* — План ... је требало да предупреди развијање туберкулозе. *Андр. И.* **б.** *унапред, на време обавестити (с намером да се што спречи, осујети), упозорити.* — Мишко ће полупати баби ... прозоре ... Шта треба да урадим? ... Да одем до бабе и да је предупредим. *Андр. И.*

прēдупређāј м *предупређење.*

предупређе́ње с *благовремено спречавање, осујећивање чега.* — Подешавање да тежи предмети дођу у распореду часова кад су деца одморнија ... продужавање одмора ... имају за сврху ... предупређење незгодних последица умора. *Псих.*

предупређи̏вање с *гл. им. од предупређивати.*

предупређи̏вати, -èђујēм *несврш. и уч. према предупредити и предуприједити.*

предупречи̏вати, -èчујēм *несврш. и уч. према предупречити и предупријечити.*

предупре́чити, -ȕпрēчīм, ијек. предупријèчити, сврш. *унапред спречити.* — То је себичњаштво и кукавичлук; али дискретно и укусно промозган, изигран, предупречен кукавичлук. *Петр. В.*

предупријèдити, -ȕприједīм, ек. предупре́дити.

предупријèчити, -ȕпријечīм, ек. предупре́чити.

предȕрати, -ām сврш. *истрајати, издржати, поднети, претрпети.* — Све бих [патње] могао још једном доживјети и предурати, али само да ми је знати! *Бег.* Ја [сам] предурао запаљење плућа. *ЛМС 1949.*

предȕслов м = предувјет *услов, увјет који треба да се испуни да би се нешто предузело.* — Контемплација ... је предуслов за уметничко стварање. *Панд.* Нашој Партији било је јасно да освајање власти представља само ... предуслов за изградњу нове, социјалистичке економике. *Пиј.*

предȕсрести, -етнēм сврш. **1. а.** *изићи коме у сусрет, пресрести кога.* — У тим мислима дошао је пред ... хан ... кад га предусретне Васо. *Андр. И.* Хаздрубала Римљани предусретоше и аметице га поразише. *Пов. 1.* **б.** *пријатељски, љубазно дочекати, примити.* — Она ме је врло лепо предусрела. *Шапч.* Он ју је ... другарски предусрео, помогао јој да се смести и снађе у новим приликама. *Бар.* **2.** фиг. *унапред*

спречити, предупредити. — Журили су да осумпоре лозу винову како би ... болест предусрели. *Гор.* Питање је како би се могло предусрести усељавање странаца у Славонију. *Бен.*

предȕсретање с *гл. им. од предусретати.*

предȕсретати, -ећём *несврш. и уч. према предусрести.*

предусрѐтљив, -а, -о *који радо, усрдно излази у сусрет, сусретљив.* — Више не беше ни онако умиљат ни предусретљив као пре. *Вес.* Павле има ванредних способности ... Интелигентан, марљив ... предусретљив, и просто срећан да учини услугу. *Сек.*

предусрѐтљиво прил. *на предусретљив начин, усрдно.* — Београдска публика ... је предусретљиво поздрављала комедије Бранислава Нушића. *Глиг.*

предусрѐтљивȏст, -ости ж *особина онога који је предусретљив.* — Касније [је] стари Јелинек, охрабрен његовом предусретљивошћу, почео да позаима и у готову. *Мил. Ж.*

предȕхитреност, -ости ж *брзина и способност опажања и закључивања.* — Колико предухитрености показује, проглашавајући банкротом знаности оно што је било ... вршљање популарне науке. *Марј. М.*

предȕхитрити, -ӣм сврш. **1. а.** *претећи кога у чему, предузети, учинити што пре другога.* — Старац је жмиркао преко наочара спремајући се да одговори, али га је директор предухитрио. *Макс.* **б.** *одвратити, отклонити, спречити што предузевши пре тога какве мере.* — И да предухитри свако питање, обрати се одмах домаћину. *Франг.* **2.** *хитро, на брзу руку учинити нешто.* — Он [књижевни критичар] не сме ... изрећи предухитрену, недовољно образложену пресуду. *Прод.*

прѐдушак, -шка м *в. предах.* — Испразни чашу без предушка. *Креш.*

предушѝвање с *гл. им. од предушивати.*

предушѝвати, -ȕшујем *несврш. и уч. према предушити.*

предȕшити, прѐдȕшӣм сврш. **1.** *одахнути, предахнути.* — Чичица хтеде да се насмеје, али га стиже кашаљ ... Једва предуши. *Вукић.* Проблиједив, хвата зрака да предуши. *Марк. Ф.* **2.** *учинити мали прекид, одмор да се одахне.* — Бесједник нагну бардаком ... Пошто предуши, хукну и додаде суд брату Шунди. *Мат.* Предуши неколико трена па прослиједи гласом искиданим од узбуђења. *Куш.*

прѐдшаснӣк м *онај који је био пре неког, који је претходио у чему некоме, претходник.* — То је најсигурнији знак да су сви ти пјесници имали своје предшанике. *Водн.* Моја газдарица ... ме је одмах први дан упозорила ... због чега је отказала мом предшаснику. *Козарч.*

прѐдшасница ж *жена предшасник, претходница (2).* — Ви сте добили нову учитељицу, ваљда је боља од њезине предшаснице? *Шен.*

предшѐственӣк м рус. *в. предшасник.* — Мој предшественик имô је доброту да ми да неке податке о црквеној општини. *Срем.*

прѐдшколскӣ, -ā, -ō *који се односи на време када дете није још зрело за школе:* ~ одгој, ~ васпитање.

прѐђа ж **1.** *вунени, памучни или ланени конци, распоређени по дужини и састављени упредањем.* — Затекосмо [је] гдје красну раздрешује прећу. *М-И.* Намотавала [је] ... прећу на рашак. *Бог.* фиг. Расуте мисли стадоше му се изнова плести у прећу. *Наз.* **2.** риб. *врста мреже сплетене од чврстих, јаких конаца.* — И на меком сјају, као срма чиста, у широкој прећи лов обилни блиста. *Шант.* Добро, кад то није ништа ... али наше рибарење с прећама? *Коз. И.* **3.** *паучина.* — Паук у својој танкој прећи на надама се сунча свелим. *Панд.* **4.** необ. *предење, сукање.* — Лука почне да бркове суче, пак пошто је неколико пута врхове брчне прео, нађе прећи крај и рече ... *Љуб.*

прећавȍласт и **прѐђаволаст,** -а, -о *претерано, сувише ђаволаст.* — Боље чедо и прећаволасто нег' богаљче и слепо и кљасто. *Радич.*

прѐђан, -а, -о *који је од пређе.* — Жена ... умотала главу прећаним пешкиром. *Сиј.*

прѐђашњӣ, -ā, -ē **а.** *који је био пре, раније, који се односи на прошлост.* — Данас, у упоређењу са прећашњим временима — стаје само мало труда, времена и новаца, па се стиже далеко. *Батут.* Ради тога задржа и све прећашње навике. *Шимун.* **б.** *који је временски непосредно испред онога о којем је реч, претходни.* — Хамлет, син прећашњег, а синовац данашњег краља. *Панд.* Она настави говорити прећашњим гласом. *Новак.* **в.** *који је испред онога о коме је реч.* — У свему је дио свега, као што је у прећашњем мом тексту било речено. *Ант. 1.*

Изр. прећашње свршено време грам. *аорист*; прећашње несвршено време грам. *имперфект.*

прѐђе (ек. и ијек.) **I** прил. **1.** *пре тога времена, некад, у прошлости.* — Он одбацује све навике, обичаје и предрасуде, које је пређе држао. *Марк. Св.* Данас нам не блиста као некад, пређе, победа, и љубав, и будућност чиста. *Дис.* **2.** *пре (чега другог), прво, најпре.* — Турци [су] пређе све [оружје]

покупили што се није могло по шумама ... сакрити. *Нен. М.* Казују, да пређе чујемо, којега сте рода и племена! *Вел.* **II** (пређе) предл. с ген. *пре.* — Младо жито, навијај класове, пређе рока дошла ти је жњетва. *Њег.* Селиштем [се] зове оно место на ком се село пређе расељења находило. *Нов.*

пређѐтина ж *аугм. и пеј. од пређа. Вук Рј.*

прѐђи м мн. *крвни рођаци, сродници по очевој и материној линији у прошлости, преци*; исп. предак. — Паде му на памет да су његови прећи од памтивијека помагали и даривали ту исту цркву. *Тип.*

прѐђица ж **1.** *дем. од пређа.* **2.** *нарочита спона на кашшу или хаљини која служи за закопчавање.* — Баци је о земљу, удара каишем где дохвати, и прећицом. *Петр. В.* Хаљу донесе шарену, дугу, прекрасну — прећица дванаест на њојзи бијаше златних. *М-И.*

прѐђо, -а и -ē м *хип. од предак.* — Раде Томов, мој мили прећо, видиш ли како се тешко ... ствара. *Бон.*

пређу̀рина ж *аугм. и пеј. од пређа.*

преегзистѐнција ж лат. *учење да је душа постојала пре него што је постало тело, пре рођења тела.* — Његош је нашао одговор на тај проблем у преегзистенцији људске душе. *Барац.*

преексплоатѝрати, -àтӣрām и **преексплоа̀тисати,** -ишēм сврш. и несврш. *превише, претерано експлоатисати, искористити, искоришћавати.* — Он има добру и за наше прилике ретку особину да не преексплоатише [нађену фигуру]. *Михиз.*

прѐжалити, -ӣм сврш. *престати жалити, утешити се; не осећати више љубав према некоме свом, заборавити га.* — Многа удовица жалила је и прежалила свога домаћина. *Глиш.* Нека крха врат кад хоће, није ми више син, прежалио сам га. *Сек.*

прѐжалосно прил. *с великом жалошћу, испољавајући велику жалост, на прежалостан начин.* — Старац се држао прежалосно. *Леск. Ј.*

прѐжалостан, -сна, -сно *превише жалостан.* — Сами растанци бијаху прежалосни. *Нех.*

прѐжање с *гл. им. од прежати (се).*

прѐжао прил. *превише жао.* — Жао је то, прежао било покојном Мији. *Коч.*

прѐжāркӣ, -ā, -ō *превише жарки.* — И као бијела сјена муну сада старчевом душом спомен на прежарку љубав. *Новак.*

прѐжати, -жӣм несврш. *тајно, кришом пратити, вребати*; исп. прѐзати[2]. — Да није хајдук који у ово доба прежа еда би упрежао нестражене оборе. *Горд.* Лоповски се шуњао до сењака и читаву ноћ прежао док се не умори. *Бос. Д.*

~ се *уз. повр.* — Какви уживамо, кад се отац и син преже кā мачори. *Рад. Д.*

прѐжва ж *оно што је прежвакано*; исп. преживати (1). — Иза летава лијено меље Гароња прежву и отпухује кадикад. *Кал.*

прежва́кати, прѐжвāчēм и прѐжвāћēм и **прежва́тати,** прѐжвāћēм сврш. **1.** *жвачући размекшати, уситнити докраја, сасвим сажвакати.* — А отац и не спусти добро кашику нит' прежвака лепо залогај ... но се диже. *Вукић.* **2.** *поново сажвакати.* — Као оно моји крупни бели волови, и ја волим увече да прежвaћем што сам преко дана појео. *Богдан.* **3.** (несврш.) *преживати.* — Кад ближе [стиже], а оно ... гомила крава која је прежвата ла ... и блесаво гледала у њега. *Срем.* **4.** фиг. *више пута што поновити, споменути, претрести.* — Гњавите свијет тим депласираним прежваканим појмовима. *Крл.* **5.** фиг. *критички расудити.* — Обуздај језик, премисли и прежвачи ријечи док их још ниси изустио. *Вел.*

прѐжгати, -ām сврш. (обично у трп. придеву) *испржити у масти.* — Спремале [су] ћачку прежгану јуху. *Крл.*

прежде́ра̀ва̄ње с *гл. им. од преждѐравати се.*

прежде́ра̀вати се, -èрāвām се *несврш. и уч. према преждѐрати се.*

преждѐрати се, прѐждерēм се сврш. вулг. *прејести се једући лакомо, превише се наждерати.* — Ко се прежде па добије рану у трбух, готов је. *Вин.*

прѐждрати се, прѐждрēм се сврш. *в. преждѐрати се.* — На свакој смо се у бога штацији прождрали, јер су нас свугде частили. *Вин.*

прѐждријѐти се, прѐждерēм се (ијек.) сврш. *преждѐрати се.* — Синоћ сам се прождрла паленте, па ми је данас зло. *Рј. А.*; *Деан. Рј.*

преждро́**кати се,** прѐждрōкām се сврш. вулг. *преждѐрати се.* — Да ми се нисте прождрокали! *Вин.*

прѐжега ж *в. прижега, припека. Р-К Реч.*

прежѐдњети, -нӣм, ијек. прежѐдњети, сврш. *постати јако, претерано жедан.* — Од силних напора у борби ... људи су били прегладнели и прежеднели. *Пер.*

прежѐдњети, -днӣм, ек. прежѐднети.

прежѐлучити се, -ӣм се сврш. покр. *добити килу, струнити се. Прав.*

прежѐстити се, прѐжēстӣм се сврш. *превише се ражестити, расрдити. Вук Рј.*

прѐжесток, -а, -о и **прежѐсток,** -о̀ка и -о̀ко *превише, сувише жесток.* — Крсто неће банства; прежесток је. *Нех.*

прѐжив, -а, -о *необично, сувише, превише жив.* — Увијек смо имали преживо осјећање поноса. *Уј.*

прежи̏валац, -аоца м *преживар, преживач.* — Знатно су већи и разноличнији одио двопапкара преживаоци (преживари). *Финк.*

прежива́ри м мн. (јд. прежи̏вар, -а́ра) зоол. = преживачи *врста сисара из реда папкара, копитара, који преживају храну* Artiodactyla ruminantia. — И други преживари дају лоја. *Батут.*

прежи̏варскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на преживаре, преживачки.* — Самотињски ... живот у манастиру ... претворио га је у нешто што би се могло назвати папкарским и преживарским. *Глиг.*

прежи́вати, прѐжӣвām несврш. **1. а.** *поново жвакати храну која се вратила из желуца.* — За јарам везани волови леже мирно, преживају. *Дом.* **б.** фиг. *жваћући ситнити, размекшавати.* — Посилни ... је преживао комадић тајина. *Вин.* **2.** фиг. *досадно понављати једно те исто.* — То су били филозофи што су лијепо преживали у сјени каквог дуда, док су трупе исплазивале језике. *Крл.*

прѐживахан, -хна, -хно *необично, превише живахан.* — Једна је од њих наличила са својим преживахним бојама претјеране одјеће каквој принцеси од театра. *Бал.*

прежива́чи м мн. (јд. прежи̏вач, -а́ча) зоол. = преживари. — Ено онај нешто жваче, као да су му родитељи били преживачи. *Јонке.*

прежи̏вачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на преживаче, преживарски.*

прежи̏вачки прил. *као преживачи, животињски.* — [Уживао је] напросто преживачки онај топли искрени цјелов. *Крањч. С.*

прежи́вело̄ст, -ости ж, ијек. прежи́вјело̄ст *својство или стање онога који је преживео, онога што је преживело, застарело.* — Било је људи који су се изругивали преживјелости поезије Наљешковића. *Водн.*

прежи́вео, -ела, -ело, ијек. прежи́вио **1.** *који је проживео свој живот; који је постао равнодушан, без осећања и страсти.* — Обоје изгледају доста стари, преживјели и изнурени тешком борбом живота. *БВ 1909.* **2.** *застарео, несавремен.* — Умираху старе, мрке кућерине у древним преживјелим фасадама. *Матош.* А друштво га је ... сматрало ... као човека преживелих појмова. *Ранк.*

прежи́вети, -вӣм, ијек. прежи́вјети, сврш. **1. а.** *провести, проживети (век, живот).* — Свјетло свијета угледао је ... гдје су се родили и његови прећи који су тамо живјели и преживјели свој вијек. *Мишк.* **б.** *остати (живећи) до краја живота.* — И сад сам дошо̀ да вођс [овдје] преживим. *Бор.* **в.** *провести у животу, проживети.* — Тридесет година преживио, па у чему, па у што?! *Коз. И.* **2.** *остати жив, живети дуже* **а.** *од назначеног времена.* — Лијечници веле да неће преживјети једне године дана. *Том.* Боловаће у 48. и 50. години; ако ове преживи, живеће сто година. *Срем.* **б.** *од кога другога, остати у животу после смрти кога, надживети кога.* — [Жена је] за двије године преживјела племенитога друга. *Ков. А.* Удри! ... Ако те преживим — убићу се! *Вес.* **3.** *поднети, издржати, претрпети; остати жив (после чега непријатног, неугодног).* — Мој народе и моје колено, страховите преживесмо дане. *Змај.* Ох, ја ћу себе прије скончати него ту срамоту ... преживјети. *Огр.* **4.** фиг. *застарети.* — Али та шамија ... давно се носила у касаби и већ [је] преживјела. *Мул.* Стари колонијални систем дефинитивно је преживео. *Б 1958.*

~ **се** *застарети, постати несавремен, бити изван употребе, моде.* — Ну ја кажем да се овај мађарски сабор већ у првој сједници преживио, да се он преживио онај час кад није прогласио једнакост народности Угарије. *Старч.* Његова [М. Видаковића] дела су се одиста потпуно преживела, и нико их више не чита. *Поп. П.*

прежи́вио, -вјела, -вјело, ек. прежи́вео.

прежи́вјело̄ст, -ости, ек. прежи́велост.

прежи́вјети, -вӣм, ек. прежи́вети.

прежи̏вљава̏ње с *гл. им. од прежи̏вљавати (се).*

прежи̏вља́вати (се), -йвља̄вām (се) *несврш. и уч. према прежи̏вети (се).*

прежу́љати, прѐжӯљām и **прежу́љити,** прѐжӯљӣм, сврш. *јако нажуљати, нажуљити, начинити велике жуљеве.* — Букагије ноге прежуљале, на голе се кости ослониле. *НПХ.* Букар вуче што игда може тако да му је оглав длане прежуљио. *Мат.*

прежу́рити, прѐжӯрӣм сврш. *превише пожурити, пренаглити.* — А да не прежуре ствар, они ће се најприје посавјетовати. *Нех.*

през предл. с ген. покр. *в. без.* — А метните у Будим везира през промјене дванаест година. *НП Хгрм.*

прѐза ж тал. покр. **1.** *количина која се може између прстију ухватити, прстовет.* — Кнез (шмркнуо презу табака) ...

Војн. **2.** пом. *камени или гвоздени стуб на обали за везивање бродова.*

прѐзав, -а, -о *који често преза, бојажљив, плашљив, страшљив.* — У цијелој њој откривала [се] презава, некако застрашена душа. *Леск. Ј.* Је ли вам се догодило да вам узму све ... и да учине од вас нијемо презаво ропче? *Андр. И.*

прѐзавица ж покр. *стање онога који је презав.* — А сада више нема помоћи, живи се у презавици и страху. *Ћип.*

прѐзаво прил. *бојажљиво, плашљиво, страшљиво.* — Уђе у собу ... огледа се плахо и презаво. *Кум.* Тешко корача и презаво се на све стране обазире. *Ћип.*

презагрејáвати, -èјāвāм, ијек. презагријáвати *несврш. и уч. према презагрејати.*

прèзàгрејати, -јēм, ијек. презàгријати, сврш. *учинити сувише топлим, прегрејати.*

презагријáвати, -ијāвāм, ек. презагрејáвати.

прèзàгријати, -јēм, ек. презàгрејати.

прѐзадњӣ, -ā, -ē покр. *најзадњи.* — Нико! — је ли то задња твоја ријеч? — Задња и презадња. *Војн.*

прѐзадовбљан, -љна, -љно *у највећој мери, необично задовољан.*

прèзàдӯжен, -а, -о *сувише, у највећој мери задужен.* — Земља под теретом, кућа презадужена. *Јаки. Ђ.* Био је презадужен. Све оде на добош. *Матош.*

презадужѐњак, -ња́ка м *онај који је презадужен.*

прèзàдӯженōст, -ости ж *стање онога који је презадужен.* — Осиромашавање народа Марковић је доказивао презадуженошћу сељака. *Јов. С.*

презадужи́вати (се), -у́жујēм (се) *несврш. и уч. према презадужити (се).*

презаду́жити, -àдӯжӣм сврш. *оптеретити што превеликим дугом.* — Од оца му је лепо имање преостало; али га је он у својој лакомислености брзо презадужио. *Јаки. Ђ.*

~ **се** *превише се задужити.*

прѐзāј м *нагао, грчевит покрет, трзај иза сна.* — Њему [су] ... беснене ноћи презаја и присниваља. *Коз. И.*

презајмљи́вати, -àјмљујēм несврш. *превише узимати на зајам*; исп. презадуживати се. — С муком је састављао крај с крајем; позајмљивао је, презајмљивао, узимао на вересију и на одраду. *Ств. 1948.*

презалога́јити, -òгāјӣм сврш. *узети само који залогај, мало појести*; исп. заложити (*За*). — Лако [се] бȳдē, презалогаје штогод. *Божић.* Колоне возила заустављају се ... да би људи онако с ногу презалогајили. *Пол. 1958.*

~ **се** *презалогајити.* — Да се мало презалогајимо. *Вес.* И не усуђује се нимало јаче презалогајити а камоли најести до сита. *Пав.*

презанѝмив и **презанѝмљив,** -а, -о *необично заним(љ)ив.* — У дворани је шарено, презанимиво друштво. *Том.*

прѐзāње с *гл. им. од прѐзати.*

прѐзāње с *гл. им. од прѐзати (се).*

прѐзао, -зла, -зло *сувише зао.* — Живјела једна жена, зла, презла. *Л-К.*

презàкупити, -ӣм сврш. *одвећ, превише заокупити.* — Кочијаш Андрија је презаокупљен коњима. *Сим.*

прèзàпослен, -а, -о *одвећ, превише запослен.* — И наредниково лице попримі израз презапослена човјека. *Јонке.*

прèзàпосленōст, -ости ж *стање онога који је презапослен.*

презапòслити, -зàпослӣм сврш. *превише запослити.* — Противничке фигуре презапослити, а властитим дати пуно запослење, то је девиза игре у коначници. *Шах 2.*

прèзàситити, -ӣм сврш. *учинити кога, што засићеним.* — Ваздух је презасићен мирисом ... колоњске воде. *Рист.* фиг. Словенски културни живот његова времена био је презасићен њемачким духом. *Барац.*

прèзàсићен, -а, -о *одвећ, сувише засићен.* Изр. ~ ваздух *ваздух у којем је превише водене паре*; ~ отопина *отопина у којој има више соли него што она може отопити.*

прèзàсићенōст, -ости ж *својство или стање онога који је презасићен, онога што је презасићено.* — Све то досадило му до огавне презасићености. *Крл.*

презáслужан, -жна, -жно *у највећој мери заслужан.* — Наша презаслужна Матица ... може бити увјерена да ће прискрбити родољубну и душевну храну хрватској публици. *В 1885.*

прѐзати[1], прѐжēм несврш. *стављати коња уз руду и намештати му опрему ради вуче кола, уводити волове у јарам, упрезати.* — Илија виче нека коње прежу. *Вел.* Одмах прежи кола и вози ме! *Глиш.*

~ **се** фиг. *састављати се, везати се један уз другога.* — Вал уз вал се преже. *Кош.*

прѐзати[2], прѐзām несврш. *прежати.* — Мачка на крову жмигала и презала врапце. *Сим.*

прѐзати, -āм несврш. **1. а.** *бојати се, плашити се, зазирати.* — Није презао пред таковом лудошћу баш ни најмање. *Коз. И.*

Коњ је презао од изваљеног корења. *Андр. И.* **б.** *трзати се осећајући страх од кога, чега.* — Неколико пута ... у току ноћи стриц је презао иза сна. *Пол. 1959.* **2.** *настојати, тежити.* — Жарком срцу младића бијаше и свијет преузан, презало оно прелетјети преко свијета. *Шен.*

~ **се** *презати (1).* — Све се презам, све ме плаши тмина. *Митр.* Ти кашљеш јако ... па ми се дијете преза у сну. *Новак.*

прѐзаузѐт, -а, -о *одвећ, превише заузет.* — Та парализа стила утолико је тежа уколико је писац презаузет спровођењем неке нарочите идеје. *Грол.*

прѐзаузѐтӧст, -ости ж *стање онога који је презаузет.* — Председник [је] ... поднео оставку услед презаузетости послом. *Б 1957.*

прѐзбитер м грч. црквен. = презвитер *изабрани старешина протестантске црквене општине; свештеник уопште.*

презбѝтерӣј, -ија и **презбѝтерӣјум** м црквен. *уздигнути простор у католичким катедралама за клер, одвојен преградом од верника.*

презбитеријáнац, -нца м = презвитеријанац *следбеник презбитеријанизма.*

презбитеријáнизам, -зма м *протестантска реформисана вероисповест, настала у Енглеској и Шкотској у XVI ст., у којој не постоји власт бискупа, него се признаје само свештеник, презбитер.*

презбѝтерӣјáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на презбитеријанце и презбитеријанизам:* ~ црква.

прѐзбитерскӣ, -ā, -ō *који се односи на презбитере, својствен презбитерима.* — Нечег презбитерског, строго моралног и несавитљивог, остало је у њему [Ђури Даничићу] целог века. *Бел.*

прѐзвати, -зовѐм сврш. заст. покр. *звати кога који је прѐко. Вук Рј.*

прѐзвитер м = презбитер.

презвитеријáнац, -нца м = презбитеријанац.

презвитерӣјáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на презвитеријанце.*

прѐзвӯчан, -чна, -чно *превише звучан.* — Орсат (непомичан ... презвучним, страсним гласом) ... *Војн.*

прѐздан прил. *сваки други дан.* — Кокош носи прездан. *Вук Рј.* Прездан онамо живе, а прездан умиру опет. *М-И.*

прѐзданица ж **1.** *грозница која тресе болесника сваки други дан.* — Сваки други дан („прездаица“) ... ухвати болесника зима. *Батут.* Видите ли на што сам спао? ... пет месеци грознице прездаице ... Ево сам кост и кожа. *Франг.* **2.** *кокош која носи сваки други дан. Рј. А.*

прѐздāнка ж покр. *в. прездаица (2). Вук Рј.*

прѐздравити, -ӣм сврш. *преболети (болест), опоравити се, оздравити.* — Та не бојте се! Шта сам ја горих болесника видô — па прездраве! *Вес.* Чим мало прездравим, јавићу се опет добровољно за фронту. *Десн.*

прѐздрављати, -ām *несврш. и уч. према прездравити.*

прѐздрāвнӣк м *онај који је прездравио, реконвалесцент. Бен. Рј.*

презѐвати, прѐзēвām, ијек. презијѐвати, сврш. *провести цело време у зевању.*

презѐмљуша ж *в. приземница.* — Има их [сеоских кућа] преземљуша и двоспратница. *Дед. Ј.*

прѐзент[1] и **прѐзент**[1] м лат. грам. *садашње време (казује да се радња глагола врши у време говора о њој).*

прѐзент[2] и **прѐзент**[2] м нем. *дар.* — Изнела велику лопту што је на презент добила. *Срем.* Тај презент ... вама намијењих. *Матош.*

презентáција ж лат. **1.** *представљање, изведба.* — Нема ништа опасније него читати ... текстове бећарца ... без познавања његове целокупне мелодијске презентације. *Леск. М.* **2.** банк. *подношење менице на прихват, исплату.*

презентѝрање с *гл. им. од презентирати.*

презентѝрати, -ѐнтӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** *поклонити, поклањати, даривати; да(ва)ти, преда(ва)ти.* — Није то теби поп-Спира забадава презентирао. *Срем.* Видио [је] како читава маса људи презентира домовини рачун и тражи награду за извршену дужност. *Бег.* **2.** *представити, представљати, приказ(ив)ати.* — Скуп [М. Држића] је презентиран у драматуршкој обради Марка Фотеза. *Пол. 1959.* **3.** *изнети, поднети предлог, предложити, препоручити.*

~ **се** *показати се, представити се.* — Након вечере дао сам се презентирати старом Арнолдсену. *Адум.*

прѐзентскӣ и **прѐзентскӣ,** -ā, -ō *који се односи на презент:* ~ основа.

презѐпстн и **прѐзēпстн,** -зēбēм сврш. **а.** *оболети од назеба, прехладити се.* — Видје ли што се деси? Доктор је презебао. *Мат.* **б.** *смрзнути се (о воћу). Вук Рј.*

прѐзес м заст. *предстојник, председник (какве установе).* — Све су то били фини људи који су се дружили опет с финим људима, као с г. презесом, апотекаром. *Срем.*

презѝбати се, прѐзибām се сврш. покр. *зибајући се, њихајући се прећи преко чега.*

— Ма ни блатне Урше нема да се преко улице презиба. *Дражс.*

презѝвање с *гл. им. од презивати (се).*

презѝвати, прèзīвām и прèзīвљём *несврш. и уч. према презвати.*

~ се 1. *уз. повр. према презвати.* **2.** *имати (одређено) презиме.* — Како си оно рекао да се презива тај гост? *Пав.* Природно је да се презивају по прадеди. *Вос. Д.*

прѐзīвка ж *в. прозивка. Р-К Реч.*

прѐзид и **прѐзīд** м (ек. и ијек.) **1.** *зид који дели на поједине делове какав посед, стан и сл., преградни зид, преграда.* — Президи винограда на узводе, свако стабло голо ... све се то одсијевало у модрој дубини заљева. *Кум.* **2.** *коњска стаја одељена од конобе.* — Изведоше из презида вранца. *НПХ.*

прѐзида ж *в. презид (1).*

презѝдати, прèзīдām и прèзīђём сврш. **1.** *оделити, преградити зидом. И-Б Рј.* **2.** *прерадити, порушити па поново саградити.* — Нови гвардијан президао [је] мусафирхану и одијелио је још боље од манастира. *Андр. И.*

презѝдент м лат. *председник.*

презѝдентица ж **1.** *жена президент.* **2.** *президентова жена.*

прèзīдīј, -ија м лат. = президијум **1.** *председништво.* **2.** *изборни орган у низу социјалистичких земаља који руководи државном власти; особе које чине такав орган.* — На челу Врховног совјета налази се президиј, који бирају оба дома на заједничкој седници. *ЕГ 3.*

президѝјāл, -ála м *президиј (1).* — Удата [је] за ... високог чиновника на будимском президијалу. *Крл.*

прèзидијāлан, -лна, -лно *који припада президијалу:* ~ пристав, ~ зграда.

президијáлац, -лца м *члан президијала.* — Барун Петар ... стари блудник, пијандура и развратник ... под своје старе дане морао [је] у президијалце. *Крл.*

прèзидијāлно прил. *у име президијала.* — Министарство нас президијално пита, а ми не знамо ништа. *Срем.*

прèзīдијум м = президиј. — При Президијуму АСНОМ-а ствара се потребан број одјељења. *Ч-М.*

президи́рати, -ѝдирām несврш. *вршити службу президента.* — С коликим шармом он президира на челу стола! *Фелд.*

презиђи́вање с *гл. им. од презиђивати.*

презиђи́вати, -ѝђујём *несврш. и уч. према президати.*

презијèвати, прèзијевām, ек. презéвати.

прèзима ж покр. *смештај и боравак преко зиме.* — Стефан је сишао из планине и по селима покупио овце на презиму. *Лал.*

презимáри м мн. (јд. презѝмāр, -ára) *животиње које проведу зиму у спављању (делимично или потпуно).* — Корњаче су у нашим крајевима презимари, док у тропским »презиме« лето. *НИН 1959.*

прèзиме и **прéзиме,** -ена с *наследно породично име.*

прèзимењāк и **прéзимењāк** м *онај који носи исто презиме с ким, а нису у сродству.* — Тај мој презимењак ... пригрљава неки сепаратизам. *БК 1906.* Добро, добро, кад ти није ништа, а ти отпрати презимењака. *Сим.*

презимењàкиња ж *жена презимењак.*

прèзимењача ж *презимењакиња. Прав.*

презѝмити, прèзѝмīм сврш. **1. а.** *проживети, провести зиму.* — Презимио сам код милосрдних људи. *Бен.* **б.** *остати, задржати се преко зиме.* — Крајем августа почињу мразеви ... брод ... мора остати на месту да презими. *Петр. М.* **2.** *преспавати зиму, не излазити из места боравка за време зиме (о животињама).*

презимљáвање с *гл. им. од презимљавати.*

презимљáвати, -ѝмљāвām и **презимљѝвати,** -ѝмљујём *несврш. и уч. према презимити.*

презимòвати, -ѝмујём сврш. *в. презимити.* — Здунић презимовао у затвору, а на пролеће га пустише. *Тур.*

прéзир и **прèзѝр** (ек. и ијек.; ијек. и пријèзир) м *осећање и показивање крајњег омаловажавања према коме.* — На усницама покаже јој се сјенка презира. *Ков. А.* Увијек би у мени овај разговор изазивао гађење и презир. *Чол.* У њезиним пламеним погледима ... било је ... пријезира. *Новак.*

прéзиран и **прèзѝран,** -рна, -рно (ек. и ијек.; ијек. и пријèзиран) *који је пун презира, који изражава презир, презрив.* — Погледав презирним посмијехом хваставца, пође у дворану. *Том.* Данас ћуте на грубе и презирне испаде својих синова. *Петр. В.*

прèзирање с *гл. им. од презирати (се).*

презѝратељ м *презирач.* — Он, стари презиратељ свега свијета, сада смишља ... како ће освојити срце мале Дорице. *Ђал.*

прèзирати, -рēм *несврш. и уч. према презрети.*

~ се уз. повр. *осећати презир један према другоме.* — Ми се мрзимо, ми се презиремо. *Рад. А.*

презѝра̄ч, -ача̀ м *човек који кога или што презире.* — Пресирачу стријела превишњега оца, к теби се утјечем! *Марет.*

презѝрљив, -а, -о *који често изражава презир.*

пре́зирно и **прѐзѝрно** (ек. и ијек.; ијек. и прије́зирно) прил. *осећајући презир, с презиром.* — Она баци пиштољ преда њ; баци га тако презирно, кô да псу баца помам. *Вес.* Презирно [се] насмије. *Кол.* Погледа прије́зирно кћер. *Новак.*

пре́зирно̄ст и **прѐзѝрно̄ст,** -ости (ек. и ијек.; ијек. и прије́зирно̄ст) ж *презир, презирање.* — На инжењеровом лицу око уста показа се израз гадљиве презирности. *Шуб.*

презја́вало с и м *беспосличар, дангуба, нерадник. Деан. Рј.*

пре́зл м и **пре́зла** ж нем. варв. *мрвица од осушеног и самлевеног финог хлеба.* — Ако се то други пут догоди, направит ћу од тебе презл. *Бег.*

прѐзлā̄ћен, -а, -о *жут као злато, златолик.* — У магазинима су гледали у дине [хрпе] жутог презлаћеног жита. *Божић.*

презна́јати се, прѐзнājām се несврш. *в. презнојавати се.* — Презнаја се у спарној соби. *Андр. И.*

прѐзнатан, -тна, -тно *у највећој мери, врло знатан.* — Боже те уклони од презнатна попа! *Љуб.* Она стоји на прекрету двају презнатних раздобља. *С 1911.*

презнојáвати се, -ојāвām се *несврш. и уч. према презнојити се.*

презнòјити се, прѐзнојīм се сврш. *јако сеознојити.* — Е баш сте брзо дошли ... А презнојили сте се ... честито. *Минд.* Дат ћу ти пљуску ... Одмах ћеш се презнојити. *Франг.*

прѐзнути, -нēм сврш. *тргнути се уплашено од изненађења, страха.* — Презнуо је, но одмах се савладао наслућујући шалу. *Десн.*

прѐзоко прил. покр. *попреко.* — Погледа га презоко, некако презриво, са омаловажавањем. *Дом.*

прѐзорен, -а, -о покр. *в. презрео. Вук Рј.*

презòрити[1], -зòрī сврш. *сувише сазрети, презрети (о воћу, житу).* — Мислио је да му је пшеницом засијана њивица ... презорила. *Гор.*

презòрити[2], -зòрī сврш. *синути (о зори).* — Зора презорила, јутро освануло. *Рј. А.* Лепа је зора, ал' презорит' мора, кажи јунака ког' не чека рака. *Змај.*

пре́зорњк м индив. *презирач, презиратељ.* — Не да [хлеб] молитељу и поштењаку ... а ... дарује обилато своме хулитељу и презорнику, каматнику. *Кост. Л.*

презре́вати, прѐзрēвām, ијек. презријèвати *несврш. и уч. према презрети.*

прѐзрелō̄ст, -ости ж *стање онога који је презрео и онога што је презрело.* — фиг. [Ђурђевић] је писао већ у доба презрелости барока. *Комб.* Јустинијанова кодификација је дошла тек на завршетку развоја тог права, у његовој пуној зрелости, па и у презрелости. *Арх. 1954.*

прѐзрен, -а, -о **1.** *трп. прид. од презрети*[1]. **2.** *који заслужује презир.* — Он ти је најпрезреније створење у Морачи. *Лал.* Ови старци нису били налик на те презрене ... креатуре. *Шов.*

презре́ње с *презир.* — Сва пошта одаје се јунаку, а све презрење кукавици. *Глиг.*

прѐзрео, -ела, -ело (ек. и ијек.; ретко ијек. прѐзрио) **1.** *превише зрео.* — Два се сочна, чврста пољупца зачула, као да су двије презреле крушке пале на под. *Новак.* **2. а.** фиг. *који је прешао године живота уобичајене за какво стање, занимање и сл., престар (о људима).* — Избијала [је] из ње опорина и душевни немир презреле девојке која није никада преврела. *Петр. В.* **б.** *који је прерано постао зрео, који показује својства зрелости пре уобичајеног времена.* — Жене из комшилука стале ... па се крсте. — Ово је дете презрело! ... Ово није од овога света. *Вес.*

прѐзрети[1], прѐзрēм сврш. *поступити према коме с презиром, с омаловажавањем, не поклонити коме, чему никакву пажњу, немати обзира према коме.* — А колико има људи који за вољу каквој »Венки« презру матер која их је родила. *Мишк.* Полете разјарена на Циганку, као јунак кад у очајању, презревши живот, јурне у густе редове непријатељске. *Срем.*

прѐзрети[2], -рēм сврш. *превише, сувише сазрети.* — Летње јабуке и крушке ваља брати одмах чим се укаже жућкаста боја, јер после тога доба воће брзо презри, буде брашњаво или мекано. *Тод.* фиг. Тај процес ... је већ био за њу [народну поезију] презрио, био је прешао оквире ... њене тематике. *Бил.*

прѐзрив, -а, -о *који изражава презир, презиран.* — Направио [је] једну презриву гримасу. *Мил. В.* Презриве су твоје очи. *Л-К.*

прѐзривō прил. *с презиром, с омаловажавањем.* — Изражава се презриво, поспрдно. *Цар Е.* Рота је још ... дрскије корачао, још презривије гледао људе око себе. *Андр. И.*

прѐзривōст, -ости ж *својство онога који је презрив.*

презријѐвати, прѐзријевāм, ек. презрéвати.

прѐзрителан, -лна, -лно рус. заст. *в. презрив.* — Изражај цртâ на њеном лицу био је хладан и као презрителан. *Ат.*

прѐзрително прил. *в. презриво.* — Милан нахерио шешир ... неколико листова Алгебре турио презрително у шпаг. *Петр. В.*

прѐзути, прѐзујēм сврш. покр. *преобути.* — Савиј своје папке ти, дјетићу, јер лако можеш презути опанке. Турско је ово село. *Сиј.*

~ **се** *преобути се. Рј. А.*

преигрáвање с *гл. им. од преигравати.*

преигрáвати, -ѝгравāм *несврш. и уч. према преиграти.*

прейгрáти, прѐиграм сврш. **1.** *прећи што поигравајући.* — Све је поље преиграо зечки, а лугове прекасао вучки. *НП Вук.* **2.** *провести време у игри.* — Пеливани Саву прелетјеше ... у недјељу вас дан преиграше. *НП Вук.*

прѐизвр̄стан, -сна, -сно *изврстан у највећој мери.* — Ми смо досада били у многим стварима преизврсни, али никада не бијасмо добри господари. *О-А.*

преизвýћи и **прейзвýћи,** -ýчēм сврш. *превише, сувише извући што.* — Удари ме тежак ваздух, преплављен димом и чађу преизвучена фитиља. *Петр. В.*

прейздати, -āм сврш. *поново издати, поново објавити у штампи.* — Када је требало да изда [Вук] које своје ново дело или да преизда старо, сви су се други обзири пред тим губили код њега. *Бел.*

прейзмучити се, -ѝм се сврш. *превише се измучити.* — Није могао да плане. Ни на себе. Преизмучен је био. *Дав.*

прѐизобйлан, -лна, -лно *изобилан у највећој мери. Рј. А.*

прѐизобйлно прил. *изобилно у највећој мери.* — Дан и ноћ молимо се богу преизобилно. *Вук.*

прейзрāђен, -а, -о *превише израђен.* — Изгледало му је [Љ. Недићу] ... да је књижевни језик француски толико преизрађен да је изгубио крепост и свежину. *Јов. С.*

прейзути, прѐизујēм сврш. *изути своју обућу и обути другу.* — Кад јој то пође за руком, одриче се она [заједница] тог члана још прије него што је јаднику успјело опанке преизути у ципеле. *Донч.*

прѐименовати, -нујēм сврш. *дати друго име.* — Осим тога четири улице ће бити преименоване. *Вј. 1960.*

преимýћнōст, -ости ж *предност.* — »С Балканском царицом« данас наш народ може с поносом рећи да је стекао своју драму ... а то је заиста велика њезина преимућност. *В 1885.*

преимýћствен, -а, -о *који има преимућство, премоћ, предност над ким, над чим, првенствен.*

преимýћствено прил. *првенствено.* — Песма »Рибарчета сан« са својим јутарњим расположењем, својом свежином и веселошћу, такође [је] преимућствено лирски обојена. *Поп. Б.*

преимýћство с **1.** *својство које издваја, истиче кога или што између других, предност.* — Остала је и нада, безумна нада, то велико преимућство потлачених. *Андр. И.* Оно [радничко управљање] нам је дало преимућство пред осталим радницима у свијету. *Вј. 1960.* **2.** *искључиво, изузетно право, повластица, привилегија.* — Оно тобожње његово преимућство над њом ... показало јој се сада тако јадно, тако кукавно. *Коз. Ј.* Посједници, богаташи, охоли на богатства и преимућства нису излазили из куће као други свет с малом паром у новчанику. *Сек.*

прѐинака ж *измена, промена.* — Бојеви с Турцима ... ипак су собом донијели знатну порезну преинаку. *Шиш.*

преинача́вање с *гл. им. од преиначавати (се).*

преинача́вати (се), -àчāвāм (се) = преиначивати (се) *несврш. и уч. према преиначити (се).*

преинача́валац, -аоца м *онај који преиначује. Р-К Реч.*

преинача́вање с *гл. им. од преиначивати (се).*

преинача́вати (се), -àчујēм (се) несврш. = преиначавати (се).

преина́чити, -ѝнāчīм сврш. *дати други облик чему, изменити, променити што.* — Ако није који злобни чаробњак преиначио и превратио све то. *Вел.* Народни дух је имао да све то ... преиначи. *Цвиј.*

~ **се** *повр.* — Све се око мене преиначило. *Наз.*

прѐинтензѝвно прил. *сувише интензивно.* — Осећао је преинтензивно ону ефемерну наду коју је нудила свака нова жена. *Дав.*

преиска́вати, -ѝскāвāм несврш. *искати, тражити свуда, на све стране, прегледати.* — Одвјетник сједаше пред писаћим столом ... и поче преискавати своја писма. *В 1885.*

прейскōнскӣ, -ā, -ō *који постоји одвајкада, од памтивека.* — Имао је иста уста, исти болан израз, као да на њима стоји

... нека трагична загонетка, преисконска, вечна. *Јанк.*

прѐискрен, -а, -о *сувише искрен.* — Могао [је] бити ... и занесен и преискрен. *Нех.*

преиспи́тати, -йспи̏тӑм сврш. *поново испитати, проверити.* — Повјерила [ми је] часну мисију да ... преиспитам и провјерим географске и етнографске податке. *Вел.* Треба детаљно преиспитати све гране делатности и форме живота и рада у комунама. *Пол. 1958.*

преиспити́ва̄ње с *гл. им. од преиспитати.*

преиспити́вати, -йтујём *несврш. и уч. према преиспитати.*

прѐйсподиј, -ā, -ō и **прѐйсподњӣ,** -ā, -ē цсл. *најгори, паклени.* — Имам ... да додам ... да вас сматрам нитковом ... и горим од свега најгорега ... изузев ове ... преисподне пропалице. *Мил. В.* Гледај само обешењака једног како се прави светац! Па још зева, лопов преисподњи! *Срем.*

прѐйспо̀љнӣ, -ā, -ō *в. преисподни.* — Угледах другара ми стара ... лолу преиспољног, а нимало злог. *Богдан.* Цела варошица, изузевши њега, газда-Пере ... био је преиспољни лопов. *Ћос. Б.*

прѐйспунити, -йм сврш. *сувише испунити.* — Твоје сјајне одлике преиспунише [ми] душу прерано. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *повр.* — Ибикина очекивања [се] опет испунише и преиспунише. *ЛМС 1951.*

прѐистòрња и **прѐйстòрија** ж = прехисторија *доба, период у развитку људског рода од појаве човека на земљи до појаве првих писаних споменика; наука која се бави изучавањем тога периода.*

прѐистòрӣјскӣ и **прѐнстòрӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на преисторију.*

прѐисторича̄р и **прѐистòрича̄р** м = прехисторичар *онај који се бави изучавањем, проучавањем преисторије.* — Са тим су нас добом упознали преисторичари. *Мил.*

прѐисцр̀пити, -йсцр̀пӣм сврш. *превише исцрпити.*

прѐисцрпљи́вати, -цр̀пљујём *несврш. и уч. према преисцрпити.* — Поређења ... исцрпљујући их чак и преисцрпљујући оно што ће се поредити ... су увек помало фалсификати. *Михиз.*

прѐјáвити, прѐјāвӣм сврш. *прегнати, догнати, превести, претерати овце.* — Утече робље у планину и чобани овце прејавише. *НП Вук.*

прѐјављи́вати, -јāвљујём *несврш. и уч. према прејавити.*

прѐјад м *превелики јад.* — Ја се уздам ... да ће мој јад, прејад наћи у вашим ... срцима уточиште благо. *Вел.*

прѐјадан, -дна, -дно *превише јадан.* — Свима замчице бјеху на врату да прејадне умру. *М-И.*

прѐјàдиковати, -кујём сврш. *провести неко време јадикујући.* — Мали је Ђоко вас дуги дан прејадиковао набрајајући Јабланове међане. *Коч.*

прѐјазѝвати, -јàзујём *несврш. и уч. према прѐјазити.*

прѐјáзити, прѐјāзӣм сврш. *направити јаз да се кроз њега вода спроведе, зајазити, загатити; преградити реку.* — Први Турци Дунај прејазили. *НПХ.*

прѐјāк, -а, -о *одвећ, сувише јак, снажан.* — Урес ... се зачас засја на сунцу прејаким блијеском. *Нех.* Све остало је прејако у тези, недовољно чврсто за ослонац у темељу. *Михиз.*

прѐјāко прил. *одвећ, сувише јако, снажно.* — Велиш да сам се скучио и прејако се стисну у границама своје чедности. *Вел.* Не бих да, прејако подвлачећи ову црту, претерам у суду. *ЛМС 1951.*

прѐјасан, -сна, -сно **1.** *одвећ, сувише јасан, светао, сјајан.* — Одисеј према прејасном сунцу окрето̀ се једнако главом. *М-И.* **2.** (одр.) ист. *атрибут титуле у писменом и усменом обраћању члановима владарских породица.*

прѐјаснòст, -ости ж **1.** *својство или стање онога што је прејасно.* **2.** (Прејасност) ист. *титула у писменом и усменом обраћању члановима владарских породица (увек у вези са заменицама*: Ваша, Њихова, Његова).

прѐјахати, -јашѐм сврш. **1.** *прећи јашући.* — [Кавалкада] је ... прејахала сцену у галопу. *Крл.* Николина чета била је разбијена ... а он и Јовица ... једва су прејахали преко некаквих баштенских плотова. *Ћоп.* **2.** *уморити, заморити дуготрајним, претераним јахањем. Бак. Реч.* **3.** *провести неко време јашући. Вук Рј.*

прејахи́вати, -јàхујём *несврш. и уч. према прејахати.*

прѐјашити *в. прејахати.*

прѐјевтин, -а, -о = прејефтин *одвећ, сувише јевтин.* — У Црну су Гору мимо игдје прејевтини старци дозлабога. *Њег.*

прејéдање с *гл. им. од преједати (се).*

прејéдати (се), прѐјēдām (се) *несврш. и уч. према прејести (се).*

прѐједенòст, -ости ж *стање онога који се преједе.* — Ухвати се [нерадник] ... туђе муке и ту сиса и дебља док се од прејености сам не свали. *Сек.*

прѐједностáван, -вна, -вно *одвеђ, сувише једноставан.* — Била би за њега прејеноставна процедура. *Бат.*

прејѐдрити и **прѐједрити,** прѐједрӣм сврш. **1.** *једрећи прећи, препловити (море, воду).* **2.** *престићи кога у једрењу. Р-К Реч.* **3.** непрел. *одједрити:* ~ у Америку. *Р-К Реч.*

прејѐздити, -ӣм сврш. *прећи јездећи, јашући, прејахати.* — Коњем не прејезди, мишљу не прелети. *Кнеж. Л.* За сунца још прејездио огромне букове горе. *Рад. Д.*

прејéњати, прѐјēњāм сврш. покр. *попустити, престати. Вук Рј.*

прѐјести, -једēм сврш. *најести кога преко мере.* — Мален свијет за адова жвала, ни најест' га, камоли прејести. *Њег.*

~ **се** *најести се преко мере.* — Нема тко радити, погинула нам кравица, прејела се на паши. *Мишк.* Ономад сам се прејео резаница, па ме мучи стомак. *Дом.*

прѐјефтин, -а, -о = прејевтин. — Онда му се учини ... цијена прејефтина. *Вел.*

прѐјецати, -āм сврш. *провести неко време у јецању. Р-К Реч.*

прејéчати, -чӣм сврш. *провести неко време јечећи.* — Некакав болесник прејеча цијелу ноћ. *Ђон.*

прѐјешнōст, -ости ж *својство или особина онога који се преједа. Бен. Рј.*

прејудициpратн, -йцӣрāм сврш. и несврш. *унапред одредити, одређивати, закључити, закључивати о чему; штетно деловати, утицати (изричући унапред суд о чему). Деан. Рј.*

прејýрити, прѐјӯрӣм сврш. **1.** *јурећи прећи неки простор, пројурити, брзо проћи поред кога, чега.* — Крај тебе [Београда] су до две воде хладне ... већ се ето око тебе журе да што пре те јаднога прејуре. *Радич.* **2.** *јурећи прећи преко, на другу страну, пребећи.* — Један од њих [бегова] био прејурио преко Дрине у Лозницу. *Рј. А.* **3.** *претераним јурењем, гоњењем уморити. Р-К Реч.*

прѐк, -éка, -éко, ијек. прӣјек (комп. прѐчӣ) **1. а.** *који се налази, који је смештен попреко чега;* супр. уздужан. — Остави рад и дућан ... па полете другим пречим улицама. *Срем.* **б.** *који иде равно, правце, без завијутака, најкраћи.* — Он је рекао да иде наоколо, а ово је пријеки пут. *Брл.* Потече пријеким путем и престиже синове. *Рад. Д.* **в.** фиг. *непосредан, нагао, који није постепен.* — У случају преке опасности за јавну сигурност указни закони могли су се ... издавати. *Јов. С.* **г.** *који се не може одгађати, који треба одмах извршити, хитан.* — Имам ја пречега посла. *Коз. Ј.* Дађу ти од тражене своте колико имам за онај пречи дуг, а за ... књиге ме причекај. *Сек.* **д.** *важан, који је од веће вредности.* — Комшија је некад пречи од брата. *Чол.* Здравље је ипак прече од забаве. *Леск. Ј.* **2.** фиг. **а.** *који се брзо разљути, ражести, нагао, жесток, пргав.* — Отац строг ... и пријек. *Сим.* Нису [га] волели јер је био горд, прек и неприступачан. *Андр. И.* **б.** *груб, суров, немилостив.* — Растасмо се судбе вољом пријеком. *Хар.* Рачки је одбацивао преке мере. *Јов. С.* **в.** *који изражава љутњу, срдитост, строгост, немилосрдност.* — Мени је име Миленија, а вама? — Мргуд. — А тако добра душа па под таквим преким именом! *Шапч.* Оваква видјех мрка слова пријека врх једних врата. *Комб.* **г.** (у именичкој служби) ж *оштра, срдита реч, псовка.* — Закле [се] ... да јој никад за живота пријеке неће рећи. *Буд.* Никад му неће рећи ни ружне ни преке. *Ад.*

прекабýлити, -кàбӯлӣм сврш. тур. *прихватити што, пристати на што, помирити се с чим.* — Па ви ћете ме убити, то сам прекабулио, али ме не кољите. *Чол.*

прѐкада ж *кађење, прекађивање гроба.* — Он је сваких задушница ... палио свеће и држао даће и прекаде. *Коч.*

прека́дити, прѐкāдӣм сврш. **1.** *извршити прекаду гроба.* — Опоја му гроба и мрамора и Краљићу прекадише дивно. *НП Вук.* **2.** *окадити са свих страна.* — Кухала се цијела шунка коју су јучер прекадили. *Бен.*

прѐкāдња ж *в. прекада. Вук Рј.*

прекађи́вати, -кàђујēм *несврш. и уч. према прекадити.*

прѐкаја ж покр. *воденица у које даске на колу стоје попреко те вода у њих удара и коло окреће;* исп. лопатара, кашичара. *Вук Рј.*

прѐкајатн, -јēм сврш. *оплакати, ожалити, окајати.* — И да жалим, прежалити нећу, да се кајем, прекајати нећу. *Јак.*

прекалàјисати, -ишēм сврш. *превући, покрити калајем. Р-К Реч.*

прека́литн, прѐкāлӣм сврш. **1.** *дати већу чврстоћу, трајност и ковност гвожђу помоћу загревања на високој температури а затим наглим хлађењем.* — Срчевина је љута кâ прекаљен челик — вртео главом старац. *Рад. Д.* **2.** фиг. *учинити издржљивим и способним у подношењу напора и тешкоћа.* — Човек [је] проводио још крвав ратнички живот и прекалио душу у њему, не осећајући шта је човечно. *Глиш.* У току рата народи Југославије ... су основали, одгајили и прекалили своју народну армију. *НК 1946.*

~ **се** *постати чврст, издржљив, очврснути.* — Истрљаше руке снијегом да се прекале за хладноћу. *Лал.* фиг. Младић у коме се прекалила сва западна култура ... *Бег.*

прèкāљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од прекалити (се).* **2.** *озлоглашен, непоправљив, по злу познат:* ~ лопов, ~ варалица.

прèкāљенōст, -ости ж *особина онога који је прекаљен.* — Његош кроз уста игумана Стефана исповеда велике религиозне догме о врлини страдања и прекаљености душе испаштањем. *Прод.*

прекаљи́вати (се), -кāљујēм (се) *несврш. и уч. према прекалити (се).*

прекàмбрӣј, -ија и **прекàмбријум** м геол. *најстарије доба у стварању Земље које карактерише живо вулканско деловање и борање Земљине коре.*

прекамýкати, -кàмӯчēм сврш. покр. *јако промукнути.* — Већ беше промукла и прекамукала од тешке запевке [за мужем]. *Глиш.*

прекантáрити, -кàнтāрӣм сврш. *претерати.* — Знаде ... и дједа Мишу у рог затјерати, особито ако је дјед мало вином прекантарио. *Кор.*

~ **се** *претоварити се јелом или пићем, прејести се. Р-К Реч.*

прекàнтати, -āм сврш. **1.** *препевати, провести неко време у певању.* — Прекантати службу и молитву ... и после проводити све време у нераду. *СКГ 1937.* **2.** фиг. *преживети, пребринути нешто тешко, мучно.*

прекàнути, прèканēм сврш. *в. прекапнути.* — Опет једна у вјечност прекану свијету капља текућег времена. *Прер.*

прекáпање с *гл. им. од прекапати.*

прекáпати, прèкāпām *несврш. и уч. према прекопати, прекопавати.*

прекáпити, прèкāпӣм сврш. *престати цурити.* — Он је умио да ... туђе краве одмами травама тако да у њима прекапи млијеко. *Сиј.*

прèкапница ж *дестилисана вода. Р-К Реч.*

прекàпнути, прèкапнēм сврш. *капнути преко, одозго.*

прèкāран, -рна, -рно лат. *јадан, лоши, слаб:* ~ ситуација. — Тоалета господина Кисића бијаше у прекарном стању. *Кол.*

прекáрати, прèкāрām *несврш. и уч. према прекорити, прекоравати.*

прекардáшити, -кàрдāшӣм сврш. *сувише далеко отићи у чему, забраздити, претерати.* — Није све за шалу. А ми и прекардашимо. А шта ћеш, луда чељад. *Мар.* Стварно сам прекардашио, требало би ме тући за то. *Лал.*

прèкасан, -сна, -сно *одвећ, сувише касан. Р-К Реч.*

прèкасати, -ашēм сврш. *прећи касајући.* — Све је поље преиграо зечки, а лугове прекасао вучки. *НП Вук.*

прèкасно прил. *одвећ, сувише касно.* — Још није прекасно. *М-О.*

прекатегоризáција ж *измена категоризације.* — Има тежњи и за прекатегоризацију радних места. *Пол. 1959.*

преквалификáција ж *оспособљавање за нову струку или професију.*

прèквалификовати, -кујēм и **преквалифицúрати,** -ӣцӣрām сврш. и несврш. *да(ва)ти нову квалификацију.*

~ **се** *оспособити се, оспособљавати се за нови, друкчији посао.*

прèкесак, -ска м покр. *кеса која виси о појасу.* — Пипа око паса не би ли нашао прекесак да узме труд и кремен да ватру укреше. *Вес.*

прекúвање с *гл. им. од прекивати.*

прекúвати, прèкӣвām *несврш. и уч. према прековати.* — Начучао сам се ... по ковачницама гледајући како прекивају жељезо. *Пав.*

прéкид и **прèкӣд** (ек. и ијек.; ијек. и пријèкид) м **1.** *привремени, краћи престанак трајања чега:* без прекида, на прекиде, с прекидима. — Сирена огласи прекид посла. *КН 1955.* **2.** *престанак чега, прекидање, раскидање, раскид:* ~ веза, ~ односа. — То је за њега било нешто, јер је значило прекид са својим пријашњим животом и пријелаз у други. *Мишк.* **3.** *место где је нешто прекинуто.* — Сигурно је прекинута жица ... Морам да тражим прекид. *Јак.*

прéкидан и **прèкӣдан,** -дна, -дно (ек. и ијек.; ијек. и пријèкидан) *који се може прекидати:* ~ функција. *Алг. 1.*

Изр. **прекидни знаци** *црта и неколико тачкица у тексту као интерпункција. Терм. 1.*

прèкӣдано прил. *испрекидано, наизменце.* — Сузе и радости мијењају се ... прекидано. *Војн.*

прекúдање с *гл. им. од прекидати (се).*

прекúдати, прèкӣдām *несврш. према прекинути.*

~ **се** *повр. према прекинути се.*

прèкӣдач, -ача м **1.** *онај који прекида што.* **2.** ел. *справа за укључивање и искључивање електричне струје.* — Претрча собу, окрене нечујни прекидач, и снажно, безбојно свјетло прсну у средину собе. *Лит. 1957.* Руке су се још из кревета пружале ка прекидачу радио-апарата. *НИН 1958.*

прèкидиџē и **прèкӣдимиџē** прил. *с прекидима, уз прекиде, испрекидано.* — Поче прекидице муцати и викати. *Шен.* Дашкови лахора, који су се одјутрос ... прекидимице пробијали планинским оградама, сад су се усталили и разједрили. *Божић.*

прéкиднйк и **прèкидийк** м *в. прекидач. Р-К Реч.*

прекиљати, -ā̀м свршс. *перезати грло.* — Ти да зло мислиш, већ би ме прекиљо̀ оним српом. *Бен.*

прèкинӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од прекинути (се).* **2.** фиг. *испрекидан.* — Одломци разговора ... допирали су до њих у прекинутим реченицама. *Торб.* Наслонила се ... на зид, вичући прекинутим гласом. *Том.*

прèкинути, -нём свршс. **1. а.** *наглим покретом раздвојити на делове, раскинути, пресећи.* — Јуницу притјера ближе и сјекиром вратне јој жиле прекине. *М-И.* Она шљива за коју је топ био везан пукла је од трзаја ... — Ето ти га, враже, прекину шљиву! *Ћоп.* фиг. Једна моћна рука прекине нит његових страдања. *В 1885.* **б.** *секући пробушити, просећи.* — Ако се ... то место на време прекине (просече) те гној пусти ... знојење брже пређе. *Батут.* **2.** фиг. **а.** *нагло зауставити ток неке радње, поступка, догађаја, стања*: ~ пољбу. — Око десет сати морао сам да прекинем посао и да дођем на̀ седницу. *Дед. В.* Почела је непријатељска офензива, и то је прекинуло истрагу. *Хорв.* **б.** *раскинути везе, познанство, престати дружити се с ким.* — Дописивање [му] ... тако омрзну да је прекинуо све трговачке везе. *Крл.* Каћа му исприча да је прекинула са геометром Мирком. *Бар.* **в.** *нарушити (мир, тишину, ћутање).* — Настаде тишина коју прекину Петар. *Шег.* Мој стриц прекиде ћутање. *Шапч.* Ноћас бијели су чемпреси мук прекинули. *Наз.* **3.** *мешајући се, упадајући у чији говор не дати, не допустити коме да заврши, да изрекне до краја оно о чему је почео говорити.* — Стева ... не доврши реченицу јер га отац прекиде вичући ... *Дом.* Нећемо тако, за мене се не треба нитко трапити — прекине јој мати ријеч. *Пав.* **4.** *учинити чему крај, престати што радити.* — Прекиде [фра-Брне] своје јутарње шетње ... и сједење у хладовини пред капијом. *Мат.* Нитко [није] показивао склоност да већ сад прекине овај састанак. *Адум.* **5.** *нагло порушити, упропастити, уништити здравље, претрпети срчани удар.* — Тешка болест га прекинула. Ослабио. Мучи се. *Маж. Ф.* Одмах га прекинуло. Стропоштао се у авлији. *Радул.*

Изр. језик прекинула! *каже се као псовка или клетва ономе који почне говорити нешто неприлично.* — Муч', Златијо, језик прекинула! *НП Вук*; ~ динар, ~ пару нар. *престати с крвном осветом, помирити се.* — Тек смиримо, динар прекинимо и крвнице пушке објесимо. *Њег.* Написаћу тврђу, истријебити губу, прекинути пару, па да живимо братски. *Љуб.*; ~ штап над ким *изрећи о коме коначну пресуду.* — Суд прекиде над Пејом штап, и он буде објешен. *В 1885.*; ~ nâc *развести се од жене, растурити брак.* — Зоран се ожени невјестом разроком ... пак пете године прекиде с њом nâc. *Љуб.*; ~ сан *мало проспавати да пређе сан.* — Баци се на пруће пред вратима ... да тек прекине сан и отпочине. *Ћип.*

~ **се 1.** *раздвојити се од наглог покрета, од пренатегнутости, раскинути се на једном или више места.* — И већ сам хтео довршити песму, а најтања жица на гитари прсну. Прекинула се. *Јаки. Ђ.* фиг. Допуштено им је прелазити улице једино на раскршћима, тј. управо ондје ... гдје се нит на којој виси пјешаков живот може најлакше прекинути. *Крањч. Стј.* **2.** *нагло се зауставити, престати говорити, неочекивано, одједном заћутати (о гласу, говору).* — Он се прекиде у говору, седе на диван и зари лице у длanове. *Ћос. Б.* Ослободио сам се прије него што сам мислио ... — и нагло се прекинуо. *Торб.* **3.** фиг. **а.** *намучити се, претргнути се.* — ир. Чудна ми плаћа, ал' су се и прекинули! *Срем.* **б.** *пренеразити се, запрепастити се.* — Кад ... опази мајка да он нема сахата! Прекиде се жена, пита га ... *Лаз. Л.* **4.** *добити килу, окилавити. Бак. Реч.*

Изр. прекиде му (јој) се дах (реч), прекиде се жив(а) *каже се о некоме кад осети, доживи снажно осећање страха.* — Бакоњи се прекиде дах и ноге му почеше клецати. *Мат.* Она, сиротица, чим чује да отац и син мало оштрије ... разговарају, прекине се жива. *Сек.*; прекиде јој се живот *издаде је снага.* — Као да јој се живот прекиде ... и она паде с нога. *Радул.*; прекиде му се пупак *догодило му се неочекивано неко зло.* — Откад ми излијечи оно дијете ... кâ да му се прекиде пупак у нашој кући. *Љуб.*; ~ од смеха *много и бучно се смејати*; исп. пукнути од смеха.

прèкинӯто прил. *испрекидано.* — Виђевао сам вас у Карловцу, ако се не варам — говораше Мавро прекинуто, а глас му једнако дрхтао. *Кум.* Говорила је окретније али увијек кратко, прекинуто. *Војн.*

прéкип м *осећај јаког узбуђења.* — Поздравио је једног предвечерја са мале стрмине, уздрхталим срцем од среће и прекипа, своје мало село. *Пец.*

прекúпети, -пӣ, ијек. прекúпјети, свршс. **1.** *кључајући прелити се, излити се преко ивице посуде.* — Ви'ш, ви'ш како је тај лончић прекипио. *Шен.* Није њива нешто што ће да прекипи или да загори. *Сек.* фиг. Крчме одмах оживјеше, препунише се и прекипјеше. *Лал.* **2.** фиг. **а.** *прећи највиши степен узбуђења, раздражености.* — Давно задржавана жуч била је готова да прекипи. *Цар Е.* Гнев прекипео. Он је смишљао муке којима би мучио те гнусне људе. *Вес.* **б.** (с негацијом, безл.) *не моћи*

савладати какво узбуђење, постати неподношљиво. — У њем је буктило и кипило ... те се морао свом снагом силити да не прекипи. *Бал.* Ни речи више да ми ниси казала да ми не прекипи. *Нуш.*

прекúпјети, -пӣ, ек. прекúпети.

прекúпнути, прèкӣпнӗ свршн. индив. *нагло, одједном излити се, прелити се.* — фиг. Та како би још спала, та како, како би, прекипну божја сила, и гроб се раздроби. *Кост. Л.*

прèкиселнти, -ӣ свршн. **1.** *учинити прекиселим.* **2.** *постати одвећ кисео, прекисео.*

прèкиселӧст, -ости ж *својство или стање онога што је прекисело. Бен. Рј.*

прèкисео, -ела, -ело *одвећ, сувише кисео.*

прèкиснути, -снём свршн. *ускиснути, постати одвећ, преко мере кисео.* — Оштро пита судац, а подвољак му се разлио преко овратника као прекисао крух из нађава. *Куш.* Из трема га запахну мирис прекислог хмеља. *Моск.*

прèкитњаст, -а, -о *превише китњаст.* — Искидан или загушен гонгоризмом прекитњастих стихова, наилази крепки израз класичне простоте. *Грол.*

прèкjуче(р) прил. **1.** *дан пре, уочи јучерашњег дана, пре два дана.* — Прекјуче се поче тужити да га глава боли и поче бљувати само јеђу. *Вес.* Новине [су] од прекјуче. *Бен.* **2.** фиг. *недавно.* — Ви сте први који можете хрватски народ спасити из критичног положаја у којем се налазио до прекјучер. *Наз.*

прèкjучерањ и **прèкjучерашњ,** -ā, -ē *који се односи на прекјуче(р).* — Грк је већ унео све што му је стајало испред дућана: месо и крупице соли ... и прекјучерање земичке. *Срем.*

прèкjучерашњица и **прекjучèрашњица** ж *прекјучерашњи дан. Прав.; Р-К Реч.*

прéклад, ијек. пријèклад, м **1.** *гвоздена направа на ногарима на коју се наслањају дужа дрва на огњишту или камен нарочитог облика.* — Од сеобе остао још и данас у кући пријеклад и вериге. *Буд.* Причао ми је на овоме истоме пријекладу да су то погане басне. *Љуб.* **2.** *клет*[1] *(2).* — Десни дјевер преда нове опанке брату дјевојчину, а овај отиде у пријеклад гдје сестра чека. *Мат.*

прèклāдањ, -дња м *в. преклад (1).* — Мачак чучи на прекладњу. *Вук.*

прекла́дати се, прèклāдām се несврш. покр. *в. препирати се.* — Вазда се инаде, прекладају, али један без другога не може. *Радул.*

прéкладњак, ијек. пријèкладњак, м *в. преклад (1). Вук Рј.*

прèклāне и **прèклāнн** прил. *претпрошле године, пре две године.* — Преклане мишеви, лане суша, ономлане лед. *Ад.* Тако нас је преклани предао Рушић-паша, па се он врати. *Вук.* Син [му] Јурица ... преклани матурирао. *Кол.*

прèкланскӣ, -ā, -ō *в. преклањски.* — Онај прекланski [школски ревизор] ... беше донео пуну ботаничку кутију неких змија. *Срем.*

прèклањāње с *гл. им. од преклањати (се).*

прèклањати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према преклонити (се).*

прèклањскӣ, -ā, -ō *који је био претпрошле године, пре две године.* — Је ли комора заборавила ... преклањску истрагу? *Шен.* Колико је воде протекло Дунавом од преклањског бденија! *Чипл.*

прекла́пало с и м *онај који много преклапа, говори; домишљан.* — Да ми још такво преклапало дође на врата, окренуо бих ја бич и бичалом вас крстио. *Шен.* Ја сам ... умртвио савест и постао шарлатан и прост, иако још увек духовит козер и преклапало. *Петр. В.*

прекла́пāње с *гл. им. од преклапати (се).*

прекла́пати, прèклāпām несврш. **1.** *несврш. и уч. према преклопити.* **2.** фиг. **а.** *претресати.* — Размишљао је тако и преклапао, али никад се докраја није одлучивао да то уради. *Јоп.* **б.** *говорити, причати којешта, о свему и свачему.* — Преклапасмо којешта. *Шен.* Лекару било пријатно што је сву ноћ тако напразно преклапао са људима. *Рад. Д.* **в.** *износити, давати о коме примедбе, напомене, замерке.* — Мушкарци ... кад се састану ... оговарају и преклапају људе којих међу њима нема. *Новак.*

~ **се** *несврш. и уч. према преклопити се.*

прекла́пач, -áча м покр. *гуњ који се склапа и закопчава. Рј. А.*

прекла́пача ж *цепна бритва која се преклапа.* — Избацивали [су] заједно с оружјем и своје криве и примитивне цепне бритве преклапаче. *Лал.*

прекла́пуша ж *сто, столица који се могу преклопити. Р-К Реч.*

прèклати, -колѣм свршн. **1.** *убити, усмртити пререзавши коме грло.* — Све мислим шта ће бити с јуницом. Добро кравче било, а ... у први мрак 'тедо да је прекољем, јер се усковитлало. *Рад. Д.* Да ми је само да прекољем овога кмета зубима. *Ранк.* **2.** *в. пререзати (3), пресећи (7).* — Тек што замахну [млатилом] и удари по житу, осјети како га нешто прекла испод самог паса, као да му се шиљата оштрица зарину у месо. *Лоп.* **3.** фиг. **а.** *довести у очајно стање, упропастити, уништити.* —

— Острвили се пусници. Ех, хоће харамије да прекољу Србију. Све кренуло на нас. *Ћос. Д.* **б.** *срушити, одсећи.* — Те стазице пролазе испод церова ... покрај ишчашене преклане дубове гране. *Ћон.* **в.** *покварити, оштетити, изјести.* — Церов дирек ... до земље изгладала влага и преклао трулеж. *Ћос. Д.*

пре́клет, ијек. пријѐклет, м покр. *клет*[1] *(2).* — Сусједи га из својих пријѐклети гледају. *Киш.*

прекле́чати, -чи̏м сврш. *клечећи провести дуже времена.* — Тако је побожан да пол дана преклечи. *Бен.* Он је, када би саставио цијело вријеме, ваљда пред том фреском преклечао више од годину дана. *Вуј.*

прѐклечић м *дем. од преклет, мали преградак у чему.* — Овај ... вјешт столарски мајстор ... начини један особити сандучић са тајнијем преклечићима. *Вук.*

прекле́штити, прѐклешти̏м, ијек. преклијѐштити, сврш. *притиснути, стегнути као клештима преко чега.* — Накренувши главу и преклијештивши језик између зуба насмија се на друштво. *Ћип.*

прекли́зити, -и̏м сврш. *клизећи прећи преко чега.* — фиг. Туђ поглед као сен преклизи њима. *Бој.* Вук [је] ... Милошу ... историјске догађаје тога времена ... пређуткивао или [је] умео вешто преклизити преко њих. *Прод.*

преклијѐштити, прѐклијешти̏м, ек. прекле́штити.

преклѝничкӣ, -ā, -ō *који претходи појави клиничких знакова болести.* — Постоји преклинички стадијум болести. *Пол. 1953.*

прѐклиња̄ње с *гл. им. од преклињати (се).*

прѐклињати, -њем несврш. *молити заклињући.* — Преклињао нас је да будемо опрезни. *Чол.* Трепће крупним ... црним дјечјим очима, а те очи, рекло би се, моле, преклињу. *Донч.*

~ **се** *клети се, тврдити што под заклетвом, заклињати се.* — Стеван се преклињао да се није макао цијелу ноћ из стана. *Тур.* Душом се својом баба преклињала да га никад више нећу видјети. *Буд.*

прекло̀нити, прѐклоним сврш. *спустити, сагнути, савити (главу, грану и сл.).* — С том тешком сумњом Бакоња преклони главу и заспа на клупи. *Мат.* Пењати се стаде да вјеша своје вијенце на преклоњене гране. *Богд.*

~ **се 1.** *исказати, указати поштовање коме сагињући главу и горњи део тела, поклонити се.* — Кумови се подигоше и преклонише према икони. *Ћор.* **2.** фиг. *покорити се, потчинити се.* — Ходи, Вуче, мени под шатора, преклони се и поклони ми се. *НП Вук.*

прекло̀нути, прѐклонē сврш. *у великој мери клонути, изгубити снагу, малаксати.* — Најтежих рана допануо Олеб бан, те му јунаку и руке преклонуле, толико га ране овладале. *Брл.*

пре́клоп и **прѐклоп** (ек. и ијек.; ијек. и пријѐклоп) м *место на коме се нешто преклапа.* — Коњена су му се преклопила као преклоп на метру. *Цес. А.*

прѐклопак, -пка м *преклопац. Р-К Реч.*

прѐклопац, -пца м *поклопац, заклопац (нпр. на сату), на новчанику; језичак за затварање у разним уређајима; затварач који затвара пролаз паре, плина, течности и сл. Деан. Рј.*

прекло̀пити, прѐклопӣм сврш. **1.** *поклопити, покрити једно другим.* — На долами пуца позлаћена, златни арах чоху преклопио. *НП Вук.* Те погледа у поље мостарско, ал' јунаци поље преклопили. *НПХ.* фиг. Ако ко каже у друштву да воли неко јело и да не може без њега, одмах га Пера први згодно преклопи речима ... *Срем.* **2.** *поклопити једну половину чега другом, (пре)савити:* ~ оковратник. — Из гласа је бугарила његова жена ... преклопљена у пасу. *Ћоп.* Купи их [прасце] ... оне брдске феле с ... преклопљеним ушима. *Пав.*

прѐклопка ж ел. *направа којом се укопчава или ископчава коло електричне струје.* — Помоћу преклопке ... ископча [се] батерија. *Физ. 2.*

прѐклопнӣ, -ā, -ō *који се може преклопити:* ~ мост, ~ нож, ~ чамац, ~ постеља.

прѐклопнӣк м ел. **1.** *направа којом се бира таласна дужина на радио-апарату.* — Слаби контакти на таласном преклопнику ... изазивају крчање за цело време рада пријемника. *Пол. 1957.* **2.** *прекидач електричне струје, шалтер.* — План производње ... показује следећу производњу ... тастатурни преклопници ком. 8.000 ... *НИН 1959.*

прѐклузӣван, -вна, -вно у изразу: преклузивни рок правн. *неодложан рок до кога се мора нешто извршити.* — Свако затезање отклоњено [је] преклузивним роковима. *Мј. 1926.*

прѐклӯзија ж лат. правн. *посебним прописом установљен престанак важења права пошто су сви законски рокови прошли, а ништа није учињено да се такво право сачува.* — Хрватски казнени поступник ... не познаје преклузија. *Мј. 1926.*

преко предл. (ек. и ијек.) **1.** с ген. *показује* **а.** *положај или кретање с једне стране чега на другу, супротну страну, с једнога*

краја на други: прећи ~ цесте (моста, прага, реке, собе, улице). — Друге лађе плове преко морских драга. *Наз.* Црква је ... у долини, а тамо преко шуме је свештеникова кућа. *Макс.* **б.** *положај, стање или кретање поврх чега, предмет, место, поврх кога је управљена радња, кретање.* — Трећи дан како снег веје. Већ је преко колена. *Вес.* Погледа га преко новина. *Глиш.* За појасом им ручне гранате, преко рамена маске и пушке. *Јонке.* Навала преко крила је успјешнија. *Ног.* **в.** *прекорачење чега (границе, мере, норме) са значењем: (из)над, поврх, више.* — Преко мјере ... у души сам јадна. *М-И.* Осећао [се] преморен, као човек који је потегао преко снаге. *Андр. И.* [Мајчина] жалост нема границе; она догони до лудила; па кад би било нешто и преко лудила — жалост би њена тамо ишла. *Вес.* **г.** *лице или средство помоћу или посредством кога се врши радња.* — Почне мислити преко којег ће лекара отићи у болницу. *Кал.* То је онај плач, без јецаја, када се преко суза одлива душевни напор. *Јак.* **д.** *трајност у времену: за време, у току.* — Вукао је шумаре преко целе године. *Срем.* Мислиш да ћеш преко ноћи преокренути оно што су године и године учиниле. *М-О.* **ђ.** *количину изнад неког броја: више од.* — Тој је старој кући био господар Корнел Баторић ... муж преко седамдесет година. *Ћал.* На уласку су огромна и тешка храстова врата, висока преко три метра. *Рист.* **е.** *радњу, делатност, активност у супротном правцу, супротност: против.* — Наши су харали ... и палили ... и преко заповијести владичине. *Мат.* Знате да је то преко закона што они ишту! *М-О.* **ж.** *изузимање: осим.* — Тамо [се] не налази ништа преко онога што је дала сама природа. *Петр. М.* Ништа не види преко часовитога ужитка. *Крањч. Стј.* **з.** *допуштање: поред, уз.* — Зар милујеш бега Али-бега, преко мене за живота мога? *НПХ.* Не можемо шутке прићи преко ових ... појава експлозије болесне душе. *Јонке.* **2.** некњиж. с ак. *в. преко (1б и д).* — У неким пећинама ... налази [се] више културних слојева, наслаганих једно преко друго. *Жуј.* Онако стар и измучен дизао се неколико пута преко ноћ. *Јак.*

пр̏еко, ијек. пр̏ијеко, прил. **I. 1.** *јасно, отворено.* — Ја те молим, честити везире, да ми кажеш чисто и пријеко порад што су они тако црни. *Њег.* **2.** (као ближа ознака придева) **а.** *безусловно, неопходно.* — Вама је преко нужно да уз кћер добијете и сина, а ја се нудим да вам будем тај. *Шапч.* Било је пријеко потребно да се прода кућа. *Крањч. Стј.* **б.** *у великој мери, у највећем ступњу.* — Прича је реалистична, љубав је скроз чулна ... све је то преко обично, али су описи изванредно живи. *Дов.* **3.** *напречац, нагло, напрасно, неочекивано.* — Баш пријеко погину. *Горд.* **4. а.** *љутито, непријатељски, немило.* — Пријеко очима по дружини ваља. *Март.* **б.** *с омаловажавањем, с презиром.* — Гледао сам је победнички и преко. *Петр. В.* Радије тисућу пута умријети неголи живјети од њега да ме он пријеко погледа. *Крањч. Стј.* **в.** *оштро, немилосрдно, самовољно.* — Потребно је да се ... износе патње тих јадних створова које свијет ђутуре презире, којима он преко суди а да их никад и не саслушава. *Цар М.* Необично [бијаше] сметен што тако пријеко располажу његовом личношћу. *Креш.* **II.** *за изрицање положаја или кретање с једне стране на другу.* **1. а.** *на другој страни.* — Скела била уз ону обалу пријеко. *Мул.* У башти [је] ... гугутала грлица, а преко, из храстовог гаја, чуо се голуб гушан. *Бар.* **б.** *на другу страну.* — Скела на Тиси стално иде преко и натраг. *Чипл.* Није могао преко, него закрене. *М-О.* **в.** (у вези с предлогом *од*) *насупрот чему.* — Између прозора и врата ... старински диван ... преко од њега мала ... пећ. *Ћос. Б.* **2.** (у именичкој служби) с **а.** *друга, супротна страна.* — Ми једва чекали да се докопамо пријека. *Павл.* **б.** *крај с леве стране Саве и Дунава.* — То је адвокат из прека. *Андр. И.*

Изр. уздуж и ~, и ~ и уздуж *у свима правцима.* — Сјекао је чаршију уздуж и пријеко. *Сиј.* Стаде макљати и преко и уздуж младога биљаристу. *Срем.*

прекобàцати се, -àм се *несврш. и уч. према прекобацити се.*

прекобацѝвати се, -àцујēм се *несврш. и уч. према прекобацити се.*

прекобáцити се, -òбāцīм се сврш. *окренути се доњим делом тела увис, преокренути се.* — Јелена је начинио у оном трагичном тренутку како се ... управо погођен зрном из пушке прекобацио. *Јурк.*

прекобéчити се, -òбéчīм се сврш. покр. *в. прекобацити се. Рј. А.*

прѐкобрōјан, -јна, -јно *који је преко одређеног, предвиђеног броја.* — У свакој [се] врсти рађа прекобројно и неједнолико потомство. *НЧ.* Од моравске бригаде били су прикупљени ... само I прекобројни пешадијски пук. *Лаз. М.*

прекобрójнōст, -ости ж *стање онога што је прекобројно.*

прéков и **прѐков** (ек. и ијек.; ијек. и пријѐков) м *прерада ковањем; оно што је тако прерађено, преправљено. Прав.*

прекòвати, прѐкујēм сврш. **1.** *поткивати поново.* — Копито је [дорат] окрњио, треба га прековати. *Моск.* **2.** *поново исковати.* — Па ето занио Гашпара, те маторац заиста

прековао гвожђе док је још било вруће. *Драж.* фиг. Нужда брже прекује човјека него ковач жељезо. *Бен.* **3.** *ковањем прерадити, преправити, преиначити, променити у нешто друго.* — У јаду и невољи Славен је знао прековати плуг у мачеве. *Наз.* фиг. Његови додири са непознатим земљама ... нису себични артистички доживљајй, удешени и прековани за неку специјалну путописну орнаментику. *Богдан.*

прекòвидан, -дна, -дно *далековидан*: прековидне очи oculi hypermetropíci. *Терм. 4.*

прековúднōст и прекòвиднōст, -ости ж мед. *далековидност* hypermetropia. *Терм. 5.*

прекòводнӣ, -ā, -ō *који је с оне стране воде, мора.* — Преководни Англосаксонци носе из Европе Рафаела. *Матош.*

прекòвођанин м (мн.-ђани) *онај који живи преко воде.* — Ближи прековођани пошли бјеху за Срдаром и Бакоњом низ воду. *Мат.* У оном причању око одузимања њене земље имају подоста своје прсте баш ти прековођани из крша, што су били гладни земље. *Ств. 1948.*

прекòвремен, -а, -о (ек. и ијек.) *који је преко одређеног, утврђеног времена*: прековремени рад, ~ излаз.

прекòвремено прил. *изван одређеног времена.* — Чињеница је да готово у свим судовима судије раде прековремено. *Арх. 1953.*

прекòглāвље с етн. *накит који жене носе преко главе.* — Живана извади из једне мараме »прекоглавље« ... а то [су] ... ниске [цванцика] понизане на платну и преклапају једна другу. *Вес.*

прекогòдишњӣ, -ā, -ē *који се односи на целу годину.* — Оно што ми је покојник дао ... једва је залегло за дућански прекогодишњи дуг. *Ћип.*

прекòгорнӣ, -ā, -ō *који је из краја преко горе.* — Навукоше [вјештице] ... прекогорне вукодлаке да нам род сјевером преотму. *Љуб.*

прекòгробнӣ, -ā, -ō *који чека човека после смрти, загробни, посмртни.* — Засебну групу чине у дјелима Ђалскога романи и приповијести у којима је износио нека филозофијска питања или проблеме прекогробнога живота. *Барац.* Збори ми о срећи прекогробног мира, гдје је сваки тренут ведар, благодатан. *Шант.*

прèкодāн прил. **1.** *дању, у току дана.* — Прекодан смо сваки на свом послу. *Лаз. Л.* Благ вјетрић духнуо и дигнуо са земље тешку спарину, од које се прекодан мишљасмо смушити. *Јурк.* **2.** *други, сутрашњи дан.* — Па други дан ... удари на други шанац, те и њега отме ... Потом опет прекодан удари те отме и трећи. *Вук.*

прекòданицē и **прекòдневицē** прил. *дању, прекодан.* — Прекоданице не излази из куће. *Рј. А.* Тко је при тежем труду, прима и прекодневице напсјницу. *Павл.*

прекòдāнчити, -ӣм несврш. *догађати се, дешавати се сваки други дан. Рј. А.*

прèкодӯжан, -жна, -жно *који се односи на оно што је преко одређене дужности*: ~ рад.

прèкојāс м мед. нар. *падавица, епилепсија.* — Она ће ти истјерати прекојас. *Шав.*

прекòјаситн се, -ӣм се сврш. *добити напад падавице.* — Али, ено, знате, како се пре неку годину Живану прекојасило, па човек свиште напречац. *Ад.* Ко јој се приближи, тај се прекојаси од даха њезина и не диже се више. *Цес. А.*

прèкојучē(р) прил. *прекјуче(р).* — Од прекојуче као да је небо усахло. *Гор.*

прèколāне и прèколāни прил. *преклане.* — Лане се све исушило, а прекопане убила туча. *Кос.*; *Деан. Рј.*

прèкомāнда и **прекòмāнда** ж војн. *премештај по службеној дужности.* — Чим другови сазнају за нешто, одмах грубо растављају заљубљене — прекоманда у другу дивизију. *Ољ.* Био си одређен за прекоманду ... у болничаре. *Вин.*

прекомандúрати, -àндӣрāм и **прекòмāндовати,** -дујēм сврш. *преместити по службеној дужности.* — Да сам је упознао у партизанима, прекомандовали би ме — то би се сигурно догодило. *Вуј.*

прекомбѝљати се, -āм се сврш. *превртати се.* — Тако се неколико пута прекомбиљаше једно преко другога. *Ранк.*

прекомбинúрати се, -ӣнӣрāм се сврш. *комбинирајући, правећи комбинације погрешити.* — И највећим мајсторима [у шаху] се дешава да се прекомбинирају. *Шах 1.*

прèкомēран и **прекòмēран,** -рна, -рно, ијек. прèкомјēран и прекòмјēран *који прелази сваку меру, одвеђ, сувише велик јачином, снагом, степеном испољавања.* — Вуле Пупавац ... је ... тип зеленаша који вара сељаке ... и који их пљачка прекомерним интересима када им даје новац на зајам. *Глиг.* Од лакомости и прекомјерна рада сигурно ће [газда] црћи. *Кол.*

прèкомēрно и **прекòмēрно,** ијек. прèкомјēрно и прекòмјēрно, прил. *претерано, сувише.* — Рођена је била прекомјерно добра и обзирна. *Бег.* Средњи син ... је пио прекомерно. *Сек.*

прекомēрнōст и **прекòмēрнōст,** -ости, ијек. прекомјēрнōст и прекòмјēрнōст, ж

својство онога који је прекомеран и онога што је прекомерно.

прекомѐтати се, -òмећēм се *несврш. и уч. према прекометнути се.*

прекомѐтнути се, -òметнēм се сврш. *прекобацити се. Бен. Рј.*

прекомѝтати се, -òмићēм се несврш. *прекометати се.* — Мисли су јој се по глави све једна преко друге прекомитале. *Берт.*

прѐкомјѐран и **прекòмјѐран,** -рна, -рно, ек. прѐкомѐран и прекòмѐран.

прѐкомјѐрно и **прекòмјѐрно,** ек. прѐкомѐрно и прекòмѐрно.

прекомјѐрнōст и **прекòмјѐрнōст,** -ости, ек. прекомѐрнōст и прекòмѐрнōст.

прекòморац, -òрца м *онај који живи с друге стране мора.*

прекòмōрје с *прекоморски крајеви.*

прекòмōрка ж **1.** *она која живи преко мора.* **2.** *пушка начињена или купљена преко мора.* — Она виче, пуца прекоморка, Турчин паде у зелену траву. *Радич.* **3.** (у атрибутској служби) *која је начињена преко мора; која живи преко мора.* — О бедри му сабља прекоморка. *НП Вук.* Послат ћу ти вилу прекоморку, донијет ће ти из краја лободе. *Брл.*

прекомòрлија м *в. прекоморац. Вук Рј.*

прекòморнӣ, -ā, -ō покр. *в. прекоморски* (*а*). — Не зна што лаје, пак бртљи свашто као једна шарена прекоморна тица. *Љуб.*

прекòморскӣ, -ā, -ō **а.** *који је донесен, који је стигао из прекоморја, који се налази преко мора:* ~ чај, ~ лоза, ~ цвеће, прекоморске земље. **б.** *који плови у прекоморске земље, који одржава саобраћајну везу са земљама преко мора:* ~ пловидба, ~ брод. **в.** *који се врши преко мора.* — Његово омиљено друштво били су капетани бродова ... који [су] му ... описивали своја прекоморска путовања. *Петр. М.*

прѐкомōтан, -тна, -тно *одвећ комотан.* — Сентименталност није прави, јаки осјећај, нег' мекана бешика у коју полажемо наше прекомотно срце. *Бег.*

Прекòмурац, -ўрца м *становник Прекомурја.*

Прекòмўрје с *земља преко реке Муре.*

Прекòмўрка ж *жена из Прекомурја.*

прекòмўрскӣ, -ā, -ō *који се тиче Прекомурја и Прекомураца.*

прекончѝвати, -ачујēм *несврш. и уч. према преконачити.*

прекòначити, -ӣм сврш. *преноћити.* — Преконачит ћу код тебе на овом отрцаном дивану. *Ков. А.* Ово ти је неки кулак, свратио да код нас преконачи. *Лал.*

прѐконōж прил. (само у вези с предлогом *у*) **а.** *унакрст.* — Сапети коње у преконож, тј. обадва за десну или за лијеву ногу. *Вук Рј.* **б.** фиг. *у великој омрази или завади.* — Живети с киме у преконож. *Рј. А.*

прекòножити, -ӣм сврш. *сапети коње у преконож. Рј. А.*

преконоси́рати, -òсӣрām несврш. некњиж. *приговарати, корити, стално замерати некоме нешто.* — Муж је, зна шта ради ... а женино није да га преконосира и да чангриза. *Рад. Д.*

прекòносица ж *кост која сачињава горњи део носа.* — Григорије ... погледа оца право у плавкасту преконосицу. *Моск.*

прекòносница ж *брњица што се натакне волу преко уста да не прави штете.* — Притисла прстима преконосницу. *Вуков.*

прѐконōћ прил. **1.** *преко ноћи, у току ноћи.* — Преконоћ дигну се домаћин и његова жена, задаве путника и узму му торбу. *Дуч.* Био се преконоћ потпуно измијенио. *Франг.* **2.** фиг. *брзо, нагло.* — И стигао је [рат] ... неумитан ... с људима који се преконоћ мењају, побесне, пропију се. *Вучо.* С тог становишта треба такође судити о захтјеву такозваних анархиста да се држава укине преконоћ. *Ант. 1.*

преконтролѝрати, -òлӣрām и **прекòнтролисати,** -ишēм сврш. *извршити контролу, надзор, преглед.*

прекоокеа́нскӣ и **прекоокеа́нскӣ,** -ā, -ō *који је преко, с оне стране океана, оцеана; који се врши преко океана, оцеана:* ~ брод, ~ пловидба, ~ путовање.

прѐкоп, ијек. пријèкоп, м *попречан ров с насипом.* — Сељаци су прекопавали цесту ... Начинили су три темељита прекопа. *Ћоп.* Паша ... начинио је ... прије копе. *Нех.*

прекопа́вање с *гл. им. од прекопавати.*

прекопа́вати, -òпāвām *несврш. и уч. према прекопати.*

прекòпати, -ām и прѐкопām сврш. **1.** *копајући иситнити земљу; завршити копање:* ~ њиву. фиг. — Де, да чујемо! — бодри га Буквић, увјерен да су цареве очи прекопале савјест оптуженог и разбуктале запретану лојалност. *Куш.* **2.** *копањем просећи, прокопати.* — Преда мном је стаза будућијех дана, на пол пута гробом веће прекопана. *Прер.* **3.** фиг. *преметнути, претурити, претражити.* — Прекопали смо ... сва мјеродавна врела до којих смо могли доћи. *Креш.*

прекопи́рати, -òпӣрām сврш. *извршити, начинити копију, преписати.* — фиг. Доста је промотрити те нове »креације«, па да човјек смјеста увиди да су ти сви пре-

копирани тонови у већини случајева изравно противни засадама пучке умјетности. *Баб.*

прекòпитање с *гл. им. од прекопитати се.* — Натезање, колебање, прекопитање, као да је душа њезина пеливан или кловн. *Бег.*

прекòпитати се, -ām се *несврш. и уч. према прекопитнути се.* — фиг. Мрсиле му се ријечи, губиле логику, преметале се и прекопитале. *Бег.*

прекòпитнути се, -нём се и **прекопр̀цнути се,** -òпрцнём се сврш. *пасти наглавце, преметнути се.* — Гурне сивоњу [магарца] те се умало — штоно рекли Загрепчани — не прекопитне преко ушију. *Матош.* [Вилењак] се с изванредном окретношћу преметну у ковитлац, прекопрцнув се равно гробару пред ноге. *Креш.*

прекопчáвати, -òпчāвām *несврш. и уч. према прекопчати.*

прекòпчати, -ām сврш. *спојити, повезати:* ~ вагоне.

прéкор, ијек. пријѐкор, м *незадовољство, пребацивање, осуђивање чега изказано коме, укор.* — Нису падали пријѐкори ни ружне ријечи. *Михољ.* Ни подругивања ни прекори нису могли натерати фра Николу да промени начин живота. *Андр. И.*

прекорáвање с *гл. им. од прекоравати (се).*

прекорáвати, -òрāвām = прекоревати *несврш. и уч. према прекорити.* — Чак и онда када су и његови најближи сарадници, као што је био Даничић, били вољни и на најмање компромисе, он их је горко прекоравао да су слаботиње. *Бел.*

~ **се** *повр.* — Он се неће барем требати да прекорава с несталности, невјере. *Леск. Ј.*

прекòраменице и **прекорамènице** ж мн. *две чврсто спојене траке од какве тканине или гуме, пребачене преко рамена да држе панталоне, нараменице. Р-К Реч.*

прекòрамити, -йм сврш. *пребацити преко рамена.* — Прекорами га кô врећу, па трч' с њим без обзира у Сењ. *Шен.* Ево гиздава момка гдјено прекорамио розане чизме. *Торд.*

прекòрамица ж *каиш, ремен преко рамена (на коме нешто виси, који нешто држи или се оси ради украса).* — Страшна прекорамица на прсима стоји Хераклу, ремен златан то је. *М-И.*

прекòрамицē прил. *преко рамена.* — Поспреми торбу, овјеси је прекорамице. *Коз. Ј.*

прéкораи, -рна, -рно, ијек. пријѐкоран **1.** *који је пун прекора, који изражава, испољава прекор.* — Та мати, несрећна и убивена, ни речи му прекорне не рече. *Лаз. Л.* Што ме гледиш пријекорним оком? *Крањч. С.* **2.** *који је прекорен, укорен, који заслужује прекор.* — Ил' ћемо одсад пријекорни довијека бити. *М-И.* Зажагри на ме очима и узме ми надијевати ованковице и онаковице, једну гору од друге, као да сам сваком срамотом пријекорна. *Буд.*

прекорачáвати, -àчāвām = прекорачивати *несврш. и уч. према прекорачити.*

прекорачéње с **а.** *прелажење преко границе чега:* ~ буџета, ~ закона, ~ компетенције. **б.** поет. *преношење исте мисли из једнога стиха у други или из једне строфе у другу, опкорачење.*

прекорачúвање с *гл. им. од прекорачивати.*

прекорачúвати, -àчујēм несврш. = прекорачавати.

прекорáчити, -òрāчӣм сврш. **1. а.** *коракнувши прећи преко чега.* — Она има право прекорачити сваки праг. *Вес.* Подгорски [је] прекорачио посљедњу скалину у први кат. *Ков. А.* **б.** *ходајући преместити се, прећи на другу страну чега.* — Већ су двије уре прошле откако се путници подигоше ... да прекораче бријег којим цестица води ... до увале. *Нех.* **2.** фиг. **а.** *прећи границу чега.* — Али ја се бојим да не прекорачим време, јер имам још нешто да кажем о Хередијином стиху. *Поп. Б.* **б.** *нарушити, погазити.* — Истина је ... да је ... нешто претјерао и јако прекорачио мегданске законе. *Вел.*

Изр. ~ (кућни) праг *ући у кућу.*

прекорéвање, ијек. прекоријèвање, с *гл. им. од прекоревати (се).*

прекорéвати (се), -òрēвām (се), ијек. прекоријèвати (се), несврш. = прекоравати (се).

прèкорēдан, -дна, -дно **1.** *који је преко реда, који је изван неког утврђеног поретка, рока:* ~ седница. **2.** *прекомеран.* — По њиховој смрти дао се на прекоредно пиће и тако је прије реда заглавио. *Кор.*

прекòрек, -а, -о, ијек. прекòрјек *оштар на речима.* — Ја сам прекорјек, што на срцу, то на језику. *Матош.*

прекòречица, ијек. прекòрјечица, ж *в. пословица.* — Та наша прекорјечица [са зла на горе ударити] има исти мисаони ... садржај. *Креш.*

прекоријèвање, ек. прекорéвање.

прекоријèвати (се), -òријевām (се), ек. прекорéвати (се).

прекòрити, прèкорӣм сврш. *учинити коме прекор, изразити незадовољство због чега, укорити, покудити; оптужити, осудити.* — Прекорио нас је што нисмо хтјели да код њега вечерамо. *Чол.* Горко ме је пре-

корио што се нисам трудио око те красне појаве. *Шкреб.*

~ **се 1.** *учинити себи прекор, осудити, оптужити себе.* — Али се у исти час и прекорио у себи кад се споменуо Маде, која је била његова прва и најдража љубав. *Шимун.* **2.** уз. повр. *учинити један другом прекор, посвадити се, позавадити се.* — У старости сине пожењио, и никад се с љубом прекорио. *НПХ.*

прèкорица ж (у атрибутској служби) *која прекорава, осуђује, оптужује.* — И тјешио се калуђер Руфим, умиривао чежње сазнањем и мислима прекорицама. *Јел.*

прекòрјек, -а, -о, ек. прекòрек.

прекòрјечица, ек. прекòречица.

прекòрљив, -а, -о **1.** *који заслужује прекор, приговор.* **2.** *који радо прекорева, који је увек незадовољан. Р-К Реч.*

прекòрљиво прил. *с прекором, приговарајући.* — Обрати им се одвјетник, обазриво, али прекорљиво. *Божић.*

прекòрљивòст, -ости ж *својство онога који је прекорљив.*

прèкорно, ијек. пријèкорно, прил. *на прекоран начин, изражавајући прекор.* — Прекида га мати напола у смијеху, напола пријекорно. *Пав.* Толико си пута говорила да се нећеш удавати пре свршене школе — рече она најзад прекорно. *Макс.* Кад је дигао главу ... угледао је ... прекорно лице своје жене. *Андр. И.*

прèкорнòст, -ости, ијек. пријèкорнòст, ж **1.** *особина онога који је прекоран и онога што је прекорно. Р-К Реч.* **2.** *прекоран поступак, прекорно понашање.*

прекòрочан, -чна, -чно *који служи преко утврђеног рока.* — У служби се Александар Ивановић влада као прекорочни војник: није критизирао, био је ... пузав и понешто туп. *Крањч. Стј.*

прекòруђе с *попречна дрвена мотка нарочитог облика на којој су утврђени ждрепчаници у коњској запрези;* исп. јармак, јармац. *Вук Рј.*

прекòсинòћ прил. *прексиноћ. Деан. Рј.*

прекòсити, прèкосȉм сврш. **1.** *откосити више него што коме припада, захватити косом с туђе ливаде.* **2.** *пререзати, пресећи.* — Зубима му грло прекосио. *НПХ.* фиг. Рашула се примакнуо и прекосивши погледом Мачка гурну Розенкранца у страну. *Цес. А.* Он, као запета пушка, понекад се обазре на њу и прекоси је вучки очима. *Б 1957.*

прекòсјутра прил. *в. прекосутра. Бен. Рј.*

прекòсред предл. с ген. и прил. (ек. и ијек.) *преко средине, по средини. Р-К Реч.*
Изр. ~ среде *баш, управо по средини.*

прèкōст, -ости, ијек. пријèкōст, ж *особина онога који је прек, нагао, жесток, суровост.* — У »Богомољцу« се црта прекост и суровост сељака, готових да за стопу земље врљиком потегну и за банку човека убију. *Скерл.* Кад је код мене пријеки суд, све мора заиста и да одговара пријекости тога суда. *Јонке.*

прèкосутра и **прекòсутра** прил. *у дан после сутрашњега дана, у други дан од данас;* исп. прексутра.

прèкосутрашњ и **прекòсутрашњ,** -ā, -ē *који долази иза сутрашњега.* — На састанку ... дотакли су се прекосутрашњег одласка. *Дав.*

прекотрљати, -ām сврш. *котрљајући, ваљајући преместити с једнога места на друго.* — фиг. Ову ријеч једва је прекотрљао преко језика и усана. *Јел.*

~ **се** *ваљајући се преместити се.* — Он није смео да се исправи, него се прекотрљао преко камења. *Ман.*

прекотрȕпцē прил. *одсеком, без тачног мерења и рачунања, одока.* — Изабраше мјесто за Јанкову кућу ... и погоде се с мајсторима прекотрупце за четрдесет и пет цекина. *Мат.*

прекра́ђање с *прекрађа.*

прекра́дати, прèкрāдām *несврш. и уч. према прекрасти.*

прèкрађа ж *крађа онога што је било украдено.* — Било му је главно да прикаже акцију око крађе и прекрађе звона. *Глиг.*

прекра́јање с *гл. им. од прекрајати.*

прекра́јати, прèкрājām *несврш. и уч. према прекројити.*

прèкрāјчити, -ȉм сврш. *учинити чему крај, докрајчити.* — Од првога трена Мојсију се све то учинило тако глупо, сувишно и недостојно ... те све то прекрајчи праском бомбе. *Цес. А.*

прèкрāсан, -сна, -сно **1.** *који се истиче необичном красотом, диван.* — Кћерима је обећавао ... прекрасне ... шешире. *Кол.* **2.** *врло добар, изврстан, одличан.* — Прекрасне белешке с почетка нашега века ... објавио је Пуквиљ у делу о коме ћемо говорити. *Нов.* Најприје помогну весла, а онда прекрасан вјетар. *М-И.* **3.** ир. *који је необичан по својим особинама.* — И код Немаца има прекрасне глупости. *Нен. Љ.*

прèкрāсно прил. *врло лепо, врло добро, дивно.* — Прекрасно, прекрасно! Никад боље! *Дом.*

прèкрасти, -áдēм сврш. *украсти коме оно што је он био украо.* — Крадено је слатко, ал' прекрадено још слађе. *Том.*

прèкратак и **прекрáтак,** -тка, -тко *сувише, одвећ кратак.*

прекра́тити, прѐкрāтӣм (трп. прид. прѐкрāћен) сврш. **1.** *учинити кратким или краћим, скратити, смањити (по дужини, у времену или трајању).* — А имао сам три пушке ... и трећу прекраћену манлихерку. *Лал.* [Смрдљаков] је прекратио свој живот у наступу ... умног поремећења и лудила. *Л-К.* **2.** *учинити да нешто престане, прекинути.* — Не свиђеше се крчмару гостове будалаштине, те он одлучи да их прекрати. *Вел.* **3.** *ускратити.* — Што он [Момир] рекне, цар не прекрати. *НП Вук.*

Изр. ~ време *бавити се нечим да би време брже прошло, да би се нечим испунило време.*

~ **се** *престати, прекинути се.* — Теби се живот крати. — И прекратио се. *Нен. Љ.*

прекраћи́ва̄ње с *гл. им. од* прекраћивати *(се).*

прекраћи́вати (се), -а̑њем (се) *несврш. и уч. према* прекратити *(се).*

прѐкрвав и **прѐкрвāв,** -а, -о *одвећ, сувише крвав;* фиг. *врло тежак, мучан, горак.* — Лукић је понекад сматрао да је прескупа, прекрвава [та свадба]. *Лал.*

прекрва́вити, -рва̄вӣм сврш. *покрити се, прелити се крвљу, бити крвав.* — Њено је лице и превише у мртвачку боју обојено, перчин изнакажен ... а очи набрекле и прекрвавиле. *Јел.*

прѐкрваво и прѐкрвāво прил. *сувише крваво.* — Све што има зарађено је с девет зноjева, прескупо и прекрваво. *Лал.*

прѐкрвнӣк м *највећи крвник.* — А што си се помамио, прекрвниче, што си богу згријешио да се помамиш ... *Љуб.*

прекре́нути, прѐкрѐнēм сврш. **1.** *окренути доњу, унутрашњу или супротну страну горе, наопуке, увис, обрнути, превртнути с једне на другу страну.* **2.** покр. *прелити, преточити, преручити (из једнога суда у други).* *Вук Рј.*

~ **се 1.** *обрнути се с једне стране на другу.* **2.** *пасти, оборити се.* — Поток црне крви кулну из уста Пулјанових и глава му се прекрете на раме. *Кнеж. Л.*

прѐкрēт м (ек. и ијек.) **1.** *окрет, обрт на другу страну.* **2.** *место где што скреће, где се окреће или обрће у страну.* **3.** фиг. *време, тренутак у коме је извршена нагла промена у развитку чега, коренита измена општеполитичког система, преокрет.* — Прекрет се приправљао по свој држави. *Шен.* И тако је тај испад у новинама имао за последицу да се учинио тај прекрет у животу Манином. *Срем.* **4.** покр. *округло и дебело дрво које се подметне испод чега и по њему се помиче.* — Црква у Јадру превучена је читава на прекретима. *И-Б Рј.*

прѐкретāј м *прекрет (1).* — Најчудноватије бјеше што је тај човјек кревељио лице у најстрашније и најчудније прекретаје. *Креш.*

прѐкрēтан, -тна, -тно *који је у вези са прекретом, који се односи на прекрет (1), који нагло мења што у неком развитку:* ~ дан, ~ тачка.

прѐкретā̑ње с *гл. им. од* прекретати *(се).*

прѐкретати (се), прѐкреће̄м (се) и **прекре́тати (се),** прѐкрѐћēм (се) *несврш. и уч. према* прекренути *(се).*

прѐкретница ж **1.** *раскрсница, раскршће.* **2.** фиг. *прекрет (3), преокрет, заокрет.* — Наша економска ситуација је данас прешла ону прекретницу до које смо стално морали бринути о томе што ће бити сутра. *Пол. 1958.* За мене је народноослободилачка борба била прекретница живота. *Bj. 1960.*

прѐкретничкӣ, -ā, -ō *који се односи на прекретницу.* — Последњих неколико година од ослобођења ... писац [је] преживео прелазни, прекретнички период у своме књижевном стварању. *Бошк.*

прекре́тња ж *в. прекрет. Вук Рј.*

прекрѝвало с *оно чиме се прекрива лице, превез. Вук Рј.*

прекри́вати, прѐкрӣвāм несврш. **1.** *несврш. и уч. према прекрити.* — фиг. Не пустивши суза, горд с подсмехом холим осећању време како ме прекрива. *Бој.* **2.** *скидати стари и правити нови кров, наново правити кров. Вук Рј.*

прекрѝва̄ч, -а́ча м *оно чиме се што прекрива, покривач.* — На свакој црти прекривача од постеље ... она је видела остатке и трагове ... свога детињства и развијања. *Петр. В.*

прекрӣвити, прѐкрӣвӣм сврш. *учинити кривим, косим, савијеним.* — Паун-перо прекривила. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *заузети крив, савијен положај тела, савити се (пред ким).* — Прекриви се пред сенатором, замуца, збуни се. *Козарч.* **2.** (чим) *поставити, наместити што накриво, укосо (нпр. пушку преко леђа).* — Бијелу књигу у њедарца тура, а дугом се прекривио диљком. *Март.*

прѐкрӣвљѐно прил. *савијајући се, клањајући се.* — Дотапа на прстима који трговчић и замоли га прекривљено да их поучи како се игра у отменом Паризу. *Каш.*

прекри́жити, прѐкрӣжӣм сврш. **1.** = прекрстити (1) *покретом десне руке учинити знак крижа, крста на нечему, прекрстити.* — Извадила је из рупца комад круха и сланине, гурнула све то Швејку у џепове, прекрижила га и рекла му да су ондје и њезина два унука. *Јонке.* **2.** = прекрстити

(2) *наместити, поставити што у облику крижа, крста, унакрст, скрстити.* — Промешкољи се по постељи и подавивши прекрижене руке под главу, загледа се у дрхтај прашине у сунчаном сјају. *Ћип.* Око врата и прсију прекрижила бијели велики убрушчић. *Војн.* **3.** *прећи укосо, попреко, попречке.* — Оставимо сада врх Драговићев, прекрижимо поље. *В 1885.* **4.** *прецртати оно што је написано као знак да се поништава.*

Изр. седети прекрижених руку *ништа не радити*; ~ некоме путеве *омести намере, покварити рачуне.*

~ **се** = прекрстити се (1) *покретом десне руке учинити над собом знак крижа, крста.*

прѐкрижица ж пом. *обло дрво на којем је повезано једро и које са јарболом чини облик крижа, криж (2).* — Конопци звижде ... прекрижице на стару броду шкрипљу. *Драж.*

прѐкрӣжје с *место где се два пута, две улице секу, укрштају, раскршће.* — Гази благим обронком ... равно према борику над прекрижјем цесте и пруге. *Божић.*

прекријумча́рити се, -ӯмчӑрӣм се сврш. *проћи, провући се неприметно, прокрасти се*; исп. прокријумчарити се. — Он се био знао увући у себе, затајити се, прекријумчарити се кроз кључаницу, нестати. *Крл.*

прекри́лити, прѐкрӣлӣм (трп. прид. прѐкрӣљен) сврш. **1.** *покрити чим потпуно површину чега.* — Прекрилила је [вила] власима пољану. *Наз.* Ускоро Срећков леш прекрилише снежне пахуље. *Ољ.* **2.** *раширити се, распространити се по целој површини, покрити, обухватити са свих страна, испунити чим целу површину.* — Боса ... гледаше дуге сенке дрвета што беху прекрилиле улицу. *Вес.* Сунце утонуло, а мрак прекрилио и дол и бријег. *Горд.*

прекрӣљи́вати, -ӣљујём *несврш. и уч. према прекрилити.*

прекристализа́ција ж *поновни прелаз материје у кристално стање помоћу загревања или хлађења.* — Нагомилава се [снијег] све више, те се помало претвара прекристализацијом у кристаласти сњежни лед. *Туђ.*

прекристализи́рати, -ӣзӣрӑм сврш. = прекристалисати *превести поново у кристално стање, извршити прекристализацију.*

прекристалиса́ва̄ње с *гл. им. од прекристалисавати.* — Чврсте материје пречишћавају [се] прекристалисавањем. *НХ.*

прекристалиса́вати, -ӣсӑвӑм *несврш. и уч. према прекристалисати.*

прекрист̀алисати, -ишём сврш. = прекристализирати.

прѐкрити, прѐкријём (имп. прѐкрӣј; трп. прид. прѐкрӣт, -а, -о и прекрӣвен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1. а.** *покрити што чим положеним одозго.* — Отворише се врата и угледах Старога како седи за широким столом од чамових дасака, прекривеним секцијама. *Дед. В.* **б.** *начинити кров над чим, наткрити.* — Видје ... стару кућицу, прекривену цреповљем и баршунастом маховином. *Коз. И.* **2.** *прикрити, сакрити.* — Баш ти гледај како било, те [девојку] ... још данас прекри код кога у село. *Вес.* Отац, да прекрије своју погрешку, бијаше дјеци предобар. *Леск. Ј.* **3.** *прекрилити (2); обухватити (2а).* — Недељом кад би, враћајући се са какве утакмице, прекрили главне улице, пристојни грађани су се мрштили и са негодовањем уклањали у страну док би се та бујица повукла. *Пер.* Лице јој прекрије мрачан облак туге. *Мар.* **4.** *надмашити, превазићи јачином, снагом гласа, заглушити.* — Промукли бас је ту рекао нешто, једну једину и кратку реч, коју је прекрио општи смех. *Андр. Й.* Разговор који се одвијао прекрио је причање старице, али се и даље чуло њено крекетање. *Шег.*

~ **се** *повр. према прекрити (1).* — Послије закопчаваше докољене, бијеле као снијег ... па се прекри церадом хоће из Сјенице. *Лал.*

прѐкрмак, -рмка м *мушко јуне од године дана. Вук Рј.*

прекр́мити, прѐкрмӣм сврш. **1.** *прехранити.* — Косио је у гори ноћу и дању да прекрми јунце. *Гор.* **2.** *сувише дати хране. Р-К Реч.*

прекрмљи́вати, -рмљујём *несврш. и уч. према прекрмити.*

прекројава̄ти, -ојава̄м *несврш. и уч. према прекројити.*

прекро̀јити, прѐкројӣм сврш. **1.** *скројити изнова друкчије.* — Пензија жени и дјеци, а одијело ће синовима прекројити. *Михољ.* **2.** фиг. *начинити из чега нешто друго, изменити, предругојачити, преудесити.* — Има ... песама Бранка Ћопића и других песника, које је народ узео и прекројио на своју руку. *Дед. В.* Касније [ћемо] моћи њихову социјализацију прекројити на наш начин. *Вј. 1957.* Старе биртије и гостионице беху затворене или прекројене у војничке мензе и болнице. *ЛМС 1951.*

прѐкротак, -тка, -тко *одвећ, превише, претерано кротак. Бак. Реч.*

прекроча́вати, -очава̄м и **прекроча́вати,** -очујём *несврш. и уч. према прекрочити.*

прекро̀чити, прѐкрочӣм сврш. *прекорачити.* — Нит' нажао учинио мајци, нит' туђега тора прекрочио. *Март.* Дошао је

[Горчин] до бодљикаве жице ... а онда полако прекрочио у своју Лонџу. *Бур.*

прѐкрпити, -и̏м свршс. *ставити закрпе, закрпити*; фиг. *преживети, хватајући или вежући једва крај с крајем.* — Он сад већ по цијеле дане слаже начин како ће прекрпити још ову годину. *Киш.*

~ **се** *ставити закрпе, искрпити се, закрпити се.* — Укућани помогоше да се војници преобуку, прекрпе и спреме за полазак. *Сек.*

прекр̏пљати, прѐкр̏пљам *несврш. и уч. према прекрпити.* — А жене ... плачу заједно с њим, устављају га да преноћи и севапа ради прекрпљају га, перу. *Ћоп.*

пре́крст, ијек. прије̏крст, м **1.** *покрет десном руком да се учини крст на себи или над ким другим.* — Неће имати времена ни за прекрст. *Јел.* **2.** *место где се секу путеви, улице, раскршће.* — Око храста и чесме је празан простор који се назива прекрст, на којима се беспосличари скупљају вечером. *Грол.*

прекрста́рити, -р̀ста̄рӣм сврш. *проћи унакрст, уздуж и попреко какав крај.* — Нема дана да [рибар Света] не прекрстари овом обалом. *Андр. И.* Немци су бацили више колона које су прекрстариле читаву планину. *Дед. В.*

прекр̀стити, прѐкрстӣм сврш. **1.** = прекрижити (1 и 2). — После вечере пошто се исцмачу и прекрсте једно друго, разиђу се сви. *Глиш.* На клупи крај њега ... сједи неки младић, прекрстио ноге, маше штапићем и фићука. *Вел.* **2. а.** *извршити над ким обред крштења, покрстити.* — Јер је бане Емку заробио, хоће бане да прекрсти Емку. *НП Вук.* **б.** *крстити кога који је био већ крштен (при прелазу у другу хришћанску веру).* **в.** фиг. *наговарањем навести кога да промени мишљење или одлуку.* — Немојте нас крстити, јер нас прекрстити нећете. *Шен.* **3. а.** *дати ново име.* — Сва деца ме зову Нана, а он прекрстио у Нена. *Сек.* Профил огромне царске оклопњаче што су је пролетери послије слома прекрстили у »Републику« ... *Крл.* **б.** *изменити кога, учинити друкчијим (по карактеру, навикама и сл.).* — Ал' прекрстио ме је [својим савјетима], претворио ме је, створио ме другим човјеком. *Шен.* **4.** *засјати у облику крста (о муњи).* — Што је сјајна прекрстила муња и крвава киша ударила. *НП Вук.* **5.** фиг. *одрећи се чега, одбацити одлучно што од себе (по религиозном схватању: крстећи се ослобађити се од деловања нечистих сила).* — Ја сам то одавно прекрстио. *Бак. Реч.*

Изр. ~ руке *ништа не радити.* — Њима није остало ништа друго него да прекрсте руке и да чекају његову појаву. *Јов. С.*; ~ руке (коме) *сахранити кога.* — Њој је доста што ће имати ко да јој »склопи очи и прекрсти руке«. *Дом.*; ~ вино *в. уз крстити (изр.).*

~ **се 1.** = прекрижити се. — Онда се прекрстио, скинуо капу и почео јести. *Брл.* **2.** уз. повр. *засјати се у облику крста.* — Видјесте ли чудо и знамење, кâ се двије муње прекрстише ... крст од огња жива направише. *Њег.* **3.** (од чега) фиг. *јако се зачудити нечему неочекиваном, ужаснути се, снебити се.* — [Л. Костић] је, тако, у својем Максиму Црнојевићу ... подражавао Шекспиру ... те је тако и починио оне каламбуре којих је пуна ова трагедија и од којих ће се сваки здравији укус прекрстити. *Нед.*

Изр. ~ се од чуда, ~ се и десном и левом *јако се зачудити.* — Имам да ти испричам нешто, па да се прекрстиш и десном и лијевом. *Мат.*; не знати се ни ~ *бити глуп и туп.* — Бијаше туп, јадан, ни прекрстити се није знао. *Шен.*

прѐкрупа ж **1.** *крупно самлевено брашно, уситњено зрно пољопривредних биљки за исхрану стоке, јарма.* — Војнички хлеб ... меси се од прекрупе, тј. од крупно самлевеног и с мекињама помешаног ржаног брашна. *Батут.* **2.** *истуцан јечам.* — Као прекрупа ... употребљује се јечам укухан у чорби. *Батут.*

прѐкрӯпан и **прекру́пан,** -пна, -пно *одвећ, сувише крупан.* — Радетић је само напето и кришом ловио поглед њезиних прекрупних очију. *Ћоп.* Можда се некоме причиња да су то прекрупни изрази. *Бат.*

прекрӯпара ж и **прекрӯпач,** -а́ча м *направа за прављење прекрупе*: ~ с мотором. *Пол. 1959.*

прекру́пити, прѐкрӯпӣм сврш. *крупно истуцати, самлети, начинити прекрупу.* — Жита су се морала трошити као прекрупљена јарма, јер их ондашњи врвњеви нису могли у брашно самлети. *Жуј.* Суха слада [осушеног јечма] се очисти од клица, прекрупи се, и најпосле се покисели. *Батут.*

прѐкрупица ж *дем. од прекрупа.*

прекрупљи́вање с *гл. им. од прекрупљивати.*

прекрупљи́вати, -ӯпљујем *несврш. и уч. према прекрупити.*

прѐкрупица ж мед. *лојни израштај, лојник* atheroma. *Батут.*

прекр̀хати, -а̄м сврш. **1.** *преломити, сломити на двоје.* — Узмем ... своје лијепе новце, прекрхам трску, вратим се на терасу. *Вел.* Вегетирам тако, живећи помало, као прекрхана, увенула грана. *Марк. Д.* **2.** фиг. *одлучити се, решити се на једно од двога, преломити.* — Кућа без жене — готова тамница! ... Много сам ... пре-

мишљао, сам се са собом борио. И ваља да је божја воља, ја прекрхах једну страну. *Ком.*

~ **се** *преломити се.* — Једна нагњила прије чка прекрха се. *Нам.*

прекрца́ва̄ње с *гл. им. од прекрцавати (се).*

прекрца́вати (се), -рца̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према прекрцати (се).*

прекр̀цати, -а̄м сврш. **1.** *преместити, пренети товар с једнога брода на други, с једнога места на друго, претоварити.* **2.** *натрпати преко мере, више него што је допуштено, превише укрцати:* ~ брод. — фиг. Пјесник је прекрцан човјечанством. *Уј.*

~ **се** *променити превозно средство у току путовања.*

прекр́чити, прèкр̄чӣм сврш. *крчећи рашчистити.* — После двадесет и три дана хтео је и Горчин ... да пође на Дубик да види колико су синови прекрчили. *Ђур.*

прѐкршāј м **1.** *поступак противан закону, прописима, реду, примљеној обавези.* — На то је он [учитељ] изјавио да отказ не прима, да ће општину тужити суду за прекршај уговора. *Андр. И.* **2.** правн. *мања кривица, лакши кажњиви чин:* судија за прекршаје.

прекршā́јац, -јца м разг. *судија за прекршаје.* — Ако буде неки »незгодан« прекршајац, колико ће да ми намести? *Пол. 1960.*

прѐкршājнӣ, -ā, -ō *који се односи на прекршаје.* — Баш таква формулација прекршајне одредбе указује на то да се као прекршај има сматрати свака употреба неисправног возила. *Пол. 1959.*

прекршѐ́ње с *прекршај:* ~ дужности, реда.

прекршáвати (се), -рша̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према прекршити (се).*

прекр̀шилац, -иоца и **прекр̀шитељ** м *онај који је извршио прекршај.* — Југословенски правници и лекари ... захтевају ... забрану експеримената нуклеарним оружјем као и разматрање евентуалне одговорности за прекршиоце ове забране. *Пол. 1957.* Разуларени прекршитељи ... враћају [се] на старе методе ножа. *Вј. 1960.*

прѐкршити и **прекр̀шити,** прèкршӣм сврш. **1.** *ломећи раздвојити на двоје, на комаде, сломити:* ~ грану. **2.** фиг. **а.** *прекинути даљи ток чега.* — Колико год је Мухарем-ага у себи попустио, није могао ... прекршит ону своју озбиљност. *Мул.* Велиш, кумство је у капи — и, ето, ти си га прекршио. *Вес.* **б.** *нагло прекинути кога у говору.* — »Који бог ... какав бог ...« прекрши охоли часник. *Ђуб.* **в.** *заборавити, прећи преко чега, опростити.* — Немој ме тако дочекивати ... Прекрши што је било. *Вукић.* **г.** *прекинути, престати говорити.* — Не би их све [напасти од стране Спичана] набројио за три дни, па ћу прекршити да вас не проглушим. *Ђуб.* **3. а.** *огрешити се о какав пропис, поступити против какве наредбе, закона, учинити прекршај.* — Флоријан Крањчец ... био [је] прекршио субординацију и за казну одлежао у самици два тједна. *Крл.* И сувише си комуниста, и сувише човек трезвен и промишљен да би прекршио закон. *Дав.* **б.** *не испунити, не одржати, погазити обавезу:* ~ обећање, ~ реч, ~ завет. **4.** фиг. **а.** *надвладати, савладати, сломити.* — Како-тако прекршише све препоне и отпочеше пробе. *Дом.* **б.** *изгубити снагу.* — Глас јој се одједном у подгрлцу преломио ... мукло замирући и заустави се. онако прекршен, у ... прсима. *Пец.*

~ **се** *сломити се, изгубити снагу.* — Глас јој се у подгрлу прекршио, угушио у очајном крику. *Пец.*

прѐкршнӣк м неол. *в. прекршилац.* — Совјетски Савез располаже с таквом савременом техником која без грешке показује с којих аеродрома лете авиони-прекршници. *Вј. 1960.*

прекрштáва̄ње с *гл. им. од прекрштавати (се).*

прекрштáвати (се), -рштава̄м (се) = прекрштати (се) *несврш. и уч. према прекрстити (се).* — Упућује своје посланице бискупима ... да не прекрштавају православне Србе. *Риб.*

Изр. ~ млеко *в. уз крстити (изр.).* — Милан Лукић ... се специјализирао да »прекрштава« млеко. *Пол. 1957.*

прекр́штати (се), прèкр̄штам (се) несврш. = прекрштавати (се). — И када умремо, пријатељима ћемо оставити завјет да нам руке не прекрштају. *Вујач.*

прекрштѐнӣк, -и́ка м = прекрштењак *онај који је прешао у другу хришћанску веру.*

прекрштѐница ж *она која је прешла у другу хришћанску веру.*

прекрштѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на прекрштенике и прекрштенице.*

прекрштѐњāк, -а́ка м = прекрштеник.

прекр́шћати (се), прèкр̄шћа̄м (се) и **прекршћáвати (се),** -рша̄ћујем (се) *несврш. прекршта(ва)ти (се).*

прѐксноћ прил. *уочи јучерашњега дана.*

прѐксноћнӣ, -ā, -ō и **прѐксиноћњӣ,** -ā, -ē *који се догодио прексиноћ, који је од прексиноћ.*

прѐксјутра прил. *в. прексутра. Деан. Рј.*

прѐксутра прил. *прекосутра.* — Брине се и за прексутра. *Нен. Љ.*

прѐксутрадàн прил. *прексутра.* — Прексутрадан је ... дошла једна казнена колона на тенковима. *Поп. Ј.*

прѐксутрашњӣ, -ā, -ē *прекосутрашњи.* — Нека му опрости што не може с њом на прексутрашњем плесу играти прву кадрилу. *Шен.*

прѐксутрашњица ж *догађаји који ће се догодити прекосутра; даља будућност. Р-К Реч.*

прекȕбурити, -ӣм сврш. *кубурећи преживети.* — Да му је само онај један дан, онај први дан без ње прекубурити, чини му се да би се препородио. *Коз. Ј.*

прекувáвање с *гл. им. од прекувавати.*

прекувáвати, -ȗвāвām *несврш. и уч. према прекувати.*

прекȕвати, -ām сврш. = прекухати **1.** *скувати изнова, наново, још једанпут.* **2.** *сувише дугим кувањем лишити што нужних, потребних својстава.* — [Немци] липају ретку, по неколико пута прекувану кафу и хвале је као добру моку. *Нед.* **3.** *прерадити у процесу варења храну у желуцу, сварити, пробавити.* **4.** фиг. *извршивши анализу чега схватити, усвојити.* — Прави уметник ... треба да види и тачно запази и ствари и догађаје, па да после то, пошто се у његовој глави прекува, лепо сређено и уређено пред нас изнесе. *Јов. Ј.*

прѐкудити, -ӣм сврш. *сувише оштро покудити, осудити.* — Недићу се дешавало да једне писце прехвали, а друге прекуди. *Јов. С.*

прекужáвати, -ȗжāвām и **прекужȉвати,** -ȗжујēм *несврш. и уч. према прекужити.*

прѐкужити, -ӣм сврш. **1.** *преболети тешку заразну болест.* — Људи махом, пошто прекуже какву кужну болест ... не добију по други пут ту исту болест. *Батут.* фиг. Човјек то упозна чим прву љубав прекужи и прве боли заборави. *Марк. Ф.* **2.** *преживети тешкоће.* — Настали тешки, чемерни дани и мјесеци. Једва сам их јадна прекужила. *БК 1906.* Само сада морамо прекужити ову кризу ... прелаза из примитивне азијске оријенталне цивилизације у европску. *Петр. В.*

прѐкукати, -ām сврш. **1.** *оплакати кога или што, изјадиковати се због смрти чије.* — И прекукав све згоде ... свеђ послије о њем [дјетету] збори. *Марк. Ф.* **2.** *кукајући, јадикујући провести, пробавити неко време.* — Сиротиња често плаче, прекукала, често плаче, брзо расте, то мој јаде! *Вук.* **3.** *престати оплакивати, преживети тугу, жалост за ким или за чим.* — Не би сестра пребројала многе јаде што сам јадна ... прекукала. *И-Б Рј.*

прекȕндачити, -ӣм сврш. *начинити нов кундак:* ~ пушку. *И-Б Рј.*

~ **се** *обући се друкчије него обично. И-Б Рј.*

прекȕњати, прѐкȕњām сврш. *престати кућати.* — Мислила је да неће преживети онај дан ... Тужила је, плакала кришом, кућала, па и прекућала. *Срем.*

прѐкуп и **прѐкȕп** (ек. и ијек.; ијек. и прије̏куп) м *откуп ради продаје и препродаје.*

Изр. право прекупа правн. *право некога да му се нешто што је продао понуди да то натраг купи пре него што буде продато другоме.*

прекȕпати, прѐкȕпām сврш. *много, често, сувише окупати.* — И све кунем од Бечa ћесара што разори ... моју ђедовину, а коју сам трудно придобио и српском је крвљу прекупао. *НП Вук.*

прѐкупац, -пца м *онај који купује робу ради препродаје, накупац.* — На џаковима су седели сељаци и жудно мотали сомуне, стрпљиво се ценкајући са трговцима и прекупцима. *Бар.* Накупци и прекупци крстаре сајмиштима, не обазирући се на прописе и задруге. *Вј. 1957.*

прекȕпити, прѐкȕпīм сврш. *поново купити оно што је продато; купити што од онога који то препродаје; купити ради препродаје.* — Тко се једном продаде тога може и други прекупити. *Шен.* Сва његова мука била [је] млиница прекупљена од калуђера. *Шимун.*

прекупљȉвање с *гл. им. од прекупљивати.*

прекупљȉвати, -ȗпљујēм *несврш. и уч. према прекупити.*

прѐкупнӣ и **прѐкȕпнӣ,** -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и прије̏купнӣ) **а.** *који се односи на прекуп.* **б.** *који је одређен за прекуп:* ~ магазин, ~ складиште.

прекупо̀вати, -ȗпујēм несврш. *в. прекупљивати.* — Анка црноберзијанка ... псује бога и литију док од сељака прекупује робу. *Сек.*

прекȕтрнути, -ӣм сврш. *провести време ослушкујући.* — Друге ноћи прекутрим некако до у глухо доба опет у грму, а онда ... хајде цестом. *Буд.*

прекухáвање с *гл. им. од прекухавати.*

прекухáвати, -ȗхāвām *несврш. и уч. према прекухати.*

прѐкухати, -ām сврш. = прекувати. — Увек је боље мало и прекухати него не докухати. *Шапч.* Желудац му није био кадар толико [крви] прекухати. *Мишк.* Човјеку није довољно да сам у себи прекуха своја

чувства и основе, него ... их мора још некому повјерити. *Коз. Ј.*

прекуцáвати, -ýцāвāм *несврш. и уч. према прекуцати.* — Болесник се скине, а Анте га прекуцава ... затим ослушкује. *Чол.* Вељко пише наређења за неке групе рањеника, а ја му после прекуцавам. *Дед. В.*

прèкуцати, -āм сврш. **1.** *прегледати болесника куцањем и ослушкивањем.* **2.** *преписати што на машини за писање.*

прéла ж *преслица.* — Чекај, аго ... бака прелу да т' прињене. *Радич.* А кому би гинут жао било ... нек узимље прелу и прединo. *Март.*

прèлав, -а, -о *који има непријатан задах и горак укус покварених намирница, ужежен, упаљен.* — А шта фали прелавој сланини? — запуцкета подругљиво горко глас Новин. *Поп. Ј.*

прèлавōст, -ости ж *својство или особина онога што је прелаво.*

прелàган, -ана, -ано *одвећ, врло лаган.* — Преко рамена и леђа био је пребачен прелаган, прозиран рубац. *Новак.*

прелáгати, прèлāжēм *несврш. и уч. према преложити.*

прèлажēње с *гл. им. од прелазити.*

прелàжљив, -а, -о **1.** *који се лако прелази:* ~ поток. **2.** *који лако прелази, који се преноси, заразан:* ~ болест.

прелàжљивōст, -ости ж *својство онога што је прелажљиво.*

прéлаз (ек. и ијек.; ијек. и пријèлаз) м **1.** *прелажење.* — Наше је доба ... прилазак из старога у нови свијет. *Шен.* При прелазу пруге ... Петар је морао да напусти носила. *Дед. В.* **2.** *место где се прелази.* — Дочекају је дјеца на прилазу да им колаче подијели. *Љуб.* Сађе низ врт ... и загази у репух траву да на прилазак прође својој кући. *Сиј.* Прећосмо преко прелаза у ливаду. *Вес.* **3.** *граница.* — Ми смо на прелазу ... једне и друге епохе. *Нуш.* **4.** *прелив, нијанса.* — Зеленило ... се ... у свјетлом прелијеваше у свим прелазима. *Тип.*

прèлазак, -аска м **1.** *прелажење.* — Народноослободилачки одбори ... били су од свог постанка непосредни израз преласка државне власти у руке радног народа. *Пиј.* Деветог јуна у ноћи прелазак је био завршен. *Дед. В.* **2.** *место где се прелази.* — Имаду данас два преласка [преко Дрине] позната из старине. *О 18/5.*

прéлазан и **прèлазан,** -зна, -зно (ек. и ијек.; ијен. и пријèлазан) **1. а.** *који служи, који је одређен за прелаз:* ~ место, ~ станица. **б.** *који је потребан, који треба имати ради прелаза из нижега у виши разред, течај:* ~ оцена. **2. а.** *који је на прелазу из једнога стања у друго, из једнога времена у друго, из једног краја у други, који има особине и једног и другог; посредни, средњи.* — Има у целој поезији Васе Живковића нечега неодређеног ... нечега што му даје обележје прелазнога песника. *Скерл.* Но шта онда тај режим има да буде друго но једна прелазна етапа, краћа или дужа. *КР 1924.* **б.** биол. *који има својства двеју различитих врста, који се не може убројити ни у једну од одређених категорија:* ~ тип.

Изр. ~ болест мед. *заразна болест;* ~ глагол грам. *глагол који тражи допуну у 4. падежу без предлога;* ~ доба дечака (девојчице) *доба између 11. и 14. године кад дете полно сазрева;* ~ доба жене *в. уз доба (изр.);* ~ застава, прелазни пехар *застава или пехар који после сваког такмичења стари победник предаје новом.*

прèлазити, -ӣм *несврш. и уч. према прећи и пријећи.*

прéлазњāк и **прèлазњāк** (ек. и ијек.; ијек. и пријèлазњāк) м *онај који прелази.*

прéлазница и **прèлазница** (ек. и ијек.; ијек. и пријèлазница) ж *она која прелази.*

прéлазнōст и **прèлазнōст,** -ости (ек. и ијек.; ијек. и пријèлазнōст) ж *својство или особина онога што је прелазно.*

прèлајати, -јē сврш. *провести неко време у лајању.* — А ја сам по псима познао да нечега има ... Сву ноћ прелајаше, земљу гризу. *Ранк.*

прèлак, -а, -о *одвећ, сувише лак;* фиг. *врло мален.* — Претешке дужности, прелака плаћа. *Матош.*

прèлако прил. *недовољно критички, неодговорно.* — Многе особе себе прелако називају отменима. *Уј.*

прелáмање с *гл. им. од преламати (се).*

прелáмати (се), прèлāмām (се) *несврш. и уч. према преломити (се).*

прелàмāч, -áча м *онај који прелама, метер (1):* ~ слога (у штампарству). *Деан. Рј.*

прелàмача ж *врста пушке која се као преломи кад се пуни.* — Однијели су ... тринаест двоцијевки преламача. *Кик.*

прèласњāк м *онај који је преластио кога, заводник.* — Она је само за тренут уживала љубав ... и већ је сурови преласник њен остављао зарад сабље, зарад другова. *Глиш.*

прèлāст ж цсл. *обмана, превара, заблуда.* — Остављена ... себи и преластима богатства и раскоши, деца су, најзад, својим годинама престала бити деца. *Грол.* Чудно дете ... оно неће сласти, и сад се одваја од грешне преласти. *Панд.*

прèлāстан, -сна, -сно *заводљив, замамљив.* — Ова девојка раскошне и неукусне тоалете,

бујне косе, преласних очију и леденог лица ... *Уск.* У ту чудну везу ... је унео ... сву уметност љубави у њеним најзаводљивијим и најпреласнијим облицима. *Грол.*

прела́стити, прѐлāстӣм (трп. прид. прѐлāшћен и прѐлāштен) сврш. **а.** *намерно, лажући довести кога у заблуду, преварити, обманути.* — Он долази, као лукава змија, не би ли како преластио младога војсковођу и на своју га страну задобио. *В 1885.* Момиру их [новаца] мора да шаље, јер ће га иначе прелаcтити ... и отети господски смутљивци. *Каш.* **б.** *заслепити, завести девојку или обрнуто.* — [Видаковић је] насликао како је једна жена хтела да преласти његова Велимира, и овај умео да се отме искушењу. *Поп. П.*

~ **се** *преварити се, бити обманут, заведен.* — Ниједан се није прелastио женском лепотом и грешном пожудом. *Ранк.*

прѐлāт, -áта м лат. *виши црквени достојанственик (бискуп, опат, настојатељ самостана) у католичкој и англиканској цркви.*

прела́тов, -а, -о *који припада прелату.*

прела́товскӣ, -ā, -ō *прелатски.* — Намазан је збиља са седам масти прелатовских. *Божић.*

прѐлāтскӣ, -ā, -ō *који је као у прелата; који се односи на прелате.* — Лице је више прелатско него државничко. *Нех.* У љубичастом преливу прелатских и бискупских плаштева ... истицало се нарочито блиједо лице. *Крл.*

прелату́ра ж лат. *част, служба, положај прелата.* — Највеће зло куније и прелатуре римске јесте национализам талијански. *Јов. С.*

прела́ц, -лца м **1.** *квалификован радник у текстилној индустрији који је запослен око израде пређе.* — фиг. На врећи се омацила маца, па лан преде петеро прелаца. *Наз.* **2. а.** *онај који иде по прелима.* — Пред очи му изађоше ... сви пријатни доживљаји у вези с првим снијегом ... топла фуруна и соба пуна веселих прелаца. *Ћоп.* **б.** фиг. *мушкарац који воли да се удвара женама. Р-К Реч.* **3.** зоол. *род лептира чије гусенице преду чахуре помоћу жлезда у усној дупљи;* исп. прелци: смреков ~ Lymantria monacha; дудов ~ Bombyx mori; крушков ~ Saturnia pyri. *Бен. Рј.*

прелашћи́вати (се), -ăшћујēм (се) *несврш. и уч. према преластити (се).*

прелева́лица, ијек. прелијèвалица, ж зоол. *врста лептира:* ~ модра Apatura iris. *Терм. 4.*

прелева́ње, ијек. прелијèвање (ретко ек.), с *гл. им. од прелевати (се).*

прелѐвати (се), прѐлēвāм (се), ијек. прелијèвати (се) (ретко ек.) *несврш. и уч. према прелити (се).*

прѐлевнӣ и **прѐлевӣ,** -ā, -ō, ијек. прѐљевнӣ и прѐљевӣ (ретко ек.) *који се прелева.* — Негдје доље ... збива се ... прељевна претворба црних потока у бијеле. *Божић.*

прелѐгуша ж зоол. покр. *в. легањ мрачњак, уз лвгањ (изр.). Рј. А.*

прелѐдити се, прѐледӣм се сврш. *следити се од хладноће; постати као лед од зебње, страха пред опасношћу.* — И Турком се руке преледиле. *И-Б Рј.* А кад [мајка] закуња, причују јој се пушке, те стрекне, преледи се и јурне к прозору. *Вуков.*

прелѐжāк, -áка м покр. *хлеб који непечен прележи до другога дана. Рј. А.*

прелѐжати, -жӣм сврш. **1. а.** *провести, проборавити неко одређено време у лежећем положају.* — Ондје изишавши дана смо два и ноћи још двије прележали. *М-И.* После грдних напора и опасности дошао [Радован] кући ... и онда је дан и ноћ прележао као мртав. *Сек.* **б.** *провести лежећи у тамници, затвору.* — Суд је осудио ... Поповића на 13 година заточења, с тим да сваке године Видовдан прележи у црној ћелији. *Јов. Ј.* **2.** *издржати болест, преболети.* — Многе болести на ногама је прележала, а трбушни тифус обали је ... у постељу. *Бан.*

~ **се** *провести лежећи дуго времена или дуже него што треба. Бак. Реч.*

прелѐкција ж лат. *предавање.* — Сам се Јурица повеселио што ће се тако отети ... жупниковим прелекцијама и опет доћи у круг веселих другова. *Бал.*

прѐлēп, -а, -о, ијек. прѐлијеп *врло леп, прекрасан.* — Сећали се прелепе старине. *Радич.* Не мичи се с мјеста ... да ти се разгрије срце с прелијепа погледа. *Буд.*

прелѐпити, прѐлēпӣм, ијек. прелијèпити, сврш. *налепити, прилепити преко чега.* — Нетко [је] преко драперије прелијепио старе ... литографије из илустрованих листова. *Крл.*

прелепљи́вати, -èпљујēм, ијек. прељепљи́вати *несврш. и уч. према прелепити.*

прѐлēпо, ијек. прѐлијепо, прил. *прекрасно.* — С киме дане прелепо пробави. *Радич.*

прѐлесно прил. *са пуно прелести, уживања.* — Он је у хладној соби разгалио лакте пространој тмини, и он је при боду мраза прелесно затрептао. *Уј.*

прѐлēст, -ести ж цсл. заст. *чар, драж изазвана нечим угодним, примамљивим; сласт, нарочито љубавна.* — На њеним уснама

лежи прелест. *Леск. Ј.* Кад смо се једно другога дотакли, ћутили смо прелест и срећу. *Киш.*

прѐлестан, -сна, -сно *који изазива, причињава сласт, уживање.* — Лака бразготина на образу, нежном као прелесна бресква, давала је том лицу још више младалачке чари. *Поп. Ј.* Осећају се [звијезде] у крви, у тијелу као подземно струјање . . . физичко прелесно додиривање. *Сим.*

прѐлет и **прѐлёт** м (ек. и ијек.) *прелетање.* — Неки ловац из оближњег села, који је чекао на прелет дивљих патака, не размишљајући много опалио је из пушке. *НИН 1960.*

прелетáвати, -ѐтāвāм = прелетивати *несврш. и уч. према прелетети и прелетјети.* — А уснама јој прелетио смијешак, као што мирис прелетава руменим цвијетом. *О-А.*

прелетáње, ијек. прелијѐтāње, с *гл. им. од прелетати.*

прелéтати, прѐлёћём, ијек. прелијѐтати *несврш. и уч. према прелетети.*

прелѐтети, -тӣм, ијек. прелѐтјети, сврш. **1. а.** *летећи помоћу крила прећи какав простор.* — Дај ми, боже . . . крила лабудова да прелетим преко Рисна града. *НП Вук.* Прелетио је [Ластан] мимо торањ столне цркве. *Креш.* фиг. Са Неле и Анке прелетјела му мисао на синове. *Коз. Ј.* **б.** *летећи проћи, пројурити, прелетети изнад кога, чега.* — Кад је 2. батаљон . . . прелазио Брвеницу, преко његових глава прелетеше из позадине неколико артилеријских метака. *Лаз. М.* **2.** (кога што) **а.** *ваздухом проћи изнад кога или чега.* — Пред подне авиони нас прелетеше. *Дед. В.* **б.** *трчећи или јашући прећи какав простор или удаљеност.* — Они су на брзим коњима прелетјели простор између Зовика до тога раздоља. *Том.* Лазар прелетео сокаком. *Рад. Д.* **в.** *брзо, журећи се обићи кога или што.* — Иван је прелетио већ првих четрнаест дана све властеоске дворове и домове. *Бал.* **3.** *брзо, лако, тек дотакнувши предмет извршити какву радњу.* — Личио ми је тада на сликара који лако прелети преко платна кичицом. *Нуш.* Катица прелете расејано прстима по диркама. *Петр. В.* **4.** фиг. **а.** *брзо, на брзу руку, површно прочитати, прегледати што.* — Младар тргне Силвестру онај папир и прелети га. *Божић.* Вук Васић ужурбано окрену лист и прескочи неколико реди, прелети пола стране, незадовољан. *Дав.* **б.** *брзо проћи, протећи, минути (о времену).* — Преко моје сиједе главе прелетјела је многа зла година. *Шен.* Шездесет ноћи прелетеше летом, палећи искру угашених сласти. *Ил.* **в.** *нагло се појавити (на лицу, у мисли, у свести) и ишчезнути.* — **Газда** се ту некако стушти, лицем му прелети неки неодређени смијешак. *Куш.* Учи сенка сумње прелете кроз главу. *Ђос. Д.* **г.** *брзо у мислима проћи, обновити, представити прошле догађаје.* — Па кад се свега сетим, кад прелетим цео свој кратак живот, на мојим ће се уснама угасити онај смех којим сам вас увек пресретао. *Нуш.* У часу је прелетјела у души све догађаје који би се могли између њих двоје развити. *Ивак.* **д.** *додирнути се, дотакнути се у говору.* — У разговору прелетесмо све наше ђаковање. *Ком.* **ђ.** *брзо, нагло се проширити, рашириti.* — Глас да је суд ухапсио Стојиљка Тетовалију прелетео је као муња по целом Београду. *Ком.* Јаук прелети црквом. *Бен.* **5.** *летећи пасти даље од мете, циља.* — Ал' копље прелети и на земљу паде. *И-Б Рј.*

Изр. ~ погледом (очима, оком) по чему, преко чега *бацити брз поглед по чему, преко чега.*

прелетúвати, -ѐтӣвāм несврш. = прелетавати. — А јата гусака, патака и кржуља прелетивају с Блата у Језеро, а с Језера у Блато. *Љуб.*

прѐлетити, -ӣм, ијек. прѐљетити, сврш. *провести, проборавити лето.* — Тамо су, у Катуну, и неки од оних што су одселили у Метохију, па их жеља довукла да ту опет прељете. *Лал.*

прелѐтјети, -тӣм, ек. прелѐтети.

прѐлетнӣ, -ā, -ō, ијек. прѐљетнӣ *који је прелетио (нпр. жито, вино).* *Вук Рј.*

прѐлетнӣк, ијек. прѐљетнӣк, м *онај који је прелетио. Прав.*

прелѝбати, -āм сврш. покр. *поливати. Вук Рј.*

прéлив и **прѐлив** м (ек. и ијек.) = прељев **1.** *прелевање.* — Око моје блудило је у даљину низ пучину, слиједећи прелив валова морских. *Шен.* **2.** *оно чиме се што полива или прелива.* — Коњак је најбоље марке и био је намењен за шећерне преливе уз линцер-торту. *Вин.* **3.** *постепен, једва приметан прелаз, фина, једва осетљива разлика у звуковима, бојама, мишљењима, осећањима и сл.* — Заори се крајишка песма с оним преливима типичним за Крајину. *Дед. В.* На пољима таласа вјетар као море оклашене усјеве: дижу се и падају тешки валови у свијетлотамним преливима. *Гор.* Та два карактера у једном човеку сударају се и мешају у безбројним укрштањима и преливима. *Андр. И.*

прелúвање с = прелијѐвање *гл. им. од преливати (се).*

прелúвати (се), прѐлӣвāм (се) несврш. = прелијевати (се). **1.** *несврш. и уч. према прелити (се).* **2. а.** *сијати (се), блистати (се), светлуцати (се), истицати се преливима боја;*

прелазити из једне боје у другу. — [Злато] поче да се прелива ... и као неки жив огањ да гори и бљешти. *Станк.* Коса њезина прелијевала се као перје црнога коса. *Шимун.* **б.** *звучати, одјекивати у тоновима који прелазе један у други.* — Ви морате бити јаки ... чула је јасно ... како се благо и нежно преливају те речи. *Рист.* Чезнутљива славонска мелодија ... прелијевала се у стотину варијација. *Коз. Ј.*

Изр. преливати из шупљег у празно *бавити се бескорисним послом, водити празне разговоре.*

пре́ливнӣ и **прѐливнӣ,** -ā, -ō = прељевни **а.** *који се прелива:* ~ баритон. *Бел.* **б.** *који служи за преливање.* — Стручњак нам показује брану са машинском салом и преливним делом. *Пол. 1959.*

пре́ливнōст и **прѐливнōст,** -ости ж *својство или особина онога што се прелива.* — Ритамски уобличен звук и његова изражајна преливност однели су победу над ... хучним брујањем. *КН 1960.*

прѐливода м и ж *беспосличар, шепртља, брбљавац.* — Фратри су га сматрали манијаком и преливодом, а грађанство уходом, или ученом будалом. *Андр. И.* Много је мање преливода тамо него код нас у источној Босни. *Чол.*

прелӣ́јати (се), прèлījām (се) несврш. *в. преливати (се).* — Горки [су ми] дани, па их морам да прелијам слатким вином у механи. *Вел.* И још јој озвањаше душом оно пребирање на оргуљама ... а топли и меки талас прелијао би се њеним грудима. *Леск. Ј.*

прелијèвалица, ек. прелéвалица.

прелијèвање с = преливање *гл. им. од прелијевати (се).*

прелијèвати (се), прèлијевām (се) несврш. = прелевати (се).

прèлијеп, -а, -о, ек. прèлēп.

прелијèп-, ек. прелеп-.

прелијèтање, ек. прелéтање.

прелијèтати, прèлијећēм, ек. прелéтати.

прèлиминāран, -рна, -рно *претходни, припремни:* прелиминарни разговори.

прелимина́ри м мн. фр. *привремени уговор о миру (пре склапања правог уговора).* — Кутузов ... прелиминаре потпише, тако рећи у исти мах када је П. В. Чичагов стигао. *Нов.*

прелимӣна́рӣј, -ија м *прелиминари.* — По члану прелиминарија не ваља сумњати да ће Висока Порта ... поступити великодушно према народу српском. *Гавр.*

прелӣњати се, -ām се сврш. *изгубити длаку, перје (о животињама, птицама), олињати се. Бак. Реч.*

прелипса́вати, -ӣпсāвām несврш. индив. *одрицати се чега до крајњих граница.* — Сиромах је био, а и колико је могао штедео је, прелипсавао своје залогаје и продавао да би извео децу на пут. *Ђур.*

прелиста́ва̄ње с *гл. им. од прелиставати.*

прелиста́вати, -ӣстāвām *несврш. и уч. према прелистати.*

прелӣ́стати, -āм сврш. **1.** *прегледати превртући листове, странице књиге, часописа, бележнице и сл., површно се упознати са садржајем чега.* — Прелистам биљежницу па наставим брже. *Пав.* Љубомир Стојановић ... погрешно тврди да је од ... превода ... изашао само први део, што показује да ту књигу није ни прелистао. *ЛМС 1951.* **2.** фиг. *оценити, проценити.* — Умео је [Мирабо] кô мало ко да разговара, да свога сабеседника за час прелиста и извуче из њега све што му је требало. *Јов. С.*

прèлити, прèлијēм сврш. **1. а.** *излити из једног суда и улити у други:* ~ вино. **б.** фиг. *дати, предати коме, унети, улити у кога или у што своје мисли, осећаје, своју снагу.* — Сву је своју душу у ту пјесму прелио. *Јурк.* **2.** *налити сувише, више него што треба.* — Прелили смо чашу очајања пуну. *Панд.* **3.** *прелити се (1).* — Клицање је све више расло, то је била бујица. Она наједном прели иза угла, ухвати улицу. *Бос. Б.* **4.** *полити преко чега чим течним.* — Гледа у јагње што се на ражњу врти ... како ... руди и цврчи кад га редар прелије машћу. *Ад.* фиг. Посвећена је [књига] ујаку и као сузом је преливена сладошћу успомена. *Матош.* **5.** *прекрити, покрити.* — То је широка зелена долина пуна партизана, измаглица све прелила, а већ се чују немачки авиони. *Дед. В.* фиг. Туга му прелије срце. *Гор.* **6.** *захватити одједном са свих страна, запљуснути.* — На крижању улица прелије нас мрзли талас вјетра. *Пав.* **7.** *ливењем прерадити, претопити, преиначити, излити изнова, наново (о металу):* ~ звона у топове.

Изр. ~ гроб (мртваца) црквен. *полити унакрст вином гроб или мртваца на одру;* ~ куповину, ~ за срећна пазара *после погодбе испити што (вино, ракију).* — Најпре да прелијемо за срећна пазара. *Јевт.*

~ **се 1.** *излити се преко ивице каквог суда.* — Може, вала, носити пуну чашу вина на длану, па му се прелити неће. *Ком.* фиг. Прели се у Омер-ефендији жуч ... па се диже, љутито тресући око себе. *О-А.* **2.** *покрити, испунити какав простор, раширити се по каквој површини.* — У тихом подмуклом миру зарегетао је далеко негдје на десном крилу у шуми машинегевер, пак се ломљава прелила по долинама. *Крл.* Сунце бијаше изгрануло и прелило се преко брегова обраслих старом буковом шумом.

Ћоп. **3.** *променити се постепено у што друго.* — Паштровић ју је гледао и попуштао је. Бес му се прелио у тугу. *Петр. В.* Глас му се прелио у шапат. *Цес. А.*

прели́чити, прѐлӣчӣм сврш. *обојити изнова, наново, још једанпут или друкчије.* — Он лудује за мном, јер ме лијепом види, ваљштину ћу ... преличити златом да се сваком свиди. *Јур.*

пре́лишан, -шна, -шно заст. *који је преостао, сувишан.* — Чим киша престане ... лаки ветар каткад у тилом часу осуши прелишну кишу и росу и отера их опет увис. *М 1867.*

пре́ло с **1.** *отвор или рупа у плоту који служи за пролаз.* — Кад г. Клисић преко прела, бленуле у њ све три краве. *Кол.* **2.** покр. *отвор, лето у кошнице; рупа на лужници кроз коју луг отиче. Рј. А.* **3.** *штап којим се рупа на лужници затвори. Рј. А.*

пре́ло с **1.** *вечерњи састанак сеоске младежи ради заједничког обављања каквог посла и ради забаве у јесенско и зимско доба.* — Бит ће је ... и у селу, и на прелу, и у колу. *Иван.* Знао је разне чобанске дјечачке игре, загонетке и момачке враголије са сеоских прела. *Ћоп.* фиг. Из оближњих ритова жабље прело додокало је за кишом. *Јел.* **2.** *прибор за предење.* — Послат ће ми прело и предиво. *НПХ.* Дрхтурећ пусти прело. *Шен.* **3.** *предење.* — Ваља ми платити шило, ткало, прело. *Павл.* **4.** *онај који преде, прелац. Вук Рј.*

прѐлобати, -ām и **прѐлобовати,** -бујēм сврш. енгл. *послати, упутити лопту у високом луку преко голмана према голу.* — Овдје постоји опасност да буде прелобан, али то изискује прецизног пуцача. *Ног.* Костић је добро одмереним ударцем главом прелобовао [голмана]. *Б 1958.*

прѐловā̏ње с *гл. им. од* преловати.

прѐловати, -лујēм несврш. *веселити се, забављати се.* — Није царе хранио јунаке да прелују и да ашикују. *НПХ.* Војевô си и дојако, Мирко, војевô си, преловао ниси. *Март.*

пре́лог, ијек. прије̏лог, м *неугарена земља, парлог.* — Овас не може на прије̏логу добар бити. *Вук Рј.*

прелӱ́жити, прѐложӣм сврш. **1.** *сложити дајући чему нарочит облик.* — Бит ће свадба за педјељу дана, док ... дјевојка преложи дарове. *НПХ.* Земко принесе шарен вунен јастук, преложи га напола и стави уз прозор. *Сиј.* **2.** *сувише загрејати* (*пећ или просторију*).

прѐложнӣк м пом. **а.** *са стране истурено лежиште за весло на уском чамцу.* **б.** *балван причвршћен са стране чамца ради његове веће стабилности. Свезн.*

прѐложница ж *земља која је прележала, која је била на угару, на прелогу.* — Свако зрно по шиника дало; која ли је њива прележала, преложница сто шиника равно. *НП Вук.*

пре́лом (ек. и ијек.; ијек. и прије̏лом) м **1.** *резултат преламања; место где је што преломљено.* — Прије̏лом може бити затворен кад је пукла кост, а није пробила кожу. *НЧ.* **2.** фиг. *преокрет, прекретница.* — Иван Гундулић ... ствара прије̏лом, уводећи посве нови дух у дубровачку поезију. *Водн.* Јасно је знао да је ту прије̏лом цијелога његова живота. *Сим.*

пре́ломан, -мна, -мно (ек. и ијек.; ијек. и прије̏ломан) *који се односи на прелом.* — И он схвати да се је с њим тога часа догодило нешто прије̏ломно, судбоносно. *Донч.* Преломна је 1848. година у животу Јакова Игњатовића. *Глиг.*

прѐломина ж **1.** *оно што је преломљено. Бак. Реч.* **2.** *место прелома, преломна површина. Р-К Реч.*

прелӧ́мити, прѐломӣм сврш. **1. а.** *ломећи раставити на два или више делова.* — Император ... на писму ... преломи сада печате. *Дуч.* фиг. Преломих, кô грану, горки бол. *Кркл.* **б.** *сломити ударцем или при паду.* — Као што на краву лав ил' на јуницу кадано скочи ... и преломи врат обадвјема. *М-И.* фиг. Ударац му преломи ријеч у грлу. *Лал.* **в.** *оштро савити без прекидања.* — Он стоји преломљен у кољенима и загушено дише. *Каш.* **2.** *наглим покретом раскинути, растргнути.* — Али узао [којим је био везан] с мене преломише богови сами лако. *М-И.* **3.** фиг. **а.** *учинити да што престане нагло, прекинути ток или стање чега.* — А у тој соби преломи тишину, као стакло, хистеричан смијех удовичин. *Гор.* Ујутру ... преломише ведрину сунчаног дана звона с манастира. *Мил. В.* **б.** *нагло изменити кога* (*његов карактер, навике, мишљење, намере и сл.*). — Од Пере нашег неће ништа бити, не слуша ... Хтео сам га преломити и упутити. *Игњ.* Он [Ристић] ће, у одсудним часовима, показати се одједном националист страстан и упоран, кога је немогуће преломити. *Јов. С.* **в.** *довести до изнемоглости, клонулости, малаксалости, исцрпсти, ослабити физички и морално.* — [Тетка Стану] су сиротиња и самотиња пре времена преломили. *Станк.* Идући за старцем, потпуно преломљен у себи без и једне мисли, додиривао је руком зид, као да се подупире. *Шег.* **г.** *рашчланивши што, извршивши дубоку анализу усвојити, претопити.* — Док је Љубиша ... приповедач из Вукове школе ... дотле је Његош

... материјал приредио, преломио у своме духу. *Скерл.* **д.** *донети одлуку, одлучити, решити.* — Он да буде тај који ће тако крупну ствар преломити и окренути по својој вољи. *Ћос. Д.* **4.** штамп. *довести, сместити сложени штампани текст у одређени формат.* — Први број »Борбе« уредио је и преломио с Весом чика Јанко. *Дед. В.*

Изр. ~ веру (вером) *погазити обећање, дату реч*; ~ грб вулг. *савити руку у лакту као простачки знак грубог одбијања.* — Ти мени фигу, ја теби босански грб! — и преломим му грб. *Неим.*; ~ преко колена *донети одлуку одједанпут, без размишљања*; ~ пушку *отворити је тако да се цев у зглобу с кундаком окрене према земљи тако да се може напунити*; преломио језик! *клетва кад ко изговори нешто ружно, неугодно, неправедно*; ~ штап над ким *коначно раскрстити с ким, прекинути сваки однос.*

~ **се 1.** *нагло ће нагнути, сагнути.* — Само се стреловито преломио у пасу, посегнуо за убрусом. *Донч.* **2. а.** *нагло изменити правац чега, учинити оштар заокрет.* — На заравни гдје су се стубе преломиле видјеше се у помрчини стаклена врата. *Мат.* Његова је сјена пала далеко преко врта и у раменима се преломила те се попела уз дебло. *Шег.* **б.** *нагло се променити.* — Ту се госпа-Нолин живот, сав из једног комада, преломио. *Сек.* **3.** *одлучити се, решити се, донети одлуку после дужег колебања и противљења.* — Али кад се човјек одлучио и преломио у себи да одустане од намјераване продаје, онда ипак више цијени робу. *Божић.* Ломила се, па се преломила, ушла у општину, за сина свог запитала. *Ман.* **4.** *нагло се изменити (под притиском или моралном тежином).* — Нешто се преломило у њој. Залуду ми је хтјела крити своје муке. *Војн.* **5.** *попустити, одустати од свога мишљења (под притиском наговарања).* — Послије дуге муке, плача, псовања и одговарања тетке се коначно преломише, попустише и Иван се ожени. *Р 1946.* **6.** *изменити снагу, боју, висину гласа.* — Затим му се глас преломи, подиже и постаде јаснији. *Андр. И.* Уједанпут преломи му се глас, потамни, утихне. *Гор.* **7.** физ. *нагло под углом изменити првобитни правац при прелазу из једне средине у другу (о зрацима светлости, таласима звука).* — фиг. Други мотив је слика те камене стене, али слика преломљена кроз призму пишчеве маште. *Т. књ.*

прèломљеи̋бост, -ости ж *стање онога што је преломљено.* — фиг. Конобари престану у трку разношења, газда застане у рачунању и спекулацијама, а дјевојке осјећају тргање и преломљеност у хрптењачи. *Сим.*

прелòмљив, -а, -о *који се лако ломи, крт. Р-К Реч.*

прелòмљивō̋ст, -ости ж *својство онога што се лако ломи.*

пре́ломнӣ, -ā̄, -ō̄ (ек. и ијек.; ијек. и приjèломнӣ) *који се односи на прелом.*

прѐлош, -а, -е *врло, одвећ лош.* — Ипак је цетински град ... и у ове дане ... прелошег времена пун гости. *Нех.*

прѐлскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на прело.* — У ове ведре, звездане ноћи када се код нас на све стране разлежу ... прелске песме ... као да чујем тежак и горак уздах. *Дом.*

прѐлӯд, -у́да м фр. *в. прелудиј.* — Она свира некакве несхватљиве прелуде. *Крл.*

прѐлӯдӣj, -ија и **прѐлӯдијум** м лат. **1.** *уводни део музичког дела, предигра.* — А оргуље су дотле брујиле фортисимо пуним акордима прелудиј. *Новак.* И опијена природа изводи свој неодољиви прелудијум. *Марк. Д.* **2.** фиг. *увод, почетак, припрема, предобјава, наговештај чега.* — Овакво ... узнемиравање често ... знаде да је прелудиј великим неугодностима! *Крл.* **3.** муз. *слободна музичка фантазија. Кл. Рј.*

прелудѝ́рање с *гл. им. од прелудирати.*

прелудѝ́рати, -ȕдӣрām несврш. *изводити прелудиј, свирати без припреме према тренутном надахнућу, импровизовати (нарочито на оргуљама).* — Прелудира валцер из Травијате. *Крл.* Оргуље тихо прелудирају. *Пав.*

прелу́тати, прѐлӯтām сврш. *лутајући, тумарајући задржати се неко време у многим местима.* — Ходи са мном, јер сам прелутала цијелим свијетом тражећи те посвуда. *Креш.*

пре́лци м мн. (јд. пре́лац, -лца) зоол. *породица ноћних лептира чије гусенице испреду од свилених нити чахуру у коју се закукуље* Bombycidae. *ЕЛЗ.*

пре́лчев, -а, -о *који припада прелцу.*

прѐлцијa м *прелац (2).* — Увече на прелу повео се ... разговор. Прелције сједе уз ватру, пале луле. *Ћип.* Ево мог прелције, ево моје књиге! *Ћоп.*

прѐља и **прѐља** ж **1.** *жена која преде.* — Око ватре бејаху посједале преље и плетиље. *Вес.* фиг. Крај постеља наших успавана преља преде топлу пјесму болесних тишина. *Пол.* **2.** *преслица.* — Ако ли ми на мегдан не дођеш, послаћу ти прељу и повјесмо да ми предеш гаће и кошуљу. *НП Вук.* Румена је и једра кô јабука срчика, а витка кô конопља и усправна кô преља. *Ивак.* **3.** зоол. *врста лептира из пор. прелаца*: борова ~, смрекова ~. *Терм. 4.*

пре̑ље и **прѐље** ж мн. **1.** зоол. *прелци. Терм. 4.* **2.** мит. *богиње судбине које преду прежу живота, Парке.* — Нека дочека све што судбина му и љуте преље спредоше. *М-И.*

пре́љев и **прѐљев** м (ијек.) = прелив. — Коњак је ... био намијењен за шећерни прељев. *Јонке.* То је зрака свјетлости у сјени, прељев између сјете и очаја. *Крањч. Стј.*

пре́љевнӣ и **прѐљевнӣ, -ā̄, -ō̄** (ијек.) = преливни.

прѐљепљи́вати, -èпљујēм, ек. прелепљи́вати.

прѐљет-, ек. прелет-.

прѐљећи, прѐљегнēм (ијек.) сврш. покр. *прећи.* — Кад је био воду прељегао, на своју се земљу окрета̏ше. *НП Вук.*

пре̑љин и **прѐљин,** -а, -о *који припада прељи.* — Венула сам за тобом, гинула, одсуѓала се као вуна под прељином руком. *Бег.*

пре̑љскӣ и **прѐљскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на преље.* — Одједном грану прељска песма, снажна и силна, и потресе тишину ноћну. *Дом.*

пре́љуб и **прѐљӯб** м **1.** *прељуба.* — Знало се за блудни гријех и прељуб. *Шен.* **2.** *прељубник. Р-К Реч.* **3.** бот. *украсна биљка с масном стабљиком и лишћем* Sedum anacampseros. *Р-К Реч.*

прѐљуба ж *прекршај брачне верности.* — У заносу дивљем о прељуби сања. *Марк. Д.*

прѐљубазан и **прѐљубезан,** -зна, -зно *љубазан, љубезан у највећој мери.* — Дандоло је прељубезан. *Нех.*

прѐљу́бити, прѐљӯбӣм сврш. **1.** *преотети у љубави.* — Не боји се он да ће му ткогод прељубити оно злато његово. *Јурк.* **2.** *провести неко време љубећи, наљубити се.* — Сву ноћ ми је прељубио лице. *НП Вук.* **3.** *изневерити у љубави.* — Нисам, оче, вјери помањкао ... нит' инога прељубио друга. *Март.*

прѐљӯбљен, -а, -о *предраг, премио.* — Грофу Бернардину Франкопану, нашем прељубљеном господину. *Нех.*

прѐљубнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на прељубу.* — Не ваља ту плод дозрио у грешну загрљају прељубне страсти. *Шен.* Затече једног дана жену и брата у прељубном загрљају. *Цар М.*

прѐљубни̏к м *онај који је извршио прељубу.*

прѐљубница ж *она која је извршила прељубу.*

прѐљубничкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се тиче прељубе и прељубника.*

прѐљубиштво с *в. прељуб(а).*

прѐљубо̀тво̀рнӣ, -ā̄, -ō̄ *в. прељубнички.* В. пр. уз прељубочинац.

прѐљубочи́нац, -нца м *в. прељубник.* — Човјек који учини прељубу с туђом женом да се погуби и прељубочинац и прељубочиница. *Дан.* Има ријечи 84 које сам ја начинио ...: прељубочинац, прељубочиница, прељубочинство, прељуботворни. *Вук.*

прѐљубо̀чиница ж *в. прељубница.* В. пр. уз прељубочинац.

прѐљубочи́нство с *в. прељуб(а).* В. пр. уз прељубочинац.

прѐљӯпство с заст. *в. прељуб(а).* — За добре новце и лијеп дворац обиједи изнова прељупством Октавију. *Јурк.*

прѐљӯт, -а, -о *одвећ љут, оштар.* — Онда му се учини шала прељутом ... те застаде часком. *Вел.*

пре̑м I везн. заст. *в. премда.* — Не опажате га прем је кавана празна. *Матош.* И ти људи ... казивали свашта ... а ништа се нијесу побојавали, нити зазирали, прем је било у гдјекога и крупне грехоте. *Буд.* **II** прил. **а.** заст. покр. *в. одвећ, веома:* ~ ситно. *Вук Рј.* **б.** заст. *доиста, заиста, управо, баш. Бак. Реч.*

према предл. **1.** с лок. *изриче* **а.** *правац или смер.* — Возили смо се према Пожаревцу. *Чол.* Црни вали журно грабе према жалу. *Креш.* **б.** *место, положај насупрот, преко пута коме или чему.* — Њихове [су] куће једна према другој. *Вес.* Тада се Рибар окрене лећима према мјесецу. *Креш.* **в.** *однос, повезаност кога, чега с чим, стање или збивање при каквим условима.* — Зоологија разликује неколико врсти китова према њиховом спољњем облику. *Петр. М.* Али очекивање није нарушило оштри ред, према којему се одвијао живот у кући. *Крањч. Стј.* Момчад проводи тактику према ситуацији. *Ват.* **г.** *према чему је управљена радња или осећање, лични однос (пријатељски и непријатељски).* — Из сваке је ријечи одсијевала љубав према домовини. *Ђал.* Сервилан према горе, бруталан према слабијима. *Фелд.* **д.** *размер или омер.* — Коперников сунчани систем био је три стотине година хипотеза на коју се човјек могао кладити у сто, хиљаду, десет хиљада према један. *Ант. 1.* **ђ.** *у односу на.* — Шта је узраст јеле ... према твоме стасу. *Змај.* Чинило му се да је онај његов жупник из Моравске према њему прави анђео. *Јонке.* **е.** *приближно одређивање времена.* — Навреба прилику, те јој га [писмо] негдје према вечеру кришом уручи. *Цар Е.* **ж.** *одговарање,*

подударност, слагање, сагласност. — Добра ракија ... али је и суд према њој. *Вес.* Оженио [се] девојком према себи. *Ж 1955.* **з.** *извор светлости.* — Црква је још страшније изгледала према запаљеним вештаницама. *Мат.* [Фотографију] је сатима гледао ... увече према лампи. *Вос. Д.* **2.** с ген. заст. покр. *изриче* **а.** *да је нешто окренуто према ономе што реч у генитиву значи.* — Кад буде према турскога шанца, а он лепо упаради војнике. *Вук.* Они му даду пушку, па се измакоше у крш према њега. *Миљ.* **б.** *однос.* — Ова је жена рђава владања према свакога. *Миљ.* **в.** *поређење.* — Ово се може рећи и за Бошњаке према Османлија. *Вук.*

Изр. бити према глави *тицати се живота.* — Хоће једном бити према глави, јали мојој, јали прем' његовој! *Наз.*; ово неће бити према добру *ово не слути на добро*; према томе *стога, због тога (логичка последица).*

премáгање с *гл. им. од премагати.*

премáгати, прèмāжēм *несврш. и уч. према премоћи.*

премàглавица ж *несрећа, зло, прилике због којих може коме пасти глава.* — Али ... ђаво га знао! ... Као да је нека премаглавица! ... Оба се побратима загледаше у девојку! *Вес.*

премàгревак, -ēвка м *јужна, присојна страна.* — Чини се да се најлепше ... преливају сунчеви зраци по зеленом Рудишту, једном премагревку, који се отео густој боровој шуми. *Ранк.*

прéмаз и **прèмаз** м *оно чиме је што премазано.* — Око њих су подскакивала краставa дјеца са зеленим премазом по главама. *Лал.* фиг. Али, под премазом дубоке старости, он изгледа прилично здрав и снажан. *НИН 1960.*

прèмазати, -ажēм сврш. **1.** *намазати изнова, још једанпут.* **2.** *мажући покрити површину чега каквом материјом са свих страна.* — Премажи мало сланином да не прегори! *Глиш.* Под премазала неком врстом уља. *Макс.*

Изр. ~ очи коме *обманути, преварити кога*; ~ зубе коме *удобровољити кога ситним поклонима да би се умирио или придобио за што*; премазан свим мастима *врло препреден, лукав.* — Тај је момак премазан свим мастима. *Јонке.*

премазúвање с *гл. им. од премазивати.*

премазúвати, -àзујēм *несврш. и уч. према премазати.*

премајýшан, -шна, -шно *врло мали, ситан.* — [Међу Богородичиним] се борама ... црниле крупне очи и стармладо, озбиљно лице премајушнога Христа. *Петр. В.*

прèмакнути, прèмаћи и **прèмаћи,** прèмакнēм сврш. **1.** *одмакнути; прећи, проћи.* — Слабо сам гдје приставала на починак, нешто пута премакнем пјешице. *Буд.* Сунце жарко за брдо замаче, а мој драги по брда премаче. *НПХ.* **2.** *омахнути, изневерити, преварити.* — Сједе они мамурни. Шљива премакла, па се забринули. *Коч.*

~ **се** безл. *нестати.* — Митре, дед петсто, дед хиљаду форинти; премакло ми се новаца. *Јурк.* Али када се већ премаче у лаћи хране, онда од нужде стану ... тражити лова. *М-И.* Само и то му није богзна како дуго потрајало, премакло се, те је морао да се лати и трећега таста, а све због кауције. *Вин.*

премáлати, прèмāлām сврш. нем. варв. **1.** *премазати бојом, обојити поново или друкчије оно што је било већ обојено.* **2.** *обојити, офарбати све или много чега:* ~ прозоре.

прèмален, -а, -о и **премàлен,** -ēна, -ēно **1.** *одвећ, врло мален.* **2.** фиг. *одвећ незнатан, безначајан.* — Ја сам очекивао да ћеш доћи к мени за ту ствар, али чини се да сам вам био премален. *Сим.*

премàлетина, ијек. премаљетина, ж *премалетни, пролетњи усев. Р-К Реч.*

прèмалетињ, -ā, -ō, **премàлетњ,** -ā, -ē и **премàлећњ,** -ā, -ō, ијек. прèмаљетњ, премаљетњи и премаљећњ *који се односи на премалеће, који се збива у премалеће, пролетњи.* — Дивни беху ко дан премалетни. *Радич.* Теку премаљетне воде. *Наз.*

премàлēће и **прèмалеће,** ијек. премаљēће и прèмаљеће, с *годишње доба између зиме и лета, пролеће.* — На обзору твоме премалеће осмо узвијаше крила. *Ил.* Премаљећа су цвала и славуји су пјевали. *Наз.*

прèмало прил. *веома, врло мало.* — Тo су представници борбе ... за уништење поретка који једнима даје превише, а другима оставља премало. *Прод.*

премалтèрисати, -ишēм сврш. нем. **1.** *превући малтером, жбуком, омалтерисати изнова, још једанпут:* ~ таваницу. **2.** *омалтерисати све или много чега.* — Тек кад се голи зидови довољно осуше, ваља их премалтерисати. *Батут.*

премáљати, прèмāљām сврш. *премалати.* — Куће опћинских тлачитеља ... освануше црном бојом премаљане. *Гор.*

премàљетина, ек. премàлетина.

прèмаљетињ, -ā, -ō и **премàљетњ,** -ā, -ē, ек. прèмалетињ и премàлетњ.

премàљеће и **прèмаљеће,** ек. премàлеће и прèмалеће.

премàљећњ, -ā, -ō, ек. премàлећњ.

прèмама ж *оно чиме се неко премами, мамац.*

према́мити, прѐмāмīм свршр. **1. а.** *мамећи привући.* — Дјевојка премамила његовог Миху. *Ков. А.* **б.** *мамећи преотети, одмамити.* — Знам ја Симу, непоштенога човјека, е је и мене трипут преварио и премамио ми десетак муштерија! *Ђор.* **2.** *завести.* — Срам га било да се дао од женске премамити. *Шен.* Ако му узмогнеш премамити жену, себе ћеш наслађити, а мене позабавити. *Богд.*

премамљи́вање с *гл. им. од премамљивати.*

премамљи́вати, -а̀мљујēм *несврш. и уч. према премамити.*

премà̀нкати и **премà̀њкати,** -ā̀м свршр. тал. *нестати, понестати.* — Благо тебе преманкати неће, док је мене на рамену главе. *НП Вук.* Немој њима умањити блага, да им не би блага премањкало. *НП Вук.*

премапарафи́рати, -а̀фӣрāм свршр. фр. *премапотписати.* — [На списковима] је свако име било попраћено тајним парафом човека у црном ... капуту и премапарафирано руком ... немачког мајора. *Вучо.*

премапо̀тпис м *други напоредни потпис поред главног (на неком акту, документу).*

премапотпи́сати, -о̀тпӣшēм свршр. *ставити премапотпис (на документу).* — Министар који је премапотписао указ, о чијој се законитости расправљало, није имао право гласа. *Јов. С.*

премапотписи́вати, -ӣсујēм *несврш. и уч. према премапотписати.*

према́рање с *гл. им. од премарати (се).*

према́рати (се), прѐмāрāм (се) *несврш. и уч. према преморити (се).*

премаркѝрати, -мà̀ркӣрāм свршр. фр. **1.** *изнова, још једанпут маркирати, обележити.* **2.** *маркирати, означити све или много чега.* **3.** фиг. *провести време немарно се односећи према својим дужностима.* — Ту [се] капетан Ратковић пожурио и само премаркирао сву ту пишиву службу. *Крл.*

прѐмāстан, -сна, -сно *одвећ, сувише мастан;* фиг. *врло прост, простачки.* — У нашој умјетној литератури нема ни трага оним масним и премасним голотињама, какве народ зна избацивати код кола, на прелу. *Матош.*

према́стити, прѐмāстӣм (трп. прид. прѐмāшћен и прѐмāштен) свршр. *ставити у храну масти више него што треба.*

према́тати (се), прѐмāтāм (се) *несврш. и уч. према премотати (се).*

премà̀ћи (се) и **прѐмаћи (се),** прѐмакнēм (се) свршр. = премакнути (се).

према́хнути, прѐмāхнēм свршр. **1.** *брзо прећи, проћи изнад, преко чега.* — Слатко се је спомињати несреће што нам је изнад главе сретно премахнула. *Јурк.* Она је брзим кораком јурила пут града. Већ бијаше премахнула брежуљак. *Ков. А.* **2.** фиг. **а.** *прећи границу или меру.* — Али кад сестра Полонија у часовима своје »светачке« слабоће премахне ... онда и он знаде планути. *Дражс.* **б.** *узети маха.* — Њиме је посве премахнула страст. *Бал.*

~ **се** *промашити.*

прѐмац и **пре́мац,** -мца м **1.** *онај који се такмичи с ким у остварењу неког циља, који тежи да победи, да надмаши кога, такмац, супарник.* — Прва му је ствар била да нађе кандидата који би како тако био премац Бранимиру. *Том.* Владалац ... може само онда успети ако у употреби силе и лукавства надмаши све своје премце. *Јов. С.* **2.** фиг. *онај који је раван другоме по чему (по знању, по пореклу, по положају, храбрости и сл.).* — Ожалише га стране земље ... мужа у најљепшем цвијету младости, премца Александру Великому! *Јурк.* На тој утакмици су учествовали сви тада најбољи шахисти света. Енглези су хтели да виде има ли њиховом мајстору ... премца у свету. *Шах 1.*

прѐмашај м *пребачај, прекорачење:* ~ норме. — На горњем рубу зареза настаје рефлекс, чини се виши, стријелац поравнава и добива премашај високо. *Стрељ.*

прѐмашан, -шна, -шно *који премашује, који је важнији, снажнији.* — Вазда сам се поносила женским срцем, које је ... премашније од нашега ума. *Шен.*

прѐмашање и **према́шање** с *гл. им. од премашати.*

прѐмашати, -ā̀м и **према́шати,** прѐмāшāм *несврш. и уч. према премашити.*

премашѐње с *премашај.*

премашѝвање с *гл. им. од премашивати:* ~ плана.

премашѝвати, -а̀шујēм *несврш. и уч. према премашити.*

прѐмашити, -ӣм и **према́шити,** прѐмāшӣм свршр. **1. а.** *бацити преко чега, даље него други, пребацити. Вук Рј.* **б.** *летећи прећи изнад чега, прелетети.* — Клече [Шарац] на прва кољена, високо ме сабља премашила. *НП Вук.* **2.** *прећи, прекорачити било у чему потребну, одређену или очекивану меру; показати се већим, вишим у чему од онога што је било одређено, што се очекивало, прећи:* ~ норму. — Вријеме, молим, одредите, ал' нек' не премаши три дана. *Богд.* Ово што смо чули од »војводе љишког« премашило је и наша очекивања. *Чол.* Иако му је тек седамнаест година, премашио га је за читаву главу. *Ств. 1948.* **3. а.** *прећи одређену просторну или временску границу.*

— Само је један брод дотле премашио ту северну ширину. *Петр. М.* Премашила сам већ педесет година. *Вел.* **б.** *прећи меру, претерати.* — Видјех лијепо да сам због премашио, јер војводи ударише пламови уз образе. *Љуб.*

премашћивати, -ăшћујēм *несврш. и уч. према премастити.*

прēмда везн. *везује допунску допусну реченицу с главном и изриче допуштање онога што доиста јест; често у корелацији с речима: али, ипак, опет;* исп. ако и, иако **а.** *допуштање обухвата целу реченицу.* — Премда је Јаков имао читаву војску, а Ђурчија само три момка, али је опет био у великој бризи како ће га погубити. *Вук.* Премда су били тако близу одредишту, ипак им је весеље ... знатно ослабила помисао ... о безумности њихова положаја. *Креш.* **б.** *допуштање се ограничава само на део реченице.* — Таква је судба! Нико неће знати да некад бесмо први премда мали. *Рак.*

премеждēње с неодом. *доба полног сазревања.* — Ђунисије није се више ... кумства ни сећао, нити знао да је Држоје ... премеђдење надживео и већ за женидбу стасао. *Рад. Д.*

прēмек и **прēмекан,** -а, -о *одвећ мек, мекан.* — Бирао је пажљиво између двадесетину цигарета, најбољу, ни претврду као колац, ни премекану — полупразну. *Дав.* Он је за то премекане природе! *Јонке.*

премекòпутан, -тна, -тно *сувише мекопутан.* — Премекопутни су, размазио их живот. *Кос.*

прēмена, ијек. прēмјена, ж *в. промена.* — То показује и данашња њихова [босанских муслимана] непокорност Султан-Махмуту и мрзост ... на његове уредбе и премјене. *Вук.*

премēнити (**се**), прēмēнīм (се), ијек. премијēнити (се), свршн. *в. променити (се).* — Сунце се премијенило. *Љуб.* Има неколико дана што се вријеме мути и непостојано је, сигурно премијениће нагоре. *Ћип.*

прēмер и **прèмер,** ијек. прēмјер и прèмјер, м **1.** *мерење и резултат мерења.* **2.** *пречник. Б-К Реч.*

премерáвање, ијек. премјерáвање, с *гл. им. од премеравати.*

премерáвати, -ēрāвām, ијек. премјерáвати *несврш. и уч. према премерати.* — Неколико дана узастопце су гледали зачуђено Вишеграђани неимара ... како премерава корацима окна. *Андр. И.* Кад год га сретне, премјерава [га] ... хладним очима. *Грг.*

премēрање, ијек. премјēрање, с *гл. им. од премерати.*

премерати, прèмēрām, ијек. премјерати несврш. **1.** *несврш. и уч. према премерити.* — Опазио како стари Жидови премјерају новац на бакреним тезуљама. *Креш.* **2.** *ићи, ходати по чему горе-доле.* — Премерајући својим дугим корацима широки ходник, младић би се често боље загледао у девојке. *Андр. И.*

прèмерба, ијек. прèмјерба, ж *премер. Бен. Рј.*

прèмерити, -ӣм, ијек. прèмјерити, свршн. **1. а.** *измерити каквом мером величину чега, с краја на крај:* ~ зид. **б.** *одредити тежину чега.* — Хоџа задовољно преброји цванцике, премјери их на длану и преброји по други пут. *Ћор.* фиг. Поред свог досадашњег искуства и прометања кроз живот он је премерио и оценио многу људску срећу. *Маш.* **2.** фиг. **а.** *прећи пешице, прокрстарити.* — Нијеси више стари Јовандека Бабић из села Глибајца, чије су ноге за вријеме устанка премјериле уздуж и попријеко читаву слободну партизанску територију Подгорине. *Ћоп.* **б.** *гледајући погледом оценити, проценити кога, што.* — Оне вечери ... је ... први пут понешто грижешним погледом премјерио појаву своје сусјетке. *Дражс.* Њене танке сиве очи у један мах премерише цело уређење собно. *Јевт.* **в.** *превршити, прећи меру.* — Бијаше прави јужњак ... својом живахношћу, која никад није премјерила. *Ћал.*

Изр. ~ кога златом, дукатима *дати за кога толико злата колико је тежак.*

премēсити, прèмēсӣм, ијек. премијèсити, свршн. *изнова, наново месити, замесити.* — Од набујалог теста отфикарила је обгу повелику и премесила је надвоје натроје. *Чипл.* фиг. Премијесите композицију како год вас воља. *Новак.* Премијеси оток њихово [досељеникâ] тијело и њихову душу. *Наз.*

прèместив, -а, -о, ијек. премјèстив *који се може преместити.*

прèместити, -ӣм, ијек. прèмјестити, свршн. **1. а.** *помакнути, пренети с једнога места на друго.* — Знате да сам дала преместити камење на друго место. *Шапч.* Јосо покрене мучно кукове и премјести неколико пута ноге к цести. *Кал.* **б.** *превести куда, изменити коме место боравка.* — После подне кад се разиђоше кметови и сељани, преместише га [из затвора] у судницу. *Ранк.* **2.** *одредити коме други службени распоред (с актом о томе).* — Поставши поручник, премештен је за обавештајног официра у Земун. *Андр. И.* Дошавши у Храстовац ... камо ми оца премјестили, нађем ујака. *Матош.*

~ **се 1.** *променити положај.* — Разбарушен и бунован, старац изађе пред кућу, зимогрожљиво се премјести с ноге на ногу.

Топ. **2.** *променити место, прећи на друго или у друго место.* — Стигли смо у Загреб, ту нам се ваља премјестити у други воз. *Пав.* Отац [је] стао наваљивати да се [Славко] премести у бечки ... универзитет. *Сек.*

прѐмēт м **1.** *превртање, преметање преко главе.* — Да се премећемо, па ко на кога у премет насрне. *Вук Рј.* О празнику ... предузима се једно опште ... клање [кокошака] ... у премет се баца издишућа живина. *Сек.* **2.** *пролазак.* — То је био усек између високих стена, познат као стални премет дивљачи из једних шума и јаруга у друге. *НИН 1959.* **3. а.** грам. *преметнути ред, инверзија. Терм. 1.* **б.** лингв. *премештање гласова, слогова у речи, метатеза. Бак. Реч.* **в.** муз. *хроматски знак који се ставља у почетку линијског система после кључа да означи тонски род једног музичког дела. Свезн.*

прѐмета ж *мотка преко које се премећу дању спаваће хаљине да се проветре. Рј. А.*

премѐтало с и м **1.** *онај који се премеће у циркусу, пеливан.* — Био је и манастирски ђак и преметало у једном циркусу. *Петр. В.* **2.** фиг. *онај који често мења своја уверења према приликама.* — Разумем, господине графе: три постављења у исти мах: ви у министарску партију, ја политичко преметало, а Сузана на расположењу. *Грол.*

премѐтање и **прѐметање** с *гл. им. од преметати (се).*

премѐтати и **прѐметати,** прѐмећēм *несврш. и уч. према преметнути.*

∼ **се 1.** *несврш. и уч. према преметнути се.* **2.** *сналазити се у животу.* — Милијуни гњију код нас у земљи, посједници једва се једвице премећу. *О-А.* Сељак, па како се на господску премеће. *Бал.* **3.** безл. (у коме) *бити зло, мучно.* — Бојô сам се да ћеш се за другога удати, па кад на то помислим, а у мени се све премеће. *Вес.* Изр. ∼ огњем *пуцати једни у друге из пушака.*

премѐтāч, -áча м **1.** *онај који премеће, који врши преглед.* **2.** *торба.* — Вала ти! Немам кад ... — вели кнез и извади јабуку из преметача. *Коч.*

премѐтача ж покр. **1.** *марама коју жене носе на глави и од које се крајеви са стране преметну један преко другога, па се одозго иглом утврде. Вук Рј.* **2.** *превртљивица, превртача.* — Вељача преметача. *Рј. А.*

премѐтачина ж **1.** *службени преглед кога или чега да се нађе што скривено или недопуштено.* — Био је убеђен да се сви безразложно плаше преметачине, јер се неће лако пронаћи оно што је он тако вешто сакрио. *Рад. Д.* **2.** *преметање, пресељавање.* — Многе ствари и крупније и вредније и мени милије изгинуше преметачином доста нестална живота, силним сељакањем од мјеста до мјеста. *Јурк.* **3.** *претурање, превртање, измена редоследа.* — Ако ... није било какве преметачине слојева, онда је вероватно да је било устука у цивилизацији. *Жуј.*

прѐметница ж покр. *нека опасна болест у грлу.* — [Двије сусједе] по вас дан другариле ... везући и свијет на решето премећући; преметница им грло преметнула, јер с њихова језика било на чуду цијело село. *Љуб.*

премѐтнути и **прѐметнути,** прѐметнēм свршн. **1. а.** *помакнути, преместити с једнога места на друго, изменити место или положај чега.* — Мама, нешто више на страну капицу — рече Наташа. — Ја ћу ти је преметнути. *Крањч. Стј.* **б.** *метнути, наместити, преко чега пребацити.* — Ту скочише тридесет хајдука, припртише торбе обравнице, преметнуше струке вунтошице. *НП Вук.* Уто се лијевом руком прихватио за огранак јавора, а десну ногу преметнуо преко лијеве. *Шимун.* **в.** *бацити с једног места на друго, пребацити.* — Није дошао да види гдје је та земља, а ја сам је сваке године трипут преметнуо преко руке. *Нам.* **г.** *бацити даље од другога, надбацити, пребацити.* — Мало ће ко други пут метати каменом док га ко не преметне. *Рј. А.* **2. а.** *разметнути па друкчије, боље поставити.* — Ваља отворити у зиду прозор, преметнути и поправити кров. *Наз.* **б.** *извршити преглед, претрес да се нађе нешто што је скривено, затурено.* — Претражих сузним оком сваки траг, преметнух у цијелом крају сваки грм. *Шен.* Преметнусмо школу, јер се наш учитељ са овим пазио, преметнусмо механу. *Лаз. Л.* **3.** *окренути, превернути.* — Гурну га у ребра својим незграпним чизмама, преметну га два-три пута по дебеломе блату. *Јаки. Ђ.* **4.** *оборити, срушити.* — Вино које премеће, преметнуће домаћина. *НП Вук.* **5.** *пребацити преко, изнад чега.* — Висока је ова јела вита, тко би ову јелу преметнуо, дала бих му силновито благо. *НПХ.* **6.** фиг. **а.** *пренети.* — Судија и комесар одмах преметнуше разговор на друго. *Мат.* **б.** *провести, проборавити.* — Сати су дуги, невесели, како да их преметнем кад донесу страх и жалост са собом. *Андр. И.* **в.** *превагнути, надвладати, превладати.* — Клону Арап, а преметну Грујо, те му трећу одсијече главу. *НП Вук.* **г.** *учинити другачијим, изменити, претворити.* — Лежим код куће и једнако се чудим чуду: како то бог милостиви преметну срца моје старије братије, па су сад тако добри. *Ранк.*

Изр. ∼ веру *превртнути вером, изневерити;* ∼ преко главе *претрпети у животу, преживети.*

~ **се 1.** *превртати се, прекобацити се.* — Максим узе лака шестоперца, трипут му се Турчин преметнуо, док је с коња на земљу пануо. *НП Вук.* Одатле [вилењак с надгробног споменика] се с изванредном окретношћу преметну у ковитлац, прекопрцнув се равно гробару пред ноге. *Креш.* **2.** уз. повр. *ударити се, сукобити се у бојy.* — Те се ондје преметнуше с баном и с његовим силним Оточаним'. *НПХ.*

Изр. ~ се речима *поразговорити се. Вук Рј.*

преме́шати, прѐмēшām, ијек. премијѐшати, сврш. **1.** *изнова, опет, још једанпут промешати.* — Забрине се Ивичина мајка, не заборавивши премијешати тијесто. *Ков. А.* **2.** фиг. *сједињити разнородно, разноврсно, помешати, смешати.* — Михајл, смућен што је папа дукљанску метрополију из премијешане Зете премјестио у ... Бар, стао је подбадати Дубровчане. *Павл.*

премешта́ва̄ње, ијек. премјешта́вање, с *гл. им. од премештавати (се).*

премешта́вати (се), -ѐшта̄вām (се), ијек. премјешта́вати (се), несврш. *премештати (се).*

прѐмештāj, ијек. прѐмјештāj, м **1.** *промена места.* — Многу песму није могућно преместити, а да тај премештај не повуче са собом измену реда дугог низа песама. *Ант. 2.* **2.** *промена службеног боравка, постављење службеника на друго место.* — Још прекјучер стигао телеграм о премештају. *Кол.*

преме́штање и **прѐмештање,** ијек. премјéштање и прѐмјештање, с *гл. им. од премештати (се).*

преме́штати (се), прѐмēштām (се) и **прѐмештати (се),** -ām (се), ијек. премјéштати (се) и прѐмјештати (се) *несврш. и уч. према преместити (се).*

премеште́ње, ијек. премјеште́ње, с *премештај.*

премизги́валица ж *она која премизгује.*

премизги́вало м и с *онај који премизгује. Вук Рј.*

премизги́вање с *гл. им. од премизгивати.*

премизги́вати, -йзгујēм несврш. *јести полако, без воље. Вук Рј.*

прѐмија ж лат. **1.** *награда (у новцу, у виду нарочитог и скупоценог предмета и сл.) за успех у каквом раду.* **2.** *допунска новчана награда радницима и службеницима поврх редовне плате за прекорачење обавезне радне норме.* **3.** екон. *новчана награда која се даје извозницима ради извоза одређене робе.* **4.** трг. *награда у новцу која се даје при куповању робе.* **5.** *редовни новчани износ који осигураник плаћа осигуравајућем друштву за опасност или ризик који друштво сноси.* **6.** *главни згодитак на лутрији.*

премијѐнити (се), прѐмијенīм (се), ек. преме́нити (се).

премијēр, -ера м фр. *министар председник, председник владе.*

премијéра ж фр. *прво извођење неког још неизведеног уметничког дела (позоришног, филмског, музичког), праизведба.*

премијēрнӣ и **премијēрскӣ,** -ā, -ō *који се тиче премијере.* — Тамошњи власници биоскопа увек држе по неколико премијерних филмова у резерви. *Пол. 1958.*

премијѐсити, прѐмијесīм, ек. преме́сити.

премијѐшати, прѐмијешām, ек. преме́шати.

прѐмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на премију.*

Изр. ~ систем надница *начин плаћања при којему се, поред одређене наднице, исплаћује и допунска награда, ако радник прекорачи норму.*

прѐмилак, прѐмиока м покр. *врста уља (које се извади кад се комина премеља). Вук Рј.*

прѐмилен, -а, -о *врло, у највећој мери мио.* — О, кад се сетим оних боја и премиленог оног зноја, у груди ми се срце смеје. *Радич.* Љубав сама то је за тобом, чиста дјево премилена. *Крањч. С.*

прѐмилостан, -сна, -сно и **прѐмилостив,** -а, -о *милостан, милостив у највећој мери (обично о богу или владару).*

преми́нуо, -ула, -уло **1.** *рад. прид. од преминути.* **2.** (одр.) *покојни, умрли.* — О овом рано преминулом песнику изишао је ... симпатичан приказ. *БК 1906.* фиг. Ружица бела у градини тужној у позну јесен самохрано цвета ... кô светли санак преминула лета. *Јакш. М.* **3.** (у именичкој служби) *покојник.* — Славе ли духови преминулих бога? *Шен.*

преми́нути, прѐмӣнēм сврш. **1. а.** *умрети.* — Откад ми је бабо преминуо, то ми је најмилије цвеће. *Јакш. Ђ.* **б.** фиг. *изгубити се, нестати, ишчезнути.* — Знам да звијезде веће преминуше. *Прер.* Дуге су преминуле у распу боја. *Уј.* **2.** *минути, проћи (о времену).* — Доцкан Комнен бјеше задоцнио, неко доба ноћи преминуло. *НП Вук.* **3.** *прећи.* — Иде војска крајем Таре хладне и Тару је воду преминула. *НП Вук.* **4.** *нестати, премаћи се, узмањкати.* — Град градила пребијела вила ... ево јој је преминула грађа до пенцера и првог тавана. *НП Вук.* Уредници ревија и новина нису могли присилити моју памет да се угледа у њихову ... али успијевало им је, од времена до времена, да ми премине воље за писање. *Шим. С.*

прѐмио, -ла, -ло *одвећ, у највећој мери мио.* — Ао, свете, мио и премио! *Радич.*

Туј под ловором спавао анђео, премило створење. *Крањч. С.*

Изр. до премиле воље *колико је коме воља.*

прѐмӣран, -рна, -рно *сувише миран.*

прѐмирā̏ње с *гл. им. од прѐмирати.*

премӣ́рати, прѐмӣрām сврш. и несврш. *наградити, награђивати.* — Предлагали су да се задружна стамбена изградња премира са 8—10 хиљада по квадратном метру. *НИН 1958.*

прѐмирати, -рēм *несврш. и уч. према премрети.*

премирӣсати, -ишēм сврш. *изгубити мирис, изветрити, испарити. Р-К Реч.*

премӣса ж лат. *један од двају или више судова из којих се изводи закључак, претпоставка.*

прѐмислити, -ӣм сврш. *брижљиво, темељно промислити, прећи у мислима од почетка до краја.* — Кад данашњу премислим вијећу, распале ме ужаса пламови. *Њег.* Он стане, погледа је као благо на пазару да просуди тобоже цијену, као да је није већ десет пута премислио. *Кал.*

~ **се** *промисливши изменити своју намеру.* — Премислих се да је узалуд настављати трагање. *Нед.*

прѐмитати, -иѣēм несврш. *в. прметати.* — Па ма како премитао у својој памети, нигдје није било излаза из тога лабиринта. *Шен.* Тамо се је спустио [гавран] и узео премитати и огледавати чудну ствар. *Том.*

~ **се** *прметати се, пребацивати се.* — Капља воде у којој се стотине најразнијих инфузорија премиће и преплиће. *Шен.*

премӣтача ж покр. *врста сељачке мушке одеће, џамадан.* — Прслук је овај горе изрезан, а доље се пресамити као премитача. *Вук.*

пре́мити, прēмӣм несврш. заст. *допремати.* — Било је видјети загорских пилићара који су на једнопрежним колцима или пјешице своју перад премили у Загреб. *Том.*

премӣ́тити[1], прēмӣтӣм сврш. *пресавити.* — По улицама леже бонициу у пријекрст као премиѣене љешине. *Љуб.*

премӣ́тити[2], прēмӣтӣм сврш. *митом придобити, подмитити, поткупити.* — Па да сви анђели божји дођу, не би ме премитили. Ја не продајем срца. *Шен.*

премиѣӣ́вати, -ӣњујēм *несврш. и уч. према премитити.*

прѐмица ж *она која је равна другој по чему.* — Није јој било премице у свему Подгорју. *Новак.* Мала [је] могла мирном свијести гледати остале красотице у њихову атласу ... ријетко би која могла да јој буде премицом. *Ђал.*

прѐмицати (**се**), -ичēм (се) *несврш. и уч. према премакнути (се).* — Тамо се господару не премиче, а ни пастиру меса никад! *М-И.*

премишљӣ́вāње с *гл. им. од премишљавати (се).*

премишљӣ́вати (**се**), -ӣшљāвām (се) *несврш. и уч. према премишљати (се).* — Послије очеве смрти премишљаваше често о томе, и пуче му погибија пред очима. *Ђип.*

премӣ́шљāње с *гл. им. од премишљати (се).*

премӣ́шљати, прēмӣшљām *несврш. и уч. према премислити.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према премислити се.* **2.** *оклевати, колебати се, решавати се, накањивати се.* — Немој се много премишљати. Ја ту у целој вароши не бих могао наћи боље прилике. *Глиш.*

прѐмјена, ек. прѐмена.

прѐмјер и **прѐмјер,** ек. прѐмер и прѐмер.

премјер-, ек. премер.

премјес-, ек. премес-.

премјешт-, ек. премешт-.

премје́штати (**се**), прēмјēштām (се) и **прѐмјештати** (**се**), -ām (се), ек. преме́штати (се) и прѐмештати (се).

прѐмка ж покр. **а.** *део тела између трбуха и бедара, препона.* — Терет са плећа притискивао [Спасенији] низ леђа, на ртењачи чудан бол изазивао и у премкама гурао сву тежину већ скоро донесене трудноће. *Рад. Д.* **б.** *в. замка. Рј. А.*

прѐмлāд, -а, -о *одвећ, сасвим млад.* — Тражила вас премлада дјевојка. *Ков. А.* И она је пошла да гине, и можда ће је мати премладу оплакати. *Макс.*

прѐмлāз м нео́б. **1.** *прелив, нијанса.* — Крај точка је стајао момчић ... Плаве су очи биле тужне с лаким премлазом старачке забринутости. *Коч.* **2.** фолкл. *заједничка вечера и весеље, пошто се све млеко премери и утврди ред бачијању. Рј. А.*

премла́тити, прēмлāтӣм сврш. **1.** *ударцима задати јаке болове, довести до физичке изнемоглости, неспособности.* — Грдно ме је премлатио проклети ковач! *Шов.* Жене ... брзоплето додадоше да су тога јадника ... васојевићки четници премлатили да је и памећу помјерио. *Лал.* **2.** *млатећи убити, ударцима усмртити, затући.* — Па како је радио, тако је и свршио. Премлатили су га ... на једном салашу, као псето. *Чол.*

премлаѣӣ́вати, -аѣујēм *несврш и уч. према премлатити.*

прѐмлети, прēмељēм, ијек. прѐмљети, сврш. **1.** *самлети све, много чега.* **2.** *изнова,*

још једанпут самлети. **3.** фиг. **а.** *изменити, преиначити.* — Оно о чему сам имао да говорим добио сам унапред написано, са упозорењем да по могућности премељем на свој начин. *Бар.* **б.** *уништити.* — Шта чекамо? На противјуриш ... као живи усов ... да их [четнике] премељемо! *Вуков.*

премле́чити (**се**), прѐмлѐчӣм (се), ијек. премлијѐчити (се), свршн. покр. **1.** *избледети, онемоћати.* — Што си премлијечила очима, опружила се? ... трескао он у кући на њу, док је она лежала на кревету и жалила се на прободе. *Лоп.* Гино, кћери, ништа ниси узела за доручак! ... Знаш ли да Мика тек у један долази на ручак, премлечићеш се чекајући га. *Рад. Д.* **2.** *не моћи сисати (о детету, о јагњету, о телету).* *Рј. А.*

премлијѐчити, прѐмлијечӣм, ек. премле́чити.

прѐмљети, прѐмељѐм, ек. прѐмлети.

прѐмногӣ, -ā, -ō *врло многи.* — Тако је с многим и премногим ријечима, свуда је због, неред. *Вел.* Стабљике сунцокрета поникнуле [су] главама, уморне од премногих пољубаца сунца кога су биле жељне. *Поп. Ј.*

прѐмного прил. *одвећ, сувише много.* — Много и премного су наши народи у току ове три године препатили. *Тито.*

премножа́вати (**се**), -ӯжāвāм (се) *несврш. и уч. према премножити (се).*

премнӯжити, прѐмножӣм свршн. *сувише повећати, претерати.* — Добро ми ти кораке пратиш? — одврати она оштро. — Жено, премножила ти! *Лоп.*

~ **се** *размножити се.* — Они кад се премноже, потуку се међу собом. *Нен. Љ.*

прѐмог м бот. *биљка оштро изрезаних и ребрастих листова, распоређених у облику розете, траторак* Acanthus mollis. *Р-К Реч.*

прѐмогӯћ, -а, -е *који влада неограниченом влашћу.* — Син нам је обећô Кронов премогући. *М-И.*

премӯдрети, -рӣм (ек. и ијек.) свршн. индив. *постати цео модар.* — Размотане дубине ријека премодриле близим небом. *Сим.*

прѐможан, -жна, -жно заст. *врло моћан (о владару).* — Замоли преможнога владара нека би се стари илирски народ обновио. *Бал.*

премондӯрити се, -ӯндӯрӣм се свршн. фр. = премундурити се *навући другу мондуру, униформу.* — Охо, прика-Јоване, кад си се ти прије премондурио? Једва те познадох. *Поп.*

прѐмор и **прѐмор** м (ек. и ијек.) *осећање или стање превелике уморности, слабости од рада, ходања и сл.* — Чист ваздух, кретање ... доприноси уклањању премора и исцрпености. *Пол. 1959.*

прѐморен, -а, -о *уморан до исцрпености.* — Гонећи нашу преморену војску једнако на нове напоре, он [Чрњајев] је толико затегао тетиву да је она морала прснути. *Јов. С.*

прѐмореност, -ости ж *премор.*

премӯрити, прѐморӣм свршн. *довести у стање врло великог умора.* — И ја сам један од путника које је живот преморио. *Уј.*

~ **се** *бити исцрпен.* — Чим су видјели да су војници преморени од пута и ослабљени од глади и студени, навалили су из засједе. *Обз. 1932.*

прѐмоснӣк м зоол. *врста гмизавца који има својства изумрлих и живих гмизаваца:* пиласти ~. *Финк.*

прѐмост и **прѐмост** м (ек. и ијек.) *брвно, мостић за пешаке, тесан, узан пролаз.* *Прав.*

премӯстив, -а, -о = премостљив *који се може премостити, прећи, савладати.* — фиг. Ове још непремоштене, али премостиве неопходности да објасним. *КН 1955.*

премӯстити, прѐмостӣм (трп. прид. прѐмошћен и прѐмоштен) свршн. **1.** *пребацити, саградити мост преко нечега.* — Донесите балване, па премостите прокоп. *Горд.* Можда је ... понеки путник, пролазећи овуда, уморан и окисао, пожелео да се неким чудом премости широка и хучна река. *Андр. И.* фиг. У даљини, према Сњежнику, облак, прав као стријела, премостио небо. *Вуј.* **2.** *прећи као мостом преко воде.* — Кад на воду валовиту дођу, на седам је мјеста премостише. *Рј. А.* **3.** фиг. *надјачати, савладати (препреке, сметње, тешкоће).* — За данашњег просјечног гледаоца комад показује тешкоће које се не дају лако премостити. *Мил. Ж.*

премӯстљив, -а, -о = премостив.

премота́ва́ње с *гл. им. од премотавати.*

премота́вати, -мӯтāвāм *несврш. и уч. према премотати.*

премӯтати, -ām свршн. **1. а.** *намотати оно што је намотано на што друго.* **б.** *мотајући савити у клупко.* **2. а.** *омотати изнова, препаковати оно што је већ паковано.* **б.** *упаковати, запаковати, завити.* — Полети до онога ковчега ... Хитро по њему нешто премота и амо и тамо. *Ков. А.* **3. а.** *променити завој, ставити завој, завити изнова, још једанпут или друкчије.* — А сутра или прекосутра лијепо саонама у опћину, пак ће вам доктор тамо све премотати изнова. *Крл.* **б.** *променити пелене, преповити.* — Ханка премота дјечака и плачући пође ... кући. *Бен.* **4.** фиг. *од-*

бацити ударцем. — А да се Чинђо дигне, премотао би те чак преко Хума. *О-А.*

прѐмōћ, прѐмоћи ж **а.** *бројна надмоћ, надмоћност.* — Бу́ре ће напокон сломити толика премоћ. *Павл.* Непријатељ је претрпео велике губитке, али су се услед његове премоћи наше јединице морале повући. *Пол. 1944.* **б.** *власт над чим, превласт, надмоћ.* — Слободна конкуренција претвара се у своју супротност: у потпуну премоћ највећих удружених произвођача на тржишту. *ОП 2.* **в.** *већа снага, способност, предност.* — Свијесно није никада ни сâм пред собом признавао душевну премоћ својих колега у уреду. *Новак.*

прѐмоћан, -ћна, -ћно *одвеђ моћан, надмоћан, силан.* — Непријатељ, бројан и премоћан, ницао је из магле. *Ћоп.* Кулаци су били премоћни. *ОП 2.*

премòћи и **прѐмоћи,** прѐмогнēм сврш. **1.** прел. *надвладати, савладати.* — Мати се стане тужити . . . јер оно њих не преможе толико домаћег посла. *Буд.* И љубав стална моја премоћи све ће небројене јаде. *Вел.* **2.** непрел. *превладати, претегнути.* — Језик . . . провансалски погинуо, а француски премогао. *Кур.*

премòчити, прѐмочӣм сврш. *скроз смочити, промочити.* — Како ме је млаз хладне воде премочио, било ми је зима. *Мишк.*

премошћа́вати, -òшћāвāм и **премошћи́вати,** -òшћујēм *несврш. и уч. према премостити.*

прѐмрежа́вати, -èжāвāм *несврш. и уч. према премрежити.*

прѐмрежати, -āм сврш. *превући, разапети мрежу преко чега.* — Сладак је [крух] . . . премда је премрежан зеленкастом паучином. *Кум.*

прѐмрежитн, -ӣм сврш. *премрежати.* — Да нема ветра, пауци би небо премрежили. *Рад. Д.* фиг. Залазило је сунце кад угледаше село у пристранку премрежено дугим сјенкама старих шљива и ораха. *Лал.*

прѐмрēти, прѐмрēм, ијек. прѐмријети, сврш. **1.** *пасти у несвесно стање, изгубити свест, обамрети.* — Страх од тога да могу и живу, тек само премрлу, особу сахранити, неоснован је. *Батут.* **2.** *изгубити на тренутак способност кретања због наглог јаког узбуђења, укочити се, запрепастити се од чега изненадног, од каквог снажног узбуђења, страха, усхићења, и сл.* — Ноге је издадоше, снага је остави, она премре, поче се каменити. *Ранк.* Да сретнем којега у мраку или у шуми, премрла бих од страха. *Пав.* У њему премре срце. *Нам.*

прѐмрзнути, -нēм сврш. *јако озепсти, прозепсти, промрзнути, укочити се од студени.* — Он не осети како дође до котара, око кога се окупила гладна и премрзла стока. *Ранк.* фиг. И мртва се тијела у мртвачкој одори дижу из неоплаканих гробова . . . да душа у човјеку протрне и премрзне. *Коч.*

прѐмријети, прѐмрēм, ек. прѐмрēти.

премр̏сити, прѐмр̄сӣм сврш. *појести у посне дане мрсну храну, огрешити се о пост.* — Владика [је] био увртео у главу да у животу никад не премрси како би остао чист. *Чипл.*

прѐмршав, -а, -о *одвеђ, сувише мршав.* — Премршав је . . . без снаге. *Дав.*

премрши́вати, -р̄шујēм *несврш. и уч. према премрсити.*

прѐмӯдар и **премӯ́дар,** -дра, -дро *одвеђ мудар.* **2.** ир. *који хоће да је мудар, који се прави мудар.* — Тако је, премудра госпођо! *Јанк.*

прѐмӯдр̄ост и **премӯ́др̄ост,** -ости ж *врло велика, дубока мудрост.* — Попови и ђакони гледају у њега [проту], чудећи му се премудрости . . . *Јакш. Ђ.*

премӯдруша ж *она која воли да мудрује.* — Премудрушо, премудрушо, дођи овамо! *Ћоп.*

премӯ́кнути, прѐмӯкнēм сврш. **а.** *престати давати гласа, умукнути.* — Што су ваше пушке премукнуле, не бијете око куле Турке? *НП Вук.* **б.** *промукнути.* — Касно . . . разиђе се друштво санених очију и премукла грла. *Шен.*

премундӯ́рити се, -ӯндӯрӣм се сврш. = премондурити се. — Среће нас један стари муслиман, на глави му шајкача. Премундурио се. *Дед. В.*

прѐмучан, -чна, -чно *мучан, тешко подношљив у највећој мери.* — Није пустила да Аполонија сама поднесе напоре овог премучног и опасног путовања. *Нех.*

премӯ́чати, -чӣм сврш. *прећи преко чега мучке, прећутати, не рећи.* — Дуган није могао премучати. *Ков. А.*

прѐмучити, -ӣм сврш. *преживети, поднети, претрпети много.* — Какве је она муке премучила у оној кући и с оним народом, ја сумњам да је жив двоножац. *Вес.* Доживјела много, пребринула пуно, премучила тушту и таму. *Торд.*

пренàбити, прènабијēм сврш. **а.** *сувише набити:* ~ пушку. **б.** *изубијати.* — Пошла је до старог . . . расклиманог и пренабијеног столца. *Грг.*

пренабре́кнути, -àбрēкнēм сврш. **а.** *одвеђ набрекнути, пуцати од набреклости.* — Вимена сва се пренабрекла доје. *Крл.* **б.** *јако се удебљати.* — Госпођа Слава, негда лијепа, сад пренабрекнута. *Војн.*

пренàвити, прènавијēм сврш. *сувише навити.* — Тешко дишући силазим доле [у брод], а срце ми ради као пренавијени будилник. *Ад.*

прена́вљање с *гл. им. од пренављати се.* — Ни трага каквој охолији или пренављању, поступала [је] с њим искрено. *Ћал.*

прена́вљати се, -ènāвљāм се несврш. *усиљено, неприродно се понашати, пренемагати се, претварати се.* — Пренављала се да се шали. *Мих.*

пренàвљач, -а́ча м *онај који се пренавља, претвара. Рј. А.*

прènагао, -гла, -гло *сувише нагао.* — Није се могла та изјава држати пренаглом, прераном. *Ков. А.* Не могу ништа учинити против тога што сам плах, пренагао, настран. *Радул.*

пренагла́сити, -àглāсӣм сврш. *сувише нагласити, истакнути.* — Представа ... потцртала је својим ... пренаглашеним »театарским ефектима« ... илустраторско-реалистички карактер замисли. *Пол. 1959.*

пренàглāшено прил. *сувише наглашено, истакнуто.* — Ово је несумњиво све пренаглашено речено. *ЛМС 1951.*

прена́глити (се), прènāглӣм (се) сврш. *сувише пожурити (се);* фиг. *залетети се, забраздити, претерати у чему.* — Већ првих дана отказо живи у кући дидака Јакше, јасно је осјећала снаша Каја да се пренаглила. *Ивак.* Опростите, били смо неправедни према вама, пренаглили. *Ћоп.* Помисао на небројене прилике кад сам се пренаглио и залетио кану као кап двојбе на моју распаљеност. *Десн.*

прènаглица ж *журба, хитња.* — Дошавши дјевојка пред кућу, задрхтала; задахтила се од плахости и пренаглице, груди јој се усталасале. *Горд.*

прènāгло прил. *сувише нагло, брзо.* — Пренагло се шире зле вијести. *Нех.*

прènāглōст и **прена́глōст,** -ости ж *пренагљеност.*

прènāгљен, -а, -о *сувише нагао, пребрз.* — Сумњам да је нашô други [узрок Хамлетове растројености] него тај: смрт очева и наш пренагљени брак. *Панд.* Стварају се често пренагљена уопћавања. *Лог. 2.*

прènāгљенōст, -ости ж *својство или стање онога што је пренагљено.*

пренагље́ње с *непромишљен, пренагљен чин, поступак.* — Али сам се покајао за своја пренагљења. *Уј.*

прènàгљив, -а, -о *који (се) брзо пренагли.*

пренагља́вање с *гл. им. од пренагљивати.*

пренагља́вати, -ӣлāвāм *несврш. и уч. према пренагомилати.*

пренагомѝлати, -āм сврш. *сувише нагомилати, натрпати.*

пренади́мати се, -àдӣмāм се и -àдӣмљēм се сврш. *издизати се, ширећи сувише обим или опсег (о прсима);* фиг. *сувише држати до себе, постати надмен, охол.* — Стога ће и остати вазда човјек и господин — а не многи други што се пренадимљу. *Дражс.*

прènàдрāжен, -а, -о *одвећ, сувише раздражен, распаљен.* — Зраком се разлијеже једно име, што је попут неке чудесне искре електризирало ... и помамило сву ону и онако пренадражену гомилу. *Цар Е.*

прènàдрāженōст, -ости ж *својство или стање онога што је пренадражено:* ~ нервног система.

прènадра́жити, -àдрāжӣм сврш. *довести у стање превелике раздражености.* — Језуити су имали ту вештину да ... осећање дужности пренадраже до ... усхићења и хистеричног миља. *Јов. С.*

прènàјести се, -нàједēм се сврш. *појести више него што треба, претрпати желудац храном.* — Лупао је ногом о под као кобила кад се пренаједе зелене дјетелине. *Мишк.*

прènакр̀цати, -āм сврш. *накрцати више него што треба, напунити, испунити преко мере, препунити.* — Коци пуни крмака, а двориште пренакрцано перади. *Ков. А.*

прènàлити, прènалијēм сврш. *налити превише.* — Киша пљушти ... ко да хоће море преналити. *Прер.*

прènапē̄т, -а, -о *сувише напет, натегнут, затегнут.* — Можда је ... обмануо себе у једном пренапетом душевном стању. *Ћос. Д.*

прènàпēти, прènапнēм сврш. *сувише напети, натегнути, затегнути.*

~ **се** *постати више напет, превише се затегнути.* — Нешто се забринуо ... нису ли се жице мало одвише пренапеле. *Цар Е.* Укочена погледа, пренапети од радосног очекивања, стајали су заробљеници као скамењени. *Јак.*

прènапē̄то прил. *сувише напето, укочено.* — Наклонила се пренапето. *Леск. Ј.*

прènапē̄тōст, -ости ж *својство или стање онога што је пренапето:* ~ живаца.

прènàпињати (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према пренапети (се).*

прènàпити се, прènапијēм се сврш. *напити се преко сваке мере.* — А онда су

се пренајели, пренапили ... узохолили и постали богати. *Мишк.*

пренáпоран, -рна, -рно *који се збива, остварује уз прекомеран напор:* ~ рад.

пренáпорно прил. *налазећи се у стању највећег напрезања.* — А они, пренапорно радећи, истјерали су са зноjем и задње остатке масти, усисане још млијеком материним. *Мишк.*

пренáпорнōст, -ости ж *својство или стање онога што је пренапорно.*

прènàправити, -ӣм сврш. *преправити, преиначити.* — Чим би Луце нешто начинила, већ је Ана била ту да разврне или пренаправи. *Новак.*

прènàпрēгнӯт, -а, -о *пренапет.* — Уста су му била горка од безбројних цигарета, од пренапрегнутих живаца и душевног узбуђења. *Бар.* Стока [је] кретала даље ... с грчем у пренапрегнутим мишићима. *Десн.*

пренапрéгнути се, пренапрéћи се и **прènàпрēћи се,** -àпрēгнēм се сврш. *пренапети се. Прав.*

прènàпрēгнӯто прил. *пренапето.* — Мора стално јурити и мислити пренапрегнуто. *Бар.*

прéнàпрēгнӯтōст, -ости ж *својство или стање онога који је пренапрегнут.* — Негдашња живост је исхлапила из њега оставивши иза себе пренапрегнутост. *Козарч.*

пренапрéзāње с *гл. им. од пренапрезати се.*

пренапрéзатн се, -àпрēжēм се *несврш. и уч. према пренапрегнути се и пренапрећи се.*

пренапрéћн се и **прènàпрēћи се,** -àпрēгнēм се сврш. = пренапрегнути се.

прènàпунити, -àпунӣм сврш. *испунити, напунити преко мере.* — Крчма је била пренапуњена сељачким свијетом. *Новак.*

~ **се** *напунити се преко мере.* — Препунише се торови ... пренапуни се кућа здраве, једре и кршне чељади. *Коч.*

прènàпӯченōст, -ости ж *својство или стање онога што је пренапучено.*

пренапу́чити (се), -àпӯчӣм (се) сврш. *пренаселити (се).* — Хрватско загорје је пренапучено. *Јонке.*

прènàсāђенōст, -ости ж *особина коња скакача с кратким вратом.* — Извесна пренасађеност [код коња скакача], ако је спојена са дугачком и добро положеном плећком, не делује штетно при скакању. *Јах.*

пренасèлити (се), -àселӣм (се) сврш. *сувише населити, пренапучити (се). Р-К Реч.*

пренасељáвати (се), -èљāвāм (се) = пренасељивати (се) *несврш. и уч. према пренаселити (се).*

прènàсељен, -а, -о *који је сувише насељен, пренапучен.* — Хрватско загорје је пренасељено. *Јонке.*

прènàсељенōст, -ости ж *стање онога што је пренасељено, пренапученост.*

пренасељáвати (се), -èљујēм (се) несврш. = пренасељавати (се).

прènàситити, -ӣм сврш. *учинити сувише ситим; сувише испунити каквим осећањем.* — Па кад је чемер љута пренаситила груд. *Крањч. С.* Та он је био у годинама где човјек пренасићен одбија многи слатки тренутак. *Бег.*

~ **се** *сувише се наситити.*

прènатēгнути, прènатēћи и **прènàтēћи,** -àтēгнēм сврш. *претерано, сувише натегнути.*

прènатòваренōст, -ости ж *стање онога што је пренатоварено.*

прènатòварити, -ӣм сврш. *сувише натоварити, претоварити. Бен. Рј.*

прènатрпáвање с *гл. им. од пренатрпавати (се).*

прènатрпáвати, -тр̀пāвāм *несврш. и уч. према пренатрпати.*

~ **се** *повр. према пренатрпати.* — Он ме је увијек опомињао нека толико не једем, нека се не пренатрпавам. *Јонке.*

прѐнатрпāнōст, -ости ж *стање онога што је пренатрпано.* — Дикција пјесникова [је] непосредна ... без уобичајене пренатрпаности. *Водн.*

прènатр̀пати, -ӑм сврш. *претерано, преко мере натрпати, претрпати, нагомилати.* — Соба [је] била пренатрпана намјештајем. *Кум.*

~ **се** *натрпати се, напунити се чим преко сваке мере.*

прènаȕчити, -àучӣм сврш. необ. *превише научити.* — Једни [су] друге »опомињали« да пазе да не »пренауче« овај страни језик. *Вуј.*

прènачѝнити, -àчинӣм сврш. *друкчије, изнова начинити, преиначити, прерадити.* — Учитељ мораде још једанпут ... да ... преначини брке и косе. *Јурк.*

прѐначитāнōст, -ости ж *својство или особина онога који је преначитан.*

прènачѝтати се, -ӑм се сврш. *прочитати много књига. Прав.*

прènáшāње с *гл. им. од пренашати.*

прènáшати, -èнāшāм несврш. *в. преносити.*

прènебрегáвāње с *гл. им. од пренебрегавати.*

прènебрегáвати, -èгāвāм *несврш. и уч. према пренебрегнути.*

пренебрѐгљив, -а, -о *који се немарно односи према коме, чему. Р-К Реч.*

пренебрѐгљивōст, -ости ж *особина онога који је пренебрегљив.*

пренѐбрегнути, -ѐбрегнēм свршити рус. *занемарити, запустити.* — Стиснула му је руку да осети да није сам, да његов бол није пренебрегнут. *Поп. Ј.* Све ... друго пренебрегну и омрзну, и само чекаше згоду да се отараси овог собаричког унижења. *Маш.*

пренѐбрећи, -ѐбрегнēм свршити *в. пренебрегнути.* — Скупљачи не смеју ... пренебрећи оне [обичаје] којих у њиховој области има. *Ђорђ.*

прѐневōљан, -љна, -љно *одвећ, превише невољан.* — Од данас нека [моје срце] бије само ... за нашу премилу и преневољну домовину. *Маж. Ф.*

преневōљити се, -ѐвољīм се свршити покр. необ. *добити невољан, тужан, жалостан изглед.* — Кмет је ишао с њима, преневољио се, смиче раменима и ... покушава да одбрани домаћина. *Ђур.*

прѐнежан, -жна, -жно, ијек. прѐњежан *одвећ, сувише нежан.* — Мјесто оне прењежне ... дјевојчице видим сада бујну, умну дјевојку. *Ков. А.*

пренѐзнатан, -тна, -тно *сувише незнатан.* — Ум је наш пренезнатан. *Баз.*

прѐнејāк, -а, -о *превише, врло нејак.* — Хранила је чедо мајка ... мало чедо пренејако. *Крањч. С.*

пренемáгало с и м *онај који се пренемаже, претвара, пренавља.* — Каквога смисла има доводити у кућу ... сеоско пренемагало Ловрековића! *Кол.*

пренемáгање с *гл. им. од пренемагати (се).* — Одвратно [му је] било лажно пренемагање и терање шеге са читаоцем. *БВ 1909.*

пренемáгати, -ēмāжēм несвршити *в. пренемагати се (I).* — Ћути, будало! Шта ту пренемажеш? — обрецну се на њу један од братанића. *Дом.*

~ **се 1.** *претварати се, пренављати се.* — Дуго се пренемагала да је болесна. *Ђос. Д.* Нисам у животу видио особу која би се толико пренемагала у ганућу. *Креш.* **2.** *несврш. и уч. према пренемоћи (се).* *Вук Рј.*

пренемàгљив, -а, -о *који се воли пренемагати, пренављати, афектирати.* — Пренемагљива Бечанка једва [је] усне наквасила тим жестоким пићем. *Том.*

пренемòћати, -āм, свршити *в. пренемоћи, онесвестити се; умрети.* — Ломан од умора, несанице и сраза у души ... само што не пренемоћа. *Куш.*

пренемòћи и **пренѐмоћи,** -ѐмогнēм свршити *клонути, малаксати, изнемоћи, обнемоћи.* — Књигу лега мајка Секулова, пренеможе, паде на земљицу. *НП Вук.* И невјеста и заова пренемогну од бола и јадиковања. *Љуб.*

~ **се** *пренемоћи.* — Пренеможе се па сједе под орах. *Љуб.* Када их [оба мртва сина] је мајка опазила ... од јада се старост пренеможе, доље паде, више не устаде. *НП Вук.*

пренеражáвати (се), -àжāвāм (се) *несврш. и уч. према пренеразити (се).*

пренѐражен, -а, -о **1.** *трп. прид. од пренеразити (се).* **2.** *који изражава или који осећа јако изненађење, запањен, запрепашћен.* — Он је бленуо у њих пренераженим понизним погледом. *Мил. В.*

пренѐражено прил. *с великим изненађењем, запрепашћено.* — [Излетале су] на улицу да се тамо у чуду и пренаражено питају ... *Вас.*

пренѐражѐнōст, -ости ж *стање онога који је пренеражен.*

пренераженье с *пренераженост.* — Сва се укочила од пренераженья. *Бен.* У општем пренераженју и страху први измахне сабљом. *Кнеж. Л.*

прѐнерāз м *пренераженье.* — Један кратки пренераз, мало ненавикнуто разочарање, онда самоћа. *Пец.*

пренерáзити, -ѐрāзīм свршити *довести у стање пренеражености, изазвати изненада снажан утисак, јако осећање, јако изненадити, запрепастити, запањити.* — Та тако окрутно састављена вијест пренеразила га. *Коз. Ј.* Промена коју јој опазих на лицу пренерази ме. *Нед.*

~ **се** *доћи у стање пренеражености, јако се изненадити, потрести, запањити се.* — Испрва се збуни, пренерази ... а затим јој ударише сузе. *Нуш.* Револуција? — зачудио се и пренеразио биљежник. *Кол.*

пренѐсен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од пренети (се).* **2.** фиг. *који нема буквално, дословно значење, који је изражен сликовито, алегоричан, метафоричан.* — Песник ту даје тим речима пренесено значење. *Т. кљ.* Политике има и у пренесеном смислу ... Све је у животу политика. *Крл.*

пренесѐно прил. *у облику слике, сликовито.* — Не мислим дотући и убити истински, него онако, пренесено. *Дав.*

пренѐсретан, -тна, -тно и **пренѐсрећан,** -ћна, -ћно *одвећ, превише несрећан.* — О све је то пренесрећно, преодвратно, преузалудно да се ту још шта говори. *Цес. А.* Сестра пренесретна јаук носи и доноси натраг. *Марет.*

пренѐсти, -нèсēм сврш. *в. пренети.*

прѐнēти, -нèсēм и прѐнесēм, ијек. прѐнијети (р. прид. прѐнео, -нѐла, -ло; трп. прид. пренѐсен, -ѐна, -ѐно и прѐнēт) сврш. **1.** *носећи или возећи преместити с једнога места на друго.* — Њу [болесницу] пренели [су] у собу. *Вес.* Униђе у ... трамвајски вагон који га пренесе на други крај града. *Крањч. Стј.* **2.** *преместити на друго место, изменити место где се ко или што налази, где ко делује, врши какву активност.* — Чим је нестао намеснички режим, либерали су покушали да пренесу центар Омладине у Србију. *Јов. С.* Ту исту абецеду пренеси ти у своју књигу. *Вел.* При томе пренесемо тежину тијела на ту ногу. *Весл.* **3.** фиг. *преместити кога у мислима, у машти некуда, окренути чије мисли у друго време, у другу средину, другу околину.* — Све је то [црквени обреди] пренијело Бакоњу у други свијет. *Мат.* Морао сам те пренијети у оно доба. *П 1939.* **4.** *распространити, раширити круг деловања чега на кога или на што; учинити да нешто пређе на другога, да постане његово својство.* — [Корист] би неминовно настала кад би тај учени човјек пренио своја истраживања на шире подручје. *Креш.* Балкански досељеници ... пренеше на старо становништво ... и своје обичаје и фолклор. *Цвиј.* У животу [им] остаде само Стева, на кога пренеше сву љубав родитељску. *Дом.* **5.** *променити правац чега, управити на нешто друго.* — Остап пренесе суморни поглед с предавача на слушатеље. *Крањч. Стј.* Вод прве батерије ... одмах је пренео ватру на ту страну. *Лаз. М.* **6. а.** *ставити коме нешто на терет, оптеретити кога.* — Балаганов пренесе смјеста сву кривњу на Паниковскога. *Крањч. Стј.* **б.** *учинити нешто чијом својином, чијим власништвом испунивши законске прописе.* — Покупиш што се покупити може, што свога имаш пренесеш на жену и ћерку, онда кључеве у Трговачки суд. *Ћос. Б.* Ти треба да пренесеш ову овдје зграду на своје име. *Крл.* **в.** *дати, поверити коме што (власт и сл.).* — Није марио да се објашњава са сељачком Скупштином на коју је Устав од 1869. пренео законодавну власт. *Јов. С.* Али се сада мора пренијети друштвена улога и на народ. *Нам.* **7. а.** *предати коме нешто говором (директно, телефоном, преко радија), казати оно што се чуло, сазнало.* — Укопај се! — пренесе се команда. *Хорв.* Влатко нам је из Ливна телефоном пренео ... наређење. *Дед. В.* **б.** *казати, саопштити изражајним средствима другога језика, превести с другог језика или на други језик.* **в.** (на папир, платно) *представити, изразити нешто графички, написати, насликати.* — Писао је ... у једном расположењу које је заборавио чим га је пренио на папир. *Вил.* Опис боја и контура извађен [је] до крајности ... да би вешт сликар ... могао пренети на платно. *Цар М.* **8.** *поднети, издржати, претрпети.* — Дај му снаге ... да пренесе то. *Пец.* Грозне сам муке пренио. *Креш.* **9.** *задржати у утроби дете дуже него што се очекује.*

~ **се 1.** *преместити се с једнога места на друго превозним средством.* — Борци у два чуна сели и ено их, већ се у аду пренели. *Змај.* **2.** *преместити се, пребацити се у мислима, у машти на друго место, у друго време, у другу средину.* — Ту се и нехотице пренесе мислима у своје детињство. *Дом.* Пренеси се на часак у њезин положај. *Крањч. Стј.*

пренеýгодан и **прѐнеугодан,** -дна, -дно *одвећ, сувише неугодан, непријатан.* — Засада био му је пренеугодан онај сврбеж на врату. *Ков. А.*

прѐнизак, -иска, -иско *одвећ низак.*

прени́зати, прѐнижēм сврш. **1.** *пренети зрнца са једнога низа на други. Вук Рј.* **2.** *друкчије нанизати зрнца. Р-К Реч.*

прениза́ње с *гл. им. од пренизивати.*

прениза́вати, -ѝзујēм *несврш. и уч. према пренизати.* — А љубовца ђердан пренизује, на прилику хоће се удават. *НПХ.*

прѐнијети, -нèсēм и прѐнесēм, ек. прѐнēти.

прѐникáко прил. *ни на који начин.* — Разложиће ми родитељи ... да је пријеке ћуди и немила срца, али ја ... не дадох се преникако уразумити. *Буд.*

прени́мити се, прѐнимēм се сврш. *пресавити се, пресамитити се, погрбити се, згрбити се.* — На крају ходника ... пренимио се, огрнут ... расом. *Ранк.*

прѐнитнти, -ѝм сврш. *обновити нити на разбоју, наново уредити нити код ткања. Вук Рј.*

прѐништав, -а, -о *одвећ, врло ништав.* — Ма за лађу и весла сребрна то ти нико вјеровати неће, јер је сасма преништава лађа. *Њег.*

прено̀вити, -ѐновēм сврш. *учинити новим, улепшати, поновити.* — И старица ме ту посвема пренови и накити да једва сама себе упознах. *Ков. А.*

прѐноћāј м *преноћиште (2).* — Не слиједе их да преноћај плате. *Март.*

преноћи́валац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који преноћује. Р-К Реч.*

преноћи́вати, -ѝвљем и -ѝвāм *несврш. и уч. према преноћити.*

прено̀ћити, -ѐноћēм сврш. **1.** *провести ноћ спавајући.* — Не хтједосмо у њих ни ноћи преноћити. *Јурк.* Ја вам саветујем да преноћите овде. *Ад.* **2.** *бити, остати преко*

ноћи где. — Замолићу га да ми сандук пренoћи код њега. *Шант.*

прѐноћиште с **1.** *место, просторија, зграда где се преноћује, ноћиште.* — Позивају се сви власници хотела и преноћишта да набаве у што скоријем времену дозволе за рад. *Пол. 1944.* Недостатак ракије ... се ни у једном преноћишту не осјећа. *Шов.* **2.** *ноћни одмор, спавање преко ноћи, ноћење, ноћивање.* — У сумрак стигнем у једну паланчицу и ту останем на преноћишту код неког свог доброг пријатеља. *Дом.* Преноћиште за путнике и крчму ... требало је докинути. *Крањч. Стј.*

прѐнōћје с *в. преноћиште (2).* — Ал' доходи [несрећа] и незвана сама, ма ниједна [срећа и несрећа] преноћја не плаћају. *Март.*

прѐноћњāк м *онај који преноћује.* — Преноћницима ... је ... и топло и сухо. *Марк. Ф.*

прѐноћњи̏на ж *оно што се плати за преноћиште. Бен. Рј.*

прѐнос (ек. и ијек.; ијек. и пријѐнос) м **1. а.** *преношење једног места на друго.* — Пренос [мртваца] ће бити тек навече. *Бен.* **б.** *преношење говора, слике или звукова преко радија, телевизије и сл.* — Дошли су да погледају телевизијски пренос трка. *Дав.* **2.** правн. *преношење својине, власништва над непокретношћу на физичко лице или у друштвену својину.* — Пренос [је] вршен у облику привидног уговора о закупу. *Пол. 1949.* Наши порези захваћају ... пријенос власништва у свим његовим облицима. *Рад. Стј.* **3.** поет. *незавршавање мисли на крају стиха и њено настављање у идућем стиху, опкорачење.* — Стих Радичевићев [је] строго правилан, најчешће кратак без »опкорачења« или »преноса«. *Поп. Б.* **4.** техн. *преношење кретања, окретаја с једног дела неког механизма на други.* — Творница ... је почела градити мотоцикле с једним цилиндром и с пријеносом снаге на задњи котач помоћу кожног ремена. *Аут.*

прѐносан, -сна, -сно (ек. и ијек.; ијек. и пријѐносан) **1.** *који се преноси, који се може пренети.* — Капетан понова очара ... Лидију причом о преносној крвној освети. *Грол.* **2.** *који је удешен за преношење.* — Ни за сантиметар се нисам помакао чак ни онда кад су о слабине ударили преносне осовине. *Пол. 1959.* **3.** *пренесен (2).* — [Комад се зове] Мишоловка. Како то, запитаћете. Па у преносном значењу. *Панд.*

прено̀сати, -ѐнōсām *несврш. и уч. према преносити.* — Споменуо се тада свог дјетињства и родитеља што су га преносали и водили из вароша у село, па из села у варош. *Шимун.*

прено̀сач, -а́ча м *преносилац.*

прено̀сив, -а, -о = преношљив *који се може преносити.* — Да сам с тобом, ја бих ноћас изнио из брода све боље и боље преносиво и сахранио у каквој магази. *Љуб.*

прено̀сивōст, -ости ж *особина онога што је преносиво.*

прено̀силац, -о̀сиоца м *онај који преноси.* — [Хемоглобин] је преносилац кисеоника од органа за дисање до свих осталих делова тела. *Станк. С.* Језгра [станице] је најважнији преносилац насљедних својстава. *НЧ.*

прено̀силица ж *направа за преношење чега.* — Није имао суд за преношење [ватре]. Мораде се зато побринути и за своју преносилицу. *Наз.*

прено̀ситељ м *преносилац; преводилац.* — Два Бетондића, отац и син ... преноситељи мудрице Овидијеве. *Кур.*

прено̀сити (се), прѐносим (се) *несврш. и уч. према пренети (се) и преницати (се).*

Изр. **преноси га памет** *машта, сањари, фантазира.* — Човек кога преноси памет и који не гледа преда се кад иде, може увек да се оклизне. *Андр. И.*

прѐносњāк (ек. и ијек.; ијек. и пријѐносњāк) м **а.** *онај који преноси.* — То су наметници у пробавилу па не требају преносника. *Финк.* Радију остаје ... да буде ... безгрешан преносник музичког дела. *Поз. 1948.* **б.** *звучник, гласноговорник, мегафон.* — Заустави се пред вишеспратном зградом дирекције ... изнад његове главе помамно је трештао преносник. *Сим.*

прѐносница (ек. и ијек.; ијек. и пријѐносница) ж техн. *ваљак који преноси енергију од мотора на друге машине. Бен. Рј.*

прѐношāј м *в. пренос. Р-К Реч.*

прѐношѐње и **прено̀шѐње** с *гл. им. од преносити.*

прено̀шљив, -а, -о = преносив. *Р-К Реч.*

прено̀шљивō прил. *на преношљив начин, чинећи да што пређе, да се пренесе на другог.* — Насмејали сте се заразно, преношљиво, због његовог вечитог осмејка. *Рад. Д.*

прено̀шљивōст, -ости ж *својство онога што је преношљиво.*

прѐношче, -ета с *дете које је пренесено, које се родило после обичног рока;* исп. пренети (9). — Рече да дијете није ни доношче камоли преношче. *Љуб.*

прѐнулōст, -ости ж *стање у којем се налази онај који се пренуо.* — И сам владика Данило, песимист и очајник, има часове моралне пренулости и готов је да крвавом садашњицом откупи блиставу будућност. *Прод.*

пренумѐрант м *претплатник, абонент.* — Он [се] ... као пренумерант налази записан на многе књиге. *Мил. Ж.*

пренумѐрантскӣ, -ā, -ō *који се односи на пренумеранте.* — Ко познаје прилике из прве четвртине XIX века, тај зна сав значај тог пренумерантског посла. *Михиз.*

пренумера́цнја ж лат. заст. *плаћање унапред за нешто, претплата, абонман.* — Нити је од књига својих [Вук] умео извлачити користи и поред свих пренумерација које је објављивао, нити је умео растурити их. *Бел.*

пренумери́рати, -èрӣрām и **пренумѐрисати,** -ишēм сврш. и несврш. *претплатити, претплаћивати кога као купца чега, абонирати (на неку књигу, лист, позориште и сл.).*

~ **се** *повр.* — Многи од ове господе нијесу се пренумерирали ... на ову књигу. *Вук.*

прѐнути, -нēм сврш. **1.** прел. *тргнути (из замишљености, сањарења и сл.), нагло пробудити, освестити (кога).* — Из мог снатрења пренуше [ме] наједном иза леђа кораци. *Леск. Ј.* О како ће се згранути од чуда ... кад их из тешког, глупог санка прене свемоћна песма што продире свуда. *Рак.* Ти ће слојеви ... пренути из мртвила све друге слојеве. *Уј.* **2.** непрел. *пренути се (1).* — Мртва Фата ни трене, ни прене. *НПХ.* Чељад прену иза сна и устаде. *Вес.*

~ **се 1. а.** *пробудити се иза сна.* — Леонтије се прену и одмах се стресе од јутарње студи која га обузе. *Ранк.* фиг. Поносни Кастав град пренуо се посве из недостојна сна. *Кум.* **б.** *тргнути се (из стања непокретљивости, замишљености), покренути се, оживети.* — Дуго је тако ћутао, а онда се одједном прену. *Андр. И.* Познало се да је воли кад би се пренула љубоморност у његову срцу. *Том.* **2.** *зачудити се нечем неочекиваном, изненадити се.* — Она [га] ... уштину за мишицу, али пре но што би се пренуо од бола, зграби га испод руке. *Петр. В.* Она се мало кô прене, а онда се опет снађе и рекне ... сасвим мирним гласом. *Ивак.* **3.** необ. *поуздати се у што.* — Мој се понос успријечи, пренух се у своју мужевну снагу и заклех се ... да ћу поћи у свети бој. *Шен.*

прѐнȕтōст, -ости ж *стање онога који је пренут, који се пренуо.* — Да смириш њихову пренутост, сјећај на говор, на жубор. *КН 1958.*

прену́ће с *пренулост, буђење (из сна, из непокретности, из мртвила).* — Уздигнут ћеш Краљевића Марка који само пренућем свог рода пренут ће се и устат из гроба. *Прер.*

прења́вати (се), -èњāвām (се) *несврш. и уч. према пренути (се).* — Сноп жутих фењерских зрака ... куцкање кише прењавају га и доводе себи. *Сим.*

пре́ње с *препирање између оних који су супротних религиозних принципа (као један од средњовековних књижевних облика).* — Један од популарних књижевних облика ... била су такозвана прења у којима се сукобљују противни елементи као душа и тијело, поклад и коризма. *Комб.*

прѐњежан, -жна, -жно, ек. прѐнежан.

преоба́ћи и **преȍбāћи,** -ȍбāћēм сврш. покр. *в. преобићи.* — Ја сам је [област] сву пусту ногама преобашао. *Љуб.*

прѐобӣлан, -лна, -лно и **преобӣлат,** -а, -о *сувише, одвећ обилан.* — Био је то ружан момак шиљаста лица, преобилних усана. *ЛМС 1951.* Усред града гај преобилати сјеном је био. *Марет.*

преобӣлатōст и преобӣлнōст, -ости ж *стање онога који је сувише обилат, обилан.*

прѐобӣље и **преȍбӣље** с *врло велико обиље.* — Бистри извори и ромон-потоци нуде ти у преобиљу слатке, бистре воде. *Вел.* Сврдла се воз кроз кукурузе, тоне ... у банатско преобиље. *Ћоп.*

преȍбити, прѐобијēм сврш. покр. *преобићи.* — Ноћ ухватила, мјесец изашао, а он преобио по селу и стигао до на гробље. *Лал.*

преоби́ћи и **преȍбӣћи,** -ȍбӣћēм сврш. покр. *проћи по целој површини чега, уздуж и попреко.* — Кад уђу у клијет, Друшко преобиће по клијети да се није ко забио. *Љуб.*

преȍбичан, -чна, -чно *одвећ, врло обичан.* — Оскудица и болест преобичне су у многим животним приликама. *Креш.*

прѐоблада ж заст. *в. превласт.* — Овај вијек ... је ... вијек преобладе туђинства. *Кур.*

преобла́дати, -ȍблāдām сврш. *в. превладати.* — Кад су ... Турци преобладали истоком ... има од њих неколико листина из 15. вијека. *Јаг.* С победом демократије преобладао је индивидуалистички поглед на живот. *Јов. С.*

преоблаћи́вање с *гл. им. од преоблаћивати.*

преоблаћи́вати, -āћујēм *несврш. и уч. према преобладати.*

прѐоблака ж *рубље, одећа која служи за преоблачење, преобука.* — Био бих веома сретан да вам посудим своју преоблаку за ту пригоду. *Креш.*

преобла́чење с *гл. им. од преоблачити (се).*

преобла̀чило с *преоблака, преобука.* — Донијела то преоблачило собом од куће своје, а кројила га и шила још као дјевојка. *Тур.*

преобла́чити (се), -о̀блā̀чӣм (се) *несврш. и уч. према преобући (се).*

преоблèковāње с *гл. им. од преобликовати.*

преоблèковати, -кујēм сврш. *дати чему други облик.* — Мисли из књига могу се преобликовати или дословце пренијети. *Шим., С.* Опасност лежи . . . у њихову обликовању у неком навиклом или унапред одређеном смислу, јер их оно тако лако преобликује и смањи. *Петр. Б.*

преоблича̀вāње с *гл. им. од преобличавати (се).*

преоблича́вати (се), -ѝчāвāм (се) *несврш. и уч. према преобличити (се).*

преобли́чити, -о̀блӣчӣм сврш. *преобликовати.* — Не зна шта би и како би да је опет преобличи у пријашњи лик. *Вел.* Умјетник смије ријеч преобличити успркос граматичким правилима. *Шим. С.*

~ **се** *добити други облик.* — Код сваког закључка тијесто ће да се преобличи. *Уј.* Уопште нема оружја, а страх је. Преобличио се и притискао све одједном. *Лал.*

преобно̀вити, -о̀бновӣм сврш. *обновити напредак, успон после опадања, заосталости, мртвила.* — Не настој да свијет преобновиш. *Вел.*

преобража̀валац, -аоца м *онај који преображава.* — Драма [је] креативни преображавалац са одређеним животним ставом. *КН 1956.*

преобража̀валачкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на преображаваоце.* — Сваки . . . теоријски напредак заправо [је] резултат активног, преображавалачког човјекова односа према стварности. *Ант. 1.*

преобража́вāње с *гл. им. од преображавати (се).*

преобража́вати (се), -а̀жāвāм (се) *несврш. и уч. према преобразити (се).*

прѐображāј м **1.** *последица и резултат преображавања, измена облика, лика, природе;* исп. метаморфоза (1). — Ову појаву прелажења једнога минерала у други зовемо преображајем или метаморфозом. *Туђ.* фиг. Он није ни у сну помишљао тај њезин преображај у своју корист употријебити. *Коз. Ј.* **2.** *преуређење, реформа чега.* — Вук је предузео један огроман циновски посао: преображај књижевног језика и правописа. *Прод.* Сваки економски преображај друштва доводи и до преображаја у главама, у мислима људи. *Ств. 1948.*

прѐображājнӣ, -ā, -о̄ *који се односи на преображај.* — Вук Караџић . . . је вођ преображајног покрета у нашој књижевности. *Прод.*

преображе́ње с **1.** *давање другог облика, измена, претварање у што друго.* **2.** (Преòображе́ње и Преображе́ње) *црквени празник.*

прѐобрāз ж *в. преображај.* — Ја сам, сирота, једно тражила: преобраз сјајни твога образа. *Јакш. Ђ.*

прѐобразба и **преòбразба** ж **1.** *преображај (1).* — Поче одушевљено да говори о нужди преобразбе нашег народног друштва. *Тур.* **2. а.** зоол. *значајне промене у структури животињског организма у току постембриоиналног развоја, метаморфоза (1).* — Границе [мијењања лика] су много шире него код неког кукца који довршава своју преобразбу у неколико седмица. *Ант. 1.* **б.** бот. *промена у току филогенетске еволуције трију основних органа биљака: корена, стабла, листа. ЕЛЗ.*

преобража́вати (се), -о̀бразујēм (се) *несврш. и уч. према преобразити (се).*

преобра́зити, -о̀брāзӣм и **преòбразити,** -ӣм сврш. **а.** *дати други лик, изменити кога, што.* — Снегови и сметови [су] сву околину преобразили. Све је то добило други облик. *Јакш. Ђ.* **б.** *променити, претворити у нешто.* — Ја сам све што у мени плаче преобразио у оргуље. *Уј.* Треба ли или не треба преобразити савремени друштвени уређај? *Крл.*

~ **се а.** *добити други, нови облик, изменити се.* — И кућа се преобрази, и имање поста некако напредније. *Вес.* **б.** *претворити се у нешто.* — Слутња се преобразила у сигурност. *Сим.* Младе ларве . . . се постепено преобразе у младунце сличне родитељу. *Станк. С.*

преòбразовāње с *преображење (1).* — Човек . . . мислено одваја карактерне знаке свију упечатака који на њега дејствују. Ово преобразовање осећања од појмова називље Вунт: »Несвесни душин закључак«. *Марк. Св.*

преòбразовати, -зујēм сврш. *в. преобразити.* В. пр. уз гл. им. преобразовање.

прѐобрāт м *преобраћај, преокрет.* — Критика [је] уочила радикалан преобрат у пишчевим погледима. *Цар М.*

преобра́тити, -о̀брāтӣм сврш. *преокренути, променити у нешто друго, дати чему сасвим други облик.* — Старац је хтео да оба предмета преобрати у полуге. *Јов. Ј.* Своје село . . . не може . . . да преобрати у »терен« за политичко дјеловање. *Вуков.*

~ **се** *преокренути се, прећи у друкчије стање, примити потпуно други облик.* — Нијеси се спомену ријечи . . . да си прах и да ћеш се у прах преобратити. *Шимун.*

Ништа још није у детињој души тако утврђено ... да не би могло добро у зло да се преобрати. *Панч.*

прѐобраћāј м *преображај.* — Да ли овај нагли преобраћај четворосезонске природе у двосезонску утиче и на људску нарав, на људску осетљивост? *Петр. В.* Многе стијене настају преобраћајем или метаморфозом састава и облика седиментних и еруптивних стијена ... под утјецајем високог тлака. *ОГ.*

прѐобраћање с *гл. им. од преобраћати (се).*

прѐобраћати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према преобратити (се).*

прѐобраћи̏вање с *гл. им. од преобраћивати (се).*

прѐобраћи̏вати (се), -ȁћујēм (се) несврш. *преобраћати (се).*

прѐобрести се, -ѐтēм се сврш. *претворити се, променити се.* — На балкону ... стоји ... Но нити беседи, нити се миче ... У свој споменик се преобрео, осмехнут и блед. *Каш.*

прѐобрнути, -òбрнēм сврш. **1.** *преокренути.* — Зајева Зорка уздахнувши и преобрнувши очи. *Кум.* **2.** фиг. *учинити сасвим другим, друкчијим, нагло изменити нешто.* — Ваља нам се самима потрудити да га [живот] преобрнемо. *Нав.* Објављена [је Антологија] у години Бранкове стогодишњице ... да нам покаже шта је све он преобрнуо, шта наставио, а шта занемарио. *Михиз.*

~ **се** *преокренути се.*

прѐобр̄т м *преокрет.* — Он је знао за другареву тајну, а познао ваљда и преобрт у њему, те почео облијетати око Јелке. *Мат.*

прѐобртање с *гл. им. од преобртати (се).*

прѐобртати (се), -брћēм (се) *несврш. и уч. према преобрнути (се).*

прѐобу̏вање с *гл. им. од преобувати (се).*

прѐобу̏вати (се), -òбȕвām (се) *несврш. и уч. према преобути (се).*

прѐобука ж **1.** *преоблачење, промена доњег рубља.* — Купили [смо] неколико чистих кошуља: биле су нам нужне за преобуку. *Нен. Љ.* **2. а.** *доње рубље које се преоблачи.* — Једном недељно спремали су за њу пакет са храном и чистом преобуком. *Андр. И.* **б.** *одело у које се неко облачи да се не може препознати.* — Укратко [јој] исприповједи ... како им је та преобука потребна да га измаме из планине гдје је сада. *Вел.*

прѐобути, прѐобујēм сврш. *променити обућу.* — Ко ће бедну браћу нахранити, преодети, ко ли преобути. *Кош.*

~ **се** *скинувши једну обућу обути другу. Вук Рј.*

преобу̏ћи и **прѐобȕћи,** -у̏ћēм сврш. **1.** *скинувши са себе или с другога једно одело (обућу, рубље) и обући друго, променити одело (обућу, рубље).* — Капетан нареди те Станка преобуку. *Шант.* **2.** *обући кога тако да се не може препознати, да се по оделу може сматрати за неког другог, прерушити.* — Здуњић је ето провео преобучене турске трговце. *Тур.* У међувремену је упућен један наш курир, преобучен у сељачко одело, да се пробије натраг до четврте црногорске бригаде. *Дед. В.* **3.** *пресвући неки део намештаја каквом тканином.* — Сав намештај бијаше ... преобучен тешком прегустом свилом. *Том.* **4.** фиг. *сасвим изменити, променити.* — Беба једва стиже да марамицом пригњечи сузе и да глас преобуче па да звони као смијех. *Јел.*

~ **се** *обући се у друго одело (обућу, рубље), у друге хаљине.* — Није доспјела да се преобуче. *Леск. Ј.* Опрашила је одијело и преобукла се у чисту преобуку што су јој послали од куће. *Мил. В.*

преобучѐњāк, -а́ка м шаљ. *глумац на позорници.* — Кад које од оно преобученјака изигра љепше ... старо и младо запљацка. *Љуб.*

преовладава̏ње с *гл. им. од преовладавати.*

преовладава̏ти, -влàдāвām = преовлађивати *несврш. и уч. према преовладати.*

преовлада̏ти, -òвлāдām сврш. **1.** *потпуно савладати, превладати, надвладати, надјачати.* — Не зна што да одговори. Али га његов ђаво најпослије преовлада. *В 1885.* Симбол добра мора преовладати на свету. *Ств. 1952.* **2.** *овладати, завладати, добивајући превагу.* — Борио [сам се] између та два чувства ... преовладало је у мени чувство увјерења. *Коз. Ј.*

преовлађи̏вање с *гл. им. од преовлађивати.*

преовлађи̏вати, -влàђујēм несврш. = преовладавати.

прѐогȏрчен, -а, -о *сувише огорчен.* — Бјесомучника за то на суд јаве преогорчени честити домари. *Марк. Ф.*

преогр̏нути се, -òгр̄нēм се сврш. *огрнути се преко рамена.* — Устаде [Софта], преогрну се џубом. *О-А.*

преод- *в. прехо д-.*

прѐодāвно прил. *врло давно.* — То је њима ионако било и превише и преодавно познато. *Сим.*

прѐодāн[1], -а, -о *сувише, врло одан.* — Је ли служба преодана подобна ти блажит срце? *Вел.*

прѐодāн² прил. дијал. *преко дана, дању.* — Преоноћ је на сну га гледала, преодан је грозница 'ватала. *Вук Рј.*

прѐодвишē и **прѐодвише** прил. *одвише, сувише много.* — Преодвише [си] јогунаст. *Крл.*

прѐодвратан, -тна, -тно *сувише одвратан.* — Све је то ... преодвратно, преузалудно да се ту још шта говори. *Цес. А.*

преодгáјање с *гл. им. од преодгајати.*

преодгáјати, -òдгājам *несврш. и уч. према преодгојити.*

прѐодгој м *последица и резултат преодгајања, преваспитање.* — Друштво [ће] са своје стране настојати извршити преодгој умјетника. *Р 1946.*

преодгòјити, -òдгојīм сврш. *одгојити поново, примењујући друге, боље методе одгајања.* — Они се могу преиначити, преодгојити само веома дугим ... организаторским радом. *Ант. 1.*

преодéвање, ијек. преодијéвање, с *гл. им. од преодевати (се).*

преодéвати (се), -òдēвām (се), ијек. преодијèвати (се) *несврш. и уч. према преоденути (се).*

прѐоденути, прѐодести и **прѐодети,** -òденēм, ијек. прѐодјенути, прѐодјести и прѐодјети, сврш. *променити, преобући одећу.* — Нахранише [га], опраше и преодјенуше. *Наз.* Ко ће бедну браћу ... преодети? *Кош.* фиг. [Снијег је] преодјенуо ... куће и главице. *Ћип.*

~ **се** *преобући се.* — Преоденем се и обучем као Црногорац. *Нен. Љ.* Послије подне се преодјенуо ... обукао ловачки капут. *Леск. Ј.* Упамтила сам да се болесник прије смрти ... зажели преодјети. *Новак.*

преодијéвање, ек. преодéвање.

преодијéвати (се), -òдијевām (се), ек. преодéвати (се).

прѐодјенути (се), прѐодјести (се) и **прѐодјети (се),** -òденēм (се), ек. прѐоденути (се), прѐодести (се) и прѐодети (се).

преодолéвати, -òлēвām, ијек. преодолијèвати *несврш. и уч. према преодолети.*

прѐодòлети, -òдолīм, ијек. прѐодòљети, сврш. рус. *надвладати, победити.* — Све то говори о ... настојању да се преодоли наслијеђена заосталост. *Б 1957.*

преодолијéвати, -òлијевām, ек. преодолéвати.

прѐодòљети, -òдолīм, ек. прѐодòлети.

прѐозбиљан, -љна, -љно *одвећ, сувише озбиљан.* — Јунака [живот] чини нервозним, преозбиљним. *Нех.* Урошу паде у очи ... један прилично млад момак ... преозбиљан за своје године. *Ћоп.*

прѐозбиљно прил. *одвећ, сувише озбиљно.* — Сва срећа да ... Криштофор није преозбиљно узео неприлику. *Нех.*

преозбúљнōст, -ости ж *својство или стање онога који је преозбиљан.*

прекоокеáнац, -нца м *брод који плови преко океана.* — Само још један час и напустиће га бели прекоокеанац, брод »Радник«. *Пол. 1958.*

преокрéнути, -òкрēнēм сврш. **1. а.** *окренути на другу, супротну страну, с једне стране на другу, одоздо према горе.* — Салим-ефендија је на то само преокренуо очима према Адилу. *О-А.* Послије моје смрти од воље вам, ако ћете све преокренути на главу. *Пав.* **б.** разг. *шивењем преправити тако да унутрашња страна постане спољашња:* ~ одело. **2.** фиг. **а.** *учинити сасвим друкчијим, изменити, преобрнути.* — Мислиш да ћеш преко ноћи преокренути оно што су године и године учиниле. *М-О.* Ова побједа Совјетске армије преокренула је људе, отворила им очи, разоткрила нове видике. *Јак.* Преокренуше [младићи] и управише нови нараштај новим путем. *Мул.* **б.** *изменити обећање, дату реч, одустати од обавезе, изневерити.* — Али ако ... преокрене и погоди се с Нијемцем ... а, то би била друга ствар. *Лал.* **в.** *променити ток говора, дати разговору други правац.* — А што вам син из Америке пише? — преокрену Иво разговор. *Ћип.*

~ **се 1.** *окренути се с једне стране на другу; окренути се доњом страном према горе, претурити се.* **2.** фиг. *претворити се у нешто друго, изменити се, преобрнути се.* — За једну ноћ преокрене се краљевство у републику. *Нен. Љ.* Можда на глас тај преокрене се бабо. *Огр.*

прѐокрēнўто прил. *наопако, наопачке.* — Спустио очи, накривио главу, па држи пред собом преокренуто шешир и рукавице. *Каш.*

прѐокрēт м **1.** *нови правац, промена у току, у развитку чега.* — Следећа етапа је перипетија, тј. преокрет када се сукоб, настао у заплету, креће у правцу победе или пораза јунака. *Т. књ.* Тихо, али стално рађа се нови велики преокрет. *Марј. М.* **2. а.** *нагла промена у стању чега.* — Од тога часа наста преокрет у души Нериној. *Вес.* **б.** *нагла и коренита промена друштвено-политичког уређења.* — Шта је омогућило доношење историјских одлука у Јајцу, какав су историјски преокрет, какав преврат у животу наших народа изражавале те одлуке? *Пиј.*

прѐокретање с *гл. им. од преокретати (се).*

прѐокретати (се), -ећēм (се) *несврш. и уч. према преокренути (се).*

прѐдокумак, -ўмка м *в. прикумак. Вук Рј.*

преокýпати, -о̀кўпам сврш. *поново окупати.* — Умочи обје руке у ту воду ... опет преокупај њом сина у сунчани заход, већ му зле душе наудит неће. *Љуб.*

преокупа́ција ж лат. *брига, обузетост, заузетост чиме, главна делатност.* — Питања о језику била су стална преокупација његова. *Поп. П.* Нису то никакве личне преокупације. *Божић.*

преокýпи̏ранӧст, -ости ж *стање онога који је преокупиран, преокупација.* — Код Марије ... осећала се на махове преокупираност глумачком школом. *Ж 1955.*

преокупи́рати, -ўпи̏рам сврш. лат. *сувише оптеретити, заокупити послом, бригом око чега.* — Такво ... преузимање решавања задатака народних одбора преокупира срески комитет. *П-И 1950.*

прѐдокупити, -и̏м сврш. нар. **а.** *заокупити, ухватити са свих страна терајући.* — [Пчеле] докопају [трута] ... тек видиш како га преокупише три-четири па га котрљају. *Вес.* **б.** *обузети незадрживом снагом (о каквом стању, осећању).* — Тако и мене по неки пут преокупи зевање, па сузе ка̑ трешње! *Вес.*

прѐӧнӧ̄ћ прил. дијал. *преко ноћи, ноћу. Вук Рј.*

прѐопа̄к, -а, -о *сувише опак.* — И ко̑ што дабар у ловиште своје ... ходи, тако се звјерка преопака спружи на камен руб што око пијеска води. *Комб.*

прѐдправити, -о̀правӣм сврш. *поправивши изменити, преправити.* — Била је у први крај наумила ... да ... преоправи своју стару љетну батистанску оправу. *Ивак.*

прѐдправљати, -а̄м *несврш. и уч. према преоправити.*

прѐдпремати, -а̄м *несврш. и уч. према преопремити.* — Сваки ... своју преопремај шарку. *Март.*

прѐдпремити, -и̏м сврш. *унапред припремити.*

прѐопсе̑жан, -жна, -жно *одвећ, сувише опсежан.* — Кад год сам покушао да одговорим на ово ... преопсежно питање, увек сам осећао да обмањујем себе. *Пол. 1959.*

преоптѐретити, -и̏м сврш. *сувише оптеретити, претрпати кога чим (послом, бригама и сл).* — Тражи се да се даду влади средства за рад, али да се не преоптерети народ. *Прод.* Умјесто да си завладао слободом људском, ти си је умножио и њом преоптеретио патњама душевно царство човјеково заувијек. *Л-К.*

~ **се** *повр.*

преоптерећа́вати (се), -е̏ћа̄вам (се) = преоптерећивати (се) *несврш. и уч. према преоптеретити (се).*

преоптѐре̄ћен, -а, -о **1.** *трп. прид. од преоптеретити (се).* **2.** *оптерећен (2).* — Ко зна шта све носи у крви ова чудна жена, и сама наследно поремећена и преоптерећена. *Рад. Д.*

преоптѐре̄ћенӧст, -ости ж *својство или стање онога који је преоптерећен чим.* — С обзиром ... на преоптерећеност многобројном ситном дечицом — ослобађамо речену Малвину ... од даљег плаћања порезе. *Срем.* Вјежбе у трчању ... не смију прелазити у исцрпљеност и преоптерећеност организма. *Атл.*

преоптереће́ње с *оптерећење, тежина терета.* — Лаке таванице од дрвених греда могу да приме знатно мање преоптерећења него тешке бетонске међуспратне конструкције. *Пол. 1959.*

преоптерећи́вати (се), -е̏ћујем (се) несврш. = преоптерећавати (се).

прѐдпун, -а, -о песн. *сувише пун.* — Скине преопуну торбу. *М-И.*

прѐопши̏ран, -рна, -рно *сувише опширан.*

преопши̏рнӧст, -ости ж *особина онога који је преопширан.* — Понекад [његова дела] замарају својом преопширношћу. *ЛМС 1949.*

преора́ва̄ње с *гл. им. од преоравати.*

преора́вати, -о̀ра̄вам *несврш. и уч. према преорати.*

прѐдра̄ње с *захватање туђе земље орањем.* — Убивши, ради преорања земље ... комшију, одметнуо се у хајдуке. *Ћип.*

прѐдрати, прѐорем сврш. **1.** *поново узорати, поорати.* — По потесима се ... црне преоране и засијане њиве. *Ранк.* фиг. Нема мјеста ... које бацачем или топом није преорано. *Ств. 1948.* **2.** *оруђи захватити туђу земљу.* — Ја сам бранио државне границе, а мени други преораше међе. *Мишк.* **3.** *надмашити у орању.* — Ди је крава коња преорала. *НПХ.*

преорганизи́рати, -и̏зи̏рам и **преорга̀низовати,** -зујем сврш. и несврш. *поново, другачије организовати.*

~ **се** *повр.* — Окупљали су се и растурали, организовали и преорганизовали. *Пер.*

преоријента́ција ж лат. *усмеравање неког рада у другом, новом правцу, промена оријентације.* — Данас се више не може говорити о преоријентацији пољодјелства ка сточарству. *Обз. 1932.* Кроз добру организацију рада економија̑ и фарми треба утицати на преоријентацију свести сељака. *ЛМС 1949.*

преоријентѝрање с *гл. им. од преоријентирати (се).*

преоријентѝрати, -èнтѝрām и **преоријѐнтисати,** -ишēм сврш. и несврш. *усмерити, усмеравати неки рад у другом, новом правцу, да(ва)ти коме други, нови правац у његовом даљем раду.* — [Српски стријелци] просвједовали [су] против ... државног руководства које је мислило преоријентирати ванъску политику тадање Србије. *Стр.* Успели [смо] да преоријентишемо рад организација Савеза комуниста у предузећима. *Пол. 1959.*

~ **се** *одредити, одређивати, прихватити, прихватати други, нови правац свога рада.* — Једина јој је могућност да постигне успјех ако се преоријентира на офензивну игру. *Ног.* Неке фабрике већ се преоријентишу на производњу пројектила. *Б 1957.*

прѐорица ж *преорана земља.* — Закрочи преорицом и заустави се код лешине. *Гор.* Црна је трептава сјена хрлила испод њих преко стрништа и преорица. *Бен.*

преоружáвање с *гл. им. од преоружавати (се).* — Сам положај који је Србија заузела ... налагао јој је неку врсту демонстративног преоружавања. *СКГ 1937.*

преоружáвати, -ýжāвām несврш. *опскрбљивати, снабдевати кога новим наоружавањем, новом војном спремом.*

~ **се** *замењивати старо наоружање новим.* В. пр. уз гл. им. преоружавање.

предсвéћенӣ, -ōга м *титула православног епископа.* — После он [поп Јовица] узме беседу од мене ... па то преда господину проти да, по надлежности и дужности, пошље Преосвећеном на оцену. *Ранк.* Тко све служи данас с Преосвећеним? *Крањч. Стј.*

предсвéћенōст, -ости ж *титула епископа, владика (обично са заменицом*: ваша, његова).

предсвéштенӣ, -ōга м цсл. *преосвећени.* — Писац [му] ... отписује да је Преосвештени врло задовољан. *Јевт.*

предсвéштенōст, -ости ж цсл. *в. преосвећеност.*

преосвештéнство с цсл. *преосвећеност.* — А јесте ли ... видели новога владику? — Зар његово преосвештенство, господина архијереја? *Шапч.*

преосвòјити, -òсвојīм сврш. *опет, поново освојити; преотети. Деан. Рј.*

преосѐтљив, -а, -о, ијек. преосјѐтљив *који је претерано осетљив.* — Уча је преосетљив и тврдоглав, увредио би се. *Тос. Д.* Ти су болесници преосјетљиви, раздражљиви. *НЧ.*

преосѐтљивōст, -ости, ијек. преосјѐтљивōст, ж *особина или стање онога који је преосетљив.*

прѐосећājан, -јна, -јно, ијек. прѐосјећājан *који је одвећ, претерано осећајан.* — Они би одгојили н род као скупину преосјећајних људи. *Јонке.*

прѐосећājно, ијек. прѐосјећājно, прил. *сувише осећајно.* — Осјећајно и преосјећајно доживљују дјело. *Нех.*

преосјѐтљив, -а, -о, ек. преосѐтљив.

преосјѐтљивōст, -ости, ек. преосѐтљивōст.

прѐосјећājан, -јна, -јно, ек. прѐосећājан.

прѐосјећājно, ек. прѐосећājно.

преосред предл. с ген. покр. *в. посред.* — Провре вода преосред Косова. *НП Вук.*

предстáвштина ж *оно што се остави коме у наслеђе, баштину.* — Остављам своју преоставштину сестрићу, ако се жив поврати и стани у отаџбини. *Љуб.*

предстајање с *гл. им. од преостајати.*

предстајати, -јēм *несврш. и уч. према преостати.*

предстáлӣ, -ā, -ō *који је остао од веће целине.* — Зашто ја баш овде живим кад бих могао од оне преостале ренте и негде у сасвим непознатој и вишој средини? *Петр. В.* Преостала два разреда сврше о свом трошку. *Пав.*

преостáтак, -тка м **а.** *оно што је преостало од веће целине, оно што се сачувало од чега, оно што још није потрошено, остатак.* — Вјеровници су разнијели алат и преостатак имовине. *Пав.* **б.** *трагови чега што је прошло, ишчезло.* — Верска нетрпељивост преостатак је средњовековног васпитања. *Пед.* Све што је око мене изгледа као преостатак неке игре из минуле ноћи. *Андр. И.*

предстати, -анēм сврш. **1.** *остати.* — Од оца му је лепо имање преостало, али га је он ... брзо презадужио. *Јакш. Ђ.* **2.** безл. **а.** *остати као последњи део (после трошења, употребе чега), претећи.* — Да дијели, још би преостало! *Крањч. С.* Оно што после гозбе буде преостало ... натоваре на саонице и иду даље. *Петр. М.* **б.** *остати као једино, бити, представљати решење.* — Једино му је преостало да се истакне као локална величина. *Кол.* Тако није преостало друго, него да њих двојица попију пиво ... и разиђу се. *Јонке.*

предтēти, прѐотмēм сврш. **1.** *поново отети, отети коме оно што је он отео, одузети.* — Турци ... навалили на Јајце и отели га ... Хрвати ... скочише и Јајце преотеше. *Павл.* Многи од њих правили су планове ... да завереницима преотму плодове победе. *Јов. С.* **2.** *узети коме што*

против његове воље, доћи до чега силом. — Тамо служе парохијски свештеници који су давно преотели храм. *Ранк.* Већ је мени до невоље моје што ми други преотимље драгу; нек' отимље, преотет је неће. *НПХ.* **3.** *овладати, превладати.* — Црна нојца сасвим преотела. *Радич.*

Изр. ~ мах (маха) *надвладати, овладати, превладати.*

прèотимање с **1.** *гл. им. од преотимати.* **2.** фиг. *преовладавање, појављивање у све већој мери, узимање маха, добивање преваге.* — Преотимање народног језика у текстовима ... доказује узмицање глаголизма. *Водн.*

прèотимати, -ām и -мљēм *несврш. и уч. према престети.*

прèотмен, -а, -о *одвећ, сувише отмен.* — Ти си сувише трепетљива душа, преотмјена. *Крл.*

прèотмјен, -а, -о, ек. прèотмен.

прèохол, -а, -о *у великој мери охол.* — Твој отац је преохол. *Ков. А.*

прèочит, -а, -о *одвећ, врло очит.* — А одговори на та питања, како је било преочито, нису га могли занимати. *Краљч. Стј.*

прèошитити, -ӣм сврш. покр. *поделити преградом, преградити.* — Кућа му није жбукана, ни попођена, ни преошићена, како је то широм Загоре. *Кал.*

прèоштар, -штра, -штро *одвећ, сувише оштар.* — Ниједно јој средство није било преоштро. *Козарч.*

прèоштрити, прèоштрӣм сврш. *сувише наоштрити.*

~ **се** фиг. *много се наљутити.* — Деловођа [ти] поручио да у град осванеш и паре 'двокату да носиш, јер се Јеремија ... преоштрио, два 'двоката узео и рачуна да ће те осудити. *Рад. Д.*

прèоштро прил. *одвећ, сувише оштро.* — Пошто не стоји најбоље [играч у шах-партији], бели сад игра преоштро. *Шах 1.*

прèпад и **прèпад** м **1.** *изненадни напад.* — Непознати елементи извршили [су] препад на њега каменицама. *Донч.* Прошло је ... вријеме муњевитих препада на градове. *Чол.* **2.** фиг. *нагло избијање болести.* — Тада падох у кревет. Изненадни препад грипе, кратак, али снажан. *Мил.*

Изр. на ~ (узети, отети, измамити и сл.) *без одлагања, без губљења времена, без околишања, нагло, неочекивано* (*узети, отети и сл.*).

прèпадāн, -а, -о *који је пао у великој количини* (*о снегу*). — Око врата бијели се кошуља, штоно веле, попут препадана снијега. *Буд.* Па се овце и јањци блијеште и прелијевају као овеће груде блиставог, препаданог планинског снијега. *Коч.*

прèпадање с *гл. им. од препадати* (*се*).

прèпадати (**се**), -ām (се) *несврш. и уч. према препаднути* (*се*) *и препасти* (*се*).

препàдљив, -а, -о *који се лако препадне, уплаши.* — А срце му да је препадљиво, не би њега у гору донијело. *Март.*

прèпаднӣ и **прèпаднӣ,** -ā, -ō *који се јавља као препад, који нагло, изненада напада.* — Тај препадни прелом у комаду [драми Наши синови] ... остаје највећа погрешка у склопу драме. *Грол.* И како смрт да не преклињемо, ту смрт препадну, ту господарицу таме и свирепости. *КН 1958.*

прèпадно и **прèпадно** прил. *на препад. Р-К Реч.*

прèпаднути и **прèпасти,** -аднēм сврш. **1. а.** *учинити препад на кога, изненада напасти кога.* — Пет дана иза смрти пуковника ... Агостини, препаднут једним одредом коњаника, би убијен. *Грол.* **б.** *јако изненадити.* — Они беху препаднути појавом наших трупа на овоме месту. *Лаз. М.* **2.** *изненада и јако преплашити, уплашити.* — Мучи, Раде, женска страшивице, чудно ли те препаднуо Мујо. *НП Вук.* Зло те нашло, препаде ме! *Лоп.*

~ **се** *много се преплашити, уплашити.* — Кад је Ива друштво разумјело, тешко су се они препаднули. *НПХ.* Баци се Анђелија на диван па стаде тако очајно ридати да се Станко збиља препао. *Шимун.*

препакӣвање с *гл. им. од препакивати.*

препакӣвати, -àкујēм и -àкӣвām *несврш. и уч. према препаковати.*

прèпаковати, -кујēм сврш. *наново сложити и свезати у пакет.*

препàлити, прèпāлӣм сврш. *сувише опалити. Бен. Рј.*

препаљӣвати, -àљујēм *несврш. и уч. према препалити.*

прèпамēт ж *сувише велика памет.* — Ал' тај свијет глупо гледи са бездушне препамети. *Краљч. С.* Ипак [би] било сувишно тражити акрибију препамети. *Уј.*

прèпаметан, -тна, -тно *одвећ, сувише паметан.* — Својим улогама, у горком дуету препреденог ... зеленаша и препаметне кћери, очували [су] основну линију комада. *Грол.* Твоја је Регина ... префина и препаметна дјевојка. *Новак.*

прèпаметно прил. *одвећ, сувише паметно.* — Хоџа је препаметно казивао. *О-А.*

прèпанути, -нēм сврш. *в. препаднути.* — То [гатање из кости] јунаке препанути неће. *Март.* Бране куле ватром из пушака, ками мајци, да препану рају. *НП Вук.*

~ **се** *в. препаднути се.* — Чича се као малко застидио и препануо. *Матош.* Марко ... учини јуриш међу жандарме.

Ови се препануше, а Марко . . . ког сабљом, ког буздованом. *Дом.*

прèпанӯто прил. *преплашено.* — Био сам јако узнемирен, зверао сам на све стране, препануто и радознало. *Петр. В.*

прèпаприти, -ӣм сврш. *одвећ, сувише опаприти, запаприти. Р-К Реч.*

прèпарáнад, -нда м *в. препаранд.* — Овде у селу има један свршен препаранад . . . врло ваљан и честит. *Трифк.*

прèпарáнд м *препарандист(а).* — Јесте ли богослов или препаранд? — запита га попа. *Ранк.* Лавогриви препаранд није марио потање истраживати разлоге те загонетке. *Шен.*

прèпарàндија ж лат. *учитељска школа.*

прèпарàндист(а) м *ученик препарандије, учитељске школе.* — Ви нисте препарандист, него филозоф? *Крл.* Није ово више негдашњи презрени »препарандист«. *Ћоп.*

прèпарàндистица и **прèпарàндисткиња** ж *ученица препарандије.* — Он, учењак . . . даје да му га [Дубровник] тумачи она, свршена препарандистица. *С 1919.* Сада . . . то шеталиште служи студентима и препарандисткињама за невине рандевуе. *Кол.*

прèпарандица ж *в. препарандистица.* — Тако је баш насупрот моје собе . . . становала нека лијепа препарандица. *Маж. Ф.*

прèпарāт, -áта м лат. **1.** хем. *материја припремљена у лабораторији за испитивање; хемијски или фармацеутски производ, израђен у лабораторији или у фабрици.* **2.** *делови животињског или биљног организма припремљени за анатомско испитивање или за очигледну обуку.* — фиг. Тај воштани препарат, тај безидејни модел . . . дјелује . . . меланколично. *Крл.*

прèпáрати, прèпāрām сврш. *распарати од једног краја до другога.* — И земља мора да се одмори . . . А када се послије препара, роди насап божји, као у Мисиру. *Ђур.*

прèпаратӣван и **прèпарàтӣван,** -вна, -вно *који се односи на препарате.* — Данас су прилике у хирургији потпуно друкчије . . . усавршена наркоза, модерно препаративно и постоперативно лечење. *Пол. 1958.*

прèпарāтор м *онај који израђује, спрема препарате; стручњак за препарирање (у лабораторији, музеју и сл.).*

прèпарáција ж лат. *припрема; писмени домаћи или школски задатак.* — Преписивали [су] задаће из латинских препарација. *Петр. В.*

прèпарúрање с *гл. им. од препарирати (се).*

прèпарúрати, -àрӣрām сврш. и несврш. **1. а.** *припремити, припремати препарате за проучавање.* **б.** *биохемијским поступком заштити, заштићавати тело животиње од распадања, (ис)пунити га и (са)чувати у првобитном облику.* — Њен отац знао је да препарира птице. *Крл.* **в.** *припремити, припремати неку материју на нарочит начин дајући јој одговарајући облик:* ~ дуван, кожу, папир и сл. **2.** *наговарањем, уверавањем придоби(ва)ти кога за што.*

~ **се** *припремити се, припремати се унапред за што.* — Чим звони, а ви у дворану, ал' прије тог се ваља препарират. *С-Ц.*

прèпàрисāње с *гл. им. од препарисати.*

прèпàрисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. препарирати.* — Месо [кита] се употребљава . . . и за људску храну, препарисано на нарочити начин. *Петр. М.*

прèпаровāње с *гл. им. од препаровати.* — У збирке за основну школу спадају и . . . справе употребљене при . . . препаровању природних ствари. *Панч.*

прèпаровати, -рујēм сврш. *в. препарирати.* В. пр. уз гл. им. препаровати.

прèпасати, -ашēм сврш. **1.** *ставити око паса, опасати:* ~ кецељу. — Имају плетене капе и обучени су у бијеле гаће од платна, препасане шареним појасевима. *Лал.* **2.** *покрити преклапајући се.* — Јаке прси препасао од скерлета џемадан. *Буд.*

~ **се** *опасати се.* — Његова мршава жена, препасана кецељом и вјечно с метлом никад не мирује . . . *Лал.*

прèпāст ж *јако изненађење, запрепашћење.* — На препаст свих окупљених искапи [чашу] до дна. *Каш.*

прèпāстан, -сна, -сно *који је пун препасти, који изазива препаст.* — И кад јутро пјева химну . . . читам . . . препасну елегију што у рими болно јеца. *Кам.* Свира препасне неке тонове. *Крл.*

прèпасти (се), -аднēм (се) сврш. = препаднути (се).

прèпāсти и **прèпáсти,** -áсēм сврш. **а.** *пасући појести све, опасти сасвим какво пасиште.* **б.** фиг. *прећи полагано очима преко чега.* — Учитељ само препасе очи преко те . . . шаренице. *Ков. А.*

прèпатити, -ӣм сврш. *претрпети, искусити, поднети нешто неугодно, тешко (какву болест и сл.).* — Поверавају једно другом . . . што су препатили. *Каш.* Радио сам, мучио сам се горе од живинчета, препатио сам да ни коњ не би више издржао. *Мишк.*

прèпаћивати, -àћујēм *несврш. и уч. према препатити.*

пре́пев и **прѐпев,** ијек. пре́пјев, прѐпјев и приjѐпјев, м *слободно препевана, у стиховима преведена песма.* — Још код каснијих дубровачких пјесника има у препјевима псалама црквенословенских трагова. *Комб.* Од препева се ... не тражи апсолутна, математичка, буквална вредност. *СКГ 1937.*

препева́ва̄ње, ијек. препјева́ва̄ње, с *гл. им. од препевавати.*

препева́вати, -ѐва̄вам, ијек. препјева́вати, *несврш. и уч. према препевати.*

препе́ва̄ње, ијек. препиjѐва̄ње, с *гл. им. од препевати.*

препе́вати, прѐпѐва̄м, ијек. препиjѐвати *несврш. и уч. према препевати.* — Много су се преводили, препијевали и прерађивали класични писци. *Пов. 2.*

прѐпевати, -а̄м, ијек. прѐпјевати, сврш. **1. а.** *превести у стиховима какво песничко дело.* — Превео је Марулић, боље рећи препjевао на латински ... Петраркину канцону. *Комб.* **б.** *преиначити песму.* — У њој [збирци] се налази доста старих народних песама које је народ препевао. *Дед. В.* **2.** *провести певајући:* ~ целу ноћ. *Р-К Реч.*

препе́ва̄ч, -а́ча, ијек. препjѐва̄ч, м *онај који препева какву песму.* — Овим препевима приближује се ... нашим досад најбољим препевачима с романских језика. *СКГ 1937.*

препевуљава́ти, -ӯљава̄м, ијек. препjевуљава́ти, несврш. пеј. *в. препевавати.* — Наши први књижевници и великани препjевуљавају, похрваћују и »понашују« из француског. *Ков. А.*

препе́глати, прѐпе̄гла̄м сврш. *испеглати, углачати оно што је мало изгуживано.* — Каја му [је] узела црне хаљине па их препеглала. *Срем.*

пре́пек, ијек. приjѐпек, м *препеченица. Вук Рj.*

прѐпека ж (ек. и ијек.) **1.** *јака врућина, жега.* — Једног дана беше препека јака, несносна; мислио сам, свиснућу од жеђи, умора и врућине. *Јакш. Б.* **2.** *препеченица.* — А и ракија му клизи низ грло ... стара света препека. *Јевт.* Ставила је [на стол] два литра лозове препеке. *Бур.*

прѐпелица и **прѐпелица** ж зоол. *птица селица из пор. јаребица* Coturnix coturnix. *Терм. 4.*

прѐпелича́р и **прѐпелича́р** м *ловачки пас за лов на препелице.* — Он се бацио на тај паклић [цигарета] као препеличар кад апортира. *Крл.* Који међу псима првенство има? ... препеличари. *Пол. 1958.*

прѐпеличијй и **прѐпеличијй,** -а̄, -ѐ = препеличји *који припада препелици, који се односи на препелицу:* ~ глас.

прѐпеличић и **прѐпеличић** м *младунче препелице. Вук Рj.*

прѐпеличица и **прѐпеличица** ж *дем. од препелица.*

прѐпеличјй и **прѐпеличјй,** -а̄, -ѐ = препеличји: ~ гнездо.

прѐпелчад ж зб. *младунчад препелица.* — У опасну какву тренутку препелица крикне, па се препелчад њена растркају. *Ад.*

препе́љати, прѐпе̄љам сврш. кајк. *вукући превести кога преко чега. Бен. Рj.*

препѐнтрати се, -а̄м се сврш. *пентрајући се прећи преко чега.* — Препентраше се преко једне врлети па се спустише у неку широку, голему јаругу. *Глиш.*

препе̏њати, -ѐпе̏њем сврш. *пењући се прећи преко чега.* — Београдски алпинисти ... препењали [су] северну триглавску стену. *Б 1958.* Године 1925. препењали су њемачки алпинисти ... сјеверозападну стијену ... у Доломитима. *Л-Г.*

прѐпѐти, прѐпнем сврш. **1.** *повући, натегнути, затегнути преко чега.* — Да испредем жице из злата сунчанијех зрака, да их од бријега до бријега препнем синьег преко мора. *Прер.* **2.** *сапети, спутати (коњу) предње ноге; везати коња на паши на друго место.* — И препе му дебела дорина и даде му хљеба из њедара. *НПХ.* Стари Лука ... кренуо у поље да препне кобилу. *Њег.*

~ **се 1.** *попети се.* — Оде до чардака, препне се на њ и накупи у зобницу кукуруза. *Вес.* фиг. Са шумовите чуке, где се село препело, лепо се распознаје железничка станица. *Рад. Д.* **2.** *усправити се на задње ноге, пропети се (о коњу).* — Па га стиште и ободе, коњиц наже ... сад препе се. *Радич.*

препе̏ћи и **прѐпећи,** -ѐчем сврш. **1.** *одвећ, сувише, више него што треба испећи, испржити:* ~ хлеб, месо. **2.** *опалити, испећи (о сунцу).* — Савета, рано, доста имаш цвећа, 'оди горе, препећи ће те сунце. *Трифк.* **3.** *поновним печењем дати јачу снагу (о ракији).* — Механџија му донесе једну винску чашу препечене ракије. *Јакш. Б.* **4.** *двапут испећи (нпр. циглу).* — Кућа гдје је становао ... била [је] зидана од препечене цигле. *Сим.* **5.** фиг. *ваљано поучити кога у чему.* — Учио се тамо, у исто време, за попа, адвоката и доктора. Није шала — тога мора, дакле, да су темељито препекли. *Маш.*

~ **се** *постати сух, тврд од претераног печења.* — Мене пусти на миру да извадим крух, јер ће се у угљен препећи. *Бен.*

прѐпецати, -ечем несврш. необ. *в. препицати.* — Изволите, служите се! Врло је добра мученица, двапут је препецана. *Шапч.*

препечата́вати, -а̀тāвāм = препечаћивати *несврш. и уч. према препечатити. Р-К Реч.*

препѐчатити, -и̏м сврш. *поново запечатити. Р-К Реч.*

препечаћи́вати, -а̀ћујēм несврш. = препечатавати.

препече́нац, -нца м *препечен, добро испржен хлеб, двопек. Прав.*

препечѐница ж *два или више пута препечена ракија.* — Стао му препоручивати своју препеченицу која у чаши игра као правцата суза. *Рад. Д.*

Изр. ракија ~ *препеченица.*

препѐчёнка ж *в. препеченица.* — Искапили су пет-шест ... чашица ... препеченке ... што је палила грло као сам ђаво. *Крл.*

препеша́чити, -пѐша̄чӣм, ијек. препјеша́чити, сврш. *пешице прећи.* — До Раванице имате одавде још добар део планине да препешачите. *Ад.* Познавали смо сваки и најмањи завојчић те толико пута препјешачене цесте. *Кик.*

препи́јање с *гл. им. од препијати (се).*

препи́јати (се), прѐпијām (се) *несврш. и уч. према препити (се).*

препијѐвање, ек. препе́вање.

препијѐвати, прѐпијевāм, ек. препе́вати.

препи́лати, прѐпӣлām сврш. *в. препилити.* — Ходи ... да видиш како су Љубанцу препилали гркљан, свеједно кô пијевцу. *Јел.*

препи́лити, прѐпӣлӣм сврш. *пилом пререзати, престругати.* — Убит ће они тебе прије него им те огранке препилиш. *Тур.* фиг. Препилио је Рачића жесток бол. *Крл.*

прѐпињање с *гл. им. од препињати (се).*

прѐпињати (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према препети (се).* — Ја ћу поћи цвеће заливати, а ти дођи коње препињати. *НП Вук.*

пре́пир м песн. *в. препирка.* — Бритким мачем страховито звекну ... После опет шаптање и препир. *Јакш. Ђ.*

прѐпирало с и м *в. препрач. Р-К Реч.*

препи́рање с *гл. им. од препи́рати.*

прѐпирање с *гл. им. од прѐпирати се.*

препи́рати, прѐпӣрām несврш. **1.** *несврш. и уч. према препрати.* **2.** покр. *мести масло у стапу.* — Грудице масти [из млека] препирају се и смесе у груду масла. *Батут.*

прѐпирати се, -рēм се несврш. *бити у препирци, водити препирку с ким, свађати се.* — Дошао сам више да ти се потужим него да се препирем. *Сек.* Стадоше се препирати о низ сјајних бисерних зрна. *Креш.*

препи́рач, -а́ча м *онај који се радо препире.* — И опет се сукобљују мали препирачи изокола. *Гор.*

прѐпи̏рка ж *усмено или писмено претресање чега, прегањање, оштар спор у којему сваки брани своје мишљење, свађа.* — Дуго је још брујао у сали жамор људских гласова, чули се узбуђени повици и страсна препирка. *Чол.* Заподјела се љута препирка о књижевности. *Шим. С.*

пре́пис (ек. и ијек.; ијек. и пријѐпис) м **1.** *поново написан, преписан текст, копија.* — Помогни ми да сравнимо овај концепт и препис. *Срем.* Сваки спис ... имате ми најбржим путем у извору или у препису доставити. *Новак.* **2.** правн. *писмена изјава пред властима којом се додељује некоме нешто.* — Што се ње тицало земљиште, и преписи, и сермије. *Бен.*

препи̏сар, -а́ра м необ. *в. преписивач.* — Преписар, да би могао преписати вријеме, зауставља га, па је препис тек дјеломице. *Шим. С.*

препи́сати, прѐпӣшēм сврш. **1.** *поново написати неки текст копирајући с оригинала.* — И Миклошић, и Јагић ... и Ђ. Даничић су срећно преписани и цитирани. *Дом.* **2.** *одредити, прописати болеснику лек или начин лечења.* — Једном болеснику препише доктор некакав прашак за лек. *Нен. Љ.* Ту је преписао ову медицину ... да му се дâ сваких четрдесет минута. *Крл.* **3.** (на кога) *писменом изјавом код власти оставити коме имање;* исп. препис (2). — Преписала [је] половину свега имања на њега ... и наскоро се удала за њега. *Срем.* Осјетио се малим газдом као да је већ пола куће на њ преписано. *Кол.* **4.** *пишући пренети на другу страну. Р-К Реч.* **5.** *пописати.* — Преписаше их по породицама њиховијем. *И-Б Рј.* **6.** покр. *накалемити, наврнути, пресадити:* ~ красте, богиње. *Вук Рј.*

препи̏сач, -а́ча м *в. преписивач.* — Резолуција радника, трговаца, лекара, преписача. Једним словом, нико није изостао. *Дом.* Удијелише му ... да буде преписачем код суда. *Шен.*

преписа́чев, -а, -о *који припада преписачу.*

препи̏сачкӣ, -ā, -ō *в. преписивачки. Р-К Реч.*

преписи̏валац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) *в. преписивач. Р-К Реч.*

преписи́вање с *гл. им. од преписивати.*

преписи́вати, -и̏сујēм *несврш. и уч. према преписати.*

преписи̏вач, -а́ча м *онај који преписује, који се бави преписивањем као занимањем.* — После се виђао да служи код једног адвоката ... и одједном се обрте као пре-

писивач у истом надлештву. *Ранк.* У пријепису од г. 1503. помиње се и име преписивача. *Водн.*

преписива̀чица ж *женска особа преписивач. Р-К Реч.*

преписѝва̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на преписиваче*: ~ вештина.

прѐписка ж **1.** *измена писама с неким, дописивање.* — Он је отишао у Беч да студира медицину ... преписка је запела. *Андр. И.* **2.** *скуп свих писама примљених од кога или посланих коме.* — Међе сву ту ... преписку ad acta, непрочитану нерије̄шену. *Цар М.* Морам да преводим сву преписку између Врховног штаба и Енглеза. *Дед. В.*

прѐписӣк м **1.** *в. преписивач.* — Писцима и преписницима црквених књига ... знање [језика у њима] не бијаше прирођено, већ из свагдање службе познато. *Јаг.* **2.** покр. *онај који пописује десетину. Вук Рј.*

прѐпит и **пре́пит** м покр. *претходни брачни испит. Свезн.*

препита̀вати, -ӣтāвāм *несврш. и уч. према прѐпитати и препи́тати.*

препи́тати, -ѐпӣтāм сврш. *изнова испитати, истражити.*

прѐпитати, -ѐпитāм сврш. *исхранити, прехранити. Р-К Реч.*

прѐпити, прѐпијēм сврш. *попити преко мере, више него што треба, више него што се може поднети.* — Кад препије каква луда ... па се ваља, ваља свуда! *Баш.* Болела ме нешто глава; ваљда сам био препио ноћ пре тога. *Мил. В.*

~ **се** *опити се.* — Какав је, за час ће се препити, па неће да испадне како треба. *Чипл.*

прѐпицати, -ичēм *несврш. и уч. према препећи.* — Шта би, Спиро, с отом жабарком? Ти као да је наново препичеш? *Јаки. Ђ.*

пре́пјев и **прѐпјев,** ек. прѐпев.

препјев,- ек. препев-.

препјешáчити, -ѐшāчӣм, ек. препеша́чити.

прѐпоплава ж *поплава. Р-К Реч.*

прѐпоплавити, -ӣм сврш. **1.** *залити, покрити, испунити површину чега водом.* — Бујне стољетне шуме ... биле су преплављене морем. *НЧ.* Сузе му поновно преплавиле очи. *Јонке.* **2. а.** *покрити, испунити нешто необично великом количином чега.* — Село су зачас преплавили гуњеви, кожуси. *Ђоп.* Гости ... лакомо навалише на сто који су зачас преплавили својим тустим, претилним сподобама. *Козарч.* **б.** фиг. *обузети, захватити снажном навалом каквих осећања.* — Побједна радост преплави мушкарце. *Гор.* Гледао [би] како се пред њим таласа ... пшеница, па би га преплавила и опхрвала стара туга. *Ђоп.* **3.** покр. *превести нпр. коња поред чамца или поред брвине преко воде. Вук Рј.*

преплављѝвање с *гл. им. од преплављивати.*

преплављѝвати, -àвљујēм *несврш. и уч. према преплавити.*

прѐплазити, -ӣм сврш. *плазећи прећи.* — Гуја се излегла, велико набрекла, високо је горе преплазила, широке воде препловила. *Кур.*

прѐплакати, -ачēм сврш. **1.** *провести плачући.* — Често [је] знала цијеле дуге ноћи преплакати. *Бен.* У соби ... је преплакала читаво пополдне. *Петр. В.* **2.** фиг. *натопити, наквасити многим сузама.* — Дај ми руку ... из твојих црних преплаканих двери извест ћу вечер. *Пар.*

преплáкнути, прѐплāкнēм сврш. *запљуснути, захватити, обузети.* — Изненада преплакне је ново мутно осјећање: она је добра ловица. *Божић.*

преплани́рати, -àнӣрāм сврш. и несврш. *поново (ис)планирати, изменити, мењати план чега.* — Тако су несвјесно дошли у ситуацију да су умјесто планираних творница понегдје препланирали проблеме. *ВУС 1960.*

преплàнути, -èпланēм сврш. **1.** *добити тамнију боју, поцрнети од сунца.* — Препланули рибари савијају платна. *Јанк.* Преплануо си од сунца. *Фелд.* **2.** *сувише се испећи, прегорети.* — Кухарице се ослањале на паракухарице ... те тако преплану велика тепсија најмасније шеширића. *Шапч.* **3.** (кога, што) *ожећи, опржити.* — Јарко ... сунце ... силно плану, па травицу зелену преплану, клону дрво, клонуше цветићи. *Радич.* **4.** фиг. *узбудити, распалити.* — Све га је то преплануло, разиграло, разбурјало дивљином вјере. *Цес. А*

прѐплата ж **1.** *преплаћивање. Р-К Реч.* **2.** *свота која је плаћена више него што треба. Р-К Реч.*

преплáтити, -èплāтӣм сврш. *платити сувише, више него што треба.* — Ова два стола су вам преплаћена. *Цар Е.* Ко зна да није преплатио косу? *Андр. И*

преплаћѝвање с *гл. им. од преплаћивати.*

преплаћѝвати, -плаћујēм *несврш. и уч. према преплатити.*

прѐплашен, -а, -о **1.** *трп. прид. од преплашити (се).* **2. а.** *захваћен силним страхом.* — Госпојице у роза-спаваћицама сабиле се у хрпу на смрт преплашене. *Донч.* **б.** *који изражава велики страх.* — Из кута га сређе преплашени шапат. *Бил.* Ријечи

с оним дјетињим преплашеним гласом дршћу у његовој души. *Војн.*

прèплашено прил. *са страхом, осећајући страх, престрашено.* — Шта то би? ... упита преплашено један. *Вес.* Преплашено [се] прошуљао. *Кол.*

прèплашенòст, -ости ж *стање онога који је преплашен.*

прèплашити, -ӣм сврш. *учинити да (ко) осети страх, задати (коме) страх, престрашити.* — Кô да се ја бојим пријетње! ... Ситни· сте, сви сте ситни да мене преплашите. *Ћор.*

~ **се** *осетити страх, престрашити се.* — И срце просаца се преплаши љуто. *М-И.*

прèплеменскӣ, -ā, -ō *који се односи на време пре племенскога уређења.* — Када нема главара, ојача крвна освета међу члановима племена, сваки ради шта хоће: враћање у неко преплеменско, сасвим примитивно стање. *Цвиј.*

преплéсати, прèплёшēм сврш. **1.** *провести неко време плешући.* **2.** *плешући прећи преко чега.* — Сада сам дословно преплесао преко лешине! *Крл.*

преплѐсти и **прèплести,** -ѐтēм сврш. **1. а.** *об(а)вити, обухватити чим гипким, савитљивим, оплести.* — Замисли ... целу кућу ... нагусто опасану лозом и ... пасифлором ... које су још и кров преплеле. *М 1867.* фиг. И душу нам сиву, кô златом кадиву, преплетемо нитима сања. *Наз.* **б.** *исплести, изукрштати једно с другим.* — Рођена ... преплете своје прсте са његовим и живо их стисну. *Бег.* Како јекне цаз ... ненадно груне лево, преплете, скочи, петама куцне и затресе листовима. *Каш.* **в.** *испрекштати чиме.* — На ногама ... лијепо преплетени опанци. *Вујач.* **2.** фиг. *нераскидљиво повезати, здружити с чим.* — У једном су народу узајмице неизмјерно више преплетене. *Рад. А.*

~ **се 1.** *исплести се, испрекштати се једно с другим.* — [Бројанице] су се преплеле и помијешале са бијелим конопчићем с појаса. *Андр. И.* фиг. Преплела се [права љубав] око њега као бршљан око дуба. *Нех.* **2.** фиг. *здружити се, слити се нераскидљиво с чим.* — Он је у том освједочен, јер му се нека сласт сплела и преплела цијелим бићем. *Кум.* Значи да се народнодемократска револуција преплела са снажним социјалистичким покретом у земљи. *Пиј.*

прéплет и **прèплет** (ек. и ијек.; ијек. и пријèплет) м **1.** *оно што је међусобно преплетено, испрекштано, измешано, сплет.* — О тим би мјестима помишљао као да су то пролази заштићени преплетом жељезних жица. *Новак.* Павит скрива врата њена и преплети зимзелена. *Митр.* Изгубиле се у преплету плесача. *Уј.* **2.** *горњи део опанка исплетен од танких каишића;* исп. преплести (1в). — На њему опанци на девет пријеплета. *Шимун.* **3.** *распоред нити у тканини, у текстилној и плетеној роби, по чему добивају свој спољни изглед.* — Косовска шара ... ресавски преплети ... овде је запремило свеколико пространство источног стуба. *КН 1959.* **4.** архит. *украс у облику преплетених плетеница. Свезн.*

прèплетāј м = преплитај *преплет (4).* — Савет више техничке текстилне школе ... расписује конкурс за избор ... наставника за следеће предмете: ... преплетаји и дезинатура. *Пол. 1958.*

прèплетање с *гл. им. од преплетати.*

прèплетати (се), -ећēм (се) = преплитати (се) *несврш. и уч. према преплести (се).* Изр. ~ језиком *неразговетно, несувисло говорити.*

преплѐтāш, -áша м (у атрибутској служби) *врста опанка с преплетом (3).* — На опанку преплеташу куцкара чворнат скочац опутни. *Божић.*

прèплетенòст, -ости ж *стање онога што је преплетено.* — Бор је стајао до бора ... у густој преплетености. *Бен.*

препливáвање с *гл. им. од препливавати.*

препливáвати, -ӣвāвām *несврш. и уч. према препливати.*

прèпливати, -āм сврш. *пливајући прећи неку воду.* — Ал' је Раде срца јуначкога, он преплива море на брегове. *НПХ.* И ако си ти то на обали ... јави се, ја ћу доћи, препливаћу. *Чипл.*

преплúнути, прèплúнēм сврш. *прелити се преко чега.* — фиг. У нама плане она велика нада у снагу народа ... и преплине преко свих тешких мисли. *Ств. 1948.*

прèплитāј м = преплетај. — Све је било повезано с оним зрачним, невидним преплитајима од којих зависимо. *Сим.*

прèплитање с *гл. им. од преплитати (се).*

прèплитати (се), -иħēм (се) несврш. = преплетати (се).

прèплити, прèплијēм сврш. покр. **1.** *препливати.* — Скочи у воду и преплије на крај. *Љуб.* **2.** *преплавити.* — фиг. Па слушам: киша лирике како пада, и пада — зидине да преплије. *Кост. Д.*

прèплићање с *гл. им. од преплићати се.*

прèплићати се, -ħēм се несврш. *в. преплитати се.* — Жуте, зелене, модре и бијеле змије стадоше фијукати и преплићати се поврх тратине. *Шимун.*

преплòвити, прèпловīм сврш. *пловећи прећи неку воду, пребродити.* — Море

што раставља Албанију од Италије може се препловити за једну ноћ. *Нен. Љ.* фиг. Мјесец бијаше већ препловио цијело небо. *Шимун.*

прѐплодан, -дна, -дно *одвећ плодан.* — То јесења је пјесма преплодних равница. *Крл.*

препљачка́вати, -а̀чкāвāм *несврш. и уч. према препљачкати.* — На леђима му је мантил који ... се изгужвао и офуцао, пљачкан и препљачкаван. *Лал.*

прѐпљачкати, -āм сврш. *поново опљачкати онога који је већ опљачкан.*

прѐпљескати, -āм и **препљéскати,** -èпљёскāм сврш. *премлатити, убити.* — фиг. То га је препљескало, убило. То је било за њ и велика несрећа у чаршији и велика срамота међу Грцима његовим. *Срем.*

прѐпљунути, -нём сврш. *избацити пљувачку преко чега, пребацити што пљунувши.* — Захватио [му је] можда само стопу земље — жмуречки се може препљунути. *Моск.*

препљуски́вати, -у̀скујём *несврш. и уч. према препљуснути.* — Иако брод лети, море га поче препљускивати. *Дов.*

прѐпљуснути, -нём сврш. *полити пљуском.*

прѐпобо̀жан, -жна, -жно *који је одвећ побожан. Р-К Реч.*

препобо́жно̄ст, -ости ж *особина онога који је препобожан.* — Слободан ми језик њиховој препобожности нимало не годује. *Богдан.*

преповѝјати, -о̀вијām *несврш. и уч. према преповити.* — До ње једна друга жена преповија своје дете. *Нен. Љ.*

прѐпо̀вити, -èповијём сврш. *поново повити.*

препо́дне, -ева, ијек. пријепо́дне, м *доба дана, време од јутра до дванаест сати.* — Једног сунчаног новембарског преподнева седели [смо] у парку. *Минд.* Доста је [посла] за пријеподне. *Сим.*

препо́дне̄вни, -ā, -ō, ијек. пријепо́дне̄вни *који се односи на преподне, који се догодио, извршио пре подне.* — Већ у пријеподневним сатима гласао је велик број бирача. *Вј. 1957.* Камерна музика у програму фестивала изводи се на преподневним концертима. *Пол. 1958.*

препо́днево, ијек. пријепо́днево, с *в. преподне.* — Прође пријеподнево — нема никога. *Киш.* Како су јој била дуга пријеподнева у кућној сјени! *Михољ.*

прѐпо̀добан, -бна, -бно рус. **1.** *свет, пресвет, праведан (о свецима).* — Било [је] много светих икона у златним оквирима: апостоли и мученици, преподобни и испосници. *Шапч.* Сад проговори ... најпреподобнији наш Господар. *Павл.* **2.** (одр.) *титула православном калуђеру.* — Која је седма Мојсијева заповест? — пита ме у првом разреду преподобни отац Макарије. *Рад. Д.*

Изр. правити се преподобним Јосифом *правити се праведним и честитим.*

прѐпо̀добије с цсл. заст. *титула православних свештеника (обично у вези са заменицом: ваше, његово).*

прѐподо̀бити се, -о̀добӣм се сврш. *направити се, учинити се невин, упреподобити се.* — Нешто од невоље, а више од лукавства он се уђута и преподоби толико да његови испрва нису веровали да је то могућно. *Маш.*

прѐпо̀добно прил. *намештено, претварајући се.* — Стари попа пред олтаром појао је литургију, знојио се, уздисао преподобно. *Ољ.*

прѐпо̀добно̄ст, -ости ж *особина онога који се претвара.* — Ни трага преподобности, намјештању и неприродној понизности. *Мат.*

прѐпозит и **прѐпо̀зит** м *в. препошт.* — Писао је из тамнице својему стрицу и одгојитељу, сењском препозиту. *Комб.*

прѐпозитѝван, -вна, -вно грам. *који се ставља испред, који у реченици стоји као препозиција.*

препози́ција ж лат. грам. *предлог.*

препозна́ва̄ње с *гл. им. од препознавати (се).*

препозна́вати (се), -о̀знājём (се) *несврш. и уч. према препознати (се).*

препозна́ње с *резултат и последица радње глагола препознати (се).* — Робиња његова ... нема имена само да гледаоци што напетије чекају препознање. *Рад. А.*

прѐпо̀знати, -ām и -а́дём сврш. *поново познати.* — Он нас је препознао и весело притрчао нашим чезама. *Чол.* Сад се она вратила, красна и снажна, па је Миошић у први мах и не препознаде. *Тур.*

~ **се** уз. повр. **1.** *међусобно се поново познати.* — Пушта ... се [деди] дијете да га љуби, зар крв вуче, тегли крв сама, препознала се. *Сиј.* **2.** *преварити се узевши кога за другога.* — Што ме гледаш, танка Латинкињо, али си се штогод препознала. *НПХ.*

прѐпозна̀тљив, -а, -о *који се може лако препознати.* — Зазире од свега што на први поглед није препознатљиво и разговетно. *КН 1959.* Утицаји су врло препознатљиви и читљиви. *Вј. 1966.*

прѐпо̀јати, -јēм сврш. *поново извршити опело, опојати.* — Оде ... на гробље да мртве препоје. *Станк.*

препо̀јити се, прѐпојӣм се свршд. *одвећ се напити, опити се.* — У зо̀ час се препојио вином. *НП Вук.*

прѐпока ж анат. *кеса која обавија срце осрђе* pericardium. *Р-К Реч.*

прѐпокӧ̄ран, -рна, -рно *одвећ, сувише покоран.* — Хтели [су] ... да се госпоѣи војвоткињи, у облику препокорне повеље, упуте кротке жеље и молбе смерне. *Мат.*

препокри́вање с *гл. им. од препокривати.*

препокри́вати, -о̀крӣвам *несврш. и уч. према препокрити.*

препо̀крити, прѐпокријем свршд. **1.** *поново покрити.* — На крову, који је препокривен сад, падоше јој у очи нове ћерамиде. *Станк.* **2.** *сасвим, потпуно покрити.* — Успремам вајат. Разбој сам помакла уза зид и препокрила га. *Сек.*

преполáвљати, -о̀лāвљам несврш. *в. преполовљавати.* — То би га сјећање преполављало, воднило би му густоћу и жестину. *Божић.*

преполáко прил. *сувише полако.* — Барка је ишла преполако. *Нех.*

преполити́рати, -ӣтӣрам свршд. и несврш. *наново, још једанпут (ис)политирати.* — Не знам где да нађем паре да преполитирам намештај. *Пол. 1959.*

препо̀ловац, -о̄вца м *онај који је прошао пола свога века, човек средњих година. Рј. А*

преполо̀вити, -о̀ловӣм свршд. **1.** *цело разделити у две половине; поделити на два дела, на две групе.* — Налик је на преполовљену наранчу. *Вел.* Без тебе бити значи мене преполовити. *Уј.* Ја сам своје [синове] преполовио: једни су на занату, а друге сам школовао. *Макс.* **2.** *смањити на половину.* — Преполовила би бригу. *Божић.*

~ **се** *смањити се на половину.* — Тако они сједи и наклапај, ноћ се већ преполови. *Мул.* [Слон] је био опао, преполовио се ... кожа је на њему као туђа преширока хаљина. *Андр. И.*

преполовљáвати (се), -о̀вљāвам (се) и **преполовљи́вати (се),** -овљујем (се) *несврш. и уч. према преполовити (се).*

прѐполо̄вни, -ā, -ō̄ *који је у половини, средини чега.* — Изједоше [вјештице] од мрчаног уштапа до преполовне сриједе [до половине часнога поста] тринаесторо дјеце од сисе. *Љуб.*

преполу́тнти, -о̀лӯтӣм свршд. *в. преполовити.* — Сабљом преполути главу ... властелину. *Кнеж. Л.*

прѐпона ж **1. а.** *оно што задржава, спречава кретање, приступ чему, запрека, препрека.* — Упутише се [пијани] кући. Један другог упозорава на разне препоне на које наилажаху. *Срем.* Све прилазе сградили су с обје стране препонама. *Шкреб.* **б.** фиг. *оно што смета извршењу, остварењу чега, сметња, запрека.* — Било је додуше много борбе, било противника, ал' важност мојих ... заштитника надвлада напокон све препоне. *Шен.* Осећао [је] ... да је у стању да савлада све препоне које му год стану на пут. *Дом.* **в.** спорт. *природна или вештачка запрека на одређеној удаљености коју треба прескочити.* — Дођите сутра на тренинг ... Видећете како прескачем препоне. *Вучо.* Јурење лопте кроз препоне и скок преко препоне значи велику спретност. *Ног.* **2.** (обично мн.) анат. *гранични предео, бразда што спреда дели труп од бутине, слабине* regio inguinalis. — Поче осећати бол у ... препонама. *Вос. Б.*

прѐпонац, -о̄нца м бот. *в. мајчина душица (уз душица, изр.).*

препо̀наш, -а́ша м *тркач који прескаче препоне (1в).* — Два пута у току године био је поражен, и то од ... најбољег препонаша Европе. *Пол. 1958.* Тај се ритам [у трчању] не смије пореметити, као што је то често случај код слабијих препонаша. *Атл.*

препо̀нашкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на препонаше:* ~ гимнастика.

прѐпонн м мн. *врста великих удица. Р-К Реч.*

прѐпонӣзан, -зна, -зно *сувише, одвећ понизан.* — Ту ... препонизну молбу ... области [су] упутиле службеним путем војном надлежном наслову. *Крл.*

прѐпонӣзно прил. *сувише понизно.* — Снимио [је] и препонизно се клањао. *Кум.*

прѐпоница ж **1.** *дем. од препона.* — Трчање преко више препоница исте висине. *Атл.* **2.** *в. препоњача. Р-К Реч.*

прѐпо̄нка и прѐпо̄нка ж анат. = препорка **1.** *гранична опна на плућним режњевима* pleura visceralis. **2.** *мишићна преграда између прсне и трбушне шупљине, ошит (1), пречага (3а), дијафрагма. Р-К Реч.*

препо̀носан, -сна, -сно и **препо̀носит,** -а, -о *сувише поносан.* — Ускочоперио се ... препоносан гдје отац ... хоће с њим водити тако велике ... разговоре. *Кол.* Препоносит и преосетљив ... излетео [је] из тог звериња̄ка. *Грол.*

прѐпонскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на препоне:* ~ кост, препонске лимфне жлезде; ~ јахање.

препо̀њача ж анат. = препорњача *препонска кост* os pubis. *Терм. 4.*

препора́ђање с *гл. им. од препорађати (се).*

препора́ђати (се), -о̀рāђам (се) *несврш. и уч. према препородити (се).*

прѐпорит, -а, -о *сувише мастан. Деан. Рј.*

прѐпо̀рка ж = препонка. *Р-К Реч.*

препо̀рљив, -а, -о *који се радо препире; који долази често у препор, спор.*

препо̀рљиво прил. *свадљиво.* — Па дабоме да ти је боље [од пића]! — препорљиво ће му Сам. *Креш.*

препо̀рњача ж = препоњача. *Р-К Реч.*

прѐпорӧд м *полет, успон после периода мировања, неактивности; епоха процвата духовне и културне обнове, духовни и културни преображај;* исп. ренесанс(а). — Нов замах и препород хрватске књижевности остварили су чланови илирскога покрета. *Барац.* Почела [је] да указује на онај велики препород ... који је почео да се развија међу нашим женама у овом рату. *Дед. В.*

прѐпородан, -дна, -дно **1.** *који доноси, ствара препород.* — Има ли препородних клица у нашој новој литературној генерацији? *Марј. М.* [Отплаћивао је] прогонима и затвором још за млађих дана своје препородне и бунтовне идеје о друштвеном поретку. *Мил. Ж.* **2.** (одр.) *који се односи на препород.* — У допрепородно и препородно доба цијена је Качићу још и порасла. *Водн.*

препо̀родилац, -иоца м = препородитељ *онај који је створио, извршио препород.* — И ту се позивао на писмо Јосифа Добровског, великог препородиоца чешког народа. *Бел.*

препо̀родилачкӣ, -ā, -ō = препородитељски *који доноси препород:* ~ рад, препородилачке идеје.

препо̀родитељ м = препородилац. — Ових дана славила се стогодишњица рођења препородитеља хрватске књиге Људевита Гаја. *БВ 1909.* У Качићеву »Словинству« нашли су препородитељи своју илирску идеју као два синонима. *Водн.*

препо̀родитељка ж *женска особа препородитељ. Р-К Реч.*

препо̀родитељскӣ, -ā, -ō = препородилачки: ~ моћ, снага.

препо̀родити, -о̀родӣм сврш. *учинити опет активним, вратити у нов живот, изазвати препород.* — Људи образовани у нашим сколастикама неће препородити свијета. *Рад. А.* [Доситије, Вук и Даничић] су била три уистину велика човека који су нам препородили књижевност. *Нед.*

~ **се 1.** *постати друкчије, осетити се жив, свеж, живахнути.* — Господин пуковник се опрао, обукао чисту пицаму и сав се некако препородио. *Кол.* **2.** *доћи, вратити се у нов живот, обновити се, постати стваралачки активан.* — Умјетност се препородила, отресавши се феудалне укочености. *Пов. 2.*

препороѣ́вање с *гл. им. од препороѣ́вати (се).*

препороѣ́вати (се), -о̀ѣвам (се) = препороѣивати (се) *несврш. и уч. према препородити (се).*

прѐпороѣ̄ај м *препород.* — Од њега су очекивали читав препороѣај нашега друштва. *Јов. С.* Хуманизам [је] постао поводом ренесанси или препороѣају. *Водн.*

прѐпороѣ̄јан, -јна, -јно *који врши, доноси препороѣај.* — То Интернационали даје значај великог и историјског препороѣајног покрета. *Скерл.*

препо̀роѣе́нӧст, -ости ж *стање онога који је препороѣен.*

препороѣ́ње с *препород.* — То препороѣење Марине душе постаде још интензивније. *Војн.*

препороѣ́вати (се), -о̀ѣујем (се) несврш. = препороѣавати (се).

прѐпорука ж **1.** *повољно (писмено или усмено) мишљење о коме, повољна оцена о својствима чега, са жељом да се таква оцена прихвати.* — Код нас без политичких пријатеља и јаких препорука ништа. *Дом.* Не знам на чију препоруку исходише ми потпору. *Коз. Ј.* Станимир ... је [Стани] ... написао молбу и још дао препоруку на једног свог пријатеља. *Шуб.* **2.** *савет, жеља.* — Сељачки трибуни ... учили [су] народ да гласа по својој памети, а не по препоруци полиције. *Јов. С.* **3.** *поштанска пошиљка која се заводи у књигу.*

препору́чавати (се), -у̀чавам (се) = препоручивати (се) *несврш. и уч. према препоручити (се).*

препо̀ру̀чан, -чна, -чно = препоручен *који садржи препоруку, који је у вези с препоруком.* — Дигла је ... препоручно писмо. *Торб.*

препору́чати (се), -о̀рӯчам (се) несврш. заст. *в. препоручавати (се).* — Кад изиђоше из села, сватови се љубезно опраштају с њима, препоручају им ... мир и љубав. *Тип.*

препо̀ру̀чен, -а, -о = препоручан: ~ писмо, ~ пошиљка.

препору̀чив, -а, -о *в. препоручљив. Деан. Рј.*

препору́чи́валац, -аоца м = препоручитељ *онај који препоручује. Р-К Реч.*

препору́чи́вање с *гл. им. од препоручивати (се).*

препору́чи́вати (се), -у̀чујем (се) несврш. = препоручавати (се).

препору̀читељ м = препоручивалац.

препоручитѐљица, препору̀читељица и **препору̀читѐљка** ж *женска особа препоручитељ.* — Сам са својом препоручитељицом проба своју пјевачку улогу. *Шим. С.*

препору́чити, -о̀ру́чӣм свршӣ. **1.** *дати препоруку, дати повољно (писмено или усмено) мишљење, оцену о чему, о коме.* — Препоручиле су једна другој нарочите врсте колача, најлепше што су знале. *Рист.* Препоручио га је за тај посао. *Креш.* **2.** *дати савет коме, посаветовати кога.* — Препоручи му да пази ноћу да се ко не увуче у шталу. *Ранк.* Слободни смо вам ... уљудно препоручити штедњу мираза. *Јонке.*

Изр. ~ своју душу (богу) *исповедити се (обично пред смрт).* — Мислио је да му нема спаса, па је препоручио своју душу богу. *Брл.*

~ **се** *растати се, опростити се.* — Кад је учитељ попио своју грку, он се препоручи и оде у своју школу. *Јакш. Ђ.* Ишли [су] шутећи све до Анкине куће, гдје му се она сасвим хладно препоручила и ишчезла за кућним вратима. *Ивак.*

препору́чљив, -а, -о *који се може препоручити, који заслужује препоруку.* — Пловидба ноћу, без мјесеца, није препоручљива. *Вј. 1966.*

препо̀стити, -ѐпостӣм свршӣ. *провести (неко време) постећи.* — Ко ће препостити седам недјеља! *Вук Рј.*

препотѐнтан, -тна, -тно **1.** *надмоћан.* **2.** *дрзак, надмен, надут, силовит, самовољан.* — Није подносио ... препотентне самодопадности. *Бег.* Некад сам био и нестрпљив, препотентан. *Дав.*

препотѐнтно прил. *на препотентан начин, надмено, дрско.* — Капетан [је] препотентно казао да ћемо ми ... под њихову команду. *Чол.* Одгурне [га] препотентно раменима и изађе напоље. *Крл.*

препотѐнтно̄ст, -ости ж *особина онога који је препотентан.*

препотѐнција ж лат. **1.** *надмоћна сила, снага.* **2.** *силовитост, дрскост, надутост, самовоља.* — Та њихова препотенција одбија и страши у исти мах. *Бег.* Он пада из намјештене ... препотенције често у ... збуњено стање. *Крл.*

препо̀топнӣ и **препо̀топскӣ,** -а̄, -о̄ = претпотопни **1.** *који је из времена пре библијског потопа, изумрли:* ~ човек, ~ животиња. **2.** фиг. *застарео, старовремски, старомодни, несавремен.* — Сјели [смо] у некакав препотопни фијакер. *Чол.* Само се смеје ... и избацује неке препотопске вицеве. *Срем.*

препоче́так, -тка м **1.** *узорак, мустра.* — Она [је] измишљала нове и нове лепоте у шарама, па су се у Шевића дом стицале жене и девојке да узму препочетке од њених радова. *Вес.* **2.** *неки рад (нпр. превод) који је налик, који подсећа на оригинал.* — Али ти преводи су били најчешће само невешти или лоши препочеци својих изворника. *Поп. Б.*

препо̀чѐти, прѐпочнӗм свршӣ. **а.** *израдити (вез) по препочетку, узорку.* — Баш ћу те молити, снашице, да и мени ту шару даш да препочнем. *Вес.* **б.** *израдити што (нпр. слику) према неком узорку.* — С првом [женом] ... имао је још првих година сина Раку ... с кога ће се, ако га бог поживи, моћи препочети право лице [Хајдук] Вељково. *Вук.*

препо̀чинути, -нӗм свршӣ. *одморити се, отпочинути.* — Откукавши петнаест до двадесет стихова, газдиница би препочинула мало. *Ћор.*

препо̀чињање с *гл. им. од препочињати.*

препо̀чињати, -њӗм *несврш. и уч. према препочети.*

препо̀читање с *поштовање.* — Сталежи и редови ... узели су ту објаву у дубоком поданичком препочитању ... на знање. *Крл.*

препо̀читати, -а̄м несврш. заст. *поштовати.* В. пр. уз гл. им. препочитање.

прѐпошт м тал. *католички виши свештеник на челу каптола, препозит; старешина самостана неких католичких редова, приор.* — Бискупа је загребачкога заступао препошт, приор врански. *Бал.*

прѐпоштен, -а, -о *сувише, одвећ поштен.* — Поштену ми је Милош дао реч; поштена душа, препоштена је. *Кост. Л.*

прѐпоштова̄н, -а, -о *одвећ, много поштован. Бен. Рј.*

прѐправити, -ӣм свршӣ. *уклонивши недостатке прерадити, преиначити, изменити што:* ~ одело, ~ униформу. — [Л. К. Лазаревић] је преправио само почетак прва два писма. *СКЈ 1938.* Он је, према неким вијестима, преправио извјештај бившег инспектора. *Вј. 1966.*

прѐправити се, -ӣм се свршӣ. *в. припрaвити се.* — [Срби] прикупе још војске, пак се и они мало боље преправе и опет ударе на јуриш. *Вук.*

прѐпра̄вка ж *прерада, преинача, промена.* — Рукопис ... за дванаест година лежања на столу ... претрпео [је] прилично допуна, измена и преправака. *Грол.* С дана у дан: преправке. *Сим.*

прѐправљање с *гл. им. од преправљати (се).*

прѐправљати (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према преправити (се).*

прѐпра̄т ж бот. *в. папрат. Бен. Рј.*

прѐпрата ж *посебно одељење у цркви с једне стране за мушке, с друге за женске:* мушка ~, женска ~.

прѐпрати, прѐперём и препѐрём сврш. *наново, још једном опрати.* — Повјешала [је] препрано рубље на плот. *Бен.*

прѐпратити, -ӣм сврш. *пратећи довести до каквога места.* — Здраво ћу вас натраг препратити. *Њег.* Преко три га села препратила! *НПХ.*

прѐпратка ж *ладица, фиока.* — Диже [се] важна лица да дохвати из стоне препратке завијутке с натписима. *Дов.*

препрашѝвати, -ѐшујем *несврш. и уч. према препрашити.*

препра́шити, прѐпрāшӣм сврш. *поново опрашити, напунити прахом пушку.*

прѐпр̄в прил. покр. *одмах, истом.* — Свијет се душа тако непрестано ствара, расте, те је за нас препрв дан Створења. *Уј.*

прѐпрега ж *животиње упрегнуте у кола или саонице, запрега.* — Још је покојни ... сањао да овдје уведе као редовиту пругу на саоницама с препрегом од поларних паса. *Андр. Н.*

препрѐгача ж *прегача; салвет.* — Скиде свој капут ... извади као снег белу препрегачу, метну је себи око врата. *Јакш. Ђ.*

препре́гнути, препре́ћи и **прѐпрећи,** прѐпрēгнēм сврш. **1.** *затегнути, натегнути (с једнога краја на други).* — [На дворишту] се сушила рубенина на конопцима, препрегнутим с једне на другу страну. *Кум.* **2.** *упрегнути друге коње. Р-К Реч.*

препрѐдало с покр. *врста вретена од гвожђа на које се препреда свила. Вук Рј.*

препре́дање с *гл. им. од препредати.*

препре́дати, прѐпрēдām несврш. **1.** *несврш. и уч. према препрести.* **2.** *прести поново, још једанпут.* — Мара је седела на банку код пећи и препредала памук. *Јакш. Ђ.* Она би ту вуну сама прела, гребенала, влачила ... препредала ... па сновала. *Шимун.* **3.** фиг. *водити дуге разговоре.* — Док ми о домаћим нашим невољама предемо и препредамо, Радован сједи у куту и димове одбија. *В 1885.*

препредàчица ж *радница која преграда.* — Комисија ... индустрије текстилних тканина ... расписује конкурс за ... две препредачице. *Пол. 1959.*

прѐпредац, -а, -о и **препрѐдац,** -ѐна, -ѐно **а.** *врло лукав, превејан, префриган.* — Био је толико вешт и препреден да никада није откривао своје право лице. *Б 1959.* Оно што раде ... препредене варалице, то су ... отрови којима залуђују људе. *Вел.* **б.** *који изражава лукавост, који се врши с лукавошћу.* — Лазара тешила нада у Рајну, у њено препредено сналажење. *Рад. Д.* Из препреденог намигивања очима — очито је да они нешто знаду. *Цар Е.*

препреде́нац, -нца м **1.** *препредењак.* — Умем, стари препреденац, под кожом и најлукавије женке да видим свих жеља сенке. *Богдан.* **2.** *препреден памук. Р-К Реч.*

препреде́нница ж *препредена женска особа.* — Нема те препреденице која би моју главу напунила. *Грол.*

препреде́нко м *препредењак. Р-К Реч.*

прѐпреденōст и **препрѐденōст,** -ости ж *особина онога који је препреден.*

препрѐденствовати, -вујем сврш. индив. *поступати препредено, лукаво.* — Зар да човјек једнолико тактизира и препреденствује! *К 1950.*

препредѐњāк, -áка м *препреден човек.* — Виде и он да га је преварио некакав препредењак који је одмах по њему познао да ће лако наићи на лепак. *Нед.* Многи од оних московских препредењака нису [га] могли разумјети. *Шов.*

препредењáковић м *препредењак. Р-К Реч.*

препре́зати, прѐпрēжēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према препрегнути.* **2.** *упрезати друге коње (или коју другу теглећу стоку). Р-К Реч.* **3.** фиг. *натезати се.* — Док се ви ту препрежете, они ће заузети мост. *Лал.*

прѐпрēк, -а, -о, ијек. прѐпријек *одвећ, врло нужан, неопходан, хитан.* — Нијесам дао ни дружини палити пушке на крштена чо'ека осим препријеке потребе. *Буд.*

прѐпрека ж **а.** *оно што спречава кретање, путовање, приступ чему, запрека.* — Главна препрека на нашем путу у Сарајевско поље је ријека Босна, која се не може газити, него ваља тражити мост. *Чол.* Простор преко којега се гађа нека буде раван и без икаквих препрека ... па макар то била и висока трава. *Стрељ.* **б.** *сметња, тешкоћа.* — Имао је [Вук] мучних часова и тешко савладљивих препрека. *Прод.* Најпослије свладао [је] посљедњу препреку у себи и посљедњи обзир према униформи коју је носио. *Донч.*

прѐпрести, -éдēм сврш. **1.** *поново, још једном опрести.* — И обуче бијелу кошуљу од бијеле препредене свиле. *НП Вук.* **2.** *предући преиначити. Бак. Реч.* **3.** *провести време предући. Бак. Реч.*

препрēћи и **прѐпрећи,** прѐпрēгнēм сврш. = препрегнути.

препречáвати (се), -ечāвām (се) (ек. и ијек.) = препречивати (се) *несврш. и уч. према препречити (се).*

прѐпречан, -чна, -чно *који се налази попреко чега, који делује по ширини, унакрст чега.* — А тамо преко препречних жица ... непријатељских ровова ... оцртавали су се огранци Бабуне. *Вас.* У том тренутку

препречна паљба плану као ватра у коју је бачено суварака. *Моск.*

препречѐње с *препрека, запрека.* — Утјецај повијести на развој филозофијске мисли показује се у два смјера: у позитивном као утврђење истине, у негативном као препречење заблуда. *Баз.*

препречи́вати (се), -ѐчујēм (се) несврш. = препречавати (се).

препре́чити, прѐпрēчӣм, ијек. препријѐчити, сврш. **1.** прел. **а.** *поставити што попреко чега.* — Авдага Сарач ... сваки час препријечи соху на дуђанска врата па запре у пушкарницу. *Андр. И.* Поток прегазимо препреченим брвном. *М 1867.* **б.** *затворити приступ, пролаз.* — Куда ћеш? — рече му жена, препријечивши му излаз. *Лоп.* Ја хтио да уђем, а они стали и препријечили ми својим тијелима улазак. *Л-К.* **в.** *спречити, осујетити, онемогућити извршење чега.* — Несрећу баруница Софије није више могао препријечити. *Ков. А.* Пође поглавару да га ослободи оног лудова и тиме препријечи богзна какво големо зло. *Цар Е.* **г.** *омести.* — Ту [су] препријечили слушаоци говорника. *Мил. В.* **2.** непрел. *поћи попреко, краћим путем.* — Он ти препречи преко градине, срете Мићу у сокаку и ту се с њим побије. *Вес.*

~ се *поставити се попреко.* — фиг. Али ријеч је била попут рибље кости, препријечила се у грлу па не иде ни напоље ни унутра. *Донч.* Ако се нека друга хумка не препречи ... богами пукнуће видик све до Ковина. *Читл.*

прѐпречница ж (у атрибутској служби) *која стоји попреко и спречава кретање.* — И сукну поток, плах и хујан, и навали на препречницу стену, и изби силан, запенушен, бујан. *Кош.*

прѐпржити, -ӣм сврш. **1.** *сувише, више него што треба испржити.* — Ето шећера, ако волите [кафу] слађу — чини л' се и вама да је препржена? *Шапч.* **2.** *мало испржити.* — Гљиве се морају прије ... препржити с луком. *Јонке.*

прѐпријātан, -тна, -тно *одвећ, врло пријатан.* — И ви ћете ово учинити препријатно Галу. *Марет.*

прѐпријатељ м *врло велики пријатељ.* — Препријатељ — непријатељ. *Вук Рј.*

прѐпријек, -а, -о, ек. прѐпрēк.

препријѐчити (се), прѐпријечӣм (се), ек. препре́чити (се).

преприповѐдāч, -а́ча, ијек. преприповијѐдāч, м *онај који приповедано, речено, слушано поново, још једном казује, приповеда.* — Кира Софија је ... незаустављни приповедач и преприповедач. *Сек.*

преприповијѐдāч, -а́ча, ек. преприповѐдāч.

преприса́дити, -ӣсāдӣм сврш. *поново, још једном присадити.* — Ако се који присад није примио, ваља га ... поново присадити, преприсадити. *Тод.*

преприча́вање с *гл. им. од препричавати.*

преприча́вати, -ӣчāвāм несврш. **1.** *несврш. и уч. према препричати.* **2.** *причати, приповедати.* — Нађем се с пријатељима и старим суборцима, препричавамо згоде из нашег ратовања. *Хорв.*

препри́чати, -прѐпрӣчāм сврш. *рећи, изложити, испричати својим речима оно што се прочитало или чуло.* — Неправилно! — говорио је у себи Вуксан, не слушајући Гвоздена, који је својим речима опширно препричао Учу. *Тос. Д.* Једну ћу вам од његових необичних приповијести сада препричати. *Шов.*

прѐпрљав, -а, -о *много, одвећ прљав.* — Брже, могли би да се врате! Брзо! Али био је препрљав и зато неотпоран према том гласу. *Дав.*

препрода́валац, -аоца м = препродавац *онај који препродаје.* — Види ... стотине руку кроз које је ... прошла [коса] од фабрике, преко трговаца на велико, препродавалаца у Бечу. *Андр. И.*

препрода́валица ж *препродавачица. Вук Рј.*

препрода́вање с *гл. им. од препродавати.*

препрода́вати, -ӧдājēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према препродати.* **2.** фиг. *приповедати коме онако како је ко чуо.* — Понављао оне исте вијести које би Мехмед-ефендија скројио матери, па би то тако препродавао Ајиши. *Мул.*

препрода́вац, -вца и **препродàвāч,** -а́ча м = препродавалац. — Риба, риба! ... грлато довикивао препродавац. *Рад. Д.* Отвара врата ... оним многобројним препродавачима који ... нуде свакојаку робу. *Вј. 1966.*

препродавàчица ж *она која препродаје. Р-К Реч.*

прѐпродаја ж *поновна продаја нечега што је раније купљено.* — Започињао је разне послове, од закупа запуштених њива до препродаје жита. *Поп. Ј.*

препрòдати, -āм сврш. *пре, раније купљено поново продати, купити па продати.* — Понудит ћу Плавчићу двоструку своту да ми препрода кућу. *Новак.* Исприча [му] како је сељак препродао рибу Љуби кмету. *Дом.*

прѐпрозӣран, -рна, -рно *сувише прозиран.* — У први мах некако слабашан и

препрозиран он [мјесец] као да је зауставио сва остала свјетла, скупио их у себе. *Сим.*

препроизвѐсти и **препрои̏звести,** -ѐдём сврш. *поново произвести.* — Оне [безбојне фотографије] не могу да препроизведу шарено, боју уметничких слика. *Поп. Б.*

препрòизводња и **препроизво́дња** ж *поновна производња из нечега што је већ произведено, створено.* — Из психологије стварања је познато да је свака производња у основи препроизводња. *Поп. Б.*

препрòјектовати, -тујём сврш. *направити пројекат изменивши, прерадивши већ израђени пројекат.* — Београдски железнички чвор ... заиста је заслужио да се препројектује и преправи. *Пол. 1959.*

препрòсити, -прѐпросим сврш. *испросити већ испрошену девојку.* — Што се ђого по мејдану вода, то ће други мене препросити. *НПХ.* Миљу његову он је био препросио некаквом Зорићу, а Зорићи су опасни и чекали су га у засједи да га убију. *Лал.*

прѐпрт м *в. преоптерећење. Р-К Реч.*

прѐпртити, -ӣм сврш. *упртити, натоварити на леђа.* — На ноге се попео лагахне тер препрти на упрте торбу. *Март.*

~ **се** *сувише натоварити на себе, преоптеретити се. Р-К Реч.*

препр̀тити, прѐпртӣм сврш. *пробити стазу, пут кроз снег (ходајући или возећи се), направити пртину.* — И шест си врста одавле с дјететом препртила. *Л-К.* Погдјетко се извезао саоницама, али се брзо враћао, јер се путеви нису могли препртити. *Бен.*

препртљáвати, -пр̀тљāвām *несврш. и уч. према препртљати.*

препр̀тљати, -ām сврш. *напртивши на себе, натоваривши превести, пренети.* — Могô сам ја и више тога [из магацина газдина] себи препртљати. И онако ће све ћаво однијети. *Ћоп.*

прѐпрӯт ж покр. *в. папрат. Бен. Рј.*

препр̀штити, прѐпр̀штӣм сврш. покр. *смрвити, здробити, смрскати.* — Стар сам, а и обневидио, па се све бојим да изиђем да ме не препршти ова жељезница. *Поп.*

прѐпузати, -ужём и **препу́зити,** прѐпӯзӣм сврш. *пузући, потрбушке (помажући се ногама и рукама) прећи преко чега.* — Хити се у траву па пожапке препуза чистину, крију̇ући се у трави. *Горд.* Црни се био пребацио преко рова и препузио двије дужине. *Лал.*

прѐпукао, -кла, -кло **1.** *р. прид. од препући.* **2.** фиг. *промукао.* — Кнез је певао хриптавим, препуклим гласом. *Нех.*

Изр. препукли сиромах *који је у највећој мери сиромах, пуки сиромах.* — Ми Млечићи држимо све невољне крајеве за душу да ову препуклу сиротињу не поплешу Турци. *Љуб.* Говорио је ... да је препукли сиромах. *Нех.*

прѐпӯкӣ, -ā, -ō само у изразу: ~ отац *прави правцати отац.*

прѐпукнути и **прѐпући,** прѐпукнēм сврш. **1.** *распрснути се, сломити се од превеликог притиска, истезања, растезања, жеге и сл.* — Већ месецима огањ дажди, препуклу земљу мори суша. *Дуч.* Кроз кожу провирила препукла кост. *Гор.* **2.** фиг. *доћи крај чему, исцрпсти се, превршити меру.* — После свег усиљавања ипак му се на крају смркне. Препукне, прекипи у њему. *Петр. В.*

Изр. срце му препукне а) *сломи га туга, жалост.* — Тада у мени препукне срце, сједећ у постељи ... не престах плакати. *М-И.*; б) *напречац умре од туге, бола.* — Зашто да баш онога дана кад се оре песме и свирке ... препукну два срца. *Срем.*

препу̀котина ж индив. *дубока пукотина.* — фиг. У њеном се гласу појави препукотина из које севну нека сузна муња. *Дав.*

прѐпун, -а, -о *сувише пун.* — Са смијешком препуним њежности ... она му је пиша ла. *Кол.* И једна и друга страна брега била је препуна војске и рањеника. *Дед. В.*

прѐпунан, -а, -о и **прѐпунахан,** -хна, -хно *дем. од препун; препун.* — Цар од царах ... је спремио ... да подстрижем што је предугачко, да одлијем ће је препунано. *Њег.* Причини му се њезино лице ... препунахно. *Леск. Ј.*

прѐпунити, -ӣм сврш. *напунити преко мере, сувише.* — Сунце и роса препунили поља. *Новак.* Препунио је кућу стварима и намјештајем. *Мил. В.*

~ **се** *сувише се напунити.* — Тек јој се срце препунило материњом љубави. *Новак.*

Изр. чаша се препунила *не може се више трпети, подносити.*

прѐпуно̀ст, -ости ж *стање онога што је препуно.* — Циво први даде маха препуности свога срца и извезе здравицу капетану. *Мат.*

препуњáвање с *гл. им. од препуњавати (се).*

препуњáвати (се), -ӯњāвām (се) = препуњивати (се) *несврш. и уч. према препунити (се).*

препу́њати, -прѐпӯњām несврш. *в. препуњавати.* — Свима њима чаше препуњаше. *НП Вук.*

прѐпуњено̀ст, -ости ж *стање онога што је препуњено.*

препуњи́вање с *гл. им. од препуњивати (се).*

препуњи́вати (се), -ӯњујём (се) несврш. = препуњавати (се).

препу̏стити, прѐпустӣм сврш. **1.** *уступити коме што, оставити да ко располаже, да се користи чиме.* — Намећеш се жени коју волим ... коју ја ни по цену главе никоме нећу препустити. *Бар.* Препустио је дућан сасвим помоћницима. *Козарч.* **2.** *оставити кога да ради шта и како хоће.* — Онда су дигли руке од мене и препустили ме мојој судбини. *Козарч.* Ми смо сада препуштени самим себи. *Јак.*

~ **се** *предати се некоме, нечему.* — Нека увене моја младост и лепота, али ... нећу се дати понизити, препустити се гаду. *Бар.* И она ... тако се томе препустила да је као из даљине слушала све оне гласове ... око себе. *Ивак.*

препутȍвати, -ӯтујём сврш. *путујући прећи.* — Био је бескрајно далек пут који никако нијесам умио нити могао да препутујем. *Вуј.*

прѐпући, прѐпукнӗм сврш. = препукнути.

препуцава̏ње с *гл. им. од препуцавати (се).*

препуцава̀ти (се), -ӯцавӑм (се) *несврш. и уч. према препуцати (се).*

прѐпуцати, -ӑм сврш. *неко време јако, оштро пуцати.* — Ваздан пушке препуцаше. *Вук Рј.* Кад су пошли на вјенчање, ваздан киша препадала и громови препуцали. *НПХ.*

~ **се** уз. повр. *почети пуцати један на другога.* — То је била патрола из неког батаљона Друге пролетерске с којом смо се препуцали, и то кривицом воће патроле. *Чол.*

прѐпушити, -ӣм сврш. *сувише попушити.* — И код пушаџије може гдекада доћи до озбиљних појава, нарочито кад препуше. *Батут.*

препу̏штање с *гл. им. од препуштати (се).*

препу̏штати (се), прѐпӯштӑм (се) *несврш. и уч. према препустити (се).*

прѐпуштено̏ст, -ости ж *стање онога који је препуштен сам себи, који се препустио.* — Мисли да је инстинктивна енергија најбоље очувана у потпуној слободи и властитој препуштености. *Баз.* Огољена шума препуштена ветровима и мразевима подсећа ... [Стану] на властиту препуштеност. *Шуб.*

прерáвљати, прѐрāвљӑм *несврш. и уч. према преровити.* — Пера је сам плужио, а она је прерављала прошће. *Вес.*

прерáвнити, прѐрāвнӣм сврш. *изравнати. Прав.*

прѐрāвно прил. *превише равно, врло усправно.* — Дуговрат младић сједио је преравно на лијепу врану ждријепцу. *Крањч. Стј.*

преравњи́вати, -àвњујём *несврш. и уч. према преравнити.*

прѐрада и **прѐрадба** ж **1.** *преобраћање, измена чега у процесу рада, довођење чега у стање спремности за употребу, давање чему коначног облика прерађивањем, преправком.* — Сремац је пожелео да дâ своју прераду [Ивкове славе]. *Поп. П.* У вези с добро развијеним сточарством развиле су се и све привредне гране које се баве прерадбом сточних производа. *ЕГ 1.* **2.** *припремање, спремање за сетву, за сађење.* — Уређивање и прерада градине по плану који сами ученици стварају ... скреће им пажњу на естетски моменат. *Пед.* **3.** *претварање, претворба* **а.** *једног елемента у други путем асимилације код биља.* — Приликом усвајања и прераде [асимилације] угљеника из ваздуха троше воћке још и знатну количину угљеникова двооксида. *Тод.* **б.** *нижег душевног доживљаја у виши.* — Напослетку, на четвртом ступњу [наставе] наставља се мисаона прерада и увежбавање. *Пед.*

прѐрадикāлан, -лна, -лно *превише радикалан.* — Паришки натурализам био је прерадикалан нашим »реалистичким« идеалистима. *Марј. М.*

прерáдити, прѐрāдӣм сврш. **1. а.** *подврћи обради, претворити у што радом, обрадом:* ~ дрво, ~ лан. — Предмет рада је ствар на коју је управљен човјечји рад, било да се она налази у природном било у прерађеном стању. *ОГ.* **б.** *преобразити путем каквог процеса, учинити корисним, подесним за што.* — Ако наступи навала сокова, онда ће се ... воћка ... осушити стога што се храна коју производе жиле неће моћи прерадити. *Тод.* **2.** *преправити, преиначити подвргнувши допунској обради, учинити другчијим, изменити.* — Наши топови, израђени или прерађени у крагујевачкој топионици, пунили су се спреда. *Јов. С.* Менандрове су комедије прерадили римски пјесници комедија Плаут и Теренције. *Пов. 1.* фиг. Видело се да га је [Степана] живот тешко из темеља савио, изменио и прерадио. *Моск.* **3.** покр. *учинити, извршити, посвршавати све или много чега.* — Кад преради све послове, Леонтије отпутова своме крају. *Ранк.*

~ **се** *провести у раду сувише много времена, више него што треба, преморити се.* — Као да се хтјела прерадити и тако се уморити. *Бен.*

прерàдљив, -а, -о *који се може прерадити. Р-К Реч.*

прѐрадн|ӣ, -ā, -ō *који се односи на прераду. Р-К Реч.*

прѐрадо прил. *врло радо.* — И прерадо блажит ће се туде. *Прер.*

прѐрадовати се, -дујēм се сврш. *провести дуго времена у радовању, радујући се.* — Ми смо то дознали још у подне, те смо се нарадовали и прерадовали. *Јак.*

прѐрадосно прил. *врло радосно.* — И прерадосно чекају га свуда и поздрављају. *Радич.* Обли кукови [девојака] њишу [се] прерадосно и снажно у ритму младости. *Бар.*

прѐрадостан, -сна, -сно *врло радостан, који изражава, причињава велику радост.* — Мој отац је жив! — ускликне Јелка прерадосним ганућем. *Кум.* Не говори [се] ни о чем другом него о прерадосној вијести. *Нех.*

прерађѐвина и **прерàђевина** ж *производ прераде (1), оно што је прерађено.* — Прописи претходног члана не важе ... за послове потребне да се спречи кварење сировине или прерађевине. *Лапч.* Тргује [се] не само живом стоком него и закланом, као и разним месним прерађевинама. *ОГ.*

прѐрāђеност, -ости ж *стање преморености настало прекомерним радом.* — Због прерађености био је нервозан. *БК 1906.*

прерађѝвалац, -аоца м *прерађивач. Прав.*

прерађѝвање с *гл. им. од прерађивати (се)*: ~ сировина.

прерађѝвати (се), -äђујēм (се) *несврш. и уч. према прерадити (се)*; фиг. *проживљавати.* — Прерађивао је сам у себи свој јад. *Крањч. Стј.*

прерађѝвāч, -áча м *човек који прерађује што.* — Стиже и једна девојка ... слушче или усвојеница код имућног прерађивача кожа. *Сек.* Било [је] ... књижевних радника ... преводилаца и прерађивача. *Комб.*

прерађѝвāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на прерађиваче*: ~ радиност, ~ индустрија.

прѐрāзан, -зна, -зно, **прерáзличан,** -чна, -чно и **прерáзличит,** -а, -о *свакојак, сваковрстан, свакакав.* — Разни и прерazни противници вина ... [су] непријатељи народне привреде. *Мих.* Главом му се мотале прерazличне мисли. *Леск. Ј.* Већ прве дане имао сам пуне уши прерazличитих вијести. *Козарч.*

прѐран, -а, -о *сувише ран, врло ран, који је пре времена.* — Међутим бијаху те бриге прерane. *Леск. Ј.* Остало петоро браће и две сестре прерана је смрт покосила. *БК 1906.*

прѐранак, -äнка м *заметак, изданак биљке из семена. Р-К Реч.*

прѐранити, -ӣм сврш. *прерано учинити, урадити што, пренаглити; пре времена доћи, наступити. Р-К Реч.*

прѐрано прил. *превише рано.* — Мати јој је прерано умрла. *Том.* Још му се чини да је прерано за сниjег. *Лал.*

прерасподела, ијек. прѐрасподјела, ж *друкчија, нова расподела, унапред планирана, одређена расподела.* — Царева камарила гласно се забављала о прерасподели колонија. *Б 1958.* Поновна прерасподјела земљишног посjеда у Алжиру. *Вј. 1960.*

прерасподѐлити, -òдѐлӣм, ијек. прерасподијèлити, сврш. *унапред расподелити.* — Прерасподељени су станови, па су радници и службеници са породицама пресељени у квартове око предузећа. *Б 1958.*

прерасподијèлити, -òдијелӣм, ек. прерасподѐлити.

прѐрасподјела, ек. прѐрасподела.

прерáстāње с *гл. им. од прерастати.*

прѐрāстао, -ásла, -ásло **1.** *превише израстао.* — С лијева и десна неуређене, прерасле живице, трње, неко грбаво дрво. *Кол.* На себи је имао ... црну шајкачу ... која је покривала прераслу косу. *Вуј.* **2.** *зарастао, обрастао.* — У великом, зеленим бусеном прераслом дворишту угледасмо жупника. *Ков. А.* **3.** фиг. *прецвала, престарела (о девојци).* — Прераслој дјевојци помрли сватови. *Вук Рј.*

прерáстати, прѐрāстāм *несврш. и уч. према прерасти.*

прерáсти и **прѐрāсти,** -рáстēм сврш. **1.** *надмашити, престићи у расту, постати виши.* — Косци ... оставили читаву њубу ... цвијећа које га [црни трн] све више прераста и крије. *Ћоп.* Четири очњака остале зубе прерасла кô у курјака! *Кул.* **2.** фиг. *надмашити душевним или економским развојем, постати већи, надмоћнији тако да нижи степен развоја више не одговара.* — Ако је нетко прерастао домаћу, локалну мјеру, тај је побјегао у иностранство. *Крл.* Хотелијерство Дубровника прерасло је по своме капацитету далеко локалне могућности снабдевања. *Пол. 1950.* **3.** *постати растом виши него што треба, преко мере растући прекрити нешто.* — Путови су ... прерасли драчама живих живица. *Ћон.* [Смоква] се издизала поред дворишта што је сада прерасло коровом. *Креш.* **4.** *превише нарасти, прецветати, остарети (о девојци).* — А ја ... и одрасла сам, и прерасла сам, и за севдах не знам. *Сек.* **5.** фиг. *развојем прећи, претворити се у нешто друго што је на вишем степену развоја.* — АВНОЈ ће прерасти у наше врховно законодавно и извршно тело. *Дед. В.* Известан број ових задруга по својој техничкој опремље-

ности чак [је] прерастао у крупна газдинства. *Пол. 1959.*

прѐратнӣ, -ā, -ō, ијек. пријѐратнӣ *који је из времена пре рата, предратни*: ~ производња.

прерàфӣњен, -а, -о *превише истанчан, изоштрен.* — Тако смо се и ми увлачили плахо и нечујно у најинтимније рупе наше претањене и прерафињене савјести. *Уј.*

прерачуна́ва̄ње с *гл. им. од прерачунавати (се).*

прерачуна́вати (се), -ӯна̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према прерачунати (се).*

прерачӯнати, -а̄м сврш. **1.** *избројати, сабрати све једно за другим; поново, још једанпут израчунати.* — Кад прерачунасмо и исплатисмо све дугове, претече нам од четрнаест тисућа ливара само четири стотине. *Нед.* Узалуд смо их упозоравали: прерачунајте прво колико сте дужни! Они ни хабера! *Пол. 1959.* **2.** *израчунату вредност у једном мерилу изразити у другим јединицама.* — Цјелокупне наше залихе енергије прерачунате у условно гориво ... износе око 16 милијарди тона. *ЕГ 1.* ~ **се** *пребацити се у рачуну, у процени, у просуђивању.* — Ми смо се могли у времену прерачунати. *Ђал.* И у постављању тих услова израелска влада се прерачунала. *Б 1957.*

прерашћи́вати, -а̀шћујēм *несврш. и уч. према прерасти.*

прѐрēдак и **преро́дак,** -тка, -тко, ијек. прѐриједак и прериjѐдак *превише редак.* — Прериjетки су људи којим срце не закрвави кад виде како им умире ... мајка. *Кум.*

пре́рез и **прѐрез** (ек. и ијек.; ијек. и прijѐрез) м *резултат пререзивања; место где је нешто пререзано, пресек.* — Пресијечемо ли један повећи мишић ... и добивени пререз повећамо лупом ... видјет ћемо структуру ... мишића. *НЧ.* Јакост електричне струје дефинирана је као множина електрицитета која протече пререзом водича у јединици времена. *Физ. 2.*

пререзáвати, -èзāва̄м несврш. *в. пререзивати.* — Сам себи жиле пререзава. *О-А.*

прѐрезати, -ежēм сврш. **1.** *режући раздвојити, пресећи надвоје, на делове.* — Ето видиш, тако ти је то; а ти сам себи хтио жиле да прережеш. *Коз. Ј.* Он примећује да све имају пререзано грло. *Дав.* **2. а.** *поставивши препреку пресећи што, учинити немогућим продужење чега.* — Са стране ... је стаза пререзана, а с високе хриди вода пада. *Комб.* Пререзане [улице] Миљацком, оне су резале и двојство тог живота. *Сим.* **б.** фиг. *прекинути, зауставити даље кретање, развијање чега.* — Нешто је пререзало и време и поколење. *Сек.* **3.** безл. фиг. *заболети као од убода чега оштрог, жигнути.* — Пререзало нешто у крижима [крстима] Перу. *Хорв.*

прерези́вати, -èзујēм *несврш. и уч. према пререзати.*

прѐрētко и **прере́тко,** ијек. прѐриjетко и прериjѐтко *сувише ретко.* — Родерика би ријетко и прериjетко видио древни дом. *Ђал.*

прерѐћи, -èчēм и прѐрекнēм сврш. покр. *прекинути говор о нечему не довршивши мисао па започети друго говорити.* — Он је прекао говор свој. *И-Б Рј.*

~ **се** *прекинути себе у говору. И-Б Рј.*

прере́чити се, прѐрēчӣм се, ијек. прериjѐчити се, сврш. *сукобити се речима један с другим.* — Прериjечивши се ради краве с братом ... поврати се кући. *Тип.* Кад се нешто прериjечи и завади с унуцима, одби се посвема од куће. *Ћоп.*

пререшета́вати, -èта̄ва̄м *несврш. и уч. према пререшетати.* — Кад би се састали, пререшетавали би све. *О-А.*

пререшѐтати, -а̄м сврш. *решетајући прочистити*; фиг. *претрести, изложити оштрој критици.* — Пререшетасмо ово и оно. *Шен.*

прери́валӣште с *место где се прерива или где је земља преривена. Прав.*

прери́вати, прѐрӣва̄м *несврш. и уч. према прерити.* — Доле је вртлар преривао будаком црну земљу. *Лаз. Л.*

прѐрија ж фр. *велики, пространи травни предео у северној Америци.*

Изр. закон прерије *закон силе, закон јачега, бржега.* — Овдје [у затвору] влада закон прерије: тко затвореничко прије пождере, његово је. *Јонке.*

прѐриједак и **прериjѐдак,** -тка, -тко, ек. прѐрēдак и прере́дак.

прѐриjетко и **прериjѐтко,** ек. прѐрētко и прере́тко.

прериjѐчити се, прѐриjечӣм се, ек. прере́чити се.

прѐрӣјскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на прерије.* **2.** *као саставни део зоолошких назива*: ~ вук.

прерӣљати, -а̄м и **прерӣљати,** прѐрӣља̄м сврш. *риљањем прекопати земљу.* — Пошто се одређена земља за растило огради, прериља и очисти од корова, треба је поделити у одељке. *Тод.*

прерисава́ти, -ӣса̄ва̄м и **прерисӣва́ти,** -ӣсујēм *несврш. и уч. према прерисати.*

прѐрисати, -ишēм сврш. *прецртати.*

прѐрити, прѐриjēм сврш. *ријући прекопати земљу с једног краја на други*; фиг.

испреметати, испретурати тражећи. — Одјурио је, превртнуо кућу, прерио двориште, гумно — ништа. *Дав.*

прери́цати, прѐрӣчēм *несврш. и уч. према пререћи. И-Б Рј.*

прерѐвати, прѐрујēм сврш. *прерити.* — фиг. Преорат ће жупску архиву, тражи некакве документе. *Пав.*

прерѐвити, прѐровӣм сврш. *прерити, преровати.* — Код попова двора гувно перовљено. *НП Вук.* Илија оста код куће да перови нешто ограде што беше посрнула. *Вес.* фиг. Слуге ... преровише огњиште и куте. *Март.*

преровѝшкати, -а̄м сврш. необ. *испреметати, испретурати тражећи.* — Преровишкали су све кутиће и ћошкове ... али нашли су врло мало. *Цес. А.*

прерога̀тӣв, -и́ва м и **прерогати́ва** ж (обично у мн.) лат. правн. *посебно, искључиво право неког државног органа или особе с високим положајем у државној управи.* — Амнестија је једна од прерогатива шефа управне власти. *Мј. 1926.* Није хтео да се дира у краљеве прерогативе. *Јов. С.*

прерѐдити, прѐродӣм сврш. **1.** *сувише, преко мере родити.* — Ја ћу половицу [цвијећа] скинути да не прероди. *Вел.* Прородиле шљиве се не придржавају гранама за земљу. *Ћос. Д.* **2.** *препородити.* — Мисао [о јуначкој смрти] га прероди, ули му неку непознату му досад снагу самоодбране. *Ранк.*

~ **се 1.** *препородити се.* — Тамо [у цркви] се он прородио. *М 1867.* Желиш ли да ти се биће прероди ... на овом отоку? *В 1885.* **2.** необ. *претворити се у што.* — У његовој природи беше много ... »шеретлука« сељачког, који се у манастиру ... одшлифовао и прородио се у препređеност. *Ранк.*

преромàнтик м *књижевник претеча романтизма.* — Поткрај 18. ст. ниче генерација књижевника преромантика. *ОП 1.*

прерѐнити, прѐронӣм сврш. *ронећи спити с једне обале на другу.* — Младену се чини да је преронио некакву грдну узбуркану мутљагу. *Вуков.*

прѐрӯјан, -ја̄на, -ја̄но *превише рујан.*

прерӯ́мен, -е̏на, -е̏но *превише румен.* — Мој пупољче прерумени, зар ти нисам доста вео? *Кост. Л.*

преручи́ва̄ње с *гл. им. од преручивати.*

преручи́вати, -у̏чујēм *несврш. и уч. према преручити.*

прерӯ́чити, прѐрӯчӣм сврш. **1.** *истрести, излити из једне посуде у другу, прелити, преточити.* — Кухана јела треба из њих [бакарних судова] одмах преручити. *Батут.* **2.** фиг. **а.** *изручити, предати коме.* — Можете дакле сасвим поуздано преручити у моје срце што вам је на срцу. *Вел.* **б.** *изручити чијој доброти, милости, препоручити.* — Робињу преручи својој мајци да му је чува. *Љуб.*

прѐрӯчје с *наслон уз степенице за који се држи руком при пењању или силажењу.* — Венчаницом доњега боја начињен је око целе стражаре ходник с преручјем около. *Рј. А.*

прерушава̄ње с *гл. им. од прерушавати (се).*

прерушава̄ти (се), -у̀шава̄м (се) = прерушивати (се) *несврш. и уч. према прерушити (се).*

прерушѐнӣк, -и́ка м *човек који се прерушио.* — Прерушеници, не скидајући чудне одеће ни са лица образине ... појурили су на опкопе. *Богдан.*

прерушѝва̄ње с *гл. им. од прерушивати (се).*

прерушѝвати (се), -у̀шујēм (се) несврш. = прерушавати (се).

прѐрушити, -ӣм сврш. *обући, оденути у друго одело, преобући, преодenути.* — У лисца прерушише Јашка, изврнувши му кожух. *Бен.* То је сигурно она крастача, о којој прича дједо да ју [је] злобна вјештица прерушила у губавицу. *Гор.*

~ **се 1.** *обући се у друго одело, одећу, преобући се.* — [Дјевојка] се прерушила у пастирицу. *Вел.* Један друг је пошао прерушен у цивилно одело да извиди ситуацију. *Дед. В.* **2.** *изменити се, променити се од болести, порушити се.* — Одскора ми се тако преруши од болести бих рекô. *Кост. Л.*

прѐса ж фр. **1.** *справа за притискивање, гњечење помоћу завртња; тисак.* **2.** *дневна штампа, новине, новинарство.*

Изр. хидраулична ~ физ. *справа у којој се изводи притисак и преноси на све стране потискивањем течности*; штампарска ~ *справа за притискање слова на папир.* — Послаше једну сложену страну под пресу. *Ћос. Б.*

пресави́ја̄ње с *гл. им. од пресавијати (се).*

пресави́јати (се), -а̀вӣја̄м (се) *несврш. и уч. према пресавити (се).*

пресави́нути се, -а̀вӣнēм се сврш. *пресавити се.* — Пресавину се у пасу и прокотура травом гинући од смијеха. *Гор.*

пресà̀вити, прѐсавијēм сврш. *савити двоструко, један део преко другога.* — Ја пресавих табак и почех писати саслушање. *Вес.* Овратници [су им] понајвише пресавијени, а нису крути. *Вел.* А сад? — рече он кад заврши и пресави писмо. *Ђур.*

~ **се 1. а.** *савити се преко чега.* — А онда се дуго послије тога пресавије преко постеље онако обучена. *Пец.* **б.** *савити*

врат, леђа, погнути се, згрбитисе. — Нана се већ сва пресавила од туге и невоље. *Ад.* Кад познаде мене, он се одједном промијени, пресави се у пасу. *Андр. И.* И Котур, и Белин, и Брајак пресавили се од пакости. *Мих.* **2.** фиг. *покорити се, потчинити се чијој сили.* — Он [се] осећао сувише стар, тврд и крут да би се могао пресавити и прилагодити. *Пер.*

пре́сад, ијек. пријѐсад, м *биље или зелен што се пресађује.* — Посадио ја трешњу ... и тапкам земљу ногама да се пресад боље утврди. *Ранк.* Господарице милују очима сочне зеленике у којима се зеленио пријесад. *Гор.*

прѐсада ж *пресад.*

преса́дити, прѐсāдӣм свршс. **1.** *ископавши посадити биљку на друго место:* ~ биљку, ~ расад. **2.** фиг. **а.** *преместити, поставити у другу средину, у нов положај, у ново звање (о људима).* — Ако ти њу из нанула пресадиш у папуче ... неће се дјевојка снаћи. *Вел.* Тај проблем је проблем човека без корена, истргнутог из средине у којој је поникао, и пресађеног у нову средину којој не може да се прилагоди. *Мил. Ж.* **б.** *пренети, увести (о идејама, установама).* — А ја волим да корисне ствари и установе пресадим и код нас. *Дом.* Грци нијесу ниједан сустав пресадили с истока. *Баз.* **в.** *превести (о књижевним делима).* — Из стране књижевности хтео је да код нас пресади Шекспира. *Јов. С.* **3.** покр. **а.** *накалемити, уцепити воћку.* — Садили јелу на планину, пресадили је жутом дуњом. *НП Вук.* **б.** *извршити цепљење, пелцовање, вакцинисати. Вук Рј.*

прѐсадни́, -ā, -ō *који служи за пресађивање.* — Пресадни купус попасоше зечеви. *Гор.*

пре́садница, ијек. пријѐсадница, ж *млада воћка која је за пресађивање.* — Од мразева страдају лако и оне пресаднице које су произведене на ђубревитој земљи. *Тод.*

пресађи́вати, -а̀ђујēм *несврш. и уч. према пресадити.*

пресàлдумити, -ӣм и **пресалду́мити,** -а̀лдӯмӣм свршс. тур. **1.** *пребродити, превести се преко воде.* — А ти за Митром брзо похитај. те гледај Дунав да пресалдумиш. *Јакш. Ђ.* И почеше улазити у шајке ... »Ако пресалдумимо ноћас [преко Дрине] ... онда ми ич брīге није«. *Вес.* **2.** фиг. *прећи на другу страну; променити мишљење.* — Откуд газда Сибин у партији? ... — Е, што је било — било, ама сад је овамо, пресалдумио чова. *Срем.* [Књижевник] не може пресалдумити, ускочити из струке у струку. *Уј.*

~ **се** *прибити се, пристати уз кога.* — Ни воду више не смете са нашег бунара за'ватат' кад сте се уз Јована пресалдумили. *Рад. Д.*

пресалдумљи́вати (**се**), -ӯмљујēм (се) *несврш. и уч. према пресалдумити (се).*

пресā́љање с *гл. им. од пресаљати.*

пресā́љати, прѐсāљāм *несврш. и уч. према пресолити.*

пресами́тити, -а̀мӣтӣм (трп. прид. пресà̄мӣћен) свршс. **1.** *пресавити, савити.* — Прслук је овај горе изрезан, а доље се пресамити као премитача. *Вук.* **2.** *пресамитити се (2).* — Је ли отишао? — А већ је пресамитио преко брда! *Глиш.*

~ **се 1.** *(пре)савити се, погнути се.* — На воденичком гату зауставио се леш пресамићен преко тополовог грања. *Ђос. Д.* Никад о томе нисам размишљала — пресамити се Мима као настојећи да их потпуно у то увјери. *Кик.* **2.** *пребацити се преко чега.* — Аксић се већ пресамитио преко зида и почео да се подвлачи испод жица. *Јак.*

пресà̄мӣћеност, -ости ж *својство онога који је пресамићен и онога што је пресамићено.*

пресамићи́вање с *гл. им. од пресамићивати (се).*

пресамићи́вати (**се**), -и̏ћујēм (се) *несврш. и уч. према пресамитити (се).*

пре́сан, -сна, -сно, ијек. пријѐсан **1. а.** *који је без одређеног, карактеристичног укуса, који је зготовљен без соли или без довољно соли, без потребних зачина:* ~ јело. **б.** *који није укисељен, који је без кваса (о тесту и производима од теста).* — Нема ни жена да пронесу хљебове пријесне. *Фран.* **2. а.** *некуван, непечен, неосушен, сиров.* — Знао бих докопати се ... јајета да га попијем пријесна. *Тур.* Навикли су [Ескими] да све једу пресно. *Петр. М.* **б.** *који није до краја куван, печен, дорађен.* — Ништа није тако добро као пресан бифтек. *Мил. В.* Звук пиле ... био је потмуо као да струже по пола пријесној глини. *Донч.* **в.** *непрерађен (о кожи и опанцима од такве коже).* — Доста бораца обувено је у пријесне клизаве опанке. *Чол.* **3.** фиг. **а.** *који је без духовитости, занимљивости, без живота.* — Имај и то у виду да су наше жене пресне ... досадно је с њима. *Ђил.* **б.** *необразован, некултуран, прост.* — Природном бистрином свога духа, зарана изоштрена у суровом и пресном животу, он је тежио само ... замамним, непосредним циљевима. *Маш.* Пола добри [смо], пола зли, пола још пресни, а допола већ истањени и хистерични — куку нама! *Петр. В.*

Изр. ~ лаж *в. уз лаж (изр.).* — Ни да се нађути на тако пријесну и неувјерљиву лаж. *Пол. 1959.*

пресàнтан, -тна, -тно фр. *хитан, неодгодив, преко потребан*: ~ захтев, ~ питање.

пресàнути, прèсанём сврш. нар. *в. пресахнути.*

пресáњати, прèсáњам сврш. *провести неко време у сањању.*

прèсаоница и **пресàоница** ж *фабричко одељење у којем се пресује.* — Такав систем уведен је ... само у одељењу ваљаонице и пресаонице. *НИН 1959.*

прèсāр, -ара м *радник металац који ради механичким и хидрауличким пресама.*

пресàхнути, прèсахнём сврш. **1.** *постати безводан, пресушити, исушити се (о извору, чесми и сл.).* — Јавише му да ... им је ... чесма пресахла. *Андр. И.* Добрзо пресахну и то врело. *Креш.* **2.** *изгубити обичну влажност (о очима).* — Само јој у пресахлим очима није било суза. *Рад. Д.* **3.** фиг. *престати, нестати.* — И никада то стваралаштво пресахнути не може. *Бел.* С временом је излињала успомена на његове [Клисићеве] жртве ... па је стипендиј пресахнуо. *Кол.*

пресахњúвати, -àхњујēм *несврш. и уч. према пресахнути.*

пресачињáвање с *гл. им. од пресачињавати.* — У старој [је] књижевности необичан посао пресачињавање драме у епос. *Рад. А.*

пресачињáвати, -њāвāм несврш. *преправљати, прећачивати.* — В. пр. уз гл. им. пресачињавање.

прèсбирō, -оа м фр. *установа при владиним и другим органима за давање информација штампи и јавности о унутрашњој и спољној политици.*

пресвáјати, прèсвāјам *несврш. и уч. према пресвојити.*

пресведòчити се, -èдочим се, ијек. пресвједòчити се, сврш. заст. *в. осведочити се.* — Кад се ... цар ... пресвједочи да Мађару није за миром ... стигне ... царска заповиједь ... бану да преузме власт. *Кур.*

прèсвēт, -а, -о **1.** *врло, изнад свега свет (као епитет уз речи које означују божанство или предмете религиозног култа).* — Пресвета дјевице, колико још има до ферија! *Ћоп.* Треба га само видети кад пролази ... поред пресветог отајства. *Пав.* **2.** (у именичкој служби, одр.) црквен. *назив за посвећену хостију, за причест, причешће.* — Дотле свећеник извадио пресвето. Мато поткучио кадионик, огрнуо жупницa плаштем. *Торд.* Наши људи вјерују да нико не може дигнути пресветога осим редовника. *Мат.*

прèсвētао, -тла, -тло, ијек. прèсвијетао **1.** *врло, претерано светао.* **2.** (одр.) заст. **а.** *атрибут у титулисању световним и црквеним достојанственицима.* — Јесам, ваше пресвијетло господство! *Бал.* Јутрос [је] изненада пресвијетли господин гроф стигао. *Ћип.* **б.** (у именичкој служби) *титула световног или црквеног достојанственика.* — Кад је пресветли пришао онима у героцима, они се збунише. *Петр. В.*

пресвèтлац, -àца, ијек. пресвјèтлац, м индив. фиг. *светла, спасоносна мисао.* — Одједном му сине оно што он називаше пресвјетлац. *Божић.*

прèсветлōст, -ости, ијек. прèсвјетлōст, ж заст. *титула достојанственицима који имају атрибут »пресветли«.* — Његова пресвјетлост очито се престраши. *Ћип.* Његова Светост ... примит ће вашу кнежевску пресвјетлост у четвртак. *Нех.*

прèсвијетао, -тла, -тло, ијек. прèсвēтао.

прèсвислōст, -ости ж *стање онога који је готово пресвиснуо.* — На прагу пресвислости прошапће са угашеним вриском: — Младене, душо дедина! *Сек.*

прèсвиснути, -нēм сврш. *изгубити осећање свести, обнезнанити се; нагло, напрасно умрети од бола, жалости, стида, срамоте и сл.* — Свиснуо би и пресвиснуо да ми не помаже Ковалски. *Матош.* Макар што му је и мати од јада пресвисла, он је остајао [са свирачицама]. *Ћор.*

пресвиснýће с *пресвислост.* — Ја сам ... веровао да онај човек ... покушава да жену своју дотера до пресвиснућа. *Мил. В.*

пресвједòчити се, -èдочим се, ијек. пресведòчити се.

пресвјèтлац, -àца, ек. пресвèтлац.

прèсвјетлōст, -ости, ек. прèсветлōст.

прèсвлака ж **1.** *материјал којим се пресвлачи, покрива што.* — Салон за примање у бијелом дамасту са ... покућством ружичасто-жуте пресвлаке. *Крл.* Исечене су југовинилске пресвлаке на седиштима и кабинама [успињаче]. *Пол. 1959.* **2.** *одећа, рубље које се пресвлачи, преобука.* — Мехмед Алија изађе ... да се пресвуче. Ђулса му изнијела сву пресвлаку. *О-А.* Знала [је] у којој је чекмеци покојничина пресвлака, што је покојница давно ... била себи приправила за укоп. *Радул.* **3.** *постава за одело.* — Направили [су] себи нове бунде ... са чоханом пресвлаком. *Шов.* **4.** *ноћна кошуља. Р-К Реч.* **5.** *пресвлачење. Р-К Реч.*

пресвлàкача ж *пресвлачица.* — Бејаше у ње пресвлакача с кијамет мањих и већих закрпа. *Шапч.*

пресвлàкуша ж *пресвлачица. Р-К Реч.*

пресвлáчēње с *гл. им. од пресвлачити (се).*

пресвла̀чионица и **пресвлачио̀ница** ж *место које служи за пресвлачење.* — Ту је ... пливала на свом сплаву наша купаоница ... Ми деца употребљавали смо је само за пресвлачионицу ... да са њеног сплава ... скочимо у таласе Дунава. *Мил.*

пресвла́чити (**се**), прѐсвлачӣм (се) *несврш. и уч. према пресвући (се).*

пресвла̀чица ж *ноћна кошуља.* — Узе детињу пресвлачицу да је на два-три места прихвати. *Шапч.*

пресво̀дити, прѐсводӣм сврш. архит. *подигнути свод (мост, кров) преко чега.* — Шутећи изиђоше из дворишта дугим пресвођеним ходником. *Кум.* Сада је сва Дрина била пресвођена, али не мостом, него дрвеним скелама. *Андр. И.*

прѐсвођење с *гл. им. од пресводити.*

пресвођи́вати, -ӧђујем *несврш. и уч. према пресводити.*

пресво̀јити, прѐсвојӣм сврш. *надвладати, обузети, освојити.* — Она је врло радо плесала када ју је пресвојила душевна разиграност. *Том.* Самилост га ипак није могла да пресвоји. *Леск. Ј.*

пресвра́тити се, прѐсврāтӣм се сврш. покр. **1.** *окренути се, обрнути се, превратити се.* — Очи му се пресвратише и указа се закрвављена бјелоочњача. *Радул.* **2.** фиг. *окренути се крају, бити при крају.* — Зато кад се љето пресвратило, а примицала се јесен, у његовој се глави мотале некакве мисли. *Мул.* Пијетли већ учестали, ноћ се пресвратила. *И.*

прѐсвӯк м необ. *пресвлака (2), маска.* — Ти ћеш доћи под пресвуком бакантице, а твој муж? *Шен.*

пресву́ћи и **прѐсвӯћи,** пресву́чēм сврш. **1.** *скинути, свући једну одећу, једно рубље и обући друго, преобући (о људима).* — Она га [укољаною дете] дигне, па или запере или пресвуче. *Вес.* Ту ти је она жена која опере и пресвуче мртваца. *Пав.* **2. а.** *ставити пресвлаку, прекрити пресвлаком.* — Покућство [је] пресвучено жутим дамастом. *Шен.* Кожа је била пресвучена црвеном чојом. *Андр. И.* **б.** *ставити поставу, поставити капут.* — Ходали [су] у кожусима који су били пресвучени чохом. *Шов.*

~ **се 1.** *скинути једну одећу, једно рубље и обући друго, преобући се.* — Чим је Вукадин дошао, одмах се пресвукао. *Срем.* Идем у бараку да се пресвучем. *Фелд.* фиг. Дугачко зрцало Купе пресвукло се маглицом од хладна даха јесени. *Гор.* **2.** зоол. *изменити се, преобразити се у току развитка до пуне зрелости.* — [Гусјенице] гнездо не напуштају за дуго, управо док се по трећи пут не пресвуку. *Тод.*

пресе́вати, прѐсēвам, ијек. пресијѐвати *несврш. и уч. према пресејати:* ~ брашно. *Вук Рј.*

прѐсега ж покр. *кила, хернија. Бен. Рј.*

пресе́гнути, прѐсēгнēм сврш. *сегнути предалеко, преко мере или границе.* — фиг. Утјецај ... је ... пресегао далеко изван граница. *Баз.*

пресе́дāн, -а́на м фр. **1.** *случај који се раније догодио и служи као пример или оправдање за касније случајеве.* — Тада се говорило како је оваква објава уводни, почетни преседан за даљи развитак уставног питања. *Риб.* Да га остави тако ... не може, јер тиме ствара преседан и за друге раднике. *Б 1958.* **2.** правн. *одлука, решење суда или административног органа власти који се узима као узорак, образац при решавању сличних случајева.*

пресе́дāње и **прѐседāње,** ијек. пресје́дāње и прѐсједāње, с *гл. им. од преседати.*

пресе́дати, прѐсēдам и **прѐседати,** -ām, ијек. пресје́дати и прѐсједати, несврш. *прелазити из једног возила у друго, мењати саобраћајно средство на путу.* — Возили се до поднева, онда изнова пресједај у другу жељезницу. *Пав.* Због тога су путници из оба правца морали преседати у други воз који их је чекао иза оштећеног моста. *Пол. 1959.*

пресе́дети, -ӣм, ијек. пресјѐдити и пресјѐдјети, сврш. **1. а.** *проборавити, провести где неко време или до неког времена седећи.* — Није сву ноћ заспао ... него је преседео тако на кревету. *Глиш.* Оправку ципела Ненад је преседео крај прозора ... Других ципелица није имао. *Бос. Б.* **б.** *провести где неко време радећи, учећи у седећем положају.* — Дођох да видим и медресу и ову собу, гдје сам године и године пресједио и учио. *О-А.* Мајка је преседела поред мене и мењала ми хладне облоге. *Уск.* **2.** *провести где сувише дуго, задржати се дуже него што треба.* — Никад [није] преседео одсуство ни ... један дан. *Десн.* У таквим мислима преседео је на тој узвисини и време ручка. *Андр. И.*

преседла́вати, -ѐдлāвам *несврш. и уч. према преседлати.*

прѐседласт, -а, -о *који је с преседлином, улегнућем, седласт, налик на седло.* — Кад дођоше испод голога преседластога превоја ... бегунци се зауставише на једној стрмој коси. *Ранк.* При ходу смешан изгледа: нас му преседласт. *Рад. Д.*

прѐседлати, -āм сврш. **1.** *оседлати поново, још једанпут (једнако или друкчије).* — Момак изведе парипа, преседла [га] ... *Наз.* **2.** фиг. *прећи с једног звања, посла,*

уверења на друго, променити мишљење, гледиште, становиште. — Али му то набрзо дотешча, те он преседла на чисту идеалност. *Вел.*

прѐседлина и **прѐседлица** ж геогр. *улегнуће, седло између двеју узвисина.* — [Један крак] пење се гребеном ... до једне узвишице ... са чије благе преседлине ... граница је ... скретала на запад. *Лаз. М.* Орографски се Осогов састоји од два дела, између којих је дубока преседлица. *Дед. Ј.*

прѐседнути, -нём, ијек. прѐсједнути, свршр. *пресести.*

прѐсезање с *гл. им. од пресезати.*

прѐсезати, -ежём = пресизати *несврш. и уч. према пресегнути.* — Ноге му пресежу душек који му је толико година дугачак био. *Мат.* Ножни му прсти ту и тамо пресежу подерани опанак. *Матош.*

пресејáвање, ијек. пресијáвање, с *гл. им. од пресејавати.* — После дугог пресејавања и одабирања основала се ћелија од неких десет козака. *Моск.*

пресејáвати, -èјāвāм, ијек. пресијáвати *несврш. и уч. према пресејати.* — Алева [црвена] паприка се пресејава. *Б 1958.*

прѐсејати, -јём, ијек. прѐсијати, свршр. **1.** *изнова посејати семе. Прав.* **2.** *изнова просејати брашно. Вук Рј.*

прéсек и **прѐсек,** ијек. прéсјек и прѐсјек, м **1.** *радња и резултат радње пресецања чега.* — Просекли на неколико места жице и концем причврстили крајеве да се пресек не примети. *Јак.* Ми смо ... слични трави пиревини: на сваком пресеку прави нови зглоб и тера изданак. *Јос. Д.* **2. а.** *равна површина по којој је пресечен какав предмет (у природи или на цртежу).* — Подлогу треба прекратити на месту где ће се присадити, али тако да пресек буде нешто кос. *Тод.* Слика ... приказује данашњу телефонску слушалицу у дијаметралном ... и попречном пресјеку. *Физ. 2.* **б.** фиг. *унутрашњост, бит, суштина развоја, уметничког стварања, историјског збивања, идеје и сл., преглед.* — Андрија Милчиновић дао [је] пресјек кроз сва настојања хрватске модерне. *Матк.* Први пут је [у »Манифесту«] дата научно јасна слика развитка човјечанства — пресјек кроз читаву његову историју. *Ств. 1948.* **3.** *распон, размак, растојање (у времену).* — Црњански је овим својим романом ... дао, у пресеку од једне године, од пролећа 1744. до лета 1745, сугестивну еволуцију значајнога тренутка почињања нове српске историје. *Богдан.* **4.** необ. *одељак, одељење у железничким вагонима, купе.* — У покрајним пресјецима вагона пјева се и виче. *Цес. А.* **5.** поет. *кратак одмор у стиху после одређеног броја стопа, цезура. Р-К Реч.*

прѐсека, ијек. прѐсјека, ж **1.** *просечен пролаз.* — Тамо десно мора да је она лијепа шума с равним пресјекама и старим тополама и врбама. *Бен.* **2.** геогр. *узан и дубок планински превој са стрмим странама. Свезн.*

пресѐкати, -āм свршр. покр. *испљускати (воду из бунара, чамца). Вук Рј.*

пресѐлити, прѐселѝм свршр. **1.** *преместити кога из једнога места становања у друго.* — У Београд преселим ... из Сенте сестру Мацу и нећака Стеву, Јоцу и Андрију. *Срем.* **2.** покр. *в. преселити се.* — Па ако ме и осудите да преселим, да идем с хиљадом грла у бестрв ... *Љуб.*

~ се *променити место становања, настанити се на другом месту.* — То ми је слободно изјавити сада када сам се преселио из земље. *Ков. А.* Сва породица се преселила у доњи спрат велике куће. *Андр. И.*

Изр. **~ у (на) други свет (у вечност)** *умрети.*

пресељáвање с *гл. им. од пресељавати(се).*

пресељáвати (се), -èљāвāм (се) = пресељивати (се) *несврш. и уч. према преселити (се).*

пресељѐник, -ика м *човек који се преселио из једне земље у другу.* — Новији наши историци и тврде да се претерује величина Чарнојевићевих пресељеника. *Петр. В.*

пресељѐничкӣ, -ā, -ō *који припада пресељеницима, који се односи на пресељенике.*

пресељѐње с *промена места становања.*

пресељúвање с *гл. им. од пресељивати (се).*

пресељúвати (се), -èљујём (се) несврш. = пресељавати (се).

пресенéтити, -èнётӣм свршр. *јако изненадити, пренеразити, запрепастити кога.* — Јошко га пресенети. *Тур.* Данашњи изглед трга вероватно би пресенетио старе говорнике. *НИН 1959.*

~ се *јако се изненадити, пренеразити се, запрепастити се, запањити се.* — Сутрадан изјутра стигне предсједник мало доцније ... и још се горе пресенети. *Вел.* С врата полетим на њега, загрлим га, а он се пресенети, почне ме љубити. *Петр. В.*

пресѐнѐћено прил. *уплашено, запрепашћено, запањено, с највећим изненађењем.* — Пресенећено, готово увријеђено ошине погледом Непомука. *Донч.*

пресѐнѐћенōст, -ости ж *изненађеност, запрепашћење.* — Нечастиви или мртвац, ни они не би изазвали такву пресенећеност у цијелом друштву. *Шов.*

пресенећи̏вати (се), -е̏ћујем (се) *несврш. и уч. према пресенетити (се).*

пресѐнтати, -ам сврш. тур. *приволети кога да промени своје мишљење, преокренути кога, наговорити кога на што. Шкаљ.*

пресѐрāј, -а́ја м нем. варв. *радионица, одељење у фабрици где се пресује.* — Позвали су ... оне који се интересују за производе њиховог пресераја да дођу у фабрику. *Пол. 1959.*

прѐсести, -еднем, ијек. прѐсјести, сврш. **1.** *сврш. према преседати.* **2.** *запети, застати у грлу (о речи, залогају).* — Али и опороме капетану пресједе ријеч у грлу. *Матош.* Пресједе старцу оно неколико залогаја. *Јурк.* фиг. *лоше, рђаво проћи, зло се свршити, присести.* — Само пази, ако не положиш, пресешће ти ово лето. *Ранк.* Док се испетљаш и отарасиш, преседне ти све и оде десетероструко. *Андр. И.* **3.** заст. *засести у заседу.* — Кад дође Балота ... она два Турчина били пресели и опколили да ухвате али да убију. *Вук.*

прѐсетити се, -и̏м се, ијек. прѐсјетити се, сврш. **1.** *променити мишљење, предомислити се.* — Можда се и пресјете, па оду. *Бег.* **2.** *присетити се (1).* — Тек ми дошли до раскршћа, а бата ће, као да се пресетио: гле, ја заборавио путо! *Ад.*

прѐсећи, -се́чем, ијек. прѐсјећи, сврш. **1.** *секући расположити, раздвојити, расећи надвоје, на делове.* — Он ће ... пресјећи врат нејунаку. *М-И.* Митраљез му је обе ноге пресекао. *Дед. В.* фиг. Страсна слика пресјекла му је свијест. *Сиј.* **2. а.** *прећи најкраћим, преким путем, попреко.* — Управо да ће пресјећи улицу, а пред носом му стао трамвај. *Цар Е.* Од тог села пресеците право према речици. *Вин.* **б.** *прећи преко, попреко испред кога.* — Жене ... строго пазе да коме мушкарцу не пресеку пут. *Уск.* **3.** *прећи, проћи површином чега с једнога краја на други.* — Видио би ... колике смо паралеле пресјекли. *Вел.* Пресекоше село и преко једнога јарка опет изађоше на њиве. *Пер.* **4. а.** *спречити, омести, прекинути, зауставити, очемогућити какву радњу, ток, ход, развитак чега.* — Ватра му пресијече пут. *Маж. Ф.* [Непријатељ] је мислио да нам је ... пресјекао везу с опскрбним јединицама. *Јонке.* Кобац ... [је] стреловитим падом пресекао голубу одступницу. *Рад. Д.* **б.** *прекинути, раскинути пријатељство, везу.* — Ти знаш добро како ... Душан ... пресијече с Римом. *Павл.* **5.** *прекинути кога у говору.* — Јами шалу! — пресијече љутито Митар. *Јурк.* Очев поглед пресече му реч. *Ћос. Ђ.* **6.** фиг. **а.** *дуго времена изостати, не падати (о киши).* — Гдекојих година, кад пресече киша ... сав усев спржи се и пропадне. *Нен. Љ.* **б.** *прекинути пиће јелом или пићем.* — Да пресечемо ракију кајганом, па да окренемо на вино? *Рад. Д.* **7.** безл. фиг. *презрети (3).* — У то [га је] нешто пресјекло по половици. *Крл.* Е људи, што сам сад преживео један моменат ... верујте, пресекло ме. *Јак.* **8.** карт. **а.** *преполовити пре почетка игре сноп карата, па горњи део ставити одоздо.* **б.** *побити адутом другу карту у игри.*

Изр. ~ чвор, ~ мачем фиг. *решити брзо, одлучно и смело какво тешко питање;* ~ кога оком (погледом) *мрко, непријатељски погледати кога;* ~ натанко *донети одлуку о чему брзо, лакомислено.* — Не гледа [човек] покаткад на свој образ, нити мери своју снагу, но пресече натанко, па мисли: овако је и никако више. *Вук.*; ~ погодбу, опкладу *каже се кад се двојица при клађењу или погодби рукују, па трећи длаком раздвоји или »пресече« њихове руке;* треба ~ репу у корену *треба применити праве мере у право време.* — Дерле се испоганило и, ако се на време не казни, има да буде убрзо окорели разбојник ... Треба пресећи репу у корену. *Рад. Д.*

~ **се** *нагло се прекинути, престати на неко време деловати.* — Прссекоше се летња скитања. *ЛМС 1919.* Ту се мисли пресјекоше. Диже се и једва се попе на бој. *Куш.* Ту се и њена судбина пресекла и окренула. *Андр. И.*

Изр. пресекле се ноге (коме) *каже се кад ко у великом узбуђењу или страху осећа нестабилност у ногама.* — Ноге су му се пресекле, жив је умро кад му земљак објасни ... *Ранк.*

пресе́ћи, прѐсе̄гнем сврш. *в. пресегнути.*

пресе́ца̄ње, ијек. пресијѐца̄ње, с *гл. им. од пресецати (се).*

пресе́цати (се), прѐсе̄ца̄м (се), ијек. пресијѐцати (се) *несврш. и уч. према пресећи (се).*

прѐсечнӣ, -а̄, -о̄, ијек. прѐсјечнӣ *који се односи на пресек:* пресечне тачке.

прѐсигӯран, -рна, -рно *сувише, одвећ сигуран.* — Припазите и ви на Мијата ... некако је пресигуран у себе. *Лал.*

прѐсиза̄ње с *гл. им. од пресизати.* — [Бранио] је свој родни град против пресизања војске. *Комб.*

прѐсизати, -ижем несврш. = пресезати.

прѐсија ж лат. *притисак, присила, принуда, присиљавање.* — Грађанство се заузе и пресија је јако велика била на ... министра да је овај пристао. *Срем.* Врши се велика пресија на суце. *Вј. 1957.*

пресија́ва̄ње[1], ек. пресејава̄ње.

пресија́ва̄ње[2] с *гл. им. од пресијавати (се).* — Час је то сјај дијаманта, час пресијавање тек изливеног комада бронзе. *Прод.*

пресијáвати[1], -ијāвāм, ек. пресејáвати.

пресијáвати[2], -ијāвāм несврш. *светлуцати, стајати.* — Лепо беше погледати сунце на смирају. Оно пресијаваше кроз гране шљивових воћака. *Вес.* Витомир се смешка коси која фино пресијава на месечини. *Андр. И.*

~ **се** *сијати се, блескати се.* — У кланцу обасјану сунцем пресијавала се рјечица Јапра. *Ћоп.* На њима [шаторским крилима] су се пресијавале и титрале шаре тропских животиња. *Ћос. Д.*

прèсијати, -јēм, ек. прèсејати.

пресијèвати, прèсијевāм, ек. пресéвати.

пресијèцāње, ек. пресéцāње.

пресијèцати (**се**), прèсијецāм (се), ек. пресéцати (се).

прèсйлан и **прèсилан,** -лна, -лно *превише силан.* — [Нијеме твари] најоше једном и оне свој тужни, пресилни урлик према затвореноме, несмиљеноме небу. *Војн.*

прèсилити, -им сврш. *постати превише силан, силовит, обестан.* — Ја бих био песник мира, ал' насиље мира неће, насиље је пресилило, кад пресили, камен креће. *Змај.* У велику добру пресиле, пак им нека несрећа не даде да мирују. *Љуб.*

~ **се** *пресилити.* — Како се пресилио, страх ме је узеће ми Хајку. *НП Вук.*

пресиљáвати (**се**), -ијьāвāм (се) *несврш. и уч. према пресилити* (*се*).

прèсйље с *силовитост, насилност.* — Вулкан нам неће моћи да нахуди. Изиграт ћемо његову злобу и пресиље. *Цес. А.*

прéсип и **прèсип** (ек. и ијек.; ијек. и пријèсип) м *пресипање.* — Можеш, ако ти је пара за пресип, платити и дванаест [попова], па нека га и они помињу. *Ком.*

прèсипање с *гл. им. од пресипати* (*се*).

прèсипати, -āм и -пљēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према пресути.* **2.** *претерано обасипати кога чиме.* — Он [гроф] удаје нашу Сузану за његовог Фигара, кога пресипа милошћу брака. *Грол.* **3.** локал. *мењати, пазарити.* — Затим би пропитивао да ко у комшилуку не би себи правио нови самар или »пресипао« ствари. *Ћоп.*

~ **се** *несврш. и уч. према пресути* (*се*).

пресùпāћ, -áћа м *место где се вода пресипа, прелива.* — Лим [је био] ... сијер на плитким пресипаћима. *Лал.*

пресùрāк, -рáка м заст. покр. *велики сиромах.* — Да му речем да бјежи ... стићи ће га ... Да му ствар затајим, пропасти ћу ... Што ћу пресирак?! *Љуб.*

пресúрати, прèсйрāм сврш. и несврш. лат. *пожури(ва)ти, навалити, навaљивати да се што учини.* — Кватернику је признао да је ради Давидове брошуре сам цар пресирао. *Нех.*

прèсиромашан, -шна, -шно *одвећ сиромашан.* — Кршна је земља ова ... ал' пресиромашна није. *М-И.*

прèсисати, -ишēм *несврш. и уч. према пресахнути.* — Жеравица у Тршићу не пресише нигда. *Вук.* Свакакве шуме има ти ту, водопоји ту не пресишу никад. *М-И.*

прèсит, -а, -о *претерано сит.* — Осећали смо да је [Италија] сита и пресита рата. *Јак.*

прèситан, -тна, -тно *одвећ, превише ситан.* — А преситни гласови затегнутијех жица [су] зазујали. *Војн.*

прèситити, -им сврш. **1.** *учинити превише ситим, претерано, сувише заситити чим.* — А нови архимандрит ... нуди госте ђаконијама, старајући се због ског ода ... задовољан, пресићен понудама. *Ранк.* **2.** фиг. *препунити чим; учинити равнодушним због претераног нуђења, уживања чега.* — Тај правац [сентиментализам] већ је био преситио руску књижевност. *Глиш.*

~ **се 1.** *постати сувише сит, сувише се наситити.* — Сваки се преситио, па сад гледа само да се још сит наговори или напева. *Ранк.* Ти не можеш ни да дишеш како си се улијенио и преситио. *Вел.* фиг. Колашин се преситио крви. *Лал.* **2.** фиг. *осетити се заморен због претераног уживања, нуђења чега.* — Људска радозналост је пресићена, и све је већ одвратно и мучно. *Јак.* **3.** *упити у себе што у претераној количини.* — Досадна јунска киша ... земља натопљена и пресићена водом. *Ранк.*

прèситōст, -ости ж *стање превелике, претеране ситости.* — Снова ме обузе оно неугодно чувство преситости. *Јурк.*

пресићáвати (**се**), -ићāвāм (се) = пресићивати (се) *несврш. и уч. према преситити* (*се*). — Задах пањевине пресићавао је ваздух. *Кнеж. Л.*

прèсићеноōст, -ости ж *стање онога који се преситио чега.* — Осјећао је пресићеност и малаксалост у тијелу. *Мил. В.* Први је свјетски рат дјеловао на европског човјека ратном пресићеношћу. *Р 1946.*

пресићúвати (**се**), -ићујēм (се) несврш. = пресићавати (се).

прèсјáвāње с *гл. им. од прèсјавати се.*

прèсјáвати се, прèсјāвāм се несврш. *прèсјајивати се.* — [Поточић] бистар ко суза, па се пресјава оно камење у њему. *Вес.*

прèсјāј м *превелик, врло велик сјај.* — Зачетак тога друговања прима прèсјај опасивања младог јунака ... мачем. *Сур.*

прѐсјājан, -јна, -јно *одвећ, врло сјајан.* — На њему оружје звекне ... пресјајно. *М-И.*

пресјајúвати се, -àјујēм се несврш. *испуштати јаку светлост, блистати се.* — У руци му трепери крст од злата ... пресјајује се и у сунцу гори. *Кош.*

пресјактáвати се, -àктāвāм се несврш. покр. *пресјајивати се.* — Одозго је све покривала нејасна месечина кроз коју се вукао дим и пресјактавао пламен. *Пер.*

прѐсјати, -āм сврш. *престати сјати.* — Звезде сјале, па су и пресјале. *Радич.*

пресjéдāње и **прѐсjедāње,** ек. пресéдāње и прѐседāње.

пресjéдати, прѐсjēдāм и **прѐсjедати,** -āм, ек. пресéдати и прѐседати.

пресjѐдити и **пресjѐдjети,** -èдīм, ек. пресѐдети.

прѐсjеднути, -нēм, ек. прéседнути.

прéсjек и **прѐсjек,** ек. прéсек и прѐсек.

прѐсjека, ек. прѐсека.

прѐсjести, -еднēм, ек. прѐсести.

прѐсjетити се, -ītм се, ек. прѐсетити се.

прѐсjечн, -сијèчēм, ек. прѐсећи.

прѐсjецīште с (ијек.) геом. *тачка у којој се секу правци, линије међу собом.* — Треба одредити апсцисе пресјецишта истостране хиперболе и параболе. *Алг. 1.*

прѐсjечак, -чка м (ијек.) *комад дрвета, батина, штапина.* — Јовандека у трку попаде пресјечак. — Вуци те изјели дабогда! *Ћоп.*

прѐсjечнӣ, -ā, -ō, ек. прѐсечнӣ.

прѐсjечница ж (ијек.) геом. *правац, линија у којој се пресецају равнине.* — Оне [изохипсе] заправо представљају пресјечнице водоравних равнина с тлом. *ОГ.*

прескáкало с **1.** пеј. *онај који прескаче.* **2.** *место око јаме где звери излазе из јаме.* *Рј. А.*

Изр. изгрдити, испсовати кога на пасја прескакала *јако, много изгрдити, испсовати кога.* — Грдио ме на пасја прескакала, како се вели! *Крањч. Стј.* Е, то знам: испсовати неког на пасја прескакала. *Ћоп.*

прескáкање с **1.** *гл. им. од прескакати.* **2.** покр. *врста дечје игре у којој двојица легну на земљу један другом насупрот, подупру пете о пете, прсте о прсте, а остала деца прескачу преко ногу.*

прескáкати, прèскāчēм *несврш. и уч. према прескочити.*

прескàкāч, -áча м **1.** *прескакало (1).* *Рј. А.* **2.** *место, препрека коју треба прескакати у ходу.* — Лекар одушевљено заредио сокаком преко узаних прескакача. *Рад. Д.*

прескакúвање с *гл. им. од прескакивати.*

прескакúвати, -àкујēм *несврш. и уч. према прескочити.*

прескакýтати, -àкућēм сврш. *скачући ситним скоковима прећи преко чега.* — Станка прескакута с камена на камен преко воде. *Ранк.*

прескàмӯк, -ýка м *цвиљење, сквичање (пса).* — И то није пјесма него прескамук, искидан тишинама што настају кад им се не надаш. *Лал.*

прескамýкати, -àмӯчē несврш. покр. *цвилети, сквичати (о псу).* — Пас Јована Јасикића не престаје, а из Сљемена, сакривеног облацима, прескамуче торник Вуколе Таслача као да се надмеће. *Лал.* фиг. Јеремић, утјеран у процјеп, час муца, час прескамуче: ни сам не вјерује у оно што говори. *И.*

прèсклизнути, -нēм сврш. необ. *вештим покретом пребацити што на одређено место.* — Пушку пресклизне на раме у једном једином потезу. *Крл.*

прèскок и **прéскок** (ек. и ијек.; ијек. и пријèскок) м *скок преко чега.* — Поставе га на мјесто гдје је одзаманде био вучји пријескок. *Том.* Вјежбе су ... разни прескоци, рвање, бокс итд. *Ног.* фиг. Не дозвољава нагле спојеве ... и прескоке у схватању. *Пол. 1951.*

прескòчити, прèскочīм сврш. **1.** *учинивши скок наћи се на другој страни чега, скочити преко чега.* — Једном згодом улучи прилику ... прескочи, као пливач стрмоглавце, широк плот. *Матош.* Он клисну ... прескочи врзину и нададе преко ливаде. *Ранк.* **2.** фиг. **а.** *испустити, изоставити што из текста, пропустити при читању, излагању и сл.* — Тако скачем од ретка до ретка, па бих се смела и прескочила десет ријечи. *Шен.* Деде, ћато, прочитај његову тужбу ... да нисмо што прескочили. *Глиш.* **б.** *проћи мимо чега не приметивши.* — Вршили су површније претресе. Чак се догађало да прескоче кућу. *Ман.* **3.** *скочити даље од другога, надскочити.* — Једном скочи, свијема доскочи, другом скочи, те свијех прескочи. *НП Вук.* Колут Одисеј добро завитла ... прескочи биљеге све. *М-И.* **4.** фиг. **а.** *надмашити, надвисити, премашити, превазићи.* — По тој класификацији прескочио Лешић Матковића. *Коз. Ј.* **б.** *ићи навише у служби, напредовати пре других.* — Гледали [су] како ће пригодом свакога именовања прескочити по тридесет својих колега. *Коз. Ј.* **в.** *прећи, премашити старосну границу.* — Умиру млади и зелени, а баба Ивана прескочила деведесету. *Лоп.* **5.** *нагло, не-*

очекивано прећи с једне радње на другу, с једне брзине на другу. — Избезумљени Козљевић прескочи на трећу брзину. *Краљч. Стј.* **6.** *бацити брз поглед на што, прелетети погледом што.* — Прескочи погледом обалне пећине. *Марј. М.*

прескóчкē прил. **1.** *на прескок, прескачући.* — Сад ћу прескочке повиједати у неколико маха. *Љуб.* **2.** *с прекидима, испрекидано.* — Оче! — проговори ... натегом и прескочке — ... испроси ми Горду у оца! *Љуб.*

прèскроман, -мна, -мно *превише, сувише скроман.* — Издатак ... руши прорачун њихова прескромног кућанства. *Нех.*

прескýбен, -а, -о и **прескȕбен,** -èна, -èно покр. *кржљав, недорастао, слаб, јадан.* — Па и онај прескубени Вићко ... ни присмрдио није овдена за сва четири дана. *Маш.* И невјеста и заова пренемогну од бола и јадиковања, па кад ноћ обавије земљу тмастом хаљином, дођу прескубене и полумртве на угашени дом. *Љуб.*

прèскȕп, -а, -о *претерано, сувише скуп.*

прескýпити, прèскȕпīм сврш. *превише, сувише заценити, затражити за робу или услуге.* — Само да не буде одвећ скупо! — Како бих ја вама прескупио? — одговараше Ђука. *Глиш.*

прèслаб, -а, -о *одвећ, сувише слаб.* — И пиво бијаше преслабо да разагна очај. *Ћип.* Ваши су ми разлози преслаби. *М-И.*

прèслабити, -ӣм сврш. *постати превише, сувише слаб.* — Преслабио ти желудац па зато немаш тека. *Новак.*

прèслава ж **1.** *друга, споредна крсна слава.* — Прекосутра ми је преслава. *Лаз. Л.* **2.** *сеоска слава.* — Свако село има своју заједничку преславу. *Дед. Ј.*

преслáгати, прèслāжēм *несврш. и уч. према пресложити.* — Азурава себе и коњица, а преслаже зенђил-рухо своје, из сандука у сепете слаже. *НП Вук.*

~ се фиг. *добивати други облик, израз, мењати се.* — Лице [Даринкино] некако искрзаних црта, једнако се слаже и преслаже у разне изразе од лепог до ружног. *Сек.*

прèсладак, -атка, -атко *претерано, сувише сладак.* — Кажу да је слатка смрт од зиме ... да је то неки пресладак и неодољив сан из кога се више не буди. *Лаз. Л.*

преслáдити, прèслāдīм сврш. *учинити одвећ, сувише слатким.* — Ниси ваљда опет пресладила каву? *Вел.*

преслађѝвање с *гл. им. од преслађивати.*

преслађѝвати, -ѐђујēм *несврш. и уч. према пресладити.*

прèслāн, -а, -о *претерано, сувише слан.* — Што је преслано, није ни мачки драго. *Божић.*

преслáстити, прèслāстīм сврш. *занети, опчинити.* — Преластио је [свирком], веселник! *Матош.*

прèслачак, -чка м (ек. и ијек.) *посластица, слаткиш.* — Ту не бјеше јела изван 'љеба, но донеси некакве преслачке, по три уре лизи докле ручај. *Њег.*

прèслијеж ж (ијек.) *увала између два брда;* исп. пресло (1). — Под тобом пукло ... убаво поље, а с десне га заокружила ... Брдина све до преслијежи која сијече у село Рујишта. *Буд.*

преслика́ва̄ње с *гл. им. од преслик(ав)ати.*

преслика́вати, -и̏ка̄ва̄м *несврш. и уч. према преслик(ав)ати.*

прèсликати, -а̄м сврш. **1.** *направити копију неке слике, цртеже и сл.* — Са какве ли је прерафаелистичке слике пресликан тај бледуњави серафински лик? *К 1950.* **2.** *приказати у књижевном делу природу према стварности.* — Наша замишљена претпоставка ... о потпуно »мирној ћуди« вечерњих шетача пресликана је више пута у очевидну обратност. *КН 1958.*

прèслѝкача ж *сличица која се лепи путницима на кофере.* — На аутомобил је налијепио оне »прескликаче« које хотели лепе гостима на кофере. *Пол. 1958.*

прèслица ж **1.** *направа, справа за предење.* — Жена га принука да преде на преслици. *Шен.* Она привеза на своју преслицу повесмо, узе вретено и поче прести. *Вес.* **2.** покр. *у воденице кашичаре гредица помоћу које се воденични камен спушта (кад треба ситније да се меље) и подиже (кад треба крупније да се меље). Вук Рј.* **3.** бот. **а.** *биљка с кржљавим листовима, употребљава се у медицини* Equisetum *и* E. arvense. **б.** мн. *породица таквих биљака* Equisetaceae. *Терм. 3.*

прèслича̀ница ж *узица којом се веже предиво на преслици. Р-К Реч.*

прèслича̄р м ир. *човек који преде на преслицу. Р-К Реч.*

прèсличаст, -а, -о *који је налик на преслицу.* — Рибизле [треба садити] ... у облику пресличасте и стубасте пирамиде. *Тод.*

прèсличина ж **1.** *аугм. и пеј. од преслица (1).* **2.** бот. *в. пресличица (2).*

прèсличица ж **1.** *дем. од преслица.* **2.** бот. (и пресличи́ца) *биљка из пор. љиљана густа грозда и плавих цветова* Muscari. *Терм. 3.*

прèслишава̄ње с *гл. им. од прослишавати (се).*

преслиша́вати (**се**), -и̏шāвāм (се) *несврш. и уч. према преслишати (се).*

прѐслишати, -āм сврш. = преслушати (1) *испитати сведока, кривца, саслушати.* — И запамтите: још за видела да преслишате свакога возара да ли зна где му је прибор. *Јак.* Сигурно ће нас мало преслишати, па кући. *Ћоп.*

~ **се** *испитати се, проверити своје знање о чему.* — И уз каву се преслиша још неколико пута [што му ваља рећи]. *Дом.* Свршава се рат ... преслишај се, за сваки случај, како се келнерише. *Сек.*

прѐсло с **1.** нар. *планински превој, пролаз.* — Затворе пресла и кланце да Турцима није већ било повратка у Арбанију. *Љуб.* А над угнутим планинским преслом дизаше се млад месец. *Шапч.* **2. а.** *део ограде, плота од једног коца до другога.* — У сваком преслу ... има само седам комада врљика. *Дан.* **б.** *ограђен простор испред тора за овце.* — У даљини ... од села растурена су трла и на њему је ајат за овце ... пресло је ограђен простор пред ајатом. *Дед. Ј.*

прѐслободан, -дна, -дно *одвећ, сувише слободан.*

прѐслободно прил. *сувише слободно.* — Она се преслободно влада за ове људе. *Нех.*

преслòвити, прѐсловӣм сврш. покр. *наговорити, уверити, убедити кога у што.* — Баш двојица Пера пресловише, а по таде многи пристадоше. *НП Вук.* [Лимо] каза како га је момак манастирски пресловио и преластио да превјери. *Љуб.*

~ **се** *дати се наговорити.* — Ако би нам бог и срећа дала, е да би се Кучи пресловили и још нама дошли на помоћи! *НП Вук.*

прѐслог м *оно што је пресложено. Прав.*

преслòжити, прѐсложӣм сврш. *поново сложити. Рј. А.*

преслужи́ва̄ње с *гл. им. од преслуживати.*

преслужи́вати, -у̏жујēм *несврш. и уч. према преслужити (2).* — Веран слуга ... служи му вино, ал' му чашу преслужује. *М 1867.*

преслу́жити, прѐслӯжӣм сврш. **1.** *остати у служби сувише дуго, више него што треба.* — Рекох да бих драга срца свој вијек у њиховој кући преслужила. *Буд.* **2.** *служећи, послужујући препунити (нпр. чашу). Вук Рј.*

преслуша́ва̄ње с *гл. им. од преслушавати.*

преслуша́вати, -у̏шāвāм *несврш. и уч. према преслушати.*

прѐслушати, -āм сврш. **1.** = преслишати. — Потом је преслушана карловачка гостионичарка. *Обз. 1932.* [У собу] је строги ујак, директор, улазио два пута дневно да преслуша Лајоша. *Поп. Ј.* **2.** необ. *саслушати све, до краја.* — Зар жарке беседе оне што жељно преслупах тамо не беху ништа друго до празни прапорци само? *Ил.*

прѐслушнӣ, -ā, -ō̄ *што се односи на преслушање, саслушање.* — Он је у свом преслушном записнику ... казао тачно за свакога ... гдје [је] стајао и што је радио. *Риб.*

пресма́гати, прѐсмāжēм несврш. *превладавати, бити премоћан, надмоћан.* — И одисај страсти и инстинкта пресмагао, дрхтав и гласан иде кроз врбе. *Коз. И.*

пресмā̀гнути, прѐсмагнēм сврш. *ослабити, клонути, малаксати; осушити се.* — Дај мало дјетету (јести) да не пресмагне. *Рј. А.*

пресма́кā̄ње с *гл. им. од пресмакати.*

пресма́кати, прѐсмāчēм *несврш. и уч. према пресмочити, присмакати.* — Сиротиња, која сву зиму куса редак качамак и празником пресмаче ржаницу, богоради за мерицу жита. *Рад. Д.*

прѐсмело, ијек. прѐсмјело, прил. *на пресмео начин.* — Пресмјело и превисоко сте се понијели. *Ков. А.*

прѐсмео, -ела, -ело, ијек. прѐсмио и прѐсмјел *претерано, сувише смео.* — Књига о загонеткама свемира пуна [је] неточности и пресмјелих комбинација. *Нех.*

прѐсмио, -мјела, -мјело, ек. прѐсмео.

прѐсмион, -а, -о (ијек.) *претерано, сувише смион.* — А куд је бан пресмион, туд и без весеља. *Нех.*

прѐсмичав, -а, -о погрд. *дуг и мршав. Вук Рј.*

прѐсмјел, -а, -о, ек. прѐсмео.

прѐсмјело, ек. прѐсмело.

пресмла́тити, прѐсмлāтӣм сврш. *в. премлатити.* — Они би те пресмлатили ако не вичеш онако и против свих оних против којих они вичу. *О-А.*

прѐсмо с покр. *део покретне ограде састављене од неколико дасака прибијених за две дугачке попречне даске. Рј. А.*

пре́смок м (ек.) *в. присмок.* — Сваки отишао на свој посао, гужвајући уз пут комадић проје и пресмок сира. *Рад. Д.*

пресмо̀тати, -āм сврш. *поново смотати. Вук Рј.*

пресмо̀чити, прѐсмочӣм сврш. *в. присмочити. Вук Рј.*

пре́снац, ијек. пријѐснац, м *врста бесквасног хлеба.* — Сељаци жвачу ... зобен пријеснац. *Гор.*

прѐснēт, ијек. прѐснијет, ж *несвест.* — У преснети губи се напречац свест. *Батут.*

преснēтити се, прѐснēтӣм се, ијек. преснијѐтити се, сврш. *пасти у несвест.* — Људима понестане ваздуха, те се од тога преснете. *Батут.* Преснијети се, затвори очи. *Лал.*

прѐснијет, ек. прѐснēт.

преснијѐтити се, прѐснијетӣм се, ек. преснēтити се.

преснимáвати, -ӣмāвāм *несврш. и уч. према преснимити.*

преснӣмити, прѐснӣмӣм сврш. *начинити снимак; поново снимити.* — Преснимио бих овај дан до у танчине. *Јел.* Одвоји од фолије црну хартију и на фото-папиру се указа преснимљена крштеница. *Пол. 1958.*

пре́сница ж покр. *в. преснац. Рј. А.*

преснòћа ж *својство или стање онога што је пресно.* — Прикривају ругобу његове пресноће. *Петр. В.*

прѐсовати, -сујēм несврш. и сврш. нем. варв. *притискати, притиснути.* — Он је слао шарене бомбоне, а она њему пресован цвијет. *Андр. И.* Ова смеса пресоваће се под великим притиском. *Пол. 1950.*

пре́сол и **прѐсол** м (ек. и ијек.) *в. пресолац. Прав.*

прѐсолац, -о̄лца м *слана вода у којој се држи сир.* — Опоминьала [је] Симку да ... сир од пресолца пропере. *Рад. Д.* Један се ошуља низ стене и захвати шаком воду [море]. — Пих ... као пресолац! *Јак.*

пресòлити, прѐсолӣм сврш. **1.** *ставити превише соли у јело, сувише осолити.* — Мешала је јело у лонцима и непрестано се жалила како је пресолила чорбу. *Дом.* Заљубљене женске пресоле јуху. *Новак.* **2.** фиг. *прећи границу, меру у чему, претерати.* — Ја признајем да сам малко пресолио шалу. *Вел.* Стао је пјевати ... и у томе је толико пресолио да му неки ... не хтједоше у почетку ни руке пружити. *Л-К.* **3.** фиг. *преобратити, преокренути, уразумити.* — Њега ... не могу пресолити, јер он је и био и остаје »слободни мислилац«. *Мих.*

пресољáвати, -о̀љāвāм *несврш. и уч. према пресолити.*

пресомúтити се, -о̀мӣтӣм се сврш. *в. пресамитити се (1).* — Кад Вукадин чу за паре, он се само пресомити. *Срем.*

прѐспа ж геогр. *крупнозрнасти снег који је у високим планинама настао од честог замрзавања и одмрзавања, фирн.* — Од отопљеног снијега настаје смрзнути снијег зван преспа или фирн. *ОГ.*

преспáвати, прѐспāвāм сврш. **1.** *спавајући провести ноћ, преноћити, преспати.* — Ви ћете преспавати код мене. *Крл.* **2.** *не пробудити се у одређено време, у одређени час, преспати.* — Зачуди се како је могао преспавати уобичајено време устајања. *Бар.* **3. а.** *провести у спавању неко време.* — Већи део пута преспавао [сам] ходајући. *Дед. В.* **б.** *провести у спавању зиму (о неким животињским врстама).* — Слепи мишеви ... излетели из својих топлих кутова где су зиму преспавали. *Вес.* **4.** *налазећи се у стању спавања не чути што, пропустити што.* — Прописно сам заспао и преспавао будилицу. *Фелд.* Плакао је ... из очајања што је преспавао бденије. *Чипл.* **5.** фиг. *проживети, провести дуже време у тишини, не дајући о себи гласа.* — Након толиких година што сам их преспавао у тишини заборава излазим сада ... с причом ... мршава стила. *Вел.* То је за домобрана просто идеална завјетрина у којој се може преспавати рат. *Чол.* **6.** *преживети, жив поднети.* — Јада свог преспавати ја нећу. *Наз.*

Изр. то треба ~ разг. *не доносити о чему одмах одлуку него одложити одлуку за касније док се добро размисли.* — Треба преспавати ту ствар. *Фелд.*

преспављúвати, -спàвљујēм *несврш. и уч. према преспавати.*

преспа̀ја̄ч, -а́ча м техн. = преспојница *уређај за преспајање телефонских веза и других електричних уређаја.*

прѐспало с покр. *преноћиште.* — Свака ми се љепота и доброта у оној сретној кући снила на првом преспалу подвостручена, презамјерита. *Буд.*

прѐспати, -спӣм сврш. *преспавати.* — Многе ноћи на ложници ружној већ преспах. *М-И.* У ногама сфинкса преспим сваке ноћи. *Дуч.* Телебакуша ... је јутрос нешто преспала док је она раскухивала хљеб. *Радул.*

прѐспо̄јница ж техн. *преспајач.* — Ово је одјељење ... почело ... са планском производњом студијских уређаја (студијских појачала регулатора и преспојница). *НИН 1959.*

прѐспокō̄јан, -јна, -јно *сувише, необично спокојан, миран, безбрижан.*

прѐспокō̄јно прил. *необично спокојно, мирно, безбрижно.* — Већина [су били] жалосни филистри ... који би преспокојно животарили. *ЛМС 1951.*

прѐсрести, -етēм и -етнēм сврш. **1. а.** *приметити, спазити онога који иде у сусрет, састати се с њим.* — Једнога дана изиђе

и пресрете га кад се враћао са дужности. *Јанк.* Пресретоше га неки грађани с позивницама. *Куш.* **б.** *изненада, неочекивано наићи на кога, набасати.* — Четничке тројке пресреле пре неколико дана наша два курира. *Дед. В.* фиг. Пресрете је тежак бљесак Ахмет-Јусуфова погледа. *Сим.* **2.** *изићи у сусрет коме, примити, поздравити онога који долази.* — Дођи само увече ... па ће те пресрести једна снаха на самом путу с лучем у руци. *Лаз. Л.* **3.** *одговорити чиме, на неки начин при сусрету с ким.* — Гонетај! — пресретне ме дјед на кућним вратима. *Пав.* Шрапнели пресретоше плаве блузе на отвореном простору. *Јак.*

прѐсрēт м *сусрет.* — Редара ... беше Милану изашла у пресрет. *Вес.*

прѐсретан, -тна, -тно = пресрећан *необично сретан, срећан.* — [Мајка] га дочека пресретна. *Кол.*

прѐсретāње с *гл. им. од пресретати.*

прѐсретати, -ећём *несврш. и уч. према пресрести.*

прѐсретнӣк м необ. *човек који је пресретан.* — Понајвећег свјетског очајника претворила [си] једном ријечју благом у највећег свјетског пресретника. *Хар.*

прѐсрећан, -ћна, -ћно = пресретан. — Ко је био тих првих дана срећнији од пресрећне мајке. *Срем.* Ја сам управо пресрећан. *Крањч. С.*

пресрљати, -ām сврш. *срљајући прећи преко чега.* — Повезујући мараму, пресрља преко собе. *Бен.*

прѐсрт м и ж *највиши врх брда преко којега се прелаѕује. Вук Рј.*

прѐсртан, -тна, -тно *стрм, врлетан.* — Пут је мало пресртан, али је околина дивна. живописна. *Шапч.*

прѐсртно прил. *врлетно, стрмените. Вук Рј.*

прѐстава ж *в. представа.*

прѐставити, -ӣм сврш. *ставити (на ватру) да се кува.* — Он узе један лонац, усу у њега ракије и престави на ватру. *Вес.*

прѐставити се, -ӣм се сврш. **1.** фиг. *умрети.* — То изусти, а душу испусти, престави се Купиновић Вуче. *НП Вук.* Помислише да ће се у сну и преставити. *Вел.* Је ли ми отац жив? ... Преставио се. *Ђор.* **2.** *в. представити се.*

прѐстављати, -ām несврш. **1.** *в. представљати.* **2.** индив. *премештати.* — Мој отац — престављајући камиш луле слијева надесно, овако [би то] протумачио ... *Ков. А.*

прѐстајање с *гл. им. од прѐстајати.*

прѐстајати, -јēм *несврш. и уч. према престати.*

престàјати, -стòјӣм сврш. **1.** *проборавити стојећи.* — Ручак цијели ја ћу да престојим. *Бен.* Остале [су] трупе до једанаест сати пре подне престајале на својим положајима. *Лаз. М.* Престоји на мосту по читаве сате. *Пав.* **2.** нар. песн. *наџивети.* — Ако би ме почем престајао ... *Вук Рј.*

престајкńвати, -ājкујēм несврш. обично у изразу: ~ с ноге на ногу *сваки час преносити тежиште тела с једне ноге на другу.* — Чим станемо, борци одмах почну да престајкују с ноге на ногу, јер се обућа примрзава за земљу. *Чол.*

прѐстамен, -а, -о заст. *необично, врло стамен.* — Многима се учини чудан и за дјевојку престамен они одговор. *Љуб.*

прѐстан м само у изразу: без престана *в. уз престанак (изр.).* — Бранише се седам данах девет братах без престана. *Њег.* Радио [је] без престана у своме врту. *Креш.*

прѐстанак, -āнка м *свршетак какве радње, збивања, стања.* — Заснивање и престанак радног односа ... била су основна питања о којима се јуче дискутовало. *Пол. 1957.*

Изр. без престанка *непрестано, непрекидно, без застоја.*

прѐстар, -а, -о *одвеħ, необично стар.* — Тјерала га да се увијек изнова упушта у нове ... комбинације за које је он већ био престар. *Козарч.*

прѐстарелōст, -ости, ијек. прѐстарјелōст, ж *стање онога који је постао престар.*

прѐстарео, -ела, -ело, ијек. прѐстарио *који је постао превише, сувише стар.* — Па зар смо ми неки престарели људи? *Лаз. Л.* Ваљало је посјећи неке престарјеле трупце. *Пав.*

прѐстарети, -рӣм, ијек. прѐстарјети, сврш. **1.** *постати престар, сувише остарети, оронути, онемоħати од старости.* — Он је престарео и оронуо. *Андр. И.* Стаде сваком приликом истицати како је Ката престарјела. *Десн.* **2.** *бити старијег узраста од прописаног.* — Кад му отац ... умре ... хтеде да се врати у школу ... али га не примише што је престарео. *Марк. М.* **3.** *застарети, преживети, изићи из обичаја.* — Сада књиге остаре и престаре за тридесет година. *Нен. Љ.*

прѐстарио, -рјела, -рјело, ек. прѐстарео.

прѐстарјелōст, -ости, ек. прѐстарелōст.

прѐстарјети, -рӣм, ек. прѐстарети.

прѐстати[1], -анēм сврш. **а.** *прекинути, завршити какав рад, деловање, постојање, изићи из каквог стања.* — Још који дан и требала је престати школа. *Шег.* Надошао [је] час да тај његов живот престане. *Леск.*

ј. **б.** *стати с падањем.* — Киша преста. *Лал.* Снег ... је преко колена, а изгледа да не мисли престати. *Вес.*

прѐстати², -анём свршн. покр. *в. пристати.* — Хоћете [ли] престати на то ако мој отац саизволи? *Игњ.*

прѐстати³, -анём свршн. варв. *предстати, изаћи пред некога, пред неку власт.* — Сјетите се да ћемо умирати и пред неумитнијем судијом престати. *Љуб.* Тамо су разгледали тужбу и узели је у поступак. И сад морају обојица да престану надлежном суду. *Срем.*

прествòрити, прѐстворӣм свршн. *поново створити; прерадити.* — Зато је већ одавно речено да се не може преводити дело једнога језика на други, већ се мора »претворити« или језички прерадити. *Бел.*

прѐсти, прѐдēм (аор. прѐдох, 2. и 3. л. прѐде; импф. прѐдијāх; р. прид. прѐо, прѐла, прѐло, трп. прид. прѐден, -а, -о и прѐден, -ена, -ено) несврш. **1. а.** *упредајући, усукујући прстима или вретеном правити нити.* — Она привеза на своју преслицу повесмо, узе вретено и поче прести. *Вес.* Он је и сада прео прљаву варошку вуну успркос лијечниковој дијагнози. *Божић.* фиг. Ишла је даље предући мисли, мисли танке и слабашне. *Бен.* **б.** *увијати, завијати (бркове).* — Лука почне да бркове суче, пак пошто је неколико пута врхове брчне прео, нађе прећи крај и рече ... *Љуб.* **2.** *плести паучину.* — Пауци преду, детлић кљује. *Дуч.* фиг. Опсјене у мозгу паучине преду. *Уј.* **3. а.** *испуштати звуке ниског тона, који се преливају, врчати.* — На великом огњишту лежи и преде стари мачак. *Кум.* **б.** *изводити такве или сличне звуке (о води у самовару).* — Тањири су однесени, само самовар од сјајне жуте меди преде. *Петр. В.* **4.** фиг. *тихо говорити или певушити меким гласом.* — Његова кључаша ... преде са небогарком Јалчом кô двије сложне папиге! *Ков. А.* А увече [село] ... преде о вилама, о парама у земљи, о Грцима. *Сиј.*

~ **се 1.** *увијати се, умотавати се.* — фиг. Пјесник се преде у чахуру. *Марј. М.* **2.** фиг. *развијати се, извијати се једна из друге (о мислима).* — Мисли су јој се лијено прele као ланена нит из преслице. *Бен.* У души се мојој поче прести мисао немирна, трајна. *Радул.*

прѐстигиути и **прѐстићи,** -игнём свршн. **1. а** *крећући се, идући у једном смеру с ким наћи се испред њега, претећи кога.* — И обојица стиштише низ поток што игда могу ... Час поп престигне учитеља, час учитељ попа. *Глиш.* **б.** *учинити нешто пре другога, предухитрити кога.* — Гојко поцрвени, збуни се ... Хтеде нешто рећи али га Вељa престиже. *Ранк.* **2.** фиг. **а.** *постићи у поређењу с другим већи чин, брже напредовање, већи успех.* — И да је којом срећом рат, — ти би их и стигô и престигô [са чином]; то ја добро знам! *Срем.* **б.** *надмашити, надвисити, превазићи.* — Његове су наде биле и престигнуте. *Војн.*

прѐстӣж, -ижа м фр. *углед, друштвена свест о нечијој вишој вредности:* новинарски ~, питање престижа.

прѐстӣжлија м индив. пеј. *носилац престижа.* — Ауктoритет [се] мора ... послужити тактиком престижлија у извесној мери. *Петр. В.*

прѐстизāње с *гл. им. од престизати (се).*

прѐстизати, -ижем *несврш. и уч. према престићи.*

~ **се** уз. повр. *у такмичењу претицати један другог, такмичити се с ким.* — фиг. Једна за другом скоро престижући се, откидале су се [бомбе] од авиона. *НК 1949.* А није видела ... ни реку што се стално и узалудно престизала с том гадном ... џомбастом путином. *Б 1958.*

престилизāција ж лат. *стилско преиначење, стилска измена.*

престилизӣрати, -изӣрāм и **прѐстилизовати,** -зујēм, свршн. и несврш. *стилски преиначити, преиначавати, изменити, мењати.*

прѐстирати, -рēм *несврш. и уч. према престрти.* — Необично је чистим бијелим столњаком престирала стол. *Креш.*

прѐстићи, -игнēм свршн. = престигнути.

прéстō и **прéстōл,** -ола, ијек. и пријѐстō(л), м **1.** *свечана столица владарева као симбол његове власти.* — фиг. Принцип је престо на који се пење само понека душа. *Кнеж. Б.* **2.** *држава и државна власт.* — [Српски владаоци] очевидно смјераху онамо да ширећи своју моћ према југу здруже пријестол византински и српски. *Јаг.* **3.** *висок четвороугаони сто у православној цркви који стоји поред олтара.* — Упали воштаницу и прилепи је на ... крају пећине ... за коју се прича да је служила св. Сави као престо. *Ранк.*

Изр. ступити (доћи, сести, попети се, успети се) на ~, заузети ~ *почети владати;* изгубити ~ *престати владати;* свргнути (скинути) с престола *лишити власти.*

престòјати, -јӣм *в. престајати.*

прéстōјнӣк м покр. *в. предстојник.* — Кад ти је престојник продавао овце, ја ћу и овце и козе. *Ћор.*

прéстōјнӣковица ж *жена престојникова.* — Госпођа престојниковица ... наједе га почесто масним остацима. *Радул.*

прéстōл, -ола, ијек. и пријѐстōл, м = престо.

пре́столић = престочић, ијек. и пријѐстолић, м *дем. од престо(л)*. — То је све опасно за мале престолиће талијанске. *Нен. Љ.*

пре́сто̄лнӣ и **пре́столнӣ,** -ā̄, -ō̄, ијек. и пријѐсто̄лнӣ и пријѐстолнӣ = престони: ~ двора̄на.

пре́сто̄лница и **пре́столница,** ијек. и пријѐсто̄лница и пријѐстолница, ж = престоница. — То је било давно ... онда је та наша престолница била још село. *Крл.*

пре́сто̄лничкӣ и **пре́столничкӣ,** -ā̄, -ō̄, ијек. и пријѐсто̄лничкӣ и пријѐстолничкӣ = престонички.

пре́столовати, -лујём, ијек. пријѐстоловати, несврш. *владати као владар с престола.* — Госпођа Ролан била је навикла да престолује у једном салону. *Јов. С.* На зачељу ... престолује отац Руфим. *Јел.* фиг. Тиранија је погажена, а на њеним развалинама слобода престолује! *Јакш. Ђ.*

престолона́следнӣк, ијек. престолона́сљеднӣк, м *наследник престола.*

престолона́следница, ијек. престолона́сљедница, ж *наследница престола.*

престолона́сљеднӣк, ек. престолона́следнӣк.

престолона́сљедница, ек. престолона́следница.

пре́стоље и **пре́сто̄ље,** ијек. и пријѐстоље и пријѐсто̄ље, с **1.** *престо (1).* — Он ју је узео у заштиту ... вратио на краљевско престоље. *Мил.* Дуждево [је] престоље од слонове кости. *Љуб.* Марија Терезија дошла је на престоље на темељу Прагматичке санкције. *ОП 1.* **2.** фиг. *место, седиште одређено за онога који има власт, који руководи чи м.* — Газда је, држећи ктиторски ниску кључева у рукама, сио за своје пријѐстоље. *Зог.* **3.** фиг. *гледиште, стајалиште.* — Ви мени продичете, баруне, са свога аристократскога пријѐстоља. *Ков. А.*

пре́сто̄нӣ и **пре́стонӣ,** -ā̄, -ō̄, ијек. и пријѐсто̄нӣ и пријѐстонӣ = престолни *који се односи на престо(л).*

Изр. ~ бѐседа, ~ го̀вор *свечана изјава владара кад отвара и закључује парламенат.*

пре́сто̄ница и **пре́стоница,** ијек. и пријѐсто̄ница и пријѐстоница, ж = престолница *главни град једне државе, стално седиште владара.* — У паланци [се] води о свему рачуна ... више но у престоници. *Дом.*

пре́сто̄ничкӣ и **пре́стоничкӣ,** -ā̄, -ō̄, ијек. и пријѐсто̄ничкӣ и пријѐстоничкӣ *који припада престоници:* ~ живо̀т, ~ врѐва.

пре́сточић, ијек. пријѐсточић, м = престолић. — Прије к малом престочићу, клекну и стаде јецати горко. *Ранк.*

прѐстрава ж *страва, страх*; исп. престрављеност. — Кад изиђем одавле, нећу смјети ни пред ким живијем на свијету продиванити ни што криво, ни што право, толику сам ја некаку престраву од њих ухватио. *Ђоп.*

престра́вити, прѐстрāвīм сврш. *јако уплашити, престрашити (кога).* — Чисто ме изненадио, престравио. *Матош.* Њега је престравила ова несвјесна, мирна, тиха биједа. *Мил. В.*

~ **се** *повр.* — Сав сам се био престравио, брзо докопам револвер. *Лаз. Л.* Рођена се престрави, крикне и сакрије лице. *Бег.* Тетка се узбуни, видећи је онако блиједу и престрављену. *Кум.*

прѐстрāвљено прил. *јако уплашено, престрашено.* — У граду смрти и туге све престрављено ћути. *Ил.* Он престрављено погледа и протрља очи. *Шов.*

прѐстрāвљено̄ст, -ости ж *стање онога који је престрављен, престрашеност.* — Он је ... стално гледао ону слику престрављености и плача када се опраштао са својим. *Ђур.*

престрављи́вати (**се**), -а̀вљујем (се) *несврш. и уч. према престравити (се).*

прѐстрāшан, -шна, -шно *превише, сувише страшан.* — Престрашни Кронов сине, та какву то изусти ријеч! *М-И.*

прѐстрашен, -а, -о **а.** *уплашен, заплашен, пун страха.* — Сви [кравари] бијаху смућени, престрашени. *Кол.* Био је тако престрашен да ми се просто згадио. *Чол.* **б.** *који изражава страх.* — Чула је њезине престрашене лукаве ријечи. *Шег.*

прѐстрашено прил. *заплашено, са пуно страха.* — Жена уђе и гледаше престрашено мужа. *Новак.* Она се престрашено тргла ... и изненађено рекла ... *Мил.*

прѐстрашено̄ст, -ости ж *стање онога који је престрашен, престрављеност.* — Пера се прекрсти ужаснута, поклимавајући главом с изразом жалосне престрашености. *Божић.*

прѐстрашити, -ӣм сврш. *изазвати у кога страх, задати коме страх, уплашити, препасти, престравити (кога).* — Ух, што си ме престрашио! *Ред.*

~ **се** *повр.* — Он се престрашио од равнодушности коју је осјећао у себи. *Мил. В.*

престре́лити, прѐстрēлīм, ијек. престријѐлити, сврш. **а.** *стрелом пробити.* **б.** фиг. *пресећи погледом, оштро погледати.* — Ама сиротиња смо, попо ... Ех, сиротиња сам и ја! — одсијече попо и престријели га погледом. *Ђор.*

прѐстризати, -ижем *несврш. и уч. према престрићи.*

прèстријèлити, прèстријелӣм, ек. прèстрéлити.

прèстрићи, -и̏жēм сврш. *стригући пресећи.* — Џефердара држах пред очима — престриже га ... по ремику, кâ да трска бјеше. *Иљег.* Ето је и твоје упорне основе престригла смрт. *Дражс.*

прèстрог, -а, -о *необично, одвећ, сувише строг.* — Са лудим [је] био пребрз и престрог, кратак и послован. *Чипл.*

прèстрого прил. *одвећ, сувише строго.* — Можда престрого судиш. *Новак.* Нас је децу као и мајку [отац] волео ... али нас је држао престрого. *Лаз. Л.*

престројáвāње с *гл. им. од престројавати (се).*

престројáвати (се), -стрòјāвām (се) *несврш. и уч. према престројити (се).*

прèстрòјити, прèстројӣм сврш. *поново друкчије постројити (обично војнике).* — Официри су командовали војницима »надесно« и престројили у колону по један. *Јак.*

~ **се** *поново, друкчије се постројити.*

прèстр̄ти, прèстрēм сврш. *стерући прекрити, превући; прострти.* — Нашла је у ковчегу чисте плахте и престрла кревете. *Ћоп.* Нато их уведе у стражњу собу, престрту линолеумом. *Креш.*

престрýгати, прèстрӯжēм сврш. *стружући раздвојити, претестерити, препилити.* — Добио је тестерицу ... престругао решетке и побегао са шест другова! *Дед. В.* фиг. Залутали један куршум преструга ми целу јабуку левог ока. *Сек.*

прèстружити, -ӣм сврш. покр. *пресећи, оделити једне људе од других. Вук Рј.*

преструјáвāње с *гл. им. од преструјавати.*

преструјáвати, -ӯјāвām *несврш. и уч. према преструјати.*

престрýјати, -јӣм сврш. *струјећи прећи, прелетети преко чега.* — [Јелена] зна да је ... [ветрић] преструјао преко Јајинаца ... он јој мирише на ... крв. *НК 1946.*

прèстуден, -а, -о и **престýден,** -èна, -èно *одвећ, сувише студен.* — Твоје ријечи престудене, то је лед из ведра неба. *Прер.*

прéступ (ек. и ијек.; ијек. и пријèступ) м **1.** *преступак.* **2. а.** *недоличан, неприличан поступак.* — У овом друштву се радозналост сматрала за велики преступ. *Ранк.* У отмену ... поезију ... Бранко насели ђаволасте моме ... Какав голем преступ за ово богобојажљиво доба! *Прод.* **б.** правн. *чин, дело којим се нарушава постојећи поредак и који повлачи казну по кривичном закону*: дисциплински ~, кривични ~. — Тешко је у оваквој средини људима који су случајно учинили неки преступ или злочин. *Чол.* Дворанин тиме почиња веома тежак прије̏ступ. *Креш.*

прèступак, -пка м **1.** *ступање преко одређеног круга, прекорачење чега.* — Ако је тијело до крајњих граница опружено према горе и напријед, постоји могућност губљења равнотеже, што доводи до испадања из круга и преступка. *Атл.* **2.** *преступ.* — Туженица ... призна учин, каза да је учинила преступак, дакле да спада пред судбени стол. *Старч.* Она набраја [исповједнику] све своје гријехе и преступке. *Бег.*

престýпање с **1.** *гл. им. од преступати.* **2.** спорт. *врста скијашког окретања. Скиј.*

престýпати, прèстӯпām *несврш. и уч. према преступити.*

престýпити, прèстӯпӣм сврш. **1.** *ступајући прекорачити преко чега (границе, прага), прећи што.* — Него те је књаже отправио ... да границу Турци не преступе. *НП Вук.* Затим камени праг преступивши ступи унутра. *М-И.* **2.** фиг. *прећи, усмерити се управивши своју делатност на што друго.* — Није се тим задовољио, већ је преступио на поље чувства проповиједајући љубав. *Рад. А.* **3.** правн. *извршити преступ, прекршити.* — Одређује глобу од 500 основа ономе ко би ... краљевску наредбу преступио. *Нов.* И преступим ли заповијест, и мријети ми је ред. *Крањч. С.*

преступљúвати, -ӯпљујēм *несврш. и уч. према преступити.*

прéступнӣ, -ā, -ō и **прèступнӣ** (ек. и ијек.; ијек. и пријèступнӣ) **1.** *који се односи на преступ (1).* — Постоји преступна зона, која се не смије додирнути или прекорачити. *Кугл.* **2.** правн. *који се односи на преступ (2).* — Уопће не дâ да се за једно преступно дјело вежу његове кривично-правне посљедице. *Мј. 1926.*

Изр. ~ година *свака четврта година, која има 366 дана.*

прéступнӣк и **прèступнӣк** (ек. и ијек.; ијек. и пријèступнӣк) м *онај који је извршио преступ.* — Правовремене и адекватне казнене ... мјере дјеловат ће на стварне и потенцијалне прије̏ступнике. *Вј. 1966.*

прéступница и **прèступница** (ек. и ијек.; ијек. и пријèступница) ж *жена која учини преступ.* — Нова љубав од заљубљене жене прави неверницу и преступницу која јој жртвује предмет своје раније љубави. *Нед.*

прéступничкӣ и **прèступничкӣ,** -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и пријèступничкӣ) *који се односи на преступнике.*

пре́ступнӣштво и **прѐступнӣштво** (ек. и ијек.; ијек. и пријѐступнӣштво) с *друштвено опасан рад који нарушава постојећи поредак и повлачи примену кривичног закона.* — Недавно је ... одржано савјетовање о мјерама за сузбијање прије̏ступништва малољетних. *Вј. 1966.*

прѐсӯд м песн. *в. предрасуда.* — То иде нова пролет кô нововјеки херој што пресуд ногом гази. *Кам.*

прѐсуда ж **1.** правн. *решење, одлука коју доноси суд после главне расправе у грађанском и кривичном поступку.* — Пресудом се рјешава предмет парнице. *Мј. 1926.* Напослетку, суд донесе пресуду у којој ... осуди Марка на смрт. *Дом.* Пала је пресуда да има да надокнади аги лањску трећину. *Андр. И.* **2.** *мишљење, оцена (усмена или написана) о неком питању, о књижевном или уметничком делу и сл.* — Има и ... предговор у којем је најприје прештампана лијепа пресуда треће књиге. *Јаг.* Критика није позвана само да оцењује и пресуђује: она је дужна и да своје пресуде образлаже. *Цар М.*

Изр. саломонска ~ *мудра, праведна, досетљива пресуда.*

прѐсудан, -дна, -дно **1.** *који садржи у себи решење, који не допушта приговор, оспоравање, коначан.* — И његова [домаћинова] је реч увек пресудна. *Бор.* Ток и искуство класне борбе у Југославији указују на пресудну улогу ... Комунистичке партије. *Комун. 1951.* **2.** *од кога зависи даљи развитак, најважнији.* — Здравље је пресудно и у питањима душевног и моралног напредовања у народу. *Батут.* Осјећајући пресудни час ... осјети дивљи неиздрживи бијес. *Михољ.*

пресу̏дитељ м *човек који пресуђује, пресуђивач, арбитар.* — Судија, арбитар ... како све нисмо називали најважнију личност једног фудбалског меча, врховног пресудитеља правде и неправде. *НИН 1959.*

пресу́дити, прѐсу̏дӣм свршр. **1.** *изрећи пресуду, одлуку у спорним питањима, у судским расправама, у оценама вредности уметничког дела.* — Сви слошки пресудише ... да неће по село добро бити. *Глиш.* За кога да пресудимо, за тужитеља или за туженога? *Креш.* Кад би се сељаци дијелили, њега би позивали да им пресуди. *Чол.* **2.** *изрећи веродостојно мишљење.* — Јесам ли их [типове у комедији] добро нацртао — то могу пресудити само они људи што су познати с нашим паланачким животом. *Глиш.* **3.** *претегнути, превагнути.* — Дао [је] свечану реч да ће се ових ферија оженити ... И то је пресудило. *Срем.*

прѐсудно прил. *на пресудан начин.* — На формирање Јанка Веселиновића пресудно су утицале и његове тежње да му литерарна дела буду блиска и разумљива сељацима. *Глиг.* Све је то [о новотаријама] изрицано пресудно, кроз ... врцаве сељачке доскочице. *Божић.*

прѐсудно̄ст, -ости ж *својство онога што је пресудно.* — Све му се то чини некако неважно и изван тих догађаја којих се, ето, успркос свој њиховој пресудности не може ни сјетити. *Сим.*

пресуђи́ва̄ње с *гл. им. од пресуђивати.*

пресуђи́ватӣ, -ӯјӯјēм *несврш. и уч. према пресудити.*

пресуђи́ва̄ч, -а́ча м *пресудитељ.* — Хорације ... бејаше на крају успео да ... постане ... поуздани саветник и пресуђивач у свим питањима укуса. *Цар М.*

прѐсук м *преокрет. Бак. Реч.*

пресу́катӣ, прѐсӯчēм сврш. *опет или друкчије усукати оно што је већ усукано, предено или оплетено.*

~ **се** фиг. *усукати се, уврнути се; јако ослабити, омршавити.* — Стока изгладнела, пресукала се, па се чисто поводи кад иде. *Дом.* Што си се [Реџо] тако олињô и пресукô, кô да су те волови жвакали? *Бан.*

пресуки́вати, -ӯкујēм *несврш. и уч. према пресукати.* — Иванбеговица пресукивала свилену прēђу на сребрно вретено. *Љуб.*

пресуми́рати, -ӯмӣра̄м сврш. и несврш. лат. *претпоставити, претпостављати, узети, узимати као вероватно.* — Код недоспјелих се тражбина пресумира опасност. *Мј. 1926.*

прѐсумити, -ӣм сврш. покр. *доћи памети, опаметити се, уразумити се (после младалачког лудовања).* — Намомковао се ... доста пута осва̄нуо уз котô ... А кад ће и његов вијек пресумити, кани се једним махом свега. *Мул.*

пресуми́тити, -ӯмӣтӣм сврш. *в. пресамитити.*

~ **се** *пресамитити се (1).* — [Мијату] вежу руке и ноге ... и стану да га протежу док му се пресумите ребра. *Љуб.* Спази ... ситну сподобу жгољаве Марте како мигољи уз бријег погрбљена, пресумићена од навике на бреме дрва. *Десн.*

прѐсумптӣван, -вна, -вно *вероватан, који се претпоставља, наслућује, нагађа:* ~ наследник, ~ вредност.

прѐсумптӣвно прил. *вероватно; прецењујући се, дрско, надуто.* — Томе су помогли сатови хисторије и географије ... кад је пресумптивно упадао у ријеч професорима. *Бег.*

пресу̏мпција ж лат. **1.** *претпоставка, наслућивање, нагађање.* **2.** *прецењивање, уображење, дрскост, надутост.* **3.** правн.

признање чињеница за правно веродостојне док се не докаже супротно. — Тражбина се доказује исправама ... а у случају опасности олакшан је доказ разним законским пресумпцијама. *Мј. 1926.*

пресу̏стати, -анēм сврш. *одвећ, сувише се заморити (обично идући).* — Радош, пресустао које од страха које од бежања, па оде најлак кући. *Глиш.*

прѐсӯти, прѐспēм сврш. **1. а.** *сипајући преместити из једног суда у други или с једног места на друго; преручити:* ~ жито. — Ако не буде доста гласова, имаш да преспеш куглице. *Каш.* **б.** фиг. *пренети какву грађу из једне књиге у другу; улити у кога, предати коме своје мисли.* — То не значи да је Даничић просто пресуо материјал речника у граматику, извршивши само класификацију његову. *Бел.* Сократ непрестано понавља како није способан да преспе своје знање у дух својих ученика. *СКГ 1937.* **2.** *насути, улити превише, преко мере, да тече преко суда.* — Насула ми је каву. Пресула преко шоље. *Лаз. Л.* **3.** *посути, сипати по чему.* — Наложили, дједо, кâ требује [бадњаке], пресули их бијелом ’шеницом. *Њег.*

~ **се 1.** *препунити се, испунити се (1).* — Препунише се торови, пресуше се амбарска ока. *Коч.* **2.** *препунивши суд излити се преко.* — фиг. Па кад се стрпљење преспе и преврши — што ће бити сутра нек се данас сврши. *Змај.*

прѐсушан, -шна, -шно *који пресушује.*

прѐсӯшен, -а, -о *трп. прид. од пресушити (се); усахнуо.* — Онда, изривена калдрма ... пресушено корито, обала пуна врбе, топола. *Станк.* Појурили смо из све снаге низ брдо, сручили се у један пресушен поток. *Чол.* фиг. Да пије из пресушеног срца ... *Бег.*

пресу̏шив, -а, -о = пресушљив *који може пресушити, усахнути.*

пресуши́вање с *гл. им. од пресушивати (се).*

пресуши́вати (се), -у̏шујēм (се) *несврш. и уч. према пресушити (се).*

пресу̏шивōст, -ости ж *својство и стање онога што је пресушиво.*

пресу̏шити, прѐсӯшīм сврш. **1. а.** *постати сух, безводан, пресахнути.* — Прорачунали су да ће Средоземно море пресушити. *Нен. Љ.* У очима још му не пресушише сузе. *М-И.* **б.** *остати без млека.* — Крава ми одједанпут пресушила. *Јурк.* Биједна [коза] пресушиће ноћас. *Ћип.* Зар не видиш, жено, да ће ти млијеко посве пресушити? *НК 1946.* **2.** *пијући испразнити.* — Па је грло [суда] грлу окренуо, не предуши док га не пресуши. *НПХ.* **3.** фиг. *нестати, престати, не дотицати.* — Извори материјалног живота готово су сасвим пресушили. *Цар Е.* Са сигурношћу може гледати на будућност своју и своје породице ... и када приходи од рада пресуше. *Лапч.* **4.** *одвећ, превише осушити:* ~ шљиве. — Буд осуши, зашто пресуши. *Вук Рј.* Баке, смежуране, као пресушена смоква, блажено се смјешкају. *Рад. Д.*

Изр. пресушило му перо *престао је писати, престао се бавити књижевним радом.*

~ **се 1.** *постати сух, осушити се, усахнути.* — Посадих палму, кад се та пресуши, љубави ми тад ће јењат хај. *Хар.* У неком пресушеном потоку зауставила нас је партизанска стража. *Чол.* **2.** *изгубити обичну влажност (о очима, грлу и сл.).* — Кадшто би једно проговорило коју ријеч ... да им се језик пресуши. *Бен.* Уста се још јаче стегнуше и ужагрене очи пресушише. *Ћос. Д.* **3.** фиг. *изгубити свежину.* — Прибојавала се да се не пресуши у свом удовичком пољењу. *Божић.*

пресу̏шљив, -а, -о = пресушив.

пресу̏шљивōст, -ости ж *својство и стање онога што је пресушљиво.*

прѐсушнōст, -ости ж *својство онога што је пресушно. Прав.*

прѐтаворити, -ӣм сврш. *таворећи бедно, кукавно проживети. Вук Рј.*

претáјати, -јӣм сврш. покр. *пређутати, затајити.* — То беше грдна и страсна ватра љубави која му је срце опаљивала, јер је он у своме срцу претајати шћаше. *Ат.*

претáкање с **1.** *гл. им. од претакати:* ~ вина. **2.** *преливање.* — Само се потоци чују загушеним једноликим претакањем преко степеничастих препрека. *Лал.*

претáкати, прѐтāчēм *несврш. и уч. према преточити.*

Изр. ~ из шупљег у празно *обављати, вршити безвредан посао.*

претàкача ж *бачва у коју се вино претаче.* — Одмах је наточи вином из омање бачве претакаче за новодошлицу. *Божић.*

претáлити, прѐтāлӣм сврш. *талећи, топећи претворити у нешто друго.* — Пушку и топ ће преталити у плугове. *Донч.*

прѐтāман и **претáман,** -мна, -мно *одвећ, сувише таман.* — Отиде са мном на оне претамне стазе [у подземни свијет]. *М-И.*

прѐтанак, -нка, -нко *одвећ, необично танак.* — Рука му се нашла око њезина претанкога струка. *Новак.* фиг. У жене је претанко срце ... Па се лако ломи, лако пропада. *Сиј.*

прѐтаичāн, -а, -о *сувише утањен, претањен, истанчан;* фиг. *врло фин, танан.* —

У тој претанчаној осетљивости је управо и била одлика старих. *Цар М.*

прѐтāње с *гл. им. од претати.*

прѐтāњен, -а, -о **1.** *превише, сувише утањен.* **2.** фиг. *врло фин, нежан, осетљив, префињен.* — Опште мишљење може у својој оцени [књижевнога дела] ... да се превари само ... онда кад је за оцену потребно имати велике начитаности, претањеног укуса. *Поп. Б.* Тако смо се и ми увлачили плахо и нечујно у најтамније рупе наше претањене и префињене савјести. *Уј.*

прѐтāњенӧст, -ости ж *својство и стање онога што је претањено.* — Отменост и претањеност укуса резултат је целокупне отмене и претањене природе човекове. *Поп. Б.*

претáпāње с *гл. им. од претапати (се).*

претáпати, прѐтāпām несврш. **1.** *несврш. и уч. према претопити.* **2.** *покривати површину на све стране изливајући се из корита.* — [Уна] јури ... широка и жута, прелијева и претапа оранице. *Мил. В.*

~ **се** *несврш. и уч. према претопити се.*

прѐтати, прѐћēм несврш. **а.** *покривати пепелом (ватру).* — [Зими] људи ... ватру прећу у пећи да би се одржао сужени круг породична живота. *М 1867.* Стао [је] претати ватру. *Торб.* **б.** *покривати што пепелом, стављати у пепео у коме има и жари да се пече.* — Сестра и ја, загњурених ногу у топал пепео, прећемо зрње жита. *Бон.* Претао је по пепелу кромпире ... а с јесени ... пекао пурењаке. *Рад. Д.*

прѐтачкати, -ām сврш. *позабадати тачке, притке.* — У мојој башти само видим патрљке од кукуруза и тачака којима беше вишња претачкана. *Вес.*

претвàралац, -аоца м **1.** *претворник.* **2.** *онај који претвара што из једнога облика у други, који ствара корените промене у чему.* — Импресионизам не смета Црнчићу да буде добар радник, тј. претваралац боја у крух и злато. *Матош.*

претвàралачкӣ, -ā, -ō *који се односи на претвараоце, својствен претвараоцима:* ~ држање, ~ поступак.

претвàралачки прил. *као претваралац, претворно, претварајући се.* — Ја сам од почетка примећивао да ми сви с њом говоримо ... претваралачки. *Петр. В.*

претвàралица м и ж *претворник.* — Буди слободан и непријатељ свима претваралицама. *М 1867.*

претвáрало с *претворник. Р-К Реч.*

претвáрање с *гл. им. од претварати (се).*

претвáрати (се), прѐтвāрām (се) *несврш. и уч. према претворити (се).*

претвàрāч, -áча м **1.** *претворник.* **2.** физ. *направа којом се (на)изменична струја претвара у истосмерну струју. Физ. 2.*

прѐтвōран, -рна, -рно *који се уме претварати, дволичан; лицемеран, неискрен.* — Нарочито је штетно присиљавање на јавно признање кривице: оно ствара претворне и подмукле људе. *Пед.* Тада ме је она ... с претворном, лажном суђути ... узимала у заштиту. *Козарч.*

прѐтворба ж *мењање, претварање у нешто друго, метаморфоза.* — Свуд творба, претворба; свуд мијена. *Наз.* Није дозвољена претворба пјешака у краља. *Шах 2.*

прѐтворен, -а, -о заст. *измењен, промењен.* — Шапну ... претвореним гласом. *Шен.* Домало уљегне и Друшко за игуманом у ћелију повучен и као претворен. *Љуб.*

претвòрив, -а, -о = претворљив *који се може претворити у нешто друго; који се уме претварати, лажан, лицемеран.*

претвòривōст, -ости ж = претворљивост *особина онога који је претвор(љ)ив.*

претвòрити, прѐтворīм сврш. *променити што у нешто друго, дати чему други изглед, облик, други садржај.* — Он не може претворити своје имање у новац. *Марк. Св.* Нинива је претворена у рушевине. *Јонке.*

~ **се 1.** *прећи у друкчије стање, добити, примити сасвим други облик, садржај.* — Црнило му се претворило у зеленило. *Вес.* **2.** *приказати се, учинити претворним, друкчијим него што јесте.* — Знао се тако претворити као да је он онај који има одобравати и негодовати, а не учити. *Коз. Ј.* Претвориће се [Года] као да се ничега не сећа. *Дов.* **3.** *у вези с именицама: ухо, око, пажња, смех и сл. значи потпуно, сасвим се предати, посветити ономе што је изражено именицом.* — Све се претворило у око и ухо. *Јак.* Сав [се] претворио у смијешак и похвалу. *Грг.* **4.** покр. **а.** *искварити се, изврнути се.* — Ја сам помолио владику да вас не прокуне, да ви се сјемена не претворе. *Љуб.* **б.** *постати друкчији, променити се.* — Убити чоеˈка на славу божју! Црна ти памет, ти се нећеш никад претворити, коликоли ни море ослачати! *Љуб.*

прѐтворица ж *претворник.* — Он бјеше права претворица и издајица најподмуклији. *Богд.* Смреке су привиле гране уз вити струк ... као претворице што отроме руке пред моћником. *Божић.*

прѐтворичкӣ, -ā, -ō *који се односи на претворице.*

претвòрљив, -а, -о = претворив. — Људи се међусобно варају ... обмањују се ласкањем и прозирно претворљивим удварањем. *Крл.* Тако су прљаве претворљиве сузе ... Значи, има суза и суза! *Вуј.*

прèтвòрљивōст, -ости ж = претворивост. — Тако млада, а већ обликована женском претворљивошћу. *Божић.*

прèтвòрњāк м *човек који се претвара, претворица. Бен. Рј.*

прèтвòрница ж *жена претворник.* — Пристиγоше уто проклетници па питају жену претворницу. *Кош.*

прèтвòрно прил. *на претворан начин, претварајући се.* — Усиљавао се да се, макар и претворно, насмеје, али није могао. *Јакш. Ђ.*

прèтвòрнōст, -ости ж и **претвóрство** с *својство онога који је претворан.* — Чувени монолог Марка Антонија над лешом Цезара ... то је врхунац ораторства ... и — лукавства и претворности. *Сек.* На те му ријечи одврати ... са силном мирношом и претворством. *Вел.*

прèтврдд, -а, -о *одвећ, превише тврд.* — Бирао је ... [цигарету] најбољу, ни претврду ... ни премеку. *Дав.*

прèтврдо прил. *превише тврдо.* — Вежи му руке наопако, но немој претврдо. *Кост. Л.*

прèтēг м и **прèтега** ж (ек. и ијек.) **а.** *оно што претегне, превагне; терет који се ставља на доњи крај полуге или дугачке греде ђерма на којој виси ведрица, већи терет.* — Ако се на један тег стави мали претег, онда ће претег својом тежином притискивати на тег те ће се он кретати убрзано наниже, а други тег — навише. *Физ. 3.* На бунару ... сваки се час диже и клања висока полуга, а шкрипи и цврчи соја [соха] под тешком претегом. *Ад.* **б.** фиг. *већа вредност, важност, надмоћ, предност, преимућство.* — Ово знање даје [му] огроман претег над старим нараштајем. *Глиш.* Узбуђеност, страх ... имали су још увијек претегу над његовим разумом. *Цар Е.*

претéгнути, претéћи и **прèтēћи,** прèтēгнēм свршс. **1. а.** *бити тежи, тежином превагнути на једну страну.* — фиг. Тешко оному кому на мјери претегну грижеси! *Љуб.* **б.** *накренути се на једну страну.* — Глава јој је велика а врат танак, па она претегне час напред, час натраг. *Рист.* **2.** фиг. *бити јачи, превладати, бити претежан, имати већу вредност.* — Питање је других околности који ће смјер претегнути. *Мј. 1936.* Он је на једну страну поставио Партију, а на другу свој живот, и ето претегао тај слаби живот. *Вуј.*

~ се необ. *нагнути се, накренути се.* — Ускочи [Момир] у прозор ... претегну се и стрмоглавце паде на плочник. *Каш.*

прèтēжак, -ēшка, -ēшко *превише, сувише тежак.* — Претешки инвалид је онај чија је способност смањена за сто посто. *Мј. 1926.* Шљива расцветана, претешка од цвећа ... наклонила се земљи. *Чипл.*

прèтежан и **прéтежан,** -жна, -жно *који претеже, који има надмоћ у чему, који је већи по броју, важности, вештини и сл., знатан, претежит.* — Хектор претежнији бијаше копљем. *М-И.* Његова [домаћинова] је воља увек претежна и његова реч ... пресудна. *Ђорђ.* Претежну већину сачињавају цариградски 'апсеници. *Андр. И.* Правописна комисија је кадшто један од њих [од два акцента] обиљежила као претежнији или обичнији. *Ј 1957.*

претèжати, -āм свршс. *постати претежак.* — Кад би [олово] претежало и дјеца мала почела кврчат', жене су згртале и олакшавале олово с дјеце. *Миљ.* Кад би се учинити могло да не претежа терет, тежак довољно, бар то. *Мас.*

прèтежит, -а, -о *претежан.* — Увјери се одмах да ту, проти претежитој сили ... не помаже ни највеће јунаштво. *Том.* Игра сунце и одбљескује се у претежитој бакарастој боји. *Тип.*

прèтежито прил. *претежно.* — На овим заводима радили [су] ... претежито хуманиште из Хрватске. *Водн.*

прèтежитōст, -ости ж *својство или стање онога што је претежито, претежност.* — Претежитост црне пути и црне косе на југу ... мода је надокнађивала умјетним средствима. *Водн.* У том баш лежи претежитост снаге пјесника-филозофа над филозофом истражиоцем. *С 1919.*

прèтежно и **прéтежно** прил. *већим делом, у већем броју, углавном, претежито.* — Што бијаху некоч у Загребу јурати ... то бијаху у Пожеги, претежно обртничком граду, калфе. *Том.* Жандарми, претежно муслимани, држали [су се] неутрално и резервисано. *Топ.*

прèтежнōст и **прéтежнōст,** -ости ж *својство и стање онога што је претежно, претежитост.* — Социјалистичка штампа ... доказивала је претежност економских питања над политичким питањима. *Јов. С.* Бијег из наше сељачке средине, из наше аграрне претежности ... *П 1939.*

претéзāње с *гл. им. од претезати.*

претéзати, прèтēжēм *несврш. и уч. према претегнути, претећи.*

прèтēк м само у изразу: пōћи, потрчати у (на) ~ *претећи и дочекати кога.* — Читава гомила сељака натисну с пута низ пећину. Бојан Љусина скочи из рупе и потрча им у претек. *Топ.*

прèтек м (ек. и ијек.) само у изразу: имати на претек (претеку) *имати доста, толико да још и претекне.*

прѐтека ж **а.** *отицање воде. Р-К Реч.* **б.** *долина којом вода од снега или од кише претиче. Вук Рј.*

прѐтекст м лат. *изговор, повод, излика.* — Дневни књижевни догађаји најчешће [су му] служили само као претекст да изнесе ... своје гледиште. *Михиз.*

претела́лити, -èлāлӣм сврш. *разгласити с једнога краја на други.* — Пођи ћеш у село ... па ћеш претелалити да се продају три дијела земаља. *Ћип.*

претѐндент м лат. *онај који претендује на што.*

претѐндентскӣ, -ā, -ō *који припада претендентима, који се односи на претенденте*: ~ покушаји.

претендѐнтство с *тежња да се оствари оно на што се полаже право.* — Одбијао [је] увијек од себе ма и најмању помисао о претендентству. *Нех.*

претенди́рати, -èндӣрāм и **прѐтендовати,** -дујēм несврш. и сврш. лат.-нем. **1.** *упорно тежити (не бирајући средства) да се постигне нешто*: ~ на престо. **2.** *приписујући себи какво својство, посебност, право на што, желети да се добије признање за то.* — Војводина ће, као и друге области које претендирају на то, добити најширу аутономију. *Тито.* Она [књига] никако не претендује да буде исцрпан ... приказ првих дана оружане борбе. *Чол.*

прѐтензија ж лат. *претеран захтев за нечим, неоправдано полагање права на што.* — Претензија на оригиналност и на научничке заслуге он никада није имао. *Скерл.* Сањају о капетанској звезди и пензији, без претензија. *Крл.*

прѐтенциōзан, -зна, -зно фр. *који има велике захтеве, који тежи за нечим великим; који има о себи претерано високо мишљење; надувен, уображен.* — ир. Пиште у ноћи мали, претенциозни воз, нестрпљив да крене до Ужица. *Б 1958.*

претенциóзнōст, -ости ж *својство онога који је претенциозан.* — Нема у овој аутобиографији ... никакве литерарне претенциозности. *Глиг.*

претера́вање, ијек. претјера́вање, с *гл. им. од претеравати.*

претера́вати, -èрāвāм, ијек. претјера́вати = претеривати *несврш. и уч. према претерати.*

прѐтерāн, -а, -о, ијек. прѐтјеран **1.** *трп. прид. од претерати.* **2.** *превелик, превисок, прекомеран, преувеличан.* — Цене ћилимова нису нимало претеране. *БК 1906.* **3.** *превише обузет чиме, егзалтиран.* — Био је претеран католик и непоправљив аутократ. *Прод.* Била је претјерана — приметнула је. *Торб.*

претера́нац, -нца, ијек. претјера́нац, м *онај који у чему претерује.* — Вукасовић је заиста фантаста и претјеранац! *Новак.*

прѐтерāнка, ијек. прѐтјерāнка, ж необ. *жена претеранац.* — Дорица не слушаше старе претјеранке. *Ћал.*

прѐтерāно, ијек. прѐтјерāно, прил. *прекомерно, превише.* — У дому [слабоумникову] није претјерано забавно. *Крл.* Она је била претерано бледа и бела девојчица. *Макс.*

прѐтерāнōст, -ости, ијек. прѐтјерāнōст, ж *својство онога који је претеран и онога што је претерано.* — Све претераности уживања плаћају се претераностима бола. *Јов. С.* Хтио је повјереник објаснити сву претјераност њихових захтјева. *Кал.*

прѐтерати, -ām, ијек. прѐтјерати (некњиж. прѐћерати), сврш. **1. а.** *гонећи, терајући кога приморати га да оде, побегне куда далеко.* — Не би [се] требало до Брода зауставити, док се душман не претјера у своју земљу. *Мул.* **б.** *дајући правац чему учинити да пређе куда.* — Претерō Левча полако скелу у Банат. *Чипл.* **в.** *јашући прећи преко чега.* — Силни коњи, а бијесни Турци, Удбинско ми поље прећераше. *НП Вук.* **2.** фиг. *представити што у јако увећаним размерама, у превеликој мери извршити неку радњу, превршити меру у чему, преувеличати.* — Увиде да је претерао шалом. *Вес.* Моји назори не бијаху претјерани. *Ков. А.* Е, то ти и јест гријех ..., што си прећерао у понизности. *Андр. И.*

прѐтерети и **претéретити,** -ӣм сврш. *превише оптеретити, наметнути превелик терет.* — Он иде уз спрегу коња да их не претерети. *Том.*

~ **се** *метнути на себе превелик, претежак терет.* — Ако је човјек радин по нарави ... претеретит ће се послом. *Шкреб.*

прѐтерећенōст и **претéрећенōст,** -ости ж *својство и стање онога који је претерећен.*

претерећи́вати (се), -èћујēм (се) *несврш. и уч. према претеретити (се).*

претери́вање, ијек. претјери́вање, с *гл. им. од претеривати.*

претери́вати, -рујēм, ијек. претјери́вати, несврш. = претеравати.

~ **се** уз. повр. фиг. *препирати се, свађати се.* — А они [Ружица и Милош] све до зоре говори и претјерују се. Неће она ни да чује за Милоша. *Ранк.* Учитељи ... непрестано се претерују о вери и о филозофији. *Нед.*

претери́рати, -èрӣрāм сврш. и несврш. лат.-нем. *мимоићи, мимоилазити кога, запоставити, запостављати, претећи, прети-*

цати, пре другог стићи до циља. — Читав се ... каријеристички свијет једне генерације кретао око тога: хоће ли тко кога претерирати. *Крл.*

претѐрит м грам. *прошасто, прећашње време.*

претѐритнӣ -ā, -ō = прѐтеритски *који припада претериту, који се на њега односи*: ~ време.

претеритопре́зент м лат. грам. *глаголски облик претерита са значењем и службом презента.*

претеритопре́зентскӣ, -ā, -ō *који припада претеритопрезенту, који се на њега односи.*

претѐритскӣ, -ā, -ō = претеритни.

прѐтēсан, -сна, -сно, ијек. прѐтијесан *одвеђ, сувише тесан.* — Ја сам осјећао да су то претијесне прилике. *Новак.* Градић ... с блатним, пребучним и претијесним циганским махалама ... био је добар, драг пријатељ мога дјетињства. *Козарч.*

претеслѝмити, -èслӣмӣм сврш. тур. покр. *извршити теслим, предају чега, предати, уступити што другом у посед.* — Како би било да ми ту несретну краву претеслимимо царевини, па нек се она тамо с њом мучи и девера. *Коч.*

претестѐрати, -āм, **претестѐрисати,** -ишēм и **претѐстерити,** -ӣм сврш. *пререзати тестером, пилом, препилити.* — Радници ... запрли и из све снаге да претестерају греде. *Ђор.* Каже им [зидару и тесару] ... да кућу наполе секу, ако могу да претестеришу. *Игњ.* Он нареди да се претестери глава једне краљеве статуе. *Грол.*

прететӯрати, -āм сврш. *тетурајући прећи с једне стране на другу.* — Толико се умуса од суза кад јој Тошић ... прететура праг. *Каш.*

претѐћи и **прѐтēћи,** прѐтēгнēм сврш. = претегнути.

прѐтēћӣ, -ā, -ē, ијек. пријѐтēћӣ *који је пун претње*: ~ говор, ~ став. — На једном широком простору ... имао је да се одржи велики, протестни, претећи збор. *СКГ 1937.*

прѐтēћи, ијек. пријѐтēћи, прил. *с пуно претње.* — Звук мотора је претећи плавио улице. *Поп. Ј.*

претѐћи[1] и **прѐтећи,** прѐтекнēм и претѐчēм сврш. **1.** *в. престићи.* — Баконја ... претече стрица, те му отвори ћелију. *Мат.* Прије неголи је ... могла одговорити, сестра је хитно претекне. *Бег.* Отишла [је] у Монопол дувана. Тамо је вредноћом претекла многе. *Срем.* **2.** *текући прећи с једног места у друго, прелити се у што.* — фиг. Већ давно је велики део онога што је [Змај] писао претекло у воде народног говора и језика. *Михиз.*

претѐћи[2], -èчēм сврш. *бити у изобиљу тако да још остане, преостати.* — Оставише пет хиљада глава. Што претече, стругну без обзира. *Радич.* Око куће веће и мање хрпе камења што је претекло иза градње. *Шимун.*

прѐтећкē, ијек. пријѐтећкē, прил. *прѐтēћи.* — Повика ... пријетеће показујући пету ... своје ципеле. *Креш.*

прѐтефтерити, -ӣм сврш. тур. покр. *провести кроз тефтер, пописати. Шкаљ. Рј.*

прѐтēч (ек. и ијек.; ијек. и прѐтијеч) ж само у изразу: пōћи, отиће у претеч *в. прѐтēк.*

прѐтеча м **а.** *онај који је својим радом припремио услове за рад других, онај који је у некој врсти рада претходио раду других у истој врсти рада.* — Ја сам био само претеча овог великог човека. *Дом.* За панславистичке планове илираца може [се] у нашој хисторији наћи великих претеча. *Матк.* **б.** *појава, догађај који претходи или који припрема, изазива што, весник, предзнак, знамење.* — Можда је тај његов покушај био само претечом љубави. *Шен.* Париз Комуне биће прослављен као претеча новог друштва. *Скерл.*

прѐтēшко прил. *превише, сувише тешко.*

прѐти, прēм (3. л. мн. прӯ) несврш. заст. *тужити кога, подносити тужбу суду.* — Плод ако с гране на туђу земљу опадне, господар дрвета није властан тражити га нити за то суседа прети. *Арх. 1926.*

~ **се** уз. повр. **1.** *препирати се, свађати се с ким.* — Зар не чујете како се пре са својом живади? *Јурк.* Даа, знам ја — прео се Илија ... хоћеш ти да ја одговарам за те ... Даа, ти побјегао, а ја ћу одговарати. *Ђоп.* **2.** правн. *водити парницу, парничити се.* — Чланом ... се наређује како ће се судити кад се два села пру о сеоским међама. *Нов.*

прѐтијесан, -сна, -сно, ек. прѐтēсан.

прѐтијесно, ек. прѐтēсно.

прѐтијеч, ек. прѐтēч.

претилѝна ж **1.** (*превелика*) *дебљина, масноћа*; исп. претилост. — Нађе ... нешто грдне плаве хартије пуне љага претилине. *Војн.* Старо жупско вино ... је утук свакој претилини, па и јагњећој. *Срем.* **2.** *обиље, плодност.* — Посавље од пољске претилине храни тијело. *Павл.*

прѐтилити, -ӣм несврш. покр. *чинити претилим, дебљим*; исп. гојити, товити. — Господарево око коња претили. *Н. посл. Вук.*

прѐтило прил. *дебело, масно*; фиг. *обилно.* — Велики ктитори ... старци без деце и потомака ... а богатство им претило текло и претицало. *Чипл.*

прѐтилӧст, -ости ж *претерано скупљање масти у телу, дебљина, гојазност, масноћа*; исп. претилина. — Разгојио се, а смежурало му се испод очију и од претилости виси му подвољак. *Ћип.* Промјене настају и због претилости, кад се на срцу и између мишићних влакнаца накупља маст. *НЧ.*

прѐтиљӗње с *гл. им. од претилити.*

прѐтин м покр. *в. претинац.* — Имам тајни претин с дугметом на перце. *Уј.*

прѐтинац, -инца м *покретни преградак четвртастог облика у којем седрже, похрањују разне ствари; фиока, ладица.* — Нахрупи у собу и отвори старински писаћи стол са много претинаца. *Драж.* Жена ... прође орману за јело, отвори претинац, извуче оданде бео хлеб. *Ћос. Б.* У соби је још била огромна полица с ... претинцима. *Хорв.*

Изр. поштански ~ *преградак у пошти у који се стављају писма која стижу поштом на адресу власника таквог прегратка, поштански фах.*

претӣнути, прѐтӣнӣм сврш. *уградити претин(ац), преградити.* — Налазимо учитеља ... у летвама претињеном ... предсобљу. *Јурк.* У дилувијалним наносима ... сачуване су кости мамута, носорога са претињеним ноздрвама. *Жуј.*

прѐтио, -ила, -ило (комп. прѐтљӣ) **1. а.** *који има пуно, дебело тело; ухрањен, угојен, гојазан.* — Па посједе претила кулаша. *НП Вук.* Гости ... лакомо навалише на сто, који су зачас преплавили својим тустим, претилим сподобама. *Козарч.* **б.** *крупан, меснат.* — У челу стола посади ... фра Јеру ... коме су и сами прсти на руци претили. *Ћип.* **2.** фиг. *обилан, богат.* — До дна душе заболе га претила надница. *Лоп.* **3.** фиг. *пун изражајности, снаге, свежине.* — Позната вам је ријеч ... Бошњака: претила је, лијепа је. *Шен.*

претипка́вати, -йпка́вам *несврш. и уч. према претипкати.*

прѐтипкати, -ам сврш. *преписати на машини за писање, прекуцати.*

прѐтирање с *гл. им. од претирати.*

прѐтирати, -рем *несврш. и уч. према претрти.*

прѐтӣсак и **прѐтисак,** -ска м *отисак писма или слике на нарочити папир, а затим преношење на другу подлогу (камен, алуминијум и сл.).*

претиска́вати, -йска́вам = претискивати *несврш. и уч. према претискати.*

прѐтискӑј м индив. *претискивање, стисак.* — Све претискаје с чим га [цветак] претискива, и те ти нећу, злато, да закратим. *Радич.*

прѐтискати, -ам сврш. *изнова натискати, одштампати, прештампати.* — А на сваком бјеше претискан пријепис траке. *Креш.*

претиски́вати, -йскујем несврш. = претискавати.

прѐтиспути, -нем сврш. *в. притиснути.*

прѐтити, прѐтӣм, ијек. пријѐтити, несврш. **1.** *правити руком покрет, гест застрашивања, гледати кога или говорити гласом у циљу застрашивања.* — Окрене се па прети песницом. *Вес.* Кажипрстом прети на Јевђу. *Срем.* **2.** *упозоравати, опомињати плашећи последицама.* — Лопов [је] пријетио батинама. *Крањч. Стј.* Пријети [му] затвором. *Ћор.* **3.** *предсказивати, слутити нешто непријатно, опасно.* — Оловасто зимње небо пријетило је кишом. *Ћип.* Пламен се брзо ширио и претио да захвати ... библиотеку. *Пол. 1958.* **4.** *показивати знаке опасности.* — Државном буџету ... претио [је] дефицит. *СКГ 1937.* Пријети опасност да ће нас непријатељ опколити с бока. *Јонке.*

~ **се** *претити.* — Пријете се празним пушкама. *Цар Е.*

прѐтитрати, -ам сврш. необ. *титрајући се, играјући се провести неко време.* — фиг. И она тако у мислима претитрала четири ове годинице и угодна живота. *Мул.*

прѐтих, -а, -о *претерано, сувише тих.* — Била је снажна и претиха. *Пол. 1959.*

прѐтихо прил. *превише, сувише тихо.* — По предсобљима ... ступа се на прстима и претихо. *Нех.*

прѐтицање с *гл. им. од претицати (се).*

прѐтицати, -ичем (ек. и ијек.) = претјецати *несврш. и уч. према претећи.*

~ **се** уз. повр. *престизати се.* — Искакали смо из скамија и јурили, хрпимице, претичући се. *КН 1958.* Био је скоро ошамућен од тог брзог окретања и од експлозија што се сустижу и претјечу. *Лал.*

прѐтичак, -чка м *оно што остаје као вишак кад се задовоље све потребе, (пре)остатак, сувишак.* — Венеција је настојала населити далматинске градове претичком свога пучанства. *ХР 1928.* Остајао [је] и

један претичак за текуће кућне потребе. *Десн.*

претјер-, ек. претер-.

прèтјецāње с *гл. им. од претјецати.*

прèтјецати, -ечēм (ијек.) несврш. = претицати.

претка́зāње с *прорицање.*

претка́зати, прèткāжēм сврш. *прорећи, унапред нешто предвидети.* — Што не сломих ногу ... или што ми макар на сну не претказа ... па да не идеш тој ... цркви никако. *Вес.*

~ **се** *повр.*

преткази́вати (се), -ȁзујēм (се) *несврш. и уч. према претказати (се).* — А ја сам свакако злоћудан, па ми се свака несрећа претказује и без варица. *Љуб.*

преткалкула́ција ж трг. *претходно израчунавање свих елемената производне и продајне цене продукта, робе и услуге.*

преткапитали́стичкӣ, -ā, -ō соц. *који се односи на стадијум друштвеног развитка пре капитализма*: преткапиталистичке друштвене формације.

прèткати, прèткāм (ређе прèткēм и прèчēм) сврш. *поново уткати.* — Био је [пешкирић] преткан плавим и црвеним пругама. *Ком.* Вишаше један жут, свилом преткан ... убрус. *Лаз. Л.*

претки́вāње с *гл. им. од претковати.*

претки́вати, прèткӣвāм *несврш. и уч. према претковати.* — Гола брвна [су] покривена свиленим тканинама преткиваним златом. *Кнеж. Л.*

прèткиња ж *жена предак.* — Ову је преткињу увијек кривио стари Вук што му је син »рибље крви«. *Ђал.*

прèткишан, -шна, -шно *који се односи на време пре кише.* — У тајанственом преткишном сјају чинила се [болесница] као сабласт. *Макс.* Тежина ... лежи на Злати, премучно и оловно, као облаци у преткишан дан. *Сим.*

прèткишница ж *кишне капљице које промичу пре праве кише.* — Она заплака кратким покусним цвиљењем, као преткишица. *Божић.*

прèткласичан, -чна, -чно ум. *који се односи на време пре класицизма.* — Он ... даје дефинитиван облик претклаcичној фуги. *СКГ 1937.*

прèтклēтка, ек. прèтклијетка, ж анат. *преткомора.* — Срце има двије претклијетке и двије клијетке. *НЧ.*

прèтклијетка, ек. прèтклēтка.

прèтклон м фиск. *нагиб главе и тела напред као гимнастичка вежба.* — За вријеме вожње тијело се нагиње све више напријед — у све већи претклон. *Скиј.* Јаким претклоном главе и трупа омогућује се понирање. *Атл.*

прèткомора ж анат. *шупљина у срцу изнад коморе, претклетка.* — Горње одељке, који заузимају ширину срца, зовемо десна и лева преткомора. *Батут.* У срцу су прије коморе двије преткоморе. *Финк.*

прèткòмōрје с *преткомора*: срчано ~. *Терм. 4.*

прèткòнгреснӣ, -ā, -ō *који се односи на време пре конгреса*: претконгресне припреме.

претконферèнција ж *конференција која се одржава пре главне конференције.*

прèткончèнтрāт, -áта м *претходно добивени концентрат.*

прèткончентра́ција ж руд. *претходна концентрација.* — Треба изградити сепарацију која ће на принципу тешких течности вршити претконцентрацију сиромашних руда. *Пол. 1959.*

прèткосовскӣ, -ā, -ō *који се односи на време пре косовске битке*: ~ циклус народних песама.

прèткрај предл. с ген. *показује последњи тренутак онога што се догађало у одређеном времену.* — То је ... био велики напредак према организацији привреде прекрај римске државе. *Пов. 2.* До њихова водства ... дошло је прекрај акције. *Вј. 1966.*

прèткршћанскӣ и **прèткрȕшћанскӣ,** -ā, -ō *који припада времену пре кршћанства, који се на то време односи, претхришћански*: ~ доба.

прèткућа ж етн. *ходник испред кућних врата.* — Испред големих врата је ходник, који се зове преткућа. *Дед. Ј.*

прèткȗће с *простор пред кућом.* — Њега у преткућу нађе гдје сједи. *М-И.*

прèткућије с покр. *в. прèткуће.* — Пред великим вратима ... има трем или преткућије, где се лети дочекују гости. *Дед. Ј.*

прèткућӣ, -ā, -ō *који се односи на прèткуће.* — Уздиже над њим, високо, на преткућно свјетло, своје блиједо лице. *Божић.*

прèткућница ж *песма коју пева или молба коју изговара просјак пред кућом молећи да му се што удели.* — Још није ни знала за себе кад је почела просити. Рекла би

своју преткућницу: »Ако имате штогод за моју малу браћу.« *Божић.*

прѐтлāк м хем. *превелик тлак, притисак.* — Да код загријавања не би настао претлак у тиквици ... изреже се из чепа ... узан сектор. *ОК.*

прѐтљӣ, -ā, -ē *комп. од претио.*

прѐтљив, -а, -о *поспан.* — Фрцне живљи сјај очију ... а лице добија засјенути претљиви израз. *Ћип.*

прѐтмаст, -а, -о *превише, сувише тмаст.* — Диже [се] претмасти југ те мрачи и кишом расхлађује небо. *Марет.*

прéтница, ијек. пријѐтница, ж *претеће писмо. Р-К Реч.*

прéтња, ијек. пријѐтња, ж **1.** *плашење, застрашивање кога.* — Отпоче ... најпре молбом ... па кад то не поможе, одбор удари у претњу. *Ранк.* Није се обазирао ... на пријетње којима су га обасипали. *Креш.* **2.** *могућ(н)а, потенцијална опасност.* — Мрачни поглед те зјенице злосутан је и пун пријетње. *Пав.* Владао је онај нарочити ... мир фронта ... кад се претња смрти одмара. *Вас.*

ДОПУНА СПИСКА ИЗВОРА

Зог. 2 Зоговић Радован, Артикулисана ријеч, Београд 1965.

М-В Матић Душан и Вучо Александар, Глухо доба, роман, Београд 1940.

Селим. 1 Селимовић Меша, Дервиш и смрт, Сарајево 1967.

ДОДАТАК

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

Треба да стоји

огрѝњати[2] сврш

одà̀свакуд — Ту падну одасвакуд слијепци *Љуб*

одà̀свукуд пример *Жуј* треба ставити уз *одасвуд* (на крају)

ò̀двā̀јкада и **одвáјкада**

ò̀дгоре

оджúвjети ек одживети

одлѐбдети, -дӣм, ијек одлебдјети, сврш

одмѐсти и **ò̀дмести,** -етӣм

одњúвити, одњӣвӣм и **ò̀дњивити,** ӣм сврш

ò̀дбjче (супл мн одојчӑд)

одò̀лети, -лӣм и одолӣм

одò̀љети, -олӣм и одолим

ò̀ђебрати

ò̀жег[1]

ò̀жег[2] м,

озеблѝчина ж и м

ò̀зӣмӣ

озлò̀глā̏шен, а, о **1.** *тӣри ирид*

ò̀јēдар

окà̀гача ж

окò̀штао, -ала, -ало и **ò̀коштао,** -ӑла, -ӑло

ò̀крā̏так и **ò̀кратак**

ò̀крутнӣк и **ò̀крӯтнӣк** (Такав акценатски дублетизам и код изведеница, сем код *округносӣ*)

ò̀лош, а, е

ò̀маторео

омлà̀дӣнка и **ò̀младӣнка**

ондулúрати сврш и несврш *(на)ирабиши онду лацију*

~ се *(на)ирабиши себи ондулацију*

ò̀нӣ *b онај*

ò̀писан и **ò̀писан**

ò̀плен, ијек опљен, м

оруменити, -уменим

орхестри́рати, -естрирӑм сврш и несврш

осавремѐнити, -еменӣм

осијáвати

осијѐдити, осиједӣм

ò̀стењак, -ёњка

ò̀стреш

остудѐнити, -уденӣм

остудѐњети, -енӣм, ек остуденети

осýрети, -рӣм

осýрjети, рӣм

отáмнити, отӑмнӣм

отворéње *иочешак рада*

ò̀ткад(а)

ò̀тклӣк

отплỳтати

официјà̀лчина м и ж

официјà̀рчина м и ж

ò̀хитро

ò̀цjēлан, -лна, -лно

ò̀чā̏ле, ò̀чӑлā ж мн (дат ò̀чӑлама) и **очáли,** очала м мн (дат очалима)

ò̀чи, очијӯ и очӣ ж

очкрњати, очкрњам несврш

очỳпати, -ӑм

ò̀шӣура ж зоол

пà̀вēнчић, ијек пà̀вjēнчић

пà̀вjēнчић, ек пà̀вēнчић

пакò̀внӣ

палà̀вò̀рда м и ж

пà̀лā̀вра ж и м

пà̀лисā̏д м и **палисáда** ж

пà̀лисā̏дӣ

пà̀лисā̏т.

пà̀метā̏р, а

па̑мпа ж и **па̑мпас** м

па̀нтале, па̀нтāлā

па̑пин и **па́пин**, -а, -о

пародѝрати

па̑с[1] м (... мн. па́сови и па̑сови)

па́ћео, -ела

пашчѐтина ж

пе̑в, ијек. пје̑в

пе̑га ... (дат. и лок. пе̑ги)

Пе̑гāз

пѐлцовати, -цујēм

Пе̑мскā и **Пе̑мскā**

перѝшāн, -а́на

пѐрбн, -о́на ... **а.** *йокриβен йросшор на железничкоj сшаници ...*

пе̑сни̑к, ијек. пје̑сни̑к

пе̑тлина м и ж

петò̀љеће, ек. петò̀леће.

петòмесечнӣ, -ā, -ō, ијек. петòмјесечнӣ **а.** *коjи шраjе йеш месеци. Р-К Реч.* **б.** *коjи се jавља, враћа сваких йеш месеци. Р-К Реч.*

пѐцикакија м и ж

пешки̑рчина ж

пѝвција м и ж

пѝриватра м и ж

плā̀внути, -нē сврш.... — Ако Грахово плавне .. неће ...

плā̀дњина и **плā̀дњина** ж

плаке́та и **плакѐта**

плā̀нѝнкиња (уместо *йланинкица*)

плѐсти, -ѐтēм р. прид. плѐо, плѐла, -ло

плѐтикотарица м и ж

плѐтикрошња м и ж

пло́вац, -вца

плӯжина[2] ж

пљу̀вати, пљу̀јēм

по́бро, -а и -ē м

поваљи́вати (се), -а̀љујēм (се)

по̀вē̄зāн

по̀вē̄зāно

повò̀дити, по̀водӣм

погдѐко ... погдјѐтко, зам.

погдѐшто, ијек. погдјѐшто, прил. и зам.

погр̀дјети, -дӣм, ек. погр̀дети.

по̀гутнути — избацити одредницу, јер треба да стоји: *йроīушнуши.*

по̀дбио, -бјела, ек. по̀дбео.

по̀дгово̀р, -ора

подлѐтети ... ијек. подлѐтјети

подража́вати, -а̀жујēм

подрима́њак, -нка м

по̀дсмē̄х

по̀ждрѐти, по̀ждрēм

по̀зā̄ће

позаробља́вати, -о̀бља̄вā̄м и **позаробљи́вати** -о̀бљујēм

позљеђи́вати, -ѐђујēм, ек. позлеђи́вати.

поиску́пљати .. сврш.

поисплаћи́вати ... сврш.

поѝсправљати (се), -а̄м (се) сврш.

по̀ја̄вно̀ст

поко̀ленāк, ијек. поко̀љенāк

нолѐћи (се) и **по̀лећи (се)**

положа̀јчић (уместо *йолажајчић*)

по̀лувидо̀ст . . мед. *болесш очију* ... hemianopsia

по̀лумесе̑ц, ијек. по̀лумјесе̑ц

полумр̀тав и **по̀лумртав**

полупрерађѐвина и **полупрерā̀ђевина**

по̀мā̄лӣ

по̀мијешā̄но̀ст, ек. по̀мēшā̄но̀ст

по̀много

по̀низно̀ст и **пони́зно̀ст**

Додати нову одредницу из *ионосиши*[1]

поно̀сити[2] **(се)**, по̀носӣм (се) несврш. **1.** (ким, чим) *бишти исūуњен йоносом, бишти ионосан (на некога, на нешшо).* — Носе капицу накриво и поносе се. *Љуб.* Енглези .. се много поносе својом постојбином. *Нен. Љ.* **2.** *фиг.* У прочељу, према столу, поносио се диван од црне коже. *Шайч.* **3.** (од кога, од чега) покр. *држаши се гордо йрема некоме, нечему, одвајаши се од некога, нечега.* — Да се нијесмо лучили, од свакога поносили ... не би нас туђин притискивао и давио. *Љуб., Вук Рј.*

по̀омā̄шан

по̀пи̑та

по́пица

по̀плескати, -а̄м и -шће̄м

по̀прѐти, по̀пријēм — избацити одредницу.

Унети нову одредницу из *йойрије-*

по̀пријети, по̀прēм (ијек.) сврш. покр. *иошиснуши. Вук Рј.*

попу̀скара м и ж

по̀пци, по̀пāцā м мн. (јд. по̀пац, -пца и по̀пак, -пка) зоол.

по̀пче, -ета с

по̀рез и **по̀рез** м, **по̀реза** и **по̀реза** ж

по̀резнӣ и **по̀резнӣ**

по̀резни̑к и **по̀резни̑к**

по̀резничкӣ и **по̀резничкӣ**

портрети́рати, -ѐтӣра̄м сврш. и несврш. ... **1.** *(на)йравиши иорūреш, йорūрешe* ... **2.** фиг. *верно оūис(иб)аши, живо йриказ(иб)аши* ...

портрѐтисати, ишēм сврш и несврш
посàбрати, -аберēм и -аберēм
пòсjести, посjеднēм
поскýпљати, поскýпљāм
пòслāњковати, -кујēм
постоструча́вати и **постостручи́вати,** -учујēм
пòтекāр
потплѐсти и **пòтплести,** -етēм
потрàгати
потрóшња и **потрòшња**
поузра́сти и **поу̀зрāсти,** -астем
поу̀тешити, -йм, ијек поутјешити
поу̀тјешити (се), -им (се) ек поутешити (се)
прāисторӣјскӣ и **праистòрӣјскӣ**
прāисторичāр и **праистòричāр**
прāмдед и **прàмдед**
прāти прил сад пēрӯћи и перӯћи
прàћкāти, -аша
прāхисторӣјскӣ и **прахистòрӣјскӣ**
прāхисторичāр и **прахистòричāр**
првѐнствовати, -ствујēм
пр̀вēнчити, -йм
пр̀вотōк
прдòклачити, -йм несврш
прѐбēнда
прѐвечан ијек превјечан
прѐвремен, а, о (ек и ијек , ијек и прӣјевремен)
прѐвременōст, -ости (ек и ијек , ијек и прӣјевременōст)
прѐдсēђе
предȕвjеренōст, ости
предȕзетнӣк и **прѐдузēтнӣк**
прēисторӣјскӣ и **преистòрӣјскӣ**
прѐзритēлан
прѐзритēлно
прѐкjучē(р)
прекòгōрнӣ
прѐкрӣвљено
прѐкувати
прѐлаган, -а, о *одбеħ брло лак лаган*
прѐмијēрнӣ и **прѐмијēрскӣ**
преопрéмати
преопрéмити
преотмен, а о ијек и прēотмјен
прéпjев и **прѐпjев,** ек препев и препев
преполовљи́вати (се), -овљујем (се)
прēрēтко и **прерéтко** прил
пресијáвати[2] *свēтлуцāти сијāти*
прѐсjеднути, -нем, ек преседнути
прēснијет, ек прēснēт
прéсница, ијек пријесница
прѐтерāн ијек претјерāн

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

Књига IV

Друго фототипско издање

Уредник *Мирослав Ранков* * Технички уредник *Мирјана Јовановић* * Корице *Иван Болдижар* * Коректор *Душанка Видаковић* * Издавачко предузеће Матице српске, Нови Сад * За издавача *Драгољуб Гаварић* * Тираж 5000 примерака * Штампа Младинска књига, Љубљана, Титова 145

1990

ISBN 86 363-0187-4/ISBN 86 363-0191 2

CIP — Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

808 61/ 62—3
801 3

РЕЧНИК српскохрватскога књижевног језика / [уређивачки одбор Михаило Стевановић и др] — [2 фототипско изд] — Нови Сад Матица српска, 1990 — 6 књ , 25 cm

Суиздавач књиге 1, 2 и 3 је Матица хрватска

ISBN 86 363-0187-4
Књ 4 О—П (ограшје—претња) — 1990 — 1013 стр
ISBN 86-363-0191-2
2098183

1 Стевановић, Михаило
а) Српскохрватски језик — Речник
2094599

РЕЧНИК СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ДРУГО ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ
1990

Ово издање *Речника* објављено је захваљујући
помоћи Вукове задужбине из Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Уредници:

АКАДЕМИК ДР МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ, ДР СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ, СВЕТОЗАР МАТИЋ, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН, СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ, ДР ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК

Помоћни уредници:

ДРАГИЊА ПОПС-ДРАГИЋ, МИЛАН ОДАВИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, ДР ОЛГА ЦВИЈИЋ, ДР ЕГОН ФЕКЕТЕ, МИЛИЦА ВУЈАНИЋ

Обрађивачи:

СВЕТОЗАР МАТИЋ, ДР КРЕШИМИР ГЕОРГИЈЕВИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН, ЕМИЛИЈА КАЧАНИК, РАТИБОРКА БРКИЋ, ДАНИЛКА ЂУРИШИЋ

Секретар Уређивачког одбора:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ

Сагласно објашњењу датом у IV књизи Речника, и део V књиге (слово П и део слова С) обрађен је у Загребу, уз суредакцију и завршну редакцију Уређивачког одбора Матице српске. Према томе, у изради ове књиге суделовали су и:

АКАДЕМИК ДР ЉУДЕВИТ ЈОНКЕ, АКАДЕМИК ДР МАТЕ ХРАСТЕ, АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА, ЈОСИП ЈЕДВАЈ, СТЈЕПАН ПАВИЧИЋ, ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ И ДР ФЕРДО НИКОЛИЋ

МАТИЦА СРПСКА

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

КЊИГА ПЕТА

П—С

(претовар—стоти)

Нови Сад
1973

САДРЖАЈ

	Речник, V књига	9—1040
П	(од речи: претовар)	9
Р		315
С	(до речи: стоти)	593

РЕЧНИК

П—С

(претовар — стоти)

П

прѐтовăр м *претоваривање, преношење терета, товара из једног места у друго* — Обично се [Зеко] запути ... до једног мањег сплава који .. је пуст у дане кад се претовар робе не врши. *Андр И.*

претовáрати (се), -арăвăм (се) и **претовáрати (се),** -òвāрăм (се) несврш *в. претоваривати (се).*

претòваренòст, -ости ж *својство онога што је претоварено.*

претоварúвăње с *гл. им. од претоваривати (се).*

претоварúвати (се), -àрујēм (се) *несврш. и уч према претоварити (се).*

претоварѝвач, -ача м *онај који се бави претоваром робе.* — Њено је ново друштво .. весела, зврказта Мица, претоваривач вагонета у жељезари. *Сим.*

претòварити, -ӣм сврш. **1.** *пренети, пребацити товар с једнога места на друго, поново натоварити.* — Јучер сам претоварио у Добоју вагоне. *Сим.* Ујахавши у неко ниско жбуње, он је мирно дочекао да претоваре ствари из кола на коње. *Црњ.* **2. а.** *превише, више него што треба натоварити, преоптеретити* — На магарца треба натоварити, али га не треба претоварити. *Вел.* Претоварени и заморени напорним маршем, војници су се једва кретали. *Сек.* Женске школе ваља ... да се брижљиво чувају да не претоваре послом децу. *Батут.* **б.** *превише испунити чиме какав простор* — Касарне ... су претворене у болнице, претоварене рањеницима. *Нуш.* **3.** необ. *претерати у чему.* — Опрости ми ако сам претоварила *Матош.*

~ **се** *претрпати се претерано великом количином чега, оптеретити јелом свој желудац, прејести се.* — Мужек . . се претовари код господског стола. *Ков. А* Полегали смо обучени. И наши пси с нама заједно, претоварени јелом, као и ми. *Вукић.*

прѐтовăрнӣ, -ā, -ō *који служи, који је одређен за претовар, за претоваривање* претоварна станица. — Претоварна механизација луке биће немоћна за превоз огромних челичних конструкција. *Пол 1959.*

прéток и **прѐток** м (ек и ијек) *претакање из једнога суда у други*

Изр. ~ к р в и *трансфузија крви Терм 5.*

прéтоп, ијек прија̀етоп, м **1.** *маст која исцури из прасета кад се пече на ражњу. Вук Рј.* **2.** *претопљена маст. Р-К Реч*

претòпити, претопӣм сврш. **1.** *загревањем или топљењем дати нечему топљивом други облик* ~ восак, ~ железо, ~ звона у топове. **2.** фиг. *претворити у нешто друго, дати чему сасвим други садржај.* — Скупио све залихе мржње и презира у себи те претопио ту богату садржину у један ... крволочан поглед. *Мар.* Уметничка вредност књижевног дела огледа се у томе што песник успева да претопи своју тежњу ка идеалу и свој суд о животу у конкретне слике из живота створене помоћу језика. *Т. књ.* **3.** *асимилирати (о народу).* — Прeслабо да се формира у самостално политичко и државно тијело, а ипак толико отпорно да не бива претопљено, Хрватство тако животари. *Крл*

~ **се 1.** *прећи у друкчије стање, примити сасвим други облик, променити се, претворити се у нешто друго.* — фиг. У један се мах и музика и вапај жена и мушкараца и врисак дјеце претопише у бесконачно урлање. *Цар Е.* **2.** *асимилирати се.* — Романски живаљ који се тамо нашао претопио се у мору Славена. *Р 1946.* Овдје су Нормани брзо примили романски језик и претопили се у Французе. *Пов. 2.*

претòплити, прѐтоплӣм сврш *учинити претоплим.* — Човек у сну несвесно врши извесне покрете . претопљен, извлачи руке испод покривача. *Псих.*

прѐтор м лат. ист. *врховни судија у старом Риму*

преторњáнац, -нца м (ген. мн. -ӣјāнāцā) **1.** ист. *војник царске страже у старом Риму.*

— Обезоружани Конвент био је ... немоћан према наоружаној парискоj општини; он је зависио од ње као римски цареви од својих преторијанаца. *Јов. С.* **2.** фиг. *припадник најамничке војске која служи као потпора власти, основаној на грубој сили.*

преторијáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на преторијанце; који је састављен од преторијанаца*: преторијанске кохорте.

претòчити, прèточӣм сврш. **1.** *точећи прелити из једног суда у други*: ~ вино. — фиг. Хтјела [је] што прије из себе преточити своје знање у дијете. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. *променити, претворити, прерадити у нешто друго.* — Наш народ ... [се] не може ... ограничити на пасивно примање западне културе, он је мора у духу своје особености прерадити и преточити. *Јов. С.* Своја осјећања ... не знам преточити у ријечи. *Пав.*

~ **се 1.** *излити се, прелити се.* — Сузе му се преточиле на бијеле брке. *Ков. А.* **2.** фиг. *прећи, претворити се.* — Ви зажељесте моје младости, која се већ преточила из дјетињства у младића. *Ков. А.* Стјепан заусти псовку, али љутња му се зачас преточи у ријечи којима је храбрио и себе и посусталу Зеку. *Бан.* **3.** необ. *пузећи удаљити се, отпузати.* — Посматрао [је] како се змија као сребрни млаз преточила испод детињих ногу и млечике. *Рад. Д.*

прèтпакао, -кла м црквен. *простор испред пакла.* — Особито су били бујни обредни мотиви у цркви ... ускрснуће из гроба и ... силазак Христов у претпакао. *Водн.* Наџупник је ... направио такав лом због те невине душице која је у опасности да оде у претпакао. *Франг.*

прéтпев и **прèтпев,** ијек. прéтпјев и прèтпјев, м *почетак хорске песме који изводи певач, солист(а).* *Бак. Реч.*

прéтпис и **прèтпис** м заст. *претходна наредба власти, пропис, одредба.* — Њега [практиканта] поставља сам господин министар претписом и само га он ... може и отпустити из службе. *Срем.* Ова обавеза [заузимања за хришћане у Турској] потиче из претписа хришћанске религије и милосрђа. *Гавр.*

претпѝсати, прèтпишēм сврш. заст. *прописати, наредити.*

претписи́вати, -ӣсујēм *несврш. и уч. према претписати.* — Кад изврши све што му се претписује, онда му се једва срце умири. *Маж. М.*

прéтпјев и **прèтпјев,** ек. прéтпев и прèтпев.

прèтплата ж *унапред плаћен новац за периодичне часописе, новине, за још неиздате књиге, позоришне представе и сл.*

претплáтити, прèтплāтӣм сврш. *учинити претплатником, дати, платити претплату.* — Новине ... да ти претплатим? *Петр. В.* Био [је] претплаћен на један часопис. *Јонке.*

~ **се** *постати претплатник плативши унапред претплату.* — Чим се отвори опера, да се претплатим. *Глиш.* фиг. На бискупово мјесто се могао властелин »претплатити« још за бискупова живота. *Пов. 2.*

прèтплатӣй, -ā, -ō *који се односи на претплату.* — Претплатни новци шаљу се благајници Матице српске у Нови Сад. *М 1867.*

прèтплатнӣк м *онај који је претплаћен, који је платио претплату.*

прèтплатница ж *жена претплатник.*

прèтплатничкӣ, -ā, -ō *који се односи на претплатнике.*

претплаћѝвање с *гл. им. од претплаћивати (се).*

претплаћѝвати (се), -àћујēм (се) *несврш. и уч. према претплатити (се).*

прèтповēсӣй, -ā, -ō, ијек. прèтповијеснӣ *који се односи на претповест.* — [Буха] је била потпуно слијепа, јер је живјела на подземној претповијесној кртици. *Јонке.*

прèтповēст, ијек. прèтповијест, ж *предисторија, претхисторија.* — Оставио је у својим службеним извјештајима претповијест кримског рата. *Нех.*

прèтповијеснӣ, -ā, -ō, ек. прèтповēснӣ.

прèтповијест, ек. прèтповēст.

претпóдне, -нева с *доба дана пре подне.* — Једнога претподнева ... кренух пут Леонорина стана. *Шен.*

претпóднēвнӣ, -ā, -ō *што се односи на претподне.* — Дрвеће [је] у претподневној тишини непомично стајало. *Бен.*

прèтпокрēт м необ. *почетни, уводни покрет.* — [Гледао га је] пажљиво у страху да не пропусти ни један од тих никад непримећених трзавих претпокрета. *Дав.*

претполáгати, -ла̀жēм *несврш. и уч. према претположити.* — Ја претполажем да се и обитељи и општине здружују ... добре воље, без ичијег позива. *Старч.*

претпòлдашњӣ, -ā, -ē дијал. *преподневни.* — Не би више распредала разговор сличан претподневном. *Ђал.*

прèтположāј м ков. воји. *положај испред главног положаја.* — Отпоче [се] пењати уз ... претположај са кога је имао нападати. *Лаз. М.*

претположéње с заст. *в. претпоставка.* — Полазећи с овога претположења изразује назоре с којима се ми ... не слажемо. *Старч.*

претполо̀жити, -о̀ложӣм свр̄ш. ков. заст. *в. претпоставити.* В. пример уз гл. им. претположење.

прѐтпорођа̄јн, -а̄, -о̄ *што је непосредно пре порођаја.* — Жене су прешутјеле претпорођајно мување. *Божић.*

претпо̀следњ и **прѐтпоследњ,** -а̄, -е̄, ијек. претпо̀сљедњ и прѐтпосљедњ *који је непосредно пред последњим:* ~ слог. — Ђуро [је] био уручио газдарици за дуг своју претпосљедњу форинту. *Нех.* Синоћ је само петнаест минута требало па да се Немци пусте с планинских масива ... и да затворе претпоследњи излаз. *Дед. В.*

претпо̀сљедњ и **прѐтпосљедњ,** -а̄, -е̄, ек. претпо̀следњ и прѐтпоследњ.

прѐтпостава ж *претпоставка (1).* — Марку Аурелију очито и није до теоретских претпостава стоичке науке. *Баз.*

претпо̀ставити, -ӣм свр̄ш. **1.** *ставити, поставити кога испред или изнад кога:* претпостављена власт. *Р-К Реч.* **2.** фиг. **а.** *дати предност, већу вредност коме, чему (пред ким, чим), више ценити.* — Кад су се [људи] искуством уверили да је кремен најбољи, онда су ову врсту претпоставили осталим врстама камена. *Жуј.* Сматрао бих се непоштеним ... кад бих своју срећу претпоставио својој дужности и љубави према домовини. *Крањч. Стј.* **б.** *узети што као боље, повољније.* — Претпостави да се одрече виђења са Зорком. *Уск.* **3.** *учинити претпоставку, помислити.* — Његови су кораци одједном почели тако хитро тапкати по прашини да сам с правом претпоставио како трчи. *Донч.*

прѐтпоста̄вка ж **1.** *претходни суд о чему; домишљање, наслућивање.* — Судове из којих изводимо нове судове зовемо претпоставке или премисе. *Лог. 2.* Чим се питање поставља на тако незнатну појаву као што је наше ја, онда је то већ крива претпоставка. *Крл.* Претпоставка је била гачна. Дошло је девет »Штука« и почеле су да туку периферију села. *Дед. В.* **2.** *полазна тачка, поставка за доношење неког суда.* — Једина ствар коју објективна критика не може ... да извини, то је недостатак талента и уметничких квалитета у писца, за ког су те особине неминовна претпоставка. *СКГ 1937.*

претпо̀стављ̄ање с *гл. им. од претпостављати.*

претпо̀стављати, -а̄м *несвр̄ш. и уч. према претпоставити.*

претпо̀стављ̄ен, -о̄га м *онај који је у служби, по службеном положају пред другим, старији; старешина.* — За вас сам спремио једну малу скицу из живота претпостављених и сиротих потчињених. *Јакш. Ђ.* Али у интимним кружоцима говорили су отворено и разобличавали своје претпостављене. *Јак.* За њега мисли његов претпостављени. *Јонке.*

претпостељ̄а̄к, -а́ка м необ. *саг, ћилим пред постељом.* — Послужница изиђе на праг да ту истресе неколико сагова претпостељњака. *Креш.*

претпо̀топн и **претпо̀топск,** -а̄, -о̄ = препотопни **1.** *који је из времена пре библијског потопа, изумрли:* ~ животиња. **2.** фиг. *застарео, старовремски, старомодни, несавремен.* — Тата, то су претпотопне предрасуде. *Кол.* Ту су биле [куће] више као колибе, заостале ваљда од претпотопског доба. *Ћор.*

прѐтпра̄зник м *време пред празником.*

прѐтпра̄зничан, -чна, -чно и **прѐтпра̄зничк,** -а̄, -о̄ *који је пред празником, какав је пред празником:* ~ расположење. — Децембар нимало претпразничан: место пахуљастог снега, кошава и косе кише. *ЛМС 1951.* Ова беспримјерна претпразничка грозница шири се градом. *Вј. 1957.* У Београду већ влада претпразничко расположење. *Б 1958.*

прѐтпраскозо̄рје и **претпраскò зо̄рје** с *време дана пред праском, почетком зоре.* — Претпраскозорје! Прва јесенска кишица покапљује. *Сим.*

прѐтпр̄в, -а̄, -о̄ индив. *први, најпрви.* — Претпрва му је мисао била непријатна: шпијунска. *Дав.*

прѐтпрега ж ков. **а.** *запрежне животиње које вуку кола.* — Славни овај варош ... није дужан дати за војску него жито, сол и претпрегу за земаљске мужаре и бомбарде. *Шен.* Претпрегу имате добру, слуга ионако само њенчари. *Бен.* **б.** *коњи који се путем упрегну да замене коње који су се уморили вукући кола. Бак. Реч.*

претпре́гнути, претпре́ћи и **прѐтпре́ћи,** прѐтпре́гнēм свр̄ш. ков. *упрегнути запрежне животиње. Прав.*

прѐтпредилица ж техн. *машина, строј за претходно предење.* — Излаже комплетан асортиман текстилних машина за предионичку индустрију: предилице, претпредилице ... *Б 1960.*

претпре́зати, прѐтпре́жēм *несвр̄ш. и уч. према претпрегнути и претпрећи.*

претпремије́ра ж поз. *представа пред премијером.* — Пре сваке премијере омладина гледа једну представу, претпремијеру. *Пол. 1958.*

претпре́ћи и **прѐтпре́ћи,** прѐтпре́гнēм свр̄ш. = претпрегнути.

прѐтприпрема ж *припрема пре извођења, извршења чега.* — И након свих осталих

претприпрема, [кронометрист ће] дати дозволу да започне вожња. *Аут.*

претпро̀јек(а)т м *претходни пројек(а)т, пројек(а)т пре главног пројекта.* — Можемо казати да је то први претпројект сутрашњих социјалистичких градова. *Р 1946.*

претпро̀летнӣ, -ā, -ō и **претпро̀летњӣ,** -ā, -ē, ијек. претпро̀љетнӣ и претпро̀љетњӣ = претпролећни *који се односи на претпролеће, који се збива у претпролеће.* — Доплови по мору, узбуркану претпрољетном југовином, и прва лађа. *Наз.* Угушен крик ... претпролетња мрачна ноћ ... све је то пунило Милоша добром надом. *Уск.*

претпро̀леће, ијек. претпро̀љеће, с *годишње доба непосредно пред пролећем.* — Прелазе [јагањци] ... трупкајући својим ... ножицама по ... местимично тек смекшалој земљи од кишовитих ноћи претпролећа. *Дав.* У доба претпрољећа раног ... бјесни и пјени се [ријека]. *Бат.*

претпро̀лећнӣ, -ā, -ō, ијек. претпро̀љећнӣ = претпролетни. — Нечији је ждребац у претпролећном узбуђењу њискао. *Моск.* У тој ноћи претпрољећној ... је снијег поцрнио од младих ветрова. *Лал.*

претпро̀љетӣ, -ā, -ō и **претпро̀љетњӣ,** -ā, -ē, ек. претпро̀летнӣ и претпро̀летњӣ.

претпро̀љеће, ек. претпро̀леће.

претпро̀љећнӣ, -ā, -ō, ек. претпро̀лећнӣ.

пре̏тпрошлӣ, -ā, -ō *који је пре прошлога.* — [Бабе су] већ почеле наклапати ... да је она још претпрошлога четвртка у подоби црне мачке претрчала преко пута. *Шов.*

Изр. ~ **време** грам. *време чија се радња збила пре друге прошле радње, плусквамперфект.*

претпрошлого̀дишњӣ, -ā, -ē *који је из претпрошле године. Прав.*

пре̏тпр̄сје с *грудобран, прсобран.* — Бедем покушају проломити ... и рушити претпрсја стану. *М-И.*

пре̏тпубертā̀лнӣ, -ā, -ō *в. претпубертетски.* — Бекства од куће ... дешавају се ... у пубертално̀ј или претпубертално̀ј фази. *Пол. 1959.*

пре̏тпубертḕтскӣ, -ā, -ō *који је пре пубертета*: ~ доба.

пре̏тпутнӣ, -ā, -ō *који се односи на оно што је пре пута, пре путовања.* — Ужурбано су већ промицали крај њих кофери у оној претпутној хистерији. *Дав.*

пре̏трага ж **1. а.** *детаљан преглед, претрес који се врши ради откривања или проналажења чега сакривеног, забрањеног.* — Посљедицом тога ... би било да би се ... морало признати ратним странкама право да врше право претраге и запљене на неутралном подручју. *Мј. 1926.* **б.** *извиђање и претресање терена.* — Хришћане Турци шаљу у претрагу. *Вук Рј.* Претрага шуме није темељито ... организирана. *Фелд.* **2.** мед. *испитивање, истраживање ради проверавања, контрола стања болести*: ~ крви, ~ мокраће.

претра̀гати, -ām сврш. *пажљиво истражити, претражити.* — Ми треба прво да размотримо разна земљишта ... па да га затим претрагамо. *Жуј.*

претражи́ва̄ње с *гл. им. од претраживати.*

претражи́вати, -а̀жујēм *несврш. и уч. према претражити.*

претра́жити, прèтрāжӣм сврш. **1. а.** *детаљно прегледати, претрести кога тражећи што.* — Претражили су је и нашли да је нетакнута и тако су је пустили кући. *Крл.* Збуњен Спасоје претражио и мртвог оца [тражећи сат]. *Рад. Д.* **б.** *извршити претрагу (1).* — Одлучили смо ... да претражимо кућу. *Чол.* **2.** *истражити, испитати што у научне сврхе.* — Прва од њих [експедиција] ... претражила је са највећом пажњом обалу Гренланда и Бафиновог мора. *Петр. М.*

претрајава̄ти, -а̀јāвām *несврш. и уч. према претрајати.* — Речи, језик, говор претрајава хиљаду година и претрајаваће још и дуже. *Сек.*

прèтрајати, -јēм сврш. **1. а.** *проборавити, пробавити, издржати.* — Па је ноћцу једва претрајао. *НП Вук.* **б.** *потрајати преко одређеног времена.* — Говор [витезов] ... претраја вечеру. *Вел.* **2.** *преживети, надживети.* — Ти ... си ... свој газда на лепом газдинству које ће нас претрајати. *Сек.*

прèтр̄[1] м (ек. и ијек.) само у изразима: на ~ *испрекидано, с прекидима*: кишити на ~; без претрга *непрекидно, без престанка.*

прèтр̄[2] м (ек. и ијек.) покр. *препродаја. Рј. А.*

прèтрга ж и м *препродавац, прекупац.* — Ковач је позната претрга, и код њега се људи купе, па ће с њиме погодити ствари за продају. *Тип.* [Вучета] постаде претрга, од претрге трговчић, док за десетак година не поста угледан трговац. *Марк. М.*

претрга́ва̄ње с *гл. им. од претргавати.* — Веома лијепо и уносно раде трговањем и претргавањем. *О-А.*

претрга́вати, -трȇгујēм *несврш. и уч. према претргати.* В. пр. уз гл. им. претргавање.

претрга́рити, -трȇгāрӣм несврш. *препродавати робу на тргу, трговати.* — Претргарио [је] сиром и опутом. *Љуб.*

прѐтргарица ж и м *претрга.* — Послао једном на дар Шћепану ракије и сухијех смокава њеки Цеко Стефановић ... човјек проврtник и претргарица. *Љуб.*

прѐтргати[1], -ā̄м сврш. *в. претргнути*[1].

прѐтргати[2], -ā̄м сврш. *в. претргнути*[2].

претр̀глија ж и м *претрга.* — Преко дана су ту седеле претрглије, пословни људи који пресрећу сељанке и купују вуну, перад или јаја. *Андр. И.* Били су освајачи, пустолови, претрглије, газећи и животе због добитка и успјеха. *Мих.*

прѐтргнути[1], -нēм сврш. **1.** *наглим покретом, ударом и сл. раставити, прекинути надвоје, на делове, прекинути тргајући.* — Полети она у кухињу захвативши ту претргнуту колчину. *Ков. А.* Лежао сам у Маловану ... две трећине бутног мишића су ми биле претргнуте. *Дед. В.* **2. а.** *прекинути, зауставити, обуставити рад, ток, развитак чега и сл.* — Морао [је] школу претргнути. *Кор.* Наједном претргне низ мисли. *Ћип.* **б.** *прекинути, пресећи кога у говору.* — Е, немој тако! — претрже га слијепац. *Коч.* Претрже му ријеч синак. *Креш.* **в.** *прекинути везу пријатељства.* — Он је ... у то доба већ претргао с Делком. *Коз. Ј.*

~ **се 1.** *прекинути се наглим покретом, због превелике тежине и сл.* — Спуштавах се ја на ваше уже, умало се уже не претрже. *Њег.* Не отежи ... јер ће ти се претргнути. *Вел.* **2.** *прекинути се, зауставити се (о каквој радњи, активности).* — Игра се претргла на тренутак. *Бег.* Претргну се низ молитава. *Ћип.* **3.** фиг. **а.** *прекинути се, утргнути се, сломити се (од тешког посла, од великог напрезања, узбуђења и сл.)* — Качар је умро доста рано; претргнуо се ... од рада. *Сек.* Нема опасности да ћете се овдје претргнути ходајући. *Креш.* **б.** ир. *сувише се истрошити, исцрпсти у давању.* — [Ћата] баци момчету у капу десет пара [за свираче]. — Немој да се претргнеш, ћато! — рече момче заједљиво. *Глиш.* **в.** *постати килав, искилавити се. Вук Рј.* **4.** *нестати.* — Наиђоше ... и тешки дани и претргну се и последња пара у џепу. *Радул.*

прѐтргнути[2], -нēм сврш. *препродати, продати.* — На благо се момак слакомио и претргну робље преко Саве. *НП Вук.*

претре́бити, прèтрēбӣм, ијек. претријēбити, сврш. **а.** *очистити одвајајући све непотребно.* **б.** *поново отребити.*

претребљи́вати, -ѐбљујēм *несврш. и уч. према претребити.*

претрѐнѝра̄нӧст, -ости ж фиск. *премореност настала предугим вежбањем, тренирањем.* — [Даљњим натјецањем] ће се стање ... погоршати, доћи ће ... до душевног замарања, до стања које називамо претренираност. *Атл.*

пре́трес и **прèтрес** м (ек. и ијек.) **1.** *службени преглед, преметачина, претрага.* — Адвокат Кузман довео полицију па хоће у кућу да изврши претрес. *Ком.* Тај ноћни претрес ... носи на себи све ознаке незаконитог чина. *Цар Е.* **2.** фиг. **а.** *расправа, расправљање, свестрано испитивање, оцењивање, проучавање, при чему се суочавају разна мишљења.* — [Закони] ће бити упућени Савезној народној скупштини на претрес. *Bj. 1957.* **б.** правн. *свестрано претресање кривичног дела пред судом, судска расправа.* — Прекосутра [је] у суду претрес и суочење сведока. *Јакш. Т.*

претре́сање с *гл. им. од претресати.*

претре́сати, прèтрēсām *несврш. и уч. према претрести.*

претре́сти и **прèтрēсти,** -ēсēм сврш. **1.** *истрести, изасути из једнога суда у други. Вук Рј.* **2.** *тресући, превртући проветрити, прозрачити.* — Добро је да се постеља бар двапут дневно претресе. *Батут.* Добрано, добрано претреси сијено! *Шов.* **3.** *из темеља прерадити што замењујући дотрајале делове:* ~ кров куће. — Требало би баш претрести ограду. *Вес.* **4. а.** *претражити пипајући, претурајући:* ~ џепове. — Отишао је гад, отишао, а добро ми је торбе претресао. *Бен.* **б.** *извршити претрес, преметачину.* — Капетан нареди да се претресе кућа. *Вес.* **5.** фиг. *свестрано размотрити, расправити (обично ради оцене чега или доношења одлука о чему).* — Треба претрести ту ствар ... Можда се нађе солуција? *Крл.*

~ **се 1.** *довести се у ред, очистити се.* — Чим се мало претресао, спрао са себе прашину запуштене и ојађене куће, он је углавном наставио свој стари живот. *Радул.* **2.** *погубити ствари у бекству, остати без имовине у бежанцу. Вук Рј.*

прѐтржан, -жна, -жно *који се лако претрне, прекине.* — Љубав према нераду и вечита, никад претржна потреба да жваће, вукли [су] Захара ... у кухињу. *Глиш.*

прѐтржац, -ршца м *онај који препродаје купљено, претрга, претрглија.* — Та је жена кћи богатог баниjског сељака и претршца коњима. *Донч.*

претржи́ва̄ње с *гл. им. од претржи-вати.* — Он се бавио закупом, претрживањем. *Донч.*

претржи́ват, -тр̀жујēм *несврш. и уч. према претржити.* В. пр. уз гл. им. претрживање.

претр̀жити, прèтр̀жӣм сврш. *препродати.* — Кадшто догони на трг коју марву ... да мијења и претржи. *В 1885.*

прѐтржнӣк м и **прѐтржница** ж и м *прекупац, претржац, претрглија.* — Заврже се мала препирка, јер Крцун, Перо ... и оне три претржнице тврђаху да су га виђали. *Мат.*; *Рј. А.*

прѐтрзати се, -тржём се *несврш. и уч. према претргнути се.*

претријѐбити, прѐтријебӣм, ек. претрѐбити.

претр̏кати, прѐтр̏чём сврш. *в. претрчати. Вук Рј.*

претркѝвати, -р̏кујём несврш. *претрчавати.* — Жене ... амо-тамо преко дворишта ... претркују. *Јурк.*

~ **се** уз. повр. *престизати један другога трчећи.* — фиг. Све се у његову мозгу ускомешало, проврвјело, претркивало се. *Киш.*

претр̏иути, прѐтр̏нём сврш. **а.** *јако се уплашити, препасти се, ужаснути се; запањити се, запрепастити се.* — И она би сирота сва претрнула од страха. *Мул.* У један пут шкљоцну брава ... Ја претрнух. *Лаз. Л.* Софка, која је била навикнула на толики сјај, ипак чисто претрну [од скупоценог поклона]. *Станк.* **б.** *добити жмарце, трнце (од осећања чега пријатног, слатког).* — И сав је претрнуо од слаткоће једне своје дуго чуване сање. *Сим.*

претр̀ојити, прѐтројӣм сврш. *поделити натроје.* — Воду су предвојили и претројили, али моста не могоше намакнути. *Андр. И.*

прѐтром, -а, -о *одвећ, превише тром.* — [Мађуха] гонила га је на ... опасне комбинације за које је он већ био престар и претром. *Козарч.*

претрпа́вати (се), -р̀па̄вам (се) *несврш. и уч. према претрпати (се).*

прѐтрпа̄но̄ст, -ости ж *својство, стање онога што је претрпано, нагомиланост.*

претр̏пати, -а̄м сврш. **1.** *покрити, испунити натрпавши сувише много чега, сувише натрпати.* — Спусти [га] у кревет и претрпа губерима и шареницама. *Вес.* Зидови и ступови храмова били су претрпани сваковрсним украсима. *Пов. 1.* **2.** *накупити велику количину чега, нагомилати.* — Секретар је стварни регулатор свију послова. До њега стоји да се у једном суду послови не претрпају. *Ком.* **3.** *покрити засувши чим, затрпати.* — Обурвала се ровита земља, па претрпала његовог сина. *Рад. Д.*

~ **се** *пређести се. Деан. Рј.*

претр̏пети, -пӣм, ијек. претр̏пјети, сврш. **1.** *поднети, издржати (страдања, болове, казну), провести трпећи, препатити.* — Ја бих радо отрпео и три ране него све што сам овде у овом јаду претрпео. *Вес.* И многе на мору јаде претрпје. *М-И.* **2.** *бити стрпљив, подношљив према коме.* — Децо моја! Слушајте се, претрпите једно другог! *Вес.* **3.** *доживети, дочекати у животу, поднети (какав утицај, промену и сл.).* — Народи ... Балканског полуострва претрпели су нарочити утицај рељефа. *Цвиј.* Правила [су] претрпјела измјене. *Ват.*

~ **се** разг. *имати стрпљења.* — Претрпите се мало, па ћемо да видимо. *Рист.*

претр̏пјети, -пӣм, ек. претр̏пети.

прѐтрти, прѐтрём сврш. *трљањем упропастити, истрти, растрти. Вук Рј.*

прѐтрћи, прѐтргнём сврш. *в. претргнути.*

прѐтруо, -ула, -уло *превише труо.* — Прекривена је [стаја] претрулом сламом. *Коз. И.*

претру́пити, прѐтрӯпӣм сврш. *прекинути. Прав.*

претрча́ва̄ње с *гл. им. од претрчавати.*

претрча́вати, -тр̏ча̄ва̄м *несврш. и уч. према претрчати.*

претр̀чати, -чӣм сврш. **1.** *трчећи прећи преко неког простора.* — Мачкица ... скочи на низак кров ... претрча га и ишчезе. *Ћос. Б.* фиг. Далеко од тога да презирем културу и цивилизацију, ја сам их одавно претрчао. *Уј.* **2.** *притрчати.* — Станка претрча пред Ђурицу, окрете се оцу и диже руке увис, желећи да га рукама заклони. *Ранк.* **3.** *у трчању провести одређено време.* — Претрчао сам читав дан. *Вук Рј.* **4.** фиск. *трчећи престићи, претећи кога.* — Противничког играча можемо прићи и претрчавањем, и то тако да противника претрчимо. *Рук.*

претс-, *в. предс-.*

прѐтӯжан, -жна, -жно *необично, превише тужан.* — У сну мени [се] пред очима претужни Хектор укаже. *М-И.*

претӯжити, прѐтӯжӣм сврш. *престати тужити, прежалити. Прав.*

претӯка̄ч, -а́ча м **1.** *ушкопљен, утучен ован; јаловац, шкопац, ушкопљеник, шкуљ. Вук Рј.* **2.** покр. *дрво којим се шкопе овнови, јарци, коњи. Рј. А.*

претӯлити, прѐтӯлӣм сврш. **1.** *до краја утулити, угасити.* — фиг. Огањ народне слободе и независности ни сва азијатска поплава кроз толике вијекове није успјела да претули и разнесе. *В 1885.* **2.** *претулити се.* — Било је већ касно у ноћ и догореле главње на огњу потпуно претулиле. *Лоп.*

~ **се** *престати горети, угасити се, утрнути.* — фиг. Треба га чувати да се мушка свијећа не претули. *Лоп.*

претуљи́ва̄ње с *гл. им. од претуљивати (се).*

претуљи́вати (се), -ујујём (се) *несврш. и уч. према претулити (се).*

прѐтӯп, -а, -о *превише туп, ограничен.* — Сваке године тумачио ми је изнова ... да ... ја нисам за школу јер сам претуп и прелијен. *Козарч.*

прѐтӯр, -у́ра м лат.-тал. покр. *судија, судац.* — И »претур« и жандари ... штитили су их и соколили. *Шимун.*

претӯ́ра ж покр. *суд.* — У Новоме и Будвису претуре. *Вук.*

претура̀нција ж фам. *претурање.* — Изгубио бритву, па цио дан претуранција. *Сиј.*

претӯ́рање с *гл. им. од претурати (се).*

претӯ́рати (се), прѐтӯра̄м (се) *несврш. и уч. према претурити (се).*

претӯ́рина м *аугм. и пеј. од претур.* — Реци, брате, да си илирац, кô што рече они претурина из Брача. *Павл.*

прѐтурити, -ӣм сврш. **1. а.** *свалити на страну, на бок, оборити.* — [На позорници] широм разбацане књиге ... претурена трамвајска кола. *Каш.* **б.** *окренути, обрнути (нпр. лист у књизи).* — Стишавши се, претурим неколико листова оне књиге. *Шапч.* **2.** *испретурати, испреметати (обично тражећи нешто); претражити, претрести.* — Половина стражара опколи кућу, а половина уђе и претури све. *Вес.* Пожурите се и претурите ... цио двор и парк да вам хуља не умакне. *Матош.* **3. а.** *бацити преко чега.* — Да га узмем овако за ноге, па да га претурим преко ове гредице у море. *Нен. Љ.* **б.** *брзим покретом руке преместити што дајући одређени положај, пребацити.* — Претури преко главе своју мантију. *Наз.* фиг. Можда је он тражио [девојку], па му је не дали, а он онда претурио бруку са себе на мене. *Срем.* **в.** *бацити преко мете, даље него други, надбацити.* — Скочи Златија ђевојка, претури им маља и камена. *НП Вук.* **4.** *преместити на нови положај, превести, пребацити куда.* — К Суторини претурио војску. *Март.* Сасвим изненада претури на̀ десну страну преко 7500 Руса. *Нов.* **5. а.** *прећи изнад, поврх чега, прелетети.* — Једна граната претури преко батаљона. *Јакш. Ђ.* **б.** фиг. *прећи одређену границу живота, навршити одређен број година.* — Према проседој коси и брковима могло би се рећи да је претурио четрдесет година. *Дом.* **6.** *проћи, пробити се кроз што, преживети, издржати што.* — Претурили смо барбарство, али смо се нашли у мртвом рукаву културе. *Марј. М.* Свак ... рачуна како ће претурити зиму. *Андр. И.* **7.** *изменити, разменити што с киме (реч, ватру).* — Ја ћу с Турцим' ријеч претурити да видимо што би хтели Турци. *Март.* Па су бега дочекали живо и с њим једну ватру претурили. *И.*

~ се 1. *свалити се на страну, на бок, превртнути се; обрнути се.* — Од силног залета како сам трчао низбрдо ... претурих се преко главе и треснух у неки поточић. *Дед. В.* **2.** *претворити се у нешто друго.* — Гдекада се те болести могу претурити и у запаљење плућа. *Батут.* **3.** *уз. повр. према претурити (7).* — Нетом су се сукобили клети, пушчаним се претурише жаром. *Март.*

прѐтуро̄бан, -бна, -бно *одвећ, превише туробан, жалостан.* — Удари ... у претуробну плачњаву. *Креш.*

претурцӣјати, -а̄м сврш. *турцијајући раставити, престругати. Бен. Рј.*

претӯтњити, -ӣм сврш. *тутњећи прећи. Прав.*

претӯ́ћи и **прѐтӯћи,** -ту́ћем сврш. **1.** *ударцима, батинама јако избити, истући, премлатити.* — Њега [су] претукли на мртво име и једва је живу главу извукао. *Оль.* фиг. Знао [је] и то да, у својој претученој помирености, нису жедни ничије крви. *Десн.* **2.** *тукући убити, сасећи.* — Сељаци [су] зликовца претукли секирама. *Дед. В.* **3.** *притиснувши повредити, пригњечити:* **~** прст. *Деан. Рј.*

претӯцати, прѐтӯцам несврш. *површно, лабаво радити, обрађивати.* — [Те оранице] нико није волио од наполичара, него су их само претуцали ... и односили плод с њих. *Ђур.*

прѐтуцати, -а̄м сврш. **1. а.** *поново истуцати.* **б.** *сувише снажно истуцати.* **2.** *превише истући, избити, претући.* — Бесмо вам сви збуњени и покуњени, кô претуцани да смо од јаког умора. *Богдан.* фиг. [Њихова] је савест мало нагњечена, карактер начет, воља претуцана. *Прод.*

прѐтхистӧрија ж = предисторија **1.** *најстарије доба у историји човечанства, од прве појаве човека до времена кад су се код појединих племена и народа појавили први писани споменици.* **2.** *доба које је претходило чему (постанку, развитку чега).* — фиг. Митологија је била претхисторија античке филозофије. *Ант. 1.*

прѐтхисторӣјскӣ, -а̄, -ӧ *који припада претхисторији, који се на њу односи:* **~** човек, **~** доба, **~** насеље.

прѐтхисторичкӣ, -а̄, -ӧ *в. претхисторијски.*

прѐтходан и **пре́тходан,** -дна, -дно *који претходи чему, који се догодио непосредно пре онога о чему је реч.* — За такав чин [венчања] треба много претходних послова. *Ранк.* Тај се час поведе прва, претходна истрага. *Мул.* Сваки смије штампаним спи-

сом објелоданити своје мисли, а да за то не треба претходног одобрења власти. *Мј. 1926.*

прèтхòдити, прèтходим несврш. *ићи испред кога; збивати се пре онога о чему је реч.* — Лукавство иде уз богатство, оно му и претходи и прати га довека. *Андр. И.* Размјена робе по вриједности је претходила овој новој размјени по продукционим цијенама. *Пов. 2.* Настала је тишина, она нема тишина која увек претходи промени времена. *Вес.*

Изр. ~ примером *служити као пример.* — Ја ћу својим примјером претходити. *Јак.*

прèтходнйк и **прéтходнйк** м **1.** *онај који хода, иде испред кога другог.* — Не смију гледати пострànце . . . него равно у затиљак своме претходнику. *Кик.* **2.** *онај који је заузимао какав положај, вршио какву дужност пре неког другог.* — Види се и већи приход са имања [настави узбуђено директор] . . . него за време мога претходника. *Дом.* За разлику од грађанских писаца Запада и својих руских претходника, Горки је умио да у умјетничком дјелу савршено употреби научне резултате хисторијског материјализма. *Матк.* **3.** *предводник (о овну).* — Није се држало [јагње] мајчина скута, није слушало њена дозивања ни куцање звона на овну претходнику. *Андр. И.*

прèтходница и **прéтходница** ж **1.** воји. *део војске или морнарице који се при маневру или наступању против непријатеља налази испред главне војске.* — Војска која је наишла била је само претходница Омер-пашине главнине. *Андр. И.* Први вод претходнице пролазио је тихо улицом. *Јонке.* **2.** *женска особа претходник (2).* — Њена претходница Милка Гргурова . . . стигла је само да . . . мајком у »Сутону« наговести шта би она све дала у Војновићу. *Грол.* **3.** *оно што претходи појави, постанку, развитку чега и што припрема, ствара услове за сам постанак и развитак чега.* — Та багдадска жељезница требала је да буде претходница њемачког империјализма на Блиском истоку. *ОП 2.*

Изр. звезда ~ *звезда која показује пут.*

прèтходничкй и **прéтходничкй,** -ā, -ō *који се односи на претходницу*: ~ чета.

прèтходно и **прéтходно** прил. *непосредно пре онога о чему је реч.* — Партизанским породицама све је уништено, пошто су оне претходно похапшене. *Дед. В.* У ту индигову мочу ставите мало памучне тканине коју сте претходно опрали водом. *ОК.*

прèтхришћáнскй, -ā, -ō *који припада времену пре хришћанства, који се на то време односи, претхришћански.*

претш- *в. предш-.*

прèћавац, -āвца м покр. *ситан снег.* — Једно вече . . . беше жестока мећава, звижди ветар, а прећавац магли у очи. *Глиш.*

прéћёње с *гл. им. од претити (се).*

прèћерати *в. претерати.*

прéћи и **прêћи,** прêђём (ек. и ијек.; ијек. и пријећи и прйјећи) (аор. прéђох; прил. пр. прèшāвши; р. прид. прèшао, -шла, -шло; трп. прид. прêђен) свршл. **1. а.** *идући преместити се или превести се преко чега, на другу страну.* — Морала је пријећи с Иваном планину. *Михољ.* фиг. Никад нескладна ријеч није прешла преко његових усана. *Адум.* **б.** *превалити какав простор, растојање.* — Прећи целу земљу банатску, па хоћеш ли наћи онако дивних долина! *Јакш. Ђ.* фиг. Први талас [офанзиве] је прешао преко Фрушке горе без успеха. *Поп. Ј.* **2. а.** *преместити се из једнога места у друго, променити место пребивања.* — Зашто ме, снахо, не послушаш? Што не прећеш у нашу кућу? *Глиш.* **б.** *променити занимање.* — Стари Рамонг . . . прешао је у рачунаре. *Крл.* **в.** *свршивши разред, течај и сл. доћи у виши разред.* — Стога се . . . ученик мора свом снагом упети . . . ако хоће . . . да пређе у старији разред. *Батут.* **3. а.** *напустивши кога прићи, приступити другоме.* — Најприје је био у организацији католичке омладине, а онда је прешао к народним социјалистима. *Јонке.* **б.** *напустивши једну вероисповест постати припадник друге.* — Био је родом из Чешке, а прешао је био у православље. *Шант.* **4.** (на кога) *пренети се од једнога другоме, раширити се на друге.* — Њено је лудило и на тебе прешло. *Вес.* Фркне коњ, пропне се и одјури у страну . . . коњски ужас прије̂ће и на људе. *Крањч. Стј.* **5.** (на што) *свршивши или напустивши једно прихватити се чега другога.* — Нећете ракију али зато ћемо сви прећи на крушковац. *Бар.* А прије но што пређемо на хрватски умјетнички стил, реците нам што је то? *Матош.* **6.** *изменити начин рада, почети радити друкчије, почети примењивати уместо једнога друго.* — Између два логора успостављена је чврста веза и прешло се на заједничко извршавање акције. *Дед. В.* Затим је из галопа прешла у кас. *Торб.* **7.** (у што) *променити се, претворити се у нешто друго, постати друго.* — Иван . . . је претрнуо. Његово руменило прешло је у тамно бледило. *Сек.* Зна он да му је овај . . . интимитет прешао у навику. *Божић.* **8.** *прекорачити старосну границу.* — Она је додуше фина и наображена дјевојка . . . али је прешла године. *Новак.* Мени је прешло 100 година. *Вес.* **9.** *показати, испољити надмоћ, предност, преимућство, оставити иза себе, претећи, престићи, превазићи.* — И други га, јачи, одважнији, свеснији шта хоће,

прећу. *КР 1924.* Зар је чудо онда што се на Задругу гледало као на прибежиште за издавање писаца које је време сасвим прешло. *Пол. 1959.* **10. а.** *прелетети, пројурити изнад кога или мимо кога.* — Авиони нас прећоше. *Дед. В.* **б.** фиг. *минути, проћи, протећи, промаћи (о времену, појавама, догађајима).* — Чим прође поноћ, подухну од Дрине хладан ветар. *Вес.* **в.** *престати деловати.* — Кад их мало прође страх, узе се јављати радозналост. *Нед.* Као да га је прешло вино, ишао је сигурно. *Крањч. Стј.* **11.** *појавити се и брзо ишчезнути.* — Скочи он и поплеска бега по рамену, а пркосан му смијешак прође уснама. *Мул.* Преко његових мирних очију прође нека сенка. *Јанк.* **12.** (чим преко чега) *учинити покрет повлачећи по површини.* — Узми грумичак руменила, па ми прећи двапут преко образа. *Бег.* Застаде, замљаска, прије̏ће језиком преко непца па рече тужно ... *Јонке.* Он баци на диван шешир, штап и рукавице, прође руком преко чела. *Мил. В.* **13.** *заборавити, опростити.* — Историја прелази преко лешева, а неће прећи преко неколико милиона динара! *Ћос. Б.* Младен преко свега прије̏ће, држао је да је то мудро. *Божић.* **14. а.** *подвргнути разматрању, проучити.* — У даљем разговору прећосмо му читав живот. *Нен. Љ.* **б.** *прочитати.* — Орсо прође брзо писмо. *Грол.* **15.** *престати болети, проћи.* — Само да ми нога прође, части ми, волим ја да сам тамо [на фронту] него овако да смрдим. *Вас.* **16.** *изгубити вредност, изаћи из употребе.* — Па ова ти карта прешла и не вреди више. *Андр. И.*

Изр. ~ меру (границу) *учинити више него што је допуштено.* — Влада [је] у тражењу нових прихода прешла све границе. *ОП 1.*; ~ на ствар (на срж ствари) *почети говорити о оном што је хитно, важно, ради чега је и дошло до разговора*; ~ оком (очима, погледом) *погледати*; ~ (ћутке) преко чега (преко свега) *не обазрети се на нешто као да се није ни догодило, заборавити*; ~ преко памети (у памети) што *замислити, као да се нешто одвија пред очима*; ~ у глави (у мислима, у памети) *подсетити се на што, обновити у сећању.*— У глави је прелазио своје сведоке: све оне прије, стрине, тетке. *Ћос. Б.*; ~ у крв *постати навика, друга природа*; ~ у чије руке, ~ на кога *припасти коме.*

прећутан, -тна, -тно *који није изговорен, изречен, који је ћутке остварен, прешутан.* — Све је срачунавано на прећутној претпоставци да ће он умријети први. *Десн.* Први се диже Рецеп, а за њим, као по прећутној команди, и сви остали. *Ћоп.*

прећу́тати, -тӣм сврш. **а.** *не рећи, не споменути штогод, избећи, обићи ћутањем нешто у говору, оћутати, прешутети.* — Нећете ми рачунати у неискреност ако прећутим појединости. *Шапч.* Изгледа да се главно прећутало. *Риб.* **б.** *намерно ништа не рећи, затајити, сакрити.* — Показа се да већи дио има сакривеног оружја. Било је неких који то прећуташе, не би ли какогод лакше прошли. *Вуков.*

прећу́тети, -тӣм, ијек. прећу́тјети, сврш. **1.** *прећутати. Вук Рј.* **2.** *провести неко време у ћутању.* — Прећутио [је] читав дан. *Вук Рј.*

прећу́тјети, -тӣм, ек. прећу́тети.

прећуткѝвање с *гл. им. од прећуткивати.*

прећуткѝвати, -ћу̏ткујем *несврш. и уч. према прећутати.*

прѐћутно прил. *на прећутан начин, ћутећи, ћутке, прешутно.* — Прећутно, и ми и Турци одлагали смо одлуку до пролећа. *Јов. С.* Судац у први час није тачно видио и ништа није казао ... па је тиме прећутно допустио да се игра настави. *Тен.*

прѐуба прил. покр. = приуба *доста, прилично.* — Тај је памфлет као памфлет преуба, али је карактеристичан. *Матош.*

прѐубог, -а, -о *превише убог.* — У Риму су били подједнако искрени стоици, и преубоги Епиктет као и пребогати Сенека. *Доч.*

преувелича́вање с *гл. им. од преувеличавати.*

преувелича́вати, -ичава̄м *несврш. и уч. према преувеличати.*

прѐувелича̄но прил. *јако, превише увеличано.* — Кнез ... је сваку опасност осећао преувеличано. *Јов. С.*

прѐувелича̄но̄ст, -ости ж *својство и стање онога што је преувеличано.*

преувели̏чати, -а̄м сврш. *јако, превише увеличати.* — Тако је ту вијест преувеличао кузен моје супруге. *Крл.* Он је рекао да је извештај преувеличао тешкоће. *Б 1957.*

преу̏глађен, -а, -о *превише углађен.* — У преуглађеној отмености ... сав тај естетизам у Војновићу израз је унутрашњег живота. *Грол.*

преуда́вање с *гл. им. од преудавати (се).*

преуда́вати (се), -у̏даје̄м (се) *несврш. и уч. према преудати (се).*

прѐудаја ж *поновна удаја.* — Пензију ће удовица добијати од преудаје. *Лапч.*

прѐу̏дати, -а̄м сврш. *поново удати кога.* — Јере ти је жалост учинио, јер је твоју сестру преудао. *НП Вук.*

~ **се** *повр.* — Преудала си се! Другоме си одвољела млада! *Огр.* После три месеца ... она се преудала за једног крчмара. *Чол.*

пре̏удесити, -и̏м сврш. **а.** *удесити, уредити на други начин, изменити, преуредити.* — За други чин морала [се] посве преудесити позорница. *Бен.* Орман за бело рубље је преудесила на полице. *Петр. В.* **б.** *дотерати, подесити.* — Чим завршиш једну [песму], ти само, док преудесиш струне ... још помамније свираш. *Рад. Д.*

преудешáвање с *гл. им. од преудешавати.*

преудешáвати, -е̏шāвāм *несврш. и уч. према преудесити.*

пре̏узак, -уска, -уско *превише, сувише узак.* — Гурају [се] у гомилама на преуска врата. *Бат.* Морача помамна ... дуби камењар ... уска су, преуска њена корита. *Бон.*

преузбу́дити се, -у̀збӯдӣм се сврш. *одвећ, претерано се узбудити.* — Био је и сам преузбуђен том напетом струјом. *Дав.*

преу̏звӣшенӣ, -ā, -ō *који се ословљава титулом »преузвишеност«.* — Рекли смо то исто у лице преузвишеног господина бана. *Крл.*

преу̏звӣшенṑст, -ости ж *пређашња титула високих световних и црквених достојанственика.*

пре̏узе̄тан, -тна, -тно *који претерано цени себе и своје способности, одвећ самосвестан, охол, уображен, сујетан.* — Тада му је све ишло од руке што год је подузео, и то га је чинило самоувереним и преузетним. *Козарч.*

преу̏зе̄ти, прѐузмēм сврш. **1. а.** *узети, примити од другога.* — Од Персијанаца су шаховску игру преузели Арапи. *Шах 1.* **б.** *узети за себе од другога против његове воље, присвојити, отети; освојити, заузети.* — Ал' Турчину долећеше гласи да му Томо преузе дјевојку. *НП Вук.* Јанко је знао ... да је приморје по уговору припало ћесаровцима, да су га послије Французи преузели. *Мат.* **в.** *прихватити, примити, узети под своју заштиту.* — За који дан доћи ће овде енглеске и америчке трупе па ће нас преузети. *Јак.* **г.** *примити у своје власништво.* — Он мораде из Беча кући да преузме очево наследство. *Јос. Б.* **д.** *узети, примити какву дужност, обавезу, одговорност и сл.* — Одбор је преузео на себе да набави семе. *Дед. В.* Великодушно преузме на себе кривицу. *Креш.* **ђ.** *узети реч, почети говорити.* — Он преузе с оним смијешком: — Ти нећеш са мном уредити ништа. Доћи ће већ други који ће све то изравнати. *Цар Е.* **2.** *обузети, савладати.* — Пошто га је најпослије више пута преузео сан ... одлучи да ће се бацити на постељу. *Креш.*

пре̏узе̄тно прил. *на преузетан начин, охоло, уображено.* — Људи ... се одвише преузетно поуздавају у свој талент. *Новак.*

пре̏узе̄тнṑст, -ости ж *својство онога који је преузетан, охолост, уображеност.* — Противе преузетности и умишљености умио се владати врло мирно и окретно. *Шкреб.*

преузе́ће с *плаћање вредности пошиљака поштом приликом примања пошиљке, поузеће, доплата (2). Бен. Рј.*

прѐузим м покр. *оно што је узето, отето.* — А кому остави, Мирчета, ране, пљенове и преузиме? Зар стражњему суду? *Љуб.*

преу̏зимање с *гл. им. од преузимати.*

преузи̏матељ м *преузимач.* — А што си ти овдје? — Двије ствари: ноћни чувар и преузимателъ робе. *ВУС 1960.*

преу̏зимати, -ā̀м и -мљēм *несврш. и уч. према преузети.*

преузи̏мач, -а́ча м *онај који нешто преузима.*

преу̏знēти, -нѐсēм, ијек. преу̏знијети, сврш. заст. *превише узнети, преузвисити, преувеличати.* — И ова пјесма ... има исту високу задаћу ... јунаштво да прослави, домољубље да преузнесе. *В 1885.*

преу̏знијети, -нѐсēм, ек. преу̏знēти.

преузно̀сити, -у̀носӣм *несврш. и уч. према преузнети.*

преума́рати се, -у̀мāрāм се *несврш. и уч. према преуморити се.*

прѐумнти, -ӣм сврш. **1.** *предомислити се.* — Но у задњи час преуми, па се поврати. *Ђал.* **2.** *изгубити из вида, сметнути с ума.* — Преумио сам дједово причање о његовој и очевој женидби — како су они брзо »наредили ствар« и нисам се сећао наше опште мекушности према женама. *Ранк.*

~ **се** *преумити (1).* — Дакле си се преумио? *Кум.*

пре̏у̀мо̄ран, -рна, -рно *претерано, превише уморан.* — Уморни смо, преуморни на крају овога града. *Бон.*

преу̏мореното̀ст, -ости ж *стање у којем се налази онај који је преуморан.*

преумо̀рити се, -у̀морӣм се сврш. *превише се уморити.*

пре̏у̀мо̄рнṑст, -ости ж *преуморе ност.* — Преуморност мишића појављује се нарочито онда ако скијаш недовољно и неправилно дише. *Скиј.*

пре̏ур м *в. приор.* — Покојни преур новљанских фратара био је уман човјек. *Нех.*

преу̏ранити, -ӣм сврш. *сувише поранити, прерано нешто предузети, урадити.* — Ја сам нешто преурanио на предавање и навратио сам к теби да дочекам вријеме. *Вил.*

преу̏рањен, -а, -о *прерани, превремен.* — Он је говорио да су наше акције преурањене. *Чол.*

преу̏рањено прил. *пре времена.* — Ја сам можда ... преурањено рекла. *Л-К.*

преу̏рањенӧст, -ости ж *својство онога што је преурањено.*

преу̏редба ж *преуређење.* — Више пута се њему чак дурило њихово мудровање о преуредби свијета и живота. *Коз. И.*

преуре́дити, -у̏рёдӣм сврш. *на нов начин, друкчије уредити; подесити, прилагодити.* — Изнесу по који нацрт и основу како би требало свијет преуредити. *Коз. И.* Игњатовић је покушао да то дело преуреди за позорницу, да од њега створи комедију. *Глиг.*

~ **се** *дотерати се.* — Ибрахим се морао мало распрашити и преуредити јер ... је био од пута. *О-А.*

пре̏уређај м *преуређење, измена.* — Била [је] равнодушна за све кућевне уређаје и преуређаје. *Вин.*

преуређе́ње с *промена уређења, преустројство, преображај, реорганизација.*

преуређи́вање с *гл. им. од преуређивати (се).*

преуређи́вати (се), -ӣва̄јӗм (се) *несврш. и уч. према преуредити (се).*

преу̏служан, -жна, -жно *превише, одвећ услужан.*

преу̏служно прил. *превише, одвећ услужно.* — Кретао се отмјено, скоро преуслужно. *Нех.*

преусмера́вати, -ѐра̄вам, ијек. преусмјера́вати *несврш. и уч. према преусмерити.*

преу̏смерити, -ӣм, ијек. преу̏смјерити, сврш. *променити смер нечему, усмерити што у другом правцу.* — Брзи развој технике је преусмерио схватање света. *Пол. 1958.*

преусмје̏ра́вати, -ѐра̄вам, ек. преусме̏ра́вати.

преу̏смјерити, -ӣм, ек. преу̏смерити.

пре̏устӑвци, -ва̄кӑ м мн. покр. *други дан по крсном имену.* — На преуставке Никоља дне пратио је Стеван старицу тетку, очину сестру. *Љуб.*

преустројава́ти, -ӧја̄вам *несврш. и уч. према преустројити.*

преу̏стројба ж *преуређење, реорганизација. Бен. Рј.*

преустро̀јилац, -иоца и **преустро̀јитељ** м *онај који је нешто преустројио, преуредио, преуређивач, обновитељ, реформатор. Деан. Рј.*

преустро̀јитељство с *в. преустројство.* — Њено [критике] је стваралаштво прегрђивачко, једна врста преустројитељства. *Богдан.*

преустро̀јити, -у̏стројӣм сврш. *преуредити.* — Ту је директор надовезао своје мисли ... како би се имале преустројити гимназије. *Новак.* Потребно је било да се која мрежа преустроји тако да се не изокреће и не преврће на великим дубинама. *Петр. М.*

преустро́јство с *преуређај, преуређење.* — Тим поводом имао је да тражи преустројство тог одбора. *Јов. С.* Други знатни моменат у преустројству управе бијаше да је судство одијељено од управе. *Шиш.*

пре̏утанчӑн, -а, -о *превише утанчан.* — У њему [»Путу око света« је] једна комика која је далеко од сваке вештачке ... и преутанчане духовитости. *Богдан.*

преутàнчати, -а̄м сврш. *превише утанчати, истанчати, профинити.*

пре̏ухитрити, -ӣм сврш. *претећи кога, учинити нешто пре другога, предухитрити.* — Док се он колеба, туђа мисао и туђа акција га је преухитрила. *Петр. В.*

преуча́вати, -у̏ча̄вам *несврш. и уч. према преучити.* — Омер-ефендија ... је толико учио и преучавао. *О-А.*

прѐучен, -а, -о *превише, одвећ учен.* — Мислим да сам учен и преучен. *Нен. Љ.*

прѐучено прил. *превише, одвећ учено.* — То је преучено за мене. *Леск. Ј.*

прѐученӧст, -ости ж *особина онога који је преучен.*

пре̏учити, прѐучӣм сврш. ир. *сувише изучити.* — Говорило се да је [Ћамил], проучавајући историју турске царевине »преучио«. *Андр. И.*

~ **се** *постати одвећ учен.* — Родитељи нису хтели давати децу у школу из страха да се не преуче. *Скерл.*

префабри̏ка̄т, -а́та м *прерађевина.*

префа̀бриковати, -кујӗм сврш. *прерадити, дати чему нови облик у фабрици.* — Требало би да се спроведе стандардизација елемената који би, префабриковани, омогућили рационалнију, бржу и економичнију изградњу. *Пол. 1958.*

префа̀кута м *лукав човек, препредењак, префригант.* — Никли су буљуци домаћих сензала ... све сам божји спекулант и префакута. *Вучо.*

префа́ција ж лат. *молитва у католичкој цркви на миси пре посвећења.*

прѐфект м лат. **1.** ист. *у античком Риму вршилац разних служби у управи и војсци.* **2.** *у неким буржоаским државама високи управни службеник, управник градске полиције и сл.* — На чело сваког департмана први конзул је постављао префекта. *ОП 1.* Префект париске полиције данас је забранио манифестације антифашиста. *Пол. 1958.* **3.** *васпитач, одгојитељ у интернату, конвикту.*

— Много година касније остао ми је тај конвикт и његов ћелави, трбушасти префект у ружној успомени. *Козарч.*

префекту́ра ж лат. **1.** *административно-територијална јединица у римској империји.* — Подручја су се звала префектуре, јер је сваким од њих ... управљао ... префект. *Пов. 1.* **2.** *надлештво префекта; зграда у којој се налази такво надлештво.* — Стигао [сам] на префектуру када су га преслушавали. *Крл.*

прѐферанс и **прѐферанс** м фр. карт. *врста игре са 32 карте и три играча.* — Пуковник у другој соби игра бесконачне партије преферанса. *Андр. И.* Био је мајстор ... у преферансу. *Десн.*

преферансѝрати, -àнсӣрām несврш. *играти преферанса.*

прѐференц и **прѐференц** м *в. преферанс.*

преференцѝрати (**се**), -àнцӣрām (се) несврш. *в. преферансирати.* — Мјесто забитне гостионице ... гдје се виши и претпостављени преференцирају ... запао је у ово расуло. *Крл.*

преферѐнција ж лат. **1.** *већа наклоност, склоност (према коме, чему).* — Он има нешто више преференције за њене косе него за њене очи. *Бег.* **2.** пол. *предност, олакшице, повластице које дају државе међу собом ради повећања трговине.* — Од Британије неће тражити ону најстрашнију жртву да се одрекне комонвелтских преференција. *Пол. 1958.*

преференцѝјāл, -ála м (обично мн.) лат. *уговор између двеју држава којим једна другој дају олакшице, повластице у трговачкој размени, повлашћена тарифа.* — »Бела књига« инсистира на ставу Велике Британије да јој се остави слобода акције на основу империјалних преференцијала који важе за увоз пољопривредних добара. *Б 1957.*

преференцѝјāлан, -лна, -лно *који има предност, првенство, повлашћен*: преференцијални систем, ~ царина, преференцијалне цене.

преферѝрање с *гл. им. од преферирати.*

преферѝрати, -èрӣрām и **префѐрисати,** -ишēм сврш. и несврш. *да(ва)ти предност коме, чему, више ценити, више волети.* — Опћенито се у [шаху] преферира овај потез. *Шах 2.*

прѐфикс м лат. лингв. *предметак.*

префиксáција ж лингв. *начин творбе речи помоћу префикса.*

прѐфӣн, -а, -о *необично фин.* — Твоја је Регина ... префина и препаметна дјевојка. *Новак.*

префѝнити, прèфӣнӣм сврш. *учинити финим, уљудним.* — После трогодишњег школовања ... Сава ... је сваку своју урођену особину усавршио и префинио до највеће мере. *Ранк.*

~ **се** *постати врло фин, необично осетљив.* — Тако се његов укус префинио и постао модеран. *БВ 1909.*

прѐфӣно прил. *претерано фино.* — Некако сам префино одјевен према осталим колегама. *Нех.*

префињáвати (**се**), -ӣњāвām (се) *несврш. и уч. према префинити (се).* — Потребе су се почеле множити, а укус префињавати. *Лапч.*

прѐфӣњен, -а, -о *претерано фин, углађен, осетљив*: ~ укус, ~ дикција, ~ осећање, префињени љубитељи сензација.

прѐфӣњенӧст, -ости ж *својство, особина онога који је префињен и онога што је префињено.*

преформáција ж лат. **1. а.** *давање чему друге форме, нова облика.* — Све је на свијету једном било ... а ти, човјече, дај одреди надневак прве и посљедње преформације. *Уј.* **б.** *преустројство.* — Осјећајући да је већина на његовој страни ... рече на крају да ... изврше преформацију чета. *Ђос. Д.* **2.** *застарело учење биолога да су у клици садржани или преформирани сви органи будућег организма у минијатури и да се у току развитка не ствара ништа ново. Свезн.*

преформѝрати, -òрмӣрām сврш. *извршити преформацију.* — Тако је преформирана Народноослободилачка војска. *Ч-М.*

преформулѝрати, -ȕлӣрām и **преформȕлисати,** -ишēм сврш. *изменити формулацију, дати другу, друкчију формулацију.* — Успон и пад били су пребрзи да би стигли да преформулишу његов унутрашњи садржај. *НК 1946.*

преформсѝрати, -òрсӣрām сврш. *претерати, претерано истаћи, истакнути.* — Тако изгледају ... неки елементи ова два песника, преформсирани овде понекад за љубав чисте антитезе. *Михиз.*

прѐфригāн, -а, -о *врло лукав, препреден.* — Добар слуга и мора бити или страшно глуп или неизмјерно префриган. *Маж. Ф.* Сиромах се дао насамарити од двојице префриганих подваљивача. *Божић.*

префригáнац, -нца м *префриган човек, препредењак, превејанац.* — Префриганац је био он, јер зашто да жена зна за мужевље послове. *Бен.* Замисли Шабана како маркира лудило ... То је тек лопов и префриганац. *Чол.*

префригáница и **префрȉгāнка** ж *жена префриганац.* — Она је тада била још превећ

млађахна а да би и сама знала колико је префриганица. *Коз. Ј.* Ала си ти мала »префриганка«. *Војн.*

прèфригāно прил. *врло лукаво.* — Они вешто и префригано сакривају смисао у дволичне ријечи. *Кос.*

прèфригāнōст, -ости ж *особина онога који је префриган.* — Заплет комичне опере оснива се више ... на оштроумној и добродушној префриганости неголи на интриги. *В 1885.*

прèфрљити, -ӣм сврш. покр. *претурити, подићи.* — Батко је много ... преко главе префрљио. *Станк.*

прехвáлити, прèхвāлӣм сврш. *сувише, претерано похвалити.* — Добро, добро, само немој прехвалити! — заустави га Абдуселам. *О-А.* Сам фишкал, уз прехваљену ... крепост, сустезао се од јела. *Ков. А.*

прèхвāт м *потхват, подухват у присвајању туђих права.* — Сад су на двору управо ови, као давни противници краљевих прехвата, слабији. *Нех.*

прèхватање с *гл. им. од прехватати.*

прèхвататн, -āм *несврш. и уч. према прехватити.*

прèхватити, -ӣм сврш. *сувише узети чега, претерати у чему.* — Да нијеси прехватио пива? *Рј. А.* Мујо бјеше прехватио вином. *НП Херм.*

прехéњати, прèхéњāм сврш. покр. *попустити, престати. И-Б Рј.*

прèхина ж *превара.* — Све је хина и прехина ... Људе шаљу на вас да вас убију. *Нех.*

прехúнити, прèхӣнӣм сврш. *преварити, надмудрити.* — Јеличина хитрост знала [је] искуство старога тврдице сто пута прехинити. *Шен.*

прèхистōрија ж = преисторија *доба, период у развитку људског рода од појаве човека на земљи до појаве првих писаних споменика; наука која се бави изучавањем тога периода.* — Почеци културе ... губе се у прехисторији. *Шиш.*

прèхистōрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на прехисторију*: ~ човек, прехисторијска времена.

прехистòричāр м = преисторичар *онај који се бави изучавањем, проучавањем прехисторије.*

прèхитар, -тра, -тро *који је необично хитар.* — Но му не да прехитра дјевојка. *Рј. А.*

прèхитити, -ӣм сврш. **1.** *пребацити.* — Један јачи вјетрени замах збацио [је пољаву] с лица и прехитио на свијећу. *Гор.* **2.** нар. песн. *прихватити.* — Под њима је коње прехитила. *НПХ.* **3.** *узети, отети, присвојити, уграбити.* — Своје не пусти, а туђе не прехити. *Н. посл. Вук.*

~ **се 1.** *пребацити се.* — То љетно повјетарце није могло затегнути кроз »Вела врата« па се прехитило, како морнари кажу, у ријечки залив. *Кум.* **2.** покр. *превалити се*: ~ с колима. *Рј. А.* **3.** фиг. *претворити се, прометнути се у што.* — Прехити се, дјевојко, рибицом у води, прехити се, дјевојко, јеленом у гори. *Кур.*

прèхитрити, -ӣм сврш. *сувише брзо, без претходног размишљања, нешто учинити.* — У свему неискусна стрепи да што прехитри. *М 1867.* Није оно сиротанче криво што сам тебе ... жељан био па те загрлио, прехитрио — па те пољубио. *Змај.*

~ **се** *повр.* — Задоцнити се, прехитрити се, погодити, ил' промашити час. *Кост. Л.*

прèхитро прил. *превише хитро, необично хитро.* — Њезине основе бијаху прехитро ријешене. *Ков. А.*

прèхитрōст, -ости ж *особина онога који је прехитар.* — Опрости, боже, женску прехитрост! *Јаки. Ђ.*

прèхлада ж *болесно стање изазвано деловањем хладноће на организам, назеб.* — Приповиједала сам вам да ми је муж од прехладе оболио. *Кум.*

прèхлāдан, -дна, -дно *превише, сувише хладан.* — Од прехладна пића хоће погдекад да нам се стужи. *Батут.* Наступише блатна, прехладна јутра. *Нех.*

прехлáдити, прèхлāдӣм сврш. **1.** *јако, одвећ охладити*: прехлађена вода. **2.** *изложити деловању хладноће, студени.* — Модрице [јој] на бутинама и леђима, прехлађене влагом земљаног пода, бриде. *Рад. Д.* **3.** *постати хладно или хладније, захладнети.* — Тек прехладило после јаке припеке летњег дана. *Дом.* Сунце је било прехладило. *Сиј.*

~ **се** *оболети од прехладе.* — Нисам никога чуо да би му било зима или да би се прехладио. *Крл.*

прехлàднети, -нӣм, ијек. прехлàдњети, сврш. *постати хладно или хладније.* — фиг. Нек' и твоје срце прехладни. *Кост. Л.*

прехлàдњети, -днӣм, ек. прехлàднети.

прехлађúвање с *гл. им. од прехлађивати (се).*

прехлађúвати (се), -ȁђујēм (се) *несврш. и уч. према прехладити (се).*

прéход, ијек. пријѐход, м *пролаз. Р-К Реч.*

прехòдити, прèходӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према прећи.* — Веће ти је мати остарјела, не могу ти двора преходити. *Огр.* **2.**

покр. *ходити пред ким, ићи напред, претходити.* — Овај је ован преходио двије године. *Вук Рј.*

прѐходњāк м (у атрибутској служби, уз им. *ован*) *в. предводник (2).* — Са дна села чула се клепетуша на овну преходнику. *Вес.* Пред кућом цагркну бронца, бит ће на овну преходнику. *Куш.*

прѐходница ж **1.** нар. песн. (у атрибутској служби, уз им. *овца, звезда*) *која ходи испред, која предводи.* — Што овоме гори десна рука, њом је клао овце преходнице. *НП Вук.* Кад то чула звијезда преходница ... *НПХ.* **2.** *в. претходница.* — Колоном ... наиђе одредска преходница. *Вас.*

прѐходно прил. *в. претходно.* — Који хоће да се занима културом воћака, треба преходно да познаје цело градиво воћака и радњу сваког им органа. *Тод.*

прехо̀ђење с *гл. им. од преходити.*

прѐхрāбар, -бра, -бро *необично, одвећ храбар.* — Кад владика слова изговори и прехрабра срца ослободи ... *НП Вук.* Заробљен је и заповједник тврђаве ... прехрабри војник. *Вел.*

прѐхрамбен, -а, -о *који се односи на прехрану; који служи за прехрану*: прехрамбени производи.

Изр. ~ индустрија *индустријска грана која прерађује биљне и минералне сировине за прехрану људи и стоке.*

прѐхрана ж *оно што се једе, храна; давање и узимање хране; средства која се дају коме да може живети, издржавање, исхрана.* — У погледу прехране корисно је да се једе свакога дана у одређено вријеме. *Стр.* Тек је чета формирана ... организовао [је] прехрану. *Ћоп.* Едили су се бринули ... у Риму и за прехрану његова пучанства. *Пов. 1.*

прехра́нити, прѐхрāнӣм свршн. **1.** *дати коме храну, осигурати кога (за дуже или краће време) храном; снабдети кога средствима за живот, хранећи одржати се у животу.* — Ракију препродајем да дјецу прехраним. *Љуб.* Остарјели сте, немате се чим прехранити. *Шен.* **2.** *дати коме хране више него што треба (на штету здравља). Р-К Реч.*

~ **се** *повр.* — Женска вриједи два пута више кад се сама, без мушке помоћи, поштено прехранити зна. *Шен.* Код мене ћеш се бар прехранити. *Мил. В.*

прѐхрāњен, -а, -о *који је сувише храњен, ухрањен. Р-К Реч.*

прѐхрāњенōст, -ости ж *стање онога који је прехрањен.*

прехрањи́вати (се), -а̀њујēм (се) *несврш. и уч. према прехранити (се).*

прехр̏кати, прѐхр̄чēм свршн. *хрчући проспавати.* — Покриће се тај по глави и прехркаће ову ноћ. *Вуков.*

прехро̀мити, прѐхромӣм свршн. *преболети хромост, опоравити се од хромости. И-Б Рј.*

прѐхӯд, -у́да, -у́до *одвећ, превише худ.* — Јадниче ... и ти судбину прехуду теглиш! *М-И.*

прѐцвалōст, -ости ж *особина онога што је прецвало, прецветалост.*

прецвà сти и прѐцвасти, -а̀тēм свршн. = прецветати **1.** *превише оцвасти.* — Ал' је живот празан ... кô у мртву јесен прецвала градина. *Марк. Д.* **2.** фиг. *изгубити свежину, младост, увенути.* — Њени ... млади образи и груди прецвали су без миловања. *Глиш.*

прецвета́ва̄ње, ијек. прецвјета́ва̄ње, с *гл. им. од прецветавати.*

прецвета́вати, -ѐта̄вām, ијек. прецвјета́вати *несврш. и уч. према прецветати.* — Осипавају [се снови] као цвјетови кад прецвјетавају. *Лит. 1957.*

прѐцветалōст, -ости, ијек. прѐцвјетāлōст, ж *особина онога што је прецветало, прецвалост.*

прецвѐтати, -ām, ијек. прецвјѐтати, свршн. = прецвасти. — фиг. Стоји [жена] ... и диже своје велике очи у прецветалом жутом лицу. *Поп. Ј.*

прѐцвијет м (ијек.) мед. *климактерij, менопауза. Бен. Рј.*

прѐцвиковати, -кујēм свршн. нем. варв. *пресећи, пребити.* — фиг. Сад му није остајало ништа више: ни успомена да се на њих ослони. Све је ... прецвиковано, одсечено. *Дав.*

прецвје-, ек. прецве-.

прецвр̀цати, -ām свршн. разг. *подвући, потцртати.* — У руци [кмет] носи некаку хартију. Он ми показа оно трипут »прецврцано« црвеним плајвазом. *Вес.*

прецѐденс и прецѐдент м лат. *преседан.* — За Блитву нема прецеденса. *Крл.* Чињеница без прецедента. *Краљч. Стј.*

проце́дити, прѐцēдӣм, ијек. прецијѐдити, свршн. *цедећи пропустити течност кроз нешто; поново процедити.*

прецеђи́вати, -ѐђујēм, ијек. прецијеђи́вати *несврш. и уч. према прецедити.*

прѐцена, ијек. прѐцијена, ж **1.** *сувише, претерано висока цена.* **2.** *сувише висока оцена, процена.*

прецѐнити, прѐцēнӣм, ијек. прецијѐнити, свршн. **1.** *превише, претерано зацинити, превелику цену ударити. Вук Рј.* **2.** *претерати у позитивном оцењивању чега.* — Чини нам

се да си прецијенио своје способности. *Козарч.* Симу Милутиновића је Вуловић прецењио. *Прод.*

прецењи́ва̄ње, ијек. прецјењи́ва̄ње, с *гл. им. од прецењивати.*

прецењи́вати, -ѐњујēм, ијек. прецјењи́вати *несврш. и уч. према прецењити.*

прецепи́ти, прѐцēпīм, ијек. прецијѐпити, свр̏ш. **1.** *прекинути, раскинути надвоје.* — Снажна [је] да оклоп може прецепити. *Кнеж. Л.* Она прецепи писмо надвоје. *Мил. В.* **2.** *поново наврнути, уцепити (вођку), прекалемити.*

прецепљи́вати, -ѐпљујēм, ијек. прецјепљи́вати *несврш. и уч. према прецепити.*

прѐцепт м лат. *савет; пропис, правило.* — Глишић се био окомио на ту књигу ... терајући до апсурда њене ... формалистичке прецепте. *Скерл.*

прецептѝзам, -зма м *начин мишљења и рада према унапред одређеним правилима и прописима.* — Био је шеф критичара свог столећа ... догматик пун прецептизма. *Дуч.*

прѐцептор м лат. *инструктор, одгојитељ, учитељ.* — У гимназији је морао до матуре да има прецепторе. *Петр. В.*

прѐцепторскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на прецепторе.* — Он ће окушати своје способности у лакејској каријери, која му се чинила бриљантнијом од прецепторске. *ЛМС 1949.*

прецѐсија ж лат. *ходање испред кога, претхођење, предњачење.*

Изр. ~ равнодневицâ, еквиноцијâ астр. *премештање, померање тачке пролетње или јесење равнодневице због лаганог закретања правца Земљине осе.*

прѐци *в. предак.*

прѐцӣзан, -зна, -зно фр. *који се истиче великом тачношћу и јасношћу:* ~ рад, ~ рачун, ~ ударац, ~ израда, ~ гађање, прецизни подаци.

Изр. ~ механика техн. *израда веома тачних инструмената и апарата;* ~ пушка (пиштољ) *пушка (пиштољ) с нарочитим уређајем за тачно гађање.*

прецизи́рати, -ѝзирām свр̏ш. и несврш. *тачно, јасно одредити, одређивати, изложити, излагати нешто (нпр. мисао, предлог и сл.).* — [Полемике] су дале Караџићу могућност ... да прецизира јасно своја начела. *Бел.*

прѐцӣзно прил. *на прецизан начин, с прецизношћу.* — Падали су и једни и други, сви погођени у главу, толико се прецизно нишанило. *Пер.* Он је прецизно предвидио тај удар. *Крл.*

прецѝзнӧст, -ости ж *својство, стање онога који је прецизан и онога што је прецизно.*

прѐцизовати, -зујēм свр̏ш. и несврш. *в. прецизирати.* — Ово се све прича у предговору ... али се не прецизује у коју годину то спада. *Поп. П.*

преције-, ек. преце-.

прѐцикнути, -нēм свр̏ш. **1.** *пресахнути, пресушити.* — Увенула жута дуња, прецикнула жубор вода. *Вук Рј.* **2.** прел. фиг. *прекинути, претрнути, пресећи.* — Страх му је својим страховитим вигњем прецикнуо све јауке. *Ж 1955.* **3.** *постати кисео (нпр. вино).*

прецио́за ж фр. **1.** *жена која претерује у облачењу и кићењу, кађиперка.* — Сва та ... јурњава прециоза и снобова ... све је то омамило младу жену. *Крл.* **2.** мн. *драгоцености, скупоцени предмети. Вуј. Лекс.*

прѐцио́зан, -зна, -зно лат. **1.** *драгоцен.* **2.** фиг. *извештачен, неприродан, усиљен, претеран.* — Та се прециозна декоративност види у неким уљеним скицама. *Баб.*

прецио́знӧст, -ости ж *својство, особина онога који је прециозан и онога што је прециозно.*

прецје-, ек. преце-.

прѐцркнути и **прѐцрћи,** -цркнēм свр̏ш. **1.** *нагло умрети.* — Прецркао је од жалости за њим. *Вуј.* **2.** фиг. *нестати, пропасти.* — Тако [ће] он имати да плати [цех] за генерала ... Те су због тога и прецркла два воза са сеном. *Вин.*

прѐцр̄н, -а, -о **1.** *одвећ, необично црн.* — Прецрна ноћ је небо покривала. *М-И.* **2.** фиг. *одвећ, сувише гадан, мрзак, ружан.* — Ej, несрећо земљо ... бог је тебе шибō за прецрна дела! *Кост. Л.*

прецр̏пти и **прѐцр̄пти,** -цр̏пēм свр̏ш. *црпући пренети на друго место.* — Мору и рибама ... не дадоше мира, него мисле да ... море прецрпу. *Вук.*

прѐцрт м *копија, тачна репродукција чега.* — Више им је реченица [младих аутора] прецрт и препис стварности. *Шим. С.*

прецрта́ва̄ње с *гл. им. од прецртавати.*

прецрта́вати, -рта̄вām *несврш. и уч. према прецртати.*

прѐцртати, -ām свр̏ш. **1.** *нацртати, пресликати према узорку, прекопирати.* — Везла шару ... коју је прецртала с неког гроба у Равени. *Торб.* **2.** *повући црту преко чега написаног и тим поништити оно што је написано.* — Ето нам ... сигурне шестице, а нулу ћемо прецртати. *Јонке.* фиг. Што сам ја? ... Јединка! И мене можете прецртати. *Божић.*

прѐцрћи, -цркнēм свр̏ш. = прецркнути.

прѐча ж спорт. *гимнастичка справа у облику обле челичне мотке учвршћене на два стуба, вратило. Деан. Рј.*

прѐчавине ж мн. покр. *плитка сељачка обућа којој је горњи део испречен, испреплетан уским кожним каишићима.* — Ја и ти ... заклети [смо] да носимо клапње и пречавине све до комунизма. *Лал.*

прѐчага ж (ек. и ијек.) **1.** *попречна даска, мотка, греда и сл., обично на крајевима учвршћена, која служи у разне сврхе (да се што заради, огради, споји, одвоји итд.).* — Треба обићи успавану кућу, опипати пречаге и катанце на вратима. *Петр. В.* Даска се с даском јаче спојит не да пречагом. *Комб.* **2. а.** *једна од попречних дашчица на лествама, пречаница.* — На таван се пење ... несигурним лествицама, чије се пречаге клате. *Макс.* **б.** спорт. *попречни ред кожних чепова на ђону фудбалских ципела. Ног.* **3.** анат. **а.** *преграда у облику мишићне опне која дели грудну и трбушну дупљу и помаже дисању, ошит, дијафрагма.* — [Желудац] лежи ... непосредно под пречагом усред трбушне дупље. *Батут.* **б.** *попречне нити које спајају полутке великога мозга. НЕ.* **4.** фиг. **а.** *планински венац који раздваја два подручја, предела.* — [Динарски карс] представљао је широку пречагу преко које [се] једва могло прелазити све до последњих деценија. *Цвиј.* **б.** *препрека, запрека.* — Он покуша да размишља о тој појави, али одмах удари на богословске пречаге о гријеху и кајању. *Мат.*

Изр. пасти на ниску пречагу *бити од мале вредности.* — Цео квалитет ... превода ... пао је на ниску пречагу. *Сек.*

прѐчажица ж *дем. од пречага.*

прѐчажнӣ, -ā, -ō *који се односи на пречаге.*

прѐчан, -чна, -чно, ијек. прӣјечан *попречан.* — Марија се жури, готово трчи, пречном стазом у Дреновац. *Донч.*

прѐчанин и **прѐчаин** м (ек. и ијек.) **а.** *човек с друге, супротне стране (нпр. реке, брда и сл.).* **б.** *човек с друге, северне стране Дунава и Саве за Србијанце.* — Побеђена је и предрасуда о дошљацима пречанима које су подругљиво звали »Швабе«. *Глиг.*

прѐчаница ж (ек. и ијек.) покр. *пречага (2а). Деан. Рј.*

прѐчанка и **прѐчāнка** ж (ек. и ијек.) *жена пречанин.* — Моја је жена пречанка. *Петр. В.*

прѐчāнскӣ и **прѐчāнскӣ**, -ā, -ō (ек. и ијек.) *који се односи на пречане:* ~ интелигенција.

прѐчāње, ијек. прӣјечāње, с *гл. им. од пречати (се).*

прѐчасни и **прѐчаснӣ**, -ā, -ō **а.** *веома, врло поштовани, свети (у усменом или писменом обраћању свештенику, најчешће католичком):* ~ отац, ~ оче. — Није доликовало твојем пречасном позиву да проклињеш ... највећег непријатеља. *Нед.* **б.** (у именичкој служби) м *свештеник (најчешће католички).* — Једина му је мисао била како да се увуче у канцеларију пречасноra. *Пол. 1958.*

прѐчāснōст, -ости ж *титула свештеника (у усменом и писменом обраћању).* — Ваша пречасност можда није добро обавештена о стварима моје земље. *Андр. И.*

прѐчати, прѐчāм, ијек. прӣјечати, несврш. **1.** *попреко везати:* ~ опанке. *Вук Рј.* **2.** у изразу: ~ о ч и м а *попреко, искоса гледати (кога).* — Жена [је] горопадно ... премјештала ствари ... пријечала нас очима, показујући тако своје негодовање. *Чол.* [Људи су] се подсмјехивали испод брка, а лукавији пријечали очима. *Мул.* **3. а.** *ситно ходати, поигравати (о јахаћим коњима).* — Бијесни коњи под њима ржу и пријечају цестом амо и тамо. *Мул.* Вришти пода мном ат и пријеча упопријеко. *Коч.* **б.** у изразу: ~ коње *терати коње да поигравају.* — Југовићи силни и бијесни, све уз поље коње пријечају. *Рј. А.*

~ **се 1.** (на кога) *попреко гледати (кога).* — Ждребац је затезао кајасе ... пречао се избуљеним оком на јахача. *Моск.* **2.** *препирати се, правдати се, свађати се.* — Што ниси увек такав [задовољан] него се пречаш, и језичан си кад не треба. *Сек.* **3.** *издирати се, викати на кога.* — Господар се пречао на ме. *Нед.*

пречà̀тити, -ӣм сврш. заст. *пречитати, прочитати. Вук Рј.*

прѐчац, -àца и прѐчца м *преки пут, пречица.* — Трчао је пречацем преко непокошених ливада ... дишући тешко од напора. *Донч.* Познавајући добро пут, ковач удари пречцем. *Ћоп.*

Изр. н а ~ *нагло, брзо, одједном*; н а ~ у м р е т и *напрасно умрети.*

прѐчē и **прѐче** прил. (ек. и ијек.) *ближе, важније.* — Вама [је] свима пре кумство од јавног добра. *Бег.*

прѐчезнути, -нēм сврш. *бити обузет највећом чежњом.* — Цио народ пречезну за тобом. *Њег.*

прѐчекати, -āм сврш. нар. *в. причекати.* — Видећу те у колу како си, а дотле ја ћу пречекати. *Вес.*

прѐчēње, ијек. прӣјечēње, с *гл. им. од пречити (се).*

прѐчēст, -а, -о *чест у највећој, у превеликој мери.*

пречѐстит, -а, -о *врло, веома честит.* — Кћи великог Крона пречестита богиња Хера. *М-И.*

пречѐстити се, прѐчēстӣм се свршс. *в. причестити се.* — Није смела целивати крста нити се пречестити да јој не би дете добило падајућу болест. *Вес.*

прѐчēсто прил. *сувише често.* — [У парницама] је пречесто више одлучивала сабља него правда. *Нех.*

прѐчеткати, -ām свршс. *четкајући наново очистити. Рј. А.*

пречешљáвање с *гл. им. од пречешљавати.*

пречешљáвати, -èшљāвām *несврш. и уч. према пречешљати.*

пречѐшљати, -āм и прѐчешљам свршс. **1.** *очешљати се друкчије, направити другу фризуру, наново очешљати. Рј. А.* **2.** фиг. *извршити савестан преглед, претрагу чега.* — Хтео бих још једном да пречешљам кућу. Можда ћу ипак наћи неки траг. *НИН 1959.*

прѐчӣ, -ā, -ē (ек. и ијек.) *комп. од прѐк и прӣјек.*

пречѝнити, прѐчинӣм свршс. **1.** *учинити нешто друкчијим него што је било, прерадити.* — Ради [су] тућу опоруку ... покварити, пречинити. *Кур.* То није исто што и неко мраморно ремек-дело пречинити у гипсу, па да обликом остане једно те исто. *Цар М.* **2.** *наново просејати (нпр. жито). Вук Рј.*

пречињáвати, -йњāвām и **пречѝњати,** прѐчӣњām *несврш. и уч. према пречинити.* — Треба пречињавати психичке особине које везујем за поједине типове. *Цвиј.* Људска тијела пречиња [алкохол] у неке помичне и тешке кипове од дрва. *Шим. А.*

~ **се** *чинити се, правити се друкчијим него што јесте, претварати се.* — Пречињала се да јој се на лицу не опази завист. *Ћип.*

прѐчист, -а, -о **а.** *веома, одвећ чист.* — Згрћу пречисти мед. *Марет.* **б.** рлг. *као атрибут уз Дева, Девица.* — Помогô ми бог и пречиста Дјевица! *Шов.*

прѐчистити, -ӣм (трп. прид. прѐчишћен) свршс. **1.** *наново, поново очистити. Вук Рј.* **2.** *ослободити од свега онога што смета, што је неразумљиво, учинити јасним.* — Народна душа умела [је] да пречисти, па затим да као у мрамору уреже моралне истине. *Цвиј.*

Изр. ~ рачуне а) *уредити, изравнати дугове и потраживања*; б) *обрачунати се с ким.* — Наше присталице на Мајевици очекују од нас да пречистимо рачуне с четницима. *Чол.*

пречистýнац, -нца м неол. *претерани чистунац (обично језички), пурист.* — Чистећи језик, пречистунац му занечисти духовност, смисао. *Шим. С.*

пречитáвати, -йтāвām *несврш. и уч. према пречитати.* — Читај и пречитавај оне савјете и поуке што сам ти их написао и дао. *Вел.*

прочѝтати, -ām свршс. **а.** *прочитати.* — Кад који ђак изучи и пречита неколико пута часловац, онда узме псалтир. *Вук Рј.* **б.** *провести у читању.* — Вас дан је пречитао. *Вук Рј.*

прéчити, прѐчӣм, ијек. *пријечити,* несврш. **1.** *правити, стављати сметње, запреке, сметати, стајати на путу.* — И та свирка наше разговоре пријечи. *Уј.* **2.** *спречавати некога у нечему.* — Свет је још увек чекао пред оном проваљеном капијом. Два војника су пречила пролаз пушкама. *Бос. Б.* Неки се изгубише у изненадним сусретима с непријатељем, који је пријечио повратак и постављао бројне засједе. *Хорв.* **3.** *обуздавати.* — Жерав је под њиме летео осетивши да му господар вољу не пречи. *Јаки. Ђ.*

~ **се** **1.** *стајати попреко.* — Бујице спрале нанос и земљана камена ребра, још свежа од ноћне влаге, пречила се између валога као степенице. *Рад. Д.* **2.** *опирати се, противити се.* — Кад горе, удри Тодосије да се пријечи из петнијех жила. *Љуб.* Ал' се залудо пријечила, јер је Никола једним скоком пребацио узицу преко њезина тијела. *Шен.*

прѐчица ж (ек. и ијек.) **1.** *преки пут, пречац.* — Ноћас смо ишли све неким пречицама. *Јак.* Радије [се] дрмуцка на магарету него да гаца низ шкраповите пречице планине. *Божић.* **2.** бот. *биљка из истоимене породице* Lycopodium, L. clavatum. — Има трава пречица, она лечи од очију. *Всс.*

прѐчицē прил. *преким путем, пречацем.* — Да прикрати пут, удари Мара пречице пољем. *Шен.*

пречишћáвање с *гл. им. од пречишћавати.*

пречишћáвати, -йшћāвām = пречишћивати *несврш. и уч. према пречистити.*

пречѝшћати, прѐчӣшћām *несврш. и уч. према пречистити, пречишћавати.* — Мало си се, дједо, угријао, па пречишћаш свијет на решето. *Њег.*

пречишћúвати, -йшћујēм = пречишћавати *несврш. и уч. према пречистити.*

прѐчка ж (ек. и ијек.) (дат. -чки) **1.** *пречага (1 и 2).* — Довезао се ... он и његове двије велике кошаре с плетеним по-

клопцем који се затвара гвозденом пречком и катанцима. *Бег.* Осветли мердевине. Силазио је ... опрезно, пречку по пречку. *Дав.* **2.** *горња греда на вратима, на голу спортских игралишта.* — Имали су двије шансе, али су ... тукли преко пречке [у ногометној утакмици]. *Вј. 1957.*

прéчка, ијек. прйјечка, ж **1.** *попречна греда или летва, прéчка, пречница (1).* — Кад се је [пазитељ] насједио, наслони се на бојадисану пријечку. *Тур.* **2.** покр. *дрво у кошници за које пчеле прилепљују саће. Рј. А.* **3.** покр. *јарак на њиви који иде попреко преко слогова. Рј. А.* **4.** пом. *троугласто једро између косника и предњег јарбола. Мин. Лекс.* **5.** фиг. *сметња, препрека, запрека.* — Рад шљиве да се крштени људи свађе? ... То да је пријечка нашој срећи! *Шен.*

прéчкē прил. (ек. и ијек.) *пречице.* — Не хтједе кроз чаршију, већ удари пречке кроз авлију и баште. *Бан.*

прéчкӣ и **прéчкӣ,** -ā, -ō (ек. и ијек.; ијек. и прйјечкӣ) **1.** *попречан.* — Скочи у поље пријечким путем. *Бен.* Јурило [теле] према селу пречким путем. *И.* **2.** *који је на супротној страни.* — Та шта се њега тиче шта се догађа на другој страни града, на пријечкој страни? *О-А.* Опустио забачени сокак на пријечкој страни Неретве, на подножју Хума. *Радул.*

прéчки, ијек. прйјечки, прил. *попречно.* — Ударисмо пријечки у шуму. *Шен.*

прéчкица ж *дем. од пречка.*

прéчнйк и **прéчнйк** м (ек. и ијек.; ијек. и пријечник) **1.** *ширина каквог округлог (или који се таквим чини) предмета, земљишта и сл.* — Они су ... створили обруч око логора у пречнику од 25 километара. *Јак.* **2.** мат. *правац који спаја две тачке периферије круга, а пролази кроз његово средиште, промер, дијаметар.*

прéчница ж (ек. и ијек.; ијек. и прйјечница) **1. а.** *пречка (1).* — Пјевали су и ти вагони ударајући о пријечнице трачница. *Цес. А.* Усправни ступови и греде били [су] испресијецани косо унакрштеним дрвеним пречницама. *Шов.* **б.** *попречна греда или брклја на улазу главних цеста у град.* — Уто стигоше до пријечнице. *Креш.* **2.** пом. *попречна обла мотка која дијагонално разапиње четвороугласто попречно једро. Мин. Лекс.* **3.** фиг. *пречка (5). Р-К Реч.*

прéчничāр, ијек. пријечничар, м *онај који диже и спушта пречницу, брклу на малти, малтар.* — Веома је чудноват живот ових пријечничара. *Креш.*

прéчничāрскӣ, -ā, -ō, ијек. пријечничāрскӣ *који се односи на пречничаре:* ~ служба.

прéчњāк, ијек. прйјечњāк, м **1.** (обично мн.) *од закланога јагњета одрезана нога којом се, при печењу, затвара отвор на трбуху, запонац.* — Шта је, море, са запонцима? — шали се Гојко кад се вратише пециву. — Је л' пречњаци, госпон капетане? ... Ту су ... *Срем.* **2.** *в. прéчка (1).* — »Капана« се затвара једним дугачким тешким пријечњаком. *Бон.* **3.** покр. *в. прéчка (2). Рј. А.*

прéчудан, -дна, -дно *веома, необично чудан.* — Пречудан је човјек, чудniји од звијери, која знаде само вољети или мрзити. *Козарч.*

прéчудити се, -йм се сврш. (обично као допуна личном облику гл. моћи) *много се чудити чему, ишчудити се, начудити се.* — Чудим вам се, госпођо, и не могу да се пречудим да се таква дама ... заљубљује у ... проста човјека. *Вел.*

прéчути, -ујēм сврш. *не ухватити слухом оно што је изговорено, не чути добро.* — Отворио књигу и занео се у науку тако да је два позива очева пречуо. *Срем.* Уто нетко ... покуца на врата, али он куцај пречу. *Сим.*

прéчу́чати, -чйм сврш. **а.** *провести дуже време чучећи.* — Пречучи по цело пополдне утрнулих ногу. *Поп. Ј.* **б.** фиг. *провести време кријући се, у највећој тајности.* — Три дана су пречучали у једној шумици, живећи о накупљеним корама хљеба. *Бон.*

прецо́њати, прēцōњāм сврш. *дуго чекајући, ојањајући провести.* — Прецоњао је у омладинској дворани сву ноћ. *Јакш. Ђ.*

прéша[1] ж *преса (1). Деан. Рј.*

прéша[2] ж лат.-тал. **1.** *журба, хитња, хитност.* — Преша му је јер га нешто гања. *Март.* Брзо, у највећој преши, приступи шилти. *Ћор.* **2.** покр. *нужда, невоља, потреба;* исп. прешност. — Види [Узловић] где ти је преша, па шиша како он хоће. *Глиш.* Ништа ти није стало што се ... гушим и скапавам овдје без икакве преше. *Вуј.* **3.** *преса (1):* хидраулична ~, књиговезачка ~. — Све саме нове банке, као да су данас испод преше изашле. *Шен.*

Изр. није преше разг. *не треба се журити;* на прешу (учинити што) *у журби, брзо, хитно.*

прéшан[1], -а, -о *добивен прешањем.* — Када је нетко бацио у стогове прешаног сијена ... сви су се смијали гласно. *Крл.* Он је био извадио из ње [мапе] само једну свеску с прешаним корицама. *Адум.*

прéшан[2], -шна, -шно **1.** *хитан, коме се жури, што треба скоро обавити.* — Прво се имало извршити једно прешно крштење. *Ранк.* Живо моли зета нека би пустио Катинку да им помогне у њиховим прешним и многим приправама. *Шимун.* **2.** *по-*

требан, важан. — [Живан] му има рећи прешну ријеч ради ... Анђелије. *Шен.* Енглези веле да је народу прешнија поука о здрављу него што су санитетски закони. *Батут.*

прёшање с *гл. им. од прешати.*

прёшаоница и **прешаóница** ж *просторија где се преша.* — У приземним зградама налазит ће се ... прешаоница ... за израду плоча. *ВЛ 1960.*

прешáрати, прèшāрām сврш. **1.** *украсити шарама. Р-К Реч.* **2.** *повући много црта преко написаног, прецртати, искрижати.*

прёшарен, -а, -о и **прешàрен,** -ѐна, -ѐно *превише, сувише шарен.* — фиг. Причу предугу и прешарену и за подсмех и укор људски саздану. *Рад. Д.*

прёшаст, -а, -о заст. *пређашњи, прошли.* — А на ону присегу која се на прешасто вријеме полаже може се човјек ослонити. *Маж. М.*

прёшати, -ām несврш. **1.** *притискивати, тискати.* — И воће треба да обере и оцат да преша. *Крл.* Ставио сам ... другу дашчицу одозго и на то два камена да се преша. *Јонке.* **2.** фиг. *тражити новаца, изнуђивати, пљачкати.* — Јеси ли му фишкала послô на врат ... је л' га прешао? *Шен.*

прёшевина ж *вино испод преше, мошт. Деан. Рј.*

прешѐгати, -ām сврш. покр. *в. престругати, препилити. Вук Рј.*

прешéтати, прèшētām и прèшēћēм сврш. **1.** *шетајући прећи какав простор, место.* — Не могу ти дворе прешетати, а камоли у двору тимаре. *НП Вук.* **2.** *шетајући провести одређено време. Вук Рј.*

прешѐћерен, -а, -о *превише, сувише зашећерен.* — фиг. И у преуглађеној отмености ... прешећереној нежности и кађиперској сликовитости стила, сав тај естетизам у Војновића израз је унутрашњег живота. *Грол.*

прешúвање с *гл. им. од прешивати.*

прешúвати, прèшúвām *несврш. и уч. према прешити.*

прешúкати, прèшúчēм сврш. *шичући прећи, пробити, пресећи;* исп. прешишати. — Видите ми лијеву руку згрчену више прегиби: прешикало турско зрно саму кост. *Буд.*

прёширок, -а, -о *превише, одвећ широк.* — Кожа је на њему као туђа, преширока хаљина. *Андр. И.* Ако влада има прешироке границе, онда је над њом уставна контрола преслаба. *Рад. А.*

прёшироко прил. *превише, сувише широко.*

прёшити, -ѝм несврш. покр. *хитати, журити.* — Моји додуше нису хтјели прешити, но ако удари јесенска киша ... *Кос.*

прёшити, прёшијēм сврш. *пришити.* — фиг. Био је пре рата каплар као ја, а сада је, чујем, прешио за наредника и командује четом. *Ћос. Д.*

прешúшати, прèшúшām сврш. фам. *јурећи, летећи преко чега пројурити.* — Брзина наших ђулади прешишаће за коју годину два километра у секунди. *Мил.* фиг. Сасвим је ретко ... да један Тесла ... зачас прешиша славу и процесију. *КН 1956.*

прёшљен м покр. **1.** *коштани или рожнати колутић натакнут на вретено да буде теже и да се вретено дуже и једноличније окреће.* — Затим је пронађено вретено, прво просто па после са прешљеном. *Жуј.* **2.** *пршљен, коленце, чланак, зглавак.* — Па до'вати дурбин од биљура, развуче му до седам прешљена. *НП Вук.*

прёшница ж *зграда у којој се налази преша.* — Било је и мањих зградица у пространом дворишту ... голубињак ... перадњак, затим прешница с огромном пресом. *Том.* Донесе им ... шкафић млада мошта из прешнице. *Бал.*

прёшно прил. *хитно, брзо; нужно, потребно.* — Пожути, прекрстивши се у себи прешно. *Божић.*

прёшнōст, -ости ж *преша*[2]. — Крај њега су ... јурили ... секретари које су ... молиоци хватали за капуте, увјеравајући их о прешности. *Кол.*

прèшпāртатн, -ām сврш. разг. *превући усправне и водоравне линије ради прегледности уношења података.* — фиг. Све ме боли, али ако једном устанем из овог мртвог дријема — прешпартаћу село, потражићу засједе. *Лал.*

прёштāк, ијек. прйјештāк, м бот. *биљка из пор. лепирњача* Genista sagittalis. — Кроз танке, високе стабљичице траве ... жути прештак издваја се навише својим пирамидалним вршком. *Глиш.*

прештампáвање с *гл. им. од прештампавати.*

прештампáвати, -àмпāвām *несврш. и уч. према прештампати.*

прèштāмпати, -ām сврш. *поново наштампати, отиснути.* — Дјело [је] пуно начелних мисли да бисмо га морали готово у цијелости прештампати. *Рад. А.*

прèштепати, -ām сврш. нем. варв. *прошити све.* — фиг. Прештепају те као старе гаће на шиваћој машини. *Крл.*

прешти́нути, прѐштӣнēм сврш. *уштинути; нажуљати.* — Још на Хајки алали пашмаге ... постављене меком лисичином, када Хајка преко куле шета, да јој [пашмаге] не би ноге прештинуле. *НП Вук.*

прешти́тити, прѐштӣтӣм сврш. *штитом прејазити, уставити.* — Штитом воду прештитио. *Вук Рј.*

прешту́нути, прѐштӯнēм сврш. покр. *пресећи, раздвојити.* — Ја ћу удрит из горе зелене ... да би клете прештунуо Турке. *НП Вук.*

прѐшӯман, -мна, -мно *превише шуман.* — Оде уз обалу прешумног мора. *М-И.*

прѐшутан, -тна, -тно *шутке учињен, прећутан.* — Након тога склопљен је прешутни споразум. *Вј. 1960.*

прешу́тети, -тӣм, ијек. прешу́тјети.

прешу́тјети, -тӣм, ек. прешу́тети, сврш. *шутећи, без речи прећи преко чега, не споменути, прећутати.* — Марија прешути јер је дјечак одговорио сам себи. *Шимун.* Говорници су то прешутјели. *Вј. 1966.*

прешуткúвати, -ујткујēм *несврш. и уч. према прешутети.* — Заборављена је од мајке, од оца, прешуткивана од браће и сестара. *Сим.*

прѐшутно прил. *без речи, прећутно.* — Спонтане радничке скупштине стекле су прешутно право грађанства. *Вј. 1966.*

пр̀жевина ж *боја налик на нешто пржено.* — У шљивике унесе [јесен] лимунову жутину и руј као пржевину. *Кик.*

пр̀женица ж **1.** *пржен комад хлеба.* — То је била ванредна пр̀женица. *Нуш.* [Маже] маслацем колут пр̀женице. *Креш.* **2.** покр. *велика тава, тигањ за пржење кафе, кестена, зоби и сл. Рј. А.* **3.** *пр̀зница, свадљивац, свадљивица. Вук Рј.*

пр̀жёње с **1.** *гл. им. од пр̀жити (се).* **2.** *пр̀жено јело.* — Ријешио је да направи пр̀жење каквог нијесу јели у посљедње двије године. *Лал.*

пр̀жибаба м и ж *безначајан, подао човек, лупеж, варалица.* — И данас [се] чини хајдуку највећа срамота и поруга кад му се рече да је лопов и пр̀жибаба. *Вук.* Бан Петар не бијаше пр̀жибаба. *Шен.*

пр̀жилица ж *пр̀жионик, пр̀жун.*

пр̀жина ж покр. **1.** *песак.* — Ниске куће ... која од камена, која од дрвета, облијепљене тек клаком и пр̀жином. *О-А.* [На обали] ме посведневно уједало сунце и пекла морска пр̀жина. *Дуч.* Била је сасвим мека и влажна пр̀жина на обали спокојнога мора. *Уј.* **2.** *оно што отпада од гвожђа кад се кује, поспа (2а). Вук Рј.*

пр̀жинав и **пр̀жинаст,** -а, -о *пун пр̀жине, песковит.* — Провлачи се ... широка Неретва ... запљускујући ниске, пр̀жинаве обале. *Ћор.* По страни начичкани мали виногради, пр̀жинасти. *Радул.*

пр̀жионӣк м *направа за пр̀жење кафе у облику бубња који се окреће над ватром. Р-К Реч.*

пр̀жионица и **пр̀жиона̀ница** ж *направа за пр̀жење. Рј. А.*

пр̀жити, -ӣм несврш. **1. а.** *спремати храну (месо, рибу, кромпир и сл.) на ватри без употребе воде.* — Дрхтао [је] бријег ... поленте, сијевале пр̀жене рибице. *Шен.* Узме сваковрсно зеље и пржи га на маслацу. *Јонке.* **б.** *пећи кафу у пр̀жуну.* **2.** *жећи, палити зрацима, врелином (о сунцу, ватри).* — Сунце вреле Азије три'ест година [му] кожу пр̀жило. *Јакш. Ђ.* Пламено сунце пр̀жи их. *Креш.* Ватра очи пр̀жи. *Ћоп.* **3.** *чинити сувим, увенулим одузимајући потребну влагу.* — Бура ... пр̀жи ... лишће младо. *Наз.* **4.** фиг. *причињавати болове, мучити.* — Не могу да помогну [лијекови] од оне нутарње грознице која ... душу пр̀жи. *Јурк.* Помисао на тебе пр̀жи ми ум. *Вас.*

~ **се** *бити на месту изложеном јаком сунцу, грејати се, пећи се на сунцу.* — Они се не морају пр̀жити на сунцу и зној̀ити радећи кô марва. *Ивак.* Поред реке ... пр̀же се [деца] и црне у муљу. *Ђур.*

пр̀жљив, -а, -о *који се радо сваћа, свадљив, прегав. Рј. А.*

пр̀жница ж **1.** *пр̀женица (2). Вук Рј.* **2.** *запрљана, запр̀њена, нечиста кућа, соба.* — Опростите гдје сте уљегли, као у једну пр̀жницу (изговарајући се домаћин рече). *Вук Рј.*

пр̀жња ж *сметање, кварење доброг расположења у друштву. Вук Рј.*

пр̀жњёње с *гл. им. од пр̀знити.*

пр̀жолица и **пр̀жо́лица** ж *комад меса, танко одрезан, истуцан и набрзо испржен на масти или уљу.* — Знао је смотати сваке вечери пет пр̀жолица и три пута толико чаша пива. *Шен.* Ти клипане, ако се то још једном понови, направит ћу од твоје губице добро стучену пр̀жолицу. *Јонке.*

пр̀жуља ж покр. **а.** *пр̀жионик. Р-К Реч.* **б.** *дугачак и плитак суд у који се ставља јагње кад се у пећи пече. Рј. А.*

пр̀жӯн[1], -у́на м *пр̀жионик.* — Некад се кафа пр̀жила у великим пр̀жунима који су се стављали у отворе рингле шпорета. *Пол. 1958.*

пр̀жӯн[2], -у́на м тал. покр. *тамница.* — Сад не крадем ... па се и некрив у пр̀жуну нађем. *НПХ.* Стари је Анте у пр̀жуну. *Ћип.*

пр̀знӣ, -ā, -ō *пр̀жљив. Вук Рј.*

пр̀знити, пр̀знӣм несврш. покр. **1.** *пр̀љати, правити нечистоћу и неред.* — Како

ти мореш то трпјети да ти оне погане књижурине стоје уз лијепе и свете наше ћитабе па да их прзне. *О-А.* **2.** *задиркивањем квалити добро расположење у друштву. Вук Рј.* **3.** *при парању озледити, повредити црева. Вук Рј.*

пр̀зница ж и м *пргав човек, свађалица.* — Тко је тај свадљивац? Тко је та прзница? *Наз.* Чудни су му сви ти сељаци прзнице, парничари. *Рад. Д.*

пр̀зничкӣ, -ā, -ō *који је као у прзнице.* — Леп младић, мало наружен оним пијаним и прзничким изгледом. *Шуб.*

при предл. с лок. *означава* **1.** *непосредну близину, место с именом у локативу: близу, код, уз, тик, непосредно, поред.* — Куће су при странама. *Цвиј.* Видје и ... шљиве ... и међу њима при самом крају, уз саму бару стару кућицу. *Коз. Ј.* Вене тако при прозору и сагоријева као свијећа. *Лоп.* **2. а.** *код ког лица се нешто налази.* — Приликом предаје његова одела болничком магацину пописали смо све ствари које су се нашле при њему. *Јак.* Свака жена добије на вјенчање по један ножић који ће вазда ... при себи носити. *Миљ.* Можда имате, господине, при себи цигару. *Новак.* **б.** *код које, у којој се установи неко налази на раду.* — Био је чиновник при жупанији. *Шен.* Ти си, кнеже, тамо при суду ... шта ти велиш на то, а? *Коч.* **3. а.** *за које се време нешто дешава или се нека радња врши.* — Оштри, хладни вјетар који се обично диже при западу сунца, потјера друштво с пирамиде. *Том.* Кутија [за цигарете] је ... остала код нас при последњем проласку мога ујака. *Ћос. Б.* Неће више као досад стријепити при прелазу потока. *Ћоп.* **б.** *околности које изазивају какву радњу или стање.* — При тако равним обалама тешко је познати где река утиче. *Нен. Љ.* Преводилац водио се при свом избору ... околношћу да је збирка намијењена средњошколским читаоцима. *КХ 1936.* **в.** *под којим условима, у којим приликама, односно у које време се врши каква радња.* — Тај лов је најбогатији у пролеће, при тамним и бурним ноћима. *Петр. М.* Премда су му лијечници говорили да је за њега, при његовој дебљини, вино опасно, пио је врло много. *Крањч. Стј.* Трза се при сваком шуму. *Лал.* **4.** *и поред чега се допушта да што јест или да се нека радња врши.* — Колико има чакаваца, ја при свој жељи и труду досад нијесам могао дознати. *Вук.* **5.** *с чиме се као већим односно значајнијим што пореди, у поређењу са.* — Проста сабља по сто пута турска од Косова која нас сијече при злу томе ако је истина. *Њег.* Какве сам муке подносио, проста и та жалост при овојзи што ме данас нађе изненада. *НП Вук.*

Изр. бити ~ новцу (~ парама) *имати новца, имати пара*; бити ~ путу *бити на одласку, спремати се на пут*; бити (наћи се) ~ руци а) *бити под руком, на дохвату, у непосредној близини*; б) *бити од помоћи.* — Него да одем ја и нађем му се при руци. *Бар.*; бити ~ пићу *бити пијан (у већој или мањој мери).* — Сав задивљао, чупав и очито при пићу, ударао је старца у леђа. *Ћоп.*; бити ~ себи, ~ (здравој) памети *бити у нормалном свесном стању, душевно здрав*; бити лако (тешко) ~ души (~ срцу) *бити весео, расположен (нерасположен, притиснут тешким мислима)*; остати ~ свом(е) *бити доследан у својим поступцима*; при том(е) *као предлошко-заменички израз који служи као веза с оним што је речено у претходној реченици значи* а) *у исто време.* — Врло је радо којешта весело и шаљиво приповедао, али се при том нигда није смејао. *Вук.*; б) *поред тога, поврх тога, уз то.* — Тај ... снег је једна опасност за поларне путнике, нарочито кад при том има још и ветра. *Петр. М.*

при- *предметак у глаголским, именичким и придевским сложеницама* **1.** *као глаголски предметак означава* **а.** *примицање, приближавање, додиривање*: примакнути, пристати, прионути. **б.** *састављање, спајање, причвршћивање*: причврстити, прибости, прилепити, приковати, пришити, привезати. **в.** *збијање, сабијање (одозго према доле)*: пригњечити, притиснути. **г.** *додавање, допуњавање*: прибројити, придружити, прикључити, прикупити, прилити, приложити, примешати, приписати, присути. **д.** *довођење кретања до циља*: привести, пригнати, прићи, прилетети. **ђ.** *довођење радње до одређеног резултата*: приготовити, приморати, принудити, присилити, приучити. **е.** *управљање радње према себи, према своме интересу*: примамити, привући, притегнути, присвојити. **ж.** *непотпуност радње*: пригушити, пришкрипнути. **2.** *као именички предметак означава* **а.** *место покрај или около чега, граничење с чим*: прибрежје, приморје, пригорје, приземница. **б.** *помоћну особу; нешто што је другог или споредног значаја*: прикумак, приколица, примирје, призвук. **3.** *као придевски предметак значи* **а.** *који је смештен покрај или около чега, који граничи с чим*: прибрежан, придворан, приморски, приземни. **б.** *који није потпун, који је више или мање близу потпуности*: приближан, приглуп, приличан, припрост, притврд.

прија̀њāлька ж *орган код неких животиња помоћу кога се помичу.* — Неки црви се помажу код пузања кратким избочинама тијела ... а многи и прианьалькама. *Финк.*

прија̏њање с *гл. им. од* *приањати* (*се*).

прија̏њати, прӣањам несврш. **1.** *несврш. и уч. према* *прионути.* **2.** (што) **а.** *привијати.* — Она је и даље цијединла пепељасто платно и приањала га на модрице. *Божић.* **б.** *спајати, сједињавати.* — У тој солидарности ни једног знака да их љубав, заједничка, дубока ... везује и приања. *Петр. В.* **3.** (за ким) *следити кога.* — Кô да неко за мном сад приања идућ ногам' лаганим. *Наз.* ~ **се** *в. приањати* (*I*). — За злато се рђа не приања. *Ранк.*

прӣбавити, -ӣм сврш. **1.** *добити, стећи* (*обично с трудом, с напором*), *добавити, набавити.* — Прибави ти себи кућицу, пак онда женицу по срцу своме. *Шимун.* **2.** *створити све потребне услове да се што оствари или постигне, осигурати, обезбедити.* — Дед побједу прибави њима. *М-И.* У Београду се живље показала њихова немоћ ... да наредбама централне власти прибаве потпуну послушност. *Нов.*

прӣбављање с *гл. им. од прибављати*: ~ хране, ~ доказа.

прӣбављати, -ām *несврш. и уч. према прибавити.*

прибава̀љач, -а́ча м *онај који прибавља, добављач.* — Тако је ... преузео улогу прибављача аутограма за ... збирку. *Тел. 1960.*

прибава̀љив, -а, -о *који се може прибавити, набавити. Р-К Реч.*

прибада̀ља̄ка ж *прибадача. Р-К Реч.*

прибада̀ње с *гл. им. од прибадати.*

прибада̀ти, прӣбāдам *несврш. и уч. према прибости.*

прибада̀ч, -а́ча м *в. прибадача. Бен. Рј.*

прибада̀ча ж **а.** *врста игле с главицом на једном крају која служи за прибадање, чиода.* — Треба је ... хтјела умањити уста ... да су се на крају претварала у једну точку, не већу од главице прибадаче. *Шов.* **б.** *крупна игла с лепом и великом главицом као украсни предмет на одећи.* — Дар дарівала: рубац везени и иглу прибадачу. *Брл.*

прӣбег, ијек. прӣбјег, м *онај који коме или куда прибегне тражећи помоћ или склониште.* — Залуду се Турци Дубровнику грозе ако би примио ... прибјеге херцеговачке. *Павл.*

прибега̀ва̄ње, ијек. прибјега̀ва̄ње, с *гл. им. од прибегавати.*

прибега̀вати, -èгāвāм, ијек. прибјега̀вати *несврш. и уч. према прибегнути.*

прибѐгā̄р, -а́ра, ијек. прибјèгāр, м неол. *прибег.* — Драг је човјеку гост и прибјегар колико и брат. *М-И.*

прибѐгā̄рка, ијек. прибјèгāрка, ж неол. *жена прибегар.* — И краљевић [је] одлучио окушати ... одлике исте те воде ... којој се и његова пријатељица утекла као прибјегарка. *Креш.*

прӣбеглица, ијек. прӣбјеглица, м и ж *прибег.* — У Варшави је силна војска, хиљаде прибјеглица. *Бен.* Мењана су [имена] из ко зна каквих све разлога — да се затури траг некаквом дугу, најчешће крвном од прибеглица. *Сур.*

прӣбегнути и **прӣбећи,** -егнēм, ијек. прӣбјегнути и прӣбјећи, сврш. **1.** *бежећи склонити се некуда, доћи као прибег.* — Све у Боку јесте прибјегнуло. *НП Вук.* Кад је пропала босанска држава, прибјегоше у горње стране. *Ђал.* **2.** *користити се, послужити се чиме, употребити нешто као средство да се што постигне.* — Ми смо прибегли систему концесија. *Јов. С.* У томе случају ваља прибјећи тактичком рјешавању бацањем из угла. *Ват.*

прӣбедрен, -а, -о *који је при бедру. Рј. А.*

прибедрѐнӣк, -и́ка м и **прӣбедрица** ж *набедреник.* — Гле, гле! Како збори мудро, као с амвона. Да те чује митрополит, би ти обесио прибедреник. *Шапч.*; *Вук Рј.*

прӣбежӣште, ијек. прӣбјежӣште, с *место које служи као склониште, заклон.* — Остале су две собе биле празне, а служиле су за прибежиште сиромашним ђацима. *Јов. Ј.* Његови пријатељи одоше да потраже уточиште у чекаоници — посљедњем прибјежишту потиштености људске. *Креш.*

прибележа̀вање, ијек. прибиљежа̀вање, с *гл. им. од прибележавати.*

прибележа̀вати, -èжāвāм, ијек. прибиљежа̀вати и **прибележи́вати,** -èжујēм, ијек. прибиљежи́вати *несврш. и уч. према прибележити.*

прибѐлежити, -ӣм, ијек. прибиљежити, сврш. **1.** *учинити прибелешку.* — Капетан извади из недара своју малу записницу, прибележи у њу нешто. *Јакш. Ђ.* Њихово [је] присуство прибиљежио полицијски агент. *Риб.* **2.** *означити, обележити каквим знаком.* — Апарат је прибележио притисак од 100 степени. *Бак. Реч.*

прӣбелешка, ијек. прӣбиљешка, ж *кратак запис о чему, белешка, напомена.* — У хладној соби седели су заробљеници, пажљиво слушали [предавање] и хватали прибелешке. *Јак.* У доконим часовима забављен [је] сређивањем прибиљежака. *Креш.*

прӣбећи, -егнēм, ијек. прӣбјећи, сврш. = прибегнути.

прибӣва̏ње с *гл. им. од прибивати.*

прибӣва̀ти, прӣбӣвāм несврш. *присуствовати, суделовати при чему.* — Част ми је

позвати га да у њихову друштву прибива вечерас пријатељској соареји. *Креш.*

прибија̀ње с *гл. им. од прибијати (се).*

прибија̀ти, прѝбијām несврш. **1.** *несврш. и уч. према прибити.* **2.** *накнадно убијати преживеле рањенике (након битке или стрељања).* — Прибијали су рањене, скидали мртве, пљачкали, тукли се међу собом око плена. *Пер.*

~ **се** *несврш. и уч. према прибити се.*

прибија̀ч, -а́ча м **1.** *онај који прибија.* **2.** *чекић којим се прибија. Р-К Реч.*

прибиљ-, ек. прибел-.

прибија̀ње и **прѝбирање** с *гл. им. од прибирати (се).*

прибира̀ти (се), прѝбирām (се) и **прѝбирати (се),** прѝбирēм (се) *несврш. и уч. према прибрати (се).*

прибира̀чкӣ, -ā, -ō *који се односи на прибирање, сакупљачки.* — Напоредо са истраживачким и прибирачким радом има да иде и стваралачки рад. *Бел.*

прибѝстрити, прѝбистрӣм сврш. *учинити бистрим, разбистрити.* — Напољу, хладноћа јој мало прибистрила ум. *Бос. Д.*

прѝбити, прѝбијēм сврш. **1.** *причврстити, утврдити клинцима, прикуцати, закуцати.* — Нашли су чувари . . . кожу коштутину прибиту о дебло. *Гор.* фиг. Имање његово продат ће се . . . а име племића бит ће прибијено на срамотишту. *Шен.* **2. а.** *тесно привезати, приљубити једно уз друго.* — Порта [је] изнела некоје захтеве . . . који су могли лако прибити народ уз Кнеза. *Гавр.* **б.** *стиснути уз нешто силом ветра, воде.* — Стани! — крикну Перо . . . кад их замах вјетра и мора приби о грм смрековине. *Војн.*

~ **се 1.** *примакнути се, пристати уз обалу.* — Скела се приби онамо уз обалу. *Мул.* **2.** *придружити се, пристати уз чије мишљење.* — Сва је брига била како ће се Порта склонити да се за то не љути, јер се бојати било да би тада могла прибити се макар колико к рускоме сматрању. *Нов.* **3. а.** *стати, поставити се сасвим близу уз кога или што, приљубити се чврсто уз кога или што.* — Он се осмехне . . . а она се прибије уза њ. *Каш.* Експлозије нема; очекујеш је без даха . . . прибио си се тијесно уза слузаву земљу. *Донч.* фиг. Село се прибило уз падину. *Рад. Д.* **б.** *завући се.* — Приби се још више у кут кочије и заспа. *Креш.* **4.** *стално бити уз некога не одвајајући се.* — И од тога часа прибио се уз нас и постао нераздвојан, у кафанама, позоришта, на тркама. *Мил. В.* **5.** *привити се уз кога, склонити се код кога.* — Несрећни човек нађе се на муци и од невоље приби се као слуга код неког газда-Млађе. *Маш.* Та да је мače па да ти се прибило у кућу, па прими га . . . а толи твоја крв! *Срем.*

прибѝће с заст. *присутност.* — Зато кад пред бега . . . који туђанин дође, онда дворани у прибићу свога господара . . . морају ући . . . *Маж. М.*

прѝбјег, ек. прѝбег.

прибјег-, ек. прибег-.

прѝбјежӣште, ек. прѝбежӣште.

прѝбјећи, -егнēм, ек. прѝбећи.

приближа̀ва̄ње с *гл. им. од приближавати (се).*

приближа̀вати (се), -йжа̄вām (се) = приближивати (се) *несврш. и уч. према приближити (се).*

прѝближан, -жна, -жно *који није сасвим тачан, који је више или мање близак истини или стварности.* — У неким земљама Азије, Африке и Океаније такви пописи се не врше, већ се број становника одређује приближном процјеном. *ОГ.* Већ [је] изгубио сваки приближан рачун о времену. *Ранк.*

приблѝжати се, прѝблѝжām се покр. несврш. *в. приближавати се.* — Други се попели . . . да виде приближа ли се војска. *Љуб.*

приближѝва̄ње с *гл. им. од приближивати (се).*

приближѝвати (се), -йжујēм (се) несврш. = приближавати (се).

приблѝжити, прѝблѝжӣм сврш. **1. а.** *примаћи близу коме или чему, сместити близу или ближе чему:* ~ индустријска предузећа изворима сировина. **б.** *учинити блиским интересима или потребама кога или чега.* — Оправдана је тежња савремене школе да школу и васпитање што више приближи животу. *Пед.* **2.** *учинити ближим по времену, убрзати извршење чега:* ~ дан победе. **3.** *учинити кога блиским себи, ступајући с њим у пријатељске односе.* — У чича-Марка тиња варница, а у чича-Маринка тиња варница . . . како опет да их приближиш? *Ад.* **4.** *учинити сличним, сродним, сличним с ким.* — Био је то фанатик који је хтио сваког приближити богу. *Јонке.* Његов еклектизам га није приближио и стопио са масама којима се обраћао. *ЛМС 1949.*

~ **се 1.** *доћи, примаћи се близу коме или чему, поред, покрај, уз кога или чега, преместити се ближе коме или чему.* — Хајкачи се приближе засједачима. *И-Б Рј.* **2.** *доћи, постати близу по времену.* — Да се старцу приближио крај, у то Аљоша не сумњаше. *Л-К.* **3.** *постати близак, сличан коме, стећи сличност с ким.* — Тежио [је] да се приближи великим мајсторима прозе. *СКГ 1937.* **4.** уз. повр. *ступити с ким у блиске, пријатељске односе.* — Што се више ближио конац

године, то више је настојао приближити се и спријатељити се с нама. *Козарч.* То се као заоштрен нож утиснуло за цео живот између њих двојице, сметало им да се приближе и један другога схвате. *Бар.*

прѝближно прил. *готово, замало, отприлике.* — И треба рећи да је та борба утолико безочнија уколико су снаге странака приближно једнаке. *Ђос. Б.*

прѝближнӧст, -ости ж *својство, особина онога што је приближно.*

прѝбогу речца *устаљени фразеолошки израз који појачава тврђење.* — Што ти ниси учио за поглавара, но си остао гегула ка' прибогу ово ја! — љутито одврати чичица. *Рад. Д.* А ти војници, ако почем као прибогу ви, не буду задовољни, предстаће на рапорт да се жале. *Вин.*

прибӧдача ж *в. прибадача.* — Машим се руком и напипам женску прободачу. *Јурк.*

прѝбој м **1.** *место на води где готово увек има ветра. Вук Рј.* **2.** *место где почиње одводни канал. Рј. А.* **3.** *оно што се прибије на зид (кад се што оглашује). Рј. А.* **4.** покр. *стаја за овце, овчара, овчарник.* — Из прибоја испустио овце. *НП Вук.* **5.** бот. *в. здравац. Р-К Реч.*

прибојáвање с *гл. им. од прибојавати се.*

прибојáвати се, -ојàвām се несврш. *осећати бојазан, узнемиреност због чега, мало се плашити.* — Прибојавају се људи и за трсје. *М-О.* Сељаци ... су се прибојавали један другога. *Чол.*

приболéвати, -òлēвām, ијек. приболијèвати, несврш. *почешће бити болестан, поболевати.* — И Латинка је, па је срце погдјешто и за својима приболијева. *Јакш. Ђ.*

приболијèвати, -òлијевām, ек. приболéвати.

прѝбор м **а.** *скуп направа које служе за одређену сврху*: брijачи ~, зидарски ~, ~ за јело, ловачки ~, навигациони ~. **б.** мед. *скуп органа који имају одређену функцију, систем*: живчани ~, ~ за дисање, цревни ~, ~ за излучивање.

прибӧсти и **прѝбости,** -одēм сврш. **1.** *причврстити, прибити, прикачити чим оштрим (прибадачом или чиодом, вилама и сл.).* — И у свом кабинету прибоде их [лептире] чиодом. *Нен. Љ.* Стари насрне на њега и прибоде га вилама к земљи. *Бен.* **2.** фиг. *упорно, укочено гледати у једном правцу (о погледу, очима).* — Ада се окренула на бок и прибола мутностакленасте очи на зид. *Божић.* **3.** фиг. *подругљиво или пакосно рећи што, додати у говору.* — Само штета што нема, ето, коме ... да остави своје добро име и имутак — прободем ја. *Дражс.*

прибрáјање с *гл. им. од прибрајати.*

прибрáјати, прѝбрājām *несврш. и уч. према прибројити.*

прѝбран, -а, -о **1.** *трп. прид. од прибрати (се).* **2.** *одабран, изабран.* — А красно црмничко вино и прибранија риба језера китили пирни сто. *Љуб.* Дотрчи к њему Маришка, носећи му ... који прибрани ... залогај од сучева обједа. *Кос.* **3.** *сабран, озбиљан, срећен, уздржљив.* — То чекање по ходницима полиције замори и утуче и прибраније људе. *Андр. И.* Прослиједи госпа, напрежући се да изгледа прибрана. *Креш.*

прибрáнити се, прѝбрāнīм се сврш. *склонити се неко време ради одбране.* — Турска ће те војска опасати, прибрани се у бијелу кулу док овамо побијемо Турке. *НП Вук.*

прѝбрано прил. *сабрано, срећено.* — Испитивање се настављало ... Манто је одговарао још лакше и прибраније. *Андр. И.*

прѝбранӧст, -ости ж *својство, стање онога који је прибран, сабраност, срећеност.*

прибрáње с *прибраност.* — Први се прибра фотограф. Заправо то није било прибрање, већ паника. *ЛМС 1951.*

прѝбрати, прѝберēм и прибèрēм сврш. **1.** *довести (многе или више њих) заједно, прикупити, сабрати.* — На Јежевици с једне и друге стране друма полегли по земљи старци из трећег позива и оно војника што су их патроле јуче прибрале. *Нуш.* **2.** *с(а)купити, прикупити што у каквој количини (већој или мањој) мало-помало, узимајући од разних људи, из разних извора.* — Доситеј ... је у себи прибрао све што је трезвена књижевност XVIII века могла дати једном мудром ... и вредном човеку. *Поп. П.* Наш тамошњи дописник ... је већ прибрао богат материјал о читавој тој афери. *Јонке.* **3. а.** *наместити тесно једно уз друго, скупити уједно, сложити, саставити.* — Прибрала сукње и иде мирно, достојанствено. *Киш.* **б.** *скупити што разасуто.* — Наш Мартин прибере свој распорени трбух објема рукама. *Ков. А.* фиг. Удари га куршум баш испод самог срца, али старац прибра сву ... снагу и рече ... *Глиш.* **в.** *придружити, придодати коме.* — Умрије Аврам ... и би прибран к оцима својим. *Дан.* **4. а.** *довести, ставити у ред, средити.* — Прибра торбичицу па пође полако кући. *Глиш.* фиг. Он седе да прибере своје раштркане мисли. *Вес.* Једва некако приберем мисли, па се почнем разгледати. *Пав.* **б.** *распремити сто (после јела). Вук Рј.* **5.** *са чашћу дочекати. Вук Рј.* **6.** (на око) *узети на око.* — Знадете што — прибра га отац на око и стаде натезати сада рукаве, сада џепове. *Ков. А.*

~ се 1. *доћи с више страна на једно место, прикупити се, сабрати се, скупити се.* — Сва се устаничка војска прибере к Београду. *Нов.* **2.** *скупити се, стиснути се уз кога.* — А Благојево јуне се препало, подвило реп међу ноге, па се прибрало уз газду, зазирући од свачијег покрета. *Рад. Д.* **3.** *доћи к себи, средити мисли и осећања.* — Павле се упињао да се прибере и буде што хладнокрвнији. *Ћос. Д.* Збуњене масе још се увијек нису прибрале. *Јонке.* **4.** *премаћи се, нестати.* — Пушкараше докле се могаше ... јер је амо прибрало се праха. *Март.*

прѝбратити, -ѝм сврш. *узети кога у кућу место брата. Вук Рј.*

прѝбрдица ж *брдељак, брежуљак.* — У свако друго доба године ... науживају се путници ... бајнијех призора ... обазру ли се на поносити Ловћен и његове разнолике прибрдице. *В 1885.*

прѝбрежак, -шка м *брежуљак или место испред брда.* — На изласку из дола, артилерија има лепога погледа са прибрешка с леве стране ка северу. *О 1875.*

прѝбрежан, -жна, -жно *обални, обалски.* — Дрина ... проноси кроз лукове моста ... изваљене пањеве и мрки талог од лишћа и грања из прибрежних шума. *Андр. И.* Несхватљиво је да мала кинеска прибрежна острва ... могу да изазову такву озбиљну затегнутост. *Б 1958.*

прѝбрёжје и **прѝбрежје** с (ек. и ијек.) **а.** *страна неког брега.* — Мртвим сном спава село Заћ у прибрежју над лијевим бедемом клисуре. *Лал.* **б.** *земљиште уздуж морске или речне обале, обала.* — Хајдемо ... на лепа прибрежја залива од Баје. *Нен. Љ.*

прѝбрешчић м *дем. од прибрежак.* — На прибрешчићу поред реке ... видех неколико Турака. *О 1875.*

прѝбржати, -ā̀м сврш. *похитати. Вук Рј.*

прѝбријати се, -јѐм се сврш. *мало се обријати.* — Крене ... тамо гдје су се сјала три мједена тањура да се малко прибрије. *Бен.*

прибрндáвати, -рндāвāм несврш. *приговарати мрмљајући, гунђајући.* — Нека он само прибрндава колико га је воља. *Пав.*

прибројáвање с *гл. им. од прибројавати.*

прибројáвати, -òјāвāм *несврш. и уч. према прибројати и прибројити.*

прибрòјати, -јӣм и **прибрòјити,** прѝбројӣм сврш. *придодати (при набрајању, рачунању, пребројавању), убројати, урачунати.* — [Динарско-планинском психичком типу] се мора пре него икојем другом прибројати и Косово и Метохија. *Цвиј.* Кад му прибројиш жуље твојих руку и поштење твога имена ... ишћерат ће те. *Војн.* И Бакоња познаде још једнога правога Далматинца, у коме нема лукавства ... који се могаше прибројити ка Срдару и Тетки. *Мат.*

прѝбројник м мат. *број који се при операцији сабирања прибраја. Алг. 1.*

привàбити, прѝвāбӣм сврш. **1.** *вабећи учинити да се приближи, примамити (о животињама).* — Разјасни му тајну како он приваби к себи рибу. *Новак.* **2.** фиг. *изазвати симпатију према себи, привући, придобити.* — Први бројеви нека буду такови да привабе у коло и оне који мисле да се само старом ортографијом може писати. *Бал.*

прѝвага ж *додатак ономе што је одмерено на вази, оно што је додато, допуњено поврх чега.* — фиг. А гдје су још, као привага, оне тешке бриге због ухапшеника. *Бен.*

привáђање с *гл. им. од привађати.*

привáђати, прѝвāђāм несврш. *в. приводити.*

привáжати, прѝвāжāм несврш. *в. привозити.*

привáлити, прѝвāлӣм сврш. **1.** *ваљајући, гурајући што тешко, гломазно примакнути сасвим близу чега, наслонити, прислонити.* — Привалите велико камење на врата пећини. *Вук.* **2. а.** *ставити одозго.* — Опаса се свиленом каницом, а по њему свилај привалио. *НП Вук.* **б.** *пришити одозго.* — Један скут био је изгорео чак до појаса, а некакав партизански терзија ... привалио је на то мјесто комад црног сукна. *Вуј.* **3.** *придодати.* — А даде ти педесет дуката? — Даде ... — А привали добар интерес, привали — је ли? *Глиш.* **4.** (у имп. у оштријем обраћању) покр. *седи с миром, седи и ћути.* — Привали тун, не кукај! — рече жена. *Лоп.*

~ се 1. *наслонити се, прислонити се. Р-К Реч.* **2.** *припасти, допасти.* — Док ја ову сабљу пашем и заповиједам у мом пашалуку, неће се од њега ни груда земље другамо привалити. *Том.* Помислите само, он сам богат, а сад му се привали и имање Тетовалино! *Ком.*

Изр. коме се не привали, тај се не похвали нар. *ко се не обогати каквим наслеђством, нема чиме да се похвали.*

привáљати, прѝвāљāм сврш. *ваљајући привући, доваљати.* — Вељко нађе у селу неколико буради и каца па их напуни сламом и сијеном и, привољавши под кулу, запали. *Вук.*

привáљивање с *гл. им. од привaљивати (се).*

привáљивати (се), -áљујем (се) *несврш. и уч. према привалити (се).*

приварити, прѝварѝм сврш. **1.** *прокувати још, допунити вареље.* — А ја потеци, па поскочи, привари мирисне травице, примијешај пелина и горушице. *Ков. А.* **2.** *заварити жељезо. Бен. Рј.*

прѝвāт м покр. само у изразу: учити **на** приват *приватно учити.* — Кића умоли оца да учи на приват две године. *Дом.*

прѝвāтан, -тна, -тно лат. **а.** *који нема службени карактер, незваничан:* ~ ђак, ~ школа. **б.** *лични, особни; повјерљив:* ~ иницијатива, приватни односи; ~ разговор. — Глазба и пјесништво [су се] немилице искоришћивали за приватне еротске циљеве. *Крањч. С.* **в.** *кућни, домаћи:* ~ живот. **г.** *који није јаван, затворен:* ~ друштво, ~ забава. **д.** *који припада одређеном појединцу; лични:* ~ власништво, ~ својина. **ђ.** *који сопственим средствима за рад производи за себе, а не за друштво, недруштвен:* ~ занатство, ~ угоститељство.

Изр. ~ право правн. *грана у правној науци која уређује приватне правне односе које имају појединци према другим људима и стварима.*

прѝватйван, -вна, -вно лат. *који лишава, одриче, искључује.* — Неки означују појмове: слеп, глув итд. као привативне. *Лог. I.*

прѝватйјēр, -ēра м фр. *в.* приватник.

прѝвāтист(а) м *ученик који не иде у школу него полаже испите на крају полугодишта.*

прѝвāтистица и **прѝвāтисткиња** ж *женска особа приватист(а).*

прѝватити (**се**) *в.* прихватити (*се*).

прѝвāтњāк м *човек који није ни у каквој служби него живи од своје имовине; онај који сопственим средствима за рад производи за себе, а не за друштво.* — Прешла је [имовина] из руку приватника у руке државе. *ЕГ I.* Код приватника се може добити соба и јевтиније. *Пол. 1957.*

прѝвāтница ж *жена приватник.* — Које је њено занимање? Но, да, кућаница, газдарица, приватница. *Бег.*

прѝвāтњиштво с *стање онога што је приватно, што припада приватнику.* — У скидању ограде [Нар. скупштина] нађен је и симболизам раскидања са традицијама приватништва. *Пол. 1959.*

прѝвāтно прил. *на приватан начин, лично, за себе; неслужбено, нејавно.* — Ми смо овдје приватно. *Л-К.*

прѝвāтновласничкӣ, -ā, -ō *који припада приватном власнику:* ~ сектор.

прѝвāтноправнӣ, -ā, -ō *који се односи на приватно право:* ~ интерес, ~ поредак, ~ карактер, ~ способност.

прѝвāтнōст, -ости ж *стање у којем се налази оно што је приватно; приватно власништво.* — Често ће се користити симболизам разграђивања некадашњих приватности. *Пол. 1959.*

привáција ж лат. *лишавање, одсуство чега.* — Тако ја на основу непосредног искуства не могу рећи да ли је хладно чиста привација топлога, или је нешто позитивно. *Петрон.*

прѝвеза ж *оно чиме се што привезује (конопац, врпца и сл.).* — А унутра мирно без привезе покрите лађе стоје. *М-И.* Он [је] брзо и сигурно откопчавао ципелице, попуштао привезе и траке. *Петр. В.*

прѝвезак, -еска м *оно што је уза што привезано, споредни додатак.* — Њена неразвијена привреда ... била [је] само сировински привезак метрополе. *Б 1959.*

прѝвēзāнōст, -ости ж **1.** *стање онога који је уза што чврсто привезан, који је с ким или чим повезан.* **2. а.** *оданост према коме.* — Ја осећам то кад у очима Павловим читам ... привезаност, безмало да кажем, псета једнога. *Сек.* **б.** ист. *однос сељака, кмета у феудалном друштвеном уређењу према властелину, спахији, као власнику земље, коме је сељак био обавезан да даје део прихода од земље, радну снагу и није могао да земљу напусти.* — Енглески сељаци су још у 14. веку били ослобођени сваке врсте привезаности за земљу. *Арх. 1936.* Због привезаности кметова за земљу није било слободне радне снаге. *ОП 1.*

привéзати, прѝвēжēм сврш. **1. а.** *причврстити везавши крај или крајеве чега (конопца, врпце и сл.) чвором, узлом.* — Она привеза на своју преслицу повесмо, узе вретено и поче прести. *Вес.* Купио господар звоно, а Јадре га објесио о греду ... у торњу, привезао му коноп. *Наз.* **б.** *приближивши обали, коњу учврстити положај брода, чамца. Деан. Рј.* **в.** *причврстити каишем, узицом, везом.* — Привежи своје псето. *Грг.* **г.** *о(б)мотавши око чега причврстити крајеве чвором или чим другим.* — Баба ... опра и привеза ране рањеницима. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *приморати, принудити кога да трајно буде, остане негде.* — Привезала [ме] болест за постељу. *Шен.* Коњичка дивизија целог првог дана битке била је остала привезана за пешадију. *Лаз. Л.* **б.** *изазвати осећања љубави, оданости и сл. који некога вежу уз кога.* — [Другови] га још више уза се привезаше. *О-А.* Не разумем чиме сте то дете привезали за себе. *Бос. Б.* **3.** фиг. *утврдити, успоставити узајамне односе, везе.* — Порта [би] требала да подари Србима тражене привилегије и да их на тај начин привеже за себе. *Гавр.*

~ **се 1.** (уз кога, за кога) *чврсто се повезати с ким.* — Он се због њега привезао; заволео је као никад досад није волео. *Ранк.* Кларићевима је у неку руку ласкало да се је млади Ратковић уз њих привезао. *Коз. Ј.* **2.** фиг. (за што) *задржати се негде, не одвајати се од чега.* — Командант дивизије много се беше привезао за Приштину. *Лаз. М.* Најзад се Каплар привеза за дућан. *Сиј.* **3.** уз. повр. *успоставити узајамне везе.* — Он ће се . . . привезати уз Велику Британију која би га узела у заштиту. *Гавр.*

привèзāч, -а́ча м *узан и подужи комад тканине, траке којом се што привезује.* — Друга си приудешује бијелу пећу и привезач око врата. *Ков. А.*

привезúвање с *гл.им. од привезивати (се).*

привезúвати (се), -èзујēм (се) *несврш. и уч. према привезати (се).*

прѝвезица ж **а.** *трака, врпца којом се привезује што, подвеза, подвезица. Деан. Рј.* **б.** *врпца на шеширу или другде. Р-К Реч.*

привезýтак, -тка м *кожни каиш за причвршћивање повесма на преслици. Р-К Реч.*

прѝвенац, -ēнца м *в. првенац (4б). Р-К Реч.*

привèнчати, -ā̄м, ијек. привјѐнчати, сврш. **1.** *извршити над ким обред венчања, венчати.* — Па се, ето, и удала. Попа Трива је и привенчао за некога спахијскога бироша. *Јакш. Ђ.* Но ће тебе [земљо] клети мајке и невјесте скоро привјенчане. *Март.* **2.** *узети за жену.* — Цареву сам кћерку привјенчао. *Вел.* Ако се будеш успротивио мојој намјери, довешћу војску и до темеља те ватром сагорјети, а кћер ћу ти и онако за се привјенчати. *Вуј.* фиг. Ти којино клањаш се једино о бедрици привјенчаној ђорди. *Март.*

прѝвесак, -ска, ијек. прѝвјесак, м **1.** *оно што је чему привешено.* — Извади одмах из џепа низ кораља са златним привјесцима. *Вел.* **2.** *споредни додатак*; исп. привезак. — Природна богатства . . . колонизатор је искористио за претварање земље у аграрно-сировински привесак своје привреде. *Б 1959.* Раднички савјети нису код нас привјесак државног апарата. *Ант. 1.*

привесèлити, -èселѝм сврш. покр. *украсити, уресити, опремити бадњак.* — Било је бадње вече . . . привеселим бадњаке с братом . . . и прелијемо их вином. *Шант.*

прѝвесити, -ѝм, ијек. прѝвјесити, сврш. *обесити уз што, учврстити што у висећем положају.* — Хировити некакви људи, чудаци, привјесили им [коњима] . . . играчку. *Кал.* Привјесио златан ланчић на сат. *Шов.*

~ **се а.** *обесити се држећи се за што.* — Тај кобни удес привјесио се . . . за стопе његове. *Бал.* **б.** фиг. *отворених очију загледати се у што.* — Полузатворене јој очи трепћу, али се каткада и напето привјесе. *Божић.*

привèслати, -ā̄м сврш. **1.** *веслајући притерати чамац.* **2.** фиг. *привести, придружити коме.* — Ако ће лепо, и ми ћемо лепо, а ако почну као до сада, ми ћемо своју Војводину привеслати Србији. *Шапч.*

прѝвесница, ијек. прѝвјесница, ж *цедуља привешена на фабричким артиклима са ознаком робе.* — Пошаљите нам привјесницу коју носи сваки наш артикл. *Б 1960.*

привèсти[1] и **прѝвести**[1], -вѐдēм сврш. **1. а.** *водећи, помажући при ходу, показујући пут довести до каквог места.* — Ми [Мару] . . . прихватисмо и приведосмо кревету. *Лаз. Л.* Хера под јарам приведе коње брзоноге. *М-И.* **б.** *пратећи довести кога до одређеног места.* — Наша стража га [сељака] је задржала и привела у штаб. *Чол.* **2.** *указати правац, пут, бити, послужити као узрок да се ко доведе до чега.* — Мислила је да ће и нове дужности обуздати његову ватрену ћуд и привести га на праву стазу врлина. *Цар Е.* Русе . . . је Петар Велики . . . привео Западу из азијског бојарства и манастирске просвете. *Петр. В.* **3.** *дати, донети, пружити коме што, снабдети кога чим.* — Ој Данице-вечерњице . . . ја те молим: ноћни мир нам ти приведи! *Вој.* Она готовина хране коју су воћки привеле жиле с јесени, разблажи се водом. *Тод.* **4.** (у вези с неким именицама без предлога и с предлогом) *учинити, остварити оно што је изражено именицом:* ~ крају *докрајчити,* ~ памети *опаметити,* ~ свести *освестити.*

~ **се** *доћи до чега, постићи, остварити што.* — Ја сам ћу својој привести се сврси. *Хар.*

привèсти[2] и **прѝвести**[2], -вѐзēм сврш. *возећи приближити, довести кога, што до каквог места:* ~ лађу. — Тамо на оној чистини су још јесенас ископани неки канали и привезена силна јапија. *Бан.* Кочија се привезе, и обојица сједну. *Крањч. Стј.*

привèсти[3] и **прѝвēсти,** -вéзēм сврш. *везући додати чему навезеном, довести што.* — Сваке сам године . . . знао привести по китицу од сребрне срме. *Буд.*

прѝветрина, ијек. прѝвјетрина, ж **1.** *место изложено ветру. Бен. Рј.* **2.** пом. *страна брода која је на удару ветра. Свезн.*

прѝвешати (се), -ā̄м (се), ијек. прѝвјешати (се) *несврш. и уч. према привесити (се).*

прѝвид и **прѝвīд** м **1.** *привиђење, приказа, утвара.* — Јахао [је] даље варајући се не-

престано и држећи грмље за дрвеће, а грабе за људе и објашњавајући стално своје привиде. *Крањч. Стј.* Учитељ је народу доказивао да нема нити може бити привида и вукодлака. *БВ 1909.* **2.** *варљива слика; лажна, варљива представа о чему која не одговара стварности, нада која нема стварне подлоге.* — Овако, Савкино присуство одржавало је привид да кућа још постоји у оном старом смислу. *ЛМС 1951.* Живљавао се у ... романтичним привидима. *Донч.*

при́видан и **прѝвидан,** -дна, -дно *који се причињава, који није стваран.* — Сабина оста мирна на тај важни поглед, ну тај мир био је само привидан. *Кум.* Једнакост између свих Црногораца беше само привидна. *Нен. Л.*

прѝвидети, -дӣм, ијек. прѝвидјети, свршн. **1. а.** *мало погледати, проверити.* — А сада отиђи и привиди јесу ли шиње, лијевче и чивије у реду. *Кор.* **б.** *угледати, опазити.* — Ајте мудро низ планину мучке да вас турска не привиди стража. *НП Вук.* **2.** *пригледати, привредити.* — Неће ништа кући да привиди. *Вук Рј.* **3.** *угледати какву приказу, утвару.* — Док се ... поче по селу зуцкати како често људи привиђају. Први је привидио Станко ... човека с белим плаштом преко рамена, око поноћи, где оде ... кући Јанковој. *Глиш.*

~ **се 1.** *причинити се, показати се, произвести утисак.* — Тада јој се и родитељи, па и сам Јосо у напо̄ градској, а напо̄ сеоској одори привидјеше јадњијим него су у истину били. *Шимун.* Таково се професорово стање Ивану привиди готово као нека супериорност. *Десн.* **2.** *учинити се некоме да нешто види што није у стварности (какву приказу, утвару).* — Војислав [је] увек жалио за Тијаном, па му се чак и пред сам издисај привидела, те је преминуо с њеним именом на уснама. *ЛМС 1957.* У оном часовитом полусну видјела је ... страховита крила већа од оних што јој се вечерас привиђаше. *Цар Е.*

прѝвидјети, -дӣм, ек. прѝвидети.

при́видно и **прѝвидно** прил. *на око, како се чини, као да; по изгледу, формално.* — Десно на душеку сједи привидно миран Хасан-ага. *Огр.* Наставља да иде, једе, спава, а он је мртав, лешина која само привидно живи. *Тос. Б.* Краљ се само привидно покорио. *ОП 1.*

при́виднӧст и **прѝвиднӧст,** -ости ж *стање онога што је привидно, нестварно.*

прѝвиднути се, -днӗм се сврш. *привидети се.* — Ни црквењак га се више не сећа, ван ако му се који пут у сну привидне. *Шапч.*

привиђа́вати се, -ӣђа̄вам се несврш. *в. привиђати се.* — Хајдук хода од јеле до јеле, а све му се нешто привиђава. *Март.*

прѝвиђа̄ј м *привиђење.* — Етика ... тражи од човјека да се одрече свијета који је само привиђај. *Баз.*

привиђа́ње с *гл. им. од привиђати (се).*

привиђа́ти (се), прѝвиђа̄м (се) *несврш. и уч. према привидети (се).*

привиђе́ње с *оно што се коме привиди, приказа, утвара.* — Плава, ослабела ... изгледала [је] ... одиста као привиђење из једног прошлог живота. *Поп. Ј.* Сама личи на авет или на какво друго привиђење. *Цар Е.*

при́вија ж покр. *раскршће.* — На привији она застаде. *Ћип.*

привија́ње с *гл. им. од привијати (се).*

привија́ти (се), прѝвијам (се) *несврш. и уч. према привити (се).*

прѝвика ж *навика.* — Није баш ни та жеђа свему крива, већ и нека луда привика на пријатеље. *Кум.*

привика́ва̄ње с *гл. им. од привикавати (се).*

привика́вати (се), -и̏ка̄вам (се) *несврш. и уч. према привикнути (се).*

привика́ти, прѝви̏чӗм сврш. **1.** *повикати, завикнути у исти мах (о многима или свима).* — Видело се да се допао хајдуцима. Привикаше са свију страна: — Да га примимо, харамбашо! *Вес.* **2.** *подвикнути коме.* — Игуман привика да се одмах донесе парче млада сира. *Ранк.*

привика́ва̄ње с *гл. им. од привикивати.*

привика́вати, -и̏кујем *несврш. и уч. према привикати.*

привӣкнути, прѝви̏кнӗм сврш. *привикати.* — Трговац се испод брка подсмјехну и привикну домаћину. *Том.* Црногорац викне и привикне, те намора берберина да отвори врата. *Нен. Љ.*

прѝвикнути (се) и **прѝвићи (се),** -викнӗм (се) (аор. 2. и 3. л. прѝвиче, прѝвиче и прѝвикнӯ; прил. пр. прѝвикӑвши и прѝвикнӯвши; р. прид. прѝвикао, -кла и прѝвикнуо, -ула, -ло) сврш. *навићи се, навикнути се, научити се (на кога, на што), сродити се (с ким, с чим).* — Уши су им биле привикле тим шумовима. *Лал.* Нашем језику туђин тешко привикне. *Јаг.* Често се дешава да се посинак не може потпуно привићи на њих [нове родитеље]. *Борђ.*

привӣлегӣј, -ија м и **привӣлегија** ж лат. **а.** *искључиво право, повластица коју ужива нека особа, неки сталеж или класа.* — Један дио хрватскога племства пристаје уз Мађаре због својих привилегија. *Барац.*

б. *предност, првенство.* — Није био ни најстарији ни најмлађи, па да ... има неке привилегије. *Сек.*

привилеги́рати, -ѐгӣра̄м и **привилѐгисати,** -ишēм сврш. и несврш. *да(ва)ти некоме већа права него другима, повластити, повлашћивати кога, привилеговати* (*обично у облику трп. придева*): привилегирана класа, привилегисани положај.

привӣлеговā̄ност, -ости ж *стање онога који је привилегован.* — Крчелић је пристао и у обрану Рељковића ... радећи против привилегованости ... племства. *Водн.*

привӣлеговати, -гујēм сврш. и несврш. *привилегирати*: привилеговани сталежи.

привӣнути, прӣвӣнēм сврш. **1. а.** *сагибајући и савијајући приближити, учинити да се нешто савије.* — Узмимо сваки своју грану ... И он привину једну ... к себи. *Ћип.* **б.** *савити према себи.* — Привину доктор Лаца охоло свој брк. *Ков. А.* **2.** *привући к себи.* — Бризне Мила изновице у плач ... а он је топло привине на своју груд. *Буд.* Зајеца од среће мајсторица и привине своје дијете. *Брл.*

~ **се 1.** *стиснути се, приљубити се уз кога.* — И привину се уза њу. *Ћип.* **2.** уз. повр. **а.** *стиснути се, приљубити се једно уз друго.* — Као ветром нагнути привинуше се једно другом. *Петр. В.* **б.** *осетити привезаност једно према другоме, привезати се.* — Мисао на тај дан чињаше да се они јаче привину једно уз друго. *Ћип.*

привӣњати, прӣвӣња̄м *несврш. и уч. према привинути.* — Руком [је] привињала његову главу на своје раме. *Том.*

привира́вати, -ӣра̄вам несврш. *в. привиривати.* — Из ... те сладуњавости ... привиравао је само национализам. *КР 1926.*

привири́вати, -ӣрујēм *несврш. и уч. према привирити.*

привӣрити, прӣвӣрӣм сврш. **1. а.** *кратко погледати у унутрашњост чега или било куда.* — Милош привири, па кад је угледа уз ватру снуждену како седи оборене главе ... гурну врата и утрча унутра. *Ранк.* фиг. А што знаде да зажели биједна сиротиња која још никада добро није привирила. *Брл.* **б.** *крадом, кришом погледати настојећи видети или сазнати нешто.* — Одлазио [је] напоље да привири иза литице. *Божић.* **в.** *пробити се куда, продрети, осветлити зракама* (*о сунцу*). — Из густе маглуштине привири сунце. *Јакш. Ђ.* **г.** фиг. *настојати ући, продрети у што, разумети, схватити мисли, идеје чије.* — Видео сам да је врло мало привирио у немачку културу. *Поп. Ј.* **д.** (кога) необ. *погледати, разгледати.* — Скупе се свати око невјесте да је привире. *Љуб.* **2.** разг. *ући, свратити куда на кратко време, уз пут.* — Не спава му се никако, што да не привири онда код комшије. *Маш.* Он ... ни прије рата није смио да привири у Сињево. *Лал.*

привӣтак, -тка м (мн. -йци, ген. -ӣтāкā) *оно што је привито, додано, придружено чему. Деан. Рј.*

прӣвити, прӣвијēм сврш. **1.** *чврсто омотати завојем, завити, увити.* — Груду суҳих смокава привише му на оток, и исцијели се. *Дан.* фиг. У својој тишини, сатканој од бола, привијају мисао што ниче, као љуту траву на ову рану. *Андр. И.* **2. а.** *обухватити рукама и привући на своје груди исказујући љубав, нежност према коме, загрлити.* — Ја бих те, Аљоша, зграбио и привио на груди. *Л-К.* Врсну му суза као роса, и приви рукама око њега. *Вукић.* **б.** фиг. *осетити према коме привезаност, љубав.* — Приви к срцу ту чељад. *Наз.* **3.** *приближити ухо сасвим близу чега да се чује што.* — Приви ухо уз врата да боље чује. *Сиј.* **4. а.** *додати, придружити чему.* — Лист буде потписан, новац привит и запечаћен. *Ков. А.* **б.** *додати, метнути у што, уметнути.* — Даде Лазару праха и олова и приви му у пушку кременье. *НП Вук.*

Изр. на рану би га привио посл. *добар, мио, племенит човек.*

~ **се 1.** *чврсто се приљубити уза што.* — Мати ... ухвати за стрмен, приви се уз седло његово и ... не пушташе га из својих руку. *Глиш.* Цикнула ... и привила се уз ћаћу. *Шимун.* **2.** фиг. **а.** *прибити се, привезати се уз кога, наћи уточиште у кога.* — Анђела имаш уза се, своју жену. Под њезино приви се крило. *Шен.* И онда се [свекрва] сасвим приви уз Софку. *Станк.* **б.** *прихватити се чега.* — Мати је већ давно напустила болеснички кревет и привила се уз свагдање ... послове. *Ков. А.* **в.** *непрестано пратити, не остављати кога, што.* — Избијају из једне уске долинице један ужурбани поточић и једна врцкаста старица која се привила уз поточић. *Мил.*

прӣвићи (се), -викнēм (се) сврш. = привикнути (се).

привје-, ек. приве-.

прӣвлāк м *привлачење, учинак привлачења.* — Одбојима и привлацима весла управља [се] чамцем по брзој води. *Петр. В.*

Изр. лов на ~ лов. *привлачење ловца дивљачи. Свезн.*

прӣвлака ж *привлачење.* — Слагање [кристалне материје] бива по извесном закону привлаке и одбоја. *М 1867.*

привла́стити, прӣвлāстӣм (трп. прид. прӣвлāшћен и прӣвлāштен) сврш. *узети у своју власт, присвојити. Бен. Рј.*

прѝвлачан и **прѝвлачан,** -чна, -чно **1.** *који привлачи својом снагом.* — Једном је мимо нашега Сунца прошла ... звијезда која је привлачном силом дјеловала на Сунце. *Туђ.* **2.** *који привлачи својом спољашњошћу, који се чини занимљив, који побуђује, изазива симпатију.* — Фрау Роза није била привлачна жена. *Сек.*

привла́чење с *гл. им. од* привлачити *(се).*

привла̀чив, -а, -о = привлачљив *који се може привући; привлачан:* ~ сила, ~ жена, ~ лице.

привла̀чивōст, -ости ж *особина онога што је привлачиво.*

привла̀чилац, -иоца м *онај који привлачи. Прав.*

привла́чити (се), прѝвлāчӣм (се) *несврш. и уч. према* привући *(се).*

привла̀чљив, -а, -о = привлачив. — Мисао је била слатка и привлачљива. *Лаз. Л.* Видјела је ... да је веома привлачљив. *Крањч. Стј.*

привла̀чљивōст, -ости ж *особина онога што је привлачљиво.*

прѝвлачнōст, -ости ж *особина онога који је привлачан.*

привòдилиште с *место где се приводе краве ради спаривања.* — Посматра младу јуницу на приводилишту. *КН 1958.*

привòдити, прѝводӣм *несврш. и уч. према* привести[1].

прѝводница ж покр. *она која је приведена у кућу. Р-К Реч.*

прѝводњāк м покр. *зет који је приведен у кућу.* — Призећени се човек у народу зове ... призетко ... приводњак. *Ђорђ.*

прѝвођење с *гл. им. од* приводити.

прѝвоз м **1.** *довожење.* — Млетачке лађе бране сваки привоз круха и вина. *Шен.* **2.** *воз који се привезе на одређено место.* — Доскора се привоз нашао у пространу дворишту. *Ков. А.*

привòзити, прѝвозӣм *несврш. и уч. према* привести[2].

прѝвознӣ, -ā, -ō *који се односи на привоз.* — Аутомобилски саобраћај ... обавља углавном ... привозну и развозну службу на жељезничким станицама. *ЕГ 2.*

прѝвола ж *пристанак.* — Није могла дати своје приволе за ту удају. *Том.* Момче ... без његове [очеве] приволе и знања није никуд одлазило. *Ћоп.*

приволе́вање, ијек. приволијèвање, с *гл. им. од* прѝволевати *(се).*

приволе́вати (се), -о̀лēвāм (се), ијек. приволијèвати (се) *несврш. и уч. према* приволети *(се).*

привòлети, прѝволӣм, ијек. привòљети, сврш. **1.** (кога) *наговорити, склонити, навести кога, изазвати у кога вољу, жељу да учини што, да пристане на што.* — Станка ће га, мислио је, чекати: за то време он ће већ приволети оца. *Ћос. Б.* Једино ... пријатељство могаше га привољети да се кадшто из те своје пустиње удаљи. *Јурк.* **2.** *пристати на што, сложити се, сагласити се с чим.* — И тако скрбници Анини, премда нерадо, привољеше напокон на њезину удају. *Том.* Ћаћи и маћији је рекла да ће спавати у појати на сијену. Ћаћа је приволио. *Мил. В.* **3.** (коме) *показати према коме своју склоност, прићи на чију страну.* — Дора је мени без силе привољела. *Шен.* И стриц Петар зваше га к себи, али приволи прићи Ради, мање их је у кући но у стрица Петра. *Ћип.*

~ **се 1.** *дати се наговорити, склонити, навести на што, пристати.* — После дужег наваљивања ... приволи се најзад Калина и узе ниску дуката. *Срем.* Ораха нам је требало за игру, и тако се привољех [да их донесем]. *Маж. Ф.* **2.** *одлучити се, определити се за што.* — Имао је петеро браће и сестру Вицу која се привољела самостанском животу. *Водн.* Она је сад морала да мисли шта ће да ради и ... коме ће се приволети царству. *Вес.* **3.** *прилагодити се.* — Мудрост нам налаже да се приволимо својем скромном стању. *Нед.* **4.** *одобровољити се, расположити се.* — Приволи се беже Ибрахиме, јунацима развезује руке. *Вел.*

приволијèвање, ек. приволе́вање.

приволијèвати (се), -о̀лијевāм (се), ек. приволе́вати (се).

прѝвоља ж *в.* привола. — Гашпар Алапић [је] бан и врховни капетан с привољом ... надвојводе аустријскога. *Шен.*

привољáвати (се), -о̀љāвāм (се) *несврш. и уч. према* приволети *(се),* приволевати се. — Привољавам се ... твојем савјету. *Вел.*

прѝвољан, -љна, -љно *који се приволео на што, који је пун воље, готов на што. Р-К Реч.*

прѝвољенōст, -ости ж *склоност, готовост на што.* — Не бих могао изискивати туђе поштовање за нешто што не бих осјећао као једну нужду, тешкоћу ... успркос све драгости љубави и привољености у себи. *Уј.*

привòљети (се), прѝволӣм (се), ек. привòлети (се).

привòњати, -āм сврш. *в. примирисати. Вук Рј.*

прѝвор м покр. *коњ или во који се прежe са стране ради помоћи упрегнутим коњима или воловима;* исп. логов (1): хватати ~, ухватити ~. *Рј. А.*

прѝвотка и **прѝвоткиња** ж *женско привоче.* — И узимље Мејру удовицу и њезину приводкињу Фату. *Рј. А.*

прѝвоче, -ета с *дете које доведе жена мужу или муж жени из првога брака. Рј. А.*

привòштити, прѝвоштӣм сврш. **1.** *прилепити воском.* — фиг. Поглед као да му је дуго остао привоштен уз ... слике. *Божић.* **2.** *намазати воском. Р-К Реч.*

прѝвратак, -тка м **1.** *део врата, шиље. Р-К Реч.* **2.** *облог око врата. Р-К Реч.*

прѝвратнӣк м необ. *онај који чисти, мете улице, сметлар.* — Враћао се кући ... кад се сусрећу ... привратници што мету улице. *Крањч. С.*

прѝвра̑ће с *предворје. Р-К Реч.*

прѝвргнути и **прѝврћи,** -вргнӗм сврш. *додати, дометнути. Вук Рј.*

~ **се** *прићи на чију страну, пристати уз кога.* — Привргнемо ли се босанскому крању, оде наша слободна трговина. *Шен.*

привре́бати, прѝврёбам сврш. *вребајући угледати, опазити што, тајно, кришом сазнати што.* — Пред очима му се јави слика Станкова ... затим како га је он привребао и опалио пиштољ. *Вес.* Некако је сазнао да је капетан ... у Млецима, па је послао амо ... људе да привребају штогод. *Кум.*

прѝвреда ж **1.** екон. *начин производње и производни односи неког друштвеног уређења*: натурална ~, социјалистичка ~. — Народна скупштина доноси закон о трудбеничком управљању привредом. *Ант. 1.* Непомирљиве супротности између планске привреде и самосталности предузећа ... постепено нестаје. *Пол. 1957.* **2.** *једна грана начина производње*: пољска ~, сточарска ~. **3.** *оно што се заради радом, зарада.* — Крешимир је морао мислити да негдје нађе ма какову привреду. *Бал.* Увече ... по неку забележи у свој записник, па онда већ спава — задовољан са дневном привредом. *Глиш.* **4.** *грана науке која се бави проучавањем финансијско-материјалне стране какве привредне делатности.* — Читао је само ... привреду. *Сим.*

привре́дити, прѝврёдӣм, ијек. привријѐдити, сврш. **а.** *стећи, заслужити радом, зарадити.* — Имају у касаби своје магазе у које сносе све оно што привреде. *Андр. И.* Трнски [је] ударио темељ нашој метрици и привриједио [је] дичан наслов »оца хрватске метрике«. *Бен.* **б.** *допринети.* — Из захвалности за оно што је његов потхват привредио науци и познавању подморског живота, поштанска управа ... [је] одлучила да се издаду ... поштанске марке. *Петр. М.*

прѝврѐдљив, -а, -о *који је способан за привређивање, радин, марљив. Деан. Рј.*

прѝвредни̑, -ā, -ō **а.** *који се односи на привреду, на организацију привреде, на управљање привредом*: ~ политика, ~ изградња, ~ развој, привредна предузећа, ~ удружења, ~ план. **б.** *који је у вези с изучавањем, проучавањем привреде*: ~ школа, ~ часопис, ~ статистика.

прѝвреднӣк м *онај који се бави привредом.* — Нама треба мање господе, а више привредника. *Нед.* Он је угледан привредник. *Крл.*

прѝвредничкӣ, -ā, -ō *који се односи на привреднике.*

прѝвредно прил. *у привредном погледу.* — Исланд и Норвешка су ... привредно упућене и на Атлантски оцеан. *ЕГ 3.*

прѝвредња̑к м *в. привредник.* — Срушио се један мит — констатирали су технички стручњаци. Привредњаци су мислили исто. *Bj. 1960.*

привређѝва̑ње с *гл. им. од привређивати.*

привређѝвати, -врёђујём *несврш. и уч. према привредити.*

прѝвремен и **прѝвремен,** -а, -о *који траје само неко време*; супр. сталан: ~ старешина, ~ учитељ, ~ болница, ~ управа, ~ влада.

привремѐнӣк, -ѝка м *онај који има само привремену вредност*; *онај који привремено постоји.* — [Матошево] је мишљење било осамљено, другачије неголи је оно у његових савременика и привременика. *КН 1958.*

прѝвремено и **прѝвремено** прил. *за неко време.* — Црни ће остати у Крагујевцу где се привремено смјешта сједиште Главног штаба Србије. *Чол.* Тако је Наполеон привремено обрачунавао са својим главним непријатељима. *ОП 1.*

прѝвремено̑ст и **прѝвремено̑ст,** -ости ж *стање онога што је привремено.* — Мене су умарали тај бурни живот, та привременост, ти хотелски станови. *Петр. В.*

прѝвржен, -а, -о *одан, вран коме.* — [Фра Серафин] је био привржен своме Реду, и то више него што би ико могао поверовати. *Андр. И.* Не можеш наћи тако привржена рођака, као што је он. *Франг.*

привржѐнац, -нца м *в. привржѐник.* — Кнезови ... под Кнезом Милошем ... су били нови људи ... сви су били ... његови љубимци и приврженци. *Ђорђ.*

привржѐнӣк, -ѝка м *онај који је коме привржен, присталица, једномишљеник.* — Требало је само да сваки кандидат своје привржѐнике укријепи у вјери. *Том.* Привржѐници старог књижевног језика противили су се увођењу народног језика из два разлога. *Прод.*

прѝврженица ж *жена привржених. Р-К Реч.*

прѝврженичкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на привржених.*

прѝврженички прил. *попут привржених.* — Нема ни сјемена за тебе, ни волова, ни снаге — исповиједао јој се [земљи] болно и привржени̏чки. *Пол. 1957.*

прѝврженō̄ст, -ости ж *особина онога који је привржен, оданост.* — Није јој [пас Неро] додуше исказивао богзна какве привржености. *Бег.* Волео је земљу исконском, анималном привржено̄шћу. *Поп. Ј.*

привријѐдити, прѝвриједӣм, ек. привре́дити.

привр̏нути, прѝвр̄нēм сврш. покр. *навратити, накаламити. Вук Рј.*

прѝвртāње с *гл. им. од привртати.*

прѝвртати, -врћēм *несврш. и уч. према привратити.*

прѝврћи, -вргнēм сврш. = привргнути.

привр̏ћити, прѝвр̄ћӣм сврш. **1.** *чврсто притиснути, јако ударити.* — Момчад љута бојем привр̏ћила, мало пољем узврнуше Турке. *НП Вук.* **2.** безл. *наћи се у тешком, опасном положају.* — Могао си своју кожу извући чим ти је привр̏ћило. *Лал.*

прѝвршан, -шна, -шно *који је при врху.* — Два велика ... леандера ... су својим привршним цвјетовима раскошно закитили стару ... стреху. *Тор.*

прѝвуза ж *уже, конопац којим се води животиња.* — Онако испаћен ... крену с трга, водећи погружено на привузи стеону кравицу. *Коч.*

прѝвȕк м покр. *човек који се прижењо у кућу жењину, домазет. Вук Рј.*

привȕлати се, прѝвȕлām се сврш. покр. *в. пришуљати се.* — Ја копам, а он ти се однекуд привулао и наднео на плот па тек стаде зановетати којешта. *Глиш.*

привȕћи и **прѝвȕћи,** привȕчēм сврш. **1.** *приближити, притегнути к себи, учинити да неко приђе сасвим близу, вукући, повлачећи приближити.* — Он стаде ... и привуче ме к себи. *Пав.* Кит је одмах ... привучен. *Петр. М.* **2.** *вукући преместити, пренети што на одређено место.* — Нека још једаред привуче свјежу воду из ... јарка. *Ков. А.* **3.** *наговарајући, позивајући кога учинити да дође.* — Николај је у родитељску кућу привукао много младића. *Крањч. Стј.* Како нијесу имали дјеце ... увијек би привукли к себи неког од ближе родбине. *Топ.* **4.** фиг. **а.** *покренути, подстаћи кога, изазвати у кога вољу, жељу да се приближи, да суделује у чему, да се почне занимати чиме.* — Њега су ... у своје коло привукли неки угледни великаши. *Том.* Богатство земље привуче исто тако и велики број Словака. *Цвиј.* Прво предавање није привукло много свијета. *Чол.* **б.** *изазвати интересовање, позорност, пажњу према себи.* — Скупоцјени предмети могли су за час привући његову пажњу. *Цар Е.* Сину ... црвени и златан блесак са једне велике чаше и привуче ми поглед. *Андр. И.*

~ **се 1.** *вукући се приближити се чему.* — Привуче се кревету и наслони главу на њ. *Вес.* **2.** фиг. *неприметно, тајно, прикрадајући се приближити се чему, пришуљати се.* — То је стари лопов који зна да се стражар често привуче ... да чује. *Чол.*

пригā̏ђање с *гл. им. од пригађати (се).*

пригā̏ђати (се), прѝгāђām (се) *несврш. и уч. према пригодити (се). Вук Рј.*

прѝгазити, -ӣм сврш. *стати ногом на што, притиснути, пригњечити, згазити. Вук Рј.*

прѝганица ж (обично мн.) **а.** *пригано јело од јаја и брашна.* — Главни интендант, бивши кафеџија, испржио за себе и своје помоћнике педесет приганица и залио их вином. *Дед. В.* **б.** *лепиња; уштипци.* — Јели су само хлеба са сланином или приганице. *Глиш.* Зајми мало бела брашна, те на уљу пржи приганице. *Нуш.*

пригàњāч, -а́ча м *онај који нагони, приморава кога на што.* — Опет пригањачи ... они пуше и ждеру сланину, а ми се знојимо — псују робијаши. *Чол.*

пригàњāчкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на пригањаче.* — Свугдје постоји одређена норма коју робијаш мора израдити, свугдје исти пригањачки методи и сурове казне. *Чол.*

прѝгāње с *гл. им. од пригати (се).*

пригáсити се, прѝгāсӣм се сврш. *ослабити, смањити се, пригушити се.* — У пећи се пригасила ватра и ваздух је бивао све хладнији. *Вуков.* фиг. Душа му се пригасила, замаглила. *Бен.*

прѝгати, -āм несврш. покр. *пржити, фригати.* — А затим дођоше уштипци, пригана јаја ... и суви волујски пршут. *Шант.* Ја хоћу да сам орао. Не дам да ме свака шуша пригa на тигању! *Ком.*

~ **се** *повр.* — Да ми се прига и вари на ватри не бих му вјеровао! *Љуб.*

прѝгāшен, -а, -о *који се готово угасио, мутан, бежи̏вотан.* — Из пригашених очију ниси разабирао мисли. *Шен.*

пригвирȉвати, -ȉрујēм *несврш. и уч. према пригвирити.*

пригвѝрити, -ӣм сврш. *летимично погледати у унутрашњост чега, привирити.*

— Али како ће се осећати ови задњи који нису ни пригвирили у бунар. *Јак.*

пригво̀жђити, прѝгвожђӣм сврш. *в. пригвоздити.* — фиг. И клекнувши Каменскоме на леђа пригвожђи га горилским рукама. *Матош.*

пригво̀здити, прѝгвоздӣм сврш. *прибити, причврстити што клинцима, чавлима. Деан. Рј.*

прѝгиб м **а.** *покрет при сагибању.* — Лагано оточко одијело ... окупило јој се око зноjна тијела, па се сваким дохватајем и пригибом истицаху јаки мишићи. *Тип.* **б.** *место где се пригиба што.*

пригѝбање с *гл. им. од пригибати.*

пригѝбати, прѝгӣбам и прѝгӣбљем *несврш. и уч. према пригнути.*

прѝгињање с *гл. им. од пригињати (се).*

прѝгињати (се), -њем (се) *несврш. и уч. према пригнути (се).*

прѝглабица ж покр. *велика низбрдица.* — Шкрипе осовине и товар ... крцка низ шумске приглабице. *Рад. Д.*

прѝглавак и **прѝглавак,** -ā̀вка м **1.** *место на нози где се пригиба стопа. Бак. Реч.* **2. а.** *доњи део, стопало чарапе. Вук Рј.* **б.** (обично мн.) *врста плетене чарапе која покрива стопало до глежња.* — Приређује ... састанке госпођа, на којима се пије чај, оговара и плету приглавци ... за »сиромахе«. *Сим.* Сем опанака, у свету радо купују и босанске приглавке опшивене кожом. *Пол. 1959.*

приглáвити, прѝглāвӣм сврш. **1.** *утврдити, притврдити.* **2.** *направити приглавке. Бак. Реч.*

приглављѝвати, -а̀вљујем *несврш. и уч. према приглавити.*

приглàвчина ж *аугм. од приглавак.*

прѝгладити, -ӣм сврш. *учинити глатким, равним, поравнати.* — Баруница се зачас одјела, пригладила за нужду косу. *Том.*

пригла̀ђѝвање с *гл. им. од приглађивати.*

пригла̀ђѝвати, -а̀ђујем *несврш. и уч. према пригладити.*

прѝглас м = пригласје *начин изговарања.* — А кад је особито добре воље, онда их [еванђеља] и пјева ... вјерно опонашајући свечани приглас по којега свећеника. *Дражс.*

приглáсити, прѝглāсӣм сврш. *позвати, призвати.* — Учине скупштину, пригласе и неке поштене житеље, Турке. *Нен. М.* ~ **се** *јавити се, пријавити се. Р-К Реч.*

прѝглāсје с = приглас. — Можда и нисмо [чули] — одговорио би редовито први Јованин придушеним гласом срдљива пригласја. *Дражс.*

прѝглēд и **прѝглед** м *надзор, надглед. Деан. Рј.; Р-К Реч.*

пригледа̀вање с *гл. им. од пригледавати.*

пригледа̀вати, -ѐдāвам *несврш. и уч. према прѝгледати.*

приглѐдати, прѝглēдам *несврш. и уч. према прѝгледати.*

прѝгледати, -ā̀м сврш. **1.** *погледати, обићи кога или што ради надзора.* — Снаша Каја ... иза јела изјави да ће ићи на стан пригледати како стоји поврће. *Ивак.* Зором је отишао да пригледа тежаке и обиће воћњаке. *Радул.* **2.** *припазити, причувати.* — Хвала, госн' капетане, ја за себе ништа [не тражим], него оно нашег свијета, ето, да ми пригледате. *Мар.*

прѝгледник и **прѝгледнӣк** м *надзорник, надгледник; старешина финансијске страже.* — Удавши се за Клобучара на притисак рода, а потајно заљубљена у финанцијског пригледника, четрнаест се дана опирала мужу пркосом дивље заплашене птице. *Мих.*

прѝгледничкӣ и **прѝгледничкӣ,** -ā̀, -ṑ *који се односи на пригледнике.*

прѝгледнути, -нēм сврш. *пригледати.* — Отишла [би] у кухињу да пригледне око каве. *Крањч. Стј.* Пошао [Фран] до своје баште да пригледне око птичијега ловишта. *Дражс.*

прѝглӯв, -а, -о = приглух *подоста, прилично глув, наглув.* — Ушао је у рапортну собу један човјек ... просјед, мало приглув. *Чол.*

прѝглӯп, -а, -о *прилично, подоста глуп.* — У њему је приказао лик Босанца, сељака, који је наоко неугледан и приглуп, те тужи суду јазавца због почињене штете. *Барац.* То је био приглуп, али доброћудан човјек. *Чол.*

прѝглӯх, -а, -о = приглув. — Он је нашао и дјевојку да Хацији чисти собу ... Она приглуха, постарија, лица широка и црвена. *Сиј.*

прѝгнати, прѝгнām и прѝженēм сврш. **а.** *догнати, притерати.* — К земљи ме вашој гонећи пригнаше вјетар и вода. *М-И.* У сутон пригнао волове пред кућу и бацио им шаку сијена да дрмну. *Лал.* **б.** *нагнати, присилити, натерати.* — Знам само е те је витешка невоља пригнала да бјежиш у ове наше јадне кршеве. *Мат.*

прѝгнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од пригнути (се).* **2.** *наклоњен, склон чему.* — Јер људи нијесу ни анђели ни ђаволи, него људи, пригнути час добру, час злу, како их нагони ћуд. *Љуб.*

прѝгнути, прѝгнēм сврш. **1.** *савити према доле, нагнути, сагнути.* — Пригнувши

главу на саме хартије, журно преписује. *Ћип.* И у старчевој свести роди се горка невесела мисао која га још више погружи и пригну земљи, као да су му на леђа навалили млински камен. *Ћоп.* **2.** фиг. **а.** *преломити, сломити.* — За ту вјеру у те што је јад не пригну, за тог момка сад се, громовниче, јави. *Наз.* **б.** *наговорити, привољети, склонити.* — Ви сами имате ... права да пригнете оца да жртвује који динар нашој срећи. *Војн.* **в.** *живо се прихватити чега, прионути.* — А да ме отпусте, куда бих са женом и четворо ситне деце?! — одговори Веселин, и пригну на посао. *Дом.* Пригну из врча пити и једним срком оциједи половицу. *Креш.*

Изр. ~ уво *пажљиво слушати*; ~ главу (шију, колено) пред ким *покорити се, признати чију власт*; *пристати од невоље.*

~ **се 1.** *погнути се, сагнути се.* — Ено и старих наших шљива ... Једна се од њих, некоћ равна као свијећа, пригнула к земљи. *Маж. Ф.* Петроније се приже Милети и шапну: — С оним није добро! *Вукић.* **2.** *угнути се, спустити се.* — Па још нешто вири ту на дну, у куту гдје се таван пригнуо испод купља. *Војн.*

пригња́вити, прѝгњāвӣм свршн. **1.** *притиснути, пригњечити.* — Постане ми тијесно у кожи, нешто ме пригњави у прсима као мора. *Кос.* **2.** фиг. *постати досадан, тегобан, досадити. Деан. Рј.*

пригњета́вати, -ѐтāвāм и **пригњечи́вати,** -ѐчујēм *несврш. и уч. према пригњечити.*

пригње́чити, прѝгњѐчӣм свршн. **1.** *притиснути одозго, довести у стање спљоштености, сужености.* — Мислио је да ће се удушити под оним крпетинама што су га пригњечиле. *Михољ.* фиг. Јако [је] пригњечен црним мислима о свом све безнадишњем положају. *Ћос. Д.* **2.** *притиснувши повредити*; *убити, усмртити.* — [Не] могаше извући пригњечену ногу, а бол освоји. *Срем.* Онда је судбина уш која ти испија крв, но ти њу ипак ловиш и пригњечиш прстом. *Пав.* **3.** *извршити притисак на кога.* — Тај капрал разумије посао па ће те добро пригњечити, јер сам га то молила. *Јонке.*

~ **се** *уз. повр.* — Струје и ветрови учине да се пораздвајани делови банкизе пригњече међусобно. *Петр. М.*

приговара́ло м и с погрд. *онај који приговара, који износи замерке на чији рад или поступке.* — Износила их [разлоге] редом ... и показује их оном непознатом приговаралу. *Бег.* Брк и нашкубљене уснице биле су уснице типнога приговарала. *Баб.*

приговара́ње с *гл. им. од приговарати.*

приговара́ти, -òвāрāм *несврш. и уч. према приговорити.*

приговàрāч, -а́ча м *приговарало.* — И ту је морао одговорити којекаквим приговарачима, губећи у задјевицама енергију. *С 1937.*

прѝговōр, -а и -ора м (лок. приговòру и прѝговōру) **1.** *речима изражено незадовољство због чијег поступка или грешке, са жељом да се изазове код починиоца кајање или стид, прекор, укор.* — Зар женска страна да поред нас два домаћина води прву реч? — врло често се узнемиравао Урош и сину жестоке приговоре рећао. *Рад. Д.* Било је очито да је приговор претежно ишао за тим да даде осјетити генералу ... да нема посла са самим будалама. *Крањч. Стј.* **2.** *неповољан суд, изражен усмено или писмено, о коме или чему.* — Против тога реализма тако дуго нису се чули приговори. *КР 1924.* **3.** правн. *средство као право одбране у грађанском судском поступку којим се оспорава тужбени захтев.*

Изр. бити без приговора, нема приговора (коме, чему) *онакав је какав треба да буде, беспрекоран*; ставити ~ *приговорити.*

приговòрити, -òворӣм свршн. **1.** *изразити коме своје незадовољство због чега, прекорити, укорити, осудити.* **2.** *изразити неслагање с ким или чим, изрећи разлоге, доказе свога неслагања.* — Што могу тому ... приговорити сви неистомишљеници Вукови на уста свога вође М. Светића? *Јаг.* **3.** правн. *изнети мотивисани захтев да се каква одлука или решење судско измени или укине.*

прѝговōрка ж покр. *в. приговор.* — А млогијема се и за малу приговорку рече: »Ови је бõн од Миркове болести!« *Миљ.*

приговòрљив, -а, -о *који радо или често приговара.* — Приговорљива жена управо гони мужа из куће. *Дук.*

прѝгода и **прѝгода** ж **1.** *повољан стицај околности (временских, месних, пословних) за што, прилика, згода.* — Дође нека пригода и заплеше, па и запјева. *Вил.* [Надао се] да ће доћи пригода да се опет насамо састају. *Ћоп.* **2.** *догађај.* — Ево сам ти читао бурне пригоде крваве сељачке буне. *Шеп.*

Изр. пригодом (чега) *у време кад се што догодило*; том пригодом *тада*; у пригоди *у повољном, погодном часу*; користити се пригодом *искористити згодан час.*

прѝгодан и **прѝгодан,** -дна, -дно **1.** *који је у вези с каквом пригодом, који је изазван каквим догађајем.* — Свака озбиљна душевна радња [је] пригодна, свака се оснива на становитом догађају. *Коз. Ј.* Није био изговорио ни прве две-три пригодне речи добродошлице, кад га престолонаследник љутито прекиде. *Јов. Ј.* **2.** *који се појавио, искрснуо непредвиђено, случајан.* — Сад по-

ваздан хода ... тражећи какав пригодни рад. *Пав.* **3.** *примерен, уместан, згодан, који одговара околностима.* — Домишљао [се] каково ће пригодно питање поставити. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ настава *настава која одбацује стални научни план и оснива се на обучавању које излази из пригоде у којој се ученик налази.*

прѝгодимичан, -чна, -чно заст. *в. пригодан.* — То су тек пригодимичне и нузгредне опаске. *В 1885.*

пригòдити, прѝгодӣм сврш. *погодити, згодити.* — Патроле су по селу. Куд пригодисте да баш ноћас дођете! *Лал.*

~ **се** *десити се, наћи се случајно.* — Да ти се је пригодити било њеку вечер ... у једном селу небогому. *Март.* Код трећег се ништа не пригоди да би могô цуру даривати. *НПХ.*

прѝгодица ж *дем. од пригода.* — Морао је у згодним пригодицама ... да се заузме за неког припадника своје странке. *Божић.* У домаћим вестима истицале се чак и личне пригодице као важни догађаји. *Петр. В.*

прѝгодицӣ прил. **а.** *понекад у пригоди, згодом, згодимице.* — Тим малим, значајним делом откупио се за све »оригинале« што их је писао ... пригодице на својим уметничким низбрдицама. *Коњов.* **б.** *кад затреба, кад се пружи прилика.* — Јер се нада да ће се пригодице моћи послужити мојом препоруком. *Шкреб.* **в.** *у вези с неком пригодом.* — [Послао би новаца] онако, пригодице, за Божић, или о Петрову дану, или кад су овдје ... биле крститке. *Бег.*

прѝгодичан, -чна, -чно *пригодан.* — Тијело је пригодични узрок њихова [осјета] постања. *Баз.*

прѝгодница ж *песма испевана о каквом догађају.* — Катанчић ... је новога бана поздравио латинском, хрватском, паче и мађарском пригодницом. *Водн.*

прѝгодничӑр м *песник пригодница.*

прѝгодничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пригодничаре.* — »Разговор« је у неку руку не само сувремена већ управо пригодничарска књига. *Водн.*

прѝгодничӑрство с *пригодно песништво.*

прѝгодички прил. *у вези с пригодом, служећи пригоди.* — Мештровић дао је и дела што делују пригоднички. *КР 1924.*

прѝгодно и **пригòдно** прил. *у пригоди, пригодом.* — У миру је са државним властима, чиновнике пригодно пријатељски дочекује и гости. *Тип.* Купио је пригодно неки ... стари аутомобил. *Крањч. Стј.*

прѝгоднӧст, -ости ж *догађаји, прилике које пружају могућност да се искористе.* — И када се ... дода његово [Змајево] изванредно осећање пригодности ... онда његова велика популарност ... постаје сасвим разумљива. *Јов. С.*

прѝгођај м необ. *догађај.* — Зло не бива за годину дана, нег' у једном кобном пригођају. *Март.*

пригòнити, прѝгонӣм *несврш. и уч. према пригнати.*

прѝгоњӗње с *гл. им. од пригонити.*

прѝгӧрак, -рка, -рко *прилично горак.* — Доручковао сам пола литре црне, пригорке кафе. *Чол.* Испод сваке коре шуме ријеке сокова густих, пригорких, опојних. *Лал.*

прѝгорац, -рца м *човек из пригорја.*

пригорéвати, -òрéвāм, ијек. пригоријèвати *несврш. и уч. према пригорети.*

пригòрети, -рӣм, ијек. пригòрјеӣи, сврш. *сувише се испећи, препећи (добивши мирис изгореног), загорети.* — Ето је и пасуљ с овчевином пригорео. *Јов. Ј.* Мени се чини канда је ова каша ... малко пригорјела. *Шов.*

пригоријèвати, -òријевāм, ек. пригорéвати.

прѝгӧрје и **прѝгӧрје** с **а.** *крај, предео уз планину.* — Около Загреба наћох виловита пригорја. *Павл.* **б.** *побрђе, рт. Р-К Реч.*

пригòрјети, -рӣм, ек. пригòрети.

прѝгӧрка и **прѝгӧркиња** ж (само у атрибутској служби) песн. *горска, планинска*: вила ~.

прѝгорскӣ, -ā, -ō *који се односи на пригорје.*

пригóрчити, прѝгӧрчӣм сврш. *учинити горким.* — Али несретна рука обично [каву] преслади, те опет ваља пригорчити кавом, пак опет разбијелити млијеком. *Јурк.*

пригосподáрити, -òдāрӣм сврш. необ. *господарећи стећи што, привредити.* — Ти си ... коју хрпицу пригосподарио. *Шен.*

приготáвљӑње с *гл. им. од приготављати.*

приготáвљати, -òтāвљāм несврш. *в. приготовљавати.* — За осам дана имала је пјевати »Норму«. Шилице приготављале одијело. *Шен.* Какве ли су дивне ... пјесме пјевали док се чај приготављао. *Креш.*

пригòтовити, -ӣм сврш. *довести у стање готовости, спремности, зготовити, припремити.* — Борбе око Ужица, које су Турци још у почетку за отпор приготовили, биле су на тој страни најзначајније. *Нов.* У кућу хајд'мо сад ... кад сам ... говедара послао да што прије приготови у кући ручак. *М-И.*

~ **се** *бити спреман, припремити се.* — Аустрија се ... спремала ... да се војнички ... приготови. *Нов.*

приготовљáвање с *гл. им. од приготовљавати.*

приготовљáвати, -ôвљāвāм = приготовљивати *несврш. и уч. према приготовити.*

приготôвљач, -áча м *онај који што приготовљава, приређивач. Р-К Реч.*

приготовљúвати, -ôвљујēм несврш. = приготовљавати.

прѝграбити, -ѝм сврш. **1.** *силом или лукавошћу присвојити нешто.* — Ти вртиш главом, мислиш: приграбио новце. Зар сам икада био такав? *Сим.* **2.** *присвојити, узети власт, овладати силом.* — Нећемо да се чиновници и богаташи користе ратом, па да сву власт и сву добит приграбе себи, а све ратне терете навале на сељака. *Јов. С.* Власт је приграбила шака буржоаских политичара. *ОП 2.* **3.** *истиснувши другога окористити се чим.* — Војислав је приграбио Жарков положај мезимца и уживао све симпатије и нежност родитеља. *Нуш.*

приграбљúвање с *гл. им. од приграбљивати.*

приграбљúвати, -àбљујēм *несврш. и уч. према приграбити.*

прѝграда ж и **прѝградак,** -атка м *дограђена, дозидана зграда уз оку што већ постоји.* — За јабуком дизала се овисока приграда предње куће. *Шен.* Машан уђе у манастирски приградак. *Лоп.*

прѝгра́дити, прѝгрāдīм сврш. *доградити, дозидати нешто на оно што је већ сграђено, сазидано.* — При једној стијени [зграде за млађе] приграђена бијаше једна пећ за хљеб. *Мат.* Да нема цркве ... град би се и поред самостана, приграђеног уз цркву, причинио сав као шкрти ратник. *Нех.*

прѝгра́дња ж *приграда.* — Вријеме је накопало уз главне облике којекаквих случајних, несклапних приградња. *Нех.*

прѝградскй, -ā, -ō *који је при граду, у околини града:* ~ саобраћај, ~ појас, ~ подручје.

прѝграђе с покр. *приграда.* — Е, шта ћемо, кад жена немамо ... одврати Машан и изађе из приграђа. *Лоп.*

приграђúвање с *гл. им. од приграђивати.*

приграђúвати, -àђујēм *несврш. и уч. према приградити.*

прѝгра̀ничнй, -ā, -ō *који је поред границе, погранични.* — Становници приграничних места северне Војводине посећују Сегедин. *Пол. 1970.*

прѝгреб м *мрежа у облику вреће која служи за риболов. Деан. Рј.*

прѝгревак, -ēвка м (ек. и ијек.) *жега, припека; место изложено сунцу, осоје.* — Из целог тела бије нека ватра, па ипак је тако хладно да бих радо стао на овом сунчаном пригревку. *Ранк.* Кад на пригревак људи измиле ... *Јакш. М.*

пригре́вање, ијек. пригријēвање, с *гл. им. од пригревати.*

пригре́вати, прѝгрēвām, ијек. пригријēвати = пригрејавати *несврш. и уч. према пригрејати.*

прѝгревица ж (ек. и ијек.) *пригревак.* — Хој, сад ћу опет моћи циганski љубити топлу пригревицу ... и плес звијездица. *Матош.* Разиђу се ... једри бродарски момци жудни уживања ... загрејани пригревицом позног лета. *Дов.*

прѝгрēвка, ијек. прѝгријевка, ж *пригревак, пригревица.* — На чоту стоји гола, на пригревци, лепојка бреза. *Кош.*

прѝгредина ж покр. *место при гредама, високим стенама.* — Козе бјеже испод пригредина, носећи на роговима једну преплашену ... хајдучку зиму. *Вуј.*

пригрејáвање, ијек. пригријáвање, с *гл. им. од пригрејавати.*

пригрејáвати, -èјāвām, ијек. пригријáвати, несврш. = пригревати.

прѝгрејати, -јēм, ијек. прѝгријати, сврш. **1.** *мало, лако загрејати до одређене топлине, подгрејати.* — Пригрије још мало каву, дода конзервираног млијека и одјури с тим у штабни вагон. *Јонке.* Цврчак је скочио на хумчицу, пригрејао на припеци зелену грбачу ... и запевао. *Пол. 1958.* **2.** *јако загрејати, припећи (о сунцу).* — Сунце пригријало. *Неим.* Многи су наједном осетили жеђ, а сунце прилично пригрејало. *Јак.*

прѝгризак, -иска м (мн. -сци, ген. прѝгризāкā) *оно што се пригризе. Бен. Рј.*

пригри́зати, прѝгрѝзāм *несврш. и уч. према пригристи.*

прѝгризнути, -нēм сврш. *пригристи.* — И Анчица пригризну тих слатких колача. *Ков. А.* Најбоље је ако човјек гуцне коју чашицу вина и пригризне коју крањску кобасицу! *Крл.*

пригриј-, ек. пригрев- и пригреј-.

прѝгрњати, -āм несврш. покр. *в. пригртати.* — Из доба оног ... гдје селских мома јато бјелорухо пригрња, купча сијено ... сухо ... *Марк. Ф.*

прѝгристи, -гри́зēм сврш. *појести мало, на брзу руку, презалогајити.* — Поћу у крчму да штогод пригризу. *Бен.*

прѝгрлити, -ѝм сврш. **1.** *загрлити у знак љубави или нежности.* — Арифа је пригрли себи и пољуби у чело. *О-А.* И отац и дете, ћутећи, пригрљени, гледаху како киша пада. *Глиш.* **2.** *обухватити ру-*

кама. — Ашарија не одговори ништа, него пригрли боце и унесе их кадунама. *Ћор.* **3.** *предати се чему живо, с вољом.* — Ја не одвратих ништа, већ пригрлих свој посао. *Ков. А.* **4.** *примити као своје, укључити међу своје.* — Знам сигурно једно ... пригрлиће ме као друга саборца на новом ... фронту. *Чол.* фиг. Пригрли их мајчица земља и покрије бијелим, чистим покривачем. *Мишк.* **5.** *прихватити, усвојити што радо.* — Дјевојке су пригрлиле његове идеале. *Скерл.* Широки су је народни слојеви пригрлили одмах. *Јонке.* Веран концепцији коју је пригрлио још у младости ... он је постао ... борац против тираније. *Ж 1955.*

~ **се** уз. повр. *загрлити се.* — Дјед и дошљак пригрлили се, измијешали бркове. *Пав.*

пригрљáвати, -рљāвāм и **пригрљúвати,** -рљујēм *несврш. и уч. према пригрлити.* — Она је слутила да је мати суревњиво пригрљава за себе. *Петр. В.* Богови ... сличне себи пригрљују. *Баз.*

прѝгрљај м *загрљај. Рј. А.*

пригрнýти, прѝгрнēм сврш. **1.** *згрнући прикупити, скупити земљу или што друго на гомилу или уза што.* — Куда ћемо и како с овом капљицом што ти је довезосмо и ово нешто жита што пригрнусмо на кола? *Ков. А.* **2.** *привући к себи.* — Осјетивши како дршће од узбуђења цијело то младо тијело, пригрну је к себи ... и стаде љубити њезину ... косу. *Леск. Ј.* **3.** *учинити да ко нагрне, доврви куда.* — Пригрнут ћемо овуда народ. *Шен.* **4.** *огрнути.* — Вуја ... пригрте задовољан свој окрпљени гуњ ... и отрча. *Глиш.* Он плашт пригрну свој. *Видр.*

~ **се** *огрнути се.* — Узми ово ћебе па се пригрни, боље ишта но ништа. *Лал.* Е, вала, господару, бољи сам од овога малога старца што се пригрнуо струком. *Вујач.*

прѝгртање с *гл. им. од пригртати.*

прѝгртати, -грћēм *несврш. и уч. према пригрнути.*

прѝгрчити, -ѝм сврш. *привући, стиснути, стегнути.* — Везир стоји, ћурак пригрнуо, па под ћурак сабљу пригрчио. *НП Вук.*

~ **се** *стиснути се, збити се један уз другога.* — Чим поче да се спушта она нема тама на шуму и ливаде, дјевојке се пригрчише једна уз другу, па почеше оне обичне приче о вампирима. *Ранк.*

прѝгурити се, -ѝм се сврш. *скупити се, згрчити се, шћућурити се.* — Шћепана је тај дан спопала грозница, пак се у постељи пригурио. *Љуб.* А трећи се опет пригурио сасма, само што није увро главу међу ноге. *О-А.*

пригýстити, прѝгўстӣ сврш. *постати густо, опасно.* — Кад пригусти, повлачите се понаниж. *Лал.* Ако ти је већ пригустило, бјежи у шуму, спасавај се сам како знаш. *Ћоп.*

прѝгута ж *последњи део обеда, десерт.* — Таке врсте сира ... узимају се само као пригута после трпезе. *Батут.*

пригушáвање с *гл. им. од пригушавати.*

пригушáвати, -гўшāвāм = пригушивати *несврш. и уч. према пригушити.*

прѝгўшен, -а, -о **1.** *трп. прид. од пригушити.* **2.** *који се не испољава у пуној мери, који се једва чује, придушен, понешто ослабљен, уздржан.* — Дуга одаја, са навученим тешким свиленим завесама, била је потопљена у пригушену светлост једне једине лампе. *Ћос. Б.* Чуо се ... материн срдит и свадљив глас, понешто пригушен обзирима према ... сину који је спавао у сусједној соби. *Мар.* **3.** *притиснут, стешњен због недовољно простора.* — Кад покрешеш пригушено грање, дрво расте у висину. *Богдан.*

Изр. пригушене боје слик. *боје које не блеште*; супр. јаке, јарке боје.

прѝгўшено прил. *на пригушен начин, придушено, пригушеним гласом да се једва чује.* — Учинило ми се да се нешто мигољи у слами, као да је неко чак пригушено кинуо. *Поп. Ј.* Код посљедњих ријечи пригушено зајеца. *Фелд.*

прѝгўшенōст, -ости ж *својство или стање онога што је пригушено, придушеност.* — Ово је претјеривање, дабоме, било разумљиво као реакција на пригушеност човјека у ратно доба. *Р 1946.*

пригушúвање с *гл. им. од пригушивати.*

пригушúвати, -гўшујēм несврш. = пригушавати.

пригушѝвāч, -áча м *направа за пригушивање, смањивање јаког звука, придушивач*: аутоматски ~, ~ звука.

пригýшити, прѝгўшӣм сврш.; исп. придушити **1.** *угушити, удавити насилно прекинувши дисање.* — А ти крзмаш да пригушиш ситну лешину која је већ напо мртва. *Кос.* **2.** *довести у стање пригушености, изгубити дах, дисање у тренутку велике узбуђености.* — Маса повика: »Чујмо, чујмо!«, а њега, зар, пригушили осећаји, па му нестало речи. *Срем.* Спази ... у женској цркви шумарку Јелену ... Саву намах пригуши срце од радости. *Чипл.* **3.** фиг. *спречити да се што развије, чује, покаже у пуној мери, ослабити.* — Као да је нетко ... пригушио све гласове и заустављено вријеме да чека у напетости. *Донч.* Шеф је онда нешто тако брзо говорио да су карабињери ... окренули главе пригушујући смех. *Б 1959.* У

овом одсудном часу осећање дужности као да је у мени пригушило сваки страх. *Јак.*

пригу̏шљив, -а, -о *који се може пригушити.* — Он се смеје својим тешко пригушљивим ... смехом. *Петр. В.*

пр̏игушница ж *направа за ублажавање и усклађивање струје*: пригушнице за флуоресцентну расвету. *НИН 1959.*

пр̏ид м и **при́да** ж *додатак (кад се што купује, продаје, замењује и сл.)*; исп. наметак (2). — Циганчићи, као прида, добиће мало устајања сира и читаве две лепињице. *Шапч.* Осуда пукла ... приклопило ми још три године прида, па готов посао. *Вел.* Јефтино је не дам ... све да зарад приде дометнеш коју. *Вел.* Осуђен [је] на мјесец дана самице у окову. Батине су биле прида. *Чол.*

пр̏ѝдавак, -ā̏вка м *придатак. Вук Рј.*

прида́валица ж покр. *дрво којим се придаје жито из коша под камен у воденици. Вук Рј.*

прида́вање с *гл. им. од придавати (се).*

прида́вати, пр̏ѝдājēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према придати.* **2.** *давати свој прилог, принос, прилагати.* — Почеше и други придавати, али владика махну руком. *Мат.* Доносио је крадом гладнима да једу, придавао онима од којих је отац у бесцење куповао, помагао партизане. *Ств. 1948.*

~ **се** покр. *напредовати.* — Стока да им се придаје. *Вук Рј.*

прида́вити, пр̏ѝдāвīм сврш. **1.** *усмртити зауставивши, прекинувши насилно дисање, угушити.* — Пјетрековим сам је капутом придавио да ме не кљуцне. *Бен.* Гушим ме шкрофулоза, све се бојим да ме не придави. *Чол.* **2.** фиг. *притиснути, одузети снагу.* — Њега су године придавиле и већ немоћан, а ваљда и сит живота, гледао је тупо преда се. *Јак.* Јека пјесме [партизана] придавила је тугованку Злоречице. *Вуков.*

пр̏ѝдāвљенṑст, -ости ж *стање онога који је придављен.*

придављи́вање с *гл. им. од придављивати.*

придављи́вати, -ā̀вљујēм *несврш. и уч. према придавити.*

пр̏ѝдāвнӣк м грам. заст. *придев. Деан. Рј.*

прида́јање с *гл. им. од придајати.*

прида́јати, пр̏ѝдājēм *несврш. и уч. према придојити*: ~ дете. *Вук Рј.*

пр̏ѝданак, -ā̏нка м *изданак (1). Вук Рј.*

пр̏ѝда́рје с *дар, поклон који се даје уз главни дар.* — К томе припадају [вјеровнику] још друга придарја ... по који ваган кукурузе, граха. *Ков. А.*

прида́так, -тка м *оно што се прида, додатак.* — Машина је начинила радника као просто оруђе — придатак машини. *Марк. Св.*

пр̏ѝдати, пр̏ѝдām (трп. прид. пр̏ѝдāн и пр̏ѝдāт) сврш. **1. а.** *дати, додати, налити, насути као допуну чему; припојити, присаединити.* — Још ћу придати и нешто ракије да му буде кад студен стегне. *Цар Е.* Тој огромној лабораторији придат је ... и један пловни музеј. *Петр. М.* **б.** *доделити, послати, дати као помоћ.* — Ратује ... с оним људима који су му придани као савјетници. *Нех.* Придат је био благајнику и помагао му. *Срем.* **в.** *дати прид(а).* — Мени да они прекрасну дјеву поврате натраг и сјајне да дарове још̀те придаду. *М-И.* **2.** *дати чему неку особину, приписати.* — А рад је обављао цјепидлачарски, настојао му је придати вриједност стручности. *Кал.* То је ... човјек ... густих црних обрва којима Воја зналачки извија кад својим ријечима хоће да прида нарочити значај. *Чол.* **3.** *додати што говорећи или пишући.* — Беше због̀ра и од среће, она заче, он придаде: »Куд ће, госпо, куд ће веће«. *Радич.* **4.** покр. *похитати, потећи (уз именице: корак, брзина, ноге и сл.).* — Кад то изрече, придаде ногама. *Љуб.* Он га преко воље послуша и придаде корак. *Лал.* Бјегунци придадоше брзину. *Лал.*

~ **се 1.** *додати, припојити, здружити себе као допуну чему.* — Има нас двадесет и пет џушака, а сад си се и ти придао те нас је двадесет и шест. *Мат.* **2.** покр. *родити се.* — Прођоше три године да сам се оженио ... Придали се ... три синчића. *Љуб.*

придва́рање с *гл. им. од придварати се.* — Занио [се] у свом придварању лијепој собарици. *Креш.*

придва́рати се, пр̏ѝдвāрām се несврш. **1.** *несврш. и уч. према придворити се.* **2.** *удварати се.* В. пр. уз гл. им. придварање.

пр̏ѝдвор м песн. *в. предворје.* — Гранитан је придвор храма. *Видр.*

пр̏ѝдворак, -брка м *в. предворје. Р-К Реч.*

пр̏ѝдво̀бран, -рна, -рно **1.** *који је при двору, који припада двору, дворски.* — Имао [је] и ближњу рођакињу ... која је била придворна госпођа. *Том.* У првим каруцама седео је владика са својим придворним ђаконом. *Чипл.* **2.** фиг. *који је као на двору, фин, углађен.* — Отац Спира, брзо и вешто, са оним великоварошким и, ако хоћете, придворним тактом умири завађену братију. *Ранк.*

придво̀рити се, пр̏ѝдворӣм се и **придво́рити се,** пр̏ѝдвōрӣм се сврш. *додворити се.* — Придвори се Бранковићу Вуче код Стевана уз десно кољено. *Рј. А.*

прѝдворица м и ж **1.** *дворанин, дворанка.* — Враћени, Бескуће и Болице которани, сви придворице и повласници Душанови. *Љуб.* Чекале га ондје придворице и лале. *Наз.* **2.** фиг. *ласкавац, улизица.* — Сијевао си значајем човјека ... кој' за плаћу није придворица. *Прер.* Поред тога презирала га је као издајника и турског придворицу и достављача. *Вујач.*

прѝдвбрје с **1.** *простор, двориште пред домом.* — Син божји [је] бичем протјерао новчаре и трговце из придворја храма божјега. *Шен.* **2.** *предворје, трем.* — Они се довезу старој, мрачној кући ... и уђу у придворје. *Крањч. Стј.* фиг. Био је добар ђак, из сите обитељи ... никад у придворју среће. *Божић.*

прѝдвбрњак м *придворица.* — Придворнике твоје ... умолићемо да ти зборе за њ. *Кост. Л.* Та шта не говорите, обожавателју и придворниче цара Александра!? *Крањч. Стј.*

прѝдвбрница м и ж **1.** *в. придворица (2).* — То су кучке поглавице биле, а турске су старе придворнице. *НП Вук.* **2.** покр. *њива око двориштa. Рј. А.* **3.** бот. **а.** *в. троскот* Polygonum aviculare. **б.** *в. штавељ* Rumex. *Р-К Реч.*

прѝдворскӣ, -ā, -ō *који је при двору, дворски.* — Он би ... да се бар оженио од придворских кућа, вјеројатно далеко стигао. *Лал.*

придвòстручити, -ѝм сврш. *пришити двоструким шавом, чврсто. Р-К Реч.*

прѝдē прил. *као прид(а).* — Сигурних сто година и још коју приде. *Петр. В.* Однели су га у болницу, извадили парче здробљене кости, приде нешто мало мозга. *Вучо.*

прѝдев, ијек. прѝдјев, м **1.** *придевак.* — Је ли »тиран« било име какве власти? — То не знам; но зајамачно спомиње се у историји Сула са овим придевом. *М 1867.* **2.** грам. *врста речи која значи припадање, својство или особину и мења се у роду, броју и падежу, адјектив.*

прѝдевак, -ēвка, ијек. прѝдјевак, м *име (често подругљиво или погрдно) које се додаје правом имену, а даје се према некој особини онога коме се придева, надимак.* — Један носи придјевак Ниђанин. *Водн.* Баш си и ти неки ... Овде се тетки омаче такав придевак какав се ретко чује и међу људима. *Ранк.*

придéвање, ијек. придијèвање, с *гл. им. од придевати.*

придéвати, прѝдēвам, ијек. придијèвати *несврш. и уч. према приденути, придести и придети.*

придèвача, ијек. придјèвача, ж *в. прибадача. Рј. А.*

прѝдевнӣ и **прѝдевскӣ**, -ā, -ō, ијек. прѝдјевнӣ и прѝдјевскӣ *који се односи на придеве*: придевни облици, придевске замјенице.

придéлити, прѝдēлӣм, ијек. придијèлити, сврш. **а.** *разделивши дати коме део, доделити, досудити.* — Ја по судби морам што она придели. *Јакш. Ђ.* **б.** *доделити привремено на службу (у војсци или установи).* — Бит ћете придијељени батаљонском штабу. *Јонке.* **в.** *метнути поврх онога што се налази, додати.* — Опћи низ од н-чланова настаје тако да сваком од тих н-бројева придијелимо одређен предмет. *Алг.* **г.** *приписати чему неку особину.* — Кант је ... детерминизам придијелио подручју појавности. *Баз.*

придељéње, ијек. придјељење, с *оно што је коме придељено, досуђено.* — Видиш оно стење што се небу пење? То је воља судбе ... горко придељење. *Јакш. Ђ.*

придељѝвање с *гл. им. од придељивати.*

придељѝвати, -èљујēм, ијек. придјељивати *несврш. и уч. према приделити.*

прѝденути, -нēм, ијек. прѝдјенути, сврш.; исп. придести и придети **1.** *причврстити иглом и сл., прикачити, заденути, затакнути.* — Хтео је да придене орден. *Нен. Љ.* Девојка придену иглу у косу и носи је као свој накит. *Глиш.* фиг. Она опаска која се тицаше генералскога наслова што му га ... бијаху придјенули његови знанци ... некако се неугодно коснула прнцасника. *Јурк.* **2.** *додати, приметнути.* — Зато сам и приденуо делу мото: доносим вам радост велију, добили сте роман. *Игњ.* **3. а.** *дати коме или чему још неко име (обично подругљиво).* — [Он] би без двојбе придјео човјеку ... неласкав придјев. *Новак.* **б.** *рећи о некоме нешто без увијања.* — Свакоме придјене што га иде. *Мат.* **4.** *приписати коме какву особину.* — Рећи нешто нелогично, придјенути некој ствари особину у потпуној опреци с њеном природом ... то [пјесници] чине сваки час. *СКГ 1937.*

прѝдесити, -ѝм сврш. *учинити погодним, подесним, подесити, прилагодити.* — Моја помоћница закупи ... сељачку колибицу ... придеси овдје стан. *Ков. А.* Придесити на свој прирођени нос још онај ... чувидски нос. *Вел.*

~ се 1. *догодити се, збити се.* — Чудна нам се лане придесила згода. *Вел.* **2.** *случајно се наћи где.* — Сењани се близу придесише. *НП Вук.*

прѝдести и **прѝдети**, -енēм и -едēм, ијек. прѝдјести и прѝдјети, сврш. *приденути.*

прѝдиг м *усправљање, подизање. Р-К Реч.*

прѝдигнути и **прѝдићи,** -дигнём сврш. **1. а.** *мало, не много дигнути, дићи, подигнути, подићи.* — И члан придиже сабљу да му не куцка по калдрми. *Глиш.* Ти си начелнику скинуо капу све до земље, а мени си придигао само мало. *Шимун.* **б.** *помоћи коме да се дигне.* — Главари га придигну и одведу у његову малу ћелију. *Нен. Љ.* **в.** *дижући приближити чему.* — Модри би рубац придигнуо к ... усницама. *Бал.* **г.** *дићи са земље или пода.* — Сагнула се и придигла књигу. *Торб.* **2.** фиг. *учинити да неко дође у боље стање; појачати дух, расположење, учинити бодријим.* — Јова је прешао на ... посреднички посао ... То занимање је Јову ... придигло, значајно подигло. *Сек.* Придигне духове које је ... вјероломство могло да усколеба. *Цар Е.* **3.** *одгојити, отхранити.* — Ја сам те обукла, ја сам те придигла ... а ти ето сад тако! *Крл.* **4.** нар. **а.** *украсти, смотати, здипити.* — Она је видела како је пазарног дана све у паланци у покрету ... како би се нешто украбило, а ако је могуће и на брзу руку што придигло. *Бар.* Он је јуче предвече придигао оне чарапе и ено их на тавану под сандуком. *Ћоп.* **б.** *отети, одузети.* — Пре но што Турчин к себи дође, придигне му оно што код њега нађе па га спусти у воду. *Вес.* **в.** *наплатити.* — Одавно нисам придигô мало »дангубице«. *Срем.* **5.** покр. *обедити, оклеветати, озлогласити.* — Нећу ја тамо ... да ми реку сеоцкиње да сам ... пошла мужа плакати, камоли би Горде брата да јој зли језици придигну да тужи вјереника. *Љуб.*

~ **се 1.** *мало се подићи.* — Он хтједе да се придигне, ал' не могаше. *Кос.* **2.** *доћи у боље прилике.* — Сада кад се усталио у својој власти, сада неће бити тако тешко да се и материјално придигне. *Коз. Ј.* **3.** *устати после болести, мало се опоравити.* — Кад се придигла, постала је још туробнија него прије. *Мил. В.* Јелка ће чекати са свадбом док се ја мало придигнем. *Мих.*

прѝдизање с *гл. им. од придизати.*

прѝдизати, -ижём *несврш. и уч. према придигнути и придићи.*

придијѐвање, ек. придéвање.

придијѐвати, прѝдијевам, ек. придéвати.

придијѐлити, прѝдијелим, ек. придéлити.

прѝдика ж нар. *в. предика.* — Остави, брате Никола, мене од твоје придике увијек заболи глава. *Ћоп.* Увијек је о некаквом реду блебетао, придике будаласте држао. *Сим.*

прѝдиковати, -кујём несврш. *в. предиковати.* — Ако буде умео придиковати као што уме певати, хоће зацело и бити [владика]. *Нед.* Тај [зекан] је зечићима ... сваки дан придиковао да се чувају ловца, паса и аутомобила. *Пол. 1958.*

прѝдићи (се), -дигнём (се) сврш. = придигнути (се).

прѝдјев, ек. прѝдев.

придјев-, ек. придев-.

придјељ-, ек. придељ-.

прѝдјенути, -нём, ек. прѝденути.

прѝдјести и **прѝдјети,** -енём и -едём, ек. прѝдести и прѝдети.

придòбавити, -ӣм сврш. *добавити, добити, стећи додајући ономе што је већ стечено. Р-К Реч.*

придòбављати, -ā̀м *несврш. и уч. према придобавити.*

придоби́вати, -òбӣвам = придобијати *несврш. и уч. према придобити.*

придоби́јање с *гл. им. од придобијати.*

придоби́јати, -òбӣјам несврш. = придобивати.

придòбити, прѝдобијем сврш. **1.** *привући, навести, склонити, приволети на своју страну, освојити.* — Одмах сам придобио за њ и друге дјечаке. *Пав.* Упорним радом придобићемо их [Муслимане] за себе. *Дед. В.* **2.** *добити, стећи.* — Али су сељаци ... највише данашњу слободу земљи придобили. *Вук.*

прѝдобница ж **а.** *бременита, трудна жена.* **б.** *жена у порођајним мукама, породиља. Р-К Реч.*

придове́зати, -òвēжēм сврш. *придометнути (у вези с оним о чему се говори), надовезати.* — А старина ... придовеза у потврду ријечи свога предговорника. *Буд.*

придòвргнути и **придòврћи,** -вргнём сврш. *придовезати.* — Погледа мило своју торбу, па придоврге нешто збуњено. *Кум.* Та није ти силе баш служити — придоврге он, гледајући преда се. *Буд.*

придода́вање с *гл. им. од придодавати.*

придода́вати, -òдājēм *несврш. и уч. према придодати.*

придода́так, -тка м *додатак, допуна.* — Треба га [барит] и индустрија тапета ... као придодатак за бијељење тапета. *Туђ.*

придòдати, -ā̀м, -даднём и -да́дём сврш. **1.** *додати као допуну чему; придружити, прикључити, присадединити.* — Обнови кров на кући, придода своме имању око пола десетине слободне земље. *Моск.* Томе су придодали још нешто ситнога, сребрног новца. *Шкреб.* **2.** *доделити привремено на службу (у војсци или установи).* — За непосредни надзор над радњама ... придодаће се на службу ... најмање три инспек-

тора. *Лапч.* Са Цвијом се борио и један официр ... који је пред напад на Ливно придодат Другој дивизији. *Дед. В.* **3.** *рећи, казати, написати као допуну чему.* — Петар придода како се нада да ће се сутрадан вратити из Чаковца у Озаљ његов капетан Буковачки. *Кум.*

~ **се** покр. *родити се.* — Мушко ми се чедо придодало. *НП Вук.*

придо̀јити, прѝдојӣм сврш. *још мало подојити*: ~ дете. *Вук Рј.*

придо̀лажење с *гл. им. од придолазити.*

придо̀лазак, -аска м **1.** *долазак, приспеће.* — Ни непријатељ још није био отворио живу ватру ... очекујући придолазак својих трупа. *Нуш.* **2.** *оно што настаје, појави се у развитку чега, појава.* — Ти су колутићи испрва прилично једнаки, али придоласком крила врло су различито измијењени. *Финк.*

Изр. ~ **воде** *пораст површине, нивоа воде.*

придо̀лазити, -ӣм *несврш. и уч. према придоћи.*

прѝдолица ж *мала долина, мала увала. Рј. А.*

придомà зетити, -ӣм сврш. *узети као домазета, приземтити.* — Кад [човек] има само женске деце, може кога призетити или придомазетити. *Ђорђ.*

придо̀метнути, -нӣм сврш. *придодати.* — Њега су »предговорникова« разлагања увјерила сасвим, он нема што да придометне. *Цар Е.*

придо̀мислити, -ӣм сврш. *додати чему измишљајући.* — Јер ће се то ионако у Загребу сазнати за које вријеме, пак ће се богзна шта придомислити. *Шен.*

придо̀мити, прѝдомӣм сврш. *одгојити укрштајући две различите животињске врсте.* — [Дошао кмет господару] пак му носио у дар четири кокота ... два од старе домаће које у десној руци, а два придомљена сестринка у лијеву. *Љуб.*

придонѐсти, придо̀нести и придо̀нёти, -нѐсём, ијек. придо̀нијети **1.** *донети што као свој прилог чему.* — Сваки је придонио свој камечак. *С 1919.* **2.** *својим деловањем олакшати неко друго деловање, потпомоћи, пружити помоћ, помоћи, допринети.* — Сад ће ... Нобелова награда придонети да његова последња свеска из романа-серије ... нађе бољу прођу. *СКГ 1937.* Тако [су] Руси знатно придонијели пропасти њемачке офензиве у Француској. *ОП 2.*

придо̀нијети, -нѐсём, ек. придо̀нёти.

придоно̀сити, -о̀носӣм *несврш. и уч. према придонети и придонијети.*

придо̀ношење с *гл. им. од придоносити.*

придо̀сећати се, -ӑм се несврш. *присећати се, опомињати се чега.* — Шта — пита [Расим] ... отегнуто, пјански. Као да се придосећа. *Шуб.*

придо́ћи и **прѝдо̀ћи,** прѝдо̀ђём (р. прид. придо̀шао и прѝдошао, -шла, -шло; прил. пр. придо̀шавши и прѝдошавши) сврш. **1.** *идући доћи до неког места, стићи, приспети.* — К својој придоћем лађи. *М-И.* Пред ноћ Турцима придоће помоћ из Јање. *Вук.* **2.** *доћи после других као дошљак, придошлица.* — У недавној, великој престоници ... заузети највећи трг храмовном зградом оне вероисповести која је у тој вароши придошла и која је у незнатној мањини. *Петр. В.* **3.** *настати, наступити, појавити се.* — У исти мах придођу мишићни грчеви с великим болом. *Батут.* [Дјечица] дохрлила трком, а с њима придошло и Прољеће. *Креш.* **4.** *надоћи, нарасти (о каквој течности).* — Кад крв придоће у артерију, подигне она једно мало дугме ... причвршћено за апарат. *Псих.* Кад придођу потоци, па се вода добро замути, купају се у тој мутној води. *Рј. А.* **5.** фиг. *ући, унићи (о новцу).* — На јесен би код искапања крумпира придошло још неколико злотих. *Бен.*

придо̀цнити, прѝдоцнӣм сврш. *закаснити, задоцнити.* — Да рàнимо, да не придоцнимо. *Рј. А.*

~ **се** покр. *придоцнити. Вук Рј.*

прѝдошлӣ, -ā, -ō (у именичкој служби) *дошљак, придошлица.* — Знаш ли ти ко сам ја, познајеш ли ме?! — још грубље настави придошли. *Пол. 1953.* Придошли уђоше у кућу. *Лоп.*

прѝдошлица м и ж **1.** *онај који је придошао одакле, не домаћи, туђ, стран човек или жена.* — То нису били редовити свећеници загребачке бискупије, већ придошлице и бјегунци што су их биједа и невоља тјерале с југа на сјевер. *Водн.* Све ствари подсјећале су га на то да он није дошљо ни придошлица, него кољеновић и кућевић мимо друге. *Ђор.* **2.** *онај који је нешто касније дошао у какав скуп или друштво.* — Оне су ... мотриле сјене наслалих фигура, кадли зашуме ... кораци и зачују се гласови придошлица. *Крањч. Стј.* Зашкрипе танка ... врата дућана ... придошлица се прокашљава да разбије неугодну тишину. *Ђоп.* **3.** *поздрав при доласку ономе који је дошао, добродошлица.* — И њен Мирко придошлицу виче: Право, добро, Пешикановићу! *Март.*

придо̀шљāк, -а́ка м *придошлица.* — Кога врага жалите! — завикне нови придошљак. *Шен.* Сваки се је придошљак морао заклети. *Буд.*

придража́вати, -а̀жа̄вам *несврш. и уч. према придражити.*

придра́жити, прѝдрāжѝм сврш. *мало подражити.* — Мрке им је вашке придражио, за вашкама потрчаше Турци. *НП Вук.*

придре́мати, прѝдрēмāм и прѝдрēмљēм, ијек. придријѐмати, сврш. *мало задремати.* — Командир је придријемао уз церову жераву. *Вуј.* Склапа их [очи], добро би било мало придријемати. *Цес. А.*

~ **се** безл. *пасти у дремеж.* — Пио тако и размишљао, па се јунаку мало придрема. *Дом.*

придржа̀валац, -аоца м *онај који је што задржао, ималац, поседник чега.* — Придржаваоце овог папира обузима психоза панике. *Ћос. Б.*

придржа́ва̄ње с *гл. им. од придржавати (се).*

придржа́вати, -дрȄāвāм *несврш. и уч. према придржати.* — Рањен партизан корача снијегом и друга придржава. *Ћоп.*

~ **се 1.** *повр.* **2.** *ићи за ким, угледати се на кога.* — Она се придржавала његових корака. *Божић.* **3.** *деловати или поступати у складу с чим.* — Тада је у партизанским одредима пиће било забрањено, и борци су се тога . . . придржавали. *Чол.* Та метода полази од искуства, али га се не придржава слијепо. *Ант. 1.*

прѝдржāј м и **придржа́ње** с правн. *вероviниково или повериочево право да дужнику не врати залог пре него што се дуг измири (право ретенције).* — Вјеровнику пристоји право придржаја. *Мј. 1936.*

придрȄжати, -жѝм сврш. **1.** *прихватити нешто и мало подржати.* — Био је срећан ако је неком бегу или аги придржао узенгију. *Вес.* Придржидер ово . . . јер ја морам пригледати што ради Антек. *Бен.* [Старац] придржа у руци крај мреже. *Ћип.* **2.** *задржати код себе, за себе.* — Одлучи чврсто да своје чедо код себе придржи, да га отхрани. *Ћип.* Цар Никифор . . . одрече се далматинске Хрватске, придржавши једино приморске градове и отоке. *Шиш.* **3.** *одржати, очувати, сачувати.* — Моје лале да се промучимо, ми да наше царство придржимо. *НП Вук.* Употребљује много таковиx ријечи којих у народу нема, а није му нужда била придржати их. *Јаг.*

~ **се 1.** *ухватити се за што, прихватити се чега.* — Као да се нигде не придржа руком кад ускочи у кола. *Лаз. Л.* Придржа се за једну шљиву. *Андр. И.* **2.** *одржати се неко време.* — Баш да је [кућу] и замете снег, жива ће се душа придржати; има сад и хлеба и кртоле. *Јевт.*

придрȄжа̄ч, -а́ча м *предмет који служи за придржавање.* — Поред других ситних ствари нашли сте и један мали придржач за писма, истесан од камена, белог као снег. *Мил.*

придријѐмати (се), прѝдријемāм (се) и прѝдријемљēм (се), ек. придре́мати (се).

придр̏пути се, прѝдрȄнēм се сврш. **1.** *помамити се.* — Скочи Туре кȁ да се придрну. *НП Вук.* **2.** *окренути се.* — У тој клапњи опет се [болесни Шћепан у постељи] придрне потрбушке. *Љуб.* **3.** (на кога) фиг. *обрецнути се на кога.* — Наполеоне! — придрне се на њега Јуришић — ако не престанете, ја ћу метлом! *Цес. А.*

прѝдруга ж покр. **1.** *попречна греда којом се причвршћују друге греде неке конструкције. Бак. Реч.* **2.** *колац где се лесе састављају. Вук Рј.*

придружи́ва̄ње с *гл. им. од придруживати (се).*

придружи́вати (се), -ȕжујēм (се) *несврш. и уч. према придружити (се).*

придру̏жити, прѝдрȕжѝм сврш. **а.** *спојити, саставити, здружити.* — Није л' мајка родила јунака а са мном га придружила о'ће. *НП Вук.* Који ме први себи придружио, онај је љубав са собом однио моју. *Марет.* **б.** *придодати, укључити, унети у састав чега.* — Ал' свећеник где је, што би отров са десницом грешном посвећеном придружио пићу? *Јакш. Ђ.* Напослетку поп тужи учитеља . . . донесена [је] и придружена актима и јеина и попова чита. *Глиш.*

~ **се 1.** *удружити се, здружити се с ким, с чим, прићи у чију дружину.* — У возу ће нам се придружити политички комесар. *Чол.* Придружила се зачељу и пошла. *Хорв.* фиг. У осам сати придружи се пушкарању топовска паљба. *Крањч. Стј.* **2.** *стати на чију страну, дати свој пристанак, пристати уз чије мишљење.* — Врбују и Жарка, али он одбија да им се придружи. *Јак.* Леукип, који се придружио Пармениду у филозофији, није ишао с обзиром на битак истим путем с Парменидом. *Ант. 1.*

придудȁвати, -ȕдāвāм несврш. оном. *пратити други инструмент имитирајући глас дудаљке.* — Гусле зацвиљеле, бајс придудавао, али ипак читава је свадба више наличила подушју него свадби. *Ков. А.*

придȕжити се, прѝдрȕжѝм се сврш. *још се задужити. Вук Рј.*

прѝдȕшен, -а, -о *пригушен.* — И гануло се коло, испрва лагано, праћено још придушеним гласовима старинске пјесме. *Новак.* Но кадикад јој се причинило да чује и мукли, придушени јецај из онога црног кута. *Шимун.* Госпа Жваница чекала га у својој малој али угодној соби, понешто придушеној и ормарима и креденцом. *Драж.*

прѝдӯшено прил. *пригушено.* — Колико, ето, народне снаге изгара придушено под пепелом. *Рад. А.* Нетко се на улици придушено насмије. *Мих.*

придуши́ва̄ње с *гл. им. од придушивати.*

придуши́вати, -ӯшујём *несврш. и уч. према придушити.*

придуши́вач, -а́ча м *пригушивач.*

прѝду́шити, прѝдӯшӣм сврш. *пригушити.* — Придушивши једва весели усклик, нехотице рече ... *Војн.* Сви су звуци и све боје придушене. *Михољ.* Тада се ... Хера ... њега узбоји и сједне шутећ, срце придушивши своје. *М-И.*

прӣђе прил. покр. *в. пре.* — Није вино пошто прӣђе бјеше. *Њег.* Казаћу ти брзо. Само прӣђе слушај што ћу ти рећи. *Кост. Л.*

прӣђӗм *1. л. през. од прӣћи.*

прижа́рити, прѝжа̄рӣм сврш. *јако загрејати.* — Данас је прижарило сунце. *Вук Рј.* фиг. Неодређена срећа прижари Бистру. *Божић.*

прѝжгати, -а̄м сврш. **1.** *прижећи. Вук Рј.* **2.** фиг. *јако, чврсто ударити.* — Прижги! — потиче жупан и прилази од једнога до другога да боље махну. *Тип.*

прѝждити, -ӣм и прѝжджијём сврш. *прижећи, припалити, запалити.* — Земљи клече, прижди цевердана. *НП Вук.* Док би лулу испио духана, освојише до пола мејдана; другу не би ни прижди, друже, Хусо-паша из хордије струже. *Март.*

прѝжега ж (дат. -зи) *висока температура ваздуха загрејаног сунцем, припека.* — Брише зној што га ... натерала омара и прижега на њиви. *Ад.*

прижѐднети, -нӣм, ијек. прижѐдњети, сврш. *јако ожеднети.* — Јеси ли гладан? Нијесам ... Само сам прижеднио. *Тип.* Пошли по воду. Сада им се баш прижеднело. *Јак.*

прижѐдњети, -днӣм, ек. прижѐднети.

прижѐлети, -лӣм, ијек. прижѐљети, сврш. *зажелети. Бен. Рј.*

прѝжељак, -ељка м песн. *нежни, слатки пев славуја.* — Делило, душо ... чујеш ли тај прижељак небесни славуја слепог у том кавезу? *Кост. Л.*

прижѐљети, -ѐлӣм, ек. прижѐлети.

прижељка́вати, -ељкава̄м *несврш. и уч. према прижељкати, прижељкивати (I).* — Сва му душа прижељкава само лијепој Мари. *Хар.*

прижѐљкати, -а̄м сврш. *дем. од прижелети.* — Да видите шта ми се било прижељкало кад сам с оног небесног врхунца посматрао оног васељенског џина од двадесет милијуна сунаца! *Ком.*

прижељки́ва̄ње с *гл. им. од прижељкивати.*

прижељки́вати, -ѐљкујём несврш. **1.** *несврш. и уч. према прижељкати.* — Ми смо ... уживали у свечаности ... и живо смо је прижељкивали. *Шкреб.* **2.** *нежно и пријатно певати (о славују).* — Један славуј прижељкивао је у жбуну близу мене. *Вес.*

прѝжељковано прил. *прижељкујући, са прижељкивањем.* — Југославени под Монархијом ... прижељкивано су предосјећали конац црно-жутог националног ропства. *Матк.*

прѝжѐљно прил. *радо, пуним срцем.* — Преосвештени ... слави прадедовске обичаје и прижељно их испуњава. *Јевт.*

прижѐљнӧст, -ости ж *жеља.* — И дошао сам овом камену са топлом прижељношћу да то буде последњи пут. *КН 1958.*

прижења́вати се, -ѐњујём се *несврш. и уч. према прижењити се.* — Причали [су] како се женио и прижењивао. *Куш.*

прижѐнидба ж *женидба којом муж постаје домазет.* — Видјет ће и знати тко поживи како ће још бити од те богате женидбе, боље прижењидбе, трговчића Михе у масни дом гавана Медовића. *Ков. А.*

прижѐнити, прѝженӣм сврш. **1.** *увести мужа женидбом у своју кућу као домазета.* — Она је господарица свог иметка па ће прижењити слугу. *Л 1905.* **2.** *женидбом стећи тастов иметак.* — Прижени си тастов посао и зидану кућу. *Шен.*

~ **се** *женидбом ући у женину кућу, постати домазет.* — Доцније се прижењио у једну добру кућу и брзо загаздио. *Андр. И.* Отац [је] свакако хтио да пође [кћи] за господина, одгојена фино, и то такова који би се хтио прижењити. *Шимун.*

прѝжења м *онај који се прижењио, домазет.* — Заговараш да слуган Стипе остане као прижења у вашем дому?! *Ков. А.*

прижѐпић м *мали жеп, џеп на прслуку.* — Рикаше кицош вађећи из прижепића велике сјајне карте. *Ков. А.*

прѝжѐти, прѝжмӗм сврш. *притиснути, стиснути.* — На ноге приже опутњаке. *Март.*

прижѐћи и **прѝжећи,** -жѐжӗм сврш. **1.** *припалити, запалити.* — Онда скочи ... па прижеже кандило. *Лаз. Л.* Прижеже засути барут и прангија опали. *Шапч.* **2.** *прегорети.* — Само да ми се не прижегу рибице. *Шен.* **3.** *јако угрејати, припећи.* — Сунце прижегло као да боде. *Јак.*

прѝжизати, -ижӗм *несврш. и уч. према прижећи.* — Сунце је прижизало. *Вес.*

прижи́мање с *гл. им. од прижимати.*

прижи́мати, прѝжӣмљём несврш. покр. *в. преживати. Вук Рј.*

прѝжмӣрено прил. *жмирећи, прижмуривши.* — Стадоше испадати из бараке и прижмирено зурити у небо, испод кога су шестокриле крилатице личиле на тамне птице. *Ћоп.*

прижми́рити, -рӣм сврш. *мало, овлаш покрити очним капком очи, малко зажмурити, прижмурити.* — Баш си зажељех оне идиличне самоће ... прижмири фишкал очима. *Ков. А.* Кнез присједе на букову кладу и прижмири на једно око као да се нечег с напором подсјећа. *Ћоп.*

Изр. ~ једним оком разг. *намерно пропустити што у чију корист.* — Носе се пурани, пилићи, прашчићи ... Све то за опросне приједлоге, удовичке пензије, па да једним оком прижмири овдје или ондје. *Кол.*

прижмиркӣвати, -ӣркујём несврш. *дем. од прижмирити.*

прижму́рити, -ӣм сврш. *прижмурити.* — Спусти лепу ... руку на заклопљену књигу; мало прижмури. *Сек.* Жена ... погледа старца ... затим прижмури. *Сиј.*

прижу́љати, -а̄м и **прижу́љити,** прѝжӯљӣм сврш. *нажуљати.* — Већ вежите имбришином танким да јој не би прижуљало руке. *НПХ.* Прижуљио ме конопац. *Рј. А.*

прижури́вати (се), -у̏рујём (се) *несврш. и уч. према прижурити (се).* — У тишини се само чује ... Симића глас како прижурује волове: ... 'Ајд, 'ајд, мили моји! *Ћоп.*

прижу́рити, прѝжӯрӣм сврш. **а.** *мало, понешто пожурити, подстаћи кога да нешто журно ради.* **б.** *брже, журније поћи.* — Обојица ... прижурише да још за видјела стигну до првих кућа и оконче се. *Ћоп.*

~ **се** *настојати брже, журније нешто учинити.*

прѝза ж нем. *оно колико се захвати прстима бурмута из бурмутице.* — Стари господин ... се утјеши некако дебелом призом из златне бурмутице. *Шен.*

призабра́дити се, -а̀брӑдӣм се сврш. *омотати, умотати подбрадак каквом крпом, марамом.* — Ухвати се за крпу да се призабради. *Сиј.*

призаве́зати, -а̀вёжём сврш. *привезати за нешто.* — Она се брзо ухвати за појас, нађе у њему шарену узицу, ухвати је за чвор и призавеза. *Сиј.*

призајмити, прѝзајмӣм сврш. **1.** *дати у (на) зајам, посудити. Деан. Рј.* **2.** покр. *погнати, потерати испред себе.* — Да ускочке прегледамо кланце, није л' који призајмио марву. *Март.* Сутрадан на уранку ето млинара с овцама до колибице, а Ивица их призајми у брдо. *Креш.*

призакаснити, -ӣм сврш. *мало закаснити.* — Да нисте ... мало призакаснили с тим водоводом? *Пол. 1959.*

призалога́јити се, -о̀гӑјӣм се сврш. разг. *појести нешто мало, по који залогај ради окрепљења.*

прѝзвӑн, -а, -о **1.** *трп. прид. од призвати (се).* **2.** (обично у вези: дозван и призван) нар. *паметан, разборит, разуман.* — Та, њен је Лазар дозван и призван! Први се људи ... боре за њега [да буде кмет]. *Вес.*

прѝзвати, -зо̀вём сврш. **1. а.** *гласом, покретом (главе, и сл.) позвати кога да се одазове, да се приближи, да дође.* — Скочи и призове брзо ... ујака. *Шен.* Призвала је сасвим близу себи и загрлила је. *Андр. И.* **б.** *позвати кога, затражити од кога (усмено или писмено) да се јави негде ради чега.* — Глас је пукао да га је призвала котарска област. *Коз. Ј.* Никад да га тај човек призове к себи на савет и шампањ. *Каш.* **2.** заст. *в. призвати се.* — Она призва на судбени стол. *Старч.* **3.** *позвати, обратити се молитвом богу ради чега, помолити се:* ~ бога у помоћ. — Прекрсти се и призове небеску силу. *Мат.* **4.** (у вези с предлозима и с неким апстрактним именицама које значе стање) *бити, наћи се у стању (у смислу значења именице):* ~ у памет, у сећање *подсетити се,* ~ к свести *освестити* итд. **5.** *позвати све или многе, скупити, прикупити.* — фиг. Љубан се сјетио и призвао и друге фамилијарне мисли. *Јел.*

Изр. призвао га Господ рлг. *умро је.* — Плакала је за својим сином, за јединцем кога је призвао Господ. *Л-К.*

~ **се** *поднети, упутити, ставити призив, жалити се на виши суд.* — У војничкој су Хрватској остали ... регименски судови од којих се могло призвати на врховни војни суд у Карловцу. *Шиш.*

прѝзвӯк м **1.** *споредан, допунски звук који прати основни звук.* — Нема свјетла без сјене ни звука без призвука, нити чисте боје. *Кркл.* **2.** *фина, једва приметна обојеност, нијанса.* — У њиховом гласу осјећа се призвук жалости. *Чол.* У његовој изјави било је призвука увријеђена човјека. *Новак.*

прѝздравити, -ӣм сврш. *донекле, понешто оздравити.* — Кад је нешто прездравио и рана му зацијелила, отпустише га из болнице. *Мишк.*

прѝздрављати, -а̄м *несврш. и уч. према прездравити.* — Тако Анка помало прездрављ. *Марк. Ф.*

прѝземан и **прѝзе̄ман,** -мна, -мно *који се налази при земљи:* ~ кућа, ~ стан, ~ соба; фиг. *низак, рђав, неморалан.* — Чудне неке ситне, приземне и нелијепе страсти разарају дух свечаних игара. *ВУС 1966.*

Изр. приземни пожар шум. *шумски пожар у којем гори суво лишће, трава, маховина, пањеви и грмље. З-Г.*

прѝземљаст, -а, -о *који је при земљи, низак*: ~ биљка. *Р-К Реч.*

прѝзе̄мље и **прѝзе̄мље** с *део зграде при земљи, партер.* — Безброј пута силазила сам у приземље да се поновно исто толико пута вратим у први кат. *Бег.* У приземљу зграде ... налазило се толико људи да сам се једва прогурао. *Пол. 1958.*

приземљѐње с ел. *повезивање електричног апарата са земљом помоћу посебног електричног вода ради обезбеђења од електричног напона, уземљење.*

приземљѝвање с *гл. им. од приземљивати (се).*

приземљѝвати (се), -ѐмљујем (се) *несврш. и уч. према приземљити (се).*

приземљѝти, прѝземљим сврш. неол. *спојити са земљом (о електричној струји)*: ~ фрижидер.

~ **се** *спустити се на земљу без штете и повреде.* — Да је команда ... била дана ... свемирски би се брод приземљио ... источније од предвиђене тачке на земљи. *Б 1960.* Остало је још неразјашњено како се Гагарин приземљио. *Пол. 1962.*

прѝзе̄мљуша ж *приземница.* — Закренусмо у двориште неке градске приземљуше. *Ков. А.* И данас стоје у Космајској врло старе приземљуше. *Сек.*

прѝземница и **прѝзе̄мница** ж *приземна кућа.* — Пренесе [се] у своје сјеновито двориште пуно ... пузавица што се пењу уз зидове његове старе приземнице. *Бан.* Зауставе се кола пред новом високом приземницом. *Пав.*

прѝземно и **прѝзе̄мно** прил. *у приземљу.* — Становао [је] приземно у том дворишту. *Кум.*

прѝзетити, -ѝм сврш. *увести као зета у кућу, приженити.* — Кад [човјек] има само женске деце, може кога призетити или придомазетити. *Ђорђ.* Било [је] доба када је Адам Мату у свом срцу желио и призетити. *Горд.*

~ **се** *приженити се, постати домазет. Р-К Реч.*

прѝзетко м подр. *човек који се приженио.* — Све му пребацује што за толико година ... седи код таста, и зато и носи то мало ласкаво име »призетко«. *Срем.*

прѝзетковица ж подр. *жена призеткова.* — Па хајд' што њега зову [призетко], него чак и њу не зову ... друкчије него ... призетковица на њену велику муку и жалост. *Срем.*

прѝзетњāк м покр. *призетко.* — Призећени се човек у народу зове ... призетњак. *Ђорђ.*

прѝзив м **1.** *зов, позивање.* — Њен долазак значио је за твога оца нов призив стварности. *Ћос. Б.* То је почетни, уводни призив акције ка циљу. *КН 1955.* **2.** правн. *жалба вишем суду против пресуде нижег суда.* — Ја се уопће нећу бранити! Задовољит ћу се осудом без призива и одсједити ћу казну. *Крл.* Они уложише призив на вишу инстанцију. *Јевт.*

призѝвање с *гл. им. од призивати (се).*

призѝвати (се), прѝзивам (се) и прѝзивљем (се) *несврш. и уч. према призвати (се).*

призѝвач, -а́ча м **1.** *онај који предаје, улаже, чини призив, жалилац. Р-К Реч.* **2.** *онај који призива духове помоћу стола. Р-К Реч.*

прѝзивни, -ā, -ō *који се односи на призив*: ~ жалба.

прѝзид и **прѝзид** м **1.** *преградни зид, преграда. Р-К Реч.* **2.** *доградак, дозидак. Р-К Реч.*

прѝзида ж *призид (2).* — Он, затечен ... забрза дебелим ножицама даље од зида и погледа тобоже равнодушно по призидама. *Кал.*

прѝзидак, -итка м *дем. од призид (2).* — Аjде, уклонимо се онамо за овај призидак да нас не спази. *Шен.* Крај кућице уз призидак јој ћошни, оронула приљубила се жена. *Кош.*

призѝдати, прѝзидам и прѝзиђем сврш. *дозидати, уз нешто сазидати.* — Уз грчку цркву с десне стране призидан је римски олтар. *Вук.* Биле су то разне рибарске справе, једнокатна кућа с призиданим спремиштем за мреже. *Новак.*

призиђѝвати, -ѝђујем *несврш. и уч. према призидати.*

призѝмити, прѝзимим сврш. безл. *почети (о зими).* — Пазарлије ... кад ћете дрва продавати? — Кад призими. *Лоп.*

прѝзирање с *гл. им. од призирати (се).*

прѝзирати (се), -рем (се) *несврш. и уч. према призрети*[1] *(се).*

призја́вање с *гл. им. од призјавати.*

призја́вати, прѝзјавам несврш. *гледати тупо око себе, бленути. Вук Рј.*

прѝзма ж грч. **1.** *геометријско тело ограничено одозго и одоздо двама полигонима, а са страна паралелограмима.* **2.** физ. *прозирно тело сличног облика које служи за распадање беле светлости у спектралне боје, за преламање светлосних зрака и употребу у различитим оптичким справама.* — фиг.

Човјек је призма кроз коју струје симпатије и антипатије. *Крл.*

Изр. гледати (посматрати) кроз (своју) призму *гледати, посматрати што необјективно, под утицајем каквих околности, прилика, стања.* — Сваки [је настојао] на свој начин и кроз своју призму проматрати вријеме које је дошло и људе у њему. *Бег.* [Стерија] је цео друштвени развитак ... гледао кроз призму једног културног и образованог естета. *Милис.*

прѝзмаст, -а, -о *који је попут призме*: ~ огледало.

призмàтичан, -чна, -чно и **призмàтичкӣ,** -ā, -ō *који има облик призме.* — Диже се увис призматична четвероугаона кула. *Мил.* Душник је обложен призматичким тквивом. *НЧ.*

признàвалац, -аоца м *онај који што признаје, открива.* — Ако признавалац докаже да ствар друкчије стоји него што је признао ... *Мј. 1926.*

признáвање с *гл. им. од признавати (се).*

признáвати (се), прѝзнājēм (се) *несврш. и уч. према признати (се).*

прѝзнаја ж заст. *признање.* — И надаље [би му] тајила, у намјери да му приштеди подвостручену бол ради властите своје признаје. *Коз. Ј.*

прѝзнāк м *особит знак, знамење, обележје по којем се нешто може сазнати, закључити.* — На лијевој руци носи вазда свијетлу ... рукавицу, ваљда као признак вишега достојанства и финоће. *Шен.*

прѝзнанāк м *човек којему је одано признање за какве услуге.* — [Око стола] су сједили сами народни признаници, умне главе. *Ђал.*

прѝзнаница ж *писмена потврда са потписом о плаћеном рачуну или урађеном каквом другом послу.* — Многи се жале како су давали нове признанице, а старе им није враћао. *Дом.* Издао је ... Бериславић ... писмену признаницу да је ... примио привремено на уживање половицу Медвед-града. *В 1885.*

признáње с **1.** *лична изјава о истинитости чега.* — Начелник је шутио, а нитко није извлачио из њега признање. *Гор.* **2.** *друштвено уважавање, поштовање.* — Он [Станковић] је у књижевност ушао правим путем ... и ишао је с постојаношћу којој се мора одати признање. *Прод.* Одавали [су] признање палом другу. *Хорв.*

прѝзнāт, -а, -о **1.** *трп. прид. од признати.* **2.** *опште познат, цењен, поштован.* — Улица је пила,· опијала се и ... држала се тако једино реалне ... базе, наше домаће опћенито признате капљице. *Крл.* Старији и признатији људи уче [их] и саветују како ће се владати и понашати у далеком, туђем свијету. *Коч.*

прѝзнатēлан, -лна, -лно рус. *захвалан.* — Ја ћу вам за ту незнатну услугу бити признателан. *Јакш. Ђ.*

признатéлнōст, -ости ж *захвалност, признање.* — За тутора га једногласно изабраше суграђани из признателности за његову примерну ревност и побожност. *Срем.*

прѝзнати, -āм сврш. **1.** *изјавити, саопштити да је нешто истинито, стварно.* — Био је спреман да ... призна да би било боље да није дошло до тог брака. *Адум.* Није хтела признати своје кривице, па баш да и сама увиди да је крива. *Вес.* **2.** *изразити своју сагласност, изјавити, сложити се с тим да је нешто правилно, основано на закону.* — Књаз Долгоруки [је] ... Шћепана признао за цара. *Мат.* Она ... неће да призна државни монопол. *Козарч.* **3.** *јавно признати кога својим дететом.* — Тај додатак се даје ... за ванбрачно признато дијете. *Мј. 1926.* Он беше његин син ... Одмах је признаде да му је мати и паде јој к ногама. *Нед.* **4.** *јавно изјавити коме поштовање за какву услугу, уважити.* — Вук је признат свугде у свету, само га није хтела признати отаџбина његова. *Бел.*

~ **се** *јавно, отворено изјавити за себе нешто*: ~ кривцем.

прѝзнато прил. *општепознато. Р-К Реч.*

прѝзнатōст, -ости ж *особина онога који је признат.* — И ево, гдје си ... устрашен због те признатости. *Божић.*

призóвнути, прѝзōвнēм сврш. *призвати, зовнути к себи.* — Анко, амо ходи! — призовне мајка. *Марк. Ф.*

прѝзор м **1. а.** *оно што се открива погледу, што се показује пред очима, што се јавља као предмет гледања, опажања, посматрања.* — Стајаше нијем, поникнуте главе пред ... овим призором. *Шен.* Призор је био необичан. *Чол.* **б.** *догађај, случај.* — Покрет ... ће толико трајати и таквим ће призором дати повода да ће најпосле сва Европа ... морати да посредује. *Јов. С.* **2.** поз. *део чина или акта у драмском комаду у којему се лица на позорници смењују*: први ~ другог чина. **3.** *одвојен догађај или епизода, описана или приказана у књижевном делу (роману, драми и сл.) или на слици.* — Комад је пун великих призора, као што је дијалог између Агрипине и Нерона. *Панд.* Зидови су били украшени рељефима који су приказивали призоре из рата. *Пов. 1.*

прѝзорȉште и **прѝзорȉште** с *позорница.* — Радован ступи на призориште. *Прер.* фиг. Тама ће својим застором прекрити ово живо призориште. *Вуков.*

при̏зорљив, -а, -о *који се лако плаши.* — Мајор од тога устукну као призорљиво кљусе. *Лал.*

при̏зортити, при̏зортӣ свршс. тур. **1.** (кога) *учинити да ко осети зорт, страх, довести кога у тежак положај, у шкрипац, притиснути.* — Кад га призорти, а он мањи од маковог зрна. *Рад. Д.* **2.** *наћи се у тешком, опасном положају.* — Кад му дође време па призорти онако жестоко — оно, нађе се! ... Избаци однекуд овај гурави народ по једног великог човека. *Срем.*

при̏зра̄к м **1. а.** *слика, лик (кога, чега) који се јавља у машти.* — И ти си ушла у тај живот: жива сунчана жеља, клик младости јасни. Твој призрак, ведар попут зрачног ткива. *Бег.* **б.** *привиђење, утвара.* — Пред његовим видом горостасан призрак васионом слеће и кô авет судбе губи се и креће. *Ил.* **2.** *нешто замишљено, створено у машти, а што не постоји у стварности, претходни знак.* — И кад те сретнем ма где ненадана ... као да се сјајно, заводљиво пролеће ... осмехнуло и као да призрак непрежившљене среће дрхтајем тајним је напоменуло. *Марк. Д.*

при̏зрака ж *призрак.* — Има у сунцу злата што сјену слијепи, с њега се труни ткиво од призрака лијепих. *Уј.* Ви нам дајете призраку истинског живота. *Мат.*

призра̏чак, -чка м *дем. од призрак.* — Осмјехнем се, са призрачком тихе сјете. *Радул.*

призре́ње с **а.** *обзир.* — Кад узмем у призрење његове поклоне ... налазим да су ... скупо плаћени. *Цар М.* Не узимљем овдје у призрење српске ревије. *Л 1905.* **б.** *пажња, поштовање.* — Нећеш да разумеш оца свог и да имаш призрења ... према његовој ... очинској љубави. *Дав.*

при̏зрео, -ела, -ело *прилично зрео*; фиг. *одрастао.* — Иса бијаше истом новорођенче, ал' Добра већ призрело дјевојче. *Шен.*

при̏зрети[1], -рӣм свршс. *привидети, погледати. Прав.*

~ **се** безл. **1.** *причинити се.* — У такову одијелу призре му се њезино лице мраморно и провидно. *Шимун.* **2.** *привидети се.* — А кад јој глади чело и прам красан, тад призре му се дивно наше море кад тихано лелија се за зоре. *Марк. Ф.*

при̏зрети[2], -ӣм свршс. *мало сазрети. Прав.*

при̏ја[1] ж (вок. при̏јо) (често у вези с личним именом: при̏ја Ма́ра, ген. при̏је Ма́ре̄ или прија-Ма́ре̄) **1.** хип. **а.** *пријатељица.* — Благ јој само поглед хода по веселим улицама присутних прија. *Мул.* Прије смо, је ли, и прије ћемо ... и бити. *Огр.* **б.** *у пријатељском ословљавању (о жени уопште).* — Волели су цео свет. За Јегу сваки човек кога у путу сретне био је »прика« ... а свака жена »прија«. *Вес.* **в.** песн. *лисица.* — А кад га [лава] трећи пута видје наша лија, у разговор се с њиме упустила прија. *Цес. Д.* **2.** *мајка једнога од брачних другова према родитељима другог брачног друга.* — Ето, господине, овај Теофило ми је пријатељ, а ова старка прија. *Рад. Д.*

при̏ја[2] м хип. песн. *пријатељ.* — Већ те мољу, мој примили ујко, да ми дадеш три'ест добрих друга, добрих друга прија нежењених. *НПХ.*

при̏јава ж **1.** *усмено или писмено обавештење власти о чијој кривици.* — Како то ... да од тебе кроз читаву годину није дошла ниједна пријава о пољској штети. *Пав.* Милиционар узима податке од изгредника и напише пријаву. *Пол. 1960.* **2. а.** *усмено или писмено обавештење управи или вишој установи.* — Ако се је што ванредна збило ... пошли би и ми сами непозвани на пријаву. *Шен.* **б.** *писмена изјава у службеном облику у којој се што јавља.* — Пре два дана стигле су пријаве Индонезије и Румуније о учествовању на Међународном сајму у Београду. *Пол. 1957.* **3.** *изјава с пописом робе која се предаје при плаћању царине:* ~ робе. *Деан. Рј.* **4.** *изјава у којој се износи жаљење због чега.* — Прва нас у зору поздравила служавка с пријавом да тога живота више поднијети не може. *Јурк.*

при̏јавак, -а̄вка м војн. заст. *службени извештај потчињеног старешини, рапорт.* — Наредник, читава стража, кухар и ви, на пријавак! *Мишк.* Био је већ и на батаљонском пријавку. *Крл.*

пријавитељ м = пријављивач **1.** *онај који пријављује.* **2.** *доушник, потказивач. Деан. Рј.*

пријáвити, при̏јāвӣм свршс. **1.** *јавити о доласку (госта, посетиоца итд.).* — Настојник слуга... иде у кућу те ће их краљу ... пријавит. *М-И.* Чим пријаве посету, он се сместа нађежи. *Вас.* **2. а.** *известити о чему, доставити.* — А она [учитељица] ме је јуче звала и рекла ми да припазим добро да ти опет не донесеш какав нож. Вели да јој одмах пријавим. *Ћоп.* **б.** *поднети пријаву (писмено или усмено) власти.* — Ранъеник ... је већ дао пријавити ствар суду. *Дук.* Издаја! ... Пријавили су нас шпијуни. *Јак.*

~ **се а.** *доћи куда и јавити се за пријем.* — Пријавили су се неки [четници] у Прњавору у Прву пролетерску бригаду. *Дед. В.* А он ју је једном ноћу клепнуо сјекиром по глави и сам се пријавио властима. *Јонке.* **б.** *одазвати се позиву:* ~ у војску.

пријављѐнӣк, -и́ка м *онај који је пријављен.* — Државна власт може имати само релативан обзир према интересима појединих пријављеника. *Мј. 1936.*

пријављи́ва̄ње с *гл. им. од пријављивати (се).*

пријављи́вати (се), -а̀вљујēм (се) *несврш. и уч. према пријавити (се).*

пријављи́ва̄ч, -а́ча м = пријавитељ. *Деан. Рј.*

прӣја̄внӣ, -ā, -ō *који се односи на пријаву:* ~ формулар, ~ рок.

Изр. ~ уред, ~ одељење *установа у којој су убележени сви становници једнога града и која даје обавештење о њиховом пребивалишту.*

прӣја̄внӣк м **1.** *подносилац пријаве, доставе, обавештења.* **2.** *онај који пријављује о доласку чијем.* — Пријавник (отвара врата крештећи). *Грол.* **3.** *судски чиновник који прима од публике поднеске (тужбе, жалбе).*

прӣја̄вница ж **1.** *образац, тисканица, формулар који се испуњава подацима који се пријављују каквој установи.* **2.** *соба где се врши пријављивање, пријавна канцеларија.*

прӣја̄зан[1], -зни ж *љубазност, предусретљивост, наклоност.* — Прва ствар ... бијаше да стече пријазан барунице Андрине. *Том.*

прӣја̄зан[2], -зна, -зно **а.** *наклоњен, пријатељски расположен.* — Сељачки свијет не гледа баш пријазним оком котураше. *Том.* Ти си сада обукла најљепше хаљине што сам ти их ... могао набавити, док нам је срећа била пријазнија. *Вел.* **б.** *љубазан, љуљудан, учтив, услужан.* — Дигне се и рече пријазним гласом ... *Шен.* Међу њима нашла би некога с пријазним осмехом, и умирила би се. *Ћип.*

прӣја̄зно прил. *на пријазан начин.* — Козари га пријазно дочекују. *Вел.* Велика одлика те критике је ... у томе што је она ... према талентованим почетницима пријазно расположена. *СКГ 1937.*

прӣја̄знӧст, -ости ж *својство, особина онога који је пријазан.*

прӣја̄к м *хип. од пријатељ.* — Ту сједне Ћук уз Бруна, има нешто пријаку казат. *Марк. Ф.*

пријàкарити, -ӣм сврш. *много и с напором довући, навући.* — Чељад ... пријакари хвоја и колаца. *Март.*

прӣјам, прӣјма м *в. пријем (3).* — Требала би читава књига да се опише што је Бакоња видио путујући читав дан до мора: њихови разговори на путу ... пријам код бискупа. *Мат.* У партеру ће јој ... пљескати, на њезин јој пријам вијенце бацати. *Шен.*

прӣја̀мљив, -а, -о *који лако, брзо прима.* — То је био дух више пријамљив него оригиналан, више вредан списатељ него даровит књижевник. *Јов. С.*

прӣја̄мнӣ, -ā, -ō *који се односи на пријам, пријемни.*

Изр. ~ испит *в. уз пријемни (изр.).* — Сутрадан дође Вукадин у гимназију на пријамни испит. *Срем.*

прӣја̄мнӣк м **1.** *онај који што прима од кога, прималац. Деан. Рј.* **2.** *в. пријемник (1).* — Сабласно звуче пријамници у ноћи. Иља Еренбург нам говорио о побједи. *Фран.*

прӣја̄мница ж *писмена потврда о примитку чега. Деан. Рј.*

прӣја̄н м **а.** *пријатељ.* — Загрли пријана те га изгрли братски. *Шен.* Послао ме теби да кӧ добар пријан ... у твом двору нађем прибежиште. *Ил.* фиг. Травица се свија кано свила мека, кад јој вјетрић дође, пријан издалека. *Хар.* **б.** *у пријатељском ословљавању (сваком човеку).* — А кога то возиш, пријане? *Јурк.* А тко сте ви, пријане? — приговори старица. *Л-К.*

прӣја̄пски прил. *блуднички, развратнички (према Пријапу, богу плодности у грчкој митологији).* — Тусте очи пријапски се кесе. *Матош.*

пријáрити, прӣја̄рӣм сврш. **1.** *приставити на ватру.* — На оџаку ватру наложила, а уза њу каву пријарила. *НП Вук.* **2.** *подјарити:* ~ ватру. *Рј. А.*

прӣја̄тан, -тна, -тно **1.** *који годи, који пружа, причињава задовољство, уживање, угодан.* — Осећање, поред лепоте, треба да је достигло и известан виши степен интензивности без којега песма, и кад је лепа, остаје више пријатна него право лепа. *Поп. Б.* Вијест је изазвала пријатно изненађење. *Пав.* **2.** *привлачан, који изазива симпатије.* — Тко би мислио да се у тако нježном и пријатном тијелу крије дух ... беспримјерне храбрости! *Том.*

прӣја̄тељ м **1.** *близак познаник с којим се одржавају везе узајамне љубави, поштовања и повереља.* — Кашиџи-баша био је човек омражен ... без правих пријатеља. *Андр. И.* фиг. Вјетар за лађом нашом ... нам пошље богиња ... нека нам надима једра и пријатељ буде нам добар. *М-И.* **2.** *бранилац, приврженик, присталица.* — Није никад био пријатељ параде. *Змај.* Умјетничка каријера Клемента Црнчића позната је већ свим пријатељима наше умјетности. *Матош.* **3.** *отац једнога од брачних другова према оцу другог брачног друга.* — Добро, беже, даћу ти своју јединицу. И бићемо крвни пријатељи. *Вујач.* **4.** *у фамилијарном или ироничном обраћању*

непознатој особи. — Реци ти мени, пријатељу, путујеш ли ти сутра ... за Призрен. *Нуш.* У здравље, пријатељу! — устао адвокат и, помало зловољан што је дангубио, отишао. *Рад. Д.* **5.** *љубавник.* — Кад је имала богатог пријатеља, онда је обично све своје слободно време посвећивала њему. *Рист.*

Изр. десни ~ *најбољи пријатељ*; ићи, доћи у пријатеље *први поход родитеља удатој кћери.* — Чекам га у недељу да ми дође »у пријатеље«. *Вес.*; кућни ~ а) *особа која ужива наклоност читаве породице*; б) *љубавник жене, домаћице куће.*

пријатељати се, -ам се и **пријатељáшити се,** -ељáшим се несврш. *говорити један другоме »пријатељ«.* *Вук Рј.*

прӣјатељев, -а, -о = пријатељов *који припада пријатељу.*

пријатељèвање с *гл. им. од пријатељевати.*

пријатељèвати, -èљујем несврш. = пријатељовати *живети с ким у пријатељству.* — С Аљошом је пријатељевао. *Л-К.* Кад нам већ рад пријатељује, требало би и ми. *Дав.*

пријатѐљити (се), -ӣм (се) несврш. **1.** *ступати с ким у пријатељске односе, постајати коме пријатељ.* — Ни с ким се није пријатељио, никога није призивао, а никоме није одлазио. *Јакш. Ђ.* Другује, али ни са киме не пријатељи. *Матош.* фиг. Пријатеље се са сунцем и кишама. *Вуј.* **2.** *оронављавати се, постајати својта с ким*; исп. пријатељ (3). — Ја сам чуо, а људи ми кажу да је у те шћерка од удаје, а ја сам ти, попе, од женидбе; 'оди, попе, да с' пријатељимо. *НП Вук.*

прӣјатељић и **пријатѐљић** м *дем. од пријатељ.* — То је тако узвишено, тако дивно чувство ... Вјерујем ... пријатељићу, и ја га ... одобравам. *Крањч. Стј.*

пријатѐљица ж **1.** *блиска познаница с којом се одржавају везе узајамног поверења.* **2.** *љубавница.* — Прави ребел ... не би смио имати пријатељице која је у конфидентској служби тог истог вукодлака. *Крл.* **3.** *прија* (*2*). — Отац вјереничин у трпези дâ пријатељици цекин, а његова жена кошуљу у свиленој марами. *Вук.*

пријатѐљичин, -а, -о *који припада пријатељици.*

прӣјатӗљка ж песн. *пријатељица.* — Отимљу му и њу, добру пријатељку [краву], убогој му дјеци задњу хранитељку! *Хар.*

прӣјатељов, -а, -о = пријатељев.

пријатељòвање с *гл. им. од пријатељовати.*

пријатељòвати, -èљујем несврш. = пријатељевати. — Главари дробњачки највише су пријатељовали с Црногорцима. *НП Вук.*

пријатѐљскӣ, -ā, -ō *који припада пријатељима, који показује или изражава пријатељство.* — Видела сам твој пријатељски, истински поглед, који ми је био толико драг. *Петр. В.* Неумољива судбина прекинула је пријатељски однос између њега и фелдкурата. *Јонке.* фиг. Зорка, погледај ово сунце, оно је бледо и пријатељско као осмех сажаљења. *Уск.*

Изр. бити с ким на пријатељској нози *бити с ким у пријатељским или присним односима*; пријатељска утакмица спорт. *утакмица која не утиче на поредак у првенству.*

пријатѐљски прил. *као пријатељ, попут пријатеља.* — У овој неприлици, гле, како му се пријатељски јавља човек, готово непознат. *Лаз. Л.*

пријатѐљство с **1.** *узајамни однос љубави, поштовања и поверења између две или више особа.* — Пријатељство ти је као и вино, чим га не пијеш, жедниш. *Божић.* фиг. То је била од оних жена ... које су склопиле чврсто пријатељство с књигом. *Милис.* **2.** *љубавни односи, љубавна веза.* — Она је имала »пријатељства«, која су на љубав јако личила, која су љубав и била. *Јов. С.*

Изр. дебело ~ *присно пријатељство*; пакт или уговор о (вечитом) пријатељству пол. *узајамна обавеза двеју држава да ће живети у пријатељским односима*; ~ посредовање пол. *начин решавања међународних спорова.*

прӣјати, -ӣм несврш. **1.** (често безл.) *одговарати чијем укусу, бити пријатан, угодан, изазивати задовољство, уживање.* — Остани код својих све дотле док ти буде пријало. *Уск.* Ако ми је икада сан пријао, то ми је ... пријао тај дан послије ручка. *Јурк.* **2.** *изазивати добар утисак, пријатељско осећање, склоност, симпатију.* — Ти си крив што своје срце сакривах од тебе, јер јој не пријаш. *Шен.* **3.** *одговарати чијем здрављу, чинити добро.* — Милан је отишао да живи у Н ... наводећи разлоге како му не прија клима у овом месту. *Дом.* Како слатко пријаше тај присмок. *Ад.* **4.** заст. *напредовати, успевати.* — [Кромпир] прија у свакој најлошијој земљи, не омане родом готово никад. *М 1867.*

прӣјāтно прил. **1.** *изазивајући угодност, уживање, угодно.* — Са зебњом смо ... узели у руке ... ову ... књигу, али, признајемо, били смо пријатно изненађени. *СКГ 1937.* **2.** *формула којом се при обедовању исказује жеља да јело што боље прија.*

прѝја̏тнōст и **прија́тнōст,** -ости ж *својство онога што је пријатно, стање кад се ко осећа пријатно, угодно.*

прѝјахати, -ашēм сврш. *јашући приближити се.* — Хоћемо ли га [зеца] потјерати, грофе? — Да, треба пријахати ... одговори Николај. *Крањч. Стј.*

прѝја̏чак, -чка м *хип. од пријатељ.* — Ви, пријачку мој, ви сте ми одвише заљубљени у студије. *Ков. А.*

прија̀чина м *аугм. од пријак; снахин отац.* — Оде Мусто, оде њезин бабо ... пред својега оде пријачину, пред онога старог Мехмед-бега. *Радич.*

прија̀шин м *хип. од пријан.* — Јецај из груди продире из дна гледајући ... мртво пријашина т'јело. *Марет.* Драги мој пријашине, а сад ти нама кажи. *Пол. 1958.* Дотле ћете се спремити, па ћу Вас заједно са овим пријашином — показујући руком на богослова — извести преда њ. *Шапч.*

прѝјашити, -ӣм сврш. *в. пријахати.* — Мелита [је] ... домахивала у име поздрава Алфреду, који је у трен окренуо коња и скоком пријашио до кочије. *Том.*

прија́шко м *хип. од пријашин.* — Радост је то, пријашко и дебељушко, наћи се овако лице у лице. *Богдан.* Хоћете л' и ви у Раваницу? — пита војник. Ако бог да! ... А ти, пријашко? *Ад.*

прѝјашњӣ, -ā, -ē **1. а.** *који је био, који је постојао, који се догодио пре, у прошлости, претходни (а).* — Пријашњи познанци и вршњаци били се, ето, поженили. *Сим.* Жена је изгубила пријашњу важност. *Пов. 1.* **б.** *који је био непосредно пре садашњег, претходни.* — Оно [Блажово лице] одједном изгуби пријашњу равнотежу ... и развуче се у ... осмијех. *Лал.* Капетан је одмах нашао пријелаз и поновно ставио пријашње питање. *Бег.* **2.** *који је исти, такав као пре.* — За којих пола сата вратило се све у пријашњи ред. *Крањч. Стј.*

прије, ек. пре.

прѝје, ек. прѐ.

прије-, ек. пре-.

прѝјед (ијек.) покр. **1.** предл. с ген. *в. пре.* — Српкиња га још рађала није, од Косова а ни пријед њега. *Њег.* **2.** прил. *в. прѐ (1а).* — Знаш, Илија, што је пријед било, ка' те Турци уфатише жива? *НП Вук.*

прије̏корнӣк м (ијек.) *онај који чини или изриче прекоре.* — Када је пријекорник отишао, звонар гурне грубо ногом. *Гор.*

прѝјем и **прѝјем** м **1. а.** *примање, преузимање чега од кога.* — По пријему вашег писма хитам ... да Вас известим. *Срем.* **б.** *прихватање, усвајање.* — Промјене ће наићи на добар пријем код читалаца. *Шим. С.* Његови стихови налазили су топао пријем у његовом срцу. *Уск.* **в.** *примање каквог места, ступање на какву дужност.* — Пријем дужности је био по свима правилима мирнодопске службе. *Јак.* **г.** *примање, укључивање у какав састав, организацију, школу и сл.* — Знао је да је кандидован за пријем у Партију али никако да дочека да му тај пријем саопште. *Поп. Ј.* **2.** *слушање или гледање чега што се саопштава преко радија, телевизије, телефона и сл.*: ~ емисије. **3.** *дочек приређен коме ради упознавања, разговора, гошћења (обично званичних или службених особа).* — Вечерас је југословенски амбасадор у Варшави приредио свечан пријем. *Вј. 1957.* Већ је неколико дана унапред спремао кућу за вечерашњи пријем. *Андр. И.*

прије̏мет м (ијек.) *вино које се точи испод леда. Вук Рј.*

прије̏мљив, -а, -о **1.** *пријемчив.* — За кужне клице има с једне стране непријемљивих, а с друге јако пријемљивих ... људи. *Батут.* Ја сам ... врло осјетљив и умјетнички пријемљив. *Л-К.* **2.** *који се може примити, с чиме се може сложити.* — Што је год дошло и што ме је год снашло, било је пријемљиво и подношљиво, било је логично у свом дохођењу. *Бег.*

прије̏мљивōст, -ости ж *својство, стање онога који је пријемљив.*

прѝјемнӣ и **прѝјемнӣ,** -ā, -ō *који се односи на пријем*: ~ канцеларија, ~ одељење. Изр. ~ испит *испит који се полаже ради пријема у какву школу, службу и сл.* — Једноме дуванџији спремао је сина за пријемни испит. *Срем.*

прѝјемнӣк и **прѝјемнӣк** м **1.** техн. *уређај, механизам, примењен у радиотехници ради примања сигнала речи, музике и сл.* радио-~, телеграфски ~, телевизијски ~. **2.** *прималац, пријамник.* — [Сматрао је] ... себе за пријемника Недићева духа. *Скерл.*

прѝјемница и **прѝјемница** ж **1.** *писмена потврда о примитку чега, пријамница*: поштанска ~. **2.** *она коју је неко усвојио.* — Њу [Марију Марковић] ... Тарас Шевченко, глава малоруске књижевности, прогласио је својом пријемницом и књижевном ћерком. *Скерл.* **3.** *она која прима на себе што.* — Сви ми поштујемо у њој [Јованки Орлеанки] ... једну од чистих божјих изабраница, пријемницу мука Христових. *Петр. В.*

прије̏мчив, -а, -о *који лако прима, прихвата, схвата што.* — Копитар је видео у Вуку ... природу пријемчиву за сваку науку. *Бел.* Од природе ... је предодређен да се чврсто држи свога тла, тим више што духом мора да буде стално бадар, пријемчив. *Петр. В.*

пријѐмчивōст, -ости ж *особина онога који је пријемчив.*

прӣје̄мчити, -ӣм сврш. *прикопчати, прибости; причврстити. Р-К Реч.*

пријѐмчљив, -а, -о *пријемчив.* — Оне које покажу да немају у себи пријемчљиве снаге, те идеје ... одбаци. *Новак.*

пријѐнути, прӣјенēм сврш. покр. *в. прионути.* — Ту [ћеш] наћи брата и друга ... да се сам зачудиш ... како ће ти њино братство пријенути за срце и душу. *Миљ.* Ако си се и потурчио ... све се дава опростити ако пријенеш кајању вјером и ухваћањем. *Љуб.*

пријѐњати, прӣјēњām *несврш. и уч. према пријенути.* — Улица је изрована ... на њој глиб ... љеска се, пријења. *Бон.*

пријѐпон м (ијек.) *в. препона (2). Мин. Лекс.*

пријѐпор м (ијек.) *спор, распра.* — У таквим сељачким пријепорима особито се истицаше мој отац. *Ков. А.* Пријепор између кнезова крбавских и франкопанских није од јуче. *Нех.*

пријѐпоран, -рна, -рно (ијек.) *око којега, око чега се води пријепор, споран.* — У близини пријепорних њива види се жал поточића. *Кос.* Има ту ... ствари и пријепорних. *Новак.*

пријѐсап м (ијек.) геогр. **1.** *помични хумци живог песка које ветар наноси и помиче. Мин. Лекс.* **2.** *спруд у облику полуострва нанесен морском струјом.* — Овим процесом настају наноси шљунка или пијеска уз морску обалу који се зову ... пријесапи. *ОГ.*

пријѐсјед м (ијек.) *пчеле остављене за приплод; кошница.* — Четрдесеторо коња и говеда и педесет пчела пријесједа. *Вујач.*

пријѐсјек м (ијек.) *преградак, преклет, сандук за жито. Вук Рј.*

прӣјести се, -једē се сврш. *зажелети се јести што.* — Баш ми се пријео нешто пилећи паприкаш са ноклицама. *Нуш.* Ако вам се приједе добра дебела пилетина, уђите у коју крчму. *Грол.*

прӣјет м (ијек.) покр. *бол у плећима од великог напора, напрезања.* — По сву ноћ брдом ударам ... а ногама у подножје упирем, док ми за лопатице запре пријет, а на ноге и на руке набрекли жуљи. *Љуб.*

пријѐтвор м (ијек.) *резултат претварања.* — Ту пријетвор поче низом таквих слика. *Комб.* Пастири причају различите ... пријетворе којима је повод несретна љубав и њима се тумачи постање вода, извора, гора и градова у њихову крају. *Водн.*

пријѐтвōран, -рна, -рно (ијек.) *претворан.* — С њезина лица нестане пријетворнога занимања. *Крањч. Стј.*

пријѐтвōрно прил. (ијек.) *претворно.* — То [се] мора чинити слободно, искрено ... али, стварно, чинило се ... кадшто сасвим неискрено, пријетворно и лажно. *Л-К.*

пријѐтвōрнōст, -ости ж (ијек.) *претворност.* — Гимназију сврши одлично у загребачком племићком конвикту гдје му силно омрзне пријетворност. *Матош.*

пријѐток и **пријѐточ** м (ијек.) само у изразу: на ~ у ~ *преким путем, пречацем.* — Нóво пред њима у пријеток низ Морачу, надајући се да ће их стигнут. *Миљ.* Најбржи се догодили Јуриша и Симо, па ће на пријеточ око некакве главице. *В 1885.*

прӣјин, -а, -о *који припада прији.*

прӣјица и **прӣјица** ж *дем. од прија.*

прӣјо м *хип. од пријатељ.* — Мој ме пријо гледа у највећој неприлици. *Маж. Ф.*

пријѐрити, прӣјӯрӣм сврш. *јурећи стићи до неког места, дојурити.* — Он одједном стаде, пријури столу, откључа главну фиоку. *Бос. Б.*

пријѐућнути, прӣјӯцнēм сврш. *додати нешто у говору цикнувши.* — У вас? — пријуцнула сам ја да ми је из грла зазвиждао мој дјечински фалсет. *Бег.*

прӣка и **прӣка** м = прико **1.** *хип. од пријатељ.* — Хајдемо, прико, кући! — рекох ја мом пријатељу. *Вес.* Дед', прико, реци! *Кур.* **2.** нар. *у обраћању суседу и уопште мушкарцу.* — За Јегу сваки човек кога у путу сретне, био је »прика«. *Вес.*

прӣказ м **1. а.** *приказивање, представљање чега бројчано или графички.* — Сваки организатор ... дужан је саставити табеларни приказ ... вожње. *Аут.* **б.** *приказивање, представљање позоришног комада.* — На основу ових мишљења, ја сам одиста стекао »пуно обзира« ... али не и приказ комада. *Нуш.* **2.** *писмени или усмени извештај о чему.* — Арсо одговори да ће им предати службени приказ офанзиве. *Дед. В.* Иван доврши свој приказ с неприкривеним презиром. *Пав.* **3.** *кратка критичка оцена, рецензија каквог научног или уметничког дела.* — Објављивао је и стихове и књижевне приказе. *Андр. И.* Иза пар мјесеци стану ... излазити у дневним загребачким новинама прикази и критике. *Нех.* **4.** псих. *стварна слика, репродукција у свести раније доживљеног утиска.* — Убрајају се у изразне покрете још ... претње, мрмљање (као приказ брбљивица који нас је увредио) итд. *Псих.* **5.** етн. *дар који сват на свадби дарује млади, невести.* — Дража је све дарове ... приказб задир-

кујући ... На сваки његов »приказ« они [сватови] одговараху ... *Вес.*

прѝказа и **прѝказа** ж **1. а.** *привиђење, утвара.* — Није знао да ли то бијаше приказа ил' збиља. *Леск. Ј.* Покојна ми је мати говорила да је својим очима гледала приказе од ђавола. *Ђор.* **б.** *лик, слика чега што се у машти види, показује.* — Приказа ... бајна пред мојим оком сине. *Хар.* **в.** *фатаморгана.* — Крај што га само зрачном приказом држе. *Шен.* **2.** покр. *нешто необично, чудовишно, што изазива осећање ужаса.* — Мучите ... поганска кољена, због вас је бог дâ овакве приказе. *Лоп.* **3.** *спољашњи облик, спољашност, изглед, појава.* — Дјевојчица се објесила о руку госпође високе и елегантне приказе. *Цар Е.* **4.** *живо, очигледно приказивање, слика чега.* — Особито нам ваља нагласити да је ... дјело вјерно и истинито огледало збиљскога живота и права приказа сталешких опрека и социјалних трвења. *В 1885.* **5.** *призор у драми.* — Приказа прва. *Војн.* **6.** *в. приказ (5).* — Дон'јеће ми од злата кошуљу, теби ћу је на приказе дати. *Вук Рј.*

прѝказан, -зни ж заст. *в. приказа.* — Растро си очи и два и три пута, избуљи их на ону приказан. *Јурк.*

прѝказан, -зна, -зно покр. *који садржи увреду, увредљив.* — Оне крупне, приказне ријечи дубоко [су се] упиле у душу његову и живјеле с њим ... Прелако га је било увриједити. *Коч.*

приказа́ње с **1.** *приказа.* — Ај, ви птице вране неопране ... јер вас видје чобаница млада па да сања чудна приказања. *Март.* Ово је збиља приказање! — клима главом један ... староседелац. — Па да човек не верује у чуда и авети! *Каш.* Свијет се покварио ... па бог даје приказања. *Лоп.* **2.** *средњовековна драма религиозног садржаја.* — Прва хрватска приказања настају истом у петнаестом стољећу. *Комб.* Забележен је и до данас сачуван низ драмских дела од рудиментарних дијалога до првих приказања. *НК 1946.*

прика́зати, прѝкāжēм свршен. **1. а.** *дати, пружити као дар.* — Иметак ... је она наумила као удавача приказати свом новом вјеренику. *Кос.* Све су то били »дарови« које је свака кућа понела да сада на тој вечери ... прикажу. *Станк.* **б.** *наменити, посветити коме.* — Неки му је непознати пјесник приказао дугу оду. *Ђал.* **в.** *ставити у службу, посветити чему.* — Он је ... сву своју живу и снажну вољу приказао ширењу својих мисли. *Ђал.* **г.** *изнети (писмено или усмено), саопштити.* — Тај би знао потанко приказати све што га занима. *Пав.* Отпочео је издавање народних песама да прикаже богатство народног језика. *Прод.* **д.** *изнети, показати, представити што.* — Ви ћете мени помоћи и тамо код суда приказати и препоручити. *Коч.* **2.** *пријавити кога властима.* — Другар га ... изда и приказа власти. *Јакш. Ђ.* То Мостарци млади опазише па одоше, паши приказаше. *НПХ.* **3.** (коме) **а.** *представити, упознати с ким.* — Зорка приказа Милоша својој мајци. *Уск.* Ако желиш, приказат ћу јој и тебе. *Маж. Ф.* **б.** *показати, представити кога износећи његове карактерне црте, особине.* — Зови заручницу твоју. Приказат ћу јој мужа вјероломца. *Војн.* Док провршљају мало по планини [у лову], да вам прикажем учитеља Милана. *Глиш.* **4. а.** *показати, објаснити коме што.* — Уговорили су да Фехим пређе к њему у кућу ... да му сину што боље прикаже. *О-А.* **б.** *дати оцену о чему преко штампе.* — Приказане су расправе дра ... Вулића. *БК 1906.* **5.** *известити, представити на позорници, сцени.* — Четири године касније [Покондирена тиква] ... приказана је у Београду. *Мил. Ж.*

~ **се 1.** *рећи своје име при упознавању, представити се.* — Побрза јој у сусрет, наклони се и приказа. *Цар Е.* Кад му се приказах, развуче усне и нехотице пружи руке. *Петр. В.* **2. а.** *показати се, (при)јавити се код кога на његов позив.* — С њиме иду ... оба сина ... да се сви на позив прикажу суду. *Ћип.* **б.** *постати видљив, појавити се, показати се пред очима.* — На вратима се ... показала прва утвара: Кнез. *Војн.* **в.** *појавити се, показати се у каквој улози на позорници.* — Пред завршетак свога школовања ... приказала се на позорници ... Молијеровим »Тартифом«. *ЛМС 1949.* **3.** *причинити се, учинити се у сну, у машти, појавити се као привиђење.* — Те ноћи ... приказала ми се у сну она љепотица. *Леск. Ј.* На распућу где је био човек убијен — увек се може приказати. Или се прикаже као јагње или као прасе. *Вес.* **4.** *учинити се чим, примити какав лик, вид, израз лица.* — У три сам се лика свијету приказао. *Јурк.* Жеља му бијаше да јој се прикаже озбиљним човјеком. *Леск. Ј.* **5.** *подичити се, похвалити се.* — Кад дођемо на Цетиње равно, чим ћемо се њима приказати. *НП Вук.*

приказѝвање с **1.** *гл. им. од приказивати (се).* **2.** *представа.* — Јавља да се приказивање прекида, па ће се наставити сјутра, а свршити прекосјутра. *Водн.*

приказѝвати (се), -ѝвајēм (се) *несврш. и уч. према приказати (се).*

приказѝвач, -ача м **1.** *онај који што приказује, онај који уме вешто, изражајно приказати што (речима, описивањем као приповедач, бојом као сликар, уживљавањем у улогу као глумац и сл.).* — Сваки вешт,

обдарен ... приказивач ... уноси у текст и своју личност, свој темперамент, своју наклоност. *Петр. В.* Занимљиво је истаћнути да се је Црнчић, као изразити приказивач мора, ограничио у мотивима. *Баб.* Гоголь је био ... незадовољан ... како је први приказивач Хлестакова ... схватио ту улогу. *Поз. 1948.* **2.** покр. *онај који на свадби приказује дарове свата. Рј. А.*

прѝкала ж покр. *в. слана. Вук Рј.*

прикàлемити, -ѝм свршн. *причврстити као при калемљењу, придружити, привезати уза што.* — Безосјећајни људи исмевали ћемане ... што ... [је] гудач крив, гусларски, прикалемљен и канапом увезан. *Рад. Д.* фиг. Зато он у овај други дио не уплеће такве одјелите, прикалемљене приповијести. *Вел.*

прѝкаменити, -ѝм свршн. *саградити што уз камениту стену.* — Ту далеко од људи и њихових строгих закона прикаменили, као орлушине гнезда, своја огњишта. *Рад. Д.*

прѝкан м *прика.* — Штета ако га продаш за клање. Бик ће то бити, прикане, за изложбу. *Рад. Д.* Живиш ли ти у Београду, прикане? *Вас.*

прикáпчати, прѝкāпчāм *несврш. и уч. према прикопчати.*

прикáрати, прѝкāрāм *несврш. и уч. према прикорити.* — Брат ме сваки час прикара. *Тип.*

прѝкаснити, -ѝм свршн. *не учинити што у право време, касно стићи.* — Упознао сам га. Тог прикаснелог женољупца. *Пол. 1959.*

прѝкати се, прѝкāм се несврш. *називати кога »прикоме«, пријатељити се.* — Чумић се братимио и прикао десно и лево. *Јов. С.*

прикачѝвање с *гл. им. од прикачивати (се).*

прикачѝвати (се), -àчујēм (се) *несврш. и уч. према прикачити (се).* — То јесте — вели Јова ... мале лопове вешају, а великим ордене прикачују. *Срем.*

прѝкачити, -ѝм свршн. **1.** *закачивши припојити, прикључити, причврстити за што, приквачити:* ~ вагон. — Црвену звезду си на капу прикачио. *Моск.* **2. а.** *прибости, причврстити чим (нпр. иглом за прибадање и сл.), приденути.* — фиг. Свет као свет, рāд је сваком прикачити ма и најмање репића. *Шапч.* **б.** *причврстити у висећем положају.* — Три четири ордена обесише ми о врат, неколико прикачише на капут. *Дом.* фиг. Те успомене прикачио је ... о зид. *Десн.*

~ **се** *повр. према прикачити (1);* фиг. *добро се сместити, збринути уз кога. Р-К* **Реч.**

приквасѝвати, -àсујēм *несврш. и уч. према приквасити.* — Једе до изнемоглости, приквасује вином. *Бон.*

прѝквасити, -ѝм свршн. *мало наквасити, поквасити.* — Зар нећете ви, јапо, приквасити своју главу? *Ков. А.*

приквачѝвати (се), -àчујēм (се) *несврш. и уч. према приквачити (се).*

прѝкључити, -ѝм свршн. **1.** *прикачити.* — Њему је ... приквачено десет тисућа малених ствари. *Богд.* **2.** фиг. *привезати уз нешто.* — Ослободи кмета, донедавно још земљи приквачена. *Бог.* Само стеклиши могу бити вазда заједно приквачени кано клопови на кожи. *Ков. А.* **3.** *стегнути, притиснути.* — Приквачи зима, а хајдуци сплету посред Велебита нешто колибе. *В 1335.*

~ **се** *прикачити се.* — Ово неколико краћастих редака тешко се приквачило и готово загризло у срце господина Петровића. *Крањч. С.*

прикéљити, прѝкēљӣм и **прѝкељити,** -ѝм свршн. *кељем прилепити;* исп. кељ[2]. — А папица га прикељио на зид као зидари жлицу морта. *Цес. А.*

~ **се** *прилепити се.*

прикѝвање с *гл. им. од прикивати (се).*

прикѝвати (се), прѝкӣвāм (се) *несврш. и уч. према приковати (се).*

прикѝвачка ж покр. *комад коже што се на пету ципеле прибије, причврсти. Вук Рј.*

прикимáвати, -ѝмāвāм несврш. *кимајући одговарати.* — Постарао, да! — прикимава комординар. *Ков. А.*

прѝкитити, -ѝм свршн. *додати што као накит у кићењу.* — Тад Илија прикити оружје. *Рј. А.*

прѝкладан, -дна, -дно *способан, спретан, умешан. Вук Рј.*

прѝкладан, -дна, -дно **1.** *који одговара потреби, захтеву, који пристаје коме, чему, погодан, згодан.* — Ту му за око запе велики фењер, прикладан да у њ ставиш или обичну свијећу или малу петролејску лампицу. *Кол.* Какав огроман напор улажу ти људи [у казнионама] да би упознали сваког осуђеника да би могли према свакоме да примијене прикладно средство. *Чол.* **2.** *леп, наочит, симпатичан.* — Архимандрит је Стефан био врло прикладан човек: раста танка и висока. *Вук.* Био то лијеп и прикладан момак, а говорио некако мило, љупко. *Шимун.*

прикла́дати, прѝклāдāм несврш. *гатати, прорицати.* — А што Афир из кости прикладa ... то јунаке препанути неће. *Март.*

прикла́дати се, прѝклāдāм се несврш. *прилагођавати се приликама.* — Из првине хтјела сам се некако прикладати новоме реду. *Шен.*

прѝкладно прил. *на прѝкладан начин, спретно, умешно.* — Кад плете котарицу, почне је прикладно и доврши. *Шапч.*

прѝкладно прил. *на прѝкладан начин, згодно, погодно.* — И у оваковом стању није прикладно да изађете међу свијет. *Донч.* Учини јој се леп .. и све на њему лепо и прикладно. *Вес.*

прѝкладнōст, -ости ж *својство или стање онога што је прѝкладно, способност, спретност, умешност.*

прѝкладнōст, -ости ж *својство или стање онога што је прѝкладно.* — У питањима одевања велику улогу игра осећање прикладности, а то је што и рећи више или мање дотерани укус. *Цар М.* Ја . . . бих рад да се понајприје посаветујем с госпођом . . . о прикладности тога потхвата. *Креш.*

прѝкладовāње с *гл. им. од прикладовати.*

прѝкладовати, -дујēм несврш. *ићи, полазити за руком.* — Прикладује му што год ради. *Вук Рј.*

прѝклањање с *гл. им. од приклањати (се).*

прѝклањати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према приклонити (се).*

прикла́пало м и с *онај који приклапа, брбљавац.* — Већ си приклапало ти и препреден ти си говорник. *М-И.*

прикла́пање с *гл. им. од приклапати.*

прикла́пати, прѝклāпāм несврш. **1.** *несврш. и уч. према приклопити.* **2.** фиг. *наклапати, преклапати (2).* — А такве је њуди да рад приклапа. *Кор.* Ретко да се који насмеје, и још ређе да се весело нашали, да ћерета и да приклапа. *Јакш. Ђ.*

прѝклати, -кољēм (трп. прид. прѝклāн) сврш. **1. а.** *заклати животињу која је рањена, болесна или су је почели клати;* исп. преклати (1). — Морао сам је [срну] приклати. *Бен.* Знадем ја њега у душу! Било му је жао да прикоље кокош за ручак. *Крл.* **б.** *пререзати грло коме не довршивши до краја клање.* — Упō ја у собу где је снаха спавала. И прикољем је. *Чол.* Човјек из јаме јецō је кō дијете тек приклан. *Гор.* **2.** фиг. *дотући, уништити до краја.* — То питање приклало је сад Јуришића, и јасно му је само једно. *Цес. А.*

Изр. ~ кога испод репа вулг. *вешто обманути, преварити, подвалити коме, насамарити кога.* — Никли су бућући . . . сензала . . . препродаваца . . . које ниси могао тек онако да прикољеш испод репа. *Вучо.*

прѝклатнӣк м необ. *онај који се доклатио, доскитао куда.* — Камо гледа овај приклатник сваки пут када пролази мимо нас? *Дук.*

прѝклекнути, -нēм сврш. *мало клекнути.* — Маринко приклече на једно колено па му придиже главу. *Вес.* Ја приклекнем њој до ногу те је мотрим с тајним страхом. *Хар.*

приклепѣ́вати, -клēпѣ̄вāм несврш. *ударати правећи клепет.* — Огромне, дрпаве кундуре, много веће од ногу му . . . приклепѣ̄вале [су му] уз пете и сметале при ходу. *Ћор.*

прѝклетак, -тка м *мања соба, клет*[1] *(2).* — Подграде града прљавог. Кућице набој, плет, у озидини понузлој приклетак. *Кош.*

прикле́штити, прѝклēштӣм, ијек. приклијѐштити, сврш. **1. а.** *клештима стегнути.* **б.** *притиснувши повредити, пригњечити.* — Обе поле [књиге] лупише једна о другу и лако [Ани] приклештише прст. *Лаз. Л.* **в.** *чврсто притиснути уз нешто.* — Топло и мајчински приклијештио је уз груди црквену књигу. *Јел.* **г.** *приморати, присилити кога да стално, непрекидно буде, налази се на истом месту.* — Нашао би се пред женом која је . . . приклештена у кревету. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *притиснути, притеснити са свих страна, довести у теснац, у безизлазан положај.* — Сад ти . . . иди . . . а ја знам што ћу од овог бандита. Хвала као брату што си ми помогао да га приклештимо. *Ољ.* **б.** *отколити.* — Приклештише ме потере код главне карауле. *Рад. Д.* Бокељи су били приклештени између Турака и Млечића. *Глиг.*

приклијѐштити, прѝклијештӣм, ек. прикле́штити.

прѝклӣнчити, -ӣм сврш. *клинцима прибити; притиснути, приклештити.* — Јак он па се отима . . . али га ја приклинчио у опом страху па ми се снага удвостручила. *Лал.*

прѝклон[1] и **прѝклон**[1] м **1.** *наклон, нагиб, покрет главе или горњег дела тела према доле.* — Савио се човјек у пасу готово до водоравног приклона. *Крл.* Запали своју цигару о моју, захвали ми се новим приклоном главе, затим поче пушити. *Грол.* **2.** *заклон, склониште.* — У приклону стадо наше у своме се тору стисло. *Бег.* **3.** геом. *нагиб који чини неки угао:* угао приклона. *Анал.* **4.** фиг. *наклоност, склоност.* — Све је то у Филипу развило чудне и болеђиве приклоне управо спрам тог блудног и гријешног у нама. *Крл.* Да би жртвовања главних јунака . . . њихов приклон оном другом царству,

били природни ... велика њихова страст ... морала је да буде умањена. *Богдан.*

прѝклон[2] и **прѝклон**[2], -а, -о *наклоњен, благонаклон.* — Чиме се друге државе од једне ... могу већој користи надати, тиме су јој приклоније и пријазније. *Старч.*

прѝклопац м *онај који је наклоњен чему.* — Прибавили су [шаховској игри] голем број приклоника. *Шах 2.*

прѝклонит, -а, -о *који има особину да се приклања. Р-К Реч.*

прикло̀нити, прѝклоним свршен. **1.** *савијајући, сагибајући управити према доле, спустити, нагнути.* — Скрстила је руке ... приклонила главу. *Кал.* Она приклони лице. *Вуков.* **2.** *наслонити уз нешто, прислонити.* — Слими с рамена бадњак и приклони га уз кутњи праг. *Љуб.* Прошао је два пута покрај ... врата, тихо приклонио ухо на њих. *Петр. В.* **3.** *дати коме склониште, склонити, збринути.* — Коме си нас тужне оставила, ком' сироте своје приклонила? *НПХ.* **4.** фиг. **а.** *подарити, поклонити.* — Приклони сада ... мом болу милост лица свог! *С-Ц.* **б.** *придобити, привући на чију страну.* — И ни једному од њих ниси приклонила моје срце. *Шов.* **в.** *склонити, приволети, наговорити кога на што.* — Приклони је [дјевојку] нека би га ... научила хрватску бесједу. *Драж.*

Изр. ~ главу пред ким, чим *престати се борити, противити, признати чију власт, покорити се, потчинити се.* — Шта сад? Приклонити главу и примити иго. *Петр. В.*; ~ ухо чему *пажљиво слушати; обратити пажњу на што.* — Не оглуши се вапају невиног дјетета, приклони ухо мојој молби! *Пав.*

~ **се 1. а.** *сагнути се горњим делом тела, поклонити се; сагињући се приближити се чему.* — Метнуо руку на прса, приклони се. *Вес.* Сиђоше капе, приклонише се до земље. *Дом.* Умирући војник приклони се још једном маршаловој десници. *Јонке.* **б.** *нагнути се, доћи у кос положај.* — Жито ... се мало приклонило сунцу. *Бен.* **2.** *наћи склониште, прибежиште.* — Сироте удовице ... приклоне се свако своме најближему. *Рј. А.* **3.** *склонити се, уклонити се.* — Ајдемо, људи ... боље се мало приклонити. Двориште касарне очисти се зачас. *Тип.* **4.** фиг. **а.** *признати се побеђен.* — Ударила сила на бијеса: нит' се даде приклонит Алија, нити може оборити Вука. *НП Вук.* **б.** *престати се противити, опирати, попустити.* — Након његове [Вукове] смрти и »правительство« се приклонило пред његовим реформаторским делом. *Прод.* **в.** *прилагодити се приликама, средини.* — Таква је та ... животиња што се зове човек: свему ће се приклонити, свему само да би могла да траје ту на земљи. *Андр. И.* **г.** *одати се, предати се, посветити се чему.* — Био [се] одлучио да се сасвим приклони музици. *Коњов.* **д.** *приволети се чему, пристати уз кога.* — Радије [ће] остати ... него се приклонити Италији. *Цар Е.* Хисторија биљежи ... да су Хрвати одступили од Рима те се приклонили к Цариграду. *Водн.* **ђ.** *сложити се, прихватити чије мишљење.* — Она ће испрва чинити невјешта ... а кад се он приклони, мир ће бити готов. *Тип.*

прѝклонитост и **прѝклоно̀ст,** -ости ж *стање онога који је прикло(ње)н, покоран; наклоност, склоност.* — Проматра га с извјесном дужном приклонитости. *Божић.* И страшна тајна стаде ровати и по читавом мојем бићу и растварати све утваре тјелесне и грешне приклоности. *Ков. А.*

прѝклоп и **прѝклоп** м *приклапање чега што је било отворено.* — Малчице отпочинути ту, у шупљавој слами, приклоп ока. *Сим.*

прикло̀пити, прѝклопим свршен. **1. а.** *саставити, затворити што је било отворено, склопити.* — Допла опет до врата ... приклопила их помно и вратила се. *Војн.* Умор је овладао људима и неки су већ приклопили очи. *Јак.* **б.** *напола, не сасвим саставити, склопити.* — Неповерљиво [је] погледао кроз приклопљене трепавице. *Вуј.* **в.** *саставити примакавши брзо, нагло једно другоме.* — Тада [центлмен] приклопи пете, дубоко се и достојанствено наклони. *Креш.* **2.** *покрити, поклопити једно с другим, преклопити.* — Приклопио усташца ... занемео. *Кош.* **3.** *прикључити, придружити чему, здружити с чим.* — Чланови истражног повјеренства прочиташе [то] са занимањем и приклопише како је обичај списима. *Л-К.* Осуда пукла ... приклопили ми још три године прида. *Вел.* **4. а.** *наткрити; покрити.* — Азурни [је] свод небески херметички приклопио земљу. *Срем.* Дим те црни бјеше приклопио. *Ијег.* **б.** фиг. *притиснути.* — Откако је глад приклопила, њихове су се нарави испасјиле. *Бур.* **5.** фиг. **а.** *додати чему у разговору.* — Та ништа лепше од јунаштва, од мача. — У корицама — приклопиће Милан. *Шапч.* Приклопио и он гдјегод коју озбиљну ријеч опћем разговору. *Кол.* **б.** (кога) *згодно одговорити коме. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *затворити се, заклопити се.* — Још је малко зурио у врата која су се за Ђулсом приклопила. *О-А.* Кад се мудро приклопе очи пред блеском овога стила ... у свима и најситнијим детаљима откриће се намера да се позира. *Богдан.* **2.** *нагнути се горњим делом тела, приклонити се.* — Мало се је Марко приклопио, па напише листак књиге биле. *НПХ.* **3. а.** *прилећи, приљубити се.* — Но Баја-Ђуро опази како

се лакат њене компшинице одалечио од тијела па опет приклопио. *Киш.* **б.** фиг. *прикључити се, здружити се, сјединити се.* — Свом силом настоја да се Ердељ приклопи Угарији. *Старч.*

прикљу́нити се, прѝкљу̑нӣм се свршн. *нагнути се изнад чега, надвити се, наднети се.* — Ишао је прикљуњен к земљи, као да га к њој притеже нека сила. *Кал.* Учитељ се прикљунио над чашу. *И.*

прѝкључак, -чка м *оно што је прикључено чему, оно чиме се што прикључује, спаја, веза, спој*: електрични ~, телефонски ~ итд. — Немају жељезничке пруге ни прикључка на какав пловни пут. *ЕГ 2.*

прикљу́чати, -а̄м свршн. *закључати.* — Отац нам је ведро причао да му је забрањен повратак у Мостар, да је кућу прикључао и оставио је на божју милост. *Радул.*

прикључѐније с цсл. *догађај; доживљај; пустоловина.* — [Причао] ми штогод из својих шарених »прикљученија«. *Матош.*

прикључѐнӣк, -и́ка м *онај који доживљава прикључења. Бен. Рј.*

прѝкљу̑чено прил. *састављено, спојено, здружено. Р-К Реч.*

прикључе́ње с заст. *прикључење. Р-К Реч.*

прикључи́вати (се), -у̑чујем (се) *несврш. и уч. према прикључити (се).*

прикљу́чити, прѝкљу̑чӣм свршн. **1.** *спојити, здружити, додати чему.* — [Правописни рјечник] ће бити прикључен уз Правопис. *Ј 1957.* **2.** *спојивши с чим укључити.* — Водићи ... су прикључени на његове полове. *Физ. 2.*

~ **се а.** *придружити се коме, здружити се с ким, ући у број, састав чланова, учесника чега.* — Препоручили смо им ... да се прикључе нама. *Чол.* Сложили смо се углавном с њим, осим братића који се ... прикључио к мени. *Козарч.* **б.** *стати на чију страну, сложити се с ким.* — Кад је његова [Катилинина] урота пропала, прикључио се Помпеју и Красу. *Пов. 1.*

прѝкључнӣ, -а̄, -о̄ *који прикључује, спаја, саставља, који служи за везу*: ~ вод, ~ железничка пруга, прикључни апарати, прикључни канали.

прѝкључница ж *кутија којом се прикључује електрична струја.* — Утикач на другом крају гајтана укључи се у прикључницу. *Пол. 1958.*

прѝко, -а̄ и -е̄ м (вок. прѝко) = прика.

прѝковано̄ст, -ости ж *стање онога који је прикован.* — Софија се налазила у оном стању кад се скоро физички осећа прикованост за једно место, за непокретно. *Шуб.*

прикова́ти, прѝкујем свршн. **1. а.** *ковањем саставити, спојити с чим, причврстити за што.* — Жељезне су узде биле приковане. *Торб.* **б.** *ставити коме окове и причврстити, привезати га уз нешто.* — А што живо оста у животу, за хладан је приковао ланац. *Јакш. Ђ.* фиг. Ја те држим прикована бијелим рукам', ланцем преслаткијем. *Војн.* **2.** *причврстити на нешто нечим шиљастим (чиодама, ексерима, клинцима и сл.), прикуцати.* — [Показивао је] на ону објаву среске власти која је прикована на судницу. *Ранк.* Приковао влажан каиш за јабуку па га затегао и оштри бријачицу. *Шапч.* **3.** фиг. **а.** *присилити, приморати кога да стално или непомично остане у каквом положају, да дуго не напушта какво место, да се непрестано налази негде.* — Мужеви су већ петнаест дана приковани уз дом и шталу. *Гор.* Немоћ је ... приковала уз постељу. *Нех.* Снажан плотун из пушака и митраљеза приковао их је за тло. *Пол. 1958.* **б.** *напрегнуто и упорно управити, усмерити што (око, поглед, мисао, пажњу) према коме, чему, на кога, на што.* — Дубоки стид је мој поглед приковао за земљу. *Матош.* Кретање опруге ... прикова му сву пажњу. *Дав.* **в.** *чврсто привезати уза се.* — Само тако га приковасмо к науцима. *Ков. А.*

Изр. остати (стати, стајати) као прикован *остати непокретан под утицајем каквог снажног осећања (дивљења, изненађења, страха и сл.);* ~ за срамни стуб *изложити јавној поруги.*

~ **се** *повр. према приковати (3).* — Радници се приковали ... уз кргаве пањеве. *Кос.* Очи му се приковаше уз то чисто плаветнило. *Ранк.*

прѝкојāс и **прѝкојас** м мед. **1.** *црни пришт* antrax, carbuncul. *Бен. Рј.* **2.** *грчеви у деце, фрасови. Р-К Реч.*

прикòјаса ж покр. *повод, кривица.* — Ако Шћепан без наше прикојасе дигне из Махинâ, било на Цетиње, било у Млетке ... ми му бранити нећемо. *Љуб.*

прикòјасити, -ӣм свршн. *дати повод, узрок, проузроковати. Р-К Реч.*

~ **се** *догодити се. Р-К Реч.*

прикóлати, прѝкōлām свршн. *прилепити као колом, лепилом.* — Дуго [су] одмотавали увијаче, приколане и као прирасле за сукно ногавице. *Лал.*

прѝколица ж *кола без сопствене моторне снаге која се прикаче за кола с моторном снагом*: мотоцикл с приколицом.

прикòмāнда ж *место где је војник прикомандован.* — Жао ми је момка ... намучио се у оној мариборској »кадетници«, у прикоманди. *Ћоп.*

прикòмāндовāње с *гл. им. од прикомандовати.*

прикòмāндовати, -дујēм свршн. војн *службено доделити каквој другој чети* — Било је таквих који су из жандармерије прикомандовани новом покретном одреду *Андр. II.*

прикòнчати, -āм свршн. *довести до конца, до краја, учинити крај чему.*

~ **се** *доћи до конца, до краја, бити на крају чега.* — Још му се вијек не прикончао. *Март.*

прикопчáвати (се), -опчāвāм (се) *несврш. и уч. према прикопчати (се).*

прѝкопчāј м *резултат прикопчавања. Р-К Реч.*

прикòпчати, -āм свршн. **1.** *причврстити што копчом, дугметом, пуцетом и сл. (нпр. на одећи), закопчати.* — На прса сам био прикопчао неку медаљу. *Кос.* Прикопча дугмад на џамадану. *Лоп.* фиг. Хоћете ми на леђа срећу да прикопчате. *Богд.* **2.** *чврсто повезати, испреплести (нпр. прсте руку)* — Наслоним главу на врат коња, али сада му пребацим руке преко врата и прикопчам прсте. *Јак.*

~ **се 1.** *привезати се уз нешто.* — Нашао се у дилеми на коју ће страну . . . прикопчао се беше и за положај код Младог и за положај код Старог Нагоричана. *Лаз. М* **2.** *повезати се један с другим.* — Позвао [је] све да се држе за руке и направе змију . . И сада се они прикопчају при дну *Грг*

прикòпчити, прикопчѝм свршн *в. прикопчати.* — Сада га прикопчите к поштованом другу Микули, а пуране им привежите о руке. *Ков. А.*

прѝкор м дијал. *в. прекор.* — За његове лажи не примам прикора. *Шен.* Неће на ме лећи прикори душе ни савјест с грижњом. *Уј.*

прикорáвати, -òрāвāм *несврш. и уч. према прикорити.*

~ **се** *уз. повр* — Тако се прикоравајући у шали и смијеху ућоше у чардак. *Мул.*

прѝкоран, -рна, -рно дијал *в. прекоран.* — Видио [сам] њезино прикорно лице када нијесам знао ријешити омражене ми једнаџбе. *Коз. Ј.* Обрати се Лаца прикорним гласом Олги. *Ков. А*

прикòризмић м покр. *време од Ускрса до Ђурђева. Вук Рј.*

прикòристити, -ѝм свршн. *донети коме користи.* — А ти за толико мјесеци ратовања нијеси прикористио кући ни цвањке. *Пол. 1959.*

прикòрити, прикорѝм свршн. дијал. *в. прекорити.* — Пошла би му сама у сусрет и већ издалека њежно би га прикорила: »Ах, гдје сте тако дуго«. *Леск. Ј.*

прикòтнети, -нѝм, ијек. прикòтњети, свршн. покр. *в загорети. Вук Рј.*

прикòтњети, -тнѝм, ек. прикòтнети.

прикрáдати се, прикрāдām се *несврш. и уч. према прикрасти се.*

прѝкрајак, -āјка м **1.** *место у углу, ћошку какве просторије.* — Покуњи се, наклони се и оде у прикрајак дворане. *Гом* **2.** *крајњи, гранични део чега; руб, ивица, продужени део на крају чега.* — У њега некада заигра прикрајак десног ока. *Радул.* Јављају се слике планина с плавим шумама на прикрајцима. *Шег.* **3.** *скровито, забачено, слабо приступачно место, крај.* — Неће ли гдјегод у каквом прикрајку поставити казанчић. *Пав.* Али овако једна капетанија, срез у прикрајку, ником на зубу . . . то је прави златан мајдан. *Маш.* **4.** фиг. **а.** *скривено место, бусија, заседа, потаја.* — Опет је бољи револвер. Груни из њега из прикрајка, па кад стане издисати, прићи му нек те види, нек зна откуд тане дође. *Ранк.* Напокон се сјети како би ружно било, ако га опазе да их мотри из прикрајка. *Шимун.* **б.** *положај, место изван важних догађаја у развитку чега.* — Ја ћу ту борбу гледати из прикрајка. *Шен.* Коњуктуристе . . . из прикрајка будно прате догађаје и чекају одлучујући час да се определе. *Јак.*

прѝкрājнӣ, -ā, -ō *који се налази при крају, на крају чега.* — Прикрајна, пуста улица; нигдје створа крштена. *Тур.* Полузатворене јој очи трепћу . . . Знаде их и окаменити у жижак неког прикрајног посног лумина. *Божић.*

прѝкрājчити, -ѝм свршн. *пристати уз крај, обалу.* — Тада су видели двојицу сељака како прикрајчише уз диреће и како с муком везују сплав. *Андр. И.*

прѝкрасти се, -áдēм се свршн. **а.** *крадом, тихо се приближити, прићи.* — Нисам чула како се он у својим лаким опанцима к мени прикрао *Јакш. Ђ.* Увечер тога истога дана прикраде се, да нитко не види, у кућу коно Марко. *Јурк.* **б.** фиг. *полако, неприметно доћи, ушуљати се.* — Кад се сан прикраде . . . *Лаз. Л.* У њене се мисли, и сама није знала како, прикрао Марцел Бушински. *Леск. Ј.*

прѝкрата ж *прикраћивање, испуњавање времена чиме* — Он још није могао знати . . . да ће сав посао под његовим рукама бити прорачунан, бити спекулација, дочим му је досада био прикратом времена. *Коз. Ј.*

прикрáтити, прѝкрāтӣм свршн. дијал. **1.** *в. прекратити.* — Ала ћеш се једноћ преварити кад ставим у њу [торбу] . . . рака, нека ти мало својим шкарама прикрати

прсте. *Пав.* Када је опет дошао к себи, одлучи да ће најбоље бити ако прикрати свој боравак на ладању. *Коз. Ј.* **2.** *смањити у количини, величини, одузевши део, оштетити, закинути.* — Старији брат је и код дељења осталог иметка настојао да оштети и прикрати млађега. *Андр. И.* Види ... како су их на депутату прикратили. *Кол.* Човјек је прикраћен за плодове живота. *Уј.*

Изр. ~ време *в. уз прекратити (изр.)*; ~ кога за главу *убити, погубити кога.*

прикраћи́вати, -а̏ћујем *несврш. и уч. према прикратити.*

прикре́нути, прѝкрēнēм сврш. *притворити.* — Ондар Бешо прикренуо врата, трчи брже цару на капију. *НП Вук.*

прикри́вање с *гл. им. од прикривати (се).*

прикри́вати (се), прѝкрīвām (се) *несврш. и уч. према прикрити (се).*

прикрѝвач, -а́ча м *онај који прикрива, сакрива.*

прикрѝвачкӣ, -ā, -ṑ *који се односи на прикриваче и на прикривање.* — Одмах после овог јаловог прикривачког хуманизма иде се право у вештачку ... дехуманизацију. *КН 1958.*

прикрѝвен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од прикрити.* **2.** *који је сакривен, притајен.* — Али та спрега отворених и прикривених петоколонаша неће им ништа помоћи. *Чол.* **3.** фиг. *неискрен, злонамеран, подмукао.* — Живео је само као оруђе подмуклих, претворних и најприкривенијих сплетака. *Шапч.* Био је прикривен и лажљив, уживао је да подвали и насамари. *Јов. С.*

прикривѐно прил. **а.** *кријући се, претварајући се.* — Гледао [је] прикривено жалосна лица око себе и слушао извјештаје о том да се Руси још увијек држе. *Крањч. Стј.* **б.** *тајно, из потаје.* — Најбоља [је] тактика радити прикривено. *Риб.*

прикрѝвенōст, -ости ж *особина или стање онога који се прикрива, који поступа прикривено.* — Има ли прикривености, односно неискрености у похвалним описима владике? *Ств. 1952.*

прикри́вити, прѝкрīвīм сврш. *мало накривити.* — Жене би само главу прикривиле и нијемо јој се у уста загледале. *Бен.*

прикри́жити, прѝкрīжīм сврш. *ставити укриж, унакрст, прекрстити.* — Руке прикрижене на скуту држале су заостало плетиво. *Војн.*

прикри́лити, прѝкрīлīм сврш. дијал. *в. прекрилити.* — Гујско гнијездо струком прикрилио, лак опанак на ноге притегô. *Мажс. И.* фиг. Горску долину прикрили ноћ. *Шен.*

прѝкрити, прѝкријēм (трп. прид. прикрȉвен, -ена, -ено и прѝкрīт) сврш. **1.** *привремено покрити чим стављеним одозго да се не види, заклонити.* — Угледаш понеки пут крајичак плавог неба ... тек одједаред облак га прикрије. *Вес.* Она је сјела покрај цесте и прикрила лице руками. *Брл.* **2.** *привремено сакрити, не показати, затајити.* — Уђоше један за другим и хтједоше смијешком прикрити забуну која их је снашла. *Шимун.* Свој саботерски став желио је да прикрије. *Чол.*

~ **се** *повр. према прикрити.* — Павле најпе, она се прикри иза Бојане да је он не примети. *Ћос. Д.* Неки изгинуше од тенковске засједе што се проклета прикрила у шумарку. *Хорв.*

прикричáвање с *гл. им. од прикричавати.*

прикричáвати, -йчāвām *несврш. и уч. према прикричати.*

прикри́чати, -кри́чīм сврш. *гласно, оштро рећи да се нешто учини или извриши.* — Прикричао [му] само нека језик метне за зубе. *Тур.* Прикричим друговима нека се чувају пића. *Буд.* Пијетлу је постригао крила, Цвијети прикричао да га нахрани. *Радул.*

прикричи́вање с *гл. им. од прикричивати.*

прикричи́вати, -йчујēм *несврш. и уч. према прикричити.*

прикри́чити, -ӣм сврш. *в. прикричати.* — Игуман ти је прикричио да добро припазиш, јер би, вели, могла оклен виланција. *Коч.* Сваки је онда Адилу прикричио да слуша Салим-ефендију. *О-А.*

прикр̀мити[1], прѝкр̄мīм сврш. *управити брод да крмом пристане уз обалу.* — Тада веслима лађу прикрмише они у пристан. *М-И.*

прикр̀мити[2], прѝкр̄мīм сврш. **1.** *набавити крму, сточну храну. Вук Рј.* **2.** *прехранити (обично стоку).*

~ **се** *прехранити се.* — Дошли су у Госпић не би ли се како прикрмили. *Рј. А.*

прѝкровак, -о̄вка м *крај крова који прелази спољне зидове куће, стреха.* — Муњевита ласта [прхнула] испод прикровка у зрак. *Шен.*

прикрòјити, прѝкројīм сврш. дијал. *в. прекројити.* — Није могао носити новога одијела, него се облачио у прикројену одјећу својих синова. *Коз. Ј.* А остале новости бијаху по цензури прикројене. *Шен.* Требало је само идеализам прикројити на онтологизам. *Баз.*

прѝкротак, -тка, -тко *прилично кротак.* — Добрило [је] добар као рајска душа, прикротак и шмокљаваст. *Рад. Д.*

прикро̀тити се, прѝкротӣм се свршн. *укротити се, припитомити се; примирити се.* — По времену се и огњевит ждријебац прикроти. *Шен.* Марија се и женице прикротиле. *Војн.*

прикро̀чити, прѝкрочӣм свршн. *кроком, кораком прићи, приближити се. Р-К Реч.*

прѝкрп м **1.** *в. прикрпина (2).* — Краљевина Хрватска ... војева не као покрајина али прикрп ... Аустрије ... него као краљевина ... потпуно независна. *Старч.* **2.** бот. *в. брођац. Сим. Реч.*

прѝкрпа ж **1.** *привезак. Р-К Реч.* **2.** *закрпа. Бак. Реч.*

прѝкрпати, -ā̄м свршн. = прикрпити **1.** *пришити закрпу. Бен. Рј.* **2.** *доградити што већ сграђеном; додати, придодати чему.* — Потлеушице су, види се, прикрпане у посљедње године. *Нех.* Облачићи по небу стоје као прикрпани. *Коз. И.* **3.** *рећи додајући чему у разговору.* — Ваљда неким људима памет у трбуху стоји — прикрпа подругљиво Грегоријанец. *Шен.*

прикрпѐљити се, -кр̀пе̄љӣм се свршн. *прихватити се чега као крпеља.* — За Толстојеве су се скуте ... прикрпељили сви смјерови руског либерализма. *Р 1946.* А ту ми се прикрпељила моја стара. *Шов.*

прѝкрпина ж **1.** *в. прикрпа (1).* **2. а.** фиг. *онај који нема самосталног деловања и који се прикрпио уз кога.* — Дабиша бит ће туђа прикрпина, туђи роб. *Шен.* На то нам је спала домовина, сваком врагу дроњак, прикрпина. *Ков. А.* **б.** *оно што је чему додано, допуна.* — [Писац] приказује на позорници једноставну радњу ... прикрпинама нема трага. *В 1885.*

прѝкрпити, -ӣм свршн. = прикрпати. — Док оно нена боловала и док умре, оде ... пола [имања], па сад док се то прикрпи. *Вукић.* Уз кућу прикрпљену ... стршало [је] косо према небу ... *Десн.*

~ **се** *в. прилепити се (2).* — Сви су се трудили ... да се прикрпе популарном имену. *Р 1946.* А у себи се љутио што се тај старкеља морао баш уза њ да прикрпи. *Цар Е.* С групом својих људи прикрпио се ... уз Тривунову чету. *Ћоп.*

прикрпљи́вати (се), -кр̀пљујēм (се) *несврш. и уч. према прикрпити (се).* — фиг. Говори јасно а не шеврдај и не прикрпљуј! *Вел.*

прикр̀цати, -ā̄м свршн. *крцајући, товарећи додати.* — Сваке јесени натоварио би он омања колица с лагвићем, а к томе би прикрцао по коју врећу природа. *Ков. А.*

прикр̀чити, прѝкр̀чӣм свршн. *додати, повећати, стећи крчењем.* — Накуповали [су] и прикрчили земаља, насадили воћа. *Рј. А.*

прѝкумак, -ӯмка м *кумов помоћник при венчању или крштењу.* — [Миладин] је нашег газда-Мила окумио, а нас наш газда повео као своје прикумке. *Ком.* Зове кума бога великога, а прикумка Петра присветога. *НПХ.*

Изр. није му ни кум ни ~ *није му никакав род, никакве везе нема међу њима.*

прѝкумица ж *кумичина помоћница.* — Некаквој имућној сродници прохте [се] да јој буде прикумица, те је, по њеној вољи, назваше Софија. *Нед.*

прику́пити, прѝкӯпӣм свршн. *накнадно још ку́пити, доку́пити.* — Твој отац прикупио си комадић по комадић земље и винограда. *Шен.* Брзо су одмицале смокве ... а он је цијенио да ли ће му бити доста или још да прикупи. *Пол. 1953.*

прѝкупити, -ӣм свршн. **1.** *скупити, сабрати, покупити нешто што је разасуто. Р-К Реч.* **2. а.** *скупити под што, увући, подвући, подвити.* — Али шарац, коњиц од мејдана све четири ноге прикупио, од града је бедем прискочио. *НПХ.* Кад би се пекући јабуку за јабуком мало уморио, прикупио би себи, к прсима, кољена. *О-А.* **б.** *савити, смотати око себе.* — Чича Петар погурио се, прикупио оне дроњке око себе, сагао главу па ... журно корача. *Вес.* Прикупим одјећу ... па трком ... према дједовој соби. *Пав.* **в.** *притегнути, затегнути што је попустило, олабавило.* — Прикупим дизгине и покренух коња. *Јак.* Прикупи узде и он крене. *Крањч. Стј.* **г.** (очи) *управити, упрети у једном правцу, у једну тачку, усредсредити поглед.* — Закључује нешто у себи али шути, па прикупи очи на Хаџију. *Сиј.* **3. а.** *сакупити, сабрати на једном месту позивајући кога.* — Док ми свате прикупимо за те ... *Огр.* Милутин прикупи све наше људе и крене с њима у Црну Гору. *Дед. В.* **б.** *сабрати, скупити на једно место.* — Све законе ваљало је прикупити у две-три књиге. *Јов. С.* Прикупи сва своја опажања. *Јонке.* Пазарио је доста и прикупио пара. *Ћор.* **в.** *усредсредити, усредоточити у једном средишту, у једној руци (о власти).* — Сва је власт била ... прикупљена код једног човека. *Јов. С.* **4.** *довести у активно стање своје физичке и душевне снаге, напрегнути, напети своје способности.* — Прикупив дух и све телесне силе ... скочим доле усред оне горуће дрвенарије. *Шапч.* Прикупио је све своје ... способности за обрану. *Мар.* **5.** необ. *сакрити.* — Спази Јелену ... како неспретно прикупи неку слику у недра. *Нуш.*

~ **се 1.** *скупити се, сабрати се на једном месту.* — Остале трупе ... су се уочи тог дана биле прикупиле у селу. *Лаз. М.* Ту су се прикупили и они дијелови ... који су при пролазу из Србије остали у Новој

Вароши. *Ч-М.* **2. а.** *придружити се, прикључити се коме.* — Млада чељад привлачила старца Баторића. Он се прикупи к њима. *Бал.* **б.** *приљубити се уз кога.* — Не могу никако живјети без љубави! — понови јаче и прикупи се уз Иву. *Пип.* **3.** *скупити се у себе, стиснути се.* — Попу се из ... камена сали воде за врат. Он се прикупи и зимогрижљиво увуче у се. *Вуј.* **4.** *довести себе у стање у коме су физичке и духовне снаге најактивније, сабрати се, доћи к себи.* — Право је да се добро одмори, окрепи и прикупи. *Вас.* **5.** *стежући се саставити се, спојити се.* — Очни капци му се неки пут прикупе јако кад се нађе која киселија јабука. *Ранк.*

прикýпљање с *гл. им. од прикупљати (се).*

прикýпљати (се), прѝкўпљам (се) *несврш. и уч. према прикупити (се).*

прикýпљач, -áча м *онај који прикупља. Бен. Рј.*

прѝкупљенóст, -ости ж **1.** *стање онога који је прикупљен, стегнут.* — Нарочито треба опрезно радити са коњем скакачем приликом попуштања у чељустима, потиљку и врату како се не би постигао већи степен прикупљености. *Јах.* **2.** *стање у којем је нешто у великом броју на једном месту скупљено.* — Нешто својом бројном јачином, а нешто том својом прикупљеношћу и компактношћу ... ова армија од тога момента збиља представљаше импозантну снагу. *Лаз. М.*

прикупљúвање с *гл. им. од прикупљивати.*

прикупљúвати, -ўпљујем *несврш. и уч. према прикýпити.*

прикупљúвати (се), -ўпљујем (се) *несврш. и уч. према прѝкупити (се).*

прѝкўс, -а, -о *који је кратког репа. Р-К Реч.*

прѝкусац, -сца м зоол. *змија која живи на песку* Vipera ammodytes. *Бен. Рј.*

прѝкућак, -ћка м *просторија која је дограђена уз кућу.* — Двориште тамно, само тек уз опали прикућак као да се миче нешто бело. *Кост. Л.* Нову »велику собу« пределио је од куће ходником и прикућком у коме је стајало све што је потребно да се прослави неки ... празник. *Сек.*

прикуцáвање с *гл. им. од прикуцавати.*

прикуцáвати, -ўцāвам *несврш. и уч. према прикуцати.*

прикýцало м и с покр. *онај који је у колу последњи.* — Прикуцало, ђе с' остало? *Вук Рј.*

прѝкуцати, -ā̀м сврш. **1.** *причврстити екserима, клинцима.* — Ту је истину, ето, деда Маша уловио док је прикуцао једну даску. *Сек.* Треба завесе обесити, сличице прикуцати. *Глиш.* **2.** *намерно, овлаш куцнути неколико пута о што. Р-К Реч.*

прѝкуцкати, -ā̀м сврш. *дем. од прикуцати.*

прикуцкúвати, -ўцкујем *несврш. и уч. према прикуцкати.* — Прикуцкује штапом и с времена на вријеме трзне десним раменом. *Радул.*

прѝкуцнути, -нём сврш. *дем. од прикуцати.* — Застане [у ходу] па нешто прикуцне десном ногом по земљи. *Радул.*

прѝкўчен, -а, -о **1.** *који је напола отворен, притворен.* — Сестра пружала руку кроз прикучена врата и чекала. *Бег.* **2.** *пригнут, сагнут.* — Дум Марин прикучен на таволину пише полако. *Војн.*

прикучúвање с *гл. им. од прикучивати.*

прикучúвати (се), -ўчујем (се) *несврш. и уч. према прикучити (се).*

прикýчити, прѝкўчим сврш. **1.** *приближити, примаћи, поставити близу или ближе коме, чему.* — Загазио је мало, прикучио је [стрвину] и ... одвуче је кући. *Ђур.* Прикучила [сам му] здјелу с месом. *Пав.* **2.** фиг. *приграбити, силом узети што.* — Узео сам све листом Дробњаке ... од Пиве сам нешто прикучио, све до Таре јесам освојио. *НП Вук.*

~ се 1. а. *бити, наћи се близу, поред, уз кога, чега, приближити се.* — Вукао се тихо док се прикучи стану. *Тур.* Окупи се око њега читава гомила па се прикучи чак и Николетина. *Ћоп.* **б.** уз. повр. *приближити се једно другом.* — Глава се сама од себе спусти ... вјеђе се прикучише и трепавице сложише. *Бег.* **2. а.** *бити близу (по времену).* — Премучни су настали адети, мучна ће се прикучит времена. *Ље г.* Прикучила се зима. *Наз.* **б.** *бити близу или ближе остварењу чега.* — Смисли како ће да се прикучи своме циљу. *Мил.* **3.** фиг. *бити, постати присан, ступити у блиске, пријатељске, присне односе.* — Русија и Аустрија морале су се још више заинтересовати за Србију којој се Француска тако близу прикучила. *Гавр.*

прѝкучити се сврш. *згрбити се.* — Јоco се прикучи посве. *Тур.*

прилáгање с *гл. им. од прилагати.*

прилáгати, прѝлāжем *несврш. и уч. према приложити.*

прилàгати, прѝлажем сврш. *додати једној лажи другу. Вук Рј.*

прилàгāч, -áча м *онај који прилаже, који даје прилог.*

прилагàчица ж *она која прилаже, која даје прилог.*

прилагúвати, -ā̀гујем *несврш. и уч. према прилáгати.* — Лијепо зборић, љепше

прилагујеш. *Вел.* Ето ти сад, па ти види: да су прилагивали — јесу. *Ћоп.*

прила̀годан, -дна, -дно *који се лако прилагоди, који је згодан, прикладан.* — Али Марко ни у овој [пандурској] служби не могаше бити тако прилагодан и ваљан ни изблиза какав би могао бити и најгори његов потомак. *Дом.*

прила̀годба ж *устројство, уређај, структура, који омогућују какву активност.* — Данашње птице имају у грађи тијела још читав низ прилагодби које им олакшавају и омогућују лет. *НЧ.*

прилагòдити, -àгодӣм сврш. *учинити да нешто одговара средини, да се слаже са приликама у којима се налази.* — Прилагодила [је] жариште леће својим очима. *Торб.* Ристић се разликовао од свога учитеља само утолико што је свој бирократизам прилагодио духу времена. *Јов. С.*

~ **се** *усвојивши што стећи потребне навике; повиновати се постојећем стању, поретку.* — Било је осуђеника који ... нису могли да се прилагоде кућном реду. *Чол.* Требао је остати, то више што се већ некако био ипак прилагодио. *Цар Е.*

прилагòдљив, -а, -о *који се лако може, уме прилагодити.* — Требало [би] љубити људе, бити легендарно добар и прилагодљив ... напросто из природене ... доброћудности. *Крл.* Сви су [Шумадинци], изгледа, прилагодљиви, навикавају се на нове прилике и услове живота. *Цвиј.*

прилагòдљиво прил. *на прилагодљив начин.* — Објављују се ти написи што се пишу прилагодљиво часу када се пишу. *Шим. С.*

прилагòдљивòст, -ости ж *особина онога који је прилагодљив, способан да се прилагоди.*

прилагођа́ва̄ње с **1.** *гл. им. од прилагођавати (се).* **2.** *в. адаптација.*

прилагођа́вати (се), -ӧђа̄ва̄м (се) = прилагођивати се *несврш. и уч. према прилагодити (се).*

прилàгођенòст, -ости ж *прикладност, погодност која одговара каквим условима.*

прилагођи́ва̄ње с *гл. им. од прилагођивати (се).*

прилагођи́вати (се), -ӧђујӗм (се) несврш. = прилагођавати (се).

прѝлажѣње с **1.** *гл. им. од прилазити.* **2.** *приступ, приступање.* — Своје прилажење радничком покрету овако је представљао ... *Ћос. Д.*

прѝлаз, -а и **прѝлазак,** -аска м **1.** *прилажење.* — На свако питање одговор се мора дати у ставу мирно — лицем према ... професору ... И онда, прилаз катедри. *Ћос. Б.* Толико му је био потребан сада да би могао ... приласком ... демократа осигурати себи какву такву већину. *Риб.* **2.** *пут којим се долази, прилази.* — Заћу на неке стрампутице, па у нечисте кривудаве прилазе загорског засеока. *Кал.* Стево ... је ... на свима прилазима села поставио ... straže. *Чол.* **3.** *начин разматрања чега при изучавању, проучавању каквог питања.* — Тај темпераменат му је одредио и прилаз теми. *Михиз.*

прѝлазити, -ӣм *несврш. и уч. према прићи.*

прѝлазнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на прилаз:* прилазни мостови, прилазни путеви.

прилѐвати, прѝлӗва̄м, ијек. прилијѐвати (ретко ек.) *несврш. и уч. према прилити.*

прѝлег м *положај кад се прилегне, полегне уза земљу.* — Једно до другог полегоше на земљу и прилегом напише се [воде] до воље. *Ћип.*

прилѐга̄ње, ијек. прилијѐга̄ње, с *гл. им. од прилегати.*

прилѐгати, прѝлӗжӗм, ијек. прилијѐгати *несврш. и уч. према прилећи.*

прѝлегнути, -нӗм сврш. *в. прилећи.*

прѝлежан[1], -жна, -жно *који добро прилежи уз нешто.* — Исклесано [је] и једно уз друго добро прилежно камење. *Марј. М.*

прѝлежан[2] и **прѝлежан,** -жна, -жно *в. приљежан.*

прилѐжати, -жӣм *несврш. и уч. према прилећи.* — Стаклени чеп ... сасвим точно прилежи тако да не пропушта ни капи отопине. *Кем.*

прѝлежнӣк и **прѝлежнӣк** м *онај који живи с туђом женом; онај који живи са женом невенчано.* — Написао сам за себе да [сам] ... блудник, прилежник, разведен властитом кривњом ... утврђени прељубник. *Крл.*

прѝлежница и **прѝлежница** ж **1.** *она која живи с ким невенчано.* — Примора [га] ... нека се законито вјенча са својом прилежницом. *Кос.* Својом строгошћу да не дам од себе створити прилежницу, одбила сам га. *Петр. В.* **2.** *блудница, проститутка.* — За госпођу Јадвигу ... распуштеница ... прилежница живи од продаје свога властитог тијела. *Крл.*

прѝлежничкӣ и **прѝлежничкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на прилежнике и прилежнице.*

прѝлежнӣштво и **прѝлежнӣштво** с *ванбрачни заједнички живот мушкарца и жене, дивљи брак.*

прѝлемити и **прилѐмити,** прѝлемӣм сврш. *спојити лемљењем, завариванем.*

прѝлēн, -а, -о, ијек. прѝлијен, и **прѝлēњ** (ек.) *прилично, подоста лен.* — Мало је ... прилен, али добар, поштен. *Вес.*

прѝлеп, ијек. прѝљеп, м **1.** *зараза, заражавање.* — Отишле [су] журно, као да односе своју дјецу од прљепа лудосмијастог Гавранова. *Божић.* **2.** бот. *биљка из пор. оштролиста* Asperugo procumbens. *Сим. Реч.*

прѝлепак, -пка, ијек. прѝљепак, м **1.** *оно што је негде прилепљено.* — фиг. Заселак, прилепак уз литице планинске, једва осам кућа злопатника придошлица. *Рад. Д.* Ова Србија [у почетку 19. в.] је била мала посавска и подунавска земља ... као прилепак и додатак панонском басену. *Цвијић.* **2.** зоол. **а.** *врста жуње. Р-К Реч.* **б.** *род примитивних пужева с једноставном, чунастом кућицом, којом се чврсто припију уз камениту подлогу* Patella vulgaris. — Сада пођи па упарај неколико прљепака. *Тип.* **3.** бот. **а.** *в. урочица* Lychnis viscaria. **б.** *биљка из пор. каранфила* Silene armeria. *Сим. Реч.*

Изр. језици с прилепцима лингв. *језици који спајају језичке елементе с кореном или основом.*

прилéпити, прѝлēпѝм, ијек. прилијèпити, свршн. **1.** *причврстити што лепком или на лепљиву површину, залепити:* ~ марку на писмо. **2.** *прислонити уз нешто чврсто притиснувши.* — Зашиљила је усне и сочно их прилепила о његов образ. *Поп. Ј.* Вјетар му прилијепи клепасте уши. *Божић.* **3.** фиг. *дати, наденути, пришити коме какво својство, какав надимак.* — Нодило ... тврди да је Краљевићу Марку прилијепљено много атрибута и својстава Големог Јарила. *Наз.* Противници [Св. Марковића су] прилепили њему и његовим противницима име »комунаца« и »петролејаца«. *Скерл.*

Изр. ~ коме ћушку (шамар, заушницу) *ћушити, ошамарити кога.*

~ **се 1.** *причврстити се чим лепљивим или на што лепљиво; прихватити се, прикачити се за нешто, залепити се уз нешто.* — Одстранио [је] комад бијелог конца што му се био прилијепио за хлаче. *Торб.* фиг. Он се никако више не могаше ове сумње отрести кад се једном његове душе прилијепила. *Ђал.* **2.** фиг. **а.** *чврсто се прљубити, прибити уз нешто.* — Дјеца црна, гарава ... прилијепила се уз стијене. *Вил.* **б.** *чврсто се зауставити на чему (о погледу).* — Поглед јој се прилепи час у њивот ... час у лице Радино. *Ад.* **в.** *привити се, привезати се уз кога.* — Заборави и оца и матер, а придијепи се уз газду. *Тор.* **г.** *привезати се уз кога силом, досађујући намет-нути се, натурити се.* — Неки сумњиви тип прилијепио се уза ме. *Чол.* Шта сте се прилијепили ту уза ме као сјена? *Крл.* **3.** *предати се чему свим жаром.* — Сада се још јаче прилијепио уз своје цифре. *Ков. А.*

Изр. језик му (јој) се прилепио за зубе *престао је говорити, занемео је;* ~ се уз кога као чичак (крља, крпељ, за стопало, уз пете) *чврсто се прихватити кога, привезати се уз кога;* ~ се уз сваку сукњу *бити женскарош;* прилепио му се трбух за леђа (желудац о трбух) *врло је мршав.*

прѝлепка, ијек. прѝљепка, ж бот. **а.** *в. урочица.* **б.** *в. прилепак (3б). Сим. Реч.*

прилèпљив, -а, -о, ијек. прљèпљив *који се лако лепи. Бен. Рј.*

прилепљѝвање, ијек. прљепљѝвање, с *гл. им. од прилепљивати (се).*

прилепљѝвати (се), -èпљујēм (се), ијек. прљепљѝвати (се) *несврш. и уч. према прилепити (се).*

прилепљѝвāч, -áча, ијек. прљепљѝвāч, м *онај који што лепи.* — Ја немам снаге ... да постанем разносач и прилепљивач плаката. *Пол. 1959.*

прилèпљивōст, -ости, ијек. прљèпљивōст, ж *особина онога који је прилепљив.* — Има осим физичке прилепљивости и прилепљивости или заразе духовне. *М 1867.*

прѝлепњāк, ијек. прѝљепњāк, м зоол. *ситна морска риба, голе и глатке коже, која се прилепи уз разне подводне предмете* Lepadogaster. *ЕЛЗ.*

прилèпуша, ијек. прљèпуша, ж зоол. *риба из пор. скуша која се помоћу нарочите пријањалке прилепи уз бокове брода или уз трбух китова, морских паса или туња* Echeneis remora. *ЕЛЗ.*

прилèпчив, -а, -о, ијек. прљèпчив *који носи у себи заразу, заразан (о болести).* — Боловао [је] од погибељне и прљепчиве тифозне грознице. *Ђал.* фиг. Његов говор ... раздрагао је својим прилепчивим оптимизмом и Кнеза и министре. *Јов. С.* Страх је прљепчив. *Јурк.*

прилèпчивōст, -ости, ијек. прљèпчивōст, ж *особина онога који је прилепчив.* — Та се песма најрадије певала у оно доба ... Била је чисто фатална са своје прилепчивости. *Срем.*

прѝлетан, -тна, -тно, ијек. прѝљетан, необ. *који је већ у годинама.* — Од тога би часа неколико пута под вечер похитио за прљетним женскињама. *Ђал.*

прилéтати, прѝлēћēм, ијек. прилијèтати *несврш. и уч. према прилетети.*

прилѐтети, -тѝм, ијек. прилѐтјети, свршн. *долетети, дојурити коме, чему.* — Не могав више да издржи, прилети плоту. *Срем.* Рука ми клону па прилетим к њему. *Новак.*

прилѐтјети, -тӣм, ек. прилѐтети.

прилѐћи и **прѝлећи,** прѝлегнēм свршн. **1. а.** *лећи на кратко време (ради одмора, због болести и сл.), мало проспавати, продремати.* — Чаршија [је] била празна, а газде им прилегле, као обично, после ручка. *Срем.* Радила је толико да би мало прилегла само онда кад би јој глава и руке саме од умора пале. *Шимун.* фиг. Кад с мора бурни ућутну се гласи ... и уморени прилегну таласи ... *Кош.* **б.** *заузети лежећи положај ради заштите или скривања.* — Однекуда зачу се митраљез ... неки падоше, други ... прилегоше. *Јак.* **в.** *навалити се полулежећи.* — Ухватио [се коњу] за гриву, па прилегао сав уз њега. *Вукић.* **г.** *притиснувши наслонити се уз нешто.* — У куту лежаше комад дрва, посве прилегао уза зид. *Шег.* Младић прилеже уз цијев, а онда се опрезно придиже. *Вуј.* **2.** *пригнути се, савити се према чему, приљубити се уз нешто.* — На бради неколико смеђих брадавица, из којих су израсле подуље длаке и прилегле по лицу. *Киш.* Пас је ... прилегао сасвим уз траву. *Ћоп.* **3. а.** фиг. *постати близак, тесно привезан љубављу.* — Искрена хоџина ријеч прилегла [му] души. *Мул.* **б.** *одати се послу, почети марљиво радити, трудити се.* — Прилеже на посао и поче помало да упознаје Памуковиће, и кућу, и живот у њој. *Андр. И.* Стари је газда ... прилегао да повиси на неки начин своје приходе. *Ћос. Б.*

прилешкúвати, -ѐшкујēм несврш. *чешће лешкарити.* — Моја мајка оне јесени заneможе. Стаде прилешкивати. *Шапч.*

прилúбити се, прѝлӣбӣм се сврш. *приближити се, приљубити се.* — Некој [змији] се прилибио на спавању и онда је причепио гвозденим рогљима на врху батине. *Вил.* Мора те нањуши. Ноћу ти се прилиби и шчепа подно јабучице. *Божић.*

прúлив м (ек. и ијек.) = приљев **1.** *надолажење чега (најчешће воде или нечег течног) у великој количини:* ~ крви. — Поворка је ... од прилива омладине све више расла. *Цар Е.* Воде су током поподнева нагло порасле, али већ око подне прилив се зауставио. *Дав.* **2. а.** *плима.* — Душа, све је више целина за себе, затворен океан који има своје сопствене буре и ветрове, приливе и одливе. *Кнеж. Б.* **б.** фиг. *пораст, појачавање, велико нагомилавање у развитку чега.* — Велики реформни покрети свих времена потицали су највећим делом од људи спасених ... од моћног прилива друштвене покварености. *Прод.* Прилив страног капитала убрзао је стварање монополистичких организација. *ОП 2.* Само ... убрзано стручно школовање моћи ће осигурати такав прилив кадрова какав захтијева наш интензивни развој. *Bj. 1960.*

прили́вање с *гл. им. од приливати.*

прили́вати, прѝлӣвām (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према прилити.*

прѝливода м *далеки рођак сумњива сродства.* — Куд би мој отац у њега милости тражио: десета приливода. *Ков. А.*

прилизáвати, -ѝзāвām и **прилизúвати,** -ѝзујēм *несврш. и уч. према прилизати.*

~ **се** *умиливати се, улагивати се, умиљавати се, додворавати се.* — А кад се онај ... и надаље узео пасје прилизавати, разгњеви се Маријан. *Коз. Ј.*

прили́зати, прѝлӣжēм сврш. *брижљиво причешљати, поравнати, загладити тако да чврсто прилежи чему.* — Дође ... пуковник ... у потпуно чистој мундури ... напомађен и с напријед прилизаним залисцима. *Крањч. Стј.*

прилије-, ек. приле-.

прúлика ж **1. а.** *повољан тренутак, згода, пригода, случај.* — Отац ипак није пропуштао ни једну могућност гдје му се пружала прилика да заради. *Козарч.* Те су степенице само за свечане прилике. *Рист.* **б.** разг. *случајно превозно средство да се по њему што пошаље или превезе.* — Пред колодвором стајаше дуг ред фијакера ... и приватних прилика. *Том.* Мајка ... му је од времена на време тако по каквој прилици увек понешто слала. *Срем.* **2.** *повод.* — Он [Паша] хоће да напусти Травник ... пре него стигне ферман ... како не би дао прилике својим противницима да уживају. *Андр. И.* **3.** мн. *услови живота, околности.* — Краљчевића су створиле оваковим пјесником прилике ... оне су му наметнуле и песимизам. *Марј. М.* Макар и био сам [Вук] у тешким материјалним приликама, он никад другом помоћ није одбио. *Бел.* **4. а.** *појава у којој се нешто показује, јавља пред очима; предзнак, знамење.* — Младо сунце у лијепој прилици јави [се] на столњаку. *Визн.* Те су године разне прилике на небу и на земљи наговештавале несреће и необичне догађаје. *Кнеж. Л.* **б.** *лик, особа.* — У том тренутку двије прилике дигоше се из папрати. *Чол.* Једна женска прилика показа се и отвори. *Сим.* **в.** *слика.* — До ње висјела врло нејасна прилика ... трговачког брода. *Шен.* **г.** (обично мн. уз атрибут *свети*) *слике светаца и светица.* — Обнављање су свете прилике на црквеним платнима. *БК 1906.* Писао [је] свете прилике на липовијем даскама. *Љуб.* **5. а.** (често појачано: слика и прилика) *онај (оно) који (што) одговара коме (чему), који је раван коме својим особинама, положајем, годинама и сл., пар.* — Ни́ко, мезимац мајчин, и

мајчина је прилика. *Шен.* Ето ти праве слике и прилике једнога од његових предака. *Мат.* Та слика и прилика људске биједе прати човјека као сјенка. *Лит. 1957.* **б.** *онај који у свему одговара, који је пар коме (обично о удавачи или младожењи)* — Ондје се вјенчаном женом оженити, приликом себи. *М-И.* Он [је] себе сматрао за бољу прилику и партију једној свештеничкој кћери. *Срем* **6.** (често у мн.) *изглед, надања, могућности у извршење, остварење чега у будућности* — Једнако настоји да то [вјерење дјеце] искоријени, али да није прилике е ће успјети. *Мат.* Турци су се ... надали да би то [долазак конзула] могли бити само рђави гласови и зле прилике. *Андр. И.* **7.** инстр. (*у служби предлога с ген. за изрицање времена, трајања, вршења чега*) *за, при·* ~ одбране, ~ дебате, ~ првог напада, ~ великих празника.

Изр. другом приликом *други пут*, леп кô ~ *необично леп, као слика.* — То ти је момак кô прилика. *Ивак.*, на прилику *у облику, попут чега.* — Из ватре би избијале варнице све на прилику некаквих кесица. *Нед.*; на своју слику и прилику *попут себе.* — Хтио [си] ... да обликујеш друге на своју слику и прилику. *Сим* , по прилици *отприлике, приближно.* — »Американац« у нашем крају значи, по прилици, да је Грбић као млад момак пошао на рад у Америку ... и вратио се ... са мало новца. *НК 1946.*; по свој прилици (реће на сву прилику), сва је прилика *чини се, изгледа, судећи по свему, врло је вероватно.* — Прошла је једна жена преко улице у рупцу, по свој прилици, у апотеку. *Крл.* Цар Дарије давао је сатрапијама домаћа имена, па ће, на сву прилику, и Скудра бити име ... *БК 1906.* Напољу непрекидно киши, а сва је прилика, неће за дуго престати. *Ћип.*; слика уз (за) прилику *момак и девојка који у свему одговарају једно другоме, идеалан брачни пар.* — Може л' бити слика уз прилику, могу ли се с њима подичити? *НП Вук.* Нека иде слика на прилику! *НПХ.*

при́ликовање с *гл. им. од приликовати.*

при́ликовати, -кујем несврш. **1.** *бити сличан, сличити.* — Приликовала је [вила] на мраморни кип. *Крањч. С.* **2.** *доликовати, пристојати се.* — Ћутећи је стајала јер није приликовало да пред мужевима и слаба девојка седи. *Јакш. Ђ.* Ма дјетету се не чудим, њему приликује. *Пав.* **3.** необ. *давати лик чему.* — Резултат прилагођења у сваком су случају извјесне мисли којима приликујемо догађаје. *Баз.*

при́лип м бот. *в. вијошница* Parietaria. — Испод прозора и у пукотинама ниче прилип и кумрино грожђе. *Ћор.*

прили́пача ж бот. *биљка из пор. броћева, броћац* Galium, G. aparine. *Сим Геч.*

при́лити, прилијем сврш. *долити ономе што је већ у суду.* — фиг. Па да се и онако у болесну већ крв прилије још и неутјешивости и сјете. *Леск. Ј.*

при́личан, -чна, -чно **1.** *који одговара каквим потребама, условима, који приличи, доликује, прикладан, подесан, згодан.* — Ти си приличнији за ајдука неголи за редовника. *Мат.* Како је год строг ... чини ми се некако приличнији од овога. *Пав.* **2.** *који је доста леп (добар, велик и сл.), који задовољава (по особинама, количини, снази и сл.).* — Ту у тој тијесној, ниској, загушљивој соби ... зарадио [је] приличну кућицу. *Кол.* Од приличног броја посјетилаца ... запамтио [сам] посјету једне старице. *Чол* **3.** *који више одговара начелима, правилима, прописима чега* — Ово ће друго бити приличније истини. *Андр. И.*

при́личити, -им несврш. **1. а.** *одговарати прихваћеним обичајима, положају, стању, узрасту и сл.* — Живели су они врло лепо као што, напосљетку, и приличи поповским кућама. *Срем.* Та кућа приличи данас збиља људском стану. *Шен.* **б.** (безл. са зам. *се* или без ње) *допуштено је, треба, ваља.* — Девојци се и не приличи да друкчије говори. *Лаз. Л.* Према старом обичају није приличило од петка изјутра па све до недјеље јести ништа топло. *Бен.* **2.** *бити налик, сличан.* — Његови синови не приличе њему но другој породици Петровића. *Миљ.*

при́личје с *прилика, лик.* — И од тог дана постаде према мени права ђаволица у приличју жене. *Богдан.*

при́лично прил. **1. а.** *на приличан начин, како одговара, треба, ваља, лепо, добро.* — Дремају, јер су научиле да се тако најприличније проводи празник. *Срем.* Бит ће ти и приличније код калуђера него код мене. *Л-К.* **б.** *у складу с чим.* — Ово ће друго бити приличније истини. *Андр. Н.* **2.** *у довољној мери, у довољном степену, довољно много, јако* — Бијаше то прилично лако. *Кол.* Нађемо једну прилично лепу кућу. *Нен. М.*

при́личност, -ости ж *особина онога што је прилично. Р-К Реч*

при́лог м **1.** *оно што је чему приложено, додато, што служи као допуна.* — Људи ... читаће ову књигу ... као важан прилог за интимну историју романтичарског духа. *Скерл.* **2.** *дар, поклон, (до)принос у новцу или чему другом у чију корист (обично у хуманитарне сврхе), милостиња.* — Сви сакупљају прилоге за европску љубав спрам ближњега. *Крл.* Кренула је нешто раније у касарну носећи пун сепетак јаја, добро-

вољни прилог из свог засеока. *Ћоп.* **3.** *писмени састав у којем се саопштава нека непозната појединост или се говори о неком питању из области културе.* — Почео [је] издавати и књижевни лист . . . с различитим поучним и забавним прилозима. *Барац.* **4.** грам. *непроменљива реч која се додаје глаголима, придевима и другим прилозима и допуњује или ближе одређује њихово значење, адверб*: временски ~, начински ~, узрочни ~.

Изр. у ~ *у корист.* — Аристотелова [је] наука ишла у прилог апсолутизму власти. *Баз.*; у прилогу, као прилог канц. *као допуна (обично службеном спису, акту)*; прошли ~ грам. *непроменљиви глаголски облик који показује радњу која се догодила пре радње личног глаголског облика уз који стоји*; садашњи ~ грам. *непроменљиви глаголски облик који показује радњу која се догађа у исто време кад и радња личног глаголског облика уз који стоји.*

прѝложак, -шка м **1.** *в. прилог (1).* — Мртви су се тада са неком церемонијом и са прилошцима сахрањивали. *Жуј.* **2.** *в. прилог (3).* — У . . . бројевима Живановићева »Кола« за 1900. годину изишла су три прилошка Илариона о Маћедонији. *БК 1906.*

прилòжити, прѝложӣм свршс. **1.** *метнути, ставити у или на нешто.* — Она [је] једноћ . . . разасула по кући сламу те [је] хтјела приложити бадњаке на огњиште. *Шимун.* **2.** *дати као прилог.* — Приступила би и она к њему да приложи свој дарак. *Пав.* Логорски актив . . . [је] одлучио да сваки приложи четвртину од примљених ствари. *Јак.* **3.** *додати, придружити, прикључити чему.* — А сада о Новој години добија честитке само од кројача с приложеним рачуном. *Срем.* Нетко је ипак . . . нагризао пасту за зубе, приложену уз четкицу. *Јонке.* **4.** *додати чему у разговору.* — Често — приложи . . . смијући се. *Креш.* **5.** фиг. *прићи, приближити се коме, пристати уз кога.* — Уз кога год приложиш, окривиће те она друга странка. *Ћоп.* Несигуран је, уз Талијане ће приложити. *И.*

прѝложнӣ, -ā, -ō *в. прилошки*: ~ ознака.

прѝложнӣк м *онај који даје или који је дао прилоге, прилагач.* — Димитрије, син Јована Шевића . . . био [је] један од првих приложника и добротвора новосадске гимназије. *Поп. П.* Примају се приложници са годишњим прилогом. *М 1867.*

прѝложница ж **1.** *жена приложник, прилагачица.* — Многе сеоске цркве споминју је као ктиторку и приложницу. *Шапч.* **2.** *в. прилежница.* — Има са приложницом двоје-троје дјеце. *Матош.*

прѝлошкӣ, -ā, -ō *који припада прилогу (4)*: ~ ознака, ~ одредба, ~ реченица.

прѝлӯд, -а, -о *мало луд, сулудаст.* — По тим ријечима . . . наслути путник да је [он] јамачно нешто прилуд. *Вел.*

прѝлупити, -ӣм свршс. **а.** *затворити лупнувши јако чиме.* — А он се онда окрете, прилупи за собом врата, па оде. *Ком.* **б.** *затворити се лупнувши јако.* — Час по час затворе се по која врата или прилупи који прозор. *Дов.*

прѝлупнути, -нём свршс. *прилупити (а).* — Пријатеља урину у кола, прилупну вратима. *Креш.* Само [ме] прострijели погледом и прилупне вратима. *Радул.*

прилу́чити, прѝлӯчӣм свршс. *донети одлуку, одлучити.* — Тада положисмо оружје, па се домала . . . вратисмо . . . сваки својој кући, чекајући што ће коме прилучити правда. *Буд.*

~ **се** *догодити се.* — На годину дана прије нег' је Ђурађ дигао из Зете, што се прилучило при самому крају петнаестог стољећа . . . *Љуб.*

прѝљ м песн. покр. *в. пријатељ.* — О, приљ-Бенце, знате л', да л' се још сећате? *Змај.*

прѝљев м (ијек.) = прилив. — Чим је отворио очи, осјетио је одједанпут, у чуду, приљев некакве необичне енергије. *Л-К.* Вјера у блиску побједу . . . изражава [се] у масовном приљеву нових бораца. *Тито.*

прильѐгāч, -а́ча м (ијек.) зоол. *врста шљуке која прилегне, приљуби се к земљи да се једва може опазити. Рј. А.*

прѝљежан и **прѝљежан,** -жна, -жно (ек. и ијек., ретко ек. прилежан) **1.** *марљив, вредан, брижљив.* — Овакви ђаци марљиви су, приљежни. *Новак.* Ова приљежна задруга здравих и нежењених мушкараца могла је сваком сељачком послу да дохака. *Сур.* Црногорци, кад има да се што ради и заради, прилежни су. *Нен. Љ.* **2.** *понизан, скроман.* — Твој човјек . . . постаје мекан и приљежан кô јање. *Кос.*

прильежа́ње с (ек. и ијек., ретко ек. прилежање) *марљивост.* — Служио је као живи пример вредноће и приљежања свима леним и распуштеним ђацима. *Срем.* Одредио [сам] казне за неморалност, а награде за нарочито прилежање. *Нед.*

прѝљежница и **прѝљежница** ж *в. прилежница.* — Лукреција поста му приљежницом. *Шен.*

прѝљежно и **прѝљежно** прил. (ек. и ијек., ређе ек. прилежно) *на приљежан начин.* — Узмем приљежније гледати онамо.

Ђал. Пева приљежно и савесно сваку започету песму од почетка до краја. *Андр. И.*

прѝљежнōст и **прѝљежнōст,** -ости ж (ек. и ијек., ређе ек. прилежност) *особина онога који је приљежан.*

прѝљеп, ек. прѝлеп.

приљеп-, ек. прилеп-.

прѝљетан, -тна, -тно, ек. прѝлетан.

прѝљубак, -упка м покр. *љокач (2)*; исп. љубa. *Вук Рј.*

прѝљубан, -бна, -бно *који се лако приљуби, привиче уза што.* — Дјетиње јој прње поткићене пропупалим дојкама као приљубним штитастим закрпицама. *Божић.*

приљýбити, прѝљýбӣм сврш. **1. а.** *притиснути прислонивши уз нешто.* — Леже поребарке, приљубивши чврсто лице уз ... влажну земљу. *Моск.* Она згради оружје, приљуби га к лицу, грубо нанишани и опали. *Хорв.* **б.** *сасвим, тесно приближити једно уз друго да чине као једну целину.* — Пало [му] криво што је саставио клупе, што их [је] тако приљубио. *Рад. Д.* **2.** фиг. **а.** *осетити блискост, привржености према коме, заволети.* — Приљубе га сва властела. *Шен.* Приљуби плут и мотику док прође напаст од рата. *Вуј.* **б.** *привезати.* — На њој се не лепрша плашт поезије којим би ме приљубила к себи ... нераскидљивим везама. *Шапч.*

~ **се 1. а.** *прислонити се свом тежином тела, притиснути се уз нешто.* — Јаче се приљубила уза стијену. *Торб.* Ухвативши се за узенгију, чврсто се приљуби уз ознојен ждрепчев бок. *Моск.* фиг. Здесна се приљубила уз виноград зелена ливада. *Јурк.* **б.** *приближити се једно другом тако да се као споје, да чине као једну целину.* — [Хрлио је] према оној тајанственој тамној црти где се море неразрешивим цјеловом приљубило небу. *Војн.* **в.** *прилепити се, притити се уз нешто.* — Свила, платно и памук ... се онда, кад се овлаже или скваса, сасвим уз кожу приљубе. *Батут.* **2.** фиг. **а.** *својски, с љубављу прихватити се чега, предати се чему (каквом послу, занимању и сл.).* — Други дио етничке матице приљубио се чвршће уз земљу. *Мј. 1936.* [Дјечак] се никако није хтио приљубити учењу. *Том.* **б.** *зближити се с ким, с чим из љубави, постати му мио, драг, заволети.* — Ви се не бисте могли никада свим срцем приљубити туђем мјесту? *Шимун.* Приљубио се уза њу дјетињом привржености. *Ђип.* **в.** *прилагодити се чему, сложити се до подударности у свему, до складне целине.* — Предео није могао да се приљуби уз мост, ни мост уз предео. *Андр. И.* **3.** уз. повр. *привезати се једно уз друго.* — Приљубише се једно уз друго у нади будућега веселијег живота. *Шимун.*

прѝљýбљен, -а, -о **1.** *сасвим припијен уз нешто.* — Хаљина ... је на ... [Годи] по старој навици приљубљенија него у других девојака. *Дов.* У млађега бијаху очи крупније и благе, коса тамнија и приљубљенија уз главу. *Шимун.* **2.** *који је одан, пун љубави.* — [Црногорци] су веома приљубљени својој вери и својим обичајима. *Мат.*

приљýбљнв, -а, -о *који се лако приљубљује, прилагођује.* — Вирио [је] бели простирач са чипком и приљубљивим борама. *Петр. В.*

приљубљѝвање с *гл. им. од приљубљивати (се).*

приљубљѝвати (се), -ýбљујēм (се) *несврш. и уч. према приљубити (се).*

прѝљубӣ, -ā, -ō *који приљубљује, здружује, сједињује.* — Младен и Бистра изгубили су један ненадокнадиви приљубни лет. *Божић.*

прѝљубнōст, -ости ж *особина онога који је приљубан.* — То би био знак његове добре воље и приљубности. *Божић.*

прѝљубнути, -нēм сврш. *дем. од приљубити.* — Стид јој ... приљубне браду чак уз гркљан. *Божић.*

прѝљушнӣк м необ. *онај који искоришћава, израбљује кога.*

прѝљушница ж необ. *жена приљушник.* — Није била по нарави приљушница, нити би икад и помислила на то да искористи негдје нешто. *Бег.*

прѝм м лат. **1.** *први инструмент у музичком саставу, први глас у певачком збору.* — Видела [је] примаша Николицу ... Загрлио Николица прим, наднео главу и сав се предао њему. *Рист.* **2.** *први борбени став у мачевању.* — Не мачујеш ли два-три дана квинта, кварт, прим, секонд, рука ти омртви. *Крл.* **3.** фин. *вишак који се плаћа на какав новац, девизу, обвезницу, акцију, злато итд. преко номинале или законом утврђеног курса*; исп. ажија, ажио.

Изр. прим-бројеви мат. *прости бројеви.*

прѝма и **прѝма** ж лат. **1. а.** муз. *интервал који настаје узастопним понављањем једног те истог тона.* **б.** *в. прим (1).* — Кад ја у приму засвирам. *Чипл.* **2.** (у атрибутској служби, непром.) *узоран, савршен, најбољи.* — Види, није она само прима домаћица, не зна она само скувати чаj, она ти шије. *Петр. В.* Синоћ [су] добили нову робу ... Прима квалитет. *Јак.*

Изр. прима-меница банк. *прва меница, ако је на исту своту издато више меница.*

примабалери́на ж тал. *прва, најистакнутија плесачица у балетској трупи.*

примадо̀на ж тал. *главна певачица у оперском ансамблу; глумица која глуми главне улоге, првакиња.* — Веле да наша примадона ... блиста у тој улози. *Том.* Вера [личи] на пропалу примадону. *Чол.*

примадо̀нски, -ā, -ō *који се односи на примадоне:* примадонске арије.

прима́зити, прѝмāзӣм свршс. *мазећи примамити. Рј. А.*

~ **се** *мазећи се стећи чију наклоност.* — Сутра ћеш с оцем поћи к њој и примази се лијепо: ти си млађа од ње. *Крањч. Стј.*

прѝмак[1], -мка м **1.** *додавање очица при плетењу. Р-К Реч.* **2.** *пораст, повећање;* фиг. *приновa.* — Чинило му се да се све живо радује том примку у кући [новорођенчету] и тој срећи њиховој. *Вес.*

прѝмак[2] м *близина, мала удаљеност у простору или времену.* — Већ бијаху на примаку селу Брдовцу. *Шен.* Стала и једна и друга страна кад су били на примаку. *Том.*

прѝмак[3] м бот. *више биљних подврста из пор. броћева:* ~ бели Galium palustre, ~ беличасти G. divaricatum, ~ жути G. vernum. *Сим. Реч.*

примàкнути, примàћи и **прѝмаћи,** прѝмакнēм свршс. **1.** *мичући, носећи приближити.* — Везала му балон за столицу и примакла је уз кревет. *Срем.* Десете црне ме ноћи голем довала вал и примакне ... земље. *М-И.* **2.** *(по)ставити близу, испред, поред кога.* — Наручи [у механи] да му се испече ован ... и да му се примакне доста вина и ракије. *Дом.* **3.** *в. примакнути се (1).* — Кад језеру близу примакосмо ... на њему стражу угледасмо. *НП Вук.* **4.** *накнадно дати, (при)додати.* — Ако већ мора бити, радије ћемо још један дан примакнути. *Јурк.* Лука ... се нада да ће му ага штогод примакнути, да ће имати обзира према његовој сиротињи. *Радул.* **5.** фиг. *имати среће, успеха, напредовати.* — Примакли ти коњи на путу, а волови ... на тегу, овце и кравице на млијеку! *Вук.*

~ **се 1.** *приближити се, доћи близу или ближе.* — Кад се изнесе ручак, он се ... примакне синији. *Вес.* Наши су одуговлачили док се наше снаге не примакну Новом Месту. *Дед. В.* **2.** *бити, постати близу каквом року или чему што се догађа у времену.* — Примакло се већ пол ноћи. *Кум.* Кад се рок примирја примакао, оба су двора ... пристала да се примирје продужи. *Нов.* **3.** фиг. *бити, постати налик, сличан.* — Да вам се створе на овај свијет све хурије, па да вам је од сваке одабрати најљепше, па од свега створити једну једину: не би се ни примакла мојој љуби! *Кост. Л.* **4.** фиг. *прихватити се, латити се чега.* — Поп је пунан сваке даворије, к свачему се умије примаћи, од свашта се умије одмаћи. *Њег.*

прѝмалац, -аоца м (ген. мн. прѝмалāцā) *онај који што прима.* — Увођење народног језика у нашу културу омогућавало је народу да учествује у народној култури ... као прималац онога што други писаном речју износе. *Бел.* Неки играчи имају изврстан сервис којим често посве смету примаоца. *Тен.*

Изр. ~ менице *онај који својим потписом јамчи да ће меницу исплатити, прихватник, акцептант.*

прѝмалачки прил. *на начин примаоца.* — Држи се само прималачки предавајући се само ономе што је дано. *Ант. I.*

прѝмаљ, -а̀ља м *онај који помаже при порођају.* — фиг. Сократ је ... постао примаљ истине. *Баз.*

прѝмāља ж *бабица*[1] *(2а).* — Довезло се дијете на рукама дојиље ... којој је с десна сједила примаља. *Новак.* Родивши Стефана ... предаде га још некрштена некој старој примаљи. *Глиг.*

прѝмāљски, -ā, -ō *који се односи на примаље:* ~ посао.

прѝмāљство с *грана медицинске науке која се бави порођајем, породиљство.* — фиг. Тај је свој поступ звао примаљством. *Баз.*

примáмити, прѝмāмӣм свршс. *подстаћи кога да дође, да се приближи, да учествује у чему; мамећи привући, завести кога.* — Утрчао на врата отац ... примамила га бука. *Пав.* У устанак је ушао примамљен општим одушевљењем. *Лал.* Волиш [ли] да ти дам запис да оно момче ... примамиш себи? *Бор.*

примàмљив, -а, -о *који има моћ, способност да привуче, очара, заведе; који обећава успех, корист, уживање.* — Она не само одржи већ и проширi своје примамљиве женске лепоте. *Петр. В.* Упадао је у ступицу, загризавао меку коју је калуђер примамљивим мирисима и бојама закитио. *Јел.* Марковићеве идеје о социјалној реформи на селу биле су примамљиве, али не и изводљиве. *Скерл.*

примамљи́вање с *гл. им. од примамљивати.*

примамљи́вати, -àмљујēм *несврш. и уч. према примамити.*

примàмљивōст, -ости ж *особина онога који је примамљив.* — Њена природена женска таштина приписивала је његову верност у кући ... себи самој, својој примамљивости. *Петр. В.*

примамљи́вāч, -áча м *онај који примамљује.* — А све их изопачио онај примамљивач Владо. *Гор.*

прѝман, -мна, -мно покр. *пријатан, угодан, који се радо прима. Вук Рј.*

прѝмање с **1.** *гл. им. од примати (се).* **2.** *дочек, пријем.* — Већ само примање на које је Швејк наишао у лудници ... надмашило је његова очекивања. *Јонке.* **3.** *скуп, или састанак позваних особа (обично званичних) у знак почасти кога или чега, пријем (3).* — Мало даље — један млад човек са цветом у рупици капута, специјалиста за ... дипломатска примања и годишње скупштине. *Ћос. Б.* **4. а.** *оно што се прима као зарада или накнада за нешто.* — Изгласају да се ... повише примања. *Дав.* **б.** *дневни оброк хране или нешто друго што коме припада по прописима.* — Упита ... хоће ли сад командирима чета ... издавати двострука примања за крму. *Крањч. Стј.*

Изр. соба за ~ *соба с посебним намештајем која је одређена за примање гостију и разговор*; станица за ~ *радио или телеграфски апарат уређен за примање послатих сигнала.*

прѝмāран и **прѝмāран,** -рна, -рно лат. **а.** *првобитан, првотан.* — Стао је писати драме у којима је ... износио примарне људске страсти у борби за земљу. *Барац.* **б.** *главни, најважнији.* — За Сократа је примаран дух, свест, а природа је секундарна и небитна. *ПИФ.*

примарѝвати, -àрујēм *несврш. и уч. према примарити.* — Бејаше ведро, и врело сунце примариваше право у теме. *М 1867.*

прѝмāрӣј, -ија м *примаријус.*

прѝмāријус и **примāрӣјус** м лат. *први и главни лекар, управник болнице или шеф једног болничког одељења.*

прѝмарити, -ӣм сврш. покр. **1.** *припећи (о сунцу кад лети сија између два облака).* — Свуд се чује јека и грмљава, свуд испод нас муње сијевају, а нас једне само сунце гриje, и доста је добро примарило. *Љег.* **2.** *пригрејати, грејањем смекшати*; исп. мѐрати: ~ восак. *Вук Рј.*

~ **се** *пригрејати се уз ватру или седећи према сунцу. Рј. А.*

прѝмāрно и **прѝмāрно** прил. *првобитно.* — Хисторију не праве примарно идеје, но ниједна се хисторија не да без идеја ни замислити. *КР 1924.*

примāрнōст, -ости ж *стање, особина онога што је примарно, првобитно; оно што је главно.* — У оквиру материјализма он рјешава основна ... питања односа материје и свијести, примарности и секундарности свијести. *Ант. 1.*

прѝмас м лат. *највиши црквени достојанственик у некој земљи.*

прѝмасов, -а, -о *који припада примасу.* — Погодио је он мисао примасову и канцелареву. *Кнеж. Л.*

прѝмāт, -áта м лат. **1.** *првенство, прво место по рангу.* — Одавна се ... боримо за примат у подунавском базену. *НИН 1958.* Настојале су папе да извојују себи првенство или примат међу кршћанским бискупима. *Пов. 2.* **2.** *служба и част примасова.* — Зар он није епископ, и архиепископ, и примат Енглеске. *Кнеж. Б.*

прѝматељ м *в. прималац. Р-К Реч.*

прѝматељка ж *она која прима, преузима што. Р-К Реч.*

примáти м мн. лат. *ред мајмуна најближих човеку.* — Људска се линија одвојила врло рано од осталих примата. *НЧ.*

прѝмати (се), прӣмāм (се) *несврш. и уч. према примити (се).*

примàћи и **прѝмаћи,** прӣмакнēм сврш. = примакнути.

прѝмаћӣ и **прѝмāћӣ,** -ā, -ē *који служи за примање:* ~ соба.

прѝмац, -мца и **прѝмāч,** -áча м *в. прималац.* — Ја сам примач шумара. *Уј.; Р-К Реч.*

прѝмāш, -áша и **прѝмаш** м *први виолиниста(а) у циганском оркестру; првак у каквој музичкој капели или у скупу музичара.* — Тада [је] претила родитељима да ће ускочити за циганског примаша или да ће побећи у глумице. *Петр. В.* Музика је ... свирала: свирао је стални примаш ... Лола. *Петр. Б.*

примáшев и **прѝмашев,** -а, -о *који припада примашу.* — Он је узимао сву своју работу олако ... од пјесме примашеве виолине до ... џокејских јакна. *Крл.*

примàшица ж **1.** *главна певачица или свирачица у каквој кафанској музичкој капели.* — Сети се Милице примашице. *Рист.* **2.** *прва тамбура у тамбурашком збору.*

прѝмброј, -оја м мат. *број који није дељив ни с једним другим бројем осим са један и са самим собом.*

прѝмедба и **прѝмедба,** ијек. прӣмједба и прӣмједба, ж **а.** *речи којима човек допуњава или исправља речено, напомена, опаска.* — Ја са зебњом хтедох му учинити неку паметну примедбу. *Лаз. Л.* **б.** *приговор, замерка.* — Знате, могао би ткогод још рећи какву примједбу па би било неприлика. *Јонке.* **в.** *упутство, упута.* — Мој отац уштеди ... пет форинти, пошаље их мени ... са напоменама и примедбама. *Сек.*

прѝмедбица и **прѝмедбица,** ијек. прӣмједбица и прӣмједбица, ж *дем. од примедба.*

прӣмена, ијек. прӣмјена, ж **1.** *спровођење, остваривање, примењивање на делу, у пракси.* — Ако су основне поставке једноставне, не значи да је и њихова примена једноставна. *К 1950.* **2.** *употреба.* — Гума налази широку примјену у електроиндустрији. *ОГ.*

примéнити, прӣмēнӣм, ијек. примијѐнити (аор. 2. и 3. л. прӣмēнӣ; трп. прид. прӣмēњен) сврш. **1. а.** *увести у употребу, употребити, искористити.* — Комуна је дуго оклијевала да примијени сличне методе. *ОП 1.* У овој борби први пут је примењено концентрисану ватру бацача и аутоматског оружја. *Дед. В.* **б.** (на кога) *протегнути, проширити употребу на кога.* — Зато, ако је већ говора о жртви, треба то примијенити на њ, на сиромаха Карла. *Цар Е.* **2.** *спровести у дело, остварити.* — Колика опасност што тај човјек иде слободан! Ипак, ми не смемо на њ применити строгост закона. *Панд.*

Изр. не буди (не било) примењено *каже онај који говори о нечему рђавом као желећи да се то зло не догоди онима који суделују у разговору.* — Претпоставимо да ја, не буди примијењено, побјегнем од ове своје Старе. *Бан.*; примењена уметност *делатност која даје естетски облик предметима који су намењени практичној употреби.*

~ се покр. *прилагодити се.* — Том новом покрету њезина бића примијени се донекле и њезин начин живљења. *Војн.*

примѐнљив, -а, -о, ијек. примјѐнљив = применљив *који се може применити.* — Уколико се робна привреда развије даље, утолико примјенљивије постају све поставке економске теорије. *Бак.*

примѐнљиво, ијек. примјѐнљиво, прил. = применљиво *на применљив начин.* — Домановићева сатира је превазишла своју епоху те је могла врло применљиво да се употреби и на диктатуре које су установљене касније. *Глиг.*

примѐнљивōст, -ости, ијек. примјѐнљивōст, ж = применљивост *особина и стање онога који је применљив, могућност примене у датом случају.* — Апстрактност код функцијских појава значи применљивост на разноврсне случајеве. *Лог. 1.*

примѐњив, -а, -о, ијек. примјѐњив = применљив.

примењѝвање, ијек. примјењѝвање, с *гл. им. од примењивати.*

примењѝвати, -ѐњујēм, ијек. примјењѝвати *несврш. и уч. према применити.*

примењѝвач, -ача, ијек. примјењѝвач, м *онај који што примењује.* — [Инструктор мора бити] ... примјењивач модерних теорија. *Атл.*

примѐњиво, ијек. примјѐњиво, прил. = применљиво.

примѐњивōст, -ости, ијек. примјѐњивōст, ж = применљивост.

прӣмер, ијек. прӣмјер, м **1.** *оно што може послужити као узор, на шта се треба угледати.* — Учила га [синчића] свему ... Сама му је претходила примером. *Вес.* Прва је скинула своју наруквицу да би тако послужила примјером свима милијунашицама. *Крл.* **2.** *оно што објашњава, поткрепљује или чини јасном тврдњу.* — Он је говорио јасно, додајући својим речима увек и примере. *Чипл.*

Изр. на **~** *нека буде доказ.*

примерáвати, -ѐрāвām, ијек. примјерáвати *несврш. и уч. према примерити.*

прӣмерак, -ēрка, ијек. прӣмјерак, м **1. а.** *сваки за себе од више једнаких предмета или животиња.* — Половица плода шупља, изгризле га изнутра осе и стршљени, и то баш најљепше примјерке [крушака]. *Коз. Ј.* [У нашој књижевности] су дела којима се служимо махом рђави антикварни примерци. *Поп. П.* **б.** *свако напосе, јединка од више људи или животиња.* — Чисти прастари примјерак; сви су пориви сачувани у њему као у прачовјека. *Кос.* У своме путовању имао сам прилике видети само један примерак ове интересантне животиње. *Петр. М.* **2.** *в. пример (1).* — Марковић је дао опширан одговор, хладан, документован, примерак добре одбране. *Скерл.* А ти си, ето, примјерак моје љубезности. *Гор.*

прӣмеран, -рна, -рно, ијек. прӣмјеран **1.** *који може да послужи као пример, узоран.* — У кући примеран ред. *Вес.* Вели да је дошао да се наужива гледајући моју примерну супругу и дечицу. *Ранк.* **2.** *в. примерен.* — Да подијели нуждама њиховим примјеран устав. *Старч.* **3.** *који се односи на примере.* — Примјерни задаци за израчунавање точног просјека брзине ... *Ант. 1.*

прӣмерен, -а, -о, ијек. прӣмјерен *који одговара чему, који је према чему, прилагођен чему.* — [Носио је] црн фрак доста излизан који није никако његову стасу примјерен био. *Шен.* [Људи треба да] претпоставе примерену снагу неограниченој моћи. *Цар М.*

прӣмеренōст, -ости, ијек. прӣмјеренōст, ж *стање онога који одговара чему, што је прилагођено чему.*

примерѝвати, -ѐрујēм, ијек. примјерѝвати *несврш. и уч. према примерити.*

прӣмерити, -ӣм, ијек. прӣмјерити, сврш. **1.** *узети, одредити меру према чему, измерити, одмерити према чему.* — Коначно примјерити такав свој изум о неколико застарјелих сис-

тема. *Ков. А.* **2.** *упоредити.* — Примјери овај развитак политике с повјесницом и са животом народа. *Старч.* **3.** *узети меру за нишан.* — Гдје сам примјерио, ријетко да бих промашио. *Буд.* **4.** *удесити, прилагодити.* — То је нежна, молска мелодија ... Клавирска »пратња« је скромна, примерена да подржи певачев глас. *Коњов.*

прѝмерицē, ијек. прѝмјерицē, прил. *на пример.* — Ако се, примјерице, доклатило сусједово крмче и разровало гној ... он је стао викати. *Ков. А.*

прѝмерио, ијек. прѝмјерно, прил. **а.** *на примеран, узоран начин.* — Има солидно знање, савесно ради и примерно врши своју дужност. *Пед.* **б.** *како доликује, како приличи.* — [Собарица] се мило и свом сталежу примјерно насмијеши. *Ж 1955.*

прѝмернōст, -ости, ијек. прѝмјернōст, ж *особина, стање онога што је примерно.*

прѝмеса, ијек. прѝмјеса, ж *оно што је чему додато и смешано.* — Разлика међу њима [алкохолним пићима] чини постотак алкохола ... а уз то и различне примјесе које се додају пићу. *НЧ.* фиг. Али другарство с примесом старог пријатељства било је за свакога нешто особено. *Поп. Ј.*

прѝмесак, -ска, ијек. прѝмјесак, м *примеса.* — [Споредни тонови] се сливају са основним тоном дајући му известан звучни примесак, боју. *Псих.*

прѝмēсити, прѝмēсīм, ијек. примијèсити, свршн. *месећи додати, довршити мешење. Бен. Рј.*

прѝмет м *голо, пусто место где ветар брише.* — На ... примету, гдје се сада бијеле спахински дворови ... играле се срне и кошуте. *Торд.* Хајдук слази на примете често. *Март.*

прѝметак, -тка м *додатак.* — Приметак, приложак у везиву што се надода пришивши вез на вез. *Рј. А.*

примѐтāљка ж *примет.* — Церовићу, сабери делија ... спани с њима до поља бијела ... пази на те вучке приметаљке, па од'тле ћеш до Грахова доћи. *Март.*

прѝметан и **прѝметан,** -тна, -тно, ијек. прѝмјетан и прѝмјетан **1.** *који се одмах, лако примећује, уочљив.* — [Код романтичарског метода] присутност пишчеве личности у делу је приметна и очигледна. *Т. књ.* **2.** *који се једва, тешко може приметити.* — И она гледаше њега ... с једва приметним руменилом, које јој се разли по лицу. *Ранк.* Сијали [су] кровови ... обасјани неком једва примјетном ... свјетлошћу. *Шов.*

примѐтање с *гл. им. од приметати.*

примѐтати, прѝмећēм *несврш. и уч. према приметнути.* — Прича и примеће десет пута више нег' је чуо. *Љуб.* Гураш да више стане, па намећеш и примећеш. *Михољ.*

примѐтача ж покр. **1.** *женски прслук који жене лети носе преко кошуље или зими испод хаљине. Вук Рј.* **2.** *трака која се носи преко рамена да пушка не би непосредно додиривала одећу и тако је оштетила. Вук Рј.*

примѐтити, прѝмēтīм, ијек. примијèтити (аор. 2. и 3. л. прѝмēтӣ; трп. прид. прѝмēћен) свршн. **1.** *опазити, спазити, угледати.* — Ја сам, примијетивши како у његовој руци блиста револвер ... превалио стол ... и нестао у ноћи. *Крл.* **2.** *напоменути, обратити пажњу.* — Чујем да Сабина није врла кућаница — примијети Мавро. *Кум.* Кад хоће [снахе] да посоле јело, а она би приметила: »Упитај, дете, да није ко посолио.« *Дом.* **3.** *приговорити, замерити, покудити.* — А он не имаше прилике да јој ишта примијети. *Том.* **4.** *рећи, казати, припоменути, споменути.* — Могла би мајка остати да спреми ручак — примети молећиво девојчица. *Макс.*

Изр. бити примећен *скренути на себе пажњу, постићи успех.* — Прве његове приповетке биле су примећене и читане. *Скерл.*

примѐтљив, -а, -о, ијек. примјѐтљив *приметан.* — Друга два [елемента], контраста ... новијег су времена: то је нарочито приметљиво у последњем завршном. *Коњов.* У његову [се] погледу заискрила једна мала ... простим оком једва примјетљива искра симпатије. *Крл.*

примѐтљиво, ијек. примјѐтљиво, прил. *на приметљив начин, уочљиво.* — Јела Мартинић била се наклонила Шариниђу хладно и тек примјетљиво. *Кум.* Затим се обрне к мајци, насмија се тек примјетљиво и загледа се у њу. *Ћип.*

примѐтљивōст, -ости, ијек. примјѐтљивōст, ж *стање у којем се налази онај што је лако приметљив.* — Брзо страдају [црне птице] као жртва своје приметљивости. *НЕ.*

прѝметно и **прѝметно,** ијек. прѝмјетно и прѝмјетно, прил. *на приметан начин, уочљиво.* — Приметно је ... очелавио. *Сек.* Били су чак увјерени да је његово здравље кренуло примјетно на боље. *Л-К.*

прѝметнути и **примѐтпути,** прѝметнēм свршн. **1.** *придати, додати какву ствар чему.* **2.** фиг. *приметити, додати у говору.* — Бит ће боље, куме, приметну Иванић. *Шен.* Допустите ми да приметнем. *Креш.* **3.** *в. преметнути (2б).* — Краљица ... краљево је приметнула, а кад нађе кумовску кошуљу ... *НП Вук.*

примећáвати, -ећāвām, ијек. примјећáвати, несврш. *в. примећивати.*

примеће́ни́ва̄ње, ијек. примјеће́ни́ва̄ње, с *гл. им. од* примећивати.

примеће́ни́вати, -ѐњујēм, ијек. примјеће́ни́вати *несврш. и уч. према* приметити.

приме́чити, прѝмēчӣм сврш. *пригњечити. Вук Рј.*

примеша́вати (се), -ѐша̄вам (се), ијек. примјеша́вати (се) и **примеши́вати (се),** -ѐшујēм (се), ијек. примјеши́вати (се) *несврш. и уч. према* примешати (се).

приме́шати, прѝмēша̄м, ијек. примијѐшати, сврш. **1.** *мешајући додати.* — А ја потеци па поскочи ... привари мирисне травице, примијешај пелина и горушице. *Ков. А.* Морају се уклонити примешане материје. *НХ.* **2.** фиг. *придодати.* — Није ли мјесто једне ствари рекао другу, једној истини примијешао тисућу лажи. *Вел.*

~ **се** *повр.* — Само што би се томе блаженству примијешало увијек нешто сјетно и горко. *Шимун.*

примига́вати, -ӣга̄вам и **примиги́вати,** -ӣгујēм *несврш. и уч. према* примигнути. — Весела дјевојчад смијала му се примигавајући си испод ока. *Шен.*

прѝмигнути, -гнēм сврш. *мало намигнути.* — А поручник ... примигну натпоручнику. *Вин.*

примизги́вати, -ӣзгујēм несврш. *в. премизгивати.* — Деца једу примизгујући и ћуте. *Петр. В.*

примије-, ек. приме-.

приме́лити се, -ӣмӣлӣм се сврш. *милећи приљубити се.* — Има вода свој лап, па се лап из бука диже, докле га гора к себи притегне и нестане му трага или се примили уз Биоково да се прометне у јалове облаке. *Павл.*

прѝмир м **1.** *примирје, мир међу завађенима.* — Но, како је то време било време примира, Кнез је наредио да се Брђанин стрељa. *Бур.* **2.** *суд на којем се измирују завађене странке.*

примири́ва̄ње с *гл. им. од* примиривати (*се*).

примири́вати (се), -ӣмирујēм (се) *несврш. и уч. према* примирити (*се*).

прѝмирӣс м *мирис који прати основни, прави мирис, споредан, слаб мирис*; фиг. *слабо осећање.* — Тако се у њима зачео онај призвук и примирис који се у човјеку јавља кад прочита или види нешто особито лијепо и значајно. *Зог.*

примирѝсати, -ӣршēм сврш. *мало омирисати, помирисати.* — А ја сам примирисала у цвијеће од папира, па су се смијали и мени. *Шимун.* Бакоња му пружи чашу, а кад Грго примириса ... викну ... *Мат.*

Изр. није он то ни примирисао *нема он појма о томе.*

прѝмирител̀ь м *онај који у суду измирује завађене странке, који решава спорове међу људима.*

прѝмирителн̀ӣ, -а̄, -о̄ *који ради на измирењу, који помаже да међу људима владају мирни, другарски односи.* — Он ме је сам одвео у примирителни суд. *Маж. М.* »Смири се и ти«, — одврати му Мића ... »Шта изводиш примирителног судију?« *Дав.*

прѝмири́ти, прѝмӣрӣм сврш. **1.** (кога) *смирити, умирити.* — Жупник мњаше да ће најбоље примирити Васу ако наврне ријеч на довршену приповијест. *Новак.* **2.** *смирити се.* — Примири, ђаволе! — рећи ће мати дјетету кад је немирно. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *постати миран, смирен, смирити се.* — Она му не одговараше, тек кад се примирише, рече му осмјехнувши се кроз сузе. *Леск. Ј.* Увече кад се човјек примири и зима ојача, свемоћна студен са свих страна стезала се око њега. *Ћоп.* **2.** фиг. *зарасти, залечити се.* — Рана се беше поново примирила. *Ћос. Б.*

прѝмӣрје и **прѝмӣрје** с **1. а.** *привремена обустава непријатељства, борбе.* — Ту се онда учини примирје, али замало па се опет почеше тући са француском коњицом. *Црњ.* **б.** *уговор о привременом престанку борбе.* — Имао [је] не само прихватити примирје, него и предложити увјете за капитулацију. *Крањч. Стј.* **2.** *примирење, смирење.* — Давали смо одузетом епилептичару ... да у часовима нервног примирја ... решава ... замршени психолошки спор. *Рад. Д.*

прѝмирн̀ӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на примир.* — Свако село има ... свога кмета са неколико чланова примирног суда. *Гавр.*

прѝмисāље с *примисао (1).* — Не знадох је л' те ријечи рекла напросто од душе, без примисаља. *Шен.*

прѝмӣсао, -сли ж **1.** *скривена мисао, тајна намера.* — Без икакве скривене примисли био [сам] изговорио једну завршну реченицу свог најинтимнијег монолога. *Крл.* **2.** *уметничка или научна основа, идеја.* — Велика умјетност почиње баш ондје гдје умјетност наставља, гдје се ослања на доживљаје, искуства и примисли људи и народа. *Зог.* **3.** *савет, мишљење које се даје некоме како да ради.* — То огледно дјело радио [је] својом муком и руком без ичије домисли и примисли. *Шен.* **4. а.** *замисао, жеља.* — Хамлета смо отворили такође насумце, са једном малом примишљу: негде око средине кад су већ на реду велики монолози. *Сек.* Застајем [пред сликом] често са једном неизреченом примисли која се прелива у лаку тугу. *ЛМС 1949.* **б.** *производ, резултат мишљења, мисао.* — Не

можемо се отети примисли да је од свега најгора — дуготрајна неизвјесност. *Вј. 1970.*

прӣмислити, -ӣм свршс. **а.** *мишљењем створити.* — Зашто би аутор романце примислио фабули драме два имена? *Рад. А.* **б.** *у мислима приписати.* — Чини њихов лик ... слободним од мана и слабоћа што су им их примислили пјесници. *Баз.*

прими́так, -тка м **1.** *пријем, примање онога што се даје, шаље.* — Одбила [је] да потпише уговор о примитку новца. *Крањч. Стј.* **2.** *оно што се прима, приход, доходак. Бак. Реч.*

прӣмити, прӣмӣм свршс. **1. а.** *узети оно што се даје, пружа, нуди.* — Она прими књигу, но није се мицала с мјеста. *Леск. Ј.* **б.** *добити оно што је упућено, послано, намењено.* — Милан ... једва измаче главу да не прими шамар. *Чипл.* **в.** *узети од кога, са кога, отети.* — Па се диже Облачић Раде те Турчину посијече главу, и прими му свијетло оружје. *НП Вук.* **г.** *прихватити, ухватити руком.* — Радо [би] примио ђермову браву са краја. *Чипл.* Десницом га за подбрадак прими. *М-И.* **д.** *преузети, загосподарити.* — Никола Горјански ... прими кормило државе. *Шен.* Лазар је примио имање у своје руке. *Вес.* **ђ.** *обухватити у свој простор.* — Прогутали их лонци и примили у се цијеле овнове који се у њима чине да су голубићи. *Вел.* Степа [их је] већ одавно примила у свој зелени загрљај. *Глиш.* **2. а.** *увући у себе.* — Није му допуштала да пуши у соби да не квари ред и да предмети не приме мирис духана. *Кал.* **б.** *преузети, усвојити што туђе.* — У околини Ђаковице има међу Арбанасима ... Срба који су примили арбанашку ношњу, обичаје и језик. *Цвиј.* **в.** *добити други изглед.* — Небо је изнад њих примило онај опори тен што га има пред свитање. *Лал.* **3.** *узети на посао, у службу.* — Дошла сам да вас молим, ћир-Јово, да примите мог Вучка. *Лаз. Л.* **4.** *почети радити (о мотору).* — Тада може с извјесном сигурношћу рачунати да ће му мотор одмах примити и да неће остати међу задњима. *Ант. 1.* **5. а.** *дочекати што на какав начин, реаговати, понети се према чему.* — Већина чланова ... примила је ... његов говор хладно. *Крањч. Стј.* **б.** *схватити што и помирити се с тим, узети то као чињеницу, као истину и сл.* — Зашто си то учинио, чуди ме и не могу никако да примим и да верујем! *Рист.* Примио је ту ствар [вијест о Маријиној невјери] онако како му се доставило. *Донч.* **в.** *усвојити, изгласати, одобрити, пристати на што.* — Народна скупштина ... има примити буџет. *Мј. 1936.* Руски цар примио је да буде нашем краљу венчани кум. *Јов. С.* **6. а.** *дочекати кога код своје куће.* — Отиђе и представи се господи Матковић која га је примила ... отмено. *Коз. Ј.* **б.** *дочекати кога у канцеларији и саслушати жеље.* — Господин Министар ме лепо примио и саслушао. *Срем.* **в.** *уписати, учланити; прихватити, увести кога у своје друштво.* — С вама не хтедоше, а мене примише у своје друштво. *Ад.* Какво он право има да ме не прими у свој род. *Крањч. Стј.* **7.** *почети, прихватити се.* — Прими опет тражити банку, али залуду. *В 1885.*

Изр. бог не ће да ме прими *не могу да умрем*; бог га примио *умро је*; битку, борбу ~ *одговорити битком, борбом на чији напад*; ~ бога *одговорити на чији поздрав*; ~ дужност *почети вршити дужност*; *преузети дужност од кога*; примила га земља *сахрањен је*; ~ дете *као бабица помоћи у порођају*; ~ веру *прихватити заклетву на верност*; ~ здраво за готово, ~ за прави новац (под прави грош) *поверовати*; ~ јабуку (о девојци) *пристати да буде испрошена*; ~ к себи (жена мушкарца) *подати се.* — На прошло Николиње ... је још четворицу примила к себи на голој земљи, једног за другим. *Крл.*; ~ к срцу *дубоко осетити*; ~ к знању (на знање, до знања) *уважити*; *запамтити ради извршења*; ~ на ноћ (на конак) *дати преноћиште*; ~ на себе *преузети с пуном вољом, с пуним срцем*; ~ прстен *верити се, заручити се*; ~ рапорт, (извештај) *саслушати рапорт, извештај.*

~ **се** **1.** *прихватити се руком нечега.* — Каните се Турака и турске крви па се примите мојих жганаца и нашега вина. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *прихватити се каквог посла, какве службе.* — Па би ли се примио да будеш бојтар код мога чобанина? *Јакш. Ђ.* **б.** *преузети бригу о коме, чему, постарати се за кога, што.* — Кад је дошао у Београд, примио се Сремца ... његов ујак пок. Јован Ђорђевић. *БК 1906.* Она ујутро с оживљењем прими се приправа за одлазак. *Крањч. Стј.* **в.** *извршити, учинити утисак, дојмити се кога.* — Глас о смрти Ивановој расу се по свој земљи ... те се је разних људи примио на различит начин. *Шен.* **3. а.** *идући, путујући доћи до чега.* — Ej, остарило се и онемоћало — хукну старац кад се прими уза стрму планинску страну. *Бог.* Благим погледом [је] пратила жене које су се већ примиле дуге косе. *Мул.* **б.** покр. *попети се на што.* — Прими се на кућу, развали покривач. *Миљ.* **в.** *ширећи се распрострти се, дохватити се чега.* — Ова уредба не остане само у Биоградском пашалуку него се прими и Босне. *Вук.* **4.** *ухватити клицу, заметнути корен, почети расти.* — Око општинског уреда засађивале се младе липе и багреми који се нигда примити неће. *Коз. Ј.*

прѝмитѝван, -вна, -вно лат. **1.** *који је на ниском ступњу културе, необразован, припрост.* — У тим шумама живе примитивна племена. *ОГ.* **2.** *грубо израђен, једноставан.* — Купатило је у Сокобањи примитивно. *Сек.*

Изр. ~ уметност *уметности примитивних народа; уметност која се поводи за стилским особинама уметности примитивних народа.*

примити́вац, -вца м (ген. мн. примѝтѝвāцā) **1.** *примитиван, необразован, сиров, припрост човек.* — Шјор Мирко ... држао је сељаке не само неопранима ... него и незналицама и примитивцима. *Божић.* **2.** слик. *нешколован сликар, сликар наивац.*

примитивѝзам, -зма м **1.** *стање у којем се налази необразован, припрост човек, заосталост.* — Псовка је знак и доказ примитивизма и некултуре. *Б 1958.* **2.** слик. *повођење за уметничким деловањем примитиваца.* — Примитивизам ... нарочито се уочава у ... начину сликовних сагледавања, у ... визуелним концепцијама. *Богдан.*

примитивизáција ж *враћање у примитивно, заостало стање.* — Доласком Османлија почиње примитивизација и назадовање [Србије]. *Пол. 1950.*

примити́вист(а) м *примитивац (2).* — Волим фламанске примитивисте. *Крл.*

примитивѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на примитивисте.*

примитивѝстички прил. *на начин примитивиста.* — Он чак није ни »примитивистички« ... третирао клавир. *Коњов.*

примѝтѝвка ж *жена примитивац.*

прѝмитѝвно прил. *припросто, необразовано; једноставно.* — У оба [чамца] је већ била ушла вода, јер су направљени на брзу руку и сасвим примитивно. *Чол.* [Та тема] расправља [се] врло плитко и примитивно. *Матош.*

примити́вност, -ости ж *стање у којем се налази онај који је примитиван; особина онога који је примитиван, заосталост, неразвијеност.*

прѝмицање с *гл. им. од примицати (се).*

прѝмицати (се), -ичем (се) *несврш. и уч. према примакнути (се).*

примѝцач, -а́ча м *онај који примиче:* мишић ~. *Р-К Реч.*

примѝшљати, прѝмѝшљам *несврш. и уч. према примислити.*

прѝмѝште с необ. *обданиште (за децу). Р-К Реч.*

примје-, ек. приме-.

примла́тити, -ѝмлāтīм сврш. *в. премлатити.* — Људи са стране притрче те га примлате пушкама кијачки. *Вук.*

прѝмљенōст, -ости ж *стање онога што је примљено, прихваћено, прихватљивост.* — Општа примљеност био би врло слаб аргумент за уређеност идеја. *Петр. В.*

прѝмљив, -а, -о **1.** *који лако прима, пријемљив.* — Поред живахне фантазије одликује га прави песнички дух, примљив за лепоте природне. *БК 1906.* Такав је призор морао дјеловати на фину и примљиву ... душу. *Креш.* **2.** *који се лако прима, прихватљив.* — Никад му [школованом човеку религија] није пружана у облику који је за њега примљив. *Пед.*

прѝмљивōст, -ости ж *особина онога који је примљив, који лако прима и онога што је примљиво, што се лако прима, пријемљивост.*

примдòвати, -ѝмујēм несврш. песн. *в. примати.* — Из кола се једна одвојила и Драгићу коња примовала: »Добар дошō, драги господару!« *НП Вук.*

примогенитýра ж лат. *право наслеђивања по првородству.*

прѝмозак, -озга м мед. *мали мозак, проширени наставак леђне мождине у лобањској дупљи.* — Примозак ме је већ болио од никотина. *Ж 1955.*

примопрѐдаја ж *поступак којим један прима оно што други предаје.* — Прочитали су наша имена. Ми смо се одазивали, и тиме је извршена примопредаја. *Јак.*

примопрѐдајнӣк м *апарат којим се могу примати и предавати радио-таласи.* — Онда је, да би чуо коју новост, сео мало за свој примопредајник. *НИН 1959.*

примора́вање с *гл. им. од мораваши.*

примора́вати, -ōрāвām *несврш. и уч. према приморати.*

примо́рати, -ѝмōрām сврш. *силом натерати кога да нешто уради, присилити.* — Примора тога Циганина нека се законито вјенча. *Кос.* Понова [смо] наишли на непроходну ледену препреку која нас је приморала да се вратимо. *Петр. М.*

прѝморац и **прѝморац,** -ōрца м **1.** *човек који живи крај мора, у приморју, који је пореклом из приморја.* **2.** (Приморац) *човек из Хрватског, Црногорског или Словеначког приморја.*

прѝмордијāлан, -лна, -лно *првобитан, праисконски.* — Ритам је примордијалан и вечан. *Сек.*

прѝмōрје и **прѝмōрје** с *земљиште поред мора.*

прѝмōрка и **прѝмōрка** ж **1.** *жена која живи крај мора, у приморју, која је пореклом из приморја.* — То је приморка ... она више кад продаје. *Лоп.* **2.** (Приморка) *жена из Хрватског, Црногорског или Словеначког приморја.*

прѝмо̄ркиња и **прѝмо̄ркиња** ж **1.** *приморка.* — И нека приморкиња омилила ми је код куће. *Мажс. Ф.* **2.** *оружје прављено у приморју* **а.** *сабља.* — А припаса сабљу приморкињу. *НП Вук.* **б.** *пушка.* — Те до'вати танку приморкињу. *Вук Рј.* **3.** *животиња која живи у приморју.* — Те наран'те рибе приморкиње. *Вук Рј.*

прѝморскӣ и **прѝморскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на приморје*: ~ крајеви, ~ градови, ~ отоци, ~ острва.

прѝмо̄рчица и **прѝмо̄рчица** ж **1.** *дем. од приморка.* **2.** *извор слатке воде на кречњачкој обали и подморски извор (вруља) поред таквих обала.* — [Те су воде] као кратке приморчице или дубље под површином мора као вруље. *ЕГ 1.*

прѝмразити се, -и̏м се сврш. *постати мрзак један другом. Р-К Реч.*

прѝмрāк м *време пре̏ пуним мраком, сумрак, сутон. Бен. Рј.*

прѝмрā̄чан, -чна, -чно *понешто мрачан.* — Та се борбеност очитује хумором и вицем . . . што се развр̀цавају и разискравају у тамне или примрачне, духовне висине у расправљању о препорном погледу. *КН 1959.*

примра́чити, прѝмрā̄чӣм сврш. безл. *постати донекле мрачно.* — Кад примрачи, унеси је [пекну] у кућу крадимице. *Љуб.*

примрзáвати, -рзā̄вām *несврш. и уч. према примрзнути.*

прѝмрзнути, -нēм сврш. *замрзнувши се прилепити се за што.* — Удри киша, удри сусњежица, примрзе се дувак на кошуљи. *НПХ.*

прѝмркнути и **прѝмрћи,** -мркнēм сврш. *дочекати мрак, омркнути, замркнути.* — И́ма на што и путник дођ' код њега кад примркне. *Миљ.*

примр̀мљати, -ā̄м сврш. *мрмљајући додати, рећи.* — Купио би село, али се злато некуд дјело! — примрмља Матеуш. *Бен.*

прѝмрћи, -мркнēм сврш. = примркнути.

прѝмрцā̄ње с *гл. им. од примрцати.*

прѝмрцати, -рчēм *несврш. и уч. према примркнути, примрћи.*

прѝмудак, -утка м мед. *жлезда на телу мушкарца поред полне жлезде. Р-К Реч.*

прѝмус м лат. *метална кухињска направа на шпиритус за кување.* — Доста је било кувања на примусу. *Пол. 1958.*

прѝмчив, -а, -о *пријемчив, пријемљив, примљив.* — Јакшић је бујна, страсна, права песничка природа . . . природа примчива за све утиске, пријатне и непријатне. *Нед.*

прѝмчивō̄ст, -ости ж *особина онога који је примчив, пријемљивост, пријемчивост.*

прина́вљā̄ње с *гл. им. од принављати.*

прина́вљати, прѝнāвљām *несврш. и уч. према приновити.*

прина́глити, прѝнāглӣм сврш. *нагло, хитро нешто учинити.* — Турци не прина́глише . . . да га убију . . . но се почеше заклањати. *Миљ.*

прѝнаглица ж *наглост, журба.* — Скочи са постеље грозничавом принаглицом тражи огњило. *Љуб.*

прина́длежан, -жна, -жно *који по свом раду и дужностима припада куда, који потпада под чију компетенцију. Р-К Реч.*

прина́длежати, -жӣм несврш. рус. *припадати, потпадати.* — »Балканска царица« у потпуном је смислу права дама која принадлежи к романтичној школи. *В 1885.* Дете принадлежи друштву, а не својим родитељима. *Јов. С.*

прина́длежнӣк м *онај који принадлежи, припада куда. Р-К Реч.*

прина́длежнō̄ст, -ости ж **1.** *оно што принадлежи, припада куда.* — Нацрта ту план куће са собама и предсобљем, с авлијом и бунаром, и већ свима другим принадлежностима. *Срем.* **2.** *оно што принадлежи, припада коме као плата.* — Он је проневерио милион куна које је примио као принадлежност за своје потчињене. *Аз.*

прина̀до̄ћи и **прина̀дō̄ћи,** -на̀дō̄ђēм сврш. *доћи, стићи.* — Жртвовали смо коња принадошлом вијеку. *Уј.*

прина́клоно̄ст, -ости ж *в. наклоност.* — Проматра га с извјесном дужном принаклоности. *Божић.*

прина̀лажēње с *гл. им. од приналазити.*

прина̀лазити, -зӣ *несврш. и уч. према принаћи.*

прина̀местити се, -и̏м се, ијек. прина̀мјестити се, сврш. *згодно, подесно се сместити.* — Као жао јој његове мајке, и принамјести се да боље чује. *Сиј.*

прина̀мјестити се, -и̏м се, ек. прина̀местити се.

прина́ћи и **прѝнāћи,** прѝнāђē сврш. покр. *надоћи, придоћи, поново нападати (о снегу). Вук Рј.*

прина̀ходити, -а̀ходӣ несврш. покр. *наилазити, поново падати (о снегу). Вук Рј.*

прина̀хођēње с *гл. им. од принаходити.*

прина́шā̄ње с *гл. им. од принашати.*

прина́шати, прѝнāшām несврш. *в. приносити.*

принемо̀ћи и **принѐмоћи,** -ѐмогнēм сврш. *осетити тешку слабост, занемоћи.* — Одвише се бојим смијешности, а да гласно принемогне. *Матош.*

прѝнесак, -ска м *прилог, допринос.* — У Далмацији састао се одбор који скупља приносе да се подигне споменик неумрломе старцу Миловану. *В 1885.*

принѐсти и **прѝнѐсти,** -нѐсём свршс. *принети.*

прѝнѐти, -нѐсём, ијек. прѝнијети, свршс. **1. а.** *мичући приближити, помаћи у неком правцу.* — Принијела је већ руку да отаре ту сузицу. *Донч.* Вучјак се слеже, пови хрбат и принесе главу предњим шапама. *Јевт.* **б.** *донети, довући, допремити.* — Зимницу су припремили, дрва принијели. *Лал.* **в.** *носећи пружити, дати.* — Дода му пешкир ... а одмах му принесе чешљеве. *Глиш.* **2.** *допринети, потпомоћи.* — То [слављење Његоша] је много принело те се Црна Гора чула и боље познала у свету. *Нен. Љ.* **3.** покр. *учинити, стећи.* — Лазу живот поклони, а себе част принесе. *Миљ.*

Изр. ~ (к образу) пушку *нанишанити;* ~ (на) жртву *жртвовати;* није ни ~ *не може се упоредити.* — Ниједан од тих што је прошаху није био ни принети њеном челеби-Ђорђији. *Срем.*

~ **се** *помаћи се у неком правцу, приближити се.* — Кад се дигоше, Марија му се принесе и погледа га пријатељски. *Сим.*

принизѝвати, -ѝзујём *несврш. и уч. према принизити, падати све ниже.* — Сунце низи принизује, сумрачје се навукло. *Горд.*

принѝзити, -ѝнѝзём свршс. *снизити, понизити.* — А Никола узео некакву сасвим другу позитуру ... није му држање више онако усиљено принижено. *Ранк.*

прѝнијети, -нѐсём, ек. прѝнѐти.

прѝникнути и **прѝнићи,** -никнём свршс. *пригнути главу, нагнути се.* — И он нађе ту водицу 'ладну, те приниче 'ладну воду пити. *НП Вук.*

прѝнцати, -ичём *несврш. и уч. према приникнути, принићи.*

прѝнов м *принова* (*1а*). — Прије брже вратима и притиште их снагом. — Плати ... на принов! Каки принов? — Сина! *Вес.*

прѝнова ж **1. а.** *новорођено дете.* — И радостан отац који је добио мушку принову ... рукавом [је] брисао сузу радосницу. *Рад. Д.* **б.** *ново марвинче у кући.* — Рашљани јављају ... колико имају принове у тору. *Сиј.* **2.** *нови људи у каквом послу, појачање.* — Ова сарадничка принова осетила се. *БК 1906.* **3.** *нове речи у језику.* — Добре принове из страних језика осјетит ће се на домаћем организму као урес. *Ј 1957.* **4.** *било што ново што се уноси у садашње стање, новост, новина.* — Изложио је ... принове које су ... уношене у уметнички облик књижевних дела. *Поп. Б.*

прѝновак, -о̄вка м **1.** *принова* (*1 и 2*). — Докихало је црно кудраво псето и помирисало је приновак кућни. *Киш.* **2.** *подмладак, прираст.* — Њихов [других народа] приновак биће незнатан. *Нен. Љ.* **3.** *оно што је радом приновљено; дограђена грађа, дограда. Вук Рј.*

принòвити, прѝновѝм свршс. **1.** *набавити нове ствари за кућу.* — Милош је примећивао понешто лепо приновљено у свој соби. *Уск.* **2.** *увести нову особу у кућу.* — Време је већ да се у кући Срђановој принови које чељаде, да Стана добије снаху. *Глиш.*

приновљáвати, -о̀вљāвāм и **приновљѝвати,** -о̀вљујём *несврш. и уч. према приновити.*

прѝнос м **1.** *род, приход од имања.* — Честе су суше ... задесиле нашу земљу, па због тога принос житарица није толики какав је у ... земљама које имају оцеанску климу. *ОГ.* Његов саобраћај са женом тицао се увијек ... мјесечног приноса за кућу. *Нех.* **2.** *в. допринос.* — Читаочев је принос понекад уистини толики да читалац постаје сарадник песников. *Пеп. Б.* **3.** *невестин дар, мираз који доноси мужу у кућу. Р-К Реч.* **4.** мн. покр. *пороћајни болови. Вук Рј.*

прѝносак, -ска м *принос. Р-К Реч.*

прѝносан, -сна, -сно **а.** *који се односи на приносе:* ~ свота. **б.** *који даје, носи велике приносе, уносан.* — Онда он мора да има неке много важније и много приноснije послове. *Ћос. Б.*

принòсилац, -иоца м *онај који нешто приноси. Р-К Реч.*

принòсити, прѝносѝм *несврш. и уч. према принети, принести.*

прѝнōсје с *носни корен. Р-К Реч.*

прѝноснѝк и **прѝноснѝк** м *онај који даје свој принос као члан каквога друштва или у име какве помоћи.* — Чланови приносиоци Матице хрватске могу добити књиге уз годишњу намиру. *В 1885.*

прѝноснòст и **прѝноснòст,** -ости ж *особина онога који је приносан.*

прѝношење с *гл. им. од приносити.*

прѝнуда ж *употреба силе да би се што постигло, присиљавање, приморавање.* — Свакој држави је основни задатак да помоћу организиране принуде ... штити интересе владајуће класе. *ОГ.* Ако су се тада и склапале брачне везе између младих и старијих, то се није заснивало на принуди, него на обостраној вољи. *Ђурић.*

прѝнудан и **прѝнудан,** -дна, -дно *који се постиже принудом, присилом, приморавањем:* ~ отказ, ~ рад, ~ мера, управа, ~ поравнање.

прѝнудити, -ѝм свршс. *силом нагнати, натерати, приморати, присилити на нешто.* — То ју је принудило да стекне и неко познавање талијанскога језика. *Шкреб.* Ми смо ипак људи, а то значи принуђени да живимо једни поред других. *Б 1958.*

прѝнудно и **прѝнудно** прил. *на принудан, присилан начин.* — Неки авиони ове ескадриле принудно су се спустили. *Вј. 1958.*

прѝнудно̄ст и **прѝнудно̄ст,** -ости ж *стање онога што је принудно.*

принуђа́ва̄ње с *гл. им. од принуђавати.*

принуђа́вати, -ӯђа̄ва̄м и **принуђи́вати,** -ӯђујем *несврш. и уч. према принудити.*

прѝнуждити, -ѝм свршс. *принудити, натерати на што.* — Ове доскочице нису биле кадре да принужде господина Луку на други »модус вивенди«. *Том.*

прѝнукати, -а̄м свршс. *нукањем, подстицањем нагнати, наговорити.* — Мала Шара је ударила у дерњаву, а Патка [ју] је штипала да је принука на јачи плач. *Кал.*

прѝнц м лат. *титула мушког члана владарске породице и особа која носи такву титулу (у западној Европи); син принчев.* — Сестра [јој се] удала не знам гдје за какова принца. *Леск. Ј.*

Изр. ~ карневала *људска фигура која се носи у поворци и спаљује последњег дана поклада;* ~ из бајке, зачарани ~ *човек којега девојке замишљају као свог будућег супруга.*

принцéза ж *титула женског члана владарске породице и особа која носи такву титулу (у западној Европи); кћи или жена принчева.* — Било је ту некаквих принцеза немачке крви. *Дед. В.*

принцéса ж *в. принцеза.* — Лаку ноћ ... моја сребрна мала принцесо. *Бег.*

прѝнцип м лат. заст. **1.** *поглавар, владар, господар.* — Одниједе на Цетиње главе ... а принцип их дивно дочекао, дарова им од срме медаље. *НП Вук.* **2.** *млетачки дужд.* — Ту хиљаду бјеху невољниках, сви у љута гвожђа попутани, те грађаху принципу бродове. *Њег.* Народ хрватски звао [је] дужда млетачкога принципом. *Шиш.*

прѝнцӣп, -ӣпа м лат. **1.** *основни став, полазна мисао какве науке, теорије.* — [На договору у Бечу] примљени су принципи Вукова књижевног језика. *Бел.* Твар се не може звати узроком разликости, принципом индивидуализације. *Баз.* **2.** *руководећа идеја, начело.* — Велике је напоре уложила наша војска, борећи се за свој високи принцип не остављати рањеног друга. *Дед. В.* Да би се у студији шаха успело, важно је пре свега знати опште принципе игре. *Шах 1.* Био би одступио од онога што је сматрао својим принципом. *Десн.*

Изр. из принципа *према својем убеђењу, уверењу;* у принципу *у општем, у основном смислу.*

принцѝпа̄л, -а́ла м *господар, послодавац.* — Дуго и дуго су принципали, кореći своје млађе, пребацивали ... калфенском нараштају. *Срем.* Извријеђали сте некаквог свог бившег принципала. *Крл.*

принцѝпа̄лка и **принципа́ловица** ж *принципалова жена, господарица, власница радње.* — Човјек на тај начин задобива принципалку као заговорницу која ће уложити добру ријеч. *Адум.* Гајдаш је отпратио ... најпосле принципала и принципаловицу кући. *Срем.*

принцѝпа̄т, -а́та м **а.** *доба владавине првих римских владара.* **б.** *владавина, служба, част и положај принципа.*

принципѐша ж тал. заст. и покр. *в. принцеса.* — Породи се Даринка краљица ... живјела ни [нам] принципеша млада. *НП Вук.*

прѝнципијѐлан, -лна, -лно *који одговара принципу, начелан.* — Читавом њиховом нутрином може да потресе једна омашка принципијелна и важна. *Крл.* Водила се једна заиста принципијелна и другарска дискусија. *Пол. 1957.*

прѝнципијѐлно прил. *начелно, у принципу.* — Не кажем да ћу баш ја постати министар, него мислим: принципијелно то није више ствар могућности. *Кол.* Било би ... теоријски глупо, баш зато што је теоријски и принципијелно, замерити ... младићу ... радост живљења. *Вучо.*

принципијѐлно̄ст, -ости ж *доследно држање у теорији и пракси одређених принципа.*

прѝнцӣпскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на принципе.*

прѝнчев, -а, -о *који припада принцу.*

прѝнчевскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на принчеве.*

прињу́шити, прињу́шӣм и **прѝњушити,** -ӣм свршс. **1. а.** *помирисати њушком.* — Кулаш прињуши зоб пак поче ваљати очима од једнога до другога. *Мат.* **б.** *њухом осетити, намирисати.* — Кад је прињушио вино, пио је три дана. *Шен.* **в.** фиг. *открити по каквим појавама или знацима. Бак. Реч.* **2.** *мало поњушити.*

прињушки́вати, -ӯшкујем несврш. *њушкати;* фиг. *прислушкивати, уходити.* — Видим гдје се у тами нешто као лисица преда мном уставило те прињушкује. *Јурк.* Ђукерија обилази туђе куће и прињушкује око њих. *Тур.*

прѝобалнӣ и **прѝобалскӣ**, -ā, -ō *који се налази при обали мора или какве велике реке.* — На њеним је каменим плочама провео готово сав свој вијек живећи од тог приобалног живота. *Десн.* Према истој идеји овде би се код Калемегдана цео приобални простор претворио у парк. *Пол. 1959.*

прѝдбути се, прѝобујēм се свршн. *мало се обути.* — Јесу л' ти се буле приобуле? *НП Вук.*

прѝдденути, прѝдести и **прѝдети,** -денēм и -дедēм, ијек. прѝдјенути, прѝдјести и прѝдјети, свршн. *мало одденути.* — Жедна напојио, гладна напитао, гола ризом приодио. *Вук.*

прѝдјенути, прѝдјести и **прѝдјети,** -денēм и -дедēм, ек. прѝденути, прѝдести и прѝдети.

прѝздравити, -ӣм свршн. *мало оздравити.* — При нег вила у Проложац дође, приоздрави Сењанине Мато. *НПХ.*

прѝдкитити се, -ӣм се свршн. *мало се окитити.* — Ова свадба полу од године док . . . горица с' преокити листом. *НП Вук.*

прѝдкупити, -ӣм свршн. *пред собом окупити какво мноштво.* — Да би [Матица српска и Летопис] подобни били приокупити око себе свијет књижевника . . . *Јаг.*

прѝдњљив, -а, -о **1.** *који лако прионе, прихвати се, придржи се.* — [Чичак] је све до горе дизао своје високе стабљике с прионљивим ружичастим главицама. *Шов.* **2.** *који сасвим прилежи, тесан:* ~ одело.

прѝдњути, прѝонēм свршн. **1.** *прилепити се, приљубити се тесно уз нешто, припити се.* — Копуља се била распала и у ситним крпицама прионула за кожу. *Лал.* фиг. Тако опере срамоту која је јутрос прионула за њ. *Креш.* **2.** *посветити сву пажњу чему.* — Колико се сиротиња и самохрана осећала, толико више прионула око свога детета. *Ад.* **3.** *латити се, својски се примити чега, дати се на што.* — Ја више пута станем . . . а он тек викне . . . Ја брже боље прионем на посо̑. *Вес.* Па како си запустио пушку и прионуо уз плуг, куме? *Шен.* **4.** *почети, стати.* — А у то опет Салихага прионуо разговарат га. *Мул.* **5.** *одговорити, узвратити.* — Прођи се, жено, обијести . . . — Како би се прошла? — живље прионе она. *Буд.*

Изр. ~ за срце *заволети*; ~ очима за (уз) што *нетремице гледати у што.* — Очима је прионула уз кућу. *Бен.*

~ **се** *приљубити се, прибити се.* — Зграбио је жену испод руке, као да се побојао да ће му је нетко отети. А она се прионула уза њ. *Петр. В.*

прѝонѣти (**се**), прѝōњām (се) *несврш. и уч. према прионути (се).*

прѝдњив, -а, -о *прионљив.* — Унио [је кугу] један грчки брод који је преносио прионљиву трговину из Мисира у Млетке. *Љуб.*

прѝопћа̀ва̄ње с *гл. им. од прѝопћавати.*

прѝопћа̀вати, -ѝпћāвām = прѝопћивати *несврш. и уч. према прѝопћити.*

прѝопће́ње с *оно што се коме прѝопћи, јави, саопштење.*

прѝопћи́ва̄ње с *гл. им. од прѝопћивати.*

прѝопћи́вати, -ѝпћујēм несврш. = прѝопћавати.

прѝдопћити, прѝопћӣм свршн. = прѝопштити *јавити, известити (усмено или писмено) рећи, казати.* — Без икаква околишања . . . прѝопћи јој Душанову поруку. *Бег.*

прѝопшта̀ва̄ње с *гл. им. од прѝопштавати.*

прѝопшта̀вати, -ѝпштāвām *несврш. и уч. према прѝопштити.*

прѝдопштити, прѝопштӣм свршн. = прѝопћити. — Сестра једног од оне двојице поверљиво [јој је] прѝопштила да брат само о њој прича. *Петр. В.*

прѝор м лат. **1.** црквн. *поглавар самостана неких католичких редова.* **2.** *изабрани градски поглавар у средњовековним талијанским комунама. Кл. Рј.*

прѝора̀ва̄ње с *гл. им. од прѝорава̄ти.*

прѝора̀вати, -ѝрāвām *несврш. и уч. према прѝорати.*

прѝдра̄т, -а́та м **1.** *служба прѝорова.* **2.** *подручје на којем прѝор врши службу.*

прѝдрати, прѝорēм свршн. *оруђи од туђе земље додати својој. Вук Рј.*

прѝорац, -ѝрца и **прѝдра̄ч,** -а́ча м ист. *онај који поред своје земље држи и оре и туђу земљу и за то добија плату према погодби. Рј. А.*

прѝдрија ж *прѝорат.*

прѝорѝте́т, -е́та м лат. *првенство, предност; првенствено право; старешинство.*

прѝорѝте́тнӣ, -ā, -ō *који има предност:* ~ право.

прѝо́рство с *служба прѝорова.*

прѝдткрити се, прѝоткријēм се свршн. *мало се открити.* — Једном се случајно десило да се пред једном групом учитеља која је разгледала нашу робијашницу мало приоткрила завјеса. *Чол.*

прѝдшинути, -нēм свршн. *наново, још једанпут ошинути.* — Приошинуше и ободоше коње и пристигоше ђевојку. *Н. прип. Вук.*

прѝоштрити, прѝоштрӣм свршн. *мало наоштрити.* — Она ... пристави воде на банку, узе нож и приоштри га на здјели. *Коз. Ј.*

прѝпадак, -атка м **1.** *оно што коме или чему припада као споредан део.* — Сматрају се као припадак непокретних ствари све оне покретне ствари које у свом скупу чине једну ... ствар. *Арх. 1953.* **2.** *оно што у натури (у житу, дрвету и сл.) припада раднику као део плате.* — Све те послове извршивао је слуган здушно и савјесно уз ... мјесечну плаћу од петнаест форинти с некојим припацима. *Ков. А.*

прѝпадање с *гл. им. од припадати.*

прѝпадати, -ам̄ несврш. **1.** *несврш. и уч. према припасти.* **2.** *бити чије право.* — Поштовање припада старим госпама. *Грол.* **3. а.** *бити члан чега.* — Имам право да припадам опозицији. *Нуш.* Припада ли она уважена особа вашем друштву. *Креш.* **б.** *бити део чега.* — Чинити све што припада служби. *М-И.*

прѝпадицӣ прил. *припадом.* — Ако сам му симпатична ... он је можда то гдјегод припадице споменуо. *Новак.*

прѝпаднӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који коме или чему припада.* — Даде Бакачима свој град Раковац са седам припадних села. *Шен.* Брзину ширења вала [ћемо] добити ако подијелимо пут с припадним временом. *Физ. 1.* **2.** *који се догађа припадом, случајно.* — [Тјелеса] имаду дакле битак припадни, акцидентални. *Баз.*

прѝпаднӣк м *онај који припада каквом скупу, заједници, покрету и сл.*: ~ партије, ~ класе, ~ војске, ~ народа.

прѝпадница ж *женска особа припадник.*

прѝпаднӣштво с *својство онога који припада или онога што припада коме или чему, припадање.* — Припадништво банди неће се казнити ... ако се припадник банде својевољно преда властима. *Арх. 1953.* Питање о припадништву те области сложеније је. *Петр. М.*

прѝпаднōст, -ости ж **1.** *припадништво.* — Ти знаш шта значи припадност непобедивој целини покрета. *Поп. Ј.* **2.** *случајност, прилика, згода, акцидент (2).* — Предоџбе о супстанцијама имаду више објективне реалности него помисли о припадностима, акцидентима. *Баз.* **3.** необ. *обележје, особина.* — Чакшире некад војничке ... изгубиле су сваку припадност и боју. *Лал.*

прѝпадом прил. *којом приликом, згодом, пригодом, с времена на време, каткад.* — Он је сав угрезао у литературу латинских класика и само се припадом занимао класичном књижевношћу Нијемаца и Француза. *Бал.* Меценату је посвећивао своје песничке саставе, али је припадом знао да му штошта и замера. *Цар М.*

прѝпазити, -ӣм свршн. **1.** *опазити, спазити.* — Шарац, припазивши неке људе који Марка опкољавају, поче ногом тући о земљу. *Дом.* **2.** *причувати.* — Старијег отац је већ од малих ногу потезао собом у поље да му ... припази на кола. *Мишк.* **3.** *обратити неко време пажњу на кога, на што.* — Само ти припази на прсте његовим калфама. *Пав.* Треба га припазити и притегнути боље. *Срем.*

~ **се** *причувати се.* — Често он [управник] запријети упорнијем робијашу: »Припази се ти, послаћу ја тебе на пустару«. *Чол.*

припа́ја̄ње с *гл. им. од припајати.*

припа́јати, прѝпа̄јам *несврш. и уч. према припојити.*

прѝпала ж **1.** *оно чиме се што припаљује.* — Немам припале да запалим лулу. *Павл.* **2.** *припаљивање.*

припа́лити, прѝпа̄лӣм свршн. *приносећи ватру упалити, упалити о нешто што гори.* — Већ су хтели да припале топ. *Срем.* Снаша Смиља изнесе му из куће угарчић да припали лулу. *Глиш.*

~ **се** *запалити се, упалити се.* — Л који ово ђаво смрди као у паклу! Да се није што припалило?! *Крл.*

припаљи́ва̄ње с *гл. им. од припаљивати (се).*

припаљи́вати (се), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према припалити (се).*

прѝпа̄мтити, -ӣм свршн. *упамтити, запамтити.* — Припамтимо ... и то да су ... у ратовима Карађорђа и Милоша главно засегли пастири горње Шумадије. *Павл.*

прѝпарити, -ӣм свршн. *сварити, скувати.* — Но га сврну у танку одају па му мрку каву припарила. *НП Вук.*

прѝпасати, -ашēм свршн. *свезати, причврстити око паса, опасати.* — Она припаше кухињску кецељу. *Коз. Ј.* Мјесто да дође међу нас. ... он припасо̄ револвер. *Чол.*

припа̀сач, -ача м **а.** *појас, пâс.* **б.** *каиш, кајас за сабљу. Р-К Реч.*

припа̀сача ж *део одеће који се паше око струка, паса; прегача, кецеља.* — Посједаше жене продавачице ... с припасачама. *Бен.*

припаси́ва̄ње с *гл. им. од припасивати.*

припаси́вати, -а̀сујēм *несврш. и уч. према припасати.*

прѝпаснӣ, -ā, -ō̄ *који служи за припасивање.* — Ја одложим пушку. Отпашем припасни ремен. *Мишк.*

прѝпасти, -аднēм и -анēм свршн. **1. а.** *пасти у део, постати чије власништво, допасти коме.* — Онда ће ... након његове

смрти његов дио припасти њезиним синовима. *Ивак.* Њој су припале баш Радмилине ципеле и капут. *Макс.* **б.** *пасти у дужност.* — Јоки је припало да води баба Томанију. *Рист.* **2. а.** *спуствши се, сагнувши се доћи у близину, приближити се.* — Али се Гојко саже и ... припаде к њеном лицу. *Ранк.* **б.** *идући наћи се поред некога или нечега, прићи.* — Припанем ја к њему и све му кажем. *Андр. И.* **3.** *рећи, додати.* — Али он побрже припадне: Кад суђени дође ... *Буд.*

Изр. припала ме мука *зло ми је, спопала ме мука, мучнина.*

прѝпаша[1] ж **1.** *од стоке оно што се отхрани за кућу, а не за продају.* — У храстовим шумама има ... припаше свињади. *Павл.* **2.** *паша.* — У планини вучој није овцама припаше. *И-Б Рј.*

прѝпаша[2] ж покр. *в. припашај. И-Б Рј.*

прѝпашај и **прѝпашњак** м и **припа́шњача** ж *кожни појас, спреда широк, у којем су се носиле мале пушке, ножеви и ситне потребне ствари.* — Она у тренутку истрже Микин нож иза припашаја и махну по голој мишици. *Коч.* Најдраже им било лутати по комшилуцима ... с ханџарима затакнутим у големи кожнати припашај. *Шимун.* Старац је обучен јуначки: копоран и беневрeци с припашњачом. *Кал.*

прѝпаштити се, -ѝм се сврш. *намучити се, својски се потрудити.* — Судац се и с овим послом људски припаштио, те тако дође све у ред. *Буд.*

прѝпев, ијек. прѝпјев, м **1.** *речи или стихови који се у песми понављају иза сваке китице или строфе, рефрен.* — На све стране брује прељске песме и припеви љубавни, праћени смехом и поклицима. *Дом.* Иза сваке китице падао би припјев. *Гор.* **2.** фиг. *оно што неко стално понавља, на шта се увек враћа. Бак. Реч.*

припева́вати, -ѐва̀ва̄м, ијек. припјева́вати *несврш. и уч. према прѝпевати.*

прѝпевак, -е̏вка, ијек. прѝпјевак, м *припев.* — Пјевала је санџачке пјесме са оним дугим лаким припјевцима. *КН 1957.*

припе́ва̄ње, ијек. припијѐва̄ње, с *гл. им. од припевати.*

припе́вати, прѝпе̏ва̄м, ијек. припијѐвати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према припевати.* **2.** *певати уз некога.* — Славуј пева, шева припева. *Јаки. Ђ.* Он је свирао и пјевао, а припијевао му је, високо, Мухамед. *Рад. А.*

прѝпевати, -а̄м, ијек. прѝпјевати, сврш. *певајући спомињати некога; запевати уз нешто.* — И припјевавши овако све свате редом наставе још и ове пјесмице. *Вук.* Чак и властито крепано трупло припјеваће ушкопљеном духу. *Јел.*

прѝпе̏вка, ијек. прѝпијевка, ж *песма која се припева.* — Да вам једну припијевку кажем. *Вук Рј.*

припе́глати, прѝпе̏гла̄м сврш. *пеглом углачати.* — Џепови на оделу прави, правилно припеглани. *Сек.*

прѝпек м покр. *в. припека.* — Припек сунчани дава биљу особит сок. *Љуб.*

прѝпека ж *јака сунчана жега.* — Управо угађа сунчана припека када из дубоке хладовине на сунце идеш. *Коз. Ј.* Уморни од марша и љетне припеке полијегали смо под огромне храстове. *Чол.*

припе́лити, прѝпе̏лӣм сврш. покр. *топло препоручити.* — Газда Јово биће поручио по адвоката, и припелио му и прекјуче ... да никако не опрашта попу. *Тип.*

прѝперак, -е̏рка м *перо, листић који израсте из стручка цвета, побочни изданак, заперак.* — На пријелазу цијеви у стручак често излази редовно слабији пастручак са споредним пером, приперком. *Фин.*

прѝпе̏ти, прѝпнѐм сврш. **1.** *привезати уз нешто:* ~ коња. — Припни на свој стари бајс кравицу. *Ков. А.* [За лађу] беше припето ваздан бродића. *Сек.* **2.** *прикачити, причврстити.* — Ти припни печу, ферецу обуци. *Огр.* **3. а.** *попети, подићи.* — Дођу дома и припну звоно на Свету Петку. *Љуб.* Хусеин је уто припео на своја рамена малога Ахмеда до једне пушкарнице у зиду. *Огр.* **б.** *подићи и наслонити:* ~ лествe. *Бак. Реч.*

~ **се 1.** *попети се.* — Све се припело ... да види младенку. *Кум.* Припе се на свој узвишени трон. *Нен. Љ.* **2.** *приљубити се, прилепити се.* — Кућица припела се уз брежуљак као ластино гнездо. *Глиш.* Покисла јој се шамија на челу припела. *Рад. Д.*

припе́тити, прѝпе̏тӣм сврш. покр. *учинити да се што догоди.* — Може то ђаво припетити (да се то догоди). *Вук Рј.*

~ **се** *догодити се.* — Не знам што би се припетило када бих се, као Ахил на Лемносу, пресвукао у жену. *Уј.*

припетља́вати (**се**), -ѐтља̀ва̄м (се) *несврш. и уч. према припетљати (се).*

припѐтљати, -а̄м сврш. *привезати, придодати.* — Лашка улица буде припетљана Горњем варошу. *Шен.*

~ **се** *петљом се привезати.* — Од страха трга петљу којом се умируја припетљала за њу као за спас. *Мих.*

прѝпећак, -ћка м *простор између пећи и зида, запећак (1 и 2).* — На припећку је спавала ... белоглава девојчица. *Моск.* Он се мало прибере, скочи на припећак. *Шов.*

припѐћи и **прѝпећи,** -е̏ћӣм и прѝпекнѐм сврш. **а.** *угрејати, загрејати.* — Сједне леђима окренут ватри да их припече. *Лоп.*

Припекло га сунце, па се пријатно осећао. *Рад. Д.* **б.** *испећи.* — Тако, сад само да се припече [прасе]. *Дом.* **в.** *почети јако грејати (о сунцу).* — Пробудио се кад је већ јако припекло сунце. *Кос.* Припече сунце ... слабашне руке једва држе мотику. *Чол.*

припецúвати, -èцујēм *несврш. и уч. према припећи.*

припѝвеи, -èна, -èно *припијен.*

припивѐно прил. *припијено.* — Свуда свет, једно до другог, припивено, згушено. *Станк.*

припи́јање с *гл. им. од припијати (се).*

припи́јати (се), -ијēм (се) *несврш. и уч. према припити (се).*

припијев-, ек. припев-.

припи́јен, -èна, -èно **1.** *трп. прид. од припити се.* **2.** *тесно приљубљен.* — Опијени мржњом, опкољени вриском, припијене усне до крви смо гризли. *Бој.* Пјевач се љуљао, руку припијених уз трбух. *Сим.*

припијѐно прил. *сасвим близу, приљубљујући се.* — Покри [се] ... јорганом, али ... танким ... који се због тога увек припијено обавијао око ње. *Станк.*

припи́љити, прѝпиљим сврш. *притиснути, прионути, чврсто прислонити.* — Затвори врата и опет их закрачуна, док [он] оста припиљен уза зид. *Креш.*

прѝпињање с *гл. им. од припињати (се).*

прѝпињати (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према припети (се).*

прѝпис, -а и **прѝписак,** -ска м *оно што је приписано, дописано.* — Око половине 15. ст. преписао [је] неки Радослав ... апокалипсу у којој има и глагољских приписа. *Комб.* Послије овога ... долази још слиједећи приписак. *Маж. Ф.*

припи́сати, прѝпишēм сврш. **1.** *начинити припис, дописати. Р-К Реч.* **2. а.** *примити, узети што као узрок чега.* — Сада нека си припише посљедице. *Гор.* **б.** *сматрати да неко има какве особине.* — Управе не знају какве да му све припишу рогове и панце. *Шкреб.* Дугогодишњем хајдучини не може се приписати кукавичлук. *Сур.* **3.** *писмено оставити коме какав новац или другу коју вредност, завештати.* — Само нека овај мој стари пријатељ ... обећа приписати мојој девојци шест тисућа ливара. *Нед.*

~ **се** *убројити се у што.* — Многе се придошлице земаном припишу тој породици. *Љуб.*

приписи́вање с *гл. им. од приписивати (се).*

приписи́вати (се), -ујēм (се) *несврш. и уч. према приписати (се).*

прѝпит, -а, -о *мало пијан, полупијан, поднапит.* — По његову лицу и говору очито се видјело да је доиста припит. *Шимун.* Једном приликом, мало припит, хтео [је] да га гађа сифоном. *Ћос. Д.*

прѝпит и **прѝпит** м *питање, упит.* — Није се мицао од ње и ништа ни у политичким стварима ѝније хтео чинити без њеног припита. *Јов. С.*

припи́тати, прѝпītām сврш. **а.** *узгред упитати, запитати.* — Особито јој годи кад би је синови припитали понешто и тражили савета. *Дом.* Исповједио [се] баба Ружин муж ... а напосљетку припита господина парока ... *Вел.* **б.** *пропитати, распитати.* — Има л' пута отуд за Грачаницу? — Има, припитај тамо у селу. *Нуш.*

прѝпитати, -ām сврш. *нахранити.* — Купи ... жита ... боба, три сомуна ... хљеба ... па се поврати кући и припита оно гладне чељади. *Љуб.*

прѝпити, прѝпијēм сврш. **а.** *пити у чије здравље. Вук Рј.* **б.** *попити нешто мало (уз јело). Бак. Реч.*

~ **се** *мало се напити.* — Када се мало припије у друштву, онда се обично грохотом смије. *Том.*

прѝпити се, прѝпијēм се сврш. *привити се, приљубити се, прионути сасвим уз некога, уз нешто.* — Онда се припије тијелом и рукама уз дуд ридајући. *Пав.* Сестре би се тада припиле једна уз другу. *Вучо.*

припити́вање с *гл. им. од припитивати.*

припити́вати, -ујēм *несврш. и уч. према припитати.*

припиткúвати, -ујкујēм несврш. дем. *припитивати, запиткивати.* — Ката је слушала и припиткивала. *Десн.*

припитòвати, -ујēм несврш. покр. *в. припитивати. Вук Рј.*

припитòмити, -ујомīм сврш. **1.** *учинити питомим, опитомити, укротити.* — Он је неке велике гује ... припитомио, храни их месом и млијеком. *Наз.* У овој шуми има дивљих пчела, и он је неколико припитомио. *Дед. В.* **2.** *изазвати у коме осећање поверења, придобити кога.* — Домишљао [се] како да припитоми неповјерљива комшију. *Ћоп.*

~ **се 1.** *постати питом.* — Данас су се већ припитомили [Славени] и том истом папи једу из руке. *Крл.* **2.** *постати уљудан, кротак.* — Онај наредник ... сасвим се припитомио. *Чол.* **3.** покр. *постати мио коме, умилити се.* — Шћепан је простирао своју хитрину и на даље, пак се лијечењем припитомио народу. *Љуб.*

припитомљáвање с *гл. им. од припитомљавати (се).*

припитомља́вати (се), -ва̀м (се) = припитомљивати (се) *несврш. и уч. према припитомити (се).*

припитòмљив, -а, -о *који се може припитомити. Деан. Рј.*

припитомљи́вати (се), -ва̀м (се) несврш. = припитомљавати (се).

прѝпицање с *гл. им. од припицати.*

прѝпицати, -ичем *несврш. и уч. према припећи.*

прѝпјев, ек. прѝпев.

припјев-, ек. припев-.

прѝплакати, -ачем сврш. *проплакати с ким.* — Ти би, Мелко, нуз њу приплакала. *Ботић.*

прѝпланак, -а̄нка м *равно земљиште испод брда, планине.* — Видимо ту . . . појединачне куће најчешће уз припланке великих гора. *Баб.*

прѝпла̀нѝнскӣ, -а̄, -о̄ *који се налази при планини:* ~ село.

прѝпла̀нути, прѝпланем сврш. *поцрнети од сунца, препланути (I).* — Била су то лијепа дјеца, округла лица, припланула од сунца. *Сиј.*

прѝплод м **1.** *прираст стоке плођењем.* — Стока за клање и приплод. *ОГ.* Бик ће то бити . . . но гледај да га продаш неком домаћину . . . за приплод. *Рад. Д.* **2.** *добит, добитак од камате, камата.* — Обогатили су се највише трговином и давањем новца на приплод. *Дед. Ј.* **3.** *род, летина.* — Наполичари . . . су од читавог приплода морали половину давати велепосједнику. *ОП 2.*

прѝплодак, -отка м *приплод (1).* — Ал' ћеш од злата бити, порасту л' ми приплотком стада. *Марет.*

прѝплòдити се, прѝплодӣ се сврш. *прирасти, намножити се приплођавањем. Вук Рј.*

прѝплодни, -а̄, -о̄ **1.** *који је за приплод:* ~ бик, ~ стока. **2.** *који служи за приплод:* ~ станица.

прѝпљёскан, -а, -о **1.** *трп. прид. од припљескати.* **2.** *спљоштен:* ~ нос. *Р-К Реч.*

припљéскати, прѝпљёскам сврш. *длаком пригњечити, растањити (нпр. погачу). Р-К Реч.*

припљòштити, прѝпљòштӣм сврш. *мало спљоштити.* — Припљоштена кључна запловиле пловке по језеру сјајну кô чуниħ до чуна. *Кош.*

прѝповѐд, ијек. прѝповијед, ж **1.** *прича, приповетка.* — И којешта ето тако друго што измислих, што . . . чух ја помешах у приповед ту. *Радич.* **2.** *проповед.* — То су просте мисли моралне, побожне, поповске . . . које би пре приличиле неком свештеном лицу у црквеним приповедима. *Поп. П.*

приповѐдалац, -аоца, ијек. приповијѐдалац, м *приповедач* **а.** *онај који приповеда.* — Приповиједалац настави: »Кад стигосмо . . .« *Јурк.* **б.** *писац приповедака.* — Њихове бајке садржавају увијек неку науку, а приповиједалац би погријешио да је под конац не спомене. *Маж. Ф.*

приповѐдалачкӣ, -а̄, -о̄, ијек. приповијѐдалачкӣ *који се односи на приповедаоце.*

приповѐдалачки, ијек. приповијѐдалачки, прил. *на начин приповедалаца, као приповедаоци.*

приповѐдалаштво, ијек. приповијѐдалаштво, с *начин на који приповедалац врши свој рад.* — Остаје . . . изразито грађански писац . . . својим . . . изграђеним приповиједалаштвом. *П 1939.*

приповѐдàлница, ијек. приповијѐдàлница, ж *место с којега се приповеда, проповеда, проповедаоница.* — При једном крилу жупнички стан . . . при другом камену приповиједалница. *Павл.*

приповѐдало, ијек. приповијѐдало, м *онај који много приповеда.* — Разговарало се најпре живље, па све лакше и лакше, па кад се уморио и приповедало и слушаоци . . . настаде зевање. *Срем.*

приповѐдање, ијек. приповијѐдање, с *гл. им. од приповедати.*

приповѐдати, -ова̀м, ијек. приповијѐдати *несврш. и уч. према приповедити.*

приповѐдач, -а́ча, ијек. приповијѐдач, м **1.** *онај који приповеда.* — Неко [се] сети те изнесе пред уморна приповедача хлеба и пасуља. *Ранк.* Приповједачу зној изби на челу. *Шов.* **2.** *писац приповедака.* — Дијеле приповједаче у сликаре карактера и обичаја. *Матош.* Ево младог приповедача чије приповетке нападају критичари. *Макс.*

приповедà̀чица, ијек. приповједà̀чица, ж *жена приповедач.* — Прича је текла . . . и клонила се крају . . . Покаткад би приметили испред себе . . . саму приповедачицу и њен покрет. *Петр. Б.* Чешка приповедачица Њемцова њена је пријатељица. *Скерл.*

приповѐдачкӣ, -а̄, -о̄, ијек. приповијѐдачкӣ **а.** *који припада приповедачима:* приповедачке способности. **б.** *који има карактер приповедака:* ~ књижевност.

приповѐдачки прил. *на приповедачки начин.*

прѝпòвѐдити, -ӣм, ијек. прѝпòвиједити, сврш. *испричати.* — Ал' кад већ желиш, а ја ћу ти све, укол'ко се те страшне ноћи сећам, приповедити. *Јакш. Ђ.* Владимир приповједи пријатељу. *Шен.*

прѝповеднӣ и прѝпòведнӣ, -а̄, -о̄, ијек. прѝповједнӣ и прѝпòвједнӣ *који у себи има елементе приповедања.* — У [Дубровнику]

није у оно доба настало ниједно оригинално приповједно дјело свјетскога садржаја у прози. *Комб.* [Бранкова] лирика [је] готово сва ... описна и приповедна. *Прод.*

прѝповест, ијек. прѝповијест, ж *приповетка.* — Она их је [кућне послове] брзо свршила да се врати и ... да гута моје приповијести. *Богд.* Пуна доброте тихе ... прича ми своје приповијести златне. *Шант.* И душман ћути ... и погружено несреће наше слуша приповест. *Јакш. Ђ.* То беше парада, граја, урнебес, гозба, приповест. *Кош.*

Изр. (ово је, то је) за ~ (*ово је, то је*) *врло необично, невероватно.*

прѝповётка и **припо̀вётка,** ијек. прѝповијетка и припо̀вијетка, ж **а.** *говорни или писмени састав о каквим догађајима.* — Тетка! Ја бих те молио да нам испричаш једну приповетку. *Вес.* **б.** *причање, приповедање, саопштавање.* — Приповетке и наклапања, усред искупљене гомиле ... биле су често ... смешне. *Глиш.* **в.** *особит догађај, пустоловина.* — Приповетка је свршена. Верујем. Ја сам према њој [Ани] само галантан господин. *Лаз. Л.*

прѝповёчица и **припо̀вёчица,** ијек. прѝповијечица и припо̀вијечица, ж *дем. од приповетка.* — Хоћу да вам испричам једну приповијечицу. *Крањч. С.* Допустите ми да и на крају ове приповечице будем тумач ... мисли ... *Срем.*

приповије- и **приповје-,** ск. припове-.

приповра́тити се, -о̀врā̀тӣм се сврш. *мало се повратити.* — Проће ... поскокне ... па се приповрати. *Радул.*

приповрнути, -о̀врн̄ēм сврш. **1.** *окренути натраг, вратити, вратити.* — Максим врана коња приповрну. *Вук Рј.* **2.** *одвратити, одговорити.* — Остани макар један дан — приповрну Неда и уздахну. *Ђур.*

~ **се** *доћи к себи, вратити се к свести.* — Нареди да му се донесе пола литре коњака ... да се од страха приповрне. *Дом.*

припо̀гледати, -а̄м сврш. *мало погледати.* — Дану боље припогледај, да се нијеси по срећи повео. *Љуб.*

припо̀дигнути се и **припо̀дићи се,** -о̀дигнēм се сврш. *мало се подигнути, подићи.* — Он се ... приподигне, зачас му се ускуца срце: ближа се жена. *Цар Е.* Један огроман старац ... што се ту сунча, приподиже се из камења. *Лал.*

припо̀добити, -о̀добӣм сврш. *присподобити, упоредити. Бен. Рј.*

~ **се** *повр.* — Она [се] ... четворица приподобити могу синовима болесним. *Кур.*

припознава́ње с *гл. им. од припознавати.*

припознава́ти, -о̀знā̀јēм *несврш. и уч. према припознати.*

прѝпознāт, -а, -о **1.** *трп. прид. од припознати.* **2.** *цењен, признат, познат по способностима или заслугама.* — То зна Гргур ... и још многи други одлични и припознати људи. *Лаз. Л.*

припо̀знати, -а̄м сврш. **1.** *признати.* — Он је све одмах припознао и исповједио да га је на све жена нахуцкала. *Кум.* Он би и сам припознао да се то не да̑ описати. *Ант.* **2. а.** *признати чију вредност, власт.* — Тежаци мораће припознати њихову [господара] надмоћ. *Бип.* **б.** *наградити за заслуге.* — Пак ме добро припознаде књаже, сенатство ми даде и војводство. *НП Вук.*

прѝпој м **1.** *начин присађивања приљубљивањем.* — Присађивање приљубљивањем — на припој ... познато [је] још из најстаријег времена. *Тод.* **2.** *спајање помоћу заваривања. Вук Рј.* **3.** *опојност.* — Замру у клонућу, пјани у припоју сласти и раздраге. *Коз. И.*

припоја́ва̄ње с *гл. им. од припојавати (се).*

припоја́вати (се), -о̀јāвāм (се) *несврш. и уч. према припојити (се).*

припо̀јасница ж (обично мн.) *појас у којем се налазе патроне, фишеклија. Вук Рј.*

припо̀јити, прѝпојӣм сврш. **а.** *саставити, свезати, спојити.* — Златне су му струке распојене, нек' их јунак припојити дође. *НПХ.* **б.** *укључити у састав чега.* — Данги̑ћ је предлагао да се источна Босна формално припоји Србији. *Чол.* **в.** *приљубити, тесно прислонити.* — Адакале ... [су] утврдили градићем ... припојеним уз велике стијене. *Вук.* Младе парове припоји у грч љубави. *Гор.*

прѝпојнӣ, -а̄, -о̄ у изразу: ~ оканце *замка, петља при кукичању. Р-К Реч.*

припо̀клати, -кољēм сврш. *завадити.* — Књаз ће овај откуд је дошао — што год грана и друме направља, нас с Турцима како припоколје. *Ијег.*

припо̀крити, прѝпокријēм сврш. *покривено покрити боље, колико треба покрити.* — Онда је, по обичају, кренуо да обиђе дјецу да их припокрије. *Вуков.* Хајија се ... прикова за душек ... и припокри се јорганом по крилу. *Сиј.*

прѝпољац, -о̄ља м *човек који живи у пољу.* — И оточани, и брђани, и порјечани, и припољци свак је на својој стопи. *Павл.*

припома́га̄ње с *гл. им. од припомагати.*

припома́гати, -о̀мā̀жēм *несврш. и уч. према припомоћи.*

прѝпомена ж *примедба, напомена, опаска.* — Умилно је витлао руком да даде снаге својим припоменама. *Креш.*

припоме́нак, -нка м необ. *припомена.* — Пјесму Хасанагиница двократно [је] потцртао с припоменком: »Ово је превео највећи данашњи њемачки пјесник«. *Ђал.*

припоме́нути, -о̀мѐнēм сврш. *напоменути, рећи, казати.* — У вас је ... оштар језик — припомену барба. *Дражс.* Госпођица је пољуби, припомене јој да се ничега не плаши. *Тип.*

припо̀местити се, -ӣм се, ијек. припо̀мјестити се, сврш. *мало се поместити, помакнути.* — Антица се трже из мисли и припомјести. *Тип.*

припо̀мињати, -њēм *несврш. и уч. према припоменути.*

припо̀мјестити се, -ӣм се, ек. припо̀местити се.

прѝпомо̄ћ, -оћи ж *мања помоћ, потпора.* — Босиљка, уз њену припомоћ, разреди и намести ствари. *Вес.* Та је два ступа, уз припомоћ свију одраслих становника, подигао жупник. *Шимун.*

припо̀моћи и **припо̀моћи,** -о̀могнēм сврш. **1.** *дати новчану помоћ.* — Сам кнез Милош саградио је масу цркава или је новчано припомогао њихово грађење. *Ђорђ.* **2.** *помоћи у раду.* — Сваки дан дошао би ујутро припомоћи у штали. *Мишк.* **3.** *олакшати извршавање, настојање или развијање неког стања или извршавање неке радње, допринети, придонети.* — Провала облака око Раме припомогла [је] да Неретва страховито набуја. *Радул.* Опречни назори ... припомогли су ... да те грађане ... још више изолирају. *Шкреб.*

прѝпомоћнӣ, -ā, -ō̄ *који доноси или даје припомоћ, помоћни.* — Још моли краља да би што прије послао припомоћну војску. *Кум.*

прѝпон м *уже којим се коњ припиње, везује на паши.* — Ту под једним буквићем ... привезао је кобилу припоном за дрво. *Ћоп.*

прѝпоне ж мн. пом. *јаки конопци или челична ужад која држе јарболе у њиховом положају. Мин. Лекс.*

припо̀слати, -о̀шаљēм и прѝпошљēм сврш. *накнадно послати, одаслати, отпослати. Р-К Реч.*

припо̀хватити, -ӣм сврш. необ. *редом помало прихватити.* — И други припохватили и настао смех. *Рад. Д.*

прѝправа ж **1.** *припрема.* — Дан је прошао у приправама за одлазак. *Леск. Ј.* Овамо да вам покажем каке су овде приправе. *Ат.* **2.** *у војсци она чета која мора бити приправна, спремна за службу.* — Код менаже, код приправе и на стражи ... увијек исте ријечи. *Крл.* **3.** *ратна опрема.* — Ко би икад мога' вјеровати да народац један без приправе мож' остати и противу стати дивљој сили. *Њег.*

прѝправак, -а̄вка м *препарат. Прав.*

прѝпра̄ван, -вна, -вно **1.** *који је спреман, готов да нешто учини.* — Јаша је био припрван да одмах почну са радом. *Јак.* **2.** *који је приправљен, спремљен.* — Мој кочијаш дође па ми рече: »Можемо ићи, кола су приправна«. *Ил.* Ане је распремила сто и стала да купи ствари ... у већ приправну кутију. *Цар Е.* **3.** *који се односи на приправе.* — Рекао сам Божени да подузме приправне мјере. *Сим.*

прѝправити (се), -ӣм (се) сврш. *припремити (се).* — Сутра ћу на село ... Приправи ми шта треба. *Радул.* Стрина [је] изашла да приправи ужину. *Петр. В.* Идем ти приправити купаоницу. *Сим.* Ти си ове свате приправио. *Огр.* Но прво ја ћу к Бодину ићи сам на ово све да њега приправим. *Ил.* Налакти [се] на стол и приправи се да даље слуша. *Шов.*

прѝправљā̄ње с *гл. им. од приправљати (се).*

прѝправљати (се), -ā̄м (се) *несврш. и уч. према приправити (се).*

припра̀вља̄ч, -а́ча м *онај који приправља нешто.*

прѝпра̄вник и **прѝпра̄вник** м *службеник на почетку службе, онај који се приправља за какву струку, вежбеник, практикант:* адвокатски ~, царински ~, железнички ~.

прѝпра̄вница и **прѝпра̄вница** ж *жена приправник.*

прѝпра̄вничкӣ и **прѝпра̄вничкӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на приправнике:* ~ стаж.

прѝпра̄вништво и **прѝпра̄вништво** с *стање, служба у којој се налази приправник.*

прѝпра̄вно и **прѝпра̄вно** прил. *без поговора, спремно.* — Али младост његова није сметала да му се у служби приправно покоравају и они стари рибари. *Новак.*

припра́вно̄ст, -ости ж *стање или особина онога који је приправан.* — Видјела се на њој нека приправност и одлучност. *Кум.*

прѝпра̄зница ж *ситан, мален празник, светац.* — Припразница, а у досадној доколици радном Живану наврела љута домаћинска брига. *Рад. Д.*

прѝпрата ж грч. *предворје, предњи део у цркви.* — Под натписом у фрески, који је над улазом из припрате, отпада леп. *Петр. В.*

прѝпрати, прѝперēм и припѐрēм сврш. *мало опрати.* — фиг. А кад вас припере комунисти — онда ви ... вашљива ђубради

једна ... немате времена ни да умрете од зорта! *Лал.*

припрашѝвање с *гл. им. од припрашивати.*

припрашѝвати, -àшујēм *несврш. и уч. према припрашити.*

припрáшити, прѝпрāшīм сврш. *насути у пушку праха, потпрашити.* — Сваки своју пушку прѝпрашите. *Вук Рј.*

припрéгнути, припрéћи и **прѝпрēћи,** прѝпрēгнēм сврш. *уз редовне коње упрећи споредне.* — Тада сам рињану припрегао младе логове. *Краљ. Стј.*

припрéзати, прѝпрēжēм *несврш. и уч. према припрегнути, припрећи.*

прѝпрема ж *рад који се врши ради предузимања неког посла, оспособљавања за нешто, приправа.* — Велике [су] државе вршиле ужурбане ратне припреме. *ОП 2.* Доба игре значи припрему за живот. *Пед.*

прѝпрēман, -мна, -мно **1.** *готов, спреман, приправан.* — Аница је била припремна све рећи. *Шег.* **2.** (одр.) *који се односи на припрему*: ~ рад, ~ фаза. — Тај комитет је досад обавио само припремне разговоре о школству. *Б 1957.*

припрéмање с *гл. им. од припремати (се).*

припрéмати (се), прѝпрēмām (се) *несврш. и уч. према припремити (се).*

припрèмāч, -áча м *онај који припрема нешто.* — Он је употребио карађорђевце који су му дали главне припремаче превrата. *Јов. С.*

припрéмити, прѝпрēмīм и **прѝпремити,** -ѝм сврш. **1. а.** *учинити све што је потребно за предузимање неког посла, приправити, приготовити*: ~ земљиште, терен. — На брзу руку ... припреми све, и — Љуба већ беше на постељи. *Вес.* **б.** *оспособити за употребу, за рад, за неку сврху.* — Никаквих унапред припремљених бункера није било. *Дед. В.* **в.** *приготовити, спремити*: ~ јело, ужину. — фиг. Него ми богови још припремише и друге јаде. *М-И.* **2.** *унапред спремити кога на што.* — Када је ... угледала ... тек донесен ковчег, њу је, иако припремљену, ухватила ... дрхтавица. *Ћос. Б.*

~ **се** *повр. према припремити (1).* — У то се већ и лондонски грађани прилично припремили за борбу. *Пов. 2.* Стари ме је звао да се припремим за дочек Енглеза. *Дед. В.*

припрèмљāч, -áча м *в. припремач.* — Обележавао је Чумића као једнога од главних припремљача превrата. *Јов. С.*

прѝпрēмљеност и **прѝпремљеност,** -ости ж *особина онога који је припремљен и онога што је припремљено.*

прѝпрēмник м *припремач. Р-К Реч.*

прѝпрēмност и **припрéмност,** -ости ж **1.** *особина онога који је припреман. Р-К Реч.* **2.** мед. *склоност за примање какве болести. Бен. Рј.*

припресáдити, -прèсāдīм сврш. *пресађујући заменити (да би се добила друга боља врста).* — [Подмлађивање воћака] се предузима ... кад је сорта незнатне вредности ... па се зато воћка жели припресадити другом бољом воћком. *Тод.*

прѝпрести, -éдēм сврш. *додати предуђи. Деан. Рј.*

прѝпрēти, прѝпрēм, ијек. прѝпријети (р. прид. прѝпро, прѝпрла, -ло, трп. прид. прѝпрт) сврш. **1.** *мало притворити (врата).* — Кућна врата нашли су само припрта, уђу унутра. *Кум.* **2.** *додати. Бак. Реч.* **3.** (обично безл.) *доћи у тешкоћу, у тескобу.* — Припрело му је. *Бак. Реч.*

припрéтити, прѝпрēтīм, ијек. припријèтити, сврш. *руком или речима показати некоме да ће имати непријатности ако учини нешто, запретити.* — Само да хаџији ниси ни писнула! — припрети она. *Јевт.* Омерда поручио по Цигане зурнаше, а припријетио и за бубањ. *Кик.*

припрēћи и **прѝпрēћи,** прѝпрēгнēм сврш. = припрегнути.

припрећѝвање с *гл. им. од припрећивати.*

припрећѝвати, -èћујēм *несврш. и уч. према припретити.*

прѝпржити, -ѝм сврш. *пропећи. Р-К Реч.*

прѝпријети, прѝпрēм, ек. прѝпрēти.

припријèтити, прѝпријетīм, ек. припрéтити.

припрљити, прѝпрљīм сврш. *опалити, опрљити.* — Ове голе гроздове, овако још зелене, може припрљити сунце. *Рј. А.*

прѝпрост, -а, -о **1.** *који је ниска рода; безазлен, простодушан, природан.* — Марица, припроста жена, није се ... никад према својој снаси губила у превеликим њежностима. *Леск. Ј.* Овај припрости свијет ... је сваку невољу и несрећу примао судбински помирљиво и покорно. *Јоп.* фиг. Већ красуљак први свуд се опет јавља сиђушан и припрост, презрен, убог цвијетак. *Гал.* **2.** *који није сложен, који је лако схватљив, једноставан.* — Допустите, славни сталежи и редови, да вам о том рекнем своју припросту мисао. *Шен.* А стари господин [тешио је] своје госте припростом речи због доживљаја тога дана. *Мил. В.* **3.** *неук, необразован, непросвећен.* — У његову неразвијену мозгу, у његовој припростој души као

да је нагло блеснуо пламен. *БК 1906.* **4.** *који је без већих захтева.* — Маса хрватског народа ... пристајаше ... уза своје сиромашне и припросте попове глагољаше. *Водн.* Жути слатки клинови бораније набубреле крију у себи само припрости род пасуља. *Чипл.*

прѝпросто прил. **1.** *једноставно.* — У оно су се доба љубавна чувства онако припросто и простодушно исказивала. *Вел.* Ми седимо ту, преко ... и она припросто, умилно показа преко рукавца. *Чипл.* **2.** *простодушно, безазлено.* — Сељаци [су] ... припросто и лукаво [питали]: — Може ли један овакав [топ] стварно да испали метак. *Лал.*

прѝпростōст, -ости ж *особина онога који је припрост.*

припростòта ж *једноставност, простота.* — Насмије се ... припростоти газдаричиној. *Вел.*

прѝпрснӣ, -ā, -ō *који је при прсима.* — Осјећала је како јој дијете клизи из плетене припрсне бешике. *Божић.*

прѝпрстак, -ска м *шести прст на нози. Р-К Реч.*

прѝпртити, -ӣм сврш. *натоварити или обесити на леђа, упртити.* — Ту скочиште тридесет хајдука, припртише торбе обравнице. *НП Вук.*

прѝпршка ж необ. *место на телу које је ударено или опаљено па пржи и пече.* — Просјак стави млаке облоге ... на врућу припршку на лицу. *Божић.*

прѝпȗз м подр. **а.** *домазет. Вук Рј.* **б.** *човек који се доселио из другога места.* — Ти си ... одрастао у нашем селу, ал' отац ти је припуз. *Горд.* **в.** *удворица, улизица.* — Тај ... бивши коњанички официр ... лови лов ... у друштву ... велепосједника као велепосједнички припуз. *Крл.* [Неки племенски главари] су се ... претворили у измећаре и припузе охолих паша. *Ћил.*

прѝпузати, -ужēм сврш. *пужући доћи, стићи. Вук Рј.*

припȕзив, -а, -о *који воли да се улагује.*

припȕзивōст, -ости ж *особина онога који је припузив.* — Није могао подлости, припузивости ... под живу главу поднијети. *Коз. Ј.*

прѝпукнути, -нēм сврш. *в. припући.*

прѝпунити, -ӣм сврш. *допунити, напунити.* — Дед [је] наредио да му се припуни и донесе симсија [лула]. *Ћур.* Сви изнова пушке припуните. *НПХ.*

припуњáвање с *гл. им. од припуњавати.*

припуњáвати, -ўњāвām *несврш. и уч. према припунити.*

прѝпуст и **прѝпуст** м **1.** *пуштање женке мужјаку ради оплођавања (обично о крави или кобили), опасивање, припуштање.* — Крава се води на припуст бику. *Донч.* **2.** *допуштење, одобрење за улаз. Деан. Рј.*

припȕстити, прѝпустӣм сврш. **а.** *пустити некога да приђе, уђе к другима; примити, учланити у друштво, заједницу.* — После подне [се] ... састају травнички бегови ... и људи који су припуштени у њихово друштво. *Андр. И.* Закључили смо да вас припустимо у заједницу. *Бен.* **б.** *допустити приближавање.* — Њега [непријатеља] не смијеш припустити на више од сто метара. *Лал.* **в.** *пустити некога да прође кроз нешто, пропустити.* — Врата припусте Петју и наново се затворе. *Крањч. Стј.* **г.** *допустити, дозволити.* — Изједначавао [се] са оним човјеком из градова, који грије и пропада, и окретао се против онога који је то припустио. *Андр. И.* **д.** *довести женку и мужјака ради оплођавања, подвести (обично о крави или кобили).* — Погледао [је] у календар гдје је имао уписано кад је кобилу припустио. *Мишк.*

пропȕстљив, -а, -о *који се допушта, допустљив.* — Тумачење закона ... могло би се претворити у самовољу која није пропустљива. *Мј. 1926.*

прѝпући, -укнēм сврш. *на пуцање одговорити пуцњавом.* — А кад пукну на граду топови, а припукну на мору топови, тад ће бити трка на коњији. *Вук Рј.*

Изр. припукла сирота *једна, невољна сирота.* — Куку, леле, припукла сирота! *Божић;* срце јој је припукло *од жалости, туге, бола умрла је.*

припуцáвање с *гл. им. од припуцавати.*

припуцáвати, -ўцāвām *несврш. и уч. према припуцати.*

прѝпуцати, -ām сврш. *почети пуцати, мало запуцати.* — На коси више њих припуцаше митраљези. *Ћос. Д.* Они ће нас чути и одмах на нас припуцати. *Јонке.*

припуцкúвати, -ўцкујēм *несврш. и уч. према припуцати.* — На другој страни долине припуцкивале су пушке. *Лал.*

прѝпучити, -ӣм сврш. **1.** *прикопчати, закопчати.* — Припучи му бакрачије златне. *НП Вук.* **2.** *стегнути, притегнути.* — Он припучи на вранцу колане пак се њему у седло турио. *НП Вук.*

прѝпушити, -ӣм сврш. **1.** безл. *добити жељу за пушењем.* — Припушило ми се. *Р-К Реч.* **2.** покр. *притиснути кога.* — Стојша њега обори и припуши. *Вук Рј.*

припȕштање с *гл. им. од припустити.*

припȕштати, прѝпȕштām *несврш. и уч. према припустити.*

прирàвнати, -ām сврш. *поравнати, изравнати.* — Приудеси ове тањуре, приравнај ове боре. *Ков. А.*

прйрāд м *стварање производа, производња.* — Земља лишена ... својега ... прирада ... лишена је уистину свих увјета опстанка. *Старч.*

прйрāдан, -дна, -дно *који се односи на прирад, производан.* — Економија ... мора штавише одбацивати и чист приход, и то не прирадан, него фактичан. *Кол.*

прирáдити, прйрāдīм сврш. *радом стећи, произвести, привредити.* — Па ипак, ни један од нас није господар ономе што је прирадио. *Мишк.*

прйрāднйк м *онај који приређује, привредник. Бен. Рј.*

прйрāдничкӣ, -ā, -ō *који се односи на прираднике.*

прирађúвање с *гл. им. од приређивати.*

прирађúвати, -àђујēм *несврш. и уч. према прирадити.*

прирáнити (се), прйрāнīм (се) сврш. *в. прихранити (се).*

прирањúвати (се), -рàњујēм (се) несврш. *в. прихрањивати (се).*

прйраслица ж мед. *болест прирашћивања, сраслост* synechia.

прйрáслōст, -ости ж *стање онога који је прирастао за нешто, везаност.* — фиг. Шантић је сликао живот сељака у њиховој приraслости к земљи. *Барац.*

прйрāст и **прúраст** м **а.** *део целине који је у одређеном времену нарастао, повећао се.* — Његова књига певаше ... обнову ... и прираст људског богатства и људске среће. *Цар М.* **б.** *повећање рађањем, плођењем, приращај; приплод с пóља и од животиња.* — Дат ћете стрненог и винског прираста шеснаести дио. *Шен.* »Лијепи прираст! ... Рођених доста више« — констатова владин достојанственик. *Тип.* Увијек је било готова новца само од прираста. *Бен.* **в.** *допринос (2).* — Свакако је »Кнез Сергиј« ... красан прираст нашему позоришном репертоару. *В 1885.*

прйрастак, -ска м *прираст.* — Прирастак [је] двадесет кућа главноме засеоку. *Нов.*

прирáстање с *гл. им. од прирастати.*

прирáстати, прйрāстāм *несврш. и уч. према прирасти.*

прирáсти и **прйрāсти,** -рáстēм (р. прид. прйрāстао, прирáсла и прйрāсла, -ло) сврш. **1.** *растући спојити се с чим, срасти с чим.* — Увијек су ходали заједно као прирасли близанци. *Вуј.* фиг. Синје горе и урвине бијеле од Јавора па до Дурмитора што су ведро за небо прирасле. *Март.* **2.** *узрасти, одрасти, нарасти.* — У ергели прирастао лијеп број ждребади. *Том.* Нинко је већ прирастô па је помагао у раду. *Вес.* **3.** *приплодити се, родити.* — Морају давати ... десетину од свега што прирасте. *М-О.* **4.** (за што) *заволети што.* — Био је [стари учитељ] некако прирастао за село. *Лаз. Л.*

Изр. ~ (к) срцу (за срце) *заволети.*

прирачунáвање с *гл. им. од прирачунавати.*

прирачунáвати, -ўнāвāм *несврш. и уч. према прирачунати.*

прирачўнати, -āм сврш. *прибројати, додати рачуну.* — Прирачунај још укупно друштво с трошком за кола и опрему. *Пав.*

прйраштāј м *увећавање прирастом (обично о становништву).* — Највећи [је] дио прираштаја становништва остајао и даље на селу. *Д 1934.* фиг. Није у стању ... прираштај дражи да изазове и прираштај осећаја. *Псих.*

прирашћúвање с *гл. им. од прирашћивати.*

прирашћúвати, -àшћујēм *несврш. и уч. према прирасти.*

прйребрити, -īм сврш. необ. *притиснути, приклештити уз нешто.* — Спопадне Каменскога као јежевину рукавицама и приребри га за диван. *Матош.*

прйредба ж **1.** *мере које се предузимају да би се нешто приредило, приређивање.* — Ханка се журно лати приредбе, а како су се крумпири већ кухали у лонцу, она изнесе из коморе кобасицу. *Бен.* Разрађена су правила и упутства ... о приредби утакмица. *Шах 1.* **2.** *представа културно-забавног карактера.* — Највише радимо ... по селима ... одржавамо политичке конференције и културне приредбе. *Чол.*

прирéдити, прйрēдīм сврш. **1.** *припремити, приготовити слажући, намештајући што; зготовити (јело).* — Тада му набију, настру и приреде дворкиње кревет. *М-И.* Ја теби никад не одричем да знаш приредити гушчију паштету. *Нед.* **2.** *урадити, учинити унапред све што је потребно, удесити, припремити, уредити.* — Ханка приреди коловрат, сједне крај огњишта и поче прести. *Бен.* Мати [је] одмах ... приставила лонац с кишницом, приредила сапун и шкаре. *Пав.* **3.** *организовати какву приредбу.* — Господарски управитељ бијаше приредио и ватромет. *Том.* Данас после подне омладина је приредила Назору академију. *Дед. В.* фиг. Та јесен, ведри дани кад застуде, тужну ми једну свечаност приреди. *Панд.*

Изр. ~ издање *дати рукопису коначан облик, уредити за штампање.*

~ **се** *прибрати се, припремити се.* — Кумординар се приреди те донекле уђе снага у његова уда. *Ков. А.*

прѝрёђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од приредити (се).* **2.** *додат, придодат, придружен.* — Заборављао је [Недић] велику психолошку истину: да не постоје одељене, подређене и приређене душевне моћи. *Скерл.*

Изр. ~ реченица грам. *независна реченица која стоји напоредо са другом реченицом.*

прѝрёђенӧст, -ости ж *својство, стање онога што је приређено.*

прирёђѝвање с *гл. им. од приређивати (се).*

прирёђѝвати (се), -рѐђујём (се) *несврш. и уч. према приредити (се).*

прирёђѝвач, -а́ча м *онај који приређује, уређује, организатор:* ~ издања, ~ изложбе, ~ утакмице.

прирёђѝвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на приређиваче.* — Дворана лијепо искићена ... завјесама што их је приређивачки одбор посудио у вароши. *Ивак.*

прѝрез м и **прѝреза** ж *додатак порезу (који се расписује према висини основног државног пореза).* — Сви знатнији радови мораће изостати јер ће за њих бити потребан већи прирез него што закон допушта. *Јов. С.* На крају је набројио ... да ће за све то требати одобрити прирез на порез. *Бен.* Ако се пореза купи, ако се прireза разрезује ... то све кмет са попом ... посвршује. *Јаки. Ђ.* Видим да сте се сви ... заплели ... због неправилно разрезане или два пута наплаћене прирезе. *Рад. Д.*

прѝрезати, -ежём сврш. **1.** *наметнути, ударити, разрезати прирез(у).* — Кнез у порезу не сме ништа прирезати. *Вук.* **2.** *режући, сасецајући учинити краћим, скратити понешто.* — Рече ... да је рада знати хоће ли тому дивљему птићу прирезати крила. *Шен.* Стерао се врт ... с густим грањем, прирезаним према укусу осамнаестога вијека. *Ђал.*

прирезѝвати, -рѐзујём *несврш. и уч. према прирезати.*

прѝрепак, -пка м (мн. -пци, ген. прѝрепāкā) **1.** *оно што је придодато чему, допуна, привесак.* — Прошло је вријеме кад је пролетаријат ... морао бити прирепак разних буржоаских партија. *ОП 2.* **2.** погрд. *ласкавац, улизица, удворица.* — Та »логичност« и »природност« дубоко [су се] уврежиле у фашисте и њихове прирепке. *Бил.* Зачас се окупило око г. Подвињушика десетак људи, међу њима и неки од оних што су мало прије умјерено критизирали рад његовог »прирепка« г. градоначелника. *Кол.*

прирѐпāш, -а́ша м *прирепак (2).* — Данас је већ режимски прирепаш и већ кандидат за министра. *Пол. 1959.*

прирепа́штво с *својство, особина онога који је прирепаш.* — Ми смо досада у марксизму-лењинизму учили да националистичка скретања у једној партији значе — прирепаштво националној буржоазији. *Пиј.*

прѝрепина м и ж *прирепак.* — Салкај [је] презирао Хрвате и говорио о њима као о сувишној прирепини краљевства. *Нех.* Ви сте адмиралске прирепине и припузи. *Крл.*

прѝречица, ијек. прѝрјечица, ж *пословица.* — Нема пословице која не би била истинита, јер све су те приречице узете из самога искуства. *Вел.* Ријечи му теку глатко, звонко, разне узречице, приречице ... само врцају. *Пав.*

прѝрёчје и **прѝречје,** ијек. прѝрјёчје и прѝрјечје, с *приречица. Прав.*

прирѝцати, прѝрѝчём несврш. *придавати, додавати.* — Ако кажемо: човјек је добар ... онда приричемо појму човјек ... што он сам није. *Баз.* Подсјетимо се да контрадикторну супротност имамо кад једном предмету приричемо и одричемо исто својство. *Лог. 2.*

прѝрјечица, ек. прѝречица.

прѝрјёчје и **прѝрјечје,** ек. прѝрёчје и прѝречје.

прѝрод м *оно што роди и што се сабере са земље, количина свих плодова, летина, род.* — Расло је жито, давало прирд да су се чудили комшије. *Мишк.* Ове године зло као никад ... нити каква природа ни приплода. *Пав.*

прѝрода ж **1.** *стварност и законитост у простору и времену, сав материјални свет који нас окружује, све што постоји и што није створено човековим радом.* — У давна времена човјек је био роб природе, те је вјеровао у невидљиву натприродну силу. *ОГ.* **2. а.** *земља или део земље са свим оним што се налази на њој и у њој, органски и неорганski свет, укупност животних услова на земљи:* груба, сурова ~, питома ~. **б.** *крај изван градских насеља (шуме, поља, реке и сл.).* — Хрватска природа, наше ладање, даје здравља нашој књизи. *Матош.* Дете се у селу креће у слободној природи. *Пед.* **3. а.** *суштина, основно својство кога или чега, каквоћа.* — Он је све више, читањем и размишљањем, почињао да схвата природу друштвених односа. *Јос. Б.* Дуге црвенкасте косе ... видјело се да су умјетничке природе. *Перк.* **б.** *уређено својство или укупност свих својстава, карактер, ћуд, нарав, темпераменат:* осећајна ~. — Те особине, настале у столећима неједнаке борбе ... прешле

су у природу овдашњега човека. *Андр. И.* Као дискретна и отмена природа, Војислав је имао урођену аверзију према разбарушеном разметању слабих и никаквих таленатa. *Панд.* **в.** *човечји организам.* — Као политички комесар чете на Мајевици тешко је рањен ... али је његова снажна природа издржала. *Чол.*

Изр. чедо (дете, син, кћи) природе *особа која није захваћена градском културом, која је блиска природи*; друга ~ *нешто што чини основно обележје чије, стечено навиком*; жива ~ *органски свет*; игра природе **в.** *уз игра* (*изр.*); из природе ствари, по природи ствари *онако како се обично дешава или мора десити*; мртва ~ **в.** *уз мртав* (*изр.*); нежива ~ *неорганski свет*; од природе, по природи *од рођења, откако постоји*; *према урођеним својствима*; ствар, предмет хитне природе *врло хитно, журно*; у природи давати *плаћати у роби, у животним намирницама уместо у новцу.*

при́родан, -дна, -дно **1. а.** *који се односи на природу, који се налази у природи, који је створен од природе*: природна богатства, природне лепоте, природне непогоде. **б.** *који је у вези с изучавањем природе*: природне науке, природна истраживања. **2.** *који је условљен природним законима*: ~ смрт. — Борио се очајнички против природног тока ствари у животу. *Андр. И.* **3. а.** *који је добивен наравним путем, који није вештачки, истински, изворан, оригиналан*: ~ цвеће. — Ови [ћилими] су још нарочито ткани за мене, боје су природне, све је то домаћи рад. *Ћос. Б.* **б.** *који је одрастао, развио се без утицаја градске културе.* — Ми смо се јако удаљили од осећања и мишљења ових природних и патријархалних људи. *Цвиј.* Споменик ... је неки изванредни природни умјетник исклесао. *Кос.* **4. а.** *који је својствен некоме од рођења, урођен.* — Он је човјек ... природне елеганције. *Кос.* Сремац ... имаћаше природан дар за нормалност. *Матош.* **б.** *неизвештачен, редован, редовит, обичан, нормалан.* — И прихвативши лијевом руком косу, једном врло природном и лаком кретњом — одрежеш себи главу. *Мар.* **в.** (у именичкој служби) *оно што је ненамештено, неизвештачено, неусиљено, самоникло.* — Ако треба у једној речи окарактерисати ову поезију, она би се могла обележити као поезија природнога ... Природно у осећању и просто у схватању. *Богдан.*

Изр. ~ ствар *у говору кад је реч о нечему што друкчије не може бити, што се само по себи разуме*; природне религије *религије које обожавају природу или природне силе дајући им имена богова*; природно одабирање **в.** *уз одабирање* (*изр.*); природни пораст становништва *вишак рођених* (*наталитет*) *над умрлима* (*морталитет*) *у јединици времена*; природни род грам. *мушки и женски род који се не поклапа увек с граматичким родом*; ~ лечење *лечење водом, ваздухом, дијетом, масажом, без лекова*; ~ право *право које се изводи из људске природе.*

при́родин, -а, -о *који припада природи.* — Прост свет ствара просто ... Нико не види и не чује стварања природиних ткања и ткива. *Сек.*

природи́ти, при́родим свршс. **1.** *рађајући додати ономе што је већ рођено.* — Бога теби, моја стара мајко, што ми нисн рода природила, јали брата јали и сестрицу? *НП Рј. А.* **2.** *дати, донети плод. Р-К Реч.* ~ **се а.** *сажшвети се.* **б.** *постати држављанин неке државе, натурализовати се. Р-К Реч.*

при́родни, -ā, -ō *који се односи на природ.*

при́роднина ж неол. *природни, земаљски производ.* — Још су они били обавезни давати и вина као и других неких природнина у име даће. *Шиш.*

при́родно прил. *на природан начин, неусиљено.* — Гледајући га и слушајући како се природно држи ... Давил је мислио у себи ... *Андр. И.* Удова бјеше стасита ... природно достојанствена. *Мат.*

природно- *као први део сложеница значи*: *који се односи на изучавање природе*: природно-историјски, природно-научни итд.

при́родно́ст, -ости ж *својство, особина онога што је природно*; супр. извештаченост, усиљеност, намештеност. — Грофица ... иначе бијаше сама искреност и природност. *Том.* Треба умети разликовати природност од онога што је извештачено. *Нед.*

при́родња́к м *онај који се бави испитивањем и проучавањем природе и природних појава.*

при́родња́чкӣ, -ā, -ō *који се односи на природњаке*: ~ метода, ~ испитивања.

при́родња́штво с *истраживање и проучавање природе и њених појава.*

природо- *као први део сложеница значи*: *који се односи на проучавање природе*: природофилозофски, природоистраживач, природонаучни итд.

природозна́нац, -нца м *природословац.* — Биће ... које чак није привукло ни пажњу природознанца. *Шов.*

природозна́нствен, -а, -о *који се бави природознанством.* — Он је ... одрастао у лијечничкој природознанственој атмосфери. *Баз.*

природозна́нство с заст. **в.** *природопис.* — Двострука обмана провејава све приче

о томе да је филозофија Маха »филозофија природознанства XX столећа«. *КР 1924.*

прѝродопис и **природо̀пис** м *наука о природи и природним појавама.*

природопи́сац, -сца м *онај који пише књиге о природи.*

прѝродопи́сни и **природо̀писни,** -ā, -ō *који се односи на природопис:* ~ музеј.

прѝродопи́сно и **природо̀писно** прил. необ. *грубо, снажно.* — Уживај ти само, уживај, док те ја не дохватим, онако — природописно! *Мар.*

природопи́шчев, -а, -о *који припада природописцу.*

природослóвац, -вца м *онај који се бави природним наукама.* — Од почетка природних наука бавили су се природословци једнако ботаником и зоологијом. *Бот.*

прѝродослóвље и **природо̀слóвље** с заст. *в. природопис.*

прѝродослóвни и **природо̀слóвни,** -ā, -ō *који се односи на природословље.* — Одушевио сам се за природословне науке. *ХР 1928.*

прѝрођен, -а, -о **1.** *који је својствен коме од рођења, урођен.* — Већина одраслих људи не може добити . . . дјечје болести . . . имају прирођену отпорност. *НЧ.* **2.** *који је примљен за држављанина, који је стекао држављанство друге државе.* — Родом Валонац, Франк је био прирођен Француз. *СКГ 1937.*

прирођѐник, -йка м *прирођени држављанин.*

прѝрођенóст, -ости ж *својство или стање онога који је прирођен.*

прирођѐње с *прирођеност.* — Везиров лекар и тумач . . . био је старином из Пијемонта . . . а по прирођењу Француз. *Андр. И.*

прѝрок м грам. *предикат.*

прѝрочкӣ и **прѝрочнӣ,** -ā, -ō *који се односи на прирок.*

прирýбити, прйрýбйм свршн. *направити руб, обрубити.* — фиг. Ја скупљам пословице, реченице и фразе, сада ту, сада ондје прирубим, омотам, зафркнем. *Ков. А.*

прѝручак, -чка м (мн. -чци) *ручица, држак, држаље. Прав.*

прѝручан, -чна, -чно **а.** *којим се лако може служити, погодан, прикладан.* — Све зграде и приручна оруђа здјелана су му од . . . храстовине. *Кос.* Лако би Мишко израдио код директора њој и бољи стан, али ни један му не би био толико приручан и згодан да се к њој . . . ушуља. *Кол.* **б.** *који служи за давање обавештења:* ~ књига. **в.** *који се има при руци, којим се располаже:* ~ библиотека. — Није знала да то опише ријечима које су тако приручне снобовима, литератима и професионалним путописцима. *Бег.*

прируче́ње с спорт. *привлачење уз тело.* — Ходање на прстима с . . . приручењем лијеве и десне руке. *Рук.*

прирýчити, прйрýчйм свршн. **1.** *предати у руке.* — Ја не мислим да по'араш стрица! — Боже сачувај! Него он ће ти сам приручити јаспре, кâ својој крви кâ шта сви чине. *Мат.* **2.** спорт. *привући руке уз тело.*

прѝрýчје и **прѝручје** с *ограда за коју се може придржавати пењући се или силазећи степеницама.* — Тужи се шјор Кеко, држећи се чврсто приручја, и лагано силази. *Тип.* Спусти се истим стубама обраслим травом и попраћеним сивим храстовим прирýчјем. *Кал.*

прѝручнӣк м *књига која садржи кратка обавештења и упутства о чему.*

присàбрати, -àберём свршн. *прикупити, прибрати, сабрати.* — Млади учитељ узме се искашљавати . . . да . . . мало присабере мисли. *Јурк.*

прѝсад м *пресад, садница.* — Немој за присад младице најгорње тргат. *Марет.* Засадили су с једне стране [пута] јабукове присаде, а с друге питоми кестен. *Пол. 1959.*

присáдити, прйсāдйм свршн. **1.** *посадити поред чега што је раније већ посађено. Р-К Реч.* **2.** *накаламити, наврнути, прицепити.* — Као год што се пупољак с неке гране може пренети на друго стабло, тако се исто може и гранчица с воћке, наравно с пупољцима, присадити на плодну грану. *Тод.*

присаједи́нити, -јèдйнйм свршн. *саставити, спојити, здружити, прикључити, укључити.* — Дантон је предлагао да се Белгија просто присаједини Француској. *Јов. Ј.* Примају [се] одлуке и жеље народа Војводине, Санџака, Косова и Метохије да буду присаједињене као аутономне покрајине. *Ч-М.*

присаједињáвати, -дйњāвāм = присаједињивати *несврш. и уч. према присајединити.*

присаједињéње с *прикључење.*

присаједињúвати, -йњујём несврш. = присаједињавати.

присајужáвати, -јýжāвāм *несврш. и уч. према присајузити.* — Неки гломазан свежањ аката . . . Нешто ушивено, пресајужавано једно с другим. *Дом.*

присајýзити, -сàјýзйм свршн. рус. *в. присајединити.* — Дедова твојих Зету поносну Карадагу ћу присајузити. *Јакш. Ђ.*

прѝсан и **прйсан,** -сна, -сно (одр. прйсни и прйсни) **1. а.** *који је с неким у тесним*

односима, искрен, пријатељски, срдачан (о пријатељима, рођацима). — Један од најприснијих пријатеља једанпут се усудио да то примијети. *Шкреб.* Било је тамо тешких тренутака, али и присних часова другарства. *Јак.* **б.** *који је у непосредној узајамној вези с чим.* — Особито је присна веза између жлијезда с унутрашњим излучивањем и вегетативног живчаног сустава. *НЧ.* **в.** *близак, сродан.* — Почуј, драга, речи искрене и јасне једне болне душе, твојој души присне. *Рак.* **2. а.** *лични, особни, унутрашњи, интиман.* — По својим присним осећајима он је био међу нама странац. *Јов. С.* **б.** *битан, својствен, карактеристичан, типичан.* — Петролејка је ширила свој присни мирис који се с парфемом и испарењем полуголих жена ковитлао монотоно и тужно. *Поп. Ј.* **3.** (у именичкој служби) мн. *рођаци, сродници.* — А ко је тебе тому послу научио? — запита цар. — Моји присни, а и сâм сам знао! *М 1867.* Већ су отуда и писма стизала која описиваху својим приснима јуначке муке и страховите борбе и беде ратне. *Јаки. Ђ.*

присва́ја̏ње с *гл. им. од* присвајати.

присва́јати, прѝсвājам *несврш. и уч. према* присвојити.

присва́ја̏ч, -а́ча м *онај који присваја или је присвојио што.* — Национализација је ... промјена присвајача једног дијела вишка вриједности. *Бак.*

присвѐнути, прѝсвенēм сврш. *бити лишен свежине, изгубити животну свежину и снагу, увенути.* — Пруфила се као пањ поред својег троношка ... а по пожутјелом се лицу ухватио сир од крви. Присвенула, сиротица. *Матош.*

прѝсвестан, -сна, -сно, ијек. прѝсвјестан *који је потпуно при свести.* — Без ње [знаности] је човјек као луђак који није присвјестан него ради према ... непостојаноме чувству. *Баз.*

присве́стити се, прѝсвēстӣм се, ијек. присвијѐстити се, сврш. *доћи к свести, освестити се.* — Одаламио ме оним дршком по глави као топузом ... а када се присвијестих, прође добар час. *Пав.*

присве́тити, прѝсвētӣм сврш. покр. *обновити, повратити.* — Не би од нас нико рађи да се прошириш с мора на Дунаво и да присветиш све царство Душаново. *Љуб.*

присве́тлити, прѝсвētлӣм, ијек. присвијѐтлити, сврш. *мало посветлити.* — А доскора ће и мјесец да им присвијетли. *Мул.* Дуго су га [франак] тражили и цар и просјак, и не би га још нашли да им није Ротшилд присветлио запаљеном хиљадарком. *Срем.*

присветљава́ти, -ѐтљāвām и **присветљи́вати,** -ѐтљујēм, ијек. присвјетљава́ти и присвјетљи́вати *несврш. и уч. према* присветлити.

присвијѐстити се, прѝсвијестӣм се, ек. присве́стити се.

присвијѐтлити, прѝсвијетлӣм, ек. присве́тлити.

присвири́вати, -йрујēм *несврш. и уч. према* присвирити. — фиг. А ћата ми ту присвирује још и вели да ће ме огрејати сунце баш од овог тринаестог! *Срем.*

присви́рити, прѝсвӣрӣм сврш. *мало посвирати.*

прѝсвјестан, -сна, -сно, ек. прѝсвестан.

присвјетљава́ти, -ѐтљāвām и **присвјетљи́вати,** -ѐтљујēм, ек. присветљава́ти и присветљи́вати.

присвоја́вати, -о̀јāвām несврш. *присвајати.* — Званијем се [Шћепан] лажним освештава те првјенство неко присвојава. *Њег.*

прѝсво̀јан, -јна, -јно грам. *који исказује припадање коме или чему, посвојан:* ~ придев, ~ замјеница, ~ генитив.

присвојѐница ж *она која је присвојена, посвојена, усвојеница.* — С оне стране зида спава ... бивша служавка и присвојеница госпа-Нолина. *Сек.*

присво̀јилац, -иоца и **присво̀јитељ** м *онај који присваја или је присвојио што.*

присво̀јити, прѝсвојӣм сврш. **1. а.** *бесправно узети, учинити својим.* — Бедевију подаде дјевојци, а оружје себе присвојио. *НП Вук.* Тужио ме суду да сам присвојио зденац. *Цар Е.* **б.** *усвојити.* — Тврдо одлучих да ћу те присвојити свим срцем, као да си ми рођени син. *Шен.* **в.** *дати коме могућност, учинити да ко поседује што, да тим располаже, да се тим служи.* — Наука беше његова главна тежња, али не због тога да се, кад је присвоји, од ње ... брани, већ да може својој народности користити својом науком. *Ат.* Дивота је тај живот богаташа који је присвојио неколико језика! *Сек.* Кад бисмо присвојили списатељско право на ове пустоловине ... *Креш.* **г.** (к чему) *припојити, придружити (што).* — Милош је тада присвојио к београдском пашалуку и острво Пореч. *Вук.* **2.** *освојити, превладати.* — Када би га воља уфатила [да пије], ил' јунака жеђа присвојила ... *НП Вук.*

прѝсебан, -бна, -бно **1.** *који има присуство духа, миран, хладнокрван.* — Био сам увек чврст и присебан. *Јевт.* Исто толико важна особина суца јесте да ... остане присебан и хладнокрван. *Одб.* **2.** *који је при свести, при здравом разуму.* — Од њега је постао сумртви софта ... присебан једино

онда кад налази за се насладе. *О-А.* Јеси ли ти присебан, газда! *Пав.*

прѝсебно прил. *мирно, хладнокрвно.* — Прво писмо ... била је вест да су Ристу затворили ... зачудо, мајстор Коста се ... држао присебно. *Сек.*

прѝсебнōст, -ости ж *својство, стање онога који је присебан.*

прѝсев, ијек. присјев, м *одблесак, одсјај, одсев* — фиг. Кватерник воли присјев грађанскога сјаја. *Нех.* Мили — као присев — сену у мислима. *Петр. В.*

присе́вати, прѝсēвām, ијек. присијевати, несврш. *в. присејавати*

прѝсега ж (дат. -зи) *заклетва.* — Вјерујем исто што и ти, ал' присега ме веже. *Шен.* Дмитар Звонимир ... потом положи присегу вјерности. *Шиш.* Није ни сањала ... да ће њезин Стернберг ... погазити задану љубавну присегу. *Мих.*

присе́гнути, присе́ћи и **прѝсēћи,** прѝсēгнēм (аор. присе́гнух и присе́гох, 2. и 3. л. присегну и прѝсēгнӯ, присе́же и прѝсēже; прил. пр. присе́гнувши и присе́гавши, р прид. присе́гнуо, -ула и присе́гао, присе́гла и присе́гла,-ло) сврш. *положити присегу, заклетву.* — Би ли који од вас душом присегнуо где је права међа. *Љуб.* Иза тога смо ... присегли једно другом вјерност до гроба. *Неим.*

~ **се** необ. *в. присегнути.* — Ја сам се присегô богу и честитом цару да ћу право ... *Коч.*

прѝседа, ијек. прѝсједа, м заст. *председник.* — Од ове лозе живио је у Млецима ... Датајко Мелин и био присједа градског збора. *Љуб.*

председа́вати, -ѐдāвām, ијек. присједа́вати *несврш. и уч. пре ча председати.*

присѐдатељ, ијек. присједатељ, м заст. *председник.* — Да би судови били уредniји ... постави се у свакој нахији магистрат од три човека (президента, присједатеља и секретара). *Вук.* Ту се спомиње његов брат Тома као фишкал дијецезе пакрачке и главне пожешке вармеђе присједатељ. *Мил.В.*

присе́дати, присēдām и **прѝседати,** присēдām, ијек. присје́дати и присједати *несврш. и уч. према присести.*

прѝседнйк, ијек. прѝсједнйк, м **1.** *поротник.* — Симан је био згранут ... кад је видео да поред чиновника који пресуђује седе два домаћа човека, присједника, један муслиман, представник ага, и други хришћанин, представник кметова *Андр. И.* **2.** *члан братства или братовштине.* — Присједник братства Бл. Госпе од Звоника ... *Вујн.* **3.** заст. *титула нижег чиновника.* — Не би нипошто хтио вјеровати да је то сиромашни судбени присједник који уз своје параграфе знаде такођер изврсно »језик за зубима« држати. *Ђал.*

прѝседниковица, ијек. прѝсједниковица, ж *жена председникова.* — Све су се смејале и занимале за појединости, само је председниковица, названа »лајава Милчика« била озбиљна. *Петр. В.*

прѝседница, ијек. прѝсједница, ж *жена председник.* — Тиме је Адамова жена ... доказала да је бар она способна за присједницу банског стола. *Шен.*

прѝседничкӣ, -ā, -ō, ијек. прѝсједничкӣ *који се односи на председнике.* — И заустави се дашћући пред присједничким столом, стријељајући противника зажареним очима. *Франг.*

прѝсежнӣ, -ā, -ō *који се обавезао присегом на што, поротни.* — Опет некакав ... дотепенац. Да нам смета, нама присежним грађанима који на својем сједимо и златне правице имамо. *Шен.*

Изр. ~ суд *суд у којем, поред судија, седе поротници.*

прѝсежнйк м *председник (1), поротник.* — Општина бира сама себи суца са два присежника. *Павл.* У првој клупи сједили су присежници, а у самом куту начелник. *Шкреб.*

прѝсезати, -ежēм = присизати *несврш. и уч. према присегнути, присећи.*

присијáвати, -ѐјāвām, ијек. присијáвати *несврш. и уч. према присејати.*

прѝсејати, -јēм, ијек. прѝсијати, сврш. *поред једног семена посејати још, по други пут посејати. Вук Рј.*

прѝселак, -лка и -сеока м необ. *село, насеље близу града.* — Тијело му [просјаку] је тражило одмор кад је у приселку код града дошао до велике куће с дућаном, двориштем и вртом. *Кал.*

прѝселац, прѝсēлца м *онај који се приселио, насељеник из другог места или краја, дошљак. Рј. А.*

присѐлити, приселйм сврш. *превести кога на друго пребивалиште, настанити на другом месту уз оне који су раније тамо настањени.* — Један чабићки заселак Добродољане дао је крај челнику Радану и браћи му, које је такође приселио манастиру. *Нов.*

~ **се** *повр.*

прѝселица м и ж *приселац.* — У нас су све натурализиране приселице Хрвати кад има грабити. *Шен.*

прѝсен, ијек. прѝсјен, м и **прѝсена,** ијек. присјена, ж *непотпуно, слабо осветљено место, полусена* — А дуга коса све до рамена загасит присен даје образу, те му се лице

сија снежином. *Јаки. Ђ.* Глас ... се крто кидао, очи ... су се превлачиле присеном суза. *Петр. Б.* фиг. Његова религиозност нема никакве присјене новобјеке. *Нех.*

прѝсенак, -ёнка, ијек. прѝсјенак, м **а.** *присен(а).* — Велика грана [није] баш његову гробу хтела правити присенак. *Сек.* **б.** *лаки одсјај или одблесак на чему као израз унутрашњег стања.* — У један мах он се ... исправи тако да је изгледао необично висок, с неким присјенком у сјајним очима. *Франг.* фиг. Све су ствари имале присјенак. *Нам.* Година 1941. измиче се у далеку тамну прошлост; битке, ликови и дјела из ње добише призрак и присјенак историјских појава. *Лал.*

прѝсёнка, ијек. прѝсјёнка, ж *присен(а).* — А дотле би стока ... испод жбунова, у присјенци, пландовала. *Тип.*

прѝсести, -днём, ијек. прѝсјести, сврш. **1.** *мало поседети.* — Док се оне пужу и пентрају по дрветима, ја приседнем на обалицу, па гледам воду. *Шапч.* **2.** *сести поред кога, уз кога.* — Сједим прије два дана у парку, кад присједну и мени два Талијана. *Маж. Ф.* Тек што седне уз Јашу, па није добро ни присела, а већ се за шта било присетила. *Вукић.* **3.** *сести у заседу.* — А ми ћемо сви онамо, па кад цура пође кући, присјести на путу и отети. *Мул.* **4.** *спустити се нагло сагнувши колено, поклекнути.* — Затим удари тако снажан и сув гром, са тако јаким испрекиданим праском да коњ Кошевог приседе, па се диже и пропе. *Моск.* **5.** (безл.) *сести, стати попреко, запети у грлу (да се не може прогутати).* — Препану се ... и присједне им од страха залогај у грлу. *Љуб.* Сваки јој залогај ... присједне, сваки комадић круха оплаче. *Ивак.* **6.** (безл.) фиг. *зло се свршити, имати, претрпети рђаве последице.* — И међу овим људима не знам кад сам што рекао, а да ми није присјело и смучило ми се. *О-А.* Присјело би њему, само да се Стеви није онако грдно загњурио коњ у снијег. *Цес. А.*

прѝсетити се, -ѝм се, ијек. прѝсјетити се, сврш. **1.** *обновити у памети, сетити се чега.* — Чуо сам га некоћ у младости ... па се зато и нисам могао одмах присјетити. *Пав.* Тек када је воз одмакао и зарио се у вечерњи сутон, присетили су се оружја, које им је слободно висило. *Јак.* **2.** *размисливши још једанпут изменити своју намеру или одлуку, предомислити се.* — Једаред јој [трудној] снаси] рече да оде у комшилук ... да нешто донесе, па се присети и рече: — Немој ти, нек иде Марта. *Вес.* Јер се Иван бјеше препануо, да се штогод не присјете Турци, да Ивана натраг не поврате. *НП Вук.* **3.** необ. *пробудити се из несвести, освестити се.* — Упрепаштена Марија прискочи и стаде ме трести за рамена: — Пајо, несретниче! — Помало се присјетим. *Пав.*

прѝсећање, ијек. прѝсјећање, с *гл. им. од присећати се.*

прѝсећати се, -ам се, ијек. прѝсјећати се *несврш. и уч. према присетити се.*

присе́ћи и **прѝсећи,** прѝсегнём сврш. = присегнути.

прѝсећи, -е́чём, ијек. прѝсјећи, сврш. *мало засећи, посећи. Прав.*

присећи́вати се, -сѐћујём се, ијек. присјећивати се *несврш. и уч. према присећати се.*

присе́цати, прѝсёцām, ијек. присијѐцати *несврш. и уч. према присећи.*

прѝсечак, -чка, ијек. прѝсјечак, м *крхотина, ивер, прскотина (од танета, гранате), гелер, шплитер.* — Под грудима ... нађоше десну страну прсног коша с изломљеним ребрима и присјечцима изрешетана. *Р 1946.*

прѝсизати, -ижём = присезати *несврш. и уч. према присегнути, присећи.* — Присижем теби ... мајко најсветија да дижем ову сабљу против разбојника. *Кнеж. Л.* Нећу ти опростити, псето једно! ... присизао је ... у души. *Бен.*

присија́вати, -ијāвāм, ек. присеја́вати.

прѝсијати, -јём, ек. прѝсејати.

присијати, -јām сврш. **1.** *припећи (о сунцу).* **2.** *засјати, засветлети из чега, кроз што. Р-К Реч.*

присијѐвати, прѝсијевāм, ек. присе́вати.

присијѐцати, прѝсијецāм, ек. присе́цати.

прѝсила ж *принуда.* — Чланови рода живјели су у заједници добровољно, без икакве присиле. *Пов. 1.* Ја сам то урадио без присиле. *Јонке.* Човјек је поносит створ. Без присиле не би пристао да сам себе блати. *Дав.*

прѝсѝлан, -лна, -лно *који се збива под присилом, принудом:* ~ мобилизација, ~ евакуација. — Овај је мртвац тражио, поред присилне шутње живих, слободу. *Нех.*

Изр. ~ рад *мера судске казне.* — Али народ га изведе пред суд који Васку даде годину дана присилног рада. *Бан.*

прѝсилити, -ѝм сврш. *приморати кога да ради нешто или да поступа на какав начин.* — Он је нејасно мислио на то како да присили стару да му допусти женидбу. *Јевт.* Тако ... је буржоазија била више пута присиљена позвати у помоћ и војску. *ОП 2.* А ипак сам присилила срце да се умртви. *Нам.*

~ **се** *приморати себе на што.* — И он се присили и удари га руком по рамену. *Мил. В.*

прѝсилно прил. *на присилан начин, силом, под принудом.* — Осуђују се на ... новчану казну, а трећи пут и присилно предводе суду. *Мј. 1926.* Из тих колиба су четници присилно иселили породице. *Лал.*

прѝсилнӧст, -ости ж *присила, принуда.* — Ми само једно нећемо: елемент присилности. *Р 1946.*

присиљáвати (**се**), -љавāм (се) *несврш. и уч. према присилити (се).*

прѝсиље с *присила, принуда.* — Иште се ... да при општем гласању не буде никаквог јавног присиља. *М 1867.* Слобода воље се овако схваћа ... као ... неназочност присиља. *Баз.*

прѝсиљен, -а, -о *усиљен, неприродан, извештачен, неискрен.* — Смијала сам се Гертруди, рече [мати] ... с присиљеним смјешком. *Новак.* Све држање било му је некако присиљено, ненаравно. *Шен.*

прѝсиљено прил. *усиљено.* — Па то писмо некако је мртво, некако је преко срца, некако присиљено писано. *Ков. А.*

прѝсиљенӧст, -ости ж *својство, стање онога што је присиљено.*

присѝнити, прѝсинӣм свршс. *посинити. Р-К Реч.*

присѝнути, прѝсинӗм свршс. *присѝјати.* — У хладу куд није присинуло сунце, трава је плавкаста од росе. *Донч.* фиг. Брзо [ће] ново доба присинути, пак кога није на дио, крив му је дио. *Љуб.*

прѝсипати, -пāм и -пљӗм (имп. прѝсипај и прѝсипљи) несврш. *додавати сипајући или доливајући.* — Пак мијеша вино и ракију ... још присипа шербет медовину. *НП Вук.* Овдје нешто прилијева, тамо мијеша, ондје присипље прашак. *Ков. А.*

прѝсјāј м *одсјај, одсев, одблесак, одраз, рефлекс.* — Ја ћу бити срећан ако у своје излагање ... будем умео да унесем бар присјај тих буктиња које је херојским жртвама [крагујевачке трагедије] већ запалило народно предање. *Ман.* Видео је како устаје Ратко Љешевић, блијед с љубичастим присјајем у лицу. *Лал.*

присјајкúвати, -ајкујӗм несврш. *одбијати светлост, одсјајивати.* — По њој [трешњи] присјајкују више него по икојем другом дрвету ситније и крупније капље од бистре смоле. *М 1867.*

присје-, ек. **присе-.**

прискáкати, прѝскāчӗм и **прискакúвати,** -ākујӗм *несврш. и уч. према прискочити.*

прѝскок м **1.** *брз и нагао скок.* — Бланка [је] ... дрско враћала »сервирање« [у тенису] и својим смехом и дрским прискоцима дражила га и изазивала. *Петр. В.* **2.** *опасивање кобиле.* — За сваку кобилу по прискоку плаћају по осамдесет крајцара, а и по форинту. *Крл.*

прискòчити, прѝскочӣм свршс. **1.** *приближити се скоком коме или чему, брзо дотрчати, дојурити, прилетети.* — У том прискочи онај с гуњем те га [мајмуна] поклопи и ухвати. *Глиш.* Слуге ... прискочише па му скидоше чизме. *Шант.* **2.** *упасти у реч.* — Зар то није туга, прискочи први ... помислити да ћемо једанпут сви лежати ... у гробљу? *Каш.*

Изр. ~ у помоћ *помоћи у часу кад је помоћ најпотребнија.*

прискòчљив, -а, -о *који радо прискаче у помоћ.* — Спреман и прискочљив у свакој пригоди, помагао је код пумпања гума. *Десн.*

прискрбити, прѝскрбӣм свршс. *бринути се прибавити.* — Ја сам им прискрбио карте, јер уопће нису остављали собе. *Бег.* Обукао би ... још кратак капут који му је ... прискрбила брижљива госпођа Љубица. *Кол.*

прискрбљúвати, -рбљујӗм *несврш. и уч. према прискрбити.*

прѝскупити, -ӣм свршс. *скупити једно уз друго, заједно.* — Сва четири краја [хартије] прискупио, па међу њих печат ударио. *НПХ.*

прѝслава ж **а.** *в. заветина.* **б.** *прослављање.*

прѝслављање с *гл. им. од прослављати.*

прѝслављати, -āм несврш. *славити прославу; светковати славу поред главне славе.* — У Србији гдјекоји људи прослављају још који дан осим крсноra имена, а у Црној Гори ... то чине сви. *Вук.*

прѝслањати (**се**), -āм (се) *несврш. и уч. према прислонити (се).*

прѝслати, прѝшаљӗм и прѝшљӗм свршс. *в. послати. Деан. Рј.*

прислáчак, -чка м *оно што се ставља на сто после довршеног оброка (посластице, воће, компот и сл.), десерт.* — Бијаше [улица] пуна пећарскијех дућана, гдје људи пецијаху и продаваху свакојаке прослачке, граду ручак. *Љуб.*

прислѐкнути, прислѐћи и **прѝслећи,** прѝслекнӗм свршс. *уступити, узмаћи, устукнути.* — Прислекоше од страха грађани. *НП Вук.*

прѝслина ж бот. и агр. *врста јабука. Р-К Реч.*

прислинкúвање с *гл. им. од прислинкивати.*

прислинкúвати, -слӣнкујӗм несврш. *испуштати слине, слинити, балити. Вук Рј.*

прѝслов м грам. заст. *в. прилог.*

прѝслон м *оно што служи као ослонац* **а.** *ограда на степеницама.* — Више је пута намигнула и насмијешила се Саму преко прислона степеничнога. *Креш.* **б.** *наслон, леђа столице.* **в.** фиг. *потпора, подршка. Р-К Реч.*

прислòнити, прѝслоним сврш. **1.** *наслонити уз нешто.* — Кочијаш беше ствари скинуо и прислонио уза школски зид. *Вес.* Па кад је све нашао у реду, њежно је [пушку] прислонио уза зид. *Кал.* **2.** *приближити, прикучити, примаћи уз нешто.* — Приђе вратима господинова кабинета и прво прислони за њих уво. *Глиш.* Ја сам прислонио ухо к сваком грму. *Уј.*

~ **се 1.** *наслонити се, налећи на кога или што преносећи на њега један део тежине.* — Пројурио би кроз тамни, загушљиви ходник и . . . прислонио би се на отворени прозор. *Тип.* Изиђе младо женско чељаде око седамнаест година . . . прислони се уз кућу и загледа се у ноћ. *Мил. В.* **2.** *стати, поставити се сасвим близу кога или чега, приљубити се уз нешто.* — фиг. Једни са съедбеницима грчкоисточне цркве прислонили се уз војводе захумске и велике жупане српске. *Павл.* Друге кућице утекле под планину и прислониле се уз брдо. *Мил. В.*

прислоњѐница ж грам. *реч без акцента која се приклања на следећу реч (нпр. предлог, везник). Бен. Рј.*

прѝслуга ж заст. *в. послуга. Рј. А.*

прѝслужба ж покр. *в. прислава.* — Седми [желе да се црква посвети] Светој Петки мученици, коју славе два дијела села крсницом, а трећи прислужбом. *Љуб.*

прѝслужбица ж *дем. од прислужба.* — Да донесу десетак боца вина и мало ракије и још коју потребу за прислужбицу. *НП Вук.*

прислужѝвати, -ујем и -ујѝвам несврш. **1.** *несврш. и уч. према прислужити.* — Нови му манастирски настојатељ забрани да прислужује кандила. *Коч.* **2.** *послуживати.* — Кријепи се . . . пустијем месом и погачом бијелом. А када се прислужива вином: »Све нам било и дивно и невино!« *Март.*

прислу́жити, прѝслужим сврш. **1.** *запалити кандило, свећу пред иконом или на гробу.* — На свима гробовима . . . прислужи по једну свијећу. *Коч.* фиг. Вишњићев позив је био да у то снатрење унесе светлост пламена, да му прислужи. *Сур.* **2.** *светковати празник, славу.* — Како ће [сељак] порез платити . . . како ће прислужити славу . . . платити доктора? *Бур.* **3.** *заслужити.* — Сад иди па ради како те бог учи, али гледај да за то време коју крајцару прислужиш. *Ат.*

прѝслухнути, -нем сврш. *прислушнути.* — Прислухну неко време, и кад не чу ништа, помисли: Легли су. *Петр. В.* Забренчао прапорац, а Лука причекао, прислухнуо часак два. *Кол.* Радио је безвољно и често застајао да прислухне. *Лал.*

прѝслушати, -ам сврш. *прислушнути.* — Прислушај, путниче и намјернице из далеке земље, туговања наша и објави и огласи на све стране свијета. *Коч.* Истрча заједно с дечаком и стаде да прислуша с изразом дјечачког усхићења на лицу. *Лал.*

прислушѝвати, -ујем *несврш. и уч. према прислушати.* — Прислушује откуд вјетар дува. *НП Вук.*

прѝслушка ж покр. *в. прислушкиња. Деан. Рј.*

прислушкѝвалац, -ваоца м *прислушкивач (1).*

прислушкѝвалица ж **1.** *она која прислушкује.* **2.** *прислушкивач (2). Р-К Реч.*

прислушкѝвало с и м *прислушкивач. Р-К Реч.*

прислушкѝвати, -слу́шкујем несврш. (што или чему) **1.** *управљати чуло слуха на звукове или гласове које неко или нешто производи.* — Или би опет прислушкивао ходу старе уре. *Бал.* Окупили су се на гребену изнад села и прислушкивали битку низ Лим. *Лал.* фиг. Увлаче се у се, прислушкују своју нутрину. *Куш.* **2.** *тајно, криомице слушати туђе разговоре.* — Од калуђера сам се научио прислушкивати. *Коч.* Лепа је, изгледа, прислушкивала тај разговор. *Рист.* Онда би застао нешто даље, као да жели прислушкивати њихову разговору. *Хорв.*

прислушкѝвач, -а́ча м **1.** *онај који прислушкује.* **2.** физ. *апарат за прислушкивање.* — Чујте, Гилденстерне, и ви такође, на свако уво један прислушкивач. *Панд.*

прѝслушкиња ж покр. *служавка, дворкиња.* — За срећу да је дошла уто прислушкиња одоздо и зазвала госпођу. *Војн.; Деан. Рј.*

прѝслушнӣ, -ā, -ō *који слуша, који служи за слушање.* — Радио-сигнале са васионског брода ухватила је америчка прислушна служба. *Пол. 1960.*

Изр. ~ апарат *апарат помоћу кога се ноћу одређује положај непријатељског авиона.*

прѝслушнӣк м **1.** *прислушкивач (1).* — Мрак се ближа — а он је лоповски прислушник и затајује дјела разбојничка. *Гор.* **2.** *судски приправник.* — Данило заврши науке и добије мјесто прислушника на суду. *Шимун.*

прѝслушнути, -нем *сврш. према прислушкивати.* — Унукић прислушну, заће унутра и сједе на једну клупу. *Матош.* Прислушнух,

поче ме занимати с ким то моја жена расправља. *Петр. В.* Десно, с југа, чуло се нејасно котрљање . . . Видо прислушну увом уза земљу. *Лал.*

присма́кање с *гл. им. од присмакати (се).*

присма́кати (се), прѝсмāчēм (се) *несврш. и уч. према присмочити (се).*

прѝсмок м *оно што се присмочи или присмаче уз какво јело (нпр. сос, сир, вариво, вино, воће).* — Уврх стола читава хумка насечена хлеба, украј тога две котарице пуне вишања и трешања . . . како слатко пријаше тај присмок. *Ад.* То је једина гостионица у којој смо за цијелога пута добили праве . . . говедине с обилним присмоком. *Андр. И.* У расвијетљеним излозима . . . било је јела: красног руменог круха . . . печених кокоши, украшених зеленьем и присмоцима. *Кал.*

прѝсмока ж *присмок.* — Отео му је, вели, тај буразер колач крува и нешто присмоке. *Ћоп.* Французи попију доста вина . . . као аперитив . . . негде и као присмоку уз хлеб. *Пол. 1971.*

прѝсмотра ж *надзор, паска над ким који је сумњив због чега.* — Сигурно је који од оних убајбочених излануо и наша имена, а можда смо били и под присмотром. *Сим.* Још једном су претресане полицијске повељиве архиве . . . прелиставани спискови лица држаних под присмотром. *Ман.* фиг. Али није требао пропустити да стави под присмотру шумовити вис у свом десном боку. *Лаз. Л.*

присмо̀чити, прѝсмочӣм сврш. *појести што уз хлеб или умачући хлеб у јело.* — Присмочим комадић меса из здјеле па опет по круху. *Пав.* Попио је каву, присмочио комад погаче. *Радул.*

~ **се** *присмочити.* — Стара Смиљана извади из хамбара плећу сухе овновине . . . и пружи је Ради да вечера. — Присмочи се крухом — вели му. *Ћип.*

прѝсмрд м индив. *неугодан мирис.* — Од жене оне на махове сигурно допире пљеснив присмрд. *Божић.*

присмр̀дети и **присмр̀дети,** -дӣм, ијек. присмр̀дјети и присмр̀дјети, сврш. *распрострети неугодан мирис; почети смрдети.* — фиг. Учевњаче, ови твоји Васковићи листом окренуше у штетнике . . . Ама, да је то нешто моје подручје, прогледали би они! Присмрдјело би им у чакширама, ја ти јемац! *Вуков.*

Изр. ни ~, не сме ни ~ *ни појавити се, ни носа показати не сме.* — Па и онај прескубени Вићко . . . ни присмрдио није за сва четири дана. *Маш.* Дијете је [сувуљагу] у'ватило у штали на тавану, и ја рекô да је продам не би ли дјетету бар што опанчића купио, али нико ни да присмрди. *Бан.*

присмр̀дјети и **присмр̀дјети,** -дӣм, ек. присмр̀дети и присмр̀дети.

прѝсмртан, -тна, -тно *који се јавља непосредно пре смрти.* — Тада га [месар прасенце] опусти, с уживањем га трзуца присмртни куцај живинчетова вратка. *Божић.*

присму́дити, прѝсмӯдӣм сврш. *учинити да што пригори, загори.* — фиг. Издајица Црни Јожа, јефтина је твоја кожа; ако ти се и присмуди — знам да нећеш мијењат ћуди, ал' изгорит ће ти длака. *Гор.*

прѝснāжан, -жна, -жно *прилично снажан.* — Газда Радован Гушетић био му је најчешћи гост. Био то приснажан, окрупњи човјек, широка и некако растегнута лица. *Ћор.*

приснажи́вати, -снāжујēм *несврш. и уч. према приснажити.*

приснá̀жити, прѝснāжӣм сврш. *дати чему маха, снаге.* — Већ приснажи скоку и сјечиву . . . тер освјетлај образ на крајини. *Март.*

приснáпити, прѝснāпӣм сврш. покр. *навалити.* — Дјевојка . . . на силу излазила . . . и говорила му да се стрпи, нек се ништа не боји, али он приснапио [да се жени], зове, није друге. *Мул.*

приснѝвати (се), прѝснӣвāм (се) *несврш. и уч. према приснити (се).*

приснијѐтити се, прѝснијетӣм се сврш. (ијек.) покр. *пасти у несвест, изгубити свест од великог страха, обамрети.* — И збиља једно вече смалакса нека баба чекалица, паде у несвијест као с горе, што од глади што од сна, па кад се разабра, стаде да прича како се је приснијетила од онога божјега страха. *Љуб.*

прѝснити, -ӣм сврш. *видети у сну.* — Жути мјехури око светиљака плина лепршају у ноћ сјена . . . Каткад који присни утвару пијанца који сам собом . . . разговара. *Уј.*

~ **се** *показати се, појавити се у сну.* — Приснило му се да чује пуцњаву и ломњаву. *Кум.* Баба Савка . . . приповедала својој комшиници . . . како јој се јуче на ноћ приснио њен покојни Лала. *Срем.*

прѝсно и **прѝсно** прил. **1.** *на присан начин, искрено, пријатељски, срдачно.* — Гледали су у мене другови које сам знао, од којих сам неке присно волео. *Поп. Ј.* Те су дебате . . . бивале све топлије и присније. *Кол.* **2.** *блиско, уско повезано.* — Умјетник мора да присно разумије и осјети све облике људског духа и све начине људског мишљења. *Десн.*

присно̀вати, прѝснујēм сврш. **1.** *уредити основу у разбоју, ткалачком стану. Вук Рј.*

2. фиг. *сплести, спетљати, удесити.* — Па присну̏ј данас ово, сутра се припни на оно ... и »канони̏к« је приправио пут своме сину до ... богатунове Јусте. *Ков. А.*

пр̏и̏снӧст и **пр̏и̏снӧст,** -ости ж *својство, стање онога што је присно, поверљивост, интимност.* — Он је отишао у Беч да студира медицину ... Виђали смо се ... о распусту, али без старе присности. *Андр. И.* И осетили су најједном присност према овом забаченом крају, као да су се нашли на рођеној груди. *Јак.* Најѳдном, усред те благе присности ... жалосно оте се чудни глас из њедра. *Јур.*

пр̏и̏собак, -опка м *споредна соба до главне собе. Бак. Реч.*

пр̏и̏сӧбље с *простор испред собе, предсобље.* — Тишину у соби наруши уједанпут гласан звек звона у присобљу. *В 1885.* Ушавши у прохладно присобље, скине [Левин] ... мрежу. *Краљч. Стј.*

пр̏и̏собна прид. (само у ж. роду) *бременита, трудна, здетна. Рј. А.*

пр̏и̏собница ж *бременита, трудна жена, трудница. Рј. А.*

пр̏и̏сој м *место изложено сунцу.* — Оно двоје цвијеће брало по присоју. *Наз.* Дан је био ведар; рано пролетно сунце припекло стрми присој уз који сам се с муком пео. *Чол.*

пр̏и̏сојак, -ојка м *присој.* — Тај гребен, с кога се дало оштро мотрити ... на масне ливаде и оранице, на лозне присојке свуда наоколо ... *Петр. В.*

пр̏и̏сӧјан, -јна, -јно *који је изложен сунцу.* — Испаше за стоку [су] добре, а земља присојна. *Сим.* Стиже до неке присојне њиве, тужна изгледа. *Дав.* фиг. Када сам пасао очи ... најприсојнијим сновима, шибао ме вихор. *Матош.*

пр̏и̏соје с *присој.* — Ово ти је ... присоје, а гори по затиљку коса иза косе, јапага иза јапага. *Павл.* [Нурија] намешта крпу што му замењује шатор према сунцу кога је пуно подрињско присоје. *Марк. М.* Смеју се зелена присоја, а у јошју као да се сребро просипа по лишћу осунчаних јова. *Рад. Д.*

пр̏и̏сојӣште с *присој.* — Увале, канали, присојишта блага, људи и тишине, тишине и буне ... *Фран.*

пр̏и̏сӧјка ж песн. *в. присојкиња.* — И грка ноћ је и дан, кад те коси, кад срцем режи и гризе присојка. *Кост. Д.*

пр̏и̏сӧјкиња ж **а.** *отровна змија (зато што често лежи у присоју).* — Ја те не познајем, одрекнем ја, и као да ме присојкиња ћокну за срце. *Буд.* **б.** (у атрибутској служби, уз им. змија, гуја) *отровна.* — Мржња праисконска остајала [је] у дну срца, као гуја присојкиња што спава. *Сим.* Ништа нам не оставе, ни пјесму ... ни дивљу ружу уз шаренило змије присојкиње. *Вуј.* фиг. *сабља.* — Прођи ме се, сине Миловане, не машај се присојкиње гује, љута јесте, хоће заѕинути. *НП Вук.*

пр̏и̏сӧјница ж *в. присојкиња.* — Већ ме пије змија присојница. *Вук Рј.*

приспа́вати, прѝспа̄вам *несврш. и уч. према приспати.* — Нека они приспавају мало, мислио је он, узимајући мотику. *Ђур.*

пр̏и̏спати, -спӣм сврш. *мало поспавати; заспати.* — Сваком дава златнога дуката ... што га буде да не би приспао. *НП Вук.* Устан', чоче, горе ће бити ако приспиш. *Уск.*

пр̏и̏спевак, -ёвка, ијек. пр̏и̏спјевак, м *приспеће, долазак. Бен. Рј.*

приспе́вати, прѝспе̄вам, ијек. приспијѐвати *несврш. и уч. према приспети.*

пр̏и̏спелӧст, -ости, ијек. пр̏и̏спјелӧст, ж *време кад нешто приспе:* ~ менице.

пр̏и̏спӗм *1. л. јд. през. од присути.*

пр̏и̏спенак, -ёнка, ијек. пр̏и̏спјенак, м *одрасло момче које већ може радити пољске послове и близу је женидбе.* — Ето, та два млађа приспјенка су поцрњели као габељи. *Ђур.*

пр̏и̏спео, -ела, -ело **1.** *р. прид. од приспети.* **2.** *који је доспео на време, зрео, сазрео:* ~ плод, ~ воћка. **3.** *који је доспео за плаћање, платив:* ~ меница. *Р-К Реч.*

пр̏и̏спети, пр̏и̏спӗм, ијек. пр̏и̏спјети, сврш. **1.** *доћи, стићи куда.* — Требало је у један сат по подне отпутовати да се на вријеме приспије на пароброд. *Ћип.* Баш је Перичин спровод приспио кад се наш испит свршаваше. *Ков. А.* Прва група коња је приспјела и кренуло је шездесет рањеника на коњима. *Дед. В.* **2. а.** *доћи, прећи у какво стање пошто се завршило неко време.* — Дете је већ приспело за удају. *Јакш. Ђ.* Подне је приспело касно. *Ил.* **б.** *бити готов, зрео, сазрети.* — Раж приспјела на Гори Паштровској, раж се жути. *Ђон.* А кад би приспјело воће, напунио би џепове шљивама и трешњама. *Креш.* **в.** *бити подесан, згодан, користан за што.* — Кад с' окити гора зеленијем ... и приспије јање за пециво, тада ћу ти чету подигнути. *НПХ.*

приспе́ће, ијек. приспијѐће, с *долазак.* — Врата су се ипак затворила добро пол сата прије његова приспијећа. *Креш.* Ротердам ... има муку ... са осам хиљада бродских приспећа. *Пол. 1959.*

приспијѐвати, прѝспијевам, ек. приспе́вати.

приспијѐће, ек. приспе́ће.

пр̏и̏спичити, -им сврш. покр. *навалити, притиснути.* — Приспичила већ ноћ. Ред се је журити. *В 1885.*

приспје-, ек. приспе-.

приспода́бљати, -да̀бљам *несврш. и уч. према присподобити.*

~ **се** *у(с)поређивати се.* — Гледала се, проматрала, испитивала ... присподабљала се с пријатељицама и познатим дјевојкама. *Бен.*

прѝсподоба ж *поређење, успоредба.* — Писац је потражио фине присподобе. *Л 1905.* Он библијску ће присподобу претворит тако лијепо у ругобу. *Шкреб.*

присподо̀бив, -а, -о *који се може присподобити. Деан. Рј.*

присподо̀бити, -до̀бим сврш. **1.** *извршити поређење, у(с)поредити.* — Нека се присподобе ове двије пјесме ... нека се онда суди није ли то кукавно на књижевном пољу криомчарење? *Кор.* Нашега свечара могу да присподобим ономе големоме храсту. *Тип.* **2.** *учинити да се нешто слаже са средином, приликама, прилагодити.* — Још у Метохији житородној ... одакле су ми преци дошли у Банат ... ваљда од онда откад смо паганске обичаје хришћанској вери присподобили. *Чипл.* Разне групе пјевача су ... [пјесму] модифицирале и присподобиле својим приликама. *Ств. 1948.*

присподобља́вати,-о̀бљавам и **присподобљи́вати,** -о̀бљујем *несврш. и уч. према присподобити.* — Рисом га прозвали. Али је било много познатијих зверова којима су га присподобљавали. *Ад.*

приспосо̀бити се, -о̀собим се сврш. необ. *прилагодити се.* — А кад син одбија да се приспособи том ... проспекту, онда се Жикина ... љубав извраћа у мржњу. *Дав.*

приспу̀стити се, прѝспустим се сврш. *спустити се ниско.* — Бије [бабу] ... киша из облака који се приспустио, као мртвачки покров. *Дов.*

прѝсрђе и **прѝсрце** с анат. *срчана кеса, перикард.*

прѝсрести, -етнем и -етем сврш. *в. пресрести.* — Ето паше низ бијелу кулу ... а за пашом тридесет делија, присрете их Новаковић Грујо. *НП Вук.*

прѝсретати, -ећем *несврш. и уч. према присрести.*

присркива́ти, -сркујем *несврш. и уч. према присркнути, сркати што једући; сркати што помало.* — Момче младо насред друма пута ... 'љеба једе, присркује вина. *НП Вук.* Присркујући из своје порције, гребуцкао је кашичицом по млечној конзерви. *Вин.*

присркнути, прѝсркнем сврш. *сркнути мало, испити један гутљај. Вук Рј.*

прѝстāв м **1.** *помоћни концептуални чиновник, најчешће код суда:* судски ~, котарски ~, порески ~. **2.** покр. **а.** *слуга који ради код куће. Вук Рј.* **б.** *најамник који чува стоку.* — Зато пристави сву у ријекама пријатним стоку полијевају. *Марет.*

прѝстава ж *мајур, салаш.* — Вративши се кући ... отишао [је] пјешице на приставу, гдје се имала пустити у посао новопостављена млатилица за прирећивање сјемена. *Крањч. Стј.*

приста́вати, прѝстāвам *несврш. и уч. према пристати.* — За Аницом приставаше мајка. *НПХ.* Слабо сам гдје приставала на починак. *Буд.*

прѝставити, -ӣм сврш. **1. а.** *ставити, приближити, примаћи к ватри да се кува, пече.* — Подложи ватру, пристави цезву. *Срем.* Јело је сад пристављено на ватру и биће готово до ноћи. *Лал.* Ката је бешумно приставила вечеру. *Михољ.* **б.** *ставити у какав положај, поставити.* — Дед Гришка пристави шаку уз уво. *Моск.* **2.** *додати, придодати, допунити; доделити, приделити.* — Истина је што Амзи-бег каже, но ћу и ја нешто приставити. *НП Вук.* [Џентлмен] је био пристављен одјелу штаба. *Креш.*

прѝстављати, -āм *несврш. и уч. према приставити.*

прѝстāвљен и **прѝстāвов,** -а, -о *који припада приставу.* — Сестри пристављевој је носио руже. *Сек.*

прѝставштина ж *најамни однос, најамничка служба;* исп. пристав (2). — Држао је момке и дјевојке у »приставштини«, женио их једне с другима. *Ђур.*

прѝстајалѝште с *место где се пристаје.* — Узео је свој ковчег и пошао према пристајалишту спремишта за чамце. *Грг.* Власинско блато је њихово [родâ] стално пристајалиште. *НИН 1959.*

прѝстājан, -јна, -јно *уз који се може пристати:* ~ обала. *Р-К Реч.*

прѝстајāње с *гл. им. од пристајати.*

прѝстајати, -јēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према пристати.* **2.** (за ким) **а.** *стално ићи уз некога.* — Сад пристаје неко прасе за њим, стално му се врти око ногу. *Макс.* **б.** *стално се налазити у близини некога, бацати, управљати погледе према некоме показујући на тај начин своју склоност, допадање (најчешће о момку и девојци).* — По селу се говорило да Јуре за њом пристаје, а да га и она лијепо гледа. *Тип.* Сирота Радојка пристаје свуд за њим и од силне жалости пропиштала. *Вукић.*

пристајки́вати, -а̀јкујем *несврш. и уч. према пристајати, заустављати се често у ходу приступајући један другоме ради каквог*

питања или саопштења. — Ужурбало се село због воде, људи су узнемирено трчкали, пристајкивали један уз другога, питали се и одговарали. *Перк.*

прѝсталац, -аоца и -лца м *присталица, присташа.* — Али они који су, борећи се за надвладавше начело, стални били, не смију нове присталце ... сматрати себи једнаке. *Старч.* Срби чиновници, Немци ... беху сви верни пристаоци Мађара. *Јакш. Ђ.*

прѝсталāштво с *оданост, верност коме или чему. Р-К Реч.*

прѝсталица м и ж *онај који пристаје уз кога или што, онај који се придржава чијега мишљења, гледишта, учења, једномишљеник, привржeник, следбеник.* — Као умјетник он је човјек ренесансе, као мислилац присталица противуреформаторских идеја. *Водн.* Сваким даном се проширивао круг присталица народноослободилачког покрета. *Јак.*

прѝстало прил. *лепо, згодно.* — Што је старија бивала, то је некуд присталије изгледала. *Коз. Ј.*

прѝсталōст, -ости ж *особина онога који је пристао, леп изглед, лепа спољашност, складност.* — [Њега] се дубоко дојмила присталост и драж Винклерове великодушности и милостивости. *Креш.* [Помишљао је] на свој друштвени положај и на опћенито признату присталост. *Том.*

прѝстан м *пристаниште.* — Сад је тек затон и пристан за бродове поуздан слабо. *Марет.* Са прозора ове моје лађе која се приближавала пристану, бацих им конопац. *Богдан.*

прѝстанак, -āнка м *сагласност с нечијим предлогом, одобрење.* — Он, по закону, није могао бити враћен за професора без пристанка Академског савета. *Нед.* Ако ... се од нас одалечите, онда нећете ступити у везу ни са каквом сличном тврtком без нашега пристанка. *Бег.*

прѝстанāр м покр. *онај који живи у пристаништу, у луци.* — Кад се широки залијев рашири ... пристанари се брижљиво позатвараше у кућама. *Мат.*

прѝстанић м *дем. од пристан, мало пристаниште.* — Бродић уљезе у пристанић. *Мат.*

прѝстанйшни, -ā, -ō *који се односи на пристаниште; који је на служби у пристаништу, лучки:* ~ док, ~ радник, ~ складиште.

прѝстанйште с **1. а.** *део мора, реке или језера, заштићен од ветра и таласа, који служи за пристајање бродова.* — Прво смо искрцавање имали у Норвешкој, у Бергену ... врло живом пристаништу. *Петр. М.* **б.** *место одакле полазе и где долазе трамваји, аутобуси, станица.* — Пређе преко коловоза па се заустави на пристаништу трамваја који возе горе у град. *Кал.* **2.** *место које служи или може служити као склониште, прибежиште.* — У кватерним наносима ових предела нађене су ... грубо окресане камене алатљике. Таква пристаништа ловаца онога доба откривена су у дилувијалним терасама. *Жуј.* **3.** фиг. *миран, тих, спокојан живот после постигнутог и оствареног животног циља.* — Загледа се у ... неку Мицу, опет глумицу, и запита је озбиљно: је ли вољна ... да се повуче с њим у миран кутак, у тихо пристаниште супружанског живота. *Срем.* Чим је угледао ... старце ... осјети да је код куће у мирном пристаништу. *Крањч. Стј.*

прѝстао, -ла, -ло **а.** *који пристаје, прикладан, погодан, подесан, згодан.* — И владао се с присталом постојаношћу и озбиљношћу. *Креш.* У овоме ... спису има неколико места присталих и у Ненадовићеву књигу о Црногорцима. *ЛМС 1951.* **б.** *леп, наочит, пријатан, симпатичан.* — Сјетила се, кад би прије четири године ... испратила свог драгог Мехагу у џамију ... био је ваздa најпристалији. *Мул.* Чељаде је ... кршно, пристало, од соја је, значи, то је за моју кућу. *Коч.* Гледао ју је онако присталу и замамљиву, каква је у тај час била. *Ивак.*

прѝстар, -а, -о *прилично стар.* — Видим да ... ће поред нас проћи један пристар ... господин. *Нен. Љ.* Уто ... уђе и учитељ, човјек пристар, смјерна држања. *Јурк.*

прѝстарео, -ела, -ело, ијек. прѝстарио *пристар.* — Четврти гост био је већ сасвим пристарио, прост калуђерчић, подријетлом сиромашан сељак. *Л-К.*

прѝстарио, -рјела, -рјело, ек. прѝстарео.

прѝстàсати, -ām сврш. *доћи, стићи, приспети.* — Бродови ... разапеше своја једра према насталом хлађаном поветарцу да би ка крстарици што пре пристасали. *Дов.*

прѝстати, прѝстанēм сврш. **1.** *стати.* — За њим [Павлом] узастопце ходио је Јосо и сестра му Јања. — Пристани, Павле, да разговарамо, вели Јосо. *Тип.* **2. а.** (за ким, уз кога или што) *поћи, кренути за ким, прићи, придружити се коме.* — За младом пристао младожења, а уз њега су отац и браћа младина. *Том.* И увек се око њега покупе деца, пристану уз њега, иду погурено као он. *Срем.* **б.** *поћи за ким, чим, поступити поводећи се за ким.* — Кад само једно повиче на кога ... цело село пристане уз тога једнога. *Ад.* **3. а.** (на што) *дати пристанак, прихватити чији предлог, понуду, признати што правилним.* — На њихову присташе жељу. *М-И.* Ристана ... пристаде

одмах на све. *Сек.* **б.** (с ким, уз кога или што) *сложити се, споразумети се с ким у чему.* — Уза њ пристану најбољи људи царства. *Нов.* Уз њихову је страну пристала само сиротиња. *Бен.* **4. а.** *приближити се обали, копну, зауставити се уз обалу, уз други брод, на земљи (о броду, авиону, колима).* — На савском бријегу приста велик чун. *Шен.* Уз нашу лађу пристаде и луксузни моторни чамац, одакле пређоше неки морински официри. *Јак.* Пристали [су колима] уз посљедњи замах бича пред два танка ступа. *Торб.* **б.** фиг. *смирити се, зауставити се.* — Он није свећеник већ световњак, који је бој био с хуманизмом . . . па коначно пристао у луци кршћанске филозофије. *Водн.* **5. а.** *показати се згодним, погодним, бити онакав како треба, како одговара потреби, захтевима, ситуацији.* — За нов књижевни језик могао је пристати само онај правопис који је обележавао његове звуке и њихове промене. *Бел.* Балаганову би пристале пругаста . . . кошуља и кожнате гамаше. *Крањч. Стј.* **б.** (безл.) *бити по вољи, пријати, добро доћи.* — Њиву ћеш добити . . . чула сам ја то од Каплара, па ми, ето, у невољи пристало. *Сиј.* Вјеруј ми, брате, да им се [новцима] радујем . . . што ће ми у нужди у помоћи пристати. *Вук.* **6.** *доћи по позиву, јавити се за пријем код кога по дужности.* — Пристао ми је вечерас свештеник пука . . . како сам га звао на рапорт. *Јак.* Папир [је био] . . . од нечијег позива да »пристане« општини. *Сиј.*

Изр. куд сам пристао (пристала)? *шта да радим?* — Хусо је терао жену . . . а она је само кукала. — Куд сам пристала? Ни у гору ни у воду. *Андр. И.*; никуд нисам пристао (овако један, невољан) *ни за шта нисам*; ~ на јаде, на јед *једити, ојадити.* — Кад је човеку јава страшна, онда му се и снови попну на врат и пристану на јед. *Срем.*; ~ на муку (коме) *мучити (кога).* — Немој, ђаче, молим те кô бога, не пристај ми на муку! *Ћоп.*

прѝстава м *присталица.* — Имати иза себе . . . масе својих приставa, гомиле политичких привржeника . . . а бити потпуно сам. *Крл.* Иако ватрени приставa енглеске демократије, сада их потајно псује. *Ћон.*

прѝставица, прѝсташка и **прѝставкиња** ж *в. присталица.* — Највише распламти га анонимно писмо гдје се рекло да је Бранка жестока приставица женске еманципације. *Шен.* То [су] људи . . . на гласу ради својих . . . политичких мисли, које су и самој графици Олги толико омиљеле да је она постала ватрена приставка илираца. *Ков. А.*

прѝстегница ж индив. *део панталона уз стегно.* — Дјечаци [га] поздравише . . . пљеском . . . и то вјеројатно због тога што су имали дојам да његове пристегнице и долиснице потјечу из прехисторијског доба. *Креш.*

присте́зати, прѝстежем несврш. *стискати, притискивати.* — Милета завезао срце ибришимом и како дан даље, а он све јаче пристеже да не прсне. *Вукић.*

прѝстигнути и **прѝстићи,** -игнем сврш. **1. а.** *доћи, стићи пешке, ходајући или трчећи.* — Они једнако стоје, млатају рукама и погледају на Црну кућу . . . Једна се гомила уклони, а друга пристигне. *Коч.* Женске се пограбиле за грла и власи, тукући се док није пристигнуо стражар да тучњави учини крај. *Мих.* **б.** *приспети, довести се до каквог места.* — После тога пристигла је читава немачка дивизија и Крајишници су се морали повући на Грмеч. *Дед. В.* Стијовић је . . . поднио подробан извештај о пристиглим топовима. *Лал.* **2.** *стићи некога ко је измакао, достићи, сустићи.* — Уто сам ја већ зграбио пушку . . . Онда полетим за адвокатом и пристигнем га. *Чол.* Опази друга Милана како изјахује на цесту, па . . . ободе коња да га пристигне. *Ћоп.* **3.** *ширећи се доћи, настати, појавити се.* — Из доње четврти пристиже тешки глас великог звона. *Франг.* Најзад пристиже и обасја и јутарња светлост. *Дов.* **4.** *доћи, доспети до неког доба живота, дорасти, стасати.* — Сека гледа да нађе добре младожење кћерима које су пристигле за удају. *Андр. И.* Тодор остаде сам са унуком, која тада ни за основну школу не беше пристигла. *Пол. 1957.*

прѝстизање с *гл. им. од пристизати (се).*

прѝстизати, -жем *несврш. и уч. према пристигнути, пристићи.*

~ **се** *уз. повр.* — Колоне талијанских камиона . . . посрћу између стијена и понора . . . мијењајући брзине на окукама . . . пристижући се на бескрајним успонима. *Лал.*

прѝстићи, -игнем сврш. = пристигнути.

прѝстојан, -јна, -јно **1.** *који одговара правилима пристојности, уљудности, реду, који се пристоји, који приличи.* — Да би ја тамо пристојније изишао, дозовем берберина да ми обрије главу и браду. *Вук.* Ипак сам требао писати прије него што сам отишао из Беча. То није ни пристојно. *Нех.* **2.** *који одговара коме или чему, подесан, подобан, прикладан, згодан.* — Пошто јој нађох пристојну собу, пољубих је и упутих се кући. *Нед. Ђ.* Некоћ [је] сликао пејсаже који су му се чинили сасвим пристојним и занимљивим. *Лит. 1957.* **3.** *који задовољава, сасвим довољан:* ~ живот, ~ плата. — Она има сасвим пристојан алт. *Крл.*

прѝстојати, -стојӣ и **прѝстојати,** -стојӣ сврш. **1.** (обично безл.) *одговарати прави-*

лима пристојности, уљудности, реду. — Седосмо како пристоји по реду и старешинству. *Шапч.* **2.** *припадати, доликовати, приличити коме или чему.* — Друго име узми које хоћеш, ал' се царем ни императором немој звати јер ти не пристоји. *Њег.* Подузећу пристоји право жалбе једино против платежних налога. *Мј. 1936.* Знала је [баба] шта пристоји према комесару, па према томе удари на се стајаће рухо. *Дов.*

~ се безл. *одговара правилима пристојности, уљудности, приличи, ред је, треба, ваља.* — Прота ... је правио шале на рачун Максимов ... Максим је том приликом само трептао бојажљиво ... као што се пристоји пред старијим. *Ранк.* Мора знати што се према честиту узгоју пристоји, а шта не пристоји. *Креш.*

пр̀истојба ж *износ одређен по тарифи који се плаћа за какав посао или услугу, такса*: поштанска ~, превозна ~, купопродајна ~, адвокатска ~.

пр̀истојбен, -а, -о *који се односи на пристојбу*: пристојбени трошкови.

пр̀истојбина ж *в. пристојба.* — Било би време да се уреди пристојбина за ликара. *Ћип.*

пр̀истȏјно прил. *како одговара правилима пристојности, како треба, како је ред.* — Ћир-Моша [се] нашао увређен што су му келнери приметили: да не седи пристојно. *Срем.* Са мном су пристојно поступали. *Јонке.*

присто́јнȏст и **пр̀истȏјнȏст,** -ости ж *својство, особина онога који је пристојан; придржавање правила владања, уљудност, учтивост у владању и речима; правила владања која су призната и прихваћена у некој друштвеној средини.* — А дете је расло. Анђелија га је учила реду и пристојности. *Вес.* До печенке је владала пристојност, а сад се ево све изврглo. *Кум.* Пристојност заповеда: чини другима што желиш да ти они чине. *Петр. В.*

пр̀истор м риб. покр. *врста мреже за ловљење рибе. Вук Рј.*

пр̀истран, -а, -о *пристрастан.* — Та је његова, очито пристрана опомена, само још појачала мој немир. *Крл.* Ипак је његово [Тацитово] дјело врло пристрано. *Пов. 1.*

пр̀истранак, -а̄нка м *оно што је при страни; страна брда, обронак, падина.* — Ратари су тројачили по пристранцима. *Гор.* Снег се топи с планинског пристранка. *Јакш. М.* Тек у пристранку ... по гранама кржљавих церића још увијек мртво виси неопало лишће. *Вуков.*

пристра́нити се, прѝстрā̀нӣм се свршн. **1.** *остати по страни, отуђити се.* — Пристрани се, уклони се тој борби. *Марк. Ф.* Одлучи ... да им по истини каже зашто се тако пристранио и отуђио из друштва. *Креш.* **2.** индив. *придружити се седајући за сто са стране.* — Јожица ... побожно погледа придошлице, пратећи будним оком ... свога Ивицу којему ће се столу пристранити. *Ков. А.*

пр̀истранȏст, -ости ж *својство, особина онога који је пристран.*

пр̀истрā̀ње с индив. *в. пристранак.* — Кроз доле и уз пристрање ... се помаљају редови витка јаблања. *Павл.*

пр̀истрастан, -сна, -сно *који се руководи личним осећањем при доношењу суда или оцене, необјективан; који се заснива на предрасудама, предубеђењима.* — Његово просуђивање француске књижевности је често пристрасно и баратно. *Матош.* И рекли сте мудро да ће добро бити да неке, сем мајке која би пристрасна по природи била, са згодног места разговор чује њин. *Панд.*

пр̀истрастије с рус. заст. *в. пристрасност.* — И зато највише, да би се сам по могућству сачувао од пристрастија, нисам хтео нити кога хвалити ни кудити. *Вук.*

пр̀истрешак, -шка м **1.** *продужење стрехе, надстрешница, трем.* — Пристрешак сваке куће био је начичкан људством. *Шен.* **2.** *зградица за дрва, угаљ, алатке и сл., шупа; хангар. Бак. Реч.*

пр̀истрићи, -и́жём сврш. *мало подрезати, скратити (маказама или машином).* — Црна, напол пристрижена коса на глави бијаше му још добро сачувана. *Том.* Косом пристриженом у лику корпице подсјећао [је] на руске типове. *Леск. Ј.*

присту́дети, -дӣ, ијек. присту́дјети, сврш. безл. *почети студети, постати студено, хладно.* — А гадно је пристудило након кише, зар не? *Креш.*

пр̀иступ м **1.** *прилаз, пут, место којим се прилази или може прићи, приближити чему.* — Цела је нассобина била опкољена бедемом ... да би се приступ нападачима ... отежао. *Жуј.* Полети тамо, полети амо, ниоткуд нигдје приступа нема. *Баш.* **2. а.** *приступање, долазак, улазак.* — Приступ у њихов салон значио је као удар витешки мачем по рамену. *Петр. В.* Код приступа зрака долази до експлозије. *ЕГ 2.* **б.** *право, могућност улажења; примање.* — Он је имао у Бечу приступа у највећим круговима аустријским. *Јов. Ј.* Памтио је и то: тко је наредио и уредио приступ у Војну академију. *Јел.* **3.** покр. *пристаниште.* — На приступу слегао се народ. *Павл.* **4. а.** *уводни, почетни, претходни део, увод у што (у каквом делу, књижевном, научном, музичком, у говору, предавању).* — Није ми мило што морадох и ово поменути у приступу, овако без реда и логичне везе. *Дом.* **б.** *књига у којој се*

излажу основни појмови и претходна обавештења какве научне дисциплине. **в.** црквн. *почетни део службе или мисе.* — Пред црквом тежаци чекају да зазвони на приступ. *Тип.* Звони приступ. *Донч.*

Изр. нема приступа (коме) *не може се доћи до кога*; уговор по приступу правн. *споразум при чијем закључењу једна уговорна страна унапред формулише услове под којима се има закључити уговор.*

прѝступак, -пка м *приступ, прилаз.* — Дунавом на приступцима запасале лађе. *Павл.*

прѝступан, -пна, -пно **1.** *који служи за приступ, увод у што, уводни*: ~ беседа, ~ предавање. **2.** *који је у вези с приступом (1).* — Ове године изградиће се [на аеродрому] ... петља на приступном путу код Аутопута. *Пол. 1959.* **3.** *в. приступачан.* — Купише нова земљишта. Подигоше пилане. На приступнијим мјестима шуме се видно прориједише. *Андр. И.* А до тога уплива доћи ће сељачка демократија то прије што приступније постану савремене просвјетне стечевине и у најзабитнијим селима. *Рад. Стј.* С почетка своје владе [краљ Фердинанд II] био је приступан реформама и добрим уредбама. *Нен. Љ.*

прѝступање с *гл. им. од приступати.*

прѝступати, прѝступам несврш. **1.** *несврш. и уч. према приступити.* **2.** *наступати, настајати (о времену, појавама, догађајима).* — Зора се буди за српског роба, свештене борбе приступа век. *Ил.*

прѝступачан, -чна, -чно **1.** *коме се може прићи или по коме се може проћи.* — Све остало земљиште остајало је и даље незаузето ... и по њему је, докле год је било приступачно, могла пасти стока целога села. *Ђорђ.* **2.** *којим се могу многи или сви користити, служити.* — У новинама ... тражили су се кредитни заводи који ће бити приступачни сељацима. *Јов. С.* Пропозиције су ... тко ће имати најбољи асортиман и најприступачније цијене. *Вј. 1957.* **3.** *који се може лако разумети, схватљив.* — Да [читанке] буду од користи ... књижевности ... као погодно и приступачно продирање за шири круг ... *Мил. Ж.* Сврха [је овој књизи] да даде ... најосновније елементе стрељаштва на приступачан начин за сваког нашег стријелца. *Стр.* **4. а.** *који има обзира, пажљив према другима, који није надувен, охол.* — И отац Сава ... постао [је] благ и приступачан као дете. *Ранк.* Старац постајаше помало приступачнији. *Креш.* **б.** *који се брзо или лако подаје каквом осећању, идеји.* — Бјеше лакоуман и лакобјеран, свакој лажи приступачан. *Љуб.* Марковић и његови другови изабрали су Крагујевац за средиште свога новога рада ... и зато што у тој вароши грађанство је било приступачно новим идејама. *Скерл.* **5.** *до чега је могуће доћи, допрети, остварљив.* — Ако [неко поље] није приступачно фигурама противника, онда је његова слабост очито беспредметна. *Шах 2.*

прѝступачно прил. *на приступачан начин, схватљиво.* — Алегоријом се писци служе ... да би неку мисао изложили што приступачније у облику конкретне слике. *Т. књ.*

прѝступачнӧст, -ости ж *својство, особина онога што је приступачно.*

приступ̀ити, прѝступим свршн. **1. а.** *ходајући доћи близу, приближити се, прићи коме или чему.* — Ни један једини човјек није приступио да му пружи руку. *Крл.* У тај пар приступи Дева. *Вес.* **б.** *приближити се пловећи, пристати.* — Лађе нијесу могле приступити к Скадру јер је Бојана плитка. *Љуб.* Чамац приступи к обали. *Тип.* **2. а.** *ступити у ближе односе.* — Југословенска влада је приступила ближе Италији и Мађарској. *СКГ 1937.* **б.** *придружити се.* — Приступило је [партизанима] и 360 бивших четника из Лике. *Дед. В.* **3.** *почети радити што, примити се, прихватити се, латити се чега.* — Без оклијевања смо приступили послу. *Чол.* Треба приступити рјешавању критичних унутрашњих питања. *Фелд.* Тко жели приступити рвању, мора за то бити физички припремљен. *Рв.*

Изр. ~ руци *пољубити у руку.*

прѝступиште с *приступ, прилаз.* — Шћепан [се] нагледа ове чаровне питомине одасвуд окићене воћком и маслином гдје снијегу није приступиште. *Љуб.* Водени брегови ломљаху [се] о хриди оштрога рта на ушћу. Овамо заицијело не бјеше броду приступиште! *Мат.*

приступљ̀ивати, -ступљујем *несврш. и уч. према приступити.*

прѝступник м *онај који је ступио у неко друштво.* — Ипак, на крају су оснивачи добили 75 приступника. *НИН 1959.*

приступн̀ина ж *новац који се плаћа при ступању у неко друштво; улазница.*

прѝступница ж *писмено сведочанство о чланству у каквом друштву.* — Оснивате »нову« задругу, је л'? — Преварили сте! ... Повлачим приступницу. *НИН 1959.*

прѝступнӧст, -ости ж *својство, особина онога што је приступно.*

прису̀дити, прѝсӯдим свршн. *унапред одредити, досудити.* — Ој звијездо красна, присуђена мени! *Марк. Ф.*

присуђ̀ивати, -ӯђујем *несврш. и уч. према присудити.*

прѝсȗкан, -а, -о *чудан, особењачки.* — Милошћу парманског кардинала, а вјештином присукане тетке и њеног министарског љубавника постаје Фабриције ... каноником. *Матош.*

присука́нац, -нца м *особењак.* — Нешто је погнут и мучаљив, но такви су сви мудријани и присуканци. *Ков. А.*

прису́кати, прѝсȗчēм сврш. **1.** *завртјући, увијајући помаћи према горе (део одеће), засукати, посувратити.* — Лијечник присуче болесникове рукаве до рамена. *Ков. А.* Сукња јој је била сприједа присукана до кољена. *Кол.* **2.** фиг. покр. *навршити, напунити (о годинама старости).* — Ево сам присукао ше'сет година, још не знам горега рибања. *Љуб.* Присука' је деведесет. *Лоп.*

присукѝвати, -сȕкујēм и -сȕкивāм *несврш. и уч. према присукати.*

прису́кнути, прѝсȗкнēм сврш. *једанпут засукати, завртнути.* — Да пожуримо нагодбу — присукне ... брк фишкал. *Ков. А.*

~ **се** *примаћи се, прикучити се, пристати уз копно.* — Лађа закрену у сигурнији замак обале, и канда ће се присукнути крају. *Шен.*

прису́нути, прѝсȗнēм сврш. **а.** *појурити, јурнути.* — У то шаренило уплови Каплар, и присуну одмах за Хаџијом, јер нађе да му је баш ту право мјесто. *Сиј.* **б.** (кога) *пригнати; притерати.* — Хаџија ... заусти да нешто каже, али га у томе прекиде младић који присуну коња уз његовог ... и добро се очеша о Хаџију. *Сиј.*

присȗседити, -ѝм, ијек. присȗсједити, сврш. покр. *учинити да што буде у суседству, примаћи, приближити. Вук Рј.*

присȗсједити, -ѝм, ек. присȗседити.

присȗсрести, -етнēм и -етēм сврш. *долазећи у сусрет дочекати.* — И ето већ је присусрео мобу. *Марк. Ф.*

присȗсретати, -ећēм *несврш. и уч. према присусрести.*

прѝсуство с **а.** *стање кад се неко у одређено време налази на одређеном месту.* — Ваше ми присуство носи срећу. *Шен.* Досад [Ана] никад није у мом присуству говорила ма шта против ма кога члана наше куће. *Лаз. Л.* **б.** *постојање чега у једно време на једном месту.* — Сопственике и становнике палата љутило је присуство ... мале куће. *Макс.* Осећало се већ и присуство зиме. *Бар.*

Изр. ~ духа *владање собом, присебност.*

прѝсуствовāње с *гл. им. од присуствовати.*

прѝсуствовати, -вујēм несврш. *бити, налазити се где у одређено време.* — Тако је читава школа заједно с равнатељем и представником владе, који је сутрадан требао да присуствује свечаном посвећењу школе, пропала у море. *Јонке.* Од Већа сам добио писмо да присуствујем изборима делегата. *Дед. В.*

прѝсутан, -тна, -тно **а.** *који присуствује где, који се налази на месту еде се нешто збива, назочан.* — Присутне жене ударе у вриску. *Пав.* Одржано [је] партијско савјетовање на коме су били присутни активисти наше Партије. *Чол.* **б.** мн. (у именичкој служби) *они који су присутни, присутници.* — Присутни се намах окупили да чују Бору. *Рад. Д.* Он је присутне позвао у бој против »невјерника«. *Пов. 2.*

прѝсутнӣк м *онај који је присутан, назочан.* — Сви присутници ... клекну оборивши главу. *Гор.*

прѝсутнӧст, -ости ж *присуство, назочност.* — Женина присутност му сломи тренутно, ћудљиво, отпорно расположење. *Петр. В.* А сједи он тако уз бачвицу ... и милује је душом као доброга пријатеља: осјећа јој темељито присутност. *Кал.*

прису́ће с *присутност.* — Вјеровао је да је освета његова почела овим нијемим присућем. *Новак.* Побожници, склонити за олује под дрветом, крстили би се плашљиво у његову присућу да их стријела с неба не уништи. *Гор.*

прису́шити, прѝсȗшīм сврш. **а.** *мало, слабо осушити. Вук Рј.* **б.** *настати, ударити (о суши).* — А он [поп] да им се потхвати испросити с неба кише кад присуши. *Љуб.*

прѝт м покр. *као први део у непотпуним сложеницама: пријатељ;* исп. прија. — И тада је већ постојала ова пруга ... каже прит-Гаврa, стари железничар из Иланџе. *Пол. 1956.*

прѝтаја ж *тајење, прикривање чега (о осећањима, мислима).* — Она, оћутивши га над собом, напустила је ону притају, отворила очи и загледала се у њ. *Коз. И.*

притајáвати (се), -àјāвām (се) *несврш. и уч. према притајати (се).*

прѝтājан, -а, -о = притајен *који се није испољио јавно, неоткривен, скривен.* — И тако су им пролазили дани, сад у љубави, сад у притајеној душевној борби. *Шимун.* Покрај све боговске мирноће ... тај човек, истовремено ведар и загонетан носио је у себи много притајане горчине и бола. *Јов. С.* У зраку [је] лебдио притајан немир. *Наз.*

притáјати, -јӣм сврш. = притајити *не испољивши, не показавши другима, сачувати у себи, сакрити од других (осећања).* — Обрадовасмо се [Бурмазу] ... али притајасмо радост да не увредимо досадашњег капетана кога су ... отпустили из службе. *Ранк.*

Одлучи притајати своје незадовољство и растати се с гостима у пријатељству. *Шимун.*

~ **се** = притајити се *престати давати од себе гласа, утишати се, умирити се (неко време).* — Мислила је да није сасвим мртав, можда се притајао, можда ће се повратити. *Вес.* Осјећамо сву тежину наслијеђених терета, ма и колико се они још притајали у нашој подсвијести. *Наз.*

прѝтājен, -а, -о = притајан. — Зачу се притајени мушки глас. *Шант.* С прилично је вјештом руком оцртао њихове отворене и притајене противнике. *Матк.*

прѝтājено прил. *на притајен начин.* — Он је погледа крвавим очима, али рече притајено мирним гласом ... *Вас.* Локомобила се сада чула. Притајено, као дисање неке велике, заспале животиње. *Бос. Б.*

прѝтājенōст, -ости ж *својство, стање онога што је притајено.*

притајѝвати (**се**), -ājујēм (се) *несврш. и уч. према притајити (се).*

притājити, -јīм сврш. = притајати. — Ја сам Буња, прави правцати салашар Буња, који је понео топло срце ... у свет ваш, где је прва врлина ишчупати срце што раније ... или га притајити. *Петр. В.* Притајим дах да боље чујем. *Шапч.* фиг. Таква [је] тишина пала на земљу да је у ушима брујило као да је земља притајила дах. *Бен.*

~ **се** = притајити се. — Након тога пораза Галинка се притајила и дуго мировала. *Пав.* Притајила се да чује ко се то у то доба ноћи смуца по авлији. *Чипл.* Бубањ се притајио ... а виолине све слађе плачу. *Наз.* Болест [се] у њој бијаше само часовито притајила. *Цар М.*

притајкѝвати се, -ājкујēм се несврш. *дем. и уч. према притајити се.* — Бјелина чаршава га заболе, пружи плашљиво и опрезно руку, меко пригајкујући се. *Сим.*

притāкати, прѝтāчēм *несврш. и уч. према приточити.*

притàкнути, прѝтаћи и **притàћи,** прѝтакнēм сврш. **1.** *приближити сасвим, примакнути.* — Извуче лулу, шпану се примакне, црвеном носу његовом је притакне. *Марк. Ф.* **2.** *подстакнути (2).* — О Славијо, мајко мила ... притакни ми духу крила и пламени дај ми мач. *Ил.* **3.** *поставити, ударити, забости кочиће уз лозу да се боље развију:* ~ пасуљ, грах, лозу. *Бак. Реч.* **4.** фиг. *дометнути, приметнути (у говору).* — Старац му се озва на одмах притаче смијешећи се, тек да рекне коју: — А куд си ми се то подиго сабајле? *Мул.*

притāложити (**се**), -йм (се) сврш. *довести у стање смирености, смирити (се), стишати (се).* — И поче дрхтати ... — А што као не бих! — прошапута кад се мало приталожила. *Вес.* Око треба извежбати тако да оно постане као неки орган нашег приталоженог естетичког сазнања. *Цар М.*

прѝтāман, -мна, -мно *доста, прилично таман.* — Кад би је [морску пучину] гледао како се љеска на жару сунчаном ... помислио би **на хладно** и притамно зидовље катедрале. *Драж.*

притàнеј, -а и **притàнēј,** -éја м грч. *установа у старој Атини у којој су се хранили на државни трошак заслужни грађани.* — Ми не замишљамо будући живот наших књижевника као неки пританеј у коме ће све, и младо и старо, живети у млакој атмосфери пензионерске безбрижности. *Андр. И.*

прѝтапак, -пка м необ. *изданак.* — Познати су ти мудри људи да ми нити смо Грци ни Латинци, и притапци којега старога пања, него чисто и бистро племе од темеља. *Павл.*

прѝтапати, -ām сврш. *тапајући, идући тешким кораком прићи.* — Трже се [слуга] Нино у куту крај комина, ... па притапа к старцу те га придигне са столице. *Кум.*

прѝтапкати, -ām сврш. *дем. од притапати. Вук Рј.*

притàћи и **прѝтаћи,** прѝтакнēм сврш. = притакнути.

притвāрати, прѝтвāрām *несврш. и уч. према притворити.*

прѝтвор м **1.** *лишење, одузимање слободе некоме за кога се оправдано сумња да је починио кривично дело, затвор, хапс.* — Мис Хела [циркуска играчица] је имала много обожавалаца још једнако, мада су два најмлађа стрпана у притвор због дефицита. *Срем.* Водство њихове странке још увијек је било у полицијском притвору. *Риб.* **2.** *затвор (4).* — Војници су збуњено одговарали ... да им је ... слабо у желуцу, један да је осјећао притвор итд. *Јонке.* **3.** *мали тор за овце. Вук Рј.*

Изр. истражни ~ *в. уз затвор (изр.);* кућни ~ *забрана излажења из куће.*

прѝтвōран, -рна, -рно *који се не испољава као прави, истински, неискрен, лажан, лицемеран.* — Небојша ... тешко болује од уједа притворнијех љутица. *Матош.* Из луксузног аутомобила извукла се гојазна фигура, жмиркавих очију, црвена лица и перверзних усана, развучених у притворан осмех. *Јак.*

притвōрати, прѝтвōрām несврш. *в. притварати.* — Пандур ... хтеде затворити прозоре, али му г. Јанко рече да их не притвора. *Лаз. Л.*

притворѐнӣк, -ика м *онај који је притворен, затворен, ухапшен, који се налази у притвору.* — Притвореници га ... пецкају,

али то му не квари вољу да нам и даље лаже. *Чол.* Сусељанке ... се стужиле на вијести да притворенике туку у среском затвору. *Гор.*

притворѐница ж *жена притвореник.*

притворѐничкӣ, -ā, -ō *који се односи на притворенике:* ~ *ћелија*.

притво̀рити, прѝтворӣм сврш. **1.** *непотпуно, мало затворити.* — Када у таквим часовима притвори очи, оживе оне слике. *Новак.* Врата од клавирске собе су била притворена. *Ћос. Б.* **2.** *ставити у истражни затвор, ухапсити.* — Он је, истина, притворен, али ја се надам да ће то решење пасти. *Ком.*

прѝтворица м и ж *онај (она) који (која) се претвара, лицемер, лицемерка.* — Или га вуче за дугачки нос превејана притворица. *Матош.* Све погледам ружног притворицу, па ... у себи мислим: Ē невјеро! *Буд.*

прѝтворичкӣ, -ā, -ō *који се односи на притворице.*

прѝтворички прил. *на начин притворице.* — Сваки држи у рукама притворички малену китицу пољског цвијећа, а иза свих свечано се трупца дебели жупник у плувијалу. *Божић.*

притво̀рљив, -а, -о *притворан.* — Што радисмо јуче на сабору, то за капку притворљивих суза да газимо и да поречемо? *Јакш. Ђ.*

прѝтво̀рнӣк м *притворица.* — Овом или оном разметљивом притворнику ... коме цео свет довикује »ура«, тај човек ... може рећи: Ти ниси истинит! *Кнеж. Б.*

прѝтво̀рно прил. *на притворан начин, притворички.* — Све ће се ... извршити мало притворно, мало заплотњачки. *Цар Е.* Више није никога слушао, притворно се само смешкао. *Рад. Д.*

притво̀рно̄ст и **прѝтво̀рно̄ст**, -ости ж *својство или особина онога који је притворан.* — Али им чита у очима сву лаж и притворност њихову. *Цар Е.*

прѝтворскӣ, -ā, -ō *који се односи на притвор.* — Трошкове притворске неко мора платити. *Вас.*

прѝтво̀рство с *притворност.* — Сви су ме држали као мало воде на длану. Али је то било голо притворство. *Ком.* Притворство и лаж одувек сам мрзео. *НИН 1970.*

прѝтврд, -а, -о *прилично, подоста тврд.*

притврдѝти, прѝтврдӣм сврш. **1. а.** *учинити тврђим, чвршћим; учинити да се што чврсто држи, да има чврст, трајан положај.* — Не знаш шта ћеш пре: јали вратити стоку, јали притврдити ограду. *Глиш.* Навуче на главу ноћну капу с ресама, чврсто је притврди на глави. *Креш.* **б.** фиг. *учинити поузданијим, сигурнијим, трајнијим, непроменљивим.* — Дај реци, нек се притврди, јер ето говеда су, стока је, па да се нема ријечи. *Мул.* Био је ... пажљив на одело, а то је још више и притврдио служећи у војсци. *Срем.* **2.** *признати правилност чега што је раније речено или учињено, потврдити.* — Ја знам дивно да све што ми два јутрос уговоримо, наши ће људи сутра притврдити. *Љуб.* Узобиљи се и притврди да су диван узорак. *Креш.*

~ **се** *утврдити се.* — Пошто Турци све то разумјеше, још се боље Турци притврдише. *НП Вук.*

притврђѝвати, -тврђујēм *несврш. и уч. према притврдити.*

прѝтега ж (дат. -зи) **1.** *тег, тежина, оптерећење.* — Хаљина му сизала до чљенка, а била је опасана изглоданим гајтаном што му се је спустио на трбуху под притегом шарених појта. *Кум.* И топовско тане, овјешано за притегу, тамо је. *Коз. И.* **2.** *терет или тешки предмети (песак, камење, гвоздени предмети и сл.) на броду или авиону ради одржавања равнотеже или стабилности. Р-К Реч.* **3.** *столарска направа помоћу које се причвршћују предмети који се обрађују да се не би мицали. Бак. Реч.*

притѐгача ж *притега (3). Рј. А.*

притѐгнути, притѐћи и прѝтѐћи, прѝтēгнēм сврш. **1. а.** *примакнути, привући.* — А другом руком ближе је притегне к себи. *М-И.* Потом ми се радосно загледао у очи, притегао ми главу на груди и прошаптао. *Бар.* фиг. Ако Далмација не притегне Босну, без које сасвим не може ни да се крухом храни ... Босна ће притегнути њу. *Павл.* **б.** *приближити силом теже, магнетизма и сл.* **2. а.** *притиснути нешто свом снагом; затегнути (узде).* — Он га је учио да плужи. — Боље, боље притегни руцеље! *Вес.* Притегавши опет коње обазре се Николај око себе. *Крањч. Стј.* фиг. Свитало је. Студен притегла још јаче. *Чол.* **б.** *вежући јако, чврсто стегнути.* — На грло му везу натурише, натурише па је притегоше. *НП Вук.* Стрпала би, јадна, у чобанску торбицу комад зобенице ... притегла опанке па на пут. *Ћоп.* **в.** *јако, снажно притиснути зубима ломећи, дробећи нешто тврдо.* — Тврд је [плод трешње] као камен; метнеш га у уста и притегнеш зубима, он пуца. *Ранк.* **г.** *појачати притисак.* — Притегох мамузама да кренем коња напред. *Грол.* **3.** фиг. **а.** *извршити притисак на непријатеља и његове положаје.* — Ускоро су и на осталим секторима наши притегли ... Тако је ослобођено Ливно. *Дед. В.* **б.** *строго поступити (уз употребу принуде).* — Дарју, Дарју ти притегни! Лена жена, искварена. *Моск.* Право рећи, није то учинио

ни **из** каквог ратничког заноса ... али притегнуо га опасно котарски предстојник. *Кол.* **в.** *навалити, притиснути, довести у тешко стање.* — Цигла је јефтина, рад бесцјен, болест притегла. *Кос.* То се дешавало када је било баш тешко и зла времена притегла. *Ђур.* **4.** *прихватити, пригрлити, присвојити.* — Притегните туђе идеје које сте најјаче упамтили и прокухали, пак онда покрпајте ... и олаштите ствар попут сластичара. *Ков. А.* Па, мој Перо, да опет притегнемо какво сироче? *Ћоп.* **5.** *в. претегнути, превагнути. Деан. Рј.*

~ **се** *стегнути себе (појасом).* — Обуче ... чакшире маслинове боје ... па се притегне траболос-појасом. *Срем.* Притегоше се у пасу. *Буд.*

притежа̀валац, -аоца м *притежалац. Р-К Реч.*

притежа̀валица ж *жена притежавалац. Р-К Реч.*

притежа́ва̄ње с *гл. им. од притежавати.*

притежа́вати, -ѐжа̄ва̄м несврш. *посе̏довати; бити власник.*

притѐжалац, -аоца м рус. *в. ималац.* — Из дима видиш само како се узноси у песницу стегнута рука, чији притежалац извесно доказује тежину бугарског положаја. *Нуш.*

притежа́ње с рус. **1.** *власт, посед.* — Кад је миром кампоформијским ... са[х]рањена стара млетачка република, онда је Далмација дошла у притежање Аустрије. *О 1875.* **2.** правн. *држање неке ствари или неког права у име другога* detentia.

притѐза̄ње с *гл. им. од притезати.*

притѐзати, прѝтѐжем *несврш. и уч. према притегнути, притѐћи.*

притезѝвати, -ѐзујем несврш. *в. притезати.* — И батаљион је осећао да ће у борбу ступити ... ранци се брижљиво припетљаваху на рамена, опанци се притезиваху. *Јакш. Ђ.*

прѝтезнӣ, -ā, -ō *који служи за притезање.* — Ријечко предузеће »Вулкан« ... производи ... сидрена и притезна витла за бродове. *Б 1957.*

притерáвати, -тѐрāвам, ијек. притјерáвати и **притерѝвати,** -тѐрујем, ијек. притјерѝвати *несврш. и уч. према притерати.*

прѝтерати, -ā̀м, ијек. прѝтјерати, сврш. **1.** *гонећи, водећи приближити коме или чему.* — Јуницу притјера ближе. *М-И.* Јак ветар притера таква два [ледена] брда једно уз друго. *Петр. М.* Он је притјерао чамац нашој обали. *Чол.* **2.** *приморати, присилити, принудити.* — Притерани невољом, шта ће и куд ће него опет газда-Таси. *Срем.* Ужице је било пред крај јуна ... глађу притерано да се преда. *Нов.*

Изр. притерала орла зла година *у невољи нема избора, треба се прихватити свега;* ~ до дувара (уз дувар) к зиду (уза зид), ~ у угао, кут *в. уз зид (изр.).*

притѐснити, прѝтѐснӣм, ијек. притијѐснити, сврш. **1.** *належући на кога, насла̏њајући се притиснути тежином, приљубити.* — Повећа група нахрупи са стране, притијесни и гурну кобилу, она се поведе, посрну и клецну. *Ћоп.* фиг. Док је људски род ... лежао на земљи притијешњен теретом религије ... *Ант. Л.* **2.** фиг. **а.** *довести у мучан, тежак положај, подвргнути ограничењу у кретању или у чему другом.* — Црногорци су често морали патити од глади, нарочито када их Турци са свих страна притесне и пресеку им везе са Зетом и Скадром. *Цвиј.* Притијешњена са свих страна од надмоћног непријатеља, ова група морала се пребацити преко Дрине. *Чол.* **б.** *лишити могућности одређи или поређи што, натерати, присилити кога да нешто уради или рече (нпр. да нешто призна).* — И таман Пера да седне, а они га притесне и с једне и с друге стране. *Срем.* И кад је био притешњен да каже нешто више ... гроф је оставио разговор. *Јов. Ј.*

~ **се** *сместити се тесно уз кога, приљубити се уз кога.* — А она се притијеснила уз једног земљака. *Нам.*

притѐћи и **прѝтѐћи,** прѝтѐгнем сврш. = притегнути.

притѐћи и **прѝтећи,** притѐчем и прѝтекнем сврш. **1. а.** *текући надоћи, излити се (о води). Р-К Реч.* **б.** фиг. *појавити се, настати.* — Он [снег на планини] ће се расплинути тек после, кад притеку јунске врућине. *Глиш.* **2.** *притрчати, дотрчати.* — Ал' морах натраг кад овај притече. *Комб.* Ђаци притекоше [калуђерима] и пружише им дебеле воштанице у руке. *Чипл.* **3.** (безл.) *бити довољно за кога, дотећи.* — Ако није притекло, а он би волио гладовати неголи се латити посла. *Ков. А.* **4.** фиг. *дометнути, приметити.* — Онај да ће поћи, а овај чудан све до краја ћути, па притече: — А шта би од зетства, вјере ти? *Буд.*

Изр. ~ у помоћ *брзо помоћи.*

прѝтешити, -ѝм, ијек. прѝтјешити, сврш. *олакшати бол, јад, тугу, жалост, смирити, умирити.* — Ни која љубезна сличица из прошлости не свјетлуца више у тај мрак да поучи, притјеши. *Дражс.*

притешњáвати, -ѐшњава̄м, ијек. притјешњáвати, и **притешњѝвати,** -ѐшњујем, ијек. притјешњѝвати *несврш. и уч. према притеснити.*

прѝтѐшњено̄ст, -ости, ијек. прѝтијешњено̄ст, ж *својство, стање онога што је притешњено.*

прѝти се, прѐм се несврш. покр. *свађати се, кавжити се.* — Јере смо се и с девлетом прили док смо згоду и област добили. *Март.*

притије-, ек. прите-.

притѝњити, прѝтињӣм сврш. *притиснувши учинити равним, плоснатим, спљоштити.* — фиг. Покрај мене пролазе ... сломљене младе и плаве Шокице у црним атласким димијама ... необично тужних очију са притињеним сјајем. *Коч.*

прѝтӣсак и **прѝтисак,** -ска м (мн. -сци, ген. прѝтӣсāкā и прѝтисāкā) **1.** *сила којом једно тело делује на површину другог тела, притискивање.* — Кад се [лутка] положи на постељу, склапа очи ... а на притисак одговара отегнутим: ма-ма. *НК 1946.* **2.** фиг. **а.** *снажан утицај чега; насиље, принуда која се врши на нечију вољу или уверење.* — Тај тешки финанцијски притисак кочио је економски развој. *Пов. 1.* Реакција је мислила да ће за њих настати мир ако нас издвоји, и да у таквој средини могу да ... врше притисак на оне колебљиве. *Јак.* Нису ли на полицији извршили какав притисак на вас? *Јонке.* **б.** воји. *снажне операције, наступање војске у рату, офанзивни покрет на непријатељске положаје.* — Наређено је да се изврши притисак на нашем делу фронта. *Јак.* Наши морају под притиском далеко јачег непријатеља ... да напусте Чајниче. *Чол.* **в.** *безакоње, насиље.* — Дотешчао сељацима притисак. *Гор.* Изгледало је да заједно с Миланом одлази из Србије и онај режим стеге и притиска. *Јов. С.* **3.** покр. **а.** риб. *део мреже на тророгом дрвету којим се шарани у води притискују и хватају. Вук Рј.* **б.** *оно што се меће на сламни кров да га ветар не размеће.* — Сламна кућа, гвоздени притисци. *Вук Рј.*

Изр. аеростатички ~ физ. *деловање гасова својом тежином на све стране (горе, доле и бочно);* атмосферски ~ мет. *деловање ваздуха својом густином или тежином (мери се барометром);* крвни (ниски, високи) ~ мед. *напетост којом крв кружи, циркулише у артеријама, тлак;* под притиском (радити, живети) *против своје воље, онако како други хоће;* хидростатички ~ физ. *деловање које зависи од тежине течности;* ~ у глави (у желуцу) *тежина, бол, непријатно осећање.*

прѝтӣскалица и **прѝтискалица** ж *дрвена направа којом се притискује рубље у прању.* — Руке јој полако извлаче платно под притискалицом. *Божић.*

прѝтӣскање с *гл. им. од притискати (се).*

прѝтӣскати (се), прѝтӣскāм (се) и прѝтӣшћēм (се) несврш. *притискивати (се).*

прѝтӣскач, -ача м **а.** *део прибора за писање полуваљкастог облика с натегнутим упијачем.* **б.** *тежак предмет од мрамора или бронзе којим се притискују хартије или писма на писаћем столу.* — Показујући револвер који је, место притискача, ставио преко аката ... подвикнуо је ... *Ман.*

прѝтискѝвање с *гл. им. од притискивати.*

прѝтискивати (се), -йскујēм (се) *несврш. и уч. према притиснути (се).*

прѝтискѝвач, -ача м *притискач.* — Премести маказе тамо где је стајао притискивач. *Срем.*

прѝтиснути, -нēм сврш *в. притиснути.* — Кола се извртула и притиснула дјечарца. *Р 1946.*

прѝтиснути, -нēм (аор. прѝтиснух и прѝтискох, 2. и 3. л. прѝтиснӯ, прѝтиште и прѝтиште; р. прид. прѝтиснуо, -ула и прѝтискао, -сла, -ло) сврш. **1. а.** *извршити притисак својом тежином.* — Дрва савила гране под снегом, као да их је род притиснуо. *Вес.* Сваки је негде нашао за се кутић, притиснуо под собом креветић и почива. *Перк.* **б.** *ухвативши, обухвативши руком, прстима извршити притисак снагом.* — Опрезно и нечујно притиште браву, али врата се не отворише. *Андр. И.* Притисну на обарач. Кратак рафал прсну. *Бос. Д.* **2.** *наслонити, прислонити к чему вршећи притисак при том.* — Ружа притиште своје лице на Јолове груди. *Ад.* И опет га притисли о стијену. *Цар Е.* **3.** фиг. **а.** *добро захватити, обузети, стегнути, ударити.* — У самоћи ... јача га туга притисну. *Тип.* Притисне у нас студен. *Вил.* А тешка оморина притисла земљу, као да је дави. *Јак.* **б.** *обухватити све спуствши се свуда, покрити.* — Но мало затим кад је сву крајину притисла топла и тиха љетна ноћ, није се више ништа чуло до мукла шума Цетине. *Шимун.* Притисли су облаци земљу као да је даве. *Јак.* **4.** фиг. **а.** *подвргнути угњетавању, потлачити.* — Познато [је] ... како сте с нама подносили моралне муке када је Србија била притиснута непријатељем. *Цвиј.* **б.** *довести у тежак положај, лишити кога могућности да се противи, притеснити.* — Па добро, куда ћемо? — пита он ађутанта кад је, притиснут разлозима ... дао најзад пристанак да напусти Тополу. *Нуш.* Притисну Зеус у искричавоме мору лађу његову брзу и разби је горућим громом. *М-И.* Ми у борбу нећемо док Русија и Енглеска Швабу не притисну. *Чол.* **в.** *довести у стање које изазива осећање терета, нелагодност, потиштеност.* — Тешко се подноси то самовање, особито кад притисне старост. *Ивак.* Прије двије године смртно му се отац разболи: притисну га нешто у грудима. *Радул.* **г.** *морално погодити, поразити, запрепастити.* — И притисну нас је ... глас [о нестанку муниције] страховитом тежином несреће.

Сек. **д.** *ставити терет или обавезе на што, оптеретити.* — Успркос све то опћенитијој тежњи да порезно законодавство прије данас у другу скрајност и да онако притисне покретнине, како још и данас тиште некретнине . . . *Рад. Стј.* **ђ.** *навалити, напасти.* — Сто хиљада притисло Тураках, око тебе пушке грмијаху. *Њег.* Турци притиснуше, изгубисмо Обровац. *Шен.* **е.** *присвојити што, завладати чиме силом, неправдом.* — У том значајном споменику види се како се Хиландар судио за земљу коју су притисла била два брата властелина. *Нов.* Он [гроф] и његови притиснуше цијелу земљу, па не даду . . . ни проходати преко ње. *Вил.* **ж.** *прекрити, покрити (мноштвом људи), прекрилити.* — Швабо . . . притискô поље добојско у сами заход сунца. *Мул.* То су просјаци . . . који о задушницама и поменима притисну врањско поље. *Скерл.* **з.** *нагло, брзо се дати на посао, прихватити се живо чега.* — Ана, хоћеш да те учим српски? Њој се лице разведри . . . Уместо одговора притиште ме наново љубити. *Лаз. Л.* Јања, изненађена ранијим очевим доласком, притисла па риба собу у којој ћемо коначити. *Радул.*

Изр. ~ уза зид (кога) *лишити могућности кога да се брани*; исп. дотерати до дувара.

~ **се 1.** *по начнувши се сместити се тешње, збијеније, заузети што мањи простор.* — Енглези неће ни да те погледају, а камоли да се притисну и направе мјесто. *Бон.* **2.** *приљубити се тесно уз кога.* — Уз свакога се човјека притисла жена и дјеца попут грмља. *Бен.* Алпатић се притисне уз његову ногу и заплаче. *Краљч. Стј.*

прѝтиснȕтōст, -ости ж *својство или стање онога што је притиснуто.* — То је доживљај једне притиснутости густим, тмастим, неумољивим монсунима. *КН 1959.*

прѝтихао, -хла, -хло *подоста тих.* — Она поче притихлим гласом пуним чежње пјевушкати. *Бен.*

прѝтихлōст, -ости ж необ. *својство или стање онога који је тих, ћутљив, повучен.* — Афектираш ли неком безбојношћу или притихлошћу? У дружини се мало чујеш, у хору ниси више. *Сек.*

прѝтихнути (се), -нём (се) сврш. *постати тих, стишати се.* — Сви се стиснуше на вратима и по кутовима, притихнуше и чудећи се гледаху. *Бен.* На махове, ветар би притихнуо и путник би почео да се уљуљкује надом да је ветар малаксао од свог пређашњег беса. *Мил. В.*

прѝтицāј м (ек. и ијек.) = притјецај *надолазак, прилив, порast.* — Тако, из истог узрока с оскудице осећања или спорости притицаја, неке његове песме изгледају скраћене, друге сувише продужене. *Поп. Б.*

прѝтицāње с *гл. им. од притицати*: ~ воде.

прѝтицати[1], -ичём (ек. и ијек.) = притјецати *несврш. и уч. према притећи.* — Неизравни порези, као увијек у револуционарно доба, притицаху веома слабо. *Рад. Стј.*

прѝтицати[2], -ичём *несврш. и уч. према притакнути*: ~ грах. *Вук Рј.*

прѝтичњāк м (мн. -аци) *в. притказ. Рј. А.*

притишáвати (се), -йшāвāм (се) *несврш. и уч. према притишати (се).* — И кад Јега учини какву лудорију, Мирјана је то притишавала. *Вес.*

прѝтишāн, -а, -о *који је постао тих или тиши.* — По звуку његова притишана гласа разумио је све. *Леск. Ј.*

прѝтишати (се), -āм (се) сврш. *стишати (се), смирити (се).* — Алекси се већ набра чело чим га виде, али он се притиша и пође ближе да види шта баш тражи тај момак. *Вес.* Над селом . . . одјекне лелек, па се угне, притиша. *Вуков.*

притје-, ек. прите-.

прѝтјецāј м (ијек.) = притицај. — Омогућава лак притјецај сировина из сусједних крајева. *ЕГ 1.*

прѝтјецāње с *гл. им. од притјецати.*

прѝтјецати, -тичём несврш. = притицати[1].

прѝтка ж (дат. -ки) *колац, мотка, тачка уз коју се пење пасуљ, грах или лоза.* — За столом један дежурни практикант, дугачак, као притка. *Глиш.* Грах лептирасто цвате и сочним загрљајем омотава сухе, испуцане притке. *Сим.*

прѝткāн, -āна и **прѝткāр,** -āра м покр. *в. притказ. Р-К Реч.*

прѝткаст, -а, -о *који је као притка.* — Требао му је буљук жена да га смири . . . а не једна прткаста жена. *Бос. Д.*

прѝткати, прѝткāм, прѝткēм и прѝчēм сврш. **1.** *ткајући додати што ономе што је већ откано. Рј. А.* **2.** *ткајући спојити. Бак. Реч.*

прѝткāш, -āша м *пасуљ, грах (који се пење уз притке), причанац, причаник*; исп. притичњак и причак. *Вук Рј.*

прѝтлачити, -йм сврш. *притиснути, пригњечити.* — Илија се сагне, чучне у свој кут, као да га је неко силовито гурнуо и притлачио. *Цес. А.* Да те притлачимо у пропаст, руг и смрт. *Богд.*

притòварити, -йм сврш. *натоварити, натрпати (нешто више). Вук Рј.*

прѝток м и **прѝтока** ж **1.** *река или поток који се улива у другу реку.* — Мали притоци Дрине набујали су и однијели др-

вени мост на путу у Прибој. *Андр. И.* На ... подземном путу Пивка је појачана подземним притокама. *Цвиј.* **2.** фиг. *прилив, навала.* — Осјети још снажнији приток љубави према својем владару. *Крањч. Стр.* Стално се [језик] подмлађује и поднавља притоком нове снаге из народног језика *Бел*

притòмити, прѝтомим сврш. *задржати, обуздати, савладати (какво осећање).* — Гдје си био ... навађује Ева, не могавши притомити нестрпљивост. *Пав.*

притомљáвати, -омљāвām *несврш. и уч. према притомити.*

прѝтоп м покр. *свињска маст,* исп. претоп. *Вук Рј.*

прѝторак, -ōрка м *тор начињен поред куће за овце или прасад, простор између куће и стаје оплетен високим плотом.* — Тек што је свануло, заће Маре у тор да ће подојити овце и пустити их у грм, кад се наједном у приторку показа човјек. *Тур.* Јелка ... из приторка изагна овце. *Ћип.* Крије се у углу избе, поред зазидана пенџерчића и прасећег приторка. *Јел.*

притòчити, приточѝм сврш. *додати точећи, лијући.* — Час је кава пребијела, те приточе црне *Јурк* Стави му Раде на тањур још два комада и приточи ракије. *Пав.*

прѝточић м и **прѝточица** ж *дем. од приток(а).*

прѝтремак, -ēмка м (ек. и ијек.) *место или простор пред вратима сељачке куће заштићен продуженом стрехом или кровом.* — Притремак се спушта ... да вјетар не би угонио кишу у кућу. *Рј. А.* Пјешице се упути на притремак. *Шов.*

прѝтреснути, -нēм сврш. *снажно потрести, задрмати, дрмнути.* — А кад младић притресне ... *Вук Рј*

притр̀кати, прѝтр̄чем сврш. *притрчати.* — Тужна је мати вриснула, притркала кћери својој. *Мул.* Салко се као скаменио и није притркао к оцу да му прихвати коња и копље. *Шимун.*

притркúвати, -тр̄кујēм *несврш. и уч. према притркати.*

притр̀кнути, прѝтр̄кнēм сврш. *притрчати. Рј. А.*

прѝтроша ж заст. *в. примеса. Р-К Реч.*

притр̀пети (се), -пѝм (се), ијек. притр̀пјети (се), сврш. *стрпљиво издржати неко време.* — Досадан ми је ... Притрпјећу још мало, па ћемо се растати ту на раскршћу. *Лал.* Притрпите се, велим, можете се још промислити. *Богд.* Притрпите се, другови, само још мало, смири се, Мићо, немој тако! — молећиво их је тешио уча *Ћос. Д.*

притр̀пјети (се), -пѝм (се), ек. притрпети (се).

притрпљúвати (се), -трпљујēм (се) *несврш. и уч. према притрпети, притрпјети (се).*

прѝтруна ж *навала крви Р-К Реч.*

прѝтрунак, -ȕнка м **1.** *трње, плева.* — Песник који хоће да мисао кристализује у ритму, треба да је пречисти од сваког притрунка, да је одвоји од непотребног иверја. *Цар М.* **2.** фиг. *онај који причињава штету, доноси несрећу.* — Али често и кад би Ошкоп сам остао, чуло би се урликање. Тада би се сваки ... прекрстио и препоручио светом Антуну који чува побожне душе од сотонског притрунка. *Мат.*

притр̀сити, прѝтр̄сим сврш. *посути, присути малу количину чега.* — Ту би притрусила нешто брашна, тамо пригледала квас. *Ков. А.*

притрчáвати, -трчāвām *несврш. и уч. према притрчати.*

притр̀чати, -чѝм сврш. *трчећи приближити се коме или чему, дотрчати.* — Притрчи један ђак те му дода перо. *Нен. Љ.* Онда су рпимице притрчали к њему. *Ков. А.*

притрчкúвати, -трчкујēм несврш. *дем. према притрчавати.* — Стражари су притрчкивали и каскали узнемирени изненадном журбом. *Лал.*

прѝтуга ж *стање кад коме притужи, невоља, беда, нужда.* — Ал' верујте за потребе главе, без притуге не срѣите лудо. *Март.* С притуге пијемо. *Куш.*

прѝтужба ж **1.** *израз незадовољства, жалости и сл. због какве непријатности.* — Такво је одело привилегија газдарице и кључарке, због тога је било много свађе и притужаба. *Петр. В.* **2.** правн. *службена представка због незаконитог или неправилног поступка чијег, какве установе, организације.* — А посљедице су биле да је против њега послао притужбу у којој је све ово навео. *Мишк.*

притужúвати (се), -ужујēм (се) *несврш. и уч. према притужити (се).*

притȕжити, притȕжим сврш. **1.** (кога) *пријавити кога, поднети тужбу против кога.* — Тако нас је притужила равнатељу да смо пушили. *Маж. Ф.* **2.** (коме) *досадити, досадити.* — Онда би ови изнутра навалили таком снагом да би њему притужило, и он опет повукō натраг. *Мул.* Човеку притужила нужда. Изиђе једном из канцеларије, па само што не плаче. *Глиш.*

~ **се** *пожалити се, поднети тужбу.* — [Марти] се је Софија притужила. *Шен.* Толико је било преваре да бисмо се могли притужити. *Бен.*

прѝтукнути, -нēм сврш *ударити (још једанпут).* — Ако те ко ошине по образу, обрати му и други нека притукне! *Љуб.*

притýлити, прѝтӯлӣм сврш. **1.** *ослабити (светлост, огањ), утрнути, утулити.* — Свјетлост петролејке била је притуљена. *Десн.* Ветар се нем, топао и влажан, провукао ... и умало да није притулио лампу. *НК 1946.* **2.** фиг. *ослабити, смањити (звук, сјај, осећање и сл.).* — Одврни прекидач и притули вијак на најтишу мјеру. *Десн.* Осећао сам да иза оне његове љубазности ... вири притуљена, али ипак, дивља страст. *Вукић.*

~ **се 1.** *притајити се.* — Дошла ти је ујна из Београда ... Можда би те, несрећо, у Београд на школе у господство повела? Утуви и притули се сад добро. *Маш.* **2.** *притиснути се уз кога.* — Видећи да сам крвав и да плачем, притули се к мени [сестрица], те и она заплаче. *Маж. Ф.*

прѝтӯљено прил. *угашена погледа, тупо.* — Необријан дроњав сељак гледа у нас притуљено, испод ока и пецка прутом мршаве волове. *Пер.*

притýљити се, прѝтӯљӣм се сврш. *притулити се.* — Синчић Али-пашин ... притуљи се плахо уз мајку и дршћући слушаше громорну тутњаву. *Том.*

прѝтӯп, -а, -о *прилично туп, ограничен, приглуп.* — Либерална опозиција ... претенциозна, притупа, користољубива ... *Дав.*

притýпити, прѝтӯпӣм сврш. *учинити мање оштрим и јаким, ослабити (ум, осећање).* — Овако, наш ум био је савршено притупљен. *Марк. Св.*

притýрати, прѝтӯрām *несврш. и уч. према притурити.*

прѝтурити, -ӣм сврш. *турајући догнати, дотерати.* — Ал' је крвне дорвао Турке, и ка граду притурио војску. *Март.* Уз обалу лађа притурена. *Радич.*

притýћи и **прѝтӯћи,** притýћēм сврш. **1. а.** *ударцима по телу проузроковати, причинити велики бол, испребијати.* — Морнар се опростио с нама и одмах отишао кад је видио да га је притукао. *Јонке.* **б.** *ударцима усмртити.* — На гробље, на гробље! — повика светина. — Ваља га ископати, па притући. *Шапч.* **2.** фиг. *довести у потиштено стање.* — Овоме ... сплашеном кнезу ... не вриједи препоручивати ни пушку, ни буну, нити било какав други активан отпор, то би њега још више притукло и устравило. *Ћоп.*

притýцало м и с **1. а.** *крајњи играч у колу. Вук Рј.* **б.** *најјача карта у игри карата, кец. Р-К Реч.* **2.** фиг. *шепртља, пртљанац.* — Вјештица сам јер вас лијечим боље него оно притуцало, онај ваш »влашки врач«. *Шен.*

притушкúвати, -ујшкујēм несврш. *не пуштати да се испољи, задржавати, гушити, заташкивати.* — Давно и давно, још у првим часовима љубоморе, јављала се у њему ова мисао [убиство], али је он сам одбијао и притушкивао. *Вес.*

прѝћакнӯт, -а, -о *понешто ћакнут, луд. Вук Рј.*

прѝћесак, -ска м покр. *мала кеса која виси мало са стране о кашиу, припојасница. Вук Рј.*

прúћи и **прѝћи,** прѝћēм (прил. пр. прѝшāвши; р. прид. прѝшао, прѝшла, -ло) сврш. **1. а.** *идући приближити се коме или чему.* — Он се саберe, приће к њој, пружи јој укочено руку. *Ивак.* Гусак ... не да ни прићи гушчићима. *Вес.* фиг. Тада су пришле к њему старчеве ријечи. *Шег.* **б.** *приступити коме, удружити се с ким, стати на чију страну.* — Проће вест да ће Бугари прићи Немцима. *Ћоп.* **2.** *примити се, прихватити се, латити се чега.* — Крлежа [је] пришао теми рата ... драматуршки непосредно. *Матк.* Требало је дуго док даровитији домаћи сликари нису пришли том послу. *Грол.*

Изр. ~ **руци** *сагнути се и пољубити руку.* — Хоће мајци да прићу руци. *Станк.*

прићýлити се, прѝћӯлӣм се сврш. *згурити се ослушкујући.* — Прићулили [смо се] поред некаквог грма. *Чол.*

прићýтати се, -тӣм се сврш. *не дати о себи знака живота, притајити се.* — Сав је [Адил] уздрхтао те се још боље покрио својим јорганом, те се прићутао, као да и није жив. *О-А.* Немој ти мислити, ако су се сад усташе доље мало прићутале, да неће опет брзо амо. *Ћоп.*

прѝуба прил. покр. = преуба. — Кроз десетак година софта научи прируба читати арапски и — ништа више. *О-А.*

приуготáвљāње с *гл. им. од приуготављати.* — Боксит ... служи за приуготављање ... посуда. *Туђ.*

приуготáвљати, -òтāвљāм несврш. *в. приуготовљавати.* В. пр. уз гл. им. приуготављање.

приугòтовити, -ӣм сврш. *в. приготовити.* — За рјешење тога питања морају [се] приуготовити морални увјети. *Јурк.*

приуготовљáвāње с *гл. им. од приуготовљавати.*

приуготовљáвати, -òвљāвām *несврш. и уч. према приуготовити.*

приудеси́вати, -èсујēм *несврш. и уч. према приудесити.* — Махну потихо лугар, приудесујући своју пушку. *Ков. А.*

прúудесити, -ӣм сврш. *приредити, припремити.* — Дјеца спавају, па нам је лакше опремити и приудесити путне ствари. *Ков. А.*

прúуждити, -ӣм сврш. заст. *запалити.* — Ватра жива из ножева сијева, могао би

лулу приуждити, да је кому до пушења било. *Март.*

прѝуза ж *конопац, уже.* — Коза је скакала са хрпе на хрпу, повлачена затегнутом конопљастом приузом. *Кик.* Она веже приузу крави и силно је око тога упослена. *Сим.*

приу̀падати, -ā̀м *несврш. и уч. према приупасти.*

приу̀паднѝк м правн. ков. *онај који је већ учинио кривично дело или који је већ био кажњен због кривичног дела.* — Коначно је уведена нова класификација да се запријечи дотицај први пут осуђених са приупадницима. *Мј. 1926.*

приу̀падница ж *жена приупадник.*

приу̀паднѝштво с и **приу̀паднòст,** -ости ж правн. *стање приупадника.*

приу̀пасти, -ȕпаднēм сврш. правн. *поново учинити исти или сличан злочин. Деан. Рј.*

приупи́тати, -ȕпӣтām сврш. *припитати.* — Дражa Полимац горио је од жеље да господина министра мало подробније приупита како . . . он то мисли. *Маш.* А у Загребу? . . . Што они веле? — сад се усмјелио чак и благајник Панижић да приупита, али му од узбуђења крв ударила у главу. *Кол.*

∼ **се** *један другога упитати.* — Представници власти, опћине, странака . . . шуте, нешто се каткад приупитају. *Божић.*

приу̀ставити се, -и̏м се сврш. *мало се зауставити. Деан. Рј.*

приучáвати (се), -ȕчāвām (се) = приучивати (се) *несврш. и уч. према приучити (се).*

прѝученòст, -ости ж *својство, особина онога који се приучио.*

приучи́вати (се), -ȕчујēм (се) несврш. = приучавати (се). — Дође чета њемачких комедијаша . . . приучивала нас њемачкој цивилизацији. *Шен.*

приу̀чити, прѝучӣм сврш. **а.** *примити навику, привикнути се чему.* — Узео је са собом трогодишњега брата да га зарана приучи киријању. *Шов.* **б.** *научити, поучити.* — Да је морао остати цијело вријеме своје службе, можда би га били тому и приучили, но није остао дуље него два мјесеца. *Мишк.*

∼ **се** *навикнути се, привикнути се чему, на што.* — Мајка и моја мања браћа приучише се донекле удесу. *Ков. А.* Додуше, мора се признати, с временом се Лука сасвим приучио на »бабу«. *Кол.*

приушáвати, -ȕшāвām *несврш. и уч. према приушити.*

прѝушак, -шка м *ћушка, заушница, шамар.* — Учитељ грчкога језика . . . не би за сваку погрешку . . . три пута ћушнуо, него сваки пут два приушка великодушно опростио. *Кор.* фиг. Па и овај безочни документат бит ће врући приушак за све који још вјерују у лојалност наших за невољу управљача. *Цар Е.*

прѝушити, -и̏м сврш. *дати приушак, заушити, ошамарити. Вук Рј.*

прѝушка ж *приушак.* — Ручетина Филипова сјекну зраком и прилијепи потркушу једну звучну приушку. *Божић.*

приу̀штити, прѝȕштӣм сврш. *не завидети; зажелети; допустити.* — Та није ни божјој душици на свијету мрвице приуштила. *Шен.* За ту једину срећу приуштио бих свијету и част и богатство. *Коз. Ј.* Баш бих му приуштио да часком чује бубњарску ватру. *Гор.* Себи сам приуштио шалу да ми мало одлане. *Јонке.*

прѝфат- *в. прихват-.*

прѝфāтан, -тна, -тно покр. *в. приватан.* — Него те прифате, кȏ да си им . . . какав други род, па у прифатне куће. *Срем.*

прифласт̀рисати се, -шēм се сврш. фам. *прилепити се као фластер.* — Шта си се прифластерисао уз те Цигане? *Вучо.*

прѝфркпути, -нēм сврш. *завити, засукати, уфркати (брк).* — Искре својега оштроумља све [је] сипао на дјевојачки свијет, те би . . . по свакој тобожњој досјеци прифркнуо брк. *Шен.*

прѝхапсити, -и̏м сврш. *стрпати, ставити привремено у хапс, притворити.* — Стиже акт . . . како је . . . Шуле . . . притворен . . . због неке крађе. »Е, није му то наша ова јаруга, но прихапсе браћа.« *Дом.*

прѝхвāт м *прихватање, примање.* — Претрес и прихват правила друштва . . . *Обз. 1932.* Очекује се да ће се [на аеродрому] остварити промет . . . до 10.000 авиона годишње, мада је његов капацитет прихвата неколико пута већи. *Пол. 1959.*

Изр. ∼ **на меници** правн. *потпис на меници којим потписник јамчи да ће менична свота бити у одређено време уплаћена.* — Опонашајући сваки потез њенога потписа, кривотвори прихват на мјеници. *Кум.*

прѝхвата ж *оно што се нпр. уз њиву или виноград прихвати и огради, плотом ограђено место.* — Слушај, тужи Раду за прихвату опћинске шуме. *Тип.; Вук Рј.*

прихва̀тāљка ж *орган у неких животиња којим се прихвата храна; направа за прихватање.* — На предњем крају имају [црви] уста у којима су често зубићи, прихватаљке или рило које могу испружити. *Финк.*

прѝхватāње с *гл. им. од прихватати (се).*

прѝхватати (се), -āм (се) = прихваћати (се) *несврш. и уч. према прихватити (се).*

прихва̀та̄ч, -а́ча м *онај који прихвата*: зуби прихватачи. *Прав.*

прихва̀тив, -а, -о *в.* *прихватљив.* — Мађари понудише ове увјете као једино прихвативе с њихове стране. *Шиш.*

прихва̀тилѝште с *место (просторија, зграда) за привремено прихватање, за привремени смештај*: туристичко ~, ~ Феријалног савеза.

прѝхватити, -ӣм свршн. **1. а.** *примити (руком или чим другим), узети што из руке онога који даје или предаје.* — Турчин му пружи кесу с дуваном, а Маринко је прихвати с највећом пошћу. *Вес.* Дијете је прихватило сису. *Крањч. Стј.* **б.** *ухватити, зграбити, шчепати кога.* — Никица гурну младића кундаком, он посрну, а Рајко и други жандарм притрчаше, прихватише га и вешто му ставише лисице на руке. *Чипл.* **в.** *дирнути, додирнути, дотаћи се кога.* — Ни кост с коском му остала не би ко би те само прстом прихватио! *Лаз. Л.* **г.** *супротставити се коме, дочекати кога (у супарничком, непријатељском смислу).* — Прихвати га [Наполеона] барем ти ваљано, јер ће нас иначе доскора прогласити својим поданицима. *Крањч. Стј.* **д.** *обухватити, обузети.* — Туте Јелу санак прихватио. *НПХ.* И слутња му срдашце прихвати да је неће више угледати. *Радич.* **ђ.** *досегнути, напунити.* — Кад прихвати дванаест година, ситну је књигу накитило. *НП Вук.* **е.** *пустити корење, клице, изданке, примити се.* — Гле како је увело ... Ето, од десет корена ако један прихвати. *Станк.* **ж.** *ушити, зашити што се поцепало.* — Макрена узе детињу пресвлачицу да је на два-три места прихвати. *Шапч.* **з.** покр. ир. *украсти.* — Милушани, људи јако »при'ватљиви« (како се онамо каже за лупеже) радије ће »при'ватити« Јерковићима одојче неголи другоме кому овцу јаловицу. *Мат.* **2. а.** *примити на себе, преузети, понети.* — Марковић ... који је изблиза гледао беснило династичког терора ... осећа да треба прихватити напуштену заставу слободе. *Скерл.* **б.** *примити као своје, усвојити, сложити се с чим, сагласити се.* — Ријечи комесарове нитко не прихвати. *Хорв.* Сви прихватише Капетановићев план да се затвореници у партијама пребацују до тога понора и тамо ликвидирају. *Ћоп.* **в.** *примити што понуђено.* — Прихватио је мјесто под очевим старјешинством. *Крањч. Стј.* **3.** *одговорити.* — Љепше њему стража прихватила: »Добра коб ти, незнана делијо!« *Маж. И.* Сасвим други узроци доведоше ме вама. »То ми је још драже«, прихвати она. *Шапч.* **4.** *наставити, продужити, одржати оно што је други започео.* — Јово Циго је тада запевао Марсељезу, Назор је мало-помало прихватио арију. *Дед. В.* Папир је почео горјети, грање је прихватило. *Торб.* **5.** *латити се, машити се, примити се с вољом чега, почети што радити.* — Реда ти је прихватити за науку. *Мул.* Најпотље ... издјене иза паса двогрле и прихвати да свира. *Ћип.* **6. а.** *почети јести, заложити.* — Сједните ближе к здјели, прихватите што имамо. *Бен.* **б.** *напити се (вина).* — Природа се цијела смијеши ... као младо Херцеговче кад прихвати рујна вина. *Баш.* **7. а.** *примити, узети к себи дајући склониште, пружајући помоћ.* — У овом попаљеном селу ... нашло се места и за избеглице. Прихваћено је нешто народа с Козаре. *Дед. В.* **б.** *одржати, потпомоћи.* — Послао ми је Текелија 500 фр. на дар ... те ме је то мало прихватило, а иначе би зло и наопако. *Вук.* **8.** *освојити, задобити.* — Ако Турци мој шанац при'вате, при'ватиће сву нашу Србију. *НП Вук.* **9.** покр. *добити при продаји, ценкању.* — Ко ће твоју куповати мајку кад је стара ... што ћеш за њу прихватити пара. *НПХ.*

Изр. ~ борбу *упустити се у наметнуту борбу;* ~ душу (голи живот) *доћи к себи, повратити снагу.* — Дај донеси Маринку мало ракије, нека човек душу прихвати. *Вес.* И дао му залогај хлеба да прихвати голи живот. *Мил. В.;* ~ меницу трг. *својим потписом јамчити да ће меница бити плаћена;* ~ бога, ~ добро јутро и сл. *одговорити на поздрав »помоз' бог«, »добро јутро« и сл.;* ~ реч (беседу) *одговорити коме.* — Ако ли би ког сусрели путем, ја ћу за те ријеч прихватити, а ти ради што твој Мијо ради. *Ботић;* ~ рукавицу *примити изазов, одазвати се на борбу;* ~ све у своје руке (шаке) *почети све сам радити и водити;* ~ шалу *одвратити шалом на шалу.*

~ **се 1. а.** *примити се чега, ухватити се за што.* — Ваља ... прихватити се у коло за опће спасење. *Шен.* Он виде да се она прихвати за довратак да не падне. *Мил. В.* **б.** *прилепити се, примити се на површини чега.* — Напољу лепрша снијег, и танки бијели покров већ се прихватио земље. *Хорв.* **в.** *придружити се, пријубити се уз кога.* — Неће ни да погледа хљеб и сир. Прихватио се мене, па не пушта. *Андр. И.* **г.** (коња) *узјахати.* — Он се скочи из меке ложнице, па се бане коња прихватио. *НПХ.* **2.** *примити се, латити се чега, почети нешто радити, дати се на што.* — Опет се шале прихватише. *Вил.* Мати се прихватила крпања. *Пав.* Одмах се прихвати да запали ватру. *Ћос. В.* **3.** *стићи, доћи до чега, дохватити се чега.* — Оде ... низ поље зелено, прихвати се Кунаре планине. *НПХ.* Ујутро порани од ње, па се прихвати планине, и ето те у Рацин штаб. *Ћоп.* **4.** (чим) *окрепити се јелом, презалогајити се.* — Дете младо,

прешло толики пут, уморило се ... требало би да се сад одмори и да се прихвати чим. *Глиш.* Сједните ... с нама, прихватите се што има. *Бен.* **5.** *ступити у неку од година живота.* — Данас си се, ево, прихватио двадесет и четврте године. *Јурк.*

Изр. прихватила га се срећа *добро му је, срећан је;* ~ пера *почети писати;* ~ руке *пољубити руку.* — У боља времена, кад би млађарија издалека назрела свога пастира, дочекала би стојећке, прихватила се руке и почитала га. *Ћип.*

прихва̀тљив, -а, -о *који се може прихватити, с којим се може сложити, сагласити.* — Хајдучке личности идеализирају се на начин којим њихова дјела постају друштвено прихватљива. *Мј. 1936.* Тако одабиране ... књиге издавачи су увијали у благе лажне ... добронамјерности, како би отров био ... прихватљивији. *Зог.*

прихва̀тљивост, -ости ж *својство онога што је прихватљиво.*

прѝхватни, -ā, -ō *који прихвата, који служи као прихватилиште:* ~ болница, ~ центар, ~ логор, ~ станица.

прѝхватнӣк м *онај који прихвата (нпр. менициу).*

прѝхватница ж *она која прихвата;* воји. *чета која служи као потпора или заштита.* — Трећи батаљон ... се пребаци преко порушеног моста на леву обалу Неретве да ту направи мостобран и буде прихватница за наше снаге. *Дед. В.*

прѝхваћање с *гл. им. од прихваћати (се).*

прѝхваћати (се), -ām (се) несврш. = прихватати (се).

прѝхитање с *гл. им. од прихитати.*

прѝхитати, -ām несврш. *прихватати. Вук Рј.*

прѝхитити, -ӣм сврш. покр. **а.** *прихватити.* — Јаворове гусле прихитио, па запјева пјесму на циганску. *НПХ.* **б.** *узети, ограбити, освојити.* — Своје не пушти, а туђе не прихити. *Н. посл. Вук.*

прѝход м *новац или каква материјална вредност стечени радом, зарада; плод од каквог имања, доходак;* супр. расход. — Господарство је одбацивало врло мали приход. *Леск. Ј.* Он није добро знао ни колики му је приход, ни колики расход. *Глиш.*

прѝходак, -отка м *в. приход. Р-К Реч.*

приходàрина ж ист. *порез на приход. Рј. А.*

приходѝти, прѝходим несврш. заст. *прилазити, приступати, долазити.*

прѝходић м ир. *дем. од приход.* — Од сатније желите вући приходић. *Крањч. Стј.*

прѝходнӣ, -ā, -ō *који се односи на приход.* — У земљорадњи ... је главни приходни извор рад и земља. *Марк. Св.*

прѝходнӣк м заст. *дошљак, придошлица.* — А тко сте ви и одакле сте? — упита Марцело приходнике. *Јурк.* »Ја сам везир Босне, Морали-паша«, представио се врло углађено ... непознати приходник. *Том.*

прѝходница ж заст. *она која откуд долази, дошљакиња.* — Громовито политизирање господина жупника закрчише двије нове приходнице, појавивши се изненада у бучном колу гостију. *Шен.*

прѝхоткиња ж *приходница.* — Па су слијепе прихоткиње друге што се бијелом по свијету траже. *Март.*

прихра̀нити[1], прѝхрāнӣм сврш. *бринући се о коме, хранећи кога одржати га у животу до одређеног времена.* — Ја сам те обукла, ја сам те придигла, ја сам те прихранила, а ти ето сада тако! *Крл.* Брину се о ... сену којим треба прихранити оболелу стоку. *Нов.*

~ **се** *одржати се до одређеног времена.* — Одредимо мало имања од народног добра ... да се не рачуна баш сироче и да би се имала чим прихранити. *Лаз. Л.*

прихра̀нити[2], прѝхрāнӣм сврш. заст. *причувати, сачувати.* — 'Ер сам оно нашој народности прихранити хтио, о што се два сусједа грабила и отимала. *Кур.*

прихрањѝвање с *гл. им. од прихрањивати (се).*

прихрањѝвати (се), -храњујēм (се) *несврш. и уч. према прихранити (се).* — Ројеве морамо медом прихрањивати. *Рј. А.*

прѝхрлити, -ӣм сврш. *журно доћи, дохитати, дохрлити коме или чему.* — У тили трен прихрли сила људи. *Дук.*

прѝца м **1. а.** *онај који кога пре тужи, тужилац.* — Прица и кмет не може бити. *Вук Рј.* **б.** *свађалица, правдаш.* — А сад ... треба да се врати у ракиту ... међу пет стотина бјесова, све самих бијесних прица, као што и он сам бијаше. *Брл.* **2.** покр. *бранилац, адвокат, одвјетник.*— Колико су дали оној господи, тек да им буду прице. *Љуб.*

прѝцветан, -тна, -тно, ијек. прѝцвјетан *који је при цвету, близу цвета.* — Прицвјетни листови су обично ситни. *Бот.*

прицвѝлети, -лӣм, ијек. прицвѝљети, сврш. *као цвилећи рећи, напоменути, приметити.* — Ох, никад од тебе рујатуша! [јуратуша, правника] ... — прицвили ми иза леђа племенити рођак Јурић. *Ков. А.*

прицвѝљети, -ѝлӣм, ек. прицвѝлети.

прицвѝрити, прѝцвӣрӣм сврш. *притиснути уз ватру да цврчи;* исп. прицврљити.

— Каконо рече онај провалник старој госпи кад ју је прицвирио уз ватру? *Креш.*

прѝцвјетан, -тна, -тно, ек. прѝцветан.

прицвр̏љити, прѝцврӣљӣм сврш. **а.** *притиснути усијан предмет на нешто тако да цврчи.* — Упали му се старка као да си уза њу прицврљио врућ сач. *Ћоп.* **б.** *притиснути нечим оштрим што изазива бол као пламен ватром.* — Прицврљи му чавле цокуле са свом тежином здепастог тијела на босе ноге. *Божић.*

~ **се** *упалити се.* — Месо [му се] под лијевим подочњаком било добро прицврљило и осјећао је како га жеже спржена кожа. *Крл.*

прице́пити, прѝцēпӣм, ијек. прицијѐпити, сврш. *накаламити, наврнути.* — фиг. Овоме није други узрок, него што им наука није прицијепљена на здрави народни разум. *Вук.*

прицепљи́вање, ијек. прицјепљи́вање, с *гл. им. од прицепљивати.*

прицепљи́вати, -èпљујēм, ијек. прицјепљи́вати *несврш. и уч. према прицепити.*

прицијѐпити, прѝцијепӣм, ек. прице́пити.

прицѝкнути, прѝцӣкнēм сврш. *подвикнути, прикричати.* — Он се мало колебао, али она прибикну, прицикну и сад је и њему мило. *Сек.*

прицјепљи́вање, ек. прицепљи́вање.

прицјепљи́вати, -èпљујēм, ек. прицепљи́вати.

прицр̏квӣште с *простор пред црквом и око цркве.* — Жупник поправља цркву и уређује прицрквиште. *Дук.*

прѝча ж **1.** *усмено причање, казивање о коме или о чему.* — Био је . . . оран за причу о својим властитим недаћама. *Чол.* фиг. Ноћас бијели су чемпреси мук прекинули, своју шутњу суморну и причу своју ракама отворише. *Наз.* **2.** мн. *гласине, вести, већином невероватне или неистините, измишљотине.* — Гости су постајали све веселији . . . а Милану се сваки њихов глас чинио страшан и грозан, пун чудних прича. *Дом.* А ти, разумије се, ударио на велики бубањ и наоколо разносио те глупе приче. *Куш.* **3. а.** *кратка приповетка о каквом историјском или измишљеном лицу или догађају, која се преноси с колена на колено, бајка, гатка.* — Сваки је камен туде народ окитио причом. *Баш.* Кад је пак Горан отворио причу о Томић-Миховилу . . . Мишко . . . даде . . . позвати неке сусједе да . . . слушају. *Наз.* **б.** *невелика краћа приповетка, као уметничка творевина у прози.* — Обичај је да божићни број [листа] има и причу. *Дом.* **4.** *нешто необично лепо, дивно.* — Погледај како заносно пада снијег — весео, тих, и причу ствара од нашег града. *Кркл.*

Изр. бапске приче *причање пуно претераности и измишљотина*; дуга је то прича *о томе се може дуго говорити*; као у причи *необично лепо, пријатно.* — Свуд кô у причи сунце сја. *Домј.* Два наредна дана протекоше као у причи. *Леск. Ј.*; причам ти причу *то је беспослица, глупост, неозбиљна ствар.* — Кажу ми људи: Пређи иза опкопа, бићеш заштићен . . . А ја им одговорим: Причам ти причу! Добро ми је где сам. *Богдан.*; прича за себе *нешто посебно, нешто друго*; то је већ прича *свима је познато*; вести причу *лепо, занимљиво причати*; за дивну причу *за чудо*; за причу *необично, невероватно, чудесно.*

причàвлати, -ā̄м сврш. *као чавлима причврстити, приклештити.* — Марија је опет причавла уза стол. *Бег.*

прѝчāк, -а́ка м *в. приткаш. Рј. А.*

прѝчалац, -аоца м *онај који лепо прича; онај који много и радо прича.*

прѝчалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на причаоце и на причање*: ~ формула.

прѝчалица м и ж **1.** *онај (она) који лепо прича; онај (она) који много и радо прича.* — Био је велика причалица и свађалица. *Ћос. Д.* **2.** *прича.* — И тако, брајане, уз Довлерове причалице путницима је у поштанској кочији успјело да цијелим путем буду веома дражљиви. *Креш.* **3.** *врста женске песме. Терм. 2.*

прѝчало м и с *онај који много, радо и свашта прича.* — У дечјем друштву влада хијерархија умешних играча, причала живе маште и бојација. *Петр. В.* Први су јавно . . . причали и додавали да је све то проста измишљотина . . . познатог причала брице Перице. *Куш.*

причáнац, -нца и **причàнӣк,** -и́ка м *приткаш. Рј. А.*; *Вук Рј.*

прѝчāње с *гл. им. од прѝчати (се).*

прѝчāње с *гл. им. од прѝчати.*

прѝчатељ м заст. *в. причалац.* — Задовољава се он . . . љупким пјесницима и причатељима. *Баз.*

прѝчати, прѝчāм несврш. **1.** (о чему, што) *усмено казивати, саопштавати какав догађај, какву причу, приповедати.* — Причала је како је Ханибал са слоновима дошао . . . у Италију. *Макс.* Другови моји су сјели у хлад висока бора и своју причају смијелост. *Наз.* фиг. Звона причају о галијама које су отишле, па се нису вратиле. *Уј.* **2. а.** пеј. *говорити.* — Нека доктори причају шта знају, ја ћу се држати свога. *Макс.* **б.** погрд. *говорити неистину, измишљати, обмањивати*

говором. — Шта ви ту мени причате! прекиде га уредник. *Уск.* **в.** разг. *одавати тајну (обично на полицији под притиском).* — Цица се није добро држала. А изгледа ни Милан. Причали су понешто. *Поп. Ј.* **3.** *разговарати се.* **4.** (безл.) у изразу: прича се *говоре, приповедају.* — Нек' се прича и нек' се казује. *НП Вук.*

Изр. ~ Маркове конаке *в. уз конак (изр.)*; причам ти причу *в. уз прича (изр.).*

~ **се 1.** *разговарати.* — Сваки час [га је] прекидао у раду да би се причали. *ЛМС 1951.* **2.** заст. *оправдавати се, извињавати се.* — То знаде свијет и сватко тко те позна. Ти не требаш се ништа причати. *Огр.*

пр̀ичати, -ā̀м несврш. *стављати, ударати притке (за пасуљ, грах).* *Р-К Реч.*

причвр̀љити, прѝчвр̄љӣм сврш. **1.** *принети ватру чему и упалити, припалити, прижећи:* ~ угљен на лулу. *Рј. А.* **2.** *утиснути усијаним жељезом, жигосати.* *Р-К Реч.*

~ **се** *притиснути се, стиснути се.* — Гдјегдје су се поједине гомиле правдале са стражарима ... А неке су се причврљиле у удубине стијена, сакривале у мрачним закуцима. *Цес. А.*

причвр̀стити, прѝчвр̄стӣм (трп. прид. прѝчвр̄шћен) сврш. **1.** *учврстити за нешто.* — На ужетима провученим кроз карику, која је причвршћена на строп, виси зипка. *Шов.* фиг. Поглед је причврстила у онај облак из којега сада чешће сијева и грми. *Тип.* **2.** безл. *поспати тешко, неугодно (о ситуацији).* — Све ме страх да се ти не би законспирисао код неког ујака кад би више причврстило. *Тос. Д.*

причвршћа̀ва̄ње с *гл. им. од причвршћавати.*

причвршћа̀вати, -рша̀ва̄м = причвршћивати *несврш. и уч. према причврстити.*

причвршћѝва̄ње с *гл. им. од причвршћивати.*

причвршћѝвати, -рша̀ујем несврш. = причвршћавати.

пр̀ича ж мн. нем. *дрвена клупа, лежај од дасака*; исп. прича. — Сјео сам на приче и размишљао о својој судбини. *Мишк.*

пр̀ичак м **1.** у изразу: на (у) ~ *почек, чекање.* — Дао бих под зајам новаца ... на дуги причек. *Шен.* Писао [је] свете прилике на липовијем даскама па их народу продавао за готовину или у причек. *Љуб.* **2.** *дочек, примање, пријем при доласку.* — Данило од такова причека затрне, па и нехотице стаде тражити где би сио. *Шимун.* Изађе у причек своме мужу. *Ђорђ.*

пр̀ичекати, -ā̀м сврш. **1. а.** *провести неко време у чекању, мало почекати.* — Де, ти ... причекај мало; зар мораш све ти баш први. *Дом.* Пошто је тамо причекао неко вријеме, продаде врећу брашна уз врло добру цијену. *Креш.* **б.** *почекати, сачекати неко време са испуњењем, извршењем чега:* ~ са штампањем. — Студије нека причекају неко време. *Дав.* **2.** *дочекати, примити при доласку.* — Да копамо шарампов ... и ту да их [Турке] причекамо. *Вес.* То му је први пут у животу да су га причекали баш срдачно и по домаћу. *Шимун.*

причекѝвати, -èкујем *несврш. и уч. према причекати.*

пр̀ичекнути, прѝчекнēм сврш. *мало, часом почекати.* — Причекните док се сменим. *Јак.*

причѐпити, прѝчѐпӣм сврш. *стати коме на ногу, притиснути, пригњечити.* — Коњ се срозао поребарке у јаругу украј пута, причепивши подавијене ноге трупом. *Гор.* Мићел је тако бјесомучно лупао такт да му је Једличка морао причепити стопало ногом. *Мар.*

~ **се** *прилепити се, притиснути се, прибити се.* — Сви смо га се отресали, али би се он уз нас сам причепио. *Ком.*

пр̀ичесни и **пр̀ичеснӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на причест, који се употребљава при примању причести.* — И понесе вина причесног. *НП Вук.* Жупник га оптужио ... да ... испија причесно вино. *Гор.*

пр̀ичеснӣк и **пр̀ичеснӣк** м *онај који прима причест.* — Задњи причесник донесе завјетни врч. *Дук.*

пр̀ичесница и **пр̀ичесница** ж *она која прима причест.* — Уз бјесне причеснице, божје скрушенице ... *Гор.*

пр̀ичесно и **пр̀ичесно** прил. *као за причест.* — Обукла је црнину, преко главе пребацила вео, опремила се причесно. *Кал.*

пр̀ичест ж црквн. **а.** *округли и танки листић од пшеничног брашна (хостија) или честице белог хлеба и вино које у хришћанским црквама примају верници као знак опроштаја греха.* — Узми причест ... достојан си. *Јакш. Ђ.* фиг. Јер тако попих и задњу кап причести Предвечерја. *Ујј.* **б.** *обред причешћивања.* — Објесио је кнеза ... објесио је без суда и причести. *Шен.*

причѐстити, прѝчѐстӣм (трп. прид. прѝчѐшћен) сврш. *извршити над ким обред причести, дати причест.*

~ **се 1.** *примити причест.* **2.** фиг. *примити у себе нешто као причест.* — Причестимо се ... духом дива душевног. *Ад.* Причестио се војничким хлебом. *Јел.*

пр̀ичѐти, прѝчнēм сврш. заст. *почети.* — Одједном приче гатати. *Љуб.* Тако смо пошли низ дол гдје се приче камење ... под теретом необичним да миче. *Комб.*

прѝчёшће и **прѝчешће** с *причест.* — Врати [се] у бијелој муселинској хаљини са причешћа. *Крањч. Стј.* фиг. Пољубац ... причешће што има мирис свежа цвета ... *Дим.*

причешћѝвање с *гл. им. од причешћивати (се).*

причешћѝвати (**се**), -èшћујём (се) *несврш. и уч. према причестити (се).*

причешљáвати, -èшљавам *несврш. и уч. према причешљати.*

причѐшљати, прѝчешљам сврш. *чешљем и четком довести косу у ред, угладити косу.* — Павле је ... носио ... перику тамно-смеђе косе, по енглески причешљане. *Андр. И.* Обрише сузе, причешља косу и журно изађе. *Бен.*

прѝчин м неол. *оно што се коме причињава, што не постоји, привид, уобразиља, утвара.* — Човјек је мутан причин прозорја док у себи клупча неижившене ... снове. *Божић.* Причини су у њиховим очима добивали даномице привидне облике збиље. *КН 1959.*

прѝчина ж **1. а.** *причин.* — Највећа је задаћа сваке умјетности да с помоћу причине даде илузију више стварности. *Шкреб.* **б.** *фантастична слика.* — Ватре су још шарале по мраку велике сенке и причине. *Црњ.* **2.** *подстицање, побуда, настојање.* — Јалшевичка општина дозвала се ипак памети, те је причином начелника и жупника дала темељито поправити храм домаће мудрости. *Шен.* Прву причину да с успехом почне свој ... позив нашао је ... у једној жени. *М 1867.*

прѝчина ж рус. *узрок.* — Кад хоће причину [јези] да сазна, изнутра јечи тужан неки глас. *Радич.* А кад питах живе злопатнике, с кѣ причине ту сужњују пријеке? *Март.*

причѝнити, прѝчинѝм сврш. **1.** *изазвати, учинити:* ~ штету, ~ задовољство. **2.** (у што) *преиначити, претворити.* — Ех, да видите пустијех соба ... а хоће ми се блага да то све причиним у магазин за брашно! *Војн.*

~ **се 1.** *показати се у мисли, у машти, привидети се.* — Мени се све причини да није оно на њему митраљез. *Хорв.* Михаилу се причинило да време пролази много спорије. *Андр. И.* **2.** *показати се, учинити се каквим, примити какав изглед с намером да се ко завара, обмане.* — Мишљаху да спавам, ал' сам се само причинила. *Шен.* Илија ... не може никако да се сабере и безбрижним причини. *Ћип.*

причињáвање с **1.** *гл. им. од причињавати (се).* **2.** *причина, утвара.* — Овај [је] свет ... само једна привидност, појав или причињавање, али ништа стварно. *Кнеж. Б.* Једноставна причињавања од сапунице ... *Сим.*

причињáвати (**се**), -њавам (се) *несврш. и уч. према причинити (се).*

причи́њање с *гл. им. од причињати (се).*

причи́њати (**се**), прѝчињам (се) заст. *несврш. и уч. према причинити (се).*

прѝчица ж *дем. од прича.*

прички́љити, прѝчкиљим сврш. = пришкиљити *мало покрити очи очним капком, зашкиљити, зажмурити.* — Причкиљио очима и тобоже кашљуцао. *Божић.*

прички́нути, прѝчкинем сврш. покр. *затворити стискањем.* — Очи су му причкинуте, вире само две пруге између набора. *Поп. Ј.* Аха, причкинуо нос. *Бил.*

прѝчљив, -а, -о *који лако и радо прича, говорљив.* — Он, као сврака причљив, хвалисав, ређао с чудима која је по свету видео. *Рад. Д.*

прѝчљивōст, -ости ж *својство, особина онога који је причљив, говорљивост.*

прѝчна ж (обично у мн.) *прѝче.* — Од прични ће се тада ... подићи барикада. *Јонке.* Легне на причну, окрене се зиду. *Чол.*

прѝчува ж **1.** *сувишак остављен за касније потребе, залиха, резерва, уштеда.* — Паришке банке чувају ... око 80 милијарда франака и исто толико финанцијалних причува. *Крл.* **2. а.** војн. *део војске, остављен на располагање команданту како би могао њиме појачати трупе у борби, смена.* — На зиму дошао је његов батаљун у причуву и поразмјестили их у неко село. *Мишк.* Нити је причуве било, нити су патроле биле изаслане, нити је било команде. *Крл.* **б.** *део војске који није под оружјем, војници после одслуженог војног рока, резерва.* — То су бундаши, паленташи, кожунари, то ти је војник у причуви, позван на вјежбу. *Тур.* **3.** *ствари, предмети који се чувају:* не дирати у причуву. **4.** *просторија за оставу, смочница; складиште, стовариште. Р-К Реч.* **5.** *чување:* дати што на причуву.

причу́вати, прѝчувам сврш. **1.** *сачувати као залиху, резерву за какав случај, уштедети, задржати.* — Жалио би се човјек на судбину што га није за пол вијека касније причувала за овај свијет. *Јаг.* Браћо, причувајте метке! *Моск.* **2.** *чувати неко време.* — Најмлађи ... је кадар да причува јагањце. *Глиш.* Своју стару газдарицу ... замолио Лука нека му причува шкатуљу. *Киш.*

~ **се 1.** *припазити на себе.* **2.** (чега) *устегнути се. Бак. Реч.*

прѝчувнӣ, -ā, -ō *који се односи на причуву:* ~ храна, ~ поручник.

прѝчувнӣк м војн. *припадник причуве (2б); војник или официр на привременој војној служби после одслуженог редовног рока, резервист.* — Међутим је букнуо страшни рат, и он као . . . причувник . . . оде у војску. *Мишк.*

причу́љити, прѝчӯљӣм сврш. *усправити слушајући пажљиво (о ушима).* — Улицом [су] гребали уз саме зидине, ушију причуљених, а подвијена репа. *Богдан.*

причу́пити, прѝчӯпӣм сврш. покр. *примити се, прихватити се живо чега, налећи, прилећи на што.* — А ти би могао причупити за какав посао амо доље у вароши. *О-А.*

прѝчути, прѝчујēм сврш. *чути мало и нејасно (као издалека), начути.* — На једно причуо је ухо. *Март.*

∼ **се 1.** *једва се зачути.* — Једва чујно пуцкетање и најтише звиждукање причуло се антилоповцима кад су изашли из кола. *Крањч. Стј.* Наново се причу неки нејасни . . . људски глас. *Ђур.* **2.** *причинити се да се чује.* — Причуло ми се, помислих. *Лал.* **3.** *причинити се, изгледати.* — Одбацују . . . што им се причује туђе. *Шим. С.*

прѝчухнути, -нēм сврш. *причути, чути прислушкујући.* — Рече ми кума Магдалена да је причухнула двије-три бесједе од војника. *Шен.*

прѝчучнути, -нēм сврш. *чучнути уз нешто.* — Причучнуле под какву лиснату букву или липу. *Божић.* Командир . . . причучну иза живице. *Ћоп.*

прѝша и **прѝша** м хип. = пришо *прика, пријатељ.* — Тако је то, живу истину говориш, приша мој! *Коз. Ј.* Не бој се, Мацко, неће твој приша дуго бити крај тебе. *Петр. В.*

пришàбаннти, -ӣм сврш. нар. **1.** (коме што) *утрапити коме нешто (и тиме га преварити).* **2.** (кога) *преварити кога. Бак. Реч.*

∼ **се** (коме) *прилепити се, пришљамчити се коме. Р-К Реч.*

прѝшав, -шва м покр. *новчани накит који се пришива на одећу.* — Кад иде на њиву, обуче бијелу . . . кошуљу, метне на се сав мајчин пришав, па обуђу под пазухо. *Коч.*

пришàнути, прѝшанēм и **пришàпнути,** прѝшапнēм сврш. *изговорити сасвим тихо, шапатом.* — Фина је то идеја. То је тати пришануо доктор Драгић. *Ћос. Б.* У ходнику стоји Софија, а Миливоје . . . јој пришапну: — То је управитељ! *Дом.* фиг. А кад би Барутански збројио све повољне вијести које му је пришапнула ова проклета црвена свјетиљка, једва . . . би испало пола посто. *Крл.*

пришаптáвање с *гл. им. од пришаптавати.*

пришаптáвати, -àптāвām *несврш. и уч. према пришаптати.*

пришàптати, прѝшапћēм сврш. *приша(п)нути.* — Бакоња нешто пришапта оцу, нашто овај устаде . . . и пође. *Мат.*

пришаптѝвāч, -áча м *онај који пришаптава.* — А слушô сам. Зашто? Зато што сам тај пришаптивач био ја сам. *Коз. И.* Ала је фина птичица, та фрајла Лаура, пришаптаваху . . . старе искусне госпође. *Том.*

пришапћѝвање с *гл. им. од пришапћивати.*

пришапћѝвати, -àпћујēм *несврш. и уч. према пришаптати.* — фиг. Ови тврди бедеми са гвозденим вратницама пришапћиваху ти . . . *Павл.*

пришарáфити, -àрāфӣм и **пришàрафити,** -ӣм (трп. прид. пришàрāфљен и пришàрафљен) сврш. *причврстити шарафом, завртњем, зашарафити;* фиг. *притегнути.* — Враг им и честитке, дат ће он онда њима, пришарафит ће их на посао! *Цес. А.*

пришарафљѝвати, -àфљујēм *несврш. и уч. према пришарафити.*

прѝшаснӣк м заст. *в. придошлица (1).* — Младић приступи живахно и хотијаше пружити руку професору, који . . . пресијече покус интимности којим се на њ бјеше залетио пришасник. *Јурк.*

прѝшварак, -àрка м *надимак.* — Енглез [је] . . . рођен смијач . . . надијевајући . . . цијелим народима смијешне сликовите пришварке. *Матош.* Мојему [је] презимену подло и покудно придодао пришварак »Гусак«. *Шов.*

прѝшелац, -ēлца м заст. *в. придошлица (1). Р-К Реч.*

прѝшивак, -ӣвка м **1.** *нешто што је пришивено, закрпа.* **2.** фиг. **а.** *надимак, пришварак.* — Тада се манух солдачије, ал' од онда остао ми је пришивак »Пребјег«. *Шен.* Мој отац врло замуцкује . . . и због тога му пришивак »Муцало«. *Матош.* Уперивали . . . су на њега [полицајца] своје дебеле млазовите штрцаљке . . . надимака и пришивака. *Кул.* **б.** *додатак, привесак.* — Она [метафизика] . . . историју сматра само тек као нешто споредно, као пришивак, на кога се мимогред и покадшто обраћа пажња. *О 1875.*

пришúвање с *гл. им. од пришивати.*

пришúвати, прѝшӣвām *несврш. и уч. према пришити.*

прѝшӣвка ж *пришивак.* — Све ниже овакве гадне пришивке да их ни враг не би отрпио. *Вел.*

пришúкати, прѝшӣкām сврш. *пољуљати дете у колевци.* — Када госпа сина роди,

ја сам јој га пришикала и на руке придржала. *Вук Рј.*

пришики́ва̄ње с *гл. им. од пришикивати.*

пришики́вати, -йкујём несврш. покр. *прикупљати (нпр. овце).* — Сваки своје овце пришикује. *Вук Рј.*

приши́љити, прѝшӣљӣм сврш. *учинити мало, понешто шиљатим, зашиљити.* — Држећи десном руком свој високи пришиљени калпак са перјаницом ... исправи се красник као свијећа. *Шен.*

прѝшинути, -нём сврш. *мало ошинути (бичем, корбачем).* — Па пришину помамна кулаша. *Вук Рј.* фиг. *пецнути (у говору).* — И тако сваки понешто избаци. А послије дуго трљају браде ... мисле: Богме смо му добро пришинули. Сад нек пјева. *Сиј.*

прѝшипетља ж и м **1.** *наметљива, досадна особа.* — Задовољан је што је друга, пришипетљу, оставио, јер је овај својим приповедањем сметао ревносно трагање за послом. *Рад. Д.* **2.** индив. *невешт, неспретан човек, шепртља, оклевало, скањерало.* — Доказ је за то што је и у овом трагању за женником испао и у својим очима права пришипетља. *Божић.* **3.** *онај који некога подржава из користољубља, прирепак.* — Нек чује образован свет какве ми имамо кметове и разне кметовске пришипетље и чанколизе. *Дом.* Варалице карташи морају свагда митити своје пришипетље. *Вел.*

прѝшити, прѝшијём сврш. **1.** *причврстити, спојити шивењем:* ~ закрпу, ~ дугме. — На хаљини је било петнаест ружичастих трака, брижно пришивених. *Торб.* фиг. Тешила се ... да се само небу које је над нама не може ништа пришити ни отпарати. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *додати, добацити, рећи нешто (обично непријатно, неугодно).* — Сви прасnуше у смеј, а Марко приши нешто крупно редарама. *Вес.* Зато га је сада радовало да је могао пришити нешто тому гиздавцу. *Бал.* **б.** *дати, наденути коме друго име, надимак.* — А лепше би му ово годило да му је турско име пришио. *Јакш. Б.* Наравно, никад се није дознало тко му је та имена пришио. *Куш.* **в.** *дати ћушку, шамар, заушницу, ошамарити, заушити.* — Иначе би му пришио такву заушницу, без обзира на свечани скуп. *Чипл.* Ето, тако је било и онда када сте ми хтели пришити шамар. *Вин.* До бијеса, престани или ћу ти једну пришити. *Јонке.* **г.** *приписати коме нешто неистинито, лажно окривити, оптужити кога.* — Које чудо да овакову чељадету не пришију више од једне краће прстена. *Киш.* Неке његове комшије ... из пакости су му пришиле два убиства талијанских солдата и још којешта. *Вуј.*

~ **се** *прилепити се.* — Уз њега се пришио некакав дебељко у фраку. *Матош.* За тим човјеком ... пришила се жена, гази хитро. *Сиј.*

Изр. ~ коме крпицу (реп) *в. уз крпица (изр.).* — Гдје ти је год пред свијетом могао пришити крпицу, пришио је. *Шен.* Они ће мојој прози пришити реп. *Цар Е.*; ~ за мајора (пуковника и сл.) нар. *бити унапређен за мајора (пуковника и сл.).* — Ех, мој Душан! Чујем да ће сад пришити за мајора. *Бан.*

прѝшић м *дем. од пришо. Вук Рј.*

пришки́љити, прѝшкӣљӣм сврш. **1.** = причкиљити. — Мимовић га гледаше пришкиљеним оком. *Лал.* **2.** *бацити поглед, погледати.* — А ти, Михо, пригледај мало боље ондје, пришкиљи тамо, запамти ово ... *Ков. А.*

пришки́нути, прѝшкӣнём сврш. *пришћинути, пригњечити:* ~ прсте вратима. *Бак. Реч.*

прѝшко м дем. *пријашко, прика.* — Четрдесет година у свијету, пришко мој! *Цар Е.* Новац је ђаво, а и жена је ђаво, пришко мој слатки! *Петр. Б.*

пришкри́нути, прѝшкрӣнём сврш. **1.** *мало отворити, притворити.* — Врата од шјор Менегова двора пришкринута су. *Ћип.* **2.** *пришкиљити, зашкиљити.* — Веселин, примијетих, сиђе низа ме пришкринутим крајичком ока. *Кул.* **3.** *затворити, приклопити.* — Ни јутра не помажу кад суд пришкрине и забрти врата. *Бен.* **4.** *пришћинути, притиснути, пригњечити.* — Некакав је дјечак на вратима пришкринуо псу реп. *Бен.*

прѝшлац, -а̏ца м заст. *дошљак.* — Ал' нитко се сјетит не умије: тко би пришлац, куда ли отиђе? *Март.*

прѝшљāмчити, -йм сврш. разг. *натурити, привезати, утрапити коме што непријатно. Р-К Реч.*

~ **се** *привезати се, прилепити се уз кога.* — Он ме изврга руглу као човјека који се пришљамчио уз једну апотекарску дунду због њеног ... мираза. *Крл.* Чугаљ је некако успио да ... стигне у свој крај. Ту се пришљамчи уз своју браћу стричевиће. *Ћоп.*

прѝшљēмчити, -йм сврш. разг. *ударити, прилепити.* — Ама, што му нисам пришљемчио који шамар. *Вин.*

пришљу́ити се, прѝшљӯнӣм се сврш. разг. *пришљамчити се. Р-К Реч.*

при́шо, -а и -ē м (вок. при́шо) = приша.

пришпа́рати, прѝшпāрām сврш. нем. варв. *сачувати, уштедети.* — Он је ... озбиљно казао као какав одрасли: — Треба опанке пришпарати за зиму. *Ћоп.*

прѝшт, при́шта м (мн. при́штеви) *гнојно запаљење ткива на површини коже, чир.* —

На голом тијелу познавали су се ожиљци и бразготине, а на лицу ... пришТеви. *Уј.*

Изр. црни ~ мед. *опасан чир у унутрашњем ткиву коже, злић* antrax.

прѝштав, приштàјив и **прѝштаст,** -а, -о *који је пун пришТева. Рј. А.; Р-К Реч.*

Приштéвац, -вца м *човек из Приштине.* — Приштевци са болом у души окрећу главу да не виде војника којега су пре три године тако жудно гледали. *Нуш.*

Прѝштёвка ж *жена из Приштине.*

прѝштёвскӣ, -ā, -ō *који припада Приштини.*

прѝштеда ж и **прѝштедак,** -етка м *оно што је пришТеђено, уштеда, уштеђевина.* — Ова три елемента ... у телу представљају ... сувишак хране или пришТеду. *Батут.* Велики дио пришТетка за будућу годину имаше, ето, да позобље наставни течај. *Јурк.* Вијест да је ваљало и у пришТедак сегнути дирнуло је неугодно. *Коз. Ј.*

пришТéдети, -дӣм, ијек. пришТéдјети, сврш. **1. а.** *трошећи брижљиво, опрезно, разумно сачувати као залиху, готовину, резерву до какве потребе или прилике, уштедети, заштедети.* — Она је добро знала да он све то само зато чини како би дјеци својој што више пришТедио. *Коз. Ј.* Тражили су вечеру, морало се пришТедети још оно мало хлеба што су имали у торбицама. *Пер.* **б.** *не дати, не допустити да ко или што пропадне, нестане, сачувати кога, што.* — Зна он Србе. Не чувају се. Много гину. Зато је било предвиђено да их пришТеде — треба неко да се и врати. *Лал.* А онда су се дали ... на посао, као да желе пришТедјети сваку мрву снаге. *Божић.* **2.** (коме што) *сачувати од чега.* — Можда си мислио да је боље ако не дођеш и дјевојци пришТедиш срамоту. *Бег.*

пришТéдјети, -дӣм, ек. пришТéдети.

пришТéдња ж *пришТеда.* — И тако је довео Андрија у кућу Луцу с нешто њезине пришТедње. *Новак.* Приповиједала му да је мајци за скори имендан купила из својих пришТедња једно одијело. *Ћал.*

пришТéђевина и **пришТеђéвина** ж *оно што је пришТеђено, пришТед(њ)а, уштеђевина. Р-К Реч.*

пришТеђѝвати, -ѐђујēм *несврш. и уч. према пришТедети.*

прѝштилац, -иоца м зоол. *врста инсекта* Meloidae. — Пришт иоци ... имају у крви неку јетку твар, кантаридин, која на нашој кожи извлачи пришТеве. *Фин к.*

прѝштинскӣ, -ā, -ō *пришТевски.* — Настаде општи покрет и тумарање, тискање и гурање кроз тесне пришТинске улице. *Нуш.*

пришТѝнути, прѝштӣнēм сврш. *пришТиснути, пригњечити;* исп. пришкинути. — Пришт ине му ногом ногу. *Вел.* Ја не буди луд, већ одмах залупих вратима и пришТинем му реп. *Л-К.*

прѝштити се, прѝштӣм се несврш. *добивати пришТеве, боловати од пришТева. Рј. А.*

прѝштић м *дем. од пришт.*

прѝштичав, -а, -о *који је пун пришТева.* — На кров шоферске кабине лако се наслонио овисок младић пришТичава лица. *Кал.*

прѝштуцати се, -цā се сврш. безл. (коме) *мало се штуцати.* — Славному се Карли капетану као пришТуцало. *Матош.*

пришӯљати се, прѝшӯљām се сврш. *пришуњати се.* — Свежем коња за плот, скинем бисаге и кубурлуке, па се пришӯљам пенцеру. *Коч.* Онда се она једне ноћи пришӯљала и запалила оцу све. *Кол.*

пришӯмати се, прѝшӯмām се сврш. *пришуњати се.* — Кад тамо, а синовац се пришумао и украо вола из рала. *Вук.*

пришӯњати се, прѝшӯњām се сврш. *неприметно, кришом приближити се.* — Онда се наново пришӯњам на прстима до велике собе, па провирим кроз кључаницу. *Лаз. Л.* Она [подморница] се морала пришӯњати испод кобилице непријатељског брода. *ВУС 1960.*

прѝшӯпак, -пка м погрд. *уљез. Вук Рј.*

пришӯтети се, -тӣм се, ијек. пришӯтјети се.

пришӯтјети се, -тӣм се, ек. пришӯтети се, сврш. *престати неко време говорити, певати итд., умукнути, ућутати се.* — Чини се, спавају [рибе], тако су се пришутјеле не би ли се каква неопрезница приближила. *Сим.*

прѝшӯћко м нар. подр. *онај који се пријетио, пријетко.* — Пријећени се човек у народу зове ... пријетко, пришӯћко ... *Борђ.*

пр̏ка ж *овца црног руна с понеким белим местима, особито по челу. Рј. А.*

прка́нце, -а и -ета с *дем. од пркно.* — Не испијај свакој чаши данце, изврнућеш у небо прканце. *Вук Рј.*

прка̀чин м зоол. *врста шљуке* Gallinago gallinago. *Бен. Рј.*

пркѐлати, -āм несврш. = пркељати *говорити туђим језиком (нарочито талијанским у којем се често чује реч »перкеј«).* — Фра-Брне једнако пркелаше, погледајући синовца, па кад и томе дође крај, поче нашки. *Мат.*

пркèлāш, -áша м *човек који говори неразумљивим, туђим језиком. Р-К Реч.*

пркèљати, -ām несврш. = пркелати. — Шут! Не пркељај ми туда! *Радул.*

пркљáга ж покр. *в. пртљага.* — Пркљагу на кољена, а ми се два скукали на платици. *Павл.*

пр̀кљати, -ām несврш. *в. пртљати.* — Дружина га посјекоше кад не хти да с њима пркља преко Саве. *Павл.*

пр̀кнаст, -а, -о *који има велико пркно. Вук Рј.*

пр̀кно с *стражњица, задњица.* — Требало би све то прутом по голом пркну. *Донч.*

пркòжџија м *в. пркосник.* — Хераклo бијаше ... пркожџија лављега срца. *М-И.* Пркосићу, пркожџија бићу, не никоме, већ драгану моме. *Леск. М.*

пр̀коњити се, -ӣм се несврш. *срдити се, јогунити се; пркосити.* — Приговарао ово или оно, пркоњио се као чељаде коме се ваља покоравати. *Коз. Ј.*

пр̀коњица м *онај који се много свађа, пзница, напржица.* — Од честита, благостива и добра човјека ... постаде пркоњицом и разбијачем. *В 1885.*

пр̀кос м **1.** *поступак противан нечијој вољи или мишљењу, непопустљивост, тврдоглавост.* — Врло добро учи, али је избила код њега ... напраситост у нарави и један пркос без граница. *Сек.* У њој очврсне пркос, охрабри се њим. *Кал.* **2.** (у атрибутској служби, у неким полусложеницама) *пркосан*: пркос-капа, пркос-љубав, пркос-творевина.

Изр. у ~, уз ~ *в. упркос и успркос.*

пр̀косан и **пр̀косан,** -сна, -сно **а.** *који је пун пркоса, који по сваку цену хоће да ради по своме, који је противан здравом разуму, који је урађен из пркоса.* — Он је кажњен за своју пркосну свијест. *Мих.* Постао је огорчен, лако раздражљив према потчињенима, пркосан према онима над собом. *Вуков.* **б.** *који изражава пркос.* — Сад си пр̀косне мисли ... подао њему. *М-И.* Поново заузе своју непомичну и пркосну позу. *Ћос. Д.*

пр̀косит, -а, -о *који радо и много пркоси.* — Од скромнога Саве [постаде] пркосито чељаде. *Новак.*

пр̀косити, -ӣм несврш. *испољавати пркос, бити пркосан, не попуштати коме.* — Ал' њега је љутило што му жена пркоси. Није другачије него му баш пркоси! *Ивак.* Сећао [се] младости своје, опоменуо се снаге која је громовима пркосила, пак је горко уздахнуо. *Јаки. Ђ.*

Изр. ~ времену (годинама) разг. *одржавати се у животу, у снази без обзира на време, на старост.* — фиг. У лијепој књижевности ... може да пркоси времену само оно што је добро. *БВ 1909.*

пр̀косито прил. *пркосно.* — Пркосито [се] опирем женидби. *Шен.*

пр̀косито̄ст, -ости ж *особина онога који је пркосит.*

пр̀косица и **пр̀косица** м и ж *особа која пркоси, пркосник, пркосница.* — Не трпи он, дабоме, којекакве градске буништаре и пркосице. *Гор.*

пр̀коснӣк и **пр̀коснӣк** м *онај који пркоси, пркосан човек.* — Охолица је он велика! Пркосник! *Бег.* Инација и пркосник ... често би дошао у град и пазарним даном прошетао се улицама. *Ђур.*

пр̀косница и **пр̀косница** ж *она која пркоси, пркосна жена. Р-К Реч.*

пр̀косно и **пр̀косно** прил. **а.** *пркосећи, изражавајући пркос.* — Пркосно [је] тврдила да ће бити само оно и онако како она буде хтела. *Вас.* Доња вилица ... се пркосно истурила преко уског овратника. *Мил.* **б.** *изазивачки.* — Иза прозорских стакала пркосно се румениле крупне ... јабуке. *Гор.*

пр̀коснō ст и **пр̀коснō ст,** -ости ж *особина онога који је пркосан.*

пр̀кошēње с *гл. им. од пркосити.*

пркòшљив, -а, -о **1.** *који радо и много пркоси.* — Дјевојка је све пркошљивија. *Донч.* Злурад и пркошљив он онда покуша да оцрни и оптужи своје другове. *Маш.* **2.** *који изражава пркос, пркосан.* — До њега [је] ... допро иза оближње ограде пркошљив женски глас. *Ћип.*

пркòшљивка ж *она која је пркошљива, пркосница.* — Видиш је, малу пркошљивку, кô да се већ не сјећа! *Ков. А.*

пркòшљиво прил. *на пркошљив начин.* — Пркошљиво хити тућу што је даље могао и прогуђа нешто неразумљиво. *Ћип.* Разигра коло ... упорно га и пркошљиво заплићући и разводећи. *Марк. М.*

пркòшљивō ст, -ости ж *особина онога који је пркошљив.* — И смијешак [је] покаткад натрунен дјетећом пркошљивошћу. *Киш.*

прлàбȗч, -у́ча м покр. *деран.* — Да нијесам више господар у својој кући, а све то 'ер се моја неприлика заблејила у некога прлабуча. *Војн.*

пр̀лāд ж покр. *труло дрво које се распада. Вук Рј.*

прладòвит, -а, -о *труо, који је прешао у прлад.* — Полугу нађе и ос, да силовит сруши свијет што је стар и прладовит. *Наз.*

пр̀лац, -лца м покр. *в. прљуша. Вук Рј.*

пр̀лӣ, -ā, -ō *в. прхак и прхли.* — Испод снежанице помоли [се] прла земља. *Шапч.*

Изр. у прлу земљу (отићи, побећи) *в. уз прхао* (*изр.*).

прли́на ж *в. прљуша. Вук Рј.*

пр́лити, пр́лӣм несврш. *в. прљити.* — Ил' горућа као лава с огњеницем што се гора на долину прлећ саспе. *Маж. И.* фиг. Ми ... знамо како туђа земља прли. *Наз.*

пр́ло с *стрма, коса страна земљишта с растреситом, дробљивом површином коју киша и вода спира.* — С обје стране цесте, у стрминама испод Жељина, раширили су се трњаци око малих њива ... па црвена стрма прла разваљана поплавама ... и урвине ... зинуле из дубине. *Лал.* У прлима [су] бујице огулиле сваки траг. *И.*

прло́вит, -а, -о *који је као прло, који се дроби, мрви, распада.* — Високе [су се] куће низале дуж бијелога друма као два реда ... зуба који су дубоко загризли у прловиту стрмен. *Вуков.*

прлу́тина ж *прлад. Вук Рј.*

пр́љ[1] м **а.** *мотка која је на једном крају зашиљена.* — Уђедну му [звону] у ухо тросткуку узицу, а кроз узицу двоструки прљ, пак два и два с њим на раме. *Љуб.* **б.** *зашиљено дрво које се забада у земљу при сејању или пресађивању расада.* — Сељак с којим сам разговарао, не зна што је плуг него прљ. *Рад. А.*

пр́љ[2] м бот. *в. кукурек. Бен. Рј.*

пр́ља ж **а.** *мрља.* — Одјећа му бијаше доста елегантна кроја, али с прљама клороформа. *Бал.* **б.** фиг. *срамота.* — Одметници и бунтовници! ... Ужасне прље мога имена! *Јакш. Ђ.*

пр́љав, -а, -о **1.** *који на себи има мрља, нечист, упрљан.* — Имали смо још два пакета, а то су прљаве кошуље. *Нен. Љ.* Ево, њима се хоће тога прљавога сладоледа. *Крањч. Стј.* **2.** *сив, мутан* (*о боји*). — Падала је киша из прљавога неба. *Јанк.* Коса јој је посиједјела неком прљавом сиједошћу. *Франг.* **3.** фиг. **а.** *који изазива морално гађење, нечастан, непоштен, покварен.* — Ваш подли поступак потпуно одговара принципима којих се држите у вашем прљавом животу. *Ћос. Б.* Искористили су туђи новац у своје прљаве сврхе. *Вј. 1960.* **б.** *покварен, зао.* — У њих је космат језик, крв прљава. *Гор.*

Изр. ~ рубље чије износити (вешати) *јавно и злобно говорити о туђим интимним околностима.*

пр́љавац, -а́вца м *онај који је често или увек прљав.* — Живот ... прави од небојше кукавицу, од чистунца прљавца. *Прод.* Ваш капетан ... не може ради вас, шмркавих прљаваца, напрезати своје уши. *Јонке.*

пр́љавица ж *прљава жена. Деан. Рј.*

прља́вко м *прљавац.* — А он се, прљавко прождрљиви, слади мушјим точкицама. *Мар.*

прља́во- *као први део сложенице показује да је оно што значи други део прљаве, нејасне, сиве боје*: прљавомрка лава, прљавосив дим, прљавожута коса.

пр́љавӧст, -ости ж *стање у којем се налази прљав човек, прљавштина.* — фиг. Свет је беда, прљавост и мрак. *Панд.*

прља́вство с *в. прљавост.* — Ја мислим да је задатак сваког свесног и поштеног Србина ... да не дâ дићи главе себичњаштву и прљавству које се протура под фирмом патриотизма. *Јакш. Ђ.*

пр́љӑвче и **прља́вче,** -ета с *дем. од прљавац.* — Сеоско прљавче упалило [је] стог стеље. *Гор.*

пр́љӑвчев, -а, -о *који припада прљавцу.*

прља́вштина ж **1.** *ђубре, смеће, нечистоћа.* — И онда је непрестано мешао жито с прљавштином и чистио. *Петр. В.* Доћи ће градски сметлари или чистачи с воденим шмрковима и однијети или опрати сву ту прљавштину. *Матк.* **2.** фиг. *нечасност, непоштење; нечасно дело, неморалан, ружан поступак.* — Руски роман ... оцртао је четири типа незадовољника прљавштинама и подлости друштва. *Прод.* Ради ... с надом да те прљавштине неће бити раскринкане пред међународном јавношћу. *Тито.*

пр́љага ж покр. *в. прљуша. Вук Рј.*

пр́љак, -љка м *дем. од прљ*[1]. *Вук Рј.*

пр́љӑње с *гл. им. од пр́љати.*

пр́љӑње с *гл. им. од пр́љати.*

пр́љати, пр́љӑм несврш. **1.** *чинити прљавим, мрљати, каљати.* — Нудили [му] да наспе чорбу себи у тањир, али он [је] ... казао: »Нека, хвала, могу ја и из чиније«, те није хтио прљати тањира. *Лаз. Л.* Намазао се блатом. По њему прљају раце и гуске. *Ков. А.* **2.** фиг. **а.** *оговарати, пањкати.* — Много су те прљали ... Говорили су да си лопов, да си покрао паре и побегао. *ЛМС 1949.* **б.** *срамотити кога.* — Само кукавица прља женску част. *Бег.* Жене ... мисле да имају право да својим језиком прљају њу. *Мил. В.*

~ **се 1.** повр. *срамотити се.* — Неће он да се прља, хоће да остане поштен човек. *Нуш.* **2.** уз. повр. *један другога срамотити.* — Проматрајући људе ... примјећивао сам како се људи узајамно прљају. *Крл.*

пр́љати, -ӑм несврш. покр. *гурати дрво у пећ или у кречану прљем или прљачом. Вук Рј.*

пр́љача ж покр. *гвозден жарач којим се дрва гурају у кречану. Вук Рј.*

пр́љевина ж *прљетина.* — Као да сте посути прахом барута ... или као да сте

нагазили на прљевину људског меса. *КН 1959.*

пр̀љ̄ење с *гл. им. од прљити и прљати (се).*

прљетина ж *опрљено, опаљено место, опекотина.* — Изгоретине, опари, прљетине [наслов]. *Батут.*

пр̀љив, -а, -о *прљав (2).* — Ноћ се губи, тама проређује, а неко прљиво белило почиње се дизати са земље. *Скерл.*

пр̀љити, пр̀љ̄им несврш. **1. а.** *палити, жећи врелом водом или ватром длакаву кожу животиње и кожу уопште.* — [Свиње] се прљи по свима правилима, а домаћин га струже кресачком. *Срем.* Ражарени угљен пекао им стопала, прљио кожу. *Гор.* **б.** *палити, жећи (о сунчевим зракама).* — Врело сунце прљи им обрашчиће. *Јос. Д.* Пусти ... кланци јадиковци гдјено зими љути вију вихри, а об љето с неба прљи сунце. *Март.* **2. а.** *изазивати, причињавати оштре болове, сличне убоду.* — На рукама ... стало ме прљити као огањ. Ужета мора да ме огулише све до костију. *Матош.* **б.** фиг. *мучити, кињити, тиштати.* — Душа се не ослобађа тако брзо бола и свега чиме је прљи живот. *Дав.*

~ **се** *добивати опекотине.* — Два сељака жедна ватре и даље су се прљила крај усијане бубњаре. *Пол. 1961.*

пр̀љкање с *гл. им. од прљкати.*

пр̀љкати, -ām несврш. *бавити се чим безначајним, радити што безвредно, прљати, прчкати. Р-К Реч.*

пр̀љотина ж **1.** *прљав траг, мрља.* — Још заостали снег се превлачио црвенкастом навлаком, начињеном од прљотине и раскрављене земље. *Уск.* **2.** *нагорели предмет, угарак.* — На једном месту приметили догорелу прљотину. *Јевт.* **3.** фиг. *срамота.* — А ту, вековима учињену прљотину, само крв, за слободу проливена, може опрати. *Јакш. Ђ.*

пр̀љуга ж (дат. -зи) = прљуша *мршава земља која се састоји од иловаче и песка.* — До тебе и твоје главе стоји хоћеш ли поћи у Банат или ћеш остати на овој својој босанској прљузи. *Ћоп.* Кућерина му се сорила, а оно прљуге сијо̑ је и жео вјетар. *Јел.*

пр̀љугав, -а, -о *који се састоји од прљуге.* — Навраћао [је] његовој кући под прљугаву голу плећину. *Ћоп.*

пр̀љужа ж *в. прљуга.* — Заболи га голотиња и разореност Стрмендуше што се подастрла на оштрој прљужи. *Божић.*

прљу̀жа̄ње с *гл. им. од прљужати (се).*

прљу̀жати, -ām несврш. *прљити, палити свињче.* — Немојте потпаљивати сламу као да прљужате прасе. *Шимун.*

~ **се** *ваљати се по прљужи. Вук Рј.*

пр̀љужица ж *дем. од прљужа.*

пр̀љуша ж = прљуга. — На овој прљуши ... није могло рађати ни кад су биле кишне године. *Дом.* Раж ... је могла у тим крајевима по прљушама ... и дивље да расте. *Панч.*

прљу̀штити, прљу̀штīм несврш. фиг. *до темеља уништавати.* — Знање и умјетност напредује где је мира и слоге, а тога код нас нема, но смо вазда на похарици. Њеко љушти, а њеко прљушти. *Љуб.*

пр̀љчић м *дем. од прљак. Деан. Рј.*

прмàнцӣр, -ира м лат. заст. *каноник.* — »Јудита« ... посвећена ... прманциру спљетском. *Водн.*

прпдѐкати, -ām несврш. *блебетати, брбљати. Рј. А.*

пр̀ндӗљ м зоол. покр. *лептир дебела тела а малих крила, калиновац.* — Ако лети прндељ около чељадета, доће кињга. *Рј. А.*

прндéцати се, пр̀ндӗцām се несврш. покр. *хвалисати се.* — Одсвуд пусто плијено догоњаху ... и парипе свачим напртљане, па се клети прндецају момци. *Март.*

пр̀нути, пр̀нēм сврш. *в. прхнути.*

пр̀ња ж (обично мн.) **1. а.** *дроњак, изношена одећа, изношено рубље, стареж, старудија.* — Ево ова прња! — и даде му стару искрпљену кошуљу. *Лал.* Одијело му већ виси у сљепачким прњама. *Матош.* Раширили по бетону своје прње које су им служиле као постеља. *Чол.* **б.** пеј. *одећа.* — Баци у ковчег и ову лацманску прњу. *Шимун.* Отишао је у манастар да обуче ... калуђерске прње. *М 1867.* **2.** фиг. **а.** *сиромаси, сиротиња.* — Видје прње и дроњке скапавати од глада. *Крањч. С.* **б.** *нечастан, непоштен, морално пропао човек.* — Ти гнусни плоде очевих слабина, ти прњо части! *Богд.* **в.** *нешто ништавно, мале или никакве вредности.* — Унија с браћом Мађарима, и то није била баш од папира прња. *Ков. А.* Самоспознаја ... свијести ... све су то прње из гардеробе осамнаестог стољећа. *Лит. 1957.*

пр̀њав, -а, -о **1. а.** *отрцан, поцепан, подеран.* — Ја своме добротвору ... пољубих руку, то јест излизану, готово прњаву кожу старих рукавица. *Ков. А.* На глави му капа изблиједјела, изношена, прњава. *Пец.* **б.** *стар, трошан, који је у распадању.* — Ја сам то преписао из старе прњаве кронике. *Шен.* **2.** *безначајан, ништаван.* — За прњавих шест форинти дао [је] дужнику сељаку продати кућу и поље. *Бал.* **3.** *оронуо, онемоћао.* — Дјеца су гађала. Пљусак камења осу се око прњава псета. *Вил.* **4.** *бедан, сиромашан.* — Али како сте ... могли оста-

вити варош, па се настанити у овако прњаву селцу? *Кор.*

пр̏њавац, -ā̀вца м *човек у поцепаном, дроњавом оделу. Вук Рј.*

пр̏њавица ж **1.** *жена прњавац. Рј. А.* **2.** зоол. *врста шкољке:* ~ брадавичава Venus verrucosa. *Терм. 4.*

прња́вор м грч. **1.** *манастирско имање са селом.* — У једном манастиру који има у близини града свој прњавор, сви већ ондје знају да у њему . . . манастирске жене живе. *Л-К.* **2.** фиг. *забито, забачено село.* — Куморданар Жорж дошао би у наш прњавор са силним прстењем. *Ков. А.*

прња́ворац, -о̄рца м *човек који живи и ради у каквом прњавору. Вук Рј.*

прња́во̄рка ж *жена која живи и ради у каквом прњавору. Вук Рј.*

прња́ворскӣ, -ā, -о̄ *који припада прњавору:* ~ село.

пр̏њāд ж *в. прлад.* — Беше неколико крупних пањева, неки . . . већ натрулили — начинила се готово сама прњад. *Глиш.* Као да жваче дрво, и то труло, прњад неку. *Куш.*

прњадо̀вит, -а, -о *који је трүо и ноћу фосфорно светлуца (о дрвету). Вук Рј.*

пр̏њак, -њка м (обично мн. пр̏њци, ген. пр̏њāкā) **1.** *прња.* — Окна су на Шимуновој кући зачепљена прњцима. *Донч.* И код најгорег адраповца и брашна, и риже, и шећера, и петролеја, а о платну, разним прњцима . . . да се и не говори. *Кол.* **2.** пеј. *прња (2в).* — Не треба ми више тих прњака, тих облигација. *Шен.*

пр̏њање с *гл. им. од прњати се.*

пр̏њар м *скупљач старих крпа, прња. Р-К Реч.*

пр̏њати се, -ā̄м се несврш. покр. *бацакати се, ритати се;* исп. прњицати се. *Вук Рј.*

пр̏њӣц м покр. само у изразу: уд(а)рио му ~ под реп *узнемирио се, постао је немиран. Вук Рј.*

пр̏њица ж *дем. од прња; нешто мало, незнатно.* — Тако се изда да чека нешто одвише од оне бијеле прњице [облака] на небу. *Мих.*

прњӣцав, -а, -о *који се рита, бацака, немиран. Вук Рј.*

прњӣцање с *гл. им. од прњицати се.*

прњӣцати се, -ā̄м се несврш. *ритати се, бацакати се (о коњу, мазги, магарцу). Вук Рј.*

пр̏њкар, -а́ра м *онај који скупља прње, дроњке.* — И најпосљедњи прњкар, од Рајне преко Берлина до Беча не би пропустио . . . згоде да допринесе жртву за прокрчење своје њемачке културе. *Ков. А.*

пр̏њо м *хип. од прњавац.* — Кад чу беже што прњо говори . . . Што си тако оголио, сине? *НПХ.*

про[1] **I.** *као префикс у творби глагола означава* **1.** *кретање кроз што, између чега:* пробити, прогурати, прострелити, протећи. **2.** *радњу која има за последицу какав отвор, рупу, пукотину, траг:* пробушити, прогристи, прорезати, просећи, прошити. **3.** *кретање мимо, покрај кога, чега:* проћи, пројурити, пролетети, промаћи. **4.** *радњу у малој мери, количини, интензитету:* прочистити, прогазити, прошалити се. **5.** *радњу у пуном опсегу, потпуност, завршност радње:* прокувати, проучити, промотрити, пропети. **6.** *свршетак, завршетак радње која је неко одређено време трајала, ограниченост трајања радње:* прогрмети, протутњити, проседити, проспавати. **7.** *радњу која има за последицу какав губитак, штету:* пропасти, пропустити, прокиснути, прозепсти. **8.** *претварање несвршеног у свршени глагол:* процвасти, процвилети, проговорити. **II.** *у творби именица и придева изражава непотпуно испољавање, постојање какве особине:* проведрица, прогала, прогалина, просед, прохладан.

про[2] лат. *као префикс у страним (понајвише латинског порекла) сложеницама означава* **1.** *замену у именицама које значе звање:* проконзул, продекан. **2.** *пристајање уз кога, симпатију за кога, што:* профашист(а), прокомунистички, прословенски. **3.** *претходење у простору или времену:* проклитика, просцениј, прогноза, пролог.

про[3] предл. с ген. покр. *в. преко.* — Претури му дизген про јабуке; . . . сам се доро по авлији вода. *НП Вук.* Про шест хиљад' глава одсјекоше. *И.* Сунце жарко за брдо замаче, а мој драги про брда премаче. *НПХ.*

проајна́чити, -а̀јнāчӣм сврш. покр. *пошалити се.* — Да није маторог Јанка да проајначи мало, па зло! *Вес.*

проаконти́рати (се), -о̀нтӣрā̄м (се) сврш. и несврш. *узети, узимати новац унапред на рачун будуће зараде.* — Практикантски свет из свију могућих смедеревских канцеларија тако се горопадно проаконтира, како већ дотле . . . није. *Глиш.*

прòаљкавити се, -ӣм се сврш. *постати аљкав.* — Види добро да се, што се његове личности тиче, проаљкавио. *Сек.*

проанализи́рати, -ӣзӣрā̄м сврш. *извршити анализу чега.* — За вријеме минуте одмора играчи треба да се сакупе и да проанализирају узроке губљења и лоше игре. *Одб.* Стога вас двојица морате . . . проанализирати с њим стање у појединим организацијама. *Чипл.*

прòāрчити, -ӣм сврш. *в. прохарчити.*

проàшиковати, -кујём сврш. *провести време ашикујући.* — Нарочито су се свраћали онамо гдје су знали да има дјевојка и гдје су узгред могли проашиковати. *Ћор.*

прòба ж лат. **1. а.** *испитивање, кушање, проверавање каквоће чега*; атомска, нуклеарна ~. **б.** *узорак чега узет ради проверавања каквоће.* — Не фали му [вину] ништа, али, кад је проба, хоћу да пробам од свега што ће господа у суботу јести и пити. *Андр. И.* **2.** *оглед, покус.* — Друштво ... нарочито се задржало ... ради пробâ са новом рибарском мрежом. *Петр. М.* **3.** *покушај.* — То је сад посљедња проба. *И-Б Рј.* **4.** *вежбање као припрема за извођење чега (обично позоришног, оперског, концертног дела).* — Све је то изгледало као декор за чудну генералну пробу. *Крл.* Отпоче се припрема за пробе и спремање за представу. *Дом.*

Изр. издржати све пробе *показати се сигурним, поуздањем*; ставити (стављати) кога на пробу *изложити, излагати кога чему ради оцене, провере каквих својстава.*

пробàбӣлан, -лна, -лно лат. *који се може, за шта се верује да ће се догодити, вероватан.*

пробабилӣзам, -зма м **а.** *могућност, вероватност.* **б.** фил. *тврдња да је свака спознаја само вероватна; начело да се човек може служити свима средствима ако мисли да је неки посао или задатак добар и користан.* — Мудрост филозофа била би мудрост суца за разлику од софизама адвоката, један прокушани пробабилизам. *Уј.*

пробàбӣлно прил. *могућно, вероватно.*

прòбава ж **а.** физиол. *варење хране у желуцу.* — Пробава је функционирала беспрекорно. *Кол.* **б.** фиг. *чишћење.* — Има ... неколико кутија свога патентираног »погледа на свијет« који му поправља пробаву памети. *Крл.*

прòбāван, -вна, -вно **1.** *в. пробављив.* **2.** (одр.) *који се односи на пробаву*: пробавни органи, пробавни систем.

пробàвило с *пробавни органи.* — Дјеловањем различитих сокова храна се у пробавилу кемијски мијења. *НЧ.*

прòбавити, -ӣм сврш. **1.** *провести неко време, проборавити, задржати се негде.* — Баба Смиља ... пробави неколико часова код Љубице, па је опет нестане. *Ранк.* По цио дан пробавили би на обали у пијеску. *Кос.* **2.** *проварити, сварити храну у желуцу.* — Чудо [је] могао изјести, па за њима дивље роткве да ... лакше пробави. *Љуб.* фиг. Стално је мислио на једно и није то могао пробавити. *Франг.*

прòбављање с *гл. им. од пробављати.*

прòбављати, -ām *несврш. и уч. према пробавити.*

пробàвљив, -а, -о *који се лако пробави, сварљив. Р-К Реч.*

пробављӣвање с *гл. им. од пробављивати.*

пробављӣвати, -бàвљујем *несврш. и уч. према пробавити.*

пробàвљивōст, -ости ж *особина онога што је пробављиво. Р-К Реч.*

пробадавàдисати, -ишēм сврш. *провести време узалуд.* — Пробадавадисао је две године ... у радњи баш никакве вајде од њега. *Сек.*

пробàдало и **пробáдало** с *пробадач. Вук Рј.*

пробáдање с *гл. им. од пробадати.*

пробáдати, прòбāдām *несврш. и уч. према пробости.*

пробàдач, -áча м *оруђе којим се што пробада. Рј. А.*

прòбади м и ж мн. мед. *оштри болови у облику пробадања, протисли.* — Сваког [су] дана поболевали и жалили се на пробаде у грудима. *Јак.* Запаљење плућа ... почиње махом са жестоком дрхтавицом ... уз ... пробади и тешко дисање. *Батут.*

пробáзати, прòбāзām и **пробаздалӣкати,** -àлӣчēм сврш. *базајући, беспослено, без циља тумарајући тамо-амо провести време.* — Пробазао по кући ... осјети да му силно ... треба промјена друштва. *Дражс.* Гост мораде да руча у биртији за паре и да цио дан пробаздаличе вашаром. *Кос.*

прòбајати, -јēм сврш. *извршити кратко бајање. Вук Рј.*

прòбантан, -тна, -тно *испробан, проверен.* — Он својим ћацима ... доказује, колико уме, пробантним примерима да књижевни и уметнички ефекат имају своје узроке као и све друге појаве. *Поп. Б.*

прòбāнчити, -ӣм сврш. *провести неко време банчећи, лумпујући, пијући.* — Ујутро се ... осјећао као послије пробанчене ноћи. *Јонке.* Имали смо малу кавану ... и свако вече смо се састајали да пробанчимо ноћ. *Црњ.*

прóбање с *гл. им. од пробати.*

пробарабӣрати (се), -àбӣрām (се) сврш. и несврш. *провести, проводити живот као бараба.* — Сав [је] живот досад пробарабирао и просједно у затворима. *Перк.*

пробарàтати, -ām сврш. *прочепркати, претурити.* — Обломов пробарата мало по својој ручној каси и извади ондашњу црвенкасту новчаницу од десет рубаља. *Глиш.*

пробáрити, прòбāрӣм сврш. покр. *прокувати, проварити. Р-К Реч.*

прóбати, прòбāм сврш. и несврш. **1. а.** *(по)кушати да се нешто учини, (из)вршити пробу.* — И чича-Тима је пробао да очима

искаже што му срце осећа, али то му није ишло од руке. *Јаки.* Ђ. Нужно је стрести и лице и доба ... да заборавим оно што икад пробах. *Уј.* **б.** *(по)јести, (по)пити мало чега ради проверавања каквоће, окусити, (о)кушати.* — Заредише од бурета до бурета да пробају вино. *Срем.* Хоћу да пробам од свега што ће господа у суботу јести и пити. *Андр. И.* **в.** *(о)кушати, искусити на себи што.* — Пошли смо да опет пробамо срећу. *Чол.* **2.** (само сврш.) *усудити се на какав поступак, на какав чин.* — Пробајте само ако хоћете да пустим нашег шарова с ланца! *Срем.* **3. а.** *подвргнути, подвргавати испитивању ради оцене, провере каквоће, својстава, употребљивости чега.* — Неки наласци тврде да су белгијски пећинци пробали да кремен обрађују од домаћег материјала. *Жуј.* Да красна новца! — говораше окрећући један дукат у рукама и пробајући га на зубима. *Глиш.* **б.** *обукавши одело (обућу) одредити, одређивати да ли одговара свима захтевима за употребу.*

Изр. ~ глас разг. *ставити на пробу чију храброст, способност.* — Чекајте ... да ја вама пробам глас. Поставићу вам простији задатак. *Јак.*

пробатѝнати, -ām сврш. **1.** *истући батином, избатинати.* — Па ћете ме онда мирно пустити да ме пробатина госпоштињски судац. *Ков. А.* **2.** *наслањајући се на штап при ходу, пошапајући се проћи, пропутовати светом.* — Толико је свијета пробатинао одрпан. *Новак.*

пробатр̏гати се, -ām се сврш. *једва проћи, пробити се ударајући овамо-онамо.* — Светина је урлала ... по улици куд се пробатргаше кола на којима су се тресли везаних руку на плећима. *С 1919.*

пробацѝвање с *гл. им. од пробацивати.*

пробацѝвати, -àцујēм *несврш. и уч. према пробацити.*

пробáцити, прòбāцӣм сврш. *бацити кроз што.* — Густи лугови ... сами се растворише, пропустише и пробацише нас ... над воду. *Павл.*

прòбачāј м *брзи лет чега кроз што (који се сврши одједном). Р-К Реч.*

пробдéвати, прòбдēвām, ијек. пробдијèвати *несврш. и уч. према пробдети.*

пробдèвенòст, -ости, ијек. пробдијèвеност, ж *стање онога који је пробдео ноћ.* — Непотребно је да још једном угледа њихова лица ... унезвереност, пробдјевеност у очима. *Сим.*

пробдènисати, -ишēм сврш. *в. пробдети.* — Много пута [хајдук] не доједе, а шта пута пробденише и не питај. *Вес.*

прòбдети, -дӣм, ијек. прòбдјети, сврш. *провести (ноћ) бдећи, не спавајући, без сна.* — Он би знао пробдјети и до пол ноћи. *Мишк.* Неспокојно је Марија пробдела ноћ. *Јевт.*

пробдијèвати, прòбдијевāм, ек. пробдéвати.

прòбдити, -ӣм сврш. *в. пробдети.* — Тада је ... знао пробдити целе ноћи над постељом болесног Јовице. *Мил.* Могу ти ја пробдити и три ноћи једну за другом уз чашицу добра вина. *Кум.*

пробдијèвенòст, -ости, ек. пробдèвеност.

прòбдјети, -дӣм, ек. прòбдети.

пробèжати, -жӣм, ијек. пробјèжати, сврш. *протрчати покрај или преко чега.* — Честом пробјежи један напуштен пас. *Донч.*

пробекрѝјати се, -āм се сврш. *постати бекрија, одати се бекријском животу.* — Пропи се, пробекрија, школу и другове сасвим запусти. *Маш.*

пробèлендовати, -дујēм сврш. *провести беспослен.* — Тако би он пробелендовао ... цијели дан. *Ивак.*

пробéлети, -лӣм, ијек. пробијèљети, сврш. **1.** *постати бео.* — Тек дан пробели. *Сек.* **2.** *в. пробелити (2).* — Сам не пробијеље ни цигловетне. *Креш.*

пробéлити, прòбēлӣм, ијек. пробијèлити, сврш. **1.** *учинити белим, обелити што.* — Брзином погледа поудаље им се ... пробијељени простори ... утмашћени ... каменим и земљиним жиљем. *Божић.* **2.** фиг. *проговорити, проловити, писнути.* — И те вечери није више ни пробијелио о том. *Цар Е.* Док једну пробијелиш, а он за врат: Ћути, вели. *Ћоп.*

пробèседити, -ӣм, ијек. пробèсједити, сврш. **1.** *почети беседити, говорити.* — Често се инади са женом, и док свађа траје, не би ни за живу главу с њом пробесједио. *Цар Е.* **2.** *проговорити, казати, рећи.* — Језик нам се завеза, па не умијемо ни двије унакрст пробесједити. *Коч.*

пробèсједити, -ӣм, ек. пробèседити.

пробèснети, -нӣм, ијек. пробјèсњети *постати бесан.*

пробећáрити се, -èћāрӣм се сврш. *постати бећар, одати се бећарском животу.* — Толико [су се] пробећарили да су пропили све. *Шов.*

пробехàрати, -āм сврш. *процветати, процвасти.* — Како да се онда не опази ... да су ... пробехарале шљиве. *Сим.*

пробешњѝвати, -èшњујēм, ијек. пробјешњѝвати *несврш. и уч. према пробеснети;* фиг. *хучати.* — Сред стијене мрке и глатке пробјешњује ... сјајан слап. *Шен.*

пробештѝјати, -āм сврш. *потрошити новац на бештије, пропале жене.* — Добро,

де реци ми . . . шта си радио? — Прокартао? Пропио? Пробештипао? *Сек.*

пробѝвање с *гл. им. од пробивати.*

пробѝвати, прòбӣвā *несврш. и уч. према пробити*[2]. — Доста пива а више јестива, но Мијату ништа не пробива. *Вук Рј.*

прòбигора м *човек немирна духа, пробисвет.* — У соби уз дворану било је десет часника од тјелесне страже, све . . . одлични пустолови, пробигоре. *Кум.* Свијет је за скитаче, пробигоре . . . у којима није ни куће ни напретка. *Љуб.*

пробӣјање с *гл. им. од пробијати (се).*

пробӣјати (се), прòбӣјām (се) *несврш. и уч. према пробити (се).*

пробӣјач, -áча м *гвоздена направа којом се нешто пробија.* — Круна свега био је гвозден жељезнички пробијач. *Крањч. Стј.*

пробијѐлити, прòбијелӣм, ек. пробе́лити.

пробијѐљети, -èлӣм, ек. пробе́лети.

прòбилијеска м (ијек.) покр. *пробисвет.* — Види је, удала би се за онога . . . пробилијеску! *И-Б Рј.*

прòбӣр и **прóбир** м *пробирање, избор.* — Без пробира окупља око себе и смушењака и неспособњака. *Павл.* Мерино-овнови окупљени су на бачилима где се врши њихов пробир. *Пол. 1958.*

прòбирак, -йрка м *јаје које је пробрано за полог.* — По тврђењу . . . куварица 50 одсто тих јаја били су мушкови, а 30 одсто пробирци. *Пол. 1957.*

пробирање и **прòбирање** с *гл. им. од пробирати.*

пробирати, прòбӣрām и **прòбирати,** -рēм *несврш. и уч. према пробрати.*

пробӣрач, -áча м *онај који воли пробирати, изабирати, избирач; цепидлака.* — [Вук] није био пробирач у речима кад је требало борити се с противницима. *Прод.* Презирао је из све душе оне што се жене и узимљу ради пара, и тако је испао као неки пробирач. *Срем.*

Изр. пробирач нађе отпрач посл. *онај који много пробира обично добије најгоре.*

пробирачев, -а, -о *који припада пробирачу.*

пробирàчица ж *жена пробирач.* — Чудна беше та жена . . . Мала . . . нерадница, пробирачица. *Сек.*

пробӣрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на пробираче:* ~ укус.

пробирívати, -йрујēм несврш. *в. пробирати.* — По љепоти свате пробирује. *Вук Рј.*

пробӣрљив, -а, -о *који много и радо пробира.* — Проводила [је] удобан и празан живот имућне удаваче, па пробирљиве старе девојке. *ЛМС 1960.*

пробӣрљиво прил. *на пробирљив начин.*

прòбисвēт, ијек. прòбисвијет, м *пропутова, скитница, пустолов.* — Добро би било да се у кога пропиташ би ли ти онај пробисвијет могао колико зановијетати. *Цар Е.* Немам ја доста својих брига, него ћу и туђе још да водим и да храним својом муком лаже и пробисвете. *Каш.*

прòбисветскӣ, -ā, -ō, ијек. прòбисвјетскӣ *који се односи на пробисвете.* — Почиње пробисвјетско потуцање. *Шим. С.*

прòбисвијет, ек. прòбисвēт.

прòбисвјетскӣ, -ā, -ō, ек. прòбисветскӣ.

пробúскати, прòбӣштēм сврш. *претражити.* — Као да је не познајем. А сву сам је пробискао босим стопалама. *Пол. 1958.*

прòбистрити, -ӣм сврш. *учинити бистрим.* — Ноћ стеже бритким зраком и часком му пробистри мутљаг у глави. *Божић.*

~ **се** *постати бистар.* — Фрушкогорски потоци . . . час набујају, час усахну, час се замуте, час пробистре. *Петр. В.*

прòбӣт ж *пробитак.* — Човјек осјећа потребу да нешто каже што би са гледишта своје личне пробити боље . . . било да је прогутао. *Крл.*

пробúтак, -тка м (ном. мн. пробӣци; ген. прòбӣтākā) *корист.* — Много их се надало . . . особноме пробитку. *Шен.* Ја ћу . . . бдјети над вашим пробицима. *Крањч. Стј.*

пробӣтāнжити се и **пробӣтāнцити се,** -ӣм се, сврш. *постати битанга.* — Ви сте се усудили . . . да јој кажете да [је] ординарна ништица што се пробитандила. *Крл.*

прòбитачан и **пробӣтачан,** -чна, -чно *користан.* — Да ли је подела на десет класа боља и пробитачнија за учитеље? *Јакш. Ђ.* Ја ћу одавде помагати ријечима и пробитачним савјетима. *Вел.*

прòбитачно и **пробӣтачно** прил. *на пробитачан начин.* — Издавати књигу у часу када сам у свађи готово са свим . . . рецензентима није баш пробитачно. *Матош.* Бојао се њене готовости да . . . разговор скрене куд јој изгледало пробитачније. *Рад. Д.*

прòбитачнōст и **пробӣтачнōст,** -ости ж *особина онога што је пробитачно.* — Истовремено размисли о пробитачности овог новог познанства. *Грг.*

прòбити[1], прòбијēм сврш. **1. а.** *ударцима направити отвор, рупу, продор у чему, пробушити што:* ~ прозор у зиду. — Та полако, море . . . проби бубањ! *Глиш.* Пробит ћете му зрном главу. *Шен.* **б.** *продрети кроз што.* — Сунчев зрак проби кроз

прозорчић и паде јој на лице. *Вес.* фиг. [Јелка] хоће да својим великим ... оком пробије мрак што се над морем раскрилио. *Кум.* **в.** *нагло проћи кроз што нарушивши стање које је постојало.* — Врисак проби ноћну тишину. *Р-К Реч.* **г.** *нарушити какво стање појављујући се, дајући знак о своме доласку.* — Кад су дубоку ноћ пробили први наговештаји зоре ... улице ... наједанпут оживеше. *Нуш.* **2.** *просећи, утрти пут чему.* — фиг. Истина је напокон пробила пут. *Марј. М.* **3.** *продирући кроз што избити на површину, појавити се.* — Само по доњој вилици пробиле га меке ... маље. *Ранк.* И њој у тој стисци ... пробију чело хладне капље зноја. *Леск. Л.* **4.** *надвладавши препреке извршити продор кроз што, продрети, прокрчити себи пут, провалити.* — Река је пробила насип. *Р-К Реч.* Непријатељ је пробио наш фронт лево од нас. *Јак.* Један је аутомобил покушао пробити круг око мене. *Козарч.* **5.** спорт. *ударцем у што, бацањем упутити, послати што у одређеном правцу.* — Од репрезентативног играча мора се тражити ... да првим хицем код чишћења ... не пробије средину. *Кугл.* **6.** фиг. *обузети, прожети (о хладноћи, влази).* — Нагнаше се вјетрови ... па га зима пробије. *Куш.* Страх ледени проби душу и срце, зле слутећи коби. *Панд.* **7.** фиг. *поћи за руком, имати успеха.* — Кад почне један да не даје [господарима], а пробије му, други чиња сутра, а десет их прекосутра. *Љуб.*

Изр. ~фонд, плафон и сл. *прекорачити, прећи највишу допуштену, уобичајену границу чега (о плати, цени и сл.)*: ~ платни фонд. — Прошле [су] године само два добра у Југославији пробили баријеру од 100 метричких центи по хектару. *Вј. 1960.*; ~ главу (уши) коме разг. *досадити коме понављањем једног те истог, напунити уши виком, причањем*; ~ лед *почети први какав тежак посао*; немати ни пребијене (пребите) паре *немати баш ништа новца.*

~ се 1. а. *снажним притиском савладавши препреке извршити продор, пролаз, продрети, провалити кроз што.* — На дани знак ... удариће јуришем с бока на Турке и пробити се кроз њих. *Вес.* Кочије се с муком пробију кроз свјетину. *Новак.* **б.** *с муком, с напором провући се кроз што заобилазећи препреке.* — Управо је почела ... офензива па смо се ... тешко пробили до Слуња. *Вј. 1960.* Успели су да се пробију на ослобођену територију. *Марј. Ј.* **в.** *проћи, провући се с муком кроз што.* — Пробије се кроз густиш. *Гор.* Једнога дана ловачки чамац ... одвојио се ... од брода и пробио кроз ледене санте. *Петр. М.* **г.** фиг. *појавити се продирући кроз што (о сунцу).* — Спуштен је застор — но негдје се пробише сунчане зраке. *Леск. Ј.* Сунце се пробило и довело авијацију. *Дед. В.* **д.** *избити на површину, испољити се, појавити се.* — [Језичко јединство] би се морало и само једног дана пробити и завладати. *Бел.* Кроз тврду, стољетну кору пробило се ... сочно младо лишће. *Крањч. Стј.* **ђ.** *допрети до чега продирући, ширећи се постепено.* — Пуцњи су се ... пробили до ћелије ... мукли и нејасни. *Вуј.* **2.** фиг. *доћи до чега, остварити, постићи што превладавајући тешкоће и запреке.* — Морамо се пробити с онаквим кадровима какве имамо у болници. *Чол.* Они су се ... успјели пробити до документарног сценског реализма. *Матк.*

прòбити[2], -будѐ сврш. покр. (коме што) *бити на корист, бити по вољи.* — Част да ти је, свештениче, и црвено вино! Попиј и ту другу да ти обје пробуду! *Вук Рј.*

пробјѐжати, -жѝм, ек. пробѐжати.

пробјѐснути, -снѝм, ек. пробѐснети.

пробјешњѝвати, -èшњујēм, ек. пробешњивати.

проблагòвати, -гујēм сврш. *провести време благујући.* — Сад сте млади па радите да би зарадили да имате под старост да проблагујете. *Вес.*

прòблатити, -ѝм сврш. *покрити, испунити блатом.* — Отужно сриче чобаница по проблаћеним путовима мочварних посавских села. *Кик.*

прòблēд, -а, -о, ијек. прòблијед *који има понешто бледо лице, бледолик.* — Сунцобран ... сад откриваше њено проблиједо лице, сад га завијаше у сјену. *Леск. Ј.*

проблéдети, -дѝм, ијек. проблијèдјети, сврш. **1.** *постати блед.* — Она тиха и мирна сеоска женица проблиједи на смрт. *Ков. А.* За тезгом назријех неку стаситу, младу жену која проблиједи као смрт. *Мат.* **2.** *изгубити своју праву светлост, избледети.* — Звијезде, кад их зора стигне, још јаче проблиједе. *Вел.* По запуштеним зрацима косимице просипље се проблијеђела свјетлост. *Тип.*

проблéднети, -нѝм, ијек. проблијèдњети, сврш. *в. пробледети.* — Дјевојка проблиједњела на смрт. *Шен.*

проблéднути, прòблēднēм, ијек. проблијèднути, сврш. *нагло пробледети.* — Читајући проблиједну часимице надвојводкиња. *Шен.*

проблеђѝвати, -èђујēм, ијек. проблеђивати *несврш. и уч. према пробледети.*

проблéјати, -јѝм сврш. *почети блејати.* — Проблејаћемо од ових макарона — љутио се Топлица и мрзовољно жвакао. *Јак.* фиг. Проблејала би из мене лијена конзервативност. *Десн.*

прòблēм, -ѐма м грч. *теоријско или практичну питање које треба решити; тежак*

задатак; спорно питање: ~ одгоја, економски ~, социјални ~, национални ~, математички ~, лични ~, животни ~.

проблемàтика ж *сви проблеми који се односе на какву делатност научног, уметничког или друштвеног живота*: политичка ~, ~ природних наука, ~ села.

проблемàтичан, -чна, -чно и **проблемàтичкӣ, -ā, -ō** *који је могућ али није доказан, који се претпоставља; сумњив; замршен, тешко решив*: ~ наследство, ~ парница, ~ уметник, ~ теза, ~ зарада, ~ закључак.

проблемàтичнӧст, -ости ж *особина онога што је проблематично.* — Хамлет ... је уверен у релативитет свих истина и проблематичност свију наших судова. *Панд.*

проблѐмист(а) м *онај који решава проблеме (у игри шаха).* — Мађарски проблемиста ... саставио [је] мат-проблем у 342 потеза. *Шах 1.*

прòблѐмскӣ, -ā, -ō *који се односи на проблеме.* — Било је и таквих случајева да су они [слепи шахисти] на проблемским турнирима освајали прве награде. *Шах 1.*

проблѐнути се, прòбленē се свршн. покр. *проведрити се.* — Проблену се у размакнутим облацима и блиједа мјесечина, јачајући, обасја простор. *Лал.*

проблењѝвати се, -блѐњујē се *несврш. и уч. према пробленути се.* — Дан се наизменично тмушио и проблењивао. *Лал.*

прòблѐсак, -ска, ијек. прòблијесак, м **1.** *трачак светлости који се појави на кратко време; блесак очију као одраз каквог унутрашњег стања.* — Тек у попасно доба осјевери и указа се маличак проблијеска на небу. *Мат.* Један проблијесак свјетлости из очију склизну низ лице. *Дов.* **2.** фиг. *први почетак неке делатности.* — Задатак историје филозофије састоји се у томе да нас упозна са законима настанка и развоја ове форме друштвене свести ... од првих проблесака филозофске мисли. *ЕЈ.*

проблескѝвати, -блѐскујē, ијек. прòбљѐскивати *несврш. и уч. према проблеснути.* — [Кроз сумаглицу] је овдје-ондје хладно и мутно пробљескивала ријека. *Ћоп.* Изнад маспва пробљескују узане свијетле пукотине од истока, које доносе свитање. *Ћон.*

прòблеснути, -нē, ијек. прòбљеснути, свршн. *кратко блеснути, засветлети; мало се разведрити.* — У петак по Новој години маличак пробљеснуло. *В 1885.*

проблије-, ек. пробле-.

пробље-, ек. пробле-.

пробљувати, прòбљујēм свршн. *почети бљувати.* — Особита помоћ потребна је ако болесник крв пропљује или пробљује. *Батут.*

прòбнӣ, -ā, -ō *који се односи на пробу*: ~ број, ~ балон, ~ гађање, ~ снимање. Изр. ~ камен *средство за испитивање ваљаности кога или чега.* — Протекле две године ... имале су бити »пробни камен« за даљи рад. *СКГ 1937.* Природа је пробни камен за дијалектику. *Ант. 1.*

прòбно прил. *пробајући, због пробе.* — Гладни рундови, очекујући миг својих господара или њихов хуцкај ... залајуцкају пробно ... *Божић.*

прòбод и **прòбōд** м (обично мн.) *пробадање, пробади.* — Она [је] лежала на кревету и жалила се на прободе у прсима. *Лоп.*

прòбōј, -оја и **прòбој** м **1.** *отвор направљен ударом у нешто, пробијено место.* **2.** воји. *продор непријатељских редова.* — Остатак чете истрошиће се ноћас у пробоју. *Ћос. Д.* Извршен је пробој утврђених непријатељских линија. *Ч-М.* **3.** фиг. *провала.* — То је стих који је био дат, а они остали су грађени ... једно је спонтан пробој из говорне моћи, а друго је вештина ... служити се језиком. *Сек.*

пробојàдисати, -ишēм свршн. *премазати бојом.* — Нема више војничког копорана што га је Ика своједобно у црно пробојадисала. *Јел.*

прòбојак, -бōјка м *в. пробојац (1). Бен. Рј.*

прòбōјан, -јна, -јно **1.** *који лако пробија, продире.* — Киша ситна туда не увире ... јача да снага жестоког не шкоди сунца и Бореје пробојна студен. *Марет.* Злобници су додавали да ... има ... пробојну срећу у пласирању својих дела. *Михиз.* **2.** *који се може лако пробити, који пропушта кроз себе (воду, светлост и сл.).* — Изнад села се, тамо у даљини, подигла танка пробојна измаглица. *Ранк.* Такви су прозори ... пробојни за ... светлост. *Петр. М.*

прòбојац, -бōјца м **1.** *направа којом се на чему пробијају рупе. Вук Рј.* **2.** *гвоздена шипчица којом се на огњишту избија искра.* — У свакога је козака била неодвојно ... лула ... гвозден пробојац и огњило. *Глиш.*

прòбојина ж *пробој (1).* — Сија овамо слаба свјетлост кроз некоје пукотине и пробојине. *Вел.*

прòбојйште с *место где је што пробијено. Р-К Реч.*

прòбōјница ж *проломљено, проривено место водом, рском.* — Ђердапска клисура [је] пробојница Дунава кроз Карпате. *ЕГ.* Дунав ... својим пробојницама сече тешко проходне Карпате и Алпе. *ЛМС 1949.*

пробōјнōст, -ости ж **1.** *особина онога који је пробојан, који лако пробија.* — [У борби] су и ... стихови били оружје моћно,

оружје духа, које је давало смера и пробојности материјалном оружју. *НК 1946.* **2.** *особина онога који се лако пробија.*

пробо̀лети, -лӣм, ијек. пробо̀љети, свршн. *в.* ***пребо̀лети.*** *Р-К Реч.*

пробо̀љети, -о̀лӣм, ек. пробо̀лети.

пробо̀равити, -ӣм свршн. *провести неко време живећи негде, пробавити (1).* — Свуда осјећа она њезин дах гдје год је она с њиме проборавила који часак. *Леск. Ј.* Црн човјек ... проборавио је у селима неколико дана. *Ћоп.*

пробо̀рављати, -ӑм *несврш. и уч. према* ***проборавити.*** — Своје дане проборављах у дружинској соби. *Ков. А.*

пробо̀ртати, -ӑм свршн. **1.** *прочамити.* — Три сата пробортај у бутурници док се не умири љута азијатска крв. *Ков. А.* **2.** *проболовати. Бен. Рј.*

пробо̀сти и **про̀бости,** -бо̀дӗм свршн. **1.** *бодући протурити кроза што.* — То је мач што Скадар-пашу њиме проде. *Кост. Л.* Код нас су ... на сајму проболи ножем једног марвеног трговца. *Јонке.* **2.** фиг. **а.** *изазвати нагли непријатни осећај пробадања у телу.* — Бол га проде испод најдоњег ребра. *Вуј.* Језовит врисак проде срца. *Гор.* **б.** *пробити (1в).* — Врата на Маријиној соби су отворена: иза њих је мрак прободен једним жутим пламеном свеће. *Ћос. Б.* Тамо испод Маринице електричне свјетиљке проболе златним иглицама зелени сумрак Лапада. *Војн.*

Изр. ~ душу (срце) *причинити бол, патњу;* ~ погледом *оштро, испитујући погледати кога.*

~ **се** *задати себи смрт прорезавши трбух.* — Римљани, кад виде да је све изгубљено, проду се својим мачевима. *Нен. Љ.*

про̀боцкати, -ӑм свршн. *дем. према* ***пробости.*** — Тада човјека опет пробоцка некакав погубни краљежни жмарац. *Божић.*

про̀бран, -а, -о **1.** *трп. прид. од* ***пробрати.*** **2.** фиг. *који је с много укуса, смисла за лепо.* — Обучен је био Павле са пробраним складом. *Сек.*

про̀бра̄но прил. *одабрано, изабрано, са много смисла.* — Отуда се враћала ... закићена на грудима пробрано ... *Сек.* Роман ... са снажним ... стиховима шкрто и пробрано расутим по књизи ... *Михиз.*

про̀брати, про̀берӗм и пробѐрӗм свршн. **1.** **а.** *одвојити по каквој ознаци, обележју.* — Пробра из решета један кромпир, распола га и узе да једе. *Ћоп.* **б.** *дати чему предност, првенство.* — Врло лагано и с великим напором пробрао је пут до старога дијела града. *Кал.* **в.** *очистити што од чега непотребног, штетног.* — Код сваке куће домаћини вребају са пуном чинијом жита пробраног од грахорице. *Чипл.* **2.** *необ. проћи, прострујати, прожети кроз цело тело.* — Кадикад тутњава из даљине пробере те јежурима, прије него те пратилац обзнани да је оно ... лом шумског горостаса. *Павл.*

пробр̀љати, -ӑм свршн. **1.** *започети брбљати.* — Биће најсрећнија ... кад је мали Здравко буде у очи погледао и кад буду пробрбљала она румена усташца. *Вес.* **2.** *провести време брбљајући.* — Још би по који знао и пол дана клатарити се по селу и пробрбљати с кумовима. *Бен.*

пробрѐктати, про̀брекћӗм свршн. *брекћући брзо проћи, пројурити мимо кога, чега, прохуктати.* — Крај њега поново пробректа камион без фарова. *Дав.*

пробр̀зати, -ӑм свршн. **1.** *брзајући, журећи се проћи.* — Сад би се она дигла ... и пробрзала кућом. *Божић.* **2.** *брзо проговорити.* — Перица пискутљиво пробрза: »Виде ли ми ...«. *Јел.*

про̀бријати, -јӗм свршн. *обријати на појединим деловима главе.* — Нови фра-Брне ... стидио се да га Цвита види пробријане главе. *Мат.*

пробрѝтански, -ӑ, -о̄ *који брани британске интересе:* ~ штампа.

пробр̀љати, про̀бр̄љӑм свршн. *премећући, претурајући по јелу мало појести.* — [Болесници] често само погледају [храну], пробрљају по њој мало и остављају је. *Чол.*

пробру̀јати, -јӣм свршн. *брујећи проћи мимо кога, чега.* — Поред њега пробрују по која кочија. *Матош.*

про̀брцнути се, -нӗ се свршн. покр. *прогрушати се, усирити се.* — Пробрцне се млијеко. *Вук Рј.*

про̀брчкати, -ӑм свршн. *узбуркати воду да се чује њен шум.*

~ **се** *испљускати се у води.* — [Купање] је заправо било просто замакање у воду у којој се човјек пробрчка двије-три минуте. *Чол.*

пробу̀бати, про̀бӯбӑм свршн. **1.** *разнети глас о коме или чему, разгласити бубњем или речима.* — Кад га нађоше како виси о букви ... пробубаше о њему и ово и оно. *Ћоп.* **2.** *механички научити напамет, без разумевања.* — Пробубасмо све науке, сва начела, све спорове и све вјекове! *Ков. А.*

пробу̀бњати, -ӑм свршн. **1.** *бубњем разгласити.* — Други дан је општински бубњар пробубњао народу. *Неим.* А сад би баш хтио да будем телал да макар још једном пробубњам кроз чаршију. *Бан.* **2.** *громко, незграпно изговорити, исказати.* — Онда је успио да једино махинално пробубња: »Жену ти пољубим«. *Јел.*

прòбугарити, -ӣм и **пробугáрити,** -ӯгāрӣм свршс. *бугарећи, јадикујући, наричући изговорити.* — А наша мама, јапо? — пробугари Миха. *Ков. А.* Баци још један ... поглед на госпођу и пробугари ... *Матош.*

пробýдилац, -иоца и **пробýдитељ** м *онај који пробуђује, који покреће на рад, покретач.* — Обузимље нас осјећање свето, захвалност нигда још недопијевана, пробудиоцу дремних тад Хрвата. *В 1885.* Кватерник ... хоће да буде пробудитељ. *Нех.*

пробýдити, прòбӯдӣм свршс. **1.** *прекинути чији сан, учинити да се неко трже иза сна.* — Кад је заспао, пробудили га и одвели у собу за спављање. *Јонке.* **2.** *учинити будним, активним.* — И нехоте је Салим ту вечер ... пробудио те своје успомене. *О-А.* Нечим сам пробудио његову [стражареву] сумњу. *Лал.* **3.** *изазвати, покренути какво осећање.* — Писац [је] крив што није умео пробудити у вама осећаје сажаљења. *Јов. Ј.* Читаву вечер чинила је све да пробуди у Левину љубав према себи. *Крањч. Стј.*

~ **се 1.** *престати спавати, тргнути се иза сна, разбудити се.* — Јачица се пробуди уплаканих очију. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *оживети после зиме (о природи).* — Кад сине премалеће ... па се мила природа пробуди. *Змај.* **б.** *доћи у стање живе активности.* — На крају стола дријемао је у наслоњачу мајор ... а сада се пробудио из своје апатије. *Јонке.* Склоности ... дремају у нама, да би се у погодном тренутку пробудиле и загрејале нас на акцију. *Марк. В.* **в.** *појавити се, настати, искрснути.* — У њезином материњем срцу пробудило се нагло према кћери неко особито поштовање. *Новак.*

прòбӯђенӧст, -ости ж *стање онога који је пробуђен, будан, пун живота.* — Сваким дашком својим кипјела [је природа] од пробуђености, живота, радости. *Ђал.*

пробуђívати (се), -ӯђујēм (се) *несврш. и уч. према пробудити (се).*

пробýјати, -ām сврш. **1.** *започети бујати.* — Пробујао [је] свакакав коров. *Креш.* фиг. Роди ли се ... нов нараштај здрав и веран ... отаџбина ће опет пробујати. *Петр. В.* **2.** фиг. *снажно прострујати.* — Ибрахиму је било ... да цјеловом на оно мило, анђеоско дјетиње лице испише све што му је тај час пробујало срцем и душом. *О-А.*

пробýјити, -ӣм сврш. *в. пробујати.* — Између пукотина пробујило на много мјеста биље. *Шен.*

пробýкњати, -ām сврш. **1.** *почети букњати.* — Баци тада ватра пробукња. *Божић.* **2.** фиг. *распалити се, планути.* — Живну он и пробукња као пламен. *Божић.*

прòбуктāј м *нагли и снажни излив каквог осећања (узбуђења, љутње).* — У том пробуктају нису ни сами знали што су једно другому спочитнули. *Коз. Ј.*

пробýктати, прòбукћēм свршс. *в. пробућкати.* — Што би оком тренуо, успламти све и пробукта страшан огањ. *Ков. А.*

пробýктети, -тӣм, ијек. пробýктјети, свршс. **1.** *почети буктети, горети јаким пламеном; нагло се разгорети, букнути.* — То је ... плаха ... љубав која пробукти кроз живот као олуја. *Скерл.* **2.** фиг. **а.** *пасти у ватру, распалити се, усплануги.* — Ја, никад, никад! — пробукти Анђелија скочив на ноге. *Шен.* **б.** *почети деловати свом снагом, почети врети.* — А оно клето вино ... кадно пробукти у глави — онда памет због. *Ков. А.* **3.** *нагло засијати, блеснути, синути.* — Протест ... каткад ... залепрша на уснама и ... пробукти у очима. *Божић.*

пробýктјети, -тӣм, ек. пробýктети.

пробýнцати, -ām сврш. **а.** *рећи нешто у бунилу или у сну.* — У кући сви спавају ... Горчин каткада пробунца, нешто неразумљиво викне. *Бур.* **б.** *рећи нешто као у бунилу.* — Јелица је дрхтала. Као у грозници пробунца ... *Вес.*

пробурáзнити, -ӯрāзӣм свршс. **1.** *пробости скроз (најчешће трбух) чим оштрим.* — Пробуразио је тамничара једном наоштреном турпијом. *Чол.* **2.** фиг. *нагло обузети, прожети цело тело (о хладноћи, зими).* — Мене пробурази изненада нека зима. *Ков. А.*

пробургњáти, -ām сврш. **1.** *пробушити бургијом.* **2.** фиг. *пробити се, успети, остварити свој циљ.* — Опет ће он почети своје ... пробургијаће тај, наћи начина. *Ћоп.*

пробýрљати, -ām сврш. *претурити, испречетати што тражећи.* — Пробурљају бајунетама по рогозу, па ... са мном у логор. *Бан.*

прòбућкати, -ām свршс. *малo бућкати, ударати чиме по површини млека да се пена слегне.* — Млијеко се пјенушало у крављачи ... Марија пробућка прстом по млијеку. *Донч.*

пробушívати, -ӯшујēм *несврш. и уч. према пробушити.*

пробýшити, прòбӯшӣм свршс. *начинити бушењем отвор, рупу у чему.* — Та и њему се кожа пробушити ... већ даде. *М-И.* Разиђу се на разне стране тражећи на леду какав отвор који је пробушила њушком каква фока. *Петр. М.*

прóва[1] ж покр. *в. проја (2).* — Потркала у кухињу, заграбила шаку прове. *Горд.*

прóва[2] ж *в. проба.* — Ма управо имам ићи на ону страну, на прову код кројачице. *Деси.*

пр̏ова[3] и **пр̑ова** ж тал. *прамац у барке, брода.* — Андрија би утиснуо под прову замотак овчјега сира. *Новак.* Јуре напред кроз масу воде ... ударивши о прову прве лађе. *Мил. В.*

Изр. окренути прову разг. *почети радити супротно.*

пр̀овавољити, -ӣм сврш. *проваљати у устима залогај или пљувачку.* — На то га је сељак погледао изгубљеним очима, провавољио сасушеним уснама, искашљао се и гласно му пљунуо у лице. *Лал.*

прова́дати, пр̀ова̄дам несврш. *в. проводити*; исп. проваћати. — Мој пратилац вукао [је] коње за уши и провадао их. *Шапч.*

прова́ђа̄ње с *гл. им. од проваћати.*

прова́ћати, пр̀ова̄ћам несврш. *в. проводити.*

прова́жати, пр̀ова̄жам несврш. *в. провозити.*

пр̀овала ж **1. а.** *нагло, снажно избијање, пробијање чега (као последица унутрашњег притиска).* — Такве ватре бјесне највише при провали Етне. *Ант. Л.* **б.** (обично у изразу: ~ облака) *нагли излив кише, јаки, велики пљусак.* — Преконоћ ... срушила се жестока провала облака. *Пол. 1958.* **2.** воји. *пробој непријатељске војске, продор у непријатељску земљу.* — Сеобе на Балканском полуотоку проузроковане су провалом Турака. *ОГ.* **3. а.** *нагло избијање, испољавање каквог осећања (љубави, мржње, бола и сл.).* — Нађоше у том ... сусрету ... повода за ... нове сложне провале смијеха. *Лал.* У земљи ври ... лако може доћи до провале гнева. *Пол. 1958.* **б.** *нагло појављивање чега у великој количини, избијање у јаком интензитету (светлости, звука и сл.).* — Овде падање ноћи то је провала светлости. *Дуч.* **4.** *насилно отварање, разбијање чега што је затворено, закључано ради крађе, обијање чега.* — Све [је] у кући неоштећено и на свом месту, без трага провале и ма каквог насиља и крађе. *Андр. И.* **5. а.** *в. провалија (1а).* — Подгорске буре стале ... кухати у дубоким провалама. *Новак.* Има пећина и дубоких провала у којима вечити снег стоји. *Нен. Љ.* **б.** фиг. *велико, дубоко неслагање, разилажење у чему, завада.* — После послате тужбе отворила се грдна провала између једног и другог попа. *Срем.* **6.** *проваљено, пробијено место, отвор у чему.* — Један за другим ... увукоше се кроз провалу на огради у гробље. *Бан.* **7.** *издаја, издајство у каквој тајној илегалној организацији; откривање такве организације и упад полицијских органа у њу (обично као последица издаје, издајства).* — Њој поста јасно да се ради о широкој провали у градској илегалној организацији. *ЛМС 1951.* [Вијест је] дошла из Сарајева, а јављала је о провали наше тамошње партијске организације. *Чол.* Полиција је прошле ноћи извршила провалу. *Бар.* **8.** разг. *онај који много једе, тиње. Р-К Реч.*

пр̀овалија и **прова̀лија** ж **1.** *дубоко удубљење са стрмим странама (обично у планинским пределима), понор.* — Један за другим опрезно су корачали уз руб провалије. *Вј. 1960.* Под њим зинула бескрајна провалија и чује се како доле шушти вода. *Ранк.* **2.** фиг. *провала (5б).* — Младост је видјела како зјапи између ње и старих провалија. *Марј. М.* **3.** фиг. *врло велика количина чега.* — У ћелији провалија тишине и нико ником дисање није чуо. *Вуј.* **4.** *ничим неиспуњен простор, празнина.* — Одједном сам осјетио у желуцу праву провалију. *Јонке.*

пр̀овалина ж (обично мн.) *развалина, рушевина.* — Кућа је Мирковића баш близу моје ... и ... од ње нико не остане него зидине и провалине виде се. *Вук.*

прова́лити, пр̀ова̄лӣм сврш. **1.** *притиском изнутра или на други начин начинити, створити отвор, пролаз у чему, силом пробити:* ~ рупу у зиду. — Године 79. н. е. провалио је вулкан Везув. *Пов. Л.* Ми оне ноћи провалисмо 'апсану. *Коч.* **2. а.** *нагло и снажно потећи, одједном, исцекивано избити (о дуго задржаваном плачу, сузама, каквом снажном осећању).* — Из њега провали грчевит и нездрав плач. *Лал.* Провале јој ... тешко задржане сузе. *Новак.* **б.** *нагло се појавити, испољити у великој количини, одјекнути јаким интензитетом (о светлости, звуку и сл.).* — Живе у ... тамници гдје сунцу не дају да провали. *Лал.* Провалио је пљесак. *Горб.* **3.** *притиском или тежином изазвати продор, отвор, пробушити.* — Он скаче на онај велики бубањ. Силне је бубњеве тако прова пио. *Срем.* Дућанџије износе ... столице ... с проваљеним седиштем. *Ранк.* **4.** воји. *пробити, извршити продор, пробој сломивши отпор, продрети.* — Четвртог дана офанзиве ... непријатељ провали у сам Глибајац. *Поп.* фиг. Њој се чинило да је неко провалио у њене мисли и осјећаје. *Сиј.* **5.** *испасти из чега у великој количини.* — Сељаку [се] оклизне кошара, а јаја провале на тврд под. *Ков. А.* **6.** фиг. *навалити, заокупити речима, говором.* — Тек почесмо разговарати, па ... у један тренутак провали баш са свим стварима. *Ков. А.* Млади мучаху, напокон провали брбљава старица. *Шен.* **7.** *открити рад какве тајне илегалне организације; учинити провалу (7).* — Мој стан је био проваљен ... У стану су поставили заседу. *Поп. Ј.* Мене нико од другова с којима сам радио није провалио. *Дав.*

~ **се 1.** *разбити се, разломити се, развалити се под јаким притиском чега:* лед се

провалио, брана се провалила. — Понегде се [морске обале] провaљиваху те море налажаше у нове затоке. *Жуј.* **2.** *нагло се излити у великој количини (о киши).* — Провали се киша као из кабла. *Моск.* Провалит ће се црно небо, и нас и коње полити пљусак. *Тад.* **3.** *прснути, распући се испуставши све што се унутра накупило.* — Провалила се душа као зрели чир. *Матош.* **4.** *раздерати се, проломити се направивши отвор, рупу.* — Провалила се на крову велика рупа. *Креш.* **5.** *доћи у стање распадања, разрушити се, урушити се.* — Преко планине пут . . . сад је џомбаст и проваљен, а сад опет узан. *Ђон.* **6.** фиг. *снажно се испољити, избити (о каквом стању, дуго задржаваном осећању).* — Чинило [ми се] да на тим фино . . . срезаним уснама видим један притајени смијех који ће сваког часа да се провали. *Вуј.* Тешко се непријатељство провалило између ње и њезиних старих, свекра и свекрве. *Кал.* **7.** фиг. *постати незајажљив, незаситљив.* — Као да су се од глади провалили, па би све . . . да прогутају. *Вел.* Провалио сам се једући, све ме слепочнице болеле. *Ђос. Д.*

прòвāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на провалу (4).* — Био је на робији због злочина провалне крађе. *Мј. 1926.*

прòвāлнӣк м *онај који због крађе проваљује у куће, станове, обијач.* — Плахи је провалник . . . оборужан чудотворним алатом, полазио на посао. *Кол.* Много је лопова . . . од случајних . . . па до професионалних џепароша и провалника. *Чол.*

прòвāлница ж *жена провалник.*

прòвāлничкӣ, -ā, -ō *који се односи на провалнике.*

провaљáнити се, -àљāнӣм се свршн. *постати ваљан.* — Проваљанила се ова двојица! *Креш.*

провáљати, прòвāљām свршн. **1. а.** *окрећући, обрћући покотрљати што по површини чега:* ~ буре. **б.** *мало ваљати.* — Шумар га надвладао, намлатио, у снијегу проваљао и на бијег присилио. *Бен.* **2.** *ваљајући преместити куда.* — Проваља овуда једну кацу. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *мало, неко време ваљати се.* — Прохтјело јој се . . . да се проваља по влажу меканога жита. *Бен.* Треба [кључад] одјахати и раседлати их. Нек се мало проваљају и поткрепе. *Кнеж. Л.* **2.** *ваљајући се попут валова проћи, пролетети.* — Проваљаше се [вјетри] по водама. *Бен.* Планинским усеком низ речицу проваљало се магареће њакање. *Ђос. Д.*

прòвāљен кòрēн, ијек. прòвāљен кòријен, м бот. *биљка из пор. главочика* Hypochoeris и H. maculata. *Р-К Реч.*

прòвāљеи кòријен, ек. прòвāљен кòрēн.

проваљѝвāње с *гл. им. од проваљивати (се).*

проваљѝвати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према провалити (се).*

проваљѝвāч, -áча м *провалник. Бен. Рј.*

проваљýшкати се, -āм се сврш. *дем. од проваљати се. Вук Рј.*

прòвара ж покр. **а.** *проварено млеко.* **б.** *сир који се прави од млаћенице кад се на ватри провари. Вук Рј.*

провáрити, прòвāрīм сврш. *пустити да прокључа, прокувати (воду, млеко).*

~ **се** *усирити се, прогрушати се, згрушати се (о млеку).* — Знаш и сам како је, преврне се она и би рекô усири, баш као млеко кад се провари, и од ње ништа. *Куш.*

прòвати, прòвāм несврш. *в. пробати.* — Можемо провати још једаннут нашу оперету. *Војн.* Наточи чашицу [ракије]. Попије је, или прова. *Ђор.* Узе прова Јанко Станоју . . . хоће ли трепнут кад му [пушка] . . . омакне. *Миљ.*

провáшарити, -īм сврш. *провести на вашару.* — Вашар [је] трајао три дана, и сигурно су сва три дана ондје провашариле. *Берт.*

провéдати, прòвēдām несврш. покр. *в. проводити.* — Већи дио ноћи проведају у игри и забави. *Љуб.*

прòведба ж *провођење, извршење.* — За проведбу те основе требало је много новаца. *Шиш.* Уз наш је батаљон кренуо готов читав штаб одреда да нам олакша проведбу тога крупног задатка. *Хорв.*

прòведбен, -а, -о *који се односи на проведбу:* ~ наредба.

провèдив, -а, -о *који се може провести.* — Учинила се идеја сасвим проведивом, а успјех готово сигурним. *Кол.*

провèдивōст, -ости ж *особина онога што је проведиво.* — Нису дале никаквог доказа о проведивости тих планова. *Крл.*

провèдитор, -а и **проведѝтӯр,** -ýра м тал. *млетачки управитељ, поглавар.* — Био је најбољи наш проведитор. *Нех.* Млеци уведоше част проведитура да измири завађене двије класе. *Водн.*

проведрáвање с *гл. им. од проведравати (се).*

проведрáвати (се), -èдрāвām (се) *несврш. и уч. према проведрити (се).*

прòведрина ж *повеће или велике ведре површине на небу између облака.* — У големој проведрини плове . . . гомиласти облаци. *Божић.*

провèдрити, прòведрīм сврш. *учинити ведрим.* — Боже драги . . . проведри ми

више Горе Црне, уклон' од ње муње и громове. *Њег.*

~ **се а.** *постати ведро (о небу).* — Сјутрадан ... проведри се, те беглучки хумак оживи веселом криком. *Шимун.* Иза ... киша ... проведри се и поче ... лијепа ... јесен. *Лал.* **б.** *постати добре воље, ведар.* — Пера се одмах проведрила. *Божић.* **в.** *постати јасним, разумљивим (о мисли).* — Лако се дише у том ваздуху, проведреном и прочишћеном пишчевим активним изразима симпатије. *Ж 1955.*

прòведрица ж **1. а.** *мање ведре површине на облачном небу.* — Један ... говораше да ће сутра бити ведро, други облачно, па би сваки пут један погодио, а кад би била проведрица, погодила би оба. *Старч.* Сивомрки облаци ... [остављали су] за собом пенљаста платна проведрице. *Вуков.* **б.** *чистина међу дрвећем.* — Гледамо у њих иза планинске куће кроз проведрице четинара. *Ћор.* **2.** фиг. *оскудица.* — На девет мука док сам нешто уграбио и средио у овој проведрици. *Љуб.*

провеја́вати, -èјāвām, ијек. провијáвати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према провејати.* **2.** *падати ту и тамо (о снегу).*

прòвејати, -јēм, ијек. прòвијати, сврш. **1.** прел. *прочистити овршено жито од плеве на ветру или помоћу ветрењаче.* — Купила је нечисто сјеме и није га провијала. *Бен.* Оштра зимска светлост провејана кроз маглу паде јој тешко на капке и она склопи очи. *Макс.* **2.** непрел. **а.** *провући се вејањем.* — Снег је провејао кроз крила од прозора. *Бак. Реч.* **б.** *пројурити, пролетети мимо попут ветра, прохујати.* — Нешто нејасно, тамно, али познато му, провеја пред очима му при читању ових редака. *Ранк.* **3.** фиг. *испунити, прожети чиме; избити кроз што.* — Цео је састав провејан љубављу пишчевом према младом песнику. *БК 1906.*

провекòвати, -èкујēм, ијек. провјекòвати, сврш. *провести свој век. Бен. Рј.*

провенијѐнција ж лат. *порекло, извор одакле што потиче:* ~ робе, ~ вести.

провентилúрати, -йлйрāм сврш. лат. **1.** *проветрити, прозрачити:* ~ собу. **2.** фиг. *подробно претрести, расправити какво питање и сл. Бен. Рј.*

провентѝлисати, -ишēм сврш. *провентилирати.* — Улицу ... треба оживети и улепшати ... треба је провентилисати лепим малим проширењима. *Пол. 1957.*

прòвенути, -нēм сврш. **1.** *увенути. Бен. Рј.* **2.** *мало се просушити.* — Изнеси то на сунце нека мало провене. *Вук Рј.* **3.** фиг. **а.** *осушити се, ослабити.* — И кад се погледа у огледалу, сама себи изгледа провенула. *Десн.* Младост треба преживјети, а не провенути, како је то њега запало. *Вуј.* **б.** необ. *учинити да неко ослаби, пропадне.* — Оваквих је тренутака било много ... и они су је провенули. *Божић.*

прòвера, ијек. прòвјера, ж *проверавање.* — Чим је стријелац свој последњи метак испалио, картон се доставља оцјењивачком суду на провјеру. *Стр.*

провéравање, ијек. провјерáвање, с *гл. им. од проверавати.*

провéравати, -èрāвām, ијек. провјерáвати *несврш. и уч. према проверити.*

провéравати се, -èрāвām се *несврш. и уч. према проверати се.*

провѐрати се, прòверēм се сврш. *веруући се проћи; пузећи попети се, провући се кривудајући.* — Онда ћемо проћи, па ћемо се ваљда на другој страни проверати серпентинама на какав хрбат. *Андр. Н.* Проверавши се кроз неколико уличица, дођоше до колибе. *Шен.*

прòвѐрбӣ, -ија и **прòвѐрбијум** м лат. *пословица.*

прòвербијáлан, -лна, -лно *пословичан, добро познат.* — Стално пролази горе-доље она провербијална гласна и разговорна романска гомила. *Бат.*

прòверенòст, -ости, ијек. прòвјеренòст, ж *стање онога што је проверено.* — Нико се није подухватио ... да му [Иви Андрићу] оцрта лик, проследи мисао ... провери искуство и искуси провереност. *Михиз.*

прòверити, -йм, ијек. прòвјерити, сврш. *испитујући утврдити тачност, истинитост, вредност чега.* — О мени, колико сам ја ... могао да провјерим, није се никада чула ни једина ... нарочито злобна ријеч. *Крл.* Зато [борце] ваља још више чувати, јер борба је тек пред нама ... и они ће, провјерени на искушењима, бити његова кичма. *Чол.* Да знање своје провјериш ... ваља ти ... испите положити. *Ћоп.*

проверӯгати, -āм сврш. *проћи вијугајући, кривудајући.* — Прошуљаше [се] кроз мала враташца што воде у комшилук, и проверугаше кроз пусту махалу. *Мул.*

провесѐлити се, -èселйм се сврш. *провести неко време веселећи се, забављајући се уз песму, свирку.* — Кад год би свршио какав посао и зарадио добро, тада не би жалио ни времена ни пара да се провесели. *Срем.* Возио [сам га] ... на вашар. Алај смо се провеселили и протјерали кера! *Иван.*

провесељáвати се, -èљāвām се *несврш. и уч. према провеселити се.*

провѐсти[1] и **прòвести**[1], -èдēм сврш. **1.** *показујући коме пут, водећи кога помоћи му да прође кроз што, мимо чега.* — Провео [га је] кроз све сокаке. *Срем.* Милош је

њих провео испод вртова. *Хорв.* Провео [је] свога коња ... поред кола. *Моск.* **2.** *одређујући правац пута учинити да ко или што дође куда.* — Неко треба да га [пароброди̏ћ] проведе до Бојане, па у Скадарско језеро. *Нен. Љ.* **3.** фиг. **а.** *означити, обележити:* ~ међе. **б.** *довести куда што, просећи пут, канал и сл.* — Неколико канала ... проведени су кроз варош. *Нен. Љ.* **в.** *уписати, дати чему службену форму, потврду.* — Надлежни духовни судија ... проведе је [молбу] кроз протокол. *Јевт.* **г.** *извршити, остварити, извести.* — Ова се продаја не може провести. *Мул.* Људи ће се препасти и сјутра ће ... бити теже провести штрајк него данас. *Крл.* **4.** фиг. *проборавити неко време негде или на какав начин.* — Ту је ... век свој провео на шетњи. *Пав.*

Изр. ~ нешто у живот (у дело) *остварити, испунити нешто.*

~ **се а.** *пробавити неко време у забави, разноди, провеселити се.* — Госпође и госпођице провеле се лепо. *Уск.* Ни на прштењу се не би финије провела. *Бен.* **б.** *рђаво, зло проћи, доживети непријатности.* — Па тако и Вукадин ... проведе се једаред рђаво шалећи се тако с једним који прође мимо њега. *Срем.* ир. Иди с њим ... лијепо ћеш се провести. *Пав.*

Изр. ~ се као бос по трњу, ~ као Јанко на Косову *врло рђаво проћи.*

провѐсти[2] и **прòвести**[2], -ѐзēм сврш. *возећи на каквом превозном средству преместити, пренети на друго место.* — Гледали смо ... да нам се јави крманош који би нас провезао кроз то опасно ушће. *Нен. Љ.* Неки ... Циганин провезао је на тањигама кроз све наше сокаке [мртва] сина старога Станојла. *Пол. 1957.*

~ **се 1.** *возећи се проћи кроз што, поред, покрај кога, чега.* — На ферије ћемо да се провеземо кроз читаву Италију. *Бег.* Видио је неки дан Јовешу како се провезао крај његове куће. *Мил. В.* **2.** *возећи се проборавити неко време ради шетње, задовољства.* — Провезла сам се у шетњу. *Краљч. Стј.* Толико ће успјети што ће се провести и другога зрака надисати. *Бен.*

провѐсти и **прòвēсти,** -ѐзēм сврш. **1.** *везући провући кроз што, довршити везење; начинити вез на чему.* — Тек ... је два-три пута провезла иглу. *Леск. Ј.* Уз тијело му се сабира дуга хаља од златна броката, провезена црним лавовима. *Шен.* фиг. Веленац цветан пружен је по цвету, провезен росом и сунчаним зраком. *Змај.* **2.** фиг. *протурити.* — Рече ... и провезе своју десницу под пазухо Миланове љевице. *Кум.*

проветра̀ва̄ње, ијек. провјетра̀ва̄ње, с *гл. им. од проветравати (се).*

проветра̀ва̄ти (се), -ѐтрāва̄м (се), ијек. провјетра̀ва̄ти (се) = проветривати (се) *несврш. и уч. према проветрити (се).*

прòветрати се, -ā̄м се, ијек. прòвјетрати се, сврш. *в. проветрити се.* — Изађе жена у шталу и истјера пред собом кобилу да се провјетра. *В 1885.*

проветрѝва̄ње, ијек. провјетрѝва̄ње, с *гл. им. од проветривати (се).*

проветра̀ва̄ти (се), -ѐтрујēм (се), ијек. провјетрѝвати (се), несврш. = проветравати (се).

прòветрити, -ѝм, ијек. прòвјетрити, сврш. **а.** *струјом ветра, промајом, вентилацијом прочистити ваздух.* — Бакоња [би] уредио и провјетрио стричеву ложницу. *Мат.* **б.** *учинити свежим износећи на ваздух, на промају:* ~ одело.

~ **се** *учинити да нешто постане свеже, чисто уз помоћ ваздуха, вентилације.* — Изнијели су чак и јастучнице и читаву постељину на авлију да се мало провјетре. *Ивак.*

прòвехнути, -нēм сврш. *в. провенути.* — Провехла је јасна зора изнад мјеста б'јела Рисна. *Вук.*

прòвешати, -ā̄м, ијек. прòвјешати, сврш. *обесити мало, кратко време, развешати:* ~ рубље. *Р-К Реч.*

прòвйд ж *в. провидност.* — Изгледало је као да су хтели остати вјечно чедни пред лицем Провиди. *Кос.*

прòвйдан, -дна, -дно = прозрачан; исп. прозиран **1. а.** *кроз који лако продире светлост, који лако пропушта светлост.* — Неки су сфалерити непрозирни, неки провидни. *Туђ.* Више Ескима вребају морса ... где је лед танак и провидан. *Петр. М.* **б.** *кроз који се може видети, танак, фин.* — Прстићи дугуљасти и на њима нокти скоро провидни. *Јакш. Ђ.* Између ... пешова бијелила се танка, провидна кошуља. *Ћор.* **в.** *јасан, бистар, ведар, чист, који омогућује да се далеко види.* — Хтео бих једну ноћ венчано белу, провидну, светлу, сву у месечини. *Рак.* Послије олујне ноћи зрак је био провидан. *Крл.* **2.** фиг. *који се лако разуме, схватљив, очевидан.* — Подла му је намера али провидна. *Дед. В.* Алузија о посљедици раковичке буне сасвим је провидна. *Нех.*

провѝдати, прòвйдām *несврш. и уч. према провидети.* — Познаје он Ђурђа ... провида му жељу коју је затајб. *Змај.*

прòвидба ж заст. *награда за посреднички посао, провизија.* — Поднио је ... тужбу за исплату провидбе. *Старч.*

прòвидѐнција ж лат. *провидност.*

прòвиденцијȁлан, -лна, -лно *који је провидношћу, судбином одређен, одабран за што, који види унапред.* — Матицу су осно-

вали наши провиденцијални мужеви: *Лукијан Мушицки, Ђорђе Магарашевић, Милош Светић. Петр. В.*

прòвидети, -дӣм, ијек. прòвидјети, свршн. **1.** *видети кроз што, прогледати.* — Весео је ... Видео је да је провидео на оперисано око. *Сек.* **2.** фиг. **а.** *увидети.* — Кад сам провидио да су ме издали сви, одлучио сам ... *Нех.* **б.** *унапред видети шта ће се догодити, предвидети, спознати.* — Тешко је било у тај час, а како би било даље, тешко је провидјети. *Перк.* **в.** *унапред дознати, сазнати.* — Волео је све људе јер му богатство није дало да провиди да су неваљалци. *Нед.* Ткач је својим финим даром запажања провидио Јакова. *Сим.* **г.** *проучавајући, анализирајући чињенице закључити шта треба у даљем развитку чега да се догоди.* — Многи наши писци ... настојали су ... да ... провиде често и оно што је неумитно, небулозно, фантомално у својој стравичности и трагици. *КН 1955.* Ми ћемо провидјети смртну жалост свих уживања. *Уј.* **д.** *раније се побринути, постарати за што.* — Па и за вечеру треба провидјети. *Цар Е.* **ђ.** *снабдети оним што је потребно, опскрбити.* — Напишите ми ту потврду руком и провидите је својим печатом. *Кум.* Затворенички вагон мора бити провиђен решеткама. *Јонке.*

~ **се** безл. *бити једва видљиво.* — Тек се провиди, још је свуда тмина. *Сим.*

прòвидјети, -дӣм, ек. прòвидети.

провӣдљив, -а, -о *провидан (1).* — Небо чисто и плави се, а отуд из планине хите читаве поворке тамних провидљивих облака. *Шапч.* Природа [је] тако тиха, као ... небо кад се окупа у провидљивој пучини мајскога јутра. *И.*

прòвиднӣк м заст. *онај који управља каквим властелинством или канцеларијом.* — Дошао [је] грофов провидник да му извијести о господарству добара. *Бал.* Провидник котарски пошаље улака по попа Андровића да му дође у Котор кад најпрво узмогне. *Љуб.*

прòвӣдно прил. *на провидан начин, јасно.* — Тијело ... као да провидно свијетли на сребрној мјесечини. *Шов.* Она се тој провидно срачунатој игри предаје ... од прве речи. *Грол.*

прòвӣднӧст и **провӣднӧст,** -ости ж **1.** *својство или стање онога што је провидно, прозирност.* — И један талас пун зелене и плаве дубине и провидности ... удара у стену. *Јанк.* **2.** (провӣднӧст) *по религиозном схватању деловање врховног, натприродног божанског бића; само такво биће, промисао, провиђење.* — Она [наука] мора бити критична и мора објашњавати прошлост не са становишта натприродних сила и »божје провидности« ... него са претпоставком да људи сами стварају своју хисторију. *Ант. 1.* Ваља покупити оно што Провидност даје, јер живити се мора. *Тип.* У свему томе видјела је кнегињица Марија вољу провидности. *Крањч. Стј.*

провӣдностан, -сна, -сно *који се односи на провидност.* — Пуританизам ту игра своју провидносну улогу. *Уј.*

провӣдӯр, -ӯра м тал. заст. *назив поглавара земље у доба млетачке управе над Далмацијом.* — Млетачка је Далмација била једна од најзапуштенијих земаља ... како истичу у својим извјештајима поједини млетачки провидури. *Комб.*

провидӯрија ж *врховна државна управа којој је на челу провидур; зграда у којој се та управа налази.* — Средиште целокупне управе ... бијаше земаљска влада ... у Задру, звана провидурија. *Шиш.*

провиђа́вати (се), -ӣђа̏вам (се) *несврш. и уч. према провидети (се).* — Ходам по помрчини ... која се само на час провиђава. *Козарч.*

провӣђа̏ње с *гл. им. од провиђати (се).* — Уображење, машта, разум ... јесу само разни облици једне исте моћи провиђања. *Кнеж. Б.*

провӣђати (се), прòвӣђам (се) несврш. *провиђавати се.*

провиђе́ње с **1.** *провидност (2).* — Зашто бунит се проти провиђењу када слободу могу дати макар и једноме створењу. *Цес. Д* Не проничући дубоко у суштину ствари, он се задовољавао ... да у свему нађе прст провиђења. *БВ 1909.* **2.** *предвиђање; брига, старање.* — Народ је што и жив створ: самоодржање му је први закон; у том је закону провиђење народно. *Нов.*

прòвӣзија ж лат. *награда за посредовање (обично проценат од укупне вредности).*

провӣзӣјскӣ и **прòвизиӧнӣй,** -ā, -ӧ *који се односи на провизију.*

прòвӣзор м лат. **1.** *управитељ какве покрајине, чијег имања.* — Наложи млетачка влада своме провизору за оток Крк да протјера оданле неке фратре. *Водн.* Грофовски провизори, слуге ... и шпани, све се то врзло око града. *Крл.* **2.** *фармацеутско звање које даје право на управљање апотеком.* — Ако ... провизор жели да иступи из љекарне ... има се сматрати да је рок отказа шест недјеља. *Обз. 1932.*

прòвизӧран, -рна, -рно лат. *претходан; привремен, пролазан, услован, предвиђен за нужду:* ~ решење. — Та женидба је била ... провизорна. *Мил. В.* Листови нису на време указивали на ... потребу изградње провизорних објеката. *ПИ 1950.*

провӣзӧрӣј, -ија и **провӣзӧријум** м *привремено стање, решење за нужду које се*

има касније заменити бољим, сталним, привремено, пролазно решење.

прòвизорица ж *провизорова жена.* — Мјесто тихе, самотне медитације на тераси ... провизорица је гњавила Крижовца. *Крл.*

прòвизорно прил. *привремено.* — Подружница [је] остала непопуњена, провизорно у рукама неког безначајног помоћника. *Сим.*

провизо́рнōст, -ости ж *стање онога што је провизорно.*

прòвизур м *в. провизор.* — Не срамоти ми најбољег везача у спахилуку! — огласи се весело стари провизур. *Горд.*

прòвизуровица ж *провизурова жена. Р-К Реч.*

провијáвати, -ијāвām, ек. провејáвати.

прòвијант м тал. *животне намирнице, храна потребна за живот (нарочито војничка).* — Падну у село те реквирирају ... све што им треба: маст ... жито, све ... цијели провијант. *Крл.* Сјутра ћемо од Њемаца закачити провијанта можда и за мјесец дана. *Лал.*

прòвијантскӣ, -ā, -ō *који се односи на провијант:* ~ станица.

провијантýра ж *канцеларија која управља провијантом.* — Један, који је дошао од провијантуре, причао је како је неки богати гроф послао обилне дарове. *Мишк.*

провúјатн, прòвијām сврш. *вијајући појурити, погнати кога.* — Три ме пута ујак Грга, као Вукашин Марка Краљевића, провијао око цркве. *Матош.*

прòвијати, -јēм, ек. прòвејати.

провúјати се, прòвијām се несврш. *ходати увијајући се, настојећи изазвати свиђање. Вук Рј.*

провијýгати, -ām сврш. *вијугајући проћи куда.* — Широк миран друм ту се наједном узбрдо пропиње, да би уронуо у високу тесну клисуру и провијугао ... кроз њу. *Пол. 1957.*

провúјуша ж *жена која се провија. Вук Рј.*

прòвикān, -а, -о **1.** *трп. прид. од провикати.* **2.** фиг. *познат, чувен по злу гласу, извикан, озлоглашен.* — Готово да није било младе и прикладније распуштенице ... или провиканије жене из »боље куће«, а да их он не би начео. *Маш.* [Бојали су се] да иду у Лисичјак, већ познат и провикан због болнице. *Ћоп.*

провúкати, прòвичēм сврш. **1.** *почети викати.* — У напону снаге, младости и здравља јави се та немилостива бољка, и чељаде провиче, што народ каже. *Коч.* **2.** *мало викати. Вук Рј.* **3.** *вичући проћи. И.*

провúнција ж лат. **1.** ист. **а.** *покрајина коју је римска војска освојила и којом је управљао римски намесник.* — Од пуке провинције римске успе се Далмација до угледа самосталне земље. *Јаг.* **б.** *административно-територијална јединица.* — Начињена [би] конвенција ... у име српскога народа и руског изасланика ... којом се Србија нуди да постане руском провинцијом. *Гавр.* Хабсбуршка се монархија на крају владе Марије Терезије ... састојала ... од провинција. *ОП 1.* **2. а.** *католичка редовничка заједница од више самостана под управом провинцијала.* — Фра Николу су слали у Италију, и у Болоњи је изишао као најбољи богослов и нада босанске провинције. *Андр. И.* **б.** *неколико бискупија под јурисдикцијом надбискупа. Мин. Лекс.* **3. а.** *подручје, крај, предео изван главног града.* — Докле год имате ... што друго што није у Паризу прављено свак вас позна да сте из провинције. *Нен. Љ.* Хрватску мисао не репрезентира Загреб, већ село и провинција. *Матош.* **б.** фиг. *културна заосталост, малограђанштина, паланачки менталитет.* — Боеми, аматери ... гладују и таворе, али се опет враћају у своју углибљену провинцију. *Уј.*

провинцúјāл, -āла м **1.** *поглавар, старешина редовничке провинције (2а).* — Провинцијал није становао у граду него у најближем манастиру. *Мат.* **2.** ист. *подручје у Славонији и у Војводини које није припадало Крајини, Граници.* — Ово је стилско продуживање барока једнако и у славонском провинцијалу. *Баб.*

прòвинцијāлан, -лна, -лно **1. а.** *који се налази, који живи, ради у провинцији.* — Много се нагладовао по провинцијалним општинама. *Крл.* **б.** фиг. *који је ограничен у свом духовном видокругу.* — Живот ... којим су некад живели наши дедови ... био је често фантастично провинцијалан и узак. *Михиз.* **2.** *који је својствен говору у провинцији, који није књижеван:* провинцијалне речи.

провинцијāлац, -лца м **1.** *становник провинције;* пеј. *човек ограниченог, уског видокруга.* — Овако хоће сви да покажу своју мудрост провинцијалцу. *Нех.* Зар су ти ... духовни провинцијалци били људи? *Дав.* **2.** *становник у провинцијалу, делу Славоније и Војводине.* — Ту [се] ваља добро разазнавати у политичкој и административној подели Војводине од пре сто година, у подели српског народа на провинцијалце и граничаре. *ЛМС 1949.*

провинцијāлизам, -зма м **1.** *својство људи који живе у провинцији, далеко од културног центра;* пеј. *ограниченост, ускост духовног видокруга, хоризонта.* — Единбур-

шко културно славље је ... гарантија против срозавања у провинцијализам. *Пол. 1958.* **2.** лингв. *покрајинска реч, израз, који не улази у књижевни језик; дијалектизам.*

провинцијàлист(а) м *в. провинцијалац (1).* — Код њих [Немаца] нема као у Француској провинцијалиста, паланчана. *Нен. Љ.*

провинцијàлка ж *жена из провинције.*

прòвинцијàлно прил. *на начин људи из провинције.* — То је била велика соба, намјештена елегантним и бројним намјештајем, нимало провинцијално. *Л-К.*

провинцијскй, -ā, -ō **1.** *који се односи на провинцију.* — Настављена је политика коју је према провинцијским робовласницима водио Аугуст. *Пов. 1.* **2.** *провинцијалан (1б).* — Он личи на провинцијског глумца. *Чол.* Пред тобом ће пасти све ограде глупе провинцијске конвенционалности. *Кол.*

провинцилизи́рати, -йзйрām сврш. и несврш. *(у)чинити провинцијалним.* — Дијалог му је провинцилизиран. *Михиз.*

прòвирати, -рēм *несврш. и уч. према проврети.* — Сребрна извор-вода провире под тамном ... чесвином. *Шен.*

провири́вати, -йрујēм *несврш. и уч. према провирити.*

провúрити, -йм сврш. **1.** *погледати кроз узан отвор; извирити.* — Сви смо хтели да кроз пукотине на вратима провиримо и видимо шта је. *Чол.* Пришињам [се] на прстима до велике собе па провирим кроз кључаоницу. *Лаз. Л.* Куниħи су се ... смотали ... не усуђујући се чак ни провирити на двор. *Креш.* **2.** *постати видљив, показати се, појавити се, промолити се.* — Сунце је тек провирило и позлатило кровни вијенац на палачи. *Франг.* Златне [су] рибице ... главицама провириле из воде. *Креш.* **3.** (што) *п(р)омолити, протурити кроз што.* — Слуга ... се полако врати и провири главу на вратима. *Креш.* Обојица ... у ... опанцима ... из којих им сви прсти провирили. *Ђор.* фиг. Кроз сву ту доброту ... врло би често провирила нека зловољност. *Ком.*

Изр. ~ на лакт(ов)е *постати свима видљиво, познато.* — Доскора ће моје кумординарство ... и на лакте провирити. *Ков. А.*

провиркúвати, -йркујēм несврш. *с времена на време, кратко провиривати.* — Сакрију се иза букава и само провиркују. *Хорв.*

провитамúни м мн. (јд. провитàмйн, -úна) биол. *материје из којих се у организму живих бића стварају витамини. НЧ.*

провйтлати, -ām сврш. *протрчати гонећи се, витлајући се.* — Скоче двије-три мачке кроз прозор у собу те провитлају по соби уздуж и попријеко. *Вел.*

провúштати, -тйм сврш. покр. *прокиснути, укиселити се.* — Амбар се пресипа. Млечар провиштао. *Андр. И.*

провје-, ек. прове-.

прòвлажити, -йм сврш. *учинити скроз влажним, натопити, прожети влагом.* — Вунасто прамење полеглог дима споро се развлачило провлаженим каменим простором. *Божић.* У ваздуху око дјечака лебди свуда присутан мирис дебелих наслага провлажена шушња, дах прастаре букове шуме. *Ђоп.*

прòвлак[1] м **1. а.** *танка свећица којом се пале друге свеће, фитиљ.* — Митар, по обичају, узе један провлак и поче зажижати оне свијеће. *Ђор.* Ова је свећа тек само провлак. *Змај.* **б.** *вештачка свећа, вештачица. Р-К Реч.* **2.** *врста игре. Р-К Реч.*

прòвлак[2] м *покрет веслом или чим сличним кроз воду.* — Стари стил [веслања] је као и нови тражио енергични што снажнији провлак. *Весл.*

прòвлака ж **1.** мед. *фитиљ за чишћење ране. Р-К Реч.* **2.** *главна греда као носилац кровишта. И.* **3.** *врста веза свилом и мавезом. И.*

провлàтати, -ām сврш. *почети влатати.* — Све биљке засађене од 1. до 12. ожујка провлатале су. *НЕ.*

провлàчāр, -ára м *онај који провлаком пали свеће. Р-К Реч.*

провлáчēње с *гл. им. од провлачити (се).*

провлáчити (се), прòвлāчйм (се) *несврш. и уч. према провући (се).*

прóвод и **прòвод** м **1. а.** *спровод, погреб, погребна поворка.* — Пред свима тискају се дјеца ... да освоје што љепше мјесто у црквеном проводу. *Ков. А.* Уз провод носили ђаци сребрне крсте с црном марамом. *Љуб.* **б.** *свечана поворка, процесија, литија.* — Полагано промичаше се свечани провод међу густим тисућама радозналих глава. *Шен.* **2.** *забава, разонода.* — Имао је жену лепотицу ... Лепа, гиздава, волела провод и друштво. *Чол.* Запослена жена ... има ... врло мало времена за разоноду, провод. *Вј. 1966.*

провóдати, прòвōдām несврш. *в. проводити (1 и 2).* — Све ја 'одам, дората проводам. *НП Вук.* Ракитница бучи испод моста ... а мајка ме проводала по њему. *Шимун.*

проводàџија м **1.** *посредник за склапање брака.* — И проводацији и жене ... лажу и мажу док им не пође за руком наговорити ... дјевојку. *Ивак.* Мене је од неколико дана живо салетао да му будем проводација — за моју кумицу Милку. *Глиш.* **2.** *онај који вештим наговарањем успева да протури своју робу.* — Утрка у ријеч гојни

медењар, вјешт своме занату, а још бољи проводација своје робе. *Торд.* О овој појави треба наши статистичари, проводације и новчани заводи озбиљно да размисле. *Пол. 1958.*

провода̀ци̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на проводације.* — Отпочеше неки преговори, нека проводацијска посла. *Ранк.*

провода̀ци̏ка ж *проводацијица.* — Проводације и проводацике стадоше му говорити о девојкама. *Мил. В.*

провода̀ци̏лук м *посао проводације и проводацика.* — Шта се мене тиче ваш пријатељ и ваш проводацилук! *Нуш.*

провода̀ци̏ница ж *жена проводације.* — Почекат ћу — знао би рећи проводацицама. *Бен.* Једнога јутра кренула [је] госпа Настасија, обучена и накинђурена као да је у функцији проводацинице. *Срем.*

проводаци̏ра̀ње с *гл. им. од проводацирати.*

проводаци̏рати, -а̀ци̏ра̄м сврш. и несврш. *посредовати при склапању брака.* — Кад ти ја проводацирам, нећеш се кајати. *Црњ.*

провода̀ци̏са̀ње с *гл. им. од проводацисати.* — Од проводацисања ... до свадбе протекло је више од пола године. *Срем.*

провода̀ци̏сати, -ишēм сврш. и несврш. *в. проводацирати.* В. пр. уз гл. им. проводацисање.

прово̀дилац, -иоца м *онај који је провео што, извршилац чега.* — Проводилац нагодбе [између Хрватске и Угарске] Фрањо Деак умро је године 1876. *ОП 2.*

прово̀ди̏ља ж *в. водиља.* — То је била звијезда проводиља прештованоме господину плебануш. *Шен.*

прово̀дитељ м *проводилац.* — А носилац тих материјалних увјета или њихов проводитељ јест одређена хисторијска класа коју је створио ... капитализам. *Ант. 1.*

прово̀дити, прòводӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према провести*[1]. **2.** *водити коња кораком ради постепеног хлађења после трке или ради шетње.* — Кад би коња двориштем проводио, посадио би ме на њ. *Мажс.* Ф. **3.** физ. *бити проводник електричне струје, топлине.* — Лопатаста муња ... избегава спроводнике, па и човека ... који такође проводи електрицитет. *Пол. 1959.*

Изр. ~ **своје** *поступати по својој вољи, самовољно.* — Држао се према аги гордо и осиono и »проводио своје«. *Андр. И.*

~ **се** *несврш. и уч. према провести*[1] *се.* Изр. ~ **празно** *досађивати се.*

прово̀ди̏ч, -и́ча м *онај који показује пут у непознатом крају, онај који прати кога ради указивања пута, водич.* — А проводич ... вичан пољу и гори путну мраком дружбу прати. *Мажс. И.* Његов брод је од чврсте грађе, а проводич му је на гласу да је вјешт и поуздан. *Бог.* фиг. Проводичи противреформације били су у првом реду исусовци. *Водн.*

прово̀дљив, -а, -о *који може проводити електричну струју, топлину, звук.*

прово̀дљивӧст, -ости ж **а.** *особина онога што је проводљиво.* — Данас се [графит] много употребљава ... због велике електричне проводљивости. *Туђ.* Температура Земљиног тла ... непрестано се мења под утицајем ... топлотне проводљивости. *Пол. 1958.* **б.** биол. *способност живчаних и мишићних ткива живих организама да могу преносити надражаје.* — Способност [живчаног ткива] преношења подражаја с мјеста дражења на друге дијелове ткива зове се проводљивост. *НЧ.*

прò̀водӣ и **прóводӣ,** -ā, -ō **1.** *који има способност провођења.* — Важно је упамтити да се у жилама налази проводно ткиво којим пролази вода у правцу од коријена према лишћу. *Бот.* **2.** *који се провлачи кроз какву целину, главни, водећи.* — Овај темељни акорд остаје као основни проводни мотив. *Бат.*

прò̀водӣк и **прóводӣк** м **1.** *проводич, водич.* — Онда замоли ... да му нађе проводника. *Вел.* фиг. Ни у којој знаности ... не можеш замислити водича и проводника ако његов рад није прокаљен опћенитијом идејом. *ХР 1928.* Од Нијемаца је примио кршћанство које му је било проводник њемачке политике. *Пов. 2.* **2.** *тела (метали, растопине итд.) која добро проводе електрицитет, топлоту.* — Сви су метали добри проводници топлоте, али је не проводе подједнако. *Физ. 3.* Може ли електрика ући у станове кроз алуминијске проводнике? *Вј. 1966.*

прò̀водница и **прóводница** ж **1.** *спроводни лист. Р-К Реч.* **2.** мат. *кривуља водиља дуж које се помиче изводница неке површине, плохе. Анал. 1.*

прово̀ђа ж *провод (2).* — Публици, која у позориште долази само ради ... проводње, оваква књижевна предавања могу изгледати као излишне професорске педантерије. *Скерл.*

прово̀ђач, -а́ча м *проводник (1), водич.* — Скептар ... да ... Хермији, провођачу скоротечи. *М-И.*

прово̀ђење и **прò̀вођење** с **1.** *гл. им. од проводити (се).* **2.** *забављање.* — Ђурица није мислио ни о чему; предао се сав ... безбрижном и веселом провођењу. *Ранк.* Хтјела би мало провођења и уживања безбрижног, лаког живота. *Сим.*

прово́жња ж *возање, вожња; провоз. Р-К Реч.*

про́воз и **про̀воз** м *провожење; пролажење преко територије једне државе без претовара и задржавања или са претоваром и задржавањем, транзит.* — Провоз оружја за Србију ... Аустрија је сада допуштала. *Јов. С.*

провози́ти (се), про̀возим (се) несврш. *и уч. према провести*[2] *(се).*

про́возни и **про̀возни,** -ā, -ō *који се односи на провоз:* ~ роба.

про̀вознина и **провозни̏на** ж *плата, такса за провоз. Р-К Реч.*

про̀вокант м *в. провокатор.* — [Он је] хладно ... своје провоканте мотрио. *Ков. А.*

про̀вокантан, -тна, -тно *који је својствен провокантима.* — Надода провокантним акцентом ... *Бег.*

про̀вокатȉван, -вна, -вно *изазȉвачкӣ.* — Извјештаји ... представљају ... провокативне измишљотине. *Пол. 1959.*

про̀вокатȉвно прил. *изазȉвачки.* — Вешто је скривао иза провокативно невиног осмеха на снажном и свежем лицу дубоко узнемирење. *Дав.*

про̀вокā̀тор м лат. **а.** *онај који намерно наводи другог да каже нешто за што ће одговарати, онај који изазива неред, буну да би посл потказао властима, изазивач.* — Не насједајте провокаторима ... туђинским плаћеницима! *Крл.* **б.** *тајни полицијски агент који делује као провокатор.* — Слали су [из полиције] и провокатора који је тобоже донео поруке. *Андр. И.*

про̀вокā̀торскӣ, -ā, -ō *изазȉвачкӣ.* — Оштро је одговарао на провокаторске и хушкачке макинације туђинске власти. *Р 1946.*

про̀вокā̀торски прил. *на начин провокатора.* — Понашао [се] ... провокаторски. *Чол.*

провока̏ција ж лат. **1. а.** *изазов, изазивање.* — Ово је провокација. Гладна војска пролази, а они нас дражe оним шерпама. *Јак.* **б.** *поступак провокатора.* — Провокације на државним границама Југославије појачавају будност наших граничара. *Лог. 1.* **2.** мед. *изазивање симптома неке болести ради дијагнозе и терапије. ЕЛЗ.*

про̀вор м покр. *протисли, пробади. Вук Рј.*

провоци́рати, -ȏцӣрām сврш. и несврш. лат. *смишљено, злонамерно изаз(и)вати кога на какав поступак, (из)вршити провокацију.* — Ја бих и сада шутила да ме ти не провоцираш тим твојим начином! *Крл.* Не дајте повода реакцији да нас провоцира. *Јак.*

провȍштити, про̀воштӣм сврш. *истући, изнемоћи, избатинати. Р-К Реч.*

прова́чати се, про̀врāчām се сврш. *постати врач.* — Данашње женскиње изучило је да врача ... све се проврачало! *Вес.*

провр̏вети и **пропр̏вети,** -вӣм, ијек. провр̏вјети и провр̏вјети, сврш. **1.** *почети врвети.* — Попут пчела кад проврве из кошнице ... тако су се радници приковали ... уз кргаве пањеве. *Кос.* Старцу проврвјеше густе сузе на очи. *Шен.* Већ на први глас о тој гести проврвио је ... трг омладином мушком и женском. *Цар Е.* **2.** фиг. **а.** *нагло надоћи ширећи се.* — Како то рече, проврви мрак, дође још гушћи, још црњи. *Сим.* **б.** *брзо доћи крају, потрошити се, нестати.* — Овлажи се, па се дуван мање троши. Гори цигара дуже, а сув дуван проврви зачас. *Дом.*

провр̏јети и **провр̏јети,** -вӣм, ек. провр̏вети и провр̏вети.

проврга́вати, -врга̏вām *несврш. и уч. према проврнути, провр̏ни.*

про̀врнути и **про̀вр̏ни,** про̀врнēм сврш. **1.** *метнути, бацити кроз, пробацити, промегнути. Вук Рј.* **2.** *ставити на друго место, премјестити, замијенити.* — Добит ћемо Црногорце клете, њихова је сила малаксала ... Вукалу сам кмештво укинуо, проврнао Пајића Михајла, неће знати раја за кијем ће. *Март.* **3.** *доказати нетачност чега, опровргнути.* — Доказа да је он прави Турчин и тим проврнȏ у Стамболу беговске осваде. *Павл.*

~ **се 1.** *провући се, прогурати се, пробити се.* — А жена је уопће мудра, те се знаде снаћи и проврћи у том животу. *Дражс.* **2.** *прећи у друго стање, примити сасвим други облик, претворити се у нешто друго.* — Даница се сатаном проврже, јербо пође против воље божје. *Ијег.* Човјек благе душе не могаше се проврћи злобником. *Јурк.* Ови се немили гласови брзо истином проврнули. Домало окрене све наопако. *Буд.*

про̀врдати, -ām сврш. *улудо потрошити, проћердати, пропити.* — Аој Радо ћапрдо, сесију си проврдȏ, у биртији злорадији дочекивȏ дан и испраћȏ мрак. *Кош.*

провре́днити се, про̀врēднӣм се, ијек. провријēднити се, сврш. *постати вредан, вреднији.* — А такав је практикант сада и Вукадин постао. Провреднио се још више, мили му се што живи и што је званичник. *Срем.* Ти хоћеш да се провриједнии. *Вел.*

про̀врети, про̀врӣм сврш. **1.** *почети врети; прокључати, узврети.* — Изгледало је да је земља [од експлодиране бомбе] проврела као вулкан. *Андр. И.* Шљиве су

већ провреле и кроз који дан почеће котлови да пеку. *Ћоп.* **2.** *почети извирати; избити, потећи (о течности).* — Вазда [се] бојала да јој не проврy сузе на очи. *Ков. А.* Наиђе на хрид из које ће проврети жива вода. *Цар Е.* **3.** фиг. *снажно потећи, прострујати.* — Нешто му необично проври у жилама ... туга ... сласт. *Ад.*

прòврēти, прòврēм, ијек. прòвријети, сврш. покр. *протиснути, жигнути. Вук Рј.*

~ **се** *протурити се, прогурати се.* — Он се проврије између ватара ... па ће главу у Спуж унијети. *Март.*

прòврзати, -ā̀м сврш. необ. *проћи, пројурити нагло, у нереду.* — Дођу тако сати чудних врзиних мисли и проврзају човјеком као грозница. *Божић.*

прòврзмати се, -ā̀м се сврш. *врзмајући се около проћи.* — Кнез Остоја ... проврзма се десно и лево да оком омери каквоћу сточне робе. *Јевт.*

провријèднити се, прòвриједнīм се, ек. провре́днити се.

прòвријети, прòврēм, ек. прòврēти.

проври́штати, -штīм сврш. *почети вришташти.* — Колико пута поврх оштре сламе провриштах мржњом светих хвалоспјева. *Уј.* Е, то је да човек провришти — буни се капетан Милутин. *Јак.*

провр̀љати, прòвр̄љā̄м сврш. *пробазати, протумарати без циља.* — Ручаше па онда Јова изиђе са попом ... те проврљаше мало по авлији. *Вес.* Отиђе у Босну и проврљавши којекуда ... намести се негде ... да живи као кирицнја. *Пол. 1959.*

провр̀ндати, -ā̀м сврш. *врндајући, без реда премећући претражити.* — У седленом јастуку [није] било ни кутића да га он није ... проврндао. *Вел.*

провр́сти се, -рзēм се сврш. *протиснути се, утиснути се, завући се.* — фиг. На чврсто заклопљене жалузије ипак се код капака проврзло нешто свјетла и стало у златну снопу сјећи полутамну собу. *Ћал.*

прòвр̄т ж **1.** *в. провртина.* — Проврти за узицу и заковицу [на чекићу] морају тећи окомито на годове. *З-Г.* **2.** техн. *пречник, промер простора у којему пузи клип.* — Сваки цилиндар [у мотору аутомобила] имао је проврт 94 мм. *Аут.*

прòвр̄тан, -тна, -тно *вешт, сналажљив, промућуран, спретан, довитљив.* — Раде је кмет ... радишан, проврtан и виђен. *Љуб.* Велиш ли ти ... да си проврtан за тај посао? Ти знаш и сам, не може то свако радит'. *Лоп.* Како га је бог дао проврtна ... ухвати везу са неким начелником у министарству. *Маш.*

прòвртати, -врћēм сврш. *вртајући пробушити.* — Понесоше велики сврдао, те тајно у ноћи проврташе насип. *Брл.*

провр̀тāч, -а́ча м покр. *врста шупљег колача. Вук Рј.*

провр̀тети и **провр́тети,** -тīм, ијек. провр̀тјети и провр́тјети, сврш. *вртећи пробушити.* — Није [се] усудила ... звати старог ковача ... да их [дукате] проврти. *Шимун.* Па као да то не бијаше доста, него му [св. Франи] још проврtило ножем једно око. *Мат.*

~ **се** фиг. **а.** *пробити се идући кроз много света.* — Он се проврtио тамо и амо гледајући у нешто преко глава пролазника. *Радул.* **б.** *брзо проћи кроз што.* — Али жена, као да не види ништа, проврти се још неколико пута по собама. *Цар Е.* **в.** *снаћи се, прилагодити се средини.* — Кад би човјек био чиновник ... онда би се могао мало и проврtјети и којечему се понадати. *Сим.*

прòвртина ж *рупа која настане вртањем. Рј. А.*

провр̀тјети и **провр́тјети,** -тīм, ек. провр̀тети и провр́тети.

прòвртњāк м *проврtан човек.* — Цеко Стефановић, родом Подгоричанин ... човјек проврtник и претргарица. *Љуб.*

прòврћи (се), -вргнēм (се) сврш. = проврgнути (се).

провр̀шљати, -ā̀м сврш. *провести неко време вршљајући.* — У већ успаваном селу провршљаше да затуре траг. *Лал.* Дођу, провршљају с њим ... па се расплину. *Божић.*

провукúвати (се), -ȕкујēм (се) *несврш. и уч. према провући (се).* — Лажни пророци те нове школе ... већ су почели прелазити границу и градом се провукивати на твоју земљу. *Љуб.*

провýћи и **прòвȕћи,** -ȕчēм сврш. **а.** *вукући протурити кроз што, проденути, уденути:* ~ конац кроз ушицу игле. *Р-К Реч.* **б.** *вукући преместити, пронети кроз што, између чега.* — Владика са задовољством провуче прсте кроз дугу седу браду. *Чипл.* Сад ће раскопчати капуте и провући пушчану нараменицу преко главе! *Гор.* **в.** *превући преко чега.* — Аћим провуче рукама преко очију. *Ћос. Д.* **г.** *извући, повући изнад чега.* — Госпођица из отмјењега друштва навлачила је рез на обрвама, избријаним и танким, као провучена длака изнад очију. *Сим.*

Изр. ~ коме што кроз уши *вешто и намерно обавестити кога о чему;* ~ глас *разгласити.* — Провуче по комшилуку глас да је болестан. *Ћоп.*

~ **се 1.** *проћи, пробити се кроз какав уски пролаз, отвор, пукотину; вукући се полагано*

проћи преко чега, између чега. — Док си тренуо, нестаде га, провуче се кроз рупу. *Ранк.* Два назимета ... провукла се кроз плот па ришкају око увратина. *Глиш.* Тијесне [су] блатне улице по којима се кадгод подвече провуче процесија ... с лампионима. *Бен.* **2.** *проћи неприметно, потајно, прокрасти се, ушуљати се.* — И он је ... већ стигао ... и ето се тек мало прије у собу провукао. *Јурк.* Долази [Доситије] у Земун ... гледа прилику да ... прећи границу, провуче се једанпут у Смедерево. *Поп. П.* Јавио [се] неки ... стид ... што се [Станојла] кроз ... доброту Тодорову провукла у ову кућу. *Сек.* **3.** фиг. *вешто проћи кроз какве тешкоће; проћи на испиту.* — **То** је таква бештија, свуда се провуче. *Краљч. Стј.* Пре две године није могао да савлада читава два одељка из историје Срба, па опет — провуче се. *Ранк.* **4.** *развући, отегнути.* — Турци су нашли начина да се провуку [с преговорима] кроз читавих седам и по месеци. *Нов.*

прогавѐљати, -ам сврш. *гавељајући проћи.* — Прогавеља потом и један гурав старац. *Бан.*

прòгаз м *узан пролаз, кланац;* исп. богаз. — Врчевић ... почиње врло лепо причајући свој прелазак из питоме Боке у ... једва проходне стазе и прогазе. *ЛМС 1951.*

прогáзати, прòгāзам сврш. *газајући прећи по чему.* — [Поп] прогаза по муљу тражећи црва. *Јевт.*

прòгазити, -им сврш. **1.** *газећи проћи, прећи.* — Обијестан дјечак босоног прогазио слог на којем бијаше посијана салата. *Ков. А.* Ја ћу равне Куче прогазити. *НП Вук.* **2.** *ногама мало изгазити, погазити.* — Ти знаш шта ћеш: прогази га мало као и он тебе. *Сиј.* Нека коњи још мало прогазе вршај. *Рј. А.* **3.** фиг. *харајући проћи.* — Довољно је сјетити се ... шест језовитих куга што су овуда прогазиле. *Бат.*

прòгала ж **1.** *ведрина на небу после кише.* — Киша сипи, а отуда, од Дрине, прогала: — хоће да се изведри! *Вес.* Сунце засја с прогале. *Кош.* **2.** *шумска чистина. Р-К Реч.*

прогалáмити, -àлāмīм сврш. **1.** *почети галамити.* **2.** *проћи галамећи.* — Управа је пристизала цести, кад испред ње прогалами неуредна и бројна гомила и замаче иза окуке. *Топ.*

прòгалина и **прòгалина** ж *в. прогала.* — Плаха киша! ... а час прогалина. *Коз. И.* На рубу шуме, уз малу прогалину, зарзало нечије коњче. *И.*

прогáлити се, прòгāлī се сврш. *мало се разведрити.* — Они ходаху даље ни не опазивши да се небо бијаше већ на више мјеста прогалило. *Тип.*

прòгалица ж *прогала (2).* — Кад је погледао нада се у боровик, упозна на прогалици Марију. *Тип.*

прогалопи́рати, -òпӣрām сврш. *галопирајући проћи, прогалопирати.* — Јавила [му се чак] жељица да зајаше добра коња, па да на њему прогалопира. *Кол.* фиг. Као да су тим жмиркавим свјетлом прогалопирали срси ноћног немира. *Божић.*

прòгамбати, -ām сврш. *гамбајући, храмајући доћи.* — Шћаху сјести удно софре Марка, ама Марко удно софре неће, но прогамба, сједне поред краља. *НП Вук.*

прогàмизати, -ижēм сврш. **1.** *почети гамизати, пузити.* **2.** *гамижући, пузећи проћи.* — фиг. Мало подаље од вароши ... у паланци прогамизô ћифта. *Шапч.*

прогáњање с *гл. им. од прогањати (се).*

прогáњати (се), прòгāњām (се) несврш. *в. прогонити (се).*

прогàњач, -áча м *онај који гони, прогања кога.* — Не може у сну прогањач стизат бјегунца. *М-И.*

прогáрати, прòгāрām *несврш. и уч. према прогорети.*

прогаргàшати, -ām сврш. *прочешљати вуну.* — Данас ми је сестра прогаргашала мало вуне. *Рј. А.*

прòгаркати, -ām сврш. *прочачкати, прочаркати.* — Жестоко прогарка необично велику ватру. *Креш.*

прогáтати, прòгāтām сврш. *мало гатати.* — Нека нам штогод прогата да видимо: или ће бити добро или ће бити зло. *Рј. А.*

~ **се** *постати гатара, врачара. Р-К Реч.*

прогвѝрити, -ӣм сврш. *в. провирити.* — Поручник ... вринсу прогвиривши кроз прозор. *Вин.*

прогéгати, прòгēгām сврш. *гегајући се проћи.* — Таман рече ... а пас на три ноге прогега поред њега. *Вукић.*

прогѐрмáнскӣ, -ā, -ō *који брани, заступа интересе Германа:* ~ политика.

прогѝмнáзија ж заст. *нижа, непотпуна гимназија.*

прòгињати се, -њēм се необ. *несврш. и уч. према прогнати се.* — Труба је цичала и фрктала, сви ветрови на земљи прогињали су се кроз њен писак. *Тос. Д.*

прогла́вити, прòглāвӣм сврш. *изрећи, изустити.* — Жене од јуче само ћуте, једна другој ни речи да је проглавила. *Вес.* Кад погледаше кнеза, намах ... обузе [изасланике] страх тако велики да му падоше пред ноге и не смедоше проглавити. *Кнеж. Л.*

прòгладити, -ӣм сврш. **1.** *почети гладити.* — Сваки дан све се више погиње, као да је старост већ проглади својим скрза-

ним крилом. *Дов.* **2.** фиг. *угладити, изгладити.* — Да је моје танко грло јасно, ја бих моје грло прогладио, сву господу редом припјевао [говори паун славују]. *Вук.*

прогладо̀вати, -а̀дујем сврш. *провести гладујући.* — Све је то око нас лудница. И оне твоје касарне у којима си ... прогладовао твојих петнаест година. *Крл.* Прогладовао сам гимназију и богословију. *Петр. В.*

про̀глас м **а.** *јавно саопштење владе, партије, странке, организације итд. поводом каквог важног догађаја*; исп. прокламација. — После објаве рата Србији и прогласа народима у монархији, цар је био као убијен. *Јов. Ј.* У прогласу што га је конгрес упутио радницима ... каже се ... *ОП 2.* На том састанку [Политбироа ЦККПЈ] састављен је проглас ЦККПЈ под насловом: »Народима Југославије«, којим се они позивају у оружану борбу против окупатора. *Марј. Ј.* **б.** *агитациони летак.* — О сваком трну висе ... изборни прогласи. *Краљч. С.*

прогла́сити, про̀гла̄сӣм сврш. **1. а.** *објавити какво званично саопштење, обично свечано, јавно издати службени акт о нечему, обнародовати*; исп. прокламовати. — Прогласио је Србију за краљевину, а кнеза Милана за краља. *Јов. С.* [Робеспијер] је прогласио да је хришћанска вера у Француској оборена. *Нен. Љ.* **б.** *јавно рећи, ставити свима до знања, објавити; разгласити.* — [Недић] је прогласио и спровео начело слободе у књижевној критици. *Скерл.* Прогласите одмах ... да је краљ спасен. *Нех.* **2. а.** *именовати, произвести кога, што (у какво звање, чин, функцију и сл.).* — Данас послије подне ... прогласит ћу вас ... службеним кандидатом. *Крл.* У пролеће године 1879. Лазаревић је проглашен доктором медицине. *Ж 1955.* Село Мрчевци проглашено [је] за варошицу. *Уск.* **б.** *јавно, службено означити кога кривим, недужним и сл. (обично у судском поступку).* — Окружни суд је оптуженог прогласио кривим због кривичног дела пљачке. *Пол. 1957.*

~ се 1. *постати познат, славан, прочути се.* — Прогласи се цура на све стране, Јовану се просци досадили. *НП Вук.* Његова се сабља прогласила да је многе главе окинула. *И.* **2.** *јавно се представити, издати (за кога, што); објавити своје постављење, наименовање (у какав чин, звање и сл.).* — Зет њен прогласио се атеистом. *Сек.* Око г. 925. Томислав [се] прогласи краљем хрватским. *Шиш.* Он се прогласио за пунолетна пре законског рока. *Јов. С.*

про̀гла̄ти, -а̄м сврш. *в. прогледати. Вук Рј.*

проглаша́вати (се), -а̀шава̄м (се) = проглашивати (се) *несврш. и уч. према прогласити (се).*

проглашѐње с *свечано, јавно објављивање, прокламација; наименовање:* **~** (кога) за краља, **~** републике.

проглаши́вати (се), -а̀шујем (се) несврш. = проглашавати (се).

про̀глӗд м *могућност гледања у даљину, видик.* — Улицу ... треба оживети и улепшати ... треба је провентилисати лепим ... проширењима, интимним трговима, прогледима и погледима. *Пол. 1957.*

прогледа́вати, -ѐдава̄м *несврш. и уч. према прогледати.*

проглѐдало с *отвор, рупа (у вратима).* — Остав'те ми мало прогледала, прогледала колик огледала, да ја гледам тко се друмом шеће. *НПХ.*

про̀глӗдан, -дна, -дно *провидан, прозиран.* — Дан је лијеп, а море тихо и прогледно. *Мажс. Ф.*

прогле́дати, про̀глӗда̄м *несврш. и уч. према прогледати.*

про̀гледати, -а̄м сврш. **1.** *гледајући видети кроз што.* — У жељи да [суседа] виде, напрежу [морнари] очи не би ли прогледале кроз неопипљив бели муслин ... разастрт по ваздуху. *Дов.* **2. а.** *почети гледати, видети.* — Штенци још нису прогледали. *Вук Рј.* **б.** *поново добити вид.* — Треба још две [операције] да издржи и лекар јој је обећао да ће прогледати. *Рист.* **в.** фиг. *постати свестан чега, осветити се.* — Заиста чудно како то да је он тако касно прогледао. Он сад тек свесно види ко њега подрива. *Петр. В.* Народ је прогледао и диже се на устанак. *Наз.* **3.** *отворити очи, пробудити се.* — Мислио је да сања те склопи очи. Мало после прогледа. *Кнеж. Л.* фиг. Дан је већ прогледао ... но село је спавало најдубљим сном. *Бен.* **4. а.** *продрети у што разумом, открити, схватити што.* — Ситуацију је јасно прогледао и бистрином свога схваћања све је супарнике надмашио. *Кол.* **б.** *потпуно упознати, разоткрити кога.* — Та ја сам тебе прогледао скроз. *Змај.* **5.** шаљ. *добити рупе од дуге употребе, подерати се (о оделу, обући).* — На сто мјеста прогледала прегача. *Јурк.* Ђонови ми прогледали. *Андр. И.* **6.** *прегледати, разгледати.* — Бабу [после вечере] послаше да прогледа око куће. *Ранк.*

Изр. **~ коме кроз прсте** *поступити благо, попустљиво према коме, не осудити кога строго.*

прогло̀дати, про̀глођем сврш. *глођењем пробушити, пробушити.* — фиг. Расипник си ... Ти би проглодао и мало дубљу кесу него што је моја! *Крл.*

прогло̀тӣд, -ида м грч. зоол. *чланак тела тракуље, пантљичаре. Терм. 4.*

проглу́мити, -и́м сврш. *провести време глумећи.* — Има у старих лажаца, који су цио свој живот проглумили, тренутака када се они толико занесу да доиста дрхћу и плачу од узбуђења. *Л-К.*

про̀глухнути, -нём сврш. **1. а.** *проглушити.* — Пјевачи разјаре уста до ресица, а прстима запуше уши да сами себе не проглу'ну. *Лал.* **б.** фиг. *пробити коме уши, додијати причањем.* — Чагљина ... проглуши село причајући о чистоти Кушмеља и Осињаче. *Мат.* **2.** *умукнути.* — Проглухну звук бронза, а мекет јагањаца дође једноличан ... У кући завлада ... мучаљивост. *Десн.*

проглуши́вати, -у̑шујём *несврш. и уч. према проглушити.*

проглу́шити, про̀глу̑шӣм сврш. *заглушити.* — Пјесму из свих грла [ваља запјевати] да им уши проглушимо. *Лал.* Вал се крену улицама. Од поклика и од пјесме све проглушило. *Десн.*

про̀гмизати, -ижём сврш. *почети гмизати;* фиг. *избити на површину, појавити се.* — Кад се поиздељујемо, онда ће тек да прогмиже немање и сиротиња. *Шапч.*

прогми́лети, -и́лӣм, ијек. прогми́љети, сврш. *почети гмилети;* фиг. *појавити се.* — Прогмиле 'ајдук на сваку страну, заједно Срби и Турци. *Миљ.*

прогми́љети, -и́лӣм, ек. прогми́лети.

про̀гнанӣк, -а и **прогна̀нӣк,** -ика м *онај који је прогнан из земље, онај који се налази у прогонству, изгнаник.* — Хрли чамци пренесоше нас из јадне домовине наше, нас прогнанике, проклетнике. *Шен.* Ми смо прогнаници од среће и мира. *Стан.*

про̀гнаница и **прогна̀ница** ж *жена прогнаник.* — Боље нека те нема, него да гледам ... да ми се смејеш са другима кад станем као обешчашћена прогнаница. *Ранк.*

про̀гнаничкӣ и **прогна̀нӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на прогнанике и на прогнанице.*

про̀гнанӣштво с *в. прогонство. Р-К Реч.*

про̀гнāно прил. *као прогнаник.* — У овој дивљини ... осећала сам се несигурно и прогнано. *Ћос. Б.*

прогна́нство с *в. прогонство.* — Искажи ... да л' сам икада њино прогнанство потраживала? *Јакш. Ђ.* Ријечи ... немило доказаше да јој ваља поћи у прогнанство под старе дане. *Шен.*

прогна́ње с *прогонство.*

прогна́ти м мн. (јд. про̀гнāт, -а́та) грч. антроп. *људи у којих су вилице јаче истурене напред а зуби у њима косо усађени. Терм. 4.*

про̀гнати, -а̄м и про̀женём сврш. **1. а.** *гонећи присилити да прође.* — Момче младо, уклон' ми се с пута, да ја прогнам мојега шарина. *НП Вук.* **б.** *терајући присилити кога да се креће у одређеном правцу.* — Прогнаше деца чопор говеда на пашњак. *Ранк.* **2. а.** *насилно удаљити кога, протерати (3).* — Прогнао их с роднога прага. *Кос.* **б.** *силом (по наредби власти, по пресуди суда и сл.) истерати, из(а)гнати (из земље или у какво удаљено место).* — Јутрос нам ... саопштише пресуду: да нам се удари по 25 батина и да се прогнамо. *Ком.* Њега са женом и шестеро нејаке дјечице прожене у турско. *Љуб.* **3.** фиг. *одстранити, растерати што.* — Прогнај те своје мрачне мисли. *Креш.* Онда је грануло сунце, прогнало маглу. *Михољ.*

~ **се** *пробити се.* — Прогнаше се кроз љутицу стијену. *Март.*

прогне́вити, про̀гнēвӣм, ијек. прогње́вити, сврш. *изазвати гнев, разгневити кога.* — Погазио брата старијега, прогњевио бога вишњевога. *НП Вук.*

~ **се** *повр.*

прогно́за ж грч. *предвиђање, наговештавање основано на одређеним и научним подацима; прорицање:* ~ времена, ~ болести, спортска ~.

прогно̀зēр, -е́ра м *в. прогностичар.* — Неочекивана маса туристичких номада изненадила је прогнозере. *Вј. 1966.*

прогнози́рање с *гл. им. од прогнозирати.*

прогнози́рати, -о̀зӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити прогнозу, предвидети, предвиђати нешто што ће се у будућности догодити, остварити.*

прогно̀стичāр м грч. *онај који врши прогнозе, који предвиђа што, предсказивач.* — Прогностичари предсказују приличну апстиненцију [бирача]. *Б 1958.*

прогно̀стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на прогнозу.*

про̀гнути, -нём сврш. *спустити, погнути, пригнути.* — Прогнуо паша главу кано да му дотешчала. *Горд.*

прогња́вити, про̀гњāвӣм сврш. *неко време гњавити;* фиг. *бити досадан, досадити коме. Деан. Рј.*

прогње́вити (**се**), про̀гњēвӣм (се), ек. прогне́вити (се).

прогње́чити, про̀гњēчӣм сврш. *гњечити неко време; исцедити из чега притискујући;* фиг. *гњечећи, притискујући измучити. Деан. Рј.*

про̀гњити, про̀гњијē сврш. **1.** *почети гњити, трунути. Бен. Рј.* **2.** *сасвим изгњити, сагњити, иструнути. И.*

проговара́ти, -о̀вāрām *несврш. и уч. према проговорити.*

про̀говор м **1.** *реч преклињања, заклињања.* — Ја из твога гроба чујем проговоре:

... Борите се, децо, до последњег даха! *Змај*. **2.** необ. *израз, изричај*. — И њега [Држића] сам преписао из оне исте књиге из које [је] Делабела ријечи вадио и проговоре за свој словник. *Кур*.

проговòрити, -òворӣм свршс. **1.** *почети говорити*. — Лазар прохода и проговори. Умео је да каже: деда, баба, нана, тата и пуно, пуно речи. *Вес*. **2. а.** *рећи, изговорити*. — Суреп ... не проговори три речи у дугу дану. *Вес*. **б.** *изустити*. — Олга није ни речи проговорила. *Дед. В*. **в.** *писмено, штампом изнети, предати јавности своје мисли и осећања*. — Предајући ово дело српској читалачкој публици, сматрамо да неће бити некорисно ... ако проговоримо нешто о његову писцу. *Нед*. О том је рукопису проговорио Р. Штрохал у »Хрватској«. *Водн*. **3.** *поразговарати, поразговорити*. — Дедер да ја и ти онако озбиљно проговоримо. *Нуш*. **4.** фиг. **а.** *спољашњим знацима (кретњом, гестом, поступком) показати, испољити своја осећања*. — Требало је само мало почепркати, па да у предузимљивом Тривуну проговори његова жандарска ловачка крв. *Поп*. Па и ако га [је] случајно погледала, очи су њене нијеме биле, и ни једна жилица на лицу није проговорила. *Киш*. **б.** *почети деловати, ступити у акцију*. — Народ је чуо за патње своје браће, па је проговорио. *Крањч. Стј*. Мали топ је ... проговорио. *Поп. Ј*.

Изр. Бог из тебе (из њега) проговорио *нека се обистини оно што си (је) рекао*; проговориће на лакат *не можеш га присилити да не говори, да заћути*; проговорила је крв *в. уз крв (изр.)*.

прòгодиновати, -нујӗм свршс. *провести годину. Р-К Реч*.

прогòлети, -лӣм, ијек. прогòљети, свршс. *постати го; бити лишен местимице лишћа*. — Стаде подизати главу у још прогољелу круну бријеста која се споро њихала. *Божић*.

прогòлити, прògолӣм свршс. *учинити голим*. — Старији син ... у пртене му крпе омотано бусато прогољено тијело. *Божић*.

прòголицāј м необ. *осећај голицања*. — Покуша приклекнути. Приклекне. Једва ... Проголицаj слабости. *Божић*.

проголицати, -ām свршс. *изазвати голицање, надражај коже*. — Пси се поизвађали, ћуте, па тек кад их коњска мува око носа ... мало проголица, они ће ... зарежати. *Јакш. Ђ*.

прогòљети, -òлӣм, ек. прогòлети.

прòгон и **прóгон** м **1. а.** (*про*)*гоњење*; исп. прогнати (2). — Прогони су само још јачали раднички покрет. *ОП 2*. **б.** *в. прогонство (2)*. — Неке општине су смртну казну замениле у многим случајевима прогоном. *Дан*. **2.** *пут којим се стока или кола изгоне*. — Арханђеловска хрисовуља помиње на једном месту прогон у планину извесним местом као право једнога села. *Нов*. Трчала је прогоном ... само јој се помаљала ... ту и тамо глава. *Кал*.

прòгонац, -бнца м *в. прогонилац. Р-К Реч*.

прогòнив, -а, -о *који се може прогонити*. — Право тужбе ... тужитељ је губио ... једино гледе деликта, прогонива ... по закону о штампи. *Мј. 1936*.

прогòнилац, -иоца м (ген. мн. прогòнилāцā) = прогонитељ *онај који прогони*. — Пожурио у кућу као да му је за петама невидљив прогонилац. *Ћоп*.

прогòнилачкӣ, -ā, -ō *који прогони*. — Почео [је] да му се овде ... привиђа њен прогонилачки фантом. *Дуч*.

прогòнитељ м = прогонилац. — Тако је замрзио кршћанство, јер је то била вјера његових прогонитеља. *Пов. 1*. Прогонитељи су пристизали. *Андр. И*.

прогòнитељица, прогонитèљица и **прогòнитèљка** ж *жена прогонитељ*.

прогòнити (**се**), прògонӣм (се) *несврш. и уч. према прогнати (се)*.

прògониште с *место прогонства*. — И причајте бедну песму мога краја и страшну срамоту мога прогоништа. *Бој*.

прóгонка ж *писмо, була о искључењу из цркве. Р-К Реч*.

прогóиство с **1. а.** (*про*)*гоњење*. — Не осећам више оков, ни прогонство, ни вољу да умрем, ни жељу да бежим. *Мас*. **б.** *насилно удаљење из земље или у неко удаљено место по наредби власти, пресуди суда и сл*. — Стижу вести да Омер-паша ломи отпор бегова и ајана, почео је и да их ... шаље у прогонство. *Андр. И*. Ускоро је ... осуђен на трогодишње прогонство у Сибир. *ОП 2*. **2.** *стање онога који је прогнан*. — За Милошева живота он је седео у прогонству. *Јов. С*.

прогоњāч, -áча м *прогонилац, прогонитељ*. — Прогоњачи већ одавно напустише старицу. *Ков*.

прогоњènӣк, -и́ка м *онај који је прогоњен*.

прògоњēње с *гл. им. од прогонити (се)*.

прогорéвати, -òрēвām, ијек. прогоријèвати *несврш. и уч. према прогорети*.

прогòрети, -рӣм, ијек. прогòрјети, свршс. **1.** *бити оштећен деловањем ватре, добити рупу деловањем ватре*. — Горјеле и прогорјеле греде, стале пуцати таванице. *Брл*. Хатка је видјела само чалму, бијелу прогорјелу тамо код ватре. *Сиј*. **2.** *изгорети по површини, бити опаљен од сунца*. — Рибарева дјеца, прогорјела као земља од сунца, скачу и усрћу у валове. *Ћип*.

прогорија̀вати, -ђријевам, ек. прогорева̀ти.

прогорјѐти, -рим, ек. прогорети.

прогостѝти се, прогостим се сврш. *провести неко време гостећи се.* — А ево сам довб и два пријатеља и једно момче да ти се прогостимо у кући два-три дана. *Бор.*

програ̀ктати, програкћем сврш. *почети грактати.* — А баш пред тим кад ће се десити изнад куће програктао гавран. *Глиш.*

про̀грам м грч. **1. а.** *претходни план рада или какве делатности.* — Дан је почео . . . по давно утврђеном програму. *Кол.* **б.** *план и распоред извршења чега.* — Путни програм не може бити бољи. *Јурк.* **2.** *утврђени основни, битни принципи, задаци и циљеви које жели остварити политичка партија, друштвена организација, централни орган државне власти и сл.* — Партија . . . је истакла либералан и демократски програм. *Вуј.* **3.** *распоред и попис тачака које се изводе на каквој приредби (концерту, циркуској представи и сл.)*: прва тачка програма, ноћни ~ варијетеа. **4.** *кратак садржај предмета или предавања на каквом курсу; наставни предмети који се предају у каквој школи, факултету*: школски ~.

програма̀тичан, -чна, -чно и **програма̀тичкӣ,** -ā, -ō *који се држи програма.* — Прохтело му се да буде програматичан. *Михиз.*

програ̀матскӣ, -ā, -ō = програмски *који се односи на програм, који је по програму*: ~ изјава, ~ декларација, ~ пропаганда.

програми̏рање с *гл. им. од програмирати.* — Програмирање је прихваћено као значајна економска метода усмеравања националне привреде. *Вј. 1966.*

програми̏рати, -а̀мӣрам сврш. и несврш. (*из*)*вршити какав рад према утврђеном програму.* В. пр. уз гл. им. програмирање.

про̀грамскӣ, -ā, -ō = програматски.

прогргу̀тати, -гргоћем сврш. *проћи, промаћи гргоћући, клокоћући.* — Оживеле груде леда прогргоћу стотињак метара, док их не прогутају жедне стијене. *Божић.*

прогргу̀тати, -ам сврш. *гргућући рећи.* — Николетина потиштено упита: — Куда би човјек сад? — Па куд би — кући! — прогргута Јовица. *Бор.*

про̀грезати, -ам сврш. *проћи кроз снег, пропртити;* исп. грезати, грезнути. — Пут [им] препријечи широка и разлокана пртина . . . Велика хајка прогрезала је овим крајем тражећи их. *Лал.*

про̀грезнути, -нем сврш. *утонути у што, испунити се сасвим чиме.* — За сада у победу српства не верујем све дотле док не буде прогрезло неодољивим . . . самољубљем. *Петр. В.*

прогреја̀ва̄ње, ијек. прогрија̀ва̄ње, с *гл. им. од прогревати.*

прогреја̀вати, -ѐја̄вам, ијек. прогрија̀вати *несврш. и уч. према прогрејати.*

про̀грејати, -јем, ијек. про̀гријати, сврш. *добро, јако загрејати. Р-К Реч.*

прогрѐпсти, -грèбем сврш. *гребући мало ископати, прочепркати.* — Треба само мало прогрепсти да се под тим танким слојем наиђе на — Хрвата. *Цар Е.*

про̀грес м лат. *напредак, покрет према напред, према напреднијем, савршенијем стању, прелаз на виши ступањ напретка*: друштвени ~, технички ~.

про̀гресӣван, -вна, -вно **1.** *напредан, који води ка усавршавању*: ~ литература, ~ настава. **2.** *који се постепено развија, растући*: ~ кретање.

Изр. ~ парализа мед. *лудило (као последица болести сифилиса);* ~ порез *порез који расте у процентуалном односу према висини суме прихода која подлеже порезу.*

прогресӣвист(а) м *в. прогресист(а).*

прогресивӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на прогресивисте.* — Та прогресивистичка школа поставила се насупрот гандизму. *Пол. 1957.*

про̀гресӣвно прил. *постепено се развијајући.* — Са убрзаним темпом пјесме прогресивно расте и темпо игре. *Ств. 1948.*

прогресӣвнōст, -ости ж *особина, стање онога који је прогресиван и онога што је прогресивно.*

прогресӣзам, -зма м *прогресивност.* — Из национализма . . . био [је] ношен . . . у социјални прогресизам. *Богдан.*

прогрѐсија ж мат. *низ бројева или величина које се постепено повећавају или умањују по одређеном правилу. Кл. Рј.*

Изр. аритметичка ~ *низ или ред бројева у којему се сваки следећи добива додавањем претходном истога броја (нпр. 2—5—8);* геометријска ~ *низ или ред бројева од којих се сваки следећи број добива множењем претходнога са сталним бројем (нпр. 2—4—8).*

прогрѐсист(а) м *присталица прогреса, напредан човек.* — Само партија прогресиста ради за благостање и напредак народа и земље. *Срем.*

прогри̏зање с *гл. им. од прогризати (се).*

прогри̏зати (се), прогри̏зам (се) *несврш. и уч. према прогристи (се).* — Дон прогриза у кориту дубок просек. *Моск.*

прогрије-, ек. прогреј-.

про̀гристи, -гри̏зем сврш. **1. а.** *гризући, једући направити рупу, пробушити зубима.*

— Воја је прогризао кору [лимуна] и полако вукао. *Вучо.* **б.** *гризући створити рупе, ходнике (о црвима, глодарима).* — Мајушни црв ... је прогризао тикву. *Нуш.* фиг. Њега ... привлаче друштвене кривине и неравнине, душе прогризене пороцима. *Прод.* **в.** *гризући оштетити на више места, изгристи.* — Рак му је прогризао све тело. *Јакш. Ђ.* фиг. Магле се нагло згусnуше, а из ... ждријела бану први вихар, а за њим ... други ... прогризли је наскроз и бацали као трулу сламу. *Бен.* **г.** *силом начинити отвор, пробити, провалити.* — Ватра ... прогризе кров и дочепа се ваздуха. *Петр. В.* **2. а.** *добити рупе од дуге употребе.* — За ступу дадоше стари прогризени губер. *Шапч.* **б.** *нагризањем пробушити, изгристи, пројести (због хемијског деловања). Деан. Рј.* **3.** *подлокати, пролокати зем.ьу, обалу правећи корито, пукотине и сл.*

~ **се** *гризући извући се, пробити се.* — Бијаше му као да прогута ... миша. А миш се ужљебио у утроби и сад ће се прогристи кроз цријева. *Матош.* фиг. Свршио је пучке школе па зашо̀ и у гимназију, једвице се прогризо̀ кроз први разред, док у другом ... не уломи зубе. *Горд.*

прогр̀мети и **прогр́мети,** -мӣм, ијек. прогр̀мјети и прогр́мјети, свршр. **1.** *престати грмети.* **2.** *проћи, пројурити грмећи, протутњати.* — Прогрми челични ломот луксузног плавог влака. *Крл.* Ниско изнад куће ... силовито прогрми двокрилни авион. *Ћоп.* Прогрмио је још један плотун. *Лал.* фиг. Сватови су били и прогрмели. *Мил. В.*

прогр̀мјети и прогр́мјети, -мӣм, ек. прогр̀мети и прогр́мети.

прогромàдати се, -ӑм се свршр. *произвести штропот, громки шум.* — Прокотрља се, прогромада, прошкрипа у бравама и кључаницама. *Сим.*

прогромӣњати, -ӑм свршр. *ходајући изазвати кратке испрекидане шумове.* — Враћали су се ... кадли прогромиња сад чопор ногу каменим степеништем. *Божић.*

прогр̀увати, прòгрӯвӑм свршр. **1.** = прогрухати (1) *изударати.* — Сад већ не би могло проћи да га не прогрува, ако би што лануо. *Мат.* **2.** *продрети, пробити се кроз кога, што.* — Уочиглед обе војске ... прогрува Раја ... кроз читаву непријатељску војску. *О 1875.*

прогр̀ухати, прòгрӯхӑм свршр. **1.** = прогрувати. **2.** фиг. *напети, напрегнути.* — Пут вратоломан и опасан те је човјек морао добро да прогруха свој ум док би се снашао у том тобогану мисли. *Мар.*

прогрушáвати (се), -ӯшӑвӑм (се) *несврш. и уч. према прогрушати (се).*

прогр̀ушати, -ӑм свршр. **1.** прел. *учинити проседим.* — Патњама окупан ... спрема да повељом попрсје украси ... оном који му је прогрушао власи. *Бој.* **2.** непрел. **а.** *постати просед.* — Прогрушала коса побијељела сасвим. *Цар Е.* **б.** *почети губити свежину, почети венути.* — Нађох га на крају стазе на клупи, у једној сјенци под прогрушалим гранама. *Лал.* **3.** *прогрушати се (3).* — Музући краву и пијући млеко, вели: Кукутом прогрушало, ако га [непријатељ] пије. *Петр. В.*

~ **се 1.** *почети сѐдети.* — Прогрушала му се и коса и брада. *Шапч.* Само је по Микули пао снијег; коса се прогрушала сјединама. *Пав.* **2.** фиг. *бити местимице покривен, прекривен облацима (о небу).* — Обоје осетише потребу да дуго ... гледају у од облака прогрушано небо. *Лаз. Л.* **3.** *покварити се стварајући при врењу, превирању мале грудвице, груменчиће, згрушати се (о млеку, крви).* — И пију прогрушано млијеко. *Марет.* фиг. Оно мало чисте љубави у њему прогрушало се. *Прод.*

прогр̀ушити, прòгрӯшӣм свршр. *разбити, растӯћи, раскрхати:* ~ лед (нпр. око лађе). *Вук Рј.*

прòгрцати, -ӑм свршр. **1.** *грцајући прогутати.* — Удари шаком о стол и прогрцав двије-три сузе скочио на ноге. *Том.* **2.** *грцајући, испрекидано, гушећи се ријечи, проговорити.* — Сирота жена приђе Горчину, пољуби га у руку прогрца две-три ријечи ... *Ђур.*

прòгрцнути, -нӗм свршр. *једним гутљајем испити.* — Прогрцнем полић вина као напрстак. *Матош.*

прогӯгњати, -ӑм свршр. покр. *пронети, разгласити.* — Крит ће се ствар да не дође на велики бубањ ... Па ено и Салим ... шта ли је он свашта прогугњао. *О-А.*

прогу́дети, -дӣм свршр. **1.** *почети гудети.* **2.** *проћи гудећи, зујећи.* — Вилин-коњици са прозирним цизелираним крилима прогуде над зеленосјајном површином [баре]. *Поп. Ј.* **3.** фиг. *рећи, проговорити гласом сличним звуку гудала.* — Зачудих се, на што тол'ко цвећа, ал' ми цвеће тихано прогуди: »Тихо, тихо ... да се твоје злато не пробуди«! *Змај.*

прогу́кати, прòгӯчӗм свршр. **1.** *почети гукати.* **2.** *нежним, љупким гласом рећи.* — Он зна све моје тајне. — Све? ... прогука слатко Јулија. *Кум.* **3.** *гучући проћи.*

прогу́лити, прòгӯлӣм свршр. покр. *проћи, пробити се уз тешкоће кроз кога, што.* — Дај ... лончић воде, осушило ми се грло док сам ноћас прогулио кроз Нијемце. *Ћоп.*

~ **се** *снажно викнути, продерати се.* — Николетина ... се прогули из петних жила, радујући се свом снажном гласу. *Ћоп.*

прòгундрати, -ām свршː *проговорити гундрајући, прогунђати, промрмљати.* — Прогундра нешто неразумљиво. *Коз. Ј.*

прогунђáвати, -ујēм *несвршː и уч. према прогунђати.*

прогу̀нђати и **прòгу̀нђати,** -ām свршː *проговорити, рећи гунђајући.* — Никад се не намршти, никад не прогунђа, вазда је весео и насмејан. *Вес.* Улазећи у собу прогунђа нешто на поздрав. *Цар Е.*

прòгунути, -нēм свршː *в. прогутати.* — Прогуну залогај, прижмури мало, замисли се. *Сиј.* фиг. Заиште чашу рибизлова сока да би с њоме и љутину прогунуо. *М 1867.*

прогурáвати (се), -ујрāвām (се) *несвршː и уч. према прогурати (се).*

прогу́рати, прòгу̀рām свршː **1.** *гурајући покренути напред, провући, протурити кроз што;* фиг. *убрзати остварење, решење чега.* — Тим путем успијевала је влада да прогура у парламенту ... измјене ... закона. *Мј. 1936.* Узалуд [је] покушавао да прогура свој сопствени нацрт закона. *Б 1957.* **2. а.** *прогурати се (1).* — Дивизије предње линије ... [су] прогурале уском просторијом између Карадага и Козјака. *Лаз. М.* **б.** фиг. *проживети мучно, уз тешкоће.* — Откад он погибе, једва прогурасмо живи. *Пав.*

~ **се 1. а.** *гурајући се поћи напред.* — У пространој одаји велике сеоачке куће набило се толико људи да сам се једва прогурао до угла. *Чол.* Прогура се, не баш финим начином, кроз хрпу госпођа. *Том.* **б.** фиг. *пробити се кроз живот, успети у животу гурајући се.* — Требало је заиста срчане воље и трезвености да се с оно мало средстава прогура до универзитета. *Петр. В.* **2.** фиг. *свршити се некако, извући се из чега, ослободити се чега.* — Само да се прогура ова потера ... Опасно су нас потерали. *Ћос. Д.*

прòгуслити, -ūм свршː *гудети мало, кратко време.* — Узмиде гусле, па нам мало прогусли. *Рј. А.*

прогу̀тати, -ām свршː **1.** *гутајући пропустити што (храну, пиће и сл.) кроз грло у желудац.* — У три залогаја прогутала колач. *Пав.* фиг. Ако Аустрија прогута Србију, ми [Руси] ћемо јој огласити рат. *Јов. Ј.* **2.** фиг. **а.** *прекинути постојање кога, чега примивши у себе.* — Вода прогута и шајке и товар. *Вес.* Море га прогута. *Војн.* **б.** *лишити живота; уништити.* — Смрт је прогутала три патроле. *Пол. 1958.* [Шуму] је ватра прогутала. *Наз.* **в.** *нагло нестати, престати бити видљив изгубивши се у чему.* — Опростио се ... Затим га прогуташе големи џбунови јасмина. *Козарч.* Понор ... прогута велико језеро. *Б 1958.* **г.** *изгубити се, ишчезнути у чему јачем по интензитету, престати се чути.* — Јак вјетар прогута моју псовку. *Пав.* **д.** *потрошити, упропастити, уништити.* — Апарат је прогутао сав новац. *Крањч. Стј.* Други су прогутали сву његову муку. *Пав.* **3.** фиг. **а.** *ћутећи отрпети какву неправду, непријатност, не одговорити на увреду.* — Григорије ћутећи прогута ту увреду. *Моск.* Није могао прогутати неких подругљивих примједаба. *Шкреб.* **б.** *не показати јавно, задржати у себи.* — И крв му бризне — ћути, бол прогута. *Јакш. М.* Уме мајка ... и тајну да прогута. *Макс.* **в.** *издржати, поднети нешто тешко, претрпети.* — У младости [сам] прогутао због ... сликова доста батина. *Матош.* Оперисали ми чак и уво, а кажу тешка операција, али и то сам прогутала. *Рист.* **4.** фиг. **а.** *врло брзо прочитати:* ~ књигу, ~ писмо. **б.** *рећи нејасно, неразговетно, не изрећи сасвим, поптуно, до краја.* — Хтио си још нешто да кажеш, али си прогутао. *Крл.* Одједаред умуче, прогута нешто, посрами се. *Сек.*

Изр. као да је метлу (бандеру, мотку) прогутао *постао је непокретан као кип, укипио се, укрутио се.* — Од узбуђења ... се укипио, бандеру прогутао. *Дав.*; прогутала га је рака *умро је;* прогутао га је мрак (ноћ, помрчина, тама) *нестао је заувек, убијен је;* ~ језик *кажс се о некоме који не може или неће да каже нешто.* — Прије [бих] прогутао језик него што бих ускратио поштовање светом мужу. *Л-К.*; ~ кога очима (погледом) *гледати у кога живо, нетремице, с највећим интересовањем.* — Нана избечила очи ... да га очима прогута. *Ад.*; ~ пилулу *ћутећи поднети, отрпети увреду, неправду;* ~ удицу *примити мито;* ухватити се на чије лепе *речи, обећања.* — Прогутали сте ви Петрову удицу, као што су је и други прије вас. *Коз. Ј.*; ~ жабу *имати неугодности.* — Долазе ... господа у црном одијелу па ако се запраше, прогутат ћеш жабу. *Пав.*

прòгутнути, -нēм свршː *в. прогутати.* — Сваки вал ... колико би другога прогутнуо, моју би грешљу увијек на сухо избацио. *Јурк.* фиг. Као да је неколико ријечи, неколико мисли прогутнула. *Шен.*

прòгуцати, -ām свршː покр. *в. прогутати (1 и 3).* — Махнуо главом и прогуцао пљувачку. *Бег.* Стрпљиво прогуца синовљеву грубост. *Божић.*

прогу́шити, прòгу̀шīм свршː *мало, понешто гушити кога, пригушити. Вук Рј.*

продàвалац, -аоца м *продавац.* — Свет се разилазио ... остајали су још само ... продаваоци слаткиша. *Андр. И.*

продáвање с *гл. им. од продавати.*

продàваона ж *в. продаваоница. Деан. Рј.*

продàваоница и **продавадница** ж *продавница:* ~ сухомеснате робе.

прода́вати, прòдājēм (имп. прода́ји; прил. сад. прода́јӯћи) *несврш. и уч. према продати.* Изр. ~ кожу *излагати се опасности;* ~ зјаке (зјале) *зјакати.*

прода́вац, -вца и **продàвāч,** -а́ча м *онај који продаје што.* — Син кукавнога продавца кишића. *Павл.* Све те ствари ... нису ... вределе оног петпарца који продавац новина тражи од публике. *Уск.* [Заборављала је] улогу продавача који се скита од дома до дома. *Јевт.* Он [је] обични продавач у трговини ципела. *Грг.*

продава́чев, -а, -о *који припада продавачу.*

продава́чица ж *жена продавац.* — Замолила га да узме Зору за продавачицу пецива. *Кос.*

продàвāчкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на продаваче:* ~ занат.

прòдāвница ж *просторија у којој се продаје каква роба.* — Догађа се да асортиман ... зимске робе није комплетан у свакој продавници. *Пол. 1954.*

прода́вчев, -а, -о *који припада продавцу.*

прòдаја ж *давање, уступање чега за одређену цену, продавање; трговина.* — Чешће залази у град, изналажећи увијек нешто за продају. *Кал.* Уважује се у богатство до кога је дошао продајом своје части. *Прод.* Изр. девојка на продају *јавна жена, проститутка.*

прòдајица ж и м покр. *особа која олако продаје своју баштину. Вук Рј.*

прòдājнӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који се односи на продају:* ~ цена. **2.** *који је одређен за продају:* ~ место, ~ роба. **3.** *који даје, продаје себе, своја осећања за новац.* — Љубав није продајна. *Шен.* У тој атмосфери продајне љубави ... кружила је стара лозинка ... *Јонке.* **4.** *који је готов, спреман ради користи, новца на нечасне поступке, поткупљив.* — На двору [је] било све продајно. *Нех.* У њему су биле сједињене све лоше особине продајних хуманиста. *Баб.*

прòдājнӣк м *онај који се продао, издајица.* — Скоче на њ ... прозвавши га издајицом и продаником. *Љуб.*

прода́јнōст, -ости ж *особина онога који је продајан и онога што је продајно. Р-К Реч.*

прода́јство с **а.** *в. продајност.* **б.** *издајство. Р-К Реч.*

продàнгубити, -ӣм сврш. *изгубити време бескорисно.* — Па и неколико бих дана продангубио само да то видим. *Вел.* Продангубићу, а морам зором да сам код куће. *Срем.*

прòдаоц м *в. продавац.* — Говедо изгледаше као бик, а продаоц се купијаше да му нема више од пет година. *Љуб.*

прòдати, -ām сврш. **1.** *дати, уступити што другоме за одређену цену, наћи купца чему.* — Дрва си школска продала иза мојих леђа. *Крл.* **2.** фиг. **а.** *дати, продати себе, своја осећања другоме за новац.* — Не жалим те ... кад си продао младост оном бапцу. *Срем.* **б.** *извршити према коме издају, изневерити кога.* — Знам ко ме је продао. *Јов. Ј.* Продани сте под нову заставу. *Дук.* **3.** *дати једно за друго, разменити, заменити.* — Продао је ... слабог пјешака за здравог противничког пјешака. *Шах 2.*

Изр. ~ душу ђаволу (врагу) *учинити какво ружно, нечасно дело;* како (што) чуо, тако (тото и) продао *пренети, рећи другоме нешто тачно онако како се чуло;* ~ на бубањ (на добош, на дражби) *јавно продати по судској пресуди ради наплате дуга;* ~ рог за свећу *намерно преварити, обманути кога ради личне користи.*

~ **се** *прећи на страну противника за новац, из личних побуда.* — Све гласније се почело говорити да се ... продао Немцима. *Моск.* Продао се као доушник туђинским властима. *Крл.*

прода́хнути, прòдахнēм сврш. **1.** *прожети, испунити скроз чим.* — Постојала је тежња да ... живот продахне нечим вишим. *Леск. Ј.* [Неизрециви чар] је бјеше сву продахнуо и створио премилом дјевицом. *Кум.* **2.** *изрећи у једном даху.* — Говори, све кажи! — продахну нестрпљиво Клара. *Шен.*

прòдевак, -ёвка, ијек. прòдјевак, м *убод игле.* — Сваки овај ... продевак игле донесе вам прихода више него десет врста мудрога писања. *Нен. Љ.*

продéвати, прòдёвām, ијек. продијевати *несврш. и уч. према проденути.*

~ **се** фиг. *тајно, крилом пролазити кроз нешто.* — [На Скадарском језеру] шверцерски чамци продијевају се као ноћне птице. *Ђон.*

продевèтати, -ām сврш. *јако избатинати, истући, излупати кога.* — Нека ... га мало продеветају. *Кост. Л.*

продевòвати, -èвујēм, ијек. продјевòвати, сврш. *провести време као девојка.* — Млада је, може ... да продевује мало ... ја ... ни честито продевовала нисам. *Срем.*

прòдекāн м лат. *заменик декана на универзитету, свеучилишту.*

прòдековати, -кујēм несврш. *говорити као у проповеди, предиковати.* — Јој, насмије се дјевојка, како Алберт лијепо њемачки продекује! *Шен.* Ови посљедњи продековати ће дан и ноћ непрестанце о нашој слави. *Ков. А.*

продемонстри́рати, -ònстрӣрām сврш. *јавно проћи показујући своју моћ.* — Дошла [је] једна казнена колона на тенковима, продемонстрирала и убила једног младића. *Поп. Ј.*

прòденути, прòденēм и прòдедēм, ијек. прòдјенути, свршн. *пропустити, провући кроз што, уде(ну)ти.* — Уме мајка ... да кроз иглене уши продене. *Макс.* Продјену десни кажипрст кроз витицу и лагано се упути кући. *Десн.*

~ **се** *провући се, пробити се нешто кроз нешто.* — Човек је тако мален и ситан да између стотину смрти проклизи, продене се. *Сек.*

прòдер м *кила, херниja. Вук Рj.*

прòдерāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од продерати (се).* **2.** фиг. *промукао, храпав (о гласу).* — Чуо се само његов продеран, набусит глас пијаног кочијаша. *Јов. С.*

Изр. (про)сипати као из продеране вреће *много, обилно (про)сипати.*

продèрати, прòдерēм свршн. **а.** *дерањем, дугом употребом направити рупу, поцепати:* ~ чарапе, ~ шешир. **б.** *раскинути на комаде, раздерати.* — Падох преко дебелих слова и продерах га [програм] надвоје. *Крањч. С.* Дужници »бумбари« брује, али ... не могу да продеру паучину у коју су се уплели. *Срем.* **в.** *пробити скроз.* — Звижну зрно ... продера му мушке груди. *Змај.* **г.** *пробити што синувши, блеснувши јако и кратко (о муњи).* — Када продере муња, види се ... понеко скривено острво. *Сек.* **д.** *извршити продор кроз нешто савладавши препреке, продрети.* — Хоће јунак завјет да испуни и шанчеве турске да продере. *НП Вук.* На сами Видовдан продере војска преко Коловира. *Љуб.*

~ **се 1.** *раскинути се, поцепати се, (од дуге употребе, под јаким притиском и сл.).* — На њему ... чита прљава, масна, а на њојзи ... продерала се рупа кроз коју је провиривао један прамичак седе косе. *Јаки. Ђ.* Уједанпут ... продера се она врећа света, испадоше брда сваколика. *Радич.* **2. а.** *гласно викнути.* — Раширених руку потрча према њој и продера се као магаре. *Маш.* **б.** *љутито подвикнути, издерати се на кога.* — Што се ти кесиш? — продера се бијесно начелник. *Гор.* **3.** *закукурекати (о петлу).* — Пијетли се гласно продераше. *Бен.*

продèротина ж *продерано место, рупа на чему начињена дерањем, дугом употребом.* — Тресући руком понесе је [палицу] према наслону столице, али кад са гађењем осети на продеротини кучину, он трже руку. *Чипл.*

прòдести и **прòдети,** прòденēм и прòдедēм, ијек. прòдјести и прòдјети, свршн. *проденути.*

продèтињити се, -ӣм се, ијек. продјèтињити се, свршн. *поспати као дете, подетињити.* — Колико му срцу беше, чак се поред добра и продетињио. *Вукић.*

продефилѝрати, -йлӣрām и **продèфиловати,** -лујēм свршн. фр. *промаршировати, проћи испред кога дефилујући, исказујући му почаст.* — Сад ће ... свака компанија продефилирати мимо мене. *Јонке.* фиг. Кроз ту кућу ... продефиловала је цела наша књижевност. *Нуш.*

продивáнити, -йвāнӣм свршн. *в. поразговорити.* — Још мало ту продиванише па се разиђоше. *Глиш.*

~ **се** уз. повр. *међусобно се поразговорити.* — Па би се ту насаму људски продиванили ... лијепо, зрело и озбиљно. *Ивак.*

продѝвљати, -āм свршн. *провести неко време дивљајући, живећи и владајући се слободно.* — Баш је весела што је одабрала јесен да управо сад у тим данима, као некада, продивља пропланцима. *Мих.*

продијèвати (се), прòдијевāм (се), ек. продéвати (се).

прòдијељ ж (ијек.) *раздељак на темену.* — [Чешаљ] учвршћује продијељ насред тјемена. *Кал.*

прòдика ж лат. **1.** *проповед у цркви, предика.* — Слушао сам вас као ... нашега опата кад говори посну продику. *Шен.* **2.** *морална поука, опомена, грдња.* — Петру продике догрдиле, пио је више, картао се још више. *Шен.* Обичавао је и у продике ударити када се његови приједлози не би ... примали. *Ков. А.*

прòдикање с *гл. им. од продикати.*

продѝкаоница и **продикàоница** ж *проповедаоница, предикаоница.* — Знао је о свем и свачем приповиједати ... љепше већ парок с продикаонице. *Ивак.*

прòдикати, -ичēм несврш. **1.** *в. продиковати.* — Ти ми ту продичеш као какав стар фратар. *Шен.* **2.** *давати упуте, опомињати, грдити.* — Ви мени продичете ... са свога аристократског пријестоља, а ја вам одговарам из своје собице. *Ков. А.*

продѝкатор м лат. *в. проповедник.*

продѝкаторица ж *она која држи продике, поуке о начину живота.* — Ви га не остависте ни тада када је ступио у брачну свезу са својом рођакињом! Дакле, продикаторице. *Ков. А.*

продѝкач, -áча м *в. проповедник.* — Веле да заштићујеш луторске продикаче. *Шен.* Добри [се] продикач кадшто сјети и страних узора. *Бен.*

прòдиковати, -кујēм несврш. *говорити продике, проповедати.* — Тако баш продикује наш жупник. *Ков. А.* Вјерујем да је угодније у запећку сједити и једномишљеницима продиковати, који ће ти све одобрити. *Бал.*

про̀дир м *продор, продирање.* — Народни језик и народна култура су ... требали српскоме грађанству и ради одлучнијег продира у освајању нових облика привредног и друштвеног живота. *Бил.*

про̀диран, -рна, -рно **1.** *продоран:* ~ поглед, продирне очи. — Било је нешто ... продирна у вапају болеснице. *Војн.* Из мисли га тр̀же продиран звук аутомобилске сирене. *Ћоп.* **2.** *кроз који се може продрети. Р-К Реч.*

про̀дирање с *гл. им. од продирати.*

про̀дирати, -рём *несврш. и уч. према продрети.*

продо̀рљив, -а, -о *продоран.* — У ... старачким очима ... остао је ... само у једном правцу продирљив поглед. *Сек.*

про̀дирно прил. *продирући, продорно.* — Појави [се] Ива, гледајући га продирно. *Мих.*

про̀дирно̀ст, -ости ж *особина онога што је продирно.* — Треба додати и ону психолошку продирност у човека и његово срце, која није ... интуиција. *Богдан.*

продо̀исати, прòдӣшем сврш. *почети дисати.* — Ваља [болесника] подстицати на дисање ... док сам, без туђе помоћи ... не продише. *Батут.*

продискутѝрати, -ӯтӣрам и **продо̀искутовати,** -тујем сврш. *претрести, расправити свв или много.* — Позвали смо вас ... да продискутујемо о нашем положају у логору. *Јак.*

продо̀ичити, прòдӣчӣм сврш. *учинити дичним, славним, познатим, прославити, створити коме, чему славу каквим делом.* — Складатељ је продичио домовину и себе дјелом. *Новак.*

~ **се** *постати дичан, славан, познат, прославити се.* — Птица је полетјела из свога гнијезда у страни свијет, овдје се продичила, ал' се опет у своје гнијездо повратила. *Ков. А.*

про̀дичити, -ӣм сврш. *одржати продику.* — Тешко је трбуху продичити кад не има ушију. *Кор.*

продје-, ек. проде-.

продо̀брити се, прòдобрӣм се сврш. *постати добар или бољи.* — Чудим [се] како се то људи тако продобрише. *Ранк.* Гледам бабу задивљено ... лице јој се прољепшало, продобрило. *Пав.*

про̀до̄(л), -ола м и **про̀до̄**(л), -оли ж *долина, дубодолина, драга, просека, увала.* — У чаробном продолу светога Жавера дрхтало је ... свјетло. *Шен.* Магле ... се ваљају из продола у продо. *Лал.* Вјетар струже низ продоли, и оне јекте, јекте. *Бон.*

про̀дола и **про̀долина** ж *продол.* — Пребацимо [се] преко цесте која иде кроз село у једну продолу. *Чол.* Јужно од села је широка продолина, у њој нешто оранице и повртњака. *Чол.* Вјетар хуји далеко у продолини Миљацке. *Куш.*

про̀долица ж *дем. од продол(а).* — Силазили су низ шумарак у продолицу. *Матош.*

про̀до̄ље с *продол.* — Продољем, кроз убаву и плодну малу равницу ... тече тиха и бистра Неретва. *О-А.*

про̀дор и **про̀дор** м **1.** *продирање.* — Због продора капитализма на селу ... многи су сељаци остали без земље. *ОП 1.* Ова година је прошла у знаку ... даљег продора човека у васиону. *Пол. 1958.* **2. а.** *отвор проваљен силом, ударцем и сл.:* ~ у зиду. — У тај мах му се учини да линијом неко пролази: ја ... погледам пажљиво кроз продоре у кукурузе: иду два човека. *Јакш. Б. фиг.* Овај продор у филозофско схватање света ... начинио је ... Руђер Бошковић. *Лог. 1.* **б.** *силом извршен пробој непријатељских, противничких редова.* — Наш стрељачки строј је сасвим раскинут. Кроз продор нагиње непријатељ, развијајући се лево и десно. *Јак.* Продор више играча ... збуњује противника. *Ват.* **3.** *део мора које је дубоко продрло у копно.* — Преда мном отвара се каштелански продор, продор мога завичаја. *Ћип.* А море је грмело у продорима и пећинама. *Јанк.* **4.** *продол(а).* — Морача хукти ... Отима се црна лавина из продора брдских. *Бон.* **5.** *продер.* — Киле (продори, укваре, клини) развијају се обично постепено. *Батут.*

про̀до̄бран и **про̀до̄бран,** -рна, -рно *који продире, пробија се; оштар, проницљив:* ~ играч, ~ глас, ~ дух, ~ мирис. — Ђердапска клисура настала [је] пресијецањем Карпата ... Овакав тип долине зове се продорна долина. *ОГ.*

про̀до̄рно и **про̀до̄рно** прил. *на продоран начин, оштро, проницљиво.* — Бик ... снажно отхукне кроз ноздрве ... и ... продорно рикне спрам села. *Гор.* [Усклик] продорно и реско рапав и оштар извине се из пуних јаких прса дивљег летача [гусака]. *Чипл.* Кадшто је дуго и продорно гледао у ме. *Л-К.*

продо̀рно̀ст, -ости ж *особина онога што је продорно.* — Снаге [су нам] приковане и губе мало-помало од оне своје партизанске продорности и хитрости. *Дед. В.* Глас му је чист ... с једном пријатном металном продорношћу. *Лал.*

продра̀мити, прòдрӑмӣм сврш. покр. *пробудити, узбудити, подстаћкути.* — Ипак је он разбудио народ и продрамио га на радњу и опрезност. *Ков. А.*

~ **се** *пробудити се.*

прòдрати се, -дерём се свршен. *продерати се* (*2а*). — Тако је завршио читање ... и одједном се ... јако продрао. *Андр. И.* Из шљивика продра се четничка стража. *Ћос. Д.*

продрéмати, прòдрēмām и прòдрēмљēм, ијек. продријèмати, свршен. *лећи и мало задремати.* — Колико сам вријеме продријемао не знам. *Вел.* Таман се био полегао под пласт да продријемље, кад се отац створио над њим. *Пец.*

прòдрети, прòдрēм, ијек. прòдријети (аор. 2. и 3. л. прòдрē; прил. пр. прòдрēвши и прòдрēвши; р. прид. прòдро, прòдрла, -ло; трп. прид. прòдрт) свршен. **1. а.** *силом пробити, пробушити што.* — Не промаши штит ... ал' не продре копље га дуго. *М-И.* **б.** *проћи, пробити се кроз што.* — Зрак сунчани кроз облаке продре. *Рак.* Она ми је ријеч кроз ухо продрла у мозак и ондје легла тешко и болно. *Мар.* **в.** *нагло, неочекивано проћи кроз што нарушивши постојећ стање.* — Заори, продре ... кроз помрчину блесаст, немушки глас. *Матош.* **2.** *савладавши тешкоће, препреке пробити се, стићи, допрети до чега, постићи што.* — Истога дана ... једна немачка моторизована колона продрла је у Јајце. *Дед. В.* Славко је ... брзо продро са својим планом. *Сек.* **3. а.** *нагло се појавити на површини, избити, помолити се.* — Гдје је глава на земљу панула, ту продрла шадрван-водица. *НПХ.* Ми морамо бити увјерени да је оно истинито ... да продре кад му дође вријеме. *Ант. Л.* **б.** *избити на јаву, прочути се, сазнати се.* — Нас две позване смо сутра на вечеру код Протићевих ... ваљда је тамо што продрло. *Сек.* **в.** *постати познат, приступачан многима.* — По равницим крајевима ... у које је продрла виша култура, обичаја је све мање. *Ђорђ.* Игра је из двора помало продрла међу народ. *Тен.* **4.** *проћи, прожети, простругати кроз цело тело; обузети, захватити.* — Продре ме свјежина вечери. *Уј.* У мене и у те продрла је жудња једнога за другим. *Кркл.* **5.** *управити у што, упрети.* — Као и други — одврати он бесвјесно и продре очима у њене зјенице. *Ћип.* **6.** фиг. *удубивши се у што схватити, разумети бит, суштину чега.* — Треба само продријети у само срце ствари. *Крл.* Он ... све посматра са гледишта ... науке, тежње човека да продре у све загонетке света и живота. *Пед.*

~ **се 1.** *подерати се, поцепати се.* — Ухватише велико мноштво риба, и мреже им се продријеше. *Вук.* **2. а.** *продерати се* (*2а*). — Продрије се са Змијања Рајко, како Рајко иза грла викну, сва се гора бутум уздрмала. *НП Вук.* »Тко је то, брате Пајо?« — продрем се што ме је грло носило. *Јурк.* **б.** (на кога) *продерати се* (*2б*). — Тко си ти? — продре се на њу. *Крањч. Стј.*

продржàти се, -жим се свршен. *одржати се неко време.* — Неки пут нова реч, израз или какав језички обрт ... овладају језиком, а други пут опет продрже се неко време у језику и брзо уступе своје место другим особинама. *Бел.*

продрзљив, -а, -о *дрзак.* — Хоћу ли изгледати радознао, или можда продрзљив, ако бих изјавио жељу да ми их [разлоге таквога мишљења] кажете. *Шапч.* Оне [су] проболе продрзљивог ... младића ... мистичком грожњом у очима. *Божић.*

продрзљивац, -йвца м *онај који је продрзљив, дрзник.* — Продрзљивче, куда би ти хтео? Грешник овде никад није ући смео. *Панд.*

продрзљивòст, -ости ж *особина онога који је продрзљив.* — Коме су још ауторитети ... метафизичари, тај ће назвати нечувеном продрзљивошћу кад се генијални створови Шекспирови прогласе за бледе слике са природе. *Марк. Св.*

прòдрзнути се, -нēм се свршен. *дрско се усудити.* — Тако се и сад сељани продрзнули те стали ... наваљивати на војнике. *Ћал.*

продријèмати, прòдријемām и прòдријемљēм, ек. продрéмати.

прòдријети, прòдрēм, ек. прòдрēти.

продрљàти, прòдрљām свршен. *поравнати дрљачом поорану земљу, подрљати.* — Брана све продрља. *Бен.*

продрљèво прил. *в. продорно.* — Устала мирно па га око у око, оштро и продрљиво мотри. *Војн.*

прòдрмати, -ām свршен. **1.** *затрести, протрести неколико пута.* — Ја не знам шта ти је! — рече Милан и приђе те га продрма. *Вес.* Мића хтједе да ухвати старца за руку и да је продрма. *Л-К.* Нетко снажно продрма стајским вратима. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *јако узнемирити, изазвати снажан утисак, узбудити.* — Ипак је тај догађај продрмао душама Мркодочана. *Шимун.* **б.** *извести из стања мировања, мртвила.* — Лепо време ... успавало је људе тако да их ни ноћашњи снег није још продрмао. *Дав.* Бијес продрма шумом. *Бен.*

~ **се 1. а.** *затрести се, протрести се неколико пута.* — Из дальине допре клопарање, наш се вагон продрма и композиција лагано крете. *Јак.* **б.** *потрести се, заљуљати се.* — Одједном [се] продрма тло пода мном, узваља се као вал, и све се уоколо узњиха. *Цар Е.* **2.** фиг. *јако се узбудити.* — Чак [су се] и старије жене продрмале. *Бен.*

продрмȕсати, -ām свршен. **1.** *продрмати* (*1*). — Узе стакло, погледа га наспрам сунца, продрмуса ракију, брк му се насмеши.

Станк. Кажите, нека ме пробуде, продрмусају, ако се не будем хтјела дићи. *Л-К.* **2.** шађ. *истући, изударати.* — Знам да се помиње Саво . . . кога су пандури, по наредби капетанови, малко продрмусали, али . . . **он** је то и заслужио. *Ранк.* **3.** фиг. *протрести, подврћи критици.* — Романи из варошког живота . . . где је мислио да продрмуса »господу«, нису никако ни писани. *Скерл.*

~ **се** *продрмати се* (*1а*). — Шта је, мили боже, уплаши се Хусо, скаче, таре очи док се продрмусô. *Вел.*

прòдр̀ндати, -ā̀м сврш. *дрндајући, клопарајући проћи.* — Друмом испод врачарине куће продрндала су кола. *Поп.* Продрндају Адамова кола, узвитлавши прашину. *Пав.* Два огромна бомбардера . . . продрндаше . . . к Ташмајдану. *Лал.*

прòдрōм, -о́ма м грч. мед. *предзнак, симптом какве болести.* — Почну се јављати најпре претече праве болести (стадијум . . . продромâ). *Батут.*

прòдр̀т, -а, -о **1.** *трп. прид. од продрети* (*се*). **2.** *храпав, промукао.* — Трже га нечији продрти и изнемогли глас. *Ђур.*

Изр. ~ **вреће** разг. *човек који лакомислено троши новац, расипник.* — Ко има широке прсте, он је продрта вреће. *Рад. Д.*

продр̀хнути, прòдрхнēм сврш. *осетити дрхтај, задрхтати.* — Дохрли, занесен у жару својих мисли, све досред собе, али ту продрхне и стаде. *Војн.*

продрхтáвати, -дрхтāвām *несврш. и уч. према продрхтати.*

прòдр̀хтати, прòдршћēм сврш. **1.** *провести неко време у дрхтању.* — Колико је само ноћи [мали Филип Вишњић] с братом од стрица . . . морао због таквих посета продрхтати. *Сур.* Он . . . који је толико дана и ноћи продрхтао над тим животом, сад он није ништа. *Коз. Ј.* **2.** *почети дрхтати, задрхтати.* — Жена продрхта . . . и окоми се на мужа. *Креш.*

прòдýбити, прòдýбīм сврш. *продупсти.* — Империјалистичка штампа је . . . очекивала да ће . . . продубити јаз . . . између Југославије и осталог социјалистичког фронта. *Пиј.*

~ **се 1.** *постати дубљи.* — Архимандрит је остарио . . . Боре на лицу силно су му се продубиле. *Чипл.* Овдје је море мислио . . . да се продуби. *Уј.* **2.** фиг. *постати озбиљнији, садржајнији, темељитији.* — Њихово пријатељство . . . се продужило и продубило кроз борбу напредне средњошколске омладине. *Поп. Ј.* Плитак и саможив, пробудио се и продубио за вријеме револуције. *Цес. А.*

продубљи́вање с *гл. им. од продубљивати* (*се*).

продубљи́вати (**се**), -ујбљујēм (се) *несврш. и уч. према продубити* (*се*).

продува́ње с *гл. им. од продувати.*

продува́вати, -дувāвām *несврш. и уч. према продувати.*

продýвати, прòдýвāм сврш. = продухати **1.** *дувањем направити отвор; дувањем прочистити:* ~ цев. **2.** (кога) *изложити хладној струји ваздуха.* — Продувају [вјетрови] уокруг земљу. *Марет.* Ово је град који неколико пута у години продува кошава. *Петр. В.* **3.** *дахнути неколико пута слободно и из пуних плућа.* — Милун продува мало и промаха главом, па се онда диже. *Глиш.*

прòдýвнӣ и **прóдувнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који продувава што.* — Ако се уместо елисе у наставку трупа постави реактор, онда ће принцип кретања површине остати исти, с том разликом што нема продувног дејства у унутрашњој шупљини цилиндра. *Пол. 1958.*

продужа́валац, -аоца м *онај који продужава, настављач.* — [Књижевници] су се јавили као сјајни продужаваоци великог дела које је Вук започео. *СКГ 1937.*

продужа́вање с *гл. им. од продужавати* (*се*).

продужа́вати (**се**), -ужāвām (се) = продуживати се *несврш. и уч. према продужити* (*се*).

прòдужак, -ушка м *продужетак.* — Дим тромо виси понад димњачких продужака. *Креш.* Има на затиљку кожни продужак. *Финк.*

продýжати, прòдýжāм несврш. покр. *в. продуживати.*

~ **се** *повр.* — Друге муке продужају се докле не дођоше у Ровце. *Миљ.*

продуже́ње с = продуљење *продужетак, наставак.* — Чисто обријани подвољак изгледао је као настављено бело продужење његова црвена лица. *Јакш. Ђ.*

продуже́так, -тка м *додатак којим се нешто продужује, наставак.* — Један од њих [мостова] саградио би се преко чукаричког рукавца у правцу продужетка Паштровићеве улице. *Пол. 1959.* [Савремена хрватска поезија] је у својој бити логички продужетак стремљења цијеле једне литературе. *Лит. 1957.* Продужетак колења је осигуран. *Божић.*

продýжив, -а, -о *који се може продужити.*

продужи́вање с *гл. им. од продуживати* (*се*).

продужи́вати (**се**), -ујујēм (се) несврш. = продужавати (се).

продýжитељ м *онај који продужује, наставља што, настављач.* — Продужитељи

и насљедници [његови] надвисише га скоро. *Јаг.*

продýжити, прòдýжӣм свршс. = продужити *начинити дужим; наставити; повећати рок чему.* — Ви сте ме звали, куме Мато — продужи сељак. *Шен.* Он је не само свој род продужио него је и на служби код богатијег и угледнијег господара. *Божић.* II поздравивши се кратко, одмах је продужио свој пут. *Андр. И.* Свршио је четири разреда гимназије у Шапцу, па је продужио гимназијско школовање у Београду. *Глиг.* Од њих [је] чуо ... како се продужује боловање. *Вас.*

~ се = продужити се *наставити се.* — Ту [се] обично заметне шала и прича која се продужи до позно доба. *Ранк.* Ничим није показивала ... хоће ли да се то стање међу нама продужи. *Козарч.*

прòдужица ж *продужетак.* — Није јој [сиротињи] лако, а још ће јој теже бити, јер јаком иду Мара и сватови и фебруарска продужица зиме. *Рад. Д.*

прòдужнӣ и **прòдужнӣ,** -ā, -ō *који је наставак, продужење чега, допунски:* ~ течај, ~ школа, ~ пруга, ~ мождина, ~ рок.

прòдужња ж заст. *в. продужење.* — Ја ипак вјерујем у сеобу душа или продужњу бивствовања уопће. *Јурк.*

прòдук(а)т, -кта м лат. **1. а.** *предмет, материја добивена као резултат човечјег рада, производ:* ~ друштвене производње. **б.** *резултат умнога рада, књижевни, уметнички производ.* — Драма је најинфериорнији књижевни продукт. *Крл.* **в.** *материја која се ствара хемијским или другим путем из друге материје.* — Крвна течност ... односи из ткива продукте размене материје до органа за излучивање. *Станк. С.* У горњем хоризонту налазе се продукти труљења организама. *ОГ.* **г.** (обично мн.) *прехрамбени артикли, животне намирнице:* млечни продукти, прехрамбени продукти. **2.** фиг. *последица, резултат чега.* — Злоћа и доброта једнога народа продукт [су] прилика у којима он живи и развија се. *Андр. И.* Језик је продукат наше земље као ми. *Матош.* **3.** мат. *резултат добивен множењем, умножак.*

прòдуковати, -кујēм несврш. *продуцирати.* — Он је један од оних стваралаца који не продукују нагло ни систематски. *Богдан.*

прòдуктӣван, -вна, -вно **1. а.** *који ствара, који производи; плодан, родан:* ~ члан, ~ рад, ~ сила, ~ снага, ~ земљиште, ~ средство. **б.** (одр.) *продуктни.* — Марковић је ... стао организирати продуктивне и потрошачке задруге. *Барац.* **2.** лингв. *који има способност у садашње време за стварање, творбу нових речи:* ~ суфикс.

Изр. ~ рад *рад који производи, ствара вредност.*

продуктӣвнōст, -ости ж *особина онога што је продуктивно:* ~ рада, ~ пољопривреде.

прòдуктнӣ, -ā, -ō *који се односи на продукте и продукцију:* ~ берза.

продýкција ж **1. а.** *сви продукти произведени у каквој фабрици, у каквој индустријској грани или у привреди једне државе у одређеном року, производња:* дневна ~, филмови данске продукције, ~ злата. **б.** *производи умног рада, књижевни, уметнички производи:* књижевна ~. — Наша [је] умјетничка модерна продукција тако брзо клонула. *Марј. М.* **2.** *извођење чега (представа, концерт и сл.).* — За неколико гутљаја рума Еским је ... изводио невероватне продукције. *Петр. М.* Слушала би ... иза врата пјесак и честитање позваника иза тих Јурјевих продукција. *Новак.* Стижу ... уметници ... бавиће се кратко време и дати три продукције или представе. *Срем.*

прòдукциōнӣ, -ā, -ō *који се односи на продукцију, који је одређен за продукцију:* ~ принцип, ~ цена, ~ организација.

Изр. продукциони односи *в. уз производан (изр.).*

продýљати, прòдýљām несврш. *в. продуљивати.* — И још ћаше пјесме да продуља. *НП Вук.*

продуљéње с = продужење. — Врх се брда причињао као зрачно продуљење дивне зграде. *Шов.*

продýљив, -а, -о *који се може продуљити. Деан. Рј.*

продуљúвање с *гл. им. од продуљивати (се).*

продуљúвати (се), -ујēм (се) *несврш. и уч. према продуљити (се).*

продýљти, прòдýљām свршс. = продужити. — Отишао [је] ... равно куда је продуљена улица водила на пољску цесту. *Нех.* Њима ће тек бити суђено исправити ... пропусте њихових старијих који су били на свијету да само продуље род. *О-А.* Продуљише ... свој говор. *Шен.* Пошто се сутрадан одмори ... продуљи пут. *Љуб.*

~ се = продужити се. — Кад је дошао до студенца, чија се сенка продуљила чак до зида, стаде. *Петр. В.* Кирилово насмијано лице одједном се продуљило и уозбиљило. *Тип.*

продýпсти и **прòдȳпсти,** -дȳбēм свршс. **1.** *направити удубљење.* — То ваше срце бијаше камен, тврди ... камен који неће продупсти суза здвојења. *Шен.* **2.** фиг. *учинити дубљим, озбиљнијим, садржајнијим.* — Пошто је изазвала забуну, рињокоса

пусти да њезине ријечи продубу што је могуће дубљи дојам. *Донч.* Задатак је гласио да обраде једну народну пословицу ... и да продубу и прошире примјерима њен морал. *Гор.*

продухáвати, -ýхāвāм *несврш. и уч. према продухати.*

продýхати, прòдýхāм и прòдýшēм сврш. = продувати.

продухòвити, -ýховīм сврш. *испунити, прожети духом.* — Као да га је бол продуховила. *Козарч.* Бранко ... природу није никада остављао празну, ненасељену, увек је ту човек да је продухови. *Михиз.*

продуховљáвање с *гл. им. од продуховљавати.*

продуховљáвати, -òвљāвāм = продуховљивати *несврш. и уч. према продуховити.*

продýховљеност, -ости ж *особина или стање онога који је продуховљен.*

продуховљéње с *продуховљеност.*

продуховљúвање с *гл. им. од продуховљивати.*

продуховљúвати, -òвљујēм несврш. = продуховљавати.

продýцент м лат. *онај који продуцира, производи што, производач:* ~ филмова.

продýцентскӣ, -ā, -ō *који се односи на продуценте:* ~ фирма, ~ кућа.

продуцúрање с *гл. им. од продуцирати (се).*

продуцúрати, -ýцӣрāм сврш. и несврш. **1.** *произвести, производити, израдити, израђивати, створити, стварати.* — У тој самоћи, сва испретргана немирима ... с абнормалном фантазијом која је продуцирала саме претјераности ... *Бег.* Сви ти полуумјетници ... продуцирали су робу за скупе новце. *Баб.* **2.** *представљати, изводити.* — Заједно смо, кô деца, с катихетом »вертеп« носили; ја продуцирô »цара Валтазара«, а он »Перу из Старога села Кера«. *Срем.*

~ **се 1.** *извести, изводити, показ(ив)ати своју вештину пред ким истичући се чим.* — Продуцирао се вечерас у циркусу. *Крл.* **2.** *показивати се, износити на видело.* — Друге ће имати овако дивну хаљину, продуцираће се по плажи, а ја ћу седети у соби. *Пол. 1958.*

прóђа и **прôђа** ж *продаја, промет.* — И последњи отпаци јегуље налазе употребу и имају добру прођу у трговини и индустрији. *Петр. М.* Не знају ни од комерцијалне књиге ухватити добру прођу, продати је као робу. *Лит. 1957.*

прођаволúти, -ӣм сврш. *поступати ђаволасто, пошалити се.* — Ја бих хтео кô човек да мало и прођаволим, а она [жена] не трпи то. *Срем.*

~ **се** *постати ђаволаст.* — Је ли Станко! ... Ма чиме нас тако омађија? ... Откад ти дође међу нас, и Суреп се прођаволи. *Вес.*

проеглéнисати, -ишēм сврш. *провести време егленишући, забавити се разговором.* — Ваљало је ноћити и проегленисати. *Мул.*

~ **се** *уз. повр.* — Састадосмо се овдје ... да се онако као људи проегленишемо о заједничким нашим, тежачким невољама. *Петр. В.*

прòēмӣј, -ија и **прòēмијум** м лат. *увод, предговор, предигра; почетак.* — Утјецај класика ограничен је на уобичајени проемиј. *Водн.*

проесáпити, -èсāпӣм сврш. тур. *прорачунати, промерити.* — Не дугујем ти више од шест стотина фјорина, проесапио сам ја у глави. *Кос.* Разговор међу њима [бејаше] измерен, проесапљен. *Ат.*

прожáрити, прòжāрӣм сврш. *испунити жаром.* — [Кип] једне од оних жена које у тијелу Дијане носе срце Афродите и памет Минерве, мраморан умотвор, прожарен пламеном људским. *Шен.*

прожбúрити, прòжбӣрӣм и **прòжбирити,** -ӣм сврш. *њушкајући као жбир тајно сазнати.* — Свратио [се] човјек да прожбири по магази и да види шта имам и како имам. *Ћор.*

прожвáкати, прòжвāчēм и прòжвāћēм и **прожвáтати,** прòжвāћēм сврш. **1.** *потпуно уситнити, размекшати храну или што друго у устима.* — Није [га] сметало да уз своје ламентације прожваче слатке залогаје. *Ков. А.* Прожвачем два-три залогаја и већ сам био сит. *Шапч.* **2.** фиг. *полако, једва проговорити.* — Јес' то ти, стриче Стојане? — једва прожвака момак. *Ћоп.* Иследник подиже главу с портфеља, прожвата својим избријаним бубуљичавим уснама: »Саветујем вам да идете одавде.« *Моск.*

прожврљáти, прòжврљāм сврш. *прецртати, прежврљати;* фиг. *пролетети погледом тамо-амо, без циља.* — Владимир ... прожврља очима по свима кутовима и опази Јелену крај матере. *Нуш.*

прòжгāн, -а, -о *окретан, сналажљив, препреден, префриган, довитљив.* — Прожган је, сав је вражји. *Новак.*

прòжгāност, -ости ж *особина онога који је прожган.* — У ње [љубовце] нема ни издалека оне његове прожганости. *Новак.*

прòжгати, -āм (покр. -жгēм) сврш. *в. прожећи.* — Ти мушког је прегнућа огњем прожги. *Марк. Ф.*

прождèрати, прòждерēм сврш. *в. прождрети.* — Удесит ћу те ја ... да те ни пси неће прождерати. *Бен.* Пут је узак, слева стена, а са десна мутни вали, многог ли су красног коња и јунака прождерали. *Змај.*

прòждирало с *прождирач. Р-К Реч.*

прòждирање с *гл. им. од прождирати.*

прòждирати, -рём несврш. **1.** *несврш. и уч. према прождерати и прождрети.* **2.** фиг. *обухватати, обузимати потпуно.* — Прождире бледило Момиру лице. *Каш.* Видим ... да страст вас прождире. *Богд.*

Изр. ~ књиге *читати брзо и много;* ~ кога очима (погледима) *гледати у кога с највећим интересом или страсно, пожудно.*

прождȉра̄ч, -áча м *онај који прождире.* — Измакло му се притом још којешта што је »онај прождирач сирова меса« надрљао у свом чланку. *Цар Е.*

прòждор м *онај који много ждере, прождрљивац.* — Он је према пастиру био кудикамо мањи прождор. *Креш.*

прòждо̄рнӣ, -ā, -ō *који је као прождор, прождрљив, незаситљив.* — О прождорни жаре, титанска снаго! *Наз.* Илија осјети ... увреду своје душе која је кркорила у заносу због пропасти црвоточних, прождорних демона. *Цес. А.*

прождо́рство с *прождрљивост.* — [Дио] исјецкане телетине ... имао [је] бити сачуван да се зајази његово прождорство. *Креш.*

прòждрēти, прòждрēм, ијек. прòждријети (аор. 2. и 3. л. прòждрē; прил. пр. прòждрȅвши и прòждрēвши; р. прид. прòждро, прòждрла, -ло; трп. прид. прòждрт) сврш. **1.** *појести похлепно, халапљиво, прогутати* (*о животињи и вулг. о човеку*). — Докопала змија и прождрла [чворка]. *Вес.* Друга два не би толико прождрла. *Бен.* фиг. За длаку га не прождре море. *Љуб.* **2.** фиг. **а.** *уништити сагоревајући ватром, пламеном.* — Да мене није било, не би пола Топоља прождро огањ! *Донч.* И док васиону не прождре и не спржи ватра пакла, таласаће се ... тамо-амо. *Вас.* **б.** *уништити, упропастити.* — Планина ... већ нам досад прождре неколико кључади. *Наз.*

прòждријети, прòждрēм, ек. прòждрēти.

прождр̀кнути, прòждрк̀нēм сврш. *наједанпут, у један мах прогутати.* — Као да је прождркнуо гутљај ријечи. *Цес. А.*

прождр̀лац, -лца м *прождрљивац.* — Доказала [је] ... да не рађа ... прождрлце и пијанце. *Старч.*

прòждрлина ж *вир, вртлог у води који све прождире.* — Јауче вјетар пун плача дјеце која нестадоше мајкама у прождрлини незаситних валова. *Војн.*

прòждрлица ж и м *прождрљивац, прождрљивица. Бен. Рј.*

прòждрлӣчина и **прождрлȁчина** ж и м *аугм. од прождрлица. Бен. Рј.; Р-К Реч.*

прождр̀лӧст, -ости ж *прождрљивост.* — Зулум јаничарски, насиље спахија, прождрлост ага ... *Љуб.*

прождр̀лчина ж и м *аугм. од прождрлац. Бен. Рј.*

прождр̀љив, -а, -о **1. а.** *који много и похлепно једе.* — Два си тањира чорбе појео. Баш сте ви мушкарци прождрљиви. *Макс.* Јурнут ће поводња или ће пасти кô црна бура прождрљиви скакавци. *Кос.* **б.** *којему никада није доста, незаситљив.* — Та средина, то је онај грабљиви и прождрљиви богати трговачки сталеж. *Поз. 1948.* фиг. Галамили су радници ... хранећи неуморно прождрљиву вршалицу. *Моск.* **2.** фиг. **а.** *који много и брзо чита.* — Прождрљивијег читача од њега није било, гутао је не књиге него библиотеке. *Јов. С.* **б.** *који гледа у кога с највећим интересовањем, пожудно, страсно.* — У најживљој дебати опази ... она два црна, немирна, прождрљива ока. *Кол.* Сада је прекраћивао време бденија тражећи на коме да задржи своје младе прождрљиве очи. *Чипл.*

прождр̀љивац, -йвца м *онај који је прождрљив.* — А ни ја нисам баш страшан прождрљивац. *Вел.*

прождр̀љивица и **прождр̀љȉвка** ж *она која је прождрљива.*

прождр̀љиво прил. *лакомо, халапљиво; пожудно.* — фиг. Осећао [је] ... да га она пушка прождрљиво гледа и да сад треба учинити нешто. *Шуб.*

прождр̀љивӧст, -ости ж *особина онога који је прождрљив.* — Јуче сам покушао да казним своју прождрљивост. *Лал.*

прождр̀љуша ж *она која је врло прождрљива* (*о крмачи која прождере своје младе*). — Крмача ми опрасила седмеро. Па сад морам да се вескам око свињца ... има, простићеш, прождрљуша. *Вес.*

прòждро м (вок. прòждро) *прождрљивац.*

прòжети[1], прòжмēм (аор. 2. и 3. л. прòжē; имп. прòжми; прил. пр. прòжēв(ши); р. прид. прòжео, прòжēла, -ло; трп. прид. прòжēт) сврш. **1. а.** *обузети, испунити скроз чиме* (*нпр. каквим осећањем, уверењем, идејом*). — Ријеч »мобилизација« прожела га је као тежак осјећај тјескобе. *Мар.* Тодора је поново прожео онај стари страх од школе. *Ћоп.* Сваки нека буде до краја прожет мишљу да треба ... побиједити. *Краљч. Стј.* **б.** *проћи, прострујати кроз цело тело* (*о дрхтавици, јези, хладноћи и сл.*). — Задрхта као да јој је љута студен прожела тијело. *Шимун.* Прожме [је] нека тиха дрхтавица. *Лоп.* **в.** *испунити, заситити чим.* — И колиба и човјек у њој били су прожети оним немилим задахом ... угљена и труле бујади. *Ћоп.* Све је ... било прожето мирисом

тамјана и парфема. *Кол.* **2.** *пробити, продрети, проникнути.* — Тај високи, снажни човек ... лукавих очију које су умеле да прожму погледом до костију ... гледао је како се мој јадни тата праћака у неимаштини. *Бар.* **3.** *натопити.* — Дрво је прожето водом. *Р-К Реч.*

~ **се** *испунити се скроз чиме.* — У Русији се ... прожео идејама револуције. *Цес. А.*

прòжети[2], прòжмēм сврш. *притискујући учинити да изиђе из чега течност:* ~ рубље.

прòжети[3], прòжањēм и прòжњēм сврш. **1.** *жањући начинити слободан простор, пролаз посред чега. Р-К Реч.* **2.** *жањући ослободити какву површину, парцелу од чега; обавити жетву, пожети на каквој површини.* — Под јабуком прожеше пшеницу. *НПХ.*

прòжētōст, -ости ж *стање онога који је чиме прожет.* — Код већине каснијих [пјесника] не продиру вјерска расположења ... много испод површине, очитујући се више као навика и вршење дужности него као дубока прожетост. *Комб.*

прожѐћи и **прòжећи,** -èжēм (имп. прожѐзи, покр. прòжги) сврш. **1.** *ватром, пламеном, деловањем чега што изједа, нагриза пробушити.* — Искра је полетила и аги је на колина пала и прожегла танахне му гаће. *НПХ.* Један куршум ми је прожегао шуваку — а ја нисам осећао. *Јакш. Ђ.* Нека јој тешка суза наша мајчиске груди кô отров прожеже. *Јакш. М.* **2.** *пробости.* — Ој, да ми је ножа пламенога кова да прожежем мајку паклених синова. *Јакш. Ђ.* **3. а.** *пробити, прожети изазивајући осећање паљења, опекотине.* — фиг. Та не гледај ме тако, молим те, тај поглед ми је душу прожегô. *Кост. Л.* Прожегао га је вал љубоморе. *Торб.* **б.** *испунити, прожети свега ватром, топлином, заносом.* — Отварам је [кулу] сунцу да ме плам прожеже, да ме мине тама. *Наз.* Ти мушког је прегнућа огњем прожги. *Марк. Ф.*

прожива́рити, -ѝвāрīм сврш. *тешко проживети, прживотарити.* — Толико је година Лука у Јелењу проживарио. *Шен.*

прожи́вети, -вīм, ијек. прожи́вјети, сврш. **1. а.** *живећи провести неко време где или на какав начин.* — Опажало се да је она већ проживјела љепше године. *Леск. Ј.* Продаћу све своје ствари, па ћемо неко време да проживимо на страни, тамо где ме нико не позна. *Цар М.* **б.** *провести свој век.* — На све то су они мислили и за срећу своје дјеце скрбили, само да и они некако проживе. *Кол.* **в.** *лепо, угодно провести свој живот.* — Створење је — створење! Њега је бог створио да се мучи и пати, али да мало и проживи. *Вес.* **2.** *искусити што у животу, преживети, доживети.* — Доста ми је за два вијека оно што сам проживио. *Буд.* А такве можемо наћи само међу онима који су проживјели велику биједу или какав душевни процес. *Мишк.*

прожи́вити, прòжӣвīм сврш. *повратити кога у живот, оживити. Прав.*

прожи́вјети, -вīм, ек. прожи́вети.

проживљава́ње с *гл. им. од проживљавати.*

проживљава́ти, -ѝвљāвāм = проживљивати *несврш. и уч. према проживети.*

прòживљај м *доживљај.* — То је једини његов културни проживљај. *КР 1924.*

прòжӣвљенōст, -ости ж *стање онога који је нешто проживео.* — И на лицу младића ... усадила се прерана и као старачка проживљеност. *Сим.*

проживљи́вати, -ѝвљујēм несврш. = проживљавати.

проживòвати, -ѝвујēм сврш. необ. *в. проживети.* — Канда брује топови са стране де сам младе проживовô дане. *Змај.*

проживота́рити, -òтāрīм сврш. *животарећи тешко, мучно проживети.* — Проживотаривши готово анонимно у тој убожници ... овдје [је] умро. *Бат.*

прожига́вати, -ѝгāвāм *несврш. и уч. према прожигати.* — Стао [је] осјећати како га некако ... почиње прожигавати по леђима. *Шов.*

прожи́гати, прòжӣгāм несврш. *в. прожигати.* — Сунце га је почело ... прожигати. *Тип.* Он упираше оно једно око у ме тако страсно да ме прожигало до дна срца. *Ков. А.*

прожи́гнути, прòжӣгнēм сврш. *заболети као од каквог убода, жигнути.* — Поболео се дечко изненада ... прожигло га грло па стало затицати, а ватруштина бивала све већа. *Рад. Д.*

прòжизати, -ижēм *несврш. и уч. према прожећи.* — Сваки јој тај ... звук просеца и прожиже живо срце. *Ранк.*

прòжимање с *гл. им. од прожимати (се).*

прòжимати (се), -āм (се) и -мљēм (се) *несврш. и уч. према прожети (се).* — Студен га прожимље. *Кал.* Роје се ... мисли и једна другом се прожимају. *Рад. Д.*

прожмáвати, прòжмāвāм *несврш. и уч. према прожмати.* — Осећа како јој са срца зима цело тело прожмава. *Вес.*

прòжмарити, -ӣ сврш. *проћи кроз тело попут жмараца.* — Прожмарила ме грозница. *Р-К Реч.*

прòжмати, прòжмēм сврш. *в. прожети*[1]. — Слободана прожма нека језа. *Уск.* Сва је прожмана тим осјећањем. *Леск. Ј.* Тако се добио утисак широкога народнога покрета што је прожмао целу земљу. *Јак.*

прожмѝрити, -ѝм сврш. *жмиреħи погледати кроз што.* — Још увијек у страху прожмирим мало кроз прсте [које је држао на очима]. *Мажс. Ф.*

прòжмиркати, -ā̀м сврш. *жмиркајући погледати, намигнути више пута.* — Комплимент га нагна да прожмирка на своју сестру. *Божић.*

прòжмирнути, -нём сврш. *жмирнувши прогледати.* — Знате ли како је кад се слијепцу врати вид ... Слијепац ће прожмирнув проплакати. *Шен.*

прòжуборити, -ѝм сврш. *почети жуборити.* — Букове шуме оживе и прожуборе. *Нен. Љ.*

прòжуборкати, -ā̀м сврш. *дем. од прожуборити;* фиг. *тихо, меко проговорити.* — Због ом, драги краљевићу, прожуборка Ластан. *Креш.*

прòжукнути, -нём сврш. *постати жук, горак.* — Жуко је млијеко ... док још није кисело како ваља. Прожукло млијеко. *Шим. С.*

прожу̀ати, -ā̀м и прожу̀ити, прожу̀ѝм сврш. *притискујући протрти, протрљати.* — Скине очи с мене ... тргне се натраг, прожуља си очи, застиди се. *Јурк.* Намочи стога само један крај отирача те си накваси и прожуљи очи. *Кум.*

прожу̀рити, прòжу̀рѝм сврш. *журећи се проħи.* — Не знам шта је она на то одговорила ... јер сам се и сам толико збунио да сам поцрвенео и прожурио мимо њих. *Петр. В.*

прожу̀тети, -тѝм, ијек. прожу̀тјети, сврш. *постати жут.* — Сочна и цвјетна жука прожутјела је и озебла. *Пип.* Прождире већ прожутјели љесков живичњак. *Божић.*

прожу̀тјети, -тѝм, ек. прожу̀тети.

проз(а) предл. с ак. покр. *в. кроз(а).* — Сјаху му се токе проз бркове кâ и мјесец проз јелове гране. *НП Вук.* Тада Турци плећи обрнуше, а проза њи' млади Црногорци. *НП Вук.* Гледао сам: по два међу собом ће упрте какву женетину ... па је носе проз градске улице. *Ињег.* Одведе [ме] низ мезево равно, проз јунаке и челенке сјајне. *Март.*

про̀за ж лат. **1. а.** *начин писменог изражавања у невезаном слогу, без метричких схема;* супр. стих. — Испустио [је] једну китицу и испричао је прозом. *Нех.* **б.** *књижевни производ тако написан.* — Штампао је значајну књигу прозе. *Ств. 1952.* **2.** фиг. *оно што је обично, преко потребно у животу, свакидашњост.* — Проза живота угасила је тај пламен. *Новак.* Он је генијално сликао здравље овога живота које је пуно прозе и поезије. *Јанк.*

прозаѝзам, -зма м *оно што је прозаично, што је својствено прозаицима.* — И у Салмону има добровољнога прозаизма. *Уј.* У друштву спиритуалистичких претензија ... подсећа на материјализам и прозаизам. *НИН 1959.*

прозаѝзовати, -зујѐм сврш. и несврш. необ. *да(ва)ти чему особине прозе.* — У нашој најновијој генерацији ... сва проза мирише на прозаизовану поезију. *Михиз.*

прòзаик и **прòзаист(а)** м **1.** *онај који пише у прози, писац који ствара прозна дела.* — Антун Немчић ... најплоднији је прозаик илиризма. *Барац.* Сликовити језички израз јавља се и код песника ... и код прозаисте. *Т. кн.* **2.** *обичан, сувопаран, послован, практичан човек.* — Рекох ти да сам прозаиста. *Шен.*

прозàичан, -чна, -чно **1.** *који је написан у прози, прозни.* — Јављао се ... краћим прозаичним прилозима у ... периодичким часописима. *ХР 1928.* **2.** *непоетичан, обичан, свакидашњи, незанимљив; послован, практичан.* — Гушио се што мора да води узан и прозаичан живот. *Скерл.* Рече му њезино презиме, прилично прозаично и без икаквог предиката. *Војн.* Ја сам човјек прозаичан, ти си пјесник. *Шен.*

прозàичкӣ, -ā, -ō **1.** *прозаичан (1).* — [Врамчева] »Постила« је највеће прозаичко дјело на кајкавском нарјечју у XVI стољећу. *Водн.* **2.** *прозаичан (2).* — Поред идеалног живота ту је и живот материјални са својим прозаичким ... неизбежним захтевима који се не дају обићи. *Цар М.* Не прими за зло што тај свечани чин [заруке] називљем овим прозаичким именом. *Цар Е.*

прозàично прил. *на прозаичан начин.* — Тумачио је прозаично неки новинар покрштене душе. *Ков. А.*

прозàичнōст, -ости ж *особина онога што је прозаично.* — Станковић је доживљавао савременост као прозаичност. *Глиг.*

прозанàтити, -àнāтѝм сврш. *извршити што као свој занат, своје занимање, поступити по навици.* — Сати бију тек да прозанате. *Змај.* Јачи сам ја и од града и од оног пакленика, бели неће своје прозанатити. *Куш.*

прòзāпадни, -ā, -ō *који је по свом политичком мишљењу присталица Запада, који брани и заступа интересе западноевропских држава:* ~ став, ~ политички правац.

прозаплѐсти и прозàплести, -èтѐм сврш. *уплести кроз нешто.* — Кроз косу прозаплела позлаћено цвијеће. *Горд.*

прозàсјати, -ā̀м сврш. *јако засјати, сијнути кроз нешто.* — Црна Гора прозасјала зраком, радује се и гора и трава ... породи се Даринка краљица. *НП Вук.*

прòзба ж **1.** *молба.* — Сељаци су се договарали између себе да пишу прозбу Кнезу и траже од њега кишу. *Јов. С.* **2.** *просидба.* — Пијмо кад се прозба сретно свршила. *Шен.*

прозбòрити, прòзборӣм свршено. **1. а.** *проговорити, рећи, казати.* — Они су све то разумјели, а да ни ријечи нису прозборили. *Коз. Ј.* Прозборише још две-три о другим стварима, па се дигоше и одоше. *Глиш.* **б.** *казати, рећи своје мишљење, изјаснити се за кога, за што.* — Сви Матишићи ... и сви други прозборише за село. *Мих.* **2.** *почети говорити.* — У пољеће по селу пође прича: прозборио Авдул. *Сиј.* **3.** фиг. *почети се јављати.* — Волим дане ... кад зелене гране њуљане вјетром немиром прозборе. *Панд.* И сва ... прозборише врела. *Дуч.*

прòзвати, -зòвēм свршено. **1.** *дати коме, чему име, надимак, назвати.* — Јао ономе који га прозове његовим надимком. *Наз.* Шушкало су га прозвали што је шушкао кад говори. *Глиш.* Црногорци су је [палату] прозвали »биљардом«. *Нен. Љ.* **2.** *позвати кога по имену (обично ђака на школском часу).* — Узе се протезати као ђак кад чека да га прозову да говори лекцију. *Лаз. Л.* Он [је] жустро ступио у ложу исти онај час кад је било прозвано његово име. *Креш.* **3.** *огласити, објавити.* — Откуд теби тврди санак да још спаваш кад су пијетли трипут зору већ прозвали. *Прер.*

~ **се** *добити име, назвати се.* — Сељаци, занатлије и рударски радници, који су се прозвали Таборићани ... борили су се против класне експлоатације. *Пов. 2.* Марко Поповић, који се сам прозвао Срба ... рече једном у кујни госпа Нолиној ... *Сек.*

прòзверати, -ām, ијек. прозвјерати, свршено. *звераjући, уплашено погледати око себе.* — Коњ застаде, прозвера око себе, махну главом ... и спокојно откаса кући. *Мил. В.*

прозвéчати, -чӣм свршено. *звечећи проћи.* — Уто су прозвечале чаршијом кочије. *Мул.*

прозвúждати, -дӣм свршено. **1. а.** *звиждећи проћи, пролетети мимо.* — Тек прозвижда поред њега један на велосипеду. *Дом.* **б.** *почети звиждати.* — Једне ноћи прозвижда хладан ветар. *Сек.* **2.** *протерати, просвирати метак кроз нешто.* — И да вишe ни једне не проговориш, јер ћу ти ... куршум прозвиждат кроз чело. *Ђор.*

прòзвјерати, -ām, ек. прòзверати.

прозвòнити, -нӣм свршено. *почети звонити, зазвонити.* — По старом обичају врата звоника биће закована и звона ће да умукну — да би прозвонила кад буду објављивали Васкрс. *Марк. М.* Њезина се ведра дотакнуо, а ведро је звоном прозвонило. *НПХ.*

прозвр̀јати, -јӣм свршено. *звријећи проћи.* — Онамо ће, преко широких Теразија, прозвр̀јати интов некога господина. *Јаки. Ђ.*

прозвр̀ктити, -ӣм свршено. *звркћући проћи.* — Вече је било тихо и благо. Само што ... по која кола прозвркте горњим сокаком. *Ком.*

прòзвр̀ндати, -ām свршено. *зврндајући проћи.* — По који пут су мимо прозврндала кола. *Цес. А.*

прозвр̀чати, -чӣм свршено. *почети зврчати.* — Како који пристиже, Гаја све испотекар, док му грло не прозврча. *Вукић.*

прозвýчати, -чӣм свршено. *почети звучати, зазвучати.* — Ал' се једног дана бесна бура вину и прозвуча песмом из препуних груди. *Марк. Д.* Под темпераментном диригентском палицом ... прозвучала је ... Глинкина увертира. *Пол. 1959.*

прóзеб м **а.** *назеб, прехлада. Р-К Реч.* **б.** мн. *смрзавање појединих делова тела које изазива мехуре и ране на кожи. Свезн.*

прòзеба ж *прозеб.* — Балшић се плашио прехладе и прозебе као врага. *Ђал.*

прòзебао, -ēбли ж *в. прозеб. Бен. Рј.*

прозéбло и **прòзēбло** прил. *на начин прозеблих.* — Партизани су се тешко будили, протезали се сањиво и прозебло кашљали. *Ћос. Д.*

прòзēблōст и **прозéблōст,** -ости ж *стање онога који је прозебао.* — У сну су [борци] јечали и кашљали оним дубоким кашљем који изазива прозеблост и ноћна влага. *Чоја.*

прозéвати, прòзēвām, ијек. прозијèвати, свршено. **а.** *почети зевати.* **б.** *провести неко време зевајући. Р-К Реч.*

прозéвнути, прòзēвнēм, ијек. прозијèвнути, свршено. **1.** *једанпут зевнути.* **2.** фиг. *отворити се широм.* — Под слабинама као да су им прозијевнуле неке гнојаве шкуље. *Божић.*

прòзекаст, -а, -о *који је понешто зекаст, зечје боје. Р-К Реч.*

прозелѐнети, -нӣм, ијек. прозелѐњети, свршено. *почети се зеленети, постати зелен.* — [Од топлих сунчаних зрака] и сухо дебло кадгод прозелени. *Шимун.* Прозелене ливаде и путовима проникну дјетелине. *Вуј.*

прозелѐњети, -ѐнӣм, ијек. прозелѐнети.

прозèлӣт, -ита и **прозелúта** м грч. **1.** *нови обраћеник у вери.* — Он ме је тако заволио као вјерна и добра приправљена прозелита. *Шкреб.* **2.** *нов и ревностан присталица чега.* — Копитар [је] био све друго само не прозелит. *Бел.* Био је поштен дечко. Није био обичан прозелита и ренегат. *Петр. Б.*

прозелитѝзам, -зма м *упорно и ревносно настојање за обраћањем других у своју веру*

или странку. — Грци и Римљани [су] били далеко од помисли да своје богове наметну другим народима, тако код њих не примећујемо никаквог прозелитизма. *Арх. 1953.* Цело његово схваћање рата било је ... практично, без ... револуционарног заноса и прозелитизма. *Јов. С.*

прозе̏литскӣ, -ā, -ō *који се односи на прозелите и прозелитизам.* — На свјетској позорници јавио [се] нови кршћански бог ... с изразитом тежњом да постане у смислу ... прозелитских настојања богом свих народа. *Арх. 1953.*

прозе́нути, прòзенēм сврш. *широко отворити уста, зенути.* — Све троје зањутали као да су хтели да се приберу пре но што падне тешко решење. Ранко уморно прозенуо. *Рад. Д.*

прозе́сти и **прòзēсти,** -е́бēм сврш. **1.** *сасвим, скроз озепсти, промрзнути; укочити се, скочањити се од хладноће, студени.* — Грцали смо кроз сметове добра два сата и, измучени и прозебли, једва домиљели међу прве куће. *Чол.* Руке прозебле, немате у њима снаге да придржите повраз. *Новак. фиг.* И он се узе на њу смијешити, а она од тога смијешка прозебе од срца па до под само тјеме. *Матош.* **2.** *изгубити хранљива својства услед деловања хладноће (о животним намирницама).* — Ваља пригледати нису ли крумпири прозебли. *Бен.*

прозѝбати се, прòзибām се сврш. *провести неко време зибајући се.* — Човјек је ... љубезан ... уза све то што се је прозибô пуно времена на мору. *Шен.*

про́зив м **а.** *поименично прозивање, прозивка.* — Месна команда је примила заробљенике по списку. Настао је прозив. *Јак.* Журно завија цигарету. Тако ради увијек кад је прозив. *Лал.* **б.** *оглашавање при извлачењу лутрије.* — Прије двије недјеље изиђе [број] на први прозив. *Јурк.*

прозѝвање с *гл. им. од прозивати (се).*

прозѝвати (се), прòзивām (се) и прòзивљēм (се) *несврш. и уч. према прозвати (се).*

прозѝвач, -а́ча м *онај који прозива.* — Чу се ... глас прозивача. *Лал.*

про́зивка ж *прозив.* — Када је завршена прозивка, врата логора су се затворила. *Јак.* Кад је свршено с прозивком, дигао се од стола [учитељ]. *Сим.*

про́зивнӣк м *каталог у којем су забележена азбучним или абецедним редом имена ученика и њихове оцене из појединих предмета.* — За њега [професора зоологије] није ни постојао прозивник са нашим крштеним именима. *Нуш.*

прозијѐвати, прòзијевām, ек. прозе́вати.

прозијѐвнути, прòзијевнēм, ек. прозе́внути.

прозѝмити, прòзимīм и **прозимо̀вати,** прозимујēм сврш. *провести зиму.* — Прозимовасмо сретно и здраво. *Шен.*

прò̀зирак, -ирка м *отвор, пукотина.* — А ту окна ни прозирка нема да завири мјесечина блиједа. *Март.*

прò̀зӣран, -рна, -рно **1.** *в. провидан.* — У руци држи препуну чашу прозирне течности. *Рист.* Бјеласаше се прозирно јој вело. *Гал.* Изиђоше из мрака у прозирну ноћ. *Вуј.* Имао је плаве прозирне очи. *Чипл.* Морска пучина чиста и прозирна. *Хар.* Овај тип саботира на тако прозиран начин да би то прогледала и дјеца. *Крл.* **2.** *који прозире, продоран.* — Његов хладан, прозиран ... поглед клизи по мени. *Крл.*

прò̀зирање с *гл. им. од прозирати (се).*

прò̀зирати, -рēм *несврш. и уч. према прозрети.*

~ **се 1. а.** *свањивати (се), данити се.* — Тек се поче прозирати ... похити жена у попа. *Љуб.* **б.** *назирати се, постати једва видљив.* — Небо се као каква поњава плавкаста, росна и пуна влаге, прозирало над црном земљом. *Бен.* Небо изнад хамбара хладно је почињало да се прозире и свијетли, долазио је дан. *Тюп.* **2.** *видети се кроз што.* — Вео је био пребачен, али се кроз њега прозирало. *Михиз.* **3.** уз. повр. *бити видан, видљив један другоме (о каквом психичком стању, својству).* — Добро су се познавали као лисасти коњи и прозирали су се наскроз као кроз стакло. *Бен.*

Изр. прозиру му се уши *јако је слаб, болестан.*

прò̀зирац, -ирца м *врста безбојног и прозирног кремена, горски кристал.* — Ноге њене у води чине [се] да су од прозирца. *Вел.* Пили [су] из пехара од бистра прозирца. *Креш.*

прò̀зӣрно прил. *провидно, јасно.* — Показала се висока ... прозирно мршава прилика. *Кол.* Поглед [му је] прозирно јасан. *Грол.*

прозѝрнӧст, -ости ж *особина или стање онога што је прозирно, провидност.* — Лице је било бјелопутно до прозирности. *Нех.* Некако танана прозирност почињала је да пуца пред Проклетијама. *Ћур.*

прò̀зјалина ж *отвор који зја, настаје кад нешто није сасвим затворено.* — Продираху овамо звуци пучке пјесме ... шуљајући се тек крадом по уској прозјалини отворених капака. *Ћал.*

прò̀зјати, -ām сврш. *отворити се као зјало.* — Прозјала је земља. *Нех.*

прò̀злити се, -ӣм се сврш. **1.** *постати зао.* — Прозлио се народ, злоби један другом. *Стан.* Бринула се дјецом својом док не упозна Шипка, у њ се ульуби те се, ето,

прозли. *Киш.* **2.** *покварити се.* — Данас не можеш ни да га [сат] познаш ... Сад је оматорио па се прозлио. *Срем.* Вријеме се прозлило. На оближњим планинама више снијег. *Бон.*

прозлòчестити се, -ӣм се свршс. *постати злочест.* — фиг. Овдје се небо за час прозлочести. *КН 1959.*

прозмијȕгати, -а̄м свршс. индив. *проћи као змија вијугајући, кривудајући између кога, чега.* — Прозмијугавши између људи, који су се врзмали на лединu, приближио се самом средишту прославе. *Цес. А.*

прòзнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на прозу, који је написан у прози:* ~ језик, ~ писац, ~ књижевност.

прòзно прил. *писано, казано у прози.* — То је први врхунац у поеми, и ... казан прозно јаким и јасним стилом. *Сек.*

прознòјити се, прòзнојӣм се свршс. **1** *испустити много, обилно зноја, употити се.* — Мајстор се прознојио од муке. *Мар.* **2.** *постати влажан од зноја, прожмати се зноjем.* — Чини [се] да ће се на миљу даљине опазити закрпа на ципелама, прознојени шешир, излизана кабаница. *Вел.*

прозòвнути, прòзовнӣм и **прозòднути,** прòзовнӣм свршс. *в. прозвати.* — Одведе собом Стевана којега прозовне Скендер-агом. *Љуб.*

прòзодија ж грч. поет. *систем изговарања дугих и кратких, наглашених и ненаглашених слогова у стиху; скуп правила или наука о склопу стиха, о стопама, дугим и кратким слоговима и о акценту.* — Своје назоре о нашој прозодији изнио је ... пред хрватским пјесмама. *Комб.*

прозòдијскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на прозодију:* ~ правила.

прòзор и **прòдзор** м **1.** *отвор у зиду зграде кроз који улази светлост и зрак и оквир са стаклом који тај отвор затвара.* — Завјесе на уским прозорима бијаху спуштене. *Том.* Раствори прозоре и ... обузе је жеља да изиђе. *Ћип.* фиг. Војводина ... је ... широм отворени прозор на онај велики европски север. *Петр. В.* **2. а.** *узак отвор који се направи на чему да се види унутрашњост.* — [Деца] су начинила мали прозор на хартији [пакета] да би провирила шта има испод ње. *Макс.* **б.** фиг. *отвор од ране на телу.* — Млада кожа тек је била покрила прозор на грудима. *Вуј.* **3.** фиг. *око (очи).* — Лагано окрене главу па почека гледајући све кроз своје прозоре. *Кал.* Један прозор са лорњоном гледа. *Полић.* **4.** фиг. разг. *ничим неиспуњено време између појединих предавања или часова у школи.*

Изр. бацити што кроз ~ *сматрати што без смисла, без вредности.* — Теби дати један посао у руке, то би значило бацити га кроз прозор. *Крл.*; моћи пљунути коме под ~ *не моћи нанети коме штету, увреду.* — Ако ми побиједимо, онда могу да нам пљуну под прозор. *Чол.*; слепи ~ архит. *правилно удубљење на зиду зграде у облику прозора, архитектонски обрађено али без отвора.*

прòзорак, -о̄рка и **прòзорац,** -о̄рца м **1.** *дем. од прозор.* — Кроз неки прозорац униђе ... у игуманову ћелију. *Љуб.* Прикучи се он прозорку да чује што ће бити. *Тур.* **2.** мн. *наочаре.* — С десне стране бјеше старац ... с лијеве чачурак неки, сух, испијен, а на кукасту носу стаклени прозорци. *Мат.*

прòзорје с заст. *в. прозорје*[1]. — То нису они ... валови што их је моја младост гледала са прозорија ... оних палача. *Јакш. Ђ.*

прòзорина ж заст. *порез који се плаћао за сваки прозор на кући.* — Кад букне рат, људи [су] морали да плаћају »прозорину«. *Вин.*

прозòрити, прòзорӣ свршс. *наступити, појавити се (о зори), сванути.* — Зора [је] прозорила. *Март.*

прозòрић м *дем. од прозор.* — Остави [се] рупа за врата и баца која је служила место прозорића. *Вес.*

прòзорица ж *праскозорје.* — Пошто Стеван осамари мазгу ... у прозорици узјаше и управи к Шестанима. *Љуб.* Он [се] сутрадан у прозорицу веома зачуди кад изиђе кроз градска врата. *Мат.*

прòзорӣште с *рупа у зиду предвиђена за прозор.* — Вадио [је угљен] лопатицама из ... прозоришта на којему је стајао натпис »содна вода«. *Креш.*

прòзорје[1] с *в. праскозорје.* — А за Ровци дружба ноћна у прозорје ране зоре на Морачу славну паде. *Маж. И.* У сутону бледом дах раног прозорја духну, и звезде гасnуше редом. *Ил.* фиг. *први почетак.* — Ревија ... налазила се тек у прозорју своје велике и ... заслужене репутације. *Цар М.*

прòзорје[2] с *зб. им. од прозор.* — Ти се скочи на ноге лагане па провири на прозорје куле. *НПХ.*

прòзоркиња ж **1.** *она која у зору устаје, раноранилица. Р-К Реч.* **2.** *птица која пева у зору. Рј. А.*

прòзорнӣ, -а̄, -о̄ *в. прозорски.* — Закуцка о прозорна стакла. *Гор.* Неочекиваном се спретношћу ... ухвати за прозорну оплату. *Крањч. Стј.*

прòзорница ж *прозорско крило.* — Иди ... па види да ли су ... прозорнице отворене. *Дук.*

про́зорскӣ, -ā, -ō *који се односи на прозор, који припада прозору*: ~ цвеће, ~ крило, ~ стакло.

прозо́рце, -а и -ета с *дем. од прозор.* — Загледа се и он у она расвијетљена прозорца. *Војн.*

про́зорчӣд ж *зб. им. од прозор.*

прозо̀рче, -ета с *дем. од прозор.* — Шкрипнуше врата ... и мало затим отвори се прозорче. *Ранк.* Проматрају дим што у другом кату сукља кроз ону малу прозорчад. *Киш.*

прозо̀рчина ж *аугм. од прозор.*

прозо̀рчић м **1.** *дем. од прозор.* — Трошна мала кућица с које су туробно гледала два ситна прозорчића. *Ивак.* **2.** мед. *отвор у делу средњега ува кроз који се преносе звучни титраји до слушног нерва.* — За наковањ везан је стремен који се прислања на јајасти прозорчић. *НЧ.*

про̀зрāк м калк. *осветљена слика или натпис на платну који се употребљава при илуминацијама и свечаним поворкама, транспарент.* — У вечер [је] глазбу ... и прозрак на славу Владики добротвора приредио. *Павл.* Довукла је ... са тавана стари некаки прозрак. *Бал.*

про̀зрāчан и **про̀зрачан**, -чна, -чно = провидан. — Прозрачна тела делимично пропуштају, а делимично упијају светлост. *Физ. 4.* Сунце [је] ... изронило из лаких, прозрачних облака. *Кол.* Гледала је широко отвореним плавим и прозрачним очима. *Ћос. Б.* То све заодева лаким и прозрачним стилом. *Бел.* Њезин поглед, прозрачан и млијечан, ... бацао [се] на њ. *Бег.*

прозрачи́ва̄ње с *гл. им. од прозрачивати (се).*

прозрачи́вати (се), -ачујēм (се) *несврш. и уч. према прозрачити (се).*

прозра́чити, прòзрāчӣм сврш. **1.** *проветрити.* — У нас је обичај да се за хлада собе добро прозраче. *Јурк.* Отвори прозор и собу прозрачи. *Радул.* **2.** *пропустити кроз што зраке, помоћу зрака учинити видљивим.* — Лекар је куцкао, гледао, пипао, прозрачио рентгеном. *Поп. Ј.*

~ **се** *освежити се чистим зраком.* — Оци [су] излазили ... да се прозраче. *Шов.*

про̀зрāчје с индив. *зрак, ваздух.* — Фијук реско и окрутно реже кроз прозрачје ... пуно димова. *Коз. И.*

про̀зрāчнōст и **про̀зрачнōст**, -ости ж *особина, стање онога што је прозрачно, провидност.*

прозре́вати, прòзрēвām, ијек. прозријèвати *несврш. и уч. према прозрети.* — Прозријевајући ... његову злочиначку намјеру ... настојао [сам] да га ... одвратим. *Шов.*

про̀зрети, прòзрēм и прòзрӣм (р. прид. прòзрео, ијек. и прòзрио, -ела, -ело) сврш. **1.** *продрети погледом кроз што.* — Ноћу сам неуморно стражарио да прозрим кроз мрак сусједне собе. *Козарч.* Пролазио [је] ... кроз гуштару кроз коју ни оком прозрети није могао. *Бен.* **2.** фиг. *продрети разумом у што, открити, схватити, упознати чије мисли, намере.* — Прозрио ме скроз. *Вуков.* [Желео је] да прозре природу. *Срем.* Одмах је прозрео очеву намјеру. *Пав.*

про̀зрив, -а, -о *који се може прозрети; који се може лако схватити, разумети.* — Биће их који ће двоумити да ли је тај и сувише прозрив дидактички смер уместан био у једном српском спеву. *Цар М.* Он је држао ... да је његово рондање послије ударца ... лако прозрива глума. *Божић.*

про̀зривōст, -ости ж *особина, стање онога што је прозриво.* — Сваки одељак тога дела израђен је ... озбиљно, до истине, до јасне прозривости. *Кнеж. Б.*

прозријèвати, прòзријевām, ек. прозре́вати.

прозу̀зати, -ām сврш. оном. *прозујати.* — Хо, хо, то је воз прозузао! *Сим.*

прозу́јати, -јӣм сврш. *зујећи проћи, пролетети мимо или кроз што, пробити.* — Прозује ројеви дивљих пчела. *Божић.* У модрим просторијама изнад села прозује и понеки аероплан. *Ћоп.* Оштрица прозује кроза ме. *Креш.* Метак га је прозујао од главе до пете. *Црњ.*

прозу́јити, -ӣм сврш. *в. прозујати.* — Срећом прозујило зрње мимо мене. *Буд.*

прозу́кати, прòзӯкām и **прозу́кнути**, прòзӯкнēм сврш. *в. прозујати.* — Прозука му мождином тјескобни грч. *Божић.* Бол му прозукне кичмом. *И.*

прòзукло прил. *мукло, шупље, празно.* — Ветар је дувао ... а промрзлина се под ногама ломила оштро и прозукло. *Ћур.*

прòзукнути, прòзукнē (р. прид. прòзукао, прòзукла, -ло) сврш. **1.** *покварити се деловањем врења, прокиснути, ускиснути; изгубити снагу, ослабити.* — Прозукао као јабука тек што не опадне. *Ад.* Остав' ту прозуклу грану, крта је кâ трска. *Рад. Д.* Вуку се тела сува и прозукла, живи костури од глади. *Мил. Ж.* **2.** *охрапавити, промукнути (о гласу).* — И сам се зачуди свом измијењеном и прозуклом гласу. *Ћоп.* Чуо се дјевојачки глас с кревета шупаљ, прозукао попут вашарског оркестриона. *Сим.*

прозу́стити, прòзӯстӣм сврш. *изустити, изрећи.* — А кад га неко упита: — Куме, шта то свираш? — готово једва прозусти: — Свирам моју песму! *Пол. 1958.*

проигра́ва̄ње с *гл. им. од проигравати (се).*

проигра́вати (**се**), -и̏гра̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према проиграти (се).*

про̀играти, про̀играм сврш. **1.** *изгубити новац играјући карте или коју другу хазардну игру, прокоцкати.* — Престадоше са картама када је телефониста ... проиграо читаву своју војничку плату, и то за пола године унапред. *Вин.* Урар је попио и проиграо. *Кал.* **2.** фиг. *изгубити, лишити се какве користи, предности, претрпети губитак, штету у чему; промашити, упропастити.* — Вечера се не смије проиграти. *Киш.* Ал' опет се боји да не би криво учинио и своју срећу проиграо. *Брл.* Мој отац је на исти начин проиграо своју будућност, проиграћу је и ја. *Ћос. Б.* **3. а.** *провести, проборавити неко време у игри.* — Чинило се да ће, онако дивља и одлучна, читаву ноћ проиграти, а да не рекне ријечи и не погледа онога до себе. *Ћоп.* **б.** *почети играти.* — Проиграше ... робиње за невољу ка' за добру вољу. *Вук Рј.* **4.** *учинити да ко игра, поиграва (о коњу).* — А хиљаду свата коњаника ... нека добро коње проиграју докле дође Даринка ђевојка. *НП Вук.* **5.** необ. *изазвати дрхтање, треперење мишића, живаца целог тела.* — Ох, кад се сетим осмешкаја тих, од пете ме до главе проигра. *Кост. Л.* **6.** (кога) спорт. *бацити у игру, разиграти, активирати.*

~ **се а.** *повр. према проиграти (за).* — Послије овога пјевања почастили би се чиме ... па би се онда младеж проиграла и пошалила. *НП Вук.* Мало смо се проиграли на ливади. *Рј. А.* **б.** *почети играти, постати играч.* — Откад си се ти проиграо? *Вук Рј.*

про̀игуман и **проигуман,** -ана (покр. -мна) м *бивши игуман.* — А манастирски котлар Мићан зловољно се мршти ... улива [ракију] свима ... и проигуману Сопронију. *Скерл.*

произа́ћи и **про̀изаћи,** -и̏заћ̄ем сврш. = произићи **а.** *постати из нечега, водити порекло од некога или нечега.* — Ботаничари држе да је белија ... произашла из обичне пшенице. *Панч.* фиг. Такав ... човјек, који је резултат искуства и праксе, треба произаћи из историјског приказа. *Ант. 1.* **б.** *настати, постати као последица претходног узрока.* — Осјетилима ... никада ни један предмет не открива узроке који су га произвели као ни посљедице које ће из њега произаћи. *Ант. 1.*

произва́ђати, -и̏зва̄ђам несврш. *в. производити.*

произва́ђач, -а́ча м *в. производач.*

произвѐсти и **про̀извести,** -ѐдем (трп. прид. произвѐден, -ена, -ено) сврш. **1. а.** *бити узрок чега, причинити, проузроковати што.* — Ко би у таквим случајевима [кад страно тело доспе у који телесни отвор] јако потезао, чупао или бушио, могао би произвести опасне повреде. *Батут.* **б.** *изазвати какво расположење, утисак, какав покрет у друштву.* — Прећи [ћу] на старију повесницу злата и на покрете које је злато у свету произвело. *Панч.* Левин је осјећао да је дојам који је произвео био добар. *Крањч. Стј.* **2.** *превести кога на одговорнију дужност, на виши положај, у виши чин, дати коме већи чин, унапредити кога.* — [Тито] је вршио смотру Седме дивизије и произвео официре у овој дивизији. *Дед. В.* **3.** *створити радом какве материјалне или духовне вредности, израдити.* — Све што су они произвели и створили, имају захвалити својој вредноћи. *Нен. Љ.* Човјек је својим радом могао произвести више него је могао потрошити. *Пов. 1.* **4.** *извести, извршити.* — Произведе торжествен призор на обали дравској ... Саврх моста држи говор људима у чамцу. *Каш.* **5.** необ. *превести на туђи језик чије име.* — И није баш нимало смијешна моја примједба да су Талијани Саву Курбелију засигурно произвели у Saverio Puttanelli. *Јел.*

~ **се** (с ким) *догодити се, збити се.* — Све отурује испред себе, сита бриге и бојазни: шта јој се с другом произвело. Да није отпутовао изненада? *Каш.* Они су ... можда највише допринијели томе да се код наших кажњеника произвела промјена духа. *Мј. 1926.*

про̀извирати, -рём несврш. *извирати, произлазити из чега, следити.* — Из његове здравице произвирало је како ли би то лијепо било да сви носе из његова дућана. *Коз. Ј.* Тражи да друштвене уредбе ... буду у живој свези с цијелом душом, да из ње произвиру. *Баз.*

про̀извод м **1. а.** *предмет, материја као резултат човечјег рада.* — Порастом средстава за производњу остајало је сувишних непотрошених производа који су постали предмети за размјену. *Ант. 1.* Почело се са спровођењем система награђивања по јединици производа. *Пол. 1958.* **б.** *творевина умног рада, уметничко, књижевно, научно дело.* — Ја сам читао и одушевљавао се разним књижевним производима. *Дом.* Стари московски књижевници ... су ... избацивали своје производе на тржиште. *Крањч. Стј.* **в.** *материја која се добива, ствара хемијским или другим путем из друге материје.* — Течни производи из угља ... важне су сировине хемијске индустрије. *КН 1955.* **г.** *оно што је изазвано у живот чим, последица, резултат чега.* — Човек може бити уверен да су све мисли производ његовог мозга. *Марк. Св.* Човјек [је] производ средине. *Ант. 1.* **2.** (обично мн.) *животне, жижевне намирнице:* **аграр-**

ни, млечни, прехрамбени, сточарски производи. **3.** мат. *резултат добивен множењем, умножак, продукт.*

прòизводан, -дна, -дно **1.** *који производи, продуктиван, радан.* — [Чиновнички] је рад много лакши него рад земљорадника — и у исто време мање друштвено користан, мање производан. *Јов. С.* Човјека треба схватити у његовој суштини као радно, производно, практично биће. *Ант. Л.* **2.** (одр.) *који се односи на производ и производњу*: производни трошкови, производне гране. — Сељак ... [се] задужује за производне циљеве. *Јов. С.*

Изр. производни односи *односи у које људи ступају кад производе, размењују, расподељују материјална добра и услуге*; производне снаге *средства за рад и људи који та средства употребљавају кад производе материјална добра и врше услуге.*

производ̀илац, -иоца м = производитељ *произвођач.* — Нека је умјетност народна на тому што јој је народ ... производилац и, уједно, уживач. *Шим. С.*

производ̀илачкӣ, -ā, -ō *који припада производиоцима, који се њихових односи*: ~ рад.

производ̀ња ж мат. *зрака, права која производи угао, кут, рогаљ*; исп. производитељица (2). *Геом.*

производ̀итељ м = производилац. — [Земљопосједници] живе на рачун класе производитеља. *Бак.*

производитѐљица ж **1.** *она која производи.* — Стројеви произведени поврх властитих потреба представљају најскупљи артикал који држави производитељици доноси висок приход. *ЕГ Л.* **2.** мат. *производиља.*

производ̀ити, -йзводӣм *несврш. и уч. према произвести.*

прòйзводник м *производилац. Рј. А.*

прòйзводно прил. *у производњи, производећи.* — Око милион сеоских домаћинстава [је] производно сарађивало са својим задругама. *Пол. 1959.*

прòйзводнòст и **производ̀нòст,** -ости ж *способност, капацитет производње, производња.* — Подјела рада веома је придонијела ... већој производности. *Пов. Л.* [Наука] је доказала да се производност човекова рада у друштву устостручи. *Јов. С.* У овогодишњем привредном плану предвиђа се да се производност рада повећа за 5,4 одсто. *Б 1957.*

производ̀ња и **производ̀ња** ж **а.** *укупност производа једног привредног предузећа (фабрике, творнице), једне привредне гране или целе привреде једног народа у одређеном временском одсеку*: мануфактурна ~, робна ~, пољопривредна ~, висока ~, светска ~, домаћа ~, оруђе за производњу, ниски ступањ производње, феудални начин производње, национализација средстава за производњу. **б.** *производи умног рада (књижевна, уметничка, научна дела).* — У чисто књижевној производњи у Србији се последњих година осетио известан застој. *Скерл.*

Изр. ~ рада *однос између количине испоручених производа, радног времена утрошеног у процесу њихове производње и количине радне снаге која је у тој производњи суделовала.*

производ̀ство с **1.** *производња.* **2.** *унапређење, помицање у виши чин, на виши положај*; исп. произвести (2). — Архимандрит је већ на ранијој литургији ... добио производство. *Ранк.* Рекоше ми другови да је ... изишао указ о производству покојне Олге у чин мајора. *Дед. В.*

произвòђач, -áча м **1.** *онај који својим радом производи материјална или духовна добра, стваралац, производилац*: ~ атомског оружја, ситни, крупни произвођачи, веће произвођача, зборови произвођача. **2.** фиг. *строј, машина која производи електричну енергију, генератор.* — Справе које производе разлику на крајевима проводника зову се произвођачи, извори или генератори електричне струје. *Физ. 4.*

произвòђачкӣ, -ā, -ō *који припада произвођачима, који се односи на произвођаче*: ~ центар, ~ функција, ~ задруга.

прòйзвођѐње с *гл. им. од производити.*

прòизвòљан и **прòйзвòљан,** -љна, -љно рус. **1.** *који није ничим ограничен, слободан.* — Готово непримјетљиво клизне разговор у високу политику ... па на неке друге произвољне пројекте и рјешења јадранског питања. *Цар Е.* Раздрагани [су] живим колоритом госпођиних скица и слика ... у произвољном и грациозном нереду. *Петр. В.* **2.** *који се изводи самовољно, по својој вољи, својевољан.* — Огрешења у једном, другом или трећем правцу подједнако нас одводе од циља и доводе до закључака врло произвољних и врло површних. *Панд.*

прòизвòљно и **прòйзвòљно** прил. *на произвољан начин, без везе било с чиме, по својој вољи, својевољно, самовољно.* — Све појаве око нас само су ... фикције, пролазни тренуци које ми произвољно издвајамо. *Андр. И.* Тек се неко досети и рече произвољно: Јован Јовановић. *Дед. В.*

произвòљнòст, -ости ж *особина онога што је произвољно, самовоља.* — Ни у једном језику не влада груба произвољност и распојасаност. *Бел.*

прòйзилажѐње с *гл. им. од произилазити.*

произйлазити, -йм = произлазити *несврш. и уч. према произаћи и произићи.*

произи́ћи и проѝзићи, -ѝзиђём свршн. = произаћи. — Синови су ми неоспорно ... Па кад су од мене произишли, из мене су и изишли. *Богдан.* Кажем [му] шта је и каква ће несрећа за све нас отуда произићи. *Нен. М.*

проѝзлажёње с *гл. им. од произлазити.*

проѝзлазити, -ѝм несврш. = произлазити.

произнàлазити, -ѝм *несврш. и уч. према произнаћи.*

произна́ћи и проѝзнаћи, произнађём свршн. *изнаћи, изумети. Прав.*

произна́шање с *гл. им. од произнашати, изговарање, изговор.* — Знам ... како се падеж од падежа произнашањем разликује. *Кур.*

произна́шати, -изна̏шам несврш. *в. произносити.*

проѝзнёти, -нѐсём, ијек. проѝзнијети, свршн. **1.** *изговорити, изрећи.* — Иво мој, немој ме заборавити! Иво, ти знаш колико те ... произнесе Јелка једва чујно. *Кум.* Хасанагиница се прене, погледа брата и тихо а реско ... произнесе: То је он сада. *Огр.* **2.** *произвести (4).* — Тко да протуслови ... баби, па да, можда на рачун властитог оштроумља, произнесе ... луду комбинацију [о Франовој женидби]. *Дражс.*

проѝзнијети, -нѐсём, ек. проѝзнёти.

произнòсити, произнòсим *несврш. и уч. према произнети (1).* — Сада, што имам? Ништа! ... Лудо! ... произносио би Ђука. *Коз. И.*

проина́тити се, прòинāтӣм се свршн. *мало се инатити, свађати.* — Нађоше некаку махну вину, проинатише се с механцијом око плаћања, па одоше. *Глиш.*

проѝскати, прòиштём свршн. индив. *провести у тражењу неко време; докраја искати, потражити.* — Туд ми она [попитанска гуја] проиште што је младо, што је лудо те се лако завести даде. *Кур.*

прòискрити, -ӣм свршн. необ. *засјати као искра, почети светлети, сјати.* — Облаци се размакли и у бунару неба проискрила волујара јасновида. *Божић.* фиг. Она је ... проискрила ... трећередским стидом. *И.*

проистѐћи и **проѝстећи,** -ечём и проѝстекнём свршн. *произаћи, произићи.* — Из тога ће ... зглоба проистећи на бијели свијет јуначки момчићи. *Вел.* Постојање подмета и прирока у разним језицима, затим именица, глагола и др. никако не потврђује да су сви језици проистекли из једне заједничке језичне основе. *Ств. 1948.* А што је само законодавна власт проистекла из сукоба друштвених сила, то је друго питање. *Тюс. Б.* Тај ће вас догађај поготово изненадити због тога што је проистекао из једне сасвим безначајне згоде. *Шов.*

проѝстицати, -тичём (ек. и ијек.) и **проѝстјецати,** -тјечём (ијек.) *несврш. и уч. према проистећи.*

происхòдити, -ѝсходӣм несврш. **а.** *водити порекло од кога, потицати.* — [Катихета] је опет, држећи се Библије, тврдио да човек происходи од Адама и Еве. *Срем.* **б.** *бити, јављати се као последица чега, произлазити.* — Из ових ... специјалних правила ... происходи да иначе за те уговоре важе норме приватнога права. *Мј. 1936.*

проѝсхођёње с *гл. им. од происходити.*

проиталӣја̀нскӣ, -а̄, -о̄ *који је за Италијане, за Италију, који ради, делује у њиховом интересу.* — Проиталијанска експозитура играла је у тој борби потпуно споредну улогу. *Бил.*

про́ја ж **1. а.** *кукурузни хлеб.* — За вечеру смо добили сваки по комадић проје. *Чол.* **б.** покр. *хлеб или погача од кукурузног брашна што се пече за крсну славу.* — Погача или проја само је подлога колача, који се никад не износи на ком другом хлебу. *Рј. А.* **2.** бот. *просо* Panicum miliaceum. — Сила их је као да си посијао проју. *Шен.* Има већ девет година како на једноме јутру земље сејем проју. *М 1867.*

прójáвити[1], прòја̏вим свршн. *јавити, показати, просочити.* — А зар ту кесу није могао тамо и ко други закопати? — Ко? — Онај ко је појавио. *Вес.*

~ **се 1.** *јавити се говором, проговорити.* — Боже свети — појави се мала Жабица. *Креш.* **2.** *појавити се, показати се.* — Појави се човјек на вратима. *Креш.*

прójáвити[2], прòја̏вим свршн. *провести овце идући пред њима.* — Докле Турци пројавише овце, седам Вуко уби цевердаром. *НП Вук.*

појављи́вати, -а̀вљујем *несврш. и уч. према појавити*[2]. — Кад би Благи увече појављивао сермију испод брда, она би изишла пред колибицу. *Коч.*

појављи́вати се, -а̀вљујем се *несврш. и уч. према појавити*[1] *се (2).* — Зуби јој се чешће појављују, ријетки су и неједнаки. *Вел.*

прòјадати, -а̄м свршн. *јадајући, у јадању провести, проборавити неко време.* — Протекоше и два дана пројадана, проплакана. *Змај.* Проклет сан ... који ... нас нука да срце још једном проживи што је на јави пројадало. *Шен.*

прójáзити, прòја̏зим свршн. *начинити јаз, пут води, провести воду јазом. Вук Рј.*

~ **се** покр. *отворити се, постати као јаз.* — Грла се пројазе и вино заклокоће.

Кос. Јаме се сниježнице **пројазиле** као топовски кратери на десној косини Варде. *Божић.* фиг. Зрак се пројази око њега. *И.*

прòјан, -а, -о *који је од проје.* — Пројан ће хлебац месит' место пшеничног за славски колач. *Рад. Д.*

пројáснити, прòјāснӣм и **пројàснити,** прòјаснӣм сврш. *учинити јасним, јаснијим.* — фиг. Изгледа да је бол пројаснио и протањио моју нечисту крв. *Уј.*

~ **се** *постати јасан, јаснији.* — Зарези су важне дужности које писац мора физички одређивати својој памети како би му се помоћу њих реченице пројасниле. *Шим. С.*

прòјахати, -ашēм сврш. **1.** прел. **а.** (кога или што) *јашући прећи преко каквог простора, растојања.* — Кад смо пројахали опасну зону, зауставили смо коње. *Чол.* Пошто је пројахао коњаништво Уварова, чуо је пред собом већ јасно топовску паљбу и пушкарање. *Крањч. Стј.* **б.** *провести део живота јашући на коњу.* — Сви су били чули за њега, али га је мало ко видио, јер је он пројахао своју младост између Травника и Стамбола. *Андр. И.* **в.** *јашући учинити да се коњ мало прохода, разигра, загреје.* — 'Оћу, ујко, коња пројахати, по авлији под бијелом кулом. *НП Вук.* Пре вежбе у скакању коња треба увек пројахати у свим брзинама. Ово пројахивање треба да загреје и умири коња. *Јах.* **2.** непрел. **а.** *јашући проћи поред кога, кроз што.* — Једнога дана је морао Јосиф да пројаше кроз варошицу. *Сек.* фиг. Јесен у свом седлу жутом пројаха нашим воћњаком у касу. *Кркл.* **б.** *јашући прећи одређени простор.* — Нисмо од краја пројахали ни двије морске миље ... када ја с лијеве стране зачујем неку далеку, отегнуту пјесму. *Вел.*

~ **се** *извршити шетњу јашући на коњу.* — Пођу Ростов и Илын ... петнаест врста од Богучарева да се пројашу. *Крањч. Стј.*

пројахѝвање с *гл. им. од пројахивати (се).*

пројахѝвати (се), -àхујēм (се) *несврш. и уч. према пројахати (се).*

прòјашити, -ӣм сврш. *в. пројахати.* — Крсто Франкопан ... пројашио мимо гомиле у дуждев двор. *Нех.* фиг. Једни су рекли ... да је на облацима пројашила сјена смрти. *Неим.*

прòјēд м мед. *рана на телу болесника настала од дугог лежања. Бен. Рј.*

пројéдање с *гл. им. од проједати (се).*

пројéдати (се), прòјēдām (се) *несврш. и уч. према пројести (се).*

пројèдрити и **прòједрити,** прòједрӣм сврш. *једрећи проћи мимо. Вук Рј.; Рј. А.*

пројежђѝвати, -èжђујēм *несврш. и уч. према пројездити.*

пројèздити и **прòјездити,** -ӣм сврш. **1. а.** *јездећи проћи (мимо, покрај кога).* — Сви сватови пројездише миром, ал' не хтеде Туре ћувегија. *НП Вук.* **б.** *пролетети, пројурити.* — Нигде ... ни муње да, попут ласта што пројезде, шине блеском овај влажни покој мучни. *Марк. Д.* Савом пројезди теретни брод. *Пол. 1958.* **2.** (што) *летећи прећи какво пространство.* — На том ватреном змају пол сам свијета пројездио. *Јурк.* [Муња] у тренутку пројезди толико грдан простор ваздушног света. *Шапч.*

прòјек(а)т, -кта м лат. **1.** *разрађен нацрт какве зграде, грађевине, каквог механизма, уређаја, организације; основни план, нацрт.* — Занимљив је био пројект уљепшавања града. *Шкреб.* Јесте ли чули шта је писала штампа о његовом плану и пројекту ... високоваленте централе. *Дав.* **2.** *претходни текст каквог документа:* ~ закона. **3.** *план, замисао онога што се намерава учинити, остварити.* — Приписују ту основу ... цару ... указујући на записке, пројекте и писма. *Крањч. Стј.* Било је у пројекту да се ... покуша мерити и дебљина вечите ледене коре. *Петр. М.*

пројекѝвати, -èкујēм *несврш. и уч. према пројечати.* — По гранама чујем умиљате цвркутање свакојаких птичица, а из куће пројекује глас веселе домаћице. *Јакш. Ђ.*

пројèктант м *израђивач, састављач пројекта.* — Сазивачица, пројектант правила ... била је ... духовни вођ женског покрета. *Ланч.* Градња будућег микрорајона ... није више само ... идејни нацрт на столовима пројектаната. *Вј. 1957.*

пројèктантица и **пројèктантκиња** ж *жена пројектант.*

пројèктантскӣ, -ā, -ō *који се односи на пројектанте:* пројектантске организације, пројектантски кадрови.

Изр. ~ одељење *посебно одељење у фабрици где се израђују нацрти, пројекти, планови.*

прòјектӣвнӣ, -ā, -ō мат. *који се односи на пројекцију (1).*

Изр. ~ геометрија *део геометрије који проучава својства просторних творевина, а које при пројицирању из одређеног центра остају неизмењене.*

пројèктӣл, -ила м фр. војн. *зрно, метак, куршум, тане ватреног оружја.* — У ноћној тмини, коју су сваки час кидали бљесци експлодирајућих граната, за којима би сваки пут услиједио очајан јаук, дивљи вапаји, праћени писком и звиждуком пројектила, изгубила је она изненада мужа. *Бег.*

Изр. балистички пројектили физ. *далекометне ракетне бомбе које имају сопствени ракетни погон*; интерконтинентални аеродинамички пројектили физ. *лаки млазни бомбардери без пилота, с танким и јако забаченим крилима, који, летећи надзвучном брзином, носе свој терет до циља.*

пројектúрање с *гл. им. од* пројектирати (*се*).

пројектúрати, -èктӣрām сврш. и несврш. = пројектовати **1.** *израдити, израђивати пројек(а)т, нацрт чега.* — У слободно вријеме [је] пројектирао и руководио градњом кућица. *Десн.* **2.** *планирати што, замислити, замишљати какав посао, имати намеру остварити што.* **3.** мат. *пројицирати* (*2*).

~ **се** = пројектовати (се) *одразити се, одражавати се, рефлектирати се.*

прòјектнӣ, -ā, -ō *који се односи на пројек(а)т*: ~ задатак.

прòјектовање с *гл. им. од* пројектовати (*се*).

прòјектовати, -тујēм сврш. и несврш. = пројектирати. — Образована је нарочита комисија ... која је имала да пројектује грађански и казнени законик. *Јов. С.* На супротној страни ... било је пројектовано нешто налик на офанзиву. *Лаз. М.*

~ **се** = пројектирати се. — Уместо да гледам филм, ја сам посматрао њену главу, која се пројектовала на светлом платну. *Јак.* фиг. Личност песника може имати значаја тек ако је њено обличје и зрачење толико моћно да се кроз медијум песме пројектује на суштаственн лик саме поезије. *ЛМС 1957.*

прòјектор м лат. *пројекциони апарат који се примењује у техници за пројицирање увећане слике на платно.*

пројèкција ж лат. **1.** мат. *слика неког предмета пренесена на равну површину*: ~ тачке, ~ круга. **2.** филм. *бачена или пренесена повећана слика фотографског снимка помоћу нарочитог оптичког апарата на платно.* — Говор му прекиде младић што је намештао справу за пројекције. *Макс.* фиг. Чудни [су] неки женски самостани, гдје је сав живот у пројекцији. *Вил.*

пројèкцӣјскӣ и прòјекциōнӣ, -ā, -ō *који се односи на пројекцију, који служи за пројицирање*: ~ микроскоп, ~ апарат, ~ објектив.

Изр. ~ светиљка *в. пројектор.*

пројекцúрати, -èкцӣрām сврш. и несврш. *в. пројицирати.* — фиг. Исидора Секулић је интуитивно дочаравала Његоша и пројекцирала његове мисли. *С 1952.*

прòјести, -једēм сврш. **1.** *једући пробити, скроз изјести, прогристи.* — То ти је поље кад га проједе вода! *Павл.* Погледајте овај стари мач, па реците да л' већма потамни са проливене крви душманске што светли челик рђом проједе. *Кост. Л.* фиг. Сузе боли, сузе јада пројести ће негве вајне! *Крањч. С.* **2.** *почети јести.* — Гони ... троје прасади, која су већ давно пројела кукуруз. *Ком.*

~ **се 1.** *добити ране на телу од дугог лежања* (*о болеснику*). — Најглавнија [је] погодба да се болесник лежањем не проједе. *Батут.* **2.** *почети много јести, добити вољу за јелом.* — Само трипут напој три јутра, па се бравче подигне, проједе. *Рад. Д.* Жалила им се [Хатка] како стрепи да јој Хација ... не умре од глади ... Они су је тјешили ... видјеће она како ће се пројести, само док попије рашљанску воду. *Сиј.*

Изр. пројело ми се *прохтело ми се јести, добио сам жељу да* (*много*) *једем.* — Како вам се пројело! Боже дај да се и прорадите. *Павл.*

пројецúрати, пројèцӣрām сврш. и несврш. *в. пројицирати.* — Ја сам све своје тежње пројецирао у ту малу своју срећу. *Крл.*

пројéчати, -чӣм сврш. **1.** *почети јечати, зајечати.* — Устајте, четири и по сата! — Илија Илић само пројеча у одговор на то, али се не пробуди. *Глиш.* Сложи се Рогерска, а иза ње и све остале госпе одзивом пројечаше. *Креш.* **2. а.** *одјекнути, разлећи се.* — Па зелене топе опалише, пројечаше зелене планине. *НП Вук.* Грозовити звук ловачкога рога још није у каменитим зидинама пројечао, а већ се дигоше верне слуге. *Јакш. Б.* **б.** *јечећи, одјекујући проћи, нестати.* — Само ако ово нису саме ријечи, јербо ријеч ори, али и пројечи. *Вел.*

прóјин, -а, -о *који је од проје*: ~ брашно.

прóјица ж *дем. од* проја. — Деде да видиш пројицу! — И одломи комад проје па ми пружи. *Вес.*

пројицúрање с *гл. им. од* пројицирати(*се*).

пројицúрати, -ӣцӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** филм. *пренети, преносити на платно слику помоћу пројектора.* — У исти мах два човека унесоше на сцену платна на која су имала да се пројицирају слике. *Макс.* фиг. Једно је пројицирати у машти своје бојазни ... а друго је наћи се пред стварним сломом. *Андр. И.* **2.** мат. *приказ(ив)ати помоћу зрака слику предмета на равној површини.* — Титрање поједине честице ... добили смо на тај начин да смо једнолико гибање ... пројицирали на промјер. *Физ. 1.*

~ **се** *пројектирати се.* — Чини ми се да су ми се у глави ... пројицирале, једна преко друге ... две слике. *Петр. В.*

прójни, -ā, -ō необ. *пројин.* — Раде је ... сањао како пред њим стоји један огроман пројни хлеб. *Жур.*

пројуна́чити се, -у̏на̄чӣм се сврш. *постати јунак. Рј. А.*

пројури́ва̄ње с *гл. им. од пројуривати.* — [Панонски базен] је за нас нека врста медијума за пројуривање и протрчавање. *Цвиј.*

пројури́вати, -у̏рујēм *несврш. и уч. према пројурити.* В. пр. уз гл. им. пројуривање.

проју́рити, прòјӯрӣм сврш. **1. а.** *јурећи проћи мимо или кроз што.* — Лазар пројури поред мене с пиштољем у руци. *Вес.* фиг. Наједном [му] нова мисао пројури мождани-ма. *Ков. А.* **б.** *брзо проћи, неприметно нестати (о времену).* — Пројуре сати и набр̀зо свану зора. *Вел.* Пројурише брзо детињство, младост, зрелост, па ево стиже и старост. *Ранк.* **2. а.** *јурећи прећи неки простор.* — Пројуривши неколико брда, пуче пред нама почетак равнице. *Бал.* Они [Личани] су били пројурили читав перон и враћали се натраг. *Мил. В.* **б.** *гонећи приморати кога да бежи, прогнати, протерати кога.* — И ту рука потегнула Мирку да пројури до Жабљака Турке. *Марп.* **в.** необ. *протерати што оштро кроз тело.* — А ја ћу јој [Анжелики] пројурити овај мач кроз срце. *Поп. П.*

пројурӣшати, -а̄м сврш. *јуришајући проћи, продрети.* — Наш страх с нама пројуриша. *Стипч.*

прòкавгати се, -а̄м се сврш. *мало се посвађати.* — Мало се прокавгаше, па се помирише. *Рј. А.*

прока́дити, прòкā̀дӣм сврш. **1.** *кадећи прочистити какав простор од чега; скроз, докраја окадити.* — Сумпора ... донеси, па ћу дворану ја прокадит. *М-И.* **2.** (обично трп. прид.) *испунити, заситити чим (нпр. мирисом).* — Мирис ... водâ узвинуо се, расплинуо и помијешао с бјелкастим ... прозирним зраком, прокађеним воњем свијетлога марагрижа. *Кум.* Није осјећао ... морском сољу прокађени дах вјетрића. *Наз.*

прòка̄жен, -а, -о **а.** *губав, лепрозан*; исп. проказа (2). — У нашим крајевима ретко је где видети прокаженога. *Батут.* Враћао се кући споредним улицама као прокажен. *Андр. И.* **б.** *заражен каквом болешћу.* — Видела је [Калиопа] ... таквог једног офи-цира ... засићеног теревенкама ... можда и са остацима неке прокажене болести у крви. *Вучо.* **в.** фиг. *кога избегавају као да је губав, кога се сви клоне, озлоглашен.* — Она је прокажена, излучена из заједнице, од ње поштене жене и добре Сршкиње окрећу главу. *Ћос. Б.*

прòка̄женӣк м *губавац.*

прòка̄жено̀ст, -ости ж *губавост.*

прòказ м *доказ, потврда чега.* — Док се не има онај проказ о реченим способ-ностима, моћи је свакако, само не темељито и сигурно судити. *Сторч.*

прòказа ж **1.** покр. *водена болест* hydrops. *Вук Рј.* **2.** *губа.* — Проказа је тешка и дуготрајна болест. *Батут.*

прòка̄зан, -а, -о **1.** *трп. прид. од проказати (се).* **2.** *в. прокажен.* — Чему сав тај напор кад немам признања, кад сам спутан и одбачен и као проказан. *Каш.*

прока́зати, прòка̄жēм сврш. **а.** *пријавити власти (понајвише политичке противнике) тајно и анонимно, извршити доставу, потказати, денунцирати кога.* — Сви [су се] бојали да не би тко проказао и да се не би сазнало како они мисле. *О-А.* [Милетина буна] је била проказана, али су завереници већ кренули војском на Крагујевац. *Прод.* **б.** *открити оно што се крије, одати.* — Читава [се] породица на муке удара да прокаже убицу. *Јов. С.* И у кућу оде Не-нелопи све то проказат. *М-И.* **в.** *унапред рећи, показати оно што ће се догодити, што ће будућност потврдити.* — Само је онај узнесен над масу који може да прокаже нове путеве човјечанству! *Кос.* Опазим издалека Маргаретину кочију: нисам је управо разазнавао, али ми је срце проказало. *Цар М.*

~ **се 1.** *открити се, одати се.* — Проказа се Менуми ђевојци да је сестрић Цола ка-петана. *НП Вук.* Кад опази приказу ... јуриш ... на њу ... Да се не буде цар проказао, би га приковао уз дувар. *Мул.* **2.** *постати свима познат.* — Кад се она тако јавила међу свијет и њена се љепота проказала ... колики су ... млади момци ... пошли за њом! *Вел.*

проказ̀ивалац, -аоца м *проказивач.* — Село од власти [је ваћење и спаљивање вукодлака] крило, те се тога ради и нудила проказиваоцу велика награда. *Нов.*

проказ̀ива̄ње с *гл. им. од проказивати (се).*

проказ̀ивати (**се**), -а̀зујēм (се) *несврш. и уч. према проказати (се).*

проказ̀ива̄ч, -а́ча м *онај који проказује кога, денунцијант.* — Ја бијах ... крвавом наградом љутому проказивачу и варалици. *Јурк.* Неки Живан од Горажде, који је служио ... као калауз и проказивач, познао је одмах Лазара. *Андр. И.*

прока́лити, прòка̄лӣм сврш. *докраја калити*; фиг. *очеличити.* — Ни у којој зна-ности ... не можеш замислити водича и проводника, ако његов рад није прокаљен опћенитијом идејом. *ХР 1928.*

Изр. прокаљена истина *потпуно утврђена истина.* — Посљеци његови [су] једни као кажипути ... други као прокаљена истина. *Баз.*

прокалпо̀занити се, -ӣм се сврш. *постати као калпозан.* — Прокалпозанио се свијет, па не плаћа поштено. *Ћор.*

прокаљу̀жати се, -ā̄м се сврш. *мало се проваљати у каљужи. Вук Рј.*

прока̀нути, прòканēм сврш. *почети капати, пасти у облику капи.* — Суза ће на те проканути кô . . . бисер . . . цвеће. *Краљч. С.* Данас је та маглица нешто [у очима] гушћа, *чини* ми се да је из ње већ прокануло . . . за дјецом. *Цар Е.*

прокапа̀вати, -а̀пāвāм несврш. *в. прокапљивати.* — И у часу пламен се распири, греде прште, стреја прокапава жеравицом запаљеног црепа. *Јакш. Ђ.*

прока̀пање с *гл. им. од прока̀пати.* — Прокапање Суецког канала имало је за економски развој Индије велико значење. *ОП 2.*

прока̀патн, прòка̀пāм несврш. покр. *в. прокопавати.* В. пр. уз гл. им. прокапање.

прòкапати, -ā̄м и -пљēм сврш. **1.** непрел. **а.** (из чега, нечим) *почети капати.* — Љубиша, у јуначкој вољи, стиште помамну бедевију: крв јој из ребара прокапала. *Јакш. Ђ.* Ребра . . . прокапаше крвљу. *Матош.* **б.** *пропустити капље (кише).* — Падај, падај, главно да мој кров неће прокапати. *Вуј.* Стаје и бусаре прокапаше, људи се нагрчише око ватре. *Сиј.* **в.** необ. *пустити сузе, заплакати.* — Оно блиједо дјевојче малих очију . . . које дршћу и хоће да прокапају. *Киш.* **2.** прел. необ. *натопити, наквасити.* — После су те капке крви прокапале . . . ој сирота земљо, мученице стара! *Јакш. Ђ.*

прòкапина ж покр. *вода која прокапљује (кроз какав свод или спиљу).* — Иду чак у Скадар да наточе тиквицу прокапине. *Љуб.*

прока̀пљив, -а, -о *који прокапљује, који пропушта капље (кише), који прокишњава.* — Кућа је сва прокапљива. *Јурк.* Кисле су у прокапљивој љепљивој сумаглици. *Божић.*

прокапља̀вање с *гл. им. од прокапљивати.*

прокапља̀вати, -а̀пљујēм *несврш. и уч. према прокапати.*

прока̀пнути, прòкапнēм сврш. *прдкапати (1).* — Мрачно [је] и чини се да ће прокапнути кишица. *Леск. Ј.* Између [Мејриних] бијелих прсти прокапнуше вреле сузе. *Том.*

прока̀рати, прòка̀рāм сврш. *мало покарати.* — Младен га прокара и посаветује, па му опрости. *Вук.*

прòка̀ртати, -ā̄м сврш. *изгубити картајући се, коцкајући се, проиграти;* супр. искартати. — Он сваке године прокарта кудикамо више него што искарта. *Вел.*

~ **се** *постати карташ.* — У то доба се прокартао, хазардирао је. *Поп. Ј.*

прòкасати, -ā̄м сврш. **1.** *касајући, у касу проћи мимо или кроз нешто.* — Један је фијакер прокасао. *Крл.* [Он је] нагнуо . . . коња низбрдо и прокаса кроз влагу дрвећа и грана. *Црњ.* **2.** *мало касати. Вук Рј.*

прокасѝвати, -а̀сујēм *несврш. и уч. према прокасати.*

прòкаскати, -ā̄м сврш. *каскајући проћи.* — По неки [сељак] опет на коњу прокаска носећи пуне бисаге стварн. *Дом.* фиг. Суморни осјећај прокаска душом. *Божић.*

прокаскѝвати, -а̀скујēм *несврш. и уч. према прокаскати.*

прòка̀тор м нар. покр. *в. прокуратор (2).* — Новац да узајмимо каковим изелицама па да не плате, па да нас адвокати, прокатори и судови поје, то нећу. *Игњ.*

прòкачкати, -ā̄м сврш. *мало качкати. Рј. А.*

прокашља̀вати (се), -а̀шљāвāм (се) *несврш. и уч. према прокашљати (се).*

прока̀шљати, прòкашљēм сврш. **1.** *почети кашљати.* — фиг. Мотор [аутобуса] прокашља и крену. *Пол. 1958.* **2.** *провести неко време болујући од кашља.*

~ **се а.** *мало кашљати.* — Прокашљао се [Лазар], промешкољио се по сувој трави и остао лежећи. *Рад. Д.* **б.** *прочистити грло кашљем или дајући некоме на тај начин какав знак.* — Онда се прокашља све на силу, нека се види и чује да је он овдје. *Ков. А.* Два крајња погледаше средњега који се прокашља прије него што поче. *Поп.*

прòквасити, -ӣм сврш. *учинити сасвим влажним, мокрим одећу, обућу на коме.* — Киша нас је проквасила до костију. *Петр. В.*

~ **се** *натопити се влагом.* — Управитељи . . . су . . . довозили . . . проквашено брашно које нитко није хтио купити. *Шов.*

прòквоцати, -очēм сврш. *почети квоцати.* — Проквоцала је кокошка, можеш је насадити. *Рј. А.*

прòкељ м бот. *врста кеља са ситним главичицама, нанизаним дуж стабла, које се употребљавају за јело* Brassica oleracea var. gemmifera. *Сим. Реч.*

прòкењкати, -ā̄м сврш. *огласити се кењкавим гласом.* — Дете прокењка и затражи воде. *Дом.*

прокéрити се, прòкēрīм се сврш. покр. *ударити у керење, тијанчевање, прололати се. Рј. А.*

прóкид м *резултат прокидања, пробој, продор, пролом. Р-К Реч.*

прокúдање с *гл. им. од прокидати.*

проки́дати, прòкӣдām *несврш. и уч. према* *прòкидати.*

прòкидати, -ām сврш. *в.* *прокинути.*

проки́јати, прòкӣjām сврш. = прокихати *почети кијати.*

прóкимен м грч. црквен. *кратак стих из псалама који се пева пре читања јеванђеља у православној цркви.* — Знаменито Мокрањчево дело ... представљају ... тропари, кондаци и прокимени. *Коњов.* Апостоле, море, деде један прокимен, глас пети! *Срем.*

прòкинути, -нēм сврш. *наглим покретом пробити, провалити што направивши отвор, рупу, кидајући направити продор, проломити што.* — То је неки подземни вулкан из дубине букнуо, али није површину земље прокинуо. *Нен. Љ.* Усташа је једним ... ударцем лупио [жену] по носу и прстеном на десној руци прокинуо јој доњу усну. *НК 1946.* фиг. Само кад се, на душеку уврх собе, тргне Рифка ... онда бјеласне њена кожа ... и прокине полумрак. *Андр. И.* ~ **се** *проломити се, провалити се.* — Подигне Регоч по трећи пут ногу и удари о земљу ... и прокине се земља под Регочем. *Брл.*

проки́пети, -пӣм, ијек. проки́пјети, сврш. *почети кипети;* фиг. *планути.* — С толике страсти прокипи јој жилама онај жар који је тињао одавна у њезину срцу. *Шен.* Вала нека знаш, знам га и ја — скочи Драгушић и прокипје неочекиваном мржњом. *Лал.*

проки́пјети, -пӣм, ек. проки́пети.

проки́сивати, -ӣсāвām = прокисивати и прокишњавати *несврш. и уч. према* *прокиснути*[1].

прòкӣсао, -сли ж необ. *стање онога коме је влага продрла у све поре тела.* — Он сједи у ... двориштy ... дрхтурећи од студени и прокисли, ударајући ногама да их отопли. *Креш.*

прòкисео, -ела, -ело *мало кисео, накисео.* — По соби се хитро распростре неки љут, прокисео, гушећи воњ. *Ков. А.*

проки́сивати, -ӣсујēм несврш. = прокисавати.

прòкислōст, -ости ж *својство или стање онога што је прокисло, постало кисело.* — фиг. Питао сам се у који ће роман доћи ова прокислост и ове таблете чоколаде. *Уј.*

прòкиснути[1], -нēм сврш. **1.** *постати од кише сасвим мокар.* — Падала је киша кад сам ишао, па сам прокисао. *Мишк.* Борци су били прокисли, озебли. *Дед. В.* **2.** *пропустити кишне капље, процурити* (*о крову на кући*). — Кад је Сима на смртној постељи лежао, његова кућа прокисла је. *Нен. Љ.*

Изр. као **прокисло псето (вући се)** *полако, тешко, с муком* (*вући се*); као прокисли врабац (држати се) *покуњено, снуждено, безвољно* (*држати се*); ~ до кости (ју), до коже, скроз *сасвим, сав прокиснути.*

прòкиснути[2], -нēм сврш. *постати кисео, ускиснути.* — Он [пасуљ] је скуван синоћ за вечеру, па је сигурно да би до ујутро прокиснуо. *Чол.* фиг. Строги ред ... прочистио му понешто сеоску раскалашеност у којој му срце већ посве прокисло и нагњило. *Коз. Ј.*

проки́хати, прòкӣшēм и прòкӣхām сврш. = прокијати. *Рј. А.*

прòкӣцопити се, -ӣм се сврш. *постати кицош. Рј. А.*

проки́шати се, -ā се сврш. *постати кишовито, окишити* (*се*). *Рј. А.*

проки́шњавати, -ӣшњāвām несврш. = прокисавати.

проки́шњив, -а, -о *који прокишњава, пропушта кишу.* — Зашто му уопште пада на ум да одлази испод сиве и прокишњаве сопоћанске стијене. *Вуј.*

прòкламатӣван, -вна, -вно *који се објављује прокламацијом, у облику прокламације.* — Појединa ... предузећа полазе од прокламативних изјава да ће за толико и толико повећати продуктивност рада или смањивати трошкове производње. *Пол. 1959.*

прокламáција ж лат. **1.** *свечано објављивање, проглашење чега.* — У Клењу нам прочиташе прокламацију светлога књаза, којом објављује рат Турцима. *Вес.* Учини Кошут судбоносан корак кад је одлучио да ће на устав ... одговорити прокламацијом мађарске независности. *Шиш.* **2.** *штампан проглас, летак агитационог карактера.* — Усред собе стајаше стол, на њем ... вином наквашене прокламације. *Шен.* Андрашi је тражио нека Кушлан пише против Аустрије и дијели прокламације. *Нех.* **3.** *уопште оглас, објава.* — Раздрагани намјештеник ... који је лијепио по граду рекламне плакате творнице цикорије смијао се ... ради те јавне прокламације његовог политичког поштења. *Мар.*

прокламúрати, -клāмӣрām сврш. и несврш. лат. = прокламовати *прогласити, проглашавати, објавити, објављивати.* — Кауцки ... и други ... прокламирали [су] нову буржоаску републику. *Ант. I.* Декрет о националностима прокламирао [је] равноправност свих народа Русије. *ОП 2.*

прòкламовāње с *гл. им. од* прокламовати.

прòкламовати, -мујēм сврш. и несврш. = прокламирати. — Доситеј је писао у доба кад је у Француској револуција рушила феудализам ... прокламовала слободу. *Прод.*

прокла̀сати, -ā̄м сврш. *почети класати.* — фиг. Он је носио капу с крстом олињалу, прокласалу. *Сиј.*

прокле́ство с *в. проклетство.*

про̀клӗт, -а, -о **1.** *трп. прид. од проклети.* **2.** *који изазива мржњу према себи, мрзак, одвратан.* — Бескрајно је вјерна веза између тога од судбине и људи проклетог стијења. *Мих.* Ово је горе од проклете азачке тамнице. *Дом.* **3.** разг. *у грдњи и осуди чега.* — Ја ти кажем, жено, да су те проклете вечерње забаве велики трошак. *Трифк.* Кад само не би био тај проклети утјецај на највишем мјесту. *Фелд.*

Изр. проклет(а) био (била)! *грдња у великом гневу, срдби, очајању.* — Сто пута проклет онај дан када ми је нога ступила у тај град! *Крл.*; проклето ти (вам) било! *у клетви, проклињању: на (за) несрећу ти (вам) било!*

прокле́тав ж заст. *в. проклетство. Вук Рј.*

про̀клӗтан, -тна, -тно необ. *проклет.* — Тај нутарњи проклетни глас трже је. *Божић.*

прокле́тац, -е́ца м *в. проклетник* (*1*). — Бољи и такав него свана светац, а изнутра проклетац. *Шен.* Ножеве и шаке ... па да пошаљемо у Хадес рогатога проклеца! *Матош.*

про̀клӗти, -кӯнӗм сврш. **1.** *изрећи проклетство над ким или чим, кунући кога пожелети му зло, пропаст.* — Пуштај ме! ... Хоћу да кунем! ... Та проклећу и тебе и њега и све! Проклећу вас с оних осам гробова. *Вес.* Но што један ја дочеках данас баш у дјецу да ме бог прокуне. *Ботић.* **2.** *јако, оштро изгрдити, осудити што изражавајући при том своје незадовољство, гнев.* — Била [је] сигурна да ће Софка ... проклети судбу што јој је досудила да такву свекрву има. *Станк.*

про̀клӗтија ж покр. **1.** *мрска особа, мрски, опаки, зли људи.* — Не дадоше напријед ступити, но дочека она проклетија, они нашу силу рашчераше. *НП Вук.* Тући ... не вичи, проклетијо! *Лоп.* **2. а.** *место и околности које чине некога несрећним, у којима се тешко живи.* — Прије би се ситна пара нашла да је бацим у морску пучину, но тај вражји и опаки човјек у крваве оне проклетије. *Њег.* И ја, кад сам дошла у ову проклетију, ништа нисам пила сем лимунаде. *Бар.* **б.** *оно што изазива, проузрокује много тешкоћа, много муке и напора.* — Пуно браће њихове ... потурчисмо да ту проклетију освојимо. *НП Вук.* Тврда је [буква] ... и жилава кâ права проклетија. *Рад. Д.*

про̀клӗтило с необ. *проклетија* (*1*). — Та веће је у њих [црногорских потурица] проклетила него у све горопадне 'орде што су под власт цара шаитана. *Њег.*

прокле́тиња ж **1. а.** *проклетија* (*1*). **б.** разг. *у грдњи.* — Треба ићи попу, а њега, проклетиње, нигде нема. *Моск.* **2. а.** *проклето место.* — Сви држаху за проклетињу ту зграду. *Ков. А.* **б.** *оно што изазива, проузрокује многе тешкоће, неугодности, штете, оно што је погубно.* — Зато и јесу оволики вјетрови, кише, мразови и свакаква друга проклетиња на земљи. *Вел.* Још се кукуруз није честито ни озрнио, а јазавичје проклетиње навалиште. *Пол. 1959.* **в.** *несрећа, пропаст, зла судба.* — У томе, на моју проклетињу, Лацика дође у нашу кућу и запроси ме од моје матере. *Ат.* **3.** *проклетство.* — Ил' је урок, ил' је проклетиња, ил' је пркос враголасте виле. *Ботић.* Јес', јес', — и ко криво мери, и њега стигне проклетиња. *Глиш.*

прокле́тињак м покр. *проклетник* (*4*). — Већ изјутра [почну пити] ... а најгори је овај мој проклетињак. *Пав.*

про̀клетнӣк м **1. а.** *неваљао, опак, мрзак, проклет човек.* — Оче, зар има опроштење проклетнику, кога је свет проклео? *Јакш. Ђ.* Дора сама у кући, проклетник Чоколин у Загребу. *Шен.* **б.** *враг, ђаво.* — Жао би Алаху кад виде шта онај проклетник [шејтан] уради. *Андр. И.* **2.** разг. *проклетиња* (*2б*). — Откуда ли се само намноже толики проклетници [вранци], не помаже више ни страшило ни чегртаљке! *Ћоп.* **3.** *онај који је лишен сваке радости, који је изгубио сваку наду, очајник.* — Вијекови пролазе, цареви се на Босни мијењају, а ми, проклетници и мученици, једнако робујемо и кметујемо. *Коч.* **4.** разг. *у грдњи.* — Куд ћеш, проклетниче, зар ћу те касније вијати по цести? — хвата ме баба за капут. *Пав.*

про̀клетница ж **1.** *жена проклетник* (*1*). — Јер другог мужа може тек да љуби проклетница, што првога мужа уби. *Богд.* **2.** разг. *проклетиња* (*2б*). — Вране полетеше поплашене крештећи. — Ха, проклетнице! — виче старац. *Б 1959.* **3.** разг. *проклетиња* (*1б*). — Смиљана ... само мири рѐдаре [на свадби]. Ове се, проклетнице, опиле па изгибоше. *Вес.*

про̀клетњак м покр. *в. проклетник. Вук Рј.*

про̀клӗто прил. *душмански, врашки.* — Није ми угодно ходати по тој врућини, али посао ме проклето гони. *Донч.*

про̀клӗтов, -ова м покр. *в. проклетник.* — Суд млетачки ... није могао никако да тога проклетова не накаже, да се други памети уче. *Љуб.*

прокле́тство с **1.** *јавно изговорена, објављена жеља да кога снађе највећа несрећа.* — Ударит ће бискуп ... проклетство. *М-О.* Поче клети, у кам затуцати, и на народ проклетства сипати. *Њег.* **2. а.** *зла судбина,*

несрећа. — Нека коб га је пратила, неко проклетство, њега широкогрудног ... и човекољубивог. *Е 1956.* **б.** *онај који је узрок несреће.* — Ја не могу него сматрати га срамотом и проклетством по народ хрватски. *Старч.*

Изр. вечно проклетство црквено *пакао.*

проклéштина ж **1.** *проклетство.* — Уклони проклештину с куће ове. *Ад.* **2.** *проклетиња (2а).* — И камо да се макне из ове проклештине? *Нам.*

проклúза ж грч. грам. *положај једне речи испред друге у реченици.*

проклúзити, -ӣм сврш. **1.** *клизећи проћи, пројурити кроз што, између чега.* — Проклизио [је] ... аутом на венчање, не гледавши ни десно ни лево. *Каш.* Као да му грлом проклизи рибља кост. *Божић.* **2.** фиг. *неприметно проћи, протећи (о времену).* — Године проклизише низ глатку површину мора у ували. *Вил.*

проклúзнути, прòклӣзнēм сврш. *клизнувши брзо проћи, пројурити.* — Он је видео да је са осталом масом проклизнуо поред њега. *Андр. И.*

проклијáвати, -ијāвā *несврш. и уч. према проклијати.*

проклúјати, -ā сврш. **1.** *пустити клице, изданке, изићи из клице, почети расти.* — Кромпири тек што проклијаше. *Бен.* Закопај ти ово сто метара ... оно ће се опет показати и проклијати испод земље као трава. *Ћоп.* **2.** *добити клице (о кромпиру, луку и др. пошто су извађени из земље).* — Наступи рано пролеће, па [лук] проклија, мора га на ђубре бацити. *Игњ.* **3. а.** *израсти.* — Ја држим да никада ниједна длака није проклијала на његовом лицу. *Ков. А.* **б.** *избити, пробити се на површину из унутрашњости.* — Хтео, по обичају, да се пружи на олињали комодо́, с проклијалим чекињама ... међу глибавим федерима. *Петр. В.* **4.** фиг. *настати, развити се.* — На пољу науке проклијала [је] једна цела алеја астрономских теорија ледених доба. *Мил.*

прòкликнути, -нēм сврш. *кличући гласно викнути, кликнути.* — Ал' прокличе из го́рице вила: Што си болан, Раде, полудио? *НП Вук.*

проклúктати, прòкликћēм (покр. -ā̄м) сврш. *кликћући, кликнувши викнути.* — Напокон соколче прокликтало: — Чуј, Бруно, срца мога тајну! *Марк. Ф.*

прòклињāње с *гл. им. од проклињати се.*

прòклињати, -њēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према проклети.* **2.** нар. песн. *заклињати.* — Мене стара проклињала мајка да не љубим брадата јунака. *НП Вук.*

~ **се** *заклињати се.* — Ја се јесам богом проклињао и старој се мајци зарекао да се другом оженити нећу. *НП Вук.*

проклúтика ж грч. грам. *неакцентована реч која се у акценту наслања на реч иза себе и с њом чини изговорну целину.*

проклúтичкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на проклитику.*

прòклићи, -икнēм сврш. *в. прокликнути.*

прòкличница ж бот. *кончаста, нитаста творевина која се развије из проклијале споре неких маховина кад падну на влажно тло* protonema. *Бот.*

прокљувáвати (**се**), -ȕвāвām (се) *несврш. и уч. према прокљувати (се).*

прокљýвати, прòкљујēм сврш. **1.** *ударајући кљуном, кљујући пробити кору.* — Други ће узети каков пљесниви коштунац те ће га кљувати и кљувати, а када га прокљује, пушљив ће се наћи. *Јурк.* фиг. Као да је оно сјећање које је копкало, најзад прокљувало. *Десн.* **2.** фиг. **а.** *нарушити, прекинути, разбити.* — На прозор ми јутрос дође био соко невиђени, кљује стакло на прозору, док прокљује санак мени. *Прер.* **б.** *прокљувити (2).* — Прокљувала је она давно његове намјере јер нема тајне коју мљекарице не обраде на дугом путу до града. *Кал.* Ђаци су убрзо прокљували тајну и открили је другима. *Поп. П.* **в.** *искрснути, ишчахурити се, изненада се појавити, настати.* — Из дошљака прокљује прави правцати социјалдемократа. *Леск. Ј.*

~ **се** *показати се, изаћи из јајета, пробити кору или љуску кљуном.* — фиг. У вама тече још увијек мјесто крви млијеко, нисте се још прокљували. *Л-К.*

прокљýвати (**се**), прòкљȕвāм (се) несврш. *в. прокљувавати (се).*

прокљýвити, прòкљȕвīм сврш. **1.** *прокљувати.* — фиг. Богохулна мисао би му прокљувила главу. *Каш.* **2.** фиг. *испитујући сазнати што.* — Распитивао је и прокљувио све, и сад дошао да јави то Јевди. *Срем.* Заподједе разговор с кочијашем да прокљуви шта се испод тога крије. *Франг.*

~ **се** *сазнати се, прочути се (о ономе што се крило, што није било познато).* — Ипак се брзо прокљувило да су то четнички изасланици и агитатори. *Ћоп.*

прокључáвати, -ȕчāвām *несврш. и уч. према прокључати.*

прокључати, -ām сврш. **1.** *доћи у стање кључања, врења, почети кључати, врети.* — Хитро прокључала вода. *Гор.* фиг. Сунце пржи да прокључа мозак. *Вас.* **2.** фиг. **а.** *избити, врло живо, нагло почети тећи.* — Црвена му крвца прокључала на прсима. *Шов.* Тада су ... са дна њега прокључале сузе. *Вуј.* **б.** *избити на јаву, прочути се.* —

Када је прокључало селима да је Мике вражја главица ... окруже дух старога малога »каноника« најружичастије наде. *Ков. А.* **в.** *протећи.* — Нарединков глас прокључа иза тврдо стиснутих усница као вода у ледено ј расјекотини. *Милољ.* **г.** *растући доћи до крајње границе бујности (о природи).* — А опет би ми драго било да ... та раскошна пролећна природа ... прокључа ... па да пусти ту, над њеном главом, двије-три шибљике дивље руже. *Вуј.* **д.** *развијајући се доћи у стање крајње раздражености.* — Мало стишано огорчење због отете пушке поново је прокључало. *Ћоп.* Прокључао у њему страх од скорих дана. *Радул.*

прòкњижити, -ӣм сврш. *провести какве податке кроз рачунске књиге. Бен. Рј.*

прокòвати, прòкујēм сврш. **1.** *обрадити ковањем.* **2.** *провести неко време кујући. Р-К Реч.*

прококодáкати, -òдāчēм сврш. *почети кокодакати.* — фиг. Нешто га у тијелу сапне млитаво, свије га, узбуди, прококодакао би за женом. *Божић.*

прóкол м заст. *дугачки колац раскољен на једној страни, ражањ.* — И голему на проколу товна врти овна. *Маж. И.*

прòкола ж тал. **1.** *повећи део чега раскољеног, расеченог (нпр. главице купуса). Вук Рј.* **2.** *главица купуса (свежег или укисељеног).* — Главе пријатеља су га опкољавале, као да је у градини међу купусним проколама. *Петр. В.*

прокóлати, прòкōлām сврш. *почети колати.* — Оловност би је тада напуштала, и у жилама крв би јаче проколала. *Сим.*

прòколац, -ōлца м бот. *в. прокула. Бен. Рј.*

прокомèнтарисати, -ишēм и **прокоментúрати,** -ентӣрāм сврш. *пропратити што коментаром, објашњењем, објаснити.* — Око дванаест сати ... скупљају се људи у кафане ... [да] прокоментаришу поједине вести. *Нуш.*

прокомèшати, -āм сврш. *извршити покрет телом или делом тела, мрднути.* — Заврти главом, отпухну кроз нос и прокомеша раменима. *Ћор.*

~ **се** *промешкољити се.* — Хрустем се мало прокомеша, с лицем забоденим у суху траву. *Сиј.*

прокомпонúрати, -òнӣрāм и **прокòмпоновати,** -нујēм сврш. *ставити у ноте какав текст, дати мелодију каквом тексту* — И овде је Мокрањац »прокомпоновао« цео текст ... да нам наслика једну прекрасну романсу. *Коњов.*

прòкōнзул и **прòконзул** м лат. ист. *намесник у римским покрајинама за коју су се службу узимали бивши конзули.*

проконтролúрати, -òлӣрāм и **проконтрòлисати,** -ишēм сврш. *извршити надзор, преглед, прегледати што.* — Тежине и дебљине чуњева треба проконтролирати. *Кугл.* Капетан проконтролиса најпре још једном топове. *Нуш.*

прòкоп м **1.** *оно што је у земљи, у зиду прокопано, ров, канал.* — Не иде више Аца ... тако. не провлачи се он више кроз прокоп [на зиду]. *Срем.* Копају се улице, затварају прокопи. *ВЛ 1966.* **2.** *подуже удубљење у каквом земљишту, јарак.* — Њихили мостови више дубоких и тамних прокопа тресли се и шкрипали. *Шимун.* Гледао кроз ... прозор у дубоки прокоп испод њега и стрмину. *Андр. И.*

прокопáвање с *гл. им од прокопавати.*

прокопáвати, -òпāвām *несврш. и уч. према прокопати.*

прокòпати, -āм сврш. **1. а.** *копајући, провести што куда, направити канал, пут и сл.* — Прокопа корито води из Дрине у Саву. *Вес.* **б.** *копајући, бушећи проћи кроз што, на другу страну.* — Због вас је прокопао горе. *Уј.* **2.** фиг. *живо испитујући сазнати што.* — Кажем теби ја, ја Милан ... Прокопао је Милан све. *Шапч.* Голицало му радозналост да прокопа какво ли звање врше ти отрцани беспосличари. *Креш.*

прòкопкати, -āм сврш. *дем. од прокопати.* — Не лези, враже, то некако прокопка капетан. *Глиш.*

прокòпнети, -нӣ, ијек. прокòпњети, сврш. *копнећи растопити се, окопнети.* — По сриједи прокопнило, ту ми сједи братац и сестрица. *НПХ.* Излазићемо ... али само када пада снијег да укрије трагове, или кад прокопни те се могне шаротином. *Лал.*

прòкопница ж *блузгавица, лапавица.* — Облачан дан, прохладно је и прокопница. *Пер.*

прокòпњети, -пнӣ, ек. прокòпнети.

прòкопсати, -пшēм сврш. грч. **1.** *добро проћи, имати успеха, уживати.* — Жао ми је само ... што ће онолика баштина пасти у шаке оном гулаверу ... Али бог зна — неће га можда ни он прокопсати. *Глиш.* ир. А и немеши баш, ал' су и они прокопсали. Та ено Раде Карабашева, па он је бар немеш, па и он кочијаши! *Срем.* **2.** *испитујући сазнати* — Пуче по селу глас. »Брзокопњици« прокопсаше одмах о свему и причаху свакоме како је било. *Вес.*

прокòрити, прòкорӣм сврш. *мало укорити. Р-К Реч.*

прòкос м *место на којем је трава прокошена.* — Сеје се испод старог турског града ... помеђу лугова и прокоса — низ читаву раван. *Ђур.*

прокòсити, прòкосӣм сврш. **1.** *искосити, покосити у пољу један део. Вук Рј.* **2.** *покосити, оборити један део између бојних редова.* — Рикну топ, а синџир-ђуле прокоси турске редове. *Вес.*

прòкот м покр. *в. проход (4).* — Да ви'ш како ће сутра да и(х) боли трбу ... да ви'ш што ће се отимати за прокот кад и(х) навали. *Поп. Ј.*

прокотрљати ће, -ӑм се сврш. **1.** *мало се котрљати, окретати.* — Распршише се на тај узвик мишји редови, наста неописива бука ... прокотрља се, прогромада, прошкрипа у бравама и кључаоницама. *Сим.* **2.** фиг. *одјекнути, разлегнути се, заорити се.* — Прокотрљао се радостан смијех. *Гор.*

прòкоцкати, -ӑм сврш. *изгубити коцкајући се, проћердати.* — Што год је ... зарадила, он измамио ... и прокоцкао. *Срем.* Ти мени говориш о твојим геніјалним плановима ... ти који си мој мираз појео и прокоцкао. *Андр. И.*

~ **се** *постати коцкар.*

прокочопéрити се, -òпēрӣм се сврш. *почети се кочоперити; направити се важан.* — Нека се тако и неки управник мало прокочопери својом напредношћу, а ја [тамничар] ћу по своме. *Чол.* Да се пред сељанима прокочопери у униформи. *Деси.*

прòкошкати се, -ӑм се сврш. *преречити се, спорећкати се.* — Другови се прокошкаше речима, потом ... полегаше. *Ранк.*

прокрáдати (се), прòкрāдӑм (се) *несврш. и уч. према прокрасти (се).*

прокрадúвати се, -ӑдӣвāм се несврш. *прокрадати се.* — У њега ... прокрадива се некакав немир. *Коз. Ј.*

прòкрасти се, -ӑдēм се сврш. **1.** *кришом, тајом извући се, провући се, проћи.* — На прстима готово и не дишући, прокраде се и побеже безобзирце кући. *Глиш.* Неколико је демонстраната успјело да се ... прокраде кроз ... кордон. *Крл.* **2.** фиг. *неприметно се пробити, појавити се.* — Суза ... прокраде се низ лице старе госпође. *Креш.* Кроз густо мурвово лишће прокрао се први зрак сунчани. *Ђор.*

прокрвáвити, -крвāвӣм и **прокрвáрити,** -крвāрӣм сврш. **1.** прел. *учинити крвавим, изранити до крви.* — Шта мари што ми је ремен прокрвавио кожу. *Марк. М.* **2.** непрел. *постати крвав, потећи крвљу.* — Тек када су ... руке прокрвавиле од чкаља и глога, загрцну се због оног што је учинио. *Петр. В.* **3.** фиг. *јако, до крви заболети.* — Прокрвављена му утроба шикне громове. *Божић.* Кад би видио у себе ... упрте погледе својих укућана, сваком би домаћину прокрвавило срце. *Поп.*

~ **се** *потећи крвљу.* — Плућа му се прокрвавила, јер му се грудна кост угнула и пукла. *Петр. В.*

прокрвòлочити се, -ӣм се сврш. *постати крволок.* — Кажу да се лав не прокрволочи док крви не окуси. *Јурк.*

прокре́штати, -тӣм, ијек. прокријèштати, сврш. **1.** *почети крештати.* **2.** *крештавим гласом проговорити.* — Хајде, поздрави се и са друговима — прокрешта отац Сава слабим гласом. *Ранк.*

прокри́вити се, прòкрӣвӣм се сврш. *кривећи уста гласно проговорити, јако викнути.* — А-а-а! ... прокривим се ја попут бика и узбуним сву касарну. *Кос.* Стаде на марвеној пијаци крај својих ... лубеница и прокриви се: Навали народе, куњо моја! *Бан.*

прокријèштати, -тӣм, ек. прокре́штати.

прокријумчáрити, -ӯмчāрӣм и **прокримомчáрити,** -òмчāрӣм сврш. **1.** *кријумчарећи пренети, превести преко какве границе.* — Наш кућни пријатељ ... прокријумчарио [га је] и кришом дао мајци и дјеци. *Шкреб.* Станко љушти чешњеве бијелог лука које су сељаци у својим гуњевима прокријумчарили у затвор. *Бан.* **2.** фиг. **а.** *на тајан, неприметан начин протурити кога (што) тамо где му није место.* — Па што, хоћеш ли то прокријумчарити у одељење за критику? *Л-К.* **б.** *на недопустив начин извршити што, доћи до чега.* — Прича се да је побјегао из колеџа док је стварно више прокријумчарио испите. *Уј.*

~ **се 1.** *провући се кришом, тајом на неприметан, незаконит начин.* — Та влада чини све што може да се на било који начин прокријумчари у нашу земљу. *Тито.* Ујутро се прокријумчарио на рад и другови су му помогли да побјегне. *Лал.* **2.** фиг. *прокрасти се.* — Готово у свакој реченици ... прокријумчарила би се алузија на површност и беду официрског позива. *Вучо.*

прокрѝтиковати, -кујēм сврш. *подврћи критици, искритиковати.* — Његов задатак је само у томе да математику са емпиристичког становишта полазећи прокритикује. *Петр. В.*

прокрòкљати, -ӑм сврш. *дишући пригушено, крклајући проговорити.* — Старац га неприсебно пјански погледа, па напрежући се да се сјети што хоће, прокркља: А-а-а! *Сим.* То је Младенов ... Младенов, а не мој! — прокркља он. *Ђур.*

прокрòчити, прòкрочӣм сврш. *крочећи, корачајући, ући, проћи кроз што.* — Тада размакне њихове алабарде и прокрочи у цркву. *Креш.*

прокрста́рити, -кр̀стāрӣм сврш. **1.** *проћи куда крстарећи, идући, пловећи тамо-амо, уздуж и попреко.* — Ботаничари и зоолози ... су ... прокрстарили језера, мора и океане. *НЕ.* Прокрстарио сам сву западну Србију. *Чол.* **2.** *прочитати многе књиге из неке области науке.* — Књижевност Викторијина доба био [је] сву прокрстарио. *Јов. С.* Прокрстарио сам многе области науке док не нађох што сам тражио. *Мил.* **3.** *очима, погледом проћи уздуж и попреко какав простор.* — Злетковић ... је за трен-два прокрстарио очима по тој соби. *Перк.*

прокр̀тити се, прòкртӣм се сврш. покр. *пробити се, провући се попут крта.* — А мали, обливен топлим погледима родитељским, прокртио се. *Мул.* Срђани су се прокртили. *Кик.*

прокрха́вати -кр̀хāвāм *несврш. и уч. према прокрхати.* — Тај ти више никад не пролази преко тог места; обилази га далеко, прокрхава ограде, њиве, само да не пређе поред отровног места. *Ранк.*

прокр̀хати, -āм сврш. *скрхати, сломити.*

прокри́чати, -чӣм сврш. **1.** *почети крчати.* **2.** *крчећи рећи, проговорити.* — Јавио му се звиждуком. То је увриједило Маша. »Звижди **ти** своме шарову!« — прокрчао је. *Вуков.*

прокр̀чити, прòкр̀чӣм сврш. **а.** *крчећи очистити од чега што закрчује, гуши раст.* — Прокрчи Раја сав коров по ... дворишту. *Ад.* **б.** фиг. *ослободити од чега што смета, што чини тешкоће, препреке чему.* — Пораз липањских усташа приправио је свакако и прокрчио тло на коме је грађанска република могла да буде основана и саздана. *КР 1924.*

Изр. ~ пут *створити услове да се нешто постигне, оствари;* ~ себи пут *постићи, остварити у друштву, у животу (важан) положај.*

прокӯ́бурити, -ӣм сврш. *кубурећи, тешко живећи провести неко време.* — Да је ње [ракије] кадгод која кап, некако би човјек лакше прокубурио. *Коз. Ј.* Да како-тако прокубурим, цртам угљеном портрете. *Матош.*

прокува́ва́ње с *гл. им. од прокувавати.*

прокува́вати, -ӯвāвāм *несврш. и уч. према прокувати.*

прòкувати, -āм сврш. = прокухати. **1. а.** *дугим кувањем довести до потребног стања:* ~ воду. **б.** *уништити бактерије држећи у кључалој води:* ~ инструменте. **2.** фиг. *подгрејати, угрејати.* — Летња ноћна спарина прокувала је крв и облила лица знојем. *НК 1946.*

прòкужити, -ӣм сврш. *прокљувити (2).* — Знаш ли шта је било ноћас на састанку? — Нисам још прокужио ствар. *Ћос. Д.*

прòкукати, -āм сврш. **1.** *почети кукати.* — Кад те зачех, већ сам знала да је биједа прокукала у освитак твој. *Краљч. С.* Само што си запитала зашто ја орем, а он ... прокука као жена. *Сек.* **2.** *провести неко време кукајући.* — Нит оставља овог дома гдје си, душо, младост своју прокукала. *Ботић.* **3.** *проћи поред кога или чега кукајући. Вук Рј.*

прокукуре́кати, -рèчēм, ијек. прокукуријèкати, сврш. *почети кукурекати.* — А баш пред тим, кад ће се то десити, прокукурекала је кокош као петао. *Глиш.* Махао [је] руком и дизао главом као млади пјетлић кад тек прокукуриче. *Коз. Ј.*

прокукуријèкати, -ӯријечēм, ек. прокукуре́кати.

прòкула ж (обично мн.) лат. бот. **а.** *врста купуса која се не главича* Brassica oleracea cymosa. **б.** *врста карфиола. Сим. Реч.*

прòкулица ж (обично мн.) *дем. од прокула, прокула.*

прокӯ́љати, -āм сврш. **1. а.** *почети куљати, потећи проваљујући из чега попут бујице (о пари, диму, течности и сл.).* — Кроз пукотину ... прокуљао дим. *Матош.* Кроз врата кухиње прокуља пара, тешка и засићена мирисом печења. *Поп. Ј.* **б.** фиг. *изненада се појавити, искрснути у великом броју (о мислима, осећањима и сл.).* — У Милиновићеву мозгу прокуљаше и закухаше вреле мисли као пара у лонцу. *Матош.* **2.** *нагло, у великом броју изићи (о људима).* — Иза осам сати прокуља из оближњег кина шаролика ријека узбуђених ... лица. *Лит. 1957.*

прокӯ́њати, прòкӯњāм сврш. **1.** *мало продремати, одспавати.* — Ја бих мало прокуњала ... — Па можеш ... лези ту с децом. *Вес.* Хтједе силом да прокуња, да отпочине, но није му се никако дало. *Ћип.* **2. а.** *пребољети неку лакшу болест куњајући, осећајући неку болешљивост, клонулост, не осећајући се здрав.* — Ко се разболи од неке болести ... њега другови у чети поштеде од стражарских дужности ... и он ту болест прокуња на маршу. *Чол.* **б.** *провести неко време у нераду, у стању потпуне пасивности.* — Повући ће се у себе као медвед зими у пећину и прокуњаће. *Дав.*

прòкупа́љскӣ, -ā, -ō *в. прокупачки:* ~ нахија.

прокӯ́пати се, прòкӯпāм се и дијал. прòкӯпљēм се сврш. *мало се окупати.* — Пошто се мало прокупају ... рече ... *Н. прип. Вук.*

прòкупац, -пца м агр. *врста црног грожђа и вина из Прокупља у СР Србији.*

прòкупачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Прокупље:* ~ вино, ~ суварак.

прòкупка ж агр. *врста јабуке из Прокупља. Р-К Реч.*

прокýра ж лат. *пуномоћ којом опуномоћеник може склапати правне послове за другог.*

прокурáжити се, -ȋрāжӣм се свршн. *постати понешто куражан, мало се окуражити.* — Станко уђе са Омиром који се загна на везана Турчина — и он се прокуражио нешто мало — а Турчин га погледа дремљиво. *Дом.*

прокуратúве ж мн. тал. *палате у Венецији што затварају трг св. Марка у којој су становали највиши државни функционери, прокуратори.* — На столовима су писари под сводовима прокуратива за мале паре писали писма. *Нех.*

прокýрātор м лат. **1.** *онај који управља чим, управитељ.* **2.** *онај који као опуномоћеник заступа кога.* — За степеницу више сједио би начелник у средини, од странака овлаштени прокуратори доље здесна. *Шкреб.*

прокуратýра ж *јавно тужилаштво, правобранилаштво.*

прòкȳрвати, -ām свршн. **1.** *потрошити на курве (новац, имање). Р-К Реч.* **2.** *учинити курвом. Р-К Реч.*

~ **се** *постати курва, курвар.* — Ја ћу се пропити, прокурвати, а рад? *Дав.*

прокýрист(а) м *пословођа какве фирме или банке који их пуноправно заступа.*

прокухáвати, -ȗхāвām *несврш. и уч. према прокухати.*

прòкухати, -ām свршн. = прокувати. — Јеси ли прокухао воду? *Фелд.* фиг. Да се то постигне, треба да генерације прокухају оно што се дан-данас све учи. *Коз. Ј.*

прòкуцати, -ām свршн. **1.** *почети куцати.* — У њему [је] . . . тукло срце једног талијанског војника, прокуцало на рту Пијемонта. *Вуј.* **2.** *куцајући чекићем или чим сличним пробити. Р-К Рј.*

прокучúвање с *гл. им. од прокучивати.* — Ето ти резултата нашег знанственог прокучивања. *Крањч. Стј.*

прокучúвати, -ȕчујēм *несврш. и уч. према прокучити.*

прокýчити, прòкȕчӣм свршн. *испитујући докучити.*

прокушáвање с **1.** *гл. им. од прокушавати.* **2.** правн. *условно пуштање кажњеника или осуђеника на слободу као мера у кривичном поступку, условни отпуст.* — Кад протече то време . . . прокушавања, а осуђеник се исправно владао сматра се да осуђеник није ни осуђен на казну. *Арх. 1926.*

прокушáвати, -ȕшāвām *несврш. и уч. према прокушати.*

прòкушāј м *проба, кушња.* — Досадашњи устанак бијаше доста неприличан . . . чини нам се као прокушај свирка̂ прије неголи представа започне. *Старч.*

прòкушāн, -a, -o *проверен, поуздан, сигуран:* ~ борац, ~ дипломата, ~ средство.

прòкушāнōст, -ости ж *својство онога који је прокушан.*

прòкушати, -ām свршн. *искушати, испробати, проверити својство, ваљаност чега.* — Нареди да се аутомат прокуша. *Сим. С.* Прокушао је њену вјеру. *Водн.*

прòкушнӣ, -ā, -ō *који се односи на прокушавање.* — Обавивши [као искушеник у самостану] прокушну годину, положи завјете. *Водн.*

прòкшен, -a, -o **1.** *размажен, мазан.* — Синуло сунце па се кô прокшено дијете игра својим злаћеним трацима. *Горд.* **2. а.** *дрзак, обестан.* — Имао је тешка посла с прокшеним и обијесним дјечаком. *Том.* **б.** *који изражава размаженост, обест, дрскост.* — Уста велика, румена и прокшена. *Матош.* Изазов прокшени, луди обијесно [ноге] ти вија. *Кам.*

прòкшеница и **прòкшēнка** ж *размажена жена.* — [Пјевачица] бијаше прокшеница загребачке публике. *Том.* Загрепкиња је као и ви, некаква размажена прокшенка. *Шен.*

прòкшено прил. *мазно; обесно, дрско.* — Пренављала се и прокшено зановијетала оцу и матери да јој донесу сад ово, сад оно. *Коз. Ј.*

прòкшенōст, -ости ж *особина онога који је прокшен.* — Никад [је] . . . није напуштала веселост и прокшеност. *Л-К.*

прòкшија ж *обест, разузданост.* — А знате ли ви, оче мој, да ми то није тако пухнуло у главу од прокшије. *Шен.*

прòкшити, -īм несврш. *мазити.* — Када бих га [дората] од милости прокшио, поигравао би пода мном ситно. *Јурк.*

~ **се** *мазити се. Бен. Рј.*

пролабортòвати, -òртујēм свршн. покр. *провести време ништа не радећи, беспосличећи.* — Читаво јутро је шетао . . . а послије подне до вечере пролабортовао у кавани. *Ков. А.*

пролáгање с *гл. им. од пролáгати.*

пролáгати, прòлāжēм *несврш. и уч. према пролòжити.*

пролàгати, прòлажēм свршн. **1.** *почети лагати. Вук Рј.* **2.** *мало слагати. Р-К Реч.*

~ **се** *постати лажљивац; слагати.* — Досад, вала, није слагала књига [Рожданик], а ни посад се ваљада неће пролагати. *Срем.*

Они иду за пазикућу у . . . палачу — пролаже се Лука. *Киш.*

прòлажѐње с *гл. им. од пролазити.*

прòлаз и **прóлаз** м **1.** *пролажење.* — Драго женско лице . . . ме помилује погледом у пролазу. *Козарч.* Ни паса више није било да им . . . пролаз огласе. *Рад. Д.* **2.** *место куда се пролази; део водене, морске површине између два копна која су довољно дубока и безопасна да могу проћи лађе.* — Зашао [сам] у онај уски пролаз. *Пав.* Према извештајима које имамо слободан је само један пролаз преко Сутјеске — код Сухе. *Дед. В.* Између двају отока налазе се . . . пролази или врата. *ОГ.* **3.** *попречна уличица која спаја две паралелне улице.* — Била је [соба] у . . . улици, пролазу, који је био удаљен од улице у којој је његов отац становао. *Грг.*

прòлазак, -аска м **1.** *пролаз (1 и 2).* — Једне стубице на лик сврдла сметаху проласку. *Мат.* Пита ли се жељезница какву успомену оставише кола у проласку њива. *Уј.* Они [су] долазили у моју собу на једна врата у . . . тесном проласку. *Нед.* **2.** *прођа, продаја какве робе. Вук Рј.*

прòлазан и **прóлазан,** -зна, -зно **1.** *проходан, којим се може пролазити, који служи као пролаз.* — Тешко пролазан трговачки пут . . . пренесен је на Балтик. *ОП 2.* **2.** *који се налази на пролазу (1), који пролази, који није сталан.* — Пријављивање пролазних гостију [у хотелима] треба да отпочне . . . овог месеца. *Пол. 1944.* **3.** *који траје или важи само неко, кратко време, привремен.* — Рекох јој да за ме то већ и није ништа необично, пролазан појав. *Леск. Ј.* Не допушта да се виши и вечити интереси народни жртвују малим и пролазним интересима једне породице. *Скерл.*

прòлазив, -а, -о *који пролази, који траје неко време, који није сталан.*

прòлазивòст, -ости ж *особина онога који је пролазив.* — Дошла му идеја о пролазивости свијета. *Коз. Ј.*

прòлазити, -ѝм *несврш. и уч. према проћи.*

прòлазљив, -а, -о *пролазив.*

прòлазљивòст, -ости ж *пролазивост.* — По Аристотелу је човјек . . . огледало пролазљивости и плијен времена. *Кор.*

прòлазнѝк м *онај који пролази мимо кога или кроз што.* — Није волео да се из његове кафане чује песма, па да пролазници завирују. *Срем.* Многи чемпреси . . . плашили су самотнога пролазника. *Шимун.*

прòлазнина и **пролазнѝна** ж *такса која се плаћа за пролажење. Р-К Реч.*

прòлазница ж *жена пролазник.* — Колико је ту било . . . безличних пролазница којима је приступио Филип. *Крл.*

прòлазно и **прóлазно** прил. *краткотрајно, привремено.* — Побјегла [је] од куће с неким глумцем коме се она пролазно свидјела. *Грг.*

прòлазнòст и **прóлазнòст,** -ости ж *стање онога што је пролазно.*

прòлајати, -јѐм сврш. *почети лајати, залајати.* — У Аустралији и пси су пролајали енглески. *Нен. Љ.*

~ **се** *постати лајав. Р-К Реч.*

пролактѝвати се, -àктујем се *несврш. и уч. према пролактити се.* — Сви су се почели гурати . . . пролактивати да опипају [чудан камен]. *Цес. А.*

прòлàктити се, прòлактѝм се сврш. *гурајући се лактовима проћи кроз гомилу.* — Пролактио се кроз гомилу, стао до власника. *Цес. А.* фиг. Пролактити се у најбоље друштво . . . *Матош.*

прола́мање с *гл. им. од проламати (се).*

прола́мати (се), прòлāмāм (се) *несврш. и уч. према проломити (се).*

прола́мљати (се), прòлāмљāм (се) несврш. покр. *в. проламати (се).* — А из воде жива пуца муња. 'Вала богу, брда проламљају. *НП Вук.*

прòлàнути, прòланѐм сврш. пеј. *почети говорити.* — Он ме загрли и пролане грозничавим и тихим гласом . . . *Ков. А.*

прòлапс м лат. мед. *неправилан положај неког органа који настаје спуштањем мишића и веза које га држе. ЕЛЗ.*

прòлàрмати, -ām сврш. *почети лармати.* — Наскоро бесмо на уласку гробља крај кога . . . гомила проларма. *М 1867.*

прола́снити, прòлāснѝм сврш. *учинити ласним, леним.* — Послат ћу ти коњица својега . . . да га држиш под наранчом својом, да га не би проласнило сунце! *НПХ.*

прòлѐбдети, -дѝм, ијек. прòлѐбдјети, сврш. **а.** *лебдећи проћи.* — Далека блиједа утвара златокосе дјевојчице пролебди мимо њега. *Војн.* Десанкина коса пролебдјела је крај Иванових руку на прозору. *ЛМС 1949.* **б.** фиг. *једва приметно прећи преко чега.* — Пријезир [је] пролебдио преко блиједих усана. *Војн.* Дахови пролебдјеше; раскошни дахови ноћи. *Сим.*

прòлѐбдјети, -дѝм, ек. прòлѐбдети.

прòлевак, -ѐвка, ијек. прòљевак, м бот. *лековита биљка из пор. звалица* Gratiola officinalis. *Терм. 3.*

прòлѐвање, ијек. прòлијѐвање (ретко ек.) с *гл. им. од пролевати (се).*

пролéвати (се), прòлēвāм (се), *ијек.* пролијèвати (се) (ретко ек.) *несврш. и уч. према пролити (се).*

пролевáчити, -èвāчӣм, *ијек.* прољевáчити, *сврш. необ.* *почети јести левом руком.* — Уђе у моду да се једе левом руком, одмах све живо што год води рачуна о моди пролевачи. *Глиш.*

пролèвēнтовати, -тујēм *сврш.* *провести неко време левентујући.* — Кир-Герас је пустио неколико дана синовима на вољу и није наваљивао на њих. Пустио их да пролевентују мало. *Срем.*

пролèгати, -āм *сврш. тал. покр.* *прочитати.* — Ваља да ми пролегаш и велика и мала слова. *Војн.*

пролéгати се, прòлēжē се, *ијек.* пролијèгати се, *несврш.* *разлегати се, одјекивати.* — Сва се крчма пролијеже у заносу колико вичу. *Баш.* Пролеже се пећина од кукања жена. *Миљ.*

пролèдити, прòледӣм *сврш.* *као ледом пробости, осетити језу.* — С десне стране хумке зјапио је отвор . . . Нешто га проледи. *Вес.*

пролèжати, -жӣм *сврш.* **а.** *провести неко време лежећи.* — Тако пролежа без једне мисли и без покрета док не дође Вујо. *Ранк.* **б.** *провести неко време лежећи као болесник.* — Покојна је девет година пролежала. *Мих.*

пролелýјати, -āм *сврш.* *лелујајући пролетети.* — Слетио би који лист с врба, пролелујао вилен коњиц. *Сим.*

пролéмати, прòлēмāм *сврш.* *јако истући, измлатити, изударати.* — Знаш ли кад сам те пролемао што си отресао зелену крушку у мом воћњаку? *Шапч.*

пролéнити се, прòлēнӣм се, *ијек.* пролијènити се, *сврш.* = пролењити се *постати лен, оленити се.* — Несретни Томасо, тако се пролијенио. *Вил.* Пред гостима [се] похвале њоме, а без бојазни да ће се обезобразити, проленити. *Петр. В.*

проленчáрити се, -èнчāрӣм се, *ијек.* прољенчáрити се, *сврш.* *проленити се, одати се ленчарењу.* — Гледај га, ђавола, прољенчарио се. *Бен.*

пролéњити се, прòлēњӣм се *сврш.* (ек.) = проленити се. — Рекао му је . . . да се свет пролењио и стално тражи нека права. *Ћос. Б.*

пролепр̀шати, -āм *сврш.* *лепршајући пролетети.* — Кадшто би им преплашена јаребица пролепршала испод ногу. *Бен.*

пролепшáвати се, -èпшāвām се, *ијек.* прољепшáвати се *несврш. и уч. према пролепшати се.*

пролèпшати се, -āм се, *ијек.* прољèпшати се, *сврш.* *постати лепши.* — Оздравила је . . . оживе и пролепша се. *Сек.*

прòлēт[1] м *пролетање:* ~ птица. — Судије заузеше места иза пречака, бележници су били спремни да зарезују . . . пролете. *Мил. В.*

прòлēт[2], *ијек.* прòљēт, ж **1.** *поет.* *в. пролеће.* — Свежа пролет бајна милодух цвјетак сипље. *Крањч. С.* *фиг.* Ископати нећу своју мртву пролет. *Наз.* **2.** (у прилошкој служби у инстр.) *у пролеће, с пролећа.* — Пролети, љети и јесени био је пресретан. *Креш.*

пролèтāр, -ára м *лат.* *в. пролетер.* — Преда мном стајаше потпуна слика . . . жива пролетара данашњега калупа. *Јурк.*

пролетáрац[1], -рца м *птић који је тек почео летети.* — [Пси] хватају младе пролетарце те их живе донашају ловцима. *Коз. Ј.*

пролетáрац[2], -рца м **1.** *в. пролетер. Бен. Рј.* **2.** *човек без средстава, сиромашак.* — Ови редови од партера преко ложа па до нас пролетараца . . . симбол су друштва, његових каста. *Матош.* То [је] био адвокат без клијената, један од оних умних пролетараца који се вуку по калдрми. *Јов. С.*

пролетаризáција ж *процес постепеног осиромашивања нижих и средњих слојева градског и сеоског становништва и њихово претварање у најамне раднике или пролетаријат.* — Процес све веће пролетаризације сељаштва био [је] очит. *Барац.*

пролетаризи́рање с *гл. им. од пролетаризирати се.*

пролетаризи́рати се, -йзӣрāм се и **пролетàризовати се,** -зујēм се *сврш.* и *несврш.* *поста(ја)ти пролетер.* — Голема већина хрватског народа, сељаштво, у појединим је крајевима све више сиромашила пролетаризирајући се. *Барац.* Ситни произвођачи . . . се пролетаризују. *ОП 2.*

пролетарӣјāт, -áта м *лат.* *једна од две основне класе капиталистичког друштва, класа најамних радника, која је лишена средстава за производњу, присиљена да продаје своју радну снагу онима који располажу средствима за производњу и који тако присвајају вишак вредности што је радничка класа произвела:* диктатура пролетаријата.

пролетарӣјāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на пролетаријат:* ~ борба.

пролетàрисати се, -ишēм се *сврш.* и *несврш.* *в. пролетаризирати се.* — [Био је] један од највећих капиталиста на целом Балканском полуострву онда кад су се турске власти у Србији, тако рећи, пролетарисале. *Јов. С.*

пролèтāрскӣ, -ā, -ō *који припада пролетаримa.* — Пролетарска . . . Хрватска исељеникā, радникā . . . није без идеала. *Матош.*

пролéтати, прòлēћēм, ијек. пролијèтати *несврш. и уч. према пролетети.* — У то доба, о Илињу, туку се младе дивље патке које сада почињу пролијетати. *Коз. Ј.*

пролèтēр, -éра м *најамни радник у капиталистичком друштвеном систему, лишен средстава за производњу.* — Расти сретна да сви народи виде . . . како се брани земља пролетера. *Кашт.* И јесам пролетер: ни куће, ни земље, ни стоке, ни фабрике. *Ћоп.*

Изр. Пролетери свих земаља уједините се! *завршна реченица Комунистичког манифеста, као борбена лозинка међународног радничког комунистичког покрета.*

пролетéрац, -рца м *в. пролетер.* — Ове гласоноше испричаше . . . да . . . »пролетерци јуре«. *Лал.*

пролетеризúрати се, -йзйрāм се сврш. и несврш. *в. пролетаризирати се.* — Њихова [сељачка] се деца, отиснута у вароши ради изучавања заната . . . потпуно пролетеризирају. *Лапч.*

пролетерӣјāт, -áта м *в. пролетаријат.* — У њиховој [бољшевичкој] држави влада пролетеријат као . . . привредна класа. *Јов. С.*

пролèтēрка ж *жена пролетер.* — Наши читаоци сјећају се како је милијунерка . . . прегазила на улици својим коњима . . . пролетерку. *Крл.*

пролèтēрскӣ, -ā, -ō *који припада пролетерима:* ~ писац, ~ батаљон, ~ револуција.

Изр. пролетерске бригаде *војне формације у Народноослободилачкој војсци које су се истицале као носиоци борбе за остварење револуционарних циљева.*

пролèтети, -тӣм, ијек. пролèтjети, сврш. **1. а.** *летећи проћи крај, мимо кога, чега, изнад кога, чега.* — А тек кад би тко тркимице пролетио, трзнуо би се из мисли. *О-А.* Совуљага . . . залепрша крилима и пролете му . . . поред лица. *Вес.* **б.** *превући преко чега.* — Заиста је мало неугодна ствар плес по љету! — рече . . . пролетјев по челу рупцем. *Том.* **в.** *текући прећи, пролити се.* — Крупне сузе пролетјеше му низ лице. *Ћоп.* **2.** фиг. *брзо проћи, пројурити, ширећи се на све стране.* — Страх је пролетио. *Наз.* Кроз ноћ пролеће туп звук кад је тело пало на земљу. *Рист.* **3. а.** фиг. *нагло се појавити и ишчезнути, синути.* — Грижња . . . савјести пролетје ми кроз главу. *Неим.* Кад је улазио . . . само му пролетеше кроз главу прељашње мисли. *Ранк.* **б.** *брзо проћи, минути (о времену).* — Вријеме до вечере пролетјело је као вјетар. *Цар Е.*

прòлетина, ијек. прòљетина, ж *пролетни усеви. Р-К Реч.*

пролèтjети, -тӣм, ек. пролèтети.

прòлеткулт м рус. скраћ. *пролетерска култура, културно-просветна организација у првим послератним годинама октобарске револуције у Русији.* — Морао је служити као прочелник методолошко-педагошког сектора мјесног пролеткулта. *Крањч. Стј.*

прòлетнӣ, -ā, -ō, ијек. прòљетнӣ = пролетњи и пролећни *који се односи на пролеће, који се догађа у пролеће, који се изводи у пролеће:* пролетне воде, пролетни радови.

прòлетница, ијек. прòљетница, ж бот. **1.** *биљка која цвета у пролеће.* — Златица . . . наша позната прољетница има такође поред цвијећа и расадне пупове. *Бот.* **2.** *биљка из пор. главочика* Hieracium pilosella. *Бен. Рј.*

прòлетно, ијек. прòљетно, прил. = пролећно *на начин пролећа.* — Сунце више није свијетлило прољетно него љетно. *Крањч. Стј.*

пролèтнути, прòлетнēм сврш. *нагло се појавити и брзо се изгубити.* — Смијешак презира пролетну његовим лицем. *Шен.*

прòлетњӣ, -ā, -ē, ијек. прòљетњӣ = пролетни: ~ сунце, ~ јутро, ~ цвеће.

прòлетовати, -тујēм, ијек. прòљетовати, сврш. и несврш. *провести, проводити пролеће.* — С њиме сам зимовао у граду, прољетовао на путу. *Шен.*

прòлетōс, ијек. прòљетōс, прил. *прошлога пролећа исте године.* — Оженио сам се пролетос. *Ранк.* Још се пролетос свадила њих двојица. *Бен.*

прòлетōске, ијек. прòљетōске, прил. *в. пролетос. Вук Рј.*

прòлетошњӣ, -ā, -ē, ијек. прòљетошњӣ *који је од пролетос.* — Он уврти себи у главу да је то све онај исти прољетошњи рат. *Ћоп.*

пролèтуша ж покр. **1.** *звезда која небом пролети.* — Час [се] вуцарала, час замицала, час избијала брзином као пролетуша. *Божић.* **2.** мн. астр. *већи број малих метеора за које се чини да извиру из исте тачке на небеском своду, метеорски ројеви или потоци. Свезн.*

прòлећан, -ħна, -ħно, ијек. прòљећан *који је као у пролеће, који је својствен пролећу.* — Датум је дубоке јесени, а пролећан је израз маса које се . . . таласају улицама. *Петр. В.*

пролèћāр, -ápa, ијек. прољèћāр, м *рани кромпир. Р-К Реч.*

прòлеће, ијек. прòљеће, с **1. а.** *годишње доба између зиме и лета које почиње 21. III и траје до 22. VI и у природи је доба обнове, биолошког раста и цветања.* — Прољеће је

већ освануло и расцвјетало се пољем и вртом. *Војн.* фиг. У души ми више пролеће не цвате. *Марк. Д.* **б.** (у прилошкој служби у инстр.) *у пролеће.* — Нови везир стиже у Босну прољећем. *Том.* **2.** фиг. **а.** *година (I).* — Била [је] млада девојка . . . једва шеснаест прољећа. *Јакш. Ђ.* **б.** *младост.* — Она је тада била прешла пролеће живота. *Скерл.* Изр. једна ласта не чини пролеће *из појединачног не сме се изводити општи закључак;* удовичко ~ *прве године удовичког живота.* — Прибојавала се да се не пресуши у свом удовичком прољећу. *Божић.*

прòлећнӣ, -ā, -ō, ијек. прòљећнӣ = пролетни: ~ дан, ~ сунце, ~ одело.

прòлећно, ијек. прòљећно, прил. = пролетно. — Лицем му се разлила нежност, јер је Зага тако пролећно деловала. *Поп. Ј.*

прòлећњӣ, -ā, -ē, ијек. прòљећњӣ = пролетни. — Дошли су нам и донели лепог пролећњег цвећа. *Нен. Љ.*

пролешкáрити, -èшкāрӣм сврш. *мало пролежати.* — Тако [сам се] уморио да сам наумио малко пролешкарити у постељи. *Креш.*

прòлешкати, -ām сврш. *дем. од пролежати.* — Изјутра је волео и мало дуже пролешкати у кревету. *Вес.*

прóлив и **прòлив** м (ек. и ијек.; ијек. и прóљев и прòљев) **1.** *проливање; нагла киша, пљусак.* — Така магла нигда пала није, јадан друже, ако росу крене, тешка дажда и пролива тешка низ врлети. *Март.* **2.** мед. *учестало пражњење црева у облику ретке, слузаве, често крваве столице* diarrhoea. — Свету мучи пролив и превија се од болова по поду. *Јак.*

прòлӣван, -вна, -вно *који пропушта течност кроз себе.* — Познато је да је креч врло крут и проливан. *М 1867.*

прóливање с *гл. им. од проливати (се).*

прóливати (**се**), прòлӣвām (се) *несврш. и уч. према пролити (се).*

прòлӣвен, -èна, -èно **1.** *трп. прид. од пролити (се).* **2.** фиг. **а.** *брбљив, који не може ништа прећутати.* — Све су проливене: не смете пред њима реч рећи, одмах раскакоћу свуда. *Вес.* **б.** *прешироκ, опширан.* — Да вас не би замарао одвећ проливеним описивањем, рећи ћу вам укратко . . . *Грол.*

прòлӣвенōст, -ости ж *опширност, разувученост.* — Цела та сладуњава проза зачињена је врло познатим . . . стиховима из Бранка . . . без реда . . . са проливеношћу гимназијских ђака. *Скерл.*

прóливнӣ и **прòливнӣ,** -ā, -ō *који се односи на пролив:* ~ лекови.

прòлӣзати, прòлӣжēм сврш. *лижући пробити. Вук Рј.*

~ **се 1.** *дугим излизивањем подерати се. Вук Рј.* **2.** фиг. *постати префриган, превејан. Р-К Реч.*

прòлизине ж мн. **а.** *места у реци где се вода не замрзне.* — То Миљацка отиче међу ледом и снијегом. По њој одударају тамне пролизине. *Куш.* **б.** *ведрине међу облацима.* — Гдјегдје жуте се жита кроз пролизине облака као цекини. *И.* **в.** *излизана места на оделу.* — На другој је . . . страни . . . сједио човјек у црну одијелу на коме су се видјеле пролизине. *Креш.*

прòлӣјати, прòлӣјām несврш. покр. *в. проливати.* — И то ће само од себе доћи, навријети и пролијати сузе. *Ков. А.*

пролијèвање, ек. пролèвање.

пролијèвати се, прòлијевām се, ек. пролèвати (се).

пролијèгати се, прòлијежē се, ек. пролèгати се.

пролијèнити се, прòлијенӣм се, ек. пролèнити се.

прòлијет м (ијек.) покр. *онај који беспослен лети, јури тамо-амо, ветрењак, ветрогоња. Вук Рј.*

пролијèтати, прòлијећēм, ек. пролèтати.

прòлӣптати, прòлипћē сврш. *нагло истећи, избити из чега.* — Кô крв данас сутра мед [ће] пролиптати. *Кул.*

прòлисаст, -а, -о *ћелав. Рј. А.*

прòлисац, -сца м покр. *ћелавац, ћелоња. Рј. А.*

прòлисина ж **1.** *јамица на горњој усници под носом. Р-К Реч.* **2.** покр. **а.** *ћелава глава.* **б.** *ћелаво место на глави. Рј. А.*

пролистáвати, -ӣстāвām *несврш. и уч. према пролистати.*

прòлӣстати, -ām сврш. **1.** *пустити лист, покрити се лишћем.* — Све је дрвеће већ одавна пролистало. *Крањч. Стј.* Знам од твога даха да пролиста шума. *Дуч.* **2.** *превртати листове у каквој књизи, листајући брзо прочитати, на брзину упознати се са садржајем чега.* — Није било друге него да мало пролиста анатомију. *Кол.* Посетилац чим . . . [књигу] угледа . . . маша је се . . . да . . . мало пролиста по њој. *ЛМС 1951.*

пролúтати се, прòлӣтām се сврш. *добити пролив, ослабити од пролива.* — Уз колац дубило теле, пролитано, мршаво. *Сиј.*

прòлити, прòлијēм (аор. 2. и 3. л. прòлӣ; имп. прòлӣј; трп. прид. пролӣвен, -èна, -èно и прòлӣт) сврш. **1.** *учинити да течност истече из чега, излити из чега, разлити по чему.* — Вино пише три делије . . . не платише, што не пише, то пролише. *Вук.* Само у једном селу [у Далмацији] Италијани су пролили 10.000 хектолитара вина. *Дед. В.*

фиг. Посљедња јесен је прошла воћњаком мојим и пролила тешке и зреле боје по воћу. *Кркл.* **2.** *ударцем учинити да испадне, избити (око).* — Баци се машче задњом ногом и пролије ми оцу лијево око. *Љуб.*

Изр. ~ крв коме *ранити, изранити, убити кога;* ~ (своју) крв за кога (што) *жртвовати живот борећи се за кога (што), бранећи кога (што);* ~ мозак коме *убити кога;* ~ речи *рећи, изрећи брзо;* ~ сузе *заплакати;* смућкај па пролиј (шућ-мућ па пролиј) *нема од тога ништа.*

~ **се 1.** *нагло, у великој количини излити се (о киши).* — Киша се напољу пролила као из кабла у густом, бучном пљуску. *Донч.* фиг. Пролит ће се ... стидљиви шапати у блаженој тами. *Рак.* **2. а.** *раширити се на све стране, по целој површини; испунити се, бити сасвим обухваћен чим.* — Душом му се пролила нека угодна лагода. *Ков. А.* Чекао је он да се пролије светлост тог непознатог поноћног сунца. *Дуч.* **б.** *показати се, појавити се.* — Нека неугодна сјета проли јој се лицем. *Ков. А.* **3.** *зачути се, одјекнути, разлегнути се.* — Кроз бистри зрак пролише се звуци звона. *Нех.* **4.** (у што) *добити, примити други облик, вид, нову форму.* — Не осећа кад се његов ритам који је пун, који казује ... пролио у један ... празнији и празноречнији. *Богдан.* **5.** *пролитати се.* — Волови су о прољећу скупи, зимус [су] гладовали пак се пролили на младој трави. *Љуб.*

Изр. пролила му се душа *изговорио је одједном све што је било најинтимније, најскривеније у њему.* — Провалила му се и пролила душа, јадао се својој земљи, изливао је ... дубок бол своје душе. *Ђур.*; просула се звезда *каже се о метеору који пролазећи кроз Земљину атмосферу оставља иза себе светао траг.* — Синоћ [смо] видјели ону звијезду како се пролила на свом кратком путу. *Вуј.*

пролúће с *проливање.* — Видим ... да би узалудно било свако пролиће крви. *Том.*

прòловити, прòловим свршн. *провести време ловећи.* — Тако ми једаред проловили ... цио боговетни дан. *Вел.*

~ **се** *постати ловац, одати се ловачком животу.* — Отада сам се проловио и држим у кући пушку са свом чебаном. *Јурк.*

прòлог м грч. *увод, предговор у књижевном, позоришном или уметничком делу.*

прòложак, -ошка м штамп. *размак између слова или редака и танке оловне плочице којима се прави тај размак, проред (2).* *Деан. Рј.*

прòложити, прòложим свршн. штамп. *правити пролошке, спационирати.* *Деан. Рј.*

прòлока ж **а.** *место које је пролокала вода и рупа која је остала на њему.* — До моје куће ваљало [је] пребродити силно блато, баре и пролоке. *Куш.* **б.** *дубок јарак који је пролокала нагла вода, бујица.* — Чести [су] гвоздени мостови над дубоким безводним пролокама. *Вас.* **в.** *одсечена обала коју је пролокала, подлокала, подронила вода.* — Откуда планинки толика надљудска снага да јој се трк не заустављa ни преко ... пролока одсечених обала? *Рад. Д.*

прòлокати, прòлочēм свршн. **1.** *изрити, подлокати, поткопати, подронити обалу, пут и сл. (о води).* — Тамо вода пролокала пут. *Бен.* Обале потока ... су пролећни отопљени снегови пролокали. *Рад. Д.* **2.** *потрошити на пиће.* — Ти ... што прирадиш умах и пролочеш. *Ков. А.* Све попи и пролока с Циганкама и по механама. *Станк.*

~ **се 1.** *испунити се, покрити се пролокама, бити изривен од водених токова.* — Путеви нам се сви пролокали, не можеш ни пешке да прођеш. *Ђос. Д.* **2.** *одати се пићу, тешко се пропити.* — Под старост се у свињу претвори ... Пролокао се ... Покварио се. *Рад. Д.*

прòлоквина ж *пролока (в).* — Сад истегни кола преко балвана, а сад нагни у пролоквине. *Павл.*

прòлóлати се, прòлōлām се свршн. *постати лола.* — Осјетио је тада ... ону младићку необуздану чежњу да се пролола. *Сим.*

прòлом м **1.** *проламање.* — Стана је ... онемела од страховитога пролома бомбе на љутом камену. *Ђур.* **2. а.** *чистина у шуми која је настала уклањањем, ломљењем стабала.* — И заиста те црквице по проломима и дубравама имају нешто светога у себи. *М 1867.* **б.** *проломљено место, отвор, продор.* — Николетина је љутито осматрао пролом, уз који је, засјечена у падину, ишла државна цеста. *Ђот.* фиг. Много је наше доцније поезије прошло кроз пролом који је теменом пробио тај човек. *Михиз.* **в.** *продор, кидање борбене линије.* — Морали смо сломити ... фронту, па смо нашли да је најзгодније мјесто за тај пролом баш фронта између Карпата и Висле. *Јонке.* Требало је остацима разбијене војске запушити што пре пролом. *Јак.* **г.** *лом, ломљава, прасак.* — Тамо нема дана ни сахата да се пролом не чује пушака. *НП Вук.* **д.** *потрес.* — Пролом, што је нато настао, дрмао је дуго времена околишним кућама. *Цар Е.* **ђ.** *нагли, велики излив кише.* — Сва је чељад сишла ... до ... вртаче коју је недавни ... пролом облака оголио. *Божић.* фиг. Ја сам под тим ... елементарним проломом фраза осјећао како ме фантастични суперлативи носе опасном брзином. *Крл.*

прòлōман, -мна, -мно *који дубоко продире, продоран.* фиг. — Дочекивали су их [рањенике] са проломном тишином. *Вучо.*

прòломина ж *пролом* (*2б*). — У све гласове јављају се пуштени сужњи Еолови [тј. вјетрови] . . . продирући кроз проломине и најтање пукотине. *Јурк.*

прòломити, прòломӣм (трп. прид. прòломљен) сврш. **1. а.** *ломећи провалити, направити продор, пробити.* — Тамницу му тамну проломио па извео Смиљанић Илију. *НПХ.* Хоћеш да викнем на Цигане? Нек пуцају жице, нек проломе бубањ! *Шапч.* **б.** *продрети, провалити.* — Већ одсвуда Срби проломише, Турци беже, Србињи за њима. *Радич.* **в.** *ударом разбити на комаде, распарчати.* — Па опали пушку цевердара, на прси му токе проломио. *НП Вук.* **г.** *ломећи силом начинити пролаз, прокрчити пут.* — На средину војске поставио Цетињане и Љуботињане, у које се најбоље уздаше да ће њему проломити путе. *НП Вук.* **2.** фиг. *високим, јаким гласом пресећи, нарушити постојеће стање* (*зрак, ноћ, тишину и сл.*). — Зов нечији, отегнут, болан и продиран, проломи ледени зрак. *Куш.* Гласан врисак проломи . . . ноћ. *Мил. В.*

~ **се 1. а.** *ломећи се на све стране пасти, сурвати се, претворити се у рушевине.* — Варнице просукташе, а проломљен таван наже се у пламену. *Лаз. Л.* Иза ње се обала проломила, и туд је пут к Дунаву. *Јурк.* **б.** *поколебати се; попадати један за другим.* — Осу грмљава [топова] као из неба. Редови се турски проломише. *Вес.* **в.** *разлећи се, одјекнути силном снагом.* — Одједном се сва гора проломи од вике и пуцања. *Ранк.* Громко клицање . . . проломи се над луком. *Цар Е.* **г.** *излити се, разлити се.* — Људи гледаху . . . у облаке . . . у живој нади да ће се проломити и натопити жедну земљу. *Јип.* **д.** *распрснути се, експлодирати.* — Једна за другом проломи се десетак бомби. *Јос. Д.* **2.** фиг. **а.** *срушити се, сломити се.* — Чинило јој се да ће то морати бити страшан дан кад се проломи ово вештачко затишје око ње. *Андр. И.* Нитко не пита што се то у њему проломило. *Мих.* **б.** *отворити се, открити се.* — Босанци се проломили: у сваког се од њих отворила по једна рана, по једно сећање, успомена. *Марк. М.*

пролонга́ција ж лат. *продуживање каквог рока, пролонгирање*: ~ менице.

пролонги́рање с *гл. им. од пролонгирати.*

пролонги́рати, -о̀нгӣрām сврш. и несврш. лат. *продужити, продуживати рок чега*: ~ дуг, ~ меницу.

пролóповити се, -ӣм се сврш. *постати лопов, одати се лоповлуцима.* — Ако се козак пролопови и украде какву год ситницу . . . њега су као нечасна привезивали за срамотни стуб. *Глиш.*

пролуди́рати се, -ȕдӣрām се сврш. *провести неко време у лудирању, у лудоријама.*

пролудòвати, -ȕдујēм сврш. *весело, лудо провести време.* — Ленка [ме] своједобно позвала да одлутамо до старог града и »пролудујемо« тамо. *Јел.* Не да нам се да пролудујемо, да пустимо себи на вољу. *Вуков.*

прòлукавити се, -ӣм се и **пролука́вити се,** -ȕкāвӣм се сврш. *постати лукав.* — Све се пролукавило и прозлило. *Лал.*

прòлумпати, -ām и **прòлумповати,** -пујēм сврш. **1.** *лумпујући потрошити.* — Тако се је откинуо оне ноћи . . . за оном . . . малом провинцијалном гуском, због које је онда пролумпао мамину стотињарку. *Крл.* **2.** *лумпујући провести време.* — Ја морам вући, радити од јутра до мрака, само да господин правник може једну ноћ пролумпати. *Коз. Ј.* Жене, Цигани, пролумповане ноћи, разбијене главе . . . *Поп. Ј.* Да новац од тога пролумпује с немогућим женама. *Нам.*

~ **се** *одати се бекријском животу, пијанчењу.*

проло́ўњати, прòлӯњām сврш. *луњајући, скитајући се, беспосличарећи проћи.* — Он се тога јутра управо бријао . . . кад је онуда . . . пролуњао Виско. *Мар.* Пролуња кроз село сокацима, обучен лијепо. *Сиј.*

проло́ўпати, прòлӯпām сврш. *мало покуцати. Вук Рј.*

~ **се** фиг. *пробијајући се тешком муком кроза свет доћи до животног искуства, дозвати се памети, опаметити се.* — Нека се наш свијет промеће, нека се мало пролупа. *Десн.*

проло́ўтати, прòлӯтām сврш. *провести неко време у лутању.* — Ала би дивно било . . . да мало пролутам овуда. *Богдан.* фиг. Пролутају очи недогледом модрих нестварних хоризонтала. *Божић.*

пролуфти́рати, -ȕфтӣрām сврш. варв. *проветрити, прозрачити, освежити.* — Хукну Ћир-Наум и скиде фес да пролуфтира мало главу. *Срем.*

~ **се** *провести неко време на свежем ваздуху, освежити се.* — Изишао је о поноћи из кафане млад поета да се пролуфтира. *Змај.* Хтјела би да се малко пролуфтирам. *Бен.*

прòљев и **прòљев** м (ијек.) *пролив.*

прòљевак, -ēвка, ек. прòлевак.

прољева́чити, -èвāчӣм, ек. пролева́чити.

прољенча́рити се, -èнчāрӣм се, ек. проленча́рити се.

прољепша́вати се, -èпшāвām се, ек. пролепша́вати се.

прòљèпшати се, -ām се, ек. пролèпшати се.

прòљёт, ек. прòлёт.

прољет-, ек. пролет-.

прољећ-, ек. пролећ-.

прољу̏љати, прòљȕљām сврш. *љуљајући расклимати.* — Кућа му је стара чудно овештала, ветар је прољуљȏ, киша замузгала. *Змај.*

промáзити се, прòмāзӣм се сврш. *почети се мазити.* — Као да је погледао кад ће га ова добра жена помиловати, па да јој се сав преда спреман, ако хоће чак да се мало и промази. *Ком.*

прòмаја ж *струја ваздуха која пролази кроз два отвора, један другоме насупрот.* — Није била пријатна та . . . кућа, пуна промаје и неких шумова. *Андр. И.* Зидови [су] влажни . . . пећи немају промају. *Бег.* фиг. [Кроз њихове главице] увек дувају промаје зависти. *Панд.*

прòмājан, -јна, -јно *изложен промаји.* — Овако напуњене лесе ваља оставити на промајном месту да се шљиве мало провену. *Тод.* А млин промајан, загрева га само једна бубњара. *Пол. 1970.*

Изр. промајна окна руд. *отвори, најчешће вертикални, који спајају подземне просторије рудника са површином ради проветравања. Свезн.*

прòмајати, -јēм сврш. покр. *изложити промаји, проветрити се.* — [Отвара] прозоре да се промаје соба. *Срем.*

прòмак м *в. промакнуће. Бен. Рј.*

промáкати, прòмāчēм несврш. *испуњавати, натапати влагом, чинити влажним.* — Испружимо се по хендецима, а мокра трава промаче танке ланене кошуље на нашим леђима. *Кик.*

прòмакљати, -ām сврш. *добро истући, излемати, излупати, избатинати.*

прòмакнути, прòмаћи и **промāћи,** прòмакнēм сврш. **1. а.** *провући између чега, кроз нешто, протурити.* — Пак јој црне очи извадише, а б'јеле јој дојке прорезаше, а кроз дојке руке промакоше. *НП Вук.* **б.** *проћи кроз кога што, пробити, убити.* — Не може га пушка промакнути, носи, кажу, запис у њедрима. *НП Вук.* **в.** *пробити, избити напоље, показати се.* — Текар су га брци промакнули. *НП Вук.* **2. а.** *проћи брзо поред, покрај кога или чега.* — Путем . . . стизавао све хрпе сеоског свијета . . . па чим коју хрпу промакни, опет прст у ухо. *Мул.* Кад прође поред тетке, она подиже руку према глави му, али он промаче брзо. *Ранк.* **б.** *промакнути, покренути напред, помоћи да се што испуни, заврши.* — Док се ово мало промакне с раним послом, па ћемо баш једнога дана заокупити сељане. *Мул.* **в.** *проћи, минути у времену.* — Ноћ је морала великим делом промаћи, вероватно је било близу поноћи. *Куш.* **г.** фиг. *неочекивано, одједном се појавити, синути.* — У бити шарлатанство и глупост — промаче у његовој глави. *Л-К.* **3. а.** *избећи, измакнути пажњи, оку и сл.* — [Слушао је] пажљиво сваку владикину реч да не би промакнуло нешто. *Чипл.* Узрок [је] подложан многим нарочитим мијенама које нам промакну. *Ант. 1.* **б.** *пропустити учинити нешто, изоставити.* — Тешко корача . . . [кафану] »Москву« никад не промакне. *Каш.* **4.** *ослабити, пропасти од чега (беде, жалости и сл.).* — Нешто је сирота промакла кȏ да је боловала, а очи јој подбухле. *Мул.* **5. а.** *учинити да нешто напредује, унапредити.* — Док једни . . . настоје промакнути добро опћенито . . . други раде само за се. *Старч.* **б.** *дати виши положај у служби.* — Месарић је промакнут у служби. *Новак.*

~ **се 1.** *постићи успех, добити виши положај.* — Ако нигдје не мореш напријед, а ти ходи у Босну, и вјеру ти задајем да ћеш се промакнути у прве. *О-А.* **2.** необ. *прекинути кога у говору противећи се.* — И онако Власи немају ништа, већ што су покрали од Араба. Тко ти то каже? — промакну се Ибрахим. *О-А.*

промакну̏ће с *унапређење у служби, аванзовање.* — Те ноћи славио [је] своје промакнуће за мајора. *Крањч. Стј.* Јесте ли већ слушали малог човјека како приповиједа о . . . промакнућима? *Андр. И.*

промáлāње с *гл. им. од промалати (се).*

промáлати (се), прòмāлām (се) несврш. *в. промаљати (се). Вук Рј.*

промáљāње с *гл. им. од промаљати (се).*

промáљати (се), прòмāљām (се) *несврш. и уч. према промолити (се).* — Промаља се иза сваког камена по нешто. *Кал.* Промаљао [је] главу кроз прозор сваких три минута. *Мил. В.*

промаљи́вāње с **1.** *гл. им. од промаљивати (се).* **2.** *начин, врста веза.* — Готове све познате технике наћи ћемо и у нашем украсу, под нашим домаћим називима: плетење . . . промаљивање или кукичање. *Баб.*

промаљи́вати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према промолити (се).*

промáнути (се), прòмāнēм (се) сврш. *в. промахнути (се).*

прòмарити, -ӣм сврш. покр. *мало пригрејати што (нпр. восак) према ватри. Вук Рј.*

промаркúрати, -àркӣрām сврш. *маркирајући провести неко време.* — Промаркирају [робијаши] сат-два у школи, па је и то заувар. *Чол.*

промаршúрати, -àршӣрām сврш. *маршirајући проћи.* — Неколико чета [ће] са заставом промарширати победоносно кроз улице. *Дом.*

промáтралац, -аоца м *проматрач. Р-К Реч.*

промáтралачкӣ, -ā, -ō *који се односи на проматраоце, који се истиче способношћу запажања.* — Све је више развијао свој проматралачки дар. *Барац.*

промáтралӣште с *проматрачница.* — фиг. Претпостављамо ... да су твар и дух само два проматралишта. *Баз.*

промáтрāње с *гл. им. од проматрати.*

промáтрати, прòмāтрāм *несврш. и уч. према промотрити.*

промàтрāч, -áча м **а.** *онај који проматра, посматра кога, што.* — Нисам ти више онај хладнокрвни проматрач с равнодушном природом и оштрим погледом. *Шапч.* **б.** *онај који по својој служби, по своме занимању проматра, посматра што.* — Двојбено је да ли ће САД уопће изаслати и проматрача, као што су то учиниле код пријашњих конференција. *Обз. 1932.*

промàтрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на проматраче, који поседује способност проматрања; који је одређен за проматрање:* ~ дар, ~ способност; ~ станица.

промàтрāчница ж *место откуда се што проматра:* ~ метеоролошке станице. — Пренесе га Калкић ... са своје зачелне проматрачнице у дну стола. *Божић.*

прòмаћи и **промàћи,** прòмакнēм свршн. = промакнути.

промаўкати, -àўчēм и **промаȕкати,** -àучēм свршн. *почети маукати.*

прòмаха ж **1.** *в. промаја.* — Драгомир плане као жар што је дотле тајом тињао па се напрасном промахом разбуктао. *Шапч.* Ја кашљуцам; ваљда од влаге и промахе. *Ї'ор.* **2.** покр. *прорез, растриж на панталонама.* — Трбух [му] покривен само кошуљом, а кроза промахе види му се глибаво месо. *Мат.*

промáхати, прòмāшēм свршн. *махнувши чим у зраку показати коме што, дати какав знак.* — Агенту [брода] је промахао зеленом легитимацијом и тако је срећно прошао. *Дед. В.*

промахúвāње с *гл. им. од промахивати.*

промахúвати, -àхујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према промахнути.* **2. а.** *помало, с времена на време дувати (о ветру).* — Промахује топли поветарац у планини по голом дрвећу. *Јакш. М.* **б.** *дувајући кроз нешто проветравати, чинити промају.* — Отворим после прозор, и чист ваздух промахиваше ми кроз собу. *Лаз. Л.* фиг. [Критичар] налази да то дело није вештачки израђено нити да га промахује једна главна идеја. *М 1867.* **3.** *подрхтавати.* — Извија се Дедо на алату ... плаворуни промахују брци, а у руци гола ћорда сијева. *Март.*

промахнȕтати, -āм свршн. *почети махнитати, помахнитати, полудети.* — Код оваца младост мора да промахнита. *Јел.*

промáхнути, прòмāхнēм свршн. **1.** *промахати.* — Изнеси хаљине напоље нека их промахне вјетар. *Вук Рј.* **2.** фиг. *проћи, простругати кроз тело.* — Пјева му се, јер му срце плахну, и крвца га врућином промахну. *Март.*

~ **се** *проветрити се, очистити се, освежити се на ваздуху, изложити се промаји. Вук Рј.*

промашáвāње с *гл. им. од промашавати.*

промашáвати, -àшāвām *несврш. и уч. према промашити.*

прòмашāј м **1.** *неуспео погодак у циљ, мету при гађању.* — Ако зрно уопће није погодило мету, махањем лопатице ... означит ће се промашај. *Стр.* **2. а.** *(по)грешка, омашка, пропуст.* — Против њих [осуђеника] је овдје читава машина која функционише без промашаја. *Чол.* **б.** *несрећан завршетак какве радње, каквог потхвата, неуспех.* — И дјецу је нахранила и одагнала на ледину. А гле, каквим је промашајем завршило! *Донч.*

прòмашак, -шка м **1.** *в. промашај.* **2.** *уски отвор између чега или на чему.* — Погледај кроз онај промашак на тараби да видиш јесу ли коњи на дворишту мирни. *Пав.*

промáшати, прòмāшām несврш. *промашивати.* — Варкале су тако жене, нагађале и промашале. *Сек.*

прòмашенōст, -ости ж *стање онога што је промашено.*

промашúвāње с *гл. им. од промашивати.*

промашúвати, -àшујēм *несврш. и уч. према промашити.*

прòмашити, -īм свршн. **1.** *не погодити при пуцању циљ, мету.* — Само да га видим! ... Онда сам га промашио, али сад га не бих промашио. *Вес.* Ако играч ... промаши лопту, може ударац поновити. *Хок.* **2.** фиг. **а.** *учинити какву (по)грешку, омашку, пропуст, преварити се, погрешити.* — А онај мали слијепи божић, што га код нас обичавају звати Амором, не хтједе промашити прилику што му се надала. *Вел.* Ти си то промашила, глупо си женски промашила! *Л-К.* **б.** (често у облику трп. придева) *не успети:* промашен брак, ~ живот, ~ срећа, ~ улога, ~ занимање. **3.** *в. промакнути (за).* — Те ноћи је стигао Павле са женом ... Сутрадан паланка не трепће да не промаши ниједан податак. *Сек.* **4.** необ. *в. премашити. (2).* — Трошкови су ... промашили три милијуна штерлинга. *Рад. Стј.*

промàштати, -ām сврш. *провести неко време у маштању.* — Наједном свега се сјетим што сам промаштао и прочувствовао. *Кос.* И у његовој занесеној главици ствара слику ... осећајући да га опет нешто вуче да још мало промашта. *Ранк.*

промèзграти, -ām сврш. *добити мезгру, испунити се мезгром. Вук Рј.*

промéљати, прòмéљām сврш **1.** *ударавајући и гњечећи довести кога до потпуне телесне малаксалости.* — Ипак [су] одлучили да га [пијанога Каплара] мало треба продрмати, и тај су посао дали Ниjемом шутке, знацима промељај га *Сиј.* **2.** фиг. *с муком, једва чујно изговорити.* — Болесник се придигао и у силној пијељи промељао: Шта је то ... ко је? *Божић*

промèмòрāj, -ија м и **промèмòрија** ж *службено писмо или представка у којој се излаже што би требало учинити, подсетник.* — Израдио је за Русе потанку промемориjу. *Нех.*

прòмена, ијек прòмjена, ж **1.** *мењање* ~ брзине, ~ правца, ~ зрака. — Пијетли су почели кукуриjекати по плотовима на промjену времена. *Бен.* **2.** *претварање, преобраћање у нешто друго, ново што је наступило, измена* — Та промjена у дебељкову владању имала је свој корijен у појачаном осjећаjу властите важности. *Креш.* У природи се ... могу десити ... промене при којима ... постаjу нове материје. *НХ.* **3. а.** *смена, замена једнога другим.* — Главни успjех радикализма је династијска промjена. *Матош.* Министри су весели, нико и не сања о промени. *Ранк.* **б.** *онај који замењује кога* — Она ће морати потражити промjену, jер је млада, кад се насити његова тијела. *Богд.* **в.** *давање једне ствари за другу, размена* ~ производа. — Њему [цару Јосифу] би се уступиле Истрија и Далмација у промjену за Мореjу. *Нов.* **4.** *одећа или део одеће који се мења према времену, преобука* — Јелко, наручио сам ти у вароши цијелу промjену. *Љуб.* **5.** грам. *деклинација и конjугација* именичка ~, глаголска ~, jака ~, слаба ~.

променáда ж фр. **1.** *место за шетњу (обично у граду), шеталиште.* — Штета је да се не можеш оваква каква jеси прошетати променадом. *Донч.* Али jесте била башта уређена .. као каква променада. *Срем.* **2.** *шетња, шетање*

промènáдни, -ā, -ō *који се односи на променаду* ~ концерт, ~ глазба.

променúрати, -ènīрām сврш. и несврш. фр. (*про*)*шетати (се).* — ир. Сад ћете извољевати да променирате испод угодне кише руских граната *Бег.*

промéнити, прòмéнīм, ијек. промиjенити, сврш **1.** *учинити другим, друкчијим, претворити у што друго, дати сасвим други облик, вид.* — Није му остало друго него да промиjени живот. *Пав.* Треба порушити мостове на Неретви како би непријатељ помислио да смо променили правац нашег надирања. *Дед. В.* **2.** *заменити једно с другим, поставити једно место другога, у замену за друго.* — Кад су стигли у то мjестанце, промиjенио је наредника. *Крањч. Стј.* Ујутру сам стигао у Ђенову Тj сам променио воз. *Јак.* **3.** *разменити крупни новац у ситни у одговарајућој вредности.* — Жена његова ... беше изишла да промени новац. *Нед.* Они затвараjу касно, они ће сигурно [банкноте] промиjенити. *Л-К.*

Изр. ~ длаку *потпуно изменити телесни изглед.* — Промиjенио момак длаку, па се сjа као свиjећа. *Бен.*, ~ лице (~ се у лицу) *добити сасвим други израз лица под утицајем каквог узбуђења, догађаја и сл.*, ~ свет(ом), живот(ом) *умрети.* — Дотле Фата свиjет промиjенила. *НПХ.* Осећао је да ће светом променити. *Јакш. Ђ.*; ~ веру (вером) *прећи у другу веру.* — Променивши вером, није нашао оно што је очекивао. *Андр. И.*

~ **се 1. а.** *постати други, сасвим се изменити.* — Променила се много ... Од лепе, младе, здраве жене постао је костур. *Ранк.* Сав се политички живот до темеља промиjенио. *Рад. Стј.* **б.** *изменити свој однос, понашање, поступак према коме.* — Бошко се после смрти детиње променио према жени и кући. *Сек.* **2.** *претворити се у нешто друго, добити други облик, вид.* — Вук се умиje промиjенити лиjом. *Шен.* **3.** *заменити се, узети у замену једно место другога.* — Ако је жена нероткиња, могла се променити. *Цвиј.*

промènљив, -а, -о, ијек. промjènљив **1.** *који се лако и често мења, непостојан, колебљив.* — Био [је] лабилан и променљив кад је имао успjеха. *Бег.* После неколико дана мраза ... наступи променљиво време са кишама. *Ћос. Б.* **2.** *који се може променити.* — Уметност је на првом месту, па после долазе обзири једне тако ... растегљиве и променљиве ствари као што је морал. *Скерл.*

промènљивац, -ивца, ијек. промjènљивац, м *онај који се лако и често мења.* — Најједноставниje су праживотиње промjенљивци [амебе]. *Финк.*

промènљивица, ијек. промjènљивица, ж грам. *променљива реч. Терм. I.*

промènљивōст, -ости, ијек. промjènљивōст, ж *особина онога који је променљив и онога што је променљиво.*

промèњив, -а, -о, ијек. промjèњив *в. променљив.* — Боси морнари разапињали мокра jедра да се на промjењиву времену ... часом осуше. *Тип.* Мијења се и развиjа

наше знање о релативно промјењивим појавама. *Лог. 2.*

промењи́вање, ијек. промјењи́вање, с *гл. им. од* промењивати (*се*).

промењивати (**се**), -њујём (се), ијек. промјењи́вати (се) *несврш. и уч. према* променити (*се*).

про́мер, ијек. про́мјер, м **а.** мат. *правац који спаја две тачке круга и пролази кроз средиште, пречник, дијаметар.* **б.** *пречник, ширина било каквог округлог или округластог предмета, предела, простора и сл.* — Ту се планине одједном размичу у неправилан амфитеатар чији промер ... није већи од петнаестак километара. *Андр. И.* фиг. Чим је промјер већи и распон је између смирења и емфазе дубљи и узбуђења судбоносница. *Крл.*

промера́вати, -ѐра̄вам и **проме́рати,** про̀ме̏ра̄м, ијек. промјера́вати и промје́рати *несврш. и уч. према* промерити.

про̀мерен, -а, -о, ијек. про̀мјерен *подвргнут одређеној мери, одмерен.* — При том је било све њезино кретање тако промјерено као да се равнало по такту старинског сата. *Шен.*

про̀мерити, -и̏м, ијек. про̀мјерити, сврш. **1.** *извршити мерење, промеравање чега.* — Промјери хрлим кораком горску шуму. *Шен.* Прво промјери висину таванице. *Лал.* **2.** фиг. *одредити, установити, утврдити меру, ступањ чега, просудити, проценити, одмерити.* — Промеривши ваше поступке, веома су вас као будућег рођака заволели. *Кнеж. Л.* Пре него се приступи томе послу, ваља добро промерити да ли је та грана потребна или није. *Тод.* **3.** *оштро погледати.* — Чим уђоше у кахву, промјерише Гариба оштрим оком. *Мул.*

проме́сити, про̀ме̏сӣм, ијек. промијѐсити, сврш. **1.** *добро измесити:* ~ брашно за хлеб. *Рј. А.* **2.** фиг. *вештим говором уверити, припремити кога да учини што.* — Ја ћу га поново извести, и ако буде требало, на ходнику, онако у четири ока, промијесити. *Куш.* Прије тога [си] свакојако тричаријама разним луткицу промијесио и приправио сву. *С-Ц.*

про́мет и **про̀мет** м **1. а.** *преношење људи, робе, вести помоћу превозних средстава (железнице, кола, аутобуса, авиона, телефона, телеграфа), саобраћај:* ваздушни ~, железнички ~, поштански ~, копнени ~, ~ странаца. — Обале пусте, одијељене од свијета и промета. *Цар Е.* Босанац [је] ... волио да се држи брда и шуме, далеко од путова и промета. *Чол.* **б.** *кретање, ходање у разним правцима (на улицама, цестама).* — На улици нема промета, нема покрета, нема живота. *Нуш.* На подножју узвишења ... ... измјењивао [се] промет колима с прометом животиње. *ОГ.* **2. а.** *процес непрекидних измена и трансформација вредности из робног у новчани и обратно, трговина, трговачке операције:* робни ~, чековни ~, новчани ~, менични ~, пословни ~. **б.** *сви послови, операције које се чине ради остварења добитка, користи.* — Благо ономе ко умије својом памећу и прометом избити новац из камена. *Љуб.* **в.** *употреба, примена, коришћење и оптицај чега.* — Пљачкају туђе куће, пуштају у промет лажне новчанице. *Крањч. Стј.* фиг. Зар је неправилно пустити у промет ... причу ... о трећој некој врсти? *Дав.* **г.** *прелаз сировина из једног стања, положаја у други у производњи.* — Такмичење за већу продуктивност је обухватило и све бригаде на производном прому, док су се радна дисциплина и учинак знатно побољшали. *Пол. 1950.*

Изр. ~ хране (материја̂) биол. *сви хемијски процеси у вези с прерадом хране у живим ћелијама, чиме је омогућен нормалан раст и рад организма, измена, размена твари, материја.* — Процес којим се ... органска материја претвара по потреби у целулозу или беланчевину назива се промет хране. *Тод.*

промѐтало с **1. а.** *средство којим се врши промет.* — Што значи брзина моторних прометала, све сам то видио. *Бен.* **б.** *човек који се вешто мења, који је промућуран. Рј. А.* **в.** *протува, скитач. Рј. А.* **2.** *чунак у ткалачком разбоју, стану.* — Пошаљи ми ните своје, ните своје и брдило, и сребрно прометало. *НПХ.*

про́метан и **про̀метан,** -тна, -тно **1.** (одр.) *који се односи на промет (1); којим се одвија промет (1), саобраћајни:* ~ пут, прометни знакови, прометне везе, ~ средство, ~ место. **2.** (одр.) *који се налази у прометy (2), у оптицају:* ~ капитал. **3.** *који се уме прометати, окретан, умешан у вођењу својих послова, који се вешто користи околностима.* — О јунаку ми казуј, о Музо, о прометном оном. *М-И.*

Изр. ~ вредност фин. *вредност која се оснива на продајној, трговачкој размени;* ~ милиција *милиција која регулише промет, саобраћај, саобраћајна милиција.*

промѐтање с *гл. им. од* прометати (*се*).

промѐтати, про̀мећӗм несврш. **1.** *несврш. и уч. према* прометнути. **2.** *преносећи робу с једнога места на друго вршити трговину, промет.* — Сваки члан друштва узајамном обавезом свију чланова добија намирнице и ... не мора прометати куповином и продајом из деведесет и девете руке. *Марк. Св.* Молимо ... господара нека нам дозволи да своју робу промећемо слободно по његовим

краљевинама. *Шен.* **3.** *не погађати у мету, промашивати.* — Оточани од ока пушкари, кад пуцају никад не промећу. *НПХ.* **4.** фиг. *тешко живећи проводити дане.* — Тако двије друге боравиле и сјеротне дневе прометале. *Март.*

~ **се** *несврш. и уч. према прометнути се.*

Промѐтеј, -еја и -еја м *титан у старогрчкој митологији који је постао симбол непрестане борбе човека против силе и неправде за прогрес.*

промѐтејскӣ, -ā, -ō *који се односи на Прометеја.* ~ душа, ~ побуна.

промете́јство и **промѐтејство** с фиг. *борба против силе и неправде.* — Његово прометејство . . . језгро те поезије, је протест. *Матош.*

промѐтљив, -а, -о *који се уме прометати кроз живот, прометан (3).* — Књигу под изговором критике може свако да гуши, само ако је довољно прометљив и вешт да своја једра подмеће, у добри час, друштвеним струјама. *Пол. 1958.* Путем је задиркивао мљекарице, јер је већ био надошао час ових прометљивих жена. *Крањч. Стр.*

промѐтљивōст, -ости ж *особина онога који је прометљив.*

про́метнӣк и **про̀метнӣк** м **1.** *онај који је прометан (3), онај који врши промет робе.* — Бијаше мудар ко лија и змија, тај јунак бијаше и прометник трговац. *Шен.* Набавка хране предаје се слободној утакмици пијара и друге врсте прометника. *Батут.* **2.** *онај који управља прометом, саобраћајем.*

про́метница и **про̀метница** ж *она која погодује промету, саобраћају, саобраћајница.* — Долина је, рекло би се, јака прометница: ријека са чамцима. *Вј. 1960.*

промѐтнути и **про̀метнути,** прòметнēм свр̀ш. **1.** *провући, прометнути кроз нешто.* — Однесе га у господске дворе, прометну га кроз недра свилена да би с' дете од срца назвало. *Борђ.* Прометну Атиф-ефендија прсте кроз браду. *О-Л.* **2.** *пребацити, ставити, преместити на друго место.* — Пребаци преко леве руке њен [девојчин] капутић, а њу прометну с десне стране. *Марк. М.* **3.** *претворити у што, дати чему други облик, други садржај, променити.* — Једна искра вашег чаробног ока довољна [је] била да ово моје хладно срце . . . прометне вулканом, моју крв чавом. *Шен.* Било [је] нужно да прода своје производе, да их прометне у новац. *Марк. Св.*

~ **се 1.** *постати прометан (3), вешт, окретан у вршењу својих послова, сналажљив, промућуран.* — Поуздан, сигуран — свуд ти се прометне као шило. *Вес.* Ми ћемо се прометнути и протурати како будемо могли *Вел.* **2.** *претворити се у што, променити се.* — Пала ноћ, вјетар се прометнуо у вихор и разносио ријетке капље кише. *Цар Е.* Зар ја знам шта ћемо? . . . Ако знам, дабогда се коњем прометнуо. *Кнеж. Л.*

про́метскӣ и **про̀метскӣ,** -ā, -ō *в. прометан (1).* — На неодређеној позадини прометских шумова . . . одјекнуо је у близини повик жене. *Горб.*

про̀мећу̏ран, -рна, -рно *в. промућуран.* — Знао сам за тај надимак што су га она и њезина сестра баштиниле од покојне . . . удовице, окретне и промећурне. *Наз.*

промећу́рнōст, -ости ж *особина онога који је промећуран.* — Промећурност ових вриједних грађана почела се будити. *Адум.*

проме́шати, про̀мēшām, ијек. промијешати, свр̀ш. *добро измешати, испретурати, испрематати.* — Волео [је] . . . да промеша карте. *Андр. И.* Кад би пак сила вјетра промијешала сву ту урличућу црнину, бијели би прамови слапа прелетили као фосфорична магла. *Војн.*

~ **се** *промигољити се, промешкољити се.* — Чуо сам како се још два-три пута промијешала у постељи и опет наста мир. *Бег.*

промѐшкољити, -ӣм свр̀ш. *лагано покренути, помакнути.* — Мојо промешкољи ону багаву ногу. *Десн.*

~ **се** *лако се покренути, мешкољити се неко време.* — Сви се у соби промешкољише, а млади књижевник поцрвење. *Лит. 1957.* Он би се на наше дозивање само промешкољио на своме лежају. *Чол.*

про̀мигољити и **промѝгољити,** -ӣм свр̀ш. *појавити се, извући се из чега мигољећи се, мичући се тамо-амо.* — У хрпи сламе под орахом на гумну промигољи нешто живо. *Десн.*

~ **се 1.** *мало се покренути, помакнути мигољећи се, врпољећи се.* — Младић се само промигољи и заусти да ми нешто каже. *Вуј.* **2.** *извући се између чега, провући се кроз нешто вешто се сналазећи.* — Деца су се промигољила кроз град брзо и задовољно. *Тур.*

промѝжгољити се, -ӣм се свр̀ш. *промешкољити се, покренути се, помакнути се.* — Закрешти враниħ с дуба, умирује га гавран стари, за ћубицу га прочерупа, зањути мали, промижгољи се, опет дрема. *Кош.*

промије-, ек. проме-.

про̀мил м лат. *хиљадити део (0/00).* — Цеста се у прилично јаком промилу спуштала низ винограде. *Крл.* Био је то последњи промил да се нешто спасе. *Пол. 1959.*

промила́вати, -ӣлāвāм необ. *несврш. и уч. према промилети.* — Из бијелих руку и образа промилавала и цурила крв. *Ков. А.*

промѝлети, -лӣм, ијек. промѝљети, свр̀ш. **1.** *почети милети.* — Ћоса га крзне

и црвени млазови промилеше кроз модру сапуницу. *Шапч.* На бради и под десним оком промили јој крв. *Донч.* **2.** *појавити се милећи откуда.* — Промилили први кукци. *Сим.* Промиле црв. *Јакш. Б.* **3.** фиг. *полако, милећи проћи преко чега, кроз кога, што.* — И можда ћемо ту тек чути глас ... пре но што ноћ промили преко нас. *Мас.* Отворише зелена врата ... и кроз њих промиље човјек. *Креш.*

промѝљети, -и́лӣм, ек. промѝлети.

промѝнент м лат. *истакнут стручњак, угледан и познат јавни радник. Бен. Рј.*

промине́нтан, -тна, -тно *који се истиче; истакнут, угледан, знатан:* ~ нос, проминентне личности.

промине́нтно̄ст, -ости ж *особина онога који је проминентан и онога што је проминентно.*

промѝнути, прòмӣнēм свршс. **1. а.** *проћи мимо оставивши кога или што иза себе или са стране, мимоићи.* — Ко се није за њом окренуо кад, поносито као паун, промине чаршијом? *Срем.* Одјурисмо ... проминувши крај извора воде Зрмање. *Буд.* **б.** фиг. *проћи у машти, у мислима.* — Кроз топлих боја ведри сплет слике прошлости промину. *Марк. Д.* **2.** *ходајући прећи какав простор, какво растојање.* — Ако ће само проминути неку од својих њива, веже џепницу на врх кишобрана ... да би радници то видели и знали да је она ту. *Сек.* **3.** *појавити се и брзо ишчезнути, нестати.* — Јучер је проминула [дјевојка], нестала у београдској ноћи. *Сим.* Прозором промину једна бела сенка. *Ћос. Б.*

промѝнцле ж мн. нем. *врста бомбона с укусом метвице.* — Рањеници вичу већ пети дан без воде и хране их ... проминцлама против глиста. *Крл.*

прòмисā̀лан, -лна, -лно заст. *који је добро промишљен, разуман.* — Да кроза њ своје промисалне циљеве постигне. *Павл.*

прòмӣсао, -сла м и (ређе) **прòмӣсао,** -сли ж **1.** *предвиђање онога што ће се догодити, намера, помисао, мисао.* — Понекад би ме ошамарила бестидном изјавом, брутално погађајући промисли које се крију иза мојих лепих речи. *Петр. В.* Пишемо осјећај и промисли о том што смо прочитали. *Шим. С.* **2.** рлг. *према религиозном учењу дјеловање, воља врховног божанства, која се огледа у свему што човека снађе у животу; само то божанство, провидност.* — Види се да је бдјела нада мном ... промисао божја. *Јурк.* Примири се ... Шта можеш? Судбина! ... Промисао божја. *Јак.*

промискуѝтēт, -ēта м лат. *слободни полни однос између више особа без икаквог ограничења.*

прòмислити, -ӣм свршс. **1. а.** *у мислима претрести и одмерити све појединости, околности, свестрано проценити, просудити, размислити.* — Све промјене ... присилиле су ме да ... промислим о својим будућим основама. *Креш.* **б.** *провести неко време размишљајући.* — Пустио [га је] да мало промисли под утисцима оне плашње. *Ранк.* **2.** *управити мисао на кога (што), помислити.* — Јеси ли промислила на свог оца? *Војн.* Нијесам могâ промислит да можеш такав бит. *Миљ.* **3.** *размисливши о чему донети одлуку, закључак, одлучити.* — Зато сам промислио да ... вам дођем ријет. *Војн.*

~ **се 1.** *сабрати се, прибрати се у мислима.* — Станите да се још промислимо. Да видимо куд ћемо! *Глиш.* **2.** *промислити (1б).* — Притрпите се ... можете се још промислити. *Богд.* **3.** *промислити (3).* — Промислио сам се — продат ћу све своје земље. *Богд.*

прòмицā̀ње с *гл. им. од промицати (се).*

промѝцатељ м *онај који промиче, унапређује што.* — Бијаше сувременик ... одгојитеља краља Матије и највећега промицатеља наобразбе, наука и умјетности у Угарској. *В 1885.*

прòмицати (се), -ичēм (се) *несврш. и уч. према промакнути (се).*

прòмицба ж неол. *планско ширење каквог учења, каквих принципа, пропаганда.* — Бавио се промицбом за комунисте. *Бан.*

промишљā̀вā̄ње с *гл. им. од промишљавати (се).*

промишљā̀вати (се), -йшљā̀вām (се) несврш. *промишљати (се).*

прòмишљā̄ј м *резултат промишљања, промишљање.* — То је ... и промишљај и по свим околностима тешка повреда закона. *Шен.* Након неколико часова ... Ђука ... у друге тоне промишљаје. *Коз. И.*

промѝшљā̄ње с *гл. им. од промишљати (се).*

промѝшљати (се), прòмӣшљām (се) *несврш. и уч. према промислити (се).*

прòмишљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од промислити (се).* **2.** *разуман, разборит; смишљен, опрезан.* — [Био је] човјек врло лукав и промишљен. *Мул.* На темељу таква резоновања кораци би Лукини бивали све спорији, промишљенији. *Кол.*

прòмишљено прил. *разборито, смишљено, с предумишљајем.* — Не наглите, већ лијепо промишљено прионите на посао! *Шов.* Није свеједно да ли је ... извршилац делао ... непромишљено или хладно, промишљено. *Псих.*

прòмишљено̄ст, -ости ж **1.** *особина онога који је промишљен.* **2.** рус. *привреда, индустрија.* — Ову прилику [хоћу да] употребим да

вам прозборим о нашим шумама, да вам покажем њихову важност ... за свуколику нашу радњу и промишљеност. *Панч.*

промје-, ек. проме-.

прóмјерка ж (ијек.) *лењир са два вертикална крака за мереље промера, пречника стабала. Мин. Лекс.*

промлáзати, прòмлāзāм сврш. *потећи млазом.* — Је ли то та лепа ... срећа? Или су то промлазали радост и усхићење. *Ђур.*

промлáтити, прòмлāтīм сврш. *мало, неко време млатити. Вук Рј.*

прòмлети, -мељēм, ијек. прòмљети, сврш. **1.** *почети млети.* — Није могао да слуша момче које је причало ... како су промљеле све воденице. *Сиј.* **2.** *мало пропустити кроз млин, неко време млети, самлети;* фиг. шаљ. *проговорити.* — Дај да и ја мало промељем. *Вук Рј.* **3.** *провести неко време у оговарању, паљкању.* — Свакога промљела поганим језиком као кроз оштро трње. *Бен.*

прòмљаскати, -āм сврш. *произвести звук устима и језиком отворивши и брзо скупивши уста; мљаснути.* — Даша ... промљаска језиком по устима. *Новак.*

прòмљети, -мељēм, ек. прòмлети.

промòвент м лат. *онај који треба да буде промовисан.*

промовúрати, -òвīрāм и **промòвисати,** -ишēм сврш. и несврш. **1.** (*уз*)*дићи,* (*по*)*дићи кога на виши научни ступањ* (*нпр. доктора наука и сл.*), (*из*)*вршити промоцију.* — Учио је у Падови, где је промовиран на част доктора права. *Водн.* У четвртак ... биће промовисани за доктора наука ... *Пол. 1957.* **2.** *постићи виши научни ступањ.* — Затим се ... посветио праву и коначно је ... промовирао. *Шкреб.*

промозгáвање с *гл. им. од промозгавати.*

промозгáвати, -òзгāвām *несврш. и уч. према промозгати.*

прòмозгати, -ām сврш. **1.** *размишљајући прегледати и проценити све околности, подробности чега, свестрано, темељито промислити, просудити.* — У паметном суду вјештаци су људи, промозгају бистро, опширно и јасно. *Вел.* Некад су мислили људи да је све ради њих у природи ... Али они нису добро промозгали. *М 1867.* **2.** *провести неко време размишљајући о чему.* — Кад дођем кући, промозгат ћу о томе. *Л-К.*

прòмокрити, прòмокрīм сврш. *испустити мокраћу;* ир. *испустити много суза.* — То [је] ... јавила ... штампа, промокривши над тим ... гробом читаве водопаде најтоплијих суза. *Крл.*

прòмолити, прòмолīм сврш. **а.** *истурити, протурити кроз што.* — Промоливши кроз прозоре пушке у канцеларију, повиче ... *Вук.* Живан је ... кроз врата главу промолио. *Јурк.* **б.** *учинити видљивим, показати.* — Још зорица не забијелила ни Даница лица промолила. *НП Вук.* **в.** покр. *пружити, дотурити.* — Пријед му се топља[х] у мисли ... морећи себе пријекором: у што се нађе да промоли браћи помоћ коју изглавит не може. *Миљ.*

Изр. не сме (из куће, бункера и сл.) носа да промоли *не сме изићи одакле, не сме се показати.*

~ **се а.** *протурити се, истурити се кроз што.* — Кроз лишће се промоли крупна рутава рука. *Вел.* Провалиште [лопови] кроз врата. Први капетан лоповски. Тек што се промолио, а њега господар Софра ... нацаком по челу. *Игњ.* **б.** *постати видљив, показати се.* — Блато се толико осушило да се ... промолили већ и шиљати камичци једне калдрме. *Сек.* Само гдјегдје ... промолио се пропланак. *Торд.* **в.** фиг. *појавити се, испољити се.* — Што се спољашности тиче, исти сам отац ... Све се прибојавам, једног дана ће се кроз ту сличну спољашност промолити можда и слична душа. *Сек.*

промòљити, прòмољīм сврш. покр. *в. промолити.* — Крчма је била као натучена, тешко је било прст промољити. *Бен.*

~ **се** *в. промолити се.* — Сунце [се] већ сасвим промољило. *Бен.*

прòмōлька ж *петља при кукичању. Р-К Реч.*

прòмōмчити се, -īм се сврш. *постати момак.* — Чим се промомчио и како је осјетио да је мушко, он уздише и чезне за њом. *Ивак.*

прòмōтор м лат. *онај који врши промоцију.* — Ја лијево у полукругу око промотора. *Фелд.*

промòтрити, прòмотрīм сврш. **а.** *пажљиво, са свих страна погледати кога, што, разгледати.* — Старац је могао сваку цртицу на његову лицу промотрити. *Јакш. Ђ.* Размота још једном и промотри, онда све замота. *Бен.* **б.** *упознати се с чим истражујући стање, околности, садржај, последице чега.* — Само ћемо да промотримо последице оваквога стања ствари. *Марк. Св.*

прòмōција и **промóција** ж лат. **1.** *свечано даваље академске части* (*нпр. за професора, доктора*). **2.** *унапређење, прелаз из нижега положаја у виши. Кл. Рј.* **3.** *произвођење пешака у фигуру. Шах 1.*

промòчив, -а, -о *који пропушта влагу, који слабо задржава влагу.*

промòчити, прòмочīм сврш. *учинити скроз мокрим, влажним, натопити влагом.* — Сиви, ледени млазови кише непрекидно су шибали земљу и дубоко су је промочили. *Бен.*

~ **се** *постати сасвим мокар, влажан.* — Промочен се јесењи дан тешко откидао из влажне сумаглице. *Ћоп.* Очи подбухле, све сузом промочене. *Берт.*

прòмрдати се, -ām се сврш. *потрести се, стрести се читавим телом, промешкољити се.* — Бакалари гризну са жудном журбом [мамац], па се промрдају осетивши убод. *Дов.*

прòмрежати, -ām сврш. *мрежасто испунити што чиме.* — Село је са свију страна опкољено, а средином промрежано барама. *Вес.*

промре́ти и **прòмрёти,** прòмрём, ијек. промри̏јети и прòмри̏јети, сврш. *престати осећати, укочити се, умртвити се од силнога уздуђења.* — Вратила се, жива промрла од страха. *Мул.* Да промрем од мисли, зебњом разапета. *Поп. В.*

промрзáвати, -мр̀зāвāм *несврш. и уч. према промрзнути.*

прòмрзлина и **прòмрзлица** ж *промрзао део тела, промрзло место на телу.* — Ране од промрзлице остале су упорне. *Лал.* Друг Рамадан ... се сада у Пећи лечи од тежих промрзлина. *Пол. 1959.*

прòмрзлōст, -ости ж *стање онога који је промрзао или онога што је промрзло.* — фиг. У свих народа наилазе дани моралне посусталости, учмалости и промрзлости. *Прод.*

прòмрзнути, -нём (аор. 2. и 3. л. прòмрзнȗ и прòмрзе; р. прид. прòмрзнуо, -ула и прòмрзао, -зла, -ло; трп. прид. прòмрзнȕт) сврш. **1.** *смрзнути се, озепсти, укочити се од хладноће.* — Ето промрзао сам — и показа ми своје отечене руке. *Чол.* Тако се описује спасавање промрзлих пролетера Игманаца. *Ч-М.* **2.** *следити се, постати као лед.* — Зато уведоше коња међу стијене и привезаше за једну промрзлу смреку. *Андр. И.* Снијег је био промрзао. *Лал.*

промри̏јети и **прòмри̏јети,** прòмрём, ек. промре́ти и прòмрёти.

промр̀млати, -ām сврш. *в. промрмљати.* — Не рече јој ништа, него у себи промрмла ... *Н. прит. Вук.*

промр̀мљати, -ām сврш. *мрмљајући рећи, проговорити.* — Власта промрмља мукло, свечано. — Ако се не вратим, чувај кућу ... и образ. *Сек.* Промрмља затим нешто и погледа га ... срдито. *Шимун.*

промрмо̀љити, -р̀мољȋм сврш. *промрмљати.* — Шкељо! Устани и пробуди Букара! — Слуге промрмољише нешто изнутра. *Мат.*

промрмо̀рити, -р̀морȋм сврш. *мрморећи рећи, проговорити.* — Он је мртав! — промрмори глухим гласом жена. *Ков. А.*

промр̀цати, -ām сврш. покр. *мрцајући рећи, неразговетно проговорити.* — Нисам га разумио шта је промрцȏ. *Рј. А.*

промрња̀кати, -а̀учēм и **промрња́кати,** -а̀ȕчēм сврш. фиг. *мрњаучући рећи.* — Промрњауче потиштено ухваћеник. *Матош.*

промр́сити, прòмр̄сȋм сврш. **1.** *поремешити, побркати, замрсити.* — Уђе тихо [крава] Голуба и промрси му влажним језиком дугачку косу. *Гор.* **2. а.** *неразумљиво, неразговетно, нејасно, заплићући рећи нешто кроз зубе, кроз бркове.* — Он је зинуо од чуда. Промрсио је нешто неразумљиво и спремао се да устане. *Ств. 1948.* Кроз сан [је] промрсио само кроз зубе ... *Берт.* **б.** *мало, овлаш, површно о чему поразговарати.* — Промрсише нешто тобоже пословно о шиндри. *Лал.*

промр́скати, прòмр̄скām сврш. *јаким, снажним ударцем разбити, раздробити, смрскати.* — Нури-ага паде промрскане главе на земљу. *Том.*

прòмувати се, -ām се сврш. **1.** *провести неко време мувајући се, гурајући се, провлачећи се свуда где има људи, где се нешто догађа и сл.* — Прођи свуда, промувај се, па кад чујеш што, а ти дођи одмах. *Нуш.* Успио је да промијени само четири факултета и да се промува по Берлину, Паризу и Петрограду. *Матош.* **2.** *проћи, провући се пробијајући се кроза што, између чега.* — Више тајно него јавно промуваше се кроз Подгорину, на путу за Лику и Банију. *Ћоп.*

промȕдрити се, прòмȕдрȋм се сврш. *постати мудар.* — Некадашње се глупости, мало-помало, дугим низом година промудриле. *Дом.*

прòмȕкао, -у̏кла и прòмȕкла, -кло и **прòмукао,** -кла, -кло *пригушен, нечист (о гласу који има, производи такав звук).* — Никакав се гласак не чујаше осем промуклих петлова. *Нед.* Пије липов чај и промуклим гласом прича. *Пав.* Све се то мијешало са звуцима промуклог вергла. *Ћор.*

прòмȕкло прил. *пригушеним, нечистим гласом.* — Негдје [се] у дугој ували промукло и мукло разлаје псето. *Цар Е.* Од силне влаге и назеба сви су скоро говорили промукло. *Вес.*

промȕклōст и **прòмуклōст,** -ости ж *особина или стање онога који је промукао;* мед. *промена гласа изазвана болешћу гласница или слузнице гркљана.* — Кијавица, кашаљ и промуклост спадају у најобичније појаве мрасе. *Батут.*

промȕкнути, прòмȕкнēм и **прòмукнути,** -нēм сврш. **1.** *добити мукао, храпав глас.* — Запомагао је све док није промукао. *Чол.* фиг. Сваке године радничко удружење

редовно промукне. *Срем.* **2.** прел. *учинити да неко добије мукао глас.* — И још ћаше пјесме да продуља, ал' га грозне сузе промукоше. *НП Вук.*

прòмȕкнȕто прил. *промукло.* — Волео је да онако мало промукнуто говори. *Срем.*

промȕмлати, -ām и **промȕмљати,** -ām сврш. **1.** *мумлајући, мумљајући рећи, проговорити.* — Јес' ти то, Љубомире? — Он обори главу и промумла нешто као одговор. *Ранк.* Мајор нешто промумља. *Новак.* **2.** *пролетети стварајући дубок, потмуо шум.* — Све је било савршено нормално . . . осим неколико дневних узбуна због енглеских авиона који су . . . промумљали високо изнад Загреба. *Кол.*

прòмȕнтати, -ām сврш. *продати на дражби, лицитацији.* — Немој заборавити да кажеш како су Мићанову краву промунтали и продали месару. *Ћоп.*

промȕнути, прòмȕнēм сврш. *нагло проћи, појавити се и брзо ишчезнути, изгубити се.* — Гледа дуго, задовољно у осветљени прозорчић, крај којега промуне од часа до часа нечија сјена. *Пец.*

прòмусти, -мȕзēм сврш. **1.** *мало помусти. Р-К Реч.* **2.** фиг. *тихо, више за себе рећи.* — Е ми хоћемо да кукамо — одсјече старац тврдо и одлучно . . . — Са срећом било — промузе Савка. *Сиј.* **3.** покр. празн. *музући пропустити млеко кроз нешто.* — Прије него што теле посе, промузу кроз вјенчани прстен из сваке сисе трипут. *Рј. А.*

промȕтити, прòмȕтīм сврш. **1.** *мућењем, мешањем довести честице течности у кретање, промешати.* **2.** необ. *проскитати се. Вук Рј.*

~ **се** фиг. *узнемирити се, узрујати се.* — Стари сват, који сјећаше у зачељу, промути се и рече: »Али смо тобож ми остали репови?« *Љуб.*

промȕћи и **прòмȕћи,** прòмȕкнēм сврш. *в. промукнути.* — Заспаћеш лепше и нећеш промући. *Кнеж. Л.*

прòмућкати, -ām сврш. **1.** *мућкајући протрести, измешати течност у каквој посуди.* — Тако справљена дезинфекциона течност . . . мора се свакад пре употребе промућкати. *Батут.* Промућка чашом и усу у њу из кутијице крцату жлицу бикарбоната, промијеша и испи на душак. *Ћип.* **2.** фиг. *промозгати, промислити.* — Због, Софро, промућкај добро што сам ти казао! *Игњ.*

прòмућȕран, -рна, -рно *бистар, сналажљив, довитљив.*—Један промућурни сељак обмањује чак и интелектуалце, људе школоване. *Пол. 1958.* Од некадашњег дјечарца одрастао крепак, промућуран момчић. *Пав.*

промућȕрнōст, -ости ж *особина онога који је промућуран.*

промухáбетити, -īм сврш. тур. *пријатељски се поразговорити.* — Ако баш хоће, могу коју с агом и промухабетити. *Куш.* Жестоко [се] ужелио чаршије, беспослених чаширлија . . . са којим бар можеш до миле воље промухабетити. *Ћоп.*

прòмуцати, -ām сврш. *запињући у говору рећи, изрећи, проговорити; изговорити неразговетно или тихо.* — Шт-т-та? — промуца Горчин. *Ћур.* Одрешито зграби шешир . . . те промуца зачуђеном колеги како му је зло. *Михољ.*

промуцкúвати, -ȕцкујēм *несврш. и уч. према промуцати.* — Сав се задихао . . . промуцкивао је испрекиданим гласом: — Триста му громова. *Франг.*

прòмучити, -īм сврш. **1.** *поднети муке, намучити се.* — Хеј, мој брате Вељо, мој велики мученичe, ја големе ли си муке промучио! *Ком.* Све те муке промучих само за тај благословени час. *Матош.* **2.** *промучити се.* — Само је климао главом и за ухом се чешао као и некад, кроз оне три дугачке године што их је промучио све у једном разреду. *Кол.*

~ **се** *провести неко време мучећи се.* — Још ћеш се промучити, но кућу ћеш своју ипак имати. *Шимун.* Кад сам се мучила толике године, неће ми зар бити ништа ако се промучим још неко време. *Глиш.*

прòмуштрати, -ām сврш. *неко време вежбати, муштрати (обично војнике). Рј. А.*

прòналажēње с *гл. им. од проналазити (се).*

прòналàжљив, -а, -о *који има способност проналажења. Р-К Реч.*

прòналàзак, -аска м **1.** *оно што је пронађено ново, раније непознато, изум.* — Рентген је боговски проналазак. *Рад. Д.* **2.** *проналажење; оно што је утврђено, што је постало познато као резултат испитивања, тражења.* — Проналазак станица и изношење целуларне теорије спада у најважнија открића људског духа. *НЧ.* Одржао [је] предавање о проналаску Америке. *Макс.*

прòналàзāч, -áча м *онај који је нешто пронашао, измислио.* — Проналазач циклотрона . . . добио је . . . награду. *Вј. 1960.* Краљ, мислећи да је ништавна ствар, понудио је проналазачу [шаха] да тражи нову скупоценију ствар. *Шах 1.*

прòналàзāчкī, -ā, -ō *који се односи на проналазаче:* ~ дух, ~ метода.

Изр. ~ **прàво** правн. *право о употреби неког проналаска, патентно право.*

прòналàзāштво и **проналазáштво** с *способност проналажења; рад, активност*

проналазача. — Нови закон о патентима коначно [ће] омогућити проналазаштву пуну афирмацију. *Пол. 1959.*

пронàлазити (**се**), -ӣм (се) *несврш. и уч. према* **пронаћи** (*се*).

пронáћи и **прòнаћи,** прòнāђēм свршс. **1.** *наћи, створити, измислити нешто ново, досад непознато.* — Пронашао [је] узроке дјечје парализе. *Обз. 1932.* Риста је ... пронашао неку машину, али баш од ње остао инвалид. *Сек.* **2.** *наћи, открити што као резултат тражења, посматрања, измишљања.* — Настојавао је ... да пронађе речи које би дечак разумео. *Чипл.* А да су вас они видјели или пронашли — зажарим се — што би било онда? *Пав.* **3.** *доћи до закључка, утврдити какву стварност, стварно стање чега на основу познатих чињеница.* — Срачунав и стоку и храну, и зграду, и готовину пронађе да му је остало још каквих десет тисућа форинти. *Коз. Ј.* У својој сједници ... пронашло је ово виђење да се ваша молба ... не уважи. *Новак.*

~ **се** *наћи се присутан негде, доспети неочекивано некуд.* — Тако сам напокон, сунувши са свога краја, пронашао се у срцу свијета. *Уј.*

пронáшати (**се**), прòнāшām (се) несврш. *в.* **проносити** (*се*).

пронашáшће с заст. *в.* **проналазак** (*2*). — Њој јединој намијенио је одати своје пронашашће и угодне посљедице које ће недвојбено иза тога слиједити. *Коз. Ј.*

проневаљáлити се, -àљāлӣм се и **проневаљáнити се,** -àљāнӣм се свршс. **1.** *постати неваљао, непристојан, злочест.* — То учиних више за твоју љубав, али сад се проневаљалио и осилио. *Шапч.* Чим проходиш и малко се истом проневаљалиш, отјерају те у школу и ударе те на муке. *Вел.* **2.** *постати покварен, покварити се, морално пасти.* — Проневаљанио се, као да му је према глави. *Рј. А.* Те исте године проневаљали се у касаби једна жена ... и толико се оте и осили да се њено неваљалство прочу далеко изван ове наше вароши. *Андр. И.*

прòневера, ијек. прòневјера, ж *самовољно коришћење, трошење повереног новца или чије имовине; тајно присвајање или трошење државног новца, државне имовине.* — Дошао тренутак кад ће Јована појести балет ... Познанство са једном балерином, па везе с њом ... па проневера новца у банци. *Сек.* Дужности деловође и писара вршила су лица осуђена због проневере државног новца. *Јов. С.*

проневерáвати, -èрāвām, ијек. проневјерáвати *несврш. и уч. према* **проневерити.**

проневèрāч, -áча, ијек. проневјèрāч, и **проневèрāш,** -áша, ијек. проневјèрāш, м *в.* **проневèритељ.** — Хтео [сам] да се загњурим ... у све оно што кратки новински извјештаји о проневјерачима не могу да донесу. *НИН 1958.* Лако [је] схватити да је књиговођа-проневераш могао себи да прибави којешта. *НИН 1959.*

проневèрилац, -иоца и **проневèритељ,** ијек. проневјèрилац и проневјèритељ, м *онај који је извршио проневеру.* — Већина преступника, проневеритеља ... кад се нађу у рукама криминалистичке службе, најчешће упита: Како сте ме открили? *Пол. 1958.* Тај ваш ... родољуб ... није бачен из ... службе на темељу свог ... политичког увјерења, него као најобичнији проневјеритељ. *Крл.*

проневèрити, -ӣм, ијек. проневјèрити, свршс. **1.** *присвојити, утајити, потрошити у личне сврхе поверени новац.* — Благајник проневјерио неколико стотина па побјегао. *Коз. Ј.* Окружни суд је оптуженог прогласио кривим због кривичног дела пљачке јер је проневерио део опште народне имовине. *Пол. 1957.* **2.** фиг. *самовољно, лакомислено употребити туђу територију.* — Аустрија каже да је она не само нашу домовину растргала, проневјерила, него да је она и ... комад Хрватске ... туђинцима подложила. *Старч.*

проневјер-, ек. проневер-.

проневèмачкӣ, -ā, -ō, ијек. проњèмачкӣ *који је присталица Немаца, који ради у интересу Немаца.*

проневèсти, -нèсēм свршс. *в.* **пронети.**

прòнēти и **пронéти,** -нèсēм, ијек. прòнијети и пронијèти, свршс. **1.** *носећи кога (што) преместити, пренети кроз што, мимо чега.* — Не би га пронијеле виле, а камоли ноге на јунаку Црном Гором на бијелу дану. *Мажс. И.* Коњ га је пронео испод оштре сабље. *Вес.* фиг. Смјеле идеале ... он је некако кроз живот пронио. *Јурк.* **2.** *проћи, протећи мимо носећи са собом количину чега, какав терет.* — Домаћин ... достојанствено пронесе своје дебело тело поред Мићке. *Моск.* Ухватили су рачун колико Рајна поред Базела за један дан пронесе камења. *Нен. Љ.* **3.** *протегнути на већу област, проширити.* — Онда науме [Мађари] буну и даље пронести. *Кур.* **4.** *проћи носећи што кришом, неприметно.* — Хајте Савом, књиге пронесите! *НП Вук.* **5.** фиг. **а.** *учинити да се о коме, о чему свуда говори, разгласити.* — Књиге ће му ... пронијети име. *Нех.* Угљар Сава ... пронесе глас да то ковач прави машину »која сама од себе лети«. *Ћоп.* **б.** *изнети на глас, прогласити.* — Спалише бабу Цвијету ... пошто је пронесу вјештицом. *Љуб.* **6.** *почети носити јаја (о кокоши).* — Кад кокош хоће да пронесе, она најприје какоће. *Н. посл. Вук.*

Изр. ~ роду глас а) *стећи славу, прославити себе и свој род*; б) ир. *осрамотити себе и свој род.*

~ **се 1.** *брзо проћи, преместити се, прелетети.* — Прелети по неки сребрнасти облак, пронесе се тихо, нечујно преко недогледне пучине. *Ранк.* Зраком се понекад пронесе лаки одбљесак далеке муње. *Пав.* **2.** *брзо се раширити на све стране, постати познат свима или многима (о гласу, вестима и сл.).* — Пронесе ти се глас по селу да је она испрошена. *Вес.* Пронио се страшан шапат: пријеки суд. *Кол.*

прòнија ж грч. ист. *у средњовековној Србији у феудалном уређењу земља или имање које је држава давала заслужним властелинима или цркви на уживање без права својине и слободног располагања.*

прони̏јār, -а́ра м **1.** *уживалац проније.* **2.** *обрађивач проније. Кл. Рј.*

прòнијети и **прони̏јети,** -нѐсēм, ек. прòнēти и пронéти.

прони̏кљив, -а, -о *в. проницљив.* — У његовим назорима, уопште, било је нечега врло проникљивог. *Јов. С.*

прони̏кљивōст, -ости ж *особина онога који је проникљив.* — Предвиђа ствари које су врло јасне и за које се не тражи чак ни особита ингениозност и проникљивост. *Панд.*

прòникнути и **прòниће̏и,** прòникнēм свршр. **1.** *почети ницати, пустити клицу, изићи кроз што.* — Из десне [јој је] руке проникао љиљан. *Шимун.* Порасте прољећна трава ... прозелене ливаде и путевима проникну дјетелине. *Вуј.* **2.** фиг. *избити напоље, пробити тишину, појавити се, настати.* — А није ли се тамо у свијету, о капларе? — прониче сањив, рапав глас. *Сиј.* Што је даље, све то јаче расте, даље смијех, даље спрдња раји, док проникну пјесма из гусала. *Маж. И.* **3.** фиг. **а.** *продрети, пробити погледом кроз што (таму, мрак).* — Једном руком заслања очи да проникне мрак. *Кум.* **б.** *продрети у што мишљу, умом, открити, схватити суштину чега, прозрети, прогледати кога, што.* — Сад види све његове недостатке, сад га је проникнула, и његов јој се карактер показао у правој слици. *Ивак.* Проникнуо сам ... у суштину ствари. *Андр. И.* **4.** фиг. *сасвим испунити, заситити, обузети, прожети чим (каквим осећањем, уверењем, идејом).* — Неописиво блаженство љубави проникло ми је цијелу младу душу. *Ков. А.* [Рачки] је био проникнут оном идејом ... да треба мирити опште са посебним. *Јов. С.*

прòнирати, -рēм несврш. *проницати, прозирати.* — Не лажем, јер мрачне пронирем видике. *Бој.*

прòниће̏и, -никнēм свршр. = проникнути.

прòницав и **прони̏цав,** -а, -о = проницљив **1.** *који својом мишљу дубоко прониче, продире, улази у што, који брзо и правилно поима, схвата.* — Један велики принцип ... остаје јасно сведочанство његовог проницавог духа. *Петр. В.* Домогао [се] и гласа проницавог и свестрано наображеног јуриста. *Новак.* **2.** *који оштро, живо запажа, примећује.* — Готово је презао пред оним његовим бистрим, оштрим и проницавим погледом. *О-А.* Очи му беху ... неприродно сјајне и проницаве. *Мил. В.* **3.** *продоран.* — У исти трен просијече зраком проницави звиждук. *Горд.*

прòницāван, -вна, -вно *в. проницав.* — Читајте непристрастан, проницаван ... извјештај о ... посланству у ту земљу. *Кнеж. Б.*

проница́вати, -ѝцāвām несврш. *проницати.* — Проницава му наусница тек. *Кост. Л.*

прòницаво и **прони̏цаво** прил. *на проницав начин.* — Ја вас разумијем ... ви познајете човјека — надовеза Коља проницаво. *Л-К.* Проницаво, оштро мотри Марију. *Донч.*

прòницавōст и **прони̏цавōст,** -ости ж *особина онога који је проницав.*

прòницāње с *гл. им. од проницати.*

прòницати, -ичēм *несврш. и уч. према проникнути.*

прони̏цљив, -а, -о = проницав. — Била је сувише осетљива, проницљива и лукава. *Ђур.* Проницљиви људи брже и лакше долазе од појаве до суштине. *Лог. 2.* У свом ... роману Ранковић [се] ... уздиже до проницљивог посматрача друштва. *Бошк.*

прони̏цљиво прил. *на проницљив начин.*

прони̏цљивōст, -ости ж *особина онога који је проницљив.*

прономēн м лат. грам. *заменица.*

прòноминā̏лан, -лна, -лно *заменички:* ~ деклинација.

прòнōнсѝра̄н, -а, -о *изразит, јасно изражен, снажно истакнут, општепознат:* прононсирани пристаница, ~ осетљивост.

прòнос и **прóнос** м **1.** = проносак *прво јаје које снесе млада кокош. Вук Рј.* **2.** *преношење:* ~ робе.

прòносак, -оска м = пронос (1). — Град, зрна велика као проносци, наслагао се и направио велики слој. *Ђур.*

прономсати, прòнōсām свршр. *мало носати (нпр. дете). Вук Рј.*

прòносити, прòносѝм *несврш. и уч. према пронети.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према пронети се.* **2.** *поносно ићи, кретати се.* — Проносила се

жалом витка и брза са опраним ногама све до бедара. *Вил.* Кад Анђа чека њега, он се опет проноси другим махалама. *Марк. М.* **3.** *чути се, одјекивати, разлегати се.* — Само се из ћелија проносио очајан вапај. *Цес. А.* Од пјесама њених ... над расцвјеталим лозама ... што се проносе, свијет ће се тужно занијети. *Бон.* **4.** *постати трошан, изанђао од ношења, од дуге употребе.* — Волим злато мало проношено, него сребро изнова ковано. *Рј. А.*

прòноска ж *кокош која је пронела, која је почела носити јаја.* — Помоћник митраљеска неколико се пута премјестио као кокош проноска. *Вуј.*

прòношење с *гл. им. од проносити (се).*

пронунцијамѐнто м шп. *државни војнички преврат; позив на такав преврат.* — Черњајев ... је извршио један пронунцијаменто на Делиграду: прогласио је Србију за краљевину. *Јов. С.*

прôња ж *в. проније.* — Моји су дједови задобили крвљу прње и властеоство. *Љуб.*

прòњар, -а́ра м *в. пронијар.* — Ти ми зајми ... колач да га понесем прњару у поклон. *Љуб.* Па познајемо ми добро Бакоњу! — рече други ... манастирски прњар. *Мат.*

прња́рство с *стање, положај прњара.* — Принуде [га] да прибјегне на оток Крк, старинско прњарство његове куће. *Љуб.*

прњѐмачкӣ, -ā, -ō, ек. пронѐмачкӣ.

прòњуњорити, -ӣм сврш. покр. *промумлати.* — Свекрва ухвати снаху за руку, пак мећући ... прстен на прст прњуњори неколико ријечи. *Н. посл. Вук.*

прњу́шити, прòњӯшӣм и **прòњушити,** -ӣм сврш. *њушећи, истражујући сазнати.* — Окористише [се] испадом и прњушише све. *Шов.*

прòњушкати, -ā̄м сврш. *дем. према прњушити.* — Бануо к њему полицијски писар и прњушкао његове хартије. *Матош.*

продрати, прòдорēм сврш. *обрадити плугом, узорати.* — Земља, проорана у црне слогове, изливала је из утробе дах плодоносне жеље. *Бар.*

проорги̏јати, -ā̄м сврш. **1.** *провести време у оргијању.* — Знало се гдје ће он пасти на конак и ... гдје ће прооргијати и сав утонути у чулна наслађивања. *Радул.* **2.** *потрошити новац, или какве вредности у оргијању.*

продрити, прòдорӣм сврш. *почети орити се, одјекнути.* — Гануђа жаром плане његова машта, свом душом пјесме проори му јека. *Марк. Ф.*

продсетити, -ӣм, ијек. продсјетити, сврш. *дубоко осетити, искусити, проживети што (какво осећање, чувство, проблем и сл.).* — Он је проосјетио моја чувства, а ја никад нијесам настојала да га заправо људски схватим. *Крл.* Могао је интензивно да проосјети проблем. *Марј. М.*

продсећа̄нӧст, -ости, ијек. продсјећа̄нӧст, ж *стање онога који је сав испуњен, обузет осећањем чега.* — Несумњиво, [то је] знак и обиљежје једне тихе, изразито лирске природе чији је најзначајнији квалитет дубока проосјећаност. *Ж 1955.*

продсећати, -а̄м, ијек. продсјећати *несврш. и уч. према проосетити.*

проосјет- и **проосјећ-,** ек. проосет- и проосећ-.

пропа̀га̄нда и **пропага̀нда** ж лат. *планско, организовано ширење усменим или писменим путем каквих идеја (политичких, привредних, уметничких итд.) ради придобивања јавног мишљења.*

пропага̀ндисā̄ње с *гл. им. од пропагандисати.*

пропага̀ндисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. пропагирати.* — Савремени роман ... постао је најсигурније средство ... да се пропагандишу нове мисли у масу народа. *Марк. Св.*

пропага̀ндист(а) м *онај који врши какву пропаганду.*

пропагандѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на пропаганду и пропагандисте:* ~ парола, ~ књига.

пропага̀ндисткиња ж *жена пропагандист(а).*

пропа̀га̄иднӣ, -ā, -ō *који се тиче пропаганде:* ~ филм, ~ брошура, ~ сектор, ~ плакат, ~ такмичење.

пропа̀га̄тор м *онај који пропагира, шири, врши пропаганду.*

пропа̀га̄тӧрка ж *жена пропагатор.*

пропа̀га̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на пропагаторе и на пропаганду.* — У томе је ... необична пропагаторска снага Бранкове поезије. *Бел.*

пропага́ција ж лат. *в. пропаганда.* — Дужност вам је лака — пропагација народне идеје у крајевима где живи наш народ под туђинском управом. *Дом.*

пропаги́рање с *гл. им. од пропагирати.*

пропаги́рати, -а̀гӣрā̄м сврш. и несврш. *ширити, (из)вршити пропаганду.* — Појавила се нова струја која је пропагирала социјалистичке идеје. *ОП 1.*

пропа̀гисати, -ишēм и **пропа̀говати,** -ујēм сврш. и несврш. *в. пропагирати.* — Слободна љубав коју пропагишу анархисти до чега би довела? *Поп. Ј.* Неко је вријеме хтио да пропагује ... *Уј.*

прòпāд м необ. *провалија, пропаст.* — Ридај на уснама твојим кб да их зимица расу, у оку амбис и пропад, гдје ће се громови сјећи. *Кам.*

прòпадāње с *гл. им. од пропадати.*

прòпадати, -āм *несврш. и уч. према пропасти.*

пропàдљив, -а, -о **1.** *који је подвргнут пропадању.* — Пошто је вечитост један од атрибута истине, то све пролазно и пропадљиво само је мање-више заблуда. *Кнеж. Б.* И онако ми је срећа пропадљива, господару, — шане она. *Божић.* **2.** *кроз који се може пропасти.* — Грежући кроз пропадљив шумски снијег ... партизанска група у луку заобиђе равну Јеловицу. *Лал.*

пропàдљивōст, -ости ж *својство или стање онога што је пропадљиво.*

прòпаднути, -нём сврш. *в. пропасти.*

пропàкостити се и пропакòстити се, -àкостīм се сврш. *постати пакостан.* — Сада се љутила, пропакостила се и грдила. *Дов.*

пропáлити, прòпāлīм сврш. *почети палити, пушити.* — Неки су му помало замерали што је »пропалио« дуван, а још момак. *Глиш.*

прòпалица м и ж **1.** *онај који је неразумно, лакомислено расуо своје имање, проћердао свој новац; онај који је доживео банкротство.* — Прочитај шта је било са богатим ... Влаовићима ... све сами сиромаси иду у гробље! Тодор рече »сиромаси«, а ја велим пропалице. *Сек.* Новчар, власник покретна имутка, може се прогласити пропалицом и појести туђе муке. *Старч.* **2.** *онај који је морално пропао, подлац, хуља, нитков.* — Труби по Загребу вијести како јој је муж невјеран, каква је пропалица. *Шен.* Познајете ли убицу? — Познајем: један пропалица који је пре четири године пуштен са десетогодишње робије, на коју је осуђен због опасне крађе. *Лаз. Л.*

прòпаличкӣ, -ā, -ō *који се односи на пропалице:* ~ тип.

прòпалӣштво с *стање пропалице.* — Није то било боемство, није то било неко романтично стилизовано пропалиштво, био је то један још неодређен револт против сваке стеге. *НК 1946.*

прòпалōст, -ости ж *стање физичког пропадања; пропалиштво.* — Жена улази, одјета неком кокетеријом, али већ у потпуној пропалости. *Бег.* У лицу носи знак пропалости и искварености. *Шкреб.*

пропалўцати, -āм сврш. *палацајући проћи.* — фиг. Кроз тај вапај пропалуца као оштра муња ... врисак из ходника. *Крањч. С.*

пропаме́тити се, -àмēтīм се сврш. *сасвим се опаметити.* — Из лудница изишли сви здрави и читави, будале се пропаметиле, а већ они што су били паметни постали гениje. *Дом.*

прòпāн, -āна м хем. *безбојни, неотровни плин који се налази у неким земним плиновима и употребљава се као гориво у кућанству.*

прòпанути, -нём сврш. **1.** *в. пропасти.* — Ал' што певах неће пропанути, након мене хоће останути. *Радич.* **2.** *обузети, спопасти, облити.* — Оде Марко пољем широкијем, а матер му сузе пропануше. *НП Вук.* При сваком погледу старе госпе пропануо [га је] хладан зној. *Креш.*

прòпањ, -пња м **а.** *галоп.* — Нагнана бичем у дивљи пропањ животиња сопти пуном паром. *Мих.* **б.** (у прилошкој служби, у лок.) *стојећи на задњим ногама (о коњу);* исп. упропањ. — Коњаник у пропњу ... не може да се макне с мјеста. *Крл.*

прòпао, -ала, -ало **1.** *р. прид. од пропасти.* **2. а.** *који је материјално упропашћен.* — Цвита је већ била испрошена за једног удовца, пропалог трговчића. *Мат.* **б.** *који није био способан да оствари животни циљ:* ~ величина. — То је била ... пропала глумица која се у потоње време ... одала трговини и отворила помодни салон. *Цар М.* **в.** *који је пао морално, који није способан да се врати поштеном и часном животу.* — Саме перфидне болесне креатуре! Пропали типови! *Крл.*

пропарадúрати, -àдӣрāм сврш. *парадирајући проћи куда.* — Тима [је] у новој мантији пропарадирао селом. *Поп. Ј.*

прòпарак, -ārка м *уметак на панталонама са стране;* исп. усперак. *Вук Рј.*

пропáрати, прòпāрām сврш. **1. а.** *кидајући конце распорити по шаву; распарати, испарати, продерати.* — Преко свинутих ... леђа превила се памуком подшивена, негдје излизана негдје пропарана хрка. *О-А.* **б.** *дубоко разрезати, расећи, распорити чим оштрим:* ~ коме трбух. *Деан. Рј.* **2. а.** *парајући проћи.* — Небом је хитро пропарала мућа, освијетлила ћошкове собе. *Сиј.* **б.** *неочекивано, нагло прекинути, пресећи (о продорном звуку, јакој светлости).* — Звиждук, танак, отегнут пропара тишину. *Сиј.* Звиждук ... је ... реско пропарао тапшање гомиле. *Јевт.* Подигли се облачићи дима и оштар звиждук куршума пропара срдито зрак. *Донч.*

Изр. ~ земљу (њиву) *први пут узорати ледину;* ~ уши *јаким, продорним звуком лишити за неко време способности слуха, заглушити.* — Продавач јањетине на дну улице пропара уши. *Сим.*

~ **се** *нагло се раставити, распорити.* — Небо се бијаше пропарало и запалило. *Божић.*

прòпарити, -ӣм свршен. *подржати неко време у кључалој води или пари. Р-К Реч.*

пропаси́рати, -а̏сӣра̄м свршен. *процедити, просејати кроз нешто.* — Тврдо обарена јаја треба пресећи попреко, извадити жумањца и пропасирати кроз сито. *Пол. 1957.*

прòпа̄ст ж **1. а.** *стрма, дубока провалија, бездан, понор.* — Пут бијаше тежак и узак, са обадве стране до пута страховите пропасти и стрмени. *Ат.* фиг. Зинула је под њима свима црна пропаст. *Крл.* **б.** *неограничена дубина мора, неба.* — Залазило је сунце у своју пропаст код Малте. *Киш.* **2.** фиг. *дубока разлика, разилажење, јаз, неслагање у чему.* — Између хришћана и муслимана опет зијаше пропаст. *СКГ 1937.* Кад би се могла претурити како пропаст што живот од смрти одваја. *Кош.* **3. а.** *потпуно уништење свега, сваког живота (при каквој катастрофи, несрећи итд.).* — Пропаст света није далек. *Рад. Д.* Сатрвено је [градом] све! ... Оде у пропаст за пола сата. *Вес.* **б.** *материјални или морални пад, слом, упропашћење.* — Видјели су поквареност ... виших чиновника и моралну пропаст ... највиших слојева. *БВ 1909.* Велепосједници [су се] нашли пред потпуном материјалном пропасти. *Мј. 1936.* **в.** *смрт (пре времена или насилна).* — Гините, браћо ... за пропаст вашу свет ће да зна! *Јакш. Ђ.* Зеус ... намјењује такав свршетак ... да код мороплавних лађа ... сами нађете пропаст. *М-И.* **г.** *престанак, прекид постојања.* — Са пропашћу штрајка ... пропао је и пододбор. *Лапч.* Пропаст укуса Антике тачно одговара данашњој савременој пропасти укуса. *Крл.* **д.** *губитак, штета.* — Споменуо [је] ... да су им силне непокупљене паре по народу растурене и изложене пропасти. *Срем.* **4.** *онај који некога морално или материјално упропашћава, који је узрок чијем материјалном или моралном паду, пропадању.* — [Настојао је] да се и брат јој одврати од оне пропасти. *Мул.* Стаде је шибати да је скитница, невјерница ... пропаст женска. *Буд.*

Изр. бацити (гурнути, повући, сурвати, свалити) у ~ *упропастити;* доћи (ићи, стићи) на ивицу (на руб) пропасти *доспети у врло тешко, опасно стање;* наћи се (стајати) на ивици (на рубу) пропасти *бити у врло тешком положају;* осуђен бити на ~ *доспети у безизлазно стање;* срљати (сртати) у ~ *улазити у опасан положај без обзира на последице.*

прòпа̄стан, -сна, -сно необ. *који је изврнут пропасти, који је пун опасности.*— У тој »брађи иза букве« гледали су још једини спас и наду ... који ће у ово несрећно и пропасно вријеме ... извести преокрет. *Ћоп.*

прòпасти, прòпаднēм и прòпанēм свршен. **1.** *пасти кроз што, пасти (на)доле кршећи, уклањајући својом тежином препреке.* — Кроз капу ти је коса пропала. *Јакш. Ђ.* Пукне лед ... па пропане до паса. *Крањч. Стј.* фиг. Пропадоше у заборав, као што камен пада на дно. *Бен.* **2. а.** *пасти, срушити се, развалити се, пломити се, провалити се под тежином, због трошности.* — Рисански град пропао [је] у море. *Вук.* Шљеме ти се накривило, шиндра ... пропала. *Шуб.* **б.** *провалити се, добити рупе (о одећи, обући).* — Наши народни војници немаћаху до танке летње блузе на којима беху пропали лактови. *Јов. С.* **3.** *постати упао, мршав (о лицу, образима), омршавити.* — Она се силно промијенила и пропала у лицу. *Леск. Ј.* **4.** фиг. **а.** *доживети, претрпети потпун неуспех у чему.* — Комад је пропао, играо се само још два пута. *Срем.* **б.** *добити неповољну оцену на испиту.* — Пропао је у петоме разреду гимназије. *Крл.* **в.** *изгубити пређашњу вредност, важност.* — [Операцију] је требало извршити ... јер је лево око већ сасвим било пропало. *Пол. 1958.* **5.** *бити опустошен, уништен, упропашћен.* — Војници ми изгинули, војска се расула, земља пропала. *Јак.* **6. а.** *изгубити своје имање, имовину, осиромашити, остати без ичега.* — Пропали банкари ... отпуштени чиновници ... пливају струјом. *Крл.* **б.** *изгубити осећање части, поштења, пасти, срозати се у моралном погледу.* — Мој Васа је пропао. Увек пијан. *Сек.* **7. а.** *ишчезнути, нестати; нагло се изгубити с очију, из видокруга.* — Младост је пропала. *Уј.* Ах, радо бих плакō ... за пропале чаше — минула времена. *Дис.* **б.** *проћи узалудно, бескорисно, без резултата.* — Протрља руке, задовољан што му ни данашњи дан није пропао. *Срем.* **8.** *страдати, погинути, изгинути; угинути.* — И други пропадоше јунаци многи под Тројом. *М-И.* У оно вријеме добру човјеку није било тешко пропасти. *Лал.*

Изр. у земљу да пропаднем *кад се хоће истаћи осећање велике непријатности, стида због нечега;* као да је у земљу (у воду) пропао *одједном је нестао, изгубио се;* нека одмах (на месту) пропаднем (ако није тако) нар. *заклетва;* остао-пропао *било што било, куд пукло да пукло;* пиши пропало је *нема никакве наде, дефинитиван неуспех у нечему;* ~ као брус кроз пас, ~ у неповрат *нестати бестрага;* ~ у сан *чврсто уснути, заспати;* ~ утутањ *жртвовати се, погинути узалуд.*

~ **се** *пропасти (2а).* — Гроб се његов пропа' на та' свијет. *Њег.* Она би их потјерала камењем, а ако би тс био просјак, псовала би, грдила да се земља пропане. *Ств. 1948.*

пропа̀стина ж покр. *велика пропаст. Вук Рј.*

прòпатити, -ӣм сврш. *преживети, издржати много патњи, патећи провести неко време.* — Нек одмах дому из свијета се врати да зна што Анка рад њега пропати. *Марк. Ф.* [Пета дивизија је] много пропатила од пегавца. *Дед. В.*

пропе́вати, прòпӗвам, ијек. пропијѐвати *несврш. и уч. према прòпевати.*

прòпевати, -ам, ијек. прòпјевати, сврш. **1.** *почети певати.* — Луцић је пропјевао рано. *Комб.* **2.** фиг. *бити испуњен радошћу.* — Старе наше курије ... шљиваријe ... све је то пропјевало. *Матош.* Још годину, две, па ћу га [сина] и оженити ... О, та и моја ће кућа пропевати! *Глиш.* **3.** фиг. **а.** *почети мелодично звучати, одјекивати.* — У то су пропјевала звона. *Киш.* **б.** *почети радити; доћи у стање најјаче активности.* — И шиваће машине пропевале су весело. *Пол. 1944.* Све су пропјевале звијезде. *Наз.*

пропедѐвтика ж грч. = пропедеутика *припремна обука, увод у науку (логику, психологију)*: филозофска ~.

пропедѐвтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на пропедевтику.*

пропедеу̀тика ж = пропедевтика.

пропедеу̀тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на пропедеутику*: ~ елементи.

пропѐлер, -ера и **пропѐлер** м лат. *дрвена или метална направа нарочитог облика која окретањем, обртањем у ваздуху или у води претвара окретање мотора за који је причвршћена у вучну снагу повлачећи брод, авион и сл., елиса, вијак*; бродски ~, аеропланскӣ ~, зујање пропелера.

пропе́ло с црквен. *крст с ликом распетога Христа, распеће, распело.* — Над столом ... виси пропело. *Јурк.*

пропѐнтати, -ам сврш. *пентајући, муцајући изговорити, промуцати.* — Да, да, молим ... — пропента Виктор и порумени. *Кум.*

пропѐнтрати се, -ам се сврш. *попети се уз какву стрмен пентрајући се, помажући се рукама и ногама.* — Пропентра [се] преко зида. *Креш.*

проперу̀шати, -ам сврш. *мало оперушати*; фиг. *пропустити кога кроз руке, измлатити.* — Па сам ти жалостан доживио да ме често проперуша тако силно и окрутно. *Ков. А.*

прòпети, прòпнем сврш. **1.** *попети, подигнути усправно увис.* — Ја због вас лутам по целом свету ... а ви ми ни руке не пружате, где ли да ме на рамену пропнете увис. *Каш.* **2.** *подигнути, причврстити на крст, распети (начин казне). Деан. Рј.* **3.** фиг. *измучити.* — Бришу се страсти, блиједи чежња млака ... а та ме варка у дјечаштву пропе. *Уј.*

~ **се 1. а.** *заузети усправан, стојећи положај, исправити се, устати.* — Уз помоћ ђакона ... он [владика] се пропе па се затим спусти са кола. *Чипл.* **б.** *подигнути се, уздићи се на прстима.* — Вративши се у своју собу пропне се на прсте, напуни плућа зраком и нагло га испусти. *Донч.* **в.** *попети се уз нешто.* — Бујас устрча као вјеверица уза љествe ... за њим се пропе Мачак, пак Бакоња. *Мат.* **2. а.** *уздићи се на стражње ноге (о коњу и упште о четвороножним животињама).* — Од удара пропе се коњ. *Шен.* Мазга, кад дође до поточића, саже главу, оњуши воду, па се онда као коза пропе. *Нен. Љ.* **б.** *подићи се, издићи се.* — Цеста се пропела, не знаш, бедем ли је. *Павл.* Славица се пропела у постељи. *Мих.* Чун се љуљне, вал заблиста, па се пропне на обалу. *Јакш. М.* **3.** фиг. *попети се, појачати се у интензитету.* — Воља ... пропне се у њима [борцима] и баца их из пламена у пламен. *Сек.* Сва се његова преостала снага пропне у њему. *Шег.*

пропе́ће с *в. пропело. И-Б Рј.*

пропѐћи и **прòпећи,** пропѐчем и прòпекнем сврш. *припремити за јело пекући, пржећи; испећи, испржити само по површини.* — Луткице из кокона ... нису увек бацане, већ су, пропечене у шећеру, служиле ... као посластица. *Пол. 1959.*

пропеша̀чити, -пѐшāчӣм, ијек. пропјеша̀чити, сврш. *пешачећи проћи.* — У малим мјестима има људи који би пропјешачили читаве миље да донесу зао глас. *Франг.* Неки наши другови пропешачили су цео пут ... док су стигли у Шпанију. *Пол. 1959.*

пропѝјанчити, -ӣм сврш. *одати се пијанчењу.* — Кад би се пропијанчио ... по околним кримама, Јован би ... мамуран и подбуо, кретао на пут. *Ћоп.*

пропѝјати (се), прòпијам (се) *несврш. и уч. према пропити (се).*

пропијѐвати, прòпијевам, ек. пропе́вати.

пропијѐтлити, прòпијетлӣм сврш. (ијек.) необ. и подр. *проћи кочоперећи се као петао.* — Њих четворица [Талијана] кочоперно пропијетле поред Ђурана Дубајића крчме. *Јел.*

пропијӯкати, -ијӯчем и **пропијӯкати,** -ијучем сврш. **1.** *почети пијукати. Деан. Рј.* **2.** *провести неко време пијучући.* — А оно [пиле] ... издужило вратић и цео дан пропијукало усамљено. *Јак.*

пропиле́је ж мн. и **пропиле́ји** м мн. грч. **архит.** *монументално предворје или прилазни тремови који воде до грађевине репрезентативног карактера (према имену таквих тремова који су у старој Атини водили на*

Акрополу). — фиг. Науке су само пропилеје кроз које човек ... улази у партенон природе. *С 1919.*

прòпињање с *гл. им. од пропињати (се).*

прòпињати (се), -њём (се) *несврш. и уч. према пропети се.*

прòпипати, -ам сврш. **1.** *пипајући проверити, открити што.* — Сећајући се тога, Павле пропипа лево ухо. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *посматрајући, истражујући сазнати што.* — Као човјек од рачуна навикнуо [је] да добро пропипа шта је шта. *Глиш.*

~ **се** *пипајући се проверити што.* — Па устаде, пропипа се по недрима и нађе огледалце. *Вес.*

пропи́рати, прòпи̏рам и **прòпирати,** -рём *несврш. и уч. према пропрати.* — Пропирале су га и крпиле кћери из села. *Андр. И.*

пропири́вати, -ујем *несврш. и уч. према пропирити.*

пропи́рити, прòпи̏рим сврш. **1.** *почети дувати (о ветру).* — За облаком облак пође, а пропири ветар јачи. *Радич.* **2.** *пирећи појачати ватру, распирити.* — Нека ње, нек ми се нађе кад пропирим ватру на новом огњишту. *Ћоп.* **3.** фиг. *продувати, проћи брзо кроз кога, захватити, обузети кога (о каквом осећању).* — Тајанствено страхопоштовање [према горућем камену] пропирило је кроз њих [рударе] као вјернички занос у близини светиње. *Цес. А.*

пропиркива́ти, -ујем несврш. *дем. према пропиривати.* — Свјежи западњак стао да пропиркује. *Ћип.*

пропи́рнути, прòпи̏рнем сврш. *дем. према пропирити.* — Кад тебе моја рука дирне, прекрасни мене чар пропирне. *Радич.*

прòпис[1] м *ђачка вежбанка, свеска за писање.* — Учитељ забележи ђацима на пропису двојке. *Дом.* Кроз четири године основне школе ја сам ... правио на прописима огромне крмаче. *Нуш.*

прóпис и **прòпис**[2] м **1.** (обично мн.) *начела, принципи, уредбе које одређују ред, поредак, поступак и служе као руководство при вршењу чега:* друштвени, међународни, дисциплински, законски прописи, гажење прописа. — Судио је и извиђао разне спорове у својој капетанији више по свом нахођењу него по прописима. *Глиш.* Такви писани прописи које држава намеће друштву ... зову се закони. *Пов. 1.* **2. а.** *наредба, заповест.* — Без специјалног одобрења не можете у фабрику, такав је пропис. *Пол. 1958.* **б.** *упутство, упута.* — Болесник и околина му прописе [лекара] ... немарно примају. *Батут.* **3.** *опште познате норме о начину вршења каквих радња, о начину грађења, припремања чега, о начину одевања и сл.* — Утврдили су се по свим прописима, ископали ровове, направили бункере. *Дед. В.* Разодјену га достојанствено по прописима обредника. *Креш.* **4.** *начин или кључ за разумевање чега.* — Ради правилног тумачења знакова свака карта редовно садржи ... пропис или кључ сигнатуре. *ОГ.*

прóписан и **прòписан,** -сна, -сно *који је по пропису, по наређењу.* — Другови његови ... имају прописно школовање. *Ранк.* Ушла је дјевојка ... прописна цура из најамне куће. *Торб.* Каплар ... гледа: јесу ли на броју оних шест прописних дугмади. *Срем.*

прòпи̏сан, -а, -о **1.** *трп. прид. од прописати.* **2.** *одређен, утврђен.* — На овој земљи ништа [се] не мења, него ... све ... иде својим прописаним путем. *Нен. Љ.*

пропи́сати, прòпи̏шем сврш. **1.** *издати пропис, наредбу, наредити, одредити.* — Оно што вам је јуче било забрањено, сутра ће вам бити прописано као дужност. *Грол.* Цар је ... прописао јединствен устав. *Пов. 2.* **2.** *одредити средство за лечење.* — Тај га је прегледао, на папирићу нешто прописао. *Бен.*

прописи̏тель м = прописивач *онај који прописује што.* — Онај ... прописитель одређује каква мора бити књижевност. *Шим. С.*

прописи́вати, -ујем *несврш. и уч. према прописати.*

прописи̏вач, -а́ча м = прописитель.

прóписни̏к и **прòписни̏к** м *правилник који садржи прописе, зборник прописа. Бен. Рј.*

прóписно и **прòписно** прил. **1.** *по пропису, у складу с прописима.* — Стане се у мраку ... прописно умивати за молитву па сједе клањати. *О-А.* Такса за потврду наплаћена је ... и прописно поништена. *Лапч.* **2.** шаљ. *јако, својски, у великој мери.* — Истимари мене комесар прописно због тебе! *Ћос. Д.* Данас је опет прописно пијан. *Јонке.*

прóписно̄ст и **прòписно̄ст,** -ости ж *својство, стање онога што је прописно.*

прòпи̏снути, -нём сврш. *в. писнути.* — То је све он гледао, али није ни прописнути смио. *Рј. А.*

прòпи̏т, -а, -о **1.** *трп. прид. од пропити (се).* **2.** *који је својствен ономе који много пије и пијанчује.* — Ево врућег, печеног! — урла пропити месаров глас. *Торд.*

пропи́тати, прòпи̏там сврш. *упутити коме питање да се нешто сазна, утврди, провери, објасни, замолити чије мишљење о чему:* ~ ученике. — Госпа протиница се реши да оде и мало пропита госта. *Сек.* Пропита дјецу гдје је Стеван. *Тур.*

~ **се** *распитати (се).* — Па се пропита за сусједство. *Кал.* Неки су се дошли пропитати у подворника и ђака. *О-А.*

прòпити, прòпијēм свршено *потрошити на пиће, пијанчење.* — Од своје дедовине продаје парче по парче, кад једно пропије, продаје друго, па опет пије. *Јакш. Ђ.* Њих **три** су сигурно њега на вашару нашле, те обадва дана с њим пиле и сигурно све **пропиле**. *Берт.*

~ **се** *одати се пићу.* — Умири се драга ... Тако ипак пропио се нисам, да бих умро не видјевши тебе. *Цес. Д.* Учини [му се] те се човек пропи као нико његов. *Глиш.*

пропити́вање с *гл. им. од пропитивати (се).*

пропити́вати (се), -йтујēм (се) *несврш. и уч. према пропитати (се).*

пропиткúвање с *гл. им. од пропиткивати (се).*

пропиткúвати, -йткујēм несврш. *дем. од пропитивати.* — Пропиткивали су и писали ради њега свуда. *Шимун.* Он пропиткује за коње и товар. *Јевт.*

~ **се** *пропиткивати.* — Пропиткивао се за цијене. *Шов.*

пропúшати, -āм сврш. *почети пишати, мокрити:* ~ крв. *Р-К Реч.*

Изр. крв ће ~ фиг. *претрпеће много неугодности, много тешких часова;* исп. пропљувати крв (уз пропљувати (изр.).

~ **се** *много и често пишати, мокрити.*

пропúштати, -тӣм сврш. **1. а.** *почети пиштати:* пропиштало је пиле. — фиг. Кроз њезина крезуба уста пропишти висок, танак глас. *Нех.* **б.** *пиштећи, вриштећи завикнути, крикнути.* — Нељуди . . .! — пропишта и излете безобзирце. *Марк. М.* **2.** *провести неко време пиштећи, јечећи; пропатити, намучити се.* — Аха, зовнут ћу ја Алагу, нека и он мало пропишти. *Куш.* Какви су моји [снови] били, пропиштала ми младост од њих. *Нуш.* **3.** *пролетети, пројурити пиштећи, цичећи.* — Јух! . . . Јух! . . . И тако стократно »јух« пропишти кроз уши. *Ад.* **4.** *произвести шум изливајући се, цурећи у млазовима; проквасити се.* — Одједном [су] са свих страна просукљали и пропиштали млазови воде. *Шкреб.* Јесен је већ увелико; опало лишће, пропиштали путеви од кише. *Андр. И.*

Изр. пропиштаће му (им) мајчино млеко нар. *чекају га (их) страшне, тешке патње.* — Стоке једне! . . . Улежали се овде као вепрови. Али пропиштаће им мајчино млеко! *Јак.*

пропúштити, -ӣм сврш. *оцедити се, канути.* — Усахле им дојке . . . пак их ожимају . . . да би пропиштиле кап млијека. *Љуб.*

прòпијевати, -āм, ек. прòпевати.

пропијешáчити, -èшāчӣм, ек. пропешáчити.

пропла́вети, -вӣм, ијек. пропла́вјети, сврш. *постати плав.* — У те младе горштакиње оне [очи] су у самих мјесец дана . . . проплавиле . . . проплићале у страховању. *Божић.*

пропла́вјети, -вӣм, ек. пропла́вети.

прòплакати, -ачēм сврш. **1. а.** *почети плакати.* — Он је намјерно продужавао с мучењем . . . уживајући у томе . . . што ћу зачас проплакати. *Козарч.* **б.** *пролити сузе (од бола, жалости, ганућа и сл.).* — Мало их је који не проплакаше над судбином Јана и Годе. *Мат.* фиг. Небо . . . час проплаче . . . кишним капима, час стреса ситну водену прашину. *Лал.* **2.** *провести плачући.* — Проплакала сам ноћ. *Вил.* На његовим грудима бих век проплакала. *Јакш. Ђ.*

Изр. камен да проплаче (и камен би проплакао) *каже се кад се жели истаknути велика жалост или бол чији.*

~ **се** *много плакати, провести у плачу неко време. Деан. Рј.*

пропла́кнути, прòпла̄кнēм сврш. *опрати, испрати, исплакнути.* — Јес', јес' и кљеште да се проплакну, с врућом ракијом најбоље. *Рад. Д.*

прòпламај м необ. *в. пропламсај.* — Чини [се] да је управо тај силовити пропламај уништио прекомјерну страст. *Шен.*

прòпламсāј м **1.** *пламен који се на моменте диже над свећом, светиљком и уопште над предметом који гори.* — Петролејска лампица је тињала иза црвене . . . завјесе у задњим пропламсајима. *Крл.* **2.** фиг. *нагло, кратко избијање каквог унутрашњег стања.* — Патриотизам Загрепкиње је често мода, често нужда, често пропламсај нарави. *Шен.* И као задњи пропламсаји . . . једине жеље остала је утопљеничка нада, за коју се дијете грчевито хватало. *Ћоп.*

пропла̀мсати, -āм сврш. **1.** *подјарити, распалити, распламсати.* — Затим је скупио сломљено грање из врта и пропламсао ватру. *Божић.* **2.** *почети пламсати, горети јаким пламеном.* — Љубав је пропламсала. *Нех.*

прòпламтāј м *в. пропламсај.* — С овог неочекиваног пропламтаја засијевнуле Жваничине очи. *Драж.*

пропла̀мтети, -тӣм, ијек. пропла̀мтјети, сврш. *почети пламтети; нагло и снажно избити.* — Пропламтеће му страст насртљива. *Кост. Л.* У кројача пропламте кадшто буд филозофске буд политичке тлапње. *Шен.*

пропла̀мтјети, -тӣм, ек. пропла̀мтети.

пропламћúвати, -пла̀мћујēм *несврш. и уч. према пропламтети.*

прòпланак, -āнка м *невелика чистина, обично на ивици или у средини шуме.* —

Они стигоше на један пропланак који се ширио у шуми као острво. *Уск.* фиг. Сваки шапат чујем са пропланка срца. *Кркл.*

прòплàндовати, -дујём сврш. *пландујући провести неко време.* — Довољно би ми било да са лијепом госпојом пропландујем неколико слатких часова. *Шен.*

прòплàнути, прòпланём сврш. **1. а.** *запаливши се почети светлети, појавити се, засјати испуштајући светлост, блесак.* — И проплану свјетлост чиста. *Краљч. С.* **б.** *бити обухваћен, захваћен изненадним и снажним расположењем, тежњом.* — Та нада бљеснула је у њему као пожар, пропланула га свега. *Цес. А.* **2.** *препланути, добити загаситу боју.* — Сухоњаво лице било му је загасито од вјетра и сунца проплануле пути. *Ђал.*

прòплéсати, прòплёшём сврш. **1. а.** *извести, оплесати какав плес, мало (за)плесати.* — Омладина је неколико пута проплесала, али кратко и без нарочите воље. *Бен.* **б.** *провести неко време плешући:* ~ целу ноћ. **2.** *почети плесати. Деан. Рј.* **3.** *изгазити, издерати, продерати.* — Проплесан ђон је ципели, па скакућемо боси. *Стр.*

прòплѐсти и **прòплести,** -èтём сврш. *плетењем уплести, уметнути у што; плетући провући:* ~ косу цвећем, ~ опанке. — фиг. Велике модерне државе све то гушћом порезном мрежом ... проплету необично велику потрошњу толиких ствари. *Рад. Стј.* Ко те, Пруго, кроз брда проплете — тај те брани. *Ств. 1948.*

~ **се** *провући се с муком кроз нешто.*

прòплет м покр. *проплетен горњи, средњи део опанка. Рј. А.*

прòплетати (**се**), -éћём (се) несврш. *проплитати се. Рј. А.*

прòпливати, -ăм сврш. **1.** *пливајући проћи мимо кога или чега.* — Ја полетех кроз воду тамо, кад неко као муња мимо мене проплива. *М 1867.* **2.** фиг. *лагано, не журећи се проћи.* — И само двориште манастирско примамљивије [је], веселије, нарочито кад проплива њиме ... ђаволаста Јованка. *Ранк.* Каткад су по мосту ... пропливала водна или официрска кола. *Краљч. Стј.*

прòплитати (**се**), -иħём (се) *несврш. и уч. према проплести (се).* — У тој депресији стварности ... проплићу се романтичне обмане и фразе. *Крл.*

прòплићати, -ăм сврш. *постати плитак.* В. пр. уз проплавети.

прòплòвити, прòпловйм сврш. **1.** *пловећи проћи.* — Пропловили су [Козаци] све Црно море на козачким чуновима. *Глиш.* **2.** *пловећи мимоићи што, проћи поред, кроз, испод чега.* — Ниједан путник неће поред њега [Ловћена] морем **пропловити,** а да се не осврне. *Нед. Љ.*

прòпљувати, прòпљујём сврш. *почети пљувати, избацити из себе.* — И сазре његов кашаљ: он пропљува крв. *Вес.*

Изр. ~ крв а) *оболети од сушице, туберкулозе;* б) фиг. *много се намучити.* — Крв ћете ви пропљувати с овим нашим јадом и чемером. *Ћоп.*

прòпљýштати, -тйм сврш. *почети пљуштати, пљуском падати (о киши).* — Јутрос пред зору пропљуштала киша ... па сад синуло сунце кроз чист и прорeђен ваздух. *Нуш.*

прòповѐд, ијек. прòповијед, ж **1.** *говор, беседа религиозно-поучног садржаја која се обично држи у цркви, предика.* — А поп једне недјеље стаде пред олтар па отпоче проповијед. *Лаз. Л.* Држао [је] плован потресну проповијед. *Дук.* **2.** фиг. *говор морално-поучног, друштвено-политичког садржаја.* — Утицај Марковићевих проповеди стао се осећати, и под његовим личним утицајем образовала се прва српска социјалистичка интелигенција. *Скерл.* Хуманизам неће више бити морална проповијед филантропа. *Крл.*

Изр. очитати коме ~ разг. *изгрдити кога;* ~ у пустињи *нешто узалудно.* — Настојале су га ... одвратити од те невољале мисли, али то им бјеше проповијед у пустињи. *Вел.*

проповéдалац, -аоца, ијек. проповијèдалац, м *онај који проповеда, проповедник.* — Ну пречасни брат [био је] добар проповиједалац. *Шен.*

проповéдало, ијек. проповијèдало, с и м ир. *онај који стално проповеда.* — Гласно и јасно [је] говорио да овог [Бахуса] више воли од оних које ... разноврсна проповедала од беде истичу кроз своје беседе. *Богдан.*

проповéдање, ијек. проповијèдање, с *гл. им. од проповедати.*

проповѐдаона, ијек. проповјèдаона, ж *в. проповедаоница.* — Попе се на проповједаону пречасни. *Шен.*

проповѐдаоница и **проповедаòница,** ијек. проповјèдаоница и проповједаòница, ж *место (обично уздигнуто са крстом) са којега св проповеда у цркви.* — Учитељ вјере узаће на проповједаоницу. *Нех.*

проповéдати, -òвēдăм, ијек. проповијèдати, несврш. **1. а.** *држати проповед у цркви.* — Фратар проповиједа једноличним гласом ... и помало успављује народ. *Кал.* **б.** *ширити какву вероисповест излажући је и објашњавајући слушаоцима.* — Уз такво убијање, они су им проповедали Христову веру. *Нен. Љ.* **2.** фиг. *објављивати, ширити какве назоре, идеје, ново учење и сл.* — Свет

не мари оне који му једнако проповедају о дужностима и самоодрицању. *Јов. С.* Месоождери проповиједају вегетаријанство. *Крл.*

пропо̀ведити, -и̏м, ијек. пропо̀вједити *свр. према проповедати.*

пр̀оповедн̄, -ā, -ō, ијек. пр̀повједн̄ *који се односи на проповед.*

проповѐдн̄ик, -и́ка и **пропо̀ведн̄ик,** ијек. проповѐдн̄ик и пропо̀вједн̄ик, м **а.** *онај који проповеда и шири науку какве вере.* — Постао је проповједник у некој цркви. *Јонке.* Тако не говоре богомољачки проповедници на славама, они што пуштају дугу косу. *Чипл.* **б.** *уверени присталица каквог учења, каквих идеја и одушевљени борац за њих.* — Он [Њекрасов] је припадао колу великих и светлих проповедника реформатских идеја. *Прод.* Скерлић презире песимизам као сви утилитарски проповједници. *Матош.*

пропо̀ведница и **проповѐдница,** ијек. пропо̀вједница и проповѐдница, ж **1.** *в. проповедаоница.* — А тко да не вјерује кад је тако озвао поп с проповједнице. *Том.* Свуд у цивилизованом свету постоји проповедница ... да би се одатле човек ... могао, што је могућно корисније, обраћати својим ближњима. *Кнеж. Б.* **2.** *жена проповедник.* — У његовој [се] ... средини родила ... проповједница Катерина. *Бат.*

проповѐдн̄ичк̄ и пропо̀ведничк̄, -ā, -ō, ек. проповѐдн̄ичк̄ и пропо̀вједничк̄ *који се односи на проповеднике:* ~ склоност.

проповедн̄и́штво и **пропо̀ведн̄иштво,** ијек. проповједни́штво и пропо̀вједнїштво, с *посао, занимање, активност проповедника.* — [Његовој глуми] не би удило нешто ширег, топлијег даха и убеђенијег проповједништва. *Грол.*

пр̀оповијед, ек. пр̀оповѐд.

проповијед- и **проповјѐд-,** ек. проповед.

пропози́ција ж лат. **1.** *предлог.* — Угарски сабор прими ... још прије него су изнесене краљевске пропозиције, Прагматичку санкцију. *Шиш.* **2.** *тврдња, суд.* — Спиноза ... поставља најпре по неколико дефиниција и аксиома, па на основу њиховом изводи даље пропозиције. *Петр. В.* **3.** *логичка претпоставка, премиса.* — Ово није забавно извртање пропозиција. *Уј.* **4.** *намера, план.* — [У слици] нема ни мисли ... ниједног начела, ниједне пропозиције ... ничега другога до црта и боје. *Поп. Б.* **5.** мн. *скуп услова у неком такмичењу, натјецању.* — Пропозиције натјецања предвиђају шест основних захтјева по којима се радње натјечу. *Вј. 1960.* Према пропозицијама моћи ће се наградити само категорија с нашим уметницима. *Пол. 1958.*

пропо̀јати, -јēм сврш. заст. *почети појати;* исп. пропевати. — Нек пропоје пјесна од ужаса. *Њег.* Над селом се узноси ... бела црквица ... која још није пропојала. *Нуш.*

Изр. друге су карте пропојале *настала су друга времена и друге прилике.* — Молим ти се ... да се ужа једнога држимо ... јер су друге карте пропојале. *Њег.*

пропоња́рати, -о̀њӣрām и **пр̀опоновати,** -нујēм сврш. и несврш. лат. *предложити, предлагати што, изнети, износити предлог; снивати, смишљати,* (на)*правити план.*

пропо̀њати, -ā̄м сврш. и несврш. покр. *в. пропонирати.* — Тадарца ћемо се, Орсате, разговарат од свега онога што си пропоњо̀. *Војн.*

пр̀опор м *в. пропарак. Р-К Реч.*

пр̀опорц м *в. пропорција.* — По Уставу од 1888. постојао је чист пропорц. *Јов. С.*

пропо̀рцнја ж лат. *узајамна зависност и однос делова једне целине, склад, складност.*

пропорциона́ла ж *једнакост односа;* мат. *средња вредност, број који се у низу више бројева налази у средини између највећег и најмањег од тих бројева.*

пр̀опорциона́лан, -лна, -лно *који има правилан однос делова према целини, сразмеран; који се налази у одређеном односу према некој величини:* ~ притисак.

Изр. пропорционални порез адм. *порез који се плаћа сразмерно према дохотку;* пропорционални изборни систем пол. *систем изборног права у неким земљама у којима се гласа по листама, при чему свака листа добива мандате сразмерно према броју гласова.*

пр̀опорциона́лно прил. *на пропорционалан начин, сразмерно.* — Јачине осјета расту пропорционално с логаритмом подражаја. *Баз.*

пропорциона́лно̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је пропорционално.*

пропорциона́рати, -о̀њӣрām сврш. и несврш. *поставити, постављати у правилну пропорцију,* (*раз*)*делити према пропорцији, сразмери.* — Врат ... гол је и лијепо пропорциониран. *Обз. 1932.*

пропорцио̀нисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. пропорционирати.*

пропоштѐнити се, -по̀штенӣм се сврш. *постати поштен.* — Казамати празни. Све се пропоштенило. *Дом.* И политика се, канда, пропоштенила. *Ћоп.*

пр̀опрати, пр̀оперēм и пропѐрēм сврш. *брзо* (*обично нешто ситно*) *опрати.* — Изнесе дјечје рубље и пође до језера да га пропере. *Бен.* Она пропра букару, пљусну воду преко прага. *Мил. В.*

прòпратити, -ӣм свршӣ. **1.** *мало, отпратити, испратити.* — После је сасвим кицошки узе под руку, пропрати је преко авлије до малих вратница. *Јакш. Ђ.* Ја ћу, свати, кроз варош вас мало пропратити. *Огр.* **2.** *извршити вокалну или инструменталну пратњу ономе који нешто соло пева или свира.* — Више ми пута отпева понеку лепу песмицу, и ја јој оне анђелске гласиће обично пропратим на моме гитару. *Шапч.* фиг. Побринуо се ... да своје визије пропрати звуцима музике. *КН 1956.* **3.** фиг. **а.** *изразити на неки начин (смехом, гестом и сл.) свој однос према коме или чему.* — Тај свој наслов пропратио [је] држањем и погледом који се овдје ни описивати не усуђујемо. *Јурк.* Не сумњам да сте у стању не само рећи, већ ... и речи ваше слатким смејом пропратити. *Трифк.* **б.** *у мислима проследити ток чега.* — Треба умети пронаћи главни нерв једног књижевног дела ... пропратити његову генезу. *Прод.*

прòпратӣ, -ā, -ō **1.** *који је одређен, који служи као чија пратња, који иде, путује заједно с ким.* — Пропратна амбуланта дивизије ... *Поп. Ј.* **2.** *који прати ток чега:* ~ појава.

прòпратница ж *писмо, документ и сл. који се шаље у исто време с ким, с чим. Деан. Рј.*

прòпраћати, -ām *несврш. и уч. према пропратити.*

пропра́шити, прòпрāшӣм сврш. *сасвим истрести прашину из чега, испрашити.* — Пошто му је пропрашила капут, заповедила му је ... да ... отера краве. *Ђур.*

пропре́лити, прòпрēлӣм сврш. *провести неко време на прелу.* — Долазе људи да га обиђу и да мало препреле. *Ћоп.*

пропре́тити, прòпрēтӣм, ијек. пропријѐтити, сврш. *мало, понешто, благо запретити.* — И тако оде и без кафе, задовољан што нису, како су му пропретили, пустили с ланца чувеног њиховог Зељова. *Срем.*

прòпржити, -ӣм сврш. **1.** *кратко време пржити, пећи на масти или уљу.* **2.** *ватром направити рупу, прогорети.* — За дугачким столом, који је прекривен ... чохом, на више мјеста пропрженом цигаром, сједио је газда Радован. *Ћор.*

пропр́знити, прòпрзнӣм сврш. покр. *нарушити, прекинути постојеће стање.* — По ... [клекама] је лежала тишина. Ту тишину пропрзни птица. *Сиј.*

пропријѐтити, прòпријетӣм, ек. пропре́тити.

пропри́чати, прòпричām сврш. *испричати све; пронети, разгласити причањем.* — Марко сад проприча шта га је нагнало да ... дође међу Србе. *Дом.* Они у селу знају да сам прошле ноћи био у оној групи ... Сигурно се проприча по читавом срезу. *Вуков.*

пропр́скати, прòпрскām сврш. *почети прскати.* — Чим је влажно време ... или пропрска летња кишица, Станко би одмах метнуо белу свилену мараму на уста. *Дом.*

пропр̀тити, -ӣм сврш. **1.** *ходајући начинити пртину, стазу у снегу, прочистити пут кроз дебео снег.* — Друм је често по неколико дана остајао завијан [снијегом] и пуст, и који би га пропртили ... обично би доносили новости. *Ћоп.* **2.** фиг. *тешком муком изрећи.* — Новак се забуни пак послије подужег мучања пропрти ... *Љуб.* Па посриједи је то ... пропрти ... након очајна натега. *Креш.*

~ **се** *пртећи проћи, пробити се кроз снег.* — Једва се пропртише до гробља. *Бен.*

пропр́хати, прòпрхӣм сврш. *пршећи проћи, пролетети.* — Смрт је овом кулом пропрхала. *Огр.*

пропр́хнути, прòпрхнēм сврш. *пропрхати.* — фиг. Још више свјежости пропрхне и заструји старом куријом. *Ћал.*

пропсо̀вати, прòпсујēм сврш. *почети псовати.* — Тада не издржах, већ дивље пропсовах и проклех, а он је изнад мене мирно стајао. *Вуј.*

прòптати, -ām сврш. покр. *проћушити, дознати, разабрати. Вук Рј.*

прòпузати, -ужēм сврш. **1.** *почети пузати.* — Дете је проседело, пропузало и проходало. *Вес.* Баба не може пазити на мене, има доста бриге с мојом сестрицом која је истом пропузала. *Пав.* **2.** *помаћи се, покренути се пужући; проћи покрај чега пужући.* — Када пропузасмо ову камениту рупу, онда се тек измотасмо из те горке увале. *Ков. А.*

пропу́зити, -ӣм сврш. *пропузати.* — Сећала се ... како је желела: најпре да проседи, па да пропузи, па да прохода. *Вес.* И она пропузи на кољенима мимо њега. *Бег.* На десет хвати од страже пропузим и допрем до моста. *Моск.*

прòпуклина ж *место где је што пропукло од удараца, лома, пукотина.* — Расколи му главу ... све мождани блистају из пропуклина. *Ков. А.* Са Ципра Амор корака хитрена к тијесној, чудној хити пропуклини. *Вел.*

прòпуклица ж *место где је земља пропукла.* — Протјече она [вода] пукотинама, пропуклицама, расјеклинама, шупљинама. *Туђ.*

прòпукнути и **прòпући,** -укнēм сврш. **1.** *расцепити се уздуж створивши отвор, рупу.* — Пред нама пропукли јасен сакрива кипове снене. *Бен.* Земља би пропукла кад би то било. *Сиј.* **2.** *имати прелом кости.* — У

војску није узиман никако јер је од дјетињства био пропукао. *Радул.*

пропу̀лзија ж лат. **1.** физ. *погонска сила потребна за покретање некога тела.* ~ ракете. *ЕЛЗ.* **2.** мед. *болест у којој се болесник при ходању заноси напред. Кл. Рј.*

пропу̀нтати се, -ā̀м се сврш. тал. *проломити се, провалити се, проседнути се.* — Пропунта му се пред свијешћу бескрајан понор јада и крви. *Р 1946.*

прòпуп м *први развојни ступањ пупољка, заметак из кога се касније развије цвет, лист, изданак.* — Затрепта грање слатком у шумору кô нови пропуп из њега да ниче. *Бег.*

пропупа́вати, -упа̀вā *несврш. и уч. према пропупати.*

пропу̀палòст, -ости ж *стање онога који је пропупао и онога што је пропупало.* — Прихвата се руба кревета ... слушајући дах њен у сну и ћутећи орошену јој пропупалост. *Сим.*

пропу̀пати, -ā̀ сврш. = пропупити **1.** *пустити, развити пупове.* — А затим је сваки дан гријало сунце, и онда пропупаше и процвјеташе ране воћке. *Шимун.* **2.** *телесно се развити.* — Женско ти чељаде пропупа и расцвате се преко ноћи. *Ков. А.* Ситна је то џурица ... Груди тек што пропупаше. *Кол.*

пропу́пети, -пӣ, ијек. пропупјети, сврш. *в. пропупити.* — Иза пропупелих врбака чуло се како набујала Дрина бије водом о спрудове *Бар.*

пропу́пити, -ӣ сврш. = пропупати. — Пале су влажне и сигне пахуљице снијега по кестењу што је једва пропупило. *Бен.*

пропу́пјети, -пӣ, ек. пропу́пети.

пропу̀пчати, -ā̀ сврш. *в. пропупати* — На дрвљу тек су чвори пропупчали. *Бег.*

прòпусӣ, -ā̀, -ṑ *који је одређен, који служи за пропуштање чега.* ~ отвор, ~ канал.

Изр. ~ моћ *способност да се број особа или количина чега у одређено време пропусти у максималној мери.* — У новој организацији повећања би се пропусна моћ ... жељезничког чвора. *Вј. 1966.*

прòпусница ж *писмени документ којим се даје или допушта пропуст.* — Улаци ... дошавши без пропуснице, затворени [су] на неколико дана. *Нех* Органи Команде града Београда [ће] издавати пропуснице за путовање у унутрашњост. *Пол. 1944.*

прòпуснòст, -ости ж *особина онога што је пропусно:* ~ кречњака.

прòпуст и **прóпуст** м **1.** *пропуштање.* — Да допустите да слободно проће кроз ваше земље ... са условима за пропуст, сигурност. *Панд.* **2. а.** *цев, жлеб, олук, канал за пролажење, отицање воде.* — Коловоз ... је довршен — треба још асфалтирати пропусте. *Вј. 1966.* Група специјалиста за минирање дигла [је] у ваздух жељезнички пропуст. *Чол.* **б.** техн. *отвор у насипу, брáни ради пропуштања атмосферске воде. Свезн.* **3.** фиг. *оно што је пропуштено учинити из непажње, заборавности и сл.* — Њима ће тек бити суђено исправити гријехе и пропусте њихових старијих. *О-А.* Све је ово проистекло због тога што смо у нашем плану напада направили ... пропуст. *Чол.*

пропу́стити, пропу̀стӣм сврш. *учинити пустим, обесним, распустити.* — Расла у Приморју у обилатоме дому џура ... јединица у оца удовца, коју је бабо подигнуо, размазио и пропустио. *Љуб.*

пропу̀стити, пропу̀стӣм сврш. **1. а.** *пустити нешто да прође, да продре, да се пробије кроз што или кроз себе.* ~ влагу, ~ светлост, ~ мастило (о хартији). *Деан. Рј.* **б.** *цедећи пустити да прође кроз што.* — Врло је укусан џем кад се узме пола мере вишања, пола трешања и све пропусти кроз машину. *Пол. 1957.* **2. а.** *допустити коме да уђе, прође, побегне.* — Стражар ... нас је пропустио у кућу. *Чол.* Искрца своју малену жену и пропусти је напријед. *Крањч. Стј.* Крцалије ... удаве 36 Турака, за које су им казали да су са бегом држали и пропустили га [да побјегне]. *Вук* **б.** *склонити се у страну уступајући коме пролаз.* — Пропусте [попови и калуђери] владику, који свечана корака и достојанствено уђе у олтар. *Чипл.* **в.** *омогућити прелаз у виши разред.* — Глуп си као теле ... али ћемо те пропустити, само нам се скидај с врата. *Сек.* **3.** фиг. **а.** *допустити да нешто прође, не користити се чим.* — Не смем пропустити игру. *Трифк.* Никад он не би пропустио залаз сунчани. *Нам.* **б.** *изоставити део текста, говора.* — Мајор Панта преводи Енглезима који пазе да не пропусте ни једну реч. *Јак.*

Изр. ~ кога кроз руке (шаке) *добро испући, избити,* ~ прилику (згоду) *изгубити повољну могућност за што;* ~ кроз зубе *проговорити да се једва чује.*

пропу̀стљив, -а, -о *који лако пропушта.* ~ земља, ~ тло.

пропу̀стљивòст, -ости ж *особина онога што је пропустљиво.*

пропу́тити, прòпу̀тӣм сврш. *упутити, послати.* — И вићу лијепо да бих погинуо, но ми је воља божја притекла у помоћ и пропутила сока да се право суду исповиједа. *Љуб.*

пропутова́ње с *пролазак каквим превозним средством кроз неко место без задржавања.*

пропутòвати, -ўтујēм сврш. **1. а.** *путујући каквим превозним средством прећи што, проћи скроз.* — Пропутова Италијом. *Баз.* **б.** *проћи каквим превозним средством кроз неко место без задржавања.* — Не познајем Париз јер сам само пропутовао. *Р-К Реч.* **2.** фиг. *проћи у машти, у мислима.* — Пропутовавши у мислима свој ... живот ... он сад, подмлађен успоменама, узе ... писмо и нестрпљиво га отвори. *Лаз. Л.*

прòпући, -укнēм сврш. = пропукнути.

прòпућкати, -ām сврш. покр. *в. профућкати. Вук Рј.*

прòпух м *промаја.* — Пропух је развитлао смеће, папире, новине, списе и писма. *Крл.* На томе леденом пропуху сви ћемо се поразбољети. *Пав.*

пропуха́вати, -ўхāвām = пропухивати *несврш. и уч. према пропухати.*

пропу́хати, прòпўхām и прòпўшēм сврш. **1. а.** *пухањем, дувањем прочистити што:* ~ цигарлук. **б.** *проветрити:* ~ собу. **2.** *пропирити, распирити ватру. Вук Рј.* **3.** (*кога*) *изложити пропуху или ветру.* — Вјетар ме је пропухао. *Деан. Рј.* **4.** *понети са собом* (*о ветру*). — И ти си сват што га је већ који вјетар пропухао свијетом. *Шен.*

пропуха́вати, -ўхујēм несврш. = пропухавати.

пропу́хнути, прòпўхнēм сврш. *пропухати.*

прòпуцати, -āм сврш. **1.** *произвести прасак, испалити метак.* — Ова пушка ... знаш, толико је Божића пропуцала у славу божју. *Ад.* **2.** *сасвим, скроз испуцати, наборати се од старости.* — Знам сваки закретај ваш, ви багреми пропуцани и згрбљени. *Бен.* **3.** фиг. *пробити*[1] (*3*). — У Ивице пропуцала брада. *Ков. А.*

пропуцкѐтати, -āм сврш. *почети пуцкетати.* — Пропуцкета у подовима и дуварима. *Сим.*

прòпушан, -шна, -шно необ. *који је изложен пропуху.* — Лежи на пропушној постељи у својем поткровном потпалубљу. *Божић.*

прòпушити[1], -ӣм сврш. *почети пушити.* — Али Кока је успела да натера Станку да пропуши ... и усне да карминише. *Ћос. Б.*

~ **се** *одати се пушењу, постати пушач.* — Били су то окретни и обијесни момчуљци ... пропуше се и ударе у ноћне скитње и прела. *Ћоп.*

прòпушити[2], -ӣм сврш. покр. *одбацити, отерати.* — Прије свега ваљало би пропушити Турке тамо, тамо далеко иза Стамбула. *Павл.*

пропу́штање с *гл. им. од пропуштати.*

пропу́штати, прòпўштām *несврш. и уч. према пропустити.*

прòрада ж *свестрана обрада, разрада, проучавање чега.* — У Пожаревцу [је] почела прорада материјала с Петог конгреса. *Б 1948.*

прора́дити, прòрāдӣм сврш. **1.** *потанко проучити што, свестрано се упознати с чим, обрадити, разрадити што.* — Ја сам се непрестано бавио тиме да стечено благо прорадим, поновим, да му дадем нов облик. *Шкреб.* Стигао би да проради четврту главу Историје. *Дав.* **2.** *почети радити, деловати.* — Његова ће омамљена, страшна машта прорадити независно од њега самога. *Сим.* Осећа Бранко да је и у њему прорадила амбиција. *Сек.* **3.** *провести у раду неко време.* — Сутра ћу ваздан прорадити с децом, па крај. *Глиш.* А сељаци? Дан прорадив чило, сада већ за вечером су сви. *В 1885.*

~ **се** *постати радљив, вредан, проврећи се.* — Како вам се пројело, боже дај да се и прорадите. *Павл.* Авдо се био веома прорадио. *О-А.*

прорађи́вање с *гл. им. од прорађивати* (*се*).

прорађи́вати (се), -àђујēм (се) *несврш. и уч. према прорадити* (*се*).

проразгова́рати се, -òвāрām се сврш. заст. *поразговарати се с киме неко време о свему.* — Дошли смо да се о оном јучерашњем проразговарамо. *Игњ.*

проразѝвати, -àзујēм *несврш. и уч. према проразити.*

проразити, прòрāзӣм сврш. заст. *прорезати, пробости, пробуразити.* — Сваки звекет шкуде прорази Баричевићево срце као оштар нож. *Шен.*

прòрајтати, -āм сврш. **1.** *бесмислено, улудо, расипнички потрошити, профућкати, проћердати, спискати* (*новац, имање*). — За неколико дана прорајтао [је] и задњи новчић. *Коз. Ј.* Кад је прорајтао имање, наместише га за магистраторског пандура. *Петр. В.* **2.** фиг. *улудо, без одређеног циља провести* (*живот*), *протрајити.* — Читав је свој живот прорајтао у ... трајењу времена с глупанима. *Крл.* Ту је прорајтао још оно мало своје младости. *Бат.* **3.** разг. *уништити, упропастити.* — Жандар је чувар реда и поретка ... Да њега нема, зачас би све то срушили и прорајтали ... кô пијанци у кући. *Мар.*

прòрāст ж **1.** *лишће у површа* (*купуса, лука, салате и др.*) *које расте увис пошто је биљка презрела.* ићи, поћи у ~. *Рј. А.* **2.** мед. *израслина у организму.* — У близини рака заметне се иста таква прираст у лимфној жлезди. *Батут.*

прора́стање с *гл. им. од прорастати.*

прора́стати, прòрāстāм несврш. **1.** *несврш. и уч. према прорасти (2).* — Сјемени се нпр. лук, тј. прораста горе и цвати. *Вук Рј.* **2.** *расти, пробијати се између чега, кроз што.* — фиг. А питање је следило једно друго, стара престизала нова, најновија прорастала кроз једна и друга. *Михиз.*

прора́сти и прòрāсти, прора́стēм сврш. **1.** *пробити се растући између чега, кроз што.* — Бар да је негдје вани, да се трава помогне њиме и прорасте жилама кроз грудни кош. *Вуј.* **2.** *избацити клицу (о кромпиру, луку, репи и др.) пошто су извађени из земље, ићи у семе, оцвасти (2).* — Бачва, стабло у прорасла црнога лука на којему је горе сјеме. *Вук Рј.* **3.** *покрити се чиме (травом, брадом и сл.) што је порасло, обрасти, зарасти чиме.* — Већ га [Турчин пјесника] некуд около повлачи, око башча све прораслом стазом. *Ботић.* Покрај топа лежала су двојица ... У једнога бледо лице прорасло црном брадом. *Јак.*

прòратнӣ, -ā, -ō *који је за рат, који врши пропаганду за рат.* — Ти принципи би требало да буду: привржености миру, осуда сваке пропатне литературе. *Зог.*

прòратовати, -тујēм сврш. *утрошити ратом. Р-К Реч.*

прòрахлити се, -ӣ се сврш. *постати рахлим, сипким.* — На тај се начин под угаром тло коријењем прорахли до извјесне дубине. *Бот.*

прора́чити се, прòрāчӣ се сврш. (коме што) *прохтјети се. Вук Рј.*

прòрачӯн м **1.** *приближни износ примитака и издатака који се предвиђају за одређено вријеме;* исп. предрачун. — Писао [је] ... о дефицитима и суфицитима у европским прорачунима. *Крл.* **2.** *рачунање, узимање у обзир.* — Таква одлука (о оружаној борби] и није донесена с неким прорачуном на конкретну помоћ Совјетског Савеза. *Комун. 1951.*

прорачуна́ва̄ње с *гл. им. од прорачунавати.*

прорачуна́вати, -ӯнāвāм *несврш. и уч. према прорачунати.*

прòрачунāн, -а, -о = прорачунат **1.** *трп. прид. од прорачунати (се).* **2.** *смишљен, намеран.* — Није се могло знаги да ли је он права флегма по нарави или прорачунана флегма. *Ков. А.* **3.** *који ради само оно што ће му по његовом рачуну донети користи, себичан.* — Не свиђају ми се прорачунани и саможиви људи. *Нех.*

прòрачунāно прил. = прорачунато *смишљено, намерно.* — Смије се прорачунано. *Коз. И.*

прòрачунāност, -ости ж *својство онога који је прорачунан.* — Живот ... јури и јури прорачунаношћу локомотиве. *Матош.*

прòрачунāт, -а, -о = прорачунан. — То је она иста рапија госпођица Славка, прорачуната, резервисана. *Мил. В.*

прорачӯнати, -āм сврш. **1.** *узимајући у обзир све околности, предвидевши све што треба унапред одредити, израчунати што.* — Прорачунали су да ће Средоземно море пресушити. *Нен. Љ.* **2.** *добро промислити.* — Дјело је отмјено прорачунано. *Нех.*

~ **се** уз. повр. *уредити рачуне међу собом, обрачунати се, разрачунати се.* — Кад би да се прорачунамо ... по његовом рачуну излази да је продато више једанпут, а по мом не излази. *Глиш.*

прòрачунāто прил. = прорачунано. — Да ли сам ја заиста толико изгубљена да се тако прорачунато приближујем тој ... жени, жудећи потајно за њеним мужем? *Бар.*

прòрачунāтост, -ости ж *својство онога који је прорачунат.* — Неки језив ред и прорачунатост влада у овој аутоматској фабрици. *Пол. 1959.*

прорачу́нити, -ачӯнӣм сврш. *прорачунати (1).* — Па зар само ја да улетим у тај страшни обруч непрорачуњене женидбе? *Лаз. Л.*

прорачӯњљив, -а, -о *који се да прорачунати. Деан. Рј.*

прòрачӯнскӣ, -ā, -ō *који се односи на прорачун:* ~ основа, ~ расправа, ~ известитељ, ~ одбор.

прòрачӯнски прил. *смишљено.* — У једној књизи прорачунски је дао Хитлеров лик. *Б 1958.*

прорачуњи́вати, -ӯњујēм *несврш. и уч. према прорачунати.*

прорā̀шљика ж **1. а.** *изданци из главица и корена поврћа.* **б.** покр. *прорасла стабљика црног лука на чијем врху је семе, бачва (2).* — Вретено, прорашљика у црнога лука. *Вук Рј.* **2.** *прорашће (б).* — Трепти млада прорашљика истом листала. *Кош.*

прòрāшће с покр. **а.** *оно што израсте, биље.* — Сада тек могаше расти трава, зеље, цвијеће, дрва и свако друго прорашће. *Вук.* **б.** *шибље, грмље.* — Недостаци, погрешке, мане, лутања ... њима су плаћене могућности првих остварења ових огледа на крчевини пре тога покривеној непроходним прорашћем. *Мил. Ж.*

прорашћи́вати, -āшћујēм *несврш. и уч. према прорасти.*

прорвати се, -вēм се сврш. *рвући се доћи, пробити се до чега, постићи што.* — фиг. Он се у томе случају ипак сам, без

њих, прорвао до одлуке за рад у своме даљњем животу. *Цес. А.*

прòргати, -ā̀м сврш. покр. *чачкајући прочистити, прочачкати.* — Старац је напола прекинуо реч и мирно примакао симсију [лулу] да је мало прорга. *Ђур.*

прорҗати, -ā̀ сврш. *покрити се сасвим рђом, скроз зарђати. Прав.*

прорѐвати, -вём сврш. *провалити (о води).* — Што је хладна вода проревала ... то су нама Турци ударили. *НП Вук.*

прóред м (ек. и ијек.; ијек. и прòријед) **1.** *слободан простор између редова чега; јаче растављени редови усева, лозе и сл.* — Прозорски капци с проредима беху полуотворени. *Грол.* **2.** штамп. **а.** *више него обично растављени редови текста.* — Вековић је већ исписао десет листова ... без прореда и маргина од краја до краја странице. *Дав.* **б.** *метална плочица која се ставља између штампаних редака да одреди размак.* — Из своје штампарије дао ми је насловне слова за име листа, прореде, слогове ... *Пол. 1959.*

прòреда ж *одстрањивање, уклањање младих стабала ради бољег и бржег раста других стабала. Мин. Лекс.*

прòрēдак, -ēтка, -ēтко, ијек. прòриједак *у мањој мери редак, оредак.* — Шутјели су у проријеткој сјени багрема. *Десн.*

проре́дити, прòрēдӣм, ијек. проријèдити, сврш. **1. а.** *учинити ретким или ређим одвојивши једно од другога.* — Шума је била стара, већ проријеђена. *Кол.* Да, да, мора сутра бити овде, или ћу му проредити ону дугу косу његову. *Шапч.* **б.** *распоредити, разместити на већу удаљеност.* — [Сељаци] одоше прориједити репу нека окрупња. *Гор.* **2. а.** *смањити, умањити број, количину.* — Криза ... прориједила је госте »Океана«. *Зог.* **б.** *смањити густоћу, засићеност чега.* — Пред зору пропљуштала киша ... па сад синуло сунце кроз чист и проређен ваздух. *Нуш.*

~ се 1. *постати редак или ређи (у простору, броју или времену).* — Ех, децо, како су сад ове воћке остариле, гране им се раштркљале и проредиле. *Ранк.* Никлени петаци и десетице јако се прориједише. *Пав.* **2.** *постати мање густ, изгубити на интензитету.* — Пешчара ова мртва ... кад се пљусак прореди, све дивље воде упије. *НК 1946.*

прòредница ж *црта између два ретка. Деан. Рј.*

проре́ђати, прòрēђӣм сврш. *набројити, изређати, наређати све.* — Нико не зна ко сам ја ... Ни Мица ни Сима ... и Перица с неким омаловажавањем и презиром проређа све своје другове. *Петр. В.*

~ се *ставити се у ред, поређати се.* — Вече ... се већ спустило ... и проређало златним звијездама. *Шант.*

прòрēђено, ијек. прòријеђено, прил. *временски ретко, ређе.* — Писац их се [песама] није одрицао, напротив, проређено, писао их је у старости. *Грол.*

прòрēђенōст, -ости, ијек. прòријеђенōст, ж *својство или стање онога што је проређено.*

проређи́вање, ијек. прорјеђи́вање, с *гл. им. од проређивати (се).*

проређи́вати (се), -рēђујēм (се), ијек. прорјеђи́вати (се) *несврш. и уч. према проредити (се).*

проре́жати, -жӣм сврш. *почети режати, мало режати.* — Омир се поплаши, па скикне и побегне под сто, одакле прорежи тек заната ради, па мирно заспи. *Дом.*

прóрез и **прòрез** м **1. а.** *место где је што прорезано.* — За чишћење [пушке] врло добро служе металне шипке које имају ... на горњем дијелу прорез у који се ставља крпица. *Стр.* **б.** *изрез за врат на каквој хаљини.* — Навлачила је ... хаљину ... преко главе ... Груди [су] ... измицале и повијале се, одупирући се свим покушајима да их угура кроз прорез. *Донч.* Намјести руку у прорез блузе. *Лал.* **в.** *уска, продужена рупа, пукотина на чему.* — Таман ... да се приближи огради кад га жандар стаде ... потезати тјерајући га да не би кроз прорезе дасака видео због чега свет тако весело лудује. *Рад. Д.* Дрско [је] шкиљила у њега између уских прореза вјеђа. *Донч.* **г.** *отвор.* — Одатле кроз прорез широк два метра, који чине куће затварајући трг, види се звоник цркве. *В 1958.* **2.** *разрез на предњем делу панталона који се закопчава.* — Прљави прсти деда Сашке, машивши се прореза на чакширама, претрчаше по дугачком реду крупних дугмета. *Моск.* **3.** мн. *додаци на крилима авиона који му дају већу стабилност. Свезн.*

прòрезати, -ежēм сврш. **1.** *режући направити на чему отвор, рупу, просеци.* — Бијеле јој дојке прорезаше, а кроз дојке руке промакоше. *НП Вук.* **2.** *проћи кроз што.* — Кроз ту свилу не може прорезати сабљица којом се они дуелишу. *Лаз. Л.* **3. а.** *разделити на два дела нечим оштрим, пресећи.* — Могао би им он [брицо] и гркљане прорезати. *Ков. А.* фиг. Јање моје, шта ћеш ти да ти дадем ... за уснице паром прорезане. *Баш.* **б.** мед. *учинити рез, зарез на телу нечим оштрим:* ~ чир. **в.** *расећи водену површину.* — Једна младица као муња прореза реку ... и у замаху искочи изнад површине. *Пол. 1959.* **г.** *нагло нару-*

ићи какво стање. — Рафал прореза влажну тишину жбуња. *Лал.*

прорезѝвати, -èзујēм *несврш. и уч. према прорезати.*

прорèзотина ж *прорез* (*1а*). *Рј. А.*

прòректор м лат. *помоћник или заменик ректоров* (*обично бивши ректор*).

прорèћи и **прòрећи,** -èчēм и прòрекнēм свршс. *унапред рећи, предсказати што ће бити.* — У народу се још једнако вјерује да има злослутника, па што они прореку да онако мора бити. *Ђор.* Све је ово мени проречено већ одавно. *Цар Е.*

~ **се** покр. *прорећи.* — Слијепац казује ... како се је једна баба за времена Душанова прорекла на Варив-дан да ће оне године умријети цар. *Љуб.*

прорешетáвати (**се**), -èтāвāм (се) *несврш. и уч. према прорешетати* (*се*).

прорешѐтати, -āм свршс. **1.** *пропустити кроз решето ради чишћења.* — Прорешета му јечам. *Вел.* **2.** *начинити на чему рупе као код решета, пробити на много места, пробушити мецима.* — Његова [је] једнокатница ... сазидана на двадесет милијуна ... прорешетаних лубања. *Крл.* фиг. На Рујишту их дочека небо прорешетано свјетлећим мецима. *Лал.* **3.** фиг. **а.** *темељито што претрести, проучити.* — Сва питања која су тај час занимала Европу била су ... прорешетана од њих двојице. *Крл.* **б.** *подвргнути кога оштрој критици, оговарању.* — Док оне [жене] све не прорешетају, не може бити ништа. *Вес.* Он је у том листу прорешетао језик и стил свих загребачких и београдских књижевних ревија. *С 1937.*

~ **се 1.** *прошарати себе ударцима батине.* — Кад се не буде ни надала, ја ћу се већ прорешетати батинама. *Вел.* **2.** уз. повр. *постати рећи, смањити се у броју.* — [Јанковићи] су се прорешетали, оријединли и свели на мању половину. *Лал.*

прорúбати, прòрūбām свршс. **1.** *рибајући пробити, пробушити.* **2.** *протрљати. Р-К Реч.*

проривáвати, -ивāвāм *несврш. и уч. према прорити.* — фиг. Из ниске крчме ... још се испружа и проривава ... бећарска пјесма. *Коз. И.*

прòријед м (ијек.) *проред. Деан. Рј.*

прорије́д-, ек. проред-.

прòријеђено, ек. прòрēђено.

прòријеђенòст, -ости, ек. прòрēђенòст.

прорúкати, прòрūчēм свршс. *огласити риком, пуцњавом.* — Двадесет и један топ прорикаше тај успех. *Рј. А.*

прòрūнтати, -āм свршс. *силом, ринтајући, разбијајући се пробити се куда.* — А река избила негде горе ... продрла, проринтала средином поља. *Ђур.*

прòринути, -нēм свршс. *ринувши, направивши отвор пробити.* — И опет велим да је сатана ... проринô земљу, презрô подземност. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *силом се прогурати. Р-К Реч.*

прòрити, прòријēм свршс. *покрити рупама, рововима, изрити.* — На хлебу разликујемо тврду, мрку кору и меку, бухаву, многобројним ... шупљикама проривену средину. *Батут.*

прорúцало м и с пеј. *онај који прориче.* — Говор ниче висок и боговит, прорицало од стида помуча! *Кур.*

прорúцање с *гл. им. од прорицати.*

прорúцати, прòрūчēм *несврш. и уч. према прорећи.*

прорȉшкати, -āм свршс. *ријући направити отвор, пробити.* — Пошла је у планину, оставила дијете ... а свиње дошло. — Па је ли затворила свиње ... — Дати [ваљда] јес', него је проришкало. *Лоп.*

прорјеђúвање, ек. проређúвање.

прорјеђúвати (**се**), -èђујēм (се), ек. проређúвати (се).

прòров м **1.** *оно што је проровано, тунел.* — Овдје сам први пут видио колну цесту с расвијетљеним проровом [тунелом]. *Рад. А.* фиг. Свјетлило баци веома блистав мали пров свјетла испред њих. *Креш.* **2.** *дубоко удубљење изривено у земљи, јарак, јаруга.* — Од сјевера ... удара низ гај пров на рудине. *Павл.*

прòровати, прòрујēм свршс. *рујући пробити.* — Црви! слијепи друзи ... без кајања леш ми прорујте посвема. *Јурк.*

пророга́ција ж лат. правн. *одлагање, продуживање неког рока.* — О изричитој пророгацији нема никакве одредбе. *Мј. 1926.*

про́рок м **1.** *по схватању разних религија предсказивач будућих догађаја и тумач воље божје.* **2.** *онај који предвиђа и прориче будућност.* — И ваше се ријечи испуниле нијесу, крив сте пророк. *Ков. А.* Многи пророци су умукли, нијесу им се остварила предвиђања. *Бон.* **3.** (Пророк) *Мухамед, оснивач муслиманске вероисповести.*

Изр. **књиге на пророка** (**на пророке**) *в. уз књига* (*изр.*); **нико није пророк у својој земљи** *ником се не признаје величина или заслуга међу својима.*

про́роковање с *гл. им. од пророковати.*

про́роковати, -кујēм свршс. и несврш. **а.** *објавити, објављивати пророчанство*(*а*). — [Пророк Исаија] је пророковао да ће се два змаја сукобити на Овчем пољу. *Нуш.* **б.** *предвидети, предвиђати оно што ће се догодити.* — Држићу [се] испунило што је

о себи пророковао. *Комб.* Старији почеће да пророкују да ће и ова година подбацити. *Лоп.*

проромо̀нити, -о̀монӣм свршс. *почети ромонити (о води која тече)*; фиг. *проговорити.* — А сви у њег очим' су упрли, па да кому проромониш горку, би ти девет за циглену дао. *Март.*

прорӯпта̀ти, прӯропћӗм свршс. *почети роптати, гунђати.* — Оне исте мајке и сестре које ниједном речју ... да проропћу што су Отаџбини дале по два сина ... наређају се ... као врста божјака пред црквена врата. *Сек.*

прорӯсѝти, прӯросӣ свршс. *почети росити, окишити.* — Одаберу по уговору дванаест домаћина да похитају у попа: нека диже крсте еда би проросило. *Љуб.*

пророчà нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пророке; који садржи у себи пророштво:* ~ дух, ~ глас, ~ одговор.

пророчà нски прил. *као пророк.* — [Наш дух] у виђењима пророчански слути. *Уј.*

пророчà нство и пророча́нство с = пророштво **а.** *према схватању разних религија способност прорицања будућих догађаја као надахнуће божје.* **б.** *оно што је пророковано, предсказано да ће се догодити.* — О њему већ лажна пророчанства круже. *Панд.* Већ су се обистинила његова пророчанства. *Пав.* **в.** *предвиђање онога што ће се догодити на основу познатих чињеница, из којих се може закључити будући развитак појава, догађаја, прогноза.* — Рекапитулирала [је] све те авантуре и перипетије, спремна да јој ... и по ономе што је данас чула исконструира пророчанство. *Бег.*

пророчà ство с заст. *в. пророчанство.* — Ну без дара пророчаства тврдо вас увјерити могу ... *Кур.*

про́рочица ж *жена пророк.* — Познато [је] ... њој, као некој пророчици ... куд ће Јанко ноћас из куће. *Лаз. Л.*

про́рочӣшнӣ и **про́рочишнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на пророчиште. Прав.*

про́рочӣште с **1.** ист. *место где су свештеници, уз награду, објављивали вољу богова и давали савете.* — Никола стајаше пред оцем као што у давна времена плахи побожник пред светим пророчиштем. *Шен.* **2.** заст. *в. пророчанство.* — Па коби су што и пророчишта кад их јунак у гори осјећа. *Март.*

Изр. делфијско ~ ист. *познато пророчиште у Грчкој у коме су свештенице по речима које је у трансу изговарала свештеница Питија давали савете и прорицали будуће догађаје.*

про́рочкӣ, -а̄, -о̄ **а.** *који се односи на пророка и на пророке, који садржи у себи пророчанство.* — Јадник, што није свјете вјеренице пророчке своје хотио чут. *Марет.* Перине пророчке речи испунише се ... Дође нова влада. *Срем.* **б.** *што је као у пророка.* — Дуга пророчка се брада тресе. *Сим.*

про́рочки прил. *слично пророцима, попут пророка.* — Наставио је врло озбиљно и некуд пророчки занесен. *Новак.* Збрка је на фронту нешто најгоре ... додаде он пророчки. *Вин.*

про́рошт во с = пророчанство. — Запутили [се] у Фригијско море држећ се пророштва. *Марет.* Често се сећао клевете ... која се показала као пророштво. *Бил.*

прорӯжна̀ти (се), -а̄м (се) свршс. необ. *в. проружнети (се).* — Запустио се, проружнао се, тромо се вуче на посао. *Сек.*

прорӯжнѐти, -нӣм, ијек. прорӯжњети, свршс. *постати ружан.* — Јелте да сам се променила? Остарела сам и проружнела. *Петр. В.*

~ **се** *проружнети.* — Била [је] уверена да ће ... се онда [ако се заљуби] проружнети. *Петр. В.*

прорӯжнѝти, прӯрӯжнӣм свршс. *учинити веома ружним.* — Волим те, али те волим док си лепа и допадљива. — Видиш, а ја бих тебе волела и да те црне богиње проружне. *Петр. В.*

прорӯжња̀ти (се), -нӣм (се), ек. прорӯжнети (се).

прорӯка̀вље с *вез на горњем делу рукава мушке кошуље. Р-К Реч.*

прорукова̀ти, -ӯкујӗм свршс. *руководити чим неко време. Р-К Реч.*

прӯрушити, -ӣм и **прорӯ̀пчати,** -а̄м свршс. *пробити што начинивши једну или више рупа; прострелити.* — У тој смрдљивој карташници ... суђено [му] је ... да крепа прорупљене лубање. *Крл.*

прорусва̀јити, -ӯсва̄јӣм свршс. покр. *изазвати русвај.* — Кадикад одскитао би се у варош да и тамо прорусвајн. *Кос.*

прӯрушити се, -ӣм се свршс. *претворити се у рушевине.* — Сва се звјездана јата узнемире ... Бик се разбјесни, лав ... зариче, и проруши се олтар ... читаво небо поче горјети. *Наз.*

прӯса̀ди ж мн. покр. *в. пробади, протисли. Рј. А.*

просањà рити, -а̀ња̄рӣм свршс. **а.** *провести неко време сањарећи.* — Овдје у близини великих топола ... просањарила она многи пут. *Леск. Ј.* **б.** прел. *видети сањарећи, у сну.* — Просањарио је малочас већу заради. *Божић.*

просà њати, прӯсà њам свршс. = проснити **а.** *провести неко време сањајући.* — Још сам

жељан часак тако просањати. *Крањч. С.* **б.** *видети у сну.* — Касно заспим, али напокон уснем дубоко и просањам силу грозота. *В 1885.* Чим просањам какав чудан сан, а ја одмах перо у руку па пиши. *Дом.*

прòсањкати се, -ам се сврш. **1.** *мало се сањкати. Вук Рј.* **2.** *проћи, пројурити мимо кога или чега сањкајући се. И-Б Рј.*

прòсапина ж покр. *јама, удубина коју ствара вода сливајући се са планина. Рј. А.*

прòсапити, -ӣм сврш. необ. *имати сапе, даха, живота неко време, проживети.* — Пребаци [га] некуда у подводне тамнице гдје најјачи човјек не може просапити годину и један дан. *Ков. А.*

прòсаст, -а, -о *који је попут проса*: просасти осип. *Терм. 5.*

прòсац, -сца м = просилац *онај који проси девојку за брачну другарицу; онај који по жељи младожење или његових родитеља проси девојку за жену младожењи.* — Било је и просаца, али се она није дала од мајке. *Шен.* Многи просци долазили [су] ... из других села и одводили дјевојке вриједне и ваљане. *Радул.* Једног дана дођоше просци и испросише ме. *Вес.*

Изр. ићи (доћи) у просце *просити девојку;* јављају се просци *девојка је за удају.*

прòсачкӣ, -ā, -ō *који се односи на просце.* — Што год љето донесе ми жита, све просачки коњи позобаше. *НПХ.*

прòсачкиња ж само у изразу: књига ~ *књига, писмо којом просац проси девојку.* — Просци те просе са стране четири, видиш књига твојих просачкиња. *НПХ.*

прòсвежēност, -ости, ијек. прòсвјежēност, ж *својство онога што је просвежено.* — Послије ове приличне просвјежености учините ми љубав, дођите на каву. *Божић.*

прòсвежити, -ӣм, ијек. прòсвјежити, сврш. *учинити чистијим приливом свежег ваздуха, проветрити.* — Просвјежено као блудна постеља, насеље се увелико спремало да широм раствори врата и оканца. *Божић.*

просвéстити, прòсвēстӣм, ијек. просвијèстити, сврш. *довести до свести, осветити, умудрити.* — Свако буђење свести, сваки блесак сазнања могао је само тог нашег заборављеног ... одбаченога човека да просвести о узроцима његовог неподношљивог стања. *Пол. 1944.*

прòсвета, ијек. прòсвјета, ж *просвећеност, образованост, организовано давање знања и културе народу, нарочито омладини*: министарство просвете. — Са тога острова ишла је просвета полагано у Африку. *Нен. Љ.* Раде у виноградu просвјете хрватскога народа. *Ков. А.*

Изр. храм просвете *школа.*

просвèтāр, -ара, ијек. просвјèтāр, м **а.** *члан организације који се брине за просвету својих чланова.* — [Партизани] упутили су кући ... поручника и просветара, познатог организатора љотићевске омладине. *Бос. Д.* **б.** *просветни радник.* — Ах како их је мрзео надзорник среске полиције, те просветаре, те голе гољинске који су се правили важни својим знањем. *Чипл.*

просвèтāрскӣ, -ā, -ō, ијек. просвјèтāрскӣ *који се односи на просветаре*: ~ рад.

просвèтилац, -иоца, ијек. просвјèтилац, м = просветитељ (1) *онај који шири просвећеност, знање, који просвећује.*

просвèтилачкӣ, -ā, -ō, ијек. просвјèтилачкӣ *који се односи на просветиоце и просвету, који служи просвећивању.* — Све то [се ради] у славу Вукову, његова значајног просветилачког рада. *Бел.*

просвèтитељ, ијек. просвјèтитељ, м **1.** = просветилац. — Епикур је био један од највећих просвјетитеља. *Пов. 1.* **2.** *припадник струје просветитељства.* — Наш просвјетитељ [Доситеј] стара се и о васпитању женскиња. *Прод.* Још у ропству написао је [Рељковић] Сатир ... Хтио је њиме дјеловати као просвјетитељ. *Барац.*

просвèтитељица, просветитèљица и **просвèтитēљка,** ијек. просвјèтитељица, просвјетитèљица и просвјèтитēљка, ж *жена просветитељ (1).* — Учитељица, просвјетитељица народа, па на сељачким колима! *Шен.*

просвèтитељскӣ, -ā, -ō, ијек. просвјèтитељскӣ **1.** *који се односи на просветитељство (1), који служи за просвећивање.* — Кукуљевић ... је схватио важност казалишта за просвјетитељске сврхе. *Матк.* **2.** *који се односи на просветитељство (2).* — У осамнаестом веку тзв. просветитељски покрет покушава одвојити морално васпитање од религиозног. *Јов. С.*

просвèтитељство, ијек. просвјèтитељство, с **1.** *просвећивање, просветитељски рад.* — Либерали су своје просвјетитељство пренели на политичко поље. *Јов. С.* **2.** *в. просвећени апсолутизам, уз просвећен (изр.).* — У то доба развила се хрватска лијепа књига свјетовног садржаја ... у поводу великих европских просвјетних покрета: хуманизма и ренесансе ... просвјетитељства. *Води.*

просвéтити, прòсвēтӣм, ијек. просвијèтити (трп. прид. прòсвēћен) сврш. *просветно уздићи, подићи ступањ културе ширећи знање и образовање људи.* — Ја сам дошао овамо зато ... што је ту много заглупљеног и сујеверног света. Треба људе просветити. *Чипл.*

просвéтлити, прòсвётлӣм, ијек. просвијèтлити, свршн. **1.** *учинити светлим, светлијим.* — фиг. Просветли срце сјајем светим. *Кош.* **2. а.** *постати светао, светлети.* — Многи су се [војници] бријали, умивали и чистили. И сви као да су наједном просветлили, па се и орасположили. *Јак.* **б.** *постати светло, светлије.* — Кад код другог светли, код тебе се не види — е нек и код тебе просветли, нек имаш жену и нек имаш паре. *Сиј.* **3.** *учинити просвећеним.* — Носилац тих материјалних увјета . . . јест одређена хисторијска класа коју је створио . . . просвијетлио и прекалио капитализам. *Ант. 1.*

Изр. просветлити памет (ум) *довести до спознаје, сазнања, схватања.* — Бог ми памет просвијетли, посве сам заборавила. *Донч.*

просветљáвāње, ијек. просвјетљáвāње, с *гл. им. од просветљавати.*

просветљáвати, -èтљāвāм, ијек. просвјетљáвати *несврш. и уч. према просветлити.*

прòсвётљенòст, -ости, ијек. прòсвијетљенòст, ж *просвећеност. Прав.*

прòсветнӣ, -ā, -ō, ијек. прòсвјетнӣ **1.** *који се односи на просвету; који служи просвећивању.* — Од свију просветних установа најважније су школе. *Нед.* Члан сам Савеза просвјетних радника. *Крањч. Стј.* **2.** *просветитељски.* — Старчевић је по својим назорима о религији сасвим под упливом просвјетне литературе. *Нех.*

прòсветнӣк, ијек. прòсвјетнӣк, м заст. *просветитељ.* — Песме вӣлӣ на његову и на своју дику светом Сави, српског рода првом просветнику. *Змај.* Ој ви горски свећеници, свог народа просвјетници! *В 1885.*

прòсветовати, -тујēм, ијек. прòсвјетовати, свршн. *мало посаветовати.* — [Младен] га [Милоша] прокара и просветује. *Вук.*

прòсвéћен, -а, -о, ијек. прòсвијећен **1.** *трп. прид. од просветити.* **2. а.** *који поседује високи ступањ културе и образовања.* — Ова осећања деле с њиме и просвећени људи његове земље. *Јов. С.* **б.** *који се истиче високим развитком културе и раширеношћу образовања.* — У . . . просвећеним земљама одавна постоје оваква удружења [књижевника]. *НК 1946.*

Изр. просвећени апсолутизам ист. *облик државне управе апсолутних монарха у 18. ст. који су хтели одозго просветити народ.*

прòсвéћенòст, -ости, ијек. прòсвијећенòст, ж *високо стање просвете и културе у друштву.*

просвећéње, ијек. просвјећéње, с *просвећеност, просвета.* — фиг. Ето ту је Парис . . . водоскок што избацује искре просвјећења. *Шов.*

просвећúвање, ијек. просвјећúвање, с *гл. им. од просвећивати.*

просвећúвати, -èћујēм, ијек. просвјећúвати *несврш. и уч. према просветити.*

просвешћúвати, -èшћујēм, ијек. просвјешћúвати *несврш. и уч. према просвестити.* — [Аутор је] стално просвјешћивао својом свијешћу [збиљу] и уједно у њој оживотворио умјетничку страст. *Шим. С.*

просвешчѐније с цсл. заст. *просвета.* — Први попечитељ просвешченија у Србији је Доситеј Обрадовић. *НК 1946.*

просвијèстити, прòсвијестӣм, ек. просвéстити.

просвијет-, ек. просвет-.

прòсвијетљенӣк м (ијек.) необ. *просветљен човек.* — Зурио је у мртво тијело, посве као да очекује да овдје нађе одговора он, просвијетљеник, наравословац. *Бал.*

просвије(ш)ћ-, ек. **просве(ш)ћ-.**

просвúрати, прòсвӣрāм свршн. **1.** *свирајући, фијучући пролетети крај ува, преко или изнад главе (о метку).* — Неколико танета и њему самому просвира крај ушију. *Том.* Тане просвира изнад наших глава. *Нуш.* **2.** *убити испаливши метак (кроз главу, мозак).* — Та просвирај му метак кроз главу и хајде, нећемо се ваљда играти. *Поп. Ј.* Долазила кадикад вијест да је кугла некоме просвирала чело. *Кол.* **3.** *пробушити, пробити скроз.* — Показује . . . бугарску официрску капу коју је наш куршум просвирао кроз сред кокарде. *Јак.* **4.** необ. *проиграти, прођердати, пробушкати.* — Одгризнуо до пет пуцета с одијела мале и просвирао их у игри. *Ков. А.*

просвúрити, прòсвӣрӣм свршн. покр. *в. просвирати.* — Зрно му просвирило срце. *Шен.* фиг. Многа ће шиба преко тебе просвирити док из мужека нешто истешемо. *Ков. А.*

прòсвӣт м *в. просвитај. Бен. Рј.*

прòсвитāј м *освит(ак), свануће.* — У просвитај кренемо на пут. *Креш.* фиг. Горке збиље живота удомиле се код њега у првим просвитајима његова разума. *И.*

прòсвитāње с *гл. им. од просвитати.*

прòсвитати, прòсвиће̄ *несврш. и уч. према просванути, почети свитати, свањивати.* — И угледа како просвиће дан. *Креш.*

прòсвјед м (ијек.) неол. *одлучан приговор против нечијег поступка који се сматра неправилан, изражавање незадовољства због тога, протест.* — Дадох [се] и ја да нешто

пишем, као неки просвјед противу таквог расапа. *Љуб.* [Краљчевић] је највише наш и енергијом, титанским акцентима свог хрватског просвједа. *Матош.*

прòсвједити, -ӣм сврш. и несврш. заст. *в. просвједовати.* — Они би морали ... свечано просвједити проти онима пискаралима који хулише нас и остале народе. *Старч.*

прòсвједнӣ, -ā, -ō *који садржи просвјед, протестни. Прав.*

прòсвједовати, -дујēм сврш. и несврш. (ијек.) неол. *изразити, изражавати просвјед, протестирати.* — Ја просвједујем против силе, макар краљева била. *Шен.*

прòсвјеженōст, -ости, ек. прòсвеженōст.

прòсвјежити, -ӣм, ек. прòсвежити.

просвјет-, ек. просвет-.

просвје(ш)ћ-, ек. просве(ш)ћ-.

просврдлáвати, -вр̀длāвām *несврш. и уч. према просврдлати.*

прòсврдлати, -āм сврш. **1.** *свр̀длајући пробити, пробушити.* — Црвенонога потајница [инсект] ... просврдла и шест центиметара дубоко у тврдо дрво. *Финк.* фиг. Један [младић] се испружио крај Драгана и просврдлао му бол стиховима које су обојица волели. *Вучо.* **2.** *плáчући пробити, пролокати (о води).* — Речица ... се ... бацака преко камења и насрће на њега [друм], одбија се о њ да га најзад просврдла. *Јевт.* **3.** фиг. *продорно, нетремице погледати кога, прострелити погледом.* — Кад ме је очима просврдлао, заборавио је говорити. *Бен.* Гавран се напе и просврдла очима полумрак. *Божић.*

прòсев, ијек. прòсјев, м **а.** *светлост која се одједанпут појави, блесак.* — Први просјев зоре претвараше ноћну тмину у сијерасти јутарњи сумрак. *Ков. А.* Блиста се, под просјевима жутог сунца, снијег на бачкој висоравни. *Лал.* **б.** фиг. *појава, испољавање каквог унутрашњег стања.* — У очима спазих јој кадшто просјев душе. *Шен.*

просéвāње, ијек. просијèвāње, с *гл. им. од просевати.*

просéвати, прòсēвāм, ијек. просијèвати *несврш. и уч. према прос(и)јати, просинути.*

просевкúвати, -сèвкујēм, ијек. просјевкúвати, несврш. *дем. према прос(и)јати.* — У храму гори жртвенички плам, просевкује сумраком сводовским. *Кост. Л.*

прòсēд и **прòсед,** -а, -о, ијек. прòсијед и прòсјед *мало, непотпуно, понешто сед.* — До ње сједе два човјека, један пристар, просијед. *Шен.* Морало му је бити преко педесет година, јер беше просед. *Вес.* Он је човјек висока раста ... просјед, орловскога носа. *Вел.*

проседê, -èа м фр. *поступак, метода, процедура.* — По примитивном проседеу ... Мокрањац пролази практично и кроз известан курс вишегласности. *Коњов.*

просѐдети, -дӣм, ијек. просијèдити и просјèдјети, сврш. **1. а.** *провести неко време седећи.* — По све ноћи просједила би на кревету. *Новак.* **б.** *провести неко време у седећем положају при раду.* — Све љето сам, кад год сам зеру времена у'ватила, просједила за оном сретном машином. *Ћоп.* Тај ће ребус бити тешко одгонетати ... Морат ћете просједити над њим. *Крањч. Стј.* **в.** *проборавити неко време у затвору издржавајући казну.* — Након што сам просједио три дана у бухари, наложише ми да као »сумњиви индивидуум« поштедим њихову земљу. *Кос.* **2.** *почети седети (о детету).* — Дете је проседело, пропузало и проходало. *Вес.*

просéдити, -дӣм, ијек. просијèдити и просијèдјети, сврш. *постати просед.* — Кад му глас чује, уобрази себи његово блиједо лице, просиједјелу дугу браду. *Ћип.* И косе су малко просиједиле. *Бег.* Тегобан живот им је избраздао лица, неки су проседели. *Јак.*

прòседнути се, -днēм се и -дēм се, ијек. прòсједнути се сврш. = просести се **1.** *улећи се, провалити се, пропасти.* — Гђе се таква роди, боље да се просједе кућа до темеља. *Љуб.* Наједном се стари бишиви под од тога ударања и трешње просједне и једном страном пропадне у конобу. *Кал.* **2.** само у изразу: просео се болесник *добио рану од лежања.* — Телесна нега болесникова. Пројео се (улежао се, просео се). *Батут.*

прòсēдōст и **прòседōст,** -ости, ијек. прòсиједōст и прòсједōст, ж *стање онога који је просед.*

просијáвāње, ијек. просијáвāње, с *гл. им. од просијавати.*

просијáвати, -èјāвām, ијек. просијáвати *несврш. и уч. према просијати.*

прòсијати, -јēм, ијек. прòсијати, сврш. **1.** *пропустити кроз сито, ређето ради чишћења од отпадака.* — Хељда самлевена и кроз густо сито просијана лепо бело брашно даје. *Панч.* **2.** фиг. *подврћи строгој оцени, претрести кога или што.* — Све су просијали кроз ријетко сито, а њега уопће нису сијали. *Божић.* Множина судова, мишљења, схватања ... треба да се критички просије. *Пед.*

прòсēк, ијек. прòсијек, м **1. а.** *уски отвор на чему што је просечено.* — Сви ови предмети [длета, батови] ... били су просто у

процеп и просеке углављивани. *Жуј.* **б.** *просечено, уско и уздужно удубљење са стрмим странама у брдском терену, проселина, раселина.* — Тамо где је корито узано, притешњени и зароблјени Дон прогриза у кориту дубок просек. *Моск.* Ведро јутро лагано освајаше, а мрак ... нестајао у долинама, просјецима и вртачама. *Куш.* **2.** фиг. *средина између две крајње и супротне величине, средња мера.* — Његов просјек брзине износио је на овој утрци 86,800 км на сат. *Аут.* Производња пшенице код сељачких радних задруга у 1948. години била [је] већа за 13% од просека опште производње. *ЛМС 1949.*

Изр. испод просека *испод обичне норме*; у просеку *просечно.*

прòсека, ијек. прòсјека, ж **1.** *уски појас у шуми (или на њиви с кукурузовином) очишћен од дрвећа (служи као граница шумских предела, као заштита од пожара и сл.).* — Кроз шуму смо прошли широком просеком. *Чол.* Други покосе широку стазу у шашу, те на тој просјеки чекају од гонича протјеране патке. *Коз. Ј.* **2.** покр. *прòсек (1б). Вук Рј.*

прòсеком, ијек. прòсјеком, прил. *просечно, у просеку.*

прòсектор м *онај који врши секције лешева у просектури.*

просектýра ж лат. мед. *одељење у болницама и клиникама у којем се врши сецирање лешева.*

прòселина, ијек. прòсјелина, ж *место где се земља просела.* — Дубоко доље у просјелинама ... стану да [се] јављају говедарске трубе. *Ћоп.* Кроз исту ону просјелину ... на бријегу уђопе наши. *Андр. И.*

просéлити, прòсēлӣм, ијек. просијèлити, сврш. покр. *пробравити, провести неко време на сéлу.* — Људи се повратили из џамије, па се засјело да се тек сад просијели. *Мул.* Те ноћи пошто је са агиним субашом просијелио, Лука усни чудан сан. *Радул.*

просемйнáр, -ápa м лат. *претходни стадиј универзитетског семинара, којему је циљ увежбавање студената у некој дисциплини, да би касније могли радити у семинару.*

прòсен, -а, -о **1.** *који се односи на просо; који је од проса:* ~ зрно, ~ њива, ~ каша, ~ ракија. **2.** *сличан просу.* — Снег је постао просен и летео у очи. *Уск.*

прòсенити, -ӣм, ијек. прòсјенити, сврш. (обично у облику трп. придева) **1.** *покрити сенком, осенчити.* — Непомичним сињим очима, које су остале још једино живо у његовом просјеченом лицу, гледа он Милошеву жену Нешу. *Лал.* **2.** *истрошити се, проредити се од употребе.* — Канцеларија среског начелника била је пространа и светла соба са зеленим просењеним тепихом и зеленкастим шарама по зидовима. *Ћос. Д.*

прòсènица ж **1.** = просењак (1) *просени хлеб, погача или колач од проса.* — Фини господски желудац не подноси ни просенице ни зобенице. *Шен.* **2.** бот. *биљка из пор. лепирњача* Trigonella foenum graecum. *Сим. Реч.*

прòсењāк, -áка м **1.** = просеница (1). *Прав.* **2.** бот. *врста јестиве гљиве, с израштајима као бодље с доње стране клобука* Hydnum repandum. *Сим. Реч.*

прòсести се, прòседē се и прòседнē се, ијек. прòсјести се, сврш. = проседнути се.

прòсећāње, ијек. прòсјећāње, с необ. *прослава, прослављање годишњице у знак сећања на кога.* — За који дан почеће прославе [Змајеве] академије, наша ретка аритметичка просећања. *Михиз.*

прòсећи, -éчēм, ијек. прòсјећи, сврш. **1. а.** *ударивши чим оштрим пресећи, расећи.* — Сретоше се међанџије међу двије војске; просијече га [Турчина] Ново. *Миљ.* **б.** *учинити отвор, пролаз у чему помоћу оруђа, пробити, провести што (пут, улицу, пругу и сл.) усецајући у чему или преко чега.* — И та улица, колико га је она само напора стала док ју је просекао. *Ћос. Б.* **в.** *пробивши се силом кроз што (земљиште, терен и сл.) одвојити један део од другога.* — Андријевци красно леже ... просјекла их мала ријека. *Павл.* Лево на страни, где је поток просекао вртачу, видело се море. *НК 1946.* **2.** фиг. **а.** *нагло нарушити, прекинути какво стање.* — Писну трубни знак тамо крај реке и просече ноћну тишину. *Нуш.* Гласан врисак проломи и просијече ноћ. *Мил. В.* **б.** *одједанпут, неочекивано прекинути однос који је постојао.* — Те неугодно помршене нити њиховога дружења није могао да нагло просијече каквом згодном изјавом. *Новак.* **3.** фиг. *нагло се појавити и брзо се изгубити, сінути.* — И тешко, окрутно просијече му мозгом мисао. *Крањч. С.*

прòсецāње, ијек. просијèцāње, с *гл. им. од просецати.*

прòсецати, прòсēцāм, ијек. просијèцати *несврш. и уч. према просећи.*

прòсечан, -чна, -чно, ијек. прòсјечан *који се налази по својим својствима, обележјима око средине између две крајње величине, који се ничим не истиче над другима нити је испод других, обичан:* ~ годишња температура. — Мирна времена и срећене прилике чине просечне људе још просечнијима. *Андр. И.* [55 чуњева у 10 хитаца] може врло лако постићи сваки просјечни играч. *Кугл.*

прòсечно, ијек. прòсјечно, прил. *узимајући као норму средњу величину.* — Села су била мала. На свако је просечно долазило

око 35 домова. *Ђорђ.* Виноград је носио просјечно шездесет ведара ... вина. *Новак.*

прòсечнòст, -ости, ијек. прòсјечнòст, ж *својство или стање онога који је просечан, онога што је просечно.* — Над просјечност се дигне врло мален постотак [сељачке дјеце]. *Новак.* Треба превазићи себе и просечност. *Бар.*

прòсидба ж *тражење девојке за брачну другарицу, прошња (3).* — При просидби мати је пређутала да је Софија већ потајно заручница била покојног Милоша. *Игњ.* Већина момака ... су се тако дотјерали као да су дошли у просидбу. *Бен.*

прòсидбēнӣ, -ā, -ō *који се односи на просидбу*: ~ обичај.

просијáвање[1] с *гл. им. од просијавати.*

просијáвање[2], ек. просејáвање.

просијáвати[1], -ијāвāм *несврш. и уч. према просијати.*

просијáвати[2], -ијāвāм, ек. просејáвати.

просијàвāч, -áча м *решетка кроз коју се просејава песак.* — На почетку друге улице дизала се скела неке недовршене грађевине с ... јамом за креч, извртним тачкама, просијавачем пијеска и летвама. *Сим.*

прòсијак м заст. *в. просјак.* — Под степеницама, у оном ћумезу, станује просијак Ибрахим. *Ђор.* Део одвајао за сиротињу и просијаке. *Чипл.*

прòсијати, -јēм, ек. прòсејати.

просѝјати, -āм сврш. = просјати **1.** *почети сијати; синути, заблистати.* — Пре подне се трепавице лепе од мраза, а по подне просија сунце. *Петр. В.* фиг. Помози, бабо, помоћ' ћу и ја, да српско име још просија. *Змај.* **2.** (што) *пропустити светло кроз што, изложити светлости, обасјати светлом, осветлити.* — И светлост дана крене да просија ноћни вео. *Митр.* Дрвеће је бацало сјену просијану свјетлом. *Бен.* **3.** фиг. *постати сјајан (од среће, задовољства и сл.).*

~ **се** = просјати се *просијати (1).* — Кроз лиснате шљиве просија се гдегде по која звезда. *Вукић.*

прòсијачкӣ, -ā, -ō покр. *в. просјачки.* — До просијачког штапа доводи несрећну децу целог народа. *Јакш. Ђ.*

просијèвање, ек. просéвање.

просијèвати, прòсијевāм, ек. просéвати.

прòсијед, -а, -о, ек. прòсēд.

просијед-, ек. просед-.

прòсијек, ек. прòсēк.

просијèлити, прòсијелӣм, ек. просéлити.

просијèцање, ек. просéцање.

просијèцати, прòсијецāм, ек. просéцати.

прòсијеч ж (ијек.) покр. *буре на коме су место рупе за чеп просечена врапашца кроз која се у њ сипа кључ. Вук Рј.*

просѝктати, прòсикћēм сврш. *почети сиктати;изговорити, рећи пиштећи, шиштећи гласом.* — Човек погледа на своје упрскане панталоне и ципеле и љутито просиктa: Пази ... балавче! *Ћос. Б.* Обоје су помахнитали! — просикта Ракитин. *Л-К.*

прòсилац, -иоца м = просац. — Но је дужде одбио све просиоце. *Љуб.* Стрепела сам од просилаца као јагње од ножа. *Вес.*

прòсилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на просиоце.*

просилогѝзам, -зма м грч. лог. *претходни силогизам, закључак који је, у низу силогизама, премиса потоњем, идућем силогизму.*

прòсинац, -инца м *последњи месец у години, децембар.*

прòсиначкӣ, -ā, -ō *који се односи на просинац, децембарски.*

просѝнути, прòсӣнēм сврш. **1.** *почети сијати, просијати (1).* — Доскора просине из кућерка малога »каноника« луч. *Ков. А.* Чинило [се] сад ће и сунце просинути. *Ћоп.* **2.** (што) *прос(и)јати (2).* — Ноћ је мрка ... звијезде нема да просине ту тамноћу. *Хар.* Сунце весело просину преостале облачиће. *Гор.* **3.** фиг. **а.** *нагло се појавити у свести.* — Скочи, а кроз главу му просину питање. *Петр. В.* **б.** *постати ведар, задовољан под утицајем каквог осећања.* — Старачка јој душица просинула је с тог папира. *Новак.*

прòсиочев, -а, -о *који припада просиоцу.*

прòсип м *просипање, осипање.* — У то крвца густа низ чело, кано просип ружа, трже. *Бег.*

просипáвати (се), -ипāвāм (се) несврш. *просипати (се).*

прòсипање с *гл. им. од просипати (се).*

прòсипати (се), -āм (се) и -пљēм (се) *несврш. и уч. према просути (се).*

Изр. ~ памет ир. *мудровати, правити се паметан.* — Пази га, другар из Шупљег Корита и тај пошао мудрост просипати. *Ћоп.*; чарку ~ нар. *обмањивати кога, подваљивати коме.* — Коме ти чарку просипаш? ... Хесабиш ти да ја ништа не знам? *Ђор.*

прòсипина ж *оно што је просуто.* — На столу хрпе остатака ... хране, мравињак мрвица, просипина. *Божић.*

прòсисати, -āм и -ишēм сврш. *цурећи пробити се куда (о течности).* — Ћелија сама једнако расте тиме што вода из спољашњег раствора унутра просише. *О 1875.*

прòситељ м заст. *молилац, молитељ.* — Поред ... процене добара непокретних

приложиће проситељ и сведочанство надлежног суда. *Лапч.*

прòсити, прòсīм несврш. **1. а.** *обраћати се молбом коме да се што добије, постигне, молити.* — Проси сваки дан да му дође духовник да га исповиједа. *Љуб.* Слободу просе нашој домовини! *Матош.* **б.** (само у 1. л. јд. и мн.) разг. *предлагати, наређивати у учтивој форми да се што уради*: просим(о) да буде тишина, просим(о) да се не пуши и сл. **2.** (за кога) *заузимати се за кога.* — Ти ћеш за мене просити. *Ћал.* **3.** (девојку, руку девојчину) *тражити пристанак за брачну заједницу.* — Ради смо просити твоју Пајку за нашега Игњата. *Вес.* Двојица, тројица су је и просила у њених родитеља, али она није хтјела поћи ни за једнога. *Ивак.* **4.** *молити, тражити, скупљати милостињу; бавити се просјачењем, просјачити.* — И он ... види [у мислима] како ... његова дечица иду од куће до куће и просе залогај хлеба. *Вес.*

прòсица ж мед. *врста грознице* febris miliarius; исп. просаст. *Р-К Реч.*

просја́вати (**се**), прòсјāвām (се) *несврш. и уч. према просјати (се).*

просјàдија ж необ. *в. просјачење.* — Изништао народ ... умножила се просјадија, 'ајдучија и крађа. *Љуб.*

прòсјāј м *осећај који се неочекивано појави; сјај који избија из чега, који се одбија од чега, одсјај, одблесак.* — [Љепоту] у Смирници тек осјећах, назирући је само у оном тајанственом просјају. *Леск. Ј.* Љепотица ... размакнуте монголски резане очи, модре, са љубичастим дијамантским просјајем ... *Кул.*

прòсјāјан, -јна, -јно *који има просјаја, који се просјајује.* — Има испеглане, просјајне ... хлаче. *Божић.*

просјајúвати (**се**), -сјàјујēм (се) *несврш. и уч. према просјајити (се).*

просјáјити, -ӣм сврш. **1.** *показати се, одвојити се својим сјајем, заблистати се.* — У очима занесених младића просјајиле сузе. *Ћал.* **2.** необ. *кратко, мушевито одговорити.* — Ајд' и ти с нама! — понудише младог оца. — Е, нека! У здравље! — просјаји Мрко. *Божић.*

~ **се** *постати (про)сјајан, засјати се.* — Пошкропљене улице поцрниле и просјајиле се овдје-ондје локвицама. *Божић.*

прòсјāк м (вок. -āче; мн. -āци) **1.** *онај који проси, који живи од милостиње.* — Он увек дâ штогод просјаку који нема руке или ноге. *Макс.* Ваљда нећеш стајати ту као какав просјак. *Јонке.* **2.** *врло сиромашан, бедан човек.* — Немамо више ништа. Просјаци смо. *Крањч. Стј.* фиг. У подножју њих [планина] чуче крњаве, сламнате колибе — просјаци ти синји нашом крајином. *Ђон.*

просјàкати, -āм несврш. *дем. према просјачити. Р-К Реч.*

просјàкиња и **прòсјакиња** ж *жена просјак.* — Кад нека просјакиња ... у ње запроси комад хлеба, она је лепо обдари. *Јакш. Ђ.* Једна је просјакиња гласно уздисала пред жртвеником. *Крл.*

просјàкињица и **прòсјакињица** ж *дем. од просјакиња.* — Нашли му већ и цуру ... малену, ситну просјакињицу. *Пец.*

прòсјати (**се**), -āм (се) сврш. = просијати (се). — Пространо двориште ... засјењено [је] дрвећем чије је гране мјестимице просјало сунце. *Кос.* Сунце је просјало из облака. *Мих.* фиг. Илија просја од задовољства. *Шимун.*

прòсјāч ж *просјачад.* — Зује и брује ... то жалостиво запомагање силне просјачи. *Ад.*

прòсјачāд ж *зб. им. од просјаче.*

просјáче, -ета с *дем. од просјак; млади просјак.* — Као просјаче ... чекао [је] да се когод смилује и на њега. *Петр. В.* Моја је мајка просјакиња, као што сам и ја просјаче. *Креш.* Док ја живим, неће Адамова јединица вјенчавати звонареву просјачад. *Горд.*

просјàчевина ж необ. *оно што се добије просјачењем.* — И капат ће просјачевина. *Божић.*

просјáчēње с *гл. им. од просјачити.*

просјàчија ж *просјачење.* — Годину и двије изгубио [је] у свијету просјачијом. *Новак.* Не може, ето, да се отме просјачији, понижењу и муци. *Тур.*

просјàчина ж **1.** *аугм. од просјак.* — Канцијама изагнаће ми дрске ... просјачине. *Богд.* **2.** *просјачија. Вук Рј.*

просјáчити, прòсјāчīм несврш. **1. а.** *просити милостињу, милодарe.* — Стоје ... пред црквом и ... просјаче по варошима. *Лаз. Л.* **б.** *истрајно, наметљиво молькати што.* — Боље је и красти него просјачити около. *Чол.* **2.** *молити попут просјака.* — Лукрецијо, узе младић дршћућим гласом просјачити, опрости ми. *Шен.*

просјàчица ж *просјакиња.* — Срела ме нека стара просјачица. *Љуб.* ир. Он је велика просјачица, само му још фали олињала, шарена торбица и у њој дијете. *Ђон.*

прòсјāчкӣ, -ā, -ō **1.** *који припада просјацима, који се односи на просјаке*: ~ дарак, ~ капа, ~ торба. **2.** *који је као у просјака, врло сиромашан, бедан.* — За ту кукавну просјачку плаћу ... мора се натезати с благајницима у општини. *Мих.* Угледала је сиромашно двориште ... просјачко двориште. *Крањч. Стј.*

Изр. довести кога до просјачког штапа (бацити кога на ~ штап) *уништити кога материјално и учинити га просјаком*; доћи до просјачког штапа (спасти на ~ штап) *постати просјак*.

прòсјачки прил. *као просјак, на просјачки начин.* — Обучени смо мизерно, просјачки. *Ћоп.* Просјачки је животарио. *Крањч. Сиј.*

прòсјаштво с *просјачење.* — Бескућништво и просјаштво мора се искоријенити, племство и титуле ваља укинути. *Маж. Ф.* То је фељтон, посвећен проблему просјачења у Далмацији, сликање просјаштва које је Матавуљ сматрао за ругло далматинске обале. *Глиг.*

прòсјев, ек. прòсев.

просјевкúвати, -èвкујēм, ек. просевкúвати.

прòсјед, -а, -о, ек. прòсед.

просјед-, ек. просед-.

просјèдалина ж (ијек.) заст. *в. проселина.* — Дуго не одмакли затонусмо у просједалине. *Павл.*

просјèдити и **просјèдјети,** -дīм, ек. просèдети.

прòсједōст, -ости, ек. прòседōст.

прòсјек, ек. прòсек.

прòсјека, ек. прòсека.

прòсјеклина ж (ијек.) *в. прòсек (1б).* — Из клисурних просјеклина залепршаше престрашени дивљи голубови. *Бег.*

прòсјеком, ек. прòсеком.

просјèкотина ж (ијек.) *в. прòсек (1б).* — Земља се спузала у голему просјекотину. *Божић.*

прòсјелина, ек. проселина.

прòсјенити, -йм, ек. прòсенити.

прòсјести се, -едē и -еднē се, ек. прòсести се.

прòсјечāње, ек. прòсечāње.

прòсјећи, -сијèчēм, ек. прòсећи.

просјеч-, ек. просеч-.

проскáкати, прòскāчēм сврш. **а.** *скачући премештити се с једног места на друго.* — Да бог да, прометнула ми се летургија жабом корњачом и по кући ми проскакала! *Н. посл. Вук.* **б.** *пројурити мимо кога јашући у највећем трку.* — Па мимо њих [шездесет хајдука] проскака ђогата. *НПХ.*

~ **се** *провести неко време у скакању.* — Нек се дјеца проскачу, па ће боље јести. *Рј. А.*

проскакýтати, -àкујēм сврш. *дем. према проскакати.* — Ксенија [је] испод мрачне капије као лака кошутица проскакутала. *Јакш. Ђ.* Шуштећи је проскакутао кос. *Ћоп.*

проскúтати, прòскйтāм и прòскйћēм сврш. *провести у скитњи неко време.* — На Јапри и око њених потока проскитам у риболову највећи дио љета. *Ћоп.*

~ **се** *ударити у скитњу, постати скитница.* — Дете је добро и паметно, па би грехота било да се проскита. *Вес.* Отада је Симан Васковић пошао низбрдицом ... док се није сасвим пропио и проскитао. *Андр. И.*

проскли́зати се, прòскли́жēм се и прòскли́зāм се сврш. *провести неко време у (с)клизању, мало се (с)клизати.* — Стога ми се хоће прошетати до језера и ондје се малко проскли зати [на леду]. *В 1885.*

проскомúдија ж грч. црквн. **а.** *у православној цркви припремање часних дарова (хлеба и вина) за литургију и причест.* **б.** *део олтара, обло удубљење у коме се припрема хлеб и вино за причест.* — На источној страни пада у очи округлина великог олтара, поред њега округлине које припадају споредним олтарима ... проскомидији великог олтара. *Дед. Ј.*

проскрбити, прòскрбйм сврш. *снабдети, опскрбити кога чим, прибавити коме што.* — Ја сам одавна мислио ... да би такове мајсторе дозвао ... да им проскрбим алат, па нек раде. *Маж. М.*

прòскрбник м *човек који скрби, који се брине за што.* — Проскрбник светог Јосипа, који је управљао процесијом, рече му ... *Франг.*

проскрибúрати, -ибйрāм и **прòскрибовати,** -бујēм сврш. и несврш. лат. **а.** *попис(ив)ати политичке противнике на које треба, као опасне по режим, пазити или их ставити ван закона.* — Тридесет и трећи пут сјео је к столу да напише ... да је проскрибиран, да је уцијењен, да је осуђен на смрт. *Крл.* **б.** *јавно жигосати.* — Гракнули би сви наши листови или би аутора ... бојкотовали, проскрибовали. *Матош.* Тако је дошло до стања да је таква пјесма малтене проскрибована. *КН 1958.*

проскрúпција ж **1.** ист. *у старом Риму списак особа које су из политичких разлога биле осуђене на смрт, прогонство или конфискацију имовине.* **2.** *стављање ван закона, јавно жигосање, бојкотовање.*

прòскрипциóнӣ, -ā, -ō *који се односи на проскрипцију.* — Дискусија тиме тек почиње и треба да почне, иначе остадосмо на лијепљењу проскрипционих политичких етикета. *Ћил.*

проскýпсти и **прòскýпсти,** -ýбēм сврш. *скубући пробити, начинити рупу. Вук Рј.*

прòскура ж грч. црквн. *просфора.* — Ко издао, браћо, те јунаке, не предава пуње ни прескуре. *Њег.* Те четири фунте

круха, уз недјељну проскуру ... то је, ето, била сва његова храна за цијелу седмицу. *Л-К.*

про̀скурица ж *дем. од проскура.*

проскӯрњāк, -а́ка м *печат којим се на умешену проскуру, просфору утискују слова и други знаци, »словo«. Вук Рј.*

про̀слава ж **1.** *свечано слављење, светковање каквог важног догађаја, годишњица какве важне установе, заслужног човека и сл.* — У низу лијепих умјетничких прослава на нашем казалишту бриљира својом одсутношћу једна честита двадесетпетгодишњица. *Матош.* Прилике за учествовање у верским обредима и свечаностима пружају национално-верске прославе. *Пед.* Све што иде у Планину на прославу, мора да буде на мојој свадби. *Јос. Д.* **2.** *част, слава.* — Држане [су] светковине у прослави којекаквих митских личности. *Панч.* Диж'те чаше у прославу доне наше! *Митр.*

про̀славити, -ӣм сврш. **1.** *дати свечано обележје чему одржавши поводом тога чашћење, гозбу, светковање.* — Експедиција је ту у најбољем расположењу прославила божићне празнике. *Петр. М.* Накапно сам да то мало повлачење у самоћу прославим свечаношћу. *Креш.* **2. а.** *пронети коме, чему славу, учинити кога, што славним, познатим.* — Он је ову земљу прославио. *Њег.* **б.** *створити коме, чему славу описом и приказивањем у каквом уметничком делу, каквим производом и сл.* — Стекао је дјеву што бујна ријеч је не може описат ни окрутно је прославити перо. *Богд.* Као главни производ који га је прославио ... остаје његова грка ракија. *Јакш. Б.*

~ **се 1.** *постати славан, познат, знаменит.* — Млади Александар [Македонски] ... не имајући у свом маленом царству чим да се прослави, пође у Азију. *Панч.* Има у новој повијести жена које су се прославиле било мачем у руци, било револуционарним замахом. *Наз.* **2.** ир. *изићи на глас по каквој негативној особини, стећи лош глас, рђаву репутацију.*

про̀слављāње с *гл. им. од прослављати (се).*

про̀слављати (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према прославити (се).*

прослàвљāч, -а́ча м *онај који другима проноси славу.* — Али то нису гуслари — они прослављачи српске силе и госпоштине. *Ад.*

прослављѐнӣк, -и́ка м *онај који се чим прославио.* — ир. Тај прослављеник пипне мађарске молбенице. *Вал.*

про̀славнӣк м необ. *в. прослављач.* — Послије мохачке погибије ... био је такав један догађај који је такође ускоро нашао анонимна и пјеснички скромна прославника. *Комб.*

прослéдити, про̀слéдӣм, ијек. прослијèдити, сврш. **1. а.** *поћи непосредно за ким.* — Јуре уније у кућу ... Иво прослиједи. *Тип.* **б.** *наставити, продужити кретање, путовање у започетом правцу.* — Човјек стане ... Но магарчић прослиједи, тешко замишљен. *Мар.* Тако је »Дрина« ... била присиљена да проследи по јаком невремену према Крфу. *Пол. 1959.* **в.** *наставити започети говор.* — Исквареност у нашем народу још није ухватила маха, али бојати се! — И прослиједи јачим гласом. — Лажни либерали шире се свугдје. *Тип.* Стари центлмен прослиједи своје очитовање овако ... *Креш.* **2.** канц. *отпослати без задржавања даље.* — Кад им [нар. одборима] стигне распис о вакцинацији, они га само административно проследе, уместо да то размотри најпре савет за здравље. *Б 1959.* **3.** фиг. *пропратити.* — А нико се није подухватио ... да му [И. Андрићу] оцрта лик, проследи мисао, обележи домете. *Михиз.*

прослеђѝвāње ијек. прослеђивање, с *гл. им. од прослеђивати.*

прослеђѝвати, -е̑ђујēм, ијек. прослеђивати *несврш. и уч. према проследити.*

прослијèдити, про̀слиједӣм, ек. прослéдити.

про̀слинити, -ӣм сврш. *почети слинити, лучити слуз, пљувачку.* — Прокруљиште утробе, прорадиште желуци, прослинише жлијезде. *Р 1946.*

про̀слов м **1.** *в. предговор.* — Волио бих ти приказати ову причу чисту и голу, неокићену прословом. *Вел.* У прослову своје штампане расправе ... Кватерник објављује ... *Нех.* **2.** *приступни, уводни говор на каквој свечаности. Деан. Рј.*

прослòвити, про̀словӣм сврш. **1.** *отворити уста да се нешто каже, почети говорити, бекнути.* — Отац о удаји не да ни прословити. *Буд.* Јаков не узмогне ни ријечи прословити. *Кум.* **2.** *проговорити.* — Чувај ми образ — прословио јој и жалосно погледао. *Лоп.*

прослеђѝвāње, ек. прослеђивање.

прослеђѝвати, -е̑ђујēм, ек. прослеђивати.

просмáтрати, про̀смāтрām несврш. необ. *в. сматрати.* — Ако дакле тражитељ није удовољио такву налогу суда, онда не може бити просматран кривим. *Мј. 1936.*

просмо̀чити се, про̀смочӣм се сврш. *сасвим се смочити, постати скроз мокар.* — Одоше накалупљени фесови, просмочит ће се ... па труд узаман. *Куш.*

просмӯкнути, про̀смӯкнēм сврш. *брзо, нагло измакнути, побећи одакле.* — И пограбив

своју официрску капу, кукавички просмукнуо крај њега. *Леск. Ј.*

проснáтрити, прòснāтрӣм сврш. *снатрећи, маштајући проборавити неко време.* — Проснатрив тако још који часак, дигне **се** напокон енергично. *Коз. Ј.*

проснéвати, прòснѐвāм, ијек. просни̏ вати, несврш. необ. *падати у сан.* — Врапци, час прије тако живи и брбљави, већ се смирују, проснијевају, буде се, затрепте крилима, па опет заспе. *Цар Е.*

прòсни̏, -ā, -ō *који се односи на прошњу, просидбу (девојке).* — Разложит морам бáби целу ствар, па сутра ћемо твоме Милану поручити да спреми просни дар. *Кост. Л.*

Изр. просни дани рлг. *три дана испред празника Спасова у које се у католичким црквама врше молитве и процесије за што бољи род усева.*

проснúвати, прòснӣвāм *несврш. и уч. према проснити.* — У златној шајци проснива санак на грудима роба краљица Нила. *Видр.* За тобом ми је душа жалила кô да проснивах век на крилу твом. *Мас.*

прòснијевати, прòснијевāм, ек. проснѐвати.

прòснити, -ӣм сврш. = просањати. — Проснисмо страшан, крвав сан. *Шен.* Проснио [је] понеки од својa четири сата. *Дав.*

~ **се** безл. *видети у сну.* — Он [Софра] је те банке држао . . . у буpету. И за времена проснило му се да банке дуго не држи, јер ће пасти. *Игњ.*

проснýтак, -тка м заст. *освит, освитак, свануће.* — Младовање нам пада у доба народнога проснутка од године 1835. *Јурк.* Поражен би хрватски пук, загушен словенски народ, утрнут пламечак проснутка човјечје свијести. *Шен.*

прòснути, прòснēм сврш. *просањати.* — Пренувши се ујутро из сна облијетале би га проснуле слике. *Ђал.*

~ **се** *пробудити се.* — фиг. И смеши се . . . што ће . . . скопнети без гласа, запретавши калом . . . очи што се некад за снове проснуше. *Мас.*

прòсо и **прòсо** с бот. *биљка са цветом у облику метлице са ситнозрнастим плодом који се употребљава као храна за живоmиње (ређе за људе)* Panicum miliaceum. *Сим. Реч.*

просолúдити се, -òлӣдӣм се сврш. *постати солидан.* — Чим су се просолидили . . . престали су писати. *Уј.*

просòптати, прòсопћēм сврш. необ. *сопћући проговорити.* — Хура! — просопта слабо. *Креш.*

просòчити, прòсочӣм сврш. *проказати, пријавити властима.* — У Митровици ме просочио неки пастухар. *Матош.* И велиш да, ако те Аустријанци ухвате, нећеш просочит ниједнога јатака. *Лоп.*

проспáвати, прòспāвāм сврш. **1.** *провести у спавању неко време.* — Управник је после мршавог ручка прилегао да мало проспава. *Срем.* **2.** фиг. *проводећи време у нераду или у некорисном раду пропустити, занемарити оно што је корисно, важно.* — Тако могу говорити само . . . људи који су двадесет година проспавали. *Скерл.*

~ **се 1.** *проспавати (1).* — Завукао би се у конопљу да се проспава. *Леск. Ј.* **2.** *осетити потребу за спављем, бити поспан.* — Нешто сам се проспавао. *Вук Рј.*

прòспати, -спӣм сврш. *в. проспавати.* — Слиједећу ноћ је Бушински проспао немирно. *Леск. Ј.*

прòспек(а)т, -кта м (ген. мн. прòспекāтā) лат. **1.** *штампано обавештење (често с илустрацијама) у облику брошуре или летка, с подацима о индустријској и трговачкој роби, о лепим и привлачним природним и историјским лепотама једне земље и сл., ради рекламе и пропаганде.* **2.** *писмени или штампани план о раду, деловању каквог предузећа, потхвата и сл., пројек(а)т.* **3.** рус. *велика, широка и равна улица у граду*: Невски ~. — Дубок је снијег . . . Већ сам наредио да се на проспекту рашчисти. *Крањч. Стј.* **4.** поз. *насликано виђење платно у позадини позорнице које служи као перспективна слика (продужење кулиса зграде и улица).* — Иза тога је опет сакрије застор других брегова и шума као нови проспект спуштен на сцену. *Бат.*

прòспектúван, -вна, -вно *далековидан, који предвиђа што ће у будућности бити, Свезн.*

Изр. ~ тенденција биол. *тенденција организма управљена на испи, стални циљ његовог развитка. Свезн.*

проспера́ција ж лат. *в. просперитет.* — Добри синови . . . вечито су жртва пародице ради просперације мање добрих. *Петр. В.*

проспери́рање с *гл. им. од проспе рирати.*

проспери́рати, -èрӣрāм сврш. и несврш. лат. *напредовати, успевати, повољно се развијати.* — Није прошло много времена, и посао је почео проспе рирати. *Бег.*

проспери́тēт, -éта м *могућност успешног рада и деловања, напредак, благостање*: материјални ~, привредни ~, трговачки ~.

прòспита ж *врста пите.* — Гутао је суву проспиту мисирачу, присмачући је с комадом бајатог јечменог сомуна. *Ћоп.*

просрéбрити се, прòсребрӣм се сврш. *постати сребрн.* — фиг. Стеван Сремац је био стално млад човек иако му се коса седином просребрила. *БК 1906.*

просри́цати, просри́чём сврш. *сричући, читајући изговорити реч по реч.* — [»Пакао«] се морао слово по слово дешифровати, песму по песму просрицати. *Поп. П.*

проср̏сити, проср̏сим сврш. необ. **а.** *осетити срси, дрхтавицу, језу у телу.* **б.** *проћи, пролетети попут срси, језе кроз тело.* — Хтједе дохватити кабаницу . . . али истога трена просрси опет суjеверном примисли. *Божић.* Јарка и топла свjетлост . . . уклиjешти га и просрси. *Ж 1955.*

прӧст, -а и проста, -о (одр. простӣ, комп. простиjӣ) **1. а.** *који није сложен и тешкак да се схвати, који је лако разумљив, једноставан.* — Прво [ће] пасти у очи српском читаоцу када буде читао ово дело . . . како је у њему све просто и обично. *Нед.* **б.** *који није састављен и сложен, који је једноставан по своме саставу, једноврстан.* — Све материје које познајемо можемо поделити на две групе. просте материје (елементе) и сложене материје (једињења). *НХ.* **в.** *који није замршен, запетен, који је природан, једноставан.* — На ово геолошко питање нити је одговор прост, нити му је место да се овде излаже. *Жуј.* Очекивао [је] прост расплет. *Кал.* **2.** *који се ничим не разликује или истиче између других, обичан, свакидашњи.* — Она љубавна писма . . . нису него проста варка, лаж. *Новак.* **3. а.** *који није лукав, превејан, који је безазлен, отворен, непосредан, природан, простодушан.* — Она је чиста и проста душа. *Матош.* **б.** *ограничен, наиван, приглуп.* — Бивало је да се понеки [сељак] учини прост и упреподоби се, па их само слуша. *Срем.* **4. а.** *сиров, неизграђен, недотеран.* — Леже ту мирно . . . у ковчегу простом. *Панд.* **б.** *груб, неодгојен, неотесан, неучтив, неуљудан, простачки.* — Он је њега држао простим дивљаком. *Коз. Ј.* **5.** заст. *који припада широким слојевима народа.* — Језик којим ће писати нашао је . . . у говору простог света. *Прод.* **6.** *који има малу цену, јефтин.* — Нашли [су се] у ресторацији . . . где је све воњало . . . по простим бојама и фирнису. *Крл.* **7. а.** *ослобођен од чега.* — Мелити се чинило да јој се смијеши праскозорје новога живота . . . проста од свих предрасуда и стега обичнога људскога друштва. *Том* **б.** *отворен, слободан.* — Одлази, пут ти је прост. *М-И.* Онима горе из Подгорине највише је завидио баш на томе што се налазе на отворену терену куд је на све стране слободан пут и проста џада. *Поп.* **8.** *опроштен, без замерке.* — Држ' се, аго, немој варнут, аго, . . . теби просто турковање било! *Март.* Нек ме убије; проста му моја крв! *Вес.*

Изр. бити на простоj нози *бити на слободи, бити пуштен из затвора.* — Кад је чуо да је Гајиша на простоj нози . . . хтједе утећи из болнице. *Турк.*, ~ број мат. *број који је дељив само са самим собом и јединицом;* ~ година астр. *година која има 365 дана;* ~ реч грам. *реч којој ниједан део није узет од друге речи и која се уопште не може делити;* ~ реченица грам. *в. уз реченица (изр.);* просте вежбе фиск *вежбе које се вежбају без справа,* простим оком (нешто видети) *видети што без наочара, без далекозора, без помоћних средстава за појачање вида,* проста му душа! нар. *нека му бог опрости!* просто ти, нека ти је просто, од бога ти (му, вам, им) просто било! *без икакве замерке, опрошteно ти било!*

простӑдија ж зб. *простачина (2).* — Никакав занат није кориснији међу простадијом и незналицама као што је врача. *Љуб.* Требало је само да се [та дрипчина] појави где, па међу млађаријом и простадијом настало би гурање и дошаптавање. *Маш.*

простӑјати, -стӧjӣм сврш. *провести стојећи неко време.* — Јутрос је [директор] читав сат простојао пред репом краве. *Кол.*

прӧстӑк, -а́ка м **а.** *прост човек, онај који се простачки влада и говори.* — Наравно! Онај Марко отишао без збогом. Простак! *Сек.* **б.** *припрост, необразован, нешколован човек.* — Из села Висока сељаци, добри ал' мудри простаци. *Шен.* **в.** *човек који није племић, плебејац.* — Оцеви су вам краљи . . . што носе жезло, та не би простаци родили таквих. *М-И.*

простӑкиња ж = простакуша *жена простак.* — Ја нисам луда да примим тек кога било [у стан], као да сам нека простакиња. *Дом.*

простӑклук м = просташтво (1) *оно што је неучтиво, непристојно; грубо, неукусно, вулгарно, простачко понашање, простачки поступак, простачина (3).* — И онда је започео све жешће, с још бестидљивијим алузијама, с простаклуцима и подругивањем. *Бег.* Неки [су стражари] волили ружно да псују . . То није, разумије се, никаква трагедија, него простаклук. *Чол.*

простáков, -а, -о *који припада простаку.*

простӑкуша ж = простакиња. — Лице јој се изобличи уједљивим миром простакуше. *Божић.* Немојте ми . . . замерити што сам така простакуша и незналица. *М 1867.*

прӧстарати се, -ӑм се сврш. *постарати се.* — Да сјутра заклопим очи, мој ће се Ница простарати о Јелки као да је његово рођено дијете. *Поп.*

прӧстарити, -ӣм сврш. *постати прилично стар.* — Ако ти је ага простарио, ма он има силновита блага. *НПХ.*

прӧстата и **простӑта** ж грч. анат. *мушка полна жлезда која се налази око мок-*

раћног канала, при изласку из мокраћне бешике, мокраћног мехура.

простати́тис и **простатѝтис** м мед. *упала простате*: акутни ~, хронични ~.

простáчина ж **1.** *аугм. од простак* (*а и б*). — Удари да му одговара сусјед, чоек писка струка, а простачина неокресана. *Љуб.* Ја једем прстима, синко мој ... Ја сам простачина. *Франг.* **2.** зб. *прости пук, народ*; исп. простадија. — Племићи морају бити огледало простачини и у ћудоредном погледу. *Кум.* А гдје је вечерас војништво и полиција да растјера пијану простачину? *Новак.* **3.** заст. *в. простаклук.* — [Учитељ] како бијаше човјек чедан, не хтједе да чини простачина. *Јурк.*

прòстáчкӣ, -ā, -ō **1.** *који садржи у себи нешто просто, неприлично, неумесно, непристојно, вулгарно*: ~ тон, простачке речи. **2. а.** *прост* (*5*). — Могао ... [га је] потражити у сиротном селу, где је он живео у једној простачкој кући. *Ат.* Нова књижевност присвоји си тај мјешовити ... језик као виши литерарни наспрам простачкога пучкога. *Јаг.* **б.** *својствен простаку* (*б*), *груб.* — Нек свјетина поругом ме мори, с простачкијем шакама нек гуши. *Крањч. С.*

прòстáчки прил. *на простачки начин, грубо, сурово.* — И он је простачки одрину од себе да је о зид ударила. *Леск. Ј.* Разметљиво и простачки почео је изводити свој план. *Ћос. Б.*

простáштво с **1.** = простаклук. — Треба покушати да се бар режијом отклоне колико-толико она проставштва и разузданости у које »Ивкова слава« на позорници пада. *Грол.* **2.** *простота* (*4*). — Не једи ни бијела ни црна лука да по смраду не докуче твоје проставштво. *Вел.*

простѐњати, прòстењём сврш. **1.** *провести неко време у стењању.* — Он је многу и многу ноћ простењао на смрдљивој сламњачи. *Крл.* **2.** *стењући проговорити.* — Болесник отвори очи ... и загледа се у Петра ... — Ти?! — простења. *Вес.*

простернáција ж лат. *простернирање.*

простернѝрање с *гл. им. од простернирати.* — Све више почели смо да превазилазимо ... провинцијално, полуколонијално простернирање пред формама страних књижевности. *Михиз.*

простернѝрати, -èрнӣрām сврш. и несврш. фр. *пасти, падати на колена* (*из почасти према некоме*), *метанисати пред ким или чим.* В. пр. уз гл. им. простернирање.

прòстил м грч. архит. *прочеље античког храма са стубовима само на предњој страни; трем, вестибил пред храмом с једним редом стубова на предњој страни. Свезн.*

прòстирак, -йрка м *простирач.* — Друга ми нуди свој простирак да не сједим на голу камену. *Наз.*

прòстирање с *гл. им. од простирати* (*се*).

прòстирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према прострети* (*се*).

прòстирач, -áча м *тканина која се простире* (*на сто, на кревет, на мртваца, на под и сл.*), *простирка, покривач, саг, ћилим.* — Поп-Косту већ наместили на средини цркве ... Марко [звонар] завирује испод црног простирача да ли су ногари добро намештени. *Ранк.* Будући да је сав живот ... на тлима, потребни су простирачи. *Рад. А.* Расејано намештала простираче по постељи и столу. *Петр. В.* Извукле из торбе кратке, дебеле простираче, разастрле их ... и посједале. *Пав.*

прòстирача ж *простирач, простирка.*

прòстирка ж (дат. -ци) **1.** *простирач.* — С обе стране кревети с белом простирком. *Лаз. Л.* Уђе у собу и нагази на дебеле простирке. *Киш.* **2.** *оно што личи на простирке* (*снежни, маглени покривач и сл.*). — Клели су сјекираши и дрводјеље бијелу везену простирку [снијег]. *Гор.* **3.** *слама, лишће за постељу стоци и људима.* — У местима где се гаје стрмна жита лишће се воћака збира и употребљава за простирку стоци. *Тод.*

прòстити, прòстӣм и прòстīм сврш. *скинути с кога кривицу, одговорност због чега, опростити коме.* — Кад он пашта и највеће гријехе, како неће простити их људи? *Хар.* Заборавила сам кога јуче мрзих, простила дуг стари. *Макс.*

Изр. бог да му душу прости! бог да га (да му) прости! нар. *говори се о покојницима на погребу или кад се у говору спомене име покојниково у вези с каквим његовим поступком или делом*; боже ми (ме) прости, боже прости, бог да прости разг. *умеће се у говору као неко оправдање за оно што ће се рећи.* — А знао је о свем и свачем приповиједати, боже ми прости, љепше већ парок с продикаонице. *Ивак.*; прости(те), простићеш (ћете), да простиш, да простите, прости ме нар. *умеће се у говору као да се тражи опроштај за оно што се рекло или ће се рећи.* — Кад он иде, кô, да простиш, пребијено пашче. *Мул.* А ... шта ти радиш ноћу ... по вировима? — Купала сам се — простићеш. *Вес.*; прости(те) на којој сте разг. *употребљава се као израз извињења за прекидање у говору или као знак протеста, неслагања с чим.* — Чекај! — а простите на којој сте — пресијече старац и завика ... *Ћип.*

~ **се 1.** уз. повр. *опростити се, растати се с ким.* — А ће си ми, драги побратиме, да се с тобом простим и алалим. *НП Вук.*

С њом се прости, с небом се опрости. *Шен.* **2.** *извинити се, испричати се. Рј. А.*

проституи́рање с *гл. им. од проституирати (се).*

проституи́рати, -ӯи̏рам сврш. и несврш. = проституисати **1.** *навести, наводити, (при)силити на проституцију (1).* — »Спасава« [је], вјерећи се са дјевојком баченом на просјачки штап, проституирајући је на легалан начин. *Матош.* **2.** фиг. *срамотити, обешчашћивати.* — Воли више утјеху малих, тихих радости, него плача, који можда олакшава душу, али проституира. *Марј. М.* ~ **се** = проституисати се **1.** *ода(ва)ти се проституцији.*— Жене су се проституирале. *Сим.* **2.** фиг. *срамотити се, обешчашћивати се.* — Аристократија ... се проституира комиком плебејског брака. *Матош.*

проституи́сање с *гл. им. од проституисати (се).* — фиг. Наћи ћемо ту и сатире на аугурско и званично проституисање поезије. *Марј. Ј.*

проституи́сати (се), -ишем̄ (се) сврш. и несврш. = проституирати (се). В. пр. уз гл. им. проституисање.

прости̏тӯтка и **прости̏тӯткиња** ж **а.** *жена одана проституцији, јавна блудница.* — Она је постала проститутка. *Мар.* Синдикат проституткиња је ... ангажовао најугледније адвокате. *Б 1958.* **б.** *подмитљив беспринципијелан човек или жена.* — фиг. [Европска политика] проглашена проститутка ... богаљеве гадне пили. *Јакш. Ђ.*

прости̏тӯтскӣ, -ā, -ō *који се односи на проститутке и на проституцију*: ~ морал.

проституи́ција ж лат. **1.** *продаја свога тела као занимање, блуд(ништво).* **2.** фиг. **а.** *поткупљивост, беспринципијелност.* — Књижевник-натуралист приказује капиталистичку стварност ... у својој голотињи ... проституцији. *ОП 2.* **б.** *срамоћење, обешчашћивање.* — Мени је алкохол — проституција нерва. *Матош.*

пр̀остице ж мн. *просте, једноструке мреже стајаћице за лов морских риба, које се пливајући заплећу у мрежина оканца. Свезн.*

пр̀осто прил. **1.** *за појачање: у самој ствари, доиста, баш, потпуно, сасвим.* — И ја им не сватих. Просто, нисам могао од бола. *Ком.* И језик јој просто лети, сипа као из рукава. *Сим.* Зар је ово рат? Ово је просто да човек кука. *Моск.* Ту је Павлу Футачу просто памет стала. *Кол.* **2. а.** *ничим се не одвајајући од других, обично, једноставно, скромно, без икакве кићености, припросто;* супр. фино. — Моја мати просто обучена ... *Лаз Л.* **б.** *отворено, без увијања.* — Испричат ћу вам честито и просто развитак своје љубави. *Богд.* **в.** *слободно, по својој вољи.* — Просто им радити што хоће. *М-О.*

Изр. просто-напросто *сасвим једноставно, без икаквог устезања.* — Негдје им одбрусе да су погријешили, с другог их мјеста просто-напросто отјерају. *Ћоп.*

прост̀одушан, -шна, -шно **а.** *искрен, отворен, лаковеран, наиван.* — Тако је био искрен и простодушан [Хајдук Вељко] да му човек никакве тајне није могао казати. *Вук.* **б.** *који изражава простодушност, наивност.* — Слушао је побожно, простодушна лица, ријечи варошкога лијечника. *Шен.* Бијаху то фино исписани листићи с простодушним ... стиховима. *Драж.*

прост̀одӯшје и **прост̀одушје** с заст. *простодушност.* — Вјеруј мени, с простодушја сада невољну бјегунцу. *Марк. Ф.*

прост̀одушнӣк м *простодушан човек.* — Мед' витезове коњушар је стао простодушник. *Вел.*

прост̀одушно прил. *искрено, наивно.* — Е не знам сад — настави она простодушно — не знам баш како се зове ... *Лаз. Л.* Паша говораше тако слатко, тако простодушно. *Том.*

прост̀одушнӣост, -ости ж *својство онога који је простодушан.* — Смјешка се као дијете које је починило нешто недозвољено, а не може у својој простодушности затајити. *Новак.* Крушка је распитивао, а Иван у простодушности својој причао је и оно што је за казивање и оно што није. *Вес.*

прост̀ојати, -јӣм сврш. *в. простајати.* — Овако [ће] не једући и не пијући ... простојати он и коњ његов. *Вел.*

прост̀олапан, -пна, -пно само у изразу: простолапна чашица бот. *чашица која има просте, слободне лапове;* супр. сулапна чашица. *Бот.*

простола̀тичан, -чна, -чно само у изразу: ~ венчић, ~ круница бот. *цветни венчић, цветна круница која има просте, слободне латице;* супр. сулатичан венчић, сулатична круница. *Бот.*

простола̀тичница ж бот. *биљка с простолатичним цветовима. Бот.*

прост̀олик, -а, -о необ. *који је проста, једноставна лика.* — Али Рима, заклоњена простоликим ... листом палме, седела је лицем према улазу. *Дав.*

простона́родан, -дна, -дно *који се односи на прости народ, на пук, који је својствен простом народу, пучки.* — Рећи ћу само да су [дјела] с језичкога гледишта прави узори најчистије простонародне прозе. *Јаг.* Наш народ у Војводини бојао се увођења у просвету простонародног језика. *Бел.*

пр̀остор и **пр̀остор** м **1. а.** *неограничена протегнутост, растојање у свима димензијама*

и правцима. — Море! Оно нагони човека да силази у дубину материје, да се пење у висину духа, као да хоће да измери просторе од сунца до морског дна. *Јанк.* Ласте пресијецају плави простор. *Нам.* **б.** фил. *заједно с временом један од општих, основних облика или оквира постојања материје или ствари реалнога света, у коме свака ствар има своје одређено место.* **2. а.** *део, комад Земљине површине различите величине.* — Операција на простору Сански Мост—Приједор била је од великог значаја. *Дед. В.* Влак незамјетно осваја просторе. *Хорв.* **б.** *ограничен део површине на који може да се смести нешто или који може да се употреби за нешто:* изложбени ~, магацински, складишни ~. — На овом скученом простору нисмо могли пружити ни детаљније излагање учења појединих филозофа. *Ант. 1.* **в.** *размак, удаљеност између чега (између две особе, два предмета и сл.).* — Између њих, стиješњен на врло мален простор ... *Креш.* Кисик из капилара прелази у ткиво или у међуткивне просторе. *НЧ.* **г.** *ничим неиспуњена шупљина, празнина.* — Преда мном простор бездане празнине. *Гор.* фиг. Празних простора ... има у њезину образовању. *Торб.* **3.** *просторија, дворана.* — Трошни дворац ... претвара у модеран музејски објекат са више од 70 простора за излагање умјетнина. *Bj. 1967.* **4.** *временско раздобље.* — Цео тај простор мог живота ... стоји ми још живо у памети. *Нен. М.* Сјетите се ... да сте људи и да морате гледати и кроз тамни мрак у далеки простор и знати да је овдје све временито. *Јонке.* **5.** фиг. *подручје, област какве делатности.* — У големим пјесничким просторима је логичар туђинац. *Матош.* Живо обојени, они у простору фантазије добију конкретан облик визуелних представа. *Панд.*

Изр. борбени простор спорт. *простор (у мачевању) у којем се борци смеју борити;* брисани простор војн. *в. уз брисани;* ваздушни, зрачни простор *простор над државом по којем, без дозволе, не смеју летети туђи авиони;* зракопразни ~ физ. *простор у којем нема зрака, јер је, ради експериментисања, вештачки, умјетно исисан;* животни ~ биол. *в. уз животан (изр.);* казнени ~ спорт. *в. уз казнени (изр.);* космички, свемирски, светски простор астр. *космос, свемир;* мртви ~ војн. *комад земљишта на којему се прикривени циљ не може гађати мецима;* ничији ~ војн. *в. уз земља (изр.);* праг простора псих. *најмањи размак двају утисака на кожи, при коме се они разликују као два утиска;* стамбени простор *величина стана изражена у броју просторија или у кубним метрима;* стартни ~ *полазна тачка на такмичењима;* чуло, осетило за ~ *полукружни канали у унутрашњем уху.*

про́сторан и **про̀сторан,** -рна, -рно *који није тесан или ограничен, пространи.* — По дану раде заједно у просторним и добро зраченим радионицама. *Мј. 1926.*

простòрија ж **1. а.** *део унутрашњости зграде, грађевине, део стана, одвојен зидовима или преградама, намењен за становање људи, за рад разних установа, предузећа и сл.:* пословне просторије. — У исти час заори подземним просторијама громовна пјесма. *Гор.* Гласан, наметљив смијех допирао је чак до посљедње болничке просторије. *Вуј.* **б.** *нарочита грађевина за разне сврхе (за сабиралиште воде, спремиште чега и сл.).* — Дужина сушног периода је различита, а она овиси о притјецању воде у сабирну просторију. *ОГ.* Просторије за све куглане ... морају бити свијетле и зрачне. *Кугл.* **2.** *простор (2а).* — Не усуди [се] онамо, преко воде, у ону ширину и просторију. *Мул.* Са страхом помишљамо на огромне просторије које непријатељ сада заузима. *Јак.* **3.** мн. *простор (1).* — Ова се усијана магличаста маса кроз милијуне година хладила расипањем својих зракова у бескрајне небеске просторије. *Ком.* Почиват ћемо, мирно чекајући да ноћца застре ведре просторије. *Бег.*

простòријица ж *дем. од просторија.*

прòстōрје с *зб. им. од простор, простор (1).* — И рака му се размиче све шира, у неба свод, у просторје свемира. *Марк. Ф.* Зое — тако жеље моје иду свјетском по просторју. *Бег.*

про́сторнӣ и **прòсторнӣ,** -ā, -ō *који се односи на простор; који се остварује у простору:* просторне уметности. — Још много мање можемо схватити како просторне (и времене) количине могу постајати кретањем, кад кретање већ претпоставља простор и време. *Петрон.*

Изр. ~ метар (сантиметар итд.) *мера за запремину од једног метра (сантиметра итд.) дужине, висине и ширине, кубни метар (сантиметар итд.).*

просторноврѐменскӣ, -ā, -ō ков. фил. *који се односи на простор и време.* — Зар помисао на вјечност није тачан одраз материјалне стварности, приказане у редослиједу просторновременских стања. *Лит. 1957.*

про́сторнōст и **прòсторнōст,** -ости ж **1.** *својство онога што је просторно, што заузима неки простор.* — Свако тело заузима ограничени део простора: та се заједничка особина свих тела зове просторност. *Физ. 3.* **2.** *пространство, пространо подручје, пространи териториј.* — Она [Србија] је ... порасла за половину своје дотадашње просторности. *Јов. С.* Својим плодним тлом и просторношћу привукле су првотне агломерације аграрног становништва. *ЕГ 1.*

прòсторотвòран, -рна, -рно ков. фил. *што твори, образује простор.* — Заозбиљност није просторна, али је просторотворна. *Баз.*

простòручан, -чна, -чно само у изразу: просторучно цртање (сликање) *цртање, сликање које је цртано, сликано, простом руком, слободно без помоћних средстава.* — На крају ... школске године доби Ђуро двије награде: у архитектури и у просторном сликању. *В 1885.*

простòрчић м *дем. од простор.* — Запуштен четвероугласти просторчић ... било је гробље у којему су се покапала умрла некрштена дјеца. *Шен.*

простосрдачан, -чна, -чно **а.** *искрен, отворен, природан, непосредан, простодушан.* — Видео [је] да су то све људи простосрдачни, али и поносити. *Вес.* **б.** *у чему се испољава, очитује искреност, простодушност.* — Осећа се много обрадован лепим, простосрдачним ... објашњењем свога ... пријатеља. *Мил. В.*

простосрдачно прил. *искрено, простодушно.* — А смијао се тако простосрдачно да би се од смијеха душили. *Шимун.* Шта је, па зар није тако? — простосрдачно се чудио он обраћајући се смијачима. *Ћоп.*

простосрдачнòст, -ости ж *својство онога који је простосрдачан, простодушност.*

простòсрдно прил. *простодушно, простосрдачно.* — Простосрдно се чудим вандализму. *Уј.*

простòсрднòст, -ости ж *простодушност, простосрдачност.* — Своје ... муштерије дочекива... усрдном простосрдности. *Драж.*

простосхвàтљив, -а, -о ков. *који је просто схватљив.* — Та једноставна и простосхватљива истина рађа резултатима. *Крл.*

простòта ж **1. а.** *својство онога који је прост (1а), једноставност.* — Оци наши љубише простоту ... у живљењу ... и у говорењу. *Старч.* Они што воле велики свет одвратиће се с презрењем од простоте његовог сеоског огњишта. *Нед.* **б.** *својство онога који је прост (1б).* — Ова простота монаде чини те једна монада не може никако примити утицаје од друге монаде јер оно што је сасвим просто и што нема делова, не допушта нити да се шта из њега изнесе нити у њ унесе. *Петрон.* **2. а.** *својство онога који је прост (3а), простодушност, наивност, непосредност, неизвештаченост.* — Познало се да из њега говори она добра простота и искреност. *Коз. Ј.* **б.** *својство онога који је прост (4а),необразованост, нижи друштвени положај.* — Ја волим ... да се сетим наших старих, њих који су у простоти својој имали нечега ... здравог и непомућеног многом науком. *Нед.* **3.** *својство онога који је прост (4б), груба реч или чин, просташтво, простаклук.* — Дизали су шаке ... испуштали клетве и простоте протестирајући за безобзирним вехиклом. *Бег.* **4.** *прост народ, пук, необразована гомила, светина.* — Њихова виша класа од простоте не разликује [се] никаквом науком или особитијим знањем, него само богатством и господством. *Вук.* С господом [је] говорио талијански, с простотом на »мотк«. *Драж.*

Изр. опсенити простоту разг. *ученим речима и фразама заслепити, заварати кога.*

простòћа ж *једноставност, природност.* — Критика је убила простоћу. *Рад. А.*

простòћудан, -дна, -дно покр. *који је просте, искрене, једноставне ћуди, нарави, простодушан. Рј. А.*

прострáдати, прòстрāдām сврш. необ. *провести у страдању.* — Два-три добра дана, две-три пријатне вечери зар могу читав низ постраданих година својом благотворном слашћу разблажити? *Јакш. Ђ.*

прòстран, -а, -о **1.** *који заузима велик простор, огроман по величини, неизмеран.* — Он је ... увек равнодушно посматрао пространу природу, која је са тог места имала особито леп изглед. *Нуш.* Ја ћу се једанпут отиснути на пространо поље самосталности и отети се вашим оковима. *Ков. А.* **2.** *велик по обиму, количини, садржају, обилан, опширан, опсежан:* ~ кабаница, простране чизме. — Другове све је изгубио милене своје и лађу пространу. *М-И.* То је била пространа старинска кућа на један низак спрат. *Сек.* фиг. Душа је наша пространа, иако смо бројем мали. *Макс.* **3.** *који обухвата све стране чега, свестран.* — За добар укус [потребно је] ... дубоко схватање естетичких особина појединих ствари — схватање до ког човек може да дође само пространом естетичком културом. *Цар М.* **4.** *који је велик по трајању, дуг(отрајан).* — Па ипак, колико пространа и слободан био [је] дан ... *Уј.*

Изр. бити простране руке *бити дарежљив, издашан.*

прòстранит, -а, -о необ. *в. пространа (1).* — Све ћу узет собом под оружје и сувише Босну пространиту. *НП Вук.*

прòстрано прил. **а.** *нашироко, опширно.* — То ти пространо нећу казивати. *М-И.* **б.** *пуним гласом, гласно.* — Запева тако пространо да се Аници учини да он сад први пут зато тако пространо, радосно пева што су се ње курталисали, удали је. *Станк.*

прòстранòст, -ости ж *својство, стање онога што је пространо.*

просторствен, -а, -о необ. *пространа.* — Напуштајући пространствену реалистичку умјетност затварали се у затворене кругове. *Марј. М.*

простра́нство с (ген. мн. прòстрāнстāвā) *област куд се што простире.* — Обасјало је румено сунце ... прснула је ватрена светлост по том недогледном пространству. *Ранк.* Погледом гордим по пространству шета [орао] и чини му се крај види свијета. *Цес. Д.*

простра̀нција ж фам. *в. простор, пространство.*

простра́ција ж лат. мед. *пуни губитак снаге, крајња изнемоглост, клонулост.* — [Падала је] послије игре за кулисама у страшне живчане прострације. *Матош.*

прòстрел м **1.** мед. = прострео *заразна грозничава болест домаћих животиња, бедреница, коју изазива бацил* anthracis *и који долази у тело с храном или кроз рану на кожи; пренесен на људе изазива црни пришт.* **2. а.** бот. *биљка из истоимене породице која лечи од такве болести* Gentiana cruciata. **б.** мн. *биљна породица* Gentianaceae. *Терм. 3.*

простре́лити, прòстрēлӣм, ијек. простри̏јелити, свршен. **1.** *стрелом или пушчаним метком скроз пробити.* — Није [голубица] била тешко рањена, крило сам јој простријелио те је оздравила. *Мажс. Ф.* **2.** *устрелити, погодити кроз нешто мету.* — Дај простријели на копљу јабуку! *Рј. А.* Он је запео лук и сва је простријелио гвожђа. *М-И.* **3.** фиг. *нагло осетити какво оштро и неугодно осећање.* — Простријелила [би је] нека страшна слутња. *Мул.* Простријели је страшна помисао на гробље фашистичких жртава. *ЛМС 1951.*

Изр. ~ очима (погледом) *оштро и непремице погледати кога.*

простре́љати, прòстрēлāм, ијек. простри̏јељати, свршен. *в. простре́лити.* — Свима другима простријељат ћу главе. *Бал.*

прострѐљив, -а, -о *који се може простре́лити.*

прострељи́вати, -ељујēм *несврш. и уч. према простре́лити и простри̏јелити.*

прострѐљиво прил. *дубоко продирући, продорно.* — Њене очи, очи дивне, прострељиво сјајне, бацале су поглед дуг. *Глиш.*

прòстрео, -ела м = прострел (1). *Терм. 3.*

прòстрēти, прòстрēм (аор. 2. и 3. л. прòстрē; имп. прòстри; прил. пр. прòстрāвши и прòстрēвши; р. прид. прòстро, прòстрла, -ло; трп. прид. прòстрт), ијек. прòстријети, свршен. **1. а.** *оно што је било сложено, свито, смотано размотати, сасвим раширити (обично за лежање или седење).* — Простреше ми, легох ... занесох се и заспах. *Шапч.* Простро је лежај крај мојега и сада тамо станује. *Бен.* И простријеше им хасуру да сједну. *Андр. И.* **б.** *разастрети, раширити што по површини чега.* — [Стојан] лепо разредио меко миришљаво сено, простро преко њега поњаву [за Гојкову постељу]. *Ранк.* Обадвије су прекрстиле руке испод сложеног поњавца што ће га простријети у цркви. *Ивак.* **в.** *покрити сто столњаком и приредити прибор за јело на њему.* — Код њега је стол увијек прострт. *Пав.* **2.** (кога) **а.** *учинити да ко падне, оборити, срушити; убити.* — Па ћеш видјет да ћемо мријети и душмана клетог простријети. *Март.* Овај ме ударац простре и за три недјеље дуље продуљи моје боловање. *Кос.* **б.** *положити на што.* — Жандарми одмах скидоше [с кола] Пантовца [мртва хајдука] и простреше га по зеленој ливади. *Ранк.* **3.** фиг. необ. *проширити, применити.* — Ја бих њиховој светлој успомени чинио горку неправду ако би ви пример који сам вам навео хтели да прострете и на све њих. *Нуш.*

Изр. како ко простре, онако ће и спавати (како простреш, онако ћеш и лећи) посл. *како ко ради, онако ће му и бити; сваки чин и поступак има и своје последице.*

~ **се 1. а.** *проширити се, раширити се на све стране по површини чега, заузети велик простор.* — Понеко запева, глас му се простре, разастре на све стране. *Станк.* Магла се попут непрегледног мора прострла по низини. *Краљч. Стј.* **б.** *просути се ширећи се на све стране (о коси).* — Расплетена јој се красна црна коса прострла по узглављу. *Киш.* **2. а.** *опружити се целим телом, протегнути се ради спавања.* — Збацих с рамена копоран под једну лиснату букву па се прострех по њему. *Вес.* Голем и јак, простро се по земљи. *Хорв.* **б.** *бацити се, пасти на земљу заклањајући се од чега.* — На тај сигнал, обе се стране у магновењу простреше по земљи и просуше огањ. *Лаз. М.* Простремо се одмах по земљи да нас не би захватила парчад наших бомби. *Јак.* **в.** *пасти, пружити се целим телом пред кога или пред чије ноге у знак понизне молбе.* — И сад, он се, понизно као роб, простре пред ноге овог детета у сузама. *Уск.* Сви свештеници и калуђери падоше, простреше се по каменитом поду метанишући. *Чипл.* **3.** *пасти на земљу оборен од чега (од метка, ударца, бола, глади).* — Пуче потоња пушка и ... погоди Петра баш у потиљак ... Он се само простре, не пустивши ни гласа. *Вес.* Опет посрнуше, опет се простреше по земљи [изнемогли од глади]. *П 1958.* **4.** фиг. *пружити се, протегнути се.* — Иза пчелињака просто се широк врт. *Коз. Ј.* Опружио се и просто равно дебели хумус. *Бур.*

прòстрӣг и **прòстрӣж** м *отвор, прорез на оделу (хаљини, огртачу).* — Балчак ђорде извирио на простригу доламе. *Рј. А.; Вук Рј.*

простри̏јелити, прòстријелӣм, ек. простре́лити.

простријељати, прòстријељām, ек. простре́љати.

прòстријети (се), прòстрēм (се), ек. прòстрēти (се).

прòстрићи, -и́жēм свршс. *раздвојити што стригући.* — фиг. Наши лаки жерави ... сулако простриготе пољске валове до Каптола. *Павл.*

прòстрица ж покр. *врста морске мреже.* — Обноћ ловим рибу ... прострицом паломниће ... *Љуб.*

прòстр̄ти се, прòстрēм се свршс. *в. прострети се. Деан. Рј.*

простру́гати, прòстрӯжēм свршс. *стружући пресећи, постругати што.* — фиг. Студент снажно продрмуса трговца који је хркао: »Господине ... простругасте шине широког колосека!« *Вас.*

простру́јавати, -ӯјāвām *несврш. и уч. према простругати.*

простру́јати, -ӣјм свршс. **1.** *као струја, струјећи проћи кроз кога или што, прожети, прожмати кога (о каквом осећању, ветру, хладноћи и сл.).* — И чудна језа простру́ји кроз тело. *Ранк.* Ко бајам што труни цвијеће на зелену башту кад јужњак његовим простру́ји грањем. *Бег.* фиг. Та вест се тако брзо пронесе и простру́ји кроз све слојеве друштва. *Дом.* **2.** *почети струјати.* — Опет затрепта небо, ваздух се усколеба и зефири простру́јаше. *М 1867.* **3.** необ. *пројурити као струја.* — Добро јутро вам! — зажели па простру́ји натраг. *Божић.*

простру́јити, -ӣм свршс. *в. простругати.* — Неко чудно чувство простру́јило га свега. *Кос.*

прòстудан, -дна, -дно необ. *у малој мери студан.* — У ватрушгини су шкргутали и тресли се у жмарцима простудних слутња [рудари]. *Цес. А.*

простуди́рати, -ӯдӣрām свршс. *пажљиво посматрајући, дубоко размишљајући проучити кога, што.* — Иван је намјеравао да мало простудира физиономију Старога. *Десн.* Млади [је] писац ... до танчина простудирао повијесни материјал. *КН 1936.*

простýдити се, прòстӯдӣм се свршс. рус. *в. прехладити се. Р-К Реч.*

прòстудовати, -дујēм свршс. *в. простудирати.* — Ту је пуно интересантних типова који су израђени, простудовани. *Поп. П.*

прòсӯв, -а, -о = просух *понешто сув.*

прòсуда ж покр. *резултат просуђивања, процена, критика.* — Сврха није тек то да се о књижевности просуди, него да та просуда буде и суврeмена. *Шим. С.*

просу́дитељ м *в. просуђивач.* — Критик се не гомба: он је само просудитељ какве су те справе. *Шим. С.*

просу́дити, прòсӯдӣм свршс. *добро размисливши донети свој суд, (пр)оценити.* — Све је то он у себи добро претресао и дубоко просудио. *Бен.* Чуо је и пушку и просудио да је пукла негдје код првих ливада. *Ћоп.*

просуђи́ва̄ње с *гл. им. од просуђивати.*

просуђи́вати, -ӯђујēм *несврш. и уч. према просудити.*

просуђи́ва̄ч, -а́ча м *онај који просуђује.* — У другу је руку потребно просуђивачу да узмогне одредити вриједност појединa сустава. *Баз.*

прòсӯжњити, -ӣм свршс. *провести неко време као сужањ, бити у сужањству.* — Је л' ми дома ђого Пеливане, за кога сам, јадан, просужњио? *НПХ.*

прòсузити, -ӣм свршс. **1.** *испустити, пролити сузе, заплакати.* — У таквој прилици би и мати просузила од смеха. *Петр. В.* Црним очима пиљила је у трупло на вјешалима, не тренувши ни оком, не просузивши сузе. *Шен.* **2.** фиг. *пробити (о соку из лозе и биљке кад се обреже). Рј. А.*

проcу́кати, прòсӯчēм свршс. **1.** *пробости, пробуразити.* — Овај [ће га] просукати с леђа. *Креш.* фиг. Кога такне твоја рука, око твоје ког просука, биће вредан тога струка. *Кост. Л.* **2.** *сучући увити, завити.* — Просукавши брк Зрнић је ... одговарао ... *Божић.*

просӯкљати, -а̄м свршс. *почети сукљати, снажно у великој количини избити.* — Са свих [су] страна просукљали и пропиштали млазови воде. *Шкреб.*

проcу́кнути, прòсӯкнēм свршс. *снажно избити, нагло се уздићи.* — фиг. Брзином погледа поудаље им се ... просукну увис пробијељени простори ... утмашћени ... каменим и земљиним жиљем. *Божић.*

прòсуља ж покр. *тигањ, тава.* — Премеће се ... као риба у просуљи док спушти [испусти] погану душу. *Љуб.*

Изр. обијати као просуља у белу недељу посл. *ићи од једнога до другога молећи што*; пасти с просуље на жераву *пасти са зла на горе.*

прòсуљица ж *дем. од просуља.*

проcу́нути, прòсӯнēм свршс. *сунути кроз кога, прожети, прожмати.* — Кад га је то чувство просунуло, њему је новац ... постао празан и ништетан. *Коз. Ј.*

прòсӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од просути (се).* **2. а.** *разбијен.* — Нуди ми постељу с просутим стаклима. *Наз.* **б.** *разбацан у разним правцима.* — Нагледао си се ситан просутијех по пучини далматинскијех остpвица. *Љуб.* **3.**

килав. Вук Рј. **4.** *који не може чувати поверену тајну*; исп. проливен (2а). *Р-К Реч.*

просу́так, -тка м покр. *оно што се просуло.* — Скупио [би] просутак и сасуо га у одјељак умашћеног амбара. *Божић.*

прòсӯти, прòспём (аор. 2. и 3. л. прòсӯ; имп. прòспи; прил. пр. прòсӯвши; р. прид. прòсуо, -ӯла, -ӯло; трп. прид. прòсӯт) свршн. **1. а.** *сипајући испустити, истрести (хотимице или нехотице) количину чега (обично нешто ситно, сипкаво).* — Просу семе из вреће. *НП Вук.* фиг. Просуо сам их [дјеце] по свијету, да ни враг толико. *Војн.* **б.** *учинити да што испадне одакле.* — Гурну је преко прага, просувши јој цвеће из руку. *Каш.* **2.** *избацити, излити из чега нешто течно.* — Просула [је] музлицу с млијеком. *Сим.* **3.** *пустити да што обилно потече (о сузама, киши).* — Просу . . . обилате сузе и крваве. *Матош.* Дође [облак] до нас, просу из себе лијепу кишицу. *Ранк.* фиг. Душко је хтео сав јед да проспе из себе. *Ћос. Д.* **4.** фиг. **а.** *много, обилно дати.* — Бијесном жељом цјелове ћу просут своје. *Бег.* ир. Проспе по њему ударце као да испрашује вреће. *Кал.* **б.** *учинити да се што појави у великој количини и на целој површини.* — Осмехну се вече, ситне звезде просу. *Кош.* Лијепо предвечерје ране јесени просуло по граду шарену вреву. *Мар.* **5.** фиг. *сипајући покрити, прекрити чим какву површину.* — Сунце залази, просувши гримиз по планини. *Матош.* Месец проспе своје сетне зраке по луговима. *Јакш. Ђ.* **6.** фиг. **а.** *рећи, изговорити брзо и много.* — Дај, проспи, што је? — нестрпљиво ће Гашпар. *Драж.* После мале станке просуо бујицу речи. *Пол. 1950.* **б.** *пронети, разгласити, раширити.* — Један суви и болешљиви господин . . . је ту вест и просуо кроз вашар. *Нуш.*

Изр. ~ новац (паре) а) *лакомислено потрошити, прождрати много новаца*; б) *дати, потрошити новац као мито.* — Ако је Порта . . . ипак признала потпуну наследност, то је било стога што је Милош просуо паре у Цариграду. *Јов. С.*; ~ кућу (имање, земљу) *упропастити, профућкати, страћити кућу, имање, земљу*; ~ светло(ст) на кога (на што) *обасјати кога*; фиг. *објаснити, протумачити*; ~ коме црева (дроб, утробу) *распорити, пробуразити кога*; ~ огањ, ватру (из пушака), ~ пушке (топове) *опалити из ватреног оружја, отворити ватру из пушака (топова)*; ~ крв коме *пробости, убости кога*; ~ крв за кога (за што) *жртвовати живот, погинути за кога (за што)*; смути па проспи *нешто што је безвредно, безначајно.* — Сва та скупљања — мислио је — у ствари је смути па проспи. *Лал.*

~ се 1. а. *пасти у нереду и разлетети се на све стране.* — Мој се бисер по сокаку просу. *НП Вук.* **б.** *пасти у великој количини на кога, на што.* — На њих се камење проспе, зашобоћу штити кургаши. *М-И.* **в.** *пасти, спустити се.* — Низ прси се просули бркови. *НП Вук.* **г.** *пасти по каквој површини прекривајући је.* — По мекој површини просула се мјесечина. *Краљч. С.* **2. а.** *пролити се у млазевима, пљуснути (о киши).* — Просуше се јесенске кише. *Мил. В.* **б.** *почети тећи, потећи (о сузама).* — И најзад просуше се тихе, крупне сузе. *Лаз. Л.* **в.** *избити, појавити се у великој количини (о зноју).* — Зној му се просуо по челу. *Новак.* **г.** *нагло избити, покуљати.* — Онда се просу бео, сјајан дим, усколеба се тамо-амо и лагано оде у висину. *Шапч.* **д.** *нагло настати, избити.* — Налетеше облаци, натушти се небо и просу се страшна бура. *Ранк.* **3.** фиг. *обузети кога, овладати киме ширећи се брзо, нагло (о сну, дрхтавици).* — Сан нам по удима трудним се проспе. *Марет.* По Вукашину се просу танка дрхтавица. *Ћос. Д.* **4.** фиг. **а.** *зачути се, одјекнути, разлегнути се (о гласу, звуку).* — Залелека село, па се просу кукњава. *Рад. Д.* Просу се тмурним јутром . . . сребрни звук звона. *Кум.* **б.** *прочути се, рашчути се, пронети се на све стране (глас о чему).* — Просуше се чудни гласови по Загребу. *Шен.* **в.** *раширити се, испунити какав простор.* — Врата се отворише, зашушташе сукње, просу се по соби мирис. *Срем.* **5.** *сместити се на великом простору у разним правцима и деловима даље или ближе један од другога.* — Раскошна Опатија . . . просула се на подножју шумовитих брегова. *Кум.* **6. а.** *разметнути се, расути се.* — Ударе Турци, и логор се проспе. *Вук Рј.* **б.** *провалити се, распући се.* — фиг. И сетих се својих другова. У мени се просу жуч. Видим их све. Срећне, задовољне. *Петр. В.* **в.** *испасти из чега.* — Лубања му је пресла као кокосова љуска, мозак се просуо по плочнику. *Крл.* **г.** *разићи се, растурити се у групама или појединачно на разне стране.* — Послије службе божје народ се просуо по гробљу. *Бен.* **7.** *прострети се (2в).* — Одједанпут сав се пред њом проспем . . . љубим јој ноге. *Л-К.* **8.** *окилавити.* — У боју на Дубљу Сима се је просуо тако да је . . . до смрти морао носити утеге од јелење коже. *Рј. А.* **9.** разг. *испустити, избацити полно семе за време спавања, полуцирати. Р-К Реч.*

Изр. просула се жена покр. *родила, породила се.* — Просула ми се жена, па не могу никуд од куће. *Рј. А.*

прòсӯтбст, -ости ж мед. *килавост.* — А већ од старости, просутости, не смеју кћери и снахе ни да их дворе . . . већ само слуге, и то мушки. *Станк.*

прòсӯх, -а, -о = просув.

просу́шити, прòсӯшӣм свршн. **1.** *мало, непотпуно осушити. Деан. Рј.* **2.** *учинити*

сувим, добро, сасвим осушити, исушити. — Већ сасвим готову кућу треба темељно проветрити и просушити. *Батут.*

~ **се** *постати сув; провенути се (о трави).* — А кад скроз мокар изађем из потока, онда смо ишли на сунчеву припеку те трчали док ми се кошуљица не би просушила. *Шапч.* Сјећао се ... гувна гдје се ваљао по просушеној трави. *Тип.*

прòсфора ж грч. црквен. *бесквасни пшенични хлепчић са утиснутим словима Христова имена и др. знацима који симболизују тело Христово; употребљава се у православној цркви за причест и дели верницима као нафора.* — У селу Драјчићима муслимани су све до рата 1875. славили своју славу ... купили просфоре и ишли на литургију. *Дед. Ј.*

прòсцēнӣј, -ија и **прòсценијум** м грч. позор. *предњи део позорнице сасвим близу публике, између завесе и оркестра.*

прот предл. песн. *в. против.* — А у небо да дигне потоп нов и борбу ... прот силе. *Кост. Л.* Прот свим вам прегнула бих ... завојштина. *Марк. Ф.*

прòта м = прото *хип. од протопрезвитер.* — Ево, оче прото, дошâ ја к вама. *Пец.* Он иде редовно у цркву да контролише проту да не би скраћивао службу. *Петр. В.*

протàбāњчити, -ӣм свршен. шаљ. *пропешачити. Рј. А.*

прòтабати, -ām свршен. *табајући, топћући проћи.* — И онда протабај ходником његови кораци. *Мил. В.*

прòтаворити, -ӣм свршен. *провести време тавореће, тешко, бедно живеће.* — Протаворих данас једино с посном рибљом чорбом. *Л-К.* Протаворивши ... у прњама, буду објешени међу разбојницима. *Уј.*

протагòнист(а) м **1. а.** *глумац носилац главне улоге.* — Комедија се лијепо упутила, али гдје је протагонист? *Цар Е.* **б.** *носилац радње у књижевном делу (роману, драми), главни јунак.* — У његовим драмама жена је протагониста. *КН 1958.* **2.** *покретач (особа или организација) која покреће радњу, збивање, иницијатор.* — Зна се за Штросмајера да је био један од протагониста југословенске идеје. *Риб.* [Либерална странка] је заједно с напредњачком странком била протагонист владарских диктатура. *Глиг.*

протагòнисткиња ж *жена протагониста(а).* — Говориће вам о дубоком значају проблема који комад третира и о снажној креацији наше протагонисткиње. *Нуш.*

протáза и **прòтаза** ж грч. грам. *положај зависне реченице испред главне у сложеној реченици. Терм. 1.*

прòтак м покр. *ретко решето кроз које се протаче жито и ланено семе;* исп. проточити (3). — Сећаше се свега ... уношење бадњака па посипање оца житом из протака. *Дом.* Покушајте носити воду у протаку, паћете видјети колико ћете нанијети. *Бен.*

протáкāње с *гл. им. од протакати (се).*

протáкати (се), прòтāчēм (се) *несврш. и уч. према проточити (се).*

протàкнути, протàћи и **прòтаћи,** прòтакнēм (аор. 2. и 3. л. прòтакнӯ, протàче и прòтаче; прил. пр. протàкнӯв(ши) и протàкāв(ши); р. прид. протàкнуо, -ула, и прòтакао, -кла, и -àкла, -ло; трп. прид. прòтакнут) свршен. *провући, протурити кроз нешто, уденути у нешто.* — Данас је и он ... стол наткрио кровићем од платна што га држе четири мотке кроз стол протакнуте. *Јурк.* Конац [је] протакнут кроз једну млетачку перперу, прошупљену шилом на два бока. *Љуб.*

прòтāлӣј, -ија м и **прòтāлија** ж бот. *биљка најпростије грађе срцастог облика која исклија из споре* prothallium. *Терм. 3.; Бот.*

протандрáкати, -àндрчēм свршен. *проћи тандрчући, котрљајући се с лупом, с тутњавом.* — Сељачка кола протандрчу увратином. *Поп. Ј.* Некакав је воз протандркао. *Сим.*

протàнчати, -ām свршен. *протањити;* фиг. *профинити.* — Није осјећао у себи оне живе, друштвеним опћењем протанчане снаге да ту хвалу проциједи и оцијени. *Драж.*

~ **се** *протањити се;* фиг. *профинити се.* — Треба рећи ... да се изоштрио поглед, а протанчали живци. *Марј. М.*

протáњити, прòтāњӣм свршен. **1.** *учинити танким или тањим.* — Слаба је и бијела као сатворена од какве протањене прозирне материје. *Новак.* Кроз протањене облаке сунце са западног нéба баца ... блиједе сјаје. *Лал.* **2.** фиг. **а.** *смањити, умањити.* — Болешчина се повукла у оближња села ... а у многим протањи људство до ископа. *Љуб.* **б.** *ослабити.* — Изгледа да је бол ... протањио моју нечисту крв. *Уј.*

~ **се 1.** *постати танак или тањи.* — Омршао је, протањио се и профинио некако. *Андр. И.* **2.** *смањити се, смршати.* — Сад кукајте што сте се протањили и на малом броју остали. *Љуб.*

прòтапкати, -ām свршен. *тапкајући, ударајући ногама при ходу проћи.* — Иза угла протапка господин Панта мрдајући раменима. *Петр. В.* Чета протапка, звецкајући маљеркама. *Моск.*

протàргōл, -óла м грч. мед. *лек против гонореје и неких упала ока.*

протàћи и **прòтаћи,** прòтакнēм свршен. = протакнути.

прòтēг м и **прòтега** ж *размак, растојање у правцу сваке од три димензије; дужина, ширина.* — [Умјетник] стоји на становишту једновите и цјеловите динамичке слике на протегу читавог умјетничког дјела. *ХР 1928.* Да се ограничи на узане протеге ... *Р 1946.*

прòтеглити, -ӣм сврш. *истегнути, испружити, отегнути, протегнути у неком правцу (ноге, руке).* — Пошто је протеглио руке и зевнуо, прочарка лулицу. *Шапч.*

~ **се 1.** *протегнути се (1).* — Мачка, која је ... спавала на другој наслоњачи, диже се ... протегли се ... *Дом.* Он се протегли и упије у се чиста ... ваздуха. *Тип.* **2.** *израсти попут летве, постати протегљаст. Р-К Реч.*

прòтеглица ж *дугуљаста узана шљива.* — Имала је шиљаст, при крају завинут нос попут шљиве протеглице. *Шен.*

прòтегљаст, -а, -о *подуг(ачак); висок и мршав.* — Није сличио оцу који бијаше висок и танак, а лица протегљаста. *Шимун.* Министар, протегљаст, сув човек ... трудио [се] да буде што љубазнији. *Дом.*

прòтегљати се, -ām се сврш. *в. протеглити се.* — Јабланак се протегљао зерицу. *Божић.*

протѐгљив, -а, -о *који се може протегнути, растегљив. Деан. Рј.*

протѐгљивōст, -ости ж *својство онога који је протегљив.*

прòтēгнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од протегнути (се).* **2.** *подуг(ачак), протегљаст, издужен.* — Уније човјек ... протегнута и брадата лица. *Шен.* **3.** *отегнут, који дуго траје.* — Тишина. У даљини се чује протегнуто урлање паса. *Ил.* Ти си ... протегнута ноћ без пијетла. *Уј.*

протéгнути, прòтēгнēм сврш. **1.** *испружити у неком правцу део тела (ноге, рукс, врат и сл.).* — Цврчак је ... протегнуо танке ножице и запевао. *Пол. 1958.* Залепетао би крилима, протегао врат и запјевао гласно. *Кос.* **2.** *лећи испруживши се.* — Протегнут ће трудне кости на клупи од чворава дрва. *Михољ.* **3. а.** *вукући, растежући учинити дужим.* — Сједне на поткућницу, протегне дугачку нит, намота је на вретено ... *Бен.* **б.** *вукући учинити напетим, натегнути.* — Волујски протегнем ремен преко њега [кревета]. *М-И.* **4.** *распоредити у једном правцу, реду, на каквом простору.* — Протегните процесију кроз сву Нову Вес. *М-О.* **5.** фиг. *отегнути, (пр)одужити трајање чега.* — Настојим ли протегнути свијетлу минуту инспирације ... руга ми се с папира ... моја судбина. *Андр. И.* **6.** фиг. *проширити деловање чега на кога, применити.* — Оно не могу на себе протегнути. *Ков. А.* Ја бих мобилизацију протегнуо и на жене. *Јак.*

Изр. ~ **ноге** *проћи се, прошетати се;* ~ **папке** разг. *в. отегнути папке, уз отегнути (изр.).* — Прије неголи протегнем папке ... ни цента! *Цар Е.*

~ **се 1. а.** *испружити своје тело.* — Напријед с оштрим се копљем ... протегне Арес. *М-И.* Чобанче устаде, протеже се и пође лено девојци. *Ранк.* **б.** *пружити се у неком правцу.* — Ђерма се на бунару некуд протегла увис. *Ивак.* **в.** *лећи испруживши се.* — Био се протегао на клупи код зида. *Шен.* **2. а.** *постати дужи, увећати се у дужину, ширину, истегнути се.* — Ако је везица испод језика кратка ... она се мало-помало кретањем језика у говору протегне. *Батут.* **б.** разг. *израсти, порасти, узрасти.* — Па ни тај Борко не може то да схвати ... иако се протегао и нарастао. *Ђур.* **3.** *заузети какав простор у дужину и ширину на каквој површини.* — Од села се до шума протегло ... предиво њивâ. *Бен.* **4.** *распоредити се у једном правцу, у реду, попут траке, ланца на каквој површини.* — Армија се протегла у три реда. *Крањч. Стј.* **5.** фиг. *продужити се на какво време, до каквог рока, времена, отегнути се.* — Докле човјек по горама ступа, докле сунце свој пут не изгуби, дотоле се вијек протегнуо храбријема оним јунацима којима сам дигâ споменике. *Њег.* Вечер се полагано протегла, била је досадна и дуга. *Бен.* **6.** фиг. **а.** *проширити круг свога деловања, утицаја на кога; обухватити собом какав простор.* — Показао [је] колико му је стало да се наш књижевни језик ... протегне на цео наш народ. *Бел.* И на земљи протегнуо се хлад. *Уј.* **б.** *ширећи се постати чујан, зачути се.* — Тишина је гробна. И тек каткад само протегне се јаук слабије ил' јаче. *Митр.*

прòтēгнӯто прил. *отегнуто, трајући дуже, дуго.* — Пјесма ускипјела ... планинске снаге ... разлијегала се силно, протегнуто. *Коч.*

прóтежан, -жна, -жно *који се може протезати.* — Говорећи на пример, »тело је протежно«, ја кажем о телу нешто што се већ садржи у његовом појму. *ПИФ.* Све појаве тварне ... одају његову [божанску] протежну природу. *Баз.*

протѐжē, -ѐа м фр. *онај који је протежиран, заштићиван, нечији штићеник.*

протежи́рāње с *гл. им. од протежирати.*

протежи́рати, -ѐжӣрām сврш. и несврш. *заузети, заузимати се за кога, да(ва)ти коме предност без обзира на његове особине.* — Намјештење су добивала само дјеца оних ... породица које су биле нарочито протежиране. *Риб.*

прóтежнōст, -ости ж *особина, стање онога који је протежан.* — Атрибут мишљења и протежности свуда иду успоредо. *Баз.*

протéза ж грч. **1.** *механичка направа од разног материјала (дрвета, метала, стакла, пластичне материје и сл.) која замењује изгубљени орган људског тела или његов део.* — Одавно је изгубио десну ногу и сада има протезу. *Андр. И.* **2.** лингв. *гласови који се развијају испред неких вокала (нпр. узда — вузда, опет — јопет).*

протéзавица ж *протезање.* — Тек што се врати кући са поште, ухвати га протезавица као пред грозницом. *Матош.*

протéзање с *гл. им. од протезати (се).*

протéзати (се), прòтēжēм (се) *несврш. и уч. према протегнути (се).*

протéйди м мн. (јд. протēйд, -и́да) грч. биол. *сложена беланчевина, спојена са другим материјама.* — У тијелу свих организама има највише бјеланчевина и протеида. *НЧ.*

протéйини м мн. (јд. протēйн, -и́на) грч. биол. *чисте, елементарне беланчевине (поред масти и угљених хидрата најважнија храна у организму).*

протēйнскӣ, -ā, -ō *који се односи на протеин(е):* ~ .храна.

прòтēј, -е́ја и **прòтеј** м грч. *онај који радо и често мења свој изглед, облик (према морском божанству у старогрчкој митологији којему се приписивала способност да може примити различите облике); превртљив човек, превртљивац.* — Данас носи тај протеј дугачку косу, сутра је бријe. *Матош.*

прòтēјскӣ и **прòтејскӣ,** -ā, -ō *који је својствен протејима.* — За то је потребна ... протејска способност да се непрестано може мењати. *Скерл.*

прòтēк, ијек. прòтијек, м *крај, завршетак једног временског раздобља, интервала.* — Законска рехабилитација наступа силом самога закона, тј. са протеком извесног законског рока. *Арх. 1926.* Треба напоменути, у објашњавању оволиког временског протека, да је тужиочев захтев у два маха морао бити одбијен из формалних разлога. *НИН 1958.*

прòтектор м **1.** *покровитељ, заштитник.* — Мој високи протектор, господин генералмајор, нарочито ме је упозорио ... *Фелд.* **2.** *држава која узима над неком земљом протекторат (2).* — Доводио је у склад своје дужности према Русији, свом протектору. *Јов. С.* **3.** техн. *појачани по дебљини и трајности део спољне површине поклопца пнеуматичког обруча.* — Промијењено је ... протекторе на свим котачима. *Крањч. Стј.*

протектòрāт, -áта м **1.** *покровитељство, заштита.* — Започео је своју дипломатску каријеру под протекторатом баруна. *Крл.* **2.** *облик колонијалне зависности у којој врховно управљање државом која је формално задржала своје државно уређење припада империјалистичкој држави; сама таква земља.* — Дошао је у Париз ... и више се није враћао у [Тунис] престоницу некадашњег француског протектората. *Ј 1957.*

прòтектòрка и **прòтекторка** ж *жена протектор.* — Оставши без контроле добре протекторке и добротворке своје ... он се смртно заљуби. *Срем.*

прòтектòрскӣ и **прòтекторскӣ,** -ā, -ō *који се односи на протекторе:* ~ однос, ~ зависност.

прòтектòрски и **прòтекторски** прил. *заштитнички.* — Ако сам очајавао ... она ме је ... пољубила, летимично, говорећи протекторски: »Лудо моје дете!« *Петр. В.*

прòтектòрство и **прòтекторство** с *в. протекторат.*

протèкција ж лат. **1.** *покровитељство, заштита, помоћ, препорука коју нека утицајна личност чини коме у остварењу његових циљева.* — На тај начин се дознало за разне случајеве протекција, синекура ... и корупције. *Риб.* Она [је] сада под протекцијом неког ... властелина. *Цар М.* За писање имаш већ моју дозволу па ти није потребна никаква протекција. *Нуш.* **2.** шаљ. *оно што се даје, поклања таквом покровитељу, заштитнику.* — Прасе скичи ... али попа стегô добро, те не дâ да му протекција утекне. *Дом.*

протекциòнāш, -а́ша м *онај који протекцијом нешто постиже.* — У мени се бунило све против тога да постанем протекционаш. *Уск.* Гомила неспособних и нерадних протекционаша товила се на рачун диспозиционог фонда. *Риб.*

протекционàшица ж *жена протекционаш.*

протекциòнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на протекционаше.*

протекционáштво с *протекционизам (2).* — Има још ситних протекционаштава. *Вј. 1960.*

протекционѝзам, -зма м **1.** екон. *у капиталистичким земљама систем економске политике с високим царинама за увозну робу, који има за циљ да заштити индустрију и пољопривреду своје земље од стране конкуренције.* — Ако постоје тешкоће, оне су ... у недовољној заштити домаће производње и у западноевропском аграрном протекционизму. *Вј. 1967.* **2.** *избор, одабирање људи за вршење државне и друге службе не по способности него по познанству и препорукама.* —

Он није хтео да чује за књижевни протекционизам и патриотске обзире. *Скерл.*

протекциони̏ст(а) м **1.** *протекционаш.* — Кога ту све нема? ... Разни протекционисти ... и министарска дјеца. *Крл.* **2.** *присталица протекционизма (1).*

протекциони̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на протекционисте и на протекционизам:* ~ систем, ~ тарифа, ~ политика.

протекциони̏сткиња ж *протекционашица.*

протела̀лити, -èлāлӣм сврш. тур. *објавити, разгласити.* — Попадија повиједа то знамење на вјери свакој другарици и пријатељици, но свакој препоручује да га не протелали. *Љуб.*

прòтепати, -ām сврш. *почети тепати, тепајући рећи, проговорити.* — Сеђа [се] и какву је реч још као дете ... први пут протепао. *Јакш. Ђ.* Једва му је преостало од брига и напора да ме изгрли и да протепа по неколико ријечи са мном. *Ков. А.*

протѐпсти и **прòтепсти,** протѐпēм (аор. 2. и 3. л. прòтепа; прил. пр. протѐпāвши; р. прид. прòтепао, протѐпла и прòтепла, -ло; трп. прид. протѐпен, -ѐна, -ѐно) сврш. покр. **1.** *расипнички, неразумно потрошити, профуњкати новац, имање.* — Протепох кућицу и клатарим се од немила до недрага. *Ков. А.* **2.** *употребити, утрошити време без икаквог циља и смисла.* — Већ сам протепао петнаест дана. *Новак.*

~ **се а.** *проскитати се, проклатарити се.* — Кад се протепу по свијету, онда се опет радо враћају. *Ков. А.* **б.** *постати скитница, морално пропасти.* — Луjза, којој је било око двадесет година, протепла се била већ у првој младости. *Кум.*

прòтера, ијек. прòтјера, ж необ. *насилно удаљавање кога откуда, протеривање, прогонство.* — Још окуси ... и протјеру. *Прер.*

протера̀вање, ијек. протјера̀вање, с *гл. им. од протеравати.*

протера̀вати, -èрāвāм, ијек. протјера̀вати = протеривати *несврш. и уч. према протерати.*

протера̀нац, -нца, ијек. протјера̀нац, м *онај који је протеран одакле, који је против воље удаљен са какве дужности, отпуштен.* — Та је казна »милост јоште блага« — велики судац рече протјеранцу. *Марк. Ф.*

протера̀нӣк, -и́ка, ијек. протјера̀нӣк, м *протеранац.* — Прибрали се ... којекакви бегунци и протераници ... из попаљених градова. *Вук.*

протера̀ница и **протера̀инца,** ијек. протјера̀ница и протјера̀ница, ж *жена протеранац. Вук Рj.*

протера̀ничкӣ, -ā, -ō, ијек. протјера̀ничкӣ *који се односи на протеранце и протеранике.* — [По најновијој наредби] су стотине и стотине хрватских радника добиле протјераничке пасоше. *Цар Е.*

прòтерати, -ām, ијек. прòтјерати, сврш. **1. а.** *гонећи учинити да прође:* ~ стоку кроз варош. *Р-К Реч.* **б.** *терајући проћи куда или мимо кога.* — Не шће Перо послушати Тоша но прођера покрај Тоша дора. *НП Вук.* Милка увек нађе нека посла код сусетке преко пута ... кад ће таман Вуја да протера онуда своје воке. *Ад.* **2. а.** *укуцавајући протурити кроз што:* ~ клин. *Р-К Реч.* **б.** *протиснути скроз.* — Вучко [се] стиште за њим, стиже га и протера му ножић кроз бутину. *Лаз. Л.* **3. а.** *насилно удаљити кога одакле, истерати, изагнати.* — Јер ће те ... протјерати корбачем. *М-О.* **б.** *казнити кога присилним удаљењем, прогнати.* — Треба га протерати, покварен је, лопов, разбојник. *Дом.* **в.** *удаљити кога силом од вршења каквих дужности.* — Сјећао се и онога кишљива дана када га је отац ... протјерао из службе. *Тип.* **4.** фиг. **а.** *уклонити, одстранити што, ослободити се чега.* — Човјек устане, протегне се, протјера сан из костију. *С 1937.* Ево ти да протераш мамурлук. *Моск.* **б.** *брзо, весело провести време.* — Лани смо цело лето на раду протерали смејући се њему. *Дом.* **5.** фиг. *тешко, с муком изговорити.* — Ко? — једва тешким језиком протерао слог кроз дебеле усне брижан Негосав. *Рад. Д.*

Изр. ~ ћеф *извршити своју вољу, оно што је коме мило;* ~ кера *провеселити се уз пиће.* — Алај смо ... протјерали кера! *Ивак.*

протери̏вање, ијек. протјери̏вање, с *гл. им. од протеривати.*

протери̏вати, -тѐрујēм, ијек. протјери̏вати, несврш. = протеравати.

протѐсати, прòтешēм сврш. **1.** *израдити, поравнати што тесањем.* **2.** *почети тесати. Вук Рj.*

прòтесӣн, -ā, -ō *в. протестни.*

прòтест м лат. **1.** *одлучно, отворено, категорично изражено неслагање, незадовољство против чега што се сматра као неправилно.* — Језгро те поезије је протест. *Матош.* Под срамотом живи наше покољење, не чују се ни протести ни јауци. *Дис.* **2.** правн. *службена потврда да меница није исплаћена у року, која служи као доказ за наплату судским путем.* — Предаће му менице на протест. *Каш.*

протеста̀вати, -èстāвāм несврш. *в. протестирати.* — А Томо и Карло поћ ће на Пиле ријет му да ми протеставамо. *Војн.*

прòтестанат, -нта м *в. протестант.* — Милтон бијаше логичан, узвишених начела, до корена протестанат. *В 1885.*

прòтестант м **1.** *присталица протестантизма.* **2.** *онај који протестира против чега.* — »Аскет живота«, вјечни протестант против сваке једноставне стварности. *Ант. Л.*

протестантѝзам, -зма м *опћи назив за хришћанске вероисповести које су се у доба реформације у 16. ст. у знак протеста одвојиле од католицизма.*

протестàнство с *в. протестантизам. Дван. Рј.*

прòтестантка и **прòтестанткиња** ж *жена протестант.*

прòтестантскӣ, -ā, -ō *који се односи на протестанте:* ~ покрет, ~ црква.

протеста́ција ж *в. протест.* — Није марио за све протестације старе барунице. *Шен.*

прòтестовати, -ствујēм сврш. и несврш. *в. протестовати.* — Бранила би се она речито, прелазила у напад и протестовала. *Вас.*

протест́ирање с *гл. им. од протестирати.*

протести́рати, -èстӣрām сврш. и несврш. - протестовати **1.** *одлучно и отворено изјавити, изјављивати протест, незадовољство против кога, чега.* — Почела се мрштити и отворено протестирати. *Ћор.* **2.** *уложити, улагати у суду мјеничну протест.*

прòтестнӣ, -ā, -ō *који се односи на протест, који изражава протест:* ~ скупштина, ~ резолуција, ~ поворка.

прòтестно прил. *на протестни начин, протестирајући.* — Голубови ... гучаху протестно одозго. *Ств. 1948.* Само [се] значајно накашља и протестно напрћи усне. *Божић.*

прòтестовање с *гл. им. од протестовати.*

прòтестовати, -стујēм сврш. и несврш. = протестирати. — Зар толицну чашицу па и њу само до пола? — протестује госпођа Сида. *Срем.* Јавише јој да је мјеница протестована. *Том.*

прòтетика ж грч. мед. *део медицине који се бави вештачким замењивањем изгубљених органа људског тела или њихових делова.* — Лекари стоматолози могу се специјализовати за ортопедију вилица и протетику. *Пол. 1959.*

прòтетичар м *стручњак за израду протеза.* — Завод за ортопедску протетику НР Србије ... расписује конкурс за ... мајстора протетичара. *Пол. 1959.*

прòтетичкӣ, -ā, -ō *који се односи на протезу (2):* ~ сугласник. *Терм. 1.*

протéћи (се) и **прòтећи (се),** прòтēгнēм (се) сврш. *в. протегнути (се).*

протèћи и **прòтећи,** протèчēм и прòтекнēм сврш. **1.** *почети тећи.* — Протекао казан. *Вук Рј.* Зној протече, али се мотика не макне. *Наз.* **2.** *текући проћи кроз што, мимо чега.* — И требаће још много воде да протече Дунавом па да се сасвим ослободимо тога кобног наслеђа прошлости. *Скерл.* **3.** фиг. **а.** *истећи, изићи, излити се.* — А колико је одонда протекло крви, почињено злочина, превара. *Крл.* **б.** *продрети, пробити се кроз што.* — Сва тајна закона у теби се таји. Као златни конци протекли кроз стену. *Дуч.* **4.** *престати задржавати, спречавати течност да не истече, процурити:* протекао је кров, протекло је буре. *Р-К Реч.* **5.** фиг. *проћи, минути (о времену, року, догађајима).* — Два наредна дана протекоше као у причи. *Леск. Ј.* Најслађи дани ђачкога живота ту су ми протекли. *Нен. Љ.* Живот [му] није протекао онако како је требало. *Сим.* **6.** фиг. *изићи, појавити се, настати, произићи, доћи до кога, чега.* — Из праксе су протекли, у пракси се провјеравају. *Лог. 2.* Требало би да учени људи држе стране изреке док год из народа не протеку наше властите. *Љуб.*

протефѐричити, -ӣм сврш. *провести тефериц, забавити се.* — Иђи ћемо у поље зелено да у пољу протеферичимо. *ПИХ.*

проти предл. *в. против.* — Тријем је био добро заокренут ... проти вијавици. *О-Л.* Згријешила је проти својој вољи. *Ћип.*

против I предл. с ген. *изриче* **1.** *правац кретања према чему.* — Ишла [је] споро и мучно против јаког вјетра. *Андр. И.* **2.** *супротност, неслагање с ким, с чим, непријатељски однос према коме, чему.* — Узаман тражи ... оружје против нас. *Матош.* Оружана борба показала је јасно ... ко је за, а ко против окупатора. *Марј. Ј.* **3.** *делатност, борбу за сузбијање чега, за заштиту од чега:* лек ~ главобоље, средство ~ гамади. — Био је чувен лекар против водене болести. *Нен. Љ.* **4.** *поређење, поредбу: према.* — Ставио је у окладу читаву своју порцију круха против двије заушнице. *Јонке.* **5.** *предмет или место насупрот којега се што налази или поставља.* — Мехмет нареди да се обрате свих једанаест топова против великијех врата града и да се сви одједном испале. *Љуб.* **6.** (у придевској служби, као део предиката) *противан.* — Када је надзорник са њим, откуда они онда могу да су против? *Ћос. Б.* **II** прил. **1.** *насупрот, напротив.* — У очи њему против стадох. *Вук.* **2.** *противно, супротно:* говорити ~, радити ~.

Изр. немати ништа ~ *бити споразуман, сагласан с чим.*

против- *као први део сложеница значи* **1.** *који је одређен, који служи као заштита од чега, који спречава што:* противавионски, противтуберкулозни. **2.** *непријатељски:* противдржавни. **3.** *који противречи чему, који*

се не слаже с чим: противзаконит, противприродни. **4.** *који служи као супротна мера, који делује у супротном смислу*: противакција, противотров.

противавиóнскй, -ā, -ō *који служи као заштита од авиона*: ~ артиљерија, ~ пушка, ~ одбрана.

противагитáција ж *агитација која сузбија другу агитацију.* — Удвостручили [су] своју противагитацију која је била тим опаснија што се водила у потаји. *Гавр.*

прòтивак, -йвка м *више биљних подврста из пор. јаглика* Lysimachia nemorum, L. punctata, L. vulgaris. *Сим. Реч.*

противàкција ж *акција у супротном правцу.* — Ако нападачу не успије покушани захват и при том дође у зависан положај услиједи противакције противника, борба се не прекида. *Рв.*

прòтйван, -вна, -вно **1. а.** *који се налази насупрот коме, чему, супротан.* — Бабе се ... каткад и почупају, надвикујући једна другу с противних брегова. *Ков. А.* **б.** *који иде, креће се у супротном правцу.* — Он опрезно изиђе и пође у противном правцу. *Мил. В.* **2. а.** *који је сасвим друкчији, различит од другог, који противуречи другоме.* — Почне рат ... противан људском разуму и свој људској природи. *Крањч. Стј.* **б.** *који се не слаже с ким, с чим, који је непријатељски расположен према коме, чему, који се противи коме, чему.* — Ја сам свакад био противан да се једном утврђене цене ... мењају по ћефу. *СКГ 1957.* **3.** *неугодан, непријатан, непођудан, мрзак.* — Дјевојка му некако није противна. *Шен.* **4.** (у именичкој служби) *оно што је супротно чему по садржају, смислу, супротност.* — Ја то не могу тврдити, а не бих хтео тврдити ни противно. *Нед.*

Изр. у противном случају разг. *ако буде, ако се уради друкчије, супротно ономе што се мисли, предлаже, тада наступају и сасвим друкчије последице.* — Позвао [је] официре ... да сместа пређу на страну Народноослободилачке војске, јер ће у противном случају одговарати после рата као ратни злочинци. *Дед. В.*

противврéднòст, -ости, ијек. противвриједност, ж *количина која по својој вредности одговара количини новца или друге вредности.*

противдéјство с *дејство које је супротно, опречно другом дејству.*

противдемòкратскй, -ā, -ō *који је против демократије, који делује насупрот демократији*: ~ мера.

противдóказ м *доказ којим се доказује нетачност доказа супротне стране.* — Нема никаквих позитивних ни доказа ни противдоказа ни за једну ни за другу од тих двеју могућности. *Петр. М.*

противдр̀жáвнй, -ā, -ō *који је усмерен, који ради против државе и државног уређења*: противдржавни елементи.

прòтúвити се, прòтйвйм се несврш. **1. а.** *одупирати се чему.* — Ја се противих и држах крепко отворену књигу коју она покушаваше да затвори. *Лаз. Л.* Ишли су, уништавајући усташичке ескадроне који су им се противили. *Моск.* **б.** *не слагати се с ким, с чим, не пристајати на што.* — Влада се противила повраћању слободне штампе. *Јов. С.* **в.** *не слагати се с чим што садржава у себи опречност, противуречност, бити у супротности.* — Разабира се да се овај систем противи постулатима праведности. *Мј. 1926.* **2.** *одупирати се спољашњем, физичком деловању, утицају.* — [У Топчидеру] се виделе шумице и букети дрвећа, по којем се још црнило лишће и противило се трулежи. *Уск.*

прòтивјурйш м *јуриш као непосредни одговор на извршен јуриш од стране противника.* — Борба је била необично упорна, вршени су стално јуриши и противјуриши. *Дед. В.*

противкандйдàт, -áта м *кандидат противничке стране.* — Противкандидат га туче са 14.000 гласова. *СКГ 1937.*

прòтивколац, -óлца м војн. неол. *топ јаке разорне моћи за борбу против тенкова.* — Момку нестаде даха као да су га погодили из топа противколца. *Ћоп.*

прòтивколскй, -ā, -ō *који се односи на противколце.* — Заплењено је неколико противколских топова. *Дед. В.*

протúвљење с *гл. им. од противити се.*

прòтивмера, ијек. прòтивмјера, ж *средства која се примењују да се осујети, онемогући деловање противничких мера.* — Тадашње власти у Бечу и Пешти ... предузеле [су] противмјере. *Риб.*

прòтивмјера, ек. прòтивмера.

противнáпад м *напад ради одбијања противничког напада*; исп. противјуриш. — Иза толиких напада и противнапада ... наши борци заузеше ... положаје. *Пол. 1958.*

противнáродан, -дна, -дно *који је управљен, који се врши против интереса народа.* — Тешко стање погоршавала је ... рђава управа противнародних чиновника. *Риб.*

прòтйвнйк м **а.** *онај који се непријатељски односи према коме, чему, онај који се бори против чега, који спречава ширење, развијање чега.* — Најљући противници реформама падаху на колена пред окрутним везиром. *Том.* **б.** *онај који иступа против кога у каквом спору, парници, политици, игри, спорт-*

ском такмичењу и сл. — Политички противници ријетко могу бити особни пријатељи. *Коз. Ј.* У овом првенству противници су били толико изједначени да је резултат игре био ... неизвестан. *Пол. 1957.*

прòтивница ж *она која се непријатељски односи према коме, чему; она која иступа против кога.* — Осим основне симпатије за Русију, противницу Аустрије, он ни нема ... позитивнијег циља. *Нех.*

прòтивничкӣ, -ā, -ō *који се односи на противнике*: ~ табор, противничке новине.

прòтивништво с *противничко деловање, поступање, противљење.* — По својем очитом противништву свим новотаријама мишљаше да му то не може бити брањено ускратити својих симпатија ономе који ... ступаше кано ... носилац ... тих новотарија. *Јурк.* Отеран [је] услед своје смелости ... у ... противништву Лутеровој нетолеранцији. *Петрон.*

прòтивно прил. **1.** *супротно, опречно.* — Противно сваком очекивању он је маму нашао свјежију. *Кол.* **2.** фиг. *незгодно, криво, непођудно.* — Госпођама као да беше врло противно одвајати се од мојих кћери. *Нед.*

протȉвножац, -ошца и **протȉвножнӣк** м *становник супротних тачака земаљске кугле, антипод. Р-К Реч.*

протúвност, -ости ж **1.** *супротност.* — Посве у противности са својим држањем тихо примијети ... *Шег.* А домаћица његова Наста управо му је сушта противност. *Ћор.* **2.** *непријатност, мрскост, одвратност.* — По неки пут јој се чинило да га страсно мрзи због ужасне противности, али га никад није могла презрети. *Петр. В.*

противо предл. песн. *в. против.* — Она змија — помоз боже! Ко противо тебе може! *Радич.*

противòтров м *средство којим се поништава или слаби деловање отрова.*

противофанзúва и **противофензúва** ж *офанзива, офензива као противмера која се предузима да се сузбије наступање противника или да се пређе у напад*; исп. противјуриш, противнапад.

противподмòрничкӣ, -ā, -ō *који служи у борби против подморница.* — Одржавали смо вјежбе са противподморничким јединицама. *Пол. 1958.*

прòтивпожȁрнӣ, -ā, -ō *који је одређен за борбу против пожара*: ~ команда.

противпòложен, -а, -о рус. *супротан, опречан.* — Управа ... установе састављена је од два противположена друштвена фактора. *Д 1934.*

противпòложенòст, -ости ж *супротност, опречност.* — Без љубави давно би изумро свет, јер би нестало оне благословене свезе која спаја противположеност мушких и женских. *Шапч.*

прòтивправнӣ, -ā, -ō *који је у супротности с правом, који противречи праву.* — Противправна радња може бити грађанска и кривична. *Арх. 1926.*

противпрáвност, -ости ж *својство онога што је противправно.* — Суштину кривичног дјела одређује његова друштвена опасност, а не његова противправност. *Арх. 1947.*

противпрéдлог м (ек. и ијек.; ијек. и противприjèдлог) *предлог који се предлаже да се поништи или ослаби ранији предлог.* — Велика Британија и Француска у својим противпредлозима одбацују и саму могућност забране нуклеарног оружја. *Б 1957.*

прòтивприговòр м правн. *тражење да се поништи приговор на поднесену тужбу и да остане на снази тужбени захтев.*

противприjèдлог, ек. противпрéдлог.

противпрúродан, -дна, -дно *који се противи, противречи ономе што је природно, обично, нормално.* — Страшан је рат. Страшан. Противприродан. *Дав.*

противпрúродњāк м *онај који је оптерећен противприродним склоностима.* — Нигде нећеш наћи горих бесрамника и ... мушких противприродњака него баш међу њима. *Маш.*

противпрóписан и **противпрòписан**, -сна, -сно *који је у супротности, који противречи прописима.*

противпрóписно и **противпрòписно** прил. *на противпрописан начин.* — Емил се одмах поче противпрописно пригибати у пасу. *Петр. В.*

противрáдња ж *радња која је у супротности другој радњи.* — Ако у роману поред главне радње нема и главне противрадње, онда ... нема драме. *Поз. 1948.*

противрáзлог м *разлог којим се побија раније изнесен разлог.* — Могу ли се чути и противразлози? *Рад. Д.*

противрàкēтнӣ, -ā, -ō *који служи у борби против ракета*: ~ тенк, ~ топ, ~ оружје.

прòтивратнӣ, -ā, -ō *који се противи рату, који је усмерен против рата.* — Осећао [је] да ће ... свести своје казивање на противратна и миротворна убеђивања. *Рад. Д.*

противреволýција ж *преокрет насилним путем у пређашње стање које је срушено револуцијом.* — Вето је значило противреволуцију, значило ништење свега дотадашњег скупштинског рада и враћање на старо стање. *Јов. С.*

противреформа́ција ж ист. *реакционарни покрет католичке цркве у 16 и 17. ст. са циљем да се ојача утицај цркве на општи културни и политички живот у Европи.*

протѝвречан, -чна, -чно, ијек. протѝврјечан *који садржи у себи противречје, супротан, опречан:* ~ суд, ~ закључак. — Парадоксом се назива мисао која на први поглед изгледа противречна, а која је у ствари дубоко тачна и истинита. *Т. кн.*

противрѐчив, -а, -о, ијек. противрјѐчив *противречан.* — Такав развој ни у ком случају није противречив у земљи толико развијене парламентарне демократије. *Пол. 1957.*

протѝвречити, -ѝм, ијек. протѝврјечити, несврш. **1.** *говорити против, оспоравати што.* — Воли да га дирнеш у око, него да му противречиш. *Лаз. Л.* **2.** *бити у супротности с чим.* — Мислим ... да је то искључено, јер би то противречило најосновнијим чињеницама. *Бел.*

протѝврѐчје, ијек. протѝврјѐчје, с = противречност (1) *стање у којему једно искључује, поништава друго.* — Није се могао никако да снађе у противрјечју разних животних проблема. *Ћип.*

протѝвречно, ијек. протѝврјечно, прил. *на противречан начин, у супротности.* — Ма колико чудно и скоро противречно изгледало, сасвим је у складу са његовим ... карактером. *Богдан.*

протѝвречнӧст, -ости, ијек. протѝврјечнӧст, ж **1.** = противречје. — Велике су цифре рудних налазишта у противрјечности са чисто недовољном производњом. *ЕГ* **2.** **2.** лог. *однос између два суда који се између себе искључују или потиру.* — Однос контрадикторне супротности јесте логична противречност. *Лог. 1.*

противрјеч-, ек. противреч-.

прѐтивстав м *супротан став, супротна поставка, тврдња.* — У том скептицизму нема ни релативне спознаје, јер се у том случају једном ставу супротставља увијек једнак противстав. *Ант. 1.*

протѝвставити, -ѝм сврш. рус. *в. супротставити.* — Две тезе противстављене су једна другој. *Јов. С.*

~ **се** *повр.*

протѝвстављање с *гл. им. од противстављати* (*се*).

протѝвстављати, -ам *несврш. и уч. према противставити.* — Он је улазио у ситнице, представљао најтеже ситуације и противстављао им решења. *Ћос. Д.*

~ **се** *повр.* — Улетео [је] у ... литерарни свет храбро, противстављајући му се. *Михиз.*

противстàјање с *гл. им. од противстајати.* — Усудио се да у суду каже како није ништа крив један сељак који је оптужен за ... противстајање власти. *Дом.*

противстàјати, -стòјим *несврш. и уч. према противстати.* — Прешавши на ... противстојећу теорију, једнако се је одушевљавао и за њу. *Десн.*

протѝвстати, -станем сврш. *устати против кога, чега, успротивити се.* — Краљ би постао господарем ... и огромне политичке моћи ... и њему нико више није могао противстати. *Јов. С.*

протѝвство с *супротност.* — У противству према ... метафизици он истиче јединство материје и кретање. *ПИФ.*

прѐтивтēг м фиг. *оно што, делујући у супротном правцу, нечему успоставља равнотежу.* — Као унутрашњи противтег намеће му се сјећање на Стану ... *Вуков.*

противтéжа ж *противтег.* — Залагали [су се] за сталешко корпоративно уређење државе као противтежу народној демократији. *Риб.* Прижељкивао [је] да дође до повезивања и размаха неких других снага које би биле противтежа партизанима. *Вуков.*

прѐтивтēло, ијек. прѐтивтијело, с биол. *материја која се ствара у телу као заштита организма од болести.* — До серумске болести долази због реакције нарочитих противтела која је организам створио и страних бјеланчевина које се уносе инјекцијом. *НИН 1959.*

прѐтивтенковац, -овца м војн. *противколац.* — Погодио га [немачки тенк] наш противтенковац. *Дед. В.*

прѐтивтенкōвка ж војн. *тешка бомба против тенкова.* — Кад сам претрчала преко друма, видела сам како ... баца тешку противтенковку на гомилу Немаца. *Поп. Ј.*

прѐтивтенкōвскӣ, -ā, -ō *који је одређен за борбу против тенкова:* ~ артиљерија, ~ пушка.

прѐтивтијело, ек. прѐтивтēло.

противтȕжба ж правн. *тужба коју покреће туженик против тужиоца.*

противу предл. *против.* — Али у мамином присуству нико није смео реч рећи противу оца. *Бар.* Инвалиднину губе лица која испољавају начела противу постојеће државне форме. *Мј. 1936.*

противу-, *против-.*

противубо́рац, -рца м *онај који се бори против чега. Р-К Реч.*

противувре́днӧст, -ости, ијек. противувријѐднӧст, *противвредност.*

противувријѐднӧст, -ости, ек. противувре́днӧст.

прòтивудā̀р, -а и **противȕдарац,** -а̄рца м *удар(ац) којим се одговара на дати ударац.* — Друга пролетерска је извршила неколико противудара. *Дед. В.* Забуна је трајала неколико минута, а онда је дошао наш противударац. *Чол.*

против(у)зáконӣ, -ā, -ō заст. *в.* ***против(у)законит.*** — Пре истека рока може радник напустити послодавца . . . ако га они наводе на неморална или противзакона дела. *Лапч.*

против(у)зáконит, -а, -о *који се противи закону, који је у супротности са законом.*

против(у)зáконито прил. *на противзаконит начин.* — Потпуно самовољно и противзаконито баца га у затвор. *Глиг.*

против(у)зáконитōст, -ости ж *својство онога што је противзаконито.*

прòтивукрā̀љ м *краљ као супарник постојећем краљу.* — Војводе изабраше противукраља. *Пов. 2.*

противупòложен, -а, -о *противположен.* — Послови су се . . . у то време кретали сасвим противуположеним правцем. *Нов.*

противупòложенōст, -ости ж *супротност, опречност.* — Све стварно се распliње . . . потпуна противуположеност између овога што јесте и онога што треба да буде. *К 1950.*

прòтивуратнӣ, -ā, -ō *противратни.* — У свима [књигама] очита [је] противуратна црта. *Барац.*

противуреволу́ција ж *противреволуција.* — Прекинут побједом противуреволуције, српски омладински покрет дошао је до пуна замаха у шездесетим годинама. *Барац.*

противурефóрмāција ж *противреформација.*

противȕречан, -чна, -чно, ијек. противȕрјечан *противречан.* — Тјешила је [Мару] са безброј ситних и противурјечних лажи. *Андр. И.*

противȕречити, -ȕречӣм, ијек. противȕрјечити, несврш. *противречити.* — У мисалу . . . је сам себи противурјечио. *Водн.* Овакво гледиште противуречило би раније изложеном ставу. *Ств. 1952.*

противȕрēчје, ијек. противȕрјēчје, с *противречје.* — У развитку дјеце из образованих сталежа јавља [се] велико противурјечје. *Шкреб.*

противȕречнōст, -ости, ијек. противȕрјечнōст, ж *противречност.* — Све то долази фра-Марку као ружан сан, пун мучних противурјечности. *Андр. И.*

противурјеч-, ек. противуреч-.

прòтивуслуга ж *услуга која се узвраћа за примљену услугу.* — Аустро-Угарска је нудила Русији као противуслугу . . . да се . . . Дарданели отворе за руске ратне бродове. *ОП 2.*

противȕстāван, -вна, -вно *који се противи уставу.* — Шта је значио онај противуставни покрет војске? *Јов. С.*

противутéжа ж *противтежа.*

противуфèудā̀лан, -ā̀лна, -ā̀лно *који је управљен, усмерен против феудалаца и феудализма:* ~ покрет.

протúвштина ж **1.** *противљење, одупирање.* — Не трпим противштине. *Шен.* **2.** *супротност, опречност.* — Противштине, које раздиру данас странку, противштине су погледа и увјерења. *Крл.*

прòтијек, ек. прòтēк.

прòтимба ж заст. **а.** *в. противљење.* — Кад је видјела одлучну протимбу грофичину, одустала је . . . од своје накане. *Том.* **б.** *в. супротност.* — Пријетила [је] опасност да падне у другу протимбу. *Бал.*

прóтин, -а, -о *који припада проти.*

прóтиница ж *протина жена.*

прóтинскӣ, -ā, -ō *који се односи на проту:* ~ појас.

протúњати,[1] -ā̀м сврш. **1.** *почети тињати.* **2.** фиг. *појавити се једва приметно.* — Око уста јој блесне дрхат чуднога осмијеха . . . Протиња наједном . . . веселошћу. *Божић.*

протѝњати,[2] прòтињēм несврш. покр. *провлачити.* — Примакне . . . корпу, метне наочаре те и она протиње иглама. *Дом.* Толико му руке зебу да једва штранге замиче, једва протиње дизгине. *Ћос. Д.*

~ **се** *провлачити се.* — Био му [је] мрзак човек који га прати на свим путевима . . . када се чопори свиња и целепи говеда протињу између врзина ка Дунаву. *Ћос. Д.*

прòтипати, -пљēм *несврш. и уч. према протепсти.* — Видећи да му женина раскошност протиње иметак . . . тражио је лијека у високим службама. *Шен.*

прòтипкати, -ā̀м сврш. *типкајући, ударајући прстима на писаћој машини написати.* — фиг. Зури стари у задимљене и мухама протипкане крчмарске дипломе. *Крл.*

прòтирати, -рēм *несврш. и уч. према протрти.* — Протире очи и зачуђено гледа. *Леск. Ј.*

прòтискати, -ā̀м сврш. *тискајући гурати, уклонити, отерати.* — Опколише Секулову кулу, заробише младу Анђелију . . . а стару му мајку протискаше. *НП Вук.*

~ **се** *тискајући се, гурајући се пробити се с муком напред.* — Нађе се неки часник . . . па, протискав се до мене, рече . . . *Јурк.* Они па коленима иду. Протискали су се преко оштрог камењара главице. *Пол. 1958.*

протискѝвање с **1.** *гл. им. од протискивати (се).* **2.** *в. пробади, протисли. Вук Рј.*

протискѝвати (се), -йскујём (се) *несврш. и уч. према протискати (се).*

Изр. протискује ме *осећам пробади, протисли.*

прòтйсли ж мн. *пробади.* — Ја бих добио протисли од плача, само кад бих закаснио увече и наишао на закључану капију. *Петр. В.*

протислòвити, -йсловйм несврш. *в. протусловити.* — Најновија истраживања ... протислове ... Шафарику. *Јаг.*

протѝслôвље с *в. протусловље.* — Ту није ... бој свих проти свим, то ... је ... протисловље, немогућност. *Старч.*

прòтиснути, -нём сврш. **1.** *протурити, прогурати силом напред, кроз што.* — Тај ватрени син иванићкога шљивара протисну свој грб пред остале. *Шен.* **2.** фиг. *с муком рећи, изговорити.* — Све ако га нитко не чује, дужност му је да кроза зубе протисне неколико ријечи. *Вел.* Најзад једва протисну кроз стегнуто грло ... *Ћоп.*

~ **се** *гурајући се, силом гурајући у страну проћи кроз гомилу, продрети, пробити се кроз што (уско, тесно), између кога, чега.* — Јури ... у тај силни живи вал да се протисне до Миошића. *Тур.* С тешком се муком протисли кроз тијесне и ниске ходнике. *Цар Е.* Протиснули су се кроз шибље. *Бен.* фиг. На отворена врата протисну се вјетрић пун мириса. *Леск. Ј.*

прòтйсци, -сāкā м мн. *в. пробади. Вук Рј.*

протитра́ва̄ње с *гл. им. од протитравати.* — Ово блиједо протитравање свјетла ... пало као нејасан страх. *Сим.*

протитра́вати, -йтрāвāм *несврш. и уч. према протитрати.* В. пр. уз гл. им. протитравање.

прòтитрати, -ā̄м сврш. *титрати неко време.*

прòтицāј м *протицање.* — Сама брана [би] могла да пропушта највећи протицај воде од 600 кубних метара у секунди. *Пол. 1957.*

прòтицā̄ње с (ек. и ијек.; ијек. и прòтјецā̄ње) *гл. им. од протицати*[1].

прòтицати[1], -ичём (ек. и ијек.; ијек. и прòтјецати) *несврш. и уч. према протећи.*

прòтицати[2], -ичём *несврш. и уч. према протакнути, протаћи.*

протјер-, ек. протер-.

прòтјецā̄ње с (ијек.) = протицање.

прòтјецати, -ечём (ијек.) = протицати.

прòткā̄ње с бот. *бибно ткиво које дељењем ствара све нове и нове ћелије* meristem. — И у вегетационим се тачкама стабла и пупољака (који су из проткања, меристема) врши исто тако растење деобом ћелица. *Тод.*

прòткати, -ā̄м, прòткēм и прòчēм (аор. 2. и 3. л. прòткā и прòтка) сврш. *ткајући уметнути, уткати што (нйти друге боје) у тканину.* — У подножју престола ломише се златне рожте на ћилимима бисером протканим. *Јаки. Ђ.* Пустио низ прса свечану ленту ... проткану црном свилом. *Јевт.* фиг. Танане облачиће проткале вечерње боје. *Цар Е.* Зрак је био проткан мирисима. *Сим.*

~ **се** *повр.* — фиг. Преко свега проткао се мрак тако да су се фигуре скоро распадале. *Шег.*

проткѝвати, прòткйвāм *несврш. и уч. према проткати.* — фиг. Критика и самокритика ... треба да проткива ... рад сваке партијске организације. *ПИ 1950.*

~ **се** *повр.* — фиг. Мора да су се друге мисли њеном душом проткивале. *Коз. Ј.*

прòткйво с необ. *тканина у коју су местимично уткане шаре.* — Плаве плетене рекље с црвеним проткивом ... шарале [су] једну велику помичну слику. *Коз. И.*

прòтно прил. покр. *мало.* — Па, као што се дешава ... већини људи у сличном положају, уђе протно од онога што је имао намјеру рећи. *Донч.*

прòтнути, прòтнēм сврш. *протурити, провући.* — Нисам откако то позориште дође, протнула иглом. *Дом.* Брзо ... протне око облице мердевина леву ногу. *Дав.*

~ **се** *протурити се, провући се.* — Потом [се] кроз олово протне жица и за воћку лабаво привеже. *Тод.* Протну се кроз густиш. *Лал.*

прòто, -а и -ē м (вок. прòто) = прото. — Прото звони и литургију чита. *В 1885.* Чим је дочуо за Аникин долазак, прото је ... хтео ... да је гони из порте. *Андр. И.*

прòто и **прồто** м тал. *настојник градње.* — Прото рече: Сутра ћемо окитити врхове, па да нас почастите пићем. *Мат.* Знаш, прото Филе био је малочас, вани пред кућом. *Цар Е.*

прото- грч. *као први део сложеница значи: исконски, почетни, први по времену, по положају:* прототип, протозое, протопрезвитер.

прòтов, -а, -о *који припада проту.* — Јаков Ненадовић, протов стриц. *Вук Рј.*

протовестйјāр, -ára м грч. ист. *у средњовековној Србији управитељ владарских, односно државних финансија.* — Био је код [цара] Душана протовестијар. *Љуб.*

протòђакон м грч. *најстарији по чину ђакон.* — Мало ћемо се потрудити и око протођакона, те ваљада се нађе и за њега каква парохијица. *Јаки. Ђ.*

пр̀отозое и **прото̀зое,** -зōā ж мн. зоол. *најнижи једноћелијски, једностаничии животињски организми, праживотиње.*

протојѐрēј, -еја м *најстарији по чину јереј, парох, протопоп.* — За њима је ишла пратња у обичним градским фијакерима, господа протојерејн. *Чипл.* Протојерej је држао дирљив говор. *Л-К.*

пр̀ток м *пропицање.* — То су биле неке врсте зиданих резервоара који су регулисали проток воде и снабдевање градских чесама. *Б 1958.*

пр̀отока ж бот. *биљка од које се добива уље које се употребљава за заустављање проточи, пролива* Ricinus communis. *Бен. Рј.*

пр̀отокол и **пр̀токол** м грч. **1.** *књига у коју се бележе приспеле молбе, дописи и сва друга пошта.* — Научила писати машином, водила протокол, сређивала и испитивала молбенице. *Бег.* **2. а.** *записник, документ који садржи све што је било речено и закључено на једном скупу, седници.* — Комисија састави протокол и донесе закључак. *Нуш.* **б.** *документ који потврђује, оверава што, акт о повреди законитости, реда, поретка.* — Сачуван је читав протокол ... преслушавања. *Бат.* Саставише протокол о смрти. *Јов. Ј.* **в.** дипл. *акт међународног споразума, уговора.* — Односно Грчке ... начињен је протокол да Енглеска и Русија предложе султану ... аутономију под Портином врховном влашћу. *Гавр.* **3.** *посебна књига у коју се уносе службени подаци:* ~ венчаних, ~ рођених. — Ревизор искупи све учитеље ... да свакога од њих ... оцени и своје оцене у протоколе стави. *Јакш. Ђ.* **4.** *правила церемонијала који се примењује у дипломатским односима; одсек у министарству иностраних послова који се бави тим пословима.* — Уопће ништа није било прописано, нема протокола ... нема традиције, нема церемонијала. *Крл.*

Изр. деловодни ~ канц. *протокол (1);* изјавити у ~ *дати изјаву у записник;* кривични ~ *књига у коју се уносе кривице појединаца;* узети кога на ~ *преслишати, саслушати кога и његову изјаву унети у записник.*

пр̀отоколā рнӣ и **протокòлā рнӣ,** -ā, -ō *који се односи на протокол (4):* ~ пријем, ~ посета.

пр̀отоколā рно и **протокòлā рно** прил. *према пропису протокола, службено.* — [Посматрао је] шарену и протоколарно поређану гомилу папске војске. *Андр. И.* Да не би све било протоколарно-службено, предложио бих вам да то ... питање не буде и прво питање. *Вј. 1966.*

протоколā ција ж *уношење списа, молби и сл. у протокол, упис трговачке радње у трговачки регистар надлежног суда.*

протоколизā ција ж *сув, сувопаран, безосећајан стил као у протоколу.* — фиг. [Књижевници] не призивљу к ропском копирању, протоколизацији ... него к синтетичном сједињењу реализма и симболизма. *ХР 1927.*

протоколи́рати, -òлиpāм сврш. и несврш. = протоколисати *увести, уводити, завести, заводити у протокол; (из)вршити, провести протоколацију у суду.* — Практички ... не постоји разлика између протоколиране тврtке и другог којег дужника. *Обз. 1932.*

протокòлисāње с *гл. им. од протоколисати.*

протокòлисати, -ишēм сврш. и несврш. = протоколирати. — Ради све друго него због чега је протоколисао радњу. *НИН 1958.*

протокòлист(а) м *службеник који води протокол.* — Ја сам ... зачасни протоколист славне жупаније вараждинске. *Ђал.* Нисмо имали ниједног помоћника за писање, него је Божа био и канцелиста ... протоколиста и све. *Нен. М.*

пр̀отолковати, -кујēм и **протолмáчити,** -òлмāчӣм сврш. заст. *протумачити.* — Учитељ нам објасни и протолкује поуку. *Дом.* Протолкујте ми још једном што значи ријеч: сурдина. *Уј.* Кажи ти то мени и протолмачи! *Срем.*

пр̀отомājстор м *настојник градње, главни градитељ, најугледнији мајстор међу једном врстом занатлија у месту, старешина сталешког удружења.* — Градио га је протомајстор Раде Боровић, познат у народним пјесмама под именом »Раде Неимаре«. *Андр. Н.*

пр̀отомедик м грч.-лат. *главни, први медик, лекар, примаријус.* — Спомене међу осталима ... протомедика и још неке знамените личности. *Ђал.*

пр̀отōн, -она м грч. физ. *језгра водоникова атома која носи у себи позитивни електрични набој.*

протонéма ж грч. бот. *прокличница. Терм. 3.*

пр̀отōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на протоне:* протонски зраци.

протонòтāр, -ара м грч.-лат. *главни нотар, бележник; у феудалној Хрватској достојанственик који је чувао државни печат, прабележник.* — Кнез је са ... протонотаром краљевства стао на средину скупа. *Нех.*

протонотáрев и **протонотáров,** -а, -о *који припада протонотару.*

пр̀отōпити, пр̀отōпӣм сврш. *скроз истопити.* — Крв је, брајко, тешка. Кад падне на снијег, она га протопи до дна, све до земље. *Вуков.*

пр̀отòплазма и **протоплàзма** ж грч. *слузава, полужитка материја, твар живо-*

тињских и биљних ћелија, која се састоји највише од беланчевине и у којој се одвијају, теку основни процеси живота. — фиг. Пуцајте ... убијајте, топовима разнесите ... ту народну протоплазму. *Сек.*

протоплазмàтичан, -чна, -чно и **протоплàзматскӣ,** -ā, -ō *који потиче од протоплазме.* — Нервне ћелије изграђене су ... из сивкасте протоплазмичне масе. *Псих.*

прòтоплити, прòтоплӣм сврш. *учинити топлим, испунити топлином.* — Протопли свој глас. *Божић.*

прòтопоп и **прòтопопа** м *в. протојереј.* — Да зовемо протопоп-Недељка. *Краљч. С.*; *Вук Рј.*

протопрèзвитер и протопрèсвитер м грч. *протојереј као старешина над парохијским свештенством одређене области.*

прòтоптер м грч. зоол. *врста рибе која дише на плућа и на шкрге и чини прелаз између риба и сувоземних животиња* protopterus annectens.

протороκати, -ōрочēм сврш. *много и којешта изговорити.* — Он је проторокао што је из пет ... алманаха галантерије запамтио. *Ад.*

протосѝнгел м *в. протосинђел.* — [По гробљу] Лука протосинђел шеће, злаћен требник у десници носа. *Март.*

протосѝнђел м грч. *први међу синђелима, монасима с вишом богословском спремом.*

прòтотӣп м грч. **1.** *праоблик, основни узор, оригинал.* — Баторић је у њој увијек гледао прототип старе Хрватске. *Бал.* У београдском предузећу ... је ... израђен прототип домаћег аутомобила. *Пол. 1960.* **2.** књиж. *стварна особа која је књижевнику послужила као узорак при стварању књижевног типа или књижевни тип који је послужио другом књижевнику као лик.* — Јунак романа Вечити младожења биће прототип нове генерације Сентендрејаца. *Глиг.* Херкул је постао прототип Христа. *Водн.*

прòтотӣпскӣ, -ā, -ō *који се односи на прототип.*

протоцѝљати се, -ām се сврш. *провести неко време тоциљајући се, клижући се. Р-К Реч.*

прòтōч ж покр. *пролив. Вук Рј.*

прòточан, -чна, -чно *који се покреће текућом водом.* — Ради искоришћавања снаге ријеке Драве изграђен је већ цијели систем проточних хидроелектрана. *ВУС 1960.* Хтела је да направи ... централу проточног типа у јачини до 20 хиљада снага. *КН 1955.*

прòточити, прòточӣм сврш. **1. а.** *источити кроз што, излити, пролити.* — Мајка му је проточила много суза. *Кум.* фиг. Према царском табору проточио велики везир до 50.000 своје изабране војске, па само чека згоду да заметне крвно ограшје. *Торд.* **б.** *проточити се.* — Удари Марка у главу, те крв кроз њега проточи. *Миљ.* **2.** *испунити, прожети, проникнути скроз чим.* — Зато је и ... сам и соба у којој би становао управо проточена била овим необичним мирисом. *Бал.* **3.** покр. *просејати, пропустити кроз решето, прорешетати:* ~ жито на протак. *Вук Рј.* **4.** *добити пролив.* — Девесиљ, трава од које ... стока у прољеће проточи. *Вук Рј.*

~ **се** *излити се, пролити се.* — Баци пехар да је тресну о стабло, а вода се шумом проточила из њега. *Ков. А.*

Изр. ~ крвљу *добити крвав пролив.*

протра́жити, прòтрāжӣм сврш. *претрести све тражећи, претражити. Бен. Рј.*

прòтрајати, -јēм сврш. *провести време.* — Па ћемо се разврстати по кућама и под оружјем протрајати дан и пробдјети ноћ. *Шен.* Скроман досад вијек сам протрајао. *Краљч. С.*

прòтрандати, -ām сврш. покр. *тешко ходајући проћи.* — Протранда неко магаре натоварено. *Радул.*

прòтратити и **прòтраћити,** -ӣм сврш. **а.** *неразумно, расипнички потрошити.* — Данас је већ тисуће протратио на ту заводницу. *Л-К.* Протраћит ћемо макар у крчми, али мајку нећу молити. *Бен.* **б.** *изгубити време на кога, на шта.* — Данас су протратили вријеме због жандара. *Бен.* Како је могао раније толико времена да протраћи на жене. *Дав.* **в.** *улудо изгубити.* — Сред жалости за толику протраћену крв сјети се њихова љубав тебе, госпођице! *Шен.*

протре́бити, прòтрēбӣм, ијек. протријèбити, сврш. *требећи очистити оно што је рђаво и непотребно.* — Та књига треба да се протријеби и прочисти од неких простота. *Вел.*

протрèпљати, -ām сврш. *в. протрептати.* — Каплар ... се почеше и протрепља очима. *Срем.*

протрèптати, прòтрепћēм сврш. *покренути очима спуштајући и дижући очне капке и трепавице.* — Учитељ мало протрепта очима. *Срем.*

протре́сање с *гл. им. од протресати.*

протре́сати, прòтрēсām *несврш. и уч. према протрести.*

протре́сти и **прòтрēсти,** -ēсēм сврш. **1. а.** *тресењем, дрмањем извести из стања мировања и довести у кретање.* — Кад се мало поквари [сат], ја га протресем ... па он опет ради. *Срем.* **б.** *снажним покретима довести нешто у кретање.* — Јастуци би се згужвали, па их је ... протресла да се

дигну. *Бег.* Неки су дотрчали да им протресу руке. *Лал.* фиг. Протресе те хладна језа. *Митр.* **2.** *уморити, измучити тресењем, дрмусањем.* — Мисли кад њега коњ протресе и пут замори да одмах и нама овде бива боље. *Андр. И.* **3.** фиг. *проћи, прохујати уз велике опасности и потресе.* — Протресле су и протутњале четврта и пета офанзива. *Ћоп.* **4.** *са свих страна размотрити, претрести.* — И ту су протресени уговори с обзиром на закуп и трговицу. *Креш.*

протријѐбити, прòтријебӣм, ек. протре́бити.

протр̀кати, прòтр̄чēм свршн. *протрчати* (*а*). — Ама како ти се то деси, кад си још на Јасенку протркао крај нас? *Ћоп.* [Знао је] да ће и то пополдне протркати ливадама. *Шимун.*

протрки́ва̄ње с *гл. им. од протркивати.*

протрки́вати, -тр̀кујēм *несврш. и уч. према протркати.*

протр̀љати, прòтр̄љām свршн. *прећи неколико пута чим* (*прстима, длаком, марамицом и сл.*) *трљајући.* — Пробуди се човек, протрља чело. *Сек.* Благајник је очито био задовољан својим успјехом, јер је одушевљено протрљао руке. *Мар.*

Изр. ~ коме нос *оштро изгрдити кога.*

~ **се** уз. повр. фиг. *оглобити један другога. Вук Рј.*

протр̀нути, прòтр̄нēм свршн. **а.** *добити трнце у телу од страха, постати непокретан под утицајем каквог јаког узбуђења, догађаја, обамрети од изненађења, запрепашћења.* — Ошине ме таквим погледом да су ми ... сви зуби протрнули. *Мар.* **б.** *укочити се од студени.* — Сав [сам] протрнуо од студени и у неком једноличном болу заспао. *Андр. И.*

протр̀пети, -пӣм, ијек. протр̀пјети, свршн. *в. претрпети.* — Највише је протрпио од »Слободе«. *Ков. А.*

протр̀пјети, -пӣм, ек. протр̀пети.

прòтрти, прòтрēм и прòтарēм свршн. **1. а.** *кратко време трти, истрти.* — Јула протаре, накади ... и болести нестане. *Коз. Ј.* Протремо је оцтом од руже ... и одмах окрену набоље. *Шапч.* **б.** *протрљати.* — Наједном се тргне, протаре длаком студно чело. *Буд.* Скочио на ноге и протро ... снене очи. *Мишк.* **2.** покр. *растрти.* — Катна узме брашна ... заспе га у наћве па врелом водом замијеси и протре, стави кваса и начини колач. *Љуб.*

прòтрунути, -нēм (р. прид. прòтруну и прòтруо, -ула, -ло) свршн. *почети се распадати од трулежи.* — Устаде и додирујући рукама плот, храпав и протруо ... одби се на обалу. *Петр. В.*

прòтрушкати, -ām свршн. *трупкајући, ситним корацима проћи; мало трупкати, ударити више пута стопалама о земљу.* — Обојица протрушкаше те отресоше чизме од снега. *Дом.*

протрча́ва̄ње с *гл. им. од протрчавати* (*се*).

протрча́вати (се), -тр̀чāвām (се) *несврш. и уч. према протрчати* (*се*).

протр̀чати, -чӣм свршн. **а.** *проћи трчећи, у трку пројурити.* — Мачак дигне весело реп и протрчи пред Хлапићем до једних вратију. *Брл.* **б.** *пројурити, пролетети.* — Сунце бије право у прозоре, а ветар што протрчи, вео је. *Рист.* **в.** *одјекнути, разлегнути се* (*о звуку*). — Нигде ни звук не протрчи, ни светлост не заструји. *Каш.* **г.** *врло брзо проћи* (*о времену*). — Младости дане протрчô је већ. *Радич.*

~ **се** *провести неко време трчећи, прескакати се.* — Она изведе децу на двориште, пусти их да се протрче. *Ранк.*

проту- *против-*: протуавионски, протудржавни, протузаконит, протуакција и сл.

протуавио̀нскӣ, -ā, -ō *противавионски*: ~ артилерија, ~ топ.

протуа̀кција ж *противакција.* — Предлажем политичку протуакцију. *Крл.*

протубера̀нца и **протубера̀нција** ж лат. **1.** мед. *пртенасто испупчење, израштај, кврга.* **2.** мн. астр. *ужарени црвенкасти млазови око Сунца за време помрачења.* — Они рубински водоскоци зову се научно Сунчеве протуберанције. *Мил.*

прòтува ж и м = протуха *пустолов, пробисвет.* — Опет ваљда какав барабер. Мисле протуве да је ово бирцуз. *Петр. В.* То су бјелосвјетске протуве, које је најбоље побити. *Чол.*

протувре́дно̄ст, -ости, ијек. протувријѐдно̄ст, ж *противвредност.* — Мађарска ... треба да исплати Совјетском Савезу одговарајућу протувриједност. *ЕГ 3.*

протувријѐдно̄ст, -ости, ек. протувре́дно̄ст.

протудемо̀кратскӣ, -ā, -ō *противдемократски.* — Језгру тога протудемократског покрета чинили су представници старих еупатридских обитељи. *Пов. 1.*

протудо́каз м *противдоказ.* — Тражио је доказе и протудоказе. *Пов. 1.*

протудр̀жа̄внӣ, -ā, -ō *противдржавни.* — Успостављен је и нарочити суд за суђење протудржавним елементима. *Ч-М.*

проту́жити, прòту́жӣм свршн. *почети тужити, туговати, жалити, јаукати због чега.* — Вило моја ... не протужи с камених

срдаца. *Крањч. С.* Над судбом ће ми ками да протуже, увеле моје да оплачу снове. *Марк. Д.*

прòтужница ж индив. *она која тужи за ким или због чега.* — Око цркве вите јеле расту, на јелама птице протужнице. *Ботић.*

протузàкопит, -а, -о *против(у)законит.* — Није истина да су их осудили на смрт. То би било протузаконито. *Крл.*

прòтујурѝш м *противјуриш.* — Слични јуриши и протујуриши поновили су се. *Ч-М.*

протукандѝдāт, -áта м *противкандидат.* — Пријављује се као протукандидат по жељи великог жупана. *Том.*

протукúвати се, -ýкујēм се *несврш. и уч. према протући се.* — Марча као горска вучица протукује се кроз издубено стијење. *Бон.*

протýлити се, прòтӯлӣм се сврш. *тулећи рећи, изговорити, продерати се.* — Стара се протули: Шта нећеш? *Сим.*

прòтуљетнӣ и **протýљетнӣ,** -ā, -ō (ијек.) *који се односи на протуљеће. Прав.*

прòтуљēће и **протýљеће** с (ијек.) покр. *в. пролеће. Прав.*

протумàрати, -ām сврш. *тумарајући провести.* — Пошто сам четири или пет дана протумарао по граду, спремао сам се да оставим ово место. *Нед.* За посао није питао, него је цијело вријеме протумарао. *Бен.*

протумàчив, -а, -о *који се може протумачити, објаснити.* — Тако је протумачива ... истоветност пучке ношње у различитим крајевима Европе. *Бат.*

протумáчити, -ýмāчӣм сврш. *учинити јасним, објаснити.* — Кад би ... његов поетски израз ... бојом требало протумачити, он би изгледао зелено. *Богдан.* Маркс је негдје ... написао да он нема ... намјере да протумачи свијет, Маркс хоће да га измијени. *Крл.*

прòтумбати, -ām сврш. *љуљајући се, ваљајући се проћи.* — Само се стари Мумо диже, протумба некуд по цркви и опет се врати на своје мјесто. *Бан.*

прòтумера, ијек. прòтумјера, ж *противмера.* — Какву улогу игра оно магично додиривање? ... То је протумјера. *Крл.*

прòтумјера, ек. прòтумера.

прòтунавала ж *противнапад.* В. пр. уз протунапад.

протунáпад и **протунàпадāј** м *противнапад.* — Ми прелазимо ноћас у протунапад, протунавалу. *Крл.* Наши борци су ... почели одступати ... водећи ... брзе протунападаје. *Ч-М.*

протунáраван, -вна, -вно *који се противи ономе што је наравно, природно, противприродан.* — Ако су вјерске истине надназравне, нијесу протунаравне. *Баз.*

протунáродан, -дна, -дно *противнародан:* ~ режим.

протýножац, -ошца м *противножац.* — фиг. Крањчевић је својим ... осјећајем и реторичким стилом ... протуножац аристократском лапидарном ... пјеснику. *Матош.*

прòтуњкати, -ām сврш. покр. *збуњено рећи, изговорити.* — Нови званичник обори главу и онако збуњен протуњка готово кроз нос ... *Глиш.*

протуòтров м *противотров.* — Имунитет настаје тако да се у човјечјем тијелу стварају различити протуотрови. *Бот.*

протуофензúва ж *противофанзива.* — Пријеће у протуофензиву. *Ч-М.*

прòтупрāвнӣ, -ā, -ō *противправни.* — Сваки [је] грађанин овлаштен да од себе одбије протуправни нападај. *Крл.*

прòтупрēдлог м (ек. и ијек.; ијек. и прòтуприједлог) *противпредлог.* — Против овога приједлога већине ... изнесена су два протуприједлога. *Шим.*

прòтуприједлог, ек. прòтупрēдлог.

протупри́родан, -дна, -дно *противприродан.* — То што ви тражите у ... свом отвореном писму, то је за наше прилике ... протуприродан захтјев. *Крл.*

протупрòписан, -сна, -сно *противнаписан.* — Илији се то искрцавање учинило ... некако протупрописним. *Мар.*

протурáвати (се), -ýрāвām (се) несврш. = протýривати се *в. протурати (се).*

прòтурāзлог м *противразлог.* — Он је био сада онај који ... се противи, одбацује, износи протуразлоге. *Бег.*

протýрање с *гл. им. од протурати (се).*

протýрати (се), прòтӯрām (се) *несврш. и уч. према протурити (се).*

протуреволýција ж *противреволуција. Деан. Рј.*

протуреформáција ж *противреформација.* — Протестантизам и протуреформација, све је то доказ да смо ми продуктивна сила. *Крл.*

протýречан, -чна, -чно, ијек. протӯрјечан *противречан, протуслован.* — Вијести што из часа у час стизавају све су више ... протурјечне. *Цар Е.*

протýречити, -ӣм, ијек. протӯрјечити, несврш. *противречити.* — Праведност је протурјечила ... свима могућностима његова живота. *Крањч. Стј.*

протýрēчје с и **протýречнōст,** -ости ж, ијек. протӯрјēчје и протӯрјечнōст *против-*

речност. — Жучљиви памфлет ... крцат је ... протурјечјем. *Матк.*

протурúвати (се), -ýрујēм (се) несврш. = протуравати се.

прòтурити, -ӣм сврш. **1. а.** *силом турити, пропустити кроз што.* — Рани [га] ... копљем поред слабине те протури копље кроз њега. *М-И.* **б.** *провући кроз што, преплести једно с другим.* — Поп протури прсте једне руке кроз прсте друге руке. *Лаз. Л.* **в.** *турити изван чега, напоље, истурити, промолити.* — Воз [је] кренуо и путник протурио главу кроз прозор. *Макс.* **г.** фиг. *изрећи, изустити, проговорити.* — Са својим синовима ... једва [би] у три дана ријеч протурио. *Сиј.* **2. а.** *прогурати кога на какав положај, место и сл.* — Порта [је] ... гледала да на то место протури Грка фанариота. *Нов.* **б.** *тајно пустити у промет, кришом пронети што:* ~ лажне новчанице. — Баш тих дана протурен је у једном пакету из земље и мали исечак из новина. *Јак.* **3.** фиг. *учинити да нешто постане широко познато, многима приступачно, раширити какав глас, какву вест.* — Престале су [власти] да истражују ко је протурио тај глас. *Срем.* У варош је протурена вест ... *Андр. И.* **4.** *успешно продати.* — Умео је да се цењка, да протури робу. *Дом.*

~ **се 1. а.** *гурајући се проћи, провући се кроз нешто.* — Наклопио посред цесте ... да се протури у оноликој гужви мушкараца, жена, дјеце и кочија. *Креш.* **б.** *прогурати се вешто, умешно куда.* — Мој се син са својим знањем може свуда протурити. *Трифк.* **2.** (у кога, у што) *уметнути се, претворити се.* — Глас му се размекша ... али се брзо протури у онај нови глас Вучков. *Лаз. Л.*

протурјеч-, ек. протуреч-.

прòтуслован, -вна, -вно *в. противречан.* — С бојишта су долазиле протусловне вијести. *Крањч. Стј.*

протусловити, -ӯсловӣм несврш. *против(у)речити.* — Он би могао и посјећи човјека који би се усудио да му протусловi. *Новак.* Такво негирање директно протусловi економској теорији. *Бак.*

протӯсловље с *против(у)речје.* — Ништа ... није у већем протусловљу природи и њеним тенденцијама него та теза. *СКГ 1937.*

протӯсловно прил. *противречно.* — Збуњен касом, човјек објашњава ствари протусловно и збркано. *Лит. 1957.*

протӯсловнӧст, -ости ж *својство или стање онога што је протусловно, против(у)речност.* — Закључио је да је протусловност исказа очита. *Божић.*

прòтустāвнӣк м заст. *претпостављени старешина у финансијској служби.* — Благајник градске општине ... предао је своје агенде благајнику протуставнику. *Обз. 1932.*

прòтустранка ж разг. *противник у парници.* — Замолио придошлице да буду свједоци и да с протустранком све уреде. *Ков. А.*

протутéжа ж *противтежа.* — [Млади краљ] је морао штитити ниже сталеже и везати их уз себе да створи протутежу највишем сталежу. *Шкреб.*

протутéза ж **1.** *супротна поставка, тврдња коју неко жели доказати.* — У удаљеније крајеве ... стигле су протутезе. *Крл.* **2.** фил. *полазни ступањ дијалектичког развоја, антитеза.* — Увијек се једној тези може супротставити једнака протутеза — то је метод скептичке филозофије. *Ант. 1.*

прòтутēло, ијек. прòтутијело, с *противтело.* — Те заштитне твари или протутијела изазивају код поновног уштрцавања ... таложење ... бјеланчевине. *НЧ.*

прòтутенковскӣ, -ā, -ō *противтенковски:* ~ јама, ~ оружје.

прòтутијело, ек. прòтутēло.

протутњáвати, -ӯтњāвām *несврш. и уч. према протутњати.*

протӯтњати, -ām и **протӯтњити,** -ӣм сврш. **1.** *проћи, пројурити уз јаку тутњаву, тресак, галаму.* — Градским улицама протутња колона камиона. *Лал.* Возови ... у малим размацима протутње. *Сим.* Улицом с времена на време протутње трамвајци и аутомобили. *Рист.* **2.** фиг. *проћи уз тутањ, протећи праћено буком, галамом.* — Мјесец дана иза тога свадба је протутњала, и она је постала жена Иванова. *Мил. В.* Протутњиште дани скитачки. *Тад.*

протӯћи и **прòтӯћи,** -тӯчēм сврш. **1.** *мало истући.* *Вук Рј.* **2.** фиг. **а.** *провести (време) ништа не радећи или ништа озбиљно не радећи.* — Не знају како да протуку вријеме од једног оброка до другог. *Бат.* Протукао [је] цијелу вечер читајући криминални ... роман. *Нех.* **б.** *неразумно, улудо потрошити новац, имање.* — [Он] ће миле-лале око ње док не протуче и не списка ту хиљадарку. *Коз. И.*

~ **се а.** *борећи се пробити се кроз непријатељске редове.* — Он се јуначки кроз њих [Турке] протукао и здраво се у Црну Гору вратио. *Нен. Љ.* **б.** *савлађујући препреке пробити се, проћи кроз гомилу људи.* — Два часа прије ... представе протукох се сретно до свога мјеста. *В 1885.* **в.** *проћи кроз живот борећи се и савлађујући тешкоће.* — Дао сам се на своју руку у школу тјешећи га да ћу се протући кроз живот и без његове помоћи. *Киш.*

прòтуха ж и м (дат. -хи) = протува. — Иначе је био жицар и протуха, сирома-

шан као црквени миш. *Донч.* Немаш људског достојанства, немаш лика, ти си замазана протуха. *Сим.*

проћ предл. покр. *в. прођу. Деан. Рј.*

проћарљи̏јати, -ā̏м сврш. *ћарлијати неко време.* — Стоји вечер мирна, тија, једва ветрић доби вољу да малчице проћарлија. *Радич.*

проћа́скати, прòћāскāм и **прòћаскати,** -ā̏м сврш. *пријатељски поразговорити се с ким, провести неко време у ћаскању.* — Мелита [га је] почастила . . . цигаретама, проћаскала с њиме. *Кол.* Жене . . . проћаскају неколико њих заједно . . . не могући заситити љубопитство. *Ранк.*

прòћелав, -а, -о *понешто ћелав.* — Само [се] шаљиво чешкао по проћелавој глави. *Поп. Ј.* Дугуљаста главица, проћелава и просиједа . . . *Божић.*

прòћерати *в. протерати.*

проћѐрдати, -ā̏м сврш. **1.** *потрошити (новац, имовину) неразумно, лакомислено, расипнички.* — Већ [је] у прве двије године проћердао пола баштине. *Матош.* Пошто је проћердао све, ступио је у државну службу. *Уск.* **2.** фиг. *узалуд, без сврхе употребити, потрошити, утрошити време на нешто ситно, ништавно, упропастити.* — Зар да ја овај живот проћердам у опамећивање глупана. *Сим.* Снагу своју сам проћердао због тебе. *Петр. В.*

проћерѐтати, -ā̏м и **проћере́тати,** -èрēтāм сврш. *проћаскати.* — Наравно, нећу му ја ништа говорити о томе што ме мучи . . . али ћемо бар проћеретати. *Лаз. Л.*

про̀ћи и **прòћи,** прòћēм (аор. 2. и 3. л. прòће; прил. пр. прòшāвши; р. прид. прòшао и прòшао, прòшла, -ло) сврш. **1. а.** *идући прећи преко каквог простора, отићи с једног места на друго, превалити какав пут.* — Прошла [је] кроз ходник на прстима. *Макс.* Прођу чете . . . напријед. *Крањч. Стј.* фиг. Окупљамо [се] да бисмо . . . свој поглед бацили у прошлост да угледамо пут који смо прошли. *Бел.* **б.** *прошетати се, провести неко време у шетњи.* — [Изговарао сам се] да волим да одем до извора и да мало прођем. *Дом.* **в.** *ходајући или возећи се мимоићи кога, што (не задржавајући се намерно или из непажње).* — Гледајући преда се, Григорије је [Аксињу] скоро прође. *Моск.* Треба . . . нагло привући лопту и проћи покрај противника. *Рук.* **г.** *идући забавити се чим, провести време у чему.* — Гонећи стоку на пашу, нађе кога мушкиња од њене доби да с њим прође у разговору. *Тип.* **д.** *путујући оставити иза себе; пропутовати.* — Кад смо прошли Пераст . . . ушли смо у . . . Вериге. *Нен. Љ.* Прошао [је] лијепу нашу домовину уздуж и попријеко. *Матош.* **ђ.** *обићи, походити сва или многа места.* — **Први пут** је једна чешка књига прошла побједоносно свијетом. *Р 1946.* **е.** *прећи неку границу, прекорачити.* — Залуду му благо и слушкиње кад му бијела прошла појас брада. *НП Вук.* **2.** *пробити се, продрети кроз што.* — Куршум је прошао кроз ребра. *Ранк.* И рт стријеле . . . мекани кроз врат му прође. *М-И.* **3.** фиг. **а.** *пронети се, раширити се (о гласу, речи и сл.).* — Те речи брзо прођу кроз сву земљу. *Нен. Љ.* По ескадрону прође глас о јуришу. *Крањч. Стј.* **б.** *струјећи, ширећи се испунити неки простор, прострујати (о мирису).* — Њој се учини да прође мирис кадионице и босиљка. *Мил. В.* **в.** *летећи прећи изнад, поврх чега, бацити брз поглед на кога, што (о погледу, очима).* — Стари се обазре и прође погледом по соби. *Десн.* Аћим прође очима по Симки. *Ђос. Д.* **4.** фиг. **а.** *појавити се и брзо нестати.* — Његовим лицем прође . . . осмијех. *Крањч. Стј.* Срце јој јаче закуца, а образе прође мала румен. *Срем.* **б.** *обузети, прожети.* — Прође му нека милина по леђима. *Мар.* Ледена страва прође га од пете до главе. *Ђоп.* **в.** *одједном се појавити у свести, синути.* — Као дете обешено за ноге, на зиду висе гусле . . . Има тако мршаве деце, прође Ђорђу. *Ђос. Д.* **5.** фиг. *напустити, оставити, ослободити се чега.* — Пију да их прође мука. *Бен.* Прошле су га биле те ватре и грознице. *Мил. В.* **6.** фиг. *искусити, претрпети, поднети, проживети (какво стање).* — Кроз колике кушње морати ће да прође. *Крањч. Стј.* Ја се удадох за њега. Прошли смо кроз велике препреке. *Ђос. Б.* **7.** фиг. *обновити, поновити што у машти, у мислима.* — У духу [сам] опет прошао старим, тамним домом. *Бал.* **8.** фиг. **а.** *подврћи се чему (каквом поретку, учењу, контроли и сл.).* — Све што је било одређено за војнике морало [је] проћи кроз такву манипулацију. *Јонке.* Кроз окрепљујућу купку нове науке . . . прошли су . . . сви значајни српски књижевници тога доба. *НК 1946.* **б.** *имати успеха; свршити, завршити што с каквим успехом.* — Можда би Вукова реформа лакше прошла да се он . . . наслонио на дотадашњу графику и ортографију. *Бел.* Прошао је пети разред, и то одлично. *Кол.* **в.** *бити примљен, прихваћен, изабран већином гласова.* — На изборима није прошао. *Јов. С.* Честита онима који су добили већину, свеједно да ли је тим прошао или пропао његов предлог. *Сек.* **г.** *изучити, проучити.* — Прође неке нејасне партије . . . што их није отворио већ читав семестар. *Крл.* **9.** фиг. **а.** *протећи, минути (о времену или о ономе што се у времену збило, појавило).* — Облачила их је . . . само да јој вријеме прође. *Коз. Ј.* Већ је прошла и вршидба. *Шапч.* **б.** *испунити одређени рок, завршити.* — Прошао је двадесет и пету, посвршавао

испите. *Крањч. С.* **10.** фиг. *престати болети, зацелити.* — Очи су јој прошле, много јој је боље, не боле је више. *Рист.* **11.** *продати се.* — Капљица [вино] бијаше тако добра да је увијек прошла за лијеп новац. *Том.*

Изр. било па прошло *не треба, нема смисла спомињати, не рачуна се више с тим*; како прошао да прошао (како прошли да прошли) *било шта било, догодило се што му драго, у сваком случају*; ~ добро *имати успеха*; ~ (какву) школу *стећи искуство*; ~ кроз чије руке (преко чијих руку) *суделовати у чему, у решавању чега*; ~ кроз главу (главом) *доћи на памет, синути у свести*; ~ кроз гвожђе и ватру *много претрпети у животу*; ~ кроз сито и решето *свашта доживети и преживети*; ~ кроз шибе *бити шибан*; ~ мимо (поред, покрај, крај) кога као мимо (поред, покрај) турског гробља *мимоићи кога не обраћајући никакве пажње*; ~ на лихо (лијо) *глатко, без последица проћи.* — Поган човек! ... баш не би требало да му то прође на лијо. *Глиш.*; ~ на миру *остати поштеђен.* — Немојте мислити ... да бисте Јелица и ви на миру прошли. *Мат.*; ~ зло (по злу, слабо, рђаво, као нико), ~ као Јанко на Косову, ~ као зелена трава *немати успеха, страдати.* — Нападну ли ме људи, онда ми ти не дај да ко нико прођем. *Змај.* Јадни наш Герас! Прође као зелена трава! *Срем.*

~ **се 1. а.** *учинити неколико корака.* — Устане, прође се по соби. *Крањч. Стј.* **б.** *прошетати се.* — Данас више не радим ... Хајде, земљаче, хајдемо да се прођемо. *Грол.* А сада ми иди да се прођеш, иди тополовим дрворедом, тамо је већ сјена и хладовина. *Бен.* **2.** *забавити се, провести се.* — И код нас је досадно, ну прођемо се. По подне и навече учини се партија. *Ћип.* **3.** *поднети, издржати, преживети.* — Одлучише на растанку оставити мајци новаца само толико да се може проћи за три-четири мјесеца. *Ћип.* **4.** (безл.) *завршити се чим.* — Е, па, овај, ја сам, како да кажем, заслужнији, човек сам — или ма шта тако додао би Сима, и на томе се прође. *Дом.* **5.** *умети се окористити приликом, снаћи се.* — Проћи ћемо се и без помоћи. *Кнеж. Л.* **6.** *престати радити што, занимати се чим, напустити, оставити кога, што на миру.* — Прођите се мене, викну Лиза. *Том.* Прођи се таквих мисли. *Шапч.* Прођи се празна разговора. *Куш.* Они су се давно прошли пића и скитње. *Андр. И.*

Изр. прођи(те) се (покр. прој се) разг. *формула која изражава неслагање с ким или жељу да се прекине разговор о чему.* — Море, прој се: шта се мене тиче Кузман и тестамент његове покојне жене! *Ком.*

прођу предл. покр. **а.** *према.* — Како дође у дворе цареве ... седе прођу цара. *НП Вук.* **б.** *против.* — Споменте се вашијех предака и њихове борбе очајане: први они барјак развијаше ... прођу Турчина. *Њег.* Народ каже: Ако инђилир свеједно и прођу наших молби накасти посјећи Гај, ми нећемо дати. *Сим.*

прођу́кати се, прòђӯкā се сврш. *прочути се, разгласити се.* — Немојте мислити да се онда не би све прођукало. *Мат.*

прòђут ж *продор чувством, осећањем у смисао чега.* — Прођут и промисао о животу, обликовани у језику, јесу пјесничке слике. *Шим. А.*

прођу́тјети, -тӣм сврш. (ијек.) *разумети, схватити осећањем.* — Ковачић је то осјетио и прођутио. *Марј. М.* Хоћу ли прођутјети то, хоћу ли одгонетати? *Божић.*

прòђӯђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од прођутјети.* **2.** *дубоко осећајан, продуховљен, профињен.* — Дјевојка је задивила Ђуру својим сигурним, дубоко прођуђеним судовима. *Нех.*

прòђӯђенòст, -ости ж *особина или стање онога што је прођуђено. Бен. Рј.*

прођуђи́вати, -ӯјӯём *несврш. и уч. према прођутјети.*

прòђуђорити, -ӣм сврш. *тихо проговорити, прошаптати.* — Сељаци се зледаше, прођуђорише мало, па пристадоше и на ђемове кад газда-Анта не да без њих дуката. *Дом.*

прòђушати, -ā̄м сврш. *ушђушкати, ушамарати. Р-К Реч.*

прођу́шити се, прòђӯшӣм се сврш. *постати паметан, практичан, вешт. Р-К Реч.*

прòђушкати, -ā̄м сврш. *прођушати. Деан. Рј.*

проужи́вати, -ӯжӣвā̄м сврш. *провести уживајући.* — Највише ... што човек може проуживати ... при сусрету с мушкарцем и женом ... било је у нашој домаћој средини. *Петр. В.*

проӯздисати, -ишēм сврш. индив. *провести неко време уздишући.* — Ej, Като, не знаш колико сам дана и ноћи за те проуздисао! *Новак.*

проӯзроковати, -кујēм сврш. и несврш. *бити, поста(ја)ти узрок чега, изаз(и)вати што.* — Померање корита даје повода за размирице и проузрокује непрестана парничења. *Цвиј.* Тада је изјавио да су у рату сви војници једнаки, што је проузроковало опће одобравање. *Јонке.*

проузрокòвāч, -а́ча м *онај који проузрокује што.* — Проузроковач заразне жутице је вирус. *Пол. 1959.*

проузрочáвати, -ôчāвāм и **проузрочúвати,** -ôчујēм *несврш. и уч. према проузрочити.*

проȕзрочити, -ѝм сврш. *в. проузроковати.* — Нема сумње да су климатске прилике проузрочиле њен развитак. *Вел.*

проȕјати, -јѝм сврш. *в. прохујати.*

прȍука ж необ. *проучавање.* — Које чудо што немамо знанствених проука о хрватском језику. *Шим. С.*

прȍуља ж бот. *биљка из пор. оштролиста, врапче семе. Вук Рј.*

прȍумити (се), -ѝм (се) сврш. *промислити, смислити, одлучити се на што.* — Проуми се да пише провиднику которскому. *Љуб.* Пјеснички свијет се састоји од проумљених, стварни свијет од несмишљених ствари. *КН 1959.*

прȍумовати (се), -умујēм (се) сврш. *в. проумити (се).* — Читалац ... не схваћа смисао неке поезије или прозе која је проумован имагинативан језик. *КН 1959.*

прȍуњкати, -ā̀м сврш. *проговорити, рећи кроз нос.* — То су оне од пре рата — проуњка чичица. *Ћос. Д.*

проȕрлати, -ā̀м сврш. **1.** *почети урлати.* — Такав ће центурион проурлати као луђак. *Крл.* **2.** *проћи, пролетети урлајући.* — Једва чекају да преко њих проурла та авет [авион], страшна као смрт. *Ћур.*

проурлúкати, -ȕрлӣчēм сврш. **1.** *почети урликати.* **2.** *мало заурликати. Вук Рј.*

проȕстити, прòȕстӣм сврш. **а.** *проговорити.* — Ах јадна моја ћерко! ... проусти узбуђено пруживши према њој руке. *Леск. Ј.* Погледа у руке: — Како су ми се опалиле од траве — проусти. *Ћип.* **б.** *отворити уста, али ништа не рећи, заустити.* — Ту стаде, окрену се још једанпут и проусти, а усне му се кочиле. *Крањч. С.*

проучàвалац, -аоца м *онај који проучава што.* — Био [је] познат као добар проучавалац географије Сибира. *Скерл.*

проучáвање с *гл. им. од проучавати.*

проучàватељ м *проучавалац.* — Тко нема пјесничкога талента, може бити проучаватељ књижевности ... колико је и како је ... способан за тај посао. *КН 1957.*

проучáвати, -ȕчāвāм *несврш. и уч. према проучити.* — Он ме опет оштрим погледом проучаваше. *Јакш. Ђ.*

проȕчати, прòȕчām несврш. *в. проучавати.* — Ви будите што јесте, ученьак ... па нас позорно, кȏ и досад, проучајте од конца до краја. *Ков. А.*

прȍученōст, -ости ж *стање онога што је проучено.* — [То је] складан спој проучености дела и интимног познавања личности. *Пол. 1959.*

проȕчити, -ѝм сврш. **1.** *стећи знање учењем.* — А кад књигу проучило ђаче ... *Наз.* **2.** *стећи темељито знање о чему на основу научног испитивања.* — Преисторију Данске проучили су њени научници боље но што је икоја друга земља у овом погледу проучена. *Жуј.* **3.** *пажљиво посматрајући кога добро га упознати.* — Мотрио ју је ... све оштрије и наједном као да ју је довољно проучио и створио јасно мишљење о њој. *Крањч. Стј.* **4.** *брижљиво разгледати, испитати ради објашњења и употребе.* — Опремио је ... једну експедицију са задатком да нађе и проучи главни пут између Северне Америке и Сибира. *Петр. М.* **5.** покр. *прочитати.* — Пружи му ... арак папира да га сељацима проучи. *Ћип.* Он је најпрво узео Коран пак је нешто проучио. *Мажс. М.*

прȍушити, -ѝм сврш. *пустити кроз уши, рећи коме што потајно. Рј. Л.*

проф. скраћ. *професор.*

прóфа м *хип. од професор.* — Проучиће ме профе до последње јоте. *КН 1959.*

прòфāн, -а, -о лат. **1.** *који није свет, црквен, који одговара захтевима света, светован.* — [У посланицама] узимају ријеч различита позната лица из свете и профане повијести. *Комб.* **2.** *обичан, прост, вулгаран.* — Оно што је пјевао народ, било му је ... профано. *Бен.* Нашао је у манастиру ... паразите који ... по цео дан воде бригу о својим физичким ... профаним задовољствима. *Глиг.* **3.** *потпуно неупућен у нешто, невешт.* — »Само једноме верујем: Ј. Илићу.« Зашто? То остаје тајна за нас профане и смртне. *Скерл.*

профàнāтор м *онај који профанира.* — Листови су били широм отворени свакоме ко је могао само »пером возити«, како су говорили ... и профани и профанатори. *Скерл.*

профанáција ж *ружан, немаран поступак према нечему што се сматра достојним поштовања, оскрвњење, обесвећење, светогрђе.* — По његову је мишљењу плаћена љубав профанација љубави. *Перк.*

профанúрати, -àнӣрām и **профàнисати,** -ишēм сврш. и несврш. *повредити, вређати светињу, обешчастити, обешчашћивати, обесветити, обесвећивати.* — Не могу бити њезини [умјетности] свећеници, па ... је профанирају. *Новак.* Није трпео да се светац профанише. *Срем.*

профàшист(а) м *присталица фашизма.*

профашúстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на профашисте:* ~ диктатура, ~ штампа.

профàшисткиња ж *жена профашист(а).*

профѐсија ж лат. *стално, основно занимање, главна делатност за коју треба имати одређену спрему и од које појединац себе издржава.*

прòфесијàлнӣ, -ā, -ō *који је у вези с професијом, који се односи на професију.* — Из нарочитих професијалних језика те речи улазе и у књижевни. *Бел.*

професѝјант м необ. *в. професионалац.* — Нисам најамник ни професијант нити каква градска клатеж. *Бен.*

професиòнāл, -ála м *професионалац.* — Жандари су га потјерали . . . оном уобичајеном ароганцијом професионала. *Крл.*

прòфесионāлан, -лна, -лно **1.** *који се односи на професију и на професионал(ц)е:* ~ политичар, ~ револуционар, ~ ловац, ~ свирач, ~ организација. **2.** *који је изазван професијом, који је настао као последица вршења професије:* ~ болест, ~ мана.

Изр. ~ тајна *службена тајна.*

професионāлац, -лца м *онај који се бави неким послом као сталном професијом.* — Није био занатлија професионалац коме је сврха лична творевина. *Сур.*

професионалѝзам, -зма м **1. а.** *занатски начин рада.* — У руској књижевности . . . чисти књижевни професионализам никад није имао своје поборнике. *СКГ 1937.* **б.** спорт. *занимање спортом као професијом ради зараде, а не из љубави.* **2.** лингв. *речи или изрази својствени људима исте професије, карактеристичне за њих.*

професиòнāлка ж *жена професионалац.*

прòфеснонāлно прил. *као професионалац, на начин професионалца.* — Знали су говорити о глади лажно, патетично и професионално. *Козарч.*

професиòнист(а) м *квалификовани радник, припадник слободног звања, стручњак. Кл. Рј.*

прòфесор м лат. *звање наставника средњих и високих школа с факултетском дипломом и особа која је носилац тога звања:* универзитетски, свеучилишни ~, гимназијски ~, редовни ~, ванредни ~.

професòрисати, -ишēм несврш. необ. *в. професоровати.* — У граду где је професорисао био је члан »тролиста«. *Вин.*

прòфесорица и **прòфесōрка** ж **1.** *жена професор:* ~ гимназије. **2.** *професорова жена.*

прòфесоровāње с *гл. им. од професоровати.*

прòфесоровати, -рујēм несврш. *вршити службу професора.* — Панта Срећковић [је] професоровао на Великој школи. *Нуш.*

прòфесорскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на професоре:* ~ испит, ~ збор. **2.** *који је својствен професорима, који је као у професора.* — Гади ми се такав професорски тон. *Божић.*

прòфесорство и **професōрство** с *професорско звање.* — Сањао је, учећи ноћу . . . о свом будућем професорству. *Петр. В.*

професòрчић м *дем. и пеј. од професор.* — Гимназија и те куће . . . наша су прва младост. Пререзане Миљацком, оне су резале и двојство тог живота: исхлапљеле професорчиће са . . . тресавим рукама . . . *Сим.*

професōрштина ж подр. **1.** *својство професора. Кл. Рј.* **2.** необ. *професор.* — Где год је могућно треба се људски очешати . . . о . . . надуте ђенералине и оне бандоглаве професорштине. *Маш.*

професӯра ж **1.** *служба, звање професора.* **2.** *професорска катедра на универзитету.* — Дијеле се професуре и ордени. *Крл.*

прòфēт, -éта м грч. *пророк, врач; онај који је видовит, видовњак.* — Зна што је било и што ће бити — човјек . . . профест. *Цар Е.*

профетизѝрати, -ѝзирām сврш. и несврш. *пророковати.* — Ја нећу да поправљам свијет и да профетизирам. *Бен.*

профѐтичкӣ, -ā, -ō *профетски.* — Кад их [своје слутње] послије више мјесеци . . . чита, опажа њихово профетичко значење. *Нех.*

прòфēтскӣ, -ā, -ō *који се односи на профете, пророчки.* — Он је . . . дилетант у тим стварима профетским. *Крл.*

профѝјант м *в. провијант.*

профѝјантскӣ, -ā, -ō *в. провијантски.* — Друмом је пролазила гомила војничких кола . . . санитетских и профијантских. *Нуш.*

профијӯкати, -ѝјӯчēм сврш. *фијучући пролетети.* — Изнад самих наших глава профијукаше три бомбе и ударише у поток. *Дед. В.*

прòфӣл, -ила м фр. **1.** *изглед чега (лица, предмета) са стране.* — Запиње му поглед . . . о црно младићево лице изразитог римског профила. *Божић.* Његов оштри профил је имао нечег од инквизиторске строгости. *Андр. И.* **2.** *вертикални (попречни или по дужини) пресек чега (каквог предмета, какве површине, зграде и сл.).* — На средини једна висока направа од греда, која је у профилу изгледала као огромно слово F. *Бег.* Попречни профил долине бит ће ужи у горњем него у доњем току. *ОГ.* **3.** *битне, типичне црте које карактеришу какву професију, специјалност и сл.* — У вођењу рата много је важнији морални профил појединог ратника од техничке стране. *Крл.* **4.** *обрис, контура.* — Светла линија [моста] . . . није се мењала као ни профил околних планина на небу.

Андр. И. Не видим више ни тамне профиле дрва и блискога брега. *Петр. Р.* **5.** техн. *назив за металне израђевине (траке, лимови, шине и сл.) различитих попречних просека добивених на специјалној машини.* — Изграђена су нека нова одјељења, нпр. пресаоница за израду цеви и профила. *НИН 1958.*

профила̀кса и **профѝлакса** ж грч. *заштита, чување од болести, превентивна медицина. Терм. 5.*

профила̀ктичан, -чна, -чно и **профила̀ктичкӣ,** -ā, -ō *заштитни, који спречава болест; превентиван:* ~ лекови, ~ вакцинација.

профили́рање с *гл. им. од профилирати (се).*

профили́рати (се), -и̏лӣра̄м (се) сврш. и несврш. *дати, давати попречни профил коме, чему.* — Дотле окренут Мићи огромним својим леђима, Вековић се појави профилиран. *Дав.*

профѝлисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *в. профилирати (се).* — Одмах до овога налазе се ... доњи профилисани делови обимних зидова. *Мил.*

прòфи̏лнӣ, -ā, -ō *који служи за израду профила (5):* ~ челик.

прòфиловати (се), -лујēм (се) сврш. и несврш. *в. профилирати (се).* — [Конструкција] од црног челичног плеха и жице ... се профилује на сивом зиду. *Б 1958.*

профи́нити, прòфӣнӣм сврш. *учинити финим.* — Она ... сачува своју веселу ћуд и профини своје отмене дарове. *Петр. В.* Многи су наши људи ... профинили своје осјећаје. *ВУС 1966.*

~ **се** *постати фин.* — Профини се човјек ондје [на робији], деликатан постане. *Сим.* Сав је био бијел, профињен, тако је изгледао лијеп. *Бен.*

прòфӣњенòст, -ости ж *особина онога који је профињен:* ~ укуса, ~ обичаја, ~ понашања.

профињи́вати (се), -ињујēм (се) *несврш. и уч. према профинити (се).*

прòфирцати, -ām сврш. варв. *прошити.* — Ставите тканину на сто, пресеците је тако да се крајеви састају на средини леђа и профирцајте их. *Пол. 1958.*

прòфӣт, -ита и **прòфӣт** м лат. **1.** *добитак, зарада, корист; вишак вредности:* извући ~, одбацити ~, чисти ~. **2.** *предност.* — Бити чиновник ипак је част и профит. *Бен.*

профѝтēр, -ера м фр. *онај који из свега жели да извуче, избије профит, корист, добитак, зараду:* ратни ~. — Земља је прешла из власништва профитера у власништво средњих произвођача. *ЕГ 1.*

профѝтēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на профитере, који је својствен профитерима:* ~ дух, ~ морал.

профите́рство с *особина профитера.* — Сви градови имају понеку рану ружноће: сиромаштва, профитерства и беде. *Пол. 1958.*

профити́рати, -ӣтӣра̄м сврш. и несврш. *извући, извлачити из чега профит, зараду, корист, зарадити, (у)шићарити.* — Ја бих покрај вас профитирао, јер кад се у већем квантуму купи, јефтиније стоји. *Игљ.* Ми смо ратовали, а ви сте од тога профитирали. *Кик.*

прòфӣтнӣ и **прòфӣтнӣ,** -ā, -ō *који доноси профит, корист, добитак, зараду:* ~ стопа.

профињу̏кати, -ā̄м сврш. *провести време фињукајући.* — Барем ћу видјети шта то кошта пар година профињукати с рукама у џепу. *Коз. И.*

прòфоз м тал. *тамничар; надзорник војног затвора.*

прòфоскӣ, -ā, -ō *који се односи на профозе.* — Засукао своју профоску брчину. *Крл.*

прòфуз м *в. профоз.* — Одсад бит ћу строг као профуз. *Шен.*

профу̀кљача и **профу̀књача** ж погрд. *лакомислена, лака жена.* — Није за тебе оно девојче с миразом већ профукљача која ће ти као сву спрему донети триста презимена својих будућих швалера. *Дав.* О теби [је] испричао да фурт играш ... са неком луцпрдом и профукњачом. *Вин.*

прòфунат, -ӯнта м тал. *војнички хлеб.* — Миомирис фришкога профунта жацкао Микичин дуги нос. *Шен.*

профу̀ндан, -дна, -дно лат. *дубок, учен, темељан, богат садржајем:* ~ знање.

прòфӯнта ж *профунат.* — Профунта или војнички хлеб ... меси се од прекрупе. *Батут.*

прòфус м *в. профоз.*

прòфуњкати, -ā̄м сврш. **1.** *лакомислено, улудо потрошити (новац, имање); упропастити (глас, име).* — Колико је сваки од њих попио и профуњкао добра које би другом било доста док је жив. *Глиш.* Није викла слушати бајку о уставу коју смо ... профуњкали. *Шен.* **2.** фиг. *не успети, упутити погрешним путем, промашити.* — Осјећа потребу да каже неколико ријечи о себи, о своме промашеном, тотално профуњканом животу. *Крл.*

про́ха ж *в. проја.* — Не знадете ви господа ништа. О не једете прохе, о не пијете ракије, а у по лета навлачите рукавице. *Лаз. Л.* У Турској ... ако би и радо подворит човјека, немају чиме, него ако ћеш прохе. *Маж. М.*

прохáђати, прòхāђā̄м несврш. *в. проходити.*

прòхāрчити, -ӣм сврш. *лакомислено потрошити, проћердати, профућкати, спискати.* — Чича-Вуко кад се сетио прохарченог блага, а он сиромах жалостиво уздахну. *Јакш. Ђ.* Он је прохарчио без веће користи свој чудесни интелектуални капитал. *Матош.*

~ **се** *потрошивши, проћердавши новац, иметак пасти у беду, осиромашити.* — Прохарчио сам се — мишљаше ... ах, само што пре да буде свему крај. *Петр. В.*

прохеса́пити, -хѐса̄пӣм сврш. *прорачунати.* — Кад виде ... да Циганка баш никако неће да прода [кокошке] за новац него за старо ... прохесапи и умом размисли и оде брзо у кућу да донесе старежа. *Срем.*

прòхибитӣван, -вна, -вно *који спречава, забрањује што*: прохибитивне мере.

Изр. ~ царина фиг. *царина која својом висином онемогућује увоз стране робе.*

прохиби́ција ж лат. *законом одређена забрана производње и продавања алкохолних пића.*

прохибиционӣзам, -зма м *прохибиција.*

прохибицио̀нист(а) м *присталица прохибиције.*

про́хин, -а, -о *в. пројин*: ~ брашно.

прòхлада ж *освежење, расхлађење.* — Жарки се испуни ваздух прохладом вечери свеже. *Ил.*

прòхлā̀дан, -дна, -дно *понешто, прилично хладан.* — Дан је био ведар и сунчан, али још прохладан, иако је почетак маја. *Чол.* Ујутро буди човјека пјесма птица, прохладна роса. *Козарч.*

прохла́дити, прòхлā̀дӣ сврш. *мало захладити.* — Кад вријеме прохлади ... ево караван с пунијем вређама пастрве. *Љуб.*

прохлà̀днети, -нӣм, ијек. прохлà̀дњети, сврш. *постати понешто, прилично хладан.* — Крв ће му завриштати, а руке прохладњети. *Божић.*

прòхлā̀дно прил. *прилично хладно.* — Прохладно је, и зато се стишћу све више једно уз друго. *Сим.* После, кад падне ноћ, однекле изрони месец и бива прохладно. *Марк. М.*

прòхлā̀днōст, -ости ж *стање онога што је прохладно.* — Пред прагом [су] остале само кальаве стопе што су покорно отишле у прохладности свемирске. *КН 1956.*

прохлà̀дњети, -днӣм, ек. прохлà̀днети.

прòхлā̀ђе с *свежина, хладовина.* — У колица, истом сунце заће, преже ... зоље и обаде ... па се воска кроз шумско прохлађе. *Кош.*

прохлађи́вати, -хлā̀ђујēм *несврш. и уч. према прохладити.*

прòход м **1.** *шетња.* — Наш пут је страшан проход кроз стољећа. *Пар.* **2.** *процесија, литија.* — Латинске литаније при проходу и погребу знао је како-тако напамет. *Шен.* **3.** *проходан пут.* — Ни друм ни проход колски, ни калдрма ни пруга ... *Пар.* **4.** заст. *заход, клозет. Бен. Рј.* **5.** мед. *завршетак задњег црева, чмар. Бен. Рј.*

прòходан, -дна, -дно *којим, кроз који се може проходити, проћи.* — Друмови [су] ... у ово доба године тешко проходни. *Андр. И.* фиг. Мудри људи [су] проходни, порозни, лако пробојни медијум. *КН 1956.*

прохо́дати, прòхōдām сврш. **1.** *почети ићи, ходати, кретати се ногама (о детету).* — Дете је проседело, пропузало, проходало. *Вес.* **2.** *почети ићи, кретати се у одређеном правцу.* — А жељезница већ проходала. *Мул.* **3.** *прећи какво пространство ходајући у разним правцима.* — Проходао је неколико часака по соби. *Макс.* Још задуго неће [се] моћи усудит да куд проходају. *Мул.* **4.** *ходањем, кретањем појачати гипкост делова тела*: ~ коња. *Р-К Реч.*

~ **се 1.** *проходати (3).* — Хтједох се проходати кухињом да се разбистрим. *Шимун.* Капетан ... пође крупним корацима ... доле и горе по соби ... па кад се тако неко време проходао, он стаде. *Јакш. Ђ.* **2.** *провести неко време у шетњи, прошетати се.* — Цијели дан је падала киша и младић није могао да се као по обичају прохода пољем. *Ћип.* **3.** *угодно се провести, забавити се.* — Оно, има се и про'одати, ама с обзиром и поштењем. *Коч.*

прохо̀дилац, -иоца м *онај који проходи, путује куда, путник.* — Гдјено зими љути вију вихри ... није биља, смиља ни босиља ... нити пута за проходиоца. *Март.*

прохо̀дити, прòходӣм сврш. и несврш. **1.** *проходати (1).* — Чим проходиш отјерају те у школу. *Вел.* **2.** *в. пролазити.* — Туд проходи Сењанине Иво. *НПХ.* **3.** *проводити* **а.** *време.* — Остаде ти Српство у невољи, пак жалосно све проходе дане. *НП Вук.* **б.** *проходати (4).* — Кад дођемо у поље Зечевско, а ту ћемо с миром починути, и ми наше коње про'одити. *НП Вук.*

~ **се** (чега) *клонити се чега.* — Још се Нико не проходи врага. *Вук Рј.*

прохо̀дљив, -а, -о *проходан.* — Србија је пластички растресита земља и зато најотворенија и најпроходљивија на Полуострву. *Цвиј.*

прòходњāк м **1.** *проходилац.* — Не би ли ми обзнанити знао, је л' путниче, трудан проходниче, што прогониш туд коморе често ... што се бијели крај Требиња града? *Март.* **2.** необ. *пролаз, пукотина кроз коју се подземна вода пробија на површину.* — Око

му се мутну, утопи и као да вијукну одоље, из понорних проходника. *Божић.*

прòходнōст, -ости ж *својство, стање онога што је проходно. Деан. Рј.*

прохо́дња ж *шетња;* фиг. *прођа.* — Можда ће и он сам једном увидети да је доста било стихова од четрнаест стопа, па ће им стопу спустити. То ће проходњу његовом певању само моћи подићи. *Нед.*

прòхођāј м *почетак ходања деце. Терм. 5.*

прохòђēње и **прòхођēње** с *гл. им. од проходити.*

прохри́пати, прòхрӣпам и прòхрӣпљēм сврш. *почети хрипати.* — Псето под његовим хамбаром још нигда није прохрипало. *Кос.*

прохр̏кати, прòхр̄кам и прòхр̄чēм сврш. *хрчући провести време.* — Под ведрим небом прохрка цијелу ноћ. *Шен.*

прòхтев и **про́хтев,** ијек. прòхтјев и про́хтјев, м **а.** *јака унутрашња тежња за чим (да се нешто оствари, учини, да се што поседује); ћудљивост, каприц.* — Пристаде на прохтјеве маркиза. *Комб.* Његова удварања — то сматрај за моду, за прохтјев крви. *Панд.* **б.** *жеља за јелом, апетит.* — Укус неког јела и прохтев према њему ... зависи од навике и стања ситости, односно глади. *Ј 1957.*

прòхтеван и **про́хтеван,** -вна, -вно, ијек. прòхтјеван и про́хтјеван, неол. *који садржи прохтев.* — Реч »реализам« ... је у животу књижевности у последње време најжилавија ... најпрохтевнија. *НИН 1969.*

прохте́вати се, прòхтēвā се, ијек. прохтијèвати се *несврш. и уч. према прохтети се.* — [Годи] се прохтевало да Јана сматра као вереника. *Дов.*

прòхтети се, прòхтē се и прòхтеднē се, ијек. прòхтјети се, сврш. безл. *имати, добити јаку жељу за чим, да се што оствари.* — Мени се ... прохте да ударам о то проклето дрво, да сечем, да ништим све око себе. *Раиќ.* Јер то је, од шта је живот изграђен: имаш некога да га лупиш или пољубиш, како ти се када прохтије. *Бег.* Ја сам при памети само онда кад се богу прохтједне. *Вел.* Тетребовине ти се прохтело. *Јевт.*

прохтијèвати се, прòхтијевā се, ек. прохте́вати се.

прòхтјев и **про́хтјев,** ек. прòхтев и про́хтев.

прохтје-, ек. прохте-.

проху́јалōст, -ости ж *стање онога што је прохујало.* — Предвече шетају крај Тисе. Забораве понекад и ... прохујале године и сву своју прохујалост. *Сек.*

прохýјао, -ла, -ло *који је прошао, пролетео, протекао хујећи, бурно.* — Све су то имена која су се појавила тек после прохујалог рата. *Панд.* Песник жали за прохујалом младошћу. *Т. кљ.*

прохýјати, -јӣм сврш. **1.** *проћи, пролетети мимо хујећи.* — Меци су прохујали високо над нашим главама. *Чол.* Олуја ... прохуји и нестане. *Крл.* **2. а.** фиг. *брзо проћи ширећи се на све стране.* — Дах слободоумља прохујао [је] по свој пространој ... земљи. *Прод.* Смијех је као зараза прохујао из купеја у купе. *Гор.* **б.** *минути, протећи (о времену).* — Прохујали дани младости и среће. *Ил.* **в.** *промаћи, пролетети (о мислима, успоменама и сл.).* — Стотину успомена прохујало [је] ... у њој. *Мишк.*

прохỳктати, прòхукћēм сврш. *хукћући, хучећи проћи, пројурити.* — Поред нас прохукта локомотива. *Јак.* По који пут су мимо прозврндала кола, прохуктао ауто или аутобус. *Цес. А.*

прохýчати, -чӣм сврш. *хучући проћи великом брзином; протећи (о времену).*

процàвтети, -тӣм, ијек. процàвтјети, сврш. покр. *процветати, процвасти.* — Доскора ће опет процавтјети ... цвијет. *Наз.*

процàвтити, -ӣм сврш. покр. *в. процветати.* — Не сејте ми изнад гроба цвеће ... из руже ће поникнут оструга, из босиљка пелен процавтити. *Ант. 2.*

процàвтјети, -тӣм, ек. процàвтети.

процàптети, -тӣм, ијек. процàптјети, сврш. покр. *процветати, процвасти.* — Откако је свијет постануо, није таки свијет процаптио што је сека Иван-капетана. *НП Вук.* Ове ноћи процаптје глогов трн. *Наз.*

процàптјети, -тӣм, ек. процàптети.

процвàнути, прòцванēм сврш. заст. *в. процвасти.* — фиг. А медне им ријеме су усне; истом оне ријечју процвануле, кô ружини цвијетом пупољци, па вјереник војни бесједио ... *Март.*

процвàсти и **прòцвасти,** -цвàтēм сврш. *процветати.* — Процвала ми љубичица плава. *Леск. М.* Над гробом покојниковим ... никне и процвате једна ружа. *Јаг.* Сретни дани нек се врате да ми живот нов процвате. *Вел.* Вратише се на село, и процвате леп младићак. *Сек.*

прòцвāт м **1.** *избијање, појављивање цветова у биљке.* — Јавља се нов процват ... офурених клица. *Уј.* фиг. С првим процватом њеног женства она се силно застиде и уплаши. *Петр. В.* **2.** фиг. *виши ступањ развитка чега, развој, полет.* — Све ће то придонијети још већем процвату и бољитку нашег мјеста. *Сим.* Роман и приповетка

постигли [су] свој процват у XIX веку. *Т. књ.*

процвàтети, -тӣм, ијек. процвàтјети, сврш. *процвасти.* — Откако је свијет постануо, није љепши цвијет процватио. *НП Вук.*

процвàтити, -ӣм сврш. *в. процветати.* — Никло је, расло, напупило, процватило, заметнуло, па — сазрело. *Вес.*

процвàтјети, -тӣм, ек. процвàтети.

процветáвати, -èтāвāм, ијек. процвјетáвати *несврш. и уч. према процветати.*

процвѐтати, -āм, ијек. процвјѐтати, сврш. **1.** *пустити цветове, доћи у стање цветања.* — Сличио је грмичку ... који је гдјегдје бјелкасто процвјетао. *Гор.* фиг. Сутрадан је фебруар процветао ињем и мразом. *Ђур.* **2.** фиг. **а.** *добити цватући изглед, пролепшати се, постати весео, радостан.* — Живот сванут ће ти нови: процвјетат ћеш кô у јесен штоно цвјета опет цвијеће јабуково. *Огр.* Сви њени покрети процветаше, а лице и врат јој нагло обли руменило. *Рист.* **б.** *доћи у стање успѐдна, полета, постићи висок степен развоја, развити се.* — Зато су у њој рано процвјетали обрт и трговина. *Пов. 1.* Завод одједаред процветао. *Сек.*

процвиjѐлити, прòцвиjелӣм сврш. (ијек.) *в. процвилети.* — Није једна мајка закукала ... нити једно сироче процвијелило ... с Лукина крволочна зова. *Буд.*

процвúлети, -лӣм, ијек. процвúљети, сврш. **1.** *почети цвилети, нарицати, јадиковати.* — Жена је горко процвиљела од жалости. *Михољ.* Очи моје — процвили Цвета. — Шта ћу и како ћу! *Рист.* **2.** *проговорити пискавим гласом.* — Свет се ... поче прибирати, док се тек један пропе на прсте и диже руку, па процвиле слабачким гласом ... *Дом.*

процвúљети, -ӣлӣм, ек. процвúлети.

процвjетáвати, -èтāвāм, ек. процветáвати.

процвjѐтати, -āм, ек. процвѐтати.

процвокòтати, -òкоћēм сврш. **1.** *почети цвокотати.* **2.** *провести неко време цвокоћући.* — Процвокотао сам ... цијелу боговетну ноћ. *Пол. 1959.*

процврκýтати, -рκућēм сврш. **1.** *почети цврκутати.* **2.** *цврκућући пропевати.* — Процврκутала свака [птица] по неколико дискретних, поспаних нота. *Кол.*

процвр́чати, -чӣм сврш. *почети цврчати.* — Још нису процврчали цврчци. *Божић.*

прòцедак, -етка, ијек. процjѐдак, м *оно што је процеђено. Деан. Рј.*

прòцедина, ијек. прòцjедина, ж *процедак. Прав.*

процéдити, прòцēдӣм, ијек. процијѐдити, сврш. **1.** *пропустити кроз што ради чишћења.* — Однијела је млијеко, но заборавила га је проциједити. *Бен.* фиг. У њега је процијеђена крв. *Љуб.* **2.** *пропустити какву течност да полако протече.* — Поседео мало за столом, једва процедио кроз сужено грло чашицу ракије. *Моск.* **3.** фиг. *одвагнути, одмерити, проверити, проценити.* — Ти још не знаш да мораш сто пута проциједити сваку ријеч нашега човјека, *О-А.* То је једноставност ... гдје је реченица сажета и процеђена. *Сек.* **4.** (често: ~ кроз зубе) фиг. *полако, нејасно рећи, изговорити што кратко.* — 'Оће да јој кидају ногу — проциједи једва кроз зубе. *Лоп.* Пинки би понекад процедио неку пригушену псовку. *Поп. Ј.*

~ **се а.** *очистити се пролазећи кроз што.* — Ваздух као да се процеди кроз нешто ... *Лаз. Л.* **б.** *испунити се чиме, прожети се чиме.* — Зрак је лагодан и процијеђен мирисом ораница и ливада. *Кум.*

процедýра ж лат. *утврђен поступак или прописан начин рада за вршење какве радње или давања облика чему:* истражна ~, судска ~, приповедачка ~.

прòцедурāлан, -лна, -лно *који се односи на процедуру, који је одређен за процедуру:* ~ правилник.

процеђúвāње, ијек. процjеђúвāње, с *гл. им. од процеђивати (се).*

процеђúвати (се), -èђујēм (се), ијек. процjеђúвати (се) *несврш. и уч. према процедити (се).*

процѐђџија м *онај који се често или радо парничи, парничар, правдаш. Р-К Реч.*

прòцемба, ијек. прòцjемба, ж заст. *в. процена. Бен. Рј.*

прòцена, ијек. прòцjена, ж **1. а.** *одређивање, утврђивање вредности чега.* — Мучнијега посла нема од ... шумске процјене. *Коз. Ј.* Кад је он погрешио у процени војничке ситуације? *Ћос. Д.* **б.** *утврђена цена, вредност чега.* — Дође неки Милета из Миокуса да потврди процену. Нужда човеку, хоће да извади паре из фонда. *Глиш.* **2.** *мишљење, суд о својствима, вредности, значају кога, чега.* — Народ је гледао пар радознало, али не због продике, него ... за процјену и разговор. *Кал.* Свака њихова прича вреди за три друге, наравно, по њиховој процени. *Андр. И.*

прòцен(а)т м (ген. мн. прòценāтā) лат. **1.** *стоти део какве количине или броја, постотак (бележи се знаком %); количина чега, измерена у постоцима.* — Педесет процената паса које сусрећете на улици неколико је пута мијењало своје господаре. *Јонке.* У тој котерији, више политичкој него њи-

жевној, процент таквих чланова био [је] већи него у ... књижевним котеријама. *Јов. С.* **2.** *наплата за коришћење туђег капитала и продају туђе робе.* — Добивала је ... проценте од проданих ... јаја. *Кал.*

процѐнилац, -иоца, ијек. процјѐнилац, м *онај који процењује, који врши процену, проценитељ.* — Кад то Радован чу, оде и сам се пријави за процениоца. *Марк. М.* Објективан процјенилац ... принуђен је да ... закључи ... *Мј. 1936.*

процѐнилачкӣ, -ā, -ō, ијек. процјѐнилачкӣ *који се односи на процениоце:* ~ стручност, ~ непристрасност.

процѐнитељ, ијек. процјѐнитељ, м *проценилац.* — [Погледа] га као оно проценитељ какву ствар. *Јов. Ј.* Критик није проценитељ робе у комисионој продаваоници. *Шим. С.*

процѐнитељскӣ, -ā, -ō, ијек. процјѐнитељскӣ *који се односи на проценитеље.*

процѐнити, прòцѐнӣм, ијек. процијѐнити, свр. **1.** *одредити, утврдити цену, вредност чему.* — Ако би ко учинио ... штету, изабрани суд или сеоски збор би је проценили. *Ђорђ.* Сваки је од њих прије процијенио своје заслуге у новцу. *Шкреб.* **2.** *просудити, створити суд о коме, чему, одредити значење, карактер, улогу и сл. чега.* — Одмах је процијенио ситуацију. *Крл.* Твој покојни отац ... ме процијенио ... *Ђор.* **3.** *испитати тачност чега, проверити.* — Додиривао је тврдим прстима ... пајак, потпрашио га, шипком процијенио набој ... па кад је све нашао у реду, њежно је прислони уза зид. *Кал.*

прòцентнӣ, -ā, -ō *који се односи на проц(а)т, који је изражен у процентима, који носи проценте:* ~ принос, ~ садржина, ~ рачун, ~ каматна стопа.

прòцентуа̀лан, -лна, -лно *који је изражен у процентима:* ~ суделовање у чему.

прòцентуа̀лно прил. *према процентима, изражено у процентима.* — Процентуално могло би се изразити да бели има за успех на пример 55 од сто изгледа а црни 45 одсто. *Шах 1.*

процентуа́лнӧст, -ости ж *стање израчунато по процентима.* — Уредба ... прописује ... начин утврђивања способности односно неспособности, и то на начелу процентуалности. *Мј. 1926.*

процѐњив, -а, -о, ијек. процјѐњив *који се може проценити.*

процењи́ва̄ње, ијек. процјењи́ва̄ње, с *гл. им. од процењивати.*

процењи́вати, -цѐњујēм, ијек. процјењи́вати *несврш. и уч. према проценити.*

процењи́ва̄ч, -а́ча, ијек. процјењи́ва̄ч, м *проценилац.* — Грешке процјењивача бит ће на вријеме уклоњене. *Б 1958.*

прòцēп, ијек. прòцијеп, м и (ређе) ж **1. а.** *расцепљено, просечено место по дужини чега.* — Кроз процијепе трулеж зидовима мили. *Јур.* Кад дође ... на врх тога бријега ... пане за кам ... наклони шарајлију у процијеп камена и потаји се. *Љуб.* **б.** *уски размак између чега.* — Скуј до сутра четири гвоздене споне, пак им главе оловом залиј преко процијепи, гдје се плоча плочи на Мијатову гробу пријубљује. *Љуб.* фиг. Прекину се усред приче, угледавши у процијепу између свијета Ану. *Ств. 1948.* **2.** *уски, дубоки теснац, усек између два брда, две литице, као последица ерозије, тешко пролазно место.* — Почеше да се спуштају кроз само њима познат процијеп у клисури. *Лал.* [Неретва] се стрмоглављује низ узане процијепе и милина је слушати како ноћу бугари. *Вуј.* **3.** *посебна, нарочита значења* **а.** *процепљен комад дрвета или штапа.* — Оне [жене] удесиле процеп од дрвета, у процеп уметнуле повесмо па спуштају на врањ. *Вес.* **б.** *справа са два крака за хватање змија и других мањих животиња.* — Приповиједа се да гуја има ноге које само онда покаже кад се у процијепу припече к ватри. *Н. посл. Вук.* **в.** заст. *оно у чему књигоноша носи књиге, писма.* — Шарку књигу носи у процијепу. *НП Херм.* **г.** *руда у воловским колима која је у делу до кола рачваста.* — Тандркале гвоздене осовине, шкрипали сасушени процепи. *Рад. Д.* **4.** фиг. **а.** *расцеп, раздор.* — У кући се осећа све већи дефицит и све више пуцао процеп који је он правио. *Уск.* **б.** *врло тежак положај, шкрипац.* — Хамлет своју одлуку да казни грешника одлаже, у процепу између жеље да докучи истину и ... страха да не буде жртва обмане. *БК 1906.* Прво издан и поражен ... доведен у трагичан процеп, а целом свету на видику, као на срамном стубу. *Андр. И.*

Изр. пиштн, цвили као гуја у процепу *в. уз гуја (изр.);* стављати кога у ~ *доводити кога у тежак, неугодан положај.* — Он је увек волео да ставља људе у процеп. *Јов. С.*

процѐпак и **прòцепак,** -пка, ијек. процијѐпак и прòцјепак, м бот. покр. *биљка из пор. љиљана са два листа који чине као процеп, а која цвета у рано пролеће, никсица* Scylla bifolia. — Примијешају ... тешкога воња процјепак. *Марет.* Процепак се јавља, висибаба цвета. *Јак.*; *Вук Рј.*

процѐпати, прòцēпām и **процѐпити,** прòцēпӣм, ијек. процијѐпати и процијѐпити, свр. **1.** *раскинути, продерати наглим, јаким покретом, дугим ношењем и сл.* — Забијених руку до лаката у процепане цепове ... трупкали смо око ватре. *Јак.* Сто ... био

је ... покривен зеленом чојом излизаном, на ивицама процепљеном. *Ђос. Д.* **2.** *расећи уздуж, расцепити.* — Нехатно је одговарао старац, вадећи процепљеним прутом чашу из буце. *Ђос. Д.* **3.** фиг. **а.** *пробити, просећи.* — Наједном је зрачак сунца процепао сиви омот који је скривао небо. *Богдан.* **б.** *нагло прекинути, нарушити постојеће стање.* — Процепа крик страха ваздух. *Поп. Ј.* Експлозије процепише хујање ветра и мрклу ноћ. *Ђос. Д.*

~ **се 1. а.** *продерати се, раздерати се, расцепити се.* — фиг. Поље се ненадано процепило белином светла ... Данило се. *Бар.* **б.** *постати промукао од јаког напрезања.* Грло се процепи здраво [кад се игра коло]. *Чипл.* **2.** *јако, љутито викнути, огласити се оштро, реско, продерати се.* — Остоја! — процепи се из његовог грла напослетку. *Ђур.*

процепљи́вати (се), -е̏пљујем (се), ијек. процјепљи́вати (се) *несврш. и уч. према процепити (се).*

про̀цес м лат. **1. а.** *постепена измена каквих појава, стања и сл., ток развитка чега.* — Данашњи њихов [живих бића] изглед посљедица [је] дуготрајног развојног процеса који још и сада траје. *НЧ.* Даваћемо вам [инјекцију] и у око да спречимо процес. *Рист.* **б.** *све радње које се постепено врше да се добије одређени резултат:* ~ добивања алуминија, производни ~. **в.** *болесно стање у своме развитку:* туберкулозни ~. **2.** правн. *истражни судски поступак, парница, распра:* грађански ~, кривични, казнени ~, политички ~, ревизија процеса.

Изр. кратак ~ *непосредно доношење одлуке.* — С таквим ребелима требало би учинити кратак процес. *Крл.*; у процесу чега *у току времена у којему је што остварено.* — Нова Југославија настала је у процесу борбе коју је предводила Комунистичка партија. *Марј. Ј.*

процѐсија ж лат. **1.** *црквени опход, литија, свечана верска поворка у којој обично суделује велики број људи:* тјеловска ~. **2.** *дуга поворка људи, животиња и сл.* — Уском ... стазом процесија се издужила и кретала споро у правцу главног улаза логорске зграде. *Вучо.* Сједимо у кину и гледамо ... процесије пингвина. *Наз.*

про̀цесио̀нӣ, -а̄, -о̄ *који је као у процесији, својствен процесији.* — Устопице, један за другим ступају ... процесионим ходом. *Божић.*

процесионѝстичкӣ, -а̄, -о̄ *в. процесиони.* — Ово је средњи вијек, аскетизам, процесионистичко лудило. *Божић.*

процеси́рање с *гл. им. од процесирати (се).* — Прелиста старе облигације ... које би за само процесирање требале малу главницу. *Дражс.*

процеси́рати се, -е̏сӣра̄м се сврш. и несврш. *водити процес с ким, парничити се, парбити се.* В. пр. уз гл. им. процесирање.

про̀цеснӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на процес:* ~ форма, ~ пуномоћ, ~ акт.

про̀цесно прил. *односећи се на процес, у погледу процеса.* — Постоји разлика што су удате жене процесно ограничено способне, јер требају приволу мужа за поведење парнице. *Мј. 1926.*

про̀цесуа̏лан, -лна, -лно *процесни.*

Изр. ~ право правн. *правила којима се одређује поступак при суђењу.*

про̀цесуа̏лно прил. *в. процесно.* — Процесуално, поверилац се може да појави као тужилац само у случају кад је пасивност а. д. судски утврђена. *Арх. 1926.*

процијѐдити, про̀циједӣм, ек. проце́дити.

процијѐнити, про̀цијенӣм, ек. проце́нити.

про̀цијеп, ек. про̀цеп.

процијеп-, ек. процеп-.

проци́кнути, про̀цӣкнēм сврш. *испустити оштар, висок глас.* — фиг. Ej, звездице сјајне ... Ваљда кроз вас проби цикут и вапај мученички, па кроз свако тако процикнуто место провирују знаци божје милости. *Кост. Л.*

процѝктати, про̀цикнēм сврш. **1.** *почети циктати, зацикта ти.* — Земља ће нам у сунце процикта ти. *Кул.* **2.** *цикћући оштро изговорити.* — Посљедње ријечи процикта неком трпком поругом. *Ков. А.* **3.** фиг. *огласити се оштрим звуком, дати цик од себе.* — Пуне чаше жестоког пића процикташе као да се и оне радују појави мајстора Жаве. *Кос.*

процјед-, ек. процед-.

процјеђ-, ек. процеђ-.

про̀цјемба, ек. про̀цемба.

процјен-, ек. процен-.

процјењ-, ек. процењ-.

процјеп-, ек. процеп-.

про̀цмиздрити и **про̀цмизити,** -ӣм сврш. *почети цмиздрити.* — Младо би се ђаче на те ријечи покуњило, много би и процмизило и завукло би се у кућу. *Том.*

процми́лети, -ли̏м, ијек. процми́љети, сврш. *в. процвилети.* — Душа ми тада процмили. *Коч.* Кад то види лијепа дјевојка, па процмили као змија љута. *НПХ.*

процми́љети, -и́лӣм, ек. процми́лети.

про̀црт м *нацртана копија чега кроз прозирни, провидни папир. Деан. Рј.*

процртáвати, -цр̀тāвāм *несврш. и уч. према процртати.*

прòцртати, -ām сврш. *начинити цртеж помоћу прозирног, провидног папира. Деан. Рј.*

прòцуњати, -ām сврш. *цуњајући, њушкајући пронаћи, проњушкати, тајно дознати.* — Жбири су процуњали да сам био у Србији. *Б 1958.*

процурúвати, -ȕрујēм *несврш. и уч. према процурити.*

процýрити, -ȋм сврш. **1.** *почети цурити.* — Слине јој процуре на уста. *Пав.* Уље није хтело да процури. *Пол. 1958.* **2.** *престати задржавати воду, пропустити течност (о крову).* — Остао код куће и крпао кров који је на неколико мјеста процурио. *Бен.*

прòч узв. дијал. *даље! одлази! Деан. Рј.*

прочавр̀љати, -ām сврш. *провести време чаврљајући.* — Кад би сад могао да дома сједне ... прочаврља мало о својима стварима, а не ту да слуша туђе. *Цес. А.* Зашто не би сад сели да прочаврљамо о овоме и ономе. *Дав.*

прòчаја прил. цсл. само у изразима: и ~ *и друго, остало*; у ~ *убудуће*; исп. прочи. — Предсуда ... је једина вјечна ... Она је од искона и остаје у прочаја. *Ђал.*

прочáмити, -ȋм сврш. *чамећи, досађујући се провести неко време.* — Ја сам прочамила своје уре у ропству. *Шен.*

прочáрати, прòчāрām сврш. *прочачкати (2).* — Све [се] одмах претворило у мравињак који је неко батином прочарао. *Богдан.*

прòчаркати, -ām сврш. **1. а.** *чаркајући подстаћи ватру да боље гори.* — Млада устаде, уми се и очешља, прочарка ватру. *Мат.* **б.** *прочачкати (1).* — Прочарка лулицу и спокојно пушташе модре димове. *Шапч.* **2.** *прочачкати (2).* — Рогуљама би прочачкали чак и понеки риједак стог жита. *Ћоп.*

~ **се** *сукобити се вршећи чарке. Р-К Реч.*

прочаршѝјати се, -ām се сврш. *провести се, забавити се у чаршији, у граду.* — Останите овде дан-два. Провешћу вас свуда, мало ћемо и да се прочаршијамо. *Вин.*

прочàстити, прòчастȋм сврш. *указати коме част, погостити, угостити кога.* — Гојко ... одлучи да добро прочасти Стојана чим прими плату. *Ранк.*

~ **се** *погостити се, угостити се.* — Сватови се разиђоше сви. Само оста зет који ће се сутра са комшијама и редарама прочастити. *Вес.*

прочàтити, -ȋм сврш. цсл. *в. прочитати.* — Паша одмах извади и прочати царев ферман. *Вук.*

прòчачкати, -ām сврш. **1.** *чачкајући по чему прочистити.* — Стресе главу, прочачка ухо. *Вел.* Прочачкао лулу и преко камиша пљуцкао на траву. *Шапч.* **2.** *прочаркати, прочепркати по чему.* — Узаврело село као у мравињаку кад га какав невољалац прочачка штапом. *Бен.* **3.** *упорним трагењем пронаћи, дознати што.* — фиг. Гестапо је прочачкао његово име у старим картотекама. *Поп. Ј.*

прòчёвље с покр. *део огњишта где се ложи ватра и кува јело.* — Око прочевља седе сва чељад. *Ранк.*

прòчёлан, -лна, -лно *који је у прочељу чега:* ~ прозор, ~ зид, ~ врата, ~ ложа.

прòчёлник м *онај који се налази на челу какве службе, установе.* — Прочелник нашег одјела славио је имендан. *Јонке.*

прòчёлница ж *жена прочелник. Бен. Рј.*

прòчёлничкӣ, -ā, -ō *који се односи на прочелнике и прочелнице:* ~ положај, ~ место.

прòчёлништво с *прочелничка служба и чин, старешинство. Бен. Рј.*

прòчёље и **прòчељe** с **1.** *почасно место на челу стола.* — Начелник ... сједе у прочеље стола покривена зеленом чохом. *Ћип.* Старе госпође сједоше једна до друге у прочеље, а и млади заузеше мјеста око стола. *Том.* **2. а.** *предња страна, лице зграде које гледа на улицу, фасада.* — Прочеље [Пантеона] споља врло му је лепо. *Нен. Љ.* Тик до врата ... стајаше зидана приземна кућа, на прочељу ишарана црвеним цвијећем. *Шен.* **б.** *уопште предња, прва страна чега.* — У прочељу котлине косјерићке ... морало [је] бити веће комуникације. *О 1875.* Они паразитски пишу посвете на прочељу књига. *Уј.* **3.** фиг. *водеће место.* — Само такови [одабраници] спадају на прочеља људскога друштва. *Новак.* На врелом јастуку сујете изгараће по сву ноћ главе, жељне угледа и прочеља. *Вуков.*

прочепр̀кати, -ām сврш. **1.** *испреметати, испретурати нешто растресито прстима, кљуном и сл. тражећи што.* — Прочепрка прстима по перини. *Бен.* Прочепркала [птица] кљуном по меком перју и затрептала мало криоцима. *Кол.* **2.** фиг. *истражити, испитати, претурити у свести што до најмањих ситница.* — Прочепркавши брзо у памети какав је сам био у младости, помисли ... *Моск.* Али ти би му поштењаковићи били прочепркали и претражили и оно што му је међу кожом и месом. *Вел.*

прочепўњати и **прочерўпати,** -ām сврш. *прочуп(к)ати, прошупати, шупати.* — Многопут требат ћу те за ушеса натегнути и прстима прочепуњати док из мужека нешто истешемо. *Ков. А.* Закрешти вранић с дуба, умирује га гавран стари, за ћубицу га прочерупа, заћути мали. *Кош.*

прочеткáвати, -èткāвāм *несврш. и уч. према прочеткати.*

прòчеткати, -āм свршс. *очистити четком, прочистити.*

~ **се** *очистити себе четком.* — Но, скочи! Прочеткај се! *Ков. А.*

прочѐшати, прòчешēм свршс. **1.** *протрљати по површини коже да се уклони сврàб.* **2.** фиг. *изгрдити.* — Да би ... прочешао Добросава, јави се мало затим четовођа Перо. *Пер.*

Изр. ~ језик о кога, о што *подврћи кога или што оштрој критици.*

прочешљáвати, -èшљāвāм *несврш. и уч. према прочешљати.*

прочѐшљати, -āм и прòчешљām свршс. **1.** *довести у ред (косу, браду) изравнавајући чешљем или чим другим; рашчешљати.* — Прочешљао [би] прстима своју браду и упорно ћутао. *Мил.* **2. а.** *превртући или разбацујући прочистити.* — Прочешљао је уз пут сијено у великом завежљају. *Божић.* **б.** (кога) фиг. *јавно подврћи чији рад оштрој критици.* — У другоме је допису прочешљан др Занего. *Мат.* **3.** фиг. *брижљиво претражити какав предео хватајући кога.* — Они прикупљају комору за даљњи покрет ... с циљем да прочешљају овај крај од »преосталих банди«. *Чол.* Прочешљали су цијели Њујорк, али нису нашли ни трага. *Вј. 1960.*

прòчӣ, -ā, -ē цсл. *други, остали;* исп. прочаја. — Кад би сваки мајстор, месар, хлебар ... и сви прочи учинили исто, град [би се] упропастио начисто. *Богдан.*

прочибýкати, -āм свршс. **1.** *чибукајући очистити од прашине.* — Кад наиђе мост, ти се онда наслони ... Да ти мало прочибука леђа. *Јак.* **2.** фиг. *избити, истући.* — Начелнике треба прочибукати код нас. *Тур.*

прòчӣст ж бот. *биљка из пор. млечика од чијега се семена и корена добива лек за чишћење црева* Croton tiglium. *Бен. Рј.*

прочӣстāч, -áча м *уређај за прочишћавање зрака.* — Ручни прочистач зрака [наслов]. *Б 1960.*

прòчистити, -ӣм (трп. прид. прòчишћен) свршс. **1. а.** *ишчистити, очистити унутрашњост чега.* — Боље ће бити да мало пушке прочистите. *Вес.* Остао је са два-три посљедња тежака да прочисти кућу. *Цар Е.* **б.** *чишћењем, рашчишћавањем учинити проходним (о путу).* — Прошле ноћи се заглавио камион ... с тешким рањеницима, јер екипа заробљених није прочистила пут. *Дед. В.* **2.** *ослободити од страних, туђих примеса.* — Језик није ни устаљен ни прочишћен [у старој књижевности]. *Р 1946.* Када се појавио пред нама на подијуму ... [израстао је] пред нашим слухом ... један нечувено ... прочишћени виолински тон. *КН 1956.* фиг. Таковим умовањем прочистио би себи главу од досадних и несношљивих мисли. *Цар Е.* **3.** *учинити да се очисте, испразне црева. Р-К Реч.*

~ **се** безл. *узети средство за чишћење.* — Данас му не дај више да ждере, нека се прочисти. *Бен.*

прочитáвати, -ӣтāвāм *несврш. и уч. према прочитати.*

прочитáње с *читање.* — Обећавао [је] да ће нам манускрипт овога дела дати на прочитање. *БК 1906.*

прочѝтати, -ām свршс. **1.** *читајући упознати садржину целога написаног или нштампаног текста.* — Читала је помно једно [писмо] за другим и враћала се опет к прочитанима. *Новак.* Вратим се у своју собу, прочитам топлоту на термометру и одбројим пулс. *Лаз. Л.* **2. а.** *говорећи, читајући гласно упознати кога са садржајем онога што је написано или нштампано.* — Прочитајте ми то наглас! *Јонке.* **б.** *читајући дознати, сазнати што, стећи какво знање:* ~ Шеноине романе. **3.** фиг. **а.** *схватити, упознати чије мисли, осећања, жељу по каквим спољним знацима или кретњама.* — Прочитао сам им на лицу да нису ни најмање задовољни физичким стањем у којему ме налазе. *Наз.* Најгоре је било то што је она ту своју тугу крила, иако ју је Иван прочитао у њезиним очима. *Мил. В.* **б.** (кога) *открити чије стварне намере.* — А ова Нада, није ли га она прочитала још прије овога њиховог првог сусрета? *Тон.*

Изр. ~ судбину, ~ руку празн. *прорећи, предсказати коме будућност (гледајући у карте, пасуљ, грах, у руку и сл.).* — [Знала је да] прочита судбу и у карти, и у граху, и у кави ... *Јел.* Пружила [му је] руку да је прочита. *Дуч.*

прочишћáвање с *гл. им. од прочишћавати (се).*

прочишћáвати (се), -ӣшћāвāм (се) и **прочишћѝвати (се),** -ӣшћујēм (се) *несврш. и уч. према прочистити (се).*

прочишћѐње с *измирење осећања самилости и страха за главног јунака у трагедији, катарза.* — О ... прочишћењу (катарзи) ... развила се препирка учених људи. *Баз.*

прòчка ж *опроштење.* — Владар болестан ... не мора владати ... до његове осуде не има ... прочке од државних дужности. *Старч.* Сад је прочка, а други ће пут бити квочка. *Н. посл. Вук.*

прочлóвити, -ӣм свршс. *провести неко време чловечи, стојећи на глави.* — Ако се неколико метара због тога прошетамо на рукама, прочловимо мало на глави, шта мари! *НИН 1959.*

прочмáвати, прòчмāвām сврш. *провести време у чмављу, спављу, дремежу.* — Уста беху ... напуњена као у човека ... који је цео век прочмавао. *Јаки. Ђ.*

прочудáчити се, -ȕдāчӣм се сврш. *постати чудак.* — И причају [момци] да се мајстор прочудачио. *Сек.*

прòчудити се, -ӣм се сврш. *много се изненадити нечему што изазива чуђење, зачудити се нечему неочекиваном.* — Прочудише се као и они мало, па се учинише невешти и одоше. *Глиш.*

прочȕпати, -āм сврш. **1.** *наглим, снажним покретом извући нешто, ишчупати све или много.* — Прочупао је све кориве по дворишту. *Пав.* **2.** *задати коме бол чупајући му косе.* — Разроко момче ... тако се лудо церекало да ми је дошла воља да га мало прочупам. *М 1867.*

~ **се** уз. повр. *задати један другоме бол чупајући косе. Р-К Реч.*

прочувствòвати, -ȕствујēм сврш. *осетити, искусити, доживети какво чувство, осећање.* — Свега се сјетим што сам промаштао и прочувствовао. *Кос.*

прòчути, -ујēм сврш. **1.** *поново учинити слух способним за примање звукова. Р-К Реч.* **2.** *примити слухом делимично звукове речи.* — Прочуо би половину од оног што би му жена говорила. *Вук.* **3.** *испитати, сазнати питајући и слушајући.* — Да ну гледај и прочуј у Скадру: мисли ли збиља паша на нас. *Љуб.*

~ **се 1.** *постати чујан, зачути се, одјекнути.* — Кокоши и друга живад наједном се прочула. *Ћип.* Изнад ... жамора прочује се овде-онде грохотан смијех. *Крл.* **2.** *чути се, сазнати се.* — Бег носећи из Приморја пола бисага дуката, остави их у Тане, јер се прочула у планини нека нова хајдучка чета. *Шимун.* И тако ће се прочути за њега по читавом чиновничком свијету. *Мил. В.* **3.** *изаћи на глас, постати надалеко познат.* — Слава банијских партизана прочула се на све стране. *Дед. В.* Овај се случај прочуо по свој Русији. *Л-К.*

прочу́чати, -чӣм сврш. **а.** *провести неко време чучећи, седећи на петама.* — Завучем се по подне у сакристију прочучавши ондје дуго времена. *Пав.* Живоје ... прочуча бесловесно. *Јевт.* **б.** фиг. *проживети негде дуго времена.* — Као удова прочучи у Добровцу пуних двадесет година. *Леск. Ј.*

процàврљати, -āм сврш. *провести неко време у цаврљању, проћаскати. Р-К Реч.*

процáрати, прòцāрām сврш. *царајући распалити ватру, прочаркати.* — Дадоше му храстову гранчицу, и он процара по шпорету. *Ћос. Д.*

процȕмбусити (се), -ӣм (се) сврш. тур. *провести неко време лумпујући, веселећи се, забављајући се.* — Кад год би свршио посао и зарадио добро, тада не би жалио ни времена ни пара да се провесели и процумбуси мало с друштвом. *Срем.*

прòшāвшӣ, -ā, -ō *в. прошли.* — Прошавши српски и руски рат умалио их је [крцалије] и готово истријебио сасвим. *Вук.*

прошалȉкати се, -āм се сврш. *дем. према прошалити се.* — Остави ти слободно дјецу нек се ... мало и прошаликају! *Коч.*

прòшалити се, -ӣм се сврш. *провести неко време шалећи се, пошалити се.* — Ето тако се отприлике хтео и ... Вукадин једнога кобнога дана да прошали мало. *Срем.* Прошалимо се ту, испевамо и наразговарамо, па хајд' кући. *Ад.*

прошàнути, прòшанēм сврш. *в. прошапнути.* — Ја га волим — помисли, скоро прошане. *Божић.*

прошàпнути, прòшапнēм сврш. *прошаптати.* — Тад прошапну дјевојка у пол гласа. *Шен.* Радојло, миловање моје! — знала би на јави тихо, тихо прошапнути. *Буд.*

прошаптàвати, -àптāвām *несврш. и уч. према прошаптати.*

прòшаптāј м *слаб шаптај.* — А наши вечерњи састанци нису него два цјелова и два прошаптаја. *Бег.*

прошàптати, прòшапћēм сврш. *рећи тихо шапатом.* — Глас ме је био издао, али сам му прошаптао одлучно. *Л-К.* Она се приближи још више, погледа га и прошапта му неколико речи. *Ранк.*

прошапȕтати, -āм сврш. *дем. према прошаптати.* — Прошапута он, положивши ми руку на главу. *Пав.* И она чак прошапута те речи. И прошапута их још једном. *Вес.*

прошáрати, прòшāрām сврш. **1.** *учинити шареним, покрити шарама, различитим бојама, дати чему шарен изглед.* — Са задовољством [је] гледала низ своју нову сукњу прошарану угасито зеленим и црвеним нитима. *Макс.* Руке још јаке и прошаране дебелим плавим жилама. *Наз.* **2.** фиг. **а.** *допунити чиме различитим, разноврсним по своме саставу.* — Отвори се борба на голом друму ... све клипачама туку, само мало прошарају машинкама. *НК 1946.* Бескрај једне самоће коју неће нитко ни гласом ни смијехом прошарати. *Сим.* **б.** *проћи час овуда, час онуда.* — Један рефлектор прошара преко неба освјетљавајући нагомилане облаке и тамне просторе. *НИН 1958.* Низ леђа би му прошарала зимница. *Десн.* **в.** *прелетети погледом у разним правцима.* — Он прошара очима преко свију лица тражећи да прочита на њима: је ли правилан одговор. *Ранк.*

~ **се 1.** *постати шарен, разних боја, посути се, прекрити се мноштвом пега.* — Планина [је] добила необичне јасне облике прошаравши се светлим пегама и сенкама. *Поп. Ј.* Сунце је нестало, небо се прошарало, и крошње дрвећа се почеле уматати у сумрак. *Кал.* **2.** фиг. *допунити се чиме разнородним по своме саставу, измешати се.* — Свирачи засвираше, коло заигра. Најпре се 'ватише само момци; мало-помало прошара се коло и женскињем. *Вес.* Ове групе ускоро су се прошарале становницима Пуле. *Пол. 1957.*

прòшарица ж *оно што је прошарано; снег који је на местима окопнио.* — Био је већ отанчао снијег, у присојним побрђима појавила се прошарица. *Лал.* Ходајући оном тајанственом прошарицом наслућивају у стрепњи срндаћа. *Гор.*

прòшаснӣ, -ā, -ō *в. прошасти.* — А прошасни живота му дани у сјеверној мирују полноћи. *Прер.*

прòшаснòст, -ости ж *в. прошлост.* — Друге мисли слатке прошасности навалице момка окупише. *Ботић.* Мора се прекинути она нит која нас је с прошасношћу нашом везала. *Шиш.*

прòшāст ж индив. *в. прошлост.* — Све што тоне у прошасти сјен бјеше, бива, бит ће твој [смрти] плијен. *Прер.*

прòшастӣ и **прòшастӣ,** -ā, -ō *који је прошао, минуо.* — Он није хтио да буде са женом разговора о прошастој ноћи. *Берт.*

Изр. ~ време заст. *в. уз прошли (изр.).*

прошашáвити, -àшāвӣм сврш. *постати шашав, ћакнут. Р-К Реч.*

прошáпоњити, -ӣм сврш. *нежно прећи руком преко чега, помиловати, погладити.* — Ја га [кулаша] прошапоњим по гриви и пљеснем по врату. *Ком.*

прòшва ж *врста свиле за вез. Р-К Реч.*

прòшверцати, -āм и **прòшверцовати,** -цујēм сврш. нем. варв. *прокријумчарити.* — Прошверца десетак килограма масти. *Бег.* Глазбеници су успели прошверцовати неколико глазбала. *Јел.* [Кир-Герас] је пренет у Србију ... он је такорећи »прошверцован« у Србију. *Срем.*

~ **се** *прокријумчарити се.* — Док је њега и зета му ... ти ће ти се прошверцовати и код црног ђавола. *Ћоп.*

прошвиндлáрити, -ӣндлāрӣм и **прòшвидлати,** -āм сврш. нем. варв. *подвалујући извршити, спровести што. Бен. Рј.*

~ **се** *извући се из чега, провући се подвалама.*

прошврљати, прòшврљāм сврш. **1.** *провести неко време беспослено ходајући, пробазати, протумарати, пролуњати.* — Само каткад прошврљао би ... око ... куће. *Том.* Јовандека ... би ујутру прошврљао кроз логор. *Ћоп.* **2.** фиг. *лаким додиром прећи.* — И Лојку [псу] који му скаче уз ноге, прошврља руком око ушију. *Кал.*

прошевèљити, -ӣм сврш. *повити се, зањихати се.* — Мало прошевељи као да му се усклецале ноге. *Цар Е.*

прòшевина ж *просидба.* — Већ је дошло дотле да се прошевина објави и сврши. *Јов. Ј.* Разговарало се и о тој прошевини по свим кућама. *Бен.*

прошегáчити се, -èгāчӣм се сврш. *прошалити се.* — Хоће само мало да се прошегачи. *Поз. 1948.*

прòшек м тал. *слатко или десертно вино од просушеног грожђа или од укуване шире.* — Нос му је био љубичастоцрвенкаст од старог прошека. *Божић.*

прошènије с цел. *писмена молба.* — Питам те: јеси ли послао прошеније ради службе? *Шапч.* Подари [им] привилегије које су тражили у прошенију своме. *Гавр.*

прòшеница ж *испрошена дввојка, вереница, заручница. Рј. А.*

прошènица ж *в. просеница (1).* — Ишли јесу вечер вечерати, изила је до три прошенице. *НПХ.*

прошènција ж покр. *в. процесија.* — Помирила се са својом комшиницом баш на Марково кад су ишле с прошенцијом. *Ивак.*

прòшēње с **1.** *гл. им. од просити.* **2.** *в. прошевина.* — Мени су се ... досадним чиниле све приправе ... Службено прошење, па заруке, свадба итд. *Нех.*

прошепúрити се, -èпӣрӣм се сврш. *шепирећи се, правећи се важан проћи.* — Он се прошепири по плочнику. *Шов.*

прошестáрити, -èстāрӣм сврш. *направити неколико кругова у ваздуху.* — фиг. Бриге су, пошто прошестаре над њиховим главама, пролазиле мимо њих као птице. *Глиш.*

прошéтати, прòшētāм и прòшēћēм сврш. **1.** непрел. *провести неко време шетајући, учинити неколико корака не журећи се.* — Скочим, прошећем — затим опет седам. *Марк. Д.* фиг. Туда [је] прошетала смрт. *Краљч. С.* **2.** прел. **а.** *повести кога у шетњу пратећи га.* — Има доста да прошетам старицу до Града, да је проведем. *Војн.* Једнога дана га је [дјечака] прошетала градом. *Пол. 1959.* **б.** *прећи што шетајући, не журећи се.* — Прошетат ћу равно поље. *НПХ.*

~ **се** *проћи кроз што шетајући, не журећи се.* — Ту су били музикаши, и пола села се прошетало кроз ове собе. *Крл.* ир. Полиција [се] прошетала два-три пута кроз

мој стан. *ЛМС 1951.* фиг. Страва се прошетала његовим сликама. *П 1939.*

прòшеткати (**се**), -ām (се) свршс. *дем. према прошетати (се).*

прошéтња ж *мала шетња.* — Свога књаза у прошетњи нађе. *НП Вук.* Сад [су] опет у прошетњу изилазили те биљарили и кукчарили. *Јурк.*

прòшибати, -ām свршс. **1. а.** *казнити шибом, бичем, избити, истући кога.* — Морали сте га на мјесту прошибати за дрзовитост и опакост. *Бал.* **б.** *истући јаким ударцима.* — Вјетар . . . жестоко прошиба земљу. *Шимун.* **2.** *брзо проћи ради испитивања, извиђања.* — За неколико дана Стари је прошибао и уздуж и попријеко кроз читаву Подгорину. *Јоп.* Видјели [су га] како је прошибао зраком, јашући на чакарасту вилену кулашу. *Креш.*

прошúвāлька ж *дебела, велика игла за прошивање вреће, пакета и сл. Вук Рј.*

прошúвāње с *гл. им. од прошивати (се).*

прошúвати, прòшúвām *несврш. и уч. према прошити.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према прошити се.* **2.** фиг. **а.** *пролазити кроза што шуљајући се.* — А он шути . . . прошива се силом као шило. *Сиј.* Пријатно га обрадовала малена . . . животиња која се прошивала кроз грање. *Вуј.* **б.** уз. повр. покр. *проказивати којешта један на другога. Вук Рј.*

прошúвāч, -áча м *дебели обућарски конац за прошивање. Бен. Рј.*

прошúвача ж **а.** *игла за прошивање. Р-К Реч.* **б.** *машина за прављење поруба. Деан. Рј.*

прошикљáвати, -йкљāвām *несврш. и уч. према прошикљати.* — Брод је тонуо . . . вода је прошикљавала кроз разривену рупу. *Пол. 1950.*

прошúкљати, -āм свршс. **1.** *шикљајући потећи, нагло избити (о течности).* — Очекивао [је] кад ће му . . . последњи млаз крви прошикљати кроз тијело. *Радул.* **2.** фиг. **а.** *нагло избити, изићи, настати.* — Хистерични глас прошикља из танких усана. *Поп. Ј.* Очути како га прошикљали мрак брзо спушта негдје дубоко. *Божић.* **б.** *нагло проћи, пролетети.* — Високи црни димњак на . . . кухињи, као невидљивом руком однесен, прошикља зраком сипајући црни гар. *Лоп.*

прошúкнути, прòшúкнēм свршс. **1.** *шикнувши потећи.* **2.** фиг. **а.** *нагло, одједанпут проћи, проспрујати кроз што.* — Осјети како га . . . прошикну мисао. *Крањч. С.* **б.** *прожети, обузети.* — Тако ју је тај глас прошикнуо страшћу као слатком оштрицом. *Бен.*

прòшúрен, -а, -о **1.** *трп. прид. од проширити (се).* **2.** *распрострањен, раширен.*

прòшúренòст, -ости ж *стање онога што је проширено.*

проширéње с *просторно повећање у ширину.* — Такво једно проширење настаје . . . на месту где Дрина избија из . . . уског теснаца. *Андр. И.*

проширúвање с *гл. им. од проширивати (се).*

проширúвати (**се**), -йрујēм (се) *несврш. и уч. према проширити (се).*

проширúвач, -áча и **прошúритељ** м *онај који што проширује, увећава.* — Постао је . . . проширивач настојања да обухвати и згради цијелу свјетску индустрију гуме и обуће. *Сим.*

прошúрити, прòшúрйм свршс. **1.** *раширити у површини, учинити ширим, увећати границе, међе чега.* — Они прошире корак достојанствено. *Кал.* Берлинским конгресом проширене су границе Црне Горе. *Вујач.* **2.** *увећати, раширити круг деловања, утицаја на кога, изазвати, појачати веће занимање код кога.* — У тешкој борби Матице хрватске да прошири . . . интерес за добру и корисну лектиру намеће се . . . потреба оснивања једне ревије. *ХР 1928.* Она не само да одржи већ и прошири своје примамљиве женске лепоте. *Петр. В.*

~ **се 1.** *постати шири.* — Отекле су му биле уснице и очни капци, зенице се прошириле. *Вуј.* Треба путовати . . . да се прошире хоризонти, да се вратимо обогаћени знањем. *Лит. 1957.* **2.** *раширити круг свога деловања, обухватити, заузети веће простор.* — Кренуо је [непријатељ] да уништи нашу живу снагу и да избије на Јадранско море, а ми смо се проширили и пресекли му обе везе с Јадраном. *Дед. В.* **3.** *испунити, прожети чим околни простор, ваздух, раширити се по чему.* — По соби [се] проширио мирис да су се пси стали врпољити међу људима. *Бен.*

прòширица ж необ. *пошири простор између чега.* — Устаде иза стола и изађе насред кафане, у оно мало проширице што је остало међу столовима. *Лал.*

прòширнй, -ā, -ō *који је увећан у свом саставу, садржају.*

Изр. ~ суд лог. *суд којим се проширује наша спознаја, наше сазнање.*

прòшити, прòшијēм (трп. прид. прошѝвен и прòшвен, -ена, -ено и прòшйт) свршс. **1.** *пропуштајући, продевајући конац, дрвету кроз што сашити, ушити.* — Мајка је . . . прошила стару раскупусану метлу да не би парчићи са ње отпадали. *Макс.* На њему је лежао пар рукавица . . . свилом прошив-

вених. *Шкреб.* **2.** фиг. ***пробити, прострелити танетом, метком на ваше места.*** — Шмајсер проши живицу. *Лал.*

прошѝшати, прòшѝшām сврш. **1.** *мало ошишати. Р-К Реч.* **2.** фиг. **а.** *проћи кроз што, пробити.* — Тане [му] ... прошишало кроз непце и нос. *Ђур.* **б.** *нагло проћи, пролетети мимо или изнад кога, чега.* — Чудио [се] брзини којом је камион прошишао крај њега. *Вј. 1960.* Аероплан је ... прошишао небом као одапета стрела са лука. *Ђур.*

прошѝштати, -тӣм сврш. *шиштећи, пиштећи проговорити, рећи.* — Прошишти она са задовољством ... *Мар.* Квака под његовом руком поче се опирати. — Отвори ... прошишта Андреја. *Ћос. Б.*

прошкàкљати, -āм и **прошкàкљити,** -ӣм сврш. *мало, неко време шкакљати.* — Осладит ће се сад црним ополом, прошкакљат ће грло сладошћу. *Божић.* Мени је право кад волите да вас овом лопатом остружем него да вас овом својом змијом мало прошкакљим. *Јурк.*

прошкàпљати, прòшкапљēм сврш. *покваситити ситним капљицама, мало пошкропити.* — Уја и урла вјетар носећи на себи ... студене крупне капље кише што прошкапљу. *Пец.*

прошкѝљити, -ӣм сврш. **1.** *почети шкиљити, испуститити слабу светлост.* **2.** *погледати шкиљећи, полузатвореним очима.* — Затварао је очи и само ријетко се усуђивао да прошкиљи кроз црне пахуљице. *Лал.*

прошкрáпати, прòшкрāпām *несврш. и уч. према прòшкрапати.* — У то поче и ријетка, крупна киша прошкрапати. *Тур.*

прòшкрапати, -āм сврш. *почети шкрапати, прокапати.*

прошкргýтати, -шкргућēм сврш. *шкргућући проговорити.* — Убили оца ... прошкргута он с бијесним презиром. *Л-К.*

прошкрѝпати, прòшкрӣпām и прòшкрӣпљēм сврш. *почети шкрипати, произвести оштре шкрипаве звукове.* — Прошкрипа [кључ] у бравама и кључаницама. *Шимун.*

прошкрѝпити, -ӣм сврш. **1.** *в. прошкрипати.* — По која рабацијска кола ... прошкрипе. *Лаз. Л.* **2.** фиг. *шкрипећи зубима рећи, проговорити.* — Па и стока се ритне, гризе кад не може да трпи — прошкрипи Нова. *Поп. Ј.*

прошкрòпити, прòшкропӣм сврш. *шкропећи, прскајући полити, упрљати.* — Зид испод прозора [био је] прошкропљен уличним блатом. *Андр. И.*

прошлàбековати, -кујēм сврш. *прочитати изговарајући брзо и нејасно.* — Лист? ... Најприје ми га је прочитао патер гвардијан, а послије неколико пута прошлабекова сусјед кројач. *Ков. А.*

прòшлӣ, -ā, -ō *који је прошао, минуо, који је био раније, који је претходио.* — Прошле [се] зиме вратио из Њемачке. *Вук.* Пробуди се као у старо вријеме за нараштаја прошлијех. *Дан.*

Изр. ~ **време** грам. *глаголско време које изриче радњу која се догодила у прошлости.*

прòшлица ж *заразна, прилепчива болест која се брзо шири, пошаст, редња, епидемија*; исп. пошлица и пошљица. *Вук Рј.*

прòшлō, -ога с *в. прошлост.* — Почеше уздисати за прошлим. *Срем.* Све сам оно прошло био заборавио. *Радул.*

прошлогòдишњӣ, -ā, -ē *који се односи на прошлу годину; који је из прошле године*: ~ вино, ~ успех, прошлогодишњи празници.

прошлонèдӣљнӣ, -ā, -ō, ијек. прошлонèдјӣљнӣ *који се односи на прошлу недељу, који је из прошле недеље.* — Прошлонедељна утакмица ... протекла је у неспортском тону. *Б 1958.* Рачуна се да ће данашњи постотак ... бити знатно већи него на прошлонедјељним изборима. *Вј. 1957.*

прошлонèдјӣљнӣ, -ā, -ō, ек. прошлонèдӣљнӣ.

прòшлоснӣ, -ā, -ō *који се односи на прошлост.* — Има књижевности у којој су осјећаји и мисли прошлосни. *Шим. С.* Када би и било могуће о некому прошлосном дјелу расудити по схваћању његова времена, та расуда не би била објективна. *И.*

прòшлōст, -ости ж *време које је прошло, догађаји који су прошли.* — Он је забродио морем прошлости. *Ков. А.* Треба отворити књиге прошлости, али треба отворити и очи за поуку коју та прошлост даје. *Милис.*

прошлостòлетнӣ, -ā, -ō, ијек. прошлостòљетнӣ *који се односи на прошло столеће.* — Иза њих се појављује стари сиједи слуга у прошлостољетном салонроку. *Бат.*

прошлостòљетӣй, -ā, -ō, ек. прошлостòлетнӣ.

прòшљапати, -āм сврш. *шљапајући, газећи по блату проћи.* — Чета партизана покрај њих прошљапа улицом. *Вуј.*

прòшња ж **1.** *просјачење.* — Хоће ли преко зиме штап у шаке па у прошњу? *Тур.* Хоћеш тањир у шаке па од стола до стола у прошњу. *Сек.* **2.** *молба.* — Да што су све ове њезине чежње ... него прошње? *Бег.* **3.** *просидба, прошење, веридба.* — Одмах јадница помисли: иду на заглед или прошњу. *Коч.* Стари Петрас ... дошао у млин да се договоре за прошњу и пир. *Шимун.*

прòшњевина ж *оно што је прошњом, просјачењем испрошено, измољено.* — Удрили их [просјаке] два булина сина, узели им прошњавину љуту. *НП Вук.*

прошпацúрати, -àцӣрām сврш. нем. варв. *прошетати (се).* — 'Ајде мало да прошпацирамо. *Рад. Д.*

прошпијáти, -ām и **прошпијунúрати,** -ӯнӣрām сврш. *пратећи потајно чије кретање достављати о томе обавештење коме.* — Неколико породица је знало да се ту крију партизани, али их није нитко прошпијао. *Дед. В.* Припазимо на којекакве протухе које шаљу у Босну наши непријатељи да нас прошпијунирају. *Неим.*

прошпијýнити, -ӣјӯнӣm сврш. *прошпијати, прошпијунирати. Бен. Рј.*

прошта́ва̄ње с *гл. им. од проштавати.*

прошта́вати, прòштāвām несврш. *в. праштати.*

прòштāј м индив. *в. опроштај.* — Јер се богу у њих слава дава, њег за проштај вичу скрушеници. *Март.*

прòштāк, -áка м *в. прштац.* — Ђушнуо огромну кресту између проштака и у ... дворишту појурио пиргасту пилку. *Рад. Д.*

прòштац, -шца и -штàца м (ген. мн. проштáцā) *узан, с једног краја заоштрен колац (најчешће као део ограде, плота).* — Кад ја тамо, а њему Срнинић прошћем сломио ребро. *Лаз. Л.* Отргнуо један проштац из плота како би се ... живад могла у њихово двориште провлачити. *Крл.*

Изр. пасти (пљеснути, пљоснути) као ~ *пасти свом својом дужином;* стајати као ~ *усправно, без покрета, укочено стајати;* танак као ~ *висок и усправан;* дизати се прошца *игра у којој један легне на земљу и укочи се као проштац, а други га диже на ноге.*

прòштен, -ā, -ō **1.** необ. *који се тиче проштења.* — Лазала је око олтара и читавим путем прошћеним на искрвављеним голим колењима. *Божић.* **2.** *који се тиче опроштаја грехова.* — А калуђер прекади гроб и очита Мијату проштену молитву. *Љуб.*

прошт̀ењиште с покр. *место проштења, религиозног култа (где се одржава црквена слава).* — Цестом пролазила множина ходочасника некуд на сусједно прошт̀ениште. *Леск. Ј.*

прошт̀ењāк, -áка и **прошт̀ењāр,** -ára м *онај који иде на проштење.* — Проштењаци убијају Марка само зато што ... воли живот. *Ћип.* Иду жене и бабе ... проштењарима па им испоручују разне молбе и завјете. *Коз. И.*

прошт̀ењāрка ж *она која иде на проштење.* — Плаче молитва женâ удовицâ и проштењаркӣ. *Крл.*

прошт̀ењāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на проштењаре и на проштење:* ~ дан.

прошт̀éње с **1.** (и прòштēње) *опрост, опроштај, опроштење.* — Пани му под ноге и питај проштење. *Љуб.* Ми сви покуњених глава одосмо питајући све једно по једно проштење. *Шимун.* **2.** *црквена слава, црквени год.* — Долази на проштење гдје медица и вино теку потоком. *Михољ.* Бакоњи је маштa кипјела. Сјећао се живо прошлијех проштења. *Мат.*

прòштеповати, -пујēм сврш. нем. варв. **1.** *прошити спољни шав на тканини, кожи.* — Та ја бих му ... оном великом иглом што се душеци прошивају сав трбух проштеповала. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *испалити непосредно једно за другим низ метака (о аутоматском оружју).* — Талијански авиони ... проштеповаше из митраљеза околне чуке и косе. *Ћоп.*

прòштити, прӧштијēм сврш. заст. *в. прочитати.* — Проштише им књигу шаровиту. *НП Вук.* Добила сам писмо од човјека ... а не знам тко би ми га проштио. *Кос.*

прошт̀удúрати, -штȕдӣрām и **прòштудовати,** -дујēм сврш. *в. простудирати.* — Човек, а не жена. Ал' опет, кад боље прошт̀удираш, жена; боља и од тебе, Мацо ... *Сек.* Нужно је да ... проштудујем спев Парсифала. *Коњов.*

прошћáвати, прòшћāвām *несврш. и уч. према простити.*

прòшћāк, -áка м *плот од прошћа. Рј. А.*

прòшће с *зб. им. од проштац.* — Дебло оставише да га сутра истестере за прошће. *Вес.* Била је то колибица прошћем саплетена. *Горд.*

прошȕљати се, прòшȕљām се сврш. *шуљајући се провући се, проћи.* — Ружа се прошуља кроз гране јоргована. *Кум.* Ишао је [воз] са угашеном свјетлошћу и без велике буке прошуљао се према Варешу. *Чол.* У тиху шуму ... прошуља [се] свијетли весели танки трак младога дана. *Ђал.*

прошýмети, -мӣm, ијек. прошýмјети, и **прошýмити,** -ӣm (ек. и ијек.) сврш. *произвести шум, шумећи проћи.* — Онда опет прошуми двораном као силни вихор. *Том.* Једва се спушта и чује ... црквe звон. Прошуми, кључе. *Мас.* фиг. Качићу прошуме опет заносне звонке ријечи Болићеве. *Ђал.*

прошȕндравац, -āвца и **прошундрáнац,** -нца м покр. *човек распикућа.* — Тко је видио да је ... прошундравац приштедио више него муж штедан? *Старч.* Прошундранац је; да му је царева кеса, не би му дотекло. *Рј. А.*

прошȕндрати, -ām сврш. покр. *профућкати.* — Упалити [ћу] моју кућицу, прошундрат моју њивицу. *Старч.*

прòшӯнтати, -ām сврш. покр. *промрмљати.* — Ја, како видиш, за који сат путујем тамо на онај свијет к нашим пријатељима — прошунта трупло. *Ков. А.*

прошӯњати се, прòшӯњām се сврш. *шуњајући се проћи, провући се.* — Прошуња се по кући и одјури у село. *Бен.* Наједном се указа на мјесечини силуета Јовичина како се прошуња крај куће. *Мил. В.*

прошӯпити се, прòшӯпīм се сврш. *в. прошупљити се.* — Кукавице моја, глас ти се прошупио од великога говора. *Михољ.*

прошупљѝвати (се), -ујēм (се) *несврш. и уч. према прошупљити (се).*

прошӯпљити, прòшӯпљīм сврш. *учинити шупљим.* — А ево је усред њега [плећа] шупље, кâ да си га шилом прошупљио. *Њег.* Како ти је лудо . . . новац прошупљити и пришити на чоју. *Шимун.*

~ **се а.** *постати шупаљ.* **б.** фиг. *изгубити своју пуноћу (о гласу).* — Храпав и прошупљен бас . . . извикивао је већ израна власника новога вина. *Божић.*

прошӯтети, -тīм, ијек. прошӯтјети.

прошӯтјети, -тīм, ек. прошӯтети, сврш. *провести неко време шутећи, ћутећи.* — Затим је часак прошутио и онда настави. *Л-К.*

прòшушкати, -ām сврш. **1.** *шушкајући проћи.* — Осјећај неугодан као кад прошушка негдје у трави . . . опрезна змија. *Сим.* **2.** фиг. *шапћући рећи, поразговорити с ким шапћући.* — Чамча зове на страну армицијаша, нешто прошушка с њиме и у руку му нешто склопи. *Игњ.*

прошушкѝвати, -ујēм *несврш. и уч. према прошушкати.*

прошӯшљати, -ām сврш. *изговорити нејасно врскајући, шушљетајући.* — Три достојанственика остају озбиљни . . . само начелник прошушља згужваним уснама. *Кал.*

прошушљѐкати, -ујēкām сврш. *докучити, прокљувити.* — Неколике бабе . . . прошушљекале су да Милошић Симић врши чак пробна суђења. *Јел.*

прошӯштати, -штīм сврш. **а.** *шуштећи проћи правећи лаки шум.* — Отворише се врата и кроз предсобље . . . прошушта . . . госпођа Мелита. *Кол.* **б.** *произвести шум чиме, шуштећи пролетети.* — Више мене прошушта један голуб крилима и одлете далеко. *Дом.* **в.** *хитнути кроз грање изазивајући шуштање.* — Дјечак колико би треную прошушта каменом кроз грање. *Божић.*

прошӯштити, -īм сврш. *в. прошуштати.* — Сваки час би покрај мене прошуштила у богатом одијелу која дама. *Леск. Ј.*

прпа ж **1. а.** *врућ пепео, луг помешан с водом (служи и као облог), прпор.* — Прљава сам крпа за коју треба . . . јара седам прпа. *Наз.* **б.** *каша. Бак. Реч.* **в.** *козји брабоњак. Р-К Реч.* **г.** *пилотина, опиљци.* — Пође газећи по просутом пепелу и по прпи, струготини од тестерисаних дрва. *Петр. В.* **2.** покр. *онај који зури, зја, онај који продаје зјала. Рј. А.* **3.** фиг. *непријатност, тешкоћа, незгодна ситуација.* — Има их [Немаца] . . . преко четири стотине. Мислим да ће данас бити прпе. *Поп. Ј.* Професионалци показују нестрпљење у овој грозничавој прпи ишчекивања. *Божић.*

Изр. бити, наћи се у прпи *бити у шкрипцу;* имати прпу *имати неприлика.*

прпаст, -а, -о *који је као прпа, прхутаст.* — Кожа му се на лицу и надланицама раздрагала, прпаста. *КН 1959.*

прпати, -ām несврш. *претурати по чему тражећи што, чепркати.* — Гледајући ватру, прпа ожегом жераву. *Тип.* Гледала [би] у земљу и прпала рукама по своме . . . одијелу. *Шимун.* Већина људи воли у доколици прпати по старим стварима. *Шим. С.*

~ **се** *чепркати ваљушкајући се по прашини, по нечему што се лако расипа.* — Сврачица . . . се прпа у прашини. *Божић.* Чезнуо је . . . за ситним пијеском у којем би се . . . го прпао као дијете. *Нам.*

прпац, -пца м покр. *старешина, коловођа прпоруша. Вук Рј.*

прпити се, -ӣм се несврш. *прпати се.* — Врапци се прпили у издробљеним сухим фушкијама коњским. *Кик.*

прпољ м зоол. покр. *врста голог копненог пужа који живи на влажним местима и наноси штету вртовима* Arion hortensis. *Вук Рј.*

прпољак, -бљка м агр. = прпорак *калемљена винова резница која се ставља у земљу да пусти жиле како би се могла у пролеће пресадити.* — Магарад и јарад . . . сломила такље, ишчепркала прпољке. *Божић.*

прпор м **1.** *прпа (1а). Вук Рј.* **2.** *песковит прах, лес.* — У неким крајевима дебеле наслаге пјесковита праха . . . познате [су] под именом прпора или леса. *Туђ.*

прпор м покр. *прпорење, мрешћење, бацање мрести, икре. Вук Рј.*

прпорак, -брка м = прпољак. — Кад се . . . резница посади и из ње избију жиле, то је прпорак или прпољак. *Тод.*

прпорѐње с *гл. им. од прпорити (се).*

прпорити[1], -ӣм несврш. агр. *чинити да из лозне резнице потерају жиле, производити прпорке.* — Прпориште зове се зато што се згодни делови воћке најпре прпоре. *Тод.*

пр̏порити[2], -ӣм несврш. оном. *изводити слаб шум, звук сличан шуштању.* — По песку прпоре куршуми као кишне капи на мирној води. *Јак.* На стрехи се чуо врабац: прпорио крилима и цивкао. *Сиј.*

пр̏порити се, -ӣм се несврш. *мрестити се (о рибама). Вук Рј.*

пр̏порӣште с *земљиште посађено прпорцима, расадник.* — Семениште припадају: прпориште (матичњак) и одељак за привремено расађивање. *Тод.* Упреже стоку у свој долап и залива цело прпориште. *Пол. 1958.*

пр̏порскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на пр̏пор (2).* — У прпору се често налазе конкреције у виду овећих ... груда најразличитијих облика; зову их прпорским или лесним ... лутками. *Туђ.*

пр̏поруша и **прпо̀руша** ж (обично мн.) етн. *један од момака који, увијени у грање и лишће, за време суше, ходају селом певајући песме да измоле кишу*; исп. додола. — Прпоруше ходиле терем бога молиле да нам даде кишицу. *Вук Рј.*

пр̏порушка и **прпо̀рушка** ж *песма коју певају прпоруше. Бак. Реч.*

пр̏пош м покр. *в. брабоњак. Рј. А.*

пр̏пошан, -шна, -шно **а.** *који се не устручава, не устеже у својим поступцима, обестан, пркосан, самовољан, пустопашан.* — Сад се то размажено, прпошно дијете чинило посве друкчије. *Шен.* Трећа маска — лик прпошног, немирног, ижљикалог младића ... који не зна што би са рукама. *Андр. И.* фиг. Небо блијешти ... модрином по којој прпошни ... бурин нагања сњежне облаке. *Драж.* **б.** *који изражава претерану слободу, немир, обест.* — Прпошна еротика ... стишава се у мирним еклогама. *Водн.*

пр̏пошӣње с *гл. им. од прпошити се.* — фиг. Извана допире ... шумно прпошење ... свјетине. *Божић.*

пр̏пошити се, -ӣм се несврш. *бити прпошан, поступати прпошно.* В. пр. уз гл. им. прпошење.

пр̏пошити се, -ӣм се несврш. *прпати се.* — Кокоши ... прпошиле се у прашини. *Донч.*

пр̏пошито прил. *в. прпошно.* — Стану ме опет једном савјетовати, а ја ... прпошито откројим: За њ па за њ ... *Буд.*

пр̏пошка ж покр. *врела пара од врућег млека и пепела и опекотина од ње. Вук Рј.*

пр̏пошӣк м *прпошан човек.* — Мишљаше [старац] ипак, напрама ономе другому прпошнику, овога ... другога наочиглед свим одликовати. *Јурк.*

пр̏пошно прил. *на прпошан начин, пркосно, обесно.* — Црвене се усне прпошно растављају. *Михољ.*

пр̏пошнӧст, -ости ж *особина онога који је прпошан.*

пр̏птати, -пћӗм несврш. оном. *прпорити*[2]. — Куршуми почињу да фијучу, звижде високо и прпћу по снегу око њега. *Ћос. Д.*

пр̏пушкӣње с *гл. им. од прпушкати се.*

пр̏пушкати се, -ā̄м се несврш. *прпати се.* — Врапци су се сунчали прпушкајући се у прашини. *Дом.* [Кокош] се ... прпушка по земљи. *Божић.*

пр̏са, пр̏сā с мн. = прси **1. а.** *предњи део тела од врата до трбуха, груди.* — Није му се хватало рутавих прса и кратке четинасте косе. *Гор.* фиг. Земљо ... ја сам твоја прса жељезом парао, а ти си мене хљебом хранила. *Шуб.* **б.** *тај део тела као седиште плућа и срца*: дисати пуним прсима. — Срце тад ми је било да прса раскине. *Ант. 2.* **2.** *дојке.* — Била је [млада] ... и наочита ... очи црне па велике ... прса округла па једра. *Вес.* Лицика ... је крала по грајзлерајима ... с двомјесечним дјететом на прсима. *Крл.* **3.** *део кошуље који покрива прса.* — До њих су блистала бијела прса мушких кошуља. *Торб.*

Изр. бити се (бусати се, лупати се) у прса *в. уз бусати се (изр.).*; кокошија ~ мед. *прсни кош са стране стиснут, а с предње, горње стране испупчен*; ~ у (о) ~ (борити се, срести се, наћи се, стати и сл.) *сасвим близу, из непосредне близине (борити се итд.).*

пр̏сак, -ска м **1. а.** *капље које се разлете кад се млаз течности баци, кад се удари или пљесне по води или кад млаз падне на нешто тврдо.* — Диже се из воде ... пак отресе главом. Ситни прсак разасу се око ње. *Ћип.* Постала би ... прсак фонтане под сјенком Ђива Гундулића. *Вуј.* **б.** *прскање кише.* — Из крупних облака ... заромони прсак. *Гор.* **2. а.** *шуштање.* — Стаде прсак по горици лишћа. *НПХ.* **б.** *звук, шум који се чује кад се суво пруће ломи.* — Извана [допире] профана бука ... прсак сухог пруња. *Божић.* **3.** *експлозија. Бак. Реч.*

пр̏сат, -а, -о **а.** *који има јака, широка прса.* — Беше то младић ... здрав као дрен ... па прсат, па плећат. *Вес.* **б.** *који је набрекли прсију.* — На улазу ... стоји у бијелој кецељи власница прсата и насмијана. *Десн.*

пр̏сатӧст, -ости ж *особина онога који је прсат.*

пр̏си, пр̏сӣ и пр̏сијӯ ж мн. = прса. — Натегне пиштољ себи у прси, па врати, не сме да скреше. *Глиш.* Јеле уздахну дубоко као да јој се свалио камен с прсију. *Војн.*

Мајка ... ће извадит своје прси с којијема ће закумит свога сина. *Миљ.* Маши се десном руком у прси, дрхтећи одброји три стотињарке. *Божић.*

Изр. одбити од прсију *престати дојити (дете)*; с прси (ударити) *с предње стране (ударити)*; супр. с плећа. — Ударите им с плећа од запада, а Мирко ће с прси од истока. *НП Вук*; за прси се ухватити *почети се рвати, тући.*

пр̏симицē прил. **1.** *прса у прса.* — Ми ћемо се погнат прсимице. *Март.* **2. а.** *прсима напред.* — Вагабунд се изврне прсимице о мирисну ... траву. *Кос.* Сава ... прсимице иде на гротло непријатељског челика. *КН 1959.* **б.** *у прса.* — Камен је Ђукана погодио прсимице. *Божић.* Није дала да је стријељају у леђа, него баш прсимице. *КН 1959.*

пр̏сина ж покр. *каиш, ремен, који се ставља на прса јахаћег коња. Вук Рј.*

пр̏сити се, -ӣм се несврш. *држати се укочено и поносито, правити се важан, разметати се, хвастати се.* — Пуковник и његови официри прсили су се и отпоздрављали лево и десно. *Јак.* **фиг.** Њихова гордост нема ничег заједничког са наивном надменошћу обогаћених сељака ... који се, задовољни сами собом, видно прсе и гласно хвале. *Андр. И.*

пр̏сйште с *површина прсију.* — Хладне капље [зноја] ... спузавале [су се] по прсишту те се слијевале низ ребра. *Коз. Ј.*

пр̏ск м *прсак (1).* — Народ се тиска жупнику да га захвати прск капљица свете воде. *Коз. И.* Три пута још обиђосмо у круг око моје капе ... а трећи пут је попљувасмо прском. *Богдан.*

пр̏скав[1], -а, -о *који лако прсне, који се може распрснути.* — Наћох ... да је [живот] мекан и румен ... прскав и рускав под зубима као корица хлеба. *Богдан.*

пр̏скав[2], -а, -о *који прска, који баца, расипа капљице, искре, варнице.* — Расвјета је пљуштала по саговима ... као прскава сребрна киша. *Крл.* Трава из нас прозелени и прскав нас поток понесе. *Вуј.* Жилаво се боре за одржање старе железаре ... за прскави млаз усијаног гвожђа ... из високих пећи. *Пол. 1950.*

пр̏скавац, -авца м **1.** *мала ракета, жабица. Рј. А.* **2.** *направа која се причврсти на метке да изазива њихову експлозију. Бак. Реч.* **3.** бот. *биљка из пор. балзаминки чије чахуре при додиру пуцају* Impatiens noli tangere. *Сим. Реч.*

пр̏скавица[1] и **пр̏скāвка** ж бот. и агр. *бела шљива, мирабелка* Prunus insititia. *Бен. Рј.*

пр̏скавица[2] ж *ситна, хладна киша. Деан. Рј.*

пр̏скалица ж *рана која у један мах на више места прсне, одвори се. Р-К Реч.*

пр̏скалица ж *справа за прскање.* — У рају су прскалице колоњске воде. *Јонке.* Камиони прскалице ... претворени су у саке за воду. *Пол. 1950.* Треба ... нешто своје изнети, спасти, бар ... виноградску прскалицу. *Ђос. Д.*

пр̏скāње с *гл. им. од пр̏скати.*

пр̏скāње с *гл. им. од пр̏скати се.*

пр̏скати, -āм несврш. **1.** *несврш. и уч. према прснути.* **2.** фиг. *варати, обмањивати.* — Можебит да неки [саборски заступници] прскају, ал' их већи дио не прска. *Павл.*

Изр. ~ од здравља *бити врло здрав, бити одличног здравља*; исп. пуцати од здравља.

пр̏скати, пр̏скām несврш. **1.** *избацивати капљице течности на све стране, чинити да капљице лете у разним правцима.* — Муцао је у говору и прскао пљувачком. *Андр. И.* Пракљача ударајући по рубљу прска на све стране капље воде. *Мих.* **2. а.** *капљама течности поливати, (ш)кропити (кога, што).* — Донесе воде и ракије и поче да прска непознату жену. *Андр. И.* Брицо је прскао лице колоњском водом. *Донч.* **б.** *сипати по коме светлост, посипати кога светлошћу.* — Провирују чиновници ... обневидели од сијалица кроз које их и дању прска електрични сев. *Каш.* **3. а.** *избијати у капљицама или тањим млазевима.* — Песницом [је] лупао прозоре ... стакло је прскало, а из његове ... руке прскала је крв. *Јакш. Ђ.* **б.** *испуштати светлост, искре, варнице, капљице и сл.* — Звијезде и сунца прскала су искричаво у модром стакленом простору. *Крл.* [Руши се Уна] шумним и запенушеним слаповима који прскају и шире хладноћу. *Мил. В.* Пиштi, прска море. *Брл.* **4.** *в. врцати (2). Деан. Рј.*

~ **се 1.** *шкропити, поливати сам себе.* — Трља лице ... и цела се прска. *Рист.* **2.** *уз. повр.*

пр̏скати се, -āм се несврш. покр. *парити се (о козама).* — Почеле су се козе прскати. *Павл.*

прскȍвит, -а, -о *који прска.* — Шуморила су два прсковита млаза с чесме. *Божић.*

пр̏скотина ж **1.** *комадић чега што се распрснуло, крхотина.* — Топовска кугла ... удари о земљу ... дижући надљудском снагом прскотине. *Крањч. Стј.* **2.** (обично мн.) *пр̏сак (1а).* — Јевгеније је седео леђима окренут коњима: они су покаткад фрктали, ситне прскотине ветар је носио назад, прскајући његов врат. *Моск.*

пр̏скуља ж бот. и агр. *прскавица*[1]. — Окитиле се цвећем шљиве ранке: белице, јајаче, прскуље. *Ољ.*

прскýтање с *гл. им. од прскутати.*

прскýтати, пр̏скућем несврш. *дем. према пр̏скати.* — Прскуће [коњ] и шушти и цичи. *Крањч. С.*

пр̏слина ж *место где је нешто напрсло, пукотина.* — Ерозијом ће вода од ситних прслина у стијени створити уже и шире пукотине. *Туђ.* Кроз процепе, кроз прслине, кроз шкрапе поводањ благог светла зрачи. *Кош.*

пр̏слук и **пр̏слук** м **1.** *део мушке одеће без оковратника и рукава, поврх којега се носи капут.* — Ухвати Благоја за крај од прслука. *Ђор.* **2.** *део женске одеће у облику блузе (обично без рукава).* — Бијели везени прслук прима се у богатство њезина тијела. *Наз.* **3.** *део женског рубља који служи да чврсто држи груди, грудњак.* — Корзета ни прслука за стас не беше никада на њој. *Петр. В.*

Изр. пуца ми ~ *не марим.* — То је што ме забрињава ... а за друго ми пуца прслук. *Фелд.*; уз ~ му је *није му стало до чега.* — Ако би због тога дошло до какве истраге, то је њему ... уз прслук, јер му је савест чиста. *Вин.*

прслу́чак, -чка, **прслу́чац,** -чца м, **пр̏случе,** -ета с, **пр̏случић** и **пр̏случић** м *дем. од прслук.*

пр̏случина и **пр̏случина** ж *аугм. од прслук.*

пр̏сни̏, -ā, -ō̄ *који се односи на прси:* ~ аорта, ~ дупља, прсни мишићи.

Изр. ~ кош анат. *простор који затварају ребра* thorax; ~ пливање спорт. *пливање које се изводи симетричним кретањем прсних и трбушних мишића тако да рамена леже водоравно на води, а глава усправно.*

пр̏снйк м *прслук.* — Почео тражити кључ у џепу од прсника. *Рад. Д.* Безбрижно зарије палац у прсник. *Божић.* Кочио се ... величанствен мост и сапињао две обале ... као метална копча прсник женских груди. *Марк. М.*

пр̏сни̏це ж мн. архит. *дрвена зидна облога. Р-К Реч.*

пр̏сничати, -ā̄м несврш. *намештати прснице. Р-К Реч.*

пр̏снути, -нēм (аор. пр̏снух и пр̏скох, 2. и 3. л. пр̏снȕ и пр̏ште, р. прид. пр̏снуо, -ула и пр̏скао, пр̏сла, -ло) сврш. **1. а.** *пукнути, распукнути се на више места, сломити се, преломити се у комаде (обично с праском) од јаког удараца, притиска и сл.* — Нико врисну и пуном боцом удари о зид. Прште боца у комаде. *Ђор.* Наковањ је прснуо удвоје. *Горб.* На окну звекеташе прсло стакло. *Гор.* фиг. Моји су златни снови прсли као шарени сапунски мехурићи. *Ком.* **б.** *прекинути се због пренатегнутости.* — Најтања жица на гитару **прсну.** *Јакш.* Ђ. фиг. Између Платона и Дионизија брзо је прсло. *Јов. С.* **2.** *разићи се, разбежати се на све стране.* — Бјежи и жежи и прсну куд који. *Матош.* Не дај боже да одакле пукне, сви би прснули кô зечеви. *Ђоп.* **3. а.** *нагло избити с праском, одјекнути на све стране, проломити се.* — У сунчаној топлини ходника прсну ... смијех. *Мих.* Кратак рафал прсну. *Ђос. Д.* **б.** *нагло изићи из нечега, искочити.* — Тада Дрина, жута ... и страховита ... прште из корита и понесе све што дохвати. *Марк. М.* **4.** *изненада се појавити и расути се у облику ситних капљица, варница, распрштати се.* — Каткада [би] ... искра засјала као рубин, па прснула, засвијетлила и утрнула. *Цар Е.* фиг. Моја посљедња ... фраза ... прснула је над ... столом ... као ракета. *Крл.* **5. а.** *почети горети пламеном, планути, букнути.* — Још неколико тренутака па ће ... прснути огњени траци од којих ће ... засјати цела околина. *Ранк.* Снажно свјетло прсну ... мрак узмаче. *Лит. 1957.* **б.** фиг. *планути срдбом због великог узбуђења, распалити се, јако се расрдити.* — Прсне [стар човек] неки пута за најмању ситницу, грди, псује, праска. *Лаз. Л.* **6.** фиг. *изненада, неочекивано, с великим интензитетом почети нешто показивати, испољавати, радити.* — Прсне јецати болно, грчевито. *Гор.* Нека је злоћа спопала ... па прсне да грди. *Вукић.* **7.** фиг. **а.** *изненада се појавити, искрснути пред ким.* — Пред њим ... прсла црна просјеклина. *Куш.* **б.** *постати одједном јасно коме.* — Њему тек тада прште пред очима сазнање. *Ђур.*

Изр. ~ у смех (у кикот) *нагло се и јако засмејати, закикотати се.*

пр̏снути, пр̏снēм *сврш. према пр̏скати* **а.** *излити се у капљицама, бризнути.* — Образи пунани и румени кô да ће прснути из њих крв. *Ивак.* Крупне капи [кише] прснуше над градом. *Лал.* фиг. [Светлост] је прснула густим млазевима ... целим видиком. *Ранк.* **б.** *пошкропити, попрскати кога.* — Дјевер је трипут прсне водом по прсима. *Вук.* Жена узе тикву с водом и прсну руком по бледу лицу. *Ранк.*

прсо̀бо̄(л)њйк м *онај који болује од прсоболье. Р-К Реч.*

прсо̀бо̄(л)ница ж *она која болује од прсоболье. Р-К Реч.*

прсо̀бо̄ља ж *болест плућа, сушица, туберкулоза.* — У болницу га одвела прсобоља. *Кос.*

пр̏собра̄н м ков. **1.** *земљани насип са спољашње стране рова, бедема, који штити војнике од непријатељске ватре.* — Фијукале су топовске кугле и ударале у прсобран, у војнике и у топове. *Крањч. Спј.* **2. а.** *оклоп*

за одбрану прсију. **б.** *комад одеће за одбрану прсију од прехладе. Бак. Реч.*

прсо̀вит, -а, -о необ. *в. прсат.* — Пред њим је ... страшило од човјека, прсовито. *Божић.*

прсо̀гушан, -шна, -шно ков. *који изазива гушење у прсима.* — Вјетар је тјера ... стазама прсогушним. *Божић.*

пр̏ст м (лок. пр̏сту; ген. мн. пр̏стӣ и пр̏стијӯ поред пр̏стā) **1. а.** *један од пет покретних, крајњих делова руке или ноге човека.* **б.** *део рукавице који се навлачи на прст:* рукавице без прстију. — Бананина кора била је као прст распорене рукавице. *Торб.* **2.** *крајњи, завршни чланак на шапама неких животиња и на канџама птица.* — Копитари ... се од папкара разликују по томе што им је на ногама снажно развијен само трећи прст. *Станк.* **3.** нар. *мера за висину и дебљину.* — Било му је [дјетету] пет година, али као да није послије треће ни за прст нарастао. *Кол.* Лежи [по топовима] с прста дебела прашина. *Јак.* **4.** фиг. *потајно деловање, мешање, утицај.* — Видим ја добро прст бечке ... камариле. *Ђал.* У свему тражи прсте енглеске обавештајне службе. *Андр. И.*

Изр. бити чистих прстију (имати чисте прсте у чему) *не бити умешан у неки нечастан, прљав посао;* бити с ким као ~ и нокат *бити с ким у нераскидљивој вези, у нераздруживом пријатељству;* бити раширених прстију (имати широке прсте) *бити расипник.* — Ко има широке прсте он је продрта врећа. *Рад. Д.;* гледати (пазити) коме на прсте *пазити да не краде, да не вара;* го као ~ *без игде ичега, пуки сиромах;* добити по прстима *бити кажњен; доживети неугодне последице;* забадати (завлачити) у нешто своје прсте, метати (стављати) ~ у (међу) туђа врата *мешати се непозван у туђе послове.* — Пут му дајте откуд је дошао. Што прст међе међу туђа врата. *Његг.;* имати (држати) нешто у малом прсту, знати (познавати) нешто у прсте (као својих пет прстију) *знати, познавати нешто темељно.* — Они знају законик у прсте. *Јов. Ј.;* имати дугачке прсте *бити наклоњен крађи;* имати на сваки ~ по једног (једну) *имати на избор, колико се хоће;* исисати нешто из прста (прстију), из малог прста *измислити, рећи нешто што нема никакве основе;* ићи на прстима *тихо, опрезно ићи;* крстити се с три прста *бити православне вере;* лизати прсте *слатко јести;* на (у) прсте се може избројати (набројати) *мала количина чега.* — Конзерваторе ... можемо набројати на прсте. *Пол. 1958.;* није ни (малим) прстом макнуо (мрднуо) *није баш ништа урадио.* — Никад није пару издао за радника. Никад ни прстом макнуо. *Вил.* Хиљаду долара месечно ... примала је ... а да ни прстом није мрднула. *Пол. 1958.;* нећу га ни прстом (до)таћи *нећу му баш ништа нажао учинити;* не види се ни ~ пред оком *густа је тама, ништа се не види;* не види даље од прста пред носом *каже се за некога ко је врло ограничен;* омотати кога око прста *вешто обманути, надмудрити, залудити кога.* — Ово је слаботиња човек ... овога могу омотати око прста. *Андр. И.;* показивати на кога прстом (прстима) *узимати као пример у негативном смислу.* — Нећу да доживим ... срамоту да људи прстима на тебе показују. *Бен.;* (про)гледати коме кроз прсте *бити попустљив према коме;* ~ божји, ~ судбине (провиђења) а) *опомена, упозорење.* — То је [што је удовица нашла прстен у риби] био божји прст, рекла је бака. *Андр. И.* б) *догађај, стицај околности који је судбоносан за чији живот.* — Она ће сад тек у томе [повратку] да види прст неумитне судбине. *Ком.;* прсте да полижеш (појеш) *каже се кад се жели истаћи да је неко јело врло укусно.* — Кад сам га [пасуљ] кувао на Солунском фронту, Французи су хтели прсте да поједу. *Бос. Д.;* прсте к себи! *не дирај у то! не пачај се у то!* сам као ~ *без породице и рођака, потпуно сам;* стати коме на прсте *доскочити коме, осујетити чије намере;* ставити ~ на чело *замислити се;* ставити ~ на уста *упозорити кога да ћути;* то није ни на мали ~ *сувише је мало;* ударити кога по прстима *спречити кога да нешто уради.*

пр̏ставац, -а̏вца м зоол. *в.* пр̏стац. — Кад бих могла да набавим каламаре ... или прставце. *Дав.*

пр̏стаст, -а, -о *који има облик прста, налик на прст.* — На ... крају [је] посебан прстаст наставак. *Финк.*

пр̏стасто прил. *попут прста.* — На Балканском полуострву где су народи јако измешани ... залазе прстасто и на разне друге начине један у друге. *Цвиј.*

пр̏стат, -а, -о **а.** *који има прсте.* **б.** *који има велике прсте. Р-К Реч.*

пр̏статӧст, -ости ж *особина онога који је прстат.*

пр̏стац[1], -сца и -ста̀ца (ген. мн. прста̀ца̄) и **пр̏стац,** -сца (ген. мн. пр̏ста̄ца̄) м **1.** зоол. *морска шкољка из пор. дагања која има облик прста или датуле* Lithodomus lithopagus. — У дубини нашли су дјечаци живе прстаце. *Вил.* **2.** бот. *биљка из пор. ружа, петопрстица* Potentilla. *Мин. Лекс.*

пр̏стац[2], -сца и -ста̀ца м (ген. мн. прста̀ца̄) *дем. од прст. Прав.*

пр̏стӑш, -а̏ша м *војник који у рату сам себе рани у прст да не би даље ратовао.* —

Читави батаљони узмицали су испред турских предстража и број »прсташа« био је врло велики. *Јов. С.*

прста́ши м мн. (јд. пр̏стāш, -а́ша) зоол. *сисари који ступају, ходају само прстима (мачка, пас итд.)* Digitigrada. *Терм. 4.*

пр̏стēн, -ена м (лок. прстѐну и пр̏стену; мн. пр̏стени и пр̏стенови) **1. а.** *предмет (најчешће од драгоценог метала) који има облик малог котура, колута, обруча који се носи на прсту као украс или као симбол брака.* — На руци јој бурма и прстени. *НП Вук.* Непрестано гледаше у руку лијепе госпође, у прстен печатњак. *Шен.* **б.** *веридба, заруке испрошене девојке.* — Мој пријатељ ... испросио дјевојку и иде с друштвом на прстен. *Матош.* Исте вечери слављен је прстен. *Мил. В.* **2.** техн. *предмет таквог облика који служи за разне сврхе.* — Харпуна ... састојала се од јаке двоструке гвоздене шипке дуж које клизи гвозден прстен. *Петр. М.* Приликом помицања мушице мора се пазити да се не помакне и прстен на којем је мушица. *Стрељ.* Делови прстена ... омотани су завојицима изоловане жице. *Физ. 3.* **3.** *оно што је налик на такав предмет.* — Извади читав прстен краковске кобасице. *Крањч. Стј.* [Вјетар је] гонио силне прстенове пјене. *Торб.* Варошица лежи у долини окружена непрекидним прстеном стеновитих брда. *Пол. 1944.* **4.** фиг. *ступањ, степен, карика у развојном ланцу, низу чега.* — Умео [је] приказати свој покрет као један прстен на ланцу ... ослободилачких догађаја на западу. *Петр. В.* **5.** *врста игре у којој св прстен сакрива и тражи. Вук Рј.*

Изр. девојка под прстеном *девојка вереница, заручница*; кружни ~ мат. *површина ограничена с два концентрична круга*; Сатурнов ~ астр. *светлосни круг око планете Сатурна*; сенаторски ~ ист. *у старом Риму знак ауторитета и повлашћеног сталежа*; веренички, заручнички ~ *симбол реципрочне верности између заручника и заручнице.*

прсте́нак, -нка м **1.** *дем. и хип. од прстен, прстен уопште.* — Милка дуго гледаше и преврташе један мали прстенак на својој ... ручици. *Шапч.* Купит ће он Сиди прстенак да је обрадује. *Киш.* **2.** фиг. *в. прстен (4).* — Опет [су] само два прстенка у ланцу чудеса. *Наз.* **3.** *в. прстен (5).* — Сјетише се да ће бити ... игре »на прстенак«. *Шимун.* **4.** бот. **а.** *биљка из пор. главочика* Anthemis. — Трава је ... порасла ... На ливадама се сретале звезде прстенка. *Макс.* **б.** *в. камилица. Вук Рј.*

прстѐнар, -ара м *мајстор који прави прстене. Рј. А.*

пр̏стенаст, -а, -о **1.** *који има облик прстена.* — Кад Мјесец својом читавом плочом прекрије средишњи дио Сунца па се ради тога види само периферни дио у облику прстена, настаје прстенаста помрчина Сунца. *ОГ.* Иза прстенастих врата ... тунела ... стоји табла ... *Пол. 1958.* **2.** *који се састоји од прстена.* — Колутићавци (прстенасте глисте) имају тијело састављено од низа колутића. *Финк.*

прсте́нац, -нца м *дем. и хип. од прстен.*

прстена́ши м мн. (јд. прстѐнāш, -а́ша) зоол. *породица гуштера змијолика тела које је покривено чврстим кожним покровом са прстенастим браздама* Amphisbaenidae. *ЕЛЗ.*

прстѐњик, -ика м = прстењак *прст до малог прста на коме се носи прстен. Р-К Реч.*

пр̏стѣнка ж бот. *биљка из пор. крсташица* Erysimum, Cheiranthus. *Сим. Реч.*

пр̏стеновање с **1.** *гл. им. од прстеновати (се).* — На кружењу хране оснива се и прстеновање воћака, у намери да воћка боље роди. *Тод.* **2.** *веридба, заруке.* — Тек после свршеног прстеновања краљ је уважио владину оставку. *Јов. С.*

пр̏стеновати, -нујѣм сврш. и несврш. **1.** *испрошеној девојци да(ва)ти прстен у знак веридбе, заручити, верити испрошену девојку.* — Родитељи му именовали и прстеновали цуру, и тако он дошао до жене. *Торд.* Спремаше се Јуре да прије одласка прстенује Јелку. *Ћип.* **2. а.** агр. *одсећи, одсецати оштрим ножем један део коре с лйком на родним ластарима лозе, воћке у виду прстена.* В. пр. уз гл. им. прстеновање. **б.** *ставити, стављати знак у облику прстена кокошима и другим домаћим животињама ради контроле носивости и других особина.*

~ **се** *постати заручник, вереник, заручница, вереница.* — Наскоро чујем да се Милева за другог прстеновала. *Јакш. Ђ.*

пр̏стенскӣ, -ā, -ō *који се односи на прстен и прстеновање.* — Додаде ... две беле погаче. На горњој беше »прстенски дар«: прстен, свила, две ниске ... дуката. *Вес.*

прсте́нчац, -чца м *дем. од прстенац.*

прстѐнче, -ета с и **прстѐнчић** м *дем. од прстен.* — Прстенче златно још чвршће њу ће привезат уза ме. *Бег.* [Из цигаре] се дизао ... плавенкаст дим у малим прстенчићима. *Ат.*

прстѐнџија м **1.** *прстенар.* — Онај беше прстенџија и дугмеџија, а ти си златар, јувелир. *Срем.* **2.** *онај који прстенује девојку и уговаро дан свадбе.* — На уговорени дан дођу јабучари или прстенџије. *Вук.*

прстѣњак, -а́ка м = прстеник. — Благословио [свећеник прстење] и натакао

им на прстењаке. *Торд.* Одговори Милан ... држећи цигарету између средњег прста и прстењака. *Пол. 1958.*

прстѐњача ж *хрскавица на зглобовима прстију. Бак. Реч.*

прстѐње с *зб. им. од прстен.* — Гледајте јој руке како су начичкане прстењем! *Вел.* Он [кум] води младенце на венчање, он мења прстење. *Чипл.* Кокошима мора се навући прстење на ноге да би се препознало из којег су јата. *Јонке.*

прстѐтина ж *аугм. од прст.*

пр̏стић, -а и **пр̏стић,** -и́ћа м *дем. од прст.*

пр̏стнӣ, -ā, -ō *који се односи на прст.*

пр̏стовēт и **пр̏стохва̄т** м ков. *онолико чега колико се може захватити са два или три прста:* ~ бурмута, ~ соли.

пр̏т ж и м *в. пртина.* — Има прти преко поља, може ујо путовати. *Вук Рј.* Куд је прт, туд је пут. *Н. посл. Вук.*

пр̏т м покр. *одело, одећа; платно, ткање.*— Стоји на двору ... у бијелом и чистом прту ланеном. *Кур.*

пр̏тача ж агр. *врста јабуке. Р-К Реч.*

пр̏тва ж *корпа, котарица*; исп. спртва. — Како њиме [брдом на разбоју] удара, онако се њише и пртва с каменом што је страга о стану објешена. *О-А.*

пр̏тен, -а, -о **1.** *ланен, конопљан.* — Имам ја двије подједнаке пртене вреће. *Вел.* Много бораца обувено је у пртене опанке и слабе чарапе. *Чол.* **2.** *рђав, јадан, кукаван.* — Хеј, старости, пртено оружје. *Вук Рј.* Када су нам онога адраповца школника ... голишава пртена бјелоњу ... објесили о врат, рекао сам ја: Потјерајмо га! *Ков. А.*

Изр. пртени пут покр. *пут преко поља, кроз шуму, мекани пут*; ~ уш, ваш зоол. *уш која леже јаја у порубима и шавовима рубља и преносилац је тифуса* pediculus vestimenti.

пр̏тенило с и **пр̏тенӣна** ж *пртено рубље; свако ткање осим вуненог.* — Ти му [Бакоњи] ... спреми мало пртенила ... па нека иде сутра са мном. *Мат.* Марија је тих дана непрестано шила и припремала пртенину. *Ћип.*

пр̏тенка, пр̏тењара и **пр̏тењача** ж *пртена торба.* — Дохваћа зреле бресквe из пртенке. *Торд.* Најјогунастији теоци гурали би главу у његову пастирску пртењачу. *Гор.* Дадоше ми пртењачу и ја ... изјурих на улицу. *Пол. 1958.* Весели се, торбо пртењаро! Иде теби рацка задушница. *Н. посл. Вук.*

пр̏тӣво с *оно што се прти на себе или на кога, товар.* — Паша викну ... Ко је коњик на коња седлана ... коморџије на коње пртиво. *Март.*

пр̏тија ж покр. *в. пртљаг.* — Хајде, одмах покупи пртију! ... Није куд, мој стари, спрти са мном пртљаг. *Мул.*

пр̏тилица ж покр. **1.** *вунена узица у којој жене носе дрва и бременице с водом. Вук Рј.* **2.** (у атрибутској служби уз им. »торба«) *која се прти на раме, која се носи на рамену.* — Упртио торбу пртилицу, за њу смотō синју кабаницу. *НПХ.*

пр̏тина и **пр̏тӣна** ж *угажен пут у снегу.* — Стаде одлучно газити уску пртину. *Хорв.* Снег је шкрипао на пртинама, а ван пртина гутао људе до појаса. *Поп. Ј.* Села вежу уске пртине. *Гор.*

Изр. отишао пасјом пртином *зло је прошао.*

пр̏тинā̄р м *онај који прави пртину. Р-К Реч.*

пр̏тӣнати, -ā̄м несврш. *правити пртину.* — Сјајиле се Михине чизме ... док је пртинао снијег. *Гор.*

пр̏тиница и **пр̏тӣница** ж *дем. од пртина.* — Преко целца [снега] укрштавају се пртинице и воде кућицама. *Дом.*

пр̏тити, -ӣм несврш. **1. а.** *дизати, товарити кога, што на леђа.* — Плачу узнемирена деца, прте их мајке на леђа. *Дом.* Обојица војника ужурбано скочише и стадоше шутке пртити сваки своју опрему. *Андр. И.* **б.** фиг. *стављати, узимати на себе какав задатак, какву обавезу.* — Загушљиви уздух сјети га да ли ће он моћи подносити оно што себи прти том женидбом на леђа. *Тур.* **2.** *носити, теглити.* — Пртио је голему рибу са жутим блиставим љускама. *Наз.* Поп је пртио еванђелије, окретао га, уносио га, износио. *Црњ.* фиг. И поред свих седамдесет година које је храбро пртио, он је ... личио на вечитог Ахасвера. *Јевт.* **3.** покр. *расти, напредовати* (*о свему што је у земљу посејано или расте из ње*). — Прти жито. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *стављати, товарити на своја леђа терет.* — Пуни торбу купљеном дуванском робом и прти се. *Ћип.* **2.** фиг. *мешати се, уплетати се у туђи посао.* — Било би противно појму модерне слободе пртити се ... у туђе приватне ствари. *Уј.* Знаш да се ја не пртим у туђе после. *Ћип.*

пр̏тити, -ӣм несврш. **а.** *правити пртину.* — Ишли су поново узбрдо пртећи кроз све дубљи снег. *Дав.* **б.** *правити пролаз.* — Прти бискупу кроз клечећи пук старац Мартин. *Павл.*

~ **се** *радити што* (*ићи, извлачити се, скидати се и сл.*) *с муком, с напором.* — Спазила [је] једнопрежна колица ... и високо се снажно тијело докторово из њих

пр̀тило. *Ђал.* Пртио се ... с отвореним кишобраном к жупној цркви. *В 1885.* Иде твоја мати, прти се ... на вјетру. *Визн.*

пр̀тӣште с *пртено платно, пртене ствари.* — Права је врећа од вуне; ако је од пртишта, онда се зове џак. *Вук Рј.* Под покровком они лађеним Одисеју настру пртиште ... да заспати може. *М-И.*

пр̀тљāг, -а́га м, **пр̀тљага** и **пртља́га** ж **а.** *упаковане ствари што их неко носи или вози на путовању.* — Мој пртљаг с кола унесе ... господарица очева. *Кор.* Павле стаде спремати пртљаг за одлазак у Париз. *Сек.* У колодворској гардероби чека на њега пртљага. *Крл.* Не крију̏ћи своју пртљагу они су пред нама отварали и показивали шта су све од куће донијели. *Лоп.* **б.** фиг. *знање из какве области којим неко располаже.* — У салонима беспосленог света ... сваки износи на пазар свој дух ... свој научни пртљаг и своје лексиконско знање. *Прод.* Пјесничку брижно смотах пртљагу. *Краљч. С.*

пртљà̄жāр, -а́ра м *носач пртљага.* — Испитивао је жељезничке службенике и пртљажаре да ли је на колодвор стигао хусарски часник. *Том.*

пртљà̄жина ж *аугм. од пртљаг. Вук Рј.*

пр̀тљā̄жнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на пртљаг(у), који је одређен за пртљаг(у):* ~ вага.

пр̀тљā̄жница ж *просторија одређена за чување пртљага, гардероба.*

пртља́нац, -нца м **1.** *онај који се незван меша у туђе послове. Бак. Реч.* **2.** *онај који много пртља, брбља, брбљавац, шепртља.* — Сва је срећа да је онај војник био пртљанац, а не војник. *Бег.*

пр̀тљā̄ње с *гл. им. од пртљати (се).*

пртља́рење с *гл. им. од пртљарити.*

пртља́рити, пр̀тљāр̄ӣм несврш. *пртљати. Р-К Реч.*

пр̀тљати, -ā̄м несврш. **1.** *којекако живети, петљати (б), кубурити, таворити.* — Сада пртља и кубури ... презадужен. *Крл.* Он се пожали како се њему ... одало да пртља са том сиротињом и да је стално на глави носи. *Сиј.* **2.** *немарно и небрижљиво радити, шепртљити, петљати (5).* — Све чекам и чекам. Не знам што то пртља с тим огледним дјелом. *Шен.* Како иде [спремање за испит]? ... Пртљам неке јаде. *Срем.* **3.** *којешта говорити, блебетати, брбљати, бунцати.* — Ја сву ноћ пртљам и сњијевам; док се дигнем, ја све заборавим. *Њег.* Што ме не испросиш? Ко ти стоји на путу? — Не пртљај, кад знаш моје планове! *Ком.* **4.** *уплитати, увлачити кога у нешто.* — Хтео је да протестује што га пртљају у ствари које никад нису биле у његовој компентенцији. *НК 1946.* **5.** *брзо одлазити, купити се, чистити се одакле.* — Дошло ми је да оставим земљу и све и да пртљам у бијели свијет, куд ме очи воде. *Ђор.* Пртљај одавде! Торњај се! Не станује твоја мајка у овом граду. *Креш.*

~ **се** *бавити се чим, радити нешто сувише полагано.* — Влахо се пртљао са штаповима ... Стално је дјељао те штапове. *Сиј.*

пр̀тљāш, -а́ша м *онај који пртља, блебеће којешта. Р-К Реч.*

пр̏ња м *малишан, шврћа;* исп. прцољак (1). — Иде литија, са крстом на челу, који је носио ... некакав шврћа, не већи ... колико моја нога, а тај прња се плазио дечаку ... до њега. *Богдан.*

пр̏њав, -а, -о *прњаст.* — Мој прњави нос није гори ... од твога. *Сек.*

пр̏њавō̄ст, -ости ж *особина онога што је прљаво.*

пр̏њак, -ња̀ка, -ња̀ко покр. *сипак, прхак (о снегу). II-Б Рј.*

пр̏њаст, -а, -о *кратак и на крају уздигнут (о носу).* — Чак му је изглед био звјерски: прњаст нос, усне дебеле и истурене. *Чол.*

пр̏њē̄ње с *гл. им. од пр̏њити (се).*

пр̏њē̄ње с *гл. им. од пр̏њити (се).*

пр̏њē̄ње с *гл. им. од пр̏тити (се).*

прњѐуснаст и **прњѐушаст,** -а, -о *који има напрћене усне. Вук Рј.*

пр̏њија ж грч. *мираз, имовина коју супруга приликом удаје доноси своме мужу.* — Ја хоћу да мој син [женидбом] добије добру прњију. *Франг.* **2.** *баштина (1).* — Зла под небом што су сваколика, човјеку су прњија на земљи. *Њег.* **3.** *оно што неко у (породичној) задрузи има посебно као своје осим задружнога, дсобина.* — У задрузи се разликују задружно добро и особина, прњија (peculium). *Јов. С.*

прњ̀ијāш, -а́ша м ист. *члан (породичне) задруге који има своју личну имовину, прњију, дсобину. Рј. А.*

прњијàшица ж *удавача с богатом прњијом.* — Неће мене твоји ... траже прњијашицу. *Бип.* То [су] биле саме газдинске кћери кољеновићке и прњијашице. *Бен.*

пр̏њити, пр̏њӣм несврш. *истурати усне у знак увређености, срдитости или надутости, важности.* — Зона само прњи уста и не одговара ништа. *Срем.* Прњећи усне, маши се руком у чарапу и спусти поносно на пладањ двије круне. *Кос.*

~ **се** **1.** *истицати се својим врхом (о носу).* — Црне очи су јој блистале као два тамна рубина, а испод ... прњио се носић. *Богдан.* **2.** *мрштити се љутећи се због чега.* — Људи ће се прњити, а жене ће правити гласне примедбе. *Уск.*

прѝнос, -а, -о *који је прћава, прћаста носа.* — Наслоњен на бандеру стајао је петнаестогодишњи прћоноси ... Бојко. *Дав.*

пру̀г м зоол. **а.** *дугорепи обалски морски рак, хлап, рарог* Palinurus vulgaris. *ЕЛЗ.* **б.** *скакавац. Р-К Реч.*

пру̀г, -а, -о покр. *протегљаст, дугачак.* — Рука је његова створила пругу змију. *Дан.*

пру́га ж (дат. и лок. пру́зи) **1. а.** *железнички или трамвајски колосек који се састоји од двеју паралелно положених трачница, шина.* — Жељезничар је по читав дан био на прузи. *Радул.* Кад сам прелазио преко трамвајске пруге, легао је [пас], није се хтио макнути. *Јонке.* **б.** *саобраћајна веза копном, водом или ваздухом која веже два места, две земље и сл.* — Од европских ... железничких пруга важније су оне које спајају западну и средњу Европу с Истамбулом. *ОГ.* Једно је одељење фотографски снимало терен преко кога ће прелазити ваздушна пруга. *Петр. М.* фиг. Циљ си ком воде сви пути, све пруге. *Бој.* **в.** *систем уређаја (стубови, жице, каблови и сл.) за телеграфске и телефонске везе*: телеграфска ~, телефонска ~. **2.** *стаза која служи за такмичење у ходању, трчању, вожњи итд.* — Исте године одржано је у Београду прво мотористичко првенство ... на кружној прузи око Калемегдана. *Аут.* Наш најбољи дугопругаш [у трчању] се одлучио за најдужу пругу. *Б 1958.* **3. а.** *простор, површина између каквих граница, међа која се одваја, издваја из чега.* — Угледао [је] испод себе ... зелену пругу Уне. *Мил. В.* Најстарији Лотар доби ... уску пругу земље уз Рону. *ОП 2.* **б.** *део чега што се разликује, издваја чиш од своје околине.* — Уђе у свој »форд« и час доцније над друмом се диже дуга и тешка пруга прашине. *Ћос. Б.* Кроз стакла прозора указа се на истоку румена, прозрачна пруга зоре. *Сим.* **4. а.** *бора, набор.* — Има ... оштрих пруга на његову лицу. *Наз.* Убрану сву у пруге сукњу носила је [девојчица] више струка. *Макс.* **б.** *траг, бразда која се образује иза лађе кад плови. Р-К Реч.* **5.** (обично мн.) *шаре (уже или шире) у облику црта, линија.* — [На њему] кошуља са високом крагном и свиленом краватом на модре и црне пруге. *Андр. И.* Дивљи голуб има перје модрикастосиве боје с двије пруге на крилима и једном на крају репа. *НЕ.* **6. а.** *дуги ред људи распоређен у једном правцу, у једној линији.* — Класти, хроми, слијепи и многоврсне изнемоглице запучале су дугу пругу. *Љуб.* **б.** воји. *тактички распоред војске у дугачком реду спреман за непосредну ратну акцију.* — Када је угледао сатнију у развитој прузи ... није могао да остане неутралан. *Крл.* **7.** фиг. *одломак, размак времена који је значајан, карактеристичан због чега.* — Младим људима изгледа њихова младост не као што јесте: кратка пруга времена ... него као неки нарочит божји дар. *Андр. И.*

пругáлце, -а и -ета с *дем. од пругло.*

пру̀гао, -гла м *клупко.* — Кад се кулаш скупи у пругао, па из пругла започе да скаче ... *Вук Рј.*

пру̀гаст, -а, -о **1.** *ишаран пругама*: ~ тканина, ~ одело. **2.** *који има облик пруге.* — Видимо ... у месу уздуж пругаста мишићија влакна. *М 1867.* **3.** *као саставни део неких зоолошких термина*: ~ хијена, ~ веверица, пругасти рилаш и сл.

пру̀гача ж агр. *врста јабуке. Тод.*

пру́гица ж *дем. од пруга.*

пру́гла с мн. покр. *гвожђе којим се растеже платно кад се тка. Вук Рј.*

пру́гло с **1.** *замка за хватање птица.* — Руке и ноге ... привезали [су ми] тако да сам изгледао као птица у пруглу. *Кор.* фиг. Сами се у том пруглу ухватисте. *Кур.* **2.** *опруга, федер.* — Дуван га загрцне; застане да се искашље, па се, онако дугачак, превије као пругло, чак до земље. *Глиш.*

пру̀д[1], пру́да м *нанос песка, шљунка који често допире изнад површине мора, језера и река, спруд.* — Доље при обали [мора] врагује дјечадија на бијелу пруду. *Дражс.* Трећи чамац ... допре такође до једног пруда на ушћу Лене. *Петр. М.*

пру̀д[2] ж заст. *корист.* — Није пруди крви пролијевати, нит је право сразит Гору Црну. *Март.*

пру̀д[3], пру́да, пру́до покр. *узнемирен.* — Узбрдицом их [волове] ... за уларе повео, јер они, још пруди од прохујала треска [аутомобила], сваки час застајкивали. *Рад. Д.*

пру̀дан, -дна, -дно заст. *који пруди, користан.* — У свијету свашта прудна и хасновита има. *Шен.*

пру̀дика ж покр. *шибљика која на пруду изникне. Вук Рј.*

пру̀дина ж *еластичност. Р-К Реч.*

пру̀дити[1], -ӣм несврш. *бити од користи, користити (коме, чему).* — Има ... корист која не пруди животу. *Баз.* Познам ја те градске мудролије ... Још никоме нису оне прудиле. *Бен.*

пру̀дити[2], -ӣ несврш. покр. *свербети*: пруди ме (га). *Деан. Рј.*

пру̀дити, -ӣм несврш. покр. *први род рађати (нпр. виноград, шљива). Вук Рј.*

пру̀дӣште и **пру̀дӣпте** с *место у води где има много песка. Р-К Реч.*; *Деан. Рј.*

пру̀дљивица ж агр. *врста винове лозе. Р-К Реч.*

пр̏у̏днйк м бот. *лековита биљка* Chenopodium botrys. *Терм. 3.*

пр̏у̏дно прил. *корисно. Бак. Реч.*

пр̏у̏дњача ж агр. *врста ситне, тврде крушке. Р-К Реч.*

прудо̀вит, -а, -о *који има много прудова, који обилује прудовима. Вук Рј.*

пр̏у̏ће с *зб. им. од пруд.* — Бијело пруће сијевало је чудновато о мјесечини. *Шен.*

пр̏у̏ћёње с *гл. им. од пр̏у̏дити.*

пр̏у̏ћёње с *гл. им. од пр̏у̏дити.*

пр̏у̏жало ж покр. **1.** *пругло (1). Вук Рј.* **2.** *дрвени потпорањ; направа за звоно.* — Није звоно заглављено, али је око њега понова: ново му је пружало и тељига. *Љуб.* **3.** *оно што се пружа, што се испружило.* — Уласком [у Боку] Оштри рт остаје с лијеве [стране]: ово дуго пружало херцеговачкијех брда . . . на шиљку [је] изоштрено бојнијем топом. *Љуб.*

пр̏у̏жан, -жна, -жно **а.** *растегљив, гибак, еластичан.* — Није ли дух пружан, нарав се облијени и отешча. *Кур.* **б.** *окретан, спретан.* — Био је вршњак мојега дједа Јосипа, али је дјед био стар, а Петрица пружан као младић. *Маж. Ф.*

пр̏у̏жа̑ње с *гл. им. од пружати (се).*

пр̏у̏жати (се), пр̏у̏жа̄м (се) *несврш. и уч. према пружити (се).*

Изр. пружати се према губеру *живети према својим могућностима.*

пр̏у̏жа̑ч, -а́ча м *онај који има својство, особину да се лако пружа:* мишићи пружачи. *Рј. А.*

пр̏у̏жив, -а, -о = пружљив *који се лако може пружити, растегљив, еластичан.* — Нагло [је] корацао и поскакивао као да се одбија од плоча, као да је пружив. *Кум.* фиг. Пруживим . . . тицалима додиривале су моју савјест. *Козарч.*

пр̏у̏живо̀ст, -ости ж *особина онога што је пружливо.* — фиг. Нуђао [је] све своје умне силе, сву своју душевну пруживост и бистрину. *Кум.*

пр̏у̏жина ж покр. **1.** *опруга, федер.* — Већина књижевних ефеката могу се растворити на њихове чинитеље као и сложени механизми на њихове пружине и друге састојке. *Поп. Б.* **2.** *ограђено земљиште где се привремено држи стока ради ђубрења. Р-К Реч.*

пр̏у̏жити, -ӣм свршн. **1.** *протегнути, продужити у неком правцу.* — Он се поче вртети, пруживши најпре врат и крећући раменима. *Лаз. Л.* Пружих руку: напипах рану склиску. *Гор.* **2. а.** *уручити, дати.* — [У ходнику] јој пружим писмо њезина брата. *Шапч.* Тко да ми уз бријег пружи руку склону? *Комб.* **б.** *дати, прибавити коме што му је потребно.* — Може се догодити да жиле продру у слој земље који воћки не може пружити храну. *Тод.* Једни су од других очекивали оно што им други нису могли пружити. *Козарч.* Људима сада треба пружити мало разоноде. *Јак.* **в.** *даровати, подарити, уделити.* — Сиромаху пружи милостињу. *Нен. Љ.* **3.** *у вези с неким именицама значи радњу која је у зависности од те именице:* ~ доказ *доказати;* ~ савет *посаветовати;* ~ заштиту *заштитити* итд.

Изр. ~ језик *врло брзо и много говорити;* ~ корак *појурити се;* ~ прилику *дати могућност коме да може рећи, учинити нешто на начин који му најбоље одговара;* ~ пример *послужити као пример;* ~ руку коме а) *дати руку ради руковања или ради помоћи при ходању;* б) *указати помоћ, помоћи;* в) *помирити се.* — Пружимо један другому руку, заборавимо узајамне обеде. *Срем.* г) (коме) *удати се за кога.* — Она је . . . пружила руку младу одвјетнику. *Том.;* д) (за чим) *присвојити, украсти што.*

~ **се 1.** *лећи испруживши се, протегнувши се свом дужином тела.* — Кад дође с посла . . . пружи се на тврдо ноћиште. *Коз. Ј.* Простро [Вуја] пода се кабаницу па се . . . пружио по њој. *Ад.* **2.** *протегнути се у дужину, заузети какав простор.* — Ријека се пружила у недоглед. *Леск. Ј.* Кланац се пружио пуст и дуг. *Лал.* **3.** фиг. *дати се, десити се, наћи се при руци.* — Сад ми се пружила згода да га лијепо намјестим. *Ђор.* Необично сам сретан . . . што ми се пружио ужитак да упознам господина. *Креш.*

пр̏у̏жљив, -а, -о = пружив. *Деан. Рј.*

пр̏у̏жљиво̀ст, -ости ж *особина онога што је пружљиво. Деан. Рј.*

пр̏у̏жнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пругу.* — Специјалне машине . . . осигуравају [жељезничку] пругу и замењују на стотине пружних радника. *Пол. 1958.*

прури́го м лат. мед. *сврбеж, свраб.* — Дуга и несношљива болест, која се зове пруриго, поче [ме] . . . мучити. *Наз.*

пр̏у̏сац, -сца м *коњ који трупка, који иде ситно и врло брзо. Р-К Реч.*

пр̏у̏скати, -а̄м несврш. *ићи хитро и врло брзо, поскакивати, трупкати (о коњу).* — Пропиње га [коња] на задње ноге, нагони га да пруска. *Креш.*

пр̏у̏слук м покр. *в. прслук. Вук Рј.*

пр̏у̏случић м *дем. од пруслук.* — На плећима преко кошуље . . . пруслучић свилени са сребреном пуцади. *Срем.*

пр̏у̏т м **1.** *танка, гипка шиба очишћена од лишћа.* — Хтјела сам се савити . . . као врбин прут. *Бег.* Ропот [незбринутих] шушти . . . кô суви прути с гране истргнути. *Кош.*

2. а. *одрезана танка шиба као средство за кажњавање, за гоњење стоке и сл.* — Илинка није знала за прут који је тада припадао свима методама, а сада је сасвим избрисан из збирке учила. *Лаз. Л.* По воловским леђима почеше пљуштати прутови. *Моск.* **б.** мн. заст. *казна ударањем таквим шибама.* — Крстићу удари [Синанпаша] четрдесет прутова по табанима. *Марк. М.* **в.** *танки штап (обично од трстике) с танком нити и с удицом као направа за хватање рибе, пецаљка.* — Набави нешто прута с неколико удица. *Андр. И.* **г.** празн. *средство чудотворне моћи.* — Моћ оживљавања мртвих итд. придају се ... људима или стварима (чаробним прстеновима, прутовима). *Псих.* **3.** *нешто налик на такву шибу.* — Пљусак куршума, као оштри прутови кише, запрсну воду. *Лал.*

Изр. дрхтати, цептети као ~ (на води) *јако дрхтати, сав се трести.*

пру̀таја ж агр. *в. прутовача. Р-К Реч.*

пру̀так, -тка, -тко *гибак, савитљив;* супр. крт.

пру̀так, -тка м **1.** *дем. од прут.* — фиг. Из пећанке ... се још извијао тих прутак плава дима. *Мул.* **2.** *траг на лицу од удараца.* — Кад је дошао ближе, угледа и она два модра прутка преко лица и сјети се да их је примио од очеве канџије. *Шимун.*

пру̀тара ж агр. *в. прутовача. Р-К Реч.*

пру̀тараст, -а, -о *пругаст. Вук Рј.*

пру̀таст, -а, -о **1.** *пругаст.* — Нијеси ни видио мојих бијело и црно прутастих хлача. *Киш.* Гледао је ... дјечачић ... у прутастој мајици. *Десн.* **2.** *као саставни део неких зоолошких назива:* ~ тракавица, ~ поморчица. *Финк.*

пру̀тац, пру̀ца м **1.** *дем. од прут.* **2.** *врста веза.* — Кошуља је оплеће везено на воћице, ошве, пруце и крстељце. *Љуб.*

пру̀тача ж агр. *в. прутовача. Р-К Реч.*

пру̀тило с *прут (обично од трстике) на који се веже танка нит и удица, удило.* — Не узимај жену која ће ти бити удица и прутило да пецаш рибице луде. *Вел.*

пру̀тина ж *ауем. од прут.*

пру̀тић, -а и **пру̀тић,** -ића м *дем. од прут.* — Узе прутић ... и поче гонити кокоши. *Вес.*

пру̀тићаст, -а, -о *који има облик прутића.* — Кадикад је [топаз] једар или се сабрао у прутићасте ... поредане агрегате. *Туђ.*

пру̀тка ж зоол. *више врста птица из пор. вивака:* мала ~, мрка ~, пегава ~ итд. *Рј. А.*

пру̀товача и **пру̀туља** ж агр. *врста црвено испрутане јабуке. Вук Рј.*

пру̀ћање с *гл. им. од пруњати се.*

пру̀ћати се, -ам се несврш. *пруцати се.* — фиг. Пред нама је стојао ... облак по ком су се на све стране муње пруњале. *Нен. Љ.*

пру̀ће с *зб. им. од прут.* — У тишини се чуло како се вода кида и расипа о врбово пруће. *Андр. И.* Извор је ... ограђен плетером од гранчица и пруња. *Пав.*

пру̀ћимицē прил. *попреко. Рј. А.*

пру̀ћити се[1], -им се сврш. **а.** *испружити се у лежећем положају.* — Онако обучен ... прући се по свом војничком кревету. *НК 1946.* Алекса се потрбушке прући по земљи. *Бан.* **б.** *пасти, стровалити се, срушити се на земљу.* — Пруњила се [жена] као пањ поред својег троношка. *Матош.* Њему измакну столицу да се прући колико је дуг. *Срем.* **в.** *пружити се, раширити се.* — Пруњио се [Београд] на ставама Саве и Дунава и гледа на панонску равницу. *Цвиј.*

пру̀ћити се[2], -им се сврш. *ритнути се.* — Затим прући се [мазга] стражњим ногама. *Нен. Љ.*

пру̀ћице с *дем. од пруће.* — Овакови су плетери понајвише од ракитова пруњица. *Вук Рј.* Врбе пруњице дају, бријестови лишће. *Марет.*

пру̀ћка ж *в. прутовача, пруткуља. Р-К Реч.*

пру̀цалац, -аоца м *коњ који се пруца. Рј. А.*

пру̀цање с *гл. им. од пруцати се.*

пру̀цати се, -ам се несврш. **а.** *ритати се. Р-К Реч.* **б.** *праћакати се, бацакати се.* — Дум Марин који се досад пруцао као риба на удици ... отргнуо се из Лукшине шаке. *Војн.*

пр̀хавац, -авца м и **пр̀хавица** ж бот. *врста гљиве, пухара* Lycoperdon bovista. *Бен. Рј.*

пр̀хак, -хка и пр̀хка, -хко (комп. пр̀хкијӣ) **1.** *који се лако мрви, расипа, растресит, сипак.* — Као садра прхка ... као земља сипка. *Наз.* Једанпут је почео падати прхки снијег и обијелио поља. *Бен.* **2.** фиг. *који се лако распрши, нестаје.* — Овај чар непознатог ... мрешка се у извјесну немоћну тугу, блиједу и прхку. *Сим.*

пр̀хање с *гл. им. од прхати.*

пр̀хао, -хла, -хло (одр. пр̀хлӣ) **1.** *прхак (1).* — Земља бијаше прхла, праши се где станеш. *Мат.* **2.** *ломљив, ломан, слабашан.* — Ил' ћеш ријети да прхлога мрава снага горског шију скрши лава. *Март.*

Изр. побећи у прхлу земљу *нестати незнано, без трага.* — Побјегао, каконо се вели, у прхлу земљу, па од њега ни трага ни гласа. *Креш.*

пр̏хати, пр̄шēм *несврш. и уч. према прхнути.* — Кокоши су прхале и крештале. *Андр. И.*

прхе̏њав, -а, -о необ. *прхак.* — Зашто толико волим ... трагове од птичијих ножица на првом прхењавом снијегу ... ? *Матош.*

пр̏хкати, пр̄хкā̄м несврш. **1.** *дем. према прхати.* — Птица је по плоту скакутала, прхкала крилима и пјевала. *Сиј.* **2.** *пуцкетати, пуцкати (уснама).* — Каплар иде за њима, љут, црвен, прхка уснама. *Сиј.*

пр̏хкō̏ст, -ости и **прхко̀ћа** ж *својство, стање онога што је прхко. Прав.*

пр̏хлӣ, -ā, -ō *в. прхао.*

пр̏хлина и **прхли̏на** ж *в. прхкост. Бен. Рј.*

пр̏хлица ж (у атрибутској служби уз им. земља) *прхла.* — Дјеца стану бацати ... дебело камење у грабу ... и засипати прхлицом земљом. *Гор.*

пр̏хљуша ж *прхла земља. И-Б Рј.*

пр̏хнути[1], пр̄хнēм сврш. **1. а.** *полетети, одлетети, узлетети машући крилима, лепршајући (о птицама, лептирима).* — Затресе птица грану па прхну даље. *Макс.* Одједном [је] цијело море лептира прхнуло са струкова цвијећа. *Шов.* **б.** *разлетети се на све стране (о ситним, малим комадима чега).* — Тресне сјекиром о сто. Даске се скрше и прхне иверје простором. *Гор.* **в.** *раширити се, разнети се (о гласу).* — Шапат тамни Гором Црном с једне стијене к другој прхну. *Маж. И.* **г.** *нагло се појавити и нестати, брзо прећи, прелетети преко чега.* — Преко Младеновог лица прхну само један облачак непријатног изненађења. *Лаз. Л.* **д.** *брзо скренути, управити се (о очима).* — Очи прхну на другу страну. *Лаз. Л.* **2.** *залепршати (чиме).* — Кô када вјетрић танким грањем прхне, чељаде хрло низбрдице срне. *Шен.* **3.** *брзо отићи, потрчати, појурити, похитати.* — Маша прхне у другу собу, донесе гитару. *В 1885.* А војска ... први дан на онај глас прхну испред хана. *Мул.*

пр̏хнути[2], пр̄хнēм несврш. покр. *трунути, гњити. И-Б Рј.*

пр̏хотан, -тна, -тно необ. *в. прхак (2).* — Прхотна ти гизда за Јудин динар љубав моју изда. *Шен.*

пр̏хтав, -а, -о покр. *прхак.* — [Угарак] се већ зимљиво покрива ињем пепела као топлим прхтавим крљуштима. *Божић.*

пр̏хтати, пр̄хћēм несврш. *прхати.* — Над њим прхће голубица, а гугутом је кара са крова голуб. *Марк. Ф.*

пр̏хут, -а м и -ӯти ж **1.** *перут. Вук Рј.; Рј. А.* **2.** *пахуљица.* — Један прхут лапавог снијега тонуо је лелујаво и стопио се напокон у капљичаву звијезду. *Божић.* **3.** *прхутање, лепршање, полетање.* — Заћутала би ... кад би се у жбуњу са стране зачуо прхут неке уплашене птице. *Пол. 1957.*

прхӯтав, -а, -о *лепршав, лак, лаган.* — У шареним, искоцканим хлачама, у прхутаву ... капутићу ... допануо он амо. *Дражс.*

прхӯтаст, -а, -о *који је пун прхути, перути, перутаст. Рј. А.*

прхӯтати, -ā̄м и пр̄хућēм несврш. *дем. према прхати.* — Мирна је [пучина морска]; тек погдјегдје прхута њоме ... лахорац. *Дражс.* Црвоточ с гроба ... прхуће. *Крањч. С.*

прхӯтина ж *аугм. од прхут. Рј. А.*

пр̏ц *узвик за изражавање потцењивања, презира: е, да, макар шта, шта још.* — Прц, Марцу! Не бојим те се. *Н. посл. Вук.*

пр̏ца ж **1.** *дем. од пртина. Вук Рј.* **2.** покр. вулг. *задњица, стражњица. Вук Рј.* **3.** (и м) *прдавац, шврћа. Р-К Реч.* **4.** бот. *биљка из пор. главочика, горчика* Sonchus. *Сим. Реч.*

прцакӯљӣц, -йца м покр. погрд. *талијански фашистички војник у време окупације;* исп. прцољак. — Сицилијани прате нас у стопу. Мали, црни прцакуљиц тек се појави из какве »капане« и викне ... *Ђон.*

пр̏цā̏ћ, -а́ћа м покр. зоол. *врста морске рибе.* — Вечера нешто зеља и два печена прцаћа, слана као цацар. *Љуб.*

пр̏це ж мн. **а.** *крпе. Бак. Реч.* **б.** *ћилим од крпа, крпара. Р-К Реч.*

пр̏цкати, -ā̄м несврш. **1.** *дем. према прдети. Вук Рј.* **2.** *прскати, пуцкарати (нпр. при горењу).* — [Пред иконом] стијењ прцка. *Љуб.* Падох ... у иверје које пуцка и прцка. *Богдан.*

пр̏цко и **пр̏цко** м *в. прдешко. Вук Рј.*

пр̏цнути се, -нēм се сврш. *учинити оштар, нагли покрет телом, врцнути се.* — Прцнуо се затком и забрзао улицом. *КН 1959.*

прцо́љак, -лька м **1.** *мали, ситан човек; дечачић, шврћа. Р-К Реч.* **2.** *мала, ситна, незнатна ствар. Р-К Реч.*

пр̏ч, пр̏ча м (вок. пр̏чу; ном. мн. пр̏чеви) **1.** зоол. *јарац.* — Брже, Мелибеју, амо и прч ти је читав и козе! *Марет.* Матор неки ка' прч. *Рад. Д.* **2.** *патуљак, кепец, стармали. Вук Рј.*

пр̏чак, -чка м покр. **1.** *свађалица;* исп. прчица. *Рј. А.* **2.** бот. *дивљи грашак* Pisum arvense. *Сим. Реч.*

пр̏част, -а, -о *пр̏част.* — Женице им младе и лепушкасте, само што су им носићи мало прчасти. *Јакш. Ђ.* Под ошишаном

косом ситно је лице с прчастим носићем. *Мих.*

пр̏чвāр, -а́ра м *онај који прчвари, који држи прчварницу, прост кувар. Р-К Реч.*

прчва́рење с *гл. им. од прчварити.*

прчва́рити, пр̏чвāрӣм несврш. *држати прчварницу, спремати проста јела. Р-К Реч.*

пр̏чвāрница ж *гостионица с јефтиним и простим јелима.* — Човек би хтео да се уклони из тих прчварница и ашчиница у којима све удара на ужежену маст. *Скерл.* Кроз врата малих крчама, прчварница ... избија ... мирис роштиља. *Сим.*

пр̏че, -ета с **1.** *јаре.* **2.** *прч (2). Р-К Реч*

пр̏чевац, -ёвца м агр. покр. *врста белога грожђа. Рј. А.*

пр̏чевина ж = прчетина *месо од прча, јаретина.* — Пред механама ... јео печење, прчевину и жемичке. *Коз. И.*

прчѐвит, -а, -о *похотљив (о јарцу, а и о мушкарцима).* — Згрчио се као прчевит јарац на пртини. *Н. посл. Вук.* У колу сплиће **нај**безобзирније стихове, које касније ... прчевити момци засеоцима разносе. *Божић.*

прчѐвитӧст, -ости ж *особина онога који је прчевит.* — Сва злоба јарења и **прч**евитост овнова избијаху из његова лица. *Наз.*

пр̏чёње с *гл. им. од прчити се.*

пр̏четина ж = прчевина. — Живе о луку и прчетини. *Шен.*

пр̏чина м *аугм. од прч.*

пр̏чити се, -ӣм се несврш. **1.** *охолити се, дизати нос.* — Прчим се јер сам говорио са баном. *Матош.* **2.** (на кога) *љутити се, режати на кога.* — Поведе собом и Цезара, који се сада није више прчио на Лојзека. *Бег.* **3.** *парити се, спаривати се (о животињама). Деан. Рј.*

пр̏чица м и ж *напрасит човек (обично мали), свађалица.* — Окупимо коло ... ни по својти, ни по хатору ... а не прице и прчице да нас горе заваде. *Љуб.*

пр̏чкало с и м *човек који прчка, чепркало.* — Мотрећи ова прчкала што пословно чепркају по блату ... презирно пљује на њих. *Мар.*

пр̏чкање с *гл. им. од прчкати.*

прчка̀рија ж *ситна и безвредна ствар, ситнарија.* — Била би лијепу низуљу »прчкарија« нанизала. *Божић.*

пр̏чкати, -ām несврш. *претурати по нечему тражећи ситнице, чепркати.* — фиг. Пили смо вино, а онда сам ја ту нешто прчкао по своме чланку. *Крл.*

пр̏чмољак, -бљка м *пргољак. Р-К Реч.*

пр̏чор м кув. *јело од куваних цревца, подробак.* — Каурма ... подробак (прчор) ... нису баш лака ... храна. *Батут.*

пр̏ша м *жустро коњче. Р-К Реч.*

пр̏шав, -а, -о *сипак, сипкав, растресит (о снегу).* — Ветар диже и развејава читаве облаке смрзнута, пршава снега и бије њима о арњеве. *Дом.*

пр̏шавица ж *ситна киша, кишица. Бен. Рј.*

пр̏шāње с *гл. им. од пршати.*

пр̏шати, пр̏шāм несврш. **1.** *прелетати, полетети с једнога места на друго.* — Јата птица пршаху са живице на живицу. *Шен.* **2.** *сипати, прашити (о прашини, снегу и сл.). Р-К Реч.* **3.** *дувати, пирити, пиркати.* — Око ње [Земље] је пршао неки вјетрић. *Крањч. Стј.*

пр̏шёње с *гл. им. од пршити (се).*

пр̏шилице ж мн. зоол. *породица великих мува из реда двокрилаца* Syrphidae. — Пршилице [су] ... најбољи летачи од свих кукаца. *Финк.*

пр̏шинаст, -а, -о *сипкав, растресит (о пепелу).* — Вулкани [су] избацили велике множине ... лаве и пршинаста материјала. *Туђ.*

пршѝнац, -нца м мин. *вулкански пепео слепљен у чврст камен.* — [Уз еруптивне стијене] се мјестимице налазе и велике количине вулканских пршинаца. *Туђ.*

пр̏шити, пр̏шӣм несврш. **1. а.** *падати у ситним, ретким пахуљицама, сипити (о ситном снегу).* — Мало-помало у ријетким пахуљама пршио је снијег. *Бег.* Прши снијег. *Ћоп.* **б.** *летети падајући по коме.* — С борја је пршио снијег по људима. *Вуј.* **в.** *падати у малим, ретким капљицама, сипити (о киши).* — Бура бије, а дажд прши. *Шен.* **2. а.** *вити се, вијорити се, лепршати се.* — Весело прши застава по зраку. *Шен.* [Дјевојчици] златна коса на вјетру прши. *Брл.* Отворени прозори гвире, а са прозора прше бијели застори. *Ков. А.* **б.** *треперити, подрхтавати.* — Још је високо у небу пршила нека дифузна свјетлост. *Десн.* **3. а.** *в. прхати.* — Прше пред њом црне вране и птице кукавице. *Шен.* **б.** *лако и брзо се кретати, кружити, вртети се око кога.* — Тешком би муком коју [дјевојку] ухватио, јер су пршиле око њега као ластавице. *Бен.* **4.** фиг. **а.** *лагано се ширити на све стране (о мирису, звуку).* — Мирис јела, колача, пића ... прши и лијеже по њима. *Сим.* Између свега тога прши и мирише Лаурин глас. *Крл.* **б.** *лагано се ширити спуштајући се по чему, обавијајући собом какав простор.* — Кухињом прши сутонска полутама. *Наз.* По кутовима собе већ [је] био почео да прши први сумрак. *Крл.* **в.** *изражавати, испољавати што својим изгледом, зрачити чим, исијавати што.* —

Од њега [је] пршило неко самилосно схваћање човјекова живота. *Леск. Ј.* Очај ... прши из њега цијелог. *Сим.* **г.** *нагло избијати, навирати из чега.* — Из ње је управо пршило здравље. *Иван.* **5.** необ. *в. прскати.* — [Права вода на сцени] ако ... прши и скаче увис, онда је ... акција не привидна ... већ стварна. *Поз. 1948.*

~ **се** *расипати се, разбијати се у ситне капљице.* — Моје мисли су вам бујица која бјесни и прши се о стрмим хридинама. *Шен.*

пр̏шић м *ситан и сув снег.* — Ситан пршић завејавао нам је прозоре. *Дед. В.* Настане лавина од сухог снијега, званог пршић. *Скиј.*

пр̏шићав, -а, -о *који је покривен, посут пршићем.* — [Мисли] су му севале ... као скијапи у лудом смуку низ пршићаву стазу. *Дав.*

пр̏шкање с *гл. им. од пршкати.*

пр̏шкати, -ам несврш. **1.** *препуравати по чему сипкавом, растреситом, чепркати, прпати.* — Сједио [је] на ниско засјеченом пању и пршкао опанком по снијегу. *Лал.* **2.** фиг. *обављати какве ситне послове, прчкати.* — Људи, жене и дјеца гамижу по њивама, нешто раде и пршкају. *Ђур.*

пр̏шљȅн, -ена м (лок. пршљȅну и пр̏шљену; мн. пр̏шљени и пр̏шљенови) **1.** анат. *једна од прстенастих костију од којих се састоји кичма, краљежница, краљежак, краљешак.* — фиг. Изнад сваких врата [цркве] у камену је истесан округли свод, који се сужује ... тако да тим образује неколико пршљенова. *Дед. Ј.* **2.** бот. *листови (два или више) који су избили у истој висини на стабљици* verticillum. *Терм. 3.*

пр̏шљéнак, -нка м *дем. од пршљен.*

пр̏шљенаст, -а, -о **1.** *који је сличан пршљену, краљешку.* **2.** бот. *који има на стабљици положај као пршљен (2):* ~ лишће. *Терм. 3.*

пр̏шљенасто прил. *као пршљен, попут пршљена.*

пр̏шљенскӣ, -ā, -ō *који се односи на пршљене:* ~ лук, ~ тело.

пр̏шљив, -а, -о *који је нагле ћуди, напрасит, пргав, напржит. Вук Рј.*

пр̏шљивац, -ивца м **1.** *пршљив човек. Вук Рј.* **2.** зоол. *мужјак птице мочварице из пор. шљука познат по својој борбености у време парења, огрличар* Pavoncella pugnax. *Терм. 4.*

пр̏шљивица ж *пршљива жена.*

пр̏шљивō̏ст, -ости ж *особина онога који је пршљив.* — Начео га је нови осјећај ... пршљивости. *Божић.*

пр̏шњак, -áка м **1. а.** *крзнени прслук као део народне ношње. Мин. Лекс.* **б.** *прслук.* — Напола раскопчан пршњак, капут и широке хлаче гужвале се на њему. *Цар Е.* Пршњак од црне кадифе око ... дјечјих прсију ... *Петр. В.* **в.** *прслук (3), грудњак.* — И тесни пршњаци и струкови, тзв. корзети и мидери могу здрављу шкодити. *Батут.* **2.** *каиш, ремен као део хама што се ставља коњу преко прсију.* — И метну на коње пршњаке красне. *М-И.*

пр̏штав, -а, -о *који пршти.* — Ишао је сањив слушајући ... под ногама мокар, пр̏штав пијесак. *Пол. 1959.* Очарала га је одмах ... Више пр̏штавим речима ... но лепотом. *Дав.*

пр̏штавина ж *пр̏штање.* — Запрштa над Београдом са свих страна, а под пр̏штавином и треском тешка маса београдског града стојала је поносито. *Сек.*

пр̏штање с *гл. им. од пр̏штати.*

пр̏штати, -тӣм несврш. **1. а.** *испуштати прасак ломећи се под јаким притиском.* — Већ пр̏штаху греде на трошној згради. *Јакш. Б.* Пр̏шти мрамор под његовом руком. *Крл.* Лед је почео под нама да пр̏шти. *Црњ.* **б.** *изводити нејасне шиштаве звуке (који подсећају на отегнуто изговарање гласа »и«).* — Уз ватру ври лонац и пр̏шти. *Лаз. Л.* [Зрело класје] је под копитама пр̏штало. *Шимун.* Једнолично [му] пр̏шташе пијесак испод ногу. *Мил. В.* **в.** *испуштати оштар, продоран звук.* — У даљини пр̏шти митраљез. *Јак.* Меци су ... пр̏штали по ситном камењу. *НК 1940.* **2.** *ломити на ситне делове, кршити; гњечити.* — Дође Халимачи да гласно јекне, али шути, пр̏шти руком чађу. *Сиј.* Гледа он Милошеву жену ... како ... крај огњишта пр̏шти и гњечи тијесто у наћвама. *Лал.* фиг. *газити, тлачити.* — Суљови [би] своје јунаштво помрачили да пр̏ште рају. *Миљ.* Рат сиротињу пр̏шти. *Ђур.* **3. а.** *летети на све стране, расипати се у облику ситних честица (искара, капљица и сл.), врцати.* — Бије земљу сребрним плочама да из земље златне искре пр̏ште. *Вел.* По пучини валови ... се бијеле, па кад ударе о хриди ... пр̏штећи пјенуше се. *Тип.* Млазеви снега пр̏штали су увис и засипали их. *Ћос. Д.* **б.** *расипати се на све стране (о зрацима светлости).* — Трепере и пр̏ште по плаву своду руменосјајни зраци. *Ранк.* **4. а.** *нагло избијати, изливати се из чега (о течности).* — Испод круне пр̏шти му низ чело жива румена крв. *Шен.* За њим шушти и пр̏шти вода из пуне букве. *Ранк.* **б.** *снажно избијати, проваљивати, испољавати се (о осећањима, расположењима).* — Држићеви дијалози и монолози пр̏ште од духовитости. *Барац.* Из његових очију није пр̏штало оно вечито усхићење скојевца. *Дав.*

пр̏штȅње с *гл. им. од пр̏штити.*

пр̏штити, -и̏м несврш. *в. пр̏штати (2).*— Пуна и забрекла снага пр̏штила [је] и пуцала испод загријаних кошуља. *Коч.* Ако би га [црвића] видео ... срдито би га пр̏штио рукама и ногама. *Ђур.*

пр̏шуља ж *свежањић, замотак.* — Сестра чува [у кутијици] разнобојне пр̏шуље конца, игле и седефну дугмад. *Ћоп.*

пр̏шун м бот. *в. пер̏шун. Р-К Реч.*

пр̏шура ж покр. *тава, просуља. Деан. Рј.*

пр̏шут м и **пр̏шута** ж тал. **1.** *осољено и осушено свињско, говеђе или др. месо, осољен и осушен свињски бут, шунка.* — Скинуо је са дима најљепши пр̏шут. *Бег.* Позива ... на залогај пр̏шута и на чашу домаће. *Мил. В.* Сам је резао фино сушену пр̏шуту тврдећи да женска рука није за тај посао. *Андр. И.* Пили су вино, грицкали пр̏шуту. *Сим.* **2.** фиг. *мр̏шава, сува особа. Р-К Реч.*

пр̏шутак, -тка м покр. *дем. од пр̏шут.* — Пр̏шутак скоро нестао, а текар дошла тетка и сјела за стол. *Војн.*

пр̏шутаст, -а, -о *сув, мр̏шав. Р-К Реч.*

пс (обично с отегнутим »с«: пссс) = пст. **1.** *узвик којим се неко упозорава да ћути.* — Ја ћу да запевам. — Пс! викнуше на њ обојица. *Срем.* Ти си Татарка! ... — Пссс! учини Татарка, склопивши молбено руке. *Глиш.* **2.** *узвик којим се неко зове: дођи! овамо! Деан. Рј.*

пса̀лам, -лма м (ген. мн. псалāмā) грч. **1.** *старозавјетна песма религиозног садржаја унесена у псалтир.* — Двоје дјеце ... се држе за руку и певају псалам цара Давида. *Дуч.* **2.** фиг. *заносна песма, хвалоспев, химна.* — Јутарње псалме пјевају звоници. *Наз.*

пса̀л(а)мскӣ, -ā, -ō *који се односи на псалме.*

пса̀лмист(а) м *писац псалама, песник побожних песама.* — Његова вјера је вјера старозавјетног псалмисте. *Нех.*

псалмѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на псалмисте:* ~ тон.

псалмо̀дија ж *певање псалама;* фиг. *декламовање у једном тону. Кл. Рј.*

псалмодѝјати, -ā̀м несврш. ıндив. *певати псалме или на начин псалама.* — Тко ли ће од нас ... да пјева и да љубав псалмодија? *Уј.*

псалмо̀дист(а) м *псалмист(а).*

псалмопе́вац, -вца, ијек. псалмопијѐвац, м *онај који пева псалме.* — Псалмопевче, где си, да са златних жица твој псалам зазвони! *Бој.*

псалмопијѐвац, -вца, ек. псалмопе́вац.

псàлтӣр, -и́ра м **а.** *књига псалама (као део Библије).* **б.** ист. *школска књига, уџбеник из кога се некад учило читати.* — Кад изучи [ђак] часловац, онда узме псалтир, а онај који изучи и прочита неколико пута псалтир, онај је већ научио сву књигу. *Вук.*

псалти́рац, -рца м *ђак који учи псалтир.* — У нашим школама ученици су се делили у то време на часловце и псалтирце према уџбенику који уче. *Пед.*

псâр, псáра м = псетар *настојник над ловачким псима.* — Место ... ситних варошица, пуних псара и хајкача ... никоше страшне насеобине. *Глиш.* По пољу појурс ... ловци псари. *Крањч. Стј.*

псâра ж риб. = псарица *мрежа за лов морских паса и мачака. Бен. Рј.*

псàрина ж = псетарина *порез на псе. Рј. А.*

псâрица ж риб. = псара. *Свезн.*

псáрница ж *дрвена кућица за псе.* — Учитељева пса би гађали ... камењем или би науцкали гладне сеоске псе на његову псарницу ... да га искрве. *Гор.*

псѐтāд ж *зб. им. од псето.*

псѐтāнце и **псета́нце,** -а и -ета с *дем. од псето.* — Било ми је као псетанцу које баците у воду. *Шен.*

псѐтāр м = псар. — Псетари вичу: »Људи, ево тата!«. *Цес. Д.*

псета̀рина ж = псарина. — Извештава се грађанство да се наплата псетарине за 1944. годину врши ... *Пол. 1944.*

псѐтāрна и **псѐтāрница** ж *псећа кућица, псећи кочак, штенара.* — Вук хтједе једне ноћи у овчји уђи тор, али залутав у псетарну бану. *Цес. Д.* Обавести се полиција да се ... посети псетарница. *Б 1958.*

псѐтāшце и **псета́шце,** -а и -ета с *дем. од псето.* — Набави жуто неко псеташце са кривим ногама. *Дом.*

псѐтēње и **псѐтӣње** с *зб. им. од псето.* — Око врата облизују се и обилазе псетења и мачке. *Ћор.*

псѐтӣште с покр. *велики пас.* — Не виђе ли, болан, оно псетиште? ... Што му даднеш, у зубима носи. *Јакш. Ђ.*

псѐто, -а и (ређе) -ета с (супл. мн. псѐтāд) зоол. **1.** *пас, млади пас.* — Бавила [се] дресуром ... псетета. *Лаз. Л.* Над њима [костурима устаника су] сагласно завијала псетад. *Кик.* **2.** фиг. *човек који изазива презир својим поступцима; упште као погрдна и увредљива реч.* — Проклети Јаго! Псето крваво! *Богд.* Јеси ли видео што је псето од човека! *Јак.* Утекô опет **си смрти,** псето! *М-И.*

Изр. **веран као** ~ *слепо, ропски послушан.*

псетòлик, -а, -о *који је налик на псето:* псетолики мајмуни. *Финк.*

псѐћевина ж *пасје изметине. Р-К Реч.*

псе̏ћӣ и **псе̏ћӣ,** -ā, -ē **1.** *који се односи на псе, који је одређен за псе, пасји*: ~ шапа, ~ пантљичара, ~ штенара. **2.** *који је својствен псу; који је као у пса.* — Имала је ... лијепе, умиљате и стрпљиве псеће очи. *Франг.* **3.** фиг. *врло мучан, тежак, неподношљив.* — Диже се најзад лено ... помињући свој псећи живот. *Јак.* **4.** *као саставни део неких погрдних израза.* — Та казуј нам шта се ради, псећи сине! *Глиш.*

Изр. ~ зима *врло јака, хладна зима.*

псе̏ћи прил. *на псећи, пасји начин, као у пса.* — Лице му се псећи нацери. *Михољ.*

псеудо- грч. *као први део сложеница значи*: *лажан, тобожњи, привидан, надри-*: псеудокласицизам, псеудолитерат(а), псеудонаука итд.

псе̏удокласик и **псеудокла̀сик** м *присталица псеудокласицизма.* — Лукијан [Мушицки] је ... ушао међу псеудокласике. *Рад. Д.*

псеудокласицӣзам, -зма м грч-лат. *уметнички правац у 18. и 19. ст. који се слепо поводио за античким узорима.*

псе̏удокласичаи и **псеудокла̀сичан,** -чна, -чно, **псе̏удокласичкӣ** и **псеудокла̀сичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на псеудокласицизам и на псеудокласике*: ~ правац у књижевности, ~ писац.

псеудо̀пим м грч. *измишљено име којим се често служе писци, књижевници, уметници и сл. поред свога правог имена.*

псеудоцивилиза́ција ж грч.-лат. *лажна, неправа цивилизација.* — Лажан сан једне псеудоцивилизације! *Крл.*

псӣ, па́сā м мн. зоол. *породица грабљивих сисара (вук, лисица, чагаљ и др.) којој припада домаћи пас* Canidae. *Терм. 4.*

псӣк м и **псӣка** ж оном. **1.** *оштар, висок звук који настаје снажним избацивањем ваздуха кроз стиснуте усне или зубе.* — Смотрив у дворишту малога Мићу, псиком га дозове. *Јурк.* **2.** *сличан звук који испуштају неке птице, животиње.* — Сад псик, све ближи псик [шљуке] — и пушка плане. *Марк. Ф.* Стоји псика змије. *Наз.* **3.** *звук који изводи какав предмет у брзом лету.* — Јарбол се руши на псику стријеле и звекет мачева. *Наз.*

псӣкав, -а, -о *који је налик на псикање.* — Завиче псикави глас из мрачног удубљења. *Божић.*

псӣкање с *гл. им. од псикати.*

псӣкати, псӣчēм *несврш. и уч. према псикнути.* — Звонко поче ... из ... дрочића псикати. *Киш.* фиг. Над главом ће ти псикат руг. *Крањч. С.*

псӣкач, -а́ча м *онај који псиче. Рј. А.*

псӣкнути, псӣкнēм сврш. оном. *испустити псик.* — Тихо! — псикну командир. *Лал.* Зазвиждала стрелица је путовима васељене, псикнула ... као змија. *Наз.*

псӣна ж **1.** *аугм. и пеј. од пас.* — Двије грдне псине угледаше га испред врата. *Наз.* **2.** фиг. и пеј. *псето (2).* — Зар ме тако називљеш, псино погоспођена, мене стара човјека? *Кос.* Лопов ... знам ја њега! У поток псину, па кочином по њему! *Ћоп.* **3.** фиг. и разг. *нешто што не доликује, пасјалук, обешен аклук.* — Ако бих тога дана учинио неку нарочиту псину, мајка би ме одмах дохватила. *Хорв.* Студент се прикрада жандару у намјери да му учини какву псину. *Ж 1955.*

псӣћ м *дем. од пас.*

псӣха ж (дат. -хи) грч. *велико и покретно собно огледало.* — Умије се ... и сједне пред психу. *Шов.*

псӣха и **псӣха** ж (дат. -хи) грч. *душа, душевне особине*: детиња ~, народна ~.

психӣја̀тар и **психија́тар,** -тра м *стручњак у психијатрији.*

психија̀трија ж *наука о психичким, душевним болестима и њихову лечењу.*

психија̀тријскӣ, -ā, -ō *који се односи на психијатре и на психијатрију*: ~ клиника, ~ преглед.

психӣчка ж *све оно у чему се испољава морални, мисаони и осећајни лик човека као појединца и друштвене заједнице.* — Он се не удубљује у основе индивидуалне психике и даје психолошки упрошћене и овлаш оцртане карактере. *ЛМС 1949.* Утјецати на социјалну психику значи утјецати на хисторијске догађаје. *Ант. 1.*

психичаи, -чна, -чно и **психичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на психу, душевни*: ~ особина, ~ расположење, ~ малаксалост, ~ живот.

Изр. психичке болести мед. *болести изазване поремећајем нервног система мождених центара.*

психӣчки прил. *у психичком погледу, душевно*: ~ храбрити, ~ утући.

психо- грч. *као први део сложеница значи*: *који се односи на психу, душевни*: психоанализа, психофизика, психометрија итд.

психоанали́за ж грч. *правац или метода савремене психологије која настоји објаснити сав душевни човеков живот утицајем подсвести и нагона (у првом реду сексуалног).*

психоаналѝтича̄р м *онај који се бави психоанализом.*

психоаналѝтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на психоанализу*: ~ искуство, ~ објашњење.

психо́за ж грч. мед. **а.** *душевна поремећености изазвана повредом мождане центра, лудило.* **б.** разг. *узбуђење, узрујано душевно*

расположење које изазива неизвесност или страх пред нечим. — Разговор се и ове вечери водио у кафани у ратној психози која се никако није стишавала. *Пер.*

психо̀лог м **1.** *онај који се бави психологијом као струком.* **2.** *онај који уме да посматра људе, да уочава њихове особине, онај који добро познаје психу и карактер људи.* — Дугом праксом газда Таса је постао одличан познавалац људи, психолог, колико, наравно, њему треба. *Срем.* Ја сам . . . помало и психолог и никада ме очи не преваре. *Матош.*

психологизи́рање с *гл. им. од* психологизирати.

психологизи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. *приказ(ив)ати, опис(ив)ати психолошке, душевне особине и стања.* — Ранковић кад психологизира, скрене и у мистицизам, у неку врсту фатализма. *Глиг.*

психолӧгија ж грч. **1.** *наука о душевним доживљајима, њиховим законитостима и облицима душевне активности:* општа ~, компаративна ~, индивидуална ~, експериментална ~. **2.** *душевни процеси које изазива начин рада, какве активности:* ~ спорта, ~ рата, ~ шаха. **3.** *особина карактера, душевни и морални лик човека.* — Расправљали смо о психологији великих људи. *Торб.* Писац улази у све своје личности . . . увлачи се у најразноврсније психологије. *Богдан.*

психолӧгијскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на психологију:* ~ особина, ~ процес.

психолӧгисати, -ишӗм сврш. и несврш. *в. психологизирати.* — То је значило психологисати . . . литературу . . . дићи се до најсуптилнијих могућности анализе човека. *Дуч.*

психо̀лошкӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на психологе и на психологију:* ~ писац, ~ роман, ~ процес, ~ анализа, ~ верност.

психо̀лошки прил. *на психолошки начин, у психолошком смислу.* — Не смије се допустити да се противник психолошки наметне. *Тен.*

психомѐтрија ж грч. *мерење душевних појава математичким средствима.*

психомѐтрӣјскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на психометрију.*

психонеурӧза ж грч. мед. *болесно стање које настаје као реакција на извесне доживљаје.*

психо̀пат, -а и **психо̀пāт,** -а́та м *ненормалан, душевно поремећен човек, умоболник.* — Ту се ради о неубројивом испаду најтипичнијега психопата. *Крл.*

психопа̀тија ж грч. мед. *абнормалност душевног стања, душевна растројеност, лудило, умоболност.* — Боема није патологија . . . симболизам није психопатија. *Уј.*

психопатӧлог м *стручњак у психопатологији.*

психопатолӧгија ж грч. *наука о душевним болестима.*

психопато̀лошкӣ, -а̄, -ӧ **а.** *који се односи на психопатологе:* ~ испитивање. **б.** *који је душевно болестан:* ~ карактер, ~ природа, ~ зликовац.

психо̀патскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на психопате.*

психотера̀пија ж грч. *лечење душевних поремећаја психичким путем (нпр. сугестијом и аутосугестијом).*

психотера̀пӣјскӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на психотерапију.*

психофи̏зика ж грч. *део експерименталне психологије која изражава правилност у односима између мерљивих физичких особина феномена као надражаја и психичких феномена као реакција на те надражаје.*

психофизиолӧгија ж грч. *наука која проучава односе између психичких, душевних, физичких и физиолошких појава.*

психофи̏зичкӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на психу, душу и на тело:* психофизичке особине, психофизичке појаве.

псо̀вање с *гл. им. од* псовати.

псо̀вати, псу̏јем несврш. **1.** *говорити у љутњи, срдби грубе, непристојне речи.* — Писмоноша стаде страшно псовати. *Глиш.* Ти иза зида псујеш, а пред њим дрхтиш као јасика. *Јонке.* **2.** *оштрим, увредљивим речима нападати кога, грдити, ружити кога.* — Удара ме . . . и псује ми десето коњено. *Хорв.*

псо̀вач, -а́ча м *човек који често или радо псује и куне, који се често служи погрдним речима.* — Он је био . . . беспосличар и псовач који је дане и ноћи пио по Сарајеву. *Андр. И.*

псова́чев, -а, -о *који припада псовачу.*

псова̀чица ж *жена која псује. Вук Рј.*

псо̀вачкӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на псоваче:* ~ тон.

псо̀вачница ж *место где се псује.* — Зар су трибине псовачнице, зар улазница даје имунитет за преступе јавног реда? *НИН 1960.*

псо̀вка ж (дат. -ци; ген. мн. псо̀вāкā и псо̀вкӣ) *погрдне, увредљиве, непристојне речи које се коме упућују или којима се што извргава руглу.* — Чим ме угледала, сасу неколико прегршти псовака на мене. *Цар Е.* Стегао чврсто вилице да му не измакне псовка. *Андр. И.*

псо̀вкиња ж *псовачица. Вук Рј.*

псо̀глав, -а и **псо̀главац,** -а̄вца м *наказа с пасјом главом.* — Казује им: не само да има

репатих људи него има и псоглава, главе псеће, а тело човечје. *Глиш.* Урођеници су врло религиозни па вјерују у псоглавце. *Маж. Ф.*

псо̀гоња м *скитница, скитач. Рј. А.*

псо̀ст ж покр. *псовка.* — Што псујеш? — окрене се нагло Стипе другу, пошто је он избацио грубу псост на адресу шетача. *Вил.*

пст (обично с отегнутим »с«) узв. = пс. — Разни гласови [из партера, из ложе]: Мир! Пст! Лакше! Тише. *Дим.* Псст! Не пуцај без команде! — шапну Павле. *Ћос. Д.*

птијàлӣн, -и́на м грч. биол. *фермент пљувачке, слине који претвара скроб у шећер. Терм. 4.*

пти̏ћ м **1.** зоол. *младунче птице; птица уопште.* — Мали се пентрао по дрвећу, претраживао гнијезда и ... давио птиће. *Ћоп.* Долетје ... орао птић из висине. *М-И.* **2.** фиг. **а.** (обично мн.) *дете, питомац, васпитаник.* — Ах, дјецо, како су опасне ваше године! Што се може, птићи, морат ћу с вама просједити. *Л-К.* **б.** *птица (2б).* — Сад су знали какав је то птић: нитко други него сотона. *Шов.*

пти̏ца ж **1.** зоол. **а.** *кичмењак обрастао перјем, с крилима, кљуном и са две ноге.* **б.** мн. *разред таквих кичмењака у систематици животиња* Aves: птице грабљивице, птице селице, птице штакаре. *Терм. 4.* **2.** фиг. и разг. **а.** ир. *човек важан по свом положају.* — Генерал [је] обећао да ће сам преузети драгоцјену птицу [Геринга]. *Вј. 1960.* **б.** *особа сумњива, опасна или се као таква сматра.* — Запиши ми ову птицу! Пропјеваће она и о оном што не зна. *Лал.* **в.** *особа која доноси добре или зле вести.* — Каже да је долазио Г. Дилон, птица политичких бура. *Јов. Ј.*

Изр. челична (метална, нуклеарна) ~ *авион наоружан бомбама*; друге би ми птице (данас) певале да сам ... *у другим, много бољим приликама бих живео да сам* ... — Да сам ја имала данашњу памет, друге би ми птице пјевале! *Цар М.*; фина ~ *лукава, препредена особа*; Јупит(е)рова ~ мит. *орао*; као ~ на грани (бити, живети) а) *не бити зависан ни од кога*; б) *задржавати се сувише кратко време на једном месту*; као ~ небеска (живети) *безбрижно живети*; ~ која блати своје гнездо *говори се о ономе који ружно говори о својој земљи или о своме народу*; каква ~, таква песма *према човеку и његов рад*; ноћна ~ *особа која редовно или често већи део ноћи проводи изван куће, у скитњи, у друштву*; ~ селица а) *птица која у јесен одлази у јужне крајеве*; б) фиг. *човек који се често сели из места у место*; рајске птице зоол. *породица птица које се одликују нарочитим сјајем и бојом перја* Paradiseidae. *Терм. 4.*; то је ретка ~ *каже се за нешто што је ретко.*

пти̏цолóвац, -вца м *птичар (2).* — Она два птицоловца чула су се однекле из баште. *Ћоп.*

пти̏чӣд ж *зб. им. од птиче.*

пти̏чӑр м (вок. -а́ру и -а́ре) **1.** *човек који се бави ловом птица.* **2.** *пас за лов на птице.* — Два велика пса птичара ... јурила су се око штале. *Ћос. Б.* **3.** *врста сокола. Рј. А.*

пти̏чара ж *ситна сачма за птице. Р-К Реч.*

пти̏чӑрев, -а, -о = птичаров *који припада птичару.*

пти̏чара̀ње с *гл. им. од птичарити.*

пти̏чарити, пти̏чӑрӣм несврш. *бавити се хватањем птица, хватати птице. И-Б Рј.*

пти̏чàрица ж *жена птичар (1). И-Б Рј.*

пти̏чӑрка ж *пушка за пуцање на птице.* — Стражио је држећи пушку птичарку. *Шен.* Имао је ... пушку птичарку. *Андр. И.*

пти̏чӑрнӣк м *кућица као склониште птица. Р-К Реч.*

пти̏чӑров, -а, -о = птичарев.

пти̏чӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на птичаре*: ~ замка, ~ пас, ~ хајка.

пти̏че, -ета с *дем. од птица; мала птица.* — Као птиче рано испало из гнијезда, пала је у живот. *Нам.* Јутрос једно птиче мало крај прозора мога стало. *Пол. 1958.* Дрхтала као мала престрашена птичад ... тек извађена из гнијезда. *Сим.* Питало пропеће птичад ... по шумама бујним. *Наз.*

пти̏чѐтина ж *аугм. и пеј. од птица.*

пти̏чијӣ, -ā, -ē = птичји **1.** *који се односи на птице*: ~ лет, ~ гнездо. **2.** *који је као у птице.* — Своју птичију старачку главу завлачио [би] у рамена. *Ћос. Б.* **3.** *као саставни део многих ботаничких назива*: ~ грахорица, ~ трава, ~ млеко итд.

Изр. имати ~ мозак *бити умно ограничен*; из птич(и)је перспективе, из птич(и)јег лета *в. уз лет (изр.).* — На нас налете чопор полицијских паса у једном густишу где нас људи ни из птичијег лета не би угледали. *Јак.*; нема само птич(и)јег млека *в. уз млеко (изр.).*

пти̏чина ж *аугм. и пеј. од птица. Вук Рј.*

пти̏чица ж **1.** *дем. и хип. од птица.* **2.** фиг. *птица (2б).* — Пронашао [је] једну од оних птичица о чијој су велеиздајничкој дјелатности ... добивали тајне обавијести. *Јонке.* Ви сте, дакле, то та птичица што за каријером иде. *Петр. В.*

пти̏чје с *зб. им. од птица.* — Изнад Павла вије се јато врана, чавки ... и другог птичја. *Ћос. Д.*

пти̏чји, -ā, -ē = птичији.

пти̏чњак м *склониште птица, птичарник.* — И ето тако старинска кућа постаде птичњак. *Мат.*

птичу̏рина ж *аугм. и пеј. од птица.* — фиг. Велике крељути црне птичурине Сна шире се ... над мојим лешом. *Уј.*

ПТТ скраћ. *пошта, телеграф, телефон.*

пу̏ *узвик којим се изражава гађење, одвратност, презир*; исп. пи, фуј. *Вук Рј.*

пу̏ м *в. пух*[1] *(1). Вук Рј.*

пу̏б м нем. карт. *фигура у игри карата, дољак, дечко.* — Што пубом носиш деветку? *Рад. Д.*

пубѐртēт, -е́та м лат. *доба пуног сазревања организма, прелаз из дечаштва у младићко доба.* — фиг. Био [је] још у пубертету. *Милис.*

пубертѐтлија м *онај који је у пубертету.* — Понашао сам се сасвим глупо. Као закаснели пубертетлија. *НИН 1959.*

пубѐртēтскӣ, -ā, -ō *који се односи на пубертет*: пубертетске године, ~ срамежљивост.

пу̀блика ж (дат. -ци) лат. **1.** *мањи или већи скуп људи (жена, деце) који се негде налазе као посетиоци, гледаоци, слушаоци.* — Дижу руке из публике, чиче гласови: Молим реч! *Дом.* Кад је свршио [мушки збор пјевање], попрати га буран пљесак публике. *Ивак.* **2.** *народ, пук.* — Слободна дјела ... ће отворити нашој публици нове видике. *Марј. М.* Господа из општине нису примила публику тога дана. *Тос. Б.*

Изр. читалачка, позоришна, књижевна ~ *људи са склоношћу за читање, за позоришна приказивања, за књижевност уопште*; широка ~ *најшири слој народа.*

публика̀ција ж **1.** *објављивање, обелодањивање, обнародовање.* — Публикацијама извора први се послужио [у писању хрватске повијести] ... Смичиклас. *Шиш.* Пријатељима његовим ... пошло [је] за руком да га нагнају на публикацију [научних дела]. *Петр. В.* **2.** *оно што је публиковано, објављено штампом, научно, књижевно дело, часопис.* — Преко 600 разних публикација кључа посвуда у партизанским шумама. *Наз.* Очекују популаризирање ... спорта путем штампе и периодичних публикација. *Весл.* Веза [између националних унија студената] се углавном обавља ... изменом публикација. *Пол. 1957.*

пу̏бликовање с *гл. им. од публиковати.*

пу̏бликовати, -кујēм и **публици̏рати,** -и̏цӣрām сврш. и несврш. **1.** *изда(ва)ти књижевно дело, штампати.* — Публиковао је више научних радова. *Петр. М.* Нијесам публиковао ништа. *Уј.* **2.** *изнети, износити на јавност, објавити, објављивати.* — Декарт није био још ништа публицирао од својих дела. *Петр. В.* Све је то већ публицирано. *Крл.*

публѝцист(а) м *писац о савременим актуелним друштвено-политичким питањима, новинар, журналист.* — Код нас је уобичајено да се сваки публициста позивље на народно мишљење. *Марк. Св.* Они су сами популаризирали своје идеје, јер су били публицисти. *ОП 1.*

публицѝстика ж *радови публициста о савременим друштвено-политичким проблемима у сврху информација, васпитања, забаве у периодичкој штампи или у облику брошура; новинарство, журналистика.* — Занесе [се] истичући како таква пера нема данас у хрватској публицистици. *Бег.* Данас је наша публицистика ослобођена од шљама криминалних и сензационалних кроника. *НК 1946.*

публицѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на публицисте и публицистику*: ~ рад, ~ пропаганда.

публѝцисткиња ж *жена публицист(а).*

публицѝтēт, -е́та м лат. *излагање чега јавном, друштвеном претресању и оцењивању*: дати велики ~ чему.

пу̏блични, -чна, -чно *који се догодио пред публиком, јаван.* — Због оног публичног скандала отерани [су] у полицију. *Срем.*

пу̏блично прил. *у присутности публике, јавно.* — Ви мене ... публично оговарате и клеветате. *Срем.*

пу̏в м *в. пух*[1].

пу̏ва ж покр. = пуха *бубуљица, чибуљица. Вук Рј.*

пу̏ваљица ж покр. *ситна бубуљица.* — Ноктима истискује пуваљице. *Божић.*

пу̏ва̄љка ж **1.** *пухаљка.* — Иде Турчин кући и носи пуваљку. *Рј. А.* **2.** бот. *в. пухара (1). Р-К Реч.*

пу̏ва̄р м покр. *в. пухор (1). Вук Рј.*

пу̏варе ж мн. покр. *кукурузна зрна која у кокању не испуцају, него се испску. Вук Рј.*

пу́вати, пу̏ва̄м несврш. *в. пухати.* — Од горе [је] вјетрић пувао. *НП Вук.*

пу̏ва̄ћ, -а́ћа м *в. пух.* — Свуда ... гдје има шума врло је чест обични пух (пуваћ). *Финк.*

пу̏вица ж покр. *в. пухица*; исп. пуваљица. *Р-К Реч.*

пу̏д, пу́да м *руска мера за тежину (16,3 кг).* — Осети на себи терет од двадесет пудова. *Глиш.*

пудàлина ж покр. *утварa.* — Прекрсти се ... пак запита пудалину: »Душо кршћанска, шта желиш од менека?« *Мат.*

пу̏дар, -а́ра м *чувар винограда или других усева.* — Мрки пудари . . . били [су] задовољни што сретно сачуваше грожђе. *Шимун.* Сав живот провео [је] у овим виноградима као пудар. *Пол. 1959.*

пу̏дара ж *пударска колиба.* — Из неке пударе [у винограду] допире смијех, јече гајде. *Матош.*

пуда́рев, -а, -о = пударов *који припада пудару.*

пуда́рење с *гл. им. од пударити.*

пуда́рња ж *служба коју врши пудар. Рј. А.*

пуда́рина ж *плата коју добива пудар за пударење. Вук Рј.*

пуда́рити, пу̏да̄рӣм несврш. *вршити службу пудара, бити пудар.* — По виноградима је пударио и тукао из једноцевке чворке. *Маш.* Пударећи или чувајући стоку, дечак је често стајао на његовој [Дунава] обали. *Поп. Ј.*

пуда́рица ж **1.** *жена пудар.* — Здрава као пударица. *Н. посл. Вук.* По нашим бостанима и виноградима пјевају сада младе пударице. *Матош.* **2.** *пударева жена.* — Винограду на домаку ишетали пред нас пудар и пударица. *Јурк.* **3.** *пудара. Вук Рј.*

пуда́ричин, -а, -о *који припада пударици.*

пу̏да̄рка ж *пударева праћка. Вук Рј.*

пуда́рлук м *пударија.* — Чича Јордан се решио да се остави пударлука и да потражи хлеба и зараде на другој страни. *Срем.*

пу̏да̄рница ж *пудара.* — Он је ту у једној оној пударници ноћивао, јер му је кућа била подалеко. *Радул.*

пуда́ров, -а, -о = пударев.

пу̏да̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пударе:* ~ колиба, ~ штап.

пу̏дбенӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пут, који је одређен за пут.* — Ево ти, попе, три перпера труда преко петрахиљске и пудбене. *Љуб.*

пу̏дбина ж *пупи трошак, попудбина.* — Кад је набрао пудбину . . . пође у Рим. *Павл.* Ћаху да ми даду пудбине не знам колико дуката. *Љуб.*

пу̏дер м фр. *фини прашак, обично мирисљав, који се употребљава у козметици и против кожних болести.* — Цуре [Момиру] вреле сузе низ помодрело лице, спирајући му руж и пудер. *Каш.* Марија . . . бојадише уснице, поцрњује обрве, засипава пудером лице. *Донч.*

пудѐрисати, -ишēм несврш. = пудрати *посипати пудером.*

~ **се** = пудрати се *повр.* — Јако је пазио на одело и свако се јутро бријао и пудерисао. *Јов. С.*

пу̏дерскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пудер, који је одређен за пудерисање:* ~ прашак, ~ кваста.

пу̏динг и пу̏динг м енгл. *врста куваног или печеног колача од брашна, јаја, маслаца и млека.*

пу̏дити, пу̑дӣм несврш. покр. *плашити; терати, одгонити.* — Сестро моја, дилбер Анђелијо, што остале ти ми пудиш виле? *НПХ.* Ваљало је пудит невјернике. *Март.*

пу̏дл м и **пу̏дла** ж нем. зоол. *врста пса дуге, коврчасте длаке, који се може дресирати.* — Пудла је то, а не огар. *Кнеж. Л.* Младић је . . . чекао . . . проматрајући . . . бијелог коврчавог пудла. *Крл.*

Изр. покоран и понизан као ~ *ропски покоран и понизан.*

пу̏длица ж *дем. од пудла.* — На капији . . . кефће . . . нека мала, пакосна и нервозна пудлица. *Срем.*

пу̏дловање с *гл. им. од пудловати.* — Прва постројења састојала су се од мале ваљаонице и пећи за пудловање гвожђа. *КН 1955.*

пу̏дловати, -лујēм несврш. енгл. *сирово гвожђе чистити од угљеника да се добије челик.* В. пр. уз гл. им. пудловање.

пу̏дљив, -а, -о покр. *страшљив, плашљив.* — Сматра [га] . . . као пудљивог вереника који бежи. *Дов.*

пу̏дљивац, -ивца м *пудљив човек, плашљивац, кукавица.* — Пудљивци подли . . . туђинства смрдљив што њушкате траг. *Кост. Л.* Шијор Мирко . . . познати пудљивац, страховито . . . се збунио. *Божић.*

пу̏дљивица ж *пудљива, плашљива жена или девојка. Вук Рј.*

пу̏дљивко и **пудљи́вко** м *пудљивац.* — Знао сам ја да је то . . . пудљивко, пијандура, најгора издајица. *Вос. Д.*

пу̏дљивӧст, -ости ж *особина онога који је пудљив.*

пу̏драње с *гл. им. од пудрати (се).*

пу̏драти (се), -а̄м (се) несврш. = пудерисати (се). — Зрнић сада пудра свој нос. *Божић.* Носио је кафтан и пудрао се. *Краљч. Стј.*

пудријѐра ж фр. *кутија за пудер.* — Бујица суза . . . паде . . . на пудријеру коју је држала у рукама. *Макс.*

пу̏дровати, -рујēм несврш. *пудерисати, пудрати.* — [Косу] му је свакога јутра пудровао берберин. *Јов. Ј.*

пу̏дровача ж *предмет којим се ко пудрише, обично од фине тканине или баршуна, кваста, пуфна.*

пу̏ђе̄ње с *гл. им. од пудити.*

пу̏ж м (мн. пу̏жеви и пу̏жеви) **1. а.** зоол. *мекушац с тицалима (роговима) који пузи, с кућицом у коју се увлачи или без ње, из пор.* Gastropoda, *спуж:* ~ виноградски, ~ тиграсти, ~ вртни. *Терм. 4.* **б.** мн. *врло раширени род таквих мекушаца. Терм. 4.* **2.** анат. *део унутрашњег ува у коме је смештено чуло слуха и који има облик пужеве кућице* cochlea. *Терм. 4.* **3.** фиг. и погрд. *човек слабе воље и ниске моралне вредности.* — Сви сте ви пужеви . . . и малограђанске свиње! Гадови лијени, подмукли! *Крл.* **4.** техн. *направа која има облик пужеве кућице, спирале.* — Производни програм Литостроја обухвата . . . редукторе свих . . . врста с чеоним и коничним зупчаницима или пужевима. *НИН 1959.*

Изр. ићи, вући се као ~ *ићи полако, споро;* увући се у се као ~ *престати активно суделовати у чему, сасвим се повући.* — Он се морао опет увући у себе кô пуж. *КР 1924.*

пу̏жа ж *в. пуж* (*3*). — Доживећу ја да ви . . . по селима . . . старе мотике . . . клепљете па поштено децу да храните, пужо чаршијска, господска! *Вос. Д.*

пужа̀дист(а) м фр. *присталица француског десничарског посланика Пужада* (Poujade). — Против владе [Француске] гласали су комунисти . . . и пужадисти. *Пол. 1957.*

пужа̀лӣна ж покр. *празна пужева кућица. Рј. А.*

пужа́рац, -рца м мин. *врста кречњака који је постао од пужевих кућица. Туђ.*

пужа̀рица[1] ж покр. *црвенило;* исп. пожарица. — Но један од њих ипак не може отрпјети тога задиркивања, удари му пужарица у лице. *Мул.*

пужа̀рица[2] ж покр. *пужевљева женка. Рј. А.*

пу̏жаст, -а, -о *који има облик пужа, који је по нечем налик на пужа.*

пу̏жасто прил. *у облику пужа.* — Око младенаца [бејаху] . . . четири . . . енђебуле с плетеницама пужасто око ушију изведеним. *Дов.*

пу́жати се, пу̏жа̄м се несврш. *в. пузати се.* — Тражимо птичја гнезда, пужамо се по дрвећу. *Дом.* Чуо је како се онај пужа уза зид. *Петр. В.*

пу̏ждра ж *в. пуздра* (*1б*). *Вук Рј.*

пу́жев и **пу̏жев,** -а, -о и **пужѐвљӣ,** -ā, -ē *који припада пужу, пужевима, који се односи на пужеве:* ~ кућица, ~ вожња.

пу́жевскӣ и **пу̏жевскӣ,** -ā, -ō *пужев(љи); који је као у пужева:* ~ кућица, ~ корак, ~ увученост.

пу̏же̄ње с *гл. им. од пузити.* — Све [су] време проводили у пужењу и покорности. *Марк. Св.*

пу̏жити, -ӣм несврш. покр. *в. пузити.* — Кô да у срце му пужи оштрац леда. *Гал.*

пу̏жић, -а и **пу̏жӣћ,** -и́ћа м **1.** *дем. од пуж.* **2.** *кућица морског пужића (као украс).* — На средини ормара лежи мала гондолица, од пужића слијепљена. *Куч.* Некад по читаве часове тражила је и кȕпила школьке и пужиће. *Јанк.* **3.** *женска фризура у облику пужића.* — [Оставља] пуну слободу дебелим плетеницама њене косе, укотурене изнад ушију у пужиће. *Дов.*

пу̏жӣј, -ā, -ē *пужев, пужевљи, пужевски.* — фиг. Срдио се на тај пужји рачун. *Шен.* На његов плишани капут . . . падали су . . . пужји рогови болесног сунца. *Дав.*

пу̏жљāк, -а́ка м агр. покр. *врста винове лозе. Рј. А.*

пу̏жљив, -а, -о *клизав; слузав, љигав.* — Престао је Хамилкар бити ситни, пужљиви, страшљиви писарчић. *Бал.*

пу̏жница ж анат. *пуж* (*2*). — Гмазови имају у унутрашњем уху већ почетак пужнице. *Финк.*

пу́жничкӣ и **пу̏жничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на пужницу:* ~ канал.

пу̏жњāк м покр. *дете које пузи, пузавац. Рј. А.*

пу̏за ж бот. *врста гљиве из пор. печурака* Armillaria mellea. *ЕЛЗ.*

пу̏зав, -а, -о **1.** *који пузи, који се полако миче.* — Њезини [хоботнице] црни и пузави тракови плели су се попут змија око руке. *Новак.* Дречаче пузава и балава мокра дјечурлија. *Лал.* **2.** *који се пење, пузи уза што.* — Киоск, што је сав обучен лозом, зимзеленом и другим пузавим биљем, лежао је у . . . страшној рушевини. *Ком.* **3.** фиг. *који се додворава, улагује (из страха или користољубља).* — На дјело које би безбрижно жигосало . . . пузаву незрелост бирократске интелигенције . . . гракнули би сви наши листови. *Матош.* Сав онај тупи цинизам, сва она груба фриволност пузавих духова . . . све је то примио г. Нушић. *Скерл.*

пу̏завац, -а̄вца м **1.** необ. *дете које пузи.* — Педесетак дјеце комеша се по цести, већином сами »пузавци« и »потрбушци«. *Пав.* **2.** фиг. *онај који је пузав* (*3*). — Поклоника и пузаваца вазда ћеш наћи кад ти је кеса пуна. *Шен.* У њој има мудрости само за пузавце и бескичмењаке. *Пцј.* **3.** мн. зоол. **а.** *врста змијастих гуштера* Anguidae. *Финк.* **б.** *птице које се пењу, пужу уз дрво и стене*

Certhiidae: мали пузавац Certhia familiaris macrodactila, краткопрсти пузавац C. brachydactyla ultramontana. *Pj. A.* **4.** бот. *биљка танке и витке стабљике којом пузи, обавија се уз дрвеће* **а.** *пасуљ, грах.* **б.** *в. пркос.* **в.** мн. *биљна породица трајно зелена, са много подврста које се одгајају као украсне биљке* Commelinaceae. *ЕЛЗ.*

пу̏завачкӣ, -ā, -ō = пузавички *који се односи на пузавце, који је својствен пузавцима. Прав.*

пу̏завā̏штво с *особина пузаваца; пузавост. Прав.*

пу̏завић м необ. ир. *пузавац (2).* — Туђили [су се] дробних гамзовића и пузавића. *Шен.*

пу̏завица ж **1.** зоол. **а.** *пузавац (3б).* — Виђају се и пузавице (велики шарени детлић, средњи шарени детлић и зелена жуна). *Пол. 1960.* **б.** *врста црва:* млечна пузавица Dendrocoelum lacteum. *Финк.* **в.** мн. покр. *ситне морске рибе пузаве, клизаве површине.* **2.** бот. *биљка која пузи уз нешто;* исп. пузавац (4). — По зиду се пење лоза или ружа пузавица. *Андр. И.* Шума је ... густа и испреплетена лијанама или биљкама пузавицама. *ОГ.*

пу̏завичкӣ, -ā, -ō = пузавички. *Р-К Реч.*

пу̏завō̏ст, -ости ж *особина или стање онога који је пузав и онога што је пузаво.* — [У романима] је приказао раздобље ... грађанског егоизма ... и пузавости. *Барац.* Комедија »Уносно место« износи ... тип високог чиновништва у коме [је] оличење пузавости, бескичмености. *Поз. 1948.*

пузà̏кати, -ā̏м несврш. *дем. према пузати.* — Пузака босим табанима. *Божић.*

пу̏залице ж мн. зоол. *врста птица које пужу уз дрво;* исп. пузавац (3б). *НЧ.*

пу̏зā̏лька ж бот. *биљка из пор. зевалица с пузавом стабљиком* Kickxia. *ЕЛЗ.*

пу̏зā̏ње с *гл. им. од пузати (се).*

пу̏зати, пу̏жēм и пу̏зā̏м несврш. **1. а.** *помицати се по површини целим телом (о гмизавцима) или ножицама (о неким инсектима).* — Пузао је као црв. *Јевт.* **б.** *на коленима, четвороношке или потрбушке помицати се, вући се полако, бауљати, г(а)мизати.* — Жене пужу на голим коленима. *Тур.* Тлом крвавим сам пузô, тијело вукао до траве. *Гор.* **2. а.** *полако ићи, кретати се, пловити као кад се пуже.* — Гледа Леман по којем пузају лађе. *Матош.* Понекад му се учини да ће се малаксала, изгладнела и изранављена колона што пуже за њим ... склупчати око букава. *Ћос. Д.* **б.** *полако тећи, сливати се (о течности).* — Врућe сузе пузају полако нехотице низ Дешино лице. *Војн.* [Гледа] опет кроз стакла низ која су пузале капљице кише. *Шимун.* **в.** *полако се ширити, пружати се по каквој површини.* — Мјесечина пуже уза зид. *Сим.* У дубини лежао је густ непомичан облак, чији су доњи рубови пузали до изнад самих ... насеља. *Ћон.* **3. а.** *пењати се хватајући се руками и ногама за што.* — Пењачи [су] жустро пузали уза стабло. *Гор.* **б.** *расти обавијајући се око чега или држећи се чега (о биљкама).* — У долини Савиње [су] ... велике просторије под приткама и жицама уз које пуже хмељ. *Цвиј.* фиг. Љубав је притка уз коју прианја кротка мисô наша да листа и пуже. *Мас.* **4.** (пред ким) фиг. *ласкањем, улагивањем задобивати, стицати чију наклоност, додворавати се, улагивати се, улизивати се.* — Пуже пред министром и баном те мољака за милост! *Ћал.* Управљачи мрзе ... осуђенике који се не боје и не пужу пред њима. *Чол.*

~ **се** *в. пузати (3а).* — Кô мачка се пуже најстарији човек преко овог стења. *Стан.* Војници се пузају уз онај камењар. *Јак.*

пу̏заћӣ, -ā, -ē *који се пење обавијајући се уза што (о биљкама).* — [Вењак] је зарастао у ланьску пузаћу ружу. *Уск.*

пузà̏чица ж *биљка која се пење, пуже уза што.*

пуза́ши м мн. зоол. *врста змијоликих гуштера ваљкаста тела и закржљалих удова* Anguimorpha. *ЕЛЗ.*

пу̏здер м покр. *в. поздер.* — Отресла прегршт лана од пуздера ... и бацила на пољаву. *Бен.*

пу̏здра ж **1. а.** покр. *говеђа жила, пендрек.* — Тако некуд се смуцају па ... дођу ... с модром масницом од полицијске пуздре. *Кик.* Стао да млати пендреком ... кога стигне, а за његовим повеле су се и остале пуздре. *Ж 1955.* **б.** *полни орган четвороножних животиња. Вук Рj.* **2.** анат. *тетива* tendo musculi. — Мишићи ... припети су за кости ... тетивама (пуздрама, жилама, сухожилама). *Батут.*

пуздрѐтина ж *аугм. од пуздра.*

пу̏здрица ж *дем. од пуздра.*

пу̏здро с покр. **1.** *в. пуздра. Вук Рj.* **2.** *део кошуље који позади провирује код деце. Рj. А.*

пу́зēм *1. л. јд. през. од пу́сти.*

пузѐћкē и **пузѐћкӣ** прил. *пузећи.* — Повуче га безобзирно, пузећке по поду. *Божић; Вук Рj.*

пу̏зија ж зоол. *в. маниħ.* — Познат нам је из наших слатких вода сјеверни маниħ (пузија). *Финк.*

пу̏зити, -ӣм несврш. **1.** *пузати.* — Налик [је] на ... гују која пузи у помрчини. *Кнеж. Л.* Према мени пузи дјетешце. *Маж. Ф.* Заклањајући се иза букава поче хитро да пузи преко чистине. *Ћос. Д.* Барка пузи

површином. *Вил.* Тихе сузе ... образима пузе. *Вел.* Пузе магле. *Цар Е.* Сунце ... непрестано пузи, дан осваја. *Рад. Д.* Нечујно пузе [дни] кô пећинске сузе. *Наз.* Мрзео [је] људе који се улагују власти, који пред њом пузе. *Вес.* **2.** *омицати се, клизати се, клизити.* — Киша музе, ноге пузе. *Вук Рј.*

пу̏златка ж зоол. *врста морског пужа са плитком, мало завинутом кућицом, изнутра пресвученом седефом* Haliotis. *ЕЛЗ.*

пу̏знути, -нём *свр. према пузати и пузити.* — Двије крупне, вреле сузе пузнуше му низ лице. *Кос.* Кум ... грчећи се од страха пузне својој супрузи под сукњу. *Шов.*

пу̏ица ж покр. *в. пухица. Вук Рј.*

пу̏ја̄ње с *гл. им. од пујати се.*

пу̏јати се, -ја̄м се несврш. *парити се, спаривати се, терати се.* — Мора да су отрчали у село јер се куја ... пуја. *Бен.*

пу̏јда̄ње с *гл. им. од пујдати.*

пу̏јдати, -ја̄м несврш. = пујкати *дрикати, дражити на кога.* — Пујдајући своје псе испаде на средину улице. *Црњ.* Тамничар је просто пујдао ... жандаре на осуђенике. *Чол.*

пу̏јка ж покр. *ћурка, пура. Вук Рј.*

пу̏јка̄ње с *гл. им. од пујкати.*

пу̏јкати, -ја̄м несврш. = пујдати. — Оружници ... дражили једнога и другога [у борби] као што пујкају псе кад се захвате. *Вел.* фиг. Шта си се за њом растужио?! Пујка те бијес. *Божић.*

пу̏к[1] м (мн. пу̏ци и војн. пу́кови) **1.** (само јд.) **а.** (често с атрибутом »прости«) *радни, трудбенички слојеви становништва једне земље, државе, у експлоататорским земљама угњетавани слојеви.* — Жеље простог пука ... налазиле су пуног одјека у овој старинској ... згради. *Уск.* Брује, устаје, пријетећи наступа поробљени пук. *Донч.* **б.** *мноштво људи повезаних међу собом каквим заједничким обележјем (територијалним, социјалним и сл.).* — Ристић је био дете варошког пука. *Јов. С.* Сељачки пук ... порез доста често сматра ... харачем. *Рад. Стј.* **2.** *становници, житељи једне земље, државе, народ.* — Усред комешања бурна вијека разлише се пуци земљом као вода наглих ријека. *Наз.* **3.** *велика количина, мноштво животиња (птица или инсеката):* мрављи ~, врапчји ~. — Његов крик не узнемири пернати пук на води. *Наз.* **4.** војн. *самостална војна јединица, већа од батаљона, која улази у састав бригаде и дивизије, пуковнија, регимента:* пешадијски ~.

пу̏к[2] м **а.** *пуцањ из ватреног оружја.* — Чуо сам како се глас од пушке по горама разлеже, првоме пуку следова и други. *Јакш. Ђ.* **б.** песн. *шум ветра.* — Умилно врело жуборећи јечи, зефира још лакокрили пук. *Радич.*

пу̏као, -кла, -кло **1.** *р. прид. од пући, пукнути.* **2.** *који подрхтава, дрхтав.* — Сложила се три гласа: два старачка и пукла. *Нех.* Она га је молила ... помало пуклим гласом. *Божић.*

пу̏кастӣ, -а̄, -о̄ *в. пуки. Р-К Реч.*

пу́кати, пу̏чём несврш. покр. *рукама извлачити из чега, чупати.* — Неће требати пукати сламу с крова. *Киш.*

пу̏кӗт, -éта м *в. букет.* — Дао је ... донети лепа два пукета ... цвећа. *Игњ.*

пу̏кӣ, -а̄, -о̄ **1.** *који потврђује, појачава у највећој мери значење именице уз коју стоји као атрибут:* ~ формалност, ~ случај. — Ми смо сиротиња, сиротиња пука. *Дом.* Невјесте од тридесет година обично су пуке старице. *Шимун.* У затвор је допао пуким случајем. *Лал.* **2.** *који је потпуно сличан коме, чему, исти, истоветни, прави, истински.* — Пуки ја, као да ми је ко главу посјекао и на платно пренио. *Љуб.* Отац — пуки отац. *Том.* **3.** *незнатан, ништаван.* — Понуди га [лустрин] испод цијене ... за пуких тридесет форинти. *Драж.*

пу̏киња ж бот. *биљка из породице чемпреса* Juniperus macrocarpa. *Бот.*

пу̏клā̄ш, -а́ша м бот. *в. шипак* Punica granatum. *Р-К Реч.*

пукли̏на ж *шупљина која настане кад што напукне или се распукне, пукотина.* — Раселине су ... дуге и високе пуклине у стени. *Жуј.* Пуклине зијевају [на лађама]. *Марет.*

пу̏клōст, -ости ж *особина или стање онога што је пукло.* — Неколико села ... још више појачаваху тај дојам пуклости и пространства. *Сим.*

пу̏кнути и **пу̏ћи,** пу̏кнём (аор. 2. и 3. л. пу̏че и пу̏кнӯ; р. прид. пу̏као, -кла и пу̏кнуо, -ула, -ло) свршн. **1.** *добити пукотину, расцепити се, распрснути се (од јаког притиска, ширења, затезања, удараца и сл., обично са треском.)* — Пукнула је летва на којој је Хлапић сједио, и он се срушио. *Брл.* Алекса запе руком за копоран, те уза пуче. *Вукић.* **2. а.** *произвести кратак, оштар звук при удару, наглом покрету и сл.* — Тежак удар пуче и одјекну тупо. *Ил.* Посједаше у кола. Бич пуче, кола кренуше. *Мул.* Их, викну он и пуче прстима. *БВ 1909.* **б.** *испалити метак из ватреног оружја, произвести пуцањ.* — Наједном пуче пушка. *Јак.* **3.** фиг. **а.** *нагло, одједном се отворити пред очима, погледу.* — Велико, неизмјерно ... море пуче пред њезиним очима. *Кум.* Пред нама је пукао прекрасан видик. *Чол.* **б.** *нагло се појавити, настати.* — На истоку пукла зора. *Ад.* Учини се да је пукнуо час за опћи

револт. *Деси.* **4.** фиг. *пронети се, разнети се на све стране, нагло се раширити (о гласу, вести, срамоти и сл.).* — Далеко је био пукао глас о тој љепоти. *Нех.* Сутрадан је пукла брука. *Андр. И.* **5. а.** *свиснути, нагло престати живјети, куцати (о срцу).* — Осећала је да неће моћи издржати, да ће пући. *Станк.* Ти немој мене давat ни за кога, јер пукнуло би једно срце моје за дјецом мојом. *Огр.* **б.** *иркнути, угинути (о коњу).* — Вранац пуче насред бијела града од велика труда и умора. *НП Вук.*

Изр. цркао-пукао, цркни-пукни, (куд) пукло да пукло, пукло куд пукло разг. *било шта било, ма шта се догодило;* пуче тиква разг. *престаде, прекину се пријатељство;* пукло је пред очима *постало је одједном јасно;* ~ од смеха *много се и гласно смејати;* ~ од беса (завидети, злобе и сл.) разг. *каже се када се хоће да истакне високи ступањ, интензитет каквог осећања.*

пукòвнија ж војн. заст. *пук, регимента.*

пукòвнијскӣ, -ā, -ō *који се односи на пуковнију:* ~ заповедник, ~ застава.

пȕкōвнӣк м војн. *високи официрски чин у копненој војсци и авијацији; заповедник, командант пука.*

пȕкōвнӣков, -а, -о *који припада пуковнику.*

пȕкōвнӣковица ж *жена пуковникова.*

пȕкōвничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пуковнике:* ~ чин.

пȕкōвништво с *служба и част пуковника.* — Истиснули [су га] из пуковништва. *Шен.*

пȕковскӣ, -ā, -ō *који се односи на пук:* ~ штаб, ~ музика.

пȕкотина ж **1.** *рупа, шупљина која настане кад се нешто распукне, раскине, расцепи, пуклина, раселина.* — Кроз пукотине на вратима избија светлост. *Ранк.* Љети, под ужареним небом, пукотином зијева црвена земља. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *шупљина, празнина, недостатак.* — Једнога се дана ... јавила у тој логици и прва пукотина. *Крл.* **б.** *несклад, неслагање, спор, раздор.* — У старим пријатељским везама ... почеше се јављати прве пукотине. *Ћоп.*

Изр. сав је од пукотина *не може никакве тајне сачувати, проливен је.*

пȕктāње с *гл. им. од пуктати.*

пȕктати, пȕкћēм несврш. **1.** *кључати, клокотати, грготати (нпр. пасуљ, грах кад се кува). Рј. А.* **2.** *тешко, са шумом дисати, дахтати, бректати.* — Зими док Јела пукће у големим јастуцима, цвили Јова на гуслама по крчмама. *Кос.* Хукће трактор, брекће, пукће. *Кош.*

пȕлāд ж *зб. им. од пуле.*

пȕлāк, -áка м покр. *младо магаре;* исп. пуле. *Вук Рј.*

пȕлатаст, -а, -о *шарен као пегама, шарен. Р-К Реч.*

пȕлгер м нем. варв. *в. пургар, пургер.* — Што ћу, мати, одоше солдати? Ћути, ћери, остају пулгери. *Леск. М.*

пȕлгерскӣ, -ā, -ō *који се односи на пулгере.* — То и није била она права биртија, него пулгерска кафана. *Срем.*

пȕле, -ета с (супл. мн. пȕлāд) *младунче магарице;* исп. пулак. — Ко се роди пулетом, умире магаретом. *Радул.*

пȕлēн, -éна м фр. *питомац, гојенац, љубимац.* — Мора да убеди своје пулене да је ова игра достојна њиховог крајњег поштовања. *НИН 1959.*

пȕлен(а)т, -ēнта м тал. покр. *западни ветар, западњак.* — Црно као у паклу ... Сконтрадура из пулента. *Војн.*

пȕлēнта ж покр. *в. паленmа.* — Посматрао сам ... њихову капу, пуленту. *Ћон.*

пȕли прид. непром. тур. (обично као први део непотпуних сложеница) *украшен малим жутим или сребрнастим металним колутићима, извезен златним или сребрним концем:* пули-капа, пули-рисовина, пули-вез. — Дај ми, боже, вихра са планине ... да уздигне драгој пули-дувак. *НПХ.*

пȕлија ж тур. **1. а.** *дугме, пуце у облику металне куглице на одећи.* **б.** *сличан украс на шеширу пастира. Вук Рј.* **2.** мн. *ситни шарени папирићи који се бацају на забавама.* — Поред нас би пролијетале брзе лађице [спијега] ... као пулије на вјетровима. *Божић.*

пȕлӣн, -и́на м *мали овчарски пас.* — Био је кривоног, жив и црн као они мали овчарски пси пулини. *Петр. В.*

пȕлӣца ж *мали жути метални колутић који се ставља ради украса.* — У свакога је козака ... кратак чибучић и лула с бакреним пулицама. *Глиш.*

пулӣција ж нар. *в. полиција.* — А сад марш отале ... или ћу пулицију зват! *Војн.*

пȕлман м *врста удобног и великог железничког вагона (по имену изумитеља).*

пȕлманов, -а, -о *који се односи на пулмане:* ~ кола, ~ вагон.

пулóвер м енгл. *топла вунена мајица без оковратника и без дугмета која се навлачи преко главе.*

пȕлпа ж лат. **1. а.** *меснати део воћних плодова.* **б.** *воћна полупрерађевина у облику меке, кашасте масе.* — Утонуо [је] у ... шљивову пулпу коју је вадио ... из огромне

каце. *Дав.* **2.** анат. *меко ткиво које испуњава шупљину зуба и у којему се налази живац и крвни судови.*

пу́лпит м лат. *говорничка трибина, проповедаоница у цркви.* — Фра Лука се испео у орнату на пулпит. *Божић.*

пу́лс м лат. **1. а.** *ритмичко дизање и спуштање унутрашње стране жила куцавица (артерија) изазвано крвотоком.* — Ја слушам куцај пулса и ћутим течај крви. *Бег.* **б.** *место где се такво дизање и спуштање може осетити, било.* — Њезин пулс је силно куцао. *Мил. В.* **2.** фиг. *кретање, ступањ брзине, ритам, темпо чега (живота, какве делатности и сл.).* — Другдје су [принципи природних наука] придигли духове и поспјешили пулс живота. *Марј. М.* По темпу пальбе осјећам пулс и тон пешачке ватре. *Јак.*

Изр. напипати коме ~ *пронаћи коме најосетљивије место*; опипати коме ~ *на вешт начин испитати, сазнати шта неко о нечему мисли.*

пу́лсав, -а, -о *који је у вези са пулсом, који пулсира.* — Је ли [љубав] кад ти све нерве, све појмове завеже у чвор пулсав — да је не заборавиш. *Зог.*

пулси́рање с *гл. им. од пулсирати.*

пулси́рати, пу̏лсӣрам несврш. **1.** *ритмички куцати, лупати, ударати (о срцу, жилама или крвним судовима).* — Танани прсти изгледали су као фино плетиво у коме пулсира модра крв. *Крл.* фиг. Живот је почињао да пулсира још интензивније. *НИН 1958.* **2.** спец. *тећи, протицати с периодичким изменама напетости, брзине.* — У спољашњем делу ... тече струја увек истог смера, али промењивог напона, тзв. пулсирајућа струја. *Физ. 3.*

пу́лт м лат. **1.** *подметач за ноте у облику косе даске или оквира на високим ногама, сталак.* — На пулту му је расклопљена лежала једна Рахмањинова сонатина. *Петр. В.* **2.** техн. *сто, клупа где се ставља прибор потребан при раду; дугачки сто на коме се излаже трговачка роба, тезга.* — Прије опет к пулту ... дигне руком своје списе. *Крањч. Стј.* Продавачи лијено зијевају наслоњени на пултове. *Сим.*

Изр. испод пулта *тајно, кришом.*

пу́лчāз, -а́за м тур. покр. *метална плочица на јечерми као украс.* — Свукао му јечерму и однио токе и пулчазе. *Бег.*

пу́ља ж тур. ист. *турски новац од шездесет пара.* — Дао бих му ... доламу и пол чохе од три стотин пуља. *НП Вук.*

пу́љат, -а, -о *шарен, грошаст, пегаст*; исп. пулатаст. — И под њиме пуљата ђогата. *Вук Рј.*

пу́љење с *гл. им. од пуљити.*

пу́љити, пу̏љӣм несврш. *истуривати, пружати, помаљати.* — Коњ пуљи пуздру (кад хоће да мокри). *Вук Рј.*

пу́љка ж *пуљја (1а).* — На Хатки џемадан са пуљкама. Она на њему броји пуљке, броји и гледа их. *Сиј.*

пу́ма ж зоол. *врста дивље мачке сличне лаву, кугуар. Бен. Рј.*

пу́мпа ж нем. *механичка направа за црпење или преношење течности, за уношење или избацивање гасова, црпка:* ~ за воду, бензинска ~, аутомобилска ~.

пу́мпање и **пу́мпање** с *гл. им. од пумпати.*

пу́мпарница ж *просторија у којој је смештена направа за пумпање.* — Рудници мрког угља ... траже извођаче ... коморе за пумпарницу код окна. *Пол. 1959.*

пу́мпати и **пу́мпати,** -а̄м несврш. **1. а.** *црпсти, преносити течност пумпом.* — Увијек нетко негдје из некакве јаме пумпа или пушта жуту блатну воду. *Крл.* **б.** *уносити пумпом ваздух у што.* — Пумпао [је] пуне три године ... ногометне лопте. *Гор.* **2.** фиг. *искоришћавати кога извлачећи вешто од њега новац.* — Боеми су се бринули кога ће првога пумпати. *Уј.* Не потписуј му ништа, јер је дошао да те пумпа. *Рад. Д.*

пу́мперице ж мн. нем. *широке и под коленима стегнуте панталоне.*

пу́мпица ж *дем. од пумпа.*

пу́мпӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пумпе:* ~ станица за наводњавање.

пу́мпхлаче и **пу́мпхо̄зне** ж мн. варв. *пумперице.* — Пумпхлаче употребљавамо за све врсте успона. *З-Г.* Станко се загледа ... у рогату капу [војникову] и пумпхозне. *Вуј.*

пу́н, пу́на и пу̏на, -о **1. а.** *испуњен, напуњен чим до врха.* — Људи ... нађу пун врхом казан самих дуката. *Јурк.* **б.** *који је попуњен, заузет, запоседнут киме.* — Један кревет ... је празан, а остали пуни. *Рист.* **2. а.** *који садржи у себи или на себи, у коме или на коме се налази много кога, чега, који обилује чим.* — Црква пуна као јаје. *Вес.* Дрвеће пуно је плода. *М-И.* **б.** *који је обузет, прожет чим.* — Народ је ... пун сујеверја. *Андр. И.* За нама [је] шума пуна шутње. *Наз.* **в.** *који снажно изражава какво осећање.* — Неколико минута гледао је ... погледом пуним молбе. *Јонке.* **3. а.** *који се испољава у свима деловима, од кога није ништа одузето или смањено, потпун, апсолутан.* — То још није значило пуну победу Вукове реформе. *СКГ 1937.* Мудра поредба извела [је] пун дојам. *Креш.* **б.** *који није ничим ограничен, ометан.* — С пуном влашћу долази на Кипар. *Богд.* Смрт ова за њега значила [је] ...

неограничену, најпуниј слободу. *Вас.* **4. а.** *који има, који остварује одређену, потребну норму, меру, количину.* — Стекне право на пуну пензију. *Дом.* Суђење [се] врши у пуном заседању. *Мј. 1926.* **б.** *који садржи све потребне делове, сав, цео (без икаква изузетка или недостатка).* — Два пуна сата трајаше конференција. *Ков. А.* Појавила [се] чета ... војника у пуној ратној спреми. *Јак.* **в.** *који је навршио одређено доба живота.* — Није [јој] било ни пуних двадесет година кад се први пут удала. *Сим.* **г.** (одр.) *који је завршен, доведен до краја*: пуни окрет. **5. а.** *који је постигао највиши степен развитка.* — Она је ... још млада, у пуној снази. *Вес.* Дан бијаше пун. *Вип.* **б.** *највећи, највиши, максималан (о брзини, сили).* — Коњи су јурили у пуном касу. *Бен.* Од силнога ветра све је ... подрхтавало ... као на броду у пуној вожњи. *НК 1946.* **в.** *који није пригушен, ослабљен, који је у својој природној јачини (о гласу, звуку).* — Он је проговорио пуним гласом. *Крл.* Дубок, пун звук оте се из топовског ждрела. *Моск.* **6. а.** *који је умерено дебео, угојен, крупан, једар (о телу, деловима тела).* — Наредник ... низак и пун јаукну и паде ничице. *Ољ.* Бијели, пуни његов врат оштро се истицао над црним овратником. *Крањч. Стј.* **б.** *густ (о коси); дебео (о ћилиму).* — Фино резана уста ... губила [се] у брковима и у пуној светлој бради. *Чипл.* По меком пуном тепиху ... проће кроз цркву. *Чипл.*

Изр. дупком ~, ~ као око (шипак) *пун до крајње границе могућности, пун до краја*; из пуна грла, пуним гласом (клети, псовати) *гласно, отворено, да чују сви (клети, псовати)*; ~ Месец астр. *фаза Месеца када се види читав његов круг, ушпап*; ~ себе *уображен, умишљен*; ~ гимназија (средња школа) *гимназија са свима разредима*; ~ глава (кога, чега) *много мислити и бринути се о коме, чему*; пуне гаће (панталоне), пун тур имати *велики страх претрпети*; ~ капа *неподношљиво, несносно стање.* — Утрпа му се ево и овај ... стриц, а тај ти је сам довољан, па да човјеку буде пуна капа. *Бор.*; пуна срца, с пуним срцем (учинити што) *с много љубави, радосно учинити што*; пуна су му уста кога, чега *врло много и често говори о коме, чему*; пуне руке, шаке (посла) *врло много*; пуним једрима (пуном паром) *свом снагом, највећом брзином*; пуном шаком (пуним шакама) давати *врло обилно и често давати*; у пуној форми бити (у пуну форму доћи) *потпуно у сваком погледу припремљен, спреман за што*; у пуном јеку *у највећем развитку*; *у пуној мери*; у пуном смислу речи *у сваком погледу, потпун, прави, истински.*

пу́на ж *хип. од пуница.* — Не брини се, драга пуно моја! *НПХ.*

пу́нан, -а, -о *дем. од пун.* — У руци јој пунан кондир вина. *НП Вук.* Образи пунани и румени, кô да ће прснути из њих крв. *Ивак.*

пу́нанӧст, -ости ж *особина или стање онога који је пунан.*

пу́нац, -нца м *женин отац, таст.* — Тако сам уредио с пунцем. *О-А.* Јеси л', сине, цуру испросио ... Је ли какви пунац и пуница? *НП Вук.*

пу́начак, -чка, -чко, **пу́начан,** -чна, -чно и **пу́нахан,** -хна, -хно *дем. од пун.* — Сузе [се] котрљаху низ њезине пуначке образе. *Шапч.* Вјетрић [је] мрешкао наборе хаљина и ... истицао пуначке облике. *Сим.* Пуначни прсти његове десне руке подигли су се. *Шег.* Угледала [је] своју пунахну, румену дјевојчицу. *Крањч. Стј.*

пу́нашан, -шна, -шно *дем. од пун (ба).* — Сва је она [стрина] пунашна и румена. *Михољ.*

пу́нашнӧст, -ости ж *особина или стање онога који је пунашан.* — У кола упрегнута два дорачића — да прсну од једрине и пунашности. *Ком.*

пу́ндрав м зоол. *глиста која као паразит живи у дебелом цреву човека и коња* Oxyurus vermicularis. — Глиста, пундрав ... изазива несносан свраб на задњем крају црева. *Станк. С.*

пу́ња и **пу́ња** ж мат. *чвор од плетене косе на глави.* — Коса црна, зализана, у тврду пуњу стиснута. *Сек.* Хитро је савила у пуњу своју густу косу. *Торб.*

пу́ња́нца и **пу́ња́ица** ж *дем. од пуња.* — Пуњице су им биле ... стегнуте и масне. *Петр. В.*

пу́нилац, -иоца м (ген. мн. -ла́ца́) војн. *онај који пуни артиљеријска оружја муницијом, стрељивом.* — Пријављивали се резервисти редом и одговарали на питања шта је ко био у кадру: нишанџија, пунилац ... возар. *Јак.*

пу́ња ж *стање онога што је пуно, пуноћа, потпуност.* — Данте [је] ... пробудио смисао за љепоту антике и за пунину живота. *Ант. 1.* А шта је адекватан стил? То је густина и пунина језичког израза, језичка сажетост. *КН 1960.*

пу́нити, -и́м несврш. **1. а.** *чинити нешто пуним, заузимати унутрашњост чега нечим, испуњавати.* — Народ пуни позориште ... и са одушевљењем прати ток драмског развоја. *Милис.* фиг. Нас, робове и немоћнике, пуне толиком тугом те веселе, зелене горе. *Матош.* **б.** *скупљати на једном месту, гомилати богатећи се.* — Послодавци добивају

... пунећи своју ... касу. *Лапч.* [Господа су] пунила џепове подношењем рачуна за ... бараке што и не постоје. *Јонке.* **в.** спец. *испуњавати унутрашњост птица на нарочити начин у научне сврхе, препарирати.* — Учитељ је ... умео вешто пунити птице. *Глиш.* **2.** *стављати тане, метак у ватрено оружје, набијати.* — Седим ту на топу ... и пуним, палим, гађам и гушим се у диму. *Вас.*

Изр. ~ коме главу (мозак, уши) нечим *сувише много говорити о нечему.* — Може неко њему по читаве сате пунити уши овим или оним, он ће га слушати мирно. *Цар Е.*; ~ очи *уживати гледајући.* — Јаглика је ходала по одајама ... а бег је гледао и пунио очи. *Сиј.*

~ **се** *повр.* — [Очи] су се нагло пуниле сузама. *Рист.* Пунило се јуначко срце Остапово гњевом и зловољом. *Крањч. Стј.*

пу̏ница ж **1.** *женина мајка, ташта.* — Ја сам бранио право своје пунице Уршуле, материнство своје жене. *Шен.* Власт и пуницу немојте вређати. *Нуш.* **2.** *женин род.* — Отишао у пунице. *Вук Рј.*

пу̏ничин, -а, -о *који припада пуници.*

пу̏нишаке, -а̄кā ж мн. карт. *игра карата.* — Некад би се мало и покартали пунишака. *Шапч.*

пу̏нкт м лат. **1.** *тачка на крају реченице, иза скраћених речи и иза редних бројева.* **2.** *део, одељак службеног званичног документа или текста који је обележен бројем или словом, тачка, параграф.* — Ми преправимо девет пунктова шта ћемо од дахија захтевати. *Нен. М.* **3.** воји. *место, кућа, просторија као упориште, база.* — Његова је кућа била наш пункт за везу. *Чол.* **4.** *место у простору које је у вези с каквим догађајем.* — На шест различитих пунктова Париза лежале су ... лиснице. *Кол.* Тамне тачке у новој Југославији то су ... пунктови међународне реакције и шпијунаже. *НК 1946.* **5.** (у прилошкој служби) *тачно.* — Туда прође пункт у осам сати. *Јакш. М.*

пунктáција ж **1.** *претходни нацрт, текст каквог документа или програма рада у којем је садржај наведен или поређан по главним тачкама, параграф.* — Ја сам говорио без приправе. На овом ... папиру ... биле су само ... кратке пунктације мога говора. *Ков. А.* **2.** *утиснути знак, жиг на чему. Кл. Рј.*

пунктúрати, пу̏нктӣрām сврш. и несврш. **1.** (*из*)*вршити пунктацију; при моделирању означити, означавати најважније тачке модела на камену. Кл. Рј.* **2.** мед. (*из*)*вршити пункцију. Кл. Рј.*

пу̏нктуа̄лан, -лна, -лно *врло тачан, који никада не закашњава.*

пунктуа̀лно̄ст, -ости ж *особина онога који је пунктуалан.*

пунктуа́ција ж *реченични и правописни знаци, интерпункција; стављање наведених знакова у тексту.* — Да видиш, ваља ли ми ортографија и пунктуација ... Поправи ми! *Срем.*

пу̏нкција ж лат. мед. *вађење течности из тела убодом шупље игле ради дијагнозе и лечења болести.*

пу̏но прил. **1. а.** *у великој количини, у великом броју, много.* — У овом граду има пуно ... трговаца. *Шен.* Шалио се ... причао са пуно духа о људима. *Бар.* **б.** *више него треба, сувише.* — Раде рече цијену [крави], али ковач вели: »Пуно је!« и наново удара по гвожђу. *Ћип.* **2.** *врло, јако.* — То Јуриши пуно мило било. *НПХ.* Беху нам за дочек спремили и гозбу за коју поседосмо пуно задовољни. *Нен. Љ.* **3.** покр. *потпуно.* — И Куча је много погинуло, стотина је пуно погинуло, рањеника више од стотина. *НП Вук.*

Изр. ~ мени! *благо мени! Вук Рј.*

пуно- *као први део сложеница значи исто што и пун*: пунокрван, пунолетан, пуноправан.

пу̏нобр̄ијан и **пунȍбр̄ијан,** -жна, -жно *који је пун бриге за кога, који изражава, испољава велику бригу.* — Пунобрижна мајка старала се да јој синак не гладује у туђини. *Шапч.* Она [је] престала са својим пунобрижним питањима. *Шапч.*

пу̏нобро̄јан и **пунȍбро̄јан,** -јна, -јно *који је у пуном броју. Р-К Реч.*

пу̏нобро̄јно и **пунȍбро̄јно** прил. *у потпуном броју.*

пунобро́јно̄ст и **пунȍбро̄јно̄ст,** -ости ж *својство или стање онога који је пунобројан.*

пу̏нова̄жан, -жна, -жно = пуноваљан *који има пуну важност.* — Закони су постајали пуноважни само ако их је прихватио и један и други дом. *ОП 2.* Привремени закон ... је остао на снази, пак је стога пуноважан. *Мј. 1926.*

пу̏нова̄жно прил. *на пуноважан начин.* — Закони су донети пуноважно од законодавне власти и они важе. *Ћос. Б.*

пу̏нова̄жно̄ст и **пунова́жно̄ст,** -ости ж *особина и стање онога што је пуноважно.* — Постојање претходних тестамената ... оспорава пуноважност. *Пол. 1957.*

пуновàљан, -а́на, -а́но = пуноважан. — Ако кмет занемари обрађивање имања ... тада ће власт, пошто испита ствар и пуноваљаним доказима се увери ... истога удаљити са дотичног кметовског селишта. *Андр. И.*

пунòвласнӣ, -ā, -ō **а.** *који има потпуну власт.* — Сулејман-паша ... даде му [Милошу] буруншију да је пуновласни обор-кнез на три нахије. *Вук.* **б.** *који има потпуно овлашћење, који је овлашћен да нешто ради. Бак. Реч.*

пунòвласнӣк м *особа с пуном влашћу, с пуним овлашћењем, пуномоћник.* — Владар је само пуновласник народне воље. *Баз.*

пунòвласничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пуновласнике.*

пӯновлāст ж *потпуна, неограничена власт.* — [Вијеће] ће имати пуновласти министарства. *Нех.*

пунòводан, -дна, -дно *који је пун воде.* — Потоци пуноводни струје преко камења. *Шапч.*

пӯноврēдан, -дна, -дно, ијек. пӯновриједан *који има пуну, утврђену вредност (о новцу и валути). Прав.*

пуновре́днōст, -ости, ијек. пуновријèднōст, ж *особина онога који је пуновредан. Прав.*

пӯновриједан, -дна, -дно, ек. пӯноврēдан.

пуновријèднōст, -ости, ек. пуновре́днōст.

пунòглавац и **пӯноглавац,** -āвца м зоол. *жабља ларва с репом и шкргама која се даље преображава. Терм. 4.*

пунòгласан, -сна, -сно ков. **а.** *који има пуноћу звучности.* — Глас није друго него дејство таласања ... тела која су еластична и пуногласна. *М 1867.* **б.** *где се ори много гласова, многогласан.* — Кад изнад средине пуногласне скупштине дођу [два орла], они ... учестају махати крилима. *М-И.*

пӯнокрван и **пунòкрван,** -вна, -вно **1.** *који има много крви у себи.* **2.** *који је пун здравља, снаге.* — Ћутећи њезину [вјеренице] топлу, пунокрвну присутност, младић је горио од пожуде. *Кос.* **3.** *који је чисте, непомешане расе, пасмине.* — Јаше на својој пунокрвној енглеској бедевији. *Том.* **4.** фиг. **а.** *прави, истински.* — Утварају себи да су пунокрвни грађани. *Крл.* Раја је гледао и све више учествовао, као пунокрван кибиц, у игри. *Петр. В.* **б.** *испуњен, богат разноврсним утисцима, догађајима и сл.* — Чинило се да ће ... и наш живот постати пунокрвнији. *Марј. М.*

пунокрвнōст и **пунòкрвнōст,** -ости ж мед. *нагомилавање крви у организму* plethora. *Терм. 5.*

пунòлетан, -тна, -тно, ијек. пунòљетан *који је навршио законом прописани број година за добивање грађанских права.* — Кад постане пунољетан, може бирати по својој вољи. *Том.* Кад је постао пунолетан, ожени се, прими наслеђе и отпочне трговати. *Дом.*

пунòлетнӣк, ијек. пунòљетнӣк, м *пунолетан мушкарац.*

пунòлетница, ијек. пунòљетница, ж *пунолетна женска особа. Р-К Реч.*

пунòлетнōст, -ости, ијек. пунòљетнōст, ж и **пунòлетство,** ијек. пунòљетство, с *стање онога који је пунолетан.* — Кад сам ... дошао до пунољетности ... потписах пуномоћ. *Шен.* Главни део живота оног нараштаја ... у тренутку окупације улазио [је] у године пунолетства. *Андр. И.*

пуноље́т-, ек. пунолет-.

пӯномāстан и **пунòмāстан,** -сна, -сно *који садржи у себи све масне састојке, из чега није извађена масноћа:* ~ млеко, ~ сир.

пӯномōћ, -оћи ж = пуномоћје *писмена изјава којом се некоме даје овлашћење да може склапати правне послове у име онога кога заступа.* — Потписах вам ... пуномоћ. *Шен.* Пуномоћ за вас написаћу одмах. *Панд.*

пунòмоћије с заст. *в. пуномоћје.* — Кнез Милош ... одузме им пуномоћије да о српским стварима преговарају. *Гавр.*

пуномòћитељ м *особа која даје коме пуномоћ. Бен. Рј.*

пунòмоћје с = пуномоћ. — Стане се спремати ... к матери од које је имао добити потпис на пуномоћје. *Крањч. Стј.* Стигла [је] још једна група аграраца који ће ... поднети Скупштини своја пуномоћја. *Тос. Б.*

пунòмоћнӣ, -ā, -ō *који има пуномоћ.*

пунòмоћнӣк м *онај који је овлашћен пуномоћјем.* — Русија [је] довела турске пуномоћнике у Акерман ради преговора. *Гавр.* [Трошкови] су били већ набређали у ташкама пуномоћника. *Божић.*

пунòмоћница ж **1.** *жена пуномоћник.* — Нисте ви ... сада моја пуномоћница, већ ја ваш пуномоћник. *Шен.* **2.** *в. пуномоћ. Бак. Реч.*

пунòмоћничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пуномоћнике.*

пунòмоћство с *в. пуномоћ.* — Посланичка пуномоћства оверавала је сама Скупштина. *Јов. Ј.*

пунона́деж(д)ан, -жна, -жно ков. рус. *који улива наду, у кога се може поуздати.* — Сад је јунаштво и интернационализам било пунонадежно ишчекивање да ће ослобођење донети Црвена армија. *Пиј.*

пунопла́тежнӣ, -ā, -ō ков. *који прима пуну, несмањену плату.* — Вукадин постаде пуноплатежни практикант. *Срем.*

пу̏нопра̄ван, -вна, -вно *који има пред законом сва грађанска права.* — Социјалисти [су] тражили пуноправну једнакост жене са човеком. *Скерл.* У Спарти [је] број пуноправних грађана опадао. *Пов. 1.*

пу̏ноћст, -ости ж *пуноћа, обиље.* — Пуношћу кућа и обрађених поља доказују [сељаци] што може радишност. *Павл.*

пунӧћа ж **1.** *стање онога који је пун, дебео, дебљина, гојазност, крупноћа тела.* — Бледа пуноћа ове мале жене дошла је од ... начина живота. *Јов. Ј.* **2.** *највиши ступањ чега, потпуност, свестраност.* — Величина је Мажураниħеве пјесме у њезиној сажетости, пуноћи, пластичности. *Барац.* **3.** *бујност, обиље чувства, осећања.* — Гледао [је] ... пријашњи живот, живот пуноће и распојаса. *Коз. И.* Ожари је неописива благост ... У срцу осјети неку пуноћу. *ЛМС 1951.*

пунӧу̏ман и **пунӧуман,** -мна, -мно *врло паметан, уман.* — Он није луд, иако није уман. Не би се погрешило кад би се рекло да није пуноуман. *НК 1946.*

пу̏нта[1] ж нем. дијал. *буна, устанак.*

пу̏нта[2] ж тал. покр. *рт, врх, шиљак:* ~ игле; фиг. *пробадање у плућима, болест плућа.* — Умро је нагло од упале плућа, од оне »пунте« која несмиљено коси те досељене горштаке. *Десн.*

пу̏нтӑр, -а́ра м *бунтовник, устаник.* — Хрватски сељак [је] доброћудан, али тврдоглав, пунтар. *Бег.* Једна бригада је добила име словеначког ... пунтара Ивана Градника, вође толминских сељака. *Дед. В.*

пунтӑ̀рија ж *буна, побуна, устанак.* — У Хрватској позната је буна сељачка под ... именом »мушка пунтарија«. *Бог.*

пу̏нтӑрскӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на пунтаре и пунтарије:* ~ нарав, ~ племе.

пу̏нтати, -а̄м несврш. *бунити, подстицати, подстрекавати кога против некога.* — Пунтали су жене [против бискупа]. *Нех.* ~ **се** *повр.* — Све се около нас пунта, виче, диже, пријети [због превеликих пореза]. *Ков. А.*

пу̏нца ж тал. **1.** *направа за утискивање одређеног знака, жига на предмете од драгоценог метала.* **2.** *сам тај утиснути знак, жиг. Бак. Реч.*

пу̏нцӑт, -а, -о **а.** *пун (1).* — На столу стајаше ... стаклен врч, пунцат златолика вина. *Шен.* Дуњан је био пунцат свакојаких ствари. *Срем.* **б.** обично у изразу: пун пунцат *пун до крајње границе могућности.* — Био је човјек ... пун пунцат знања. *Ђал.* Недјељом црква ... пуна пунцата [народа]. *Лаз. Л.*

пунци́рати, пу̏нцӣрам сврш. и несврш. *утиснути, утискивати пунцу, жигосати. Деан. Рј.*

пу̏нцӣт, -а, -о *пунцат. Вук Рј.*

пу̏нч м енгл. *вруће или хладно алкохолно пиће које се припрема од рума, вина, чаја, шећера, лимунова сока и других ароматичних примеса.*

пу̏пца и **пу̏нца** ж *пунђа.* — У то је вријеме Пера чешљала и своју црну, оштру косу ... па је клупчала у пунцу. *Божић.*

пу̏нцука ж нем. *врста обуће која се веже, цокула, опанак. Р-К Реч.*

пу̏ње с покр. *вино које се (о крсном имену) даје у цркву и с којим се у славу устаје.* — Изнесоше пуње и свијеће. *Вук Рј.*

пуњѐглавица ж зоол. *угор* Anguilla vulgaris. *Бен. Рј.*

пу̏њӗње с *гл. им. од пунити (се).*

пу̏њка ж покр. *оно за што се запиње дугме, петља, спона. Вук Рј.*

пу̏ор *в. пухор.*

пу̏п, пу́па м **1.** *пупољак (1).* — Испод ... коре [смокве] струји сок, бубри пупове и развија лишће. *Кал.* Козе ... несташно се пеле и грискале набујале пупове. *Мил. В.* **2.** *в. пу̏пак. Р-К Реч.*

пу̏п оном. *узвик за подражавање звука изазваног наглим ударцем, падом, сударом.* — Прошао писмоноша поред куће која се зида, а ћускија са скела пуп! па њега усред тикве. *Лаз. Л.* Салутира [војник], окрете се као жврк ... па пуп! на врата. *Матош.*

пу̏па и **пу̏па** ж нем. покр. **1. а.** *лутка. Вук Рј.* **б.** зоол. *ступањ у развитку инсеката. Свезн.* **2.** *пупољак, пуп.* — Зар се моје пупе не расклапају, а лишће и ластари зар незаустављено не расту, шире се и пропињу? *НИН 1959.* **3.** бот. **а.** *в. птичје млеко (уз млеко, изр.). Сим. Реч.* **б.** *пухара. И-Б Рј.*

пу̏па ж **а.** *хип. од пупак.* **б.** деч. *трбух. Р-К Реч.*

пу̏пав, -а, -о *пупаст, трбушаст.* — Трбух јој до зуба, не знаш или је она јаднија или оно пупаво детенце на рукама. *Шапч.*

пу̏пава ж бот. *биљка из пор. главочика* Carlina acanthifolia. *Сим. Реч.*

пу̏павац[1], -а̄вца м *трбушаст човек, пупаш.* — Ej ти, пупавче! Кажи газда-Давиду да ја иштем ракије. *Лаз. Л.*

пу̏павац[2], -а̄вца м зоол. **а.** *птица селица с круном или ћубом на глави и дуга танка кљуна* Upupa epops. **б.** мн. *породица таквих птица* Upupidae. *Терм. 4.*

пу̏павица ж **1.** *она која је пупава, трбушаста. Р-К Реч.* **2.** бот. *биљка из пор. главочика, с много подврста* Rudbeckia. *ЕЛЗ.*

пу̏па̄вка ж бот. *врста отровне печурке* Amanita phalloides. *Бен. Рј.*

пу̏па̄вчев, -а, -о *који припада пупавцу.*

пу̏па̄вчић м *дем. од пупавац.*

пу̏пак, -пка м (мн. пу̏пкови) **1. а.** анат. *мала, округла удубина у кожи на средини трбуха која је остала пошто је при породу презезана пупчаница, пупчана врпца којом је дете пре рођења било везано за мајчину утробу* umbilicus. *Терм. 4.* фиг. Ми смо тек у првобитним стадијима постанка радничке класе, кад јој се, тек, отпочиње помало пупак одрезивати од буржоазије. *Лапч.* **б.** *трбух.* — Лежиш с пупком према стропу. *Бен.* **2. а.** *средиште нечега.* — Безистан у ове летње дане постаје пупак београдског кафанског живота. *Пол. 1958.* **б.** *брежуљак, узвисина.* — Непријатељски артиљерци ... највише туку један земљишни пупак непосредно испред нас. *Јак.* **3.** бот. *место где је семе причвршћено на пупчаном дршку семеног пупољка* hilum. *Терм. 3.*

Изр. ~ земље разг. *каже се о ономе који сматра себе средиштем свега, најважнијим у свему.*

пу̏пак, -пка м *пупољак, пуп.* — Ославило је пролеће ... Лепо видиш ... како се лишће отима из пупка. *Вес.* Гле пупака на дрвцу и траве на рудини! *Наз.* фиг. *лепо, младо девојче.* — Госпина је то ћерчица, красан пупак ... од шеснаест годиница. *Радич.*

пу̏паквица ж бот. *биљка из пор. тустика* Cotyledon umbilicus Veneris. *Сим. Реч.*

пу̏пање с *гл. им. од пупати.*

пу̏паст, -а, -о *који има велик пупак, трбушаст, пупат.* — Ено двојице где тапкају ... један је дебео, а други пупаст. *Каш.* Он се сјети свих патња што их је проузроковао тај пупасти тамничар. *Коз. И.*

пу̏пат, -а, -о *пупаст. Бен. Рј.*

пу̏пати, -а̄м несврш. = пупити (1) **1.** *терати пупољке, пупове.* — Лозе бујних ... винограда пупају тјеране сунцем. *Кос.* Снијег се отопио ... већ пупају врбе и јошике. *Чол.* фиг. Двије године моја нада пупа; два прољећа је мраз бије, а она изнова пупа. *Андр. И.* **2.** фиг. *ширити се, надимати се попут пупољка.* — Жегло [је] ... српањско сунце. Модре као чивит пупале су жиле на очеву врату. *Козарч.*

пу̏па̄тор м бот. *биљка из пор. помоћница* Solanum nigrum. *Сим. Реч.*

пу̏па̄ш, -а́ша м *пупаст, трбушаст човек, пупавац.* — Пупаш [биљежник] се боји предстојника као жаба змије. *Кос.*

пу̏пил м и **пупи̏ла**[1] ж лат. анат. *дете под старатељством, скрбништвом, сироче.* — Он [Вук] говори с кнезом не само као раван с равним него му даје савет као добар старатељ грешној пупили. *Прод.*

пупи̏ла[2] ж лат. анат. *зеница.* — Отварао [је Швејку] очне капке и прегледавао пупилу. *Јонке.*

пу̏пилā рнӣ, -а̄, -о̄ **1.** *који се односи на пупиле*[1]. — Да поплаћа ... дугове, дирнуо је у пупиларне новце. *Том.* **2.** *који се односи на пупилу*[2]*, зенични. Деан. Рј.*

пу̏пити, -и̏м несврш. **1.** = пупати. — Лепо видиш како пупе дрвета, како се лишће отима из пупка. *Вес.* фиг. Опет вјера моја пупи, цвјета, листа. *Наз.* **2.** *развијати се, избијати попут пупољка.* — Прочуваво би он ту ... вјечност и трпио на себи тај меки поглед из кога пупи младост. *Ђон.*

пу̏пковина ж анат. *пупчаница (1).* — Би му јасно да је задња веза са Шехером ... прекинута, веза која га је спајала као пупковина, и да је сам самцат. *Куш.* Пупковина [новорођенчета] се спаљује на свечан начин. *В 1959.*

пупкòреза ж *в. пу̏пчаница. И-Б Рј.*

пупкòрезнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пупкорезе:* ~ баба. *И-Б Рј.*

пупкòрезница ж *в. пу̏пчаница. И-Б Рј.*

пу̏пље с *зб. им. од пуп.* — По дрвљу пупље ударило рано. *Марк. Ф.* фиг. Не има у њих [у грудима] радост ни коријена, камол' пупља да би с' расцвјетала. *Прер.*

пу̏пљење с **1.** *гл. им. од пупити.* **2.** бот. *нарочита врста размножавања деобом многих једноћелијских организама* gemmatio. *Терм. 3.* — Асцидије се размножавају не само полно него и пупљењем. *Станк. С.*

пу̏по̄вље с *зб. им. од пуп.* — Мраз ми пупове опалио и олуја грање саломила. *Креш.*

пу̏пољ м *пупољак.* — Да, и ми смо као цвијеће: пупољ, цвијет, увелина. *Шен.* Тек јој је прва румен засјала на образима и тек мали пупољ показао мјесто, дижући уску блузу на грудима. *Лоп.*

пу̏пољак, -о̄лька м **1.** *заметак на стабљици из кога ће се развити лист, цвет, изданак или младица.* — Као мирис у пупољку спава у мојој души све ... што никад можда неће процветати. *Јанк.* фиг. Баш онда кад ... се пупољак среће стао расцветавати, долази ... неочекивани рат. *Вас.* **2.** фиг. *онај, оно што је на почетку свога развоја.* — Искочила је ... из каруца ... млада осамнаестогодишња дјевојка, још прави пупољак. *Том.* Љубав ... је тек у пупољку била. *Срем.*

пу̏пољаст, -а, -о *који је пун пупољака.* — Пролећни дани ... играју кроз пупољасте гране. *НИН 1960.*

пу̏пољити, -и̏м несврш. *пупати.* — фиг. Ради [се] о радозналости која пупоље, која се расцветава. *КН 1958.*

пу̏пољица ж бот. *биљка с великим жутим (ноћу отвореним) цветом, ноћурак* Oenothera biennis. *Терм. 3.*

пу̏по̀љка ж бот. *пупољица. Мин. Лекс.*

пу̏пољкаст, -а, -о *пупољаст. Р-К Реч.*

пу̏по̀љче, -ета с, **пу̏пољчић** и **пупо̀љчић** м *дем. од пупољак.*

пупо̀носан, -сна, -сно *који има или који ће понети пупољке. Р-К Реч.*

пу̏поња м *онај који има велики пупак, трбух, трбоња.* — Изведе [их] ено онај пупоња. *Глиш.* Онај пупоња тамничарски ... нас је ... испратио. *Коз. И.*

пу̏пуљица ж покр. *вења, клеково зрно, смрекиња. Вук Рј.*

пу̏пуњак м **1.** бот. *биљка из пор. главочика, жута рада* Anthemis tinctoria. *Р-К Реч.* **2.** зоол. покр. *в. пупавац*[2]. *Рј. А.*

пупу̀тати, пу̏пуњем несврш. оном. *кретати се једноличном брзином испуштајући нарочите звуке (о железници).* — Пупуње воз поред врба и багремових живица, мјери канале и гласно броји мостове. *Ћоп.*

пу̏пу̏шка ж **1.** покр. *гука на хлебу (као на дрвету чвора). Вук Рј.* **2.** *окрајак, крај хлеба. Р-К Реч.*

пу̏пчанӣ, -ā, -ō *који се односи на пупак:* ~ артерија.

Изр. ~ врпца анат. *в. пупча̀ница (1).* — Ваљало јој ... да пупчану врпцу зубима прегризе и свеже узичицом. *Рад. Д.* фиг. Борац не може да живи откинут од пупчане врпце, сам ... без другарства. *Дав.*; ~ држак бот. *носач у облику дршке семеног пупољка* funiculus. *Терм. 3.*

пу̏пчаница ж покр. *бабица, примаља*; исп. пупкореза. *И-Б Рј.*

пупча̀ница ж **1.** анат. *орган у облику танке цилиндричне врпце која спаја заметак у мајчиној утроби с телом матере и служи као канал за храну заметка* funiculus umbilicalis. *Терм. 5.* **2.** зоол. *врста дивље патке* Querquedula. *Бен. Рј.*

пупча̀ничнӣ, -ā, -ō *који се односи на пупчаницу.*

пу̏пчање с *гл. им. од пупчати.*

пу̏пчаст, -а, -о *који је испупчен, трбушаст, конвексан.* — Вид се може поправити ... наочарима са стаклима која су с обе стране пупчаста. *Батут.* Пупчаста дволитрена боца ... развезала нам [је] језике. *Андр. И.* Изађе здепаст човечуљак с округлим пупчастим трбухом. *Ад.*

пу̏пчати, -ām несврш. *пупати, пупчити.* — Цбуње пупча, поља се зелене. *Јакш. М.*

пу̏пчело с бот. *в. пискавац (2). Сим. Реч.*

пу̏пченица ж *в. пу̏пчаница. Р-К Реч.*

пу̏пчење с *гл. им. од пупчити.*

пу̏пчити, -ӣм несврш. *пупчати, пупати. Вук Рј.*

пу̏пчић м *дем. од пу̏пак.*

пу̏пчић м **1.** *дем. од пу̏пак.* **2.** бот. *в. пупаквица. Бен. Рј.*

пу̏пчица ж мед. *брадавица* papilla. *Бен. Рј.*

пу̏р (обично удвојено) оном. *узвик којим се вабе пуре, ћурке.*

пу̏ра ж (ген. мн. пу̏рā) зоол. *женка пурана, ћурка, тука, будија.* — Ти, па пуре пасти! *Шен.*

пу́ра ж **1.** *јело од куваног кукурузног брашна, качамак, жганци, палента.* — Путници ... наложили ватру и наставили на њу котао у ком су кували себи пуру. *Глиш.* Буљи обитељ у лонац, у којем кркља и отпухује пура. *Кал.* **2.** *кукурузно брашно.* — Има их и сада у селу те немају шаку пуре. *Ћип.* При пролазу колима кроз село испала из кола врећа пуре. *Кал.*

пу́рак, -рка м **1.** *пушчано тане, метак.* — Из облака муња кресну и врућ пурак са земљом га сведе. *Маж. И.* **2.** спец. **а.** *пасуљ, грах слабо куван, прилично тврд. Вук Рј.* **б.** *тврдо осушена шљива. Р-К Реч.* **в.** *козји брабоњак. Р-К Реч.*

Изр. као ~ (нестати, побећи) *брзо нестати, одмаглити.* — Суд пусти Рајка. Оде ти он као пурак. Ама ни осврнуо се није у чаршији. *Ком.*

пу̏рāн, -а́на м зоол. *најкрупнија домаћа птица из пор. фазана која се гаји ради меса, ћуран, тукац* Meleagris gallopavo. *Терм. 4.*: загорски ~. — Дуган кихну од срца, а пуран забобота на сав глас. *Ков. А.*

пура́нов, -а, -о *који припада пурану.*

пу̏рāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на пуране.*

пура̀нчић м *дем. од пуран.*

пу̏ргāр м (инстр. пу̏ргāром и -ем) нем. *становник града, грађанин (за разлику од сељака и племића); малограђанин, ћифта.* — Нисам пургар, племић сам. *Шен.* Пургар [се] опијао од воња ... *Петр. В.*

пургà̏рија ж зб. *пургари, грађанство.* — Убили [би га] да га бан срећом не ослободи из панџа бијесне пургарије. *Шен.*

пу̏ргарица и **пу̏ргāрка** ж *грађанка, варошанка.* — Ја сам пургарица и она [моја кћи] је пургарица, то нам је дика. *Шен.*; *Бен. Рј.*

пу̏ргāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пургаре:* ~ живот.

пургà̏тӣв, -ива м лат. мед. *лек за чишћење црева.*

пургà̏тōрӣј, -ија и **пургà̏тōријум** м лат. црквен. *по учењу католичке цркве, место где се душе чисте од лаких грехова и трпе*

временске казне до прелаза у рајско блаженство, чистилиште; фиг. *чишћење*. — [У шумадијској средини] се сви људи ... пречисте и прекале — и мало их после тога пургаторијума остану нетакнути. *Цвиј.*

пу̏ргер м *пургар*. — Калнички шљивари и крижевачки пургери ... гостили су се и пили. *Пол. 1960.*

пургѐрија ж *пургарија*. — Пургерија сад се тек рашири, троши се немало. *Игњ.*

пу̏ргерскӣ, -ā, -ō *који се односи на пургере.*

пу̏ргерство с *особина, својство пургера*. — Не може да свуче с лица оно специфично немачко пургерство. *Дав.*

пу̏ре, -ета с = пурче *дем. од пура.*

пурѐњāк, -áка и **пу̏рењāк**, -ēњка м **а.** *напола зрео, недозрео кукуруз за пурење, зеленjак*. — Пуцкају [на ватри] млади пурењаци. *Ранк.* Пекли су пурењаке, пушили и ћаскали. *Чол.* **б.** *пурен, печен млади кукурузни клип. Р-К Реч.*

пу̏рēње с *гл. им. од пурити и пурити се.*

пу̏рзићāн м тур. *врста дувана*. — Добавио [му је] кутију најфинијега пурзићана уз предратну цијену. *Крл.*

пурӣзам, -зма м лат. *тежња (често претерана) за чишћење језика од неправилности и туђих елемената, чистунство.*

пу̏рӣјӣ, -ā, -ē = пурји *који се односи на пуре*: ~ месо, ~ јаје.

пу̏рист(а) м *присталица пуризма, чистунац*. — Хтео [је] да покаже: да је против пуриста који су хтели да се по сваку цену турске речи избаце из нашег језика. *Бел.*

пурита̏нац, -нца м лат. **1.** *онај који се у животу строго придржава постављених начела, нарочито моралних*. — Ја сам уопће по својој природи пуританац. *Крл.* Читалац ... осведочиће се како у њој [песми] нема ничега што би повредило морална начела и најстрожег пуританца. *К 1950.* **2.** *припадник пуританизма (2).*

пуританӣзам, -зма м **1.** *претерана строгост, чистунство у погледу морала и његова примена у начину живота*. — Малограђански пуританизам [је] ... сваку тему о еротици сматрао недопуштеном и забрањеном. *Глиг.* **2.** ист. *религиозно-политички покрет у Енглеској у 16. и 17. ст. за чишћење англиканске цркве од остатака католицизма и за борбу англиканске буржоазије против феудализма.*

пурӣта̏ика ж *жена пуританац.*

пурӣта̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на пуританце и на пуританизам*: ~ строгост, ~ морал.

пурита̏нство с *пуританизам*. — Са старим нашим пјесницима ... заједничка му је [Крањчевићу] филозофија о пролазности и ... извјесно морално пуританство. *Матош.* Живећи у доба најжешћега пуританства [Милтон] замрзи љуто на папинство. *В 1885.*

пу̏рити, -ӣм несврш. *пећи на жару, пржити (обично кукуруз)*. — Сео ја уз ватру па пурим зеленjак. *Вес.*

пу̏рити се, -ӣм се несврш. *кочоперити се као пуран, шепурити се*. — Гледај их [дјевојке] како се то цифра и кити, како се пури и шушури. *Шен.*

пу̏рићи м *супл. мн. за пуре.*

пурифика̏ција ж лат. *чишћење, прочишћавање.*

пу̏рица ж *дем. од пу̏ра.*

пу̏ричица ж *дем. од пурица.*

пу̏рјан м бот. *в. празилук. Вук Рј.*

пу̏рјӣ, -ā, -ē = пурији. — С пјегама по цијеломе лицу налик [је] на пурје јаје. *Шов.*

пу̏рка ж *в. пура, ћурка. Р-К Реч.*

пу̏ркача ж бот. и агр. *врста беле шљиве. Р-К Реч.*

пу̏рли прид. непром. тур. заст. *в. пули*. — Подиже јој пурли дувак с лица. *НП Вук.*

пу̏рњāк м покр. **1.** *дим помешан с пепелом*. — Чвркну вода [из цезве] по врелу пепелу и диже се пурњак. *Дом.* **2.** *отвор, рупа на зиданој пећи од пећњака куда дим излази. И-Б Рј.*

пу̏рњати, -ām несврш. **а.** *димити, пушити*. — Максим пурња све цигару за цигаром. *Ранк.* Енглези ... гурали су колица пурњајући луле и димећи цигарете. *Јак.* **б.** *куљати, сукљати (о диму), пушити се, димити се*. — Још је читава [фабрика] и димњаци пурњају. *Јак.*

пу̏рпур м лат. **1. а.** *љубичастоцрвена боја, гримиз*. — Ружичаста јутарња румен опточена златом, опалима и пурпуром, горела је на истоку. *Кнеж. Л.* **б.** (у атрибутској служби) *пурпуран*. — Вас се запад прелијева у дивноме пурпур-сјају. *Баш.* **2.** заст. **а.** *скупоцена одећа или тканина такве боје*. — Свиће зора. Рука јој је јутрос љубичица пуна. Пурпур на плећима и на глави круна. *Наз.* **б.** *плашт такве боје као знак суверене власти или великог достојанства, порфира*: кардинalски ~. — Да си примио ... пурпур царев, ти би био основао свјетско царство и дао свјетски мир. *Л-К.*

пу̏рпу̏ран, -рна, -рно *који је боје пурпура*: ~ цвет, ~ свила, ~ зора.

пу̏рче, -ета с = пуре.

пу̏рш м нем. воји. *посилни (у аустријској војсци)*. — Модерни пурш није обично ... истинољубив. *Јонке.*

пу̏са ж нем. фам. *пољубац. Бен. Рј.*

пу̏сат м тур. **1.** *оружје.* — Донеси им пусат и хаљине у чем си их јадне ухватио. *НПХ.* Ако је и пијан . . . напипа кабаницу и пусат и извуче малу пушку. *Андр. И.* **2.** *коњска опрема.* — И књажева коња доватише, збацише му вас пусат од злата. *НП Вук.*

пу̏сатити, -и̏м несврш. *опремати коња пусатом. Прав.*

пу̏сија ж *бусија. Бен. Рј.*

пу̏сла и **пу̏слица** ж нем. варв. *врста слаткиша од беланаца и шећера.* — Ових пуслица морате да једете, сама сам их правила. *Поп. Ј.*

пу̏снӣк, -и́ка м **1.** *вражји, ђаволски човек, враг, проклетник.* — У рану зору пусници [Немци] опколише село и почеше да хватају људе. *Ћос. Д.* фиг. Вјетру је свеједно, пуснику. Не зна како је нама, већ тјера своје — гуди и кукуриједе. *Вуков.* **2.** *напуштена особа. Бак. Реч.*

пу̏сница ж **1. а.** *ђаволска, вражја жена.* — Ко ти рече, пуснице проклета, да метнеш свој проклети шешир у његов кревет? *Матош.* **б.** *пушка.* — Мени с друштвом да је само десетак тих пусница [пушака] чуло би се до Берлина. *Лал.* **2.** *напуштена земља; напуштена жена;* исп. пусник. — То нико не зна осим мене, и ове куће, и ове земље — пусте земље, пуснице! *Сиј.; Бак. Реч.*

пу̏ст, пу́ста, пу́сто (одр. пу̏сти) **1.** *који ничим није испуњен, који је без људи, ненасељен:* ~ кућа, пусте улице. — Зашли смо у парк који је био пуст. *Јак.* Ја бих полудио да станујем у овој пустој самоћи. *Војн.* **2. а.** *опустошен, похаран, опљачкан (од непријатеља).* — Оста земља пуста на крајини. *НП Вук.* Куд год прођу, све остаје пусто. *Март.* **б.** *који је лишен чега, који је остао без чега.* — Два . . . света: у једном сељаци, планинци . . . пусти иметком . . . згорели немањем. *Михиз.* **в.** *незачињен (о јелу); оскудан, сиромашан.* — Гладни сте, знам: пуста и мршава је храна ваша. *Гор.* **3. а.** *диваљ, неплодан.* — Број Ескима удвостручен [је] у току једнога века . . . што је несумњиво један значајан резултат за те пусте крајеве. *Петр. М.* **б.** *који је далеко од саобраћаја, цивилизације, забачен.* — Где ће град да зна за невоље пустога села! *Јевт.* **в.** *у коме је престао сваки покрет, замро сваки живот.* — Пуста, хладна зимска ноћ се шири. *Митр.* Ноћ . . . дође још пустија и страх оживи. *Ћоп.* **4.** *који је сам, без господара, без власника, напуштен, који је свачији и ничији.* — Ствари . . . које ником не припадлеже . . . зову се пусте или ничије. *Арх. 1926.* Пусто млијеко и мачке лочу. *Тур.* Развлачили оно сиротиње из куће као пси пусто масло. *Ад.* **5.** фиг. **а.** *бесадржајан, празан, штур.* — Старост пуста, осамљена . . . бијаше нацртана . . . крутим али вјерним бојама. *Војн.* Налази да му је живот пуст . . . осећа да не може више овако [неженьен] остати. *Срем.* **б.** *који је без вредности, без значаја, бесплодан, некористан, јалов, узалудан.* — Ми ту превише беспосличаримо, говорећи пусте ријечи. *Шен.* Ова пуста лаж одмах се руши чим дође у додир с фактима. *Пол. 1944.* **в.** *неостварљив, варљив, лажан.* — Франкопана хране пустим обећањима. *Нех.* Пусти снови! Напред, вранче, немој стати! *Рак.* **6.** *који се чиме одваја, издваја између осталих (величином, бројем, својством, квалитетом, интензитетом и сл.)* **а.** *голем, обилан, неизмеран; пространи.* — Само наша земља крије буздован Краљевића Марка и небројено пусто благо цара Радована. *Матош.* У тебе је пуста башта, траве доста. *Ад.* **б.** *који је у великој количини, многобројан.* — Они лупежи поразбијали пусте боцуне. *Божић.* Сад рат иде брзо, док длан о длан, а ровови преврнути и излегну пусти тенкови. *Рад. Д.* **в.** *тврд, чврст, храбар.* — Љути Крајишници, све пусти ратник и делија. *Ћоп.* **г.** *врло леп, красан, диван.* — Сва та вртина је твоја? Ај, пустог ли купуса! *Пав.* Лепа је, пуста — као уписана. *Ком.* **д.** *необуздан, пустопашан, обестан, дрзак, разуздан.* — Бијаше неповјерљив, ћуталица, као већина . . . инструктора пусте и богате дјечурлије. *Матош.* Била је размажена, пуста, немилосрдна. *Срем.* **ђ.** *незграпан, прост, сиров.* — Личанин по роду, а пуст, голем, као брдо . . . жандарина једна. *Берт.* **7.** *који се само може пожелети, жељен.* — Камо ли пусте среће да си остала гдје си била! *Креш.* **8.** *који се ничим не истиче, обичан, прост.* — Није ни пусти дилетант, али нити проницави стручњак. *Марј. М.* **9.** *потпун, пуки.* — Тај . . . се не бори од нужде и за живот, већ из пусте обијести. *Марј. М.* Можда то зависи . . . од тренутног расположења или од пустог случаја? *Мил. В.* **10.** *немио, ђаволски, вражји, проклет.* — Ја још немам зимског капута, нит' видим како ћу га стећи. — Не да пуста ракија! *Андр. И.* Ах, када ли ћемо једанпут изићи из ове пусте равнице! — говорили су војници, зазирући од сваког фијука куршума. *Јак.*

Изр. дође ли му пусти глас нар. *дође ли му смртни час.* — Остављам своју преоставштину сестрињу, ако се жив поврати . . . Дође ли му пусти глас, то моје нека пође половина манастиру Праскавици . . . а друга манастиру Дуљеву. *Љуб.*; остао (остала) ти пуст(а)! нар. песн. *грдња у клетви.* — Отвор' врата, остала ти пуста! *НП Вук.* А, ђогате, пуст ми остануо, што ми данас полећети нећеш! *НП Вук.*

пу̏ст м и ж *тканина од ваљане вуне или длаке;* исп. пустина. — До кољена сизала му сурка од плаветне пусти. *Шен.* На глави

му [свећенику] бјеше митра од црна пуста. *Креш.*

пу̏ста ж **1.** *пуст крај, ненасељено и необрађено пространо земљиште.* — Прођеш ли икад овом пустом, овдје ћеш ме наћи. *Наз.* Није он коров на пусти што га ветар отргне по ћуди. *Петр. В.* **2.** мађ. *пустара* (*1*). — Једна ме касна јесен стигла у мађарској пусти. *Вил.* Грофа ... занимало је уређење великога орловачкога господарства с његовим пустама и мајурима. *Том.*

пустàња *в. пустахија.*

пу̏стара ж **1.** *пространа травна равница, степа у појасу суве климе.* — На тој [северној] граници [Србије] почиње панонски басен, делимице степског карактера, област мађарских пустара. *Цвиј.* **2.** *велико пољопривредно добро, мајур, салаш.* — Орали смо ... и вукли ђубре на пустару. *Чол.* Убио ја лисицу ... крај пустаре, која је већ дуго харачила међу живади. *Пав.* **3.** *пустиња.* — Запари се на пустари [Сахари], крене самум врући, облачине силна пијеска пред собом вијући. *Прер.* Самоће и тишине алпијске су непроходније него либијске пустаре. *Дуч.* фиг. У пустари његова срца кано да је пукла пећина. *Ков. А.*

пустàрāш, -а́ша м *земљорадник, пољоделац на пустари, салашу.* — За вријеме љетних радова пустараши су нарочито мршави и изнурени. *Чол.*

пу̏стāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на пустаре.* — А какви би то чобан био без бркова! ... Тај би више личио на неког кантора него на сина пустарског. *Јакш.* Ђ.

пустàхија м и ж **1.** *хајдук, разбојник.* — Ви ћете да се клатарите по шумама с пушкама као пустахије. *Том.* Убише га као каквог пустахију, па бог зна хоће ли га сахранити. *Ад.* **2.** *обестан, силовит човек, насилник, силеџија.* — Бијаше то права сеоска пустахија. *Чол.* Иако је бећар и хуља ... разметљивац и пустахија, и човјек је он. *Коз. И.* фиг. Како је све то, са том немани од воде, са том водом пустахијом изгледало када је вода провалила преко бране. *КН 1956.*

пустàхијин, -а, -о *који припада пустахији.*

пустàхијски, -ā, -ō *који се односи на пустахије*: ~ нарав, ~ смелост.

пустàхијство с и **пустахи̏лук** м **а.** *разбојничко занимање.* — Остави гору и пустахијство. *Бег.* **б.** *насиље, обест, својевоља, хировитост.* — Учитељство [је] потчињено, заправо препуштено пустахијству, ћудима и страстима полицијских писара и капетана. *Глиг.* Он није знао ни једне друге владе осим дахијског пустахилука ... и тираније турских паша. *Гавр.*

пу̏стен и пу̏стен, -а, -о *који је од пуста*: ~ чарапа, ~ шешир, ~ чизма.

пу̏стети, -тӣм, ијек. пу́стјети, несврш. *постајати пуст, празан.* — И што је сунце све дубље западало, пустјело ливаде све више. *Шимун.* Стари кирицијски друм нагло је стао да пусти. *Ћоп.*

пу̏сти, пу́сӣм несврш. *в. пузати, пузити.* — Нек' пузем као гадљив црв око твојих ногу. *Бег.* Киша је пљуштала, пузла по склу. *Војн.*

пу̏сти-бā̏ба-ко̀њу-кр̀в ж бот. *в. троскот* Polygonum aviculare. *Вук Рј.*

пу̏стијан, -а, -о само у изразу: пуст пустијан *за појачавање придева пуст.* — Зар је у том штогод пуста пустијана, зар је то богзна шта? *Коз. И.*

пустѝкара ж бот. *в. напрстак* Digitalis purpurea. *Сим. Реч.*

пу̏сти-кр̀в-крвàвице ж бот. *врста траве, садовина* Andropogon ischaemum. *Р-К Реч.*

пу̏стимица ж *комад дрвета који се баци на грану да се отресу плодови*; исп. омлат. *Вук Рј.*

пу̏стимицē и **пу̏стимичкē** прил. *бацивши замахом руке, врзимице.* — Па потеже лака шестоперца, пустимице Осма ударио ... од добра га коња раставио. *НП Вук.* Најпослије су се [Турци] тако близу били прикучили [к српским шанчевима] да су се батинама пустимичке могли тући. *Вук.*

пу̏стина ж *пу̏ст; дебели покривач, ћебе од пуста.* — Кувар изнесе ... једну пустину, покривач и кожни подглавач. *Мат.* Гледала је [кревете] ... покривене бијелим вуненим пустинама и поњавама домаће израде. *Ств. 1948.*

пу̏стине ж мн. покр. *облога у облику јастучница која се меће на јарам да се воловима заштити врат. Вук Рј.*

пу̏стињак м заст. *в. пустињак.* — У Вољавчи пустиња ... нити имамо што изести, ни попити: прави пустиници и посници. *Нен. М.*

пу̏стиница ж *жена пустиник. Р-К Реч.*

пу̏стиничкӣ, -ā, -ō *који се односи на пустинике*: ~ живот.

пу̏стињāштво с *в. пустињаштво. Прав.*

пу̏стиња ж **1. а.** *пространо, песковит и ненасељен предео с малом количином падавина, оштром разликом у температури и ретким растињем.* — Кад се сјеверна Африка претворила у непрегледну пустињу, људи су се морали настанити уз обале Нила. *Пов. 1.* **б.** *пуст, ненасељен крај, предео.* — Овај крај је необична пустиња. Кланци, урвине, а нигде куће. *Дед. В.* Одлутао ... у модре небеске пустиње. *Мар.* **в.** *пустара* (*1*). — У нашој богатој равничарској пустињи ђерам је светионик, догласница, путоказ. *Чипл.* **2.** *усамљеност, самоћа.* — Ноћ је тамна.

Седи Радомире у пустињи свога самостана. *Јакш. Ђ.* [Ми] ћемо тако селску пустињу надомјестити поузданим дружењем. *Кор.* **3.** *празнина, пустош.* — Нисам знао шта се са мном збива ... док ме опустели друм не подсети на пустињу мог рођеног срца. *Цар М.*

Изр. глас, вапај у пустињи *узалудан, бескористан глас, вапај без одзива.*

пу́стињāк м **1.** *човек који се из верских побуда повукао у пустињу прекинувши сваки додир с људима.* — Ја вјерујем у тебе као пустињак који вјерује у свога бога. *Уск.* Градио их је [зидове] неки свети пустињак. *Шов.* **2.** *човек који воли самоћу и избегава из разних разлога дружење с људима.* — Горчина живота напуња ми душу, а та горчина прибави мени пустињаку и мира. *Шен.*

пустињāкиња ж *жена пустињак. Бен. Рј.*

пу́стињāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на пустињаке; који је као у пустињака:* ~ колиба, ~ живот, ~ лице.

пу́стињāчки прил. *као пустињак:* ~ живети.

пу́стињāштво с *пустињачки живот, живот у самоћи.* — То је било и разумљиво након мојега петогодишњега пустињаштва [у малом мјесту]. *Леск. Ј.*

пу́стињāк м *пустињак.* — Мишко живи ту, у селу, сам као пустињик. *Вукић.* Живљаше ту ... као пустињик. *Јакш. Ђ.*

пу́стињскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на пустињу:* ~ песак, ~ предео, ~ клима, ~ вегетација. **2.** *као саставни део зоолошких назива:* ~ лисица, ~ скочимиш, пустињске кокоши. *Терм. 4.*

пу́стити, пу́стӣм (трп. прид. пу́штен) свршн. **1. а.** *престати задржавати силом, дати коме или чему слободу да се креће, да се развија.* — Пустили [су] птичицу из својега гнијезда. *Шен.* У двориште уђе сресни писар ... сабљу пустио да се вуче по земљи. *Срем.* Пустио је ... коња упропањ. *Крањч. Стј.* Пустимо љубав нек слободно цвета. *Ант. 2.* **б.** *допустити коме да ради шта хоће, да иде куда хоће.* — Пустили волове у моје кукурузе, па све потрли. *Вес.* Молила сам га да ме пусти у калуђерице. *Бег.* **в.** *допустити коме да прође мимо, пропустити.* — Тамо га пустише пред једног чиновника. *Уск.* **г.** *изагнати, истерати стоку на пашу.* — Што не пустиш овце да пасу? *Рј. А.* **2. а.** *учинити да што дође из вишега у нижи положај, спустити.* — Дошла до таволина, сјела, пустила руке у скут. *Војн.* **б.** *испустити, упустити.* — Авион је пустио бомбе. *Бон.* **в.** фиг. *управити, усмерити у каквом правцу.* — Пут неба често мили поглед пусти. *Шапп.* Изиђе мјесец и пусти ... млаз сребра у те провалије. *Вил.* **3. а.** разг. *дати склониште, собу коме, сместити.* — Погодише се ... под тим условом да газдарица има право још једнога пустити у ту собу. *Срем.* **б.** фиг. *учинити да се што смести, намести где, усадити.* — Богиња ... у срце пусти јој слатку жудњу за прећашњим мужем. *М-И.* **4.** *ослободити (из затвора, заробљеништва).* — Кад се Стојан пустио из затвора и кад га је запитала зашто је тамновао, он је одговорио да се због ње ... побио. *Ђор.* Мене су заробили ... па ме пустише. *Пер.* **5. а.** *ставити у покрет, у оптицај, у саобраћај (машину, новац и сл.):* ~ нову пругу. — Све [је] готово и фабрика пуштена у рад. *Ђос. Б.* Пусти мотор и једним махом скочи на своје сједиште. *Крањч. Стј.* Кад ће се ... пустити у обрт овај капитал? *Глиш.* **б.** *учинити да што тече, да се шири (о крви, светлости итд.), испустити.* — Лупио ме шаком по зубима и пустио ми литру крви. *Крл.* Сунце ... пусти златну поплаву низ присојна брда. *Лал.* **6. а.** *оставити што недирнуто, да слободно расте.* — Од жалости пусти браду да му расте. *Нен. Љ.* Пустио је бркове. *Козарч.* **б.** *оставити што неизмењено у прећашњем стању и положају.* — Савио сва једра — пустио само флоке. *Војн.* **7.** *дати, избацити лист, младицу, испустити корен (о биљци).* — Кроз тврду, стољетну кору [храста] пробило се ... младо лишће тако да се није могло вјеровати да га је пустио тај старац. *Крањч. Стј.* Не може да пусти жилицу. *Ђос. Д.* **8.** *избацити метак из ватреног оружја, испалити, одапети лук.* — Нишанција пусти неколико рафала. *Вуј.* Љут ... стрijелу мједену пусти. *М-И.* **9.** разг. **а.** *изићи, објавити у штампи.* — Одлучио сам ... да се у наредном броју пусти слиједећи мој одговор. *Мј. 1936.* **б.** *учинити познатим, разгласити.* — Пусте за свога господина какву било измишљотину. *Глиш.* **10.** покр. *рећи, изговорити.* — Врпољио се у нелагодности и нама пустио: — Ја Симку још нисам дирнуо. *Рад. Д.* **11.** *оставити, предати, препустити другоме нешто своје, уступити коме да се чиме користи.* — Дјевојку узимат немој, већ пусти му кад су му дали синови ахејски. *М-И.* Сад они [Руси] крваре, а после другом да пусте власт, нису луди! *Ђос. Д.* **12. а.** *оставити, напустити, одрећи се чега.* — Три пута [се] женио: прву је жену пустио. *Мат.* Стотину сам ... миља узалуд прошао, пустио отаџбину. *Ђал.* **б.** *оставити, напустити какво место рада, службе и сл.* — Већ је давно откако су пустили посао. *Креш.* А зашто не служите? — Служио сам, али сам пустио. *Крањч. Стј.* **в.** *одбацити, напустити бригу, гажњу о чему.* — Мухарембега би ваљало [за убиство] јавити Њемцима, не би то они пустили. *ЛМС 1951.* **г.** *престати деловати, постојати.* — Тако то једнако, док ме не пусти нека слабост у

глави. *Ранк.* Све то памти ... кад медени санак те пусти. *М-И.*

Изр. не пустити гласа *не писнути*; не пустити кога с ока *непрестано пратити кога*; пусти(те) разг. *употребљава се као израз* а) *којим се изражава неслагање с чим или жеља, захтев да се о чему прекине говор.* — Шта зна цијела Москва? — Пустите, грофе! Та знате! *Крањч. Стј.*; б) *којим се изражава молба, жеља, захтев да се неко не дира, не узнемирује, да се некоме не досађује.* — Пусти га! Такав је он увијек! *Бег.*; ~ ветар разг. *прднути*; ~ воду разг. *помокрити се*; ~ глас (грло) *гласно запевати*; *гласно проговорити*; ~ гласа о себи *јавити се, дати вести о себи*; ~ испод суђења *ослободити од судске одговорности*; ~ кога судбини (низ воду, нека га мутна вода носи, с милим богом) *препустити кога самоме себи, напустити сваку бригу о коме*; ~ коме крв фиг. *приморати кога на попуштање, оштетити кога у чему.* — Био [је] за то да се аристократима пусти мало крв. *Јов. С.*; ~ коме буву у уши *изазвати каквом вести немир, забринутост у кога*; ~ корак(е) *почети ходати дугим и брзим кораком* (*корацима*); ~ корен(е), жиле а) *укоренити се* (*о биљци*); б) фиг. *чврсто, трајно настанити се где, окућити се*; ~ кормило (узде) *напустити власт*; ~ кроз руке *ваљано, добро уредити што, поступити с чиме*; ~ кроз зубе *полако, с муком изрећи* (*обично неугодно признање*); ~ маха коме, чему *престати задржавати, ограничавати кога, што*; ~ пијавице *прилепити, залепити пијавице на кожу да сишу крв*; ~ реч *дати у јавност, објавити.* — Пустио је ријеч да ће отворити нову кафану. *Мат.*; ~ срцу маха (на вољу) *дати потпуну слободу осећањима у својим поступцима*; ~ своје пипке *вешто и крадом, кришом деловати у чему у своју корист*; ~ сузу *проплакати*; ~ своју младицу *основати негде нови живот, своју породицу*; ~ у свет *објавити у штампи*; ~ узде коме *дати коме потпуну слободу.*

~ **се 1.** *спустити се.* — У собу уђе Андро запрашен ... пусти се као камен на клупу. *Шен.* Ја ћу да се пустим у то море таме. *Дуч.* **2.** *престати се противити, попустити утицају, вољи чијој, покорити се.* — Зар да се као жена пустим да ми руке свежу. *Вес.* Само је чудно: тако љут пас, па да се пустио. *Бен.* **3. а.** *почети што радити, упустити се у што.* — Реши да се с тим чудовиштем пусти у борбу. *Дом.* Пусти се с њим у разговор. *Нех.* **б.** *предати се сасвим чему.* — Пустио се у нека дубока разматрања. *Матош.* Сну се пусти. *Поп. В.* **4.** *кренути се, упутити се куда.* — Окренуо коња, пусти се скоком на ливаду. *Том.* Радије ће напустити теткин кров и пустити се у незнан свет. *Грол.* **5.** фиг. *пружити се, отворити се погледу.* — Десном обалом Врбаса ... пустиле се питоме луке. *Павл.* Са стране пута пустио се у недоглед красни терен. *Јак.* **6.** покр. *престати играти изашавши из кôла, напустити коло.* — Тана се ухватила до једне младе ... и нису још ни једанпут окренули коло, а млада се пусти, и тако Тана и Стана дођоше да играју једно до другога. *Јакш. Ђ.*

Изр. ~ матицом (струјом, низ струју, низ воду), ~ низ ветар *удесити своје поступке према онима који су моћнији, који су на власти, бити беспринципијелан*; исп. управљати се према томе како ветар дува.

пу̏стјети, -тӣм, ек. пу̏стети.

пу̏сто прил. **1.** *на пуст начин, без игде икога, ичега, празно.* — У торовима остаде пусто и мир. *Ћор.* Прилазили [су] ... прозору иза кога се усамљено и пусто сјао град. *Сим.* **2.** *у служби узвика изражава* **а.** *јаку жељу: како бих желео!* — Ej, пусто, што нисам ја на твом месту, та певала бих и да пустосват жели, а камоли кад стари сват тражи! *Срем.* **б.** *душевни бол, жаљење; на жалост, жалибоже, јао!* — Знам ја шта би му лек био, ал сам, пусто, жена, па ме још ова деца вежу. *Вукић.*

пу̏стȍвнӣк м *хајдук, разбојник.* — Па многе су [овце] полетјеле с реда и од вука и од пустовника. *Март.* С Лазом је оставио посљедњи прави пустовник моју завичајну гору. *Буд.*

пустȍвоља ж *самовоља, својевоља. Р-К Реч.*

пустȍглав, -а, -о *који поступа по својој вољи, по своме ћефу, не водећи рачуна ни о ком, ни о чем, својеглав.* — Мрачајски прото је од оних својеглавих и пустоглавих људи ... зарасли су у дивљине планине и у своју природу упили њену оштрину и љутину. *Глиг.*

пу̏стоӈа̑к м *дете које не иде у школу.* — На оног Бакоњу пустоћака ... биће да је Матавуљ пренео више но једну црту своје рођене душе. *Цар М.*

пу̏столина ж **1. а.** *пуст, запуштен, дивљ, ненасељен крај.* — Наш језик [је] ... тужан као крашка пустолина. *Матош.* Момак [је] нађен у пустолини више Врбаса. *Ћоп.* **б.** *напуштено имање. Р-К Реч.* **2.** *празнина, пустош.* — Нису људи тако страшни! Страх је пустолина, јер у пустолини осећаш како су и твоје груди празне. *Вес.* И небо тек је пустолина нијема ... гдје само безнађе се родит зна. *Домј.* **3.** *пуст човек.* — Направио се чудом у селу, кô пустолина. *Ад.*

пустȍлов и **пу̏столов** м **1.** *онај који је немирна духа, који тражи занимљиве догађаје, авантуре.* — Ту је било племенитих пусто-

лова из Италије. *Торд.* **2.** *онај који је спреман на сваки нечастан посао ради личне користи, беспринципијелан човек, авантуриста(а).* — Био је ... пустолов који је тежио само за частима и одликовањима. *Водн.* Војне врлине које су раније служиле на одбрану отаџбине служе сада на украс пустолова. *Јов. С.*

пустòлōван и **пȕстолōван,** -вна, -вно **1.** *који је својствен пустолову, авантуристу.* — Пустоловни Корзиканац закуцат ће једнога дана и на вратима успаване јадранске Троје. *Крл.* Пустоловне је нарави, хтио се нагло обогатити. *ВУС 1966.* **2.** *који је богат занимљивим, необичним догађајима, авантурама*: пустоловне приче. — У египатској су књижевности настали фантастични путописи, претече данашњих пустоловних романа. *Пов. 1.*

пустòловина и **пустолòвина** ж **1.** *занимљив, необичан догађај.* — Добар дио ових успомена старога поморца и пјесника испуњен је разним љубавним пустоловинама. *Обз. 1932.* **2.** *лакоуман и ризичан потхват који се не оснива на стварним могућностима, него рачуна на случајан успех, лов на срећу, авантура.* — Ушао је у крваву и чудовишну ратну пустоловину ... док је рат ... још изгледао као пробитачан спорт. *Поп. Ј.* **3. а.** *пусто, необрађено земљиште, пустопоља.* — Није му сад чудна осушена винова лоза чији црни пањићи самохрано извирују из пустоловине. *Јевт.* **б.** *пуст, слабо насељен крај.* — Зашто је она [Катица] пошла овамо у ову пустоловину да нас пази и превија, кад је могла лијепо да сједи у граду? *Ћоп.*

пустолòвити, -òловīм несврш. *тражити пустоловине, проводити живот као пустолов. Бен. Рј.*

пустòловица ж празн. *демонско биће које се јавља ноћу и односи људе. Свезн.*

пустòлōвка и **пȕстолōвка** ж *жена пустолов, авантуристкиња.* — Отровала се у ери скандала с том пустоловком. *Крл.*

пустòлōвно и **пȕстолōвно** прил. *на пустолован начин, као пустолов.* — [Био је] тип друштвеног паразита који је дошао до сазнања да се на лак начин, пустоловно, може доћи до богатства. *Глиг.*

пустòловскӣ, -ā, -ō *који се односи на пустолове.* — На свијету нема опаснијег занимања од пустоловскога. *Вел.*

пустòлōвство и **пустолòвство** с *пустоловни поступци.* — Играо је сам за себе један велики авантуристички филм ... љубави и пустоловства. *Ћос. Б.*

пȕстопāш[1] м *заједнички пашњак на коме се напаса стока без чувара.* — фиг. У том филологичном пустопашу тражио му је дух љековита коријења за рањави наш језик. *Кор.*

Изр. није то ~ разг. *није то свачије.*

пȕстопāш[2] ж *пустопашност, обест, разузданост.* — Са живе младеначке пустопаши загледао се у поносну кћерку богатог трговца. *Дражс.*

пȕстопаша ж *пустопаш*[1]. — Одведе своју санску козу на пустопашу, на рудимице слатких трава. *Божић.*

пȕстопāшан, -шна, -шно **1. а.** *обестан, распуштен, разуздан.* — Кад је ... шест пустопашних младића покушало обешчастити једну дјевојку пучанку, породи се отворена буна. *Водн.* Они [борци] му дођоше као некаква пустопашна и докона братија која се искупила ту у заклону да се подмигује и смије његовој данашњој живој муци. *Ћоп.* **б.** *који описује, садржи обесне догађаје, доживљаје.* — Хтјели су да се ... наслушају пустопашних и папрених прича. *Цар Е.* **2.** *који је без пастира. Рј. А.*

пустòпашити, -īм несврш. *бити пустопашан, пустопашно поступати.* — [Бујица чувства] је по мојем животу сада љупко, сада болно пустопашила. *Коз. Ј.*

~ **се** *збијати шале, враголије.* — Маша се пустопашила јаче од свију. *В 1885.*

пустòпашица ж *пустопаш*[1], *пустопаша.* — Свуда унаоколо само голе пустопашице, обрасле зеленим, бодљикавим жуквама. *Дов.* фиг. Мисао се неко вријеме носила тим питањем, а онда би ... луњала по милој вољи пустопашицом. *Десн.*

пустòпашицē прил. *без пастира, без чувара, слободно пасући.* — Раде ... пази на говеда да не улете у шумску брањевину. Тако је то сада, а негда би их могао пустопашице загнати. *Ћип.* Мужина распрегне коња ... и загна га пустопашице у шикарје. *Гор.*

пустòпашњāк м *онај који је пустопашан.* — Гледај га пустопашњака, чега му се прохтјело! *Бен.* фиг. Пустопашњак вјетар премеће се наглавце преко поља. *Гор.*

пустòпашница ж *пустопашна жена.* — Да сте ми здраво, пустопашнице! *Матош.*

пȕстопāшно прил. *на пустопашан начин.* — Тврди да је пустопашније живио од њега. *Коз. И.*

пустòпашнōст, -ости ж *особина и поступак онога који је пустопашан.* — Сјетио се свега [из дјетињства]. Свих лудорија, пустопашности и игара. *Бег.*

пустòпољина ж *пусто, необрађено, напуштено поље.* — На пустопољини ... не расте никакво цвијеће, само глог и кукуријек. *Вуј.* Имао је да пријеђе преко прилично простране пустопољине. *Креш.* фиг. Знајући колико је бисерја у пустопољини, нашој старој словенштини, бацио се он озбиљно на то поље. *Кор.*

пу̏сторāст и **пусто̀раст,** -а, -о *који расте без родитељског васпитања, одгоја.* — Готово од дјетињства пусторасто сироче, лишено [је] савјета и водства родитеља. *Креш.*

пу̏сторӣљ м бот. *дивљи јасмин* Philadelphus coronarius. *Сим. Реч.*

пусто̀рук, -а, -о **1.** *који је пустих, празних руку, празнорук.* — У нашу кућу више пута доходила гаталица — пусторука није никад одлазила — и она ми у длан казала. *Буд.* Нећу се ваљда [с риболова] вратити пусторук. *Цар Е.* **2.** *који неразумно троши имовину, који је расипан.* — Био је штедљив, а не тврдица, ни пусторук, ни лаком. *Љуб.*

пусто̀руко прил. *неразборито, лакомислено.* — [Кириције] не би имали камо својих коња одвратити, него би ... онако пусторуко побјегли у шуму, а коњи би остали на пртини. *Маж. М.*

пусто̀сват м **а.** нар. *сват, званица на свадби, који нема нарочите улоге.* — Певала бих да пустосват жели, а камоли кад стари сват тражи. *Срем.* **б.** фиг. *књижевни, политички радник без веће вредности.* — Има и књижевних пустосвата, чија слава умире пре њихове смрти. *Прод.*

пусто̀сватица м и ж *мушки или женски пустосват.* — Сваку »част« попратио је ... задиркивањем: називао је сватове пустосватицама. *Вес.* Завршивши здравицу уз ... одобравање. Опет су се успјешно напрегла плућа пустосватица. *Креш.*

пусто̀та ж *пустош, празнина.* — У свом ... садашњем животу видио је само пустоту и тупост. *Коз. И.* У срцу моме фијуче пустота. *Бој.*

пусто̀ћа ж *стање онога што је пусто, пустош, дивљина.* — У пустоћи данашњега пута ова је соба оаза. *Нех.* Издалека [ваше степе] подсећају са својом пустоћом и анархијом на словенске. *Мил. В.*

пу̏стōш и **пу́стош** ж **1. а.** *пуст, празан, ненасељен крај или место, пустиња.* — Свуда се пустош стере ... нигдје нема никога. *Гал.* Журило [се инжењеру] да што пре оде из ове пустоши. *Шуб.* **б.** *опустошен и напуштен крај.* — Идемо кроз пустош. Села су толико зарасла у бујад да се често не види да су ту некада живели људи. *Дед. В.* Оркан рата је прешао преко пољске земље и за собом оставио пустош. *Јак.* **2.** *пустошење, уништавање.* — Овим би се оградама [багремовим] ... шуме сачувале од пустоши. *Панч.* Први пут се указивао госпођици рат у свом правом значењу, са пустошима које изазива и дубоким траговима који се ... споро бришу. *Андр. И.* **3.** *празнина, самоћа.* — Кућа пуста, прозори зинули, а из њих бије нека пустош. *Мул.* фиг. Марковић је показао сву духовну пустош и беду српске књижевности. *Скерл.* У потпуној пустоши свога личнога живота могла [је] да ... плете и расплиће конце туђих судбина. *Андр. И.*

пу̏стошан и **пу́стошан,** -шна, -шно **1.** *који пустоши, уништава, разара, разоран, рушилачки.* — Јавна реч никад нема онако пустошан замах какав има шапат. *Прод.* [Криза] је потресала Европу на крају ... пустошног империјалистичког рата. *Пиј.* **2.** *који је пун пустоши, опустошен, пуст.* — Моја душа плаче при погледу ове ... пустошне земље. *Јакш. Ђ.* Обручава је [крчму] пустошна чистина ... оштрог камењара. *Божић.* **3.** *бесадржајан, празан, јалов.* — Они су већ нанизали доста тешких, неплодних и пустошних година. *ЛМС 1949.* **4.** фиг. *који на први поглед осваја, заноси, чаробан, диван.* — Није никад очарала душу са лепотом природе пустошне. *Јакш. Ђ.* Осмех је твој ведри и пустошни ... *Марк. Д.*

пу̏стошење и **пу́стошење** с *гл. им. од пустошити.*

пусто̀шилац, -иоца м (ген. мн. -о̀шилāцā) *онај који пустоши, уништава, разара, пустошник. Р-К Реч.*

пу̏стошина ж *опустошени крај, пустопољина.* — Њено добро изгледало јој је као пустошина. Куд погледа, сама развалина. *Вес.* Приморци ... пасу црковне ливаде као пустошину. *Љуб.*

пу̏стошити и **пу́стошити,** -ӣм несврш. **1.** *чинити пустим, чинити пустош, уништавати, разарати.* — Она [љубав] пролази брзо као ветар, који обележава траг куда је прошао, она пустоши. *Јов. Ј.* Кренули су Тракијом и пустошили све на свом путу. *Пов. 1.* **2.** *лишавати моралних снага, чинити неспособним за стваралачки рад.* — Учини му се да га однекле изнутра почиње да нагриза и по њему се шири и пустоши га мртвачка, ружна и неподношљива губа. *Ћоп.*

пусто̀шљив, -а, -о *који има снагу, способност да пустоши, уништава.* — Лаће [ће] спалити огњем пустошљивим. *М-И.*

пу̏стошњак и **пу́стошњак** м *онај који пустоши, пустошилац.* — Пустошник огањ ... по шуми големој гори. *М-И.*

пу̏стошно и **пу́стошно** прил. *пустошећи, уништавајући.* — Вредност сатире ... лежи ... у том ... непосредном продирању у оно што је сурово и пустошно разорно у дивљини ... средине. *Глиг.*

пу̏стошнōст и **пу́стошнōст,** -ости ж *особина, стање онога што је пустошно.* — Драма траје у самом разговору ... који

разоткрива сву социјалну пустошност тога менталитета. *Богдан.*

пу̏сула ж тур. *цедуља, писамце, потврда.* — И бог од њих пусулу изгубио . . . заборавио их и он! *Воп.*

пу̏т, пу̑та м (инстр. пу̑тем и пу̑том; мн. пу̑тови и пу̑теви; песн. пу̑ти) **1. а.** *дуги и уски део земље у облику траке који служи за ходање и уопште кретање, цеста.* — Какви су тада били путови за промет татарских производа, такви су остали и за живота његова. *Глиш.* Они иду путем (пут води уз гробље). *Уј.* фиг. Идеје су путови и друмови који везују удаљене области људског знања. *Кнеж. Б.* **б.** *простор по коме се или кроз који се врши кретање, саобраћај, промет*: морски ~, водени ~, ваздушни ~. **2. а.** *место, земљиште којим треба проћи, пролаз.* — Србија је постала велики пут којим су Турци надирали у Мађарску и Аустрију. *Скерл.* **б.** *приступ до чега, могућност да се дође, продре до чега.* — Нисте јој помогли . . . да нађе пут к истини. *Крањч. Стј.* **3.** (обично у вези с атрибутом: гвоздени) *железнички колосек, пруга.* — Ватрењача лети, лети као муња, по гвозденом путу. *Змај.* **4.** (обично мн.) анат. *орган у облику канала којим се врши каква физиолошка функција.* — Болест . . . није ништа друго до катарално запаљење путева којима се дише. *Батут.* Полним жлездама придружују се одводни путеви, семеноводи и јајоводи. *Станк. С.* **5.** *кретање куда даље од сталног боравишта с каквим циљем (ради свршавања каквог посла, ради забаве, упознавања или проучавања, спорта и сл.).* — Дадоше му пет дана за спрему и пут. *Срем.* Спремају [се] на пут у Африку. *Јонке.* **6. а.** *правац кретања.* — Бјеше на челу поворке да јој казује пут. *Креш.* **б.** *смер, правац какве активности, развитка чега.* — Током Ослободилачког рата . . . положени су први темељи новог пута у развитку југословенских народа. *Марј. Ј.* Наше сунце је ушло у фазу жуте боје, и то према силазноме путу свог развитка. *ОГ.* **в.** фиг. *средство, начин да се до чега дође, да се што постигне.* — Ако . . . ниси за школу, а ти се прихвати друга посла; има сто путева за вредна човека. *Срем.* Одузимање власти мањинској класи потребно је извршити револуционарним путем. *ОГ.* **7. а.** *ток, фаза, етапа развоја.* — Све и највише што може учинити [човек], то је да увиди и позна путеве природе и њене законе. *Кнеж. Б.* Одлука о градњи . . . цесте и данашња помирба велики су кораци на путу новога живота. *Дук.* **б.** *живот, трајање.* — Ко ће побећи од смрти? Ко може одгонетнути крај човечјег пута? *Моск.* Хисторија човјека и његова пута под звијездама није друго него дневник јаловог лутања. *Лит. 1957.* **8.** (инстр. путем у предлошкој служби) *преко, посредством, помоћу чега*: судским путем, путем штампе. — Синови му руковаху новцем већ путем банке и чека. *Крл.* Путем партизанских веза потражи податке о дошљацима. *Вуј.* **9.** астр. *путања небеских тела.* — Пут Месечев сребрн низ море се види. *Дуч.* Цео боговетни дан погнути секу док год Сунце не пређе свој пут небом. *Макс.*

Изр. бацати (бацити, метати, метнути) грану на ~, стављати сметњу на ~, стати на ~ коме, пресећи (запречити, затворити, затварати) ~ коме фиг. *спречити, спречавати, омести, ометати, осујетити, осујећивати рад и тежње некоме*; балвански ~ *шумски пут којим се спуштају балвани приликом сече*; бити (стајати) на путу коме фиг. *в. бацати грану на пут*; бити на путу до чега фиг. *приближавати се успеху, остварењу чега.* — Ми [смо] . . . на путу да створимо своју културу. *БВ 1909.* Сваки пут кад погледа на Божицу заобљену . . . помисли: Треће је дијете на путу. *Јип.*; бити на добром (правом) путу, поћи правим путем *живети честито, поштено*; бити на кривом (погрешном, злом) путу; поћи лошим, рђавим путем *живети лошим, порочним начином живота*; чинити (начинити, чистити, правити) ~ а) (себи) *чинити, начинити пролаз између људи*; фиг. *постићи важан положај, успех на пољу какве делатности*; б) (другоме) *уклонити се коме с пута, пропустити кога да прође*; чинити (начинити, чистити, крчити, прокрчити, отворити, отварати, пробити, пробијати, (у)тапкати, (у)равнати, припремити, припрамити) ~ фиг. *створити, стварати услове за остварење чега, каквог циља, развитка чега и сл.*; дати ~ коме покр. *отпремити, отерати кога.* — Москов некакав из мора изишао и у вас дошао . . . — Пут му дајте откуд је дошао. *Њег.*; човек средњег пута *неутралац, умерењак*; *човек без чврстих назора, без кичме, млитавац.* — Показао [је] толико гађења . . . према . . . млитавцима, људима средњег пута. *Наз.*; дати се (кренути, оправити се) на ~, хватати (ухватити, узети, предузети) ~ *поћи, отићи, започети путовање*; држати ~ *в. држати корак (уз држати, изр.)*; главни ~ *тврди, асфалтирани пут између великих насеља*; ићи (поћи) путем најмањег отпора *прилагодити се приликама ради властите користи, бити беспринципијелан, споразумаш*; ићи својим путем *радити, поступати, живети по својој жељи, према својим својствима и склоностима*; изгубити ~ *залутати*; извести на ~ кога фиг. *одгајити, васпитати, учинити кога способним за самосталан живот.* — Желим да децу своју изведем на

пут. *Нен. Љ.*; каравански ~ *пут којим пролазе каравани камила или коња*; казати (показати) ~ коме, скренути кога на (прави) ~ фиг. а) *упутити кога, указати коме правац, правилан начин да постигне што.* — [Маркс] је први показао пролетаријату пут. *Скерл.*; б) ир. *отерати, отпустити из службе.* — Ако си за њих [хајдуке], примиће те, ако ли ниси, показаће ти пут. *Вес.*; колски ~ *пут за кола*; коз(и)ји ~ *в. уз коз(и)ји (изр.)*; кратким путем *без истраге и суда.* — Бунтовници [су били] повешани кратким путем. *Јевт.*; крижни ~ *в. уз крижни (изр.)*; лежати на путу (о новцу) фиг. *имати могућност лаке зараде*; Млечни Пут астр. *Кумов(ск)а Слама*; не наћи нешто на путу *немати за бацање, не желети узалуд трошити.* — Не могу ... ни ја све [урадити], најо! Нисам моју грбачу на путу нашла! *Вес.*; нанети ~ (кога) *случајно, без претходног плана доћи.* — Ако ме пут нанесе, навратит ћу се. *Вил.*; није било пута то чинити *није требало то чинити*; отворити нове путеве чему *наћи, створити нове могућности за остварење чега*; ~ чавленик *пут по коме могу ићи коњи потковани (чавлима)*; пловни, водени ~ *море, воде по којима могу бродови пловити*; ~ под ноге, ~ за уши *одмах, сместа отићи, кренути на пут (обично као заповест).* — Ако нећеш, а ти ајд'; пут за уши па напоље! *Срем.*; последњи ~, вечни ~ фиг. *погреб, сахрана*; преко пута *на супротној страни.* — Становаше баш преко пута наше куће. *Дом.*; саобраћајни (прометни) путеви *сви путеви и средства којима се одвија саобраћај, промет*; средњи ~ тражити, бити за средњи ~ фиг. *бити неутралан, тражити средину између крајности, умереност*; сеоски ~ *пут између мањих насеља*; Срећан ~! разг. *жеља да се срећно, угодно, успешно путује*; с пута! *склањај(те) се!*; с пута бити а) *далеко од пута, незгодно, снеруке бити.* — Заселак [је] увучен, људима с пута. *Јов.*; б) *ма ко, тек ко.* — Дотуша је ... није с пута. *Божић*; стрм, трновит је ~ до звезда *с муком, с напором и стваралачким радом долази се до признања и до славе*; сви путеви воде у Рим *коначно решење за све доноси онај који има највишу власт*; свога си пута нар. *иди својим путем, гледај свога посла.* — Мене са собом не мијешај ... Свога си пута! *Сиј.*; свој ~ наћи *доћи до правог изражаја пр ма својим способностима.* — То су ... срећени млади људи који су већ нашли свој ... пут. *Андр. И.*; уз ~ а) *покрај, поред пута*; б) *идући путем, узгред.* — Морам уз пут неко гвожђе купити. *Киш.*; стати, остати на пола пута фиг. *предузето, започето не довршити, одустати од започетог посла, устукнути*; свадбени (венчани) ~ *путовање брачних другова после венчања*; тежак, трновит ~ фиг. *мучан, тежак живот*; узети ~ под ноге *упутити се пешице*; вицинални ~ *споредни, мање прометан пут*; заобилазним путем (покушати што, доћи до чега и сл.) *служећи се недопуштеним средствима*; за путом бити *непосредно пред путовањем.* — Ко је за путом, треба да путује. *Нен. Љ.*; животни ~ *живот.*

пу̏т ж **1. а.** *људско тело са свим спољним физичким својствима.* — Он је осјећао топлу једрину њезине пути. *Гор.* **б.** *боја коже.* — Иде са девојком црне пути. *В 1959.* фиг. Стијење пара ... њезину [ријеке Уне] глатку стаклену пут. *Мил. В.* **2.** *тело као извор чулних осећања; чулност, похота.* — Тај осећај гладне пути врховно [је] ... надахнуће Борисава Станковића. *Богдан.* Моја пут тек грубе жуди страсти. *Домј.*

Изр. ~ и крв чија, ~ од пути чије 1) *рођено дете, пород чији*; 2) *о нечем што је створено сопственим, властитим трудом и бригом; о некоме који је тесно, нераскидљиво везан с ким*; ући у ~ и крв *усвојити што чврсто, трајно, дубоко се укоренити.*

пут[1] *у служби предлога с ген. показује правац према коме, чему: к, према, у правцу, у смеру (у правом и пренесеном смислу).* — Сутрадан ... крене пут свога села. *Вип.* Одступише пут Сарајева. *Андр. И.* Магле пут југа се крећу. *Домј.* Закреће пут мистицизма. *Баз.*

пут[2] и **пута** (у прилошкој служби) **а.** *у вези с придевима, редним бројевима, показним заменицама показује место дате радње, догађаја у реду других радња, догађаја који се понављају.* — Задњи пут [је] марамом оздравила стрицу. *Леск. Ј.* Хоћа му је по хиљадити пут нагласио како му је ... драго. *О-А.* Снијег овога ће пута од мора! *Мат.* Море је било овај пут зелено. *Дуч.* **б.** *у вези с главним бројевима, већим од два, и другим речима за количину показује понављање радње.* — Храмајући пође до пет пута потоку. *Наз.* Зар је мало пута мајка у својој кући постајала туђин. *Шуб.* Ако и нису увек неразумљиви, најчешће пута су наивни. *Богдан.* Ми никољштаци сваки се пут стидимо званице. *Љуб.* Шта сам ти пута говорила! *Вес.* **в.** *-пут састављено с главним бројевима 1—4 у прилошкој служби показује једнострукост, двострукост, трострукост или четворострукост чега.* — Немој рећи трипут! *Вес.* **г.** (пута) *при рачунској радњи множења (знак × или ·) показује с коликим се бројем множи:* 2×4=8, тј. два пута четири, двоструко четири чини осам.

пу̏та ж покр. *в. путуња. Рј. А.*

пу́так, -тка м *хип. од пут.* — Без конца тај се одуљио путак на мјесечини тихој по ливади. *Марк. Ф.* Стегла мати у наручје сина, путак хвата у брда далека. *Кош.*

пу́тāљ, -а и **пу́тāљ,** -а́ља м *путаст, путоног(аст) коњ.* — Његов коњ био је виши од осталих, путаљ. *Андр. И.* Он опреми дебела путаља. *НПХ.*

пу́тāљчић и **пута̀љчић** м *дем. од путаљ.* — Води два коња под опремом, једног путаљчића и једног кулаша. *Ком.*

пу́тан, -тна, -тно (у именичкој служби) *путник.* — Ил' вас ткогод увриједио брата, или путну затворио врата. *Маж. И.*

пу́тан[1], -тна, -тно *који се односи на пу́т, телесан.* — Гледам нагост путну. *Кам.*

пу́тан[2], -тна, -тно *исправан, прав, који иде правим путем. Вук Рј.*

пу́тања и **пута̀ња** ж **1.** *узак пут који су угазили пешаци и живо̀тиње, стаза, ногоступ.* — Био је уверен да ће га та путања [у шуми] извести на пут. *Вес.* Помаља се између шибља и виња слабо утапкана коњичка путања. *Шапч.* А ноге њезине крвариле од ломних путања којима је проходила. *Креш.* фиг. У слађаним пјесмицама преслатке се Поезије узвишеним путањама душа моја к теби вије. *Вел.* **2. а.** *правац, смер кретања у пливању, лету и сл.* — Путања дуж које јегуља налази најповољније прилике ... води право ка Саргаском мору. *Петр. М.* Бачена лопта може имати путање лета ниско. *Ват.* **б.** астр. *правац кретања небеских тела.* — Сумњај да ли Сунце зна путању своју. *Панд.* Путање свих звијезда су кружнице. *ОГ.* **3.** фиг. *начин (живота).* — Љубав је, знајте, путања права, ко њоме иде тај се спасава. *Змај.* Она је за се и за ме остала вјерна старој путањи живота. *Дражс.*

Изр. Млечна Путања *в. Млечни Пут, уз пут (изр.).*

пута́њак, -њка м *дем. од пут, путељак, путић.* — Око кућа стогови сијена, плотови, путањци. *Сиј.* А његова мала Милица поведе ме путањком на Млаву. *Пол. 1957.*

пу́тањица и **пута̀њица** ж **1.** *дем. од путања.* — Средивши чамац упути се путањицом према дјевојци. *Тип.* **2.** фиг. *бора, набор на лицу.* — Лице јој избраздано оним путањицама које браздају бриге. *Сек.*

пу́тар, -тра м нем. = путер *маслац.* — Постали [су] слаби и мекани попут путра. *Ков. А.*

пу́тāр, -а́ра м **1.** *чувар путева, цеста, цестар.* — С кокардом на шајкачи и крампом преко рамена, путар Јанко за кратко време постаде ... мржи но иједан жандар. *Пол. 1956.* **2.** *носач путе, бренте у берби грожђа*; исп. пу́та. *Рј. А.*

пута́рев и **пута́ров,** -а, -о *који припада путару.*

пу́тāрскӣ, -ā, -ō *који припада путарима, који се односи на путаре:* ~ одело.

пу́таст, -а, -о *који има бели белег над копитом у облику пута, путоног (о коњу).* — По кобили Амалији, алатасте боје и путастој у обе предње ноге ... *Јак.*

пу́тац, пу́ца м покр. заст. *в. пуце. Рј. А.*

пу́тац, пута̀ца м покр. *дем. од пут (1). Рј. А.* — Млада се Конавока враћала ... истим путацом. *Шимун.*

пу́тача[1] ж **а.** *в. пут*[2] *(г).* **б.** *знак за поништавање чега написан у облику* ×. — Убрзо је арапско име улице освануло под путачом, док је с француског опрана црвена боја. *Пол. 1959.*

пу́тача[2] ж покр. *вољ(к)а у птица. Рј. А.*

пу́тāшце, -āшца и -āшцета с *дем. од пуце. Вук Рј.*

пу́те ж мн. *в. путо.* — И Вук је заспао сном ... о великој љубави која се ... може разгорети ... само у путама тијесних закона и предрасуда. *Зог.*

пу́теван, -ēвна, -ēвно заст. *телесан, од крви и меса.* — А људи смо с једне поле [стране] путевни: што видимо, за тим идемо; чеса не видимо, за то не хајемо. *Кур.*

путе́љак, -љка м *дем. од пут.* — Окрену утабаним путељком кући. *Гор.* фиг. Њих између живота и смрти води само путељак којим се пређе без ужаса. *Дуч.*

пу́тем (инстр. од пу́т у предлошкој служби, с ген.) *в. пу́т (8).*

пу́тен, -а, -о *који се истиче путеношћу, чулношћу; који изражава путеност; који је испуњен путеношћу, страствѐн, похотљив.* — Све су оне ... плахе и путене у љубави. *Глиг.* Ова поезија је ... најпутенија љубавна лирика коју знам. *Михиз.* Све се ... брзо претворило у ... путену засићеност. *Крл.* Кроз слушалицу га дотакну мазан, путен глас. *Сим.*

пу́тенӣк м заст. *путен, страствѐн човек.* — Ја дознадох да се путеници на такове осуђују муке, који разум потчињају пути. *Прер.*

пу́тено прил. *телесно, чулно, страсно.* — Ту ме ... дочекало на главној улици тромо спорно ваљање густог, путено намезгреног корза. *Ж 1955.*

пу́тенӧст, -ости ж *особина, својство онога који је путен.* — Дух [му се] сасвим отео путености. *Јурк.* Њему је написала ... најнежније стихове у којима се верска егзалтација утапа у зауздану путеност. *Дуч.*

пу̏тер м нем. варв. = пу̏тар. — А долазе још ... и житарски трговци што једу путер и земичке кад одседну ту. *Срем.*

путѐрāш, -а́ша м индив. фиг. *човек мекан као путер, мекушац, бескичмењак.* — Не могу ја да се натежем сатима с будалама, путерашима и уплашењацима. *Дав.*

путѐрина ж *аугм. и пеј. од пу̏т* (*1*). — Одавде лијепо видим ... уску и прашњаву сеоску путерину. *Јел.*

путешѐственӣ, -ā, -ō цсл. *путнички.* — Даље, треба четврта кола, путешествена. *Игњ.*

путешѐственӣк м арх. *путник.* — Мора ... да импонује сваком нашем путешественику овај ... неизвјештачен однос човјека према човјеку. *Пол. 1959.*

путешѐствије с цсл. разг. ир. *пут, путовање.* — Ручни рад ... ће вас ... подсећати на то наше путешествије. *Мил.* Исцрпно објасни политичко и привредно стање Бухаре коју познаваше са својих путешествија. *Уј.*

пу̏тијер м покр. *в. путир. Вук Рј.*

пу̏тило с *путо.* — Ноге коњу вади из путила. *НПХ.* Коњушари и управник искочише из касарне, али чуше само како на кобилама пуцају путила. *Моск.* А да циглог у путилу стегнеш, би подигли бајрак на Грахову. *Март.*

пу̏тина ж *аугм. и пеј. од пу̏т* (*1*). — Сви су борци посматрали с чука малу колону која је одмицала раздртом сеоском путином. *Ћоп.*

пу̏тине ж мн. покр. (и у вези: путине и рутине) *беспослице, мале ствари, ништа.* — Знаш, она ти држи конте овијех путина. *Војн.* Од траскалских путина и рутина, од пустословја лакше је смрдати какав спис него и понајприпростије догодовштине исказати својим ... језиком. *Шим. С.*

пу̏тир, -и́ра м грч. црквен. *чаша од скупоценог метала са вином и хлебом за причешће, калеж.* — Да имам света вина, причестио бих те, ал' путир ми је срце пун крви носите. *Кост. Л.* Ну погледај како Јуде пјенушицу слатку срчу из вјечног ти из путира! *Крањч. С.*

пу̏тити, -и̏м несврш. заст. *спутавати, везати.* — Махом слуге ... једни вином са земљом га љубе, а други га ликовима путе. *Март.*

пу́тити, пу́тӣм несврш. *показивати коме пут, упућивати, упозоравати, наговарати.* — Путио је лијепо све Словине да се сложе, да се уједине. *Хар.* Учити и путити ваља сву сељачку браћу. *Мишк.* А њихови оци и матере ... путиће је [своју дјецу] да и њој кажу ону ријеч од које се она увијек стресе. *Мил. В.*

~ се *кретати се, полазити на пут, бити на путу.* — Курлани су се још бавили сељацима горњацима, који су се путили својим кућама. *Божић.*

пу̏тић, -а и **пу̏тӣћ,** -и́ћа м *дем. од пу̏т.* — Ја сам често ... шуљао се до самотна путића изнад пољанице. *Наз.* Дванаест гладних људи ... су је понели по блатњавом путићу. *Дед. В.*

пу̏тифа̄рскӣ, -ā, -ō *који је као у Путифарке, познате библијске завоткиње*; фиг. *заводнички.* — Тако заврши [свој говор] дивна женска Јања неким путифарским нагласком. *Крањч. С.*

пу̏тӣште с **1.** песн. *пу̏т; мрежа друмова̂, цеста̂.* — Пролазе заставе путишта далека. *Дуч.* И спустила се [бура] на путишта наша, у винограде и у маслинике. *Пар.* **2.** зоол. *први чланак прста у папкара. Свезн.*

пу̏тка ж покр. *име путастој крмачи. Рј. А.*

пу̏тко м покр. *в. путаљ. Рј. А.*

пу̏тљā̄г, -а́га м и **пу̏тљага** ж покр. *узак неуређен путић, уска стаза.* — Клизава путљага вијуга кроз баште. *Лал.* Једна брђанка ... отрча путљагом ка сеоцу. *КН 1959.*

путља́жак, -а́шка м *дем. од путљаг, путић.* — Стрми путљажак га одведе до савардака [куполасте колибе]. *Лал.*

пу̏тнӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на пут, путовање; који је потребан или служи за путовање, који даје право за путовање, за пролазак каквим транспортним средством:* ~ карта, ~ исправа, ~ лист. — Мелита хтјела му је ту своту дати од оних цекина што их је добила за путни трошак. *Том.* Бајкић остави своју путну торбу код пазикуће. *Ћос. Б.* **б.** (у именичкој служби) *путник* — Божја је воља да гладне нахраниш, жедне напојиш и путне настаниш. *Шен.* Сретао је [Вицко] свуда путног и намјерног. *Драж.*

пу̏тнӣк м *човек који путује.* — Ја сам странац, путник. *Дом.* Стар паробродић ... крцат је путника. *Кал.* фиг. Диже очи звездама, путницима старим. *Змај.*

Изр. ~ намерник *путник који се случајно нађе, намери у гостима*; светски ~ *путник који путује по свету*; трговачки ~ *путник који препоручује или продаје трговачку робу, трговачки агент*; ~ турист(а) *човек који путује из забаве, пасије као турист(а).*

пу̏тнина ж *попудбина, новац потребан за пут, путовање; путни трошак.* — Баконља ... прими два талира путнине ... па на воз. *Мат.*

пу̏тница ж **1.** *исправа коју издаје надлежна власт а служи као дозвола за путовање из једне државе у другу или за боравак у ино-*

странству, пасош. — Узме путницу за иностранство ... и с дружином задовољан отпутује у Америку. *Тип.* Данас мисле многи пјевачи само на путнице и препоруке да могу путовати земљом па и иноземством. *Обз. 1932.* **2. а.** *жена путник.* — Путници и путнице свију народа ту се радо уставе и гледају. *Нен. Љ.* фиг. Путнице пчеле у ливади твојој на дрво селе. *Макс.* **б.** мн. зоол. *птице које путују.* — Трепћући прелазе небом многобројни облаци, као оно шарене птице путнице што широким крилима ваздухом пролећу. *М 1867.* Путнице путују около према потреби и нису везане [као птице селице] ни на вријеме ни на циљ. *Финк.*

Изр. потписати путницу коме фиг. *отерати кога.* — Више вјероваху двојици него једном и потписаше му путницу. *Киш.*

пу̏тница ж покр. = путњица *прљавштина, нечистоћа у порама и браздама коже.* — Све стоји пљусак воде, људи жуљају главу, сапиру путнице с врата и вртају уши прстима. *Том.*

пу̏тничкӣ, -ā, -ō̄ *који припада путницима, који се односи на путнике:* ~ торба, ~ ауто, ~ воз, путнички бродови, путничке песме.

пу̏тнички прил. *на начин путника, као путници.* — Другачије се опет пјева путнички (баш тако кажу). *Рад. А.*

пу̏тно прил. *право;* исп. путан[2]. *Вук Рј.*

пу̏тнӧст, -ости ж *стање онога што је путно. И-Б Рј.*

пу̏тњица ж = пу̏тница. — Сав је у путњици. *Коз. И.*

пу̏тњичав, -а -о *који има на себи путњице, прљав, нечист.* — Љубић је бос, ноге су му мусаве, путњичаве, поцрњеле. *Кос.*

пу̏то с **а.** *спона, веза (већином плетена) којом се коњима сапињу, спутавају предње ноге.* — Гле, ја заборавио путо! — Ето пута коњу о врату. *Ад.* Газда [се] једанпут сагнуо да му скине пута с ногу. Коњ га тресnуо. *Бен.* **б.** мн. *споне (већином гвоздене) којима се осуђеницима спутавају ноге или руке), букагије, негве, окови.* — Једни сужњи бјеху приковани у путима на веље бродове. *Њег.* Прене се кад ланци зазвече ... Ал ћути везан у железна пута. *Јакш. М.* Гвоздена пута, негве и ропски ланци ће лежати растргани пред нашим ногама. *Дук.*

Изр. лупати као ~ о ло(ј)тру покр. *говорити лудо, брбљати бесмислено, узалудно.* — Ал' шта ја ту теби онако истом штогод, кô путо о лојтру!? *Ивак.*

пу̏товање с *гл. им. од путовати.*

пу̏товати, пу̏тујēм несврш. **1. а.** *ићи на пут, возити се превозним средством даље од места сталног боравка, становања.* — Путовао би даље од села до села, од града до града с ковчежићем у руци. *Леск. Ј.* **б.** *ићи, упућивати се куда возећи се превозним средствима.* — Он ... путује око свијета. *Јонке.* **в.** *ићи ходати, маршировати.* — Кад би батаљон ... путовао пољем поред пруге ... Столе би први запевао. *Пер.* **2. а.** *кретати се (о транспортним средствима и роби у њој).* — Живот је наш онда путовао као вагон по солидно постављеним трачницама. *Крл.* На жељезничкој станици вагони ... шљива путују. *Сим.* **б.** *окретати се, кружити.* — Земља путује око Сунца ... по елипси. *Анал.* **в.** *кретати се у каквом правцу, бити ношен од кога или гоњен од чега.* — Ка западу златни путују облаци. *Јакш. Ђ.* Нећеш се смијати кад чујеш камо ће Малчикини новци путовати. *Том.* **г.** *кретати се полако по глаткој површини, клизити.* — Павле нишани: лице му се издужује, десно око путује низ цев, стаје на нишан. *Јос. Д.* **3.** фиг. *ићи, пролазити.* — Путује ријека радосна и сама. *Полић.* Под гором Романијом живи, путује прича. *Јоп.* **4.** прел. *прелазити возећи се с једног места, краја у други.* — Морнари који путују далеке путеве по мору ... опет најрадије спавају. *Нен. Љ.* Јесте ли ви само зато путовали толики пут да ми донесете сузе жалоснице свога господара? *Шен.* **5.** фиг. *умрети.* — Па кад човјек једаред остари, треба да путује. *Игњ.*

Изр. ~ у маглу фиг. *не видети излаз, изгубити се;* путуј игумане! *могу без тебе (вас), ниси ми (нам) потребан.*

пу̏тӧвница ж необ. *в. пу̏тница (1).* — Пошто му није била у реду путовница, отпремише га још исти дан пут његова завичаја. *Том.*

пу̏товӧд и **пу̏товод** м *в. путовођа.* — фиг. Емерсон је у овој књизи непоуздан путовод својих читалаца. *Прод.*

пу̏товођа и **путӧвођа** м *вођа пута, онај који организује (заједничко) путовање, који на путовању (по)казује пут куда ће се ићи.* — После мало времена путовође дођоше и путници се подигоше на пут. *Ат.* фиг. Уметност добија за нас огроман значај, јер нам служи као путовођа и учитељ у животу. *Т. књ.*

пу̏токāз м **а.** *видљив знак на путу или раскршћу којим се у облику стрелице или као натпис показује правац, смер пута.* — Неки од великих стећака служили су као међаши или као путокази. *Жуј.* Шаре на њима [цвјетовима биљака] често управо као путоказ показују смјер којим се долази до слатког сока и лепљивог пелуда. *НЧ.* **б.** фиг. *рад, живот и дела људска која служе за подстицај, подстрек и смерницу живота и рада другима.* — Али је овај Караџићев рад био путоказ многим поколењима. *Бел.* Закључци које је Маркс повукао из тога херојског хисторијг-

ског догађаја париског пролетаријата ... постали су најважнији путоказ радничкој класи у изградњи социјализма. *Ант. 1.*

пу̏тоног(аст) и **пу̏тоног(аст),** -а, -о **1.** *који има путасте ноге.* — Тек пред зору почеше да му се привиђају коњи ... лијепи путоноги. *Лал.* Још сам чуо ... да ти имаш у потаји дора дорастаста и путоногаста. *НП Вук.* **2.** фиг. *лукав (у добром, позитивном смислу), хитар, вешт (о човеку). Вук Рј.*

пу̏топӣс м *књижевна врста у којој писац износи своје утиске о земљама, пределима кроз које путује.*

путопи́сац, -сца м *писац, аутор путописа.* — Било је међу њима стихотвораца, драматика, путописаца. *Барац.* Према циљу који је путописац себи поставио путопис може бити географски ... етнографски итд. *Т. књ.*

пу̏топӣсни, -ā, -ō *који се односи на путописе:* ~ књижевност, ~ аутобиографија, ~ књижевни рад.

пу̏топӣсно прил. *на начин путописа, као у путопису.* — Матавуљ је у овом делу путописно цртао ликове. *Глиг.*

путопи́шчев, -а, -о *који припада путописцу:* ~ таленат.

пу̏тујӯћӣ, -ā, -ē *који путује, покретан:* ~ дружина, ~ друштво, ~ позориште, ~ глумац, ~ сликар, ~ театар, ~ трговац, ~ учитељ.

пу̏туња ж нем. **1.** *дрвена или плетена посуда об. за грожђе која се носи на леђима.* — Свако јутро и вече видите чељад са мешинама и дрвеним путуњама на леђима. *Нен. Љ.* По тридесет марјаша путуњу грожђа неком продаде. *Богдан.* **2.** *врста ведра за вино.* — Биће тамо [у подруму] свега: и путуња и чутура. *Срем.*

пу̏туњџија м *онај који носи путуњу у берби. Рј. А.*

пу̏ћ узв. оном. **1.** *за подражавање, опонашање звука кад нешто падне у воду, пућкај.* — Глас [је] мој ... што и пућ у море камечка уз шум валова. *Прер.* **2.** (обично поновљено више пута) **а.** *за вабљење ћурића, пурића. Рј. А.* **б.** *за глас препелица. Рј. А.*

пу́ћак, -ћка м *в. пуран. Вук Рј.*

пу̏ће с *зб. им. од пу̏т. Вук Рј.*

пу̏ћӗње с *гл. им. од пу̏тити.*

пу́ћӗње с *гл. им. од пућити (се) и пу́тити (се).*

пућѐрица ж покр. *каблић, чабрица.* — Да вам плати ... пућерицу млијека. *Љуб.*

пу̏ћи, пу̏кнēм сврш. = пукнути.

пу́ћити, пу̏ћӣм несврш. *надимати, кривити усне у знак љутње, срџбе или неслагања.* — Девојке су срдито пућиле румена уставшца. *Ранк.* Пућио је усне као да дише. *Десн.* ~ **се** *надимати се, охолити се.* — Било је доста њих који су се радовали ... катастрофи ... човека који се дотле сувише пућио и надимао. *Јов. С.*

пу̏ћка ж *ћурка, пура. Вук Рј.*

пу̏ћкӣње с *гл. им. од пућкати.*

пу̏ћкати, -ām несврш. оном. **1. а.** *испрекидано, с времена на време потезати и испуштати димове пушећи из луле и испуштајући при том кратке звукове.* — Старац ме је слушао, пућкајући на подугачак чибук. *Чол.* **б.** *испуштати сличне испрекидане звукове издајући дим, пару.* — И машина поче радити, пућкати и зујати. *Петр. В.* **в.** *изводити нарочите звукове уснама при дисању или при каквом узбуђењу.* — Пљеска рукама и пућка уснама ... да изрази своје велико задовољство. *Лал.* **г.** *слабо, притуљено горети испуштајући при том испрекидане, слабе звукове.* — Једни шкиље у свјетиљку што пућка на зиду. *Каш.* **2.** *изводити гласове »пућ, пућ«* (*о ћурану, препелици*). — Пурани су пућкајући ширили крила. *Бен.* Ћурке се слетиле, па пућкају. *Глиш.* **3.** (на кога) фиг. *односити се према коме или чему равнодушно, с потцењивањем, с презиром, не поклањати коме, чему никакву пажњу.* — Пућка на земаљске гмизавце што се зову људи. *Јевт.* **4.** (на кога) *пујдати.* — Да не говоримо о Русима које су директно тукли ... и пућкали на њих псе. *Ђон.*

пу̏ћкац! узв. *в. пућ (1). Вук Рј.*

пу̏ћнути, -нēм *свр. према пућкати.* — Опет пућне [Филип] језиком. *Божић.* Пућне каква препелица. *Дом.*

пућпу̏лик м и **пу̏ћпура** ж оном. *препелица (названа по гласу којим се оглашава);* исп. пућпурка, пућпурућ.

пућпури́кӣње с *гл. им. од пућпурикати.*

пућпури́кати, -пу̏рӣчēм несврш. *испуштати глас пућ-пурућ (о препелици).* — Препелице [су] пућпурикале. *Ћор.* Степска препелица пућпуриче. *Шов.*

пућпури́кпути, -пу̏рӣкнēм *свр. према пућпурикати.* — Препелица пућпурикне негдје у зеленој ... дјетелини. *Матош.*

пу̏ћпу̏рка ж и **пућпу̏рућ** м оном. *пућпура. Бен. Рј.*

пу̏ћ-пу̏рӯћ оном. *узв. за подражавање препеличјег гласа.*

пу̏ф[1] м фр. *округла столица без наслона, обложена меканим материјалом.* — Седели су у наслоњачама и по »пуфовима«. *Петр. В.*

пу̏ф[2] узв. **1.** *за одбијање нечега, неслагање с оним што је непосредно пре речено.* — Пуф! ти знаш најбоље колико твој муж има мало

времена за то. *Петр. В.* **2.** *при паду нечега.* — А он пуф на под! *Јонке.*

пу̏фер м енгл. **1.** *направа с опругом између вагона за ублажавање судара, одбојник, буфер.* — Пљескали [су на вагонима] пуфери као големи длановн. *Гор.* **2.** мн. хем. *мешавина хемијских супстанција које имају способност да се одупру промени хемијских реакција оне средине у којој се налазе. Свезн.*

пу̏фкати, -а̄м несврш. оном. *пућкати (1 в, г).* — Он је спавао, пуфкао устима: пуф! пуф! као да му се нешто не свиђа. *Сиј.* Чула се само лампа како пуфка. *И.*

пу̏флак м *патуљак, кепец, стармали. Вук Рј.*

пу̏флачић м *дем. од пуфлак.*

пу̏фљāк, -а́ка м *в. пух*[1] *(2). Р-К Реч.*

пу̏фна ж нем. варв. **1.** *велики набор.* — Носи лагиране ципеле и лајб са рукавима с пуфнама. *Срем.* **2.** *пудровача.*

пу̏х[1] м зоол. **1.** *животиња из реда глодара која чини прелаз од мишева к веверицама и која спава зимски сан* Myoxux glis. — Живео је као пух у својој јами. *Моск.* **2.** фиг. и погрд. *леђ човек који воли да спава.* — Тај угојени грађански златозуби пух . . . глодаше Шимуново дјетињство. *Гор.*

пу̏х[2] м *последњи остатак од чега што се постепено троши.* — Прољеће значи за те људе доба . . . кад је изметен из сандука и задњи пух брашна. *Десн.*

пу̏х[3] м оном. *струја ваздуха која се одједном избаци из уста.* — Затвара врата . . . а затим пух у свијећу и дух у себе. *Ђон.*

пу̏ха ж покр. = пува. *Вук Рј.*

пу̏халац, -аоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) зоол. *кит. Р-К Реч.*

пу̏халачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пухаоце.*

пу̏халица ж бот. *в. пухара. Р-К Реч.*

пу̏халица ж покр. *в. пухаљка. Рј. А.*

пу̏хало с **1.** *отвор кроз који ваздух струји. З-Г.* **2.** техн. *направа за пухање, дување. Бак. Реч.*

Изр. мртво ~ *човек леђ и тром.* — Мртво је он пухало, а ја сам, брате, био ватрен. *Сим.*

пу̏хāљка ж *цев за пухање, пухалица, дувалица.* — У бразилијским шумама лове пухаљком . . . кроз коју пуцањем избијају . . . куглицу с отровном стрелицом. *ОГ.*

пу̏хāње с *гл. им. од пухати.*

пу̏хāр м *пепео од изгорелог дувана.* — Натрунише ми рану пухаром од цигарета и онда је завезах марамом. *Јак.*

пу̏хара ж бот. **1.** *лоптаста печурка, која се распада у прах кад остари* Lycoperdon bovista. *Деан. Рј.* **2.** мн. *породица таквих гљива* Gasteromycetes. *Терм. 3.*

пу̏харе ж мн. *широке панталоне, чакшире; димије. Р-К Реч.*

пу̏хати, пу̑хām и пу̑шēм несврш.; исп. дувати **1. а.** *терати струју ваздуха, доводити ваздух у слабије или јаче кретање (о ветру).* — Напољу је већ стегла јака хладноћа и пуше мрзли ветар. *Нуш.* Над . . . Мркодолом пухао је час слабији, час јачи вјетар. *Шимун.* **б.** безл. *промаја је, пропух је (каже се кад продире однекле хладна ваздушна струја):* однекуд пуше. **2.** *испуштати из уста, кроз нос јаку струју ваздуха.* — Обилазили би кућу по кућу . . . и пухали су у свинуте рогове. *Гор.* Ухвати коња за уши . . . он је стајао, пухао кроз нос. *Сиј.* **3.** фиг. **а.** *љутити се ћутећи.* — Дијете учило, а отац пухао од љутине. *Мул.* **б.** *говорити љутито, осорно.* — Ето ти га, бјесови с њим — пуше Јовандека. *Ћоп.*

Изр. окрени како пуше а) *управљај се према ветру;* б) фиг. *прилагоди се према приликама (опортунистичко начело);* ~ на високо *пуцати, смерати на висок положај;* ~ преко рамена на некога *презирно се према коме односити;* ~ с киме у исте дипле (у један рог, у исту тикву) *потпуно се слагати с ким, имати исто мишљење, исте назоре;* ~ у (празне) шаке, длановe *остати без ичега.* — Они ће се ту задржати тек које вријеме, а ти онда пуши у длане [без службе]. *Цар Е.*

пу̏хāћ, -а́ћа м зоол. *пух*[1]. *Терм. 4.*

пу̏хаћӣ, -а̄, -ē *који служи за пухање, дување:* ~ глазбало.

пу̏хāч, -а́ча м *онај који пуше, дува у што, дувач. Р-К Реч.*

пу̏хача ж зоол. *врста жабе* Bufo vulgaris. *Бен. Рј.*

пу̏хāчкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на пухаче и на пухање, дувачки:* ~ инструмент.

пу̏хвица ж *пухица. Бен. Рј.*

пу̏хица ж *мехурић на болесној кожи.* — Избијају . . . најпре по лицу . . . црвенкасте чибуљице, а од њих постају убрзо затим мјехурићи или пухице необична облика. *Батут.*

пу̏хнути, пу̑хнēм сврш. **1.** *сврш. према пухати.* **2.** *тихо пустити ветар, прднути. Вук Рј.*

Изр. пухнуло му (јој) у главу *изненада, одједном му (јој) дошла, појавила се, искрсла нека мисао, план, намера.* — Заустављала се као да јој је нешто пухнуло у главу. *Војн.*

пу̏хор м **1.** *пепео (обично од дувана).* — Прими пухор од ове крпе која ће нетом изгорјети. *Матош.* Дуну [ми] сав пухор

са цигарете у очи. *Вас.* фиг. Дах свемоћне пропасти ... брише пухор са мојих младих ... успомена. *Петр. В.* **2.** *фини прашак на крилима лептира.* — Свија на цвет [лептир] пухором посуто крило. *Ил.*

пу̏ц (обично удвојено) **1.** *скраћени имп. од пуцати којим се изриче брзо пуцање.* — Скочих ја за карабинку ... па за њим пуц, пуц! *Ћоп.* **2.** узв. *в. пуци. Р-К Реч.*

пу̏ца[1] ж покр. *девојка.* — У собама су пуце ... и њихови драгани. *Киш.*

пу̏ца[2] ж покр. *в. пуце.* — Купи нову узду, са пуцама и црвеним китама. *Андр. И.*

пу́ца ж покр. *шибица, жигица, палидрвце. Р-К Реч.*

пу̏цавац, -а̏вца м (ген. мн. -ва̄ца̄) **1.** бот. = пуцавица (1) *врста биљке из пор. каранфила* Silene vulgaris. *Терм. 3.* **2.** агр. покр. *врста грожђа које лако пуца. Вук Рј.* **3.** мн. бот. *плодови који се отварају, пуцају при сазревању. Терм. 3.*

пу̏цавица ж **1.** бот. = пуцавац (1). *Сим. Реч.* **2.** бот. *биљка из пор. ружа* Fragaria collina. *Терм. 3.* **3.** агр. покр. *пуцалица (2).* — Над њиме ... висјеле [су] смокве пуцавице ... крцате медена сока. *Ћип.*

пу̏цад ж *зб. им. од пуце.*

пу̏цалина ж бот. *биљка из пор. лепирњача с кожастим, надувеним плодом попут мехура* Colutea arborescens. *Терм. 3.*

пу̏цалица ж **1.** = пуцаљка (1) *играчка од зовине, базговине из које дечаци пуцају.* — Милчић је ножићем правио ... пуцалице од базговине. *Дук.* **2.** покр. (у атрибутској служби уз им. »смоква«) *која пуца од зрелости.* — Један огранак ... пун је меснатих и облих смокава пуцалица. *Ћип.*

пуца̀љика ж бот. *пуцалина. Бен. Рј.*

пу̏цаљка ж **1.** = пуцалица (1). — Станем сећи зову да правим пуцаљку. *Шапч.* Мој брат ... правио пуцаљку од зове. *Сим.* **2.** ир. *пушка.* — Захвали за то [заробљавање] мојој рањеној нози и енглеској пуцаљки која ме изневери. *Ћос. Д.*

пу̏цаница и **пу̏цанка** ж (обично мн.) покр. *кокица попрженог кукурузног зрна. Рј. А.*

пу̏цањ, -ња м (мн. пу̏цњи и пу̏њеви) **1.** *прасак који се чује кад се метак испали из ватреног оружја, хитац.* — Полетјех к вашим пуцњевима. *Гор.* Пушка опали ... Један за другим грунуше два јака пуцња. *Чипл.* **2. а.** *оштар звук ударца бичем.* — Чује се ... пуцањ бича и кола оставише чарду. *Срем.* **б.** *врло јаки, испрекидани звук, тутањ (о грому).* — Планина се тресе и громовног пуцња разлежу се звуци. *Ил.*

пу̏цање с *гл. им. од пуцати (се).*

пу̏цаоница и **пуцаоница** ж *простор, место одакле се гађа и пуца ватреним оружјем.* — После гађања у клечећем и лежећем ставу прошетао је пуцаоницом. *Пол. 1958.*

пу̏цар м *човек који разбија вуну, дрндар. Вук Рј.*

пу̏цара ж агр. *врста шљиве. Рј. А.*

пуцара̀ње с *гл. им. од пуцарати (се).*

пуцара̀ти, -а̄м несврш. *испрекидано пуцати. Вук Рј.*

~ **се** *уз. повр. Вук Рј.*

пу̏царев и **пу̏царов,** -а, -о *који припада пуцару.*

пуцата̄ње ж *гл. им. од пуцати.* — Кад му помријеше родитељи и кад учеста пуцатање на турској међи, одврже се од куће и буде харамбаша хајдучки. *Шимун.*

пуцата̀ти, -а̄м несврш. *пуцарати.* В. пр. уз гл. им. пуцатање.

пу̏цати, -а̄м несврш. **1.** *несврш. према пући, пукнути.* **2. а.** (у кога, у што, на кога, ређе кога) *гађати у циљ избацујући метак из ватреног оружја.* — Мучке [ће] пуцати на нас иза бусије. *Мул.* Узима пушку ... па пуца на свакога. *Дом.* Нијесу хтјели да их пуцају ни смјели да им дозволе пролаз. *Лал.* **б.** спорт. *ударити лопту ногом или руком настојећи убацити је у мрежу.* — Навални играч пуца на гол. *Ног.* **3.** фиг. **а.** *циљати, нишанити речима на кога, на што, правити алузије, алудирати на што.* — Не подваљуј! На што то пуцаш? *Дав.* **б.** *настојати докопати се чега, постићи какав положај.* — Сви су пуцали на његов иметак. *Франг.* Пуцаш ли ти на место главног инжењера? *Дав.*

Изр. (да) све пуца разг. *каже се кад се жели истаћи висок ступањ, интензитет какве радње.* — Тресну длановима да све пуца. *Божић.*; пуца ми прслук разг. *в. уз прслук (изр.)*; пуца му срце за ким, за чим *веома жели;* ~ на високо *желети постићи висок положај;* ~ у ветар *радити нешто некорисно, сувишно;* пуца за ушима, пуцају заушњаци *каже се кад се хоће изразити да неко једе брзо и похлепно.* — Зарили главе у печене кокоши ... а све им пуца иза ушију. *Пол. 1960.* Она је јела ... да јој пуцаху заушњаци. *Матош.*

~ **се** уз. повр. *гађати из ватреног оружја један у другога.* — На коњима [су] долазили и пуцали се са стражама жандарским. *Лал.*

пу̏цач, -а́ча м спорт. *онај који гађа лоптом у противничка врата, противнички гол.* — Потребно је да играч има велику брзину, сналажљивост и технику те да је одличан пуцач. *Хок.*

пу̏цачкӣ, -ā, -ō *који се односи на пуцаче и на пуцање.*

пу̏це, -ета, ређе пу̏ца с (мн. пу̏ца, пу̏цета и пуцѐта, ген. пу̏ца̄, пу̏цēта, пуцéта и пу̏тāца̄) **1. а.** *предмет, обично округлог облика, од кости, метала, дрвета и сл., често пресвучен тканином, који служи за закопчавање или за украс;* исп. дугме. — На жутим пуцетима униформе огледава [се] свјетло дана. *Михољ.* По долами сребрне токе с позлаћеним пуцима. *Вес.* У обичним ... омотима ... били су ... пуцад, чавлићи. *Божић.* **б.** *сличан предмет који притискањем омогућује спој с електричном струјом.* — Доста је било да притиснем некакво пуце и бела светлост ... блесну. *Петр. В.* **2.** *горњи нишан на пушци.* — Рада [су] очи оставиле па не виде пуце џевердару. *НП Вук.* **3.** *зрно, јагода грожђа и другог воћа.* — Под пуцем једрим пада лоза родна. *Марк. Д.* На гранама његовим расте пуцад слична трешњи. *Батут.*

Изр. као ~ (здрав, зрео) *одличног здравља, сасвим зрео.*

пу̏ци (често удвојено) *узвик за драшкање паса: држ-држ, угризи!* — Стаде нахушкавати псе: пуци га ...! *Бен.*

пу̏цица ж *дем. од пуца*[1].

пу̏цкав, -а, -о *који пуцка, прска, пршти (нпр. дрво у пећи, лед и сл.). Р-К Реч.*

пу̏цкало с шаљ. *онај који често пуцка (бичем, прстима и сл.). Р-К Реч.*

пу̏цкā̄ње с *гл. им. од пуцкати.*

пуцкà̄рā̄ње с *гл. им. од пуцкарати.*

пуцкà̄рати, -ā̄м несврш. *пуцарати, пуцкетати.* — Лојана свећа само [је] тињала и пуцкарала. *Вес.* Пуцкара грабов пањ у пећи. *Донч.*

пу̏цкати, -ā̄м несврш. *дем. према пуцати, пуцкетати.* — Пуцка уснама и прстима и мрмља тихо. *Кал.* У пећи је пуцкао пањ. *Јанк.*

пуцкѐтав, -а, -о *који пуцкета, пуцкав.* — Из разваљених гомила сијена ... сунуо би блиједи пуцкетави пламен. *Бен.*

пуцкѐтаво прил. *пуцкетајући.* — Цврчао је жар, пуцкетаво праскав. *Сим.*

пуцкѐтā̄ње с *гл. им. од пуцкетати.*

пуцкѐтати, -ā̄м несврш. *пуцкарати.* — По моме крову киша је пуцкетала и прштала без престанка. *Богдан.* Жмига очима и пуцкета палцем. *Ивак.*

пуцкѐтнути, пу̏цкетнē̄м и **пу̏днути,** -нē̄м сврш. *произвести кратки, оштри звук.* — Кочијаш је пуцкетнуо бичем. *Киш.* Искапи чашу и пуцкетну језиком. *Пол. 1959.* Бич пуцну и саонице појуре. *Том.* Под ногама ... покатказа би јасно пуцнула сува гранчица. *Ћоп.*

пу̏цњава ж *скупно, групно и учестало пуцање и прасак ватреног оружја.* — Чује се топот коња ... а домала и пуцњава из кубура. *Огр.* Пуцњава се тако добро чула као да се води борба за само Горажде. *Чол.*

пу̏ч[1] м тал. покр. *цистерна, бунар.* — Ко да га је из пуча зацрпао. *Дан.*

пу̏ч[2] м нем. *покушај изненадног преузимања државне власти наглим превратом, изведеним обично с малим бројем људи.* — Група ваздухопловних официра извела је пуч. *Марј. Ј.* Масе [пролетеријата су] вјеровале да ће терористичким акцијама и пучевима моћи срушити буржоаску власт. *ОП 2.*

пу̏ч[3] **а.** ж *пукотина, рупа.* — Не маре да пуч на крову још није зачепљена. *Старч.* **б.** (обично мн.) *ситне рупице на лишћу помоћу којих се врши транспирација.* — За испаривање и измјену плинова служе посебни отвори на епидерми [листа] ... а зову се пучи. *Бот.*

пу̏чанин м (мн. -ани) *човек из пука, народа, који је припадао неповлашћеном сталежу.* — Пучанин, син шваље, поста племић умом, а кнезом за новац. *Дуч.* Племићи и пучани, кад је прошло прво запрепаштење, постадоше сви као једна обитељ. *Франг.*

пу̏чā̄нка ж *жена пучанин.* — Шест ... младића покушало [је] обешчастити једну дјевојку пучанку. *Водн.*

пу̏чанскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на пучане:* ~ породица.

пу̏чанство и **пучáнство** с *становништво, житељство, народ.* — Просвјета нека проникне у све слојеве пучанства. *Шен.*

пу̏чē̄ње с *гл. им. од пу̏чити (се).*

пу̏чина ж **1. а.** *отворено, широко море, непрегледна морска површина.* — Над бијелом пучином мора ... облаке вјетар скупља. *Цес. Д.* **б.** *бескрајни свемирски простор.* — Ишчезава [птица] у дебелу пучину модрог неба. *Матош.* Поглед на небеску пучину буди духовна осећања, усхићења. *Псих.* **в.** *големо, огромно пространство и дубина уопште.* — Пред нама се појавила бескрајна пучина џунгле. *В 1960.* Буковица је непрегледна пучина камења. *Вј. 1966.* фиг. Звезде тону у пучину мрака. *Ил.* У пучину њена ока ја утапам сне и наде. *Бег.* **2.** покр. *средина.* — У пучину љета једнога дана врати се из лова сав ознојен. *Мат.*

пу̏чина ж *аугм. од пук, народ.* — Без стеге пучина, као стока без чобана. *Љуб.* [Гдје] влада празновјерни менталитет пучине, критички аргументи не користе. *Шим. С.*

пу̏чинскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на пу̏чину;* супр. обални: ~ риболов, ~ риба.

пу̏чист(а) м *организатор, саучесник у пучу*[2]. — Стиже у главни град Алжира, легло пучиста и побуњеника. *Пол. 1958.*

пу̏чити, -и̏м несврш. покр. *гонити, терати.* — А по небу два печена зеца, пучила их два хрта одрта. *НП Вук.* Све га је пучио до ријеке. *Рј. А.*

пу́чити, пу́чим несврш. **а.** *цепати, калати нешто.* — Са женом . . . пучио је на авлији шљиве за пекмез. *Бан.* **б.** *пуцати од надимања.* — Боме је он једар и дебео, све на њем роба пучи. *Рј. А.*

~ **се** *кидати се.* — По цести се пучило камење и дим се од тог дизао. *Кик.* фиг. У борцу се мушко срце пучи, љуту рану чекајући. *Март.*

пу̏чић м *дем. од пуце.* — Модре димије . . . притегао је под кољенима широким ремењем нашивеним сребрним пучићима. *Тур.*

пу̏чица[1] ж *дем. од пуца*[2].

пу̏чица[2] ж зоол. покр. *јестива морска шкољка, дагња. Вук Рј.*

пу̏чка ж покр. *в. пучанка. Вук Рј.*

пу̏чкāш, -а́ша м ист. *припадник пучке странке. Деан. Рј.*

пу̏чкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на пук*[1] *(1, 2), народни; који је својствен пуку, који одговара духу најширих слојева, простонародан:* ~ израз, ~ говор, ~ музика, ~ уметност, ~ мишљење. **2.** *који је одређен за пук, за широке слојеве народа:* ~ кухиња, ~ свеучилиште.

Изр. ~ школа *основна школа.*

пучкопро̀светнӣ, -ā, -ō, ијек. пучкопро̀свјетнӣ *који се односи на пучку просвету, на просвећивање најширих слојева народа:* ~ рад.

пучкопро̀свјетнӣ, -ā, -ō, ек. пучкопро̀светнӣ.

пучкошко́лац, -лца м (ген. мн. -о̀шкōлāцā) *ученик пучке, основне школе, основац.* — Од тог импозантног броја пучкошколаца на нашу републику отпада око 630.000 ученика. *Bj. 1966.*

пучко̀шкōлка ж *ученица пучке, основне школе.*

пучко̀школскӣ, -ā, -ō *који се односи на пучке школе:* ~ уџбеник.

пучко̀школски прил. *као пучкошколац, основац, основачки.* — Понекад пучкошколски подилази калуђеру. *Јел.*

пу̏ша[1] м = пушо *дечачић, мушко дете.* — Један пуша у наручју свога оца кликну. *Вас.* Пуше у гаћама и цурице у сукњици већ [су] од зоре умрљани од пекмеза. *Петр. В.*

пу̏ша[2] ж бот. *в. пухара.* — Поглади се по трбуху и пљуне на једну пушу. *Куш.*

пу̏шак, -шка м *оно мало што преостане од онога што се троши, пух*[2]. — Он ће једва да сабере који пушак. *Тур.*

пу̏шара ж *мала кућа с кровом од дасака, барака, чатрља.* — Пођоше у дно авлије гдје се дизала као нека пушара . . . покривена даском, са малим, уским вратима. *Ћор.*

пу̏шаћӣ, -ā, -ē *који служи за пушење:* ~ прибор. — Био је . . . наслоњен на широм отворену прозору своје пушаће собе. *Том.*

пу̏шāч, -а́ча м *онај који пуши дуван или опијум.* — Пушач који управља дим цигарете увис тежи размишљању и маштању. *Пол. 1958.* Почео [је] да се дружи са . . . коцкарима, пијаницама и пушачима опијума. *Андр. И.*

пушā́чев, -а, -о *који припада пушачу.*

пушā́чица ж *жена пушач.*

пу̏шāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на пушаче и на пушење.* — Замотавали [су] цигарете и преузимали пушачку ватру један од другога. *Лал.*

пу̏шаџија и **пушā̀џија** м *пушач.* — И код пушаџије може гдекада доћи до озбиљних појава, нарочито кад препуши. *Батут.*

пу̏шење с *гл. им. од пушити (се).*

пу̏шимагла ж и м *лакомислен, несталан човек, ветропир.* — Онда се некакав чобанин, голотрба и пушимагла драговољно пријавио да ће он пронаћи. *Јел.*

пу̏шина ж бот. *биљка из пор. каранфила* Silene inflata. *Бен. Рј.*

пу̏шионица и **пушио̀ница** ж *просторија за пушење.* — У пушионицама су се виделе познате . . . личности. *Поз. 1948.*

пу̏шити, -и̏м несврш. **1.** *увлачити у себе и испуштати кроз уста дим какве материје, најчешће дувана.* — Тетка . . . пуши ко Турчин. *Срем.* Пио сам сублимат . . . пушио опијум. *Јонке.* Један је Француз пушио на лулу. *Ћос. Б.* **2.** *испуштати пару, испаравати се.* — Задњи прам магле негде пуши. *Дуч.* С њега пуши мокар зној. *Божић.*

~ **се 1. а.** *пуштати из себе дим, димити се.* — Види се огњени Везув, чији се врх непрестано пуши. *Нен. Љ.* Пушиле се пушнице по селима и ширили мирис сушених шљива. *Гор.* **б.** *слабо горети испуштајући много дима, тињати.* — Пуше се утуљене петролејке. *Гор.* **в.** *испуштати из себе пару, испаравати се.* — Одваљена се бразда пушила иза орача. *Тур.* Река се пушила на мразу као да је врућа. *Ћос. Д.* фиг. Све се пушило задимљеном лажном веселошћу. *Сим.* **2.** фиг. *јако се љутити, пенити се од беса.* — У новине да пошаљемо [тужбу], па нека се он пуши. *Дом.* Ката се пушила од бијеса. *Десн.* **3.** безл. **а.** *имати вољу за пушењем.* — Седим — не седи ми се . . . Запалим цигару — не пуши ми се! *Вес.* **б.** *покривати се ситним, пенастим капљицама узавреле жестине.* — Махнито море се пуши. *Шен.* **4.** *у највећем*

бесу, љутњи јурити за ким, гонити кога. — Бјежали су од шинтера Салка који се за њима пушио с напријед истуреном дебелом жицом. *Бан.*

Изр. да се све пуши разг. *каже се кад се жели истаћи највећи интензитет какве радње.* — Лажеш ... да се све пуши. *Бен.*; неће му се више оцак пушити нар. *каже се у претњи убиством.* — Још нисам ... дознао ... ко нас потказа. Ако буде неко од оних, неће му се, бели, више оцак пушити. *Ранк.*; пуши се глава (мозак) од чега (брига, послова и сл.) *права је збрка у глави, у мозгу.*

пу̏шка ж (дат. -шци; ген. мн. -шāкā) **1.** *ручно ватрено оружје с једном или две дугачке цеви:* војничка ~, ловачка ~. **2.** фиг. **а.** *човек, борац наоружан пушком.* — Непријатељске снаге износе преко 3000 пушака. *Чол.* Батаљон се дијелио на чете у којима је било по стотину пушака. *Вујач.* **б.** *бој, борба.* — Како си запустио пушку и прионуо уз плуг? *Шен.* Пушка је сад прва, а после ће за перо бити посла. *Поп. Ј.*

Изр. бацити, оставити пушку *престати се борити, предати се без борбе; напустити војничко звање*; бити као набита, напета, запета ~ *бити готов, спреман за што*; бити под пушком *служити у војсци*; бојати се празне пушке *бојати се нечега што не може нашкодити*; дати пушци ватру *опалити из пушке*; дотрчати као пушком погођен *дотрчати веома уплашен*; го као ~ *без игде ичега*; носити пушку *бити војник, служити у војсци*; као (тане) из пушке (полетети) *одговорити одмах, сместа, без размишљања*; испаљена ~ *бити без значаја, без вредности*; мала ~ *револвер, пиштољ*; на пушци живети *од четовања, ратовања живети*; не омрчити пушке *не бити никада у борби, бити без икаквог борбеног искуства*; позвати под пушку *позвати на војну дужност*; ~ је пукла *настао је одлучан, одсудан моменат*; ~ ми, ~ ти *или ћу ја убити тебе или ти мене*; пушку на готовс војн. *бити спреман за пуцање*; та ти (му) ~ не пали *та ти (му) не вала* (*нпр. реч*); заузети, освојити што без пушке *освојити без боја, без борбе.*

пу̏шкā̄ње с *гл. им. од пушкати се.*

пу̏шкā̄р м **1.** *онај који прави и поправља пушке; продавац пушака.* — Окружни совјет је мобилисао најбоље коваче, браваре, пушкаре ... али није било олова, нису имали из чега лити зрна. *Моск.* Ову грешку треба да одстрани стручњак пушкар. *Стр.* **2.** *онај који се бори пушком.* — Пушкари ... гађају у сумрак према њихову прозору. *Мих.* Свако је село имало своју чету ... пушкара и неуредне масе бучних рогуљаша. *Топ.* **3.** *добар гађач, стрелац из пушке.* — Ја сам још чобанином код коза био добар пушкар. Прхни зец, ја принеси, а он наврх главе. *Буд.* Бјељегу који стојећи бије ... то је најбољи гађач (они веле пушкар) међу њима. *Миљ.*

пушкà̄рā̄ње с *гл. им. од пушкарати (се).*

пушкà̄рати, -ām сврш. и несврш. **а.** *испрекидано пуцати из пушака.* — Туда су се вукли [шуцкори] ... пушкарајући без потребе. *Андр. И.* Са издајницима ... пију ракију, једу печено овнујско месо и пушкарају. *Чол.* **б.** *уби(ја)ти из пушке, устрелити, стрељати.* — Сваки емигрант који би се макнуо одавле био би немилосрдно пушкаран. *Матош.* Рекох им да ћу их све, због издајства, пушкарати. *Петр. В.*

~ **се** уз. повр. *испрекидано пуцати једни на друге.* — Цео дан смо се пушкарали с Немцима преко реке. *Поп. Ј.* У удолини чуо се наш борбени ланац који ... се пушкарао с непријатељем. *Крањч. Стј.*

пу̏шкā̄рев, -а, -о = пушкаров *који припада пушкару.*

пу̏шкарица ж **1.** *пуцаљка из које деца пуцају.* — Из магле пуче нешто слабо као пушкарица од зове. *Вуј.* **2.** *пушкарница.* — С временом се пушкарице [на кули] рашириле у неједнаке четвртасте прозоре. *Мат.* фиг. По крову врапчије војске у слами издубили пушкарице у које се завлаче. *Горд.*

пушкà̄рица ж покр. *пушкомет. Вук Рј.*

пу̏шкā̄рница и **пу̏шкā̄рница** ж **1.** *рупа на зиду или у рову кроз коју се пуца из пушке; отвор на зиду одбрамбеног утврђења кроз који се пуца.* — Кула [је] имала зидане подруме, двориште опасано зидом с пушкарницама. *Тур.* Направио наоколо [замка] бункере и пушкарнице. *Дед. В.* **2.** *радионица где се праве или поправљају пушке.* — Ту [покрај куле] бијаше градска пушкарница. *Шен.*

пу̏шкā̄ров, -а, -о = пушкарев.

пу̏шкā̄рскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на пушкаре и на пушкарство:* ~ занат, ~ радња.

пу̏шкати, -ām несврш. *дем. према пухати.* — Пушка топлуњав вјетар. *Сим.*

пу̏шкати се, -ām се несврш. *пушкарати се. И-Б Рј.*

пу̏шкица ж *дем. од пушка*; исп. пушчица.

пу̏шкомē̄т и **пушкòмет** м *домет пушчаног хица, удаљеност од пушке и места до кога добаци метак.* — Младост ... је још високо над њима [над сиромаштвом и богатством] као орао над пушкометом. *Коз. Ј.* Пришли смо Власеници на пушкомет, али узети саму варошицу нисмо могли. *Чол.*

пушкомитра̀љēз, -е́за м *тешка аутоматска пушка за брзометно пуцање.* — Држи пред собом тежак пушкомитраљез. *Кал.* Штекће пушкомитраљез ... пуном паром. *Лал.*

пушкомитраље́зац, -е́сца м (ген. мн. -а̀љēзāцā) *војник који пуца из пушкомитраљеза.* — Пушкомитраљезац већ је излазио на друм да тамо постави пушкомитраљез. *Поп. Ј.*

пушкомитра̀љēскӣ, -ā, -ō *који се односи на пушкомитраљезе и на пушкомитраљесце*: ~ паљба, ~ рафал.

пушкòноша м *онај који носи пушку.* — Жељели су да не нађу групу »бораца пушконоша«. *Лал.*

пу̏шкохва̄т и **пушкòхват** м ков. војн. заст. *захват пушке брзим покретом руке.* — У њиховом сваком нерву ... дубоко су усјечене све те колоне ... мимоходи ... и пушкохвати. *Крл.*

пу̏шљив[1], -а, -о *који се пуши, дими.* — Увијек му нешто пушљиво ... сукља у лице. *Божић.* Гледао је село у којем су се грчиле пушљиве црне куће од чатме. *Пол. 1959.*

пу̏шљив[2], -а, -о; исп. пишљив **1.** *који је од црви расточен, црвљив, труо.* — Цијелог љета једна репа — и та пушљива. *Пав.* Сагнута над здјелом сочива отпухује пушљиво зрње. *Михољ.* фиг. Кухачом бих ту пушљиву госпоштину окрстила. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *плашљив, страшљив.* — Ти пушљиви јунаци који данас највише вичу за пуним врчем, скривали се од страха по својим рупама. *Шен.* **б.** *који је незнатан, безначајан по величини или по вредности.* — Требао [је] ... причекати тих неколико пушљивих дана. *Сим.* Сад тјерају човјека амо, па ту мораш читав дан без посла сједити. За ту пушљиву просјачку јуху, за тај црвљиви крух? *Шен.*

Изр. **не вреди ни пушљива боба** *не вреди ништа, ни пребијене паре.*

пу̏шљивац, -йвца м *онај који је пушљив.*

пу̏шљивōст, -ости ж *особина онога што је пушљиво.*

пу̏шница ж *сушионица воћа или меса.* — Пушиле се пушнице по селима и ширило мирис сушених шљива и крушака. *Гор.* По пушницама се суши шљива, спрема пекмез. *Бар.*

пу̏шничār м *онај који се бави сушењем воћа или меса.* — У сушењу шљива ангажује се велики број радника: ту су бериоци ... пушничари. *Лапч.* Комисија ... индустријске кланице ... расписује конкурс за ... два пушничара. *Пол. 1959.*

пу̏шњāвка ж и **пу̏шњāк,** -а́ка м бот. *в. пухара. Сим. Реч.*

пу́шо, -а и -ē м = пуша[1]. *Вук Рј.*

пу̏шт м тур. покр. *нитков, покварењак, пропалица. Р-К Реч.*

пуштáвање с *гл. им. од пуштавати (се).*

пуштáвати (се), пу̏штāвām (се) несврш. покр. *в. пуштати (се).* — Не био их пуштават од себе. *Њег.* Било је људи који се нијесу пуштавали заводити. *Љуб.*

пу́штало с риб. *дрво или тиква којом рибари буђкају по води и рибу, нарочито сомове, маме на удицу, буђкало.* — [То је] буђкало или пуштало којим се сомови маме. *Чипл.*

пу́штање с *гл. им. од пуштати (се).*

пу́штати (се), пу̏штām (се) *несврш. и уч. према пустити (се).*

пу̏штāч, -а́ча м *онај који пушта што. Р-К Реч.*

пуштѐнӣк, -и́ка м *онај који је ослобођен, отпуштен из затвора.* — Троја кола одоше у сусрет пуштеницима [из затвора]. *Гор.*

пуштѐница[1] ж **1.** *растављена, разведена жена, распуштеница.* — Пуштеница сам ... што ... нероткиња ваљда њему сам. *Огр.* Земка је била пуштеница, и то већ по трећи пут. *Андр. И.* **2.** *она која је пуштена из затвора.* — Једна пуштеница [из затвора] ... кивно га [полицајца] ошајдарила иза врата. *Ж 1955.*

пуштѐница[2] ж *грана у грмљу која смета у пролазу.* — Каскао [је вепар] ... не обзирући се на трње, које га је хватало, и на пуштенице које су га млатиле. *Куш.*

пу̏штија ж тур. *горњи део чизме, опанка или папуче који је ишаран.* — Прибиљежио сам да опута није ништа на опанку; чим се припне на опанак, онда је капица, тј. горњи дио опанка, тј. пуштија. *Рад. А.*

пу̏штиња ж *в. пуштеница.*[1] — Вечерас нешто гледам ову пуштињу газдарицу. Стара је, али је још држећа. *Ћос. Д.*

пу̏штити (се), пу̏штīм (се) несврш. дијал. *в. пустити (се).*

пу́шћати *в. пуштати.*

пушћѐница ж *в. пуштеница.* — Да она буде пушћеница након толико и толико времена. *О-А.*

пу́шћење с *гл. им. од пустети и пустјети. Прав.*

пу̏шћул м тур. *кита на фесу.* — Пушћул га бије по образу, за појасом оружје, у руци пиштољ. *Лаз. Л.* Глава са високим фесом и дугачким ... пушћулом. *Матош.*

пу̏шчанӣ и **пушчāнӣ,** -ā, -ō **1. а.** *који се односи на пушке*: ~ метак, ~ цев, ~

ватра. **б.** *који је одређен за пуцање из пушке*: ~ зрно, ~ прах. **2.** *који се изводи пушком.* — Одведите га ... па вјежбајте с њим један сат пушчане вјежбе. *Јонке.*

пу̏шче, -ета с **1.** *дем од пуж. Р-К Реч.* **2.** *човечуљак, патуљчић. Деан. Рј.*

пу̏шчени̏ и **пушчѐни̏,** -ā, -ō *в. пушчани.* — Стани ... да ти вратим харча пушченога. *НП Вук.*

пушчѐрина и **пушчѐтина** ж *аугм. и пеј. од пушка.* — То су све неке пустахије ... који упадљиво и невешто вуку огромне пушчерине *Андр И* Његов високи, витки лик окићен [је] пушчерином ... рогом за барут и торбом *Пав.* Премештали су [војници] пушчетине са једне стране на другу. *Вин*

пу̏шчина ж *пушчерина, пушчетина Вук Рј.*

пу̏шчица ж *дем од пушка.* — Упали оном пушчицом и уби једнога [Турчина]. *Миљ.*

пшéна ж **1.** *хип. од пшеница. И-Б Рј.* **2.** бот. *биљка из пор. лепирњача* Trigonella caerulea. *Сим. Реч.*

пшѐница ж бот. *житарица из пор. трава* Triticum vulgare; *зрње те биљке из кога се добива брашно* Triticum aestivum: ~ јарица, ~ озима, ~ тврдица.

пшѐничāрка ж бот. и агр. *врста крушке која сазрева у време пшеничне жетве, житњача. Р-К Реч.*

пшѐничица ж *дем од пшеница*

пшѐничѝште с *земљиште на коме је била посејана пшеница.*

пшѐнични̏, -ā, -ō *који је од пшенице, који припада пшеници* ~ клас, ~ зрно, ~ брашно, ~ хлеб

пшѐнични̏к и **пшѐничњāк** м *пшенични хлеб. И-Б Рј.*

пшéно с бот. *посебан тип плода травâ код којега је усплође срасло са семеном лупином. Бот.*

Р

р (**Р**) **1. а.** фон. *звучни алвеоларни сугласник при чијем изговору врх језика слободно трепери на предњем делу непца док усне мирују пропуштајући ваздушну струју; ликвидни сонант који се може јавити у нашем језику и у функцији самогласника.* **б.** *двадесето слово ћирилске азбуке, којим се обележава тај глас (у српскохрватској латиници двадесет треће слово, звано »ер«).* **2.** (р.) скраћ. *разред.* **3.** (R) **а.** *ознака за Реомирову скалу на термометрима.* **б.** *у поштанском саобраћају ознака за препоручену пошиљку (»рекомандиранo«).* **4.** (г) *радијус.* **5.** *партикула која се у неким народним говорима додаје на крају понеким речима (обично заменицама и прилозима):* ништар, менекар, ондар, садекар. *Вук Рј.*

Ра̑, Ра̏а м (обично с апозицијом »бог«) *бог Сунца у религији старих Египћана.*

ра̏ат прид. непром. покр. *в. рахат.*

ра̑б и **ра̀б** м цсл. заст. *роб, слуга.* — Ове земље поражавају свога раба — човека, на колена га бацају. *Петр. В.*

Изр. ~ божји рлг. *онај који се покорава верским законима, који поштује верске обичаје и норме.*

ра́ба[1] и **ра̀ба** ж цсл. заст. *робиња, служавка. Рј. А.*

Изр. ~ божја рлг. *она која се покорава верским законима, која поштује верске обичаје и норме.*

ра́ба[2] ж *в. араба (I). Р-К Реч.*

ра̑бар, -бра м заст. *војник, јунак*; исп. хра̑бар. — Освану звезда на ведром небу, рабар девојци пред белим двором. *Вук Рј.* Мој, лијепи рабре мој! *Матош.*

ра̀барбар м, **рабара̀рбара** ж и **ра̀барбер** м **1.** бот. *зељаста дугогодишња биљка из пор. троскота, која се употребљава и као украсна и у лекарству, раведRheum. Сим. Реч.* **2.** *медикамент (прашак, сируп или др.) справљен од те биљке. Кл. Рј.*

ра̏бат м тал. трг. *попуст, одбитак од утврђене цене.* — Накладника замолио сам да преузме у комисију »Библиотеку домаћих писаца« са четрдесет посто рабата. *КХ 1936.* Да би нашле купца, фабрике су нудиле већи рабат. *Б 1957.*

рабà̀та ж (ген. мн. рабáтā) фр. *гредица уз стазе у врту или парку.* — Пази [се] да опасивачи (рабате), на којима су шпалири буду широки 1 м. *Тод.*

ра̏̀батан, -тна, -тно тур. *дотрајао, трошан, стар.* — Интересовō [се] за куповину једне рабатне ... куће. *Сек.*

ра́бац, ра́пца м покр. *в. врабац. Деан. Рј.*

ра̀̏бација м тур. *онај који се бави превозом робе теретним запрежним колима*; исп. кирицијa. — Врло често и највештији рабација преврне кола. *Рад. Д.*

ра̏̀бацијин, -а, -о *који припада рабацији.*

ра̏̀бацијски, -ā, -ō *који се односи на рабацију*: ~ кола, ~ коњи.

рабацѝлук м *рабацијски посао, рабацијско занимање*; исп. кирицилук. — Нема винограда за који нисам радио. Па рабацилук. *Ћос. Д.*

рабà̀цисати, -ишēм несврш. *бавити се рабацијским послом; возити, вући рабацијска кола.* — Во који поваздан рабацише ... кâ сарага је. *Рад. Д.*

ра̏̀бацовати, -цујēм несврш. *рабацисати.* — С братом ... је ... рабацовао као и други сиромашни Оструж̌ничани. *Рј. А.*

рабдо̀мант м *онај који се бави рабдомантијом.* — Узалуд је туђи груду гвожђем куке и рабдомант губи цијели потхват вриједан. *Уј.*

рабдомàнтија ж грч. *прорицање по штапићима; откривање помоћу штапића ствари које се налазе под земљом, нарочито руда и извора. Вуј. Лекс.*

ра̀̏би, -ија м хебр. *почасна титула за учене људе високог друштвеног положаја код старих Јевреја; учењак уопште; јеврејски свештеник, рабин.* — Најзанимљивији спо-

менице ... јесу ученога рабија ... звјездара и математика. *В 1885.* Раби ... има црну ... библијску коврчаву ... браду. *Крл.*

рȁбијȁтан, -тна, -тно тал. *бруталан, груб, суров, напрасит, горопадан.* — Није оно било ни издалека слично оним мојим ... хистеричним и рабијатним нападајима. *Бег.* Заговара рабијатног и пијаног госта. *Андр. И.*

рȁбијȁтнōст, -ости ж *особина онога који је рабијатан, грубост, брталност.*

рȁбијес м лат. *бес, беснило; помама. МЕП.*

рȁбӣн, -ӣна м хебр. *јеврејски свештеник.*

рабӣнāт, -áта м *рабиново звање, рабинови послови; рабинова канцеларија, рабинов уред. Бен. Рј.*

рабӣнер м *в. рабин.* — Долазе, у посету, и владика и муфтија и рабинер. *Андр. И.*

рабӣнерскӣ, -ā, -ō *в. рабински.*

рабӣнов, -а, -о *који припада рабину.*

рȁбӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на рабине.*

рáбити, рȁбӣм несврш. **1.** (што; за што) *употребљавати; служити за нешто.* — Поуздани [су] слуге свога господара, па макар им глава и не рабила него за кимање. *Маж. Ф.* **2.** заст. **а.** *радити, чинити.* — Кô што некада рабиш шушкајући по глави ми ... сам ми довабиш. *Прер.* **б.** *радити тешко и напорно, рintати, кулучити. Вук Рј.*

рȁбиц м нем. покр. *жичана мрежа, трска или сл. прекривена малтером у коме има туткала, гипса, телећих длака и др. (која се у грађевинарству употребљава као тањи или преградни зид).* — На мансарди су зидови ... од рабица, и све се кроз њих чује. *Вучо.*

Рȁбљанин (мн. -áни) и **Рáбљанин** м (мн. -ани) *човек са острва или из града Раба.*

Рȁбљāнка и **Рáбљāнка** ж *жена са острва или из града Раба;* исп. Рапкиња.

рáбљење с *гл. им. од рабити.*

рȁбљив, -а, -о *који се употребљава, употребљив; уобичајен.* — Језик, што га пишу, само [су] ... непрестанце рабљиви облици. *Шим. С.*

рȁбљивōст, -ости ж *особина онога што је рабљиво, употребљивост; уобичајеност.*

рáбња ж заст. *поступак, чин, дело.* — Што то звјерском рабњом, своју мржњу показујеш другу. *Прер.*

рабȍкрек и **рабȍкрет** м бот. *в. љутић. Сим. Реч.*

рабȍљепан, -пна, -пно *који се одликује рабољепијем, ропски понизан, сервилан.* — Има одличних критичара који су рабољепни пред »славом овенчаним« књижевницима. *Прод.*

рабȍљепије с рус. *ропска понизност, удворништво, сервилност.* — У почетку XX [века] политичко стање у Србији [је] тешко ... Било је такмичења у рабољепију и надметања у снисходљивости. *Прод.*

рȁбота ж **1. а.** (често презр.) *одређена активност, делатност.* — Вође илирског покрета постат ће моралне стафажа Јелачићевој међународној контрареволуционарној работи. *Матк.* **б.** *рад, посао, труд (обично физички, непосредни).* — Гледа ... у своје руке ... на којима се жуте ... трагови свагдање работе и муке. *Наз.* **2.** заст. **а.** *присилни рад, кулук.* — Сточар Влах ... је имао дужност да с осталим сељацима иде на ... работу која се морала хитно свршити. *Нов.* **б.** зб. *најамни радници, кулучари.* — Нађе се ... код живе работе на очеву винограду. *Ћип.* Они духане своју работу, што им раде за камату. *Пав.*

Изр. има ту рука работу *ту је умешано (има ту) нешто непоштено;* колај ~ *лако, без много напора.*

рȁботан, -тна, -тно покр. *радљив, вредан, марљив. Вук Рј.*

рабȍтāње и **рȁботāње** с *гл. им. од работати.*

рȁботāр, -а и **работáрац,** -рца м покр. *аргатин, кулучар; радник (физички).* — Одоше празних торбица па ће огладњети, работарци мали. *Ков. А.; Вук Рј.*

рабȍтати и **рȁботати,** -ām несврш. **а.** *обављати неки посао, радити.* — Не буди гњилац, па да лежиш док други за те работају. *Гор.* **б.** *аргатовати, кулучити.* — Племе ви се све одрекло себе, те црноме работа Мамону. *Њег.*

рабȍтāш, -áша м покр. *работар.* — Триста работаша ... су ... на води ћуприју делали. *НП Вук.*

рабȍтина ж *рад, посао. Р-К Реч.*

рȁботити, -ӣм (импф. рабȍћāх) несврш. *в. работати.* — Црквењак ... не мора работити опћинску работу. *Торд.*

рȁботнӣ, -ā, -ō *који се односи на работу:* ~ дан. *Вук Рј.*

рȁботнӣк м **1.** *радник, трудбеник; предузимљив, марљив радник.* — Сеоски работник ... треба да осјети да је државна власт на његовој страни. *Крл.* Срећном работнику ... одзвања једро зрневље. *Рад Д.; Бак. Реч.* **2.** *радни дан. Р-К Реч.*

рȁботница ж *радница, трудбеница; предузимљива, марљива радница.* — Кршна [је] девојка, работница. *Ђур.; Бак. Реч.*

рȁботничкӣ, -ā, -ō *који се односи на работнике, на работнице.*

рàботовати, -тујём несврш. *в. работати.* — Гладни и сувотни ... работујемо за сите и богате. *Коч.*

рàбош м **1.** заст. **а.** *комад дрвета на коме се зарезима, цртама бележе дуговања и потраживања.* — Рабоши су посебна врст примитивних трговачких исправа код неписмених малих занатлија, као мљекара ... хљебара. *Мј. 1926.* Наш чукундеда ... је рабош у појасу носио. *Б 1959.* **б.** *дневна рачунска књига у којој су се бележила сва примања и издавања у току дана. Бак. Реч.* **2.** фам. *казна коју управа затвора додаје робијашима у казионицама на већ досуђену робију (због недисциплине, непоштовања кућног реда и сл.);* исп. радош(а). — Шест сам година у Зеници одсједио. То јест пет година и једну рабоша. *Кос.*

Изр. (за)бележити (зарезати, записати, уписати, урезати) кога у (на) ~ *запамтити кога по нечем (обично злом);* на нечији ~ (купити, отписати итд.) *на нечији рачун (купити, отписати итд.).*

рабýлист(а) м *онај који се служи рабулистиком, софист(а); рђав правник.* — Црта нам одвјетника рабулисту. *Водн.*

рабулúстика ж лат. *хотимично извртање смисла речи, наопако тумачење закона и извођење лажних закључака, софистика.* — Адвокати ... нерадни и сва им се наука сабила у неку рабулистику. *Глиг.*

рабулúстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на рабулисте и на рабулистику.*

рабулúстички прил. *као рабулист(а), софистички.* — Примљен [је] у магистрат, те се истакао изванредним даровима, но послије их је рабулистички ... злоупотребљавао. *Шкреб.*

рàбўш, -ýша м покр. *в. рабош. Вук Рј.*

рàв м нар. *в. раф.* — Отвори раве и долафе. *НП Вук.*

рàвак, -вка м перс. **а.** *ћелије од воска које праве пчеле и осе за чување меда и постављање јаја, сат, саће. Вук Рј.* **б.** *мед који се сам исцеди из саћа. Бак. Реч.*

рâван[1], -вни ж **1.** *равна површина; равница, низија.* — Нигдје брда на видику, пукла раван и даљина. *Ћоп.* Хоћемо ли скоро у раван, или ћемо још даље у гудуре? *Горд.* **2.** геом. *површина која је одређена, дефинисана најмање са две праве или са три тачке.* — Раван [небеског екватора] стоји нормално на правој која нас везује са поларном звездом. *Мил.*

Изр. стајати на истој равни с ким *бити једнак, исти с ким;* стрма (коса) ~ физ. *проста направа која се састоји од крутог тела учвршћеног тако да му је једна равна страна коса нагнута и која служи за лакше подизање односно спуштање терета.*

рâван[2], -вна м бот. **а.** *в. хајдучка трава* Achillea millefolium. *Сим. Реч.* **б.** *в. прстенак. И.* **в.** *жабља трава. И.* **г.** *в. воловско око. И.* **д.** *в. повратич. И.*

рáван, -вна, -вно (одр. рâвнӣ) **1. а.** *који је без избочина и удубљења, без неравнина (о површини).* — Нећеш видети једног брежуљка: све је равно као тепсија. *Вес.* **б.** *који је без храпавости, углачан, гладак.* — Производи равно, прозорско и жичано стакло. *ЕГ 1.* **2. а.** *који је без кривина, без савијутака, нешкривљен, прав; несавијен, опружен.* — Врх кундака је у равној линији с врхом ноге. *Јонке.* Писао је брзо и самопоуздано, правилним словима, у равним редовима. *Андр. И.* Равном руком ... држи оружје са натегнутим кременом. *Бег.* **б.** *уједначен, равномеран; монотон.* — Коњ ... ишао је под њим весело равним касом. *Моск.* Жена је продужавала тихо, равним гласом као да прича о неком другом. *Ћоп.* **в.** *који не испољава своје емоције, уравнотежен у понашању, миран, тих.* — Нити је тужан, нити је радостан, но раван и туп ... као да се ништа ни десило није. *Сиј.* Мој равни дух умије да се у клупко свије. *Уј.* **г.** *непосредан, јасан, отворен.* — У својој кући није дипломатизирао, није заобилазио ни увијао се: ту је био јасан, раван, простодушан. *Бег.* **3. а.** *који је у истој висини, у истој равни с чим.* — Вода ... је била тамо равна са насипом. *Бар.* **б.** *једнак с неким или с нечим (по некој особини, вредности и сл.), исти као неко или нешто.* — Он се ћутио ... раван оцу и изабраним рибарима. *Новак.* Његово ћутање ... изгледало му је као ... кукавичлук ... раван с издајом. *Ћоп.* **4.** *пун, цео, читав.* — Равну недјељу дана остао је он у кући. *Мул.* Обијен сандук и однето све! ... Равних две стотине дуката! *Вес.* **5.** (у именичкој служби, одр.) с *в. равница (1).* — Жарко сунце! Могу л' прећи и кршно и равно, и за видна на рудине саћи? *Март.* Пукло зелено равно испрекрштано уским ... путањицама. *Шапч.*

Изр. вратити, одговорити равном (истом) мером, на раван (исти) начин *одговорити једнаком мером, вратити мило за драго;* на равној нози *с једнаким правом (с другим), равноправно;* нема му равна *с њим се нико не може упоредити, нема му премца;* ~ као свећа *сасвим прав, усправан;* ~ стопало *в. дустабан;* све ми је ~ до Косова *сасвим ми је свеједно.*

рàвāн, -áна м тур. *в. рахван.* — Мамузао га, тако да је коњ поигравао и ишао раван. *Пер.*

рàван м бот. *равањ. Бен. Рј.*

равàндија ж бот. *в. сиришгара* Gentiana pannonica. *Сим. Реч.*

равáннја ж тур. покр. *врста слатког колача, патишпањ. Шкаљ.*

равàнлук м тур. *в. рахван.* — Коњ уједначио, па поносито, гипко језди у лаганом раванлуку. *Коч.*

рâванскӣ, -ā, -ō *који се односи на рâван; равничарски, низијски.* — Он ће израсти нормално, као и друге раванске биљке. *НЕ.*

равàнца ж *дем. од рâван*[1]; *мала зараван.* — Изиђи ћеш на раванцу малу. *Вук Рј.*

рàван̄ь м бот. **а.** *в. хајдучка трава. Сим. Реч.* **б.** *в. воловско око. И.*

рàвēд м бот. *в. рабарбар. Сим. Реч.*

рàвен м бот. *в. линцура. Сим. Реч.*

рàвēнт м бот. **а.** *в. рабарбар. Сим. Реч.* **б.** *в. прстенак. И.*

рàвӣн, -и́на м *в. рабин. Р-К Реч.*

рàвић, -а и **рàвӣћ,** -и́ћа *мали рав, рафић.* — Наоколо [је] ... поширок равић, по равићу старе књиге. *Глиш.*

рàвлēн, -е́на м фр. *спољашњи део утврђења у облику полумесеца, који се обично налази испред средишњег бедема.* — Тврђава ... са својим равленима, куртинама ... постаје данас градом. *Крл.*

рàвнајӯћӣ, -ā, -ē **1.** *који равна, управља.* — Равнајући елеменат ... стола напио ме је. *Ков. А.* **2.** (у именичкој служби) м и ж *онај (она) који (која) управља нечим, старешина.* — Жена му је прала рубље у једној праони, пак би овдје хтјела да игра милостиву равнајућу! *Крл.*

рàвналачкӣ, -ā, -ō *равнатељски.* — [Столоравнатељ] са хвалом примио именовање и ... развио свој равналачки програм. *Бал.*

рàвналица ж *машина којом се предмети равнају.* — Међу њима су и следеће машине: ... равналица за лим. *НИН 1959.*

рàвнало с **1.** *део цртаћег прибора који служи за извлачење правих линија, лењир.* — Удаљеност се одређује помоћу равнала с милиметарском подјелом. *ОГ.* **2.** *права црта, линија. Рј. А.* **3.** *полуга или сл. направа којом се покреће, усмерава кормило.* — Узе у руке равнало кормила. *Кум.*

равна́лце, -а и -ета с *дем. од равнало.* — Колега! ... Не туците! ... Оставите равналце! *Мих.*

рàвнāње с *гл. им. од равнати (се).*

рàвнатељ м *старешина какве институције, директор, управитељ, руководилац уопште.* — Тужио те равнатељ гимназије поглаварство. *Пав.* Равнатељ усташког редарства ... био је наредио да му ту ... затворенicу доведу. *НК 1946.*

Изр. ~ стола *онај који одређује кад ће се шта пити или јести за време гозби, славља и сл., столоравнатељ.*

рàвнатељев, -а, -о *који припада равнатељу:* ~ канцеларија, ~ соба.

рàвнатељица и **равнатèљица** ж = равнатељка (1) *жена равнатељ.* — Равнатељица ... злоставља своје ученице. *Старч.*

рàвнатèљка ж **1.** = равнатељица. *Р-К Реч.* **2.** *равнатељева жена. И.*

рàвнатељскӣ, -ā, -ō *који се односи на равнатеље.* — [Био је] члан разних равнатељских вијећа. *Крл.*

рàвнатељство, равнатéљство и **равнатèљство** с **а.** *врховно управно и надзорно тело какве институције, дирекција, управа; зграда у којој се таква управа налази.* — Суд ће ... рјешења доставити надлежному финанцијалному равнатељству. *Мј. 1926.* Улазили [су] у зграду полицијског равнатељства. *Јонке.* **б.** *дужност, звање равнатеља. Рј. А.* **в.** *скуп, заједница свих равнатеља. И.*

рàвнати, -ām несврш. **1.** *чинити равним, глатким, поравнавати.* — [Пријатељу] — рече Лидија ... равнајући ... наборе своје хаљине. *Краљч. Стј.* **2. а.** *постављати у равну линију, у исту висину с ким или с чим; подешавати, прилагођавати коме или чему, изједначавати с ким или с чим.* — Равнајући коња у строју, Григорије је гледао у официре. *Моск.* Како си? — рекао је уз звукове пјесме равнајући корак свога коња с кораком чете. *Краљч. Стј.* **б.** *оцењујући као исто, сматрајући истим, упоређивати, изједначавати.* — Хвала ти ... што га равнаш са убицама. *Кнеж. Л.* **3.** *вршити функцију, имати звање старешине какве установе, завода, предузећа и сл.; управљати, руководити; упућивати у одређеном правцу, усмеравати према својим интересима, жељама и сл.* — Равна ... опером у Загребу. *Матош.* Ниска колица ... јурила ми у сусрет с дамом која је сама равнала коњићима. *Леск. Ј.* Парнице ... је вешто и свагда у корист својих земљака равнао. *Нен. Љ.*

Изр. ~ калдрму *ићи, ходати често истом улицом, истим путем.* — Свако вече сам овуда равнао калдрму уздуж и попреко. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *стајати, постављати се у исту, у равну линију с другим (обично о војницима при постројавању), поравнавати се.* — Кад си научио да се равнаш ... онда те уче како ћеш да поздрављаш старешину. *Нуш.* **2.** *управљати се, оријентисати се према коме или чему; подешавати свој став, држање, владати се (према нечему).* — За партизанског ратовања партизани су се по њему [гробу] равнали, заказујући акције. *Поп. Ј.* Она се не равна по ... прописима. *Козарч.* **3.** *изједначавати се, упоређивати се с ким.* —

Јесте смешно кад се оваки људи равнају са Наполеоном. *Јакш.* Ђ. **4.** (за нешто) *погађати се у спору, нагађати се, споразумевати се.* — Нигда се ... нијесмо с Турцима за посјечену главу пред судом равнали. *Нен. Љ.*

Изр. равнај се! војн. *команда војницима да се у строју изравнају.*

рàвнӣк, -ика м покр. *врста платна равно тканог. Вук Рј.*

рàвнило с *направа за изналажење, одређивање хоризонталне равни, разуља, либела. Бак. Реч.*

равнӣна ж *рâван*[1]. — Испод нас у равнини ... црњела су се згаришта катуна. *Лал.* Бубњао је ... глас на равнини стубишта. *Крањч. Стј.* Наковањ са својом бијелом равнином давно је зарђао. *Вуј.* Аналитичкој геометрији равнине је задатак ... помоћу једнаџби ... налазити својства кривуља. *Анал.*

рàвнинскӣ, -ā, -ō *који се односи на равнину; низијски, равничарски.* — [То је] због равнинског карактера Мађарске. *ЕГ 2.*

рáвнити, рâвнӣм несврш. *правити равним, поравнавати, равнати.* — Глава ... стреса се на женином длану, који је она држала над јастуком, док је другом руком пажљиво равнила. *Лоп.* фиг. Слобода само срамоту пере ... њоме се равне кршне врлети ... до сиња мора. *Кост. Л.*

равнӣца ж **1.** *раван део Земљине површине, зараван; низија.* — Равнице су заравњени дијелови Земљине површине без обзира на надморску висину. *ОГ.* **2.** *в. рâван*[1] *(2).* — Лакат лијеве руке и подлактица да буде у окомитој равници испод руке. *Стр.*

рàвничāр м *становник равнице, низије;* супр. горштак, брђанин. — Међу равничарима има много њих који беже у горовите висије. *Петр. В.* Калварија је то за нас равничаре. *Божић.*

рàвничāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на равницу и на равничаре:* ~ град, ~ клима, ~ предео, ~ река, ~ темперамент.

рàвничāрски прил. *на равничарски начин, као равничари.* — Један је деловао као човек од горштачких апсолута, други му се чинио равничарски пријемљивији за релативности. *Дав.*

рàвничаст, -а, -о *који нема великих узвишења, прилично раван.* — Терен је равничаст, са веома благим и готово неприметним таласима. *Лаз. М.*

равнӣчица ж *дем. од равница.*

рàвничкӣ, -ā, -ō *који се односи на равницу, равничарски:* ~ река, ~ овца.

рáвно и **рâвно** прил. **1. а.** *у равној линији, без нагиба, право.* — [Лопта] лети оштро и равно. *Ват.* **б.** *правце, најкраћим путем, непосредно, директно.* — Испроваљивана [калдрма] води равно у пристаниште. *Чипл.* Толстој сам ... каже да је призор ... равно узет из живота. *Нех.* **2. а.** *у исту висину, у истој висини (с неким или с нечим).* — Ађутант ... укочи се на поздрав издигнувши сабљу готово равно с прсима. *Јевт.* **б.** *до врха, пуно.* — Дохвати ... чашу, налије равно ракије. *Чипл.* **в.** *напоредо, један поред другога.* — Па сједнемо обојица равно ... да се брда нагледамо љутих. *Март.* **3. а.** *на једнаке делове, подједнако.* — На свадби, делећ' равно сласт и бол — привенчали смо [снаху] за себе. *Панд.* **б.** *ни мање ни више, тачно, управо, баш.* — Пребројаше пазар, нађоше да је пало равно девет стотина ... гроша. *Срем.* **в.** *на исти начин, исто као.* — А шахин је што и соко сиви, оба равно стрвни, грабежљиви. *Март.* **4.** мат. *једнако (по вредности, величини; бележи се знаком* =): 2+3=5.

Изр. рећи, казати ~ у очи (у лице, у образ) *отворено, искрено рећи;* све ми је ~ (~ ми је) до Косова (до мора) *сасвим ми је свеједно.*

равнòбрег, -а, -о (ек. и ијек.) *који је равних брегова, обала.* — Ал' је Дрина равнобрега. *НПХ.*

рàвновjēсје и **равнòвjēсје** с (ијек.) рус. *в. равнотежа.* — Склад и равновјесје душевнога расположења бит ће ... поремећено. *Ков. А.*

равнòглав, -а, -о *који је равне главе, равног темена (обично о животињама). Рј. А.*

равнòгласан, -сна, -сно *који гласи, звучи исто као неко други, као нешто друго. Рј. А.*

равнòгласнōст, -ости ж *особина онога што је равногласно.*

равнòгорац, -гōрца м (ген мн. равнòгорāцā) *присталица колаборационистичког покрета Драже Михаиловића у другом светском рату, чије се седиште налазило на Равној гори, четник.* — Вешали су Немци такве насред Теразија ... а сада их, ето, гоне и равногорци. *Вучо.*

равнòгорскӣ, -ā, -ō *који се односи на равногорце, који припада равногорцима.* — Отишао сам на Равну гору Дражи Михаиловићу, који ме није примио у свом равногорском гнијезду. *Тито.*

равнòдневак, -ēвка м *полутар, екватор. Рј. А.*

равнòдневица ж *време у години кад су дан и ноћ једнаке дужине, еквиноције(ум):* пролећна ~, јесења ~.

равнòдневичкӣ, -ā, -ō *који се односи на равнодневицу.*

равнòдневница ж *в. равнодневица.* — Тога дана ... почиње јесења равнодневница. *ОГ.*

равнòдушан, -шна, -шно **1.** *који је без одређеног става према некоме или нечему, незаинтересован за некога или нешто, индиферентан; спокојан, хладан.* — Надао се да према јуначким напорима српскога народа Русија неће остати равнодушна. *Јов. С.* Осјети да је ... сву срећу коју му је дала побједа ... предао у равнодушне руке ... министра. *Крањч. Стј.* **2.** *који не изазива емоције, заинтересованост, неважан, безначајан.* — Можда сам ја ... [Ани] тако равнодушан кô старе ципеле. *Лаз. Л.*

равнòдушје с *в. равнодушност.* — Владало [је] у њему ... равнодушје, ситост ... коју сви ћутимо кад се довинемо жељена циља. *Коз. Ј.*

равнòдушњак м ков. *онај који је равнодушан према свему.* — Људи који су створили оне ... ране филмове ... нису били сви велики уметници — неки су били велики равнодушњаци. *КН 1959.*

равнòдушно прил. *без одређеног става, незаинтересовано; мирно, спокојно.* — Неки ... ћуте и гледају равнодушно око себе. *Дом.* Она се силила да се држи равнодушно, весело и безбрижно. *Ивак.*

равнòдушнòст, -ости ж *особина, стање онога који је равнодушан, онога што је равнодушно, индиферентност.*

равнòзвýчан, -чна, -чно *који се не мења, који остаје у истој висини, једнолик, монотон (о гласу, звуку).* — Причаше ... са равнозвучним и сувим гласом. *Мил. В.*

равнòкрак, -а, -о *који има једнаке краке;* исп. равностран: равнокраки троугао, трокут, равнокрака полуга.

равнòкрúлци, -илāцā м мн. (јд. равнòкрилац, -йлца) зоол. *правокрилци.* — Велика хрпа равнокрилаца (правокрилаца) окупља разноличне кукце, као што су жохари, богомољке ... скакавци. *Финк.*

равнолúнијскй, -ā, -ō *који се односи на праву, равну линију; који иде само за основном смерницом, директивом (обично без размишљања, слепо), праволинијски.* — Није потребна нека вештачка »обрада« која нас чини превише равнолинијским ... губимо свој стил. *Пол. 1958.*

рàвномéран, -рна, -рно, ијек. рàвномјéран *који се јавља у истој мери, који се врши у једнаким размацима, уједначен.* — Ритмом се назива свако равномерно понављање извесних појава и радњи у одређеним временским размацима. *Т. књ.* Дисање мора бити равномјерно. *Атл.*

рàвномéрно, ијек. рàвномјéрно, прил. *на равномеран начин, уједначено.* — Жетелице ... се равномјерно њишу и повијају. *Сим.* Лазар је дисао равномерно. *Вес.*

равномéрнòст, -ости, ијек. равномјéрнòст, ж *стање, особина онога што је равномерно, уједначеност.* — Начело равномерности захтева да свакој мисли у саставу буде посвећено онолико места колико њена важност захтева. *Т. књ.* Равномјерност снагâ није више постојала у Привременом представништву. *Риб.*

равнòмјер м (ијек.) *либела, разуља. Деан. Рј.*

равномјер-, ек. равномер-.

равнòóбразан, -зна, -зно *који је истог облика (с неким или с нечим); који је исте врсте (као нешто или неко), једнородан, истоврстан. Р-К Реч.*

равнòóбразнòст, -ости ж *својство, стање онога који је равнообразан, онога што је равнообразно, једнородност, истоврсност. Р-К Реч.*

равнòдстојан, -јна, -јно **а.** *који је на једнаком, истом одстојању. Р-К Реч.* **б.** *паралелан.* — Треба уклонити ... све гране које су међу собом паралелне (равноодстојне). *Тод.*

равноодстójнòст, -ости ж *стање, својство онога што је равноодстојно; паралелност. Р-К Реч.*

рàвноправан, -вна, -вно **1.** *који има иста права као и други, који је с другим једнак по правима; који се заснива на једнаким правима за све, који омогућава иста права за све:* ~ члан, равноправни односи, равноправни услови. **2.** *који је по неким особинама исти с неким или с нечим; чији учесници имају једнаке особине.* — Његове [Змајеве] песме о деци су лирске на равноправан начин са песмама о љубави, о жени, о цвећу. *Богдан.* Прво полувреме протекло је углавном у равноправној игри. *Вј. 1957.*

рàвноправно прил. *на равноправан начин, са једнаким правима; исто, једнако.* — Богатство и раскош, сиромаштво, јад, све почива [у гробу] мирно, равноправно сад. *Панд.*

равноправнòст, -ости ж *својство, стање онога који је равноправан, онога што је равноправно, једнакост у правима.* — Наше борачке организације ... се залажу за ... међународну сарадњу на бази равноправности. *Пол. 1957.* Осигурана је равноправност свих грађана. *Лог. 2.*

равнòрог, -а, -о ков. *који је равних рогова, праворог.* — Силно месо равнорогих волова [сте] јели. *М-И.*

равнòродан, -дна, -дно *истородан, истоврстан, једнородан. Р-К Реч.*

равнòроднòст, -ости ж *особина онога који је равнородан, онога што је равнородно, једнородност, истородност.*

равнòсйлно прил. ков. *са истом, једнаком силом, снагом; једнако по вредности, по квалитету.* — То [је] превод генијалнога ... Шлегла, моћног језичара који је дела своја писао равносилно, на немачком и француском језику. *Сек.*

рáвнōст, -ости ж **1.** *равна површина, равнина, рâван*[1]. — Вратити ми нитко неће ... равност поља, тајност горе. *Фран.* **2.** *в. равноправност.* — Водила [се] борба о равности и јединству свете Тројице. *Нен. Љ.*

равнòстран, -а, -о геом. *који има једнаке стране;* исп. равнокрак: равностран троугао, равнострана пирамида.

равнòстранōст, -ости ж *особина онога што је равнострано.*

равнотéжа ж **1. а.** *стање мировања тела које настаје када се све силе које на њега делују међусобно уравнотежавају, потиру, неутрализују*: стабилна ~, лабилна ~, индиферентна ~. — Морска струја постепено нагриза део леденог брда што је под водом; са друге стране, сунце и киша лагано топе део ... над водом. То двоје изазива ... поремећај равнотеже на леденом брду. *Петр. М.* **б.** хем. *стање организма, какве материје уопште при коме супротне хемијске реакције имају исту брзину, силу.* — Физиолошки умор изазивају распадни продукти ... који ремете кемијску равнотежу организма. *Ног.* **в.** анат. (често у синтагми: чуло, осетило равнотеже) *способност организма да задржи или промени положај тела (која се регулише помоћу посебних органа у средњем уху).* — Упорном вјежбом постају ногометаши окретни, гипки ... са добрим осјећајем равнотеже тијела. *Ног.* **г.** фиг. *уједначен однос, склад духовних особина, духовне ангажованости, делатности и сл.; уједначеност, усклађеност уопште.* — Код Шумадинаца има здраве равнотеже између личних и себичних тежњи с једне и општекорисних и идеалистичких с друге стране. *Цвиј.* Они мисле да се је нешто догодило што је пореметило моју ... духовну равнотежу. *Крл.* Држите равнотежу између шаховске књиге и практичне партије. *Шах 2.* **2.** пол. *стање између држава или група удружених држава при коме је однос снага такав да онемогућује надмоћност једних над другима, уједначеност снага држава или група држава.* — Европа се у 18. ст. развија у знаку политике равнотеже међу великим силама. *ОП 1.* Створила се извесна равнотежа снага због које је скоро два месеца фронт остао непокретан. *Моск.* **3.** *стање буџета, закључног рачуна код кога су једнаки актива и пасива, усклађеност прихода и расхода.* — Она [скупштина] је постигла буџетску равнотежу на тај начин што је смањила расходе за читав милион. *Јов. С.*

Изр. избаци(ва)ти из равнотеже *(у)чинити, допринети (доприносити) да неко престане да влада собом, да контролише своје поступке, своје понашање;* испасти (испадати) из равнотеже *преста(ја)ти владати собом, (из)губити способност контроле својих поступака, свога понашања.*

равнòтéжје и **рàвнотéжје** с *в. равнотежа.* — Он се натрашке затетура ... изгуби равнотежје, превали се. *Кум.* Све је то смућивало младе главе, које нису тако лако ... нашле своје равнотежје. *Шкреб.* Политика [је] ... сведена ... на то да Хрвати буду утег на ваги никад непостигнутог равнотежја. *Нех.*

равнòтéжнӣ и **рàвнотéжнӣ,** -ā, -ō *који се односи на равнотежу, који је у вези са равнотежом*: ~ положај, ~ стање, ~ чулни орган.

рàвњāк м **1.** *мала зараван, зарават.* — Пред каменом на којем је сједјела био је мален равњак. *Кум.* **2.** покр. *в. равничар.* — Равњаци њима [планинцима] шаљу део од својих плодова пољских. *Рј. А.*

рàвњāње с *гл. им. од равњати (се).*

рàвњати (се), -ām (се) несврш. *в. равнати (се).* — Устрчаше [се] поднаредници, равњајући таласасто искривљење редова. *Моск.* Војници су ... затезали блузе и равњали се. *Јак.*

рàвњāч, -áча м агр. **1.** *пољопривредна справа која служи за поравнавање, дрљање земље.* — Могу се наћи [у фабрици трактора] и извесне машине за општу употребу (разне приколице, равњач земље ...). *НИН 1959.* **2.** *онај који изравнава. Бак. Реч.*

рàвњача ж (ген. мн. рàвњāчā) **1.** *врста капе која је одозго равна, као фес. Вук Рј.* **2.** *либела, разуља. Р-К Реч.* **3.** *алатка, направа за поравнавање, глачање, политирање. Деан. Рј.*

равȕника ж бот. *в. хајдучка трава. Сим. Реч.*

рâга ж (дат. рâги; ген. мн. рâгā) *мршав, изнемогао коњ, старо, рђаво кљусе.* — Изнемогла матора рага разболела се. *Грол.* Појави [се] ојача рага пепељасте боје. *Хорв.*

рагáде ж мн. грч. *болне и крваве пукотине на тврдој и сувој кожи (најчешће на табанима и длановима)* rhagades. *МЕП.*

рагàдӣн, -ина м тал. покр. *врста сукње.* — Појас ... стеже плави густо набрани рагадин. *Божић.*

рâгаст, -а, -о *сличан раги; слаб, изнемогао.* — Показивао [је] на своју рагасту црну кобилу. *Ћоп.*

рагàстōв, -òва м мај. *дрвени оквир врата или прозора.* — Гардисти ... стоје ... као

неме статуе, у рагастовима врата и прозора. *Мил.*

ра̀гби, -ија м енгл. спорт. *ногометно-рукометна игра између два тима лоптом јајастог облика.*

ра̀гбист(а), -а и -ē и **рагбѝјаш,** -а́ша м *играч рагбија.*

ра̀глāн, -а́на м енгл. *врста горњег капута код кога рукави нису ушивени у рамењима, већ укосо кројени, иду од самог оковратника (назван по лорду Раглану).* — Човјек укопа уши у оковратник кратког сивог раглана. *Божић.*

ра̀гӯ, -ӯа м (ген. мн. рагӯā) фр. *јело од више врста исецканог меса и зелени у зачињеном сосу, умаку; густа супа.* — Пао и просуо поручене рагуе. *Срем.* Рагу с гљивама утолико је бољи колико има више гљива. *Јонке.* фиг. *мешавина, смеша.* — То неуредно покупљено знање, знанствени рагу [ragout] ... само му је побркало рођене здраве мисли. *Новак.*

рâд м (лок. рáду; мн. рáдови и рâдови) **1.** *свесна људска делатност чији је циљ постизање корисног учинка:* физички ~, умни ~, производни ~, групни ~, колективни ~, научни ~. **2. а.** *обављање, вршење одређеног посла, задатка; делатност, активност.* — Прве импровизиране пекарнице ... су одмах почеле рад. *Стан.* Људи су ... проматрали природне појаве о којима су зависили пољодјелски радови. *ОГ.* Ми смо тада ... занемаривали организациони партијски рад. *Чол.* **б.** *кретање, радња, функционисање (какве направе, органа и сл.).* — Горњи крај кабла везан је за брод, чије се машине пусте у рад. *Петр. М.* Видљиви ваљски знаци [су]: несаница ... рад срца на прескок. *Ног.* Немогуће [је] да истовремено [руке и ноге] отпочну ... свој рад. *Весл.* **в.** *активан, непосредан (хемијски, механички и др.) утицај, дејство.* — Ерозијски рад ријеке врши се на читавом њеном току. *ОГ.* **3. а.** *производ, творевина, дело.* — Освану и први Сремчев хумористички рад »Ивкова слава«. *Матош.* **б.** *предмет на коме се ради, који се израђује.* — Срце јој нагло закуца ... она испусти рад из руке. *Вес.* **4.** *врста стручног посла, заната и сл.* — Морам научити ... некакав рад у свету. *Петр. В.* **5.** физ. *производ компоненте силе у правцу кретања и пређеног пута.* — Сила врши рад кад се помера њена нападна тачка. *Р-К Реч.*

Изр. берза рада *установа за регулисање радних односа, за запошљавање и помагање незапослених радника;* вишак рада *рад који остаје по одбитку потребног рада и који ствара вишак производа и вишак вредности;* исп. потребни рад; минули ~ *остварен допринос у току радне активности;* потребни ~ *рад при коме радник производи материјална добра (или њихов еквивалент) потребна за одржавање и репродукцију сопствене радне снаге;* принудни, присилни ~ *рад као казнено-поправна мера;* ~ на парче (комад) *рад који се наплаћује према свршеном послу;* физиологија рада *наука која проучава утицај рада под најразноврснијим условима на организам.*

рâд, -а, -о (комп. рâдијӣ) **1.** *који нешто жели, хоће, вољан, спреман.* — Изјави газди жељу како је рад да изиђе од њега. *Дом.* Сватко [је] био рад да сазна нешто ново. *Бен.* **2.** *радостан, добро расположен.* — Ђипи мајка рада и весела. *НП Вук.* **3.** *који је наклоњен (некоме или нечему), који воли (некога или нешто).* — Радији је био Бернарду од Каприја, јер је ... убио зачараног Ролдана. *Вел.*

рад предл. с ген. *в. ради.* — Кад сам руку пружио рад цвета, глава ми се занесе. *Ат.* То је значило да ће ... добити батина рад тих чизама. *Брл.*

рáда ж бот. **а.** *в. жабља трава, прстенак. Сим. Реч.* **б.** *в. воловско око. И.*

Изр. бела ~ бот. а) *в. прстенак.* б) *в. красуљак.* в) *в. камилица. Сим. Реч.*; жута ~ *врста биљке из пор. главочика* Anthemis tinctoria. *И.*

рâдан, -дно, -дно *који воли да ради, вредан, марљив, приљежан.* — Штедљив, радан и тријезан створио [је] лијепо имање. *Лал.*

ра̀дар м енгл. техн. *уређај којим се помоћу електромагнетских ултракратких таласа и времена њиховог одбијања од каквог објекта утврђује његова удаљеност и положај.*

ра̀дарскӣ, -ā, -ō *који се односи на радар, који је у вези с радаром:* ~ станица, ~ уређај.

рáдац, рáца м заст. *радан човек, радиша.* — Људи божји рáци ... гроб хладан раде њему. *Прер.*

рâдаш м заст. *в. рâдош. Бен. Рј.*

рâден и **ра̀ден,** -а, -о **1.** *радан.* — Шијак је и раден, ако не баш као мрав или пчела. *Кор.* **2.** заст. *в. радни.* — Нити му се зна празник ни раден дан. *Јакш. Ђ.* **3.** (у именичкој служби) м *радник.* — Размилели се радени, чујем орача бодар глас. *Јакш. М.*

рâденӣк и **ра̀денӣк** м *в. радник.* — Пуне торбе ... носи раденицима на њиву. *Јос. Б.* Он ти је раденик да му треба пара тражити. *Ивак.*

рâденӣков и **ра̀денӣков,** -а, -о *који припада раденику, који се односи на раденика.*

рâденица и **ра̀деница** ж *в. радница.* — Беше и раденица кô кртица. *Станк.* Хваљен Исус, раденице моја! *Ков. В.*

Изр. пчела ~ *в. радилица (3).*

рâденичкӣ и **ра̀деничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на раденике, који припада раденицима.*

— Не живи боље но раденички свет на Западу. *Марк. Св.* Магла блиједа покрива суха раденичка чела. *Шант.*

ради предл. с ген. **1.** *за исказивање намере, циља, намене, заради.* — Мане је имао ... и један већи виноград ради грожђа и вина и други много мањи ради теферича. *Срем.* Ради тих дрхтећих старица требало би да се ... сазове свеопшта конференција народа и на њој расправе питања рата и мира. *Ђон.* Инвалидско право ... узети на рад, и то под точком 2. уреда ради, а под точком 3. на молбу интересованога лица. *Мј. 1926.* **2.** некњиж. *за исказивање узрока, мотива, разлога, због.* — Ради честих бјежања увела је команда страшне казне. *Гор.*

Изр. руке ~ (дати, послати и сл.) *дати, послати коме што тек да му се укаже пажња, пријатељство, а не нека материјална помоћ*; форме ~ *тек да се удовоље обичају, свету, друштву.*

рâдиј, -ија м лат. хем. = радијум *хемијски елеменат* (Ra), *белосјајни земноалкални метал који постаје радиоактивним распадањем урана и који се употребљава у медицини, у нуклеарним и др. научним истраживањима.* — Тај су елеменат назвали радијем. *Физ. 2.*

рâдијâлан, -лна, -лно лат. *усмерен у правцу радијуса; зракаст.* — Агенција ... купује радијалну ... бушалицу. *Пол. 1959.* Вертикалним или радијалним покретима настају прегиби и расједи. *ОГ.*

рâдијâлно прил. *у облику радијуса; зракасто.* — Он [је] нашао ... сићушне јегуљине ларве, њихово радијално распростирање са тога места. *Петр. М.* На доњој страни клобука налазе се радијално поредани листићи. *Бот.*

радијâн, -ána м лат. мат. *јединица лучне мере угла; угао, кут који одговара кружном луку величине полупречника круга коме припада.* — Варијабла X приказана [је] као мјерни број кута измјерен радијаном. *Алг. 1.*

рâдијâран, -рна, -рно *в. радијалан.* — Ради зракаста поретка свих дијелова тијела означујемо радијарним све дијелове који су заједно с редовима ножица. *Финк.*

радијâтор м лат. техн. **1.** *направа за загревање просторија помоћу паре или топле воде, састављена од шупљих вертикалних ребара.* **2.** *хладњак у мотору аутомобила.* — Причврстио [је] к радијатору аутомобила мједену плочицу с ... творничком марком. *Крањч. Стј.*

радијâција ж физ. *форма енергије коју материјалне честице* (*светлосни таласи различитих дужина, електромагнетски таласи, снопови атомских честица и сл.*) *носе усмерено кроз простор; испуштање, емитовање такве енергије, зрачење*: Земљина ~, Сунчева (сунчана) ~, ~ атмосфере.

рâдијацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на радијацију.*

Изр. ~ болест *болест која се појављује као последица радиоактивног зрачења.*

рâдиј-вèктор м мат. *в. радијус-вектор.* — Може се конструирати тангента у некој тачки елипсе да се располови извањи кут радиј-вектора у тој тачки. *Анал.*

рâдијев, -а, -о = радијумов *који се односи на радиј(ум), који припада радију(му).*

рâдијскӣ, -ā, -ō = радијумски *који се односи на радиј(ум).*

рâдијум м лат. хем. = радиј.

рâдијумов, -а, -о = радијев.

рâдијумскӣ, -ā, -ō = радијски.

рâдијум-терàпија ж лат. *лечење радијумом и другим радиоактивним материјама* (*кобалт-бомбом, изотопима*).

рâдијус м лат. **1.** мат. *удаљеност било које тачке на периферији круга од његова средишта или удаљеност било које тачке на површини лопте од њеног средишта, полупречник, полумер* (г). **2.** фиг. *в. акциони радијус.* — Од свих ... рукометаша одскаче својим рефлексом и радијусом. *Пол. 1958.*

Изр. акциони ~, ~ кретања а) *удаљеност коју неко возило* (*авион, подморница итд.*) *може да пређе и да се врати на полазни положај без допуне горива*; б) *удаљеност до које се неко или нешто може кретати, распростирати.* — Друга специфична црта је лутајући средњи помагач с врло великим акционим радијусом. *Ног.*

рâдијус-вèктор м **1.** мат. *дуж која спаја жижу елипсе, параболе или хиперболе са било којом њиховом тачком.* **2.** *удаљеност неке тачке од пола* (*у систему поларних координата*).

радѝкāл, -ála м лат. **1. а.** *присталица одлучних мера, коренитих промена.* **б.** *припадник, присталица Радикалне странке*; исп. Радикална странка (уз радикалан изр.). **2.** мат. *знак за кореновање* (√); *резултат кореновања, поткорена величина.* **3.** (често у мн.) хем. *група атома која се понаша као један елеменат и која непромењена пролази кроз низ хемијских реакција, али, већином, није у стању да постоји самостално.*

рâдикāлан, -лна, -лно **1. а.** *који је од природе, урођен, исконски, првобитан; потпун.* — Нема дакле радикална зла, све зло је само релативно незнање. *Баз.* **б.** *који тражи одлучне измене, коренште реформе; доследан у заступању неког схватања или у спровођењу неког програма.* — Отуд његово [Вуково] револуционарство и оне радикалне мере које је примењивао према противницима.

Бел. **2.** *који заступа идеје радикала, који припада радикалима*; исп. радикал (1б): ~ влада, ~ струја, ~ лист, радикални бирачи. **3.** мат. *који се односи на радикал (2), коренски.* — Три кружнице ... одређују своје радикално или потенцијално средиште, тј. тачку у којој се сијеку све три потенцијалне кружнице. *Анал.*

Изр. Радикална странка *ситнобуржоаска политичка партија која је основана 1881. године у Србији као слободарска, револуционарна, а која је доцније постала конзервативна, реакционарна.*

радика́лац, -лца м *радикал (1б).* — Разни либерални и радикални осуђују владе. *Рад. А.* Начинио [је Сремац] карикатуру учитеља радикалца. *Скерл.*

радикали́зам, -зма м **1.** *тежња за одлучним изменама, пристајање уз радикалне мере, потпуна доследност у заступању неког схватања или спровођењу неког програма.* — У књижевности и у политици био [му је] главни узор Анте Старчевић, са својим радикализмом, бескомпромисношћу и тврдоћом израза. *Барац.* То је значило ... духовни конзерватизам за разлику од напретка и духовног радикализма. *Бел.* **2.** *начела и циљеви радикала, Радикалне странке*; исп. радикал (1б) и Радикална странка (уз радикалан изр.). — Прокрчио [је Светозар Марковић] прве путове данашњему социјализму и радикализму. *Матош.*

радикализи́рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. *представити, представљати друкчије него што одговара стварности, изменити, мењати представу о нечему.* — Веселиновић је у извесној мери радикализирао представу о покрету Светозара Марковића јер није имао веће романсијерске снаге да се пренесе у доба покрета. *Глиг.*

~ **се** *поста(ја)ти одлучан у тежњи, захтеву за коренитим изменама, приста(ја)ти уз радикалне мере.* — Почели су се и југословенски народи радикализирати, тражећи рјешење својих народних питања изван Аустрије. *Барац.*

радикали́ја ж зб. *присталице Радикалне странке, радикали (1б).* — Супило је ... савршено јасно знао што значи радикалија. *Крл.*

радикали́сати, -ишēм сврш. и несврш. *(ра)ширити идеје Радикалне странке, радикала (1б).* — Том се приликом нарочито радикалисало; то је била политичка смотра ... скуп радикалских првака. *Рад. Д.*

радѝка́лка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) **1.** *жена радикал (1б). Р-К Реч.* **2.** *врста народног кола.* — Толе, засвирај радикалку. *Ћос. Д.*

ра̀дикално прил. *из основа, коренито, потпуно.* — Заступала [је] начело да феудализам треба радикално уништити. *ОП 2.* Брзо склонити [брод] у луку, дакле радикално изменити досадашњи правац кретања. *Пол. 1958.*

радика́лнōст, -ости ж *својство онога који је радикалан, онога што је радикално; радикализам.* — Касније [се] повлаче пред радикалношћу сељака. *Р 1946.*

радѝка́лски, -ā, -ō *који се односи на Радикалну странку, на радикале (1б):* ~ посланик, ~ првак, ~ странка и др.

радѝка́лсоцијали́ст(а) м *припадник, следбеник, присталица Радикалсоцијалистичке странке.*

радѝка́лсоцијалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на радикалсоцијалисте:* ~ странка.

радѝка́л-социјалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на радикале и на социјалисте:* ~ влада, ~ коалиција.

радика́лство с *радикалност; радикализам.*

радика̀лчић м *дем. и пеј. од радикал (1б).* — Он ће наследити моје име у странци ... биће са именом, а не неки тазе радикалчић ... репа без корена. *Ћос. Д.*

радѝканд м лат. мат. *број или израз из кога се вади корен, величина под кореном.*

ра̀дикс м лат. *корен, основа. Р-К Реч.*

ра̀дилац, -иоца м (ген. мн. ра̀дилāца) *онај који је вредан, радан.* — Он ти је усталац, радилац, пара му у селу нема. *Рј. А.*

ра̀дилица ж **1.** *она која је вредна, радна, радиница.* — Радилица је да јој нема пара, говораше млада женица. *Шапч.* **2.** мех. *челична осовина клипних мотора са унутрашњим сагоревањем, која преко клипњаче претвара транслационо кретање клипа у ротационо и тако врши рад.* **3.** зоол. (обично с додатком: пчела) *пчела са жаоком која гради саће, прерађује нектар у мед, одгаја потомство и чува гнездо.* **4.** (у атрибутској служби) **а.** *вредна, радна.* — Стискаше му мајка бијелу ... руку ... својом жућевитом радилицом руком. *Ков. А.* **б.** *који врши рад (о машини, строју).* — Обртање замајца може се помоћу каиша пренети на други точак који покреће једну или више машина радилица. *Физ. 3.*

ра̀дилӣште с **1.** *место где се нешто ради, изграђује; земљиште намењено подизању нечега, градилиште.* — Нема у нашој земљи радилишта ... где жене не узимају активног учешћа. *ПИ 1950.* **2.** необ. *радно место, радна просторија, радионица.* — Неколико година ваљало [би] проборавити ... у радилишту славнога ... Чермака да знаменитим умјетником постане. *В 1885.*

ра̀дило с *средство за рад.* — Највећи део села био је још без кућа, без радила и стоке. *Петр. Б.* [Земљу] разграбили ...

мој рођаци . . . Шта ће ти земља кад радила немаш. *Сиј.*

рâдин и **рàдин,** -а, -о (комп. радѝнијӣ) **1.** *радан.* — Муж јој миран, радин, у кућу више уноси од ње. *Дав.* **2.** *в. радни.* — Не пристоји се да жене у радине дане иду од куће. *Коз. И.* **3.** (у именичкој служби) м *онај који је радан, вредан, радиша; радник, тежак.* — Само је Дане . . . великн радин и . . . тежак, невесело климао главом. *Ћоп.* Гдје год је радин у селу требао, ту је био њезин ред. *Берт.* Таман се радини враћаху с рада. *Вес.*

Изр. ~ пчела *в. радилица (3)*; који си ~? заст. *како си? шта радиш? Вук Рј.*

рâдиница и **рàдиница** ж *она која је вредна, радна, радилица.* — Дјевојке слабијих кућа, макар биле богзна какове љепоте и радинице, нису смјеле ни помислити да се удаду. *Коз. Ј.*

рâдиоснӣ и **рàдиоснӣ,** -ā, -ō необ. *који служи, који се употребљава за рад.* — Он је само присиљен да вјештије искористи радиосни алат и саобраћајна средства. *Уј.*

рâдинōст и **рàдинōст,** -ости ж **1.** *својство онога који је радин, онога што је радино, марљивост, вриједноћа.* — Зна цијенити његову умјешност и радиност. *Пав.* **2.** *делатност, рад уопште.* — Пред нама је данас велико питање стварања терминологије за многе науке и многе гране радиности. *Бел.*

Изр. кућна (домаћа, народна) ~ *израда у кући ручних, занатских производа намењених продаји.*

рàдиња ж *радиница; надничарка. Рј. А.*

рâдио, -ија м (дат. рâдију, инстр. рâдиом; мн. рâдији, ген. рâдијā) лат. **а.** *преношење сигнала и звукова на велике удаљености помоћу електромагнетских таласа (радио-дифузија, телефонија, телеграфија, телевизија, радар и др.).* **б.** *општи назив за радио-пријемник, радио-отпремник и за инсталацију радио-дифузије уопште.*

радио-[1] *као први део полусложеница и сложеница означава да се појам у другом делу односи на радио, да потиче од радија и сл.:* радио-апарат, радио-вести, радио-претплатник, радио-спикер, радио-станица; радиограм, радиофонија.

радио-[2] *као први део сложеница означава да је појам с именом у другом делу у вези с радијем, радијумом:* радиоактиван, радиоскопија, радиографија.

рâдиоактӣван, -вна, -вно *који се одликује радиоактивношћу, који је у вези с радиоактивношћу:* ~ појава, ~ материја, твар, ~ процес, ~ распадање, ~ вода.

радиоактивӣтēт, -ēта м *в. радиоактивност.* — Душе су нешто исијевале . . . Електрицитет погледа, магнетизам срдаца и чула, радиоактивитет настројења. *Уј.*

радиоактӣвнōст, -ости ж *својство неких хемијских елемената да спонтано прелазе у друге и да при томе испуштају невидљиве честице и зраке (алфа, бета и гама) велике енергије.*

рâдио-амàтēр, -ера м *онај који се непрофесионално бави радио-техником. Кл. Рј.*

рâдио-апàрāт, -ата м *в. радио (б).*

рâдио-астронòмија ж *грана астрономије која се бави изучавањем радио-таласног зрачења васионских тела, као и одраза радио-таласа од предмета у међупланетарном простору и високој атмосфери.* — Развојем радио-астрономије установило се да радио-шумови неких звијезда долазе из удаљености од преко $6^1/_2$ трилијуна километара. *ОГ.*

рâдио-биòлог м *онај који се бави радио-биологијом.*

рâдио-биолòгија ж *грана биологије која проучава деловање радијације на организме, на живу материју.*

рâдио-вēза ж *споразумевање помоћу радија.*

рâдио-генēтика ж *наука о појавама наслеђа и променама на живим бићима изазваних јонизујућим зрачењем.*

рâдио-гòниомēтар и **рâдио-гòниометар,** -тра м *уређај којим се одређивањем правца одакле долазе радио-таласи утврђује положај удаљеног брода или авиона.*

радиògram м техн. **1.** *вест која се преноси путем радио-телеграфа.* — Да није радиограмом изненада позван у Париз? *Каш.* **2.** *фотографија израђена радиографијом, рендгенограм.*

радиògramскӣ, -ā, -ō *који се односи на радиограм:* ~ извештај.

радиогрàфија ж техн. *фотографисање рендгенским и гама-зрацима (обично у медицини ради дијагнозе).*

радиògрафскӣ, -ā, -ō *који се односи на радиографију:* ~ снимак.

рâдио-дȅфȕзија ж *организација рада и ширења програма преко радио-предајника.*

рâдио-дрáма ж *драма прилагођена за преношење радиом.*

рâдио-емӣсија ж *одашиљање програма путем радио-предајника широком кругу слушалаца; програмска емисија која се на тај начин преноси.*

радиòлāрије ж мн. зоол. *морске пражживотиње зракастог тела које луче љуштуре од силицијума, зракаши* Radiolaria. — Дијатомејска земља . . . се таложи као остатак

љуштурица и оклопа дијатомеја и радиоларија. *Туђ.*

радиòлāрījскӣ, -ā, -ō *који се односи на радиоларије, који потиче од радиоларија*: ~ муљ.

радиолòгија ж лат.-грч. *наука о радијумовим и рендгенским зрацима и њиховој примени у медицини.*

рâдио-локáција ж лат. *одређивање положаја брода или авиона методом електронске навигације (радиом, радио-гониометром итд.).*

радиòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на радиологију, који је у вези са радиологијом*: ~ одбрана, ~ институт, ~ оружје и др.

радиòљубан, -бна, -бно ков. *који воли радио, који се одушевљава радиом.* — А писци ... овог нашег биоскобцијског, радиољубног, узмуваног времена? *Петр. В.*

рâдио-мѐтар и **рâдио-мѐтар,** -тра м *направа којом се мери механичко дејство топлоте светлосних зрака.*

Изр. акустични ~ *инструмен(а)т којим се мери јачина, интензитет звука.*

рâдио-метеоролòгија ж *грана метеорологије која радиометодама истражује својства атмосфере (места непогоде, структуру облака и др.).*

радиомѐтрија ж *метода за откривање налазишта неорганских материја, која се заснива на мерењу радиоактивног зрачења присутних радиоактивних руда.*

рâдио-механичāр м *радник електротехничке струке који врши поправљање и инсталирање радио-апарата.*

рâдиōн м нар. *в. радио.* — Лако је њима из топле собе лајат' преко радиона. *Чол.*

радиòна ж *в. радионица.* — Саградио га је у једној малој механичкој радиони. *Аут.* Гдје си се тако докасно задржао? — У радиони — одговара столар. *Бан.*

рâдио-навигáција ж *оријентисање у простору помоћу радио-техничких средстава и метода при вођењу бродова или авиона.*

рàдионица и **радиòница** ж **а.** *просторија у којој се нешто израђује или поправља.* — Овај казнени завод имаде врло добре индустријске радионице. *Мј. 1926.* фиг. Све је то пролазило кроз његову радионицу стихова. *Михиз.* **б.** *просторија, соба за рад уопште; лабораторија.* — Нарочито ваља одвојити ложницу (спаваћу собу) и радионицу (собу за рад). *Батут.; Р-К Реч.*

рàдионичкӣ и **радиòничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на радионицу, на радионице.* — Сви ти објекти имају велики радионички простор, лабораторије, кабинете. *Bj. 1960.*

рâдио-репòртēр, -ера м *извештач радио-станице, новинар који прибавља и обрађује вести за радио-емисије.*

рâдио-селèкција ж лат. биол. *оплемењивање биља, стварање нових врста биљака под утицајем зрачења. Пол. 1959.*

радиоскòпија ж лат.-грч. мед. *преглед болесника, дијагностичка метода помоћу рендген-апарата без прављења снимака.*

радиòскопскӣ, -ā, -ō *који се односи на радиоскопију.*

рâдио-сôнда ж лат.-фр. *уређај за мерење температуре, влажности и притиска ваздуха, као и брзине и смера ветра у вишим слојевима атмосфере.*

рâдио-сондáжа ж *мерење стања атмосфере помоћу радио-сонде.*

рâдио-стàница ж **а.** *уређај који производи електричне осцилације високе учестаности, појачава их, модулира и зрачи преко антене.* **б.** *зграда у којој се налази такав уређај.*

рâдио-телеграфија ж лат.-грч. *одашиљање и примање телеграма путем радио-предајника и радио-пријемника, бежична телеграфија.*

рâдио-телефòнија ж лат.-грч. *систем бежичног одашиљања и примања гласова, говора на веће удаљености путем радио-станица.*

рâдио-терàпија ж лат.-грч. мед. *лечење разних болести, нарочито рака, радијумом, рендгенским зрацима.*

рâдио-тèхника ж *грана технике која се бави бежичним преносом разних сигнала помоћу електромагнетних таласа.*

рâдио-технолòгија ж *технологија пољопривредних и других производа у којој се користе јонизујућа зрачења. Пол. 1959.*

радиофикáција ж лат. *градња, увођење мреже радио-станица и радио-инсталација.*

радиофòнија ж лат.-грч. *преношење звука помоћу електротехничке апаратуре.*

радиофòнијскӣ, -ā, -ō = радиофонски *који се односи на радиофонију.*

радиофòничан, -чна, -чно *који је погодан, прикладан за добру репродукцију преко микрофона*: ~ глас.

радиофòничнōст, -ости ж *стање, својство онога што је радиофонично.*

радиòфōнскӣ, -ā, -ō = радиофонијски. — Ухваћена је ... радиофонска депеша опкољеног немачког гарнизона. *Пол. 1944.*

радѝрање с *гл. им. од радирати.*

радѝрати, рàдӣрām несврш. лат. **1.** *брисати нешто написано или нацртано (стругањем или гумом); стругати уопште.* — Ево ти папира и ножића оног којим се радира. *Змај.* **2.** *сликати иглом за гравирање (обично на бакарној плочи).* — Таква је [техника] и на радираном портрету Пејачевићеву. *Баб.*

радѝрер м *уметник који се бави радирањем, израдом цртежа иглом за гравирање, бакрописац.* — Упућује [га] у добру школу бечког радирера проф. Унгера. *Матош.*

радѝрунг м *цртеж израђен радирањем, бакропис.* — Ваља споменути . . . радирунг »Сатир и нимфа«. *Баб.*

рàдист(а) м *стручњак који ради на предаји и пријему радио-извештаја.*

рáдити, рâдӣм (имп. рáди; импф. рâђāх; трп. прид. рâђен) несврш. **1. а.** *обављати какав посао, бити заузет каквим послом; бити трајно ангажован на неком послу, бавити се каквом делатношћу као занимањем; бити у радном односу.* — Сведневице [је] радио у своме врту. *Креш.* Тиме постаје немогуће човјеку који ради са законима . . . унапријед предвидјети што ли све може да буде. *Мј. 1926.* Имре је ту радио коларски занат. *Дом.* Само о стоци раде и лето . . . проводе на . . . пасиштима. *Нов.* Он ради у фабрици аутомобила. *Ред.* **б.** *трудити се око нечега, настојати на нечему; управљати своју делатност у одређеном правцу.* — Нама не треба ништа од њих јер они нама о злу раде. *Ат.* Возио се из банке у банку радећи око тога да испослује зајмове за проширење производње. *Крањч. Стј.* Прими се, прими! . . . Не бој се за побједу! . . . Сви ћемо радит' за те! *Ђор.* Али се суставно око тога ради да село буде увијек у овисности. *Ђал.* **в.** *чинити, поступати.* — Она . . . пусти овце да од ње раде што им је драго. *Сиј.* Зар се тако ради са таким јунаком! *Змај.* Дајте ми комадић, а с остатком радите што вас је воља! *Јонке.* **г.** безл. (о коме, о чему) *односити се на некога, на нешто, тицати се некога или нечега.* — Ни писнути немој, жено, ради се о крупним стварима. *Бен.* **2. а.** *правити покрете, кретати се.* — Волео [је] много да прича. Усне су му радиле и у самоћи. *Петр. В.* **б.** *бити у фази, у стању активног дејства, функционисати; обављати пословну активност, пословати.* — Угрицана је данас младост, па им ради фантазија. *Павл.* Машине које не раде почињу да рђају. *Ђос. Б.* Чини вам се да су тек јуче вулкани престали радити. *Нен. Љ.* У лето . . . библиотека не ради. *Мил.* **в.** *производити неки учинак, имати утицај, деловати.* — У Миланову мозгу почео је радити прашак. Занео се. *Сек.* **г.** безл. *догађати се, збивати се.* — Шта се то ради по Црној Гори? *Вес.* **3. а.** *правити, стварати, израђивати; спремати, припремати.* — Од костију и рогова радили су мачеве, ножеве. *Жуј.* Средина куглане радила се избочена. *Кугл.* Своја школска предавања из српске и опште историје радио је [Сремац] са много пажње и савесности. *Скерл.* **б.** *обрађивати, обделавати (земљу, имање).* — Радимо своја имања и седимо [у] кући. *Ђос. Д.* **в.** пеј. (некога) *обмањивати, варати.* — Фрајеру божји, зар не видиш да вас раде? *Дав.*

Изр. ради се о чијој кожи *в. уз кожа (изр.);* ~ испод жита *в. уз жито (изр.);* ~ (коме) о глави *в. уз глава (изр.);* ~ на парче *примати награду према урађеном послу;* ~ ногама и рукама, ~ из петних жила *в. запети из петних жила (уз жила изр.);* ~ по својој глави, ~ на своју руку *чинити по својој вољи, поступати према своме мишљењу (често и против воље, жеље или савета других);* радити по учинку *обављати какав посао уз награду која се одмерава према резултату рада;* ~ преко колена *в. преко колена ломити (уз колено изр.);* ~ уз нос *в. уз нос (изр.);* чуда ~ *стварати неред, збрку, неугодну ситуацију;* шта да му радиш *каже се у ситуацији када је неко немоћан да утиче на нешто, да измени нешто;* шта радиш? (шта радите? итд.) *како си? (како сте? итд.), како здравље? и сл.*

рàдићāк м покр. **1.** *радни дан.* — Недјељом . . . састану се момци и дјевојке у колу, а радићаком на моби и у прелу. *Кор.* **2.** *радник. Рј. А.*

рáдићевац, -ēвца м ист. *присталица Хрватске сељачке странке чији је шеф био Стјепан Радић.* — Пашић је . . . послао свога делегата . . . да са радићевцима закључи . . . modus vivendi. *Риб.*

рáдићевскӣ, -ā, -ō *који се односи на радићевце.*

радициpáти, -йцӣрāм несврш. лат. мат. *вадити корен, кореновати.*

рàдич м бот. покр. *в. маслачак.* — Под леђима [је] отава с мирисом метлике, радича. *Донч.*

рàдичак, -чка м покр. *радићак (1). Рј. А.*

рàдӣш м покр. **1.** *чигра, зврк.* — Нешто малено као клупко . . . и окреће се исто као радиш. *Глиш.* **2.** *ђердан, ниска, венац.* — Имам ти радиш од љешника. *Сиј.*

рàдиша м *вредан, радан човек, добар радник, прегалац.* — Ено Луке . . . напредује кô радиша харан. *Март.* Мени треба ортак ваљан, радиша . . . да . . . ради и себи и мени. *Ђор.*

рàдишан, -шна, -шно *радан, вредан, марљив.* — Буди поштен, обртан и радишан. *Павл.* Добра је она . . . радишна као пчелица. *Ђип.*

рàдишно прил. *на радишан начин, вредно, марљиво.* — У посљедње доба знак је да се ствари ипак почињу покретати . . . да се реалније и радишније приступа феномену традиције. *Вј. 1970.*

рàдишнòст, -ости ж *особина онога који је радишан, радљивост.* — Пуношћу кућа ... доказују шта може радишност. *Павл.*

рàдљив, -а, -о *који воли да ради, радан, вредан.* — Радљивој ђевојци убрзо сватови. *Вук Рј.*

рàдљивòст, -ости ж *особина онога који је радљив, вредноћа, марљивост.* — То је ... изазвало сличне особине радљивости и упорности у раду. *Цвиј.*

рâднӣ, -ā, -ō *који се односи на рад, који је у вези са радом, који служи за рад:* ~ одело, ~ ефекат, ~ дисциплина, ~ место, ~ соба, радне навике итд.

Изр. ~ акција *в. уз акција (изр.);* ~ заједница *сви запослени (радници и службеници) у једном предузећу или установи;* ~ јединица *део запослених (радника и службеника) у предузећу или установи који у процесу рада представља целину и има одређену самосталност;* ~ књижица *јавна исправа која служи за доказивање врсте стручности, степена квалификације, радног стажа и појединих права из социјалног осигурања;* ~ снага а) *скуп човекових физичких и умних способности које он употребљава при раду;* б) *људи (радници и службеници) који обављају или су способни да обављају одређени посао;* в) *животиње које се употребљавају за обављање разних послова;* ~ дан *в. уз дан (изр.);* ~ колектив *радна заједница;* ~ однос *однос између радника као послопримца и државе, предузећа, друштвене организације или приватног лица као послодавца;* ~ придев грам. *облик глагола који служи за грађење сложених глаголских облика;* ~ стаж *одређено време које особа мора провести на раду да би стекла извесна права (право на годишњи одмор, пензију итд.);* *време проведено у радном односу;* ~ време *в. уз време (изр.);* ~ стање грам. *в. àктӣв.*

рâдник м **1. а.** *онај који ради, обавља одређени посао, онај који се бави одређеном делатношћу (било умном, било физичком).* — Умјетник је радник, а сваки радник је умјетник у неку руку. *Матош.* Око Лицеја окупља [се] група културних и јавних радника. *Милис.* **б.** *онај који се претежно бави физичким радом, који обавља физичке послове у предузећу, у индустрији и сл.* — Томе каменоломном раднику експлодирале [су] у џепу динамитне патроне. *Јонке.* **в.** *човек који воли да ради, онај који добро ради, радиша. И-Б Рј.* **2.** *мрав који ради (добавља храну, одржава гнездо, негује младе).* — У друштву термита извршена је подела рада ... Радници одржавају гнездо, добављају храну ... негују младе. *Станк. С.*

Изр. илегални ~ *припадник какве илегалне организације;* позадински ~ *онај који на неослобођеној територији помаже партизанску борбу или какву гериљу;* сезонски ~ *онај који ради повремено, само за време сезоне каквих послова.*

рâдница ж **1.** *жена радник.* — Удавила [се] у Дунаву једна радница. *Уск.* **2.** (обично с додатком: пчела) зоол. *в. радилица (3).*

рâдничкӣ, -ā, -ō *који се односи на раднике, који је у вези с радницима:* ~ класа, ~ самоуправљање, ~ савет, ~ покрет.

рâднӣштво с зб. *радници, радничка класа.* — Лењин [је] поставио тезу о стварању револуционарно-демократске диктатуре радништва и сељаштва. *Ант. 1.*

рáдња ж **1. а.** *акт, чин, покрет; поступак, дело.* — Рефлексним покретима ... се обављају нагонске радње веома важне за живот. *НЧ.* Из сваког његовог покрета, узвика или било какве радње избијало је нешто ... неприродно. *Поп.* Хоће ... да оправдају своје каткада врло ружне радње. *Бел.* **б.** *в. рад (2—5).* — По радњи сељаци старе српске државе били су поглавито или ратари или сточари. *Нов.* Отпустили ме ... из творнице; осам дана већ сам без радње. *Бал.* Ђиве (положи своју радњу на трпезу и погледа госпођу Ану). *Војн.* Запне [ми] око о красан медаљон старинске радње с китицом љубица. *Драж.* Електрон има да изврши радњу *P* да би се ослободио из ковине. *Физ. 2.* **в.** мат. (обично с одредбом: рачунска) *начин, облик израчунавања:* четири рачунске радње (сабирање, одузимање, множење, дељење). **г.** *писмени рад, расправа, студија и сл.* — Дужност [ми је] захвалити г. ... Ившићу што ми је допустио увид у неколико својих још необјелодањених радња. *Комб.* **2. а.** *организација (обично мања, са мањим бројем радника) у чијем оквиру неко обавља своју привредну делатност:* трговинска ~, занатска, обртничка ~ и др. — Нема те радње која на моје име неће ... послати куповину. *Андр. И.* **б.** *просторија за обављање такве делатности, радионица, дућан, продав(ао)ница.* — Загњурен [је] непрестано у читање књига у очевој радњи. *Мил. В.* **3. а.** *догађај, збивање.* — Кад се то тако истргне из непознате радње, која се прије тога догодила, тада то изгледа ... блезгарија. *Јонке.* **б.** *ток збивања у каквом литерарном делу.* — Двије куће, обје ... славне у свој Верони, гдје се радња збива. *Богд.* У роману [»Поп Ђира и поп Спира«] радња не иде тако природно и неусиљено као у анегдоти. *Поп. П.* **в.** *део чина (у позоришном комаду), сцена, појава. Бак. Реч.*

рáдњача ж покр. *врста капе. Рј. А.*

рâдњӣ, -ā, -ē *в. радни.* — Бијаше одјевен свечано премда је био радњи дан. *Шен.* Што је данас, у радњи дан, затворио магазу? *Ђор.*

ра̀дњица ж *дем. од радња.* — Ако уложи у какву радњицу — и то му пропадне. *Глиш.* Једног дана [ће] »бити тако слободан« да . . . прочита једну своју радњицу. *Цар Е.*

ра̏до прил. (комп. ра̀ђе̑, непр. ра̏ђе̑ и ра̏ђе) **1.** *са задовољством, од срца, драговољно; свесрдно, спремно.* — Врло радо [је] читала криминалне романе и радо јела сладолед. *Дом.* Радо бих плакô — али нисам жена! *Дис.* Једног проматрача [шаха] посебно занима гдје је Берток — радо би играо с њим. *Вј. 1971.* **2.** *у облику компаратива означава давање првенства, преимућства коме или чему: боље, пре.* — О да сам ра̏ђе поочим но отац! *Богд.*

Изр. ~ имати, ~ гледати (нешто, некога) *осећати наклоност према коме или чему, волети.* — Стојана су сви сељаци радо имали. *Јакш. Ђ.* Ако и није било очите свађе, опет се радо гледали нису. *Шен.*; ~ се гледати *осећати узајамну наклоност, волети се.*

ра̏довāн м покр. **1.** *онај који први дође да честита Божић, полажајник. Рј. А.* **2.** зоол. *врста ноћне чапље* Nycticorax nycticorax. *И.*

ра̏довāнка ж *в. радосница (2).* — Боже драги, каква суза радованка. *Горд.*

ра̏довāње с *гл. им. од радовати (се).*

ра̏довати, -дујēм несврш. **1.** *стварати пријатност, задовољство (некоме, нечему), чинити веселим, добро расположеним, веселити.* — Појавило [се] нешто друго што је радовало Сергија Ивановића. *Крањч. Стј.* **2.** покр. *уживати, благовати.* — Имам свега доста, а бог зна колико ћу радовать'. *Вук Рј.*

~ **се** *осећати пријатност, задовољство, бити добро расположен, веселити се.* — Како сам се у себи радовао! *Креш.* Ја ти се радујем — рече јој госпођица. *Ћип.*

радо̀вӣнка ж агр. покр. *врста винове лозе и грожђе од ње. Вук Рј.*

радо̀зналац, -а̄лца м *онај који је радознао, знатижељник.* — Проби се [Воја] кроз гомилу радозналаца окупљених да виде заробљенике. *Лал.* Сусељани, радозналци . . . уђу. *Гор.*

радо̀зналица ж *она која је радознала, знатижељна.* — Она је била велика радозналица, и упитала је то само тако . . . иако је све знала. *Донч.* Драгој радозналици нисам се могао дуже противити. *Шапч.*

радо̀знāлка ж *радозналица.* — Вирнух у твоје очи . . . радозналко мала! *Крањч. С.* Како се нагиње да нас види! Радозналка! *Богдан.*

радо̀знало прил. *с радозналошћу, љубопитљиво, знатижељно.* — Погледа га радознало. *Цар Е.* Ако се . . . отвори извоз свиња, шта онда мислите? — упитам . . . радознало. *Дом.*

радо̀зналӧст, -ости ж *особина онога који је радознао, тежња за сазнањем, љубопитљивост, знатижељност.* — Страшна га је радозналост вукла да завири у . . . лисницу. *Мар.*

радо̀знан, -а, -о покр. *в. радознао.* — Зорка умукне, пак домало радознана упита . . . *Љуб.*

радо̀зна̄нац, -а̄нца м покр. *в. радозналац.* — Слимих капу да ме прије радознанци послушају. *Љуб.*

радо̀знао, -ла, -ло *који жели да нешто дозна, љубопитљив, знатижељан, који одражава жељу за сазнавањем, испитивањем.* — Почело [је] радозналије посматрање својих суседа. *Макс.* Радознала скитња [им је] преча од рада. *Уј.*

ра̏домицē прил. необ. *в. радо (1).* — Оскар Данон [је] прихватио шансу да се радомице . . . укаже у вилајету свога детињства. *НИН 1959.*

ра̀до̄н, -о́на м хем. *радиоактивни хемијски елемената* (Rn), *из групе племенитих гасова који настаје из радијума његовим радиоактивним распадањем*; исп. нитон. — Опажања су утврдила да је у околици радија уз хемиј присутан и један радиоактиван плин назван радоном. *Физ. 2.* Заостали део распаднутог радијумовог језгра представља нову атомску врсту . . . То је инертни гас радон. *НХ.*

ра̏досни̏к м *онај који је радостан, весељак.* — Бит ће весело! кликну радосници. *Гор.*

ра̏досница и **радо̀сница** ж **1.** *весела, радосна песма. Рј. А.* **2.** (у атрибутској служби) *који одражава радост, весеље.* — Радостан отац . . . рукавом [је] брисао сузу радоснicу. *Рад. Д.* Ватре радоснице горе на горским билима. *Наз.*

ра̏досно прил. *на радостан начин, с радошћу, весело.* — Радосно узбуђен пошао сам кући. *Чол.* Радосно се старцу сиједа брада тресе. *Вел.*

ра̏до̄ст, -ости ж (инстр. ра̏дости и ра̏дошћу, лок. радо̀сти и ра̏дости; мн. ра̏дости, ген. радо̀стӣ и ра̏достӣ, дат. радо̀стима и ра̏достима) **1.** *стање онога који је радостан, осећање задовољства због каквог успеха и уопште због нечег пријатног, добро расположење, веселост.* — Одељење [је] могло кренути на пут . . . пуно радости што је успело. *Петр. М.* Ваше писмо . . . приредило ми је велику радост. *Крањч. Стј.* **2.** *оно што изазива радосно расположење, уживање, весеље.* — Негдје далеко иза брда и равница чека га радост. *Леск. Ј.*

Изр. ван себе је (луд је) од радости, плива (топи се) у (од) радости, не зна шта ће од радости, не држи га земља од радости *веома је радостан, пресрећан је;* на ~ *на задовољство, на веселе, на срећу.* — Што је мени на радост, њега од тога жалост сатире! *Креш.*

ра̀достан, -сна, -сно **1.** *добро расположен, испуњен радошћу, раздраган, весео.* — Да само знаш како сам радостан. *Пав.* **2. а.** *који причињава некоме веселост, добро расположење.* — Стари ... нам јави јутрос телефоном радосну вест. *Дед. В.* **б.** *који одаје нечије добро расположење, нечију веселост, раздрaганост.* — Многи је старац радосне сузе проливао. *Нен. М.* Звијезде се обарају у раздрљену кошуљу, као радосне сузе ноћи. *Уј.*

ра̀достив и **радо̀стнв,** -а, -о *в. радостан.* — Он гледа оком радостивим. *Прер.* Звонцад радостива ... сићане звуке лију. *Кош.*

радо̀стити се, -ӣм се несврш. *в. радовати (се).* — И жупник, и трговац, и пекар радостили се из потаје пркосу упорника. *Гор.*

ра̀дош м заст. **а.** *додатак, вишак.* — Тек ми је четрдесет пета, а у рожданику ми пише да ћу доживети и читаву стотину и још три радош. *Срем.* **б.** *оно што се добија као поклон уз купљену робу. Бак. Реч.*

ра̀дош м зоол. *птица грабљивица која се храни пољским мишевима, мишар.* — Најобичнији је код нас ... мишоловни шкањац (мишар, радош ...). *Финк.*

ра̀дула ж зоол. *зупчасти део уста у главоножаца који је у облику турпијице и помоћу кога они ситне храну.* — У устима је пужева врло значајна треница, радула, малена турпијица с врло различитим бројем и обликом зубаца. *Финк.* Сипа је велика грабљивица ... која вешто лови рибе и уситњава назубљеном радулом. *Станк. С.*

радȕцкати, -а̄м несврш. *дем. према радити.* — Сједили [смо] код куће у селу и нешто мало радуцкали — колико да се прехранимо. *Пол. 1970.*

ра̀дшта прил. *рашта, ради чега; због чега, зашто.* — Радшта је ово? ... Хоћете да ме опијете? *Каш.* Није имао ... према томе радшта жалити за тим животом. *Донч.*

ра́ђа ж покр. *в. радња (1, 2).* — Кућа остаде празна, раћа неуређена. *Р 1946.* Одем на њиву да мотрим раћу крађе. *Кос.* Да ми је раширити раћу, па све ... затворити. *Ђор.*

ра́ђалӣште с нерасп. *породилиште, родилиште. Прав.*

ра́ђање с *гл. им. од раћати (се).*

ра̀ђаоница и **раћаȍница** ж нераспр. *породилиште, родилиште. Бак. Реч.*

ра́ћати (се), ра̑ћа̄м (се) *несврш. и уч. према родити (се).*

ра̀ђевина ж **1.** *оно што је израђено, производ, рад.* — Ова жена има много раћевине. *Вук Рј.* **2.** *материјал који је за обраду, грађа, сировина. Р-К Реч.* **3.** разг. пеј. *обмана, подвала;* исп. радити (3в). — А није ли то једна обична раћевина? И-ју! — цикну она — какво је то ваше мишљење о мени. *Дав.*

ра́ђење с *гл. им. од радити.*

ра̑ж, ра̑жи ж (инстр. ра̑жи и ра̑жју, лок. ра̀жи) бот. *једногодишња биљка, врста житарице* Secale cereale *из пор. трава, која се употребљава за људску и сточну храну.*

ра̀жа и **ра̑жа** ж зоол. *каменица (ба).* — Код правих каменица (ража) реп је посве танак и обао. *Финк.*

ра̀жабити се, -ӣм се сврш. ков. *раширити се као жаба.* — Поред њене руке црknуто ражаби се платнена кеса. *Ћос. Д.*

ра̀жалити (се), -ӣм (се) сврш. *в. ражалостити (се).* — Мати ... гњевом обузета, хулама је самог бога ражалила. *Јур.* Да би боље ражалила [тужбалица] слушаоце, са покојника прелазила би и обраћала се мајци. *Ђур.* Он јој се причинио некако друкчије ... да се није могла над њим ражалити. *Бен.*

ра̀жаловати, -лујēм сврш. рус. *по казни одузети чин или какву дужност некоме, лишити чина.* — Господица ... некако као ражалован официр, малаксала је у држању. *Сек.*

ражалȍстити, -а̀лостӣм (аор. ра̑жалостӣ; трп. прид. ражȁлошћен) сврш. *учинити жалосним, растужити, ожалостити.* — Дјецо моја, ви ћете ... опростити што ће вас мајка ... ражалостити. *Кул.* Догодило [се] нешто што је Хлапића одвећ ражалостило. *Брл.*

~ **се** *постати жалостан, растужити се, ожалостити се.*— Старачки ... ражалости се над својом судбином. *Радул.*

ражалошћа́вати (се), -ȍшћавā̄м (се) и **ражалошћи́вати (се),** -ȍшћујēм (се) *несврш. и уч. према ражалостити (се).*

ра̀жаљено прил. *ожалошћено, тужно.* — Превара је ноја ражалила, ражаљено другој тици каже: Ој голубе, тицо милостива! *Змај.*

ражаљи́вати (се), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према ражалити (се).*

ра̀жан и **ра̀жан,** -а, -о = ражен *који је од ражи; који се односи на раж:* ~ брашно, ~ слама, ~ хлеб и др.

Изр. ~ главница бот. *гљива паразит која живи у плодницама трава, углавном у ражи* Claviceps purpurea. *МЕП.*

ра́жањ, -жња м **1.** *мотка (дрвена или гвоздена) на коју се натиче и којом се окреће месо над ватром кад се пече.* — На ражњу су зацврчале кокошке дебеле. *Чипл.* Сваки се дан окретало јање на ражњу. *Мул.* **2.** пеј. *дугачак бајонет.* — Народни гардист (... пушка карабинка, бајонет руски, »ражањ« ...) шета. *Марк. М.* **3.** зоол. *врста барске птице, слична шљуки, дугачког и танког, надоле завинутог кљуна* Plegadis falcinellus. — У риту [је] пуцао на једног ражња, али га промаши. *Глиш.*

Изр. спремити (градити, сећи) ~, а зец у шуми *планирати, очекивати нешто што је несигурно, радовати се нечему за чије остварење постоји мало вероватноће.*

ражаря́вати (се), -а̀рујем (се) *несврш. и уч. према ражарити (се).*

ражари́ти, ра̀жа̄рим сврш. **1.** *подстаћи, распалити, разгорети (ватру, жар).* — Потрчала [је] на огњиште и ражарила ватру. *Бур.* фиг. Тко зна узбуркати страст до дивље снаге? Жар вечерњи ражарити тко зна? *С-Ц.* **2.** *разгрнути (ватру, жар). Вук Рј.* **3.** *учинити веома топлим, загрејати, усијати:* ~ гвожђе. *Бак. Реч.*

~ **се** *јако се загрејати, усијати се.* — Пећица ... већ се ражарила. *Пав.* Ваздушна станица ... би се трењем у атмосфери ражарила и испарила. *Мил.*

ра̀жати се, -а̄м се несврш. заст. *туђи се, убијати се.* — Не би се ... браћа ... на корист туђинца двјеста година ражала и прогонила. *Старч.*

ражва́кати, ра̀жва̄чем и ра̀жва̄ћем сврш. = ражвата̄ти *жвакући исцрпсти, размекшати.* — Дохватила би ... уштипак па би га облапорно ражвакала десном страном вилице. *Радул.*

ра̀жвалити, -ӣм сврш. *скинути жвалу, ћем (коњу), ослободити жвале, ћема. Рј. А.*

ражваљи́вати, -а̀љујем *несврш. и уч. према ражвалити.*

ражва́тати, ра̀жва̄ћем сврш. = ражвакати.

ра̀жгатн, -гём и -га̄м сврш. покр. *в. ражећи.* — фиг. Прву [су] жеђу у дозрелој ражгали памети. *Прер.*

ражђи́кљао, -ала, -ало и **ра́жђикљао,** -а̄ла, -а̄ло *који се нагло, у пуној мери развио, набујао, израстао.* — Топчидерски парк, напуштен, био је сав у цвету ражђикљалог биља. *Ћос. Б.*

ражђи́пати се, ра̀жђи́па̄м се сврш. *почети ђипати, поскакивати.* — фиг. Само срце друкчије се ражђипа кад Совра свира. *Срем.*

ра́жев и **ра̀жев,** -а, -о *в. ражан. Р-К Реч.*

ражѐднети се, -нӣм се, ијек. ражѐдњети се, сврш. необ. *угасити, утолити жеђ.* — Послије рада сједио [је] на сунцу ... тражећи воде да се ражедни. *Десн.*

ражѐдњети се, -днӣм се, ек. ражѐднети се.

ра́жен и **ра̀жен,** -а, -о = ражан: ~ класје, ~ слама, ~ ракија.

ражѐнити, ра̀женӣм сврш. *оженити (већи број лица), иженити.* — Ако су му браћа нежењена, а ја имам доста мојих сестар', ја их хоћу раженити млада. *НПХ.*

~ **се 1.** *оженити се (о већем броју лица), иженити се.* — Старија [се] браћа раженила и у дворе љубовце довели. *НПХ.* **2.** *развенчати се, развести се.* — Оженио се и ражењио се! *Вел.*

ражѐница ж *ражени хлеб.* — Села под планином ... почела би да гладују ... не би дотекла раженица. *Ћоп.*

ражѐњање с *гл. им. од ражењати се.*

ражѐњати се, ра̀жѐњам се несврш. *в. ражењивати се. Вук Рј.*

ражењи́вати се, -ѐњујем се *несврш. и уч. према раженити (се).*

ражѐравнти, -ӣм сврш. *подстаћи, разгорети, ражарити. Р-К Реч.*

ражѐстити, ра̀жѐстӣм (аор. ра̀жѐстӣ; трп. прид. ра̀жѐшћен) сврш. *јако расрдити, разљутити, разбеснети.* — Мати [се] ражали и брани ме. То га још више ражести. *Поп. Ј.*

~ **се** *расрдити се, наљутити се, разбеснети се.* — То је дрска клевета ... ражестио се и разгаламио ... Подвињушић. *Кол.* Исувише сам осетљив на превару. У стању сам да се ражестим и кад самог себе преварим. *Пол. 1960.*

ражѐћи и **ра̀жећи,** -ѐжем (3. л. мн. -ѐгӯ; имп. ражѐзи; аор. ражѐгох, 2. и 3. л. ра̀жеже; трп. прид. ражѐжен, -ѐна, -ѐно) сврш. *распалити, разгорети; упалити.* — Ражегу свој мали феральић. *Војн.* фиг. Млађане си наше ражегао груди. *Вел.*

~ **се** *распалити се, запалити се.*

ра̀жѐшћенӧст, -ости ж *стање, својство онога који је ражешћен, онога што је ражешћено, сриба, љутња; раздраженост.* — Његови противници ... натјеривали [су га] да ... употребљава ражешћеност својих ненадзираних чувстава. *Шим. С.*

ражешћи́вати (се), -ѐшћујем (се) *несврш. и уч. према ражестити (се).*

ражи́дити, ра̀жи́дӣм сврш. *учинити што житким, разблажити, разводнити. Р-К Реч.*

ражиђи́вати, -и̏ђујем *несврш. и уч. према ражидити.*

ра̀жизати (се), ра̀жижѐм (се) *несврш. и уч. према ражећи (се).*

ра̀жина и **ра̀жина** ж *аугм. од ражa. Деан. Рј.*

ра̀жи̏ште и **ра̀жи̏ште** с *њива на којој је засејана раж. Р-К Реч.*

ражље́вати (ијек.) *в. разљевати.*

ражљу́тити (се) *в. разљутити (се).*

ра̀жнӣ, -ā, -ō *в. ражани.* — Ражни леб не нарасте као шенични. *М 1867.*

ра̀жњав, -а, -о покр. *који ражња, који трчкара; који воли да њушка на све стране.* — Изгрдио у Пестер Лоју ражњаве Хрвате. *Матош.*

ра̀жњāње с *гл. им. од ражњати.*

ра̀жњаст, -а, -о *који личи, који је налик на ражањ*: ражњасти лист. *Терм. 3.*

ра̀жњати, -ām несврш. покр. *трчкарати тамо-амо, тумарати; њушкати на све стране. Вук Рј.*

ра̀жњић, -а и **ра̀жњӣћ,** -ића м **1.** *дем. од ражањ.* — Ножем резао је . . . са ражњића . . . печеницу. *Том.* Исече вешалице на парчиће, набоде их на ражњић и принесе жару. *Ћос. Д.* **2.** (обично у мн.) *врста јела од мањих комада меса нанизаних на дрвени или метални штапић и испечених на жару, на роштиљу.*

ра̀жов и **ра̀жов,** -а, -о *ражан.* — Суха ражова слама букну. *Горд.* Други [је] вршај . . . од . . . ражовог жита. *Сиј.*

Изр. ~ главница бот. *в. ражана главница, уз ражан (изр.). Бот.*

ра̀жо̄ван и **ра̀жо̄ван,** -вна, -вно *в. ражан.* — Два коња . . . играју . . . по ражовном влању. *Сиј.*

ражо̀вит, -а, -о *у коме има много ражи (о пшеници). Вук Рј.*

ражо̀витōст, -ости ж *стање, особина онога што је ражовито.*

ражо́вница ж *ражени хлеб, раженица. Вук Рј.*

ра̀жуља и **ражу̀љица** ж бот. *лошија, слабија врста ражи.* — Чистине требô си . . . донијети. Не ражуље. *Коз. И.; Вук Рј.*

ра̀жцакати се, -ām се сврш. *разграјати се, развикати се, разгаламити се. Прав.*

ра̀жцарати, -ām и **ражца́рати,** ра̀жцāрām сврш. *подстаћи, разгорети, ражарити;* фиг. *раздражити.* — Људи као осице у ражцараном осињаку нападали су и уједали један другога. *Ћос. Д.*

ражцили̏тати се, -ām се сврш. *почети се џилитати, бацакати, разиграти се, раздрагати се.* — Момче се тако ражцилитало да не може више сједјети. *Матош.*

ра̑з м **1. а.** *летвица, дашчица којом се поравнава зрнаста садржина каквог суда (да буде равна с ивицама суда).* — То ти је, куме стражару, као раз који изравна на вагану жито. *Шен.* **б.** *даска прикована споља за десну ручицу плуга да преваљује бразду. Вук Рј.* **2.** *в. разина.* — Жути лептир лијета у таласима вјетра уз земље раз. *Стипч.*

раз предл. с ген. заст. *због.* — Зар се онолика сила сакупила, раз Зубаца и јадних Бањана, на убаву чету одметника? *Март.*

раз- (понекад раза-, обично испред групе сугласника; испред безвучних сугласника рас-; испред предњонепчаних сугласника ђ, ц, ћ, ч: раж-, раш-) *префикс сложених глагола (и њихових изведеница) којима се означава* **1. а.** *дељење, одвајање, међусобно удаљавање јединки каквог скупа или делова какве целине; ломљење, распадање, расипање чега*: разагнати, разаслати, разбацати, разбећи се, разделити, раздвојити, растерати, разбити, разложити, растворити и сл.; разгонити, разашиљати, раздеоба итд. **б.** *радња супротна радњи израженој основним глаголом*: размрсити, разоружати, разочарати и сл. **2. а.** *ширење чега, увећавање обима, опсега, величине чега*: разагњити, разбујати се, раздебљати се, разрасти се. **б.** *достизање пуног интензитета неког процеса*: разбуктати се, разгорети се, распричати се, рашћеретати се, ражцилитати се. **3.** *настанак каквог стања*: разбеснити се, раздражити, разљутити, разболети се, разнежити се. **4. а.** *лишење чега, одузимање одређеног својства, права и сл.*: разбаштинити, распопити, расцарити. **б.** *ублажавање интензитета чега; прекидање или крај неког стања, уношење промене у какву средину*: разблажити, разводнити, разбудити, разданити се, расветлити.

разаби́рање и **разàбирање** с *гл. им. од разабирати (се).*

разаби́рати (се), -àбӣрām (се) и **разàбирати (се),** -рēм (се) *несврш. и уч. према разабрати (се).*

ра̀забрāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од разабрати (се).* **2.** *разборит, сређен, сталожен.* — Тога дана . . . био је разабранији но обично. *Ћип.*

ра̀забрāно прил. *сређено, разборито.* — Али немаде снаге да разабрано мисли. *Ћип.*

разабра́ње с покр. *разонода, утеха.* — Хоћу [ракије] . . . како не бих, то је моје разабрање. *Вук Рј.*

разàбрати, -берēм и -бèрēм (аор. 2. и 3. л. ра̀забрā и разàбра; р. прид. ра̀забрао, -āла, -āло; трп. прид. ра̀забрāн) сврш. **1. а.** *доћи до јасне чулне представе о чему, распоз-*

нати, разазнати (очима, слухом). — Биљежник Нери казао [је] нешто што се није могло добро разабрати. *Франг.* **б.** *доћи до извесности о чему, схватити, разумети.* — Никако [се] није могло разабрати за какву се он ... правду бори. *Чол.* Нисам могао разабрати да ли га мори туга или љутња. *Наз.* **в.** *распитати се, обавестити се.* — А јесте ли иначе што разабрали о њему? *Мат.* **г.** *чути, сазнати.* — На Корчули још разабрасмо да је Наполеон побио Прусе. *Мат.* **2. а.** *извести из заблуде, незнања, поучити.* — Стани, попе, да те разаберем. У бога је тренућ што и вијек. *Њег.* **б.** *повратити некоме способност да мисли, расуђује.* — Наиђе свјеж повјетарац, и то старца сасвијем освијести и разабра. *Ћоп.* **3.** *одабрати, пробрати. Деан. Рј.* **4.** *растављати, исправити наборе.* — Сукњу кад се добро не сабере ваља разабрати па наново сабрати. *Вук Рј.*

~ **се 1. а.** *доћи себи, освестити се.* — Три дни Мара у незнан лежала, четврти се данак разабрала. *НПХ.* Изнебуха болесница раствори очи, рекао би разабрала се. *Ћип.* **б.** *повратити нормално расположење, умирити се; наћи утеху, разоноду.* — Смркну се Палунко ... разједио се, те кад се мало разабрао, помисли ... *Брл.* Ја играм. О крању, де се разабери! *Бој.* Да се разабере, оде у кафану »Бетовен«. *Матош.* **2.** *снаћи се, оријентисати се.* — Скупи очи и предано шкиљи, да би се кроз мрак разабрао где се обрео. *Каш.* Фра Петар је жмиркајући збуњено настојао да се разабере у овој вреви и гужви и да разазна како треба да се понаша. *Андр. И.* **3.** *нарасти при печењу (о хлебу).* — Крух метну у пећ да би ... нарастао и лијепо се разабрао. *Вук.*

разàвити, рàзавијēм и рàзавијēм свршн. *в. развити.* — Нада свим си људством разавила црни чадор свога надстојања. *Прер.* Година кад се наврши у лету, и бурни оркан разавије крило ... слетећу тада у сеоце мило. *Ил.*

разàгнати, -ām (заст. разàженēм) свршн. **1.** *нагнати какав скуп људи или животиња да се разиђе, разбегне, потерати на разне стране, растерати.* — И витешки Турке разагнаше. *НП Вук.* У глухо доба разажене читаво стадо. *М-И.* **2.** *ослободити се чега, потиснути у себи какво осећање, расположење и сл., одстранити.* — Почео је дријемати, али је узнемирен устао и пошао неколико пута собом да разагна сан. *Л-К.* Да разагна страх и бригу, савијао [је] цигарету и нудио кнеза. *Ћоп.*

~ **се** необ. *разићи се, растурити се.* — Облаци, који бијаху небо прекрилили, разагнаше се. *Шант.*

разàгњити (се), рàзагњијēм (се) свршн. *распасти се, изагњити.* — А мртвац на том истом мјесту разагњије. *Љуб.*

разагòнити, -àгонīм несвршн. *в. разгонити.* — Бјелопавлић разагони Турке. *Вук Рј.*

рàзагрēв м индив. *жестина, жар, јарост.* — Те у гњевном разагреву већ се лати мача сива. *Кост. Л.*

разàдирати, -рēм несвршн. необ. *в. раздирати.* — Шта те тако повитлало врло да јуначко разадиреш грло? *Вел.*

разàднити, -īм и разаднīм свршн. *скинути, одвојити дно (каквог суда). Р-К Реч.*

разàдрēти, рàзадрēм, ијек. разàдријети, свршн. *в. раздерати.* — А лажице нису виле биле, нит су чије срце разадрле. *Март.*

разàдријети, рàзадрēм, ек. разàдрēти.

разàжгати (се), -ām (се) свршн. необ. *в. разгорети (се).* — Нег' се живим богом разажгало. *Кур.*

разàжизати (се), -ижēм (се) несвршн. необ. *в. разгревати (се).* — Братове се ријечи као муње разажижу у опћему чувству. *Прер.*

разазнáвање с *гл. им. од разазнавати (се).*

разазнáвати (се), -àзнājēм (се) *несвршн. и уч. према разазнати (се).*

разàзнати, -ām свршн. **1. а.** *јасно видети, уочити, распознати; препознати.* — Али непрозирна ноћ није давала разазнати ни зидове кућа. *Нех.* Било је далеко и нисам могла разазнати твога лица. *Бег.* Не бих је [жену] могао довољно разазнати у магли. *Јевт.* **б.** *запазити, идентификовати слухом.* — Само кроз кишу и вјетар тешко ће моћи и разазнати шум сјекире. *Лоп.* **в.** *оценити, уочити, утврдити положај, место чега.* — Стоји чета, ослушкује гласе, за разазнат гдје господар спава. *Маж. И.* Милан је опипао пажљиво камен на коме седи, настојећи да се прибере и разазна где је и шта је то са њим. *Андр. И.* **г.** *сазнати, обавестити се, испитати; схватити, разумети.* — Главна му је била да распита што и разазна о Ђулси. *О-А.* Зар би јој право било кад дјечак постане зрео човјек и добро разазна што је све жртвовао тој сентименталности — да почну међу њима приговори. *Бег.* **2.** *уочити разлику између чега, разликовати.* — Казивô сам вам, како изабрах ... на Максимово место, Милоша ... Разазнати им нико не може опчинљивост једноликости те. *Кост. Л.* Сумња у способност оваквог гривастог младића да разазна голуба од вране. *Лал.*

~ **се** *доћи до јасне представе о чему; снаћи се, оријентисати се.* — Стоји нешто,

као дијете, као баба, не могу да се разазнам. *Андр. И.* Истина, све је то било нејасно и смућено, и тешко се било у свему тому разазнати. *Кол.*

разазу́рити се, -àзȕрӣм се сврш. *удобно се наместити, опустити се; раскомотити се.* — Дошли да поседе. Анђелија је дворила и служила. Људи се разазурили као код својих кућа. *Вес.*

разàклија ж агр. покр. *врста лозе и белог стоног грожђа.* — Поздрављаћеш ... и мајку ... што кокошке са разаклије обара. *Ђон.*

разàкрити (се), рàзакријēм (се) сврш. необ. *в. разоткрити (се).* — Тамо се разакрије лик заштитника Шпањолске, на коњу, окрвављена мача. *Вел.*

рàзан, -зна, -зно *в. разни (2).*

разанализи́рати, -ȉзӣрām сврш. *анализирати, рашчланити.* — Послије је Филип разаналазирао овај догађај до најнезнатнијих детаља. *Крл.*

разанàлизовати, -изујēм сврш. необ. *в. разанализирати.* — Штампане су у новинама мало теже изјаве, пак сте их ... успјели да разанализујете. *Крл.*

разàнтан, -тна, -тно фр. *оштар, стреловит, јак (о пальби, ударцу).* — Понекад ситуација тражи брзу, разантну лопту. *Ват.*

рàзāње с *гл. им. од разати.*

разàпēти, рàзапнēм сврш. **1. а.** *размаћи и учврстити крајеве каквог предмета док се затегне, затегнути, растегнути:* ~ шатор, ~ кишобран, ~ мреже, ~ жицу. — Послије ручка мати у врту и дворишту разапела уже. *Пав.* На малој тераси ... девојка ... разапела своје доње рубље. *Вучо.* фиг. Туђинац је у овом нашем крају разапео сву силу златних мрежа. *Цар Е.* **б.** *раширити, раскрилити; разјапити.* — Бијели анђео-чувар разапео је крила од хридине до хридине. *ХР 1928.* А Јово разапео вилице, усталасао кикот, па се за трбух држао. *Рад. Д.* **в.** *развити, повести широко (о колу).* — Тек бој што стихну, коло разапели. *Вит.* **2.** *приковати за нешто (нпр. за крст) ради мучења и усмрћења, распети.* — Шиба Барабана, проклетог Јеврејина због кога су, кажу, разапели Исуса. *Андр. И.* фиг. Планински масив је у облику крста ... — Сад ми је донекле јасно — вели поручник Мишић. — А на ком делу крста тебе разапеше? *Јак.* **3.** *раздрљити, раскопчати.* — Разапела јелек на прсима, виде јој се пребијеле дојке. *НПХ.* **4.** *одрешити, развезати (коња). Вук Рј.*

~ **се 1. а.** *затегнути се, напети се.* — фиг. Небо [се] покрило свјетлуцавом росом и разапело се изнад свијета. *Бен.* Завришти кошава и разапне се од Дунава до Саве. *Каш.* **б.** *раширити се, пружити се.* — Крст Спасојев ... сашивен од злата на црвеној чохи, разапео се пред њеним очима. *Сиј.* **2.** *раздрљити се, раскопчати се.* — Како се распојасила, разапела, како су јој се зајапурили образи. *Пец.*

рàзапētост, -ости ж *стање онога што је разапето.* — фиг. Разапетост положаја његовог народа између Турака и Млечића ... ударили су печат ... на однос човека његовога завичаја према животу. *Глиг.*

разàпињање с *гл. им. од разапињати (се).*

разàпињати (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према разапети (се).*

разаплѐсти (се) и **разàплести (се),** -èтēм (се) сврш. *в. расплести (се).* — Сад ће да се загонетка замршена разаплете. *Змај.*

разàплитати (се), -ићēм (се) несврш. *в. расплитати (се).* — Узело се разаплитати хитро коло с двојница пландујућега свињара. *Коз. И.*

разàпрēти, рàзапрēм, ијек. разàпријети, сврш. покр. *допрети, распрострети се.* — Куд ти гране разапрле, онуд овце пландовале. *НПХ.*

разàпријети, рàзапрēм, ек. разàпрēти.

разáрајућӣ, -ā, -ē *који разара, разоран.* — Његов се дух оте разарајућој сили и помисли. *Леск. Ј.*

разáрање с *гл. им. од разарати (се).*

разáрати (се), рàзāрām (се) *несврш. и уч. према разорити (се).*

разàрач, -áча м **1.** *онај који нешто разара, уништава.* — фиг. Па имаш их — два љута душманина ... два разарача слаткога ми сна. *Богд.* **2.** војн. *врста брзог ратног брода наоружаног торпедима, који првенствено служи за заштиту ратних и трговачких бродова.* — Из луке излази разарач. *Цар Е.*

разарàчица ж *она која нешто разара, уништава. Р-К Реч.*

разàрāчкӣ, -ā, -ō *разоран, деструктиван.* — [Атомска енергија] је ... употребљена у разарачке сврхе у облику атомске бомбе. *Кем.* Нитко не учествује у каквом разарачком дјеловању појединца, већ само у стваралачком. *Ант. 1.*

разàсипање с *гл. им. од разасипати (се).*

разàсипати (се), -пām (се) и -пљēм (се) *несврш. и уч. према разасути (се).*

разàсјати (се), -āм (се) сврш. *облити се светлошћу, засветлити се.* — Разасја се соба од камења. *Вук Рј.*

разàслати, разàшаљēм и рàзашљēм (трп. прид. рàзаслāн и рāзаслāт) сврш. *послати, упутити на више страна, на више места.* — Одмах смо ову вест умножили и разаслали по читавој општини. *Дед. В.* Требао [је] ићи налијево и разаслати предстраже. *Јонке.*

разàстирање с *гл. им. од разастирати (се).*

разàстирати (се), -рём (се) *несврш. и уч. према разастрети (се).*

разàстрети, рàзастрём, ијек. разàстријети, сврш. **1. а.** *раширити, развити, растегнути.* — Извади и парче чисте, бијеле хартије, разастрије је по чекмеџи. *Ћор.* фиг. Спушта се ноћ ... Свој танани је плашт разастрла свуд. *Гал.* **б.** *распоредити, разместити по тлу или по каквој површини; распремити, прострети.* — По дворишту био је разастро педесетак снопића јечма. *Михољ.* По вечери Велика разастре постељу крај самог огњишта. *Ћос. Б.* **2.** *распустити, расути.* — Кад само разастре црне косе ... па се ... вине у баштy ... *Станк.*

~ **се а.** *раширити се, распрострети се.* — Над разбојиштем се разастрла магла од дима и прашине. *Јак.* Засја већ сунце и разастре се над земљом. *М-И.* **б.** *пружити се пред очима.* — Шљунак и сићушни пијесак разастро се беживотно. *Ков. А.* Са овога врлетнога ћувика разастрли су се далеки видици. *Јак.*

разàстријети (се), рàзастрём (се), ек. разàстрёти (се).

разàстрти, рàзастрём сврш. *в. разастрети. Р-К Реч.*

разàсути, рàзаспём сврш. **1. а.** *разбацати, просути (што ситно, зрнасто, иситњено и сл.).* — Пусти, драгићу, лук и стрijеле густе нек леже, када их разасу бог. *М-И.* Разасу злато, да блиста по ноћи. *Митр.* **б.** *распустити, пустити да се слободно вије, покреће; распрострети по каквом простору.* — Ено шеће, бледа, јадна, разасула русу косу. *Радич.* Разасу [сунце] своје зраке пољем. *Ћип.* Ти, причо ноћи шумних р'јечи, разаспи дугу од сто шара. *Крањч. С.* **в.** *разместити, поставити разређено.* — У шанац је сместио нешто пешадије, а остало је разасуо по оним честама. *Вес.* **2.** *растурити, разагнати.* — Одмах растури маглу Кронион и разаспе облак. *М-И.* Дошô да [нам] амбаре изаспе, и торове да нам пуне разаспе. *Кул.*

~ **се 1. а.** *просути се, растурити се по каквој површини или простору (о нечему што се састоји из ситних делова).* — Откинух грозд, он ми се просу, зрна одлетеше и разасуше се. *Станк.* Ситни црвени леци, бачени [из авиона] у хрпи, па се после разасули. *Дед. В.* фиг. Ријечи молитве ... се по њезиној души разасуше као врела роса. *Бен.* **б.** *распрострети се, захватити какав простор.* — Подиже главу, по блазини разасу се прамење црне косе. *Ћип.* Меки [сунчеви] траци огрлили кровове кућа и разасули се по врщцима на дрвећу. *Ивак.* **в.** *пронети се на разне стране, разнети се, проширити се.* — С друге стране снови и гатања по свој су се земљи разасули. *Њег.* **2. а.** *раздвојити се, разложити се.* — Бијела свјетлост разасула се у боје. *Физ. I.* **б.** *заузети разређен распоред, размакнути се.* — Командир викну: У стрелце! Ми се разасусмо и почесмо ... ступати напред. *Вес.* **3.** *растурити се; пропасти, нестати.* — И још који дан, па би се та чета разасула. *Мул.* Гледећи дуго тај маглени вео, камо се дани моји разасуше, шири се покров велик, пространи, бео. *Дис.*

рáзати, рâзăм несврш. покр. *поравнавати разом, подешавати разом да садржина суда буде равна с ободом. Вук Рј.*

разàткати, -ăм, рàзаткём и рàзачём сврш. *уткати у различите ствари, истрошити.* — фиг. Ај, сви ми бесте радост и лепота! Туна сам своје разаткао биће. *Мас.*

разàтрти, рàзатрём и разàтарём сврш. *в. растрти. Вук Рј.*

разáћи се и **рàзāћи се,** рàзаћём се сврш. необ. *в. разићи се.* — Црна тама се разаће. *Март.*

разàшиљање с *гл. им. од разашиљати.*

разàшиљати, -љём *несврш. и уч. према разаслати.*

разашúљач, -áча м **а.** *онај који нешто шаље на разне стране.* **б.** техн. *уређај који разашиље, емитује електромагнетске таласе, радио-предајник. Деан. Рј.*

разбàдати, -ăм сврш. необ. *разиграти, натерати у бесан трк.* — Удари Турчин на коњу. Бре, разбадао хата ... па ха! на стражара. *Вукић.*

разбадрúвати (се), -àдрујём (се) *несврш. и уч. према разбадрити (се).*

разбàдрити, рàзбадрим сврш. покр. *довести свести, повратити у нормално стање.* — Једва смо га мало разбадрили да нам је могао казати што му се привидјело. *Маж. М.*

~ **се** *разбудити се, пренути се.* — Покућство ... као да се разбадрило из свога вјечитога мртвила. *Новак.*

рàзбајати, -јём сврш. *одгонетнути, разрешити.* — Ко би разбајао те душевне замашаје силне, кад тјелесне из тегобе шкрину. *Март.*

разбалáћити се, -àлāћим се сврш. покр. *разбашити се.* — Свирали ... Цигани и у великој ... крчми ... А зидар Моца се разбалаћио. *Ад.*

разбáљати се, рàзбāљăм се несврш. покр. *в. разболевати се.* — Сав се разбаља од љутине. *Вел.*

рàзбāн м заст. *бивши, смењени бан.* — Тако бјесњаше славонски разбан. *Шен.*

разба́нити се, ра̀збā̄нӣм се свр̄ш. *расколотити се, засести.* — На његову се мјесту разбанило чељаде. *Матош.*

ра̀збанкā̄н, -а, -о покр. *куштрав; разбарушен, рашчупан.* — Гиздава вила Дорица . . . гологлава и разбанкана суне међу свјетину. *Ков. А.*

разбарика́вати (се), -ӣкāвāм (се) несвр̄ш. покр. *в. разбарушивати (се).* — И посртале су [пијане] . . . мараме им падале с главе, коса се разбарикавала. *Коз. И.*

разбари́кати (се), -àрӣкāм (се) свр̄ш. покр. *в. разбарушити (се).* — Косе разбарика уврх чела. *Коз. И.* Алај мене моја воли дика када ми се кика разбарика! *Леск. М.*

разбару́кати (се), -àрӯкāм (се) свр̄ш. покр. *в. разбарушити (се).* — Разбарукана коса . . . пала преко чела. *Ивак.*

разбару́сати (се), -àрӯсāм (се) и **разбару́сити (се),** -àрӯсӣм (се) свр̄ш. *в. разбарушити (се). Бен. Рј.; Вук Рј.*

разба̀рӯшен, -а, -о **1.** *трп. прид. од разбарусити (се) и разбарушити (се).* **2.** фиг. *који се не држи конвенција, неуглађен, необуздан.* — Ђура Јакшић својом плахом, разбарушеном природом био [је] нешто сасвим супротно ономе што се обично замишља и назире у појму »класично«. *Цар М.* И моја је младост . . . проговорила . . . на начин који се онда причинио многима не само необичним и разбарушеним, но и туђим. *Наз.*

разбарушéнко м необ. *онај који је разбарушен, неуредан.* — Хоће ли бити пургерски себичан разбарушенко, увек за петама својих жеља? *Дав.*

разба̀рӯшено прил. *рашчупано, замршено, неуредно.* — Коса је разбарушено падала на чело. *Нех.* фиг. Погледи се обадвојице замрсе разбарушено, стравично, сметено. *Цес. А.*

разба̀рӯшенӧст, -ости ж *особина онога што је разбарушено, неуредност, несређеност.* — Мрзио је [Ј. Скерлић] романтичарску разбарушеност. *Барац.* Треба одржати меру и не допустити да се из претеране тежње за живошћу упадне у другу грешку: у разбарушеност мисли. *Т. књ.*

разбарушѝва̄ње с *гл. им. од разбарушивати (се).*

разбарушѝвати (се), -ӯшујēм (се) *несвр̄ш. и уч. према разбарушити (се).*

разбару́шити, -àрӯшӣм свр̄ш. *рашчупати, замрсити, довести у неред.* — Разголитити прса ова, разбарушити косе. *Мас.*

~ **се 1.** *раздвојити се у неуредне праменове, расути се, рашчупати се.* — Коса се разбарушила у безброј немирних чуперака. *Рист.* **2. а.** *учинити да коса постане чупава, неуредна, запустити косу, постати рашчупан, неуредан, запустити се.* — Диже руку па се разбаруши, па заурла, још ми пиште уши. *Радич.* Кадшто би се појавиле крај језера жене убрашњене, разбарушене. *Бен.* фиг. Село [је] . . . назирао . . . са густом шумом што се спуштала на њега, предвођена појединим, разбарушеним дрвећем. *Дрљ.* **б.** *разбеснети се, подивљати.* — Још никада ниједан злочинац није сједио на боље извајаном пастуху него што је тај дивљи . . . разбарушени коњ. *Крл.*

разбата́лити, -àтāлӣм свр̄ш. покр. *омести, онемогућити извршење, покварити.* — Како ће заговорити Аћима да данас разбатали ручак. *Ђор.*

~ **се** *покварити се, разбити се, распући се.* — И баш нам се разбатали друштво . . . Сад и ми да пртљамо. *Ђор.*

разба̀трити (се), ра̀збатрӣм (се) свр̄ш. покр. *в. разбадрити (се).* — И да друга друг разбатри у тешком мамурлуку, поче му . . . приповиједати. *Киш.*

разбаўкати се, -àучēм се и **разбаукáти се,** -àучēм се свр̄ш. *в. разбарушити се.* — Извирише два млада човјека разбаукане косе, мамурна, господског лица. *Коз. Ј.; Бен. Рј.*

ра̀збацāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од разба̀цати (се).* **2.** *смештен, распоређен на већем простору без збијености и повезаности у целину.* — Неколико зграда разбацаних по голој висоравни. *Чол.* Наш је мали градић необично разбацан. *Л-К.*

ра̀збацāно прил. *на разним, међусобно невезаним местима; неповезано, несређено.* — Још чешћи је случај да се експозиција даје разбацано на разним местима у делу. *Т. књ.* Мисао му је стала и на све ово одговори некако разбацано и непокупљено. *Ђур.*

ра̀збацāнӧст, -ости ж *особина онога што је разбацано, неповезаност.* — Између пијане ђаволске разбацаности . . . и тмине . . . требало би повући . . . заносан фијук вјетра. *Крл.* У његовим романима . . . има и разврућености и разбацаности. *Прод.*

разба̀цати, -ā̄м свр̄ш. *расути бацајући, побацати на разне стране.* — Разбаца перје по читавој ћелији. *Чол.* А и ђубре би требало разбацати! *Бен.* фиг. А и ја сам, ето, лудо разбацао своје дане! *Донч.*

~ **се** *расути се, растурити се.* — [Коса] се немарно разбацала по њеним усахнулим грудима. *Ранк.*

разба́цати се, ра̀збāцāм се несвр̄ш. необ. *в. разбацивати се.* — Тај човјек разбацао се овдје, гдје је гостољубно дочекан био, увриједио је он честиту племениту госпојицу. *Шен.*

разбацѝва̄ње с *гл. им. од разбацивати (се).*

разбаци́вати, -àцујēм *несврш. и уч. према разбàцати и разбáцити.*

~ се 1. *несврш. и уч. према разбàцати се и разбáцити се.* **2.** *неумерено трошити, скретати пажњу на себе расипношћу; хвалисати се, разметати се:* ~ новцем, ~ богатством. — На ти си, гаде ... сјео међу поштене главе, те се разбацујеш и бучиш кô бубањ. *Шен.* Ни с објективним кривицама не треба [се] разбацивати. *Дав.*

разбáцити, рàзбāцīм и **рàзбацити,** -ӣм сврш. **1. а.** *разбацати, расути по већем простору.* — фиг. Сунце беше на заходу, па разбацило своје сјајне зраке. *Вес.* **б.** *потрошити узалуд, расути.* — Мучи се да нешто заради, није то зато да се то разда и разбаци. *Поп. Ј.* **2.** *управити на разне стране, раширити.* — Теби ће бити једна соба, као придворје рајско: ту ћилими, сваке сликарије, меки столци ... па туд да разбациш ноге и руке. *Јурк.*

~ се *управити се на разне стране, раширити се.* — А њене руке ... само се разбаце. Зачупкају траву. *Коз. И.*

разбáшити се, рàзбāшīм се и **разбашкáрити се,** -àшкāрīм се сврш. *комотно се наместити, раширити се; предати се разузданости, распојасати се.* — Спавао [је] насред пута, разбацивши и руке и ноге ... — Их, како се дивно разбашио! *Глиш.* Разбашио се као Ђерзелез Алија. *Матош.* Па се разбашкарио као султан: ноге метнуо на фотељу. *Каш.* Разбашкарили су се, није то засједа него банда ждероња. *Лал.*

разбàштинити, -ӣм сврш. *лишити баштине, права на баштину.* — Разбаштинити ме не можете, немате разлога ни права. *Новак.*

разбаштињѐник, -и́ка м *онај који је разбаштињен. Бен. Рј.*

разбаштињѐње с *лишење наследних права, одузимање баштине. Деан. Рј.*

разбашу́рити (се), -àшӯрīм (се) сврш. *в. разбарушити (се).* — Окрене се и запази једно женскиње, разбашурених коса. *Ћип.* Онако блиједа, с разбашуреном ... косом ... личи на авет. *Цар Е.*

разбега́вати се, -ѐгāвāм се, ијек. разбјега́вати се *несврш. и уч. према разбегнути се и разбећи се.*

рàзбегнути се, -нēм се, ијек. рàзбјегнути се, сврш. *в. разбећи се.*

разбежа́вати се, -ѐжāвāм се, ијек. разбјежа́вати се *несврш. и уч. према разбежати се.*

разбѐжати се, -жӣм се, ијек. разбјѐжати се, сврш. = разбећи се *побећи на разне стране, растурити се бежећи.* — Остала деца су се разбежала као врапци. *Андр. И.* фиг. Стао је поново сабирати своје мисли, које су се разбјежале од дивљег узвика Берлаге. *Крањч. С.*

разбе́лети се, -лӣм се, ијек. разбијѐљети се, сврш. *загрејати се до усијања, зажарити се, усијати се.* — Разбијељеше се шљемови на несмиљеној војсци. *Брл.*

разбе́лити, рàзбēлīм, ијек. разбијѐлити, сврш. **1.** *довести до усијања, зажарити, усијати.* — [Нека донесе] дрвеног угљена, који ће подржавати жар и разбијелити жељезо. *Пав.* **2.** *учинити белим (доливањем млека), разблажити.* — Али неспретна рука обично преслади, те опет ваља пригорчити кавом, пак опет разбијелити млијеком. *Јурк.*

рàзбēљено, ијек. рàзбијељено, прил. *зажарено, ватрено, усијано.* — фиг. Запече и разјари се [јад] у старој души, па онда разбијељено засукља кроз очи. *Мих.*

разбенáвити се, -ѐнāвīм се сврш. *побенавити, помамити се.* — Ју, што ће сад да буде ајгирица од ње! Најгора ти је разбенављена кучка. *Маш.*

разбѐснелӣ, -ā, -ō, ијек. разбјѐсњелӣ *који бесни, бесан, помаман.* — Пучина бескрајна! О како је мала да прими уздахе раздробљена срца, што уз хучну песму разбеснелих вала, за несталом срећом, уврежено грца. *Бој.*

разбѐснело, ијек. разбјѐсњело, прил. *бесно, разјарено.* — Пси су се разбеснело уједали, давили, скичали. *Ћос. Д.*

разбѐснети и **разбѐснити,** -нӣм и рàзбеснӣм, ијек. разбјѐсњети и разбјѐснити, сврш. *изазвати код некога бес, учинити бесним, разјарити, ражестити.* — Њега разбјесни таква слугина равнодушност. *Шов.* Узео трзати уздама да разјари и разбјесни коње. *Коз. И.*

~ се а. *испунити се бесом, помамом, разјарити се.* — Кад се овако разбјесне двије завађене снаге — не зна се гдје ће која коју претећи. *Лал.* Разбјеснио се и сам јесаул. *Шов.* **б.** *почети беснети (о елементарним појавама), снажно се усковитлати, ударити свом силином.* — Некад се ветрови толико разбесне да ломе све пред собом. *Пол. 1958.*

рàзбећи се, -егнēм се, ијек. рàзбјећи се, сврш. = разбежати се. — Сиротиња се одмах разб гла по дворовима за зарадом. *Бен.* Разбегну се као сенке нимфе и сатири. *Каш.*

разбе́чити се, рàзбēчīм се сврш. покр. *широко се отворити, разјапити се.* — Напола отворена, крезуба уста разбечила се као да хлепе за ваздухом. *Војн.*

рàзбибрига ж **1.** *разонода, забава, уживљавање.* — Господа долазила гдјекад к њима на разбибригу. *Леск. Ј.* [Малограђанима] је једина разбибрига да између једног и другог посла скупљају прилоге за те споменике.

Крл. **2. а.** *оно што служи за разоноду, забаву, што пружа задовољство.* — Ронрон [папагај] бјеше велика разбибрига млађаном власте личињу. *Мат.* Па запуши духана, добра духана »сарајца«, праве разбибриге. *Буд.* **б.** (и м) *онај, оно што некога разоноћује, теши, увесељава.* — Учини ми ... по вољи ... знаш да сам твој разбибрига. *Игљ.* Шта је, Хајмо, разбибриго моја, шта има ново? *Андр. И.* **3.** (у атрибутској служби) *која разоноћује, која причињава задовољство.* — Кад је уза то чаша вина и лула разбибрига, почути се нове снаге. *Новак.*

ра̀збив, -а, -о индив. *који се може разбити, ломљив, крхак.* — Али он и даље носи своју кутијасту главу као осетљиву, разбиву справу, између високих ступова под кровом. *Кал.*

ра̀збивбо̑јска м и ж ков. *онај који разбија војске, победоносни ратник.* — За сина разбивојске Ахилеја кћер је удавô. *М-И.*

ра̀збигӯз м шаљ. *поледица. Вук Рј.*

разби̏јање с *гл. им. од разбијати (се).*

разби̏јати (се), ра̀збијām (се) *несврш. и уч. према разбити (се).*

разбӣјач, -ача̀ м **1.** *онај који нешто разбија, мрви, ломи, разара.* — Зефир, силни разбијач, по мору душе. *М-И.* фиг. Разговарали [смо] ... о љубави онаквој како смо је ми схватали, и огорчено смо нападали тога великог разбијача свију животних илузија! *Јак.* **2.** *онај који изазива деморализацију, који уноси растројство, који делује разорно.* — Шпекуланти и разбијачи народног јединства покушавају се увлачити у наше редове. *Хорв.* Био [је] хапшен као четнички агент и разбијач одреда. *Чол.* **3. а.** *онај који ствара лом, неред.* — Већину сачињавају ... обијачи, сецикесе ... механски разбијачи и укољице. *Андр. И.* **б.** *обијач, крадљивац, провалник.* — Ја сам разбијач, ја сам суђен за тридесет и пет провалних крађа. *Кик.*

разбӣјачкӣ, -ā, -ō *који се односи на разбијаче:* ~ делатност, ~ држање.

разбӣјачки прил. *на разбијачки начин, као разбијач, на штету јединства.* — Штрајк је почео неорганизовано и разбијачки. *Чол.*

разби̏јаштво с *разбијачко поступање, деловање.* — Баве се »анимално« разбијаштвом. *Нех.*

разбијѐлити (се), ра̀збијелӣм (се), ек. разбе́лити (се).

ра̀збијељено, ек. ра̀збе̄љено.

разбијељети се, -èлӣм се, ек. разбе́лети се.

разбӣјен, -èна, -èно **1.** *трп. прид. од разбити (се).* **2. а.** *који се шири по великом простору, чији поједини делови нису збијени један до другог, нису повезани, расут, разбацан:* село разбијеног типа. — Његова општина, развучена и сва разбијена ... сад је постала смијешно малена и добро прегледна. *Ћоп.* **б.** *који нема унутрашњег јединства, неуједначен, разнородан.* — И дијалог непрестано тече у том разбијеном неодређеном тону: озбиљном, комичном, наивном, фриволном. *Грол.*

разбијѐно прил. **1.** *без јасног звука, мукло.* — Глас му је звучао разбијено и шупље. *Сим.* Тај смех сада разбијено одјекну у њој. *Ћос. Д.* **2.** *расејано, одсутно, растресено.* — Зури господин сатник у руље воденоглаво и разбијено. *Крл.*

разбӣјенӧст, -ости ж *стање, особина онога што је разбијено:* ~ композиције, ~ територије. — Познати дани после Сутјеске, разбијеност, повлачење, тифусари, лешеви. *Михиз.*

разби̏рање и **ра̀збирање** с *гл. им. од разбирати (се).*

разби̏рати (се), ра̀збирām (се) и **ра̀збирати (се),** -рēм (се) *несврш. и уч. према раз(а)брати (се).*

ра̀збискуп м *бивши, смењени бискуп.* — Поникнуте главе, скрштених руку кораца разбискуп загребачки двораном. *Шен.*

разбистра̀ва̄ње с *гл. им. од разбистравати (се).*

разбистра̀вати (се), -истрāвām (се) = разбистривати (се) *несврш. и уч. према разбистрити (се).*

ра̀збистренӧст, -ости ж *особина, стање онога који се разбистрио, онога што је разбистрено.*

разбистре̏ње с *прелазак из мутног у бистро стање; извођење чега на чистину, разјашњење.* — Најприје [је] на реду разбистрење на другим дијеловима шаховске плоче. *Шах 2.*

разбистри̏ва̄ње с *гл. им. од разбистривати (се).*

разбистри̏вати (се), -иструјēм (се) несврш. = разбистравати (се).

разбӣстрити и **ра̀збистрити,** ра̀збистрӣм сврш. **1.** *учинити бистрим, прозирним; учинити сјајним, испунити сјајем, оживошћу.* — Па сам се обукла и оруменила, опалила косу на сунцу и разбистрила очи. *Бег.* **2. а.** *довести у ред, учинити срећењим, ослободити збрканости, смућености.* — Чини се ... да је мисли своје већма помутио неголи разбистрио. *Јаг.* Потерао је коње даље ... да му ветрови разбистре ум. *Ћос. Д.* **б.** *објаснити, разјаснити, рашчистити.* — Од сада [ће] моћи ... сваку нејасноћу разбистрити. *Бал.* Грахам ... је први разбистрио темељне појмове о колоидима. *Кем.* **3.** *ослободити*

лошег расположења, разонодити, разведрити. — Мишљах најприје да околица ништа што би те разбистрило не пружа. *Јурк.*

~ **се 1.** *постати бистар, прозиран (о води, пићу и сл.).* **2. а.** *смирити се, пролепшати се, разведрити се (о времену).* — Вријеме се након поднева опет разбистрило. *Крањч. Стј.* Облаци се разишли и вријеме мало разбистрило. *Вюп.* **б.** *ослободити се смрknутости, намргођености, постати ведрији.* — Запитао је он кад јој се чело разбистрило. *Рад. Д.* **в.** *испунити се сјајем, заблистати, ослободити се омаглице, замућености, постати јасан.* — Очи јој се разбистрише. *Бег.* Неки би уз пут . . . брисао запечене очи. Ни то није помагало да се поглед разбистри. *Лал.* **г.** *ослободити се збрканости, помућености, постати сређен, способан за расуђивање.* — Соји се развезао језик и разбистрио ум. *Вюп.* **3.** *доћи себи, повратити се.* — Неколико младих људи из града . . . дођоше, како рекоше, да се разбистре од преобилне гозбе. *Шимун.* **4.** *доћи до разрешења, расплета, постати извесији, разјаснити се* — Догађаји на ратишту нису се сасвим разбистрили *Нех.* Због тога су Видмар и Коцбек остали у Виници . . . док се ситуација не разбистри. *Дед. В.*

ра̀збӣт, -а, -о *в. разбијен.*

разби́так, -тка м необ. **1.** *разбијање, разарање.* — Силимице језик разбијају . . . или се силнички угна у њ недотупавност и глупаштина Разбитак. *Шим. С.* **2.** *губитак девојаштва. Р-К Реч*

ра̀збити, ра̏збијēм (имп. разбӣј, трп. прид. разбӣјен, -ена, -ено, ређе разбӣт) свршн. **1. а.** *учинити да се што распрсне, разломити, сломити* ~ стакло, ~ камен. — Морски таласи је [ледену кору] разбију на омање плоче. *Петр. М.* фиг. Громом су тешким прозоре ноћи разбили. *Вит.* **б.** *повредити, раскрвавити (ударцем или при паду)* ~ нос, ~ њушку. — Зар си ти добровољно пристао да ти разбију око. *Јак.* Један се новинар [у затвору] залетио главом у зид и, разумије се, разбио је. *Фелд* **2. а.** *победити, поразити, довести у неред, изазвати расуло, онеспособити, пробити* ~ војску, ~ одбрану, ~ организацију, ~ обруч — Прва пролетерска је код Ратаја разбила Немце до ногу. *Дед. В.* Гости су у почетку оштром игром сасвим разбили млитаву навалу »Динама« *Вј 1957.* **б.** *нарушити, поткопати, учинити неуједначеним, неправилним* ~ јединство, ~ слогу. — Разбио је корак цијелог првог вода. *Крл* **в.** *разорити, уништити* — То бијаше само језа . . . која му разби живот. *Леск. Ј.* **3. а.** *учинити да се што разиђе, растурити.* — Машућ објема рукама, разби учитељ облак дима. *Том.* Напољу је ноћ. Разбио ветар густу маглу. *Каш.* фиг. Бљесак разби ноћ. *Војн.* **б.** *учинити да се што ублажи или ишчезне, потиснути, сузбити, савладати:* ~ сумње, ~ предрасуде, ~ колебање, ~ једноличност, ~ потиштеност. — Имао [сам] неодољиву потребу да одмах разбијем ту тренутну мору. *Богдан.* **4.** *раскинути, поништити.* — Онда ја хоћу да разбијем погодбу сваком своје, па мирно! *Вип.* **5.** *разменити (за ситнији новац), уситнити.* — Али слиједећа [стотинарка] коју је требало разбити . . . ишла [је] ипак лакше. *Крањч. Стј.* фиг. Слободу је љубио као »вертпапире«, а сад ју је разбио у ситне талире. *Змај.* **6.** необ. *умирити, разведрити.* — А он би ме, чини ми се, разбио и разгалио! *Лаз. Л.* **7.** покр. *навести на одустајање од чега, од какве намере.* — Хтјели смо да копамо кукурузе, па нас разби киша. *Вук Рј.*

Изр. ~ сан (коме) *сузбити сањивост некоме, учинити да неко не може заспати.*

~ **се 1. а.** *распрснути се, разломити се, распасти се на комаде.* **б.** *погинути или се угрувати, повредити при паду, удару о нешто.* — Мени дојадило чекање. Или да скочим у море, или да се разбијем о стијену? *Брл.* **2.** *претрпети слом, крах, неуспех.* — Читава [се] акција мора разбити на потешкоћи да се нађе рјешење за спорна питања. *Обз. 1932.* Преговори су се разбили. *Ђур.* **3.** *раздвојити се на делове, изделити се, постати расцепкан.* — Исказује [Марковић] бојазан да се са »општинском самоуправом не разбије Србија на одвојене атоме и општине«. *Скерл.* **4.** *распршити се, ишчезнути.* — Та му се нада убрзо разбила. *Цар Е.*

Изр. разбио му се сан *расанио се, не може заспати.*

ра̀збӣто прил. *в. разбијено.* — Разбито јеца негдје хармоника. *Крл.*

ра̀збӣтӧст, -ости ж *в. разбијеност.* — Та на први поглед композиционa нецјеловитост, разбитост . . . слијева се у . . . мозаикну слику. *Матк.*

ра̀збитӯга ж индив. *особа или предмет који пружа разоноду, који разгаљује.* — И ову је орањавила туга за мртвим, туга коју самотне жене носе годинама, јер више немају живе разбитуге. *Божић.*

разби́ће с заст. *наношење пораза некоме, разбијање.* — По разбићу Турака . . . чине благодарније богу за побједу. *Њег.*

разбје-, ек. разбе-.

разблажа́ва̄ње с *гл. им. од разблаживати (се).*

разблажа́вати (се), -а̀жа̄вам (се) *несврш. и уч. према разблажити (се).*

ра̀збла̄жено прил. *меко, благо, разнежено.* — Јеси ли окисао? — упита га разблажено. *Вип.*

разблажѐње с *оно што разблажује, смирује, теши.* — Осјећа неку клонулост ... разблажење је само ова Злата. *Сим.*

разблажи́ва̄ње с *гл. им. од разблаживати (се).*

разблажи́вати (се), -а̀жујēм (се) *несврш. и уч. према разблажити (се).*

разбла́жити, рàзбла̄жӣм сврш. **1. а.** *учинити неку течност воденијом, ређом (додајући воду или неко друго средство), ублажити јачину, разводнити, разредити:* ~ вино, ~ млеко, ~ боју. — фиг. Краљ [им је] дао власт само под тим условом да свој демократизам разблаже напредњачким конзерватизмом. *Јов. С.* **б.** *учинити мање напрегнутим, блажим, мекшим.* — Можда су тврд почетни слог свога имена разблажили једним самогласником у средини. *Сек.* **2.** *смирити, смекшати, утешити; разнежити.* — Тај ју је ласкави комплименат разблажио и против њезине воље. *Грг.* Та [га је] пјесма ждралова ... из мрачне недогледне висине разблажила. *Крл.*

~ **се 1.** *изгубити дотадашњу концентрацију, густину; изгубити оштрину, интензитет, постати блажи, мекши.* — Даница [планета] ... се мало-помало разблажи у својој светлости, јер не може да одржи борбу са виделом дана. *Шапч.* **2.** *разонодити се, разведрити се, утешити се.* — Иако сам се трудио да се чим тим разблажим, опет сам остао тужан. *Шапч.* Па сам се разблажио кад ми се причинило да ме је опазила. *Шкреб.*

разбла̀жљив, -а, -о *који се може разблажити, разредити, растворљив.*

рàзблатити, -ӣм сврш. *претворити у блато, расквасити.*

~ **се** *прекрити се блатом, претворити се у блато, расквасити се.* — Сваки узе у руку земље, која се тад беше разблатила од скорашње кише. *Глиш.*

разблебѐтати се, -èбећēм се сврш. *упустити се у блебетање, разбрбљати се.* — Ај, колико се тај разблебетао! *М-И.*

ра́зблуд и **рàзблӯд** м и ж **рàзблуда** ж **1.** *распусност, чулност, путеност; блуд.* — Предговор причи о разблуду и о нечистим мислима. *Богд.* Она није знала бити жена једнога мужа, не ради тога што би тежила за путеношћу и разблудом, него ... убрзо се заситила једнога те истога човјека. *Коз. Ј.* **2.** *сласт, ужитак, милина.* — Уживао [је] пуну разблуд првосна. *Креш.* Мирис од цвећа ... се у разблуди проношаше ... на криоцима пријатног ветрића. *Шапч.* Величанствена дворана се дала, у њојзи Рибар разблуду ужива. *Ил.*

ра́зблудан и **рàзблӯдан,** -дна, -дно **1. а.** *који се одликује путеним склоностима, чулан, путен; који изражава похотљивост, који је испуњен пожудом, пожудан, страстан.* — Биле су то дјевојке поганског разблудног типа. *Грг.* Нисам могла да издржим разблудни поглед њених утонулих, колутавих очију. *Петр. В.* фиг. Тешке разблудне јабуке лежале су до жутих пјегавих банана. *Торб.* **б.** *који подстиче страсти, који заноси, опојан.* — И то је избијало на површину тек у ноћи, топлој и мекој, страсној и разблудној. *Мил.* Руже су свете варнице што су расцвале из дна душа ваших трепељивих у овом разблудном мају. *Уј.* **в.** *сувише слободан, раскалашан; непристојан.* — Висјела [је] велика уљена слика, приказујући полунагу прекрасну женску у разблудну костиму. *Бал.* Падоше јој на памет његове разблудне ријечи: »Жука у цвит, а жена у обист!« *Вип.* **2.** *који се предао путеном животу, распустан, неваљао.* — Мати га пита пије ли још и грди га што је адраповац ... На срећу, сусрет са разблудним сином прекраћује се за часак. *Грол.*

разблу́дити, рàзблӯдӣм сврш. *навести, навикнути на слободан однос према човеку (домаћу животињу); размазити, навикнути на мажење.* — Тако је бијах ... разблудио као нигдје отац кћер. *Љуб.* Коно моја, јање разблуђено, дивно ли те бијах разблудио! *Уск.*

~ **се 1.** *постати разблудан, распустити се.* — Прослављени Максим пропио се и разблудио се. *Павл.* Сада кријеш ту срамоту, а досле разблудила се, на по гола, према сунцу! *Вип.* **2.** *навикнути се на слободан однос према човеку (о домаћој животињи); навикнути се на мажење.*

ра́зблудни̏к и **рàзблудни̏к** м **1.** *распусник, сладострасник, покварењак.* — Постао је разблудник, мекушац ... и декадент. *Крл.* Истичу као посланичке кандидате ... преваранте и разблуднике. *Зог.* **2.** *онај који је разблуђен, размажен.* — Не дирај ми мога разблудника [овна]! *НП Вук.* Или је био кô остали пси разблудници. *М-И.*

ра́зблудница и **рàзблудница** ж *животиња припитомљена, навикнута на слободан однос према човеку.* — Ти помузи овцу разблудницу. *Вук Рј.* Осим њега нема живе душе у кући, ако нећемо у тај ред бројити стару чавку ... разблудницу учитељеву. *Јурк.*

ра́зблудно и **рàзблӯдно** прил. *на разблудан начин, подстичући разблудна осећања, страсно:* ~ гледати, ~ говорити. — Анте је видио издерану сукњу, кроз коју је разблудно забијелило месо на бедру. *Михољ.* Циличу гусле ... реско и дрско, разблудно — мило. *Крањч. С.* фиг. Волети ... као умор после кише пролетње, која разблудно се сручи, гасећи чежњу. *Мас.*

ра́зблудно̄ст и **ра̀збludно̄ст,** -ости ж *особина онога што је разблудно, страсност, путеност.* — Пред целим светом би се открила ... само да их увери како њеној лепоти, разблудности њене снаге ... није могућно да икоја буде равна. *Станк.* У језгри и крви прва жудња јари разблудности млијечне у прелести бића. *Фран.*

разблуђе́нӣк, -и́ка м *в. разблудник. Р-К Реч.*

разблуђи́вати (**се**), -у̑ју̑ем (се) *несврш. и уч. према разблудити (се).*

разбо̀гатити се, -и́м се сврш. необ. *стећи богатство, обогатити се.* — Ђаво паклени тјера пшеницу у род, да се разбогатимо и расхранимо. *Вел.*

разбо̀дрити, ра̀збодрӣм сврш. необ. *ободрити, разгалити.* — Ја видим да њему нешто фали, и да га какогод разбодрим, почнем му штогод приповиједати. *Маж. М.*

ра́збо̄ј, -оја м **1.** *справа за ткање, ткачки стан.* — Тада погрешна мисао поче у њему да ради и протрчава као чунак на разбоју. *Андр. И.* фиг. На јуређем разбоју времена сâм божанству ја живо хаљину ткам. *С-Ц.* **2.** фиск. *гимнастичка справа коју чине две хоризонталне мотке на усправним носачима.* **3. а.** *разбојиште.* — Разбојем свјетлуца оружје пусто, колајне и пуца. *Бег.* Ено их на крвавом разбоју са кондирима у руци. *Шант.* **б.** *бојеви, ратовање.* — Љубиша пак ходао по лову и разбоју, доносио крзна и дивљачи, довлачио плијена и блага. *Брл.* **4.** покр. *разбијање; обијање, провала.* — Да ми плати [лопов] кућни разбој. *Љуб.*

ра́збо̄јан, -јна, -јно необ. *који разбија, разара, разоран.* — Не само против грађана већ и племства разбојном руком много [је] починио квара. *Шен.*

ра́збојац, -о̄јца м необ. *дем. од разбој. Вук Рј.*

ра́збојӣште и **ра̀збојӣште** с *место битке, бојно поље, бојиште.* — Наполеон ... је, истина, остао господар разбојишта, али то се једва могло назвати побједом. *Гавр.* фиг. Његово тијело ... бијаше тужно разбојиште. *Шег.*

ра́збо̄јӣк м **а.** *онај који пљачка и убија, извршилац злочина, преступа, злочинац; пљачкаш.* — Готово све су те гробнице опљачкали разбојници. *Пов. 1.* фиг. Ослушкује високо под небом пијукање разбојника јастреба. *Ћоп.* **б.** фиг. *онај који је осион, необуздан, безобзиран.* — Два ... црна ... ока погодише малог разбојника ... право у срце, јер одједаред кротко обори главу. *Сеп.*

ра́збо̄јница ж *жена разбојник.* — То су бестидницe, разбојнице! Ја их презирем и проклињем. *Јов. Ј.*

ра́збо̄јничкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на разбојнике, својствен разбојницима, преступнички, злочиначки:* ~ поступак, ~ напад, ~ рат. — Глупо упиљио у ... Јендека свој разбојнички поглед. *Кол.*

ра́збо̄јнӣштво с *одузимање туђе покретне имовине употребом силе, разбојничко дело, преступ, злочин.* — Ухватили једног сељака ... под сумњом да је ... извршио разбојништво у једном ... селу. *Чол.* Рано си почео, вучићу, да се бавиш разбојништвом. Ножем на своје другове — лијепо богами! *Ћоп.*

ра́збо̄јскӣ, -ā, -о̄ **1.** *који се односи на разбој.* **2.** *в. разбојнички.* — Не једанпут текла је по улицама града крв од разбојске руке. *Шен.*

ра́збо̄јство с *разбојништво.* — На том анђелу почињено је разбојство! *Новак.*

разбокò̀рити се, -òкорӣ се сврш. *развити бокор, израсти у више стрyкова.* — Разбокорила се пшеница. *Вук Рј.* фиг. Перки је већ из разбокорених рана на кољенима росуљала сукрвица. *Божић.* Све црте његове [Бранкове] поезије: љубавна и национална лирика, анакреонтика ... примиле су се и разбокориле. *Михиз.*

разболе́ва̄ње, ијек. разболијева̄ње, с *гл. им. од разболевати (се).*

разболе́вати (**се**), -òлева̄м (се), ијек. разболијева̄ти (се) *несврш. и уч. према разболети (се).*

разбо̀лети, -лӣм, ијек. разбо̀љети, сврш. **1.** *учинити болесним.* — И тако је ... гробље склонило једног од три одликаша ... Ој гробље! ... Разболи их, умори их! *Сек.* **2.** *смекшати, разнежити.* — Стоји мноштво разбољено благом ријечи старца блага. *Маж. И.*

~ **се 1.** *бити захваћен болешћу, постати болестан, занемоћи.* — Свака капља воде ... је пространа обитељ безбројних животиња ... Да њих нестане у води, све биље и све што живи разболело би се. *Нен. Љ.* фиг. Ако нам се књига разбољела ... зажденимо је ми нашом силом. *Кур.* **2.** *постати болан, болећив.* — А сада? Разболи се глас старе госпе. *Вил.*

разболијева̄ње, ек. разболева̄ње.

разболијева̄ти (**се**), -òлијева̄м (се), ек. разболе́вати (се).

разбо̀љети (**се**), -òлӣм (се), ек. разбо̀лети (се).

разбољи́вати (**се**), -òљу̑ем (се) несврш. *в. разболевати (се).* — Акутна глад даје брже, грозничаво било ритму човјечанства, кронична га глад разбољује и одрађа. *Уј.*

ра́збор м **1.** *способност логички мислити, просуђивати, схватати стварност; разбори-*

тост, разложност, разум. — Но тад се опет јавио хладни разбор. *Леск. Ј.* Кад би људи своје поступке удешавали само по разбору, само у смислу својих интереса ... не би било толико трвења. *Петр. В.* **2.** *разлика; раздвајање, изузимање.* *Вук Рј.*

Изр. без разбора *без разлике, без изузимања.* *Вук Рј.*

ра́зборан, -рна, -рно *в. разборит.* — Повјесница [је] божја књига, од које се уче сви разборни људи. *Павл.*

разбо́рати, ра̀збо̄рам сврш. *растављати, исправити наборе.* *Р-К Реч.*

ра̀зборит, -а, -о **1.** *који се у својим поступцима руководи захтевима разбора, разуман, трезвен, мудар, разложан.* — Сад бих волио да имам неког душевног, разборитог и разложног старјешину. *Лал.* Одржа говор пун лијепих и разборитих мисли. *Јонке.* **2.** *широк, пространи.* — Ко ти саши борну сукњу, у појасу сабориту, у скутови разбориту. *Вук Рј.*

ра̀зборито прил. *на разборит начин, мудро, трезвено, разумно.* — Хтео је да једном разборито и објективно предочи себи своје стање. *Петр. В.* Да ли је било разборито од ње пустити таква човјека у кућу? *Кол.*

ра̀зборито̄ст, -ости ж *особина онога што је разборито, разложност, мудрост, разум.* — Сретао [сам] многе људе чија ме је бистра и свежа разборитост, једна дивна јасноћа интелигенције просто зграњавала. *Вас.* Нагонска разборитост у њеној крви заледи на часак доброхотни смијешак. *Франг.*

ра́збо̄рнӣк м необ. *онај који је разборит, мудар.* — Посљедњих година остави старога разборника расудљивост. *Гор.*

ра́зборно прил. *в. разборито.* — Одустај, док ту ствар мирно и разборно не расправимо. *Шен.*

ра́зборито̄ст, -ости ж и **ра́збо̄рство** с *в. разборитост.*

разбо̀сти и **ра̀збости,** -о̀дём сврш. *избости на много места, бодући растурити, искрзати.* — Планина Јаница остала им је с десне стране као црн пласт разбоден васионским роговима и вилама. *Лал.*

ра̀збочина ж *пукотина, процеп, раселина.* — Дивног ли погледа на оне силне, румењилом заливене горске разбочине! *Маж. Ф.*

разбо̀чити, ра̀збочӣм сврш. *растављати, раскречити.* — Сељаци су одмах на мјесту, разбочивши ноге, нагнули пожудно боцу. *Бал.*

~ **се** *раздвојити се (пукотином, процепом).* — Сунце је сипало ... снопове златних зрака, које оживљују и пољепшавају разбочене хридине. *Војн.*

разбра́дити се, ра̀збрāдӣм се сврш. *одвезати мараму (с главе), повезачу.* — Велика се мало разбради и леже с једног, Стојан с другог краја лежаја. *Ћос. Б.*

разбра́ја̑ње с *гл. им. од разбрајати (се).*

разбра́јати (се), ра̀збрājām (се) *несврш. и уч. према разбројати (се) и разбројити (се).*

ра̀збра̄к м индив. *стање после раскида брака, раскинути брак.* — »Разочарани у браку« [су] једна нарочита категорија која се, очарана у разбраку, међусобно тражи. *Уј.*

ра̀збраствити, -ӣм сврш. необ. *в. разбратити.* — Нејма силе у свијет никакве која би нас могла разбраствити. *Њег.*

ра̀збрати (се), ра̀зберē̄м (се) и разбѐрēм (се) сврш. *разабрати (се).* — Разберите, Турци, што зборите. *Њег.* Ма шта било, идем да разберем шта је с њим: је ли жив? *Глиш.* Чекај само, док ми то у срцу све се слегне, докле се разберем. *Огр.*

ра̀збратити, -ӣм сврш. *учинити несложним, навести на раскид братских односа, развргнути братство.* — То је оно што нас је разбратило и ископало. *Пав.* Са вером ћемо разверити их те разбратити с браћом осталом. *Кост. Л.*

~ **се** *посвађати се, раскинути братске односе.* — Понесоше и разбратише се с рођеном браћом. *Вел.*

разбрба̀шати, -а̄м сврш. необ. *растурити, разбацати, довести у неред.* — А што сте ово овако разбрбашали, дјецо? — рече Фехим ... Злати и најстаријему сину ... да покупе ствари и метну у ред. *О-А.*

ра̀збрбља̄но прил. *разбрбљавши се, брбљиво.* — Разбрбљано говоре оно што их нико не пита. *Михиз.*

разбрбља̄ти, -а̄м сврш. *брбљајући учинити да се што прочује, разгласити брбљајући:* ~ на све стране, ~ тајну.

~ **се** *почети увелико брбљати, упустити се у брбљање.* — Разбрбљала се о свему што јој је у памет доходило. *Цар Е.* фиг. Ту по први пут осјетих како се осмијеси њихових очију разбрбљаше. *Вил.*

разбре́кнути се, разбре́ћи се и **ра̀збрēћи се,** ра̀збрēкнēм се сврш. *расушити се, раставити се на спојевима због сушења.* — Један млаз мјесечевог свијетла падао је кроз разбрекла врата на пушку што је висила о стубу насред куће. *Ћур.*

разбрка́вати, -бр̏кāвām несврш. **1.** *несврш. и уч. према разбркати.* **2.** *размршивати, расплетати збрку.* — Може се ... разбрквати, па тако приказивати каква је та збрка. *Шим. С.*

разбр̏кати, ра̀збр̏кām сврш. **1.** *размутити, измешати.* — Разбркати ... јаје с брашном ... кад хоће што да се мијеси. *Вук Рј.* **2.** *разбацати, растурити; осујетити, ометиси:* ~ ватру, ~ договор.

ра́збро̄ј, -оја м *бројење, пребројавање; рачун.* — Ту продадох све воле на море. Кад сам, побро, разброј учинио, штетова̂ сам. *НПХ.*

разбројáвање с *гл. им. од разбројавати (се).*

разбројáвати (се), -о̀јāвам (се) *несврш. и уч. према разбројати (се) и разбројити (се).*

разбро̀јати, -јӣм и **разбро̀јити,** ра̀збројӣм сврш. *избројити по групама, по деловима; бројећи разделити на групе, делове, парове и сл.* — И Анђелији се немаде куд, него разброја са Аницом живину и уступи јој половину. *Вес.* На своје су разбројили војске; крену Милан к свому завичају, а Новица земљи на крајишта. *Март.*

~ **се** *бројећи, извикујући бројеве разделити се на групе, парове и сл.* — Играчи се разброје у прве и друге. *Одб.*

Изр. на парове разброј с'! *команда којом се од војничког или другог строја тражи да се извикивањем бројева одреде парови.*

разбу̀бњати, -ā̂м сврш. **1.** *објавити, огласити бубњем, добошем.* — Даде Шимек разбубњати по граду да окупљени шампиони изазивају на борбу снажне људе из ... околице. *Јонке.* **2.** фиг. *разнети глас (обично неповољан), разгласити, раструбити.* — [Хоће] да чују што се то на Ријеци ради ... да то онда разбубњају по читавом свијету. *Цар Е.*

разбу́дити, ра̀збӯдӣм сврш. **1.** *пренути из сна, пробудити.* — Опрости ... ја сам те разбудила. *Вес.* **2.** фиг. *изазвати, покренути, подстаћи.* — Прича о мојој несрећи неће [вам] само разбудити смиловање, него вас и разјадити. *Вел.*

~ **се 1.** *прекинути, завршити спавање, пробудити се; расанити се.* — Онај још спава? ... Чим се разбуди нека дође к мени. *Бос. Д.* фиг. Нарав се је тога прољећа рано разбудила. *Том.* **2.** фиг. *покренути се, размахати се, разбуктати се.* — Разбудиле су се све ситне страсти и амбиције. *Матк.*

разбу̀дљив, -а, -о *који се може пробудити; који се лако буди, лакосан. Р-К Реч.*

разбуђи́вање с *гл. им. од разбуђивати (се).*

разбуђи́вати (се), -ӯјӣм (се) *несврш. и уч. према разбудити (се).*

разбујáвати (се), -ӯјāвам (се) *несврш. и уч. према разбујати (се).*

разбӯјати, -ā̂м сврш. *учинити бујним, једрим. Бен. Рј.*

~ **се** *постати бујан, једар, развити се, набујати.* — Похлепно напасе поглед на њеном разбујалом струку. *Мих.* Кад се снага одвише разбуја, од рођенога гине обиља. *Богд.*

разбу́кати, ра̀збӯчӗм сврш. покр. *растурити, расути роговима.* — Ружно опсује краве што су разбукале сено. *Сек.*

~ **се** *надати вику, разгаламити се.* — Ћућорио [је] Обраду ... како се неки у селу разбукали ... да њега ... Лазар огласи за чукнутог. *Рад. Д.*

разбу́кнути, ра̀збӯкнӗм сврш. *в. разбуктати.* — [Паклени стројеви] разбукну и разруше око себе све. *Шим. С.*

разбуктáвање с *гл. им. од разбуктавати (се).*

разбуктáвати (се), -ӯктāвам (се) *несврш. и уч. према разбуктати (се).*

ра̀збуктāлōст и **разбӯкталōст,** -ости ж *особина онога што се разбуктало, распаљеност, зажареност.* — Станковић је био мајстор да прикаже разбукталост страсти, заборав у коме се људска природа распламти. *Глиг.*

разбӯктати, ра̀збукћӗм и -ӯктām и **разбӯктети,** -тӣм, ијек. разбӯктјети, сврш. **а.** *учинити да почне интензивно горети, распалити (ватру, пламен).* — Дајте ми ветра таласања прва, згашене њиме да разбуктим ватре. *Бој.* фиг. А благо и нама што си дошӧ амо, да о твојој пјесми душе разбуктамо. *Вел.* **б.** *развити до високог степена, учинити интензивним, подстаћи, подјарити:* ~ устанак, ~ борбу, ~ страсти, ~ мржњу.

~ **се а.** *почети интензивно горети, распалити се.* — фиг. Он шћаше ... молити се ... пред сликом богиње ... која је учинила те се разбуктио пламен у његовој души. *Шант.* Досад запретане искре опет се разбукташе, страсти наоко затомљене опет плануше. *Цар Е.* **б.** *доћи до снажног израза; постати интензиван, развити се, добити снагу, силину, узети маха.* — У Срни се разиграла млада крв и притајена се снага разбуктјела у младом тијелу. *Шимун.* Током слиједећих мјесеци устанак се ... разбуктао. *Ч-М.* Сад [се] окренула другоме кад се страст у теби разбуктала до беснила. *Вас.*

разбукӯјати се, -ā̂м се сврш. покр. *разбуктати се.* — Страшно се љубоморство у њему разбукујало. *В 1885.*

разбу́нити се, ра̀збӯнӣм се сврш. *доћи к себи, освестити се. Р-К Реч.*

разбура́зити, -ӯрāзӣм сврш. (кога) *распорити, пробости ножем трбух некоме, пробуразити. Р-К Реч.*

разбӯрјати, -ā̂м сврш. необ. *снажно захватити, усковитлати.* — Све га је то преплануло, разиграло, разбурјало дивљином вјере. *Цес. А.*

разбурмáвати, -ӯрмāвам *несврш. и уч. према разбурмати.* — Оно пуце на бурму сковано, кад му ваља те га разбурмава, те њим сердар пије вино рујно. *НП Вук.*

разбу̏рмати, -ā̄м сврш. заст. *одвијати, одвртати*; исп. разбурмавати.

ра̀збуњкати, -ā̄м сврш. *лупајући размутити. Р-К Реч.*

разбу̏цати, ра̀збу̏цā̄м сврш. **а.** *поцепати, искидати; истргати, растурити, разметнути.* — Уз пут, остали хајдуци, обијесни и задригли ... разбуцали понеки пласт сијена и понијели по нарамак. *Куш.* фиг. Чак су нам и комисију спаковали да нас разбуца. *Пол. 1971.* **б.** *растргнути; искомадати, распарчати.* — Навадила се, каже, лисица у наш живинарник, али синоћ настрадала: јурнуле патке на њу и сву је разбуцале. *Чол.* Нема ... мира ... Докле год не разбуцамо читаву његову државу. *Ћоп.* **в.** *разбити, сломити.* — Уместо да смо упали у Бугарску, па их разбуцали још у почетку, ми чекамо да мобилишу. *Јак.*

разбу̏цити, ра̀збу̏цӣм сврш. заст. покр. *в. разбучити. Вук Рј.*

разбу̏чити, ра̀збу̏чӣм сврш. покр. **а.** *поцепати, разбуцати.* — Па потеже сабљу оковану, те разбучи Вукова чадора. *НП Вук.* **б.** *распорити, пробости.* — Још се грозио и заклињао ... да ће одиста разбучити некога. *Маш.*

ра̀збучкати, -ā̄м сврш. необ. *разгазити, измуљати.* — Кола су већ разбучкала снијег. *Торб.*

разбу̏шити, ра̀збу̏шӣм сврш. *пробости, пробушити. Р-К Реч.*

развага́лити, -а̀гā̄лӣм сврш. покр. *разјапити, развалити.* — Мрко је сјео пред цјепача и викао му развагаљених уста. *Божић.*

развà̀ганити, -ӣм сврш. покр. *рашири ти, избечити.* — Развагани очи, а нема дружине. *Вел.*

~ **се** *разбашкарити се, раскомотити се.* — Нотарошовица се разваганила достојанствено на свом столцу. *Ивак.* Разваганили се као да су на своме. *Бен.*

развагањи́вати (**се**), -а̀њујēм (се) *несврш. и уч. према разваганити* (*се*).

развáгати, ра̀звā̄жēм и ра̀звā̄гā̄м и **развáгнути,** ра̀звā̄гнēм сврш. разг. *важући, мерећи тежину разделити на делове или чести, размерити. Рј. А.*

ра̀звадити, -ӣм сврш. *раздвојити, растворити завађене, умирити прекидајући свађу.* — Бискупа који је дошао да их развади дочекаше ђаци грдњама и пријетњама. *Водн.* Развадите их, људи. *Ћос. Б.*

~ **се** *прекинути, обуставити међусобну свађу, тучу и сл.* — И још је гласно повикао назочнима нека му помажу да се људи разваде. *Креш.*

ра̀звађа и **ра̀звађа** ж покр. *развађање, раздвајање и смиривање завађених.* — Скочи село у развађу, не дај да се покољемо, но разагнај оба кући. *Љуб.*

развађáвати (**се**), -а̀ђā̄вām (се) несврш. необ. *в. развађати* (*се*). — Не смије их ни мирити ни развађавати. *Бен.*

развáђање с *гл. им. од развáђати* (*се*).

ра̀звађање с *гл. им. од ра̀звађати* (*се*).

развáђати (**се**), ра̀звā̄ђām (се) несврш. *в. разводити* (*се*).

ра̀звађати (**се**), -ām (се) *несврш. и уч. према развадити* (*се*).

развà̀ђач, -а́ча м *онај који кога развађа. Вук Рј.*

развáжати, ра̀звā̄жām несврш. покр. *в. развозити.*

ра̀звàжач, -а́ча м необ. *онај који што развози, разноси на каквом возилу.* — Тако говоре слушкиње, бабе и кочијаши и разважачи угљена с црним прегачама. *Крл.*

ра́звал м и **ра̀звала** ж *в. развалина.* — Гамад измед развала се мота. *Прер.* А суморно гавран гракће са развала града Кроје. *Ил.* Шта пута почех цртати какве веселе дворе, а свршних развалама! *Шапч.* фиг. На развал збиља крст свој сади! *Крањч. С.*

ра̀звалина ж (обично у мн.) **а.** *остаци каквог порушеног грађевинског објекта, рушевине*: развалине града, развалине цркве, развалине моста. — фиг. Угодно ми беше кретати се, иђи развалином овом живота и дана, коју сунце сутра понова ће дићи. *Дис.* Ако је усред развалина лажи спасао кумир из праха олтара. *Уј.* **б.** фиг. *веома оронула особа, рушина.* — Нема више здравља ни весеља ... постао је развалина ... која труне. *Ранк.* Тијелом готова развалина: суха, блиједа, згрчена, а прса ... као да си по њима браном прошла. *Цар Е.*

развáлити, ра̀звā̄лӣм (аор. 2. и 3. л. ра̀звā̄лӣ; трп. прид. ра̀звā̄љен) сврш. **1. а.** *разорити, срушити, уништити.* — Све је то људска рука направила, све то, значи, моја рука може да развали. *Лал.* Улазио у куће својих сурадника уредских, негдје начео, а негдје и развалио по које гнијездо. *Киш.* **б.** *силом пробити, провалити; обити*: ~ врата, ~ капију, ~ плот. — Све бране развали. *Јурк.* Потом развалише, једног лепог часа, пуне магацине. *Стан.* **2.** *изрити; раскопати.* — Несрећни човек, у потреби чешања, развалио је сам на себи ужасну рану. *Сек.* **3. а.** *рашири ти, разјапити; разрогачити.* — Наједном је и сам Шимун развалио уста. *Гор.* Он развали очи и уста. *Петр. В.* **б.** *отворити, растворити.* — Док море развали груди и све у њему тоне. *Ил.* **4.** *поставити, расклопити, разастрети.* — А пред самом пијацом ... већ развалио сто

разголићен касапин у фесу и виче. *Јевт.* **5. а.** *ударити свом силином, почети беснети.* — Развалио вјетар ноћник па наноси пољима сметове. *Креш.* **б.** *почети силовито ширити, одавати.* — Голобрије сијевнуше ђорде, а глас бојни развалише бубњи. *Март.*

~ **се 1.** *разорити се, срушити се; раскинути се, престати важити.* — »Ми смо муж и жена«, вели отуд Ђуза. — То се развалило — прекиде је Хаџија. *Сиј.* **2. а.** *раширити се, разрогачити се.* — Очи јој се развалиле, засвијетлиле. *Пец.* **б.** *растворити се, почети зјапити.* — Тешке ране, којим не бијаше лијека до у вјештој радиности, тешко се бјеху развалиле. *Јурк.* **3. а.** *удобно се наместити, испружити се, завалити се.* — Кад се Шимек опет развалио на клупи ... заповједи стара одрешитим гласом. *Бен.* **б.** *пружити се, прострети се; разлити се.* — Само пучина развалила се сива, тиха, без набора, без даха. *Војн.* Она [Тиса] ... у горњем току [је] брза ... планинска река, и тек после се распе и развали у безброј кривудања и петљи. *Сек.*

ра̀звалѝште с *место где је нешто развалено, гомила развалина.* — Пламечак његов побједно се вије ... над развалиштем. *Крањч. С.*

развальáнити се, -àљāнӣм се сврш. *постати ваљан, вредан, провреднити се.* — Адил нареди, а ашчија се развальани, те му изнесе ... све разне јествине. *О-А.*

развáљати, рàзвāљāм сврш. *ваљајући развући, истањити.* — Можемо [га] развальати у танке жице. *Кем.*

~ **се** *ударити у ваљање, бити захваћен ваљањем, таласањем.* — Наши лаки жерави, као лаки пливачи на развальаној југовини, сулако простригоше пољске валове до Каптола. *Павл.*

развальѝвање с *гл. им. од развaљивати (се).*

развальѝвати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према развалити (се).*

развáрити, рàзвāрӣм сврш. **1.** *узварити; превише искувати, раскувати.* — Татко му је гурнуо у руке порцију купуса с развареним месом. *Лал.* **2.** *раздвојити оно што је заварено, отопити. Р-К Реч.*

развàруша ж покр. **1.** *врста слатке пите. Вук Рј.* **2.** *врста веза. Деан. Рј.*

развашарѝвање с *гл. им. од развашаривати (се).*

развашарѝвати (се), -àрујēм (се) *несврш. и уч. према развашарити се.*

развáшарити, -ӣм сврш. *направити вашар, неред, разбацати, испреметати ствари. Р-К Реч.*

~ **се** *раскомотити се, разбашкарити се.* — Ту се развашарио! ... Ено му књига и хартија! *Глиш.* фиг. То пландиште развашарених снова, нудиште маштовитих смамности. *Божић.*

развèден, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од развести (се).* **2. а.** *који се поступно шири, разилази; који има проширење или задебљање:* ~ суд, ~ грлић, ~ отвор. — Од дворедог јечма познат је у нас онај што има класке у класу паралелне, а други са класцима лепезасто разведеним редак је. *Панч.* Нос разведен и тупаст. *Шен.* **б.** геогр. *који има неравну линију, који има доста продора копна у море и мора у копно, рашчлањен, разуђен:* ~ обала.

разведѐница ж *жена која се развела од мужа, распуштеница.* — Ти се сјећаш разведенице Х? Ноћас је, изгледа, била у визити код инжењера У. *Цес. А.*

развèденōст, -ости ж *особина онога што је разведено, проширеност; рашчлањеност, разуђеност:* ~ грлића, ~ обале.

разведрáвање с *гл. им. од разведравати (се).*

разведрáвати (се), -èдрāвāм (се) = разведривати (се) *несврш. и уч. према разведрити (се).*

рàзведренōст, -ости ж *стање, особина онога који је разведрен и онога што је разведрено; ведрина, разведрење. Р-К Реч.*

разведрéње с *разилажење облака, настанак ведрине.* — фиг. Пуковников долазак унесе извјесно разведрење. *Десн.*

разведрѝвање с *гл. им. од разведривати (се).*

разведрѝвати (се), -èдрујēм (се) несврш. = разведравати (се).

развèдритељ м индив. *онај који некога разведрава, разгаљује.* — Духан је мој директор подсвијести, разведритељ и душобрижник. *Уј.*

развèдрити, рàзведрӣм сврш. **1. а.** *растерати облаке, донети ведрину; учинити ведрим.* — Овај ће вјетар разведрити. *Вук Рј.* **б.** необ. *обасјати, озарити.* — Поред ње су трептали и остали милијуни звезда, да разведре ноћ. *Јакш. Ђ.* фиг. и песн. Са мном ћеш овде тренут чекати да кужну таму крвљу разведриш. *И.* **2.** фиг. **а.** *испунити некога ведрином, добрим расположењем, озарити радошћу, разгалити; ослободити смрknутости.* — Овако чаврљање с дјететом разведри човјека угодније неголи да чита најшаљивије новине. *Коз. Ј.* Разведри чело, Ивин синовче! *Кост. Л.* **б.** *учинити пријатнијим, ведријим.* — Он [Калвин] је замутио свет али није ничим разведрио живот. *Дуч.* Да разведрим бескрајну досаду дневнога живота, правио сам безбројне такве лакрдије. *Шкреб.*

~ **се 1.** (са субјектом небо, време или безл.) *ослободити се облака, магле и сл., постати ведар (ведро).* **2.** фиг. *испунити се добрим расположењем, разгалити се; ослободити се смркнутости* — Бошко се разведри и весело га погледа. *Тор.* Њено се лице опет разведри и обли . . . радосном узрујаношћу. *Коз. Ј.*

рàзвēзāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од развезати (се).* **2.** *распуштен, распојасан* — И то је теорија о »развезаном нереду чула . . .« нека перверзна аскеза. *Уј.*

рàзвēзāнōст, -ости ж *особина онога што је развезано, распуштеност, распојасаност, разузданост.* — На нешто вишим особинама очитовало се само опће чувство неугодности, сакривено под кринком развезаности и подругљивости према себи. *Крањч. Стј.*

развéзати, рàзвēжēм свршр **1. а.** *учинити да нешто не буде више свезано, одрешити, раздрешити; ослободити везе, ослободити нечега чим је неко био везан или чим је нешто било везано:* ~ чвор, ~ коња — Развеже из марамице десет рубаља и тутне их Настуши у руку. *Бен.* Јуре извади мараму из џепа, развеже узао и извади прстен. *Тип* фиг. Хајдуштво му развезало и руке и ноге. *Тур.* **б.** *престати спутавати, ослободити, разбудити.* — Ја сам развезао своју душу и говорио ваљда с оним дјетињим говором младих отаца. *Новак.* Видео је жену . . . неспособну да се одупре сили коју је развезала. *Дав.* **в.** *навести на попуштање, учинити попустљивим.* — Он [ће] њих размекшати приповетком и осмехом и развезати обећањем. *Каш.* **2.** *ударити у опширно причање, почети нашироко говорити* — Остали су само старији, и тек би сада развезали причу. *Сиј.* Онда мало зашути, важно погледа по својим слушатељима, отвори уста и — развеза. *О-А.*

Изр. ~ језик, ~ уста 1) *почети много говорити, распричати се,* 2) (коме) *навести некога на причање, на отворено казивање.*

~ **се 1. а.** *престати бити свезан, ослободити се везе(узице, врпце и сл.), одрешити се.* — Развезали су се завежљаји са јастуцима и ћилимима. *Чипл.* **б.** *ослободити се спутавања, уздржаности; повратити се, доћи до изражаја (о каквој способности, обично о моћи и дару говора).* — Стушти се бјежати . . . осјећајући како се сва његова дотадашња немирна и обијесна снага развезала и напела у овоме луђачкоме трку. *Тип.* Али се полако развеже дар ријечи. *Уј.* У један мах затоми све своје тјескобне слутње, ријеч јој се развеже. *Цар Е.* **в.** *доћи до одушка, излити се нагло, сручити се.* — Све се гушће збија ова гомила као у густи дажд који ће се негдје развезати. *Ств. 1948.* **2.** *развити се, почети тећи слободно, неусиљено.* — Није се могао да развеже разговор између њих. *Л-К.*

Изр. развезао му се језик, развезала му се уста и сл. *почео је говорити отворено или опширно.*

развéзен, -а, -о и **развèзен,** -ена, -ено **1.** *трп. прид. од развéсти.* **2.** *који вешто прича, речит, лепорек.* — У њега је бујна машта и развезен језик. *Андр. И.*

развезúвање с *гл. им. од развезивати (се).*

развезúвати (се), -èзујēм (се) *несврш. и уч. према развезати (се).*

развејáвање, ијек. развијáвање, с *гл. им. од развејавати (се).*

развејáвати (се), -ејāвāм (се), ијек. развијавати (се) *несврш. и уч. према развејати (се).*

рàзвејати, -ејēм, ијек развијати, сврш. **а.** *разнети, расути на разне стране, растерати, разагнати* ~ маглу, ~ облак. — Ти, који си развијâ прашину . . . и назвâ је твојим мировима, те си прашак сваки оживио. *Њег.* **б.** *учинити да ишчезне, разорити, уништити, распршити:* ~ наду, ~ сумњу, ~ илузију. — Срећу [је] развијао мрак. *Уј.* Прва искра . . . је постепено развејала мрак. *Ств. 1952.* **в.** *осујетити, отклонити.* — Паша је најпосле навађивао да остане барем и Димитрије . . . но Милош некако и то развеје. *Вук.*

~ **се** *разићи се, расути се, растурити се (услед ветра, струјања и сл.); распасти се, расточити се.* — Нек се дигне олуј и развеје плева. *Панд.* Крв праведна дими на олтаре, животи се у прах развијаше. *Њег.*

развенчáвање, ијек. развењчáвање, с *гл. им. од развенчавати (се).*

развенчáвати (се), -èнчāвāм (се), ијек. развењчáвати (се) *несврш. и уч. према развенчати (се).*

развèнчати, -āм, ијек. развењчати, сврш. *ослободити брачне везе, развести.* — Са Сигмундом већ вјенчану, развењчах сад опет њу рад тебе. *Марк. Ф.*

~ **се** *раскинути брак, развести се.* — фиг. Горка Радуловић никако да се развјенча од туге. *Јел.*

разверáвати (се), -ерāвāм (се), ијек. развјерáвати (се) *несврш. и уч. према развернти (се).*

рàзвереница, ијек. рàзвјереница, ж *она с којом је раскинута веридба, бивша вереница.* — Убио развјереницу нехотице, а изгубио душу и образ. *Љуб.*

рàзверити, -им, ијек. рàзвјерити, сврш. **1.** *ослободити веридбе, вереничке везе.* — Призову оба своје жене, и ту развјере дјецу [са] сузама и лелеком. *Љуб.* **2.** *лишити вере, религије, одвојити од вере.* — Са вером ћемо

разверити их те разбратити с браћом осталом. *Кост. Л.*

~ **се** *раскинути веридбу, одрећи се вереничке везе.* — Почне тетак наговарати Ружу да се развјери и да мисли о удаји. *Љуб.*

разверу̀гати, -ā̄м сврш. *в. рашчешљати. Р-К Реч.*

развесѐлити, -èселī̄м сврш. *учинити веселим, радосним, испунити весељем, обрадовати.* — фиг. Угодан мирис развесели нам ноздрве. *Наз.*

~ **се** *постати весео, испунити се радошћу, обрадовати се.* — Чим се развесели па му Цигани засвирају, а он скаче на онај велики бубањ. *Срем.*

развесељава̄ње с *гл. им. од развеселjавати (се).*

развесељáвати (се), -èљāвām (се) *несврш. и уч. према развеселити (се).*

развѐсељено прил. *весело, радосно.* — Приближила му се неспретно и развесељено. *Сим.*

развесељи́вати (се), -èљујēм (се) *несврш. и уч. према развеселити (се).* — Немој да лажним весељем развесељујеш моју истинску тугу. *Вел.*

развѐсти и **рàзвести,** -éзēм сврш. **1. а.** *почети опширно, нашироко (причање, разговор и сл.), ударити у опширно, китњасто казивање.* — Посједали у круг око ватре па развезли приче о прошлој љетини. *Кос.* Понекад развезе, читава небеса скида. *Вукић.* **б.** *засвирати живо, полетно.* — Хармоникаш развезао »врањанку«, па и Руси научили да играју. *Јак.* **2.** *опарати вēз. Вук Рj.*

~ **се** необ. *упустити се, дати се (у разговор, причање).* — Нијесмо се били гледали од давна времена, те смо се у дуге и широке разговоре развезли. *В 1885.*

развѐсти[1] и **рàзвести,** -èдēм сврш. **1. а.** *одвести на разне стране, у разна места.* — Робље [је] било испрепродавано и разведено по свему царству турскоме. *Вук.* **б.** *саградити, довести до разних места, разгранати.* — Разведоше путеве, подигоше магазине. *Андр. И.* **2.** *ослободити брачне везе, раставити од брачног друга.* — Био [је] готов да је разведе од брата и да је прими са децом. *Црњ.* **3. а.** *развити, повести (разговор).* — И он разведе с њом готово исти разговор. *Вел.* Чича Стојиљко развео некакав разговор о неким лозама. *Ком.* **б.** *развити у излагању, расправити.* — [То је] у потањој расправи истога писца ... опширније разведено. *Андр. Н.* **4.** необ. *развејати, распршити.* — Сад вјетрина све облаке развела. *Марк. Ф.* **5.** необ. *раздвојити, разделити.* — И он [појас] је своју моћ изгубио ... те место да јој [Аустрији] трошни држи струк, развео је тек на две полутине. *Кост. Л.* **6.** (акт, спис) адм. *унети, уписати у протокол.*

~ **се 1.** *разместити се, распоредити се.* — На том камену развели се и дворови и обори. *Пав.* Трупе Моравске дивизије II позива ... разведоше се по положајима за ... непосредну одбрану. *Лаз. М.* **2.** *прекинути брачну везу, раскинути брак, раставити се.* — И натпоручник Лукаш поче весело звиждукати арију из оперете »Разведена жена«. *Јонке.* фиг. Видела [је] ону због које се Момир развео са чашћу. *Каш.*

развѐсти[2] и **рàзвести,** -èзēм сврш. *возећи допремити на разна места:* ~ робу, ~ кућама.

~ **се** *разићи се возећи се.*

ра́зветрина, ијек. ра́звјетрина, ж необ. *место изложено ветру, ветрометина.* — Он се одједаред нашао на једној од оних животних раскрсница, где лична снага и воља људска не вреде ни толико колико крила ластавици на страшној развјетрини и олују. *Маш.*

рàзвешати, -ā̄м, ијек. рàзвјешати, сврш. *распоредити вешајући, обесити на разним местима.* — Већ су били изнијели кревет у вођњак, а постељину развјешали по плоту. *Бен.*

рàзвигṑр, -а и **развигó̀рац,** -óрца м **а.** *пролећни ветар, лахор који дува у доба пролећног буђења биља, листања и цветања.* — фиг. Радуј се раду, раздраганом дану, и развигору жарких надахнућа. *Кркл.* О сваки наш кров ... удара вјетар развигор, али у београдском балету то ... не осјећају. *Зог.* У прољеће организам осјећа бациле прољећа и вјетре развигорце. *Уј.* **б.** *назив за месец у којем биље почиње зеленети (март, ожујак).* — Вриснуће вруци мартом развигором, захујат шума густа и дубока. *Кост. Д.*

ра́звид м необ. *преглед каквог рада ради провере, поправке.* — Културну нејачад окружује ... површношћу пјесничкога развида. *Сим.*

развида́вати (се), -йдāвām (се) *несврш. и уч. према развидати (се).* — Рају су дали једну бомбу за успомену, коју стално развидава гдје стигне. *Ћон.*

развѝдати, -ā̄м сврш. тал. покр. *одвити, одврнути;* исп. развидавати.

~ **се** *одврнути се, одвити се.*

рàзвиделити се, -ī̄м се, ијек. рàзвидјелити се, сврш. безл. *в. развидети се.* — Али док се спремисмо, бејаше се развиделило. *Вукић.*

развидељáвати се, -èљāвām се, ијек. развидјељáвати се *несврш. и уч. према развиделити се.*

рàзвидети, -дīм, ијек. рàзвидјети, сврш. *разгледати, размотрити, испитати; обавести-*

ти се о нечему. — Али није Јозефић ишао тамо да развиди добитак овога љета. *Нех.* Сишао је у Травник да развиди ствар због сахране. *Андр. И.*

~ **се** безл. *појавити се, наступити (о јутарњој светлости, виделу, дану), сванути.* — Чим се ... толико развиди да се може ловити ... Ескими се у масама крећу у лов. *Петр. М.* Вани се било лијепо развидјело, а двориштем гдјетко и пролазио. *О-А.*

развидје-, ек. развиде-.

развѝднити се, рàзвӣднӣ се сврш. безл. *в. развидети се.* — Кад се развидни, западох у густу шуму. *Мул.*

развѝђање с *гл. им. од развиђати (се).*

развѝђати (се), рàзвӣђӣм (рàзвӣђā се) *несврш. и уч. према развидети (се) и развидјети (се).*

развој-, ек. развеј-.

развѝјање с *гл. им. од развијати (се).*

развѝјати (се), рàзвӣјāм (се) *несврш. и уч. према развити (се).*

развѝјач, -áча м **1. а.** *средство којим се што развија.* — Инспекторат рада је ... забранио рад са два развијача ацетилена. *НИН 1959.* **б.** *фотографско средство којим се снимљена слика чини видљивом.* — Развијању слике служи посебна купељ коју зовемо развијач. *Физ. 1.* **2.** *в. оклагија. Деан. Рј.*

развѝјенӧст, -ости ж *особина онога што је развијено:* ~ привреде, ~ мишића итд.

развѝјоренӧст, -ости ж *особина онога што се развијори; устрепталост.* — И сâм сам био сребрна развијореност жица. *Уј.*

развијòрити, -ӣм сврш. **1.** *покренути на вијорење, усковитлати.* — Развијорио маестрал балдахине и црквене заставе. *Мар.* **2.** необ. *развејати, распршити.* — Немири хрптењаче одниjели су, развијорили ... све сање. *Јел.*

~ **се** *почети се вијорити, усковитлати се.*

развѝјуша ж **1.** бот. *биљка из пор. крсташица* Euclidium. *Бен. Рј.* **2.** (у атрибутској служби) *која се развија.* — Кô к сунцу чезне ружа развијуша. *Шен.*

развѝкати, рàзвӣчēм сврш. **1.** *вичући разгласити.* — Да полетим доље у поља ... да своју срећу развичем на сва четири вјетра. *Бег.* **2.** *претерано огласити, изнети на глас, извикати.* — Је ли то она пријашња Ката или она какову су је развикали. *Коз. Ј.* Прогласи те, развиче, па кад једном дође да се плаћа, испашћемо и ти и ја исти кољачи као и Але Тороман. *Ћоп.*

~ **се** *почети много викати, ударити у вику.* — Доле! развиче се жандар. *Гор.* Развикао се страшно и размахао бичем. *Ђур.*

развикѝвати (се), -ѝкујēм (се) *несврш. и уч. према развикати (се).*

развилáпити, -ѝлāпӣм сврш. необ. *разјапити, развалити.* — Сутра развилапиш уста: зар Љубиша Дачић командант. *Ћос. Д.*

развѝлāшени, -е, -а мн. *који се разилазе и уздижу попут кракова, парожака на вилама.* — Правила је [од глине] тешке лутке и краве с развилашеним роговима. *Моск.*

развѝнути, рàзвӣнēм сврш. *развити, размотати.* — Узме [писмо], развину и прочита тек неколико редака. *Шен.*

развѝтак, -тка м **1.** *поступно и непрекидно мењање или ток, прелажење у даље фазе, развој, еволуција; напредовање:* ~ друштва, ~ културе, ~ заметка, ~ биљке итд. **2.** воjн. *распоређивање за борбу, заузимање положаја.* — Битка код Трутнова није се смјела одржати, јер је брдовит крај онемогућавао развитак дивизије. *Јонке.* **3.** *почетак, рађање; освитак.* — Из даљине зачуо сам људски жагор и у првом развитку дана назрô кроз крошње кућу. *Чол.*

рàзвитати, -иђēм сврш. покр. *растурити, растерати. Вук Рј.*

рàзвити, рàзвијēм (имп. рàзвӣj; аор. 2. и 3. л. рàзви; р. прид. рàзвио, -ӣла, -ло; трп. прид. развӣjен, -ѐна, -ѐно и рàзвӣт) сврш. **1. а.** *ослободити везе, омота и сл., размотати завијено, одмотати, одвити:* ~ омот, ~ мараму, ~ завежљај, ~ завој, ~ рану. **б.** *одвити, одвртнути.* — Он развије свијетла дурбина, развије га на девет катова. *НПХ.* **в.** *раширити, раскрилити; разапети, растегнути:* ~ заставу, ~ крила. — Развио је бијеле чадоре. *НПХ.* фиг. И сад тек моја жена разви увелико своја једра. *Ком.* **2. а.** *претворити у потпун, изричит исказ; проширити.* — Кад бисмо тај стих развили. *Лог. 2.* **б.** *изложити, изнети, формулисати; изложити опширније, подробније.* — Политичке назоре развио је поглавито у »Двије расправе о влади«. *Баз.* Развиј мало на хартији идеје које сам сад изложио. *Каш.* **3.** *учинити јачим, способнијим; довести на виши, потпунији ступањ, унапредити, усавршити:* ~ мишиће, ~ способности. — Просто се био посветио Младену: да га у ... правцу његове обдарености развије што боље. *Сек.* Дајте ми кријесница тих, да развијем малој фантазију. *Визн.* **4. а.** *покренути, ангажовати; постићи:* ~ енергију, ~ брзину. **б.** *приступити чему, предузети, подузети, организовати.* — Ми морамо да развијемо културан рад у логору. *Јак.* Док је гомила ... слушала командорове ријечи, развио је Козљевић широку дјелатност. *Крањч. Стј.* **5.** воjн. *распоредити за борбу:* ~ војску. *Деан. Рј.* **6.** *учинити видљивим помоћу хемијског средства (снимљену слику),*

изазвати. — Слику на плочи [фотографској] још не можемо видјети. Треба је тек развити. *Физ. 1.* **7.** *истањити тесто оклагијом. Деан. Рј.*

~ **се 1. а.** *одмотати се, одвити се; пролистати, добити лишће уместо пупољака.* — Гора се развила, па се њено ... младо лишће прелива под ... свјетлошћу сунчевом. *Ранк.* фиг. Под њим се развила серпентинска џада, која обавија као змија Јелицу. *Нуш.* **б.** *размаћи извијајући.* — Јега ми брзо погледа у очи, саже главу ... разви веће преко чела и затресе рукама. *Вукић.* **2.** *раширити се, распоредити се, заузети повољан положај.* — Стрељачки се строј развио. *Јонке.* Батаљон не би могао да се развије у стрелце и крене у јуриш. *Тос. Д.* **3.** *нарасти, ојачати; постићи напредак, доћи до вишег ступња:* ~ у момка, ~ културно, ~ у телу. — Велики број заселака показује да се још село није довољно развило. *Лапч.* Овај се спорт веома брзо развио. *Весл.* **4. а.** *збити се, десити се, одиграти се.* — Све се развило врло банално. *Крл.* **б.** *настати, заподенути се.* — А тада се развио љут бој. *Мул.* И сад се разви жива препирка. *Нуш.*

развитлáвати (**се**), -ѝтлāвāм (се) *несврш. и уч. према развитлати (се).*

развѝтлати, -āм сврш. **1.** *разнети у вртлогу, ковитлацу, развејати.* — Пропух је развитлао смеће, папире, новине, списе и писма. *Крл.* **2.** *растерати, разагнати.* — Развитла стражаре и они се разбјегну. *Вел.* ~ **се 1.** *усковитлати се, разбеснети се.* — Да ли то беше надчовечански јаук за ишчупаним срцем ... или страховито гуљење развитлана оркана? *Ранк.* Бјеснило карса сакрило би се у развитлану мећаву. *Војн.* **2.** *разлетети се, разбежати се.* — Разбјежале се преплашене жене, развитлала се дјеца, као прашина. *Кол.*

развúће с *развитак, развој.* — Црногорац није још изашао из епичке периоде свога развића. *Павл.* Осећаш ли, драга, крај општег развића клица, жудних да се што пре на свет јаве ... тајно распадање прежалених бића? *Рак.*

развје-, ек. разве-.

рàзвлажити, -ѝм сврш. *натопити влагом, расквасити.* — Стари Рељић сиса развлажену цигарету. *Лал.*

~ **се** *упити влагу, расквасити се. Бен. Рј.*

рáзвлак м **1.** *покрет растезања, развлачење.* — Седоглави ти силни валови од Максима да л' носе поруке? Ил' у развлаку сваком дубоком оседелих им већа доносе све нова ми и нова питања. *Кост. Л.* **2.** *одуговлачење, одлагање (каквог посла и сл.). Р-К Реч.*

развлáкнати, рàзвлāкнāм несврш. *раздвајати, рашчешљавати у влакна (вуну, лан и сл.), гребенати, влачити.* — фиг. [Чопоре свјетине] као вунене чуперке развлакнају и набадају гребењаке. *Божић.*

развлàсати се, -āм се сврш. *раздвојити се, расути се (о власима, вуни и сл.).* — фиг. Облак ... развласан одоздо, одозго стрижен ... споро и шумно дише. *Зог.*

развлáстити, рàзвлāстѝм (трп. прид. рàзвлāшћен и рàзвлāштен) сврш. **1.** *лишити својине, власничког права, извластити.* — Почетак ове епохе ... обележен је октобарском револуцијом, побједом радничке класе Русије која је ... развластила и експроприсала буржоазију. *НИН 1959.* **2.** *одузети власт некоме, збацити, свргнути с власти.* — Кад нетко ради ... или посједује прикладно мјесто ... други ... дођу да га развласте. *Ант. 1.*

развлáчење с *гл. им. од развлачити (се).*

развлàчив, -а, -о = развлачљив *који се може развући, растегљив. Деан. Рј.*

развлàчивōст, -ости ж = развлачљивост *особина, стање онога што је развлачиво, растегљивост.*

развлáчити (**се**), рàзвлāчѝм (се) *несврш. и уч. према развући (се).*

развлàчљив, -а, -о = развлачив. *Р-К Реч.*

развлàчљивōст, -ости ж = развлачивост.

развлашћѝвати, -àшћујēм *несврш. и уч. према развластити.*

рáзвод м **1.** *раскидање брачне везе законским путем, растава.* — Да би она била срећна, ја пристајем да останем сам. Развод ће се свршити без шума. *Јанк.* **2.** *распоређивање, развођење:* ~ аката. — У 11 сати изиђе у Кремаљ на развод [страже]. *Вук.* **3.** *раздвајање, разграничење; граница, међа.* — Глаголске листине ... се понајвише тичу ... опорука развода међа. *Водн.* Захтијеваше сабор да се ти разводи уреде. *Старч.*

развòдити (**се**), рàзводѝм (се) *несврш. и уч. према развести (се).*

развòдиети се, -нѝм се, ијек. развођети се, сврш. *постати воден. Прав.*

рáзводни, -ā, -ō **1.** *који се односи на развод, раставу брака. Р-К Реч.* **2.** *који служи за развођење (нпр. воде, електричне струје, топлоте и сл.):* ~ систем, ~ мрежа, ~ табла. **3.** *на коме се ствара развође, вододелни.* — Све су се ове области ширile ... до разводних планина. *Шиш.*

рáзводнйк м **1. а.** *онај који разводи посетиоце у каквој дворани и сл. показујући им њихова места.* — Дворана је била сасвим

пуна ... али су разводници ... сваки час проводили по кога до места. *Макс.* **б.** *онај који распоређује стражу.* — Свака два сата разводник одводи смјену. *Чол.* **2.** техн. *уређај за развођење, усмеравање тока паре, електричне енергије и сл.* — Главни делови парне машине су ... парни цилиндар са разводником. *Физ. 3.* **3.** бот. *врста биљке из пор. помоћница, пасквица* Solanum dulcamara. — Блистале [су] као зрна росом попрсканог разводника. *Моск.*

разво̀дити, ра̀зводим свршен. **1.** *разредити, разблажити водом.* — Тко разводни вино ... изгубит ће главу. *Вел.* **2.** фиг. *лишити карактеристичних црта, особина, учинити слабим, безизразним, ублажити.* — Разводнили [су] суштину великих питања. *Марј. М.* Избацивањем више речи, настојала [је] да мисао енглеског дописника разводни. *Пол. 1958.*

~ **се 1.** *постати воден, претворити се у воду.* — Дунавиус, келтски бог ... се је сасвим разводнио и сада онуда тече. *Вел.* **2.** фиг. *изгубити карактеристичне црте, интензитет, постати слаб, безбојан.* — Изумрло, изродило, разводнило се све. *Цар Е.*

ра́зводница ж **1.** *жена разводник (1а).* — Опростите ... што ће вам разводница прегледати карте. *Пол. 1958.* **2.** *развође, вододелница.* — Разводнице и пријевоји нису нигдје нижи од 600 м. *ЕГ 1.* **3.** *главна артерија, аорта. Р-К Реч.* **4.** техн. *полуга на уређају за развођење паре којом се отварају односно затварају поједини разводни канали. Р-К Реч.*

ра́зводничкӣ, -ā, -ō *који се односи на разводнике и разводнице*: ~ рад.

разводња́ва̄ње с *гл. им. од разводњавати (се).*

разводња́вати (се), -ȍдњāвām (се) = разводњивати (се) *несврш. и уч. према разводнити (се).*

ра́зводњāк м бот. *в. разводник (3). Вук Рј.*

ра̀зводњен, -а, -о **1.** *трп. прид. од разводнити (се).* **2.** *безбојан, слаб, безизразан.* — Како су душе млаке, разводњене ... а воља као дим. *Кол.* Читао је ... Дарвина у разводњеним популаризацијама. *Дав.*

ра̀зводњено прил. *разблажено, безизразно, неодређено.* — Рече ... кроз нос, посве разводњено. *Кум.*

ра̀зводњенӧст, -ости ж *стање, особина онога што је разводњено; расплинутост, развученост, безизразност.* — У опису ... је тако блиска била опасност разводњености. *Михиз.*

развȍдњети се, -днӣм се, ек. развȍднети се.

разводња́ва̄ње с *гл. им. од разводњивати (се).*

разводња́вати (се), -ȍдњујēм (се) несврш. = разводњавати (се).

ра́звōђе и **ра́звоље** с *граница (гребен, венац и сл.) између двају речних сливова, вододелница.* — Повезана је с ниским развођем код Прешева. *ЕГ 1.* [Граница] је била на развођу западно од Охридског језера. *Цвиј.*

ра̀звођēње и **развȍђēње** с *гл. им. од разводити (се).*

ра̀звожēње и **развȍжēње** с *гл. им. од развозити (се).*

ра́звоз м *превоз (робе, путника и сл.) у различитим правцима, развожење.* — Старо пристаниште ... служиће само за потребе локалног промета и развоза терета. *Пол. 1959.*

развȍзити (се), ра̀звозīм (се) *несврш. и уч. према развести*[2] *(се).*

ра́звōј и **ра́звој,** -оја м **1. а.** *поступни преображај у сложеније облике, у савршеније стање, еволуција, развитак.* — Потребно је поред телесног познавати и његов душевни развој. *Пед.* Раздробљеност посједа [је] кочница јачег развоја ... пољопривреде. *ОГ.* Разговарао сам ... о развоју устанка у ... Приморју. *Дед. В.* Нападач остаје на свом мјесту, очекујући развој ситуације. *Ват.* **б.** екон. *стално повећавање укупне друштвене производње, пораст националног дохотка, напредак*: ~ заосталих крајева. **2.** *заузимање повољног положаја, довођење у погодно стање (за акцију, даље кретање и сл.).* — После ... посматрања развоја Турака за борбу ... показало [се] да њихови извештаји нису тачни. *Лаз. М.* На примјерима ... упознали сте потребу развоја фигура. *Шах 2.*

Изр. земље у развоју пол. и екон. *земље у процесу економског и друштвено-политичког развитка, напретка.*

ра́звојак, -ōјка м *линија од које се власи косе на глави раздељују, рашчешљавају на две стране, раздељак.* — Сад му је сав свијет стајао у простору од дамара на ... грлу ... до развојка у тамној коси. *Вуј.*

развојачȅње и **развојáчēње** с *отпуштање војних лица из кадра, распуштање оружаних снага, демобилизација, разоружање.* — Поново [се] одгађало развојачење. *Нех.*

развојáчити, -ōјāчīм сврш. *отпустити из активне војне службе; укинути војску, војну управу у неком месту, крају и сл., лишити (неко место, крај) оружаних снага, демобилисати.* — Мало за тим развојачена је јуначка Крајина. *В 1885.*

ра̀звојит, -а, -о *в. развијен (уз развити).*

ра̀звојитӧст, -ости ж *в. развијеност.* — [То] допушта развојитост њезина организма. *Баз.*

ра́звӧјнӣ, -ā, -ӧ *који се односи на развој, који одражава поступни прелазак из једног облика у други, из једног стања у друго, еволутивни.* — Распоред прича у збирци показује и развојну линију пишчева интересовања. *Бошк.* Све што постоји, нужно мора постојати у свом развојном процесу. *Ант. 1.*

развојни́чити, -ӧјнӣчӣм сврш. *в. развојачити. Прав.*

ра́звӧјно прил. *у развоју, у развојној линији.* — Покушао је ... да га развојно прикаже у животној верности. *Глиг.*

ра́звӧјнӧст, -ости ж *особина, стање онога који се развија, онога што се развија, способност развијања, еволутивност.* — Принцип историзма, развојности свега, осећа се ... и у другим природним наукама. *ПИФ.*

развӧ̀нити, ра̀звонӣм сврш. необ. *огласити, разгласити звоњењем.* — Гдје је језик [звону] — да ... лепет лишћа и додир ласте развони и распроспе. *Зог.*

развóрати, ра̀звӧра̄м сврш. покр. *изборати, избраздати; обележити, означити ворама, борама.* — Страсти ... разворане пукотинама по образу. *Ков. А.*

ра̀звра̄т и **ра̀зврат** м **1.** *претераност у пуном уживању, пуна распуштеност, разблудност; понашање без поштовања друштвених норми, односа, неморал.* — Ноћ се проводила весело, у пијанци и разврату. *Ранк.* У тој кући ... разврата, моралног трулежа и гријеха проживио сам ... све до процеса. *Крл.* **2.** *искварености, изопачености.* — Понекад ... се главни забавни квалитет постиже развратом и понижењем језика. *Сек.*

ра̀звра̄тан и **ра̀звратан,** -тна, -тно **1.** *који се одаје разврату, разблудан, похотљив, неморалан.* — То [је] ... тип човека не само прљава и разврата, него уједно и смушена. *Л-К.* Збацили су с пријестоља старог и разврата султана. *ОП 2.* **2.** *који изражава разврат, пожуду, чулан; који наводи на разврат, неморалан.* — Жена [је] хитра, мршава ... с великим разврата очима. *Донч.* Баци ову књигу ... разврата је. *Јур.* **3.** покр. *који разврања, који на зло наводи.* — Начне главар да се залуду опире разватноме зборцији. *Љуб.*

ра̀звратаст, -а, -о *разврнут, разјапљен; велик, меснат (о устима, уснама).* — Готово сваки је мало разватастијех уста. *Мат.*

развра́тити, ра̀звра̄тӣм сврш. **1.** *широко отворити, разврнути.* — Замашите мостине разватиле окна над пољану. *Павл.* **2.** *распустити, искварити.* — Напустио је ђаке и дотле разватио да се играју ... свештеним утварима. *Глиш.*

~ се 1. *широко се отворити, разјапити се.* — Крв шикну, а рана се разврати. *Коч.* **2.** *одати се разврату, неморалу. Р-К Реч.*

ра̀звратӣште и **ра̀звратӣште** с *место разврата, неморала.* — У прљавоме разватишту том ... мрзети сме се. *Мас.*

ра̀звратнӣк м *човек који се одао разврату, блудник, распусник.* — Разватник, женскарош, са солдатушама се спанђава. *Моск.* Она чека њега, разватника ... док муж-рогоња спава. *Донч.*

ра̀звратница ж *жена која се одала разврату, неморалу, блудница.* — Ту девојку [су], пошто је оглашена за разватницу, преместили у село. *Шуб.*

ра̀звратничкӣ, -ā, -ӧ *који се односи на разватнике и разватнице, који је у вези са разватом, блудnички:* ~ живот.

ра̀звратнӣштво с *разватно понашање, разватнички живот.* — Оптужујеш Вековића за разватништво. *Дав.*

ра̀звра̄тно и **ра̀звратно** прил. *на разватан начин, распусно, блудно.* — Гледао [је] себе ... у часовима проведеним разватно и бурно. *Дом.*

ра̀звра̄тнӧст и **ра̀звратнӧст,** -ости ж *особина онога који је разватан, онога што је разватно, распусност, блудност.* — Талијански писци су се ... ругали поповима, њиховој затуцаности и разватности. *Пов. 2.* Да је ... одан разватности ... то не мислим. *Панд.*

ра̀звраћање с *гл. им. од разваћати (се).*

ра̀звраћати (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према развратити (се).*

ра̀звра̄ћенӧст, -ости ж *стање онога који је разваћен, онога што је разваћено, распусност, изопаченост, разватност.* — Ова згода имала [је] црну своју страну, бацајући сјену на разваћеност младежи. *Том.*

развраћи́вање с *гл. им. од разваћивати (се).*

развраћи́вати (се), -а̀њујēм (се) *несврш. и уч. према развратити (се).*

разврга́ват (се), -р̀га̄вам (се) *несврш. и уч. према разврнути (се).*

ра̀звргнути и **ра̀звр̄ћи,** ра̀звргнēм сврш. **1. а.** *раздвојити, раставити; растргнути.* — Разлика ... државнога живота течајем вјекова разврла [је] уда истога тијела. *Јаг.* **б.** *прекинути везу, раскинути.* — Живо [се] ради да се вјеридба разврне. *Мат.* Они могу брод продати и своју заједницу власности тако разврћи. *Мј. 1936.* **2.** *започети опширно говорити о нечему, заподенути разговор, причу о нечему, распрести.* — Катанић поново разврже своје назоре, погледе, мишљења. *Лаз. Л.*

~ **се а.** *растурити се, раскинути се; нестати, разметнути се.* — Разврже се оро, те сви младићи посједаше. *Мат.* **б.** *прекинути какву везу, однос с неким, разићи се.* — Дјевојче се скањиваше, а и његов отац ... не бијаше задовољан, па се развргоше. *Тип.* Домаћи мир се развргне. *Шен.*

развргну́ће с *прекид, раскид; укидање.* — С даном развргнућа односа ... преузет ћемо робу на складишту. *Сим.* Лука ... предлаже развргнуће дионичкога друштва. *Вел.*

развре́дити[1], рàзврēдīм, ијек. развријèдити, свршен. *додиром задати бол (обично на већ повређеном месту), повредити, позледити. Бен. Рј.*

развре́дити[2], рàзврēдīм, ијек. развријèдити, свршен. *одузети вредност нечему, учинити безвредним, обезвреднити. Деан. Рј.*

~ **се** *престати бити вредан, предати се нераду, олењити се.* — Развриједио се Јожа! — напоминали некоји, видећи га гдје се пред кућом на клупи одмара. *Гор.*

развре́днити, рàзврēднīм, ијек. развријèднити, свршен. **1.** *учинити безвредним, обезвредити. Прав.* **2.** *учинити вредним.*

~ **се** *постати вредан, провреднити се.*

развредње́ње с *оспоравање вредности (некоме или нечему), обезвређење. Прав.*

развредња́вати, -врèдњујēм *несврш. и уч. према развреднити и развриједнити.*

разврећа́вати, -врèћујēм *несврш. и уч. према развредити и развриједити.*

разврежи́вати (се), -èжујēм (се) *несврш. и уч. према разврежити (се) и развријежити (се).*

развре́жити, рàзврēжīм, ијек. развријèжити, свршен. фиг. *учинити да се нешто шири, развија, разгранати.* — Треба да одабере ... такве личности које ће моћи да развреже Матичине организације кроз цео народ. *Петр. В.*

~ **се 1. а.** *пустити вреже на све стране; распростријети се у облику врежа, као вреже.* — На палачама и зидинама градским развријежио се драч. *Андр. Н.* Они [живци] прелазе на зидове ноздрва и тамо се у слузокожи разврeже. *Батут.* **б.** фиг. *раширити се, узети маха.* — У ... поезији дубровачкој ... развријежио се псеудокласицизам. *Водн.* **2.** *бити сав захваћен, испреплетан, обузет нечим.* — Сједи сам, са својим срцем, што се канда заувијек развријежило зловољом. *Божић.*

разврèмени́ти се и **рàзвременити се,** -ī се (ек. и ијек.) свршен. *разведрити се, пролепшати се (о времену).* — Ужасна је ноћ, али ... развремениће се, утишат ће олуја. *Кум.*

рàзврзигра м *онај који квари игру, друштво. Вук Рј.*

разврије́д-, ек. развред-.

разврије́жити (се), рàзвријежīм (се), ек. развре́жити (се).

разврије́мити се, рàзвријемī се (ијек.) свршен. *в. развременити се.* — Било се развријемило, облаци се разишли, вјетар пао, а море се слегло. *Цар Е.*

разври́штати се, -тīм се свршен. *ударити у вриску, стати вриштати.* — Уто Шарац добри развришта се. *Рј. А.*

развр̀нути, рàзвр̄нēм свршен. **1. а.** *обртањем олабавити, одврнути:* ~ славину. **б.** *одвити, размотати.* — Разврнуо [је] и исправио лим. *Лал.* **в.** *посувраћајући крајеве раширити какав отвор, раздрљати.* — Огрлицу разврнуо, мушке груди разгрнуо. *Кош.* **2. а.** *широко отворити, разјапити:* ~ уста, ~ вилице. **б.** *силом отворити, обити.* — Донеси шта треба да разврнемо мала врата. *Мат.*

разврста́ва̄ње с *гл. им. од разврставати (се).*

разврста́вати (се), -р̀ста̄вām (се) *несврш. и уч. према разврстати (се).*

разврстати, -ā̄м свршен. **1.** *одвојити према сродним особинама, распоредити по врстама, груписати; ставити у какву групу, сврстати.* — Све посљедице су преда мном разврстане. *Ков. А.* Критика [је] покушала да га разврста са несравњивим Тургењевом. *Прод.* **2.** *разместити постројавајући, постројити.* — Он је разврстао своје војнике у збијене редове. *Пов. 1.*

~ **се** *разделити се по врстама, распоредити се, груписати се; сврстати се; постројити се.* — Запорошци ... разврстали [су] се исто тако као на сјечи. *Шов.* Свијет се ... разврстао у непрегледну поворку. *Пав.*

разврстач, -а́ча м *онај који разврстава, одабира, распоређује. Бен. Рј.*

развр̀сти и **рàзвр̄сти,** -вр̀сēм свршен. **1. а.** *развезати, раздрешити, размрсити.* — Разврз' чаре ке си учинила. *НПХ.* **б.** *размотати, развити, одвити. Р-К Реч.* **2.** *заподенути, заметнути (распру, разговор и сл.).* — Пчелари ... разврзли некакве спорове о кошницама. *Дом.*

~ **се** *извући се, испетљати се, искобељати се. Р-К Реч.*

развр̀стити, рàзвр̄стīм свршен. *в. разврстати.*

~ **се** *в. разврстати се.* — Дигну десницом копље у знак да се провод разврсти. *Шен.*

рàзвртање с *гл. им. од развртати.*

рàзвртати, -врћēм *несврш. и уч. према развртнути.*

развр̏тети и **развр̀тети,** -тӣм, ијек. развр̏тјети и развр̀тјети, сврш. *одврнути, одвити.* — Хтео да разврти стару гранату, па настрадао. *Рад. Д.*

развр̏тјети и **развр̀тјети,** -тӣм, ек. развр̏тети и развр̀тети.

ра̀звргн̄ути (се), -вргнӗм (се) сврш. = развргнути (се).

развруч̏ѝвати, -ӯчујӗм *несврш. и уч. према развруч̏ити.*

развру̏ч̏ити, ра̀звру̏ч̏ӣм сврш. покр. *излажући топлотном дејству учинити топлијим, загрејати.* — Развруч̏ит ћу двије велике опеке ... и положити до ногу у вашој постељи. *Кум.*

ра̀зврха и **ра̂зврха** ж *несклад, неслога; растава. Рј. А.*

Изр. сврха и ~ покр. *онај који има све да уради, на кога падају, долазе сви послови.* — Ја сам сврха и разврха — сто ме ствари чека. *Баш.*

развр̧а́вати (се), -р̣ца̄вам (се) *несврш. и уч. према развр̧ати (се).*

ра̀звр̧ати, -ам сврш. *расути, распрштити.* — фиг. Знао [је] ... развр̧ати свој пљускац смијех. *Божић.*

~ **се** *повр.*

развршѝва̄ње с *гл. им. од развршивати.*

развршѝвати, -р̣шујӗм *несврш. и уч. према развр̏шити.*

развр̏шити, ра̀звр̏шӣм сврш. **1.** *растрести, растурити, скинути врх пласта, стога и сл.; начети с врха (пласт, спог и сл.).* — Само разврши ... стожић брдског сијена. *Ћоп.* **2.** *подсећи крајеве грана, врхове дрвета, поткресати. Бак. Реч.*

ра́звр̏шје с *врх каквог узвишења, брда; брдо; пропланак, зараван.* — Терао [је] крдо оваца ... на највећа развршја да сачека залазак сунца. *Ћур.*

развр̏шљати, -ам сврш. *растурити, разгазити.* — По поду табанали као по гувну, развршљали невен и босиљак. *Рад. Д.*

развӯ́ћи и **ра̀звӯ̄ћи,** -ӯ́чӗм сврш. **1. а.** *истезањем повећати димензије нечега, учинити дужим, ширим, растегнути:* ~ опругу, ~ гуму, ~ тесто и сл. — Глуп осмијех развуче му лице. *Л-К.* **б.** *претераним, честим истезањем лишити гипкости, учинити нееластичним:* ~ чарапе, ~ блузу. **2. а.** *пружити целом дужином, раширити, распрострети.* — Она је развукла платно на столу. *Торб.* **б.** *извлачењем уметнутог, преклопљеног дела продужити, расклопити.* — Сто је развучен да би сва деца стала. *Макс.* **в.** *повлачећи уклонити, размаћи у страну.* — Приђе к постељи, развуче завесе и узме ... чедо на руке. *Ат.* **3.** *опширно излажући, причајући продужити трајање нечему; протегнути, одужити:* ~ увод, ~ преговоре. — Епизоде нису за то да се ствар само развуче и да прича постане ... дужа. *Нед.* [Жупник] развуче задушнице као тијесто за колаче. *Неим.* **4. а.** *вукући, носећи отпремити на разне стране; разнети, распоредити (нпр. ђубре по њиви, товаре сена, жита и сл.).* **б.** *разграбити, одвући, упропастити.* — Што заради, развукоше којекакве женетине. *Мил. В.* **5. а.** *засвирати из све снаге наглашавајући преливе, извијајући; распалити, грунути.* — Засвираше »Мачванку« ... Развуци! — виче чича-Стеван. *Вес.* Митраљез је развукао, а људи су падали. *Ман.* **б.** *снажно ударити, млатнути, лупити.* — Милан ... дохвати ... револвер, па њиме онога развуче по глави. *Пер.* Дјед је ... напипао виле и ... развукао по стрицу Ници. *Ћоп.* **6.** (дете) *размазити, распустити. Вук Рј.*

~ **се 1. а.** *истежући се постати дужи, шири, раширити се, растегнути се.* — Засмејао си се слатко, развукле су ти се усне. *Нуш.* Писару се лице развуче. *Рист.* **б.** *изгубити гипкост, чврстину и повезаност влакана, истегнути се:* развукао се ластиш, развукли се рукави на лакту. **2. а.** *распрострети се, раширити се.* — Облак дима покуља ... а потом се развуче у тамну, непрозирну ... масу. *Јак.* Мрак [се] развукао. *Пер.* **б.** *отегнути се у дужину, извући се.* — Дугачка колона развукла се млитаво по ... путу. *Јак.* Остали војници развукли су се ... један за другим по пољском путу. *Јонке.* **3.** *потрајати дуже време, одужити се, отегнути се.* — Недеља се ... развукла. *Минд.*

развӯ́чен, -а, -о и **развӯ̀чен,** -ѐна, -ѐно **1.** *трп. прид. од развући (се).* **2.** *претерано опширан, лишен живости и динамике.* — Дијалози су у овом делу тешки, развучени. *Глиг.*

развӯ́чено и **развучѐно** прил. *на развучен начин, отегнуто.* — Рече Тодор развучено и уздахну. *Дом.* Зијевне кривељаво и развучено. *Божић.*

развӯ́ченӧст и **развӯ̀ченӧст,** -ости ж *особина, стање онога што је развучено.* — Ова хумореска ... има развучености у својој структури. *Глиг.*

разга́ња̄ње с *гл. им. од разгађати (се).*

разга́ђати, ра̀зга̄ђам несврш. **1.** *несврш. и уч. према разгодити.* **2.** *размишљати о нечему; нагађати, домишљати се.* — Мисли и разгађа о животу у Калину. *Ћур.* Сами себе [су] мислима морили, разгађајући о својој смрти и срамоти. *Миљ.* Стадоше међу се гонетати и разгађати ко је лупеж. *Љуб.*

~ **се** *несврш. и уч. према разгодити се.*

разга̀ђа̄ч, -ача м *онај који разгађа. Р-К Реч.*

рàзгазити, -ѝм сврш. **1. а.** *гажењем утабати, изгњечити (снег, блато и сл.).* — Избили смо на ... зараванак на коме је пртина била шира, снијег разгажен. *Чол.* Људи [су] ... разгазили снијег. *Торб.* **б.** *газећи, крећући се разнети (блато, смеће). Рј. А.* **2.** *ношењем раширити, учинити удобним (чизме, обућу уопште).* — Ви сте хтјели бацити ... чизмице ... идем ... да их разгазим. *Брл.* Обућу [су] ... давали послузи да је разгази да би нога у њој била што комотнија. *Пол. 1959.*

~ **се** *постати широк, удобан од ношења (о обући).*

разга́кати се, рàзгāчēм се сврш. *загалamити гачући.* — Гушчарице [су] потјерале бијела разгакана јата. *Бен.* фиг. Фердинандо разгакао се као патка. *Франг.*

рàзгала ж **1.** *разголићеност, голотиња.* — фиг. Застиру разгалу обијесне умјетности. *Павл.* **2.** *ведро небо или део његов, плаветнило, ведрина.* — Види се мрва разгале, развременит ће се. *Кум.*

разгала́мити се, -àлāмѝм се сврш. *надати галаму, заграјати, разлармати се; развикати се љутећи се, грдећи.* — Момци хоће да се мало разгаламе по цести. *Франг.* Гледали [смо] како путем јашу разгаламљени коњаници. *Лал.* То је дрска клевета ...! ражестио се и разгаламио. *Кол.*

разгала́тити се, -àлāтѝм се сврш. *открити се, обнажити се.* — Онај човјек ... раскопчао се на прсима и разгалатио. *О-А.*

разга́лити, рàзгāлѝм сврш. **1. а.** *отклонити нешто нелагодно, ублажити, олакшати; освежити, окрепити.* — Људи ... чашом ракије или хладна вина ту необичну врућину разгале. *Јаки. Б.* Све то разгали она ведрина безбрижне младости. *Ивак.* Вода ме мало разгали. *Вес.* **б.** *одагнати тугу, растерати бригу (коме), разведрити, орасположити, развеселити (кога).* — Певај, разгали ме; нешто сам ти суморан. *Срем.* **2. а.** *разголитити, обнажити.* — Хасанагиница стала и разгалила груди. *Огр.* **б.** фиг. *обелоданити, открити, објаснити.* — Живим због разгалимо истину. *Шен.* Разгалите ми недокучиву своју тајну. *Матош.*

Изр. ~ срце *отворити срце, изјадати се.* — Стане горко ... плакати. Ах да је барем тко овдје пред киме би могла своје срце разгалити. *Ђал.*; ~ шуму *местимично посећи, проредити шуму.*

~ **се 1. а.** *освежити се, окрепити се.* — Ту се мало разгали кад донеше хладне ракије. *Шапч.* **б.** *орасположити се, развеселити се.* — Изиђем у лов да се мало разгалим од тих [мучних] утисака. *Дом.* Свима се разгали срце. *М-И.* **2.** *раскопчати одећу, разголитити се.* — Ходао је увијек разгаљен, гологлав. *Гор.* **3.** (често безл.) *разведрити се, разбистрити се.* — Мутно небо се разгалило. *Павл.* Над његовим животом као да су се разгалили облаци. *Шимун.*

разгаљи́ва̀ње с *гл. им. од разгаљивати (се).*

разгаљи́вати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према разгалити (се).*

разга́њати, рàзгāњām *несврш. и уч. према разагнати.*

рàзгāр м песн. *пожар, ватра.* — Чека да Господ с маслином се јави у гвозденој мори очајног разгара. *Бој.*

разга́ра̀ње с *гл. им. од разгарати (се).*

разга́рати (се), рàзгāрām (се) *несврш. и уч. према разгорети (се) и разгорјети (се).*

рàзгаћити се, -ѝм се сврш. *свући се до гаћа, по̀ туно се раскомотити.* — Разгаћи се ... као човек и чмавај. *Вучо.* Њему не допушта ... могућност непријатељског напада ... да се разгаћи. *Дав.*

разге́гати се, рàзгēгām се сврш. **а.** *почети се гегати, кренути гегајући се.* **б.** *постати гегав.* — Стигле [су] разгегане гуске у јату. *Бен.*

разгестикули́рати се, -ȕлѝрām се сврш. необ. *размахати се гестикулирајући, правећи гестове, покрете (при говору).* — Притом ... се разгестикулирао као да је на позорници. *Бег.*

разгиба́ва̀ње с *гл. им. од разгибавати (се).*

разгиба́вати (се), -ѝбāвām (се) *несврш. и уч. према разгибати (се).*

разги́бати, рàзгѝбām и рàзгѝбљēм сврш. **1.** *учинити покретљивим, разрадити, размрдати.* — Разгибајте своје тијело, пођите пјешке. *Шкреб.* **2.** фиг. *покренути на активност, уздрмати, заталасати.* — Оне су оживјеле и разгибале читаву драму. *Зог.* Те је хладнокрвне дјевојке изванредно тешко разгибати. *Шов.*

~ **се** *постати покретљив, разрадити се, раздрмати се.* — [Точак] се још није право разгибао. *Шов.*

разгла́ба̀ње с *гл. им. од разглабати (се).*

разгла́бати, рàзглāбām несврш. **1.** *несврш. и уч. према разглобити.* **2.** *преопширно причати, расправљати надугачко, распредати.* — Стане она ... разглабати како је мучна професорска служба. *Нех.* Док је папаз дуљио и разглабао, Доселић пође да разгледа цркву. *Лал.*

~ **се** *несврш. и уч. према разглобити се.*

разгла́бач, -ача м *онај који разглаба. Бен. Рј.*

разгла́вити, рàзглāвѝм сврш. **1.** *померити из лежишта оно што је углављено, расклимати; расклопити, растурити:* ~ ногу

стола, ~ зуб пре вађења. — фиг. Наивно је очекивати да ће се западне силе одрећи главног дела подељене Немачке ... и тиме разглавити цео свој ... систем одбране. *КН 1955.* **2.** *силом раширити, развргнути.* — Устаница малом разглави и дроњак ... утисну у њих, заби. *Кош.*

Изр. ~ вилице (уста) 1) *распричати се гласно, опширно*; 2) *засмејати се гласно, широко отварајући уста.*

~ **се** *развалити се, расклимати се; растурити се.* — Од силна смеха разглавиле му се вилице и остале тако разглављене, па не може да их састави. *Срем.* Једном малом стазицом ... прилазило се разглављеном, несигурном степеништу. *Франг.* Чувар, онако тежак и разглављен, не може никад стићи. *Андр. И.* фиг. Душа јој се тако разглавила да се није могла сабрати. *Бен.*

рàзглāвљенōст, -ости ж *особина, стање онога који је разглављен, онога што је разглављено; одвојеност, неповезаност.* — Та опијеност добом ... није раздешеност, разглављеност од свих садржаја смисла. *КН 1958.*

разглављѝвање с *гл. им. од разглављивати (се).*

разглављѝвати (се), -àвљујēм (се) *несврш. и уч. према разглавити (се).*

разглагòљати се, -ām се сврш. *распричати се (обично надугачко, нашироко), разбрбљати се, рашћеретати се.* — Разглагољао се о властелиновом поштењу. *Бен.* Разглагољани Никола и даље [је] неуморно причао. *Ћоп.*

рàзгладити, -ѝм сврш. *гладећи довести у ред, поравнати; изгладити.* — Разгладив силне брчине ... кано гром викну. *Јурк.* фиг. Она је осећала ... чиме треба разгладити попино чело, скупљено због каква нова зајма. *Петр. В.*

разгла̀днити се, -ѝм се сврш. необ. *постати веома гладан, јако огладнети.* — Гладни се јунаци разгладнише јаче. *Вел.*

рáзглас и **рàзглāс** м **а.** *обавештавање, разглашавање; обавест, оглашење.* **б.** *разгласна станица. Бен. Рј.*

разгла̀сати, -āм сврш. *разгласити.* — Ни послије страшна хрвања с овом врхунаравном заједницом не бијаше говора о данас разгласаној заједници. *Старч.*

разгласѝвати, -àсујēм несврш. *в. разглашавати.*

разгла́сити, рàзглāсīм (трп. прид. рàзглāшен) сврш. **1.** *пронети вест, раширити глас; огласити, објавити.* — Неки ђаволани беху разгласили да је[учитељ] био негде шустер. *Глиш.* Разгласио начелник општином да ће бити одржан говор. *Гор.* **2.** *учинити да се о некоме или нечему створи одређено мишљење, општа оцена; изнети на рђав глас, озлогласити.* — Тако ће му се, од уста до уста, разгласити дјела. *Вел.* Отрујте му сласт, разгласите га по улицама, рођаке ... све распалите. *Богд.*

~ **се** *постати познат, прочути се.*

рáзглāсје и **рáзгласје** с *неслагање тонова, гласова, нескладност.* — фиг. Опросна је визита ... унијела још више разгласја у његову душу. *Леск. Ј.*

рáзгласнӣ и **рàзглāснӣ,** -ā, -ō *који служи за разглашавање, за објављивање:* ~ станица, ~ уређаји. — У разгласним позивницама стоји да ћу ја вечерас говорити о српским јунацима. *М 1867.*

рáзгласно и **рàзглāсно** прил. *веома гласно, бучно.* — На другом крају села разгласно су лајали пси. *Моск.*

разглашáвање с *гл. им. од разглашавати (се).*

разглашáвати (се), -àшāвām (се) = разглашивати (се) *несврш. и уч. према разгласити (се).*

рàзглāшен, -а, -о **1.** *трп. прид. од разгласити (се).* **2.** *познат, чувен.* — Његово ... вино, било је надалеко разглашено. *Срем.* Толико [је] политички разглашен. *Нех.*

рàзглāшенōст, -ости ж *особина, стање онога што је разглашено, онога који је разглашен; раширено мишљење, оцена.* — Његови састављачи повели су се више за општом разглашеношћу, но што су се потрудили да пронађу ... објективније мерило. *Сур.*

разглашѝвање с *гл. им. од разглашивати (се).*

разглашѝвати (се), -àшујēм (се) несврш. = разглашавати (се).

рáзглед и **рàзглēд** м *разгледање.* — Разглед праве творнице све ће нам то разјаснити. *М 1867.*

разгледáвање с *гл. им. од разгледавати (се).*

разгледáвати (се), -èдāвām (се) несврш. *в. разгледати (се).*

разглéдање с *гл. им. од разгледати (се).*

рàзгледати, -ām сврш. *пажљиво погледати са свих страна, прегледати, испитати.* — Кад разгледа боље, она се најпре трже и устукну. *Ранк.* При свјетлости муње разгледа читаво његово лице. *Крањч. Стј.*

~ **се** *погледати око себе, осврнути се, осмотрити.* — Разгледајмо се и видимо што ради Аустрија с нами. *Старч.*

разглéдати (се), рàзглēдām (се) *несврш. и уч. према рàзгледати (се).*

разглèдāч, -áча м *онај који разгледа, прегледач.* — Црквењаци се сложе с разгледачем. *Гор.*

разгледи́вати, -ѐдујēм несврш. *в. разгле́дати.* — Ћути ... само околину разгледује тиху. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *в. разгле́дати се.*

ра́згледница ж *дописна, поштанска карта са сликом (обично каквог града, предела и сл.).* — Добила је од њега разгледницу из Загреба. *Ивак.*

Изр. мртвачка ~ покр. *извештај о смрти.* — Трока изда »мртвачку разгледницу«. *Гор.*

ràзглибати се, -ā се и **разгли́бити се,** ràзглибī се сврш. *постати глибав, блатњав, раскаљати се.* — Киша једнако лије ... на разглибану земљу. *Коч.; Вук Рј.*

разглòбити, ràзглобīм сврш. **1. а.** *извалити из зглоба, ишчашити.* — Разглоби кољена њему. *М-И.* **б.** *покренути, размрдати.* — Козоноги разглоби укочене руке и ноге. *Наз.* **2. а.** *раставити на делове, расклопити; растурити, расути. Вук Рј.* **б.** *рашчланити, изанализирати.* — Тешко је разглобити сељачки живот. *Војн.* Мисō ако разглобимо ту, тек један дио памети је у њој. *Богд.*

~ **се 1. а.** *испасти из зглоба, ишчашити се.* — Свим се разглобила кољена њима. *М-И.* **б.** *расклиматати се, разглавити се.* — Је ли то — што си, кроз Сутјеску, од глади разглобљен и разубљен, пронио, у џепу, своју чашицу печена јечма — да њу стигнеш. *Зог.* **2.** *покренути се, размрдати се.* — Тјелашце је настојало да се измешкољи из кожице и да се разгиба, разглоби у костима. *Божић.*

разглобља́вати (**се**), -òбљāвām (се) и **разглобљи́вати** (**се**), -òбљујēм (се) *несврш. и уч. према разглобити (се).*

разглòдати, ràзглођēм сврш. *оглодати са свих страна, разнети глођући. Р-К Реч.*

ràзгмизати се, -ижēм се сврш. *почети гмизати, разићи се на све стране гмижући.* — фиг. Коријени њихових навика разгмизали су се као клупко змија. *Цес. А.*

ràзгнати, -āм (покр. ràж(д)енēм) сврш. *в. разагнати.* — Запалисмо село, разгнасмо Турке. *Јакш. Ђ.* Разбише их на селу новому, па разгнаше и на Глижицама. *Март.* Поп ... раждене ону чету ђаволица. *Љуб.*

разгне́вити, ràзгнēвīм и **ràзгневити,** -ӣм, ијек. (и некњиж. ек.) разгњéвити и ràзгњевити (трп. прид. ràзгнēвљен и ràзгневљен, ијек. ràзгњēвљен и ràзгњевљен) сврш. *разљутити, расрдити.* — Перица ... лупа штапом по огради. Њега то разгњеви. *Дом.*

~ **се** *постати гневан, разљутити се, расрдити се.* — Сељак се разгневио на све чиновнике. *Јов. С.* Стид ме што сам се толико разгњевио. *Креш.*

разгневљи́вати (**се**), -èвљујēм (се), ијек. разгњевљи́вати (се) *несврш. и уч. према разгневити (се).*

разгнојáвање с *гл. им. од разгнојавати (се).*

разгнојáвати се, -òјāвāм се *несврш. и уч. према разгнојити се.*

разгнòјити се, ràзгнојīм се сврш. *постати веома гнојан, испунити се гнојем.* — Натечене жлезде ... разгноје се, провале се и разгњиле. *Батут.*

разгњáвити, ràзгњāвīм сврш. *гњављењем размекшати, разгњечити. Р-К Реч.*

разгње́нити (**се**), ràзгњēнīм (се) и **ràзгњевити** (**се**), -ӣм (се), ек. разгнéвити (се) и ràзгневити (се).

разгњевљи́вати (**се**), -èвљујēм (се), ек. разгневљи́вати (се).

разгње́чити, ràзгњечīм сврш. *гњечећи учинити меким или мекшим; здробити, смрвити.* — Разгњечиће вас као муву. *Нен. Љ.*

разгњи́лети (**се**), -лӣм (се), ијек. разгњи́љети (се), и **ràзгњити** (**се**), -гњијēм (се), (ек. и ијек.) сврш. *постати гњио, иструнути.* — [Жлезде хоће] да се провале, да се на површини разгњиле, те да луче гној. *Батут.* Изумру промрзли делови те разгњију. *И.*

разгова́рање с *гл. им. од разговарати (се).*

разгова́рати, -òвāрām несврш. **1.** *обраћати се речима (један другоме), говорити, причати; расправљати о нечем, саветовати се, договарати се.* — Разговарајмо полако ... пријатељски. *Кал.* фиг. Флиртује ... разговарајући очима са сапутницом. *Матош.* Кратко [је] одговорио да ће убудуће с њима разговарати само преко ниша на. *Лал.* **2.** (некога, нешто) **а.** *разговором забављати, занимати.* — Тако је ... старац ... разговарао своје госте. *Шапч.* Посадила би Јошка малога покрај себе и с њиме заједно Шарульу разговарала. *Берт.* **б.** *тешити, бодрити.* — Абдел пјесмом срце разговара. *Ботић.* Узалуд су је тјешили и разговарали — обезнанила сео. *Вуков.*

~ **се 1.** *разговарати (1).* — Ономад смо се баш о теби разговарали. *Дом.* Пред бијелим вратима ... разговарале су се двије намрштене старице. *Крањч. Стј.* **2.** *тешити се, бодрити се.* — Она се сирота разговарала да јој се то само причинило. *Мул.*

ра̀зговетан, -тна, -тно, ијек. ра̀зговијетан *који се лако распознаје, разазнаје, јасан.* — Зора већ увелико ... фирме све разговетније. *Срем.* Тутњава бијаше све јача и разговјетнија. *Јурк.*

ра̀зговетно, ијек. ра̀зговијетно, прил. *на разговетан начин, јасно, разумљиво.* — Утишајте се ... па разговетно шапућите.

Ћос. Д. Ја сам све разговијетно разложила. *Ков. А.*

ра̏зговётнӧст, -ости, ијек. ра̏зговијетнӧст, ж *особина или стање онога што је разговетно, јасноћа, разумљивост.* — Кушао је . . . реформирати народну епику . . . већом разговијетношћу пјевања. *Обз. 1932.*

ра̏зговијетан, -тна, -тно, ек. ра̏зговётан.

разговијѐтати се, -ӑм се (ијек.) несврш. *постајати разговетан, разазнавати се, распознавати се.* — Разговијетају се његовом духовитошћу склопутани стихови. *Божић.*

ра̏зговијетно, ек. ра̏зговётно.

ра̏зговијетнӧст, -ости, ек. ра̏зговётнӧст.

ра̏зговӧр, -ора м **1.** *међусобни говор, причање двају или више лица; усмена размена мишљења, расправљање.* — Из разговора [смо] прешли у полемику. *Нуш.* Тај кратки разговор с Бранимиром . . . разиграо је њезину душу. *Том.* Почели [су] службени разговори између представника Социјалистичког савеза . . . и Социјалистичке партије Јапана. *Вј. 1957.* **2.** *особа која усамљеноме доноси утеху и разоноду.* — Је ли те бог послао да ми будеш разговор? *Вес.* Мустафа [је] њој био угодан разговор. *Мул.*

Изр. невезан ~ *узајамно причање које се води о различитим, слободно изабраним темама и које нема један одређен садржај;* нема (не може бити и сл.) о томе (ни) разговора *в. уз говор (изр.).*

разговӧрак, -рка м *дем. и хип. од разговор.* — Сестрице . . . воде разговорке. *Гор.*

ра̏зговӧран, -рна, -рно (обично одр.) **1. а.** *који се односи на разговор.* — Кад би се прекинули лабави разговорни конци, неко би . . . навио . . . грамофон. *Моск.* **б.** *који се чује у живој народној речи, у свакидашњем разговору (о изразима, речима):* ~ језик. **2.** *који радо и лепо прича, говорљив, речит; спреман, оран за разговор.* — Безазлен, разговоран и дружежан, беше мио сваком. *Нен. Љ.* Одједном [је] постао пријазан и разговоран. *О-А.* Промучила се . . . откако је Иван умро . . . И опет . . . је некако разговорна. *Вес.*

разговӧрити, -ӧворӣм сврш. **1.** *разговором забавити, развеселити; утешити, ободрити.* — Нема агинице твоје да у несну тебе разговори. *Огр.* Маринко . . . све жалоснији; већ не беше у стању нико да га разговори. *Вес.* **2.** *разговорити се (1).* — Разговори с њим о свему, па одмах пиши. *Дом.*

~ **се 1.** *поразговарати, попричати; расправити о нечем, посаветовати се, договорити се.* — Нашла сам начина да се с њим разговорим насамо. *Петр. В.* Разговори се Левин с Вронским о најбољим пасминама стоке. *Крањч. Стј.* Одреди своје посланике да се разговоре о предаји. *Вук.* **2.** *постати говорљив, распричати се.* — Стари се . . . разговорио, а био је велик говорџија. *О-А.* Мало-помало он се разговорио и причао ми о себи. *Чол.* **3.** *утешити се, ободрити се.* — Али се Стојан не разговори и не развесели. *Лаз. Л.*

ра̏зговорӣшан, -шна, -шно *говорљив, разговорљив.* — Једном . . . снашло се разговоришних путника. *Павл.*

ра̏зговӧрка ж необ. *в. разговор.* — А да им ту разговорку кратиш, би их скрбав затравила тавна. *Март.*

разговӧрљив, -а, -о **1.** *који радо, много говори, причљив.* — Био [је] врло живахан и разговорљив. *Кум.* Био је насмејан и разговорљив. *Марк. М.* **2.** *пун разговора и доброг расположења, пријатан, ведар.* — Не могу . . . слатко тратит разговорљиве и лијепе оне дане. *Богд.*

разговӧрљивац, -йвца м *разговорљив, причљив човек, разговорџија.* — Већина разговорљиваца пуно прича о својој браћи. *Креш.*

разговӧрљивӧст, -ости ж *особина онога који је разговорљив, причљивост, говорљивост.* — Кадгод [би га] ухватила . . . разговорљивост. *Коз. Ј.* Налазио се . . . у стању наметљиве разговорљивости. *Пол. 1959.*

разгӧвӧрнӣк, -а и **разговӧрнӣк,** -йка м *разговоран човек; саговорник, сабеседник.* — Разговорници и вјесници били би најнесрећнији кад их [вијести] не би могли приопћити. *Старч.* Мијењамо мисли као да смо свакидашњи разговорници. *Рад. Стј.*

разгӧвӧрница ж *просторија одређена за разговоре са посетиоцима (за лица са ограниченом слободом општења).* — Сједели [су] у самостанској разговорници. *Вил.* За преградом у разговорници угледа . . . мајку. *Чол.*

ра̏зговӧрно прил. *с пуно разговора, живо.* — У њезиној кући било [је] увијек весело и разговорно. *Коз. Ј.*

разговӧрнӧст, -ости ж *особина онога који је разговоран, говорљивост; речитост.* — Освајао је својом . . . духовитом разговорношћу. *Баб.*

разговӧрчић м *дем. од разговор.* — Добро и ми . . . — враћаш му и онда разводиш разговорчић. *Вел.*

разговӧрџија м *онај који радо и лепо прича, разговоран човек.* — У кругу својих пријатеља Алага је био разговорџија. *О-А.*

ра̀згодак, -отка м заст. *реченични знак, знак интерпункције.* — Није се . . . пазило на мијењање гласа код разгодака. *Креш.*

разгӧдити, ра̀згодӣм сврш. **1. а.** *раздвојити, поделити.* — Разгоди . . . хералдичку комбинацију на три посебна дијела. *Јурк.* **б.** *расподелити нешто тако да потраје за одређени период, распоредити.* — Свака кућа

могла је да разгоди што јој треба за читаву годину. *Нен. Љ.* **2.** *одгодити, одложити. Р-К Реч.* **3.** *раскинути неки договор, погодбу и сл.* — А чу л' ти што је Богоје ... разгодио с пријатељем? *Рад. Д.*

~ **се 1.** *расклатити се, расклимати се; раздесити се, раштимовати се.* — Слуша како ми изнад главе госпођа ... бије у некакав разгођен гласовир. *Креш.* **2.** уз. повр. *прекинути пријатељске или сл. односе, разићи се; посвађати се. Р-К Реч.*

разгòјити, рàзгојīм сврш. *добро ухранити, угојити; увећати. Р-К Реч.*

~ **се** *постати веома дебео, раздебљати се; нарасти.* — Разгојио се ... и од претилости виси му подвољак. *Ћип.*

разгòлити, рàзголīм сврш. *разголитити.* — фиг. Не може разголити душу, крије бол. *Мих.*

~ **се** *разголитити се.*

разголи́тити, -òлītим (трп. прид. разгòлīћен) сврш. **1.** *открити, обнажити.* — Влада ... јој поцепа хаљину и разголити прси. *Бар.* **2.** фиг. *изнети на јавност истину о некоме, о нечему, разоткрити, обелоданити.* — Неко ... ће их разголитити, казнити, уништити. *Андр. И.* Афера ... је разголитила сву поквареност владајућих кругова. *ОП 2.*

~ **се 1.** *открити се, обнажити се; скинути одећу са себе, свући се.* — Наредише да се разголитимо до паса. *Кик.* **2.** фиг. *показати свој прави лик, разоткрити се, демаскирати се.* — Одупро им се ... натерао их да употребе силу, да се разголите, да га јавно изударају. *Дав.*

разголи́ћавање с *гл. им. од разголићавати (се).*

разголи́ћавати (се), -ићāвām (се) = разголићивати (се) *несврш. и уч. према разголитити (се).*

разгòлīћеност, -ости ж *стање онога који је разголићен, онога што је разголићено, обнаженост.* — Накинђурене женскиње ... би их разголићеношћу рамена ... дражиле на разметање. *Маш.*

разголи́ћење с *обнаженост, нагота.* — То је поезија ... искрена до разголићења. *Михиз.*

разголи́ћивање с *гл. им. од разголићивати (се).*

разголи́ћивати (се), -ићујēм (се) несврш. = разголићавати (се).

разголи́цати, -āм сврш. *заголицати, заинтересовати.* — Прича је ... разголицала радозналост Баконьину. *Мат.*

разголишáвати, -ишāвām несврш. *обнаживати, разголићавати.* — Млади песник разголишавао је своју нову познаницу, утирао јој трагове живота. *Уск.*

рáзгон м бот. *назив за род зељастих биљака* Veronica *из пор.* Scrophulariacae; *биљке* V. anagallis, V. beccabunga *и* V. officinalis *из тог рода. Сим. Реч.*

разгонéнути, -òнēнēм сврш. *открити, објаснити, одгонетнути.* — Како је ... Браберић био велик духанџија, разгонетнула је његова госпа. *Шен.*

разгòнивōјска м и ж ков. *онај који разгони војску.* — Не би их могô ни Арес разгонивојска покудит. *М-И.*

разгòнити, рàзгонīм *несврш. и уч. према разагнати.*

разгóњати, рàзгōњām несврш. покр. *разгонити, растеривати.* — Па у Турке коња угоњаше, те разгоња на буљуке Турке. *НП Вук.*

рàзгоњēње с *гл. им. од разгонити.*

рáзгор м *разгарање, распламсавање.* — По разгору домаћега рата ... ствари су отишле сувише далеко. *Кнеж. Л.*

рáзгоран, -рна, -рно *који се разгара, горућ; ватрен.* — Бенеће ... о праву разгорног, неугасивог нагона к бољему. *Цес. А.*

разгорáчити, -òрāчīм сврш. *в. разрогачити.* — Гледала [је] разгораченим задовољним погледом. *Пец.*

разгорéвање, ијек. разгоријèвање, с *гл. им. од разгоревати.*

разгорéвати (се), -òрēвām (се), ијек. разгоријèвати (се) *несврш. и уч. према разгорети (се).*

разгорéње с *распламсавање, распламсај; распламсалост.* — Грме и граморе потрнуле области сутерена у жустро разгорење и чак распрскање. *Уј.* фиг. Нисам примећивао промене у њеним очима, које су се после разгорења почеле маглити. *Петр. В.*

разгòрети, -рīм, ијек. разгòрјети, сврш. *подстаћи ватру, пламен, распалити, распламсати.* — фиг. Опет [ћемо] разгорјети пламен устанка. *Чол.* Ове ... ријечи ... разгорјеше у њему неке запретане жеље. *Ств. 1948.*

~ **се** *почети јако горети, распалити се, распламсати се, разбуктати се.* — фиг. Разгорјело се у њиховим срцима чувство љубави. *Кум.* На положају Николине чете разгоре се борба. *Ћос. Д.*

разгоријèвање, ек. разгорéвање.

разгоријèвати (се), -òријевām (се), ек. разгорéвати (се).

разгòрјети (се), -рīм (се), ек. разгòрети (се).

разгоропáдити, -òпāдīм сврш. *разбеснети, разљутити, ражестити.* — То је [младу генерацију] давило, љутило и разгоропадило. *Ков. А.*

~ **се** *разбеснети се, разљутити се, ражестити се.* — Због те одлуке мали се разгоропади. *Мат.* Разгоропадила се па у свакој ствари хтјела да покаже своју власт. *Шимун.*

ра̀зграбити, -ӣм сврш. **1.** *бесправно присвајајући однети већи број предмета, позуимати, покрасти.* — Разграбили гости и слуге све скупоцене купе и судове. *Глиш.* **2. а.** необ. (кога) *бесправно узимајући или измамљујући некоме његову имовину оставити га без ичега; опљачкати.* — Разграбили га, очерупали као задушну бабу. *Рад. Д.* **б.** *купујући на брзину, у навали, разнети, покуповати.* — Право у дућан, док нису други разграбили [робу]. *Срем.* Све су улазнице биле разграбљене. *Л-К.*

ра̀зграда ж **1.** *рушење, растурање, разграђивање. Рј. А.* **2.** *разграђено место.* — Треба имати широких разграда у границама које стежу наш хоризонт. *Богдан.*

ра̀зградан, -дна, -дно необ. *који разграђује; разоран.* — Настају микролизом разградни продукти мале отровности. *ОК.*

разгра́дити, ràзградӣм сврш. **1.** *скинути, уклонити ограду.* — фиг. Тараба на границама [је] посрнула и ... Босна постаје разграђена земља. *Андр. И.* **2.** *разорити, порушити, растурити.* — Запалите, разградите, све ми узмите. *Шуб.* фиг. Настојала [је] читаве зиме да ту ... везу разгради. *Крл.* **3.** *раставити, расклопити на делове (машину, строј и сл.). Бак. Реч.* **4.** *саградити што (или више чега) у великим размерама.* — Узели ту крчити, ковати, тесати ... па разградили самостан, цркву. *Павл.*

~ **се 1.** *разрушити се; растурити се, пропасти.* — Чим сам видео ... Рајну ... да је застала у селу, знао сам да ће се нечија кућа разградит'. *Рад. Д.* **2.** хем. *раставити се на саставне делове, елементе, разложити се.* — [Спојеви] се утјецајем повишене температуре хемијски разграде. *ОК.* **3.** *разрасти се, раширити се.* — Угојио се ... и разградио као дуб на наплову. *Креш.*

разгра́дња ж **1.** *рушење, уништење.* — Опозиција тражи убрзани развој индустрије ... са разградњом чиновничког строја. **2.** *разлагање, растављање на саставне делове, елементе.* — Органски [се] спој ... жари до потпуне разградње. *ОК.*

разграђи́вање с *гл. им. од разграђивати (се).*

разграђи́вати (се), -а̏ђујем (се) *несврш. и уч. према разградити (се).*

разгра́јати се, -јӣм се сврш. *дићи грају, развикати се, разгаламити се.* — Када се ти гласићи нешто јаче разграјали и прешли у врисак, трже се, погледа низ прозор. *Цар Е.*

разгра̀ктати се, ràзгракћем се сврш. *почети гракташи на сав глас.* — Гавран тринут пусти грак, па одлете разграктан у незнан. *Кош.*

ра̀зграна ж **а.** *гранање, рачвање. Бак. Реч.* **б.** *место разграњавања. И.*

разграна́вање с *гл. им. од разгранавати (се).*

разграна́вати (се), -а̀нава̄м (се) *несврш. и уч. према разгранати (се).*

ра̀згранак, -а̄нка м *споредна грана, огранак.* — Душником и његовим разгранцима улази ... ваздух. *Батут.* фиг. Сви су се трагови о разгранцима буне били замели. *Нех.*

разгра̀нати, -а̄м сврш. **1. а.** *истерати у већој количини (гране, жиле, корење и сл.), разрачвати.* — фиг. Јуче сам мрежу свог жиља у земљи разгранао. *Наз.* **б.** *развити, раширити, увећати.* — Адвокат је већ ... разгранао послове. *Андр. И.* **2.** *распричат и се живо, одушевљено, додајући и китећи у причању (обично гестикулирајући).* — Разгранаше хвалити газда Милуна. *Глиш.*

~ **се 1. а.** *растењем добити гране на више страна, развити се, рачвати се у гране.* — фиг. Уска улица ... разгранала се пред њим. *Ђор.* **б.** *развити се, раширити се, увећати се.* — Он се понадао да ће се опет разгранати стари род. *Нам.* **2.** *почети се водити о разним темама, добити жив и ведар ток (о разговору).* — Истом се онда разграна разговор. *Мат.*

ра̀згранāто прил. *многострано, свестрано; с много појединости, опширно.* — Људи су научили беседити обилато и разгранато. *Поп. Б.*

ра̀згранāтōст, -ости ж *особина, стање онога што је разгранато, развијеност.*

ра̀згранина ж *круна дрвета; сплет грана.* — У заклоници између широких разгранина, у оној присјенци жељковаше за њом. *Тин.*

разгра́нити, ràзгранӣм сврш. *в. разгранати.* — Старо нам кољено гине. Хтједох га разгранити. *Шен.*

~ **се** *в. разгранати се.* — Те се разгранио потом [грм]. *М-И.*

разграничава́ње с *гл. им. од разграничавати (се).*

разграничава́ти (се), -ичава̄м (се) = разграничивати (се) *несврш. и уч. према разграничити (се).*

разграниче́ње с *постављање, утврђивање граница (између чега); деоба, подела.* — Јасно и одређено разграничење природе и људског друштва није дуго извршено. *СКГ 1937.*

разграничи́вати (се), -ичујем (се) несврш. = разграничавати (се).

разгра̀ничити, -и̏м сврш. *обележавајући граничну линију одредити шта коме припада, расподелити; раздвојити, одвојити уопште:* ~ имање. — Компетенција [централних органа] није била тачно разграничена. *ОП 2.* Речене [су] ... ове критике ... да би се разграничило право од неправог. *Богдан.*

ра̀зграни̏ште с *место где се нешто разгранава.* — Ако ... у кругу има разграништа, онда ... долазе у употребу и Киркофови закони. *Физ. 2.*

разграња̀ва̄ње с *гл. им. од разграњавати (се).*

разграња̀вати (се), -а̀њавам (се) несврш. *в. разгранавати (се).*

ра̀зграњенӧст, -ости ж *особина, стање онога што је разграњено, разгранатост.* — Стане ... гледати ... Кумову Сламу с њеном разгранъеношћу. *Крањч. Стј.*

разграња̀ва̄ње с *гл. им. од разграњивати (се).*

разграња̀вати (се), -а̀њујем (се) *несврш. и уч. према разгранити (се).*

разгреба̀вати (се), -ѐба̄вам (се) *несврш. и уч. према разгрепсти (се), разгребати (се).*

ра̀згрѐбати (се), -бе̄м (се) сврш. *в. разгрепсти (се).* — фиг. Сунце ... се бојало да ће се у јаросном ходу преко оштрих литица разгребати. *Рад. Д.*

разгрѐва̄ње, ијек. разгријѐва̄ње, с *гл. им. од разгревати (се).*

разгрѐвати (се), ра̀згрѐва̄м (се), ијек. разгријѐвати (се) *несврш. и уч. према разгрејати (се).*

разгрејава̄ње, ијек. разгријава̄ње, с *гл. им. од разгрејавати (се).*

разгрејава̀ти (се), -ѐја̄вам (се), ијек. разгријава̀ти (се) *несврш. и уч. према разгрејати (се).*

ра̀згрејӣнӧст, -ости, ијек. ра̀згријӣнӧст, ж *особина, стање онога што је разгрејано, онога који је разгрејан, загрејаност.* — Он нема оне флуидне разгрејаности коју песнички текст уме да покрене. *Коњов.*

ра̀згрејати, -је̄м, ијек. ра̀згријати, сврш. **1. а.** *учинити топлим, топлијим, довести до повећања температуре, добро загрејати; грејањем размекшати, растопити:* ~ маст. — Сунце ... разгријало и небо и земљу. *Брл.* **б.** *испунити осећајем топлине у телу.* — Малу јагњад носила [је] у колебу да разгреје. *Вес.* **2.** фиг. *испунити пријатним осећањем, расположити; привући, заинтересовати.* — Његове су ријечи разгријаше. *Кум.*

~ **се 1. а.** *постати топлији, добро се загрејати; осетити топлину у телу.* — Мали Влајо [се] на ватри разгријао. *Павл.* Да вам сварим млијека, да се разгријете? *Бен.* **б.** *расположити се, развеселити се под дејством алкохола.* — При чаши вина ... се мало побоље разгрејао. *Шапч.* **2.** фиг. *пасти у ватру, одушевити се, занети се.* — Фехим се је био разгријао, узнио — а младићи су га слушали позорно. *О-А.* **3.** *разбуктати се, распламсати се.* — У Њемачкој разгријала се поповска буна. *Нех.*

разгрѐпсти и **ра̀згрепсти,** -грѐбе̄м сврш. *гребући оштетити, запарати на више места; озледити, огрепсти:* ~ плочу стола, ~ кожу на руци.

~ **се** *озледити се, огрепсти се.*

разгрешѐње с *опроштај греха.* — Донеси ... разгрешење мени. *Шен.*

разгре̏шити, ра̀згрѐши̏м, ијек. разгријѐшити, сврш. *измолити опроштај (за некога, за нешто), ослободити греха, кривице; не узети за зло, опростити (некоме, нешто), извинити.* — Оче, утри ми пут до раја, молим те, разгријеши ми душу. *Шен.* Разгријешио ме мој изгубљени син. *И.*

разгри̏за̄ње с *гл. им. од разгризати.*

разгри̏затӣ, ра̀згрӣза̄м *несврш. и уч. према разгристи.*

разгриј-, ек. разгреј-.

разгријѐвати (се), ра̀згријева̄м (се), ек. разгре̏вати (се).

ра̀згристи, -гри̏зе̄м сврш. **1.** *гризући смрвити, раздробити, искидати; зубима озледити, угристи.* — Руку је разгризла и осећа слану крв у устима. *Рист.* Напујда [псе] да разгризу све што му препречи пут. *Црњ.* **2.** *разјести, изјести, расточити.* — Понором кала ране нам напоје да их разгризе наш сопствени срам. *Мас.* **3.** *разложити, растворити, разорити (физичким или хемијским дејством).*

разгр̀латити се, -и̏м се сврш. *развикати се из свег гласа, разгаламити се; постати грлат.* — Што си се овдје разгрлатио? *Бег.*

разгр̏мети се и **разгр̏мети се,** -мӣм се, ијек. разгр̏мјети се и разгр̏мјети се (некњиж. ек. и ијек. разгрмити се), сврш. *разлећи се грмећи, проломити се, заорити се (о грому, грмљавини).* — фиг. Продуховљавао [је] хрватску књижевност ... ону што се разгрмила и расхујала и разбујала. *Шим. С.*

разгр̏мјети се и **разгр̏мјети се,** -мӣм се, ек. разгр̏мети се и разгр̏мети се.

разгр̏нути, ра̀згр̏нē̄м (аор. разгр̏нух и ра̀згртох) сврш. **1.** *растурити по већој површини, унаоколо, оно што је згрнуто, скупљено на гомилу (жар, пепео и сл.), раскрити.* — Кад се добро разгори, он разгрте жар, па букагије усред ватре! *Глиш.* Човјек ... је ваљано разгрнуо крtичњаке под својим кровом. *Крл.* **2.** *размаћи, расклопити, развртути; раширити, прострети.* — Ја разгрнух њен црни шал. *Лаз. Л.* Перила то

уради па ће: »Разгрнула сам вјеш!« *Шим. С.* **3. а.** *уредити, уговорити.* — Биографчићи нека остану овђе, па ми с њима како разгрнемо. *Вук.* **б.** *утврдити, видети.* — Да разгрнемо тко је јачи. *Деан. Рј.*

~ **се 1.** *раскопчати, расклопити, завртнути одећу на себи; открити се.* **2. а.** *размаћи се, отворити се; раширити се.* — Завјеса нам се успомена ... испред очију разгрнула. *Војн.* **б.** *разићи се, растурити се.* — Облаци се разгрнули. *Леск. Ј.*

разгрња́вати, -грњујём несврш. *в. разгртати.* — Стане на највећу хрпу и почне да је разгрњује ногама. *Бег.*

ра́згром м рус. *разарање, уништење.* — Поздравите, друзи жустри, разгром стила, јер се на стил дигла суврeмена хајка. *Уј.*

разгро̀мити, разгромӣм сврш. *громом разорити, разбити, уништити, убити; сатрти као громом.* — [Пустио је] муње и громове да разгроме кулу од камена. *НПХ.* Ој јабуко, гром те разгромио! *И.*

ра̀згртање с *гл. им. од разгртати (се).*

ра̀згртати (се), -грћӣм (се) *несврш. и уч. према разгрнути (се).*

разгрýвати, разгрӯвӑм и **разгрýхати,** разгрӯхӑм сврш. *разбити, здробити, уништити. Вук Рј.*

~ **се 1.** *почети снажно грувати, запрашати, растутњати се.* **2.** *разбити се, раздробити се, смрвити се.* — Разгрухајмо све, све. И узмимо што можемо. *Цес. А.*

ра̀згубати, -ӑм сврш. *разјести, разгристи, оштетити (о губи), огубати; са избледелим значењем у клетвама: уништити, упропастити.* — Семе им погинуло и губа их разгубала! *Маш.* Разгубали те моја со и хлеб! *Андр. И.*

~ **се а.** *оболети од губе.* **б.** *у експресивном изражавању, са избледелим значењем: распасти се, пропасти, нестати.* — Обдари ме ... тијем даром ... јер ће ми се душа од превелике туге и жалости разгубати. *Коч.* Разгубаће се име црногорско. *Лоп.*

разгýжвати, -ӑм сврш. *изгужвати, изгњечити.* — Лежала [је] полумртва ... у разгужваним и зноjним јастуцима. *Бег.*

разгýлити, ра̀згӯлӣм сврш. *разгрепсти, раздерати, изгулити.* — Подвољке [им] ноктима разгули. *Божић.*

~ **се** *изгулити се, искрзати се; подерати се, поцепати се.* — Зар се неће ћилими од трéшње разгулити. *Ђор.*

раздава́ње с *гл. им. од раздавати (се).*

раздава̀тељ м арх. *раздавач; дародавац.* — Ја император над императорима, раздаватељ земних престолах ... *Њег.*

раздáвати (се), ра̀здājём (се) *несврш. и уч. према раздати (се).*

раздàвāч, -а́ча м *онај који раздаје, расподељује. Р-К Реч.*

ра̀здалек, -а, -о *размакнут; удаљен.* — Кроз лишће се промоли ... широко лице ... с раздалеким очима. *Вел.* Особина је равнице да она спаја раздалеке светове. *Петр. В.*

ра̀здалеко и **ра̀здаљē** прил. *на већем међусобном одстојању, удаљено; на даљини, далеко, подаље.* — Док су трезни, они ... седе раздалеко. *Андр. И.* Један од другога [су] раздалеко двије-три тисуће миља. *Вел.* С обје стране су залива ... гдје мало раздаље, гдје ближе велике прекрасне куће. *Вук.*

ра̀здāљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од раздаљити.* **2.** *удаљен, раздалек.* — Језера ... су раздаљена на 10 ... часова хода. *Андр. Н.*

ра̀здāљеиōст, -ости ж *стање, особина онога који је раздаљен, онога што је раздаљено, удаљеност; раздаљина.* — Умањује раздаљеност њихову. *Баз.*

ра̀здаљина и **ра̀здаљина** ж *просторна или временска удаљеност, растојање, размак.* — На крају поворке, на малој раздаљини ... иза жена је ишао кошчат ... човек. *Чипл.* На данашњој раздаљини од песникове смрти ... може ... да се поуздано каже да је био један од највећих песника. *Цар М.* фиг. Ту се отварала између конзула и младића нова и огромна раздаљина. *Андр. И.*

раздáљити, ра̀здāљӣм сврш. *одмаћи, раставити, удаљити.* — Они се у свему држе у близину прилијепљени ... зато су се Турци мучили да ово раздаље. *Миљ.*

ра̀зданак, -а̄нка м *свануће, освит.* — Готово у сами разданак ... дође Перо у магазу. *Ђор.* фиг. У разданак XIX века ... овај је руски песник појава јединствена. *Цар М.*

раздáнити (се), ра̀здāнӣ (се) сврш. безл. *забелети, засветлети (о дану), сванути.* — Кад затамни, ослушкује да ли дишеш; кад раздани, очекује да унијеш. *Кош.* Кад се разданило, дошао је млинар. *Чол.* фиг. Нама ће се разданит, јер већ нам се јединства сунце јави. *Хар.*

раздањáвати (се), -а̀њāвā (се) = раздањивати (се) *несврш. и уч. према разданити се.*

ра̀здā̄ње с *свануће, освит.* — У раздање изађе пред пећину. *Лал.* Да заједничко буде газдовање, кô заједничко сунце у раздање. *Пар.*

раздањúвати (се), -а̀њујē (се) несврш. = раздањавати се.

ра̀здарӯшан, -шна, -шно *који радо и обилно даје, поклања, веома дарежљив; расипан.* — Сви знамо ... да је бија раздарушне руке. *Мат.* Стаде благосиљати прелатском раздарушном руком. *Матош.*

раздару́шно̄ст, -ости ж *особина онога који је раздарушан, дарежљивост, расипништво.* — Задивити [ће] . . . другове великашком раздарушношћу. *Матош.*

ра̀здати, -ам сврш. **1. а.** *разделити све дајући многима, испоклањати* — Волим потрошит сам оно што сам стекао, него да раздам свијету. *Бор.* Разда имутак . . . и осами [се]. *Сим.* **б.** *дати у више прилика већем броју лица, издати (новац, робу и сл.).* — Продао је Стефан доста земље, раздао људима без добре подлоге доста новца. *Сек.* **2.** *уручити, предати свакоме оно што му је упућено.* — Испит се сврши, раздаше се књиге. *Илиш.* Како је раздао позивке . . . оде у своју уредовницу. *Креш.*

~ **се 1.** фиг. *поклонити себе многима.* — Кад већ се мора . . . угасит младост . . . нек не умре, већ нек се разда. *Цес. Д.* **2.** *распростријети се, разлећи се, одјекнути.* — Вани се ненадно разда крик. *Цар Е.*

раздва́ја̄ње с *гл. им. од раздвајати (се).*

раздва́јати (**се**), ра̀здвājам (се) *несврш. и уч. према раздвојити (се).*

раздва̀ја̄ч, -а́ча м *онај који раздваја, растављач. Рј. А.*

раздва̀ја̄чица ж *она која раздваја, растаљача.* — Раздвајачица је њега упропастила . . . она је једина свему узрок. *Л-К.*

ра́здво̄ј, -оја м **1.** *раздвајање, раскидање, прекид односа, разлаз, растанак.* — Не смемо подјаривати ватру раздора, раздвоја. *Кур.* Продужавао [је] ријеч о раздвоју његову с Илијом. *Миљ.* **2.** *граница, међа.* — Ко би погледао на карту . . . видео би лако природни раздвој на земљишту. *О 1875.* **3.** *време кад се деле ноћ и дан, кад се почне назирати освит.* — Тек се поче прозирати, у раздвој ноћи, похити жена у попа. *Љуб.* **4.** покр. *свршетак, крај.* — А у раздвој боја крвавога, најпотоња која пуче турска . . . престриже га [џефердар]. *Њег.*

ра́здвојак, -о̄јка м *раздељак у коси.* — Чешљао косу, правио раздвојак. *Лоп.*

ра́здво̄јан, -јна, -јно **1.** (обично одр.) **а.** *који раздваја, разграничава, преградни* ~ зид. **б.** *који јасно уочава разлике, којим се јасно виде разлике, границе, ивице и сл.* — Инструменат [дурбин] је имао велику раздвојну моћ, што је омогућило да се виде и ситније појединости на Месечевој површини. *Пол. 1958.* **2.** *који се може раздвојити на делове, дељив. Р-К Реч.*

ра̀здвојба ж *раздвајање, растављање, подела. Р-К Реч.*

ра̀здвојено прил. *одвојено, појединачно.* — Све то . . . су . . . чинили себично, раздвојено, један против другог. *ЛМС 1949.*

ра̀здвојено̄ст, -ости ж *стање онога што је раздвојено, онога који је раздвојен, подељеност, неповезаност; несклад.* — Осећа се раздвојеност између делова [студије]. *КН 1960.*

раздвоје́ње с *раздвајање, растављање, подела, подељеност.* — Не допушта ни логичко раздвојење у субјекат и предикат. *Баз* Тајна стварања лежи у раздвојењу личности. *Крл.*

раздво̀јив, -а, -о = раздвојљив *који се може раздвојити, растављив, дељив. Деан. Рј.*

раздво̀јивост, -ости ж *особина онога што је раздвојиво, онога који је раздвојив, способност раздвајања, дељивост.*

раздво̀јити, раздвојим сврш. **1. а.** *разделити, раставити на делове, у групе, поделити, прецепити, предвојити.* — Раздвоји новац, па половину гурну под појас . . . а другу полу . . . извади. *Сиј.* [Батаљон] се врло брзо повећао тако да је раздвојен у два батаљона. *Дед. В.* Пасуљ је лако чистити . . . али ни три мехунице не раздвоји, па остави. *Вукић.* **б.** *одвојити на врсте, разврстати; разликовати.* — Не може да раздвоји овај дернек од онога што га је болестан слушао него му се све мијеша. *Андр. И.* **2.** *оделити, преградити. Р-К Реч.* **3. а.** *усмерити на разне стране, размаћи.* — Раздвоји руке на које беше клонуо. *Јевт.* **б.** *раставити завађене, развадити.* — Раздвој људе, каже Дабетић. *Лал.* **4.** *изазвати прекид нечије везе, каквог односа и сл., одвојити, учинити сплеткарењем, завадом и сл. да се нека заједница разбије, раставити, растурити.* — Остајем ти побратимом док нас мотика раздвоји. *Љуб.* Хири удеса сваки дан раздвоје многу сретну заједницу. *Креш.* **5.** (бој) покр. *прекинути борбу, рат.* — У томе су боја раздвојили, одоше се вртати јунаци. *НП Вук.*

~ **се 1. а.** *поделити се на делове, на групе, подвојити се, упутити се различитим правцима, растати се.* — Раздвојте се. Ко хоће Игњата — десно, а Петра — лево. *Вес.* Договорише се да се састану у крчмици, па се раздвојише при уласку у варош. *Мат.* **б.** *размаћи се, раставити се, одвојити се.* — Застор се раздвојио. *Торб.* **2. а.** *прекинути пријатељство, посвађати се, разићи се.* — Зар се наш генерал с Касијем раздвојио? *Богд.* **б.** *раскинути брачну заједницу, развести се.* — Поп-Сима се раздвојио са својом женом. *Ранк.* **3.** покр. *породити се, родити.* — Прича свако своје јаде, кâ родиља која се сретњо раздвоји. *Љуб.*

Изр. ~ с душом *умрети, скончати.*

раздво̀љив, -а, -о = раздвојив. *Р-К Реч.*

раздво̀љивост, -ости ж = раздвојивост. *Р-К Реч.*

ра́здвојнōст, -ости ж *стање, особина онога што је раздвојено, онога који је раздвојан, подвојеност; раздвојивост. Деан. Рј.*

раздѐбљати се, -ā̄м се сврш. *постати дебео, раскрупњати се, угојити се.* — Мићел се био јако раздебљао од нерада. *Мар.* Све наше жене овде слабо се држе. До тридесете ... се раздебљају као пловке. *Ћос. Б.*

раздѐвати, рàздēвāм, ијек. раздијèвати *несврш. и уч. према разденути, разде(с)ти.* — Жене и људи раздевали [су] камаре и додавали вилама снопове. *Ћос. Б.*

раздевичѐње, ијек. раздјевичѐње, с *одузимање девичанства, невиности, дефлорација. Деан. Рј.*

раздѐвичити, -ӣм, ијек. раздјèвичити, сврш. *одузети девичанство, невиност, дефлорисати.* — фиг. Раздјевичит ћете им стид и сан. *Божић.*

ра̏здела, ијек. ра̏здјела, ж *деоба, подела.* — При томе се мора имати у виду ... систем производње и разделе добара. *СКГ 1937.*

ра́зделак, -еока, ијек. ра́здјелак, м **1.** *раздвојен, издвојен део (одељак, преградак, огранак и сл.) неке целине.* — Који алкар погоди у средње колице ... добива број три; горњи раздјелак [алке] ... вриједи на број два. *Шимун.* Требало би ... пописати земљу с нарочитом пажњом на села, на њихове раздеоке и старину. *Нов.* **2.** *вододелница, развође.* — На самом раздеоку својих вода Вардар и Морава чудни су суседи. *Рј. А.*

ра́здѐлан и **ра́зделан,** -лна, -лно, ијек. ра́здјѐлан и ра́здјелан *који се може разделити, раздељив; који раздваја, преградни. Прав.*

раздѐлити, рàздēлīм, ијек. раздијèлити, сврш. **1. а.** *раставити на делове, поделити у групе.* — Капетан ... раздели српску војску на три колоне. *Нов.* **б.** *разлучити, разграничити.* — [Дунав] се ... пружио да раздели Срем од Бачке. *Ад.* **в.** *разместити на различите стране; очешљати на раздељак (косу).* — Бркове ушиљио, косу остраг разделио. *Лаз. Л.* **2. а.** *дати већем броју лица, раздати.* — Раздијелити је хтио своје одијело. *Нех.* Врчеве раздијеле затим, наточив их жртвеног вина. *М-И.* Посао је већ раздељен на експедиције појединих држава. *Петр. М.* **б.** *распоредити нешто тако да потраје одређено време.* — Ваља према властитим способностима раздијелити снагу за вријеме трке. *Атл.*

~ **се 1.** *раставити се, расцепити се, предвојити се.* — Зар се ја могу надвоје разделити? *Моск.* **2.** уз. повр. *извршити међусобну поделу, раздвојити се, поделити се.* — Кад се црквe раздијеле ... Срби се нађу ... између Рима и Цариграда. *Вук.*

Изр. ~ с душом *умрети, скончати.*

ра́здѐлница, ијек. ра́здјѐлница, ж ков. *уређај за раздељивање, развођење.* — Остали производи [су] ... разделница са три крака ... сабирница, међумешалица ... *НИН 1959.*

ра́здељак, -ēлька, ијек. ра́здјељак, м **1.** *линија од које се власи, косе на глави раздељују, рашчешљавају на две стране, развојак.* — Раздјељак вране јој ... косе бјеше се проширио. *Мат.* **2. а.** *место где се нешто раздељује, рачва.* — У шипрагу ... наслућивао се раздјељак потока. *Лал.* **б.** *издвојени део нечега, одељак, преградак.* — Нема никаквих раздељака [на броду] нити склоништа: сви стојимо на крову. *Нен. Љ.*

Изр. на раздељке (говорити) *раздвајајући слогове, наглашавајући сваки слог засебно (говорити).* — На де-сно! — оштро и на раздјељке завреча момчина. *Ћоп.*

ра́здељаст, -а, -о, ијек. ра́здјељаст *очешљан на раздељак (о коси, о фризури).* — Лубања његова оца смешно [је] очешљана у типичну раздељасту фризуру. *Сек.*

рàздељати, -ā̄м и -љēм, ијек. рàздјељати, сврш. *дељањем распарчати, разделити. Р-К Реч.*

рàздѐљенōст, -ости, ијек. рàздијељенōст, ж *стање онога што је раздељено, раздвојеност.*

раздељѐње, ијек. раздјељѐње, с *подела; расподела. Деан. Рј.*

раздѐљив, -а, -о, ијек. раздјѐљив *који се може разделити, дељив. Деан. Рј.*

раздељи́вање, ијек. раздјељи́вање, с *гл. им. од раздељивати (се).*

раздељи́вати (се), -èљујēм (се), ијек. раздјељи́вати (се) *несврш. и уч. према разделити (се).*

раздељи́вач, -а́ча, ијек. раздјељи́вач, м *онај који раздељује, раздавач. Деан. Рј.*

раздѐљивōст, -ости, ијек. раздјѐљивōст, ж *особина онога што је раздељиво, способност раздвајања, дељења, дељивост.*

рàзденути, -нēм, ијек. рàздјенути, сврш. = разде(с)ти *растурити оно што је здењето:* ~ пласт, ~ сноп; исп. раздевати.

ра́здео, -дела, ијек. ра́здио и ра́здјел, м **1.** *један од делова неке целине, одељак; група, категорија, врста.* — Они су живели већ у првоме разделу кватерне периоде. *Жуј.* **2.** *одељење, одсек неке установе, уреда, одио, одјел (1а).* — Међу њима бијаше ... члан повјеренства за државне испите правно-судственога раздјела. *Ћал.* **3.** *део списа, поглавље; рубрика.* — Онај раздио тога рачуна ... ни ријечи не спомиње о добицима. *Крањч. Стј.* **4.** *подела, деоба.* — Започео се раздео власти према томе како ће се ... свака личност оградити од насиља. *Марк. Св.* **5.** *прекид, пауза. Р-К Реч.* **6.** покр. *гранични*

појас, гранични знак, међа. — Груђани ... им не дадну крочити ни стопе ... преко раздјела. *Љуб.*

ра̀здеоба, ијек. ра̀здиоба и ра̀здјелба, ж **1.** *раздвајање на разделе, делове, поделa, деобa.* — Надошла је централизација ... с новом административном раздиобом. *КХ 1936.* Та разлика у обради [оруђа] ... се употребљава за раздеобу каменога доба. *Жуј.* **2.** *распоређивање на делове (неке имовине, добара и сл.), расподела.* — Настаје ... граја око раздиобе цибока који смо добили за вечеру. *Ћос.* Народна је скупштина изабрала и комисију за раздиобу земље. *Пов. 1.*

ра̀здеобнӣ, -ā, -ō, ијек. ра̀здиобнӣ *који се односи на раздеобу*: ~ поступак.

ра̀здер м **1.** *раздерано место, раздеротина; пукотина. Деан. Рј.* **2.** бот. *биљка из пор. лепирњача, дерница. Сим. Реч.*

ра̀здерāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од раздерати (се).* **2.** *промукао, храпав, груб (о гласу).* — Идућ кући још је раздераним гласом викала. *Кум.*

раздѐрати, ра̀здерēм сврш. **1. а.** *поцепати, искидати.* — Раздере на парампарчад писмо. *Матош.* **б.** *расцепити, расећи.* — Владај се као интелигентан човјек, јер ћу ти иначе раздерати губицу од једног уха до другог. *Јонке.* **2.** *покварити ношењем, похабати (одећу, обућу).* — Не кроји ми дуго ни широко, јер ја нећу моћи раздерати. *Рј. А.* фиг. Образ [је] под ноге бацила и раздерала га као стари опанак. *Мил. В.* **3.** *закачити, зацепити; загрепсти, озледити.* — Соргиња [се] с пањине и раздера мантију. *Јевт.*

Изр. ~ душу, срце (коме) *задати велики бол некоме*; ~ завесу (копрену) с чега *открити неку тајну.*

~ **се 1.** *искидати се на комаде, исцепати се.* — фиг. Облачно небо раздерало се у крпе. *Донч.* **2.** *покварити се од дугог ношења, похабати се (о одећи, обући).* **3.** *огрепсти се, озледити се.* **4.** *развикати се, продерати се.* — А шта је ово? — раздера се Лука и закрвављеним очима погледа трговца. *Јак.* Двојци се у зипци раздерали болно. *Михољ.*

раздѐрњати се, -ām се сврш. *развикати се, раздерати се.* — Стога се он и раздерња на Швејка. *Вин.*

раздѐротина ж **1.** *раздерано, поцепано место, рупа.* — Кроз раздеротину сипала [се] ... пшеница. *Донч.* **2.** *површинска озледа, рана.* — Кад га раздеротина мало угрија, Андрија такође замахне стијеном. *Божић.*

ра̀здертити, -īм сврш. *учинити да ко осети дерт, тугу, ражалостити; забринути.* — Нека те не раздерти што је град оивичен њима, живот се плаћа само бијелим, каменим башлуцима. *Куш.*

~ **се** *снуждити се, растужити се; забринути се.* — Од шта си се, зете, раздертио? *НП Вук; Р-К Реч.*

ра̀здесити и **раздѐсити,** ра̀здесīм сврш. **1.** *растрести, расклимати, пореметити.* **2.** *раштимовати; лишити склада, хармоније уопште.* — Љубавна ... снага ... раздесити знаде душе. *Вел.*

~ **се 1.** *растрести се, расклимати се, пореметити се.* **2.** *раштимовати се; изгубити склад, хармонију уопште, постати несређен.* — У заглушној буци вашарске оркестрације не морају сви инструменти бити раздешени. *Мил. Ж.* Њиховим крупним раздешеним гласовима придружи се ... дечји врисак. *Ћос. Б.* фиг. Упути [се] преко трга ... потпуно раздешен у души. *Донч.*

ра̀зде(с)ти, ра̀зденēм и ра̀здедēм, ијек. ра̀здје(с)ти, сврш. = разденути.

ра̀здешāј м *нарушавање склада, хармоније, пореме̄ћај; раздешеност, несклад.* — Навада ниских сломи раздешај. *Кост. Л.*

ра̀здешено прил. *без склада, реда, нескладно.* — Сат је ... куцкао некако раздешено, малаксало. *Ћос. Б.*

ра̀здешеност, -ости ж *стање онога што је раздешено, пореме̄ћеност; раштимованост.* — Та раздешеност свих жица које ... звуче у потпуном дизакорду, све то ... може да буде занимљиво. *Богдан.*

раздије-, ек. разде-.

раздимúвати (се), -ùмујēм (се) *несврш. и уч. према раздимити (се).*

ра̀здимити, -ūм сврш. *учинити да нешто почне производити, избацивати дим; распалити, разгорети.* — Дебељак раздимив лулу, нагну главу. *Шен.*

~ **се** *разићи се (о диму); очистити се од дима (о просторији, ваздуху).*

раздимљúвати (се), -ùмљујēм (се) *несврш. и уч. према раздимити (се).* — Соба као да се раздимљује. *Ж 1955.*

рáздио, ра́здјела, ек. ра́здео.

ра̀здиоба, ек. ра̀здеоба.

ра̀здиобнӣ, -ā, -ō, ек. ра̀здеобнӣ.

рáздионӣк м (ијек.) = раздјелник *одељени, раздвојени члан (породичне заједнице и сл.).* — [У сламом покривеним кућама] су становали осиротјели раздионици. *Коз. Ј.*

ра̀здирāње с *гл. им. од раздирати (се).*

ра̀здирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према раздерати (се), раздрети (се) и раздријети (се).*

раздјевичéње, ек. раздевичéње.

раздѐвичити, -īм, ек. раздѐвичити.

рáздјел, ек. ра́здео.

раздјел-, ек. раздел-.

ра́здјелнӣк м (ијек.) = раздионик. *Прав.*

раздјељ-, ек. раздељ-.

ра̀здјенути, -нём, ек. ра̀зденути.

ра̀здје(с)ти, ра̀здјенём, ра̀здједём и ра̀здијём, ек. ра̀зде(с)ти.

ра̀зднити, -ӣм и ра̀зднијём сврш. *скинути, изгласити дно са бурета, какве посуде и сл.*

~ **се** *остати без дна, разглавити се при дну (о буретy, каквој посуди и сл.).* — Виде бурад медовине . . . и то разднивена. *Кнеж.Л.*

ра́здо̄бље с *временски одсек, период, доба.* — Њихови . . . гласови . . . враћају ме у најсретније раздобље мога живота. *Креш.* У раздобљу између два рата . . . објавио је низ књига. *Пол. 1957.*

ра̀здокторити, -ӣм сврш. необ. *одузети некоме положај и звање доктора, разрешити дужности доктора.* — Гојко данас раздокторн Герасимова. *Дед. В.*

ра̀здолица ж *в. раздоље.*

ра̀здо̄ље и ра́здо̄ље с *појас равног земљишта међу брдима, удолина.* — У уском раздољу простире се пријатан луг. *Том.*

ра́здор м **1.** *неслога, сукоб, трвење; расцеп.* — Убацују раздор међу народ. *Пав.* Посљедње . . . године дође до раздора међу онима у шуми. *Лал.* **2.** *место где се нешто раздваја, време у коме се нешто раздваја, прелом.* — Био је . . . најтипичнији . . . интелигент на раздору између два вијека. *Крл.*

Изр. јабука (клица, семе и сл.) раздора *повод, узрок сукоба*; сијати ~, бацати семе раздора *изазивати сукоб, завађати.*

ра́здорица ж *размирица, несугласица, трвење.* — Те су раздорице новине непријатељске . . . навалице измишљале. *Нен. Љ.*

раздра́бати, ра̀здрāбам *несврш. и уч. према раздробити.* — Ти си . . . гром стравични те круне раздраба. *Њег.*

ра̀здрага ж песн. *веселост, раздраганост.* — Замру у клонућу, пјани у припоју сласти и раздраге. *Коз. И.*

ра̀здрагāн и **ра̀здрāгāн,** -а, -о **1.** *трп. прид. од раздрагати (се).* **2.** *добро расположен, веома весео, радостан.* — Обојица, раздрагани, почеше се сјећати . . . прошлости. *Мат.* Узвикује . . . пљескајући длановима попут раздрагане дјевојчице. *Пав.*

ра̀здрагāно и **ра̀здрāгāно** прил. *на раздраган начин, веома радосно, живо.* — Раздрагано гледа младост своју. *Вел.* Раздрагано, гласно, јављају лахори да вече долази. *Дис.*

ра̀здрагāно̄ст и **ра̀здрāгāно̄ст,** -ости ж *стање онога који је раздраган, веселост.* — Из крајње раздраганости и усхићености прешло се у крајњу јарост. *Јов. С.* Она је замишљала [његово] изненађење, онда раздраганост. *Кол.*

раздра̀гати, -ām и **раздра́гати,** ра̀здрāгām сврш. *довести у стање доброг расположења, учинити радоснim, јако развеселити.* — Њега је тај посјет . . . веома раздрагао. *Коз. Ј.* Ко зна колико би је раздрагало кад би јој то казао. *Нуш.*

~ **се 1.** *јако се орасположити, развеселити се.* — Разведри се и раздрагај кад око нас све мирише. *Коч.* Сав се раздрага при тој помисли. *Креш.* **2.** *затрепетити, разиграти се (од среће, радости и сл.).* — фиг. Трепераве се боје раздрагале. *Кош.* Машта његова толико се раздрагала, те би волио тај час створити се у свом дому . . . него ишта на свијету. *Коз. Ј.*

раздрагȍстити се, -ӣм се сврш. *в. раздрагати се.* — Они [се] . . . после њезине пјесме узобијесте, раздрагосте. *Куш.*

ра̀здрāжено прил. *узрујано, срдито.* — То ништа не помаже, рекла је . . . раздражено. *Торб.* Сад и њега . . . раздражено . . . куне и псује. *ЛМС 1949.*

ра̀здрāжено̄ст, -ости ж *стање онога који је раздражен, узрујаност, љутина.* — Глас му дрхташе од раздражености. *Јакш. Ђ.* Како је пио, расла је и грофова раздраженост и горопадност. *Том.*

раздраже́ње с *раздраженост; узбуђење, узнемирење.* — У раздражењу узима пушку . . . па пуца на сваког. *Дом.* Човјек . . . има своје властите љепоте, своја властита живчана раздражења. *Крл.*

раздра̀жљив, -а, -о *в. раздражљив.* — Шутљива [је] и раздражива. *Шен.* [Нема] раздраживог мириса цигаре. *Каш.*

раздража́ва̄ње с *гл. им. од раздрaживати (се).*

раздража́вати (се), -а̀жујēм (се) *несврш. и уч. према раздражити (се).*

раздража̀вачкӣ, -ā, -ō *који раздражује; изазивачки.* — Оно је његов духовни нагон — то необуздљивији што се налази . . . пред раздраживачкијом натражношћу времена. *Шим. С.*

раздра̀живо̄ст, -ости ж *в. раздражљивост.*

раздра́жити, ра̀здрāжīм сврш. **1.** *јако узнемирити, узрујати; разљутити, расрдити.* — Пуцњава је раздражила свијет. *Михољ.* Српска народна војска . . . раздражи турске фанатике. *Нов.* **2.** *подстаћи, побудити, појачати (какав осећај, какво осећање).* — То [му] још више раздражи жеђ. *Вес.* То је већма раздражило радозналост. *Мат.*

~ **се** *јако се узнемирити, узрујати; разљутити се, расрдити се.*

раздра̀жљив, -а, -о **1.** *који се лако раздражује, узнемирава, љути.* — Бијаше већ ... постао некако љутит, раздражљив, груб. *Ћор.* Бивао [је] све несабранији и раздражљивији. *Коз. И.* **2.** *који раздражује, изазива гнев; који делује на чула, нагоне, изазивачки.* — Раздражљива граја ... разлеже [се] утишаним селом. *Бар.* С раздражљивим звекетом стављала је шалице. *Торб.* Сунце у лаганој врелој омаглици ... раздражљив мирис зноја и снаге ... у читаву тијелу ... *Ћоп.*

раздра̀жљивац, -йвца м *врста бојног отрова који надражује органе за дисање.* — Дијелимо бојне отрове на слиједеће групе: загушљивце ... раздражљивце ... пликавце. *ОК.*

раздра̀жљиво прил. **1.** *на раздражљив, узнемирујући начин, изазивачки.* — Тај мир дјеловао је раздражљиво на њ. *Цар Е.* **2.** *раздражено, љутито.* — Он раздражљиво облиза сасушене усне. *Моск.*

раздра̀жљивӧст, -ости ж *особина, стање онога који је раздражљив; раздраженост.* — Пренапет [је] и ... показује знакове претјеране раздражљивости. *Крл.* Дрхте у тромој раздражљивости и искаљују зловољу на женама. *Андр. И.*

раздра́мити, ра̀здрāмīм сврш. покр. *пренути из сна, разбудити; расанити.* — Микулин долазак раздрамио читаву дружину. *Пав.*

~ **се** *разбудити се; расанити се, раздремати се.* — Од саме помисли на то ... разбистрио се и раздрамио у трен ока. *Кол.*

раздра́пати, ра̀здрāпām сврш. *грубо рашчешати, разгрепсти; раздерати, поцепати. Деан. Рј.*

~ **се** *разгрепсти се; издерати се, поцепати се.* — Одјећа јој сва раздрапана и прљава. *Креш.*

ра̀здрати (се), -дерём (се) сврш. *в. раздерати (се).*

раздрвѐнити се, -дрвенӣм се сврш. *повратити се од укочености, омекшати, опустити се (о телу, о деловима тела).* — Руке му се раздрвенише. *Јурк.*

раздре́вити се, ра̀здрēвīм се сврш. покр. *расплакати се на сав глас.* — Луца се раздреви још отегнутије. *Десн.*

ра̀здрељити се, -йм се сврш. покр. *раздерати се, развикати се.* — Опет се они раздрељише, куражећи се и разјарујући. *Божић.*

раздре́мати, ра̀здрēмām, ијек. раздријѐмати, сврш. *растерати дремеж (некоме), расанити, разбудити; покренути из учмалости, пренути.* — Твоје приче чисто су ме раздријемале. *Шен.* Ова опомена на дужност раздрема га. *Ранк.*

~ **се** *ослободити се дремежа, расанити се, разбудити се.* — И Омир ... се раздремао и живахнуо на свежем планинском ваздуху. *Дом.* Тргнем се и раздријемам се. *Вел.*

ра̀здрēти (се), ра̀здрēм (се) и ра̀здерēм (се), ијек. ра̀здријети (се), сврш. *в. раздерати (се).*

раздре́чати се и **раздре́чити се,** -чӣм се сврш. *надати дреку, развикати се.* — Раздречаше се деца по собама. *Гор.* Гле дерана што се раздречио! *Мар.*

раздрешѐње с (ек. и ијек.) *расплет, расплетај.*

раздреши́ва̄ње с *гл. им. од раздрешивати (се).*

раздреши́вати (се), -ѐшујēм (се) (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према раздре́шити (се) и раздријѐшити (се).*

раздре́шити, ра̀здрēшīм, ијек. раздријѐшити, сврш. **1.** *расплести чвор, узао; дрешењем везе, петље и сл. отворити, одмотати, растурити оно што је било увезано, привезано, развезати:* ~ завежљај, ~ свежањ. — Раздреши све завеске и чворове на себи. *Вес.* Отад по дану тках у велик стан, а по ноћи опет бих све раздријешила. *М-И.* **2.** фиг. празн. *скинути мађије, чини (са некога, нечега).* — Чека у својој шпиљи ... да му буду раздријешени чини. *Вел.*

Изр. ~ језик *почети говорити, распричати се;* ~ кесу *почети трошити новац, раздати доста новаца.*

~ **се а.** *одвезати се, развезати се.* — фиг. Јеси ли се привезао за жену, не тражи да се раздријешиш. *Вук.* **б.** фиг. *ослободити се друштвених стега, обзира, разуларити се.* — Фурије онога страховитога рата већ се бјеху ... раздријешиле. *Јурк.* Сад је то било једно огромно крваво разбојиште ... разбуктале мржње, раздрешених страсти. *Сур.*

Изр. раздрешио му се језик *почео је говорити, распричао се.*

раздријѐмати (се), ра̀здријемām (се), ек. раздре́мати (се).

ра̀здријети (се), ра̀здрēм (се) и ра̀здерēм (се), ек. ра̀здрēти (се).

раздријѐшити (се), ра̀здријешīм (се), ек. раздре́шити (се).

ра̀здрљ м необ. *отвор на грудима између раскопчаних, раздрљених крајева кошуље или одела, разрез.* — Загњури паучинасти чамчић у раздрљ кошуљице. *Богдан.*

ра̀здрљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од раздрљити (се).* **2.** фиг. *неспутан, разуздан.* — Предао се прво нераду. И некој раздрљеној, лармацијској слободи. *Сек.* Био сам раздрљен пожар. *Уј.*

ра̀здрљено прил. *раскопчано, неуредно.* — Снијежна крута кошуља стоји му раздрљено над ... прсима. *Тур.*

ràздрљенӧст, -ости ж *особина, стање онога који је раздрљен, онога што је раздрљено.* — фиг. Бестидно загледан у раздрљеност живота, он иде на снагу и на голотињу. *Михиз.*

раздрљи́вање с *гл. им. од раздрљивати (се).*

раздрљи́вати (се), -дрљујем (се) *несврш. и уч. према раздрљити (се).*

ràздрљит, -а, -о покр. *в. раздрљен.* — Носе рубину наопако ... раздрљита страна не дође на прса, већ на шију. *Ков. А.*

раздр̏љити, ràздрљӣм сврш. **1.** *раскопчати одећу око врата, преко груди; разоткрити, разголитити (обично врат или груди).* — Раздрљио џемадан, распучио кошуљу, па му се виде ... длаке на грудима. *Лаз. Л.* Огроман, снажних, рутавих и раздрљених груди био је као оборени див у причи. *Кол.* **2.** *расцепити, раздерати.* — Раздрљи велику куверту. *Гор.*

~ **се** *раскопчати одело на себи; разоткрити се, разголитити се.* — Учитељ ... некакву капутину претурио преко рамена, а раздрљио се. *Глиш.*

раздрма́вање с *гл. им. од раздрмавати (се).*

раздрма́вати (се), -дрмāвām (се) *несврш. и уч. према раздрмати (се).*

ràздрмати, -ām сврш. **1.** *расклимати, расклатити:* ~ колац, ~ зуб. **2. а.** *учинити да се неко покрене, живне, продрмати.* — Раздрмавши Козљевића, који је дријемао за воланом, упуте се ... изван града. *Крањч. Стј.* **б.** фиг. *покренути из учмалости, пренути.* — Јако коњско рзање раздрма Григорија. *Моск.*

~ **се 1.** *расклимати се, расклатити се.* — На ... прозору се гвожђе много раздрмало. *Сек.* фиг. Раздрмали би се сви темељи на којима почивају живот и спас. *Ант. 1.* **2.** фиг. *покренути се из учмалости, пренути се, живнути.* — Кад би се уз ракију раздрмали, разгалили и постали ведрији, њихов смех био је више јед него радост. *Бар.*

раздрмȕсати, -ām сврш. *снажно раздрмати.*

~ **се** *снажно се раздрмати.* — Цела земља је потресена и раздрмусана. *Јак.*

раздр̀обити, ràздробӣм сврш. **1. а.** *разбити, разломити у ситне комаде, уситнити, измрвити.* — Носиле су ... мотике да раздробе бразде за кукуруз. *Мишк.* **б.** *учинити да се нешто распадне, расцепкати, распарчати.* — Политичка [је] судбина Хрватску и Далмацију раздробила. *Јаг.* А ви бисте хтели царство раздробити, да га разврнете на комаде. *Кур.* **2.** *смрвити, уништити.* — Да, кад главу раздробиш тијелу, у мучењу издишу чл̏ёнови. *Њег.*

~ **се** *разбити се, разломити се; распасти се.* — Двије ћупице раздробише се у комаде. *Ћор.* фиг. Метернихово силништво раздроби се ... у прах и пепео. *Шен.*

раздробља́вање с *гл. им. од раздробљавати (се).*

раздробља́вати (се), -ȍбљāвām (се) = раздробљивати (се) *несврш. и уч. према раздробити (се).*

ràздробљено прил. *искидано, неповезано.* — Говорио је некако раздробљено, као без система. *Л-К.*

ràздробљенӧст, -ости ж *особина, стање онога што је раздробљено, уситњеност, распарчаност.* — Вријеме од IX до XI стољећа ... назива се обично раздобљем феудалне раздробљености. *Пов. 2.*

раздробље́ње с *разбијање, распад.* — Истом по раздробљењу стене [злато] на видик излази. *Панч.*

раздробља́вање с *гл. им. од раздробљивати (се).*

раздробља́вати (се), -ȍбљујем (се) несврш. = раздробљавати се.

ràздрозгати, -ām и **раздрȏзгати,** ràздрȍзгām сврш. *размрскати, смрвити. Бен. Рј.*

раздр̏пати, ràздрпām сврш. *подерати, исцепати.* — Оно робе на себи све раздрпа. *Рј. А.*

~ **се** *подерати се, исцепати се.* — Испод мишке [јој] се церила раздрпана рекла. *Рад. Д.* Брат стаде ... истицати своје раздрпане опанке. *Кал.*

ràздрпити, -ӣм сврш. *раздрпати. Бен. Рј.*

ра̏здр̄т, -а, -о **1.** *трп. прид. од раздрети (се) и раздријети (се).* **2.** *промукао, храпав (о гласу).* — Из једне удољице чуо се снажан раздрт глас Николе Мачка. *Ћоп.*

ràздр̄ти, ràздрēм сврш. *в. раздрети.* — С груди ће камен пасти. Ви ћете раздрти душу. *Наз.*

ра̏здр̄то прил. *искидано, растргано.* — Ја осјећам како ... раздрто живимо. *Крл.*

ра̏здр̄тӧст, -ости ж *особина, стање онога што је раздрто, искиданост, растрганост.* — [То је] бијег из раздртости ... садашњице. *Марј. М.*

раздруже́ње с *деоба, подела; разлаз.* — Мила [ми] је сад она ријеч с којом ни [нам] ти раздружење желиш. *Миљ.* Послије онога раздружења њих обје ступише у сва [међународна] права. *Старч.*

раздружи́вање с *гл. им. од раздруживати (се).*

раздружи́вати (**се**), -у̏жујēм (се) *несврш. и уч. према раздружити (се).*

раздру́жити, ра̀здрӯжӣм сврш. **1.** *изазвати раздор, раскид међу онима који су здружени, растурити какву везу, заједницу, друштво.* — Дигоше се тад да нас раздруже. *Марк. Ф.* Раздружит ће вас, којекако сметат и гњавити вас. *Богд.* **2.** *раздвојити делове неке целине, распа́рити:* ~ комплет књига, ~ рукавице, ~ ципеле. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *престати бити у каквој вези, заједници с неким, раздвојити се, разићи се.* — Да си ти оста̂ жив . . . не би . . . се с тобом раздружио. *Миљ.* Осебујне народне цјелине морале су се раздружити. *Баз.* **2.** *остати без једног дела, распарити се (о каквој целини).*

раздрузга́вати, -у̏згāвāм *несврш. и уч. према раздрузгати.*

ра̀здрузгати, -āм и **раздру́згати,** ра̀здрӯзгāм сврш. *размрскати, раздробити.* — Тридесет куршума чекају да ти главу раздрузгају. *Вес.*

ра̀здрускати, -āм и **раздру́скати,** ра̀здрӯскāм сврш. *раздрузгати.* — Раздрускану земљу хватали су шакама и бацали покрај себе. *Јак.*

раздру́штвити се, ра̀здрӯштвӣм се сврш. необ. *одвојити се, повући се из друштва.* — Све га је . . . позивало да се опет усами и раздруштви. *Дав.*

раздува́вати (**се**), -у̏вāвāм (се) *несврш. и уч. према раздувати (се).*

раздува́ти, ра̀здӯвāм сврш. = раздухати **1. а.** *дувањем растерати, разнети (о ветру).* — фиг. Бура . . . ће му раздувати све снове. *Шант.* **б.** фиг. *разнети неки глас (обично нетачан или преувеличан).* — Непријатељ је раздувао да смо уништени. *Дед. В.* **2.** *распирити, распламтети (ватру).* — Начупа коље . . . набаца на огњиште, раздува га. *Ћос. Д.*

~ **се** = раздухати се *почети јако дувати (о ветру).*

раздужење с **1.** *враћање дуга уз ослобођење од обавезе, прекид дужничког односа. Бен. Рј.* **2.** *ослобођење од одређеног задатка, дужности.*

раздужи́вање с *гл. им. од раздуживати (се).*

раздужи́вати (**се**), -у̏жујēм (се) *несврш. и уч. према раздужити (се).*

раздужити, ра̀здӯжӣм сврш. (кога) **1.** *отписати некоме дуг, ослободити дужничког односа.* **2.** *ослободити повереног задатка, дужности.*

~ **се 1.** *исплатити дуг, подмирити обавезе.* — Треба прво један другоме да се раздужимо. *Ћос. Д.* Док се не раздужим старога дуга, нећу узимати нови. *Рј. А.* **2.** *ослободити се одређеног задатка, дужности.*

раздуња́нити се, -у̏ња̄нӣм се сврш. *изгубити дуњан, затворити радњу; пропасти у трговини.* — Много људи треба да се раздуњани да се један кокошар задуњани. *Андр. И.*

раздуха́ти (**се**), ра̀здӯха̄м (се) и ра̀здӯшēм (се) сврш. = раздувати (се). — Њему фали нешто озбиљно . . . што ће раздухати вјетрена вела и раструнити паучине. *Божић.* Вјетрометом се њух раздухат знаде. *Марк. Ф.* Боме се вјетар раздухао. *Рј. А.*

разђѐлдисати, -ишēм сврш. покр. *дотерати, удесити, наместити.* — Они [адвокати] све то разђелдишу. Кад треба они замрсе, а кад треба они одмрсе. *Ком.*

разђи́пати се, ра̀зђӣпāм се сврш. *почети много, јако ђипати, поскакивати; разиграти се. Бен. Рј.*

разе́вати се, ра̀зēвāм се, ијек. разијевати се, сврш. *почети јако зевати; широко се отворити, раширити се зевајући (о устима).* — Није могла да . . . позна . . . у махом разеваним устима своја насмејана уста. *Петр. В.*

разелèктрисати, -ишēм сврш. физ. *одузети електрицитет, ослободити електрицитета.*

~ **се** *изгубити електрицитет.* — Кад обе шипке електроскопа додирнемо металном жицом, електроскопи ће се разелектрисати. *Физ. 3.*

ра̀зи[1] и **ра̏зи**[1] прид. непром. тур. *радостан, задовољан; вољан, сагласан.* — Рази сам ти пријатељству твоме, дат ћу теби сестру за Николу. *НПХ.* Јеси ли ти, тетка, рази? — окрене се један друг матери ћуриној. *Мул.*

ра̀зи[2] предл. покр. *с речју у генитиву казује да је нешто по висини изједначено с оним што је генитивом означено:* ~ земље, ~ мора. *Деан. Рј.*

ра̀зи[2] прил. покр. *приземно, у приземљу. Бен. Рј.*

разигра́вање с *гл. им. од разигравати (се).*

ра̀зигра̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од разиграти (се).* **2.** *сав у покрету, жив, весео, раздраган.* — То једро, немирно тијело . . . заноси сваким својим покретом, изражавајући у њему разиграну снагу. *Ћоп.* Нисам видио матер тако узбуђену, радосну и разиграну. *Пав.*

ра̀зигра̄но прил. *раздрагано, живо, необуздано.* — Морача разиграно и махнито избија. *Ћур.*

ра̀зигра̄ност, -ости ж *стање онога који је разигран, онога што је разиграно, живост, раздрагање.* — Његова разиграност, његове . . . топле ријечи . . . могу проистицати из страсти. *Коз. Ј.* Његова нервна разиграност,

оштра интелигенција ... захтевају читаву скалу познавања [глумачког] заната. *НИН 1970.*

разѝграти, ра̀зиграм сврш. **1.** *учинити да неко почне играти, подстаћи на игру.* — фиг. Вјетре ... разиграј лисје у јутарњој роси. *Фран.* **2. а.** *покренути на живљи рад, убрзати ритам нечега.* — То разигра ... и онако бујну машту Маријину. *Том.* Мома ... ми ... са осмехом очи згледа и разигра срце живље. *Митр.* **б.** *изазвати нечију живост, ведрину, испунити радошћу.* — Што сте невеселн? — силом шали се Лазо, с очитом жељом да их разигра. *Ћип.* Разговор ... о том предмету разиграо [је] њезину душу. *Том.*

Изр. ~ коња *подстаћи коња да поиграва; потерати коња у трк.*

~ **се 1.** *почети весело, живо играти, сав се предати игри; ударити у поигравање, поскакивање.* — Јесте л' се уморили? — Тек се разиграли, деда, — одговори неко. *Ад.* фиг. Звијезде [су се] живо разиграле, сваког часа пала би по која. *Мих.* **2.** *ударити у поигравање, поскакивање; раздрагати се, развеселити се.* — А ово пусто срце разигра се кâ ждребе. *Вес.* Наскоро се цијело друштванце разиграло. *Киш.* фиг. Моја се машта разиграла. *Шимун.*

разѝгуманити, -ѝм сврш. *одузети коме положај игумана. Р-К Реч.*

разѝдати, ра̀зидам и ра̀зиђем сврш. *разрушити оно што је било сазидано, разградити.* — Од оних што смо га зазиђивали нема ... никог сем мене ... Без мене ви то нит би нашли, нит разидали. *Лал.*

разиђѝвати, -ѝђујем *несврш. и уч. према разидати.*

ра̀зизѐман, -мна, -мно покр. *приземан, партерни.* — Уђоше у дугу разиземну дрвену кућу. *Ћал.*

ра̀зизѐмље с покр. *приземље, партер.* — Све разиземље бијаше јединцата ... дугачка соба. *Шен.*

разијѐвати се, ра̀зијевам се, ек. разе́вати се.

разијѐдити *в. разје́дити.*

разѝлажење с *гл. им. од разилазити се.*

разѝлазак, -аска м *растурање, разлаз; неслагање, раздор.* — Демократски слојеви у војсци знали су да је презбитеријанцима потребан њихов разилазак. *ОП 1; Деан. Рј.*

разѝлазан, -зна, -зно *који се разилази; супротан.* — Људи ... разилазних тежњи настављали су ... своје дивергентно кретање. *Цар М.*

разѝлазити се, -ѝм се *несврш. и уч. према разићи се.*

разѝлук м тур. *задовољство; сагласност.* — Ако је с вашим разилуком и кћеркином вам вољом! *Мул.*

ра̀зина ж **1. а.** *вертикално одстојање нечега од земље или какве друге хоризонталне површине, висина, ниво; размак, одстојање уопште.* — Даска положница мора бити ... у разини терена. *Кугл.* **б.** *степен, ступањ развијености (културне, економске и сл.).* — Културна је разина ... била врло различита. *Бараћ.* Подигао [је] живот на ... човека достојну разину. *Дав.* **2.** *површина (мора, воде); граница, површина уопште.* — Паробродић ... реже глатку разину морску. *Драж.* За време тишине запажају се испод разине мора контуре извесних грађевина. *Пол. 1959.* Испод разине свијести много доживљујемо. *Баз.*

ра̀зинути се, -нём се сврш. *широко се отворити (о устима); широм отворити уста, зинути.* — Није [се] видјело како су му се уста млохаво разинула. *Мих.* Разину се ати, лабрњама тресу. *Вел.*

ра̀зѝрошити се, -ѝм се сврш. покр. *заузети охоло држање, направити се важан; нагиздати се, дотерати се.* — Он је сав ... разирошен као момчић. *Коз. Ј.*

разискра́вати (**се**), -ѝскрава̄м (се) *несврш. и уч. према разискрити (се).* — Та се борбеност очитује хумором и вицем ... што се разврцавају и разискравају у тамне ... духовне висине. *КН 1959.*

ра̀зискрити, -ѝм сврш. *разгорети што да излећу искре, распалити.* — Разбукти и разискри у себи бакљу брезе! *Зог.*

~ **се** *почети пуштати искре из себе, искричаво засијати;* исп. разискравати се.

ра̀зити[1], -ѝм несврш. *сећи, обарати, убијати.* — Не плаши се што оружја нема ... већ што разит чим душмана нема. *Март.* Кога скоби, тога смрћу рази. *И.*

ра̀зити[2], -ѝм несврш. *распростирати, ширити, развијати.* — Не расти ми, боре, у висине, него рази гране у ширине. *НПХ.*

разѝћи се и ра̀зѝћи се, ра̀зиђем се сврш. **1. а.** *отићи на разне стране (о већем броју лица).* — После вечере разиђе се народ. *Вес.* Одмах се разиђемо за својим послом. *Пав.* **б.** *раширити се, распрострети се (о каквој вести, о каквом гласу и сл.).* — Глас се по граду разиђе брзо. *М-И.* Приче о њему разиђоше се по цијелој Боци. *Мат.* **в.** *постепено се расплинути, изгубити, ишчезнути (о диму, мирису и сл.).* — Пери се сад разиђе тама испред очију. *Ранк.* Вјеровао је, особито док се још није разишао пушчани дим на бојном пољу, да су Французи побијеђени. *Крањч. Стј.* **2. а.** *не сложити се у мишљењу, оцени; доћи у сукоб, завадити се.* — Противу њега су били ... конзервативци,

с којима се разишао на питању своје женидбе. *Јов. С.* Ријеч по ријеч, и ми се разиђосмо. *Вел.* **б.** *прекинути узајамне односе, раздвојити се, растати се; прекинути брачну заједницу, развести се.* — Једна другој зло чине — и опет се разићи не могу. *Берт.* Павле ... се разишао са женом. *Сек.* **3.** *престати са радом, растурити се, распустити се (о организацији, удружењу и сл.).* — Жао нам је што ... се друштво гимназијске омладине ... разишло. *М 1867.*

разја̀глити, -ӣм сврш. покр. (ватру) *добро наложити, распалити, подстаћи.* — Разјаглите ватру и седите. *Вес.*

~ **се 1.** *узети маха, распалити се, распламтети се.* — Таман се ватра разјаглила, а долази Пера. *Вес.* **2.** *натопити се, омекшати (као јагла, џцвара).* — Разјаглила се земичка у млијеку. *Вук Рј.*

разја̀гмити, рàзјагмӣм сврш. *поузимати на јагму, разграбити, разнети.* — Веле ... да су разјагмили миста у Одбору. *Павл.* Зачас разјагмише разне дућанске ситнице. *Ћоп.*

рàзјадати се, -ӑм се сврш. = разјадити се *постати тужан, јако се ожалостити, ојадити се.* — Обори главу, разјадан и пуст, као да остаје сам на свијету. *Ћоп.*

рàзјадӑно прил. *тужно, жалосно, ојађено.* — Погледао је ... разјадано, изгубљено и гласно јекнуо. *Ћоп.*

рàзјадити, -ӣм и **разја̀дити,** рàзјадӣм сврш. **1.** *растужити, ражалостити, ојадити.* — Разјадих вас ... призором својим. *Шен.* **2.** (разја̀дити) покр. *в. разједити.*

~ **се** = разјадати се. — Ја вам то не велим зато да се разјадите. *Вел.*

рàзјађенӧст и **рàзјӑђенӧст,** -ости ж *стање онога који је разјађен, дубока потиштеност, ојађеност.* — Разјађеност га је резала у грлу. *Пол. 1959.*

разја̀зити, рàзјāзӣм сврш. **1.** *развалити јаз. Р-К Реч.* **2.** *широм отворити, разјапити.* — Замоли се ... земљи нек разјази недра мрка. *Кош.* Зинуо у чуду, разјазио уста. *Гор.*

~ **се** *отворити се широм, зинути.* — Види провалију која се далеко разјазила. *Кос.*

разја̀карити, -ӣм сврш. *расећи, распорити.* — Злотвору ... разјакари гркљан својим оштрим мачем. *Змај.*

разја̀пити, рàзјāпӣм сврш. *широм отворити, отворити да зјапи:* ~ врата. — Дјеца разјапила уста као пилићи. *Гор.* фиг. Разјапиће похлепа своју чељуст. *Вуков.*

~ **се** *широм се отворити, зинути.* — Разјапила се земља под ногама. *Креш.* Између деце се разјапи ... непремостив јаз. *Поп. Ј.*

разјапљѝвање с *гл. им. од разјапљивати (се).*

разјапљѝвати (се), -àпљујēм (се) *несврш. и уч. према разјапити (се).*

рàзјāрено прил. *јаросно, гневно, бесно.* — Сви су гледали у мене ... разјарено. *Петр. В.*

рàзјāреност, -ости ж *стање онога који је разјарен; бес, помама, јарост.* — У разјарености [је] убио насртљивог каплара. *Глиг.*

разјарѐње с *излив беса; разјареност.* — Иза сваког такова разјарења пао би у грозницу. *Коз. Ј.*

разјарӣвати (се), -àрујēм (се) *несврш. и уч. према разјарити (се).*

разја̀рити, рàзјāрӣм сврш. **1.** *подстаћи да се разбукти, распалити (ватру).* — Запалио [је] ... шибицу да разјари ватру ... цигаре. *Крл.* фиг. Бијаше се ватра притајила ... но је ... слијепци пјесмама пожегу и разјаре. *Љуб.* **2.** *довести у стање јарости, гнева, разбеснети.* — Та ... примедба потпуно разјари старицу. *Андр. И.* Ђука ... разјари и разбјесни коње. *Коз. И.*

~ **се** *постати јаростан, разбеснети се.* — Обрад се разјарио, из разрогаченог ока каную му срдити поглед. *Рад. Д.* На ту ријеч разјарише се војници. *Јурк.*

разја̀снити, рàзјāснӣм и **разјàснити,** рàзјаснӣм сврш. *учинити јасним, разумљивим, објаснити.* — Хоће човек да им разјасни ситуацију. *Јак.* Сам [им] разјасни своје држање. *Креш.*

~ **се 1.** *постати јасан, разумљив.* — Тајна се разјаснила почетком пролећа. *Пав.* **2.** *јасно исказати, образложити своје мисли, намере.* — Дошла сам да вам се разјасним. *Коз. Ј.*

рàзјати се, -ӑм се сврш. покр. *растворити се, зинути.* — Под нами се ... разјале ... силне пећине. *Павл.*

рàзјахати, -јашēм сврш. **1.** (обично с објектом »коња«) *сићи с коња, сјахати.* — У двору свати разјахали. *НПХ.* Разјахаше коње те приступају патријарху. *Њег.* Разјахаше, а коње провађају комшије. *Ћип.* **2.** *учинити да неко сјаше, скинути с коња.* — Разјашу путника да пије каву. *Павл.*

разјахӣвати, -àхујēм *несврш. и уч. према разјахати.*

рàзјашити, -ӣм сврш. *в. разјахати.* — Пред механом ђогу разјашио. *Рј. А.*

разјашњава̀ње с *гл. им. од разјашњавати (се).*

разјашњава̀ти (се), -àшњāвām (се) = разјашњивати (се) *несврш. и уч. према разјаснити (се).*

разјашњѐње с *објашњење, тумачење; јасан одговор.* — Ниједан није знао ... али опет нитко није питао за **разјашњење.** *Кол.*

Распитивао [је], али му они нису дали сигурних разјашњења. *Петр. В.*

разја̀шњив, -а, -о *који се може разјаснити. Бак. Реч.*

разјашњи́вати (се), -а̀шњујем (се) несврш. = разјашњавати (се).

разје́да̄ње с *гл. им. од разједати (се).*

разје́дати (се), ра̀зјēдам (се) *несврш. и уч. према разјести (се).*

ра̀зједенōст, -ости ж *стање онога што је разједено, изгризеност. Р-К Реч.*

разједи́нити, -ѐдӣнӣм сврш. **1.** *разбити јединство, изазвати раздор, завадити.* — Наши су народи осујетили намјере непријатеља да их разједини. *Ч-М.* **2.** *растaвити на саставне делове, изделити.* — Композицију ... је, нужно, и разједињио. *ЛМС 1951.*

~ **се** *раздвојити се, разбити се; растaвити се.* — Непријатељу [је] ... у интересу да интелектуална и радничка омладина буду разједињене. *Чипл.*

разједињава̄ње с *гл. им. од разједињавати (се).*

разједињава̀ти (се), -ӣњава̄м (се) = разједињивати (се) *несврш. и уч. према разјединити (се).*

разје́дӣњенōст, -ости ж *стање онога што је разједињено, раздвојеност.*

разједињење с *распад; расцеп, разлаз.*

разједињи́вати (се), -ӣњујем (се) несврш. = разједињавати (се).

разје́дити, ра̀зјēдӣм сврш. *довести до гнева, једа, расрдити, разљутити, озлоједити.* — То га је ... страшно опекло и разједило. *Ад.* Ти ћеш њу разједити, убит је. *Леск. Ј.*

~ **се** *постати гневан, љутит, разљутити се, озлоједити се.* — Стражар разјеђен постане још осорнији. *Бал.* Човек се ... разједи ... кад му други погоде мисли. *Петр. В.*

разјѐдљив, -а, -о *који се може разјести, који се лако разједа. Р-К Реч.*

разједначава̄ње с **1.** *гл. им. од разједначавати (се).* **2.** грам. = разједначивање (2) *гласовно разилажење, удаљавање два иста или слична гласа на тај начин што један од њих прелази у неки други глас или се потпуно губи, дисимилација.*

разједначава̀ти (се), -а̀чава̄м (се) = разједначивати (се) *несврш. и уч. према разједначити (се).*

разједначи́вање с **1.** *гл. им. од разједначивати (се).* **2.** = разједначавање (2).

разједначи́вати (се), -а̀чујем (се) несврш. = разједначавати (се).

разједна́чити, -ѐднāчӣм сврш. *начинити, истаћи разлику између сличних елемената, ствари, појава, оделити, разврстати; раздвојити, разјединити. Деан. Рј.*

~ **се 1.** *раздвојити се, разјединити се.* **2.** грам. *претрпети разједначавање (2), дисимилацију (о гласовима).*

ра̀зједрао, -āла, -āло **1.** *р. прид. од разједрати се.* **2.** *бујан, развијен, једар.* — фиг. Он је ... опет попуштао ужививши се у овом разједралом, меком ... животу. *Петр. В.*

разјѐдрати се, -ām се сврш. *постати бујан, једар, набујати.* — Свака кола дочекују ... разједране цуре пјесмом. *Коз. И.*

разјѐдрити и **ра̀зједрити,** -ӣм сврш. пом. *скинути једра са брода. Мин. Лекс.*

ра̀зјēђенōст, -ости ж *стање онога који је разјеђен, љутина, гнев.* — Часовита разјеђеност није могла ... одољети ... непоколебљивој хладнокрвности. *Креш.*

ра̀зјести, ра̀зједем сврш. *нагристи, оштетити; разгристи, разорити, расточити.* — фиг. Њихове пирамиде разјели су векови. *Пол. 1959.*

~ **се** *оштетити се, ојести се; разгристи се, разорити се.* — Деци ... хоће да се кожа разрањави и разједе. *Батут.* По једном образу ... покрили су Павла модроцрвени лишаји ... — Добро је ово, засада. Али кад се више разједе, морачу се зазидати у ову кућу. *Сек.*

ра̀зјецати се, -ām се сврш. *почети јако јецати, расплакати се јецајући, ридајући.* — фиг. Плаче песма разјецана. *Кош.*

разје́чати се, -чӣм се сврш. **1.** *почети јако, много јечати.* **2.** *огласити се снажном јеком, громко се разлегнути, заорити се.* — Разјечаше се и устресоше горе црногорске. *Њег.*

разјогу́нити се, -о̀гӯнӣм се сврш. необ. *постати веома јогунаст, упоран, тврдоглав у својим настојањима, узјогунити се.* — Тако су се разјогуниле да су ... свладале Јаска. *Бен.*

ра̀зјужити (се), -ӣ (се) сврш. *постати блажи, топлији, попустити, ојужити (о времену); почети се топити (о снегу).* — Разјужило се ... неће ли набрзо зиме нестати? *Рј. А.* Хација загомила низ разјужени снијег. *Сиј.*

разјуна́чити, -ӯнāчӣм сврш. *подстаћи, охрабрити, ободрити.* — Да разјуначи клоњче у себи ... повлачи кућна звона. *Киш.*

~ **се 1.** *охрабрити се, ободрити се; показати храброст, јунаштво, постати јунак.* — Али ми се охрабри и разјуначи. *Ков. А.* **2.** *почети се разметати, хвалисати јунаштвом.* — Усташе се још више разјуначише пред очима доконих бакала и кафеџија. *Ћоп.*

разјури́вање с *гл. им. од разјуривати (се).*

разјури́вати (се), -ӯрујем (се) *несврш. и уч. према разјурити (се).*

разју́рити, рàзјӯрӣм свршр. **1.** *натерати у бекство већи број лица, разгнати; присилити какву заједницу, организацију и сл. да се разиђе, грубо, силом распустити, растерати.* — Они су ... једне побили, а друге разјурили по кукурузима. *Чол.* Цар је ... разјурио три државна дома. *ОП 2.* Онда су нас једнога дана наши педагози разјурили јер да смо премлади за вођење дјечјег листа. *Вј. 1970.* **2.** *журно упутити у разним правцима, потерати.* — Разговарамо ... како ће нас командант сада разјурити на све стране да изналазимо положаје. *Јак.*

~ **се** *појурити у разним правцима, разлетети се, растрчати се.* — Разјурили се на све стране, само да што пре свршe послове. *Вас.*

рàзјутрити се, -ӣ се свршр. безл. *сванути, разданити се.* — Сада ... се већ разјутрило. *Вел.*

рàзлабавити, -ӣм и **разлабáвити,** -àбāвӣм свршр. *учинити лабавим, попустити, олабавити; расклимати:* ~ уже, ~ везу. — фиг. Најважније ствари ... се само причају, што расплине и разлабави драмски интерес. *Богдан.*

~ **се** *постати лабав, опустити се, олабавити се; расклимати се.* — Разлабавило се нешто па не иде. *Нуш.*

разлабављáвати (се), -àвљāвāм (се) и **разлабављúвати (се),** -àбљујēм (се) *несврш. и уч. према разлабавити (се).*

разлáгање с *гл. им. од разлагати (се).*

разлáгати (се), рàзлāжēм (се) *несврш. и уч. према разложити (се).*

разлàгāч, -áча м **1.** *онај који разлаже, објашњава, тумач, коментатор. Деан. Рј.* **2.** *онај који изазива разлагање, растварач.* — Бактерије ... играју крупну улогу разлагача угинуле органске материје. *Станк. С.*

разлáдити *в. расхладити.*

рáзлаз, -а и **рàзлазак,** -аска м **1.** *покрет у разним правцима, одлазак на разне стране, разилажење, разилазак; (понекад у служби узвика) заповест за разилажење.* — У гомили поче комешање и разлаз. *Лал.* Неслога ... у прво време и не примећује се нарочито. Тек нешто дужа ћутања и бржи разласци после јела. *Андр. И.* Сјетише друштво да је дошло време разласку. *Креш.* Заповиједате ли разлаз битнице. *Фелд.* Разлаз! Чисти се! — викао је изван себе наредник и махао пушком разгонећи живу гомилу дочекивалаца. *Гор.* **2.** *прекид узајамних односа, раскид, расцеп.* — Додира и разлаза ... препуна је историја метафизике. *СКГ 1937.; Деан. Рј.* **3.** *раскрсница, раскршће.* — Доба после мале школе разлаз је у васпитању сеоске и варошке деце. *БК 1906.*

рáзлазан, -зна, -зно *разилазан.* — Налазе на ову чворну, разлазну поенту проблема сазнања. *КН 1960.*

рàзлајати, -јēм свршр. *подстаћи, раздражити на лајање.* — Не дерите се ... јер ћете нам разлајати читаву Галицију. *Јонке.*

~ **се** **1.** *почети много лајати.* — Сви су се пси разлајали. *Вин.* Промукло и тупо разлаје [се] псето. *Цар Е.* **2.** фиг. *почети причати што забрањено или непристојно.*

разлáмање с *гл. им. од разламати (се).*

разлáмати (се), рàзлāмāм (се) *несврш. и уч. према разломити (се).*

рàзлāнчен, -а, -о *разуларен, необуздан.* — Искрсавају многобројни хајдуци ... због ... разланчене осетљивости, због јаког осећања правде. *Цвиј.*

рàзлāрмати се, -āм се свршр. *дићи ларму, развикати се, разгаламити се.* — Ондје се силно разлармао. *Ћал.*

рàзлафити се, -ӣм се свршр. необ. **1.** *почети се разметљиво понашати, приказивати као лаф;* исп. лав (4), лаф (2). — Задивио [је] своје другове кад се при ... диспуту разлафи, загрми. *Шапч.* **2.** *изгубити својства лава.*

разлéвати (се), рàзлēвāм (се), ијек. разлијèвати (се) (ретко ек.) *несврш. и уч. према разлити (се).*

разлèвентовати се, -тујēм се свршр. *предати се левентовању, беспосличењу, разленити се.* — Предао се прво нераду ... Разлевентовао се. *Сек.*

разлéгање, ијек. разлијèгање, с *гл. им. од разлегати (се).*

разлéгати се, рàзлēжēм се, ијек. разлијèгати се *несврш. и уч. према разлегнути се, разлећи се.*

рàзлегнути се, разлèћи се и **рàзлећи се,** рàзлегнē се и рàзлежē се свршр. *одјекнути, заорити се, зачути се.* — Издалека разлегнула се граја. *Цес. А.* У ходнику се разлеже плач ... детета. *Рист.*

разлèжати се, -жӣ се свршр. *почети лежати на јајима (о кокошима, птицама). Р-К Реч.*

рàзлемити, -ӣм свршр. *раставити нешто што је било залемљено; скинути лем. Бак. Реч.*

~ **се** *одвојити се, раставити се (о ономе што је било залемљено).* — Разлемљени спојеви ... изазивају крчање за цело време рада пријемника. *Пол. 1957.*

разлéћити се, рàзлēћӣм се, ијек. разлијèнити се, и **разлéњити се,** рàзлēњӣм се (ек.), свршр. *постати лен, нерадан, оленити се.* — Викао [је] кад би се неки разленио. *Шуб.*

разлепèзати се, -āм се свршр. *раширити се као лепеза.* — Дивна крила [лабудова] покрила човека и разлепезала се далеко са

обе његове стране. *Сек.* [Боре] се нагло разлепезаше као сунчане зраке. *Куш.*

разлéпити, рàзлēпīм, ијек. разлијèпити, свршс. **1.** *одвојити оно што је залепљено, одлепити.* **2.** *налепити на много места, излепити.* — Огласи су разлијепљени по читавом граду. *Рј. А.*

~ **се 1.** *одлепити се, одвојити се.* **2.** *раширити се, спљоштити се.* — Ставила је ... подланицу, разлепљену као жаба, на мокро чело. *Бур.*

разлепр̏шати се, -ām се свршс. *ударити у лепршање, размахати се крилима; разлетети се.* — Квочке ... се беху безбрижно разлепршале. *Глиш.*

разлѐпшати се, -ām се, ијек. разљѐпшати се, свршс. *пролепшати се, постати лепши*: време се разлепшало.

разлéтати се, рàзлēћēм се, ијек. разлијèтати се *несврш. и уч. према разлетети се.*

разлѐтети се, -тӣм се, ијек. разлѐтјети се, свршс. **1. а.** *одлетети у разним правцима (о већем броју, о јату); разићи се брзо, журно на разне стране*: разлетеше се врапци. — Тако се по граду разлете на починак. *М-И.* **б.** *расути се, растурити се, распршати се.* — Тресну акта о сто да се разлетела и просула по свој канцеларији. *Срем.* **в.** *пронети се, рашчути се (о гласу, о вести и сл.).* — Та вијест ... се у један хип разлетјела по ... граду. *Шен.* **2. а.** *почети летети тамо-амо, ударити у летење.* — Срце се разлете по грудима као птица у кавезу. *Нос. Д.* **б.** *ударити у трчање, јурњаву, расттрчати се; предати се каквом послу интензивно, журећи.* — Мушан се разлетио па не зна куд удара. *Куш.* **3. а.** *нагло се растворити, расклопити.* — У тај пар разлете се врата широм. *Шен.* **б.** *разбити се на комаде, распасти се.* — Батина се разлети на парчад. *Гор.* фиг. Гледала [је] кућу, децу, имање, да се разлети од силна посла. *Вес.*

разлѐтјети се, -тӣм се, ек. разлѐтети се.

разлѐћи се и **рàзлећи се,** рàзлегнē се и рàзлежē се свршс. = разлегнути се.

разлéћи се и **рàзлēћи се,** -éжēм се свршс. *разлежати се.*

рáзлив м (ек. и ијек.) = разљев *излажење воде из свога корита, тока и сл., изливање, излив.* — Турке [је] ванредни разлив Дунава ... бранио од руских напада. *Нов.*

разли́вање с *гл. им. од разливати (се).*

разли́вати (**се**), рàзлӣвām (се) *несврш. и уч. према разлити (се).*

разли́вен, -ѐна, -ѐно **1.** *трп. прид. од разлити (се).* **2.** *широк, развучен; распљоснут.* — Његови романи [су] очајно дуги, разливени. *Глиг.*

разливѐно прил. *развучено, отегнуто.* — Плакала [је] ... широко, разливено. *Дав.*

разли́вено̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је разливено; распљоснутост.* — Крај све ... разливености има стихова импресивнијих него у наших дотадашњих ... пјесника. *Комб.*

разли́зати, рàзлӣжēм свршс. **1.** *лижући разнети, појести, полизати. Р-К Реч.* **2.** *трењем, дугом употребом и сл. истрошити, излизати. Бак. Реч.*

~ **се 1.** *истрошити се од трења, дуге употребе и сл., излизати се.* **2.** *развући се по већој површини (о житким и сл. материјама), размазати се.* — фиг. Кад ... хоће која што да му каже ... разлизаће се као масло на хлебу. *Ад.*

рàзлијати (**се**), -ām (се) свршс. *в. разлити (се).* — Нема вина, разлијали сте — рече Јалжа љутито. *Тур.* Чула је да се оваквим људима у јакој српби може по крви разлијати жуч. *Новак.*

разлије-, ек. разле-.

рáзлик, -а, -о заст. *различан, различит.* — Свака та заједница на разлик је начин нагођена. *Павл.* Појаве се два врло разлика путника. *Шен.*

рáзлика ж **1. а.** *оно по чему су два појма друкчији један од другог, у чему немају исте особине, неподударање.* — Отуда дијаметрална разлика у тону његових хисторијских слика. *Матош.* Разлике односно сличности између њих [врсте типова биљака или животиња] су ступњевите. *Станк. С.* **б.** *неједнакост у износу, количини, износ за који се две величине не подударају.* — Разлика између најниже и највише температуре износи око 30 степени. *Петр. М.* **2.** *неједнак положај (друштвени и др.).* — Осим описаних друштвених разлика постојала је у племенској култури још и општа разлика међу споловима. *Мј. 1936.* **3.** мат. *резултат операције одузимања.*

Изр. сви без разлике *сви без изузетка, сви одреда*; без разлике ко је *ма ко да је, ма ко био*; правити разлику *уочавати разлику, водити о њој рачуна, разликовати.* — Не прави разлику између нападачког и обрамбеног рата. *Јонке.*

рáзликовање с *гл. им. од разликовати(се).*

рáзликовати, -кујēм несврш. **1.** *знати, уочавати разлику, уочавати као неједнако, као друкчије; давати нечему посебно место, третирати одвојено*: ~ боје, ~ лаж од истине. — Зоологија разликује неколико врсти китова. *Петр. М.* **2.** *придавати коме или чему посебан значај, издвајати од других.* — Она је вас одувек разликовала и с респектом вас споминьала. *Петр. В.* **3.** *чинити неједнаким, друкчијим.* — Све што вас и

разликује лице, опет сте . . . рођене сестрице [младост и старост]. *Прер.*

~ **се** *имати, показивати разлику, бити неједнак, друкчији.* — Ратничка потреба јавила [се] код неолитских становника Белгије, који се тиме јако разликују од својих мирољубивих претходника. *Жуј.* Строго се разликују различни начини пјевања. *Рад. А.*

ра́злико̄ст, -ости ж заст. *различитост, различност; разноликост, разноврсност.* — Није [се] дала избрисати племенска . . . разноликост. *Хор. 1936.* Госпође не могаху достићи разликост, новост, скупоцјеност Клариних мода. *Шен.*

разлиста́вати (се), -ја̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према разлистати (се).*

разли̏стати, -а̄м сврш. **1.** *учинити да биљка озелени, развије лишће*; фиг. *развити, разгранати.* — Покушао сам да разлистам ту штуру мисао. *Вучо.* **2.** *прелистати.* — Ако . . . појединац . . . разлиста ту твоју [књигу] . . . заболеће га глава. *Крл.*

~ **се** *развити лишће, покрити се лишћем, пролистати.* — Једна се палма разлистала на обали. *Крл.* Расте [коренак] . . . разлистан у два листића. *Ћос. Д.* фиг. *доћи до пуног изражаја, развити се.* — Живот . . . се није још ни разлистао, а већ једва тиња у . . . болесној резигнацији. *Крл.*

ра̀злити, ра̀злијēм (трп. прид. разли̏вен, -ѐна, -ѐно и ра̀злӣт) сврш. **1.** *излити у више судова, на више места*; *излити тако да се шира површина прекрије нечим течним.* — Разли кафе у шољице па се намести. *Ранк.* **2.** фиг. *учинити да се нешто рашири, распростре, да захвати велики простор, расути.* — Сунце је залазило . . . разливши одсјев преко свега канала. *Новак.* Вјетар [би] . . . разливши густу тмушу зафијукао. *Гор.*

~ **се 1. а.** *распрострети се, раширити се по каквој површини (о нечем течном).* **б.** *изаћи из корита, прећи преко обала, прелити се, излити се.* — Воде се разлише . . . отвори се читаво море. *Ранк.* **2.** фиг. **а.** *распрострети се, раширити се, захватити какву површину или простор.* — За њима се разли бучно мноштво. *Божић.* Разли се мирис свеж . . . заношљив. *Ад.* Мјесечево сребро разлило се преко морске површине. *Бег.* **б.** *захватити некога, нечије осећаје или тело.* — Код те помисли разлије се њиме нека благост. *Гор.* Бескрајна мржња . . . разли се у сваки делић његова тела. *Ранк.* **в.** *разлегнути се; пронети се, рашчути се.* — Силан пуцањ разли се кроз . . . планинске увале. *Коч.* Њему се слава далеко у Хеладу разли. *М-И.* **г.** *указати се, појавити се (о осмеху, смешку).* — На лицу старца разлио се њежан осмијех. *Кал.* **д.** *развући се (о лицу).* — Лице му се разлило у добродушан осмех. *Рад. Д.*

ра́злицати (се), -ичēм (се) несврш. покр. *в. разликовати (се).* — Ће се хвата Турчин с Црногорцем . . . мушкој глави они не различу, да је њу и у колијевци, но је сјеку једни другијема. *Њег.*

разли́чак, -чка м бот. *једногодишња биљка, тамноплава цвета, која расте као коров у житу* Centaurea cyanus. *Терм. 3.*

ра́зличан, -чна, -чно и **ра́зличит,** -а, -о **1.** *код којега (код којих) се испољава нека разлика, који није једнак, који се не подудара, неистоветан, друкчији.* — Био је различан од свих других шефова. *Дуч.* Душа . . . није, дакле, битно различна од твари. *Баз.* Оба аутора . . . прилазе питању са различитих гледишта. *КР 1924.* Ви сте апсолутно различити. Ви сте најлепша стварност. *Јанк.* **2.** *кад се указује да се нешто јавља у неодређеном броју, да су у питању више неодређених појмова, разни; разнолик, разноврстан, сваковрстан.* — И различне покупе се звери. *Митр.* Ишао тај свијет . . . тјерајући пред собом крда различне стоке. *Шимун.* Рат с Италијом [ће] донијети различита изненађења. *Јонке.* Силни свет . . . у различитом народном оделу, притискао је морске обале. *Нен. Љ.*

разли́чити, ра̀злӣчӣм сврш. рус. *видети у чему се нешто разликује, уочити, утврдити разлику између нечега.* — Моћ' ће човјек ова два закона . . . без никакве муке различити. *Њег.*

ра́зличито прил. = различно *на различит(е) начин(е), на разне начине; на други начин, друкчије:* ~ се одевати, ~ поступати.

ра́зличито̄ст, -ости ж = различност *особина оног што је различито, различно; разлика, неједнакост.* — Постао [је] осјетљив и за најситније, најтананије различитости. *Сим.* Различитост привредне структуре између Србије и . . . Војводине. *Пол. 1957.*

ра́злично прил. = различито. — Носе . . . црвену одору, различно навезену. *Маж. М.* Како би различно могао живјети кад би се само остварило ово. *Грг.*

ра́злично̄ст, -ости ж = различитост. — Признаће сву различност између погледа . . . Видаковића и Добровског. *Поп. П.* Потпуно национално уједињење свих Југославена без обзира на различност имена. *Ч-М.*

ра́злог м **1. а.** *оно што узрокује неки поступак, појаву и сл., узрок, повод, побуда, мотив.* — У молби за разрешење од дужности није навео праве разлоге. *Милис.* Различити разлози склонише [га] . . . на ту одлуку. *Креш.* **б.** *основа, оправдање.* — Мало имате за такве ријечи разлога. *Богд.* **2.** *основано, логично разматрање, поткрепљење, доказ, објашњење.* — Готов [сам] да одговорим

разлогом на сваки нападај. *Марк. Св.* Правица нека се тражи разбором и разлогом, не батином и ножем. *Шен.* **3.** *разбор, разум, памет.* — Нећу да вас лудорије и очајање доведу мени, већ разлог. *Јов. Ј.*

Изр. дати ~ *давати за право, одобравати*; дати се (подати се) разлогу *увидети што је разумно, оправдано*; имати ~ *имати право, бити у праву*; с разлогом *с правом*; у разлог се *стани, размисли, разбери се*; човек од разлога *разуман, разборит човек.*

ра́зложан, -жна, -жно **1.** *способан да мудро, исправно оцењује, просуђује, разуман, разборит, паметан.* — Разложни људи мјере своју правицу по памети. *Шен.* Био [је] у свим својим радњама разложан и логичан. *Петр. В.* **2.** *основан, оправдан.* — Разложна нада на жуђени успјех. *Старч.* Ипак је разум природу толико свладао да с разложном тугом мислимо и на њ. *Панд.*

разложе́ње с *образложење, објашњење; расуђивање.* — Увијек волим чути добро разложење. *Креш.* На основу таквог разложења скована је позната изрека. *Цар М.*

ра́зложит, -а, -о *разложан.* — Налазим да је све разложито и паметно у твом писму. *Лаз. Л.* Ниједан разложит глас није живио у њој. *Бег.*

разло̀жити, ра̀зложӣм сврш. **1. а.** *растaвити на саставне делове, разградити, разделити.* — Разложити силу на компоненте. *Р-К Реч.* фиг. Држава се може сложити и разложити не само добром вољом. *Старч.* **б.** *учинити да нешто изгуби склад, угођај, раштимовати.* — Разложену тамбуру ваља истом угодити. *Јурк.* **2.** *распоредити, распрострти, разместити.* — Предахнуо [је], обојке разложио и попушио цигарету. *Рад. Д.* Разложи по столу боце, јело, ђаконије. *Краљч. Стј.* **3. а.** *објаснити, разјаснити.* — Кад му је све разложио, и кад је младићу све јасно било, а он рече ... *Јакш. Ђ.* Отишао је ... и разложио му читаву ствар од почетка. *Бег.* **б.** *изложити.* — Да вам укратко разложим све оно што је у науци о злату познато. *Панч.* Чупић је разложио свој план војводама. *Вес.*

~ **се а.** *разделити се, растaвити се, распасти се на делове, елементе, састојке.* — При првом врењу разложи се ... маса шећера у алкохол и угљену киселину. *Батут.* Душа као да му се разложи у безброј капљица. *Сек.* **б.** *изгубити склад, растројити се, раштимовати се*; исп. разложити (1б).

ра́зложити, -ӣм несврш. покр. *расправљати, разматрати разложност нечега, расуђивати о нечему.* — Почеше разложити о тој намјери. *Мат.*

ра́зложито прил. *разложно.* — На сва питања [је] одговорио савјесно и разложито. *Новак.* Узе ме сасвим разложито корети с мојег упорства. *Нед.*

ра́зложитӧст, -ости ж *разложност.* — Лудост [му је] била јача од икоје разложитости. *Вел.* Друга [ме је забављала] својом разложитошћу. *Нед.*

ра́зложнӣк м *онај који нечим располаже, управља. Р-К Реч.*

ра́зложница ж *жена која нечим располаже, управља. Вук Рј.*

ра́зложно прил. **1.** *разумно, разборито, паметно.* — Говорио си тако разложно као професор. *Петр. В.* Сама себе вјешто [сам] варао, а да не знам разложно оправдати ни зашто, ни чему. *Дражс.* **2.** *основано, оправдано.* — Разложније је мислити да је знао и име матери јој боље него аутор. *Рад. А.*

ра́зложнӧст, -ости ж *особина онога што је разложно, разумност, разборитост.* — [Лудости] не подносе голотињу разложности. *Бал.* Поред све разложности и умесности ове напомене, није сасвим јасно ... *Мил. Ж.*

ра̀злокӑн и **ра̀злокӑн,** -а, -о **1.** *пун локви, неравнина, разрован.* — Разлоканим путевима изван вароши ... змијају полако ... кола. *Јос. Б.* Дјевојка је кренула ... даље кривудавом и разлоканом цестом. *Шег.* **2.** *излизан, изанђао, похабан.* — Стално [је] носио пушку — стару, разлокану. *Сиј.*

разлӧкати, ра̀злочӗм сврш. *оштетити (пут) правећи локве, неравнине (о киши, бујицама и сл.)*; исп. разлокан (1).

~ **се** *постати нераван, пун локава (о путу).*

ра́зломак и **ра̀зломак,** -ӧмка м **1.** *део нечег целог, неке целине.* — Даје још увијек сасвим незнатан разломак оне истине. *Лит. 1957.* **2.** мат. *број којим се означава колико је и којих је делова узето од неке јединице, од неког целог броја, величина исказана неким бројем једнаких делова јединице.*

Изр. мат. десетни, децимални ~ *разломак чији је именитељ нека декадна јединица и који се пише уз помоћ десетног зареза*; неправи ~ *разломак чији је бројитељ већи од именитеља*; обични ~ *разломак са било којим именитељем, који се пише уз помоћ разломачке црте*; прави ~ *разломак чији је бројитељ мањи од именитеља.*

ра́зломачкӣ и **ра̀зломачкӣ,** -ӑ, -ӧ *који се односи на разломке*: ~ црта.

разлӧмити, ра̀зломӣм сврш. *ломећи, раздвојити на комаде, изломити, разбити.* — Не отвориш ли, разломит ћемо врата. *Бег.* фиг. С Цариградом су ... устаници тек тада коначно разломили. *Нов.*

~ **се а.** *поломити се, изломити се, распарчати се, разбити се (о неком ломљивом предмету).* — фиг. Једновремено [је] јако бљеснуло и разломило се над њим читаво

небо. *Шег.* **б.** фиг. *изнурити се, исцрпсти се (услед напорног рада, болести, патње).* — Разломи ... се она стара мати дворећи их. *Вес.* Будио [сам се из обамрлости] потиштен и разломљен. *Бег.*

рàзломљен, -а, -о у изразу: ~ број мат. *разломак (2).*

рàзломљенòст, -ости ж *особина онога што је разломљено; распарчаност, неповезаност.* — Наслов књиге ... даје могућност да се њена разломљеност стопи у целину. *Михиз.*

разлу́пати, рàзлӯпам сврш. *поломити, разбити на комаде; оштетити; повредити.* — Окна давно су разлупана. *Пав.* Свима нам био би главе разлупао. *М-И.*

~ **се** *разбити се, поломити се; оштетити се (у судару, паду и сл.); повредити се.* — [Хидроавион се] разлупао о какво ... ледено брдо. *Петр. М.*

разлучéње с *растављање, раздвајање, раздвој:* ~ оваца и јагњади.

разлу́чив, -а, -о = разлучљив *који се може разлучити. Прав.*

разлучи́вање с *гл. им. од* разлучивати *(се).*

разлучи́вати (се), -у́чујем (се) *несврш. и уч. према* разлучити *(се).*

разлу́чивòст, -ости ж = разлучљивост *особина онога што је разлучиво.*

разлу́чити, рàзлучӣм сврш. **а.** *растворити, разделити, раздвојити.* — Између оца и мајке била [је] свађа, која их је разлучила. *Крањч. Стј.* Чобани разлучише овце. *Коч.* **б.** *одвојити, издвојити.* — Од ових треба разлучити опет оне кајкавске Хрвате што ... станују по југу. *Јаг.* Одатле разлучи затражени износ и предаде га Саму. *Креш.*

~ **се** *разделити се, раздвојити се.* — Разлучи се земља на племена. *Иег.*

разлу́чљив, -а, -о = разлучив. *Прав.*

разлу́чљивòст, -ости ж = разлучивост.

ра́злуђба ж хем. заст. *анализа. Р-К Реч.*

ра́зљев м (ијек.) = разлив. — Око уста и очију упи се танки разљев бледила. *Божић.*

разљèпшати се, -ām се, ек. разлèпшати се.

ра́зљуб м и **ра́зљуба** ж покр. *место на наусници где се деле бркови. Рј. А.*

разљу́бити се, рàзљӯбӣм се сврш. **а.** *разједињити се, раздвојити се.* — Поједине честице титрају, лете да се сљубе и разљубе. *Шен.* **б.** *пореметити добре међусобне односе, посвађати се.* — Како се старци ради политике разљубе. *Шен.*

ра́зљӯди м *мн. од* рашчовек.

разљу́љати, рàзљӯљам сврш. *учинити да се нешто љуља, расклимати.*

~ **се** *престати бити чврсто усађен, расклимати се, расклатити се.* — Можда се које разљуљало. *Лал.* Од овога [скорбута] се зуби разљуљају и поиспадају. *Петр. М.*

разљу́тити, рàзљӯтӣм сврш. *довести у стање љутње, наљутити, разгневити, расрдити.* — Тиме разљутих му срце још јаче. *М-И.* Ова га неприлика разљути. *Шимун.*

~ **се** *запасти у љутњу, наљутити се, разгневити се, расрдити се.* — На то су се разљутиле виле. *НПХ.* Она се разљутила и почела да им говори. *Рист.*

рàзљӯћено прил. *с љутњом, љутито, срдито.* — Сељаци су му разљућено упадали у реч. *Тюс. Д.*

рàзма[1] ж *горња ивична даска постављена водоравно, која покрива ребра чамца, бродића.* — Нагне се преко разме чамца и обујми вилу у своје наручје. *Креш.; Рј. А.*

рàзма[2] прил. покр. *изузев, осим.* — Наш разговор ... никоме [да] не кажем, разма ако би мене видео. *М 1867.* Није ништа нашао, разма ... малкице кима. *Вин.*

размàглити се, рàзмаглӣ се сврш. (безл. или са субјектом »магла«) *измаглити се, разићи се (о магли).* — Размаглило и разданило се. *Змај.* На овом тлу се магле размаглише. *Пар.*

размагнèтисати се, -ишēм се сврш. *престати бити магнетичан, изгубити својство магнета.*

размађа́рити се, -àђāрӣм се сврш. покр. = размаџарити се *разгоропадити се, размахати се. Прав.*

размажéњац, -нца м *размаженко.* — Ти си размаженац среће. *Јурк.*

размажéнко м *онај који је размажен, маза. Р-К Реч.*

рàзмāжено прил. *на размажен начин, мажећи се, мазно.* — Она му се полако и размажено веша о руку. *Срем.* Попео се [мачак] газдарици на раме, па гунђајући размажено овијао се. *Кол.*

рàзмāженòст, -ости ж *особина онога који је размажен.*

размàжљив, -а, -о *који воли да се мази. Р-К Реч.*

ра́змаз м **1.** *оно што је размазано; грудва, комад, део неке мекше материје која се може размазати.* — Неке жене ... поставиле преда се ... размаз масла на листу од хрена. *Кал.* **2.** мед. *танак слој органске материје стављене на стаклену плочицу ради испитивања, проучавања.* — Узео [је] размаз, преписао рецепт. *Сим.*

рàзмазанòст, -ости ж *особина онога што је размазано; размаженост.* — Нећу да гледам ову размазаност. *Сек.*

рàзмазати, -ажём сврш. **1.** *једнако, равномерно растањити неку мекшу материју, застрти је по некој површини притиском, гњечењем.* — Размажи по крпи и мећи на рану. *Рј. А.* **2.** *раздробити, згњечити.* — Цигарету ... згази и размаза ногом. *Лал.* **3.** *размазити.* — [Јединицу] је бабо подигнуо, размазао. *Љуб.* Двије су другарице ... једна размазан цуретак, друга отресито дјевојче. *Павл.*

размази́вање с *гл. им. од размазивати.*

размази́вати, -àзујēм *несврш. и уч. према размазати.*

размáзити, рàзмāзīм сврш. *учинити кога мазним, мекушним, навикнути кога на угодност, испуњење жеља, прохтева, распустити.* — Добра [је] девојка да је ... није страшно размазио. *Лаз. Л.* Он ме је размазио док сам учио од њега. *Шкреб.*

~ **се** *постати мазан, мекушан, навикнути се на угодност, распустити се.* — Мало се размазио у добру. *Вес.* Размазио се као јединац у богатих родитеља. *Шимун.*

рàзмак и **рáзмак** м **1. а.** *раздаљина, одстојање, растојање; удаљеност.* — Дуж оба ходника ... нанизала се у једнаким размацима улазна врата у собе. *Пав.* [Глас] се није могао разбрати ни на најмањем размаку. *Лал.* **б.** *празнина између два предмета, међупростор.* — Ствари [су] пропадале кроз размаке или пукотине од дасака у воду. *Панч.* **2.** *временско растојање, интервал; пауза, станка.* — Организам ... није поднашао размак од двадесет и четири сата између два оброка. *Новак.* Затим размак, па опет разговор. *Бан.* **3.** *неједнакост, разлика (у вредности, рангу и сл.).* — Између најбољих песама ове збирке и оних које су ... најслабије — већи је размак но између ових последњих и неких које су остале напољу. *Ант. 2.* Од краљевског пристава ... до банског перовође је размак много важнији него што су било какви козмички размаци. *Крл.*

размáкати, рàзмāчēм *несврш. и уч. према размочити.*

размàкнути, размàћи и **рàзмаћи,** рàзмакнēм сврш. *начинити размак, раздвојити до одређене удаљености.* — Размакнуо [је] завесе на оба прозора. *Андр. И.* Нитко не зна ... наоштрити пилу и размакнути јој зупце ... као он. *Пав.*

~ **се 1. а.** *раставити се, раздвојити се; развући се.* — Младен и Иван се размакоше. *Сек.* Рањенику се размакоше уста у болан осмијех. *Лоп.* **б.** *заузети места на извесној међусобној удаљености запремајући шири простор, раширити се, распоредити се.* — Преко првих ливада ... размакли се станови рогатој марви. *Павл.* **в.** *проширити се, увећати се захватајући неки простор.* — [Не смеју] допустити да се икоја нова држава размакне на Босну. *Павл.* **2. а.** *разредити се, разићи се, ишчезнути (о магли).* — Око подне магле се размакоше. *Јос. Д.* **б.** *разведрити се, пролепшати се.* — Сутра [ће се] ујутро вријеме сасвим размакнути. *Креш.* **в.** *поћи набоље, одлакнути.* — Кад би му се мало у болести размакло, сјео би ... крај прозора. *Нам.*

рàзмакнȗтōст, -ости ж *особина онога што је размакнуто, положај у коме постоји размак између разних ствари, удаљеност; неједнакост, разлика.* — Преводилац је не само мањи духом и снагом од творца оригинала, него има у рукама место белог црно ... у случајевима великих културних размакнутости у језицима — француски и српски, рецимо. *Сек.*

размáмити се, рàзмāмīм се сврш. покр. *помамити се, распомамити се.* — [Пси] се размаме и поскакују да их прије одријеши. *Љуб.*

размаитѝјати се, -āм се сврш. индив. *скинути мантију.* — Поп Аца се размантијао, засукао рукаве. *Кош.*

размарúвати, -àрујēм *несврш. и уч. према размарити.*

рàзмарити, -īм сврш. покр. *разгрејати, раскравити покрај ватре (нпр. восак). Вук Рј.*

размáтати (се), рàзмāтām (се) несврш. *в. размотавати (се).*

размáтрање с *гл. им. од размотрати.*

размáтрати, рàзмāтрām *несврш. и уч. према размотрити.*

размàтрāч, -áча м *онај који што разматра. Р-К Реч.*

размàћи и **рàзмаћи,** рàзмакнēм сврш. = размакнути.

рáзмах м **1.** *покрет размахивања, замах (снажан, широк).* **2. а.** *нагао, снажан развитак, развој, успон.* — Зар је размахом болести толико малаксао и његов дух? *Новак.* Удобности у животу нису погодовале размаху његове даровитости. *Поп. Ј.* **б.** *иницијатива, предузимљивост, прегнуће.* — С правим домаћинским размахом направио [је] реда. *Чол.*

рàзмахāј м *в. размах.* — Данашња скупштина, па и овај вечерњи размахај не остадоше без уплива. *Ћал.*

размáхалōст, -ости ж *в. размаханост.* — Отац удара задихан у слатког размахалости искаљивања. *Поп. Ј.*

рàзмāхāиōст, -ости ж *размах, снажан залет, живост, разиграност.* — У мислима [је] већ [био] завучен у кафанску собицу, у пуној размаханости **играча.** *Божић.*

размáхати, рàзмāшēм свршн. **1.** *покренути живо, на све стране, почети махати, млатарати чим.* — Дугоња је размахао сва четири крака, мислим ноге и руке. *Ков. А.* Размаха он кабаницом. *Лоп.* **2.** *учинити да нешто узме маха, подстаћи.* — Тај догађај размахао је ... још већу буру. *Цар Е.*

~ **се 1.** *стати живо махати, млатарати.* — Нијемац се силно размахао, лице му се руменило. *Цар Е.* Развикао се страшно и размахао бичем да ме удари. *Ђур.* **2.** *узети маха, развити се, раширити се; распалити се.* — Болест [се] ... размахала по ... телу. *Шуб.* Размахао се наш народни устанак. *Наз.* Страсти се размахале. *Нех.* **3.** *препустити се слободно својим расположењима, постати веома жив, живахан.* — Размахало се друштво, те се викало, смијало. *Кум.*

размахúвање с *гл. им. од размахивати (се).*

размахúвати (се), -àхујēм (се) *несврш. и уч. према размахати (се) и размахнути (се).*

размахнúтао и **размахнȉтао,** -ала, -ало *који махнита, помаман, распомамљен.* — Ријеч [му се] губи у халабуци размахнитале свјетине. *Цар Е.*

размахнúтати се, -àхнītām се и **размахнȉтати се,** -ām се сврш. *помамити се, помахнитати, разгоропадити се.* — Коњ [се] ... пропињао, бацао, размахнитао као бесан. *Грол.*

размáхнути, рàзмāхнēм сврш. **1. а.** *начинити замах, замахнути.* — Нису могли овога љета да размахну косом. *Чол.* Размахнуо Омер на њ шаком. *Нам.* **б.** *јако, снажно, са замахом лупити, ударити, распалити.* — Размахну песницом што може јаче трговца по лицу. *Јак.* Умећемо и ми размахнути по нечијој глави. *Бар.* **2.** *покренути, раширити у замаху.* — Једног дана опет ће постојати [моја земља], већ је размахнула крила. *Макс.* Узе ћилимче ... и размахну га на врљике. *Вукић.*

~ **се 1. а.** *замахнути жестоко, свом снагом.* — Размахне [се] ... и ... баци се изван себе на Остапа. *Крањч. Стј.* **б.** *прионути свом снагом, усрдно.* — Кад се размахнем па почнем радити, шта ће онда рећи? *Вес.* **2.** *развити се, узети маха, планути.* — Размахну се стари живот. *Моск.* Устанак [се] размахнуо и у другим крајевима. *Пиј.*

рàзмачица ж *размак.* — И ударе му у неколико размачица сто батина. *Рј. А.*

размаџáрити се, -āџārīm се сврш. = размађарити се. — Кад се размахну, па кад се размаџари! *Ад.*

размáшити, рàзмāшīм сврш. покр. *погнати, потерати, разиграти.* — Ту ми своје коње размашише, све се поље пусто успрашило. *НП Вук.*

рáзмеђа ж = размеђе *гранична тачка (простор, линија, тренутак и сл.), међа, граница.* — У Бургосу, градићу на размеђи двију земаља ... *Креш.* Лутања ... на размеђи средњег и новог века ... *Поп. Ј.*

размеђáвање с *гл. им. од размеђавати (се).*

размеђáвати (се), -èђāвām (се) = размеђивати (се) *несврш. и уч. према размеђити (се).*

рáзмеђе и **рáзмеђе** с = размеђа. — Наш народ, постављен на размеђе истока и запада ... *Јов. С.* У српској књижевности, на размеђу вјекова ... подигле су се лирика и новела. *Барац.*

размеђúвати (се), -èђујēм (се) несврш. = размеђавати (се).

размèђити, рàзмеђīм сврш. *поставити међу између нечега, одвојити међом, границом, разграничити.* — Тапкаху ... веселећи се ... размеђеним ливадама и пољима. *Гор.*

~ **се** *раздвојити се утврђујући међу, границу, разграничити се.* — Вуловић се у књижевном послу срећно размеђио са ... Николајевићем. *Прод.*

размекшáвање с *гл. им. од размекшавати (се).*

размекшáвати (се), -èкшāвām (се) *несврш. и уч. према размекшати (се).*

размекшáње с *губитак чврстоће, тврдоће;* фиг. *ослабљеност, немоћ.* — Сад види да је све била варка, обмана, размекшање живаца који треба да што прије очврсну. *Цар Е.*

размèкшати, -ām сврш. **1.** *учинити меким (гњечећи, грејући, потапајући у течност и сл.).* **2.** *ублажити, разнежити, одобровољити.* — Из душе [му је] говорио па му је то толико размекшало срце. *Мул.* Већ ће он њих размекшати приповетком и осмехом. *Каш.*

~ **се 1.** *постати мек, омекшати.* — Кад се хартија мало размекша, он је попије с водом. *Нен. Љ.* Пође наниже као да му се ноге нагло размекшаше. *Ђоп.* **2. а.** *постати благ, разнежити се, одобровољити се.* — Сва би се ... размекшала, а сузе би јој се ... скотрљале по образима. *Ивак.* **б.** *постати слаб, неотпоран.* — Можда није ни могао да пође по оваквом времену. Размекшало се и погосподило. *Ђос. Д.*

размéљати, рàзмēљām сврш. *притискањем размазати, разгњечити.* — Пронађу [се] отвори па се у овима жицом гусенице размељају. *Тод.*

рàзмена и **рâзмена,** ијек. рàзмјена и рâзмјена, ж **1.** *давање једне ствари у замену за другу, замена; замењивање производа рада непосредно или посредством новца између по-*

јединаца или заједница. — [Прибор за лов] добили [су] у размену за крзна. *Петр. М.* Остајало је суишних непотрошених производа, који су постали предмети за размјену. *Ант. Л.* **2. а.** *узајамно, рецинрочно слање, упућивање кога или чега, обраћање неком и добијање одговарајућег одговора:* ~ стручњака, ~ амбасадора, ~ писама, ~ нота, ~ поздравних говора. — Веза се углавном обавља ... путем међународне размене студената. *Пол. 1957.* **б.** *излагање, предочавање нечега од стране оба учесника (или више њих) у разговорима, сусретима:* ~ мишљења, ~ гледишта, ~ искустава.

Изр. ~ материја, твари физиол. *разлагање материја у организму све до коначног производа, метаболизам.*

разме́нити, рàзмēнӣм, ијек. размијѐнити, свршн. **1.** *извршити размену (1), заменити, трампити једну ствар за другу.* — Десет товара зоби ... размени за пшеницу. *Вес.* Могла би ... да са њом размениш ствари које си синоћ добила. *Макс.* **2. а.** *послати, упутити кога или што, обратити се коме уз једнак поступак друге стране:* ~ амбасадоре, ~ писма, ~ честитке, ~ здравице. **б.** *изложити што, објаснити свој став и саслушати такво излагање других учесника у разговору:* ~ мисли, ~ искуства. **3.** *променити, уситнити новац.* — Разменићете [дукат] на ћете ми вратити. *Срем.* **4.** *побркати, помешати што с нечим другим, заменити. Р-К Реч.*

Изр. ~ трећу (четврту итд.) банку шаљ. *уђи у трећу (четврту итд.) дециицију живота.*

~ **се** уз. повр. *извршити с ким размену чега, трампити се; променити с ким места, улоге, заменити се.* — Размишља како би било да се размени с њом: да узме он ужину, а њој да торбу са ексерима. *Макс.* Не бих се размењо са њим. *Р-К Реч.*

размѐњив, -а, -о, ијек. размјѐњив *који се може разменити. Р-К Реч.*

размѐњивӧст, -ости, ијек. размјѐњивӧст, ж *особина онога што се може разменити. Р-К Реч.*

разме́њати (се), рàзмēњām (се), ијек. размијѐњати (се), свршн. *в. разменити (се).*

размењи́вање, ијек. размјењи́вање, с *гл. им. од размењивати (се).*

размењи́вати (се), -ѐњујēм (се), ијек. размјењи́вати (се) *несврш. и уч. према разменити (се).*

ра́змер, ијек. ра́змјер, м и **ра́змера,** ијек. ра́змјера, ж **1.** (обично у мн.) **а.** *мера, количина.* — Кромпир се сеје у размерима какве остале наше земље не познају. *Цвијић.* Мајстор је ... испитивао фактуру, размјере. *Кал.* **б.** *просторна величина, простирање, димензије.* — Захваљујући великим размјерима државне територије ... *ЕГ.* Кошара веома широких размјера. *Креш.* **2.** *однос величине, количине, интензитета или вредности једне ствари према другој, сразмера, пропорција.* — Обе су расе у истим размерима заступљене. *Жуј.* Узбуђење ... не стоји у правој размери са важношћу самога питања. *Цвијић.* **3. а.** (само размер, размјер) поет. *метричка структура стиха, песме.* — Позаимао [је] мотиве, размер, поједине слике и поређења. *Нед.* Умешно [је] руковао класичним размером. *Скерл.* **б.** *однос растојања на каквом цртежу, географској карти, плану и сл. према стварној дужини.*

Изр. узети, узимати велике (највеће) размере *(по)расти, појача(ва)ти се до велике (највеће) мере.*

размера́ва̄ње, ијек. размјера́ва̄ње, с *гл. им. од размеравати.*

размера́вати, -ѐра̄вām, ијек. размјера́вати *несврш. и уч. према размерити.*

ра́змерак, -ерка, ијек. ра́змјерак, м **1.** *мала мера, мали део мере.* — Гледам како ми земљаци продавају на размјерке сухо месо, смокве. *Љуб.* **2.** *губитак што настаје при размеравању робе у продаји на мало, растур, кало.* — Отишло на размјерке. *Вук Рј.*

ра́змēран и **ра́змеран,** -рна, -рно, ијек. ра́змјēран и ра́змјеран **1.** *који одговара мери, складан, пропорционалан; који је у одређеном размеру, сразмеран.* — Звонара ... прављаше грдну погрешку противу размерне симетрије. *М 1867.* Јакост мишића ... је размјерна с површином њиховог пресјека. *НЧ.* **2.** *који се може тако назвати у односу на друге или с обзиром на околности, релативан.* — Његова размјерна либералност ... [учини га] посредником. *Нех.*

разме́рање, ијек. размје́рање, с *гл. им. од размерати.*

разме́рати, рàзмēрām, ијек. размје́рати, несврш. *размеравати.*

рàзмерен, -а, -о, ијек. рàзмјерен *складан, сразмеран, усклађен.* — Бијаше осредња ... лијепо размјерена, лијепа. *Мат.* У хармонији њених покрета ... као да се осећао одвећ размерен поредак. *Грол.*

рàзмерити, -ӣм, ијек. рàзмјерити, свршн. *одмерити, измерити; мерећи поделити, разделити.* — Размерио [је] правац. *Рад. Д.* Месарске радње ... нису успеле ни маст унапред да размере у пергамент-папирима. *Б 1957.*

рàзмерица, ијек. рàзмјерица, ж *размера, мера, сразмера.* — Нека ми ријеше онај задатак: која је средња размјерица мед дјетинством и дјевојаштвом. *Кор.*

Изр. радити на размерицу *радити разборито, с разлогом. Прав.*

ра́змёрје и **ра́змерје,** ијек. ра́змјёрје и ра́змјерје, с *размер, сразмера, однос.* — [У њега је] развито памћење у необичноме размјеру према другим ... способностима. *Новак.* Сва се бића састављају од исте грађе, али у друкчијем размјерју. *Баз.*

ра́змёрно и **ра́змерно,** ијек. ра́змјёрно и ра́змјерно, прил. **а.** *у складу с нечим, сразмерно, пропорционално.* — Штампа ... не расте ... размјерно са све већом својом важношћу. *Матош.* **б.** *у поређењу с другима, с обзиром на околности, релативно.* — Морао [би] отићи с њом у неко размјерно близо мјесто. *Грг.*

ра́змёрнōст и **ра́змернōст,** -ости, ијек. ра́змјёрнōст и ра́змјернōст, ж *особина онога што је размерно, сразмерност, пропорционалност; размер(а), пропорција.* — Обрнута пропорционалност или обрнута размјерност је функција. *Алг.*

размеси́вати, -èсујēм, ијек. размјеси́вати *несврш. и уч. према размесити.*

размéсити, рàзмēсīм, ијек. размијèсити, сврш. *месећи распрострти, учинити да се нешто разиђе, распе.*

размéсти и **рàзмēсти,** -éтēм сврш. *размутити, размешати.* Вук Рј.

размèсти и **рàзмести,** -èтēм сврш. *разбацати метући; поместити на све стране, раичистити.* — фиг. Помрчина густа ни да се размете, ни да се раскроји. *Вел.*

рàзместити, -ӣм (трп. прид. рàзмештен), ијек. рàзмјестити, сврш. **1.** *поставити на разна места, распоредити.* — Размјестио је своје људе около бискупског града. *Крл.* Неколико саксија са зеленилом разместила је у прозоре. *Макс.* **2.** *распремити (постељу, лежај).* — Даде да се разместе постеље. *Чипл.*

~ **се** *сместити се на разна места, распоредити се.* — Остали се размјестише по дворишту. *Кол.* За друга два ... стола разместише се омладинске фракције. *Петр. В.*

ра́змет и **рàзмет** м **1.** *разилазак, растурање, одлазак на разне стране; време кад се прекида неки скуп, крај седељке, збора и сл.* — Послије доручка фратри би одмах у размет, без збора и договора. *Мат.* Сутрадан по вјенчању и обједу примисмо дарове, пак к вечеру у размет. *Љуб.* **2.** *расипање, расипност.* — Кумство и братимство шала и спрдња, милостиња размет, праштање слабост. *Љуб.* Тек сада, када оде све у размет, видим ... *Матош.* **3.** покр. **а.** *размак између очију.* — Та дјевојка има мушки размет између очију. *Рј. А.* **б.** *положај задњих ногу у вола или коња.* — Кад купујеш вола или коња, вавјек му гледај на размет задњих ногу. *Рј. А.*

Изр. није на размет *није за бацање, није на одмет;* у ~ (доћи, приспети) *незгодно, у невреме (доћи, приспети).* — На покличу се не озовне ни двадести јунак, а и они који прегне доћи, вазда приспије у размет ... да нам потроши ако је кому селу преостало ... сланине или капи вина. *Љуб.*

разметáвање с *гл. им. од разметавати (се).*

разметáвати (се), -èтāвāм (се) несврш. покр. *в. разметати (се).* *Рј. А.*

ра́зметан, -тна, -тно *који немилице троши, расипа, расипан.* — Био је дрвенаст за све ... осим рата и разметног пировања. *Глиш.* Не ронимо сузе разметних играча. *Фран.*

Изр. разметни син *в. блудни син (уз блудан изр.).*

размèтање и **рàзметање** с *гл. им. од разметати (се).*

размèтати, рàзмећēм *несврш. и уч. према разметнути.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према разметнути се.* **2.** *хвалисати се; кочоперити се, шепурити се.* — Очито [су] се разметали својом храбрости. *Крањч. Стј.* Кћерка чиновника ... и погледај како се то размеће. *Дом.*

размèтāч, -áча м *алатка којом се размеђу зупци на тестери, пили.* Р-К Реч.

рàзметкиња ж *она која размеће, расипа, троши.* — [Јесен] ... сличи свезналици, разметкињи жени, што рај даје. *Наз.*

размèтљив, -а, -о *који се размеће, хвалише, шепури, нескроман, хвалисав.* — Причала је својим познатим, детињасто разметљивим тоном. *Поп. Ј.* Био [је] разговорљив, али растресен и разметљив. *Л-К.*

размèтљивац, -йвца м *онај који се размеће, хвалисавац.* — Разметљивац је пак и распикуља био. *Вел.* Такво гледање га ... чини хвалишом и разметљивцем. *Сур.*

размèтљивица ж *разметљива, хвалисава жена.* Р-К Реч.

размèтљиво прил. *на разметљив начин, нескромно, хвалисаво.* — Сутрадан је ... разметљиво се протежући и прсећи, причао радницима ... *Поп.* Насмија [се] обијесно и разметљиво. *Вил.*

размèтљивōст, -ости ж *особина онога који је разметљив, нескромност, хвалисавост.* — Његово самопоуздање и разметљивост имала је ту добру страну да је подизала морал код трупа. *Јов. С.*

ра́зметњāк м *онај који је разметан, расипник.* — Био [јѣ] ... убојица и разметник. *Мат.*

ра́зметница ж **1.** *она која је разметна, расипница.* **2.** (и м) *расипна особа, расипник, разметник.* — Ниједна [дјевојка] неће поћи за те, јер свак знаде да си разметница. *НПХ.*

ра́зметно прил. *на разметан начин, расипнички.* — Богаташки разметно обиљежава позадину. *Јел.*

ра́зметно̄ст, -ости ж *особина онога који је разметан. Р-К Реч.*

размѐтнути и **ра̀зметнути,** ра̀зметнём свршн. **1.** *растурити, разбацати.* — Дође соко из земље незнане, ластавици гнијездо разметнуо. *НП Вук.* Нисам имао снаге да једном руком разметнем хитро постељину. *Наз.* **2.** *поређати, раширити, разместити.* — Разметнули карте, а он ... пиљи у њих као у иконе. *Шапч.* Само се цјењкала прегледавајући све и сва што је било разметнуто по тезгама. *Бен.* **3.** *раставити, разделити.* — Дугачак сокак на дви стране разметнуо жупу. *Павл.* Све што нам оно носи, разметнули смо ... у двије хрпе. *Наз.* **4.** покр. *заподенути, заметнути (реч, разговор); развити неку радњу.* — Стане код које цуре па разметне с њом диван. *Ивак.* Разметнуше [мачићи] читаву трку око једне ... чарапе. *Шапч.*

~ **се** покр. **1.** *растурити се, разићи се.* — Турци [се] разметнули, неко дому, а неко к пазару. *НП Вук.* **2.** *осилити се, распустити се.* — На се боји и страши се љуто да се раја не би разметнула. *НП Вук.*

размѐћати (се), ра̀змећём (се) несврш. покр. *в. разметати (се).* — Латински је језик свега свита, па што бисте ви сами склад размећали? *Павл.*

разме́цати, ра̀змецам сврш. разг. *разбити, расцопати.* — Пустоловине ... у којима ... ти размецају главу. *Вел.*

разме́чити, ра̀змечи̏м сврш. *згњечити. Р-К Реч.*

разме́шати, ра̀змешам, ијек. размијешати, сврш. **а.** *измешати, промешати, мешајући начинити једноличан раствор, смеш, мешавину.* — Размијешајте фишек барута у чашици. *Шов.* **б.** *испремештати међусобно, промешати (карте).* — Скупио око себе неколико шегрта па размешао с њима карте. *Ад.*

размеши́вање, ијек. размјеши́вање, с *гл. им. од размешивати (се).*

размеши́вати, -ѐшујем, ијек. размјеши́вати *несврш. и уч. према размесити.*

размешта́вати (се), -ѐштāвам (се), ијек. размјешта́вати (се) *несврш. и уч. према размештати (се).*

ра̀змештај, ијек. ра̀змјештај, м *постављање, смештање на разна места, стране, распоређивање; размештеност, распоред.* — Желео [је] да се обавести о саставу и размештају ... војске дуж границе. *Јов. С.* Размјештај играча приликом хватања противничког сервиса. *Одб.*

размéштање и **ра̀змештање,** ијек. размје́штање и ра̀змјештање, с *гл. им. од размештати (се).*

разме́штати (се), ра̀змештам (се) и **ра̀змештати (се),** -ām (се), ијек. размје́штати (се) и ра̀змјештати (се) *несврш. и уч. према разместити (се).*

размије-, ек. разме-.

разми́лети се, -лӣм се, ијек. разми́љети се, сврш. *милећи разићи се, растурити се, распростети се у свим правцима.* — По том витешком гвожђу размиљели [су се] гуштери и змије. *Крл.* фиг. На све стране размилели се вредни ратари. *Глиш.*

ра̀змиловати, -лујем сврш. *навикнути на угађање жеља, размазити, распустити.* — Њезини је размиловали, размазили. *Пец.*

~ **се** покр. безл. *осетити самилост, сажалити се.* — Видио сам мрца, па ми се размиловало. *Павл.*

размиља́вање с *гл. им. од размиљавати се.*

размиља́вати се, -ља̀вам се несврш. **а.** *разнежавати се.* — Размиљавао се и разблаживао од невине чисте дражести. *Ђал.* **б.** *умиљавати се, мазити се.* — Дуго се Ружа већ требала размиљавати око њега. *Коз. И.*

ра̀змиљен, -а, -о *разнежен, мек.* — У срцу јој затрепери нешто вољно и размиљено. *Ђал.* Рече ... размиљеним гласом. *Коз. И.*

разми́љети се, -и́лӣм се, ек. разми́лети се.

размимои̏лажење с *гл. им. од размимоилазити се.*

размимои̏лазити се, -ӣм се *несврш. и уч. према размимоићи се.*

размимои̏ћи се и **размимо̀ӣћи се,** -о̀ӣћем се сврш. **1.** *разминути се (1), мимоићи се.* — Био је то канал у коме су се могле размимоићи две мазге. *Јак.* фиг. Наше су се судбине размимоишле. *Цар М.* **2.** *разићи се у мишљењу.* — Не знам целу вашу ствар, не могу лако изрицати суд. Можда сте се размимоишли. *Шапч.*

размини́рати, -ѝнӣрам сврш. *ослободити, рашчистити од мина.* — Инжињерци одреда су ... разминирали 25 минских поља. *Пол. 1958.*

разми́нути, ра̀змӣнем сврш. покр. *проћи поред кога или чега, мимоићи.* — Ако му кућу разминеш и од трошка га штедиш, уврijедио си га. *Миљ.* Задржа коња да момче размине. *Сиј.*

~ **се 1.** *проћи један поред другога, идући свако у супротном правцу, мимоићи се.* — Те су стазе тако узане да се натоварени коњи једва размину. *Нен. Љ.* Да не би раз-

минуо се на путу, један с другим . . . *М-И.* Спремао [се] на пошту, разминувши се [с] њим на самим вратима. *Куш.* **2. а.** *проћи, свршити се.* — Не знам како ће се то разминути. *Мул.* Бјештим поступком све [се] то може мирно разминути. *Лал.* **б.** *нестати, ишчезнути.* — Жалост [му се] размину, а весеље поврати. *В 1885.*

размину́вати (**се**), -ју̏јём (се) *несврш. и уч. према разминути* (*се*).

размирѝсати се, -и̏ришём се сврш. *распростријети, раширити мирис око себе, замирисати* (*јако, интензивно*). — фиг. Њезина дуга љубав размирисала се. *Бег.*

разми́рити се, рàзмӣрӣм се сврш. *прекинути мир, завадити се.* — Владислав обећа [Дубровчанима] да се неће размирити с Дубровником. *Дан.*

рàзмирица ж **а.** *несугласица, распра.* — Почеше размирице са суседима. *Вес.* Он је мало марио за све мјесне размирице. *Бег.* **б.** *свађа, сукоб.* — Српско-турска размирица узимала је све већи обим. *Гавр.* Свршила [се] подгоричка размирица, која је целој Европи задала бригу. *Нен. Љ.*

рàзмӣрје с *размирица, немир, свађа, рат.* — Моје и твоје свијету су размирје. *Дан.*

рàзмислити, -ӣм сврш. **1.** *провести неко време мислећи о чему, промислити, расудити.* — Сто пута размислим, а једанпут радим. *Вес.* **2.** (што) *анализирати, оценити, размотрити.* — Доситеј . . . [је] свјесно размислио задаћу коју му је ваљало ријешити. *Јаг.*

∼ **се** *в. размислити.* — Ваља сабљу опасати, рече . . . размислив се. *Том.*

разми́тити, рàзмӣтӣм сврш. *размазити, разблудити.* — Намирује коња, тимари га и чисти . . . Размитио га је и воли га. *Коч.* Душа се благодарна размиђена у се губи. *Крањч. С.*

рàзмицāј м покр. *одуговлачење, чекање, одлагање.* — Не би размицаја, но свак свлачи своје хаљине и скочи у море. *Љуб.*

рàзмицāње с *гл. им. од размицати* (*се*). — Не би размицања но за њима у поточ пођосмо. *Њег.*

рàзмицати, -ичēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према размакнути, размаћи.* **2.** *одлагати, чекати.* В. пр. уз гл. им. размицање.

∼ **се** *несврш. и уч. према размакнути се, размаћи се.*

размишља́ва̄ње с *гл. им. од размишљавати* (*се*).

размишља́вати (**се**), -и̏шљāвām (се) несврш. *в. размишљати* (*се*). — Прибра се мало и размишљаваше хладније. *Срем.* Тако је размишљавао, срачунавао. *Бен.*

рàзмишљāј м *размишљање, мисао.* — Судбина тога особља . . . буди у нама различне размишљаје. *Љуб.*

размӣшљāње с *гл. им. од размишљати* (*се*).

размӣшљати (**се**), рàзмӣшљām (се) *несврш. и уч. према размислити* (*се*).

размӣшљāч, -а́ча м *онај који размишља, који је склон размишљању.* — Он је читач и размишљач. *Поп. П.* О пјесничком смислу полемике . . . једном је размишљач . . . Фелер написао изванредну крађу прозу. *КН 1959.*

рàзмишљено прил. *промишљено, смишљено.* — Размишљено и хладно жели да поштеди Лауру. *Богдан.*

рàзмишљенōст, -ости ж *промишљеност, смишљеност.* — Два ока из којих говори дубока размишљеност. *Нех.*

размје-, ек. разме-.

размлатàрати се, -ām се сврш. *стати живо млатарати, млатати, размахати се.* — Он се онда љути, размлатара се рукама. *Срем.*

размлàтати се, -ām се сврш. *в. размлатарати се.* — Размлатао се и развикао, као да их је десет. *Глиш.*

размлачи́вати (**се**), -àчујēм (се) *несврш. и уч. према размлачити* (*се*).

размла́чити, рàзмлāчӣм сврш. *учинити да нешто буде млако, расхладити до умерене температуре.* — Прожела [га је] топлина сунца, размлачена испаривањима влажне земље. *Кал.* фиг. *разнежити.* — Не ваља се пустити књигама . . . да те размлаче. *И.*

∼ **се** *постати млак, расхладити се до умерене температуре.*

рàзмлети, -мељēм, ијек. рàзмљети, сврш. *самлети, смрвити.* — Шта ћете? да се подавите и да вас свако размеље? *Вел.*

рàзмлитавити, -ӣм и **размлита́вити,** -и̏тāвӣм сврш. *учинити млитавим, лишити живахности, енергије.* — То је . . . размлитавило његову енергију. *Јов. С.* Удове [му] размлитавила пасја љетна омара. *Божић.*

∼ **се** *постати млитав, бежживотан.*

рàзмлохавити, -ӣм и **размлоха́вити,** -ò хāвӣм сврш. *учинити млохавим, млитавим.* — Силна рађања нису била [жену] још размлохавила. *Сим.*

∼ **се** *постати млохав, млитав.* — Заборављао [је] њен размлохављени тужни лик. *Божић.*

рàзмљети, -мељēм, ек. рàзмлети.

размна́жати (**се**), рàзмнāжām (се) несврш. *в. размножавати* (*се*).

рàзмнива ж заст. *машта, фантазија. Бен. Рј.*

размножа́ва̄ње с *гл. им. од размножавати (се).*

размножа́вати, -о̀жа̄ва̄м *несврш. и уч. према размножити.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према размножити се.* **2.** *давати, стварати потомство.*

размно́жати (се), ра̀змно̄жа̄м (се) несврш. *в. размножавати (се).*

размно̀жити, ра̀змножӣм сврш. **1.** *учинити да нечега буде више, много, повећати број чега; запатити.* — Голијани ... за кратко вријеме размножише велику стоку. *Вујач.* **2.** *в. размножити се.* — Прије, док још није било размножило оволико дјеце, могло се ... *Кал.*

~ **се** *постати бројнији, многобројан, намножити се, расплодити се.* — Људски се род веома размножио. *Жуј.* У општинској шуми ... су се они размножили. *Јонке.*

размо̀ждити, ра̀змождӣм сврш. *јаким ударцем здробити, смрскати, сможднти.* — Све [јој се] кости размождиле, и остаде онај час мртва. *Маж. М.*

~ **се** *бити смрвљен, распасти се.*

размона́шити, -о̀на̄шӣм сврш. *одузети монашки чин.*

~ **се** *престати бити монах, одрећи се монашког реда, звања.* — Писац заснива радњу на сукобу између Рабије и размонашеног Пелегринија. *Пол. 1959.*

размонти́рати, -о̀нтӣра̄м сврш. *растaвити на делове (неки уређај, машину).* — Видели су размонтирану локомотиву. *ЛМС 1949.*

размота́ва̄ње с *гл. им. од размотавати (се).*

размота́вати (се), -о̀та̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према размотати (се).*

размо̀тати, -а̄м сврш. *одвити, развити нешто замотано, одмотати.* — Вретено своје Парка кад размота, смућен ћеш чезнути. *Бој.* Размотала [је] дијете и положила га пред сунце. *Бен.*

~ **се** *одмотати се, одвити се.* — [Свитак] се сприједа размотао. *Љуб.*

размо̀трити, ра̀змотрӣм сврш. *размислити о нечему, претрести, проучити, анализирати.* — Размотрили смо и проучили акт директора. *Дом.* Прићем ближе да ствар ваљано размотрим. *Вел.*

размо̀чити, ра̀змочӣм сврш. *учинити влажним, расквасити.* — фиг. И празан обред каткада лијечи кад си прије размочио душу. *Кал.*

~ **се** *постати влажан.* — Из ... рушевина дизао се ... оштар воњ размочене чађе. *Новак.*

размра́чити, ра̀змра̄чӣм сврш. *учинити да нешто не буде мрачно, растерати мрак.* — Тамнину тешку разбије, размрачи. *Кош.*

ра̀змрвити, -ӣм сврш. **а.** *самлети, раздробити; смрскати, смрвити.* — Биљна уља ваде се из размрвљених сјеменака. *ОК.* Већ замахну да ми размрви главу. *Шен.* **б.** *сатрти, уништити.* — Поруши [му] и размрви снагу. *Вес.*

~ **се** *претворити се у мрве, ситне честице, раздробити се.* — Дрво и биље ... мало-помало размрви се, растриње. *М 1867.*

размрда́вати (се), -р̀да̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према размрдати (се).*

ра̀змрдати, -а̄м сврш. *покретима ослободити укочености, утрнулости, разгибати.* — Мало је размрдао тијело, утрнуло од каиша. *Бог.* фиг. Дошао сам да вам мало размрдам дамаре. *Рад. Д.*

~ **се** *почети се живо покретати, покренути се, живнути, разгибати се.* — Стипино се лице наједном размрда, почне да се окреће и големо снажно тијело. *Кал.* Размрдај се ... потрчи. *Пол. 1960.*

ра̀змрежити се, -ӣм се сврш. **1.** *распростријети се, раширити се као мрежа.* — Кроз ту мирну жилаву лозу што се размрежила преко поља ... *НК 1946.* **2.** *ослободити се мреже.* — фиг. Њој се коначно размреже мисли. *Божић.*

ра̀змрешкати се, -а̄м се сврш. *раширити се изазивајући ситне наборе, боре; разгранати се.* — Слатки посмијех ... размрешка [се] по цијелом милоликом лицу. *Кум.* Модре жиле ... су се фино размрешкале око очију. *Леск. Ј.*

размржњава́ти (се), -р̀жња̄ва̄м (се) = размрзавати (се) *несврш. и уч. према размрзнути (се).*

размрза́ва̄ње с *гл. им. од размрзавати (се).*

размрза́вати (се), -р̀за̄ва̄м (се) = размржњавати се.

ра̀змрзнути, -нӗм сврш. *превести из смрзнутог у течно стање, ослободити укочености изазване хладноћом, отопити, откравити, раскравити.* — фиг. Требало би добрих седам партизанских офанзива да му размрзну срце. *Вуј.*

~ **се а.** *прећи у течно стање или омекшати под утицајем топлоте (о нечем смрзнутом), отопити се, откравити се.* — Продаја размрзнутог меса. *Пол. 1959.* **б.** *покренути се из залеђеног стања, ослободити се компактног ледног покривача.* — Лед по размрзнутим ријекама почиње да пуца. *Сим.*

ра́змрс м *размрсивање, расплет. Р-К Реч.*

размрси́ва̄ње с *гл. им. од размрсивати (се).*

размрси́вати (се), -рѐсујēм (се) *несврш. и уч. према размрсити (се).*

размр̀сити, ра̀змр̄сӣм сврш. **1. а.** *расплести, раздвојити оно што је сплетено, замршено.* — Травне жилице ... сам једва размрсио. *Јаки. Ђ.* Бодљикави зелени метеж ... нису могли размрсити јаки рогови марве. *Шен.* **б.** пом. *припремити бродска ужета за пристајање, сидрење. Мин. Лекс.* **2.** фиг. *разјаснити нешто што је неразумљиво, тешко схватљиво.* — Живот тога свијета тко би размрсити и тко би проучити хотио. *Јурк.* Настојао [је] да у себи размрси шта је сан, а шта прича. *Андр. И.*

~ **се** *расплести се, распетљати се.* — фиг. Измешале се чете, батаљони, пукови. Једва смо се размрсили и сваки пронашао своју јединицу. *Јак.*

размрскáвāње с *гл. им. од размрскавати (се).*

размрскáвати (се), -рѐскāвām (се) *несврш. и уч. према размрскати (се).*

ра̀змр̄скāно̄ст, -ости ж *стање онога што је размрскано.* — Обојица носе ... свест о размрсканости. *Михиз.*

размр̀скати, ра̀змр̄скӑм сврш. *разбити на ситне комаде, здробити, смрскати, смрвити.* — Вагонет се преврнуо и размрскао му стопало. *Пав.* Да ли да је [пушку] размрска о стијену? *Вуков.*

~ **се** *разбити се, раздробити се, смрскати се, смрвити се.* — Размрска се [боца] у сто комада. *Ђор.* Када пане, сав се размрска. *Богд.*

размрцвáрити, -рѐцвāрӣм сврш. *раскидати, раскомадати, искасапити. Деан. Рј.*

размршáвāње с *гл. им. од размршавати (се).*

размршáвати (се), -рѐшāвām (се) = размршивати (се) *несврш. и уч. према размрсити (се).*

ра̀змршāј м *размршавање, расплет.* — Тражили [смо] заплет, фабулу и тенденцију — замршај и размршаје. *Марк. Св.*

размршúвати (се), -рѐшујēм (се) несврш. = размршавати (се).

ра̀змувати се, -ām се сврш. *почети се мувати, живо, хитро кретати. Р-К Реч.*

размýљати, -ām сврш. *муљајући згњечити, измуљати.* — Размуљати грожђе у мељачи. *Бак. Реч.*

размýљити, ра̀змӯљӣм сврш. *измешати с течношћу, размутити.* — Примјер суспензије имамо кад пијесак или креду размуљимо у води. *Кем.*

размумýљни, -ӯмӯљӣм сврш. *расплести, размрсити.* — фиг. »Раскукуљен и размумуљен« је наш ... рибарски спиритизам. *Ков. А.*

размýтити, ра̀змӯтӣм сврш. *муљењем, мешањем растворити, помешати с течношћу; направити мешајући нешто с нечим течним.* — Размутите у њој мали комадић обичног квасца. *ОК.* Кћери, размути лимунаду! *О-А.*

~ **се** *помешати се с чим течним.*

размућúвāње с *гл. им. од размућивати (се).*

размућúвати (се), -ӯћујēм (се) *несврш. и уч. према размутити (се).*

ра̀змућкати, -ām сврш. *мућкајући, тресући промешати, размешати (нпр. лек).*

разнáродити, -ӣм сврш. *однародити, одродити.* — То насељавање [Талијана] није разнародило Сплита ни других градова. *ХР 1928.*

разнарођúвати, -ӧђујēм *несврш. и уч. према разнародити.*

ра̀знати (се), -ām (се) сврш. *в. разазнати (се).* — Не мош' разнат коња од јунака. *Март.* Ту се разнат' ... не могаше ни војводе, нити капетана. *НП Вук.*

разнáшати, ра̀знāшām несврш. *в. разносити.* — Силовити вихор ... слану воду вије и разнаша. *Кум.*

разнежáвāње, ијек. разњежáвāње, с *гл. им. од разнежавати (се).*

разнежáвати (се), -ѐжāвām (се), ијек. разњежáвати (се) *несврш. и уч. према разнежити (се).*

ра̀знежено и ра̀знēжено, ијек. ра̀зњежено и ра̀зњēжено, прил. *гануто, тронуто, нежно.* — Прозбори чисто разњежено. *Крањч. С.* Разнежено [су] гледали дјечка под оружјем. *Чол.*

ра̀знеженōст и **ра̀знēженōст,** -ости, ијек. ра̀зњеженōст и ра̀зњēженōст, ж *стање онога који је разнежен, ганутост, тронутост, нежност.* — С великом је разњеженошћу причао о сељацима. *Барац.* Та разнеженост била би и за братство и за племе срамота. *Бур.*

разнежéње, ијек. разњежéње, с *западање у разнеженост, разнежавање.* — Раса ће примити жртву без разнежења. *Сек.*

ра̀знежити, -ӣм и **разнéжити,** ра̀знēжӣм, ијек. ра̀зњежити и разњēжити, сврш. **а.** *испунити осећањем нежности; ганути, тронути.* — Красни призор природе није разњежио његова срца. *Шен.* Нека сета разнежи га до суза. *Вес.* **б.** *учинити нежним, мекушним, слабим, неотпорним.* — Никако није добро разнежити младе, здраве људе. *Батут.*

~ **се а.** *испунити се нежношћу; ганути се, потрести се, узбудити се.* — Није могуће читати извесне приче Јанка Веселиновића ... а да се човек не разнежи. *Скерл.* С тугом помисли ... и још се већма разњежи. *Кол.* **б.** *постати нежан, слаб, неотпоран.* — Док ... деца ... живе на селу, неће се толико

разнежити нити ће постати оно од чега се ја бојим. *Рј. А.*

разнерòдити, -еродӣм сврш. индив. *лишити рода, везе с родом, отуђити.* — Нас хоће разнеродити, растровати. *Ков. А.*

разнѐсти и **рàзнести,** -есӣм сврш. *в. разнети.*

рàзнēти, -èсēм (аор. разнèсох и рàзнēх, 2. и 3. л. рàзнесе и ређе разнē, р. прид. рàзнео, -ēла, -ēло, трп. прид. разнесен, -ена, -ено и рàзнēт), ијек. рàзнијети, сврш. **1. а.** *однети на разне стране, на разна места, пренети у разне крајеве, распространити.* ~ дарове, новац, писма и др. — Јеси ли разнио оне ствари што си их донио са собом? *О-А.* Тада је и кукуруз доспео у Европу, откуд се после разнео и у друге делове света. *Панч.* фиг. Разнео их је живот по свету. *Јакш. М.* **б.** *развући на све стране, материјално упропастити односећи или расипајући ствари од вредности.* — Узео сам, што да га пси разнесу. *Бен.* Хтједоше нам разнијети кућу. *Бег.* Ако се за кога одушевим и заљубим, разнијет ће ми све. *Сим.* **в.** *пронети на све стране, распричати, разгласити.* — Разиђоше [се] да разнесу чудан догађај. *Мат.* Дјечак [је] глуп, могао би још избрбљати, разнијети. *Бен.* **2.** *експлозијом срушити, дићи у ваздух, раскомадати, рашчеречити* ~ коњима на репове. — Пристао бих да ме сутрадан разнесе граната. *Вес.* **3.** *учинити да се нешто разиђе, ишчезне, развејати, растерати.* — Мирис колача и њено насмејано лице разнеше му страх. *Макс.*

Изр. ~ на (бабље) језике (~ по језицима) (кога) *разгласити, раструбити нешто неповољно, рђаво о некоме.*

~ **се** *разлећи се, пронети се, одјекнути.* — Кад дођосмо бијелом двору, разније се лавеж паса. *Видр.* Стравична звоњава разнијела [се] испод ведрог неба. *Мих.*

рàзнӣ, -ā, -ō (обично у мн.) **1. а.** *кад се указује да се нешто јавља у неодређеном броју, да су у питању више неодређених појмова.* разни догађаји, у разним приликама, разне књиге. — Дјевојке разне пјесме пјевају. *Вук.* **б.** (у именичкој служби) с непром. *разне ствари (накнадни, непредвиђени предлози, мишљења и сл. који се износе на састанку неког скупа).* — Дневни ред на коме је опет најважније тачка разно. *Дав.* **2.** (понекад и неодр. разан, -зна, -зно) *различан, различит, неједнак.* — Костури су од људи и жена разнога узраста. *Жуј.* То су двије душе кроз двије разне зјене. *Уј.* Разан може суд бити о вриједности појединих фактора душевних. *Баз.* Разан свет . . . па ми у глави неки пут бучи баш као у млину. *Сек.*

разни́зати, рàзнӣжēм сврш. **1.** *растурити низ, ниску, скинути с нити, конца оно што је нанизано.* — Ђердане бих моје разнизала, коњу бих му гриву накитила. *НПХ.* фиг. Планина [је] закачила ноћно небо и разнизала његове ђердане. *Лал.* **2.** *распоредити, разместити, нанизати.* — Сиње свјетло мјесеца играло је на дугим гвозденим топовима, разнизаним око зидина. *Шен.*

~ **се 1.** *растурити се (о ниски или њеним саставним деловима), расути се.* — фиг. Први циклус је једна свечана ода сунцу разнизаном у спектру. *КН 1959.* **2.** *разместити се чинећи низ, нанизати се.* — [Побрдица] од које се разнизало седам брдашца. *Павл.*

разнизи́ва̄ње с *гл. им. од разнизивати (се).*

разнизи́вати (се), -изујēм (се) *несврш. и уч. према разнизати (се).*

рàзнијети (се), -несӣм (се), ек. разнēти (се).

разнијѐтити, разнијетӣм (ијек.) сврш. *распалити, разгорети, распламсати.* — фиг. Филозофија му је . . . разнијетила . . . младеначки полетно мишљење. *Баз.*

~ **се** *распалити се, разгорети се.* — фиг. У младићу [искра] у жар се разнијети те пјесмом плану. *Марк. Ф.*

разни́тити се, разнӣтӣм се сврш. *изгубити нит, повезаност, склад.* — На концу им се разнитише мелодије. *Божић.*

рȃзно прил. *на разне начине, различно, различито.* — У разним антологијама песме су распоређене разно. *Ант. 2.* Ружна прича о том разно звони. *Комб.*

разно- *као први део многих сложеница одговара значењу разни.*

рàзнобо̄јан и **разнòбо̄јан,** -јна, -јно *који је разних, различних боја.* — Око мене су прелетали разнобојни лептирићи. *Вес.* Посуде с разнобојним цвијећем . . . размјештене су с обје стране. *Пав.*

рàзнобо̄јно и **разнòбо̄јно** прил. *у разним бојама, различито, разнолико.* — Матавуљево [је] својство да особено и разнобојно индивидуализира ликове *Глиг.*

разнобо́јнōст, -ости ж *особина онога што је разнобојно. Р-К Реч.*

рàзновēран и **разнòверан,** -рна, -рно, ијек. разновjēран и разновjеран *који је различне, неједнаке вере* — Разноверни официри уселе [се] у његову кућу. *Андр. И.*

рàзновȉдан и **разнòвидан,** -дна, -дно *различног изгледа, лика, разноврстан.* — Једно јединствено ткиво разновидних димензија. *Пол. 1959.*

разнови́днōст и **разнòвиднōст,** -ости ж *особина онога што је разновидно.* — Честе гостионице и села дају му разновидности и живота. *Шапч.*

рȃзновjēран и **разнòвjеран,** -рна, -рно, ек. рàзновēран и разноверан.

разнòврсно прил. *на разноврстан начин. Р-К Реч.*

разнòврснōст, -ости ж *особина онога што је разноврсно.* — Разноврсност друштвених и природних појава не мења то расположење. *Прод.* Разнолики природни увјети омогућују разноврсност производње. *Старч.*

разнòврстан, -сна, -сно *који је разних врста, који се јавља у више врста, видова, разнолик.* — Разноврсна роба, како му драго разбацана, једва се назире. *Тип.* Предлагале су се разноврсне уштеде. *Јов. С.*

разнòгласан, -сна, -сно *који је сложен од разних гласова, који сачињавају гласови, тонови разне врсте, разне висине и јачине; неусклађен, дисхармоничан.* — Само се чује оно разногласно ... звецкање јасних прапорца. *Ранк.* Разред би се одједном испунио разногласним зујањем. *Шов.*

разнòглāсје и **разнòгласје** с зб. *гласови разне висине и јачине; звучни несклад, дисхармонија.* — Јека [се] одбијаше од зидина школских у шареном разногласју. *Јурк.*

разнòгласно прил. *на разногласан начин.* — Три цепна сата ... тихо и разногласно тиктакају. *Шапч.*

разнòзвȕчан и **разнòзвучан,** -чна, -чно *који је сложен од разних звукова, тонова, разногласан.* — Пастири гоњаху благо с паше ... уз клокотање разнозвучних звонаца блага. *Ков. А.* фиг. Наши листови били су само разнозвучни органи наше јавности. *Петр. В.*

разнòимен, -а, -о *који има више имена, назива, који се именују на више начина.*

разнòименōст, -ости ж *особина онога што је разноимено. Р-К Реч.*

разнојèзичан, -чна, -чно *који је на разним језицима.* — Слушајући тај разнојезични жамор ... само [се] чудио што то они све говоре. *Крањч. Стј.*

разнòкрак, -а, -о *који је неједнаких кракова.* — Ако су краци силе ... једнаки, полуга је равнокрака, а ако су неједнаки, онда је разнокрака. *Физ. 3.*

разнòкрȉлци, -илāцā м мн. (јд. разнòкрилац, -йлца) зоол. *стенице* Heteroptera. *Терм. 4.*

разнòлик, -а, -о **1.** *који се јавља у више неједнаких случајева, примера, који је различна лика, вида, врсте, који се разликује један од другога, разноврстан.* — У чекаоницама бројала је врева разноликих људи. *Шен.* Проломи [се] кроз те разнолике сребрнасте звуке громовски глас петог звона. *Ранк.* **2.** *различан, неједнак, друкчији.* — Ми смо на прелазу ... на сукобу двају разноликих живота, патријархалности и цивилизације. *Нуш.*

разнòлико прил. *на разнолик начин, неједнако.* — [Та одредба] ће се морати разнолико примењивати. *Андр. И.*

разнòликōст, -ости ж *особина онога што је разнолико.* — Писац узима за углед природу у свој њеној разноликости. *Цар М.* Значи: ликвидирати све разноликости у поимању свијета. *Крл.*

разнòлистан, -сна, -сно *који је разноликих листова, који има неједнако лишће.* — Висиле су осушене ките разнолисних трава. *Моск.*

разнòличан, -чна, -чно *разнолик.* — Остале су ми у свијести разноличне слике. *Пав.* У безбројним и разноличним изразима та борба се огледа на људским лицима. *Андр. И.*

разнòлйчје и **разнòличје** с *разноликост, разноличност. Прав.*

разнòличнōст, -ости ж *разноликост.* — Тај је свијет чаробан у својој разноличности. *Андр. И.*

рàзнорàзнӣ и **разнòрāзнӣ,** -ā, -ō *разни (у појачаном значењу, кад се истиче вишеструкост или разноликост појмова), разноврстан.* — Без ње и њезине руке све се претвара у сплет разноразних замки. *Поп.* Појављује се ... чета младих људи, обучена у најразноразнија одијела. *Вј. 1960.*

рàзнорàзно и **разнòрāзно** прил. *на разноразне начине.* — Само да госпоштина разноразно ужива. *Рад. Д.*

разнòродан, -дна, -дно **а.** *који је различитог рода, који се разликује родом, етничком припадношћу.* — Држава [се] састојала од разнородних народа, [па их] ... је хтио повезати вјером у једнога бога. *Пов. 1.* **б.** *који је разних врста, разноврстан; који није у складу један с другим, хетероген.* — Разнородни остаци сојеничарских насеобина сачували су се. *Жуј.* Треба да проучите њихове разнородне интересе. *Јов. Ј.* Шта је то људе навело да поистовете та два тако раздалека и разнородна појма? *Петр. В.*

разнòроднōст, -ости ж *особина онога што је разнородно.* — [Град] је [и] поред разнородности ... живља, стицао врло маркантну ... физиономију. *Глиш.* Његова умјетност доима се унутрашњим јединством без обзира на већу или мању ... разнородност технике. *Барац.*

рàзнос м *разношење, достављање. Р-К Реч.*

разнòсāч, -áча м **а.** *онај коме је занимање, посао да разноси поштанске пошиљке, новине и др.* — Једнога ... јутра донесе разносач званичне новине. *Срем.* Добио сам намјештење разносача. *Сим.* **б.** *разносилац (б).* — [Лажи и клевете] њиховим иницијаторима

и разносачима нису донеле оно што су очекивали. *Пиј.*

разноса̀чица ж *жена разносач*: ~ новина, ~ телеграма, ~ вести. *Деан. Рј.*

разно̀силац, -иоца м (ген. мн. -илāцā) **а.** *разносач* (*а*). — Брзојавку бијаше оставио разносилац. *Цар Е.* **б.** *уопште онај који нешто разноси, проносилац, преносилац*: ~ лажних вести. — Сматра [их] као разносиоце кужних клица. *Батут.*

разно̀ситељ м *разносилац.* — Чекао [је] час кад ће разноситељ донијети данашњи лист. *Ћал.* Дочекао ме је пред црквом разноситељ брзојавки. *Новак.* Волио [је] сам и бесплатно дјецу подучавати, него да дође у његову ... жупу какав разноситељ туђинске културе. *Кум.*

разно̀сити (се), ра̀зносӣм (се) *несврш. и уч. према разнети* (*се*).

ра̀зносмēран, -рна, -рно, ијек. ра̀зносмјēран *који иде, који се пружа у разним смеровима.* — Разносмјерно гибање, збуњено превирање твари, без основе и без икаквог унутрашњег смисла. *Крл.*

ра̀зносмјēран, -рна, -рно, ек. ра̀зносмēран.

ра́знōст, -ости ж необ. *различност, разлика. Р-К Реч.*

разно̀стран, -а, -о **1.** мат. = разностраничан *који има разне стране, чије су странице разне дужине*: ~ троугао. **2.** *који располаже познавањем, знањем разних ствари, који има разноврсне способности, склоности.* — Дум Иван је ... књижевник разностран. *Поп. П.*

разностра̀ничан, -чна, -чно = разностран (1). *Прав.*

разно̀странōст, -ости ж *особина онога што је разнострано. Р-К Реч.*

разно̀струк, -а, -о *разнолик, разноврстан, различит.* — Етнолошка проучавања у Војводини имају разнострук значај. *ЛМС 1949.*

разно̀струко прил. *на разнострук начин.* — Два елемента који се разноструко уплићу. *КН 1956.*

разно̀стручан, -чна, -чно *разнострук.* — Наша земља са разностручном природом. *Шапч.* Живот људски са свима разностручним приликама што их живот ствара. *Марк. Св.*

ра̀зношēње и **разно̀шēње** с *гл. им. од разносити* (*се*).

разње-, ек. разне-.

разњи́хати, ра̀зњихām и ра̀зњӣшēм сврш. *почети јако њихати, заљихати.*

~ **се** *почети се њихати, заљихати се.* — Уз лагану поскочицу разњихало се коло. *Том.* [Брод] се разњихан ... ваља усред узбуркане луке. *Војн.*

разоба̀дати се, -āм се сврш. *побећи, ударити у трк, разбећи се од уједа обада* (*о стоци*). — Хода по канцеларији као разобадан бик. *Андр. И.* Кад га разобадана јунад вуку, он ... скаче као да лети. *Рад. Д.*

разобла́чити се, -о̀блāчӣм се сврш. *разведрити се.* — фиг. Тад се душа ... разоблачи. *Марк. Ф.*

разоблича́ва̄ње с *гл. им. од разобличавати.*

разоблича́вати, -ӣчāвāм = разобличивати *несврш. и уч. према разобличити.*

разобличе́ње с *откривање чије негативне улоге, карактера и сл.*

разобличи́вати, -ӣчујēм несврш. = разобличавати.

разобли́чити, -о̀блӣчӣм сврш. *јавно показати чији негативан лик, улогу, поступак и сл., разоткрити, раскринкати, изобличити.* — Шпијуне треба јавно разобличити пред целим логором. *Јак.*

ра̀зобручā̀ност, -ости ж = разобученост *особина онога што је разобручано*; фиг. *распојасаност, распуштеност.* — Слобода ... претварала се у неку разбарушеност, разобручаност. *Бел.*

разобру̀чати, -āм сврш. = разобручити *скинути обруче с чега, лишити обруча. Прав.*

~ **се 1.** = разобручити се *остати без обруча, распасти се или расклимати се због попуштања обруча* (*о бачви, кади и сл.*). *Р-К Реч.* **2.** *изгубити смисао за ред, уредан живот, распустити се; распасти се, растурити се.* — Да ли ће ... да се сасвим разобруча већ пољуљана кућа? *Рад. Д.*

разо̀бученōст, -ости ж = разобученост.

разобру́чити (се), -о̀брӯчӣм (се) сврш. = разобручати (се). — Каце, бачве и бурићи разобручили се. *Ћос. Д.* Сва си се разобручила и само нешто шишти и отпухује из тебе. *Андр. И.*

разо̀вртан, -тна, -тно покр. *који је на разним странама, разбацан* (*о земљи*). — Имају земљу разовртну, у неких пет-шест планинских села: овдје ливаду, ондје њиву, па само ходе. *Сиј.*

разогла́вити, -о̀глāвӣм сврш. *ослободити оглава, улара. Р-К Реч.*

~ **се** *ослободити се оглава, улара. Р-К Реч.* фиг. *изгубити смишљен карактер, остати без реда, система.* — Узбуниште се партијци, заборавише на кандидате, разоглави се работа. *Лал.*

разоде́вати (се), -о̀дēвāм (се), ијек. разодијѐвати (се) *несврш. и уч. према разодењути* (*се*) *и разоде(с)ти* (*се*).

разо̀денути, -нēм и **разо̀де(с)ти,** -енēм и -едēм, ијек. разо̀дјенути и разо̀дје(с)ти,

свршн. *лишити одеће, скинути, свући.* — Разодјену га . . . по прописима обредника. *Креш.* Пошто су га разодјели . . . *И.*

~ **се** *ослободити се одеће, свући се, скинути се.* — Дјевојка [се] разодјенула да легне. *Леск. Ј.* Падало је . . . свјетло . . . на гомилу прња и разодјевених људи. *Чол.* Разодјевен . . . сједио је крај ватре. *Бен.*

разодијѐвати (**се**), -òдијевām (се), ек. разодѐвати (се).

разòдјенути (**се**), -нēм (се) и **разòдје(с)ти** (**се**), -дједēм (се), ек. разòденути (се) и разòде(с)ти (се).

рâзом прил. **1.** *до врха, вршком (напуњено).* — Наточи разом пуну чашу. *Шапч.* Колико пића иде на главу код вас? — Толико док се глава разом не напуни. *Вел.* **2.** *у истој висини, равно с нечим.* — Сунце [се] протеже разом највишега зида. *Тип.* Оне [насеобине] су . . . разом са земљом и мале. *Жуј.*

рàзонода и **рàзонода** ж *пријатно провођење времена, разоноћивање, забављање, забава; оно што разоноћује.* — Узео је на себе . . . да се побрине за послугу, лов, излете и разноду дама. *Андр. И.* Бијаше на тој свакодневној шетњи и дивне разноде. *Кол.*

разòнодити, -ӣм свршн. *учинити да некоме буде пријатно, угодно, занимљиво, забавно, забавити, расположити.* — Њу ништа није могло разонодити. *Мил. В.* То би је разонодило и отргло из апатије. *Јанк.*

~ **се** *наћи разноду, забаву, забавити се.* — Узалуд се настојао разонодити. *Шов.* Момци и дјевојке дођоше . . . да се разноде и забаве. *Чипл.*

разоноћáвати (**се**), -òћāвām (се) = разоноћивати (се) *несврш. и уч. према разонодити (се).*

разоноћѐње и **разòноћѐње** с *разонода, забава.*

разоноћúвати (**се**), -òћујēм (се) несврш. = разоноћавати (се).

рáзор[1] м *уништење, разарање; разорење, пропаст.* — Започе . . . пале̑ж и робљење самостана и црква, разор многих умјетнина и споменика. *В 1885.* Навући [ће] борбу и са њом гњев непријатеља, смрт и разор варошки. *Нуш.*

рâзор и **рáзор**[2] м *бразда у средини орања која га дели на две половине, бразда између два обраска; бразда уопште.* — Слагала се бразда до бразде, разор до разора. *Бур.* Ни на једну бразду, ни на један разор . . . неће моћи уприjети прстом. *Коз. И.*

рáзор[3] м *размак, шупљина између делова чега.* — Свијетли разори на спуштеним жалузијама. *Божић.*

разорáвање с *гл. им. од разоравати.*

разорáвати[1], -òрāвām *несврш. и уч. према разорати.*

разорáвати[2], -òрāвām несврш. *в. разарати.* — Разоравали [су] цветајуће државе. *Нен. Љ.*

рáзоран, -рна, -рно *који се односи на разарање, који разара, уништава.* — Има много примјера разорног дјеловања вулканских ерупција. *ОГ.* Богатство врши исти разорни утицај који и време. *Прод.*

разòрати, рàзорēм свршн. *узорати, поорати.* — [Браћа] разорали земље, насадили винограде. *Павл.* Пољане прикрилиште својом стоком и плугом разораше. *Жуј.*

рàзорба ж *в. разор*[1]. — У његовој души [настаде] потпуна разорба његових идеала. *Леск. Ј.*

рàзоренòст, -ости ж *стање онога што је разорено.* — Како бисмо [земљу] . . . извукли из ове разорености. *Тито.*

разорéње с *разор, уништење:* ~ тврђаве.

разòрнв, -а, -о = разорљив **1.** *који се може разорити.* **2.** *в. разоран.* — Разориви пламен обузео [је] . . . опатију. *Глиш.*

разòрилац, -иоца м = разоритељ *онај који је нешто разорио или који нешто разара, уништава, сатире.*

разòрилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на разориоце, који разара, уништава.* — Био је негативан и разорилачки дух. *Скерл.*

разòритељ м = разорилац. — Ови . . . разоритељи градова . . . морадоше од хрватске мишице однијети срамоту. *Бал.* Они [су] разоритељи Србије. *Гавр.*

разòрити, рàзорӣм свршн. **а.** *уништити рушећи, разрушити, развалити.* — Намисле да до темеља разоре оба манастира. *Вуј.* **б.** *уопште уништити, упропастити.* — Разори јој онај сретни, свети мир слатке љубави. *О-А.*

Изр. ~ кућу *унети неслогу, раздор у породицу.*

разòрљив, -а, -о = разорив. — Јадника ли, велим, у кога је част разорљива. *Вел.*

рáзорнӣк м *онај који разара, уништава.* — Кад . . . кренеш пустом дољом . . . пакленим . . . леглом разорника вјетра, поклопи ти душу сјета. *Буд.*

рáзорница[1] ж *она која разара, уништава.* — Гледа кугу нову да зајази што разорница села обилази. *Марк. Ф.*

рáзорница[2] ж *разор*[2]. *Р-К Реч.*

рáзорно прил. *на разоран начин.* — Бурна душа . . . као пламен букти, што разорно плази. *Вел.* Боравак . . . у Новом Саду разорно [је] утицао на неколико новосадских породица. *Глиг.*

разортача́ва̄ње с *гл. им. од разортачавати (се).*

разортача́вати (се), -а̀чава̄м (се) *несврш. и уч. према разортачити (се).*

разортаче́ње с *раскид, прекид ортаклука, сарадње.*

разо̀ртачити, -и̏м и **разорта́чити,** -о̀рта̄чӣм сврш. *раскинути нечији ортаклук, пословну сарадњу међу ортацима.* — Разортачит ћемо ми њих, тврдоглавце. *Гор.* Одавно си ти кесе разортачио. *Рад. Д.*

~ **се** *раскинути пословну сарадњу са ортаком, одвојити се од ортака.* — Морам се разортачити с њим чим изиђе рок. *Глиш.* Управо су се разортачили. *Божић.*

разоружа́ва̄ње с *гл. им. од разоружавати (се).*

разоружа́вати (се), -у̀жава̄м (се) *несврш. и уч. према разоружати (се).*

разоружа́ње с *одузимање, лишавање оружја; смањење и уништење оружја, ограничење наоружања као акт међународног споразума.* — Колико је он имао књига! И то све саме књиге о разоружању. *Јонке.* Склапање споразума ... за остварење атомског разоружања. *Пол. 1960.*

разору̏жати, -а̄м сврш. **1.** *одузети некоме оружје, лишити оружја.* — Једна чета ... разоружала је жандармерију. *Чол.* **2.** фиг. **а.** *учинити да неко измени, ублажи став, смекшати.* — Игњата то сасвим разоружа. И радост и стид обузеше га. *Вес.* Могла [их је] разоружати и најмањим смијешком. *Грг.* **б.** *побити у мишљењу, доказивању супротстављајући одређене чињенице, онемогућити некога у некој акцији.* — Да би ове своје противнике разоружао, науми јој за живота написати све. *В 1885.* **в.** *разобличити, изобличити, разоткрити.* — Наће [се] ... беспомоћан и посве разоружан као лажац. *Донч.*

~ **се** *скинути са себе оружје; лишити се оружја.* — Прваци ће у празан хан да се разоружају, а остало паде по цести, по мераји. *Мул.*

разоткри́ва̄ње с *гл. им. од разоткривати (се).*

разоткри́вати (се), -о̀ткрӣва̄м (се) *несврш. и уч. према разоткрити (се).*

разо̀ткрити, ра̀зоткријēм сврш. **1.** *скинути, одстранити покривач, вео или што друго што је покривало или скривало кога или што, открити.* — фиг. Тужно јутро расprшило се по кутовима и разоткрило собу. *Бен.* Ова победа ... разоткрила [је] нове видике. *Јак.* **2. а.** *открити нешто непознато, изнети на јавност, обелоданити; показати суштину чега, приказати у правом светлу; утврдити.* — Дуго га гледаше ... као да би му нешто ужасно хтио разоткрити. *Кос.* Задатак је био разоткрити ... значај читаве буржоаске идеологије. *Ств. 1948.* Задаћа индивидуалнога психолога [је] да разоткрије право стање ствари. *Обз. 1932.* **б.** *разобличити, раскринкати, демаскирати.*

~ **се** *открити се, показати се.* — Ти лебдиш око мене, душе жуђени, и разоткријеш се. *С-Ц.*

разочара́вати (се), -а̀рава̄м (се) *несврш. и уч. према разочарати (се).*

разо̀ча̄ра̄но прил. *са осећањем разочарања.* — Разочарано одмахну руком. *Лал.*

разо̀ча̄ра̄ност, -ости ж *стање онога који је разочаран.* — Брзо [је] осјетио код Приморача ову промјену ... због разочараности. *Риб.*

разоча́ра̄ње и **разочара́ње** с = разочарење *осећање извесне туге, незадовољство услед неостварених очекивања, нада и др.* — Није знао како да поправи што је био скривио писмом, написаним у омаглици првог разочарања. *Нех.* Учестале ... недаће и разочарања. *Андр. И.*

разоча́рати, -о̀ча̄рам сврш. *изазвати незадовољство због неиспуњених нада, очекивања; не оправдати нечије наде, очекивања.* — Када те живот болно разочара ... *Дуч.* Разочарали бисмо свет ... *Ћос. Д.*

~ **се** *изгубити одушевљење, веру у нешто, преварити се у надама, очекивањима.* — Крешимир се мало разочарао. *Кол.* [Интелигенција] се с временом разочарала у радикалима. *ОП 2.*

разочаре́ње с = разочарање. — У свим либералним чланцима ... осећа се разочарење и огорчење. *Јов. С.* Учу обузе умор и нешто као разочарење што се свршило друкчије но што је очекивао. *Ћос. Д.*

ра̏зрада и **ра̂зрада** ж *подробнија обрада, развијање какве теме, замисли, плана и др.* — Разрада је централни, најдужи и најважнији део ... писменог састава. *Т. књ.* У разради те теме основни сукоб ... водио [је] конзеквентно. *Матк.*

ра̏зрадба ж *разрада.* — Морат ћу на силу да уредим некакову разрадбу сати за сваки дан. *Нех.*

разра́дити, ра̀зра̄дӣм сврш. **1.** *подробно, у појединостима обрадити.* — Од мене особно добили [су] поједине разрађене ... налоге. *Сим.* Једнога дана ћу да ту тему разрадим опширније. *Цар М.* **2.** *припремити, оспособити за привредну експлоатацију, за интензивну производњу.* — Нађени [су] и разрађени богати рудници угља. *Петр. М.* **3.** *разгибати, размрдати.* — Маше главом налево и надесно да разради вратне жиле. *Вас.* Залет [му] ... разради омртвјеле ноге, разради укочене зглобове. *Лал.*

~ **се** *дати се на усрдан рад; развити, проширити послове.* — Дошли [су] за послом, па се разрадили увелике. *О-А.*

рàзрадовати се, -дујēм се сврш. *обрадовати се, развеселити се.* — Погледа оној гори чарној ... па се разрадова. *Радич.* Као да се у тој крутој студени разрадоваше једино велике совуљаге. *Креш.*

рàзрāђено прил. *са детаљном, опширном обрадом.* — Примениће Нушић [метод] ... много духовитије и разрађеније. *Глиг.*

рàзрāђенōст, -ости ж *особина онога што је разрађено, опширна, детаљна обрада.* — Ликови [су] играни ... реалистички, у детаљној карактерној разрађености. *Пол. 1959.*

разрађѝвање с *гл. им. од разрађивати.*

разрађѝвати, -àђујēм *несврш. и уч. према разрадити.*

разрáколити се, -ӣм се сврш. *ударити у ракољење, какотање, раскокодакати се;* фиг. *живнути, разиграти се.* — Разраколи се као пијетао око кокоши. *Коч.* Чича Дака се, просто, разраколио. Два пута ме је питао за Обрада. *Ком.*

разрáкољено прил. *расположено, живо.* — Једва те познадох, — разракољено га дочека ... старац. *Ћоп.*

разрањáвити, -àњāвӣм сврш. *учинити рањавим, повредити на више места.* — Лагани валови бурњака јездили су из крша вальда с јединим задатком да сеоској дјеци сасуше и разрањаве ... помодреле ноге. *Јел.*

~ **се** *постати рањав, прекрити се ранама.* — Деци ... хоће да се кожа разрањави. *Батут.*

разрáстање с *гл. им. од разрастати се.*

разрáстати се, рàзрāстāм се *несврш. и уч. према разрасти се.*

разрáсти се и **рàзрāсти се,** -рáстēм се сврш. **а.** *буjно израсти, нарасти, развити се у ширину и висину.* — Густо [су се] разрасли тамно зелени високи грмови чемерике. *Крањч. Стј.* На другој поли разрасле се тешке главе купуса и кеља. *Пав.* **б.** *порасти и ојачати, окрупњати, раскрупњати се.* — Од оне црне и штуре дјевојке разрасла [се] кршна жена. *Тур.* Доби снагу, разрасте се, наби врат. *Сиј.*

рàзрачвати се, -āм се сврш. *разделити се, развити се у рачве, разгранати се.* — Разрачвао се као крастав дуб у пољу. *Маш.* И тмори бор и разрачвано клење ... запљускује их. валом. *Кош.*

разрáчити се, рàзрāчӣ се сврш. заст. безл. *добити вољу, прохтев за што.* — Разрачило ми се јести. *Вук Рј.* Зачуди се немало што се њему разрачило говорити. *Мат.*

разрачунáвање с *гл. им. од разрачунавати (се).*

разрачунáвати (**се**), -ўнāвāм (се) *несврш. и уч. према разрачунати (се).*

разрачўнати, -āм сврш. **а.** *средити о нечему рачуне; истерати на чистину, расправити.* — Доћи ћемо ми још једаред да својски разрачунамо чије су душе, наше или ваше. *Вел.* **б.** *подробно израчунати, разрадити, испланирати.* — Позива мисаоне и забринуте ... да боље разрачунају задатке будућности. *Нов.*

~ **се** уз. повр. *обрачунати се, расправити се с неким.* — Хоћу с њим да се разрачунам, што нам је задао толику бригу. *Ком.* За мене је ... важније да се разрачунам с Рајевским. *Крл.*

разрачўнити (**се**), -àчўнӣм (се) сврш. *в. разрачунати (се).* — У три дана све разрачунисмо и послове наше завршисмо. *НП Вук.*

разрашћѝвати се, -àшћујēм се несврш. *в. разрастати се.*

разрèвати се, -вēм се сврш. *стати ревати, ударити у ревање, њакање (о магарцу).* — Магаре подигло главу ... и живо се разревало. *Ћоп.*

рáзред м **1. а.** *одређена, начелно једногодишња фаза школовања (у основној или средњој школи); једногодишњи део школског програма:* завршио три разреда, понављати разред. **б.** *ученици који прате такав програм (уопште или они који наставу слушају заједно).* — Почеше пролазити два-три разреда ходником. *Петр. В.* **в.** *учионица у школи.* — Деца за време одмора ... осташе у разредима. *Дом.* Уђем у разред. *Ћоп.* **2.** *категорија у некој хијерархији, у неком разликовању по рангу* **а.** *друштвена класа, сталеж.* — Код нижих разреда грађанства обављао [је] сва вјенчања. *Новак.* Хладни, охоли тон ... дијелио је друштвене разреде. *Коз. Ј.* **б.** *степен, група у чиновничкој, службеничкој хијерархији и систему награђивања.* — Кад добијем десети чиновнички разред, пит ћемо. *Ћип.* Изазива код многих грешне помисли о групама и платним разредима. *Пол. 1958.* **в.** *врста путничког вагона или одељења у пароброду, одређене удобности и цене, класа (3).* — Путовање у трећем разреду жељезнице ... било [је] неугодно. *Нех.* **3. а.** *уопште категорија у некој подели, разликовању напоредних, равноправних појмова, врста уопште.* — Углавном све теорије деле се на два главна разреда. *Марк. Св.* **б.** *у зоолошкој и ботаничкој класификацији систематска категорија у оквиру кола, типа живих бића, која се даље дели на редове, класа:* ~ сисари, сисавци, ~ птице.

разре́дати (**се**), рàзрēдām (се) сврш. *разредити*[1] (*се*). — Села крајишничка разредана су и уприличена као што мало који највећи град. *Павл.* Сада напокон разреда госпођа . . . парове. *Коз. Ј.* На копну разредале су се разне земље. *Кум.*

ра́зредба ж **1.** *распоред, размештај.* — То бијаше . . . маневар да испитате јакост и разредбу моје војске. *Шен.* **2.** *утврђивање неког система, разврставање, класификација.* — Човјек [је] по . . . разредби створења у свемиру створен за људско друштво. *Ков. А.* Ова је разредба савршеније изведена у Шафарикову »Народопису«. *Јаг.*

разре́дити[1], рàзрēдīм сврш. **1.** *распоредити, разместити.* — Босиљка . . . разреди и намести ствари. *Вес.* Мотрио [је] даље, а доскора разреди стражу. *Мул.* **2.** *разврстати, класификирати, систематизовати. Р-К Реч.*

~ **се** *распоредити се, разместити се.* — Чете харамија . . . разредише се под брдом. *Шен.* Лијево се крило ојуначи, разреди. *Торд.*

разре́дити[2], рàзрēдīм, ијек. разријèдити, сврш. **а.** *учинити ретким (ређим), проредити.* — Кроз разређене шалоне улазила је месечина. *Сек.* **б.** *смањити концентрацију, јачину чега, учинити слабијим, разводнити.* — Хоћеш ли да разредим и твој чај? *Дав.*

~ **се а.** *постати редак (ређи), проредити се.* — Кад је доњи ваздушни слој сух и топао, онда се разреде облаци. *М 1867.* Гомила се мало разриједи. *Крањч. Стј.* **б.** *изгубити од своје густине, јачине, концентрације, постати слабији.* — Кад одјахаше . . . беше се разредила помрчина. *Ранк.*

разрèдљив, -а, -о (ек. и ијек.; ијек. и разрíjèдљив) *који се може разредити (учинити ретким, слабијим). Р-К Реч.*

разрèдљивōст (ек. и ијек.; ијек. и разрíjèдљивōст) ж *особина онога што је разредљиво. Р-К Реч.*

ра́зреднӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на разред, који припада разреду.* — Разредни надстојник . . . је на два предмета срушио Крешимира. *Кол.* Разредне старешине ужурбано улазе и излазе. *Макс.* **2.** (у именичкој служби) м и ж *разредник, разредница (2), разредни старешина.*

ра́зреднӣк м шк. *разредни старешина, наставник којему је поверено нарочито старање о разреду.* — У разред га је онда први пут довео разредник. *Петр. В.* Јуче је била његова мати у школи и молила разредника. *Гор.*

ра́зредница ж шк. **1.** *дневник, разредна књига.* — Сто пута забележен [је] у разредницу као неваљао. *Петр. В.* Хтио [је] склонити [професора] да му у разредници напише . . . *Шов.* **2.** *наставница којој је поверено посебно старање о разреду, разредни старешина. Бак. Реч.*

ра́зредничкӣ, -ā, -ō *који се односи на разреднике и разреднице.*

ра́зреднӣштво с *дужност, посао разредника, разредног старешине, разредно старешинство. Прав.*

ра́зредскӣ, -ā, -ō *који се односи на разред.* — Представљала је . . . разредску надмоћ и предност. *Уј.*

разре́ђати, рàзрēђām сврш. *разредити*[1]. *Бен. Рј.*

~ **се** *разредити*[1] *се.*

рàзрēђенōст, -ости, ијек. рàзријеђенōст, ж *особина, стање онога што је разређено.* — Због . . . разријеђености зрака присиљени [су] дубоко дисати. *ОГ.*

разређе́ње (ек. и ијек.; ијек. и разрјеђе́ње) с *губитак густине, концентрације.*

разређѝвање (ек. и ијек.; ијек. и разрјеђѝвање) с *гл. им. од разређивати (се).*

разређѝвати[1] (**се**), -ѐђујēм (се) *несврш. и уч. према разредити*[1] (*се*).

разређѝвати[2] (**се**), -ѐђујēм (се) (ек. и ијек.; ијек. и разрјеђѝвати (се) *несврш. и уч. према разредити*[2] (*се*).

разређѝвач, -áча (ек. и ијек.; ијек. и разрјеђѝвач), м технол. *течност за разређивање густине неке смесе или за уклањање, скидање неке материје.*

ра́зрез м **1. а.** *место где је нешто разрезано, прорез.* — Преко очију превучена [је] кожица од фоке са два танка хоризонтална разреза, ради вида. *Петр. М.* На задњем дијелу затварача је нишан трокутастог разреза. *Стр.* **б.** *отвор, пукотина.* — Кроз разрез капака небо је блиједоцрвено. *Вуков.* **2. а.** *утврђивање, одређивање висине појединачних пореза.* — Мањак . . . би се покрио разрезом општинског прireза. *Обз. 1932.* **б.** *утврђена пореска обавеза, порез.* — Одбио [је] да плати разрез за исхрану војске. *Ћоп.*

рàзрезати, -ежēм сврш. **1.** *режући раздвојити, отворити и сл., расећи, прорезати.* — Разреза конзерву. *Лал.* фиг. Диже своје лице, разрезано посмијехом. *Бег.* **2.** *утврдити, одредити величину пореза, давања.* — Порезе паша удари на нахије, па оборкнезови између себе разрежу на кнежине. *Вук.* Тај данак међу собом . . . по имућности разрежу. *Нов.*

разрезѝвање с *гл. им. од разрезивати.*

разрезѝвати, -ѐзујēм *несврш. и уч. према разрезати.*

разрèћи и **рàзрећи,** -рèчēм, рàзречēм и рàзрекнēм сврш. *не одржати оно што се рече, опорећи, опозвати.* — Срамота је рећи па разрећи. *НП Вук.*

разреша́ва̄ње, ијек. разрјеша́ва̄ње, с *гл. им. од разрешавати (се).*

разреша́вати (се), -е̏ша̄ва̄м (се), ијек. разрјеша́вати (се) = разрешивати (се) *несврш. и уч. према разрешити (се).*

разреше́ње, ијек. разрјеше́ње, с **1.** *службени акт, решење о престанку радног односа.* **2.** *решење заплета, расплет радње (обично у књижевном делу).* — Разрешење драме је у једној невиној смрти. *Грол.*

разрѐшив, -а, -о, ијек. разрјѐшив = разрешљив *који се може разрешити.*

разреши́ва̄ње, ијек. разрјеши́ва̄ње, с *гл. им. од разрешивати (се).*

разреши́вати (се), -е̏шујем (се), ијек. разрјеши́вати (се), несврш. = разрешавати (се).

разрѐшивōст, -ости, ијек. разрјѐшивōст, ж = разрешљивост *особина онога што је разреш(љ)иво.*

разрѐшилац, -иоца, ијек. разрјѐшилац, м *онај који нешто разрешава, решава.* — Примитивци [се] појаве ... као разрешиоци ... загонетки живота. *Богдан.*

разре́шити, ра̀зрēшӣм, ијек. разријѐшити, сврш. **1. а.** *ослободити чега.* — Ако суд утврди да је ученик неспособан за учење, онда ће се послодавац разрешити обавезе. *Лапч.* **б.** *искључити, сменити, уклонити с чега.* — Разреше [га] од дужности и ставе у притвор. *Јов. С.* **в.** црквн. *опростити, ослободити греха.* — [Фратар] разријеши хајдука »од свих гријехова и казни«. *Андр. И.* **2.** *дати одговор на што, одгонетнути; расплести, рашчистити, решити.* — Одговор онај разрешио ми је целу загонетку. *Шапч.* Ствар тако ... заплете да је више нико жив не може разријешити. *Ћоп.* **3.** *рашчланити, распоредити, разврстати.* — Настојао [је] умовањем сав свијет разријешити у појмове. *Баз.*

Изр. ~ језик *прекинути ћутање.*

~ **се** *ослободити се чега.* — [Породиља] се јуче разрешила од бремена. *Ранк.*

разрѐшљив, -а, -о, ијек. разрјѐшљив = разрешив. — Песма [бећарац] ... [је] претежно окренута у радосно и ћаволасто, лако и лакоумно разрешљиво. *Леск. М.*

разрѐшљивōст, -ости, ијек. разрјѐшљивōст, ж = разрешивост. *Р-К Реч.*

ра̀зрешнӣ, -ā, -ō, ијек. ра̀зрјешнӣ *који се односи на разрешење, који разрешава.*

ра̀зрешница, ијек. ра̀зрјешница, ж **а.** *акт којим се неко разрешава дужности; оцена да је неки орган исправно водио послове и сагласност да може предати дужност, званична потврда о исправности пословања.* — Главни посао скупштине био је дати влади разрешницу за њене ратне мере. *Јов. С.* **б.** *опроштај грехова; оно што представља ослобођење од грехова, што оправдава опроштај.* — [Племените мисли] су ... разрешница за све грехе из младости. *Јов. Ј.*

разри́ва̄ње с *гл. им. од разривати.*

разри́вати, ра̀зрӣва̄м *несврш. и уч. према разрити.*

разри́ва̄ч, -а́ча м *онај који што разрива.*

разри́венōст, -ости ж *особина, стање онога што је разривено.* — Политичка разривеност ... је ... последица режима. *Мил. Ж.*

ра̀зридати се, -а̄м се сврш. *почети ридати, ударити у ридање.* — Она се још горе разридала. *Вин.*

разри́је̏дити (се), ра̀зрије̏дӣм (се), ек. разре́дити[2] (се).

ра̀зрије̏ђенōст, -ости, ек. ра̀зрē̏ђенōст.

разри́је̏шити (се), ра̀зрије̏шӣм (се), ек. разре́шити (се).

разри́кати се, ра̀зрӣчēм се сврш. *стати рикати, ударити у рику; ударити у вриску, кукњаву.* — Кад диже руку над њом да је посиječe, разрика се жалосна му жена. *Н. прип. Вук.*

разри́љати, ра̀зрӣља̄м сврш. *разрити.* — Разриљана земља [гранатама] је тиштала, мучила се. *Пол. 1958.*

разри́тати се, ра̀зрӣта̄м се и **ра̀зритати се,** -а̄м се сврш. *стати се ритати;* фиг. *помамити се, помахнитати, разгоропадити се.* — Разритала се кâ помамна бедевија. *Рј. А.*

ра̀зрити, ра̀зријēм сврш. = разровати **1.** *изрити, раскопати.* — [Ширио се] јак и силан вођ разривеног ђубришта. *Сим.* Обронци ... били су разривени од ровова. *Јонке.* **2.** *разорити, упропастити, довести до расула.* — Присуствовали смо распадању ... једне велике империје поткопане или разривене од самих њених народа. *Цвиј.* Породица [је] ... била ... потпуно разривена; сви природни осећаји у њој били су угинули или се извитоперили. *Јов. С.*

разрје-, ек. разре-.

ра̀зровāнōст, -ости ж *особина онога што је разровано, расуло.* — Приказао [је] разрованост друштва у Србији. *Глиг.*

ра̀зрòвати, ра̀зрујēм сврш. = разрити. — Сусједово крмче ... разровало [је] гној. *Ков. А.* Пењу [се] ... старим, разрованим путем. *Мил.* Морамо бити строги ... док не утврдимо оно што су нам туђинци разровали. *Шен.* Ужасно ли је живот разровао то биће! *Драж.*

разрòвити, ра̀зровӣм сврш. *в. разрити, разровати.* — Брзо тврде разровили шанце. *Март.*

разрòгāчено прил. *широм отворених очију, у чуду.* — Код кога у Текију? —

питам ја разрогачено. *Станк.* Само га ... блажено, разрогачено гледа. *Андр. И.*

разрогачи́вати (се), -ачујём (се) *несврш. и уч. према разрогачити (се).*

разрога́чити, -òгāчӣм сврш. *широм отворити, избечити, избуљити (очи, у чуђењу, дивљењу, страху).* — Разрогачим очи, па се и нехотице привијем стрицу. *Маж. Ф.* Разрогачи очи, па зубима шкрипи. *Вел.* ~ **се** *широм отворити, исколачити очи, избечити се.* — Она ће се разрогачити, дивиће ми се. *Петр. В.* Мица зине ... Толико се разрогачи да јој се виде само очи. *Каш.*

разрòдити, рàзродӣм сврш. *раставити с родом; одродити, отуђити.* — Вашу кућу раскопаше ... вашу браћу разродише. *НП Вук.* Имамо ... језику ... много захвалити што смо се уздржали у стољетној борби с непријатељима који су нас хтјели разродити. *В 1885.*

~ **се** *раскинути родбинске односе, отуђити се, завадити се.* — Сложно сте се међу се држали, а сада се грдно разродисте. *НП Вук.*

ра́зрожан, -жна, -жно *који се не слаже, који се разилази, који је другог мишљења, неподударан, несложан.* — Уједначимо те разрожне говорне елементе. *Ј 1957.* Разрожан је свијет у мисли и дјелу. *Вел.*

ра́зрожнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је разрожно.* — Констатовао је узроке ... заосталости [културе] у разрожности наших најбитнијих назора и начела. *Матош.*

разрòјити се, рàзројӣм се сврш. *осути се, полетети чинећи рој (о пчелама, мушицама и сл.);* фиг. *расути се, раширити се, распршити се као рој.* — Главицом јој се разројио рој нежних и слатких мисли. *Кум.* Разројише [се] ... [људи] и потпалише куће и појате. *Торд.*

ра́зрок, -а, -о *коме је (односно при коме је) свако око управљено у другом правцу, зрикав.* — Старац ... беше разрок у лево око. *Шапч.* Упро у њ разрок поглед. *Десн.* фиг. *неповерљив, ненаклоњен, попрек, злобан.* — Разроко гледање полиције на раднике додијало [је]. *Лапч.*

ра́зроко прил. *као онај који је разрок, зрикаво.* — Гледао је разроко. *Вас.* Не може расклопити склопљене вјеђе, па га гледа разроко. *Михољ.* фиг. *неповерљиво, ненаклоњено, попреко.* — Цела конзисторија [ме] разроко гледа. *Нуш.*

ра́зрокӧст, -ости ж *особина онога који је разрок, зрикавост.* — Оперисани су обоје од разрокости. *Сек.*

ра́зрочан, -чна, -чно *разрок.* — Несимпатично, неотмјено лице, с малко разрочним очима. *Бег.*

ра́зрочнӧст, -ости ж **1.** *разрокост.* **2.** *несклад, дисхармонија.* — Свршава ли живот том разрочношћу из које се рађа толико болних дисонанца? *Новак.*

разручи́вати се, -ујујём се *несврш. и уч. према разручити се.*

разру́чити се, рàзрӯчӣм се сврш. *развргнути, раскинути заруке.*

разруша́вати, -ӯшāвāм *несврш. и уч. према разрушити.*

рàзрушен, -а, -о **1.** *трп. прид. од разрушити.* **2.** *сатрвен, оронуо.* — То [су] ... ликови већ пропалих и разрушених створова. *Прод.*

разруше́ње с *разорење, уништење.*

разрӯшив, -а, -о = разрушљив *који се може разрушити.*

разрӯшивӧст, -ости ж = разрушљивост *особина онога што је разруш(љ)иво.*

разрӯшилац, -иоца м (ген. мн. -илāцā) *онај који је разрушио или који руши нешто, разорилац. Р-К Реч.*

рàзрушити, -ӣм сврш. *рушећи уништити, разорити, развалити.* — [Они] ће и тако град разрушити. *Леск. Ј.* Одред је ... разрушио ужичку пругу. *Дед. В.* фиг. Он ми је разрушио срећу. *Киш.*

разрӯшљив, -а, -о = разрушив. *Р-К Реч.*

разрӯшљивӧст, -ости ж = разрушивост.

разу́вати, рàзӯвāм несврш. *скидати обућу (коме), ослобађати обуће; скидати с ногу (обућу).* — Отац их назува и разува као покојног дједа. *Гор.*

~ **се** *скидати обућу са својих ногу, ослобађати се обуће.*

разувера́вање, ијек. разувјера́вање, с *гл. им. од разуверавати (се).*

разувера́вати (се), -èравам (се), ијек. разувјера́вати (се) *несврш. и уч. према разуверити (се).*

разӯверити, -ӣм, ијек. разӯвјерити, сврш. *уверити кога о погрешности онога у што је веровао.* — Ништа [га] на свету не би могло разуверити. *Дом.* Настојат ћу да разувјерим цесара. *Нех.*

~ **се** *уверити се о противном, о погрешности онога у шта се веровало.* — Никаква увјеравања ... нису их могла понукати да се разувјере. *Барац.* Силом догађаја последњих година о свему се разувјерио. *Тип.*

разувјера́вање, ек. разувера́вање.

разувјера́вати (се), -èрāвāм (се), ек. разувера́вати (се).

разӯвјерити (се), -ӣм (се), ек. разӯверити (се).

разуда́вати (се), -ӯдāјӣм (се) и -ӯдāвāм (се) *несврш. и уч. према разудати (се).*

разу̀дарити, -и̏м сврш. индив. *разнети се, пронети се, разгласити се.* — Неко време [је] трпео ... од страха да не разудари глас по варошици. *Сек.*

разу̀дати, -а̄м сврш. *удати редом, све.* — Све сам кћери моје разудао. *НПХ.* А да су ми зле зовице, зовице бих разудала. *Рј. А.*

~ **се 1.** *удати се једна по једна, поудавати се.* — Млађе им се сестре разудале. *НПХ.* Сестара нема, разудале се. *Ранк.* **2.** *растављати се од мужа, развести се.* — Удала се и разудала се. *Вел.*

ра̀зудба и **ра́зудба** ж мед. *расецање, сецирање леша, обдукција.* — Лијечници одмах преузеше разудбу лешине. *Кос.* Гледајмо као да вршимо разудбу. *Бат.*

ра̀зудбе̄нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на разудбу.* — Да се штампа службени разудбени налаз. *Крл.*

разу́дити, ра̀зӯдӣм и **ра̀зудити,** -ӣм сврш. *расећи на делове, комаде, сечењем раскомадати*; мед. *подврћи сецирању, обдукцији.* — После ће свиње разудити на триста делова. *Срем.* Не можете разлучити двије лешине, пошто их разуди вјешт анатом. *Матош.*

ра̀зӯђен, -а, -о **1.** (и ра̀зуђен) *трп. прид. од разудити.* **2.** геогр. *разграната, рашчлањен, разведен.* — Обала ... одликује се дубоким заливима и представља најбоље разуђену балканску обалу. *Дед. Ј.* Падине [су] ... разуђене многобројним речним долинама. *Цвиј.*

ра̀зӯђено и **ра̀зуђено** прил. *на разуђен начин, рашчлањено.* — фиг. Размишљање долази постепено, разуђено. *Сек.*

ра̀зӯђенӧст и **ра̀зуђенӧст,** -ости ж *особина онога што је разуђено.*

разуђи́вање с *гл. им. од разуђивати.*

разуђи́вати, -у̏ђујем *несврш. и уч. према разудити.*

разуздава́ње с *гл. им. од разуздавати (се).*

разуздава́ти (се), -у̀здāвām (се) *несврш. и уч. према разуздати (се). Вук Рј.*

ра̀зуздān, -а, -о *распуштен, необуздан; раскалашан.* — Нежно ... дете морало [је] много пропатити од разуздане дечурлије. *Дом.* Прапорци звече и разуздан смијех. *Домј.*

разуздàнӣк, -и́ка м *онај који је разуздан.* — Расипник, разузданик, квари своје здравље и дух. *Старч.* [У граду] се састаде с хрпом малих разузданика. *Тур.*

разуздàница ж *она која је разуздана.* — Тамо опази оне двије разузданице. *Вел.* Треба само наићи на праву, разузданицу. *Божић.*

ра̀зуздāно прил. *на разуздан начин, раскалашно, необуздано.* — А то људство сито, пјано ... поиграло разуздано. *Крањч. С.* На махове [је] весео, разуздано весео. *Јурк.*

ра̀зуздāнӧст, -ости ж *особина онога што је разуздано, распуштеност, раскалашност.* — Насиља што је у својој разузданости починио начелник. *Јакш. Ђ.* Угледали [су] живот у највећој разузданости. *Шов.*

разу̀здати, -а̄м сврш. *ослободити узде.* — Попусти колан, разузда коња. *Моск.* Премалење ... у двоколице ... упрегло [роде], довезло се и разуздало хате. *Кош.*

~ **се 1.** *ослободити се узде.* — фиг. Ту се тек разуздала права октобарска ветрина. *Петр. В.* **2.** *распуштити се, постати раскалашан, необуздан.* — Онда се и син разуздао поред оца. *Пол. 1960.*

разу̀зе̄ти, ра̀зузмēм сврш. **1.** *узимајући разделити, разнети; разграбити.* — Све су твоје царство разузели. *НП Вук.* **2.** *узети са више места, покупити.* — Разузели смо их [рударе] по кућама, окријепили и нахранили. *Лал.*

разу̀зимати, -а̄м и -мљēм *несврш. и уч. према разузети.*

разузла́вати (се), -у̀злāвām (се) *несврш. и уч. према разузлати (се).*

ра̀зузлāј м *дрешење, развезивање (чвора, узла). Р-К Реч.*

разу̀злати, -а̄м сврш. *одрешити, развезати, размрсити (узао, чвор).* — Разузлам ја узао. *Вел.* Врпце ... свезао у ... чвор ... не би [га] разузлао па да богује. *Креш.*

~ **се** *развезати се, одрешити се, раздрешити се.* — Тај заузлај ... разузлао се ... сам од себе. *Божић.* фиг. *средити се, разбистрити се.* — Мисли му се ни вани не разузлаше. *Цар Е.*

разу̀знати, -а̄м сврш. *разазнати, распознати.* — Ко ће разузнати поштена од лопова. *Ћор.*

разу̀зӯренӧст, -ости ж *особина онога што је разузурено, раскомоћеност, распојасаност.* — У њиховој винској разузурености било је извјесне ширине. *Десн.*

разузурѝвати се, -у̀рујēм се *несврш. и уч. према разузурити се. Рј. А.*

разузу́рити се, -у̀зӯрӣм се сврш. *раскомотити се, разбашкарити се, распојасати се.* — Разузури се. Бос, гологлав и у самој кошуљи легне на ћилим. *Шапч.* Код боце се рајнскога већ разузурио. *Матош.*

разу̀лāрено прил. *необуздано, бесно.* — Стихија разуларено руши бране. *Бар.*

разу̀лāренӧст, -ости ж *особина онога што је разуларено; необузданост, распуштеност.* — У свој својој простоти и разула-

рености ... затури капу на затиљак. *Маш.* У ... атмосфери пљачкања, пијанчевања, картања, разврата, опште разуларености ... *Чол.*

разула́рити, -ӯлāрӣм сврш. *ослободити улара, разуздати.* — Одвеже коње и разулари их. *Бен.* фиг. *учинити необузданим, распустити.* — Младе је зет ... разуларио: почео се први отимати за боље комаде. *Кал.*

~ **се** фиг. *распустити се, разуздати се.* — Оне се толико разуларише да их је млинарица опоменула. *Бен.* Људи могу лако да се забораве, распојасе и разуларе. *Јак.*

ра̀зуља ж *справа којом се одређује да ли је равнина водоравна, либела.* — Стављам разуљу, обичну, просту разуљу. *Божић.*

ра̀зӯм м **1.** *способност логичког мишљења, схватања, расуђивања, ум, памет, разборитост.* — Осети да га оставља разум. *Андр. И.* Након оштре расправе превладао је разум. *Мј. 1936.* **2.** *ћуд, нарав.* — Наше је село са Немцима измешано, а Немци су наши питоме нарави, блага разума. *Јакш. Ђ.*

Изр. здрав ~ *здраво, логично, нормално расуђивање;* хладан ~ *расуђивање које није спутано неким осећањем;* привести разуму *уразумити.*

ра́зумак, -мка м заст. **1.** *смисао, значење.* — Жупанија ... не може у реченој повељи ... наћи други разумак. *Старч.* **2.** *уговорени начин, споразум.* — Танано звизне, све по занату и по разумку својих другова. *Ков. А.*

ра̀зӯман и **ра̀зуман,** -мна, -мно *који има разума, који је с разумом изведен, организован и сл., мудар, разборит, паметан.* — Постали [су] опрезнији и разумнији у том погледу. *Крањч. Стј.* Размењеш се некаквим »разумним господарством«. *Дук.*

разумева́ње, ијек. разумијева́ње, с *гл. им. од разумевати (се).*

разумева́ти (се), -ӯмēвām (се), ијек. разумијева́ти (се) *несврш. и уч. према разумети (се).*

разӯмети, -ēм (имп. разӯмēј, некњиж. разӯми) ијек. разӯмјети сврш. и несврш. **1.** *схватити, схватати смисао, значење, садржај чега; појмити, поимати, проникнути, продирати у нешто:* ~ поруку, ~ говорника, ~ излагање, ~ музику. — Кимне главом не дајући ничим разумјети кани ли примити нову окладу? *Крањч. Стј.* фиг. Да ли разумије срце снено? *Уј.* **2.** несврш. **а.** *моћи пратити, поимати нечији језик, говор:* ~ немачки. **б.** *бити вешт у нечему, знати.* — Видиш човека који разуме свој занат. *Вес.* Тај капрал разумије посао. *Јонке.* **3.** несврш. *схватати нечије побуде, мотиве, преокупације, уочавати њихову оправданост.* — Има мужа који је не разуме. *Срем.* Нико ме не разуме, нема човека с ким да изменим мисли. *Дом.* **4.** *прида(ва)ти нечему одређено значење, подразумети, подразумевати.* — Под новијом српском лириком ... уредник је разумео напу лирику од Бранка Радичевића наовамо. *Ант. 2.* **5.** сврш. *дознати, сазнати.* — У Шапцу ... Али-бег и Мусага разумију да су српске чете дошле у Свилеуву. *Вук.*

Изр. гуске те разумеле! фам. *каже се ономе који нејасно, неразумљиво говори (обично деци);* дати ~ коме *ставити до знања, обавестити;* разумем! *војнички одговор на наређење старешине; одговор као израз слепе послушности.*

~ **се 1.** несврш. (у чему, у што) *познавати што, разабирати се, бити вешт у чему.* — Ја се ... у сточарству не разумем. *Дом.* Био је трговац, разумио се у послове. *Сим.* **2. а.** сврш. и несврш. *схватити, схватати један другог; ускладити или имати усклађене односе с неким.* — Доста је било да једно друго погледа па да се разумеју. *Јакш. Ђ.* Никако да се већ разумије са сеоским момчићима. *Тип.* **б.** *уз. повр. према разумети (3):* добро се разумеју у браку.

Изр. да се разумемо *да ствари јасно поставимо, одредимо;* по себи се разуме *сасвим је јасно, зна се;* разуме се *кад се истиче логичност неке тврдње, да није оправдано ни очекивати друкчије: наравно.*

разумијѐвање, ек. разумéвање.

разумијѐвати (се), -ӯмијевām (се), ек. разумéвати (се).

разӯмити, ра̀зӯмӣм сврш. *уразумити; обавестити, упутити.* — Ти јој свате кажи по имену и лијепо је у томе разуми. *НП Вук.*

~ **се** *уразумити се, освестити се.* — Ама добро, Србине, разуми се. *Ранк.*

разӯмјети, -мијēм, ек. разӯмети.

разумље́ње с *схватање, разумевање.* — Твој говор сад [је] тако високо паметан да ми, прости људи, до његовог разумљења не достижемо. *Прер.*

разӯмљив, -а, -о *који се може разумети, схватљив, јасан; чију је оправданост лако разумети, логичан.* — Та вјера била [је] ... свакако разумљива. *Пов. 1.* Људи су ... вољели овај посао, разумљив и користан. *Ћоп.*

разӯмљиво прил. **1.** *на разумљив начин:* говорити ~. **2.** *с разумевањем.* — Играчи се опет разумљиво погледаше. *Ков. А.* **3.** *као модална речца: наравно, разуме се.*

разӯмљивōст, -ости ж *особина онога што је разумљиво, јасност.* — Фразе ... својом ... недовољном разумљивошћу могу лако збунити. *Прод.*

ра̀зӯмнӣк и **ра̀зумнӣк** м *разуман, паметан, мудар човек.* — То заиста и чини онај који жели стећи име разумника. *Вел.*

Промисли и ти добро, расудљив си човјек, на гласу разумник. *Гор.*

ра̀зӯмно и **ра̀зумно** прил. *на разуман начин, мудро, паметно.* — Говори мало нејасно, али сасвим разумно. *Нех.* Гајде презрети то није нимало разумно. *Чипл.*

ра̀зӯмнōст и **ра̀зумнōст,** -ости ж *особина онога који је разуман.* — Друштво [га је] вољело и цијенило због његове разумности. *Шкреб.*

разу̀мрēти, ра̀зумрēм, ијек. разу̀мријети, свршр. *изумрети (сасвим), помрети.* — Разумрли су Бркићи у Околишћу, Боговићи и Бећићи у Хлапчевићима и Невесинци. *Рј. А.*

~ **се 1.** *разумрети.* — Ми ћемо се разумријети, па се звали како му драго. *Пав.* **2.** *дочекати смрт, провести преостали живот.* — Док ти само видиш какви су људи ти Црнобарци, неће ти пасти на ум да нас оставиш. — Ја бих се волио разумријети овдје с вама. *Вес.*

разу̀мријети (се), ра̀зумрēм (се), ек. разу̀мрēти се.

ра̀зӯмскӣ, -ā, -ō *који се односи на разум.* — У њој су садржани уопће сви разумски односи. *Ант. Т.* Наука и разумска спознаја полагано стичу своја права. *ПИФ.*

ра̀зура ж *разорење, пропаст, уништење, ископ.* — Хоће братску крв да свете и разуру њих домовах. *Њег.*

разу̀рање с *гл. им. од разурати.*

разу̀рати, ра̀зӯрām *несврш. и уч. према разурити.*

разурва̀вати, -у̀рвāвām *несврш. и уч. према разурвати.*

разу̀рвати, -ām сврш. *развалити, разровати; сатрти, уништити.* — Разурвани пут . . . тамни се под грањем. *Дов.* Да вам трага не остане, Бог вас громом разурвао. *Баш.*

ра̀зурити, -ӣм сврш. покр. *разорити.* — Једна искра у плам се тури, пунану башту мени разури. *Јакш. Ђ.* Скупиће силну војску и њом разурити Црну Гору. *Мат.*

ра̀зурнӣк м покр. *онај који разура, разара, разорник. Вук Рј.*

разушѝва̄ње с *гл. им. од разушивати.*

разушѝвати, -у̀шӣвām *несврш. и уч. према разушити.*

ра̀зушити, -ӣм сврш. *извршити дезинсекцију, уништити инсекте, нарочито уши, хемијским путем. Деан. Рј.*

разџ- *в. ражџ-.*

ра̄ј, ра̄ја м **1.** рлг. *према учењу разних религија, место блаженства где после смрти долазе душе праведника и где су, према Библији, боравили први људи.* — Не угледала раја моја душа, не говорим ли истину. *Богд.* **2.** фиг. **а.** *дивно, прекрасно место, угодно за живот.* — Сам багрем засађен, рај и жива згода. *Стан.* **б.** *срећа, срећни дани.* — Знам да се ми сељаци под нашом господом раја дочекати нећемо. *Шен.* Од некадашњег раја бива пакô. *Рак.* **в.** *драга, љубљена особа.* — Дођи ој, рају мој! *Шен.* Љубим те, рају мој! *Јакш. Ђ.*

Изр. изгубљени ~ *изгубљена срећа*; батина је из раја изашла *батина као васпитна мера, као казна даје добре резултате*; ни у рају нису сви свеци једнаки посл. *неједнакост међу људима увек ће постојати.*

ра̀ја ж (обично зб.) тур. **1.** ист. *покорени турски поданици који нису муслимани и који плаћају данак; такав појединац, рајетин.* — Да Срби издаду и ситно оружје, једном речју, да постану наново турска раја. *Гавр.* Мучена, глобљена . . . раја око Скопља . . . остала [би] . . . заробљена. *Матош.* **2.** разг. *сиромашан свет, народ, људи.* — Ханција, пића! Дај овој раји нека пије. *Марк. М.* У Паризу не дају раји ни да се убија! *Матош.*

Изр. сиротиња раја нар. песн. *раја.*

ра̀јев, -а, -о *који припада рају.* — Шетала се Петка и Недјеља, од рајевих до паклених врата. *НПХ.*

ра̀јēван, -вна, -вно *рајски.* — Пукла је пред њима као ризница рајевне љепоте. *Цес. А.*

ра̀јевати, ра̀јујēм несврш. *живети као у рају.* — Ја сам као махнитац . . . рајевао, лудовао. *Матош.*

ра̀јевина ж **1.** *рајско пиће.* — Истргну дјевојка чашу и посркну рајевину. *Шен.* Анђелчићи рајевину точе. *Змај.* **2.** *рајско место, рај (2а).* — Ова рајевина пуста, река, поље, дубрава и гора силом нука ту да останемо. *Јакш. Ђ.*

ра̀јевӣнскӣ, -ā, -ō песн. *рајски.* — К плотовима рајевинским похитале с луга виле. *Наз.*

ра̀јевскӣ, -ā, -ō песн. *рајски.* — Отварају му рајевска врата. *Јакш. Ђ.*

ра̀јер м нем. варв. *велико перо као украс на шеширу или у коси.* — Госпођа и њена . . . сестра са високим рајерима на шеширима. *Нуш.* С рајерима у косама . . . младе жене . . . пуше. *Бег.*

ра̀јетин м ист. *турски немуслимански поданик, припадник раје.* — Осветили Агу Ајагића . . . због његове једине Ајкуне, коју један рајетин одмами. *Ботић.* Није [се] дао саветовати ни кад је био царски рајетин. *Андр. И.*

ра̀јетина ж *аугм. и пеј. од раја.* — Наш свет, некадашња рајетина . . . гојио [је] култ хајдука. *Петр. В.*

ра́јетинскӣ и **ра́јетӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на рајетина, рају.* — Турци су ... волели лепу гусларску песму, па су је тражили од рајетинских певача. *Сур.* Шетају се те рајетинске низамлије. *Шуб.*

ра́јин, -а, -о *који припада раји.*

ра́јинскӣ и **ра́јӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на рају.* — Моја судбина [зависи] ... од упорства ове рајинске гњиде. *Андр. И.*

ра́јити, ра̑јӣм несврш. *наслађивати.* — Мирис њихов раји душу. *Наз.* Рајио [сам] око красним крајевима. *Андр. И.*

~ **се** *наслађивати се, уживати.* — На погледу тога око ми се раји. *Гал.*

ра́јнгла ж нем. варв. *шерпа.* — Кухињско посуђе и прибор ... рајнгле, тепсије, таве. *Јонке.*

ра̑јнӣ, -ā, -ō **1.** *који је у рају; покојни.* — Гдје су нама драге рајне сестре? *Уј.* **2.** *рајски.* — Је л' ће срећа обасјат те рајна? *Крањч. С.*

ра̑јнӣк м *онај који је у рају, небесник.* — Воће вам нудим што омили истим рајницима сред Нава. *Наз.*

ра̑јница ж *она која је у рају; покојница. Р-К Реч.*

ра̀јо̄н, -о́на м фр. = рејон **1.** *управна јединица у једној четврти града, општина; простор, део града који потпада под ту управну јединицу.* — У овом градском рајону [има] неодлучних апстинената. *Наз.* **2.** *уопште неко издвојено, ограничено подручје, део неке територије.* — Овдје ... је ... најважнији риболовни рајон. *ЕГ 2.* **3.** војн. *двориште, круг касарне.* — Иза присеге прошетали смо се по рајону. *Неим.*

рајонизáција ж = рејонизација *подела на рајоне, подручја.* — Могућности наше пољопривреде леже у правилној рајонизацији усјева. *ЕГ 1.*

рајонизи́рати, -и̏зӣра̄м сврш. и несврш. = рајонирати и рејонизирати *(по)делити на рејоне.* — Рајонизирају се туристичка подручја. *Вј. 1960.*

рајони́рање с *гл. им. од рајонирати.*

рајони́рати, -о̀нӣра̄м сврш. и несврш. = рајонизирати. — Рајонирају тржиште. *ОП 2.*

ра̀јо̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на рајон(е).* — Рајонски контролор ... отпирио [је] у загребачку подружницу. *Сим.*

ра̑јскӣ[1], -ā, -ō **1.** *који се односи на рај, који припада рају.* — Сањао небо, бога, рајске двери. *Ант. 2.* Чело јој је рајска пољана. *Вел.* **2.** *диван, савршен.* — Ао рајска слико! *Радич.* Звуци рајске глазбе. *Леск. Ј.*

ра̑јскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на рају, који припада раји.* — Похвататше рајске поглавице. *НП Вук.*

ра̑јски прил. *као из раја, изванредно.* — И тог је гласа тако рајски утешна моћ. *Змај.*

ра̀јсфершлус м нем. варв. *патентни затварач на одећи уместо дугмета.*

ра̑јтање с *гл. им. од рајтати.* — Питаће њега старост за ово рајтање. *Рј. А.*

ра̑јтати, -а̄м несврш. нем. варв. *немилице трошити, расипати имовину.* В. пр. уз гл. им. рајтање.

ра̀јтпајч м нем. варв. *јахачки корбач.* — На другој [слици] са рајтпајчем, а према њој бркати уланерски официр. *Срем.* Долази ... с рајтпајчом у руци. *Фелд.*

ра̀јтхо̄зне ж мн. нем. варв. *јахаће чакшире, јахаће панталоне.* — Гледам ... у црвене испусте на плавим испегланим рајтхознама. *Кик.* Донела сам ти ... рајтхозне. *Бар.*

ра̑јчица ж **1.** бот. и агр. *биљка из пор. помоћница, са црвеним плодом, која се употребљава као поврће, црвени патлиџан, парадајз* Solanum lycopersicum. **2.** мн. зоол. *породица егзотичних птица певачица јарко обојеног перја, рајске птице* Paradiseidae. *Финк.*

ра̀к м **1.** зоол. **а.** *назив за разне животиње из истоименог разреда (односно љускара* Crustacea*), обично за речног рака, јастога и друге врсте сличне њима.* **б.** мн. (ра̀кови и ра̀ци) *разред чланконожаца, зглавкара, за које су карактеристичне рачваste ножице и сраслост грудног дела тела с главом, љускари* Crustacea. **2.** мед. *тешка болест, која обухвата разне врсте малигних тумора* carcinoma, cancer. **3.** (Рак) *сазвежђе у Зодијаку и одговарајући зодијачки знак.*

Изр. речни ~ зоол. *врста десетоножног рака са снажно развијеним и штипаљкама снабдевеним предњим паром ногу, који плива уназад покрећући трбушни део тела (»реп«)* Astacus fluviatilis; ~ поточни Potamobius torrentum; ~ самац Eupagurus Bernhardus; напредовати као ~ *назадовати, ићи уназад (с обзиром на пливање рака уназад);* брз као ~ ир., спор као ~ *веома спор, тром;* црвен као ~ *јако црвен, поцрвенео (обично од узбуђења).*

ра̀ка ж *јама у коју се сахрањује мртвац, гроб.* — Спусте сандук у раку. *Вес.* У бездан као у раку сам пао. *Гор.* фиг. *смрт.* — Рака клета ограбила [ми је] и оца и мајку. *Ант.*

ра́ка ж нар. *хип. од ракија. Рј. А.*

рака́нац, -нца м покр. *покривач.* — [Кулаш] сав блатњав, покривен раканцем, зарза видећи Бакоњу. *Мат.*

ра̀ка̄р[1] м *гробар, копач рака.* — Труд ... ракару ... исплатит ће општинска благајна. *Гор.*

ра̀ка̄р[2] м покр **а.** *онај који лови ракове. Рј. А.* **б.** *ракач (1) Рј. А.*

ра̀ка̄ч, -а́ча м покр. **1.** *штап, мотка којом се лове ракови. Рј. А* **2.** *ракљаст штап, ракље у које се ставља теле док се крава музе. Рј. А.*

ракéта и **ракѐта**[1] ж тал. **1.** *пројектил или апарат који добива погон избацујући уназад млаз врућих гасова насталих сагоревањем хемијског горива (уз оксидацију из извора које носи сам уређај)* васионска ~, геофизичка ~, балистичка ~, ~ земља-ваздух, ~ средњег домета итд **2.** *пројектил који сагоревајући развија светлост и служи за осветљавање, сигнализацију, ватромет и сл.* — Под небо су летјеле ... непријатељске ракете. *Ћоп.* Шиште ракете, а у звијезданом се небу распукну у букете. *Божић.*

ракѐта[2] ж енгл. спорт. *елипсаста мрежаста направа са дршком, за ударање лопте у тенису, рекет.* — Марија [је] имала ракету у руци. *Ћос. Б.* Узме платнену футролу од ракете за тенис. *Андр. И.*

ра̀кија ж тур. *врста јаког алкохолног пића које се добива дестилацијом превреле комине од воћа, грожђа, разних врста жита, кромпира, пиринча и сл* · природна ~, вештачка ~, комова ~, љута ~, мека ~.

ра̀кијав, -а, -о *натопљен ракијом или испарењем од ње.* — На голе груди облаже топле ракијаве облоге. *Ћос. Д.* фиг. Ананија се растужи, пун је ракијаве радости. *Сим.*

ра̀кијана ж заст. *ракијашница.* — Видиш уз цесту ... ракијане. *Павл.*

ра̀кијање с *гл. им. од ракијати.*

ра̀кијара м и ж пеј. *онај који пије ракију, који ракијā.* — Често су се свађали и тукли ... али и пили заједно. Обојица су ракијаре. *Пол. 1970.*

ракијáрити, -ијāрӣм несврш. покр. *ракијати (особито на туђ рачун).* — Та ти два свако јутро ракијаре. *Рј. А.*

ра̀кијарица ж *в. ракијашица. Рј. А.*

ра̀кијаст, -а, -о *који има укус, мирис ракије. Р-К Реч.*

ра̀кијати, -ām несврш. *пити ракију (обично у већој количини, чешће).* — Сељаци посједали око дугачког стола, ракијају. *Бан.* Тиранисао [је] жену, кавенисао, ракијао. *Сим.*

ра̀кијаш, -а́ша м **1.** *онај који радо пије ракију, одаје се ракији.* — Повучени у ... углове, ћуте познати и окорели ракијаши. *Андр. И.* **2.** *продавац ракије.* — Примичу [се] к ракијашу, који је разастро своју жестоку робу ... на омалену столићу. *Ков. А.*

ра̀кијашица ж *жена ракијаш (1). Рј А.*

ра̀кијашкӣ, -ā, -ō *који се односи на ракијаше* ~ сто.

ра̀кијашница ж *радња, крчма у којој се продаје и пије ракија.* — Беч је град са ракијашницама, виноточјима. *Крл.*

ракијéра ж *мрежа за ловљење морских ракова. Бен. Рј.*

ракијѐтина и **ракијѐшина** ж *аугм. и пеј. од ракија.* — Нема ти веће проклетиње у Славонији од ове ракијетине! *Пав , Р-К Реч.*

ра̀кијин, -а, -о *који потиче од ракије.* — Зачепи прстима нос да не чује мириса ракијина. *Ћор.*

ра̀кијйнскӣ, -ā, -ō *в ракијски.* — Сељаци [стали] .. крај чаша ракијинских. *Крањч. С.*

ра̀кијица и **ракијйца** ж *дем. и хип од ракија.* — Дедо неки ракијицу ... точи. *Чипл.* Ја бих сад и сам ракијице гуцнуо. *Л-К.*

ра̀кијскӣ, -ā, -ō *који је намењен за ракију, у коме се држи, производи, пече ракија; који потиче од ракије* ~ чаша, ~ буре, ~ казан, ~ мирис.

ракијчина ж *аугм. и пеј. од ракија* — Заударају на ракијчину. *Дав.*

ра̀кӣли-са̀пӯн, -ýна м *в. раки-сапун.* — Слугу зове да му дору спрема, изапире ракили-сапуном. *НПХ.*

ра̀кӣнскӣ, -ā, -ō покр. *в. ракијски.* — Ми држимо боб обично у ракинскому суду. *Љуб.*

ра̀ки-са̀пӯн, -уна м ар.-лат. заст. *врста мирисавог сапуна (који се за време турске владавине увозио са Истока).* — Раки-сапун поскупио, 'ладна вода пресанула. *НП Вук.*

ра̀кита ж бот. **а.** *врста ниске врбе са црвенкастом кором* Salix purpurea. *Сим. Реч.* **б.** *в. ива (1). И.*

ра̀китин, -а, -о *који припада ракити, који је од раките.*

ра̀китњак м *ракитово жбуње, врбак.* — Густим ракитњацима обрасла [је] пешчана обала. *Андр. И.*

ра̀китња̄ча и **ра̀кӣтња̄ча** ж зоол. *врста птице која радо пребива по ракитњацима* Phylloscopus rufus. *Финк.*

ра̀китов, -а, -о *који је од раките, који припада ракити* — Крај саме ријеке начинио [је] колибицу од ракитова грања. *Андр. И.*

ра̀китовина ж *ракитово дрво (одсечено). Вук Рј*

ра̀кӣње с зб. *ракитњак.* — [Сава] се сада љескала међу зеленим пољем и ракићем. *Ћал.*

ра̀кӣца ж *в. ракијица* — Ја ти волим чашицу ракице него вучију вина. *Јаки. Б.*

ракӣчина ж *аугм. и пеј. од ракија.* — Наљољате [се] ракичине и пијани заурлате. *Рад. Д.*

ракѝција м **1.** *онај који пече, производи ракију, пецар. Вук Рј.* **2.** *онај који радо пије ракију, љубитељ ракије.* — У мутним очима ракиције запламса нежност. *Вуков.*

ракѝцијин, -а, -о *који припада ракицији.*

ракѝџијница ж **а.** *зграда у којој се пече ракија, пецара.* — Унаоколо све дугачки хамбарови, кошеви, мало ниже ракициница с осталим зградама. *Шапч.* **б.** *крчма у којој се продаје и пије ракија, ракијашница.* — Сад ... нема много ракициница. *Шов.*

ракѝштина и **ракúштина** ж *аугм. и пеј. од ракија, ракијетина.* — Биће пјесме, свирке ... онолико, а ракиштине — до кољена. *Пол. 1959.*

рàкљаст, -а, -о *који има ракље, који је у облику ракља, рачваст, рашљаст.* — Гране се ... подупиру ракљастим моткама. *Тод.*

рàкљасто прил. *као ракље, у облику ракља. Бак. Реч.*

рàкље, -кàља̄ ж мн. (ретко јд.) *одсечена рачваста грана, рачваст комад дрвета; оно што се рачва, што има краке.* — Имао [је] нову праћку, с црвеним ластишем и ракљом, па се много лакше гађало. *Рист.* Осови се прстима о стол, као великим ракљама. *Божић.* Одоздо ... хвата очеву браду. Само њене две мало укосо управљене ракље. *Ћос. Д.*

рàкнић, -а и **рàкнић,** -и́ћа м *дем. од ракно.*

рáкно с покр. **а.** *кратак сукнени шал (обично женски). Вук Рј.* **б.** *врста сукненог покривача.* — Простро се поље у дугим угнутим пласама разних боја ... као чупаво ракно. *Кал.*

рáкнути *в. хракнути.*

рàков, -а, -о *који се односи на ракове, који припада раку.* — Све иде пужевим скоком, а катkада и раковим корацима. *Ков. А.*

рàковац, -о̄вца м зоол. *врста инсекта. Р-К Реч.*

рàковица[1] ж зоол. *назив за десетоножне краткорепе ракове* (Brachyura), *а нарочито за породицу морски пауци* (Majidae). *ЕЛЗ.*

рàковица[2] ж *пластични украс у облику савијеног листа, као декоративни елеменат у готском стилу (на торњевима, забатима итд.). ЕЛЗ.*

рàковница ж зоол. покр. *в. раковица*[1]. *Вук Рј.*

рáколити, -ӣм несврш. = ракољити *раколити се.* — По собама ... раколећи шетају неколике кокоши с пилићима. *Јор.* фиг. пеј. *причати шта било, брбљати, ћеретати.* — Жене су раколиле непрестано. *Кал.*

~ **се** = ракољити се **1.** *пуштати отегнуте гласове ко-ко-ко (о кокоши, нарочито кад хоће да снесе јаја или кад води пилиће), кокотати.* — Кокоши су чепркале и раколиле се. *Сим.* Сједила је на ... клупици ... као каква кокош ... која се раколи на свом ... гнијезду. *Божић.* фиг. Носе се ... јела ... снажна и сочна, а паши драга толика пажња па се све раколи. *Марк. М.* **2.** фиг. *правити се важан, шепурити се, хвалисати се.* — Раколи се он о социјалној правди као да ће та правда доћи сама од себе. *Чол.*

рáкољење с *гл. им. од раколити (се) и ракољити (се).*

рáкољити (се), -ӣм (се) несврш. = раколити (се). — У дворишту се ракољи кокош. *Јакш. М.* У тријему и на гредама кокошке почеле да се ракоље и да кокодачу. *Бен.*

рàкомицē прил. *као рак (ићи, кретати се), унатраг, натрашке.* — Добро стање почело пропадати ... па се ни данас ... [није] подигло, дапаче и данас иде ракомице. *В 1885.*

рáконја м зоол. *врста инсекта* Crypturgus. *Бен. Рј.*

рàк-рàна ж **а.** *тешка рана која не зарашћује, жива рана.* **б.** фиг. *велико зло, велика невоља.* — Унаточ свим настојањима, неписменост и заосталост остала је и даље рак-рана друштвеног живота те комуне. *Вј. 1970.*

рàкӯн, -у́на м енгл. зоол. *врста малог сјеверноамеричког медвједа, с црним и белим пругама и скупоценим крзном* Procyon lotor. *Терм. 4.*

рàкурс м фр. филм. **а.** *извод, кратак, сажет садржај, а нарочито слика у филму која осветљава неки кратак тренутак.* — Стваралачке потребе и радозналости приморавају писце да ... стално померају ракурс и поље своје опсервације. *Ћос. Д.* **б.** *угао филмског снимања.* — фиг. Кроз високи сутеренски прозор Драган је из доњег ракурса могао да ... чује сваку његову реч. *Вучо.*

ракýшци, рàкӯша̄ц м мн. (јд. ракýшац, -шца) зоол. *велика група малих морских и слатководних ракова, без оклопа* Amphipoda. *Терм. 4.*

рàкчић, -и́ћа м ар. *црногорско-херцеговачка округла капа.* — Лак опанак на ноге притегô, а го ракчин на јуначку главу. *Маж. И.*

рàл м и **рàл** ж = рало (3) *мера за површину земљишта (1600 кв. хвати или 5754 м²), јутро (3).* — Мој отац имао [је] малу кућу с неколико рали земље. *Бег.*

рàлица ж **1.** = рало *примитивни дрвени плуг (обично са воловском запрегом).* — Стару дрвену ралицу замени америчанским гвозденим плугом. *Скерл.* **2.** *справа за разгртање*

снега (у облику напред састављених, а одостраг јако раширених саоница). — Сниježне ралице на прузи ... налазе се у погону. *Обз. 1932.* **3.** покр. *ручица на плугу. Вук Рј.* **4.** спорт. *начин вожње на скијама, смучкама.* — Да се из спуста пређе у ралицу, потребно је најприје заузети ниски став. *Скиј.*

ра̀личнӣ, -ā, -ō *који се односи на ралицу* ~ завој (при скијању, смучању).

ра̀ло с **1.** = ралица (1). — Ви нијесте привезани уз рало и плуг. *Шен.* **2.** *лемеш, раоник* — Ногом очисти рало од земље. *Сек.* **3.** — рал. — Купио је неколике уске деонице од пола рала. *Бур.* **4.** анат. *кошчица у носу* vomer *НЧ.*

ра́лце, -а и -ета с *дем. од рало.* — Два ралца посне земље била су му сва поткућница *Ств. 1948.*

ра̀ље, ра̀ља̄ ж мн. *вилице заједно с отвором уста̄ (обично великим живо̄тињским), чељуст.* — Мени се чинило да [је] то чудовиште из чијих раља бије ... хладан дах. *Чол.* фиг. Од [архива] ... се истом незнатни дио дао отети гладним раљама пожара. *Новак.*

ра̀м м и **ра́ма** ж нем. варв. *в. оквир (1).* — Да знаш како је леп рам у који сам те урамила. *Уск.* Свака је црта непомична у свом раму. *Уј.* Не чух тих сивих гравира у прашној рами! *Крл.*

рамàда̄н, -а́на м *в. рамазан. Деан. Рј.*

рамàза̄н, -а́на м тур. рлг. *име деветог месеца муслиманског верског календара, месец поста.*

рамàза̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на рамазан* ~ пост.

рамàлез м покр. *дебела палица којом се затварају врата, а која с оба своја краја улази у зидове.* — Затвара врата рамалезом. *Бон.*

рàман м бот. покр *в. раменак².* *Вук Рј.*

ра́мати *в. храмати.*

ра̀ме, ра̀мена с (мн. рамèна, ген. рамéна̄) **1.** анат. *део тела између врата и надлактице.* **2.** воји *оклоп на топу (за заштиту од пушчаних метака, парчади граната, бомби и сл.). Р-К Реч.*

Изр бацати (се) камена с рамена *в. уз бацати се (изр)*; бацити се коњу на рамена *појахати, узјахати коња,* дати главу с рамена *бити спреман жртвовати и живот, умрети, погинути за кога или што,* док ми (ти, му итд) је на рамену глава *док сам (си, је итд.) жив,* носити на рамену главу *бити жив, живети,* од рамена (пресудити, одговорити и сл.) *не истражујући, не размишљајући дуго, одока, отприлике (пресудити, одговорити и сл.).* — Зар се тако од рамена одсеца казна? *Вес.* Тако ти лијепо постигну пуну једнодушност, онако од рамена. *Креш*; преко рамена (погледати, рећи и сл.) *с презрењем, с омаловажавањем (погледати, рећи и сл.),* ~ уз ~ *заједно, један уз другог, заједнички,* сишла би му глава с рамена *погинуо би, настрадао би,* слегнути, слегати (сажети, смакнути) раменима *показати покретом рамена своје мирење с насталом ситуацијом, своју немоћ или нерасположење да се она измени,* увући главу у рамена *покушати се у очекивању ударца, напада.*

раме́нак¹, -нка м *дем. и хип. од раме.* — Ситни ... као обруч широки рукавчићи засјели обли раменак. *Бац.*

ра̀менак, -ēнка и **раме́нак²,** -нка м бот. **а.** *в. камилица, титрица. Сим. Реч.* **б.** *в. жабља трава. И.*

ра̀менӣ и **ра̀менӣ,** -ā, -ō *који се односи на рамена, који припада раменима.* ~ кост, ~ мишић, ~ зглоб.

рамèница ж **1.** анат. *горњи део руке, који прелази у раме.* — На ... рукама разликујемо раменицу, подлактицу и шаку. *Батут.* Засјале [би] ... прекрасне раменице са нешто њедара, диван врат. *Леск. Ј.* **2.** мн. *држачи панталона који се пребацују преко рамена, наранице. Деан. Рј.*

раме́нко м зоол. *врста инсекта* Tanymecus. *Бен. Рј.*

раменоно́шци, -ноно̄жа̄ца̄ м мн. (јд. раменоножац, -ошца) зоол. *морски бескичмењаци* Brachiopoda *којима је тело сакривено у две неједнаке љуштуре и који живе стално на истом месту, причвршћени за какву стену.* — Од анорганских остатака раменоножаца ... постао је брахиоподски вапњењак. *Туђ.*

ра̀менскӣ, -ā, -ō *рамени.* — Раменски појас је срастао с грудницом. *Станк. С.*

раме́нце, -а и -ета с *дем. и хип. од раме. Деан. Рј.*

рамèњача ж **1.** анат. *коштани део раменице, мишићна кост* humerus. *Терм. 4.* **2.** *платно које се ушива у кошуљу на месту где су рамена. Вук Рј.* **3.** *направа на коју се веша одећа, вешалица.*

рамèњачнӣ, -ā, -ō *који се односи на рамењачу, који припада рамењачи (1).*

рамèтли *в. рахметли.*

ра̀мешце и **раме́шце,** -ета с *дем. и хип. од раме* — Наслања још на рамешце главу. *НПХ.*

ра̀мија ж бот. *биљка из пор. коприва* Boehmeria nivea *од које се праве рибарске мреже, ужад и производи фини конац за везење. Сим. Реч.*

ра̀мица ж зоол. *врста инсекта* Agapanthia. *Бен. Рј.*

рàмо, рáмена и рáма с покр. *в. раме.* — Дуга се пушка о рамену објеси или на рамо заметне. *Вук.* Узе [га] за рамо, повуче унутра. *Лал.*

рâмпа ж фр. **1. а.** жел. *коса раван с благим нагибом (обично насип) од земље до висине пода вагона која служи за утовар и истовар робе и стоке.* — На рампи утоварују кола и коње. *Јак.* **б.** *дрвене греде, прислоњене једним крајем на возило а другим на земљу, које служе као помоћно средство за утовар и истовар робе у возило. ЕЛЗ.* **в.** *коса раван с благим нагибом место степеништа у вртовима и парковима или пред улазом у зграде. Свезн.* **2.** *направа у облику пречаге која се диже и спушта ради отварања и затварања пролаза на прелазима преко железничких пруга, на граничним прелазима, и сл., брана, брклја.* — Звиждук сијече јутро . . . и кô мртва рука спустила се рампа. *Полић.* **3.** воји. *направа, постоље за избацивање ракета и пројектила.* — Тражи . . . забрану изградње рампи и њиховог опремања нуклеарним оружјем. *Пол. 1959.* **4.** поз. *предњи део позорнице са ниском преградом која заклања са стране гледалишта прибор за осветљавање позорнице.* — Добро [је] освијетљен као глумац на рампи. *Донч.* **5.** *ограда на степеништу. Бак. Реч.*

рàмпăр, -áра м *железнички службеник који рукује рампом (диже је и спушта).* — [Био је] десетар, рампар, а потом надзорник пруге. *Сим.*

рâмпаш м нем. *мошт у врењу, који је на прелазу у вино, киселкасто младо вино.* — [Село] је цело заударало на рибу и на рампаш. *Петр. В.*

рâмстек м енгл. кув. *комад, одрезак печеног говеђег меса од стражњег дела.* — Пацијент је јео бифтеке и рамстеке. *Крл.*

рàмшл м нем. карт. *врста карташке игре. Кл. Рј.*

рàн[1], -а, -о *в. рани.* — Коњ побеже у девојчин ран босиљак. *Вес.* Када се мисô ниха кô цвет врх рана гроба. *Панд.*

рàн[2] м енгл. *навала улагача на благајну банке ради подизања улога (обично кад се пронесе глас да је банка пред банкротством). Свезн.*

рàна ж (ген. мн. рâнā) **1.** *повреда телесног ткива изазвана оштрим оруђем, опекотином, озеблином и др.* — Дубока, тамна рана зјала му на врату. *Гор.* **2.** фиг. *оно што изазива болно психичко, душевно осећање (туга, увреда, несрећа, страх, брига).* — Рана несретне му љубави бијаше још премлада и нимало зацијељена. *Бал.* Лечи ране које му је живот задао. *Скерл.* **3.** фиг. *тешко стање (економско, социјално, културно и сл.); велико зло, невоља уопште.* — Домановић је у својим сатирама открио најболније социјалне ране у Србији свога времена. *Т. књ.* **4.** *засечено, зарезано место на кори дрвета из кога се обично излучује сок или смола.* — Црне смреке циједе из рана жуту смолу. *Кркл.*

Изр. жива ~ *в. уз жив (изр.);* метнути, ставити соли на живу рану *в. позледити стару рану;* на псу ~, на псу и зарасла фам. *ниje то ништа, проћи ће (о лаком болу и сл.);* отворена ~ *осетљиво, болно место, осетљива тачка;* позледити, позлеђивати, повредити (стару) рану, дирнути, такнути, отворити стару рану *подсетити, подсећати на нешто веома непријатно;* ~ без пребола, ~ од пребола *в. уз пребол (изр.).*

рáна *в. храна.*

рàнăр м заст. = ранарник *онај који лечи ране, хирург;* исп. видар. — Дође доктор, тј. сеоски ранар. *Шен.*

рàнăрев, -а, -о = ранаров *који припада ранару.*

рàнăрнйк и **рàнăрнйк** м = ранар. — Ранарник . . . је једва тријезан остао. *Коз. Ј.*

рàнăрничкй и **рàнăрничкй,** -ā, -ō *који се односи на ранарнике.*

рàнăров, -а, -о = ранарев.

рàнăрство и **ранáрство** с *вештина лечења рана, видарство. Р-К Реч.*

рáнац м (мн. рáнци и рáнчеви) нем. *торба, обично војничка, за личне ствари, резервну храну и муницију, која се носи на леђима, телећак, напртњача, упртњача.* — Извлачили су ранце и трпали најпотребније ствари. *Јак.* Војници су . . . слагали . . . набоје у ранце. *Јонке.*

рàнач, рâнча м покр. *преклопна постеља. Деан. Рј.*

рàнг м фр. *степен, чин, положај, место које заузима неко према својој вредности или функцији.* — [Пандури] разликују се по рангу. Има виших пандура и нижих. *Дом.* Хтио [је] да се попне до мајсторског ранга. *Крл.*

рàнг-лйста ж *списак, попис особа, спортских и сл. клубова и предмета од извесне вредности сврстаних по рангу, према њиховој вредности.* — Конкуренти који испуне услове сврставају се у ранг-листу, тако да првенство добијају они који понуде већи процент новца. *Пол. 1960.* Могу се увести разне помоћне методе, као нпр. игра за клупску ранг-листу. *СТ.*

рàнговати, -гујём несврш. *распоређивати, сврставати, класификовати према рангу.* — Доприносе појединих мислилаца рангује према њиховој сазнајној вредности. *КН 1959.*

рандèвӯ, -ӯа м фр. *уговорени састанак (обично љубавни); место састанка.* — Рандеву

у Банатској улици годио му је необично. *Уск.* Сеоске жене састају [се] с писарима опћинским ... ту [је] крчма и рандеву. *Крл.*

рàндес м разг. *в. рандеву.* — Имам вечерас рандес с једном ... удовицом. *Чол.*

рàндмāн, -áна м фр. *принос, доходак; оно што је неко искористио. Кл. Рј.*

ранжи́рање с *гл. им. од ранжирати.*

ранжи́рати, рàнжӣрām сврш. и несврш. **а.** *распоредити, распоређивати, разместити, размештати, средити, сређивати, класификирати.* — Има више простора на којем може своје фигуре слободно ранжирати. *Шах 2.* [Спенсер] ранжира науке по корисности за људски род. *Прод.* **б.** жел. *разместити, размештати вагоне, поставити, постављати железничку композицију, маневрисати. Кл. Рј.*

рàнжӣрнӣ, -ā, -ō *који служи за ранжирање, за постављање композиције.* — Композиција се зауставила на некој споредној ранжирној станици. *Јак.* Ранжирни колодвор био би везан са садашњом пругом. *Вј. 1960.*

рâнӣ, -ā, -ō **1. а.** *који бива, који се дешава, који настаје рано ујутро, у почетку јутра.* — Радили су од ране зоре до мркла мрака. *Срем.* **б.** *који се односи на прву појаву, на почетак појављивања изјутра (обично о сунцу).* — Кућни пас ... лежао је у млаци раног сунца. *Донч.* **2. а.** *који се догађа или јавља, настаје пре уобичајеног одређеног времена, односно на самом почетку тога времена.* — Млади Толстој препоручује рани брак. *Петр. В.* Иза куће налази се башта ... с раним цвијећем. *Андр. И.* **б.** *који настаје кад се још не очекује, превремен.* — Његова рана смрт наводи човека на злочесте мисли. *Цвиј.* **в.** *који се дешава, јавља у почетку неког доба, периода (детињства, младости, годишњег доба и сл.).* — Од раног дјетињства спремали [су је] за то. *Нех.* Дан беше леп, као и сви дани ране јесени. *Вес.*

рањивати, рàнӣвām несврш. нар. *в. рањавати.* — Нека [пушка] бије, а нека ранива. *НП Вук.*

ранӣјано прил. у изразу: рано ~ *сасвим рано.* — А ујутро ... још рано ранијано, истом би устала која год. *Берт.*

рàнијē а. *комп. од рано.* **б.** *пре, отпре, некада.* — Једну од тих ријечи чуо сам већ раније. *Пав.* Раније га је [северног јелена] било у изобиљу у европскоме делу поларне области. *Петр. М.*

рàнијӣ, -ā, -ē **1.** *комп. од рани (2).* — Донео сам вам бресака ... Од ових ранијих нема на целом Топчидерском брду. *Ком.* **2.** *прошли, пређашњи.* — Нисам ја више онај ранији ... онај каквим ме ви замишљате. *Бар.* **3.** *који је временски пре онога о коме је реч, претходни.* — [Ту су] затворени ... сужњи из ранијих битака. *Нех.*

рàнӣк, -ика м **1.** *рановилац. Вук Рј.* **2.** (обично у атрибутској служби) *који рано сазри, рано донесе плод (о воћу и воћу);* исп. рани (2а) и ранйца. — Изјаловио се крумпир раник. *Гор.*

рàнилац и **рàнилац[1],** -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који рани, рано устаје.* — Слуша ... песме копача ранилаца. *Скерл.*

рàнилац[2], -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који рањава. Деан. Рј.*

рàнилачкӣ и **рàнилачкӣ,** -ā, -ō *који припада ранилцима[1]:* ~ навика. *Рј. А.*

рàнилӣст м *врста лековите биљке из пор. уснатица* Betonica officinalis. *Сим. Реч.*

рàнилица и **рàнилица** ж *она која рани, жена ранилац.* — Рана ранилица ... кућу тече. *Рј. А.*

рàнило с покр. *народни обичај да девојке на Цвети, а понегде и на Благовести, уране пре сунца и да негде уз воду играју и певају.* — Мобе, седељке, ранила ... и сличне ствари живеле су и под Турцима. *Ђорђ.*

ранйна ж покр. *рано воће и поврће (нарочито грожђе). Рј. А.*

рàнитель *в. хранитель.*

рàнити[1], -ӣм сврш. *нанети, начинити коме рану.* — Ако му друга ране, не сме га оставити. *Вес.* фиг. Смртно ме рани погледом. *Матош.*

~ **се** *задати, начинити себи рану, задобити рану; посећи се.* — Нит натјера Швабу, нит се рани. *Мул.* Ранила се секиром. *Сек.*

рàнити[2], -ӣм несврш. *рано устајати, рано полазити на посао или на пут.* — Ранио је у четири сата и одлазио ... на пашу. *Гор.* Путем, испред планине, ранио је народ из села. *Лоп.*

Изр. ко рано рани, две среће граби н. посл. *ко почне нешто рано радити може много урадити, постићи велики успех.*

рáнити (**се**) *в. хранити (се).*

рàница ж *дем. од рана.*

ранйца и **рàница** ж (понекад у атрибутској служби) *оно што рано сазре, рано донесе плод (о воћу, житу и сл.).* — Има данас више стотина врста [трешања]: раница, закићевака. *М 1867.* Самљели [су] раницу раж. *Гор.*

рâнка ж (ген. мн. рâнкӣ) (често у атрибутској служби) агр. *воћка или лоза која рано сазрева, рано доноси плод.* — Ја ћу ти дати лозе ... сланкаменке и ранке што сазрева још о Илијину дне. *Шапч.* фиг. Придружи ми се, путниче на уранку ... да посматрамо румену јесен ранку. *Макс.*

ра̀нкетив, -а, -о нем. покр. *ужежен, упаљен (о уљу, маслу).* *Деан. Рј.*

ра̀нљив, -а, -о = рањив *који може бити рањен, повредљив.* — фиг. Нарочито [су] ранљиве на ... сваку критику. *Пол. 1963.*

ра̀нљивӧ̄ст, -ости ж = рањивост *особина онога који је ранљив, могућност да неко може бити рањен, повредљивост.*

ра̀но прил. (комп. ра̀није) **1. а.** *на почетку јутра, у првим часовима јутра.* — Пробудим се рано, пре зоре. *Дом.* **б.** *на почетку неког временског периода:* ~ увече, ~ у пролеће. **2.** *пре одређеног или уобичајеног времена.* — Сви они напустили су ... посао раније. *Пав.* **3.** *на почетку живота (у детињству, у младости).* — Рано си почео, вучићу, да се бавиш разбојништвом. *Ћоп.*

ра̀нобӯдњӣк м *онај који се рано буди, рано устаје, рановранилац.* *Р-К Реч.*

ра̀нобӯдница ж *она која се рано буди, рано устаје, рановранилица.* *Р-К Реч.*

ранојѐсе̑нскӣ, -а̄, -ӧ̄ *који се односи на рану јесен.* — Ранојесенски дани зрачили [су] својом ведрином. *Мих.*

ранопреми́нулӣ, -а̄, -ӧ̄ *који је рано, пре времена преминуо.* — Ево ... почетка ... белешке о ранопреминулом песнику. *Т. кљ.*

рановра̀нилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који рани, рано устаје, ранилац.* — Негде заштропотала кола; то рановранилац орач ... одлази у поље. *Донч.* Отвори се први прозор тог јутра и зачу се кашаљ ... првог рановраниоца. *Дав.*

рановра̀нилачкӣ, -а̄, -ӧ̄ *који се односи на рановраниоце.* — Негде на дворишту ... заклопотали су рановранилачки Бургини опанци. *Мих.* Људи су били бесни на своја рановранилачка јутра. *Пол. 1959.*

рановра̀нилица ж *жена рановранилац.*

ранӧ̀ра̀нка у изразу: зора ~ песн. *рана зора, зора која се рано појављује.* — Рановранка зора ... освану. *М-И.*

раноӯ̀сталац, -а̄лца и -аоца м (ген. мн. -ала̄ца̄) *онај који рано устаје, рановранилац.* *Бен. Рј.*

ра̀нфла ж нем. варв. *отпок, отшав, ивица, брид.* — Имао [је] бар пола туцета таквих истих [чарапа] са ранфлама, онако жутим и плавим перлама ишараним. *Срем.*

ра̀нч м (мн. ра̀нчеви) шп. *пољско имање, сточарска фарма, салаш, мајур.* — Тамо се састао с неким човјеком из сусједног ранча. *Торб.* Решила [је] да напусти мало свој ранч. *Пол. 1959.*

ра̀нче, -ета с хип. песн. (супл. мн. ра̀нча̄д) **а.** *прво дете, првенче, драго, мило дете.* — Мајка дочека загрљајем своје ранче, које [је] удала у треће село. *Торб.* **б.** *рано ојагњено јагње.* — Што л' озебло у обору ранче из повоја мајку зивље гладно. *Март.*

ра̀нчер м *сточар, фармер.*

ра̀нчић м *дем. од ранац.*

ра̀нчуга ж бот. *биљка из пор. крсташица, дивља (пољска) ротква* Raphanus raphanistrum. *Сим. Реч.*

ра̑ња, ра́ња м зоол. тал. покр. *врста рибе која има на глави отровну кост.* *Рј. А.*

ра̑њ м бот. *в.* граница[2] *(3).* *Сим. Реч.*

ра̑њав, -а, -о (комп. рања̀вијӣ) *који је пун рана, покривен ранама, изранављен.* — Пазио је неће ли га нетко позлиједити у то рањаво мјесто. *Михољ.* Повезали [су му] рањаву ногу. *Поп. Ј.*

рањава̑ње с *гл. им. од* рањавати *(се).*

рањава̀ти (се), ра̀њава̄м (се) *несврш. и уч. према* ранити *(се).*

ра̑њавац, -а̄вца м *онај који има много рана на себи.* *Рј. А.*

рањава̀нти, ра̀њава̄м несврш. *наносити, задавати, изазивати ране, рањавати.* — Ја се једнако бола по трњу и рањавила ноге. *Ранк.*

ра̀њаво прил. *с пуно рана, с ранама, као рањен.* — У жени је све напукло, све крхотно и рањаво. *Божић.* Сви оковани храмљу или рањаво корачају. *Лал.*

ра̀њавӧ̄ст, -ости ж *стање, особина онога који је рањав.* — Мелем [се] у његовој растованој рањавости претвара у потребу. *Крл.*

ра̀њак м зоол. *врста птице* Anorthura troglodytes. *Бен. Рј.*

ра̀њени̑к м **1.** *онај који је рањен.* — Прилози су се купили за наше рањенике. *Јов. С.* **2.** бот. *в. ранилист. Сим. Реч.*

ра̀њени̑ков, -а, -о *који припада рањенику:* рањеникове груди, ~ молба.

ра̀њеница ж **1.** *жена рањеник.* — Ускомешале се жене око малене рањенице. *Крл.* **2.** бот. *зељаста ливадска биљка из пор. лепирњача која се употребљава у народном лекарству* Anthyllis *и* A. vulneraria. *Сим. Реч.*

ра̀њеничкӣ, -а̄, -ӧ̄ *који припада рањеницима, који потиче од рањеника, који се односи на рањенике:* ~ јаук, ~ глава.

ра̀њив, -а, -о = ранљив. — фиг. Блокада штити ... рањиво мјесто. *Бат.* [Прекину] га баш у часу кад ... [је] био најрањивији. *Дав.*

ра̀њивӧ̄ст, -ости ж = ранљивост. — Била је то спознаја новога подручја рањивости. *Крањч. Стј.*

ра̑њка и **ра̀њушка** ж агр. *в. ранка.* *Сим. Реч.*

ра̀онӣ, -а̄, -ӧ̄ *који има раоник, са раоником:* ~ плуг. *Пол. 1959.*

ра̀оник м *оштри метални део плуга који при орању сече земљу, лемеш.* — Раоник реже мекану земљу као сир. *Гор.* Прилазио је ралу и ... узимао у руке ... раоник, јарам. *Сиј.*

ра̀па[1] ж *в. храпа. Вук Рј.*

ра̀па[2] ж зоол. *врста речне рибе* Umbra canina. *Рј. А.*

рапав- *в. храпав-.*

ра̀пи̏дан, -дна, -дно лат. *брз, нагао.* — Нагли развитак технике ... проузрокује рапидно дизање градова. *Баб.*

ра̀пи̏дно прил. *брзо, нагло.* — Ви сте рапидно напредовали. *Сим.*

рапи̏дно̄ст, -ости ж *особина онога који је рапидан, онога што је рапидно.*

ра̀пи̑р, -и́ра м и **рапи́ра** ж фр. **а.** *танак, туп мач с челичном куглицом на врху (за вежбање у мачевању), флорет.* **б.** заст. *ратно оружје за сечење и бодење с дугим двосеклим сечивом, на врху зашиљено.*

Ра̀пкиња ж *жена са острва Раба;* исп. Рабљанка.

рапо̀нтик м и **рапо̀нтика** ж бот. *врста биљке из пор. троскота* Rheum raponticum. *Бен. Рј.*

ра̀порт м фр. **1.** војн. **а.** *усмено саслушавање које врше претпостављене старешине о кривицама и молбама потчињених.* — Он је дечка позвао на рапорт, дао му двије-три пљуске и вратио га натраг у батерију. *Крл.* **б.** *усмено обавештење претпостављеном о стању у одређеној јединици (о бројном, здравственом, борбеном и сл. стању јединице).* — Најстарији од стражара изашао је да преда рапорт. *Јак.* **2.** *усмени или писмени извештај, обавештење претпостављеном или вишој инстанци.* — У паузи је позвао Симеонија у дирекцију на рапорт. *Бег.* **3. а.** *краћи усмени или писмени (обично шаљив) састав о актуелним догађајима.* — На програму су биле рецитације, песме, шаљиви рапорти из логорског живота. *Јак.* **б.** (обично ир.) *усмено обавештење уопште.* — Аница је свако јутро излазила »на рапорт« ... полажући рачун о јучерашњем ... дану. *Лаз. Л.*

рапорти́рање с *гл. им. од рапортирати.*

рапорти́рати, -о̀ртӣра̄м сврш. и несврш. *поднети, подносити рапорт, пренети, преносити обавештење о чему, доставити, достављати, известити, извештавати.* — Проговорио [је] службеним гласом као да рапортира. *Мар.* Видела је лепо кад је поп Спира ушао у кућу ... и одмах је то рапортирала гђи Перси. *Срем.*

ра̀портн̄, -а̄, -о̄ *који се односи на рапорт.* — Ушао је у рапортну собу један човјек ... педесетих година. *Чол.*

ра̀псо̄д, -о́да и **ра̀псод** м грч. *путујући певач у старој Грчкој који је (у почетку уз пратњу лире) певао и рецитовао епске песме, рапсоди је.* — Касније се епови нису више пјевали, него су их на свечаностима рецитирали рапсоди. *Пов. 1.* Пола века лутао [је] по грчким градовима као рапсод. *ПИФ.*

ра̀псо̄дија и **рапсо̀дија** ж **1.** *спев старих Грка састављен од одломака већих епских песама које је певао или рецитовао рапсод.* **2.** муз. *композиција, најчешће инструментална, слободног облика, сродна фантазији, заснована већином на сплету народних мотива:* Листова ~, Брамсова ~, Дворжакова ~, мађарска ~.

рапсо̀дичан, -чна, -чно и **рапсо̀дичкӣ,** -а̄, -о̄ *који је као у рапсодији, који се односи на рапсодију.* — Сунце је у круни бљескова и пара, затрављена рапсодична жица. *Уј.* У оне рапсодичке дане грађанског бољитка они су се портретирали. *Бат.*

рапсо̀дички и **рапсо̀дично** прил. *на рапсодичан начин, као у рапсодији.* — Сама та ријеч звучи рапсодички. *Бат.*

рапсо́дов и **ра̀псодов,** -а, -о *који припада рапсоду, који потиче од рапсода:* ~ песма.

ра̀псо̄дскӣ, -а̄, -о̄ муз. *који је истргнут из целине, који је у одломцима; слободан по облику, без међусобне везе.*

ра̀птус м лат. **1.** *изненадни напад јаке узнемирености у меланхоличној психози (знак душевне, психичке болести).* *ЕЛЗ.* **2.** *одвођење силом, отмица, отимачина.* *Вуј. Лекс.*

рарӣтӗт, -е́та м лат. *нешто несвакидашње, ретка ствар, реткост, скупоценост.* — Британски музеј воли раритете и добро их плаћа. *Мил.* Продаје [их] као антикне раритете за скуп новац. *Бег.*

ра̀рог м зоол. *врста великог морског рака без штипаљки* Palimurus vulgaris. — Јастог (рарог, хлап) ... нарасте ... до 50 цм. *Финк.*

ра̀с м (обично мн.) бот. покр. *унутрашње ткиво стабла, дебла.* — Настало [је] љуштење коре, огољавање дебала, док нијесу нека сасвим ошогавила до расова. *Бон.*

ра̀са[1] ж фр. **1.** антроп. *историјски настала скупина људи која има неке заједничке наследне физичке и психичке особине: боју коже, очију, облик лубање, узраст и сл.:* жута ~, бела ~. — Вук је био органски део динарске расе. *СКГ 1937.* **2.** зоол. *скупина истоврсних животиња које имају заједничко порекло, сличне телесне особине а прилагођене су одређеним животним условима, пасмина.* — Крижањем, одабирањем и оплемењивањем раса човјек утире пут још бржем развоју ... животиња. *ОГ.* **3.** *народ.* — Грчка раса је била увек изванредно савитљива. *Дуч.* **4. а.** *људи који се одликују или се разликују од других неким посебним особинама, сој.* — Хајне је посљедњи

од те титанске расе пјесничке. *Матош.* **б.** *специфична особина, одлика, оригиналност, индивидуалност.* — Ни један [песник] ... нема толико темперамента, толико расе, тако одређене своје индивидуалности као он [Јакшић]. *Нед.*

Изр. бити (што) од расе *имати праве, урођене способности, одлике за што.* — Сремац је хумориста од расе. *Скерл.*

ра̀са[2] ж грч. *горња одећа, мантија духовника, нарочито калуђера, редовника.* — Отац Сава огрнуо [се] монашком расом. *Ранк.*

ра́сад м и **ра̀сада** ж башт. *младе биљке (обично поврће), које служе за пресађивање.* — Бјеже ... у онај ограђени простор ... гдје је прије рата одгајиван ... купусни расад. *Бан.* фиг. Јоаким Вујић преноси расад позоришне уметности у тада још неразвијену Србију. *Поп. Ј.* Изравнавао [је] земљу јер је Ханка ... канила тамо посијати расаду. *Бен.*

раса́дити[1], ра̀сāдӣм сврш. *пресадити биљке из расадника на друго место. Вук Рј.*

раса́дити[2], ра̀сāдӣм сврш. *избити дрвцало из ушица (мотике, секире и сл.). Рј. А.*

ра̀садӣште с *расадник.* — фиг. Основна је функција казалишта да буде расадиште правилнога штокавског језика. *Матк.*

ра́садн̄ӣ, -ā, -ō *који се односи на расад, што се расађује.* — Најраширеније творевине за вегетативно множење јесу вријеже ... затим расадни пупови. *Бот.*

ра̀садн̄ӣк и **ра́садн̄ӣк** м **1.** *место, земљиште где се гаји расад*: воћни ~, лозни ~, шумски ~. — [У] овим расадницима узгајају се јужне културе. *Обз. 1932.* **2.** фиг. **а.** *место одакле се шире, разносе вести, гласине, болести и сл. и онај који то чини.* — [О комоцијама] се свуда причало као о елементу забуне и расаднику панике. *Лаз. М.* У селу је расадник те болести. *Моск.* **б.** *онај који шири, преноси нове идеје, схватања (обично у култури, науци).* — Повољне прилике учиниће их зачетницима и ... расадницима западне културе. *Баз.* Лекари ... ваља да постану ... живи расадници тих поука. *Батут.*

ра̀садница и **ра́садница** ж фиг. *она која шири знање, учење, преноси нове идеје, схватања (обично у култури, науци).* — Школе основне, средње, препарандије ... треба да су расаднице тога нотног певања. *БК 1906.* Пошту треба сматрати ... најбољом расадницом људског напретка. *Рад. А.*

ра̀садничкӣ и **ра́садничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на расадник, који припада расаднику.* — Склонио [се] у расаднички багрењар. *Ман.*

расађѝвање с *гл. им. од расађивати.*

расађѝвати, -а̏ђујēм *несврш. и уч. према расадити.*

расала̀тати се, -ām се сврш. *распасти се у листове, као у салате (о књизи, свесци и сл.).* — Поцепаше се његове слике ... расалаташе се и расуше »Ратне кронике«. *Петр. В.*

расама́рити, -а̀мāрӣм сврш. *скинути самар.* — На ледини пасу расамарени коњи. *Радул.*

ра̀сан, -сна, -сно (одр. ра̀снӣ) **1.** (одр.) *који се односи на расе, који припада раси, који потиче од расе*: ~ теорија, ~ сегрегација, ~ мржња, ~ припадност. **2.** (обично неодр.) **а.** (*о човеку*) *који је лепог изгледа, наочит, снажан, кршан; складан.* — Он [Шћепан] сам — расан, лијеп и стасит ... рјечит и одважан. *Вуков.* Играле су двије расне, темпераментне ноге. *Бег.* **б.** (*о животињама, ређе о плодовима биљака*) *који припада правим представницима одређене врсте, пасмине, рода (са најбољим особинама, одличним квалитетом и сл.).* — Такво грло о коме се воде подаци мора бити расно, а то значи да му је и цена знатно виша него обичних говеда. *Пол. 1957.* Стаде да гледа стог расног грожђа. *Тип.*

ра̀санити, -ӣм сврш. *одагнати коме сан, сасвим пробудити из сна, раздрмати кога.* — Пљусак ... га је раздремао и расанио после спавања. *Срем.* Мати продрма дјецу, расани их свјежом водом. *Гор.*

~ **се** *освестити се после спавања, изгубити сан, раздрмати се.* — Сасвим се расанио. *Матош.* Једне ноћи ... младић се пробудио и расанио. *Андр. И.*

раса́њати (се), ра̀сāњам (се) сврш. *в. расанити(се).* — [То] је расањало и поручника Асановића. *Јел.*

расањѝвати (се), -а̏њујēм (се) *несврш. и уч. према расанити (се).*

ра́сап, ра́спа и ра́сапа м **а.** *расуло, пропадање, распад; пропаст.* — Видјех у праху расап тројског града. *Комб.* Вести о расапу парка и виле на салашу нису ме пољуљале. *Петр. В.* **б.** *расипање.* — На његов насап ударао ... вражји расап. *Торд.*

раса́пити, ра̀сāпӣм сврш. покр. *довести до расапа, уништити, упропастити.* — Неко [је] дошао и растурио ми рало. Све расапио: гредељ на једну страну, ручицу бацио у њиву. *Лал.*

раса̀хнути се, ра̀сахнēм се (рад. прид. раса̀хнуо, -ула и ра̀сахао, раса̀хла и ра̀сахла, -ло) сврш. *расушити се.* — Под њезиним ногама зашкрипале [су] даске старога, расахнута пода. *Цар Е.* Пред њим стоји стари расточен точак ... расахнула кошница. *Макс.*

расва̀нути (се), ра̀сванē (се) сврш. *потпуно сванути, разданити се.* — Расвануло сјајно мирисно љетно јутро. *Креш.* Било се

већ расванило. У руменој магли дизао се ... расплинут сунчев котур. *Боп.*

расва́ну̏ће с *освит, разви̏так, свану̏ће.* — У прво расванућe јави слуга да је дошла гондола. *Кум.*

расва́њи̏ва̄ње с *гл. им. од расва́њивати (се).*

расва́њи̏вати (се), -а̏њујē (се) *несврш. и уч. према расва́нути (се).*

ра̀свежити се, -ӣм се, ијек. ра̀свјежити се, сврш. *освежити се (хладним пи̏ћем и сл.).* — Парови нагрнуше у другу собу да се окријепе и расвјеже. *Бег.*

расве́стити, ра̀свēстӣм (трп. прид. ра̀свēшћен и ра̀свēштен), ијек. расвијѐстити, сврш. *повратити коме свест, пробудити из несвести; довести свести, освестити.* — Љубица опази да је он ... у некакву бунилу ... Покуша да га мало расвести. *Ранк.*

~ **се** *вратити се свести, освестити се, прибрати се.* — Немар према књижевности ће нестати кад се будемо пренули и расвестили, да се место ситних послова ... вратимо великим. *Нед.*

ра̑света и **ра̑света,** ијек. ра̑свјета и ра̑свјета, ж **а.** *обасјавање светлошћу, осветљење, осветљавање.* — [Град] сав плане у ватри неонске расвете. *Пол. 1959.* Ту га затече и мјесечева расвјета. *Ков. А.* **б.** *свечано, празнично осветљење, илуминација.* — Спремају свјетиљке за вечерњу расвјету, која се је имала приредити у славу банова доласка. *Бал.*

расве́тити, ра̀свēтӣм сврш. необ. *учинити да неко или нешто не буде више свето, оскрнути, оскрнавити.* — Свеђер будно пазим да га не би обешчастила и расветила уста недостојника. *Дук.*

расве́тлити, ра̀свēтлӣм, ијек. расвијѐтлити, сврш. **1.** *осветлити са свих страна, одасвуд, јако осветлити.* — Сунце јој расвјетли лице. *Леск. Ј.* **2.** *потпуно објаснити, протумачити, испитати.* — Расвијетлили смо Устав с разних гледишта, каткада чак и излазећи из оквира стварне дискусије. *Наз.* Тражила [је] да наша Команда мјеста расвијетли тај случај. *Чол.*

~ **се 1.** *бити обасут светлошћу, осветлити се.* — Одједном се расветли цела соба. *Ранк.* **2.** фиг. *постати јасан, разговетан.* — Тек кад се у свијести [та одлука] расвијетлила, он ју је оправдавао. *Шег.*

расветља́ва̄ње, ијек. расвјетља́ва̄ње, с *гл. им. од расветљавати (се).*

расветља́вати (се), -ѐтља̄вам (се), ијек. расвјетља́вати (се) = расветљивати (се) *несврш. и уч. према расветлити (се).*

расветља́ва̄ње, ијек. расвјетља́ва̄ње, с *гл. им. од расветљивати (се).*

расветља́вати (се), -ѐтљујēм (се), ијек. расвјетља́вати (се) несврш. = расветљавати (се).

ра̀светнӣ и **ра́светни̏,** -ā, -о̀, ијек. ра̀свјетнӣ и ра́свјетнӣ *који се односи на расвету, који служи за расвету:* ~ гас, плин, ~ уље, ~ средство, расветни трошкови. — [Он] је градитељ ... хидроцентрала, расвјетне мреже. *Крл.*

ра́светни̏к, ијек. ра́свјетни̏к, м *онај који расветљава, који управља расветом.* — Стреловито су трчали ... расвјетници, уредници, монтажери. *Крањч. Стиј.*

ра̀свешћено̑ст, -ости, ијек. ра̀свијешћено̑ст, ж *особина, стање онога који је расвешћен.* — Види [се] природност и ... расвијешћеност у којој свијет бива често само предмет хумора. *Шим. С.*

расвешћа́ва̄ти (се), -ѐшћујēм (се), ијек. расвјешћа́вати (се) *несврш. и уч. према расвестити (се).*

расвијѐстити (се), ра̀свијестӣм (се), ек. расве́стити (се).

расвијѐтлити (се), ра̀свијетлӣм (се), ек. расве́тлити (се).

расвијѐшћено̑ст, -ости, ек. расве́шћено̑ст.

ра̀свӣт и **ра́свит,** -а и **расви̏так,** -тка м *почетак дана, освит, свану̏ће.* — У сам расвит пробуди га куцање у кућна врата. *Лал.* Прије расвитка ... Перка умота дијете. *Божић.* Горела је воштаница ... мешајући светлост своју с расвитком јутарњим. *Глиш.*

ра̀свита̄ње с *гл. им. од расвитати (се).*

ра̀свитати (се), -иѣ̄ (се) *несврш. и уч. према расванути (се); свањивати (се), свитати.* — Поче да расвиће у нашој кући. *Ад.*

ра̀свјежити (се), -ӣм (се), ек. ра̀свежити (се).

расвјет-, ек. расвет-.

расвјешћа́вати (се), -ѐшћујēм (се), ек. расвешћа́вати (се).

ра́сед, ијек. ра́сјед, м геол. = раселина (а) *пукотина у Земљиној кори дуж које се слојеви спуштају или издижу.* — Оне пукотине које се јаве на кори земаљској зовемо раседи. *Дед. Ј.* У слојевима се појављује пукотина ... Дуж саме пукотине долази до расјелина или до расједа. *Туђ.*

раса́да̄ње и **ра̀седа̄ње,** ијек. расје́да̄ње и ра̀сједа̄ње, с *гл. им. од раседати се.*

раса́дати се, ра̀сēдā се и **ра̀седати се,** -ā се, ијек. расје́дати се и ра̀сједати се *несврш. и уч. према расести се.*

раседла́ва̄ње с *гл. им. од раседлавати.*

раседла́вати, -ѐдлāвам *несврш. и уч. према раседлати.*

расѐдлати, -ām сврш. *скинути седло са оседлане животиње (с коња, мазге).* — И он [коњ] остао раседлан, гол. *Вел.* Коње раседлајте. *Кнеж. Л.*

ра́седнӣ, -ā, -ō, ијек. ра́сједнӣ *који се односи на расед, који је у вези са раседом.* — Степеничасти расједи се јављају дуж више расједних линија поређаних ... у облику степеница. *ОГ.*

ра́сежан, -жна, -жно *који се простире, који иде у ширину, екстензиван.* — Најприје је требало зближити мисаону и расежну супстанцу. *Баз.*

ра́сежнӧст, -ости ж *особина онога што је расежно, екстензивност.* — Свијет искуствених ствари је идеја у простору, мисао у расежности. *Баз.*

расејáвāње, ијек. расијáвāње, с *гл. им. од расејавати (се).*

расејáвати (се), -èjāвām (се), ијек. расијáвати (се) *несврш. и уч. према расејати (се).*

рàсејāн, -а, -о, ијек. рàсијāн **1.** *трп. прид. од расејати (се).* **2.** *који не може да усредсреди пажњу на нешто (на свој рад, говор, мисли, околину итд.), несређен, неприбран, растресен.* — Приметише да је ... расејана и замишљена. Ништа не упамти што јој кажу. *Срем.* На поздраве одвраћа поспано, расијана погледа и с нехатом. *Куш.*

расејáнац, -нца, ијек. расијáнац, м *расејан човек. Р-К Реч.*

рàсејāно, ијек. рàсијāно, прил. *на расејан начин, растресено.* — Расијано погледа преко пута и уоколо. *Матош.* Гледао је у њу, сасвим изгубљен, бришући расејано с лица свога блато. *Глиш.*

рàсејāнӧст, -ости, ијек. рàсијāнӧст, ж *особина, стање онога који је расејан, растресеност.* — Остаде дуго замишљен и неопазице пређе у расијаност. *Десн.* Он мисли у расејаности да је Нада њена кћерка. *Макс.*

рàсејати, -јēм, ијек. рàсијати, сврш. **1.** *сејући разбацати на све стране или ту и тамо, растурити.* — фиг. Што дан прибере ... ноћ расеје. *Вукић.* **2.** *расути, разбацати.* — Расејани су гробови наших пролетера свуда по Југославији. *Дед. В.* По брдима и увалама расијани су господски замци. *Матош.* **3.** *разбити, одагнати бригу, тужне, црне мисли коме, развеселити кога.* — Осјећао је да му нетко треба тко ће га малко расијати. *Цар Е.*

~ **се 1.** *разићи се на разне стране, растурити се, расути се.* — Јадни мој народе! Расијао си се по најму у туђина. *Нен. Љ.* **2.** *разбити, одагнати бригу, тужне, црне мисли, развеселити се.* — Зна да ће се међу њима [друговима] још више расејати и развеселити. *Ранк.*

ра́сек, ијек. ра́сијек, м *прорез, просек, разрез. Р-К Реч.*

рàсеклина, ијек. рàсијеклина, ж *велика пукотина, раселина.* — Пуца ... лед ... и тако настају расијеклине преко 10 метара широке. *Андр. Н.* фиг. Шинко је покушао да их [људске страсти] пронађе у целој расеклини раслојеног друштва. *Михиз.*

расѐкотина, ијек. расијѐкотина, ж *расечено, посечено место на телу, бразготина, посекотина.* — Брчићи нису могли да му скрију расекотину ... на горњој усни. *Ћос. Д.*

ра́селац, -ēлца м покр. *расељеник. Рј. А.*

рàселина и **рàселина,** ијек. рāсјелина и рàсјелина, ж **а.** геол. = расед. — Раселине су тескобне али дуге и високе пуклине у стени. *Жуј.* фиг. Потећи ће милосни облаци шутања поврх расјелина злоћа. *Уј.* **б.** *провалија, урвина.* — [Облаци] магле ... се дизаху из дубоких планинских раселина. *Ранк.*

рàселйнскӣ и **рàселйнскӣ,** -ā, -ō, ијек. рāсјелйнскӣ и рàсјелйнскӣ *који се односи на раселине, који припада раселинама.* — Термални извори ... су везани за расјелинске пукотине. *Туђ.*

расѐлити, рàселйм сврш. *учинити да неко напусти своје место пребивања, преселити, иселити у разна места.* — Можда ће Гргур писати, да види да и нас није раселио поводањ. *Шапч.* Пуне су новине огласа јавних дражба ... Потраје ли то још коју годину, раселит ће народ! *Мишк.*

~ **се** *одселити се, иселити се на разне стране.* — Кратко вријеме иза тога раселисмо се. *Вел.*

рàселица ж необ. *усамљена, напуштена кућа, из које су се одселили укућани.* — Могле су се видети [на фронту] ... гдегде готово потпуно гранатама разнесене усамљене куће — раселице. *Вин.*

расељáвāње с *гл. им. од расељавати (се).*

расељáвати (се), -èљāвām (се) = расељивати (се) *несврш. и уч. према раселити (се).*

ра́сеље с **1.** *исељавање, расељавање у разна места. Вук Рј.* **2.** *расељено место. И-Б Рј.*

расељѐнйк, -йка м *онај који је расељен, онај који се иселио. Прав.*

расељйвāње с *гл. им. од расељивати (се).*

расељйвати (се), -èљујēм (се) несврш. = расељавати (се).

расентиментáлити, -èнтāлйм сврш. необ. *учинити сентименталним, болећивим, разнежити.* — Признаје, штрецнуло га је, расентиментално и још више заболело све што је учинио. *Дав.*

рàсеоба ж *расељавање, исељавање. Рј. А.*

рàсести се, -едē се и -еднē се, ијек. рàсјести се, сврш. *улегнути се, провалити се, распукнути се* (*о земљи*). — Расјела се земља. *Вук Рј.* Из раздоља . . . расјелог бјеху. *М-И.*

рàсетити, -ӣм, ијек. рàсјетити, сврш. необ. *растерати* (*коме*) *сету.* — Доста пута спрам месеца, расете ме бледи зраци. *Змај.*

рàсећи, -éчēм (имп. расéци; аор. 2. и 3. л. рāсēче; трп. прид. рàсечен, -а, -о и расèчен, -èна, -èно) ијек. рàсјећи, сврш. **1.** *оштрим предметом* (*ножем, сабљом*) *начинити дубоку посекотину на чему или раздвојити што; секући разделити на комаде* (*два или више*). — Рачунам да ми је глава расјечена и преполовљена. *Вел.* Расијече хљеб на два једнака дијела. *Лал.* **2.** *раставити, одвојити једно од другога чим оштрим* (*листове у књизи и сл.*). *Р-К Реч.* **3.** *одредити, утврдити коме порез или друго плаћање.* — Па Арапу таин расјекао, на нећељу лијепу ћевојку и барјело вина из Видина. *Вук Рј.*

~ **се** *уз. повр. према расећи* (*1*). — фиг. Месец се расекао на прозору. Пола . . . собе било је у сенци. *Ћос. Д.*

расéцāње, ијек. расијèцāње, с *гл. им. од расецати* (*се*).

расéцати (се), рàсēцāм (се), ијек. расијèцати (се) *несврш. и уч. према расећи* (*се*).

рàсецкати, -ām, ијек. рàсјецкати, сврш. *дем. према расећи. Бен. Рј.*

рàсидрити, -ӣм сврш. *одвезати са сидра; попустити конопац којим је сидро привезано.* — Угази у воду, пак вјешто расидри и привуче чуњ крају. *Љуб.*

расѝзам, -зма м *ненаучна друштвена и политичка теорија о постојању нижих и виших раса, по којој биолошка расна својства одлучују о културној и историјској мисији појединих народа.* — Раса нема ништа заједничко с народом, народношћу, језиком и обичајима, па је расизам сасвим ненаучан. *НЕ.*

расија-, ек. расеја-.

расѝјати, -ām сврш. *загрејати до највише мере, учинити да се нешто сија, ужарити.* — Наслагала . . . бутурице . . . на лопару, па их ринула у расијану пећ. *Ков. А.*

расијèцāње, ек. расéцāње.

расијèцати (се), рàсијецāм (се), ек. расéцати (се).

расѝнити, рàсѝнӣм сврш. *одредити коме синовско право, одредити се кога као сина.* — Што жалиш ту проклету земљу која те је расинила? *Љуб.*

рáсип м *расипање; трошење без рачуна, преко мере. Бак. Реч.*

рáсипан и **рàсипан,** -пна, -пно **1.** *који расипа, много троши, разбацује* (*новац, имовину*). — Ошину очима расипног сина. *Шен.* Научио [се] расипном животу младића у Паризу. *Јов. Ј.* **2.** у изразу: ~ сочиво, леђа *издубљено сочиво у коме се светлосни зраци расипају, растурају*; супр. сабирни.

рàсипање с *гл. им. од расипати* (*се*).

рàсипати (се), -ām (се) и -пљēм (се) *несврш. и уч. према расути* (*се*).

расѝпач, -áча м *в. расипник. Вук Рј.*

расѝпачкӣ, -ā, -ō *који се односи на расипаче, расипнички.* — Ређа чињенице с неком расипачком енергијом. *Прод.*

расѝпљив, -а, -о *који је наклоњен расипању, разбацивању* (*новца, имовине*). — Гледао би онај силни беспослени и расипљиви свет. *Срем.*

рáсипник и **рàсипник** м *онај који расипа, много троши, разбацује* (*новац, имовину*), *распикућа.* — Расипник [ће се] лакше превратити у дарежљивца неголи лакомац. *Вел.* Ми . . . радили и стекли, нико нам није био неки нарочити расипник. *Сек.*

рáсипница и **рàсипница** ж *жена расипник.* — Није она . . . расипница . . . Зар би вам та допустила да јој се у кући таре под сваке суботе! *Ћор.*

рáсипничкӣ и **рàсипничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на расипнике.*

рáсипнички и **рàсипнички** прил. *као расипници, расипајући.* — фиг. Јуни расипнички пече. *Јел.*

рáсипништво и **рàсипништво** с *особина онога који је расипан, који живи расипничким животом.* — Мати је кађиперка, својим расипништвом и лакомисленошћу доприноси пропасти породице. *Глиг.*

рáсипно и **рàсипно** прил. *на расипан начин, расипнички.* — фиг. Млађарија расипно зазврца безбрижни смијех. *Божић.*

рáсипнōст и **рàсипнōст,** -ости ж *особина онога који је расипан, расипништво.* — Мој је отац прекорачио границу дарежљивости и запао у расипност. *Вел.* Подлежући општој . . . расипности . . . живе са девизом: »Други дан, друга и нафака.« *Андр. И.*

рàсирити, -ӣм сврш. необ. *размекшавши, размочивши што учинити да постане као сир.* — Црну земљу крвца расирила. *Март.*

рàсист(а) м *онај који усваја расизам, присталица, привржeник расизма.* — Ти си фашист и расист. *Куш.* Истиче . . . вишу вредност немачке нације . . . То његово учење прихватиће касније расисти. *ПИФ.*

расѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на расисте, који припада расистима.* — Расистички идеолози гледају у друштву . . . зоолошке врсте, »расе«. *СКГ 1937.* Хитлер их убија у име расистичке еугенике. *Божић.*

рàсисткиња ж *жена расист(а). Прав.*

расѝтнити, рàситнӣм сврш. *разбити у ситно, мално, ишитнити, уситнити.* — фиг. Служба, политика, раситњен живот ... раздвојили су их. *Уск.* Љуљат ћу се у травама веселим ... раситњен и добро скривен. *Цес. Д.*

рàсица ж *дем. од раса*[2].

рàсјати се, -ā̄м се сврш. *засјати, расветлити се.* — Испред зоре расја се подрум. *Вуј.* фиг. *озарити се.* — Лице му се ... расјало слатким смијехом. *Коз. Ј.*

расје-, ек. расе-.

рàсјести, -едē и -еднē (ијек.) сврш. покр. *сјахати с коња (или с друге јахаће животиње).* — Расједоше коње витезове. *НП Херм.*

рàсјецкати, -ā̄м, ек. рàсецкати.

раскáзати, рàскāжēм сврш. рус. *испричати, исприповедати; објаснити.* — Раскаже ... како је убио Шћепана. *Њег.* Смишљао [је] што љепше и сходније начине како да Ибри многу ствар раскаже. *О-А.*

расказѝвање с *гл. им. од расказивати.*

расказѝвати, -àзујēм *несврш. и уч. према расказати.*

раскàншити, -ӣм сврш. необ. *расећи на кашиеве, поцепати, исцепати, раздерати.* — Капе ни капута нема, а кошуља му од платна ... раскаишена по средини леђа. *Бан.*

раскајáвати (се), -àјāвām (се) *несврш. и уч. према раскајати (се).*

рàскајано прил. *скрушено, кајући се.* — Анђелија! — дахне раскајано до у дно душе. *Божић.*

рàскајāност, -ости ж *стање онога који се раскајао, скрушеност.*

рàскајати, -јēм сврш. необ. *учинити да се неко јако, дубоко каје, растужити кога.* — Тешки плачи небу додијали, тешки грижеси облак раскајали. *Март.*

~ **се** *сасвим, потпуно се покајати, скрушити се.* — Сва раскајана лежала [је] до његових ногу и молила. *Леск. Ј.* Воле управљачи да се робијаш ту на рапорту раскаје и мољака. *Чол.*

раскајѝвати се, -àјӣвām се *несврш. и уч. према раскајати се.*

раскáкати се, рàскāчēм се сврш. *ударити у живо и дуго скакање.* — Већ поскочи ни ноге лагане, а дохвати лака цевердана, раскака се ш њиме низ планину. *НП Вук.*

раскáкољити се, -ӣм се сврш. необ. *почети уживати у пријатности, удобности, разбашкарити се.* — Око подне ... дан [је] ... мек ... мокар, и чини се од сунца је саздан. Тада се село раскакољи, изађе на сунце ... пијетао изведе кокошке. *Сиј.*

раскáкотати, -оћēм и **раскакòтати,** -àкоћēм сврш. пеј. *испричати, избрбљати, раструбити (на много места, свуда).* — Не смете пред њима реч рећи — одмах раскакоћу свуда. *Вес.*

~ **се** *стати, почети какотати, ударити у какотање, раскокодакати се, разраколити се. Вук Рј.*

рàскалāшан, -шна, -шно **1.** *разуздан, распуштен; непристојан, скаредан (о говору, речима).* — Била [је] хировита и живахна, готово раскалашна. *Сим.* Сва тамница [се] испуни ... смехом и раскалашним речима. *Нед.* **2.** *весео, расположен, раздраган.*— Врапци ... пресретни и раскалашни што су зиму прокубурили. *Јел.* фиг. Титани ће заиграти стенама; раскалашни шум вала пратиће гласи сирена. *Нуш.*

раскàлāшењāк м = раскалашењак и раскалашник *онај који је раскалашен, раскалашан човек. Дсан. Рј.*

раскàлāшеница ж = раскалашница *раскалашна жена. Деан. Рј.*

раскàлāшено прил. = раскалашно *разуздано, распуштено.* — Обијесно и раскалашено [је] праснула у смијех. *Кол.*

раскàлāшенōст, -ости ж = раскалашност *особина, својство онога који је раскалашен.* — Пред црквом читав вашар и пијанчевање, и раскалашеност. *Бен.*

раскàлāшењāк, -а и **раскалашèњāк,** -áка м = раскалашеник. — Као какав раскалашењак веселио се своме открићу. *Бал.*

раскалáшити, -àлāшӣм сврш. тур. *учинити да неко постане раскалашан, разуздан, распустити кога.* — Чиновништво [је] раскалашио, судство оскврнуо. *Павл.* Учитељ ... их је [ђаке] напустио и раскалашио. *Глиш.*

~ **се** *постати раскалашан, разуздати се, распустити се.* — Нијесмо уз пут никуд свраћали ... да се војска на крају не раскалаши и не пропије. *Љуб.* Раскалашио [се] у својем задовољству. *Мих.*

рàскалāшњāк м = раскалашеник. — Малог раскалашњака затекао сам ... јуче са вртаровом кћерком. *Грол.*

рàскалāшница ж = раскалашеница. *Р-К Реч.*

рàскалāшно прил. = раскалашено. — Живе и они растрошно и раскалашно. *Мил. В.*

рàскалāшнōст, -ости ж = раскалашеност. — Ту се крије ... раскалашност мојих поданика. *Грол.*

рàскалāштво с *раскалашност.* — Желео бих да се ожени ... да се спрече последице његова раскалаштва. *Нед.*

раскáлнти, рàскāлӣм сврш. *очеличити, прекалити;* фиг. *учинити чврстим, учврстити.* — Изгледало је [море] густо и тешко као

минерал, као раскаљен драги камен. *Јанк.* фиг. Мора ... искру братске љубави раскалити, приближити. *Миљ.*

ра̀скалуђер и **раскàлуђер** м *онај који је напустио калуђерски ред или је из њега искључен.* — Наука је српска пошла трагом Доситејевим, тога раскалуђера просвјетитеља. *Павл.* Уважава Д. Обрадовића, раскалуђера, слободног мислиоца. *Скерл.*

раскàлуђерити, -ӣм сврш. *одузети коме калуђерски чин, искључити из калуђерског реда.* — Ми ћемо те раскалуђерити па вјенчати. *Рј. А.*

~ **се** *напустити калуђерски ред. Вук Рј.*

ра̀скалуђерица и **раскàлуђерица** ж *она која је напустила калуђерски ред или је из њега искључена. Р-К Реч.*

раскаљáвати (се), -àљāвām (се) *несврш. и уч. према раскаљати (се).*

раскáљати, ра̀скāљām сврш. *учинити каљавим, блатњавим.* — Плахе септембарске кишице раскаљале друмове. *Сим.*

~ **се** *постати каљав, блатњав.* — Сокак се раскаљао, па нигде не можеш ногом згазити од блата. *Ранк.*

раскàљужити се, -ӣм се сврш. *претворити се у каљужу, постати налик на каљужу.* — Забадао [је] штап у раскаљужену земљу. *Нуш.*

ра̀скаменити се, -ӣм се сврш. необ. *изгубити природу камена.* — Камен се није раскаменио, ал' косовски се скаменио див. *Кост. Л.*

раскандидирати, -ѝдӣрām и **раскàндидовати,** -дујēм сврш. *одузети кандидатско звање, скинути с кандидатског положаја.* — Истјераше [га] из Партије ... а мене раскандидоваше. *Лал.*

раскáпити се, ра̀скāпӣм се сврш. покр. *одустати од накане, променити првобитну мисао, одлуку.* — Канио је поћи, па се у посљедњи час расканио. *Павл.*

раскàнтати (се), -ām се сврш. нар. *расправити (се), обрачунати (се).* — Биће посла ... док се све расканта и размрси. *Рад. Д.*

раскáпати, ра̀скāпām *несврш. и уч. према раскопати.*

раскапетáнити, -ѐтāнӣм сврш. необ. *лишити капетанства, капетанског чина.* — Имам ... пријатеља ... који вас могу раскапетанити. *Франг.*

раскáпчати (се), ра̀скāпчāм (се) несврш. *в. раскопчавати (се).* — Од врућине су раскапчали сурке. *Бен.*

ра̀скарити се, -ӣм се сврш. тур. покр. = раскахарити се *забринути се; растужити се, ражалостити се.* — Клао, отимао, а пред смрт се сјетио свега зла ... раскарио се и расплакао. *Куш.*

раскàсапити, -ӣм сврш. *расећи, раскомадати.* — Месо сам сањао, раскасапљено, искомадано. *Лал.* Дјевојачко рухо зачињено је мирисом раскасапљене дуње. *Јел.*

ра̀скахарити се, -ӣм се сврш. тур. покр. = раскарити се. *Шкаљ.*

ра̀скачкати, -āм сврш. **1.** *газећи по блату учинити да постане житко, разгазити (блато).* — Раскачкале свиње блато испред куће, тј. начиниле га житко. *Вук Рј.* **2.** *кувањем учинити да јело постане меко као каша. Бак. Реч.*

ра̀скашати се, -āм се и **ра̀скашити се,** -ӣм се сврш. *претворити се у кашу.* — Раскашало се па горе било но по покислој поледици. *Рад. Д.* Узме ... мијешати крух што се раскашио у кипућој води. *Новак.*

ра̀скашкати се, -āм се сврш. *у деминутивном значењу: раскашати се.* — Везивно ткиво [се] ... кухањем размекша, раскашка и делимице у туткало претвори. *Батут.*

ра̀скварено̄ст, -ости ж необ. *покварености, искварености.* — Трулеж, расквареност, страст [треба] замијенити ... живом крепкоћом и ... свијешћу законитости и права. *Павл.*

раскварúвати (се), -àрујēм (се) *несврш. и уч. према раскварити (се).*

раскварúти, ра̀скварӣм сврш. *покварити, искварити; растурити.* — Да ми ... плати барем нешто за све ствари што је раскварио. *Вел.* Мотре да волови ... не раскваре снопове и крстине. *Дом.*

~ **се** *искварити се, покварити се; растурити се.* — Друштво се је сасвим распало и раскварило се. *Вел.* Коло се расквари. *Ад.*

ра̀сквàртати се, -āм се сврш. тал. покр. *рашчетворити се, распасти се, растргнути се (од рада, напора).* — Ти да сједиш ... а ја да се расквартам. *Вој.*

ра̀скваса̄ти, -āм сврш. *набујати, набубрити, нарасти (о тесту, земљи и сл.).* — Земља иза кише ... надојила се воде, па сада раскваса̄ла. *Нам.*

ра̀сквасӣти, -ӣм сврш. **1.** *натопивши, намочивши (водом или другом течношћу) размекшати.* — Вода кано да је расквасӣла бразготине. *Ков. А.* Пред нама је била широка чада, раскваше̄на синоћном ... кишом. *Поп. Ј.* **2.** *облити, обасути (светлошћу и сл.).* — [Морнар] на палуби ... проматрао [је] град раскваше̄н свјетлом. *Вил.*

~ **се** *постати влажан, натопљен водом или другом течношћу.* — Рижа је већ одавна на столу и пружила се и расквасӣла. *Бег.* Блатњав пут излази ... из утробе поља раскваше̄них. *Чипл.*

ра̀скваше̄но̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је раскваше̄но.* — Свјежи задах

иловаче и расквашености расу се према њима. *Сим.*

ра̀сквоцати се, -очём се и -оцам̑ се свр̄ш. **1.** *почети квоцати (о кокоши, пред почетак лежања на јајима). Вук Рј.* **2.** фиг. *распричати се.* — Ти си се ... расквоцао по кући. *Бос. Д.*

раскéзити, ра̀скēзӣм и **раскéсити,** ра̀скēсӣм свр̄ш. *искезити, исцерити, развући усне и лице (показујући зубе).* — Лице [је] хотимице раскезио у једну комичну гримасу. *Петр. В.* Мајмуни ... са стиснутим зубима раскесе усне. *Финк.*

~ **се** *искезити се, исцерити се.* — Изненађен погледа [је], а онда се раскеси и пољуби свечарицу. *Вел.*

ра̀скēшенӧст, -ости ж *особина, стање онога који је раскешен, онога што је раскешено.* — [Скупио је] лице опет у онај посебни израз тупавости и раскешености. *Сим.*

раскӣва̄ње с *гл. им. од раскивати.*

раскӣвати, ра̀скӣва̄м *несвр̄ш. и уч. према расковати.*

ра́скид м **1.** *престанак везе, односа, контакта, прекид, прекидање, раскидање; поништење.* — Његов долазак на Ријеку ... значи ... раскид са сењском бискупијом. *Цар Е.* Новчаном казном ... казниће се ... послодавац који не пријави надлежнима раскид уговора о раду. *Лапч.* **2.** мед. *кила, просутост, брух, херниja. Бен. Рј.*

Изр. нисам с (од) раскида *не противим се, пристајем.*

ра̀скида ж *раскид.* — Та опрека не значи Аугустину раскиду. *Баз.* Нијесмо, брате, од раскиде да још нешто ставимо на длан. *Сиј.*

ра̀скидāј м песн. *раскид.* — Страхотан је и мучан раскидај и жао ми је дивне свезе те. *Кост. Л.*

ра́скидан, -дна, -дно **1.** *раскидљив. Р-К Реч.* **2.** *који се лако, брзо сваћа. Р-К Реч.*

раскӣда̄ње с *гл. им. од раскидати (се).*

раскӣдати (се), ра̀скӣда̄м (се) *несвр̄ш. и уч. према раскинути (се).*

ра̀скидати, -а̄м свр̄ш. *киданьем раздвојити, растргати на више делова, раскомадати, раскинути.* — Ово крдо бесно неће раскидати зеца. *Богдан.* У унутрашњости својој тако [је] раскидан као осамљено дрво на вјетрини. *Бен.*

~ **се** *раздвојити се киданьем, растргати се, растрзнути се, искидати се.* — Магле што су лебделе ниско ... раскидаше се. *Црњ.*

Изр. ~ од смеха *много се смејати;* ~ од туге *много туговати, жалити.*

раскӣда̄ч, -а́ча м *онај који раскида (о зубима).* — Први кутњак представља моћан зуб раскидач којим звер раскида храну и дроби кости. *Станк. С.*

раскӣдљив, -а, -о *који се може раскинути, који се лако раскида. Деан. Рј.*

раскикӧтати се, -йкоћēм се и -икӧта̄м се свр̄ш. *почети кикотати се.* — фиг. Раскикотају јој се црне очи ... насмије се лијепа глава. *Вил.*

ра̀скинути, -нēм (аор. ра̀скинух и ра̀скидох, 2. и 3. л. рӓскинӯ и рӓскиде) свр̄ш. **1.** *растрзнути на два или више делова, раздвојити, раскомадати.* — Раскинуо сам ... куверту и почео да читам. *Мил. В.* Сунце [је] раскинуло облаке. *Леск. Ј.* **2.** *престати одржавати везе, односе, прекинути; одрећи се чега, напустити што.* — Хоће да раскине традиционалне везе. *БК 1906.* Дарвинова теорија раскинула је са старим. *Лог. 2.* **3.** *досадити коме, преморити кога (честим тражењем помоћи, интервенције, или многим пословима, обавезама и сл.).* — Већ од раног јутра почне да се вајка како га раскидоше удаљени болесници којима мора да иде или профани послови ... купња, продаја. *Андр. И.*

Изр. ~ коме срце *јако ражалостити, растужити кога;* ~ са животом *извршити самоубиство.*

~ **се 1.** *престати постојати, прекинути се.* — Чекао [је] да се њихова лична веза раскине. *Јов. С.* **2.** *раздвојити се, одвојити се.* — Кола [су] кренула ... раскидоше се њихови погледи. *Бен.* **3.** *претерано се уморити, преморити се (од посла, од напора и сл.).* — Бабо и нана раскидоше се тражећи ме. *Вес.*

Изр. ~ од смеха *претерати у смејању, много се смејати.*

раскинӯће с *раскид, прекид, поништај.* — С раскинућем узрочнога веза [је] немогућа. *Баз.*

ра̀скиселити, -ӣм свр̄ш. *натопивши, намочивши (у води или другој течности) размекшати, расквасити, размочити.* — Добро опанке раскисели, па онда их повежи. *Рј. А.*

~ **се** *расквасивши се, размочивши се (у води или другој течности) размекшати се.* — Опанке ... какав гурман шаров ... хоће у сласт да поједе кад се раскиселе. *Срем.*

раскисељава̄ње с *гл. им. од раскисељавати (се).*

раскисељава̄ти (се), -ѐља̄вам̑ (се) *несвр̄ш. и уч. према раскиселити (се).*

ра̀скиснути, -нēм свр̄ш. *раскиселити, расквасити.* — Води [се] дода нпр. сода, пепео, песак итд. да нечистоћу размекшају, раскисну. *Батут.* Са четинара цури црна вода: низ раскисле падине руше се жути слапови. *Дуч.*

ра̀скитити, -ӣм сврш. *скинути, разместити окићено.* — Ја ћу своје огре раскитити, па ћу теби гриву поткитити. *НПХ.*

раскӣшати се, -ā се и **ра̀скишити се,** -ӣ се сврш. *настати кишовито време, закишати.* — Поподне му се раскишало. *Ђон.* Раскишило се и застудило. *Гор.*

ра̀склад м покр. *распад, разлагање, растављање.* — Раскладом друштва раскладала се је и она и повукла у себе. *Марј. М.*

раскла́дати, ра̀склāдām несврш. покр. *делити, раздељивати.* — Да ми ништа није него само сваки оброк на толике поселенике раскладати, било би ми доста посла. *Рј. А.*

~ се *распадати се, разлагати се, растављати се.* В пр. уз расклад.

ра̀скламати, -ām и **раскламѝтати,** -àмӣћēм сврш. *расклимати, расклиматати.* *Вук Рј.*

~ се *повр.* — С једне стране се расклимитала даска на плоту. *Сек.*

ра̀скламкати (се), -ām (се) сврш. *в. расклимати (се).* *Р-К Реч.*

ра̀склањати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према расклонити (се).* — Неколико ратника ... расклањају гомиле ... коњима. *Кнеж. Л.* Расклања се пук. Пуче тргом чистина. *Шен.*

раскла́пање с *гл. им. од расклапати (се).*

раскла́пати (се), ра̀склāпām (се) *несврш. и уч. према расклопити (се).*

раскла̀сати, -ām сврш. **1.** *добити класове.* — Кукуруз [је] раскласао и расперјао. *Ђур.* **2.** фиг. *поцепати се, расути се (слично класовима).* — Двије жуте женске подвезе раскласале свуда по крајевима. *Сиј.*

ра̀скласти, -а́дēм сврш. заст. *раставити, разложити, размрсити, средити.* — Сасма је много скалабурио, не знам како ће раскласти. *Вук Рј.*

расклачѝњати се, -ām се сврш. покр. *разбуктати се, распалити се (као у клачини, кречани).* — Пред чергом ... разбуктала се, расклачињала ватра. *Ђон.*

расклѐпати, -ām и ра̀склепљēм (имп. расклѐпај и расклѐпљи) сврш. *наоштрити ударајући чекићем (косу, секиру и сл.), исклепати.* *Вук Рј.*

расклѝзати се, -ā се сврш. *постати клизав.* — Расклизао се пут од овог времена, па не можеш с њим макнути. *Рј. А.*

расклѝктати се, ра̀скликћēм се сврш. *стати, почети јако кликтати, ударити у кликтање; распевати се.* — Високо [се] извила шева ... па се раскликтала, па пева, кликће. *Ад.* Сав [се] раскликтао у пјесми. *Креш.*

расклимáвати (се), -ѝмāвām (се) *несврш. и уч. према расклимати (се).*

расклиматáвати (се), -àтāвām (се) *несврш. и уч. према расклиматати (се).*

ра̀склиматāиӧст, -ости ж *особина, стање онога што је расклиматано.* — Руке му нису никако мировале, и поред све ... расклиматаности његових покрета, у њима се осећала извесна брзина. *Јов. С.*

расклимà̀тати и ра̀склимати, -ām сврш. *учинити да се нешто не држи чврсто, раздрмати, расклатити.* — Већ су и вјетрови расклимали шатор мој. *Фран.*

~ се *попустити у чврстини, постати климав, олабавити се, расклатити се.* — Скамије [су] старе ... свака се искривила, расклиматала. *Ранк.* Гледај како се то сасвим расклимало — рече он, љуљајући ногама стубе. *Глиш.* фиг. Господин се некако расклимао, једва сам га препознао. *Бен.*

ра̀склињање с *гл. им. од расклињати.*

ра̀склињати, -њēм несврш. покр. *ослобађати од клетве, од проклетства, скидати с кога клетву.* — Расклиње онога кога је прије клео. *Вук Рј.*

ра̀склицати се, -ичēм се сврш. необ. *почети јако клицати, ударити у клицање.* — [Пјесничка снага] се расприча, и расплиће и раскличе. *Шим. С.*

ра̀скличити, -ӣ сврш. *поотклидати, откинути, уклонити клице.* *Р-К Реч.*

расклѐнити, ра̀склонӣм сврш. *склонити, уклонити.* — И ту таму и ту помрчину светлост звезде полако расклони. *Дис.*

~ се *склонити се, уклонити се (обично на две стране).* — Народ се расклони те учини пролаз. *Дом.*

ра́склоп м **1.** *расклапање, раздвој, раздвајање.* *Р-К Реч.* **2.** *растављање, разлагање (на делове).* *Бак. Реч.*

ра́склопан, -пна, -пно *који се расклапа.* — За расклопним столом сједио је ... добровољац. *Јонке.*

ра̀склопац, -пца м ел. *прекидач (2), склопка (3).* *Деан. Рј.*

расклѐпив, -а, -о *расклопљив.* *Деан. Рј.*

расклѐпити, ра̀склопӣм сврш. **1.** *раставити што на саставне делове (обично какав механизам).* — Гори од нестрпљења да што прије расклопи парабелум. *Лал.* **2. а.** *раширити, отворити, растворити нешто што је склопљено, затворено.* — Мата расклопи уста мртвом Јанку. *Глиш.* Расклопи им ову књигу и почни читати. *Л-К.* **б.** *раширити, развући нешто што је склопљено.* — Морало [се] лећи. Расклопио сам тродјелну постељу. *Чол.* **в.** *отворити нешто дигнувши поклопац.* — Лука расклопи шкрињицу. *Шен.*

~ се *отворити се (обично ширењем, размицањем на две стране), растворити се.* —

Одједанпут . . . расклопи се големи прозор. *Каш.* Листићи се расклопе. *Физ. 2.*

расклòпљив, -а, -о *који се може расклопити.* — Препоне за ускакивање коња . . . треба да су још расклопљивије. *Јах.*

расклопòтати се, -ām се сврш. *почети јако клопотати.* — Плови . . . брод, штропоћући и димећи. Што си се расклопотао, шта си се уздимио? *Маж. Ф.*

расклўпчати се, -ām се сврш. *одмотати се, не бити више склупчан.* — Поливен водом [јеж] расклупча се. *Рј. А.*

расклъўвáвати, -ўвāвāм и **расклъўвати,** рàсклъўвāм *несврш. и уч. према расклъўвати.*

расклъўвати, рàсклъўјēм сврш. *клъујући разнети, рашчупати.* — [Лешеве] ће расклъвати грабљиве птице. *Глиш.* Позвао [бик] јато гавранова да расклъују моје трупло немилице. *Јур.*

расклъуцáвати, -ўцāвāм *несврш. и уч. према расклъуцати.*

рàсклъуцати, -ām сврш. *клъуцајући раскопати, расклъвати.* — Квочке ће црвеним кљуновима расклъцати [болесно место]. *Рј. А.*

рàсклъучао, -āла, -āло *веома врео, врућ, узаврео.* — Воћњаци и поља као да су . . . зарањали у тај расклъучали бијели кроп ужарена зрака. *Бен.*

рàскметити, -ūм сврш. *лишити кметства, одузети кметовско звање, кметство.* — Треба га раскметити . . . гракну народ. *Вес.*

раскнéжити, рàскнéжūм сврш. *одузети кнежевско звање.* — Ако ме је он окнежио, нека ме и расknежи. *Вук.*

рàскнēз м *бивши кнез, свргнути кнез, екснез. Р-К Реч.*

раскòвати, рàскујēм сврш. **1.** *раскинути окове, ослободити окова, отковати.* — Расковаше му окове. *Креш.* фиг. Бранко . . . позива омладину да приступи светој Вуковој руци која је расковала вериге. *Ђурић.* **2. а.** *ковањем од једног металног предмета начинити други, прековати у нешто.* — Ирстене сам твоје расковала. *НПХ.* **б.** фиг. *потрошити неразумно, страћити.* — Расковао [је] десет хиљада форинта на девојке . . . и на »господско пиће«. *Петр. В.* **3.** *скинути (коњу) поткове.* — [Коња] прије раскују па само поткове остану. *Тур.*

~ **се** *остати без поткова (о коњу и сл.); олабавити се, расклиматати се (поткове на коњу).* — Његов Зекан . . . је раскован и . . . већ дуље [га] не преже. *Десн.* Младић . . . присуну коња уз његовог — неку рагу . . . мршаву, раскованих потковица на копитама. *Сиј.*

рáскōвнйк м бот. *врста траве из пор. штитара* Laserpitium siler *и* Siler trilobum. — У народу се чак вјерује да се помоћу извјесне траве (као расковник) отварају закључане браве. *Ств. 1948.*

расковр̀чати, -ām сврш. *покварити коврче, косе, разбарушити;* фиг. *направити неред, разбацати, испретурати.* — Учини му се да је кућа расковрчана као послије ватре. *Божић.*

раскóкати се, рàскōкāм се сврш. *распуцати се на ватри (о кукурузном зрну);* фиг. *раширити се, распасти се, развалити се (слично кукурузном зрну на ватри).* — Ниси се нимало пролепшао . . . нос ти се раскокао. *Богдан.* Указаше се накривљени стогови и раскокане крстине жита. *Ћоп.*

раскокодáкати се, -òдāчēм се сврш. **а.** *почети, стати јако кокодакати, ударити у кокодакање (о кокошима).* — Били [смо] усред раскокодаканих кокошију. *Богдан.* **б.** фиг. *почети гласно брбљати, распричати се, рашћеретати се.* — [Био је] добре воље те се код обједа живо раскокодаче. *Ћал.*

раскокòтати се, -òкоћēм се сврш. *стати кокотати, ударити у кокотање, раскокодакати се.* — фиг. Шта си ми се ту раскокотала? *Вукић.*

рáскол м **1.** *расцеп, раздор.* — Својом изјавом изазивље у странци . . . раскол. *Нех.* После те револуције . . . устанци подјармљених; и опет раскол света. *Сек.* **2.** црквен. ист. **а.** *прекид црквених односа између Рима и Цариграда у IX ст.* — Поћи ће они од црквеног раскола својим путовима. *Комб.* **б.** *одвајање од цркве због неслагања с неким црквеним прописима, шизма.* — [Отkако] се Фоцијев раскол догодио, већина Хрвата остаде уз римску цркву. *Павл.*

раскóлати се, рàскōлāм се сврш. *раширити се у облику кола, круга.* — Румен се раскола по истоку, те сунце помоли своје сјајно лице. *Мат.*

раскòлāчено прил. *широко отворених, разрогачених очију.* — Момир не трепће . . . расколачено превртње ноте. *Каш.*

расколачúвати (се), -àчујēм (се) *несврш. и уч. према расколачити (се).*

расколáчити, -òлāчīм сврш. *широко отворити, разрогачити, избуљити, избечити (очи, чудећи се).* — Страшно [је] то што он чита . . . Сваки је расколачио очи. *Ранк.* Од чуда зинуо и расколачио очи. *Кум.*

~ **се** фиг. *раширити се, појавити се у свој ширини и величини.* — Исти свеславјански цар се пред њим расколачи. *Ков. А.*

рàсколен м (ек.) *човек с коленима која се не додирују кад се ноге саставе, кривоног. Р-К Реч.*

рáсколина ж *расцеп; раселина. Рј. А.*

расколити, ràсколīм свр. *расцепити, расећи у два дела; растурити.* — Овамо друзи! — кликну војвода, расколивши једном крајишнику главу. *Торд.* Пошаљу ... перјанике да то безаконо коло расколе. *Љуб.*

~ **се** *расцепити се, пући.* — Сједио је ... осјећајући како ће му се глава расколити од досаде. *Крл.*

рáсколник м *присталица раскола (обично црквеног), одметник, отпадник; шизматик.* — Одреци се католичке цркве и буди расколник. *Павл.* Један безбради расколник ... вара и на зло наведа. *Љуб.*

рáсколница ж *жена расколник.*

рáсколничкӣ, -ā, -ō *који се односи на расколнике, шизматички.* — [Ту] се усталила стара расколничка самовоља. *Павл.*

рáсколнички прил. *на расколнички начин, као расколници.*

рáсколништво с *раскол.* — Расколништво и партикуларизам нам ... је у крви. *Маж. Ф.*

рàскољенка ж покр. *кошуља која је спреда или позади раскољена, разрезана. И-Б Рј.*

рàскољенōст, -ости ж *особина, стање онога што је раскољено, расцепљеност, одвојеност.*

раскомадáвање с *гл. им. од раскомадавати (се).*

раскомадáвати (се), -àдāвām (се) *несврш. и уч. према раскомадати (се).*

рàскомадáнōст, -ости ж *особина, стање онога што је раскомадано.*

раскомàдати, -ām свр. **а.** *искидати, расећи, разбити, изломити на комаде.* — Фоку ... одмах раскомада и поједе. *Петр. М.* **б.** *извршити поделу, изделити одвајајући поједине делове из целине (о територији земље, држави).* — Фашистички завојевач ... најприје раскомада Чехословачку. *Р 1946.*

~ **се** *повр.*

раскомàдисати, -ишēм свр. необ. *в. раскомадати.* — Сто и једну закачку метните ... да не могу раскомадисати имање. *Сек.*

раскòмāрдити, -ӣм свр. покр. *расећи, разрезати;* исп. комарда. *Вук Рј.*

раскомáтити, -òмāтӣм свр. нар. *раскомадати, исцепати.* — Раскомати књигу на комаде. *НП Вук.*

раскомбòсати, -òмбошēм свр. необ. *искидати, истргати, исцепати, раскупусати (обично о листовима у књизи).* — Ја предлажем да их [књиге] раскомбошемо и сваки да узме по неколико листова. *Јак.*

раскомóдити (се), -òмōдӣм (се) свр. *в. раскомотити (се).* — Биле су то раскомоћене руке које помажу да се рече све оно што је унутра у човјеку. *Ств. 1948.*

раскомòрати се, -òрāм се свр. покр. *распаковати се, разместити ствари, пртљаг.* — Таман сто се раскоморасмо, некаква виша заповијест дође: Не ту, не ту! *Ђур.*

раскомóтити, -òмōтӣм (трп. прид. раскòмōћен) свр. *учинити да се неко осећа комотно, удобно.* — Сад ћемо вас мало раскомотити и покрити лијепо. *Крл.*

~ **се а.** *скинути са себе сувишну одећу, обично горњу, ради удобности.* — Поседају ... и онако раскомоћене, само у јелечићима и шалварама, слушају новости. *Срем.* Управитељ се у канцеларији раскомотио и киселио ноге. *Неим.* **б.** *сместити се удобно и без устезања, осећати се пријатно, удобно, као у својој кући, разбашкарити се.* — Она [Анђа] никако није могла да се ослободи и раскомоти у кући Кнежића. *Ђур.* Ми се давимо за браздама, а Нијемци ће се раскомотити на јутрима. *Бен.*

раскомоћúвати (се), -òћујēм (се) *несврш. и уч. према раскомотити (се).*

раскòмсати, -ām свр. покр. *изгристи, исећи;* исп. комсати. — Од љутави све око себе раскомса. *Рј. А.*

раскòмусити, -ӣм свр. покр. *разврћи, оделити, одвојити.* — Раскомусило их ту, наредио обербаша патроле, али Јуриша не слуша. *В 1885.*

~ **се** *разићи се, одвојити се.* — Кад друга није, ми ћемо се раскомусити, па свак себи. *Рј. А.*

раскопáвање с *гл. им. од раскопавати.*

раскопáвати, -òпāвām *несврш. и уч. према раскопати.*

рàскопати, -ām и рàскопām свр. **1.** *копањем учинити, проширити отвор, рупу у чему, поткопавањем развалити, разметнути, отворити.* — За неколико тренутака раскопан је снег. *Петр. М.* На том мјесту била [је] ... ћуприја што ју је кроз дуге године раскопала вода. *Шимун.* **2.** *разорити, уништити.* — Што вичеш? Нијесам ти кућу раскопала. *Ђор.* фиг. Раскопа своју и туђу срећу. *Марј. М.* **3.** *растурити, раставити на делове.* — Нађу нам мајсторе, раскопају кола и поправе што је фалило. *Нен. М.* **4.** необ. *узбуркати, узнемирити, усталасати.* — Југовина још је ... далеко, али раскопано море ... показује да се све више примиче. *Цар Е.*

раскопéчити (се), -òпēчӣм (се) свр. *рашчепити (се). Р-К Реч.*

рáскопина ж *раскопано место.* — Налазе се [ту] многе раскопине и гомиле од згура и трагови окана. *Панч.*

рàскòпитити се, -ӣм се свр. необ. *почети се бацати копитима, разритати се.* — фиг. Беамтери [би се] ... још већма раскопитили. *Старч.*

раскопрењи́вати се, -ѐњујēм се несврш. необ. *откривати се скидањем копрене, вела, разоткривати се.* — фиг. [То] начело се разгаљује и раскопрењује кроз њу [уметност]. *Уј.*

раскопчáвање с *гл. им. од раскопчавати (се).*

раскопчáвати (се), -òпчāвām (се) *несврш. и уч. према раскопчати (се).*

раскòпчати, -ām сврш. **1.** *раздвојити растворити оно што је закопчано, откопчавши растворити (одећу), распучити.* — Замијетише да су јој хаљину раздријешили, да јој је струк раскопчан. *Леск. Ј.* **2.** фиг. *растворити, одвојити.* — Отргох се ... раскопчах руке и уста од усне њене. *Богдан.*

~ **се 1.** *откопчавши се растворити (одећу), распучити се.* — Шта имаш под капутом? ... Раскопчај се! *Чол.* **2.** фиг. *бити сувише слободан у говору и понашању.* — Говорио [је] у ... бираније стилу ... не усуђујући се никад показати потпуно раскопчан. *Петр. В.*

рā̀скорāк м **1.** *став при стајању или у каквој спортској дисциплини када су ноге размакнуте, раширене.* — Стријелац ... ноге ставља у став раскорака за дужину стопала. *Стр.* **2.** фиг. *недостатак складности, хармоније, несклад, неслагање, разилажење (у раду, поступцима, схватању и сл.).* — Пише [се] о дубоком раскораку између теорије и праксе. *Комун. 1951.*

Изр. ићи у ~ а) војн. *не ступати истовремено истом ногом, не ићи укорак;* б) *не радити сложно с другима, не слагати се, разилазити се (у раду, схватању и сл.).*

рā̀скорак, -а, -о *који има раширене, размакнуте ноге (при ходу, трчању), раскречен.* — Пилеж се стала, раскораким трком, крити по корову. *Рад. Д.* Раскораци сте као да сте килави. *Бег.*

раскорáкнути се, -òрāкнēм се сврш. *в. раскорачити се.* — Хоће ... да покаже да се није раскоракнуо. *Ђур.*

раскòрāкнūто прил. *раскорачених ногу; великим, дугим корацима.* — Орачи ... журе за стоком јако раскоракнуто. *Сек.*

рā̀скорако прил. *на раскорак начин; не идући укорак.* — Заплесао свет ... весело као у пијаном заносу, раскорако. *Марк. М.*

раскорачáвати (се), -àчāвām (се) несврш. *в. раскорачивати (се).*

раскорàчати се, -ām се сврш. *почети живо корачати.* — Устаде и раскорача се од прозора до кревета. *Ћос. Д.*

раскòрāчено и **раскòрачено** прил. *раскорачених, раширених ногу.* — Ходa споро и раскорачено као људи који нису навикли да ходе пјешице. *Андр. И.*

раскорачи́вати (се), -àчујēм (се) *несврш. и уч. према раскорачити (се).*

раскорáчити, -òрāчīм и **раскòрачити,** -īм сврш. *раширити, размакнути (коме) ноге.* — Ухватили су га за руке и развукли, затим за ноге и раскорачили. *Кик.*

~ **се 1.** *стати раширених, размакнутих ногу, раширити ноге (обично у стојећем ставу).* — Прић и сам бунару, раскорачи се, наже се напред. *Лаз. Л.* Он се раскорачио ... и почео косити. *Бен.* **2.** фиг. *проћи, протећи, бити удаљен временски.* — Између ... појединих [ископина] раскорачило се више десетина хиљада година. *Петр. В.*

рā̀скорāчнӣ, -ā, -ō *који се односи на раскорак, који стоји у раскораку, размакнутих ногу.* — Најприје се помолила цијев ... затим читав Адам, усправљен, у раскорачном ставу. *Донч.*

раскòричити, -īм сврш. *учинити, допринети да се распадну корице и листови неке књиге, да се растури увезана књига.*

~ **се** *распасти се, растурити се (о укориченој књизи).* — [Дечак је] тражио да се раскоричена књига састави. *Андр. И.*

раскòрлатити, -īм (трп. прид. раскòрлаћен) сврш. мај. покр. *пустити с ланца, са узице (о псима);* исп. корлат. — Раскорлате немирне псе и пусте трагом, а сваки оде на своју страну. *Том.*

рā́скос м необ. *откос.* — Је ли сјенокос ребрасто покошен ... је ли сам раскос ширином голем? *Зог.*

рàскосати, -ām сврш. = раскосмати *неуредно расути, рашчупати косу.* — Гуша уђе гологлав, раскосан, дивљи. *Кос.*

раскòсити, рàскосīм сврш. **1.** *косећи очистити какав простор од траве, откосити, покосити делимично.* — Мачем траву раскосише. *НП Вук.* **2.** *растргнути, раскидати, рашчеречити.* — Повежите псе да ме не раскосе. *Торд.*

рàскосмати, -ām сврш. = раскосати. — Сретосмо неколико момчуљака, раскосманих ... *Павл.*

раскострýшити (се), -òстрȗшīм (се) сврш. *рашчупати (се), разбарушити (се) (о коси).* — [Угледала је] свога човјека у чамцу гологлава, раскострушене косе. *Ћип.*

раскотрљати се, -ām се сврш. *почети се брзо, живо котрљати.* — Једва што се сатнија раскотрљала, већ виче ... сатник. *Крл.*

раскочопéрити се, -òпēрīм се сврш. *почети се јако кочоперити, заузети кочоперан став, узохолити се.* — Ти, сеоски пандуре, баш си се ноћас раскочоперио на небу. *Ков. А.* А ко си ми па ти, да ти одређујеш шта је истина ...? раскочопери се старчић. *Чипл.*

ра́скош ж и м **1.** *изобиље скупоцених предмета за уживање; спољашњи сјај у начину живота; луксуз.* — Тону у раскоши и проналазе из дана у дан хиљаду нових потреба. *Ант. I.* фиг. *богатство и лепота.* — Нигде се још није видела таква раскош у начину израза. *Дуч.* **2.** *наслада, милина, уживање.* — Од унутарње раскоши морао [је] готово дјетињасто себи шаптати: Мадлено, злато моје! *Бал.* Одјек тона са харфе Еолове чамио [је] негде да сад влашћу раскоши нове прозвучи кроз тебе обновљен. *Марк. Д.*; *Бен. Рј.*

ра́скошан, -шна, -шно **1. а.** *пун раскоши, блистав, сјајан, луксузан.* — У раскошни Париз дођу те упропасте своје новце и здравље. *Нен. Љ.* **б.** *скупоцен, накићен, гиздав, украшен.* — Ушла [је] у раскошном, сјајном орнату. *Кол.* **в.** *красан, диван, бујан.* — Спусти ... поглед на ... раскошна плећа красне госпође. *Том.* Око њега буја раскошна природа. *Вес.* **г.** *веома богат и разноврстан у избору, обилан.* — [Дворјанин] својим раскошним гозбама ... угађа најживљој страсти цесаровој. *Нех.* **2.** *који причињава задовољство, пун пријатности, милине.* — Ви ћете једва наслутити, госпођице, какви раскошни осјећаји владају мноме. *Новак.* Раскошни мирис запљускује с ветрићем кроз отворене прозоре. *Ад.*

ра́скошит, -а, -о *в. раскошан.* — Раскошити пути ... процавтјет ће. *Гал.*

ра́скошити (се), -и́м (се) несврш. *раскошно живети, уживати, наслађивати се. Вук Рј.*

ра́скошје с песн. *раскош, раскошност.* — Снатри и утапа се у то раскошје ноћи и свјежине. *Бег.*

раскòшлук м *в. раскош.* — Ту ни у чем никаквога раскошлука нема. *Миљ.*

раскòшљати се, -а́м се сврш. *рашчешљати се, рашчупати се (о коси).* — Раскошљана коса сваки час досегне до блата. *Матош.*

ра́скошњак м *онај који се наслађује материјалним, телесним уживањима, који уживa у раскоши.* — У том врзином колу раскошника ... ствари теку како хоће. *Нех.*

ра́скошно прил. *на раскошан начин, обилато; свечано.* — Сунце је на све стране сипало раскошно своје зраке. *Дом.* Сласна вечера, раскошно расвијетљена дворана ... растјераше ... зловољу. *Цар Е.*

ра́скошнōст, -ости ж *особина, стање онога што је раскошно, раскош.* — У овој је соби била још већа раскошност но у трему. *Кнеж. Л.*

ра́скоштво с *в. раскошност. Р-К Реч.*

раскра́бити (се), ràскрāбӣм (се) сврш. *в. раскравити (се).* — Вјероватно се у домаћој топлини малко раскрабио. *Десн.* фиг. Лед изворника се ... раскрабио у глиб реченица преводиоца. *Шим. С.*

раскра́вити, ràскрāвӣм сврш. **1.** *учинити да се што смрзнуто открави, отопи, одмрзнути, растопити, загрејати.* — Пријатно нас раскрави топла ... пећ. *Вукић.* **2.** фиг. *одобровољити, расположити.* — Добре вијести и топла вечера раскравише и омекшаше људе из шуме. *Лал.*

~ **се 1.** *одмрзнути се, растопити се, загрејати се.* — Кад се добро раскрависмо и угријасмо, мени се одријеши језик. *Коч.* **2.** фиг. *одобровољити се, расположити се.* — Видећи га весела и разговорна, Алекса се раскрави. *Вес.*

раскрављи́вање с *гл. им. од раскрављивати (се).*

раскрављи́вати (се), -а̀вљујēм (се) *несврш. и уч. према раскравити (се).*

ра́скрајак, -а̄јка м *мањи разрез (на одећи). Р-К Реч.*

раскра́јање с *гл. им. од раскрајати (се).*

раскра́јати (се), ràскрājām (се) = раскројавати (се) *несврш. и уч. према раскројити (се).*

ràскрак, -а, -о *који је раскречених, размакнутих ногу.* — Жена ... ниска, обручастих ногу и раскрака, јако широка. *Кал.*

ràскрāљ, -а и **ràскрāљ,** -а́ља м *бивши краљ, краљ који је абдицирао; свргнути краљ, екскраљ.* — Сплетком раскраља Милана допане тешке робије. *Матош.* Био је растужен ... судбином тога раскраља који је умирао у туђој земљи. *Јов. С.*

раскра́љити, ràскрāљӣм сврш. *свргнути (краља) с престола, лишити краљевства. Рј. А.*

ràскраљица и **раскрàљица** ж *бивша краљица, екскраљица.* — Раскраљици би тим ... [досудио] право. *Марк. Ф.*

раскра́чити, ràскрāчӣм сврш. *в. раскорачити.* — Раскрачио је кракове, страга сложио руке. *Шен.*

раскрва́вити, -рвāвӣм и **раскрва́рити,** -рвāрӣм сврш. *учинити да потече крв, ударцима ранити кога до крви.* — Тукли га по глави, ошамутили, раскрвавили. *Бос. Д.* Да сте све то мени рекли ... ја бих вас раскрварио корбачем. *Крл.*

~ **се** *постати крвав.* — Преко ... степеница ... се већ неколико њих стрмекнуло и раскрвавило. *Сек.* фиг. *причинити себи душевни бол, патњу.* — Чепркаш по себи да се можеш раскрварити и плакати над собом. *Сим.*

раскр̀дити, ràскрдӣм сврш. *издвојити из крда, стада (о стоци).* — Ето, ја купио

чивт волова, па раскрђени и распарени да ниси могао с њима за дан ни пет ари поорат'! *Рад. Д.*

раскребе́чити, -ѐбёчӣм сврш. *раскречити.* — Ноге је раскребечио стојећи насред кухиње, као да пушта да се котрља бурад испод њега. *Киш.*

раскре́нути, ràскрёнēм (аор. 2. и 3. л. раскре́ну, ràскрёнӯ и ràскрете) сврш. *окренути, потиснути на супротну страну нешто што има два дела (вилице, уста и сл.) и тако га раширити, отворити, раскречити.* — Ухвати . . . неку бочицу и корачи до болесника, раскрене му уста. *Ков. А.*

раскре́тати, ràскрёћēм и **ràскретати,** -ећēм *несврш. и уч. према раскренути.*

ràскрёчен, -а, -о **1.** *трп. прид. од раскречити (се).* **2.** необ. *крештав.* — Викну раскреченим гласом. *Десн.*

ràскрёчено прил. *раширених, раскречених ногу.* — [Ишла је] споро, раскречено, низ обло углибљено камење. *Лоп.*

раскречи́ва̄ње с *гл. им. од раскречивати (се).*

раскречи́вати (се), -ѐчујēм (се) *несврш. и уч. према раскречити (се).*

раскре́чити, ràскрёчӣм сврш. **1.** *размакнути, раширити (ноге, прсте и сл.).* — Онако висок, раскречио . . . ноге. *Јак.* Јако сам озебао, прсте на рукама не могу раскречити. *Пав.* **2.** *избечити, избуљити, разрогачити (о очима).* — Јеле сва протрне, раскречи очи. *Војн.*

~ **се** *стати размакнутих, раширених ногу.* — Он се усправи у колима, раскречи и . . . цикне. *Коз. И.* Раскречио се пас, језик опустио и гледа косо. *Ћос. Д.*

раскри́ва̄ње с *гл. им. од раскривати (се).*

раскри́вати (се), ràскрӣвām (се) *несврш. и уч. према раскрити (се).*

раскри́вити се, ràскрӣвӣм се сврш. *почети, дати се у дреку, раздерати се.* — Достизава ме. Још мало и раскривим се што ме грло носи. *Пец.* Раскриве се они и ударе у дреку. *Дом.*

ràскрӣвка ж *раскривање, откривање.* — Багер [је] почео да »једе« брдо . . . Тако је у тишини . . . почела »раскривка« — скидање јаловине. *Пол. 1958.*

ра́скриж ж *расечено, разрезано место, разрез (на одећи).* — Пао [је] . . . дубок снег, човеку до раскрижи од чакшира. *Ћос. Д.*

раскри́жати, ràскрӣжām и **раскри́жити,** ràскрӣжӣм сврш. *разрезати, расећи на кришке, на комаде; испресецати.* — Пољана . . . цестама раскрижана. *Павл.* Раскрижи јабуку па ћеш видјети да ни њезине двије половине нису једнаке. *Радул.* [Изгледа] кô да си јабуку раскрижио. *Мул.*

ràскрӣжје и **ра́скрӣжје** с *раскршће.* — Ево стојим на раскрижју пута. *Пар.*

раскри́лити, ràскрӣлӣм сврш. **1. а.** *раширити, развити (о крилима, рукама и сл.).* — Болан жуди соко крила да раскрили. *Пар.* Отац раскрили руке. *Шимун.* Раскрили амрел па оде. *Нен. Љ.* **б.** *широм отворити, раширити (о вратима, прозорима и сл.).* — Дондало је . . . раскрилио велика врата. *Нех.* фиг. Данас пред нама лежи раскриљен цео његов [В. Петровића] песнички живот. *Михиз.* **2.** *разрогачити, избуљити, избечити (о очима).* — Она раскрили своје бадемасте очи и први пут га помније погледа. *Сим.*

~ **се 1.** *раширити крила.* — Голубови се раскрилили у двору мом. *Стипч.* **2.** *отворити се.* — Врата [се] раскрилише и у собу ступи Клара. *Петр. В.*

ràскрӣљено прил. *отворено, потпуно, сасвим.* — Јарка . . . свјетлост којој се раскриљено предао дјетињским . . . занесењаштвом, ублијешти га. *Божић.*

раскриљи́ва̄ње с *гл. им. од раскриљивати (се).*

раскриљи́вати (се), -ӣљујēм (се) *несврш. и уч. према раскрилити (се).*

раскринка́ва̄ње с *гл. им. од раскринкавати (се).*

раскринка́вати (се), -ӣнкāвāм (се) *несврш. и уч. према раскринкати (се).*

ràскрӣнкати, -āм сврш. *лишити кога кринке, маске; приказати кога или што у правом светлу, разоткрити, демаскирати.* — Управника . . . су . . . робијаши пред инспектором раскринкали као лажова. *Чол.* Треба . . . раскринкати лаж о светости ратова. *Фелд.*

~ **се** *повр.* — Сви смо ми маске и сви смо ми закринкани и сваки човјек осјећа потребу да се раскринка. *Крл.*

ràскрити, ràскријēм сврш. **а.** *открити оно што је било покривено.* — Дохвати руком за ресе од струке и раскрије му горњу страну. *Љуб.* Опази . . . Мату, који га је раскрио, па, држећи . . . његову нову кабаницу, звао га да се дигне. *Шимун.* **б.** фиг. *обелоданити, открити; поверити коме неку тајну.* — [Њима] обновљена грчка и латинска култура бејаше раскрила нове видике. *Цар М.* Да му је било наћи кога кому би могао раскрити своју срећу. *О-А.*

~ **се** *открити се, отворити се; раширити се.* — Мој се капут раскрио. *Видр.* фиг. Раскрила се та ријеч и одзвањала уз безброј других ријечи. *Ћур.*

раскрӣтиковати се, -кујēм се сврш. *извршити критику самог себе.* — Димче се раскритиковао, укорен је и ствар је легла. *Дав.*

раскри́чати се, -чӣм се свршӣ. *почети јако, много кричати.* — [Омладина] се раскричала око воћа. *Пав.*

ра̀скришкати, -а̄м свршӣ. *исећи, расећи на кришке, на комаде.* — Раскришкам јој [лубеници] црвену утробу. *М 1867.*

раскроја́ва̄ње с *гл. им. од раскројавати (се).*

раскроја́вати (се), -ȍјава̄м (се) несвршӣ. = раскрајати (се).

раскро̀јити, ра̀скројӣм свршӣ. **1.** *распорити, расећи, разрезати оно што је скројено, сашивено (о тканинама, кожи и сл.).* — Имаш ли нож да ми још више раскројиш панталоне? *Поп.* **2.** *расецањем изделити на мање делове, распарчати, раскомадати.* — Печенка се врти на ражњу: да видимо тко ће ју раскројити! *Шен.* фиг. Раскројили нам краљевство витешко. *В 1885.* **3.** покр. *расећи, распорити, сечењем убити кога.* — Да се Кањош некако хитро не усука, хћаше га раскројити. *Љуб.* **4.** *сасвим, све искројити (о тканинама, кожи и сл.). Бак. Реч.*

~ **се** *распарати се, разрезати се; изгубити облик кроја:* ~ услед дугог ношења. *Бак. Реч.* фиг. *раздвојити се, разићи се.* — Помрчина густа кô од гвожђа стоји, ни да се размете, ни да се раскроји. *Вел.*

раскро̀пити, ра̀скропӣм свршӣ. *разлити, расути.* — Сунце испије раскропљену воду [у соланама], а они плитки одјели остану застрти сољу. *В 1885.*

раскро̀чити, ра̀скрочӣм свршӣ. *раскорачити.* — Раскрочио ноге колико је икад могао. *Креш.*

ра̀скрпати се, -а̄м се свршӣ. необ. *претворити се у крпе, исцепати се.* — фиг. Раскрпала се с њих горња кожа. *Божић.*

ра̀скрпити, -ӣм свршӣ. *расплести замршено, размрсити;* фиг. *решити нешто замршено, тешко.* — Опет [ме] ти несрећни рачуни тиште ... Треба [ми] два адвоката и седам богослованца, те ако ме раскрпе! *Јакш. Ђ.*

~ **се** *расправити се, објаснити се.* — Мехмед ... се раскрпи с воћом. *Мул.*

раскрпља́ва̄ње с *гл. им. од раскрпљавати (се).*

раскрпља́вати (се), -кр̏пља̄ва̄м (се) и **раскр̏пљати (се),** ра̀скр̏пља̄м (се) *несвршӣ. и уч. према раскрпити (се).*

ра́скрсница и **ра̀скрсница** ж *место где се два или више путева, улица укрштају, пресецају, раскршће.* — Застао [сам] на једној раскрсници и питао курира шта мисли куда да кренемо. *Чол.* На раскрсницама са свјетлосним сигналима, возачи морају бити врло обазриви. *Вј. 1970.* фиг. Декарт (Descartes) стоји на раскрсници двају друштвених система. *Ант. 1.*

раскр̀стити, ра̀скрстӣм (трп. прид. ра̀скрштен) свршӣ. **1.** *раскинути, прекинути сваку везу (с ким, с чим), ослободити се кога, чега.* — Тврдо сам се одлучио да раскрстим с њоме. *Лаз. Л.* Он је одавна раскрстио са свиме. *Сим.* **2. а.** *раставити, одвојити.* — Тек здружио нас Силвој, већ раскрсти нас Лав. *Кам.* **б.** фиг. *разрешити, расплести.* — Кад се год деси каква заплетенија ... ствар, Страхиња је раскрсти. *Глиш.*

~ **се 1.** *раскрстити (1).* — Господар мој се с њиме немило раскрстио, ал' ви ћете ... све изгладити. *Богд.* **2.** *раставити се, раздвојити се.* — Док се руке раскрстише, плану са стола хумка [хлеба]. *Ад.*

раскру́нити, ра̀скрӯнӣм свршӣ. *окру́нити (кукуруз). Бен. Рј.*

ра̀скрунити, -ӣм свршӣ. *лишити кога круне, одузети коме круну, власт (цару, краљу и сл.);* супр. ȍкрунити. — Ах, несрећна цара раскруњена! *Њег.*

раскру̀пнати се, -а̄м се свршӣ. = раскрупњати се *постати крупан (јак, велик, дебео и сл.).* — Раскрупнала се као јуница у дјетелини. *Бен.*

раскру̀пнети се, -нӣм се, ијек. раскрӯпњети се, и **раскру̀пнити се,** -ӣм се (ек. и ијек.) свршӣ. *раскрупњати се.* — Кости су му се раскрупнеле. *Петр. В.* Види како јој се тијело раскрупњело. *Ивак.* Лице ... млохаво, тело се раскрупнило. *Поп. Ј.*

раскрупња́ва̄ње с *гл. им. од раскрупњавати се.*

раскрупња́вати се, -ȕпња̄ва̄м се *несвршӣ. и уч. према раскрупњати се.*

раскрӯпњалӧст, -ости ж *особина онога који се раскрупњао.* — Упио је поглед у ... раскрупњалост њену. *Ђур.*

раскрӯпњати се, -а̄м се свршӣ. = раскрупнати се. — Хушкала је против ујака своје синове, који су нарасли и раскрупњали се. *Франг.* Узе од мене велике кромпире (а беху ми родили и раскрупњали се). *Ранк.*

раскрӯпњети се, -пнӣм се, ек. раскрӯпнети се.

раскр̏хати, -а̄м свршӣ. *разбити, разломити у комаде.* — Гвоздено зрно раскрха храстова врата. *Шен.* Кам до кама, а све раскрхано. *Радич.*

раскрчи́ва̄ње с *гл. им. од раскрчивати.*

раскрчи́вати, -р̏чујем *несвршӣ. и уч. према раскрчити.*

раскр̏чити, ра̀скр̏чӣм свршӣ. **1.** *крчењем (шуме, шикаре и сл.) рашчистити земљиште.* — Раскрчи и попали сву гору Романију. *Маж. М.* **2.** *довести у ред, рашчистити; распремити.* — Раскрчио [је] шупу у дворишту. *Вучо.* Сто је раскрчен и карте почеше пљуштати. *Куш.* **3.** *пробити, прокрчити.* —

— фиг. Вук је ... чекао онај час кад ће токови народне снаге поћи путевима које је он раскрчио. *СКГ 1937.*

раскр̀чмити и **рàскрчмити,** рàскрчмīм свршс. *распродати крчмећи (заклану стоку, пиће и сл.). Р-К Реч.* фиг. Уредник ... је добио тај материјал и онда га раскрчмио по целоме свету. *Пол. 1971.*

раскрчмљѝвати, -кр̀чмљујēм *несврш. и уч. према раскрчмити.*

раскр̀шити, рàскршīм свршс. *разбити, разлупати, разломити.* — Раскршисмо ланце и сковасмо сабље. *Шен.*

раскрштáвāње с *гл. им. од раскрштавати (се).*

раскрштáвати (се), -кр̀штāвām (се) и **раскр̀штати (се),** рàскр̀штām (се), **раскршћáвати (се),** -кр̀шћāвām (се) и **раскр̀шћати (се),** рàскр̀шћām (се) *несврш. и уч. према раскрстити (се).*

рáскр̀шће и **рáскршће** с **1.** *раскрсница.* — Наиђем на ... раскршћу улица на хрпу чељади. *Кал.* фиг. Матура [је] прво велико раскршће у животу младића. *Сек.* **2.** необ. *крст, крижс.* — Што ће слабо раскршће липово пред остротом витога челика? *Њег.*

раскýбати, рàскýбām свршс. *в. раскупсти.* — И његова [земља ће] ... доћи до тога да је раскубају манастирски ђаци и игумани. *Ств. 1948.*

~ **се** *в. раскупсти се.* — Примијети да је авлија пуна свијета који се раскуба. *Лоп.*

рàскубити (се), -ѝм (се) свршс. *в. раскупсти (се). Р-К Реч.; Деан. Рј.*

раскувáвāње с *гл. им. од раскуваватн (се).*

раскувáвати (се), -ўвāвām (се) *несврш. и уч. према раскувати (се).*

рàскувати, -āм свршс. = раскухати **1.** *сувише дугим кувањем учинити претерано меким.* — Каша: кад се штогод врло раскува или се измијеша тако да се не зна шта је. *Вук Рј.* **2.** заст. *в. размесити. И.*

~ **се** = раскухати се *сувише дугим кувањем постати претерано мек; распасти се од сувише дугог кувања.*

рáскужба ж (ген. мн. рáскужāбā и рáскужбй) *уништавање заразних клица, дезинфекција. Деан. Рј.*

раскужѝвāње с *гл. им. од раскуживати.*

раскужѝвати, -ўжујēм *несврш. и уч. према раскужити.*

рàскужити, -ѝм и **раскýжити,** рàскýжѝм свршс. *уништити узрочнике куге; уништити узрочнике заразних болести, дезинфиковати.* — Заптије би ... свако ... писмо ... окадиле ... на ... диму. Тек тако раскужена писма отпремана су даље. *Андр. И.*

рáскужнй и **рàскужнй,** -ā, -ō *који служи за раскуживање, дезинфекциони.* — Тешко га је уништити раскужним средствима. *НЧ.*

рàскукати, -āм свршс. *учинити да неко почне кукати.* — Без заклетве сестре раскукао. *Вук Рј.*

~ **се** *почети, стати јако кукати, ударити у кукање, јако се расплакати.* — Сељаци су ... мували престрављене раскукане жене. *Ћоп.* У кући [је била] раскукана и вечито незадовољна. *Сек.*

раскýкљати, -āм свршс. *размрсити, расплести. Бак. Реч.*

раскýкорен, -а, -о покр. *чупав, неочешљан. Вук Рј.*

раскукýљити, -ўкýљѝм свршс. *скинути кукуљицу, капуљачу, разоткрити; ослободити тајанствености;* супр. закукуљити. — »Раскукуљен и размумуљен« је наш ... спиритизам. *Ков. А.*

раскукурéкати се, -ўрēчēм се, ијек. раскукуријèкати се, свршс. *почети, стати јако кукурекати, ударити у кукурекање.* — [Пијетлови] се прије времена раскукуријечу по селу. *Коч.*

раскукуријèкати се, -ўријечēм се, ек. раскукурéкати се.

раскукурйкати се, -ўрйчēм се свршс. *раскукурекати се.* — Кокот [се] раскукурикао на плоту. *Гор.*

раскýмити, рàскýмīм свршс. *учинити да се раскине кумство. Вук Рј.*

~ **се** уз. повр. *раскинути кумство. И.*

раскýпсти, -кýбēм свршс. *растргнути; размаћи, развући.* — Свега ме раскубао. *Матош.* Ђаволи му душину раскубли! *Љуб.* Пси их послије раскубу и по њивама се растурају кости. *Лал.*

~ **се** *распасти се, растргнути се; размаћи се.* — Брат ти се раскубе од посла. *Лоп.*

раскупýсати се, -āм се свршс. *искидати се на листове, на делове, као главица купуса, распасти се (о књизи и сл.).* — Извади своју раскупусану биљежницу. *Божић.* Мајка је ... почистила под, прошила стару раскупусану метлу. *Макс.*

раскýпусити се, -ѝм се свршс. *раскупусати се.* — Како се и књига ... раскупуси, тако временом од ... умишљене супериорности остане лагарија. *Божић.*

раскура́жити, -ўрāжѝм свршс. *охрабрити, окуражити.* — То нас је раскуражило. *Неим.*

~ **се** *окуражити се, охрабрити се, разјуначити се.* — Раскуражио се мали, стиснуо је шаке и зубе. *Перк.*

раскýсати, рàскýсām свршс. *раскомадати, изделити.* — Тврди и суви као да их је нешто до последње мрвице меса раскусало.

Сек. [Краљевину] раскуса у двије бановине. *Шен.*

раскусу́рава́ти (се), -у̏ра̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према раскусурати (се).*

раскусу̏рати (се), -а̄м (се) **и раскусу́рити (се)**, -у̏сӯрӣм (се) сврш. разг. *извести заједничке рачуне на чистину, обрачунати се.* — Он вели: »Оно је било у рату . . . А сад, вели, реда је да раскусурамо.« *Вес.* Коцкарница у Опатији »раскусурила се« са својим аустријским партнером. *ВУС 1970.*

ра́скућ м необ. *подела, деоба, раскућивање (о имању).* — Боли га распад породице и раскућ имања. *Лал.*

ра̀скућа м и ж *онај, она што упропашћује кућу, распикућа, расипник, расипница.* — Зна се, жена је кућа и раскућа. *Божић.*

раскућа́ва̄ње с *гл. им. од раскућавати (се).*

раскућа́вати (се), -у̏ха̄ва̄м (се) = раскућивати (се) *несврш. и уч. према раскућити (се).*

раскућа́ва̄ње с *гл. им. од раскућивати (се).*

раскућа́ивати (се), -у̏ћујēм (се) несврш. = раскућавати (се).

ра̀скућити, -ӣм сврш. *осиромашити, упропастити кућу, дом (рђавим, лошим радом, деобом и сл.).* — Зна он како се тече и како раскући кућа. *Лоп.* Браћу сам поделио, а то ће рећи: нашу кућу раскућио. *Ком.*

~ **се** *остати без куће, без имовине; расути се, разићи се, напустити кућу, дом (о укућанима).* — Ето, раскућили смо се — рекао је. *Сим.* Стричева се кућа раскући. Станоја напусти стричеву кућу. *Станк.*

раскуха́ва̄ње с *гл. им. од раскухавати (се).*

раскуха́вати (се), -у̏ха̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према раскухати (се).*

ра̀скухати (се), -а̄м (се) сврш. = раскувати (се). — Узвари добро да се и кости раскухају. *Дан.*

раскучи́ва̄ње с *гл. им. од раскучивати.*

раскучи́вати, -у̏чујēм *несврш. и уч. према раскучити.*

раску́чити, ра̀скӯчӣм сврш. *растегнути, развући, раставити оно што је кукасто, закучасто.* — фиг. Нас два [је] раздружила, нашу љубав раскучила. *Кур.*

ра̀скуштрати, -а̄м сврш. *учинити куштравим, рашчупати, разбарушити (обично о коси). Бен. Рј.*

~ **се** *постати куштрав, рашчупати се, разбарушити се.* — Црна коса се раскуштрала учењачки. *Кал.*

ра̀слабити, -ӣм сврш. **1.** *учинити слабим, немоћним, нејаким.* — Бојим ли се да га не раслаби милина љубави? *Дов.* **2.** *постати слаб, немоћан.* — Мајчино срце [ће] . . . од жалости раслабити. *Миљ.* **3.** *разблажити:* ~ вино водом. *Бак. Реч.*

раслабља́ва̄ње с *гл. им. од раслабљавати.*

раслабља́вати, -а̀бља̄ва̄м = раслабљивати *несврш. и уч. према раслабити.*

ра̀слабљено̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је раслабљен, онога што је раслабљено.* — Ишчезли [су] последњи отрови болести и нестале све магле раслабљености. *Сек.*

раслабља́ива̄ње с *гл. им. од раслабљивати.*

раслабља́ивати, -а̀бљујēм несврш. = раслабљавати.

ра̀слина ж *биљка.* — Покушали су да с неколико раслина . . . надомјесте недостатак врта. *Шкреб.*

ра̀слинити се, -ӣм се сврш. погрд. *расплакати се, расцвилити се.* — Сентиментално [се] раслинио над смрћу. *Мар.*

ра̀слињство с *биљно царство, биљни свет, флора.* — Раслињство једнога краја овисно је о клими. *Бот.* Из те црне наплавине никнуће бујно раслињство. *Тип.*

ра̀слињe с зб. *биљке, растиње.* — Осјећати око себе клокот врела и мирис раслиња и тако не мислити ништа. *Крл.*

ра̀слица ж покр. *в. будак (1). Вук Рј.*

раслоја́ва̄ње с *гл. им. од раслојавати (се).*

раслоја́вати (се), -о̀ја̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према раслојити (се).*

раслòјити, ра̀слојӣм сврш. *одвојити на слојеве, редове, класе (о каквој маси или друштву).* — Покушао сам раслојити разине дјела које показују да је свака истинска књижевност слојевита. *Bj. 1971.* фиг. Истресе своју душу коју је лаж . . . раслојила, ранила. *Дав.*

~ **се** *повр.* — Публика се раслојила: они »горњи« имају своје захтеве на уметнички ниво. *Пол. 1959.*

расматр- *в. разматр-.*

расмѐјати, -јēм, ијек. расмијати, сврш. *учинити да се неко много смеје, насмејати.* — Тако је . . . расмејала . . . оца. *Сек.*

~ **се** *ударити у смех, почети се смејати, насмејати се.* — Кад би се разговарала, расмијала би се. *Пец.*

расме́шити, ра̀смēшӣм, ијек. расмијешити, сврш. *учинити да се неко насмеши, расположити кога.* — Расмијешио [је] господара у тешкој туробности. *Вел.*

расмијати (се), -јēм (се), ек. расмѐјати (се).

расмијѐшити, ра̀смијешӣм, ек. расме́шити.

расмо̀трити *в. размотрити.*

ра̏снӣ, -ā, -ō *одр. од расан.*

ра̏сно прил. *јако, силно, из дубине душе, до крајњих граница, веома много.* — Не бих хтио да им учиним ишта добра. Расно их мрзим. *Вил.* Они су се расно познавали. *Јак.*

расно- *као први део придевских сложеница показује да се други део те сложенице тиче расе, да има обележје расе*: расно̀биолошки, расно̀национални.

ра̏сно̄ст, -ости ж *особина онога који је расан.* — Важно [је] да узмемо у обзир народне умотворине . . . у којима је најјаче дошла до израза расност. *Пед.*

ра̏сове ж мн. покр. *в. расохе.* — Када нађе суврљаву јелу, веже Мују јели у расове. *НП Вук.*

ра̏соје ж мн. покр. *ручице од плуга. Вук Рј.*

ра́сō(л), ра́сола м (ређе ж) **а.** *слана вода у којој се кисели купус и сл.* — Синоћ је јео само кисео купус из расола. *Андр. И.* Донесе [му] расола да пије. *Сиј.* Пошаљи свога посилнога у кухињу по расол од краставаца. *Шов.* **б.** *слана вода у којој се држи риба и месо, саламура.* — Такве су оне [рибе] које су свјеже посољене и мање у расоли биле. *Рј. А.*

расо̀лити, ràсолӣм сврш. *разјести сољу.* — Мени [је] сок од сира расолио грбину. *Ћос. Д.*

ра́сṑница ж покр. *расо(л).* — Место чорбе најрадије . . . [се] куса запапричена расоница. *Рад. Д.*

ра̏соха(с)т, -а, -о *в. рачваст.* — Некакве ми ћесе упртише . . . и некакве гаће расохате. *НП Вук.*

ра̏сохе, ра̏сōхā ж мн. (ређе јд.) покр. *рачве, рашље; виле.* — И баци га јели у расохе. *Вук Рј.* Направе вјетрењачу на ситним расохама, па на врх сваке жбице набоду хрушта. *Гор.* Мој јаблан наде! Он расохом сваком и лучан и звонак као стремен. *Зог.*

распа́вати се, ràспāвām се сврш. *дати се на спавање, почети чврсто и дуго спавати. Вук Рј.*

ра́спад и **ра̏спāд** м *растављање на саставне делове, елементе, распадање, раслојавање; пропаст.* — Забрињава га безизлазан положај у коме се нашао, боли га распад породице. *Лал.* Чехословачка република настала је год. 1918. у распаду Аустро-Угарске. *ЕГ 2.*

ра̏спадājнӣ, -ā, -ō *који настаје у распадању.* — Услијед накупљења распадајних продуката у мишићима долази и до грча. *Тен.*

ра́спадан, -дна, -дно *распадљив.* — Распадни продукти беланчевина . . . повећавају температуру тела. *Пол. 1959.*

ràспадати се, -ām се *несврш. и уч. према распасти се.*

распадѐница ж *предмет, ствар која се распала.* — Распаденица [је] нпр. књига која се већ готово распала. *Вук Рј.*

распа̀дљив, -а, -о *који се може распасти, који се лако распада.* — Ту истрошену, распадљиву љуску . . . изнели [су] . . . из куће. *БК 1906.*

распа̀дљивṑст, -ости ж *особина, стање онога што је распадљиво.*

ràспаднути се, -нēм се сврш. *распасти се.* — Мало су ми пушке распаднуте. *НП Вук.*

ràспаднȳтṑст, -ости ж *стање онога што је распаднуто.*

распазаря́вати (се), -àрујēм (се) *несврш. и уч. према распазарити (се).*

распаза́рити, -àзāрӣм сврш. *разврћи, прекинути пазар (куповину и продају).* — Што недјеља пазари да може понедјељник распазарити, свак би трговао. *Вук Рј.*

~ **се** *раскинути пазар, погодбу у трговању, покварити пазар.* — Чекаће те до подна, а од подна ако не дођеш, распазаристе се. *Љуб.*

распа́јати, ràспājām несврш. *растављати, раздвајати оно што је спојено, разбијати.* — То двогубо привремено стање Далмације распаја народне моћи. *Павл.*

~ **се** *растављати се, раздвајати се.* — У свима променама [у биљци] има вода . . . непрестано посла, спајајући се и распајајући, као у каквој кемичарској кујни. *М 1867.*

распаки́вати, -àкујēм *несврш. и уч. према распаковати.*

ràспаковати, -кујēм сврш. *отворити пакет, размотати, растворити нешто што је спаковано, скинути омот с чега.*

распа̀костити се и **распакȍстити се,** -àкостӣм се (трп. прид. распàкошћен) сврш. *постати пакостан.* — Одједном [се] распакости и добаци му злобно . . . *Гор.* Распакошћени, очајни, разјађени Миша грабио је волан. *Сим.*

распа́лити, ràспāлӣм (трп. прид. ràспаљен) сврш. **1.** *ражећи, разгорети, распламтети (о ватри, пламену).* — Партизани распалише две ватре. *Ољ.* фиг. Распаљеним очима гледала [је] преко снијега. *Бен.* **2.** *снажно ударити, одаламити, млатнути.* — Учитељица . . . ме изненада распали преко леђа равналом. *Пав.* Никица распали шамар младићу. *Чипл.* **3.** (по чему) **а.** *почети живо, брзо пуцати, гађати (о ватреном оружју).* — Душко окрену цијев [бацача] и распали по зеленишу. *Лал.* **б.** *пожудно, халапљиво почети јести и пити.* — Сједоше за стол и распалише по шунки и шљивовици. *Вј. 1970.* **4.** фиг. *јако подстаћи, раздражити,*

разбуктати, распламсати. — Све би то распалило мога оца, и он је стао викати. *Ков. А.* Ратоборно расположење ... је херцеговачки устанак распалио код нашега света. *Јов. С.* **5.** фиг. *почети нешто брзо, живо, енергично (радити, говорити, певати и сл.).* — Мађар распали један добар кас и изгуби се. *Вин.* Седне у шљивику под једну шљиву и распали: »Иде Миле и тарабе броји«. *Пол. 1958.*

~ **се 1.** *разбуктати се, распламтети се, распламсати се.* — Она дрва ... [се] распале и стану горјети. *Маж. М.* фиг. Политичке страсти у Скупштини биле су се сувише распалиле. *Јов. С.* **2.** фиг. **а.** *много се наљутити, пасти у ватру, раздражити се, разљутити се.* — Кад се распали и стане тући шаком ... чисто претрнеш. *Пав.* Пошто се петлови довољно распале, власници их пуштају и борба почиње. *Пол. 1971.* **б.** *веома се загрејати, расположити се (обично под утицајем алкохола).* — Затим почеше да пију ракију. Загреја̏ше се, распалише, оживеше сасвим. *Пер.*

ра̀спа̄љено прил. *живахно, енергично, брзо, темпераментно.* — Играли су живо, распаљено. *О-А.*

ра̀спа̄љено̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је распаљен, онога што је распаљено.* — Али га потпали изнутра пркосна распаљеност. *Божић.*

распа̀љив, -а, -о *који се лако распали, који се може лако распалити.* — У основи добар и шаљивчина, али борбен и распаљив. *Јак.*

распаљи́ва̄ње с *гл. им. од распаљивати (се).*

распаљи́вати (се), -а̀љујēм се *нèсврш. и уч. према распалити (се).*

распа̀љивō̄ст, -ости ж *особина онога који је распаљив.* — Нема у њега [Доситеја] срдитости и гнева, уједљивости и распаљивости. *Прод.*

распаме́тити се, -а̀мēтӣм се (трп. прид. распа̀мēћен) свршен. *изгубити памет, способност расуђивања.* — Па се избезумио и распаметио! ... Не зна куда би пре! *Вес.*

распа̀мēћенō̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је распамећен.* — Идући лествицама ретке смутљивости и распамећености, »лекари« су ... покретом очију дали знак. *КН 1958.*

распандр̏цати, -а̀ндрцām свршен. индив. *исцепати, раздерати, поцепати.* — [Војници су] распандрцани, гладни ... изнурени, изнемогли. *Цес. А.*

ра̀спа̄р и **ра́спар 1.** м *непар. Рј. А.* **2.** прид. непром. *распарен. И.*

ра̀спара ж покр. *јело од врелог млека у које су умућена јаја. Вук Рј.*

распара́ва̄ње с *гл. им. од распаравати (се).*

распара́вати (се)[1], -а̀рāвāм (се) *несврш. и уч. према ра̀спарити (се).*

распара́вати (се)[2], -а̀рāвāм (се) = распаривати (се) *несврш. и уч. према распа́рити (се).*

распаракли́сати, -а̀клӣсām свршен. *исцепати, издерати, истрошити. Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Сада је већ пријатељства ... као распараклисан точак распао се. *Ков. А.*

распа́рати, ра̀спа̄рā̏м свршен. **а.** *парајући шав, кидајући конац у шаву раставити нешто што је било сашивено, опорити:* ~ шав, ~ капут, ~ одело. **б.** *расцепити, подерати; повредити, раздерати кожу и поткожно ткиво:* ~ руку, ~ лице. — При прескакању закачи чакширама за гвоздени шиљак и распара их целом дужином. *Ћос. Б.* фиг. Овдје је груди распарао очајан крик. *Уј.* Рефлектор ... распара таму. *Ков. В.* **в.** *распорити, расећи, разрезати.* — Распарати му [треба] трбух и бацити га у воду. *Дед. В.* Улаз [у шатор] се затвара једном завесом од црева фока, распараних и сашивених једно уз друго. *Петр. М.*

~ **се** *раставити се услед кидања конца употребљеног при шивењу, опорити се (о шаву или сашивеној одећи и сл.); поцепати се, подерати се, раздерати се.*

распари́ва̄ње[1] с *гл. им. од распари́вати (се)*[1].

распари́ва̄ње[2] с *гл. им. од распари́вати (се)*[2].

распари́вати (се)[1], -а̀рујēм (се) *несврш. и уч. према ра̀спарити (се).*

распари́вати (се)[2], -а̀рујēм (се) несврш. = распаравати (се).

ра̀спарити, -ӣм свршен. *добро загрејати, угрејати (на пари, у врелој води, на јакој топлоти и сл.). Вук Рј.*

~ **се 1.** *добро се загрејати, испунити се угодним осећањем топлоте; угрејати се до презнојавања.* — Лице [му] добива израз мачка што се распарио у топлој соби. *Сим.* Лежао [је] на поду, угријан, распарен, раздрљене кошуље. *Сиј.* **2.** *подићи се у облику паре.* — Како је се дотаче, млијечна се маглица распари све до рамена. *Леск. Ј.*

распа́рити, ра̀спа̄рӣм свршен. **1.** *учинити да не буде заједно предмети који чине пар, реће гарнитуру (погрешно спајајући, замењујући изгубљено, уништено и сл.):* ~ чарапе, ~ ципеле. — Мати је узела неколико старих и распарених рукавица ... и направила диван цвет. *Сек.* Ево [сам] гарнитуру распарио. *Киш.* **2.** *раздвојити, растворити.* — Боже, спари ко за кога мари, а распари ко за ког не мари. *Леск. М.*

~ **се** *одвојити се од свог пара, раздружити се (о стварима које чине пар или гарнитуру).* — Ципеле ... искрпљене, распарене. *Чол.*

распарцели́рати, -ѐлӣрām и **распарцѐлисати,** -ишēм сврш. *поделити на парцеле, на мање делове, распарчати.* — Тако су распарцелирали седамдесет хиљада јутара. *Крл.*

распарча́ва̄ње с *гл. им. од распарчавати (се).*

распарча́вати (се), -àрчāвām (се) *несврш. и уч. према распарчати (се).*

рàспарчā̄ност, -ости ж *особина, стање онога што је распарчано, исцепканост, раскомаданост.* — Наш народ се вазда осећа као јединствен организам, упркос страшној распарчаности. *Петр. В.*

распàрчати, -ām сврш. *разбити целину, јединство нечега, изделити на много делова, раскомадати, раздробити.* — Говори о намери Аустрије да потпуно Србију распарча. *Јов. Ј.*

~ **се 1.** *распасти се на више делова; изделити се, расцепкати се, раздробити се.* — Змија почне горети и наједанпут пукне, па се сва распарча. *Ђорђ.* Венеција ... једна од најмоћнијих република распарчане Италије. *Р 1946.* **2.** *растурити, расути своју снагу (рад, пажњу) на више страна.* — Немају свога посла па се распарчали на све стране. *Глиш.*

ра́спас, -а, -о покр. **а.** *распасан, без појаса.* — Њеко распас и брез опанака. *Март.* Пође бос, распас и гологлав појати. *Мил. В.* **б.** *ненаоружан.* — Заклаше оно дијете распасо и безазлено. *Љуб.*

распаса́вати (се), -àсāвām (се) *несврш. и уч. према распасати (се).*

рàспасā̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од распасати (се).* **2.** *разуздан, распуштен, распојасан.* — Пјесник је младовао у распасаној обијести. *Водн.*

рàспасā̄ност, -ости ж *разузданост, распуштеност, распојасаност.* — Морамо се ... бунити против распасаности и анархије. *Скерл.*

рàспасати, -ашēм сврш. **1. а.** *скинути појас некоме, ослободити појаса; смаћи опрему с коња, раседлати, разуларити.* — Упне се да га распаше. *Вел.* Докона повазда, певуши и подиграва као распасана кобила. *Рад. Д.* **б.** *скинути припасано оружје.* — Сави [се] да му распаше револвер. *Пер. М.* **2.** фиг. *учинити неотпорним, ослабити, разнекшати.* — Освајачи [су] међу њима [њих] пијавице метали, да им обичаје промијене и да их распашу и по своме калупу удесе. *Миљ.* Шта ћеш ... године више распасале; издувале се, па се нема куда више. *Радул.*

~ **се 1.** *скинути појас, ослободити се појаса.* — Њих двојица се распасаше те повезаше појасеве. *Вес.* **2. а.** *ослободити се стеге, раскомотити се, разбашкарити се, опустити се.* — Нема [воденичара] у воденици док год се не чује да се игуман вратио. Све се распасало, растегнуло, па не може сито да се надише слободна ваздуха. *Ранк.* **б.** *доспети у хаотично стање, престати се покоравати реду.* — Ни у последњем тренутку, кад се све разбило, распасало, распало, није издао. *Лал.* **в.** *предати се распусном животу, разуздати се. Деан. Рј.*

распаси́ва̄ње с *гл. им. од распасивати (се).*

распаси́вати (се), -àсујēм (се) *несврш. и уч. према распасати (се).*

рàспасти, рàспаднēм (заст. и покр. рàспанēм) (аор. рàспадох, 2. и 3. л. рàспаде и рāспаде; р. прид. рàспао, -ала, -ло; трп. прид. рàспаднӯт) сврш. необ. *довести до распадања;* фиг. *довести у тешко стање, измучити.* — Љешинама друми зарастоше, а војнике муке распадоше. *Њег.*

~ **се 1. а.** *претворити се у безобличну масу, бити разорен, расути се, пропасти трулећи:* леш се распао. — Ти ћеш се ... сав распасти, иструнућеш у овом смраду. *Ранк.* **б.** *растављати се на делове (због дотрајалости, под теретом, од напона и сл.), распрснути се, поломити се.* — Мердевине се јуче под надничарком распале. *Сек.* Тако [је] плакала да се чинило као да ће се распасти од самога плача. *Ивак.* **в.** *сасвим се поцепати, подерати, претворити се у дроњке.* — Његове ципеле ... су се распале и зијају на све стране. *Пав.* **2. а.** *доспети у расуло, престати функционисати као целина; престати чинити државну заједницу.* — Одред [је] могао да се распадне. *Чол.* Аустрија се распала. *И.* **б.** *разићи се, растурити се; изгубити важност, бити раскинут.* — Не види да се коло одавно распало. *Кум.* Кад ме примисте, онда ме не прогоните ни сад, кад се је распао тај несретни уговор са Здуњићем. *Тур.*

рàспастрвити, -ӣм сврш. покр. *исећи месо заклане животиње, изудити.* — И у мене ено пропаде јуне, ама ја га распастрви и објеси на панту да се суши и ваљаде ми главе ово дана. *Ђоп.*

распàучити, -ӣм сврш. *жестоко ударити, распалити.* — Дохватила ... мотку и распаучила по зверима. *НИН 1960.*

распаху́рити се, -àхӯрӣм се сврш. *заузети разметљиво држање, надути се.* — Распахурио се, разбашурио се као Ђерзелез Алија. *Матош.*

распача́ва̄ње с *гл. им. од распачавати.*

распача́вати, -а̀чава̄м *несврш. и уч. према распачати.*

распа̀чати, -а̄м сврш. **1.** *растурити, разнети; распродати, раздати купцима или препродавцима.* — Онај коме су ... имање распачали ... чека парче хлеба. *Јаки. Ђ.* Нешто сам их [књига] дао ... књижари да их распача. *Шкреб.* **2.** *уклонити, уништити.* — Установи мјесто, вријеме и другара, па ћемо распачат што нам срце пара. *Прер.*

ра̀спевāн, -а, -о, ијек. ра̀спјевāн **1.** *трп. прид. од распевати (се).* **2. а.** *весео, ведар; испуњен песмом.* — Бићу душа те млаке ноћи распеване. *Марк. Д.* Оне су наше весеље и наша распјевана црква. *Вил.* **б.** *који се богато, звучно прелива, сличан певању (о гласу).* — Јави се Цвета својим распеваним, грленим гласом. *Рист.* **в.** *пун песничког надахнућа, поезије;* исп. распеваност.

ра̀спевāно, ијек. ра̀спјевāно, прил. *весело, ведро.* — Боје и шаре по ћилимима ... синуше јарко и распјевано. *Сиј.*

ра̀спевāност, -ости, ијек. ра̀спјевāност, ж *особина, стање онога што је распевано, расположење за песму, веселост, ведрина.* — Спјев ... има више увјерења и размишљања него праве распјевaности. *Комб.*

распе́вати, ра̀спе̄ва̄м, ијек. распијѐвати, несврш. *тешити, блажити.* — Удовици срце распијевах. *Дан.*

ра̀спевати, -а̄м, ијек. ра̀спјевати, сврш. *подстаћи на песму; испунити ведрином, расположити.* — Расплаче га [срце] свако сунце које седа, и распева јутро сваког новог дана. *Дуч.* фиг. Јутарњи вјетар распјева платане. *Јур.*

~ **се** *сав се предати певању, ударити у певање.* — Срце му ... грaкнуло, па се распевао ... као цуре пред јесен. *Ад.* Распјевале се птичице по шумама. *Гор.*

распе́дљити, ра̀спе̄дљӣм сврш. *широм отворити, разјапити.* — А? — зину Хусо и распедљи уста. *Куш.*

~ **се** *отворити се широм, разјапити се.* — Распедље се грофове ... усне. *Матош.*

распекља́вати, -ѐкља̄ва̄м несврш. покр. *в. распетљавати.* — Лазару је да некако распекљава ... оца, да спасава углед куће. *Рад. Д.*

распѐкмезити се, -ӣм се сврш. подр. **1.** *испољити велику љубазност, осећајност, разнежити се; добити блажен, срећан израз.* — Родољубац ... се иначе распекмези једнако слатко према народу. *Шим. С.* Лице му се све распекмезило од миља. *Пол. 1959.* **2.** *испољити неотпорност, мекушност, слабост; добити болеснички изглед, направити се болестан.* — Муж би одмах сакупио докторски конзилијум, а жена би се још више распекмезила. *Шкаљ.*

распе́ло с = распеће (2) *извајан лик Исуса Христа разапетог на крсту; слика распетог Христа.* — Нетко од дјеце одвео [га] до распела на раскршћу. *Цар Е.* Млинар избаци распело и почне од тога дана да прикраћује свијет на ујму. *Андр. И.* фиг. *страдање, патње.* — Доста распела, доста издајства! *Шен.*

ра̀спенити, -ӣм, ијек. ра̀спјенити, сврш. *учинити да се што запенуша, претворити у пену.* — Зашишта четком по поду ... распјени сапуницу. *Божић.*

~ **се** *пустити пену, провети, прекрити се пеном, запенушити се.* — Ватра се разиграла а чорбица распјенила. *Неим.*

распену́шити се, -ѐнӯша̄м се, ијек. распјенӯшити се, сврш. *јако се запенушити; страсно, ватрено се занети нечим.* — Писци ... и кад су распенушени од љубави или укрућено свечани ... увек су једноставни по идејама. *Михиз.*

распѐрати се, -а̄м се сврш. *развити се у облику птичијег пера, добити перат облик.* — Листови су непарно расперани и на рубу назубљени. *Бот.*

распѐрјати, -а̄м сврш. **1.** *пустити, развити пера (о бињци).* — Кукуруз [је] раскласао и расперјао. *Ђур. Д.* **2.** *распустити, расути (косу). Бен. Рј.*

~ **се** *израсти, развити се слободно, растресито.* — При дну налазе се уста окружена расперјаним пипалима којима пробира из пијеска шупљикаре. *Финк.*

расперчи́нати се, -а̄м се сврш. покр. *расплести перчин, распустити косу.* — Виђи вјештице ове како се расперчинала! *Лал.*

ра̀спӗт, -а, -о **1.** *трп. прид. од распети (се).* **2.** (Распети) у именичкој служби: *Исус Христос.* — О поноћи ће пуцати на гвозденог Распетога на раскршћу. *Матош.*

ра̀спе̄ти, ра̀спнēм сврш.; исп. разапети. **1.** *приковати за крст раширених руку (као што је по Библији учињено са Исусом).* — фиг. Мене сте распели на неисказане муке. *Новак.* Давно је душа због тебе распета. *Радул.* **2. а.** *дићи, наместити, поставити (шатор).* — Крајем друма распео шатора. *НП Вук.* **б.** *раширити (једра).* — Распни једро, броди! *Шант.* **3.** *откопчати (дугме).* — Распни пуце! *Огр.*

~ **се** *ставити себе на муке; оптеретити се радом, обавезама и сл.* — А ја као товар ради и трпи, и распни се, све за вас. *Тип.*

распѐтије с цсл. *в. распеће.* — Са босиоком и распетијем диже се мирно слуга божији. *Јаки. Ђ.*

распетља́ва̄ње с *гл. им. од распетљавати (се).*

распетља́вати (се), -ѐтља̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према распетљати (се).*

распѐтљати, -ām сврш. **1.** *раздвојити оно што се запетљало, заплело, размрсити, расплести; ослободити, извући из чега сплетеног, замршеног (конопца, узице, траве и сл.), развезати.* — Пређа се натакла на неку грдну пањину; једва је распетља. *Глиш.* **2. а.** *извући из неприлике, спасти. Деан. Рј.* **б.** *објаснити, одгонетнути, решити (нешто нејасно). Деан. Рј.* **3.** *смаћи петљу (с дугмета), откопчати, раскопчати.* — Дете ... распетља пуце на долами. *НП Вук.*

~ **се 1.** *размрсити се, развезати се, одрешити се; ослободити се из чега сплетеног, замршеног.* — Ћурану се ... распетљала узица с ногу, па шеће по соби. *Глиш.* **2.** *извући се из тешког положаја.* — Пусти га нек се сам распетља. *Р-К Реч.*

распѐторити, -ӣм сврш. *изделити на пет делова. Р-К Реч.*

распе́ће с **1.** *прикивање на крст, распињање.* — Одговара овај удес оном из времена стара — еванђелској причи о распећу Бога. *Марк. Д.* **2.** = распело. — Пламичак кандила ... трепери пред распећем на врху иконостаса. *Ранк.* Велико распеће урес му је цијели. *Јур.*

распѐчатити, -ӣм сврш. *уклонити печат с нечега, ослободити печата, отворити оно што је било запечаћено, отпечатити.* — Пожури да распечати писмо. *Грол.* Посједали и распечатили карте. *Л-К.*

~ **се** *отворити се (о ономе што је било запечаћено).*

распечаћа́ва̄ње с *гл. им. од распечаћавати (се).*

распечаћа́вати (се), -а̏ћа̄ва̄м (се) несврш. *распечаћивати (се).*

распечаћи́ва̄ње с *гл. им. од распечаћивати (се).*

распечаћи́вати (се), -а̏ћујем (се) *несврш. и уч. према распечатити (се).*

распе́чити, рàспечӣм сврш. **1. а.** *раширити у страну, раскречити (ноге).* — Поклопи се по столу, баш као кад коза распечи своје предње ноге на леду. *Куш.* **б.** *широко отворити, разрогачити (очи).* — А очи — распечила их — мислила сам испит ће олтар. *Војн.* **2.** *размазити, распустити:* распечено дијете. *Вук Рј.*

~ **се** *стати размакнувши ноге у страну, раскречити се. Р-К Реч.*

распијѐвати, рàспијевām, ек. распе́вати.

распиктӣјати се, -ām се сврш. *постати сличан пиктијама, хладетини.* — Уши се смрзну, и кад уђеш у врућу собу распиктијају се као крмеће паче [пиктије]. *Шапч.*

рàспикућа м и ж *особа која претерано много троши, расипник, расипница.* — Тај млади распикућа ... [је] празновјеран. *Шен.* Распикућа мисли до вечере, а домаћин десет дана унапред. *Ћос. Д.*

рàспикућан, -ћна, -ћно необ. *расипнички.* — Очувала је здравија осећања од своје ... распикућне маћехе. *Грол.*

рàспикуће̄ње с *гл. им. од распикућити.* — Махни се досадањега тецива, или да боље рекнем распикућења. *Јурк.*

рàспикућити, -ӣм несврш. необ. *понашати се као распикућа, расипати, трошити.* В. пр. уз гл. им. распикућење.

рàспикућки и **рàспикућно** прил. *као распикућа, расипнички.* — Распикућки је бацао лепоту. *Каш.* Иза ... распикућно утрошеног живота, стрмоглавио [се] с балкона на улицу. *Грол.*

рàспикућство с *расипање, трошење имовине, расипништво.* — Несвестица ... ју је хватала пред тим живим вртлогом распикућства, лудог трошења и лакомисленог бацања. *Андр. И.*

распила́вити, -йлā̏вӣм сврш. *развући надуго и нашироко, сав се предати причању, распричати се.* — Ћути, јер иначе и Исидор распилавио од Адама и Еве. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *удобно се наместити, разбашкарити се, раскомотити се; предати се уживању.* — Други се распилавише по ... кревету. *Матош.* Увукао се у њену кућу, па се распилавио као да је домаћин. *Јак.* **2.** *заблистати од задовољства, од среће, озарити се.* — Мало је повукао — помисли Григорије бацивши поглед на распилављено очево лице. *Моск.*

распи̏лати, -ām сврш. *распилити.* — Сами пилају и распилају онако како мисле и да су им [дрва] прикладна. *Сим.*

распи̏лити, рàспи̏лӣм сврш. *расећи пилом, престругати.* — фиг. Стајаше ... у тијесним чакширама да га бијаше срамота гледати онако распиљених ногу. *Том.*

распи̏љив, -а, -о *који се да распилити, истругати.* — Питом није [граб], ни савитљив, ни распиљив или штичан, већ крут и кврган. *Зог.*

рàспињање с *гл. им. од распињати (се).*

рàспињати, -њēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према распети.* **2.** *притискујући ширити, надимати, напињати.* — Ма колико да се гаса начини, вино га у себе упије, а он вино распиње, па ... избије чеп. *М 1867.* **3.** *мучити, раздирати.* — Распиње га осећање неправде. *Поп. Ј.* Распињао [га је] гадан кашаљ. *Креш.*

~ **се** *несврш. и уч. према распети (се).*

распи̏ња̄ч, -а́ча м *гвоздена шипка којом се при ткању платно растеже у ширину. Бен. Рј.*

распи̏њача ж **1.** *распињач. Р-К Реч.* **2.** *ткачки разбој, стан. Деан. Рј.*

рàспирати, -рēм несврш. *в. распињати (2 и 3). Деан. Рј.*

Изр. распире ме у желуцу *имам грчеве, чупање у желуцу.*

распирúвање с *гл. им. од распиривати (се).*

распиривати (се), -йрујēм (се) *несврш. и уч. према распирити (се).*

распирйвач, -áча м *онај који што распирује, распаљује:* ~ мржње, ~ страсти.

распúрити, рàспйрīм и распúрīм сврш. **1.** *пиреhи, дувајући распалити ватру.* — Малу жишку у огањ распири. *Бој.* Распирише огарице. *Горд.* **2.** фиг. *подстичући, хушкајући учинити да се нешто рашири, распалити, разбуктати (страсти).* — Хоће [су] ... распирили вјерску занесеност. *Том.* Није му било тешко да народно незадовољство распири у прави устанак. *Јов. С.*

~ **се** *распалити се;* фиг. *узети мах.* — Гњев ... му се распирио срцем. *Коз. Ј.* Сада hе да се распири искра устанка. *Поп. Ј.*

распирлáвати, -йрлāвāм *несврш. и уч. према распирлати.*

распйрлати, -āм сврш. *расути, распустити (косу). Бен. Рј.*

рáспис м **1.** адм. *умножен службени акт који управа упућује својим органима, окружница, циркулар.* — Послао [сам] ... распис свима полицијским властима. *Дом.* **2.** *сви прописи предвиђени за учешће у некој акцији.* — То је био повод члановима међународне шпортске комисије да уђу мало дубље у распис саме формуле за идући период. *Аут.* **3.** заст. *објава, оглас; конкурс.* — Распис награда ... Матица српска расписује ... ове награде ... *БК 1906.*

распúсати, рàспйшēм сврш. **1.** *послати распис, наредити расписом.* — Одмах распише својим старјешинама да оставе све што су гдје наново заузели. *Вук.* **2.** *писменим путем објавити позивајући на учешће:* ~ зајам, ~ изборе, ~ конкурс. — Добио [је] расписану научну награду. *Цвиј.* фиг. За истином ... већ су вјековима расписане тјералице. *Крл.*

~ **се** *почети увелико писати, дати се на обилно писање.* — Ослобођење ... довело је до знатног оживљавања Тартаљине песничке делатности. Он се, у пуном смислу те речи, био расписао. *Михиз.* Неки би се ... чак и расписали по непријатељским новинама. *Цар Е.*

расписúвање с *гл. им. од расписивати (се).*

расписúвати (се), -йсујēм (се) *несврш. и уч. према расписати (се).*

расписйвач, -áча м *онај који расписује конкурс.* — Расписивачу је стигло укупно 40 радова. *Пол. 1959.*

рáспит м покр. *развод, растава брака.* — Скоро [да је] дошло до распита међу генералом и његовом женом. *Том.*

распúтати, рàспйтāм сврш. **1.** (кога) *поставити некоме више питања, дознати испитујући некога.* — Распита дечка још о многим другим стварима. *Ранк.* **2.** *распитати се.* — Дошавши у Београд ... распита за своје старе познанике. *Срем.* Врло паметно учинит hете ако распитате за [његово] владање. *Богд.* **3.** *ући у тајну нечега, прозрети.* — Божја дјела распитат' је трудно. *Њег.*

~ **се** *питајући сазнати, обавестити се.* — Обећа да hе се на све стране распитати. *Шен.* Потрча ... да се подробније распита, не би ли сазнао праву истину. *Нуш.*

распúтати се, рàспйтāм се сврш. покр. *раскинути брак, развести се.* — Муж [је] ... изјавио да се воли с њом распитати, него подносити њезине тираније. *Том.*

распитúвање с *гл. им. од распитивати (се).*

распитúвати (се), -йтујēм (се) *несврш. и уч. према распитати (се).*

распиткúвање с *гл. им. од распиткивати (се).*

распиткúвати, -йткујēм несврш. *распитивати постављајући много питања, припитујући за појединости.* — Људе на властеоству и околици распиткивала би ... о великашу. *Ков. А.* Распиткивао је децу за којекакве ситнице. *Петр. В.*

~ **се** *распитивати се постављајући много питања, интересујући се за појединости.* — За цијело се село распиткивао. *Бен.*

распиштóљити се, -йштōљīм се сврш. *без имало устручавања пустити себи на вољу, разбашкарити се.* — Распиштољио се на столици као дахија. *Матош.*

распјàтије с рус. *в. распеhе.* — Ломи тешки топуз азијатски свете куле под сјен распјатија. *Њег.*

распjев-, ек. распев-.

распjен-, ек. распен-.

расплáвити се, -йм се сврш. *испунити се плаветнилом.* — Расплавио се ваздух, распламила се вода, расребрио се вир. *Кош.*

рàсплазити се, -йм се сврш. *пружити се, раширити се плазеhи, пузеhи.* — фиг. С обадвију страна расплазиле су се голушаве гране. *Цес. А.*

рàсплакāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од рàсплакати (се).* **2.** *пун јадиковања, тужан, жалостив.* — На оно мајчино нежно и расплакано писмо ... одговорио [је]. *Кол.*

рàсплакāно прил. *кроз сузе, плачно.* — Јесте! вели му мати насмејано и расплакано, *Срем.*

распла́кати, ра̀спла̄чēм свр̏ш. *испирајући разнети; разводнити.* — Док ријека Аму, притоке прибравши, продере и протече пратрагом — и испере, расплаче слапишта, слане млаке. *Зог.*

ра̀сплакати, -ачēм свр̏ш. *натерати на плач, ражалостити до суза.* — Расплаче деда Маша све у кући. *Сек.* фиг. Град душу расплака. *Стипч.*

~ **се** *бризнути у плач.* — Знала [је] да ће се расплакати. *Торб.* фиг. У тамној се сенци расплакале чесме. *Дуч.*

распла́кивати[1], -а̀кујēм *несвр̏ш. и уч. према распла́кати.*

распла́кивати[2] **(се),** -а̀кујēм (се) *несвр̏ш. и уч. према ра̀сплакати (се).*

распла́мити се, ра̀спла̄мīм се свр̏ш. *добити изглед нечега запаљеног, захваћеног пламеном, облити се јарким црвенилом.* — Распламила се вода. *Кош.*

распламса́ва̄ње с *гл. им. од распламсавати (се).*

распламса́вати (се), -а̀мса̄ва̄м (се) *несвр̏ш. и уч. према распламсати (се).*

распла̀мсати, -а̄м и **распла̀мтети,** -тӣм, ијек. распла̀мтјети, свр̏ш. **1.** *подстаћи на јаче горење, распалити, подјарити:* ~ ватру. **2.** фиг. *дати маха нечему (осећању, жељи), снажно покренути.* — Мржња на Аустрију ... распламсала је ... осјећај солидарности. *Хорв.* Ту примише обавијест која распламтје њихове наде. *Креш.*

~ **се 1.** *почети горети великим пламеном, распалити се (о ватри).* — Сејмени су подстицали ватру која се и иначе била распламсала. *Андр. И.* Велика се воштаница сјајем распламсала. *Креш.* **2.** фиг. *узети маха, развити се, раширити се.* — Умијеша [се] у распру што се међуто била љуто распламсала међу њеним мужем и генералом. *Цар Е.* Устанак се заиста одмах распламти. *Нов.*

распла̀мтити (се), -ӣм (се) (ек. и ијек.) свр̏ш. *в. распламтети (се).*

распла̀мтјети (се), -тӣм (се), ек. распла̀мтети (се).

ра̀спламћај м *навала, надолазак (осећања).* — Гласно [ју је] дозивао у распламћају љубавне страсти. *Новак.*

распламће́ње с *снажан развој, размах.* — Распламћење југословенске свијести ... хоће што скорије дјело. *Наз.*

распламћи́ва̄ње с *гл. им. од распламћивати (се).*

распламћи́вати (се), -а̀мћујēм (се) *несвр̏ш. и уч. према распламтети (се).*

ра̀сплан̄довати се, -дујēм се свр̏ш. *предати се пландовању, разленьити се.* — Тврдосан је вранац, треба му шибало ... распландовао се. *Гор.*

распла́стити, ра̀спла̄стӣм свр̏ш. **1.** *разденути, растурити (пласт). Р-К Реч.* **2.** = расплатити (1) *располутити, расколити дуж леђа рибу или заклано и одрано живинче и половине спљоштити (обично припремајући за сушење).* — Оне [пастрве] су најбоље кад се распласте, посоле и на диму ... просуше. *В 1885.* Рибари ... извлаче своје струкове добацујући рибе ономе који ће их парати и распластити. *Дов.*

~ **се 1.** *наместити се заузимајући много места, раширити се, распрострти се.* — На доњем чланку палца распластила се широка ... брадавица. *Бег.* Распластво се за столом. *КН 1959.* **2.** *сав се раширити од дебљине, прегојити се. Р-К Реч.*

распла́тити, ра̀спла̄тӣм свр̏ш. **1.** = распластити (2). — Њушкали су сухе, расплаћене рибе. *КН 1959.* **2.** *раскопчати, растворити.* — Одрешена [му] поша, а расплаћена кошуља под грлом. *Ад.*

распла̄ши́вати (се), -а̀шујēм (се) *несвр̏ш. и уч. према распла̄шити (се).*

ра̀спла̄шити, -ӣм свр̏ш. *плашећи растерати.* — Мине су распла̄шиле рибу из ријека. *Андр. И.*

~ **се** *разбежати се у страху.* — Од те се буке ... распла̄ше из ждријела ... гаврани и чавке. *Вел.*

распла̄шћи́ва̄ње с *гл. им. од распла̄шћивати (се).*

распла̄шћи́вати (се), -а̀шћујēм (се) *несвр̏ш. и уч. према распластити (се).*

распле́сати се, ра̀сплēшēм се свр̏ш. *сав се предати плесу, разиграти се.* — Крчма се добрано расплесала. *Бен.*

расплѐсти и **ра̀сплести,** -ѐтēм свр̏ш. **1. а.** *ослободити конац, нит или поједине струкове растављајући нешто што је било оплетено или уплетено, расукати; развити, распустити:* ~ уже, ~ чарапу. — С грана вјетар духну, па низ плећи пусте расплете јој оне плетенице густе. *Шант.* **б.** *ослободити оно што се свезало, заплело, замрсило, размрсити, развезати.* — фиг. Хтео сам ... да расплетем то клупче ... затрпаних наслеђа. *Петр. В.* **в.** *ослободити, извести из сложеног положаја.* — Црноме остају на дамином крилу пјешаци које је у коначници тешко расплести тако да се добије слободан пјешак. *Шах 2.* **г.** *разјаснити, одгонетнути, рашчистити.* — Лупаше главе с том чудном науком ... па место да је расплету и размрсе, а они је све више ... заплетали. *Дом.* **2. а.** *исплести разгранато, испреплитати, разгранати, разапети.* — фиг. По зноjној фасади расплела је влага географску карту тужне домовине. *Полић.* **б.** *покренути, успоставити, развити.* — Та није ли он сам почео, он је расплео с њоме љубав. *Леск. Ј.*

~ **се 1.** *распустити, развити плетенице, косу, растворити се у слободне нити, струкове, саставне делове (о ономе што је било уплетено, направљено плетењем); размрсити се, развезати се.* — фиг. Ал' се расу душа хеленска, расплете се плетер мисли у који бијасте овили Свијет. *Баз.* **2. а.** *настати, покренути се, развити се.* — У нас се ... расплела ... полемика о правцу којим би наша лијепа књига требала да удари. *В 1885.* У току разговора који се расплео, Стјепан ... је механички испио чашицу ликера. *Андр. И.* **б.** *појавити се као резултат, исход нечега, произићи, изродити се.* — То је све, али ја знам да ће се из тога расплести друго. *Цар Е.*

ра́сплет м **1. а.** *решење (нечега тешког, замршеног), исход.* — Прихватио [је] демисију ... владе да би омогућио расплет свих ... проблема. *Обз. 1932.* Долази ... рат, чији се крај и расплет не може сагледати. *Вас.* **б.** *решење заплета, сукоба тежњи и интереса личности у књижевном делу.* — [Лазаревић] прави заплете и расплете ... умешно ... драмски. *Скерл.* Причали су о љубавима с великим запрекама ... као средствима за расплет. *Барац.* **2.** *врста веза, шаре. Вук Рј.*

ра̀сплетање с *гл. им. од расплетати (се).*

ра̀сплетати (се), -ећём (се) *несврш. и уч. према расплести (се).*

ра̀спливати се, -ам̄ се сврш. *в. расплинути се (1а и 3в).* — По образима му ... распливао се облак густи. *Ков. А.* Бољела га је и глава за мршаву кесу јер се очинство ... у рукама сина распливало. *Шен.*

расплѝнити се, ра̀сплѝнӣм се сврш. *в. расплинути се (2).* — Велика пахуљица снијега ... расплини се за час. *Шен.*

расплѝнулӧст, -ости ж *в. расплинутост.* — Расипали [смо] снаге без плана, из чега је резултирала расплинулост дјеловања. *Вј. 1960.*

ра̀сплѝнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од расплинути (се).* **2. а.** *неодређен, нејасан.* — Ствари [су] ... престале да буду расплинуте ... добиле одређен вид. *Андр. И.* **б.** *претерано опширан, развучен (о стилу и писцу који има такав стил).* — Приповетка је прилично расплинута. *Глиг.* Устаје против ... расплинутих писаца романа. *Уј.*

расплѝнути, ра̀сплѝнӣм сврш. **1.** *расути, распрострети, раширити.* — Експлодира ... мина, расплину резак мирис барута. *Вуј.* **2.** *учинити да се што разиђе, растурити, одстранити.* — Покушао је да у ракији утопи и расплине све те непријатне слике и звукове. *Ћоп.* Расплину таму с душе његове. *Мул.*

~ **се 1. а.** *разлити се; распрострети се широм неког простора, расути се.* — По свемиру се мир расплинуо. *Хар.* Строј се расплинуо на пољани и људи су загаламили као на ... вашару. *Јак.* **б.** *разићи се у ширину, прекиснути (о тесту и хлебу). Вук Рј.* **2.** *топећи се нестати, истопити се.* — Снег ... ће се расплинути тек после — кад припеку јунске врућине. *Глиш.* **3. а.** *предузети много послова у исти мах, расути снаге; упустити се у опширно казивање, изгубити се у појединостима. Деан. Рј.* **б.** *изгубити се стапајући се с нечим.* — Да ли би се могло пребацити ... Комунистичкој партији Чехословачке ... да се расплинула у Народном фронту ... *Пиј.* **в.** *разићи се, распршити се, растурити се.* — Помисао да су му се опет изјаловиле и у ништа расплинуле све наде ... управо га пакленски мучила. *Бал.* **4.** *добити блажен израз лица, истопити се (од среће, од милине).* — Писац се расплинуо од милоште. *Поп. П.*

ра̀сплѝнӯто прил. *на расплинут начин; без јасних контура, нејасно.* — Река се пресијавала и у њој су се ... расплинуто одблескивали и дрвени мост, и оближње куће. *Поп. Ј.*

ра̀сплѝнӯтӧст, -ости ж *особина, стање онога што је расплинуто.* — Нијансирање ... преће у плитку расплинутост, ако изиђе из граница ... неопходне одређености. *ЛМС 1957.*

расплинӯће с *нестанак онога што се расплине, ишчезнуће.* — Лудо! ... произносио би Ђука сабирајући се иза расплинућа тих слика из младости. *Коз. И.*

расплињáвање с *гл. им. од расплињавати (се).*

расплињáвати (се), -йњавам̄ (се) = расплињивати се *несврш. и уч. према расплинути (се).*

расплѝњач, -áча м маш. *уређај у коме се течно гориво распршује и меша с ваздухом, карбуратор. Деан. Рј.*

расплињúвање с *гл. им. од расплињивати (се).*

расплињúвати (се), -йњујем̄ (се) несврш. = расплињавати се.

ра̀сплитати (се), -ићём (се) *несврш. и уч. према расплести (се).*

ра́сплод м **1.** *биолошки процес стварања нових живих бића, потомства, множење, плођење, расплођавање.* — Помажу животу и расплоду кужних клица. *Батут.* Језгра има важност при размножавању станица и при расплоду. *Бот.* **2.** *оно што је добивено расплођавањем, приплод, прираштај. Р-К Реч.*

Изр. оставити за расплод *наменити за расплођавање, за даље умножавање те врсте домаћих животиња.*

рàсплодба ж *расплод.* — Глупа воља под плаштом те љепоте ... овршИ просто дјело своје расплодбе. *Леск. Ј.*

расплòдити, расплодӣм сврш. *одгајити у великом броју, умножити (врсту животиња или биљака). Р-К Реч.*

~ **се** *размножити се (о животињама).* — Доносили [су] различите живе рибе и бацали их у то језеро, но нису се могле расплодити. *Нен. Љ.* Скуп је, али узимам ... да се расплоде ваљане краве. *Бен.*

рàсплодȉште с *место, средина где се нешто расплођава, легло.* — У овом расплодишту ушију су стјеница ... човјек ... је одбачен и под разину животиње. *Мих.*

расплòдљив, -а, -о *који се може расплодити. Р-К Реч.*

расплòдљивȍст, -ости ж *способност расплођавања. Р-К Реч.*

рàсплодни, -ā, -ō *који се односи на расплод, намењен расплоду:* ~ бик, ~ орган, ~ фонд.

рàсплоднȉк м **1.** *извор, исходиште расплођавања нечега.* — Древне алге ... су постале расплодник (исходиште) свих осталих биљних скупина. *Бот.* **2.** *онај који расплођава, умножава нешто. Бен. Рј.* фиг. *онај који шири неке идеје, поборник, пропагатор.* — Топал привржeник својега рода, већ се тад у њему објавило онога духа расплодника, којим свакад обилује онај што је прави угријаник. *Кур.*

рàсплодница ж необ. *она која нешто расплођава, размножава, шири.* — То су расплоднице туђинства и затрлице куће и огњишта. *Кур.*

рàсплодњāк м *мужјак за расплод.* — Било је доведено преко 300 »расплодњака« (бикова). *Б 1951.*

расплођàвāње с *гл. им. од расплођавати (се).*

расплођàвати (се), -ођāвāм (се) = расплођивати (се) *несврш. и уч. према расплодити (се).*

расплођȅње с *расплод. Р-К Реч.*

расплођȉвāње с *гл. им. од расплођивати (се).*

расплођȉвати (се), -òђујēм (се) несврш. = расплођавати (се).

расплођȉвāч, -áча м *онај који нешто расплођава, умножава. Бен. Рј.*

рàспљачкати, -ām сврш. *разнети пљачкајући.* — Стока је распљачкана. *Лал.*

рàспљескāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од распљескати (се).* **2.** *развучен у ширину, спљоштен, деформисан.* — Ајме мени ... хукну Јовандека гледајући своја огромна распљескана стопала. *Ћоп.*

рàспљескати, -ām и -ешћēм сврш. *пљескајући, гњечећи раширити, развући, спљоштити* ~ тесто. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *раширити се, спљоштити се.* **2.** *пљескањем, аплаузом поздравити, изразити одобравање, допадање.* — Већина се и опет распљескала и убрзо сложила. бит ће све како је предложио Батичић. *Цар Е.*

распљòвити се, рàспљòвīм се сврш. покр. *сав се опружити, прострети се опружених руку и ногу, раскречити се (при паду).* — Отвори врата ... докопа Степана и избаци га. Овај се распљови као жаба. *Вес.*

распљòснити (се), рàспљòснīм (се) сврш. *распљоштити (се). Р-К Реч.*

распљòштити, распљòштīм сврш. *притискујући или ударајући учинити пљоснатим, спљоштити. Вук Рј.*

~ **се** *постати пљоснат, добити пљоснат облик, спљоштити се. Р-К Реч.*

распљȕвати, распљујēм сврш. *разбацати пљујући, испљувати на све стране.* — Не буди мед да те разлижу, ни јед да те распљују. *Вук Рј.*

рàспљускати, -ām сврш. **1.** *разнети, исцрпсти пљускајући.* — Бјељарице платном ... ријеку распљускале. *Павл.* **2.** *растурити, расути.* — Сунце [је] распљускало своје зраке по бијелу свијету. *Крањч. Стј.*

~ **се** *расути се, распршити се.* — Попут валова распљусканих по жалу. *Павл.*

распнȕће с необ. *в. распеће. Р-К Реч.*

расповéзати се, -овēжēм се сврш. *скинути повезачу.* — Жена [је] расповезана приступала молитви. *Чипл.*

расповȉјати, -òвījām *несврш. и уч. према расповити.*

распòвити, рàсповијēм сврш. *скинути, развити повој (малом детету), ослободити повоја.* — Заповеди ... да га [дете] расповије па онда гледа његове пуне ручице и ... пуначко тело. *Вес.*

распòганити се, -ӣ се сврш. *разнети се, раширити се (о крастама), загадити се, инфицирати се (о рани).* — Имао је рану на нози па му се распоганила, те је набрзо свршио у болници. *Мат.*

распòгачнти, -ӣм сврш. необ. *раширити као погачу. Р-К Реч.*

рàсподела, ијек. рàспођела, ж **1. а.** *дељење нечега и одређивање који ће део коме припасти, подела, деоба.* — Споразумијевају [се] о цијенама робе и о њеној расподјели на тржишту. *ОП 2.* **б.** екон. *фаза репродукције друштвеног производа између фазе производње и потрошње, процес међусобног дељења производа између појединаца и заједнице.* **2.** *рас-*

поред, размештај. — Расподела магнетских елемената . . . на површини земље представљена је нарочитом врстом магнетних карата. *Петр. М.*

расподе́лити, -о̀дѐлӣм, ијек. расподијѐлити, свр. *извршити расподелу чега, изделити, поделити; распоредити.* — [Ратови] се воде за поновну подјелу већ расподијељених колонија. *Ћур.* Правилно их [лекаре] расподелити по болницама. *Дед. В.*

~ **се** *распоредити се, разместити се; разделити се, разврстати се.* — Сад да се расподелимо, рече харамбаша . . . ти ћеш стати тамо . . . Ти, Сурепе, ту, близу Ћуприје. *Вес.* Сведоци . . . расподијелише се на двије стране. *Ћип.*

расподељѐње, ијек. расподјељѐње, с *расподела, распоред.* — Јачина свјесititости овисна [је] о свим отпорима и расподјељењима на поједине предоџбе. *Баз.*

расподељѝвање, ијек. расподјељѝвање, с *гл. им. од расподељивати (се).*

расподељ̀ивати (се), -ѐљујēм (се), ијек. расподјељ̀ивати (се) *несврш. и уч. према расподелити (се).*

расподијѐлити (се), -о̀дијелӣм (се), ек. расподе́лити (се).

расподје-, ек. расподе-.

распознáвање с *гл. им. од распознавати (се).*

распознáвати, -о̀знајēм *несврш. и уч. према распознати.*

~ **се 1.** *одавати јасно своје контуре, показивати особеност, разликовати се.* — А када скренуше у помрчину, није се више распознавао човек од пса. *Дуч.* **2.** уз. повр. *познавати, уочавати један другога.* — Када се најзад раздани, сенке се почеше распознавати и ословљавати. *Ћос. Б.*

рàспознаја ж и **распознáње** с *уочавање, познавање. Р-К Реч.*; *Рј. А.*

распò̀знати, -ām свр. **1.** *познати, препознати, идентификовати.* — И на педесет корака могао [би га] распознат. *Мул.* Није ју [слику] распознао у први мах. *Мил. В.* **2.** *уочити разлику међу виђеним појавама, разазнати.* — У мраку . . . не могаше скоро ништа распознати. *Ранк.* Нечастиви тмином застире народ да не распозна што је добро а што зло. *Бен.* **3.** *постати свестан нечега, увидети, осетити.* — Он распозна сада сву своју слабоћу. *Војн.*

распознàтљив, -а, -о *који се може распознати, разазнати, приметан, уочљив; који се може у нечему препознати, садржан, одражен у нечему.* — У слици . . . гитара је једва распознатљива. *Шим. С.* Судбина домаћег . . . интелектуалца, професора, распознатљива [је] у изреци: сто година, деведесет гроша. *НИН 1959.*

рàспојāс м *претерана слобода; распуштеност, разузданост.* — Гледао [је] сав тај пријашњи . . . живот пуноће и распојаса. *Коз. И.*

распò̀јас, -а, -о **1.** *који је без појаса, распасан.* — Обријан . . . хоџа и распојас. *Матош.* Онако распојас и задихан он је . . . у недоумици гледао у капију. *Андр. И.* **2.** *распојасан (2).* — Менчетићеве су пјесме поезија свјетовњака и распојаса млада човјека. *Водн.*

распојасáвати се, -àсāњām се *несврш. и уч. према распојасати се.*

рàспојасāло и **распојàсало** прил. *распојасано.* — Море је дисало слободно, распојасало . . . далеко подижући прпошне валове. *Кос.*

рàспојасāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од распојасати се.* **2.** *претерано слободан, распуштен, разузданог; необуздан, неконтролисан.* — У тој су распојасаној разноди давали себи одушка. *Шов.* У свом распојасаном гневу заборавили су на . . . мржње. *Вучо.*

рàспојасāно прил. *распуштено, разуздано, обесно.* — Сви се распојасано смију. *Чол.*

рàспојасāнōст, -ости ж *особина, стање онога који је распојасан, претерана слобода, распуштеност; разузданост, живот.* — Радичевић је чедан у својој распојасаности. *Михиз.* Због распојасаности . . . шаљу га у један . . . погранични градић. *Л-К.*

распојàсати се, -āм се свр. **1.** *скинути са себе појас, отпасати се, распасати се.* — Војници су . . . оставили оружје, распојасали се. *Дед. В.* **2.** фиг. *дати себи претерану слободу, постати разуздан, распустити се.* — Сав овај град . . . распојасао се у сјају источњачком. *Нех.*

распојасúвати се, -àсујēм се *несврш. и уч. према распојасити се.*

распојáсити се, -о̀јāсӣм се свр. *распојасати се.* — Угледат ће [је] . . . како се распојасила, разапела. *Пец.* Могу [људи] лако да се забораве, распојасе и разуларе. *Јак.*

распò̀јасница ж *распојасаност. Бен. Рј.*

распò̀јасо прил. *распојасано.* — Провео [је] своју младост обијесно и распојасо. *Водн.*

распò̀јасōст, -ости ж *распојасаност.* — Цура се . . . повија око њега . . . а у њему распојасост и драж. *Коз. И.*

распò̀јати се, -јēм се свр. *распевати се.* — Кад се ко . . . распоје . . . све ти се одједном прометне у пролећни цват. *Јевт.* Средином друма корачаш кроз град, шумом распојан. *Стипч.*

распо̀јити, ра̀спојӣм свр̏ш. *одвојити оно што је било спојено, раздвојити.* — Учени људи први су почели ... самовољи се одупирати, пошто је управитељна стега распојила сва братства. *Павл.*

~ **се** *растворити се, раздвојити се.* — Бурма ће се распојити. *Вук Рј.*

распо̀клањати, -а̄м свр̏ш. *изделити на поклоне, испоклањати.* — Купио [је] неких двадесет билета и распоклањао их. *Срем.* Куле винодолске је краљ угарски био распоклањао. *Нех.*

распокло̀нити, -о̀клоӣм свр̏ш. *распоклањати.* — Боме их ради вас бацити или распоклонити нећу. *Шен.*

ра́спол м *рачвање. Р-К Реч.*

распола́вљати, -о̀лāвљāм *несвр̏ш. и уч. према* **располови̏ти.**

распола́ган̂ье с *гл. им. од* **располага̏ти.** Изр. бити (стајати и сл.) на располагању, стављати се на располагање (коме) *бити спреман на услугу, помоћ, ангажовање према нечијој жељи.*

распола́гати, -о̀лāжēм несвр̏ш. **1. а.** *имати под својом влашћу, поседовати, држати; имати при руци.* — Држава ... је располагала знатним средствима одбране. *ОП 1.* Према информацијама којима располажемо у Љубљани се налазе Немци. *Дед. В.* **б.** *служити се нечим по својој вољи, слободно руковати нечим.* — Ово мало ствари ... је још све што имам и чиме могу располагати. *Уск.* Располажем с њиме [станом] онако како ја хоћу. *Крл.* **2.** необ. *изазивати расположење, подстицати, потицати (на нешто).* — Врућина ... не располаже човека на тако теже радове. *Ранк.* **3.** заст. **а.** *водити послове, управљати.* — Стриц остане располажући. Ја ... одем. *Нен. М.* **б.** *распоређивати, размештати.* — И ту паша војску располаже. *НП Вук.*

распо̀лити, ра̀сполӣм свр̏ш. *расположити.* — Љуби [љубу, супругу] своју ага располио. *НПХ.*

распо̀ловити, -о̀ловӣм свр̏ш. *поделити на два једнака дела, расећи, преломити на две половине, преполовити.* — Имам руха четири сандука, све бих с тобом ја преполовила. *НПХ.* Немарно пребра из решета један кромпир, преполови га и узе да једе. *Ћоп.*

Изр. као да си јабуку преполовио *веома су слични, истоветни (нпр. два брата или две сестре).*

~ **се** *поделити се, расцепити се на две половине, преполовити се.* — Као да се срце преполовило. *Бег.*

распо̀ловӣште с мат. *тачка пресека, средиште (дужи).* — Спојимо ... преполовишта страница тог трокута. *Алг. 1.*

расположљи̏вати (се), -о̀вљујēм (се) *несвр̏ш. и уч. према* **расположити (се).**

распо̀ловница ж мат. *симетрала.* — Раздијели ... игралиште на двије половице тако да је средишња ... линија и њезино замишљено продужење преполовница једне стране игралишта. *Тен.*

ра̀спложа̄ј м заст. *ра положење.* — Скупштином владаше свечани расположај. *В 1885.* Овакви душевни расположаји и могли су у вама изазвати мисао која вас је морала занимати. *Ком.*

ра̀спложба ж *распоређивање, вођење послова; употреба, располагање, коришћење.* — Нису ... овисни од расположбе послодавца. *Мј. 1936.*; *Деан. Рј.*

распо̀ложен, -а, -о **1.** *трп. прид. од расположити (се).* **2.** *који је у лепом расположењу, ведар, весео.* — 'Оћу да пијем јер сам расположен. *Вес.* Била [је] ванредно расположена. *Шов.* **3.** *који заузима известан став, настројен у извесном смислу.* — Био [је] непријатељски расположен према млађим писцима. *Скерл.* Очито [је] већ унапријед расположен у прилог противничкој странци. *Креш.*

распо̀ложено прил. *у добром расположењу, весело, ведро.* — Никола [је] расположено нешто објашњавао. *Чипл.*

распо̀ложено̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је добро расположен, ведро расположење, веселост. Деан. Рј.*

расположе́ње с **1. а.** *душевно стање, осећање; став, однос према нечему:* ~ за рад. — Приповетка ... се зачела у расположењу туге. *Глиг.* Није Ђалски ... могао да се унесе у душевно расположење Ковачићево. *Марј. М.* **б.** *пријатно осећање, веселост, ведрина.* — Расположење, добра воља ... све то прође ... и оста нешто као стена на грудима. *Вес.* Сваки би покушај да се изазове расположење био узалудан. *Јонке.* **2.** *распоред, размештај; упутство, одредба.* — Сродници ... јеромонаха не могу ништа наследити после њих, осем оно о чему би сваки јеромонах ... пре ступања у манастир расположење учинио. *Арх. 1926.*; *Деан. Рј.*

Изр. бити (стајати и сл.) на расположењу, стављати се на расположење *в. уз располагање (изр.);* на расположењу (министар, службеник) *ослобођен редовне дужности и задржан као резерва.*

расположи̏в, -а, -о *који стоји на располагању, којим се располаже.* — Клуб књижевника ... нема ... расположивих средстава. *Крл.* Увлаче у борбу ... све своје расположиве снаге. *Пол. 1944.*

расположи̏во̄ст, -ости ж **1. а.** *могућност употребе, примене, присуство нечега чиме се може располагати.* — Расположивост радне

снаге, снабдевеност сировинама ... играју другостепену улогу. *Пол. 1958.* **б.** *положај и стање онога који је на расположењу, који очекује распоред на дужност.* — Влада може служећега војничкога часника у расположивост бацити. *Старч.* **2.** *расположење (1), расположеност.* — Све је то давало свечану ... расположивост друштва. *Новак.* Дивио [се] њеној расположивости. *Дав.*

расположи́ти, -о̀ложи̏м сврш. **1.** *донети, створити некоме добро расположење, развеселити, разведрити.* — Његова жива прича ... расположи све. *Вес.* **2.** *разместити, наместити.* — Опрезно [се] положио у постељу, расположио кости и покушава дахом испустити бол. *Кал.* **3.** *одредити начин руковања нечим; распоредити.* — Сваки расположи својијем иметком као да ће збиља мријети. *Љуб.*

~ се *постати расположен, разведрити се, развеселити се.* — Тражи где би се могао расположити и развеселити. *Ранк.* Само се Матеуш широко расположио, свирао је, пјевао. *Бен.*

расположи́ви, -а, -о *расположив. Р-К Реч.*

расположи́вост, -ости ж *расположивост.*

распо́лутити, -о̀лу̏ти̏м сврш. *раздвојити на полутке, расположити.* — Гром као да располути наднету облачину: из његових недара лину киша. *Моск.* фиг. Перка је дуго остала сама, у огради, распољућена бића. *Божић.*

~ се 1. *раздвојити се у два дела, расположити се.* — Као да се располути и сама стијена, јекну пуцањ. *Вуков.* фиг. Та грешна радост одмах [му се] располути мучним душевним притиском. *Божић.* **2.** фиг. *распасти се, растргнути се (од послова, супротних тежњи и сл.).* — То је последица ангажмана који ... покрети намећу људима. Човек их никад не би схватио тако апсолутно ... зато њему не остаје друго него да се располути. *Дав.*

распо̀лу̏ћеност, -ости ж *стање онога што је распољућено;* фиг. *распетост између двеју супротних тежњи.* — Распољућеност ... споменика да буде спомен на прошло, али и да се укључи у ... ритам садашњости, огроман је проблем. *НИН 1960.*

распољу́ћивање с *гл. им. од распољућивати (се).*

распољу́ћивати (се), -у̀ћујем (се) *несврш. и уч. према распољутити (се).*

распома́мити, -о̀мā̀ми̏м сврш. *довести у помаму, разбеснети, разјарити.* — Распомами сунчева пустопашност слабуњче. *Гор.* Шачица разбојника била би у стању ... да распомами руљу. *Лал.*

~ се 1. *пасти у помаму, разбеснети се, разгоропадити се.* — фиг. Распомамио се воз па шиша славонском равницом. *Ћоп.* **2.** *искалити помаму, избеснети се.* — Никада је укротити ... док не пустимо да се распомами. *Наз.*

распомамљи́вање с *гл. им. од распомамљивати (се).*

распомамљи́вати (се), -а̀мљујем (се) *несврш. и уч. према распомамити (се).*

ра́спон м **1. а.** *растојање, размак између два супротна краја једног предмета односно крајњих линија његових наспрамних, супротних делова:* ~ крила. — Разјапи вилице до крајњег распона. *Јел.* **б.** *дужина захваћеног простора, домет.* — Оно у свом коначном распону треба да повеже Ниш преко Крушевца. *ЕГ 1.* **в.** *разлика између најмањег и највећег износа у некој расподели, тарифи и сл.:* ~ плата. — [Таj] распон има своје узроке баш у тој форми власништва. *Бак.* Говорио [је] о потреби смањења великих распона између откупне и малопродајне цене. *Пол. 1958.* **2.** *део моста или какве друге конструкције између два стуба односно два носача.* — Одјекнула је тутњава преко неког моста, чији распони као да су ... крцкали под теретом воза. *Јак.* **3. а.** *пречага између ручица на плугу; пречага уопште којом се одржава растојање између два предмета или се нешто распиње.* — Распон [је] у плугу она пречага што као распиње ручицу од ручице. *Вук Рј.* Грана ... треба да се укоси ... зато је треба распоном удаљити од дебла. *Тод.* **б.** *в. распињач. Рј. А.*

ра́спонац, -о̄нца м *растојање између беочуга у ланцу. Р-К Реч.*

ра́споница ж анат. *в. бубна опна (уз бубни изр.). Бак. Реч.*

ра́споп и **ра̀споп** м *онај који је лишен свештеничког чина.* — Молим вас, распоп па учитељ дјеци! *Шен.* У такве кафанице ... долазе ... распопи, дефицитлије, лекари са забрањеном праксом ... *Срем.*

распо̀пити, ра̀спопи̏м сврш. *лишити свештеничког чина. Вук Рј.*

~ се *одрећи се свештеничког чина.* — Тако се је Иштванић ... распопио. *Шен.* У партизанској републици фратар се сам распопи. *Вуј.*

распопље́ње с *губитак свештеничког чина. Р-К Реч.*

ра́споповски и **ра̀споповски,** -ā, -ō *који се односи на распопове.* — Загрозио се је ... распоповској хуљи. *Ков. А.*

ра́спор м **1.** *задавање ране хладним оружјем.* — Подсјећат ће један другога ... на прошла споменута крвопролића у распорима пијаним. *Божић.* **2.** *разрез (на одећи); отвор.* — Утисне у распор сламњаче обе ципеле.

Новак. **3.** *пречага између ручица на плугу, распон (За).* — Још се наслонио на распор. *Наз.*

ра́спорак, -брка м *дем. од распор; распор*: гаће на распорак. — фиг. Шиљаста уха утапљају се у распорке између образа и шије. *Ков. А.*

ра̀спорањ, -брња м покр. *подупирач; распон (За), пречага. Рј. А.*

ра̀спорēд м **1. а.** *међусобни однос јединица у склопу неке целине или неког простора*: ~ војних јединица, ~ играча. — Зграда ... мала, али распоред у њој ... као кутија. *Вес.* Свака фигура па и свако празно поље има своје позиционо значење ... према распореду на шаховници. *Шах 2.* **б.** *редослед и међусобни однос временских јединица, утврђени ток (рада, времена), систем, ред*: ~ школских часова, ~ приредаба. — Мој дух има свој строги кућни распоред. *Уј.* **2.** *одређивање радног места и упућивање на рад; размештај*: ~ на дужност, добити ~. — Са учитељима [се] праве свакојаки распореди. *Нед. Љ.* **3.** *подела, расподела.* — Огромна неједнакост у имућству не подстиче Доситеја да тражи ... правилнији распоред добара. *Прод.*

распоредáвати, -èдāвāм несврш. *в. распоређивати.* — Ја ћу дотле распоредавати књиге. *О-А.*

распоре́дати, -òрēдāм сврш. *в. распоредити.* — Увидео [је] да су звездана јата Зодијака распоредана по небеској сфери у облику појаса. *Мил.*

распоре́дити, -òрēдīм сврш. **1. а.** *извршити распоред нечега, разместити.* — Требало би да се људи ... другачије распореде, да их неко постави на право место. *Андр. И.* Рубље ... помаде, чешљеве ... Валент је распоредио ... савршеном уредношћу. *Крл.* **б.** *утврдити редослед (рада, занимања), одредити ток нечему.* — Сам се бавио одгојем своје кћери ... и распоредио сав њезин живот у раду. *Краљч. Стј.* **в.** *изделити нешто да се подмири више потреба, спровести равномерну потрошњу нечега.* — Пензију ... су умеле да распореде. *Уск.* **2.** *упутити на дужност.* — Команда чете нас је распоредила у разне водове. *Поп. Ј.*

~ **се** *заузети одговарајуће место, разврстати се, разместити се.* — Тако су се ... и богови распоредили према својој моћи. *Пов. 1.* Проматра ... сиво-љубичасте ... тонове што су се у дивно меким преливима распоредили по каменитим брежуљцима. *Кал.*

распорѐдљив, -а, -о *који се може распоредити. Р-К Реч.*

распорѐдљивōст, -ости ж *особина онога што се да распоредити. Р-К Реч.*

ра̀спорēдњī, -ā, -ō *који се односи на распоред.* — Распоредни састав [је] комплициран. *Аут.*

ра̀споређāј м *распоред.* — Клесар има више смисла за пропорцију маса и распоређај камених плошина. *Баб.*

распòрēђенōст, -ости ж *стање онога што је распоређено, уклапање у распоред, склад.* — Причање му је нервно и грчевито, са смислом ... за композициону распоређеност ритмова. *Михиз.*

распоређе́ње с *распоред.* — Шуме умеравају жегу и цичу и ... од њих зависи распоређење влаге на земљи. *Панч.* Јасним и снажним распоређењем сјене и свјетла успијева произвести дојам екстатичности. *Баб.*

распоређи́вāње с *гл. им. од распоређивати (се).*

распоређи́вати (се), -èђујēм (се) *несврш. и уч. према распоредити (се).*

распоређи́вач, -а́ча м *онај који врши распоред.*

распòрезати, -ежēм сврш. *одредити, разрезати порез.* — Уплатио [је] ... прирез ... распорезан по 45 сантима на 1 порезни франак. *Рад. Стј.*

распорези́вати, -èзујēм *несврш. и уч. према распорезати.*

распòрити, ràспорīм сврш. **1.** *оштрим предметом или сечивом отворити, расећи (кожу, утробу).* — Кад је распорила рибу, нашла је у њој златан прстен. *Андр. И.* Жагару је шрапнела распорила трбух. *Гор.* **2.** *рашити, разденути шав, опарати.* — Распорила [је] појас, извадила три дуката. *Вес.*

~ **се 1.** *озледити се каквим оштрим предметом.* — Дјеца ће се њихова размрскати и трудне жене њихове распорити. *Дан.* **2.** *раздвојити се по шаву, опорити се.* — Свлачио [се], код тога му се негдје распорила кошуља. *Перк.*

распòслати, ràспошљēм и распòшаљēм сврш. *послати у разним правцима, на разне стране, разаслати.* — Распослао [је] чете за хајдуком. *Рј. А.*

распосуђи́вати, -ујēм сврш. *раздати у зајам.* — Распосуђивао новац у малим свотама и лијево и десно. *Мар.*

распòшиљати, -љēм сврш. *в. распослати. Рј. А.*

ра̀спра и **ра̀спра** ж **1.** *спор, сукоб, свађа.* — Међу народима ... заподјела се крвава распра. *Шен.* Никоше распре и сукоби. Суд пун сељака. *Андр. И.* **2.** *расправа (За).* — За обједом завршке се жестока богословска распра. *Мат.* Резултат те распре ... био је неповољан за нове идеје. *НЕ.*

рȁсправа и рȁсправа ж **1.** *научни спис у коме се обрађује и анализира неко питање.* — Његове битне особине виде се још најбоље у његовим историјским расправама. *Јов. С.* Није написао ... ниједне учене расправе. *Крањч. Стј.* **2.** правн. *решавање спора на суду, судски претрес, суђење; рочиште.* — Отишао је на расправу као на мало Косово. *Андр. И.* Била сам на расправи као свједок. *Јонке.* **3. а.** *препирка, дискусија.* — Време [је] пролазило ... у филозофским расправама између мојега сина и мене. *Нед.* Обје фамилије [се] бациле у велику расправу. *Кал.* **б.** *разматрање, расправљање.* — Пророчунска расправа [је] дуги низ политичких говора. *Рад. Стј.*

Изр. оставинска расправа правн. *судско решавање питања наследства.*

рȁсправити, -ȋм сврш. **1.** *објаснити, претрести, размотрити; решити (спор).* — Одустај док ту ствар мирно ... не расправимо с бискупом. *Шен.* И једна и друга је страна остављала да та питања расправи у згоднije време. *Нов.* **2. а.** *рашчешљати (косу); размрсити, раздрешити (прећу и сл.).* — Види где је пређа замршена и ... расправи је. *Станк.* Расправи узде, смјести се у седлу. *Крањч. Стј.* **б.** *разместити, распремити.* — Кревет [ће му] расправити. *Леск. Ј.*

~ **се 1.** *договорно решити међусобно спор.* — Ми ћемо се сами расправити и без вас. *Рј. А.* **2.** покр. *раскомотити се, скинути горњу одећу.* — Ајде, прије, у киљер, па се расправи и одмори. *Торд.*

рȁсправица и рȁсправица ж *дем. од расправа.* — Ова расправица [је] пуно вриједна још и данас. *Јаг.*

рȁсправљалȉште с необ. *место где се воде расправе.* — Оне су ... смотра узорака будуће културе, расправљалиште гдје се о њој расправља. *Шим. С.*

рȁсправљȁње с *гл. им. од расправљати (се).*

распрàвљатељ м заст. *онај који расправља, учесник у расправи.* — Наравска је посљедица тих расправљатеља и расправа да Хрватска не има своје Међумурје. *Старч.*

рȁсправљати, -ȃм несврш. **1.** *несврш. и уч. према расправити.* **2.** *водити расправу, дискусију о нечему, анализирати, разматрати нешто:* ~ о догађајима.

~ **се 1.** *несврш. и уч. према расправити се.* **2.** *свађати се, препирати се.* — Где да се расправља с њиме ... на улици ... пред толиким светом? *Каш.*

распрàвљач, -áча м **1.** необ. *онај који о нечему расправља. Р-К Реч.* **2.** покр. *чешаљ са ретким зупцима.* — Додолице са својим уздигнутим рукама и расправљачем укошњаком ... пјевају. *Павл.*

распрàвљив, -а, -о *који се може расправити. Р-К Реч.*

рȁсправнӣ и **рȁсправнӣ,** -ā, -ō *који се односи на расправу.* — Расправно начело није онако јако истакнуто. *Мј. 1926.*

распрàмати, -ȃм сврш. покр. *расути у праменове.* — фиг. Распрамана земља лети увис. *Лал.*

~ **се** *разбити се у праменове.* — Округао румен облак ... се у трен распрамао. *Вуков.*

рȁспраскати, -ȃм сврш. *разбити, растурити.* — Дибић [је] ... и сву царa помоћ распраскао. *Рј. А.*

распраћàкати се, -ȃм се сврш. *стати се праћакати, ударити у праћакање.* — Моца се разбалаћио, па се распраћакао, као риба у бистрој води. *Ад.*

рȁспрāх м *распршене ситне честице морске воде, које у облику белог облачића дижe јак ветар.* — Бура ... диже у распрах слану воду. *Новак.*

распрàшāч, -áча м *распрашивач. Бен. Рј.*

распрашȉвање с *гл. им. од распрашивати (се).*

распрашȉвати (се), -àшујēм *несврш. и уч. према распрашити (се).*

распрашȉвāч, -áча м *справа за распрашивање течности или праха, прскалица, штрцаљка.*

распрáшити, рàспрāшӣм сврш. *растерати, разагнати; распршити, уништити.* — Распрашили га ... за њим остао само крвав траг. *Шен.* фиг. Његов лик [ми је] већ одавно разорен и распрашен. *Лал.*

~ **се 1.** *разбежати се; разбити се, нестати.* — Распраши се гомила. *Шен.* **2.** *очистити се од прашине.* — Ибрахим се је морао мало распрашити и преуредити јер се је видјело на њему да је био од пута. *О-А.*

рáспрд м вулг. покр. у изразу: распрд игре 1) *онај који квари, прекида игру. Рј. А.*; 2) *прекид игре. Бен. Рј.*

распрдети, -дȉм, ијек. распрдјети, сврш. вулг. **1.** *разбити; растурити, уништити. Рј. А.* **2.** *покварити, прекинути.* — Распрде нам игру. *Вук Рј.*

рȁспрдигра ж вулг. покр. **1.** *прекид, растурање игре. Рј. А.* **2.** *раскинута погодба, неостварен договор. Рј. А.*

распрдјети, -дȉм, ек. распрдети.

рȁспрднути, -нēм сврш. вулг. *распрдети. Вук Рј.*

распрéгнути, распрéћи и **рȁспрēћи,** рàспрēгнēм сврш. **1.** *пустити из јарма, из запреге, испрегнути.* — Распреже насред њиве. *Вес.* Коње сам већ распрегô и кола оставио на авлији. *Ивак.* **2.** *жестоко ударити, распалити (преко главе). Вук Рј.*

распре́дање с *гл. им од распредати (се).*

распре́дати (се), распре̏дам (се) *несврш. и уч. према распрести (се).*

распре́зање с *гл. им. од распрезати.*

распре́зати, ràспрēжēм *несврш. и уч. према распрегнути, распрећи.*

ràспрема и **рâспрема** ж *растављање на делове ради прегледа и поправке; преглед и оправка* ~ брода — фиг. Ја сам у распреми, ја сам упропаштен. *Мар.*

распре́мање с *гл. им. од распремати (се).*

распре́мати (се), ràспрēмām (се) *несврш. и уч. према распремити (се).*

распре́мити, распрēмīм сврш. **1. а.** *ставити сваку ствар где јој је место, уредити* — Распремила [је] собу и кујну. *Уск.* **б.** *однети, уклонити (нпр. са стола), рашчистити.* — Оне распреме ону силесију јела и вина. *М-И.* **в.** (постељу) *припремити за спавање, разместити, уредити после спавања.* — Већ [га је] чекала распремљена постеља. *Цар Е.* **2.** (коња) *скинути коњу спрему.* — Арса ... алата распремио у штали. *Станк.* **3.** *извршити распрему брода, скинути с брода спрему за пловидбу. Бак Реч.*

~ **се 1.** *довести у ред одело на себи, уредити се.* — Унифмо у дворану да се распремиш и да **ти** одлане од тешка пута. *Шен.* Кад се распреми од пута, врати се у школу. *Раик.* **2.** *свући се за спавање.* — Послије вечере се одмах распремио и легао. *Киш.*

ràспрести, -едēм сврш. **1. а.** *развити оно што је било упредено, расукати.* — О таваници висили венци од паучине, дебели као распредени конопци *Рад. Д.* **б.** *оприти, разметнути оно што је исплетено. Деан. Рј.* **в.** *размрсити, раздвојити, извући.* — фиг Требало би распрести што је у тим писцима индивидуално. *Уј.* **2.** *развити, разгранати.* — Ову је мисао пјесник касније ... распрео у својој оди »Славјанству«. *В 1885.* **3.** *заподенути, заметнути.* ~ разговор. — Распреде игру. Окупи око себе сву нашу дјечурлију. *Вил.*

~ **се 1.** *развити се, потећи.* — Сада се распрело дописивање између кнезова Зрињских и Људевита XIV. *Кум.* **2.** *рашириti се, распрострети се.* — Кад се селом распрела прича о чудноватом Дивнином наступу, дошао у кавану Рако. *Рад. Д.* Вечерња се ... тишина распрела над земљом. *Бен.*

распретáвање с *гл. им. од распретавати.*

распретáвати, -етāвām *несврш. и уч. према распретати.*

распрѐтати, ràспрећēм сврш. *разгрнути пепео са жеравице, распалити ватру која је била запретана.* — Прије огњишту те распрета пепео. *Вес.* На рубу шуме неколико бораца распретало ватру. *Хорв.*

распре́ћи и **ràспрēћи,** ràспрēгнēм сврш. = распрегнути.

распријатељити, -ѝм сврш. *раставити од пријатеља, раскинути нечије пријатељство. Вук Рј.*

~ **се** *прекинути пријатељство с неким, растурити, прекинути међусобне пријатељске односе.* — Да је ... Вељко жив, не бисте се расприjатељили. *Вес.*

расприповéдати се, -ѝвēдām се, ијек. расприповиједати се, сврш. *ударити у приповедање, распричати се.* — Сад ће се кнез расприповиједати. *Шов.*

расприповѝједити се, -ѝм се, ијек. расприповједити се, сврш. *расприповедати се.* — Љубезно се расприповједио о своме путовању. *Цар Е.*

расприповиједати се, -ѝвиједām се, ек. расприповéдати се.

расприповѝједити се, -ѝвједīм се, ек. расприповедити се.

распричáвати (се), -ѝчāвām (се) *несврш. и уч. према распричати (се).*

ràспрѝчān, -а, -о *склон причању, говорљив, разговоран.* — Хумор ... има своју посебну чар и у ... речи која је ... непосредан израз распричаног јужњачког темперамента. *Глиг.*

распри́чати, ràспрѝчām сврш. *разнети причањем, разгласити.* — Његово су јунаштво жене измислиле и распричале. *Лал.*

~ **се** *ударити у причање.* — Распричао се то вече један иначе ћутљив робијаш. *Чол.* Распричала се ... а гуцнула је као и друге. *Бен.*

ràспркошити се, -ѝм се сврш. *заузети пркосно држање, нарогушити се.* — Идите, лажни свече! — распркоши се Жваница. *Дражс.*

ràспрњавити се, -ѝм се и **распрњáвити се,** -рњāвīм се сврш *обући се у саме прње, оголети.* — Њихова су дјеца накићена ... док су наша обосила, распрњавила се. *Iор.*

распродáвање с *гл. им. од распродавати.*

распродáвати, -òдāјēм *несврш. и уч. према распродати.*

ràспродаја ж *продаја целокупне преостале количине неке робе; продаја робе по сниженим ценама.* — То је због распродаје, иначе метар ... кошта 6.500 динара. *Пол. 1958.*

ràспродājнӣ, -ā, -ō *који се односи на распродају* ~ цена.

распрòдати, -ām сврш. *продати разним купцима.* — Распродавши свој товар, брод је отпутовао. *Петр. М.* Није му остало ... новаца ни за повратак, морао је распродати ... робу. *Пав.*

распр̀осипати (се), -ā̄м (се) и -пљём (се) *несврш. и уч. према распросути (се).*

распр̀остирање *с гл. им. од распростирати (се).*

распр̀остирати (се), -рём (се) *несврш. и уч. према распрострети (се).*

распростр̏ач, -ача м *онај који распростире, шири нешто. Р-К Реч.*

распр̀остранити, -ӣм сврш. **а.** *начинити пространијим, ширим, проширити, увећати.* — Срби . . . су се надали да ће границе своје распространити. *Вук.* **б.** *развити, разгранати.* — Сазнао сам . . . да . . . у предграђу Неји има распрострањену праксу. *Андр. И.*

~ **се 1.** *заузети велики простор, појавити се на много места, распрострети се, раширити се.* — Гдје данас живи човјек и како се распространио на земљи. *Обз. 1932.* **2.** *разнети се, разгласити се (о вести, гласу и сл.).* — У тили час распространила се друштвом вијест. *Новак.*

распрострањáвати (се), -àњāвāм (се) *несврш. и уч. према распространити (се).*

распр̀острањенӧст, -ости ж *особина онога што је распрострањено, раширеност; величина, обим простирања.* — Промјене у клими и у расподјели копна и мора . . . се очитују у данашњој распрострањености биљних и животињских врста. *НЧ.*

распрострањéње с *распрострањеност, раширеност.* — Стена [серпентин] на мало места у Европи стиже до толике моћности и толикоr распрострањења као око Копаоника. *Панч.*

распрострањи́вање с *гл. им. од распрострањивати (се).*

распрострањи́вати (се), -àњујēм (се) *несврш. и уч. према распространити (се).*

распрострањи́вач, -ача м *онај који распростире, шири, преноси нешто.* — У периоду одржавања већ створене епике . . . главну улогу имају певачи распрострањивачи, који чувају наслеђе из прошлости. *Ђурић.*

распр̀острēти, рàспрострēм, ијек. распр̀остријети, сврш. **1. а.** *прострети целом дужином и ширином, разастрети, раширити; протегнути, испружити.* — Узе . . . комад поставе, распростре је по столу за кројење. *Сек.* Куда распрострем руке, из мојих длanова . . . избија свјетлост. *Уј.* фиг. Јучерашњи дан живо је распростро пред очима. *Новак.* **б.** *пружити на великом простору, ширећи нешто захватати велики простор.* — Бијаше распростро на копну, на обалама мора и на отоцима државу Хрвата. *Наз.* **2.** *разгласити, разнети.* — Многе анегдоте . . . распростреше међу својим друговима. *Срем.*

~ **се 1.** *простирући се, ширећи се захватити нешто, неки простор, раширити се.* — Брни најприје поче вртјети у глежњима, па се болови распростријеше у сваку жилицу од стопала. *Мат.* По цијеломе се табору распростре мирис врућега пецива. *Шов.* **2.** *разнети се, разгласити се, прочути се.* — Зато се брзином муње распрострла прича о том догађају. *Срем.*

распр̀остријети (се), рàспрострēм (се), ек. распр̀острēти (се).

рàспростр̄тӧст, -ости ж *особина, стање онога што је распрострто; способност и величина простирања у простору.* — Појму тело мора се придавати особина распростртости. *Лог. 1.*

распр̀осӯти, рàспросēм сврш. **1.** *расути, разасути.* — Распросутих рујних коса . . . стајала је на улазу. *Креш.* Сељанин . . . је све своје очинство распросуо. *Н. прип. Вук.* **2.** *разгласити, пронети, раширити (глас, име).* — Тако ти је и бабо чинио, док у свијет име распросуо. *НП Вук.*

~ **се** *расути се.* — Зноjна се роса распросула по . . . слѣпоочницама. *Бег.*

распрскáвање с *гл. им. од распрскавати (се).*

распрскáвати (се), -пр̀скāвāм (се) *несврш. и уч. према распрснути (се) и распрскати (се).*

распр̀скати (се), рàспр̀скāм (се) сврш. *в. распрснути (се). Деан. Рј.*

распр̀скач, -ача м = распрскивач *распрашач, распрашивач. Бен. Рј.*

распрскúвати (се), -пр̀скујēм (се) *несврш. и уч. према распрснути (се) и распрскати (се).*

распрскúвач, -ача м = распрскач. *Деан. Рј.*

рàспрснути, -нēм (аор. рàспрснух и рàспрскох, 2. и 3. л. рàспрснӯ, рàспрште и рàспрште; р. прид. рàспрснуо, -ула и рàспрскао, -сла, -ло) сврш. *учинити да нешто прсне; сломити. Вук Рј.*

~ **се 1. а.** *прснути, распући се, разбити се.* — Мислио [је] да се распрснуо на тисућу комада. *Вел.* **б.** *разбити се уз прасак, експлодирати.* — Бомба склизну и распрште се. *Јов. Ј.* **2.** *расути се на све стране, растурити се у нереду.* — Батаљон се распрснуо, још се не зна за судбину стотину другова. *Дед. В.*

распрснýће с *разбијање, прскање, дробљење.* — Ја поздрављам живот распрснућем груде. *Уј.*

распр̀сьив, -а, -о необ. *који се може распрснути; експлозиван. Бен. Рј.*

распр̀тити и **рàспртити**[1], рàспртӣм сврш. (снег) *начинити пртину, угазити стазу у снегу.*

рàспртити[2], -ӣм сврш. **а.** *скинути са себе (терет, бреме, торбу и сл.).* — Одахну

. . . распрте торбе, доручкују. *Андр. И.* **6.** *ослободити терета, бремена.* — Распртити што прије магарца и гурнути га у страну, па се латити мотике. *Кал.*

~ **се 1.** *скинути терет са себе, растоварити се.* — Да ручамо — понуди Раде и распрти се. *Тип.* **2.** фиг. *завладати негде, одомаћити се, угнездити се.* — Рђа му се на дом распртила. *Ињег.*

распр̏ћање с *гл. им. од* **распр̏ћати** (*се*).

распр̏ћати (**се**), рàспр̄ћām (се) несврш. *в.* **распр̏ћивати** (*се*). *Вук Рј.*

распрћи́вати (**се**), -р̏ћујēм (се) *несврш. и уч. према* **распрти́ти** (*се*).

распрӯжив, -а, -о *који се може распружити, који може досегнути, допрети до нечега (до неког места, до циља).* — Ми Хрвати и Срби . . . напредујемо да стечемо распруживе моћи. *Павл.*

рàспружити, -ӣм сврш. *целом дужином пружити, растегнути, опружити.* — Потврди дугоња, распруживши далеко своје кракове. *Ков. А.*

~ **се** *опружити се, прострети се.* — Наљегоше на чељаде распружено посред улице. *Тип.*

рàспрхнути, -нēм (р. прид. рàспрхнуо, -ула и рàспрхао, -хла, -ло) сврш. *распршити, растурити, разбити.* — Паша . . . сву своју распрхао војску. *Март.*

~ **се** *распршити се, растурити се; разбити се, разлетети се у комаде.* — Гуслам' лупи . . . да се у прах и тријеске распрхну. *Прер.*

распр̏цати, рàспр̄цām сврш. *разбити, искомадати; поцепати, раздерати.* — Бирајте . . . најтежи оков, а ја ћу га распрцати прије него он мене удеси. *Лал.*

распрчка́вати, -р̏чкāвām *несврш. и уч. према* **распрчкати.**

рàспрчкати, -āм сврш. *растурити део по део; стрпчити, расути.* — Неће он с отетом имовином чекати . . . него ће је махом распрчкати. *Шов.* Само да не . . . распрчкају ово што смо, црквицу по црквицу, скупаторили. *М-В.*

распршава́ње с *гл. им. од* **распршавати** (*се*).

распршава́ти (**се**), -р̏шāвām (се) *несврш. и уч. према* **распршати** (*се*) *и* **распршити** (*се*).

распр̏шати (**се**), -шӣм (се) и рàспр̄шām (се) сврш. *распршити* (*се*). — Олуја све је лађе бретонске распршала. *Богд.* Један део . . . гарнизона распршао се по околним селима. *Чол.*

рàспр̄шено прил. *у расутом стању, разбијено.* — За њим танад распршено цикну. *Гор.*

рàспр̄шенӧст, -ости ж *особина, стање онога што је распршено, разбијеност.* — Нема [у »Новели од Станца«] у њега тако обичне распршености. *Водн.*

распршѝ́ње с *уситњење, разбијање. Бен. Рј.*

распршѝ́вати (**се**), -р̏шујēм (се) *несврш. и уч. према* **распршити** (*се*).

распршѝвāч, -а́ча м *направа за распршивање чега, распрашач, распрашивач. Бен. Рј.*

распр̏шити, рàспр̄шīм сврш. **1.** *учинити да се нешто распе у ситне делиће, расејати, расути; учинити да се нешто разиђе, растерати, растурити, разагнати.* — Сунце [је] распршило . . . маглу. *Шимун.* **2.** *расути, потрошити.* — Луција све што јој муж даде брзо распрши. *Кал.*

~ **се** *расути се у ситне делиће; разићи се, растурити се, ишчезнути.* — На слабој светлости првог свитања распршио се и њен . . . сан. *Андр. И.*

рàспршкати (**се**), -āм (се) сврш. *дем. према* **распршати** (*се*) *и* **распршити** (*се*). *Вук Рј.*

распр̏шљив, -а, -о *који се може распршити, који се лако разилази.* — Облаци . . . бијели и распршљиви. *Бен.*

распршта́ва̄ње с *гл. им. од* **распрштавати** (*се*).

распршта́вати (**се**),-р̏штāвām (се) *несврш. и уч. према* **распрштати** (*се*).

распр̏штати, -тӣм и рàспр̄штām сврш. **1.** *учинити да се нешто распе, распури у делиће; разбити у комаде.* — Тресну гусле, распршта их о земљицу црну. *Змај.* **2.** *разагнати, растерати.* — Својим хуком и хитрином забезекне и распршти коло вила у Мироч-планини. *Петр. В.*

~ **се 1.** *разбити се, расути се.* — Она се . . . распршта у милијун . . . искрица. *Леск. Ј.* Вјетар нам отресе јабуке . . . А ја знам, када падне она тешка, она се сва распршти од зрелине. *Ћоп.* **2.** *растурити се на све стране.* — Литија . . . распрштала се и разбегла. *Јов. С.*

распува́вати (**се**), -ӯвāвām (се) *несврш. и уч. према* **распувати** (*се*).

распу́вати, рàспӯвām сврш. = распухати *дувањем растерати, раздувати; распирити:* ~ ватру.

~ **се** покр. *ударити у дахтање, дување; ужурбати се; разбеснети се.* — Што си се ти тако размавâ и распувâ? *Рј. А.*

распу́дити, рàспӯдӣм сврш. *расплашити, растерати; растурити.* — Силну распудише војску. *Март.* Ту их тако распудисмо. *Мат.*

распуђава́ти, -ӯђāвām и **распуђи́вати,** -ӯђујēм *несврш. и уч. према* **распудити.**

распу́зити се, рàспӯзӣм се сврш. *разићи се, раширити се, разлити се.* — Сав се ра-

зишао у шир, о пасу распузио као прекисло тијесто. *Пав.*

рàспузнути се, -нём се сврш. *распузити се.* — Вод ... гмиљи распузнувши се у блату. *Крл.*

рáспук м *пукотина. Р-К Реч.*

рàспȗкао, -кли ж *распуклина.* — Сунце ... цјелов шиље кроз распукли мајског грања. *Кам.*

рàспуклина ж *уска издужена шупљина, оштећење изазвано пр̑скáњем, пукотина.* — Кроз облачну распуклину просипао [се] ... угаљ у праху. *Дав.* Покаже ми распуклине у дрвеним зидовима. *Пав.*

распȗклотина ж *в. распуклина. Р-К Реч.*

рàспукнути и рàспући, рàспукнēм (аор. рàспукнух и рàспукох, 2. и 3. л. рâспукнȗ, рàспуче и рâспуче; р. прид. рàспукнуо, -ула и рàспукао, -кла, -ло) сврш. *распукнути се.* — фиг. Када се освести ... њему распукну душа, расцепи се. *Бур.*

~ **се 1. а.** *раздвојити се (од напона, притиска, растезања), расцепити се*: распукла се земља од суше, распукао се зрео плод. — Од његове набујале снаге камен се ... сасвим распукне. *Пав.* Лед се распукао и отворио. *Петр. В.* **б.** *отворити се, раширити се.* — На сјевероистоку ... котлина се распукла. *Шег.* **2.** *распасти се уз прасак, експлодирати.* — Чудан прасак разлијегне [се] ... као да се нешто распукло. *Креш.*

распукнȗће с *пуцање, прасак; пукотина.* — Моје су слутње и виђења пред распукнућем пјена. *Уј.*

распупáвање с *гл. им. од распупавати се.*

распупáвати се, -ȗпāвām се *несврш. и уч. према распупати се.*

распȗпати се, -āм се сврш. *добити, развити пупољке (о биљци), испупити.* — Прољеће ... се осјећа ... по распупаном дрвећу. *Чол.* фиг. Само се у њој распупао ... призрак дуго очекиване ... среће. *Пец.*

распȗпити, рàспȗпīм сврш. *изазвати пупљење биљака, развити на биљкама пупољке.* — Весна ... цвијеће распупила. *Враз.* Зраци априлскога сунца били [су] већ распупили прво пролетње цвеће. *Цар М.*

~ **се** *распупати се. Деан. Рј.*

распȗпчати се, -āм се сврш. *раскопчати се.* — Сва распупчана у јутарњем одијелу, нити га не закопча. *Ков. А.*

распȗрдисати, -ишēм сврш. *улудо потрошити, проћердати.* — Своје имање [је] распурдисао. *Петр. В.*

распȗрити се, рàспȗрīм се сврш. покр. *разјарити се, разбеснети се.* — Бјеше се вичући распурио до лудила. *Шен.*

рáспуснīк м *распустан човек, развратник.* — Био [је] стари распусник, који се досада умео крити. *Јов. Ј.*

рáспусница ж *распусна жена, развратница.* — Оне две госпође, како их је он звао ... у ствари [су] биле распуснице са улице. *Нед.*

рáспуснички, -ā, -ō *који се односи на распуснике и распуснице; раскалашан; развратан, неморалан.* — Продужи ... свој стари распуснички живот. *Станк.*

рáспуснīштво с *распуснички начин живота, разврат.* — Све необузданија жеља за животом ... прелази у распуснīштво. *Богдан.*

рáспусно прил. *на распустан начин, раскалашно; неморално, развратно*: ~ живети. — Целивам те погледом ... и побожно и распусно. *Мас.*

рáспусибст, -ости ж *особина онога што је распусно, сувише слободно владање, раскалашност; бестидност, разврат.* — Он ... види у Коштани само виновницу нереда, распусности, одвајања људи од породице. *Глиг.*

рáспуст м **1.** шк. *одмор између две школске године, односно између два периода наставе*: летњи ~, зимски ~, семестрални ~. — Цијеле године ишла сам у школу, а сад ме ни о распусту неће да пусте кући. *Лаз. Л.* **2.** *свршетак рада, мандата (скупштине); обустава рада, распуштање, укидање.* — Акт распуста [скупштине] мора садржавати наредбу за нове изборе. *Рј. А.* Тражи [се] ... распуст Јапану непријатељских савеза и удружења у Кини. *Обз. 1932.* **3.** покр. *раскид брака, развод.* — Врчевић описује ... случај »распуста мужа и жене« због немања деце. *Ђорђ.*

рáспустан, -сна, -сно *који себи дозвољава претерану слободу, раскалашан; развратан, неморалан.* — Кретала [се] у друштву ... куварице, распусне жене која је била и на ситу и на решету. *Моск.*

Изр. ~ књига, ~ писмо заст. *документ о отпуштању супруге, о раскиду брака по вољи мужа. Вук Рј.*

распȗстити, рàспустīм (трп. прид. рàспуштен, покр. рàспустит) сврш. **1. а.** *одобрити разлаз (ђацима из школе, војницима из строја и сл.); прогласити распуст (1), привремено обуставити наставу (због сезонског одмора, епидемије и сл.)*: ~ ђаке. — Распустио сам своју школу. *Бен.* Прошло је ... подне кад су распустили строј. *Јак.* **б.** *донети одлуку о обустави рада неког тела (удружења, скупштине и сл.) или активности неке организације; укинути, растурити*: ~ одред. — Остао је при ... свом решењу да ... распусти ово друштво. *Срем.* Не би било

ништа поможено ... да је Народна скупштина била распуштена. *Мј. 1936.* **2.** *учинити непослушним, нехатним, нерадним, обесним (запуштањем дисциплине, васпитања и сл.):* ~ децу. **3.** *ослободити колске везе, испрегнути (коње).* — Заре ... распусти коње и нађе себи места за ноћиште. *Ад.* **4.** *расплести, опустити (косу).* — Седи, распустила косе. *Лаз. Л.* фиг. Сунце ... распустило, као крваву мрежу, своје траке. *Ков. В.* **5.** *раскопчати, отворити.* — Распустише ... кабанице, а иза појаса се показаше дршци од кубура. *В 1885.*

~ **се 1. а.** *занемарити обавезе и дисциплину, постати непослушан, нехатан; почети се понашати распусно.* — Дисциплина попушта. Неке се болничарке сасвим распустиле. *Дед. В.* Омладина се тако распустила да те је страх да је погледаш. *Рј. А.* **б.** *разлабавити се, опустити се.* — Он је сав онда распустит, мекан као тијесто. *Коз. И.* **2.** *почети школски одмор.* **3.** *прекинути игру, растурити се (о колу).* — Још не може да се распусти коло као да се у весељу срасло. *Змај.* **4.** покр. *раскинути брачну везу, развести се.* — Муж ... иде на суд и тражи да се распусти. *Ђорђ.*

ра̀спутати, -ām и **ра̀спутити,** -ȋм сврш. **1.** *одрешити, развезати.* — Не може распутит узао на бумбаку. *Војн.* **2.** фиг. *ослободити.* — Хајдук и распутани кмет не праштају никоме. *Горд.*

ра̀спутица ж, **ра̀спуће** и **ра́спуће** с **1.** *место где се пут рачва; раскрсница, раскршће.* — Нађе се у распутици и стаде се осврtати. *Ранк.* Дошавши ... на распутицу ... јави му се Свијест. *Водн.* На распућу треба да се растанемо ... ти ћеш лево, а ја ћу десно. *Вес.* **2.** *споредан пут, пречица; пут који се одваја од главнога пута.* — Оставио друм и ухватио се самотних тајанствених распутица. *Уск.* Тумарао је распутицама и беспућима. *Креш.* фиг. Колико ... година иде на распуће изнад џурице и господичне. *Кор.*

ра̀спући (**се**), -укнēм (се) сврш. = распукнути (се).

ра̀спућкати, -ām сврш. *лакомислено, расипнички потрошити, расути, растурити.* — Неће он чекати с награбљеним добром ... него ће га очас распућкати да му ни трага нећеш наћи. *Глиш.*

распуха́вати (**се**), -ȕхāвām (се) = распухивати се *несврш. и уч. према распухати (се).*

распу́хати (**се**), ра̀спȕхām (се) и ра̀спȕшēм (се) сврш. = распувати (се). — Распухани бркови накострешише се, све играју. *Ђор.* Распухана старчина ужела би десетак-дванаест снопова, угазила стрњиште широким опанцима и расула класја колико ти драго. *Ђоп.*

распухи́вати (**се**), -ȕхујēм (се) несврш. = распухавати се.

ра̀спуцати, -ām сврш. *разбити, здробити, смрвити.* — На наковњу свијет ће да из нашег срца пламеном се хитне и земљу распуца. *Р 1946.*

~ **се** *прекрити се пукотинама, препући на више места, испуцати; изломити се.* — Сунчани трачак ... пружао се кроз шкрипац затворених прозора попут златне стријеле по распуцаноме зиду. *Војн.* У буквику ... налази се велики распуцао камењар. *Ђоп.*

распуцкѐтати се, -ām се сврш. *почети пуцкетати, осути се варницама (о ватри).* — Распуцкета се и распали ватра у пећи. *Ђос. Д.*

распуча́вати, -ȕчāвām и **распу́чати,** ра̀спȕчām *несврш. и уч. према распучити.*

распȕчати, -ām сврш. *распучити.* — Распуча кадивли јечерму па раздрља груди. *Ком.*

ра̀спучити, -ȋм сврш. **1.** *раздвојити оно што је било спојено пуцима, дугметима, раскопчати.* — На грудима распучио гараву кошуљу. *Матош.* Једним махом распучи прса. *Мил. В.* **2.** *раскинути, раставити, раздвојити; распечатити, отворити.* — Је ли тестир коло распучити? *Вук Рј.* Али-беже књигу прихватио, распучио те ју проучио. *НП Херм.*

~ **се** *ослободити, откопчати пуца, дугмета на својој одећи, раскопчати се.* — фиг. Распучи се [зова] ... у сусрет младој зори. *Ком.*

ра̀спушити, -ȋм сврш. **1.** *загрејати до јачег испаравања, до пушења.* — Топло мири вечера: удробљена куруза и распушено млијеко. *Сим.* **2.** *раздувати, распрштити.* — фиг. Само становништво херцеговачко [је] распушило ... планове Аустрије. *Павл.*

~ **се** *почети се јако пушити.* — Цијела је кућа воњала угодно на свјежу, распушену балегу. *Сим.*

распу́штање с *гл. им. од распуштати (се).*

распу́штати (**се**), ра̀спȕштām (се) *несврш. и уч. према распустити (се).*

ра̀спуштен, -а, -о **1.** *трп. прид. од распустити (се).* **2.** *размажен, раскалашан; необуздан.* — Сав је наоштрен, накострешен ... и распуштен. *Глиг.* Бура се понови јача ... и распуштенија. *Новак.*

распуштѐнйк, -ика м **1.** *човек који се развео са женом.* — Јеси ли ожењен, или си удовац, или распуштеник? *Срем.* **2.** *човек неуредна и раскалашна живота; развратник. Деан. Рј.*

распуштѐница ж **1.** *разведена жена.* — Она распуштеница залуди онако красна човека. *Глиш.* Са којим сам се правом као

распуштеница . . . надала да ћеш ме усрећити. *Матош.* **2.** *жена сувише слободног понашања, развратница. Деан. Рј.*

рàспуштено прил. *сувише слободно, размажено, разуздано.* — Распуштено му се обисну око врата. *Јевт.*

рàспуштенӧст, -ости ж *особина онога што је распуштено, одсуство реда и дисциплине, раскалашност, раскалашно понашање* — У XVIII веку владала је општа распуштеност. *Јов. С.* Било [је] могуће обиједити младога Кронстона због распуштености. *Грг.*

расрдити, расрдӣм сврш. *изазвати срџбу у некоме, разљутити, наљутити.* — Који с' оно у пољу јунаци те су добре коње расрдили? *НП Вук.* Већ сабра, расрди дората. *Радич.*

~ **се** *постати срдит, разљутити се, наљутити се.* — Не види се . . . да се много расрдио. *Прод.* фиг. Скочи у шумне расрђене валове. *Кум.*

расрдљив, -а, -о *који се лако расрди, пргав, прек, напрасит. Деан. Рј.*

рàсрднути се, -нӗм се сврш. *расрдити се; љутнути се.* — На њега се била расрднула. *Вук Рј.*

расрђи́вати (се), -рђујӗм (се) *несврш. и уч. према расрдити (се).*

рàсребрити се и **расрèбрити се,** расребрӣм се сврш. *облити се сребрним сјајем, заблистати као сребро.* — Распламила се вода, расребрио се вир *Кош.*

рâст[1] м (ретко ж) **1. а.** биол. *постепено повећавање телесне масе (нарочито повећање висине) као последица размножавања ћелија, растење.* — Оживљавао [је] . . . сећања . . . на тајанствени раст трава и жита. *Јевт.* Људи, нељуди, код којих је [чобанче] пасло говеда, подушили му раст у клици. *Гор.* **б.** *увећавање износа, количине нечега, порast* ~ производње, ~ прихода. **в.** *увећање величине, димензија нечега.* — Знао је шта значи сељаково замуцкивање . . . раст чеоних жилица. *Јел.* **2. а.** *висина и облик тела, стас, величина, висина дрвета, биљке*: особа високог (малог, средњег, ниског) раста. — Импоноваше [му] снага и раст Марков. *Дом.* Средње расти, црне масти . . . а погледа мила. *Буд.* Стадоше пред липом голема раста. *Наз.* **б.** *тело, фигура.* — Деда и мајка сасвим се погрбише . . . Отрули растови њихова дуга живота пригибаху се све већма земљи. *Шапч.*

рâст[2] *в. храст.*

рâстава и **рӓстава** ж **1.** *раздвајање, раскид (уопште). Деан. Рј.* **2.** *развод брака.* — Требало [је] да се проведе растава и утаначи питање алиментације. *Бег.*

Изр. ~ од стола и постеље *прекид заједничког живота супружника (без развода брака).*

рáставак, -āвка м **1.** *прекид; пауза, станка.* — Кратке раставке тијех разговора испуњаваше . . . нудећи ракијом. *Мат.* **2.** *материјал, мањи или слабије изражени слој између два суседна слоја, међуслој.* — Налази [се] више културних слојева . . . једно преко друго кадшто са раставцима од обичног пећинског материјала. *Жуј.* **3.** бот. *в. раставић.*

рàставити, -ӣм сврш. **1. а.** *учинити да се они који су здружени разиђу, удаљити једно од другог, раздвојити.* — Наша љубав је била кратког века . . . и растави нас нагло судба грека. *Рак* **б.** *довести до подвајања, отуђења, прекида веза, завадити, посвађати*: ~ пријатеље, ~ брата од сестре, ~ заљубљене. **в.** *поништити брачну везу, развести*: ~ брак, суд их је раставио. **г.** *учинити да неко напусти нешто, да се престане бавити нечим.* — Шта је то могло . . . да растави глумца . . . од позорнице? *Срем.* **2. а.** *расклопити, демонтирати* ~ мотор, ~ транзистор. — Не зна ни кола раставити. *Коз. Ј.* Кола растави и позатура све [делове] на таван. *Глиш.* **б.** *разложити, рашчланити.* ~ број на чиниоце, ~ једињење, спој на елементе. **в.** *уопште раздвојити на саставне делове, разграничити делове целине; разлучити, оделити.* ~ реч на слогове, ~ сложену реченицу. — Причање [је] . . . на одељке раставио. *Нен. Љ* Раставе идеју науке од идеје службе науке *Уј.* **3.** *раширити, размаћи.* — Немоћно раставивши ноге и руке стајао је пред Долоховом. *Крањч. Стј.* **4.** *распустити, растурити (скупштину).* — Кад што заступници пипају, а краљеви витници не пристају, тад је краљу раставити једне или друге. *Павл.*

Изр. ~ са животом (главом, душом, светом) *убити, усмртити,* ~ с коњем *оборити с коња (обично смртоносним ударцем или поготком).* — Пуче пушка из каурске војске . . . одмах га је с коњем раставила. *НПХ.*

~ **се 1.** *растати се, одвојити се.* — Рекао [је Ловћену]· »Нећемо се више нигда раставити«. *Нен. Љ.* Код тих се ријечи раставише шутећи. *Цар Е.* **2.** *распасти се на делове, растурити се.* — Чинило му се да ће се [лађица] баш сад насред те воде раставити. *Сиј.* **3.** *развести се (о мужу и жени).* — Кога сам венчао није се раставио. *Лаз. Л.* Кад се роди дијете, ми ћемо се раставити. *Фелд.* **4.** (од некога, од нечега, с неким, с нечим) **а.** *одвојити се (од кога, од чега), напустити (кога, што).* — Иво се је с вином раставио. *НПХ.* Кад је . . . почело да грми . . . Рецеп се раставио од сједишта под тарабама и заграбио кући. *Бан.* **б.** *ослободити се (плода, бремена при порођају).* — Два дана . . . им се

мучила породиља, ал' се грешница није могла од бремена раставити. *Рад. Д.*

Изр. раставити се са светом (душом, животом) *умрети, издахнути.*

ра̀ставић м бот. *биљка из пор. преслица* Equisetum. *Сим. Реч.*

ра̀ставица ж, **ра̀ставиче,** -ета с и **ра̀ста̄вка** ж бот. *в. раставић. Сим. Реч.*

ра̀ставља̄ње с *гл. им. од растављати (се).*

ра̀стављати (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према раставити (се).*

раста̀вља̄ч, -а́ча м **1.** *онај који некога или нешто раставља, раздваја.* **2. а.** *справа за излучивање чврстих материја из течности, врцаљка, центрифуга; сепаратор. Деан. Рј.* **б.** ел. *део апаратуре за развођење струје којим се струја укључује или искључује.* — Уговарање учинских трансформатора и растављача за ниски напон. *Пол. 1958.*

растављѐница ж *она која се раставила, развела, распуштеница.* — Жене [су] растављенице док се не удају по други пут. *Вел.*

раста̀вљив, -а, -о *који се може раставити на делове, рашчланљив; растворљив.* — Такав растављиви ваљак можемо надомјестити. *Физ. 2.*

ра́ста̄вни, -а̄, -о̄ **1.** *који раставља, раздвојни; одељен, одвојен.* — Остављао је ... имењака ... да, као раставни део њега, продужи да ради. *Дав.* **2.** грам. *који садржи две могућности које једна другу искључују, који указује на такав однос, дисјунктиван:* ~ реченица, ~ везник.

ра́ста̄вница ж песн. *она која раставља, раздваја.* — Дошла туга раставница па ме с тобом раставила. *Кош.*

ра̀стајање с *гл. им. од растајати се.*

ра̀стајати се, -јēм се *несврш. и уч. према растати се.*

ра̀стајкиња ж нар. *чаша вина на растанку.* — Па попише чаше растајкиње. *НПХ.*

ра̀стајница ж нар. *песма на растанку.* — Изволио [је] спјевати неколико стихова који ће му бити пјесма растајница с госпођицом Дулчинејом. *Вел.*

раста́кање с *гл. им. од растакати (се).*

раста́кати (се), ра̀ста̄чēм (се) *несврш. и уч. према расточити (се).*

раста̀кач, -а́ча м *онај који нешто растаче, разгриза.* — Па и жена и снаха и синови; нешто подмукло и кукавно као црв растакач. *Кал.*

раста̀кнути, раста̀ћи и **ра̀стаћи,** ра̀стакнēм сврш. *размакнути, раздвојити (угарке, дрва на ватри да не горе). Вук Рј.*

раста̀лàсати се, -а̄м се сврш. *снажно се заталасати.* — фиг. У срцу сретнога Иве расталасале се све сласти. *Кум.*

раста́лити, ра̀ста̄лīм сврш. **1.** *загревањем довести у течно стање (какво чврсто тело), растопити.* — фиг. Те ријечи расталише Марино срце. *Војн.* **2.** *уништити, распуштити.* — Чула је оца гдје говори: »Они би то расталили«. *Торб.*

~ **се** *прећи у течно стање (услед топлоте), растопити се.* фиг. — Свилене су се сање расталиле. *П 1939.*

ра̀станак, -а̄нка м *тренутак разиласка, раздвајање; разлаз.* — Растанак бијаше још како хладнији него ли је био поздрав на доласку. *Том.* Донела је [скупштина] пре свога растанка неколико одлука. *Јов. С.*

ра̀станути се, -нēм се сврш. *в. растати се.*

растањи́ва̄ње с *гл. им. од растањивати (се).*

растањи́вати (се), -а̀њујēм (се) *несврш. и уч. према растањити (се).*

растањи́ва̄ч, -а́ча м *радник који растањује метал.* — То је железна рука закона спуштена са снагом двадесеторице растањивача злата на двојицу преступника. *Мил. В.*

раста́њити, ра̀ста̄њīм сврш. **1.** *притискивањем или растезањем учинити тањим.* — Поделити тесто на два дела и растањити га у величини плеха. *Б 1957.* **2.** *смањити јачину, концентрацију чега, разредити, разблажити.* — Даљина се назирала као кроз сиви растањени дим. *Бен.* фиг. Добро [је] растањено зло. *Кнеж. Б.*

~ **се 1.** *постати тањи.* **2.** *изгубити дотадашњу густину, јачину, разредити се.* — Облак се растањио у ведрину. *Сшпич.*

раста́пање с *гл. им. од растапати (се).*

раста́пати (се), ра̀ста̄пам (се) *несврш. и уч. према растопити (се).*

ра̀стати се, ра̀станēм се (аор. ра̀стах и ра̀стадох, 2. и 3. л. ра̀ста, ра̀стаде и ра̀стаде) сврш. **1. а.** *поћи у разним правцима; разићи се, растурити се (о друштву).* — Дођосмо на крај села. Ту ћемо се опростити и растати. *Ад.* **б.** *поздравити се на растанку, опростити се.* — Пристојност захтијевапе да не одем не растанувши се с њоме. *Леск. Ј.* **2. а.** *прекинути друговање, напустити једно друго, раздвојити се; раскинути брачну заједницу.* — Ми смо се ... растали већ одавно. *Леск. Ј.* Мирко врати жену кући њеној ... Зашто ли су се растали? *Сек.* **б.** *удаљити се од кога (чега), напустити кога (што).* — [Ту] смо се растали са Европом. *Петр. М.*

Изр. растати се са животом (светом, душом) *умрети.*

растàћи и **рàстаћи,** рàстакнēм сврш. = растакнути.

раствáрāње с *гл. им. од растварати (се).*

раствáрати (се), рàствāрām (се) *несврш. и уч. према растворити (се).*

раствàрāч, -áча м *течност која изазива растварање, у којој се раствара чврсто тело или друга течност.* — Растварач може да буде и каква друга течност, али се најчешће употребљава вода. *НХ.*

рáствор м **1.** *мешавина у којој је једна материја равномерно распоређена у средини коју чини друга материја (обично о течности у којој је растворено какво чврсто тело), отопина:* ~ соли. **2.** мат. *решење (5), резултат (1б).* — Такав раствор [је] увијек могућ, како се то учи у вишој алгебри. *Алг. 1.*

рáстворан, -рна, -рно **1.** *растворљив. Р-К Реч.* **2.** *који рђаво утиче, који квари, разоран.* — Упозоравао је на растворну моћ новца. *Бар.*

раствóрати се, рàствōрām се несврш. покр. *в. растварати се.* — Насред пода у нашем стану раствора се широка дворана на четири краја, а у сваком крају врата. *Љуб.*

рàствореност, -ости ж *особина, стање онога што је растворено;* фиг. *отвореност, искреност.* — Снага те растворености осјећала би се на моменте у алкохолу. *Крл.*

раствòрив, -а, -о *растворљив. Деан. Рј.*

рàстворина ж *простор, размак, отвор између оквира и одшкринутих врата, одигнутог поклопца и сл.* — Привукох врата да их затворим, кад кроз оно мало растворине опазим ... *Леск. Ј.*

раствòрити, рàстворīм сврш. **1.** *раширити, раскрилити, отворити, расклопити; раскопчати.* — Свећеник је ... растворио бревијар. *Бен.* Уђе ... пошто је растворио и ... за собом повукао врата. *Петр. В.* **2. а.** *помешати са другом материјом (обично течношћу) правећи раствор.* — Свежији укус [води] ... долази од растворених гасова. *НХ.* **б.** *разблажити.* — Раствори бранди воденом примјесом. *Креш.*

Изр. ~ ја з *довести до непријатељских односа;* ~ срце *рећи све искрено, отворити срце.* — Он ми је растворио своје велико срце. *Нам.*

~ **се 1. а.** *отворити се, расклопити се, растворити се.* — Земљо, раствори се! *Јевт.* Одједаред се врата ... растворила. *Пав.* **б.** *указати се пред очима.* — Над њима се раствори плаво небо. *Ћос. Д.* фиг. Растворише су се ... перспективе. *Мат.* **в.** *открити своје тајне, отворити срце, исповедити се.* — Растворише ми се као брату. *Вил.* **2. а.** *помешати се с другом материјом (обично течношћу) чинећи раствор, отопити се.* **б.** *изгубити се у нечему, расплинути се.* — Партији пребацују да се растворила у Народном фронту. *Пиј.*

Изр. растворило се грло коме *огласио се (проговорио, запевао), престао је ћутати.* — Онда нам се грла растворе. *Вил.*

раствòрљив, -а, -о **а.** *који се раствара, који се разједињује у растварачу:* растворљиве материје. **б.** *који се може расклопити, растворити на делове. Деан. Рј.*

раствòрљивōст, -ости ж *особина онога што је растворљиво, способност растварања.* — Растворљивост [се] ... повећава при загревању. *НХ.*

рáстворно прил. *штетно; разорно.* — То ... дјелује растворно. *Цар Е.*

рáстē прил. покр. **а.** *стојећи само на задњим ногама (о четвороношцима), чловечи. Вук Рј.* **б.** *дубећи на глави, ходајући на рукама. И.*

рáстег и **рàстег** м **1.** *в. растегљај. Р-К Реч.* **2.** бот. *в. каучуковац. Р-К Реч.*

растѐгача ж *даска за развлачење, за истезање. Деан. Рј.*

рàстеглити (се), -ӣм (се) сврш. *в. растегнути (се). Р-К Реч.*

рàстегљāј м **1.** *распон раширених руку као мера за дужину, сежањ.* — Кроз тврде длanове фрштн опута, јер је ... мјери на растегљаје. *Сиј.* **2.** *распињање, растезање.* — Прса му се у том силном растегљају додирну скоро земље. *Пец.*

растѐгљати се, -āм се сврш. *растегнути се, раширити се, нарасти.* — Сјена ... се одмах затим дивље растегљала попут дима на вјетру. *Божић.*

растѐгљив, -а, -о **1.** *који се може растезати, који истезањем мења облик.* — Алуминиј је сребрнасто-бијел растегљив метал. *Кем.* **2.** *који се споро разлива, који се отеже због густине (о житким материјама).* — Вода се млитаво истезала као растегљиво уље. *Јак.* **3.** фиг. *прилагодљив, повитљив; еластичан.* — Био је растегљивог морала. *Јов. С.*

растѐгљивōст, -ости ж *особина онога што је растегљиво.*

растéгнути, растéћи и **рàстēћи,** рàстēгнēм (аор. растéгнух и растéгох, 2. и 3. л. растéгну, рàстēгну, растéже и рàстēже; р. прид. растéгнуо, -ула и рàстēгао, растéгла и рàстēгла, -ло; трп. прид. рàстēгнӯт) сврш. **1. а.** *истезањем или притиском учинити дужим, ширим; истањити, развити.* — Њој је ишло за руком растегнути обгу — за дивно чудо. *Шапч.* **б.** *затежући развући, издужити.* — Смијех му растегне један крај усана. *Пав.* **в.** *раширити затежући, разапети:* ~ коноп (нпр. за сушење рубља). — Преко тих су комора растегли лежаје.

Креш. фиг. Премудри Зеус с небеса људима смртним растегне црвену дугу. *М-И.* Бијаше насликан свети Бернард ... лупежи му растегли брк с уха на ухо. *Мат.* **2. а.** *одужити, протегнути.* — Турци су с овим договарањем гледали само да растегну време док се боље спреме. *Вук.* **б.** *проширити сувишним појединостима, развући (казивање); отегнуто, лагано изговорити:* ~ причу, дијалог. — Кад су га осудили у Подгорици — растеже он ... као зашто га нијесу могли и убити тамо? *Лал.* **3.** *дати замах нечему, развући (снажно, својски); гргнути, распалити.* — Револвером присиљава хармоникаша да растегне што бучнију свирку. *Шим. А.* Растегну и лајтнант из своје дуплице, запуцаше и остали. *В 1885.*

~ **се 1.** *изгубити еластичност, развући се; издужити се, опустити се.* — Опет јој видим тужно и растегнуто лице. *Вукић.* Лијепо јој се лице наједном растегне у сузну гримасу. *Краљч. Стј.* **2.** *пружити се, распростријети се, раширити се.* — У вас су се растегле равнине, краја им се разгледат не може. *Њег.* Небески свод ... растегао се још неизмјерније. *Шов.* **3.** *размјестити се на одстојању, у одређеној удаљености, ланчано се распоредити.* — Одмеривши ухом докле се потера растегла ... опази да сва вика ... остаје иза њих. *Ранк.* Растегну се сви [ловци] ... по путу и пољу. *Краљч. Стј.*

рàстēгнӯто прил. *развучено, отегнуто.* — Свирао [је] ... полако, растегнуто. *Уск.*

растегну́ће с *промена облика или положаја растезањем; проширење. Бен. Рј.*

ра́стежан, -жна, -жно и **растѐжљив,** -а, -о *растегљив.* — фиг. Да узбуду мнијења растежљива, лијепа. *Вел.; Рј. А.*

растѐжљиво прил. *растегљиво.* — Танки гласови [су] растежљиво пискутали. *Бег.*

растѐжљивōст и **ра́стежнōст,** -ости ж *растегљивост. Бен. Рј.*

растѐзало с необ. *растегљива тканина, ластика, ластиш.* — На глави му висок ... фес, а на ногама плитке црне ципеле са растезалом. *Марк. М.*

растѐзати (се), рàстēжēм (се) *несврш. и уч. према растегнути (се).*

растѐзив и **растѐзљив,** -а, -о *растегљив.* — Лежали су ондје комадићи растезивих бомбона. *Јонке.* Чини се да је даљина растезљива, неограничена, као сан. *Кал.*

растела́лити, -ēлāлīм сврш. покр. *разгласити, раструбити.* — Одмах ти растелале: »Зла мађеха ... рђава мађеха!« *Глиш.*

растеловљѐње, ијек. растјеловљѐње, с необ. *дематеријализација, ишчезнуће.* — То је свеопће растјеловљење одговорности. *Крл.*

ра́стēње с *гл. им. од расти.*

растѐпати, рàстēпљēм *несврш. и уч. према растепсти.* — Он своје не да трошити ни растепати. *Мишк.*

растепѐно прил. *расуто, куд који.* — Дјеца му се растепено смуцају свијетом. *Божић.*

растѐпсти и **рàстепсти,** -ѐнēм сврш. **1.** *разорити, уништити, разнети.* — Моли бога да растепе град. *Шен.* **2.** *нештедице, расипнички потрошити, расути, проћердати.* — Штета за њезин иметак! Соларић ће га доскора растепсти. *Кум.* **3.** *растурити, разбити.* — Растепе клупко људи — као лишће. *Бег.*

~ **се 1.** *растурити се, разићи се.* — Растепли се ... по провинцији којекуда. *Крл.* **2.** *пропасти, нестати.* — Растепст ће се све те краљевине и круновине. *Кол.*

рàстер м лат. штамп. *фино сито у цинкографији које служи за израду штампарских клишеа. ЕЛЗ.*

рàстерати, -āм, ијек. рàстјерати (дијал. ијек. рàшћерати), сврш. **1.** *нагнати у бекство какав скуп, потерати на разне стране, разјурити.* — Полиција [је] ... растјерала гомилу. *Јонке.* Митраљесци су растерали посаду. *Дед. В.* **2. а.** *учинити да се нешто разиђе, уклони, разбити, растурити.* — Сунце растјера задње тмине. *Војн.* Нит сунце може да растера магле, нит магла може да засени сунце. *Андр. И.* **б.** *ослободити се нечега, одагнати од себе, одстранити, уклонити.* — Сјахао сам с коња не бих ли растерао тај несрећан сан. *Јак.* Растјерао [је] ... свој чемер и тугу. *Креш.* **3.** необ. *рашчешљати.* — Растјера пуне бркове. *О-А.*

~ **се** *разбити се, растурити се.* — Муња сјекну с ловћенске планине ... рашћера се облак на све стране. *НП Вук.*

растѐретити, -ѐм сврш. **а.** *ослободити терета, скинути терет (некоме, нечему).* — Брод [ћемо] ... растеретити да би лакше прошао кроз Ђердап. *Пол. 1958.* **б.** *ослободити неке обавезе; учинити да неком буде лакше, ослободити чега тешког.* — Онда ће вас ... растеретити плаћања одштете. *Креш.* Пошла сам за тебе јер сам хтјела растеретити мајку. *Козарч.*

~ **се а.** *ослободити се терета.* — Рамена ми се растеретише. *Богдан.* **б.** *ослободити се неке обавезе, одговорности, бриге.* — Хоћу да вам дам у руке све своје ... да се растеретим. *Франг.*

растѐретнӣ, -ā, -ō *који растерећује, ослобађа (терета, тешкоћа, дуга, притиска и сл.).* — Главница растеретна исцрпла се прије неголи је кућа дошла под кров. *Ђал.*

Уводни потез за Капабланкин растеретни систем, помоћу кога црни жели да олакша свој положај у центру. *Шах 1.*

растѐретница ж *исправа којом се скида терет, дуг с непокретне имовине.* — Кад су добили растеретнице, није било мира док се није започела градња. *Ђал.*

растѐрећеност, -ости ж *положај и стање онога што је растерећено.*

растерећење с *скидање терета; олакшање положаја, ослобођење.* — Јавите да ли вам је потребна наша интервенција ради растерећења. *Дед. В.* Он [ће] указати пут растерећења. *Шег.*

растерећивање с *гл. им. од растерећивати (се).*

растерећивати (се), -ћујем (се) *несврш. и уч. према растеретити (се).*

растерívање, ијек. растјерívање, с *гл. им. од растеривати (се).*

растерívати (се), -ерујем (се), ијек. растјерívати (се) *несврш. и уч. према растерати (се).*

растѐсати, рàстешем сврш. *тешући исцепкати, искомадати.* — фиг. Ти си оно поносито дрво слоге и љубави ... твојом издајном руком у тријеске растесао. *Кур.*

растéћи и **рàстēћи,** рàстēгнēм сврш. *растегнути. Бен. Рј.*

растѐћи и **рàстећи,** -ечем и рàстекнēм сврш. *расути, потрошити, проћердати; раскућити.* — Софра тече, али има који ће растећи. *Игњ.* Што стече, брзо растече. *Шен.*

~ **се 1.** *пропасти, упропастити се. Деан. Рј.* **2.** *почети тећи, пропуштати течност, процурити (о суду).* — Растекло се буре. *Р-К Реч.*

рáсти и **рâсти,** рáстēм (импф. рáстијāх, 2. и 3. л. рáстијāше; р. прид. рâстао, рáсла, -ло) несврш. **1. а.** *постајати већи, виши, напредовати, развијати се (о младим људским бићима и животињама).* — Тјешили се мишљу да има младежи која расте. *Павл.* **б.** *проводити где детињство и рану младост.* — У његовој кући расла је Љубица док је дорасла до снаге и памети. *Вес.* **в.** *изграђивати се, сазревати.* — Заједно с устаником расли су и руководиоци. *Нол. Ј.* **2. а.** *постајати већи, виши (о биљкама и њиховим деловима, о разним израштајима и др.)*: расте му коса, брадавица. — Има ли кога те да може чути како трава расте. *Јурк.* **б.** *изницати, појављивати се; одржавати се, успевати, постојати*: већ му расте брада. — У свакој земљи све не расте. *Дан.* фиг. Гдје гроши расту, тамо се спусти Микица као врабац на пуну пшеницу. *Шен.* **3. а.** *повећавати обим, висину, количину, димензије, нарастати*: расте зид, насеље, гомила. — Снежни покривач расте. *Јевт.* **б.** *повећавати износ, висину, вредност*: расту цене, расте температура, притисак. **в.** *постајати бројнији, ширити се, развијати се*: расте породица. — Расту наше јединице стално. *Дед. В.* **г.** *повећавати ниво, надолазити (о води).* — Вода у јендецима поче нагло расти. *Вес.* **д.** *бујати под утицајем гљивичних врења, нарастати (о тесту, хлебу).* — Хлебац кисне, расте. *Чипл.* **4. а.** *добивати све шире размере.* — Валуте падају, цијене и беспослица у Европи расту. *Крл.* **б.** *узимати маха, јачати.* — Силе моралне, силе људскога духа, даномице расту. *Матош.* Дизало се сунце, расла припека. *Лал.* **в.** *накупљати се, нагомилавати се.* — У њему је расла горчина. *Гор.* **г.** *постајати интензивнији, распростирати се, ширити се.* — Пјесма расте као пролетна гора. *Ђон.* **5. а.** *указивати се, искрсавати све више, постајати све видљивији, јаснији, израстати.* — Село је расло из сумрака пред нама. *Козарч.* **б.** *стремити у висину, уздизати се, извијати се.* — Црвен торањ расте над сањивим селом. *Кркл.* Сив тумбас дима ... узе да расте у огромним колутовима. *Ђоп.* **6.** фиг. *показивати велику радост, зрачити срећом, блистати.* — Жене [су] расле од задовољства. *Бен.* Само на пола часа вас молим, — расте Гајић и опкољава га крупним загрљајем. *Каш.*

Изр. расте му перје (капа, кика), расту му крила *пресрећан је, веома задовољан, поносан нечим;* ~ у нечијим очима *стицати углед код некога;* расту му зазубице *в. уз зазубице (изр.).*

рàстикати се, -ам се сврш. покр. *растурити се, разићи се; разбежати се.* — Младунци ... куд које се растикали. *Рад. Д.*

рàстило с *в. расадник (1).* — Најприје потраже мјесто за растило дрва. *Марет.* Воћка [се] пресађује из семеништа у растило. *Тод.*

рáстиње и **рàстиње** с *биљни свет, биље; дрвеће.* — Ти бујаш, Босно ... у свом растињу. *Сим.* Све више освајало је ниско ... растиње, смрека ... глог. *Андр. И.*

рàстинати (се), -пљем (се) *несврш. и уч. према растепсти (се).*

рàстирање с *гл. им. од растирати (се).*

рàстирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према растр(е)ти (се).*

растискívање с *гл. им. од растискивати (се).*

растискívати (се), -йскујем (се) *несврш. и уч. према растиснути (се).*

рàстиснути, -нēм сврш. *растурити, разагнати; разнети.* — Растиснуше Турке на буљуке као вуци бијеле јагањце. *НП Вук.* Неће ли их [кости] ... раскопати и по вихору растиснути. *Торд.*

~ **се 1.** *растурити се, раздвојити се, размаћи се.* — Даске су се растиснуле. *Рј. А.*

2. *развући се, спљоштити се.* — Сред растиснутог ... лица румењо се кврга̀ст нос. *Шен.*

ра́стити[1], -ӣм несврш. *оплођивати (о птицама).* — Кокот расти кокоши. *И-Б Рј.*

~ **се** *па́рити се (о птицама).* — [Дјеца] би ... хватала птице кад се расте. *Кост. Л.*

ра́стити[2], -ӣм несврш. покр. *в. расти.* — Свако цвеће ено расти. *Јакш. Б.*

ра̀стићити се, -ӣм се сврш. *пустити тиње, изданке из стабла (о кукурузу): разврежити се, разрасти се.* — фиг. Ми видимо на плодним њивама гдје се грдно трње растићило. *Њег.* Зар да се глупи словенски алтруизам у мени растићи? *Матош.*

ра̀стицање с *гл. им. од растицати (се).*

ра̀стицати (се), -ичем̄ (се) = растјецати (се) *несврш. и уч. према растећи (се), ра̀стећи (се).* — Растичу купусне каце. *Ћоп.*

растјеловље́ње, ек. растеловље́ње.

ра̀стјерати (се), ек. ра̀стерати (се).

растјери́ва̄ње, ек. растери́ва̄ње.

растјери́вати (се), ек. растери́вати (се).

ра̀стјецати (се), -ечем̄ (се) (ијек.) несврш. = растицати (се).

растòва̄к, -а́ка м *колац или штап од храстовог дрвета, храстовац. Р-К Реч.*

растовара́вати (се), -а̀ра̄ва̄м (се), **растова́рати (се),** -òва̄ра̄м (се) и **растоварѝвати (се),** -а̀рујем̄ (се) *несврш. и уч. према растоварити (се).*

растòварити, -ӣм сврш. **1. а.** *скинути товар, терет с некога, ослободити терета.* — Заробљеници су растоварили мазге. *Вуј.* **б.** *поскидати, повадити оно што је натоварено.* — Помаже му да растовари зоб. *Франг.* **2.** покр. *истоварити, сручити (у узвраћеној клетви или псовци).* — Бог му све то растоварио код куће! *Рј. А.*

~ **се 1.** *скинути терет са себе, ослободити се терета.* — Партизани се растоваришe. *Ћос. Д.* **2.** покр. *истоварити се, сручити се.* — О, несрећо, да те бог убије! Вазда л' си се на нас товарила, на Куче се данас растовари. *НП Вук.* **3.** покр. *породити се.* — Растоварила ми се жена. *Рј. А.*

ра́стој, -оја м **1.** *растојање; даљина.* — Растој и бујно пролетно вријеме није [им] још дало стићи. *Шен.* **2.** *размак између палаца у точку. Р-К Реч.*

растоја́ње с *раздаљина, размак; удаљеност.* — Између вас не сме бити веће растојање од двадесет корака. *Ранк.*

Изр. на растојању *обазриво, уздржљиво.*

ра́сток[1] м *антимон; црна боја за бојење обрва добивена од антимонита, сурма.* — Метни мени расток на обрве. *НП Вук.*

ра́сток[2] м *пламењача (2), тоња. Сим. Реч.*

ра̀стока ж **а.** *место где се река рачва на рукавце; раскршће.* — Улица издужује на растоку других улица, пред лекарницу. *Мат.* **б.** *крак, рукавац реке.* — Од Дрине, баш код саме Црне Баре, одваја се једна растока. *Вес.*

растоле́гати (се), -òлѐжем̄ (се), ијек. растолијѐгати (се) *несврш. и уч. према растолегнути (се).*

растоле́гнути (се), -òлѐгнем̄ (се) сврш. *разлегнути се, одјекнути.* — Пакленско урликање рањене звијери растолегну селом. *Гор.* Кадгод се болни ... јаук ... растолегне колибом. *Кос.*

растолијѐгати (се), ек. растоле́гати (се).

ра̀столковати, -кујем̄ сврш. рус. заст. *протумачити, разјаснити.* — Патроли [смо] све растолковали да је све у ... реду. *Вин.*

ра́стоп м **1.** *раствор, отопина. Р-К Реч.* **2.** *густ сок, сируп. Р-К Реч.*

растòпив, -а, -о *растопљив. Деан. Рј.*

растòпивòст, -ости ж *растопљивост.*

ра́стопина и **ра̀стопина** ж *раствор, отопина.* — Старији дио винограда пољеваху ... растопином модре галице. *Ћип.* Убрус [је] намочио у води с некаквом растопином. *Кол.* фиг. Из ... топлог расположења пао је у ... мрачну циничку растопину. *Крл.*

растòпити, ра̀стопӣм сврш. **1.** *грејањем претворити чврсто тело у течно, расталити; растворити у нечему, отопити:* ~ злато, ~ шећер. — фиг. Није требало ... растопити ледену кору конвенционализма. *Ћал.* **2.** фиг. *довести у пријатно расположење.* — Чисто [га] растопила нека сласт. *Вукић.* Душу растопи у сладак и дуг сан. *Наз.*

~ **се 1.** *под утицајем топлоте прећи из чврстог у течно стање, расталити се; растворити се у нечему, отопити се:* растопила се со у води. — Њезин се сладолед растопио. *Горд.* фиг. Онај малопређашњи круг ... хладног поштовања брзо се растопи око Уроша. *Ћоп.* **2.** *претворити се, прећи (у нешто друго); изгубити се у стапању с нечим.* — Ко би могао помислити да се ... може ... његова љутина растопити у благу питомост. *Шант.* Мир је наједном дошао међу онај жамор, у којем се растопио гласни говор људски. *Мих.* **3.** *нестати, шчезнути.* — Често [се] дешавало да би се готово сав похрањени новац растопио међу његовим прстима. *Цар Е.* **4.** фиг. *испунити се блаженством, заблистати од среће.* — Пружи [му] руку с јабуком ... Чичица се растопи. *Вукић.*

ра̀стòплити се, ра̀стоплѝм се сврш. *отоплити (о времену).* — Вријеме се сасвим растоплило. *Пав.*

ра̀стопљено̀ст, -ости ж *стање онога што је растопљено. Р-К Реч.*

растòпљив, -а, -о *који се може растопити, који се лако растопи.* — [Падала су] растопљива перца студенога снега. *Шапч.*

растòпљивōст, -ости ж *особина онога што је растопљиво. Р-К Реч.*

расторòкати, -òрочēм свршн. пеј. *разнети причу о нечему, разбрбљати, разгласити (обично нешто што се крије). Р-К Реч.*

~ **се** *разбрбљати се, распричати се.* — Балеган је плакао и расторокао се у бескрајност. *Мат.*

рáсточ м зоол. *ситни зглавкар* Tyroglyphus *из реда гриња који растаче храну:* брашнени ~ *прегаљ. Бен. Рј.*

расточáвање с *гл. им. од* расточавати *(се).*

расточáвати (се), -òчāвām (се) *несврш. и уч. према* расточити *(се).*

расточéње с *разорење, уништење; распад.* — Несрећама народа може [се] крај учинити само расточењем те ... скупности. *Старч.* Песма ова годи ... моме срцу што воли већ тихе песме нечујног расточења. *Мас.*

растòчити, рàсточīм свршн. **1. а.** *учинити да се нешто распе, распадне, оштети разгризајући, разјести; разорити, уништити.* — Мољци [се у кожух] ... завлаче, па га точе, док га не расточе. *Торд.* Боже ... што расточи државину моју? *Коч.* **б.** *расути, упропастити, улудо потрошити.* — До преране смрти стигао је да расточи све имање. *Десн.* **2. а.** *раставити на делове, расклопити; скинути точкове с кола.* — Расточио кола ... до најситнијих клинчића и завртња. *Петр. В.* Чили момци потискују расточена кола под колницу. *Торд.* **б.** *продужити кола стављањем дуже срчанице између предње и задње осовине (за преношење дужих терета).* — Скинем с кола канате и душеме, променим срчаницу, па расточим кола. *Рад. Д.* **3.** *растопити, расталити.* — Пјена љескала се о сунцу као да си сребро расточио из коњских чељусти. *Ков. А.* Кључа, ври кô врела расточена смола. *Бој.* **4.** *пресути течност из једног суда у више судова, разасути, преточити.* — фиг. Ако треба у потоке меда патњу и сок расточити. *Уј.*

~ **се 1. а.** *распасти се, просути се; разрушити се, пропасти.* — Дабогда им се мозак у сто десет класа расточио! ... Они мени да узму две класе! *Јакш. Ђ.* Живио је ... у напола расточеној кући. *Цар Е.* **б.** *расклимати се услед сушења, раздвојити се на спојевима, расушити се (о дрвеним судовима и справама):* расточио се чамац. — Каце зрје у подрумима, већ су се и расточиле. *Б 1958.* **2. а.** *потећи на све стране, разлити се, расути се.* — фиг. Небројено валовље од земље ... расточило се у најчуднијим облицима по нашем Загорју. *Ков. А.* **б.** *расплинути се, нестати, изгубити се, утонути.* — Расточит ће се иронички ... смијех на њиховим устима и образу. *Ков. А.* Недјељна конференција тек се била завршила и расточила се у вашарски жагор и гунгулу. *Ћоп.*

рáсточје с *место одакле се што грана; раскршће.* — Докле дође на Пролом планину, на расточје многе раскрснице. *НП Вук.*

рàстрајати, -јēм свршн. *докрајчити, уништити.* — Ви сте карташ, ви бисте све растрајали. *Том.*

рàстрапити, -ūм свршн. покр. *прекопати необрађено земљиште (нпр. припремајући га за виноград), раскрчити. Вук Рј.*

рàстратити, -ūм свршн. *расипнички потрошити, расути, расточити. Р-К Реч.*

растрбȕшати се, -ām се и **растрȅбушити се,** -ūм се свршн. *гојећи се пустити трбух, добити трбух.* — [Тијело] би се ... још више растрбушало. *Божић.* Стезали [су] опасаче око својих растрбушених струкова. *Вучо.*

растр̏вити, рàстр̄вīм свршн. *разбацати без реда, растурити, расути на све стране.* — Растрвљено пусто стење и врлети, отворена пропаст прогутат те прети. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *растурити се, расути се на све стране, без икаква реда. Вук Рј.*

растргáвати (се), -тр̀гāвām (се) *несврш. и уч. према* растргати *(се).*

рàстргān, -а, -о **1.** *трп. прид. од* растргати. **2.** *оптерећен, изнурен разним бригама, невољама.* — Болесна си и растргана. *Бег.*

рàстргāно прил. *испрекидано, растрзано.* — Све је ... изговорила некако растргано. *Цар М.*

рàстргāнōст, -ости ж *искиданост, исцепканост.* — Несигурност у језику и растрганост израза нису допустили да се дигне изнад осредњости. *Барац.*

рàстргати, -ām свршн. *искидати на комаде, растргнути.* — Растргај то писмо. *Леск. Ј.* Ишао [је] да га сахрани, да га вуци не би растргали. *Пер.*

рàстргнути, -нēм (аор. рàстргнух и рàстргох, 2. и 3. л. рàстргнȕ, рàстрже и рàстржe; р. прид. рàстргнуо, -ула и рàстргао, -гла, -ло) свршн. **1.** *вукући у разним правцима искидати на комаде; искомадати зубима (о зверима и др.):* растргао вук овцу. — фиг. Са свих страна нападоше и формално растргоше европску Турску. *Лаз. М.* **2.** *силом раскинути; раздвојити, раставити.* — Зашто не растргнеш те ланце? Зашто не бјежиш. *Цар Е.* На Златију коло растргнуо, све окреће коло наоколо. *НП Вук.*

~ **се 1.** *раскинути се, раздвојити се (услед снажног вучења, трзаја); растурити се, разићи се.* — Нетом удари први звек на Госпин поздрав, коло се растргло. *Пав.* **2.** *упрети*

све снаге радећи на много страна, преоптеретити се разноврсним пословима. Деан. Рј.

Изр. ~ од посла (на све стране, на сто страна и сл.) *растргнути се (2).*

растре́бити, ràстрёбӣм, ијек. растријèбити, свршн. *довести у ред уклањајући сувишно, распремити. Вук Рј.*

растребљи́ва̄ње с (ек. и ијек.) *гл. им. од растребљивати.*

растребљи́вати, -èбљујём (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према растребити и растријебити.*

растрежњава̄ње с (ек. и ијек.) *гл. им. од растрежњавати (се).*

растрежњава̀ти (се), -èжњāвām (се) и **растрежњи́вати (се),** -èжњујём (се) (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према растрезнити (се) и растријезнити (се).*

растрежње́ње с *прелазак у трезно (трезвено) стање:* ~ после пијанке, заноса и сл.

растрезни́вати (се), -èзнујём (се) несврш. *в. растрежњивати (се).*

растре́знити, ràстрёзнӣм (трп. прид. ràстрёжњен), ијек. растријèзнити, свршн. *вратити у трезно стање; учинити да се неко прибере, да почне трезвено расуђивати.* — Ето, сад тај каснији живот долази ... да ме растријезни. *Бег.*

~ **се** *постати опет трезан, ослободити се утицаја алкохола (сна, узбуђења и сл.); повратити се у нормално стање, прибрати се.* — Наредник подвикну пијаним женама и оне се мало растрезните кад видеше жандаре. *Чол.* Још [се] нијесу ... растријезнили од оне радости. *Мул.*

растре́лити, ràстрёлӣм, ијек. растријèлити, свршн. *ранити из ватреног оружја.* — — Ономе несретнику само је рука растријељена. *Донч.*

растрèптати, ràстрепћēм свршн. *изазвати трептање нечега, облити трептавим сјајем.* — Жетвени дани [су се] кретали као котачи растрептани злаћаним жлицама сунца. *Бен.*

растре́са̄ње с *гл. им. од растресати (се).*

растре́сати (се), ràстрēсām (се) *несврш. и уч. према растрести (се).*

растрèсача ж физ. *удубено сочиво, леђа које расипа светлост. Физ. 1.*

растре́сен, -а, -о и **растрèсен,** -ена, -èно **1.** *трп. прид. од растрести (се).* **2.** *разбацан, раштркан, размештен ретко, неправилно.* — Обале непрегледног језера са бијелим растреseним кућама. *Матош.* **3.** *који не може да усредсреди пажњу, расејан, неприбран.* — Потпуно растресен и одсутан, он је зурио у платане под прозорима. *Крл.* Немој да ми замјериш ... растресена сам. *Ђур.*

растре́сено и **растрèсено** прил. *расејано, одсутно; без прибраности, узрујано.* — Сједио је крај мојих кола и растресено гледао на свијет. *Шов.*

растре́сенӧст и **растрèсенӧст,** -ости ж *особина онога што је растресено, одсуство пажње, расејаност; живчани слом, растројство.* — У растрesености објесио [се] неке ноћи. *Уј.*

растреси́ва̄ње с *гл. им. од растресивати (се).*

растреси́вати (се), -èсујём (се) несврш. *растресати (се).*

ràстресит, -а, -о **1. а.** *који је слабе кохезије, који се лако осипа, трошан, сипак; порозан, шупљикав:* ~ земљиште, ~ снег. — Оне су својим радом стварале растресити слој земљине површине, који се зове тло. *ОГ.* Топлија су порозна (шупљикава, растресита) ткива него густа и збијена. *Батут.* **б.** *редак, размакнут.* — Испод маслина ... вода се цедила кроз растресите гране. *Јак.* **2.** *растресен, расејан.* — Разликујемо растреситу ... и сабрану ... пажњу. *Псих.*

ràстресито прил. *размакнуто, широко.* — Косо и растресито порасла и остарела дрвета. *Дов.*

ràстреситӧст, -ости ж *особина онога што је растресито. Р-К Реч.*

ràстрескати, -а̄м свршн. *снажним замахом разбити, изломити, смрвити.* — Тикву [ћу ти] растрескати. *Ков. А.*

~ **се** *изломити се, разбити се у комаде.* — Ђерма се над зденцем ... сва растрескана свали. *Јурк.*

ràстреснути, -нēм свршн. *разбити, растрескати.* — Спремао се управо Наполеон ... да у комаде растресне стару ову царевину. *Том.*

~ **се** *разбити се, растрескати се.* — Гром грмну, а ура растресну се на сто мрвица. *Шен.*

растре́сти и **ràстрēсти,** -éсēм (трп. прид. растре́сен, -а, -о и растрèсен, -ена, -ено) свршн. **1. а.** *довести у стање трошности, пољуљати, расклимати; учинити сипким, уситнити, измрвити.* — Једна немачка бомба сасвим је растресла ову малу кућицу. *Дед. В.* Почео [је] да провлачи руке кроз растресену земљу. *И.* **б.** *растурити, расути, истрести на разне стране.* — Осети сад да би му било мило да растресе дукате. *Црњ.* **в.** *тресући и раздвајајући раширити, рашчешљати:* ~ браду, ~ бркове. — Милује хрта, забавља се да ону вилинску косу његову дигне, растресе. *Сек.* **г.** *изнурити, измучити трескањем, неудобним ношењем.* — Јесу ли те растресли хатови на овоме дугачкоме путу? *Њег.* **2.** *разбити, разломити.* — Било би га [брод] растресло гдјегод доље о школ.

Новак. **3.** *покренути из учмалости, из мртвила, пренути, разведрити; узбудити, раздрмати.* — Узалуд је Фехим гледао ма чим растрести пријатеља. *О-А.* Сваки живац [ми] растресе и надме. *Рак.* **4.** *довести у стање потиштености, потрести, депримирати.* — Нешто га је ради тога растресло и растужило наједном. *Мих.*

~ **се 1.** *расклимати се услед потреса, удараца и сл. Р-К Реч.* **2.** *раширити се, разгранати се.* — Огромне су [врзине], растресле се непоткресане горе ... замрсио се чешљар. *Рад. Д.* **3.** *пренути се из учмалости, из мртвила, разведрити се, орасположити се.* — Немој улазити ... тако мргодан и замишљен ... мало се растреси. *Лаз. Л.* Извезите се, растрест ћете се. *Крањч. Стј.*

ра̀стрёти, ијек. ра̀стријети, и **ра̀стрти,** ра̀стрём (ређе ра̀стерём и ра̀старём) (р. прид. ра̀стро̀, ра̀стрла, -ло; трп. прид. растр̀вен, -ѐна, -ѐно и ра̀стр̀т) сврш. **1. а.** *раширити, развити.* — У Бучје к зинци душа јој одлети, над бокчем малим крила ће растријети. *Марк. Ф.* Извади из дубокога џепа свитак, одвије га и растре по крилу. *Шапч.* **б.** *разместити, распоредити на већем простору.* — Ако има довољно ... леса ... могу [се] шљиве растрти, како не би остале дуго на гомили. *Тод.* Струготине ... растремо на дно сандука. *Батут.* **2. а.** *превући руком преко нечега, протрљати.* — Растаре ... уморне очи. *О-А.* Бацио је сјекиру, растро брк ... спреман да се грли и љуби с побратимом. *Ћоп.* **б.** *трљајући разнети, збрисати.* — Скупио се танак слој ... прашине, а она га растрла прстом. *Хорв.*

~ **се** *растурити се по каквој површини, расути се, раштркати се.* — Да видимо коју кметску колибу што се одаље растрла на пропланцима. *Павл.*

растре́штати, -тӣм сврш. *трештаво, бучно објавити.* — Бубњеви и трубе на све стране тад растреште тријумф. *Панд.*

~ **се** *одбити се, одјекнути трештаво.* — Гњевни повик јалово се растрешта о пусте зидове. *Ћоп.*

ра́стржан, -жна, -жно покр. *растурен, расут.* — Места грађена на тај начин тако [су] растржна да је саобраћај отежан. *Батут.*

ра̀стрзā но прил. *с прекидима, искидано.* — Кроз бол [се] смеши растрзано. *Шуб.*

ра̀стрзā нōст, -ости ж *стање онога који је растрзан, онога што је растрзано; душевни несклад.* — Пијанска растрзаност ... учини те одлуче чекати. *Киш.*

ра̀стрзā ње с *гл. им. од растрзати (се).*

ра̀стрзати, -тржём несврш. **1.** *несврш. и уч. према растргнути.* **2.** *мучити различитим тежњама или обавезама, кидати, растињати.* — Растрзан са две тако супротне стране сазревао [је] рано. *Милис.*

~ **се** *несврш. и уч. према растргнути (се).*

ра̀стр̄ги и **ра́стриг** м *лишење калуђерског чина. Бен. Рј.*

ра̀стриг м *раскалуђер. Р-К Реч.*

ра̀стр̄жж м *разрез, прорез (на оделу).* — Говорио је ... с уживањем, турајући руке у растриж на ... чакширама. *Поп. Ј.*

растрижѐњāк, -а́ка м пеј. покр. *онај који носи изрезан капут (као странци), странац.* — Неки ... растрижењаци ... тумаче нам отровне књиге. *Павл.* О, о, чудна момка растрижењака! *Мат.*

растрије-, ек. растре-.

ра̀стриња̄ти, -ӣм сврш. *претворити у трње, у ситне честице, измрвити.*

~ **се** *претворити се у трње, ситне честице.* — Дрво и биље што на сувој земљи угине, мало-помало размрви се, растриња и нестане га. *М 1867.*

ра̀стриња̄, -ӣжём сврш. *раскројити, расећи.* — Јечерма растрижена на боковима. *Кал.*

растрка́вати (се), -тр̀кāвāм (се) *несврш. и уч. према растркати (се).*

растр́кати, ра̀стр̄чём сврш. **1.** *натерати у трк (коња). Вук Рј.* **2.** *раштркати, разбацати.* — Памет [му] муте сила измрчене хартије, растркане по ... столу. *Ћип.*

~ **се** *дати се у трк, растрчати се.* — Јевреји се растркаше као мрави. *Андр. И.* фиг. Облаци тамни растркали се небом. *Наз.*

растрки́вати (се), -тр̀кујём (се) *несврш. и уч. према растркати (се).*

растр́кнути, ра̀стр̄кнём сврш. *растерати трком, отерати у трку на разне стране.* — Долазио [је] ... да ... сребрне овце своје растркне по плавом небу. *Наз.*

ра́стрком прил. *у нереду, раштркано, разбацано.* — Вратио [се] на опљачкано огњиште, гдје све лежаше растрком. *Водн.*

растрљава́ти, -р̀љāвāм *несврш. и уч. према растрљати.*

растр́љати, ра̀стр̄љām сврш. **1.** *разнети трљајући; размазати.* — Згазио [бих га] као црва и растрљао да трага не остане од њега. *Вас.* **2.** *превући руком преко нечега, протрљати нешто.* — Жустро растрља по бради. *Десн.*

растрљи́вати, -р̀љујём *несврш. и уч. према растрљати.*

ра̀стровā нōст, -ости ж *стање онога што је растровано, затрованост.* — Треба себи предочити потпуно растрованост друштвених односа. *Нех.*

растро̀вати, ра̀струјём сврш. *разлити отров по нечему, испунити отровом, затровати, заразити.* — фиг. Ти људи још нису посве растровали судство. *Старч.*

~ **се** *испунити се отровом, затровати се.* — Јер се сама истрошила, прерано остарјела, сва растровала и отрцала као . . . мачка. *Кол.*

ра́стро̄ј, -оја м *неред, метеж, расуло; растројеност.* — Буди смиреником у вријеме опако. У метежу смјером, стројем у растроју. *Прер.*

растројáвање с *гл. им. од растројавати (се).*

растројáвати (се), -ујāвām (се) *несврш. и уч. према растројити (се).*

ра̀стројено прил. *без прибраности, несређено; расејано, одсутно.* — Гледале [су] . . . сетно и растројено. *Уск.*

ра̀стројенӧст, -ости ж *стање онога што је растројено.* — Пронашӧ [је] узрок . . . растројености. *Панд.*

растро̀јити[1], ра̀стројīм сврш. *поделити, поцепати на троје.* — [Земљу] је худа срећа . . . растројила и расчетверила. *Шен.*

растро̀јити[2], ра̀стројīм сврш. **1.** *унети неред, расуло, пореметити; разбити, растурити.* — Није [им] пошло за руком да растроје устаничке редове. *Чол.* **2.** *довести у стање нервне исцрпености.* — Неспавање их је растројило. *Поп. Ј.*

~ **се 1.** *расути се, разбити се, растурити се.* — Све се јединице растројише, војници се погубише, а код свију . . . настаде паника. *Лаз. М.* **2. а.** *истрошити се, искидати се (о нервима).* — Њезини су живци скроз растројени. *Том.* **б.** *доћи у стање нервне истрошености, изнурености; изгубити способност хладнокрвног расуђивања.* — Ти си сада растројен, не можеш присебно . . . да одлучујеш. *Ћос. Д.*

растро́јство с цсл. **1.** *расуло, неред; распад.* — Веровао [је] . . . у турско растројство. *Јов. С.* Ријетки слој грађански . . . попуњавао се растројством племства. *Пов. 2.* **2.** *нервна или душевна пореме̄ћеност.* — Уколико је време више пролазило, утолико је више падао у растројство. *Ћос. Б.* Потражио [је] утјеху у смрти у моменту душевног растројства. *Крл.*

ра́строшан, -шна, -шно *који много, расипнички троши, расипан.* — Знали су да је . . . растрошан и да има много дуга. *Том.*

растро̀шити, ра̀строшīм сврш. **1.** *уситнити, измрвити.* — Вода . . . носи растрошене стене. *Панч.* **2.** фиг. *измучити, изнурити.* — Живе у средини која човека са Запада најпре растроши, затим га учини болесно раздражљивим. *Андр. И.*

~ **се** *уситнити се, измрвити се.* — Растопи се . . . и растроши. *Прер.* фиг. Да се национална енергија не би растрошила . . . народни дух истурио је Милетића на површину. *Петр. В.*

растро̀шљив, -а, -о *склон расипништву, растрошан.* — Балзак бијаше . . . растрошљив до крајности. *В 1885.*

ра́строшњāк м *расипник.* — На гласу [је] као први кицош, растрошник. *ХР 1928.*

ра́строшно прил. *расипнички, расипно.* — Гостили су се растрошно и бучно. *Нех.* Живе и они растрошно и раскалашно. *Мил. В.*

ра́строшнӧст, -ости ж *особина онога који је растрошан, расипништво.* — С твоје растрошности измакло ми је из руку пол краснога имања. *Шен.*

растр̀пати, -āм сврш. *одгрнути; извадити из трапа, из земље.* — Кромпира имам доста . . . Да га растрпам, не могу. *Лал.*

ра̀стрсити, -īм сврш. *рашчистити, отарасити се чега.* — Растрсиће он то часом, продаће. *Радул.*

ра̀стрти, ра̄стрēм сврш. = растрети.

ра̀стрћи, ра̀стргнēм сврш. *в. растргнути.* — У пустињи . . . ће је звјерад растрћи. *Н. прип. Вук.*

растру́бити, -īм сврш. *распричати на све стране, разгласити.* — Тко је . . . ту потвору раструбио? *Шен.* Ћата се највише дао на посао да се ти гласови раструбе. *Ранк.*

раструбљи́вати, -ујбљујēм *несврш. и уч. према раструбити.*

растру́гати, ра̀стрӯжēм сврш. *расећи тестером, пилом, распилити.* — Загледао [сам] ову твоју оскорушу. Душу дала да се раструже. *Рад. Д.*

ра̀струлео, -ела, -ло, ијек. ра̀струлио *разорен труљењем, иструо.* — Кашље . . . оним малим кашљем за који су још способна . . . његова раструлела плућа. *Сек.*

ра̀струлио, -ујела, -ло, ек. ра̀струлео.

ра̀струлити се, -īм се сврш. *постати труло, распасти се трулећи, иструнути. Вук Рј.*

ра̀струнути, -нēм сврш. **1.** *изазвати труљење, распадање, учинити трулим.* **2.** фиг. *искидати, разнети, растурити.* — Њему фали нешто озбиљно . . . нешто што ће раздухати вјетрена вела и раструнути паучине. *Божић.*

~ **се** *раструлити се. Вук Рј.*

растру́пати, ра̀стрӯпām сврш. *раскомадати, изразбијати.* — Навали хрпа људи на жупну цркву . . . распела . . . раструпа и однесе све што има вриједност тржишта. *Старч.*

ра̀струхлити се, -īм се и **ра̀струхнути се,** -нēм се сврш. *раструлити се. Вук Рј.*

растрчати се, -чīм се сврш. *ударити у трчање; ужурбати се.* — Растрчало се старо

и младо. *Том.* Растрчао се одједаред много Јово граничар. *Сек.*

растршáвати се, -тр̀шāвāм (се) несврш. покр. *растурати се, разилазити се.* — Овај се пазар данас неће растршавати. *Бон.*

растр̏шити, рàстр̏шīм сврш. *намештити нешто да стрши, разбарушити:* ~ косу. ~ **се** *раширити се, разбарушити се.* — Писару се лице развучe ... и бркови растршише. *Рист.*

растýбити се, рàстȳбīм се сврш. *растворити се, расцепити се, раздвојити се;* исп. раступити се. — Пред царем се камен растубио. *Вук Рј.*

рàстȳжен, -а, -о **1.** *трп. прид. од растужити (се).* **2.** *пун туге, жалостан, тужан.* — Председник растуженим срцем јавља да су ... преминули ови чланови. *БК 1906.* Одвезла се млада у цркву ... много растужена. *Кол.*

рàстȳжено прил. *с тугом, жалосно, тужно.* — фиг. На западу сунце поврх горе сједа, растужено на свијет помркнути гледа. *Вел.*

рàстȳженōст, -ости ж *стање онога који је растужен; тиха туга, сета.* — фиг. Блага и слатка растуженост ... пада са месеца. *Богдан.*

растужéње с *растуженост, туга.* — Затворио сам јој очне капке ... и без растужења оставих угашену светиљку. *Богдан.*

растужи́вāње с *гл. им. од растуживати (се).*

растужи́вати (се), -ȕжујēм (се) *несврш. и уч. према растужити (се).*

растýжити, рàстȳжīм сврш. *учинити кога тужним, ожалостити.* — Обузе је ... горко кајање. Растужило је ово тихо јесење време. *Срем.* Тад удари ... и моје растужи срце. *М-И.* Вест ме је много растужила. *Дед. В.*

~ **се** *постати тужан, ражалостити се.* — И ја сам покушō једном ... да се својски растужим, па да процвилим у ритму. *Ант. 2.* Нисмо се растужили над крвљу паликуће. *Фран.*

растумачéње с *објашњење, тумачење.*

растумàчив, -а, -о *који се може растумачити, разјашњив, објашњив.* — Није растумачиво уношење ... примитивних светаца у готово све наше цркве. *Баб.*

растумáчити, -ȕмāчīм сврш. *разјаснити, објаснити, протумачити.* — Не иде то тако. Ви сте у моју кућу унели једну дисонансу. Растумачите ми то. *Петр. В.* Није могла себи растумачити што се то догађа с њом. *Шов.*

растýпити се, рàстȳпīм се сврш. **а.** *раставити се, размакнути се, раздвојити се.* — Они се раступе сви и пропусте кола. *М-И.* Нијемо — раступивши се у два реда — клањају [се] Хасанагиници и Пинтеровићу. *Огр.* **б.** *разићи се, расплинути се, распршити се.* — Магла се ... бијаше раступила. *Мул.* Пушка преста, дим се раступи. *И.*

раступљи́вāње с *гл. им. од раступљивати се.*

раступљи́вати се, -ȕпљујēм се *несврш. и уч. према раступити се.*

рáстур м **1.** *губитак, штета од растурања (при дељењу, размеравању, преношењу и сл.).* — Без даре равно је тридесет кила [ораха]. Још сам додао прегрш' две на растур. *Рад. Д.* У ову количину није урачунат растур приликом вршидбе. *Пол. 1958.* Ја не бацам ништа. У мене нема штете ни растура. *Андр. И.* **2.** *распад, пропаст.* — Свађа између њих доноси собом растур државе. *Јов. С.*

растýрāње с *гл. им. од растурати (се).*

растýрати (се), рàстȳрām (се) *несврш. и уч. према растурити (се).*

растȕрāч, -áча м *онај који разноси, растура нешто, разносач; онај који проналази купце на терену, трговачки посредник, аквизитер.* — Долази у обзир ... и растурач [књиге] уколико има знања о садржају. *Мј. 1926.* Некад су били најгрлатији растурачи добре књиге. *НИН 1960.*

рàстурен, -а, -о **1.** *трп. прид. од растурити (се).* **2.** *размештен на разним странама, разбацан, раштркан.* — Ено тамо једно [село] растурених кућа. *Стан.* Многи погинули партизани остадоше на растуреним положајима. *Пер.*

рàстуренōст, -ости ж *особина, стање онога што је растурено, раштрканост; расцепканост.* — Радништво није груписано ... већ је било растурено ... а та растуреност не иде у прилог успешном ... покрету. *Лапч.* Љепота је Осла ... у његовој растурености. *Кост. Д.*

растури́вāње с *гл. им. од растуривати (се).*

растури́вати (се), -ȕрујēм (се) *несврш. и уч. према растурити (се).*

растурȉвāч, -áча м *растурач. Деан. Рј.*

рàстурити, -ȉм сврш. **1.** *учинити да нестане део по део од онога што је било на једном месту, што је представљало целину (дајући на разне стране, разносећи и сл.):* ~ библиотеку, ~ збирку. **2.** *раставити на делове, расклопити, размонтирати:* ~ машину, строј. **3. а.** (заједницу) *изазвати распад (какве заједнице или чега сл.), раскомадати, распарчати.* — Хоће да се деле, јер је женски бес запалио кућу и хоће да је растури. *Скерл.* **б.** *упропастити; уништити, разорити.* —

Ђока ... назида кућу са партијом, а овај мој растури кућу. *Нуш.* Штаб је донео одлуку да се растуре та петоколонашка гнезда. *Чол.* **в.** *раскинути, поништити, покварити:* ~ уговор. — Није ваљда ... растурио просидбу. *Рад. Д.* **4. а.** *натерати на разлаз, растерати (скуп); забранити рад (друштва, организације), распустити:* ~ збор. — Мађарским властима то би добро дошло да Омладину растуре. *Јов. С.* Морају ... кршћанска друштва растурити. *Наз.* **б.** *учинити да се нешто разиђе, да нестане, распршити; натерати у бекство, разагнати, растерати.* — Одмах растури маглу Кронион. *М-И.* Колико их ласно ударише ... по планини свате растурише. *НП Вук.* **5. а.** *упутити на разне стране, разаслати; разместити, распоредити.* — Посред поља попео чадорје, па растури харачлије љуте ... тер од главе по жут цекин иште. *Маж. И.* Пажљиво растури тањире, намести виљушке. *Вукић.* **б.** *одвајајући део по део дати многима, раздати; разделити, разнети:* ~ летке. — Измишљао је ... планове како ... да га [капитал] растури под интерес. *Глиш.* Већ се лепе плакате по улицама ... теби [сам] донео ... стотинак комада да растуриш по чаршији. *Нуш.* **в.** *продати више примерака (књиге и сл.), распродати, испродавати, распачати.* — Растурио је ... четрдесет и осам комада [календара]. *Срем.* **6.** (глас) *разнети, раширити, разгласити:* ~ вест, ~ новост. — Растурише они на све стране гласове о страхотама. *Том.* **7. а.** *расути, разбацати:* ~ слог. — Многе приповетке су му растурене у разним часописима. *Глиг.* **б.** *широко развити, разгранати.* — Сео [је] под ... липу, што је растурила гране пред црквом. *Вес.* **8.** *опружити, протегнути.* — По миндеру ноге растурила, кано патка по дубоку виру. *НП Вук.*

~ **се 1. а.** *отићи на разне стране, разићи се (о већем броју лица, о скупини):* растурило се друштво, јато. — Одатле се војска растурила, сваки оде завичају своме. *НП Херм.* **б.** *расплинути се, распршити се, нестати (о облаку, диму и сл.).* — Сутрадан ... се растурила магла. *Петр. М.* **2.** *распоредити се, поделити се.* — Била [би] добит кад би се таленти употребљени у приповеци растурили и на остале књижевне врсте. *Поп. Б.* **3.** *распространити се, пронети се, разнети се (о гласовима, вестима и сл.). Р-К Реч.*

Изр. ~ слеме *упропастити породичну заједницу.*

ра̀стӯрчити се и **ра̀стурчити се,** -ӣм се сврш. *престати бити Турчин, изневерити, напустити ислам.* — Ако дјецу усшаљемо на школе, растурчит ће се. *О-А.*

ра́стӯћӣ, -ā, -ē *који расте, који је у успону, у порасту.* — Видио [је] растућу моћ Карла V. *Нех.* Растућа производња омогућује одржавање и прираст становништва. *Комун. 1951.*

расту́ћи и **ра̀стӯћи,** -у́ћём сврш. **1.** *тучењем сасвим уситнити, разбити, истуцати:* ~ со, ~ шећер. **2.** *разбити, распршити, растурити.* — Облаке вјетар свуд растуче. *Прер.*

расту́цати, ра̀стӯцāм *несврш. и уч. према* расту́ћи *и* ра̀стуцати.

ра̀стуцати, -ām сврш. *растући. Р-К Реч.*

растучéнац, -нца м *растучен, издробљен, уситњен камен, туцаник.* — Други су разбијали камење, неки су разнашали ... растученац. *Дук.*

ра̀суда и **ра̂суда** ж *оцена, суд; расуђивање, размаграње; разум.* — У моју расуду не спада хисшоричка вриједност ових његових дјела. *Јаг.* Страсти ... не допуштају мирну, здраву расуду. *Баз.* Свежина телесна, лепота стаса ... важиле су ... као и изображен дух, оштра расуда. *М 1867.*

ра́судан, -дна, -дно **1.** *који уме расуђивати, разуман, разложан, разборит.* — Одједаред ... зашао је ... у све главе, и трезвене и расудне ... црн глас: да нам је војска остала без муниције. *Сек.* **2.** (одр.) *који се односи на расуђивање, умни, интелектуални.* — Та проблематика ... надвисује расудну способност тих маса. *Крл.*

расу́дити, ра̀сӯдӣм сврш. *свестрано размотрити и оценити, просудити, проценити.* — Могао [је] ... тачно видјети и расудити. *Ков. А.* Расуди, брате, је ли право да се заборави свети рад правих јунака. *Миљ.* Мислиш ... да ја немам мозга да добро расудим ствар? *Трифк.*

расу̀дљив, -а, -о *расудан, разборит, разуман.* — Нагони су бурни, душа мање толерантна, ум мање расудљив. *М 1867.* Промисли и ти добро, расудљив си човјек. *Гор.*

расу̀дљивōст, -ости ж *особина онога који је расудљив; способност расуђивања, расудност, разборитост.* — Посљедњих година остави старога разборника расудљивост. *Гор.* Ова складност извире из разборите савјести која настаје од здраве расудљивости. *Баз.*

ра̀судњак и **ра́судњак** м *онај који расуђује; цензор, критичар. И-Б Рј.*

ра̀судно и **ра́судно** прил. *на расудан начин, разборито, разложно.*

ра̀суднōст и **ра́суднōст,** -ости ж *особина онога који је расудан, способност расуђивања, разборитост.* — Глава, пуна збиље и расудности ... жртвује се. *Грол.*

расуђе́ње с *расуђивање, резоновање; оцена, суд.* — Оштар ум и здраво расуђење у свакој

ствари ... чињаше да су га свуда разликовали. *Ат.*

расу̏ђи̏ва̄ње с *гл. им. од расуђивати.*

расу̏ђи̏вати, -у̏ђујем *несврш. и уч. према расудити.*

расу̏ђи̏ва̄ч, -а́ча м *расудник. Прав.*

расу́кати, ра̀сӯчем сврш. **1. а.** *размотати (клупко); опорити (плетиво); распрести (прећу, конац). Деан. Рј.* **б.** покр. *разградити, раставити, растурити.* — Да прибаве огријев, расукаше сусједну колибу и нанијеше гомиле греда, кољa и шиндре. *Лал.* **2.** *развити, растањити (тесто).* — Сама је сјела да расуче бурек, најмилију шиту газда-Симину. *Ћор.*

расуки̏ва̄ње с *гл. им. од расуквати.*

расуки̏вати, -у̏кујем *несврш. и уч. према расукати.*

расу̏ла ж и м *расипник, расипница. Бен. Рј.*

расу̏ло с **1.** *стање потпуне дезорганизације, распад заједнице; општа пометња, хаос.* — После пораза четника на Неретви, у њиховим редовима наступило је право расуло. *Дед. В.* фиг. На главној раскрсници ... расуло сахрањује државу. *Јел.* **2.** *пропаст, уништење.* — Расуло пријети не само њиховој имовини већ и породици. *Том.* **3.** *слом, растројство.* — Од блажене среће ... прешо̀ сам свију осећања скале ... до хаоса тежњи и нервна расула. *Панд.* **4.** *рушевине, развалине.* — Бенедиктинац Ратко и Бречко, кнез отока, дигоше из расула [опатију]. *Наз.*

расу́ловић м необ. *расипник, распикућа.* — [Он је] расуловић и разметљивац и пустахија. *Коз. И.*

ра̀сунча̄н, -а, -о песн. *сав у сунцу, обасјан сунцем.* — Расунчана земља у чару тоне. *Кош.*

ра̀сӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од расути (се).* **2.** фиг. *који има обавеза на много страна, истрзан, искидан; расејан, растројен.* — Где је идеја ... која ће то ... приближити схватању ... данашњег расутог човека, који не зна шта ће пре. *КН 1956.* **3.** *сломљен, сатрвен, скршен.* — Био је већ сав жут ... с објешеним рукама низ бедра, сав климав, расут, потрт. *Бег.*

расу́так, -тка м арх. *расуло.* — Из тога [ће] пропадања слиједити расутак. *Старч.*

ра̀сӯти, ра̀спēм сврш. **1. а.** *пролити, просути.* — Хтеде да се снужди и да сузе распе. *Дуч.* **б.** *разбацити на све стране, распршити, расејати.* — Тако их ... расу оданде по свој земљи. *Дан.* фиг. Кô вјетар лишће расух живот тај. *Кркл.* **2.** *распоредити на разне стране, поразмештати.* — Григорије расу ескадрон за јуриш. *Моск.* **3.** *натерати на разлаз, растерати.* — Ахилеј ... брзо скупштину распе. *М-И.* **4.** *разорити, разнети, уништити.* — Напунио њега мноштвом јунака, што расуше Илиј. *М-И.* Осећам да су стари дани били једна радост, једна љубав коју живот расу. *Дис.* **5.** *нештедиће утрошити на разне ствари.* — На шта је само све расуо своју заиста ретку и ... живу делатност. *Мил. Ж.* **6. а.** *раширити, пронети (глас).* — Расуо сам ... глас да ће бански намјесник бити заповједником ... пуковине. *Шен.* **б.** *нашироко развити, распрести, развести (разговор, причу).* — Преровски ловци ... расуше причу око огњишта. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *испасти из омота, преграде и сл. и растурити се, просути се (о ситним и лаким материјама, ситним предметима и сл.):* расуло се жито, расули се клинци. — Диже јастук: око њега се расу перје. *Ћос. Б.* **2.** *распростријети се на широком простору; обасјати зрацима, светлошћу.* — Над пустим крајем расуло се бијело свјетло мјесечине. *Новак.* **3.** *растурити се, разићи се (о скупу).* — Друштванце, запав у село, расу се на све стране. *Коз. Ј.* По лукама расуле се бијеле овце. *Коч.* **4.** *расточити се, распасти се.* — Расуше се куле. *Бој.* Тако се сада расу лађено дрво. *М-И.* **5.** *добити килу, окилавити.* — Муж јој се разболео, расуо се. *Пец.*

ра̀сӯто прил. *разбијено, искидано, распршено.* — Расуто груну плотун, један, други, трећи. *Ћос. Д.*

расу́ће с арх. *расуло, распад, пропаст.* — Питао [је] за све догађаје од опсаде и расућа њина. *Март.* Нити су обранили устав ... него су ... расуће ускорили. *Старч.*

расуши̏ва̄ње с *гл. им. од расушивати се.*

расуши̏вати се, -у̏шујē се *несврш. и уч. према расушити се.*

расу́шити се, ра̀сӯшӣ се сврш. *испуцати због губитка влажности (о дрвету, дрвеном суду и сл.);* супр. забрекнути. — Распаст ће се као дуге расушена бурета. *Кол.* Расушене храстове даске заклопараше. *Ћоп.*

расформи̏рати, -о̀рмӣра̄м сврш. *укинути, распустити (неку установу или организацију):* ~ предузеће. — Вратити се на Лим ... значило је расформирати батаљон. *Лал.*

расфо̀рмисати, -ишēм сврш. *в. расформирати.*

расфра̀нцлати се, -а̄м се сврш. нем. варв. *искидати се у француле, ресе, изресати се, изројатати се.* — Подсукња [је] од виолетне свиле, распуцана и сва расфранцлана. *Бег.*

ра̀сфра̄тар, -тра м *онај који је напустио фратарски позив, рашчињени фратар. Деан. Рј.*

рàсфрāтрити, -ӣм сврш. *лишити фратарског чина.*

~ **се** *напустити фратарски позив, збацити мантију. Деан. Рј.*

рàсфришкати се, -ām се сврш. нем. варв. *освежити се, окрепити се.* — Послије би изјахао на шетњу, а онда расфришкан ... вратио се кући. *Том.*

рàсфуњкати, -ām сврш. разг. *расипнички потрошити, спискати.* — Једва она чека ... да што прије расфуњка ову нашу муку. *Донч.*

расхалàкати се, -ām се и **расхалáкати се,** -àлāчēм се сврш. *почети све више халакати, развикати се.* — Азем се још жешће расхалакао: — А крмски ли Шемсо ... покајаћеш се. *Сиј.*

расхàлватити се, -ӣм се сврш. *обући угодну кућну одећу, раскомотити се; свући се. Бен. Рј.*

рàсхарати, -ām и **расхáрати,** рàсхāрām сврш. тур. *распљачкати, опустошити; разорити, разрушити.* — Не бијаше јак стиснути очију пред ранама дома расхараног до бјеснила странака. *Шен.*

расхихѝштати се, -ām се сврш. покр. *раскикотати се.* — Тај је дозив расхихиштаног града био напошљетку јачи. *Војн.*

расхихòтати се, -йхоћēм се сврш. *почети се хихотати, раскикотати се.* — Она се расхихотала гласно због пса. *Л-К.*

рâсхлада ж **1.** *расхлађење, освежење.* — Усијаном желуцу тражи расхладе. *Јакш. Ђ.* **2.** *хладовина, свежина.* — Цијели крај одисаше угодном расхладом. *Леск. Ј.*

рâсхладина ж *простор у сенци, хладовина.* — У ... расхладини сунце се не осјећа, његова топлина и свјетло расипљу се по пучини. *Тип.*

расхлáдити, рàсхлāдīм сврш. **1.** *учинити хладним, хладнијим, охладити; сузбити осећај врелине, прекомерне топлоте, освежити:* ~ пиће. — Воду вади да бело лице расхлади. *Чипл.* Хладни челик ... нека ... расхлади жар моје страствене крви. *Јонке.* **2.** фиг. *смирити, стишати узбуђења; сузбити интерес за нешто.* — Та му је мисао одмах расхладила занос. *Мат.*

~ **се 1.** *одстранити осећај непријатне топлоте из тела, освежити се.* — Након вечере изишао [је] да се мало расхлади. *Франг.* **2.** *прехладити се, назепсти.* — Главу [му] брижно повије да се не расхлади. *Јурк.* **3.** фиг. *престати се одушевљавати нечим, отрезнити се од заноса.* — Кад се расхладио и поразмислио, увидео је да је требао кришом радити. *Дом.*

рâсхладица ж **1.** *дем. од расхлада.* **2.** фиг. *затвор, хапс.* — Сад знамо тко нас [је] вргао у расхладицу. *Гор.*

рáсхладнӣ, -ā, -ō *који служи за расхлађивање:* ~ уређај.

расхлађѐње с **1.** *освежење, расхлада. Деан. Рј.* **2.** фиг. *губитак интереса за нешто, равнодушност после одушевљења. И.* **3.** *назеб, прехлада. И.*

расхлађѝвање с *гл. им. од расхлађивати (се).*

расхлађѝвати (се), -àђујēм (се) *несврш. и уч. према расхладити (се).*

расхлáпети се, -пӣм се, ијек. расхлáпјети се, и **расхлáпити се,** -ӣм се (ек. и ијек.) сврш. *хлапећи нестати, испарити, исхлапити.* — А ти, сузо, жарка капи, у маглицу се расхлапи. *Шен.*

расхлáпјети се, -пӣм се, ек. расхлáпети се.

рáсход м; супр. приход **1.** *издатак, трошак.* — Није добро знао ни колики му је приход, ни колики расход. *Глиш.* Уз такве расходе неће бити могуће проживјети цијелу годину без дуга. *Краљч. Стј.* **2.** књиг. *страница књиге или рубрика списка у коју се уносе издаци.*

Изр. отићи у ~ *бити одстрањен.*

рàсходак, -отка м *в. расход. Р-К Реч.*

расхóдати се, рàсхōдām се сврш. **1.** *почети ходати тамо-амо, усходати се.* **2.** *навићи тело на покрет (после дужег седења или лежања).* — Устане ... као да се хоће расходати. *Краљч. Стј.*

расхòдити се, рàсходӣм се сврш. покр. *разићи се, распурити се (о друштву, скупу).* — Одатле се војска расходила, свак отишō завичају своме. *НП Херм.*

рáсходнӣ, -ā, -ō *који се односи на расходе. Р-К Реч.*

рáсходнӣк м *књига расхода, трошкова. Р-К Реч.*

рàсходнӣк м **1.** бот. *биљка из пор. главочика* Eupatorium. *Бен. Рј.* **2.** зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша. Бен. Рј.*

рáсходовање с *гл. им. од расходовати.*

рáсходовати, -дујēм сврш. **1. а.** *одбацити нешто као дотрајало, неупотребљиво.* — Свака војска за собом понешто остави: расходоване сандуке, трагове коморе. *Вуј.* фиг. Расходујем прошлост. Нова одора. *Јел.* **б.** књиг. *укњижити као расход, убележити издавање; избрисати из инвентара нешто као неупотребљиво или нестало, отписати. Деан. Рј.* **2.** *пребацити у резерву (војно лице); отпустити.* — Официри расходовани од краља Милана враћени су поново у службу. *Јов. С.*

расхòђење и **рàсхођење** с *разлаз; растанак. Прав.*

расхохòтати се, -òхоћēм се сврш. *предати се хохотању, смејању; исмејати се.* —

Изашао [је] ... да се расхохоће и задовољи. *Бат.*

расхра́нити се, рàсхрāнӣм се свршн. *развити се телесно, разрасти се; угојити се, одебљати.* — Јеси се, синовче, расхранио, баш права чо'ечина. *Ивак.*

расхукта́вати се, -ȕктāвāм се *несврш. и уч. према расхуктати се.*

расхȕктати се, рàсхукћём се свршн. *покренути се с хуком, снажно се размахнути.* — Та сила крѐта завитлана и расхуктана ... па ипак хладна. *Кош.*

расцàвтити се, -ӣм се свршн. *расцветати се.* — Пружио [јој је] расцављени жарки цвијет. *Војн.*

рàсцар м *свргнути цар. Р-К Реч.*

расцаре́ње с *свргнуће с престола, детронизација. Р-К Реч.*

рàсцарити, -ӣм свршн. *свргнути цара с престола, детронирати.* — Изнова сте мене зацарили ... ви ме сада снова расцарите. *Њег.*

~ **се** *одрећи се царског престола, абдицирати. Р-К Реч.*

рàсцвалӧст, -ости ж *особина онога што је расцвало*; фиг. *бујност, богатство.* — Разлика [је] ... у расцвалости и разгранатости ... облика. *Комб.*

рàсцварити се, -ӣм се свршн. *растопити се, рашчварити се.* — Расцвари се кремен и оцило, сва се земља гаришем претвори. *Кур.*

расцвàсти се и **рàсцвасти се,** -àтēм се свршн. *расцветати се.* — Около њезине спиље расцвала се бијаше шума. *М-И.* фиг. Расцвала се питомином варош млада. *Чипл.*

ра́сцват м **1.** *стање биљке (ливаде, шуме и сл.) кад потпуно развије цветове, кад се прекрије цветовима, бујно цветање; цвеће.* — Ноћас ми се шума у расцвату снила. *Поп. В.* Наранчино стабло... се раскрили дивним бијелим расцватом. *Креш.* **2.** фиг. *пун развој, процват.* — Снажан, у расцвату свога здравља ... пролазио [је] право и часно кроз живот. *Вас.* Културни расцват у приморју ... то је хрватско шеснаесто стољеће. *Комб.*

расцвàтети се, -тӣм се, ијек. расцвàтјети се, свршн. *расцветати се.*

расцвàтити се, -ӣм се (ек. и ијек.) свршн. *расцветати се.* — Образи као да се ружа на њима расцватила. *Вес.*

расцвàтјети се, -тӣм се, ек. расцвàтети се.

расцвађи́вати се, -аћујēм се *несврш. и уч. према расцвасти се.*

расцвéлити, рàсцвēлӣм, ијек. расцвијèлити, свршн. *растужити, ражалостити, расплакати.* — Старе своје расцв'јелите мајке. *НПХ.* Запевке ... мајке и сестара расцвелише нас све. *Петр. В.*

~ **се** *повр.*

расцвељи́вати (се), -èљујēм (се), ијек. расцвјељи́вати (се) *несврш. и уч. према расцвелити (се).*

ра́сцвет, ијек. ра́сцвјет, м *расцват.* — Фини мирис ... је наговештавао скори пролећни расцвет. *Моск.* фиг. У првом расцвјету мога младенаштва мене је ... освојила ова љепота. *Бал.*

расцвета́ва̄ње, ијек. расцвјета́ва̄ње, с *гл. им. од расцветавати се.*

расцвета́вати се, -èтāвāм се, ијек. расцвјета́вати се *несврш. и уч. према расцветати се.*

расцвѐтати се, -ām се, ијек. расцвјѐтати се, свршн. **1.** *богато, бујно развити цветове, прекрити се цветовима (о биљци).* — Сећала се једне расцветане шљиве. *Рист.* Карамфили ... су се црвено расцвјетали. *Мар.* **2.** фиг. *бујно се развити.* — Расцвјетала [се] и жарила од радости и здравља. *Шимун.* **3.** фиг. **а.** *развити се, раширити се као цвет.* — Лојана се свећа разгорела, расцветао јој се фитиљ. *Шапч.* **б.** ир. *поцепати се, распасти се.* — Ђонови се већ расцветаше. *Јакш. Ђ.*

расцвијèлити, рàсцвијелӣм, ек. расцвéлити.

расцви́лити, рàсцвӣлӣм (трп. прид. рàсцвӣљен) свршн. *в. расцвелити.* — Њу је то љуто расцвилило. *Драж.*

~ **се** *повр.*

расцвиљи́вати (се), -ѝљујēм (се) *несврш. и уч. према расцвилити (се).*

расцвјељи́вати (се), -èљујēм (се), ек. расцвељи́вати (се).

расцвјѐсти се, -èтēм се (ијек.) свршн. покр. *в. расцветати се. Вук Рј.*

ра́сцвјет, ек. ра́сцвет.

расцвјет-, ек. расцвет-.

расцвокòтати се, -òкоћēм се свршн. *почети цвокотати.* — Будиле се запрепаштене жене, жуте и расцвокотане. *Гор.* фиг. Мећава пурњави око ниских, расцвокотаних прозора. *Ћоп.*

рàсцврѐти се, рàсцврēм се, ијек. рàсцвријети се (р. прид. рàсцврло, рàсцвр̄ла, рàсцвр̄ло), свршн. *растопити се, расталити се.* — Расцврло се сало. *И-Б Рј.*

рàсцвријети се, рàсцвријēм се, ек. рàсцврети се.

расцéнити се, рàсцēнӣм се, ијек. расцијènити се, свршн. *разићи се због цене, не закључити погодбу.* — Шта ћеш ми дати да ти кажем? ... — Нећемо се расценити! *Вес.*

ра́сцеп, ијек. ра́сцјеп, м **1.** *расцепљено место, пукотина; зарез, усек.* — Промоли

главу кроз расцеп на завеси. *Дим.* Турнула [је] руку у расцеп између јастука и оквира столице. *Торб.* Чело главе му је био неки крст, два дрвета, једно попречно усађено у расцеп другога. *Пер.* **2.** *разбијање, растурање заједнице, цепање; разлаз, раскид.* — Ово је потпун расцеп. Створиће се фракције и упропастиће одред. *Ћос. Д.* Расцеп је био тако силовит да смо ... изгубили једнога од наших највреднијих мужева. *Шкреб.*

рàсцēпāнōст, -ости, ијек. рàсцијепāнōст, ж *особина онога што је расцепано, искиданост, издељеност.*

расцéпати, рàсцēпāм, ијек. расцијèпати, свршн. *цепајући раздвојити, искидати, разбити на више делова.* — Видим једну букову кладицу, па реко' ајде ... да је расципам. *Ивак.* Јесења даждења [ће] сад расцепати облаке. *Јевт.*

~ **се** *раздвојити се; разједињити се, изделити се.* — Ми смо расцијепани, нејединствени. *Сим.*

расцéпити, рàсцēпīм (трп. прид. рàсцēпљēн), ијек. расцијèпити, свршн. **1.** *цепањем раздвојити, расећи.* — Понекад [би чавли] расцијепили дрва. *Торб.* фиг. Страшни гром ... расцепи небо. *Панд.* **2.** фиг. *унети расцеп, раздор у неку средину, поделити, поцепати.* — Расцијепио [је] село у два душманска табора. *Тур.*

~ **се 1.** *прецепити се, одвојити се цепањем.* — Хартија [се] затеже и наједном шумно расцепи. *Ћил.* **2. а.** *бучно одјекнути, проломити се.* — Расцепи се одвратан и снажан узвик. *Ћур.* **б.** *промукло зазвучати (о гласу).* — Доктор је цичао расцијепљеним гласом. *Лал.*

рàсцепка, ијек. рàсцијепка, ж *чивија расцепљена у два крака који се по укуцавању завију на супротне стране.* — Експер, расцепке или чивија који кваку држе у вези са брављом [су] сломљени. *Б 1957.*

расцепкáвање, ијек. расцијепкáвање, с *гл. им. од расцепкавати (се).*

расцепкáвати (се), -èпкāвām (се), ијек. расцијепкáвати (се) *несврш. и уч. према расцепкати (се).*

рàсцепкāнōст, -ости, ијек. рàсцијепкāнōст, ж *особина и стање онога што је расцепкано, издељеност.* — Завршава се борба између владара и феудалне расцепканости. *ОП 1.* Било [је] речи о односима на селу, расцепканости поседа. *Б 1957.*

рàсцепкати,-āм, ијек. рàсцијепкати, свршн. *исцепати на ситне делове.* — Тако је Бела расцијепкао и Босну. *Шиш.* Индивидуално домаћинство [је] расцепкано на много парцела. *ПИ 1950.*

~ **се** *поцепати се, разбити се на ситне делове.* — Расцијепкаше се умне силе народа на многоврсна књижевна подузећа. *Јаг.*

рàсцēпљенōст, -ости, ијек. рàсцијепљенōст, ж *стање, особина онога што је расцепљено, раздељеност, подвојеност.*

расцепљéње, ијек. расцијепљéње, с *поделa, раздеоба.* — Провео је ... расцјепљење јединствене ... павлинске провинције у двије нове провинције. *Водн.*

расцепљúвање, ијек. расцијепљúвање, с *гл. им. од расцепљивати (се).*

расцепљúвати (се), -èпљујēм (се), ијек. расцијепљúвати (се) *несврш. и уч. према расцепити (се).*

рàсцерити, -īм и **расцéрити,** рàсцēрīм свршн. (уста) *широко отворити уста показујући зубе, исцерити.* — Кликну Јаков расцерив своја широка уста. *Бог.*

~ **се 1.** *широко развући и одићи усне показујући зубе.* **2.** *широко се отворити показујући зубе (о устима).* — Чељусти се расцерише. *Дук.*

расције-, ек. расце-.

расцинцáрити, -ìнцāрīм и **рàсцинцарити,** -īм свршн. *бескрупулозно, лихварски изложити продаји, распродати (оно чиме се не сме трговати).* — Колико је издајица који би готови били расцинцарити је за злато, за своју корист. *Шен.*

расцúчати се, -чīм се свршн. *стати цичати, ударити у цику.*

расције-, ек. расце-.

расцмиљáвити, -ìљāвīм свршн. *учинити претерано осетљивим, разнежити, растужити.* — Сузу не може да убије ... А треба је убијати. Расцмиљави човека, срамоти га. *Сек.*

расцóпати, рàсцōпāм свршн. нар. *жестоким ударцем разбити, разлупати.* — Главу ћу му расцопати. *Аз.* Расцопао [је] чело о оно гвожђе. *Бег.*

расцр̀в(љ)ати се, -āм се свршн. *распасти се од црва, уцрв(љ)ати се.* — Можда има још која искра у расцрвану ... његову срцу. *Коз. Ј.*

расцрвотòчити, -òточīм свршн. *изгристи, разјести, избушити дрво (о црвима).* — Пождерали мољци, расцрвоточили црви. *Сек.*

рâт[1], ра́та м *узан, истурен појас копна које залази у море, шиљасто полуострво, рт.* — Гребенасти ратови, сјеновите драге ... све се то преплиће и измјењује. *Кум.* Домало и чамац хвата рат који далеко задире у море. *Тип.*

рâт[2] *в. рахат.*

рàт[1] м (лок. рàту; мн. рàтови) (дијал. ж) **1.** *оружан сукоб између противникâ:* први светски ~, други светски ~, народноослободилачки ~. — Мир без рата ствар је од подруге. *Њег.* **2.** фиг. *жестоки међусобни напади завађених страна, беспоштедна*

борба свим средствима (осим оружја). — Сјетила [се] Јагне, с којом је мучки водила љути и непопустљиви рат. *Бен.* Поведе читав рат против тобожњих догми. *Панд.*

Изр. грађански, братоубилачки ~ *оружана класна борба унутар једне државе;* хладни ~ *стање затегнутости и изазивачко понашање у међународним односима, непријатељска агресивна политика империјалистичких кругова, која изазива затегнутост у међународним односима.*

ра̀т[2] м *в. рахт.*

ра́та[1] ж тал. *одређена сума која се у утврђеним временским размацима даје ради враћања дуга, отплата.* — Плаћам бескрајне рате. *Нех.* Средићемо рачун, па ћете отплатити у ратама. *Бар.*

ра̀та и **ра́та**[2] ж покр. *в. ра̀т*[1]. — Запазна ће им бити ова рата ... Још они не знају с ким ће се горе ухватити. *Лал.*

ра̀тај м покр. *ратар.* — Обично се најмљују ратаји на Аранђелов дан. *Рј. А.*

ра̀та̄р м *орач, земљорадник.* — Гледајућ' поља, ратар те поздрављ̀а. *Бег.* Власта је био само сељак ратар. *Сек.*

ра̀та̄рев, -а, -о = ратаров *који припада ратару.*

ра̀та̄рка ж *жена ратар.*

ра̀та̄рница ж *школа која припрема за ратарски позив, ратарска школа. Бен. Рј.*

ра̀та̄ров, -а, -о = ратарев.

ра̀та̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ратаре, који припада ратарима:* ~ оруђе, ~ производња, ~ школа.

ра̀та̄рство и **ратáрство** с *обрада земље као привредна грана, земљорадња.* — Привредни рад [је] ограничавао на ратарство. *Јов. С.* Бавили су се сточарством и ратарством. *Пов. 1.*

ра̀тило с *ратарско оруђе; оруђе уопште;* исп. радило. — Имамо данас и боља ратила да земљу ... превернемо. *М 1867.* Слиједећи начело пиши како говориш, зауздали бисмо наша гласна ратила. *Павл.*

ра̀тити, -ӣм несврш. *в. ратовати.* — С Турц'ма ратиш, а Турке својакаш. *Њег.* Може нам бити да прекинемо погодбу и да ... ратимо. *Љуб.*

ратификáција ж лат. правн. *потврда склопљеног међународног уговора коју чини највиши за то одређен државни орган.* — Порта није сматрала Султанов ферман као акт ратификације протокола о миру. *Јов. С.*

ра̀тификацио̀нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ратификацију:* ратификациони инструменти.

ратӣфикова̀ње с *гл. им. од ратификовати.*

ратӣфиковати, -кујём сврш. и несврш. = ратификирати *(из)вршити ратификацију.* — Порта није ратификовала овај уговор. *Гавр.*

ратифици́рање с *гл. им. од ратификирати.*

ратифици́рати, -ӣцӣра̄м сврш. и несврш. = ратификовати. — Француској и Пољској пружа [се] могућност да закључе и ратификирају своје пактове са Совјетима. *Обз. 1932.*

ра̀тӣште с *простор на коме се ратује, бојно поље, бојиште.* — Седам брата што их имах леже сад на ратиштима. *Уј.* Извештаји са ратишта били су све поразнији. *Јак.*

ра̀тлер м нем. зоол. *пас који лови пацове.* — Баш бих требао лијепог ратлера или шпица. *Јонке.*

ра́тлук и **ра̀тлук** м тур. **1.** *рахат-локум. Шкаљ.* **2.** *рахатлук. И.*

ра̀тӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на рат:* ~ брод, ~ заробљеник, ~ инвалид, ~ плен.

Изр. бити с ким на ратној нози *в. уз нога (изр.);* ~ злочин *сваки поступак припадника оружаних снага у рату противан међународном ратном праву;* ~ право *део међународног права који се односи на вођење рата и односе између зараћених страна односно између зараћених страна и неутралних.*

ра̀тӣк м *онај који ратује, учесник у рату, борац.* — Изазивао је поштовање и код старих, искусних ратника. *Донч. фиг.* И још му непрестано прете, томе старом ратнику, Београду. *Петр. В.*

ра̀тница ж *жена ратник.* — Међу њима је повијест пољске ратнице Крунославе. *Комб.*

ра̀тничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ратнике, на ратника, који припада ратницима.* — Ми [смо] прави ратнички и војнички народ. *Цвиј.* Под дојмом ове страшне ратничке пјесме сасвим је заборавила каву. *Јонке.*

ра̀тӣштво с *вештина ратовања.* — Јунаштво и ратништво ... практикује [се] већ неколико векова. *Цвиј.*

ратнохӯшка̀чкӣ, -а̄, -о̄ *који хушка на рат.* — У ... ратнохушкачкој кампањи која се води у свету ... видели [смо] већ доста чудних схватања. *Пол. 1950.*

ра̀тоббран, -рна, -рно *расположен за рат, борбен.* — Ђаци ... бијаху најратборнији. *Нех.* Кад попије коју, онда је разговоран, немиран, па чак и ратоборан. *Дом.*

ратоборац, -рца м **а.** *присталица политике рата.* — Пре су ратоборци ... полагали сву наду на покојнога ерцхерцога. *Јов. Ј.* **б.** *ратник.* — Црногорци, кршни људи, ратоборци. *Шен.*

ра̀тоббрно прил. *на ратоборан начин, борбено.* — Није био нимало ратоборно расположен. *Чол.*

ратоббрнбст, -ости ж *особина онога који је ратоборан, ратничко расположење.* — Ратоборност грчка ... је изазвала турски ултиматум. *Јов. С.* Показаше [се] први знаци опадања његове ратоборности. *Креш.*

ра̀товање с *гл. им. од ратовати.*

ра̀товати, -тујём несврш. *водити рат; бити у рату.* — Отаџбина је у опасности, морало се ратовати. *Дом.* фиг. Моји старатељи ратују с каменьем и мотикама. *Јел.*

ратовбдство с ков. *вештина вођења рата.* — Стотине хиљада ... грађана могу [се] ... успособљене за ... ратовање по свима захтевима модерног ратоводства сручити на границу. *Лаз. М.* Стао је пунити своју ... главу ... мислима о војној вештини и о историји ратоводства. *Вин.*

ра̀тос узв. грч. *в. аратос.* — Страхота! Ратос таквих мисли! *Кост. Л.*

ратоси́љање с *гл. им. од ратосиљати се.*

ратоси́љати се, -ӧсиљам се сврш. и несврш. *ослободити се, ослобађати се кога или чега нежељеног, отарасити се, аратосиљати се.* — Бајрон тек што их се ратосиља у Енглеској. *Матош.* Вашег пријатеља свак се ратосиља. *Дим.*

ра̀тотво̀ран, -рна, -рно необ. *који подстиче на рат, који изазива рат.* — А. Б. Шимић је ... за народе без ратотворног народовања. *Шим. С.*

ра̀тујӯћӣ, -ā, -ē *који води рат, зарађен.* — Обје ратујуће странке ... пуштају да се приправи Турчин. *Нех.* Устаницима се није могло признати право ратујуће стране. *Јов. Ј.*

ра̀ћење с *гл. им. од ра̀тити.*

ра̀уб м нем. карт. **1.** *изјава у картању да онај који дели карте узима откривен адут.* — Наћох на раубу осмицу, а купила сам краља адута. *Вин.* **2.** *врста игре у картама.* — Играо [је] карте: од табланета преко ајнца до рауба. *Јак.*

ра̀убер м нем. *разбојник.* — Немам ја рачуна с рауберима. *Кол.*

ра̀убовати, -бујём сврш. и несврш. *(из)вршити рауб.* — Раубовао [је] даму. *Вин.*

ра̀убшиц м нем. варв. *ловокрадица, зверокрадица.* — Свети намастир трпи да он, такав раубшиц, сред његове шуме стоји. *Петр. В.*

раубшицѐра̄ј, -а̄ја м варв. *бесправно ловљење, ловокрађа.* — Никакве ваиде од тог раубшицераја, а глава увек у торби. *Петр. В.*

ра̀ут м енгл. *свечана вечера за званице.* — Састали [смо се] на рауту у грофовској палачи. *Крл.*

ра̀уш м зоол. покр. *в. маказар. Вук Рј.*

ра̀ф м тур. *полица на зиду; преграда у орману, у сандуку.* — Човек вене као јабука на рафу. *Андр. И.* Скидао је с прашњавих рафова филџане и чаше. *Маш.*

ра̀фа ж *в. раф.* — Уоколо собе по дуварy је начињена рафа. *Маж. М.* У мене ... више робе и нема, празне рафе. *ЛМС 1951.*

ра̀фаелскӣ, -ā, -ō *који је као у Рафаела, као на Рафаеловим сликама.* — Танка и висока, с мадонским образима и рафаелским очима. *Вил.*

ра̀фа̄л, -ала и **ра̀фа̄л** м фр. **1.** *брза, учестана паљба из ватреног, а нарочито из аутоматског оружја.* — Звук ... кратких митраљеских рафала прекида је на мјесту. *Донч.* **2.** фиг. *снажни учестани удари ветра.* — Треба само желети да ... удар ветра или олујни рафал не искључи аутоматског пилота. *Пол. 1958.*

ра̀фа̄лнӣ, -ā, -ō *који бије у рафалу, испаљен у рафалима:* ~ ватра. — Револвер ... је био на рафално паљење. *Андр. И.*

ра̀фија ж лат. **1.** бот. *врста палме* Raphia vinifera *и* R. ruffia. *Сим. Реч.* **2.** *лико ове врсте палме које се користи за везивање у повртарству и виноградарству и за израду разних предмета у плетарству.* — Ткања од рафије ... изванредно [се] уклапају у амбијент опремљен намештајем једноставних облика. *Пол. 1970.*

рафѝнад, -ада м и **рафина̀да** ж фр. *пречишћен шећер.* — Означује се шећер од репице именима: рафинад, мелис. *Батут.*

рафинáција ж технол. *процес пречишћавања неке супстанце, ослобађање метала, нафте, шећера итд. од примеса.*

рафинѐрија ж **1.** технол. *фабрика, иворница за пречишћавање нафте, шећера, бакра и др.* — Заоштрила се ... борба између индустрије угља и рафинерија нафте. *Пол. 1958.* Данас [ту] стоји рафинерија шпиритуса. *Крл.* **2.** *рафинираност.* — Геете су јој афектиране, или прикривене ... рафинеријом. *Крл.*

рафѝнӣра̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од рафинирати (се):* ~ шпиритус, ~ шећер, ~ нафта. **2.** фиг. *углађен, префињен, истанчан; препреден, лукав.* — Помагао [јој је] рафинирани укус и искуство монденског друштва. *Бег.* Само рафинирани варошани полажу много на ове ствари. *Дов.*

рафѝнӣра̄но прил. *на рафиниран начин, префињено; препредено.* — Не умије тако рафинирано да мучи. *Сим.*

рафи̏нӣра̄нӧст, -ости ж *особина онога који је рафиниран, онога што је рафинирано.* — Зачуди се рафинираности ове младе дјевојке. *Бег.* Оригиналност [је] у рафинираности израза. *Барац.*

рафини́рање с *гл. им. од рафинирати(се).*

рафини́рати, -и̏нӣра̄м свршити и несврш. *(из)вршити рафинацију, пречистити, пречишћавати.* — Од тога се електролитски рафинира 15 до 20 тисућа тона годишње. *ЕГ.*

~ **се** *постати рафиниран, префињен.* — фиг. Тако се литература некако рафинира и аристократизује. *Марј. М.*

рафи̏нисӑн, -а, -о *в. рафиниран.* — фиг. Градио сам фантастичне и ... рафинисане планове. *Петр. В.*

рафи̏нисӑње с *гл. им. од рафинисати (се).*

рафи̏нисати, -ишӗм свршити и несврш. *в. рафинирати:* ~ нафту, ~ шећер.

~ **се** *рафинирати се.* — фиг. То се стварало у једној средини где се живот отмено рафинисао. *Скерл.*

рафи̏нмӑн, -а́на м фр. *рафинираност.* — С временом стигло се је до рафинмана. *Уј.* Колико рафинмана већ у овој поетској игри око истоветности речи! *Коњов.*

ра̀финова̄н, -а, -о *в. рафиниран.* — фиг. Најрафинованија култура код нас [је] налазила уточишта. *Матош.* [Тежио је] да оствари стилски што рафинованији ... израз својих дела. *СКГ 1937.*

ра̀финова̄но прил. *в. рафинирано.* — Наметне се то, казано тако рафиновано. *Ж 1955.*

ра̀финова̄нӧст, -ости ж *в. рафинираност.* — Може ... да се наруга — духу, мисли, идеји, стилу, рафинованости. *Михиз.*

ра̀финова̄ње с *гл. им. од рафиновати (се).*

ра̀финовати (се), -нујӗм (се) свршити и несврш. *в. рафинирати (се).*

ра̏хал и **ра̏хао,** -хла, -хло *који се лако расипа, мекан, порозан, сипак.* — Бујице подгризају иоле рахлије тло. *Нех.* Полако се цедила крв коју је рахла земља упијала. *Дав.*

ра̏хат прид. непром. ар. **1.** *задовољан, спокојан, миран, расположен.* — Био је рахат и смијӧ се кӧ никад. *Ћор.* **2.** прил. *мирно, спокојно, угодно.* — Ако ништа да рахат умрем. *Мул.* Могли су рахат стићи у Ваљево. *Ком.*

Изр. ~ се учинити *раскомотити се; расположити се, постати безбрижан.*

ра̏хатан, -тна, -тно *спокојан, миран;* исп. рахат. — Куповали [су] за своје паре, скуцкане за рахатнијих година. *Куш.*

ра́хат-лӧкум и **ра̏хат-лӧкум** м ар. *источњачка посластица која се прави од пиринчаног брашна, меда и мирисних зачина;* исп. ратлук. — Све му је то, ако узме који рахат-локум, мало лимунаде. *Мул.*

раха̀тлук м *задовољство, уживање, безбрижност.* — Гдје је доба оно, гдје су дани они, кад је срце пуно рахатлука било?! *Шант.* Нисам ничији хизмећар нити продајем свој рахатлук ... своју комоцију. *Куш.*

ра̏хатно прил. *на рахатан начин, у спокојству, пријатно, угодно, мирно.* — У нашој кући било би ти и лакше и рахатније. *Глиш.*

ра́хатовати и **ра̏хатовати,** -тујӗм несврш. *уживати.* — Господа рахатују на меком дивану. *Јаки. Ђ.*

ра̀хва̄н, -а́на м тур. *равномеран коњски ход при коме се јахач не трцка; коњ таквог хода. Шкаљ.*

рахи́тис и **рахѝтис** м грч. мед. *дечија болест изражена у размекшавању костију и деформацији зглобова, енглеска болест* rachitis. — Ноге су му биле криве, као да је преболео рахитис. *Јонке.*

рахѝтичан, -чна, -чно *болестан од рахитиса; који носи последице рахитиса.* — Рахитично дете, он до шесте године није могао стати на ноге. *Јов. С.*

рахѝтичӑр м *болесник од рахитиса.*

рахѝтичӑрка ж *болесница од рахитиса.*

рахѝтички прил. *својствено рахитису, као у рахитичара.* — Ноге се рахитички савише под теретом узбуђене крви. *Мих.*

ра̏хласт, -а, -о *рахао.* — Добро печен [крух], рахласт, сладак као мед. *Куш.*

ра̏хлити, -и̏м несврш. **1.** *постајати рахал.* — Земља око ораховог пања рахли, отиче, буја, надолази, кипи. *Дав.* **2.** *чинити рахлим:* ~ земљу.

ра̏хлӧст, -ости ж *стање, особина онога што је рахло, сипкост, порозност. Бен. Рј.*

ра̀хљӗње с *гл. им. од рахлити.*

ра̀хмет м ар. *покој, мир (мртвима).* — Рахмет души Хасанагинице! *Огр.*

Изр. предати ~ *молити се за покој умрлога.* — Предао [је] рахмет за душу онога кога је волео више него ишта. *Андр. И.*

рахмѐтли прид. непром. *покојни.* — Тако ја испричам рахметли Расимбегу причу. *Андр. И.* И њу, рахметли-Шемсу, поздрављају. *Куш.*

рахмѐтлија м *покојник.* — Хоћа болестан ... па нема ко да испрати рахметлију. *Ћоп.*

ра̏хт м перс. *коњска опрема, коњски накит.* — Она љуби рахте ... она рони сузе од очију. *НПХ.* Народ не само да преда оружје, него и атове и ра(х)тове. *Вук.*

Ра̑ц, Ра́ца м мац. (из лат.) *погрдан мађарски назив за Србина.* — Мислите ли да

ће Раци поћ' на Француску ћесару у помоћ? *Кост. Л.*

ра̀ца ж покр. *патка.* — Преплашене раце пожуриле [су] до обале. *Гор.*

ра̀ца̄к, -а, **ра́цак,** -цка и **ра̀ца̄н** м зоол. покр. *патак. Деан. Рј.; Рј. А.*

ра̀цетина ж *месо од раце, пачије месо.* — Гости [се] пилетином и рацетином. *Крл.*

ра̀ци, ра̑ка̄ м мн. зоол. *в. ракови.*

ра̑ција и **ра̀ција** ж ар. *полицијска потрага за сумњивим особама.* — Код једне рације затекоше је у хотелу. *Бег.* Рације и хапшења били су на дневном реду. *Ћоп.*

ра̀циона̀лан, -лна, -лно лат. **1.** *заснован на разуму, на размишљањима, усмерен практичном циљу, уздржан од емоција; разуман, разборит.* — То рационално и соц'ијално родољубље није само у поезији. *Скерл.* Годинама сам се трудио да будем рационалан. *Уј.* **2.** *који се користи рационализацијом.* — Држе предавања о савременом, рационалном обделавању земље. *Дом.* Усавршио [се] у рационалном господарству. *Коз. Ј.* **3.** фил. *разумски, умствени, рационалистички.* — Спиноза вјерује у апсолутну могућност рационалне спознаје свијета. *Ант. 1.* Филозофија старог и новог века чисто је рационалног карактера. *Петрон.*

Изр. ~ број мат. *ма који цео број или разломак који се може потпуно израчунати, изразити.*

рационали́зам, -зма м лат. **1.** фил. *правац у теорији сазнања по коме су разум и мишљење главни извор сазнања.* — Спиноза представља дух чистог рационализма. *Петрон.* Рационализам ... држи да спознаја извире из ума. *Баз.* **2.** књиж. *правац у књижевности XVIII ст. који даје предност разуму над осећањима и тежи рационалном.* — Осамнаесто је стољеће, стољеће рационализма и просвећености, било првенствено доба ерудиције. *Комб.* Дошао [је] из рационализма, који је ... пресадио код нас Доситеј. *Бел.*

рационали́за̄тор м *проналазач поступка којим се производња рационализује.* — Хиљаде ударника, рационализатора и новатора ... [су] из редова наше Партије. *ПИ 1950.*

рационали́за̄торскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на рационализаторе.* — Значајне [су] новине у организацији производње, новаторским и рационализаторским подухватима наших радника. *ПИ 1950.*

рационали́за̄торство с *тежња за рационализацијом производње; рационализација.* — [Треба] да се они сами што више ангажују око новаторства и рационализаторства. *ПИ 1950.*

рационализа́ција ж *систем мера одн. поступак за унапређење производње (боља организација посла, потпуније коришћење капацитета и сл.), којим се уз исти или мањи утрошак енергије и средстава постижу већи производни ефекти.* — На седницама радничког савета најчешће се [претресао] ... план предузећа ... и рационализације. *Пол. 1957.* Рационализација пословања усмјерена је на снижавање трошкова. *ЕГ.*

рационализи́рање с *гл. им. од рационализирати.*

рационализи́рати, -йзи́рām сврш. и несврш. = рационализовати **1.** *(из)вршити рационализацију.* — Мора се ... посао рационализирати. *Кол.* Човјек савија шију крај помичне врпце у творници рационализиране производње. *Сим.* **2.** фил. *свести, сводити у оквире разума, подредити, подређивати разуму.* — Он рационализира фантастику. *Уј.*

рационали́зовање с *гл. им. од рационализовати.* — Потпуно рационализовање васпитног акта је немогуће. *Пед.*

рационали́зовати, -зујēм сврш. и несврш. = рационализирати. В. пр. уз гл. им. рационализовање.

рационали́сати, -шēм сврш. и несврш. *в. рационализовати.*

рационали́ст(а) м **1.** *присталица рационализма.* — Скерлић ... [је] по филозофским назорима рационалист. *Барац.* Чак и рационалиста ... Доситеј ... није се могао ослободити [старог језика]. *Бел.* **2.** *онај који рационално, смишљено ради.* — Могу бити рационалисти и ... трезвено утицати на наш заједнички развитак. *Цвиј.*

рационали́стичан, -чна, -чно и **рационали́стичкӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на рационализам и рационалисте, својствен рационализму и рационалистима.* — Изводи ... етику самилости као реакцију једнострано рационалистичној науци Кантовој. *Баз.* Они се ... врло много приближују рационалистичким метафизичарима. *Петрон.*

рационали́стички прил. *у духу рационализма, по законима разума.* — Они резонују рационалистички, чисто логички. *Цвиј.*

ра̑циона̀лно прил. *на рационалан начин, с већом коришћу, практично; промишљено, паметно.* — Они се договорише ... да рационалније обделавају земљу. *Ком.* Штеди рационално своју снагу. *Крл.*

рациона́лно̄ст, -ости ж *особина онога што је рационално; рационалан поступак.* — Она рационалности ... не могаше шкодити. *Шим. С.*

рациони́рање с *гл. им. од рационирати.*

рациони́рати, -ни́рām сврш. и несврш. *ограничити, ограничавати потрошњу неке*

робе увођењем њене планске расподеле. — Живежне намирнице се рационирају. *ОП 2.*

рâцкӣ, -ā, -ō *који се односи на Раце, који припада Рацима.* — Цар Мурат сатариса рацку силу на Косову. *Март.* Рацко коло хоћу да играм. *Петр. В.*

Рâцкиња ж *погрдан мађарски назив за Српкињу.* — Жужа је лепа, али ни налик на оне Рацкиње што сам их видео. *Јаки. Ђ.*

ра̀цман м зоол. покр. *патак.* — У млаки [су] плавуцали тусти рацмани и ваљали се обли одојци. *Шен.*

рачавѐтли прид. непром. тур. *разуман, паметан, мудар. Бен. Рј.*

ра́чак, -чка и **ра̀чāк,** -áка м зоол. покр. *в. патак. Рј. А.*

ра̀чāнка ж покр. *врста торбе с упртачима.* — Бијеле торбе рачанке пуне [су] пунцате меса и тјестенине. *Коз. И.*

ра̀чāр м *онај који хвата ракове; онај који радо једе ракове, љубитељ ракова. Бен. Рј.*

ра̀чарица ж **1.** *она која хвата ракове; љубитељка ракова. Бен. Рј.* **2.** зоол. *птица* Alcedo ispida *која се храни раковима. Бен. Рј.*

ра̀чац, -чца м покр. *болови у жељуцу.* — Опет осјети рачац. *Матош.* Јеђаше вечером . . . те га, готово сваке ноћи, хвataше рачац. *Мат.*

ра̀чва ж (обично у мн.) *дрво са двокраким горњим делом; оно што се шири у два крака, у две гране;* исп. ракље, рашље. — Топ [је] био постављен на двије рачве. *Кик.* Устаде лако . . . пребаци криву рачву штаке испод пазуха и надви се над њега. *Вуј.* фиг. Пашћу доле у сребрне рачве река. *Макс.*

ра̀чвāње с *гл. им. од рачвати се.*

ра̀чваст, -а, -о *подељен у рачве, двокрак.* — Ту је било једно рачвасто, дебело и старо крушково дрво. *Андр. И.*

ра̀чвати се, -ām се несврш. *гранати се у рачве; узимати облик рачава.* — Продор би се после рачвао у два правца. *Дед. В.* фиг. На огради се рачва сунце. *Сим.*

ра̀чвица ж мн. *дем. од рачва. Деан. Рј.*

ра̀че, -ета с **1.** *паче. Вук Рј.* **2.** *младунче рака, рачић. Р-К Реч.*

ра́чēње с **1.** *гл. им. од рачити се.* **2.** *апетит. Вук Рј.*

ра̀чијӣ, -ā, -ē = рачји *који се односи на ракове, који припада раковима; који је као у рака.*

ра̀чило с *направа за хватање ракова. Вук Рј.*

ра̀чина м *аугм. и пеј. од рак. Бен. Рј.*

ра́чити се, рâчӣ се несврш. *бити по вољи, свиђати се, допадати се.* — Господи се, како видим, не раче моје ријечи. *Коз. Ј.* Доста му је било те његове школе, не би му се, ље, у њу више рачило поћи. *Ћоп.*

ра̀чић м **1.** *дем. од рак; младунче рака.* — Хране се рибом и рачићима. *Петр. М.* Птица . . . и рачић у пијеску говоре језиком дјетињих ширина. *Фран.* **2.** *паче. Вук Рј.*

ра́чица[1] ж *дем. од раца. Вук Рј.*

ра́чица[2] ж *дем. од ра́ка.* — Сасуше плитку малу рачицу. *Л-К.*

ра̀чјӣ, -ā, -ē = рачији. — Разроке рачје очи напорно траже предмете. *Кал.*

ра̀чји прил. *као рак;* фиг. *натрашке.* — Узмицао је рачји. *КН 1959.*

ра́члати, -ām и **ра́чловати,** -лујēм несврш. нем. *изговарати глас »р« на француски начин.* — Читао је добро . . . тек је мало . . . »рачлао«. *Кол.; Кл. Рј.*

ра̀чњāк м у изразу: морски ~ зоол. *врста рака, морски паук* Maja Squinado. *Терм. 4.*

ра̀чӯн, -ýна м **1. а.** *однос у који су стављени дати бројеви одн. алгебарски знаци, математички проблем; радња којом се тражи резултат тих односа, математичка операција.* — фиг. У себи је рачунала чудан рачун. *Рист.* **б.** *укупан износ, резултат; решење, исход.* — фиг. Умиреш тако, умиреш овако, на један ти рачун то излази. *Сиј.* **в.** шк. *наука о основним радњама с посебним бројевима, аритметика; школски предмет, математика.* — Писмен је толико и рачун зна да може око кантара да помогне. *Ћос. Д.* Не зна који му је предмет занимљивији: рачун или природопис, географија или граматика. *Дав.* **2. а.** мат. *саставни део традиционалних назива за поједине области математике:* векторски ~, диференцијални ~, интегрални ~ итд. **б.** књиг. и банк. *саставни део назива за поједине партије у књиговодству и за новчане односе између банке и њених комитената у банкарству:* ~ добитка и губитка, завршни ~; жиро-~, текући ~ итд. **3. а.** *белешка о куповини са ознаком количине и цене појединих артикала и укупним износом.* — У џепу му је био рачун који му је жена рекла да плати. *Дав.* фиг. У предговору [Вук] даје тачан рачун о свим ријечима, које мисли да није слушао у народу. *Јаг.* **б.** *новчани износ утрошене робе и искоришћених услуга.* — У гостионици . . . платио [је] рачун за два српска студента. *Јонке.* **в.** *утврђивање коначног стања у материјалним односима, обрачун.* — фиг. Србија и Аустрија ће једаред можда имати крвавих рачуна. *Сек.* **4.** *корист, добит, интерес.* — Тако вас попови уче јер то и њима носи рачуна. *Маж. Ф.* Не кити с нама ова држава

капу без икаква рачуна. *Вор* **5.** *трошак, плаћање трошка.* — Путовао [сам] за себе и о свом рачуну. *Нех. Љ.* Сви су углавном живјели на туђи рачун *Козарч.* **6. а.** *процена, предвиђање, мишљење, схватање.* — Варао [се] Иван у рачуну ако је мислио од Маринка нешто затајити. *Вес* По рачуну водича требало је да на друм стигнемо за два сата *Чол.* **б.** *план, замисао, намера* — Можда би ти ... могао у нашем данашњем односу назрети и неки лукаво удешени рачун. *Пар М* Она се тако обукла са рачуном *Јанк.* Крв у крви се мијеша, нека се замрсе туђи рачуни. *Божић* **7.** (обично у мн.) *спор, разлика, заједнички посао.* — Ми и онако имамо између себе један стари рачун. *Вос. Б.* Ликвидирао [је] ... углавном оне с којима је имао старе рачуне *Поп Ј.*

Изр. водити рачун(а) (о коме, о чему) *обраћати пажњу (на некога, на нешто); бринути се, старати се*; доћи, долазити у ~ *бити узет у обзир*, имати (изравнати) с неким рачуне *имати (изравнати) с неким нерешене спорове*, не иде му (им) то у ~ *не одговара му (им) то, неповољно је, није од користи*, отићи богу на ~ *умрети*, отићи врагу на ~ *платити главом, погинути*, поз(и)вати на ~ (кога), (за)тражити рачун (од кога) *поз(и)вати на одговорност*, покварити коме рачуне *онемогућити коме да оствари своје намере, планове*, положити, полагати ~ *објаснити поступке, одговарати*, радити нешто за свој ~ а) *радити нешто за себе, за своју корист*, б) *радити нешто на своју одговорност*, ~ без крчмара *једнострана одлука донесена без учешћа онога кога се тиче*, чист ~ дуга љубав *јасно одређени материјални односи обезбеђују трајно пријатељство.*

рачу́нало с и **рачу́на́лка** ж *направа за рачунање* — На пулту је лежало рачунало и свежњи новца *Крањч. Стј.* Мајсторише' гради деци рачунаљке, таблице. *Ї пиш.*

рачу́нање с *гл. им. од рачунати (се).*

рачу́нар, -ара м **1.** техн. *уређај који аутоматски врши рачунску обраду убачених података, електронски уређај који врши најсложеније рачунске операције, компутер.* — Сигуран сам да не постоји такав рачунар који би израчунао човекову вредност. *Пол. 1970.* **2.** *рачуновођа.* — Постолар се мрско гледао с каптолским рачунаром. *Шен* **3.** *математичар, рачуница* — Пјесници су лоши рачунари. *Маж. Ф.*

рачуна́рац, -рца м *рачунар (2 и 3).* — Оставих тај студиј. Одох у рачунарце. *Кол., Деан. Рј.*

рачу́нарски, -ā, -ō *који се односи на рачунаре.* — Био је за вријеме рата рачунарски наредник. *Крл.*

рачуна́рство с *рачуноводство; књиговодство. Р-К Реч.*

рачу́нати, -ам несврш. **1.** *вршити неку рачунску радњу, изводити рачун, срачунавати.* — Стаде рачунати на прсте. *Глиш.* Рачуна на бројанице. *Неим.* Рачунали [су] што море бацити ово силно имање бегу *Мул.* **2. а.** *сматрати, држати.* — Дјеце нису имали, тим су више рачуна ли сеоску дјецу за своју. *Лаз. Л.* **б.** *процењивати* — Канио се ... кандидирати за народног заступника, рачунајући ... колико му то може вриједити у трговини. *Козарч.* **3.** *пребирати у мислима, смишљати, испитивати.* — Рачунао [је] кога би из села зовнуо да старог чувају. *Вор.* **4. а.** (на кога, на што) *ослањати се, уздати се, бити уверен у добивање нечега, очекивати нешто* — Можете рачунати на моју дискрецију. *Нех.* Браћа већ одавна рачунају на његов дио имања. *Вор.* На тастову помоћ није могао рачунати. *Вос. Б.* **б.** (с ким, с чим) *имати у виду, узимати у обзир (некога, нешто), водити рачуна (о неком, о нечему).* — Миша је морао рачунати с том могућношћу. *Цес. Д.* Сада мора рачунати и са тим новинарчићем. *Вос. Б.* **в.** *намеравати, планирати, надати се.* — У том заводу за лијечење рачунао је просједјети немирно вријеме. *Крањч. Стј.* **5.** *сврставати (у неку категорију), сматрати (за некога, за нешто), бројати, убрајати.* — Професори су ме рачунали у слабије ђаке. *Ком.* Велика кућа Ето, баш да их набројим! Себе и мога Шиму нећу ни рачунати. *Ивак.* **6.** *одређивати, одмеравати цену.* — Рачунаћемо вам најјефтиније. *Бак Реч.*

~ **се 1.** *имати о себи какво мишљење, сврставати себе у какву групу, категорију, сматрати се, убрајати се.* — Онај који је пролио крв за своју земљу, треба да се рачуна у срећна. *Лаз. Л.* И они се сами, ево ... рачунају у имућнике и боље људе. *Сим.* **2.** *разрачунавати се, обрачунавати се.* — Сутра ћу се рачунати с оним маторим. *Вес.* Чекај док дође, рачунаћемо се! — викну Мита. *Дом.*

рачу́нити, рачу́ним несврш. *в. рачунати.* — Рачуни му сватове дукат. *Глиш.* Ту је више малих Гаоса, све браћа и сестре Јану, не рачунећи двојицу одраслих. *Дов.*

~ **се** *в. рачунати се. Р-К Реч.*

рачу́ница ж **1.** *уџбеник из рачуна.* — Стезао [сам] под пазухом нове читанке, рачунице и земљописе *Петр. В.* **2.** *рачун, план, намера; интерес* — Ко зна да у њеној пажњи према њему није било и рачунице. *Вос. Д.* **3.** *извођење рачуна, рачунање.* — Мркоглава се дао у рачуницу. *Божић.*

рачу́нко м *в. рачуновођа.* — Бацио [је] око на лепу Јелку ... слушкињицу код господина Ранка рачунка. *Срем.*

рачуновòдство с адм. **а.** *вођење трговачких и благајничких књига из којих се види пословање и имовно стање организације, трговачке куће и сл., књиговодство.* — Годинама [је] водио везирово рачуноводство. *Андр. И.* **б.** *рачунско одељење какве организације, просторија у којој је оно смештено* — Пожалио [сам] за оним мирним столом у рачуноводству *Кол.*

рачуновођа м *службеник који води трговачке и благајничке књиге, књиговођа.* — Рачуновођа [сам] у Варошком суду. *Ком.* Били су додуше у све три собе сасвим пристојни столови, код рачуновође чак и строј за писање. *Кол.*

рачунодáвац, -вца м *рачунополагач. Р-К Реч.*

рачуноиспѝтāч, -áча м *онај који службено прегледа рад рачуноводства, ревизор.* — Са сином Драгише, рачуноиспитача, била [се] сакрила у шуму. *Уск.* Као да је људско срце каква благајна којој треба рачуноиспитач. *Бег.*

рачуноиспитàчица ж *жена рачуноиспитач. Прав.*

рачуноиспѝтāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на рачуноиспитаче.* ~ налаз, ~ извештај.

рачунополàгāч, -áча м *службеник који се стара о извршењу буџета, остварењу прихода и уредном вршењу расхода* — Рачуновођи, рачунополагачи и сви што год рукују каквом касом стрепе од месеца новембра. *Глиш.*

рàчӯнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на рачун, на рачуне* ~ радња, рачунске књиге. — Дао му [је] ... тежку рачунску задаћу. *Новак.* **2.** *заснован на рачуну, интересу, изведен ради користи.* — Разрадио [је] ... мисао о рачунским браковима. *НК 1946.*

рàчӯнски прил. **1.** *помоћу рачуна, рачунском операцијом.* — Рачунски [је] одредио путању. *Лог. 2.* На тај се начин показује рачунски оно што знамо из планиметрије. *Анал* **2.** *с рачуном, из интереса.* — Рачунски [су] смерали да зачамела трговина крене. *Рад. Д.*

рачýнство с *рачун, математика (као школски предмет).* — С рачунством дакако не стоји најбоље. *Јурк.* Био је у рачунству и у цртању најбољи. *Маж. Ф.*

рачýнчић м *дем. од рачун.* — А рачунчић, не би ли извољели да га сада уредимо? *Л-К.*

рачýнџија м **1.** *онај који уме да рачуна, који има дара за математику.* — Био је ужасно лош рачунџија, једва да је знао збрајати и одбијати. *Кос.* **2.** *онај који све ради с рачуном, из користољубља.* — Рођак Тића, стари превејанац и рачунџија ... одмах узе изигравати баш таквог ... кога ваља молити. *Маш.*

рачýнџика и рачýнџӣка ж *жена рачунџија. Р-К Реч.*

рàџа[1] ж зоол. покр. *ража. Деан. Рј.*

рàџа[2] и **рáџа** м санскр. *индијски феудални поглавар државе или покрајине.* — Милош је ... створио огромно богатство — богатство раџе. *Јов. С.* На челу сваке државице био је раџа. *Пов. 1.*

рàша ж тал. **1.** *врста грубог домаћег сукна.* — Гаће од раше не пристоје везеним чревљама. *Љуб.* Низ наборе твоје сукње од грубе раше огреће зла напаст. *Десн* **2.** *врста сукње.* — Жена, млада и јака ... кукова снажних под тијесном рашом *Сиј.* Човјек нијесам ... треба да носим ... женску рашу. *Лал.* **3.** покр *украс за главу. Р-К Реч.*

рáшак, -шка м бот **а.** *барска биљка* Trapa natans, *враголић, њен плод. Сим. Реч.* **б.** *в. кромпир И.*

рàшак[1], -шка м покр. *врста пушке.* — На ноге се, моји соколови! Рашак на се, парипе пода се. *Март.*

рàшак[2], -шка м *мотовило за прећу, обично четвртасто.* — Намотавала [је] некакву прећу на рашак. *Ћоп.*

рашарáфити (се), -àрāфӣм (се) сврш. *рашрафити (се).* — фиг. Зачудио се како су му ноге рашарафљене, тешке и несигурне. *Ћоп.*

рàшēљка ж бот. *врста дивље вишње* Prunus mahaleb, *магрива. Терм. 3.*

рашепѝрити, -епӣрӣм сврш. = рашепурити *размакнути, раширити.* — Покрио је лице длаком и кроз рашепирене прсте гледао широка ... леђа. *Крањч Стј.*

~ **се** = рашепурити се **1.** *раширити се.* — Рашепирени ракови стригли [су] дугачким тицалима *Кик.* **2.** фиг. *заузети охоло, разметљиво држање, направити се важан.* — Ви сте присвојили титулу дон и рашепирили се као витез. *Вел.*

рашѐпӯрено прил. *шепурећи се.* — Пијетао головрат поздрављао рашепурено и весело. *Сим.*

рашѐпӯренӧст, -ости ж *особина онога који се шепури, уображеност. Р-К Реч.*

рашепýрити, -епӯрӣм сврш. = рашепирити. — Црвенковић ... с рашепуреном марамицом и љубичастом краватом ... шеткао се. *Сим*

~ **се** = рашепирити се. — Сељак погледи длаком рашепурене бркове. *Кум.* Вучина, куд си то ти забраздио и рашепурио се као паун, па никога и не гледаш? *Марк. М.*

рашепýтити, -èпӯтӣм сврш. покр. *раздрешити, одвезати, расклопити, раширити.*

— Често соко рашепути крила да ухвати птицу ласшавицу. *НП Херм.*

рашéтати се, рàшēтām се сврш. *стати се шетати.* — Дотле се народ освијестио, па се наново рашетао. *Неим.*

рашúвање с *гл. им. од рашивати.*

рашúвати, рàшúвām *несврш. и уч. према рашити.*

рàшúреност, -ости ж *особина онога што је раширено, распрострањеност.* — Поезија трубадурска ... својом раширеношћу утјецала је и на душевни живот. *Водн.*

рашúрење с *повећање обима, проширење; захватање неког простора, ширење, продор.* — У случају раширења Русије к западу, Аустрији [би се] дала барем Мала Влашка. *Нов.* Раширењем грчке културе Аристотелова је наука прешла на исток. *Баз.*

рашúривање с *гл. им. од рашириваши (се).*

рашúривати (се), -йрујēм (се) *несврш. и уч. према рашириши (се).*

рашúрити, рàшūрīм сврш. **1. а.** *истегнути у ширину, учинити ширим, пространијим; повећати обим нечега, развући:* ~ чарапе, ~ ципеле, ~ одећу. — Рашире за игре простор. *М-И.* Треба да се баце на тај сектор и потпуно рашире наш продор. *Дед. В.* **б.** *опружити целом површином, распрострети, развити; отворити:* ~ рубље, ~ постељину, ~ тепих. — фиг. У овој ... крчми предграђа рашириo сам срце на столу. *Козарч.* **2. а.** (руке, крила) *размаћи руке лево и десно изражавајући недоумицу, изненађење или радост; размахнути, раскрилити крила.* — И најпаметнији занеми пред тако очајним стањем, слегне раменима, рашири руке. *Дом.* Одједном рашири смеђа своја крила на лет и прхне у висине. *Креш.* **б.** (очи) *широко отворити очи, зачуђено, изненађено погледати.* — Дете рашири очи од чуда. *Ранк.* **3. а.** *разнети глас о нечему, разгласити:* ~ славу. — Деца ... одмах рашире новост по граду. *Андр. И.* **б.** *учинити да нешто узме маха, да добије широку распрострањеност:* ~ заразу. — Раширила је страх који [је] ... учинио људе самобрижнима. *Кал.* Ваљало је отворити што више школа и рашириши што више писменост. *Јов. С.*

Изр. рашириних руку (до)чекати *најсрдачније, с великом радошћу (до)чекати.*

~ **се 1.** *растегнути се у ширину, развући се.* — Углато, тврдо лице рашири се у лепезу. *Сим.* **2.** *разжаћи границе; захватити широк простор, пружити се великим пространством.* — Србија се раширила до три мора. *Дом.* Раширио се расвијетљени град. *Цес. Д.* **3.** *удобно се наместити, разместити се, раскомотити се.* — Пургерија сад се тек рашири. *Игњ.* **4.** *постати широко распрострањен, разнети се.* — Јелки порасте глас жестоко ... и рашири се на далеко. *Срем.* Ако нетко нешто рекне, већ се то рашири као лавина по цијелом крају. *Јонке.* **5.** *широко се отворити, разрогачити се (о очима).* — Очи ... се рашире и сијевну. *Крањч. Стј.* **6.** *опружити се целом дужином, прострети се (при паду).* — Баба падне на зупце и рашири се по земљи. *Донч.* **7.** *постати дебео, угојити се.* — Гостила их је и гојила да су се млади људи очевидно раширили већ у осам дана. *Бал.*

рàшити, рàшијēм сврш. *растворити оно што је било сашивено, расцепити шавове, распарати.* — фиг. Један митраљески рафал рашиће небо изнад њихових глава. *Лал.*

рáшков, -а, -о *који је од рáшка.* — Умије ... рашкова накопат корења. *Март.*

рáшковина ж бот. *орашак (3). Сим. Реч.*

рàшљавōст, -ости ж *особина и стање онога што се грана у рашље. Бен. Рј.*

рàшљаст, -а, -о *који је у облику рашаља, који има рашље, ракљаст.* — Старац неки с високим рашљастим штапом стајао је ондје. *Шимун.* Издужио [је] шију и рашљасти реп. *Кош.*

рàшљати се, -āм се несврш. *гранати се као рашље, рачвати се.* — Два су се пута рашљала. *Крл.* Пут ... се на четири стране рашља. *Вел.*

рàшље, рàшāљā ж мн. **1.** *ракље, рачве.* — А ражањ задели у рашље између два дрвета. *Ад.* По празном зраку цијелим репом кружи, отровне рашље држећ' узвинуте. *Комб.* **2.** *рачваста мешалица.* — Пуру [је] промијешала ... дрвеним рашљама, онда истресла. *Кал.*

рàшљика ж **1.** *кончаст орган биљака пузавица којим се оне припијају и пењу уз друге биљке или предмете.* — Винова ... лоза [се] ... пење уз друге биљке, хватајући се за њих рашљикама. *Тод.* **2.** зоол. *врста ласшавице рашљастог репа, чађава ласта* Hirundo (Chelidon) rustica. *Финк.*

рàшљице, -љйцā ж мн. *дем. од рашље.* — Тамо [је] био љесков штап насађен на своје три рашљице. *Тур.*

рàшљичица ж бот. *зељаста биљка* Valerianella truncata. *Сим. Реч.*

рашљоно̀жац, -ошца м зоол. *водени зглавкар, рак. Бен. Рј.*

рàшпа ж тех. покр. *врста обле турпије, стругалица. Бен. Рј.*

рàшпање с *гл. им. од рашпати.*

рàшпати, -āм несврш. *радити рашпом, турпијати. Бен. Рј.*

ра̀шрафити, -ӣм сврш. *одвити, скинути шраф.* — Три војника ... рашрафише бомбе. *Пер.*

~ се 1. *расклимати се због лабављења или испадања шрафова.* **2.** фиг. *изгубити еластичност, олабавити се.* — Сав [је] од дугих тешких костију и рашрафљених зглобова. *Лал.*

рашрафљи́вати (се), -а̀фљујēм (се) *несврш. и уч. према рашрафити (се).*

ра̑шта и **ра̀шта** прил. **1.** *због чега, зашто, из каквог разлога.* — Рашта нам стари не одабраше љетнога свеца? *Љуб.* Било је тумарања ... А рашта? Рашта? *Леск. Ј.* Немаш ме рашта корити. *Ћор.* Баш имаш рашта ајмекати. *Пав.* **2.** *ради чега, с каквим циљем.* — Благо томе ко довијек живи, имао се рашта и родити. *Њег.* Ево рашта се живјело и кубурило. *Матош.*

ра̀штан м бот. *врста купуса који се не главичи* Brassica oleracea acephala. *Сим. Реч.*

ра̀штел м лат. **1.** ист. *место на некадашњој хрватско-турској граници на коме се водила трговина преко граничне ограде, коју су с обе стране чували граничари. Рј. А.* **2.** *гвоздена решетка; врата од решетки.* — Кључар отвори раштеле. *Дав.*

ра̀штика ж бот. *раштан. Сим. Реч.*

ра̀штимати, -а̄м и **ра̀штимовати,** -мујēм сврш. нем. варв. *олабавити жице на инструменту, опуштањем, лабављењем жица учинити непогодним за складно, хармонично свирање:* ~ виолину, ~ клавир.

~ се *постати непогодан за складно свирање због олабављености жица, разлабавити се, раздесити се (о инструменту).* — Клавир је био мало раштиман. *Козарч.* Досађивала [је] својим раштимованим клавиром. *Нуш.*

раштрка́вати (се), -р̀кāвāм (се) *несврш. и уч. према раштркати (се).*

ра̀штр̀кан, -а, -о **1.** *трп. прид. од раштркати (се).* **2.** *који је разбијеног типа, чије су куће удаљене једна од друге без икаквог планског повезивања, разбацан (о насељу).* — На другој страни моста ... протеже се ... раштркано предграђе око друма. *Андр. И.* Село је одмах испод бријега — мало, раштркано село. *Донч.*

ра̀штр̀кано прил. *на неједнаким одстојањима, без реда, разбацано.* — Око механе ... раштркано [су] усађене големе крстаче. *Јакш. Ђ.*

раштр̀кати, ра̀штр̀кām сврш. *растерати на разне стране, растурити;* исп. растркати (2). — Народ [ће] странци одвести и раштркати по свету. *М 1867.* Дјеца [су] страховала ... да ... не оде у квар које његово говедо, јер би их иначе све испремлатио ... и раштрка̄ њихово благо. *Гор.*

~ се *отићи на разне стране, растурити се; расути се.* — А куд су вам дјеца? — Раштркаше се једно за другијем по свијету. *Ћип.* На овисоком брежуљку ... раштркале се куће и кућице као козе. *Кол.*

раштр̀кљати се, -а̄м се сврш. **1.** *постати штркљаст, бити дугих, танких ногу; пустити танке, растурене изданке.* — Воћке [су] остариле, гране им се раштркљале и проредиле. *Ранк.* **2.** покр. *разобадати се (о говедима). Рј. А.*

ра̑шће с **1.** *растиње, биље, флора.* — Све је то бујно рашће било недавно умивено ... кишом. *Шимун.* Поветарац [је] затресао за тренутак ... рашће. *Уск.* **2.** *в. хра̑шће. Р-К Реч.*

рашћѐнфлити се, -ӣм се сврш. тур. *постати добро расположен, орасположити се, развеселити се.* — Па се рашћеифлио, па ударио у неке песме. *Ранк.*

ра́шћē̏ње с *гл. им. од растити (се).*

рашћердáвāње с *гл. им. од рашћердавати.*

рашћердáвати, -р̀дāвāм *несврш. и уч. према рашћердати.*

ра̀шћердати и **рашћѐрдати,** -а̄м сврш. *расипнички потрошити, проћердати.* — Ја запатио, а ти рашћердао. *Рј. А.*

рашћерѐтати се, -а̄м се сврш. *почети ћеретати, живо се распричати, разбрбљати се.* — Би му мило, па се рашћерета. *Вес.* Рашћеретала се депутација. *Цар Е.*

рашћу́кати се, ра̀шћȕкāм се сврш. *почети кокодакати;* фиг. *разбрбљати се. Деан. Рј.*

рашћу̏норити се, -ӣм се сврш. *почети ћуњорити, распричати се тихим гласом.* — Загрејали су се и рашћуњорили домобранци. *Ољ.*

ра̀шћушкати, -а̄м сврш. *ћушкајући растурити, разбацати; разгрнути, размаћи.* — Скочише хајдуци, рашћушкаше брже боље ногама ватру. *В 1885.* Радан ... рашћушка гомилу ... и прискочи Станиши. *Ђур.*

рашушу́рити, -у̀шȕрīм сврш. *натрпати.* — Из те своје ... собице, налик на рашушурену ропотарницу, могао је ... назрети ту кровињару. *Божић.*

рашчавр̀љати се, -а̄м се сврш. *почети чаврљати, рашћеретати се, распричати се.* — Заборави [се] и рашчаврља. *Десн.*

рашчáрати, ра̀шчāрāм сврш. *скинути чини, ослободити мађија, урока. Бен. Рј.*

~ се 1. *повр.* **2.** необ. *разочарати се.* — С њега би се заиста сваки просац брзо рашчарао. *Маж. М.*

ра̀шчаркати, -а̄м сврш. *чаркањем распламсати, процарати (ватру).* — [Кухиња]

беше осветљена од огња што га деца рашчаркала. *Станк.*

рàшчварити се, -ӣм се сврш. **1.** *размекшати се, распопити се (као чварак на ватри).* — [Смола се] рашчварила ... на врућини. *Рј. А.* **2.** разг. *добро се разгрејати крај ватре, на сунцу.*

рашчеврљати се, -ā̄м се сврш. *рашчаврљати се.* — Нисам се преварила: новине се уистину рашчеврљале. *Цар Е.*

рашчеврљити, -èврл̄ӣм и **рашчевр̄нути,** -èвр̄нēм сврш. *разврнути, размаћи, разглавити.* — Обио собу, извалио катанац, браву рашчеврљио. *Рад. Д.; Р-К Реч.*

рашчељу́стити, -èљу́стӣм сврш. *широко отворити, разјапити чељусти.* — фиг. Рашчељушћена баца загризла огњиште, ватру. *Ћос. Д.*

рашчѐнути и **рàшченути,** рàшченēм сврш. *в. рашчехнути.* — Већ је сто година да је Рус Пољску рашченуо. *Пав т.* Из њих [метака] су остајале рашчењуте празне патроне. *Кик.*

рашчѐпити, рàшчепӣм сврш. *скинути чеп, затварач, отчепити.* — Исхлапи ... као добро, слатко вино у рашчепљеној барили. *Донч.*

рашчепи́ти, рàшчēпӣм сврш. *раставити, размаћи у страну, раскречити; развалити, раширити:* ~ ноге. — Перки блесав осмејак рашчепио уста. *Рад. Д.*

~ **се** *раскречити се.* — Рашчепило се говече на леду. *Вук Рј.*

рашчепљи́вање с *гл. им. од рашчепљи́вати (се).*

рашчепљи́вати се, -èпљујēм (се) *несврш. и уч. према рашчепити (се).*

рашчепр̀кати, -ā̄м сврш. *чепркајући разгрнути, растурити.* — Сједнем на мравињак, који су они штапом рашчепркали и узбунили мраве. *Чол.* Баш су били рашчепркали такву хрпу што је тињала. *Бен.*

рашчепр̀љати, -ā̄м сврш. *рашчепркати.* — Ви га рашчепрљајте да видите јесам ли погодила. *Љуб.*

рашчепу́шати се, -ā̄м се сврш. *разбарушити се (о коси).* — [Поглади] чуперке косице [дјевојчице] која се била рашчепушала од трчања. *О-А.*

рашчéречити и **рашчѐречити,** -ӣм сврш. *раскинути, исећи на череке, на четворо; исећи, растргнути на комаде.* — Могу да га вежу коњима о репове па на четири стране да га рашчерече. *Маш.* Ej да ли те хоће курјаци сву рашчеречити. *Ранк.*

рашчерȕпати, -ā̄м сврш. **1. а.** *почупати перје.* — Кадшто [би] претрчале рашчерупане кокошке. *Бен.* **б.** *искидати, раскомадати.* — Купи му пајаца ... а мали Јова га одмах рашчерупа да види какав је изнутра. *Срем.* **2.** *учинити чупавим, рашчупавити, накострешити.* — Твоја је брада густа, рашчерупана и запуштена. *Вел.* [Сузе] су ... капале на сиједе, рашчерупане брчине. *Чол.*

рашчѐтати се, -ā̄м се сврш. *поделити се на чете, на скупине, груписати се.* — Овамо би хтјеле у четице рашчетане дјевојке, жене и баке из села. *Горд.*

рашчетвòрити, -èтворӣм сврш. *разделити, расећи на четворо, искомадати;* исп. рашчеречити. — Хоћеш ... да рашчетворе њихова козачка тијела. *Шов.*

~ **се** *раставити се на четири дела.* — Оно нешто црно као миш рашчетвори се и полетје опет ћошетима. *Сим.*

рашчѐхати, рàшчехā̄м сврш. *рашчупати, искидати.* — Видјет ћете како ће вас рашчехати као перје. *Цес. А.*

рашчѐхнути, рàшчехнēм сврш. *наглим покретом расцепити, раскинути; рашчехати. Деан. Рј.*

~ **се** *препући, расцепити се.* — Њој се срце као рашчехнуло и крупне јој сузе низ образ полетјеле. *Берт.*

рашчехȕрити, -èхȕрӣм сврш. *рашчехати.* — Већ је рано јутро рашчехурило прамове магле. *Бег.*

рашчѐшати, рàшчешēм сврш. *чешући разгрепсти:* ~ руку.

~ **се** *повр.* — Сав се жив рашчешах, сврби ме на све стране. *Рј. А.*

рашчешљáвати се, -èшљāвām (се) *несврш. и уч. према рашчешљати (се).*

рашчѐшљати, рàшчешљām и рашчѐшљām сврш. **а.** *чешљајући уредити, дотерати.* — Другом руком рашчешља косу. *Вукић.* **б.** *разбити праменове, растављати влакна вуне.* — До поноћи рашчешљамо вуну. *Шапч.*

~ **се** *повр. према рашчешљати (а).*

рашчијáвати, -чӣјāвām *несврш. и уч. према рашчијати.*

рашчѝјати, -ā̄м сврш. = рашчихати **а.** *чијањем растављати на ситна перца, на ситно паперје; искидати.* — Језикознанци су као перје рашчијали све те распре о језику. *Вј. 1970.* **б.** *рашчешљати.* — [Пушта] густе млазове дима кроз рашчијане бркове. *Пав.*

рашчи́лети, -лӣм, ијек. рашчи́љети, сврш. *ишчилети, распасти се.* — [Књиге] доспеше с полица на таван, а тамо рашчилеше у прашини ... и у мишевини. *Петр. В.*

рашчи́љети, -и́лӣм, ек. рашчи́лети.

рашчи́нити, рàшчӣнӣм сврш. *лишити чина.* — Отац Максим се убио, Нићифор [је] рашчињен. *СКГ 1937.* Веле да је праведно рашчињен као наредник. *Дом.*

рашчѝнити, рàшчинӣм сврш. **1.** *исећи, изрезати на комаде, ишчеречити.* — Узајмите ми своју сабљицу да рашчиним јање. *Шен.* **2.** *смањити густину, јачину нечега, растворити, разблажити; ражидити. Вук Рј.* **3.** *растурити, раставити.* — Изишао [је] да нађе и рашчини нечије рало. *Лал.* **4.** *израздвајати нити пређе, распрести.* — Рашчинила [је] у танане кончиће сву грубу пређу. *Мас.* фиг. Он би све то њима натанко рашчинио и све им исприповиједао. *Берт.*

~ **се 1.** *распасти се, растурити се. Вук Рј.* **2.** *мењајући изглед начинити се као неко други.* — Нађе жену гдје се рашчинила као була турска. *Љуб.* **3.** *разведрити се (о времену).* — Рашчинило се вријеме. *Вук Рј.*

рашчињáвање с *гл. им. од рашчињавати (се).*

рашчињáвати (се), -ињāвām (се) *несврш. и уч. према рашчинити (се).*

рашчѝњање с *гл. им. од рашчињати (се).*

рашчѝњати (се), рàшчӣњām (се) *несврш. и уч. према рашчинити (се).*

рашчињéње с *одузимање, лишење чина; губитак чина. Р-К Реч.*

рàшчипкати, -ām сврш. необ. *украсити чипком.* — Пребогато су рашчипкани у старом камену дивотном фантазијом. *Бат.*

рàшчистити, -ӣм сврш. **1.** *уклонити оно што је непотребно, што смета, раскрчити, очистити.* — Потребно [је] да рашчисти земљиште. *Скерл.* Пошла [је] да рашчисти друм. *Чол.* **2.** *разјаснити, расправити.* — Тако не могосмо ствар рашчистити. *Вел.* **3. а.** *пречистити; раскрстити, раскинути.* — Предлаже неко да најпре рашчистимо ту међу нама. *Вас.* Да рашчистимо заувијек. *Сим.* **б.** (с неким, с нечим) *ослободити се, отарасити се (некога, нечега), раскрстити, раскинути:* ~ с пићем, ~ с коцком. — Рашчистићемо ми с тобом. *Б 1957.*

Изр. ~ рачуне *обрачунати се, расправити се с неким.*

~ **се 1.** *разведрити се (о небу, о времену).* — Небо се није рашчистило. *Сек.* **2.** уз. повр. *обрачунати се, расправити се.* — Треба да се рашчистимо ... Треба да знамо шта је чије. *Ђур.*

рашчитáвати, -ѝтāвām несврш. *више пута читати, прочитавати.* — Неки људи крећу на пут са драгим књигама које рашчитавају. *Б 1958.*

рашчѝтати се, -ām се сврш. *предати се читању, занети се у читање. Бен. Рј.*

рàшчић м покр. *врста босанског веза. Р-К Реч.*

рашчѝхати, -ām сврш. = рашчијати. — Конопи су пак били ... стари, издерани ... рашчиханих крајева. *Наз.*

рашчишћáвање с *гл. им. од рашчишћавати (се).*

рашчишћáвати (се), -ѝшћāвām (се) = рашчишћивати (се) *несврш. и уч. према рашчистити (се).*

рашчѝшћање с *гл. им. од рашчишћати (се).*

рашчѝшћати (се), рàшчӣшћām (се) *несврш. и уч. према рашчистити (се).* — Сад ће то гора да се раздијева и рашчишћа. *Зог.*

рашчишћѝвање с *гл. им. од рашчишћивати (се).*

рашчишћѝвати (се), -ѝшћујēм (се) несврш. = рашчишћавати (се).

рашчлáнити, рàшчлānӣм и **рàшчланити,** -ӣм сврш. **1.** *раставити на чланове, израздвајати.* — Кад плавина нарасте, ријека је рашчлани у неколико дијелова. *ОГ.* **2.** *изделити на одсеке, на делове ради подробног испитивања; анализирати.* — Ваља ... ово питање историјски рашчланити. *Арх. 1926.*

рашчлањáвање с *гл. им. од рашчлањавати.*

рашчлањáвати, -ањāвām = рашчлањивати *несврш. и уч. према рашчланити.*

рàшчлāњеност и **рàшчлањеност,** -ости ж *особина онога што је рашчлањено.* — Процјењујући ... вриједност појединих друштвених уређаја ... по рашчлањености ... социологија води рачуна о ... сврси заједничког друштвеног живота. *Лит. 1957.*

рашчлàњив, -а, -о *који се може рашчланити, раставити на делове.* — Одлика [шаховске игре је] да је силно сложена и у својој суштини ... рашчлањива. *Шах 1.*

рашчлањѝвање с *гл. им. од рашчлањивати.*

рашчлањѝвати, -ањујēм несврш. = рашчлањавати.

рàшчовек, ијек. рāшчовјек, м *нечовек, одљуд.* — Како ме је рашчовјек онај злостављао ... била бих лако прегорјела да ми га негђе не огласише мртва. *Буд.*

рашчовечáвање, ијек. рашчовјечáвање, с *гл. им. од рашчовечавати.* — [Наш век] постаје све ... страшнији због рашчовечавања и лепши због човековог отпора и човекове борбе. *КН 1958.*

рашчовечáвати, -èчāвām, ијек. рашчовјечávати, несврш. *чинити суровим, нечовечним, лишавати људских одлика, дехуманизовати.* В. пр. уз гл. им. рашчовечавање.

рашчовечéње, ијек. рашчовјечéње, с *лишавање људских одлика, дехуманизација; одсуство човечности, подивљалост.* — У њој [људској речи] је заметак људског чина, у њој лежи прикривен пут ка злочину и рашчовечењу. *НИН 1970.*

рашчо̀вечити, -ӣм, ијек. рашчо̀вјечити, сврш. *учинити нечовеком, лишити људских одлика, дехуманизовати.*

ра̀шчовјек, ек. ра̀шчовек.

рашчовјеч-, ек. рашчовеч-.

рашчупа́ва̄ње с *гл. им. од* рашчупавати *(се).*

рашчупа́вати (се), -ӯпа̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према* рашчупати *(се).*

рашчупа́вити, -ӯпа̄вӣм сврш. *учинити чупавим, разбарушити косу (коме):* ~ дете. ~ **се** *постати чупав, разбарушити своју косу.* — Ту је и баба ... веома рашчупављена. *Дов.*

рашчупа́нко м *чупавко, чупавац. Бен. Рј.*

ра̀шчупа̄нӧст, -ости ж *стање, особина онога који је рашчупан, онога што је рашчупано.*

рашчу̀пати, -а̄м сврш. **1.** *рашчупавити.* — Видело се да је рашчупана, поцепана и полунага. *Андр. И.* Гледа ... ознојена лица, рашчупане браде. *Вел.* **2. а.** *чупајући сасвим повадити, почупати.* — Трзањем ралице рашчупа и стресе нахватани коров. *Сек.* **б.** *искидати, искомадати, распарчати; развалити.* — Италија ... лежи раскомадана, рашчупана и не јавља се као јединство ни у каквом ... уговору. *Кнеж. Б.* Кроз рашчупани ... кров навирују и смјешкају се звијезде. *Кол.*

~ **се** *рашчупавити се. Р-К Реч.*

рашчупе́рити, -ӯпе̄рӣм сврш. *растурити чуперке (коме), рашчупавити.* — Смакну [јој] конџу и рашчупери је сву. *Глиш.*

ра̀шчути се, -чујӗм се сврш. **1.** *чути се надалеко, разгласити се.* — Ова се свађа ... одмах рашчу по селу. *Коч.* Догађај у Чавриној кући би се већ рашчуо. *Десн.* **2.** *постати чувен, прочути се.* — Далеко се ... рашчула лепота младог Црнојевића. *Кост. Л.* Рашчула се слава о Ловрину дому. *Вел.*

р̑б м покр. *рбина. Рј. А.*

р̑бак, р̑пка м (мн. р̑пци, ген. р̑ба̄ка̄) и **рба́њак,** -њка м *рбина.* — Археолог ... с наслађом пије ... из рбака каквог хиљадугодишњег суда. *Глиш.* У овом ... сметлишту има и рбањака од грнчарије. *Жуј.*

р̑баст, -а, -о и **р̑батан,** -тна, -тно *крњ, заломљен.* — Побоја се да не би рбастим грлићем раскрварио усне. *Божић.* фиг. Може писати претерано кратким речима ... или здепастим и рбатним ... Он може писати крњим речима. *Сек.*

р̑бина ж **а.** *комад разбијене земљане посуде, тикве и сл., крхотина, окрњак.* — Нађоше ... свакојако оруђе, рбине од различитог посуђа. *Панч.* Опрезно скупи са земље прегршт шиљастих рбина слупане стаклорије. *Божић.* **б.** *слупан предмет, олупина.* — фиг. Он је убрзо постао највећа и најгрђа рбина људска. *Божић.*

р̑боч, рбо̑ча м покр. *кожни суд за захватање воде. И-Б Рј.*

р̀валӣште с *место где се одржава такмичење у рвању, рвачко борилиште. Бак. Реч.*

р̀ва̄ње с **1.** *гл. им. од* рвати се. **2.** *спортска дисциплина.* — Био је првак у рвању, познат у целој Турској. *Андр. И.*

р̀вати се, р̀вӗм се (мн. рвӗ́мо се и р̀вӗ̄мо се, 2. л. рвӗ́те се и р̀вӗ̄те се, 3. л. р̀вӯ се; аор. р̀вах се, 2. и 3. л. р̑рва̄ се и р̀ва се, мн. р̀васмо се) несврш. уз. повр. **1.** *борити се ухвативши се рукама укоштац и настојати да се обори противник.* — Рваше се љетњи дан до подне — пјева пјесма. *Мажс. Ф.* Нана се докопа рвати с њим. Гурну га у ћошак. *Вес.* **2.** фиг. *борити се, носити се (с тешкоћама).* — Нико не зна шта је зима ... ни како се сељак са њом рве и надурава. *Андр. И.* Тијело [му] ... је као жилави дуб чудновато прикладно да се рве с тврдим кршем. *Кал.*

р̀ва̄ч, рва́ча м *онај који се рве.* — Да видимо ко је бољи рвач. *Вес.* Бијаше ... најбољи рвач и уметач каменом. *Шимун.*

рва́чев, -а, -о *који припада рвачу.*

рва̀чица ж *она која се рве, жена рвач. Р-К Реч.*

р̀ва̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на рваче, који припада рвачима:* ~ борба, ~ спорт, ~ дрес, ~ ципеле.

р̑га̄ње с *гл. им. од* ргати.

р̑гати, -а̄м несврш. **1.** *кварити, хабати непажљивом употребом. Вук Рј.* **2.** покр. *чим мање или више шиљатим боцкати; варкати (ватру).* — Ргни у ту ватру. *Миљ.* Почеше врховима од ножева ргати кости. *Мат.*

ргѐтати, ргеће̄м несврш. оном. *тупо звецкати, клопарати.* — [У] џаковима су ... ргетали земљани лонци. *Ћоп.*

р̀даква ж бот. покр. *в. ротква. Сим. Реч.*

р̑дати, -а̄м и **р̑дати,** р̑да̄м несврш. покр. **1.** *преметати, претурати; јурећи пустошити, харати.* — Рда као крмача по кући. *Вук Рј.* Медвед рда преко девет брда (у загонеци — о бури). **2.** погрд. *обилато јести. Стев.*

р̀дес ж бот. покр. *в. троскот* Polygonum. *Бен. Рј.*

рдо̀брада ж бот. *рдобрадица. Сим. Реч.*

рдо̀брадица ж бот. *биљка из пор. трава* Dactylis glomerata. *Терм. 3.*

р̀дорога ж покр. пеј. *опака жена. Вук Рј.*

рђа, рђē ж (дат. рђи и рђи, ак. рђу, вок. рђо; мн. ном. и ак. рђе, ген. рђā) **1.** *производ корозије гвожђа, црвеномрка превлака на гвожђу настала деловањем кисеоника и водене паре из ваздуха и раствора соли.* — Дуга пушка, рђом зарђала. *Јакш. Ђ.* Лежала [је] ... посуда ... разједена од рђе. *Јонке.* **2. а.** *паразитна биљна гљивица из веома развијеног рода* Uredineae, *која на вишим биљкама изазива гљивична обољења.* — Најважнија је за нас житна рђа (Puccinia graminis). *Ђот.* **б.** мн. *систематски назив за род гљива* Uredineae. *Терм. З.* **в.** *биљна болест коју изазивају гљивице* Uredineae, *изражена у облику жутих или мркоцрвених пега на житарицама, махунарама, поврћу, воћу и др.* **3.** фиг. *мука, невоља; беда, зло.* — Неимућна бијаше кућа његова, сиромашна моја; рђа нас је трла и једне и друге. *Буд.* Стари Ново ... мрк, погружен и савладан рђом старости и немоћи. *Лал.* **4.** фиг. **а.** (и м) *неваљалац, нитков; бедник.* — Још Дурака старца к томе, што ме рђа свјетоваше да их пустим дому своме. *Маж. И.* Ниси у стању да пронађеш која ... то рђа ... везирски посао квари. *Андр. И.* **б.** *лоша роба, лош производ.* — За старога сретнога земана ... се само добра роба продавала, а не ко данас, кад се продаје рђа. *Ђор.*

рђав, -а, -о (комп. рђавијӣ и гōрӣ) **1. а.** *који радо наноси другима непријатности и штету, који је лошег карактера, неваљао, покварен, зао.* — Оно [дело] је ... нека врста књижевне мелодраме ... борба добрих и рђавих. *Грол.* Тако мисли о људима свијетлог карактера ... Миша Томашевић бит ће једнако рђав као и други. *Сим.* **б.** *који не врши добро своју дужност, који занемарује обавезе, лош; који нема довољно потребних својстава за одређену функцију, неспособан, слаб (о човеку):* ~ син, ~ брат, ~ домаћица, ~ руководилац. — Ту су и они рђавији дужници. *Ђор.* Ја [сам] уопште рђав за усмену пропаганду. *Марк. Св.* **в.** *који није у складу са утврђеним друштвеним нормама, неприличан, непристојан; који је за осуду, ружан (у моралном смислу), сраман:* ~ владање, ~ друштво. — Ноћу [је] одлазио по свом рђавом послу. *Брл.* Ако је којој жени муж пошао по рђаву путу, хоћа Салик је морао записивати. *Ђор.* **2. а.** *који је слабог квалитета, који мало одговара намени:* ~ исхрана, ~ хартија, ~ платно. — Стаде чупати оно рђавије сено, с коровом. *Моск.* Ми смо слушали кишу ... гдје кида у нама као рђаву струну све што требаше да пукне. *Уј.* **б.** *мањи од очекиваног, недовољан, оскудан (о приносима, добити и сл.); неродан (о години):* ~ летина, ~ берба. — Људи ... су говорили о злим временима и рђавој рађњи. *Лаз. Л.* Кукуруз слаб. Рђава година. *Тад.* **в.** *испуњен недаћама и оскудицом, тежак, мучан (о времену, приликама).* — Што нијесу рђава времена, однесоше трговци. *Новак.* Тужи [се] на зле године, рђава времена, општину. *Станк.* **3.** *непријатан, неповољан, неугодан:* ~ вест, ~ положај, ~ стање. — Овај разговор не остави ... рђав утисак. *Нуш.* Из његове [се] шале излегла рђава збиља. *Вел.* **4.** *који карактеришу временске непогоде (киша, олуја, мећава и сл.).* — Било тихо или рђаво вријеме, Маре би ... дошла ... до Ива Дубовића. *Војн.* **5.** *незгодан, штетан, негативан.* — Догматска метода има своје добре и рђаве стране. *Пед.* Живот му се не чини више тако црн ни поредак тако рђав. *Прод.* **6. а.** *који одаје лоше стање, нездрав.* — Ти си данас гора у лицу но икад. *Мат.* **б.** покр. *слаб, болестан.* — Нешто сам рђав. *Вук Рј.* **7.** покр. *чија озледа има лоше последице, осетљив, опасан.* — За рђаво ... мјесто јазавац лети. *Коч.* **8.** *који означава потпун неуспех (о оцени успеха); лош (о оцени владања).* — Мени [уписе] рђав у протокол. *Глиш.* **9.** *обложен, обухваћен, прекривен рђом, зарђао. Р-К Реч.*

Изр. на ~ глас изнети *в. уз глас (изр.).*

рђавā ж покр. *сушица, суха болест, туберкулоза. Вук Рј.*

рђавā трáва ж бот. *биљка из пор. трава* Koeleria. *Сим. Реч.*

рђáвељ м *јадник, бедник, кукавац. Бен. Рј.*

рђáвељица ж *јадница, бедница. Рј. А.*

рђаво прил. *на рђав начин, како се не жели, како не ваља, лоше; слабо.* — Ти не казуј ово ником, јер ... можеш рђаво проћи. *Андр. И.* Марковић се рђаво осећао. *Скерл.*

рђавōст, -ости ж *особина онога који је рђав, онога што је рђаво. Р-К Реч.*

рђáвство с *неваљалство.* — Несрећо једна, не гледаш твој дућан, но ти је памет све за рђавство. *Срем.*

рђāвштина ж *оно што је рђаво, ружна појава, ружан поступак, неваљалство.* — Да му је се вратити уназад, би и пијуком и мањем млатио рђавштину. *Вукић.* У великој количини рђавштине презрена је, често, изврсност маљине. *Шим. С.* Говори о обичним појавама живота, нарочито о рђавштини. *Прод.*

рђāковић м *рђав човек; онај који потиче од рђавих предака.* — Мени се он не чини никаква рђа, а нити рђаковић. *М-И.* Шта ћете ви бити ... голаћи, просјаци, рђаковићи. *Мил. В.*

рђан м *рђа, неваљалац.* — А он хоће пара, рђан! *Вес.*

рђанā трáва ж бот. *в. рђава трава. Р-К Реч.*

рђа̀ње с *гл. им. од рђати.*

рђа̀рија ж **1.** *рђавштина. И-Б Рј.* **2.** *зарђао предмет. Бак. Реч.*

рђа̀ст, -а, -о *који је боје рђе.* — Нијетао, рђаст и црн ... затрчи се издалека. *Кал.* Зацрвенише се ријетка рђаста борова стабла. *Ћоп.*

рђа̀ти, -а̄м несврш. *прекривати се рђом, оксидисати.* — Плугови почеше рђати. *Вес.* фиг. Рђа жута позлата на лишћу. *Мих.*

рђѐљ, -е́ља м *в. рђавељ. Прав.*

рђѐтина ж и м *аугм. од рђа.* — Треба ... да му помогнеш да буде и он човјек, а не рђетина. *Сим.*

рђѝца ж и м *дем. од рђа.* — Син му ... не уврже [се] на оца, но је ситан, сметен, рђица. *Мат.*

рђо̀битина ж и м покр. *онај кога је рђа убила и оно што је рђа убила*; исп. рђа (3 и 4а). *Вук Рј.*

рђогри́зање с *гл. им. од рђогризати.*

рђогри́зати, -о̀грӣзам несврш. *говорити којешта, брбљати; ружно о некоме говорити, оговарати.* — Моја је жеља да ми више не рђогризаш несланим својим припоменама. *Креш.*

рђу̀штина ж нар. мед. *болест праћена високим температурама и грозницом, врућица.* — Сву ноћ је лежо̀ у ватри; сутрадан се не разабра; после нападе на њега рђуштина (врућица). *Вес.*

рѐагенс м лат. хем. *супстанца која изазива одређену хемијску реакцију (промене у боји, у агрегатном стању и сл.).* — Ваздух у њиховим маскама био би обнављан и пречишћаван помоћу нарочитог хемијског реагенса, познатог под именом оксилит. *Петр. М.*

реагѐнција ж хем. *реагенс.* — Ваља имати посебан кемијски лабораториј, опскрбљен многим кемијским реагенцијама. *Туђ.*

реаги́рање с *гл. им. од реагирати.*

реаги́рати, -а̀гӣрам сврш. и несврш. = реаговати **1.** *показ(ив)ати реакцију, одговорити, одговарати, одаз(и)вати се на утиске примљене споља.* — Саобразно томе, он реагира и ставља у покрет органе тијела. *Ант. 1.* Прима најјаче и најслабије утиске и ... на њих реагира. *Панд.* **2.** (на нешто) *пружити, пружати отпор, супротставити се, супротстављати се (нечему); одаз(и)вати се неким знаком на што.* — Њемачка је на тај споразум реагирала врло оштро. *ОП 2.* На такве је поремећаје народ увек реагирао. *Ђорђ.*

рѐаговање с *гл. им. од реаговати.*

рѐаговати, -гујём сврш. и несврш. = реагирати. — Зенице нису више реаговале, срце [је] једва куцало. *Јов. Ј.* Човјек помоћу њега [језика] физиолошки реагује на твари које узима у уста. *Ј 1957.*

реаграризáција ж лат. *враћање пољопривреди, посвећивање веће пажње пољопривреди (ради њеног унапређења, проширења).* — Индустријске [земље] ... врше реаграризацију, тј. посвећују велику пажњу и бригу ... унапређењу пољопривреде. *ЕГ 3.*

реаграризи́рати, -ӣзӣра̄м сврш. и несврш. *вратити се, враћати се пољопривреди; посветити, посвећивати већу пажњу пољопривреди (ради њеног унапређења, проширења).* — С обзиром на тешкоћу у прехрани становништва ... постоји стално настојање и напор да се земља што више реаграризира. *ЕГ 3.*

реадаптáција ж *поновна адаптација, поновно прилагођавање чему.* — Важан [је] фактор психотерапија (и психолошка реадаптација) у лечењу туберкулозних болесника. *Пол. 1958.*

рѐактӣван, -вна, -вно лат. *који делује у супротном правцу.*

Изр. авион на реактивни погон *млазни или ракетни авион који се креће помоћу реактивног мотора;* реактивни (млазни) мотор *врста мотора са унутрашњим сагоревањем, при чему гасови, избијајући јаком струјом уназад, врше потискивање у супротном правцу.*

реактива́ција и **реактивиза́ција** ж *реактивирање, поновно враћање у службу; поновно стављање у рад, у делатност.* — С том ... реактивацијом почела је у животу [његову] ... периода глупости. *Крл.*

реактиви́рање с *гл. им. од реактивирати.*

реактиви́рати, -ӣвӣра̄м сврш. и несврш. *опет вратити, враћати у службу; обновити, обнављати делатност.* — Службеници реактивирани из пензије враћају се на раније пензијске принадлежности. *Пол. 1944.* Иста је влада реактивирана. *Риб.*

реактӣвисање с *гл. им. од реактивисати.*

реактӣвисати, -вишем сврш. и несврш. *в. реактивирати.* — Био је реактивисан и постављен за председника. *Јов. С.*

реактӣвнōст, -ости ж *особина, стање онога што је реактивно.* — Старење ... зависи од конституције [организма] ... од које зависи његова способност, реактивност његових органских функција. *Пол. 1958.*

рѐактор м лат. техн. најчешће у изразу: нуклеарни ~ *уређај за цепање атомског*

језгра нуклеарних горива и за добивање енергије која се при том развија, или за добивање радиоактивних изотопа или неутрона.

реа̀кција ж лат. **1.** *одговор на акцију, противдејство, отпор, узврат на притисак.* — Устанак је . . . дело . . . народне реакције на дахијски зулум. *СКГ 1937.* Олуја . . . бијаше једна од оних прољетних непогода које се јаве као реакција на југо. *Шег.* **2.** хем. *деловање једних материја, твари на друге или деловање физичких утицаја (топлоте, електричне струје, светлости и сл.) при чему настају нове материје.* — Кемијске реакције у тијелу збијају [се] само код одређене температуре. *НЧ.* **3. а.** физиол. и биол. *деловање, активност неког живог организма или његова органа изазвана спољним или унутарњим органским утицајем на организам. ЕЛЗ.* **б.** псих. *психо-физиолошки одговор на неки спољни или унутрашњи надражај.* — Часови његове меланхолије . . . долазе само после великих и дубоких бура у његовој души, као природна и нужна реакција, као тренуци одмора. *Панд.* **4.** мед. *утицај лека или лечења на развој болести.* — Реакција [од пелцовања] се одмах осећала . . . Болови су постајали све јачи. *Јак.* **5.** *назадњаштво, супротстављање друштвеном и политичком напретку; ограничавање политичких слобода и ограничавање могућности напретка.* — У цијелој Европи започело је раздобље најцрње реакције. *ОП 1.* **6.** *друштвена класа, друштвени слој, група људи која се супротставља напредним политичким и друштвеним тежњама.* — Реакција је лукава и притајена, слизаће се с окупатором. *Лал.*

Изр. ланчана (ланчаста) ~ *низ нуклеарних реакција*; нуклеарна ~ *процес који се одвија кад се две нуклеарне честице нађу тако близу да им је удаљеност једнака радијусу атомског језгра, а резултат тога је настајање две или више нових честица.*

реа̀кцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на реакцију, који припада реакцији.*

реакциòнāр, -ара м *онај који заступа и брани политичку и друштвену реакцију, противник напретка, назадњак, реакционер.* — Доживио [је] да су га . . . најнапреднији српски омладинци славили као свога човјека, а нападали реакционари. *Барац.* Овде нас има свих боја и нијанса, почев од реакционара, па преко грађанских левичара до комуниста. *Јак.*

рȅакциона̀ран, -рна, -рно *који је застарелих схватања, који је у духу политичке и друштвене реакције, назадан.* — Ви се залажете за феудалну, конзервативну политику реакционарних европских сила. *Андр. И.* Буржоазија наставља и даље своју реакционарну политику. *Ант. 1.*

реакционàрац, -рца м *реакционар.* — Сремца су противници држали реакционарцем. *Барац.*

реакционàрисати се, -àришем се свршн. индив. *постати реакционаран.* — Доцније . . . почне [реализам] да вене, да се шаблонизује, и тиме на известан начин реакционарише. *Михиз.*

реакциòнāрка ж *жена реакционар, реакционерка.*

рȅакционāрно прил. *на реакционаран начин, назадњачки.*

реакционāрнӧст, -ости ж *особина онога који је реакционаран, онога што је реакционарно.* — Реакционарност режима је очита и у питању изборног закона. *Ч-М.*

реакциòнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на реакционаре, који припада реакционарима.* — Замишљао сам се у положају полтрона . . . реакционарског измећара, бирократског трута. *Уск.*

реакционāрство с *реакционарност.* — Либерални национализам претвара се у реакционарство конфесионалне римске политике. *Матош.* Није очекивао да његов конзерватизам пређе у . . . реакционарство. *Прод.*

реакциòнēр, -ера м *реакционар.* — Ако има . . . окорјелих реакционера, нека добро упамте те ријечи. *Наз.* Даду лик издајника-реакционера и издајника кога су завели реакционери. *Зог.*

реакциòнēрка ж *реакционарка.*

реакциòнēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на реакционере.*

реакционе́рство с *реакционарство.*

рȅакциȍнӣ, -ā, -ō *који се односи на реакцију.* — Може се овај реакциони лук скратити. *Псих.*

рȅā̀л[1], -āла м лат. **1.** *стари шпански бакарни и сребрни новац, који је постепено уведен и у неке друге земље (Португалију, Холандију, Бразил).* — Љубитељи ратничког живота . . . дуката и реала могли су . . . наћи ту посла. *Глиш.* **2.** *мера за племените метале у Индонезији (тежине 27,345 гр). ЕЛЗ.*

рȅā̀л[2], -āла м фил. *елементаран фактор стварности, непроменљив и супстанцијалан принцип бића.* — Носилац битка зове се реал. *Баз.*

рȅā̀лан и **рёā̀лан,** -лна, -лно лат. **1. а.** *који постоји у стварности, стваран, узет из живота.* — Нашли [су] сличност . . . између реалног документа из Молијерове куће и познатог пасажа из његове комедије. *Поп. П.* Опћи [су] појмови . . . само ријечи или имена која се дају реалним стварима. *Баб.* **б.** *истински, прави.* — Само тај закључак

имао је своју реалну вриједност. *Ков. А.* Оне [босанске речи] дају реално обележје његовим сељацима. *Бел.* **2. а.** *који се може остварити, применити, извршити, остварљив, извршив.* — По томе можемо да одредимо разлику реалне теорије и од теорије интуитивне и од теорије утилитарне. *Марк. Св.* **б** *који одговара стварном стању; практичан.* — Епикуреизам је постао реална филозофија римске свјетске монархије. *Баз.* **в.** *који рачуна с могућностима, трезвен:* ~ човек. **3.** *реалистички.* — Описи [у приповеткама] час [су] реални, а час романтични. *Прод.*

Изр. ~ вредност *стварна вредност неког новца, вреднога папира и сл.*; супр. номинална вредност; ~ гимназија *тип средње школе предратног школског система са наставним програмом у коме преовлађују егзактне науке и живи језици*; ~ надница *количина производа које радник може купити за новац добивен као зараду*; ~ унија *заједница двеју или више држава са заједничким владаром и заједничким најважнијим државним пословима (спољна политика, војска, финансије и сл.)*; реалне науке *науке које се баве предметима који су у непосредној вези са животом (природне науке, техника и др.)*; реални број *сваки рационални и ирационални број, стварни број*; супр. имагинарни, иреални број; реални стицај правн. *случај када извршилац, починитељ кривичног дела одговара за више кривичних дела, али му се за сва дела суди истовремено*; супр. идеални стицај; реални уговор *уговор који се сматра закљученим тек по предаји ствари која је предмет уговора (о зајму, залози, остави и сл.).*

реа̀лац, -лца м *ученик реалке.* — Ословио [ју је] некакав реалац. *Петр. В.*

рѐалгар м ар. мин. *црвени арсенов сулфид.* — [Сумпор] служи за прирећивање цинобера, реалгара. *Туђ.*

рѐалгарскӣ, -ā, -ō *који се односи на реалгар:* ~ боја.

реали̏зам, -зма м лат. **1. а.** *тумачење и схватање света и живота усмерено на стварне, присутне појаве и проблеме; смисао за адекватно одражавање стварности.* **б.** *правац и стил у уметности и књижевности који тежи да репродукује стварност онако како се она стварно, реално види и појављује.* — Те особине и реализам типова и говора ... дају ... готово потпуну стварност која остаје од Сремчевих приповедака. *Скерл.* У драми је у то доба дошао до ријечи тек реализам. *Марј. М.* **2.** фил. *идеалистичко учење у схоластичкој филозофији по коме општи појмови реално постоје пре појединачних ствари.*

Изр. критички ~ фил. *учење које сматра да се, на основу критички обрађеног искуства и мишљења, може постепено доћи до дубљег, потпунијег и тачнијег сазнања, спознаје објективно постојеће стварности*; наивни ~ фил. *учење које прима без икакве критике чулно искуство као реалну стварност и сматра да наша свест потпуно адекватно одражава тај спољни свет*; социјалистички ~ *правац у уметности и књижевности (у СССР и источноевропским социјалистичким земљама) који на реалистичан али и пропагандистички начин, углавном с позитивне стране, приказује данашњу стварност у тим земљама.*

реали̏за̄тор м **1.** *онај који нешто реализује, остварује, извршава, приводи у дело, остваривач, извршилац, изводитељ.* — Политичар који ... наше бразде и оранице обрани од туђих топова бит ће реализатор онога што Стјепан Радић зове миротворством. *Крл.* **2.** спорт. *онај који постиже погодак.* — Кошаркаш Кораћ није само ... најбољи стрелац сезоне већ и ... најбољи реализатор свога клуба ... дао је двадесет кошева. *Пол. 1958.*

реали̏за̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на реализаторе:* ~ способност.

реализа́ција ж **1.** *привођење у дело, остварење, извршење.* — До реализације овог позива [посете] дошло је у јуну ове године. *Пол. 1957.* Написао је више дјела у прози која су само реализација његових просвјетитељских тежња. *Водн.* **2.** *претварање имовине или вредносних папира у готов новац, уновчење, искоришћење:* ~ зајма.

реализи́рање с *гл. им. од реализирати.*

реализи́рати, -и̏зӣрām сврш. и несврш. = реализовати **1.** *привести, приводити у дело, оствари(ва)ти, постићи, постизати.* — У жељи да реализирају рекордне приносе ... додали [су још] 500 кг Томасове дрозге. *Вј. 1960.* **2.** *претворити, претварати имовину или вредносне папире у готов новац, уновчити, уновчавати.* — Савјетовала га је да ... реализира остатке свог иметка. *Десн.*

реа̀лизовање с *гл. им. од реализовати.*

реа̀лизовати, -зујēм сврш. и несврш. = реализирати. — Цртачки реализују ... омражене буржоаске карикатуре. *Матош.* Уосталом [то представља] и свака реализована реч, тј. [реч] примењена у некој реченици. *Бел.*

реа̀лије и **рѐалије** ж мн. *стварност (стварне чињенице, стварне науке, стварно знање).*

реа̀лисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. реализирати.* — Све њихово страдање поглавито долази са немогућности да реализују скромне планове о својој личној срећи. *Прод.*

реа̀лист(а) м **1.** *следбеник реализма у уметности и књижевности.* — Прозни израз омогућује писцу реалисти да приказује свакодневне личности и призоре из живота. *Т. књ.* **2.** *човек који рачуна с условима стварног живота, практичан, трезвен човек.* — Аљоша [је] био реалист више него итко други. *Л-К.* **3.** фил. *следбеник реализма у схоластичкој филозофији.* — Њима [номиналистима] насупрот тврдили су реалисти ... да су општи појмови нешто стварно (реално). *Лог. 1.* У име црквене реакције иступио је ... реалист Анселмо. *Ант. 1.*

реали̏стика ж *реалност.* — Хумор изражен овде ... пластички црта сву реалистику неког забаченог сеоског амбијента. *Коњов.*

реали̏стичан, -чна, -чно и **реали̏стичкӣ,** -ā, -ō **1.** *који је узет из стварног живота, стваран, реалан.* — За [њега] је појам нечег ... »реалистичког« ... животноистинитог ... нешто немогуће. *Крл.* Тај сувише реалистичан детаљ [пијанство] покварио би целу ствар. *Јов. С.* **2.** *који је у духу реализма, који припада реализму.* — Крај генијалних реалистичких страница у Ковачићевој »Регистратури« наћи ће се странице ... које су најбаналније романтичке лимунаде. *Баб.* Приповетку [је] дао у чисто реалистичном маниру. *Богдан.*

реали̏стички и **реали̏стично** прил. *на реалистички, реалистичан начин.* — Немци су врло реалистички оцртали ситуацију. *Дед. В.* Живље закорача, реалистично, и намршти се. *Кал.*

реали̏стичнӧст, -ости ж *особина онога што је реалистично.* — [Класицизам] је ту реалистичност сувише сужавао. *Т. књ.*

реа̀листкиња ж *жена реалист(а).* — О, ја сам сада реалисткиња. *Л-К.*

реали̏тӗт, -ēта м **1.** *оно што је реално, реалност, стварност, збиља; извршивост, изводљивост.* — Простор и вријеме имаду емпирички реалитет. *Баз.* Није апсолутно уверен у реалитет те појаве. *Панд.* **2.** мн. *непокретно имање, некретнине. Кл. Рј.*

рӕ̀алка ж **а.** *тип средње школе у којој су се претежно проучавале егзактне науке (математика, физика, хемија и др.).* — У реалку га је уписао отац. *Андр. И.* Свршио је у Љубљани реалку и пошао ... у Беч да учи технику. *Барац.* **б.** *реална гимназија. Кл. Рј.*

рӕ̀ално прил. *на реалан начин, стварно.* — Игнорирају реално постојеће класне разлике. *Р 1946.* Књижевност класног друштва је ... реално одражавала беспомоћан и трагичан положај човека. *Т. књ.*

реа̀лнӧст, -ости ж *оно што је реално, стварно, стварност, чињенично стање; конкретан, практичан живот.* — Људи једва чекају реалност под ногама. *Крл.* Трезвено гледају на живот и на догађаје, имају развијен смисао за реалност. *Цвиј.*

реанима̀ција ж лат. *враћање у живот, оживљавање.* — У науци је било мало података о покушајима реанимације срца помоћу ултразвука. *Б 1958.*

реасикура̀ција ж лат. *поновно осигурање.*

реасикури̏рати, -у̏рӣрām сврш. и несврш. *поново осигура(ва)ти.*

реасуми̏рати, -у̀мӣрām сврш. и несврш. *в. резимирати.* — Имао је окривљени на концу истраге реасумирати своју одбрану. *Мј. 1926.*

рӗ̀баб м *арапски гудачки инструменат са једном до три жице на крушколиком резонантном телу. ЕЛЗ.*

ребалансӣрати, -àнсӣрām сврш. и несврш. лат. *поново довести, доводити у равнотежу, уравнотежити, уравнотежавати.* — Ови подаци ... наговештавају потребу да се ребалансирају планови улагања у ове гране. *Пол. 1959.*

ребà̀рбара ж бот. *в. рабарбар(а).* — Како знаде мачка без познавања фармакологије да ли јој је потребна ребарбара или која друга врста биљке против главобоље. *Крл.*

рӗ̀бӑрнӣк м бот. *в. јеленак (2). Сим. Реч.*

ребà̀рце и **ребӑ́рце,** -а и -ета с **1.** *дем. и хип. од ребро.* **2.** (обично мн.) *врста јела, котлет. Деан. Рј.*

рӗ́бац, рéпца м зоол. дијал. *в. врабац. Бен. Рј.*

рӗ̀бел м лат. *побуњеник, бунтовник, одметник, устаник.* — Зар ви нисте ребели који се тучете за конфедерацију? *Мил. В.* Овакве ребеле требало би постријељати. *Крл.*

ребӗ̀лати се, -ām се сврш. *побунити се.* — Говорило [се] да би се и од нашега краја ребелали. *Павл.*

рӗ̀бӗлија ж *побуна, буна.* — То вам је ... читава ребелија! *Јакш. Ђ.*

ребели̏јант м *в. ребел.* — Катраном судије ребелијантима заливају нос и уши. *Зог.*

ребелијà̀нтно прил. *као ребелијант, побуњенички, бунтовнички.* — И опет Здунић »ребелијантно«, као што је и сам, тура напријед. *Тур.*

ребели̏јӑш, -а̏ша м *в. ребел. Вук Рј.*

рӗ̀белскӣ, -ā, -ō *који се односи на ребеле, бунтовнички.* — Та етапа »Слободне речи« још је ребелска и пунтарска. *Крл.*

рѐбелски прил. *на ребелски начин, бунтовнички.* — Хрватство ... је ребелски расположено у емиграцији. *Крл.*

ребѐтати се, рèбећēм се несврш. *заједљиво, цинички се смејати. Р-К Реч.*

рѐбић м зоол. *врста тврдокрилца, корњаша. Рј. А.*

рѐбнути, -нēм сврш. нар. *ударити јако, одаламити, одрапити.* — Ми се уплашили да ће Божидар и милиционеру да ребне двадесет и пет. *Пол. 1958.* Нож ребну сагнутог Филипа. *Божић.*

ребрàнӣ, -ā, -ō = ребрени *који се односи на ребра, који припада ребрима; побочни, са стране.* — Лествичав му се ребрани луб надима. *Рад. А.*

рѐбраст, -а, -о *који има упадљиво видна ребра, који је у облику ребара, чија површина личи на ребра.* — То је ... школька с ребрастом љуштуром. *Финк.* У ребрастој чаши ... жутела се ракија. *Ћос. Д.*

рѐбрасто прил. *у облику ребара.* — Прозор [је] ребрасто осви̏јетљен. *Донч.*

рѐбрат, -а, -о *који има велика, широка ребра. Р-К Реч.*

рѐбрац, -áца м бот. *в. хајдучка трава. Сим. Реч.*

рѐбрача ж **1.** анат. *плућна марамица, поребрица. Р-К Реч.* **2.** бот. *врста папрати* Blechnum spicant. *Сим. Реч.* **3.** агр. *врста јабуке. Деан. Рј.*

рѐбрāш, -áша м **1.** покр. *онај коме се виде ребра, мршавац.* — Ај'мо се окладити да ће на овом мом [прасцу] ребрашу бити дебља сланина неголи на том твоме широкоме. *Рј. А.* **2.** мн. зоол. = реброноше *врста планктонских морских животиња, сродне дупљарима и пљоснатим глистама* Ctenophora. *Деан. Рј.*

рѐбрена ж агр. *в. ребрача (3). Деан. Рј.*

ребрѐнӣ, -ā, -ō = ребрани. — Слијева су и здесна од њих ребрене плоче. *Финк.* Десет горњих [ребара] припета су ребреном рскавицом за грудњачу. *Батут.*

ребрѐница ж (обично мн.) *дрвено или метално крило, капак на прозору направљен од делова који су налик на ребра, жалузина.* — Застрашена лица провиривала су кришом кроз ребренице на прозорима. *Поп. Ј.* Двокатница ... са шест прозора са зеленим ребреницама. *Јел.*

рѐбреницē прил. *са стране, с бока, изребра.* — Анђелија се припила као обично, ребренице, уза сам руб постеље. *Божић.*

рѐбрѐње с *гл. им. од ребрити (се).*

рѐбрити, рèбрӣм несврш. *ходати, ићи по странпутицама, базати, тумарати.* — Замишљен и прогоњен једном мисли, Мрвош ребри улицама, стаје на ћупријама. *Куш.*

~ **се 1.** *истуривши бок, пропињући се накривити се, искосити се (обично о коњу).* — Ребрило се кључусе ... упропнице скакало. *Шапч.* **2.** фиг. *разметати се, правити се важан.* — Не бих јој ја дао да се ребри по мојој кући. *Вес.* Маше јахачким бичем и, ребрећи се, прича нешто гласно гђи Н. *Матош.*

рѐбрӣште с **1.** *део тела у коме су ребра. Бак. Реч.* **2.** *жиџе у кишобрану или сунцобрану. Р-К Реч.* **3.** *зракасти и чврсти делови лепезе. И.*

рѐбрнӣ, -ā, -ō *в. ребрани. Деан. Рј.*

рѐбро с (мн. рѐбра и рèбра, ген. рѐбāрā и ребáрā) **1.** анат. *једна од дванаест пари танких и извијених костију, везаних за кичму, које обавијају грудни кош*: права ~, лажна ~, слободна (вита) ~. **2. а.** *планинска коса, гребен.* — На падини према нама смењују [се] наизменично ребра и увале. *Јак.* **б.** *избочени део зида или стене.* — На опасним местима појединих насипа нису постављена камена »ребра« да би се спречило одроњавање. *Пол. 1959.* Ребро [је] ... продужена избочина у стијени која раздваја двије јаруге, почиње обично на подножју стијене. *З-Г.* **3.** *једна од попречних савијених греда брода, лађе, чамца.* — Насукан ... брод ... труне с ребрима према сунцу. *Мар.* Таласи лупали су у ребра лађе. *Нен. Љ.* **4.** *једна од греда (дрвена, метална и сл.) неке грађевинске конструкције.* — Каткад се уплаши испод дрвених ребара крова шишмиш. *Шен.* **5.** *један од дебљих огранака продужене лисне дршке биљака*: главно ~, бочна ребра. — Најкрупнији нерви [листа] зову се још и ребра, а ситни — вене или жилице. *Тод.* **6.** *зракасти и чврсти део лепезе*; исп. ребриште (3). — Ту је ... лепеза са сломљеним ребрима. *Андр. И.* **7.** *оно што је налик на ребро (1) (део неке направе, машине, одсечени део меса и сл.).* — Коњи натоварени ... и ребро пукне у самару. *Бон.* Дан ... проведе ... крај ... ребара свог ... централног грејања. *Петр. В.* Лишће вишњеве гране ... упираше [се] о ребро прозора. *Бал.* Дао Немцу старо ... одело и ребро сланине. *Сек.*

Изр. бити танких ребара *бити сиромашан*; бити што преко ребра *врло много, превише, преко главе*; броје му се ребра *јако, веома је мршав, сама кожа и кост*; наместити, поломити (поравнати, пребројати) коме ребра *јако измлатити, изударати кога*; од сиротињских (туђих) ребара (стећи, добити) *стећи, добити што експлоатисањем других*; платити (својим) ребрима *бити изгубљен, изгубити живот, платити главом*; с неба (из неба) па у ребра *изненада, изнебуха,*

неочекивано; с ребра одговарати *набусито, осорно, брецајући се одговарати.*

ребро̀носе ж мн. зоол. = ребраш (2). *Станк. С.*; *Финк.*

рѐбруша ж бот. *в. вилина метла, (уз метла, изр.). Сим. Реч.*

ре́бус м лат. **1.** *загонетка у којој се уместо речи стављају знакови, слова, слике и цртежи, које треба одгонетнути, решити.* — Сједио [је] до мене и правио ребусе, крижаљке. *Мар.* **2.** фиг. *загонетна, нејасна ствар, загонетка.* — Остави те твоје поетске фигуре и филозофске ребусе. *Прод.*

ре́бускӣ, -ā, -ō = ребусни *који се односи на ребусе.*

ре́буски прил. = ребусно *на ребуски начин, загонетно.*

ре́бусни̏, -ā, -ō = ре́бускӣ.

ре́бусно прил. = ре́буски.

ревакцина́ција ж лат. мед. *поновна вакцинација, поновно цепљење против заразних болести.* — Предвиђа се вакцинација и ревакцинација против великих богиња, дифтерије. *Пол. 1959.*

ревакцинѝрање с *гл. им. од ревакцинирати.*

ревакцинѝрати, -ѝнӣрām сврш. и несврш. = ревакцинисати *поново цепити против заразних болести.*

ревакцѝнӣсање с *гл. им. од ревакцинисати.*

ревакцѝнисати, -ѝнишēм сврш. и несврш. = ревакцинирати. — Вакцинисано [је] 79 одсто, а ревакцинисано 84 одсто. *Б 1958.*

ревалва́ција ж *враћање, поправљање вредности новцу, валути.* — фиг. Све до Недића ... живело се од револуционарне критике, од ревалвације Вука Караџића. *Петр. В.*

ревалориза́ција ж лат. *враћање, поправљање вредности роби или новцу која је у међувремену пала, поновно утврђивање вредности основних средстава, односно валуте.*

ревалориза́ти, -ѝзӣрām и **ревалòризовати,** -зујēм сврш. и несврш. *вратити, враћати, поправити, поправљати вредност (новцу или роби).* — фиг. Михаиловић је [у својој антологији] више волео да ревалоризује неке непризнате ... вредности неголи да обесцењује поједине утврђене »валере«. *ЛМС 1957.*

рѐван и **рѐван,** -вна, -вно *в. ревностан.* — Не смијете бити тако ревни у служби! *Јонке.* [У] нашем листу ... је он ... био реван сарадник. *СКГ 1937.*

рѐва̄н м бот. *в. воловско око (1). Сим. Реч.*

рѐва̄н, -а́на м тур. *носиљка у облику затворених кочија (без точкова) коју носе коњи или људи, тетриван.* — У прозорје он подиже Злату, не у реван, већ на коња врана. *НП Херм.*

ревандика́ција ж *в. ревиндикација.*

реванжѝрати се *в. реванширати се.*

рѐванш м фр. **1. а.** *одмазда, освета (обично за пораз у борби, рату, за какво рђаво дело и сл.).* — Изгледа као војсковођа који у глави има готов план реванша. *Дав.* Пустио је да прође неколико минута, а онда се одлучио на реванш. *Бег.* **б.** *победа над претходним победником (обично у утакмици, спортском или шаховском сусрету).* — Црвена звезда ће морати ... да постигне резултат који ће ... представљати гаранцију за реванш 6. јула. *Пол. 1957.* **2.** *узврат, одужење (за неку услугу, уздарје, доброчинство и сл.).* — За реванш наручим нових пет пива. *Матош.* Исте године прима [Мокрањац], као госте и као реванш за гостовање у Пешти, Мађарско певачко друштво из Дебрецина. *Коњов.*

реваншѝрати се, -а̀ншӣрām се сврш. и несврш. **1.** *узвратити победу претходником победнику, осветити се, освећивати се, одмаздити (за пораз у борби, рату, за какво рђаво дело и сл.).* — Мушкарцима то није било пријатно и кушали су да се реванширају. *Бег.* Кад [их] нетко побиједи [у тенису], тренирају тако дуго док се не реванширају. *Тен.* **2.** *узвратити, одужити се (за учињену услугу, уздарје, доброчинство и сл.).* — Ви свакако морате у Загреб да вам се макар мало реванширам. *Божић.*

реваншѝстичкӣ, -ā, -ō *који тежи за реваншем, за осветом, одмаздом.* — [Књига је] заузврат толико мало реваншистичка. *Михиз.*

рѐваншнӣ, -ā, -ō *који се односи на реванш.* — Аљехин је добио реваншни меч. *Шах 1.*

рѐва̄ње с *гл. им. од ревати.*

ревàтања ж необ. *ревање.* — Ангири [се] и својом се реватањом ... придружује свеопћој благоурнебесној лупатањи и звекатањи. *Божић.*

рѐвати, -вēм (р. прид. рѐвао, -āла, -āло) несврш. **1.** *пуштати гласове својствене магарцу, њакати.* — Једно магаре ... живо се разревало; однекуда друго се одзове, и оба сложно реву. *Ћип.* **2.** погрд. *јаукати, дречати, дерати се.* — Стаде сада плакати и ревати ... од љутога јада. *Брл.* Ко то виче тако? ... Носи те враг, магарчино једна! ... Шта ревеш? *Мат.* **3.** *продирати, наваљивати уз шум, буку.* — Реве реком силно запјенушена вода. *Љуб.* **4.** заст. *ићи, ударати у страну, странпутицом, застрањивати.* —

Реве на страну као Марково рало. *Н. посл. Вук.*

рèвēд м бот. *рабарбар(а). Сим. Реч.*

ревелáција ж лат. *откриће, објава. Кл. Рј.*

ревèлӣн, -и́на м тал. *бедем, тврђава у облику полумесеца.*

ревѐна ж *в. рефена.* — Хоће ли се ревена плаћати по особама или по породицама? *Мат.* Колико се ту троши на биљеге и на ревене док чељад код куће гладују! *Павл.*

Изр. по ревени, ревеном *по реду, редом.*

ревѐнати се, -ā̄м се и **ревѐнити се,** -ӣм се несврш. *служити се ревеном, правити ревену, удруживати средства за нешто (обично новац за куповину чега), рефенати се.* — Где сам се ја кадар с тобом ревенати. *Рј. А.* Не смемо допустити да нам ови дошљаци земље покупују, па макар се знали и ревенити. *Јакш. Ђ.*

рèвēнскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се плаћа из ревене, из заједничке касе, рефенски. Р-К Реч.*

рèвēнски прил. *на заједнички трошак. Бак. Реч.*

рèвēр, -е́ра м фр. **1.** *посувраћени део огрлице капута на грудима.* — Прешао [је] прстима по овратнику, реверима и по свим шавовима капута. *Л-К.* Сједе у снијег и подиже ревер блузе. *Вуј.* **2.** *задња, страшња страна металног новца, коверте и сл., наличје, полеђина. Кл. Рј.* **3.** воји. *страна бедема или рова која је заклоњена од непријатеља. Вуј. Лекс.*

ревѐранс м фр. *дубок поклон, наклон, клањање.* — [Наставнице] направише свака поклекујуће два-три »велика реверанса«. *Дом.*

реверберáција ж лат. *појава да се звук чује и после искључења његова извора, а заснива се на рефлексији и распршивању звучних таласа на околним предметима. ЕЛЗ.*

ревѐрēнда ж лат. *дугачка свештеничка хаљина (у католичких и евангеличких свештеника), мантија.* — Не бих волела да носи реверенду. *Игњ.* Дошетао ... жупник у воњњак ... у новој свиленој реверенди. *Донч.*

ревѐренција ж лат. **1.** *поштовање, штовање. Вуј. Лекс.* **2.** *реверанс. И.*

рèверзибӣлан, -лна, -лно лат. *који се може повратити, повратан; који се може окренути:* реверзибилни хемијски процес.

рèверзија ж лат. правн. *повраћај, поврат (када осуђеник који је издржао казну поново изврши какво кривично дело).*

рèверс м лат. **1.** *писмена потврда (признаница, обвезница) којом се јамчи повратак нечега што је узето на услугу.* — Пише реверс за примљене оловке и хартију. *Дед. В.* **2.** *ревер (2).* — фиг. Стога је и реверс Јелачићеву прогласу о укинућу кметства ... проглас пријеког суда. *Пов. 2.*

рèвӣ, -ија м фр. *ревија (1).* — Гомила ... прави један реви поворке која крај ње пролази и свака кола пропраћа својим примедбама. *Нуш.*

ревѝдент м *онај који прегледа, испитује нешто.* — Комисија за службеничке послове ... расписује конкурс за ... ревидента — за водовод и канализацију — инжењер. *Пол. 1959.*

ревидѝрање с *гл. им. од ревидирати.*

ревидѝрати, -ѝдӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** *(из)вршити ревизију, поново (пре)гледати, преиспит(ив)ати.* — По истеку свакога полугодишта ревидирао је уштеђену ... своту. *Шов.* **2.** *преиначи(ва)ти, изменити, мењати пређашњи став.* — Незадовољство у земљи било [је] толико да је та нагодба морала ... бити ревидирана. *Барац.* Морали [су] да ревидирају или допуне своје старе поставке и да крену са нових позиција. *Пол. 1958.*

рèвӣзија ж лат. **1.** *преглед рада, контрола, проверавање стања у предузећима, установама, организацијама.* — Имао је ... путовати на ревизију у четири губерније. *Крањч. Стј.* **2.** *измена, преинача, преправка, преиспитивање (закона, неких погледа, учења и сл.).* — Ово свакако није једини разлог за скраћивање и ревизију наставних програма. *Пол. 1958.* Они настоје ... да се многи битни ставови Маркса и Енгелса подвргну ревизији. *Ант. 1.* **3.** правн. *обнова, поновно разматрање (о судском процесу).* — Ја ћу се потрудити да приредимо ревизију тога процеса. *Пер.* **4.** штамп. *последњи преглед текста сложеног у странице пре одобрења за штампу.* — То су били табаци са последњом ревизијом његове монографије. *Андр. И.*

ревѝзӣјскӣ и **рèвизиōнӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на ревизију:* ~ жалба, ~ тужба.

ревизионѝзам, -зма м **1.** *покушај да се ревидирају, негирају и одбаце основне поставке научног социјализма.* — За вријеме Друге интернационале настаје једна нова појава унутар марксизма, тзв. ревизионизам. *Ант. 1.* Све те тенденције израз [су] уског национализма, који постаје база за нов и опасан ревизионизам. *Пиј.* **2.** *захтев побеђених држава између првог и другог светског рата за променом граница, уговора о миру.* — Румуњска је [изложена] ... опасности мађарског ревизионизма. *Обз. 1932.*

ревизиòнист(а) м *присталица ревизионизма.* — Ревизионисти напуштају учење о диктатури пролетаријата. *ОП 2.*

ревизионѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ревизионисте, који припада ревизионистима*: ~ став, ~ политика.

ревизионѝсткиња ж *жена присталица ревизионизма.*

рèвӣзор м **а.** *надгледник, прегледач, контролор.*—Откривен је повећи мањак у благајни, за који је ревизор окривио њега. *Козарч.* **б.** заст. *школски надзорник.* — Непрестано превршће уписницу, разгледа потписе разних ревизора. *Ранк.*

рèвӣзоров, -а, -о *који припада ревизору.* — Сваки час погледа у лице ревизорово. *Срем.*

рèвӣзорскӣ, -ā, -ō *који се односи на ревизоре, који припада ревизорима.* — Видеше из оцена ревизорских . . . да је Грујица добар учитељ. *Глиш.*

рèвија и **рêвија** ж фр. **1.** *смотра, преглед (обично војних јединица).* — Тај маневар понавља он пригодом ревије . . . с масама солдата. *КР 1924.* фиг. После те ревије аргумената осећао се још увереније да је у праву. *Дав.* **2.** *часопис, публикација (књижевног, уметничког или забавног карактера).* — Пише [се] не само по новинама него и по књижевним ревијама. *Ћос. Б.* **3.** *позоришни комад лаког садржаја с песмом, музиком и играњем, плесом.* — Напао [ју је] . . . и ангажирао . . . за велику ревију у »Аполу«. *Бег.* **4.** *приказивање најновијих узорака моде*: модна ~.

рèвијālан, -лна, -лно, **рèвијскӣ** и **рêвијскӣ**, -ā, -ō *који се односи на ревију.* — У предратним новинама било [је] много ревијалног . . . есејског. *Петр. В.*

ревиндикáција ж лат. прав. *захтев, тражење повраћаја неке својине, онога на што неко има право.* — На првоме мјесту била је у том покрету ревиндикација народног језика и народног имена. *Пов. 2.*

ревиндицúратн, -йцӣрām сврш. *полагати право на нешто, тражити повраћај своје ствари.*

рèвӣр, -йра м нем. *подручје, предео, округ, крај, басен.* — Код нас има врло мало контролираних шумарских ревира. *ЕГ 1.* Директор [је] целог рударског ревира. *Пол. 1958.*

рèвка м *ревкаст, риђ во.* — Спазих оца и стрица са нашим сивоњом и ревком. *Шапч.*

рèвкаст, -а, -о *црвенкаст, руменкаст, риђ(аст) (о волу, крави).* *Вук Рј.*

рèвнӣк м **1.** *реван човек, ревносник.* — [Приопћит ћу] барем дјеломице што тај ревник у том дјелу доказује. *В 1885.* **2.** бот. *в. рабарбар(а).* *Сим. Реч.*

рèвнитељ м *онај који је ревностан, који ревносно прати и воли нешто, онај који ревнује.* — Дајте воде, ревнитељи, пријатељи нашег рода. *Змај.* фиг. Кинио се тако читаво дјетињство, а ревнитељи његови бијаху глад и батина. *Гор.*

рêвно прил. *в. ревносно.* — Радио је послушно и ревно. *Том.* Ревно прати његове новине. *Петр. В.*

ревнòвāње с *гл. им. од ревновати.*

ревнòвати, рèвнујēм несврш. *бити ревностан, ревносно радити, трудити се, настојати.* — Одвише ревновах за отачке своје обичаје. *Вук.* Ревновао [је] учећи, те лијепо успијевао. *Шен.*

рéвноснӣк м *ревностан човек.* — Повијест о књижевности . . . ће, вјеројатно, неки ревносник једном писати. *Шим. С.*

рéвносно прил. *на ревностан начин, марљиво, вредно; уредно.* — Једе ревносно и залива још ревносније. *Срем.* Схвати како је ревносно вршити жандарску службу једна ствар, а ући у круг оних којима управо та служба служи нешто сасвим друго. *Донч.*

рéвносно̄ст и **рéвно̄ст**, -ости ж **1. а.** *особина онога који је ревностан, усрдност, велика преданост (нечему); марљивост.* — Заустављах се код вашега пчелињака да разматрам ревност тих крилатих . . . живиница. *Шен.* У Захара букне ревност да угоди господину. *Глиш.* **б.** *заузимање, настојање, брига.* — У превеликој ревности за своју парохију неуморно одашиље замолнице. *Кос.* **2.** *ревњивост, завидљивост.* — Није било ни трунке прљавштине, зависти, ревности, а још мање разврата. *Марк. Св.*

рéвностан, -сна, -сно *који има много ревности, усрдан, предан, марљив.* — Он је ревностан читалац списа Вука Караџића. *Скерл.* Сад видиш да је мало опасно . . . кад смо одвећ ревносни. *Богд.*

рèвњив, -а, -о **1.** *ревностан.* — Држи ревњиве проповиједи у корист »духовне обнове«. *Арх. 1953.* **2.** *љубоморан, завидљив. Рј. А.*

рèвњиво прил. *на ревњив начин, ревносно.* — Донесе уз свој . . . програм још и либерализам од кога се . . . влада тако ревњиво ограђивала. *Јов. С.*

рèвњивō̄ст, -ости ж *особина, својство онога који је ревњив, ревност.*

ревокáција ж лат. *опозив, укинуће, поништење.* — Није доказао да постоји који од законских услова за ревокацију поклона. *Пол. 1958.*

ревòлвер, -а и **ревòлвēр**, -éра м енгл. *кратко ручно ватрено оружје са више метака смештених у посебна лежишта у ротационом добошу, бубњу; пиштољ (у ширем смислу).*

револвѐрāш, -áша м *уцењивач који се служи оружјем, револвером да би нешто добио.* — Доброћудне богаташе уцењују револвераши чија лица скривају маске. *КН 1956.*

револвѐрāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на револвераше, који припада револверашима.* — Измиче трагичном фатуму револверашке судбине. *Пол. 1959.*

револверѐтина и **револвѐрина** ж *аугм. и пеј. од револвер.* — Петљајући с том револверетином, на крају га је и извукао. *Крл.* Угледао [је] жандарма с тешком револверином о пасу. *Маш.*

ревòлверскӣ и **ревòлвēрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на револвер.* — Погодили [су] циљ револверски меци Гаврила Принципа. *ОП 2.* Угледа како се онај игласти револверски обарач диже. *Ранк.*

Изр. револверска штампа *новине које сензацијама и личним нападима хоће да изнуде новац (за уносне огласе и сл.) или да постигну ефекат не бирајући топ.*

ревòлверташна ж ков. *ташна, торба у којој се носи револвер.* — Отворио [је] своју револверташну. *Крл.*

револвѐрчина ж *аугм. и пеј. од револвер.* — Тргну из џепа голу револверчину. *Чипл.*

револвѐрчић м *дем. од револвер.* — Сваки од њих има добру карабинку, па револверчић. *Кол.*

револвéршчина ж *начин писања у револверској штампи.* — Сензационалистичка штампа често је крива за револвершчину и помањкање укуса. *Б 1958.*

рèволт м и **рèвōлта** ж фр. **а.** *противљење, јако негодовање, огорчење, озлојеђеност.* — Испољио [је] свој револт и мржњу против зулумћара. *Вуј.* Да је икад слутила револту свога сина, никад тога не би учинила. *Кол.* **б.** *буна, побуна, устанак.* — У души [су] протестовали, али су се уздржавали од отвореног револта. *Јак.* То је отворена револта! Веле да имају своје машингевере! *Крл.*

ревòлтӣрāно прил. *с револтом, с огорчењем, с озлојеђеношћу.* — [Пита] револтирано: »Што траже на небу сви ти слијепци?« *Матош.* Лазаревић револтирано подвлачи дивљину те примитивности. *Глиг.*

револтѝрати, -òлтӣрām сврш. и несврш. *озлоједити, озлојеђивати, узбудити, узбуђивати, разјари(ва)ти.* — Његов [Сократов] надмоћни тон револтирао је судије. *СКГ 1937.* Може [нас] револтирати револта М. Гупца. *Матош.*

~ **се** *узбудити се, узбуђивати се, озлоједити се, озлојеђивати се, гнушати се.* — Госпоја Цајка се силно револтирала на тај призор, на тај безобразлук. *Срем.* Људи [се] револтирају против јадиковке, а воле снагу. *КХ 1936.*

револу́ција ж лат. **1.** *коренита, темељна промена, преврат у друштвено-економским односима, брзи преображај једне преживеле друштвено-економске формације у другу (обично напредњу) насилним путем*: француска буржоаска ~, октобарска ~. — Раздобље између енглеске и француске револуције ... је период распадања феудалног система. *ОП 1.* Током народне револуције положени су први темељи новог пута у развитку југословенских народа. *Марј. Ј.* **2.** *коренит преображај, преокрет у некој области живота и рада (схватању, психи, култури итд.).* — Вуковом револуцијом штокавско наречје постало [је] носилац књижевног језика. *Ј 1957.* Право је то чудо, та револуција у његовој души, тај преокрет у његовим наравима. *Петр. В.* **3.** астр. *кретање (кружење, обилажење) небеског тела око другог небеског тела (сателита око планете, а планете око Сунца).* — Земља је један од планета који се заједно с осталим планетима окреће око Сунца, и то од запада према истоку, за једну годину (револуција Земље). *ОГ.*

револу́ци̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на револуцију.*

револуциòнāр, -ара м = револуционер **1.** *борац, активни учесник револуције, побуњеник, устаник.* — То већ одавно није више револуционар из 1848. *ОП 2.* **2.** *онај који врши коренште промене, преображаје у некој области живота и рада (науци, култури, уметности итд.).* — То је био покрет ђачки ... за који је изгледало да ће дати једно туце књишких револуционара. *Јов. С.*

рèволуционāран, -рна, -рно **1.** *који је испуњен, прожет духом револуције, побуњенички, устанички.* — Пало [је] осам жртава за револуционарне идеале. *Крл.* **2.** *који врши коренште промене у некој области живота и рада (науци, култури, уметности итд.).* — Револуционарно дјеловање Дарвинове побједе огледало се ... у напретку и успјесима науке. *НЧ.* Бранково песничко дело имало је ... револуционарно значење и у питању садржине и форме наше уметничке поезије. *Бошк.*

револуционāрац, -рца м *револуционар.* — Он, револуционарац ... па се, ето, узрујава што ће разговарати с једним бирократом! *Ивак.* На почетку схваћен [је] као неки сликарски револуционарац. *Баб.*

револуционарѝстичкӣ, -ā, -ō *револуционаран.* — Јакошћу талента отпоран [је] модернистичком и литерарном револуционаристичком невремену. *Шим. С.*

револуциòнāрка ж = револуционерка *женска особа револуционар.* — Створење ...

настрано. Нихилистица, **револуционарка**. *Цар Е.* фиг. Уз помоћ безобзирне револуционарке — крупне индустрије, устаљивао се зрели капитализам. *Поп. Ј.*

рѐволуционāрно прил. *као у револуцији, с наглим и великим преокретима, на револуционаран начин.*

револуционарно- *као први део придевских сложеница показује да је оно што означава други део те сложенице прожето, испуњено револуционарношћу*: револуционарнодемократски, револуционарноборбени, револуционарноромантични.

револуционāрнōст, -ости ж *особина онога који је револуционаран, онога што је револуционарно.* — Револуционарност у политичким питањима изазивала је сличне посљедице и у друштвеним схватањима. *Барац.* Револуционарност Декартове филозофије нагнала је инквизицију да ... стави његова дела на индекс забрањених књига. *ПИФ.*

револуциòнāрскӣ, -ā, -ō = револуционерски *који се односи на револуционаре.*

револуционāрство с = револуционерство *револуционаран дух, револуционарно расположење; револуционарност.* — Његов ... патриотизам [је] ... без међународног револуционарства. *Нех.* Његово [Вуково] револуционарство [је] кидање са прошлошћу. *Бел.*

револуциòнēр, -éра м = револуционар. — Преко ноћи [се] изврглу од мирног грађанина у ватреног револуционера. *Марк. М.* Револуционер, фанатик ... с бескрајним мржњама у себи и бескрајним љубавима. *Бег.*

револуциòнēрка ж = револуционарка.

револуциòнēрскӣ, -ā, -ō = револуционарски.

револуционéрство с = револуционарство.

рѐволуцијōнӣ, -ā, -ō *који се односи на револуцију, који припада револуцији.* — Кад је Земља ближе Сунцу ... тада [је] револуциона брзина Земље већа. *ОГ.*

револуционизи́ратн (**се**), -ѝзирām (се) свршн. и несврш. *револуционирати (се).* — Постепено ... револуционизира се читава ... младеж по средњим и вишим школама. *Јов. Ј.*

револуционѝрање с *гл. им. од револуционирати (се).*

револуционѝрати, -ѝрām свршн. и несврш. = револуционисати **1.** *прожети, прожимати, испунити, испуњавати револуционарним духом, (про)ширити идеје револуције.* — Французи, док су још револуционирали ... нису могли да се отресу наполеонских успомена. *КР 1924.* **2.** *коренито, радикално изменити, мењивати, преиначи(ва)ти (у позитивном правцу).* — Оно што је битно револуционирало производне снаге ... била је примјена електричне енергије. *ОП 2.*

~ **се** = револуционисати се *коренито, из темеља се изменити, мењивати се (у позитивном правцу).* — У нас [се] књижевност послије преврата опћенито револуционирала културно. *Шим. С.*

револуциòнисāње с *гл. им. од револуционисати (се).*

револуциòнисати (**се**), -ишēм (се) свршн. и несврш. = револуционирати (се). — Политичка мисао Жан-Жака Русоа ... је револуционисала свет. *ЛМС 1951.* [Романтизам] не изгледа дубок чак ни на плану лирике, која се револуционисала можда потпуније но остале уметности. *КН 1956.*

ревòточнна ж покр. *јаруга, вододерина, водојажа.* — Смрзли се источници живе воде, а низ реводочине, жљебове и потоке висили мозори. *Љуб.*

револ(и)ра́ти, -òцӣрāм свршн. и несврш. лат. *опоз(и)вати, опорећи, опорицати, отказ(ив)ати, повући, повлачити*: ~ дату реч.

ревȕлзија ж лат. мед. **а.** *одвојење и распоређивање сокова по телу.* **б.** *пуштање крви (да би се спречила навала крви на оболели орган).*

рѐга ж *режање праћено кежењем зуба.* — Стоји рега псетета. *Вук Рј.*

рѐгāл -ála м лат. **1.** *преградак, претинац, полица (нарочито у штампаријама с преградама за појединa слова).* — Регале [треба] наместити да светлост правилније и за очи радничке безопасније пада. *Лапч.* На вратима лијево, у удубини под регалима књига ... појавио се мајор. *Крл.* **2.** муз. **а.** *мале преносиве оргуље код којих се тон добива помоћу титрања језичаца без посебних резонатора. ЕЛЗ.* **б.** *назив за поједине тонске регистре код оргуља. И.* **3.** ист. *порез, прирез (обично власнику природних богатстава за њихово искоришћавање).* — У 13. стољећу долазе к приходима из државних добара дохоци од тзв. регала, који су неке врсте пријелаз к данашњим порезима. *Рад. Стј.* Порез све већи, па кулук, па општински прирез, регал на кафу. *Уск.*

рѐгāлан, -лна, -лно *царски, краљевски, владарски*: регална права.

рѐгāлије ж мн. лат. ист. *владарска, краљевска, царска, крунска права у феудалној доба, када није био развијен појам суверенитета државе.* — С временом су градови приграбили царска права, регалије. *Баб.*

регàта и **рѐгата** ж тал. спорт. *такмичење у веслању, једрењу или вожњи моторним чамцима.* — Из Новог Сада кренуће у Београд регата кајакаша. *Б 1958.* Не шуште једра на ведрим љетним регатама. *Ков. В.*

рѐгатнӣ, -ā, -ō *који се односи на регате.* — Пришло се уређењу репрезентативне регатне стазе. *Весл.*

рѐгача ж зоол. покр. *жаба крекетуша, гаталинка. Рј. А.*

рѐгби речца заст. и покр. *рекао бих, рекло би се, могло би се рећи, изгледа.* — Слуша то Јакоб и, регби, слабо га то занима. *Кол.*

регѐменат, -ēнта м заст. *в. регимента.* — Он, пред ким је дрхтао регеменат . . . он да дрхће пред горским харамијом! *В 1885.*

регѐмēнта ж *регимента.* — Наоколо беглук регемента, те чувају војничке коморе. *НП Вук.*

регѐмēнтскӣ, -ā, -ō *регименски:* ~ заповест. *Вук Рј.*

регенѐрāт, -а́та м *део организма постао путем регенерације.*

рѐгенератӣван, -вна, -вно *који се добива, настаје регенерацијом.*

регенѐрāтор м **1.** *направа за загревање ваздуха помоћу отпадних гасова, која се употребљава код пећи за топљење гвожђа и стакла.* **2.** *обновитељ, препородитељ, преустројитељ.*

регенера́ција ж лат. **1.** биол. *обнављање изгубљених делова организма (човечјег, животињског или биљног) које врши сам тај организам.* — Са старошћу . . . покосница све више губи способност регенерације кости, па зато сломљене кости старца тешко зарашћују. *НЧ.* **2.** *преображај, подмлађење, поновно успостављање, препород.* — Све га више занимају проблеми душевне регенерације. *Марј. М.*

регенери́рати (се), -èрӣрām (се) и **регенѐрисати (се),** -ишēм (се) сврш. и несврш. *обновити (се), обнављати (се), подмладити (се), подмлађивати (се), преобразити (се), преображавати (се).* — Сматрао [је] да се откинути део тела код змије регенерише. *Пол. 1958.* Виногради после десет-петнаест година почели [су се] регенерисати. *Петр. В.* Једино преко њих [играча] може [се] регенерисати наша права народна игра. *Ств. 1948.*

рēгенс м лат. *надзорник, управник неког васпитног, одгојног завода; главни диригент.* — Наш ми је регенс обећао да ће ме пустити. *Бен.*

рēгенсов, -а, -о *који припада регенсу.* — Био је већ претечен листом регенсовим из конвикта. *Ћал.*

рēгенство с *регенсова служба; наметнуто покровитељство, туторство, командовање, дириговање.* — Сама социјалдемократија код нас [је] још чиста од сваког регенства. *КР 1924.*

рѐгент м лат. *привремени владар монархистичке државе, вршилац владарске дужности (за време владарева малолетства, одсуства или болести).*

рѐгентица и **рѐгенткиња** ж *женска особа регент.* — Владање [је] преузела као регенткиња мати јој Јелисавета. *Шиш.*

рѐгентов, -а, -о *који припада регенту.*

рѐгентскӣ, -ā, -ō *који се односи на регенте.*

рѐгентство с *владавина, владање регента; краљевско намеснишство.* — Разголићује моралну трулеж француског управног апарата у доба регентства Филипа Орлеанског. *ЛМС 1949.*

регѐста с мн. лат. *хронолошки сређен попис, списак свих важнијих списа, аката, повеља и сл.*

рѐгēт м *крекет, крекетање.* — Друге [жабе] . . . одговараху им отегнутим, поспаним . . . регетом. *Бен.*

регѐтāње с *гл. им. од регетати.* — Кроз тишину вечера чуо је . . . регетање жаба. *Михољ.* Бее! мее! бее! стаде регетање оваца. *Гор.* Из даљине допру двије-три експлозије минобацача и регетање пушкомитраљеза. *Донч.*

регѐтати, рѐгећēм несврш. **1.** *крекетати.* — В. први пр. уз гл. им. регетање. **2.** *производити гласове, звукове сличне крекетању (крештати; блејати; штектати и сл.).* — Онда цијела сатнија дивљачки регеће. *Крл.* В. и примере уз гл. им. регетање.

регѐтача ж зоол. покр. *регача. Рј. А.*

рēгија ж лат. = регион *крај, предео, област, округ, у коме се простире нека појава (биљна заједница и сл.).* — Онај . . . ће их провести по далеким путовима и регијама. *Вел.* Умјетник израста из свога тла, он и територијално и временски припада једној регији. *Пол. 1967.*

регӣмēнта ж фр. воји. ист. *пук, пуковнија.* — Оно што сам . . . доживио у босанским региментама поколебало ме је. *Андр. И.* Било их је неколико с аустријским капама и униформама разних регимената. *Кол.*

регӣмēнтскӣ, -ā, -ō *који се односи на регименте, који припада регименти.* — Постао [је] трубач . . . и то региментски. *Десн.*

регӣо́н, -о́на м лат. = регија. — Наишли смо већ на регион четинара. *Јак.* Тај дух није [се] могао винути у више регионе. *Кол.*

рѐгионāлан, -лна, -лно *који се односи на регион, подручни, локалан, обласни, покрајински, земаљски.* — Бори [се] за бољи положај своје земље унутар . . . регионалних савезништава. *Пол. 1958.* Данас га [Домјанића] сматрају најтипичнијим представником кајкавске, регионалне поезије. *Крл.*

регионали̏зам, -зма м **1.** *тежња за посебним економским, политичким и културним животом неке покрајине (често као последица тенденције за истицање или јачање појединих делова неке земље, државе на штету целине, заједнице).* **2.** *истицање локалних особина и специфичности некога краја у уметничком делу.* — Тому пропагатору [је] регионализам најважнија карактеристика хрватске лирике. *Шим. С.*

регионализи̏рати, -и̏зи̏рām и **регионали̏зовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(у)чинити регионалним.* — Искривљена [пјесма], боље рећи регионализована, пјевана је на некакав ... један текст. *Кул.*

регионали̏ст(а) м *поборник, присталица регионализма.* — Био је Европејац по култури ... регионалиста. *Михиз.*

регионали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на регионализам.* — Станковићева дјела уздижу [се] високо над просјечну регионалистичку литературу. *Барац.*

регӣо̀нскӣ, -ā, -ō *који припада региону.*

рèгистар, -стра м фр. **1. а.** *попис, списак, преглед (особа, речи, предмета итд., обично по азбучном реду).* — У библиографском регистру композиторова опуса нема података о томе ко је аутор текста. *Коњов.* фиг. Увијек је најприје средио регистар својих послова за идући дан. *Шкреб.* **б.** *прописана књига у коју се уносе, заводе приспели и послати списи, акти.* — Само сам неколико дана био на препису, после ме одведе у архиву на регистар. *Ком.* **в.** *књига у коју се уписују привредне организације, бродови, моторна возила и сл. и тим уписом стичу одређена права (правно постојање, право коришћења итд.).* — Регистар привредних организација је јаван. *Арх. 1954.* **2.** муз. **а.** *одређени низ тонова неког инструмента, степен висине и јачине гласа, низ тонова људског гласа који се производе истим положајем гласних жица.* — Њезин глас са својим звучним регистрима и меканим каденцама милује кроз слушалицу његово лице. *Бег.* **б.** *направа за мењање висине, боје и јачине звука (у оргуљама, хармоници и сл.).* — Њему су се стално меле по глави теорије педагога ... и оно спајање регистара на оргуљама. *Леск. Ј.* фиг. Наглашава [се] потреба да се ... употреба притиска, силе и претњи избрише из регистра дипломатских инструмената. *НИН 1958.* **3.** *ред слова у писаћој машини.*

рèгистар-кàса ж трг. *контролна каса која на траци бележи сваки износ уплате и о том издаје признаницу, купон.*

рèгистар-пàпӣр, -ӣра м *врст папир великог формата (за рачунске књиге).*

рèгистарскӣ, -ā, -ō *који се односи на регистре.* — [Списи] се чувају у регистарском суду. *Арх. 1954.*

Изр. ~ тона *мера за запремину и носивост бродова.*

рèгистер м *в. регистар (2).* — Купио бих клавирску хармонику са регистерима. *Пол. 1944.*

регӣстра̀тор м **1.** *особа која саставља и води регистар, нижи службеник (обично у архиви).* — Ивица [је] постао малим чиновником, регистратором. *Барац.* **2.** фиг. *онај који бележи, записује, записивач.* — Они нису само регистратори књижевних догађаја, они још треба да буду ... и њихови регулатори. *Поп. Б.* **3.** *аутоматска справа која сама записује.* **4.** *нарочити досје, мапа за сређивање списа, аката азбучним редом.*

регӣстра̀то̄рка ж **1.** *жена регистратор (1—2).* **2.** *регистратор (3).* — Цинцака звонце на великој регистраторки. *Сим.*

регистрату́ра ж *канцеларија, уред где се налази регистар и чувају акти, архива.* — Почео [је] да проводи свој живот ... по ... регистратурама. *Крл.*

регистра́ција ж **1.** *уношење, уписивање у регистар, у књигу.* — Дошли [су] ради регистрације ђачких књижица. *Ман.* Морају показати суцу и легитимацију ... о регистрацији тих играча. *Ват.* **2. а.** *бележење, записивање чињеница или појава.* — Песник прелази у суву регистрацију објективних околности. *КН 1958.* Направе за регистрацију разговора ... још су више појачавале тај дојам. *Сим.* **б.** *забелешка, запис.* — Нешто се мора о њему знати. Бит ће, ваљда, негдје каква регистрација. *Бег.* **3.** *склапање брака, венчање пред грађанским властима.* — Двојица су кумови младожењини, сведоци на регистрацији. *Бан.* **4.** муз. *мењање разних регистара при свирању на оргуљама.* — Млади ... органиста ... је свирао уз суделовање двојице помагача, који су ефикасно сарађивали у регистрацији. *Пол. 1958.*

регистри́рање с *гл. им. од регистрирати (се).* — Бахов син ... писао је о мајсторству очевог регистрирања на оргуљама. *КН 1956.*

регистри́рати, -и̏стрӣрām сврш. и несврш. = регистровати **1.** *(из)вршити регистрацију, упис(ив)ати, увести, уводити у регистар.* — То је потребно како би ... могли учланити своје чланове ... и регистрирати свој огранак за натјецање. *Кугл.* **2.** *(за)бележити; опазити, опажати, приметити, примећивати.* — Регистрира јадне, црвљиве грешке. *Сим.* А удовица, веле, очајна! — регистрира злобно Матић. *Дражс.* **3.** *венчати пред грађанским властима.* — Онда вас је и регистрирао као своју другарицу. *Мар.* **4.** *(из)мењати разне регистре*

при свирању на оргуљама. В. пр. уз гл. им. регистрирање.

~ **се** *повр.* — Сва подузећа, задруге и особе ... морају се пријавити и регистрирати код Завода за промицање ванске трговине. *Обз. 1932.*

рѐгистровање с *гл. им. од регистровати (се).*

рѐгистровати (**се**), -рујём (се) сврш. и несврш. = регистрирати (се). — Сада смо регистровани и укључени у заробљенике. *Јак.* Шаховски савез ... регистровао је око двеста разних отварања. *Шах 1.* Штампа региструје инциденте између немачких грађана и америчких војника. *Б 1957.*

регла́жа ж фр. *подешавање у правилан положај и дотеривање инструмената, уређаја, машина, оружја итд.* — Екипа је стално вршила реглажу својих модела на аеродрому. *Пол. 1950.*

рѐгла̄жнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на реглажу.* — Заказано је реглажно гађање помоћу аероплана. *Јак.*

регла̀мā̄н и **реглѐмā̄н,** -а́на м фр. *правило, пропис, скуп уредаба, правилник, пословник; правила службе.* — Он помисли како су сви регламани и казнени закони ... преблаги. *Кос.* Био сам ја три године солдат ... Знам ја шта је регламан. *Петр. В.* Мајка, свикнута на Шумановићев реглеман ... није се ни обраћала мужу. *Сек.* Путост његове младе снаге предала се ... у калуп реглемана. *Десн.*

реглѐмā̄нскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на реглеман.* — Мозак таквог човјека презасићен је реглеманским лудилом. *Крл.* Богданови преступи и његове ћуди ... су типичне, реглеманске. *Сек.*

регламѐнтā̄ран, -рна, -рно *реглемански.* — Види себе ... поручника, како седи насапуњен пред официрским берберином, како му овај ... лепи реглементарни перчин. *Андр. И.*

регламента́ција ж *установљење одређених правила, законско регулисање.* — Данас нема ниједне гране људске активности која се не потчињава међународној реглементацији. *КН 1955.*

рѐглер м *онај који ради на реглажи.* — Конкурс за ... више реглера за реглажу аутомата и преса. *Пол. 1959.*

реглѐта ж фр. штамп. *месингана плочица која се умеће између редака у слогу, штампарски лењирић.*

рѐгниколā̄ран, -рна, -рно лат. ист. *који заступа интересе становника краљевине, краљевински.* — Зашто идемо крај регниколарне куће? *Шен.*

Изр. ~ **депутација, делегација** *заступници који су 1868. и 1873. год. преговарали око хрватско-угарске нагодбе.* — Бан полази ... у пратњи ... регниколарне депутације. *Ђал.*

ре́гнути, рēгнēм сврш. **1.** *зарежати и обично при том искезити зубе.* — Пси ... лењо регну тек онда кад им мува на њушку падне. *Вес.* Лијено уз колац регнуо пас. *Сиј.* **2.** фиг. *проговорити, писнути.* — Не одговори ништа. Није ни регнуо. *Бег.*

рѐгра̄ција ж лат. заст. **1.** *време када се не обавља настава у школама, школски одмор, рекреација. Вук Рј.* **2.** *дар који су ђаци једном седмично доносили учитељу (обично четвртком — када се није радило у школи).* — Јеси ли ми што регрaције донео? *Јакш. Ђ.*

регредӣјент м лат. *законити ималац менице, који тражи наплату те менице од потписника.*

рѐгрес м лат. **1.** *назадак, назадовање;* супр. прогрес. — Неједнакост ... је значила ... регрес за људски род. *ЛМС 1951.* Гносеологија [је] пошла у регрес јер је све појавно у онтолошком смислу било негирано. *Ант. 1.* **2.** екон. правн. *одштета, накнада.* — Унета је допуна у одлуку о регресима у привреди. *Пол. 1957.*

Изр. менични ~ *право онога који је исплатио меницу да тражи обештећење, накнаду од осталих потписника менице.*

регрѐсант м *в. регредијент.*

регрѐса̄т, -а́та м *потписник менице, од кога се тражи да исплати меницу.*

рѐгресӣван, -вна, -вно *који делује унатраг, уназад, повратни, одступни; назадан;* супр. прогресиван. — То је регресивна метаморфоза, тј. назадно преображавање, које доводи до нижег облика у развоју организације. *НЕ.* Нека од тих мишљења су прогресивна, револуционарна, а нека регресивна. *Ђурић.*

Изр. ~ **метода** лог. *враћање од последице узроку, од условљеног услову, од закључка претпоставкама на којима је закључак заснован.*

рѐгресӣвно прил. *на регресиван начин, делујући уназад, повратно.* — Продужавале су своје токове регресивно. *Пец.*

регресӣвнōст, -ости ж *особина, стање онога који је регресиван, онога што је регресивно.*

регрѐсија ж **1.** *враћање, повлачење уназад на нижи ступањ развића, назадовање, узмак.* **2.** геол. *повлачење мора од обале, од копна;* супр. трансгресија. *Кл. Рј.* **3.** псих. *постепено губљење памћења и заборављање стечених вештина и знања.*

регресӣрати, -èсӣрām сврш. и несврш. **1.** *вратити се, враћати се на нижи ступањ*

развића, назадовати, узмаћи, узмицати. **2.** *да(ва)ти накнаду, одштету, одштетити.* — Индустрија није била вољна да регресира ни динар. *Пол. 1957.*

~ **се** *добивати накнаду, одштету.* — Ја још губим! Ја бих се хтио регресирати. *Бег.* Наши продавци [ће се] донекле регресирати од продаје зечева. *Пол. 1959.*

рѐгреснӣ, -ā, -ō *који се односи на регрес*: ~ дужник (менице).

рѐгресовати (се), -сујēм (се) свршн. и несврш. *в. регресирати (се).* — Кад си у губитку ... све чекаш да се регресујеш. *Трифк.*

рѐгрӯт, -ýта м фр. војн. *војник у почетку кадровске службе, новак.* — Нека плаћа порез, иде у регруте и нека се властима не противи! *Бен.* Јелица и Мара ... се смејале понеком регруту ... због његове кике поврх чела. *Шуб.* фиг. *почетник, новајлија.*

регрута́ција ж војн. *попуњавање војних јединица, сталног кадра, новим војницима (после извршеног пописа, прегледа и категоризације); увршћавање у ред војних обвезника уписивањем у књиге надлежних војних установа.* — Нова власт је ... почела с регрутацијом. *Андр. И.* Долазиле [су] војне комисије свака три мјесеца и обављале регрутације. *Кик.* фиг. *придобијање нових присталица, попуњавање (организација и сл.) новим људима; врбовање. Кл. Рј.*

регрута́ци̏јскӣ и **рѐгрутацио̀нӣ,** -ā, -ō *који се односи на регрутацију.* — Регрутациони спискови били су већ састављени. *ОП 2.*

регрути́рање с *гл. им. од регрутирати.*

регрути́рати, -ȕтӣрām свршн. и несврш. = регрутовати **1.** *(из)вршити регрутацију, попунити, попуњавати војне јединице новим војницима.* **2.** фиг. *придоби(ва)ти нове присталице, попунити, попуњавати (организацију и сл.) новим људима; врбовати.* — Из школе [се] регрутирају нови млади играчи. *Хок.*

рѐгрӯтнӣ, -ā, -ō *који се односи на регруте и на регрутацију*: ~ комисија.

регру́тов, -a, -o *који припада регруту.*

рѐгрутовање с *гл. им. од регрутовати.*

рѐгрутовати, -тујēм свршн. и несврш. = регрутирати. — фиг. Револуција регрутује своје прве апостоле, борце и мученике. *Скерл.*

рѐгрӯтскӣ, -ā, -ō *који се односи на регруте (који припада регрутима, који је састављен од регрута).* — Нису за њега ни регрутске хаљине, а толи официрске! *Срем.* Свака регрутска сатнија може ... прецизно да се гиба сврстана у четвороред. *Крл.*

рѐгула ж лат. *начело које одређује начин рада и понашања, правило, пропис.* — [Патријархална породица] је по узусу у својим редовима израдила посебне регуле у породичним односима. *Глиг.* Овдје иде све по регули. *Нех.*

регула̀мент м *правилник, зборник прописа.* — Административни регуламент ... израђен [је] према руском гледишту. *Гавр.* Хрватски крајишници имали [су] одсада вјежбати по француском регуламенту. *Шиш.*

рѐгулā̏ран, -рна, -рно *редован, прописан, уредан, тачан; нормалан; правилан, потпун.* — Играч ... је избачен из игре ... за вријеме регуларног времена. *Ват.* Мора концентрирати сву своју пажњу на регуларни ход мотора. *Аут.* Дао [бих] све регуларне драме Јована Суботића и Милорада Шапчанина за један овакав снажан и емотиван »комад живота«. *Скерл.*

Изр. ~ војска (армија), регуларне трупе (јединице) *војска, трупе које су организоване и обучене према војним прописима, редовна, стајаћа војска.*

рѐгулā̏рно прил. *на регуларан начин, редовно, прописно, нормално.* — Ако дођу у критичну ситуацију ... они тада дижу руке и регуларно се предају. *Ђон.*

регула́рно̄ст, -ости ж *особина онога што је регуларно, редовност, правилност.* — Регуларност у спавању ... важан [је] дио тренинга. *Тен.* Место варијација, опет строга регуларност. *Сек.*

регу̀лати, -ām несврш. *в. регулисати.* — Аман, паша, аман, господару! Има двадес'т и седам година да регулаш цару царевину. *НП Вук.*

регула̀тӣв, -ива и **рѐгулатӣв** м **1.** *утврђени пословни ред; пропис, уредба.* — Чл. 56. аустријског акцијског регулатива вели да акционарско друштво подлежи надзору. *Арх. 1926.* Банка је строј што се равна једним регулативом ... а то је: профит. *Крл.* **2.** *оно што регулише, усклађује, уређује.* — Врше улогу регулатива између појединаца и интереса појединаца према заједници. *Мј. 1936.*

рѐгулатӣван, -вна, -вно *који се односи на регулатив, који усмерава, води, усмеравајући.* — Идеје нису конститутивни, него само регулативни принципи. *Баз.*

регу̀лā̏тор м **1.** техн. *направа за аутоматско одржавање равномерног рада механизма (одређене брзине, температуре, притиска итд.).* — Долази до ... прекида струје. Касније су проблем ријешили ... аутоматским регулаторима. *Физ. 2.* фиг. Тај је мехур једна врста регулатора за дубинске разлике и морске слојеве у којима ће се риба кретати. *Петр. М.* **2.** *онај који регулише, усклађује; појава или снага која у неко подручје уноси ред и правилност, усклађивач.* — Се-

кретар је стварни регулатор свију послова. *Ком.* Кожа је регулатор топлине тијела. *НЧ.*

рѐгулатѝван, -рна, -рно *који се односи на регулатор, који припада регулатору, који усмерава, води, регулативан*: ~ тржишна цена. — Буржоазија [је] неспособна ... да животне увјете своје класе наметне друштву као регулаторни закон. *Анти. 1.*

регулáција ж *уређивање, довођење у ред, изграђивање по неком плану*; *уређивање водених корита продубљивањем и утврђивањем обала и осигуравање од плављења околног земљишта.* — Ако ... има излаза из ових ... поплава, то су само регулације корита [ријека]. *Крл.* Кафаница ... нестаје ... под немилосрдном руком регулације. *Уск.*

регулáциjскӣ и **рѐгулацѝōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на регулацију*: ~ план, ~ радови, ~ канали.

регӯлāш, -áша м *војник стајаће, редовне војске, редовни војник.* — Регулаши нам се ... ионако ругају да нисмо прави војници. *Шен.* Шта беху ти царски регулаши? ... Ништа! Умундирене лутке! *Јакш. Ђ.*

регӯлāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на регулаше, који припада регулашима.* — Обријано лице регулашком часнику бијаше широко. *Шен.*

регули́рање с *гл. им. од регулирати.*

регули́рати, -ӯлӣрām сврш. и несврш. лат. = регулисати **1. а.** *подвргнути, подвргавати неком правилу, систему, реду*; *уредити, уређивати, ускладити, усклађивати*; *управљати*; *извршити(ва)ти, ликвидирати*: ~ саобраћај, ~ војну обавезу. — Читав проблем остаје и даље отворен, јер није у Уредби детаљно регулиран. *Арх. 1954.* Дужина ремења ... регулира се помоћу рупа које се начине на ремену. *Стр.* **б.** *установити, установљавати правилан однос међу деловима механизма, дотер(ив)ати*: ~ часовник, сат. **2.** *провести, проводити регулацију.* — У Француској су ... регулиране ријеке и копани канали. *Пов. 2.*

Изр. ~ меницу *извршити своју меничну обавезу у одређеном року, отплатити сав дуг.*

регулисáвати, -йсāвām *несврш. и уч. према регулисати.*

регӯлисање с *гл. им. од регулисати.*

регӯлисати, -ишēм сврш. и несврш. = регулирати. — Обичаји ... код примитивних људских заједница ... обухватају и регулишу целокупни живот и сав рад. *Ђорђ.* Још ни Сава није регулисана. *Леск. Ј.*

рѐгуловати, -лујēм сврш. и несврш. *в. регулирати.* — Регулују бујицу ријеке на корист пука. *Кам.*

рēд м (лок. рéду; мн. рѐдови и рéдови, ген. рѐдōвā и рéдōвā (заст. рéдӣ), дат., инстр. и лок. рѐдовима и рéдовима) **1. а.** *скуп онога што долази једно иза другога, у једној линији, низ (људи, животиња, ствари).* — Капетан ... је ... наложио да изађе из реда сваки десети човјек. *Јонке.* Редови кола стоје пред каменим млиновима. *Дед. В.* **б.** *положај онога што се налази поређано једно иза другог, испод другог или једно поред другог.* — Разапели би неколико реди жица у хоризонталном положају на тачно одређеним висинама. *Јак.* **2.** *место у временском низу, време, тренутак када треба неко нешто да ради.* — Говори о томе кад је на тебе ред, али сада ме не прекидај. *Креш.* **3.** *низ писаних или штампаних слова, односно речи у једној линији.* — Отворио сам књиге ... Нашао [сам] пуно ... бележака по њима и исподвлачених редова. *Лаз. Л.* **4.** *редослед, распоред, поредак.* — Све су то елементи који су ... утицали на ред којим су песме сложене. *Поп. В.* Видјело се да је у ње сад утврђен њезин ред мисли. *Крањч. Стј.* **5.** *стање уређено законским прописима, јавни поредак.* — Општински биљежник ... бијаше ... искрени присташа реда и поретка. *Кол.* **6. а.** *правило, пропис о понашању, поступцима, пристојност.* — Жени испаде један пакет. Као човек који зна ред, ја се сагнем, подигнем. *Андр. И.* **б.** *правилан, установљен ток и начин рада, поступања, поступак.* — Што се тиче лијечења ... фра Брне уведе оваки ред у своме животу. *Мат.* Тим путем се долази ... до примјене демократских начела без обзира на изборни ред. *Мј. 1936.* **в.** *уређено, сређено стање*; *дисциплина (у кући, установи и сл.).* — Чистоћа и ред одмах засвијетле. *Кал.* Старији [ђаци] прослишавају млађе ... одржавају ред у школи итд. *Глиш.* **г.** *поредак, стање одређено по неким начелима (обичајима, традицијом, природним законима) или по личној вољи.* — За којих пола сата вратило се све у пријашњи ред. *Крањч. Стј.* Али-паша ... у свакој вароши се задржавао дуже и одмах уводио свој ред. *Андр. И.* **7.** *друштвени сталеж, сталешка група, класа.* — Адвокатски ред нема своје аутономије. *Мј. 1926.* **8.** *монашка, калуђерска дружина*; *духовници, свештенство.* — Архимандрит изређа све оне тешке погодбе са којима се улази у ред монашки. *Ранк.* Није тек случајно да је произашао из фрањевачког реда. *Баз.* **9.** *ранг, степен, врста, категорија по којима се одређује вредност, значај кога или чега.* — »Горски вијенац« [је] стављен у ред великих дела наше књижевности. *Панд.* **10.** *орден, одликовање.* — Кнегињица је видјела како је у униформи и са свим редовима изашао из куће. *Крањч. Стј.* **11. а.** *већи број кога или чега, скупина, група.* — Они избацују из борбе читаве редове организираних радних маса. *Крањч. Стј.* Иако је Даничић рано умро, [дао је]

... са поузданошћу и акрибијом — цео ред крупних дела. *Бел.* **б.** мн. војн. *војна јединица; део војне јединице.* — Станко се проби кроз турске редове. *Вес.* **в.** спорт. *група играча, тим, момчад.* — Нападачи ће успешно збунити редове одбране противника. *Ват.* **12.** *време проведено или које треба провести на каквом раду, на смени, смењујући се с ким.* — Пошто напунише нов казан, посла Танасија да одспава свој ред ... а он остаде сам да подржава ватру. *Андр. И.* **13.** биол. *једна од систематских категорија у биологији (између класе, разреда и породице, фамилије).* — Радове сличне грађе скупљамо у више систематске категорије: породице, редове, разреде итд. *НЧ.* **14.** мат. (обично мн.) *низ бројева или величина које се постепено повећавају или умањују по одређеном правилу, прогресија*: аритметички ~, геометријски ~. **15.** (обично у изразима: први ~, други ~) заст. *школска оцена (позитивна или негативна).* — Незаборавним му је ... остало како га је у реалци ... спасио од другог реда из математике. *Цес. А.* **16.** (обично уз реч »неколико« у облику ген. јд.) песн. *пута.* — Затим летну орао још неколико реда. *Митр.* **17.** покр. *дан и ноћ, двадесет четири сата. Вук Рј.*

Изр. без (икаква) реда 1) *не држећи се правила, прописа, редоследа и сл.*; 2) *испретурано, измешано, нагомилано*; бити од реда 1) *знати, познавати како треба радити и понашати се*; 2) *држати се прописа, моралних принципа*; бити првога реда *заузимати у чему прво место, бити међу првима (по значају, вредности и сл.)*; бити, стајати у првим редовима *налазити се, бити по рангу, положају и сл. међу првима, истицати се*; борбени (бојни, убојни) ~ *војна јединица (или њен део) одређена за борбу, бој с непријатељем*; ван (изван) реда *веома много, необично, прекомерно.* — Алберт бијаше ван реда озбиљан. *Шен.*; двојни редови војн. *колоне од по четири војника у реду (по ширини)*; дневни ~ *утврђени редослед, распоред, план онога о чему треба расправљати, дискутовати*; довести, дотерати у ~ *средити, поправити, уредити*; доћи на ~ *добити своје место, време за обављање неког посла*; збити редове а) *прибити се један уз другога*; *прикупити се*; б) *стати чврсто један уз другога, солидарисати се један с другим ради успешнијег вођења борбе, ради остварења идеје*; ићи (тећи) својим уобичајеним (обичним) редом *догађати се, вршити се, тећи уобичајеним, нормалним током*; ићи у ~ а) *ступати, улазити у ред*; б) *припадати чему (категорији, врсти и сл.)*; кућни ~ *прописи за одржавање реда у кући, у згради*; на редове *на линије, прошаран линијама, шарама (о платну и сл.)*; научити (кога) реду 1) *упутити правилно*; 2) *казнити кога за прекршај (реда), осветити се коме за нанесену увреду*; *присилити кога на ред*; по реду *један за другим, онако како ко или што следи једно иза другога*; пословни ~ *редослед по коме се обављају послови за време радне седнице неке организације*; први с реда *први који је најближи, без избора*; пре реда *пре (нормалног, одређеног) времена, пре него што треба*; преко (ван, изван) реда *не придржавајући се одређеног, утврђеног редоследа*; прости редови војн. *колона са по два војника у реду (по ширини)*; ~ вожње, возни ~ *утврђен, одређен распоред о доласку и поласку превозних средстава*; ~ је а) *тако захтева пристојност, обичај, добро, културно понашање, тако доликује*; б) покр. *потребно је, мора се.* — Кад љети пресахну [бунари] ред је ходити далеко, до неког изворка. *Мат.*; реда ради *тек онако (да би се одржао обичај, традиција)*; (сви) од реда (из реда), с реда (сви) *сви (све) без разлике, без одабирања*; скинути с дневног реда *престати расправљати, дискутовати о чему*; ставити (искочити) у први ~ *поставити као главни циљ, имати што у првом плану*; у првом реду *пре свега, првенствено*; у редове на десно (лево) *команда у строју (у војсци)*; у реду а) *добро је, онако како треба*; *пристајем, слажем се*; б) *в. ред је.* — Ја ћу теби поклонити ... на је заиста у реду да и ти мени чиме накнадиш. *Креш.*; чаршијски ~ *начин опхођења, понашања и рада који су уобичајени, општепознати у једној средини, у једном крају*; читати (тумачити, писати) између редова *при читању чега уочити, запазити и оно што није написано, али се из написаног може открити, наслутити.*

рѐда ж *ред (2).* — Младић је стражио кад је долазила његова реда. *Андр. И.*

Изр. ~ је *в. ред је (уз ред изр.).* — Наш си човјек; село си дигō, за нас, реда је да се погодимо! *Јевт.* Најмирнији да си, реда ти се бранит'. *Мул.*

ре́дак[1], ре́тка м (мн. ре́ци, ген. ре̑да̄кā) *дем. и хип. од ред.* — Стоји ... осамљени редак трешања. *Коч.* Пишем ... ретке и гледам кроз дим. *Матош.*

ре́дак[2], ре́тка, ре́тко (одр. ре̑ткӣ и рѐткӣ; комп. ре̑ђӣ), ијек. ријѐдак **1.** супр. густ **а.** *који је размакнут један од другога, чији су редови размакнути, удаљени један од другог.* — Ретке, дуге ... длаке његове браде замрсише му се у прстима. *Чипл.* Понесе снаси ... огледало и ... ријетки чешаљ. *Вук.* **б.** *кроз који се може видети, провидан, прозиран, слаб (о магли, диму).* — Кроз ријетку маглу назирале су се раштркане куће. *Чол.* Риједак се модри дим повлачио преко пламених далија. *Торд.* **в.** *који садржи мању количину одређених, потребних састојака (о*

кафи, чорби и сл.). — Липају ретку ... прекувану кафу. *Нед.* **г.** физ. *који лако пропушта светлосне зраке.* — Ако зрака свјетлости пређе ... кроз граничну плоху између два средства, од којих је прво оптички рјеђе, а друго оптички гушће, ломит ће се. *Физ. 1.* **2.** *који се јавља у већим временским размацима*; супр. чест. — У ријетке се петке могла уљепшати каквим комадићем накита. *Креш.* **3.** *необичан, изузетан, особит.* — Његов прадед [је] као редак јунак погинуо у рату. *Дом.* Подмукли Арсен је ... добро познат са своје ријетке људи. *Мул.* **4.** *кога или чега нема довољно, у коме или чему се оскудева.* — Свештенство [под Турцима] ... бивало је из дана у дан све ређе. *Ђорђ.* Дуван је био риједак као и хљеб. *Бон.*

редактѝрати, -àктӣрām сврш. и несврш. *в. рединовати.* — Он је редактирао више критичких издања дела највећег руског пјесника. *Б 1957.*

рѐдактор м лат. *особа која припрема, приређује* (*исправља, дотерује*) *неко дело, часопис или новине* (*у рукопису*) *за штампу, уредник.* — Редактор је дао потребне коментаре уз изложену грађу. *ЛМС 1957.* Редактор мисала ... бијаше свакако врло добар познавалац језика, те је умио вјешто одабрати рукопис који ће му послужити за основ издања. *Водн.*

рѐдакторскӣ, -ā, -ō *који се односи на редакторе, који врши, обавља редактор.* — Свој редакторски програм остваривао [сам] у часопису. *Јонке.*

редàкција ж лат. **1. а.** *колектив особа које прегледају, па прихватају* (*или одбијају*) *оно што се даје за штампу, уредништво.* — Редакција је то ... место протумачила у белешци. *Сек.* **б.** *место, просторије у којима се то обавља.* — Почело се онда говорити по редакцији да јест нешто на ствари. *Крл.* **2. а.** *приређивање* (*исправљање, дотеривање*) *неког рукописа за штампу, редиговање; оно што је редиговано.* — Ни код прве редакције — за ревију, ни код друге редакције — за књигу, није посвећена потребита помња. *ХР 1928.* Није искључено да је Глишић Мокрањцу дао само редакцију текста. *Коњов.* **б.** *издање с посебним цртама* (*изменама, допунама и сл.*). — Само се Посланица о поштовању недјеље ... налази већ у рукопису тринаестог стољећа, преведена из латинске редакције. *Комб.* **3.** *један од облика старословенског језика, насталих под утицајем народног језика* (*српскохрватског, бугарског, руског, чешког*); исп. рецензија. — [Језик је] био старословенски у српској редакцији без правих покушаја посрбљавања. *Бел.*

редàкцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на редакцију; који припада редакцији.* — У редакцијској сали ... горела је ... светиљка. *Ћос. Б.*

рѐдакциōнӣ, -ā, -ō *који се односи на редакцију.* — Изабран је редакциони одбор ... да напише текст. *Јак.*

рéдалица ж *љењир, равнало. Деан. Рј.*

рѐдан, -дна, -дно песн. *уредан, чист.* — Дрвењара је, ал' пријазна, редна. *Марк. Ф.*

рéдāње с *гл. им. од редати* (*се*).

рѐдāр, -ára м **1. а.** *ученик који пази на ред у разреду.* — Из последњег реда уста разредни редар. *Уск.* **б.** *онај који одржава ред у некој заједничкој просторији.* — Собни редари [у заробљеничком логору], који се свакога дана мењају, одлазе ка кујни и доносе из ње »ерзац-кафу«. *Аз.* **в.** *особа која одржава ред приликом неке свечаности, прославе, у поворци и сл. Деан. Рј.* **2.** *полицијски службеник, стражар* (*обично општински*), *редарственик.* — Редари стоје на опрезу да га затворе ако буде требало. *Тип.*

рѐдара ж **1.** = редуша (1) *жена која у задружној сеоској кући води домаћинство* (*спрема храну и др.*) *по реду и времену који су јој одређени* (*обично једну седмицу*). — Мајка ми је ове недеље редара; ја с њом готовим ручак ... с њом перем кошуље. *Вес.* **2.** *ученица редар.* — Мир, дежурна је наша госпођица! — викале су редаре у другом разреду. *Макс.*

редáрев, -а, -о = редаров *који припада редару.*

рѐдарин, -а, -о *који припада редари.*

рѐдāрнӣк м *в. редар* (*2*). — »Ајте са мном!« одреза му на то редарник. *Шен.*

редáров, -а, -о = редарев.

рѐдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на редаре.* — Тако су редарску службу у Атени вршили скитски робови. *Пов. 1.*

редàрстварина и **редарствàрина** ж *плаћање, порез за редарство, за редарску дужност.* — Осим државне земљарине ... плаћао [би] ... посебну »редарстварину«. *Рад. Стј.*

редàрственӣ, -ā, -ō *који се односи на редарство, полицијски.* — Надстражару ... редарствене страже није у животу ништа пошло за руком. *Крл.* Приближио [се] згради у којој је смештено Кр. редарствено повјереништво. *Сек.*

редàрственӣк, -а и **редарствѐнӣк,** -ӣка м *онај који служи у редарству, полицијски службеник.* — Том је приликом погинуло шест особа, од тога три редарственика. *Обз. 1932.* Да ли изгледа ... онолико строго колико је потребно за једног царског »редарственика«? *Андр. И.*

редàрствењкoв и **редарствењкoв,** -а, -о *који припада редарственику.* — Јавља се крупан глас редарствеников. *Ков. А.*

редáрство с **1.** *установа, уред који чува јавни ред и безбедност; његови службеници, полиција.* — Сутрадан потражи шефа градскога редарства. *Том.* Тако је ушла и у зграду редарства. *Бан.* **2.** *редарска дужност.* — Лежу [морнари] кад ко хоће после редарства, ма у које доба било. *Дов.*

рèдатељ м **1.** = редитељ (1) *уметнички руководилац и организатор постављања на сцену позоришне или филмске представе, режисер.* — Хтио [се] ухватити посла као редатељ те дилетантске дружине. *Нех.* **2.** *редар (1б, в).* — Младића су редатељи већ одавна отиснули. *Крањч. Стј.*

рèдатељев, -а, -о *који припада редатељу.*

рèдатељица и **редатèљица** ж *она која уређује, сређује, дотерује нешто.* — Свака од ових небројених стварчица женске порабе кано да . . . чезне за руком редатељицом. *Јурк.*

рèдатељскӣ, -ā, -ō *који се односи на редатеље.* — Сва редатељска служба . . . мора бити . . . прије почетка утрке распоређена. *Аут.*

рéдати (се), рêдāм (се) несврш. *ређати (се).* — Тражи чамове балване . . . реда их он сам и причвршћава попреко. *Марк. М.* Стала [је] редати своје приговоре. *Нех.* Он махом отрчи за Ајком, која реда од леша до леша. *Ботић.* Сви ћемо се изредати. — Па ништа . . . ако је да се редамо, редаћемо се. *ЛМС 1951.* Слике су се редале једна за другом. *Бег.* Док се чељад пред црквом редала, дјеца су напријед истрчала. *Тип.*

рèденгот м енгл. *мушки капут (обично црне боје) на струк са дугим пешевима и позади разрезан.* — На прагу застаде висок мршајлија у реденготу. *Матош.* У црном, дугом реденготу, изгледао је још виши. *Петр. В.*

редèњк, -ика м војн. *прибор од тканине, коже или метала који служи за смештање и ношење метака.* — Сви су били оружани и опасани унакрст реденицима, пуним . . . метака. *Андр. И.* Ту је превртао реденике, подмазивао метке. *Хорв.*

редúва ж тур. нар. *в. редифа.* — Без капи . . . ракије [ти би] на табор царске редиве ударио кад те обузме она твоја зулумћарска храброст. *Коч.*

рèдивоја м необ. *предводник, предрадник.* — Редивоја млад . . . предњачи им; други за њим ваља да свој ред гоне. *Тип.*

редигúрање с *гл. им. од редигирати.*

редигúрати, -ѝгӣрām сврш. и несврш. лат. = редиговати *припремити, припремати (исправити, исправљати, дотерати, дотеривати) неко дело, часопис или новине (у рукопису) за штампу.* — Он испушта, редигира, мијења, да ствари добију бар некакав облик. *Шкреб.*

рèдиговање с *гл. им. од редиговати.*

рèдиговати, -гујēм сврш. и несврш. = редигирати. — Стилистичких исправака има у свима чланцима . . . понеки су параграфи наново редиговани. *Ант. 2.*

рêдије, рêдијā ж мн. лат. зоол. *заметне мешинице метиља, ваљкаста бића с устима, ждрелом и цревом. Финк.*

рèдиља ж *она која реди лан или кудељу. Вук Рј.*

рèдња ж покр. *рèдња. Р-К Реч.*

рèдимицē прил. *редом, редомице.* — Мијат каза право све редимице. *Љуб.* Погледа на бујну траву, испод које леже редимице мртва . . . тјелеса. *Тип.*

рèдина ж покр. *живица, жива ограда. Вук Рј.*

редúна ж *ретко платно. Рј. А.*

редúнче, -ета с покр. *прасе које се коље по неком реду и у друштву поједе. Вук Рј.*

рèдитељ м **1.** = редатељ (1). — Унутрашњи карактер драме био је највећи проблем . . . Редитељ га је . . . решио изванредно правилно. *Богдан.* **2.** фиг. песн. *управљач, вођа, предводник.* — Они бит ће намјесници овдје, редитељи човјечјега стада. *Прер.*

рèдитељев, -а, -о *који припада редитељу.* — На глумцу је да редитељеве намере остварује. *Поз. 1948.*

рèдитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на редитеље, који припада редитељима.* — [Прелазимо] преко свих оних елемената обраде једне улоге који припадају редитељском стваралаштву. *Поз. 1948.*

рéдити[1], рêдīм (трп. прид. рêђен) несврш. **1. а.** *уређивати, дотеривати, сређивати.* — Сад је чешљем редила боље косу. *Наз.* Јасна је . . . редила по соби. *Бос.* **б.** *обрађивати, обделавати (земљу).* — Редио је вртић. *Гор.* **в.** *ређати (1).* — Друга [снаха] реди колаче по тањирима. *Вукић.* **2.** *давати (коме) редовнички чин и звање, проглашавати за редовника, свештеника, заређивати.* — Забранило [се] . . . да ниједан свећеник не може бити рећен ако мисли обављати службу словенским језиком. *Водн.* **3.** *спремати, припремати, приправљати нешто за употребу (месо, дуван, лан и сл.).* — Под шупом се реди јагње. *Ком.* Браћа су . . . редила духан, да се боље осуши. *Тип.* **4.** *управљати, руководити.* — [Закон ритма] по Спенсеру реди све наше покрете. *Цар М.* **5.** *ићи, обилазити редом.* — Па ми таде наоколо реди, са сваким се у лице пољуби. *НП Вук.*

~ **се 1.** *уређивати се, удешавати се.* — Зашто да се облачи и реди? За кога? *Бен.* **2.** *ређати се (3).* — По двапут се реде чашом вина. *НП Вук.*

ре́дити[2], рѐдӣм, ијек. ријѐдити, несврш. *чинити ретким, разређивати, проређивати.* — Почне јој марамом зрак редити да јој је лакше дисати. *Игњ.*

~ **се** *постајати ређи, проређивати се.* — Дим се лагано дизао и риједио. *Лал.* Дрвеће се риједило. *Торб.*

рѐдић, -а и **рѐдић,** -ића м *дем. од ред.* — Прозни предговор ... исецкао [је] и наслагао у редиће стихова. *Сек.* Напиши ми два редића. *Л-К.*

рѐдӣф, -ифа м тур. *војник резервист(а).* — На бријегу Турци редифи ... и топови. *Шен.*

редӣфа ж тур. *резервна војска, војска састављена од резервиста.* — Нагазисмо на два табора редифе. *Павл.*

редӣфлија м *редиф. Шкаљ.*

ре́дњӣ и **рѐдњӣ,** -ā, -ō *којим се означава ред, који је по реду:* ~ број. — Стартер ће одредити својим помоћницима редни долазак појединих возача од парка до старта. *Аут.*

ре́дно прил. *в. редом.* — Кажу му све редно како је било. *Рј. А.* Вода ... зрна смарагда ... у ситне нишке редно постави. *Јакш. Б.*

ре́дња ж **1.** *заразна болест која се нагло шири, пошаст, епидемија.* — По Рашљу је гад ишла нека редња и отјерала неколико глава — овдје дијете, ондје старца. *Сиј.* **2.** *ред (2), долажење на ред.* — Редња дође Иванове секе. *НПХ.* Чија је сад редња? — пита Мића. *Коч.* **3.** *дотеривање, уређивање спољашњости, ваштитне.* — Деде се остави редње! Има за то дана! *Пец.*

ре́дњача ж покр. *дрљача, брана, зубача. Рј. А.*

рѐдњӣ, -ā, -ē *који се збива, долази по реду (при обређивању).* — Пописмо ... по једну чашу и једну редњу нашу. *НП Вук.*

ре́дњичина ж *аугм. и пеј. од редња.* — Нешто је болешљив. Сигурно нека »редњичина«. *Станк.*

рѐдōв, -ова м воји. *обичан, прост војник (без чина).* — Ја сам ... почео служити као редов. *Шов.* Официри ... заједно су са полубосим својим редовима. *Сек.*

рѐдōван, -вна, -вно (одр. рѐдōвнӣ) **1. а.** *који се збива, дешава по утврђеном реду, у одређено време или по каквом правилу.* — Редовна скупштина одлучује о измјенама и допунама правила. *Кугл.* **б.** *уобичајен, обичан, свакодневни, нормалан.* — Игуман ти је одредио редован посао. *Ранк.* Србија је настављала редован живот. *Милис.* **2.** (одр.) *стални, с првим одређеним рангом (о професору универзитета, члану академије* **и** *сл.).* — Никад није био изабран за редовног професора. *Ант. 1.* **3.** *правилан, исправан.* — Имала бих наде да ће вам врлине вратити га [Хамлета] опет на редовни пут. *Панд.*

Изр. ~ војска *в. регуларна војска (уз регуларан изр.);* ~ пут, редовним путем *преко одређених, прописима, законима одређених инстанци (жалити се* **и** *сл.);* ~ суд *суд опште надлежности који суди грађанима у имовинским, кривичним, ванпарничним и др. предметима и управним споровима.*

редо̀ва̄ње с *гл. им. од редовати.*

редо̀вати, рѐдујēм несврш. *радити по кући, водити кућанство измењујући се по реду, бити редара, редуша.* — Петрија редује нешто по кући, а нана ... нешто преде. *Вес.*

редо̀вача ж зоол. покр. *врста змије. Рј. А.*

редо̀вина ж *оно што припадници парохије, жупе, парохијани плаћају свештенику, жупнику.* — Није му плаћао редовину. *Божић.* Сву редовину неће моћи примити у своје суђе. *Радул.*

редо̀вит, -а, -о *редован.* — Јампски стих постао је скоро редовита јединица за ритам. *Сек.* Редовити законодавни пут врло је спор. *Мј. 1936.*

редо̀вито прил. *редовно.* — Надзорник мора редовито посјетити све школе. *Том.* Редовито, од тога дана, они су се састајали у планини. *Лоп.*

редо̀вито̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је редовито, редовно.* — Редовитост те појаве трпи од доста честих изнимака због временских непогода. *ЕГ 1.*

редо̀вљев, -а, -о *који припада редову.*

редо̀вњӣк, -ика м кат. *човек који припада црквеном реду и живи у самостану, манастиру, фратар, калуђер, монах.* — Она три страна фратра станују у дому редовника крижара на Рибњаку. *Шен.* Био је заиста добар фратар и тврд редовник. *Андр. И.*

редовни́ков, -а, -о *који припада редовнику.*

редо̀вница ж *женска особа редовник, калуђерица, опатица.* — Чедна [се] жена ... попут редовнице ... нашла ... у неприлици. *Новак.*

редо̀вњӣчкӣ, -ā, -ō *који припада редовницима, који се односи на редовнике.* — Покрај многобројнога свјетовнога свећенства било је ... и редовничкога. *Шиш.* Није то воденица редовничка. *Сиј.*

редовни́штво с **а.** *редовничка служба, част.* — Његова писма о редовништву

узвитлала су много прашине. *Шкреб.* **б.** *редовнички сталеж, редовници.*

рѐдо̄вно прил. **1.** *на редован начин, редовито.* — Живот [је] почео мало редовније да тече. *Дед. В.* Редовно их је [цар] награђивао земљом. *Пов. 1.* **2.** *стално, непрекидно.* — У одаклији . . . о зиду виси сахат и његова шеталица редовно чини: тик, так. *Рј. А.*

редо́вно̄ст и **рѐдо̄вно̄ст,** -ости ж *особина онога што је редовно, редовитост.* — Премије . . . су постојале . . . за редовност сообраћаја, уштеду горива и мазива. *Пол. 1959.*

редоду̏жава ж ков. црквн. кат. *редовничка провинција.* — Гвардијан фрањевачког самостана на Трсату [је] . . . касније старјешина босанско-хрватске фрањевачке редодржаве. *Комб.*

редољу́бив, -а, -о *који воли ред, уредан, тачан.* — Он је јако реван, редољубив и точан у своме послу. *В 1885.*

рѐдом прил. *по реду, један за другим (у простору и времену).* — Он је већ љубио сву децу редом. *Ћос. Б.* Редом свака мушка глава . . . дужна је да понесе торбу. *Кол.*

рѐдомицѐ и **рѐдомицѐ** прил. *редом, узастопце.* — Четири је тједна редомице нагонио мојег брата на стражу. *Тур.*

редосијѐчица, ијек. редосијàчица, ж *машина за сејање житарица у редовима.* — [Набављено је] седамнаест трактора и седам редосејачица. *Пол. 1959.*

редосијàчица, ек. редосејàчица.

рѐдослѐд, ијек. рѐдослијед, м *ред, ток збивања, деловања итд.* — Вјерујемо да ће се онај редослијед појава . . . поновити и у будућности. *Ант. 1.* Редослед потеза [у шаху] не мора тачно да иде по неком пропису. *Шах 2.*

рѐдослијед, ек. рѐдослѐд.

редреса́ција ж фр. **1.** *поновно превијање ране. МЕП.* **2.** *замењивање неког дела тела који недостаје или исправљање неке његове деформације. И.*

редреси́рати, -èсӣрām сврш. и несврш. фр. *поново исправити, исправљати; сторнирати (у књиговодству).*

редресу́ра ж *поновља, поновљена дресура.* — Ако је у питању погрешна дресура, треба узети коња у редресуру. *Јах.*

рѐдуковā̀ње с *гл. им. од редуковати.*

рѐдуковати, -кујēм сврш. и несврш. *редуцирати.* — Утицај . . . на политику редукован [је] на ништицу. *Петр. В.* Угљеник односно бакар одузели су сумпорној киселини кисеоник (редуковали су је). *НХ.*

рѐдукти̏ван, -вна, -вно *који се може редуцирати.* — Има симбола редуктивних, и такви су . . . и најреалистичнији описи. *Матош.*

рѐдукти̏вно прил. *на редуктиван начин, редукујући, редуцирајући.* — Неки појединачни случај сам по себи не припада томе праву, него . . . редуктивно, уколико се природно право томе не противи. *Ант. 1.*

рѐдуктор м **1.** техн. *механизам који смањује брзину обртања помоћу преносника (зупчаног, каишног, фрикционог или ланчаног).* **2.** хем. *средство за ослобађање метала од кисеоника, сумпора, соли и др.*

редȕкција ж лат. **1.** *свођење сложеног на прости облик; смањивање броја радника, службеника; смењивање чега другог, ускраћивање чега уобичајеног.* — Врше неку редукцију и отпустили су . . . даровитог глумца. *Андр. И.* Истичу и то да је неминовна нова редукција . . . буџета. *Обз. 1932.* **2.** хем. *хемијски процес, супротан оксидацији, којим се једном једињењу одузима кисеоник или се присаједињава водоник, односно процес отпуштања позитивног и примање негативног електрицитета.* **3.** биол. *поједностављење грађе, смањење размера, а често и губитак функције органа или ткива животињских и биљних организама.* — Мастодонт . . . показује како се извршила редукција доњих сјекутића и доње чељусти. *НЧ.* **4.** лингв. *слабљење вокала у ненаглашеним слоговима (њихово скраћивање, испадање итд.).* **5.** фил. *свођење појединачног сазнања на основно и опште, на принцип.*

редȕкцӣјскӣ и **рѐдукциṑнӣ,** -ā, -ō *који се односи на редукцију.*

Изр. редукцијска деоба биол. *процес смањивања броја хромозома у стадију формирања полних ћелија животиња и биљака. ЕЛЗ*; редукциони вентил физ. *вентил који служи за смањивање притиска, најчешће притиска гаса при изласку из резервоара да би притисак при употреби гаса био умерен и уједначен. МЕП.*

редуплика́ција ж лат. лингв. *понављање, удвостручавање речи, слогова или слова (у дечјем говору или као стилско средство)*: па-па, ђи-ђи. — Појавио се облак црн, црн. *ЕЛЗ.* Ја сам му говорио и говорио. *И.*

редуплици́рати, -йцӣрām сврш. и несврш. лат. *поновити, понављати, удвостручити, удвостручавати (обично речи или њихове делове).*

рѐдȗт, -у́та м и **редȕта** ж фр. **1.** воји. *затворено утврђење окружено насипом и ровом.* — Све је тонуло у . . . маглу: Сава . . . остарели редути београдске тврђаве. *Уск.* Видио је редуте . . . и палисаде око града. *Јонке.* **2.** *забава с маскама, маскирани, крабуљни бал.* — У казалишту [су] се држале редуте. *Бал.*

рѐдӯтнӣ, -ā, -ō *који се односи на редут(у).* — Нисам ни редутна маска. *Бег.*

редуцѝрање с *гл. им. од редуцирати.*

редуцѝрати, -ӯцӣрām свршен. и несврш. *(из)вршити редукцију, свести, сводити на мању меру, умањи(ва)ти; смањи(ва)ти број радника, службеника, другог чега.* — Посљедња ... наредба [је] ... знатно редуцирала чиновничке плаће. *Обз. 1932.* Ја бих ... ове године редуцирао баш самог Главосека. *Рад. Д.*

рѐдуша ж **1.** = редара (1). — По Славонији, у већим задругама, снахе се измјењују сваке недјеље по реду (редуше). *Павл.* Натјерао [је] ... редушу да избаци у предсобље дједове опанке. *Јоп.* **2.** бот. *врста печурке* Tricholoma gambosum. *Сим. Реч.*

рѐдушин, -а, -о *који припада редуши.*

рéђање с *гл. им. од ређати (се).*

рéђати, рêђām несврш. **1.** *слагати, (по)стављати у ред (једно до другог, једно иза другог, једно изнад другог), редати.* — Чекај, ређам судове — рече му она клопарајући по долапу. *Вес.* **2.** *набрајати, наводити, низати.* — Стаде му ређати своје горке и болне истине. *Бен.* **3.** *ићи, кретати се тамо-амо, од једног до другог, тумарати.* — Сада ређа погледом од једнога ... до другога. *Матош.*

~ **се 1.** *долазити, ићи по реду, следити једно за другим, смењивати се, низати се.* — Догађаји се нису ређали него сударали и прескакали. *Андр. И.* **2.** *постављати се, стајати у ред.* — Опазе Јурину дјецу како се ... ређају уза зид. *Гор.* **3.** *обређивати се, пити по реду.* — Ми играсмо у колу с гостима, ређасмо се наоколо вином. *Њег.*

рѐђати, -ām несврш. необ. *постајати ређи, проређивати се.* — Отпор слаби, ређа застор тмасти ... и последња ће стена пасти. *Кош.*

рѐђē и **рѐђе,** ијек. рjѐђē и рjѐђе, прил. *комп. од ретко.*

рéђење с *гл. им. од редити (се).*

рѐђӣ, -ā, -ē, ијек. рjѐђӣ *комп. од редак.*

реѐкспорт м *извоз увезене робе.*

реекспòртēр, -éра м *извозник увезене робе.*

реѐсконт м банк. *поновни есконт већ есконтиране менице.*

реесконтѝрати, -òнтӣрām и **реѐсконтовати,** -тујēм свршен. и несврш. *(из)вршити есконт већ есконтиране менице.*

рèжак, рèшка м *пукотина, распуклина.* — Она ће на режак од врата гледати. *Ков. А.*

рèжањ и **рêжањ,** -жња м (мн. рèжњи, рêжњи, рèжњеви и рèжњеви) **1.** *комад нечега одрезан, одсечен или изрезан из какве целине, кришка.* — Секао [је] роткву и сад је ... солио сваки режањ. *Срем.* Ту су се пушили бутови телетине ... у широким режњевима са сланином. *Крл.* **2. а.** анат. *део неког телесног органа који се нечим одваја од осталих (део мозга, плућа, јетре и сл.).* — Три дубоке бразде ... дијеле сваку полутку [великог мозга] на четири режња. *НЧ.* **б.** бот. *изрезак, зарезак (на листу, цвету и сл.), зубац.* — Омотач је у женском цвету подељен на три-четири режња (зупца). *Тод.*

рéжāње с *гл. им. од режати.*

рéжати, -жӣм несврш. **1.** *испуштати отегнут, промукао и претећи глас (обично праћен кежењем зуба).* — Лају, скиче, реже пси са свих страна на њега. *Вос. Д.* Кад си поптен, све режи на те као гладан вук на овцу. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *бесно, љутито говорити кроз зубе, бесно мумлати, гунђати.* — Скидај то! режао је ... наредник. *Гор.* Старац ... је режао и грицкао своје беле ... бркове. *Андр. И.* **б.** *љутито, дрско, арогантно, непријатељски се односити, понашати према коме (обично пригушујући у себи излив непријатељског расположења).* — Војводе су режале и претиле убијањем, али убијале још нису. *Пер.* **в.** *одавање звука сличног режању животиња.* — Сваке године ... вергл кô да више режи. *Цес. А.* **3.** фиг. **а.** *бити, стајати спреман за борбу (обично о оружју или каквом утврђењу).* — Ханџар му режи за појасом. *Ств. 1948.* На доминантној су стрмини ... режале назупчане ... куле. *Бат.* **б.** *бити упадљив, лако уочљив, зјапити, стршити.* — Заобиђе са друге стране, где су режали шиљати и кратко засечени изданци. *Бур.* **в.** *зијати, зјапити.* — Код нас је у томе погледу кроз неколико деценија режала празнина. *КР 1924.*

рéжēње[1] с *гл. им. од резити.*

рéжēње[2] с *гл. им. од режити.* — Пратим режење сељака због ненадолијевања хране. *Јел.*

рèжија и **рèжија** ж фр. **1.** *уметничко и техничко обликовање позоришне, филмске, телевизијске или радио-представе које врши редитељ (уз сарадњу сценографа, костимографа и кореографа).* — Играли су добри глумци; режија је била одлична. *Чол.* Све то има бити режија која вас забавља. *Фелд.* **2.** *трошкови око вођења неког привредног посла, управни трошкови.* — Послодавац по јевтинијој режији и уз јевтинију надницу добије ... већу продукцију потребне робе. *Лапч.*

Изр. радити у сопственој, властитој режији *радити сам, сам управљати радовима и сносити трошкове.*

рèжијскӣ и **рèжијскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на режију.* — Од првих приказања бит ће да су најприје настајала мања и краћа

... с лаким режијским задацима. *Комб.* У својој режијској обради тумачи ... како да се то море ... прикаже. *Поз. 1948.* **2.** *који је с попустом, уз повлашћену цену.* — Јожа му понекад прибави режијску улазницу за театар. *Десн.*

Изр. ~ карта жел. *карта за повлашћену вожњу железничких радника и њихове уже породице.*

рѐжијски и **рѐжијски** прил. *на режијски начин, у погледу режије.* — Режијски [су] вјешто избјегнуте оштре друштвено-политичке опреке. *Р 1946.* Оперу [је] режијски поставио живо и снажно. *НК 1946.*

рѐжӣм, -и́ма м фр. **1.** *начин, систем владања, управљања државом, државни поредак.* — Аустрија је увела [у Босни] крут режим. *Јов. Ј.* Танзанија неће подвргнути никаквој промени свој став према бијелом режиму Југа. *ВУС 1970.* **2. а.** *тачно одређен ред, начин живота (у погледу рада, одмора, исхране у болницама, опоравилиштима, казненим заводима и сл.).* — Натјецатеље ваља упозорити да не мијењају режим живота и режим исхране. *Рв.* Тамнички режим попушта. *Вуј.* **б.** *систем правила, прописа, мера потребних за одређен циљ:* ~ студија. — Режим штедње и рационализације на штету радничке класе ... није на мјесту. *Крл.* **3.** *промена количине воде у реци у току године, просечни годишњи ток водостаја.* — Плувијални водени режим имају оне ријеке чији водостај зависи о количини кише. *ОГ.* **4.** *систем, устројство уопште.* — Водена комуникација ... Морава-Вардар ... морала би се прећи режимом устава. *Цвијић.* Режим награда више не постоји. *Мј. 1936.*

Изр. мокри ~ *слободна производња и продаја алкохолних пића.* — Сваке недеље бродови из Америке довозе многе туристе који ... уживају у »мокром режиму«, кога су били лишени у својој земљи. *Петр. М.*; суви, сухи ~ *забрана производње и продаје алкохолних пића у неким земљама, прохибиција.* — Кемал, велики реформатор Турске, уважа у целој својој држави суви режим. *Мил.* Постао [би] приставша умјереног сухог режима. *Обз. 1932.*

режӣмлија м *присталица режима (обично сваког режима), политички превртљивац.* — [Свину] оштрицу копља у срце режимлија. *Божић.*

рѐжӣмски, -ā, -ō *који се односи на режим, који је присталица режима.* — Изгуран [је] с положаја од противника режимског човјека. *Десн.*

режи́рати, рѐжӣрām свршн. и несврш. *извести, изводити режију, обавити, обављати посао режисера; извести, изводити било шта.* — »Тартифа« је режирао стари мајстор сцене. *Чипл.* Као да је сама природа режирала читав доживљај. *Бат.*

режѝсёр, -е́ра м фр. **1.** *редитељ (1).* — Дршће над њом ... немоћан као режисер над слабим глумцима. *Крл.* Режисери ... избацују оне делове који се споља не чине од битне важности. *Панд.* **2.** *рачуновођа, рачунски службеник.* — Стреловито су трчали ... администратори, режисери. *Крањч. Стј.*

режѝсёрка ж *жена режисер.*

режисёров, -а, -о *који припада режисеру.*

режѝсёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на режисере, који је као у режисера.* — Пуковник ... бацио је рутинирани режисерски поглед. *Крл.*

рёжити, -ӣм несврш. покр. *в. режати.* — Даске [су] режиле на све четири стране, да је вјетрић ... пропиривати могао. *Шен.* В. и пример уз гл. им. режење[2].

рѐжнат, -а, -о *в. режњат.* — Њихове су ... ножице широке и режнате. *Финк.*

рѐжнӣк м бот. *в. крстовник. Бен. Рј.*

рѐжњић, -а и **рѐжнӣћ,** -и́ћа м *в. режњић.* — Лишће је ситно ... подељено на три до пет режњића. *Тод.*

рѐжнути, -нём и **рёжнути,** рѐжнём свршн. *мало зарежати. Бен. Рј.*

рѐжњаст и **рѐжњат,** -а, -о = режњевит *који је подељен на режњеве:* режњати лист. *Бак. Реч.* — Јаче [су] обојене режњате медузе. *Финк.*

рѐжњāци м мн. (јд. рѐжњāк) зоол. *разред морских мешинаца* Scyphozoa, Scyphomedussae *који се већином састоје од полипа и медуза.* — Велике медузе имају осам режњева, а и руб је звона код одраслих медуза изрезан, па ради тога зовемо те животиње режњацима. *Финк.*

режњѐвит, -а, -о = режњаст. — Режњевита јетра спаб.девена је жучним мехуром. *Станк. С.*

рѐжњић, -а и **рѐжњӣћ,** -и́ћа м *дем. од режањ.*

рёжоња м *пас који много реже.* — Псето своје, зубатога режоњу, о ланац ... веже. *Цес. Д.*

рѐжуха ж бот. *зељаста биљка из пор. крсташица* Cardamine pratensis. *Терм. З.*

рёз м (мн. рёзови) **1. а.** *оштра страна, оштрица неког оруђа за сечење (ножа, косе итд.).* — Опипава прстом рез [косе] ... приноси образу као пушку и гледа низ оштрицу. *Андр. И.* **б.** фиг. *оруђе за сечење.* — Молим вас за милост мојим корицама! Ако рез излети, тешко свима вама. *Дим.* **2.** *зарезано место, зарез, урез.* — Из широког реза на врату тече ... крв. *Донч.* **3.** *уска пукотина (налик на прорез).* — Рез — уска

пукотиница [у стијени]. *З-Г.* **4.** *раздељак у коси.* — Почешљана је са резом у средини. *Бег.* **5.** *резање, пресецање чега и звук који се чује при томе.* — По купеу се просуо њихов оштар горски смијех као рез пиле по шуми. *Гор.* фиг. Кратки резови ветра доносе далеку и нејасну опомену. *Ћос. Д.* **6.** *пресек листова при обрезивању и повезивању књиге.* — Доспио [је] у књиговезачку пресу и молио да му направе модерни рез. *Јонке.* У златном резу танка укоричена књига. *Лал.* **7.** *оно што се одсече једним захватом неког сечива, режањ.* — У томе димњаку сушило се доста ... резова сланине. *Мат.* **8.** фиг. *наборани део лица око очију (обично у спољном углу очне дупље).* — Исто лишце, исте очи миле, само рез је испод њиха болан. *Огр.* **9.** *дрвена или метална шипка којом се одваја део који прелази преко одређене мере (у варињаку жита и сл.). Бак. Реч.*

Изр. царски ~ *в. уз царски (изр.).*

рѐза ж тур. **1. а.** *уска гвоздена плочица којом се затварају врата са унутрашње стране, заворница, преворница, засун.* — Дођох до врата ... полако повукох резу. *Јанк.* **б.** *затварач на вратима железничких вагона који се диже и спушта приликом отварања и затварања.* — Тада су затворили врата [вагона] и набацили резу. *Јак.* **2.** *језичак у брави којим се помоћу кључа закључавају врата. Бак. Реч.* **3.** фиг. *бразда, усек, засек.* — То се дубоком резом засијече у његову свијест. *Вуков.* **4.** бот. *в. хајдучка трава. Сим. Реч.*

Изр. метнути (коме) резу на уста *не допустити (коме) да говори; не говорити, ћутати.*

рѐзак, рѐска, рѐско **1.** *који пара, сече слух, продоран, оштар (о звуку, гласу).* — Кроз ваздух се чује по који пуцањ, усамљен, резак. *Ћос. Б.* Напријед ... повика маркиз ... оним својим реским, кричавим гласићем. *Франг.* **2.** *одсечан, одлучан; груб, строг.* — Доби доста резак одговор. *Матош.* »Није«, одсече друг Стојан, резак овог пута. *Дав.* **3.** *који изазива осећање као да сече, врло хладан (о ваздуху, ветру).* — Зрак је био чист, али резак. *Андр. И.* С Халимачом уђе свјеж, резак дах зиме. *Сиј.* **4.** *који се истиче, упада у очи својом јачином, оштрином (о боји, светлости и сл.).* — Није то више оно ... оштро небо изливено из мушја и реског зеленила. *Вуј.* Тмурне се мисли реска свјетла боје. *Уј.* **5.** *јак, снажан, тежак, који се јако осећа (о удару, болу и сл.).* — Из суседне собе одјекнуо је шамар, оштар, резак шамар. *Поп. Ј.* Болови [су] били рески, јаки. *ЛМС 1949.* **6.** *богат садржајем, сажет, оштроуман, искричав.* — Реске драматичности имало је и у слици погибије ускока Јанка. *Глиг.* **7.** *који има пријатно оштар, љутказт укус или мирис, који рези, штипка за језик и усне.* — Питко је [вино], реско, миришљаво, дивно! *Мат.* Кад зађе дубље у гору, оживје га и освјежи резак мирис смрчеве смоле. *Ћоп.*

резáлет м тур. покр. *срамота, брука. Шкаљ.*

рѐзаљка ж *справа, оруђе којим се што реже, зарезује:* ~ за оловке. — Описује старога златара који резаљком реже путир у злату. *Поп. Б.*

резáнац, -нца м (мн. -нци, ген. рѐзāнāцā) (обично мн.) *танко развијено тесто изрезано на танке тракове.* — Да ли да у ту чорбу ... стрпам који резанац више? *Вин.* Између згрудваних резаната вирили су комади мркве. *Донч.* фиг. Машина поче радити ... а нож се диже, спушта и лете танки резанци папира. *Петр. В.*

Изр. дуван ~ *дуван који сам производач реже;* кидати се на резанце *веома, много се љутити.* — Резервну храну ... оставио си у ... вагону ... Ја тс потпуно разумем што се кидаш на резанце. *Јак.*

рѐзāница ж бот. *в. крстовњак. Сим. Реч.*

рѐзање с *гл. им. од резати (се).*

резàрија ж *в. резбарија.* — Кућа ... пуна ... резарија од мрамора. *Јов. Ј.*

резáрство с *в. резбарство. Р-К Реч.*

рѐзати, рѐжēм несврш. **1. а.** *сећи на комаде оштрим оруђем, пресецати.* — фиг. Смијешак реже ножем љубоморе срце зарумењеле ... Соње. *Крањч. Стј.* **б.** *кројити (тканину, кожу и сл.) ради шивења одеће или обуће.* — Ради пољске радове ... тка ... реже и шије кошуље. *Вес.* **в.** *вршити хируршку интервенцију, оперисати.* — Ту рану ваља резати. *Павл.* Убразио [је] да доктори чекају на мене само да ме режу. *Макс.* **г.** (обично трп. прид.) *давати спољни изглед нечему, уобличавати неким оштрим оруђем; клесати.* — Балкон [је] од резана камена. *Шапч.* **д.** *израђивати, правити нешто дељући.* — Резао [је] свирале од врбе и пуцаљке од зове. *Андр. И.* **ђ.** *својом храпавошћу, грубошћу изазивати непријатност, нелагодност при додиру са кожом (о тканини).* — Чинило јој се да јој оштра кошуља од конопље реже младо бијело месо. *Мил. В.* **2.** *урезивати, усецати слике, шаре, бразде (у дрвету, камену, металу и сл.), гравирати.* — Оквир је резао уметник из Дебра. *Рак.* фиг. [Галебови] својим крилима режу шаре на модрој даљини. *Торб.* **3.** *пловећи сећи површину воде.* — Пароброд се љуља и реже валове бродећи према југу. *Бен.* **4.** *сећи на стаблу непотребне гране, орезивати (лозу, воћке). Бак. Реч.* **5.** *изазивати осећај јаког, оштрог бола, пробадати.* — Обузе [га] грозничава дрхтавица, те осјети да га пали и реже у прсима. *Кум.* **6.** *изазивати осећај*

штипања (о ветру, хладноћи, јаком, реском вину и сл.). — Студен ветар реже. *Стан.* Вино је румено и реже. *Љуб.* **7. а.** спорт. *брзо, оштро одбити, скренути лопту са њеног првобитног правца (у тенису, фудбалу итд.).* — То се може постићи . . . истрчавањем и резањем правца лопти. *Ног.* **б.** *спречавати даље кретање, пресецати пут.* — Топ [у шаху] је обично јак . . . на редовима . . . на којима он »реже« противничком краљу пут. *Шах 2.* **8.** *одавати пискав звук, глас, фијукати.* — Чуо се дут, једноличан хук, који је оштро резао зрак. *Коз. И.* Над главама у грању режу рафали. *Лал.* **9.** *оштро, одсечно одговарати, говорити, писати, обраћати се коме; опоро, оштро, заједљиво говорити, писати шибајући.* — Како да не липса од онаква залогаја . . . резаше Коља немилосрдно. *Л-К.* Крлежа пише . . . стилом који оштро реже, изразом без околишења. *Богдан.* **10.** *пресецати, сећи пут, друм на завојима, окукама при вожњи неким моторним возилом.* — Имаду право резати стазу према првом завоју. *Аут.* **11.** *гледати широко отворених очију, колутати, стрељати (о очима).* — Адил-ефендија резао [је] очима кроз обоја врата. *О-А.* **12. а.** *оштро, живо свирајући нагло прекидати, пресецати такт.* — Циганин реже коло. *Кос.* **б.** (обично трп. прид.) *прекидати, пресецати кога или што (у говору, писању и сл.).* — Његови дијалози су исто тако резани. *Марј. М.* **13.** фиг. *прелазити преко чега, бацати сенку и сл. на нешто.* — Сјена од трске маховину реже. *Наз.* **14.** необ. *давати, исказивати, приказивати.* — Диференцијал и виша математика режу сасвим обичне рачуне. *Уј.*

Изр. носом ~ облаке *држати се охоло, гордо, охолити се, гордити се*; резани дуван *в.* дуван резанац (*уз резанац изр.*); ~ грану на којој се седи *радити (обично несвесно) против себе самог*; ~ у рабош *бележити дуговања, потраживања у рабош.*

~ **се** *усецати се, урезивати се у што.* — Пусто уже не успреже, у месо се дубље реже. *Радич.*

рѐзāч, -áча м **1.** *онај који реже, бави се резањем.* — Најгорњу грану резач не оклијева да скине. *Марет.* [Он је] штампар и вандредно укусни цртач и резач. *Петр. В.* **2.** *оруђе, справа за резање.* — Одгурнуо [сам] књиге и резач за папир. *Уј.* Где ти је резач? . . . пази да се не посечеш. *Б 1957.*

рѐзāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на резаче.* — Нама би и чувени резачки уметник Канова био сувишан. *Јакш. Ђ.*

рѐзба ж заст. *резбарски рад који служи као украс.* — Виши ступањ уметности представљају . . . резбе рогова или костију у рељефу. *Жуј.* Два ћу кондира букова метнут', резбу Алкимедона божанског. *Марет.*

рѐзбāн, -а, -о *украшен или израђен резбарењем, изрезбарен.* — Уђоше кроз велика врата, украшена резбаним камењем. *Шимун.*

рѐзбāр, -ára и **рѐзбāр** м *уметник у резању слика и украса (у дрвету, камену или металу); гравер.* — Био је једнако велик као сликар и резбар. *Баб.* Данте је својим спевом . . . сликаре, скулпторе и резбаре подстицао на такмичење. *Цар М.*

резбáрев и **рѐзбāрев,** -а, -о = резбаров *који припада резбару.*

резбáрење с *гл. им. од* резбарити.

резбáрија ж **1.** *уметничка творевина (слика, шара и сл.) урезана у дрвету, камену или металу.* — Велики . . . трем у лепој резбарији. *Бој.* Видјела [је] резбарије усјечене у бијелу плочу. *Торб.* **2.** *резбарство.* — У тој шумској пустињи . . . научио [се] резбарији од старца слуге. *Шен.*

резбáрити, рèзбāрӣм несврш. *радити слике, шаре и сл. режући у дрвету, камену или металу; гравирати.* — Кнез тура . . . прсте у његову резбарену бурмутицу. *Шов.*

резбáров и **рѐзбāров,** -а, -о = резбарев.

рѐзбāрскӣ и **рѐзбāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на резбаре и на резбарије.* — Врата [су] украшена . . . множином резбарских украса. *Глиш.* Златан прстен, с дивно изрезбареном црначком главом. Права резбарска драгоцјеност! *Маж. Ф.*

резбáрство с *вештина и уметност резања фигура, слика, шара и сл. у дрвету, металу, камену.* — У уметност . . . спадали би и разни уметнички занати: резбарство, вез . . . јувелирство. *Т. књ.*

резéда ж **1.** бот. *зељаста, украсна биљка, катанац (2)* Reseda odorata. *Сим. Реч.* **2.** (у атрибутској служби) непром. *сивкасто-зелен.* — Налик [је] на мој костим од резеда свиле. *Сек.*

резѐна ж покр. *в. реза (1, 2).* *Вук Рј.*

рѐзӗрва ж (ген. мн. рèзӗрвā и рèзӗрвӣ) лат. **1. а.** *задржана, сачувана количина нечега за каснију употребу, залиха.* — Одредио [је] да се последња резерва шећера . . . раздели избеглицама. *Дед. В.* **б.** *количина нечега што се негде налази или што остане после редовне, нормалне експлоатације (обично о рудама).* — Резерве магнезита су велике. *ЕГ 3.* **2. а.** зб. *војни обвезници који су одслужили стални кадар или они који су били у активној војној служби, а позивају се у службу по потреби.* — Моја дика није солдат прави, већ резерва, само кад устреба. *Леск. М.* Ја сам официр у резерви. *Матош.* **б.** *део војске који је у рату иза борбених линија, а ангажује се према указаној потреби; војна служба резервиста.* — Генерал . . . баца у борбу све нове и нове резерве. *Поп.*

в. спорт. и шах. *одређени број играча који ступају у игру, такмичење према указаној потреби, замена, смена.* — Незадовољне су тада резерве које су требале ући у момчад. *Кугл.* **3.** (обично са додатком: без, (с)а, уз) фиг. *уздржавање, уздржљивост, опрезност; ограда, ограничавање, услов.* — То [је] онај . . . опортунизам, без икакве менталне резерве, потпуно . . . предање ономе који влада! *Крл.* Могао је говорити с мање дипломатске резерве. *Јов. С.*

резѐрва̄т, -а́та м лат. **1. а.** *одређено, ограничено подручје, земљиште које је због своје културно-историјске и научне вредности (геолошког састава, фауне, флоре) законом заштићено;* исп. забран (а). — У свим овим резерватима заштићене су биљке и животиње којих нема на другим планинама. *Пол. 1960.* **б.** *територија на којој живе својим првобитним, примитивним начином живота, заштићени законом, урођеници у неким земљама Африке, Америке и Аустралије.* **2.** *тајни, поверљив спис, акт.* — Ево најновије вијести — резерват госпићкога генерала. *Новак.*

рѐзерва̄тан, -тна, -тно *који се односи на резерват.* — Отуда и она бројна резерватна риболовна права. *Мј. 1926.* Наредник се . . . зауставио на тој станици заједно са својим . . . старим фијакером . . . резерватним списима. *Цес. А.*

резерва́ција ж лат. *осигурање унапред неког права (на место у возу, собу у хотелу и сл.).* — Резервације за моторне возове могу се добити само на железничкој станици! *Пол. 1957.*

Изр. ментална ~ *пристајање на речима уз нешто што у ствари не одобравамо; давање речима другог значења и тумачења од онога што га оне саме по себи имају (приликом заклетве, давања изјаве и сл.).*

резѐрвѝра̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од резервирати.* **2.** = резервисан (2) *који се не изјашњава, који стоји по страни; уздржан.* — [Узроке] томе мом . . . резервираном расположењу не знам . . . ни данас. *Бег.*

резѐрвѝра̄но прил. = резервисано *на резервиран начин, уздржано.* — Она вели нек се само држимо резервирано. *Бег.*

резѐрвѝра̄нӧст, -ости ж = резервисаност *особина онога ко је резервиран, уздржаност.* — Његов . . . поглед на свијет . . . резервираност спрам свију нас . . . све то . . . било је мени . . . једва схватљиво. *Крл.*

резервѝра̄ње с *гл. им. од резервирати.*

резервѝрати, -ѐрвѝра̄м сврш. и несврш. = резервисати **а.** *(из)вршити резервацију, наручи(ва)ти да се спреми и сачува слободно.* — Резервирао је један стол у бару. *Бег.* **б.** *задржа(ва)ти (за себе или за другога).* — Један дио послова . . . резервират ћемо за себе. *Сим.* **в.** *(са)чувати, оставити, остављати за каснију употребу, (у)штедети.*

резѐрвисā̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од резервисати.* **2.** = резервиран (2). — То је она иста ранија госпођица Славка, прорачуната, резервисана. *Мил. В.* Он је иначе за друштво био јако резервисан. *Уј.*

резѐрвисā̄но прил. = резервирано. — Жандарми [су се] . . . држали неутрално и резервисано, мјерећи ријечи. *Ћоп.*

резѐрвисā̄нӧст, -ости ж = резервираност. — Сугестија новог канадског премијера . . . примљена [је] с крајњом резервисаношћу. *Пол. 1957.*

резѐрвисā̄ње с *гл. им. од резервисати.*

резѐрвисати, -ишēм сврш. и несврш. = резервирати. — Соба . . . остаје резервисана за официре. *Сек.* [Поновиће] шта је чуо, резервишући и себи сва задовољства од гињења за фирера. *Дав.*

резѐрвист(а) м *војни обвезник из резерве.* — По селима су се купили резервисти и новаци. *Крањч. Стј.* Војници су били у већини резервисти. *Андр. И.*

резервѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на резервисте, који припада резервистима.*

рѐзе̄рвнӣ, -ā, -ō *који се односи на резерву, који је из резерве:* ~ официр, ~ играч. — Треба прикупити . . . што више резервне хране за то путовање. *Петр. М.* Зато [је] упутно за сваки тип чамца имати . . . резервне дијелове. *Вел.*

Изр. ~ фонд *новчана средства или количина добара која служе предузећима за покриће пословних губитака или друштвено-политичким заједницама за подмирење потреба у случају елементарних несрећа.*

резервȍа̄р, -ара м фр. **1.** *спремиште, сабиралиште за течности и гасове (у облику базена, металних или дрвених судова и сл.).* — Напунио је резервоар бензином. *Крањч. Стј.* Животиње . . . имају гасне резервоаре, као што су грудни кош на плућима или рибљи мехур. *Петр. М.* **2.** фиг. *извор за снабдевање, залиха, резерва.* — Оно [море] је резервоар топлине и влаге, коју на копно преносе вјетрови. *ОГ.* Тај људски резервоар, одређен да погине, топи се из дана у дан. *Јак.*

резервȍа̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на резервоар и резервоаре.*

резервоа̀рчић м *дем. од резервоар.* — [То је] резервоарчић за воду с мајушном славином. *Вучо.*

рѐзӣво с *оштрица, сечиво, рез. Р-К Реч.*

резигна̀нтно прил. *резигнирано.* — Одмахнуо је руком тужно и резигнантно. *Петр. В.*

резигна́ција ж лат. **1.** *помирење са оним што је неизбежно, што се не може избећи, преданост судбини, равнодушност према свему.* — Хамлет је очевидно притиснут меланхолијом, сумњом, резигнацијом. *Панд.* Стаде чекати с највећом резигнацијом на питање. *Том.* **2.** *отварање опоруке, тестамента. Кл. Рј.*

резѝгнѝра̄н, -а, -о *препуштен судбини, помирен са судбином, пун резигнације.* — Често пута [су] резигнирани и несретни. *Бег.* Упутио их [је] на малодушно јадиковање или резигнирано ћутање. *Прод.*

резѝгнѝра̄но прил. *с резигнацијом, равнодушно, немоћно.* — Ваша воља, — рече ... резигнирано, тужно. *Шуб.* Онда резигнирано одмахну руком. *Јонке.*

резѝгнѝра̄ност, -ости ж *стање онога који је резигниран, потпуна равнодушност.* — Смирена резигнираност ... избија готово из сваког ретка. *Наз.*

резигни́рати, -ѝгнѝра̄м сврш. и несврш. **1.** (*по*)*мирити се са судбином, преда*(*ва*)*ти се судбини; повући се, повлачити се с положаја, из службе.* — Она је резигнирала и још се увијек нада. *Крл.* Пошто је ... прошао свирепа искуства страха и ужаса, он полако резигнира: мирно чека свој судњи час. *Пол. 1958.* **2.** *отворити, отварати, отпечатити опоруку, тестамент. Кл. Рј.*

рѐзигнова̄н, -а, -о *в. резигниран.* — С тихом резигнованом сетом он се сећа минуле среће. *Нед.*

рѐзигнова̄но прил. *в. резигнирано.* — Климну главом и резигновано шапну: — Ето. *Петр. В.*

рѐзигновати (се), -нујѐм (се) сврш. и несврш. *в. резигнирати.* — Али да је тек једна добра кава, — додам резигнујући. *М 1867.* Резултат мишљења није моћи, него не моћи, разочарати се, резигновати се, повући се у себе. *Скерл.*

рѐзидба ж *резање, орезивање* (*лозе*). — Калкулација ... је запањујућа ако се узму сви елементи производње — од резидбе лозе до вина. *Вј. 1970.*

резѝдент м лат. **1.** *дипломатски представник* (*по рангу нижи од посланика*). — Сазнала је бечка влада за све ... преко ... свога резидента код порте. *Шиш.* **2.** *грађанин неке државе који стално живи у другој држави. Кл. Рј.* **3.** *тајни опуномоћеник обавештајне службе неке стране државе који делује у другој држави. И.*

резидѐнција ж лат. *место сталног или привременог боравка, пребивалиште, боравиште, стан* (*обично владара и особа на високим положајима*). — Све је ту одисало по ... господству барокне ... гувернерске резиденције. *Крл.* Улица се и Срба венчали ... И право из цркве одоше у своју резиденцију. *Сек.*

резиди́рати, -ѝдѝра̄м несврш. *стално боравити.* — Министарство ... је резидирало у Паризу. *КР 1924.*

рѐзѝл тур. **1.** прид. непром. *осрамоћен, обрукан, понижен, посрамљен.* — Већ три пута остао [је] резил ... код паше. *Маж. М.* Није шала, браћо, остасмо резил. *Срем.* **2.** (-ѝла) м *резилук.* — Куда ћу од бруке и резила са њим. *Ћос. Б.*

Изр. ~ (у)чинити (*о*)*срамотити, (о)брукати.*

резѝлити, рѐзѝлѝм несврш. *срамотити, брукати, ружити, кудити.* — Стар си човјек, не иде да те много резилим. *Бан.* Не може да схвати шта се од њега тражи и зашто га резиле. *Куш.*

резѝлук м *срамота, брука.* — 'Оће да искочи резилук ђевојци. *Срем.*

резѝљѐње с *гл. им. од резилити.*

резѝмѐ, -ѐа м фр. *кратка, сажета садржина неке књиге, чланка, говора и сл.* — Са ... резимеом класичне литературе уводи разум ... у поезију. *Петр. Б.* [То је] резиме дискусије на овој сједници Савјета. *Вј. 1960.*

резими́рати, -ѝмѝра̄м сврш. и несврш. (*на*)*правити резиме, сажет извод из нечега, укратко, прегледно изложити, излагати у најкраћим цртама, сажети, сажимати.* — Прекратке дефиниције су врло згодне јер оне резимирају понајважније. *Крл.* Резимирам, дакле, и закључујем. *Андр. И.*

рѐзимовати, -мујѐм сврш. и несврш. заст. *в. резимирати.* — Хередији је четрнаест стихова довољно. То је једна од привилегија уметности. Уметност »резимује«. *Поп. Б.*

резистѐнтан, -тна, -тно *који се противи, који даје отпор, отпоран, издржљив, постојан.* — То је онај ... пасивно резистентан славјански елемент наших хрватских чета. *Крл.*

резистѐнтно̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је резистентно, отпорност.* — Требало би само повећати резистентност кабине. *Пол. 1958.*

резистѐнција ж (обично са додатком: пасивна) лат. *одупирање, отпор* (*обично без примене насиља, принуде*). — Линију пасивне резистенције заузели су и неки од сљедбеника реалистичких ... књижевних традиција. *Зог.*

ре́зити, -зѝ несврш. *имати резак, пријатно оштар, љуткаст укус или мирис, штипкати за језик и усне.* — Вино јако као гром, рези и слади кад га пијеш. *Шапч.* Ова ... вода рези. *Уск.*

рѐзлица ж покр. *нож, длето за резбарење. Рј. А.*

рѐзнӣ, -ā, -ō *који служи за резање, сечење.* — Приликом израде ... производа они су се служили са више ... врста стезног, резног и мерног алата. *НИН 1959.*

рѐзнӣк м *једногодишња лоза орезана само на више окаца.* — Хтио сам ... да режемо ... америчанску лозу у резнике. *Леск. Ј.*

ре́знити, -ӣ несврш. *резити.* — Рен је диван, резни само, ублажила сам му љутину шећером. *Рад. Д.*

рѐзница и **ре́зница** ж **1.** *одсечени део биљке (стабла, корена, листа) који се, стављен у влажну земљу, песак или воду, развија у самосталну биљку.* — Домаћин обично не калеми већ доноси материјал калемарима, резнице и племке. *Пол. 1958.* **2.** *рез (2).* — Превуче [му] оштар ножић преко средине уха ... Нећу да ти кварим ухо ... али нек стоји резница. *Ранк.*

рѐзнути, -нēм сврш. **1.** *дем. према резати, мало засећи, сецнути.* — Резну оштрицом [косе] преко грла. *Моск.* **2.** фиг. *кратко, одсечно рећи.* — Вук је хтео да му резне једно кратко »здраво« и окрене леђа. *Дав.*

рѐзњив, -а, -о *в. резак (7).* — Вино ... са својим финим резњивим укусом ... било је ... врло много тражено. *Пол. 1958.*

рѐзовац, -о̄вца м зоол. *птица селица слична препелици, косац (3а)* Pallus crex. *Финк.*

рѐзолӯтан, -тна, -тно лат. *одлучан, одважан; присебан, прибран.* — [Био је] човјек особито резолутан и борбен. *Крл.*

рѐзолӯтно прил. *на резолутан начин, одлучно, смело.* — Резолутно [ми] одгурне француску ... банкноту. *Бен.*

резолу́тно̄ст, -ости ж *особина, својство онога који је резолутан, одлучност, смелост.*

резолу́ција ж лат. *писмена одлука, закључци (састанка, конгреса и сл.) којим се регулишу захтеви и гледишта.* — Конгрес је донио резолуцију. *ОП 2.* Од историјског значаја је резолуција донета на овом заседању. *Дед. В.*

рѐзо̄н, -она м фр. **1.** *основ(а), став, разлог на којему се заснивају нечији поступци и држање.* — Државни резон ... је често ... негација сваког морала. *Матош.* **2.** *разум, памет; разборитост, увиђање.* — Поче и у њој да говори резон и опрез. *Бег.* **3.** *мера, умереност. Кл. Рј.*

Изр. имати резона (бити у резону) *имати право, бити у праву, имати оправдања, разлога;* ~ д-етр (raison d'être) *разлог, смисао, основ постојања.*

резона́нса ж *в. резонанца.* — Отишла [је] ... у средину дворане, где је ... била најбоља резонанса. *Крањч. Стј.*

резона́нтан, -тна, -тно **а.** *који одјекује, који се разлеже; звучан, снажан (о гласу).* **б.** (обично одр.) *који се односи на резонанц(иј)у; који резонира, који је у сазвучју, чији се ритам треперења подудара са другим извором таласа.* — Можемо споменути ... важну употребу везаних резонантних кругова. *Физ. 2.*

резона́нтно прил. *изазивајући резонанц(иј)у, одјекујући, разлежући се; звучно.* — Читалац ... крене од нечије туђе мисли која резонантно одјекне у њему. *Михиз.*

резона́нца и **резона́нција** ж лат. **1.** физ. *појава појачавања треперења (амплитуде, вибрација) када се учестаност, фреквенција спољне силе која их изазива подудара с учестаношћу сопствених треперења система, преношење треперења, осцилација једног извора звучних или др. таласа на други:* механичка ~, електрична ~. **2.** *способност за продужење или појачање звука коју имају просторије чији зидови добро одбијају звучне таласе; одјек, одзвук, јека.* — Оде у дворану коју је ... воњела због јаке резонанце и поче пјевати. *Крањч. Стј.*

резо̀на́тор м **1.** физ. *систем, направа или тело у којему долази до резонанц(иј)е, до појачавања треперења одређене фреквенције.* **2.** фон. *шупљина, део говорних органа испуњен ваздухом, где појачавањем одређених треперења звучног извора глас добива своју боју:* носни ~, усни ~.

резо̀нёр, -ера м фр. **1.** *личност класичне драме која је износила пишчева схватања о догађајима који су се приказивали.* — Адвокат и правни саветник ... резонер ... служи на то да ... осветли или осенчи црте које се не виде у рељефу пишчевом. *Грол.* **2.** *човек који воли да анализира разне појаве, резонује о њима; онај који воли да мудрује о разним стварима, мудријаш.* — Корачала су ... два стара резонера кушајући ... проматрати вријеме које је дошло и људе у њему. *Бег.*

резо̀нёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на резонере.* — Религиозни плашт ... једва прикрива резонерског човјека. *Комб.*

резонёрство с *држање својствено резонеру (2), склоност ка расправљању, мудријашењу.* — Најчистије резонерство смењује се ... с неумесним љубавним егзибицијама. *Поз. 1948.*

резони́рање с *гл. им. од резонирати.*

резони́рати[1], -о̀нӣрām несврш. = резоновати *расуђивати, закључивати; претресати, расправљати.* — Свако је резонирао да се надвојвода ... мора дочекати као гост. *Јов. Ј.* фиг. *мудријашити.* — Стиснут ћемо ипак до сто форинти плаће, па зато не користи ништа резонирати. *Нех.*

резони́рати[2], -о̀нӣрām несврш. **1.** *изазивати резонанц(иј)у, појачавати се изазивајући*

треперење нечега; одјекивати. — фиг. Разноликост и свежина Бахових мотива ... резонирала је у бујности и богатству њезина живота. *Бег.* **2.** *треперити под утицајем резонанц(иј)е, бити у сазвучју, складу са неким изворoм таласа, треперења.* — фиг. Њима [песницима] је од природе дато да осете сваки трепет и да резонирају њиме. *Петр. В.*

рѐзоновање с *гл. им. од резоновати.*

рѐзоновати, -нујём несврш. = резонирати[1]. — Они резонују рационалистички, чисто логички. *Цвиј.* Тако је отприлике резоновао Светозар Прибићевић. *Риб.*

рѐзо̀нски, -ā, -ō *који се односи на резон, разложан, логичан, основан, правилан:* ~ држање, ~ поступак.

рѐзо̀нски прил. *у складу с резоном, коректно, разложно, логично:* ~ реаговати, ~ поступати.

резо̀рцӣн, -и́на и **резорцӣно̀л,** -о́ла м фр. хем. *двобазни ароматични алкохол, дериват бензина, који се употребљава у производњи боја и у лекарству. Кл. Рј.*

рѐзотина ж **1.** *рез учињен на чему, траг резања, зарез; прорез, разрез.* — За ову резотину озго до доље ... неће бити много ако заиштем пет реала. *Вел.* Боре на смежураном лицу усјекле се као резотине. *Пав.* **2.** *резање, брушење, обрада оштрим предметом (стакла и сл.).* — У два угла стајале [су] наслоњаче ... са столовима и огледалом млетачке резотине. *Петр. В.*

резултàнта ж лат. **1.** физ. *сила која настаје слагањем, истовременим деловањем више сила, компонената.* — У хомогеном магнетском пољу те резултанте појединачних сила на једној и на другој страни магнетске игле једнаке су и антипаралелне. *Физ. 2.* **2.** *оно чиме нешто резултира, појава која настаје као коначни резултат неког сложеног збивања, процеса и сл.* — Трагичан епилог у прози Боре Станковића је природна резултанта развоја односа међу људским бићима. *Глиг.*

резултàнтан, -тна, -тно (обично одр.) *који се односи на резултанту, који представља резултанту.* — Та ће се три магнетска поља сложити у једно резултантно магнетско поље. *Физ. 2.*

резу̀лтāт, -а́та м лат. **1. а.** *оно што проистече из нечега као последица, до чега нешто доведе.* — Постанак појединих природних појава ... тумачио [се] као резултат дјеловања неке ... чудотворне силе. *ОГ.* Укус је резултат личних искустава. *Поп. Б.* Крајњи резултат таквог схваћања јест: уздржавање од изрицања својих судова. *Ант. 1.* **б.** мат. *вредност, величина која се добије израчунавањем, решавањем неког задатка:* ~ множења, нетачан ~. **2.** *оно што се постигне, до чега се дође неком активношћу, плод, исход:* слаб ~, повољан ~. — Даничић [се] често ослањао на ауторитете ... и ... бивао зависан од њихових ... научних резултата. *Бел.* [Листа] се темељи на резултатима пријашњег натјецања. *Тен.*

Изр. без резултата *без успеха, не постигавши ништа.*

резу̀лтāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на резултат.* — Разумљиве су и те резултатске нијансе кад о њима говори човек који ... опрезно оцењује сваку могућност. *Пол. 1957.*

резу̀лтāтски прил. *у погледу резултата, што се тиче резултата.* — Пораз је тежак, али више резултатски него по ономе што је игра показала. *Пол. 1959.*

резултѝрати, -у̀лтӣрām сврш. и несврш. **1.** (из нечега) *наста(ја)ти као резултат, последица нечега, произићи, произлазити, проистећи, проистицати.* — Дужина вала и резултира из брзине ширења и броја титраја. *Физ. 1.* **2.** (нечим, ретко нешто) *бити узрок нечему, условити, условљавати нешто, довести, доводити до нечега.* — Јутрошње вијећање ... резултирало је закључком да се још ноћас изврши напад на жандармеријску станицу. *Вј. 1971.* Свако право уметничко дело ... резултира у крајњој линији увек једно позитивно осећање, једно задовољство. *Панд.*

рѐзултовати, -тујём сврш. и несврш. *в. резултирати.*

резурѐкција ж лат. *устајање из мртвих, васкрсење, ускрснуће; препород, обнова.*

рéзус м лат. зоол. *врста псетоликог мајмуна, макаки* Macacus rhesus. — Много краћи реп има жућкасти резус (бундар). *Финк.*

рéзус-фа̀ктор м мед. *тип крви као наследно својство (независно од њене припадности одређеној крвној групи), чија неподударност изазива компликације при трансфузији крви и у развитку плода односно у животу новорођенчета.*

резу̀цкати, -а̄м несврш. *дем. према резати.* — Сједим на клади резуцкајући ... комадић дрвета. *Пав.*

реѝзбор м *поновно бирање, поновни избор.* — Обављен је реизбор директора и том приликом ја нисам поново изабран. *Пол. 1970.*

реизбо́рно̀ст, -ости ж *право поновног бирања, подложност поновном бирању.* — Расписан је натјечај за реизборност генералног директора. *Вј. 1970.*

реинкарна́ција ж лат. *поновно рађање, отеловљење (према веровању будиста о сеоби душа); оно што представља поновно остварење, обнављање нечега.* — Напор ... треба

да буде упућен ... остварењу идеала ... који ће бити реинкарнација Помазаника. *Уј.* Палестина је ... замишљена као територијална реинкарнација Соломоновог царства. *Б 1958.*

реинкарни́рати, -а̀рнӣрām сврш. и несврш. *појавити се, постојати као реинкарнација кога или чега, поново отеловити, отеловљавати.* — Побеђујући људе својим кротким страдањем, он реинкарнира Христа. *Богдан.*

реинкорпора́ција ж лат. *поновно укључење у свој састав, поновно сједињење, спајање, припајање.* — Сматра да је Исток ... учење о реинкорпорацији примио у виду метемпсихозе. *Уј.*

реинкорпори́рати, -о̀рӣрām и **реинкорпо̀рисати,** -ишēм сврш. и несврш. *поново укључи(ва)ти у свој састав, поново сјединити, сједињавати што с чиме.*

рѐис[1] м порт. *португалски и бразилски ситан новац.*

рѐис[2] м тур. **1. а.** *старешина, поглавар.* **б.** *реис-ул-улема.* **2.** *заповедник, капетан брода.* *Кл. Рј.*

рѐис-ул-улѐма и **реи́сул-ӯлема** м тур. *врховни поглавар исламске верске заједнице у некој земљи.*

рѐја *в. река.*

рѐјав *в. рехав.*

рејѐкција ж лат. *одбацивање, неусвајање, одбијање (неког правног захтева).*

рејици́рати, -ӣцӣрām сврш. и несврш. *одбити, одбијати (неки правни захтев).*

рѐјӧн, -о́на м фр. = рајон. — Свратио је ... у оближњу жандармеријску станицу у чијем је рејону било и његово село. *Ћоп.* У рејонима с много земљишта постоји расположење да се смањи површина оранице за разрезивање обавеза. *Бак.*

рејона́жа ж *оно што спада у рејон, простор обухваћен једним рејоном.* — Извесна средишта [се] гасе ... а друга настају и шире своју рејонажу. *Петр. В.*

рејонизáција ж = рајонизација. — Веће је донело одлуку о утврђивању рејонизације воћарства. *Пол. 1958.*

рејонизи́рати, -ӣзӣрām и **рејони́рати,** -о̀нӣрām сврш. и несврш. = рајонизирати.

рѐјӧнскӣ, -ā, -ō *који се односи на рејоне, који припада рејону.* — Позоришне сале се предвиђају и у рејонским ... домовима. *Поз. 1948.*

рѐк м *в. ријек.*

рѐк, рèка м нем. варв. *вратило (справа за вежбање). Р-К Реч.*

ре́ка, ијек. рѝјека, ж **1.** *јачи стални водени ток који истиче из извора или настаје од горских бујица, потока и тече коритом до ушћа.* — фиг. Данас нама кажу, деци овог века ... да нас [је] захватила западњачка река. *Рак.* **2.** фиг. *мноштво, маса, велика количина, велики број нечега што тече, што се креће.* — Из очију потече река суза. *Вес.* Ни једног часа пут није без човјека — све се ово точи у град ... ова ријека људи и возила. *Кал.*

рѐкавица ж покр. *воденица поточара. Вук Рј.*

Рѐкалија м нар. заст. *човек са територије призренско-тимочког дијалекта (према називу области Рѐка, у околини Ђаковице).* — Тај је дошао у Београд с осталим Рекалијама. *Ком.; Вук Рј.*

рѐкалӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на Рекалије, који припада Рекалијама.*

рѐкалӣјски прил. *као Рекалије, као у говору Рекалија.* — Чардаклија заноси рекалијски. *Нен. М.*

рекапитӯлант м *онај који укратко понавља садржину чега.*

рекапитула́ција ж лат. **1. а.** *понављање садржине у кратком прегледу, сажимање битних делова текста или говора.* — Рекапитулација се врши кад се понавља целокупно градиво. *Пед.* **б.** адм. *сажето понављање главних ставки неког рачуна; књига са таквим прегледом података из остале књиговодствене документације.* **2.** *(при)сећање на прошле доживљаје, догађаје и сл., њихово претресање у мислима.* — Није имала времена ... да се преда ... тужним рекапитулацијама прошлих дана. *Крл.*

рекапитула́цӣјскӣ, рекапитула̀цӣјскӣ и **рѐкапитулацио̀нӣ,** -ā, -ō *који се односи на рекапитулацију.*

рекапитули́рати, -ӯлӣрām сврш. и несврш. **1. а.** *кратко, сажето поновити, понављати, изложити, излагати садржину чега у сажетом прегледу.* — У првом одељку рекапитулира Декарт основне мисли »Медитација«. *Петрон.* **б.** адм. *сажето поновити, понављати главне ставке неког рачуна (одн. унети их у посебну књигу).* **2.** *претрести у мислима, у сећању прошле догађаје, доживљаје и сл.* — Још је једном ... рекапитулирала све те авантуре и перипетије. *Бег.*

рекапитӯлисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. рекапитулирати.*

рѐкби *в. регби.*

реквѝзӣт, -и́та м и **реквизи́та** ж лат. **1. а.** *предмет (ређе скуп предмета) потребан за позоришну представу као допуна или елемент декора (да би се ближе дочарала радња и постигла потребна атмосфера).* — На

позорници имамо и реквизиту: намештај ... прибор за јело, оружје итд. *Поз. 1948.* **б.** *део спортске опреме (дрес, лопта, рекет итд.).* — Сваки се играч треба побринути да му реквизити за тенис буду добри. *Тен.* **в.** *уопште део, елеменат опреме.* — За корисно летовање у кампу ... је најважније живети ... са што мање реквизита савремене цивилизације. *Пол. 1959.* фиг. Од тога живи једна цијела друштвена класа. Патриотизам је њен реквизит. *Кик.* **2.** мн. правн. *скуп формалних елемената у саставу неког уговора или документа без којих они немају правне снаге. Кл. Рј.*

рèквизитāран, -рна, -рно *који има својство реквизита, који спада у реквизите.* — Он иде наоружан оружјем које је давно постало реквизитарно, музејско. *Михиз.*

реквизѝтāрница ж *место, просторија где се чувају реквизити.* — У малој приручној реквизитарници функционише све као часовник. *Б 1958.*

реквизитáрнōст, -ости ж *особина, стање онога што је реквизитарно.* — Жандарми ... рентијер ... потпуно пристају својом реквизитарношћу у овај комад без маште. *Михиз.*

реквизѝтēр, -éра м *радник, службеник који се брине о реквизитима (обично у позоришту).* — Упознала [се] са ... реквизитером Народног позоришта. *Б 1958.*

реквизѝтēрка ж *жена реквизитер.*

реквѝзѝтнӣ, -ā, -ō *који се односи на реквизите, који припада реквизитима.* — Није написала тај ... текст писма на реквизитни папир. *Крл.*

реквизѝција ж лат. *присилно одузимање имовине, нарочито живо тних намирница и транспортних средстава, уз накнаду или признаницу, потврду (обично за ратне потребе).* — Може новац, стоку, ствари да покупи реквизицијом. *Ћос. Д.* При реквизицији стоке плаћали [су] двапут више него ми. *Јонке.*

реквизѝцӣјскӣ, реквизѝцӣјскӣ и **рèквизициōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на реквизицију, који је у вези с реквизицијом.* — За грађевински материјал ... може [народни одбор] издавати реквизиционе потврде. *Пол. 1944.*

рèквијем м лат. **а.** *опело, католичка служба, миса за мртве (названа по почетним речима молитве), задушнице.* **б.** (Реквијем) *музичка композиција таквог карактера.* — Звона звоне за реквијем. *Крл.* Композиција подржава ... високу вредност овог нашег ... Реквијема. *Коњов.*

реквирѝрање с *гл. им. од реквирирати.*

реквирѝрати, -ѝрāм свршн. и несврш. *одузети, одузимати спроводећи реквизицију.* — Реквирирано жито, стоку и друге намирнице треба силом одузимати окупаторима. *Тито.* То су моја кола, реквирирали су нам их за државне потребе. *Нуш.*

рèкеса ж лат. покр. *в. осека. Деан. Рј.*

рèкет, -а и **рèкēт,** -éта м енгл. *лопатица којом се одбацује лопта у тенису.*

рèкеш м бот. *биљка из пор. штитара, котрљан, ветровањ* Eryngium *и* E. amethystinum. *Вук Рј.*

рéкла ж нем. варв. *капутић, обично женски; горњи мушки капут.* — Те жене ... врзу се у црвеним бархетним реклама. *Крл.* Сам је бацио стару реклу и облачио ... собни капут. *Сек.*

рèкла-кáзала *в. уз рећи (изр.).*

рекла́ма и **рекла̀ма** ж лат. *разни начини на које се произвођачи обраћају потрошачима (огласи, плакати, филм, радио и др.) да би их заинтересовали за своју робу; распрострањивање података, вести и сл. о некоме, нечему ради осигуравања популарности.* — Безброј огласа, реклама и плаката по огромној дворани. *Бен.* Станковић је ушао у књижевност без икакве претходне рекламе. *Прод.*

рекламáциja ж лат. *жалба, приговор купца, пословног партнера и сл. због неизвршене обавезе, квалитета услуге или робе и др.; жалба, приговор, протест против неке одлуке, решења, поступка.* — Комисија за решавање рекламација на квалитет обуће ... има пуне руке посла. *Пол. 1959.* Једино капетан екипе може вршити рекламацију. *Одб.*

рекламáцӣјскӣ, рекламàцӣјскӣ и **рèкламациōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на рекламацију.*

рекла̀мēр, -éра м (обично пеј.) *онај који врши рекламу.* — Он је рекламер, фразер ... лажов. *Глиш.*

рекла̀мēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на рекламере.* — Укус ... публике не задовољава више лак параван вештачке магле личног и рекламерског. *Михиз.*

рекламѝрање с *гл. им. од рекламирати.*

рекламѝрати, -а̀мӣрāм свршн. и несврш. **1.** *јавно (по)хвалити, препоручи(ва)ти своју робу, услуге и сл., привући, привлачити купце, муштерије; истаћи, истицати вредност кога или чега, популарисати; јавно истицати, излагати публицитету.* — Ту своју куну рекламирају чак на краљевским грбовима. *Крл.* Неће ... допустити да се његово име рекламира у трговачке сврхе. *Тен.* **2.** *(из)вршити рекламацију, ставити, стављати приговор, уложити, улагати жалбу на што.* — Помоћни судија рекламира повреду вратаревог простора. *Пол. 1959.*

рèклāмнӣ, -ā, -ō *који се односи на рекламу; снижен ради рекламе, продирања производа на тржиште (о цени)*: ~ примерак, ~ цена. — Новчанице су отишле на сметлиште, као ... рекламне цедуљице. *Андр. И.* Лице је његово било чисто ... као у Енглеза при бријању на рекламном плакату. *Крањч. Стј.*

рèклāмно прил. необ. *у погледу рекламе, у рекламне сврхе.* — [Они] су њихову касну славу трговачки и рекламно искористили. *Уј.*

рèкламовање с *гл. им. од рекламовати.*

рèкламовати, -мујēм сврш. и несврш. *в. рекламирати.*

рèклāмскӣ, -ā, -ō *који се односи на рекламу, рекламни.* — У Енглеској дигне силну рекламску прашину. *Матош.*

реклинáција ж лат. **1.** *заваљивање, нагињање уназад.* **2.** мед. *операција очне мрене при којој се мрена посуврне.* — Народни лекари ... знали [су] за ... скидање бијеле са ока (реклинација). *Ств. 1948.*

рéклица ж *дем. од рекла.*

рéкља ж *в. рекла.* — Стајала је ту стара госпођа у изношеној ... рекљи. *Бал.*

рéкљица ж *дем. од рекља.* — Пуче јој копча на ускоj рекљици испод грла. *Ад.*

рèкнути, рȅкнēм сврш. *в. рећи. Р-К Реч.*

рекогносцúрање с *гл. им. од рекогносцирати.*

рекогносцúрати, -ȍсцӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** војн. *извидети, извиђати, осмотрити, осматрати у војне, научне или др. сврхе*: ~ терен ради археолошких ископавања. — Наш батаљун беше одређен да те ноћи патролира и рекогносцира по околини. *Јакш. Ђ.* Још увијек устрајно рекогносцирају небо. *Фелд.* **2.** *призна(ва)ти, потврдити, потврђивати тачност и исправност чега на основу претходног прегледа и испитивања.*

рекомандáција ж фр. *препорука, препоручивање.*

рекомàндӣрāн, -а, -о *трп. прид. од рекомандирати, препоручен*: ~ писмо.

рекомàндӣрāно прил. *на рекомандиран начин, препоручено.* — Писмо је отишло рекомандирано и експресно. *Кол.*

рекомандúрање с *гл. им. од рекомандирати.*

рекомандúрати, -àндӣрām сврш. и несврш. фр. *да(ва)ти на препоруку, препоручи(ва)ти*: ~ писмо.

рекòмāндовāн, -а, -о *в. рекомандиран.* — Писмоноша му пружи рекомандовано писмо. *Матош.*

рекòмāндовāно прил. *в. рекомандирано.*

рекòмāндовати, -дујēм сврш. и несврш. *в. рекомандирати.*

рекомпензáција ж лат. **1.** *оно што је одговарајуће вредности, значења, што долази уместо нечега, накнада, еквивалент; одштета, обештећење, задовољштина.* — Преводилац налази рекомпензацију у другоме ... како ће мисли ... странога писца одјенути у рухо свога језика. *Ј 1957.* Губитак једног пешака, ако је дат без ... позиционе рекомпензације ... значи и губитак партије. *Шах 1.* **2.** *одмазда, освета, казна. Кл. Рј.*

рекомпензúрати, -èнзӣрām сврш. и несврш. **1.** *постићи, постизати, доби(ва)ти рекомпензацију (1).* **2.** *(о)светити, накнадити, накнађивати истом мером.*

рекòмпензовати, -зујēм сврш. и несврш. *рекомпензирати.*

реконвалèсцент м лат. *онај који се опоравља од болести, који је на путу оздрављења.*

реконвалесцèнтан, -тна, -тно *који се опоравља од болести, који оздравља.* — Или си реконвалесцентан или си оздравио? *Бег.*

реконвалèсцентскӣ, -ā, -ō *који се односи на реконвалесценцију и реконвалесценте.* — У њему је са сваким реконвалесцентским даном расла ... животна радост. *Андр. И.*

реконвалесцèнција ж *период опоравка, прездрављивања после неке теже болести.*

реконструúрати, -ȕӣрām и **реконструúсати,** -ишēм сврш. и несврш. лат. **1. а.** *поново, изнова (са)градити, (са)зидати, изменити, измењивати конструкцију, обновити, обнављати; преправити, преправљати.* — Након ... рата реконструиран је [канал] за пролаз великих бродова. *ЕГ 2.* **б.** *спровести, спроводити делимичну измену нечега, делимично променити нечему састав и устројство; реорганизовати.* — Пашићу [би] успијевало да брзо реконструише коалициону владу. *Риб.* **2. а.** *утврдити, утврђивати, представити, представљати какво је нешто било (на основу остатака, сведочанстава, сећања и сл.).* — На темељу неколико нађених фосилних остатака реконструирамо ... изумрлу животињу. *Лог. 2.* Играч слепих партија [у шаху] ... у стању [је] да реконструише положај понављајући потез за потезом. *Шах 1.* **б.** *створити, стварати целовиту представу о нечему на основу појединих података.* — Из тих непотпуних и увијених извештаја наша позадина је реконструисала живот у поробљеној земљи. *Јак.*

рèконструктȉван, -вна, -вно (обично одр.) *који се односи на реконструкцију, обнову.* — Добар број наших другова у ослободилачкој борби и реконструктивној дјелатности ... стекао је здравији и виши укус.

Зог. Каково је то смјешкање у реконструктивном периоду? *Крањч. Стј.*

реконстрýкција ж **1. а.** *поновно грађење, зидање, замена конструкције, обнова; прерада, преправка.* — Јављају се први пројекти за реконструкцију [железничког] чвора. *Пол. 1958.* **б.** *измена устројства или и једнога дела састава нечега; реорганизација.* — Спрема се реконструкција владе. *Сим.* **2.** *утврђивање и приказивање некадашњег изгледа, стања или тока нечега што је постојало или се догодило у прошлости (на основу сачуваних остатака, трагова, сећања и др.).* — Од познатих и сачуваних дијелова дâ [се] извршити реконструкција несталих органа и тако се створи вјерна слика животиње. *НЕ.* Јутрос је извршена реконструкција напада на Шабац из 1941. године. *Пол. 1957.*

рèконтра и **рèкōнтра** ж лат. карт. *израз у преферансу којим главни играч одговара на тзв. контру противника, прихватајући изазов и удвајајући вредност игре.* — Он [је] дао реконтру ... и ... добио игру. *Јонке.*

рèконтрица и **рèкōнтрица** ж *хип. од реконтра.* — Реконтрица! Реконтрица! Да л' ме чујеш, учо, учитељевићу? *Јел.*

реконцилијáција ж лат. *помирење, измирење, поравнање. Кл. Рј.*

рèкорд м енгл. **а.** *највиши успех, домет у неком такмичењу, најбољи резултат*: носити, држати ~, оборити ~. — Даме су поставиле три нова рекорда у брзом склизању. *Обз. 1932.* Постигао [је] рекорд, јер дотле ... ниједан брод није тако близу пришао полу. *Петр. М.* **б.** *највиша граница успеха у неком подручју рада, највеће достигнуће.*

рèкордан, -дна, -дно **а.** *који представља рекорд, врхунски, највиши.* — Путнички авион ... пролетео је у рекордном времену линију Њујорк—Париз. *Б 1957.* Дошли смо данас до рекордних брзина. *Аут.* **б.** *врло велик, већи, бројнији и сл. него у другим обичним приликама.* — Број штрајкаша достигао је рекордну висину. *ОП 2.* Сутра се очекује рекордна посета. *Пол. 1958.*

рекòрдēр, -éра м *онај који је постигао рекорд на неком подручју (обично у спорту), првак.* — Ударник, европски рекордер, долази на говорницу. *Дав.* Неки студенти рекордери нису врхунски пливачи. *Весл.*

рекòрдēрка ж *женска особа рекордер, првакиња.*

рекòрдēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на рекордере.* — Огроман број уљених платна ... својим димензијама зачуђују и наше рекордерско вријеме. *КХ 1936.*

рекордéрство с *борба за рекорде, тежња за постизањем рекорда.* — Болесна амбиција и рекордерство наводе ... људе да презру све опасности. *З-Г.*

рекордúрати, -ùрдӣрām сврш. и несврш. необ. *постићи, постизати рекорд, бити рекордер.* — Толики [сам] вјештак да бих ... могао рекордирати на уском међународном чиханју. *Кик.*

рèкреатӣван, -вна, -вно **1.** *који служи за рекреацију, одмор, окрепљење.* — Ове површине (воћњаци, виногради, шуме) представљају ... саставни део рекреативног комплекса. *Пол. 1959.* **2.** *који поново ствара, рекреира, стваралачки.* — Његова поезија ... тражи од читаоца ... пуну стваралачку, рекреативну сарадњу. *Михиз.*

рекрèātор м *онај који рекреира, поново ствара, обнавља.* — [Он] испољава изванредан дар краснописца, рекреатора старих рукописа. *КН 1958.*

рекреáција ж лат. **1.** *одмор, окрепљење, освежење, опоравак; разонода, забава.* — Вама се хоће рекреације, забаве. *Шен.* Предвиђа [се] ... и мањи центар за физичку рекреацију. *Пол. 1959.* **2.** *поновно стварање, стваралачко ангажовање.* — Антологисање подразумева ... преоцењивање и рекреацију поезије. *ЛМС 1957.*

рекреáцӣјскӣ, рекреàцӣјскӣ и **рèкреацӣбӣй,** -ā, -ō *који се односи на рекреацију, који служи за рекреацију, одмор, освежење*: ~ дворана.

рекреúрати, -èйрām сврш. и несврш. **1.** *оживити, оживљавати, окрепити, окрепљивати, освежити, освежавати; разонодити, забавити, забављати.* **2.** *наново створити, стварати, обновити, обнављати.* — Хармоника ... би се ... сабрала у чисти звук, а затим из звука рекреирала своју појавност. *Уј.* Зато ... што се присећа или рекреира [И. Андрић], уверени смо да приповеда. *Михиз.*

рекриминáција ж лат. *противтужба, одбрана тужбом; враћање увреде увредом, узајамно оптуживање.* — Ах, Алексије ... нећемо правити рекриминације! *Крањч. Стј.* Ускоро ... последицом разних рекриминација ... Миленко Стојковић објави ... да неће више да зна за Карађорђа. *Нов.*

рекримúнирати, -йнӣрām и **рекримúнисати,** -ишēм сврш. и несврш. *(из)вршити рекриминацију, узајамно се оптужи(ва)ти.*

рекристализáција ж *поновљена кристализација ради добивања чистијих кристала или кристала жељеног облика.*

рèкрӯт, -ýта м заст. *в. регрут.* — Такве сандучиће прте новаци-рекрути кад полазе у војску. *Пав.* Рекрути који би се показали ревносни могли су се пустити кући и раније. *Јов. С.*

рекрут- *в. регрут-.*

рèктāлиј, -ā, -ō *који се односи на ректум, задње црево.*

ректасцѐизија ж лат. астр. *угаона даљина између небеског меридијана који пролази кроз пролећну равнодневичку тачку и оног који пролази кроз уочено небеско тело.*

ректи́тис и **ректѝтис** м мед. *запаљење, упала ректума.*

ректификáција ж лат. **1.** техн. *пречишћавање течности поновном дестилацијом.* **2.** мат. *израчунавање дужине лука неке кривуље, израчунавање дужине кривих линија.* **3.** *исправљање, поправљање; исправка.* — Први број »Сведочанства« ... биљежи ... једну доста значајну ректификацију. *Уј.*

ректѝфиковати, -кујēм и **ректифицѝрати,** -ѝцӣрām сврш. и несврш. **1.** техн. *пречистити, пречишћавати дестилисану течност поновном дестилацијом.* **2.** мат. *израчуна(ва)ти дужину лука неке кривуље, одн. дужину криве линије.* **3.** *побољша(ва)ти, поправити, поправљати.*

рèктор м лат. **1.** *управник универзитета, више или високе школе.* — Био [је] изабран за ректора универзитета у Единбургу. *Кнеж. Б.* **2.** црквн. *начелник, управник конвента, богословије, свештеничког колегијума или задужбине.* — Треба да ... захвалим ... ректору језуитског самостана што ме је лијепо примио. *Рад. А.* **3.** ист. *титула намесника појединих покрајина у Римском царству, који је био подређен префектима и егзарсима.*

ректòрāт, -áта м **1.** *звање, положај, достојанство ректора.* — Мршави дохоци ... ректората ... присилили [су] младог ... опата да се уз то прихвати и оргуљања. *Комб.* **2.** *ректорова канцеларија, ректоров уред.*

ректòрāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на ректорате, који припада ректорату.*

рèкторица ж *ректорова жена, супруга.* — То су примиле ... ректорице, директорице, докторице. *Крл.*

рèкторов, -а, -о *који припада ректору.*

рèкторовāње с *гл. им. од ректоровати.* — У години његова ректоровања настале су велике опреке између Ђака њемачке и француске народности. *Водн.*

рèкторовати, -рујēм несврш. *бити ректор, вршити дужност ректора.* В. пр. уз гл. им. ректоровање.

рèкторскӣ, -ā, -ō *који се односи на ректоре, који припада ректору.*

рèкторство с *вршење дужности ректора, ректоровање.* — Послије једногодишњег ректорства ... стекао је ... наслов витеза. *Комб.*

ректòскоп м мед. *инструмент којим се врши преглед ректума.*

рèктум м лат. анат. *задње црево, завршни део дебелог црева.*

рекупѐрāтор м техн. *уређај за рекуперацију.*

Изр. ~ топлоте *уређај којим се топлота која излази са огревним гасовима поново искоришћује за загревање ваздуха који се троши на горење. Кл. Рј.*

рекуперáција ж лат. техн. **1.** *хватање и искоришћавање споредних производа, одн. корисних састојака из отпадног материјала; искоришћавање енергије (нпр. топлотне) која остаје неискоришћена у основном процесу.* — [Активни угаљ] има примену у хемијској индустрији ... рекуперацији лако испарљивих течности. *Пол. 1959.* **2.** *поновно добивање материја које се троше у технолошким процесима:* ~ растварача, ~ мазива.

рекȕренс м лат. мед. *повратна грозница (заразна болест).*

рекȕрент м *онај који рекурира, који прави рекурс, жалилац, жалитељ.*

рекурѝрати, -ȕрӣрām сврш. и несврш. лат. *обратити се, обраћати се коме за помоћ, (по)тражити уточиште; уложити, улагати жалбу.* — Узалуд је ... отпрчавала све инстанце, протестирала, рекурирала. *Бег.*

рèкурс м правн. *жалба вишој власти, вишем суду на решење ниже инстанце; тражење правне заштите, уточишта.* — [Правомоћност одлуке] се врло често ... рекурсима настоји одгодити. *Обз. 1932.*

рèкција ж лат. грам. *управљање једних речи у реченици према другима, зависност облика једне речи од друге, нарочито у глаголским везама:* понудити некоме и понудити некога и сл.

релаксáција ж лат. **1.** *опорављање, одмор.* **2.** правн. *олакшање, ублажење, опроштај:* ~ казне. **3.** мед. *лабављење, опуштање.* — Труднице ће ... радити ... вежбе дисања и релаксације. *Пол. 1958.*

релаксѝрати, -àсӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити релаксацију (2, 3).*

рèланс м карт. *повишење улога (у картању).* — Падао је неколико пута реланс и ударао се банк. *Сим.*

релансѝрати, -àнсӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *поново покренути, покретати, (по)терати (обично дивљач која се сакрила па је пронађена). Кл. Рј.* **2.** *повисити, повишавати улог, (по)нудити више (обично у картању). Кл. Рј.*

рèлатӣван, -вна, -вно лат. **1.** супр. апсолутан **а.** *који је у одређеном односу, у условној вези с другим појмовима и појавама, зависан од одређених услова и околности.* — Цијена и вриједност релативни су појмови. *Коз. Ј.* **б.** *који потврђује значење свог назива*

само у поређењу с другим појмовима, који поседује дато својство више него други појмови (а не потпуно, апсолутно). — Верност превода [је] само релативна. *Нед.* У релативном смирењу опет је искрснуо старичин глас. *Шег.* Екипа ... за пренос рањеника ... ће се у релативном затишју употребити за пренос хране. *Дед. В.* **2.** грам. *који служи као одредба неког појма (о зависној реченици), односни; који везује такву реченицу за управну реч; који се односи на такву службу:* ~ реченица, ~ заменица, ~ значење.

Изр. релàтивна вèћина *в. уз већина (изр.)*; релативни бројеви *бројеви чија је вредност изражена апсолутним износом и предзнаком:* (—5) итд.

релативи̏зам, -зма м **1.** *релативност; схватање да је све релативно (уопште или у одређеној области).* **2.** фил. **а.** *идеалистичко учење по којему је објективно сазнање немогуће, с обзиром на релативност наших знања.* **б.** *у етици: схватање по коме су добро и зло релативни појмови па, према томе, нема општеобавезног етичког критеријума за моралне поступке.*

релативиза́ција ж *чињење чега релативним; увођење, спровођење, прихватање принципа релативизма.* — И материјализам налази своје релативизације. *Уј.*

релативизи́рање с *гл. им. од релативизирати.*

релативизи́рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. *схватити, схватати, третирати што као релативно; (у)чинити релативним.* — Критерији ... нису ... ствар укуса ... њих релативизира ситуација у којој се примењују. *Пол. 1959.*

релати̏висати, -ишēм сврш. и несврш. *в. релативизирати.* — Изволите релативисати. *Уј.*

релативи̏ст(а) м *присталица, представник релативизма.* — Два човјека ... сликарски релативист ... колорист ... говоре истим језиком. *Крл.* Игњатовић је увек остајао релативиста. *Михиз.*

релативи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на релативизам и на релативисте, који припада релативизму и релативистима.* — Све је ... обојено једном иронијом по ... релативистичком мотиву: шта је све то према вечности. *Богдан.* Понавља релативистичке мисли о опћеним судовима. *Баз.*

Изр. ~ теорија *в. теорија релативности, уз релативност (изр.).*

релативи̏тēт, -ēта м *релативност.* — Хамлет ... је уверен у релативитет свих истина. *Панд.* Родио се »принцип релативитета«, по којем просторна одређења нијесу неовисна о времену и брзини. *Баз.*

Изр. теорија релативитета *в. уз релативност (изр.).*

рèлатӣвно прил. *у релативном смислу, у односу на друге могућности, појаве и сл.; донекле; у извесној мери;* супр. апсолутно. — Даничићев живот ... протекао је ... релативно мирно. *Бел.* Он је релативно сит. *Крл.*

релати́внōст, -ости ж *стање онога што је релативно, условни карактер, условно важење.* — У стварима духа није познавао релативности. *Нех.* Генијални закон о релативности вреди и у уметности као и у науци. *Прод.*

Изр. теорија релативности физ. *учење (чији је оснивач А. Ајнштајн) о општој законитости просторно-временских односа у природи, по коме је брзина светлости постојана величина, док су појмови као истовременост, временски интервал и просторна удаљеност релативни, зависни од система у коме се посматрају и мере.*

рела́ција и **рèла̄ција** ж лат. **1. а.** *начин на који различити појмови стоје једни с другим у вези, однос; однос према некоме, врсти везаности или долажења у додир с неким.* — Литерарна форма и релација између уметности и живота ... долазе у други план. *КН 1958.* Он ће одредити своје релације спрам те госпође. *Крл.* **б.** *условљеност неке количине другом количином, сразмера.* — Остале награде морају бити у релацији с првом. *Тен.* **2.** *веза, саобраћајна линија између разних места.* — На овим релацијама аутобуси ће саобраћати сваке минуте. *Вј. 1957.* **3. а.** *приповедање, казивање, прича; извештај, запис. Кл. Рј.* **б.** војн. *оперативни извештај команде јединица о току операција.* — Имао [је] прилике да прочита званичну релацију команданта ... дивизије. *Лаз. М.*

рèлациōнӣ, -ā, -ō *који се односи на релацију, који је у вези са односом међу стварима, појмовима:* ~ разлика, ~ упоређивање.

рèлē, -èа м *в. релеј.*

релевàнтан, -тна, -тно лат. *који има важности, утицаја на нешто, значајан, важан, битан;* супр. ирелевантан. — Води [се] записник у који се уводе ... све ... релевантне изјаве странака. *Мј. 1926.* Једна ... ствар [је] релевантна ... Брзина не сме да се види. *Михиз.*

релевàнтнōст, -ости ж *особина, својство онога што је релевантно, значајност, важност.*

релева́ција ж лат. *ослобођење од обавезе, разрешење; олакшање.*

релега́ција ж лат. **а.** *искључење, одстрањење из школе (нарочито са универзитета или друге високе школе).* — Кажу ... да ће нас казнити релегацијом. *Ћал.* **б.** *протери̏ва-*

ње (из државе, града), прогонство, изгнање, депортација, егзил.

релеги́рати, -ѐгӣрām и **рѐлеговати,** -гујēм свршн. и несвршн. *искључи(ва)ти, одстранити, одстрањивати; прогнати, прогонити, изгнати, изгонити.* — Бит ће релеговано неколико најсмелијих говорника. *В 1885.*

рѐлēј, -ēја м фр. **1.** *апарат који (трошећи енергију из властитог извора) осигурава потребну снагу и тип процеса, сигнала и сл. које преноси, преносник, појачавало:* телеграфски ~, телевизијски ~ итд. **2.** војн. *одржач везе, војник у систему везе који чине више учесника размештених дуж одређене линије.* — Пета ... пета — викали су размештени релеји посакривани иза кукурузних бусенова. *Јак.* **3.** заст. *нова, одморна запрега, препрега, смена коња; станица за одмену запреге. Кл. Рј.*

рѐлēјнӣ, -ā, -ō *који се односи на релеј, који служи као релеј:* ~ станица, ~ коњи, ~ уређај.

рѐлēјскӣ, -ā, -ō *који се односи на релеј, који је у вези с релејом, релејима.*

рѐли, -ија м енгл. **1.** *скуп, састанак, сусрет; спортско такмичење.* **2.** *в. релеј (3). Кл. Рј.*

рѐлӣгија ж лат. *веровање у натприродне силе и бића од којих зависи свет и збивања у њему; одређен систем таквих веровања, вера, вероисповест:* утицај религије, однос према религији, хришћанска ~, многобожачке (политеистичке) религије. — фиг. Иметак је његова религија. *Поп. Ј.*

релѝгӣјскӣ, -ā, -ō *в. религиозни (под религиозан 2):* ~ мотив, ~ учење.

рѐлигио̀зан, -зна, -зно **1.** *који прихвата учења (неке) религије, који верује у бога, богове, натприродне силе, побожан; својствен таквом човеку:* ~ човек, ~ народ. — Сву му нутрину ... прожима осјећај религиозног страхопоштовања. *Божић.* **2.** (одр.) *који се односи на религију, верски:* ~ фанатизам, ~ толеранција, ~ мотив. — У његовој глави рађале су се ... мисли ... о религиозном јединству Словена. *Јов. С.*

рѐлигио̀зно прил. **1.** *на религиозан начин, побожно:* ~ живети, ~ се односити према нечему. **2.** *у погледу религије, у односу на религију:* ~ незаинтересован, ~ затуцан.

религио̀зно̄ст, -ости ж *особина онога који је религиозан, побожност.* — Сва његова религиозност прометнула се у ... младеначко разорно маштање. *Нех.* Манцони [је] своју религиозност схватио сасвим искушењачки. *Прод.*

рѐљӣјеф *в. рељеф.*

рѐлӣквија и **релӣквија** ж лат. **1.** *предмет нарочитог религиозног поштовања (нпр. предмет везан за неког светитеља, светачке мошти и др.).* — Из цркава су уклањане слике, кипови, реликвије. *Баб.* **2.** *предмет који представља драгу успомену или драгоценост сачувану из прошлости.* — У породици старих Ђауровића ... чувају се, као породична реликвија, клешта за вађење зуба. *Пол. 1958.*

рѐликвӣја̄р, -ара, **рѐликвӣја̄рӣј,** -ија и **рѐликвӣја̄ријум,** -а м *збирка реликвија; спремница (кутија, просторија и др.) у којој се чувају реликвије;* исп. ћивот.

рѐликт м лат. **а.** *ствар, појава, живо биће сачувано као остатак из давних времена (нпр. преживели остатак већ изумрле фауне и флоре).* — За тог рачића држимо да је преостатак, реликт из времена кад је ... дио сјеверније Европе био преплављен морем. *Финк.* **б.** лингв. *језичка појава својствена ранијим језичким епохама, која се негде изузетно сачувала.*

рѐликтан, -тна, -тно (обично одр.) *који се односи на реликте, који представља реликт, остатак из давних времена.* — У језерима на сјеверу Европе налазимо реликтног рашљоношца. *Финк.*

рѐлō̄ј, -ōја м тал. (исп. orologio) покр. *часовник, сат.* — Купит ћу хармонику и релој. *Бег.*

рѐља ж зоол. *врста инсекта* Mesosa. *Бен. Рј.*

рѐљеф, -а и **рѐљēф,** -ēфа м фр. **1.** геогр. *облик тла, површине Земљине коре с обзиром на разлике у висини, природна уздигнућа и удубљења.* — Војводина је ... покрајина са слабо израженим рељефом. *ЛМС 1949.* фиг. У овом првом покушају младога писца нећете наћи снажнији и дубљи рељеф београдског живота. *Грол.* **2.** *лик, ликовна представа у којој се облици представљају испупчењима и удубљењима, одступањима од равне површине.* — Зидови су били украшени рељефима. *Пов. 1.*

рѐљефан и **рѐљēфан,** -фна, -фно **1.** (одр.) *који се односи на рељеф земљишта, тла.* — Недостатак рељефне карте је тај што на њој не може доћи до изражаја сам рељеф. *ОГ.* **2. а.** *обрађен у рељефу (2), украшен рељефом.* — Лежала је ... гледајући ... рељефни перваз стропа. *Крањч. Стј.* **б.** *представљен рељефом, испупчењима и удубљењима.* — На медаљонима ... око саме главе исписано [је] ... рељефним словима. *Андр. И.* **3.** *јасно уочљив, изразит; јасно, пластично приказан.* — Још ми је јаснија и рељефнија постала величина наше борбе. *Чол.* Дело ... је у рељефној ... форми изразило напредну идеју свога времена. *Поз. 1948.*

рѐљефаст, -а, -о *који је као рељеф, сличан рељефу.* — Калуђеру је ... израсло мало браде која је ... покривала жуто и рељефасто лице. *Вуј.*

рѐљефно и **рѐљёфно** прил. *на рељефан начин, пластично, јасно, изразито.* — Животиња ... се рељефно истицала од своје позадине. *НЕ.* Ти подаци ... јасно и рељефно сликају живот наше земље. *Поп. П.*

рѐљефнӧст и **рѐљёфнӧст,** -ости ж *особина онога што је рељефно, пластичност, изразитост.* — Тај женски торзо ... рељефношћу својих обриса окамени ... извјесно тијело ... одреди једно ... стање у простору. *Крл.* Ову рељефност он постиже ванредном снагом опсервације. *Глиг.*

рѐљка ж зоол. *врста инсекта* Chilocorus. *Бен. Рј.*

рѐм м *в. рехим. Р-К Реч.*

реманѐнтан, -тна, -тно *који се негде задржи, очува, заостане, заостао.* — Остатак магнетизма у жељезу зовемо реманентним магнетизмом. *Физ. 2.*

реманѐнција ж лат. *заостала, преостала количина, садржина нечега у нечему; способност задржавања неког својства и после уклањања силе која га нормално изазива.* — Челик [се] разликује од меког жељеза много већом магнетском реманенцијом. *Физ. 2.*

рѐмāрка ж фр. варв. *напомена, примедба, белешка.* — Кратка објашњења о изгледу позорнице ... називају се ремаркама или дидаскалијама. *Т. књ.*

рѐмац, -мца м разг. *нови војник, новак, регрут.* — Трчи као ваљан ремац пред опасним капларом. *Лал.*

рѐмéжёње с *гл. им. од ремежити се.*

рѐмéжити се, рѐмёжӣм се несврш. покр. *кострешити се, јежити се.* — Рукну вепар ... дигне се, ремежећи се, показа кљове. *Куш.*

рѐмек м мат. необ. *оно што је врхунско, савршено, узор, најбоље достигнуће;* исп. ремек-дело. — Говор Антонијев, тај ремек у ремек-делу Шекспирову, морао је бити писан у стиху. *Сек.*

рѐмек-дѐло, ијек. рѐмек-дијѐло, с *дело (обично уметничко) које се истиче својим савршенством, узорно, врхунско остварење;* исп. ремек. — Треба да читамо какав избор ремек-дјела да видимо како је добра проза ријетка. *Уј.* Његове битке са непријатељима су права ремек-дела командантске вештине. *Ћос. Д.*

рѐмек-дијѐло, ек. рѐмек-дѐло.

рѐмён, -ена м *дуга трака од коже (ређе од чврсте тканине) која служи као појас или за везивање, каиш.* — Војници су марљиво стезали ремен око паса. *Јонке.* Купио [је] нове хамове: више ремени до ниже колена. *Лаз. Л.*

Изр. стегнути, стезати ~ (*почети*) *скромније живјети, (при)штедјети;* исп. стезати каиш (уз каиш изр.).

ремѐнāр, -ара м *онај који прави ремене, каише и предмете од ремења, седлар.* — Иза њих се смјестише ременари с хамовима ... и објешеним ормама. *Бен.*

ременáрев, -а, -о = ременаров *који припада ременару.*

ременàрија ж *роба, предмети које израђује ременар. Прав.*

ремѐнāрка ж (у изразу: халуга ~) бот. *врста морске алге* Laminaria. — У хладнијим морима расте халуга ременарка ... која често буде дуга и неколико метара. *Бот.*

ременáров, -а, -о = ременарев.

ремѐнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ременаре:* ~ радионица, ~ занат.

ремѐнӣк, -йка м *каиш, ремен на пушци.* — Већина их [војника] није ни носила [пушке] са ремеником о рамену, него пребачене на леђа. *Вин.*

ремѐнић м = ременчић *дем. од ремен.* — О учкуру беху пришивени дуги ременићи с кићанкама. *Глиш.*

ремѐница ж маш. *точак машине преко којег се пребацује, напиње ремен. ЕЛЗ.*

рѐменскӣ, -ā, -ō *који се односи на ремење:* ~ пренос (енергије машине).

ремѐнчић м = ременић. — Наиђу ... на мален кључић на ременчићу. *Вел.*

ремѐњāрка ж зоол. *врста морске рибе која живи у северним водама Атлантског океана* Regalecus. *Финк.*

ремѐњача ж *ремен, каиш. Бен. Рј.*

рѐмёње с *зб. им. од ремен.* — Требало би их ремењем извоштити. *Бен.* Сав утегнут у мрко ремење и каише ... злобно ... одмјери стару жену. *Ћоп.*

Изр. гулити коме ~ с леђа *искоришћавати, пљачкати кога.* — Отац је ... пљачкао људе и гулио им ремење с леђа. *Козарч.*; ~ с кога здерати, садерати *истући, ишибати кога.* — Баш је гад тај дјечак, ремење с њега да садерем. *Бен.*

рѐмета м грч. *пустињак, испосник; припадник једног редовничког, калуђерског реда.* — Самотујем кô ремета. *Матош.*

ремѐтāн, -ана м *припадник монашког реда ремета, пустињака.* — Ремétани, кармелити, сви попови ... све то приправља пут Антихристу. *Водн.*

рѐметити, -ӣм несврш. *уносити неред, несклад у нешто, ометати, нарушавати,*

кварити. — Пришао је ... полицајац и опоменуо га да не ремети ред и мир. *Андр. И.* То ником не ремети сна. *Бен.*

~ **се** *одступати од уобичајеног склада, реда, кварити се.* — Њему се од узбуђења ... реметило куцање крви по жилама. *Маш.* Све се реметило ... бриге су расле. *Сек.*

рѐметскӣ, -ā, -ō *који се односи на ремете, пустињачки:* ~ живот.

рѐмећење с *гл. им. од реметити (се).*

рѐми, -ија и **рѐмӣ**[1], -ија м енгл. *врста карташке игре.* — Карта [ми] иде. Да ли се ова водена животиња разуме што у реми? *ЛМС 1951.*

рѐмӣ[2], -ија м (мн. -ији) фр. *нерешен, неодлучан исход, резултат у шаху, реџе и у којој другој игри.* — Циљ ... се састоји у извођењу мата или изнуђавању ремија. *Шах 1.* Београђани улазе у ... дерби са бодом предности, тако да им је и реми довољан. *Б 1957.*

ремӣгрант м лат. *онај који се вратио из емиграције, повратник.*

ремигра́ција ж *враћање емиграната у домовину.*

ремигри́рати, -ӣгрӣрām сврш. и несврш. *вратити се, враћати се из емиграције у домовину.*

реми́за ж фр. **1.** *спремиште за кола и пољопривредне справе, шупа; трамвајско спремиште.* — Око двориштa налазе се чардаци, амбари ... ремизе за кола и пољопривредне справе. *Мил.* **2.** *честар, густара у коју се склања дивљач од непријатеља или мраза. ЕЛЗ.* **3.** *нешто што је поновљено (нпр. поновно приказивање комада, реприза, или узвратни ударац и сл.). И.*

ремизи́рати, -ӣзӣрām сврш. *завршити игру (обично шаховску) нерешено, ремијем.* — Бели на потезу ... добија игру, а црни на потезу ... ремизира. *Шах 1.*

рѐмӣзнӣ, -ā, -ō необ. *који се односи на реми.* — Предност бијелога није била довољно велика да прекорачи ... »ремизну ширину«. *Шах 2.*

рѐмӣк и **рѐмик** м покр. *каиш, ремен.* — Крцун ... поче редом одвајати: гуњ ... ремик и кесе од фишека. *Мат.* Исече [им] кожу с ребара на ремике. *Ад.*

ремилитариза́ција ж лат. *поновно наоружавање територије која је била демилитаризована, поновна милитаризација.*

ремилитаризи́рати, -ӣзӣрām и **ремилита̀ризовати,** -зујēм сврш. и несврш. *поново наоружа(ва)ти, подврћи, подвргавати поновној милитаризацији.*

ремилита̀рисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. ремилитаризирати, ремилитаризовати.*

реминисцѐнтан, -тна, -тно *који се односи на реминисценције, којему су својствене реминисценције.* — Волео је да напише ... »реминисцентну тугованку«, срдачан пријатељски панегирик. *Михиз.*

реминисцѐнца ж *реминисценција.* — Госпођа Ема није имала ... времена ... да се преда сентименталним реминисценцама. *Кол.* И реминисценца на почетак ... Мокрањац овде ... користи једну типичну карактеристику ... нашег лирског фолклора. *Коњов.*

реминисцѐнција ж лат. **а.** *нејасно сећање, присећање; изазивање, буђење сећања, успомена.* — Болне реминисценције ... су се замрсиле с тајном коју ми је брат открио. *Вучо.* **б.** *елемената, мотив из неког старијег дела или уопште из старијих епоха (у поезији, музици и др.).* — Његови стихови [су] пуни реминисценција ... и мотива из класичке поезије. *Водн.*

рѐмис[1] *в. реми*[2].

рѐмис[2] м лат. **1.** *одлагање рока плаћања, исплате.* **2.** *попуст при плаћању; рабат.*

рёмисӣван, -вна, -вно *који опрашта, попушта, попустљив, благ.*

ремѝсија ж лат. **1.** *враћање, слање натраг.* **2.** *отпуст, опроштај греха, казне; укидање, повлачење забране.* **3.** мед. *пролазно попуштање, јењавање неке болести (нарочито грознице, вруџице).* **4.** *смањење, слабљење, опадање:* ~ марљивости. *Кл. Рј.*

рѐмисо̀ран, -рна, -рно (обично одр.) *који се односи на ремисију; којим се нешто враћа (нпр. на поновно решавање), повратан:* ~ решење.

ремитѐнда ж *оно што треба вратити, остатак (непродатих новина, књига и сл. које се враћају издавачу). Кл. Рј.*

ремѝтент м лат. **1.** *онај који нешто враћа, шаље натраг, одашиљач, пошиљач.* **2.** *власник, насловник менице, особа овлашћена да меницу о року наплати.*

ремити́рати, -ӣтӣрām сврш. и несврш. **1.** *(по)слати натраг, вратити, враћати:* ~ новине, ~ књиге. **2.** трг. **а.** *доставити, достављати новац или меницу.* **б.** *одобрити, одобравати попуст у неком потраживању.*

рѐмнӣк, -а и **рѐмнӣк,** -ӣка м *ремен, каиш (на пушци).* — Други ... скраћују или продужују ремник од пушке. *Вин.*

ремонстра́ција ж лат. *приговор, жалба, противтужба.*

ремонстри́рати, -ѐнстрӣрām сврш. и несврш. *уложити, улагати жалбу, противтужбу. Кл. Рј.*

рѐмонт м фр. **1.** *поновно склапање, монтажа, обично након поправке, обнављања; периодични преглед уз већу поправку и замену*

неисправних делова (машина, возила, уређаја и др.). — Неквалитетан ремонт ... условљава повећану потражњу резервних делова. *Пол. 1958.* **2.** *куповина коња за попуну коњице.*

рèмōнта ж *млад недресиран коњ.* — Дресираћете ремонту коју сам јуче купио. *Матош.*

ремòнтāнка ж бот. *биљка из пор. ружа* Rosa centifolia. *Сим. Реч.*

ремонтúрати, -òнтӣрām сврш. и несврш. фр. **1.** *подврћи, подвргавати ремонту, поправити, поправљати, обновити, обнављати.* — Једна пећ у Варешу ... морала је да се ремонтира. *Пол. 1950.* **2.** бот. *поново, по други пут (про)цветати.* **3.** *купити, куповати коње за војску, расходоване коње заменити, замењивати новим.*

рèмонтнӣ, -ā, -ō = ремонтски *који се односи на ремонт:* ~ радионица.

рèмонтовати, -тујēм сврш. и несврш. *ремонтирати.*

рèмонтскӣ, -ā, -ō = ремонтни.

реморкáжа ж *вуча, тегљење, вучење шлепова и др.* — Ловачки брод је ... омањи парни брод са потребном машинеријом ... за реморкажу. *Петр. М.*

ремòркēр, -éра м фр. *пароброд или моторни брод с јаким погонским стројем за вучење других бродова, дереглија, шлепова, вучни брод, тегљач.* — Реморкери ... кретоше за собом ... бродове. *Дов.*

реморкúрање с *гл. им. од реморкирати.* — На броду су ... гвоздене конструкције са ... ланцима за реморкирање уловљених китова. *Петр. М.*

реморкúрати, -òркӣрām несврш. фр. *вући, теглити товарни брод или др. објекат.* В. пр. уз гл. им. реморкирање.

ремунерáција ж лат. *награда поред редовне плате. Кл. Рј.*

ремунерúрати, -èрӣрām сврш. и несврш. *наградити, награђивати, хонорисати.*

ремўћати, -āм несврш. тал. покр. *теглити, вући за собом, реморкирати. Рј. А.*

рēн *в. хрен.*

рēнга и **рèнга** ж зоол. покр. *в. харинга. Вук Рј.*

рèнгав, -а, -о *који ренга. Рј. А.*

рèнгати, -āм несврш. *врскати при изговору гласа »р«, не изговарати чисто глас »р«.* — Лаврушка! — викнуо је ренгајући на *р* гласно и срдито. *Крањч. Стј.*

рèндген м (често у полусложеници: рендген-апарат) нем. *апарат за добивање ликова одн. снимака помоћу рендгенских зрака (назван по проналазачу, немачком физичару Rontgen-у), који се употребљава нарочито у медицини.*

рендгènāш, -áша м разг. *болесник који се ради лечења подвргава рендгенским зрацима.* — Поред рендгенаша је пролазио као да их нема. *Куш.*

рендгенизúрати, -ӣзӣрām, **рендгènизовати,** -зујēм и **рендгènисати,** -ишēм сврш. и несврш. *изложити, излагати рендгенским зрацима; прèгледати, прегледати помоћу рендгена.* — фиг. Преводи Горског вијенца ... остају углавном рендгенисани текстови. *Сек.*

рèндгенов, -а, -о *који се односи на рендген:* ~ апарат, рендгенови зраци.

рендгенògрам м *фотографија рендгенског налаза, рендгенски снимак.*

рендгенògрафскӣ, -ā, -ō *рендгенолошки, рендгенски.* — Рендгенографска истраживања откривају унутрашњу грађу минерала, њихову структуру. *Туђ.*

рендгенòлог м *стручњак за рендгенологију.*

рендгенолògија ж нем.-грч. *наука о рендгенским зрацима (х-зрацима) и њиховој примени.*

рендгенòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на рендгенологе и рендгенологију.* — То је рендгенолошки снимак ... његових плућа. *Ћоп.*

рèндгенскӣ, -ā, -ō *који се односи на рендген:* ~ снимак, ~ цев.

Изр. рендгенски зраци *в. уз зрак*[2] *(изр.).*

рèндгенски прил. *помоћу рендгена, рендген-апарата.* — Човјек би морао ... рендгенски откривати чак и ... ембрио њихових хтијења. *Божић.*

рèнде и **рéнде,** -ета с тур. **1.** *дрводељски алат за стругање, струг, стругача, блања.* — За деду спрема тестеру, чекиће ... рендета. *Макс.* **2.** *кухињска справа за стругање поврћа и теста, трешница, рибеж.* — Има руке ... храпаве као ренде. *Вучо.*

рендèисање с *гл. им. од рендеисати.*

рендèисати, -ишēм несврш. *рендисати.* — Само [се] шеталица [сата] чује као тишлер кад рендеише што. *Срем.*

рèндело с покр. *в. ренде.* — Одазва се мајстор Јован, оставивши на страну рендело. *Шапч.*

рèндес м разг. *в. рандеву.* — Ви сте ишли на недужне рендесе, примали романтична љубавна писма. *Бег.*

рендзúна ж пољ. геол. *тешка плодна земља, обично црница с нешто масне иловаче.* — Рендзине су тла која се развијају на вапненачкој и прапорној подлози. *ОГ.*

рèндисāљка и **рендѝсāљка** ж *машина за рендисање, стругање, блањалица.* — [То је] краткоходна вертикална рендисаљка за обраду зупчаника. *Пол. 1959.*

рѐндисā̀ње с *гл. им. од рендисати.*

рѐндисати, -ишēм несврш. *стругати и глачати рендетом, блањати.* — [Мајстори] су рендисали мирисну љепљиву чамовину. *Поп.*

ренѐгāт, -áта м лат. пеј. *човек који се одрекао покрета, организације, средине и сл. којој је припадао, који је издао, одбацио оно чему је припадао, отпадник.* — Другу редакцију објавио [је] Јаша Томић, ренегат социјалистичког покрета. *ЛМС 1957.* Ми смо се увијек знали ... уздићи над ситним пакостима ... ренегата. *Козарч.*

ренѐгāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на ренегате, отпаднички.* — Феудално Хрватство ... политички паразитско и ренегатско ја изразито поричем. *Крл.*

ренѐгāтски прил. *као ренегат(и), на ренегатски начин, отпаднички.* — Био [је] у покрету Светозара Марковића, па га је ренегатски напустио. *Глиг.*

ренегáтство с **1.** *ренегатски поступак, отпадништво, издајство.* — Нема драже ствари од рода ... ни веће туге од ренегатства. *Комб.* **2.** зб. *ренегати.* — Пуцајте, истребљујте ово умундирено ренегатство! *Сек.*

ренеги́рати, -èгӣрām сврш. и несврш. **1.** *поново одрећи, одрицати, порећи, порицати.* **2.** *поста(ја)ти ренегат.*

ренѐсанс м *ренесанса.* — Од ренесанса осећа се у друштвеном животу слободнији дух. *Јов. С.*

ренесàнса ж фр. **1. а.** *напредни покрет и епоха у развоју европске културе и идеологије (углавном од 14. до 16. ст.), за коју је карактеристичан хуманистички, световни поглед на свет и пагли развој науке, културе и уметности (у ослоицу на античко наслеђе).* — Можда нас ... с њима веже какав ... трачак пјесничке свјетлости из времена ренесансе. *Уј.* **б.** *стил у уметности карактеристичан за то доба.* — Бијаше одјевена попут мадоне зреле ренесансе. *Матош.* **2.** *уопште обнова, поновни процват, препород.* — Цртани филм доживљава своју ренесансу. *Пол. 1960.*

ренѐсанскӣ, -ā, -ō *в. ренесансни.*

ренѐсанснӣ, -ā, -ō *који се односи на ренесансу, који припада ренесанси:* ~ књижевност, ~ филозофија, ~ Дубровник, ~ мајстор.

ренесàншанин м (мн. -ани) индив. *човек који припада ренесанси, који има дух, особине ренесансе.* — Он није само препородитељ ... већ прави ренесаншанин. *Матош.*

рѐнет м и **ренѐта** ж фр. агр. *врста фине јабуке, краљичина јабука, јабука пегавица.* — Бергамонтни ренет ... [добивена је] križањем крушке и јабуке антуновке. *НЕ.* Између многих сората јабука ... највише се цене ове: ... ренета ... срчика, шупљика. *Тод.*

рѐни-бȕнāр, -ара м *бунар код кога се подземна вода добива кроз бушотину из дубљих водоносних слојева.* — Железник ... и сама фабрика добијали су воду из рени-бунара. *Пол. 1958.*

рѐнӣј, -ија и **рѐнијум** м лат. *хемијски елеменат* (Re, *атомски број 75), веома ретки и скупи сребрнастобели метал велике специфичне тежине, који се употребљава за термоелементе, као катализатор и др.*

ренитѐнтан, -тна, -тно лат. *тврдоглав, јогунаст, бунтован.* — Зар тај гад ренитентни неће да говори? *Крл.*

ренитѐнтнōст, -ости и **ренитѐнција** ж *особина онога што је ренитентно, јогунство, тврдоглавост, бунтовност.*

ренклóда ж агр. *врста крупне шљиве, трновача, трношљива.* — Поделио [је] шљиве у десет група. Те су групе ... јајаре ... бардаклије ... племените ренклоде. *Тод.*

реновáција ж лат. *обнављање; поновна актуализација, оживљавање.* — За реновацију ... биљци није сунце од потребе. *О 1875.* Значај првих носилаца ренесанса лежи у ... реновацији Платона. *Петрон.*

реновúрање с *гл. им. од реновирати.*

реновúрати, -ȍвӣрām сврш. и несврш. *обновити, обнављати; реконструисати спроводећи одређене поправке, прилагођавајући савременим потребама.* — Реновирао је тврђаву Родолфо Виконти. *Крл.*

рендóмē, -èа м фр. *глас (обично добар), углед, репутација.* — Имао [је] ... угледно име и цеховски реноме ванредног црквеног мајстора. *Крл.* Некадашњи реноме [западнонемачких универзитета] помиње [се] само као прошлост. *Пол. 1958.*

рендóмӣран, -а, -о **1.** *трп. прид. од реномирати.* **2.** *који је на гласу, истакнут, угледан.* — Пошла је за тог реномираног стријелца, јахача и кавалира. *Крл.* Почињем ... програм с ... комадом који играју реномирани енглески глумци. *КН 1958.*

рендóмӣрāнōст, -ости ж *особина, стање онога који је реномиран, онога што је реномирано, истакнутост, углед.*

реномúрање с *гл. им. од реномирати.*

реномúрати, -ȍмӣрām сврш. и несврш. *прибавити, прибављати некоме друштвени углед, реноме, истаћи, истицати у друштву, јавности.* — Стари реномист ... је ... помислио да он само реномира с познанством лијепе Сузи. *Бег.*

рендóмист(а) м *онај који настоји да се истакне, да буде запажен у друштву; хвали-*

саваț, разметљивац. — Фреди је стари реномист. *Бег.*

ренонси́рати, -о̀нсӣрām сврш. и несврш. фр. *одрећи се, одрицати се, одуста(ја)ти. Кл. Рј.*

рѐнта ж фр. *приход, доходак од капитала, државних вредносних папира, кућа, земљишта и др. који корисник добива без свога рада и пословне активности:* доживотна ~, земљишна ~. — Давно [је] баталио занат и живео од ренте. *Срем.* Већи дио крупне буржоазије ... живи само од ренте. *ОП 2.*

рѐнтабӣлан, -лна, -лно *који доноси приходе, добитак, који се исплати, уносан.* — Нема могућности за рентабилно улагање кредита. *Д 1934.* Сеоски се занати ... због тога што су рентабилни и наслеђују. *Ђорђ.*

рентабилѝтēт, -éта м *рентабилност.* — Ствар [је] ... у вези с повећањем рентабилитета сточарства. *Кол.* У текстилној индустрији имамо предузећа која имају стопу рентабилитета од 0 до 6 одсто. *Пол. 1957.*

рѐнтабӣлно прил. *на рентабилан начин, уносно, корисно.* — Основни задатак [је] ... радити рентабилно и стварати што већу акумулацију. *Комун. 1951.*

рентабѝлнōст, -ости ж *особина онога што је рентабилно, уносност, корисност; однос добити према уложеној вредности, односно према цени коштања производа.* — То је довољно да се види рентабилност посла. *Петр. М.* Захтјеви рентабилности ... имаћаху и онда своје калкулације. *Бат.*

рѐнтген *в. рендген.*

рентӣјēр, -éра м фр. *човек који живи од ренте.* — Имање није довољно велико да би сва деца могла да буду рентијери. *Поп. Ј.* Број рентијера ... попео се на један милијун ... глава. *Крл.*

рентӣјēрка ж *жена рентијер.*

рентијéров, -а, -о *који припада рентијеру.*

рентӣјēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на рентијере.*

рентӣјēрски прил. *као што чине рентијери, на рентијерски начин.* — Побјећи, нестати ... тихо, рентијерски. *Сим.*

рентѝрање с *гл. им. од рентирати (се).*

рентѝрати, рѐнтӣрā сврш. и несврш. *в. рентирати се.* — Земља рентира само ономе тко је обрађује својом руком. *Шимун.*

~ **се** *донети, доносити приход, добитак, бити уносан, рентабилан, исплатити се, исплаћивати се.* — Он ... и не зна да се у његовој постојбини не рентира тај занат. *Дом.* Мени се чини као да се не рентира држати се ... ваших поука. *Кол.*

рѐнтица ж *дем. од рента, мала, слаба рента.* — Предвидио је и један станчић за изнајмљивање, из жеље да осигура ... мјесечну рентицу. *Десн.*

рѐнтнӣ, -ā, -ō *који се односи на ренту.* — Овдје је рентна стопа ... остала иста. *Пов. 2.*

рѐнтōвнӣ, -ā, -ō *в. рентни.* — То [је] онај који сања само о рентовним папирима. *Уј.*

ренумера́ција ж лат. **1.** *поновна нумерација, поновно обележавање бројевима.* **2.** *враћање новца; доплата, доплаћивање.* — Могао би се ... ослонити на будућу ренумерацију за светке. *Шов.*

ренумерѝрати, -èрӣрām и **ренумѐрисатн,** -ишēм сврш. и несврш. **1.** *поново нумерисати, подвргнути, подвргавати ренумерацији (1).* **2.** *вратити, враћати новац; доплатити, доплаћивати. Кл. Рј.*

ренунцијáција ж лат. *одрицање, одбијање, отказ, одустајање од нечега; отклањање, неприхватање неке части, положаја. Кл. Рј.*

реóма ж *в. реума.*

реон- *в. рејон-.*

реорганѝзатор м *онај који врши, спроводи реорганизацију.* — Домаћински [је] реорганизатор банкарства у савременом ... смислу. *Крл.* Јован Бошковић [је] ... научник и реорганизатор просвете. *Глиг.*

реорганизáција ж лат. *поновно уређење, преуређење, преустројство.* — Народни театар приступио је коренитој реорганизацији. *Поз. 1948.* Енергично је тражио реорганизацију војске. *ОП 1.*

реорганизѝрати, -ѝзӣрām и **реоргàнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *подврћи, подвргавати реорганизацији, преуредити, преуређивати, преустројити, преустројавати.* — Ердељски војвода ... је реорганизирао војску. *Пов. 2.* Позвао сам вас ... да вам поверим ... привреду, да је реорганизујете. *Андр. И.*

реоргàнисатн, -ишēм сврш. и несврш. заст. *в. реорганизовати.* — Она има права да реорганише из основа цео склоп државни који је уставом утврђен. *Марк. Св.*

реосигура́вање с *гл. им. од реосигуравати (се).*

реосигура́вати (се), -ӯрāвām (се) *несврш. и уч. према реосигурати (се).*

реосигурàвач, -áча м *онај који врши реосигурање.* — Наредба ... за пријављивање салда немачких реосигуравача овим се ... не мења. *Пол. 1944.*

реосигура́ње с *уговор између две или више осигуравајућих установа по којему се ове међусобно обавезују да ће сносити односно*

покривати један део ризика свог сауговорача. — Код дугорочног осигурања увео [би се] систем реосигурања у оквиру федерације. *Пол. 1957.*

реосигу̀рати, -ā̄м свршн. *осигурати, склапајући уговор о реосигурању.*
~ **се** *повр.*

рѐоскоп м лат. физ. *апарат који показује присуство електричне струје; струјомер.*

рѐостāт, -áта м грч. *систем отпорника у коме се електрични отпор може по жељи мењати укључивањем и искључивањем појединих отпорника.*

ре̑п м **1. а.** *израштај (обично дужи) на задњем делу тела сисара као продужетак кичме.* — Стока лежаше ... преживајући и бранећи се репом од мува. *Вес.* **б.** *дуго перје на задњем делу тела у птица.* — Јаребице пламених репова прелијећу у осоје. *Нам.* **в.** *крајњи, задњи део тела код риба, водоземаца, змија, инсеката.* **2. а.** *задњи, завршни део нечега, оно што је насупрот предњем крају, глави, врху, почетку.* — Крило аероплана сину ... он се кретао заносећи ... реп. *Моск.* Реп копља је десетак центиметара изнад земље. *Атл.* **б.** *издужени (обично тањи, покретљивији, разређенији и сл.) део нечега.* — Репови комета [су] отклоњени од Сунца. *Физ. 2.* **в.** *задњи део хаљине, одела, капута, скут који виси позади, шлеп.* — Обукао је зелени фрак ... са широким реповима. *Бал.* На плећима жакет са дугим репом. *Дом.* **3.** *ред, поворка људи који чекају да на њих дође ред (да некуд уђу, купе нешто и сл.).* — Стоје иза кућа у неуредним реповима. *Дав.* Да би човјек попио чашу пива, треба да стоји у репу. *ВУС 1970.* **4. а.** *споредни, неважни саставни део нечега.* — Он, сатнијски сурогат на репу, најнеугледнији и јадни четврти вод ... знаде што ... треба да се развија. *Крл.* Пракса ... је културу увијек стављала на реп свих могућих пописа. *Вј. 1971.* **б.** *личност, особа мање вредности у некој групи, колективу, споредна личност.* — Свака котерија ... имала је своје »репове« ... чланове испод осредње вредности. *Јов. С.* **5.** *јединка стоке, грло.* — Троје дјеце, четири јутра, два кравска репа и стари кожух од покојнога. *Бен.*

Изр. бити без главе и репа, немати главе ни репа *бити без икаква реда, збркан, смушен, немати смисла;* бити (наћи се, налазити се) на репу догађаја *бити слабо, недовољно упознат са догађајима;* остати изван збивања, немати утицаја на њихов ток; вежи (обеси) ти то мачку о (на) ~ *ништа ти то не вреди, не можеш с тим ништа (учинити, постићи);* вући ~ за собом *бити компромитован, бити на злу гласу;* гристи се за свој ~ *бити умно ограничен.* — Ако је умнији, зашто се онда гризе за свој властити реп већ један читав живот. *Крл.;* дати коме по репу *поступити с ким строго, казнити кога;* дићи, подићи (напети) ~ *почети се нападно, дрско понашати, постати слободан, дрзак;* дошао му је ~ у кључу *не успевају му више лукавства, подвале, долијао је;* завлачити се коме под ~ вулг. *подилазити, улагивати се коме;* извући мачку ~, повући мачка за ~ *рђаво се провести, страдати, бити на штети, губитку;* извући реп(ове) *в. дићи реп;* имати свој ~ и своју главу *имати завршетак и почетак, имати смисла, бити добро састављен, компонован;* коњски ~ 1) бот. а) *в. раставић;* б) *в. гавез;* 2) *коса женских особа скупљена, зачешљана тако да је налик на реп коња;* ластин ~ зоол. *врста лептира* Papilio machaon. *Деан. Рј.;* лисичји ~ бот. *врста биљке из пор. трава* Alopecurus pratensis; махати (вртети, помахивати) репом фиг. *умиљавати се, удварати се, улагивати се;* мачји ~ бот. *врста биљке из пор. трава, попино прасе* Phleum pratense; не можеш (га) ухватити ни за главу (уши, ухо) ни за ~ *не можеш дознати шта стварно мисли, шта хоће, сад говори једно, сад друго;* ни репом да мрдне *неће да се покрене, да учини што, не хаје ни за шта;* под(а)вити, подвинути, подвући, савити, увући ~ *повући се, покушати се, узмаћи;* пришити (прикачити) коме ~ *оцрнити, опањкати, озлогласити кога;* ~ на крста (на раме) *поћи даље, упутити се, умаћи, одмаглити.* — У свађи смо ја и мој муж ... па човјек лијепо реп на крста и хајд' другој жени. *Сиј.* Она моја [жена] бјежи од мене ... Примим је ... буде мало, јопе' реп на раме, па у мрак. *Коч.;* речи с репом *речи с двосмисленим, обично непристојним значењем;* (с)везати се коме за ~ *везати се потпуно за кога;* стави (метни, поспи) му со(ли) на ~ шаљ. *узалудно се трудиш јер ти је измакао, не може се ухватити;* стати (нагазити) змији на ~ *изложити се злу, опасности;* стати (нагазити) коме на ~ *доскочити коме, спречити кога у чему; ухватити, шчепати кога.*

рѐпа ж бот. *зељаста биљка из пор. крсташица са меснатим задебљалим кореном, чији се многи варијетети употребљавају као људска и сточна храна* Brassica rapa: бела ~, жута ~, морска ~, црвена ~.

Изр. сточна ~ *зељаста биљка из пор. лобода са задебљалим кореном, најчешће беле или жуте боје, која се употребљава као сточна храна, блитва* Beta vulgaris; шећерна ~ *зељаста биљка из пор. лобода која се као индустријска култура гаји за производњу шећера* Beta vulgaris rapacea altissima; го(л) као ~ *јако сиромашан, без игде ичега.* —

Све више с годинама цијените живот, ма какав вам био ... па био он гол као репа. *Bj. 1970.*; ~ без корена *човек без знатнијег порекла, имена, скоројевић*; треба пресећи репу у корену *зло треба у корену уништити, пресећи, искоренити.*

ре́пак, -пка м **1.** *дем. од реп. Вук Рј.* **2.** бот. *биљка из пор. трава, куница* Alopecurus *и* A. pratensis. *Терм. 3.*

Изр. ластин ~ зоол., лисичји ~ бот., мачји ~ бот. *в. ластин, лисичји, мачји реп (уз реп изр.).*

рѐпӑн, -а́на и **рѐпан** м = репаш (1) *врста домаћег голуба с великим лепезастим репом.* — Скоро све сами украсни ... голубови ... репани ... гушани. *Петр. В.*

рѐпӑр м *одгајивач репе или репног семена. Рј. А.*

Изр. ноћни ~ зоол. *врста инсекта, репина совица* Agrotis segetum. *Бен. Рј.*

рѐпӑр, -а́ра м шаљ. *онај који прави репове.* — Били репар, фабрикант репова. *Матош.*

рѐпарабӣлан, -лна, -лно лат. *који се може поправити, поправљив, надокнадљив.*

репарату́ра ж *поправка, оправка.* — фиг. Што се тиче карактера, очигледно би га требало дати на ... репаратуру. *Аз.*

репарàтӯрнӣ, -ā, -ō *који се односи на репаратуру, који служи за репаратуру, поправку.* — [Има] неколико репаратурних радионица ... у Улан-Батору. *ЕГ 2.*

репара́ција ж лат. **1.** *довођење у исправно стање, поправка, поправљање; обнова, обнављање.* — Говоре ... о репарацији државнога брода »Делиграда«. *Срем.* **2.** мн. *накнада штете нанесене ратом коју плаћа побеђена земља победнику, ратна одштета.* — Како је у рату била ... опустошена, добила је и велике репарације. *Старч.*

репара́ци̏јскӣ, репарàци̏јскӣ и **рѐпарацио̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на репарације.* — Репарациона конференција сазива [се] за 18. сијечња. *Обз. 1932.*

репари́рати, -àрӣрām сврш. и несврш. **1.** *подврћи, подвргавати репарацији, поправити, поправљати.* — фиг. Да репарирам ... оно што сам рекла, прихватим. *Бег.* **2.** *накнадити штету, платити, плаћати одштету за нешто. Кл. Рј.*

репаси́рати, -àсӣрām сврш. и несврш. фр. *проверити, проверавати тачност, исправност чега, преиспит(ив)ати.* — Главни кронометрист побринут ће се на вријеме да припреми за тренинг ... репасиране сатове. *Аут.*

ре̏паст,[1] -а, -о *сличан репу.* — Тканица спријед ресаста, а са зада репаста. *Павл.*

ре̏паст,[2] -а, -о *сличан репи*: репасти корен. — Црн је ... руњав, репаст има јаке херкулске мишице. *Кос.*

рѐпат, -а, -о **1. а.** *који има реп.* — Репати блавор ... је ... степска животиња. *Финк.* **б.** *који има завршетак сличан репу.* — Трза за улар своју кобилу натоварену ... репатим тавама и сепетом. *Бан.* **2.** (у именичкој служби, одр.) м *ђаво, враг, нечастиви.* — Што ... има ћерку ... није јој ни сам репати ... раван. *Ранк.*

Изр. куси и репати *свакојаки људи, било ко*; ~ звезда *репатица, комета*; ~ лаж *крупна, груба лаж.* — За његове лажи превелике, репате или лажи обећаје. *НП Вук.*

рѐпати се, -ām се несврш. покр. *копрцати се, праћакати се (обично о риби). Деан. Рј.*

рѐпатица ж *небеско тело које обилази око Сунца по издуженој путањи и има изглед магловите звезде с бледим репом (од веома разређене материје), комета.* — Усред ... неба стајала је ... јарка репатица. *Крањч. Стј.* фиг. Сава не види ништа до ... густи мрак, кроз који севне понекад ... репатица. *Ранк.*

репатрија́ција ж лат. *враћање, повратак (ратних заробљеника, бегунаца, расељених особа, исељеника и сл.) у домовину.* — Воде [се] разговори о репатријацији ... Немаца из [СССР-а]. *Пол. 1957.*

репатрија́ци̏јскӣ, репатрија̀ци̏јскӣ и **ре̏патријацио̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на репатријацију.*

репатри́рање с *гл. им. од репатрирати.*

репатри́рати, -àтрӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити репатријацију, вратити, враћати у домовину.* — Пуковник ... очекује да буде репатриран у земљу. *Јак.*

репатри́рац, -рца м *особа која се враћа или се вратила у домовину, повратник.* — Проблем запослења ... отежавају ... и репатрирци из Совјетског Савеза. *Б 1957.*

репа̀трӣрка ж *жена репатрирац.*

ре́пац, -пца м бот. *биљка из пор. крсташица, осак* Sisymbrium. — Ратар зна да детелина воли ... иловачу, репац масну земљу. *М 1867.*

рѐпач, -а́ча м покр. *в. репоња (1б). Вук Рј.*

рѐпача ж обично у изразу: звезда ~ *в. репатица.* — Звијезда репача сваке ноћи красила [је] јужни дио неба. *Шимун.* Ја мислим на Цезарову звезду репачу. *Богдан.*

рѐпӑш, -а́ша м **1.** = репан. — Ваби из јата ... голубове свих раса: репаше, крунаше, гаћаше. *Божић.* **2.** мн. зоол. *репати*

водоземци Urodela. — Репаши ... имају дугољасто тијело. *Финк.*

репѐкања ж *ауг. и пеј. од реп.* — У курјака дуга репекања. *Рј. А.*

репе́љак, -љка м дем. **1.** *репић; предмет у облику малог репа, репића.* — Харпуна је била копље ... са два репељка који су ... имали спречавати да се заривена харпуна извуче из китовог тела. *Петр. М.* **2.** покр. *злочинац, преступник. Рј. А.*

рѐпēр, -ера м фр. геод. *уочљива, изразита тачка на терену (шиљак на торњу, карактеристично дрво и др.) која служи за одређивање хоризонталних угловних удаљености. ЕЛЗ.*

реперкȕсија ж лат. **1.** мн. *одјек, одраз; последице, промене које изазове неки догађај.* — У самој Француској стварање алжирске владе ће имати снажне реперкусије. *НИН 1958.* Познате су светске реперкусије укинућа златног стандарда у ... Британији. *Обз. 1932.* **2.** физ. *одбијање, одбацивање (звука, светлости).* **3.** муз. *понављање исте теме у варијантама.*

репертȍар, -ара м фр. **1. а.** *представе, комади који се изводе у неком позоришту; распоред, план њиховог приказивања (обично у седмици, месецу).* — Овако је ... изгледао репертоар наших побожних приказања ... петнаестог стољећа. *Комб.* Стерија је ... створио ... домаћи репертоар. *Милис.* **б.** *све тачке, делови програма које изводи неки уметник (глумац, певач, музичар, рецитатор).* — То [је] била ... једна од најспороднијих улога његовог богатог репертоара. *Срем.* Затим изводи свој глазбени репертоар. *Јурк.* **2.** *уопште избор, збир, постојећи низ појава, операција, вештина и сл. карактеристичних за некога или нешто:* ~ тема, ~ језичких одлика. — Почетник [у шаху] треба ... да ограничи свој репертоар отварања. *Шах 1.* Располагала је ... скученим репертоаром техничких радњи. *Ват.*

репертȍарнӣ, рѐпертоарнӣ и репертȍарскӣ, -ā, -ō *који се односи на репертоар:* ~ план, ~ политика, ~ проблем.

репѐртōрӣј, -ија и **репѐртōријум** м лат. *прегледни списак, попис, подсетник, регистар.*

репѐтент м лат. **1.** *онај који нешто понавља; онај који се на нешто или некуда враћа, повратник.* — Сваки је носио ... завежљај, само стари ... лопов и репетент ... није носио ништа. *Чол.* **2.** *ђак који понавља разред, поновац, понављач.* **3.** *репетитор.*

репѐтентица, репѐтепткиња и **репетѐнткиња** ж *женска особа репетент.*

репетѐнчина ж *ауг. и пеј. од репетент.* — Ти мени причаше да си ... трговао житом, а не да си седео на робији, репетенчино матора. *Чол.*

репѐтипа[1] ж *ауг. и пеј. од реп.* — Штаке умјесто руку, змајева репетина умјесто ногу. *Јел.*

репѐтина[2] ж *ауг. и пеј. од репа.*

репети́рање с *гл. им. од репетирати.*

репети́рати, -ѐтӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** *поновити, понављати, опетовати.* — Академски »реализам« ... је ... репетирао различне стилове. *Баб.* **2.** *повлачењем затварача ватреног оружја унатраг избацити чахуру испаљеног метка и убацити нови метак у цев.*

репѐтӣрка ж *пушка у чији магацин стаје више метака и која се пуни репетирањем, брзометка.* — То су биле набавке ... пушака репетирки. *Јов. С.*

репѐтӣтор м лат. *онај који испитује и поучава ђаке, инструктор који са ђацима утврђује пређено градиво.* — Отац га је поставио за репетитора у своме ... пансиону. *Глиш.*

репетѝтōрӣј, -ија и **репетѝтōријум** м *кратко и сажето понављање пређеног градива; течај или књига за такво понављање.*

репети́ција ж *понављање, опетовање.* — Поезија кипи репетицијама. *Матош.* Хтео [је] да ... избегне монотонију мотивске репетиције. *Коњов.*

рѐпетовање с *гл. им. од репетовати.*

рѐпетовати, -тујēм сврш. и несврш. *в. репетирати.*

рѐпин, -а, -о *који припада репи, који се односи на репу:* ~ лист, ~ паразит.

рѐпина ж *ауг. и пеј. од репа.*

рѐпина ж *ауг. и пеј. од реп.* — Крокодил ... лупа око себе убојитом репином. *Шен.* Вукла се према селу сива репина прашине. *Моск.*

рѐпинац, -йнца м бот. *бодљикава биљка из пор. главочика, боца, дикица* Xanthium. — Варио [је] јуху од репинца. *В 1885.*

рѐпић, -а и **рѐпӣћ,** -и́ћа м *дем. од реп.* — Свињу му удари ... у ребра и ... у коврчасти репић. *Дук.* фиг. Свет ... рад је сваком прикачити ма и најмање репића. *Шапч.*

рѐпица ж бот. **1.** *дем. од репа.* **2. а.** *једногодишња или двогодишња зељаста биљка из пор. крсташица* Brassica napus, B. n. oleifera, *из чијег се семења добива уље. Сим. Реч.* **б.** *в. звончић (2а).* *И.* **в.** *дивља ротква* Raphanus raphanistrum. *И.*

рѐпичāр м зоол. *врста инсекта* Nitidula aenea. *Рј. А.*

рѐпичин, -а, -о *репични.*

рѐпичѝште с *њива засејана, засађена репицом; њива на којој је била репица. Р-К Реч.*

рѐпичнӣ, -ā, -ō *који се односи на репицу, који је од репице*: ~ уље.

рѐпѝште с *њива засејана, засађена репом; њива на којој је била репа.* — Кумординар ... није растао на репишту. *Ков. А.* Авиони привредне авијације надлетали су ... репишта ... и опрскали их. *Пол. 1959.*

рѐплика ж фр. **1. а.** *упадица, пропратна примедба, коментар или израз неслагања са нечијим излагањем.* — Ја сам те сада слушала једну пуну уру без реплике. *Крл.* Зрнићу је већ била на уснама ... пакосна реплика. *Божић.* **б.** *кратак одговор на одговор противне стране, одговор тужиоца на одбрану оптуженога.* — Данашњи дан ... оптужба ће употребити за припремање усмене реплике. *Пол. 1958.* **в.** поз. *краћи део улоге којим се одговара на речи партнера, саучесника у комаду.* — Репликом старога морнара ... завршава се први чин. *Поз. 1948.* **2.** *копија, одливак, дупликат уметничког дела; нова примена истог мотива.* — Тај рад [је] многим репликама банализиран. *Баб.*

рѐпликовати, -кујѐм сврш. и несврш. *в. реплицирати.* — Вегенер је на све примедбе које су се тицале његове теорије померања континената репликовао врло добро. *Мил.*

реплици́рати, -йцӣрām сврш. и несврш. *стављати реплику, одговорити, одговарати на нечије излагање.* — Нису осјећали снаге да успјешно реплицирају. *Р 1946.* »Није с њим нешто било у реду«, реплицира њен муж. *КН 1956.*

рѐпнӣ и **ре́пнӣ,** -ā, -ō *који се односи на реп, који припада репу*: ~ пршљен, ~ пераје, ~ део.

рѐппӣ, -ā, -ō *који се односи на репу, који је од репе*: ~ шећер.

рѐпница ж бот. *назив за биљке из пор. крсташица* **а.** *дичак* Barbarea vulgaris. *Сим. Реч.* **б.** *дивља (пољска) ротква* Raphanus raphanistrum. *И.*

рѐпњāк м **1.** *опанак од коже с репа животиња. Рј. А.* **2.** *врста рибарске мреже. И.* **3.** мн. зоол. *в. плашташи, плаштењаци. ЕЛЗ.*

рѐпњāк м зоол. *врста лептира* Rapilio rapae. *Рј. А.*

рѐпњāк, -а́ка м *врста рибарске мреже с дршком. Р-К Реч.*

рѐпњача ж бот. **1.** *репица (2в). Сим. Реч.* **2.** анат. *репна кост. Бен. Рј.*

репози́ција ж лат. мед. *враћање у нормалан положај преломљене кости или ишчашеног зглоба; враћање киле у трбушну дупљу. МЕП.*

ре́поња м **1.** *онај који има реп* **а.** *репата животиња (обично пас, вук).* — Кад се наклапаш, онда ћемо репоњама. *Сим.* **б.** празн. *човек (који се родио) с репом. Р-К Реч.* **в.** нар. *ђаво. И.* **2.** *сиромах, одрпањац; бедник, слабић.* — Могао је барем два мјесеца не бити босјак и репоња. *Божић.* Ни репом да мрдну. Репоње, без поноса. *Дав.*

репопула́ција ж лат. *поновно настањивање, насељавање.* — Лако ће закључити да им је на уму репопулација земље. *Уј.*

репорта́жа ж фр. *новинарски састав, прилог у коме се нешто приказује, извештај са ширим описом, сликом околности, ситуације и сл.; такво извештавање, писање таквих састава*: фото-репортажа, радио-репортажа, телевизијска репортажа. — Он је слао ... своје нарочите извјестиоце вјеште репортажи. *Риб.* У његовом методу приповедања било је једне врсте репортаже о свакодневници живота. *Глиг.*

репо̀ртāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на репортажу, који је у духу, стилу репортаже.* — Пише о том двије документарно-репортажне књиге. *Р 1946.*

репо̀ртāжно прил. *као у репортажи, у духу, стилу репортаже.* — Те композиције ... су у ствари ... репортажно доживљена скица. *ЛМС 1951.*

репо̀ртēр, -е́ра м фр. *сарадник који прикупља и шаље вести и пише чланке, репортаже за новине, извештилац, извештач.* — Наш репортер ... упутио се у Управу купалишта да сазна хоће ли се нешто учинити за побољшање садашњег стања. *Вј. 1957.* Репортери ... су штампару давали тачно оно што су забележили. *Кнеж. Б.*

репо̀ртēрка ж *жена репортер.*

репо̀ртēркин, -а, -о *који припада репортерки.*

репортéров, -а, -о *који припада репортеру.*

репо̀ртēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на репортере и репортаже.* — Није новинама било суђено да донесу дуге репортерске извештаје. *Андр. И.* Таленат и знање допиру [им] једва за састав репортерских вијести. *Бег.*

репо̀ртēрски прил. *на репортерски начин, као репортери.* — Обликују у припростом језику ... репортерски, само голу збиљу. *Шим. С.*

репортѐрчић м *дем. и ир. од репортер.* — Неки новинарски репортерчић описао је то убиство. *Чол.*

репортѝрати, -òртӣрām сврш. и несврш. *известити, извештавати, опис(ив)ати, приказ(ив)ати догађаје (у новинама); (на)писати репортажу.* — Тако ... не репортира ни славна Алиса Шалек! *Бег.*

рèпортовати, -тујēм сврш. и несврш. *в. репортирати.*

репрезèнтант м лат. *онај који некога или нешто репрезентује, представља, заступа; онај који представља нечије оличење.* — Поздрављам вас као репрезентанта вашега рода. *Кол.* Отрцан и рђаво плаћен, [он] постаје репрезентант свих господара. *Поп. Ј.*

репрезèнтантица, репрезèнтанткиња и **репрезентàнткиња** ж *жена репрезентант, представница, заступница.*

рèпрезентатӣван, -вна, -вно **1.** *који може служити за репрезентацију, углед, који представља високо достигнуће, ниво, домет, узорак, врстан.* — Завршена [је] и велика репрезентативна зграда. *Пол. 1950.* Један од најрепрезентативнијих духова тога ... раздобља несумњиво је Ђордано Бруно. *Анте. 1.* **2.** *који представља, заступа некога, представнички, заступнички.* — Поједина репрезентативна тијела ... па и хрватски сабор, била [су] спремна да прихвате мађарске планове. *Барац.* **3.** *који се односи на спортску репрезентацију*: репрезентативни играч, репрезентативни сусрет.

Изр. репрезентативни систем *уставни систем у коме су носиоци власти представници, заступници грађана, становништва.*

репрезентатӣвац, -вца м *учесник у неком такмичењу који представља одређену земљу, члан државне репрезентације.* — Наш репрезентативац ... заузео је прво место и освојио Феквилдов куп. *Пол. 1950.* Проматрао [је] ... противничког играча који је већ био стари репрезентативац. *Кугл.*

репрезентàтӣвка ж *женска особа репрезентативац.* — У деветој години научио је да игра шах захваљујући мајци ... репрезентативки. *Сп. 1960.*

репрезентатӣвнōст, -ости ж *особина онога што је репрезентативно.*

репрезентàција ж лат. **1. а.** *представништво, скуп представника, заступници (државе, предузећа, установе).* — У држави коју ... по политичкој ... репрезентацији држимо ... аристократском, најшири слојеви ... не осјећају највећега порезнога бремена. *Рад. Стј.* **б.** *изабрана спортска или шаховска екипа као представник државе у међународном такмичењу.* — Наша државна репрезентација је ... постигла многе ... победе. *Шах 1.* **2.** *држање, поступци, подешавање нечега намењено одржавању угледа и достојанства, постизању одређеног утиска (код гостију, у јавности и сл.); трошкови, средства за такве сврхе.* — Све је то било ... намазано ... лаком и бриљантином ... изрежирано и постављено за репрезентацију. *Крл.* Одмах је постављен управник школа ... с платом и додатком на репрезентацију. *Дом.* **3.** поз. ист. *црквено приказивање, црквена драма у средњем веку, мистерij.* — Талијанска репрезентација вади садржај из свега што ... пружа Св. писмо. *Водн.*

репрезентӣрати, -èнтӣрām и **репрèзентовати,** -тујēм несврш. **1. а.** *бити представник (званични, овлашћени, изабрани), заступати.* — Он репрезентира свих педесет момака првог вода. *Крл.* **б.** *бити типичан или узоран представник кога или чега, представљати пример, оличење, представљати узорак нечега.* — Писац [је] ... један од оних који ... репрезентују нашу нову, модерну лирику. *Панд.* Моја ташна стоји испред бисага, натисканих до гуше, да репрезентује товаре. *Бон.* **2.** *обављати нешто репрезентативно, узорно, доприносити угледу нечега.* — Тај човјек ... репрезентира част начелника. *Кос.*

репрèсāлије ж мн. лат. *војне казнене мере које нека држава одн. војна сила предузима против друге земље, територије или против становништва.* — Његов [је] предлог ... да, на име репресалија, аустријска војска ... заузме београдски град. *Јов. С.* Над народом окупатор и усташе врше репресалије. *Ч-М.*

рèпресӣван, -вна, -вно *који се односи на репресију, принуду, присилан, казнени*: репресивна средства, репресивне мере.

репрèснја ж лат. *казнена мера, средство принуде; насилни акт, принуда.* — Предлог закона је остао при гледишту ... да се систем казни, као репресије, има и даље задржати. *Арх. 1926.* Прилике ... пружају појединцима ... могућност избјећи санкције и репресије скупине. *Мј. 1936.*

репри́за ж фр. **1.** поз. *понављање, поновно извођење неке представе, обично прва представа после премијере.* — Ова је реприза била двије године иза премијере. *Водн.* фиг. Свака мајка схвата своју репризу материнства као генералну пробу света. *Дав.* **2.** муз. *последњи, трећи одсек у композицији сонатног облика, у коме се понављају главне теме изложене у првом одсеку, експозицији.*

репризи́рати, -ӣзӣрām сврш. и несврш. *да(ва)ти репризу чега, поновно извести, изводити.* — Телевизијска комедија »Далеко је Аустралија« одушевила је гледаоце па је била чак и репризирана. *Б 1970.*

рèпрӣзнӣ, -ā, -ō *који се односи на репризе.*

рѐпробатѝван, -вна, -вно *који има карактер репробације, који одбацује, одбија, осуђује.*

рѐпробатѝвно прил. *с одбијањем, осудом, репробацијом.* — Тај прецизан стил обично [је] означиван ... репробативно мишљеним називом барок. *Комб.*

репроба́ција ж лат. **1.** *одбацивање, неодобравање, осуђивање.* **2.** црквено *осуда, проклетство, анатема.*

репрòдуковање с *гл. им. од репродуковати (се).*

репрòдуковати, -кујем свр. и несвр. = репродуцирати **1. а.** *поново оствари(ва)ти, произвести, производити; поново оживити, оживљавати, применити, примењивати:* ~ звук, ~ глас, ~ слова. — Машта је ... стекла и више градива ... и већу способност да ... прецизније репродукује само градиво. *Поп. Б.* **б.** *извести, изводити готово, туђе дело (музичко, драмско).* **2.** *штампањем или другом графичком техником умножити, умножавати, (на)правити копију, отисак нечега (слике, фотографије).* — Фотографија ... се већ више ни репродуковати ... не може. *ЛМС 1951.*

~ **се** = репродуцирати се **а.** *поново наста(ја)ти, обновити се, обнављати се.* **б.** биол. *створити, стварати, оставити, остављати иза себе потомство.*

рѐпродуктѝван, -вна, -вно *који се односи на репродукцију, који поново производи, ствара.* Изр. репродуктивне уметности *уметности којима се изводи, представља већ створено дело (глума, рецитација, певање, свирање);* репродуктивни уметник *уметник који сам не ствара, него изводи туђа дела, уметник извођач (глумац, певач, музичар итд.).*

репродуктѝвац, -вца м разг. *репродуктивни уметник, извођач уметничког дела.*

репродȕкција ж лат. **1. а.** *понављање, поновно остваривање; поновно оживљавање.* — За репродукцију звука узимају [се] направе које се оснивају на електромагнетизму. *Физ. 1.* У његовом приповедању има ... много ... репродукције стварности без одабирања. *Глиг.* Сећање се ... састоји или у непосредном задржавању слике једног утиска или у моћи репродукције те слике, пошто је утисак ишчезао. *Петрон.* **б.** *извођење туђег дела (музичког, књижевног).* — На висок степен хорске репродукције подигао [је] ... хор Београдског певачког друштва. *Коњов.* **2. а.** *поновно ликовно представљање, копирање, умножавање.* **б.** *штампањем или другим поступком умножен цртеж, слика, фотографија; копија, отисак.* — Имао [је] репродукције и фотографије фресака. *Сек.* Вјешају по зидовима ... репродукције старинских бакрореза. *Козарч.* **3.** биол. *стварање потомства, множење, размножавање, расплођавање.* — [Јегуља] је већ стигла на своје плодиште и задовољила природни нагон за репродукцију. *Петр. М.* **4.** екон. *поновна производња, понављање производног процеса; обнављање (производних средстава, капитала, вредности) у процесу производње,* — Друштвени продукт се дијели на: фонд репродукције ... и фонд потрошње. *Комун. 1951.* Живимо ... у вријеме коме није сврха продукција робе него репродукција капитала. *Крл.*

Изр. екон. проста ~ *поновна производња у непромењеним размерама, када се обим производње не мења из једног периода у други;* проширена ~ *поновна производња у увећаним размерама, када обим производње расте из једног временског периода у други.*

рѐпродукциòни, -ā, -ō *који се односи на репродукцију.* — Повећан [је] увоз репродукционог материјала. *Пол. 1958.*

репродȕцент м *онај који нешто репродукује, који поново производи, поново ствара.*

репродуци́рање с *гл. им. од репродуцирати (се).*

репродуци́рати (се), -у̀цӣрām (се) свр. и несвр. = репродуковати (се). — Телефони ... не репродуцирају јасно поједине слогове. *Јонке.* То би се ... могло репродуцирати само ... тонфилмом. *Бат.* Упуштао се ... и у опширнија разлагања политичке природе, репродуцирајући при том ... мисли свога тате. *Кол.*

рѐпроматерѝјāл, -јала м (скраћ. за репродукциони материјал) *материјал (сировине, полупрерађевине, делови) потребан за производњу, израду коначних производа.* — Кокс ... дели судбину свих сировина и репроматеријала у најјачим индустријским земљама. *НИН 1970.*

рептѝли м мн. (јд. рѐптӣл, -и́ла) лат. зоол. *разред кичмењака у који спадају гуштери, змије, корњаче и крокодили, гмизавци, гмазови* Reptilia. — Њих уједају инсекти, змије и рептили. *Сим.*

рѐптӣлије ж мн. зоол. *в. рептили.* — Само ... се гадите ... ових амфибија, рептилија и риба. *Мил.*

репу̀блика ж лат. *држава, државна јединица (самостална или у оквиру федералне државе) у којој се највиша власт не преноси наслеђем и не ограничава као искључиво право одређене владајуће породице, династије;* супр. монархија: аристократска ~, буржоаска ~, демократска ~, социјалистичка ~, федеративна ~.

Изр. књижевна (књижевничка) ~ *књижевници, књижевни свет.*

репу̀блика̀нац, -нца м *присталица републике као облика владавине; присталица, члан странке која у свом програму (обично и у имену) истиче привржености републици.* — Он је видео у Марковићу ... опасног ... републиканца. *Јов. С.* Сурово се обрачунавао с републиканцима. *ОП 2.*

репу̀блика̀низам, -зма м = републиканство *политичко опредељење за републику, идеја о републици као пожељном државном уређењу.* — Он није много разбирао о републиканизму агената које [је] употребљавао. *Јов. С.* У њему [се] стао да креће читав комплекс варијација о републиканизму. *Крл.*

репу̀блика̀нка ж *жена републиканац.*

репу̀блика̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на републику (као систем), републиканизам и републиканце:* ~ странка, ~ систем (владавине), ~ уређење, ~ кандидат.

репу̀блика̀ство с = републиканизам. — Они су се борили за нешто између Радићевог републиканства и Прибићевићевог монархистичког централизма. *Риб.*

репу̀бличкӣ, -ā, -ō *који се односи на републику (републике), који припада републици:* ~ закон, ~ делегат, ~ првенство.

репу̀бличнӣ, -ā, -ō *републички; републикански.* — Концентрирала се сва власт ... у рукама способних људи, а ... није [се] промијенило републично уређење. *Пов. 2.*

рѐпӯ(в) *в. репух.*

репудија̀ција ж лат. *одбијање, одбацивање, непризнавање (држављанства, наслеђа и сл.). Кл. Рј.*

рѐпузӣван, -вна, -вно *који се односи на репулзију, који одбија, одбојан.* — Природа и настаје као продукт ... привлачних ... и одбојних (репулзивних) сила. *Ант. 1.* Одбојне или репулзивне силе ... дејствују непосредно на даљину. *Петр. В.*

репу̀лзија ж лат. *одбојно дејство, одбијање; одбацивање, негативан одговор. Кл. Рј.*

репулс- *в. репулз-.*

рѐпуља ж бот. **а.** *врста траве* Asparagus asparagoides. *Сим. Реч.* **б.** *в. попино прасе.* — Закасњела зоб сва се жутјела од репуље. *Бен.* **в.** *в. кроцањ. Сим. Реч.*

репу̀њача ж бот. *врста биљке из пор. главочика, влашка салата* Lapsana communis. *Сим. Реч.*

репу̀рина[1] ж *аугм. и пеј. од реп.*

репу̀рина[2] ж *аугм. и пеј. од репа.*

репута̀ција ж лат. *глас (обично повољан, ако није изричито речено супротно) који неко или нешто има у друштву, јавности, углед, реноме.* — То [је] човек са утврђеном репутацијом највећег лажова. *Андр. И.* Он је ... умјетник од угледа и репутације. *Крл.*

рѐпӯх, -ýха м бот. **а.** *лопух (а). Сим. Реч.* **б.** *подбел* Tussilago farfara. *И.* **в.** *биљка из пор. главочика, чичак* Lappa, L. major. *И.* **г.** *чкаљ (магареће). И.*

рѐпуш м бот. **а.** *репух(а). Сим. Реч.* **б.** *репух (в). И.*

рѐпуша ж бот. **а.** *једногодишња биљка из пор. крсташица с великим љубичастим цветовима* Moricandia arvensis. *ЕЛЗ.* **б.** *лопух (а). Сим. Реч.*

репу́шац, -шца м бот. **а.** *једногодишња или вишегодишња зељаста биљка из пор. крсташица са жутим цветовима* Bunias erucago. *ЕЛЗ.* **б.** *в. звончић (2а). Сим. Реч.*

репу̀шина ж бот. **а.** *в. репух (в). Сим. Реч.* **б.** *аугм. од репух. Вук Рј.*

репу̀шњача ж бот. *врста биљке из пор. главочика* Erigeron. *Сим. Реч.*

ре́рн м *в. рерна.* — У соби је ко у рерну ... врућина ми је. *Срем.*

ре́рна ж нем. варв. *затворени део штедњака у којем се пече, пећница.* — Бишофсброт у »рерни« мора да је већ ... доста печен. *Ивак.*

рѐс м песн. *урес, украс.* — Хоћу младост златним урешену ресом. *Бој.* Видјех ... смарагда рес на плочи кризолита. *Наз.*

ре́са ж **1.** *дугуљаста, обично висећа цваст неких биљака (слична класу), маца.* — Орах, леска, дуд и кестен имају ... непотпуне цветове сложене у клас, који се назива маца или реса. *Тод.* Маслина се ресом оспе. *Павл.* **2. а.** *ресица (2а).* — Дубоко у устима ... од мека непца наниже спушта [се] реса. *Батут.* **б.** *кожнати висећи израштај (по један са сваке стране) под грлом козе. Вук Рј.* **в.** *кожнати висећи израштај (сличан крести, по један са сваке стране) на глави кокоши.* — Кокош има на глави ... кресту, а са стране ... лица висе јој двије кожнате ресе. *Финк.* **г.** *доњи део човечјег уха.* — Велики сребрни колути отомбољили му ... ушне ресе. *Креш.* **3.** *врпца или нит која слободно виси на нечему (на завеси, шалу и сл.) и обично служи као украс; кита, ројта.* — Чупка ресе на кошуљи и не говори ништа. *Лаз. Л.* Ките им [коњима] падају до кољена и ресе до очију. *Наз.*

рѐсав, -а, -о *који има ресе, ките, ројте.* — Свуд ... миндерлуци застрти зеленим ресавим тканинама. *Ком.*

Рѐсава ж **а.** геогр. *крај у СР Србији у сливу реке Ресаве, десне притоке Мораве.* **б.** *раније име манастира Манасије.*

Ресава̀ц, -вца м *човек из Ресаве;* ист. *припадник ресавске школе.*

рèсāвскӣ и **рèсавскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Ресаву и Ресавце.*

Изр. ~ школа ист. *књижевни одн. писарски центар у доба српских деспота у манастиру Ресави (Манасији), у коме су преписиване старе књиге и вршена ортографска и др. ревизија текста;* фиг. *они који много преписују, преписивачи.*

рèсан, -сна, -сно песн. *украшен, накићен.* — Свемоћни целов ... пада ... на ресна недра њена. *Марк. Д.*

ресàнӣк, -и́ка м покр. *гуњ с чупама, ресастим нитима изнутра.* — Сваки се обукао у чисто рубље, на плећима ... велики гуњ »ресаник«. *Вес.*

рèсāње с *гл. им. од ресати.*

рèсаст, -а, -о *сличан реси, ресама; који има ресе, ресат:* ~ коза. — Презрела ресаста трска уморно се савијала. *Моск.* Ледени зрак шибну га капима кише као ресастим бичем. *Божић.*

рèсат и **рèсат,** -а, -о *који има ресе:* ~ коза. — Забрађена [је] великом ... ресатом марамом. *Бур.*

рèсати, -ām несврш. *пуштати, добивати ресе (о биљкама).* — Нека само кукуруз реса, па ће ... бити берићета. *Рад. Д.*

ресèкција ж лат. мед. *одстрањење неког оболелог дела организма оперативним, хирургијским путем, исецање, опсецање.* — Хирург ... сврши ресекцију горње вилице. *Пол. 1958.* Ја сам јутрос имала ресекцију коријена [зуба]. *Крл.*

ресецúрати, -èцӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити ресекцију, (и)сећи, (од)сећи, оперисати.*

рèсӣдуум м лат. **1.** хем. *остатак од сагоревања, испарења, талог.* — фиг. У непознатим угловима хисторије књижевности живе »они« као ресидууми непроучених дана. *Уј.* **2.** мед. *трајно заостала последица неке болести или повреде (смањење физичке снаге, атрофија мишића и сл.). ЕЛЗ.*

рèсина ж **1.** *аугм. и пеј. од реса.* **2.** бот. **а.** *врста биљке* Ceratophyllum. — Големи су сплетови ресине висјели по назубљеним ... стијенама. *Креш.* **б.** *врста водене биљке, таласиње* Potamogeton, P. natans. — У дубоким је браздама ... стајала пљеснива вода покрита зеленим ресинама. *Бен.*

ресѝтāл, -ала м фр. = рецитал **1.** *рецитација.* **2.** *солистички наступ музичара, соло-концерт.*

рéсити, рèсӣм несврш. **а.** *китити, украшавати, улепшавати.* — Врат му реси ланац од бриједозелена нефрита. *Креш.* **б.** *бити својствен некоме (о нечему што се сматра дичним, узорним), дичити, одликовати, красити.* — Благо оном кога ресе части. *Крањч. С.* Одлике и врлине ... ретко када ресе данашње политичке магнате. *Цар М.*

~ **се** *повр.* — Ливадо умилна, цвећем се не реси! *Јакш. Ђ.*

реси́тити, рèсӣтӣм сврш. покр. *рашчистити, раскрстити, ликвидирати нешто.* — Давно је реситио рачуне са друштвом. *Ранк.*

рèсица ж **1.** *дем. од реса.* — Дичит ће се новим бичем са ... ресицом. *Гор.* **2.** анат. **а.** *продужетак задњег краја меког непца у ждрело у облику месната, покретног језичка* uvula. — Пјевачи разјапе уста до ресица. *Лал.* **б.** мн. *изданци слузнице на танком цреву* villi intestinales. *ЕЛЗ.*

рèсичāри м мн. (јд. рèсичāр) зоол. *ресокрилци. ЕЛЗ.*

рèсичнӣ, -ā, -ō *који се односи на ресицу.*

рèскав, -а, -о **1.** *резак, оштар, пискав (о гласу, звуку).* — Професор ... рескавим, дигнутим гласом прекиде [говор]. *Петр. В.* **2.** *рескаст.* — Вирили су рескави уреси ... покрова. *Ком.*

рèскāње с *гл. им. од рескати.*

рèскаст, -а, -о *изрецкан, нарецкан, рецкав.* — Лишће је ... рескасто и на кратким петељкама. *Тод.*

рèскати, -ām несврш. *дем. од резати.* — Полице ... је обложила и уресила ... симетрично ресканим папирима и чипкама. *Петр. В.*

рèскӣ, -ā, -ō *одр. од резак.*

рèскӣр, -и́ра м *ризик.*

рески́рати, рèскӣрām сврш. и несврш. фр. = рискирати *ставити, стављати на коцку; изложити се, излагати се опасности:* ~ живот(ом), ~ имовином. — На концу конца и он је рескирао. *Матош.* Ко се затекне у двориште, рескира да буде убијен без опомене. *Јак.*

рèско прил. *на резак начин, оштро, продорно; опоро, кисело.* — Точкови су ... реско одзвањали. *Ћос. Б.* Негдје су птице реско цвркутале. *Торб.* Мића га погледа реско. *Дав.* Кнез се смије реско, изазовно. *Нех.*

рèскӧст, -ости **и рескӧћа** ж *особина онога што је реско.* — У њему преовлађује нека интелектуална рескост. *Богдан.* Слатка рескост ... вина разбуја нам ... машту. *Коз. Ј.* У рескоћи својих опажања Ковачић је створио низ типова необично живих и ... јединствених. *Барац.*

рèскрипт м лат. **а.** *наредба, распис власти.* — Онда су били распуштени превишњим рескриптом. *Крл.* Забашури све ... прочитав рескрипт команданта града. *Црњ.* **б.** ист. *у царском Риму писмени царев одговор на нејасна правна питања. ЕЛЗ.*

рѐсма ж *в. решма.*

рѐснат и **рѐснат,** -а, -о *који има ресе.* — Бијели уски завјесни дувак уз дуљину [је] реснат. *Љуб.*

реснàтице и **рѐснатице** ж мн. (јд. -ица) бот. *биљке чија је цваст ресa* Amentaceae.

рѐснӣк м бот. *биљка из пор. главочика, устук* Eupatorium cannabinum. *Сим. Реч.*

рѐсница ж бот. *в. боровница. Рј. А.*

ресокри́лци, -о̀крӣлāцā и **ресо̀крӣлци,** -рилāцā м мн. (јд. ресокри́лац, -лца и ресо̀крилац, -ӣлца); зоол. *ред ситних инсеката (биљних штеточина) дугуљаста тела и (обично) са два пара уских крила* Thysanoptera. *ЕЛЗ.*

ресонàнта и **ресонàнца** ж *в. резонанца.*

ресо̀пёрке ж мн. (јд. ресо̀пёрка) зоол. *подразред девонских риба коштуњача, од којих се сачувао до данас само један облик. ЕЛЗ.*

рѐсо̄р, -о́ра м фр. *подручје делатности, делокруг, област надлежности; огранак државне управе с министром на челу.* — Преглед свих службеника сложен [је] по ... ресорима. *Шов.* Шубашић добио је у тој влади ресор спољних послова. *Марј. Ј.*

ресорбѐнције ж мн. *средства која убрзавају ресорпцију, а примењују се при хроничним запаљењима и ексудатима (најчешће јод и његове соли). ЕЛЗ.*

ресорби́рати, -о̀рбӣрām и **рѐсорбовати,** -бујēм сврш. и несврш. *упи(ја)ти, усиса(ва)ти.* — Цијевне ресице не могу ресорбирати бјеланчевине. *НЧ.*

рѐсо̄рнӣ, -ā, -о̄ *који се односи на ресоре:* ~ министар.

рѐсорптӣван, -вна, -вно *који ресорбује, упија, способан да упија, усисава.* — фиг. Та ... друштвена формација није могла имати јаку ресорптивну моћ. *Баб.*

ресо̀рпција ж лат. *упијање, увлачење, усисавање.* — фиг. [Она ће] тај страни утјецај ... ресорпцијом претворити у своје. *Баб.*

ресошкр̀жњаче ж мн. зоол. *врста морских риба из реда мекоперки чије коштане плочице на телу често имају бодљасте наставке. ЕЛЗ.*

рѐспект м лат. *поштовање, уважавање, обзирно узимање у обзир; обзиран став према некоме, устручавање или бојазан од некога.* — Сви га посматрају с дубоким респектом. *Крл.* Газда је ... имао респекта од Данила. *Петр. В.*

рѐспектабӣлан, -лна, -лно *који изазива респект, уважавање; о којему се мора озбиљно водити рачуна, импресиван.* — Немојмо претресати ствари које су на око респектабилне. *Уј.* Цена књиге је данас врло респектабилна. *Пол. 1958.*

респектабӣлнӧст, -ости ж *особина, својство онога што је респектабилно.* — [Он] признаје надмоћ ... и респектабилност старијег брата. *Адум.*

рѐспектӣван, -вна, -вно лат. (обично одр.) *који се има у виду, дāтӣ, односни, дотични.* — Правац ... разматрања састојао би се ... у мумификацији ... респективнога корпус деликти. *Ков. А.*

рѐспектӣве (често скраћено: resp.) прил. лат. *односно, или (кад је реч о алтернативним или истозначним појмовима).* — Обиље и сиромаштво — респективе — туга и веселье. *Божић.*

респекти́рање с *гл. им. од респектирати (се).*

респекти́рати, -ѐктӣрām сврш. и несврш. лат = респектовати *односити се с респектом, имати обзира према коме или чему, уважити, уважавати.* — Увијек [сам] ... респектирао њихове чежње и жеље. *Јонке.* Најважнија одредба природног права гласи да треба респектирати уговоре. *Петрон.*

~ **се** *уз. повр.* = респектовати се.

рѐспектовање с *гл. им. од респектовати (се).*

рѐспектовати (се), -тујēм (се) сврш. и несврш. = респектирати (се). — Сила се респектује само кад се верује у њену трајност. *Петр. В.*

рѐспектуо̄зан, -зна, -зно *који изазива респект, поштовање, који оставља јак утисак.* — Текелијанум ... са оним респектуозним романским колонадама ... нисам видео. *Леск. М.*

респи́рāтор м *направа која се ставља на уста и на нос да би се спречило непосредно продирање сувише хладног или загађеног ваздуха, као и за дисање под водом.*

респира́ција ж лат. **1.** *дисање (удисање, инспирација и издисање, експирација).* — Агонија је била ... кратка с врло брзим респирацијама. *Крл.* Лишће је најподеснији орган за дисање, респирацију. *Тод.* **2.** *испаравање (воде).*

рѐспирацио̄нӣ, -ā, -о̄ *који се односи на респирацију, који служи за дисање:* ~ органи.

респири́рати, -ӣрāм сврш. и несврш. *дисати, одахнути; испари(ва)ти се.*

респицӣјент м лат. **а.** *извештилац.* **б.** ист. *старешина одељка финансијске страже (као службеник финансијске струке).*

рѐспондибӣлан, -лна, -лно *одговарајући, прикладан, подударан.*

респонди́рати, -о̀ндӣрām сврш. и несврш. лат. *одговорити, одговарати, подударити се, подударати се.*

респо̀нзо̄рӣј, -ија и **респо̀нзо̄ријум** м лат. *збирка одговора на свештеникову мо-*

литву при католичком богослужењу, миси. — Једнолик шапат тихих респонзорија слуша вијенац тустих аморета. *Визн.*

рѐст м варв. *непотрошени остатак, рестл; остатак у рачуну (нпр. при враћању дуга, кусур и сл.).* — фиг. Дух је остатак, рест, непотрошене снаге живота и душе. *Кнеж. Б.*

рѐстати, -ā̄м несврш. нем. варв. кув. = рестовати *пржити на масти, уљу.*

рестаурàтēр, -ера м = ресторатер *власник рестаурације, ресторана, гостионичар.*

рестаўрàтор м лат. **1.** *стручњак за рестаурацију, обнављање старих уметничких дела, споменика културе (грађевина, кипова, слика и сл.).* — Планирана [је] израда правилника ... о државним испитима за ... рестауратоpе и кустосе музеја. *Б 1957.* **2.** *приспалица рестаурације, обнављања оборено поретка.*

рестаура́ција[1] ж лат. **1.** *поновно успостављање нечега што је уништено, пропало, обнова (уопште); поновно успостављање, обнова оборено друштвеног поретка; враћање на престо свргнуте династије.* — Сваки покушај рестаурације монархије пријетио је да изазове нову револуцију. *ОП 2.* Њихова радња [драмских писаца] пада у време рестаурације Стјуарта на енглески престо. *Нед.* **2.** *поправка, обнављање уметничких дела, споменика културе, тако да опет добију првобитни изглед.* — Платно [је] прилично оштећено неуком рестаурацијом. *Крл.*

рестаура́ција[2] ж *боља гостионица, ресторан.* — Сви локали, рестаурације, кавane ... били су ... пуни свијета. *Обз. 1936.*

рестаури́рање с *гл. им. од рестаурирати (се).*

рестаури́рати, -ўрӣрām сврш. и несврш. **1.** *поново успоставити, успостављати нешто старо, минуло, уништено; обновити, обнављати некадашњи друштвени поредак.* — Породица је она ... база на којој се може рестаурирати поратна .. Европа. *Крл.* **2.** *поправити, поправљати, обновити, обнављати, поново створити, стварати оштећени или уништени споменик културе (грађевину, кип, слику и сл.).* — Наше су цркве изванредне ... спремају се да их рестаурирају. *Крањч. Стј.* Портрет је ... неколико пута био рестауриран. *Шов.*

~ **се** *поправити, поправљати свој положај (имовинско стање, углед и сл.).* — Рестаурирао сам се мало да бих оправдао назив који се кочи уз име хотела. *Куш.* Тако ће се рестаурирати у очима ... јавног мнења које га је држало за леншшину. *Срем.*

рестаўрисање с *гл. им. од рестаурисати (се).*

рестаўрисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *в. рестаурирати (се).*

рестѐла ж тал. покр. *лежај са разређеним даскама (обично на двоспратном или троспратном кревету).* — Стиснеш се у »крпама« на рестели, тупо зуриш ... предан сновима. *Ђон.*

ре́сти и **рѐсти,** ре́стēм несврш. дијал. *в. расти.* — Знаш да у свакога оца синови ресту по реду. *Павл.*

реституи́рање с *гл. им. од реституирати (се).*

реституи́рати, -ўрӣрām сврш. и несврш. = реституисати **1.** *(из)вршити реституцију нечега, поново успоставити, успостављати, обновити, обнављати, вратити, враћати у првобитно стање.* — Спиноза ... реституира на своме пантеистичком схватању све оне захтеве које религијска душа ставља на божанство. *Петрон.* **2.** *в. реституирати се.* — Нове биљке могу реституирати ... из стабљике ... и из листа. *Бот.*

~ **се** = реституисати се *доживети, доживљавати реституцију, вратити се, враћати се у првобитни облик, обновити се, обнављати се.*

реституи́сање с *гл. им. од реституисати (се).*

реституи́сати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. = реституирати (се). — Ваздух ... убрзава опток материје и реституише организам. *Лаз. Л.*

реституција ж лат. **1. а.** *успостављање пређашњег стања, обнављање, обнова; поновна актуализација.* — Реституција других ауторитета на пољу научном ... поред Аристотела била је ... слаба. *Петрон.* **б.** правн. *враћање у пређашње правно стање; успостављање нарушеног права.* **2.** биол. *успостављање целовитог организма израстањем изгубљеног дела, одн. израстањем из очуваног дела, регенерација.*

реституцијски, реституционалнӣ и **рѐституционалнӣ,** -ā, -ō *реституциони.* — Реституционални едикт вриједи само за земље присвојене послије 1624. *Пов. 2.*

рѐституционӣ, -ā, -ō *који се односи на реституцију, поновно успостављање, обнављање.* — Реституционо множење биљака искоришћује се врло много у воћарству. *Бот.*

рѐстл м фр.-нем. варв. *оно што преостане, неутрошени остатак (нарочито остатак тканине, који се јефтиније продаје).* — фиг. Они други, тај велики рестл човечанства ... нађу ... компромисе између добра и зла. *Уск.*

рѐсто с и м (обично непром.) варв. *оно што је (пре)остало, остатак.* — Може одмах кућу да му преда, сав ресто новац да прими. *Станк.*

рѐстовати, -тујѐм несврш. нем. варв. кув. = рестати.

рестòрāн, -āна м фр. *угоститељска радња у којој се може добити јело и пиће, гостионица*: млечни ~, експрес ~.

рестòрāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на ресторане, који припада ресторану*: ~ кухиња, ~ момак.

ресторàнчић м *дем. од ресторан.* — Навече је ... сједио у неком малом рибљем ресторанчићу. *Десн.*

ресторàтēр, -ера м фр. = рестауратер. — Двојица ... су преговарали са ресторатером да нас услуже ... топлим јелом. *Јак.*

ресторāција ж *ресторан, рестаурација*[2]. — Улазите ... у ресторацију на чашу пива. *Дом.*

рѐстриктӣван, -вна, -вно *који се односи на рестрикцију, који ограничава, сужава, ограничавајући.* — Рестриктивне мере треба да буду предузете само у изузетним случајевима. *Пол. 1958.*

рѐстриктӣвно прил. *на рестриктиван начин, као ограничење.* — Прописе новога закона о штампи тумаче рестриктивно и уз настојање да се ... получи циљ убрзања поступка. *Мј. 1926.*

рестрѝкција ж лат. *ограничење, смањивање, сужавање.* — Крену у земљу за коју постоји обичајна рестрикција на паспорима. *Уј.*

рестрикционѝстичкӣ, -ā, -ō *којему су својствене рестрикције, рестриктиван.* — Приморање владу да појача рестрикционистичку политику у ... привреди. *Б 1958.*

рестринги́рати, -ѝнгӣрām сврш. и несврш. *подврћи, подвргавати рестрикцији, ограничити, ограничавати, сузити, сужавати.* — Огромно је поље рада ... и то треба рестрингирати. *Кол.* Поче он ... круг својих мисли рестринговати на јагњећу плећку. *Лаз. Л.*

рѐсуља ж бот. **а.** *биљка из пор. млечика* Mercurialis. *Бен. Рј.* **б.** *в. вресак. Сим. Реч.*

ресуми́рати, -ѝмӣрām сврш. и несврш. *в. резимирати.*

ресурѐкција ж лат. *резурекција.*

рѐсурс м (обично мн.) фр. *средства, залихе; извори прихода.*

ретаблѝрати, -àблӣрām сврш. и несврш. лат. *вратити, враћати у пређашње стање, наново оспособити, оспособљавати, обновити, обнављати.*

~ **се** *повр.*

ретардàција ж лат. *успорење, успоравање; кашњење, одуговлачење, одгађање.* — Опис путовања ... као ретардација главне радње најзгоднија [је] прилика за пјесника да с главном радњом повеже и неколико споредних. *Комб.*

рѐтардацијōнӣ, -ā, -ō *који се односи на ретардацију, успоравање, кашњење.* — Бранилац при повлачењу ... минира минама ретардационог (касног) дејства. *Пол. 1959.*

ретарди́рати, -àрдӣрām сврш. и несврш. *заста(ја)ти при нечему, успорити, успоравати; (за)каснити.* — Она је ... пратила његове кретње и малко ретардирала типкањем. *Бег.*

ретѐнција ж лат. **1.** *задржавање, ускраћивање повратка (туђе ствари).* **2.** псих. *способност задржавања доживљаја у свести, памћење.* — Ретенција утисака сматра [се] физиолошком функцијом. *Псих.*

ретери́рати, -èрӣрām сврш. и несврш. лат. = ретирирати *повући се, повлачити се, измаћи се, измицати се, одступити, одступати.* — Ако у тим савестима има чега неугодног ... ја сам увек готов да ретерирам. *Нуш.*

~ **се** *в. ретерирати.* — Кад год је покушао да то искористи, онда се Гига ретерирала. *Бег.*

рѐтина ж лат. анат. *мрежњача, мрежница (ока).* — Слепимо од ... електричне »боген-лампе«; она нам боде ... ретине. *Петр. В.*

ретинѝтис и **ретнѝтис** м мед. *запаљење, упала ретине, мрежњаче.*

ретири́рати, -ѝрӣрām сврш. и несврш. = ретерирати.

рѐтко и **ре́тко** (комп. рѐђē и рѐђе), ијек. ри̏јетко и ријѐтко, прил. **1.** *на већој удаљености, одстојању једно од другога, не густо*: ~ посадити, ~ распоређени. **2.** *у великим временским размацима, не често.* — Лајао је пас, ријетко, лијено, промукло. *Сиј.* У село је ријетко долазио. *Гор.* **3. а.** *као мало који други, необично, изузетно*: ~ способан младић, ~ добар човек. — Наш ... књижевни језик ... стоји на ретко уједначеној основици. *Бел.* **б.** *са упитно-односним заменицама и прилозима означава изузетност, реткост нечега*: ~ који, ~ где, ~ кад. — Од то доба Французи ретко што преводе са немачкога. *Нен. Љ.* Сједи дружба мрко, ријетко тко шта вели. *Вел.*

ретклист, -а, -о *који има ретко, прорeђену лишће.* — Ретколисту [оскорушу] ... чувао [је] за украс дворишта. *Рад. Д.*

ре́ткōст, -ости, ијек. ри̏јѐткōст, ж **1.** *особина онога што је ретко, ретко јављање.* — У варошима ... је забрањена употреба аутомобила ... због реткости и ускости путева. *Петр. М.* **2.** *ретка, необична ствар, ретка, изузетна појава.* — Овдје су излазиле ... новине, што је у оно вријеме била ријеткост. *ОП 1.*

ретко̀ћа, ијек. рјетко̀ћа, ж *особина, стање онога што је ретко, разређено; реткост (1).*

рѐткӯш, -у́ша м покр. *врста ретког платна. Рј. А.*

ре̂тор м *говорник, беседник; вештак у говорништву.* — Он није само филозоф него и ретор. *Баз.*

ретòрзија ж лат. *узвраћање на нанесену увреду увредом, враћање истом мером; противмера, противударац.* — Не може ... одвагнути што је заправо увреда, а што реторзија. *Крл.*

реторѝзам, -зма м **1.** *реторски украс, елеменат реторике.* **2.** *реторско, беседничко изражавање; претерано китњаст говор, слаткоречивост:* говорити без реторизма.

ретòрика ж грч. **1.** *теорија говорништва, наука о говорништву; вештина лепог, сликовитог, убедљивог изражавања, говорења.* — По правилима реторике говорник треба да има леп, китњаст стил. *Дом.* О његовој реторици, о њему као стилисту ... требало би говорити одвојено. *Крл.* **2.** *звучне али бесадржајне речи, китњасто или патетично излагање.* — Те биографије прерадио је ... Теодосије, очистивши их од патоса и реторике. *Барац.*

ретòричан, -чна, -чно *који се оснива на правилима реторике, који садржи елементе реторике, говорничког изражавања; китњаст, красноречив.* — Дијалози су у овом делу ... свечано реторични. *Глиг.* Питања нису ни ... патетична ни реторична. *Бат.*

ретòрича̄р м *онај који се бави реториком, који учи реторику.* — Реторичари нису могли да им [сатирама] ухвате битну одлику. *Поп. Б.* Граматичари, реторичари ... и богослови ... су се вукли у школу. *Шов.*

ретòричкӣ, -ā, -ō *који се односи на реторику; реторичан.* — Ту су ... свршили реторичке науке. *Водн.* Песничко дело може да се одрече сваког реторичког гизда. *Цар М.*

ретòрично прил. *на реторичан начин, красноречиво, патетично.* — Назор је превео ... реторично и поетизирано. *Шим. С.*

ретòрично̄ст, -ости ж *особина онога што је реторично.* — Млађи су упозоравали на ... реторичност и празнину ... новијих дјела. *Барац.*

реторома̀нија ж грч. *претерана склоност реторици, патетичном или китњастом изражавању.* — Та ретороманија није Иштванића ни касније минула. *Шен.*

ре̂торскӣ, -ā, -ō *који се односи на реторе и на реторику, беседнички:* ~ израз, ~ питање. — Не могу је [песму] спасти ни реторска снага ни истинске стилистичке лепоте. *Поп. Б.* С много реторског жара и дара ... увјерава управитеља ... да му новци баш долазе. *Кол.*

ре̂торски прил. *на реторски начин, реторично.* — Почео је да говори ... разувучено, реторски. *Крл.* Лакше [је] писати китњасто и реторски но просто. *Нед.*

ре̂торство с *особина онога што је реторско, реторичност; реторично, китњасто, патетично изражавање.* — То ... звучи као голо реторство, али то није тако. *Кнеж. Б.*

рѐто̄рта ж лат. **1.** *стаклена, метална или порцуланска посуда у облику лопте с дугим надоле повијеним грлићем, која служи за хемијске опите (при дестилацији као загревна посуда).* **2.** *у металургији суд од метала или ватросталне керамике за производњу цинка или живе из руде. МЕП.* **3.** *затворена комора од ватросталног материјала за прераду угља, посебно за производњу кокса. И.*

рѐто̄ртнӣ, -ā, -ō *који се односи на реторту;* исп. реторта (3). — Купујемо угаљ ретортни од четинара. *Пол. 1959.*

рѐтре̄т, -е́та м фр. воји. *трубни знак повечерја (код коњице у неким војскама).* — Стао [се] ... таласати ... звук ретрета, те војничке успаванке. *Матош.*

ретро- *префикс са значењем: натраг, назад, уназад, унатраг:* ретроактиван, ретроградан, ретроспектива.

рѐтроактӣван, -вна, -вно лат. *који делује унатраг, који има повратну снагу, повратно дејство:* ~ деловање закона. — Говорио је о доношењу уредаба са ретроактивним дејством. *Пол. 1957.* Њено касније рјешење има ретроактивну моћ. *Ват.*

рѐтроактӣвно прил. *на ретроактиван начин, делујући уназад.* — Амнестија дјелује ретроактивно и ослобађа кривца од свију ... посљедица кривичног дјела. *Мј. 1926.*

ретроактѝвно̄ст, -ости ж *особина онога што је ретроактивно, повратно дејство.*

рѐтроградан и **ретрògрaдан,** -дна, -дно лат. **1.** *који иде(у)назад.* — Изгледа привидно да се планета [Марс] враћа натраг (ретроградно кретање). *Петрон.* **2.** *који опада, слаби, који се погоршава.* — Сан ... је прастари рецепт у свим ретроградним душевним устројењима. *Уј.*

ретроспектѝва ж лат. **1.** = ретроспекција *осврт на некадашње околности и збивања, подсећање, поглед уназад; у приповедању, филму и сл., преношење радње у неко даље време, одакле се казивање враћа на раније догађаје, хронолошка инверзија;* исп. ретроспективан. — Значајно је ... учинити малу ретроспективу на развитак ... хрватске поезије. *Ж 1955.* **2.** *накнадно сагледавање, касније перспектива при разматрању неке ситуације у*

прошлости. — Данас, из ретроспективе, самоме себи изгледам у оној својој варијанти недораслим. *Крл.*

рѐтроспектѝван, -вна, -вно *који се односи на ретроспективу, ретроспекцију, уназадни.* — У Осману ... често налазимо ретроспективно причање. *Т. књ.* Вриједно је бацити ретроспективан поглед на ... развитак ... музеја. *Обз. 1932.*

рѐтроспектѝвно прил. *на ретроспективан начин, из ретроспективе (2), гледајући из каснијег времена.* — Тако изгледа немачки проблем кад се гледа унатраг, ретроспективно. *КН 1955.* Било [би] потребно да кажу ... неколико ријечи о његовој прошлости ... ретроспективно. *Крл.*

ретроспектѝвнōст, -ости ж *особина онога што је ретроспективно; посматрање из касније перспективе.* — [Закон] ретроспективности ... приказује све прошло као припремање за извршену чињеницу. *Крањч. Стј.*

ретроспѐкција ж = ретроспектива (1). — Биће ... врло корисна једна ретроспекција, једно преслишавање из повеснице естетичке теорије. *Пол. 1958.*

рѐтӯр фр. **1.** (обично непром., у полусложеници тур-ретур) м *повратак, враћање.* **2. а.** (у придевској служби, као први део полусложенице) *који се односи на повратак, повратни:* ретур-карта. **б.** (у прилошкој служби) *натраг, назад (напис на поштанским пошиљкама који означава враћање пошиљаоцу).* — Пише ми, а ја сва његова писма ретур. *Крл.*

рѐтурн м *ударац којим се враћа сервирана лопта (у тенису).* — За њега [нападача] је неугоднији кратки, коси ретурн. *Тен.*

ретурни́рати, -ӯрни́рām сврш. и несврш. *вратити, враћати, (по)слати натраг; у тенису: одговарајућим ударцем вратити, враћати сервирану лопту.* — Положај играча који ретурнира мора ... бити истуренији. *Тен.*

рѐтуш м фр. *поправљање, дотеривање цртежа, слике, фотографског снимка, књижевног текста и сл.* — Израз је стварала козметичка радња, а ... кемијски ретуш фотографију. *Уј.* фиг. Без икаквих козметичких ... ретуша ... била је пуна дражести. *Бег.*

рѐтӯшēр, -ера м *поправљач, дотеривач (обично фотографија).* — Завод за геолошка ... истраживања ... расписује конкурс за ... фото-цинко ретушера, копирера. *Пол. 1959.*

рѐтӯшēрка ж *жена ретушер.*

ретуши́рање с *гл. им. од* ретуширати.

ретуши́рати, -ӯши́рām сврш. и несврш. **1.** *подвргнути, подвргавати ретушу, поправити, поправљати, дотер(ив)ати (цртеж, фотографију итд.).* — То је била до крајњих граница ... ретуширана фотографија брачног пара. *Андр. И.* **2.** фиг. *накнадно поправити, поправљати утисак који је нешто оставило, ублажи(ва)ти.* — Сатник [је] некако успио да ствар ретушира згодном гестом. *Крл.*

рѐтушовати, -шујēм сврш. и несврш. *в.* ретуширати.

рѐћāт, -áта м тур. *саставни део муслиманског молитвеног обреда (стајање, прегибање преко половине тела и падање ничице).* — Пошто клањах два рећата, дигнем ... главу. *Баш.*

рѐћ би речца покр. *в. регби.* — Трећи је био, рећ би, странац. *Шен.*

рѐћи, рѐчēм и рѐкнēм (рѐкӯ и рѐкнӯ; поред рѐчēм, речēмо, -ēте и рѐчēмо, -ēте, рѐкӯ; имп.; рèци; аор. рѐкох, 2. и 3. л. рѐче и рѐче; р. прид. рѐкао, рèкла, -ло; прил. пр. рѐкāв(ши); трп. прид. рѐчен, -ена, -ено) сврш. **1. а.** *говором изложити, саопштити, изговорити, изјавити, казати; уопште речима саопштити, усмено или писмено.* — [Отац] једанпут што рекне, па ако не урадиш — бежи куд знаш! *Лаз. Л.* Рекох ти поштено ... да кћи ми није за те. *Богд.* Критичар треба да води рачуна о ономе што песник ам о својим песмама рече. *Нед.* **б.** *објавити као намеру; обећати.* — Напуњавао [ју је] мирисом ... туђе земље, у којој ради њезин муж и камо је и њу рекао довести. *Пец.* **в.** *договорити се, споразумети се, заједно утврдити.* — Уговорили смо да ми набавља жице ... Рекли смо да ми даје коња ... па ни коња не да. *Глиш.* Хоће ли доћи у речено вријеме? *Рј. А.* **2.** *саопштити, ставити на знање неким знаком, гестом.* — Он је руком благо задржа, а очима јој нешто рече. *Ком.* **3.** *обелоданити, саопштити (о неком тексту).* — Све ће речи опорука ... од ње зависи наша судбина. *Крањч. Стј.* **4. а.** *открити, показати, разјаснити.* — Зар је теби сасвим обично што је онако сломљен ... Теби то ништа није рекло? *Бос. Д.* **б.** *изразити, насликати.* — Хотио бих стихом рећи онај грч ти трпак. *Крањч. С.* Рекао је кистом на стијени. *Бат.* **5.** *проказати, открити (некога).* — Ја га [убицу] познајем. Па реци га, говори ... ко је? *Кост. Л.* **6.** (везано за поједине глаголске облике) **а.** (у 1. л. аор.) *помислих, учини ми се; закључих.* — Дигоше му се оне пусте прси — ја рекох: пуче пршњак. *Вес.* Реко': морам ја дочекати моје нове станаре. *Ивак.* **б.** (обично у трп. прид.) *навести, именовати (наведен, именован).* — У одговору [би] ... свакако била речена и његова народност. *Крањч. Стј.* **в.** (у 1.

л. мн. имп., ређе у 2. л. јд.) *узмимо, претпоставимо; на пример.* — Тако, рецимо, секретар ... [то] оспорава. *Пол. 1958.* Реци, с јабане су; па кад неће за јабанца, што не нађе другог кога овде у селу. *Глиш.* **г.** (у инф., у прилошкој служби) заст. *у ствари заправо.* — Био је тада обичај, практика рећи, да све ашчије ... кредитирају ... подофицирске чинове. *Срем.*

Изр. боље ~, боље рекућ, боље, тачније речено *кад се нешто жели прецизније, ближе или тачније формулисати*; да рекнем, да речем, да речеш *не може се са сигурношћу тврдити, претпоставимо, узмимо*; мало је ~ добар (мудар, строг итд.) *изузетно је добар, мудар, строг итд., недовољно га је квалификовати том речју*; међу нама (између нас, у поверењу) речено *не треба да се разгласи, нека остане међу нама*; може се мирне душе ~ *сигурно је, може се тврдити*; на то се нема шта ~ *то је сигурно, томе се нема шта приговорити*; не ~ ни црне ни беле *не проговорити, не дати своје мишљење, свој суд, оћутати*; ово је рећи ... *ово је у правом смислу ..., ово је прави (права итд.)* ... — Их, ово је рећи цигарета. Оне наше нису им ни слуга. *Вол.*; рекао би(х), рекло би се *чини се, изгледа, могло би се узети*; рекла-казала *непоуздано обавештење, брбљање, преклапање*; ~ криву (реч) на кога *замерити коме, осудити кога.* — Тко год га позна ... не може рећи криве на њ. *Креш.*; ~ мису *одржати мису, богослужење*; ~ молитву *помолити се, упутити молитву (богу)*; ~ по истини, по души *искрено рећи, отворено изнети своје мишљење*; ~ последњу реч *дати одлучујући суд, одлучити*; ~ своје (своју реч) *саопштити оно што се имало рећи, дати своје мишљење*; ~ у ветар *казати, рећи без резултата, узалуд*; ~ у очи (у лице, у брк) *искрено, отворено, смело рећи некоме што му није по вољи*; ~ хвалу коме *исказати похвалне речи о коме, узвисити кога*; рече и остаде жив *казао је нешто неумесно, неку глупост*; речено-учињено *што је одлучено то је и извршено (без оклевања, колебања)*; с допуштењем, с опроштењем речено *нека ми се допусти да кажем, нек ми се опрости што то кажем (као оправдање што ће се у говору употребити оштра, груба реч)*; тако ~, тако рекућ(и) (рекавши) *скоро, готово (кад се употреби израз који буквално не одговара датим околностима)*; *отприлике*; тамо где је бог (ђаво) рекао лаку ноћ *веома далеко, у забаченом, забитном крају*; то ће ~ (што ће ~) *(то) значи, другим речима, што треба, може да значи*; хоћу ~ *управо, да будем тачнији*; што рекао (рекла и сл.) ... *како се изразио (изразила)* ... *како (обично) каже* ...; што рекли *како се каже, као што гласи уобичајена узречица, пословица и сл.*

~ **се** *саопштити своје име и др., представити се.* — Ја му се рекао ко сам и одакле сам. *Андр. И.* Иако се он рече да је становник Монтиле ... слабо зна овај крај. *Грол.*

рѐћина и **рећина** ж (обично мн.) тал. *наушница, минђуша.* — Било [ме је] стид даровати јој само рећине и прстен. *Шимун.*

рѐуља ж покр. *в. рехуља. Вук Рј.*

рѐуљав, -а, -о покр. *в. рехав.* — Кад се насмеје ... виде му се реуљави, ситни ... зуби. *КН 1950.*

рѐуљавӧст, -ости ж покр. *в. рехавост. Р-К Реч.*

рѐуљаст, -а, -о *в. рехав. Р-К Реч.*

рѐўљка ж агр. покр. *врста грожђа са ситним зрнима. Р-К Реч.*

рёум и **рѐум** м тур. *в. рехум. Шкаљ.*

рѐума и **рѐума** ж *реуматизам.* — Добио је тако тежак напад реуме да су му ноге отекле. *Чипл.* Она [је] узимала ради своје реуме блатне купељи. *Бег.*

реуматѝзам, -зма м грч. мед. *обољење костију, мишића, зглобова (зглобних чахура, тетива и слузокоже), такође срца и крвних судова*; акутни ~ зглобова, хронични ~ зглобова, ~ мишића.

реумàтик м *в. реуматичар.* — Покорно јављам да сам реуматик. *Јонке.*

реумàтичан, -чна, -чно **а.** *који пати од реуматизма, болестан, оболео од реуматизма*: ~ човек. — Једва [су] вукли своје реуматичне ... кости. *Кол.* **б.** (обично одр.) *који се односи на реуматизам, својствен реуматизму*: реуматични симптоми, реуматичне промене. — Већ дуго реуматични је бол ... гласник временских промјена. *Божић.*

реумàтичӑр м *болесник од реуматизма.* — [Ту су] туберкулозни, реуматичари, људи ... обољели од ... упале плућа и других болести. *Јонке.*

реумàтичӑрка ж *болесница од реуматизма.*

реумàтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на реуматизам и на реуматичаре.*

реумàтичнӧст, -ости ж *стање онога што је реуматично.*

реуматѝд, -ѝда м мед. *обољење зглобова (бол, отеклина, црвенило) које се јавља у току неког општег обољења. ЕЛЗ.*

реуматѝлог м *специјалиста за реуматологију.*

реуматолѝгија ж *грана медицине која се бави проучавањем и лечењем реуматичних обољења.* — Реуматологија [га је] ... привлачила више него друге медицинске гране. *Пол. 1950.*

реумàтолошкӣ, -ā, -ō *који се односи на реуматологију и реуматологе.* — Члан је управе ... реуматолошког друштва. *Пол. 1959.*

рèушити, -ӣм несврш. тал. покр. *в. напредовати.* — Да ти крешн и реуши свака твоја работа како ... лист и трава о Ђурђеву дне! *Вук Рј.*

рефàкција ж лат. *попуст у цени (због слабијег квалитета робе, попуст који дају железнице за превоз, попуст за веће пошиљке). Кл. Рј.*

рефèктōрӣј, -ија м, **рефèктōрија** ж и **рефèктōријум** м лат. *велика заједничка трпезарија, благоваоница у католичким самостанима.* — Фратри [су га] одгојили уз дужност да их код обједа двори и рефекторij мете. *Бал.* Гвардијан ... рекао му је ... у рефекторији, пред свима. *Андр. И.*

рефèна ж тур. *заједница, слога, ортаклук; заједнички трошак за јело и пиће једнако распоређен на учеснике.*

рефènати се, -ām се несврш. *бити у рефени, служити се рефеном.*

рèфенскӣ, -ā, -ō *који се односи на рефену.*

рèфенски прил. *на рефенски начин, заједнички, у заједници, ортачки.* — Обећао [му је] да има сад да ради рефенски. *Вин.*

рефера́да ж лат. **1.** *стручни или службени извештај, извештавање, реферат.* — Сад [му се] ... причинила најбоља прилика да захвати у материјал своје рефераде. *Крл.* **2.** *делокруг рада.* — Примио [сам се] правне рефераде у индустријским струкама. *Крл.* **3.** *одсек (у уреду, установи). Кл. Рј.*

рефèрāт, -áта м лат. *писмени или усмени службени извештај; стручни одн. научни извештај, излагање, предавање о неком питању, проблему*: конгресни ~. — Влада је ... послије реферата министра ваљских послова ... одлучила да одговори Русији. *Обз. 1932.* На ... учитељском конгресу прочитао [је] реферат о поправљању малољетних злочинаца. *Чол.*

референдāр, -ара м *в. референт.* — Он [би] поручио списе као тајни референдар. *Шкреб.*

референдум м лат. *непосредно гласање, одлучивање бирачког тела (целог народа или неке уже заједнице) о неким питањима од нарочитог значаја за заједницу*; исп. плебисцит: општински ~, ~ у предузећу. — Прихватио је швицарски пук референдумом ову одлуку. *Рад. Стј.* Забрањено [је] одржавање референдума о атомском наоружању ... Бундесвера. *Пол. 1958.*

рефèрент м лат. **1.** *лице које подноси, чита реферат.* — Референт је ... навео више података који показују висок проценат учествовања чланова радничких савета на седницама. *Пол. 1957.* **2.** *службеник или функционер задужен за неки огранак делатности*: комерцијални ~ , ~ за фискултуру. — Управни одбор ... конституира се ... избором ... техничког референта, референта за штампу и пропаганду. *Кугл.*

рефèрентица, рефèренткиња и **рефèренткиња** ж *женска особа референт.*

рефèрентскӣ, -ā, -ō *који се односи на референте.* — Језик критике није ... референтски извјештај. *Шим. С.*

референца и **референција** ж лат. (обично мн.) **1.** трг. *повољно мишљење, препорука (обично у пословним односима, од неке познате трговачке куће).* — Производи машинске индустрије ... стекли су најбоље референце ... од европских купаца. *Пол. 1957.* **2.** *подаци о службовању, оцена, карактеристика.* — Дошао [је] у одред са добрим референцама. *Пер.*

рефери́рање с *гл. им. од реферирати.*

рефери́рати, -èрӣрām сврш. и несврш. = реферисати (1) *поднети, подносити реферат, известити, извештавати.* — Кристијан ће нам реферирати о ноћашњим догађајима. *Крл.*

рефèрисање с *гл. им. од реферисати.*

рефèрисати, -ишēм сврш. и несврш. **1.** = реферирати. — Муж јој реферише, она ... одобрава главом. *Сек.* Потребно је да вас упознам и са његовим ... делом. Али, место да вам о томе суво реферишем, било би боље да га ... видимо. *Мил.* **2.** необ. *проказ(ив)ати, ода(ва)ти, оптужи(ва)ти.* — Он га није реферисао школској власти. *Скерл.*

рèферовати, -рујēм сврш. и несврш. необ. *в. реферирати, реферисати.* — Они старешини донесу акт ... и реферују. *Лаз. Л.*

рефизи́рати, -ѝзѝрām сврш. и несврш. фр. *одби(ја)ти, ускратити, ускраћивати; пружити, пружати отпор, (ус)противити се*; исп. рефизовати. — Идете ... тако далеко да ми ... рефизирате ма какав износ у име одштете. *Адум.*

рèфизовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. рефизирати.* — Ако коњ рефизује, јахач ... поново ... наилази на препону. *Јах.*

рèфлекс м лат. **1. а.** *одблесак, одсјај.* — Један рефлекс вечерњег неба баца жуту боју у собу. *Поп. Ј.* **б.** *одјек, појава у којој се огледа нека околност, одраз.* — Тај је изражај духовног живота прави ... рефлекс социјалних и економских односа. *Баб.* **2.** физиол. *аутоматско реаговање организма на спољни надражај.* — За вратара ће се [у хокеју] тражити изврстан рефлекс и спретност.

Хок. Рефлекси су му сами савијали колена. *Дав.* **3.** лингв. *фонетска замена неког старијег гласа*: ~ полугласника, тројаки ~ јата.

Изр. физиол. безусловни, урођени рефлекси *рефлекси који се појављују сами од себе, чим одговарајући надражај дејствује (кашаљ, кијање, бледило или црвенило коже при узбуђењима итд.)*; условни, стечени рефлекси *рефлекси које је организам стекао током живота и који су резултат односа организма према околини.*

рèфлексан, -ксна, -ксно **1.** (обично одр.) *који се односи на светлосне и сл. рефлексе (рефлексију)*: ~ светлост, ~ стакло. **2.** *који се односи на физиолошке рефлексе; који се догађа као рефлекс, нехотичан, спонтан*: ~ грчење, ~ реакција. — Сама кретња према напријед потпуно је аутоматска и рефлексна. *Атл.* Првобитну песму чине низови рефлексних ... бесмислених гласова. *Ђурић.*

рèфлексйван, -вна, -вно **1.** *који се односи на рефлексије (2), заснован на размишљању, мисаон*: ~ поезија. — Данас [је] умјетност одвише рефлексивна. *Матош.* Та је поезија ... више резултат спознајног, рефлексивног неголи емотивног. *Ж 1955.* **2.** (обично одр.) грам. *који се односи на језичку појаву да се исти појам јавља у функцији субјекта и објекта, повратни*: рефлексивни глаголи, рефлексивне заменице. **3.** *рефлексан*: ~ покрет, ~ грч.

рèфлексйвно прил. **1.** *на рефлексиван начин, размишљајући, посматрајући.* **2.** *рефлексно, нехотично, спонтано.* — Он је као мјесечар рефлексивно устао и зурио. *Крл.* Положи [ми] руку на раме, те рефлексивно спустих раме под њоме. *Петр. В.*

рефлексйвнòст, -ости ж *особина онога што је рефлексивно, мисаоност.* — Његова [су] дела пуна ... дубоке рефлексивности. *Пол. 1958.* Својом етичном рефлексивношћу [је] најсличнији Његошу. *Матош.*

рефлèксија ж лат. **1.** физ. *одбијање светлости од неке површине, одсјај, одсев; упијте одбијање таласа (звучних и др.).* — Што је површина минерала равнија ... рефлексија свјетлости на њему је јача. *Туђ.* **2.** *посматрање, расуђивање, размишљање; запажање, мисао, опаска.* — Све је зачињено ... рефлексијама о пролећу, о младости која је вечита. *Андр. И.*

рèфлексно прил. *по рефлексу, без учешћа воље, нехотично, спонтано.* — Човјек своје тијело покреће рефлексно. *Весл.* Павле рефлексно ... баци две бомбе ... у отвор бункера. *Тос. Д.*

рефлексолòгија ж лат.-грч. *наука о физиолошким рефлексима.*

рефлèктант м лат. *онај који рефлектује на нешто, који жели нешто да постигне, који полаже право на нешто.* — Трговац и купац, то јест онај ... рефлектант за купњу ... ухватили су тај објект цјенкања. *Бат.*

рефлèктантица, рефлèктанткиња и **рефлектàнткиња** ж *женска особа рефлектант.*

рèфлектйван, -вна, -вно *рефлексиван; рефлексан, спонтан.* — Наставио [би] свој живот који се састојао из опажања, рефлективних и вегетативних покрета. *Петр. В.*

рефлектúрати, -èктúрām и **рèфлектовати,** -тујēм несврш. **1.** (и сврш.) **а.** *чинити да се нешто огледа; одби(ја)ти, одразити, одражавати*: ~ светлост, ~ електромагнетске таласе. — Тунско језеро ... рефлектује ... све што се догађа у небу. *Дуч.* **б.** *представљати одраз, слику нечега.* — Први наши портрети ... не рефлектирају саму визуелну представу, већ ... живе својим посебним животом. *Баб.* **2.** *мислити, размишљати, просуђивати.* — Настаје нови ред предоџби и радња о којима душа рефлектира. *Баз.* **3.** *рачунати с нечим, полагати право на нешто, желети нешто постићи.* — Црни ... не рефлектира на повраћај пешака. *Шах 1.*

~ **се** сврш. и несврш. **а.** *одби(ја)ти се, одразити се, одражавати се (о светлости и др. таласним појавама).* — Свјетло, које долази с површине, рефлектира [се] од сјајних љусака и чини рибу ... прозирном. *НЕ.* **б.** *доћи, долазити до изражаја у некој пропратној појави, одразити се, одражавати се.* — Свака фаза духовног развоја у историји рефлектује [се] у облицима језика. *Сек.*

рèфлектор м лат. **1.** *светлосни извор, светиљка са конкавним огледалом које усмерава светлост у облику млаза*: сценски ~, противавионски ~. — Рефлектори лимузина клижу вијугавим цестама. *Бат.* Рефлектори [су] заливали логор засењујућом светлошћу. *Јак.* **2.** *телескоп у којем се лик добива одбијањем зрака од конкавног огледала*; исп. рефрактор. — За проматрање небеских тјелеса служе ... далекозори који могу бити рефрактори и рефлектори. *Физ. 1.*

рèфлекторскй, -ā, -ō *који се односи на рефлекторе*: ~ млаз светлости.

рèфòрма ж лат. *измена, преиначење неког система (обично без рушења његових основа, уз одржавање континуитета у односу на претходно стање), преуређење*: уставна, привредна, економска, правописна ~, ~ система, ~ цркве, ~ школства итд. — Реформа језика и правописа у нашој књижевности [је] велико дело. *Поп. П.* Конгрес тражи од владе да убрза и продуби своје реформе. *Пол. 1957.*

Изр. аграрна ~ *промена у поседовању и коришћењу земљишта, поновна расподела земље интервенцијом државе.*

реформáти, -áтā м мн. (јд. рефòрмāт, -áта) *огранак хришћанске (протестантске) религије, припадници европских континенталних калвинистичких цркава.* — [У књизи су] подаци о вероисповестима, евангелцима, реформатима и назаренима. *ЛМС 1951.*

рефòрмāтор м *спроводилац, извршилац реформе, преобразитељ, преуређивач, обновитељ.* — Био је [Гај] ... одлучан и устрајан реформатор. *Пов. 1.* Они су већ замишљали себе у улози реформатора нове Србије. *Јак.*

рефòрмāторка ж *женска особа реформатор.* — Знамо за жене светитељке ... али не за организаторке и реформаторке. *Дуч.*

рефòрмāторскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на реформу и реформаторе.* — »Правитељство« се приклонило пред његовим [Вуковим] великим реформаторским делом. *Прод.* **2.** *који се односи на реформацију.* — Антун Далматин [је] ... наш главни реформаторски писац. *Водн.*

реформáција ж лат. *широки верски и социјално-политички покрет у западноевропским земљама у 16. сп., против папства и католичке цркве као ослонца феудализма; одговарајућа историјска епоха.*

реформáцӣјскӣ и **реформàцӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на реформацију.*

реформѝзам, -зма м лат. *струја у међународном радничком покрету која настоји да оствари социјалне промене реформама, без револуционарног рушења капиталистичког поретка.*

реформѝрати, -òрмӣрāм и **рефòрмисати,** -ишēм сврш. и несврш. *спровести, спроводити реформу нечега, преиначи(ва)ти, преуредити, преуређивати:* ~ партију, ~ универзитет. — Настојао је ... систематски реформирати финанције. *ОП 1.*

рефòрмист(а) м *присталица реформизма; присталица спровођења реформе неког система.* — Ви можда имате напредни поглед на пакао, па идете успоредо ... с реформистима. *Јонке.*

реформѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на реформизам и реформисте.* — Ту се ... показао реформистички карактер те партије. *ОП 2.*

рèфōрмица ж *дем. и ир. од реформа.* — Управник ... хоће да спроведе неку реформицу. *Чол.*

рèфōрмӣн, -ā, -ō *који се односи на реформу, који је у духу реформе, који има карактер реформе:* ~ покрет, ~ акција.

рèформовати, -мујēм сврш. и несврш. *в. реформирати, реформисати.*

рèфрактор м лат. *телескоп у којем се лик добива преламањем светлосних зрака при проласку кроз објектив;* исп. рефлектор (2). — За проматрање небеских тјелеса служе ... рефрактори и рефлектори. *Физ. 1.*

рефрàкција ж *преламање светлосних зрака.*

рèфрēн, -éна м фр. **а.** *стално понављање речи или стихова иза сваке строфе, припев.* — Сваки пут ... би запјевали тај рефрен. *Наз.* Затим је долазио један стих ... а онда ... рефрен. *Десн.* **б.** фиг. *нешто што се стално понавља.* — Рефрен патње оде од листа до листа. *Дуч.*

рефригѐрāтор м **а.** *део машине за хлађење који служи за испаривање течности и стварање ниске температуре.* **б.** *хладњача, фрижидер; вагон, пароброд хладњача.*

рефригерáција ж лат. *расхлађивање, хлађење, освежење.*

рèфул м тал. покр. *снажан удар ветра.* — Карактеристика је буре да пуше с ударцима или, како поморци називају, рефулима. *Вј. 1970.*

рефулѝрати, -ӯлӣрāм сврш. и несврш. *сузби(ја)ти, потиснути, потискивати, одби(ја)ти.* — Они мисле да је то грижа савјести и труде се да рефулирају тај приказ. *Уј.*

рефӯлмāн, -áна м фр. *сузбијање, потискивање, одбијање.* — Не мисле у Фројдовом смислу на рефулман. *Уј.*

рефундáција ж лат. *враћање новца, накнада.*

рефундѝрати, -ӯндӣрāм сврш. и несврш. *вратити, враћати узети новац, накнадити, накнађивати, уплатити, уплаћивати.*

рѐха ж (дат. -хи) покр. *ретка вуна. Вук Рј.*

рехабилитáција ж лат. **1.** *поновно успостављање, признавање раније оспореног друштвеног положаја, права, угледа, поверења;* правн. *брисање осуде и престанак правних последица везаних за њу:* законска ~, судска ~. — Промене ... су се огледале у враћању у војску, односно рехабилитацији многих официра. *Б 1957.* **2.** мед. *поновно успостављање одн. надомештање изгубљене способности, поновно оспособљавање оболелих особа за нормалан живот:* ~ инвалида. — Запостављен [је] рад на професионалној рехабилитацији. *Пол. 1957.*

рèхабилитацӣōнӣ, -ā, -ō *који се односи на рехабилитацију.* — Сагради [се] рехабилитациони центар за инвалиде. *Пол. 1959.*

рехабилитѝрати, -лӣтӣрāм и **рехабѝлитовати,** -тујēм сврш. и несврш. **1.** *(из)вршити рехабилитацију некога, поново приз-*

на(ва)ти неком раније оспорени положај, права, част, углед. — Рехабилитиран је на темељу наредбе владине. *Нех.* Писац ... је опростио кривицу грешнику, рехабилитовао повређену правду. *Глиг.* **2.** мед. *поново оспособити, оспособљавати за нормалан живот и активност*: ~ инвалиде. — Ваљало је оно 40 хиљада радника рехабилитовати и вратити у привреду. *Пол. 1957.*

~ **се** *повратити, враћати раније углед, оправда(ва)ти се; поново доби(ва)ти изгубљена права и положај у друштву.* — Ја сам задовољан с вама! У мојим очима сте се рехабилитирали. *Крл.*

рѐхав, -а, -о *редак, разређен.* — Кроз рехаво грање видесмо неколико земуница. *Шапч.* Редовима јорговања ... се још не да отрести са себе бијело рехаво цвијеће [иње]. *Наз.*

рѐхавӧст, -ости ж *особина, стање онога што је рехаво.*

рѐхим и **рѐхим** м тур. = рехум *залог(а), хипотека. Кл. Рј.*

рехмѐтли *в. рахметли.*

рѐхуља ж покр. *рехава овца, овца с ретком вуном. Вук Рј.*

рѐхуљав, -а, -о *рехав. Прав.*

рѐхуљавӧст, -ости ж *особина, стање онога што је рехуљаво.*

рѐхум и **рѐхум** м = рехим. *Кл. Рј.; Шкаљ.*

ре́цељ[1] м тур. покр. *медовина; пекмез, компот. Рј. А.*

ре́цељ[2] м зоол. *врста птице* Crex pratensis. *Бен. Рј.*

рецѐнзент м лат. *писац рецензије, оцењивач, приказивач, критичар неког дела.* — Издавати књигу у часу кад сам у свађи готово са свим ... рецензентима није баш пробитачно. *Матош.* На том плану био је и напад анонимног рецензента из »Радничких новина«. *Зог.*

рецѐнзентскӣ, -ā, -ō *који се односи на рецензенте и рецензије.* — У другом делу [књиге је] избор из ... рецензентског и хроничарског посла. *Михиз.*

рецѐнзија ж лат. **1.** *писмени приказ, оцена уметничког, научног дела, представе, концерта, филма и сл.* — Пишем похвалне рецензије о сликарству. *Крл.* Кренуо [је] путевима новинске критике и рецензија. *Ж 1955.* **2. а.** *прегледана, ревидирана верзија неког текста, редакција.* **б.** ист. *варијанта старословенског језика настала под утицајем народних говора*: бугарска ~, руска ~, српскохрватска ~, чешка ~.

рецензи́рати, -ѐнзӣрām сврш. и несврш. *(на)писати рецензију неког стручног или уметничког дела, приказ(ив)ати, оценити, оцењивати.* — Било нам је врућe ... кано и Вама када рецензирате »Слободу«. *Ков. А.*

рѐцензовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. рецензирати.*

рѐцензор м *в. рецензент.* — Од књижевног рецензора захтевају много већу строгост. *Цар М.*

рецѐнсија *в. рецензија.*

рецѐнтан, -тна, -тно лат. *скорашњи, недавни, нов, свеж; савремен, садашњи, данашњи.* — Равница је због старих и рецентних наноса ... река ... врло плодна. *Цвиј.* Студиј рецентних животних појава ... остаје узгредним задатком. *Р 1946.*

рецѐпис и **рѐцепис** м лат. *признаница за примљену ствар (писмо, новац, пошиљку).* — Ја ћу ти донде све ... спремити, само ти напиши мало рецептиса. *Јакш. Ђ.* Преда поднесак на пошту уз повратни рецепис. *Мј. 1926.*

рѐцепт м лат. **1. а.** *писмено упутство, налог лекара за апотеку о справљању и издавању потребног лека.* — Можемо многа ... поглавља [књиге] ... присподобити лијечничким рецептима и другим прописима. *Рад. Стј.* **б.** *формула, упутство за справљање неке смесе, јела и сл.* — Коса би неумољиво стала сиједити да немаш ... рецепт париске тинктуре. *Адум.* Матвејић моли да му пошљу рецепт за варење пива. *Глиш.* **2.** фиг. *савет, упутство о нечему; пропис.* — Баш вас брига да ли могу да поднесем те ваше рецепте живота! *Вучо.* Црн је живот ... у законском ... браку по рецепту из — Библије. *Кам.*

рѐцептӣван, -вна, -вно лат. *који се односи на рецепцију, примање; који има карактер рецепције, способан за примање, за схватање, пријемчив; осетљив на што.* — Налазимо својства [протоплазме] која ће се ... појачати у рецептивним чулним ћелијама. *Бајa.* Све то занимање остало [је] ... чисто рецептивно ... а не стваралачко, продуктивно. *Комб.*

рѐцептор м лат. *прималац, прихватач; орган који прима и преноси надражаје.* — Човјек упознаје предмете ... на тај начин што они врше подражаје на његово осјетило. Осјетила се зато зову рецептори. *НЧ.*

рецептӯра ж **1.** *прописивање лекова; справљање и издавање лекова по рецептима.* **2.** *збир упутстава, формула за справљање чега (мешавина, пића и сл.).* — Произвођачи ће ... морати да поднесу рецептуру по којој справљају алкохолно пиће. *Пол. 1957.*

рецѐпција ж лат. **1.** *примање, прихватање, преузимање, усвајање*: ~ гостију, ~ утисака. — Студиј класика ... је ... убрзао рецепцију римскога права. *Пов. 2.* **2.** *канцеларија за пријем, пријава и отпремање, одјава*

гостију (у хотелу). — Улаз у хотел добиће нову рецепцију . . . и хол. *Пол. 1959.*

рѐцесѝван, -вна, -вно **1.** *који се односи на рецесију, који се повлачи, опада:* ~ привреда. **2.** *који не долази до видљивог изражаја, прикривен.*

рецесѝвнōст, -ости ж **1.** *особина, стање онога што је рецесивно.* **2.** биол. *појава да једно од двају алтернативних обележја остаје прикривено и не долази до изражаја при укрштању. ЕЛЗ.*

рецѐсија ж лат. *повлачење, опадање;* екон. *опадање привредне, економске активности, привредна, економска стагнација.* — Над главама Француза виси мач рецесије. *Пол. 1958.*

рѐцесиōнӣ, -ā, -ō *који се односи на рецесију, опадање пословне активности, стагнацију у привреди.* — Успорење пораста привредне активности проузроковано је и тешкоћама у извозу . . . због рецесионих појава. *Б 1958.*

рѐци *имп. од* ре̏ћи.

рецѝдӣв, -ива м и **рецидѝва** ж лат. **1. а.** мед. *повратак, поновни наступ тек прележане болести.* — Код рецидиве моје болести . . . показивао [је] више нестрпљивости него што је требало. *Шкреб.* **б.** правн. *поновљено кривично дело, поновљени преступ, злочин.* **2.** *уопште поновна појава нечега што спада у прошлост.* — Нешто . . . се још само појави ту и тамо као рецидив прошлости. *Б 1957.*

рецидивѝзам, -зма м *појаве које имају карактер рецидива (обично о поновљеним кривичним делима). ЕЛЗ.*

рецидѝвист(а) м *онај који је поново извршио неки преступ.*

рѐципе лат. *узми, прими, стави (на лекарским рецептима,* скраћ. R, Rc или Rp). — фиг. Жељан [је] чути управљачки рецепе, који мора дјеловати. *Том.*

рецѝпијент м лат. **1. а.** *онај који прима, усваја, прималац.* **б.** мед. *болесник који прима крв трансфузијом.* **2.** хем. *посуда за хватање течности и гасова.*

рецѝпирати, -ѝпӣрām свршн. и несвршн. лат. *примити, примати, прихватити, прихватати, усвојити, усвајати.* — Сумња у њу сачињава . . . идеализам у реципираном смислу. *Ант. 1.*

рецѝпроцѝтēт, -е́та м лат. *узвраћање истом мером, реципрочност, узајамност, обостраност.* — Омогућено [је] узајамно ослобођење од такса у међународном друмском саобраћају . . . на основу . . . фактичког реципроцитета. *Пол. 1957.*

рецѝпрочан, -чна, -чно *у коме се обе стране на исти начин односе једна према другој, узвраћају једна другој истом мером, узајаман, обострани; који одговара један другом, усклађен, изравнат:* реципрочне олакшице. — Делегати предлажу реципрочан однос између увоза и извоза. *Обз. 1932.*

Изр. реципрочна вредност мат. *вредност која се добије кад се 1 (јединица) подели с датим бројем (одн. кад бројитељ и именитељ замене места);* реципрочни глагол грам. *узајамноповратни глагол* (борити се, свађати се итд.).

рецѝпрочно прил. *на реципрочан начин, узајамно.*

рецѝпрочнōст, -ости ж *особина онога што је реципрочно.*

рецѝтāл, -а́ла м лат. = реситал. — Одбијала је улоге на телевизији, а радила рецитале. *Вј. 1970.*

рецитāтӣв, -ива м лат. = речитатив *врста вокалне музике у којој се искоришћавају експресивни елементи својствени говору (акценат, емоционално обојена дикција и др.).* — Хрватскому рецитативу . . . најбоље одговара десетерац или једанаестерац. *В 1885.* Час се јави необично кликтање . . . час, као рецитатив, две-три отегнуте речи из песме. *Андр. И.*

рѐцитатѝван, -вна, -вно *који се односи на рецитатив.* — Сети [се] . . . својих рецитативних хорова који су га стали отпуштања из службе. *Михиз.*

рецѝтātор м лат. *онај који рецитује, уметник у рецитовању.* — Чудно [је] за таквога кабаретскога рецитатора. *Уј.* Све се свело на неколико . . . рецитатора, шансониjера у . . . чувеним кавanама. *Петр. В.*

рецѝтāторка ж *женска особа рецитатор.*

рецѝтāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на рецитаторе.*

рецитāција ж лат. **1.** *јавно уметничко казивање књижевног текста (обично песама), декламација.* — [То је] суха рецитација једне . . . пјесме у прози. *Крл.* **2.** *песма погодна за рецитовање.*

рѐцитацијōнӣ, -ā, -ō *који се односи на рецитације, који изводи рецитацију:* ~ хор, збор.

рецити́рати, -ѝтӣрām и **рѐцитовати,** -тујēм несврш. *читати или говорити уметнички текст пред слушаоцима, изводити рецитацију, декламовати.* — Заклопивши очи стане заносно рецитирати познате Јесењинове стихове. *Марј. М.* Једном сам те слушао кад си рецитовао један говор. *Панд.*

рѐцка ж *црта од нечега оштрог, знак изрезан, засечен на чему, урез.* — Стално је дјељао . . . штапове . . . вадио рецке. *Сиј.*

Глади прстима рецке по ивици софре. *Ћос. Д.*

Изр. ударати рецке *зарезима, знацима бележити*; фиг. *пратити и памтити чије грешке, недостатке.*

рѐцкав, -а, -о = рецкаст *који има рецке, изрезан, нарецкан*; *зупчаст.* — Блажје ... кесио доброћудне рецкаве зубе. *Божић.* Силази са белим рецкавим степеницама. *Пол. 1959.*

рецкàрија ж *резбарија*; *изрецкан, рецкама ишаран предмет. Р-К Реч.*

рѐцкаст, -а, -о = рецкав. — Стезао [је] хладно рецкасто гвожђе бомбе. *Ћос. Д.* Зелени дрворед баца рецкасту сјенку. *Лал.*

рѐцкати, -ām несврш. *дем. од резати.* — Стеван ... рецкаше ... оштром бритвицом сланину. *Јакш. Ђ.* Да си рабош рецкао ... био би рабош дужи од твоје висине. *Рад. Д.*

рѐч, рéчи, ијек. рйеч, ж (инстр. рéчју и рéчи, лок. рéчи; ген. мн. рéчй, дат., инстр. и лок. рéчима) **1.** *најмања језичка јединица која има одређено значење, одређен смисао, језички знак за одређени појам.* — [Писац] кује нове речи. *Милис.* Мучне мисли ... се не усуђиваху изрећи ријечима. *Креш.* **2. а.** *језик (једнога народа).* — Само непуна два века римује се српска реч. *Михиз.* **б.** *дијалекат*; *наречје.* — Дуго је ту господовала кајкавска ријеч загорске господе. *Леск. Ј.* **3.** *начин изражавања, говор*; *исказ.* — Подсмешљива [је] израза лица и кратке а оштре речи. *Андр. И.* У борбама ... између мисли и израза, идеје и речи, он је подлегао. *Скерл.* **4.** *способност говора.* — Грги се узела ријеч. *Шен.* Осети да га оставља разум и свест о томе где се налази ... Одузе му се реч потпуно. *Андр. И.* **5. а.** *беседа, говор*; *придика.* — Ријеч Одисеја сви божанскога хвалити стану. *М-И.* Пре но што ћу поћи у гимназију, отац ми је одржао једну дужу реч. *Нуш.* **б.** *разговор, дијалог.* — Реч прелази на новац. Кладе се ко има више новаца. *Петр. В.* Сједе гдјегод у ресторану ... па буде ријеч о каквим важним солдачким стварима. *Крл.* **в.** *излагање мишљења, учешће у дискусији*; *право, одобрење за учешће у дискусији.* — И он [се] усудио јавити се за ријеч. *Јонке.* Има реч Марко Марковић! — објави председник. *Дом.* **г.** *изјава, исказ.* — Извуче реч од човека, па онда иде те опањка код капетана. *Вес.* Потпуно [је] приправан своје ријечи потврдити дјелом. *Креш.* **6.** *став, гледиште*; *оцена, суд.* — Два главна песника српска, Јакшић и Змај рекли су своју реч о Комуни. *Скерл.* О томе има да каже своју ријеч врховни рачунски суд. *Мј. 1936.* **7.** *пословица, изрека*; *парола.* — »На млађима остаје свијет« — мудра је ријеч нашега народа. *Вал.* Марковић баца своју знамениту реч ... која ће тридесет година бити мисао водиља српскога радикализма. *Скерл.* **8.** *обећање*; *дата обавеза.* — Долази ми на ум чешће да прекршим ријеч. *Нех.* Мислим да ти као јунак чуваш ријеч и дату вјеру. *Вујач.* **9.** мн. *препирка, свађа.* — Да знамо рачун ... да не буде речи. *Глиш.* **10.** *рђав глас, ружна прича, поруга.* — Да се не чује нешто ... Реч да не искочи за девојку. *Срем.*

Изр. бацати речи у ветар *в. уз ветар (изр.)*; без речи 1) *радо, спремно, одмах пристати*; 2) *ћутке, немо, без отпора*; бирати речи *одмерено се изражавати*; водити рачуна о осетљивости сабеседника (*слушаоца, читаоца*); бити од речи *одржа(ва)ти обећање*; буди на речи при којој си разг. *не заборави што си хтео рећи (при упадици у нечије причање).* — Буди на ријечи при којој си, а мен' с' чини да је Шаћир лањске године ... погинô. *Коч.*; водити главну (прву) ~ *имати највећи утицај, одлучивати*; дати ~ 1) (на скупу) *одобрити некоме да говори*; 2) етн. *прихватити брачну понуду (о девојци, одн. о њеној породици у њено име)*; добити ~ *имати одобрење за учешће у дискусији*; доћи до речи *проговорити*; *умешати се у разговор*; другим речима *јасније, отворено речено*; жива ~ *изговорена реч (говорникова, предавачева и сл., за разлику од писане речи)*; измењати неколико речи *поразговарати*; имати главну (прву) ~ *в. водити главну (прву) реч*; имати речи (с неким) *препирати се, свађати се*; јавна ~ *говор, изјава на збору, преко штампе или других средстава јавног информисања*; *средства јавног информисања*; (једном) речју *сажето, укратко*; крилата ~ *духовита изрека, парола која стекне велики публицитет, крилатица*; крупна ~, крупне речи *увредљива реч, тешка увреда*; мерити речи *в.. бирати речи*; на голу ~ (примити, прихватити, поверовати) *без провере, без испитивања, без гаранције*; на речима бити добар (бити пријатељ и сл.) *правити се добар (пријатељ и сл.) изјавама па и лажним обећањима и сл.*; наћи ~ *проговорити, прекинути забуну умесном речју.* — Аустријанац ... први нађе реч и честита везиру и босанској војсци. *Андр. И.*; ни речи! *строга заповест да се не сме проговорити*; не може бити о томе ~ *уопште не долази у обзир (то)*; од речи до речи 1) *понављајући исказ у целини, дословно*; 2) *буквално (о превођењу или усменом преношењу туђих речи)*; одузети ~ (коме) *принудити некога захтевом да престане говорити (на јавном скупу)*; повући ~ *одрећи се изјаве, извинити се за речено*; последња ~ 1) *неизменљива одлука*; 2) *највише достигнуће (у науци, техници и сл.)*: ~ технике, ~ медицине; празне, пусте речи *ласкаве изјаве које не обавезују*; *лажна обећања*; *не-*

поткрепљено причање, пустити (пронети) ~ (о нечему) *разгласити, распричати (нешто)*; рећи (коју, добру) ~ о некоме *препоручити (кога)*; *похвалити (кога)*, разбацивати се речима а) *блиставо говорити технички*, б) *не осећати одговорност за оно што се каже*, реч-две *кратак исказ, кратак осврт*; ~ је о (овоме) *тиче се (овога)*; реч по реч (у препирци) *мало-помало (дође до свађе)*, својим речима (поновити, испричати) *изражавајући се на свој начин, не држећи се дословно нечијег исказа*; слобода речи *слобода јавног изношења мишљења, јавног информисања*, тешке речи *в. крупне речи*; трошити речи *говорити узалуд*, укрштене речи *крижаљка, укрштеница*, у речи бити *говорити управо у часу кад се нешто неочекивано догађа*, ухватити кога за ~ *вешто искористити оно што је неко рекао*, часна (поштена) ~ *каже се при наглашавању истинитости исказа*; штоно ~ нар. *каже се при навођењу неке изреке, пословице, израза кад се тиме потврђује властити исказ*

ре́чанин, ијек. ријечанин, м *човек који живи поред реке. Р-К Реч.*

ре́чање, ијек. ријечање, с *гл. им. од речати (се).*

ре́чати, ре́чам, ијек. ријечати, несврш. необ. *в. речати се.* — Око те спољашње уљудности Пеко и Васко су некада и речали. *Сек.*

~ **се** *препирати се, свађати се.* — Нађу Друшка где се ријеча с онијем калуђером. *Љуб.* Мештри [су] ... политизирали ... ријечали се, братимили се. *Мих.*

ре́чевит, -а, -о, ијек. ријечевит *в. речит. Р-К Реч.*

ре́чен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од рећи.* **2. а.** (одр.) *тај о коме је реч, дотични, поменути.* — Жупанија ријечка не може у реченој повељи ... наћи други ... размак. *Старч.* Речени учитељ [се] слабо на то обзире. *Глиш.* **б.** *заказан, уговорен, одређен.* — Распишем на кметове да у речени дан сваки што више војске ... доведе. *Нен. М.*

ре́ченица ж **1.** грам. *речима исказана мисао, веза у којој се једном речју нешто приписује другој*: потврдна ~, упитна ~, одрична ~. **2.** *музичка фраза, одељак.* — Таква музичка мисао, »реченица«, понови [се] двапут. *Коњов.*

Изр. грам. главна ~ *реченица која има самосталну функцију у сложеној реченици коју од ње зависне реченице одређују или допуњавају*, зависна ~ *реченица у склопу сложене која допуњава или одређује другу неку реченицу или и појединy реч из ње*: временска ~, намерна ~, односна ~, узрочна ~ и др.; независне реченице *реченице у склопу сложене које синтаксички не зависе од других речи или реченица*: саставне ~, раставне ~, супротне ~, закључне ~, искључне ~; проста ~ *реченица састављена само од субјекта и предиката*, проширена ~ *реченица која поред главних речи субјекта и предиката садржи и неку њихову одредбу или допуну*, сложена ~ *реченица састављена од двеју или више простих или проширених реченица.*

ре́ченичкӣ и ре́ченичнӣ, -ā, -ō *који се односи на реченицу* ~ акценат, ~ обрт, ~ редослед, ~ склоп.

Изр. реченични знаци *интерпункција.*

ре́чење с необ. *реч, изјава, исказ.* — Ето, с њом би се он, на једно речење, оженио. *Мар.*

ре́четина, ијек. ријечетина, ж *пеј. од реч; погрда, псовка.* — Саспе на дон-Тому ... пљусак ријечетина. *Мар.*

ре́чӣћ, -а, -е покр. *в. речит. Вук Рј.*

ре́чӣјāк, -áка м лат. покр. *врста рибарске мреже којом рукује један рибар. Бен. Рј.*

ре́чина, ијек. ријечина, ж **1.** *аугм. и пеј. од река.* — Плива до појаса ријечином. *Шен.* Споро [се] вуче праисконска речина стара. *Чипл.* **2.** геогр. *суха долина кроз коју само повремено протиче вода. Свезн.*

ре́чит, -а, -о, ијек. ријечит **а.** *који лепо и течно говори.* — Био је ... не само говорљив него и ријечит *Вук.* Мирко постао још ријечитији. *Кал.* **б.** фиг. *који јасно потврђује нешто, очигледан, убедљив.* — Не набрајам друге, врло ријечите примјере. *Матош.* За нас нема ничега речитијега од бекства народних посланика. *Нуш.*

ре́читāтӣв, -ива м тал = рецитатив.

ре́читатӣван, -вна, -вно *који има особине речитатива, испуњен речитативима.* — Тежио [је] ... да опера буде претежно речитативна. *НК 1946.*

ре́читатӣвно прил. *у речитативу, говорно.* — Текст је, без обзира на ... мелодизме у напеву, изложен скоро речитативно. *Коњов.*

ре́чито, ијек. ријечито, прил *на речит начин, течно и сликовито; убедљиво.* — Говораше ријечитије него ли икоји завјетник пред судом. *Јурк.* Песма ... тиха и тужна ћути у мени речито. *Макс.*

ре́читōст, -ости, ијек. ријечитост, ж *способност онога који је речит, говорнички дар.* — Имали су ... способност да ме дотуку својом хладном ријечитошћу. *Козарч.* Потеже своју стару вјештину и ријечитост. *Андр. И.*

ре́чица,[1] ијек. ријечица, ж *дем. и хип. од река.*

ре́чица,[2] ијек. ријечица, ж **а.** *дем. и хип. од реч.* — Деца одржавају религију говорећи прве молитве и ... изговарајући мајчине

тихе речице једну за другом. *Дуч.* **б.** *в. речца (2).* — Твоја пажња треба да буде дјелу и писцу посвећена, а не интерпункцијама и рјечицама. *Бен.*

рѐчйште, ијек. рјѐчйште, с *исушено корито реке; исушени крајеви тога корита.* — Све лето по ... врбацима речишта пировала и за женски образ није знала. *Рад. Д.; Рј. А.*

рѐчје, ијек. рйјечје, с *речни слив.* — Главна ријека и њени притоци чине ријечну мрежу или ријечје. *ОГ.*

рѐчкāње, ијек. рјѐчкāње, с *гл. им. од речкати се.*

рѐчкати се, -ā̄м се, ијек. рјѐчкати се, несврш. *препирати се, помало се препирком свађати.* — Чуло се је неко гибање и разговор тих, али врло жесток, као да се рјечкају. *Том.* Око њега су се без престанка врзмали докони рогуљаши и рјечкали се са куваром. *Топ.*

рѐчкӣ и **рѐчкӣ,** -ā, -ō, ијек. рйјечкӣ и рјѐчкӣ *в. речни.*[1] — Сва земља ... по доловима и речким ушћима нагомилава се спирањем и наплавом. *М 1867.*

рѐчнӣ[1] и **рѐчнӣ,**[1] -ā, -ō, ијек. рйјечнӣ и рјѐчнӣ *који се односи на реку, који се обавља на рекама:* ~ вода, ~ корито, ~ пловидба.

рѐчнӣ[2] и **рѐчнӣй,**[2] -ā, -ō, ијек. рйјечнӣ и рјѐчнӣ *који се односи на реч, на речи. Деан. Рј.*

рѐчнйк, -а и **рѐчнйк,** -йка (рѐчнйк), ијек. рјѐчнйк и рјѐчнйк (рјѐчнйк), м **1.** *књига у којој су речи једног језика изложене азбучним (абецедним) редом, с тумачењима њихових значења или с преводом на страни језик; додатак уз књигу где су азбучним (абецедним) редом побележене и протумачене стране или покрајинске речи и изрази:* ~ српскохрватског књижевног језика, руско-српскохрватски ~ и сл. **2.** *језичка изражајна средства, речи, лексика (једног писца, личности, средине и сл.):* канцеларијски ~, академски ~, дечији ~. — Оваке су гостионице увијек ... бучне и чује се у њима стално одређени рјечник. *Крањч. Стј.* Паланачки речник је за овакве разговоре веома богат. *Ранк.* **3.** необ. *реч, израз, исказ.* — Говоре људи своје неречите, суве речнике кроз које се продире у дубину. *Михиз.*

рѐчничāр, ијек. рјѐчничāр, м *састављач речника, лексикограф.* — За дивљење је како такав језик и таква народна поезија не избацује више филолога, више речничара, више терминолога. *Сек.*

рѐчничкӣ и **рѐчнйчкӣ,** -ā, -ō, ијек. рјѐчничкӣ и рјѐчнйчкӣ *који се односи на речник:* ~ грађа, ~ обрада.

рѐчнички и **рѐчнйчки,** ијек. рјѐчнички и рјѐчнйчки, прил. *у погледу речника; на речнички начин, служећи се речницима, с речничке стране.* — Обраћао је много пажње на српски језик ... знао га је поглавито речнички. *Јов. С.*

речу̀рина, ијек. рјечу̀рина, ж *аугм. и пеј. од реч.* — Орати њезина запуштена поља ... Слушати ... рјечурине сељачке. *Божић.*

ре́чца, ијек. ријѐчца, ж **1.** *дем. и хип. од реч.* — Вребао [је] на сваку ријечцу господара. *Шен.* Неће проћи моје усне ниједна речца што моли ил' плаче. *Рак.* **2.** грам. *непроменљива реч којом се исказује лични однос према ономе што се реченицом саопштава, односно која служи за истицање, појачавање, одрицање, потврђивање реченог и сл.:* модална ~, потврдна ~, одрична ~, упитна ~ итд.

рѐш нем. **1.** прид. непром. *који хрска под зубима, уочљиво добро печен.* — Кад се испече да је реш, да пуца под зубима. *Кос.* **2.** (у прилошкој служби) *добро печено (да хрска под зубима).* — Волим само бјелице реш печене на ражњу. *Донч.*

реша́ва̄ње, ијек. рјеша́ва̄ње, с *гл. им. од решавати (се).*

реша́вати (се), рѐша̄ва̄м (се), ијек. рјеша́вати (се) *несврш. и уч. према решити (се).*

реша̀ва̄ч, -а́ча, ијек. рјеша̀ва̄ч, м ков. *онај који решава какав проблем, судеоник у решавању каквог задатка.* — Решавач је стављен пред напоран али занимљив задатак. *Шах 1.*

реша̀ва̄чкӣ, -ā, -ō, ијек. рјеша̀ва̄чкӣ *који се односи на решаваче.* — На решавачком такмичењу Проблемске секције ШК Партизана ... учествовало је 12 решавача. *Пол. 1958.*

рѐшен, -а, -о, ијек. рйјешен **1.** *трп. прид. од решити (се).* **2.** *који је донео неопозиву одлуку, одлучан, непоколебљив.* — Вечерас био онај стари, прибрани и решени човек. *Рад. Д.*

рѐшено, ијек. рйјешено, прил. *спремно, одлучно, непоколебљиво.* — Било је непријатно, али решено задржах свој осмех. *Петр. Р.*

рѐшенӧст, -ости, ијек. рйјешенӧст, ж *одлучност; спремност на дело.* — Била је још и извјесна тврдокорност и рјешеност. *Сим.* Одмахивали [су] руком у очајној решености. *Андр. И.*

реше́ње, ијек. рјеше́ње, с **1.** *избор између две или више могућности; резултат разматрања, одлука.* — Овај последњи сусрет Олгин са окорелим грешником ... последњи је подстрек њеном очајном решењу. *Грол.* Поручник није оклијевао са саламонским рјешењем овога мучног питања. *Јонке.* **2.** *повољан обрт, излаз; исход, завршетак, крај.* — Он је рјешење налазио и у приближавању

сељаку. *ОП 2.* Она је намеравала да то питање приведе решењу још раније. *Лапч.* **3.** адм. *писмено донесена судска или административна одлука (о спору, молби, тужби и сл.).* — Годину дана завлачило се рјешење у општини. *Гор.* **4.** *одгонетка загонетке.* **5.** мат. *завршни део рачунског задатка, резултат.* **6.** *ослобођење од обавезе, разрешење. Деан. Рј.*

решѐтало м и с *онај који свакоме и свему нађе замерке, цепидлака, закерало; оговарач. Деан. Рј.*

решѐтаљка ж пеј. и шаљ. *аутоматска пушка, митраљета.* — Узеше да трескају карабини заглушујући праскаву натпоручникову решетаљку. *Ћоп.*

решѐтање с *гл. им. од решетати.*

решѐтāр, -ара м **1.** *мајстор који прави решета; продавац решета. Вук Рј.* **2.** фиг. *онај који решета, који истражује грешке, кривице и сл. (обично злонамерно); решетало.* — Пишем јер ми се хоће писати; а брига је мене за којекакве решетаре и књижевне пандуре! *Кор.*

решетàрија ж *решетарски посао. Рј. А.*

решѐтāрка ж **1.** *жена решетар; решетарева жена. Р-К Реч.* **2.** агр. *врста крушке. И.*

решетáрство с *решетарија. Рј. А.*

рèшетаст, -а, -о *сличан решету, рупичаст. Р-К Реч.*

рèшетасто прил. *слично решету; као из решета.* — Ројеви ... капљица, час решетасто и у скоковима, час у дугим концима, без краја [су] ткали удовички вео древним зидинама. *Јел.*

решѐтати, -ām несврш. **1.** *просијавати, чистити кроз решето.* — Баруница ... решетала је жито. *Франг.* **2.** фиг. **а.** *постављајући многобројна питања из разних области подробно и свестрано испитивати; излагати тешкоћама и искушењима:* ~ кандидата на испиту. — Живот још није почео да их озбиљно решета и раздваја. *Андр. И.* **б.** *злурадо и с много појединости говорити о некоме; претресати, препричавати.* — Жене су решетале како иде да тужи ... снаху и сина. *Ад.* Увече ... се решетају сви улични догађаји тога дана. *Куш.* **3.** *засипати оружаном ватром, пробијати, бушити мецима.* — До три послије подне решетале су ... митраљезе. *Крл.* Лудовали [су], кршили, ломили и решетали сниске таванице пиштољима. *Рад. Д.* **4.** *махати главом лево-десно.* — Поче решетати главом и размахивати рукама. *Мат.*

решѐтача ж анат. *ситаста шупљикаста кост* os ethmoideum. *Р-К Реч.*

рèшетка и **рèшетка** ж **1. а.** *осигурач отвора, преграда или ограда од изукрштаних, испреплетаних гвоздених или дрвених шипки, гвоздене мреже и сл.:* ~ кавеза, ~ исповедаонице. — На мој прозор сунце неће доћи. Неће позлатит жељезо [затворске] решетке. *Вит.* На решетки канализације лежао је пас. *ЛМС 1960.* **б.** *покретно окно, прозорчић (често заштићен тим предметом), кроз који у појединим установама службеник ради с публиком, шалтер.* — Дуго [се] чека пред поштанским решеткама. *Рад. Стј.* **2. а.** *направа за пèчèње на жару начињена од гвоздених шипки или у облику решета (а).* — Пекли су на решеткама орахе. *Крањч. Стј.* **б.** *мрежаста направа за просијавање; цедиљка.*

Изр. иза решетке (решетака) *у затвору, у хапс(у).*

рèшеткаст, -а, -о *сличан решетки; затворен решетком.* — Угледаћу небо без ове решеткасте мрене на очима. *Чол.* На први је поглед ... турска кућа с решеткастим пенџерима. *Огр.*

решѐто с **а.** *мрежаста или рупичаста направа за пречишћавање, просијавање жита и другог зрнастог материјала.* — Све што је имало какав зид, било је избушено пушчаним хицима као решето. *Јонке.* фиг. Решето је ... било и неопходно јер квалитетан фудбал захтева и стручњаке највеће вредности. *Пол. 1958.* **б.** *вејалица за жито, тријер.* — Сутрадан већ је било намештено једно решето за жито (ветрењача). *Срем.* **в.** фиг. *човек који не зна да чува тајну. Рј. А.*

Изр. бити на ситу и на решету, проћи (кроз) сито и решето *стећи велика искуства, пробити се кроз много тешкоћа; наћи се на свакаквом месту, у свакаквој ситуацији,* левати, сипати воду у решето (мусти јарца у решето) *радити узалудан посао;* узети (ставити) на решето *подвргнути строгом испитивању; оштро искритиковати.*

рèшечица ж *дем. од решетка.* — Бравар остави на једном крају решечицу непричвршћену. *Гор.*

рèшив, -а, -о, ијек. рјèшив = решљив (1) *који се може решити, изводљив, остварљив.* — Постављања ... само ограничене, решиве задатке. *Дав.* Њихова би регулација била рјешива. *ЕГ 1.*

рèшивōст, -ости, ијек. рјèшивōст, ж *особина, стање онога што је решиво.*

решѝтēлан, -лна, -лно рус. арх. *одлучан, решен.* — То и приличи мушкој озбиљи; дух решителан, воља гвоздена. *Јаки. Ђ.*

ре́шити, рȇшӣм, ијек. ријèшити, сврш. **1. а.** *учинити избор између две или више могућности, одлучити се на нешто, закључити.* — Путници [бапона] реше да се спусте на лед. *Петр. М.* **б.** адм. *донети решење о неком судском или административном*

предмету, одлучити: ~ спор, ~ молбу. — Министар финанција ријешио је ... *Обз. 1932.* **2.** *одредити исход нечега, пресудити, окончати.* — Ову ће битку јуриш решити. *Јакш. Б.* Судбина јунака била [је] ријешена коцком. *Краљч. Стј.* **3. а.** мат. *рачунским радњама доћи до тачног резултата, наћи правилно решење*: ~ задатак. — Нијесам знао ријешити омражене ми једнаџбе. *Коз. И.* **б.** *дати правилан одговор, одгонетнути*: ~ загонетку, ~ ребус. **в.** *рашчистити, расправити.* — То важно питање [постанак говора] тек ће далека будућност решити. *Нен. Љ.* **4.** *ослободити; разрешити*: ~ мукâ, ~ дужности. — Таман хтједох да окривљеника ријешим, кад се јави политички управитељ. *Тип.* Сада [је] ријешена свих спона и ... могла [би] слиједити његов позив. *Цар Е.*

~ **се 1.** *решити (1а).* — Баш ћу и ја да кушам, — ријеши се Елка. *Том.* Кад се Момир на што реши, он то не одлаже. *Каш.* **2.** (кога, чега) *ослободити се, отарасити се*: ~ дуга. — Гвардијан би хтио да их се [Турака] ријеши. *Андр. И.* Није знао како да нас се ријеши. *Козарч.*

рѐшка ж покр. *рупа, отвор; пукотина.* — Испод моста, пушећи се, произлазила [је] локомотива, и дим просукљивао између решака од мостовног пода. *Цес. А.*

рѐшљив, -а, -о, ијек. рјѐшљив **1.** = решив. — Не бави [се] само проблемима које сматра за потпуно решљиве. *Пед.* **2.** *који брзо доноси одлуку. Р-К Реч.*

рѐшљивōст, -ости, ијек. рјѐшљивōст ж *особина, стање онога који је решљив, онога што је решљиво. Р-К Реч.*

рѐшма ж тур. покр. **1.** *украс у облику ланчића, мрежице, нанизаних перли, кићанки и сл. на коњској опреми, кућном намештају, одећи и др.* — На кошуљи од злата дугмета, још око ње решма оплетена. *НП Херм.* **2.** *луксузна, богато украшена коњска опрема или поједини њени делови (узда, оглав, колан и др.).* — Заложи га ђемом њемачкијем, а заузда решмом позлаћеном. *НП Вук.* **3.** мн. *решмета. Шкаљ.*

решмàлија ж (у атрибутској служби) *украшена решмом, сва у решмама.* — Зауздај га решмалијом уздом. *НПХ.*

решмàнлија ж *решмалија.* — Решманлију узду ударио, решма пала до по стрменика. *НП Херм.*

рѐшмета с мн. *наруквица и други накит од перли, корала и сл.* — Сећа се дахирета и решмета. *Срем.; Шкаљ.*

рѐшō, -ōа м фр. *мала електрична направа за кување.*

рѐшпект м *в. респект.* — Многима ти си решпект уливō. *Змај.*

рѐшт м нем. покр. *затвор, хапс*; исп. арест. — Ишао [је] из крчме у решт. *Бат.* Да има мјеста у правом решту били би ми већ тамо. *Ћоп.*

рештáнац, -нца м покр. *затвореник, кажњеник, аретшанац.* — Пјева у оној кући гдје држимо рештанце. *Шов.*

рѐштант м покр. *рештанац.* — Појавит ће се један лепоглавски рештант. *Крл.*

рѐштити, -ѝм несврш. покр. *кажњавати затвором.* — Решти и хапси све што је ... наше вјере и закона. *Коч.*

р̑ж, р̑жи ж покр. *в. ражс. Вук Рј.*

р̑жан, -а, -о *в. ражан.* — Куће махом ... ржаном сламом или кровином покривене. *Дед. Ј.*

ржàница ж *ржани хлеб.* — Празником пресмаче ржаницу. *Рад. Д.*

р̑жев, -а, -о покр. *в. ражан.* — Просута до два наруча ржеве сламе. *Љуб.*

р̑з и **р̑з** м тур. *поштење, образ, част.* — У рз нам нико није дирнуо. *Вук.* Да ми чуваш дједовину, рз да чуваш. *Куш.*

р̑зав, -а, -о *који често рже.* — Упрегнута рзава мушичава доруша. *Креш.*

р̑зāј м *кратко рзање; рзање.* — Стаде рзај коња. *Наз.* Чује се рзај коњâ који стижу. *Бој.*

р̑зāн, -áна м заст. *свећа начињена од мешавине лоја и воска.* — Па ужеже рзан јасну свећу. *Вук Рј.*

р̑зāње с *гл. им. од рзати.*

р̑зати, р̑жем несврш. **1.** *испуштати резак испрекидан глас (о коњу).* — Ржу славно два сунчана ата. *Наз.* **2.** пеј. *подвриштавати; необуздано се смејати.* — Поп Јеротије ... рже за женскињем кад се мало ћевне. *Глиш.* Он је, за узврат, Личане опонашао на такав начин да су сви рзали од смијеха. *Донч.*

р̏ѝба ж **1.** зоол. *животиња из разреда рѝбā*; исп. рибе (1): морска ~, речна ~, слатководна ~. **2.** *рибље месо; јело од рибе.*

Изр. бела ~ *народни назив за слатководне коштуњивице чије се крљушти на боковима преливају у сребрнасто-белу боју (зубатац, ловрата, лубин и сл., клен, сабљарка, деверика, мрена и др.)*; дивље рибе покр. *рибе чије је тело покривено крљушти ма*; здрав као ~ *одличног здравља*; Јужна Риба астр. *сазвежђе на јужном небу* Piscus Austrinus; као ~ на суву *у највећој невољи, беспомоћно*; као ~ у води *угодно, пријатно, у својој средини*; крупна ~ *врло утицајна особа*; плава ~ *народни назив за морске коштуњивице чија се леђа преливају у плаво-зелену боју (харинга, сардела, скуша, туњ и др.)*; ситна ~ *безначајна личност*; ћутати као ~ *не проговорити ни речи, бити као нем*; чисте ри-

бе покр. *рибе чије тело није покривено крљуштима.*

ри́баља и **ри́ба̄ља** ж *жена која ри́ба̄. Р-К Реч.*

ри́бан, -бна, -бно **1.** *богат рибом, пун рибе.* — Море је крај обале отока заиста врло рибно. *Новак.* **2.** (одр.) *који се односи на рибу, рибљи.* — Журе се . . . на касапницу или рибну пијацу. *Срем.*

риба́нац, -нца м *изрибан, ситно исечен кисео купус.* — [Суво месо] на рибанцу. *Богдан.*

ри́ба̄ње с *гл. им. од ри́бати.*

ри́ба̄ње с *гл. им. од ри́бати* (*се*).

ри́баоница и **рибаоница** ж покр. *рибеж. Вук Рј.*

ри́ба̄р м *човек који се бави риболовом и од тога живи.* — Зар оба [свеца] не чувају поморце и рибаре без разлике. *Мат.*

Изр. орао ~ зоол. *врста птице грабљивице која се храни рибом* Pandion haliaëtus, *јастребац циполаш. Терм. 4.*; ~ водомар зоол. *в. водомар. Бен. Рј.*

ри́бара ж *рибарница. Р-К Реч.*

ри́ба̄рев, -а, -о = рибаров *који припада рибару.*

риба́рење с *гл. им. од рибарити.*

риба̀рија ж *риболов.* — Не знам зашто се . . . Андрији рибарија наједном тако омразила. *Новак.*

риба̀рина ж *такса за право на риболов и продају рибе.* — Њихове глобе, њихове аренде, рибарине, свадбарине . . . вашију за осветом. *Кнеж. Л.*

риба́рити, ри́ба̄ри́м несврш. *бавити се риболовом; продавати рибу.* — Влах се с њима забављао, шалио, рибарио и лов ловио. *Шен.* Отац [је] на Исланду рибарио. *Дов.*; *Вук Рј.*

ри́барица ж **1.** *барка, бродић којим се иде у риболов.* — По ратима и увалама виђаху се »рибарице« из којих излажаху на крај рибари да потежу мреже. *Ћип.* У тај час појавила се . . . барка рибарица. *Новак.* **2.** *рибарка (1). Р-К Реч.*

ри́ба̄рка ж **1.** *рибарева жена; жена рибар.* — По обали мреже разгрћу рибарке, на пијеску леже изваљене барке. *Шант.* **2.** зоол. *в. водомар. Терм. 4.*

ри́ба̄рница ж *продавница рибе; рибља пијаца.* — На сплитску рибарницу је . . . донесено до 20 квинтала разне рибе. *Обз. 1932.* Однесе на глави пуне корпе рибе у рибарницу. *Јанк.*

ри́ба̄ров, -а, -о = рибарев.

ри́ба̄рски, -а̄, -о̄ *који се односи на рибаре и рибарење:* ~ посао, ~ брод, ~ мрежа.

риба́рство и **ри́ба̄рство** с *риболов као привредна или спортска грана.*

ри́ба̄рче и **риба́рче,** -ета с и **риба̀рчић** м *дем. и хип. од рибар; рибарево дете; млад рибар.*

ри́бати, -а̄м несврш. покр. *ловити рибу.* — По цео дан рибао је на пучини. *Мат.* [Двојица] су на крањској страни рибали. *Гор.*

ри́бати, ри́ба̄м несврш. **1.** *чистити, прати трљајући* (*обично четком*). — Рибају се . . . писарне. *Крл.* Под седу косу рибаш лоповске нужнике. *Чол.* **2.** фиг. *засути оштрим прекорима.* — Да ће нас рибати кад се појавимо без старца — у то не сумњај. *Дав.* **3.** *ситно резати купус за кисељење*; исп. рибанац. *Вук Рј.*

~ **се** *трљати се. Р-К Реч.*

рѝба̄њи, -а̄, -е̄ *који служи за ри́бање.* — Бос и заврнутих ногавица . . . носи . . . канте и рибање четке. *Аз.*

рѝба̄ча ж *рибеж. Рј. А.*

ри́бе, ри́ба̄ ж мн. **1.** зоол. *разред нижих кичмењака који живе у води, издуженог тела, са шкргама као органом за дисање и перајама за кретање* Pisces. *Терм. 4.* **2.** (Рибе) астр. *зодијачко екваторско сазвежђе издуженог облика са осамдесетак видљивих звезда* Pisces. *ЕЛЗ.*

ри́беж м **а.** *направа за рибање купуса.* — Готово [је] пао спотакнувши се о рибеж. *Бен.* **б.** *лимена направа са много рупица разне величине за мрвљење или рибање површа, треница. Р-К Реч.*

рибѐло м тал. покр. *в. ребел.* — Упорно [су] наваљивали да му утрапе у руке рибела, комунисту . . . осуђеног на смрт. *Лал.*

рибѐтина ж *аугм. и пеј. од риба.* — То ти је рибетина дугачка и по двадесет метара. *Ћоп.*

ри́биз м бот. *рибизла.* — Башче [су] с много цвијећа . . . и гроздовима рибиза. *Бен.*; *Сим. Реч.*

ри́бизан, -зна, -зно *црвен као рибиз(ла).* — То је била само њена рибизна мантиља. *Крл.*

ри́бизла ж бот. *жбунаста биљка* Ribes rubrum (R. vulgare) *из пор. каменика, чији су плод црвене накиселе бобице сложене у гроздове; плод те биљке. Терм. 3.* — Полијегавши под брусове рибизла, зопкали би црвене гроздиће. *Гор.*

ри́бизов, -а, -о *који се односи на рибиз, на рибизлу:* ~ вино, ~ грм.

ри́бић[1] м **1.** *дем. и хип. од риба; младунче рибе. Вук Рј.* **2.** *в. рибич.* — Рибићи возе на колицима своју робу на Марков трг. *Шен.*

Изр. ~ букоч зоол. *в. орао рибар (уз рибар, изр.). Финк.*

ри̏бић, -ића и **ри̏бић**[2] м **1.** анат. *мишић, мускул.* — Њој су играли рибићи на лицу од пријатног бола. *Петр. В.* Сваки рибић игра, свака жила бије. *Наз.* **2.** зоол. **а.** *в. чигра* Sterna hirundo. *Бен. Рј.* **б.** *в. водомар Бен. Рј*

ри̏бица ж **1.** *дем. и хип. од риба.* **2.** фиг. *по злу позната особа.* — Аха . . . тако ли је! У ово доба . . . Рибице. *Ранк.* **3.** покр. *месо, кртина из спољњег дела говеђег хрбата, говеђа печеница. Вук Рј.*

Изр. човечја ~ *водоземац крашких пећина и подземних вода* Proteus anguineus. *Терм 4.*

ри̏бич м *рибар, риболовац. Деан. Рј.*

ри̏бичица ж *рибица (1 и 2).* — Ко би веровао да си ти таква рибичица! Стани, стани, брајкане, и ми коња за трку имамо. *Божић.*

ри̏бичкӣ, -ā, -ō *који се односи на рибице и рибиче. Прав.*

ри̏бӣште с *в. рибњак.* — У близини било је и ново уређено рибиште за пастрве. *Том.*

ри̏бљӣ, -ā, -ē **а.** *који се односи на рибу, на рибе, који припада риби, начињен од рибе:* ~ мирис, ~ мехур, ~ уље. **б.** *који је као у рибе.* — Његове плаве, рибље очи нису одавале ништа. *Ћос. Б.* Малени дебељко . . . рибљих очију викао је нешто. *Донч.*

ри̏бљив, -а, -о *богат рибом, пун рибе, рибан.* — Вјетра два узнемирују рибљиво море. *М-И.* Збила се гола брда . . . пак бистротечне ријеке, рибљива језера. *Љуб.*

ри̏бница ж покр. *место у води богато рибом.* — Почну . . . ри̏бати у шкрапама и рибницама. *Љуб.*

ри̏бњāк м *вештачко језеро за гајење рибе.* — Сунце . . . обасипа руменилом гладак као огледало рибњак. *Глиш.* Пред кућом . . . [је] велик рибњак пун . . . шарана. *Шен.*

ри̏бња̄ча ж агр. *врста јабуке. Р-К Реч.*

рибња̄ча́рство с *рибогојство(1).* — Букоч рибић, уз видру, највећи [је] непријатељ рибњачарства. *Финк.*

ри̏бња̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на рибњак; који је одгојен у рибњаку.* ~ шаран. — Препоручише [јој] надгледника рибњака из . . . рибњачке настамбе. *Јонке.*

рибогӣјац, -јца м *одгајивач рибе.* — Тај посао руководио је вјешт рибогојац. *Том.*

рибогӣјница ж *предузеће које се бави гајењем рибе и његови објекти, рибњак.* — Уз помоћ осталих рибогојница Словеније, у Идрију је пуштен нов и здрав рибљи млађ. *Пол. 1960.*

рибогӣјство с **1.** *гајење рибе као привредна грана.* **2.** *предузеће које се бави гајењем рибе.* — И код нас има доста великих рибогојстава. *Финк.*

рибо̀гуштери м мн. зоол. *в. риболики гуштери (уз риболик, изр.).* — Особине прилагођавања вежу китове с рибама и са изумрлим рибогуштерима, ихтиосарима. *НЕ.*

рибо̀ждер м *онај који ждере, тамани рибу.* — Овај рибождер [видра] спречава ширење разних зараза и обољења. *НИН 1959.*

рибо̀крадица м и ж *онај који бесправно лови рибу.* — Запита . . . има ли у околици много рибокрадица *Јонке.* За одржавање рибе, поред рибокрадица, велике тешкоће причињавају отпадне воде. *Пол. 1950.*

рибо̀лик, -а, -о *који има облик рибе, сличан риби.* — Макнуо је својом риболиком руком *Грг.* Из риболиких предака развили [су се] сувоземни кичмењаци, водоземци. *Станк. С.*

Изр. риболики гуштери зоол. *изумрла врста великих гуштера који су живели у водама* Ichthyosauria. *Терм. 4.*

ри̏болӧв м *ловљење рибе као привредна грана или као спорт.* — Обални риболов се обавља уз морску обалу. *ОГ.*

ри̏болӧван, -вна, -вно **1.** (одр.) *који се односи на риболов, који служи за риболов* ~ право, ~ подручје, ~ оруђе. **2.** *богат рибом.* — Од нашега села четири је сата далеко риболовна Тиса. *Јакш. Ђ.*

риболо́вац, -вца м **1.** *човек који лови рибу.* — Са звјерокрадицама и риболовцима [ће се] . . . најстроже . . . поступати. *Гор.* **2.** *водомар; уопште птица која се храни рибама.* — Бели галебови риболовци летели су пиштећи над Доном. *Моск.*

Изр. ~ обични зоол. *в. водомар. Бен. Рј.*

риболо̀вачкӣ, -ā, -ō *који се односи на риболовце.* — Непрестано се размећу својим риболовачким причама. *Пол. 1959.*

ри̏боловӣште с *део воденог тока или вештачко језеро уређено за ловљење рибе, ловиште рибе.* — »Туристички водич« садржи . . . попис . . . спортских риболовишта. *Пол. 1958.*

рибо̀лӧвка ж зоол. *в. водомар. Бен. Рј.*

риболо́вство с *целокупна активност у вези с риболовом и његовим унапређењем, риболов. Р-К Реч.*

рибо̀лог м ков. *онај који се бави изучавањем риба, ихтиолог.* — Више волим да будем риболог него риба. *Зог.*

рибу̀рина ж *аугм. и пеј. од риба. Вук Рј.*

ри̏ва ж тал. покр. *обала.* — Напокон словенска, наша рива. *Бен.*

ри̏ва̄л, -а́ла м фр. *супарник, противник.* — За ривала свога страшан [сам] био. *Панд.* Не може он ту трпјети никаква ривала. *Мар.*

ривализи́рати, -йзи́рām и **ривàлизовати,** -зујём сврш. и несврш. (коме) *бити супарник, конкурент (некоме). Бен. Рј.; Прав.*

ривали́тēт, -е́та м *в. ривалство.* — Отуда ривалитети и гложење појединих родова унутар племена. *Мј. 1936.*

ри̏ва̄лка ж *супарница, противница.*

ривáлнōст, -ости ж и **ривáлство** с *супарнички односи, супарништво.* — Заваде се због ривалства јер обе осећају велике симпатије према ... истом младићу. *Глиг.; Бен. Рј.*

ри̏ва̄ње с *гл. им. од ривати (се).*

ри̏вати, -ām несврш. *гурати, завлачити.* — У све ривају своје носове, ти новинари. *Крл.*

~ **се** *пробијати се, тискати се.* — Са свих страна ривале се и гурале маске. *Бег.*

ри̏вача ж *рупа што је свиња изрије.* — Дивље свиње су одлазиле ... рокћући о жиру и ривачама. *Куш.*

ри̏вēње с *гл. им. од рити.*

ривијéра ж тал. *уски обалски појас са морским и ваздушним бањама, приморје.* — Кварнерска ривијера је један од ... најпримамљивијих туристичких крајева. *Пол. 1958.* Љети ћемо на ривијеру. *Фелд.*

ри̏вина ж *јаруга; јарак.* — Скотрљао [сам се] низ ривину. *Павл.* Поток надоће ... Дрина учас поста жута као ривина. *Марк. М.*

ри̏вотина ж *изривена земља, изривена рупа.* — Глава вепра ... је ... заривена до кљова у ривотине. *Дав.*

ривòточина ж *изривена страна брда. Свезн.*

ри̏га и **ри̏га** ж бот. **а.** *в. паколеч (б). Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. крсташица* Eruca sativa. *Сим. Реч.*

ри̏гавица ж покр. **1.** *подригивање; штуцање. Вук Рј.* **2.** бот. *в. пресличица (2). Сим. Реч.*

ри̏гало с и м *онај који подригује. Р-К Реч.*

ри̏гањ, -гња м покр. *справа за мучење.* — Ја нијесам крив ... што су ми муке довреле кад су ме на ригањ растезали. *Љуб.*

ри̏гā̄ње с *гл. им. од ригати.*

ри̏гати, -ām несврш. **1.** *повраћати, бљувати.* — Неки су јечали, а неки су већ и ригали. *Нен. Љ.* фиг. Пљују једна другој у лице и ригају псовке. *Донч.* **2.** фиг. *избацивати, сипати (ватру) (о ватреном оружју, о вулкану).* — Топови су ... рикали и ригали ватру. *Мишк.* Букне [руља] као притајен вулкан ригајући огањ и блато најнижих страсти. *Андр. И.* **3.** покр. *подригивати. И-Б Рј.*

ри̏гл м и **ри̏гла** ж нем. варв. *помичан затварач, језичак на брави.* — За њим залупише и затворише се риглом авлијска врата. *Срем.*

ри̏глица ж *дем. од ригла.* — Врата нису кључем, но само оном малом риглицом затворена. *Јаки. Ђ.*

ри̏гнути, -нēм сврш. **1.** *одједном покуљати, бљунути.* — Закашља се. Из устију ригну зелени млаз. *Вуков.* **2.** *подригнути. Р-К Реч.*

ригòлати, -ām и **ри̏головати,** -лујём несврш. фр. *копати, риљати дубоко; дубоко орати.* — Морао [би] поћи у виноград да види како момци риголају. *Леск. Ј.* Потребно је да се земља пре сађења воћака што боље изриља (риголује). *Тод.*

ригори̏зам, -зма м фр. *строгост, оштрина; непопустљивост, неумољивост.* — Унели су у веру ригоризам и непомирљивост шпанског амвона. *Дуч.*

ригòрист(а) м *онај који се одликује ригоризмом, строг судија.* — Сва су дјеца морални ригористи. *Шкреб.*

ригòрōз, -óза м *докторски испит на универзитету; строги испит.* — Положит ћу те ... ригорозе, пак отићи некамо у провинцију ... за професора. *Крл.* Млад, тек излетио из ригороза. *Јевт.*

ри̏горōзан, -зна, -зно *строг, неумољив, неумитан.* — Жудио сам да проведем ригорознији облик филозофског оцјепљења. *Уј.* Предвиђају се веома ригорозне мере. *Пол. 1957.*

ригорози́рати, -òзи́рām сврш. и несврш. *положити, полагати ригороз.* — По сталишу су ђаци почам од гимназијалаца ... па до правника и филозофа који ригорозира. *Ков. А.*

ри̏горōзно прил. *строго, оштро.* — Нису то чињенице о којима је могуће ригорозно говорити. *Уј.*

ригорōзнōст, -ости ж *највећа тачност, строго поштовање прописа.* — Тражио [је] од умјетника апсолутну ригорозност у стварању. *Барац.*

ригорōзум м *в. ригороз.*

ри̏да ж тур. покр. **1.** *марама за главу, повезача; рубац, убрус.* — Ти се шетај у мермер-камару, па изабери риде навезене. *НПХ.* **2.** *меснати део испод грла говечета. Рј. А.*

ри̏дāј м *провала плача; испрекидани јецај при незадрживом плачу.* — Ридај усне ми

стреса. *Кам.* Гордошћу ... ридај гуши. *Бој.*

ри̏дање с *гл. им. од ридати.*

ри̏дати, -ам несврш. *гласно плакати незадрживим плачем.* — У својој собици [је] ридала и вриштала без престанка. *Андр. И.* Нитко да каже што у човјеку рида. *Уј.*

ридѝкил м фр. *женска ручна торбица.* — Одјевена [је] у старомодну ... одјећу ... и са ридикилом у руци. *Бал.*

ри̏довка ж зоол. *в. риђовка. Вук Рј.*

ри̏ђ, ри̏ђа, ри̏ђе (комп. ри̏ђӣ) **а.** *који је боје рђе, црвеножут.* — Млијечно сребро капље ... језером што сања на дну риђих шума. *Кркл.* **б.** *који има црвенкасту косу (браду, бркове).* — Да Станко није био риђ, не би могô распознати једног од другог. *Вес.*

ри̏ђа м **1.** = риђо *риђ коњ.* — Какав се риђа ождреби онакав и цркне. *Пол. 1970.* **2.** зоол. *врста лептира, копривар. Фиик.*

ри̏ђа ж *коза риђе длаке. Вук Рј.* **2.** *риђа кобила.* — Вијоре се ... оглавине ките и шарцу и риђи. *Кош.*

ри̏ђāк, -а́ка м **1.** зоол. *врста барске птице* Fulix ferina. *Бен. Рј.* **2.** *риђан (а). Рј. А.*

ри̏ђан м **а.** *мужјак риђе длаке (обично коњ или говече).* — Стасит као топола јурио се на свом риђану. *Глиш.* Довукоше дарове с кравом плавојком ... и с јунчићем риђаном. *Ков. А.* **б.** *риђокос човек.* — Кожа ми је одрпана, рече риђан, ал' памет цијела. *Шен.*

ри̏ђаст, -а, -о *претежно риђе длаке, скоро риђ.* — Неки с риђастом косом ... оштри бријачицу. *Шапч.* Крупан бијаше тај оклопник ... риђасте косе. *Куш.*

ри̏ђеша ж *риђа коза. И-Б Рј.*

ри̏ђин, -а, -о *који припада риђи.*

ри̏ђо, -а и -ē м = ри̏ђа (1). *Вук Рј.*

риђо- *као први део именичких и придевских сложеница означава да је оно што је другим делом сложенице исказано риђе боје:* риђоглавац, риђогривац, риђобрк, риђокос и сл.

риђобра̀д, -а, -о *који је риђе браде. Деан. Рј.*

риђобр̀к, -а, -о *који има риђе бркове.* — Висок [је] згурен ... риђоглав и риђобрк. *Шен.*

ри̏ђовка ж зоол. *змија отровница пепељастосиве боје* Vipera berus, *шарка.* — Риђовке сикћу на крижноме путу. *Крл.*

риђо̀глав, -а, -о *риђокос.* — Заустави се кад видје некога риђоглава џентлмена. *Креш.*

риђо̀главац, -а̄вца м *риђокос човек.* — Стаде си ... риђоглавац отирати очи. *Шен.*

риђо̀гривац, -ӣвца м *онај који има риђу гриву (о коњу).* — Сломила ногу најбољем коњу риђогривцу. *Божић.*

риђо̀кос, -а, -о *који има риђу косу.* — Ако кажу: плава или смеђа, чак и риђокоса, црвенперка ако је — он каже: »Добро је!« *Срем.* Била [је] веома млада и риђокоса. *Донч.*

риђо̀коса ж *женска особа риђе косе.*

ри̏ђоња м *риђ човек; риђ во.* — У врту је радио неки риђоња. *Креш.*

ри̏ђуша ж **1.** *риђа кобила или крава.* — Изведе хитру Риђушу и упреже је у чезе. *Чипл.* **2.** покр. *врста црвенкасте земље. Рј. А.*

ри̑ж м *в. ража.* — Из ... Индије риж се распростро по осталој топлој Азији. *Панч.; Бен. Рј.*

ри̏жа ж нем. *удубљење у брдској падини (често обложено даскама или тесаним дрветом) за спуштање балвана.* — Нешто ниже ... стоји пилана ... а више ње се завршава дрвена рижа (плазајвица), којом се сплављају балвани из планине. *Куш.*

ри̏жа и **ри̏жа** ж бот. *врста житарице подводних топлих крајева* Oryza sativa *из пор. трава, пиринач. Терм. 3.*

ри̏жа̄р м *радник на ри̏жи.* — Утоваривачи хоће да се »освете« рижарима за пораз, када су им тако затрпали завршетак риже огревним дрветом. *Пол. 1950.*

ри̏жӣште с *поље засејано рижом, пиринчано поље.* — Некадашње мочваре ... данас су богата рижишта. *ЕГ 1.*

ри̏жот м тал. кув. *в. ризот.* — Рижот од рака с тридесет и шест саставина. *Цар Е.*

ри̏за ж **1. а.** *свештеничка одећа, мантија; хаљина, одећа.* — Пред олтаром стоји човек у дугачкој ризи. *Шен.* Митрополит ... тај аутократ у ризи, жаљело је да га види. *Сур.* **б.** покр. *уска трака чохе за украшавање одеће. Вук Рј.* **2.** фиг. *сребри или златан оков на икони.* — Иконе [су] без ... накита; да се бар ко сетио да им скује сребрну ризу. *Глиш.* Биле су још двије друге иконе у сјајним ризама. *Л-К.*

риза̀лӣт, -и́та м тал. *истурени, истакнути део на фасади зграде.* — Зграда би личила на какву касарну да нема тог ... приземног ризалита. *Божић.*

ри̏зи-бӣзи м тал. кув. *врста јела од пиринча и грашка. Деан. Рј.*

ри̏зик м тал. *излагање опасности себе, другог кога, или било чега, могућност страдања при каквом смелом покушају; спремност*

на одговорност за штету, опасност, подношење губитка. — Нећемо никуда даље! Доста нам је ризика! *Крл.* Треба се туђи, па макар и уз озбиљан ризик. *Вос. Д.*

Изр. на ~ *на срећу*; на (нечији) ~ *на (нечију) одговорност.*

ризи̏кати, -ā̄м сврш. и несврш. покр. *ризиковати.* — Неће нитко ризикати са својом кожом. *Маж. М.* Пријед би они ризикали да учине што за нас, но ми за њих. *Миљ.*

ри̏зикнути и **ризи̏кнути,** ри̏зикнēм сврш. *изложити се ризику, изложити што ризику.* — Могао сам ризикнути. *В 1885.*

ри̏зико м *в. ризик.* — Код грађанског рата ризико је ... на страни онога тко се ... ставља изван позитивних грађанских оквира. *Крл.* Има нешто што нас гони на тај страшни ризико да играмо. *Андр. И.*

ри̏зиковати, -кујēм сврш. и несврш. *изложити, излагати ризику, опасности, довести, доводити у питање, ставити, стављати на коцку.* — Почињући рат, ми нисмо ризиковали много. *Јов. С.* Ризиковали су да сутра изгубе много. *Ђур.*

ри̏зичан, -чна, -чно *пун ризика, опасан.* — Одређују [га] на све ризичнија места ... најзад [би] морао платити главом. *Вас.*

ри̏зично прил. *с ризиком, опасно.* — Њима је данас ризично ићи у униформи. *Пер.*

ри̏зичнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је ризично; опасност.*

ри̏злинг м нем. агр. *врста белог грожђа и вина добивеног од њега.* — Ризлинг, траминац и ружицу са нове лозе мора да продаје. *Петр. В.*

ри̏зма и **ри̏зма** ж ар. *мера за хартију, пакет од хиљаду табака.* — Покварио [сам] цијелу ризму папира не могући да напишем ни један читак редак. *Уј.*

ри̏зница ж **1. а.** *просторија у којој се чувају ствари од велике вредности.* — У том великом лексикону можемо више научити о нашем изразу него у најбогатијим страним ризницама умјетничког блага. *Баб.* фиг. Најсиромашнији језик најнекултурнијег народа ризница [је] његовог нагомиланог искуства. *Псих.* **б.** *каса, благајна.* — У њиховима [татарским] је рукама сва ризница наша. *Глиш.* **2.** *просторија у којој се држи оружје, оружница.* — Ризница пуна свијетла оружја. *Шен.*

ри̏зничā̄р м *чувар ризнице, онај који рукује ризницом.* — Био је дворски пушкар и ризничар. *Крл.*

ризои̏дн м мн. (јд. ризои̏д, -и̏да) бот. *танки кончасти израштаји у биљака без корена, којима су причвршћене за подлогу. Терм. 3.*

ри̏зӧм, -о́ма м бот. *подземно стабло издуженог облика. Станк. С.*

ризӧ̀поде ж мн. зоол. *разред пражи-вотиња протозоа које се крећу пружајући и увлачећи протоплазматичне израштаје, лажне ножице, кореноношци* Rhizopoda. *Финк.*

ри̏зот и **ризӧ̀то** м тал. кув. *јело од риже, пиринча и иситњеног меса.* — Најзад понудиће ми ризото. *Црњ.*; *Деан. Рј.*

ри̏јавица ж *изривена земља. Р-К Реч.*

ри̏јати, -јēм несврш. *в. рити. Бен. Рј.*

ри̏јāч, -а́ча м зоол. *врста речне рибе, подуст. Бен. Рј.*

ријед-, ек. ред-.

ријѐђе̄ње с *гл. им. од риједити.*

ри̏јез м (ијек.) покр. *в. рез. Бен. Рј.*

ри̏јек м (ијек.) *реч, говор, израз.* — Осјетих добро отров тога ријека. *Комб.*

Изр. штоно ријек *в. штоно реч (уз реч изр.).*

ријѐка, ек. ре́ка.

ри̏јēње с *гл. им. од рити.*

ријѐсло с покр. *полукружна метална дршка на котлу и сл. судовима која служи за ношење и вешање, повраз (I). Вук Рј.*

ријет-, ек. рет-.

ри̏јети, рѐчēм (ијек.) сврш. *в. рећи. Вук Рј.*

ри̏јеч, ек. рѐч.

ри̏јечан, -чна, -чно (ијек.) *речит.* — Изговори поштену и ријечну бесједу. *Коч.*

ријѐчанин, ек. ре́чанин.

Ријѐчанин м (мн. Ријѐчани) *становник Ријеке; онај који је пореклом из Ријеке.*

Ријѐчā̄нка ж *становница Ријеке; она која је пореклом из Ријеке.*

ријѐчā̄ње, ек. ре́чā̄ње.

ријѐчати (се), ри̏јечām (се), ек. ре́чати (се).

ријѐчив, -а, -о (ијек.) покр. *речит.* — Шћепан није био веома ријечив. *Љуб.*

ри̏јечје, ек. рѐчје.

ри̏јечкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на Ријеку, који припада Ријеци.*

ри̏јечнӣ[1], -ā̄, -ō̄, ек. рѐчнӣ[1] и рѐчнӣ[1].

ри̏јечнӣ[2], -ā̄, -ō̄, ек. рѐчнӣ[2] и рѐчнӣ[2].

ријѐчца, ек. ре́чца.

ријеш-, ек. реш-.

ри̏к м *продоран глас, продоран крик, (обично говечета, лава), рика.* — Забија о тло ... тврдог чела рог, пустивши до сунца

громких груди рик. *Матош.* Из тамнице се грдан зачу рик. *Кост. Л.*

ри́ка ж **а.** *продорни, отегнути неартикулисани гласови, снажан звук којим се оглашавају неке животиње (говеда, лавови и др.).* — Пазарни дан у касаби пун је ... рике говеда. *Андр. И.* **б.** фиг. *отегнути и продорни гласови и звуци који личе на рику говеда, лавова и сл.* — Мало-помало могло се из њене рике разабрати шта та руља хоће. *Мил.* Као да је рика топова његова ... успаванка. *Креш.*

ри́кавац, -а̄вца м покр. *велики кашаљ, хрипавац* pertusis. *Вук Рј.*

ри́кавица ж покр. *мала пећина уз море са једним отвором под морском површином а другим изнад ње, у којој се кретањем таласа стварају јаки звуци слични рики.* — По ... стрмим обалама су пећине, као Модра спила код Дубровника ... са клифовима ... и са рикавицама. *Цвијић.*

ри́кање с *гл. им. од рикати.*

ри́кати, ри́чём несврш. **1.** *испуштати дуге и продорне неартикулисане гласове, оглашавати се риком.* — Негдје у засеоку ... рикало је говече. *Ћоп.* фиг. Топови су с обје стране рикали. *Мишк.* **2.** (што) *изражавати, испољавати риком.* — фиг. Гавран риче своју голу тугу. *Божић.* Запенушено [је] рикао своје злочиначке глупости. *Чипл.*

ри́кач, -а́ча м *онај који риче.* — Два страховита лава ... зграбе рикача. *М-И.*

ри́кецӣј, -ија м и **ри́кеција** ж фр. мед. *микроорганизам, узрочник пегавца и сл. обољења. Кл. Рј.*

рикецио́зе ж мн. мед. *заразне болести проузроковане рикецијама, које на човека преносе инсекти чланконошци (ваши, крпељи, гриње и др.). ЕЛЗ.*

ри́кнути, ри́кнём сврш. **1.** *огласити се риком.* — фиг. Грга ... рикну страшно прије него што се отиснуо. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *сручити се, свалити се с риком, с буком.* — У то рикни низ пазар ријека. *Њег.* **б.** *нагло настати, избити, букнути.* — Многијема [су] од натеге рикнуле киле. *Љуб.*

рикòшет м фр. *одскок, одбијање, одскакивање.* — Бленде се граде од меког материјала да би се избјегао рикошет. *Стр.*

ри́кула ж бот. покр. *в. рига (б). Деан. Рј.*

ри́кша јапански **а.** ж *лаке двоколице у земљама Далеког Истока које вуче човек.* **б.** м *човек који вуче ове двоколице.*

ри́ласт, -а, -о *сличан рилу у животиња, напред истурен.* — Усне су му нешто риласте. *Божић.*

ри́лаш, -а́ша м зоол. *риличар. Финк.*

ри́лица ж **1.** *усни апарат издуженог облика у неких инсеката, подешен за бодење, бушење и сисање* rostrum, proboscis. *Терм. 4.* **2.** фиг. пеј. *усне, уста.* — Тврдоглавих рилица страствено се светили за вријеђање оца. *Божић.*

ри́лича́р м **а.** *инсекат, кукац чији су усни органи претворени у рилицу.* **б.** мн. *систематски назив за те инсекте* Rhynchota. *Терм. 4.*

ри́личица ж *дем. од рилица.*

ри́личнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на рилицу.*

ри́ло с **1. а.** *издужена њушка у неких сисара; сурла* proboscis, rostrum. *Терм. 4.* **б.** *рилица (1).* — Мрави ... тичу једни друге рилом. *Комб.* Забада своје рило у месо и сише. *Мишк.* **2.** фиг. пеј. *усне, уста.* — Заушњицом удри је у рило. *НПХ.*

ри́лоња м *онај који има велико рило.* — Тко је то? — запита рилоња. *Наз.*

ри́лце, -а и -ета с *дем. од рило.* — Пчела пружи рилце и посркне капљицу. *Наз.*

ри́лчар м *риличар. Бен. Рј.; ЕЛЗ.*

ри́љ м покр. **1.** *пољопривредна алатка, врста ашова.* — Отрча у кућу по риљ и мотику. *Ћос. Д.* **2.** *алатка слична гребенима с густим редом зубаца, којом се с влати лана скида неомлаћено семе.* — Дохвати ручицу зеленог предива па га повуче преко риља. *Донч.*

ри́љање и **ри́љање** с *гл. им. од риљати.*

ри́љати, -а̄м и **ри́љати,** ри́љам несврш. **1. а.** *риљем, ашовом дубоко копати земљу притискујући алатку ногом.* — У ово неколико села ... нема ... винограда који нисам риљао. *Ћос. Д.* **б.** *рити.* — По шљивику ... пуштаће се ... крмаче да ... риљају коријене. *Лал.* **2.** покр. *риљем, гребенима чистити лан од неомлаћена семена; гребенати.* — Дјевојка је управо риљала предиво. *Донч.*

ри́љац, -ља̄ца м покр. *риљ (1).* — За нов виноград ... се направе ровине особитим ашовом-риљцем, који се може само у жупи видети. *Панч.*

ри́љач, -а́ча м *радник који риља земљу.* — Маса радника је стално ангажована у земљорадњи ... копачи, риљачи итд. *Лапч.*

ри́љевина ж *изриљано земљиште.* — Јутро је сачекао седећи у риљевини. *Ћос. Д.*

ри́љевци м мн. (јд. ри́љевац, -е̄вца) зоол. *жижак (4)* Curculionidae. *Бен. Рј.*

ри́љица ж *коров који расте у лану. Р-К Реч.*

Ри́м, Ри́ма м *главни град Италије.*

Изр сви путеви воде у Рим *све се стиче у центар, центар одлучује о свему, свим се путевима стиже у главно место, тамо где се намерава*

ри́ма ж грч поет *гласовно подударање двају стихова почињући од наглашеног вокала последње речи, слик*

Изр метр дактилска ~ *рима с подударањем у три слога* тàмјана — Дамјана, доноси — покоси, женска ~ *рима с подударањем у два слога*, бледа — седа, рука — лука, леонинска ~ *рима с подударањем прве и друге половине истог стиха* Тешко рôбљу док не стигне грôбљу, мушка ~ *рима с подударањем само у једном слогу* луг — друг, плâм — срâм

ри̏мāрӣј, -ија и **ри̏мāриј̄ум**, -а м *речник или списак речи које се римују Кл Рј*

ри́мити, римӣм несврш *преводити у католичанство (чији је центар Рим)* — Одмах [сте] почели шокчити и римити! *Коч*

~ **се** *прелазити у католичанство, постајати католик* — Што се римиш кад није потребе? *Рј А*

Ри́мљанин м (мн Римљани) **1.** *становник Рима, онај који је пореклом из Рима* **2.** (римљанин) *в римокатолик* — У Славонији има највише римљана *И-Б Рј*

ри́мљанскӣ, -ā, -о *који се односи на Римљане и римљане* ~ обичај, ~ закон

ри́мљење с *гл им од римити (се)*

ри̏мовā̄ње с *гл им од римовати (се)*

ри̏мовати, -мујēм сврш и несврш **1.** *(ис)певати, саставити, састављати стихове с римама, исказ(ив)ати, извести, изводити у римама* — Кад су сви почели да праве слободне стихове, он је стао да римује *Дав* Сви су они римовали своје стихове *Шкреб* **2.** *римовати се*, фиг *бити у складу, сложити се, слагати се* — Само ако реч мит римује са Змајем, који је толико стваран и . свакодневан *Михиз*

~ **се** *подударити се, подударати се гласовно и акценатски, да(ва)ти риму, сликовати се* — Рима може бити обгрљена — кад се римују први и четврти, други и трећи стих *Т књ* фиг Непрестано [се] уплиће у ову римовану вику *Крл*

ри̏мо̄внӣ, -ā, -о *написан са римама* — Смрад јој парфим полијева, кô глупост римовне пјесме *Кам*

римокà̄толик и **римокатȍлик** м *католик*

римокà̄толикиња и **римокатȍликиња** ж *католикиња*

римокà̄толичкӣ и **римокатȍличкӣ**, -ā, -ō *који се односи на римокатолике и католицизам, католички* ~ празник, ~ учење

римомà̄нија ж *претерана страст за прављење рима, сликова при писању песама* — Оболио већ давно од римоманије *Наз*

римпа́па м *старешина римокатоличке цркве, римски папа* — Братио се са господом која љубе римпапи скутове и папуче *Шен* Тамо [ћеш] наћи сва четири васељенска патријарха и петога римпапу *Срем*

римпа́повац, -овца м *присталица римског папе, римокатолик* — То су клевете римпаповаца *Павл*

ри̏мскӣ, -ā, -о **1.** *који се односи на Рим и Римљане* римски трговци, римске цркве, ~ морал, ~ песништво **2.** *римокатолички* ~ црква, ~ закон (вероисповест) — Ови чудни римски клерици славили су жидовског краља *Мар* Римско или латинско гробље у Андријевици зове се и Шеовића гробље *Рј А*

Изр ~ број *в римски бројеви (уз број изр)*, ~ календар *в грегоријански календар*

ри̏мски прил *на римски начин, као Римљани (римљани)* — Може ли душа поздрављати римски *Јел*

ри̏на ж покр *ситан морски песак Рј А*

ри̏нг м енгл спорт *ограђени простор на коме се боре боксери и рвачи, боксерско и рвачко борилиште*

рингера́ја ж нем *деч(и)ја игра у колу*

ри̏нгишпӣл м нем *направа за забаву са кружно окаченим седиштима разноврсних облика која се окреће, вртешка*

ри́нгла ж нем варв *гвоздени прстен на плочи над ватром код штедњака, округла плоча на електричном и сл штедњаку на којој се кува*

ри̏нглӧв, -ова м и **ри̏нглӧвка** ж фр агр *врста калемљене крупне шљиве Бен Рј, Р-К Реч*

рини́тис и **ринȉтис** м мед *запаљење слузокоже носа са појачаним лучењем слузи ЕЛЗ*

ри̏нкāч, -а́ча м зоол *врста голуба с прстеном белог перја око врата* Columba palumbus *Бен Рј*

ринȍлог м *лекар специјалиста за болести носа*

ринолȍгија ж грч мед *наука о болестима носа, грана оториноларингологије*

ринопла̀стика ж мед *пластична операција носа МЕП*

ринȍцерос и **ринȍцерус** м лат зоол. *носорог Деан Рј, Бен Рј*

ри̏нтāње с *гл им од ринтати*

ринтà̄руша ж пеј *она која ринта.* — Сиромашне београдске девојке . . рибале

су ... патосе ... тресле пољаве. Биле су ринтаруше. *Вучо.*

ри̏нтати, -а̄м несврш. *мучити се радећи тежак посао без одмора, теглити, издирати.* — Све би хтеле да ти све за њих ринташ и радиш. *Лаз. Л.* Ринтам непрестано као коњ, а вичете. *Бен.*

ри̏нтуша ж пеј. *ринтаруша.* — Била [сам] госпођа, а не ринтуша. *Сек.*

ри̏нути, -нём сврш. **1. а.** *одгурнути, одбацити.* — Обичаваше све тс рачуне и писма ринути од себе. *Ков. А.* **б.** *отиснути од себе, гурнути; снажно ударити, лупити.* — Онда сам га ринула да је забо главом у сијено. *Кос.* Он га рину кундаком у ребра. *Лал.* **2. а.** *зарити, забости.* — Њему га [копље] кроз груди рине. *М-И.* фиг. Виде да је неко ринуо колац међу њихова срца. *Петр. В.* **б.** *отиснути од обале ради пловидбе, поринути* (*лађу*). — Него лађу дед црну у пучину ринимо дивну. *М-И.* **3.** *похрлити, јурнути, отиснути се.* — Змај Обилић на бесном Ждралину у смрт рину са тугом у оку. *Фил.* **4.** *зарити се, забити се.* — Гранате ... са громовитим треском ринуше у земљу једна за другом. *Јак.* **5.** (на кога, на што) **а.** *скочити, полетети, устремити се. Деан. Рј.* **б.** *набасати, налетети.* — Рину на огањ. *Вук Рј.*

~ **се** *ринути* (*3*). — Огромна бујица народа рину се налијево к Дабиши. *Шен.* У борбу се рине ... да циљу се вине. *Кош.*

ри̏нфлајш м нем. варв. кув. *јело од говеђег меса, кувана говедина.*

ринфу́за ж тал. *роба која се у расутом стању, без врећа и омота, убацује у вагоне, брод и сл.* (*нпр. жито, угаљ, репа*). *Кл. Рј.*

ри̏нфӯзан, -зна, -зно *неупакован, расут, отворен* (*о роби за одашиљање*).

ри̏нчак̄, -а́ка м покр. *рибарска мрежа*; исп. речијак. — Широке гаће пану на тле око мене као ринчак. *Љуб.*

ри̏нчица ж покр. *наушница, минђуша. Деан. Рј.*

риòли̏т, -и́та м мин. *врста вулканске стене, липарит.* — Риолит или липарит је по свом кемијском и минералном саставу једнак граниту. *Туђ.*

риоли̏тичан, -чна, -чно *који се односи на риолит, састављен од риолита.* — С десна од пута налази се трахит ... мање--више риолитнчаи, пошто му је основна маса као растопљена. *О 1875.*

ри̏оце, -а и ета с *дем. од рило, рилце.* — фиг. Бушила су је танка испитивачка риоца радозналости. *Сим.*

рип- *в. хрип-.*

ри̏па ж покр. *комад стене, велики камен.* — Стародревне камене куће ... сагрђене су од ... наслаганих камених рипа. *Жуј.*

ри́пати, ри̏пам несврш. покр. *скакати.* — Бањушка ће њему с леђа, море, па ће да рипа у Дунав кô жаба. *Нуш.*

ри̏пида ж грч. црквн. *округла икона са зракастим оквиром, причвршћена на дужи штап, коју православци носе на литији.* — [Дјечаци] су с рипидама ишли напријед. *Сим.* фиг. шаљ. *велика шака.* — Ево му марке ... а показа длан, — па кад му залепим с ову моју рипиду на оба образа једно сто марке ... нек иде ... да тужи. *Срем.*

ри̏пидаст, -а, -о *који има облик рипиде, сличан рипиди.* — Бачванин ... је и та два сантиметра [до два метра висине] надокнађивао ширином плећа и грубом величином својих рипидастих, радничких руку. *Андр. И.*

ри̏пимицē прил. *у скоку, у скоковима. Р-К Реч.*

ри̏пити, -и́м сврш. покр. *скочити. Рј. А.*

ри̏пнути, -нём сврш. покр. *скочити.* — Рипну с тавана право на земљу. *Ранк.*

ри̏пњāк м бот. *биљка из породице главочика* Lappa, Lappa maior, *чичак. Сим. Реч.*

ри̏пост м и **рипо̀ста** ж фр. **1.** *одговор, узврат.* — Као рипост зачуо се Клисићев ... њежни модилиран: — Мадам?! *Кол.* **2.** спорт. *брз противудар одмах после одбијања противничког удараца* (*у мачевању*). — Нападач не смије рачунати с тиме да ће ... противников узврат (рипосту) бранити. *Мач.*

рипости́рати, -о̀стӣрām сврш. и несврш. *духовито одговорити, одговарати, узвратити, узвраћати доскочицом.* — Фаризеј постаје само незналица ... рипостирао сам. *Божић.*

ри̏пс м енгл. *врста тканине с попречним рељефним нитима.* — Види се широк црвен појас од свиленог рипса. *Ранк.*

ри̏псан, -а, -о *који је од рипса.* — Узимају ... ружиних латица из ... котарица ... украшених свиленим рипсаним машнама. *Божић.*

ри̏пче, -ета с *дем. од риба.* — Боље је да мислиш ... на лепо рипче глатко. *Богдан.*

ри̏с[1], ри́са м мац. покр. **а.** *део, комад; оброк.* — Од свакога у дому једеока ... пас домаћи свој рис да имаде. *Јурк.* **б.** *награда у натури, део летине који се као награда даје радницима који су је средили; рад за такву награду.* — Тако ју је мати ове године послала на рис. Вршиће се на Капошевом салашу. *Петр. В.*

рӣс[2], ри́са, ри́со покр. *црвенкаст; жућкаст*; исп. рисаст и ру̏с[2]. — Бог т' убио, риса рибо! *НПХ.*

рӣс[1] м зоол. *врло крволочна звер из пор. мачака* Lynx lynx. *Терм. 4.* фиг. *љут, разјарен човек.* — Он ме само мрко погледа ... Жао ми беше деце, али — ко би смео рису говорити. *Шапч.*

рӣс[2] и **рӣс**[3] м нем. *пакет хартије за писање од хиљаду табака. Деан. Рј.*

рӣс[3] м нем. *горњи део стопала; горњи део обуће који долази на овај део ноге. Р-К Реч.*

рӣс[4] м нем. *пукотина, процеп.* — На оплати чамца честе су ... веће или мање пукотине, рисови. *Весл.*

рӣсан, -сна, -сно необ. *рисји.* — И урла поноћ буђења из сна и цикће поноћ погледа рисна. *Бој.*

рӣса̀нка ж *свеска за рисање, цртанка.* — Бадава [су] давали и књиге и оловке ... и рисанке. *Ивак.*

рӣса̀ње с *гл. им. од рисати.*

рӣсаона ж *в. рисаоница. Бен. Рј.*

рӣсаоница и рисаоница ж *сала, учионица за цртање. Деан. Рј.*

рӣса̀р[1], -а́ра м *цртач. Деан. Рј.*

рӣса̀р[2], -а́ра м покр. *пољопривредни најамни радник, обично жетелац, који ради на рис, за награду у натури*; исп. рӣс[1] (б). — Сутра [ће] с рисарима жети. *Кос.* Лане су рисари ... запалили хиљаду крстина. Због наднице. *Петр. В.*

риса́рӗ̄ње с *гл. им. од рисарити.*

рисàрија ж *цртеж, шара, слика.* — Отворим књигу, а у тој књизи на свим странама дивне рисарије. *Крањч. Стј.*

риса́рити, рӣса̀рӣм несврш. *радити као рисар*[2]. *Р-К Реч.*

рисàрица[1] ж *цртачица. Рј. А.*

рисàрица[2] и **рӣса̀рка** ж *жена рисар*[2]; *рисарова жена.* — Рисарка окруни пуну шаку зрња. *Чипл.*; *Прав.*

рӣса̀рскӣ[1], -ā, -ō *цртачки; сликарски.* — У оно вријеме била је у Сегедину рисарска школа, у коју се и Ђуро [Јакшић] ... упише. *В 1885.*

рӣса̀рскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на рисаре*[2], *најамне раднике.* — Певају песме старе патње и ... лепе кратке часове рисарских дана. *Чипл.*

рӣсаст, -а, -о *рӣс*[2] (*о домаћим животињама*). *Рј. А.*

рӣсати, рӣшӗ̄м несврш. нем. **1.** *цртати, сликати.* — Рисао је неуморно. *БК 1906.* Ришем тако, шарам, па тргчим дједу и баби да им покажем. *Пав.* **2.** *дочаравати у мислима, у машти, замишљати.* — Тако је ... себи рисао диван нов живот. *Крањч. Стј.* **3.** *приказивати, представљати, описивати.* — Ришући своје Црногорце, изнио их је [Његош] онакве какви су били. *Барац.*

~ **се** *назирати се, оцртавати се.* — У близедо ружичној магли ришу се борови парка. *Домј.*

рӣса̀ћӣ, -ā, -ē̄ *који служи за рисање, цртаћи:* ~ прибор, ~ сто.

рӣса̄ч, -а́ча м *цртач. Деан. Рј.*

рӣсић м *дем. и хип. од рӣс*[1]; *младунче риса.* — Наврани се рисо с рисићима. *Вук Рј.*

рӣсјӣ, -ā, -ē̄ *који се односи на рӣса*[1], *који потиче од риса; који је као у риса:* ~ кожа, ~ младунче. — Баци хитро свој рисји поглед. *Бег.*

рӣск м *в. ризик.* — Постао [је] бродарем ... због ... склоности риску и авантурама. *Цвиј.*

рискàнтан, -тна, -тно *ризичан.* — Све [је] то сувише рискантно! *Крл.* Прелаз чамцима јако [је] рискантан. *Ћос. Д.*

рискàнтно прил. *ризично.* — Врло [је] рискантно прелазити. *Шен.*

рискàнтнӧст, -ости ж *особина онога што је рискантно.*

рискӣ́рати, рӣскӣ́рām сврш. и несврш. = рескирати. — Ти ништа не рискираш. *Ћип.* Он је као гардијски официр рискирао своју каријеру! *Крл.*

рӣсковатн, -кујӗ̄м сврш. и несврш. *в. рескирати.* — Корачао [је] ... брзо рискујући да сваког часа лупи главом о какво дрво. *Уск.*

рӣ́со м **1.** *хип. од рӣс*[1]. **2.** *име жућкастом мачку.* — Шта би мој рисо? *Војн.*

рӣсовина ж *крзно од риса.* — Пан Заглоба скиде калпак од рисовине. *Кнеж. Л.*

рӣсовскӣ, -ā, -ō *који се односи на рисове, који је као у риса*; исп. рӣс[1]. — Својим рисовским погледом продирала је у душу. *Андр. И.*

рӣст м *рӣс*[3]. — Стаде ... на рист и капне својих чизмица. *Дав.*

рӣсуља ж *крава рисе боје и име таквој крави. Вук Рј.*

рӣт[1], ри́та м (мн. ри́тови) *мочвара, баруштина, обично обрасла трском.* — Из густог рита довукô [је] врбовог пруња. *Ил.* Предвече молитва брује тршћацима сањива рита. *Наз.*

рӣт[2], ри́та м *месо од задњег дела говечета. Р-К Реч.*

рӣт[3] и **рӣт** ж *задњица, стражњица. И-Б Рј.*; *Бен. Рј.*

рӣта ж нем. **1. а.** *поцепан комад одеће, дроњак, крпа; подерана одећа, прње.* — Зба-

бано лице, кост и кожа, авет. Сва у ритама. *Мил. В.* Сред собе ... у црногорским ритама испружила се ... усукана клипанчина. *Маш.* **б.** пеј. *одело, одећа.* — Последњи пут баци поглед ... на своје грађанске рите. *Вас.* **2.** пеј. *одрпанац, одрпанко, безвредна особа, ништарија; бедник.* — Пушком прети та рита, молим вас! *Андр. И.*

ри̏тав, -а, -о *који је сав у ритама, дроњав, подеран.* — Гледаше ... децу ритаву и гладну. *Дом.* фиг. *један, бедан.* — Где све није остало и пало понешто са моје душе раздеране из мог живота ритавог. *Црњ.*

ри̏так, -тка м покр. *слама којом се покривају кровови.* — Вјетар разноси ритак с крова. *Донч.*

рита̀ковић м пеј. *рита (2).* — Зна ли он, ритаковић један, ко сам ја? *Вес.*

ри̏там и **ри̏там,** -тма м грч. **а.** *равномерно понављање звука, извесних других појава и радњи, у одређеним временским размацима (у природи, човековом телу и свим облицима људског стварања); ток, брзина кретања и промена:* ~ срца, ~ дисања. — Живот се кретао све бржим ритмом. *Андр. И.* **б.** *карактеристичан распоред разнородних елемената неке појаве који се понављају (дугих и кратких, наглашених и ненаглашених слогова у говору и поезији, убрзаних и успорених, снажних и благих покрета у балету, тонова у музици и сл.).* — Андрић [је] опонашао ритам пјесмица Хајнеа. *Шим. С.* У мојој глави слике тога дана вртјеле се ритмом валцера. *Војн.*

ри̏тамскӣ и **ри̏тамскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ритам.* — Руке [су] ... пратиле ритамски ток фразе. *Матош.*

ри̏тамски и **ри̏тамски** прил. *ритмично, у одређеним размацима, уједначено.* — Овако ритамски и осцилирајући спуштала се вода свију македонских језера. *Дед. Ј.*

ри̏тање и **ри̏тање** с *гл. им. од ритати се.*

ри̏тар м *трговац који купује стареж.* *Р-К Реч.*

ри̏тати се, -ām се и **ри̏тати се,** ри̏тām се несврш. **1.** *бацакати се ногама, замахивати и ударати ногама.* — Ходао је ... чекајући да осамаре мазгу, која се ... преплашена ритала. *Франг.* фиг. Искам да га женим и он се, ете, рита како магаре. *Срем.* **2.** фиг. **а.** *правити се важан, правити се сила, разметати се.* — Погосподио се, назобио се [начелник] и сада се рита. *Вел.* **б.** ир. *показивати неко знање, зналачки се служити нечим.* — Ала се »риташ« француски. *Јак.*

ри̏тер м нем. **1.** ист. **а.** *средњовековни племић, витез.* — Послије пораза код Грунвалда немачки ритери све више су слабили. *Пов. 2.* **б.** *почасна титула носиоца неких високих одликовања.* — Почасти су се гомилале на њега [Њутона], био је наименован председником краљевског друштва ... а постао је и ритер. *Петрон.* **2.** фиг. *човек витешких особина и понашања.* — Нашла [је] сањаног ритера и сродну душу. *Андр. И.*

ри̏терскӣ, -ā, -ō *који се односи на ритере:* ~ ред, ~ турнир.

ри̏терски прил. *на ритерски начин, као ритер.* — Нехотично је гурнем лактом. — Mille pardons! — рекох, ритерски се клањајући. *Лаз. Л.*

ри̏терство с *особина и положај ритера; ритерски дух, витештво.* *Р-К Реч.*

ри̏ти, ри̏јēм (трп. прид. ри̏вен, -ѐна, -ѐно) несврш. **1. а.** *задирући рилицом, њушком разгртати земљу (о кртици, свињи и др.); изривати, копати.* — Меци тенковских топова рили су земљу око нас. *Јак.* фиг. Сваки додир с Владом ... мрачно је јачање сабласног црва, који рије у стишаном жиљу. *Мих.* **б.** фиг. *тајно радити против некога, роварити.* — Царством мојим подли повлаче се лисци и рију где могу. *Бој.* **2.** фиг. *тражити насумице претурајући по нечему.* — Претурала [је] ствари и рила по сламњачи. *Андр. И.*

ри̏тина[1] ж *аугм. и пеј. од ри̏т*[1]. — Опет ће у ритине на патке и гуске. *Торд.*

ри̏тина[2] ж *аугм. и пеј. од ри̏та.* — Обучен [је] у некакве ритине, па од јада не можеш ни да га гледаш. *Ћор.*

ри̏тинӑр м *одрпанац, рита.* *Вук Рј.*

ри̏тити се, -ӣм се сврш. *ритнути се.* *Вук Рј.*

ри̏тица ж *дем. и хип. од рита.* — Да и ритицу обуче, она је лепа и гиздава. *Вес.*

ри̏тӣште с *земљиште под ритом, рит.* — Река хуји, надолази, наваљује плаховито кроз ритиште шашовито. *Кош.*

ри̏тмājстер и **ри̏тмājстор** м нем. **1.** *учитељ јахања.* **2.** *коњички капетан у аустријској војсци.*

ритмиза̀ција ж *ритмичка обрада; ритам.* — Наш црквени текст утицао је на мелодијску ритмизацију. *Коњов.*

ритмизи̏рање с *гл. им. од ритмизирати.*

ритмизи̏рати, -и̏зи̏рām сврш. и несврш. = ритмизовати *изразити, изражавати у одређеном ритму, ритмички обликовати.* — Коњ је галопирао у једнаким скоковима ... Ритмизирао савршено моје мисли. *Бег.*

ри̏тмизовање с *гл. им. од ритмизовати.* — Четрнаестерац ... звучи, с премештањем акцената и цезура, као ритмизована проза. *Коњов.*

ри̏тмизовати, -зујēм сврш. и несврш. = ритмизирати.

ри̏тмика ж **1. а.** *скуп свих ритмичких елемената у одређеној композицији, сви тонски ефекти једне појаве, равномерни покрети у гимнастици, игри и сл.; ритам.* — Ритмика га точкова прати као . . . мелодија. *Крл.* **б.** *наука о ритму.* — Ритмика је лежала онда још у повојима. *Шкреб.* **2.** *гимнастичке вежбе уз пратњу музике.* — Гимнастика има . . . као важан део ритмику, која задовољава нагон за кретањем у естетском облику. *Пед.*

ритми̏рати, ри̏тмӣрām сврш. и несврш. *ритмизирати.* — Градио је . . . хрватске ендекасилабе ритмирајући их на свој начин. *Наз.*

ри̏тмичан, -чна, -чно и **ри̏тмичкӣ,** -ā, -ō *који је дат у правилном ритму, равномеран.* — Извана се чује пригушена ритмична стрка. *Кос.* Ослушкује ритмички шум васељене. *Тип.*

ри̏тмички и **ри̏тмично** прил. *у ритму, равномерно; уједначено.* — Гибало се и орило [мноштво] равномјерно и ритмички. *Сим.* Осмерац ритмично избацује дугачка весла. *Андр. И.*

ри̏тмичнӧст, -ости ж *особина онога што је ритмично; равномерност.*

ри̏тмовати, -мујēм сврш. и несврш. *ритмизирати.* — Хор је ритмованим мелодијама подстицао раднике. *Пол. 1959.*

ри̏тнути, -нēм сврш. *ударити ногом.* — Једног јутра, при тимарењу, кобила га је ритнула. *Вучо.*

~ **се** *замахнути ногом, ритнути.* — Ваљало би је затворити у преграду, јер ће се ритнути коњ и ево несреће. *Бен.*

ри̏то, -а и -ē м *ритинар. Вук Рј.*

ритӧрнел м тал. муз. *музички текст који се понавља*; фиг. *понављање.* — Ругалице низале су се у све јачим риторнелима. *Нех.*

ри̏тскӣ, -ā, -ō *који се односи на рит*[1]: ~ биље, ~ шљука.

ритӯ̏ал, -ала м лат. **1.** *пропис о вршењу одређених црквених обреда; церемонија.* — Није потребна комедија . . . ни старомодан ритуал читања смртне осуде. *Крл.* **2.** кат. *литургијска књига која садржи прописане текстове и поступке за извођење обреда изван мисе.* — Превалио с полице ритуал и анђела од порцулана. *Андр. И.*

ри̏туӯлан, -лна, -лно *који се односи на ритуал; церемонијалан*: ~ игра, ~ плес, ~ покрет.

Изр. ~ уморство *култни обред приношења крвавих људских жртава врховном бићу, демонима или природним силама.*

ри̏туӯлно прил. *на ритуалан начин, свечано; церемонијално.* — Прекрстив се, ритуално запита. *Јурк.* Узвикнуо је готово ритуално . . .: »Како су биле велике наше матере!« *Глиг.*

ри̏тус м лат. *обред, ритуал.* — Задовољан је . . . формом, ритусима. *Кнеж. Б.*

ри̏ћӑгло м покр. *речијак. Бен. Рј.*

ри̏ћка ж покр. *риђа кобила. Прав.*

ри̏ћњāк м покр. *речијак. Бен. Рј.*

ри̏ф, ри̏фа м мађ. *старинска мера за дужину од око 75 см*; исп. аршин, лакат. — На њој [долами] педесет рифа гајтана. *Игњ.* Отац је хтио да буду рукави за пол рифа дуљи од руку. *Ков. А.*

ри̏хтати, -ām несврш. нем. варв. *дотеривати; доводити у ред; строго поступати (с ким).* — Да рихта ове бештије. *Шимун.*

ри̏цинов, -а, -о *рицинусов. Деан. Рј.*

ри̏цинус м **а.** бот. *вишегодишња индустријска биљка или грм* Ricinus communis *из пор. млечика, са плодом лоптасте бодљаве чахуре из чијег се семена вади уље. Терм. 3.* **б.** *уље добивено из семена ове биљке, које има широку примену у медицини и индустрији.*

ри̏цинуснӣ, -ā, -ō и **ри̏цинусов,** -а, -о *који се односи на рицинус, који потиче од рицинуса*: ~ семе, ~ уље.

ри̏чак, -чка м покр. *речијак.* — Обноћ ловим рибу . . . ричком сапе, удицом зубаче. *Љуб.*

ри̏чет м мађ. кув. *јело од јечмене прекрупе и граха.* — Пишеш неке фељтоне . . . за тањир ричета код капуцина! *Крл.* фиг. *смеша, збрка.* — Чудног ли ричета у твојој глави. *Пав.*

ри̏чјāк м покр. *речијак. Бен. Рј.*

ри̏цāл, -ала м тур. *достојанственик, великаш, првак.* — Стани смијех везирске рицале. *Ињег.*

ри̏ш м фр. *нашивена набрана трака, украс на одећи.* — Излазиле [су] принцезе у златним хаљинама и ришевима. *Ћос. Б.* Под вратом . . . риш опшивен модрим концем. *Бен.*

ри̏шкати, -ām несврш. *рити не задирући дубоко.* — Свиње . . . су, грокћући, ришкале влажну земљу. *М-В.*

Ри̏шњанин м (мн. -ани) *становник Рисна; онај који је пореклом из Рисна.*

Ри̏шњāнка ж *становница Рисна; она која је пореклом из Рисна.*

ри̏шпет м нар. покр. *в. респект.* — Изгубиш ли ришпет мени или коме од редовника . . . онда ћу ти . . . одаламити педесет тојага. *Мат.*

ри̏шћан(ин) м **1.** *в. хришћанин.* **2.** покр. *верник источне хришћанске цркве, православац, православни.* — Једини Млечан ништа

баш не мари: католик јеси, ришћан, мусулман. *В 1885.*

ришћа̀нлук м зб. покр. **1.** *хришћански свет. Вук Рј.* **2.** *православље, православни свет. И.*

ри̏шћанскӣ, -ā, -ō *који се односи на ришћане.*

рје̏ђ-, ек. ре̏ђ-.

рје̏тко̀ња, ек. ретко̀ња.

рје̏ч-, ек. ре̏ч-.

рје̏ш-, ек. ре̏ш-.

рјѐшидба ж (ијек.) правн. *судска пресуда, судско решење.* — Могао је помоћи . . . одвјетнику да добије повољну рјешидбу. *Ђал.*

ру̀ка ж **1.** *в. хрка. Вук Рј.* **2.** покр. **а.** *лупа, лом; трка, јурњава.* — Било [је] чељади у кући, па би стала рка у кућу и око куће. *Миљ.* **б.** *гомила, гужва.* — Око њега [султана] паше и везири, аге и бегови и остала рка турска. *Вуј.*

ркати, рчēм *в. хркати.*

ркāћ, -а́ћа = хркаћ.

ркāч, -а́ча *в. хркач.*

ркмача и **ру̀кмача** ж покр. *цепни прорез на чакширама.* — Завукоше руке у поцепане ркмаче од чакшира и посматраху ме. *Дом.*

рља-бр̀ља прил. *без икаква реда, аљкаво.* — Поређано је све рља-брља, да бог сачува! *Бен.*

рмāн, -а́на, **рма́нац,** -нца и **рмāњ,** -а́ња м бот. **а.** *в. прстенак* Anthemis arvensis. *Сим. Реч.* **б.** *в. хајдучка трава* Achillea millefolium. *Сим. Реч.*

Изр. водни ~ *в. крочањ. Бен. Рј.*

рмбати, -ā̀м несврш. пеј. разг. *снажно запињући радити грубе, најтеже послове.* — Оћеш да ти Пане рмба и тегли као во, а други нек иду у господу. *Ћоп.*

рмба̏ч, -а́ча м *онај који рмба, радник на најтежим физичким пословима.* — Галијаши и рмбачи . . . Кажњени: да сваки блок мрамора нагрбачи, и држи, за примјер, без станке и без смјене. *Зог.*

рмети́нов, -а, -о покр. *в. урметинов, кукурузни.* — [Горштаци] једу обично хљеба рметинова печена под сачем. *Љуб.*

ру̀мија ж покр. *заразна коњска болест, сакагија, гунтураћ* maleus. — Сакагија, (гунтураћ, рмија . . .) напада на коње и друге једнокопитаре. *Батут.*

ру̀мпалија м пеј. *веома развијен и снажан човек, људескара.* — Шта ради . . . онај рмпалија Лука? *Јак.* Кога видим? . . . ускликне рмпалија. *Божић.*

ру̀нути, рнēм сврш. *в. ринути.* — Дешњак наједаред . . . рну на руду. *Ад.*

ри́ња м = рњо и рњавац *в. хрња.*

рњав, -а, -о *в. хрњав.*

рњавац, -а́вца м = рња. *Р-К Реч.*

рњага ж покр. *в. хрњага. Вук Рј.*

рња̄ње и **рња̄ње** с *гл. им. од рњати се.*

рња̀ти се, рња̄м се и **ри́њати се,** рња̄м се несврш. покр. **1.** *чешати се тарући се о нешто;* исп. хрњати се. — Чуло [се] како се рња стока у избама. *Лал.*; *Вук Рј.* **2.** *тискати се, гурати се.* — Чуо је . . . како се стражари рњају поред брвана, сатјерани кишом под стрељу. *Лал.*

рња̀ца м *рња. Вук Рј.*

рњка̄ч, -а́ча м *рњковит коњ. Р-К Реч.*

рњко̀вит, -а, -о *који није добро уштројен (о коњу). Вук Рј.*

ри́њо, -а и -ē м = *рња. Вук Рј.*

ро̀б, ро̀ба м (мн. ро̀бови) **1. а.** ист. *обесправљен човек, чијим је радом, често и животом, неограничено располагао господар-робовласник.* — Биле су честе побуне робова. *Ант. 1.* **б.** *покорна особа која непрекидно ради ћутке подносећи обесправљеност, неправде и груба поступања.* — Како је јадна и кукавна та мати. Роб. Само ћути и трпи и пати. *Петр. В.* **2. а.** *онај чију је земљу освојио непријатељ лишавајући грађане њихових права, човек без слободе.* — Тврдоглаво и упорно понављају . . . »Боље гроб него роб!« *Јак.* **б.** *побеђен и лишен слободе ратник, заробљеник.* — Шпанска би те војска к'о роба одвела. *Стан.* **3.** (некога, нечега) *онај који без икаквог отпора подноси нечију неограничену власт, онај који се потпуно предао каквој страсти, заносу, служби и сл. лишавајући се свега другог:* ~ деце, ~ дужности, ~ имања, ~ алкохола. — У давна времена човјек је био роб природе те је вјеровао у невидљиву натприродну силу. *ОГ.* **4.** (ген. мн. ро̄бā) покр. *члан породице или породичне задруге, чељаде;* исп. робље (2). — Та . . . чељад низашта нијесу! Ниједног роба у мојој кући нема који заслужује да живи. *Ђур.*

ро̀ба и **ро̀ба** ж тал. **1.** *материјални производ људског рада намењен тржишту, предмет трговине:* метарска ~, сухомесната ~, текстилна ~. — Сад би могао . . . показати са ког рафа му је скинуо робу. *Андр. И.* **2. а.** *одећа, одело, рубље.* — Официрска роба на њему, звијезда на капи, а револвер у руци. *Ћоп.* Знало се једино да жандарима пере робу. *Божић.* **б.** *тканина.* — Преко врата . . . шарен шал од индијске робе. *Ат.*

Изр. кратка ~ *текстилна роба која се продаје на комад, на пар и сл. а не на метар (чарапе, плетнина и сл.);* лака ~ ир. *жена слабог морала;* ситна ~ а) *ситнице за домаћинство, украси, играчке, дугмад и сл.;* б) фиг. *неко или нешто без неке важности или значаја;* трговина мешовите робе *в. уз мешовит (изр.).*

ро̀бак, ро̀пка м *дем. и хип. од роб.* — Камо тебе робак ја л' робиња. *НП Вук.*

ро̀бан, -бна, -бно необ. *који је постао роб, поробљен.* — Ил' слободни, ил' су робни? *Матош.*

ро̀бӣво с *отета, опљачкана имовина, плен.* — Робио си докле си могао, а данас си платио робиво. *Март.*

ро̀бија ж **1.** *најтежа казна лишења слободе, обично с принудним радом; издржавање те казне.* — Добих три године тешке робије. *Матош.* Преводећи [»Капитал«], ми и на робији служимо радничкој класи. *Чол.* **2.** *фиг. тежак посао; живот под тешким условима.* — Викала [је] да је ово робија, да она не мора да ради ... за њу су болесници терет. *Рист.* **3.** *невоља, несрећа.* — Велика је то робија и злослутница кад запрегнут во замуче. *Рад. Д.* **4.** заст. *кулук; кулучари.* — Једва у ког пушка, а оно друго сама кука и мотика ... као да се дигла моба каква или царска робија. *Ад.; Вук Рј.*

робӣја̑ње с *гл. им. од робијати.*

робӣјати, -а̄м несврш. **1.** *издржавати робију, бити на робији.* — Робијао [је] седам година у Митровици. *Дед. В.* **2.** *радити за некога, служити некоме; робовати.* — Зетовима робија. *Рад. Д.*

робӣја̑ш, -а́ша м **1.** *осуђеник који издржава казну робије.* — Осјетила [се] као робијаш пуштен послије дугогодишњег тамновања. *Сим.* Причали су ... како, звецкајући оковима, носи са осталим робијашима креч на жуту Табију. *Андр. И.* **2.** заст. *кулучар. Вук Рј.*

робија̀шица ж *жена робијаш.* — Да је види тако изнакажену, као какву робијашицу. *Бег.*

робӣја̑шкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на робијаше, који припада робијашима, који потиче од робијаша*: ~ радионица, ~ одело, ~ рукотворина.

робӣја̑шница ж ист. *зграда у којој робијаши издржавају казну, затвор, тамница.* — Доношењем »Обзнане« постају ... робијашнице ... моћан фактор. *Риб.* Пред робијашницом сретосмо прве осуђенике. *Чол.*

робија́штво с *стање и положај робијаша, издржавање робије, робијање.* — Ако знаш шта је патња и робијаштво, немој се оглушити. *Андр. И.*

робинзона́да и **робинзонија́да** ж *врста авантуристичких романа инспирисаних доживљајима Робинсона Крусоа* (Robinson Crusoe), *јунака тога романа енглеског писца Даниела Дефоа* (Daniel Defoe). — Маркс је у својој критици политичке економије ... истакао ... да је идеализација »природног« стања у многобројним »робинзонадама« XVIII века у ствари наговештај нових буржоаских односа. *ЛМС 1951.*

робӣнзо̑нскӣ, -а̄, -о̄ *који је као у Робинзона*: ~ живот проводити.

ро̀биња ж *жена роб.* — Ја сам ту као робиња, морам се крити од свијета. *Шен.* Породица је крива што је жена робиња. *Јов. С.*

ро̀бињин, -а, -о *који припада робињи.*

ро̀бињица ж *дем. и хип. од робиња.* — Хтели [би] да им она буде тужна робињица. *Кур.*

ро̀бињскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на робиње.* — Челом љуби турског хата траг, на трг робињски што му носи кћер. *Кост. Л.*

ро̀бити, -ӣм несврш. **1.** *одводити у ропство, заробљавати.* — Буле роби, а сијече Турке. *НП Вук.* **2.** *насилнички одузимати, односити робу, новац и др., пљачкати.* — Тада ме обузе жеља ... да затрпам нову цесту а стару оживим, па макар по њој робили и хајдуци. *Шимун.* Тихо му извија песме ... о младом лопову што роби бачке дућане. *Чипл.* **3.** покр. *одузимати, заплењивати ствари за наплату дуга.* — Одмах плаћај дваестину, јер ћемо те робити. *Ћор.* **4.** покр. *в. робијати (1).* — Што да робим прав здрав. *Ад.*

~ **се** уз. повр. *робити, пљачкати један другога.* — С Турцима смо вјеру уфатили да се с њима нигда не робимо. *НП Вук.*

ро̀бица ж *дем. и хип. од роба.* — Танка робица на њој. *Ков. А.*

ро̀бље с **1.** *зб. им. од роб.* — И једнога дана дићи ће се робље под заставом труда. *Уј.* **2.** заст. и покр. *жене и деца, нејач.* — Чувамо да не би Турци у планину у робље ударили. *Нен. М.*

Изр. бело робље *жене које су откупом или на превару одведене у хареме или јавне куће.*

ро̀бљеи̯ӣк, -а и **робљѐнӣк,** -и́ка м заст. *заробљеник.* — Дадоше нам турског робљеника и два шарца да их појашемо. *Војн.*

ро̀бљӗње с *гл. им. од робити (се).*

ро̀бнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на робу*: робне залихе, ~ промет, ~ размена.

Изр. робна кућа *велико трговинско предузеће за продају на мало разноврсне робе.*

ро̀бно-но̀вчанӣ, -а̄, -о̄ у изразу: робно-новчана привреда *ступањ привреде која производи робу за куповину новцем, новчана привреда.*

ро̀бов, -а, -о *који припада робу.*

робо̀ва̑ње с *гл. им. од робовати.*

робо̀вати, ро̀бујём несврш. **1. а.** *бити роб, живети у ропству.* — Под силу робују њима. *М-И.* Ето зашто сам се борио у два

рата ... да под седу главу не робујем. *Чол.* **б.** (коме, чему) *радити за другога; сав се предавати некој страсти, нечијој власти и сл.* — Јадни Јевта! Робовао је целог века другоме. *Вес.* Он не служи идеалу. Робује новцу. *Матош.* **2.** *издржавати робију, робијати.* — Робовао сам ... без жаљења и роптања ... заметао сам преко цијелог дана шалу и маскару са хапсеницима. *Коч.*

рòбовина ж необ. *в. ропство.* — Да ... накити синове витешке, што су је опростили робовине тешке. *Хар.*

рòбовйште с необ. *простор на коме су смештени робови; робијашница.* — Мрзим мог брата човјека ... јер ми отрова ... мој слободни зрак смрадним димом робовишта и творница. *Матош.*

робòвласнйк м ист. *власник, сопственик робова, представник владајуће класе у робовласничком друштвеном уређењу.*

робòвласничкӣ, -ā, -ō *који се односи на робовласнике и робовласништво:* ~ класа, ~ систем.

робòвласнӣштво с ист. *прва класна друштвено-економска формација заснована на експлоатацији потпуно бесправног роба и неограниченој власти и правима робовласника.*

рòбовскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на робове:* ~ рад, ~ рат, ~ устанак. **2.** *понизан, ропски.* — Кад се сетим понижених и робовских душа ... *Змај.*

рòбо̄вство с необ. *в. ропство.* — Немаштина га жигоса жигалом робовства. *Змај.*

роборàнције ж мн. лат. мед. *средства за окрепљење и јачање организма (промена климе, медикаменти и др.). ЕЛЗ.*

рòбот м чеш. **1.** *аутомат изгледом сличан човеку, којим диригује електронски мозак и покреће га на низ често компликованих операција и покрета.* **2.** фиг. *онај који је само слепи извршилац наређења или аутоматизованих поступака.* — Постао си робот. *Сим.* Ово је прави хитлеровски робот. *Дед. В.*

рòбота и **рòбота** ж *работа, кулук.* — Сутра свака кућа по два коња и по једног човека да пошље на роботу; вршиће се спахијско жито. *Јакш. Б.* У вјековној магли тлаке и роботе, димнице ... сви наши јунаци осјећали су тај свој живот као неку ствар још од Господина Бога створену. *Крл.*

робòтити и рòботити, -ӣм несврш. *радити на роботи, кулучити.* — [Сељак] се је улијенио што им [племићима] више не роботи бадава. *Јурк.*

рòботнӣ, -ā, -ō *који се односи на роботе, својствен роботу.* — Тијело показује неку роботну борбеност. *Божић.*

рòботнӣк м *кулучар.* — Хрватство значи ону масу сиромаха и роботника који сви раде ... уз најтеже животне услове. *Крл.*

рòботничкӣ, -ā, -ō *који се односи на роботнике, кулучарски.*

рòбустан и **робӯстан,** -с(т)на, -с(т)но лат. варв. *снажан, чврст и сиров.* — Стоји мирно у ... колони ... робусних Голијата. *Мар.* Колико има сложености ... у оној робустној личности Марка у »Нечистој крви«. *Глиг.*

рòбус(т)но и **робӯс(т)но** прил. *силно, снажно.* — Робустно и просто [се] насмије, да су јој се бокови тресли. *Бег.*

рòбус(т)ност и **робӯс(т)нӧст,** -ости ж *особина или стање онога који је робустан.*

рӧв, рӧва м (лок. рӧву) **1. а.** *дугачак и дубок прокоп у земљи; јама, рупа, трап.* — У љутини нагна хата на некакав ров, те ту спадне с коња. *Рј. А.* **б.** воји. *прокоп у првој борбеној линији, за утврду и заштиту војницима при пуцању на непријатеља, шанац.* — Један вод ... батерије ... држао је у осматрању непријатељску пешадију, скривену у рововима. *Лаз. М.* Ваши [би] ровови били окомито над непријатељем. *Јонке.* **в.** *место где је земља раскопана, разрована, снег разгрнут, ровина (б). Вук Рј.* **2.** *веће удубљење у земљи, долина.* — Област Тихог океана ... нема ... никаквих дубинских ровова или понора. *Петр. М.* фиг. Души остаје само да бјежи ... у се саму, у црне јаме и ровове. *Уј.* **3.** *подземни ходник, подров, тунел.* — Украј ње [собе] сграђен [је] »јендек (ров) за светлост«. *Бат.* [За] саградити пут ... до ровова, ваљало је најмити вјеште рударе. *Том.*

рòван, -вња м *локва; цистерна. Р-К Реч.*

рòвање с *гл. им. од ровати.*

рòвар, -ара м *онај који ровари, бушка, спленкар.* — [Осуђујемо] оне потајне роваре, који су ради откинути нам наше хрватско море. *Шен.* Немојте мрмљати и приговарати као какви ... ултралиберални ровари. *Кор.*

ровáрење с *гл. им. од роварити.*

ровáрити, рòвāрӣм несврш. **1.** *потајно, подмукло радити, бушкати против некога или нечега; изазивати раздор, неслогу, сплеткарити, интригирати.* — Оптужују нас да роваримо у другим земљама ... да тамо организујемо ... завере ради рушења ... поретка. *Пиј.* Нека Шћепан сада ровари по селу ... ова кацига лупиће и њега по глави. *Вуков.* **2.** *изазивати немир, копкати, узнемиравати.* — У мозгу, та опомена није престајала да бушка, да ровари. *М-В.* Немирне мисли и даље су копкале и роварile по глави. *Ивак.*

рòвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на роваре:* ~ руке.

рова́рство с *својство онога који ровари; роварење.* — Он је већ одавна познат са свога демагошког роварства. *В 1885.* Сваки [му је] слободоумни »конституционалац« мало заударао по роварству. *Ков. А.*

ро̀вати, рӯјēм (ређе ро̀вēм и ро̀ва̄м) несврш. **1.** *рити, копати.* — Наши су ровали у њему [брегу] путеве и земунице. *Андр. И.* фиг. Све те бриге, муке и јади роваху по крупном срцу Мишкову. *Кол.* **2.** *роварити, бушкати.* — Нешто се против њега ... плете, кује и рује. *Цар Е.*

ро̀вац, -вца м зоол. *мрк инсект, правокрилац, који копа подземне ходнике и подгриза жиле младих воћака* Gryllotalpa vulgaris. *Станк. С.*

ро̀вача ж *изривена рупа у земљи, јама.* — Он се спотицаше и падаше у роваче, што су свиње изриле. *Вес.*

ро̀ва̄ш, -а́ша м **1. а.** *црта, рецка и сл., као знак за бележење јединице бројних вредности.* — Кад сам ... роваш забиљежио, узмем торбу, пак иђем напријед. *Маж. М.* **б.** *предмет (таблица, дрво и др.) на који се урезују такви знаци, рабош (I).* — Ваш је роваш пун. *Шен.* **2.** *белега, зарез, жиг и сл. (обично на телу животиње) као знак распознавања.* — Нашли га [прасе] свега раскомаданог, а познали га по ровашу на увету. *Срем.* Ожиљак је ... на телу озбиљнији роваш и траг. *Сек.* **3.** *дуг, задужење, вересија; рачун, терет.* — Хајд'мо к Јуди на једну литру [ракије], дат ће Јуда на роваш. *Коз. И.* Нешто ће се свакако излећи ... све на твој роваш! *Драж.* фиг. Нема глупарије, која се не би пјевала и писала, све на роваш пјесничкој слободи. *Вел.*

Изр. бити на нечијем ровашу, доћи на нечији роваш *бити у нечијој зависности, допасти коме шака;* зарезати, урезати кога на (свој) роваш *имати намеру осветити се, учинити коме зло;* имати кога на (свом) ровашу *имати кога у рукама, у виду, прогонити.*

рова̀ша̄р, -а́ра м *онај који роваши, бележи у рабош.* — Розашари бјеху спремни да уроваше тркове на ровашу. *Креш.*

ро̀ва̄шен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ровашити.* **2. а.** *упадљив, уочљив по каквој телесној мани, специфичном обележју.* — Постоји веровање да све што се у Олујцима ради мора бити обележено ... или [је] гушав или сакат или иначе ровашен. *Андр. И.* **б.** *који је на л шем гласу, извикан, озлоглашен.* — Били су је безмало прогласили за јавну женску ... у ствари, она је била жена из доброг друштва, али ровашена. *Јов. С.* На хартију поређају довољан број оних ... ровашених речи. *Поп. Б.*

рова́шēње с *гл. им. од ровашити.*

рова́ши м мн. (јд. ро̀ва̄ш, -а́ша) зоол. *род малих гуштера* Scincidae *издуженог тела, покривеног коштаним љускама, који живе под земљом. ЕЛЗ.*

рова́шити, ро̀ва̄шӣм сврш. и несврш. **1. а.** *ставити, стављати роваш (2), обележити, обележавати ровашем. Вук Рј.* **б.** фиг. *оставити траг, обележити.* — Чиме обилује младићка ... душа ... [коју] искуство није још ни ровашило. *Лаз. Л.* **в.** *(за)бележити на роваш, рабош.* — Марко ... је бројио на прсте неке податке, а кад би му »нестало« прстију, ровашио је на свом штапу загонетне бројке. *Божић.* **2.** *усецати, урезивати цртеж, слова у камен, дрво и сл., клесати; (о)грепсти.* — Своје украсе он [тесар] дубе, роваши у неки материјал. *Баб.* За тебе се прича да те је једном добро ровашила ноктима. *Бар.*

ро̀ва̄шкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на роваш, ровашење.* — Ровашки крижићи постадоше до два мутна окашца. *Матош.*

ро̀ва̄шница ж *зарез, рецка на ровашу. Р-К Реч.*

ро̀вēње с *гл. им. од ровити.*

ровѐтина ж *аугм. од ров. Р-К Реч.*

ро̀вечан, -чна, -чно покр. *неубељен, сиров:* ~ платно, ~ кошуља. *Вук Рј.*

ро̀вина ж **а.** *рупа, јама, јаруга.* — Направиле се по њему [путу] читаве ровине. *Шапч.* За нов виноград направе ровине особитим ашовом ... у те ровине мећу се саднице. *Панч.* **б.** *в. ров (1в). Вук Рј.*

ро̀вит и **ро̀вит,** -а, -о **1.** *меко скуван, огрушан (о јајету).* — Тврдо (обарено) јаје ... не вари [се] теже од пресног или ровитог. *Батут.* Хтео ровито јаје, па га спустио у хладну воду и ставио на ватру, док вода не прокључа. *Јак.* фиг. *слаб, несигуран, нестабилан.* — Ровит темељ под нама се гиба. *Бој.* Било је прије ... великих трвења на том ровитом простору. *Вј. 1970.* **2.** *подложан болестима, слаб, неотпоран (као последица нежног здравља тек прележане болести и сл.).* — Пази да се не заразиш са тако ровитим плућима. *Макс.* фиг. Турска је у тако ровитом стању да је треба поштедети и од најмањих потреса. *Јов. С.*

ро̀вити, -ӣм несврш. **1.** *рити, копати, поткопавати.* — Свиња ... кида лишће, чупа вреже, по лејама рови, рије. *Митр.* Вали ... благо ... ударали о брег ... и зликовачки [га] ровили и гризли. *Петр. В.* фиг. Болест ... ровила и копала по њој. *Шуб.* **2.** фиг. *изазвати немир, копкати, узнемиравати.* — Неверица ... по уму рови, тешку сумњу ствара. *Кош.* **3.** *роварити, интригирати, подбуњивати.* — Угурсузи рове да се пачам у твоје послове, да говорим у твоје име. *Богдан.*

ро̀вито̄ст и **ро̀вито̄ст,** -ости ж *стање, особина онога што је ровито. Р-К Реч.*

ро̀вић м *дем. од ров.* — Копају ровић. *Вес.*

ровка́ши м мн. (јд. ро̀вкāш, -а́ша) *в. ровке.* — Од тих је ровкаша сасвим нарочита животиња пругасти мравар, који се храни само мравима. *Финк.*

ро̀вке, ро̀вāкā и ро̀вкӣ ж мн. зоол. = ровчице *породица малих сисара бубоједа, мишјег изгледа, шиљате њушке, мекане длаке и непријатног мириса* Soricidae: водена ~, пољска ~, шумска ~. *Свезн.*

ро̀вљёње с *гл. им. од ровити.*

ро́во, -а и -ёо м = рохо *човек богињава лица. Деан. Рј.*

ро̀вовскӣ, -ā, -ō *који се односи на ровове:* ~ битка, ~ војна, ~ положај, ~ рат.

ро̀вчице и **ро̀вчице** ж мн. зоол. = ровке: шумске ~. *Свезн.*

ро̀г, ро̀га м (лок. ро̀гу; мн. ро̀гови, рогóвā и ро̀гōвā, рогòвима и ро̀говима, ређе ро̀зи, ро́гā, ро̀зима) **1. а.** *коштани цевкаст и шиљат израштај на глави неких животиња.* — Пред њим стоји ... кршан јелен: вити рози, да се свако диви. *Митр.* Метнуо јој [крави] поводац око рогова. *Гор.* **б.** *такав или сл. израштај на глави неких митолошких, фантастичних бића (ђавола, идола и др.).* — Даде он свој тројици бјесова поткресати рогове, нека ходају ... окресани на ругло свакоме. *Брл.* Вражји рози значе издајништво, мрзост и очајање. *Љуб.* **в.** фиг. *симбол превареног мужа.* — Муж ... не види ништа ... и поносно криви шешир на роговима, које му сви други виде. *Козарч.* **2.** (обично у мн.) *пипци, тицала (у неких инсеката, пужева и др.).* — Ширио је и сужавао рогове. *Петр. В.* **3. а.** *направа од рожнате материје у коју се дува ради давања звучних обавештења или сигнала.* — Чује се подаље ловачки рог. *Бог.* **б.** муз. *лимени дугачки инструмент у облику завинуте цеви која је на крају проширена у облику звона.* — Овај одељак ... звучи нам ... као комбинације рога и фагота. *Коњов.* **в.** *писак на гајдама. Бак. Реч.* **4.** *оно што је обликом налик на рог* **а.** *шиљат крај, завршетак нечега, избочина.* — Скупине живчаних станица ... се налазе у ... бочним роговима леђне мождине. *НЧ.* Љевицом [држи] ... мач, а десном свој шешир на три рога. *Шен.* **б.** *крак, врх месечевог српа.* — Свјетлошћу већ се напуњају мјесецу рози. *Марет.* Преко мјесечевих рогова не прелази ... јарац. *Вел.* **в.** *рогаљ (2).* — Роговима мараме брисала [је] мокре ... образиће. *Гор.* **г.** *испружен прст као знак поруге, грдње.* — [Он] се ... искали на њему, показавши му рогове објема рукама. *Франг.* Лупеж подигне увис руке с оба рога вичући ...: »Теби, боже, ово!«. *Комб.* **5.** (обично у мн.) *коса греда кровне конструкције; крај греде који стрши изван стрехе.* — Пуцају рогови и греде, већ је и таван дохватило. *Лаз. Л.* На два сљеменска рога два су црвена ... барјачића. *Матош.*

Изр. ~ (из)обиља, обилности *посуда у облику великог рога, пуна воћа и цвећа као симбол обиља, богатства*; дати, продавати некоме ~ за свећу *преварити, подвалити, обманути кога*; дувати, пухати у један (исти) ~ с ким *в. уз дувати (изр.)*; наби(ја)ти, натаћи, натицати, натући рогове (мужу) *преварити, варати (мужа), (из)вршити прељубу*; показ(ив)ати, дићи, дизати рогове *бити, постати ратоборан; бунити се*; с(а)терати, (сабити, натерати, ставити и сл.) кога у (козји) ~, сломити, сабити, стући, (с)кресати и сл. рогове коме *онемогућити, ућуткати кога, довести у шкрипац, уништити*; слагати се (бочити се) као рогови у вреће ир. *не слагати се међусобно*; увући (повући) рогове *умирити се, повући се, устукнути (после каквог пораза)*; ухватити бика за рогове *поступити одлучно, енергично, брзо.*

ро́га ж *троугласта дрвена направа која се као јарам ставља стоци (обично свињи) на врат да се не провлачи кроз ограду, клато.* — Људи ... ударите роге на стоку, да не чини штете. *Глиш.*

ро̀гаљ, -гља м (ген. мн. ро̀гāљā и ро̀гљёвā) **1. а.** мат. *простор који ограничавају најмање три равни које се секу, угао, ћошак геометријског тела.* — Осим плоха запажамо на кристалу бридове (ивице) и углове (рогљеве). *Туђ.* **б.** *шиљак, рог (4).* — Сви су гледали ... пецива ... с рогљевима и без њих. *Кал.* Бура ... суче [барјак] у рогаљ. *Јел.* **2.** *крај, завршетак, крак, врх (мараме и сл.).* — Многа је старица рогљем убрадача крадом утрла сузу. *Јурк.* Одвезује и завезује рогље на новој марами. *Божић.* фиг. Ја сам цео октобар појео ... а децембру сам одгризао рогљеве. *Ком.* **3.** *угао, крај куће, улице, ћошак, раскршће (у селу где се обично састају сељаци, нарочито о празнику).* — Одједном, овамо испред куће, иза рогља пијук. *Пец.* Она га на рогљу улице ... устави. *Цар М.* Њој [сеоској омладини] је одмор кад се изигра у колу или увече провија на рогљу. *Ад.* **4.** мн. *греде крова*; исп. рог (5). — Кров куће ... прокисава ... морам да мењам рогљеве, олуке. *Мил.* Све ће се стропоштати у ломачу: и рогљеви, и трамови. *Крл.*

ро̀гаст, -а, -о *рогат, рачваст.* — Но добави просјачку торбицу, а у руке рогасту тојагу. *НП Вук.*

ро̀гат, -а, -о **а.** *који има велике рогове*; *који је с роговима.* — Погођен паде један

јелен рогат. *Бој.* Све то шути стрпљиво шутњом рогата блага ... под ... јармом. *Крл.* фиг. 1) *кога жена вара (о мужу), превара од своје жене.* — Сви му ожењени мушкарци бијаху »рогати«. *Шимун.* 2) *који се јавља у два облика, двострук.* — На ову врсту предговора могао би се применити ... онај рогати силогизам ... [којим] се послужио ... Омар да оправда паљевину ... библиотеке. *Нед.* **б.** *који има врх(ове), избочине, шиљат.* — Станко се загледа у зелену солдатову ... рогату капу. *Вуј.* фиг. **в.** нар. (одр., у именичкој служби) м *нечастиви, ђаво.* — Двапут си се обуо у вражју кожу, пак из тебе рогати лаје. *Љуб.*

Изр. рогато »ѣ« *графички знак у латиници за обележавање некадашњег гласа »јат«* (ѣ); не може (где ће) (се бости) шут с рогатим фиг. *не може (где ће) слабији да се бори против јачег.*

рогàтија ж покр. *дарови испрошеној девојци. Р-К Реч.*

рòгато прил. фиг. *врашки, грдно скупо.* — Не би ми ... мила ова војводина игра ... јер се бојах да то ... не плати рогато. *Љуб.*

рòгāч, -áча м **1.** бот. *зимзелено дрво из пор. лепирњача, чији су плод дугуљасте, меснате и слатке махуне* Ceratonia siliqua. **2.** агр. *врста ситног пасуља. Вук Рј.* **3.** зоол. *јеленак* Lucanus cervus. *Финк.*

рогáчити, рòгāчӣм несврш. обично у изразу: рогачити очи **а.** *широко отварати очи, гледати зачуђено, забезекнуто, бечити.* — То сваки ради, а ти, попа, први. Можеш рогачити очи колико хоћеш! *Богдан.* Рогачи шупље дупље, као да гледа. *Кош.* Курлан јој се загледа у ... очи ... рогачила их је у њега. *Божић.* **б.** *в. рогачити се.* — Очи су му рогачиле и пламтјеле. *Божић.*

~ **се** *широко се отварати (о очима), гледати зачуђено, бечити се, разрогачивати се.* — Мрдају [им] носеви и губице, и очи јој се рогаче ... према једној јединој особи. *Божић.* Рогачи се ти на мене колико ти је год воља. *Ћос. Д.*

рогàчић м бот. **а.** *дем. од рогач.* **б.** покр. *грах, пасуљ зелен у махунама. Вук Рј.*

рогàчица ж бот. *биљка из пор. лепирњача* Cicer arietinum, *леблебија, наут. Вук Рј.*

рòгља ж *в. рогље.* — Шљивово стабло подупрто [је] чворноватом грбавом рогљом. *Лал.* Мршав [је] као рогља, очију зелених. *Сиј.*

рòгљāш, -áша м зоол. *јеленак. Р-К Реч.*

рòгље, -гāља ж мн. *виле, обично с два рога (за сламу, ђубре и сл.); рашље, рачва.* — Дигну на рогљама ... димљиву балегу. *Гор.* Причепио [змију] гвозденим рогљама на врху батине. *Вил.*

рòгљић, -а и **рòгљић,** -йћа м *дем. и хип. од рогаљ.* — Стала [је] проматрати рогљић ... своје опрегаче. *Креш.*

рóго, -а и -ē м нар. *рогоња.* — Кажем ја: неће рого на тебе иако, је ован! *Ранк.*

рòгобāтан, -тна, -тно **а.** *који се коси са добрим укусом, правилима, нескладан, извитоперен, накарадан, неправилан.* — Грешке ... и они који преводе сувише верно, јер превод онда испада натегнут и рогобатан. *Нед.* Да и не помињем граматичке грешке и рогобатну синтаксу. *Мат.* **б.** *који смета својим обликом, садржајем, стилом и сл., незграпан, неприкладан, робустан.* — Кад ... Милан, ту рогобатну, суву робијашку пјесму запјева, све ... задрхће. *Коч.* Стизале су неразумљиве и рогобатне наредбе [из] ... рачуноводства. *Андр. И.* **в.** *прост, неотесан, неуглађен, груб, суров.* — Ала је шабачка [нахија] раздвојена и рогобатна. *Нен. М.* И још друге речи, много горе [момци добацују], непосредније и рогобатније. *Шуб.*

рогобáтити се, -òбāтӣм се несврш. *понашати се рогобатно, бити јогунаст, тврдоглав. Р-К Реч.*

рòгобāтно прил. *неприкладно, накарадно, незграпно.* — Друкчији узрок стоји рогобатно у овом падежу. *Дан.*

рòгобāтнōст, -ости ж *својство, особина онога што је рогобатно, нескладност.* — Сремац има реченицу ... са честим понављањем речи ... то може бити стилска рогобатност. *Ж 1955.* Тешко [је] било избећи гдекојој рогобатности ... у превођењу. *Цар М.*

рòгобōр м **а.** *ромор, бука, жамор; граја, вика.* — Ори се ... топот кочија ... тежак рогобор хотелских омнибуса. *Бал.* Пробудим се и ... очујем неки рогобор око куће. *Јурк.* **б.** *бушкање, дошаптавање, оговарање.* — Не бојим се рогобора мојих суграђана, да сам тобоже скривао ... човјека. *Шен.*

рòгобōран, -рна, -рно *који рогобори, прави буку, грају, бучан; бунтован.* — Олуја шутну свијетом рогоборна. *Шен.* Бурбони су из различних и рогоборних живаља један ... народ сложили. *Старч.*

рогобòрēње с *гл. им. од рогоборити.*

рогобòрити, -òборӣм несврш. **а.** *дизати буку, галаму, жагорити, викати.* — То ћемо видјети ... рогоборио Марунић, да се чуло ... и у пословницу. *Цар Е.* **б.** *мрмљати, гунђати (против нечега), бунити се.* — Отац и мати ... рогоборе, а затим препуштају све по вољи својој кћери. *Кос.* Адул [је] у себи нешто мрсио и рогоборио. *О-А.*

рòгобōрнйк м *онај који рогобори, галамџија, буњија.* — Рогоборници, бунтовници, немирњаци сте. *Шен.*

рȍгобȏрно прил. *на рогоборан начин, бучно.* — Ни с ким она не заплиће ... и не свршује рогоборно. *Ков. А.*

рогобо́рнȏст, -ости ж *рогобор, бунтовништво.* — Велики француски преврат узроком [је] данашњој рогоборности духова ... проти стеги. *Старч.*

рȍгōв, -ова м *во великих рогова. Р-К Реч.*

рȍговина ж *материја од које се састоји рог, рожина.* — Пластичне масе могу замијенити роговину, порцулан. *ОК.*

рȍгōвље с *зб. им. од рог.* — На други начин настају рогови и роговље многих папкара. *Финк.* Води ме ... у собу закрчену роговљем. *Пол. 1957.*

рогȍдјеља м (ијек.) ков. *онај који израђује, обрађује предмете од рогова.* — И њих начини, сложи ваљано рогодјеља мајстор. *М-И.*

рȍгожа ж *рогозина.* — Поред баре ... има рогоза од кога плету рогоже (хасуре). *Ђорђ.* Разастре ... рогожу ... дјеца легну. *Зог.*

рȍгожāр, -а и **рогȍжāр,** -ара м *торба исплетена од рогоза.* — На леђима у рогожару све [му] благо и богатство. *Киш.* Тада би она турнула штогод кому у џеп, кому у рогожар. *Леск. Ј.*

рогожȁрчић м *дем. од рогожар.* — Тури руку у рогожарчић те јој пружи јабуку. *Леск. Ј.*

рȍгожēње с *гл. им. од рогозити.*

рȍгожина ж *рогозина.* — Устане он с истрцане рогожине. *Вел.* Намах клону на рогожини под шатором. *Цес. Д.*

рȍгожнат, -а, -о *који је од рогоза.* — Неки турио под главу рогожнату врећу. *Шов.*

рȍгожнинца ж бот. *врста смокве. Р-К Реч.*

рогȍжњача ж (обично у атрибутској служби) *оно што је начињено од рогоза (торба и др.).* — Неко потурио под главу торбу рогожњачу, неко шубару. *Глиш.*

рȍгоз м бот. **а.** *врста траве с тврдим, сабљастим листовима која расте на мочварном тлу; употребљава се за плетење (хасура, торби), везивање (снопова) и др.; шаша, шевар* Typha latifolia. *Сим. Реч.* **б.** мн. *породица таквих трава. Деан. Рј.*

рȍгозан, -зна, -зно *обрастао, покривен рогозом; начињен од рогоза.* — Те до рогозног дођу Азопа. *М-И.* Ено их [голубова] ... на оном рогозном крову. *Шапч.*

рȍгозина ж *груб саг, покривач, отирач и сл., исплетен од рогоза, хасура.* — Калуђера сахранише, увијена у рогозину. *Ранк.* Остали су само ... дрењаци на рогозини крај ... врата. *Креш.*

рȍгозити, -ӣм несврш. **1.** *стављати рогоз, запушавати рогозом пукотине између дужица бурета. И-Б Рј.* **2.** (гргеча) *забадати рогоз у леђна пераја гргечу да не потоне. Вук Рј.*

рȍгозница ж *рогозина.* — Негдје [је] ... склупчан у рогозници. *Божић.* Ћилими су ... хасуре (рогознице). *Маж. М.*

рогонȏсац, -сца м *рогоња.* — Невелик, а боде све што му се примакне. Чак и рогоносце. *КН 1959.* Данас се ... уважени рогоносци крећу свијетом у име представника најузорнијег брачног живота. *Крл.*

рогȍноша м *онај који носи рог.* — Рогоноша и копљаник неће данас погледати на жртву. *Наз.*

рȍгоња м **а.** *онај који има (велики) рог, рогове, во великих рогова.* — Одабрао [је] најлепша кола ... и упрегао две најрогатије рогоње. *Глиш.* **б.** фиг. ир. *преварени муж.* — [Расејани професор] је класичан тип рогоње у комедији. *Грол.* [Кажу] ... да сам рогоња, да ми је жена имала кућног пријатеља. *Крл.*

рȍгоњин, -а, -о *који припада рогоњи.*

рȍгош м *јарац или ован великих рогова. Рј. А.*

рȍгоша ж **1.** *коза дугих рогова. Р-К Реч.* **2.** покр. *погрдан назив за злу жену; вештица.* — Има, кнеже, некијех рогоша, под облак ће устријелит орла! *Њег.; Р-К Реч.*

рȍгуља ж = рогуша (1) **1.** *крава великих рогова.* — Не дају (много млијека) рогуље, неће многуље. *Вук Рј.* **2.** покр. *вештица. Вук Рј.*

рогу̏љȁш, -аша м индив. *борац, устаник наоружан рогуљама.* — Свако је село имало своју чету ... од ... »пушкара« и ... »рогуљаша«. *Ћоп.*

рȍгуље, рȍгӯљā ж мн. *виле обично с два крака, за набадање сена, сламе и сл.* — Дјечак ... належе на рогуље којима је кидао љесе жђубрене сламе. *Ћоп.* Иван ... навиљчио вука и подигао на држалици рогуља. *Гор.*

рȍгуљице ж мн. *дем. од рогуље.*

рȍгуша ж **1.** = рогуља. — Да не заборавимо шуту при рогуши. *Љуб.* Много ми село 'фали ђецу, па се бојим. Има ту урокљивих рогуша. *Лоп.* **2.** *рогата животиња (нпр. коза).* — Рогуше, родио вам се чобанин, — подигну Јован ... пласт ... и баци на козе. *Лоп.*

рогу́шёње с *гл. им. од рогушити (се).*

рогу́шити, ро̀гӯшӣм несврш. *дизати што у вис (уши, длаку) тако да стрши, ћулити, кострешити.* — Рогушити ... уши. *Вук Рј.*

~ **се 1. а.** *дизати увис, ћулити уши (о коњу), кострешити се.* — Коњ ... где би год видео ... јендек, кладу или бару ... још издалека [се] рогуши и фркће. *Лаз. Л.* Коњић ... стресајући дугу гриву, рогушио се на оне који су га миловали. *Ћоп.* **б.** фиг. *надизати се, издизати се.* — Па се рогуши једно ... ћебе ... и зева [испод њега] огромна риђа глава. *Вас.* **2. а.** *испољавати незадовољство, срџбу, љутити се; бунити се, гунђати; грозити се, претити.* — Срамота је ... да једна улица носи његово погано име ... рогуши се један и гуши од срџбе. *Киш.* Карабинијери ... крају највјернији, стали су да се рогуше. *Цар Е.* Ја ћу овај реферат надлежном! — рогушио се Јаблан. *Рад. Д.* **б.** *заузимати надмен, уобразен став, правити се важан, охолити се, кочопернти се.* — Имам ја пара, не брини се ти! — рогуши се дечко. *Рад. Д.* фиг. Где је ... прозор био отворен рогушио се луксузан намештај. *Уск.*

ро̑д, ро̀да м (често у зб. значењу) (лок. јд. ро̀ду; ном. мн. ро̀дови, ген. ро̀дӧ̄ва) **1. а.** *оно што је рођено, пород, потомство, врста.* — Штука ... кад нема шта — једе свој род. *Вес.* Били [су] на свијету, да само продуље род. *О-А.* **б.** *породица, породична лоза, сој.* — И ето, од тога Мохова Никишке и отпочео је трговачки род Мохових. *Моск.* **в.** *порекло (породично), генеза; друштвени степен, углед који од тога зависи.* — Човек ниског рода наслеђује ћаве особине оца и мајке. *Пед.* То је девојка интелигентна, високог рода. *Каш.* **г.** *породица из које се потиче, најближа родбина, сродници (обично крвни, по оцу и мајци) уопште, својта.* — Женин род ни очима да види! *Чипл.* Ја сам данас био у роду моје покојне. *Маж. М.* **д.** *рођак, сродник.* — То је била очева тетка. Род. А, род? то је нешто и добро и зло. *Петр. В.* Мањува! Каки је то род? Никаки. *Ивак.* **ђ.** *родбинска веза, сродство.* — Ја не дајем кћери таковима. Не желим рода с разбојником. *Бег.* **е.** (вок.) фам. *као узречица у ословљавању (често са заменицом »мој«).* — Онај [просјак] пева: »Даруј, роде!« — па удесио, да би му се камен смиловао. *Ад.* Ви ћете, мој роде, све изгладити. *Богд.* **2. а.** *производ биљака који се развије из цвета или под земљом, плод:* ~ воћа, ~ кромпира, ~ пшенице, ~ кукуруза. — Цвет [је] ... процветао, а није донео рода. *Глиш.* Смоква ... се родом оспе. *Поп. Б.* фиг. Емотивна област ... не трпи хибриде; њен род је отров или наслада. *Сур.* **б.** *процес рађања, успевања, сазревања (плода).* — Онда је ... пошкропила ... воћке у врту, јер је то помагало роду. *Бен.* **3. а.** *свеукупни збир бића одређене врсте као целина, сој, раса, врста.* — Антропогеографија проучава распрострањеност и подјелу људског рода. *НЕ.* Знам ... да је припадао роду криминалаца. *Вуј.* **б.** *народ (коме се припада), нација; завичај, домовина.* — Руси за Руса ... а Французи за Француза држаху [га]. Ал он није ни од једног тог рода био. *Ат.* Кућат ће у том срцу жива мржња на Млечиће, јер су они затор рода нашег. *Шен.* **в.** ист. *примарни облик друштвено-економске организације у примитивној заједници, произашле од заједничког претка и међу собом везане крвним сродством, родовска заједница, племе, братство, генс.* — У појединим ... засеоцима има група од сродничких кућа, које одговарају ... родовима Црне Горе и Херцеговине. *Дед. Ј.* Више сродних мањих заједница, везане ... заједничким поријеклом и осталим везама чине род или генс. *ОГ.* **4. а.** биол. *јединица за класификацију биљака и животиња, виша од врсте, а нижа од фамилије.* — Прва виша јединица од врсте је род. Тако врсте: трешња, шљива, кајсија и бресква спадају у род шљива. *НЕ.* Врста, род, фамилија, ред ... јесу систематске категорије. *Станк. С.* **б.** *врста или подврста неке духовне (научне, уметничке и сл.) делатности, области, грана, дисциплина.* — Најважнији род комедије — комедија нарави најпролазније је судбине. *Грол.* Ушавши у литературу с ... више литерарних родова ... стварају [књижевници] ... опус. *Матк.* **в.** *категорија, ред, тип (уопште).* — Има песника који су припадници једнога правца ... Ђура Јакшић ... је од ... другога рода, песник који сам ... носи ... песнички начин. *Богдан.* Имао [је] прилике да се креће међу женама Маргаритиног рода. *Цар М.* **г.** *квалитет, ранг, степен, врста, вид.* — Он [Нушић] ће вас често ... изненадити духом најфинијег рода. *Богдан.* Судба снује ... опасност макар каква рода. *Комб.* **5.** *скуп нечега исте врсте или нечега сродног што чини целину, низ, ред:* ~ војске, ~ оружја. — Стварао сам ... системе лествица, за интервале, за тонске полове (дур и мол) и за тонске родове. *Коњов.* **6.** *пол, спол (људи, животиња).* — У врло много случајева жива бића и мушког и женског рода означавају се ... истом именицом ... нпр.: сисар, птица. *Стев.* **7.** грам. **а.** *својство неких врста речи да граматички облик имају у зависности од пола лица на које се односе, односно да такве облике имају на основу сличности или истоветности с претходним:* природни ~, граматички ~, именице мушког рода, женски ~ придева. **б.** *својство глагола да својим*

значењем изразе активну радњу односно пасивно или медијално стање: глаголски ~.

Изр. бити (доћи, падати) род (некоме, нечему), бити у роду (с неким, нечим) 1) *бити у сродству, родбинским везама (с неким, нечим)*; 2) *бити сличан, сродан, исте врсте (с неким, по нечему)*. — Помешао [сам] га [мртваца] с прахом, ком је род. *Панд.*; ни ~ ни помози бог (не бити) *в. уз бог (изр.)*; пронети роду глас, бити роду глас (на глас) *створити углед, осветлати образ, бити понос (својој породици, народу и сл.)*; учинити роду глас *в. уз глас (изр.)*; род по срцу (бити некоме) *као рођак, близак пријатељ (бити, осећати се)*. — Заборави бриге и дневне ствари, ако си ми по срцу род. *Кркл.*; ~ рођени *блиски, најближи род*; у роду (некога, нечега) *у смислу, у духу, по угледу на (некога, нечега)*. — Петровић, као Петрарка, шаље [јој] мадригал у роду Армана Дивана. *Скерл.*

ро́да ж **1.** зоол. *птица селица из рода штакара* Ciconia ciconia *дугих ногу и врата, дугог и широког кљуна, белог перја и црних крила*: бела ~, црна ~. **2.** нар. *врста лаког извиђачког авиона*. — Изнад варошице налетје »рода«. Људи се разбјежаше ... по ходницима. *Вуј.* **3.** спорт. *врста пиштоља за гађање*. — За прецизно гађање се употребљава ... пиштољ с продуженом цијеви назван »рода«. *Стр.*

ро́дак, ро́тка м *дем. и хип. од род; пород, дете, чедо*. — Лијеп му млада родак породила. *НПХ.*

ро̀даква ж покр. *в. ротква*. — Не продаје се више мрква за родакву. *Павл.*

ро̀дан, -дна, -дно (одр. ро̀дни; комп. ро̀днијӣ) **1. а.** *способан за рађање, доношење плода, плодан; који рађа изобилно, даје богат род, плод*. — Да Бог да̑ да наше ... племе буде ... гласовито, од рода родно! *Вук.* Испред куће [су] ... два велика дуда, али не јалова ... него родна која су сваке године доносила род. *Срем.* Он се не брине ... да ли су воћке родне или безлисне. *Гор.* **б.** *пун рода, зрелих плодова*. — По хартији су се просуле уши као ... кад нетко тресне родним зрелим дудом. *Бег.* **в.** *богат, изобилан, плодоносан, берићетан*. — Околна села су родна и богата. *Андр. И.* Била су то родна ... времена. *Јос. Б.* **2.** *који је род по рођењу, рођени*. — Догађаји ... дају пример на који се угледају ... и родни и туђини. *Нов.* Моја родна браћа. *Р-К Реч.*

ро̀даст, -а, -о *сличан роди, као у роде*. — Дрвосјеча ... мршав као циганско кљусе и отегнута родастог врата. *Сим.*

ро́дац, ро́ца м **1.** *плодни, родни дуд*; супр. јаловац. *Р-К Реч.* **2.** *ро́да мужјак. Р-К Реч.*

родбѝна и **ро̀дбина** ж зб. *сва лица са којима се неко налази у међусобном сродству, рођаци, сродници, својбина*. — Очекивала је мајку, која се имала вратити из Граца од своје родбине. *Шен.* Од остале своје родбине баш никакве фајде није видео, ни од браће ни од стричева. *Срем.*

ро̀дбинскӣ и **ро̀дбинскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на род, родбину, који проистиче из сродства са неким, сроднички*. — Неки од њих напредују личним или родбинским везама. *Фелд.* фиг. Родбинске везе [словеначког језика] са осталим делом нашег језика из ... старог [су] времена. *Бел.*

ро̀дбинство и **ро̀дбинство** с *сродство, родбинске везе; сродност; родбина*. — То се друштво уздржава крвљу или родбинством. *Старч.* За оне горе је то све сличност и родбинство. *Вил.* Мати је ... гонила дјецу ... по сусједству ... и родбинству. *Мих.*

ро́деж м нар. *род, летина*. — Какав је родеж ове године? *И-Б Рј.*

ро̀дӣво с необ. *пород, потомство*. — Боче [се] родиоци, кад остану ... без замјене и без ... врла срчана родива. *Март.*

ро̀дӣј, -ија и **ро̀дијум** м хем. *бео метал из групе платинских метала. ЕЛЗ.*

ро̀дилац, -иоца м необ. *онај који ствара потомство, родитељ (I)*. — Боче [се] родиоци кад остану сиједи, невесели. *Март.*

ро̀дилица ж *породиља. И-Б Рј.*

ро̀дилӣште с *породилиште*. — Цики се чини да пролази кроз болницу, родилишта. *Кал.*

ро̀дило с покр. *полни орган. Р-К Реч.*

ро̀дӣља и **ро̀диља** ж *она која рађа, доноси плод; породиља*. — Земљу родиљу ... грли сунце. *Бен.* Ту га спопану муке као родиљу: грчи, протезавица и ропња. *Љуб.*

ро̀дӣљин и **ро̀диљин,** -а, -о *који припада родиљи, који се односи на родиљу*. — Бабица ... након дугих родиљиних мука прихвати ... дијете. *Тип.*

ро̀дӣљка ж *материца. Р-К Реч.*

ро́дин, -а, -о *који припада роди*. — Родино је гнијездо сложено од грања. *Финк.*

Изр. ~ кљун бот. *жива трава* Erodium ciconium. *Сим. Реч.*

родѝна ж покр. *обиље плодова, плодност*. — Не могу до њих доћи ... од родине вине лозе. *НП Вук.*; *Рј. А.*

ро́дӣнци, -инā̄ц м мн. у изразу: родинци и ластинци *снег који пада у пролеће, кад долећу роде и ласте. Р-К Реч.*

ро́дињāк м покр. *родинци. Рј. А.*

ро̀дитељ м **1. а.** *отац.* — Замануо својом десном руком да удари свога родитеља. *НП Вук.* Ја несретница завадих те с твојим родитељем. *Шен.* **б.** *мати.* — Но му мајка тадер бесједила: О Јоване, хајде пред пећину ... Он послуша родитеља свога. *НП Вук.* Каву пије, мајери говори: Мати моја, стари родитељу. *НПХ.* **в.** фиг. *старалац, васпитач, хранилац.* — Ајој, брате, мили родитељу! ти си мене 'лебом од'ранио, ти си мене малу надгледао. *Вес.* **2.** мн. **а.** *отац и мати.* — Дете принадлежи друштву, а не својим родитељима. *Јов. С.* **б.** *мушкарац и жена који имају своје потомство.* — То су све »енглески крмци« ... по ... провереном »педигреу«, родитељи су им ... импортирани. *Петр. В.* **3.** *биљна врста која се укршта с другом ради добијања нове врсте.* — Гавриловић је ... узео будимку за једног »родитеља« а јонатан и делишес јабуку за другог. *Пол. 1958.* **4.** фиг. *творац, оснивач, покретач.* — Лутер је ... први родитељ немачке филозофије. *Дуч.* Баш то двоје [су] родитељи праве радости. *Наз.*

ро̀дитељица и **родитѐљица** ж *она која рађа, женка; жена родитељ, мајка, мати.* — Родитељице ... су даље родиле бића, која сишу млијеко (сисавце). *НЕ.* Старица сједну ... крај Ловра, а овај разгали родитељици своју рањену душу. *Шен.* фиг. Висина ... враћа земљи родитељици сумњу. *Сим.*

ро̀дитѐљка ж *жена родитељ, мајка, мати.* — Та сине, ... зар ћеш ... мајку оставит? — закука родитељка. *Горд.* Да ли је ... идеална жена: мајка родитељка ... [или] је ... идеал: бити мајка, родитељка и васпитачица здраве ... деце. *Петр. В.* фиг. Ја ћу бити песник вашег срца. А ви родитељка мојих снова. *Радул.*

ро̀дитѐљкин, -а, -о *који припада родитељки.*

ро̀дитељскӣ, -ā, -ō *који припада родитељима, који потиче од родитеља*: ~ брига, ~ дом.

ро̀дитељски прил. *као родитељ, попут родитеља.* — Родитељски пошао је [директор] с ђацима ... [на стрељање]. *Ман.*

ро̀дитељство с *осећање родитеља према детету; стање човека родитеља.* — Он се није женио ... он је мазио сестрицу, да тако испољи родитељство. *Сим.* Сељачка љубав према земљи ... јача [је] од икоје друге (и жени и родитељству). *И.*

ро̀дити, ро̀дӣм сврш. (ређе несврш.) **1.** *донети на свет (дете), породити се (о жени).* — Милица ... роди мушкарчића. *Вес.* Некад роди га мати. *М-И.* Кад жена не може ласно да роди ... ваља ко да узме пун сић воде па да поспе преко ње. *Вук Рј.* фиг. Кога овај роди камен, не знаде среће, ал' слободу зна! *Крањч. С.* **2. а.** *дати, донети, произвести (род, плодове), понети, успети (о усевима, воћкама и сл.).* — Род родила рана крушка. *Срем.* Крумпири су, хвала богу, родили, раж се све просипа. *Бен.* **б.** (нечим или без допуне) *добро понети, донети добар род, испунити се обиљем плодова.* — Кад ... роди година, народ ће вратити. *Вук.* Башча родила кô кита. *Мул.* Лозица родила најизврснијим вином. *Том.* фиг. Небо ти рађа звездама ... росом ти роди трава у јутро рано. *Макс.* **3.** (нешто) фиг. **а.** *изазвати појаву, настајање, постојање (нечега), створити, произвести, изградити.* — Свијест о томе роди у њему неки презир. *Шег.* Народи ... су родили нашу херојску војску. *Зог.* **б.** (обично у имп.) разг. *створити, пронаћи нешто што је немогуће, чега нема и сл.* — Родите већ једном ту проклету пријаву! *Крл.* А како ћу да родим тај други батаљон? *Лал.* **4.** несврш. *давати род, принос, добро носити, успевати (о пољопривредним културама).* — То је вино врло чувено ... Оно роди овуда око Везува. *Нен. Љ.* Земља родијаше готово сама од себе. *Јурк.* **5.** несврш. песн. *успостављати родбинске односе, везе, ороћавати;* фиг. *зближавати.* — Љубав је извор што ми живот даје, и тврда свеза што ме роди људ'ма. *Ил.*

Изр. а да (е да) би ме (те, га и сл.) не родила мајка *не био ја (ти, он и сл.) оно што јесам (кад се чиме нешто жели тврдити као сигурно, неминовно);* кад на врби роди грожђе *в. уз врба (изр.);* како га (ју) је мати родила *сасвим го (гола), го голцат;* не роди (више), није родила мајка *не постоји, нема тога (таквога), не може се наћи.* — Што сам имао пеха, то не роди више. *Трифк.* Није родила мајка, кому није удес кадгод увалио црн комад у торбу. *Јурк.;* родити мечку *в. уз мечка (изр.).*

~ се 1. а. *доћи на свет рођењем (о детету).* — Родило се дијете. *Вук Рј.* фиг. Пољеђа вјечито чекам да се вјечно поново родим. *Уј.* Ново се цвеће сваког јутра роди. *Макс.* **б.** *водити порекло, бити родом.* — Он се родио у трговачкој породици. *Ред.* Онај, који се родио на још горем планету, нашао је само комадић коже. *Јонке.* **в.** (уз негацију) *не бити на свету, не наћи се, не постојати.* — Била је уверена да никада, никада неће бити тога, неће се родити тај који би био ... достојан ње. *Станк.* За моје се ране није родио видар. *Богд.* **2.** фиг. **а.** *настати, постати, створити се, понићи.* — Мисао о оснивању ученог друштва код Срба родила се почетком XIX века. *Милис.* То се дјело родило на ... тавану ... казалишта. *Шкреб.* **б.** *изићи на видик, појавити се, изронити, помолити се (о сунцу).* — Сунце

се роди иза пешчаних наноса. *Моск.* Плава брда [затварају] ... видик. Сунце се још не беше родило. *Ћос. Б.* **в.** *појавити се изненада, искрснути, пасти на ум, синути (о идеји, мисли, жељи и сл.).* — Без икаква видљива разлога у глави ми се роди нека идеја. *Лит. 1957.* У том тренутку безумља родила се моја нада: да је спасем. *Јанк.* **г.** *произићи, потећи, изродити се (као резултат нечега).* — Из једне освете роди се стотина других освета. *Нен. Љ.* Стално само пуста преслушавања ... а кад би се од тога бар нешто родило! *Јонке.* **3.** фиг. разг. *ослободивши се мука, тешкоћа и сл. одахнути, осетити олакшање.* — Умрла Анђелија ... Ej! ... Није умрла него се родила! ... Бог да је прости! *Вес.*

Изр. бити (као) рођен, родити се за нешто *бити (као) предодређен, веома погодан, способан за нешто*; поново (понова, изнова) се родити 1) *осетити велико олакшање, радост, живнути (обично после какве тешкоће, неизвесности и сл.)*; 2) *преобразити се, потпуно се изменити.* — Невероватно како се тај наш човек поенглезио ... Рекао бих да се у великом свету поново родио. *Сек.*; родити се под (не)срећном звездом (планетом) *бити (не)срећан у животу*; ~ у кошуљи *в. уз кошуља (изр.)*; тресла се гора родио се миш *в. уз миш (изр.).*

ро̀дић м *дем. од рода*; *родино младунче. Рј. А.*

ро̀дица ж **1.** *рођака, рођакиња.* — Водила [је] преписку са својим ... родицама и рођацима. *Андр. И.* У сваком селу ... имао [је] по коју родицу. *Хорв.* **2.** покр. *стричева, ујакова или теткина кћи. Рј. А.*

ро́дица ж *дем. и хип. од рода.*

ро́дичад ж зб. *младе роде. Вук Рј.*

ро̀дичин, -а, -о *који припада ро̀дици. Прав.*

ро́дичин, -а, -о *који припада ро́дици. Прав.*

ро̀диште с *родно место.* — Бијаше ноћ — кад голи гледах камен ... родишта ми драга. *Крањч. С.* фиг. Тражиле су полетних мисли, којима је родиште даровита глава. *Кор.*

ро́дле ж мн. нем. варв. *санке, саонице.* — Долазила је ... кћи, вукући за собом ... сасвим нове родле. *Вучо.*

ро̀дловати, -лујём несврш. *возити се родлама, саоницама, санкати се.* — Зимус се санкао, »родловао« на ... насипу. *Петр. В.*

ро̀дљив, -а, -о *родан, плодан.* — У ахејски Аргос, у родљиву дођемо земљу. *М-И.*

ро̀дни, -ā, -ō **1.** *који се односи на рођење (место, крај и сл.), порекло (кога, чега).* — Љубим родну си земљу као и ти. *Шен.* Застајале су код нас групе Личана из дједова родног краја. *Пав.* Јоаким ... кроз родну земљу тих [народних] песама пролази. *Поп. П.* **2.** *који се односи на род, врсту.* — Појам врсте постане родни појам. *Лог. 2.* **3.** *рођени.* — Жâ ми га је кâ брата роднога. *Њег.* Богом брате, кад роднога немам. *Радич.* **4.** *матерњи (језик, говор).* — Државе ... има тамо где има ... и родни језик. *Сек.* Жена се обрадова ... лику ... младића и родном говору. *Андр. И.*

ро̀днӣк, -ика м у изразу: брат ~ *рођени брат.* — Није крвника без брата родника. *Н. посл. Вук.*

ро̀дница ж анат. *спољни део полног женског органа* vagina. *Деан. Рј.*

ро̀днӧст, -ости ж *особина, стање онога што је родно, што обилно роди, плодност.* — 1957. г. ... је забележена рекордна родност. *Пол. 1959.* Блатија је средње, гдегде и слабе родности. *Дед. Ј.*

ро́до, -а и -ē м *хип. од родитељ и рођак.* — Витези ... се свому одзиваху роди; родо им се радовао гласу. *Март.* Све један другога родо зове. *Миљ.*

ро̀дӧвнӣ, -ā, -ō *који се односи на род. Деан. Рј.*

родо̀внӣк, -ика м *родни лист, родослов.* — На сваки родовник пса (педигре) мора да [се] стави отисак његове њушке. *Б 1958.*

ро̀дӧвно прил. необ. *у погледу рода, врсте, по роду.* — Досад је овај писац објавио родовно врло разноврсна дела, приповетке, романе ... песме. *КН 1959.*

ро̀довскӣ, -ā, -ō *који се односи на род (као друштвену формацију)*: ~ заједница, ~ уређење.

рододѐндрон м грч. бот. *украсна биљка из пор. вресова* Rhododendron. *ЕЛЗ.*

ро̀дољуб и **родо̀љуб** м *онај који воли, љуби свој (на)род, своју домовину, патриот(а).* — Политика хрватских родољуба бијаше му разорна. *Шен.* Врховни штаб ... приступи формирању народноослободилачких добровољачких одреда од свих родољуба. *Ч-М.*

ро̀дољӯбан и **родо̀љубан,** -бна, -бно = родољубив **а.** *који воли, љуби свој (на)род, своју домовину.* — Господа ... су ... констатирали да ... хрватске масе ... нису родољубне. *Крл.* **б.** *подстакнут, пројект, испуњен осећањем родољубља, патриотски.* — Учинио [је] родољубно дјело. *Ћип.* Ваши [су] родољубни поклици ... морали дјеловати на опћинство. *Јонке.*

родољу́бац, -у́пца м (вок. ро̀дољӯпче; ген. мн. родо̀љӯбāцā) *родољуб.* — И ја знам љубити српску нацију као и Французи и други родољупци. *Нен. М.* Радич је ... био јунак и велики родољубац. *Вук.*

родољу̏бив, -а, -о = родољубан. — Црногорци [су] народ племенит ... родољубив. *Ств. 1952.* Говорио је жестоке родољубиве говоре. *Шен.*

родољу̏биво прил. *на родољубив начин, патриотски.* — Мислим да би ви још родољубивије чинили кад [се] не би кандидирали. *Коз. Ј.* Нашким градом родољубиво влада! *Ков. А.*

родољу̏бивӧст, -ости ж *својство онога који је родољубив, онога што је родољубиво.* — Ми смо позвани да у име ... родољубивости купимо бакар. *Кик.*

родо̀љу̏бље и **ро̀дољу̏бље** с *љубав према (на)роду, домовини, домољубље, патриотизам.* — Све што је написао ... о родољубљу ... све је то ... банално. *Крл.* Будиле [су ми се] мисли ... улепшане ђачким родољубљем. *Ад.*

родољу̏бнӧст и **родо̀љубнӧст,** -ости ж *родољубивост. Прав.*

родо̀љупка и **ро̀дољу̏нка** ж *жена родољуб.* — Она је сасвим различита од других, какова ли родољупка! *Ћал.* Оженио [се] родољупком. *Крл.*

ро̀дом прил. *по рођењу, с обзиром на рођење, пореклом.* — Пера Јагодић [је] ... родом из Бежаније. *Уск.* Грк сам родом. *Њег.* Премда родом господин ... послове свршава »власторучно«. *Матош.*

родона́челник м **1.** *онај од кога потиче род, зачетник рода; старешина рода.* — Родоначелник је те породице Јосип Бркић. *Сим.* Газда Јеврем је по свом богатству и положају њихов родоначелник, заједнички понос целе породице. *Андр. И.* **2.** фиг. *употпуне зачетник, покретач, предводник, оснивач и сл. нечега.* — Руска књижевност ... започиње с Пушкином и у њему гледа свога родоначелника. *Цар М.* Он је опћенито сматран родоначелником хрватског пјесништва. *Р 1946.*

родона́челница ж *зачетница рода.* — Када ... женке снесу зимско јаје ... из [њега] ... исте јесени измили ваш као родоначелница новога родног стабла од 8 до 11 колена. *Тод.*

родо̀носан, -сна, -сно необ. *плодоносан.* — Митологија ... вода текућица и родоносних киша ... прерасту у ... митос. *КН 1959.*

ро̀дооскврње́ње и **родооскврње́ње** с *в. родоскврнуће.* — Не допусти ... да краљевска постеља ... буде лежиште за блуд и срамно родооскврњење. *Панд.* Личило би то на ... родооскврњење. *Лал.*

ро̀допӣс м *родослов, генеалогија. Р-К Реч.*

родоскврна́вљење с *в. родоскврнуће.* — Није зазирао ни од родоубиства ни од родоскврнављења. *Јов. С.*

ро̀доскврни́, -ā, -ō *који се односи на родоскврнуће, на родоскврњење.* — Трећа [је Федра] чију родоскврну љубав мучи грижа савести. *Панд.*

родоскврни́лац, -иоца м *онај који врши родоскврнуће. Р-К Реч.*

родоскврни́лачкӣ, -ā, -ō *који се односи на родоскврниоце, на родоскврњење.* — Не допуштај, да кревет краљевски ... буде родоскврнилачки и блудни лежај. *Богд.*

родоскврни́лица ж *жена родоскврнилац. Р-К Реч.*

родоскврни́тељ м *родоскврнилац. Деан. Рј.*

родоскврну́ће, ро̀доскврње́ње и **родоскврње́ње** с *ступање у брак, у полне односе са крвним сродником, брак, полни однос између крвних сродника.* — Осудише га поради ... родоскврнућа и велеиздаје. *Кум.*; *Деан. Рј.*

ро̀доскро̀вий, -ā, -ō *в. родоскврни.* — Родоскрвна љубав ... је старогрчка прича о Едипу, који се ... оженио мајком. *Ђурић.*

родоскро̀вник, -ика м *в. родоскврнилац.* — Развратници ... родоскрвници ... не поштују ничији образ. *Чол.*

родоскро̀внилац, -иоца м *в. родоскврнилац.* — Родоубилац и родоскрвнилац Баљони није имао куражи за свој највећи ... злочин. *Јов. С.*

родоскрвну́ће с *в. родоскврнуће.* — Исто вреди за предрасуду о родоскрвнућу. *Ђурић.*

родоскрна́вљење с *в. родоскврнуће.* — Баљони ... није зазирао ни од родоубиства ни од родоскрнављења. *Јов. С.*

ро̀дослӧв м **а.** *историја, лоза, стабло неке породице, порекло, генеалогија.* — Сергеј ... води свој родослов из далеке прошлости. *Моск.* **б.** *документ, спис, цртеж и сл. о пореклу, прецима; педигре.* — Горе аргументи, документи родослови. *Уј.* Псима ... је кривотворио родослове. *Јонке.*

ро̀дослӧван, -вна, -вно *који се односи на родослов.* — Кнез Андреј гледао је ... оквир са сликом родословног стабла кнезова Болконских. *Крањч. Стј.* Родбина нам се ... сећала сродства ... и без родословног надлештва. *Нед.*

ро̀дослӧвље и **родо̀слӧвље** с *родослов.* — Он је нов човјек. Нема ни родословља ни обитељске традиције. *Мих.* Пошаљу [му] грађу за дјело о родословљу илирских племићких породица. *Води.*

родоу̀билац, -лца м необ. *онај који убија свој род, своје сроднике. Јов. С.*

родоуби́ство с *убиство рода, сродника.* — Баљони ... није зазирао ни од родоубиства. *Јов. С.*

ро̀дственӣк м *сродник, рођак.* — Родственици су могли једино живјети као дио свога рода. *Пов. I*

ро̀дство с *сродство.* — Нити је знао за родство, нити за кумство. *Коз. Ј.*

ро́ђа **1.** м = рођо *хип. од род, рођак* *Вук Рј* **2.** ж *хип. од рођака* — Они су у стану код неке њихове рође *Ком.* **3.** ж зб. нар *род, родбина.* — Жене из целе рође помагаху јој пришивати копче. *Шапч*

ро̀ђај м **1.** *порођај, рађање, рођење* — Враћају се домовима .. предајући се ... свадбама и рођајима *Дов* Приправе трајаху иза рођаја ... два мјесеца *Новак.* **2.** *излазак, појављивање, рађање (Сунца, Месеца и сл.), свитање, зора* — Устанем пре Сунчева рођаја *Вес.* О Мјесечеву рођају одлети опет Ластан ... Краљевићу. *Креш.* Буде ... сумрачје једно у рођају. *Киш.* **3.** фиг. **а.** *постанак, почетак, настајање* — »Наша слога« од рођаја своја била [је] вазда добро уређивана. *В 1885.* Полет наше аристократске »омладине« умире ... са својим рођајем. *Ков. А.* **б.** *производ, плод.* — Читав сат [је] биљежио ... Бетовенове мисли као рођај властитога духа *Новак.*

ро̀ђāк м **1.** *онај који је с неким у родбинској вези, у сродству, сродник, род.* — Дечко [је] ... помало рођак свима овим морнарима [који су] више или мање у роду међу собом. *Дов.* Ујак ... је [био] .. даљи рођак .. Ростовљевих. *Краљч Стј.* **2.** (вок.) фам. *као узречица.* — Имаш ли, газда, карабаје? ... Нема, рођаче, нема. *БВ 1909.*

ро̀ђака ж *женска особа рођак* — Имам две рођаке ... једну стару, а једну младу. *Јанк.* О, Ђакобина, поштована рођако моја. *Нех.*

рођа̀кāње с *гл. им. од рођакати (се).*

рођа̀кати, -ā̀м несврш. *називати кога рођаком.* — Кнез Милош ... кад одговара Паштрмцу на ... писмо, он га рођака. *Прод.* ~ **се** уз. повр. *узајамно се називати рођаком.* — Док се једни рођакају ... други се ... деветају. *Божић.*

рођа̀киња ж *рођака* — У дами [је] ... препознао њену рођакињу. *Леск. Ј.* Дошла ... једна рођакиња из петог колена. *Неим.*

ро̀ђāков, -а, -о *који припада рођаку.* — Јовану су ... звониле у ушима рођакове речи. *Срем*

рођа́че̄ње с *гл. им. од рођачити се.*

рођа́чити се, рођа́чӣм се несврш *ступати у родбинске везе (с неким), ороћавати се Р-К Реч.* фиг. Како се .. рођаче с предоџбама. *Баз.*

ро̀ђāчкӣ, -ā, -ō *који је у вези с рођацима, својствен рођацима.* — Време иде ... да . . робу окове смрви .. у бурно море рођачке крви *Ил.* Желио [сам] ону њезину рођачку интимност. *Леск Ј*

ро̀ђāчки прил. *на рођачки начин, као рођак, као рођаци.* — Ми [смо] с њом ... срдачно и рођачки разговарали. *Чол.* Осјетих како [ме] рођачки тетоше. *Вил*

ро̀ђāштво с *сродство, родбински однос* — А рођаштво с Лангом? *Нех* Присно пријатељство је код Војновића на крају постајало исто што и рођаштво. *Грол.*

ро̀ђен, -а, -о **1.** *трп. прид од родити (се).* **2.** (обично у женском роду) *која је по оцу, по очевом презимену (о удатој жени).* — Рођена Јовановић, удана Петровић. *Р-К Реч* **3.** (одр.) **а.** *који се одликује нечим, који је нешто с обзиром на рођење, порекло, врсту, прави, врсни.* — Ако се ко од раје потурчи . сваки [ће га] радије помоћи него рођеног Турчина. *Вук.* Старица ... говори оним лепим језиком рођених Ужичана *Уск* фиг *који је по природи, истински, богодани.* — Јакшић ... је прави, рођени песник коме је песма богодани дар. *Нед.* Сви [су] у његовој фамилији ... већ рођени трговци. *Срем* **б.** *в. рођени (I).* — Бринула се за мене као за рођена. *Хорв.* Денунцирао [је] ... чак и рођена брата *Скерл.* **4.** фиг. *мио, драг, златан.* — Баш је рођен овај твој синчић *Ред.*

Изр. бити рођен за некога, нешто а) *бити створен, предодређен, погодан, богодан за нешто,* б) *имати изразитих способности, дара за нешто,* као од мајке ~ *без одеће, го.*

ро̀ђендāн м *дан нечијег рођења; прослава везана за тај дан.* — Доћи [ће] да честитају Милану рођендан. *Дом.* Она је водила рачуна о свим ... рођенданима. *Кол.*

ро̀ђендāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на рођендан.* — Распремају столове за ... рођенданске прославе. *Пол. 1959.*

ро̀ђенӣ, -ā, -ō **1.** **а.** *који је у непосредном крвном сродству, у родбинској вези, прави:* ~ брат, ~ отац, ~ мајка, ~ стриц, ~ син **б.** *који је у вези са властитим рођењем, пореклом, местом и сл., родни.* — На калдрми мога рођеног града колико сам чудних доживео ноћи. *Панд* Другачије сја оно [сунце] на рођеној груди. *Леск. Ј* **2.** (често у именичкој служби) **а.** *близак по роду, драги, вољени.* — Рођенијег рода и не реци! *Вукић.* Заверио [сам] се не издати милости ... ни побратиму најрођенијем. *Кост. Л.* Вама ћу ја рећи ... све као рођеноме *Краљч. Стј.* **б.** хип. *као узречица у значењу драги, мили* — Ама, рођена, ја уснио ноћас нешто. *Вукић.* Од милости звао ме је рођени. *Вес* **3.** *властит, свој сопствени.* — Деца се отуђују и од рођених родитеља. *Сен.*

рођѐница ж **1.** *родитељица, мати.* — Због остај, нено, и прости ми храну, рођенице. *Март.* **2.** хип. *као узречица у значењу: драга, рођена (обично о кћери).* — Знам, рођенице моја, ал' де сједи, немој плакати. *Горд.* **3.** покр. (у значењу придева) *рођена.* — Око ње су кћери рођенице. *Рј. А.* **4.** покр. **а.** *звезда под којом се, по народном веровању, неко родио.* — Чаја л' који рођеницу своју, хоће ли му заћи на загорју? *Март.* **б.** *по народном веровању натприродна женска бића која, одмах по рођењу одређују свакоме судбину, суђаје, суђенице.* — То су биле суђенице или рођенице. *Шиш.*

рòђēнка ж хип. (у значењу придева) *рођена, мила, драга.* — Теткице, рођенка, што плачеш? *Шапч.*

рођéнче, -ета с *новорођенче.* — Смрт наступа због недовољног прилива кисеоника у организам рођенчета. *Пол. 1958.*

рођéње с **1.** *долазак на свет рађањем; порођај.* — Официрски момци ... под тим теретом ... проклињали [су] дан свога рођења. *Јонке.* Сваке године [је] по једно рођење или смрт. *Уск.* **2.** фиг. *постанак, настанак нечега.* — Грађанско друштво ... требало је ... за своје рођење ... хероизма. *КР 1924.* Она [естетика] је ... пета по рођењу. *СКГ 1937.*

Изр. дан рођења *рођендан;* место рођења *родно место, завичај.*

рођéњем прил. **а.** *по рођењу, по пореклу, родом, пореклом.* — Симић ... рођењем није из нашег места. *Дом.* **б.** *од рођења, по судбини.* — Он је рођењем осуђен на муку. *Ћос. Д.*

рóђин, -а, -о *који припада рођи.* — Разастру рођин покровац на ... траву. *Вел.*

рóђо, -а и -ē м (вок. рóђо) = рођа(1). — Право велиш, пријатељу, — рече рођо. *Вел.* Е, мој рођо, давно се нисам тако помладио. *Пав.*

рóђов, -а, -о *који припада рођу.*

рóжак, рóшка м *дем. од рог; крак.* — На столу гори у високој мједеној свјетиљци у једном од трију рожака ... невесело свјетло. *Новак.*

рòжан, -жна, -жно (одр. рòжнӣ) и **рòжан,** -а, -о (одр. рòжанӣ и рожàнӣ) = рожнат **1.** *начињен од рога; коштан.* — Остане на ногама да га послужи рожаном тиквом. *Вел.* Доктор ... са рожаним наочарима вртео се иза њега. *Моск.* Гуштер ... одликује се многобројним рожним крљуштима. *Станк. С.* **2.** *отврднут, сасушен, окоштао.* — Површински слој поусмине [на кожи] састоји се од неколико редова обамрлих рожних станица. *НЧ.*

рожàнство с *в. Божић. Вук Рј.*

рòжаст, -а, -о *рожан.* — Полеђина крајних чланака на прстима ... заштићена је рожастим ... штитом. *Батут.* Врагови ... на њега палацају рожастим језицима. *Вукић.*

рожàство с цсл. *в. рођење.* — На Божић ... мисле ударити, на ... рожаство Ристово. *НП Вук.*

рòжац, рòшца м покр. **1.** *сунчаница.* — Ухватио га рожац [каже се] кад човјек у боју од жеђе и врућине сустане. *Вук Рј.* **2.** *гусеница од лептира мртвоглавца. Вук Рј.*

рождàнӣк, -ика м празн. *књига из које се чита судбина.* — У рожданику ми пише да ћу доживети и читаву стотину [година]. *Срем.*

рождèство с цсл. црквн. *рођење (Христово); црквена песма која се пева о Божићу.* — Рождество певаћемо по стотину пута. *Змај.*

рòждити, -ӣм несврш. ир. индив. *певати попут попа у цркви, кад пева рождество.* — Висарион је певао ... романсе ... док је за њим рождио преосвећени Гермоген у храпавом дубоком басу. *Чипл.*

рóжење с *гл. им. од рожити.*

рòжина ж **1.** *аугм. од рог. Вук Рј.* **2.** *кошчато, окоштало ткиво (нокат, копито и сл.).* — У поткивачници ... је ударало на гњило и на рожину. *Богдан.* Стругала се копита, ударале поткове, гушила спржена рожина. *Сим.*

рóжити, рòжӣм несврш. **1. а.** *одавати, испуштати нарочити глас (о гајдама); брујати, зујати.* — И гајде роже. *Наз.; Вук Рј.* **б.** *пратити дубоким или дубљим гласом при певању. Рј. А.* **2.** *гунђати, брундати, бити непријазан према некоме.* — Мађеха рожи на мене. *Рј. А.*

рòжић, -а и **рòжӣћ,** -ића м *дем. од рог.* — Сиједи му чуперци стрше ... као два рожића. *Вел.* Љепше дува у рожић Јакан. *Гор.*

рожúћак, -ћка м *дем. и хип. од рожић.* — Висила [је] златна капица с два рожићка. *Шов.*

рòжнат, -а, -о = рожан. — [Кит] има у горњој чељусти рожнате плоче. *НЧ.* фиг. Надире [ветар] ... котрља кожасто лишће ... уз рожнати звук јагњећих папака. *Дав.*

рòжњак, -а̀ца м мин. *кречњак.* — Поред ножева од рожнаца и грубог посуђа налазе [се] ... кости од ... медведа. *Жуј.*

рòжнӣк, -ика м *греда кровне конструкције.* — Да не разбијеш главу о рожник од куће. *Маж. М.* Рожници, премазани чађом, тмурно су уоквиривали горњи дио куће. *Јел.*

рòжнина ж *материја од које се састоји рог, оклоп корњаче и сл. Деан. Рј.*

ро́жница ж *рожњача.* — Мренаво око, сива, мутна рожница. *Крл.* С предње стране бјелоочница је испупчена и прозирна. То је рожница. *НЧ.* фиг. Сива рожница облачног неба ... тупо буљи у вагон. *Цес. А.*

ро́жњак м *прст, обично мали, којим се рожи, удара по рупици на гајдама. Вук Рј.*

ро́жњача ж **1.** анат. *предњи провидни и испупчени округли део беоњаче ока, рожница* cornea. *Станк. С.* **2.** *рожник. Свезн*

ро́за прид. непром. нем. варв. *ружичаст.* — Луиза [је] у роза хаљинама. *Игњ.* Пет госпођица ... у роза хаљинама посједало ... око стола. *Донч.*

ро́зање с *гл. им. од розати (се).*

ро̀зарио м и с лат. покр. *круница, бројанице, число.* — Може поћ у своју камару смолит розарио. *Војн.*

ро̀заријум м лат. варв. *башта, леја са ружама.* — Розаријум од разних врста ружа ... биће још један детаљ у ... мозаику зеленила. *Пол. 1959.*

ро́зати, ро̀зам несврш. *правити наборе, борати, гужвати.* — [Момак] прекорамио розане чизме. *Торд.* Похити Циганка ... туцкајући чизмицама кључнастим и шарама розаним. *Кос.*

~ **се** *скупљати се, набирати се.* — Само су им се розале капље испод трепавица. *Бег.*

ро̀зга ж = розгва (1) *грана; мотка, колац (за подупирање нечега).* — Ниже к тлу савиле се лозине розге као укочене змије. *Новак.* Шљиве исто тако понеле, гране се увиле ... мора да подупре розгама. *Ђур.*

ро̀згалица ж *певање при чему се розга, пј. дуго потрескује гласом при завршетку.* — Упињао се да слуша розгалицу бораца. *Јел.*

ро̀згање с *гл. им. од розгати.*

ро̀згати, -ам несврш. нар. *потресати гласом певајући.* — У исти час стадоше дјед и Гапан »розгати«, трескајући. *Пав.*

ро̀згва ж **1.** = розга. — Из бокора ... развијају се изданци, врежице, розгве. *Тод.* фиг. Једно ... потјече од господске розгве те соја и племена. *Ков. А.* **2.** покр. *укрштене мотке које се међу на кров преко слемена уместо рогова.* — Баш је сједио раскопчан на сљемену и урезивао рупе у розгву. *Бен.*

ро̀згвање с *гл. им. од розгвати.*

ро̀згвати, -ам несврш. *стављати розгве (2). Вук Рј.*

ро̀згот м *грохот, смех.* — Ха, ха, ха, — удари у страшан, бијесни розгот. *Ков. А.* Почео се сам први смијати розготом. *Том.*

розго̀тати (се), -ам (се) несврш. *грохотом се смејати.* — Амен! — розготаше фишкал. *Ков. А.*

ро́зе прид. непром. нем варв. *роза.* — Појурила [мајка] ... у свом розе шлафроку. *Вучо.*

розѐта ж фр. **1.** *округли орнамент у облику расцветане руже.* — Зар ми ова песма ... и две розете као ... руже на мојим ципелама ... не би донеле чланство у ... глумачкој дружини. *Панд.* Очи су јој добиле трунак сјаја, као ... розете ... улаштане на ... покућству. *Божић.* **2.** *значка, кокарда која се носи у рупици капута као обележје одличја, ордена, чланства неког удружења и сл.* — Ту живи ... неколико ... Француза с црвеним розетама у рупици капута *Дуч.* С розетом једног високог реда у запучку. *Крл.* **3.** архит. *округао прозор.* — Портал ... а над њиме је понекад још и богато украшена ... розета. *Баб.*

розѐтла ж *биљка разнобојног цвета која се негује по кућама као украс, мушкатла, смрдљевак* Pelargonium radula. *Сим. Реч.*

ро̀зикаст, -а, -о *ружичаст.* — Згази розикасте цветове. *Ћос. Д.*

розѝне ж мн. нем. *грожђе, грожђице. Тод.*

ро̀золија ж тал. *врста ликера од ружина лишћа.* — Ја бих му сваког јутра долио ... по једно стакло од розолије. *Вук.* Илија, наточи господару ... чашицу розолије. *Шен.*

ро́ј, роја м (лок. року) **1.** *скуп пчела које су се излегле од једне матице у истој кошници и чине посебну заједницу.* — Полетјеше три роја из ваших кошница. *Кос.* Рој полети одмах онде где има грана и цвећа. *Вес.* **2.** *гомила, мноштво инсеката у лету, јато.* — Ту смо ... наишли на ројеве комараца. *Петр. М.* За време сна рој бесних мува слеће. *Чипл.* Ројеви птица летјели су према доксату. *Наз.* **3.** фиг. *гомила, група, мноштво.* — Пред дућанима стоје ројеви жена. *Бен.* Ври у глави рој мисли. *Глиг.* **4.** заст. војн. *десетина.* — У вашем воду имаде један чаркар који не зна којем року припада. *Крл.*

ро̀јак, -áка и **ро́јак,** -јка м *дем. и хип. од рој.* — Трмке ти се изројиле, све ројаци кâ облаци. *И-Б Рј.*

ројалѝзам, -зма м фр. *систем краљевске, монархистичке владавине, привржености ројалистичком систему, монархизам.* — Малограђани федералисти ... враћају се у ројализам када је требало продужити републиканску линију. *Крл.*

ројалѝст(а) м фр. *присталица ројализма, монархист(а).* — Балзак бијаше ројалист. *Матош.* Покољи [су] извршени над париским ројалистима. *Јов С.*

ројалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ројалисте и ројализам.* — Код једног ројалистичког емигранта почео је да узима часове. *Андр. И.*

ројàлисткиња ж *жена ројалист(а)*.

рòјан, -јна, -јно **1.** *који се односи на рој, ројење, који се много роји, који даје доста ројева.* — Из ње [липе] ... пчеле излијећу ројне. *Марк. Ф.* Пчелињак [му је] ројан без урока. *Март.* **2.** фиг. *богат, испуњен.* — Срце његово ројно је презреним љубавима. *Божић.* **3.** *који се односи на рој (4).* — У оним ројним пругама што су полегле преко трачница ... осјетио је ... потребу да се и он уплете у ту битку. *Крл.*

рòјба ж *ројидба. Р-К Реч.*

ројèвито прил. *као рој, у ројевима.* — Дјечурлија су зујала око њих ројевито, дивље. *Божић*

рòјēње с *гл. им. од ројити (се).*

рòјидба ж *време кад се рое пчеле. Р-К Реч.*

рòјити, -ӣм несврш. **1.** *стварати, образовати рој,* фиг. *у великом броју, много рађати, доносити.* — Сећање свеже само јаде роји. *Марк. Д.* Кô силовит ветар ти уздахе ројиш. *Крањч. С.* **2.** фиг. *в. ројити се (3).* — По заливу је ројило од чамаца, моторних и на весла. *Јак.*

~ **се 1.** *излегати се у ројевима, излазити у рају из кошнице, скупљати се у рој, образовати, давати рој (обично о пчелама).* — Престану се [пчеле] ројити. *Нен. Љ.* Зујало је ... као да се пчеле рое око кошнице. *Шен.* Кажу да се она [голубачка муха] роји више пута *Вук Рј.* Све се ове кошнице ројиште. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *ићи за неким у гомилама.* — Убрзаше ход не би ли умакли народу који се ројио за њима. *Вј. 1970.* **б.** *рађати се, настајати у великом броју, множити се.* — Дабогда [им] се ројила [дечица] по кући, као пчеле. *Јакш. Ђ.* Књиге ... се код нас у последње време увелико рое. *НИН 1959.* **в.** *искрсавати, појављивати се увелико, навирати, нагомилавати се* — Звијездице се рое. *Крањч. С.* Опет јата ... силних нада стадоше се ројити. *Дом.* **г.** *окупљати се, збијати се у гомилу као рој (око нечега)* — Људи се већ рое око суднице. *Глиш.* Жене су се ројиле пред ... излозима. *Торб.* **д.** *испуњавати се нечим у великој мери.* — Град и околина ројила се оружаним светом *Кнеж. Л.* **3.** фиг. *ковитлати се, комешати се, бучати, жагорити.* — Свуда се ројило од витезова из разних пукова. *Кнеж. Л.*

рòјић, -а и **рòјӣћ,** -и́ћа м *дем. и хип. од рој. Р-К Реч.*

ројѝште с *место где се пчеле рое, кошница.* — Рое се ... као пчеле у ројишту. *Бар.* фиг. Сијело духа, ројиште мисли — мозак — збила [је нарав, природа] у лубању. *Јурк.*

рòјнӣк м ист. *десетар (обично као чин у бившој усташкој војсци).* — Логорник Шкуро ... позвао је ројника Торомана. *Ћоп.*

рòјњача ж *мотка за хватање роја пчела. Р-К Реч.*

рòјта ж мађ. *реса као украс, кићанка.* — У подножју престола ... златне ројте на ћилимима. *Јакш. Ђ.* На њему је ... официрска сабља с ројтом. *Крањч. Стј.*

рòјтати, -ӣм несврш. *правити, украшавати ројтама. Бен. Рј.*

рòк и **рòк**[1], рока м (лок. рòку, мн. рòкови) **1.** *ограничено, утврђено дуже или краће време, период у току којег нешто бива или треба да се догоди, изврши и сл.* — Порти је остављен рок од месец дана [за] ... извршење одредаба ... конвенције. *Гавр.* Не тражи одређење рока за испуњење пресуде. *Мј. 1926.* **2. а.** *завршни део тог времена, одређени дан, час и сл. кад нешто доспева, треба да се обави, изврши и сл.* — Од ... ових ... обвезница ... доспијева плаћевни рок све у .. исти дан. *Креш.* Примицао се рок кад је требало исплатити банку. *Нам.* **б.** *уопште доба, време, кад нешто нормално доспева, кад чега има и сл.* — Густа [јој је] коса прије рока осиједјела *Матош.* **3. а.** *временски период, ток, одсечак.* — Температура ... се ... у року од два сата дигне на нулу. *Петр. М.* Стварност је у најкраћем року порушила ... дворац ... маштом [сазидан]. *Крањч. Стј.* **б.** *век, дужина трајања, постојања и сл. некога, нечега.* — Ослободио [се човек] помисли на своју малоћу ... ограничене моћи и на свој кратки рок. *Петр. В.* фиг. Милоште твоје кратки рок ... не уписа у ... моје зене благослов. *Мас.*

Изр. ђачки ~ вој*н. скраћена војна обавеза, која важи за ђаке, студенте и сл*, испунити ~ *завршити обавезу на време,* отказни ~ *одређено време које може или мора проћи пре усвајања, испуњења отказног захтева,* служити (војни) ~ вој*н. бити на обавезној војној обуци, у редовном војном кадру,* исп. служити војску, уз војска (изр.), то ми (ти, му и сл.) иде (спада и сл.) у ~ службе ир. *то ми (ти, му и сл.) спада у редован посао, то се мора урадити, издржати и сл.*

рòк[2] м енгл. разг. *врста модерне плесне игре.* — Играли смо ... слободније. Нешто као рок, није био прави рок. *Пол. 1958.*

рокáда ж шп. шах = рохада **1.** *истовремено премештање краља и топа на одређена поља, по утврђеним правилима.* мала ~, велика ~ **2.** фиг. *узајамна замена места, улоге и др. уопште, премештање.*

рòкāднӣ, -ā, -ō *који се односи на рокаду:* ~ положај, ~ крило.

рòква ж *в ротква.*

рòкет м и **рокѐта** ж тал. црквен. *кратка, обично бела кошуља коју католички свештеници, министранти и сл. носе за време верских*

обреда. — Редовници и дјеца у шареним рокетима измјењују се. *Нех.* У рокети [је] пјевао псалме. *Леск. Ј.*

рокѐтица ж *дем. од рокета.* — Уз попа стоји . . . дјечачић у црквеној рокетици. *Нех.*

рокúрање с *гл. им. од рокирати (се).*

рокúрати, рòкӣрām сврш. и несврш. шп. шах = рохирати (*из*)*вршити рокаду* (*1*). — Може се рокирати било с једним или другим топом. *Шах 2.*

~ **се** фиг. *премештити се, премештати се, заменити, замењивати положај, померити се, померати се.* — Непријатељ рокира се с лево на своје десно крило. *Лаз. М.* Питају могу ли мало да се рокирају улево. *Пол. 1958.*

рòкнути, -нēм сврш. **1.** *сврш. према роктати.* — Провирује свињско рило те рокне. *Шов.* **2.** фиг. **а.** *грунути, опалити, пући.* — Рокнуше бомбе. *Ћос. Д.* Рокну топовска батерија. *Лал.* **б.** *банути, хрупити.* — Плаше се да им не рокне . . . једна од ових аждаја. *Лал.*

рòкōвӣ и рòкōвнӣ, -ā, -ō *који се односи на рокове. Р-К Реч.*

рòкōвнӣк и **рòкōвнӣк** м *нарочита бележница са датумима која служи као подсетник за послове и обавезе везане роком.* — Службеник је погледао у роковник на свом столу . . . »Да . . . ваше уверење је готово«. *Б 1958.*

рòкōвннца и **рòковница** ж заст. *тужба због прекорачења рока меница.* — [Писање] роковница, мјенидбених тужба, [убијало му је] душу. *Шен.*

рокòкō, -ōа м фр. *уметнички стил 18. ст. који се одликује кићеним и раскошним облицима и орнаментима и меким бојама.*

рокòкō прид. непром. *који је у вези са стилом рококоа, раскошан, декоративан.* — Огледа се у огледалима . . . с рококо оквирима. *Нам.* фиг. Преко . . . рококо смијешка. *Матош.*

рòкōт м оном. *роктање.* — Толику грају нададоше да од рокота и бректања заглухнуше уши. *Вел.*

рòктав, -а, -о *који рокће; сличан роктању; роктав.* — Гласи се роктавим гласом. *Финк.* У . . . роктавом крду свиња и коза . . . *Крл.*

рòктавина ж оном. *рокот, роктање.* — Иза [врата] ће се разлећи . . . роктавина. *Божић.*

рòктаво прил. *као кад се рокће, рокћући.* — Смијао се . . . роктаво као свиња. *Мар.* Дере се хармоника, мукло, роктаво, застрашујуће. *Ћос. Д.*

рòктāње с *гл. им. од роктати.*

рòктати, рòкћēм несврш. оном. **1.** *пуштати гласове: рок, рок; гроктати (обично о свињи).* — [Свиње] му рокћу по дворишту. *Јевт.* Роктат ћеш као крмак. *Гор.* **2.** *гунђати, роптати.* — Рањеници су роктали . . . [не] од бола, него се буне што их тако вуку. *Лал.* **3.** *викати, дерати се.* — Они роктаху на њу — да ће је ударити. *Лал.* **4.** *бректати, брундати.* — Бас . . . Николе роктао је болно. *Рад. Д.* Локомотиве рокћу стегнуто и лагано. *Перк.* **5.** *смејати се грохотом, грохотати.* — Неки рокћу и заценьују се. *Чол.* Као да нас [је] нетко непрестано шкакљао . . . роктали смо од смијеха. *Донч.*

рòкчић, -а и **рòкчӣћ,** -ића м *в. рошчић.* — Рокчићи му . . . [телету] избачени устрану. *Рад. Д.* А [крави] никли рокчићи. *Лоп.*

рòла и **рòла**[1] ж нем. варв. **1.** *ролна.* — Пошао [је] до једне роле смотаних . . . слика. *Крл.* **2.** *округао сто, софра.* — Па би било што ми право није, за готову да присједну ролу. *Март.*

рóла и **рóла**[2] ж нем. и фр. поз. *улога.* — Глумац . . . се уживи у ролу . . . осећа туђе радости. *Дав.* Он игра ролу чувара. *Крл.*

рòлāње и **рóлāње** с *гл. им. од ролати.*

рòлати и **рóлати,** рòлām несврш. нем. варв. *увијати, савијати и сл. у круг, у ролну.* — Понестало роланог телећег бубрежњака. *Јонке.*

рòлати, -ām несврш. тал. пом. *кретати се на узбурканом мору ваљајући се наизменично час на једну час на другу страну и дижући се и спуштајући се прамцем (о броду, пароброду).* — Југовина је постајала све јача, брод је почео немилице ролати. *Вј. 1971.*

рòлац, -лца м зоол. *врста крпеља* Pediculus pulis. *Р-К Реч.; Рј. А.*

ролѐт(н)а ж нем. варв. *заштитна завеса (од низа спојених дрвених летвица, платна и др.) која се најчешће намотава на ваљкасту осовину на прозору, вратима и сл.* — Синуло је свјетло за ролетом. *Цес. Д.* Сноп . . . свјетла . . . продро [је] кроз режак на ролети. *Донч.* Спушта . . . металну ролетну на вратима. *Андр. И.*

рóлна ж нем. варв. *свитак, смотуљак хартије, тканине и сл., труба, бала.* — Људи се појављују . . . с ролнама шаторских крила укосо преко рамена. *Вучо.* Савијао [је] у ролну ћебе. *Дав.*

рòлō, -ōа м фр. *ролетна (обично од таласастог лима) на вратима дућана (ређе на прозорима).* — Роло је на улазним вратима . . . спуштен. *Бат.* Ролои су се уз буку дигли увис. *Поп. Ј.* Усред бијела дана спустила би ролое на прозорима. *Бег.*

рòлшуе, -ӯā ж мн. (јд. рòлшуа) нем. варв. *котуральке.* — Поклонио је сервису неколико пари ролшуа и рекета. *Пол. 1958.*

ро́ља ж варв. покр. *ваљак за глачање тканине.* — Пеглате као паоркиња на велику рољу. *Срем.*

ро́љање с *гл. им. од рољати.*

ро́љати, ро́љам несврш. варв. покр. *глачати, изравнавати и сл. притискујући рољом, глачати, ваљати.* — Има много да се роља — одврати мајка. *Бен.* фиг. Он још роља Руса низ Волгу. *Вуј.*

ро́љнути, -нём сврш. оном. *љоснути.* — Рољну о лединy. *Рад. Д.*

ро̀ман, -а́на м фр. **1.** *приповедно, обично прозно књижевно дело већег обима у коме се приказују сложени процеси живота:* љубавни ~, авантуристички ~, криминални ~, фантастични ~, историјски ~, друштвени ~. **2.** фиг. **а.** *љубавна згода, афера, доживљај.* — Узећу неку старију девојку ... искусну — наравно без икаквог ранијег романа. *Срем.* Што ли она мисли? Можда је наумила заплести роман са мном? *Ивак.* **б.** *узбудљив, забаван сплет догађаја, доживљаја.* — Нисам успео да доживим роман потресан. *Марк. Д.* Сањао [сам] најзаплетеније романе. *Војн.*

ро̀ман м бот. *јармен, бела рада* Anthemis nobilis. *Сим. Реч.*

романѐска ж муз. *врста основног мелодијског обрасца неког дела.* — фиг. У њему понавља романеску лумпа, пијанки, весеља из ђачког живота. *Глиг.*

романѐскнӣ, -ā, -ō *који се односи на романеску; распеван; узбудљив.* — Присутан је и видан утицај [на роман] америчке романеске литературе између два рата. *Михиз.*

Рома́ни м мн. (јд. Ро̀ман) **1.** *општи назив за народе старог Римског царства.* **2.** *општи назив за народе који говоре романским језицима (Италијани, Французи, Шпанци и др.).*

романи̏зам, -зма м лингв. *елеменат латинског или којег другог романског језика у језику неромањских народа.*

романи̏за̀тор м *онај који врши романизацију.* — Војници бијаху главни романизатори Панониje и Далмације. *Шиш.*

романиза́ција ж лат. *наметање власти, културе и сл. старог Рима одн. романске културе и језика уопште.* — Ширењем романизације ширило се полако и римско грађанско право. *Пов. 1.*

романизи́рање с *гл. им. од романизирати (се).*

романизи́рати, -и̏зӣрам сврш. и несврш. = романизовати (*из*)*вршити романизацију; асимиловати од стране романског народа, претворити у Романе.* — Римски колонисти романизирали [су] и старосједиоце Дације. *ЕГ 2.*

~ **се** = романизовати се *подлећи, подлегати утицају Романа, романизацији.* — Италија се полако романизирала. *Пов. 1.*

романизо̀вање с *гл. им. од романизовати (се).*

романизовати (се), -зујём (се) сврш. и несврш. = романизирати (се).

романика ж лат. ум. *романски стил у архитектури раног средњег века.* — Снажни [уметнички] израз су ... тек достигли мајстори романике или ране готике. *Обз. 1932.*

романист(а)[1] м *онај који се бави романистиком.* — Слависти ... не могу имати стручне спреме романиста. *Поп. П.*

романист(а)[2] м *в. романописац.* — Романисте и новелисте ... су писали романе и новеле. *Марк. Св.*

романи̏стика ж *наука која проучава језике, књижевност и историју романских народа.*

романистица ж = романисткиња *она која се бави романистиком.*

романи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на романистику.* — Законик с романистичким принципима. *Јов. С.*

романисткиња ж = романистица.

романописац, -сца м *писац романа, романсијер.* — Чита и ... преводи романописце. *Скерл.* Шеноа је први ... наш романописац. *Матош.*

романса ж фр. = романца **1.** муз. *мала вокална или инструментална композиција лирског карактера, осећајне, распеване мелодике; нежна љубавна песма.* — Висарион је певао руске романсе пратећи се на гитару. *Чипл.* Снаха отпева једну шпанску романсу. *Андр. И.* **2.** књиж. *нежна лирско-епска песма, слична балади (у средњовековној Шпанији).* — Још увек има књижевних врста које спајају ... епску и лирску поезију (романса, балада, поема). *Т. књ.* **3.** фиг. *нежна, романтична љубав, пријатан љубавни доживљај.* — Сневала је снове ... а место сентименталних романса дошао је куршум. *Скерл.*

романсијѐр, -е́ра м фр. *романописац.* — Гледају у теби будућег нашег романсијера. *Нех.* Ми смо ... далеко од ... пуне студије о првом романсијеру нашем. *Поп. П.*

романсијѐрка ж *жена романсијер.* — Стара [је] романсијерка госпођа Ратклиф. *Поп. П.*

романсије́ров, -а, -о *који припада романсијеру.* — Еквивалент у драмском облику одређује карактер романсијерова дела. *Поз. 1948.*

романсијѐрскӣ, -ā, -ō *који се односи на роман, на романсијере.* — Лик занимљив за романсијерску обраду. *Глиг.*

романсѝјёрски прил. *као романсијер, као роман, у облику романа.* — Сатирички [су] ил' романсијерски приказали индустрију филмова. *Шим. С.*

романсѝрати, -àнсӣрām сврш. и несврш. *обрадити, обрађивати у облику романа, као роман.* — Дело »Чудан свет« могло би се назвати романсираном хроником. *Глиг.*

рòмāнскӣ[1], -ā, -ō *који се односи на Романе, који припада Романима*: ~језици, ~култура, ~ архитектура.

рòмāнскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на роман, који је као у роману.* — У Еквиноцију ... драмска коб ... је више романска но драмска. *Богдан.* [Јакшић] је ... налазио романске љубавне хероје у простим ... сељацима. *Скерл.*

рòмāнски прил. *романсијёрски.* — Све [ми се] чинило да ви романски претерујете. *Јанк.*

романтѝзам, -зма м фр. **1.** *уметнички покрет, правац у књижевности и уметности поткрај XVIII и у првој половини XIX ст. после класицизма и рационализма, у коме долазе до изражаја бујна субјективна осећања, занос и машта стваралаца.* **2.** фиг. *романтика (1).* — Хамлет је ... наклоњен мистици и романтизму. *Панд.*

романтизѝрати, -ѝзӣрām сврш. и несврш. *приказ(ив)ати, опис(ив)ати и сл. у романтичном светлу.* — Слику села је увелико романтизирао. *Глиг.*

ромàнтизовати, -зујēм сврш. и несврш. *романтизирати.*

ромàнтик м нем. *романтичар, уметник који ствара у духу романтизма.* — Томе се диви сватко тко чита романтика Леопардија. *В 1885.* Андрић је писац ... без кича ... наших киселих романтика. *Михиз.* Ви сте из дна душе романтик. *Петр. В.* Он је био рођени пустолов, сањар, романтик. *Козарч.*

ромàнтика ж фр. **1.** *занесењаштво; романтичност.* — Прошла су времена романтике и хајдуковања. *Лал.* Били су очарани љепотом природе и романтиком краја. *Бег.* **2.** *романтизам (1).* — У доба романтике, има она [народна књижевност] свестрани утјецај и најтјешње везе с умјетном књижевношћу. *Водн.* Поче викати на Вертера и Гетеа и целу немачку романтику. *Лаз. Л.*

романтицѝзам, -зма м фр. *романтизам.* — Развијала [се] у доба романтицизма. *Барац.*

ромàнтичан, -чна, -чно = ромàнтичкӣ **1.** *који се односи на романтичаре и на романтизам; који је у духу романтике, маштовит, фантастичан; нестваран.* — У романтичном епу [се приказују] ... необични, чудновати догађаји. *Т. кљ.* Спирала је симбол романтичне ... поезије. *Матош.* **2.** *који делује романтично, који изазива занос, сањарење, занесењачки, идеалан.* — Недељом се у најромантичнијем нашем пределу ... могу видети ... поворке ... свечано обучених сељака. *СКГ 1937.* Брак поникао из романтичне љубави, прснуо [је] у комаде. *Андр. И.*

ромàнтичāр м **1.** *уметник који ствара у духу романтизма.* — Народну пјесму ... су романтичари проглашавали највишом умјетничком вриједношћу. *Барац.* Доживео је [Расин] чудну судбину да буде извиждан од романтичара. *Панд.* **2.** *занесењак, сањар; идеалист(а).* — Вук Караџић није био романтичар. Он је био реалиста. *Бел.* Романтичар се пренио у елементарност одушевљења. *Уј.*

ромàнтичāрка ж *жена романтичар (2).* — Раније [је била] романтичарка. *Уј.*

ромàнтичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на романтичаре.* — Рачки је био усвојио романтичарске идеје о народу. *Јов. С.* Романтичарску разбарушеност [мијешао је] с елементима класике. *Барац.*

ромàнтичāрство с *романтизам.* — Марковић је ... био ... израз општег незадовољства с романтичарством ... *Скерл.*

ромàнтичкӣ, -ā, -ō = романтичан. — Приповетке [су му] пуне романтичких фикција. *Скерл.* Вагнер је мјесто старе романтичке опере ... створио музичку драму. *ОП 2.* Мајор је био романтички сањар. *Јонке.*

ромàнтичкн прил. *романтично.* — Путеви ... остају романтички неодређени. *Ант. 1.*

ромàнтично прил. *на романтичан начин, занесењачки, заносно.* — Схватио [је] све романтично. *Ћос. Б.* Глазба [је] звучала романтично. *Торб.*

ромàнтичнӧст, -ости ж *особина онога што је романтично.* — О романтичности нема ни говора. *Војн.* Романтичност призора повећава високи ... вулкан. *Петр. М.*

ромàнца ж = романса. — Лопе де Вега ... написао је ... безброј сонета, романца, ода, елегија. *Кнеж. Б.* Изабране романцу из неке ... опере. *Јурк.*

ромàнчина ж *аугм. и пеј. од роман.*

ромàнчић м *дем. и ир. од роман.*

ромàнџија м пеј. *писац романа.* — Стерија ... се мршти на ону хрпу творевина разних ... романџија који су лиферовали томове фантастичних романа. *Поп. Ј.*

рòмāр, -ара м тал. *ходочасник.* — Кад сам бос, с ромарима, по голом трњу газио, ... нисам ране казао. *Уј.* Љети одлазе наши ромари у Бистрицу. *Вил.*

ро̀мб м грч. мат. *коси четвороугао са све четири једнаке стране, закошени квадрат.*

ро̀мбичан, -чна, -чно *који је као ромб, у облику ромба.* — Сумпор се ... налази у облику ромбичних кристала. *НХ.*

ромбо̀ӣд, -ӣда м грч. мат. *коси паралелограм са једнаким наспрамним странама, закошени правоугаоник.*

ромбо̀ӣдан, -дна, -дно *који је у облику ромбоида.* — Начинила ... [је] оквир, мало развучен ... ромбоидан. *Дав.*

ро̀мӗнча, ијек. ро̀мијенча, ж тал. *бакрен суд за воду.* — Покрај [лежаја] бијаше ромијенча за воду. *Шег.*

ромӗ̀нцати, -ӑм несврш. покр. *мумлати, гунђати, мрмљати.* — Мајка у соби нешто роменца па ми каже ... *Радул.*

ро̀мијенча, ек. ро̀мӗнча.

ромӣ̀њав, -а, -о **1.** *који ромиња.* — Да се сав истопи у мрежама тропске ромињаве кише. *Вучо.* **2.** *који је испуњен ситном, монотоном кишом.* — Једне ромињаве ноћи показали [су ми је] прстом на њујоршкој Првој авенији. *Пол. 1970.* фиг. Ријечи су драгуљи на пладњу ромињавих одсјева. *Фран.*

ромӣ̀њӑње с *гл. им. од ромињати.*

ромӣ̀њати, -ӑм несврш. **1.** *падати у виду ситних капљица, честица, сипити, росити (о киши), падати ретким пахуљицама (о снегу).* — Киша ситно сипи, сипи и ромиња. *Матош.* Данима тако сипи, ромиња, кисне. *Вас.* Напољу [је] ромињао снег. *Јак.* **2.** фиг. *звучати једнолично, монотоно (о говору, звуку).* — Тихо су ромињале његове речи. *Б 1957.* У граду ромињају јутарња звона. *Цес. А.*

ро́мити, ро̀мӣм несврш. *роморити, мрмљати.* — Ромила очајно процесија. *Кос.*

ро̀мбн, ро̀мопа м оном. = ромор **1.** *једноличан шум који се чује кад пада киша, тече вода и сл., ромињање, жуборење.* — Слуша ромон кише. *Цес. Д.* Жубор неста, ромон преста. *Змај.* Нешто прекину ромон таласа. *Андр. И.* Ромон чесама ... пјева. *Уј.* **2.** *монотон, једноличан звук, тихи жамор, говор, шапат и сл.* — Ноћ је ... тек с далека чујеш ромон поја. *КХ 1936.* Подаваше се ... ромону његових ријечи. *Леск. Ј.* **3.** *склад, хармонија тонова.* — Акорди су ромони пјесме. *Наз.* Живот [дјечака] ... се може под додиром његових руку јављати ромоном гласовља. *Новак.*

ромо̀писати, -ишӗм несврш. оном. *ромонити.* — Поток [све] више ромонише. *Март.*

ро̀монит и **ромо̀нит,** -а, -о *који ромони.* — Ромонит гласак један их пробуди. *Крањч. С.*

ромо̀нити, ро̀монӣм и ромо̀нӣм несврш. оном. = роморити *производити ромон, звучати једнолично, монотоно, шумити, жуборити.* — Вани ромони киша. *Коз. И.* Само његов глас ромони у ветровитој ноћи. *Андр. И.* Звона звоне, милено ромоне. *Шен.* Поток ... преко шаренога шљунка, ромони. *Шапч.*

Изр. нит ромони нит говори *в. нит ромори нит говори (уз говорити изр.).*

ромо̀њӗ̄ње с *гл. им. од ромонити.*

ро̀мо̄р, -ора м оном. = ромон. — Очи склапа уз ромор тихи кише. *Бон.* Сунце ... нестане у таласима, отече у хитром ромору. *Сим.* Школник ... надвикиваше се уз ромор оргуља с ... грлом свећениковим. *Ков. А.* Чу се ромор међу народом. *Глиш.*

ро̀мо̄ран, -рна, -рно *који ромори, шуман, звучан.* — Звуци ... дријемљу изливајући бујност у роморне чесме. *Уј.*

ромо̀рӗ̄ње с *гл. им. од роморити.* — Чуло се само тихо роморење авиона. *Јак.*

ромо̀рити, ро̀морӣм несврш. оном. = ромонити. — Врело угодно роморило ... водом из камена. *Ков. А.* Роморите благо ви росе и кише. *Макс.*

ро̀нац и **ро́нац,** -нца м **1.** *ронилац.* — Ко ронац бисер с мрачног морског дна ... изниједх. *Наз.* Видим ронца који се ... спушта у реку. *Дав.* **2.** зоол. **а.** *птица мочварица, слична патки са ћубом на глави* Mergus merganser. *Финк.* **б.** *в. ровац. Р-К Реч.*

ро̀нда ж тал. покр. *чета; стража, патрола.* — Нигдје не види [се] никаква ронда стражара. *Нех.* Отишао сам ... к сердару ронде далматинске. *Буд.*

ро̀ндӑ̄ње с *гл. им. од ронда ти.*

ро̀ндӑ̄р, -а́ра м покр. *месни стражар, редар, жандар.* — Постаде ... и сердар над рондарима читавог оног окружја. *Шимун.* Два опћинска рондара ... га затворе до сутра. *Тип.*

ронда̀ра̄ње с *гл. им. од рондарати.*

ронда̀рати, -ӑм несврш. оном. *рондати.* — По басамацима лупка, рондара у димњацима. *Сим.*

ро̀ндати, -ӑм несврш. оном. **1.** *производити испрекидане шумове, правити буку, тутњити.* — Одјекује зуј жичане жељезнице, рондају вагонети. *Сим.* Био [је] у бази, а фашисти му рондају над главом. *ЛМС 1951.* **2.** *лупити гушћати, мрмљати.* — Николетина је прекорно рондао. *Бот.* Накесио би се бедачки и дуго рондао, пун неког мизерног задовољства. *Божић.*

ро̀ндел м фр. *кратка песма од четрнаест римованих стихова (две строфе од по четири стиха и једна од шест).* — Ракић је унео ... једну стару строфу ... врсту рондел. *Скерл.*

рондѐла ж фр. *округли засад, леја у врту, парку.* — Двориште је било ... пуно гредица и рондела засађених свакојаким цвијећем. *Киш.* Неколико липа и рондела са цвијећем. *Чол.*

рѝндзав, -а, -о (изговара **се** са словенским дз) *отрцан.* — Јеси ли **сит** ... Гавране, лудо стара и рондзава?! *Божић.*

рѝндо, -а (мн. рѝнди, ген. рѝндā) фр. **1.** муз. *мала композиција ведра карактера, са главном темом која се стално понавља.* — Примењује принципе ... најчешће ронда. *Коњов.* Сунчано је јутро ... као весели рондо зујавих пчела. *Цес. А.* **2.** *круг, кружница.* — Саобраћајни чвор ... вероватно ће задржати свој облик ронда са кружним ... кретањем. *Пол. 1959.*

рѝндō, -ōа м (мн. рондòи, ген. -ōā) фр. *в. рондела.* — Виђао сам у прољеће у многим парковима лијехе и рондое. *Бат.* Садили [су] рондое и ударили алеје. *Крл.*

рондо̀ла ж фр. *в. рондела.* — Била је то ... испод цвећњака и рондола. *Бур.*

ро́ња и **ро́ња** ж *крпа, дроњак.* — Нешто ронја оставио [је] у залоги. *Игњ.*

ро̀нилац, -иоца м *онај којему је рођење у нарочитој опреми занимање, професија, гњурац, ронац.* — Ронац ... се од страха пред дубљином ... враћа на површину. *Крл.* Рониоци раде данонoћно. *Пол. 1950.*

ро̀нилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на рониоце:* ~ одело, ~ опрема, ~ позив.

ро̀нилаштво с *ронилачки послови, рођење. Прав.*

ро̀нилица ж зоол. *врста патке која рони.* — Патке ронилице већином су сјеверњачке птице. *Финк.*

ро̀нило с *справа (звоно) под којом ронилац обавља дуже послове на дну воде.* — Ћелија се Јуришићу чини као ронило, негдје дубоко. *Цес. А.*

ро̀нити, -ӣм несврш. **1.** *пливати испод површине воде, спуштати се у дубину, гњурати у воду.* — Угледао је лик човјека који је ронио у мору. *Креш.* Покушава да се спасе ронећи. *Петр. М.* фиг. *утапати се, урањавати, уливати се у што, мешати се с чим.* — Њихов ... смијех рони у вреву уличне вике. *Бон.* **2.** *излазити на површину (воде), израњати.* — Устане ... тресући косом ... као да из воде рони. *Каш.* фиг. *избијати, извирати.* — Из шутње звукови роне. *Кркл.* **3.** фиг. **а.** *пробијати се, провлачити се, завлачити се.* — Старац рони ... кроз голема израсла жита. *Бур.* Ко' буба [од] педесете [године] ... већ многи други роне под бусен. *Дражс.* **б.** *продирати, улазити, завлачити се у дубину, унутрашњост нечега.* — Кост прска љомећи се под ударцем гвоздене полуге што рони у меку масу мозга. *Дав.* Птице роне у зелене крошње. *Бон.* **в.** *понирати, упадати, тонути; удубљавати се у нешто.* — Мистик ... сав ... рони у себе. *Дуч.* Грли живот и рони у слатки љубавни сан. *Мар.* Што је у то дубље ронио, све му је јасније бивало. *Цар Е.* **4.** *рушити, разарати ударајући у нешто и влажећи, подлокавати, подривати, одроњавати, поткопавати (о води).* — Море ... рони обале. *Нен. Љ.* Морача хукти ... рони препреке. *Бон.* **5. а.** *пуштати да нешто тече, пада у крупним капима, лити (обично сузе).* — У ноћи је збиља сузе ронила. *Вил.* Снег је ... падао ронећи пахуље ... обилно. *Јанк.* **б.** *тећи, цурити, падати, сипати (о сузама, киши и сл.).* — Из блиставих очију сузе [јој] цурком роњаху. *Креш.* С коњских губица рониле су ситне капље. *Моск.* фиг. Ја не знам сузом молит, ја ти знам тек пјесме ронит. *Домј.*

Изр. тиха вода брег рони *в. уз вода (изр.).*

~ **се 1.** *крунити се, рушити се; падати откидајући се од нечега, сурвавати се.* — Обала се ронила. *Јакш. Ђ.* Дивљач бежи ... и рони се у бездан камење. *Фил.* фиг. Снага се ронила ... преко оних вратоломних врхова. *Буд.* Рони се његова душа. *Видр.* **2.** *тећи, цурити, лити.* — С угласлог ока сузе ... се роне. *Домј.* фиг. Са сваког се срца капи крви роне. *Пан.*

ро̀нчић м **1.** *дем. од ронац.* **2.** зоол. *чворак. Финк.*

ро̀ње̄ње с *гл. им. од ронити (се).*

ро́па ж *в. рупа. Рј. А.*

ро̀пав, -а, -о *пун рупа, шупљина, избушен.* — Проматрао је ... ропаве гребене и избочине стијене. *Кум.* Висе греде и клисуре оштре и ропаве. *Љуб.*

ро̀пац *в. хропац.*

ро̀пкиња ж *робиња.* — Двеаст ропкиња нека те служе. *Јакш. Ђ.* Кад се удамо, онда постанемо ропкиње. *Коз. Ј.*

ро̀пот и **ро̀пō̄т,** -ота м оном. **1.** *шум, бука, штропот.* — Њу ветар милује с гора, и плави забавља талас и ропот сињега мора. *Ил.* **2.** *хропац.* — Слушао [је] рођеног брата ропот самртни. *Јакш. Ђ.* **3.** *роптање.* — Трпи без ропота сваку невољу. *СКГ 1937.* фиг. Оно не може у души пробудити ропот. *Шов.*

ропота̀рија ж *разноврсна старудија, непотребне ствари, андрамоље.* — У старом ... орману ... бијаше ... међу другом ситном ропотаријом стара грешља. *Јурк.*

ропота̀рница ж **1.** *спремиште ропотарије, старудије.* — Ова стара послужит ће још ... затим иде у ропотарницу међу другу старудију. *Пав.* фиг. презр. Грађански рјечник ... ропотарница је многих излизаних

... ријечи. *Сим.* **2.** *продавница старих ствари, старетинарница.* — Ана затвори дућан и повуче се у ... ропотарницу. *Десн.*

ропо̀тати, ропо̄ћём несврш. **1.** *бучати, тандркати.* — Кола су већ наблизу ропотала. *Војн.* **2.** *роптати.* — Нестало би војсци хране и здравља, а већ били Арбанаси да ропћу. *Љуб.*

ро̀пскӣ, -ā, -о̄ **1.** *који се односи на робове, који је као у роба:* ~ ланци, ~ покорност, ~ послушност, ~ душа. **2.** фиг. *дословно веран, буквалан (о преводу).* — Ропским и лошим превођењем језик [се] упропаштава. *Шим. С.*

ро̀пски прил. **1.** *на ропски начин, као роб, покорно, понизно.* — Она ју је учтиво и ропски поздрављала. *Петр. В.* Она се ропски умиљавала. *Торб.* **2.** фиг. *дословно по нечијем узору, слепо; некритички.* — Речи ... ваља ковати по немачкоме, ропски, да у свему ... изгледају на ... немачке. *Нед.* Махисти ропски клипшу за модом. *КР 1924.*

ро̀пство с *стање онога који је у нечијој власти, заробљеништво, заточеништво; подјармљеност, робовање; покорност.* — Запевао је ... како је Сибињанин Јанко допао ропства. *Срем.* Надају се у себи ... да ће пасти у ропство. *Крл.* Црква [је] ... ударила печат ... духовном ропству и ... израбљивању народа. *Ант. 1.*

ро̀птање с *гл. им. од роптати.*

ро̀птати, ропћём несврш. **1.** *полугласно изражавати незадовољство, протест, срџбу, гнев; гунђати, негодовати.* — Поче хуктати и роптати на судбину. *Срем.* Смије се онима који стадоше роптати у име трбуха. *Матош.* Ријетко [сам] чуо да се рањеници жале или ропћу. *Чол.* **2.** *хроптати.* — Смијеши се, крчи и све ропће: ва-ва-ва. *Цар Е.* Напред! — роптао је Уча. *Ћос. Д.*

ро̀птāч, -а́ча м необ. *онај који ропће, незадовољник, бунтовник.* — [Људи] постају опозиционари и роптачи. *Цвиј.*

ро̀пчāд ж зб. *деца робови. Вук Рј.*

ро̀пче, -ета с *млади роб.* — Љубио их [птице] као ропче. *Крањч. С.* Учине од вас нијемо презаво ропче. *Андр. И.*

ро́ра и **ро̀рина** ж покр. *кијавица, грип(а).* *Вук Рј.*

ро̀са ж (ак. ро̀су) **1.** *кондензована водена пара која се у току хладних ноћи нахвата, у виду ситних капљица, на предметима непосредно изнад земље.* — Отишао [је] ... послије поноћи, пред зору, кад се је ухватила већ ... роса. *Тур.* Стреса с грана ... росу коју је оставила магла. *Мас.* фиг. На ... страсти клете већ пада роса туге свете. *Наз.* **2.** *водена, влажна скрама, капљице уопште (суза, зноја и сл.).* — Не видим од росе очиње. *Кул.* Телом [му се] осипала роса зноја. *Петр. В.* **3.** *ситна киша, кишица. И-Б Рј.*

Изр. медна ~ *медљика (1)*; млад као роса у подне ир. *стар*; црвена ~ *крв.* — Црвена роса као ... вино, потече нам из носа. *Богдан.* На ... прсима ... прскала је ... црвена роса. *Гор.*

ро̀сāда ж покр. *слана. Вук Рј.*

ро̄сан, -сна, -сно **1. а.** *прекривен росом, пун росе, орошен; влажан.* — Газим по росној трави. *Вес.* Поглади ме ... својом руком росном. *Уј.* **б.** *који роси, засићен росом, влагом.* — Пљусну ... мириси с росним планинским вечерњим ветрићима. *Ад.* Бајкићу је ... срце дрхтало од тог росног јутра. *Ћос. Б.* **в.** *који је у виду росе, ситних капљица.* — Проплака старина росним сузама. *Вес.* **2.** фиг. нар. *леп, диван, заносан; млад, једар.* — Подиже се на лагана крила па одлети у росно Приморје. *НП Вук.* Оне ноћи бијах ... код пашине росне кћерке. *Матош.*

Изр. ~ тачка *росиште.*

ро̀сāта ж покр. *јутарња роса. Вук Рј.*

ро̀сити, -ӣм несврш. **а.** *чинити да се што ороси, прекривати росом.* — Навукла се ... густа магла па роси по мокрој ... земљи. *Ранк.* фиг. Срце ти ... никад ... не роси роса небеска. *Шен.* **б.** *даждети, кишити, падати у ситним капљицама, сипити.* — Понекад се ... зачује као да роси киша. *Дуч.* Киша почне да роси. *Вуј.* **в.** *влажити, квасити, натапати.* — Ми росили папир и прилепљивали. *В 1885.* Топлом крвљу роси наша поља. *Нуш.* Вјечно сузом роси своје путе. *Комб.*

~ **се** *постајати влажан, квасити се (росом, сузом).* — Прсти су ми се росили мртвачки од страха. *Крл.* Пустила си да се твоје очи росе. *Радул.*

ро̀сица ж *дем. и хип. од роса.* — Росица се у мраз стјече. *Прер.* Затрепери сјајна росица. *Вес.*

ро̀сичина ж бот. *в. росуља (3).* *Бот.*

ро̀сӣште с **1.** *најнижа граница температуре при којој ваздух, засићен влагом, још може задржати водену пару у гасовитом, некондензованом стању, росна тачка.* **2.** *место на које пада роса.* — Разгрну их [конопље] по росиштима да окисну. *Гор.*

ро̄снат, -а, -о *росан.* — Кроз роснату траву ... тихо мили са одећом сјајном. *Ил.* Расплинуо [се] мирис ... росната лишћа. *Кум.*

ро̄сно прил. *као роса, у виду росе, росећи; лепо, фино.* — Подносили [су] влагу што

је росно капала из ... магле. *Михољ.* Свакако [ће] с ... добра [живота] росно ... капати. *Михољ.*

рòснути, -снём сврш. *оросити, покваситн; појавити се у виду росе, капљице.* — Роса роснy, јавор с' диже. *Радич.* Кап кише ... по челу те роснy. *Зог.* Капља млијека роснула на дојке чврсте. *Уј.*

рóсоња м *име волу.* — Натакни јарам на наше бусоње, бјелана и росоњу па припрегни. *Ков. А.*

рòсопāс(т) ж бот. *биљка из пор. макова* Chelidonium maius, *руса*[1]. *Бен. Рј.*

рòспија ж тур. *зла жена; блудница.* — Да не чује само она роспија тамо преко пута, она Криста. *Срем.* Чује и њу, роспију белосветску, свачију жену. *Рад. Д.*

рòспијскӣ, -ā, -ō *који се односи на роспију.*

роспи̏лук м тур. *рђав поступак, обест, неваљалство.* — Да не плаћамо због своје рођене земље ... мађарске роспилуке. *Петр. В.* [На њему] све трепти ... од грдног шпанског ... роспилука. *Коч.*

рòстра ж лат. ист. *говорница окићена кљуновима заробљених лађа (у старом Риму).* — Један се диви слави на ростри. *Марет.*

росу́кање и **росу̏кање** с *гл. им. од росукати.*

росу́кати, рòсȕкām и рòсȕчēм и **росу̏кати,** -ām несврш. *помало росити. Вук Рј.*

рòсуља ж **1.** *ситна киша.* — По пољу је киша пала — киша росуља. *Змај.* Ситна киша, њежна росуља посипала је плочнике. *Торб.* **2.** *роса, влага.* — Пушка ... вјетар, пун росуље. *Сим.* **3.** бот. *врста траве* Drosera rotundifolia. *Терм. 3.*

рòсуљав, -а, -о *росан.* — Волим ... цвјетове росуљаве модре. *Стипч.*

рòсуљавōст, -ости ж *особина онога што је росуљаво.* — У свему томе било је пуно туге ... росуљавости башта у зору. *Сим.*

росȕљати, -ām несврш. *појављивати се у капљицама, росити.* — Из разбокорених рана на кољенима росуљала [је] сукрвица. *Божић.*

рòсуљин, -а, -о *који припада росуљи.* — Замириса млада зелен росуљиног цјеливања. *Кам.*

рòта[1] ж лат. војн. *мањи одред војске, вод.* — У том дојури читава једна рота солдата. *Јакш. Ђ.*

рòта[2] ж лат. *точак, котач.* — Њезин ход је као да иде на ротама. *Војн.*

ротаријáнац, -нца м *члан Ротари-клуба, међународног буржоаског удружења пословних и професионалних људи.* — [Они] су правни заступници аутомобила и писаћих стројева, шлафари, ротаријанци, слободни зидари. *Крл.*

рòтāтор м лат. **1.** *апарат за умножавање копија исправа и цртежа на вошталој хартији, циклостил. Кл. Рј.* **2.** анат. *мишић обртач. Кл. Рј.*

ротáција ж лат. **1.** *обртање, окретање неког тела (око своје осовине).* — Обртање звезданога неба ... само [је] привидно и последица ротације Земље око своје осе. *Мил.* Израчунај обујам тијела, које настаје ротацијом сегмента, што га на параболи ... реже правац. *Алг. 1.* **2.** *наизменично, сукцесивно мењање положаја, функције, промена; смена.* — Економски систем по снази своје грандиозне ротације вриједности руши старе цивилизације. *Крл.* **3.** штамп. *врста штампарске машине са ваљкастим калупом (обично за штампање новина); одељење са таквим машинама.* — Часопис не смије одбацити ротацију за вољу старе ... ручне пресе. *Уј.* Ротација је већ избацивала провинцијско издање. *Јос. Б.*

ротáцӣјскӣ и **рòтациōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на ротацију, обртање, обртни.* — Већа позоришта имају тзв. ротационе бине. *Поз. 1948.* Ротационим покретом ... може се бацање извршити. *Ват.*

Изр. ~ машина, ~ строј *ротација (3);* ~ папир *рото-папир.*

ротúрајȕћӣ, -ā, -ē *који ротира, који се обрће, врти, обртни.* — Тај пламен треба посматрати у ротирајућем зрцалу. *Физ. 1.* Ставимо ... биљку на ротирајући строј. *Бот.*

ротúрање с *гл. им. од ротирати (се).*

ротúрати, рòтӣрām сврш. и несврш. лат. **1. а.** *вртети, окренути, окретати, обрнути, обртати нешто (око осе).* — Нацртај ... правац [и] ротирај га око исходишта. *Анал.* **б.** *обрнути се, обртати се.* — У истом смеру ... и планете ротирају. *Пол. 1959.* **2.** фиг. *вртети се у круг; променити, мењати положај, место с другим.* — Играчи не ротирају, већ имају своја стална места. *Одб.* На [позорници] су ротирали поједини предмети. *КН 1958.*

~ **се** *ротирати (1б, 2).* — фиг. Појмови се ротирају око мене као прстени сатурна. *Крл.*

рòтити се, -ӣм се несврш. **1.** *заклињати се, клети се.* — Чујем гдје се роте. *Крањч. С.* Тко се криво роти ... глава [ће му] пасти под суд. *Шен.* **2. а.** *стварати заверу против некога, завераваши се.* — Тако [су се] ... ротили и договарали да се ... бране. *Јоп.* Ви жене ... ротите се против оних који [су] ... за ваше добро. *Франг.* **б.** *бунити се.* — Могло се чути како се ... у вароши свјети-

на роти и мрмори. *Андр. И.* фиг. Крв се у њем роти. *Вит.*

ро̀тква ж (ген. мн. ро̀тквӣ и, ретко, ро̀ткāвā и ро̀тāкā) бот. *зељаста повртарска биљка из пор. крсташица, задебљаног корена, који се употребљава за јело* Raphanus sativus.

Изр. роткве! роткве ти (му и др.) стругане *нема! нема ништа од онога што ти (он и др.) жели(ш)*.

ро̀ткваст, -а, -о *који је у облику ротква.* — Касније су добили [плодови] роткваст облик. *Бот.*

ротквѐнӣ, -ā, -ō *ротквин. Вук Рј.*

ро̀тквин, -а, -о *који се односи на роткву.*

ро̀тквица ж **1.** *дем. од ротква.* **2.** бот. *врста ситне роткве малог, црвенкастог корена који се једе уз јело као салата, месечарка* Raphanus radicula. *Сим. Реч.*

ро̀тквӣште с *земљиште где је била посађена ротква; место за гајење роткве. Ј 1957.*

ро̀ткиња ж *жена која може да рађа, жена која много рађа.* — Ове [преступнице] се добро удају ... што се већ зна да су роткиње. *Ђорђ.* У нову кућу ... решио [је] да унесе ... и нову жену, младу и роткињу. *Андр. И.*

ро̀тмā̀јстор и **ро̀тмӣстр** м нем. варв. *коњички капетан.* — [Војници су] одговарали гласно ротмајсторима. *Црњ.* Штабни ротмистр ... приповиједао ... пустоловине. *Шов.*

ро̀тнӣк м заст. *онај који се заклео, заклетник.* — Французи ... не пазе да ли тко присегу држи ... то ... спада на сама ротника. *Старч.* Друга имена власти ... кнез ... ротник ... страдала су. *Кур.*

ротӧнда и **ро̀тӧнда** ж тал. **1.** *округла или полукружна грађевина, понекад с колонадом и куполом; округла сала.* **2.** *лаки женски огртач без рукава.* — Указа [се] ... госпођа у великој смеђој ротонди. *Леск. Ј.*

ро̀то-па̀пӣр, -ӣра м *папир у великим колутовима, новинска хартија*; исп. ротација (3). — Тренутно оскудевамо у рото-папиру. *Пол. 1958.* Њемачка [ће] ... увозити ... рото-папир. *ЕГ 3.*

ро̀тор м лат. техн. *покретни део електричне машине, турбине и сл.* — То је ритам турбина с великим роторима. *КН 1955.* Струја ... тече преко четкица ... два ... прстена ... на осовини ротора. *Физ. 4.*

ротӯнда и **ро̀тӯнда** ж *в. ротонда (1).* — Ту је најприје ротунда крстионице. *Бат.* Сједим доље на ротунди. *Цар Е.*

ро̀ћӗње с *гл. им. од ротити се.*

ро̀ћко м *хип. од роћак.* — Сједните ... роћко. *Креш.*

ро̀хав, -а, -о **1. а.** *с траговима од богиња, богињав, оспичав, козичав.* — Нос му је био сасвим рохав, вас некако наборан. *Куш.* Коса ... кудрава, лице рохаво. *Сиј.* **б.** *ружан, наказан.* — Живот је стајао пред њим својим рохавим наличјем. *Ђур.* **2.** *нераван, храпав.* — Само мукли топот се чује рохавим плочником. *Каш.*

ро̀хавӧст, -ости ж *особина онога који је рохав.*

рохā́да ж = рокада. — Рохада је једини потез у шаху који се састоји од помицања двију фигура. *Шах 2.*

ро̀хā̄дни, -ā, -ō *који се односи на рохаду.* — Да рохадни напад буде успјешан, потребни су неки предуслови. *Шах 2.*

рохӣрати, ро̀хӣрām сврш. и несврш. = рокирати. — Између краља и топа с којим се рохира, нема ниједне фигуре. *Шах 2.*

ро́хо, -а и ē м = рово. *Прав.*

ро̀чӗње с *гл. им. од рочити (се).*

ро̀чити, -ӣм сврш. и несврш. **1.** *утврдити, утврђивати, заказ(ив)ати рок.* — Дан рочиште кад ће ударити. *НП Вук.* Пошље жену да рочи с Грујом састанак. *Љуб.* **2.** *поз(и)вати некога у одређено време.* — Шеста ево тече година ... да су ме рочили у Пожун пред краљев суд. *Шен.* Како смијем да је рочим на састанак? *Леск. Ј.*

~ **се** *саста(ја)ти се у уговорено време.* — Тајно љуби сужња Владимира, с њим се рочи сваку ноћ. *Прер.* У цркви се туна роче жељан момак и деклица. *Радич.*

ро̀чӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на рочиште.*

ро̀чӣште с **1.** *место састанка, стециште, састајалиште.* — Уговори рочиште где ће се тога вечера на разговору наћи. *Јаки. Б.* Шетала се ... по ... тргу, гдје је рочиште ... господарског свијета. *Шен.* **2.** правн. *судски претрес, судска расправа, процес.* — Одређено [је] рочиште да се овај спор расправи. *Ком.* Да ми је знати како ће свршити моје рочиште због краве. *Бен.*

ро̀чнӣ, -ā, -ō *који је у вези са роком, временски одређен.* — Обновио би мјеницу након уобичајеног законског рока ... и три рочна дана. *Креш.* Робије [су] — рочне и доживотне. *Арх. 1926.*

ро̀шав, -а, -о *рохав.* — Дете је ... изишло рошава лица. *Сур.* [То је] слика наслаганих, рошавих цигала. *Сим.* Седе и наслони се на рошаво дебло. *Ћос. Д.*

рошā́да ж шах *в. рокада. Прав.*

ро̀шӗње с *гл. им. од росити (се).*

рошӣрати, ро̀шӣрām сврш. и несврш. *в. рокирати. Прав.*

ро̀шка ж бот. *плод у чахури с једном семенком* achaenium. *Бот.*

рȍшкав и **рȍшкаст,** -а, -о *рохав.* — По тијелу плаха, рошкава језа. *Сим.* Ту [је] ... било ... рошкастог ... ементалера. *Сим.*

рȍшкāње с *гл. им. од рошкати се.*

рȍшкати се, -ām се несврш. *бости се роговима*; фиг. *боцкати се, задиркивати се, пецкати се. Бен. Рј.*

рȍшљив, -а, -о необ. *орошен, влажан.* — Ни траве нису зелене ни рошљиве. *Зог.*

рȍштӣљ, -и́ља м нем. **1. а.** *гвоздена решеткаста направа за печење меса на жару.* — Месо пече уз ватру на ... роштиљу. *Батут.* Роштиљи су на електрични погон. *Јонке.* **б.** *месо печено на таквој направи.* — Кроз врата ... крчама ... избија ... мирис роштиља. *Сим.* Само месо, роштиљ, култ пљескавице. *Пол. 1961.* **2.** *решетка у ложишту пећи (за пролаз пепела).* — Мора се ... променити »роштиљ«, ложиште ватре. *Пол. 1959.*

рȍштӣљскӣ, -ā, -ō *који се односи на роштиљ.* — По кафанама удишеш онај смрад роштиљски. *Пол. 1959.*

рȍшчић, -а и **рȍшчӣћ,** -и́ћа м **1.** *дем. од рог.* — Крену ... водећи кравицу, рошчићи [јој се] ... једва распознаваше. *Коч.* Пуж с блиједим рошчићима ... полагано плази. *Пол.* **2.** *кифлица.* — Пекар ... [је] припремио млијечне рошчиће. *Гор.* Било је ... нарезуцканих рошчића. *Кал.* **3.** бот. *рогач* Ceratonia siliqua. *Сим. Реч.* **4.** мн. анат. *изданци сиве материје, твари на леђној мождини. НЧ.*

р̏па *в. хрпа.*

р̏с м (лок. р̏су) тур. *снага, сила, мушка снага.* — Осећам где мрвиш моје мушке рси. *Бој.*

рск- *в. хрск-.*

р̀суз *в. хрсуз.*

р̀т м (ређе ж) (лок. р̀ту; мн. р̀тови, ген. р̀тӧвā и ртóвā) **1.** *истурени, истакнути узани, слободни део земљишта који се диже у висину, усеца међу падине, пружа у море и сл., рât.* — Приморски ртови су састављени од чврстих стена. *Цвијић.* Жалосно плави ... сјај на планинској рти. *Дуч.* Онај рт ... задире у Дунав и Саву. *Сек.* Оставио [је] ... шиљасте ртове дива Велебита. *Буд.* фиг. Опет су блистали ... ртови пролетерских бригада. *Божић.* **2.** *врх, шиљак неког предмета.* — Погледа у рт своје лијепе ципеле. *Кум.* Рт стријеле ... кроз врат му прође. *Матош.*

р̀тањ, -тња м (лок. р̀тњу) *шиљаст или главичаст врх брда. Р-К Реч.*; *Бак. Реч.*

р̀таст, -а, -о *који има облик рта, шиљат. Бак. Реч.*

р̀тāч, ртáча м *в. длето. Р-К Реч.*

р̀тић, -а и **р̀тӣћ,** -и́ћа м *дем. од рт.*

р̀тмача ж *залистак на чакширама. Вук Рј.*

р̀тнӣк, -и́ка м *борац у првим борбеним редовима; првоборац.* — Она [је] ... требала бити ртник ове веселе десетине. *Божић.*

р̀тница ж *ракија која прва потече из казана, првенац. Вук Рј.*

рȕб[1] м (лок. рȕбу) *ивица, крај.* — [Кућа] је најближа рубу врлетне стијене. *Кум.* Звоне недељна звона ... из ... сеоца на рубу језера. *Дуч.* [Деца] се припијала уз рубове сукњи. *Пер.*

рȕб[2], рȕби ж у изразу: бабине руби ж мн. *Туциндан, дан уочи Бадњег дана.*

рȕба ж *одело, хаљине.* — Облачи стајаћу рубу радним даном. *Лаз. Л.*

рȕбаљ и **рȕбаљ,** -бља м = рубља *основна новчана јединица СССР-а (која садржи сто копејки).*

рȕбац, рȕпца м **1.** *марама.* — Главу црним рупцем покрива. *Леск. Ј.* Дохвати један крај узла рупца којим је подбрађена. *Кал.* **2.** *марамица (џепна).* — Сваки час брисала [је] ... рупцем очи. *Петр. В.* Небрижно извади рубац ... обрише се. *Коз. Ј.*

рȕбāч, -а́ча и **рȕбāч** м тал. покр. *извршилац одлуке суда или управних органа, пленитељ, егзекутор.* — Не заборавите ... да рубач порубано [благо, стоку] одмах собом поведе. *Ћип.* Смирио сам каменом у главу рубача кад је долазио ... у рубачину. *Десн.*

рȕбача ж покр. **1.** *кошуља.* — Одјевен [је] ... у ... бијелу, на прсима богато набрану рубачу. *Новак.* **2.** *марама. Деан. Рј.*

рȕбачина[1] и **рубāчина** ж покр. *принудно присвајање, заплена, егзекуција.* — Крупно благо ... рубачином истрже селу. *Ћип.*

рȕбачина[2] ж *аугм. од рубача.*

рȕбачица ж *дем. од рубача.*

рубāшка и **рȕбашка** ж рус. *кошуља скројена на руски начин.*

рȕбеж м **а.** *поруб, ивица. Р-К Реч.* **б.** *прављење руба, ивице. Бак. Реч.*

рубенӣна ж *рубље.* — Осјећао [је] мокро рухо и рубенину како му се лијепи за кожу. *Крл.* Бљесак простре рубенине ошину га по срцу. *Ћоп.*

рубѐола ж лат. мед. *заразна болест, обично дечја, слична богињама, праћена црвеном оспом у виду печата по телу.*

рубѐтина ж покр. **1.** *аугм. и пеј. од рубина.* — Како пође мало уза стубе, ублиједи како рубенина. *Њег.* **2.** *аугм. од руба. Вук Рј.*

рȕбӣдӣј, -ија м хем. = рубидијум *хемијски елеменат, алкални сребрнастобели метал* (Rb).

рȕбӣдијев, -а, -о = рубидијумов *који се односи на рубидиј(ум).*

рȕбӣдијум м хем. = рубидиј.

рȕбӣдијумов, -а, -о = рубидијев.

рубӣ́ја ж тур. покр. *ситан златан новац, врста малог дуката. Шкаљ.*

Рȕбикон, -а и **Рубӣ́кōн,** -она м *река у Италији, у историји позната по томе што је Цезар преласком преко ње отпочео грађански рат против Помпеја и Сената.*

Изр. прећи ~ *донети смелу одлуку, учинити одлучан корак.*

рȕбило с ист. *оруђе за рубљење, сечење (обично примитивне израде).* — У то доба [нижи ступањ дивљаштва] ... постојало [је] ... ручно рубило, којим је ископавано корење и убијане ситне животиње. *Ђурић.*

рȕбӣн, -ина м лат. мин. *драги камен црвене боје, варијетет корунда, велике тврдоће.* — [У боци] је попут рубина пелинковац пламтио. *Шен.* фиг. Слобода се накити венцем у коме су ситни рубини проливене крви трептали. *Јакш. Ђ.*

рȕбина ж нар. **1.** *кошуља.* — Одборници ... у новим, одугим гуњцима ... и чистим рубинама. *Том.* Рубина на њему блистала се белином, као и његова ћела. *Глиш.* **2.** *рубље уопште* **а.** *доња одећа, доње рубље.* — Мргуда упрти рубине и пође на перило. *Коч.* **б.** *платнени прекривач, чаршав (кревет-ски или стони).* — Шта ће са неопраним трпезаријским рубинама? *Ранк.* **в.** *велика марама. Бак. Реч.*

рȕбиница ж *дем. и хип. од рубина.* — Показа се на кухињским вратима младо девојче ... у белим ... памуком изатканим рубиницама. *Шапч.*

рубӣ́нов, -а, -о *који има својства, особине рубина.* — Видјела [је] плочник попрскан црвенилом рубинове боје. *Торб.*

рȕбӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на рубине, који је сличан рубину, налик на рубин.* — Црвени ... фењер на последњем вагону ... својом рубинском бојом ... уноси неспокојство. *Ћос. Б.*

рубӣ́нчић, -а и **рубӣ́нчӣћ,** -ића м *дем. од рубин.*

рȕбиње с *в. рубље. Р-К Реч.*

рȕбити, рȕбӣм несврш. **1. а.** *сећи, одсецати.* — Тому крвник главу руби. *Хар.* **б.** *зарезивати, рецкати.* — Смешио [се] и рубио ... ножићем онај свој лесковак. *Ком.* **2.** *правити, повлачити руб, ивицу, порубљивати, оивичавати.* — Власуља је рубила његово чело. *Торб.* Први сунца зраци плаво небо живим златом рубе. *Змај.* **3.** покр. *добро, много јести.* — Ноћас руби, сјутра труби ... Ноћас једи и сувише а сјутра јаучи од глади. *Вук Рј.*

~ **се** *добивати руб, ивицу.* — На истоку зора ... Небо се тамно руби уокруг, а поруб већи па све већи бива. *Ад.*

рȕбӣште с *в. рубље.* — Постељно рубиште ваља да је увек чисто. *Батут.*

рȕбља и **рȕбља** ж = рубаљ. — Ако ми донесеш тројку, добићеш рубљу. *Мил. Ж.*

рȕбље с зб. *скупни, заједнички назив за платнене предмете за личну и кућну употребу* **а.** *доња одећа (обично платнена), преобука.* — Модернизован је ... сервис за прање и пеглање рубља. *Пол. 1958.* **б.** *платнени прекривач, чаршав (кревет-ски или стони), кревет-ска пресвлака.* — Из ормара је још извукла чисто кревет-но рубље. *Јонке.*

Изр. прљаво рубље *интимни, домаћи, лични непријатни проблеми, неспоразуми и обрачуни које не треба износити пред другога, јавно.*

рȕбљење с *гл. им. од рубити (се).*

рȕбнӣ, -ā, -ō *који се односи на руб, ивицу, ивични.* — Фрегате пријатељске Индонезије ... извршиле [су] рубни поздрав. *Б 1958.* Рубна мора су она која су дубље или плиће продрла у континент. *ОГ.*

рȕбӣњк м *направа (обично челична) на доњем рубу скија, смучки, која служи за њихову заштиту.* — Да се доњи рубови [смучки] заштите, а уједно да остану и надаље оштри, употребљавају се челични рубници. *Скиј.*

рȕбрика ж лат. **1.** *поглавље, одељак у дневном листу или часопису са одређеном садржином и насловом:* културна ~, економска ~, спортска ~, стална ~. **2.** *одељак у службеном спису, формулару, регистру.* **3.** ист. *у старим рукописима и првим штампаним књигама почетна слова, натписи, поглавља писани или штампани црвеном бојом. ЕЛЗ.* **4.** кат. *упутства за извршење литургијских обреда (штампана црвеним словима). И.*

рубрицӣ́рање с *гл. им. од рубрицирати.*

рубрицӣ́рати, -ӣцӣ́рām сврш. и несврш. *распоредити, распоређивати, обележити, обележавати по рубрикама.* — Он је све то с весељем рубрицирао, срећивао. *Шкреб.*

рȕбрничица ж *дем. од рубрика.*

рȕвет м *в. руфет.*

рȕво с *в. рухо.* — Гледа светлост рува и оружја. *Јакш. Ђ.* фиг. Под обновљеним рувом ове старе легенде Де Вињи [је] дао основну психологију женину. *Поп. Б.*

Изр. о свом руву и круву *без туђе помоћи (урадити што)*; што је рува на њему је, што је крува у њему је *сиромах је, нема ништа.*

ру̀г м = руга (1) *подсмех, поруга; псовка, срамота.* — Видим ... поглед пун тиха руга. *Домј.* Не могох већ подносити руга што га је на ме метао. *Буд.*

ру̀га ж **1.** = руг. — У стању [је] ... поднијети и најтежу ругу. *Радул.* Стражаре ... псовали су тих дана затворенице на све пасје руге. *Лал.* **2.** *шала, подругивање.* — Кâ из руге то би у почетку. *Њег.* **3.** *особа која је за поругу, ругоба.* — Што се бекељиш кô варен зец? — набрецну Николетина. — Сјела руга покрај пута. *Ћоп.*

ругáбет ж покр. *ружна особа, ругоба.* — Ух, ала је била ругабет! *Шапч.* Не би ја оне ругабети женске узô, па глава доље! *Рј. А.*

ругáвет ж покр. *брука, срамота.* — Измишљали [су] о њој нечувене ругавети. *Коз. Ј.* Ругавет би била ... приповиједати што је све ... од мене радио. *Буд.*

ру̀галац, -гаоца м (ген. мн. -лāцā) = ругало и ругач *онај који се руга, подругује, подругивач.* — Ругалац не опази првих њених суза. *Матош.*

ру̀галачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ругаоце, који припада ругаоцу.* — Шеташе голонога ... без страха од ругалачке сјенке Аристофана. *Матош.*

ру̀галица ж **1.** *творевина, дело усмене или писмене књижевности (песма, анегдота, узречица) подругљиве садржине.* — Знао је безброј сеоских ругалица. *Ћоп.* Звона су други дан пјевала ругалицу ... бим бом, мађарон! *Гор.* **2.** *жена која се руга, ругачица. Деан. Рј.*

ру̀гало с и м = ругалац. — Гуштерић, који је био мали ругало, прасне у смијех. *Креш.*

ру̀гање с *гл. им. од ругати се.*

ру̀гати се, ру̀гām се несврш. *подсмевати се, подругивати се.* — Не зна кад се фратри с њим ругају а кад озбиљно говоре. *Андр. И.* Пјесма крвникова ори. Далеко. Нашим мукама се руга. *Гор.*

ру̀гач, -а́ча м = ругалац. — Није пусто зановетало ... већ ругач из трагичне унутарње нужде. *Марј. М.*

ругáчев, -а, -о *који припада ругачу.*

ругà чица ж *она која се руга. Р-К Реч.*

ру̀гачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ругаче, који је за ругање.* — Класичка као и модерна ерудиција ту служе истој ругачкој мети. *Уј.*

ру̀гло с **а.** *оно што служи за поругу, погрду (човек или ствар).* — Постао [је] ругло свима. *Донч.* **б.** *срамота, брука.* — Направиће се прича ни од чега и ићи ће наше ругло од манастира до манастира годинама. *Андр. И.*

Изр. изврнути, изврнавати, изложити, излагати ругли, изнети, износити на ~, (на)правити од нечега ругло *потцењивати, потцењивати јавно некога или нешто.*

ру̀го покр. **1.** с *в. ругло.* — Руго сами на се износите. *Павл.* **2.** прил. *ружно, рђаво. Вук Рј.*

ругò ба ж **а.** *ружноћа.* — Изругивала се његовој ругоби. *Креш.* **б.** *ружна особа, наказа.* — Је ли могуће да је она ову ... ругобу ... волела? *Вас. Д.*

ру̀гобан, -бна, -бно и **ру̀гобā тан,** -тна, -тно *ружан, гадан.* — Кочијаши на колима ругобан ђаво. *Вел.* [Кују] нове речи и стварају тако један скрпљен и ругобан језик. *Скерл.* Непознати градови прашни и ругобатни. *Сим.*

ру̀гобнӧст, -ости ж *особина, стање онога који је ругобан, онога што је ругобно, ружноћа.*

ругò ветан, -тна, -тно *ругобан, ружан.* — У смрадном диму ... искочи ... руговетна приказа. *Крањч. Стј.*

ру̀гопӣс м ков. *спис у коме се неко или нешто исмејава, сатира.* — Сатира не настаје као ругопис од пјесника, него је глупак производи као чињеницу. *Шим. С.*

ру̀гопјев м (ијек.) ков. *сатирична песма, ругалица.* — За неке ругопјеве тога заједача ... мало их је хајало. *Шим. С.*

ругò та и **ругò тиња** ж *ругоба, наказа.* — Грга ... није ни толико ругота да га окрстиш наказом. *Торд.* Та руготиња, тај појац сеоског срамног кваса! *Божић.*

ру̀д[1] м *направа у облику штапа која се забије у земљу и служи као потпорна тачка при мерењу површине земље. Бак. Реч.*

ру̀д[2], ру́да, ру́до **1.** *црвенкаст, риђ.* — Пролазе кола за колима крцата ... рудих клипова [кукуруза]. *Коз. И.* фиг. Вече је своје рудо злато лила. *Шант.* **2.** *кудрав, коврчав.* — Руда и врана коса ... вирила му испод ... капе. *Кум.*

ру̀да ж **1. а.** *густа, коврчаста, кудрава, обично мека, вуна. Вук Рј.* **б.** *овца с таквом вуном.* **в.** *увојак (косе), коврџа.* — Пјевала му: ... откинут ћу руду једну иза уха твога. *Наз.* **2.** бот. **а.** *в. рутā*[1]. *Сим. Реч.* **б.** *в. рудњача. И.*

ру̀да[1] ж **1.** *минерална маса у унутрашњости земље која се, обично после пречишћавања, употребљава у привредне, техничко-индустријске сврхе:* гвоздена ~, бакарна

~, оловна ~, манганова ~. **2.** заст. *в. рудник.* — [Могле би се] шуме насијавати ... руде отварати. *Старч.* **3.** покр. *врста земље од које се праве лонци; свака земља која је друкчије боје од обичне земље. Вук Рј.*

ру́да[3] ж = рудо *мотка, полуга причвршћена, углављена у предњу осовину кола, уз коју се прежу коњи.*

Изр. истрчавати се, бежати пред руду пеј. *непотребно, неумесно или пре других уплитати се, мешати се у што;* лећи на руду *в. уз лећи (изр.);* ударила руда у брег *дошло је до тешке невоље.*

ру́дав, -а, -о *в. рудаст. Бак. Реч.*

ру́дар, -ара м **а.** *радник у руднику, онај који се бави копањем руда као занимањем.* **б.** *стручњак за рударство, рударски инжењер.*

Изр. бели ~ *радник у руднику соли.* — »Беле« рударе дели од соних наслага слој земље дебео ... пет метара. *Пол. 1959.*

руда́рев, -а, -о = рударов *који припада рудару.*

руда́рење с *гл. им. од рударити.*

руда́рити, ру́дарим несврш. *радити у руднику, бити рудар.* — Двадесет година сам рударио по нашим планинама. *Јос. Д.* фиг. *истраживати.* — Шимић је — рударећи у мраку неизговорених ријечи — износио на свјетло дана изненађујуће мисаоне кристализације. *КН 1960.*

ру́дарка ж **1.** *жена рудар. Р-К Реч.* **2.** *рударева жена.*

руда́ров, -а, -о = рударев.

ру́дарски, -ā, -ō *који се односи на рударе и рударство:* ~ лампа, ~ насеље, ~ окно, рударска истраживања.

Изр. ~ глиста зоол. *ваљкаста глиста која живи у цревима рударских и цигларских радника и изазива тешко обољење с крварењем* Ankylostomum duodenale. *МЕП.*

руда́рство с *вађење руда као привредна грана, као занимање; испитивање рудних лежишта и метода њихове експлоатације.*

ру́даст, -а, -о **1.** *који има меку густу косу, длаку или вуну; кудрав, коврчаст.* — Звали је Рудица јер су јој гараве косе биле рудасте. *Шимун.* **2.** *жућкаст.* — Стогодишње греде ... сад су некако рудасте, жутолике. *Коз. И.*

ру́дача ж **1.** *руда, минерал.* — Ту су налазишта боксита ... жељезних, оловних и цинчаних рудача. *ЕГ.* Има ту разних комада жуте рудаче. *Пол. 1950.* **2.** бот. *врста ливадске траве, росуља* Agrostis, A. capillaris (vulgaris). — Рудачом ... зове наш народ једну траву што расте по рудинама, утринама, тратинама. *Туђ.*

ру́деж м **1.** *длаке, брада, коса; увојак, витица.* — Бијаше то кршна људина, широка ... образа, из којега је тек почео ницати црни рудеж. *Ков. А.* Намјестила [је] рудеж косе за ухом. *О-А.* **2.** *прах на вољу, машак (1). Р-К Реч.*

ру́дељ м бот. *дрво из пор. јавора, слично јавору и клену* Acer hyrcanum *и* A. italum. *Сим. Реч.*

ру́дети, -ди́, ијек. ру́дјети, (импф. ру́ђах) несврш. *постајати руд, црвенкаст, добивати румену боју, румењети.* — Поче рудјети зора обавијајући руменилом стрме кровове. *Шен.*

~ **се** *румењети се, изгледати румен.* — На пољима ... млади дан се руди. *Уј.*

ру́деш м зоол. *врста инсекта тврдокрилца* Habrocerus. *Бен. Рј.*

ру́дило с *гвоздена шипка у облику маказа за коврчање косе, коврчаљка. Деан. Рј.*

рудѝмен(а)т м лат. **1.** *основ, почетак, заметак, почетни стадијум; основно знање, појам о нечему.* — Мајушни духовни и душевни живот [детета] који, иако је тек у рудиментима ... насликан је у [Змајевим] ... песмама. *Богдан.* **2.** *закржљао остатак органа који је изгубио своју функцију.* — Код ових је животиња добро развијен само средњи (трећи) прст, а други и четврти представљају рудименте. *НЧ.*

рудѝментан, -тна, -тно (обично одр.) *в. рудиментаран.* — Рудиментни оклоп [морске корњаче] није [се] поново развио, него је преко њега нарастао нов. *НЧ.*

ру́димента́ран, -рна, -рно (обично одр). **1.** *који је тек у зачетку, почетни, основни, елементаран.* — Љубиша је успео да у овој приповеци сачува народно предање у рудиментарном стању, да у њој ... изворно наслика Паштровиће. *Глиг.* **2.** *неразвијен, заостао у развитку, закржљао.* — Код неких су биљака основни органи закржљали. Зовемо их рудиментарни органи. *НЧ.*

рудимента́рно́ст, -ости ж *особина, стање онога што је рудиментарно.*

рудимента́ција ж *заосталост у развитку, закржљалост.*

рудѝментисати се, -ишем̄ се сврш. и несврш. необ. *закржљати;* фиг. *(из)губити актуалност.* — Закони се рудиментишу кад се односи у друштву измене и нису у стању да зауставе ток друштвеног живота. *Лапч.*

рудѝментум м *в. рудимен(а)т.* — Најстарија лирика није се родила као производ грубога живота који није ништа друго него рудиментум ... *Уј.*

ру́дина ж (ак. ру́дину) *необрађено земљиште обрасло травом, утрина, тратина.* — Попасли су коњи траву на рудини. *Наз.* Рудина око школе ... црњела се од људства. *Лал.*

ру́дина ж *аугм. и пеј. од руда*[2]. *Р-К Реч.*

рудѝнаст, -а, -о *на коме се налазе рудине, прекривен рудинама*: ~ брдо. *Павл.*

рудѝница ж *дем. и хип. од рудѝна.*

рȕдисти м мн. зоол. *изумрла скупина шкољака са једном љуштуром у облику рога или ваљка, а другом у облику поклопца. ЕЛЗ.*

рȕдистӣ, -ā, -ō *који се односи на рудисте, који је испуњен љуштурама рудиста*: ~ кречњак, ~ гребен.

рȕдити и **рȕдити**[1], -ӣм несврш. *правити рȕде, коврче, коврчати. Деан. Рј.; Р-К Реч.*

рȕдити[2], -ӣ (ек. и ијек.) несврш. *в. рудети.* — Шљиве су рудиле по младим шљивацима. *Уск.*

рȕдити[3], -ӣм несврш. покр. *преливати, пресипати млеко (да се не поквари). Вук Рј.*

рȕдица ж **1.** *дем. од рȕда. Вук Рј.* **2.** *ситне маље, длачице на вуненој или свиленој тканини. И.* **3.** *обојена, бојадисана вуна.* — Рудица се (у Сријему) купује по дућанима, па је жене послије саме преду како хоће. *И.* Под црним јелеком са цветовима од рудице трептале су њене мирне груди. *Оль.*

рȕдица ж *дем. од рȕда. Вук Рј.*

рудѝчав, -а, -о **а.** *вунат, вунаст. Рј. А.* **б.** покр. *кудрав, коврчаст. Бак. Реч.*

рȕдиште с *место где има руде, рудно налазиште; место где је био рудник.* — У великим количинама развио се [галенит] по рудиштима околине Кратова. *Туђ.* фиг. Критика [је] . . . корисна као рудиште једног дела научне грађе на којој се оснива естетичка наука. *Поп. Б.*

рȕдјети (се), -дӣ (се), ек. рȕдети (се).

рȕдлав, -а, -о покр. *кудрав, коврчаст.* — [То је] клипан с рудлавом косом и рутавим грудима. *Мар.*

рȕдӣ[1], -ā, -ō *који се односи на руде*[1]*, минерале*: ~ налазиште, ~ благо, ~ жица, ~ басен.

рȕдӣ[2] и **рȕднӣ,** -ā, -ō *који се односи на руде*[2]*, који се прежe уз руду (о коњу).* — Саопштава вођа одељења да је рудни дешњак пао. *Јак.*

рȕдӣк м *место, обично под земљином површином, где се копа, вади руда, рудокоп; мајдан*: ~ угља, ~ олова, ~ злата. фиг. *богатство, извор, налазиште.* — Стријелци . . . бијаху прави златни рудник за . . . сликарске медиокритете. *Бат.* [У животу] је управо неисцрпан рудник тема и мотива. *Милис.*

рȕдница ж заст. *минерална вода. И-Б Рј.*

рȕдничкӣ, -ā, -ō *који се односи на руднике, који се употребљава у рудницима*: ~ дрво, ~ прибор, ~ гас.

рȕдњāк и **рȕдњāк** м *коњ који се прежe уз руду, рудни коњ (у колима са четири упрегнута коња). Вук Рј.; Бен. Рј.*

рȕдњāк, -áка м покр. *котарица, корпа, сепет. Вук Рј.*

рȕдњача ж бот. *печурка* Psalliota campestris. — Рудњаче [расту] махом по ливадама, утринама и рудинама. *Батут.*

рȕдо с = руда[2]. — Коњ . . . је возио с лијеве стране уз рудо. *Крањч. Стј.* Зашто сте трчали пред рудо? *Франг.*

рудòвит, -а, -о *који је богат рудом. Р-К Реч.*

рудòвитōст, -ости ж *особина, стање предела који је богат рудом. Р-К Реч.*

рȕдогōрје и **рудòгōрје** с зб. *планине, горе у којима има руда.* — С унутрашње стране Карпатског лука издиже се Трансилванска висораван са . . . Банатским рудогорјем. *ЕГЗ.*

рȕдокōп и **рудòкоп** м **1.** *рудник.* — Журио је па рад у рудокоп. *Радул.* Улажу велике капитале у шпанске рудокопе. *ОП 2.* **2.** заст. *в. рудар.* — Руске занатлијске задруге . . . које састављају обични зидари, рудокопи и други . . . показују како је јака потреба заједничког живљења код руског народа. *Марк. Св.*

рȕдокōпан и **рудòкопан,** -пна, -пно *који се односи на рудокопе; у коме има руде.* — Земља припасна и рудокопна. *Павл.*

рудокòпња и **рудòкопња** ж ков. *вађење, копање руде.* — Хоће да се рудокопњом злата користи. *Панч.*

рудòкос, -а, -о *који је руде, коврчаве, кудраве косе, рудаст.* — Стане дванаест рудокосих гласника. *Матош.*

рудòносан, -сна, -сно *у коме има руде, богат рудом.* — Карактеристично је одсуство рудоносних слојева. *ЕГ 1.* Рудоносна [је] и ближа околина [Брскова]. *Пол. 1959.*

рȕдоња м *во рудасте (густе и жућкасте) длаке. Вук Рј.*

рȕдство с заст. *рударство; руде; минерали.* — Нашла [се] чудно испремијешана збирка животињства, билинства и рудства. *Леск. Ј.*

рȕђёње с *гл. им. од рудети (се), рудити (се) и рудјети (се).*

рȕж м фр. *врста козметичког средства за мазање усана и лица, црвенило, руменило, кармин.*

рȕжа ж бот. **1.** *рȕжа.* **2.** *в. дренак (3в). Вук Рј.*

рȕжа ж (вок. рȕжо) **1.** бот. **а.** *украсна баштенска, култивисана или шумска трновита биљка из пор. ружа с мирисним цветовима разне боје* Rosa: бела ~ (Rosa alba);

дивља ~ (шипак R. canina, R. tomentosa, R. arvensis); жута ~ (R. eglanteria); зимска ~ (хризантема Tanacetum indicum); ~ месечара (R. bengalensis); ~ месечарка (R. gallica и R. indica); ~ пузавица (R. multiflora); ~ стоперка, ~ столиста (R. centifolia). **б.** агр. покр. *врста винове лозе. Рј: А.* **в.** мн. *биљна породица двосупница, дикотиледона којој припадају дрвета, грмови и зељасте биљке с наизменично поређаним непарно перастим листовима* Rosaceae. *ЕЛЗ.* **2.** *украс у облику руже. Р-К Реч.* **3.** покр. *креста (у петла). Бак. Реч.* **4.** фиг. *лепотица.* — О, Хајкуна, ружа тек развита. *Радич.* **5.** фиг. *румена боја, руменило.* — Прве руже зора на кук горски баца. *Наз.*

Изр. ако је ~ процветаће *на крају ће се открити, сазнати истина*; руже ветрова *дијаграм који приказује режим ветрова на неком месту: правац, јачину и сл. ЕЛЗ*; увеле су му руже *прошли су лепи, срећни дани*; цветају му руже *има среће, успеха*; *у живоју му све лако и добро иде*; цветају му руже на образима, на лицу *здрав је и румен, добро изгледа.*

ру́жан, -жна, -жно **1.** *који својом спољашњошћу, обликом чини неугодан, непријатан утисак на очи*; супр. леп. — Ружни оклоп тијела остаде непромијењен. *Војн.* **2.** *који изазива непријатно осећање, непријатан осећај, неповољан, рђав, лош.* — Проћите се тога и своје ружне сумње баците. *Богд.* Кад год [је] ружно време ... све су у својим кошницама. *Вес.* **3.** *непристојан, неуљудан, сраморан.* — Никада се ружна ријеч не откину с његова језика. *Гор.* Успут су га били ... ногом у ружно место. *Андр. И.* **4.** нар. *венерични, полни (о болести).* — Мајка је дознала да сте ви развратник и да болујете од ружне болести. *Киш.*

Изр. раставити се, разићи се у ружне покр. *доћи у сукоб, конфликт, посвађати се пре растанка са неким (обично после ранијих добрих односа).* — Ту ти се у ружне раставе, као да нијесу ни кумовали ни друговали. *Љуб.*; у ружној боји (светлости) представити, приказати *неповољно, рђаво, песимистички представити, приказати.*

ру̀жа̄рӣј, -ија м тал. покр. *бројанице, круница. Деан. Рј.*

ру̀жаст, -а, -о *који је као ружа, сличан ружи. Р-К Реч.*

Изр. ружасте биљке бот. *биљке које припадају породици ружа* Rosaceae. *И.*

ру̀жа̄тӣ, -ā, -ō покр. *који је од руже, ружин*: ~ сирће, оцат, ~ уље. *Вук Рј.*

ружа̀тице ж мн. бот. *в. ружа (1в). Рј. А.*

ружди́ја ж тур. ист. *нижа муслиманска средња школа, прогимназија; грађанска школа.* — Презирно [је] гледао млађарију откад се ту отвори ружди́ја и младеж нагрнула тамо. *Мул.*

ружди̏јанскӣ, -ā, -ō *који се односи на ружди́је, школски*: ружди́јанске књиге, ~ распуст.

ру́жевац, -ёвца м зоол. *врста тетреба. Рј. А.*

ру̀жевина ж покр. **1.** агр. *врста винове лозе са белим грожђем. Рј. А.* **2.** *мирис извађен из руже. Бак. Реч.*

ружѐљав, -а, -о покр. *ружан.* — Узеће Милу Ђурову, ону ружељаву. *Мат.*

ру́жёње с *гл. им. од ружити (се).*

ру̀жӣк, -ика м ков. *ружичњак.* — Трећој на образима ... цвате цвеће што је лепше него ма какве руже из мирисних ружика. *С 1919.*

ру́жилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који ружи, вређа, увредитељ, опадач. Деан. Рј.*

ру́жин, -а, -о *који се односи на руже, који је од руже*: ~ уље, ~ цвет, ~ ваш, ~ жбуње.

ружи́рати, рӯжӣ́рām сврш. и несврш. *(на)мазати, (о)бојити црвеном, ружичастом бојом, нарумењити.* — Прсте да [ми] ружира, биће лепша од свих цура. *Кош.*

ру́жити, рӯжӣм несврш. **1.** *чинити ружним, кварити, нагрђивати леп изглед.* — Нису га ружиле велике ноге и руке. *Шен.* **2. а.** *грдити, псовати, вређати.* — За ситницу плане, псује, ружи. *Ђор.* Сељак стао да крупно ружи, да зове редаре. *Крањч. Стј.* **б.** *сраморити, брукати.* — Нек нам не ружи села, зар да нам ... јучерашњи најменик буде кнез! *Коч.*

~ **се 1.** уз. повр. *свађајући се грдити, псовати један другога.* — Они ... се, кад се сретну, руже. *Комб.* **2.** *сраморити се, брукати се.* — Не требује царство нељудима, нако да се пред свијетом руже. *Њег.* **3.** *ружњати, постајати ружан.* — Благо вашим душам покојнијем; све ине се смрти плачем руже. *Март.* Све што је ... стварала у сновима ... почиње се ружити, растурати. *Ранк.*

ру̀жица ж **1.** *дем. и хип. од ружа.* — Миришу ... црвенкасте мајске ружице. *Ранк.* **2.** бот. и агр. *врста винове лозе и грожђе и вино од ње.* — Ја ћу ти дати лозе ... ружице, сланкаменке. *Шапч.* **3.** фиг. *здравље, руменило.* — Откуда боре ове на место свежих, румених ружица што урес беху мога ведрог лица. *Марк. Д.* **4.** фиг. хип. *мила, драга женска особа, лепотица.* — Хајдемо, ружице моја, опомену је. *Том.* **5.** фиг. *оно што је добро, лепо, пријатно у животу.* — Зашто у толико младих груди мјесто ружице расте коприва. *Шен.*

рӯжичав, -а, -о *ружичаст (1).* — Сунце ... ружичавим велом обавило ... жетеоце. *Торд.*

Ружи́чало с етн. *в. Дружичало.* — Катица ... иде на гробље на Ружичало. *Игњ.*

рӯжичан, -чна, -чно *в. ружични (2).* — Опет ће она као ружичан зрак прелетети и те просторије. *Шапч.*

рӯжичаст, -а, -о **1.** *румен, руменкаст.* — На плећима бундица од ружичастог атласа. *Срем.* **2.** фиг. *пун наде, оптимизма, идиличан, срећан.* — Њима се ... ситуација чинила ... ружичаста. *Кол.*

Изр. гледати на (кроз) ружичасте наочаре *бити оптимист(а).*

рӯжичасто прил. *на ружичаст начин, руменкасто; идилично, срећно.*

ружичасто- *као први део придевских сложеница показује да други део тих сложеница има нијансу ружичасте боје*: ружичастожут, ружичастонаранџаст.

рӯжичастӧст, -ости ж *особина, стање онога што је ружичасто, што има ружичасту боју; што је добро и лепо.* — Гола и бијела, пребојена [је] ... ружичастошћу овога сутона. *Сим.*

рӯжичица ж *дем. и хип. од ружица.* — А ја старац, хроми јарац, кудецат ћу уз улицу, тер ћу угрист ружичицу. *Бег.*

рӯжичковина ж бот. *дивља ружа* Rosa arvensis. *Сим. Реч.*

рӯжичнӣ, -ā, -ō **1.** *који припада ружи, који је од руже, ружин.* — Јаков донесе боцу са ружичним оцтом. *Бег.* Срца младих људи уздркташе се као листак на ружичном жбуну. *Ам.* **2.** *који има ружину боју, ружичаст (1).* — Руменио се Велебит у ружичном сјају. *Кум.* **3.** фиг. *ружичаст (2).* — Збирку слика ... нацрта моја рука у том ружичном добу безбрижног живота. *Шапч.*

рӯжичнӧст, -ости ж необ. *особина, стање онога што је ружично, ружичастост.* — Наивна је она ружичност идиле. *Скерл.*

рӯжичњāк[1] м *врт, башта засађена ружама.* — Бирала [бих] најлепши цвет у нашем ружичњаку. *Шапч.* Окружи је [кућу] боровима и ружичњацима. *Мих.*

рӯжичњāк[2] м мин. *врста громадастог кремена* (SiO_2). *ЕЛЗ.*

рӯжичњаче и **ружи́чњаче** ж мн. бот. *подгрупа у породици ружа.* — Ову породицу [ружа] можемо с обзиром на грађу цвијета подијелити на три породице: ружичњаче, коштуњаче и јабучњаче. *Бот.*

рӯжман, рӯжмарин и **рӯжмарӣн** м бот. *в. рузмарин. Бвн. Рј.; Рј. А.*

ружмари́нак, -нка м *дем. и хип. од ружмарин.* — Трећи Кати ружмаринак даје. *НПХ.*

рӯжмаринскӣ и **рӯжмарӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ружмарин.*

рӯжно прил. **1. а.** *на ружан, одвратан начин, одвратно, гадно, нељудски.* — Певале су сокачке песме и кревељиле се ружно. *Чипл.* Ружно сам с њом поступао. *Креш.* **б.** *непријатно, неугодно.* — Пар дана је на замахе ружно кишурило. *Дук.* **2.** *вређајући осећање лепога, непристојно, неуљудно, срамотно.* — Би ли било ружно кад бих вам рекао да сам презаузет послом? *Креш.* Ала ти ружно говориш! *Глиш.* **3. а.** *рђаво, лоше упште, не онако како треба.* — Иначе није ружно. Овде се да врло лепо проживети. *Вес.* **б.** покр. *рђаво, лоше (о здравственом стању).* — Теби, дете, као да није добро? — Та мало ми је ружно. *Шапч.* **4.** необ. *јако, жестоко, много.* — Изгрдио [га] ружно. *М-И.*

ру́жнӧст, -ости ж *в. ружноћа. Вук Рј.*

ружнӧћа ж *особина, стање онога који је ружан, онога што је ружно.* — Намерно истиче ... одвратну ружноћу старачке голотиње. *Бил.*

ру́жња ж *ружење, псовка.* — Нестаде [је] из собе уз многе ријечи ружње. *Креш.* Ту земљу нећу да ми ружиш ... За ружњу ти ево ове земље ... Ове у којој главе разбијају. *Сиј.*

рӯжњати, -ām несврш. *губити лепоту, постајати ружан.* — После порођаја [је] слабила и ружњала. *Црњ.*

ру́жовац, -овца м у изразу: тетреб ~ зоол. *врста тетреба* Tetrao tetrix. *Бен. Рј.*

рӯзāрӣј, -ија м тал. *в. розарио.* — Ја ћу измолити један рузариј. *Мар.*

рӯзман м бот. **1.** *в. рузмарин. Сим. Реч.* **2.** *биљка из пор. главочика* Santolina chamaecyparissus. *И.*

рӯзмарин и **рӯзмарӣн** м бот. *зимзелена полудрвенаста биљка из пор. уснатица, која се гаји као украсна, за добивање мирисног уља, а употребљава се и у народној медицини* Rosmarinus officinalis. *Терм. 3.*

рӯзмарӣнка ж агр. *врста јабуке. Тод.*

рӯзмаринов и **рӯзмарӣнов,** -а, -о *који припада рузмарину, који потиче од рузмарина*: ~ уље.

рӯзмаринскӣ и **рӯзмарӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на рузмарин.* — Прескакао [је] рузмаринске плотове. *Ћор.*

руи́на и **рӯина** ж (чешће мн.) лат. **1.** *остатак онога што је пропало, развалина, рушевина.* — Грабеж и пљачка оборили су га [Рим] и претворили у руине. *Нен. Љ.* [Нови

друштвени односи] настају на руинама трговачко-аристократског друштва. *Зог.* **2.** фиг. *особа пропалог здравља, потпуно оронула, стара особа.* — Многи наши другови ... су постали руине. *Јак.* Швејк ... погледавши лице ове људске руине ... рече ... *Јонке.* **3.** *велики губитак, пропаст (економска, материјална).* — Ако су ти гласови о његовој руини истинити, онда ће он упропастити материјално и мене. *Крл.*

руинирање с *гл. им. од руинирати.*

руинирати, -ињирам сврш. и несврш. лат. **а.** *разорити, разарати, (раз)рушити, упропастити, упропашћавати, сасвим покварити неки предмет.* — Клавир је руинирао. *Змај.* **б.** *материјално, економски упропастити, упропашћавати, пропасти, пропадати.* — Када је С-а био сасвијем руиниран, врати се метреса своме човјеку. *Матош.* **в.** *упропастити нечије здравље.* — Њега је руинирао алкохол. *Новак.* **г.** *(по)реметити начин живота, створити, стварати нове односе.* — Капитализам [је] ... руинирао [сељаштву] његов патријархални начин живота. *Бил.*

руйнисати, -нишем сврш. и несврш. *в. руинирати.* — Брутална непријатељска солдатеска је све руинисала. *Петр. В.*

рȕј, рȕја м **1.** бот. *жбунаста, шибљикаста биљка жута цвета, која се употребљава за бојење у жућкастоцрвено и за штављење коже* Cotinus coggygria, Rhus *и* R. coriaria. — Брда ... су оживљавали инсекти, чудна флора од руја и кржљавих јасенова. *Уск.* **2.** песн. *руменило, румена, ружичаста боја.* — На западу небо плануло у руј. *Прер.*

Рȕја м хип. = Рујо *Рус.* — Ко то још не зна колике тенкове имају наше Рује. *Бан.*

рȕја[1] ж хип. покр. *в. рукачица. Вук Рј.*

рȕја[2] ж тур. покр. *сан. Шкаљ.*

рȕјав, -а, -о = рујев (2) *рујан*[2]. — Купасте главице, обрасле храстовом шумом, пламсале су под последњом светлошћу својим рујавим листом. *Ћос. Б.*

рȕјан[1], -јна м *девети месец у години, септембар.*

рȕјан[2], -јна, -јно песн. *жућкастоцрвен, риђаст, руменкаст:* ~ зора. — Крупан рујан рубин блистао [се] на крсницама његова мача. *Креш.* Рујни вечерњи зраци ... чаробно трепере. *Шант.*

Изр. ~ вино *црвено (црно) вино.*

рȕјанскӣ, -ā, -ō *који се односи на рујан*[1]*, септембарски:* ~ киша, ~ сутон.

рȕјати, -ам несврш. необ. *рујити (2).* — Заход још руја, а сумрак бледуња. *Кош.*

рȕјати, рȕјам несврш. необ. *брујати, зујати.* — Ројеви по уљаницама почели су зујати и рујати. *Књеж. Л.*

рȕјба ж покр. *оток од хладноће, промрзлина, озеблина (обично на ногама и рукама).* — Силазила [је] у дућан са рујбама на рукама и ногама. *Бег.*

рȕјев, -а, -о **1.** *који је од руја (дрвета).* — Шушне л' гдјегод покрај пута гуја, ил' рујева испод грма зече. *Маж. И.* [Штап] од некаква рујева дрвета. *Ком.* **2.** *рујан*[2]. — [Јесен] са првим пјегама рујева лишћа на стрмим бреговима. *Андр. И.*

рȕјеван, -вна, -вно у изразу: рујевно вино нар. песн. *рујно вино.* — Оправи му господску ужину и спреми му вина рујевнога. *НП Вук.*

рȕјеви м мн. бот. *породица биљака* Anacardiaceae. *Терм. 3.*

рȕјевина ж **1. а.** бот. *в. руј (1).* — Видјела [је] ... косину ишарану рујевином. *Франг.* **б.** *дрво, дрвена грађа од тог дрвета. Вук Рј.* **2.** *вино црвенкасте боје, ружица;* нар. песн. *рујно вино.* — Испијаше живу рујевину. *Шапч.*

рȕјен, -а, -о нар. песн. у изразу: рујено вино (винце) *рујно вино.* — Ал' он неће рујенога вина. *НПХ.*

рȕјиба ж покр. *в. рујба.* — Како су ти прсти укочени; ко да су ти рујибе на њима. *Бег.*

рȕјика ж бот. *в. руј (1). Сим. Реч.*

рȕјити, -ӣм несврш. **1.** *бојити црвенкастом, рујевом бојом.* — Горде куле први зраци рује. *Бој.* **2.** *руменети се, црвенети се.* — Иза грма рујн ... бабино ухо. *Торд.* ~ **се** *црвенети се.* — Камелије ... се рује као да их је обојадисала крв. *Матош.* Небо се нада мном модри и рујн. *Ћон.*

рȕјница ж *млечница (3)* (*врста гљиве*). — Рујница ... има наранчасти млијечни сок. *Бот.*

рȕјно- *као први део придевских сложеница који показује да је оно што чини други део те сложенице рујне боје, односно с нијансом те боје:* рујносмеђ, рујнокос.

рȕјнōст, -ости ж *особина, стање онога што је рујно.*

Рȕјо, -а и -ē м = Руја.

рȕјовица ж *мрља рујне, жућкастоцрвене боје. Р-К Реч.*

рȕк м *в. рȕка.* — Громовит тутањ бијесне још ... олује ... рук, када рукне бик већ савладани. *Вел.*

рȕка ж оном. *рика, рикање, мумлање.* — То је ... ужасна рука страхотне немани. *Вел.*

рȕка ж (дат. рȕци и рȗци, ак. рȕку, вок. рȕко, лок. рȕци; мн. рȕке, ген. рȕкȗ, ређе рȕкā, дат. рȕкама, ак. рȕке) **1. а.** *један од горњих удова човечјег тела, екстремитета*

од рамена до врхова прстију. — У ратара црне руке, а бијела погача. *Н. посл. Вук.* фиг. Дрвеће се ... узњихало својим гранатим рукама. *Креш.* **б.** *крајњи део тога екстремитета, од зглоба изнад шаке до врхова прстију*. — Сиротиња ... најежене коже ... хуче у руке. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *извршилац каквог посла, радник*. — Читаве индустрије и занати ... остали [су] без радних руку. *Скерл.* **б.** *посао, рад, делатност*. — Свагдје се опажа његова неуморна рука. *Леск. Ј.* **3.** *рукопис*. — Добије ... писмо коме на адреси позна руку свога сина. *Крањч. Стј.* **4.** *власт, моћ, надлежност, својина*. — Побједа је у вашим рукама. *Крањч. Стј.* Новци су у твојим рукама, па кад ти нестане, а ти кажи! *Лаз. Л.* **5. а.** *врста, каквоћа*. — У задрузи [је] било занатлија од сваке руке. *Ђорђ.* **б.** *начин, метод (рада, понашања и сл.)*. — Почињали смо од сваке руке, па не иде. *Марк. М.* Овај кушаше на све руке удобровољити зловољна госта. *Јурк.* **в.** *друштвени слој, сталеж, ранг*. — Два изгомета, један од господске руке, други од наше, састаше се да буду заједно на ругло народу! *Мат.* Та познаш ју, најволи овако међу женама ниже руке. *Новак.* **6.** *извор, порекло*. — Ове вијести морали [би] имати из прве руке. *Јонке.* Писци дочаравају живот, а критичари га из друге руке тумаче. *Богдан.* **7.** *страна (лева или десна)*. — Посао ми је био ... да му у колима седим с леве руке. *Нед.* **8.** (обично с додатком: (за)просити, (по)нудити, дати затражити) *пристанак на брак*. — Дошао сам да од вас просим руку Јуцину. *Игњ.* Усудио [се] да јој понуди руку, али она га је кратко одбила. *Л-К.* **9.** *слобода рада, деловања, поступања, иницијатива*. — Не ваља везивати руке умјетницима. *Марј. М.* **10.** нар. песн. *срећа*. — А у Турке јуриш учините ... биће наша рука, ако бог да. *НП Вук.*

Изр. бити на руци *помоћи, помагати*; бити везаних руку *бити зависан од кога, не моћи радити по своме нахођењу, бити ограничен у располагању чим*; бити срећне руке *имати у свему успеха*; гвоздена, железна ~ *велика строгост, дисциплина*; голих руку *без ичега, без икаква средства у рукама (приликом борбе и сл.)*; дати комад хлеба у руке *учинити да неко самостално зарађује, оспособити кога да се издржава својим радом, спремити кога за живот*; дати у руке *предати, поверити некоме да руководи*; десна рука (бити, постати) *ослонац, потпора коме (бити, постати)*; дићи руке од кога, чега *напустити кога, као непоправљивог, као безнадежан случај; манути се узалудног посла*; дићи руку на кога *физички напасти; убити; учинити покушај убиства; ударити кога ко се не сме туђи*; дићи руку на себе *покушати или извршити самоубиство*; држати дизгине у својим рукама *држати управу чега, управљати*; држати конце у својим рукама, узети конце у своје руке *држати, узети власт, управу над чим; не пуштати власт, управу (над чим)*; дуге руке (имати) *бити лопов, крадљивац*; живети на кратку руку *живети брзо, бурно, интензивно*; (за)трести чију руку *руковати се*; златне руке (имати) *бити врло вешт, умешан у послу који обавља рукама*; из прве руке (купити, сазнати и сл.) *из самога извора, без посредника*; из друге, треће руке, из руке у руку (ићи и сл.) *ићи од једног до другог, мењати власника*; изван руке (бити, налазити се) *на удаљености, на неприступачном месту (бити, налазити се)*; измаћи (се) из руку *не добити нешто, пропустити, изгубити*; има ту рука работе *ту се ради нешто тајно и непоштено*; имати кога, што у рукама *имати кога или што као доказ, потврду, оправдање чега*; имати пуне руке посла *бити веома заузет послом*; испадати за руком *в. ићи од руке*; испод руке *тајно*; (ис)пустити из руке (руку) *(из)губити, пропустити што чиме се располагало, што је било у моћи*; ићи на руку *помагати*; ићи од руке *обављати без тешкоћа, са успехом неки посао*; јака рука *в. гвоздена рука*; (к) себи руке *остави то, то није твоје*; кљати руке *радити што недостојно, нечасно; мешати се у нешто непоштено*; (као, док би, што би) руком о руку *врло брзо, у тренутку*; као руком однесено *брзо је прошло (о болести)*; лаке руке *издашно, олако (бацити, потрошити)*; љуби руке ир. *добро је, поздрављa вас (о ономе за кога се распитујете)*; љубим руке заст. *поздрав деце и млађих упућен старијима*; метнути, наслонити руку на кога, што *имати жељу, намеру да се неко, нешто потчини, казни, окупира*; на брзу руку *брзо, журно*; на дохват(у) руке *веома близу*; на лаку руку *неозбиљно, олако*; на леву руку (о браку) *в. уз брак (изр.)*; на руку, на руке (добити, примити) *добити, примити чисто, нето) кад се одузму сви одбици)*; на своју руку 1) *особењак*; 2) *без чије сагласности, без одобрења, без питања*; наћи се на (при) руци *в. бити на руци*; несрећне руке (бити) *немати среће, успеха*; носити на рукама кога *одвећ много чинити (за кога)*; обема рукама (давати, поклањати) *много, издашно, обилно (давати, поклањати)*; обесити руке *бити неактиван, не прихватати се никаквог посла*; обрисати руке пеј. *не очекивати више ништа, не добити ништа*; од руке (дати, урадити нешто) *из пријатељства, руке ради*. — А кум куму не кте даровати ни од руке зелене јабуке. *НП Вук*; од руке до руке *в. из руке у*

руку; одрешити коме руке *дати коме слободу, ослободити кога*; од сваке руке (нпр. воће, књиге) *од сваке врсте, сваковрстан*; одмахнути, одмахивати руком *одбаци(ва)ти с извесним презрењем*; (о)крвавити руке *уби(ја)ти кога*; оружаном руком *с оружјем, наоружан*; пасти (допасти) у руке *постати својином случајно*; под руком (нечијом) бити, наћи се 1) *припасти коме као својина или потчињени*; 2) *в. при руци*; под руку доћи *пасти под чију власт*; поћи, полазити за руком (коме) *имати успеха у нечем, успе(ва)ти*; празних руку *без добитка, успеха (који је очекиван)*; прати руке *скидати са себе одговорност*; предати, дати на (у) руке *предати лично ономе коме је намењено, адресирано и сл.*; преко руку (прометнути, претурити) *обавити, завршити известан посао*; прећи у друге (треће итд.) руке *променити власника*; при руци (имати, бити) *имати на располагању, располагати*; *близу, надохват руке*; прићи руци *прићи и пољубити кога у руку, снисходљиво изићи пред кога*; прљавих руку (бити), прљаве руке (имати) *не бити поштен, бити склон крађи, красти*; прљати руке *в. каљати руке*; пропустити кроз руке 1) *прегледати, урадити нешто*; 2) *истући, избатинати*; проћи кроз чије руке *доћи, доспети до надлежне инстанце (о актима и сл.)*; пружити, пружати руку (коме) *нудити коме пријатељство, помоћ, помагати*; раширених (раскривених) руку (примити, дочекати) *с радошћу, с добрим расположењем, пријатељски (примити, дочекати кога)*; рука руку мије *они који имају заједничке интересе и зависе једни од других узајамно се помажу*; рукама и ногама *свим снагама (радити на нечему, борити се и сл.)*; руке ради *као мали дар, поклон, као знак пажње према коме*; руку на руку (утврдити, уговорити нешто) *чврсто одлучити, договорити се о чему*; руку на срце *отворено, искрено говорећи*; с руке (ми је) *на путу (ми је), на згодном (ми је) месту*; сврбе (ме) руке 1) *добићу нешто што желим (обично новац)*; 2) *желим, намеравам да нешто урадим (напишем и сл.)*; скрштених руку 1) *без посла*; 2) *не учествујући у невољи коју гледамо, равнодушно*; слободном руком *без икаквог алата, оруђа (цртати и сл.)*; средње руке *осредње вредности, просечан*; ставити, метнути руку на нешто *узети нешто као своје, присвојити*; стегнути, стиснути коме руку *руковати се с ким срдачно*; тешке је руке 1) *невешт је, не иде му лако посао који се обавља*; 2) *има јак, снажан ударац*; тврде је руке *тешко даје новац, одвећ је штедљив, шкрт*; трљати руке *бити задовољан због успеха, због доброг исхода рада, делатности*; у једну руку ... у другу руку *с једне стране ... с друге стране, прво, друго*; у најбољу руку *у најбољем случају*; у најмању руку *у најгорем случају*; *бар (толико)*; у неку руку *на неки начин, унеколико*; у средњу руку *в. средње руке*; уз чију руку *уз помоћ некога*; узети у (своје) руке *примити на себе (као своју бригу), завладати*; ухватити једну, две руке пом. *смањити површину једра на половину, трећину, већ према јачини, снази ветра*; чврста ~ *в. гвоздена рука*; чисте руке (имати), чистих руку (бити) *бити поштен, исправан*; човек добре руке *онај који својим даром, поклоном или делом доноси срећу, успех*; човек зле руке *онај који доноси несрећу, неуспех*; широке руке (бити) *издашан, дарежљив*; штап (палицу) у руке (узети) *кренути на пут, отпутовати*; *кренути у прошњу*.

ру̏кāв, -а́ва м **1.** *део одела који покрива руку (обично од рамена до шаке)*: кратки рукави, дуги рукави, широки рукави. **2. а.** *в. рукавац(а)*. — Вода опточила земљу, па се два рукава састају и чине ширину. *Мат.* Нил [се] цијепа у више рукава. *Пов. 1.* **б.** *узак појас, комад земље, копна који улази у водену површину (у море, реку, језеро), превлака, земљоуз.* — Пружа се у воду Превлака, поузани рукав земље гдје се налазе старе развале ... манастира. *Љуб.* **3.** *нешто што се грана, одваја од свога главног дела, главне артерије, огранак, крак.* — На осмом километру један рукав на десно: то је пут који води преко Церна. *Радул.* Код Азорских отока један рукав Голфске струје одваја се и закреће према југу. *ОГ.*

Изр. бити кратких рукава 1) *в. остати кратких рукава (уз кратак изр.)*; 2) *немати довољно снаге, моћи, способности да се постигне неки циљ.* — Мали сте ви за таково штогођ; кратки су вам рукави да доакате једном Пајдаковићу. *Срем.*; засукати (завртути) рукаве *озбиљно приступити на посао, бацити се на посао*; као из рукава (сипати, истрес(а)ти, говорити, (на)писати и сл.) *с лакоћом, без запињања, глатко, брзо (нешто известити, (у)радити, (из)говорити, (на)писати и сл.)*; мртви ~ 1) геогр. *рукавац реке у коме вода не тече, мртваја*; 2) *мртвило, досада, устајалост.* — Претурили смо барбарство, али смо се нашли у мртвом рукаву културе. *Марј. М.*; широких рукава (бити) *в. широке руке (уз рука изр.)*. — У младости бијаше широких рукава, па му се оно очевине убрзо расуло. *Цар Е.*

рука̀вац, -вца м **1. а.** *део, огранак реке или већег потока који се одваја од главног тока.* — Оперативна предузећа ... радиће ... на десној обали рукавца Дунава. *Б 1960.* [Путељком] чаврља ... рукавац ... бујице. *Божић.* **б.** *узани део водене површине*

(*обично морске*) *који залази у копно, мали затон.* — Намеравао [је] да освоји једну земљу која је била заштићена морским рукавцима. *Јов. С.* **2.** *дем. и хип. од рукав* (*1, 2б, 3*). — Пани калуђерима под ноге, љуби им скуте и рукавце. *Љуб.* Та топла струја се грана у неколико рукаваца. *ЕГ 2.* **3.** бот. *доњи крај дршке листа код неких биљака којим је причвршћен за гранчицу.* — Лист има три дијела: рукавац, којим је причвршћен на гранчици, петељку и главни дио — плојку. *Бот.* **4.** *крај осовине око које се окреће точак. Вук Рј.* **5.** *цев на казану за печење ракије која води у суд са водом за хлађење. И.*

рукàвина ж *аугм. и пеј. од рукав. Вук Рј.*

рукàвић м *дем. и хип. од рукав* (*1*).

рукàвица ж *одећа за шаку и прсте која их штити од хладноће или од прљавштине*: кожне рукавице, вунене рукавице, једнопрсне рукавице.

Изр.: бацити коме рукавицу *изазвати кога на двобој; ступити у борбу, оштро се супротставити у неком спору*; гвоздена ~ *суров борац, насилник.* — Драго [им је] кад се нађе гвоздена рукавица која може да раскрвави погану њушку. *Крл.*; као из рукавице *в. као из рукава, уз рукав* (*изр.*). — Бешједе [су нам] крупне! — дочека ... Тешо кô из рукавице. *Коч.*; одбацити, вратити (бачену) рукавицу *не прихватити, одбацити изазов на двобој, борбу, спор*; прихватити, примити, подићи (бачену) рукавицу *пристати, прихватити изазов на двобој, на борбу, на расправљање*; у рукавицама *са обзирима, учтиво.*

рукàвичār м *занатлија који израђује и продаје рукавице.*

рукàвичāрев, -а, -о = рукавичаров *који припада рукавичару.*

рукàвичāрка ж *жена рукавичар.*

рукàвичāрница ж *рукавичарска радионица; продавница рукавица.*

рукàвичāров, -а, -о = рукавичарев.

рукàвичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на рукавичаре.*

рукàвичāрство с *израда, прављење рукавица као привредна, занатска делатност.*

рукавичѐтина ж *аугм. и пеј. од рукавица.*

рукàвичица ж *дем. и хип. од рукавица.*

рȕкāвница ж *отвор за рукав. Р-К Реч.*

рукаводр̏жак, -др̏шка м ков. *тканина проткана гумом, гумена еластична врпца којом се овлаш стежу рукави кошуље да не спадају низ руку.* — Изиђу Американци ... у свиленим кошуљама с рукаводршцима. *Гор.*

рукàвчић м *дем. и хип. од рукав.*

рȕкāње с *гл. им. од рукати.*

рȕкат, -а, -о **а.** *који има руке.* — Долази човјек, двоного створење, пропето, рукато да их спаси. *Лал.* **б.** *који има дуге руке. Рј. А.* **в.** фиг. *који је вешт, умешан у послу.* — Вриједна је и руката преко сваке друге. *Ств. 1948.*

рукàтац, -аца м агр. покр. *в. маращина* (*врста винове лозе и вино од ње*). *Свезн.*

рȕкати, рȕчēм несврш. *јако рикати* (*о говечету, лаву, медведу и сл.*). — Ватром окружене [животиње] ржу, бучу и ручу. *Маж. Ф.* фиг. У мраку рукало је [море] гласовима који заустављају дах и леде срца. *Кос.*

рȕкатка ж покр. **1. а.** *мали суд, кабао за течност. Вук Рј.* **б.** *направа у облику веће кухињске кашике за пресипање течности из једног суда у други. Бак. Реч.* **2.** *дршка од суда. Р-К Реч.*

рȕкатōст, -ости ж мед. *претерано велике руке* macrocheiria. *Бен. Рј.*

рȕкача ж *ручни кабао. Р-К Реч.*

рȕкачица ж покр. *лонац са дршком. Вук Рј.*

рукѐтина ж *в. ручетина.*

рȕкица ж *дем. и хип. од рука, ручица.* — Циганчићи трче на прошње и протурају црне рукице. *Чипл.*

рȕкнути, рȕкнēм сврш. **1.** *сврш. према рукати.* — Чим уђосмо у авлију ... а њихов Зељов рукну. *Ком.* фиг. Рукну топ са Соколових стијена. *Мул.* **2.** *навалити, нагрнути, гурнути.* — Неки га рукнуше напријед таквом силином да му се бубањ откину. *Бан.*

рукȍбојина ж *остаци, отпаци од материјала који раднику, мајстору остану од завршене израђевине. Вук Рј.*

рукȍбоља ж *костобоља у рукама или у руци. Р-К Реч.*

рȕкобрān м *направа на дршци хладног оружја у облику полукружног лука за заштиту руке* (*обично на мачу и сабљи*). — Стоји стар ... шиљаст мач с кошаром као рукобраном на крсницама. *Креш.*

рукȍвалац, -ваоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који рукује, располаже, управља, манипулише нечим.* — Пуковник ... био је одређен за руковаоца превrата. *Јов. С.* На зараванку ... машинка и њен руковалац крај ње. *Лал.*

рукȍвалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на руковаоце.*

рукȍвāње и **рȕковāње** с *гл. им. од руковати* (*се*).

рукȍваочев, -а, -о *који припада руковаоцу.*

рукòватељ м *в. руковалац.* — Ја те видим ... руковатељу од сто вртоглавих биоскопа. *Уј.*

рукòвати, рȕкујēм и **рȕковати**[1], рȕкујēм несврш. **а.** *управљати, руководити, располагати нечим.* — Одбор ... ће руковати прикупљањем прилога за пострадале од поплаве. *Дом.* Синови му руковаху новцем ... путем банке и чека. *Крл.* **б.** *вршити улогу манипуланта, знати употребљавати, служити се датим оруђем, оружјем или уопште разним предметима.* — Пре одласка у одред није знала ни пушком да рукује. *Ћос. Д.* Та двојица више вриједе од свих госпоћа које ... руковаху пером. *Матош.* ~ **се** (и сврш.) *пруживши један другоме руку, стегнути их, стезати их.* **а.** *у знак поздрава.* — Дужност вам је да се сваки пут рукујете са што више особа. *Бен.* фиг. *бити у пријатељским односима, друговати.* — Под руку с' злобом накост путује, с њима се завист братски рукује. *Јакш. Ђ.* **б.** *у знак обећања, давања речи, погодбе и сл.* — Неколико пута се Марјан руковао и задавао тврду реч да ће се спремати за испит. *Срем.*

рȕковати[2], рȕкујēм сврш. нем. варв. покр. **1.** *ступити, бити позван на одслужење војног рока.* — Ала ћу се сита наплакати кад ми стане лола руковати. *Леск. М.* **2.** *верити, заручити* (*девојку*). — Па онда? То, да је рукујеш, хтјела је она! *Шимун.*

рукòвāч, -áча м ков. *в. руковалац.* — Мјерила окрене своја ... отац Зеус, руковач људскога рата. *М-И.*

рȕковēд ж *руковет.* — Те руководи жетеоци бацају на земљу па их везиоци послије купе и вежу у снопље. *Вук Рј.*

руковèдāње с *гл. им. од руководати.* — Мокрањац ... шири поље са кога ће да убира фолклорни материјал за своје руковођење. *Коњов.*

руковèдати, -āм несврш. **1. а.** *правити руковети; скупљати и везивати руковети пожњевеног жита.* — Он косом маше, летину обара, а жена за њим тихо руковода. *Кош.* **б.** *слагати руковети. Бак. Реч.* **2.** фиг. *скупљати и одабирати ради обрађивања* (*фолклорну грађу, песме, композиције*). В. пр. уз гл. им. руковођење.

руководàчица ж *она која руководи пожњевено жито.*

рȕковēт ж (инстр. рȕковēти и рȕковēћу, лок. руковēти и рȕковēти; ген. мн. руковēтī и рȕковēтī) **1. а.** *свежањ жита које жетелац ухвати руком и одсече српом; мала количина чега* (*обично онога што се жање*). — Она ... има руковет жита да пожње. *Бур.* **б.** *оно што је налик на свежањ жита, што се може захватити једном руком* (*свежањ, кита цвећа и сл.*). — Убрао [је] руковет цвијећа. *Бур.* Накидао [је] руковет лишћа. *Андр. И.* **2.** фиг. *збирка* (*песама, обично за певање*). — Међу првим радовима заслужује помен руковет наших песама. *Пол. 1957.*

руковēтак, -тка м *дем. од руковет.* — Стаде сећи прам по прам [косе], па подиже руковетак, њим ће свој да кити клетак. *Кост. Л.*

руковèтати, -āм и **руковēтати,** -ȍвēћēм несврш. *в. руководати. Рј. А.*; *Прав.*

рȕковијест ж (ијек.) покр. *в. руковет.* — фиг. На њу [се] ето сасу руковијест громова и разори јој онај сретни ... мир ... љубави. *О-А.*

рȕковијет ж (ијек.) *в. руковет.* — Умије се миришљавом водом, у којој је преноћила читава руковијет босиока. *Ћор.* Иза пјесника трају компактне руковијети. *Уј.*

рȕкȏвница ж заст. *део женске крзнене одеће за руке, муф.* — Ружа ... спусти руковницу, која оста у његовој руци. *Кум.*

руковòдећӣ и **руковòдећӣ,** -ā, -ē *који руководи, управља, руководилачки.* — Велики део нашега ... руководећег кадра био је интерниран. *Дед. В.* Пруска ... задржи руководећи положај. *ОП 2.*

руковòдилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који руководи, управља.* — Многе наше ... руководиоце ... дала је наша радничка класа. *ОГ.* Провели [су] њемачке фашисте да униште племенити живот ... руководиоца наоружаног народа. *Чол.*

руковòдилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на руководиоце и руковођење.* — »Уседели« [су се] на руководилачким столицама. *Пол. 1959.*

руковòдӣља и **руковòдиља** ж *руководитељица; водиља.* — Чим су [га] угледали ... с његовом руководиљом, ушуте. *Крањч. Стј.*

руковòдиочев, -а, -о *који припада руководиоцу.*

руковòдитељ м **1.** *руководилац.* — Вршио [је] дужност предсједника и руководитеља ратног вијећа. *Крањч. Стј.* **2.** *упутство за рад; приручна књига, приручник.* — Кратко упутство или руководитељ за писање, критика, ручна књига за ... неписмене критичаре. *Нуш.*

руковòдитељица и **руководитèљица** ж *она која руководи ким или чим.* — Погледао [је] упитно преко наочара своју руководитељицу. *Крањч. Стј.*

руковòдити, -òводӣм несврш. **1.** (неким, нечим, реће некога, нешто) *бити на челу, водити, предводити* (*некога, нешто*);

управљати (неким, нечим). — Виши официри били су . . . неспособни да руководе великом армијом. *ОП 2.* Руководили су је [скупштину] владини посланици. *Јов. С.* **2.** (некога) *бити оно према чему се неко управља, покретати, подстицати.* — Какви су вас разлози руководили да се пријавите добровољно . . .? *Јак.* Није [је] прорачунаност руководила. *Крањч. Стј.*

~ **се** *управљати се према чему, држати се чега.* — Суд . . . не смије да се руководи обзирима који доводе у питање његову самосталност. *Арх. 1953.*

рȕководнӣ и **рукòводнӣ,** -ā, -ō *који руководи некога, по коме се неко управља, поступа; руководећи.* — Осим свога материјалног благостања није имао другог руководног начела. *Јов. С.* После дебате о кандидатури руководних органа, за председника . . . је изабран . . . *Пол. 1944.*

руководство с **1.** *руковођење, предвођење, управљање ким или чим; предводништво.* — У неколико [се] васпитавала под мојим руководством. *Нед.* Подигли [су] . . . оружани устанак под руководством Московског совјета. *ОП 2.* **2.** зб. *скуп оних који руководе, управљају ким или чим, руководиоци, руководеће тело, вођство.* — Сменисмо руководство. *Дед. В.* Руководство котарског одбора сачињава најмање осам чланова. *Стр.*

рукòвођа м *руководилац.* — Он [је] имао бити главни саветодавац и руковођа свих државних послова. *Нов.*

рукòвођење и **руковòђење** с *гл. им. од руководити (се).*

рукодáвалац, -аоца и **рукодáвац,** -вца м *рукодавник.* — Сада дође рукодавалац да ми узме два сина у робље. *Дан.* Плаћам рукодавцу крваву камату. *Љуб.*

рукодáвање с *давање у зајам, позајмљивање.* — Крив [је] . . . ко им имање притиска, задужбине устеже, рукодавање потоми. *Љуб.*

рукòдавник м *онај који даје новац на зајам, повериlац, веровник.* — Свађам [се] с рукодавницима. *Љуб.* Свечано ће [рећи] неумољиви рукодавник. *Креш.*

рукодáће с покр. *зајам, позајмица. Вук Рј.*

рукòделац, -ēлца и **рукодéлац,** -лца, ијек. рукòдјелац и рукодјéлац, м *онај који ради ручно, који се бави каквом ручном радиношћу; занатлија, обртник.* — Многи [су] били . . . трговци, »а понајвише земљоделци и рукоделци«, то јест земљорадници и занатлије. *Мил. Ж.* Тешко је то човјеку рукодјелцу на својим леђима носити толике муктојелице. *Тур.*

рукòдело, ијек. рукòдјело, с *ручни рад, рукотворина.* — Није хтио своме рукодјелу цијену побијати. *Павл.*

рукòделскӣ, -ā, -ō, ијек. рукòдјелскӣ *који се односи на рукоделце и на рукодело; ручни. Р-К Реч.*

рукодéлство, ијек. рукодјéлство, с *ручни рад, ручна израда. Р-К Реч.*

рукòђеља, ијек. рукòдјеља, м *рукоделац. Р-К Реч.*

рукòђељскӣ, -ā, -ō, ијек. рукòдјељскӣ *који се односи на рукођеље. Р-К Реч.*

рукође-, ек. рукоде-.

рȕкодр̄ж м ков. **а.** *део предмета (обично каквог алата) који се држи у руци, држак, дршка, ручица, држаља* — Она рука неће више, за ручком, писати рукодржом ножа. *Зог.* **б.** *дршка, ручица на плугу. Деан. Рј.*

рукодр̀жац, -др̄шца и **рукòдржац,** -дршца м *онај који пружа уточиште људима прогањаним од стране власти, јатак.* — Обреку мито ко насочи . . . рукодршце што злицама дају утока. *Љуб.*

рȕкољȕб м ков. *пољубац у руку.* — Моје поштовање, рукољуб и климоглав! *Рад. Д.*

рȕкомēт и **рȕкомет** м спорт. *врста игре (између два тима) у којој се лопта добацује руком с циљем да се убаци у противнички гол, врата.*

Изр. велики ~ *облик рукомета који се игра у слободном простору на игралишту (величине фудбалског), са једанаест играча;* мали (дворански) ~ *рукомет који се игра на мањем игралишту (често у дворани), са седам играча.*

рукомѐтāш, -áша м *играч рукомета.*

рукометàшица ж *играчица рукомета.* — У . . . екипи игра наша најбоља рукометашица. *Пол. 1958.* Рукометашице . . . [су] постигле . . . вриједну побједу. *Вј. 1957.*

рукомѐтāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на рукометаше.*

рȕкомēтнӣ и **рȕкометнӣ,** -ā, -ō *који се односи на рукомет.* — Поновно је покренута рукометна активност на загребачким школама. *Рук.* Међународни рукометни турнир у Загребу. *Б 1957.*

рукòмија ж покр. *врста посуде за умивање руку, лавор; умиваоник.* — У углу бјеше велик орман и до њега рукомија. *Мат.*

рукопи̏патēлан, -лна, -лно и **рукопи̏патēљан,** -љна, -љно шаљ. и ир. *који нешто изводи рукама, који се изводи рукама* **а.** *о односу према женама, о слободнијем грљењу, миловању, пипању.* — Заподео је чак **и** рукопипателан флирт с једном цар-

ском кнегињицом. *Петр. В.* **6.** *о физичком разрачунавању, тучи, батинама.* — Имао [је] он сукоба и полемика доста и раније ... а још више ... »рукопипателних« полемика као калфа. *Срем.*

рукопи̏пљив, -а, -о ков. *који се може опипати рукама, опипљив*; фиг. *очигледан, очевидан, јасан. Деан. Рј.*

ру̏копис м **1.** *начин писања слова руком с карактеристичним особинама.* — Имао је леп рукопис. *Вас.* То је рукопис Михелсонове, и то је њена љубичаста тинта. *Крл.* **2.** *оно што је написано руком или писаћом машином, обично ради штампања, објављивања, текст писан руком или писаћом машином.* — Књига није испала како сам ... хтио, јер је рукопис ... ушао одмах у тискарницу. *Наз.* Узимао [је] један по један рукопис, читао га једним оком, испитивао наслов. *Ћос. Б.*

ру̏копи̏сни, -ā, -ō *који се односи на рукопис.* — Оне [чињенице] су брижљиво покупљене из ... рукописних веродостојних извора. *Мил. В.* Библиотека ... је бројила 500.000 рукописних дјела. *Пов. 1.*

рукополага̏ње с *гл. им. од рукополагати.*

рукополага̏ти, -ла̀жēм *несврш. и уч. према рукоположити.*

рукоположе̏ње с црквн. *посвећење за ђакона или свештеника полагањем руку од стране епископа, хиротонија.*

рукополо̀жити, -ло̀жӣм сврш. црквн. *произвести, увести у неки свештени, калуђерски чин, заредити.* — Закалуђерите најстаријег ђака и доведите да га рукоположимо. *Ранк.* Рукоположен је за ђакона. *БК 1906.*

ру̏копомо̄ћ, -оћи ж заст. *помоћ, потпора.* — Поп му је био велика рукопомоћ. *Рј. А.* У надежди [сам] да ће ми ... прошену рукопомоћ учинити. *Срем.*

ру̏косад м *оно што је руком сађено (виноград, воћњак и сл.).* — Људи оставе своју постојбину, кућу, њиву и рукосаде. *Цвиј.* Што су умјетни перивоји ... према пространој башти гора и планина, рукосаду божјему. *Јурк.*

ру̏косадни̏, -ā, -ō *који се односи на рукосад, сађен (за разлику од самониклог).* — Пребаци [се] у шуму ... рукосадних топола. *Дав.*

рукоста̏вник м покр. *извршилац убиства, убица, крвник.* — У Боци ... [крвну освету] протежу на цијело браство рукоставника. *Љуб.*

ру̏котвор и **рукотво̀р** м *рукотворина.* — Нађени су камени рукотвори из млађега неолитскога доба. *Жуј.* Проматрао [је] задовољно свој рукотвор. *Десн.*

ру̏котво̀ран и **рукотво̀ран,** -рна, -рно **1.** *начињен, израђен руком.* — Рукотворних еспапа не можемо у Турску извозити. *О 1875.* **2.** *који се односи на рукотворине, производе домаће радиности.* — Туристи ... купују у рукотворним трговинама дрвене врчеве. *Крањч. Стј.*

рукотво̀рац, -рца м *онај који твори, ради рукама, који ручно израђује; мануелни радник.* — Рукотворац преславни Хефест био [је] начинио [стан]. *М-И.* То ти нису ни сиромаси, ни рукотворци, ни ђаци. *В 1885.*

рукотво̀рен, -а, -о *израђен рукама, људским радом; вештачки.* — У средини стола посуда с великом китом рукотвореног цвијећа. *Јурк.*

рукотво̀рина и **рукотво̀риа** ж *оно што је створено руком, предмет ручне израде, ручни рад.* — Учио је ... градити којекакве рукотворине за кућу. *Шен.* Све што је на њој било, све беше њена рукотворина. *Јакш. Ђ.*

Изр. народна ~ *производ домаће радиности.*

ру̏котво̀рје и **рукотво̀рје** с *зб. им. од рукотвор.* — Од воде Врбаса ... доста наврата за рукотворје. *Павл.*

рукотво̀рнӣк м *рукотворац.* — Дошли и крамари, Талијани, рукотворници Хрвати и Нијемци. *Шен.*

рукотво̀рство с *ручна производња, мануфактура. Р-К Реч.*

ру̏кохва̄т м *део нечега који се хвата и држи руком; кундак.* — Кундак или рукохват је метални. *Стр.*

рукочи̏нац, -нца м *рукотворац.* — Рукочинац не смије свој рад увеличавати причом. *Миљ.*

ру̏ксак м нем. *торба упртњача која се носи на леђима, ранац;* исп. телећак. — Потрпа све ствари у зелен, лугарски руксак. *Ћоп.* Прте људи на себе пуне руксаке. *Крл.*

ру̏ктање с *гл. им. од руктати.*

ру̏ктати, рӯкћēм несврш. *бесно, јако лајати (о псима).* — Пси све рукћу, одраше се лајући. *Вин.*

рукӯница ж **1.** *дршак, дршка.* — Лонац с рукуницом. *Вук Рј.* Продаје ... конзерве на које је само стављена рукуница. *Б 1959.* **2.** (често у мн.) *руда (било која од двеју) у једнопрежним колима.* — Потегне изврнуте тањиге час за једну час за другу рукуницу. *Глиш.* Наново се изједначе ... као пар рукуница, па почну стизавати зеца. *Крањч. Стј.*

рукӯничā̏р м *коњ упрегнут у рукунице. Вук Рј.*

рула́да ж фр. **1.** кув. *месо савијено и надевено тврдо куваним јајима, пиринчем и сл. као јело; тесто пуњено мармеладом, кремом и сл. као колач.* **2.** муз. *брзи мелодијски украс, колоратурно певање, колоратура.* — Публика [ће се] сакупљена дивити руладама певача и певачица. *Коњов.*

ру́лати, рӯлā̄м и **ру̀лати,** -ā̄м несврш. енгл. *кретати се по писти ради постизања потребне брзине за узлетање или после слетања при атерирању (о авиону).* — Авион је нормално рулао и после другог покушаја одвојио се од земље. *Пол. 1959.*

ру̀лёндер м агр. *врста племените лозе; вино од грожђа такве лозе. Кл. Рј.*

ру̀лет м и **рулѐта** ж фр. *врста коцкарске направе, округла покретна плоча са 37—38 наизменично поређаних црних и црвених мало удубљених преграда с посебно распоређеним бројевима; хазардна игра, коцкање на тој направи.* — С њим [динаром] срећу куша на рулету. *Божић.* Више гледамо како се рулет окреће него што играмо. *Пол. 1958.* Разуме се . . . у рулет и берзу. *Каш.* Професионалци играју . . . шах, рулету и ногомет. *Крл.*

ру́лити[1], рӯлӣ̄м несврш. *в. руљити (2).* — Рулио [је] готово цијелу ноћ кукуруз. *Тур.*

ру́лити[2], -ӣ̄м несврш. *в. руљати.* — Забранио сам му сваки излазак и сад рули затворен у соби. *Вј. 1970.*

ру́лнӣ, -ā̄, -ō̄ у изразу: рулна стаза авиј. *стаза која служи за рулање авиона. Пол. 1959.*

ру́ља ж **1. а.** *неуређена, неорганизована, недисциплинована маса људи, гомила, светина.* — Бијесна руља урла да се Јоси кожа јежи. *Матош.* Сва та руља војника и сељака бежала је као без главе. *Јов. С.* **б.** *крдо, стадо.* — Тамно [је] као руља запјењелих махнитих бикова. *Војн.* **в.** *гомила, хрпа.* — Руља камења сипа се са зида. *Шен.* **2.** (у прилошкој служби, у инстр.) *као руља, у гомили, несређено.* — За овим су ишли други руљом пешке. *Ат.* Силни тај сроктани чопор дотрчи руљом. *Вел.*

ру́љак, -лька м *трупац, дебло.* — Подузели [су] . . . извоз и утовар јелових руљака. *Мј. 1936.*

ру́љā̄ње с *гл. им. од руљати.*

ру́љати, -ā̄м несврш. *дерати се, дрећати, викати.* — Руља . . . дериште . . . кад виче плачући. *И-Б Рј.* Руљали [би] као волови! *Вес.*

ру́љā̄ш, -а и **ру́љāш,** -а́ша м *припадник руље.* — Шиљасте шипке [шатора] . . . држе кордон организираних руљаша. *Божић.*

ру́љити, рӯљӣ̄м несврш. **1.** *трти, трљати.* — Стане руљити свој стршени нос. *Ков. А.* **2.** *крунити, комити.* — Збуњеној цури помаже руљити кукуруз. *Донч.*

ру́м м енгл. *врста жестоког алкохолног пића, које се производи дестилацијом превреле меласе шећерне трске.* — Пијем рума, најфинијега рума, јамајке, колико год хоћу. *Мат.* Бабетина пије, срче коњак и рум. *Матош.*

ру́мā̄ње с *гл. им. од румати.*

ру́мати, -ā̄м несврш. *јести што халапљиво, мљаскајући. Р-К Реч.*

ру́мба ж шп. *врста плесне игре живог темпа, пореклом с Кубе; музика уз ту игру. Кл. Рј.*

ру́мбац, -а и -а̀ца и **ру́мбā̄ч,** -а́ча м зоол. *морска риба из реда плоснатица, облић велики* Rhombus maximus. *Финк.; Деан. Рј.*

ру́межда̀вац, -а̀вца м покр. *хрскавица. Вук Рј.*

ру́мӣ̄ька ж хем. и мин. *руменица (2б). Р-К Реч.*

ру́мӣ̄н ж (ретко м) *руменило.* — Тиха румен [му] ударила у горње образе. *Коз. Ј.* Ивица [облака] опточена [је] ватровном румењу. *Шапч.* Ни цика, ни сузе у тој полутами: чак ни небо да се руменом засмеје. *Бој.*

ру́мен, -ѐна, -ѐно (одр. ру́менӣ, -ā̄, -ō̄) **1.** *који има тоније, нијансе црвене боје, црвенкаст, ружичаст; који је такве боје у лицу.* — Лице [му је] румено као јабука. *Вес.* Пекар . . . [је] припремио . . . румене земичке. *Гор.* На перини је сједјела . . . румена, снажна дјевојка. *Краљч. Стј.* фиг. Снива . . . румени санак о оштриги. *Матош.* **2.** *као саставни део полусложеница*: румен-боја, румен-крв, румен-лала, румен-ружа и др.

руме́нац, -нца м *руменило (у лицу).* — Дјевојка бијаше фина лица, које је подилазио лаки руменац. *Том.*

руме́нети, -нӣм, ијек. румѐњети, несврш. **1.** *постајати румен.* — Видео сам њих двоје како румене, како им груди задрхташе. *Јакш. Ђ.* **2.** *в. руменити.* — На губици засребренила се пјена, коју стадоше румењети два танка трака крви. *Гор.*

~ **се** *бити румен, истицати се руменилом, изгледати румен.* — Лице му се руменело као летњи плод. *Макс.* Из њихових страха пуних очију румењеле се сузе. *Кол.*

руменéчак, -чка, -чко необ. *хип. од ру̀мен.* — Гледај само како је руменечак [синчић] . . . како су му крупне очице. *Шапч.*

румѐника ж (обично уз именицу »вино« *румено, црвено вино, црвеника.* — Нема слатке

руменике вина. *Матош.* Стадоше заливати [јагњетину] старом румеником. *Ранк.*

румѐнило с **1.** *румена боја (као особина), рȗмēн.* — Давно већ угасну вечерње руменило на облацима. *Леск. Ј.* Руменило га је облило од задовољства што седи уз владику. *Чипл.* **2.** *средство за румењење, румена боја (као средство, материја), црвенило, руж.* — Имала [је] пуну шкрињицу помада, водица, бјелила и руменила за лице и усне. *Шен.* Јагодице [је] овлаш мазала сумњивим руменилом. *Рад. Д.*

румѐнит, -а, -о *рȗмен.* — Дјевојке су ружу брале . . . од невена окатога, од ружице румените. *НП Вук.*

румѐнити, рȗменӣм (некњиж. румѐнети, ијек. румѐњети) несврш. *чинити руменим, бојити у румено.* — Лијепа дјевојко, не бијели лица, не румени. *НП Вук.* фиг. Биљке румене своја уста крвавим осмехом. *Чипл.*

~ **се 1.** *мазати се руменилом.* — Није лијепа, него се гради, тј. бијели се и румени. *Вук Рј.* Румени се и гарави обрве. *Моск.* **2.** (румѐнӣм се) *руменети се.* — На столу се румениле пуне боце вина. *Новак.* На снежним брдима обзорја руменило се небо. *Поп. Ј.*

румѐница ж **1.** *женска особа румена лица.* — Ето . . . сад си ми опет руменица. *Војн.* **2. а.** *црвена земља.* — На . . . земљом руменицом нанесеним њивама. *Марј. М.* **б.** хем. и мин. *врста руде, живин сулфид жутоцрвене боје који служи сликарима као боја, цинабарит, цинобер. Туђ.* **в.** *руменило за лице.* — Најшкодљивији су по кожу личила уступеђ и руменица. *В 1885.*

рȗмēнка ж **1. а.** зоол. *врста жабе врло дугих ногу.* — Више у горовитим крајевима него у низинама живи жаба руменка. *Финк.* **б.** *крава румене, црвенкасте боје. Рј. А.* **2.** бот. **а.** *в. воловски језик.* **б.** *в. лисичји реп. Р-К Реч.* **3.** агр. *крушка црвене боје. Р-К Реч.*

рȗменкаст, -а, -о *у некој мери румен, помало румен, који се прелива у румено, црвенкаст.* — Сузе . . . су јој се цаклиле на руменкастим јагодицама. *Шимун.* Над селом је у руменкастој магли висио мјесец. *Ћоп.* фиг. Руменкасто јутро [се] помаљало на дну издужене улице. *Маш.*

румѐнко и **рȗмēнко** м **а.** *човек руменог лица.* — Тај би руменко . . . могао наставити своју говоранцију. *Креш.* **б.** *во румене длаке. Р-К Реч.*

румѐно прил. *у руменој боји, с руменим преливима, с руменилом.* — Прозорчићи [су] румено одсијевали кроз ријетке воћњаке. *Ћоп.* Пантелијине очи . . . румено изгарају. *Сим.*

румено- *као први део сложенице значи румену, црвенкасту нијансу оне боје коју означава придев у другом делу сложенице*: руменобео, руменожут, руменомрк и др.

румендлик, -а, -о *који је румена лица.* — На ходнику се помаче некакав крупан, руменолик човјек. *Сим.*

румендпрст, -а, -о *који има румене прсте.* — фиг. Причао [је] о руменопрстој зори. *Сим.*

румѐнтӣн, -и́на м тал. покр. *в. кукуруз.* — Највише сеју кртолу . . . и рументин (кукуруз). *Нен. Љ.*

рȗмењāк м бот. *биљка из пор. оштролиста* Lithospermum purpureo-coeruleum. *Сим. Реч.*

румѐњача ж бот. *срчаница* Onosma stellulatum. *Сим. Реч.*

рȗмēње с индив. *руменило.* — И болна буква што по страни ēња, и жбун у цвету ведрога рȗмēња . . . све дивљење запљускује их валом. *Кош.*

румењēње с *гл. им. од руменети (се) и руменити (се).*

румѐњети (се), -ѐњӣм (се), ек. румѐнети (се).

румѐтӣн, -и́на м тал. покр. *в. кукуруз.* — Кукуруз . . . руметин . . . истиче се међу другим зрнима тиме што има више масти. *Батут.*

рȗмнути, -нēм сврш. *пасти; навалити, нагрнути.* — Ово наше ратовање . . . може [се] брзо завршити: чим румну сњегови и покаже се траг. *Лал.*

румдритн, -ӣм и рȗморӣм несврш. *поморити.* — Гугутави брзац не престаде руморити. *Божић.* Уморне кише руморе. *НК 1946.*

Румȕни м мн. (јд. Рȗмӯн, -ӯна) = Румуњи *народ романске гране који највећим делом живи у Румунији.*

Рȗмӯнија ж = Румуњска *земља у југоисточној Европи, североисточни сусед Југославије.*

Рȗмӯнка ж = Румуњка *припадница румунског народа.*

рȗмӯнскӣ, -ā, -ō = румуњски *који се односи на Румуне и Румунију.*

Румȕњи м мн. (јд. Рȗмӯњ, -ӯња) = Румуни.

Рȗмӯњка ж = Румунка.

Рȗмӯњскā ж (дат. -ōј) = Румунија.

рȗмӯњскӣ, -ā, -ō = румунски.

рȕна *в. руне.*

рȗнаст, -а, -о **1.** *који има густо руно, који је обрастао руном.* — Ангорска мачка с богатим, рунастим репом. *Петр. В.* фиг.

Рунаста главица најмлађег отклимала с постеље. *Божић.* **2.** *који је као руно.* — Од обзорја ка висинама се тискали мали рунасти облаци. *Ћос. Б.*

рӯнат, -а, -о *рунаст.* — Изумрли су мамут, рунати носорог. *Жуј.*

рӯнда[1] и **рӯнда** ж *рундава животиња (нпр. керуша).*

рӯнда[2] и **рӯнда** ж енгл. **1.** спорт. *део боксерског меча (обично у трајању од три минута) после којега се борба прекида.* — Боксачи . . . устају на глас звона на последњу рунду. *Крл.* Ако га гонг не спасе у првој рунди . . . *Рад. Д.* **2.** *фаза, етапа, круг (обично у изборној активности).* — Следећа рунда ће се . . . одиграти на европском континенту. *Б 1957.* Начин гласања . у две рунде није нимало нов. *Пол. 1958.* **3.** *поруџбина пића за друштво око стола.* — Да окренемо једну рунду на мој рачун? *Донч.*

рӯндав, -а, -о *који има бујну коврчаву длаку, куштрав.* — Бела рундава пудлица искочи на калдрму. *Вес.* фиг. Неке младе ватре одједном и весело јурнуше увис, рундаве, разбарушене. *Ћос. Д.*

рӯндаст, -а, -о *рундав.* — Сишао [је] и свабио рундасте псе. *Рад. Д.*

рундѐла ж фр. *рондела.* — Покидао [сам] цвеће у рунделама. *Вучо.*

рӯндӧв, -ӧва м *пас рундаве длаке.* — Маленi рундов . . . скакуће. *Гор.* Опасан овчарски рундов трипут је кидисао. *Лал.*

рундӧвчина м *аугм. од рундов.*

рӯне ж мн. (јд. рӯна) гот. *слова старих Германа, сачувана на каменим плочама, натписима.* — Ново писмо . . . израдио је из грчког, чувајући што је више могао стару готску азбуку руна. *Кнеж. Б.* Ријечи Гајевих писама . . . усјекле му се у памет . . . као руне . . . у тисућљетно камење. *Ћал.*

рӯнити, рӯнӣм несврш. **1.** *одвајати, откидати зрње с кукурузног клипа, крунити.* — Руне кукуруз. *Ћал.* фиг. Ноћца . . . скида низу зв'језда па их тихо у вал сиђи руни. *Наз.* **2.** *изазивати осипање, трошење, отпадање чега, одвајати у ситним честицама, делићима, дробити, мрвити, стресати, одвајати с чега.* — Испод ње је текао мутан поток и рунио обалу. *Вуј.* Вјетар . . . [је] рунио и разносио прво, пожутјело лишће. *Цар Е.*

~ **се 1. а.** *одвајати се, отпадати, откидати се од чега у малим честицама, осипати се.* — Мрвице се руне и на њих се купе мрави. *Десн.* Пијесак се рунио испод стопала. *Вуј.* фиг. Бисер се руни, у чашу пада [о седој, бисерној бради]. *НП Вук.* Давно слушани звуци руне му се из памети. *Цар Е.* **б.** *трошити се губећи површинске честице, делиће, дробити се, распадати се.* — Рунила се стара греда. *Лоп.* **2.** *капати, ронити.* — Њој се стално сузе руне. *Кол.*

рӯнка ж бот. *биљка од које се праве метле, метловина* Artemisia scoparia. *Сим. Реч.*

рӯно с **1.** *природни покривач од густе, дугачке длаке на животињама (најчешће овцама), вуна која израсте на овци од једног до другог стрижења* скинути ~, продати два руна вуне. — [Јагњад] се привија уз мајчино руно. *Гор.* Имао [је мамут] густо руно и велику гриву. *Жуј.* фиг. На раздрљеним грудима [му је] читаво руно заковрченијех длака. *Мат.* Пропињали су се висови обрасли у зелена руна шума *Лал.* **2.** фиг. *једногодишњи род, летина.* — Продао њиву под руном. *Вук Рј.* Прво руно ових међених земљишта . . . [ће] сав трошак десетероструко повратити. *Старч.*

Изр. златно ~, орден (ред) златног руна *високо аустријско и шпанско одликовање.*

рӯнолӣст м бот. *вишегодишња зељаста планинска биљка са белим цветом у облику звезде* Leontopodium alpinum *из пор. главочика, чије је стабло и лишће обрасло густим длачицама. Сим. Реч.*

рӯнскӣ[1]**,** -ā, -ō *који се односи на руно:* ~ вуна.

рӯнскӣ[2]**,** -ā, -ō *који се односи на руне:* ~ писмо.

рӯнути, -нӗм сврш. *снажно ударити, насрнути, навалити.* — Бравче . . . руну на ужу страну. *Вукић.*

рӯнце и **рӯнце,** -а и -ета с *дем. од руно.* — Овчије рунце, а вучије срце. *Н. посл. Вук.* Просуло се попут плахог, нежног рунца. *Бег.*

рӯнчати, -ā̄м несврш. песн. *брујати, шумети.* — Ти слушаш таласе и мрамор, потпорње, пучину која рунча, таласе и шљунак спољашњих плићака? *Зог.*

рӯња ж (обично у мн.) **1.** *длака на животињама и на неким деловима човечјег тела.* — Кроз . . . кошуљу помаљају се руње. *Куш.* Слијева се [зној] међу руње на . . . прсима. *Донч.* **2.** *длака на тканини.* — Глоћу маказе чоју . . . кад погледате, рез вам сав чупав од руња. *Сек.* Даду ручнике са руњама стрицканим глатко. *Марет.*

рӯња м = руњо *хип. од руњавац; руњавац.* — На ово питање . . . руњо рекне . . . *Рј. А.* Јунаци се с руњом погоде о плаћи. *Вел.*

рӯњав, -а, -о **1.** *обрастао руњом, длакама, длакав, космат.* — Рукаве од кошуље спушта низ руњаве руке *Радул.* фиг. Из језера вире . . . руњави отоци. *Гор.* **2.** *који изгледа као обрастао длаком, прекривен длакастим нитима (о тканини).* — Прслук бијаше из руњаве тамномодре свиле. *Ћал.* **3.** *сличан руњама,*

вунаст. — Пређе руком лако преко своје руњаве косе. *Дав.*

рӯњавац, -ávца м *онај који је руњав.*

рӯњавица и **рӯњавичина** ж бот. *в. руњика. Бен. Рј.*

рӯњавӧст, -ости ж *особина онога који је руњав.*

рӯњак, -њка м *коврчаст прамен длаке, увојак. Рј. А.*

рӯњаст и **рӯњат,** -а, -о *руњав.* — Због једнаг старца руњатијех прсију. *Љуб.*; *Рј. А.*

рӯњӗње с *гл. им. од рунити (се).*

рӯњеш, -èша м шаљ. *далматинско вино.* — Наточио [је] ... руњеша, да старац ... лакше приповиједа. *В 1885.*

рӯњика ж бот. *биљка из пор. главочика, зечја лобода* Hieracium, H. pilosella. *Сим. Реч.*

рӯњо, -а и -ӗ м = рӯња.

рӯо *в. рухо.*

рӯпа ж **1. а.** *отвор, шупљина на нечему.* — Провалила се на крову велика рупа. *Креш.* Бушио [је] рупе на светлим новим кајасима. *Андр. И.* **б.** *удубљење, јама.* — Попа ... рече да спуштају сандук у рупу. *Вес.* фиг. Између нас и свијета рупа непромостива. *Уј.* **2.** *бедно, јадно склониште, ћумез.* — Тражили су било какву рупу. *Ћоп.* Сваки се повлачи у своју рупу. *Л-К.* **3.** *слабо место у некој целини, систему и сл.*; *празнина, недостатак*: ~ у одбрани, ~ у екипи. — Каквих големих рупа ... има у њезину образовању. *Торб.* Напипали [су] рупе закона. *Дав.*

Изр. девета (последња, задња) ~ на свирали *оно што је неважно, споредно, чему се не придаје никакав значај*; ићи мечки (змији) на рупу *излагати се опасности од кога тамо где је он најјачи, најопаснији, срљати у опасност*; мишја ~ фиг. *мало и запуштено склониште, ћумез*; сабити (сатерати) у мишју рупу *потпуно потиснути, надвладати, нагнати на одустајање од активне борбе*; завући се (сабити се) у мишју рупу *потпуно се повући, прикрити, одустати од активног учешћа у збивањима.*

рӯпача ж *рупа, јама.* — Неколико корака даље ископана рупача, велика као ... кречана. *Шуб.* Као да не иде путем, него као по неким рупачама. *Вес.*

рупӗљак, -ька м необ. *дем. и презр. од рупа.* — У неком рупељку пронашао је трапове кромпира. *Вуј.*

рупӗтина ж *аугм. од рупа.* — Видиш ли ти ону рупетину? *Јурк.* Грдна ... беше стена ова, а у њојзи грдна рупетина. *Радич.*

рӯпија ж санскр. *новчана јединица у неким јужноазијским земљама (Индији, Индонезији и др.)*; *врста старијег златног и сребрног новца.* — Поређаш ... турске рупије, мамудије и бешлуке. *Вучо.*

рӯпина ж *аугм. од рупа.* — Угледах у рупини једној два грешника. *Прер.*

рӯпити *в. хрупити.*

рӯпица ж *дем. од рупа.* — Рупице јој се појаве на обрашчићима. *Срем.* [Сунце] вири кроз рупице на црвеној завјеси. *Мих.*

рӯпичав, -а, -о *који има рупице, рупичаст.* — Посвуда сиво, рупичаво зидовље. *Дражс.*

рӯпичавӧст, -ости ж *особина онога што је рупичаво.*

Изр. ~ лишћа агр. *болест многобројних биљних врста коју изазивају разне гљивице. Свезн.*

рӯпичӑње с *гл. им. од рупичати.*

рупӣчаре ж мн. бот. *породица гљива које испод клобучастог дела имају мноштво рупица* Polyporaceae. *Деан. Рј.*

рӯпичаст, -а, -о *који има рупице, пун рупица.* — Земља је рупичаста попут решета. *Гор.* Шупља [је] цигла у ... рупичастим зидовима вишеспратница. *Б 1957.*

рӯпичати, -ӑм несврш. = рупчати *бушити, правити рупице на чему, перфорирати.*

рӯпичица ж *дем. од рупица. Р-К Реч.*

рӯпњӑк м покр. *мера за жито*; *посуда којом се захвата жито. Вук Рј.*

рӯпотина ж необ. *рупа, бразготина.* — [Разне мисли] су му се легле у рупотинама излупане главе. *Војн.*

руптӯра ж лат. мед. *раскид, расцеп, прскање каквог унутрашњег органа или ткива као последица удара, пада или каквог обољења. Свезн.*

рӯпчага ж *велика рупа, рупетина.* — Пут кањав, џомбовит, пун рупчага. *Чол.* Дилижансе [су] романтички дрндале по рупчагама. *Куш.*

рӯпчӑње с *гл. им. од рупчати.*

рӯпчаст, -а, -о *пун рупа. Р-К Реч.*

рӯпчати, -ӑм несврш. = рупичати.

рӯпчић м *дем. од рубац.* — Из деснога [џепића] вирио рупчић бијел, бјелцат. *Тур.* Покушала [је] да ... бијелим рупчићима успостави везу. *Ћоп.*

рӯра̄лан, -лна, -лно лат. *сеоски, сељачки, земљораднички.* — Сцена је сасвим рурална. *Бат.* Развиће ... капитала издвојило [је] сељака и тада је створена рурална социологија. *СКГ 1937.*

руралӣзам, -зма м *правац у уметности који обрађује сеоске мотиве.*

руралӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на руралзам.* — Руралистички књижевници развијају култ земље. *Р 1946.*

руризáција ж *процес насељавања села и развијања пољопривредне производње.* — Постоји стално мигрирање становништва у оба правца: урбанизација и руризација. *ЕГ 1.*

рȕс[1] м зоол. *смеђи жохар, бубашваба* Blattella germanica. *Финк.*

рȕс[2], -а, -о **1.** *црвенкаст, риђ; румен, руjан.* — Руса јој се коса просу по мишицама. *Вес.* Трептале [су му] ноздрве и бујна руса брада. *Наз.* [Народ] се пои и части русим вином. *Божић.* **2.** *са избледелим значењем, као атрибут уз реч »глава« у нар. песмама и др.* — Би за овакав тренутак дао и своју русу главу са рамена. *Дом.* За вјеру русу главу губе. *Шен.*

рȕса ж тал. покр. *ружа.* — Ко панаду често куса, образ му је као руса. *Вук Рj.*

рȕса[1] ж бот. *росопас. Сим. Реч.*

рȕса[2] ж *кожна болест која се манифестује појавом краста на глави и лицу, нарочито код деце. Вук Рj.*

рȕсāг, -а́га м мац. заст. *држава, земља, покрајина.* — Херцег св. Саве, господар хумски ... и велики војвода русага босанскога. *Павл.* Под својим оком и својом руком у реду држи русаг. *Нех.*

рȕсак м *в. руксак.* — Воље сам ти у русак спремила оно твојије прња. *Ћоп.*

рȕсāлка ж *шумска и водена вила код старих Словена.* — Сад си кȏ русалка у сутон пурпурни. *Бој.* Ни виле ни русалке не видјесмо. *Маж. Ф.*

Рȕсāље ж мн. грч. црквен. покр. *хришћански празник, Духови, Тројице. Рj. А.*

Рȕсаљи м мн. покр. *Русаље. Вук Рj.*

рȕсāљка ж *русалка.* — Русаљке виле ... слушају гласове р'јека. *Наз.*

рȕсāљӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на Русаље, духовски. Р-К Реч.*

рȕсаи, -сна, -сно *рус.*[2] — Ак' извадим свитлу моју ћорду, русну ћу ти откинути главу. *НПХ.*

рȕсан, -а, -о *русаљни.* — Удавише русане нећеље три младожење. *Љуб.*

рȕсвāj, -а́ја и **рȕсвāј** м тур. *велика гужва, метеж, крш и лом, неред, хаос.* — То више није одушевљење, клицање ... већ неки нечувени русвај, ђаволье урлање. *Цар Е.* Стаде као укопан да види русвај који је починио. *Мил. В.*

русвáјити, рȕсвāјим несврш. *правити русвај.* — Најприје смо код мене русвајили. *Кос.*

русвáрити, рȕсвāрӣм несврш. покр. *немилосрдно искоришћавати, гулити, уништавати.* — Под баном Стјепаном долазили су исто тако да нас русваре и гуле. *Љуб.*

Рȕси м мн. (јд. Рȕс) *источнословенски народ који највећим делом живи у СССР (у РСФСР и другде).*

русѝзам, -зма м *реч, језички елемент узет из руског језика или настао под утицајем руског језика.*

русизи́рати (се), -и̏зӣрām (се) сврш. и несврш. *русификирати (се).* — Натурализам пренесен на руско тло ... је русизиран. *П 1939.*

Рȕсија ж **1.** *савезна република у СССР, коју настањују Руси и др. националности.* **2.** ист. *руска држава, земља која је после Октобарске револуције називана Совјетски Савез (СССР);* разг. *Совјетски Савез, СССР.*

рȕсика ж *врста црвенкастог вина, опол.* — У разговору, за чашицом русике, приповједи све. *Шимун.*

Руси́ни м мн. (јд. Рȕсӣн, -и́на) *Украјинци, Малоруси (уопште); огранак украјинског народа, украјински пресељеници у Панонској низији, чији се књижевни језик разликује од украјинског.*

рȕсӣнскӣ, -ā, -ō̄ **1.** *који се односи на Русине.* **2.** заст. *руски.* — Котор му је послао барјаке са крсташем орлом русинскијем. *Њег.* Три поклисара од три вела краља, франачкога и русинскога. *Март.*

рȕсити (се), -и̏м (се) несврш. *русификирати (се). И-Б Рj.*

русификáција ж лат. *давање руског карактера нечему, русификирање, порусивање.* — Није ... одобравао превелике русификације црквеног језика. *Водн.*

русифици́рати, -и̏цӣрām сврш. и несврш. **1.** *да(ва)ти нечему руски карактер.* — Украјинско је племство ... често русифицирало ... презимена. *Шов.* Баладу ... русифицира до краја. *С 1937.* **2.** *претворити, претварати у Русе (у Руса).*

~ **се** *поста(ја)ти Рус, претопити се, претапати се у Русе.*

рȕсица и рȕсица ж *дем. од рȕса, ружица.* — А ви! ... Заиста, права русица! *Војн.*

русицѝзам, -зма м *русизам.* — Наставило се са све грчевитијим обожавањем русицизма. *Бен.* Језик ... је у њега био претрпан архаизмима и русицизмима. *Глиг.*

рȕсје с зб. *ниско шумско растиње, шибље.* — Кад стигоше испод русја, али нема ... лаће. *Мат.*

Рȕскā ж (дат. -ōj) геогр. заст. *Русија.* — Из Руске и Рима послаше му ћирилска и глаголска писмена. *Јаг.* У Руској освојисмо три топа код Смоленска. *Марк. Ф.*

рȕскав, -а, -о *в. хрускав.*

рȕскати, -ām *в. хрускати.*

рȕскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на Русе и Русију.*

Рȕскиња ж *припадница руског народа.*

рускослàвёнскӣ и **рускослòвёнскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на руску редакцију старог црквенословенског језика:* ~ језик, ~ споменик.

рȕсма ж мин. *смеса реалгара и гашеног креча.* — То је она русма што је још и данас употребљавају мјесто бритве за бријање. *Туђ.*

русмáрити, рȕсмāрӣм несврш. покр. *русварити.* — Чинио [је] Војину да му око испане, јер је хтио да га раскопава и мртва русмари. *Љуб.*

русòман, -а и **русòмāн,** -áна м *страстан, фанатичан русофил.* — Постаде он у очима осталих Илираца правим »русоманом«. *С 1937.*

русòманскӣ и **русòмāнскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на русомане.* — Сав тај »русомански« ... правац ... Враз образлаже. *С 1937.*

русòмача ж бот. *једногодишња или двогодишња зељаста биљка из пор. крсташица, тарчужак* Capsella bursa pastoris. *Терм. 3.*

русòфил, -а и **русòфӣл,** -ила м грч. *привржених Руса, Русије и онога што је руско.* — На ... студијама постао [је] ватрен русофил. *Глиг.*

русòфилскӣ и **русòфӣлскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на русофиле.* — Јован Мариновић [био је] вођ русофилске странке у Србији. *Јов. С.* Организирала је ... формирање русофилске владе. *ОП 2.*

русофи́лство с *русофилски став и расположење.* — Вразово ... русофилство није могло остати без жељених последица. *С 1937.* Он каже да је русофилство било ... израз песимизма и немоћи извесних кругова чешких. *СКГ 1937.*

русòфоб, -а и **русòфōб,** -о́ба м грч. *онај који мрзи Русе, Русију и оно што је руско.* — Био ... [је] подједнако русофоб и аустрофоб. *Гавр.* Млади гроф ... [био је] изврстан стријелац и русофоб. *Крл.*

русофо̀бија ж *мржња, непријатељство према Русима.* — Могао [бих] да разумем и германофилство и русофобију. *Сек.* У Варшави ... русофобије није никада ни било. *Петр. В.*

русòфопскӣ и **русòфōпскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на русофобе.* — У његовој реформи гледала [је] антируски или русофопски акт. *Бел.*

рȕстик м *рустика.* — Гарсоњера стилска, рустик аустријски у интарзијама. *Пол. 1957.*

рȕстика ж лат. архит. *врста зида од четвртастих грубо тесаних каменова, обично са испупченом спољном површином; уопште грубљи, једноставни, неуглађени начин градње.*

рȕстикāлан, -лна, -лно лат. *сеоски; сељачки, рустичан.* — Покварени [смо] цивилизацијом да би нам се могла свидјети ова рустикална једноставност. *Нам.*

рȕстина ж *камен, стена.* — Је ли теби света земља тешка, ил' су тврде под главом рустине? *НПХ.*

рȕстичан, -чна, -чно *који се односи на рустику; израђен једноставно, грубо, без фине обраде, сеоски, сељачки.* — Ударио [би] узбрдо према ... рушевној рустичној црквици у суром камењару. *Десн.*

рȕта[1] ж бот. *вишегодишња биљка* Ruta graveolens *из истоимене породице, перасто сеченог лишћа, рутва, седеф, петопрсница. Сим. Реч.*

рȕта[2] ж (обично у мн.) *рȕња.* — Руте зграбих шаком змају. *Комб.* Невјеста ... дебелом рутом везе лице за игленог јастучића. *Радул.*

рȕта[3] ж покр. *прња, рита, крпа; ћилим, простирка од рита.* — Што ће ти те руте ... 'аљине те? *Коч.* За ... станом сједи Сока и тка нешто руте газдиници. *Радул.*

рȕта ж фр. *пут, путовање; правац путовања, маршрута.* — Рута преко Сибира била би упола краћа. *Б 1957.* Та вам карта пружа велике могућности: можете путовати којом год рутом желите. *Вј. 1971.*

рȕтав, -а, -о **1.** *длакав, рњав, маљав.* — Пружио ми [је] ... рутаву, другарску руку. *Мил. В.* Стршило [је] велико бусење ... неког љубичастог цвијећа на рутавим стабљикама. *Шимун.* **2.** фиг. *груб, неосетљив, окорео.* — Нама је знак рутава срца, покварене душе ... ако се ... ругају великим напорима ... људскога духа. *Уј.*

рȕтавац, -āвца м **1.** *рутав, длакав, маљав човек.* — Војнике сретали су ... некакви рутавци, одјевени слабо. *Тур.* Уједљивим и пријетећим гласом [шапташе] жена своме рутавцу. *Ков. А.* **2.** мн. покр. *кришке хлеба замочене у разлупано јаје и пржене на масти. Рј. А.*

рутàвило с *рутавост; оно што је рутаво, руте, маље.* — [Бог] вас ... нагрди рутавилом мрких наусница. *Јакш. Ђ.* Славнога мештра цјеливаху шегрти од свете папуче до посвећенога рутавила његове браде. *Ков. А.*

рȕтавити, -ӣм и **рутáвити,** рȕтāвӣм несврш. *постајати рутав. Р-К Реч.*

рутáвко м хип. *рутавац.* — Види га ... какав је рутавко. *Ћос. Д.*

рȕтаво прил. фиг. *са неравномерним, нечистим тоном, храпаво, промукло.* — Лупао [је] шаком о стол и рутаво је пјевао ту своју ноту све гласније и гласније. *Вил.*

рȕтавōст, -ости ж *особина онога који је рутав, онога што је рутаво, длакавост, маљавост. Р-К Реч.*

рȕтāвчев, -а, -о *који припада рутавцу.*

рȕтва ж бот. *рута*[1].

рȕтвица ж бот. *лековита биљка из пор. главочика* Artemisia abrotanum; исп. божје дрвце.

рȕтēнӣј, -ија и **рȕтēнијум** м *хемијски елемената* (Ru), *крти, сребрнастобели метал из групе лаких платинских метала, веома редак у природи.*

рȕтина и **рȕтина** ж *аугм. и пеј. од рута*[3]. — Отвори торбу и међу прњама и рутинама нађе драги камен. *Љуб.* Свлаче са себе и задњи комад рутина. *О-А.*

Изр. рутине и путине *безвредне и безначајне ствари,* исп. трице и кучине.

рутȉна ж фр. **а.** *вештина у послу стечена дугим искуством и праксом, увежбаност.* — Посао ... поред знања и особиту рутину изискује. *Панч.* У њега [су] јаче рутине и формална изражајна способност него стваралачка снага. *Барац.* **б.** *механичка укорењена навика, поступање по навици без улажења у суштину ствари.* — Тукли су они просто из обичаја, из рутине. *Марк. Св.* Сухопарна бесмислена рутина још горе [је] укочила моју добру вољу. *Шкреб.*

рутȉнēр, -ера м *онај који поседује рутину, спретност, увежбаност, привикнутост на нешто.* — Проговорио је ... као стари рутинер, који је учествовао много пута у тако непријатном послу. *Крл.* Понашао се као рутинер [гледајући филм о злочинима нациста]. *Дав.*

рутȉнēран, -рна, -рно *рутинерски, рутински.* — Још у најстарија времена песнике сматраху као нека виша створења ... Такав рутинерни поглед на песништво и песнике задржао се ... и до данас. *Марк. Св.*

рутȉнēрка ж *жена рутинер.*

рутȉнēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на рутинере, заснован на рутини, рутински.* — Келнер рутинерским покретима разноси пиће. *Пол. 1958.* Окрете се ... с рутинерским удворним смијешком. *Божић.*

рутȉнēрски прил. *на рутинерски начин, с рутином, из навике, махинално.* — Рутинерски се ... одупиру корисним новинама *Пол. 1959.* Он се бави својим послом рутинерски. *Баб.*

рутинēрство с *својство рутинера, рутина.* — Савремено руковођење у трговини [није за] ... упорно остајање на традицијама и на рутинерству у пословању. *Б 1958.*

рутȉнӣран, -а, -о *који поседује или одржава рутину, увежбан, привикнут.* — Личности у овом драмском покушају крећу [се] природније но у многих наших рутинираних драматичара. *Грол.* Капетан једном рутинираном гестом повукао [је] сабљу. *Крл.*

рутȉнӣрāно прил. *на рутиниран начин, с рутином, привикнуто, увежбано.* — Рутинирано му опипава тетиве. *Вучо.* Рутинирано ... чека само миг да отпочне посао. *Мар.*

рутȉнӣрāнōст, -ости ж *особина и стање онога који је рутиниран.*

рутинӣ́рати, -ӣнӣрām сврш. и несврш. необ. *рутинирати се.* — Тако је рутинирало грло господина сатника ... да би он могао да урла над сатнијом без паузе ... и тједан дана. *Крл.*

~ **се** *стећи, стицати рутину, увежбава(ва)ти се, привикнути се, привикавати се чему.*

рутȉнисāно прил. *рутинирано.* — Завидео [је] свом малом шкембету како рутинисано и тачно удара. *Петр. В.*

рȕтӣнскӣ, -ā, -ō *рутиниран, рутинерски.* — Ништа у њима [песмама] није књишко, рутинско. *Барац.* Ово је мирно, рутинско кретање по чврстом асфалту. *Пол. 1958.*

рȕфет м тур. **1.** *занатлијско удружење, цех, еснаф.* — Служавка и она ... бећарлук служећег руфета потегне листом на трг. *Шапч.* Како је ... успевала код надлежних, а нарочито у руфету? *Вучо.* **2.** *занимање, занат. Шкаљ.*

руфȅтлија м *припадник руфета, еснафлија.* — Жене-пјесникиње баш зато не маре пјесника, јер су »руфетлије«, јер су истог заната као и оне. *Матош.*

руфӣ́јān, -ана м тал. *сводник, подводач, покварењак, нитков.* — Другом приликом ме нападоше ... руфијани. *Матош.*

руфӣ́јānскӣ, -ā, -ō *који се односи на руфијане, своднички, подводачки.* — То је нека баба сводница, која руфијанским ласкањем потиче младу жену да се што скупље прода богату човјеку. *Наз.* Шапат био му је непријатан, чинио му се руфијански и одвратан. *Андр. И.*

руфӣ́јānски прил. *на руфијански начин, своднички, покварено.* — Обећајте ми да се нећете срдити на ме — руфијански зашкиљи адвокат. *Бег.*

рȕхо с **1.** *одећа, одело, хаљине.* — Са стране ... ишао је млад сељак у свечаном руху. *Чипл.* фиг. И планине и брда стала већ на се облачити зелено рухо. *Том.* **2.** *девојачка опрема коју удавача доноси у младожењину кућу.* — У авлији су товарени коњи са сандуцима девојачког руха. *Андр. И.* Сјела би шити оно нешто платна, што јој отац за »рухо« купио. *Шимун.*

Изр. стајање ~ *одело, одећа за свечане прилике, свечано одело, свечана одећа;* о свом

(властитом) круху и руху *в. уз крух (изр.)*.

рухопе́рство с необ. *прање руха.* — Кад ће она одахнути и отказати судоперство и рухоперство по камовским кућама? *Јел.*

ру̏цаво прил. необ. *јецајући, јечећи, јецаво.* — Руке беже у хармонику, која јечи и стење мукло, руцаво. *Ћос. Д.*

ру̏ца̄ње с *гл. им. од руцати.*

ру̏цати, -а̄м несврш. *пригушено и испрекидано плакати, јецати.* — [Дечак] оста клечећи и руцајући с длановима на очима. *Ћос. Д.*

ру̏цељ м *држак на косишту, плугу или на неком другом алату, ручица, рукуница; дршка посуде.* — Заустави волове, пусти руцеље из руку, и усправи се. *Дом.* Држала [је] руцељ ... посуде за залијевање. *Креш.*

ручава̄ње с *гл. им. од ручавати.*

ручава̏ти, ру̏чава̄м *несврш. и уч. према ручати.*

ру̏чавнӣ, -а̄, -о̄ необ. *који служи за ручавање.* — Показано му [је] било место за ... ручавним столом. *Сек.*

ру̏чак, -чка м **1.** *главни дневни оброк, обед који се једе у подне или око подне.* — Пре подне се ... појављује с ручком Вељкова млада жена. *Ћоп.* Нисмо [вас] требали сувишно узнемиравати за вријеме ручка. *Јонке.* **2.** *доручак, зајутрак.* — Кад се пођутри, пошто намире стоку, онда сједу за ручак. *Вук.* Чим [редуша] устане, распрема ватру и ... пристави ручак. *Рј. А.*

ру̏чанӣ, -а̄, -о̄ у изразу: ручано доба *време око ручка, ручаница.* — Било је већ ручано доба кад је стигао кући. *Ћоп.* Бијаше управо ручано доба. *Мул.*

ру̏чаница ж *време око ручка.* — Од раног јутра до ручанице радимо. *Вес.* Јутрос око ручанице стигло је ту десетак коњаника. *Мул.*

Изр. мала ~ *доручак*; велика ~ *ручак, обед.*

ру̏ча̄ње с *гл. им. од ручати.*

ру̏чањӣ, -а̄, -е̄ *ручани.* — Бијаше доба ручање. *Љуб.*

ру̏чаоница и **ручао̀ница** ж **1.** *просторија, соба у којој се руча, обедује, трпезарија.* — Пратио [је] фратре у ручаоницу, те послуживао. *Мат.* Пространа ручаоница. На јаком столу ... бели [се] крут простирач. *Петр. В.* **2.** *ручаница.* — Гдје би коњу до ужине било, ту је њему до ручаоница. *Март.*

ру̏чати[1], ру̏чам сврш. и несврш. *узети, узимати, (по)јести ручак, обедовати.* — Ко вина вечера, воде руча. *Н. посл. Вук.* Досада је ишло све у реду и није баш с врагом ручао. *Божић.*

ру̏чати[2], -чӣм несврш. *одавати потмулу буку, хучати, брујати; оглашавати се муклим неартикулисаним гласовима.* — Само је бура хујила, врискала и ручала по копну. *Шен.* Буди се звијер у њима ... да би ручали као распаљени бикови. *Сим.*

ру̏че ж мн. **1.** *ручице, дршке на плугу*; исп. руцељ. — Снажно се сагнуо онај над ручама, те ... управља цртталом. *Драж.* **2.** *гимнастичка справа, разбој.*

ручѐкања ж *аугм. и пеј. од рука.*

ру̏ченица ж *ручаница.* — Око рученице одоше сви Панића кући. *Вес.*

ру̏чӗрда ж *аугм. и пеј. од рука.* — Загњурио космато лице у ручерде па јеца. *Станк.* Згрaби га својим ручердама. *Божић.*

ручѐтања ж *аугм. и пеј. од рука.*

ручѐтина ж *аугм. и пеј. од рука.* — Крупном ручетином мушки згрaбио [је] за врат Лазу Барабу. *Рад. Д.* Још устане, пружи ручетине. *Наз.*

ру̏чина ж *аугм. и пеј. од рука.*

ручѝнӣк, -и́ка м *в. ручник. Деан. Рј.*

ручѝнчић м **а.** *дем. од ручник.* **б.** покр. *убрус, салвет. Деан. Рј.*

ру̏чити[1], ру̏чӣм несврш. *изручивати, просипати, лити.* — Озго стаде да ручи воду. *Сиј.*

Изр. ~ руке *пружати, давати један другом руку, руковати се.* — Јунак јунаку вјеру даје ... руке руче да се не издају. *Март.* Њих су двојица непрестано ручили руке. *Креш.*

~ **се 1.** *руковати се.* — Прије равно господару и ручи се с њиме. *Ћип.* Остала [је] клечећи, заборавивши се ручити са свећеником. *Божић.* **2.** индив. *изручивати се, просипати се.* — Вода је стално долазила, ручила се низа стрме стране. *Сиј.*

ру̏чити[2], ру̏чӣм несврш. *ручати*[2]. — Хајдуци! — Издаја! ручио, као да се земља под њим пролама. *Горд.*

ру̏чица ж **1.** *дем. и хип. од рука.* — Лице јој се искривило, пребледело, ручицама чупка кецељицу. *Ранк.* Дјечица се држе за ручице, па се весело смију. *Маж. Ф.* **2. а.** *део предмета (пољопривредног, ручног алата, посуђа, оружја и сл.) који се држи или хвата руком, држак, дршка:* ~ плуга, ~ ножа, ~ лонца, ~ мача, ~ за гас, погонска ~. — Крај њих [врата] је стајала врбова корпа за угаљ, са једном откинутом ручицом. *Ћос. Б.* Наслоњен [је] на великом штапу са златном ручицом. *Војн.* **б.** *наслон за руке на наслоњачи.* — Сједио је Кутузов у ... наслоњачу, метнуо ... старачке руке на ручице. *Крањч. Стј.* **3.** *сноп, руковет*;

свежањ предива, повесмо. — Дохвати ручицу зеленог предива, па га повуче преко риља. *Донч.*

ручи̏чање с *гл. им. од* ручичати.

ручи̏чати, -а̄м несврш. покр. *стављати лан, конопљу у ручице; чистити ручице лана, конопље од кучина. Рј. А.*

ру̏чје с *зглавак, корен шаке, запешће. Р-К Реч.*

ру̏чка ж *ручица (2).* — На позорници виде се . . . ручке његова плуга. *Кос.* Повуче за ручку од звонца. *Мил. В.* Кладиво се држи лијевом руком за ручку. *Атл.* Сједјела [је] с рукама на ручкама од фотеље. *Бег.*

ручка̀рица ж *ручконоша.* — За то се не скрби он, него ручкарица, која му доноси вечеру из села. *Коз. И.*

ручко̀ноша ж (ређе м) *особа која носи ручак некоме (нпр. радницима).* — Сретох једну ручконошу с празним судовима. *Ранк.* Ево, бабо, твога ручконоше! — весело ће дјевојка. *Торд.*

ру̏чнӣ и **ру̏чнӣ,** -ā̄, -ō̄ **1.** *који се односи на руку, на руке, који припада руци; који се носи на руци:* ~ зглоб, ~ чланак, ~ сат, ~ украс. **2. а.** *који се носи у рукама, у руци; којим се рукује, управља руком:* ~ пртљаг, ручна бомба, ручна лампа, ручна колица, ручна кочница. **б.** *који служи за свакодневну употребу, приручни:* ~ апотека, ~ књига, ~ огледало. **3. а.** *који се обавља руком, мануелни:* ~ посао, ~ рад, ~ занат. **б.** *који ради рукама, мануелни, физички; производни.* — Стотинама хиљада Софијаца, представника организованих ручних и духовних радника . . . славило је нову Бугарску. *Петр. В.*

Изр. ~ девер *в. уз девер (изр.)*

ру̏чник, -и́ка и **ру̏чнӣк** м **1.** *тоалетни прибор за брисање руку, лица и тела, убрус, пешкир.* — Кадисмо, везивасмо [на главу] мокре ручнике, и шта не радисмо, али све бадава. *Шапч.* Чврсто се трљала длакавим ручником. *Донч.* **2.** *салвет, убрус.* — Одврати кумординар у пол гласа, истирући бијелим ручником зубе. *Ков. А.* **3.** *део женске народне ношње, врста капе са кићанкама. Рј. А.*

ручни̏чић м *дем. и хип. од* ручник.

ру̏чно прил. *руком, мануелно.* — Домаће фирме . . . су ципеле производиле још увек ручно. *Јос. Б.* Нитко од радника не ради ручно, већ једино уз помоћ строја. *Вј. 1971.*

ру̏чња ж *ручак.* — Сви се састаше у благовалишту, те сједоше за ручњу. *Кум.*

ру̏чӯрда ж *аугм. и пеј. од* рука. — Две јаке ручурде скопаше га по средини. *Вес.*

ручӯрина ж *аугм. и пеј. од* рука.

ру̏шан[1], -шна, -шно **а.** *који носи црнину, који је у жалости за неким.* — Мајка у црној шамији. Жалила децу. Рушна, умрла у јесен. *Пол. 1959.* **б.** *који изражава жалост, који се носи у знак жалости за неким. Р-К Реч.*

Изр. ~ и крушан *који има свега у изобиљу, богат.*

ру̏шан[2], -шна, -шно **1.** *рушеван.* — Те му рушне одјекују куле. *НП Вук.* **2.** *који нарушава, ремети мир.* — Изазива често рушни шум. *Божић.*

ру̏шēван, -вна, -вно *склон рушењу, паду, јако оштећен, трошан, руиниран.* — Стигао [је] . . . у пусте уличице с рушевним кућама. *Бен.* Били смо у неком напуштеном, рушевном мектебу. *Андр. И.* Зидине, иако рушевне ипак су подоста сачуване. *НИН 1970.*

ру̏шевина ж (обично у мн.) **1.** *остаци срушене грађевине, развалина.* — Ватрогасци су га извукли из рушевина. *Крл.* фиг. Предлаже . . . да се на рушевинама старога друштва подигне федерација слободних општина. *Скерл.* **2.** фиг. *физички и духовно пропала, оронула особа.* — Као човјек, ја сам рушевина. *Крањч. Стј.* Зар од онако лепе жене да се направи оваква рушевина? *Мил. В.*

ру̏шевӣнскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на рушевине.* — Јато шишмиша у рушевинској страви понављају се. *Уј.*

руше́вно̄ст и **ру̏шēвно̄ст,** -ости ж *стање онога што је рушевно.* — Остали дио Венеције са . . . својом трошношћу и рушевношћу у мени је увијек остављао тако жалостив дојам. *Андр. Н.*

ру̏шēње с *гл. им. од* ру̏шити (*се*).

ру́шēње с *гл. им. од* ру́шити (*се*).

ру̏шиград м ир. *бунтовник, револуционар.* — Чинило се . . . да је то онај омладински »рушиград«, пркосни слободни мислилац. *Петр. В.* Чланкописац, знаменити рушиград и градитељ пантеона богоштовног . . . обрадовао се свјетском рату. *Крл.*

ру̏шилац и **ру̏шилац,** -иоца м = рушитељ *онај који нешто руши, разара, уништава.* — Толстој [је био] неуспели рушилац величине Наполеонове. *Цар М.* До јуче [је био] рушилац буржоаско-фашистичког уређења — данас градитељ новог живота. *Поз. 1948.*

ру̏шилачкӣ и **ру̏шилачкӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на рушиоце, на рушење, разоран.* — Он осети да има ратова који су рушилачки. *Јос. Б.* Тај свој рушилачки рад врши она [вода] физички и кемијски. *Туђ.*

ру̏шилачки и **ру̏шила́чкӣ** прил. *на рушилачки начин, као рушилац, рушећи.* —

Рушилачки [се] бави казалишним обичајима. *Шкреб.*

рȕшилаштво и **рȕшилаштво** с *рушилачка дела, рушење, разарање.* — У увјерењу да се само силом може спријечити анархија и рушилаштво, милиција и војска извршавале су наредбе. *ВУС 1971.*

рȕшимӣр и **рȕшимȉр** м *онај који руши, нарушава мир, који изазива неред. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

рȕшитељ м = рушилац. — Сама власт гледа кроз прсте бунтовницима и рушитељима поретка! *Јакш. Ђ.* Био [је] стални програмски бунтовник и рушитељ. *Нех.*

рȕшитељица и **рушитȅљица** ж *она која нешто руши, уништава, разара.* — Француска војска [је] била понегдје примана ... као рушитељица феудалног поретка. *ОП 1.*

рȕшити, -ӣм несврш. **1. а.** *чинити да нешто сграђено падне, да се распе, разарати:* ~ зид, ~ кућу. — фиг. Ми дижемо дворе, рушимо Бастиље. *Уј.* **б.** *чинити да се нешто саспе, скотрља и сл., свaљивати.* — Навалили лопатама на ону хрпу ископане земље и руше је у раку. *Пав.* фиг. Ко је рушио цене? *Ћос. Б.* **в.** *чинити да ко или што падне, да се преврне, обарати:* ~ играче, ~ шаховске фигуре. **2. а.** *чинити да нешто пропадне, разарати, уништавати; подривати, упропашћавати.* — У Француској [је] револуција рушила феудализам. *Прод.* Хтео бих ... да вам забраним да своје здравље тако рушите. *Цар М.* Данас му та маленкост руши егзистенцију. *Мј. 1936.* **б.** *нарушавати, реметити, кварити.* — Шта ми руши сан? *Јакш. Ђ.* Рушиш у кући стари ред. *Новак.* Већина одмаралишта својим пословањем нама руши углед. *Вј. 1970.* **в.** *побијати, обеснаживати.* — Његовим страшним именом рушили [су] један другоме приједлоге. *Крањч. Стј.* Систем ... у својој примјени руши све претпоставке. *Ват.* **г.** *чинити да неко изгуби положај који је имао у некој хијерархији, да падне у политичком или друштвеном смислу.* — Да рушимо, брате, Александра ... то је главна ствар. *Дом.* Друге [је] рушио да би себе уздигао. *Прод.*

Изр. ~ (све) мостове иза себе *онемогућавати себи повратак, одустајати од нечега.*

~ **се 1. а.** *сурвавати се, разарати се, распадати се (обично услед дотрајалости).* — Грађевина [се] рушила попут куће од карата. *Крањч. Стј.* фиг. Руше се куле у облаку. *Кркл.* **б.** *обрушавати се, осипати се (нпр. о земљи); свaљивати се, стропоштавати се (о некој маси).* — Са једног високог брега руши се у село тежак стуб воде. *Дуч.* фиг. Велике пахуље рушиле се ... с неба, као бијеле мртве птице. *Гор.* Улицом брзале кочије, рушила се тешка кола. *Новак.* **в.** *претурати се, падати на тло.* — Премлаћени људи ... стадоше упадати унутра рушећи се у сламу. *Ћоп.* **2. а.** *губити физичку и духовну снагу, постајати оронуо.* — Иза неколико година ... нагло се почну рушити [сељачке жене]. *Донч.* **б.** *слабити, пропадати, постајати нарушен.* — То се здравље руши, снага поткопава. *Лапч.*

рȕшити, рȕшӣм несврш. заст. *носити црнину за неким, жалити некога.* — Мара изгубила драгог, рушила га три године дана. *НПХ.*

~ **се** *облачити се у црнину жалећи некога. Рј. А.*

рȕшитрȗд и **рȕшитрȕд** м индив. *онај који руши, уништава туђи труд.* — Омега је кук ... зидара умног вечни рушитруд. *Кост. Л.*

рȕшкӣ, -ā, -ō заст. *руски.* — Намести ми велику џамију као што је твоја рушка црква. *НПХ.*

рȕшљив, -а, -о *који се може рушити, поништавати.*

рȕшљиво прил. *нарушавајући, реметећи мир.* — Подмукло и рушљиво [га је] штрецао мрски му врутак неке стидљиве увјерености. *Божић.*

рȕшница ж *сандук, шкриња за спремање руха, одела.* — Извадише из рушнице своје ... свечане тоалете. *Бал.* Изгубила кључе од шкриње, рушнице, те сад не може до ... одоре. *Брл.*

рȕшпа и **рȕшпија** ж тур. ист. *млетачки дукат, златник, цекин.* — Цар се ману у џепове руком, извади јој рушпа пет стотина. *НП Вук.* Златну ћемо рушпу расковати. *НПХ.* Она себе [продаје] рушпијама њеног окорелог оца. *Шапч.*

рȕштати, -тӣм несврш. **1.** *производити оштар шум мрвећи се или таруђи се под притиском, хрускати (о храни при жвакању, о смрзнутом снегу и др.).* — Рушгала је проја под његовим здравим зубима. *Вес.* Под ногама је као шећер рушгао снег. *Моск.* **2.** *шумно гристи, жвакати.* — Коњ је рушгао овлаженим сеном. *Моск.*

рȕштина и **рȕштина** ж заст. *оно што је карактеристично за Русе, за руску културу, руски дух; руски језик, руске језичке особине.* — Тад, дакле, не говоримо о славјанству, него о рушгини. *Павл.* Враз је ... усвојио разговорну рушгину. *С 1937.*

рȕштрити се, -ӣм се несврш. *рушгати, хрускати, мрвити се са шумом.* — Рушгри се окорјели снијег. *Коч.* Окорео снег рушгри се и шкрипуће под ногама. *Бан.*

р̏ци с непром. *назив слова »р« у старословенској азбуци.* — Поче се усиљавати да напише ... мало рци. *Шапч.*

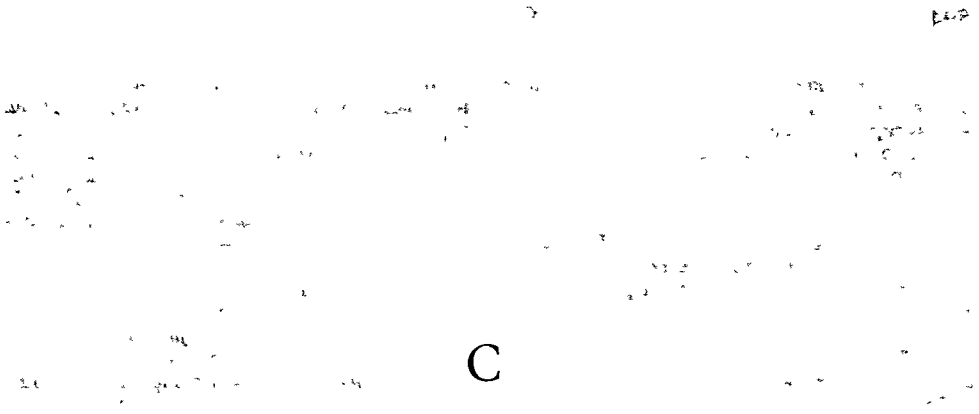
р́чак *в. хрчак.*

р̀чин м *нагао, напрасит човек.* — Разгоропадио [се] и, као што је већ рчин, умало се није побио. *Глиш.*

р̏ш! *узвик при грубом терању, гоњењу: одлази, торњај се, марш.* — Одма' му реци: »Рш! нису твоји посли!« *Мат.*

р́штати, -тӣм несврш. *рушгати.* — Долазе кола ... возе се, јуре ... све ршти ситан камен под котачима. *Коз. И.*

р̏шум *в. хршум.*

С

с (С) **1. а.** фон. *безвучни струјни, пискави сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.* **2.** скраћ. **а.** (с) *средњи род.* **б.** (С) *север.*

с, са предл. с ген. **I. 1.** *означава потицање, одвајање* **а.** *од неког уздигнутог места, од површине, пространства, отвореног простора, од неке водене просторије или места на истоименој води.* — Сиђе са Сетихова. *Андр. И.* Не идеш ли са поља Косова? *НП Вук.* Пође с балкона. *Мар.* А други ће кренути са Сане. *Коч.* Воз рано полази са Ријеке. *Ред.* **б.** *од врха, од краја чега, од каквог отвора.* — Са врха се стрмен Илиј руши. *М-И.* Мален прамен дима дизао се с цигаре. *Торд.* **в.** *од реке, чесме и сл. извесне количине воде.* — Воду са Зете не пије нико без невоље. *Нен. Љ.* Дјевојчица и стара Ана морале су са чесме доносити воду на глави. *Кал.* **г.** *од извора одакле се нешто преноси на друго што.* — Превела је један роман с енглеског језика. *Ред.* **д.** *од места у коме се нешто врши, у коме неко живи, налази се или одакле је пореклом.* — Тежаци моји с горњих крајева зауставили су се пред црном кућом. *Коч.* Наједном с десне стране пута људски стан. *Кол.* Ви сте супруга мога доброга друга са школских клупа. *Бег.* То ми је такав начин с Олимпа богова вечних. *М-И.* Један наш познаник са Жабљака. *Ред.* **ђ.** *од једне тачке према којој се одређује какав размак: од.* — Вас у крви с главе до чизама. *НП Вук.* Улице иду право с краја на крај. *Чипл.* Далеко је с мора на Дунаво. *НПХ.* **е.** *од каквог положаја, дужности, посла, забаве и сл.* — Династија је коначно дигнута с пријестоља. *Рад. Стј.* Довикну отац који се већ бијаше вратио с рада. *Бор.* Враћали су се са издржане казне, из рудника. *Лал.* Вратио се с пута. *Бос. Д.* **ж.** *од места вршења радње од којега се одваја нешто што је у вези с том радњом.* — Трговци не истоварују робу него је продају с брода. *Нех.* Са тога је торња [Галилеј у Пизи] вршио своја физичка проматрања. *Нен. Љ.* **2. а.** *означава место на коме се што сазнаје чулима; место извора чулних осета.* — Угледа поворку са храстове гране. *Наз.* Све се то види с прозора фра-Петрове ћелије. *Андр. И.* Са сувих каменьара почињу се плавити љубичице. *Коч.* Још мало су се чули акорди са гитаре. *Мар.* **б.** *са речима: гледиште, стајалиште одређује тачку посматрања према којој је нешто онако како се каже управним глаголом.* — Промотре ли се ове установе с гледишта опћенитих криминалних начина, разабире се да је нови закон ... одступио од опћенитих начела криминалнога права. *Мј. 1926.* У послу се све гледа са стајалишта користи и учинка. *Сим.* **в.** *као допуна придевима: чувен, познат, савршен и сл. одређује по чему је неко (или нешто) онакав (онакво) како се придевом означава.* — Био је чувен са своје галантности у друштву. *Петр. В.* Самостан је Спасовачки био на гласу са својих стада оваца. *Нех.* Камене су им алатљике несавршене како са грубе обраде тако и по сиромаштву облика. *Жуј.* **3.** *одређује узрок, циљ: због, ради.* — Дође до потока који је набујао с јесенских киша. *Леск. Ј.* И са такве мисли што лагано прође она покри очи и јецати стаде. *Ил.* Ту је оно што ми срце мами с чега ноћу бдијем до у освит дана. *Шант.* **4.** *одређује* **а.** *време вршења радње.* — Било је то с јесени ... кад сам пред њима ... читао ... Народног посланика. *ЛМС 1957.* С вечери често долази к нама. *Ред.* **б.** *почетни тренутак времена у развитку какве радње или стања.* — С почетка чу како му срце бије. *Лаз. Л.* Рујна свјетлост проби се кроз тај лом заслијепивши ми чула с првог маха. *Комб.* **5.** *одређује начин како се радња врши или остварује.* — Храни мајка два нејака сина све с преслице и с деснице руке. *НП Вук.* **II.** *с речима у акузативу значи место где се што (ко) налази или се што врши.* — [Поље] лежи с ону страну Бјелошâ. *Љуб.* Бескрајна ноћи с ону страну ума. *Уј.* Она је некада била краљица у једној земљи с ону страну песка. *Дуч.* Ја ћу лично с митраљезом у засједу с доњи крај цесте. *Топ.* **III.** *с инструменталом озна-*

чава **1.** *друштво, заједницу у вршењу какве радње, односно у доживљавању каквог стања.* — Четири стотине година Црногорци непрестано се бију с Турцима. *Нен. Љ.* Она није крила своје љубави с Ахметом. *Мул.* Када је надзорник с њим, откуда они онда могу да су против? *Ћос. Б.* С Крстом је Дандоло у сталном дописивању. *Нех.* **2. а.** *опрему за оно на шта је усмерена радња.* — Сједиш **на** кревету с ножем за разрезивање књиге. *Мар.* Обратићемо се на све установе и особе с молбом да нам иду на руку. *Крањч. Стј.* **б.** *предмет који главни појам има уза се; део главног појма у тој функцији.* — Изиђе с бременом из зграде. *Коч.* Појавио се наједном са новим путним ковчежићем. *Кал.* Остајући дуго с ухом у трави Цимшир се прокашља. *Сиј.* **в.** *какву особину коју има главни појам.* — Нож с дршком од слонове кости. *Ред.* О њему се прича као о човјеку с истанчаним умјетничким искуством. *Креш.* **г.** *објекат радње означене управном речју.* — Јако [је] развијена трговина с крзном. *Петр. М.* Газда Никола је радио са стрвином и кожом. *Андр. И.* **д.** *начин вршења радње.* — И ја сам га слушао с неком побожношћу. *Наз.* Пред његовом збирком ... ваља се зауставити с поштовањем. *КХ 1936.* С муком ће струк од струка раставити. *Чипл.* **3.** некњиж. *средство помоћу којег се врши, остварује радња.* — Они вуку убојне топове, с њима наше обаљују куле. *НП Вук.* Испод прозорчића била је написана с плавом бојом велика звијезда. *Брл.* **4.** *појам од кога се што одваја, раставља*: *од.* — Пуче пушка из каурске војске, погодила Челебића Муја, одмах га је с коњем раставила. *НПХ.* Страх изненада овлада Стојаном чим се растао са адвокатом. *Ћор.* Јесте ли се растали с памећу? *Креш.* **5. а.** *појам односа, размера или поређења с главним појмом.* — Познато је да је квалитет литерарне продукције у обратном размјеру са квантитетом. *Матош.* Шта је срце једне птице ако га поредиш са срцем човјековим? *Креш.* **б.** *уза све то, скупа узев.* — Ја се отален не мичем, јер нити је твоје ни моје благо ово, ма са свијем тијем, ако пребројиш све изворе ... макнућу ти се с мјеста. *Н. прип. Вук.* **в.** (у вези с инструменталом именица: обзир, поглед и сл.) *имајући на уму.* — С погледом на будућност, разумљива је и тежња [северних држава] ... да присвајају поларне земље. *Петр. М.* С обзиром на ... удаљеност болничка је соба ... била у сваком погледу хиљаду пута боља. *Креш.* **г.** *појам с којим се узима овакво или онакво стање, односно с којим се нешто дешава.* — Добро [је] са здрављем [владика]. *Нен. Љ.* Поче потанко приказивати како је све то заправо било с њиме. *Јонке.* Поручи Кутузову: да не мисли да може добити Серет већ да се задовољи с Прутом. *Нов.* Увијек је он с новцима, то ја добро знам, кубурио. *Донч.* **6.** *време какве радње или стања.* — С првим сумраком кренуо Лазар низ чувене Кнежеве косе. *Рад. Д.* С даном развргнућа односа преузет ћемо робу на складишту. *Сим.* **7.** некњиж. *простор неког кретања (књижевно је инстр. без предлога).* — Одреди харамбашу ... и неколико својих момака ... да иду с лијевом страном Јадра на Лозницу, а с десном страном Јадра пошаље ... Тодора. *Вук.* **8.** *с, са* (и *су*) *стоји уз прилоге за количину и уз главне бројеве у везама где би дошао инструментал с тим предлогом.* — Виђи врага су седам бињишах, су два мача и су двије круне. *Љег.* Дозвао [их је] к памети с неколико оштрих заушница. *Неим.*

Изр. бити с кога покр. *бити за кога.* — Тражи жену по свијету, па ћеш је лако наћи ако будеш с ње. *Љуб.*; с брда с дола *в. због-здола*; с висине (нпр. гледати) *в. уз висина* (*изр.*); с времена на време *в. уз време* (*изр.*); с дана у дан *свакодневно, сваки дан*; с допуштењем, с опроштењем *в. уз допуштење и опроштење* (*изр.*); с драге (добре) воље *в. уз воља* (*изр.*); с колена на колено (преноси се) *по традицији, од оца на сина* (*се преноси*); с копља (с педља, са шаке) *за дужину копља* (*педља, шаке*). — Одскочило сунце с копља. *НП Вук*; с краја на крај *в. уз крај* (*изр.*); с ноге на ногу (вући се, кретати се) *једва или не журећи* (*ићи*); с ноге на ногу (бацати кога, што) *изгазити* (*кога, што*), *испребијати* (*већи број лица*); с ове стопе *одмах*; с ока, с бока *в. уз бок* (*изр.*). — Ти платит мораш што си дужан с ока с бока. *Бог.*; са свега срца *врло срдачно, с највећим задовољством*; с правом *в. уз право* (*изр.*); са стопе *за стопу*. — Сутрадан је јако вејао снег, а већ до зоре нападало га је било за једну стопу дебело. *Шапч.*; са шале *у шали.*

с- (испред звучних сугласника з-), **са-, су-** у служби префикса **I.** *у сложеним глаголима значи* **1. а.** *одвојити од чега*: *садерати, здерати, с(а)прати, згулити.* **б.** *удаљити, уклонити с каквог места, положаја*: скинути, збацити, свргнути. **в.** *преместити с вишег места на ниже*: спустити (се), скотрљати (се), свалити (се), сићи, сјахати, слетети. **2. а.** *саставити, скупити на једном месту, сабрати*: саставити, с(а)купити, свезати, сазвати, скопчати. **б.** *нагомилати*: згрнути, сабити, збити, стиснути, згуснути. **в.** *суделовати у вршењу радње*: спровести (спроводити), спратити (кога), сарађивати (с ким), спарити се, **са**осећати. **3. а.** *доспети у какво стање или својство као резултат радње*: сагњити, смекшати, згрбити се, смирити се, сузити. **б.** *свршити радњу или стање исказано основним глаголом*: збунити, згазити, сашити, сковати,

скувати, слити, спећи. **II.** *у сложеним именицама означава* **1.** *заједницу више јединки (као основно значење).* сабор, збор, скуп, смеса, сумеђа. **2. а.** *онога који суделује с ким у истој радњи, који се с ким налази у истом или сличном стању* саговорник, сабарац, сувладар, сукнежица, суложник, сапатник. **б.** *онога који припада истој заједници, који живи у исто време или је у чему једнак с ким:* сугрђанин, саплеменик, саученик, саурединик, савременик, сумишљеник, суврсник. **3.** *оно што је по сличности или сродности блиско, што по значењу није сасвим једнако, или што има или садржи у себи неку примесу онога што означава та именица:* сукрвица, сумаглица, суснежица, сумрак, сујеверје. **III.** *у сложеним придевима значи* **1.** *својство изражено у мањој мери* сулуд, супијан. **2.** *која у утроби носи зачетак (о жени и женки животиње).* збабна, здетна, стеона, сјања, скозна, сумацна, супрасна, суждребна. **IV.** *у сложеним прилозима (који су постали од косих падежа именица и придева) значи место вршења радње (на питање· где, одакле), начин (на питање. како) и време (на питање. када)·* здесна, слева, здвора, споља, спреда, збрда-здола, сучелице, сруке (=спретно), сместа, спрва.

сàба м непром. *в. сабах (1).* — Вечераше и преконачише, саба-зором рано уранише. *НП Вук.*

сабазо́рац, -рца м *онај који је устао у сабах-зору, раноранилац.* — У дну ... седе два студента ... док при врху ... седе сабазорци. *Уск.*

сàбазо́рскӣ, -ā, -ō *в. сабахзорски.* — Распали химну сабазорску. *Уск.*

сàбај, -а и **сàбāј,** -а́ја м *в. сабах (1).* — Од сабаја јутрашњега ... до запада сунашњега. *НП Вук.*

сàбāјле прил. *сабахиле.* — Куд си ми се то подигô сабајле? *Мул.*

сабàот м = саваот *хеленизирани јеврејски надимак бога Јехове који је преузело хришћанство и придавало га своме богу.* — Љубав је Бог, не Зеус ни Сабаот. *Уј.*

сàбат, -а и **сàбāт,** -а́та м хебр. *в субота (2).* — Не враћа [се] отуд пре сабата. *Ад.*

сàбах, -а и **сàбāх,** -а́ха м тур. **1.** (често песн. сабах-зора) *зора, рано јутро пре сунчева изласка* — Пред сабах поче вјетар да одмиче Сарајевским пољем. *Куш.* Сабах-зора живом бојом небо руби. *Баш.* Љепша од вечери и од сабах-зоре. *Шант.* **2.** *рана, јутарња муслиманска молитва, мујезинов зов на клањање* — Мујезин с Хаџибегове џамије тек што је укључисао сабах, а већ се чаршијом почело разлијегати краварево подвикивање кравама. *Ћор.*

сàбахзо́рскӣ, -ā, -ō *који се односи на сабах-зору, рани, јутарњи.* — Ту се ... излажу на продају ... сабахзорски салепи и врући симити. *Андр. И.*

сàбахи́ле прил. *рано ујутру, зором.* — Баш [ми је] драго што си ме тако сабахиле походила. *Јакш. Ђ.*

сàбахскӣ, -ā, -ō *који се односи на сабах (1).* — Слушао сам тицу кад сабахске пјесме поје. *Баш.*

сабеѝзам, -зма м *обожавање звезда (по граду Саби у данашњем Јемену).*

сабе́јац, -јца м *присталица сабеизма.* — Зар ми не можемо разумети ... како су такозвани сабејци обожавали звезде? *Кнеж. Б.*

сабѐседнӣк, ијек. сабѐсједнӣк, м *онај који с неким беседи, саговорник.* — Није био жељени слушалац или критичар, чак ни подесан сабеседник за књижевне разговоре. *Андр. И.* Имао обичај да нетремице гледа у очи сабеседнику. *Сек.*

сабѐседница, ијек. сабѐсједница, ж *жена сабеседник.*

сабѐсједнӣк, ек. сабѐседнӣк.

сабѐсједница, ек. сабѐседница.

сабӣја̄ње с *гл. им. од сабијати (се).*

сабӣјати (се), сабӣја̄м (се) *несврш. и уч. према сабити (се).*

сабӣ̀ја̄ч, -а́ча м **1.** *онај који нешто сабија.* **2.** *алат за сабијање. Бак. Реч.*

сабӣ̀јено́ст, -ости ж *својство, стање онога што је сабијено.*

са́бир м **1.** *сабирање, скупљање, набирање.* — Плашила је [дјевојку] мркост лица, сабир дебелих [Ђукиних] обрва, рескост гласа. *Коз. И.* **2.** *резултат сабирања, сабирак, збир, зброј.* — Ја истичем ту сатиричну ноту код ... Нушића јер ... када се буде подвукла црта и правио последњи сабир, она [ће му] баш највише ваљати. *Богдан.*

са́бирак, -ӣрка м *оно што се сабира; број који се сабира, збраја, аденд.* — Резултат сабирања зове се збир или сума, а бројеви које сабирамо зову се сабирци и чланови збира. *Алг. 2.*

сабӣ̀ралӣште с *место сабирања, збориште.* — Товаре [камиони] смеће .. и односе га на сабиралишта где се оно баца. *Пол. 1950.* Магма се налази испод Земљине коре, али и у њој само у облику сабиралишта или вулканских жаришта. *ОГ.*

сабӣ́ра̄ње и **сàбирање** с *гл им. од сабирати (се)*

сабӣ́рати (се), сабӣра̄м (се) и **сàбирати (се),** -рēм (се) *несврш. и уч. према сабрати (се)*

сабӣ̀ра̄ч, -а́ча м *онај који сабира, скупљач* — Први и најзначајнији сабирач српских

народних пјесама био је Вук. *Барац.* Врчевић убрзо поста сабирач пореза. *ЛМС 1951.*

сабѝрача ж **1.** кув. *врста пите.* — Румени уштипци . . . слатка сабирача . . . *Шапч.* **2.** физ. *сочиво (2), леђа (2).* — Избочене леће сабиру зраке свјетлости у једну точку. То су леће сабираче. *Физ. 1.*

сабирà̀чица ж *она која нешто сабира.* — Опет се појаве сабирачице и сабирачи са шкрабицама. *Крањч. Стј.*

сабѝрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на сабираче.*

сàбирнӣ, -ā, -ō *који служи за сабирање, који је у вези са сабирањем:* ~ логор, ~ акција, ~ сочиво.

сàбити, сàбијēм (трп. прид. сàбијен, -ènа, -èно (покр. сàбӣвен) и сàбӣт) свршн. **1.** *гонећи скупити у гомилу, стерати, стиснути на узан простор.* — Спроведоше [сељаке] у Топчидер, сабише ту у гомилу, опасаше одасвуд жандарима. *Јов. С.* Свих десет хиљада људи сабили су у три тесне бараке. *Ман.* фиг. Његов [је] културни живот сабит у преуске оквире варошице. *Пол. 1957.* **2.** *свести на мањи обим; сузити; стеснити.* — Слова [глагољичка у XIII в.] нису још онако сабијена као у познијим рукописима, већ излазе нешто шира неголи касније. *Водн.* Ти, кад би могао, читав би живот сабио у један дан . . . па можда и у један тренутак. *Бар.* **3.** *укратко изложити (рећи или написати), сажети.* — У језику тих текстова нема једне аморфне речи . . . све је сливено, сабивено, уткано. *Сек.* Историја света сабита [је] сва у биографијама великих људи. *Цар М.* **4. а.** *силом утерати у што, сасути (у што узано).* — Слично проће и Витко коме просто сабише све зубе у грло. *Пер.* Нос је потпуно сабила у кишобран. *Јевт.* фиг. Млазови сабише тутањ у земљу. *Маж. Ф.* **б.** *забости, забити.* — Ја се згрозих . . . Сабио брат нож у трбух. *Вес.* **5.** *на брзину саградити, слупати.* — Дивизијски телефонисти тамо на чистацу сабили [од јелових дасака] своју колибу. *Крл.*

Изр. ~ коме рогове *укротити кога, сломити чији отпор.* — [Ибрага] потражи начина како да сабије рогове своме кмету. *Андр. И.*; ~ кога у мишју рупу (у орахову љуску, у тикву) *натерати кога да се сасвим повуче, јако престрашити кога, утерати коме страх у кости.*

~ **се 1. а.** *скупити се, сместити се у тесан простор, стиснути се.* — Мајстор Коста изда још један мали стан и сабије се у крајичак куће. *Сек.* **б.** *стиснути се, скупити се тесно један уз другога.* — Штит се са штитом саста . . . толико се сабише густо. *М-И.* **2. а.** *савити се у тврде главице (о купусу), постати гушћи, тврђи.* — Како је нарастао [купус], већ се понеки сабио у главице. *Бен.* **б.** фиг. *постати крут, укочен, укрутити се.* — Сва им се наука сабила у неку рабулистику која је само на локалном земљишту цветала. *Глиг.*

сàбӣтōст, -ости ж *својство, стање онога што је сабито.*

сàбӣће с *биће које постоји истовремено с неким другим бићем. Бен. Рј.*

саблажњáвање с *гл. им. од саблажњавати (се).*

саблажњáвати (се), -àжњāвāм (се) = саблажњивати (се) *несврш. и уч. према саблазнити (се).*

сàблàжњив, -а, -о **а.** *који изазива саблазан, који саблажњује, наводи на грех.* — Тај је догађај у винограду заузео саблажњиве омјере. *Крл.* Одјеци твог саблажњивог живота допиру чак до родног ти краја и бацају сенку на моје часно име. *Цар М.* **б.** *који се дâ, који се може саблазнити, склон саблажњивању.* — Саблажњиви гледаоци нису могли да схвате како једна супруга и мајка . . . пребацује смерном пастору што . . . није одговорио на њену љубав. *КН 1957.*

саблажњѝвање с *гл. им. од саблажњивати (се).*

саблажњѝвати (се), -àжњујēм (се) несврш. = саблажњавати (се).

сàблàжњиво прил. *на саблажњив начин, саблазно.* — Неке су се ваљале дрско и саблажњиво. *Кол.*

сàблàжњивōст, -ости ж *особина онога који је саблажњив, онога што је саблажњиво.*

сàблāз ж **1.** *в. сабласт (1).* — Угледа гдје се . . . свали саблаз чеда у прилици црна. *Март.* **2.** *в. саблазан (2).* — Чух јецај срца што саблаз испашта. *Бој.*

сàблāзан[1], -зни ж (инстр. -зни и -жњу) **1.** *оно што изазива јавно негодовање и огорчење, скандал.* — Купала [се] сасвим гола, на општу саблазан осталих купача. *Ћос. Б.* Он неће таквих скандала у својој жупи, он неће саблазни. *Бег.* **2.** *оно што наводи на грех, што мами, заводи да се учини нешто недопуштено, искушење.* — Одлучи да отпутује у манастир код брата; можда ће се тамо код човека који живи по страни од саблазни . . . наћи нешто утешно. *Бил.* Све више и више се нагомилавале саблазни ту око њега. *Шег.* **3.** *наказа, ругоба.* — Ал' нит' књиге нит' им пушке вриједе да немилу саблазан [вампира] побиједе. *Март.* Гадна је [змија] . . . саблазан права дивне природе. *Јакш. Ђ.*

сàблāзан[2], -зна, -зно *саблажњив.* — Преврћу [госпође] саблазну књигу у коју су сваке недеље бележиле све пикантерије

из приватног живота. *Петр. В.* Саблазан лепет једног гласа [зачује се]. *Шег.*

сабла́знити, сàблāзнӣм свршс. *навести на грех, завести, морално покварити, изазвати саблазан.* — Пише у латинским књигама да је боље убити него саблазнити. *Бен.* Узда се да ће га нага саблазнити и придобити. *Каш.* ~ **се** *полакомити се за чим примамљивим, не моћи се одупрети качвим грешним жељама.* — Румене се и жуте крушке ... ко се у раном дјетињству није саблазнио једним таквим призором и није заборавио пету заповест ... »Не укради!« *Срем.*

сàблāзно прил. *на саблазан начин, заводљиво, саблажњиво.* — Ноћу ... могао би нетко излетјети ... саблазно му се смијати иза леђа. *Шег.*

сàблāсно прил. *на сабластан начин, као сабласт.* — Између стабала вукао се сабласно мрак. *Гор.* Поворка је кренула тихо, сабласно у мраку. *Поп. Ј.*

сàблāснōст, -ости ж *особина онога што је сабласно.*

сàблāст ж **1.** *оно што се у машти коме причини, привиди а у стварности не постоји, привиђење, приказа, утвара.* — Бронучани коњички генерал на ... тргу црнио се као сабласт у полумраку. *Крл.* Планине се [пред кишу] у часу претвориле у чудноватe дивовске сабласти. *Макс.* **2.** *наказа, ругоба, чудовиште, авет.* — Кад је возар видио одрешитост те оборужане сабласти, рећи ће ... *Вел.* Сада се преда мном мучно издизала на постељи једна сабласт. *Поп. Ј.* фиг. То што је ову моралну мизерију нагнало у тако гадну смрт, била је сабласт блитвинског питања. *Крл.*

сàблāстан, -сна, -сно *који је налик на сабласт, који се јавља као сабласт, у облику сабласти.* — Црна врпца ... преко слијепог ока ... даје његовом лицу ... сабластан израз. *Пав.* Сенке су се [у праскозорје] претварале у тела, али су сва лица остала сабласна *Поп. Ј.*

сàблӯн, -ýна м тал. *ситан песак, пржина. Деан. Рј.*

сàбља ж **1.** *хладно оружје од челика, које се опасује, носи о бедру у корицама и којим се сече.* ~ алеманка, ~ демешкиња, ~ кривуља, ~ посеклица. **2.** фиг. **а.** *храбар јунак.* — Збори сабља војевода Раде. *НП Вук.* Тко ће нас други водити него ти, свијетла сабљо наша! *Том.* **б.** *војник* — Коњичка дивизија од ... четири коњичка пука са око 1000—12000 сабаља. *Лаз. М.* **в.** *оружана сила.* — Младотурски режим ... се ослања само на сабљу. *С 1911.* **3. а.** зоол. *врста морске рибе* Xiphias gladius. — Још су веће од туне сабље које нарасту и преко 5 м. *Финк.* **б.** бот. покр. *перуника. Вук Рј.* **4.** *оно што је својим обликом налик на сабљу.* — Кукурузи ... стадоше махати зеленим сабљама око себе. *Гор.*

Изр. добити на сабљи *ратом освојити,* доћи до коња и сабље, дорасти до сабље *постати способан за бој и војску,* звецкати сабљом *претити ратом,* није ~ за вратом *не прети непосредна опасност.* — Сједи, човјече! ... није сабља за вратом. *Лаз. Л.,* оштрити, брусити сабље *спремати се на рат;* ~ ми је отац и мајка *живим само за ратовање и од ратовања,* ~ ми, ~ ти (му) *нека сабља одлучи, реши спор.* — Нека изађе на Дедино брдо ... па сабља му, сабља ми! *Нен. М.,* сад моја ~ сече *сад је моја власт,* скучити, ставити под своју сабљу *ставити под своју власт, подвластити.* — Они рују и рују, да што прије скуче Озаљ под своју сабљу. *Кум.*

сàбљāк м зоол. *врста морске рибе чија је горња вилица продужена у облику сабље. Деан. Рј.*

сàбљан м бот. *в. сабљичица (2). Бен Рј.*

сàбљār[1] м **1.** *онај који прави сабље.* — Тако и сабљари ... иглари, лучари [имају] сваки свој знак. *Шен.* **2.** *сабљаш, војник који носи сабљу. Бак. Реч.*

сàбљār[2] м и **сàбљара** ж зоол *в. сабљарка (1). Вук Рј.*

сàбљārка ж зоол. **1. а.** *врста рибе* Pelecus cultratus. — Сабљар (сабљарка) ... има посебан облик ради ... врло свинутог трбуха. *Финк.* **б.** *в. сабљокљунка. Деан. Рј.* **2.** *коза сабљастих рогова. Р-К Реч.*

сàбљаст, -а, -о *који има облик сабље* — Имаде сабљасте ноге као да од рођења на бурету јаше. *Киш.* Око њега је ... шуштало дугачко сабљасто [кукурузно] перје. *Ћоп.*

сàбљāш, -áша м **1.** заст. *онај који је носио сабљу, као знак свога друштвеног, војничког или службеничког положаја.* — У то доба мотала се ... клика људи по загребачким улицама, сами сабљаши. *Шен.* У Босну су домилили разни људи ... сабљаши, политиканти. *Чол.* **2.** зоол. *дегенерисани јелен који има рогове у виду шиљаста штапа или сабље.* — Све оне примерке [јелена] који су дегенерисани уништавамо ..., да тога није, ми бисмо ... уместо »капиталаца« ... имати све саме — сабљаше. *Пол. 1957.*

сàбљāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на сабљаше.* — Док је опстојала граница ... стајали [смо] под сабљашком командом. *Ад.*

сабљѐтина ж *аугм. и пеј. од сабља.*

сàбљикаст, -а, -о *сабљичаст.* — Подигну се на прсте својих сабљикастих ногу. *Шен.*

сàбљица ж *дем. и хип. од сабља.*

сàбљичаст, -а, -о *који има облик сабљице.* — Кроз утабану земљу ... пробијало је ... зеленило сабљичастих листова перунике. *Ћос. Б.*

сàбљичица ж **1.** *дем. од сабљица.* **2.** бот. *биљка из пор. перуника, гладиола* Gladiolus communis. *Сим. Реч.*

сабљòкљýнка ж зоол. *врста птице танког, плоснатог кљуна повијеног према горе попут сабље* Recurvirostra avocetta. *Деан. Рј.*

сàбљусти, -бљýдём свршс. арх. *сачувати. Деан. Рј.*

сàббв, -òва м мађ. покр. *прост кројач;* исп. абација. *Вук Рј.*

сабдòвљев, -а, -о *који припада сабову. Вук Рј.*

сабдòвскӣ, -ā, -ō *који се односи на сабове. Вук Рј.*

сàббј, -оја м **1.** *оно што је сабијено, стиснуто, збијеност, нагомиланост; већи број чега густо збијеног.* — Исто Јован утећи могаше [пред Турцима], но му не да сабој од оваца. *НП Вук.* Опази гдје по сабоју људском насупрот Ахилеју ступа [Енеја]. *М-И.* **2.** *сабијање.*

сáбор м **1. а.** *скуп, састанак већег броја људи на једном месту.* — Носи мене друму јуначкоме гдјено стоји сабор дјевојака. *НПХ.* **б.** *скуп народа код цркве, црквена слава, црквени год, прошћење.* — О Малој Госпојини држи се код добрунске цркве велики црквени сабор. *Андр. И.* **в.** *скупштина народних главара с одређеним циљем.* — Милош ... учини скупштину ... И сав сабор нађе ... да се бију с Турцима док сви не изгину. *Вук.* **г.** *заседање чланова, припадника неке организације ради разматрања каквих питања и доношења одговарајућих закључака.* — Око хиљаду наставника ... окупило се ... на тродневном сабору просветних радника. *Пол. 1957.* **2.** *народно представништво, народна скупштина, парламент у СР Хрватској који чине изабрани народни заступници; зграда у којој то представништво заседа.* — Хрватски сабор прекида све везе с Угарском и Аустријом. *Кол.* Први пут у својој историји састаје се Сабор заиста слободне Хрватске. *Дед. В.* **3.** *скуп црквених достојанственика који решава важна црквена питања, концил, синод.* — Може се тек указати на забране спљетских црквених сабора од год. 924. и 1059. *Водн.* **4.** *набор на сукњи, на хаљини. Вук Рј.* **5.** бот. *в. рузман (2). Р-К Реч.*

сàборац, -óрца м = суборац *друг у заједничкој борби.* — Одреди [у Банату] били су ... драгоцени саборци Црвене армије. *Поп. Ј.*

сàборачкӣ, -ā, -ō *који се односи на саборца, суборачки:* ~ сарадња.

сабòрāш, -áша м *члан сабора, саборник.* — Исте силе ... покретале [су] ... и нинске сабораше и борбу против народних династа. *Крл.*

сáборēње с *гл. им. од саборити.*

сабòрисāње с *гл. им. од саборисати.*

сабòрисати, -ишēм несврш. *в. сабороватн.* — Све до год. 1847. саборисали су ту сабори чешких сталиша. *В 1885.* Дочекан [је] као владар од свога народа, саборишући ... с њиховим делегатима. *Петр. В.*

сàборнт, -а, -о *набоган, набран.* — Низ снажно јој тијело падаше саборита хаљина. *Шен.*

сáборити, -ӣм несврш. *в. сабороватн. Вук Рј.*

сабòрити, сàборӣм сврш. *оборити, порушити.* — Што би они за дан сазидали, то би вила за ноћ саборила. *НПХ.*

сáборйште с *место где се састаје сабор.* — Духови на сабор, на њихово вјечито сабориште у Свевишњега [иду]. *НП Вук.*

сáборнӣ, -ā, -ō *који се односи на сабор, саборски:* ~ дворана.

Изр. ~ црква *главна, стожна црква.* — Саборна црква [у Београду] ... уздизала се мрачна и достојанствена. *Вас.*

сáборнйк м *члан сабора, народни заступник.* — Говорио [је] о времену кад су хрватски саборници саборовали у оклопу. *Крл.*

сáборница ж *зграда или дворана у којој се држе саборске седнице.* — Хрватски посланици ... нијесу сједили око столова саборнице. *Шиш.* Старе базилике претваране су у хришћанске цркве ... стари храмови у народне саборнице. *Дуч.*

сáборовāње с *гл. им. од сабороватн.*

сáборовати, -рујēм несврш. **а.** *држати саборске седнице, већати.* — Већ су два дана прошла, а не саборује се [у сабору]. *Нех.* **б.** *држати збор, суделовати на збору, зборовати. Деан. Рј.*

сáборскӣ, -ā, -ō *који се односи на сабор:* ~ заступник, ~ седница, ~ закључак.

саботáжа ж фр. *намерно уништавање или кварење производних средстава, производног материјала; скривено, тајно ометање рада на остварењу чега; хотимично рђаво или немарно вршење неког посла.* — Одређени су задаци у вези са дезорганизацијом и саботажама у привреди окупатора. *Марј. Ј.* Петролејски [ће] радници ... у случају напада на Србију извршити саботажу петролејских инсталација. *Вј. 1960.*

сабòтāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на саботажу:* ~ акција, ~ рад.

сабòтēр, -éра м *онај који врши саботажу.* — Потребно је ... раскринкавати саботере

ослободилачке борбе. *Чол.* Саботер [је] сваки онај који то моћно оружје задржава у позадини. *Хорв.*

сабо̀тёрка ж *жена саботер.*

сабо̀тёрскӣ, -ā, -ō *који се односи на саботере; својствен саботерима:* ~ став, ~ делатност.

сабо̀тёрски прил. *на саботерски начин, као што раде саботери.* — Утврђења су прављена тако саботерски да их војници ... нису могли ... искористити. *Комун. 1951.*

саботи́рање с *гл. им. од саботирати.*

саботи́рати, -о̀тӣрām несврш. *вршити саботажу.* — Демонстративно [је] саботирала рад конференције и изазивала сукобе. *Обз. 1932.* Већина виших и средњих официра били су ... капитуланти који су саботирали борбу. *Комун. 1951.*

са̀бран, -а, -о **1.** *трп. прид. од сабрати (се).* **2.** фиг. *који је управио све мисли у једном правцу, на нешто одређено, пажљив, прибран.* — Био сам необично миран, сабран и свјестан сваког ... детаља. *Крл.* Често је послушао њену сабрану и искрену ријеч. *Радул.*

са̀бра̄но прил. *присебно, пажљиво.* — Добро је што си овамо кренуо — мирно и сабрано одговори ујак. *Ћоп.*

са̀бра̄но̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је сабран, прибраност, присебност.* — Старија је сестра све више губила своју сабраност. *Шкреб.*

са̀брат м *друг по звању, сталежу, занимању.* — Кô друг и сабрат ... што са мном плаче и у болу грца. *Шант.* Напусти [редовник] ... сабрању с којом је остарео. *Андр. И.* Немилице бије свог сабрата. *Десн.*

са̀брати, са̀берēм и сабѐрēм сврш. **1.** *скупити на једном месту многе позивајући их на састанак, сазвати.* — Да ли ово светковање није на коме си сабрâ Црногорце? *Њег.* Зеус громовни друге у скупштину богове сабра. *М-И.* **2. а.** *сабрати, покупити са земље плодове.* — Замолио сам је ... да сабере летину. *Чол.* **б.** *скупити на једно место ствари, предмете.* — Док још Јакоб није ни сабрао своја пера, отвори врата младић. *Нех.* Беше дао сабрати моје ствари, стрпао све у кола. *Цар М.* **в.** *сакупити примајући, слушајући што од више разних особа, из разних извора, прикупити.* — Својим ушима [сам] чула што је сабрала да каже о погинуломе јунаку. *Сек.* **3.** *скупити уједно додајући један износ другоме, збројити.* — Кад све сабереш, једва да ће дотећи за сено. *Јевт.* **4.** *набрати, наборати, покупити.* — Крезуба уста сабрала је у осмијех. *Михољ.* [Наредник] сабра обрве да што боље види. *Петр. В.* **5.** фиг. *прибрати, прикупити духовне и физичке силе, мисли, снагу и сл.* — Сједио је доста дуго, не могући никако да сабере мисли. *Шимун.* Лела сабра снагу, погледа официра ... [и] уклони се. *Сек.*

~ **се 1.** *састати се, скупити се с разних страна на једном месту.* — На великом студенцу сабрале се девојке. *Ранк.* Сабрао се тако силан свијет. *Креш.* **2.** *постепено се скупити у каквој количини (о води).* — Сабрала се [вода] усред села у велико ... језеро. *Бен.* **3.** *набрати се, намрешкати се.* — Поред очних капака јако се сабрала кожа. *Вукић.*

са̀братскӣ, -ā, -ō *који се односи на сабраћу. Р-К Реч.*

са̀братство с *однос сабраће; осећање припадности међу сабраћом. Деан. Рј.*

са̀браћа ж *зб. им. од сабрат.*

са̏в, сва̄, свē (некњиж. свȏ) зам. и прид.; исп. вȁс. **1.** *који је без изузетка, целокупан.* — Све се племство [у Хрватској] било сакупило ... и помирило. *Нех.* Сви Травничани, без разлике, воле да се праве равнодушним. *Андр. И.* **2.** *цео, читав.* — У свем нашем селу нема човека старијег од мене. *Вес.* Свега си ме [сузама] сквасио. *Креш.* **3.** *велик, голем.* — И код све своје сиротиње готов [је] да другима помогне. *Нед.* Сва срећа што је населак био близу. *Наз.* **4.** *исти.* — Богдан, млађи брат, био је сав отац. *Сек.*

Изр. бавити се свим и свачим *бавити се разним пословима;* бити све и сва 1) *бити час ово, час оно;* 2) *имати велику власт;* говорити о свему и свачему *говорити о различитим стварима, свашта;* викати из свега гласа (из свега грла), на (у) ~ глас, на сва уста *јако гласно, (што може гласније);* за ~ свет *ни по коју цену, нипошто;* за сва времена *заувек;* на ~ мах *врло жив(о);* на (у) ~ трк *врло журно;* по свој прилици (сва је прилика, сви су изгледи) *врло је вероватно;* ~ у чуду *јако зачуђен;* ~ сила (нечега) *големо мноштво (нечега);* све у свему *узевши у обзир једно с другим.* — Све у свему мене уопће није изненадио [тај] поступак. *Јонке;* свом силом, свом снагом *колико се највише може;* ударити у сва звона *правити силну узбуну;* урадити нешто свим срцем (из свега срца), свом душом (из све душе) *врло радо (урадити нешто).*

са̀вак, -а и -вка м тур. *одводни канал, жлеб, јаз.* — Малочас сам спазио дивље пловке више савка. *Рад. Д.; Вук Рј.*

сава̀на ж шп. *сува тропска област покривена понајвише коровом и ретким жбуњем;* исп. степа. — Саване су травне степе које се простиру с обје стране екватора. *ОГ.*

сава̀от м = сабаот. — Боли [ме] ... што ме саваот по твом обличју створи. *Мас.*

сава̀рдāк, -а́ка м покр. *сточарска колиба; кућерак уопште.* — Све сељанке стоку одаг-

нале на планинске љетне савардаке. *Март.* Савардак сам себи саградио из дебелих брвана и пруња. *Ств. 1949.*

сàват м тур. заст. *глеђ, емаљ.* — Два [паса] од злата, трећи од савата. *НП Вук.*

саватлѐисāње с *гл. им. од саватлеисати.*

саватлѐисати, -ишēм сврш. и несврш. *саватом превући, превлачити, емајлирати. Вук Рј.*

сáвез м **1.** *веза, повезаност.* — Држали су да је тај посјет надвојводин код бискупа . . . у савезу с политичким догађајима. *Новак.* фиг. Мисли су јој се преметале по глави без реда и савеза. *Мил. В.* **2.** *уговор, споразум о заједничкој сарадњи на одређеном подручју.* — Ако ти склапаш савез са мојим непријатељима, онда ћу ја склопити савез са твојим непријатељем. *Коз. Ј.* Пристаје да с њима [Аустријанцима] закључи војни и царски савез. *Јов. С.* **3. а.** *више аутономних република или самосталних покрајина удружених заједничким уставом у једну целину:* Савез Совјетских Социјалистичких Република. **б.** *удружење више организација исте струке:* Савез славистичких друштава Југославије, Фудбалски ~, Боксерски ~, Смучарски ~ и сл. **в.** *целокупно чланство једне организације у земљи:* Савез комуниста Југославије, Савез бораца и сл.

савéзати, сàвēжēм сврш. *свезати, обавити чиме.* — Живу [ти] руке савезали да те муче, да срце насладе. *Њег.* Што си своју савезала главу? *НПХ.*

савезúвāње с *гл. им. од савезивати.*

савезúвати, -èзујēм *несврш. и уч. према савезати.*

сáвезнӣ, -ā, -ō *који се односи на савез, који је у савезу:* савезна држава.

сáвезнӣк м **1.** *онај који је с ким у савезу, члан савеза.* — Ми смо савезници радничке класе и заједно с њом правимо фронт радног народа. *Ћоп.* **2.** фиг. *помагач у чему.* — Вјетар се може изврсно употребити као савезник у игри [тениса]. *Тен.*

сáвезница ж *она која је у савезу с ким, чланица неког савеза.* — Турска Русији објави рат . . . у који, као савезница руска . . . одмах пристане и Аустрија. *Нов.*

сáвезничкӣ, -ā, -ō *који се односи на савезнике:* савезничке војске.

сáвезнички прил. *на савезнички начин, као савезник.*

сáвезнӣштво с *савезнички однос.* — Видаић је високо ценио савезништво Скодре-паше. *Том.* Нудећи наше савезништво Русији наш изасланик требао је да се обавести и о проширењу граница. *Јов. С.*

сáвезно прил. *у вези, повезано једно с другим.* — Што прочита, не запамти савезно. *Нех.*

сàвенути, -нēм сврш. *свенути.* — [Травка] бијаше савенула. *Шимун.* Лази [бубамара] преко савела лиска. *Ком.*

сáвесно, ијек. сáвјесно, прил. *онако како савест налаже, здушно.* — Свој је занат савесно вршио. *Чипл.*

сáвеснōст, -ости, ијек. сáвјеснōст, ж *особина онога што је савесно.* — Јасно [су се] виделе неколике његове солидне особине: савесност, озбиљност и тежња . . . за прецизним. *Цвиј.*

сáвест, ијек. сáвјест, ж *осећање моралне одговорности за своје поступке.* — Иако сам у бојноме занату убијао људе, ипак ми се савјест одупире да намјерно убиство не починим. *Богд.* Моралну свест појединаца примењену на њихове личне поступке називамо савешћу. *Псих.*

Изр. грижа савести *кајање због учињеног дела;* гризе ме, мучи ме, пече ме ~ због чега *дубоко жалим, јако се прекоревам због нечега;* имати кога на савести *бити узрок чије пропасти;* нема у њега ни искре савести *лишен је сваке одговорности;* ~ ми је чиста (мирна) *уверен сам да нисам погрешио;* слобода савести *одсуство ограничења у исказивању својих начела и уверења;* судити по чистој савести *судити непристрасно, по своме дубоком уверењу.*

сáвестан, -сна, -сно, ијек. сáвјестан *који ради по савести, морално осетљив, здушан.* — Животаређи као савјестан литерат . . . нисам се могао развити. *Матош.* Мати моја је савесна, негује га [оца]. *Сек.*

савèсти[1], -вèдēм сврш. *одвести.* — Чекајте, људи, да прије саведемо коња . . . само нам смета. *Шимун.*

савèсти[2], -вèзēм сврш. *свести, довести. Вук Рј.*

сáвет, ијек. сáвјет, м **1.** *мишљење, препорука шта и како треба радити или како поступити у одређеном случају.* — Одржава стално везе са својим политичким пријатељима, даје им савете и упутства. *Скерл.* Поставио се нада мном . . . као . . . неки мудри родитељ што одозго дијели корисне савјете. *Мар.* **2. а.** *размена мишљења, договор, већање о неком спорном питању, саветовање.* — Моје лале драге, ево сам вас на савјет сазвао. *Март.* Турци су држали савете . . . и одбили су наново руске погодбе. *Нов.* **б.** *скуп лица која о нечему већају.* — Састао се породични савет да одлучи шта ће од младића да буде. *Поп. Ј.* **3.** *скуп особа истога звања, веће, колегијум.* — Позва га деловођа професорског савета те гимназије да га лично

види. *Срем.* Овлаштен је био министар ... да може у смислу рјешења министарског савјета извршити ревизију свих рјешења. *Мј. 1926.* **4.** *саветодавни одбор при некој установи.* — Савезно извршно вијеће ... донело је решење о именовању Просветног савета Југославије. *Пол. 1958.* **5.** *орган самоуправљања преко којега радници остварују право управљања радном организацијом*: раднички ~, факултетски ~, ~ школе и др.

са̏ветнӣ, -ā, -ō, ијек. са̏вјетнӣ *који се односи на савет, који може саветовати.* — Цио свијет кâ у прсте знаде ... воли бих га код себе имати да ми буде саветна потпора него круну. *Њег.*

са̏ветнӣк, ијек. са̏вјетнӣк, м **1. а.** *онај који даје савет, саветодавац.* — Ви сте мој пријатељ, мој заштитник и саветник. *Јанк.* **б.** *члан неког савета. Бак. Реч.* **2.** *назив или саставни део назива, звања, титула*: научни ~, педагошки ~.

са̏ветнӣков, -а, -о, ијек. са̏вјетников *који припада саветнику.*

са̏ветнӣковица, ијек. са̏вјетнӣковица, ж *саветникова жена. Р-К Реч.*

са̏ветница, ијек. са̏вјетница, ж *она која саветује.* — Докажи своме сину ... што нам кличе савјетница вила. *Март.*

са̏ветничкӣ, -ā, -ō, ијек. са̏вјетничкӣ *који се односи на саветнике.* — Рекао [ми је] савјетничким очинским гласом: »Каните се мјенице«. *Новак.*

са̏ветно, ијек. са̏вјетно, прил. *за саветовање, препоручљиво.* — Не би било ни најмање саветно прихватити предлог кнеза Метерниха. *Гавр.*

са̏ветовалӣште, ијек. са̏вјетовалӣште, с *установа за давање савета, зграда у којој је она смештена.* — У раду на спречавању обољења код деце главну улогу има саветовалиште за мајке с малом децом. *Б 1957.* У савјетовалишту за избор звања ... сазнали су ... да има за то [цртање] смисла. *Вј. 1957.*

са̏ветовање, ијек. са̏вјетовање, с **1.** *гл. им. од саветовати (се).* **2.** *скуп, састанак сазван ради расправљања неког питања, договарања о нечему и сл.*

са̏ветовати, -тујēм, ијек. са̏вјетовати, сврш. и несврш. *да(ва)ти савет.* — Решила се да се тога савета држи и да њиме своју децу саветује. *Вес.*

~ **се** *заједнички размотрити, претресати нешто, расправљати о нечему, договарати се, већати; тражити савет од кога.* — Походе се узајамно чешће и разговарају се и саветују шта ће и како ће урадити, да све то испадне боље. *Срем.* Франкопан ... се неколико дана савјетује с вијећницима. *Нех.*

са̏ветодā̏ван и са̏ветодā̏ван, -вна, -вно, ијек. са̏вјетодā̏ван и са̏вјетодā̏ван *који даје савет.* — [Конференцију] ће ... имати да одржи на темељу извјештаја савјетодавног одбора финанцијских стручњака. *Обз. 1932.* Исте године створени су раднички савети као саветодавни органи. *Пол. 1957.*

саветода̏вац, -вца, ијек. савјетода̏вац, м (ген. мн. -о̀дāвāцā) *онај који даје савет, саветник (1).* — Сам се ... понудио за експерта, за савјетодавца. *Кол.* Стручни васпитачи су у стању ... да као саветодавци корисно послуже и у погледу избора животних позива ученика. *Псих.*

саветò̀дā̏вка, ијек. савјетò̀дā̏вка, ж *она која даје савет, саветница.*

саветода̏вчев, -а, -о, ијек. савјетода̏вчев *који припада саветодавцу.*

са̏ветскӣ, -ā, -ō, ијек. са̏вјетскӣ *који се односи на савете.* — Министри су били постали један саветски одбор. *Јов. С.*

савӣ̏јāње с *гл. им. од савијати (се).*

савӣ̏јати (се), сàвӣjām (се) *несврш. и уч. према савити (се).*

савӣ̏јач, -а́ча м **1.** *онај који нешто савија (нпр. гвожђе).* — Позивају се ... савијачи гвожђа ради регистровања. *Пол. 1944.* **2.** *алатка за савијање. Бак. Реч.* **3.** анат. *двоглави мишић на предњој страни надлактице, бицепс.* — Нарочито се добро може објаснити како мишићи покрећу кости на примјеру савијача и пружача руке. *НЧ.*

савӣ̏јача ж **1.** *пита од савијених листова теста, гужвара, гибаница.* — Савијачу с маком ... сваки Бачванин од свију теста најрадије једе. *Срем.* [Појео си] два комада савијаче. *Јонке.* **2.** *колиба у облику шатора. Вук Рј.* **3.** покр. *дрво на које се фишеци савијају. Вук Рј.*

савӣ̏јеност, -ости ж *особина и стање онога што је савијено.* — Из степена савијености задњих ногу [коња] не може се закључити ништа нарочито. *Јах.*

савијӯ̏так, -тка м (ген. мн. -ӣjӯ̀тāкā) *место где се нешто савија, окука, завој, савитак, завијутак.* — Сваки је жамор замирао на савијутку [увале]. *Наз.* Поправљао [је Бранко] савијутке на црвеним тракама. *Чипл.*

сàвина ж бот. *вења, клека, смрека. Р-К Реч.*

савӣ̏нути, сàвӣнēм сврш. *савити, искривити.* — Прије сам могао ... савинути и опет изравнати бакрени пѐтāк. *Шов.* фиг. Бол му ... несмиљено савинула душу. *Шимун.*

сàвирā̏ње с *гл. им. од савирати (се).*

сàвирати, -рēм несврш. **1.** *тећи низ нешто (о води).* — [Бистре воде] на све

стране низ Копаоникове дољаче савиру. *Панч.* **2.** *увирати, у врењу хлапити, умањивати се. Вук Рј.*

~ **се** фиг. *крити се, завлачити се.* — Оно се [опћинско вијеће] већ не савире у глухе писарнице да нијемо и невиђено гласује. *Павл.*

сàвӣтак, -тка м (ген. мн. сàвӣтāкā) **1.** *оно што је савијено, смотуљак. Вук Рј.* **2.** *савијутак, завој.* — Ала ми је тешко на савитку гдје остављам дику! *НПХ.*

сàвити, сàвијēм (трп. прид. савијен, -ена, -ено и сàвӣт) сврш.; исп. савинути, свити **1. а.** *учинити кривим, искривити, згрбити.* — Очајање мало те ми не сави ... леђа. *Матош.* фиг. Бура живота може [велики карактер] скршити, али не и савити. *Прод.* **б.** *сагнути, приклонити.* — Уча је савио главу и гледао преда се. *Ћос. Д.* фиг. Туга их [бегове] савије до земље. *Сиј.* **в.** *скврчити, згрчити.* — Колена не смеш савити, јер би одмах ударио у гредице. *Ад.* **2. а.** *смотати, завити, увити.* — Косу савила попут круне врх тјемена. *Том.* Савијем и запалим цигару ... и изиђем напоље. *Вес.* **б.** *саставити, овити* (*нешто око чега*). — Она [жена] ми руке дрхтаве сави о врат. *Гал.* Око главе савише шалове. *Ж 1955.* **в.** *превити, преклопити, сложити.* — Савијем [писмо] и запечатим. *Лаз. Л.* **г.** *повезати.* — Сави сноп̑је и здену своје жито у крстине. *Вукић.* **3.** фиг. *потчинити, покорити, сломити.* — Видело се да га је живот тешко из темеља савио, измењо и прерадио. *Моск.* Ни то зближење ... није могло промијенити назор мога оца, нити му савити карактер. *Шкреб.* **4.** *заокренувши поћи, скренути.* — Сачекаше [професори] док младићи не савише за угао. *Сек.*

Изр. ~ главу (рогове, врат) пред ким *покорити се, подложити се коме;* ~ (породично) гнездо *основати породицу, дом;* ~ коме врат *онеспособити за борбу кога;* ~ лике (скуте, шипке) *покупити се па отићи необављена посла; побећи.*

~ **се 1.** *искривити се, згрбити се, згурити се.* — Бамбус се савио у лук. *Пав.* Савиле [се] мазге под товарима. *Лал.* **2.** *скупити се, сабрати се.* — Савио се густи круг слушалаца око њега. *Том.* Троје дјеце савило се око ње [мајке]. *Мил. В.* **3.** *сместити се, склонити се.* — [Жене] којима су мужеви похапшени ... савиле се овде са децом. *Андр. И.* **4.** фиг. *спустити се, сићи.* — Дјечака жеђа мори а мајци се туга на срце савила. *Креш.* Сави се сутон. *Лал.*

сàвӣтлати, -ām сврш. *заокупити;* исп. свитлати. *Вук Рј.*

сàвӣтљив, -а, -о **1.** *који се може савијати, гибак, еластичан.* — Неки су минерали савитљиви, нпр. миловка. *Туђ.* Савитљива челична жица ... *Петр. М.* **2.** фиг. *понизан, покоран, прилагодљив.* — Приватни чиновници су ... савитљиви у седам смјерова. *Крл.* У политици савитљиви — значи способнији, значи отпорнији. *Ћос. Б.*

сàвӣтљивац, -йвца м *савитљив, понизан човек.* — Понеки довитљивац и савитљивац ... знао се попети ... навише у друштву. *Шим. С.*

сàвӣтљиво прил. *на савитљив начин, понизно. Бак. Реч.*

сàвӣтљивōст, -ости ж *особина онога што је савитљиво, онога који је савитљив.* — Наш [се] народни језик одликује необичном гипкошћу и савитљивошћу. *Бел.*

сàвишē прил. *в. сувише. Вук Рј.*

савјес-, ек. савес-.

сáвјет, ек. сáвет.

савјет-, ек. савет-.

сàвколик, свàколика, свèколико *сав, цео, целокупан, у целини, васколик.* — Савколики државни прорачун расправи се у двадесет сједница. *Рад. Стј.* Дигну свуколику војску од Румелије и од Босне. *Нов.*

савладáвање с *гл. им. од савладавати* (*се*).

савладáвати (**се**), -àдāвām (се) *несврш. и уч. према савладати* (*се*).

савлáдати, сàвлāдām сврш.; исп. свладати **1.** *надјачати, победити у борби.* — Данајске руке савладаше од њих множину. *М-И.* Убили су [Талијани] једног нашег борца, али су брзо били савладани. *Дед. В.* фиг. Прикупив сву снагу савлада слабост те запита сасвим мирно. *Мат.* **2.** *одузети снагу коме, ослабити кога.* — Болест ... га је савладала и онеспособила за сваки рад. *Дом.* Тешке су га ране савладале, да не може бијелом двору доћи. *НПХ.*

~ **се** *надјачати своја узбуђења, уздржати се.* — Није се могао савладати да при сусрету мало не порумени. *Мил. В.*

савлàдив и **савлàдљив,** -а, -о *који се може савладати.* — Имао је [Вук] мучних часова и тешко савладљивих препрека. *Прод.* Сви су [недостаци романа] ... методолошке природе, дакле, пребродљиви и савладиви. *Михиз.*

савлађйвање с *гл. им. од савлађивати* (*се*).

савлађйвати (**се**), -àђујēм (се) *несврш. и уч. према савладати* (*се*).

сàврēмен, -а, -о = сувремен **а.** *који се односи на садашње време, садашњи; модеран.* — Скупљао је латинске рукописе тражећи у њима одговоре на многа савремена питања. *Пов. 2.* Разгледао [је] најсавременије типове ротационих машина. *Б 1958.* **б.** *који се односи на време о коме се говори, тадашњи, исто-*

времен, истодобан. — Карацић [је] имао врло танано осећање ... прелива савременог му народног језика. *Бел.*

са̀временӣк м = сувременик *онај који живи с ким у садашње време или је живео с ким у време о коме се говори.* — Песник ... моћно утиче на духове својих савременика. *Нед.* Радећи [учитељ] са својим савременицима ... ради за њихову будућност. *Лог. 2.*

са̀временица ж = сувременица *жена савременик.* — Њена ... савременица ... смело тврди ... *Ж 1955.*

са̀времено прил. = сувремено *на савремен начин, модерно.* — Народно-црквена автономија је ... омогућила да се ... богословија, гимназије, учитељске школе развију савремено. *Петр. В.*

са̀временӧст, -ости ж = сувременост *савремено доба, истовременост.* — У њему [у Краљевићу се] ломила, кршила и изгарала криза наше културе и политичке савремености. *Матош.* Игњатовић је у својој прози приказао жудњу за новцем као најелементарнију појаву своје савремености. *Глиг.*

са̀врѐти се, са̀врём се, ијек. са̀вријети се, свршн. *скупивши се завући се, сместити се у тесан простор.* — Саврла се [љубовца] ћошку у авлији те но рони сузе низ образе. *НП Вук.* Савро би се у шупљину какова старог храста. *Креш.*

са̀вријети се, са̀врём се, ек. са̀врѐти се.

савр̀ндӓк, -а́ка м покр. *колиба, кулача. Вук Рј.*

саврх предл. с ген. *в. сврх.* — Кидам косу саврх главе да ја брата коротујем мога. *НП Вук.* Већ гавране видим гладне саврх главе своје јадне. *Радич.* Ти се саврх твоје лудости строваљујеш у сам бездан твоје будалаштине. *Бел.*

са̀вр̄шен, -а, -о *који је без недостатка, потпун, узоран, идеалан:* ~ доброта, ~ лепота. — Само високо развијена морална личност може да живи ... у идеално савршеном друштву. *Марк. Св.*

са̀вр̄шено прил. *на савршен начин, потпуно, посве.* — Ја сам човек савршено мирне душе. *Јевт.*

савр̄шенӧст, -ости ж и **савршѐнство** с *појам и особина онога што је савршено, онога који је савршен, узорност.* — Карацић ... нам је створио азбуку којој нема једнаке у свету по савршенству. *Бел.* Сви су се чудили формалној савршености коју је имао тај почетник [на књижевном пољу]. *Нех.*

савр̄шити, са̀вр̄шӣм свршн. *в. свршити.* — Кад су божји закон савршили, одведоше двоје младенаца. *НПХ.* Одлика усмене књижевности јесте савршенство њених ликова (наравно оних који су савршени или довршени). *Ђурић.*

са̀вура ж тал. *терет који се укрцава у празну лађу ради одржавања њене равнотеже, совриња (3), баласт. Бак. Реч.*

са̀вцат и **са̀вцӣт,** -а, -о *обично уз придев »сав«, истиче и појачава значење ове речи.* — Сав је савцат проникнут ријечима. *Торђ.* Мој отац се збунио [пред адвокатом] сав савцит. *Мил. В.*

са̑г[1] м обично у изразу: сагом до земље, сагом се сагнути *дубоко се поклонити. Вук Рј.*

са̑г[2] м (мн. са́гови) грч. *простирач изаткан од вуне, обично у разним бојама, који се употребљава за покривање пода, као украс на зидовима и сл., ћилим, тепих.* — Уђоше у неку омању персијским саговима застрту собу. *Цар М.* По зидовима [собе су] овјешани ... украсни сагови. *Креш.* фиг. Испод ногу им простираше се саг зелене траве. *Ћип.*

са́га ж норвешки *херојска приповетка у скандинавској књижевности о подвизима богова, првим краљевима и сл., мит.* — [Из религије] су све врсте ... алегорија, песама и сага природно израсле. *Кнеж. Б.*

сага̀нак, -нка м тур. **а.** *прекид, мах.* — Вјетар дува на саганак. *Вук Рј.* **б.** *поветарац.* — На махове сњежани хладни саганак сјеверца затресе гранама. *Ћип.*

са̀ганлија ж тур. покр. *пребрани грах, пасуљ, пребранац. Вук Рј.*

сага́њати, са̀гā̄њам *несврш. и уч. према сагнати. Деан. Рј.*

сага́рање с *гл. им. од сагарати.*

сага́рати, са̀гā̄рам *несврш. и уч. према сагорети.* — фиг. Као свећа је сагарао и трошио се за срећу царства. *Андр. И.*

сагѐна ж грч. ист. *ратна лађа у доба средњовековне хрватске државе. Бен. Рј.*

са́гиб м **а.** *сагибање.* — [Нови знакови] ће да пресјеку твој бесконачни сагиб врећи — земљи. *Ђон.* **б.** *тачка где је нешто сагнуто, савијено надоле.* — Осјевина јој се забола [код жетве] на сагибу у зјеницу. *Гор.*

сагѝбање с *гл. им. од сагибати (се).*

сагѝбати (се), са̀гӣбам (се) и са̀гӣбљем (се) *несврш. и уч. према сагнути (се).*

сагѝбљив, -а, -о *који се може сагибати.*

сагѝбљивӧст, -ости ж *особина онога који је сагибљив, онога што је сагибљиво.*

са̀гињање с *гл. им. од сагињати (се).*

са̀гињати (се), -њем (се) *несврш. и уч. према сагнути (се).*

са̀гласан, -сна, -сно = сугласан (1) **1.** *који тачно одговара чему, који је у складу с чим.*

— Наша литература још за дуго времена не може бити сложан, сагласан хор, ништа што је унисоно. *Михиз.* Покрети фигура [у шаху] морају да буду међусобно сагласни. *Шах 1.* **2.** *који се слаже с чим, који пристаје на што.* — Сваки је од говорника био сагласан с предлогом првог говорника. *Дом.* Сви су били сагласни да треба да тужи поп-Спиру. *Срем.*

сагла́сити, сàглāсӣм свршено = сугласити *учинити да се нешто слаже, да се подудара.* — Мира Ступица је успела да нађе одговарајуће изражаје, које је сагласила својим интимним бићем. *Пол. 1959.*

~ се = сугласити се **а.** *сложити се, споразумети се.* — Тада се о најважнијим државним стварима ... сагласе. *Нен. Љ.* **б.** *пристати на нешто.* — Сваки ... сто пута радије би се сагласио на привремену диктатуру која има за циљ ослобођење народа, него на назови уставност. *Марк. Св.*

сàглāсје и **сàгласје** с = сугласје *складност звукова, сазвучје; сагласност.* — Како да се изрази ... сагласје, акорд ... више мелодија и мотива? *Матош.*

сàгласно прил. = сугласно *споразумно, подударно.* — Кад [се] човек ... навикне да ради сагласно са својим мислима, он ... може да изврши свако морално дело без икаквог напрезања своје воље. *Марк. Св.*

сàгласнӧст, -ости ж = сугласност **1.** *особина, стање онога што је сагласно с чим, склад, подударност.* — У књижевности ... има случајева ... да се приказује сагласност између стварности и идеала. *Т. књ.* **2.** *пристанак, одобрење.* — Ми дајемо своју усмену сагласност, али не потписујемо. *Јак.*

саглашáвање с *гл. им. од саглашавати (се).*

саглашáвати (се), -áшāвāм (се) *несврш. и уч. према сагласити (се).*

сагледáвање с *гл. им. од сагледавати.*

сагледáвати, -èдāвāм *несврш. и уч. према сагледати.*

сагле́дање с *гл. им. од сагле́дати.*

сагле́дати, сàглēдāм несврш. *сагледавати.* — Велик је ово дан, већ и због тога што његову величину сагледамо из непосредне близине. *Петр. В.*

сàгледати, -āм сврш. **1.** *угледати, опазити, запазити, видети.* — Кад га сагледа где се примиче ... њој се срце стеже. *Станк.* Престрашила [се] сагледавши дубину понора пред собом. *Донч.* Брз је ... не можеш га ни сагледати кад трчи. *Шимун.* **2.** *прозрети, проникнути у суштину чега, упознати што, потпуно схватити, разумети.* — Није довољно својим ... умом сагледати истину: треба је неискварену провести кроз масу заблуда. *Прод.* Сагледао је он те младиће до краја. *Дав.*

сагледи́вање с *гл. им. од сагледивати.*

сагледи́вати, -èдујēм *несврш. и уч. према сагледати.*

са́гледнӧст, -ости ж *могућност, способност да се сагледа нешто.* — Да ли су мутноћа, тешка сагледност Павловићевих мисли ... увек потреба израза и његов квалитет ... *Михиз.*

сàгнати, -āм и сàженēм сврш. **1. а.** *гонећи утерати у ограничени простор, саterати, збити (кога).* — Сагнаше их [Срби Турке] у опкопе тврде. *Март.* [Звераше] као зец кога су керови сагнали у угао. *Ранк.* **б.** *утерати, угнати (стоку).* — Газда Рака ... сагна већ назимад у обор. *Глиш.* **2.** *натерати да неко одозго сиђе доле, стерати, отерати с чега.* — Гони тице са бијеле куле ... никако их сагнат не могаше. *НП Вук.*

сàгнути, сāгнēм (аор. сàгнух и сàгох, 2. и 3. л. сāгнӯ и сàже; р. прид. сàгнуо, -ула и сāгао, сàгла, -ло) сврш. *савити надоле, погнути, нагнути, приклонити.* — Он сагô главу, па храни пилеж. *Вес.* Уморно цвијеће сагнуло је главе. *Визн.*

Изр. **~ главу (шију)** *в. уз глава (изр.).* — Да нисам сагнуо шију ... моје би књиге биле спаљене. *Дав.*

~ се 1. а. *савити се, пригнути се к земљи.* — Он се саже и узе у руку једну каменицу. *Лаз. Л.* Неки се сагнуше за камењем, а жене ударише у врисак. *Бен.* **б.** *савити се.* — Под њом [се] гране сагле. *Јакш. М.* **2.** фиг. *покорити се чијој сили.* — Није хтео да се сагне пред Италијанима. *Дед. В.*

сàгнӯтӧст, -ости ж *особина, стање онога који је сагнут, онога што је сагнуто.*

сагњéчити, сàгњēчӣм сврш. *притиском смрвити, згњечити, здробити.* — Ни најездâ жрвањ не сагњечи мене, збуњен нисам болом, ни заморен чином. *Бој.*

сагњи́лити, -ӣм сврш. *в. сагњити. Р-К Реч.*

сàгњити, сāгњијēм сврш. *постати гњио, труо, иструнути.* — Кад воће сагњије, само ће пасти. *М-О.* У песковитом земљишту треба ... 4 до 7 година ... док сагњију и нестану неки делови лешине. *Батут.* Једнако гледа сагњили крин [на гробу]. *Тип.*

са́го, -а м *малајска животна намирница у облику ситних провидних зрнаца, која се добива из срчике једне врсте палме и неког другог дрвећа.* — [Војницима] су смањили оброк сага. *Јонке.*

сàговӧрнӣк м = суговорник *онај с којим се говори.* — Сликар устаде и ... стави руке на рамена свог саговорника. *Пол. 1958.*

сàговòрнйков, -а, -о *који припада саговорнику.* — Загледале се ... право у зенице саговорникове. *Петр. В.*

сàговòрница ж = суговорница *она с којом се говори.* — Нагло остави [лекар] своје саговорнице и улете у дворану. *Макс.*

сагòдити, сàгодйм свршс. *в. згодити. Вук Рј.*

сагомилáвати, -йлāвāм *несврш. и уч. према сагомилати.*

сагомйлати, -ām свршс. *в. згомилати. Р-К Реч.*

сагòнити, сàгонйм *несврш. и уч. према сагнати. Вук Рј.*

сагòњење с *гл. им. од сагонити.*

сáгор м *процес и резултат сагоревања. Р-К Реч.*

сагорéвање, ијек. сагоријèвање, с *гл. им. од сагоревати.*

сагорéвати, -òрēвāм, ијек. сагоријèвати *несврш. и уч. према сагорети.*

сагòрети, -рйм, ијек. сагòрјети, свршс. **1. а.** *бити уништен ватром, пожаром, изгорети.* — Највећи дио органских спојева лако сагори. *ОК.* **б.** фиг. *пропасти од претераног напрезања, од напорног рада или од тешке болести.* — Његов живот [је] сагорео на раду пре времена. *Бел.* Моје тело, истрошено и сагорело од маларичних напада, жудило је за домаћим миром. *Јак.* **2.** (што) **а.** *спалити, сажећи нешто огњем, ватром.* — Тада ће бити [стабло] одсјечено и сагорено на ватри. *Ант. 1.* фиг. Треба [успомене] ... сагорети на ... забораву, на самом срцу. *ЛМС 1949.* **б.** *оштетити, уништити каквим средством које изједа, разједа.* — Очи [јој је] ћезапом сагорео. *Рад. Д.*

сагòрив, -а, -о = сагорљив *који може сагорети.* — Текућа горива састоје се ... само од сагоривих твари. *ОК.*

сагоријèвање, ек. сагорéвање.

сагоријèвати, -òријевāм, ек. сагорéвати.

сагòрјети, -рйм, ек. сагòрети.

сагòрљив, -а, -о = сагорив. *Р-К Реч.*

сагòрљивòст, -ости ж *особина онога што је сагорљиво.*

сáгорнй, -ā, -ō *који се односи на сагор. Деан. Рј.*

сагрáдити, сàгрāдйм свршс. **1.** *подићи градећи, сазидати (какву зграду и сл.):* ~ кућу, ~ творницу. **2. а.** *начинити, направити, саставити.* — Основни [је] принцип нашег савременог језика: да мора бити сграђен у духу народном. *Бел.* **б.** *створити.* — фиг. Што је твоја красота сградила, твоја су дјела порушила. *Вел.* Користио згоду да сагради што бољу одлуку. *Јел.*

сагрàдљив, -а, -о *који се може сградити.* — Врло тешко сградљиве [жељезничке пруге преко планина] ... не би представљале привредну ... железницу. *Цвиј.*

сàгрдāн м покр. *врста жестоког пића, рум.* — Купује шпирит ... пржи шећер и прави од тога неко пиће које зове сагрдан. *Андр. И.*

сагрéвати, сàгрēвāм, ијек. сагријèвати *несврш. и уч. према сагрејати.*

сàгрејати, -јēм, ијек. сàгријати, свршс. *грејањем учинити да нешто буде топло, угрејати, згрејати.* — Да ми сунце [кроз пенџер] ... кости сагрије. *НПХ.* Капљицу ... јутарње росе ... сагријаше тракови благога сунашца. *Ков. А.*

сагрешéње с (ек. и ијек.) *грех, повреда закона људског или у религиозном смислу божанског, прекршај, преступ, злочин.* — Бог се драги на Србе разљути за њихова смртна сагрешења. *Њег.* Пјесник обрађује ... душевни процес сагрешења, спознаја и скрушења. *Водн.*

сагрешúвати, -èшујēм *несврш. и уч. према сагрешити.*

сагрéшити, сàгрēшйм, ијек. сагријèшити, свршс. *учинити какав грех, преступ, згрешити.* — Кажи ти мени шта си сагрешио, ја ћу ти казати опроштење. *Ђорђ.* Неће бити олује ... док нитко од вас богумрско не сагријеши. *Гор.*

сàгрија ж (често у мн.) тур. *корице;* исп. цагрије. — Он потеже сабљу из сагрије. *НП Вук.* Де турите у сагрије ћорду. *НП Рј. А.*

сàгријати, -јēм, ек. сàгрејати.

сагријèвати, сàгријевāм, ек. сагрéвати.

сагријèшити, сàгријешйм, ек. сагрéшити.

сагрúњати, -ām свршс. покр. *бити, постати изгризен од гриња, мољаца.* — Мађионик носи уза се ... пређу која је сагриња ла. *Вук Рј.*

сагрнути, сàгрнēм свршс. **1.** *грнући скупити што, згрнути;* супр. разгрнути. **2.** *повући, скинути што одакле, с чега.* — Сагрну му јорган са образа. *Вук Рј.*

сагрòзити се, сàгрозйм се свршс. *згрозити се, постати обузет грозом.* — Сагрози се продолица глуха на те пријеке клетве крагујеве. *Март.*

сàгртāње с *гл. им. од сагртати.*

сàгртати, -рћēм *несврш. и уч. према сагрнути. Р-К Реч.*

сагýбити, сàгубйм свршс. **1.** *погубити, убити.* — Ја сам твога сагубио баба па и тебе мислим погубити. *НП Вук.* **2.** *изгубити.* — Ал' тајо, ето тако, сагубио веру. *Рад. Д.*

сагу́лити, сàгӯлӣм сврш. *згулити, здерати кожу, кору или што слично с кога или с чега.* — Сагулио вука па његово вргô на се руно. *Март.*

сàгучити, -ӣм сврш. *савити што у гуку, згучити.* — Неко чудо бјеше сагучио и турио под пазухо. *НП Вук.*

сàд м (мн. сáдови) **а.** *земљиште засађено биљкама, дрвећем, поврћем, цвећем (врт, расадник, воћњак, виноград, парк).* — Засадисмо саде винограде. *Јакш. Ђ.* Цвијећем га [вијенац] китих из другог сада. *Наз.* [Треба] да се тргови, садови и гајеви оките уметничким фигурама. *Петр. В.* Вишњеви сатови око куће исечени [су] за ватру. *Кнеж. Л.* **б.** *садница.* — Уранила девојчица да залије витки сад. *Михиз.*

сàд и **сàдā** прил. **1.** *одређује* **а.** *време говорења: у ово време, у овај час.* — Шта ћемо сада? *Змај.* »Сад или никад«, бејаше лозинка Павлиновићевих присталица. *БК 1906.* Отишли су ми другови давно ... а овдје као да и сад њихове ријечи звоне. *Ћоп.* **б.** *најближу, непосредну прошлост: мало пре.* — Не знам куд је нестао; сад је био овдје. *ВУС 1960.* **в.** *у времену прошлости на које се мисли: тада.* — Турци навале на њих и они се сада силно уплаше. *Ред.* **г.** (обично појачано речцом »нā«): *непосредну будућност, сваки час, зачас, одмах.* — Ишао је тешко, дубоко погнут, као да ће се сад нā наћи на земљи. *Цар Е.* Уредио [се], као да ће сад нā по дјевојку. *О-А.* Чекај, ето ме сад; што си зинуо! *Ћоп.* **2.** (удвојено: сад-сад) *казује наизменце понављање радње, места радње или каквог стања у разно време: час-час, једном-други пут, мало-мало.* — Животарили су сад боље сад горе. *Тур.* Окретао се [на постељи] сад на једну сад на другу страну. *Вес.* Сад једна сад друга вирнуле би кроз пенџер. *Бег.* **3.** (у именичкој служби) *с садашњост.* — Сâм сам себе крао дајући будућност за најкраће сада. *Бој.* **4.** разг. **а.** *каткад се употребљава без праве потребе у реченицама којима се изриче недоумица, неодлучност.* — Сад, да ли је баш чаша била прљава или није, то вам писац не уме казати. *Срем.* Сад како било, ствар је била уређена. *Крањч. Стј.* **б.** *служи као прелаз на другу тему у разговору.* — Моја кадо, још ту нема јада, сад ћемо ти горе да кажемо. *НП Вук.*

Изр. сад и сад покр. *још увек.* — Тај је [сач] сад и сад у Спасоја Божова. *Миљ.*

сàдака ж тур. *милостиња.* — Узми три стотине ... дуката и дај као садаку за сиротињу. *Сим.*

сàдāљка ж *садилица (2).* — Таман [написано слово] ... као садаљка за купус. *Вуј.*

сàдањӣ и **сàдашњӣ,** -ā, -ē *који постоји, живи сада, који се односи на време говорења.* — Намеран сам да говорим о садањем стању у Србији. *Марк. Св.* Ова је садања кула подигнута чудним начином. *Шимун.* Они облици које абразија данас ствара зову се рецентни или садашњи облици. *ОГ.*

Изр. садашње време грам. *глаголски облик којим се казују радње или збивања која се догађају у време кад се о њима говори;* прилог времена садашњег, прилог садашњи грам. *облик којим се означује радња или стање што се врши у исто време са радњом онога глагола који се ближе одређује.*

сàдашњица ж *садашње време, време у коме се говори.* — Нека би то југословенско братство ... послужило као пример нашој научној узајамности и у садашњици. *Бел.* Постоје животи и смрти, постоје садашњице и сутрашњице. *Кик.*

сàдашњо̀ст, -ости ж *садашњица.* — Садашњост је атом времена који не траје дуже од једнога тренутка. *Нен. Љ.* Сутрашњица [ће] разорити и планове садашњости. *Јонке.*

сā̀де и **сàдē** прил. песн. *сада.* — Све сам њене мисли испунио саде. *Дуч.* Ухо прислушкује стиховима што их градим саде. *Наз.*

сади́ти, сàдīвām, ијек. садијèвати *несврш. и уч. према саденути, садести и садети.*

сади́јство с (ек.) рус. *сарадња, сарађивање, суделовање.* — Њемачка команда на Балкану, уз садејство италијанских ... трупа ... покушавала је у више наврата да ... разбије главнину партизанских снага. *Марј. Ј.*

сàдејствовати, -вујēм несврш. (ек.) *суделовати, сарађивати.* — Сви одреди имали су да садејствују у отпору. *Поп. Ј.*

сàдек и **сади́ка(р)** прил. покр. *в. сад(а).* — Сад вријеме није четовању, па се садек и не боје Турци. *НП Вук.* Сам' су таде ајзлибановали малко мање нег' садека. *Пол. 1958.*

саделáвати, -èлāвām, ијек. садјелáвати *несврш. и уч. према саделати.*

сàделати, -ām, ијек. сàдјелати, сврш. *израдити, начинити, створити.* — Да буре није, ко б' одагнô паре што се саделаше из омаре. *Радич.* Лице му ... оштро кô да је сјекиром садјелано. *Горд.*

садељáвати, -èљāвām, ијек. садјељáвати *несврш. и уч. према садељати.*

сàдељати, -ām и -љēм, ијек. сàдјељати, сврш. *израдити дељући, издељати.* — Старост је ломна ... И тешко ономе који за младости своје не садеље штаку. *Јакш. Ђ.* Он од љепенке садјеља нешто налик на пол шљема. *Вел.* фиг. Далека времена и магловите прилике настојао је да садеље у правилне стихове и ... строге риме. *Андр. И.*

сàденути, -нём, ијек. сàдјенути, свршн. = садести и садети *метнути, сложити сено, сламу или нешто слично у стог или камару (жито у крстине, дрва у хватове.)* — Тамо су саденута сена ... и стогови сламе. *Ранк.* Сви дани моји на њем [гумну] леже као ... снопље садјевено. *Наз.* Поглед му паде на садевене хватове [дрва]. *Вес.* По мјесечини садјео жито у крстине. *Ћоп.* фиг. *уложити, унети.* — Сву је своју душевност ... садјела у тај смијех. *Том.*

садѐрати, сàдерём свршн. *дерући скинути, згулити, здерати, садрети.* — Баш је гад тај дјечак; ремење с њега да садерем. *Бен.*

сàдести и **сàдети,** -дедём и -денём, ијек. сàдјести и сàдјети, свршн. = саденути.

сáди непром. *најфиније домаће платно.* — Тетка ми се лепо обукла: на њој чиста сади кошуља. *Јакш. Ђ.*

сàдидба ж заст. *сађење. Прав.*

садѝзам, -зма м фр. *наслађивање у мучењу и мрцварењу кога, уживање у туђим патњама; мучење и убиство из похоте (по имену француског маркиза* de Sade). — Има у том разбијању илузије понешто садизма. *Божић.* Због своје суровости и садизма ... од ондашњих [је] интернираца називан џелатом. *Пол. 1958.*

садијѐвати, сàдијевам, ек. садѐвати.

сàдилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који сади. Бак. Реч.*

сàдилица ж **1.** *она која сади. Р-К Реч.* **2.** *направа за сађење, садаљка, садиљка. Деан. Рј.*

сàдиљка ж *садилица (2).* — Сеје [се] крупно семе, нпр. орах, кестен ... спуштањем семена у рупе које су пре тога начињене садиљком. *Тод.*

сàдирање с *гл. им. од садирати.*

сàдирати, -рём *несврш. и уч. према садрети и садријети.*

сàдист(а) м *човек обузет, оптерећен садизмом.* — Оклеветати човјека ... да је садист по рођењу, да је бруталан провалник ... *Крл.* Дошао је за управника ... неурастеник и садиста. *Чол.*

садѝстичан, -чна, -чно и **садѝстичкӣ,** -ā, -ō *у којему има садизма; који је својствен садистима.* — Доживјеше све страхоте крвавих револуција па до садистичних ноћних злочина. *Матош.*

садѝстички прил. *на садистичан начин, као садист(а):* ~ мучити некога.

сàдисткиња ж *жена садист(а).*

сáдити, сàдим несврш. **1.** *стављати у земљу семе, саднице и сл.:* ~ кромпир, ~ бунцеве, ~ грах, ~ воћке. — Одсад ћу само цвеће садити. *Вес.* фиг. Нови људи саде нове мисли. *Војн.* **2.** *намештати, (по)стављати.* — У средини [лађе] јарбол сади. *Наз.*

Изр. ко с ђаволом тикве сади, о главу му се ломе (лупају, разбијају) *в. уз ђаво (изр.).*

сàдје-, ек. саде-.

сàдљив, -а, -о *који има садна (обично о коњу), рањав од седла или самара.* — Војници ... приводе садљиве кобиле да окусе воду. *Лал.*

сàднӣ, -ā, -ō *који се сади или пресађује.* — Осуђене [су] негативне појаве у увозу садног материјала. *Вј. 1960.* Лозни и воћни расадник ... има на продају ... следећи садни материјал: лозне калемове ... *Пол. 1959.*

сàднит, -а, -о *који има садна.* — Опћеној кобили вазда су ребра саднита. *И-Б Рј.*

сáдница ж *у расаднику однегована млада биљка која се пресађује, сађеница, пресадница.* — Он је у срезу имао највише врста винове лозе, крушака и јабука ... и сељаци из читавог краја долазили су к њему за саднице. *Ћос. Д.* Не можемо [се] непосредно користити садницама које је узгојио Мичурин. *НЧ.*

сáдно с *рана од самара или од седла на товарним или јахаћим животињама.* — Пас цијели дан прекаса, па опет садна не добије. *Н. посл. Вук.*

садно предл. с ген. *од дна, одоздо.* — Можете ли знати ... колико је погибло Тураках садно Чева до наврх Једноша? *Њег.* Вика стража садно поља. *Вук Рј.*

сáдња ж *сађење.* — Да видим је ли земља за садњу. *Перк.* За или против садње памука. *Пол. 1957.*

садòвит, -а, -о *који чврсто стоји, који се не може помакнути, непомерљив, стабилан.* — Смучило му се кô да је изио камен садовити. *Матош.*

садомàћин м *онај који се влада као домаћин поред правога домаћина.* — Кокан се као домаћин осетио мало неугодно због понашања свог садомаћина. *Поп. Ј.*

сàдра ж мин. *калцијев сулфат, гипс.* — Било их је [чобаница] видјети ... гдје се истичу на обзорју као споменици од садре. *Шимун.*

садрàна ж *место где се вади садра. Деан. Рј.*

сàдрār, -ара м *онај који израђује предмете од садре, гипсар. Бен. Рј.*

сàдраст, -а, -о *који је попут садре. Деан. Рј.*

сàдрен, -а, -о *који је начињен од садре, гипсан:* ~ фигура, ~ пластика.

сàдрēти, сàдрēм, ијек. сàдријети, свршн. *садерати.* — Глава ме боли као да ми кожу садријеше с тјемена. *Ков. А.*

садржа́ва̄ње с *гл. им. од садржавати.*

садржа́вати, -др̀жа̄вам *несврш. и уч. према садржати.* — Апсолутна монархија садржавала [је] у себи противност. *ОП 1.* Све што је садржавала људска снага у себи, дали смо. *Јак.*

сàдржāј м **1.** *оно што се у нечему налази, чиме је нешто испуњено, садржина.* — За њу је био тај њезин брачни живот без садржаја, празан, пуст. *Ивак.* **2. а.** *суштина, бит, језгра нечега.* — Опрости ... господару, скраћене приче грозан садржај: ... Станиша је Турчин! *Јакш. Ђ.* **б.** *оно што се излаже, описује где; главна мисао, кратак извод неког књижевног или научног дела:* ~ романа, ~ песме. — [Извлачио је] такав закључак не из садржаја његовог говора, већ из начина на који је износио своје мишљење. *Бос. Д.* Спустио [је] на њезин сто цедуљицу слиједећег садржаја ... *Грг.* **3.** *значење, смисао.* — Смјеста је био издиктиран одговор најодлучнијег садржаја. *Крањч. Стј.* Равнодушна пажња иследника ... мери и испитује тежину и садржај сваке речи. *Дав.* **4. а.** фил. *основно, битно у појавама и процесима развитка што одређује њихову суштину.* — Садржај његовог [Бекоиовог] испитивања је филозофске природе. *Петрон.* **б.** лог. *скуп битних обележја нечега како се одражава у свести, схватању.* — Данас некако укочено истискујем садржај свога мишљења. *Ков. А.* Пажња је душевна способност којом се појачава степен ... извесних садржаја свести. *Пед.* **5.** *попис поглавља и чланака неке књиге, казало.*

сàдржājан, -јна, -јно *који обилује садржајем; који има дубок унутрашњи смисао; који се односи на садржај.* — Ствари су око мене дубоко садржајне. *Уј.* Фиђа ... је држао кратак али ... садржајан говор. *Чол.* У садржајном погледу немају великих претензија. *Шов.*

сàдржājно прил. *у садржајном погледу, с обзиром на садржај, по садржају.* — Те [су] песме биле и садржајно врло значајне. *Прод.* Садржајно је тај дијалог типичан. *Матк.*

садржа́јнōст, -ости ж **1.** *својство, одлика, квалитет садржаја.* — Веселиновићев роман Борци ... у реалистичкој [је] садржајности приказа сеоске стварности ... испод Ранковићевог романа. *Глиг.* **2.** *садржај (1).* — Разлике ... нису у питању садржајности, већ ... у каквој ће форми бити дан реалитет. *Лит. 1957.*

сàдржājскӣ, -ā, -ō *који се односи на садржај.* — Он се оградио да не познаје роман ... и не може говорити о његовим садржајским квалитетима. *Пол. 1958.*

садр̀жатељ м *садржилац. Деан. Рј.*

садр̀жати, -жӣм свршн. и несврш. **1.** *имати, обухватати у себи.* — Покрајински говори наши садрже неисцрпно благо снажних и сликовитих речи. *Скерл.* То вриједно дјело садржи обавјештења о кинеској метафизици. *Креш.* **2.** *одржати.* — Рекао па није своје ријечи садржао. *Вук Рј.*

садр̀жилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) мат. *за више бројева онај број који је дељив тим бројевима:* најмањи ~ (најмањи такав број).

сàдржина и **садржи̏на** ж *садржај.* — Мало мјестанце имало [је] своју политику ... којој су ... мали интереси, ситне освете биле главна садржина. *Бег.* [Дјеца су] радознало гледала око себе а прстима опипавала садржину свог замотуљка [при деоби поклона]. *Макс.* Он се знаде често зауставити код те своје дисертације ... и у духу проћи читаву њезину садржину. *Ивак.* За стварање материјалне садржине сталешке државе од извесне [је] важности филозофско назирање на свијет. *Мј. 1936.* Борба за опстанак! То је девиза и садржина живота свих потлачених. *БВ 1909.* Садржина појма геометријске слике јесте ограниченост у равнини. *Лог. 1.*

сàдржинскӣ и **садр̀жӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на садржину.* — Упркос своје садржинске неодређености ... [филм] заслужује пажњу. *Б 1957.*

сàдржӣнски и **садр̀жӣнски** прил. *с обзиром на садржину, по садржини.* — Љубомирови идеали ... садржински немају никакве везе са идеалима из друштвене стварности. *Глиг.*

садр̀житељ м *садржилац.* — Они немају ни исто тло под ногама ни ишта што би могло да представља макар и најмањи заједнички садржитељ. *Дав.*

сàдријети, сàдрēм, ек. сàдрēти.

садр̀овит, -а, -о *садраст, пун садре. Деан. Рј.*

сàдрӯг, -а и **садрӯга̄р,** -ара̄ м = судруг и сударугар *друг у заједничком послу, у заједничкој професији, у истој школи и разреду.* — Писац гаји [поштовање] према витешком козачком атаману и његовим садрузима. *Глиш.* По обору сјеменишта весело се забављају његови садругови. *Тип.* Отац твој садругар беше моје младости. *Ил.*

садрӯжити, сàдрӯжӣм свршн. *скупити у једно, ујединити, здружити.* — Крепости свога рода [јунак] у свом духу све садружи. *Прер.*

~ **се** *повезати се, здружити се.* — Са злим се немој садружити. *Н. посл. Вук.*

садȕкēј и **садȕцēј,** -ćја м хебр. *припадник старојеврејске секте која је признавала само писане законе и није веровала у бесмртност душе, али се у моралном погледу држала строго прописа.* — Римљани су се у Јудеји ослањали на крупне посједнике садукеје. *Пов. 1.* Треба да то због . . . садуцеја пронађе неморалним. *Уј.*

сађȅнӣк, -ика м *врста финијег дувана.* — Набијајући лулу дуваном сађеником, разгледао је уоколо синов рад. *Ћоп.*

сађȅннца ж *садница, пресадница.* — Узбрао сам их [бресквe] са својих сађеница. *Ком.*

сàжāлан, -лна, -лно *сажаљив, жалостив.* — Пријатељи проматраху сажалним оком старца. *Шен.* Сажалан осмејак у очима [му је био]. *Андр. И.*

сажàлителан, -лна, -лно *сажалан.* — Сажалителни изрази њихових доброћудних лица . . . *Мил.*

сàжалити, -ӣм свршс. *осетити жалост према некоме, пожалити некога.* — Иво сажали младића, а . . . догађај га . . . потресе. *Ћоп.*

~ **се а.** *осетити сажаљење, самилост према некоме.* — Чисто ми се сажали кад га видех . . . као неко сироче. *Глиш.* Варвара се сажали над њим [болесником]. *Крањч. Стј.* **б.** *постати жалостан, ожалостити се.* — Умјесто да га то обрадује, он се још више сажали. *Ћоп.*

сàжалица ж *изјава сажаљења, саучешћа, сажалница. Р-К Реч.*

сàжāлнӣк м *онај који кога сажаљева.* — Одговара сажалнику да смрт коси . . . друге и веселије. *Божић.*

сàжāлница ж **1.** *писмена изјава саучешћа.* — Послали су породици [поводом смрти] сажалнице представници и власници листова у Енглеској. *Обз. 1932.* **2.** (у атрибутској служби) *сажална.* — Многима потекоше сузе сажалнице. *Бен.*

сàжāлно прил. *са сажаљењем, сажаљиво.* — Батичић . . . све се некако сажално смијуцкао. *Цар Е.* Свет . . . сажално климао главом. *Марк. М.*

сàжаловати (се), -лујēм (се) свршс. *в. сажалити (се). Р-К Реч.*

сажаљéвање с *гл. им. од сажаљевати.*

сажаљéвати, -жàљēвām *несврш. и уч. према сажалити.*

сажаљење с *осећање жалости (према некоме, према нечијој несрећи).*

сажàљив, -а, -о *који показује, који одражава сажаљење, самилостан, сажалан, жалостив.* — Тај сажаљиви поглед горчи јело. *Шен.* Не успе да сакрије сажаљив осмејак. *Ћос. Д.*

сажàљиво прил. *на сажаљив начин.* — Гледа Јулицу и сажаљиво мисли о њој. *Сек.*

сажàљивōст, -ости ж *особина онога који је сажаљив, сажаљење.* — Прекида [причање] . . . чућењем које . . . одаје нешто мало сажаљивости. *Поп. П.*

сажвáкати, сàжвāчēм и сàжвāћēм и **сажвáтати,** сàжвāћēм свршс. *зубима уситнити и размекшати (храну).* — Времена се има да је [тврду печенку] сажваче. *Чол.* Узмите комадић круха и добро га сажвачите. *ОК.* Није смео гутати сажватану храну: жватао је, извлачио сокове, а сажватано пљувао. *Моск.*

сàжгати, -āм свршс. *сажећи, спалити.* — Куће је непријатељ сажгао, људе поклао. *Донч.*

сàждити, -ӣм свршс. *в. сажећи. Вук Рј.* ~ **се** *запалити се.* — На њему се сажди̏ше хаљине. *НП Херм.*

сàжēт, -а, -о **1.** *трп. прид. од сажети.* **2.** фиг. *укратко изражен, збијен, језгровит, концизан:* ~ стил, ~ дефиниција, ~ израз.

сажéтак, -тка м (мн. ном. сажéци, ген. сàжētākā) *оно што је сажето (састав и сл.). Прав.*

сàжети, сȁжмēм свршс. **1. а.** *стиснути, скупити у мањи обим.* — Његова би се излагања можда могла сажети у једну реченицу. *Лит. 1957.* Сажме одговор само у реч-две. *Пол. 1957.* **б.** *истиснути, избацити.* — Ти ми [Перуне] . . . из душе саже сузе. *Наз.* **2.** *слегнути, смаћи (раменима).* — Рајковић саже раменима и положи писмо на сто. *Цар Е.*

сàжēто прил. *на сажет начин, кратко, језгровито.* — Сажето опише ток догађаја. *Глиг.* Одговарају кратко и сажето. *Пов. 1.*

сàжētōст, -ости ж *особина онога што је сажето:* ~ стила, ~ говора.

сажèћи и **сàжећи,** -ежēм свршс. **а.** *уништити ватром, сагорети, спалити.* — [Рат] ће све уништити и сажећи огњем. *Мар.* Непријатељ [ће] . . . сажећи све што су ту [грађани] подигли и сабрали. *Петр. В.* **б.** *опржити, опалити.* — Грм [је] сунцем сажежен и вјетром растрган. *Радул.*

сажи́вети се, -вӣм се, ијек. сажи́вјети се, свршс. **а.** *навикнути се на заједнички живот с ким, постати саставни део некога или нечега, одомаћити се, спријатељити се.* — Хтео је [субаша] пошто-пото да се сакиви с Црнобарцима. *Вес.* Мали, нечисти, ружни . . . градић . . . био је добар, драг пријатељ мога дјетињства . . . присно се сживјевши с њим. *Козарч.* **б.** *постати присан, зближити се.* — Отац и син се још више сживеше у музици. Један свира, други слуша, а све остало им је туђе. *Сек.* **в.** *ући у најприснije,*

најинтимније односе с ким. — Добио је сина ... са једном младом женом са којом се саживео био, и после венчао. *Сек.*

сажи́вјети се, -вӣм се, ек. сажи́вети се.

саживљáвање с *гл. им. од саживљавати се.*

саживљáвати се, -ивљавам се и **саживљи́вати се,** -ивљујем се *несврш. и уч. према саживети се.*

сажи́жљив, -а, -о *који се да сажећи.* — Пепео сажижљивих тела. *Батут.*

сàжизање с *гл. им. од сажизати.*

сàжизати, -ижем *несврш. и уч. према сажећи.*

сажи́мање с *гл. им. од сажимати*: ~ самогласника, ~ речи.

сажи́мати, сàжӣмам и сàжӣмљем *несврш. и уч. према сажети.*

~ **се** *стезати се.* — Срце му се до бола сажима. *Кош.*

сӣз м тур. *врста источњачке мандолине.* — Циличу и куцају сазови и тамбуре. *Сим.*

сàзвати, -зовем свршс. *позивањем скупити, сабрати већи број људи, позвати на скуп, заказати, одредити (састанак, седницу).* — Сазвали смо све партијце ове болнице. *Дед. В.* Социјалисти су сазвали ... састанак. *Јонке.*

сàзвежђе и **сàзвежђе,** ијек. сàзвијежђе и сàзвјежђе, с астр. *група звезда (названа нарочитим именом).* — Било је и биће звезданих ноћи над касабом, и раскошних сазвежђа и месечине. *Андр. И.* Сазвијежђа с обје стране Млијечне стазе. *Сим.*

сàзвијежђе и **сàзвјежђе,** ек. сàзвежђе и сàзвежђе.

сàзвӯк м = сузвук *звук који се слаже с другим звуком.* — Изазивају допадање ... и хармонични тонови сазвука (они између чијег треперења постоји сличност), док нехармонични тонови изазивају недопадање. *Псих.*

сàзвӯчан, -чна, -чно = сузвучан *који звучи једнако с другим звуком*: ~ глас.

сàзвӯчје с = сузвучје *подударање, складност звукова.* — У решавању проблема о сазвучју тонова сматра и уво важним фактором. *Коњов.* Склада све ове гласове у сазвучје хармонично. *Крл.*

саздáвање с *гл. им. од саздавати (се).*

саздáвати (се), сàздājем (се) *несврш. и уч. према саздати (се).*

сàздатељ м *створитељ, творац.* — Силни се саздатељ свемира сам у себе загледао. *Ботић.* Саздатељу света, теби нека је хвала. *Дед. Ј.*

сàздати, -ām свршс. **а.** *начинити, направити, створити.* — У даљој еволуцији својој неорганска материја из молекула саздала је живу материју. *Ђаја.* Била [је] ... као да је из воска саздана. *Мих.* **б.** *основати, устројити, уредити.* — Политички програм, који није саздан на моралним премисама, нема никаквог прогресивног смисла. *Крл.* Читава импровизација суђења саздана је на глуми, претварању. *Глиг.* **в.** *сазидати.* — Морамо ... пожалити што није зграду саздао из ... солиднијег материјала. *Л 1905.*

~ **се** *начинити се, створити се, настати.* — Тко не руши кућу, сама му се сазда. *Вел.* Моја душа ... се саздала од оног што је обожавала. *Дуч.*

сáзив м **1.** *позив упућен већем броју лица, сазивање*: ~ скупштине. **2.** *заседање (сабора, скупштине).* — Крајем 1837. закључен је редовни сазив [скупштине]. *Јов. С.* Племство није хтјело дати војску без сазива сабора. *ОП 1.*

сази́вање с *гл. им. од сазивати.*

сази́вати, сàзивам и сàзивљем *несврш. и уч. према сазвати.*

сази́вач, -áча м *онај који сазива.* — [У сали] већ беху спремљена седишта и сто ... за сазиваче збора. *Дом.*

сази́вљив, -а, -о *који се може сазвати. Р-К Реч.*

сази́дати, сàзидам и сàзиђем свршс. *подићи зиданем, саградити.* — Цркве [су им] мајсторски сазидане од камена. *Вук.* фиг. Цекинима сазидао [је] своју каријеру. *Крл.*

сазнáвање с *гл. им. од сазнавати.*

сазнáвати, сàзнајем *несврш. и уч. према сазнати.*

сàзнаја ж *сазнање, спознаја.* — Ми [плачемо] ... у сазнаји да смо посљедњи. *Цес. А.*

сàзнајнӣ, -ā, -ō *који се односи на сазнају, сазнање.* — Био је артистички мовенс важнији и сигурнији водич ... од сазнајног. *Марј. М.* И наука и уметност служе богаћењу сазнања човековог, и тешко је рећи која од њих двеју има већи сазнајни значај за човека. *Пед.*

сазнáјнōст, -ости ж *особина онога што је сазнајно.* — Чак и кад тврдимо да је уметност сазнање, ми смо далеко од тога да је у погледу сазнајности сврставамо у исту категорију у којој је и наука. *КН 1959.*

сàзналачкӣ, -ā, -ō *сазнајни.* — Пре сазнавања [филозоф] мора да испита ... сазналачке способности човека, њихов обим и границе. *ПИФ.*

сазнáње с *сазнавање, стицање представе о нечему, спознаја; свест, обавештеност о нечему, упућеност у нешто.* — Од тога сазнања без имена и границе као да је све

оживело, окрилатило и подигло се. *Андр. И.* Уметност није само »појам«, него је и једна специфична реалност која ... је и умјетничко сазнање о свијету. *Зог.*

сàзнати, -ām и -знáдēм сврш. **а.** *добити, стећи обавештење, дознати.* — Ако за двије минуте не сазнам тко је рекао, сви ћете випати. *Фелд.* О њему сам много распитивао, али ни од кога нисам могао ништа да сазнам. *Јак.* **б.** *доћи до сазнања, уверити се.* — Најједном сазна да и везе и смисла има у свему што Момир каже. *Каш.*

~ **се** *прочути се.* — Држе [га] изолирана да се то [да је полудио] не би сазнало. *Јонке.*

сазнàтљив, -а, -о *који се може сазнати, упознати.* — Објективан [је] свет апсолутно сазнатљив. *ПИФ.*

сазòрити, сàзорīм сврш. *сазрети*; фиг. *одрасти.* — Тај [ће] момак, кад сазори потпуним човјеком, другом стазом ударити. *Коз. Ј.*

сазре́ва̄ње, ијек. сазријева̄ње, с *гл. им. од сазревати.*

сазре́вати, сàзрēвām, ијек. сазријевати *несврш. и уч. према сазрети.*

сàзрелōст, -ости ж *особина онога што је сазрело, онога који је сазрео.*

сàзрети, -ēм и -рīм (ек. и ијек.), (р. прид. сàзрео, ијек. и сàзрио, -зрела, -зрело) сврш. **1.** *постати зрео, дозрети, узрети.* — Воће је ипак сазрело. *Сим.* Рано је сазрела [девојка], као јабука ранка. *Моск.* фиг. Мисао ... ће никнути, расцвјетати се и сазрети. *Марј. М.* **2.** фиг. **а.** *доспети до одређене границе или до краја у свом развоју.* — У њој је ... сазрела мисао да је отац невин. *Мих.* Војнички услови [за искрцавање савезника] још нису сазрели. *Дед. В.* **б.** *постићи одређени квалитет, одређени степен развитка, оспособити се.* — Преточи се ново вино у другу бурад, те се тамо развија док не сазри да се може у боце прелити. *Батут.* Он је сазрио у борца. *Р 1946.*

сазријева̄ње, ек. сазре́ва̄ње.

сазријевати, сàзријевām, ек. сазре́вати.

сазу́вати, сàзувām *несврш. и уч. према сазути.*

сàзути, сàзујēм сврш. *скинути, смаћи обућу с ногу, изути.* — Сазула је ципеле. *Ман.*

саѝбија м *в. сахибија.*

саѝгра̄ч, -а́ча м = суиграч *онај који игра с ким.* — Између ових саиграча [у карташкој игри] није било никаквих разлика. *Вин.* Граде комбинације шаљући је [лопту] саиграчу одмах чим је приме. *Пол. 1959.*

саигра̀чица ж = суиграчица *она која игра с ким.* — На дворском балу ... [руски посланик] је морао тражити да буде представљен својој саиграчици. *Јов. С.*

саизво̀лети, -ѝзволīм, ијек. саизво̀љети, сврш. рус. *милостиво дати пристанак на што, одобрити што.* — Хоћете пристати на то, ако мој отац саизволи. *Игњ.*

саизво̀љети, -ѝзволīм, ек. саизво̀лети.

саинвѐстѝтор м *онај што инвестира с ким заједно.* — Саинвеститори би имали право учешћа у једном делу дохотка. *Пол. 1966.*

сàја ж тур. *врста фине црвене чохе.*

сајàли прид. непром. тур. *направљен од саје, чохани.*

сàјалија ж **а.** *в. саја.* **б.** (у атрибутској служби) *сајали.* — Облачи те чохом сајалијом. *Марк. Д.*

са́јам, -јма м **а.** *трговина разном робом и стоком у одређено време године на одређеном месту, праћена обично и разним забавним приредбама и атракцијама, вашар.* — На сајам ... ће се возити у елегантној кочији. *Шен.* Треба ... [да] продамо ждрепца ... на оближњем сајму. *Нед.* **б.** *скуп представника великих трговачких и индустријских домаћих и страних предузећа у унапред одређено време и у одређеном месту ради продаје или куповине према изложеним узорцима*: међународни загребачки (београдски) ~.

сајамни̏на ж *такса која се плаћа за место на сајму.* — Ето прогласио закупник сајамнине да ће сутра нагрнути страни трговци. *Тур.*

са́јамскӣ, -ā, -ō *који се односи на сајам, сајмени*: ~ дан, ~ просторија. *Деан. Рј.*

сàјахати, -јашēм сврш. песн. *в. сјахати.* — Са коња је јунак сајахао. *Радич.*

сàјван м тур. *шатор; кишобран, сунцобран.* — Врх ђевојке сајван разапните, да ђевојци не покисне лице. *НП Вук.*

сàјга ж зоол. *степска антилопа* Saiga tatarica. *Финк.*

саједи́нити (се), -ѐдйнīм (се) сврш. *в. сјединити (се).* — Многи ... би драговољно били оружје дизали и са својом се браћом сајединили. *Ат.* Зраке се ... дотакну, саједине, слију и једним пламеном удуну. *Војн.*

са̏јла и са̀јла ж нем. варв. *гвоздено уже којим се вуче, дуже тежак терет.* — Жичане сајле ... звиждале су. *НИН 1959.*

сàјмār, -ара м *онај који тргује на сајму.* — Добио [сам] од ... кнеза крчкога много новаца, донијели ми га сајмари. *Шен.*

сàјменӣ, -ā, -ō *који се односи на сајам, сајамски.* — Дан за даном искива ножиће за скори сајмени дан у оближњем мјесту. *Пав.*

сàјмѝшнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на сајмиште и сајам.* — Мале хале сајмишта још нису оспособљене ... од тога трпи ниво самих приредби и сајмишни објекти. *Пол. 1958.* **2.** *сајамски.* — Била је сриједа, сајмишни дан. *Донч.*

сàјмѝште с *место где се одржавају сајмови.* — Вагон на сајмишту ... имао је двоја врата. *Фелд.* Трчала [сам] ... на сајмиште ... да се на балванима љуљам. *Петр. В.*

сајмовѝна ж *сајамнина.* — Имао [је] уза се јавне уреднике, заступнике сајмовине. *Том.*

сáјтлик и **сàјтлук** м нем. варв. *в. сатљик.* — Кад су већ сви отишли, он је остао сам са сајтликом ракије у руци. *Кол.* Мајстор ... плати сајтлук ракије па то заједно попију. *Ивак.*

сајýзити, сàјӯзӣм сврш. заст. *спојити, свезати.* — Мучим се да раздвојене списе сајузим у њихове целине. *Мил.*

~ **се** *спојити се, удружити се.* — Ово дана се мислимо сајузити са четом ... попа Жарка. *Јаки. Ђ.*

сáјџија м тур. *занатлија који оправља сатове, часовнике, часовничар*; исп. сација. — Ја имам један сатић ... дао ми га ј' давно мој стари сајџија. *Змај.*

сáјџијин, -а, -о *који припада сајџији.*

сáјџѝјскӣ, -ā, -ō *који се односи на сајџије; који је својствен сајџијама*: ~ дућан.

сàк м тур. **а.** *в. мрежаге. Вук Рј.* **б.** *врста рибарске мреже*; исп. влак (2). *Р-К Реч.*

сàка ж тур. *буре у којем се развози вода.* — Камиони прскалице ... претворени [су] у саке за воду. *Пол. 1950.*

сакàга и **сакàгија** ж тур. *заразна болест копитара, слинавка* malleus. — У ергели појави се ... сакагија ... и зарази велики број коња. *Том.* Говорили [смо] како се лијечи сакагија. *Бан.*

сакàгљив, -а, -о *болестан од сакаг(ија)е. Вук Рј.*

сакàлуд, -а, -о *сулудаст, луцкаст.* — Шта звераш у ме, сакалуди свете? *Змај.*

сакàлуда м покр. *лудак. Вук Рј.*

сакàлудаст, -а, -о *сакалуд. Вук Рј.*

сакàлуша ж мај. арх. *велика, тешка пушка.* — Нека се на те млинове поставе сакалуше. *Нех.*

сàкат, -а, -о тур. **1.** *који нема део руке или ноге или има неко оштећење на њима, богаљаст, кљаст.* — Он са својом сакатом руком полако врши посао. *Ранк.* Сакато је то момче у једну ногу и руку. *Мул.* **2.** фиг. **а.** *оштећен.* — Негде су сакате остале [вјетрењаче] само са по једним крилом. *Чипл.* **б.** *недовршен, непотпун.* — Зато нисам ... повјеровао да би овако изврсна хисторија могла остати крња и саката. *Вел.* **в.** *искварен, лош.* — То је поручивао ... говорећи полагано на свом сакатом турском језику. *Андр. И.*

сàкатити, -ӣм несврш. **1.** *чинити сакатим.* — Рањавали га усијаним гвожђем и сакатили му ноге. *Наз.* Неки су и стварно сакатили рођену децу. *Андр. И.* **2.** фиг. *нарушавати целину чега (некога написа), оштећивати, крњити, кварити.* — »Позор« [часопис] ... му додуше сакати чланке. *Нех.* Цензура је забрањивала и сакатила његова дјела. *Зог.*

сàкато прил. *као сакат; искварено, лоше.* — Ноге ... изнакажене дугим ходом ... сакато набадају. *Андр. И.* Учио [је] и српски и ... једва [је] научио неколико речи, па и то сакато. *Глиш.*

сàкатӧст, -ости ж *стање онога који је сакат.* — фиг. А срце ... моје срце, без сакатости и штака, тјера ме из овог краја. *Јел.*

сакàтуља ж *саката жена. Р-К Реч.*

сакàтуша ж зоол. *несит (птица), пеликан* Onocrotalus. *И-Б Рј.*

сàкаћёње с *гл. им. од сакатити.*

сàкаџија м тур. *онај који у сакама развози и продаје воду.* — Разноликост масе била је проткана великим бројем продаваца ... бозе, лимунаде ... и сакаџијама са топчидерском водом. *Пол. 1950.*

сàкаџѝјскӣ, -ā, -ō *који се односи на сакаџије.* — За њима поштанске чезе па сакаџијске двоколице. *Нуш.*

сàкије ж мн. тур. *направа за наводњавање која се састоји од великог точка са посудама, долап (2). Мин. Лекс.*

сàклет м тур. *заповест.* — Он издаде саклет на чауше. *Вук Рј.*

сакло̀нити, сàклонӣм сврш. *в. склонити.* Изр. боже (ме) саклони, саклони боже, да бог саклони *в. уз бог (изр.).*

сакло̀пити, сàклопӣм сврш. песн. *в. склопити.* — Руке стоје пола саклопљене. *Радич.*

сàкō, -ōа м тал. *кратак мушки капут, горњи део мушког одела.* — Тога сако-капутића и жирарди-шешира сјетила се Ана. *Леск. Ј.* Ни оца ... нисам препознао ... Његово тело у црном сакоу. *Вучо.*

сакò̀вати, сàкујēм сврш. *сковати; оковати.* — Око врата му саковали синџир. *Вујач.* Сакујте га најприје у вериге, баш најтеже што их год имате. *Бог.*

сàкос м грч. *горња одежда православних епископа. Вуј. Лекс.*

сакрај (наглашено сàкрāј) предл. с ген. *в. скрај.* — Од Зачира сакрај Љуботиња. *НП Вук.*

сàкрāлан, -лна, -лно лат. *који се односи на религиозни култ и обреде или на какво светилиште.* — [Из сељачког дома] су се развиле ... све остале форме градских профаних и сакралних градња. *Баб.* Тако су чинили и толики други композитори стварајући безбројна дела са ... сакралном садржином. *Коњов.*

сакрàмен(а)т, -нта м лат. црквен. кат. **1.** *света тајна (крштење, причест и др.).* — Умро је ... без исповиједи и осталих сакрамената. *Мар.* **2.** *посуда нарочитог облика у којој се чува хостија, показница, монстранца.* — Клерик блиједи плаче пред сакраментом светим. *Крл.*

сàкраментāлан, -лна, -лно *који се односи на сакрамен(а)т.* — Он описа у себи сакраменталне тајне. *Божић.*

сакрàмèнтати, -ām несврш. покр. *уништити, смрвити.* — Још се ругаш са мном! ... Је ли лупежу! Сакраментат ћу те одмах ту на мјесту. *Пол. 1959.*

сакрàментскӣ, -ā, -ō *који се односи на сакраменте.*

сакрàментски прил. фиг. *силно, беспоштедно, оштро, жестоко.* — Кажу, неко га [је], не знам, тамо у неким новинама, сакраментски извоштио. *Срем.* Сакраментски [је] смрдјело. *Божић.*

сакрȉвалӣште с *место где је нешто сакривено.* — Готово сваки дан — сад из којег мрачног кута на тавану, сад из каква друга сакривалишта — износе различите предмете. *Наз.*

сакрȉвāљка ж *игра сакривања.* — И довикују му познати позив из сакриваљке. *Бег.*

сакрȉвāње с *гл. им. од сакривати (се).*

сакрȉвати (се), сàкрȉвāм (се) *несврш. и уч. према сакрити (се).*

сàкривац, -ивца м *в. сукривац.* — Суђење [је било] убицама Михаиловим и њиховим сакривцима. *Јов. С.*

сакрȉвāч, -ача м *онај који сакрива што.* — Сакривач пламена увијек је гледао преко рамена на Валека. *Хорв.*

Изр. игра(ње) сакривача *игра у којој један играч тражи остале који се сакривају, жмира, жмура.* — фиг. Сутра сам одлучио ријешити тај чвор и обуставити играње сакривача. *Новак.*

сакрȉвенӧст, -ости ж *особина, стање онога што је сакривено. Р-К Реч.*

сакрȉвити, сàкрȉвīм сврш. *в. скривити.* — Је ли друго штогод сакривио до што свога иште папагала? *Њег.* Њезине велике лијепе очи мотре и питају: Што сам ти сакривила, зар сам то од тебе заслужила. *Коз. Ј.*

сакрȉлēгӣј, -ија и **сакрȉлēгијум** м лат. *светогрђе.* — Нема ... повреде мира, нема сакрилегија. *Нех.* Има овде одељака који ће многима изгледати као најбезочнији сакрилегијум. *Богдан.*

сакрȉлити, сàкрȉлīм сврш. *крилима заклонити, закрилити, заштитити.* — Боже ... сачувај и сакрили и душманина. *Ад.*

сакрȉстāн, -āна м *црквењак.* — Буцмасти сакристан прокрчио је пут кроз ... мноштво. *Божић.*

сакрȉстија ж лат. црквен. *просторија у цркви где се држе ствари потребне за службу божју и где се свештеници преоблаче.* — Гледале су према вратима сакристије очекујући да ће поп ... погледати по цркви. *Кал.* Жупник улази у сакристију за вечерњу молитву. *Сек.*

сакрист̏ијāн, -āна м покр. *в. сакристан.* — Нити наш сакристијан свеце у цркви пе ... излипша овако фино и лијепо! *Ков. А.*

сакрист̏ијāнка ж **а.** *сакристијанова жена. Бен. Рј.* **б.** *она која послужује у сакристији. И.*

сакрист̏ијāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на сакристију и на сакристијане.*

сакрȉстӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на сакристију.* — Лулу ... вадијаше из устију често тек на сакристијским вратима. *Матош.*

сàкрити, сàкријēм (аор. сàкрих, 2. и 3. л. сàкрӣ; трп. прид. сакрȉвен, -ènа, -ènо и сàкрīт) сврш. **1. а.** *ставити на место непознато другима, склонити од погледа других, учинити невидљивим.* — Сакри ме! Не издај ме! *Бег.* Другови нису смели говорити где су у кући сакрили брашно. *Макс.* Сакри лице у склопљене дланове. *Јонке.* **б.** *не допустити да се нешто види, примети, покаже (о осећању, душевном стању).* — Поцрвенио сам и покушао сакрити забуну. *Козарч.* Мук сакрио патњу. *Стан.* **2.** *сачувати у тајности, затајити.* — Наговорила [је] оца да сакрије страшну вијест од невјесте. *Крањч. Стј.* Уметник треба да уме сакрити од нас како је своје дело радио. *Нед.*

~ се 1. *наћи себи тајно склониште, склонити се пред другима.* — Сакрију се гором листопадном. *НПХ.* фиг. Нелагоднст, која је плазила по Посиловићу попут изгладњеле стјенице сакри се у рубље. *Сим.* **2.** *постати неприметљив, ишчезнути из видног поља; заклонити се иза нечега.* — Сунце се сакрило за стену. *Јанк.* фиг. Сакрио се за псеудоним. *Марј. М.*

Изр. може се (могу се) сакрити пред ким (чим) *каже се кад се жели истаћи велика предност онога с ким се пореди.* —

Ти си сјајан ... нека се сви сакрију пред тобом. *Козарч.*

сакрѝштан, -ана м покр. *в. сакристан.* — Дао га је дозвати по ... сакриштану. *Божић.*

сàкров м покр. *скровито место.* — Телали ... заурлаше по ... Стамболу: »Цар је руски негдје у сакрову у нашему граду великоме.« *Њег.*

сакрòвнт, -а, -о *в. скровит.* — Па ће наћеш мјеста и прилике, заклонито и још сакровито, ту погуби моју јадну љубу. *НП Вук.*

сакрòјитн, сàкројӣм сврш. песн. *скројити.* — Ти се опет жени, господаре ... не би ли ми кћери подгојио и било им рухо сакројио. *НПХ.*

сакросàнктан, -тна, -тно лат. *свет, неповредив.* — Материна смрт унијела је у мене клицу сумње према очевој досада сакросанктној исправности. *Козарч.*

сакросàнктнōст, -ости ж *особина, стање онога који је сакросанктан.*

сакрýшити, сàкрӯшӣм сврш. *скрушити, скрхати, здробити.* — С девером се игра, прстен изгубила, бурму сакрушила. *НП Вук.*

~ **се** фиг. *осетити се жалостан, утучен због учињеног дела, покајати се.* — А Јуда спазив да га вара машта сакруши се. *В 1885.*

сакрхатн, -ӑм сврш. песн. *в. скрхати.* — Али и сад Срби одољеше и крваво Турке сакрхаше. *Радич.*

сàкршити, -ӣм сврш. песн. *в. скршити.* — Ти саломи златно седло и сакрши бисер-узду. *НПХ.*

сàксија ж тур. **1.** *земљани лонац за гајење цвећа.* — Прије сна заливала драгољубе у жућкастим ... саксијама. *Сим.* **2.** *пёка*[2]*, црепуља; тегла.* — Ено један насред сокака са саксијом и посуђем кахве. *Мул.*

саксијѐтина ж *аугм. и пеј. од саксија.*

сàксијица ж *дем. и хип. од саксија.*

саксòфōн, -она и **сàксофōн** м *лимени дувачки инструменат у џез-оркестру.*

сàктисати, -ишēм сврш. тур. *сломити, скршити.* — Када Марко сактиса оружје, онда трже дивит од појаса. *НП Вук.*

сàктӯх м нем. варв. *џепна марамица.* — То је сактух згужван, а не писмо! *Крл.*

сàкуп м *в. скуп.* — Сакуп овај на зло не приличи, но на радост и на вјечну дику цијелога рода ришћанскога. *Њег.* Само катkад дигне вјеће, оком махне, сакуп пријеће. *Прер.*

сàкупити, -ӣм сврш. *скупити, прикупити.* — Па је силну сакупио војску. *НП Вук.* Сакупи снагу и баци поглед на ... трофеје. *Андр. И.*

~ **се** *скупити се.* — Иво гледа, а око њега сакупила се и остала чељад. *Тип.* Лежао би [пас] поваздан сакупљен на свом лежају индиферентан и туробан. *Бег.* Око ... пећи ... сакупили се реконвалесценти. *Вас.*

сакýпљање с *гл. им. од сакупљати (се).*

сакýпљати (се), сàкӯпљӑм (се) *несврш. и уч. према сакупити (се).*

сакýпљāч, -ача м *онај који нешто сакупља, скупљач.* — Упушта се у разматрања тих платна и као прави сакупљач старина. *Крл.* Сакупљачи који немају одобрење Завода неће смети да сакупљају корен од линцуре. *Пол. 1959.*

сакýпљāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на сакупљаче:* ~ група.

сàкупно прил. *в. скупно.* — Када бјесмо оно у Русији, сви смо једном сакупно отишли код његова двора великога. *Њег.*

сàл прил. *в. салт (2).* — Сећаш ли се ... какав ти је џумбус начинила кад смо конопљу киселили? Сал што те није ошамарила. *Рад. Д.*

сàла ж нем. *велика дворана:* концертна ~, плесна ~, операциона ~, ~ за јело.

салабѐрисати, -ишēм сврш. тур. *све однети, слистити, уништити.* — Велика њива у Лазу не роди, сасвим омане: ја л' је спрљи слана у невреме, ја л' је нека анатема салаберише. *Рад. Д.*

салàбука ж *невреме, мећава.* — Онда надовеже скукуреним укућанима: »Нећеш преживит ову салабуку«. *Божић.*

сàлав, -а, -о *који је сав у салу.* — Овај би зурио у њега својим салавим очицама, усађеним у црвено лице. *Шег.*

салàват м тур. *позив на молитву.* — На витkој се мунари зачује мујезинов танахни глас, заучи салават. *Мул.*

сàлажēње с *гл. им. од салазити.*

сàлазак, -аска м *в. силазак.* — При саласку чувар ... зажегао зубљу. *Павл.*

сàлазити, -ӣм несврш. *в. силазити.* — Повјереник салази низа степенице. *Кал.*

салàксија ж *врста јаког и слатког вина.* — Попио је салаксије ... петнаест чаша. *Змај.*

салáма ж тал. *врста густо набијене и осушене кобасице од одабраног свињског, говеђег и др. меса са особитим зачинима.*

саламàлић покр. само у изразу: ни у ~ *никако да попусти.* — Опет га станем световати ... да ћути, али он ни у саламалић. *Шапч.*

саламàндар, -дра и **саламàндер** м грч. зоол. *даждевњак.*

салàмата ж рус. *овсена крупица пржена на уљу или на масти.* — У његовим [атамановим] рукама били су новци ... сав житак, саламата, каша. *Глиш.*

салáмати (се), сàлāмām (се) *несврш. и уч. према саломити (се).* — Рад на акорд ... салама живот ... радника. *Лапч.*

саламѐнтати, -ām сврш. *заокупити са свих страна, наговорити, обрлатити.* — Саламентао Симеун Гвозду, а тко ће злату одољети. *Сим.*

салáмет м тур. *в. селамет.* — Потурчи се, море, потурчи, пак ће ти бог дати саламет. *Мажс. М.* Човјеку тежаку узалудно [је] радити, и одирати се кад нема среће ни саламета. *Ћоп.*

салàмōнскӣ, -ā, -ō *солдмōнскӣ.*

салàмōнски прил. *солдмōнски.*

салàмура ж тал. *слана вода с различитим зачинима у којој се држи месо пре сушења, расо(л).* — Одвајкада се ... признаје важност сољењу меса, саламури и сушењу. *Батут.* Шунке сам ставио у слану саламуру. *Јонке.*

салàмӯпскӣ, -ā, -ō *солдмōнскӣ.*

салàмӯнски прил. *солдмōнски.* — То ће се већ видјети! — извуче се он саламунски. *Бег.*

салàндāр, -ára м грч. *награда калуђерима за молитве мртвима између Ускрса и Спасовдана.* — Плаћате саландаре и парастосе за мртве. *Мат.*

салàнџāк, -áка м тур. *љуљашка.* — Па од гране саланџаке гради. *НПХ.*

сàласт, -а, -о *који има сала.* — Окопнила као снијег у прољеће, остала саласта мјешина. *Сим.*

сала́та и **салàта** ж тал. **1. а.** *назив за више биљних подврста из пор. главочика које се, пресне и зачињене уљем, сирћетом и сољу, једу уз нека јела:* главичаста ~, кудрава ~, талијанска ~, шумска ~ и сл. **б.** *јело, кувано или пресно припремљено на сличан начин:* ~ од кромпира, ~ од краставаца. **2.** фиг. *књига која је од превелике употребе раскупусана, развезана.*

Изр. руска ~ *хладно пикантно јело које се састоји од на комадиће изрезаног поврћа, зелени, тврдих јаја, шунке и сл., зачињено и преливено мајонезом.*

салàтāр, -ára м *онај који радо и много једе салате. Р-К Реч.*

салàтара ж **1.** *чинија, здела за салату.* **2.** *она која радо и много једе салате. Р-К Реч.*

салатàрица ж *жена која продаје салату.* — Салатарица мирно завиче у празну улицу и у топли град: Салате, жене! *Војн.*

сàлатаст, -а, -о *који је попут салате;* исп. салата (2). — Учио [је] из старих салатастих ... књига. *Петр. В.*

салàука и **салàуковина** ж тур. *олуја, невреме, мећава.* — Куда сте кренули? ... Не видите ли да ће ударити салаука! *Мат.* Разбјешњела се ... салаука. *Бен.* Напољу се сучели с мраком и салауковином. *Куш.*

сàлāш, -а и **сàлāш,** -áша м мац. *пољско имање изван села с кућом и економским зградама.* — Узрела је пшеница, стогови се слажу, све је хитро, живо, вредно на мирном салашу. *Јакш. М.* По шумама, салашима и мајурима пландује сита стока. *Кос.*

салàшār, -ára м *онај који живи и ради на салашу.* — Ту ти ври од салашара, наполичара, препродаваца. *Сек.*

салàшāрка ж *жена салашар.* — Зачудих се одвећ белом лицу младе салашарке. *Пол. 1958.*

салàшāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на салашаре.* — Једно салашарско дериште узело гранчицу па једнако њоме бику под нос. *Сек.*

салàшић м *дем. од салаш.*

сàлāшкӣ и **сàлāшкӣ,** -ā, -ō *који се односи на салаше.* — Око ње су се сви салашки момци мотали и тукли. *Поп. Ј.*

сâлва ж фр. *почасна паљба из пушака или топова, плотун.* — Топовске салве са врха Сустјепана огласиле су да је наш нови ратни брод ... добио име под којим ће одсад стално пловити. *Пол. 1958.* фиг. Кола [су] ... праћена салвама најодушевљенијих поклика. *Цар Е.*

салвàрзāн, -áна м лат. фарм. *лек против сифилиса, маларије и неких тропских болести.* — Мјесец дана прије њихова доласка припремали [су] дезинфекциона средства и салварзане. *Кик.*

сàлвēт, -éта м и **салвéта** ж тал. *убрус који се при јелу употребљава за брисање руку и уста.*

салди́рање с *гл. им. од салдирати.*

салди́рати, сàлдӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити, извести, изводити салдо.* — Знало се гдје ... су саддирани рачуни. *Крл.*

сàлдо м тал. *разлика између износа прихода и расхода, активе и пасиве; подмирење рачуна, обрачун, стање благајне.* — Своје прве обрисе добио је салдо тог рачуна још ... када је кир-Славуј као шегрт износио пред дућане мангале. *Вучо.*

Изр. салдо-конто *рачун изравнавања.*

сàлдумити, -ӣм несврш. *пребацивати на другу страну.* — У своме дому [их] заклања. А не може ли? ... Ено Дунава! Он их на ону страну салдуми. *Јакш. Ђ.*

салèбџија м тур. *онај који прави и продаје салеп.* — Салебџија [је] ... викао у тачним временским интервалима: Врућ сааалеп! *Пол. 1959.*

салèбџѝница ж *радња у којој се прави и продаје салеп.*

салéвање, ијек. салијèвање, с *гл. им. од салевати (се).*

салéвати (се), сàлēвām (се), ијек. салијèвати (се) *несврш. и уч. према салити (се).*

салèдити (се), сàледѝм (се) сврш. *в. следити (се).* — Клечи ... човјек ... глава му покривена кабаницом, а њени скути натрпани салеђеним снијегом. *Тип.*

сàлеп м тур. **1.** бот. *в. кађун(ак).* *Сим. Реч.* **2.** *топло, заслађено слузаво пиће које се прави од гомоља истоимене биљке.* — Ту се ... продају ... сабахзорски салепи и врући симити. *Андр. И.* Лети боза, зими салеп. *Пол. 1959.*

салèпчија м *салебџија.* — Свану ... Салепчија се чује: »Врућо, тазе«! *Шант.*

салèпчѝница ж *салебџиница.* — Свакога јутра искупило би се нас повише пред салепчиницу. *Шант.*

сàлер м нем. варв. *ужар.* — Индустријска кланица ... расписује конкурс за ... салера висококвалифицираног. *Пол. 1957.*

сàлерскӣ, -ā, -ō *који се односи на салере, ужарски:* ~ занат.

салéтање, ијек. салијèтање, с *гл. им. од салетати.*

салéтати, сàлēћēм, ијек. салијèтати *несврш. и уч. према салетети.*

салèтети, -тӣм и сàлетӣм, ијек. салèтјети, сврш. **1. а.** (кога) *заокупити, напасти кога, навалити, насрнути на кога.* — Салетјеле [би] кадшто варошке кмете и снахе као вук јањад. *Шен.* Пси салетеше јадника са свију страна, а он се само обрће. *Ранк.* **б.** *навалити, заокупити речима, молбама кога (да нешто учини).* — Синчић му Мустафа салети га да га пошаље у руждију. *Мул.* Мене дружина ... салетјела да је не остављам. *Буд.* **в.** *прискочити, дотрчати.* — Док се они издвојише, на чистину салетеше остали да их раздвајају. *Вукић.* **г.** фиг. *обузети, спопасти (сан, мисао и сл.).* — Молила је слатко и срдачно и опет уснула, те је нови сни салетјеше. *Кум.* Опет [га] салетјеше тужне мисли. *Шимун.* **2.** *слетети.* — Салеђеше [два гаврана] у богату Мачву. *НП Вук.*

~ **се** *скупити се, стрчати се са свих страна.* — Читаво се село салетило ... слави се свадба. *Кор.*

салèтјети, -тӣм и сàлетӣм, ек. салèтети.

салèтљив, -а, -о *који сале̏ће, заокупља, навалъује питањима, молбама и сл.* — Време је да се умијете и да пишете — рече салетљиви Захар. *Глиш.*

сáлив м *одливак, мулажа.* *Деан. Рј.*

салúвати, сàлӣвām несврш. *в. салевати.*

салијèвање, ек. салéвање.

салијèвати (се), сàлијевām (се), ек. салéвати се.

салијèтање, ек. салéтање.

салијèтати, сàлијећēм, ек. салéтати.

сàлик м необ. *слика.* — Усред двора ... висио је у чистоме злату један салик. *Јакш. Ђ.*

салúна ж лат. *солана; рудник соли.* — Најпознатије су то »салине« које посјећује на годину до 50.000 пролазника. *Андр. Н.*

салúнац, -нца м (об. у мн.) *један од два доња дела саоница који је с предње стране повијен увис и који клизи по снегу.* — Мата узе тек тад тесати салинац за саонице. *Глиш.* Салинци су под саоницама цвилили по тврдом утртом саоніку. *Бен.*

салинѝтēт, -éта м лат. *постотак густоће соли у чему, слаиост.* — Салинитет опада са температуром. *Петр. М.*

салúтак, -тка (мн. -йци, ген. сàлӣтāкā) м *оно што је саливено. Р-К Реч.*

сàлити, сàлијēм (аор. сàлих, сàлӣ; р. прид. сàлио, сàлӣла, -ло; трп. прид. салúвен, -èна, -èно и сàлӣт) сврш. **1.** *излити течност у нешто.* — Све сам сузе у јастук салила. *НПХ.* У тили час сали у се седам купица ракије. *Мат.* **2.** фиг. **а.** *прелити, претопити у нешто.* — Хтио је да у стихове салије своју цијелу исповијест. *Нех.* **б.** *спојити, здружити с чим у једну целину.* — Он [је] води, саливен у једној вољи ... с њоме. *Војн.* **3.** *лијући начинити од чега растопљеног какав лик, нешто друго, излити (3).* — Красна ли витеза, красна ли коња, као да си их салио од челика. *Шен.* Од свега ... сакупљеног воска салију једну свећу. *Ђорђ.*

~ **се 1.** *сакупити се слевајући се.* — фиг. Ловри се сали двострука туга на срце. *Мул.* **2.** *прелити се, претопити се, претворити се у што.* — Салила се несавршена моја повијест у вреднији споменик. *Рад. А.*

Изр. као саливен (стас, капут и сл.) *без мане, савршен.* — Све на њему бијаше као саливено. *Кол.*

сàлитра ж тал. хем. *соли азотне киселине с лаким металима (употребљава се за вештачко ђубриво, у фабрикацији стакла и експлозива):* калијева ~ *калијев нитрат,* чилска ~ *натријев нитрат,* норвешка ~ *калцијев нитрат.*

салитрàна ж *место где се прави салитра.* — Власник салитрана ... није жалио трошка за одгој свог дјетета. *Десн.*

са̀литрен, -а, -о *који се односи на салитру, који садржи салитре*: ~ прах, ~ рудник.

салѝцӣл, -ила м лат. фарм. *бели кристални прах који спречава врење и труљење; органско једињење које се употребљава за снижавање температуре, за дезинфекцију и у друге сврхе.* — Пропишу неком салицил да се презноји. *Чол.*

салѝцӣлнӣ, -ā, -ō у изразу: ~ киселина *салицил.* — Салицилна киселина . . . употребљава се као дезинфекционо средство. *ОК.*

са̀лӣц, -и̏ца м и **са̀лӣц** ж тал. *камени под.* — Преуредио је и оправио [за њу] и окрњене скалине . . . излизану салиц у тријему. *Бег.*

са̑лма ж тал. *мера за површину земље.* — Хтио [је] да јој опљачка њено жито, плаћајући јој . . . мање по салми. *Франг.*

са̀лма ж тур. *врста старинског оружја с металном куглом на ланцу или каишу.* — С једне стране салма од пиринце, с друге стране од злата гадара. *НП Вук.*

са̀лмијак м лат. *амонијаков хлорид (употребљава се за заваривање, за фабрикацију боја и као лек), нишадор.* — Под нос се [код несвијести] стављају амонијак или салмијак. *НЧ.*

салмони̏де ж мн. *врста риба врло укусна меса којима као типични представници припадају пастрве и младице. Свезн.*

салмо̀нӣднӣ, -ā, -ō *у којој живе рибе салмониде (о води).* — Неке од ових [риба] грабљивица су становници . . . висинских (салмонидних) вода. *Пол. 1958.*

са̀ло с **1.** *масне наслаге у телу човека и неких животиња (нпр. у трбушној дупљи свиња).* — Причаће једна другој колико је која добила од заклана свинчета масти, и чварака, и сала. *Срем.* Стоји [жена] крупна, дебела, с јастуцима сала по лицу, рукама, ногама. *Кал.* **2.** покр. *свињска маст. Вук Рј.* **3.** *средина бундеве, пикве.* — Тиква водена, пошто се осуши, пробуши се одозго и извади се из ње сјеме и сало. *Вук Рј.*

Изр. живети од туђега сала *живети на туђ рачун.*

сало̀вит, -а, -о *који је пун сала.* — Црне као чађа очи лежале су јој сад у пријевојима саловите стење. *Божић.*

са̀ло̄вница ж анат. *лојна жлезда* sebacea. *Р-К Реч.*

сало̀врат, -а, -о *који је саловита врата.* — Прошли су кроз . . . врата ракијашнице, гдје се помолила . . . саловрата тиква с лулом и шубаром. *Крл.*

сало̀главац, -а̄вца м *човек којему је глава у самом салу.* — Његови прави војсковође седили су у контоару, а салоглавац Луј XVIII био му је главом политичком. *КР 1924.* Стрепи салоглавац! Досмрдјело му! *Гор.*

сало̀жити, са̀ложӣм сврш. песн. *в. сложити.* — Скочи горе, жарено сунашце, не би л' дуље ја код мајке била, не би л' више руха саложила. *НПХ.*

са̀лом м *в. слом.* — Сва та језера налазе се у великим котлинама које су већином постале саломом. *Дед. Ј.*

сало̀мити, са̀ломӣм сврш. *в. сломити.* — И погоди Вида Жеравицу, саломи му ногу у кољену. *НП Вук.* Цар је мене опремио да саломим свима крила. *Баш.* Олуја грање саломила. *Креш.* Место да нас она [несрећа] саломи, свладаћемо ми њу. *Нед.*

~ **се** *в. сломити се.* — Цркла тиква, па се саморила, сила била, па се саломила. *Март.* Човек . . . ће се саломити као млада шибљика. *Левт.*

са̀ло̄н, -о́на м фр. **1. а.** *соба за примање (гостију), обично с намештајем и специјалним стиловима.* — Лијево [је] салон за примање у тешком дамасту са скупоцјеним наслоњачима . . . кавине боје. *Крл.* **б.** *заједничка просторија у хотелу, на пароброду, (где се обедује, седи и сл.).* — Иза благовалишних салона растворила се лијепа сала. *Леск. Ј.* После десет минута сиђем у салон где се ручава. *Нен. Љ.* **2. а.** *дворана или просторија за излагање и продају уметничких и модних производа*: ~ графике, ~ одеће, ~ обуће. — Један његов женски портрет изложен [је] на јесењем салону београдских уметника. *Пол. 1958.* Нећу своје слике однијети у салон. *Шов.* **б.** *радња у којој се пружају фризерске, кројачке и друге услуге.* — [То је] врло добра радња. Први салон у вароши. *Поп. Ј.* Велику муку комуналцима задају салони за чишћење обуће. *Пол. 1958.* **3.** *литерарно-уметнички кружок у буржоаским земљама (обично затвореног типа).* — Готово сви тадашњи велики европски писци . . . налазили су моћне заштитнике . . . допирући све до књижевних салона. *Комб.*

Изр. салон-вагон *вагон у којем се у једној половини налазе купеи, а у другој заједничка просторија за путнике.*

сало́нац, -нца м ир. *онај који се много креће по салонима.* — Задиже се претјераним . . . одушевљењем градскога салонца. *Божић.*

салонизи́рати се, -изи̏рām се и **сало̀низовати се,** -изујēм се сврш. и несврш. *стећи, стицати углађеност, оплеменити се, оплемењивати се.* — Језик, развијајући се, прилагођује се новим условима живота . . . »салонизује се«. *Скерл.*

сало̀нӣт, -и́та м *производ смесе од азбестних влаканаца и цемента, који има широку употребу у грађевинарству.*

са̀лō̃нка ж (обично у мн.) *ципела за свечане прилике.* — Зажелео је да још једном види ципеле. Биле су то мало ношене салонке. *Пол. 1957.*

салṑнрок м нем. варв. *свечани лагани капут до колена.* — Тко би могао да дематеријализира тај црни салонрок. *Крл.*

са̀лō̃нскӣ, -ā̄, -ō̃ *који се односи на салон, отмен:* ~ дама, ~ капут, ~ одело.

са̀лотō̃к м мед. *стварање перути на глави, претерано лучење масти лојних жлезда што изазива опадање косе* seborrhea. *Деан. Рј.*

са̀лоча ж тал. покр. *соба за примање, салон (1).* — Салоча [је] у средини из које се улази у друге просторије. *Баб.*

са̀лпа ж зоол. *врста морске рибе са златножутим пругама по телу, укусна и масна меса* Box, Salpa maxima. *Деан. Рј.*

са̀лт тур. **1.** непром. прид. *сам самцит.* — Салт самшести био осавнуо. *НП Вук.* **2.** прил. *само, једино;* исп. сал. — Обе млађе ништа не говоре, салт говори вила најстарија. *Вук Рј.*

са̀лта ж тур. *врста кратког капута.* — Спусти поред њега чохане ... чакшире, антерију ... и широку салту. *Ћор.* Убрзо она се појави; на њој плава, везена салта. *Радул.*

салта̀нет м тур. *сјај, раскош, помпа, величанственост; луксуз.* — Па да видиш тамо салтанета, да се научиш шта тамо наши људи раде. *О-А.*

са̀лтаџија м тур. *возач који вози само људе (а не робу или пртљаг).* *Вук Рј.*

са̀лте прил. *в. салт (2).* — Мехмед диже дибу са кочије, а то једна салте цура сама. *НП Рј. А.*

са̀лтијер, -ѐра и **са̀лтӣр,** -ӣра м *в. псалтир.* — У руку му књиге салтијера. *НП Вук.*

са̀лто м тал. *скок.* — Као једноручни салто: ухватимо обје руке противника, бацимо се у високи салто. *Рв.*

салтомортáле, -ла (и непром.) м тал. **1.** *скок при коме се скакач у ваздуху преврне преко главе, »смртоносни скок«.* — Скакало се с висине ... изводио салтомортале с тараба. *Вучо.* **2.** фиг. **а.** *очајнички корак.* **б.** *судбоносан преокрет у сасвим супротном правцу.* — Онда се може само једним салтомортале доћи до живота и до свијести. *Баз.*

салтомо̀ртáлски прил. *на начин салтомортала, као у салтоморталу.* — До дућана Мана кујунџије ... у који је мајстор-Мане онако вешто, салтомортални, ускакао, био је дућан алвације Анета. *Срем.*

салубрѝтēт, -ēта м лат. **а.** *здравствено стање.* **б.** *погодност (нпр. климе), лековитост. Свезн.*

са̀лӯн, -ӯна м покр. *в. салон (1).* — Спузли смо се низа скале ... у салун ... на првоме спрату. *Војн.*

са̀лӯт, -ӯта м фр. *поздрав почасном паљбом.* — Два ... разарача ратне морнарице УАР ... дали су топовским салвама опроштајни салут председнику Титу и затим се одвојили. *Б 1958.*

салӯтак, -тка м покр. *комад камена, шљунка.* — Опет долети салутак те га ... погоди у руку. *Вел.*

салутӣрање с *гл. им. од салутирати.*

салутӣрати, -ӯтӣрām сврш. и несврш. нем. **1.** *поздравити, поздрављати на војнички начин, дотакнувши се десном руком капе.* — Храбро је салутирао да су патронташе све зазвучале од ударца. *Крл.* Жандар ... залупи петом о пету ... салутира и оде. *Срем.* **2.** *ода(ва)ти почаст паљбом из топова;* исп. салут. — Свака му лађа салутира. *Нен. Љ.*

салфалáда ж *в. сафалада.*

салфéта ж фр. *в. салвета.* — Један наоштрио нож о тањир, а други везује чврсто око врата салфету. *Срем.*

сáлце, -а и -ета с *дем. од сало.*

са̀лцштангл м и **са̀лцштангла** ж нем. варв. *врста сланог пецива.* — Перуша неког ... кућевласника ... с носом као салцштангл. *Крл.*

са̀љӯди, -ӯдӣ м мн. *савременици.* — Људи, опијени ... знањем [иду за тим] да би што већма распростр ли своју власт ... над својим сапудима. *Цар М.*

сâм, сáма, сáмо **I.** *заменица сваког лица (уз именице и личне заменице) служи за истицање и означава* **1. а.** *лице које самостално, без помоћи или мешања других суделује у радњи, од кога потиче радња; он (ја, ти) лично (каткад појачано инстр. »главом«).* — Јави цијели догађај везиру ... молећи га ... да што прије сам главом стигне на Орлово-поље. *Том.* Шта би рекли моји, шта пријатељи, шта напосљетку и поглавито ти сам. *Лаз. Л.* **б.** *оно што је главно, најважније као извор и носилац радње.* — И сама се земља буни и вели: шта сисате толико из мене. *Вел.* Он је ... говорио ... топло, из самога срца. *Чол.* **в.** *радњу која се врши несвесно, механички, изазвану унутрашњим разлозима; без ичије помоћи, само од себе, ничим споља неподстакнуто.* — То неће никнути само од себе. *Чипл.* Увијек се мора тежити за побједом ... а не чекати да она ... сама падне у крило. *Тен.* **г.** *важност, значај, углед, високи положај каквог лица: чак и, дапаче.* — Милун ... прети ... да ће тужити ...

капетана самом министру. *Глиш.* Има у ћесаровини: Талијана и Нијемаца, од којијех је и сами ћесар. *Мат.* **2. а.** *почетак радње (уз именице које значе време или оно што се у времену збива)*: *баш, управо.* — Већ од самога првог трена као да је показивао знакове ... љубави за љепотом. *Креш.* Шта је имао да јој каже, казао јој је јутрос пред сами полазак на венчање. *Срем.* **б.** *тачан простор на коме се нешто налази, докле се што пружа, докле се стигло и сл.* — У њих, осим двадесет чифлука, онако селиште уза саму варош. *Мул.* Шиљаста ... капа ... покривала му чело до самих обрвица. *В 1885.* Продру у само Ваљево. *Нен. М.* **II.** прид. **1. а.** *одвојен од других, без икога другога, усамљен (често појачано изведеницама од исте речи: самцат, самцит).* — Отишли су, студент остаде и осјети се сам. *Вил.* Блажено једро, само у даљини. *Мас.* Шта ћу сад и како ћу насред друма сам самцат? *Рад. Д.* **б.** *који је без породице, без рођака, без блиских.* — Па такав сам ти и сам, сам без икога свога. *Михољ.* Једне вечери ју је затекао ... саму самохрану, у врућици. *Петр. В.* **2.** *без примесе, чист, прави, потпун, несумњив (такође појачано изведеницама: самцат, самцит).* — Баци на сто, а оно звекну: сам самцат дукат, брате! *Лаз. Л.* Све сам коцкар и бадавација. *Андр. И.* Купе од њега стару ... краву ... сама кост и кожа. *Јонке.*

Изр. надмашити, превазићи самога себе *створити, учинити, извршити оно што се није очекивало*; преживети самога себе *сачувати и после смрти глас о својим делима и заслугама, о своме значају, вредности*; ~ као прст *без игде икога свога*; ~ по себи *онакав какав је по нарави, с урођеним склоностима*; само собом се разуме, само собом, само по себи говори разг. *јасно је, очевидно је, не треба доказа ни објашњења*; ~ себи господар, ~ себи слуга *потпуна самосталност, независност*; у самој ствари разг. *стварно, истински, доиста, заиста.*

сам *енклитички облик према акценатском »јесам«*; *в. бити*[2].

са́ма ж необ. *осама, самоћа.* — Људско срце буде ... лакомо при љепотама природе, јер их на сами некуд љепше затиче. *Павл.*

са́мак, -мка м *осамљено место.* — Кућа је била на самку, на ивици шуме. *Пер.*

са́ман, -мна, -мно песн. *усамљен.* — Жижак жмири у дебелу мраку, у станици самна пустињака. *Март.*

са̀ма̑но прил. песн. *в. само.* — То постаја, задуго не било, но самано до петнаест дана. *НП Вук.*

са̀ма̑р, -а́ра м новогрч. **1.** *дрвена направа слична седлу која се ставља на леђа коњу (мазги, магарцу).* — Стављаше дрвени самар своме дорату на леђа да га натовари. *Ђор.* Причвршћивала [је] попруг и намјештала праће, па чврсто зазибала самар да се увјери стоји ли добро. *Кал.* **2.** *дрвена направа помоћу које грађевински радници преносе циглу на леђима*; *направа коју су носачи носили на леђима да се за њу везује терет.* — Носио је [Вучетин унук] циглу. Кад је први самар понео, било му је тешко. *Марк. М.* **3.** *љуштура у рака. Вук Рј.*

Изр. док је леђа биће и самара *в. уз леђа (изр.)*; пун је памети (поштења) као самар свиле нар. *ограничен, будаласт, (непоштен) човек*; ~ носити *радити, живети по туђој вољи, заповести.*

самà̑рати, -ам несврш. *в. самарити.* — Ухватио је магаре ... и самарао га. *Божић.*

самáрац, -рца м **1.** *коњ за ношење самара. Рј. А.* **2.** зоол. *врста инсекта* Larinus. *Бен. Рј.*

самáрḕње с *гл. им. од самарити.*

самà̑рина ж *аугм. и пеј. од самар.*

самарита́нац, -нца м = самаријанин *милосрдан човек, добровољни болничар (по имену становника старе Самарије у Палестини).* — Павле Крижанић ... је код овога умирања играо улогу човјека самаританца. *Крл.*

самарѝта́нка ж *жена самаританац.* — Она је тиха самаританка која ми је била добра. *Крл.*

самарѝта́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на самаританце, који је својствен самаританцима, самаријански.* — То би говоркали самаританским гласом. *Божић.*

самарѝта́нски прил. *на начин самаританаца, самаријански.* — Повео [га] је самаритански до његова лежаја. *Крл.*

самарита́нство с = самаријанство *помагање у невољи (из милосрђа).* — Он се препуштао том самаританству. *Мар.* фиг. Издавачи често наглашавају своје самаританство према домаћим дјелима. *Лит. 1957.*

самáрити, сàмāрӣм несврш. **1.** *стављати самар (на коња, мазгу, магарца). Вук Рј.* **2.** фиг. *варати кога, искоришћавати чији рад.* — Својом бистрином, довитљивошћу, лукавствима, притворством самари их како хоће. *Глиг.*

самà̑рић м *дем. и хип. од самар.*

самарѝ́ћанин м = самаританац.

самарѝ́ћанка ж *жена самаријанин.*

самарѝ́ћанскӣ, -ā, -ō *који се односи на самаријане, који је својствен самаријанима*: ~ школа.

самарѝ́ћански прил. *на начин самаријана, самаритански.* — Човечуљак би ...

сваког који би му пришао самарићански облизнуо погледом. *Вучо.*

самари́ћа́нство с = самаританство. — Мени је само одвратно то његово самарићанство. *Дав.*

самàрица ж **1.** *самар.* — Мали Вукадин ... час седи на самарици и клати се на њој ... а час сиђе и тапка поред коња. *Срем.* Мали брдски коњичак ... жељно очекује да га ослободе терета што висаше с једне и друге стране о дрвеној самарици. *Шапч.* **2.** *товарни коњ који на самару преноси терет.* — Предузеће дрвне индустрије тражи већи број ... товарних коња (самарица). *Вј. 1960.* **3.** *две притке у врху састављене а доле растављене које се стављају на рубове (пшеничних или сламних) кровова. Вук Рј.*

сàмāрнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на самар.* — Једним се скоком пребацили преко самарне крстине. *Вел.* **2.** *који служи за ношење самара.* — Тежи [рањеници] јашу на самарним коњима. *Чол.*

самáрњача ж зоол. *шумска корњача, грчка чанчара* Testudo graeca. *Финк.*

сàмāрскӣ, -ā, -ō *који се врши помоћу самара.* — Саобраћај је ... искључиво самарски, махом на коњима. *Дед. Ј.*

самàруша ж *велика игла којом се шију самари. Вук Рј.*

самàрчина ж *аугм. и пеј. од самар.*

самàрчић м *дем. и хип. од самар.*

самàрџија м **1.** *занатлија који прави и продаје самаре.* — По занату је био самарџија ... правио нове и поправљао и прошивао старе самаре. *Поп.* **2.** *онај који води коња што на самару носи товар.* — Сав тај народ гоне пред собом да им служе као самарџије. *Дед. В.*

самàрџӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на самарџије:* ~ занат, ~ радња.

самàрџӣница ж **1.** *самарџијска радња.* — А млађи поседали по ... ћепенцима затворених самарџиница. *Уск.* **2.** *самарџијина жена.*

сáмац, сáмца м **1. а.** *онај који је усамљен, усамљеник.* — Самац без помоћи, сам се верем по црнојзи ноћи. *Јакш. Ђ.* Ја ... љубим ... раскош вала куда самац плових. *Гал.* **б.** *неожењен мушкарац, нежења.* — Та она је добро знала да се жени само онако да не остане самац. *Шимун.* Ти си бар самац; једна душа једна гуша, а ја издирем ка' исти сивоња. *Срем.* **в.** *муж који са женом живи изван породичне задруге.* — А куд ће онај самац и самица, гдје би они на своје четири руке на све то приспјели. *Коз. Ј.* **2.** *онај који као појединац изнајмљује собу за становање, подстанар:* соба за самце. **3.** *оно што је само, одвојено од другог (камен, брод, дрво и сл.).* — Он се наслонио на самац камен, сав обрастао около брњљаном. *Тип.* [Хрватска сибиреја] представља ... самца у европској флори. *НЧ.* **4.** *мужјак.* — У Панчевачком риту убијен дивљи вепар самац. *Пол. 1958.* **5.** спорт. *чамац с једним веслачем, скиф. Мин. Лекс.*

сàмачкӣ, -ā, -ō *који се односи на самце, који је својствен самцима:* ~ стан, ~ живот, ~ соба.

сàмачки прил. *као самац, на начин самца.* — Док је живјела самачки, пјевала је ту пјесму, јер је у њој налазила дио своје судбине. *Вуков.*

сàмаштво с *стање онога који живи сам, усамљеност. Р-К Реч.*

сàмба ж *врста модерног плеса (пореклом из Бразилије).* — Сад вампири самбу плешу. *Дав.*

самдӀјан, -а, -о *в. самџат.* — Тако је он, кукавац остô кô окресана грана сам самдијан. *Коч.*

самдòкас м бот. *биљка из пор. главочика којој се приписује чудесна моћ* Catananche lutea. — »У вечери деветора биља самдокаса и околочепа ...«. *Ђорђ.*

сàмдругӣ, -ā, -ō **1.** *који је у друштву с још једном особом.* — Мрко је самдруги запао за кам врх точка да убије дјевера а угради Златију. *Љуб.* **2.** (само у ж. роду) *бременита, трудна.* — Запела [хаљина] с кука на кук, а спријед добро избочила, па дошла дјевојка као самдруга. *Сиј.*

самèрљив, -а, -о, ијек. самјèрљив **1.** *који се може мерити.* **2.** мат. *који се без остатка може делити мањим бројевима, дељив.* — Ако су чланови [размере] велики бројеви, а при том самерљиви, доводимо их на мање бројеве дељењем њиховом највећом заједничком мером. *Алг. 2.*

самèрљивōст, -ости, ијек. самјèрљивōст, ж *особина онога што је самерљиво.*

сàмет м *в. самт.*

сàметаст, -а, -о **1.** *који је као самет, баршунаст.* **2.** *саметни.* — Сјећам се једнога младића ... у црном саметастом лајбецу. *Крл.*

сàметнӣ и **сàметскӣ,** -ā, -ō *који је од самета, самтан, сомотски.* — На хаљине најновијега кроја обукла је дугу саметну хаљину. *Кум.* фиг. Очи писаху тајне невидне, саметне. *Кам.*

самéцати, сàмēцām сврш. покр. *ударивши о што уништити, убити.* — [Проклиње] дане кад је своју породила дјецу ... а да није све, једно по једно, о сам камен станац самецала. *Ботић.*

сàмилити се, -ӣм се свршӣ. *в. смиловати се.* — И богу се самилило, друзи, гледат нашу сјеротињу тешку. *Март.*

сàмиловӑње с *самилост.* — Њезин поглед . . . с . . . много самиловања обухватао [је] све око себе. *Цар Е.* Ходајући тако упоредо с њима, осјети силно самиловање. *Ћип.*

сàмилоснӣк м *онај који осећа самилост, сажаљење према неком.* — Престао сам . . . глумити самаританца, самилосника који је заокупљен искључиво туђим бригама. *Крл.*

сàмилосно прил. *осећајући самилост, сажаљење, сажаљиво, саосећајно.* — Проклињући је и у исти мах страшно је самилосно жалећи . . . *Нех.* Младић [је био] самилосно импресиониран овом трагиком. *Глиг.*

сàмилоснӧст, -ости ж *особина, стање онога који је самилостан.* — У сваком кораку изразивала се чедност и самилосност. *Коз. Ј.*

сàмилӧст и **сàмилӧст,** -ости ж *осећање жаљења у туђој несрећи, сажаљење, саосећање, саучешће.* — Душа му се напунила самилошћу према Швејку. *Јонке.*

сàмилостан и **сàмилостан,** -сна, -сно **1.** *који осећа самилост, сажаљив, саосећајан.* — Кад ми мртве очи склопи самилосна рука која . . . *Краљч. С.* Миона, самилосна и осетљива, зацвилела за младом сусетком. *Рад. Д.* **2.** *који изражава самилост.* — У јамицама њезиних усница игра самилостан смијешак. *Шен.* Дошљаци су бацали самилосне погледе на носила. *Марк. М.*

сáминьа ж **1.** *осамљено место, самотиња.* — Једна кућа је посве на саминьи. *В 1885.* У тој саминьи јавља се само ломот наших кола. *Ђал.* **2.** *осамљеност, самоћа, осама.* — Узме још лаганијим кораком ходати . . . само да буде дуље у саминьи са мислима својим. *Ђал.*

сàмирӑње с *гл. им. од самирати.*

сàмирати, *-рӗм несврш. и уч. према самрети.* — У чаши . . . самире китица свелих љубица. *Креш.*

сàмица ж **1.** *женска особа самац, усамљеница.* — Ево ћу . . . испричовједати како је самица Ванка намјеравала са Загорцем Марком основати обитељ. *Кал.* Јер је дјевојка као и голубица самица која ће подивљати ако јој не нађеш друга. *Шен.* А куд ће онај самац и самица, гдје би они на своје четири руке на све то приспјели. **2.** *в. самац (3).* — А за пасом самица кубура. *НПХ.* Уздуж [затона] градови, вароши, села и куће самице. *Љуб.* **3. а.** *монашка соба.* — Чудних божјих приказања . . . прошапта калуђер, спремајући се за самицу. *Лоп.* **б.** *посебна затворска ћелија за тешке кажњенике.* — За казну [је] одлежао у самици два тједна. *Крл.* Требало је да нас прегледа [лекар] и утврди да ли је сваки од нас способан да издржава самицу. *Чол.*

сàмицати се, -ичӗм се несврш. *помичући се приближавати се.* — Обрве се самичу и размичу. *Шен.*

сàмичӑр м *онај који се налази у самици (3б).* — Из најљепших од њих [пјесама] избијала је туга самичара. *Чол.* То је мој претходник самичар биљежио дане чаме. *Вуј.*

сàмичӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на самичаре:* ~ ћелија.

сàмичкӣ, -ā, -ō *који се односи на самице (3):* ~ врата.

сàмишљенӣк м *сумишљеник.* — Нашао [је] свог истинског самишљеника. *КН 1958.*

самјѐрљив, -а, -о, ек. самѐрљив.

самјѐрљивӧст, -ости, ек. самѐрљивӧст.

сàмлевина, ијек. сàмљевина, ж *оно што је самлевено, мељава. Р-К Реч.*

сàмлети, сàмељӗм, ијек. сàмљети (р. прид. сàмлео, сàмлела, -ло; трп. прид. самлѐвен, -ѐна, -ѐно) свршӣ. **1.** *претворити (зрневље) у брашно; дробљењем начинити од чега прах; свршити млевење.* — Ја сам узорао, посијао, пожњео, сврхао, самлио. *Вујач.* Ељда, самлевена и кроз густо сито просијана, лепо бело брашно даје. *Панч.* **2.** фиг. *рећи нешто глупо, неумесно, досадно.* — Послије свега овога што сте ви ту самљели, ја осјећам како ми је глава савршено празна. *Крл.* **3.** фиг. *сатрти, смрвити, уништити.* — Те његове банке интереси . . . То ће све самљети човјека! *Крл.* Очекивао је хапшење . . . а сад . . . се враћао кући обнемогао, клецав и сам као самљевен. *Ћоп.*

сàмљевина, ек. сàмлевина.

сàмљети, сàмељӗм, ек. сàмлети.

сӑ̀мо речца **I.** у прилошкој служби **1.** *за ограничавање* **а.** *једино, искључиво.* — Управник је звао Милоша »пјесником« и с њим говорио само у десетерцу. *Уск.* Краљ мисли само на свој џеп, па зато и ратује. *Јонке.* **б.** *не више него, свега.* — Одавде је само један корак до идеализма. *КР 1924.* Пардон, само часак! *Јонке.* **2.** *за појачавање.* — Како се само изродио и искварио садашњи нараштај! *Срем.* Чуваран, што само може бити сиромах човјек. *Берт.* Како ћу му само погледати у очи! *Фелд.* **3.** (у вези: ~ што) *тек што, једва што.* — Увукао врат међу рамена и само што шапће. *Петр. В.* **4. а.** *за изненадност и истовременост: тај час, тог тренутка, одједном, неочекивано.* — Поспремам по клијети, а Цила се само створи на вратима. *Вил.* **б.** (у вези с речцом »да«) *истиче тренутак пред свршетак радње или стања: тек што није.* — Оне звијезде само

да се погасе. Јутро да замириши. *Пец.* **II.** у служби везника **1. а.** *за супротност: али, но, ипак, него.* — Што волови мучу, ништа, само да кола не шкрипе. *Н. посл. Вук.* Ја ти могу баш и продати, само бојим се да не буде за те скупо. *Глиш.* **б.** у корелативној вези: не само ... него (и) *у првом се делу реченице нешто пориче, а у другом се каже или истиче супротно томе.* — Не само што ... не похвали купуса, него још рекне да то није његов купус. *Н. посл. Вук.* Ја не само да се не могу ни најмање потужити, него напротив ... *Јонке.* **2.** *појачава и наглашава* **а.** *намеру.* — Читао је [стрицу] што му драго ... само да се тороче. *Мат.* Вичем само да вичем. *Наз.* **б.** *жељу.* — Само кад би вам бог пропустио! *Павл.* О, брате ... да ми је само претурити бригу преко главе! *Глиш.* **в.** (у вези: нека само) *погодбу: ако.* — Често им догори до ноката нек' само једна година не понесе. *Павл.*

Изр. само што није разг. *готово, мало, умало да није*; помисли (представи) само разг. *каже се кад се хоће истаћи необичност каквог догађаја или нешто опасно, страшно, што се догодило или се могло догодити.*

само- **1.** *као први део сложених речи означава да се оно што значи други део сложенице односи на самога себе*: самоанализа, самоконтрола, самокритика, самоодрицање, самоодбрана, самоуправљање, самохваљисање и сл.; самозадовољан, самопожртвован, самопоуздан и сл. **2.** *као први део сложеница значи: аутоматско, механичко вршење радње коју означава глагол чији је корен у другом делу сложенице*: самоков, самокрес, самониклост, самоток и сл.

самоанали́за ж *анализа самога себе, својих поступака.* — Очи су га спасавале од самоанализе. *Вуков.*

самоанали́тично́ст, -ости ж *стање које се оснива на самоанализи.*

са́моби́т ж *в. самобитак.* — Био је то диван осјећај самосвојне, слободарске независности ... свијест управо суверене самобити! *Крл.*

самоби́так, -тка м *независно, самостално постојање.* — »Ја« ствара из себе оно »не-ја« да има што превладати и преко њега се довинути самобитку своју. *Баз.*

самобитан, -тна, -тно *који се одликује природном оригиналношћу, самосталан, независан.* — Раткај је ... поносан на јунаштво свога народа, осјетљив на повреде хрватских самобитних права. *Комб.* Над селом се носе гласови стоке ... и друге живине ... све се то спојило у један самобитни, нарочити звук. *Ранк.*

самобитно́ст, -ости ж *стање, особина онога који је самобитан.* — Утјецаји из Византа и Италије ... дјеловали [су] тако да су се Југославени морали борити за своју самобитност. *Барац.*

самобичева́ње с *гл. им. од самобичевати се.* — Она се налазила у наступу најискренијег самобичевања. *Л-К.*

самобичева́ти се, -ичујем се несврш. *бичевати самог себе* (*из религиозног занесењаштва*). В. пр. уз гл. им. самобичевање.

са́моблу́д м и **самоблу́ђе** с мед. *полно самозадовољавање, онанија, мастурбација. Бен. Рј.*

самобрижан, -жна, -жно *који је пун бриге о самом себи.* — Раширила је страх који ... је учинио људе самобрижнима; клонили су се једни других да задрже за себе сву снагу. *Кал.*

са́мо́ван, -вна, -вно *в. самотан.* — А околина је, као што видите, врло самовна, суморна, хладна. *Шапч.*

самова́ње с *гл. им. од самовати.*

са́мова́р[1], -а и **самова́р**[1], -ара м покр. *пиће које се добива варењем јарог жита.* — Пију вина, млијека и самовар од пржена јарика. *Павл.*

са́мова́р[2], -а и **самова́р**[2], -ара м рус. *металнa посуда купастог облика (обично од месинга) за кување чаја, која се загрева изнутра угљем или електричном струјом.* — Жене намјестиле самоваре па дувају да се угљевље разгори. *Маж. Ф.* Тањири су однесени, само самовар од сјајне жуте меди преде. *Петр. В.*

самова́спитан, -тна, -тно *који се оснива на самоваспитању.* — Потреба наше земље ... јесте покретање и васпитање књижевника на упоран самоваспитни ... књижевни рад. *НК 1946.*

самоваспита́ње с *васпитни, одгојни рад на усавршавању самог себе.* — Написао је ... неколико страна размишљања о унутрашњем животу и моралном самоваспитању. *Јов. С.*

самова́ти, са́мујем несврш. **а.** *живети сам, без породице и блиских.* — Доиста [ми је] неугодно самовати кад сам научан на обитељ. *Новак.* Зашто не идеш код њих [браће] ... Зашто самујеш? *Лоп.* **б.** *живети као самаи, као нежења.* — Сви се твоји оженише ... Доклен ћеш ти тако самовати? *Вукић.* **в.** *живети, налазити се у самоћи.* — Било је канда си је људска душа саздала станак ван свијета, хотећи самовати са својом мишљу. *Шен.* Понека крушка ... самује насред њиве. *Ћоп.* **г.** *проводити време у затворској самици.* — Док осуђеник самује у самици ... њега обилазе тамнички чиновници. *Чол.*

са̏мовēз м неол. *кравата.* — У разред долазиш дротарски, без самовеза, као протуха. *Мих.*

самовèзā̏ч, -а́ча м *онај који сам веже жито у снопље.* — Од тога [тј. речи самовезачица] може се начинити самовезач. *Бел.*

самовезàчица ж *машина која сама жање и везује снопове пшенице.* — Нове косачице и самовезачица ... нису нашле купца. *ВУС 1960.* Жетва [се] обави самовезачицама и пшеница остави за извесно време у крстинама. *Пол. 1959.*

самовелѝчā̏ње с *величање самога себе.* — Успео је ... да га ... излечи од силног самовеличања. *Глиш.*

самòвија ж *она која се сама вија, врти* (*о чигри*). — Прича, поема почиње крај кревета, на сточићу, поред чигре самовије. *ЛМС 1957.*

самòвила ж бот. *в. вилина коса* (*уз коса*[1] *изр.*). *Сим. Реч.*

самовла́да ж **1.** *неограничена лична власт која се оснива на самовољи, диктатура.* — Самовлада царских генерала ... то бијаше живот Троједне краљевине. *Крл.* **2.** *владање собом.* — Законодавац је дужан неговати код људи способност самовладе и осећање мере. *Јов. С.*

самовлàдā̏р, -а́ра м *апсолутни владар*; *аутократа*; исп. самодржац. — Исто је тако криво ... да грађани своју савјест подреде самовољи самовладара. *Баз.* Писистрат је ... силом заузео власт у Атени и стао владати као самовладар. *Пов. 1.*

самòвлāдни̏, -ā, -ṑ *који се оснива на самовлади.* — Побожно ће запјевати прекрасну пјесму о самовладном цару. *Бен.*

самòвлāђе и **самòвлађе** с *самовлада.* — Филм је аутократичан: самовлађем подвргава себи човјека. *Сим.*

самòвласи̏ик м *онај који је сам власник чега, неког иметка. Вук Рј.*

самòвласница ж *жена самовласник.*

самòвласничкѝ, -ā, -ṑ *који се односи на самовласнике.*

самòвласно прил. **1.** *на самовластан начин, самовољно, насилно.* — Његова расправа врло [је] јака критика краљевог права да самовласно држи у затвору ... човека без судски доказане кривице. *Јов. С.* **2.** *независно, аутономно.* — Стјепан I ... шест је година самовласно владао цијелом Штајерском. *Кум.*

самòвласнòст, -ости ж *потпуна власт располагања и управљања чиме.*

са̏мовлāст ж **1.** *самовоља.* — Али твоја слика није сасвим тачна, у њој још постоји лаж, самовласт, ђаво. *Бој.* **2.** *независност у управљању, аутономија.* — Али међу својим »зидом и оградом« бијаху загребачки пургари у свему своји, а њихова општина готова самовласт. *Шен.*

самòвластан, -сна, -сно *који не подноси ограничење своје личне власти, који се оснива на самовласти, безакоњу, самовољан.* — Полицијска власт ... спречава самовласно заузимање ствари. *Мј. 1926.* Нису се покорили неком самовласном краљу. *Богдан.*

самовла́штина ж *в. самовлашће.* — Сад, шта ће на то ... бедан народ, та тужна жртва самовлаштине? *Јакш. Ђ.*

самòвлāшће и **самòвлашће** с **1.** *самоволја.* — Ја моћи имадем да самовлашћу оружјем отпор дам. *Ил.* **2.** правн. *незаконито остваривање каквог имовинског права.*

са̏мовōз м неол. *в. аутомобил.* — Часопис им је и брзојав паметно ... самовоз и брзоглас смијешно. *Шим. С.*

самòвозан, -зна, -зно *који се креће сопственом снагом, без вуче.* — Продаје се вршаћа гарнитура ... самовозна. *Пол. 1959.*

самòвоља ж *рад, поступак по својој вољи.* — Родитељи су већ давно дигли руке од свих покушаја да савладају Станкину самовољу. *Ранк.* Сељачка биједа била је изазвана потпуним препуштањем сељака самовољи племства. *ОП 1.*

са̏мовōљан и **самòвōљан,** -љна, -љно **1.** *који ради, поступа по својој вољи.* — Он им се није допадао зато што је био сувише самовољан, па имао право — немао. *Вес.* **2.** *произвољан.* — Ова неоснована и самовољна тврдња озбиљно је погодила мој лични углед. *Фелд.*

самòвољац, -о̄ља м **1.** *в. добровољац.* — Не ћедне народ сав дизати на војску, него прикупи још нешто бећара и самовољаца. *Вук.* Тек пуче пушка ... па ... осу ... То ударише самовољци! *Вес.* **2.** *самовољник.*

самовòљковати, -кујēм несврш. песн. *вршити упорно своју вољу.* — Пламеном живим, самовољкујућ' бесом својијем ... ствара братске мрзости. *Јакш. Ђ.*

самòвōљник м **1.** *самовољан човек.* — Петар Велики био је у свачему и велики чудњак и самовољник. *Нен. Љ.* Све пиљи у књаза самовољника. *Матош.* **2.** *в. добровољац.* — Позовемо који ће се уписати самовољно на јуриш и осим пљачке сва сō да буде самовољницима накнада. *Нен. М.*

самòвōљница ж *самовољна женска особа.* — Оне [ријечи] нас, самовољнице, одводе у беспуће свог властитог смисла. *Шег.*

са̏мовōљно и **самòвōљно** прил. **1.** *на самовољан начин, насилно.* — Одузимао је

самовољно живот и имање појединцима. *Ранк.* **2.** *добровољно, својевољно.* — Позовемо који ће се уписати самовољно на јуриш. *Нен. М.* **3.** *само од себе, произвољно.* — То осећање самовољно је избијало и давало му наду. *Бур.*

самовòљнōст и **самòвōљнōст,** -ости ж **1.** *особина, стање онога који је самовољан.* — Почела [је] кроз ту пукотину извирати чудна самовољност . . . чак и злобност. *Шег.* **2.** *самоволја.* — Сократ је од државе тражио строгу законитост која би искључивала сваку самовољност њених органа. *Јов. С.*

самòвољство с *самоволја.* — Није могао трпети турско самовољство. *Нен. Љ.* На хиљаде људи који се његову самовољству противише, даде вјешати и сјећи. *Маж. Ф.*

самòглав, -а, -о **1.** *који живи као самац.* — Волио је вијати се попут мјесеца око друге звијезде, неголи самоглав сјати пред свијетом. *Шен.* **2.** *својеглав, самовољан.* — Немој бити самоглав, нијеси ти над све људе. *Рј. А.* фиг. А прошће је самоглаво коље . . . ето Турком опет нове боље. *Март.*

самòглавац, -āвца м **1.** *човек нежења, самац.* — Имаш ли жену? — Немам никог! . . . Немам, ја сам самоглавац. *Кост. Л.* Самоглавац, могу и морам тако радити, а ви који обитељи имате, без . . . штете по домовину не можете ме у тому слиједити. *Старч.* **2.** *својеглав, тврдоглав човек, тврдоглавац.* — Судбина . . . ломи самоглавца. *Матош.*

сàмоглāс м *в. самогласник.*

самòгласан, -сна, -сно *самогласнички:* ~ р. *Деан. Рј.*

самòгласнйк м фон. *звучни глас људског говора који настаје слободним током ваздушне струје кроз усну дупљу и који је носилац слога у речи, вокал.*

самòгласничкй, -ā, -ō *који се односи на самогласнике, вокалски.*

самогòворēње с *говорење са самим собом.* — Скупило се у њему толико сметености, самоговорења. *Божић.*

сàмоград м покр. *осамљено високо брдо.* — Кад падосмо у најниже низине, пропе се пред нас самоград, шума скуте му набрала . . . чело уобличио кам. *Павл.*

самода́вити се, -òдāвīм се сврш. и несврш. покр. *(из)вршити самоубиство дављењем.* — Кад чујеш јаде моје, нећеш ми сметати да себе не самодавим. *Н. прип. Вук.* Кад чу да се Ружа самодавила, пође самтрећи лађом. *Љуб.*

самода́вљење с *гл. им. од самодавити се.*

самодèлатан, -тна, -тно, ијек. самодјèлатан *који делује сам по себи, без помоћи других.* — Отуда слиједи . . . да је монада . . . самодјелатна и по себи самој активна. *Ант. 1.*

самодèлатнōст, -ости, ијек. самодјèлатнōст, ж *стање у којем неко сам делује, делатност без ичије помоћи:* уметничка ~.

самодèсēтй, -ā, -ō *који је у друштву са још деветорицом.* — Ипак је . . . прешао самодесети на десну обалу. *Кнеж. Л.*

самодисциплúна ж *дисциплина у властитом понашању, способност владања самим собом.* — Са мало више . . . самодисциплине свакога од нас чистоћа . . . не би уопште била проблем. *Пол. 1950.*

самодисциплúнйран, -а, -о = самодисциплинован *који се покорава властитој дисциплини.*

самодисциплúнйрано прил. = самодисциплиновано *покоравајући се властитој дисциплини.* — Тај ватрени пркос и нервозно вријење у себи самодисциплинирано је стишао [за] око двије уре. *Божић.*

самодисциплинúрати се, -úнйрām се сврш. и несврш. = самодисциплиновати се *дисциплинирати, дисциплиновати самога себе.*

самодисцùплинòван, -а, -о = самодисциплиниран. — [Реаговао је] на све . . . појаве . . . које је диктирала и сама пракса али и самодисциплинована савесност и душевност самога писца. *Поп. Ј.*

самодисцùплинòвано прил. = самодисциплинирано.

самодисцùплиновати се, -нујēм се сврш. и несврш. = самодисциплинирати се.

самодјèлатан, -тна, -тно, ек. самодèлатан.

самодјèлатнōст, -ости, ек. самодèлатнōст.

самодòвōљан, -љна, -љно *који је довољан сам себи.* — Та борба . . . да се постане самодовољан на један посредан начин одразила се и на добром делу Шумановићевих слика. *КН 1956.*

самодовóљнōст, -ости ж *стање у којем се налази онај који је самодовољан.* — На мјесто локалне националне самодовољности и ограђености ступа свестрани саобраћај. *Ант. 1.*

самодòпадан, -дна, -дно *који се сам себи допада, који је задовољан сам собом, самодопадљив.* — С побједничким, самодопадним осмијехом на уснама уљуља се опет у дријем. *Цар Е.* Изгледала му је та жеља ипак претјерано самодопадном. *Крл.*

самодòпадање с *стање у којем се неко сам себи допада, својство да се неко сам себи допада.* — Око њених уста титрао је . . . загонетни осмех, нешто што се није могло

назвати ни ... самодопадање, ни презир. *Мил. В.*

самодопа̀дљив, -а, -о *који је сам себи допадљив, који се сам себи допада, самодопадан.* — Сваки цинизам сувише је самодопадљив да би био истинит. *Михиз.* Његов старт је био младалачки самодопадљив, дриблинзи жонглерски. *НИН 1958.*

самодопа̀дљиво прил. *на самодопадљив начин, допадајући се сам себи.* — Многа млада јаребица се кочоперила самодопадљиво по стрњишту. *Мил. В.*

самодопа̀дљивӧст, -ости ж *особина, стање у којем се налази онај који је самодопадљив.* — Била је без ... силовите самодопадљивости. *Сим.*

самодо̀падно прил. *самодопадљиво.* — Смјешкају се самодопадно. *Крл.* Затим се подбочи самодопадно шакама о кољена као побједник. *Донч.*

самодо̀падно̄ст, -ости ж *самодопадљивост.* — Осјећај неке топле самодопадности прохуја му старим жилама. *Цар Е.*

самодопри́нос и **самодо̀принос** м *допринос у новцу или у раду који се даје од своје воље*: месни ~. — Вредност самодопри**носа** је неколико пута већа од средстава која даје општина. *Пол. 1957.*

самодо̀шла и **самодо̀шлица** ж покр. *девојка која је сама дошла, добегла к момку, добеглица. Р-К Реч.*

самодр̏жа̄вље с *неограничена власт владара; систем државне управе која се оснива на таквој власти; владање цара самодрица у царистичкој Русији.* — [Руски драматичари] дали су значајну подршку руској револуционарној демократији у борби против самодржавља. *Поз. 1948.* Ово самодржавље ... било је омогућено чињеницом што се племство није интересирало за централну управу. *ОП 1.*

самодр̏жа̄внӣ, -ā, -ō *који се односи на самодржавље; неограничен*: ~ цар, ~ власт.

самодржа̀н, -жна, -жно *који има, који држи власт над другима.* — У психологији ... била је више деценија самодржна наука. *Баз.* О Даниле, самодржни књаже, Карадага цијела витеже! *НП Вук.*

самодр̏жац, -др̏шца м *онај који је неограничен у својој власти, апсолутни владар.* — Малоазијски Грци дошли су ... под власт перзијских самодржаца. *Баз.* Самодржац ... и диктатор ... господариш моћно. *Марк. Д.*

самодр̏жа̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на самодрице.*

самодруг, -а, -о и **самодругӣ,** -ā, -ō *в. самодруги.* — Он је тад мирно спавао у својој шпиљи у којој их је самодруг могао триста дочекати. *Павл.* Сједи Аћим, а сједи Јован. Ниједан не говори ништа. Аћим због тога што не воли говорити самодруги. *Ћор.*

самодр̏штво с *в. самодржавље. Бен. Рј.*

самӧжив, -а, -о **1.** *који живи само за себе и мисли само на себе, који нема осећања за друге, којим се испољава такво осећање, себичан.* — Не свиђају ми се прорачунани и саможиви људи. *Нех.* Био је сав посвећен саможивом обожавању самога себе. *Андр. И.* **2.** *који живи сам, самотан, без породице.* — Да стигнем срећу коју желим и за којом гинем саможива, и моја би тад процвала лијепост. *Ботић.* По густим омаринама ретко се чује која саможива лешњикара. *Панч.*

самӧживан, -йвна, -йвно *в. саможив.* — Лукави и саможивни, наводе нечастиву силу да све сасуши. *Рад. Д.* У развалинама живе душе није, тек једна гуја у њима се крије, паклена гуја, хладна, саможивна. *Кост. Л.*

самӧживац, -йвца м **а.** *саможив човек, себичњак, егоиста.* — Богатство ... је досада мртво лежало у рукама старца саможивца. *Крањч. С.* Саможивци сматрају свој живот као највећу светињу. *Прод.* **б.** *самац, самотник, човек без породице.* — Пасао је стадо, гајио врт и виноград, водио живот чобанина и сељака саможивца. *Наз.* Саможивац слон бави се у оближњој шуми. *Маж. Ф.*

саможи́вилица м и ж *в. саможивица (1). Вук Рј.*

самӧживица м и ж **1.** *саможив човек, саможива жена. Рј. А.; Деан. Рј.* **2.** (само ж) *жена која живи сама, без мужа, без породице.* — Неки скот подметнуо отров богатој баби саможивици, која га је за своје зло посинила. *Љуб.*

самӧживо прил. *на саможив начин, себично.* — Он је и цркву видео као силу која се саможиво и незајажљиво окомила на хлеб сељака. *Глиг.* У салону је сједио занимљив пар ... саможиво сањајући једино о себи. *Креш.*

самӧживӧст, -ости ж **1.** *својство онога који је саможив, себичност.* — Од мајке наследи снатрилачку ћуд, а од оца трговачку саможивост и разумијевање прозе. *Матош.* Та уска саможивост канда је преовладавала и у читавој Тривуновој чети. *Ћоп.* **2.** *осамљеност.* — Подивљала у својој саможивости хоће да се развесели. *Михољ.*

саможи́вот, -ота м *сам, голи живот.* — И одмах ковитлац по прашини ... у одбрани саможивота. *Сиј.*

саможи́вство с *в. саможивост.* — Вријеме је да се једном стресемо старинског саможивства и да уђемо у ширје јато. *Љуб.* Превладало је честохлепље и најгоре саможивство. *Баз.*

самозабора́в м *заборављање себе и својих личних интереса ради општег добра или љубави према другима.* — Оцу и браћи давала [сам] само зараду, а њему ... све — до самозаборава. *Сим.* Борци су, у самозаборављу од борбеног беса, напредовали уз непрекидну паљбу. *Поп. Ј.*

самозабора́ван, -вна, -вно *који заборавља на себе и на своје интересе.*

самозаварава́ње с *варање, заваравање самога себе, сугерирање себи онога што не одговара стварности.* — Обраћали су се један на другога и тјешили се међусобно самозаваравањем. *Цес. А.* Из ... незадовољства прибегла је самозаваравању. *Поп. Ј.*

самозадово́љан, -љна, -љно **а.** *који је сам собом задовољан.* — Не изгледа нимало као мирни, самозадовољни победник. *Јевт.* [Његове пјесме] значе осуду самозадовољног буржуја. *ОП 2.* **б.** *који изражава такво расположење.* — Њихова ... самозадовољна лица опколила су ме са свих страна. *Козарч.*

самозадово́љно прил. *на самозадовољан начин, испољавајући самозадовољство.* — Ишао је [управник] самозадовољно кроз робијашницу. *Чол.* Око њега стоји злобна чаршија и самозадовољно се смије. *Козарч.*

самозадово́љност, -ости ж и **самозадово́љство** с *задовољство самим собом.* — Имало је у Јосифу од самозадовољности даровитог човека ... који је сам себи најбољи извор за све. *Сек.* Не брините се за моју природу — прекину га Коља с неким самозадовољством. *Л-К.* Целим својим опруженим телом осећао је он ту топлоту за неким нарочитим, опојним самозадовољством. *Ћос. Б.*

самоза́таја ж *самопожртвовање, самопрегор.* — Знаде она већ унапријед да то неће ићи без пријегора и љуте самозатаје. *Цар Е.*

самоза́тајан, -јна, -јно *самопожртвован, самопрегоран.* — Човјек толико скроман, самозатајан ... *Сим.* Њега не вриједају они ... који се ... самозатајном гестом самоуништавају због неких истина. *Крл.*

самоза́тајно прил. *самопожртвовано, самопрегорно.* — Уздахне као жртва бесмисленог болесничког хира и изађе, покоривши се самозатајно и кротко. *Мар.*

самозаче́ће с *зачеће спајањем полних ћелија самим од себе.* — По његову мишљењу живо настаје из неживога уз судјеловање нематеријалне силе. То је ... учење о самозачећу. *НЕ.*

самоза́штита ж *заштита себе и својих права сопственим снагама, средствима.* — Бол који је осећао око себе сигналисао је опасност, свест о опасности, потребу мера самозаштите. *Дав.*

са̀мозбор м необ. *монолог.* — У таквом њеном самозбору куцну и звонце, и сви учитељи изиђоше. *Јакш. Ђ.*

самозва́нац, -нца м *онај који је самовољно присвојио туђе звање, онај који издаје себе за другог човека присвојивши његово име и звање.* — Код вас [се] ... појавио самозванац некакав лажави, а под Петра трећега именом. *Њег.* Брбљавци по каванама не би имали прилике да ме клевећу да сам самозванац. *Крл.*

самòзва̄нӣ, -ā, -ō *који се сам назвао или прогласио оним што значи именица уз коју ова реч стоји.* — Ту му подаде неки поп Јеремија или самозвани Богомил словенску спољашност. *Шиш.* Једна једина наредба натерала је многе самозване трибуне да се повуку с политичке арене. *Пол. 1958.*

самòзва̄но прил. *на начин самозванца.* — [Нушић описује] оног уљеза ... личност »некога« која се самозвано, а фамилијарно ушуњала у госпа-Живкин дом. *Глиг.*

самозва́нство с *бесправно присвајање себи туђег имена и звања.* — Тко ће бити одговоран ... ако ... допусти да завлада самовлашће и самозванство. *Куш.*

са̀моздан, -а, -о *који се сам од себе саздао, створио.* — Бели се самоздана китина од цвета. *Ранк.* Ја, боже самоздани, што беше ондај месечина! *И.*

самòзналац, -а̄лца м необ. *онај који себе сматра свезналцем.* — Сматрамо да нешто треба предузети против наставних самозналаца. *НИН 1959.*

самоизбор м *бирање нечега по својој вољи или по своме укусу; продавница где купац сам без помоћи продавца бира робу.* — Самопослуживање и самоизбор [наслов]. *Бј. 1960.*

самоиздаја ж *издаја самога себе.* — Самопожртвовност је самоиздаја себе на једној страни да би се на другој страни добило. *Шим. С.*

самоиндукција ж ел. *појава индуцирања електромоторне силе у водичу кроз коју сама тече (о струји).*

самоиницијати́ва ж *подстицај, побуда, покретање чега, почетни корак у неком раду као резултат властите воље.* — Развиле су се њихове способности због тога што су имали пуну могућност самоиницијативе. *Тито.*

сàмоиницијатѝван, -вна, -вно *који се односи на самоиницијативу*: ~ такмичење.

сàмоиницијатѝвно прил. *по сопственој вољи, по својој иницијативи, из самоиницијативе.* — Самоиницијативно [су] изговорили ријечи заклетве. *Јел.* Планинари ... су самоиницијативно трагали да би пронашли некакав траг изгубљених омладинаца. *Пол. 1958.*

самоирóнија и **самоиро̀нија** ж *ироније којом неко иронише на свој рачун.* — Са смијешком самоироније исписао је на табли: Ето нам прође̑ња на вратима. *Десн.*

самоиспитѝвање с *испитивање самога себе, својих поступака, способности.* — Хтјела је ... да им предложи да мало картају ... То ће и њу извести из свих тих унутарњих самоиспитивања. *Бег.*

самойспове̑ст, ијек. самойсповијест, ж *ни од кога неподстакнута исповест.* — У тим ријечима ... Урош је опазио ... нешто што личи на самоисповијест, не нехотично правдање. *Вуков.*

самойсповијест, ек. самойспове̑ст.

самòједа ж бот. *в. кокошка (5).* *Деан. Рј.*

самокажњѝвање с *гл. им. од самокажњавати се.* — То су годишње завјетнице које у ... самокажњавању просе будућу и захваљују на већ подареној милости. *Божић.* Дође ми смијешно то његово самокажњавање. *Ћоп.*

самокажњѝвати се, -а̀жњāвām се несврш. *кажњавати самог себе.* В. пр. уз гл. им. самокажњавање.

самокà̀штиговање с *гл. им. од самокаштиговати се.* — У ... томе лежи ... потреба мучења самога себе ... нека врста неразумљивог самокаштиговања. *Богдан.*

самокà̀штиговати се, -гујēм се несврш. *самокажњавати се.* В пр. уз гл. им. самокаштиговати се.

самòкиселина ж *сама јомужа кисела.* *Вук Рј.*

самòков[1] м заст. **1.** *место где се гвожђе топило и ковало.* — Под планином ... налазе се развалине градића ... под њим су самокови где се гвожђе топило. *Дед. Ј.* **2.** *чекић покретан воденом снагом.* — Ту [је вода] кретала самокове, који су ковали гвожђе. *Рј. А.*

самòков[2] и **самòковāн,** -а, -о *који је кован од чистог жељеза.* — Братска сабљо самокова, мој Лазаре! *Вук.* Побјегне на трпјем и уљегне у једна врата која се за њим затворе самокованим зидом. *Љуб.*

самоконтрòлисање с *гл. им. од самоконтролисати се.*

самоконтрòлисати се, -ишēм се сврш. и несврш. *контролисати самога себе.*

сàмокр̄в ж заст. *убиство, крвопролиће.* — Самокрв нека стане између вас и мене. *Нех.* О тај цјелов ... што у месо моје паде ... кô самокрв што је нашла мјеште мира љуће јаде. *Кам.*

самòкр̄ван, -вна, -вно *који врши убиство.* —Доведоше самокрвна зулумћара. *Крањч. С.*

самòкр̄вље с *в. самоубиство.* — Већ сам јадан самокрвљу хтио докончати свој мукотрпни живот. *Хар.*

самòкрес м **1.** *пиштољ, револвер који се пали(о) помоћу кремена.* — Љут јатаган о појасу режи и крај њега до два самокреса. *Маж. И.* У оку дивљи пламен, у руци самокрес. *Змај.* Свједоци [се] ... потајно договоре па самокресе ријетко напуне набојима. *Креш.* **2.** бот. *в. труд*[2]. **3.** песн. *кремен помоћу којега се некада палила пушка.* — Он има шару млетачкињу, на њој има девет самокреса. *НП Вук.*

сàмокрēт м **1.** *покрет који се врши сам од себе, нехотично, несвесно, механички.* **2.** *в. аутомат (1).* *Деан. Рј.*

сàмокрēтан, -тна, -тно *који се покреће сам, аутоматски.* — Отуда је и дошло да се за путничка самокретна кола могао употребити назив аутомобил. *Бел.*

самокрéтање с *кретање изазвано унутрашњом, сопственом снагом.* — Извори самокретања и у социјализму могу бити само унутрашњи, сопствени. *Пол. 1959.* Импулси, који настају ... из сукоба различитих сила ... омогућују самокретање. *Лог. 2.*

самокрѝтика ж *критички поступак према сопственом раду, критика својих недостатака и грешака с намером да се исправе и уклоне, спремност да се признају сопствени недостаци.* — Критика и самокритика је одувијек у нашој Партији чинила основни услов за правилан рад. *П-И 1950.*

самокрѝтичан, -чна, -чно *који сам себе просуђује, оцењује, критикује.* — Важна је особина ... стријелца да буде самокритичан. *Стр.*

самокрѝтичкӣ, -ā, -ō *који садржи у себи самокритику*: ~ поступак.

самокрѝтички прил. *на самокритички начин, са самокритиком, уз способност да се виде сопствени недостаци.* — Исправљање написаног текста треба вршити самокритички. *Т. књ.*

самокрѝтичнӧст, -ости ж *особина онога који је самокритичан, моћ запажања, уочавања сопствених недостатака.* — Крупна одлика Симе Матавуља била је велика самокритичност. *Глиг.*

са̏молёт м неол. *авион.* — Летели су самолети ... и том приликом су два-три самолета пала из ваздуха. *Јов. Ј.*

самолишáвање с *лишавање самога себе чега.* — По цену великих жртава и самолишавања она пружа свом сину шансу да се уздигне. *НИН 1959.*

самољу̏бив, -а, -о *који се истиче самољубљем.* — У запетости самољубивој ... у мушким грудима живот [сам] гасила. *Јакш. Ђ.* Нешто се постидио те своје самољубиве ... мисли и врати се ... к столу. *Шег.*

самољу̏биво прил. *на самољубив начин.* — Насмијеши [се] самољубиво. *Новак.*

самољу̏бивост, -ости ж *самољубље.* — Цијелу је дугу зиму остајао сам и ... патио је у властитој самољубивости. *Михољ.*

самòљу̏бље с *осећање сопствене вредности и претеране осетљивости на мишљење других о себи.* — Та помисао годила [је] његовој таштини и самољубљу. *Ивак.* Знао је ... да ће пробудити самољубље кнегињице. *Крањч. Стј.*

самомасáжа ж *масажа коју неко врши сам на себи.* — У завршном дијелу сата може се организирати и самомасажа. *Рв.*

самòмученѝштво и **самòмучёње** с *мучење самога себе (обично из религиозних разлога).* — Његов је идеал био ... живот посвећен посту, молитви, самомучеништву и контемплацији. *Петр. В.* Ухватила је нека махнита воља самомучења. *Бег.*

са̏монйк м *биљка израсла из семена без људскога посредовања, самониклица.* — Као цвјетићи самоници тако ћете увенути. *В 1885.* У нас има кајсија ... које су самоник. *Тод.*

самòникао, -кла, -кло **1.** *који је никао сам из семена које само пада или се осипа, а није посејан људском руком.* — Уз сваку кућу различита стабла и самоникло грмље. *Шимун.* Између дрвета ... растао је самоникли багрем. *Јак.* **2.** фиг. а) *који се развио сам, без туђе помоћи и утицаја, природан, урођен; оригиналан.* — Сваки озбиљни критичар и читалац мора ... поштовати ... самоникли таленат његов. *Срем.* Самоникао и снажан дух садржи ... копије мисли цијелог човјечанства. *Уј.* Филозофија је грчка самоникла. *Баз.* б) *који је настао без свесног плана, неорганизован, стихијски.* — Поред ... самониклих улица рађале се бедне, скоро смешне ... куће. *Макс.*

самòниклица ж **1.** *самоник.* — Ваља ... истражити да ли која билина потјече од домаћих самониклица. *В 1885.* **2.** *врста беле јабуке.* — Највише се цене ... јабуке: самониклица, штедљивка ... *Тод.*

самòниклo прил. *сам од себе, без туђега утицаја.* — Више свега треба мирно и стрпљиво да ишчекује да утисак самоникло сине у њему. *Поп. Б.* Добар укус ... није особина која се у човеку самоникло образује. *Цар М.*

самòниклòст, -ости ж *особина онога који је самоникао, оригиналност.* — [Трудио] се ... да сачува самониклост његовог осећања. *Поп. Б.*

самòобмана ж *обмана, обмањивање самога себе.* — Од грубости и ругоба живота заклањао се идеалима ... и самообманама. *Скерл.* Људи су увијек били и увијек ће бити ... жртве обмане и самообмане. *Ант.1.*

самообмањѝвање с *гл. им. од самообмањивати се.*

самообмањѝвати се, -ањујём се несврш. *обмањивати самог себе.* — Амбасадор се није самообмањивао о резултату напора српске депутације. *Гавр.*

самообожáвање с *обожавање самога себе.* — Претерано уображење ... може се покаткад уздићи и до ... самообожавања. *Псих.*

самòобразовање с *образовање без школе и наставника.* — [Потребно је] да ученици ... имају средстава за куповину књига и новина ради самообразовања. *Лапч.*

самòобрана ж *самоодбрана.* — Треба добро промислити сваку ријеч прије него се човјек упусти у опасну авантуру ... самообране. *Козарч.*

самòобрачун м *обрачун са самим собом (о своме раду и поступцима).* — Он је снажно дејствовао на унутрашњи процес моралног самообрачуна и самокритике. *НИН 1959.*

самòодбрана ж *одбрана сопственом снагом, одбрана самога себе (од какве опасности).* — Ова мисао га препороди, ули му неку непознату му досад снагу самоодбране. *Ранк.*

самòодгòј, -оја м *одгој, васпитање самога себе.*

самоодлагàчица ж *машина која у жетви одлаже снопове, жетелица. Бел.*

самòодлука ж *резултат самоодлучивања.* — Потешкоће ове самоодлуке већ су споменуте. *Баз.* Он је ... чин избора, самоодлуке, самоодређења. *И.*

самоодлучѝвање с *доношење одлука самостално, својом вољом.* — Индивидуализам проглашава слободу личног мишљења и самоодлучивања. *Јов. С.*

самоодређёње с *слобода једног народа у избору облика свога државног уређења, одређивање свог сопственог положаја.* — Народ има право самоодређења. *С 1919.*

самоодржáње с биол. *природни нагон живих бића да се одрже у животу.* — Народ

је што и жив створ: самоодржање му је први закон. *Нов.*

самоодри́цање с *свесно и добровољно одрицање од нечега у корист другога.* — Тај план ... је изискивао огромне напоре и самоодрицања. *Ант. 1.*

самоо̀зледа, ијек. самоо̀зљеда, ж *озлеђивање самога себе. Деан. Рј.*

самоо̀зљеда, ек. самоо̀зледа.

самоо̀плодан, -ā, -ō *који сам себе оплођује.* — То су самооплодне биљке које се оплођују у истом цвијету. *Бот.*

самоо̀плодња ж и **самоо̀плођење** с биол. *плођење двосполних биљака, аутогамија.* — Прављени су покуси да се на кукурузу изврши самооплодња. *Бот.*

самоопраши́вање с *опрашивање цвета сопственим поленом или опрашивање тучка поленом истога цвета.* — У једном институту у околини Лондона ... донеле [су трешње] род самоопрашивањем. *Пол. 1958.*

самоопредељѐње, ијек. самоопредјељѐње, с *право народа на опредељење за државу у којој жели да живи или на стварање сопствене државе.* — Атлантска повеља ... треба да значи слободно самоопредјељење народа. *Тито.*

самоопредјељѐње, ек. самоопредељѐње.

самоо̀птужба ж *оптужба против самога себе.* — Одмах прије̄ће на своје горке самооптужбе. *Комб.*

самооптужи́вање с *оптуживање самога себе.* — Оставши сама, предала се жестоком самооптуживању. *ЛМС 1951.*

самоосакаћѐње с *осакаћење самога себе. Деан. Рј.*

самоо̀сећање, ијек. самоо̀сјећање, с *осећање сопственог стања, односно положаја.* — Сваки надзор развија негативна самоосећања: пониженост, неодлучност и несигурност у себе. *Пед.*

самоо̀сјећање, ек. самоо̀сећање.

самоо̀смӣ, -ā, -ō *који је у друштву са још седморицом.* — Народни суд [ме] прогна у турско самоосмога. *Љуб.*

самоосуђи́вање с *осуђивање самога себе.* — Јавио [се] неки стид ... па неко кајање и самоосуђивање. *Сек.*

самоотуђѐње с *отуђење, одвајање, одбацивање чега од себе самога.* — У филозофији природе Хегел приказује настанак материјалног света као самоотуђење идеје. *ПИФ.*

самоочува̀ње с *очување себе од уништења, пропасти; опстанак, егзистенција.* — Корушки Словенци ... имају право на самоочување. *Пол. 1959.*

самопѐтӣ, -ā, -ō *који је у друштву са још четворицом.* — Остани ти, кнеже, самопети на овом ждријелу у застави. *Љуб.*

са̀мопис м *оно што је написано својеручно.* — Ево ти о томе моје саморучно писмо. Овај самопис објави кад чујеш да мене већ није. *Љуб.*

самопо̀жртвован, -а, -о и **самопо̀жртво̀ван,** -вна, -вно *који је спреман да жртвује своје личне интересе за добро других, за више циљеве.* — Критика ... није себична да би била самопожртвовна. *Шим. С.*

самопо̀жртвова̀но прил. *са самопожртвовањем.* — Даничић је продужио ... још ревносније и самопожртвованије свој рад. *Бел.*

самопо̀жртвова̀ност, -ости ж = самопожртвовност *својство онога који је самопожртвован; самопожртвовање.*

самопожртвова̀ње с *жртвовање својих интереса за добро других, за више циљеве.* — Чланови Комунистичке Партије ... морају показати другима примјер ... самопожртвовања и храбрости. *Тито.*

самопо̀жртво̀вно прил. *самопожртвовано.*

самопожртво̀вност, -ости ж = самопожртвованост. — Гледао сам самопожртвовност наших Шумадинаца. *Тито.*

самопозна́ње с *познање самога себе, своје вредности.* — Хтео сам да пронађем стазу која би ме довела до потпуног самопознања. *Петр. В.*

са̀мопо̀моћ ж **а.** *помоћ указана при несрећи самом себи; заштита, осигурање свог права властитим деловањем без повреде правних прописа.* **б.** *средства која неки колектив прикупља да би од њих помагао поједине чланове.* — Многе су ... мјере предузимане за спасавање малога посједа и путем ... самопомоћи. *Д 1939.* Особине које школа треба радом да развије јесу ... способност самопомоћи. *Пед.*

самопонижѐње с *понижење самога себе.* — Верници ... чине то из ... уверења да је самопонижење у четири ока мање зло од вечних мука. *Дав.*

самопо̀руга ж *изругивање, изврга̄вање ругу самога себе.* — Неустрашивошћу пред самокритиком и самопоругом описивао [је] читав рат. *Крањч. Стј.*

самопо̀слуга ж *трговачка радња у којој се купац сам послужује, сам узима робу.* — Отвориће вам се важни објекти, као што су самопослуга ... *Пол. 1962.*

самопослужи́вање с **1.** *начин послуживања у самопослугама и експрес-ресторанима, узимање робе или јела без посредства других.*

— Приступило се и организацији трговине за самопослуживање. *Б 1958.* Ресторан »Дунав« треба да буде на принципу самопослуживања. *Вј. 1960.* **2.** *самопослуга. Деан. Рј.*

самопосмáтрање с *посматрање, проучавање самога себе (својих поступака, мисли, осећања), удубљивање у свој унутрашњи живот, самопроматрање.* — Основна психолошка метода мора бити самопосматрање. *Псих.*

самопо̀стојан, -а, -о *који је чврст, непоколебљив у осећању својих обавеза.*

самопо̀стојанӧст, -ости ж *својство онога који је самопостојан.* — На самопостојаност и моралну чврстину многих заробљеника утицале су узбудљиве вести о борби народа Југославије. *Јак.*

самопотврђи́вање с *потврђивање самога себе и своје вредности.* — Човек тежи за властитим самопотврђивањем, делом, стварањем. *КН 1958.*

самопо̀уздан, -а, -о **а.** *поуздан, уверен, сигуран у себе.* — С румених ... образа одсјајивала је самопоуздана душа. *Петр. В.* **б.** *који изражава, испољава поуздање, сигурност у себе.* — Мислио је у себи ... са самопоузданим смијешком. *Шов.*

самопо̀уздано прил. *са поуздањем у себе.* — Писао је брзо и самопоуздано. *Андр. И.*

самопо̀узданӧст, -ости ж *својство, стање онога који је самопоуздан.* — Око набраних ... очију показа [се] некаква ... самопоузданост. *Лаз. Л.*

самопоуздáње с *поуздање у себе, у своје способности.* — У њ улази неко самопоуздање, нешто што га диже. *Киш.* Он нема самопоуздања. *Чол.*

самопоштовáње с *поштовање и високо мишљење о сопственој вредности.* — Култ самопоштовања, друго ништа не постоји за њу. *Моск.*

самопрѐгалаштво с *залагање, заузимање за нешто до жртвовања себе.* — [Жене] су својом крвљу, зноjем и самопрегалаштвом постигле равноправност. *Дед. В.*

самопрегáрање с = самопрегорење *самопожртвовање.* — Борећи се до самопрегарања извојевали [су] широке самоуправе. *Рад. Д.*

самопрѐгор, ијек. самопријѐгор, м *самопожртвовање.* — Има апостола који проповедају самопрегор и постове. *Цар М.* Својим херојством и самопријегором исписале су оне даљње стране хисторије наших народа. *Ч-М.*

самопрѐгӧран, -рна, -рно, ијек. самопријѐгӧран *који је пун самопрегора, самопожртвован.* — Захваљујући самопријегорној борби наших народа ... успјели смо ... раскринкати све непријатеље. *Тито.*

самопрѐгорац, -рца, ијек. самопријѐгорац м *онај који ради, који се бори са самопрегором.* — Новелиста је самопрегорац. Сличан је брусачу драгог камења који смањује драги камен да би овај добио што бољи сјај. *НИН 1959.*

самопрегорéвање, ијек. самопрегоријѐвање, с *самопожртвовање.* — Наша религија ... нам проповеда самопрегоревање. *Петр. В.* Да ли ће она моћи издржати ... у сиромаштву ... и самопрегоријевању? *Сим.*

самопрегорéње с = самопрегарање. — Предвидео је и све жртве и самопрегорења која ће морати народ ... и у првом реду он, лично, да поднесе. *Петр. В.*

самопрѐгӧрно, ијек. самопријѐгӧрно, прил. *са самопрегором, пожртвовано.* — Шутио сам постојано ... самопријегорно ... пуних двадесет година. *Донч.*

самопреслушáвање с *преслушавање самога себе.* — Мале смеђе очи ... као да су сад уроњене ... у тајну неког самопреслушавања. *Божић.*

самопризнáње с *лично, властито признање свога дела.* — Показало [се] да је ... самооптужба тужилаца самопризнање. *Пиј.*

самопријѐгор, ек. самопрѐгор.

самопријѐгор-, ек. самопрѐгор-.

самопроверáвање, ијек. самопровјерáвање, с *проверавање свога рада, свога знања, својих способности.* — У глумачком стварању самопроверавање [је] сврсисходно. *Поз. 1948.*

самопровјерáвање, ек. самопроверáвање.

самопромáтрање с *самопосматрање.* — Ослања се само на самопроматрање. *Баз.* Није имао укус самопроматрања и унутрашњег живота. *Јов. С.*

самопу̀цач, -áча м *ватрено оружје које се само пали, пуца.* — Конструишеш неко ... тајно оружје, неки бацач-самопуцач који ће се у будућности прославити. *Лал.*

самора̀дӣност, -ости ж *својство онога који ради самостално, по властитој иницијативи.* — Обавља [се] посао механично по сталним прописима, без ... саморадиности чиновника. *Новак.*

саморáдња ж *самосталан стваралачки рад из сопствене побуде; обављање рада без помоћи другога.* — Почетак битка је саморадња, активитет. *Баз.* Саморадња мора да развија радну дисциплину. *Пед.*

саморазвијање, -а с, **саморазвѝтак,** -тка и **самораз̀вōј,** -оја м *духовни или телесни развитак човека сопственим радом и вежбањем; постепен прелаз из једног стања у*

друго, који се врши сам од себе, изазван унутрашњим разлозима. — Професор ... се био посветио Младену: да га ... упути ... што боље у широку културу ради његова даљег саморазвијања. *Сек.* Импулси ... настају ... из сукоба различитих сила и ... омогућују самокретање и саморазвитак. *Лог. 2.* [Испитују] све појаве ... у њихову ... непрекидном развоју и саморазвоју. *И.*

самора̀зговор м *разговор са самим собом.* — Ја често водим дуге саморазговоре. *Креш.*

самора̀зоран, -рна, -рно *који разара сам од себе.* — Управо тај наш саморазорни нагон за поломљеним костима још није нашао свог сликара. *Крл.*

самѝран, -а, -о *в. самохран.*

саморан- *в. самохран-.*

са̏мора̀ст м *биљка која је израсла сама, без људског посредовања, самоник.* — Умиру стручкови овса самораста поред пресахлих чесама. *Лал.*

самѝра̀стао, -ра́сла, -ра́сло *који се развио, који се развијао сам од себе, спонтано.* — У свему томе ... види се саморасли развитак и склоп села као управне целине. *Нов.*

самореклáма ж *рекламирање самога себе.* — Овакве изјаве нису ... остављале утисак да је то хвалисавост и самореклама. *Пол. 1958.*

самѝрити, са̀морѝм сврш. **1.** *изморити, учинити јако уморним, уморити.* — Сјеромаку прождријесте храну ... а с комором самористе рају. *Март.* **2.** *убити, уморити.* — Тер упали [Дервиш-паша] кулу Јаковову и на вјери самори Јакова. *Март.*

~ **се** *уморити се.* — Стојан неће [да иде] јер су до мора четири конака ... те би му се коњ саморио. *НП Вук.*

самѝродан, -дна, -дно **1. а.** *који се налази у природи, који је овакав каквим га је природа створила.* — Минерали, који се појављују као слободни елементи у самородном, елементарном стању, врло су ријетки. *Туђ.* **б.** *самоникао.* — Због средоземне климе цио предјел обилује самородним ... биљем. *ЕГ.* **2.** фиг. *који се развио без утицаја и помоћи васпитања, школе, природан;* супр. умјетан, вештачки. — У њој [умјетности] има нешто што се не да у правила утиснути, нешто самородно. *Баз.* То нешто као да је она самородна несвјесна поезија наивитета. *Марј. М.*

самѝродица ж покр. *врста црног сукна које није бојено него је од црне вуне каква је била и овца. Вук Рј.*

самѝродно прил. *без туђега утицаја.* — Ако је [драматичар] и израстао, онда је то било ... сасвим самородно. *Пол. 1959.*

саморође̏ње с биол. *постанак живота сам од себе без спољних утицаја.* — Претпостављао [је] да најнижи организми настају спонтано — саморођењем. *НЧ.*

самору̏гање с *ругање самом себи.* — Трећи стих морао [би се] схватити ... као добровољно саморугање. *Леск. М.*

самосавлада̀ва̏ње с *гл. им. од самосавлађивати се.* — У успјеху у ... борби одлучују ... самосавладавање и прилагодљивост. *Шах 2.*

самосавлађѝвати се, -ѝвам се = самосавлађивати се *несврш. и уч. према самосавладати се.* В. пр. уз гл. им. самосавладавање.

самосавла̀дати се, -а̀вла̄дам се сврш. *савладати сам себе, однети победу над самим собом, укротити себе.*

самосавлађѝва̏ње с *гл. им. од самосавлађивати се.* — Релативна слобода воље ... се огледа у ... свесном самосавлађивању. *Псих.*

самосавлађѝвати се, -а̏ујем се несврш. = самосавладавати се. В. пр. уз гл. им. самосавлађивање.

самоса̀жа̀лничкӣ, -а̄, -о̄ *који сажаљева самога себе; који је знак сажаљења према самом себи.* — Капне му ... самосажалничка ... суза. *Божић.*

самосажаљѐ̏ње с *сажаљење према самом себи.* — То разголићавање на састанцима ... Самосажаљење. То је мажење свог тела. *Дав.*

самосажа̀љив, -а, -о *који је сажаљив према самом себи, који испољава сажаљење према самом себи.* — Његов таленат је имао извесну специфичну тежину, садржану у језгру ... самосажаљиве сентименталности. *НИН 1958.*

самѝсаздан и **самоса̀здан,** -а, -о *који је сам собом постао, саздан, створен без посредства било које спољне силе.* — Тако ти живога и самосазданог створитеља. *Лаз. Л.* Пругу [је] усјекла у самосаздану стијену. *Андр. Н.*

самосазна̀ње с *свест о себи, поимање, схватање свога постојања, своје улоге у животу и друштву, самоспознаја.* — Сократ је пошао од агностицизма: Ја знам да ништа не знам, и та је сумња морала да доведе до самосазнања. *ПИФ.*

са̏мосам, -сама, -само *сасвим, потпуно сам.* — Уз воду расла јела самосама. *Наз.* Природно је што је толико многочедна породица о врату самосама хранитеља живела врло оскудно. *ЛМС 1951.*

самоса̀мац, -мца м *човек који је сасвим, потпуно сам.* — Нема друге, ваља коња и момка враћати, а самосамац узети пут под ноге. *В 1885.*

самосàмилōст, -ости ж *самилост према самоме себи.* — Одавна осушена самосамилост грцне у њему. *Божић.*

самосàмилостан, -сна, -сно *који осећа самилост према самоме себи.* — Мицао је доњу чељуст плачним, самосамилосним грчем. *Божић.*

самòсвесно и **сàмосвесно,** ијек. самòсвјесно и сàмосвјесно, прил. *на самосвестан начин.*

самòсвеснōст и **сàмосвеснōст,** -ости, ијек. самòсвјеснōст и сàмосвјеснōст, ж *својство онога који је самосвестан.*

сàмосвēст, ијек. сàмосвијест, ж *свест о самоме себи, о својој вредности.* — Та је слика била врло прикладна да пробуди самосвијест нације. *Шкреб.* Постепено окреће се човек и својој личности, своме ја: почиње стицати свест о самом себи или самосвест. *Псих.*

самòсвестан и **сàмосвестан,** -сна, -сно, ијек. самòсвјестан и сàмосвјестан **а.** *који има самосвести, који је испуњен самосвешћу.* — Неко необично поуздање обузело је човјека и самосвјесно чувство превладало њиме. *Баз.* Врлина, то је самосвесно и самовољно редуцирање себе на праву меру према другим људима. *Кнеж. Б.* **б.** *који изражава самосвест.* — Рекао је тихим, али самосвјесним гласом. *Кол.*

сàмосвијест, ек. сàмосвēст.

самòсвјесно и **сàмосвјесно,** ек. самòсвесно и сàмосвесно.

самòсвјеснōст и **сàмосвјеснōст,** -ости, ек. самòсвеснōст и сàмосвеснōст.

самòсвјестан и **сàмосвјестан,** -сна, -сно, ек. самòсвестан и сàмосвестан.

самòсвōј, -свòја, -свòје *самосвојан.* — Бијаше задњих година лијепо уредио своје имање ... и постао самосвој и неовисан. *Тип.* Самосвој и изузетан ... Булатовић ипак није самоникао. *КН 1958.*

сàмосвōјан, -јна, -јно *који има своје посебно обележје, што некога обележава, својствен, посебан, карактеристичан, специфичан; самосталан, независан.* — [Наш народ] мора неговати оно што је у њему ... самосвојно. *Цвиј.* Оне оштре, самосвојне кретње, све јој је сада ... постало туђе. *Цар Е.* Био је то диван осјећај самосвојне, слободарске независности. *Крл.*

сàмосвōјно прил. *на свој, посебан начин, самостално.* — Природа је саздала бића ... дозволила да се ... самосвојно ... стварају и развијају. *Нуш.* Он је живио самосвојно, без обзира на друге. *Коз. И.*

самосвójнōст, -ости ж *својство, стање онога који је самосвојан, посебност.* — Особито су јаке тежње за народном и државном самосталношћу и самосвојношћу. *Цвиј.* Никако другачије се није могло ... сломити кочоперно здравље самосвојности хрватског сељака. *Божић.*

самосвòјствен, -а, -о *самосвојан.* — Сами ствараоци су подлегли самосвојственом субјективизму. *НИН 1959.* Зна он да му је овај самосвојствени интимитет прешао у навику. *Божић.*

самосвòјственōст, -ости ж *самосвојност.* — Оваква критика ... бори се ... аргументом бриге за нашу националну самосвојственост. *НИН 1959.*

самòсēдмӣ, -ā, -ō *који је у друштву са још шесторицом.* — Мртав паша самоседми од витешке руке паде. *Њег.*

самòснла ж *насилна, апсолутистичка власт, самовоља, насиље, тиранија.* — Љуто је страдала Хрватска не само од Турака него и од његове [банове] самосиле. *Шиш.*

самòсӣлан, -лна, -лно *насилан, апсолутистички.* — Не посла као урес их ... већ као ропства знак и ... господства самосилног римскога. *Марк. Ф.*

самòсӣлнӣк м *насилник.* — Ја ћу вам сама најљепше знати разложити какав је то самосилник. *Ков. А.*

самòсӣлно прил. *насилно, апсолутистички.* — Бијасмо и јесмо у том послу самосилно запријечени. *Старч.*

самòсӣље с *насиље, апсолутизам.* — Народи Аустрије буду бачени под самосиље. *Старч.*

самоскúталница миж *особа која се сама скита, луталица.* — Вук самоскиталица, готов кукавица! *Наз.*

сàмослāст ж *осећање уживања у самоме себи.* — У тој самосласти нешто га ... трже. *Сим.*

самоспòзнаја ж *самосазнање.* — Жиле му се надуле ... са посвемашње унутарње ... самоспознаје. *Ков. А.*

самоспутáвāње с *самосавлађивање.* — Да није ... свесног самоспутавања, све би се могло правдати. *КН 1958.*

сáмōст, -ости ж *самоћа, осамљеност.* — Био је поносан својом самошћу, као велика љубав својом жалошћу. *Шим. С.* Ноћу су [потоци] само шум без корита, густи говор самости. *Лит. 1957.*

сàмостāван, -вна, -вно *који стоји, налази се сам, на осами; самосталан.* — Па ударим тад на један таван, таван облак, облак самоставан. *Радич.* И онда пред собом видиш једно самоставно брдо ... голо, без шуме. *Ком.* Истина је да се по деклинацији заимена много и радо равнају ... имена ... самоставна. *Јаг.*

самòстāвнӣк и **сàмостāвнӣк** м грам. заст. *в. именица.* — Њему је сигурно лакше било ... истјерати зеца неголи у ... Овидијеву дистиху наћи самоставнику припадајући глагол. *Коз. Ј.*

сàмостāлан, -лна, -лно **1.** *који постоји, живи одвојено од других.* — Трст ... је неправедном одлуком био проглашен самосталним територијем. *ОГ.* **2.** *који је сам за себе, који постоји, егзистира без везе с другима, независан.* — Једног дана изнајмио [је] дућан и почео самосталан рад. *Сек.* Киша је била стала, пак ... капљице путују с листа на лист као самостални мали свјетови. *Крл.*

Изр. ~ **реч** грам. *реч (именица и друга која реч у именичкој служби) што означава појам који сам за себе постоји без везе с ким другим.*

самостàлац, -лца м **1.** *онај који је самосталан.* **2.** *припадник неких бивших политичких странака (Самосталне радикалне странке у Србији, Самосталне демократске странке у старој Југославији).* — Свађају се ... неке кризе, неки избори; самосталци, фузионаши, очи ће да поваде. *Дом.*

сàмостāлно прил. **1.** *само́ за себе, без везе с другима.* — Те су се форме почеле проматрати као нешто што постоји самостално. *Лог. 2.* **2.** *независно, слободно.* — Свака ... реч и сваки израз, па и цела реченица може бити субјекат кад се употреби самостално. *Стев.*

самостàлнōст ж *стање, положај онога који је самосталан, независност.* — Ја ћу се ... отиснути на пространо поље самосталности и отети се вашим оковима. *Ков. А.* Устаници нису веровали Порти: ... тражили су потпуну самосталност. *Јов. С.*

самòстāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на самосталце.*

сàмостāн м **1.** *црква са зградама у којима живе у заједници, према утврђеним правилима, редовници или редовнице, манастир.* — Јавила се у њој жеља да се одрекне тога свијета и пође у самостан. *Леск. Ј.* Отац ... ју је дао у самостан гдје се осјећала боље него код куће. *Мил. В.* **2.** *стан на осами.* — Добар вече, чобане друже ... хоћеш ли ме примити? ... Само ћу тражити руковет сламе ... и топли мир твога самостана. *Ђон.* Сед Радомир дане броји у пустињи свога самостана, сам, усамљен. *Јаки. Ђ.*

самостàнац, -нца м **1.** *редовник, калуђер, монах.* — Стекли су заслуга за просвјету ... свећеници и самостанци. *Баз.* **2.** фиг. *мушкарац који живи сам као аскет.* — [Били су] самостанци импотенције. *Уј.*

самòстāнка ж *редовница, калуђерица, монахиња.* — Повика часна мајка самостанка. *Креш.*

сàмостāнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на самостан:* ~ изба, ~ живот, ~ школа. **2.** *који је својствен самостанском животу, тих, понизан.* — Рече удворно, али правом самостанском уљудности. *Војн.*

самòствòритељ м *онај који је сам себе створио.* — Јаки Боже, Самостворитељу. *Вук Рј.*

сàмостōјан, -јна, -јно *в. самосталан (2).* — Оригинални уметници ... имали [су] свој самостојни укус. *Поп. Б.*

самостōјнōст, -ости ж *својство, стање онога који је самостојан, самосталност.* — [Хрватска] се није ... ниједном пригодом ... одрекла своје потпуне самостојности. *Старч.* Домаћа ријеч свједочи о тврдој самостојности народа. *Нех.*

сàмосȗд м *убијање без судске пресуде, линч.* — Почели су мање заробљавати. Учестали су случајеви самосуда над заробљеницима. *Моск.*

самòта ж *самоћа.* — Снуждила се била небошка, сурвала се на њу и самота и срамота. *Буд.* И у тој самоти ... она ће истарјети. *Цар Е.* Осјећа се расијано чувство самоте и простора. *Тип.*

сàмотан, -тна, -тно **1. а.** *који је сасвим, потпуно сам, усамљен.* — Ја стојим међу вама као самотна јела у грабовој шумици. *Шен.* Да ли да зовнем непознатог друга што самотан скита низ калдрму? *Ђон.* **б.** *који је сам без породице и рођака.* — Ја ћу се побринути за тебе у добра старца, богата и самотна. *Ков. А.* Тако му је прошао век, самотну ... у бризи за сутрашњицу. *Нед. Љ.* **в.** *који стоји сам, одвојено од других, далеко од људских насеља, осамљен.* — Тамо је у самотном дворцу живјела њезина бака. *Леск. Ј.* Колиба стоји самотна крај пута. *Ств. 1948.* **2.** *који пролази, протиче без других, без друштва (о животу).* — Извади ћурлику, па засвира ... Она му је једини разговор и забава у самотним часовима пастирског живота. *Коч.* Моје дјетињство било је самотно и хладно. *Фелд.* **3.** *који се проводи у самици (о затвору).* — Постоји читав низ разних дисциплинских казни: пост, тврдолеж, самотни и тамни затвор. *Чол.* Часник ме мрко погледа и без рапорта одрапи ми осам дана самотнога затвора. *Мишк.*

самòтāр, -ара м **1.** *онај који је сам, који живи самотно, осамљен човек.* — Као самотар, чинио се чудаком. *Баб.* **2.** *онај који се у чему одваја од других, који заступа само свој сопствени смер, индивидуалист(а).* — Више самотар, интелектуалац и теоретик води своју школу. *Обз. 1932.* Окупљају [се] ... литерати који сматрају себе самотарима. *НИН 1959.*

сàмотāран, -рна, -рно *који живи усамљено, одвојено од других.* — Разликујемо међу

њима [асцидијама] самотарне, дружбене и сложене. *Финк.*

самота́рац, -рца м *самотар.* — И ја сам некоћ био самотарац мистик. *Крањч. С.*

самòтāрка ж *она која је сама, усамљена.* — Личинке успужу у цвијеће гдје чекају док на цвијет не долети нека пчела самотарка. *Финк.* Милосно га [сунце] лева ... на те роде убожарке што врх крова самотарке стоје и стражаре. *Кош.*

самòтāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на самотаре.* — Његова стара склоност самотарском маштању распалила се још јаче. *Десн.*

самòтвор[1] м *оно што се само створило, природна творевина.* — Кроз таван пећински обично су прорасли ... висуљци од сиге (сталактити) којима од пода на сусрет иду слични самотвори (сталагмити). *Жуј.* Пред овим природним самотвором човек се и нехотично сам заустави. *Ком.*

самòтвор[2], -а, -о **1.** *који се сам од себе створио, природом створен.* — У Ивана двори самотвори. *НПХ.* Она [вјера] је необорива и страшна као самотвора стена усред бурног ... мора. *Глиш.* **2.** *који је начињен од једног комада, једноставан. Вук Рј.*

самòтвòран, -рна, -рно *који се сам створио; који делује сам собом, сам по себи, урођен.* — Ти оштри врхови и пусте главице: то су самотворне тврђаве које се дослен не дадоше да их ... људска сила свлада. *В 1885.* Самотворна снага лежи у свету. *НИН 1958.*

самотво́рнōст, -ости ж *особина онога који је самотворан и онога што је самотворно.* — Геније је самотворан ... но будући да самотворност може бити и бесмислена, ваља рећи да је геније̂ва самотворност егземпларна. *Баз.*

сāмотēг м само у изразу: млети самотегом, на ~ *млети без уставе, кад има довољно воде.* — Ова воденица љети меље на уставу, а зими самотегом. *Вук Рј.*

самòтежēње с *гл. им. од самотежити.*

самòтежити, -ӣм несврш. *млети самотегом. Вук Рј.*

самòтиња ж **1.** *осамљено место, одвојено од људи и људских насеља, осама.* — Поноћ је замакла, а око њега све тихо ... па га у тој глухој самотињи ... све трнци пролазе. *Горд.* **2.** *стање одвојености од других, самоћа, усамљеност.* — Жали им се Нера на своју самотињу: како нема никога свога. *Глиш.* И отац ми се измијенио ... Мори га самотиња. *Радул.*

самòтињскӣ, -ā, -ō *који је испуњен самотињом.* — Самотињски ... живот у манастиру поживинчио је његово људско биће. *Глиг.*

сāмотњӣк м **1.** *онај који је сам, самотан, усамљеник.* — Самотник и шутљивац ти ниси. *Наз.* Краљ Нума је био највећи самотник старога века и највећи љубавник самоће. *Дуч.* **2.** *онај који се налази далеко од људских насеља.* — Но мој је живот живот самотника у забитној долиници. *Леск. Ј.* Веровао сам да ће тај губитак [сина] тешко погодити ... њутљивог самотника који се, још у младости, настанио у Заглушју. *Пол. 1957.* **3.** *редовник, калуђер, монах. Рј. А.*

сāмотница ж **1.** *жена самотник.* — Што ће једна самотница у твојој кући? *Шен.* **2.** *она која се налази на осами.* — Загорске брезе, сестре самотнице, ваш брат далеким друмовима жури. *Кркл.*

сāмотничкӣ, -ā, -ō *који се односи на самотнике и самотнице*: самотничке мисли, ~ шетње.

сāмотњāштво с = самотност *стање онога који је самотан, самовање.* — Све самоће ... у зависности [су] ... од трајања самотништва. *Лал.*

сāмотно прил. *усамљено, осамљено.*

сāмотнōст, -ости с = самотништво. — Самотност постајала је велика. *Сим.*

сāмотњāк м зоол. *птица која живи одвојено од других птица* Saxicola oenanthe. *Бен. Рј.*

сāмотњица ж *в. самотница.* — Стан'те [вјетровц]! ... Каж'те, самотњици, јесте л' сузе од растанка или роса прије данка. *Војн.*

самотòвање с *гл. им. од самотовати.*

самотòвати, -òтујēм несврш. **а.** *живети у самоћи као самотник.* — Редовито се враћаше на ладање да самотује. *Леск. Ј.* Опет се [путар] указао у кућици крај друма да самотује. *Пол. 1955.* **б.** *живети без мужа (о удатој жени).* — Жене наших морнара по више година самотују. *Кум.* **в.** *осећати се усамљен.* — Међу свим тим свијетом она је самотовала. *Берт.*

самòток и **сāмотōк** м *течност која се прва исцеди сама од себе, без гњечења или муљања, првенац* **а.** *мед.* — Та ми се пјесма чинила бисером, глас његов медом самотоком. *Вел.* Као најбољи мед цени се ... првенац или самоток. *Батут.* **б.** *прва ракија, башица.* — Кола су претресана и нађена је начета тестија од 12 литара најјаче ракије самотока-првенца. *Моск.* **в.** *прво вино.* — Знате га ... досјетљивог загребачког сенатора са ... топлином буковачког самотока. *Матош.* **г.** *прво уље. Вук Рј.*

самòтрећӣ, -ā, -ē *који је у друштву са још двојицом.*

самоћа ж **1.** *стање одвојености од људи, осама, усамљеност.* — Ја волим самоћу, разговорнију од најдуховитијег познаника.

Матош. Са мном никог нема, само моја сенка ступа поред мене у шумској самоћи. *Јакш. М.* **2.** *забачено, пусто, ненасељено место или крај.* — Ја бих полудио да станујем у овој пустој самоћи. *Војн.* Самоће и тишине алпијске су непроходније него либијске пустаре. *Дуч.*

сàмоћан, -ћна, -ћно необ. *в. самотан.* — Зашто путујете овако сами и самоћни? *Матош.*

сàмоћњак м *в. самотник (1 и 2).* — Тешко ономе тко сада нема никога свога, ни куће ни кућишта, тешко самоћнику и бескућнику. *Матош.*

сàмоћно прил. *в. самотно.* — Самоћно снива црквица стара. *Јакш. М.*

самоћòвање с *гл. им. од самоћовати.*

самоћòвати, -ћујēм несврш. *в. самотовати.* — Самоћоваху бјежећи на суха, мрачна, пуста и опустошена мјеста. *Вук.* Боље је самоћовати него срамотовати. *Н. посл. Вук.*

самоубеђе́ње, ијек. самоубјеђе́ње, с *самоуверење.* — Љутито, са пуно самоубеђења додао [је] ... *Рад. Д.*

самоуби́јати се, -ȕбијām се несврш. *вршити самоубиство.* — Умиру по ... лудницама, самоубијају се и падају у криминал. *Богдан.*

самоуби́ствен, -а, -о *који се односи на самоубијство.* — Није ли већ онда, у том ... самоуништавању било нечег од самоубијствене ... склоности? *Крл.*

самоуби́ство с *самоубиство.* — Палећи ... ватромет у предвечерје Каролинине свадбе, он је био на рубу самоубијства од жалости. *Крл.* Не знам како је то, али самоубијство није ми падало на памет. *Јакш. Ђ.*

самоȕбилац, -иоца м (ген. мн. самоȕбилāцā) *в. самоубица.* — Их, роде, како ћу [прихватити старјешинство] ... После самоубилца! *Ранк.* Видимо у овом полукултурном, жалосном гнијезду појаве ... што нас ... ужасавају, под овим ... вулканским небом неуропата и самоубилаца. *Матош.*

самоȕбилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на самоубице, самоубиоце.* — Турнуо јој у руке самоубилачки нож. *Матк.*

самоуби́ствен, -а, -о *који се односи на самоубиство, опасан по живот онога кога се тиче:* ~ поступак, ~ подухват. — Живот му омрзну, и он се стаде бавити самоубиственим мислима. *Срем.*

самоуби́ство с *свесно уништење властитог живота, самоубојство.* — Једно пополдне ... Јован је извршио самоубиство. *Сек.*

самоуби́ца и **самоȕбица** м *онај који је извршио самоубиство, који је сам себе убио, самоубојица.* — Он оде весео на ново место, не мислећи више о самоубици. *Ранк.* Имамо изубијаног и у трагици гротескног самоубицу због несретне љубави. *Матк.*

самоуби́чин и **самоȕбичнн,** -а, -о *који припада самоубици.* — Пред собом је непрестано видео ... самоубичино лице. *Ћос. Б.*

самоубјеђе́ње, ек. самоубеђе́ње.

самоȕбојица м *самоубица. Бен. Рј.*

самоубо́јство с *самоубиство.* — Није никако чудо да је мој рођени брат ... извршио самоубојство. *Хорв.* Демостен је завршио живот самоубојством. *Пов. 1.*

самоуваже́ње с *високо мишљење о себи и својој вредности.* — Мршава брада професора ... пуна је достојанства и самоуважења. *Ћос. Д.*

самоȕверен, -а, -о, ијек. самоȕвјерен **а.** *који је сувише уверен у своје лично мишљење и у своју личну вредност упште.* — Налијева им од свога вина и упућива их, самоувјерен и свисока ... да не жале новац. *Коз. И.* Била је то нека разбарушена глава, разметљивих покрета ... самоуверен. *Јак.* **б.** *који изражава самоувереност.* — Дрзак и самоуверен смеј избацује беле зубе. *Сек.*

самоȕверено, ијек. самоȕвјерено, прил. *на самоуверен начин, поуздавајући се одвећ у себе.* — Чуо сам како је у мраку самоувјерено штуцнуо од смијеха. *Донч.* Инжењер Будилић самоуверено завршава: »Успећемо«. *Пол. 1950.*

самоȕверенȍст, -ости, ијек. самоȕвјеренȍст, ж *стање онога који је самоуверен, претерана увереност у своје мишљење, у своју личну вредност.* — Тек понекад тргло би се у њему нешто и кршило ту самоувјереност о моћи његове воље. *Коз. И.* Самоувереност овог кандидата била је оправдана. *Пол. 1958.*

самоувере́ње, ијек. самоувјере́ње, с *самоувереност.* — Најзад ове ноћи њим овлада спокојно самоуверење. *Ћос. Д.* Понекад је из њега избијала млада смионост и самоувјерење ... како је он још увијек способан да задивљује. *Лит. 1957.*

самоувѐрљив, -а, -о, ијек. самоувјѐрљив *самоуверен.*

самоувѐрљиво, ијек. самоувјѐрљиво, прил. *самоуверено.* — Кад вам ја говорим! — одвратио [је] самоувјерљиво стари Рок. *Шег.*

самоувјер-, ек. самоувер-.

самȍук[1] м *онај који је научио нешто самостално без редовног школовања или учења (нпр. занат).* — А тко би знао како би се тај ... писац био развио ... да не бијаше самоуком. *Матош.* Има сељака који, већином као самоуци, умеју радити понеке занате. *Ђорђ.*

самȍук[2], -а, -о *који је сам нешто научио.* — У почетку [су] с неповерењем погледале на ... самоуку радницу. *Дов.* Као самоуко ђаче учим у животу, у најтежој школи. *Стан.*

самȍуко прил. *на начин самоука, учећи сам, самоучки.* — Необично га је занимала електроника коју је самоуко изучавао. *Б 1957.*

самоуни́зити се, -ȕнӣзӣм се свршн. *намерно унизити самога себе.* — Изишао је из Јовине капије посрћући утучен ... самоунижен. *Сек.*

самоуниште́ње с *свесно уништење самога себе.* — Остати на овој груди земље испуња ме одмах патњом самоуништења. *Уј.* Мржња ... је просто оружје нагона за ... самоуништењем. *Андр. И.*

самȍуправа и **самоу̑права** ж *право неке заједнице (општине, града, покрајине и сл.) да самостално управља својим унутрашњим пословима, право управљања самим собом, аутономија*: градска ~, општинска ~, ђачка ~.

самоу̑прављање с *непосредно и посредно управљање радних људи у радним организацијама и локалним заједницама као основни принцип социјалистичке демократије*: радничко ~, орган самоуправљања.

самоу̑прављати, -ām несврш. *бити самоуправљач, вршити самоуправљање.* — Да би радник могао да самоуправља, он мора бити квалификован. *Пол. 1972.*

самоупра̀вљā̏ч, -а́ча м *онај који учествује у самоуправљању, који је један од носилаца самоуправљања.* — Посебне тешкоће чекају самоуправљаче у колективима. *Б 1966.*

самоупра̀вљā̏чкӣ, -ā, -ō *који се односи на самоуправљаче и на самоуправљање*: ~ друштво.

самȍупра̀внӣ и **самоу̑пра̀внӣ,** -внā, -внō *који се оснива на самоуправи; који се односи на самоуправљање*: ~ орган, ~ власт, ~ механизам.

самоупра̀внȏст, -ости ж *в. самоуправљање.* — Закључци ... о организирању самоуправности народа ... постали су најважнији путоказ радничкој класи у изградњи социјализма. *Ант. 1.*

самоусавршава̏ње с *усавршавање самога себе.* — Разноврсне последице капитализма се могу сузбити просветитељским методама самоусавршавања. *ЛМС 1949.*

самоу̑слуга ж *самопослуживање.* — Потрошачи су и даље остали задовољни, али не и људи из самоуслуге. *НИН 1958.*

самоу̑служан, -жна, -жно (обично одр.) *који се оснива на самоуслузи.* — Становништво Београда снабдева ... пет гросистичких предузећа са једном самоуслужном радњом. *Пол. 1959.*

самоуспављива̏ње с *лакомислено и неосновано уверење о добром и успешном току догађаја.* — Оне генералске каруце ... вјечни војнички шпалир ... све то било је за генералицу ... нека врста наркозе, самоуспављивања. *Крл.*

самоутва́ра̄ње с *претерано високо а неосновано мишљење о самоме себи.* — Био је човјек ... округлих очију, из којих је избијала дрзовитост и надуто самоутварање. *Новак.*

самȍуче, -ета с *самоук младић, самоуко дете.* — Најмлађи син [био је] даровито момче самоуче. *Матош.*

самȍучкӣ, -ā, -ō *који се односи на самоуке.* — Подухватио се да самоучким радом стекне што више образовање. *Глиг.*

самȍучки прил. *на начин самоука, учећи сам, самоуко.* — Вук као даровито дете тражи да се школује, али више самоучки неголи по школама. *Бел.* Црквена музика код Срба, појање или пјеније ... развијало се ... самоучки, с уста на уста. *Коњов.*

самȍуштво с *самостално учење без редовног школовања.* — Самоуштво, колико је по себи за похвалу, није свакада велика препорука за писца. *Глиг.* На то се самоуштво могу поуздати само изузетно срећно обдарене природе. *Поп. Б.*

самохва́ла ж *хваљење самога себе.* — [Његов] разговор ... је био пун самохвале. *Новак.* [Њега] је заниј ела она угодна, слатка дјетиња самохвала. *О-А.*

самохва̀лисав, -а, -о *који радо самога себе хвали, којим се изражава хваљење самог себе.* — Наш интелигент ... је покрај свега ... наклапања и самохвалисавог преувеличавања ... углавном покоран пас. *Крл.*

самохва̀лисаво прил. *хвалећи сама себе.* — Вук спомиње Кнезу своје заслуге ... И самохвалисаво додаје да би и поласкао Кнезу и уздигао себе ... *Прод.*

самохва̀лисā̏ње с *гл. им. од самохвалисати се.*

самохва̀лисатӣ се, -лишēм се несврш. *хвалити сама себе, хвастати се.* — Није му било зазорно да се својим доживљајима самохвалише. *Рад. Д.*

самȍходан, -дна, -дно *који се покреће сопственом силом, без вуче.* — Једна група совјетских научника кренуће на самоходним тракторима у унутрашњост Антартика. *Б 1957.* Агенција Београд ... продаје самоходну дизалицу. *Пол. 1959.*

самȍхотан, -тна, -тно заст. *који је изазван сопственом вољом, неусиљен.* — Нема самохотне ријечи да то ... изрази. *Шим. С.*

самòхотно прил. *својевољно, спонтано.* — Сељанка је, очито, накараду од туђе ријечи »вещ« самохотно извела од вјешати. *Шим. С.*

самòхран, -а, -о **1.** *онај који је сам, без икога свога, који се сам брине о себи.* — Казаће јој да је самохран на овоме свету, да већ никога на свету нема. *Јакш. Ђ.* Онај стари пањ, твој самохрани отац, треба твоје потпоре. *Кос.* **2.** фиг. *који је без друштва, без живота, празан, пуст.* — У његовој души била је љубав, остала је самохрана. *Леск. Ј.* »Ех« — уздахну он и окрете лагано корачајући к своме самохраном и невеселом стану. *Ранк.*

самòхранац, -áнца м *онај који је самохран, који живи самохрано.*

самòхраница ж *она која је остала без ичије помоћи, која се сама брине о себи.* — А ти . . . Црна Горо, остани сама и пуста самохраница! *Лоп.*

самòхрáнка ж *она која је самохрана, која живи самохрано.* — До војводства није стало мога, ни до моје главе самохранке. *Март.*

самòхрано прил. *без икога свога, бринући се сам за себе, самачки, усамљено.* — Очеви кад остаре . . . и незахвалној деци даду што имају . . . напуштени бивају да самохрано сузе роне. *Богдан.* фиг. Ружица бела у градини тужној у позну јесен самохрано цвета кô бледа зрака поврх гроба нема. *Јакш. М.*

самòхранòст, -ости ж *стање онога који је самохран.* — Благо мени кад си ми дао ћерку која ће оживети ову нашу самохраност. *Шапч.* Да олакша тегобу . . . и суве дане самохраности . . . *Уск.*

самòцíљнӣ, -ā, -ō *који је сам себи циљ.* — Има читав низ . . . природних израза: . . . самоцилни. *Бел.*

самочèтвр̄тӣ, -ā, -ō *који је у друштву са још тројицом.* — Опреме попа Андровића самочетвртога к провидуру да му траже помоћ. *Љуб.*

сàмпан м *чамац с кућом за становање у Кини.* — Знатан дио ријечних бродова . . . врши се помоћу сплави и многобројних . . . сампана. *ЕГ 2.*

сàмпас м покр. обично у изразима: у сампас *пасење стоке без надзора, без чобана.* — Одбио говеда у сампас. *Вук Рј.*; ићи, отићи (у) ~ *ићи, отићи у скитњу без икаква посла, безбрижно.* — Ишли су сампас . . . нису се ничему надали, па кад осусте ватру, они премреше. *Вес.*

сàмпēтӣ, -ā, -ō *самопети.* — За длаку га не прождрије море сампетога. *Љуб.*

сампијéро м зоол. *морска риба укусна меса, ковач* Zeus faber. *Бен. Рј.*

сàмрēти, сàмрēм, ијек. сàмријети, сврш. **1.** *умрети.* — Има да буде однет на врхове пусте планине . . . и тамо самре од глади. *Пол. 1958.* А ја бих само од студени. *Креш.* **2.** фиг. *нестати, ишчезнути, изгубити се.* — Рој са далеких гнезда од чежње срца треба да самре болан и клет. *Радул.*

сàмријети, сàмрем, ек. сàмрēти.

сàмркнути се, -нēм се сврш. песн. *в. смркнути се.* — Вечер му се била самркнула. *НПХ.*

сàмрт ж (најчешће песн.) *в. смрт.* — Очи мртве, усне бледе, самрт иста. *Рак.* Чини ми се сваке ноћи самрт да је мене такла. *Кам.*

Изр. бити на самрти *умирати, бити на умору*; бити од самрти *бити смртан.*

сàмртан, -тна, -тно **1.** *в. смртан:* ~ хропац, ~ опело, ~ постеља, ~ свећа, ~ рана. **2.** (у именичкој служби, одр.) *в. смртник.* — Са пискаријом имам више посла но икоји самртни. *БК 1906.*

Изр. попити самртну *бити пред смрћу, очекивати скору смрт.* — Можда смо већ самртну попили. *Змај.*

сàмртнӣк м **1.** *в. смртник.* — Његову божицу . . . самртници зову лијепом . . . Анетом. *Шен.* Љубит ћу те колико је самртнику дато. *Баш.* **2.** *онај који је на самрти.* — Гледао [је] како се самртник мучи. *Чол.* **3.** *мртвац, покојник.* — Пољуби [брата] — онако како се самртници целивају. *Змај.*

сàмртница ж **1.** *она која је на самрти.* — У соби самртнице зачу се велик метеж. *Франг.* Појурим у собу самртнице. *Вас.* **2.** *она која је умрла, покојница.* — Мајка [гледајући мртву Анђелију говори:] Сретна ли си блиједа самртнице! *Војн.*

Изр. свећа ~ *свећа која се у часу смрти запали уза самртника.*

сàмртничкӣ, -ā, -ō *који се односи на самртнике:* ~ одар, ~ постеља, ~ патња, ~ страх.

сàмртнички прил. *као на самрти.* — Био је самртнички блед. *Андр. И.*

сàмртно прил. *као самрт.* — Пролазећи поред самртно беле брезе, живахно се осмехну. *Моск.*

сàмртнòст, -ости ж песн. *в. смртност.* — Ој, звездо моја . . . бесмртна искро моје самртности! *Кост. Л.*

сàмрштниа ж *новац који се даје свештенику за опело и погреб мртваца. Вук Рј.*

сàмсāр, -ápa м тур. *трговачки посредник, сензал.* — Што може сам да стигне [у трговању] — добро; а што не може, то опет стигну његови самсари. *Глиш.*

самсáрēње с *гл. им. од самсарити.*

самса̀рија и **самса̀рина** ж *оно што се плаћа самсару за његово посредовање. Вук Рј.*

самса́рити, са̀мсāрӣм несврш. *бавити се самсарским послом. Р-К Реч.*

са̀мсāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на самсаре. Вук Рј.*

са̀мсēдмӣ, -ā, -ō *самоседми. Р-К Реч.*

са̀мсṑв, -о̀ва м **1.** *врста крупних паса; месарски пас.* — Отмемо [се] лавежу самсова. *Павл.* **2.** фиг. **а.** *одрастао крупан момак.* — Онда смо били дјеца, а сада [смо] велики самсови, да би могли о нама кењца одријети. *Ђор.* **б.** погрд. *глуп, блесав човек.* — Самсову ниједан; зар ти знаш чешто! *Рј. А.*

самсо̀вина м *аугм. и пеј. од самсов.* — Нађе се псина самсовина. *Јурк.*

самсо̀вљев, -а, -о *који припада самсову.*

са̀мт м нем. варв. *врста тканине (баршун, плиш, кадифа, сомот).* — Јако лијепе очи. Као два гумба од плавог самта. *Бег.* Обукла је данас ... плаву хаљину од самта. *Божић.*

са̀мтаст, -а, -о *који је од самта, баршунаст.* — У свом самтастом костимчићу ... изгледао је он међу својим друговима у школи као ... принц. *Бег.*

са̀мтреће̄, -ā, -ē *самотреће.* — Пође самтреће лађом под рт. *Љуб.*

са̀мӯм, -у́ма м ар. *врућ пустињски ветар који носи песак и облаке прашине.* — Гдје сунце пали, самум брије худи, прорицали нам мријет'. *Хар.* Још се редом наше кости сеју ... У пустињама где самуми вију. *Бој.*

са̀мӯн[1], -у́на м *в. самум.* — Као љути самум и ледена Нева струји очај. *Уј.*

са̀мӯн[2], -у́на м покр. *в. сомун.* — Уочи свадбе пошаљу вјерениковој кући ... велики самун круха. *Вук.*

са̀мур м тур. **1.** зоол. *врста куне скупоцена крзна* Martes zibellina. *Мин. Лекс.* **2. а.** *крзно од самура, самуровина.* — Покрила јунака и свила и злато, самур и кадифа. *Вел.* На глави је имала малену капу од финога самура. *Јаки. Ђ.* **б.** (у полусложеницама, у атрибутској служби) *који је од самура.* — Самур-капу на главу ставила. *НПХ.* На глави му је круна ... а о рамену самур-долама. *Кост. Л.* **3.** *капа или калпак од самуровине.* — С главе скиде самур и челенку. *НП Вук.*

самӯра̄ј, -а́ја м **1.** ист. *припадник јапанског феудалног племства.* — Оно десно је јапанска стварца која приказује ... старог јапанског самураја. *Јонке.* **2.** *представник јапанске агресивне војне клике.*

самӯрли прид. непром. *који је од самура.* — А ја ћу ти дочекат дјевојку, на своје је мјесто посадити, самурли је ћурком огрнути. *НПХ.*

самӯрлија ж *капа од самурова крзна.* — А на главу капу самурлију. *Вук Рј.*

са̀муров, -а, -о *који је од самура.* — Изашао [је] ... у својем баршунастом капуту са самуровим овратником. *Крањч. Стј.*

са̀муровина ж *крзно од самура.* — Обући [ћу] одијело од самуровине. *Богд.* У првим десетинама година по пресељењу још су бркате људине у рисовини и самуровини. *Петр. В.*

са̀мцат и **са̀мцāт, са̀мцит** и **са̀мцӣт,** -а, -о (обично уз »сам« ради појачавања значења) *потпуно сам*; исп. сам (II 1а и б). — Испод јабука пов'јених и старих ја самцат лежим раширених рука. *Шант.* Остао [је] сам самцат на том ... свијету. *Јонке.* Што се пак тиче самог самцитог Швејка, прва је инстанца ... натпоручник Лукаш. *Вин.* Како нигдје не спомиње никога од свога рода, мора да је рано остао сам самцит. *Водн.*

са̀мшēстӣ, -ā, -ō *који је у друштву са још петорицом. Вук Рј.*

са́мштина ж **1.** *осама, усамљеност, самоћа.* — Усамим [се] у планини, па ми самштина притисне душу бригом и стравом. *Лал.* Волио је он своју самштину и јутарње зоре. *Ств. 1948.* **2.** *стање човека без породице и блиских.* — Али за моју самштину и тугу за Јошом да не поменујем. *Миљ.* Удавила га самштина у бијелом свијету. *Лоп.* **3.** *пусто, усамљено место.* — Око све замиче амо-тамо ... усред невеселе, глухе оне самштине. *Буд.* Тјентиште је раније било пар колиба у самштини. *Ђон.*

са̂н[1] м (мн. са̀нови и песн. са̂ни) **1.** *в. сахан.* — Она пере сане и филџане. *НПХ.* Има у њих ... саплака [чаша] и санова. *Шапч.* **2.** *музички инструменат од две округле металне плоче којима се по такту удара једном о другу.* — Ту [на вашару] је било и свирача с ћеманима, тамбурама, сановима. *Вес.* Музика почиње ... треште санови. *Јак.*

са̂н[2] м тур. *чин, част, достојанство.*

сӣн[1], сна̄, покр. са̀на м (мн. сно̀ви и снӣ, покр. са̀нови) **1.** *физиолошко стање мира и одмора тела у којем потпуно или делимично престаје већина његових функција, нарочито свест; спавање.* — Из ... тешкога сна пробудила га је стара ... служавка. *Новак.* У по бурне, црне ноћи Феруз-паша из сна скочи. *Змај.* Више од педесет породица нема сана у ову ноћ. *Лал.* **2.** *време од почетка спавања до буђења, односно од једног до другог буђења за време спавања.* — Одспавô сам један сан кад Милија уђе у собу. *Вес.* У зору ... Ђорђе [се] преокрене на последњи сан. *Ћос. Д.* **3.** *осећање потребе за спавањем.* — С напором отварају очи отимљу се сну. *Кал.* Паде од сна, од умора. *Јевт.* **4.** *несвесно психичко стање које се јавља за време спавања,*

оно што се причињава ономе који спава. — Опет [је] уснула те је нови сни салетеше. *Кум.* Санови ми беху још ужаснији. *Јаки.* Ђ. Тргнем [се] у сну од страшних снова. *Хорв.* **5.** фиг. **а.** *оно што се ствара маштом, што се у мислима замишља, машта рија, илузија.* — Све снове своје младости гледам како су оживјели. *Крл.* Ненад поче живети у фантастичном, у сновима. *Јос. Б.* **б.** *предмет велике жеље, недостижна жеља.* — Због ом сане мој ... девојко моја! *Вес.* Филологија је сан мога живота! *Фелд.*

Изр. вечним сном заспати *умрети*; зеч(и)ји ~ *в. лак на сну.* — Цимшир би ... и заспао, очију напола отвореним — сном зечијим. *Сиј.*; зимски ~ *в. уз зимски* (*изр.*); као иза сна (гледати се и сл.) *бити збуњен*; из деветога сна (пробудити се) *после врло дугог спавања.* — Верна моја љуба буди се из деветог сна. *Рад. Д.*; као кроз(а) ~ *једва, нејасно*; као у сну *брзо, хитро, журно.* — Зима је прошла као у сну. *Змај.*; лак на сну *лако се буди*; леп (лепа) као ~ *врло леп* (*лепа*). — Ту су ... девојке ... лепе као сан. *Скерл.*; мртвим (мртвачким, тврдим, каменим, дубоким) сном спавати *чврсто спавати*; ни у сну (није се надао, није мислио) разг. *каже се кад се догоди нешто неочекивано, о чему се није могло ни слутити, што није било ни на крај памети*; пренути (тргнути) кога иза сна *нагло пробудити кога*; фиг. *изазвати код кога жељу за активним радом, подстаћи кога на живљи рад*; пренути се (тргнути се) иза сна *нагло се пробудити*; фиг. *постати активан, оживети.* — Поносни Кастав-град пренуо се ... из недостојна сна. *Кум.*; снивати ледени ~ *бити у гробу, бити мртав.* — Сад ондје ... снивају леден сан. *Визн.*; уљуљати се (утонути, заронити) у ~ *чврсто, дубоко, тврдо заспати*; у ~ те не снио! у сну се не снио! *блажа клетва.* — У, какав си, у сан те не снио! *Дом.* Какав си, у сну се не снио! *Бан.*; царство снова *срећан, неостварљив живот маште*; ходање у сну мед. *месечарство, сомнамбулизам.*

сâн[2], -а, -о песн. *в. сањив.* — У траву клонух главе сасвим сане. *Комб.* Месечина. Кроз алеје сане туга веје и шуморе гране. *Панд.*

санàдижа ж тал. покр. *врста мреже за лов морске рибе. Деан. Рј.*

сâнак, сáнка м *дем. од сан.* — Тко се снизи к росној трави санком крепит' снагу душе. *Мажс. И.* Лагано, као лопов, долажаше му санак на очи. *Вес.* Ето мој се санак испунио. *Огр.* Моји санци! ... Нестало их као лањскога снега! *Трифк.* Због ом, житку, мој прелепи санче! *Радич.*

сâнан, -а, -о *сањив.* — Ко је? — чу се изнутра санан женски глас. *Глиш.* Већ идеш преко поља ... као кад човјек пјан ил' санан лута. *Комб.* У рану зору буди ме мати. Онако санан ... идем у башту. *Станк.*

сâнано прил. песн. *сањиво, поспано.* — Стајао је ... и загледао се санано ... у све троје. *Јанк.*

санáсљеднйк, ијек. санáсљеднйк, м = сунаследник *онај који наслеђује што заједно с другим.* — Тужиља је оглашена санаследником 1/6 заоставштине свога оца. *Пол. 1959.*

санáсљедница, ијек. санáсљедница, ж = сунаследница женска особа санаследник. *Р-К Реч.*

санáсљеднйк, ек. санáследнйк.

санáсљедница, ек. санáследница.

санàтòрӣј, -ија м лат. = санаторијум *здравствена установа за лечење и одмор (обично у планинском крају или уз море), лечилиште.*

санàтòрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на санаторијум*: ~ лечење.

санàтòрӣјум м = санаторијум.

санàтòрӣјумскӣ, -ā, -ō *који се односи на санаторијуме.*

санáција ж лат. *оздрављење, побољшање, поправак у економском, политичком или социјалном смислу.* — Представници банака расправљали [су] о предлозима ... за санацију ... банке. *Обз. 1932.* Питање санације заразне болнице и сузбијање пегавца — један нам је од најхитнијих задатака. *Дед. В.*

санáцӣјскӣ и **сâнациòнӣ,** -ā, -ō *који се односи на санацију*: ~ програм.

сангвйник м лат. *живахан, жесток, лако узбудљив човек.*

сангвйничан, -чна, -чно *који је живе, лако узбудљиве природе, који је врло осетљив на спољне утиске, жесток.* — Његово је сангвинично лице црвено од љутње. *Наз.* Госпођа Боришка јако [је] раздражљива и сангвинична. *Петр. В.*

сангвйничàр м *сангвиник.*

сангвйничкӣ, -ā, -ō *који се односи на сангвинике*: ~ темперамент.

сангвйничòст, -ости ж *особина сангвиника.* — Показивао је ... своју већ ... дегенерисану сангвиничност. *Лаз. Л.*

сангвинофòбија ж лат.-грч. *страх од крви, од операције.* — И много јачи људи тешко подносе болницу, није ни чудо: сангвинофобија, сваког дана крв, болови, јауци, смрт. *Вучо.*

сàндал[1] м тур. *врста турског платна.* — Још на Хајки гаће од сандала морскијем су мишом постављене. *НП Вук.*

сàндал[2] м бот. *мирисно дрво источне Индије и Аустралије из којег се добива уље*

и црвена боја Pterocarpus santalinus. — Замириса сандал, и пламен се сави. *Домј.*

сàндала и **сандáла** ж (обично мн.) грч. *лака летња обућа са тврдим ђоном.* — Дјевојка бучно изу спортске сандале. *Сим.* Ту остати, у бежанији? Са чим, са летњим сукњама и сандалама? *Сек.*

сàндалāр м *онај који прави сандале.* — [Живио сам] међу југословенским радницима које смо ми звали сандаларима јер су правили сандале. *НИН 1958.*

сандàлија ж *столица од сандала*[3]. — Сједи млада на мермер-авлији, на авлији а у сандалији. *НПХ.*

сàндалов, -а, -о *који је од сандала*: ~ дрво.

сàндаловина ж *сандалово дрво.*

сандàрак м *биљна смола која цури из испуцане коре једне врсте четинара и служи за израду фирнаіза, лакова итд. Свезн.*

сàндвич м *в. сендвич.* — Измишља ... фине сандвиче кад му ... сврађају на чај. *Сек.*

сàндика ж бот. *биљка која пушта боју* Sandyx. — Јагањце ће обојити сандика. *Марет.*

сандолúна ж тал. *врста уског и лаког чамца, обично с једним седалом и с једним паром весала.* — Целог лета мајстор Иван оправља чамце и сандолине. *Андр. И.*

сàндук м тур. **1.** *направа од дрвета или метала четвртастог облика с поклопцем и бравом или катанцем за спремање ствари, шкрињa, ковчег.* — Нама рекли да иде нека војска по селима и купи дјевојачку спрему из сандука. *Чол.* **2.** (об. с атрибутом мртвачки) *ковчег у којем се мртвац носи и полаже у гроб.* — Над отвореним гробом стоји низ сандука прекривених црним заставама. *Крл.* Сестра [је била] удата за столара који прави мртвачке сандуке. *Сек.* **3.** *металнu део пушке. Стрељ.*

сандýчак, -чка м *дем. и хип. од сандук.*

сандýчāр, -ápa м покр. *сандучара.* — Бас излупан, обичан сандучар ... никад да се људски наштимује. *Рад. Д.*

сандýчара ж *нешто што је у облику сандука, слично сандуку (кола, каса, пећ и др.).* — Мртвачка кола ... та дугачка црна сандучара ... тумара око логорске зграде. *Вучо.* Каса челична, сандучара ... [нуди се] на продају. *Пол. 1958.* До ... постеље стајаше мала четвртаста пећ сандучара добро загрејана. *Ранк.*

сàндучаст, -а, -о *налик на сандук.* — Публика би угледала сандучаст орман ... на којем је стајала шаховска табла. *Шах 1.* Једни су се пели пешке ... други се полако возили у сандучастим колицима. *Пол. 1958.*

сàндуче, -ета с **1.** *дем. од сандук.* **2.** *направа четвртастог облика с отвором на предњој страни за убацивање писама.* — Писмо ... је бацио у црвено сандуче. *Дав.*

сàндучина ж *аугм. и пеј. од сандук.*

сàндучић м *дем. од сандук; сандуче (2).* — Баце писмо у сандучић. *Горб.*

сâне, сâнā ж мн. покр. *в. саоне.*

Изр. ни у кола ни у сане *бесциљан, бесмислен, узалудан посао.* — Овако свега јутра зврнда, ни у кола ни у сане. *М-О.*

сàнен, -а, -о песн. *сањив, поспан.* — Како је био санен ... то је у тами залутао. *Обз. 1932.* Санено око, уморено врелином дана, застирало се трепавицама сумрака. *Гор.* У ноћи таквој, саненој, у сјени, сваки живац ... замире у мени. *Гал.*

сàнено прил. *санано, поспано.* — фиг. Малене и мирне кућице ... су почеле санено жмирити ... у тиху воду. *Војн.*

сàнēти, -èсēм, ијек. сàнијети, сврш. **1.** *носећи преместити са вишег положаја на нижи.* — Усјекао бадњаке у високој планини, санио их и наложио на ватру. *Ћип.* Ноћас ћемо некако рањенике санети до Неретве, али како ћемо их пребацити? *Дед. В.* **2.** *скупити, сабрати на једно место више ствари.* — Пољски су се послови посвршавали, љетина опремила и у кућу санијела. *Ћип.*

сàнњети, -èсēм, ек. сàнēти.

сàнйк, -йка м *снег погодан за санкање; саоницама утрвен пут по снегу.* — Наклапали [смо] о лову и добру санику. *Коз. Ј.*

санúрање с *гл. им. од санирати.*

санúрати, сàнйрām сврш. и несврш. лат. **1.** (*из*)*лечити болесно стање,* (*у*)*чинити здравим кога. Бен. Рј.* **2.** (*из*)*вршити санацију, довести, доводити у ред, средити, сређивати стање.* — Предложит ћу у вијећу да се банка санира. *Сим.*

санйтāр, -ápa м *в. санитарац.* — Око рањеника стајале су ... хрпе војника санитара. *Крањч. Стј.*

санитáрац, -рца м *онај који служи у санитету.* — Мало касније дођу санитарци да га вежу. Полудио сиромах! *Маж. Ф.* Кафане, ресторани, мензе — задају санитарцима много мање брига. *Пол. 1958.*

санйтāрка ж *жена санитарац.* — Бојана, студенткиња медицине ... била [је] санитарка у чети. *Ћос. Д.*

сàнитāрнй, -ā, -ō *здравствени, хигијенски*: ~ уређај, ~ инспекција, ~ комисија, санитарне мере.

санйтēр, -éра м *в. санитарац.* — А и првих завоја ... скоро ће понестати! ...

реферисао је бригадни санитер Илија. *НК 1946.*

санѝтēт, -éта м **1.** *скуп установа које се брину о хигијени и здрављу народа; таква организација и служба у војсци.* — Сви су му говорили како је сретан што је активно служио код санитета. *Мишк.* У општинском санитету нису хтели ни да чују [о радној колонији деце]. *Андр. И.* **2.** *онај који припада здравственој служби, који ради у санитетској служби.* — Долазе санитети ... и с много пажње односе на носилкама рањенике. *Крл.*

санитéтац, -ца и **санитѐтлија** м *санитарац.* — Ишао је одостраг ... са санитецима. *Јонке.* Дат ћемо га међу санитетлије. *И.* У одступању ранише у леђа санитетлију Звонка. *Пер.*

санѝтēтскӣ, -ā, -ō *који се односи на санитет:* ~ воз, ~ материјал, ~ подофицир, ~ служба, ~ особље.

сàнити, -ӣм сврш. *учинити сањивим, успављивати.* — Јаков се скутри и склопи очи, санио га је штропот и хујање влака. *Сим.*

сáнице, -цā ж мн. *в. саонице.* — Нечујно лете санице. *Гор.*

сâнка ж песн. *сан, санак.* — Сад познате нашу Анку, да вам кажем још и санку која свуд се приповиједа. *Прер.* И моја жедна душа том санком јој [домовини] се клања. *Крањч. С.*

сâнкāње с *гл. им. од санкати се.*

сâнкати се, -ām се несврш. *сањкати се.* — У Топличиној улици санкали су се неки добро одевени малишани. *Бан.*

сâнке, -нкӣ (ређе -нāкā) ж мн. *саонице.* — Средином сокака ... се још познавао траг санака којим [су] превукли Симку. *Рад. Д.* Шаљу се кола и санке по њих, до прве станице, с бундама. *Петр. В.*

санкѝлот м (обично мн.) фр. ист. *револуционар, пролетер у доба француске буржоаске револуције 1789.* — Кад парискн санкилоти обарају феудализам и стварају ново човечанство, по Немачкој се још један век корача у парадним маршевима. *Дуч.*

санкилотѝзам, -зма м *револуционарни покрет, дух и идеје покрета 1789. у Француској.* — Милиони бедних избијају у санкилотизму. *Кнеж. Б.*

санкѝлотскӣ, -ā, -ō *који се односи на санкилоте:* ~ војска, ~ копље.

санкѝлотство с *санкилотизам.* — Сви су чланови клуба имали црвену капу ... која је била знак санкилотства. *Јов. С.*

санктификáција ж лат. *проглашење светим, посвећење.*

санктȕар, -ара и **санктȕāрӣј,** -ија м лат. *део католичке цркве око олтара и место где се чувају реликвије, светиште.* — Црквењак глади сукње ... у полусјени древног санктуара. *Крл.* Ремете ... иду у два реда к олтарима, у тихе санктуарије. *Визн.*

сàнкција ж (ген. мн. -цијā) лат. **1. а.** *потврда закона од стране државног поглавара.* — Закључци сабора, који се краљу не свиђају, једноставно не добивају санкцију. *Пов. 2.* **б.** *одобрење, потврда потребна да би нешто постало пуноважно.* — Суцу не преостаје често ништа друго него да и мимо прописа ... даје санкцију томе праву. *Мј. 1936.* **2.** мн. **а.** *примена законских мера против незаконитог поступка.* — Сваки прекршај ... подлежи новчаној казни по закону о казненим санкцијама. *Обз. 1932.* Постоји и једно природно право које регулише односе међу народима и ако ово право нема оне санкције коју има приватно право. *Петрон.* **б.** *казнене мере (економске, финансијске, војничке) које се примењују у циљу постизања одређених захтева у међународним односима.*

санкционѝрање с *гл. им. од санкционирати.*

санкционѝрати, -ѝōнѝрām сврш. и несврш. = санкционисати *дати, давати санкцију (1), одобрити, одобравати, потврдити, потврђивати.* — Фрањо Јосип ће санкционирати дуализам. *Нех.* Они дадоше свој глас, санкционираше све то несвесно. *Марк. Св.* Коначно би санкциониран закон. *Мј. 1926.*

санкциòнисāње с *гл. им. од санкционисати.*

санкциòнисати, -ишēм сврш. и несврш. = санкционирати. — Тучњава у полицијској истрази ... је систем санкционисан од ... државне власти. *Чол.* И Устав и други закони ... ступају у живот када их краљ санкционише. *Ч-М.*

сàњив, -а, -о *сањив.* — Сањиви [сте] као пух. *Вел.* Појави се сва рашчупана отварајући с муком сањиве очи. *Франг.* Јесењи дани бијаху ... сањиви. *Вип.*

сàњиво прил. *поспано, снено, као у полусну.* — И сада се сањиво удубио у ту слику. *Коз. Ј.* Сањиво је упро очи у њу. *Сим.*

сàњивōст, -ости ж *сањивост, поспаност.* — фиг. Гледах стару, познату слику: ... села, поља, зелену сањивост Загребачке горе. *Матош.*

сàнован, -ōвна, -ōвно *сањив.* — Руку диже у зрак, а онда с њоме клоне у крило и постаде санован. *Кос.* Наливаш тугом ока сановног шупљину пусту боне душе му. *Кост. Л.*

сано̀вати, сàнујēм несврш. песн. *сањати; спавати.* — Свијетлиш у тмини, санујеш под штитом. *Кашт.*

сано̀вито прил. *сањиво, поспано, снено.* — Мислима брзо, сановито протичу дани. *Ћос. Д.*

сано̀вник, -и́ка м *књига која тумачи снове.* — Крај његове постеље увек стоји ... вечити календар са сановником. *Дом.*

сàновник м тур. *човек високога сана, чина, достојанственик.*

сано̀сити, сàносīм *несврш. и уч. према санети.*

сàнс м фр. *игра карата, врста преферанса.* — Људи у екстази мистике, причају ... о пријатељима с којима играју санса до зоре. *Вучо.*

сàнсег м бот. покр. *в. мажурана. Вук Рј.*

сàнскӣ, -ā, -ō об. у изразу: ~ коза *коза' сасвим бела и чешће без рогова, врло млечна (пореклом из Санена у Швајцарској).*

сàнскрит м *в. санскрт.*

сàнскритскӣ, -ā, -ō *који се односи на санскрит.*

сàнскрт м *стари индијски књижевни језик који се строго придржавао утврђених граматичких правила.* — Ви сте вољни пристати и на санскрт ... само да не буде по мом. *Бен.*

санскр̀тист(а) и **санскртòлог** м *познавалац и истраживач санскрта.* — Како су се велике и поетичне наде у почетку стољећа везале уз рад санскртолога. *Уј.*

сàнскртскӣ, -ā, -ō *који се односи на санскрт.*

сâнта ж *ледена плоча или громада што плови на води, а већи јој је део испод водене површине.*

сàнтӣм, -и́ма м фр. *стоти део франка у Белгији, Француској, Швајцарској;* фиг. *ситан новац.*

сàнтиметар и **сàнтимēтар,** -тра м фр. = центиметар **1.** *стоти део метра.* **2.** *кројачка врпца за мерење дужине с назначеним сантиметрима.*

сàнтиметарскӣ и **сàнтиметарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на сантиметар и сантиметре.*

сàнтӣна ж тал. пом. *преграда на дну лађе између два ребра. Деан. Рј.*

сантòнӣн, -и́на м фарм. *лек против глиста.* — Болесник се може излечити од дечје глисте помоћу сантонина. *Станк. С.*

сàнтрāч, -а́ча м тур. **1.** *дрвена ограда, нпр. око бунара.* — Она приђе бунару ... ђерам се нахерио ... од сантрача једно крило одваљено. *Вес.* **2.** *игра која се игра за столом, шах.* — Умијеш ли играти сантрача? *НПХ.*

сàнтӯр, -у́ра м *источњачки музички инструменат сличан цимбалу.* — Дилбер Еда ... отера га ... те се он од дерта, уз игру чочека и певајући уз сантур, опије. *Нед.*

САНУ скраћ. *Српска академија наука и уметности.*

сàнути, сâнēм несврш. *в. сахнути.*

сàнћим прил. тур. покр. *тобоже, бајаги.* — Ала ми је и то лађа! Санћим она иде брже од кола! *Лаз. Л.* Споменем неку лијепу удовицу која се као санћим за њега врло занима. *Матош.*

сàнцати се, -ām се несврш. *сушити се (од јаке жеге).* — Од ње [љубави] ће младост ти крепка, кô и плод маслине, санца на жеги сунчевој. *Наз.*

сâнчић м *дем. од сâн*[2].

сàнчић м *дем. од сâн*[1]. — Санчић. Зијева му се. *Сим.*

сàнџак м тур. ист. **1. а.** *веће управно подручје у старом турском царству.* — Опет је [Битољ] сведен на средиште битољског санџака. *Дед. Ј.* **б.** *управник таквог подручја.* — На свечаност крститка посла и санџак босански Скендер-паша ... сјајно посланство с даровима. *В 1885.* Броћани санџака зворничкога потукоше код Тузле. *Павл.* **2.** (Санџак) *Новопазарски Санџак.*

санџàкāт, -áта м *санџак (1).* — Србија је под Турцима негда била раздијељена на четири санџаката, тј. на биоградски, смедеревски, кратовски и новопазарски. *Вук.* Раздијеливши сву освојену земљу у санџакате врати се ... у Цариград. *Шиш.*

сàнџак-бàрјак м *барјак, застава једног санџака.* — Ја ћу своју главу изгубити, ја уграбит' санџак-барјак царски. *НП Вук.*

сàнџак-барјàктāр, -а́ра м *онај који носи заставу санџака, санџачки заставник.* — Док пос'јече санџак-барјактара, уграби му санџак барјактарски. *НП Вук.*

сàнџакбег м *главни бег у санџаку, намесник санџака.* — Ту су и санџакбези многи проживјели дане. *Баш.*

Санџàклија м *човек из Новопазарског Санџака.*

санџàклијскӣ, -ā, -ō *који се односи на Санџаклије.* — Ја сам добио ту нарав од њега, псета санџаклијског. *Сек.*

Санџàкуша ж *жена из Новопазарског Санџака.* — Мајсторица је ... волела да купи ствар од метала. Требала се Санџакуша удати за кломфера. *Сек.*

сàнџачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Санџак и на санџаке.*

сàнџије, сāнџијā ж мн. тур. *пробадање, жигање у ребрима, пробади, протисли* pleu-

ritis. — Једног дана закуња Иван. Ухвати га некаква грозница, онда ударише га санџије, и он умре. *Вес.* Нагнаше се вјетрови ... па га зима пробије као саме санџије. *Куш.*

сâњ ж покр. *в. сања.* — Ноћаске [ми се] чудна сањ сањала. *НПХ.*

сâња и **сáња** ж (об. мн.) **1.** *сан*[1] *(4).* — Наше [су] сање прожете реалним животом. *К 1950.* И зацвили вихор ноћних сања. *Радул.* **2.** *сан*[1] *(5а).* — Све је више падао у жељу да изведе њене и своје сање. *Ђал.* Била је час тужна, час замишљена, а час, опет, срећна и пуна ведрих сања. *Ћоп.*

сâњав, -а, -о необ. *у којој се сања, доживљују снови (о ноћи).* — Њих све опече ... звук тамбуре ... у тамној ноћи, уснулој и сањавој. *Петр. Б.*

сáњалац, -аоца м (ген. мн. -ла̏ца̄) *онај који сања; сањалица.*

сáњалачкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на сањаоце, који је склон сањарењу, који изражава такву склоност, сањарски.* — Чупам из себе ... сањалачке варке. *Крклн.* У ... ропској средини живи ... сањалачка, осетљива природа Катарине. *Поз. 1948.* Њене сањалачке очи имаћаху ... изражај сјете. *Ћип.* **2.** *погодан за сањарење, који позива на сањарење.* — Свуд звездано небо јасно, сањалачка поноћ. *Митр.*

сáњалачки прил. *на сањалачки начин, сањарећи.* — Рокса је сањалачки гледала преда се. *Ком.*

сáњалāштво с *сањарење, маштање, снатрење.* — У другој ... фази романтизма ... романтичари су почели да траже ... мистицизам ... сањалаштво. *Т. књ.*

сáњалица м и ж *онај који радо сањари, воли да машта, који не гледа стварност у животу, сањало, сањар.* — Некадашње идеалне сањалице ... преобраћају се у трезвене практичаре. *Прод.* Не приличи му ... у грађи хангара ... изглед сањалице. *Сим.*

сáњаличкӣ, -ā, -ō *који се односи на сањалице.* — Тако пријаше његовој сањаличкој природи. *Лаз. Л.*

сáњало м и с *сањалица.* — Имао је [Веселиновић] топлу и меку душу једнога идеалисте и сањала. *Скерл.* [Тињао је] блиједи неки пламечак неодређеног незадовољства разочараног сањала што тражи вјечни мир. *Сим.*

сáњање с *гл. им. од сањати.*

сањāр, -ара м *сањалица.* — Како је грозна ... твоја истина нама сањарима. *Крањч. С.* У личном животу био је наивно сентименталан и сањар. *Глиг.*

сањáрēње с *гл. им. од сањарити.*

сањàрија ж *оно што се замишља, жели, о чему се сањари*; исп. сан[1] (5а). — Отац не држи ништа до тих синовљевих сањарија. *Коз. Ј.* Седела [је] пред кућом, гледала у пучину и ... прену је брат из сањарија. *Јанк.*

сањáрити, сàњāрӣм несврш. *предавати се жељама, сновима често неостварљивим, маштати, снатрити.* — Сањарила сам о нечем неизрециво лијепом, бајном што усрећује. *Кос.* Више од две године су сањарили о слободи. *Јак.*

сањàрица ж *сановник.* — Не пишем ја напамет! ... брани се састављач сањарице. *Куш.*

сањàричāр м *в. сањалица.* — Опчинила ми тако чувила ... сањаричар сам ја, сањаричар! *Кост. Л.*

сàњāрка ж *женска особа сањар.* — Рођена је била позната у кући као сањарка. *Бег.* Уочио [је] да је мала сањарка обдарена за покрет, игру. *НИН 1960.*

сàњāрскӣ, -ā, -ō *сањалачки.* — Мрзио је ... статистику из дубине своје сањарске душе. *Кол.* Боље [је] остати ... у планинској усамљености, у болној и сањарској ... контемплацији. *Вас.* Очи ... под дугим трепавицама, готово сањарске. *Шен.* Кроз ... тихе сањарске ноћи ... уздише славујева жеља. *Крањч. С.*

сàњāрски прил. *на сањарски начин, као сањар.* — Жена преврне сањарски очима. *Михољ.*

сáњати, сâњāм несврш. **1.** *спавајући имати снове, видети у сну.* — Мало затим оба за'ркаше. Панта је сањао лепе снове. *Вес.* Заспао је главом на столу и немирно сањао читаву ноћ. *Гор.* **2.** фиг. *мирно, непомично лежати.* — Млијечно сребро капље са небеског свода језером што сања на дну ријих шума. *Крклн.* Тихо ту сања Тиса. *Чипл.* **3.** *стварати представу о нечему што се жели; замишљати.* — Сви ти признају да си домовини размакао границе, о којима су само најзанесенији оптимисти могли сањати. *Цар Е.* Ти си, као и ја ... сањао о срећи, награди и нези, сањао о добром заслуженом миру. *Рак.* Ти ниси муж о којем је она сањала. *Козарч.*

Изр. и (ни) не сања, није ни сањао *в. ни у сну (уз сан*[1]*, изр.).*

сàњāч, -áча м *онај који сања, који много сања.* — Слушали су дјецу и псе како цвиле и слушали су ноћу уснуле сањаче. *КП 1959.*

сàњив, -а, -о **1.** *коме се спава, на коме се огледа потреба, жеља за сном; поспан, санан; који се још није расанио после спавања, дремљив; неиспаван.* — Поноћ је давно прошла ... сањива и бледа лица уокруг још се

крећу. *Ант. 2.* Остану на вратима вирити три четири раскуштране сањиве главице. *Кал.* Мати га је ... будила у рану зору, сањивог умивала и спремала му нешто за јело. *Чипл.* **2.** фиг. *сањалачки, сањарски.* — Само очи! Оне црне, пола отворене очи што увек изгледају да су сањиве неким небеским сном чежње ... *Лаз. Л.* **3.** *који има, носи трагове сна.* — Шапуће сањиви смијешак на њеним уснама. *Леск. Ј.* **4.** *који позива на сан, успављив.* — Само из избе допире пригушен сањив дрхтај виолине. *Ант. 2.* По свима крајевима мога разломљеног тела таложи [се] сладак сањив умор. *Вукић.* **5.** фиг. *успаван; миран, тих.* — Дрхтав се вал сањивог језера надимље. *Матош.* Прокрада се [бегунац] и понекада погледа на сањива брда. *Ђур.*

сàњиво прил. **1.** *испољавајући склоност ка сну, жељу за сном, поспано.* — Јана села ... и сањиво оборила главу. *Вукић.* Вечерњи се сеоски разговори распредаху тешко и сањиво. *Михољ.* **2.** фиг. **а.** *са пуно чежње, дубоке жеље за оним што је тешко докучиво, сањалачки.* — Паја и опет гледа сањиво, али сад само на Белку. *Срем.* Док је дрндала кроз вруће стазе, мислила је сањиво... *Торб.* **б.** *као у сну, меко, нежно.* — Јутра ... су долазила с покривачима снијега на која су се сањиво утиснули трагови кола и пролазника. *Сим.* **в.** *мамећи на сан, успављиво.* — Киша једноставно и сањиво удара о шаторска крила. *Јак.*

сàњивōст, -ости ж **1.** *стање онога који је сањив; осећање потребе за сном, поспаност.* — Правом сну претходи стање сањивости. *Псих.* Из очију му нестало оне сањивости, па бије из њих живи јасни огањ. *Ранк.* **2.** фиг. *успаваност, мир, тишина.* — Најпосле, све се изгубило у оловној сањивости. *Андр. И.*

сâњкалѝште с *место за сањкање.* — Изукрштани трагови преко сањкалишта нитили су се унедоглед. *Божић.*

сâњкāње с *гл. им. од сањкати се.*

сâњкати се, -ām се несврш. *возити се на санькама.* — Испочетка се сањкало по уску путу касом. *Краљч. Стј.*

сањкāч, -а́ча м *онај који се радо сања, који воли спорт са санькама. Бен. Рј.*

сâњке, -кӣ ж мн. *саонице; мале саонице.* — Низ стрмину слетјеше сањке. *Божић.*

саобража́вање с *гл. им. од саображавати (се).*

саобража́вати (се), -а̀жāвām (се) *несврш. и уч. према саобразити (се).*

сàобразан, -зна, -зно *који се слаже, који је у складу с нечим, прилагођен.* — Није било могуће ... направити нов законик у свему саобразан ... захтевима разних нових научних праваца. *Арх. 1926.* Мисли њихове су постајале саобразне начелу коме теже. *Сек.*

саобрáзити, -о̀брāзӣм и **сàобразити,** -ӣм (трп. прид. сàобрāжен и сàображен) сврш. *довести у склад, удесити према нечему, ускладити; прилагодити.* — Платон ... тежи да државно уређење саобрази вечним законима васељенске нужности. *Јов. С.* Саобрази своје расположење њиховом. *Дес.*

~ се *ускладити се, прилагодити се.* — Фоке ... су сисари чије су се ноге претвориле у органе за пливање, саобразивши се условима за живот. *Петр. М.*

сàобразно прил. *у складу с нечим, подударно, према.* — У сну види ... потпуно саобразно истини, мрвљење личности. *Уј.* Писац је успео да постави [фабулу], саобразно могућностима детињег схватања, у верне релације стварности. *НК 1946.*

сàобразнōст, -ости ж *особина онога што је саобразно чему, прилагођеност.* — [Истина је] саобразност наших судова са животом. *НК 1946.*

сàобраћāј м **1. а.** *општење, однос, веза (између људи).* — У обичном саобраћају [био је Милош] ведар, добро расположен ... велики шаљивац. *Јов. С.* Видрић је ... био у живом саобраћају с нашим ликовним умјетницима. *Марј. М.* **б.** *средство за везу између људи на удаљености:* поштански ~, телефонски ~, телеграфски ~. **2.** *оно што служи за превоз људи, робе и др., превозна средства:* путнички ~, теретни ~, железнички ~, авионски ~, бродски ~. — Извршена је аграрна реформа и национализација индустрије, банака, саобраћаја. *ЕГ 3.* **3. а.** *кретање превозних средстава.* — Двадесетак возила ... стално [је] у саобраћају, ради непрекидно. *Пол. 1950.* **б.** *оптицај, колање.* — Злато и новац преобратити и пустити у саобраћај. *Панч.* фиг. Одох ја [у чаршију] ... да пустим твоје име у саобраћај, нека се чује. *Нуш.*

саобраћáјац, -јца м (ген. мн. саобрàћājāцā) *онај који регулише саобраћај у градским улицама.* — Пожури! Вози више десно! викнуо је ... саобраћајац. *Вј. 1957.*

сàобраћājнӣ, -ā, -ō *који се односи на саобраћај, који је у вези са саобраћајем:* ~ знак, ~ средство, ~ веза.

сàобраћājница и **саобрàћājница** ж **1.** *пут, постројење за возила.* — Врше се диверзантске акције на жељезничке пруге и остале саобраћајнице. *Ч-М.* Саобраћајнице у Београду већ првих дана слободнога живота могле [су] ... да послуже нашој војсци. *Пол. 1944.* **2.** *спојни ров у ратним утврђењима.* — Саобраћајнице су спајале

ровове с блиндажама, где су се одмарали козаци. *Моск.*

саобраћа̀ње с *гл. им. од саобраћати.*

саобраћати, -а̄м несврш. *вршити саобраћај, бити у саобраћају.* — Говорио [је] турски, знао односе на Порти, саобраћао с члановима Дивана приватно и усмено. *Јов. С.* Аутобуси на новоотвореној линији саобраћат ће само радним даном. *Вј. 1957.*

са̀одговóран, -рна, -рно = суодговоран *који је заједно с неким другим одговоран за нешто.*

саодговóрнōст, -ости ж = суодговорност *заједничка одговорност.*

саодлучи́вање с *гл. им. од саодлучивати.* — Сматрају да је саодлучивање циљ за који се вредило борити. *Пол. 1957.*

саодлучи́вати, -ујем несврш. *заједнички доносити одлуке, заједнички одлучивати.* В. пр. уз гл. им. саодлучивање.

саодносан, -сна -сно = суодносан *који стоји у међусобном односу.*

са̀оне, -о̄нā и **са̀опи,** -о̀нӣ ж мн. *саонице.* — Кроз блатњави снег клискале су саоне. *Поп. Ј.*

саоња̀к, -и́ка м **1.** *доњи део саоница који клизи по снегу, салинаџ.* — Превртнувши саонице на саонике пусти коње у галоп да би их загрејао. *Моск.* **2.** *на снегу утрт пут за саонице.* — Вранци . . . склижу саоником. *Кос.*

саоница, -ӣцā ж мн. **а.** *врста превозног средства, кола без точкова са два салинца која клизе по снегу.* — Кроз блатњави снег клискале су саонице. *Поп. Ј.* **б.** *направа за преношење терета (нпр. ракета) која клизи по шинама.* — Саонице [ракетне] се крећу по шинама. *Б 1958.*

саоничкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на саонике и на саонице.*

саоптужѐњак, -и́ка м = суоптуженик *онај који је с неким другим заједно оптужен.* — Кукавичлук и дрскост . . . осталих саоптуженика . . . *НК 1946.*

саопћа̀вање с *гл. им. од саопћавати.*

саопћа̀вати, -о̀пћāвам = саопћивати *несврш. и уч. према саопћити.*

саопћѐње с = саопштење *оно што се саопћује, саопштава; извештај, вест*: ванредно ~.

саопћи́вање с *гл. им. од саопћивати.*

саопћи́вати, -о̀пћујем несврш. = саопћавати.

саопћити, са̀опћӣм сврш. = саопштити *обавестити кога о чему, објавити, казати.* — Где се среше, ту . . . своје нужде саопћише пријеке. *Март.* Народна се скупштина састајала само зато да јој еупатриди саопће своје одлуке. *Пов. 1.*

саопшта̀вање с *гл. им. од саопштавати.*

саопшта̀вати, -о̀пштāвам *несврш. и уч. према саопштити.*

саопшта̄ч, -а́ча м *онај који нешто саопштава.* — Што се скупштини једном саопшти то беседник или саопштач не може јавности предати. *М 1867.*

саопште́ње с = саопћење: научно ~.

саопштити, са̀општӣм сврш. = саопћити. — Комисија . . . саопшти резултат [испита]. *Макс. фиг.* Кукић . . . саопштио је у [тој збирци] двадесет и једну приповетку. *Поп. П.*

саопштљив, -а, -о *који се може саопштити.* — Детињство . . . лудо иште ону . . . тачку где се укидају саопштљиво и несаопштљиво, ниско и високо. *НИН 1959.*

саопштљивōст, -ости ж *особина онога што је саопштљиво.*

са̀осећај, ијек. са̀осјећај, м = суосећај *саосећање.*

са̀осећајан, ијек. са̀осјећајан, -јна, -јно = суосјећајан *који има саосећања, испуњен саосећањем, којим се показује, изражава саосећање.* — Ситуација сусрета оца са сином богаљем [је] . . . потресна, саосећајна. *Глиг.* У танчине умијем лучити: радознале, равнодушне, саосјећајне . . . погледе. *Јел.*

саосећа́јнōст, -ости, ијек. саосјећајнōст, ж = суосјећајност *особина онога који је саосећајан.*

саосећа̀ње и **саосећа́ње,** ијек. саосјећа̀ње и саосјећа́ње, с *осећање разумевања према туђој жалости, невољи, суделовање у нечијој жалости, саучешће, суђут.*

саосећати, -а̄м, ијек. саосјећати, несврш. = суосјећати **а.** *осећати исто или слично што и неко други, уживљавати се у нечија осећања.* — Мора имати некога уза се, који ће му бити близак, саосећати с њим. *Глиг.* **б.** *бити осећањима наклоњен некоме или нечему.* — Наша је дужност саосећати са пријатељима народнога напретка. *Јов. С.* Врло их је добро разумио и с оба саосјећао. *Десн.*

са̀осјећај, ек. са̀осећај.

саосјећај-, ек. саосећај-.

саосјећа̀ње и **саосјећа́ње,** ек. саосећа̀ње и саосећа́ње.

саоснива̄ч, -а́ча м (инстр. -а́чем) = суоснивач *учесник, помагач у оснивању нечега.* — [Меланктон] саоснивач реформације погубљивање јеретика [је] одобравао. *Петрон.*

са̀п, са́па м тур. *сапште.* — Радник . . . радио је длетом без сапа. *Пол. 1958.*

сàпа ж *дах, дисање.* — Враћао се [пјевач] у лађу без даха и сапе. *Наз.* И сапе ми нестаје [од грљења], ја дихати не могу. *Ивак.*

сàпāј м грађ. *попречна греда која спаја и утврђује гредну конструкцију, (нпр. на крову). Бак. Реч.*

сапáлити, сàпāлӣм сврш. *спалити, сажећи.* — Манастир ватром сапалише [Турци]. *НП Вук.*

сàпатнӣк м = супатник *онај који с неким заједно пати, друг у патњи.* — У изразу очију избијала је . . . жалост и дубоко разумевање двојице сапатника. *Андр. И.*

сàпатница ж = супатница *она која с неким заједно пати. Р-К Реч.*

сàпатничкӣ, -ā, -ō = супатнички *који се односи на сапатнике и сапатнице.*

сàпатнӣштво с и **сапàтња** ж = супатништво и супатња **а.** *заједничка патња.* — Говорио је . . . о осјећајима пријатељства и сапатништва које је . . . заједнички боравак у овој вароши створио. *Андр. И.* **б.** *саучествовање у нечијој патњи. Бак. Реч.*

сàпаћенӣк м *сапатник. Р-К Реч.*

сàпаћеница ж *сапатница.* — Ћирилица [је] за трајања рата постала сапаћеницом српскога народа. *С 1919.*

сàпēр, -ера м фр. *војник инжењеријске струке, пионир (3).* — У удољици . . . сапери су довршавали широк мост. *Моск.*

сàпēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сапере*: ~ посао.

сàпēти, сàпнēм сврш. **1.** *спојити делове одеће (копчама, дугметима и сл.), закопчати.* — Јабучица [му] скакала о врату слободно, јер кошуља није била сапета. *Тур.* Обукô ћурчину наизврат па је сапô под грлом пуцетом. *Коч.* **2.** *везати (обично коњу предње ноге), спутати.* — Раседла коње, сапе их и пусти на пашу. *Кнеж. Л.* фиг. Сапевши нам руке и ноге ланцима . . . дисциплинских прописа и казни . . . школа је тражила од нас да се развијамо. *Козарч.* **3.** *стеснити, стегнути.* — Осјећао сам се сапет у отјешнало одијело и дотрајале ципеле. *Ћоп.* фиг. Остави ме . . . напросто сапета страхом и сумњама. *Мар.*

~ **се** *укочити се; сплести се.* — Ријеч не може да изађе, језик се сапео. *Сим.*

сапéтиња м и ж *в. саплетко. Р-К Реч.*

сапèтљати, -ām сврш. *дебелим и чврстим концем или врпцом спојити. Вук Рј.*

сапèтљача ж *в. сапињача. И-Б Рј.*

сàпētōст, -ости ж *стање онога који је сапет, спутаност, сплетеност.* — Пјесник је . . . ослободио један дио нашег душевног живота од сапетости. *С 1919.*

сâпи, сáпӣ ж мн. *крста у четвороножних животиња, део тела изнад задњих ногу.* — Белавка [крава] брзо маше репом па га забаци на сапи. *Ранк.* Витез [би] све те ствари носио . . . у малој торбици на коњским сапима. *Вел.*

сàпињање с *гл. им. од сапињати.*

сàпињати, -њēм *несврш. и уч. према сапети.*

сапӣњāч, -áча м етн. *спона којом се сапиње, закопчава (сељачка) кошуља.* — Прекинуо [сељак] сапињач, распучио прса . . . па корача тешко. *Вес.*

сапӣњача ж **1.** *игла која служи за закопчавање женских хаљина, или само за украс, брош.* — Прекрасан накит од бриљанта: огрлица, сапињача, наушнице и игла за косу. *Том.* **2.** *сапињач. Вук Рј.*

сапи́рање с *гл. им. од сапи́рати.*

сàпирање с *гл. им. од сàпирати.*

сапи́рати, сàпӣрām *несврш. и уч. према сапрати.*

сàпирати, -рēм *несврш. и уч. према сапрети.*

сáпити, сâпӣм несврш. покр. *држати, мислити, рачунати.* — Сапим да ћу бити [на регрутацији] оглашен за шкарта. *Рад. Д.*

сàпӣште с *дршак, држало, ручица, сап.* — Секира на дугачком сапишту. *Ад.*

сàплавити, -ӣм сврш. *в. сплавити. Р-К Реч.*

сàплāк м *метална чаша.* — Још и данас има у њих . . . саплака сребрних. *Шапч.* Испред уста отргне саплак јаковне воде. *Дов.*

сапла́кати, сàплāчēм несврш. *в. сплакати. Р-К Реч.*

сàплеменӣк м = суплеменик *припадник истога племена.* — [Балкански народи] удружише се да заједничким напорима . . . ослободе милионе својих саплеменика [од Турака]. *Лаз. М.*

сàплеменица ж = суплеменица *припадница истога племена.*

сàплеменичкӣ, -ā, -ō = суплеменички *који се односи на саплеменике и саплеменице.*

саплѐсти и **сàплести,** -етēм сврш. **1.** *в. сплести.* — Виле ће се грабит у вјекове да вам вијенце достојне саплету. *Њег.* Саплео му [зимзелен балкону] од зелених својих срдаца брачну хаљину. *Матош.* **2.** (кога) *подметањем ноге или чега сл. извести из равнотеже, оборити (кога).* — Саплете га . . . ногом, а рукама га гурну у груди. *Ранк.*

~ **се 1.** *изгубити равнотежу (у ходу), посрнути.* — Човек се од страха саплете и мало не паде. *Чол.* **2.** *закачити ногама у ходу о нешто.* — Пазите . . . да се не

саплетете о грабље. *Срем.* **3.** *неспретно се пребацити (преко чега).* — Саплету се некако преко плота ... па улете у двориште. *Јак.*

сàплетање с *гл. им. од саплетати (се).*

сàплетати (се), -ећём (се) *несврш. и уч. према саплести (се).*

сàплéтко м *сметењак, неспретњак. Р-К Реч.*

сâпница ж *део дувачког инструмента који се ставља на уста. Деан. Рј.*

сáпон м **1.** *уже за сапињање, спона, путо. Вук Рј.* **2.** покр. *каиш и гвоздац (прегиба). И.*

сàпóни м мн. покр. *два ваљка на којима стоје стативе (о разбоју). Вук Рј.*

сапóсед и **сапòсед,** ијек. сапóсјед и сапòсјед, м = супосед *заједнички посед. Р-К Реч.*

сапóседњак и **сапòседњак,** ијек. сапòсједњāк и сапòсједњāк, м = супоседник *онај који има заједнички посед с неким, сувласник нечега. Р-К Реч.*

сапóседница и **сапòседница,** ијек. сапóсједница и сапòсједница, ж = супоседница *она која има заједнички посед с неким, сувласница нечега. Р-К Реч.*

сапóседњчкī и **сапòседњчкī,** -ā, -ō, ијек. сапóсједњчкī и сапòсједњчкī = супоседнички *који се односи на сапоседнике.*

сапóсјед и **сапòсјед,** ек. сапóсед и сапòсед.

сапосјед-, ек. сапосед-.

сапòтпис м = супотпис *други потпис поред главног (на писму, документима и сл.).*

сапотпúсати, -òтпīшēм сврш. = супотписати *ставити свој потпис поред нечијег.*

сапотписúвати, -йсујēм *несврш. и уч. према сапотписати.*

сапòтписњāк м = супотписник *онај који с киме заједно потписује (писмо, документ и сл.).*

сàпрати, сàперēм и сапèрēм сврш. *уклонити прањем, спрати.* — С руку његових ... крвца је сапрана. *Богд.* Сапра песак са шаранова крљушта. *Андр. И.* фиг. Види да кривица још није сапрана. *Десн.*

сàпрēти, сàпрēм сврш. **1.** *доказати коме (на суду) да је крив. Вук Рј.* **2.** *претрпети, поднети страдања, казну (обично у клетви).* — Живан ... ми је узео толике паре, а да и не спомињем оно што је појео и попио у мојој кући — сапрело га, да бог да! *Глиш.*

Изр. сапрела га со и хлеб *кажњен је за своју незахвалност.*

сапрофúти м мн. (јд. сапрòфīт, -йта) грч. бот. *биљни паразити који расту на угинулим организмима.*

сапрτија ж *стрменит камењар, литица, усек.* — У ту сапртију није смио уљеч ниједан турски војник. *Миљ.*

сàпūн, -ýна м лат. *смеса масних материја и алкалија која служи за прање.*

сапýпање с *гл. им. од сапунати (се).*

сапýнār, -ápa м *онај који прави сапун, сапунџија.* — Не жени се сапунар. *Н. посл. Вук.*

сапýнара ж *радионица сапуна, сапунарница.* — Власник свилара, сапунара. *Крл.* У фабрици [сапуна] сматрају да је једна од најбољих радница у сапунари. *Пол. 1962.*

сапунáрев, -а, -о = сапунаров *који припада сапунару, који се односи на сапунаре.*

сапýнāрка ж *она која прави сапун.* — За неколико месеци ... најстарија сапунарка отићи ће у пензију. *Пол. 1962.*

сапýнāрница ж *сапунара. Деан. Рј.*

сапупáров, -а, -о = сапунарев.

сапýнāрскī, -ā, -ō *који се односи на сапунаре:* ~ занат.

сапунáрство с *сапунарски занат. Бен. Рј.*

сàпунаст, -а, -о *који је као сапун. Деан. Рј.*

сапýнати, -āм несврш. = сапунити *трљати, мазати сапуном, стварати сапуницу (на нечему).* — Брицо га сапуна. *Чол.*

~ **се** = сапунити се (1) *трљати се, мазати се сапуном.*

сапýника ж бот. *биљка из пор. каранфила, сапуњача (2), сапунка* Saponaria officinalis. *Сим. Геч.*

сапýнити, сàпýнīм несврш. = сапунати. — [Берберин] ме сапуни трипут недељно. *Срем.*

~ **се 1.** = сапунати се. — Почне се умивати; сапуни се, трља прси ... сунђером. *Глиш.* **2.** *растварати се у води (о сапуну).* — Ако се сапун лако сапуни [у води] ... зову ту воду благом и меком. *М 1867.*

сапýница ж *пена од сапуна раствореног у води.* — Начини се раствор од 3 дела ... сапуна у 100 делова вреле воде (сапуница). *Батут.* Препао [се] и излио оцу сапуницу за врат. *Шкреб.*

Изр. мехур од сапунице *нешто што је слабо и краткотрајно.*

сàпýнка ж бот. *сапуника. Бак. Реч.*

сàпýнскī, -ā, -ō *који се односи на сапун:* ~ прашак.

сапýнџија м *сапунар.* — У нашим варошима су мумџије у исто време били и сапунџије. *Ђорђ.*

сапýнџијница ж **1.** *сапунџијина жена.* **2.** *сапунара. Вук Рј.*

сапýњав, -а, -о **1.** *који има на себи сапуна, прекривен, замазан сапуницом.* — Брица ...

брише сапуњаве прсте. *Шапч.* **2.** *који личи на сапун, који се пени као сапун. Бак. Реч.*

сапу̏њавица ж *сапуница.* — Рибали су [подове] ... сапуњавицом. *Сек.*

сапу̏њāк, -а́ка м *масна супстанца која се образује у поткожним жлездама. Бак. Реч.*

сапу̏њача ж **1.** *сапуница.* — Беспризорни је љуто осјетио сузе мајке и њене жуљеве на рукама изгризеним од сапуњаче. *Божић.* **2.** бот. *сапуника. Сим. Реч.*

сапу̏њēње с *гл. им. од сапунити (се).*

сàпутнӣк м = супутник *онај који путује с неким.* — Оба моја сапутника имала су ... сигурне документе као и ја. *Чол.*

сàпутница ж = супутница **1.** *она која путује с неким.* — Пред њим стоји његова сапутница ... спремна за полазак. *Срем.* **2.** фиг. *жена, супруга.* — Сео би, сасвим задовољан, уз обожавану сапутницу свога живота. *Јакш. Ђ.*

сàпутничкӣ, -ā, -ō *који се односи на сапутнике.*

са́ра ж мац. **1.** (обично мн.) *горњи део чизме који обухвата листове.* — Саре [чизама] сјајиле су се као сунце. *Брл.* [Удара] бичем по сари своје десне чизме. *Андр. И.* **2.** *шупљи ваљак. Бак. Реч.* **3.** *кутија, футрола. Бак. Реч.*

сȁраг, сȃрга м зоол. *врста морске рибе* Sargus Rondeletti. *Деан. Рј.*

сàрага ж зоол. *врста ситне суве слатководне рибе, укљева.* — Дошао [у Охрид] Француз некакав ... сув кô сарага. *Пол. 1958.*

сàрагаст, -а, -о *налик на сарагу; мршав.* — Тамна, сарагаста друга жена мог оца ... шуња [се] око наше куће. *Вучо.*

сара́дити, сàрāдӣм сврш. *извршити, завршити неки посао, урадити.* — Кад се сараде главнији пољски послови ... сељаци су ... путовали у Вргељ с товарима жита. *Ћоп.*

сàрадӣк м = сурадник **1.** *онај који с киме сарађује, помагач у неком послу.* — У свакој лоповској дружини ... он беше или вођ или један од главних сарадника. *Ранк.* **2.** *назив или саставни део назива неких звања:* ~ листа, новина, научни ~, стручни ~.

сàрадница ж = сурадница *она која с киме сарађује.*

сàрадничкӣ, -ā, -ō = сураднички *који се односи на сараднике:* ~ однос.

сàрадништво с = сурадништво *заједнички рад, сарађивање, сарадња.* — На драмском пољу није радио сам но у сарадништву. *Скерл.*

сара́дња и **сарàдња** ж = сурадња *сарађивање, сарадништво.* — Наше борачке организације ... се залажу за ... међународну сарадњу на бази равноправности. *Пол. 1967.*

сàрадо̄ст, -ости ж = суradост *заједничка радост, учешће у нечијој радости.* — Сажаљење је много лакше од сарадости. *Кнеж. Б.*

сарађӣва̄ње с *гл. им. од сарађивати.*

сарађӣвати, -а̄ђујēм несврш. = сурађивати *радити с неким на истом послу.* — Обећао нам је да ће с нама сарађивати. *Чол.*

сара́зити, сàрāзӣм сврш. *поразити, разбити, уништити.* — Силу турску саразисте и демону сломисте рогове. *Њег.*

сара́змера, ијек. сара́змјера, ж *сразмера, размер.* — У потпуној саразмјери удова и њежној љепоти облика избијаше једрина и снага. *Мат.*

сара́змјера, ек. сара́змера.

сàрāј, -а́ја м тур. *двор (султанов и других великаша) у бившој турској царевини.* — Оде Скадру на Бојану до сараја паше Бушатлије. *НП Вук.*

Сàрајево с *главни град СР Босне и Херцеговине.*

сàрајевскӣ, -ā, -ō *који се односи на Сарајево.*

Сàрājка ж *жена из Сарајева.*

Сарàјлија м *човек из Сарајева.* — Сарајлије ... скочиле да бране свој родни град. *Мул.*

сàрājскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на сарај.* **2.** *који се односи на Сарајево.* — Угријан враћао [се] с прела сарајским пољем. *Андр. И.*

сȁрак, сȃрка м зоол. *в. сараг. Деан. Рј.*

сарàнсак, -а и **сарàнсāк,** -а́ка м тур. бот. *бели лук, чешњак.* — Па што ако неко заудара сарансаком. *Нам.*

сарàор м тур. *радник, кулучар.* — Почне се оправљати и град београдски, те дигну многе сараоре из народа. *Вук.*

сарàорина ж *градња, кулук.* — Плати главом [син] на сараорини, кад се градила цеста од Бањалуке. *Коч.*

сàрāф, -а́фа м тур. *мењач новца.* — Код сарафа ... за једну монету узме другу која му у онај час треба. *Лаз. Л.*

сара́фити, сàрāфӣм несврш. *мењати новац, замењивати једну валуту другом.* — Певушио би ... кад би сарафећи кога забушио и преварио. *Срем.*

сарàфлук м **а.** *занимање сарафа. Шкаљ.* **б.** *мењачница (новца). Бен. Рј.*

сàрāфскӣ, -ā, -ō *који се односи на сарафе:* ~ радња.

сàрāч, -а́ча м (вок. сȃрāчу) тур. *занатлија који прави седла и другу коњску опрему, седлар,*

ременар. — Купио бих им нове хамове од ... сарача. *Вес.*

сарача̀на ж *просторија у којој се држе седла, оружје и старе ствари.* — Униђе у сарачану [и] припаса бритку сабљу својих дједова. *Том.* Вељин кревет и астал газдарица је ... изнела ... у сарачану. *Ком.*

сара́чев, -а, -о *који припада сарачу.*

са̀рачкӣ, -ā, -ō *који се односи на сараче:* ~ занат, ~ радња.

сара̀члук м *сарачки занат, седларство. Р-К Реч.*

са̀рачница ж *сарачка радионица и продавница, седларница. Р-К Реч.*

сара̀ња ж тур. **1.** *срдобоља. Вук Рј.* **2.** *шкрофулоза.* — Преко зиме је преболио опасну и тешку бољку сараду. *Ћоп.* **3.** *сакагија. Вук Рј.*

сара̀џика ж бот. *покосница (2). Р-К Реч.*

са̀ргија ж тур. *просто и јако платно за вреће.* — [Коњ] са копитама обавијеним крпетинама од саргије. *Вес.*

са̀рдела и **сардѐла** ж зоол. тал. *врста ситне морске, плаве рибе из пор. слеђева* Clupea pilchardus.

сардѐлара ж *мрежа за хватање сардела. Деан. Рј.*

сарди́на ж зоол. *конзервисана сардела.* — Посетили су творницу сардина. *Пол. 1958.*

сардо̀никс м грч. мин. *полудраги камен црвене боје с белим пругама. Свезн.*

сардо̀ничкӣ, -ā, -ō = сардонски *подругљив, заједљив.* — Ту мисао прими с правим сардоничким смехом. *Нен. Љ.*

сардо̀нично прил. *заједљиво, злобно.* — Псикне он [од љутине] сардонично. *Божић.*

са̀рдо̄нскӣ, -ā, -ō = сардонички. — Лалочица [била му је] увијек натегнута на сардонски смијешак. *Матош.*

сарѐвњив, -а, -о *суревњив.* — Ви сте жене саревњиве и на мртве драгане. *Петр. В.*

сарѐвњивац, -йвца м (ген. мн. -ива̄ца̄) *суревњивац. Р-К Реч.*

сарѐвњивица ж *суревњивица.*

сарѐвњиво прил. *суревњиво.* — Свуд се ... саревњиво мотри на то да који дијалекат српски не добије откуд превагу над осталима. *Нед. Љ.*

сарѐвњивṑст, -ости ж *суревњивост.* — Није осећао саревњивости ни према коме и лако праштао увреде. *Јов. С.*

са̀резати, -ежēм сврш. *в. срезати.* — Куће ... све једнаке, бијеле као од сира сарезане. *Ћор.*

сарези́ва̄ње с *гл. им. од сарезивати.*

сарези́вати, -èзујēм *несврш. и уч. према сарезати.*

са̀рка ж зоол. *врста дивље патке, лиска*[3]. *Финк.*

саркàзам, -зма м грч. *заједљива и пакосна иронија, заједљивост, жучљивост.* — Шпањолац не зна за осмех који није потсмех ... ни за иронију која не сврши у сарказму и цинизму. *Дуч.*

саркàстичан, -чна, -чно *који је пун сарказма, заједљив.* — Бијаше [Мишко] познат са својих саркастичних и пецавих примједаба. *Ков. А.*

саркàстички и **саркàстично** прил. *на саркастичан начин, заједљиво.* — Време све лечи, рече она саркастично. *Јанк.*

саркàстичнṑст, -ости ж *особина онога који је саркастичан, онога што је саркастично.*

са̀ркṑм, -о́ма м грч. *малигна отеклина везивног ткива; рак (2). Деан. Рј.*

саркòфа̄г, -а́га м грч. *раскошно израђен мртвачки ковчег од камена.*

са̀рма ж тур. *јело од пиринча и сецканог меса увијеног у лишће (киселог) купуса или у виново лишће.* — Ако ... уочи празника праве сарму, он јој помаже у надевању сарме. *Срем.*

са̀рош м *в. сархош.* — Таквих сароша и мераклија као ти има доста међу Турцима. *Андр. И.*

са̀рошити, -йм несврш. *пијанчити.* — Крчме, где је некад сарошио, обилази издалека. *Марк. М.*

са̀рошки прил. *као сарош, попут сароша.* — Јанко [Веселиновић је] знао запјевати уз гусле бећарски, сарошки ... по коју ... народну. *Матош.*

са̀ртије, -ијā̄ ж мн. грч. *врло јака бродарска ужа. Деан. Рј.*

са̀рук м (ген. мн. са̀рӯка̄) тур. *танко платно или шал омотан око феса, чалма.* — Кнез Иво ... заоблио свој сарук. *Павл.* Око главе омотао сарук. *Јевт.*

са̀ручина ж *аугм. и пеј. од сарук.*

са̀рф м тур. *граматика.* — Турила [му] у шаке и сарф, почетну арапску словницу на арапском језику. *О-А.*

са̀рхош м тур. *пијанац, бекрија.* — Кад сархоши из механе прођу, сваки носи руку на сараку. *Нам.*

са́са ж *биљка из пор. жабњача* Anemone *и* A. pullsatilla. *Сим. Реч.*

сасáдити, са̀сāдӣм сврш. *раставити насађене делове.* — Узмем те сасадим ону сјекиру са држалице. *Вес.*

сасађи́вати се, -а̏ђујē се несврш. *спадати са дршке.* — Донесу ексер којим би се причврстила алатка да се не сасађује. *Лал.*

сасàхнути, сàсахнēм сврш. *осушити се, усахнути.* — Ала је ово дрво сасахнуло. *Вук Рј.*

сàсвӣм прил. *у пуној мери; потпуно, посве.* — Кад се људско друштво сасвим прилагоди својим обичајима, оно их се упорно држи. *Ђорђ.* Он није душевно сасвим здрав. *Вј. 1957.*

сасвòдити, сàсводӣм сврш. *начинити свод, покрити сводом. Р-К Реч.*

сасѐлити, сàселӣм сврш. *преселити са виших делова у ниже.* — Рипањски је спахија саселио све засеоке око Рипња у Рипањ. *Ђорђ.*

сàсећи, сасēчēм, ијек. сàсјећи, сврш. **1. а.** *оштрим оруђем исећи на комаде, раскомадати.* — Јурну на њих са исуканим ножем ... претећи да ће их све сасећи на ћевап. *Андр. И.* Јавио бих се у добровољце да служим ... док ме не сасијеку на комаде. *Јонке.* **б.** *погубити, убити.* — Сасјећи би их [побуњенике] требало. *М-О.* фиг. Убили су га ... да што пре сасеку реч слободара, комунисте. *Ман.* **2.** *поодсецати.* — Сасекоше гране у дрва, а дебло оставише. *Вес.*

сасе́ца̄ње, ијек. сасијѐца̄ње, с *гл. им. од сасецати.*

сасе́цати, сàсēца̄м, ијек. сасијѐцати *несврш. и уч. према сасећи.* — Матор чика ... сваког свеца бркове сасеца. *Леск. М.*

сасијѐца̄ње, ек. сасе́ца̄ње.

сасијѐцати, сàсијеца̄м, ек. сасе́цати.

сàсипати (се), -а̄м (се) и -пљēм (се) *несврш. и уч. према сасути (се).* — Кувари сасипају [у буре] све остатке од јела. *Чол.* Прах [из фишека] му се сасипао у рукав. *Тур.*

сàсирити се, -ӣм се сврш. *згуснути се, усирити се, згрушати се.* — Пун модрица и рана на лицу на којима се сасирила крв ... слушао је мајчино јаукање. *Бен.*

сасѝтнити, сàситнӣм сврш. *учинити ситним, иситнити.* — Он је тада метну у аван, саситни је у пепео и у мливо. *Ђорђ.*

сàсјећи, сасијѐчēм, ек. сàсећи

саскòчити, сàскочӣм сврш. *скочити с нечега на нешто.* — Једним скоком саскочи [мајмун с рамена] на земљу. *Вел.*

саслуша́ва̄ње с *гл. им. од саслушавати.*

саслуша́вати, -ӯша̄вам *несврш. и уч. према саслушати.*

саслуша́ње с *испитивање ради давања исказа (нпр. на суду).*

сàслушати, -а̄м сврш. **1.** *чути, послушати до краја.* — Молим [вас] да ме саслушате, па да онда судите. *Шен.* Генерал кад саслуша рапорт, климну главом. *Ранк.* **2.** *испитати, преслушати.* — Група Ескима, који су касније били саслушани, изјавила је да је срела остатке учесника експедиције. *Петр. М.*

саслу́шљив, -а, -о *који се може саслушати. Р-К Реч.*

сàслушнӣ, -а̄, -ō *који се односи на саслушавање:* ~ записник.

сàсма прил. *сасвим, посве, потпуно.* — Увјеривши се да се море стишава, а вјетар да је сасма попустио, кренуше даље. *Ћип.*

сàснити, -ӣм сврш. *уснити.* — Све о њему мислим ... Неку сам га ноћ и саснила. *Вес.*

сàснути, -нēм сврш. *посисати, сиснути.* — Задовољно језиком посукао бркове у уста, двапут их је гласно саснуо. *Киш.*

сàспēм *1. л. през. од сасути.*

сасред предл. с ген. *из средине, са средине.* — Сасред пута поздрави нас неко гласно. *Ад.*

сасре́дити, сàсрēдӣм сврш. *усредсредити, усредоточити, усмерити, концентрисати.* — Концентрисати (сасредити) ватру свију батерија у истој белези не значи исто што и искупити сва артилер. оруђа на истој тачци. *О 1875.* Био је ... одлучан у одбрани свога права, сасређен на интерес. *Андр. И.*

сасређи́вати, -е̏ђујēм *несврш. и уч. према сасредити.*

са́став м **1.** *грађа, материја од које је нешто начињено или настало.* — Дете престане плакати ... чим му се састав хране промени. *Батут.* Врста пијеска овиси о минералном саставу разорене стијене. *ОГ.* **2.** *телесно стање, телесна грађа.* — Здрава састава остала је [дјевојка] ... пуна и румена. *О-А.* Напослетку надвлада [грозницу] мој јак састав. *Нед. Љ.* **3.** *склоп, целина.* — Ушао је у састав хрватске државе ... и инородни романски елеменат. *Комб.* Од три дивизиона, колико је ова дивизија у своме саставу имала, само је један био изведен у предњу линију. *Лаз. М.* **4.** *образовање, устројство, формирање.* — Пашић водио је разговоре за састав пословне владе. *СКГ 1937.* Донесена је ... одлука за састав наше екипе која ће репрезентирати нашу умјетност у Венецији. *Вј. 1957.* **5.** *спој, додир двају предмета, место где се спајају два предмета.* — Цео се дрвени дућан љуља и шкрипи у саставима. *Андр. И.* Неколико батаљона ... гонило је Немце ... ка саставу Пиве и Таре. *Дед. В.* **6.** *писмени рад, спис, чланак.* — Мој састав није пажљиво прочитао ... и свјесно подмеће оно што нисам тврдио. *Мј. 1936.* Капетан [је] ... писао и често нам читао своје саставе. *Јак.*

са́ставак, -а̄вка м (ген. мн. -ва̄кā) **1.** *саставни део (неке целине), саставина, састојак.* — Лискуни . . . су главни саставци различитих стијена. *Туђ.* фиг. Иду све даље према неком . . . циљу . . . без кога би се распали сви саставци њихове душе. *ЛМС 1949.* **2.** *састав (5).* — Два су [камена укопана] при саставку пута. *М-И.* Из чађавих зидова клијала је трава и . . . расла из саставака. *Андр. И.* **3.** *састав (6).* — Старац прочита мој саставак врло позорно. *Шен.* Саставке за Летопис могу писци . . . о свом трошку прештампати. *БК 1906.*

са̀ставина ж *сваки саставни део једне целине, састављица, компонента.* — Душевни [је] живот састављен од једноставних саставина које се . . . удружују у једну сложену цјелину. *Обз. 1932.* Рижот од рака с тридесет и шест саставина . . . *Цар Е.*

са̀ставити, -ӣм свршс. **1. а.** *сједињити, ставити једно уз друго, спојити нешто што је одељено.* — Саставимо [на потесу] марву сви заједно па се играмо. *Вес.* Карић је саставио пете и поздравио. *Кик.* фиг. Њих је саставила необично јака, силна љубав. *Ранк.* **б.** *скупити, сабрати.* — Бећир-паша . . . састави око 2000—3000 војске пак дође у Зворник. *Вук.* **в.** *начинити нешто од појединих делова.* — Из таквих делића састављена је наша земља и све шта је на њој. *Нен. Љ.* **г.** *образовати, формирати.* — Влада је ноћас састављена. *Јос. Б.* Саставити ћемо . . . комисију [да испита ствар]. *Јонке.* **д.** *довести кога у везу с ким, здружити.* — Састави ме с милом ћерцом твојом да јој видим пребијело лице. *НП Вук.* Кад су га саставили с луђаком, разговори се с њиме цио сат. *Вел.* **ђ.** *сакупити, уштедети.* — Сирота је од уста откидала само да смогне мјесечних двадесет форинти саставити. *Коз. Ј.* Хоћеш ли моћи саставити паре . . . да платиш оно? *Глиш.* **е.** фиг. *створити у мислима, предочити.* — Чули [су слушачи] већ много пута приповијести о јуришима и саставили себи појам о том. *Крањч. Стј.* Из записника се може саставити слика онога што се десило. *Петр. М.* **2.** *навршити, испунити (извесно време).* — Дете је умрло, не саставивши ни годину дана. *Моск.* **3.** *начинити што написмено.* — Комисија састави протокол и донесе закључак да је нужно . . . отићи на лице места. *Нуш.* Налазио је велико задовољство у том да вјешто састави окружницу . . . или извјештај. *Крањч. Стј.* **4.** фиг. *планути, опалити, окинути.* — Потегао кубуру на сина, но она није саставила. *Рад. Д.*

Изр. ~ дан и комад *намирити дневне потребе.* — Одузели су нам робу . . . Нисмо били у стању да саставимо дан и комад. *Пол. 1959.*; ~ (кога) с (црном) земљом *убити.*

~ **се** *састати се.* — Покадшто се састави по десетину чобана. *Дом.*

са̀ставља̄ње с *гл. им. од састављати (се).*

са̀ставља̄ти (се), -а̄м (се) *несврш. и уч. према саставити (се).*

Изр. једва ~ крај с крајем *с тешком муком живети.*

саста̀вља̄ч, -а́ча м *онај који нешто саставља, онај који је нешто саставио.* — Састављач тих правила . . . често би усред највеће свађе одмахнуо рукама. *Ћоп.*

са́ставнӣ, -а̄, -о̄ **а.** *који саставља, везује два или више делова;* супр. раставни: ~ везник. **б.** *који улази у састав нечега, који је део неке целине.* — Речник једнога језика производ је многих саставних услова. *Бел.* Набрајање дијелова кад се једна цјелина растављ у саставне дијелове. *Лог. 2.*

са́ставница ж *састављица, компонента.* — Саставнице или компоненте њихове [сложених осећања] појединачна [су] чулна осећања. *Псих.*

са́ста̄вци, -ава̄кā м мн. *место где се нпр. две реке састављају. Вук Рј.*

са̀стајалӣште с *место састајања, стециште.* — Стане . . . тражити друштво по предградским гостионицама, састајалиштима младих људи. *Нех.* Она [кућа] је састајалиште . . . многих снобова. *НИН 1959.*

са̀стајā̄ње с *гл. им. од састајати (се).*

са̀стајати (се), -јēм (се) *несврш. и уч. према састати (се).*

саста́лежнӣк м *онај који је с киме истог сталежа.* — [Мирабо] се сукобио са својим састалежницима. *Јов. С.*

са̀станак, -а̄нка м (ген. мн. -на̄кā) **1. а.** *долазак две (или више) особа на уговорено место; сусрет с неким;* супр. растанак. — Код одласка [смо] . . . још странији и још туђи но у часак састанка. *Наз.* Топао и срдачан беше састанак између Пиквика и његова правног савјетника. *Крањч. Стј.* **б.** *збор, зборно место.* — Криче ластавице . . . хитећи на прве састанке. *Бег.* Шолаја говорио је да ће састанак [оних који су јуришали на Купрес] бити усред Купреса. *Дед. В.* **2.** *скуп више особа ради договора, већања.* — Одлука о пробијању у долини Неретве . . . разрађена је на састанку Врховног штаба у Дрвару. *Дед. В.* Народни су социјалисти сазвали против тога састанак. *Јонке.* **3.** *спој, прикључак.* — Гледа [старац] на стазне састанке гдје се стичу из ломних точила. *Март.*

са̀станӣште с *састајалиште.* — Јавна састаништа била су украшена . . . киповима богова и јунака. *Цар М.*

са̀станути (се), -нēм (се) свршс. *в. састати (се). Вук Рј.*

сàстарати се, -ām се свршн. *побринути се, постарати се.* — Могло се село довољно састарати да се сачува од толиких глоба и казни. *Нов.*

сàстати, -нēм свршн. нераспр. (кога) *наићи, намерити се на некога, сусрести.* — Прву женицу коју састане Перо на Грушкој обали, запита ... *Војн.* На овом месту јадница Оливија први пут беше састала својега заводника. *Нед. Љ.*

~ **се 1. а.** *наћи се, (су)срести се.* — Два човека су се дефинитивно растала, да се никада више не састану. *Скерл.* фиг. Онда им се погледи састану, а посмијеси ... лете по собици. *Киш.* **б.** *сједињити се, спојити се, саставити се.* — Хвала боговима што су нам се путеви овдје састали. *Вел.* У мог дике ... састале се шишке с обрвама. *Леск. М.* **2.** *скупити се, сабрати се, одржати састанак.* — Истога мјесеца састала се банска конференција. *Нех.*

сàстигнути и **сàстићи,** -гнēм свршн. *в. сустигнути, сустићи.* — Шта не лети ... ништа дора састићи не може. *НП Вук.* Потекоше у потјеру е би вас састигли. *Торд.*

сáстојак, -ōјка м (ген. мн. -јāкā) *саставни део нечега, саставна честица, елемент.* — Оливин ... је важан састојак базичног еруптивног стијења. *Туђ.* Органски састојци живих бића ... садрже сви без изузетка ... угљеник. *Баја.*

састòјати, -јīм несврш. необ. *налазити се, бити, постојати.* — Видио сам да је овај живот ствар мучна која састоји у неправилној измјени гријеха и несреће. *Андр. И.*

~ **се** *бити састављен.* — Посада се на броду састојала из 15—20 људи. *Петр. М.* Народна скупштина састојала се од два дома. *ОП 2.*

сàстојина ж *саставина.* — Нећемо ипошто одбацити ни вриједне језичне састојине из чакавског и кајкавског дијалекта. *Ј 1957.*

састраг(а) предл. с ген. *одостраг, позади.* — Коштану грађу рамена сачињавају састрага лопатица ... и са стране горњи крај рамењаче. *Батут.*

сàстрићи, -и́жēм свршн. *острићи горњи слој.* — Вуна коју ћурчије са кожуха састригу. *И-Б Рј.*

сàстрица ж бот. *врста грашка* Lathyrus cisera. *Вук Рј.*

састру́гати, сàстрūжēм свршн. **а.** *стругањем скинути горњи слој с нечега, остругати.* — Зашто ово [натпис на кући] Мошо не саструже. *ЛМС 1951.* фиг. Крштено му име не може састругати ни враг ни читаво село. *Вел.* **б.** *стругањем изгрвити (нпр. сир). Бак. Реч.*

састругѝвати, -ујујēм *несврш. и уч. према састругати.* — Састругивао [је] блато с ципела ножем. *Креш.*

сàстружак, -шка м *оно што је састругано. Бак. Реч.*

сàсуд м (супл. мн. сàсуђе) *суд, посуда.* — Крвни сасуди и живци гранају се кроз све делове тела. *Батут.* фиг. Човек је ... сасуд греха; тако је већ саздан. *Вин.* Велико богатство у новцу ... и у сасуђу. *Петр. В.*

сасу́кати, сàсūчēм свршн. *одмотати, одвити. Вук Рј.*

сасу̀љати се, -āм се свршн. *спустити се клизећи, склизнути.* — Седе и сасуља се низ снежну стрмину. *Пер.*

сàсӯти, сàспēм свршн. **1. а.** *сипајући изручити у што, усути, излити, истрести.* — Саспе [вино] у врчић. *Бал.* Извади дукате па их сасу у џеп. *Мул.* фиг. Сасула је одједном на њега мноштво непристојних ријечи. *Шег.* **б.** *испалити (метке из оружја).* — Извукао парабелум и без промашаја га сасуо у команданта. *Лал.* **2.** фиг. *потрошити, утрошити, расути.* — Тома [је у кућу] сасуо своју дугу зараду у Калифорнији. *Вил.* Прегрштима саспе паре на далеки свет. *Каш.*

Изр. ~ ватру на кога *прекорити кога врло оштрим речима;* ~ коме прах у очи *заварати, преварити кога.*

~ **се** *срушити се клизећи, сручити се, склизнути.* — Камене се плоче [с крова] ... сасуше у авлију. *Шимун.*

сасу́шак, -шка м покр. *губитак у тежини (робе) услед сагушења, кало:* ~ жита. *Вук Рј.*

сасушēње с *губљење, губитак влаге.*

сасушѝвāње с *гл. им. од сасушивати (се).*

сасушѝвати (се), -ујујēм (се) *несврш. и уч. према сасушити (се).*

сасу́шити, сàсūшīм сврш. *осушити по површини, осушити уопште.* — Југозападни ветар сасуши земљу. *Андр. И.* Та [јој је] страшна исповијед сасушила грло и ... укочила језик. *Грг.* фиг. Поезија је постала ... загрејанија за људски напредак, али то је није сасушило ни поружнило. *Прод.*

~ **се 1.** *изгубити влагу, влажност, постати сув.* — Орман се сасушио. *Сек.* **2.** *смањити се сушењем.* — фиг. Одувек је била мршава, а за тих неколико недеља сва се спекла и сасушила. *Андр. И.*

сāт[1] м (лок. сáту; мн. сáтови и сāти, ген. сáтī и сáтōвā) тур. **1.** (мн. сатови) *направа за мерење времена, направа која показује време, часовник:* џепни ~, ручни ~, зидни ~, сунчани ~, пешчани ~. **2. а.** (мн. сати) *двадесет четврти део дана, час.* — Остаде код зета и кћери три дебела сата.

Мар. Шест нахија које Срби траже обухватају око три стотине сати. *Јов. С.* **б.** (мн. сати) *време, доба.* — Потражи шефа . . . још прије уредовних сати. *Том.* Мисао . . . убрзава ноћне сате. *Андр. И.* **в.** (мн. сатови) *временска јединица наставе, обуке, час.* — Кад сам . . . требао под сатом у гимназији да преводим Тукидида, устао сам сав као изван себе. *ХР 1928.*

Изр. видим, знам колико је сати *видим, знам у чему је ствар*; давати сатове *приватно поучавати*; полицијски ~ *вријеме кад је забрањен излазак на улицу*; ситни сати *одмах после поноћи, рано ујутро*; суђен ~ *смрт.* — Не вади душу мука, него суђен сат. *Вес.*; у дванаести ~ *у последњи тренутак.* — Та храбра геста, извршена . . . у дванаести сат, донијела је Ариелу нешто утјехе. *Цар Е.*

са̑т[2] м (супл. мн. са̑ће) *плоча од воска с ћелијицама у које пчеле стављају мед.* — Пуна кућа као сат меда. *Н. посл. Вук.* Сат од шестерокутних отворених станица. *Финк.*

са̀тана и са̀тана м и ж хебр. = сотона *по религиозном схватању зао дух који човека заводи и наводи на грех, ђаво, враг.* — [У хаду] станује сатана, побеђени противник бога. *Ств. 1952.* Понос те заноси, сатана охолости краљевине ти обећава. *Кнеж. Л.* фиг. *зао човек.* — Лажеш . . . Убићу те, сатано! *Глиш.*

сатанѝзам, -зма м *црна магија, сатанска чаролија.* — Он се . . . бави црном магијом, сатанизмом. *Цар Е.*

са̀танин и са̀танин, -а, -о *који припада сатани.*

сатàнист(а) м *онај који вјерује у сатану, сатанин поклоник.* — За човјека који вјерује у њега [у сатану] кажу да је сатанист. *Крл.*

са̀танскӣ и са̀танскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на сатану.* — Са сатанским задовољством уживала у Вукадиновим мукама. *Срем.*

са̀тански и са̀тански прил. *на сатански начин, као сатана.* — Она се само сатански смије. *Нам.*

са̀тара ж тур. *секирица за сечење меса.* — Чује да у кухињи лупа сатара и да се сече месо. *Срем.*

сатари̏вати, -а̀рујēм *несврш. и уч. према сатарити. Вук Рј.*

сата̀рисати, -ишēм сврш. = сатарити (1) *сатрти, уништити.* — Све потроши . . . и сву моју сатариши војску . . . хоћу да се Црна Гора скучи. *Март.*

сата̏рити, са̀та̄рӣм сврш. **1.** = сатарисати. — Потплаћен да ме упропасти . . . потплатили га да ме тако фино сатари. *Глиш.* **2.** *изгубити. Вук Рј.*

са̀тарица ж *дем. од сатара.* — Угледала његову сабљу, кратку и тешку као сатарица. *Андр. И.*

са̀тва̄р ж **а.** *оно што је створено, створ, створење.* — А ко изда . . . свака му се сатвар скаменила. *Њег.* То [Кузман] беше нека сатвар што мисли, али и што вреба. *Ком.* **б.** *в. ствар.*

сатво̀рити, са̀творӣм сврш. *в. створити.* — Слаба је [Аделка] и бијела као сатворена од какве . . . прозирне материје. *Новак.* Што је најљепше могла, то је сатворила [природа]. *Нен. Љ.*

сатѐлӣт, -и́та м лат. **1.** *планета другога реда која се окреће око главне планете, пратилац планете.* — Већи планети имају своје пратиоце или сателите (трабанте) који се гибају око њих. *ОГ.* **2.** фиг. *држава која се покорава другој држави да јој буде покорни савезник; следбеник, присталица, помагач уопште.* — Нападај . . . Њемачке и њених сателита против Совјетског Савеза [је] започео. *Ч-М.*

Изр. вештачки, умјетни ~ *механизам лансиран у свемир у сврху научних истраживања.*

сатѐлӣтскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на сателите.*

са̀тӗн, -е́на м фр. = сатин *свилена тканина јаког сјаја.* — Зашију [скуте] од отоманске свиле и од црног сатена. *Чипл.*

са̀тӗнскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на сатен; који је од сатена*: ~ хаљина, ~ постава.

са̀терати, -а̄м, ијек. са̀тјерати, сврш.; исп. терати **а.** *утерати, угнати у што.* — Масе радника, сатјеране у творнице, бивају организиране војнички. *Ант. 1.* Стражари су . . . сатерали све у гомилу и терали пред собом као чопор говеда. *Јак.* **б.** *утиснути, сабити.* — Тешке греде таваница . . . зидове [су] . . . у земљу сатјерале. *Јурк.* фиг. Тим балавцима треба сатерати памет у главу. *Јак.* **в.** *потерати наниже.* — Сатјерали смо их [Нијемце] до доље. *Лал.*

Изр. ~ до дувара (до зида) *в. дотерати до зида (уз зид, изр.).* — Сатеран до дувара, кнез Милан је . . . пристао на Стевчину владу. *Јов. С.*; ~ коме страх у кости *силно заплашити кога*; ~ у козји рог (у мишју рупу, у шкрипац, у теснац) *довести кога у безизлазно стање, учинити га беспомоћним*; ~ у топ *јако изгрдити.* — Не дај боже да сазна Наталија, она би ме у топ сатерала. *Моск.*

сатери̏вање, ијек. сатјери̏вање, с *гл. им. од сатеривати.*

сатери̏вати, -ѐрујēм, ијек. сатјери̏вати *несврш. и уч. према сатерати.*

сатѐсати, сàтешēм сврш. *в. стесати. начинити што тешући; стањити тешући.* — Сабљама јој сандук сатесаше. *НП Вук.*

сàти, сēм несврш. *в. сисати.* — Гричу, твој град је прво млијеко сао из дојке вучје. *Наз.* Се живот га [радника], а храни га кô псето. *Кош.*

сàтӣн, -ина м = сатен. — Ти [носиш] жипон од црвеног сатина. *Срем.*

сàтина ж *сат пун меда.* — Умије [јунак] и сатине наћи из букова дупља хргавога. *Март.*

сатѝнӣра̄н, -а, -о сврш. фр. *сјајан, гладак (слично сатину).* — Он им је показивао боцу, умотану у црвени, сатинирани папир. *Бег.*

сàтӣнскӣ, -а̄, -ō *који се односи на сатин.*

сàтӣр, -ира м грч. мит. *фантастично шумско биће које је получовек а полујарац.* — Богови и сатири трче без даха за дјевојкама. *Вел.*

сàтира и **сати́ра** ж лат. *књижевно дело у којем се извргавају руглу људске мане и недостаци, исмејавање људских порока.* — Написао он злобну сатиру на све ... даме намигуше. *Вел.* Има романа у којима се бичем ... сатире шиба ... покварености друштвена. *Срем.*

сàтирā̄ње с *гл. им. од сатирати (се).*

сàтирати (се), -рēм (се) *несврш. и уч. према сатрти (се).*

сатиризи́рати, -йзӣрām несврш. = сатирисати *извргавати руглу, исмејавати.* — Пристав отворено сатиризира ратне извјештаје војне команде. *Бег.*

сатѝрик м *сатиричар.* — За правога сатирика нема Сремац доста жучи. *Матош.*

сатѝрисатн, -ишēм несврш. = сатиризирати. — Шкодљиво је то и по саму државу кад се све исмева и сатирише. *Јаки. Ђ.*

сатѝричан, -чна, -чно **а.** *који исмејава, подругљив.* — Змај је имао више сатиричних песама него чисто лирских. *Јов. С.* **б.** *који се радо служи у говору или писању сатиром.* — Био је духовит, шаљив и сатиричан. *Шиш.*

сатѝричā̄р м (вок. -āру и -āре) **а.** *писац сатира.* — У последње време су ... много читали старе сатиричаре. *Сек.* **б.** *онај који радо излаже руглу људе и догађаје.* — У том ће миру грађанина смести сатиричар. *Шкреб.*

сатѝричкӣ, -а̄, -ō *који се односи на сатиру, сатиричан.* — У Ветрановићевој ... сатири има много тема тадашње ... сатиричке књижевности. *Комб.*

сатѝрички и **сатѝрично** прил. *на сатиричан начин.* — И када песник [у сатиричној песми] сатирички исмејава појединца, он изврга подсмеху неку личнуману која има шири, друштвени значај. *Т. књ.*

сатѝричнō̄ст, -ости ж *особина онога што је сатирично.*

сàтӣрскӣ, -а̄, -ō *који се односи на сатире.* — Обузимаше га одушевљена, сатирска радост. *Матош.*

сатисфа̀кција ж лат. *чин којим се опозива нанесена увреда или исправља неправда, задовољење, задовољштина.* — Ја не бих могао пристати на обично враћање у службу без сатисфакције за учињену ми неправду. *Нуш.* Ја морам добити [за јавне увреде] своју сатисфакцију. *Крл.*

сàтић, -а и **сàтӣћ,** -и́ћа м *дем. од сат.*

сàтјерати, -ām, ек. сàтерати.

сатјери́ва̄ње, ек. сатери́ва̄ње.

сатјери́вати, -èрујēм, ек. сатери́вати.

сàткати, -ām, сàткēм и сā̀чēм сврш. *начинити ткајући, направити какво ткање, откати.* — Основала [мати] неке шаренице и вели ми ... да саткам. *Вес.* фиг. Ум дере ткиво што га машта сатка. *Уј.*

са́тљик м нем. *стаклена бочица од 1/8 литра из које се пије ракија, сајтлик, чокањ (1).* — Стојанова Јека извади сатљик ракије. *Ђор.* Попи свој сатљик [у гостионици] и удаљи се. *Сим.*

сâтнӣ, -а̄, -ō *који се односи на сат*[1]: ~ механизам, ~ ланчић.

сàтнија ж војн. заст. *чета.* — Улицом пјева солдатеска и пролазе наоружане сатније. *Крл.* Сјахивале су коњичке сатније, расипале се у стрељачки строј. *Моск.*

сàтнӣјскӣ, -а̄, -ō *који се односи на сатније:* ~ заповедник.

сàтнӣк и **сâтнӣк** м *заповедник сатније, капетан.* — Добио га [псето] од ... уланског сатника. *Матош.* Заповедио [Буљба] да се сазову сви сатници и сви чинови из пука. *Глиш.*

сàтнӣков и **сâтнӣков,** -а, -о *који припада сатнику.*

са́тница ж *плата по сату рада.* — Сви крадуцкају: то је неки додатак на сатницу. *Дав.* Управа ... даје сатницу, лопте и награду! *Тен.*

сàтница ж покр. *распоред сати, часова у школској настави. Рј. А.*

сàтнӣштво и **сâтнӣштво** с **1.** *заповедништво сатније, капетанија.* **2.** *првостепени рударски уред.* — Птичекова је молба потврђена рударским сатништвом. *Крл.*

сатопити, сàтопӣм сврш. *растопити, расталити, стопити.* — Сатопио [Павле] токе и прстење. *НП Вук.*

сàтрап м грч. **1.** ист. *покрајински намесник у Персији.* **2.** фиг. *самовољан и окрутан човек, деспот.* — Сатрапе, што хоћеш од мене? Хоћеш ли да скочим у вулкан? *Мар.*

сатрàпија ж *покрајина којом је управљао сатрап*; фиг. *земља или покрајина са самовољним и окрутним управљачем.* — Бијаше [Крањчевић] ... најсјајнија суза ове наше несретне земље ... претворене у туђинску сатрапију. *Матош.*

сàтрапскӣ, -ā, -ō *који се односи на сатрапе*; фиг. *самовољан, окрутан.* — Сатрапске типове никад нисам могао да поднесем. *Крл.*

сàтрати (се), -тарём (се) сврш. *в. сатрти (се).* — Војске нигдје на видику, а свијет се сатра бјежећи. *Мул.* То је ништица, а не човјек. Такве људе треба сатрати! *Пол. 1959.*

сатр̀веност, -ости ж *стање онога који је сатрвен, клонулост.* — Ништа није тако болно и трагично код једног поколења ... него малокрвност, сатрвеност и сумња. *БВ 1909.*

сàтрēти, сàтрēм, ијек. сàтријети, сврш. *сатрти.* — Великаши ... раздробише царство, српске силе грдно сатријеше. *Њег.* Како би' ја вама прескупио! ... Та сатреó би ме хлеб и со ваша. *Глиш.*

~ **се** *уз. повр.* — Сатресмо се око њих [ограда], а опет се удиљ терамо и судимо. *Шапч.*

сàтријети (се), сàтрēм (се), ек. сàтрēти (се).

сàтрица ж *јело од брашна налик на тарану.* — Од њега [брашна] се прави прга ... тарана, сатрица ... итд. *Батут.*

сатрòвати, сàтрујēм сврш. *отровати.* — Е сте ... сатровали брата Пера и књаза Данила. *НП Вук.*

сатрòшити, сàтрошīм сврш. *в. потрошити. Вук Рј.*

сàтрти, сàтрēм и сàтарēм (имп. сàтри и сатàри; р. прид. сàтро, сàтр̄ла, сàтр̄ло; трп. прид. сатр̀вен, -ена, -ено и сàтр̄т) сврш. **1.** *тријењем или туцањем учинити сасвим ситним.* — Килограм шкроба добро сатарите у тарионику. *ОК.* фиг. У прах сатре горде. *Каш.* **2.** *уништити, разорити.* — Гата што је у души тог човјека ког бијаше савладао али не сатро. *Војн.* Циклон ... сатре све под собом. *Ранк.* **3. а.** *изморити, сломити кога (тешким, претераним радом).* — [Железничар] је напорним радом исцрпен, сатрвен и за даљу употребу постао тотално неупотребљив. *Лапч.* фиг. Цвили сва ... природа уморна, сатрта тешким љетним послом. *Коз. Ј.* **б.** *учинити потиштеним, јадним, душевно сломити.* — Ова борба душевна сатрла га је. *Вес.* Тужна је стварност сатрла његово [прогнаниково] срце и нестаде му душевне снаге. *Креш.* **4.** *угнати, сабити.* — Газио је [сејач зрна] босим ногама ... да их што дубље сатре у земљу. *НК 1946.*

~ **се 1.** *пропасти.* — Нађу нешто паше ... да им се овце не сатру. *Јакш. Ђ.* **2.** *силно се изморити.* — Сатро [би се] од вишедневног лутања [ловећи] по планини. *Пол. 1957.*

сàтрудник м *сарадник.* — Снага вере и воље сама је у стању да и од најобичнијих људи направи достојне сатруднике на великоме народноме делу. *Петр. В.*

сàтрудница ж *сарадница.*

сàтрудничкӣ, -ā, -ō *који се односи на сатрудника.*

сàтрулити, -ӣм и **сàтрунути,** -нēм сврш. *постати труо, иструнути, сагњити.* — Сигурно су већ одавна сатрулела ... тела мумије фараона. *Пол. 1959.* Доље с тобом, свени и сатруни ... клета воњко ти! *Крањч. С.* Није му било жао ње [куће] толико је сатрунула. *Лал.*

сàтурити, -ӣм сврш. *стурити, збацити.* — Он са седла сатури мавлуту. *НП Вук.*

сàћаст, -а, -о мед. *шупљикаст као саће, кавернозан. Бен. Рј.*

сâће с зб. **1.** *ћелије од воска које праве пчеле и осе у облику правилно, симетрично распоређених редова ради чувања меда и полагања јаја*; исп. сат². — Он ми показиваше докле у саћу меда има. *Вес.* фиг. Мисли су као пчеле носиле у мождано саће туђи распевани бол. *Моск.* **2.** *врста густог платна. Бак. Реч.*

сâћи и **сâћи,** сâћēм сврш. *в. сићи.* — Низ мраморне скале лакој барци саће. *Шант.* Саће са сједишта и са сином пође у дућан. *Ћип.* Ту [у шуми] би сашла с кола, па се читав сат шетала. *Цар М.* Бога моли Мијатова мајка да јој сунце за Габелу саће. *НПХ.* Кад саће месец, чар се губи. *Кош.* Некакав мир саће на његово лице. *Војн.* И ноћ саће, она чека. *Митр.*

~ **се** *в. сићи се.* — Да се сађу бојни пуци, простори смо дост' велики. *Прер.*

сâћим и **сâћин** прид. непром. тур. *миран, тих, непокретан.* — Тек се Турци саћим починуше тек одуши лагум у Жабљаку. *НП Вук.*

сàћура ж тур. *плетена кошарица.* — Ја бих сипао ... зрна из саћуре у саћуру све док се не би одабрала зрна. *Шапч.*

сàћурица и саћȕрица ж *дем. од саћура.* — У штагљу [је] заграбила саћурицом сјечке. *Бен.*

сауговàрāч, -áча м *онај који с неким што уговара.* — Предузећа не могу ни на који начин да се обавесте о кредитној способности свога сауговарача. *Б 1957.*

сàуредник м = сауредник *онај који је с неким уредник.* — У редакцији књижевне недеље [постао је] . . . сауредник са Пандуровићем. *Михиз.*

сàутицāј м *међусобни утицај.* — То ће бити међусобни однос . . . равнице и народа који на њој живи . . . узајамни саутицај између два чиниоца: земље и човека. *Петр. В.*

сàученик м = саученик *школски друг.* — Ученик који болује од шарлаха . . . лако у школи зарази своје саученике. *НЧ.*

сàученица ж = саученица *школска другарица.* — Била је њезина саученица у . . . школи. *Грг.*

сàучесник м = сауучесник *онај који с неким учествује, суделује у нечему, судеоник.* — Ја сам јој у крађи сауучесник био. *Панд.* Кажу да је било више сауучесника [у атентату]. *Јонке.* Сваки је учесник потпун власник свог дела. Уколико он не вређа права својих сауучесника, он може свој део . . . заложити. *Јов. Ј.*

сàучесница ж = сауучесница *она која с неким учествује, суделује у нечему.* — Ја сам чуо . . . из уста саме његове сауучеснице. *Грол.*

сàучеснички прил. = сауучеснички *као сауучесник; сауучесно.* — Сауучеснички . . . погледа опорог Бојана који је сад изгледао некако упитомљен. *Ћоп.*

сàучесништво с = сауучесништво *учествовање, суделовање у нечему.* — Ослободити се и искључити сауучесништва Божениног. *Сим.*

сàучесно прил. = сауучесно *са сауучешћем, сажаљиво.* — На њихове уздахе, сузе и бусања он сауучесно климао главом. *Чипл.*

сàучестан, -сна, -сно = сауучестан *који је пун сауучешћа, сажалан.* — Она се кретала око болеснице . . . са . . . мирним али и сауучесним изразом. *Андр. И.*

сàучествовāње и **сàучествовāње** с *гл. им. од сауучествовати.*

сàучествовати и **сàучествовати,** -вујēм несврш. = сауучествовати **1.** *учествовати, суделовати у нечему.* — Сам имам да сауучествујем у том каосу [људског друштва]. *Леск. Ј.* **2.** *саосећати у туђој невољи, тузи.* — Партизани су се скупљали око њих [избеглица] и храбрили их сауучествујући у њиховој несрећи. *Ћос. Д.*

сàучēшће и **сàучешће** с = сауучешће. **1.** *учествовање, суделовање у нечему.* — Ја . . . вам у име уједињене перковачке омладине на вашем братском сауучешћу [на забави] благодарим. *Јакш. Ђ.* **2.** *саосећање жалости с оним кога је задесила несрећа, сажаљење, самилост, сућут.* — Осјећај искреног и тужног сауучешћа спрам покојног мужа . . . *Цар Е.* Јакшић је имао . . . братско сауучешће према малим и слабим. *Скерл.*

Изр. изјавити, исказати сауучешће *изјавити своје саосећање у болу, тузи.*

сафалáда ж тал. *врста кратке и дебеле кобасице.*

сàфијāн м *фино уштављена овчја или јареća кожа (по имену града Сафи у Мароку).* — Навуче јој . . . папуче од црвеног сафијана. *Шен.* Беху им на ногама чизме од црвена сафијана. *Глиш.*

сàфīр, -и́ра м хебр. мин. *врста драгог камена велике тврдоће, плаве боје.* — Два ока . . . модрила [се] као сафир. *Наз.*

сàфирнӣ и **сàфирскӣ,** -ā, -ō *који је као сафир, који је боје сафира.* — Заронили смо у сафирно море. *Марк. Д.* Златна кубета црквава блистала се на сафирском небу. *Л-К.*

сàфичкӣ, -ā, -ō об. у изразу: ~ строфа поет. *врста строфе од три једанаестерца (по имену старогрчке песникиње Сафо).*

сàфт м нем. варв. *сок.* — Мочи хлеб у сафт од печења. *Пол. 1960.*

сàфӯн, -у́на м покр. *в. сапун.* — Поновно се умио, потрошио доста сафуна. *О-А.*

сафӯнити, сàфӯнӣм несврш. покр. *в. сапунити.* — Поче га сафунити. *Ћор.*

сафӯњака ж покр. *в. сапуњача.* — Скакао брзи поток у провалије, избацујући успут сафуњаке бијеле пјене. *Ћор.*

сàхан м тур. *бакрена или лимена здела; пладањ, послужавник на коме се доноси јело на сто.* — Двије вјере могу се сложити, кâ у сахан што се чорбе слажу. *Њег.* Наметну у сахан . . . и поче јести. *Радул.* Зар ти да . . . једеш из њихових сахана? *Куш.* Износи јој пун сахан бисера. *НПХ.*

Изр. лизати чије сахане *додворавати се некоме.* — Он не лиже турачке сахане. *НП Вук.*

сахàнић и **сахàнчић** м *дем. од сахан.*

сàхар м грч. *шећер.*

сàхара ж ар. **1.** *пешчана пустиња.* — Наводњава жутичку сахару и од ње створи плодоносну земљу. *Рад. Д.* **2.** (Сахара) *одређена сеегрноафричка пустиња.*

сàхарати, -ām сврш. *уморити, заморити. Р-К Реч.*

сахàрӣн, -и́на м грч. *хемијски препарат, бео кристаласт прашак 500 пута слађи од обичног шећера.*

сахарóза ж *природан шећер у биљу (у шећерној репи или трсци).* — Сахароза је добро нам познат обични шећер. *ОК.*

сàхарометар и **сàхаромѐтар,** -тра м *справа за мереље количине шећера у растопинама.*

сàхарскӣ, -ā, -ō *који се односи на Сахару*: ~ песак.

сȁхат и **сàхат** м тур. *в. сат.* — Она вади сахат из њедара. *НПХ.* Из кута бије сахат стари. *Шант.* После једног сахата већ бесмо у Макишу. *Ком.*

сȁхат-кӯла и **сàхат-кӯла** ж *торањ са сатом.* — Са обе сахат-куле избијали су неки турски сатови. *Андр. И.*

сȁхатнӣ и **сàхатнӣ,** -ā, -ō *који се односи на сахат.* — Златни сахатни ланац повуче унапријед да се боље види. *Ћор.*

сахàчија и **сахàџија** м тур. *в. сапија.* — Фра Петар ... је као чувен сахачија ... страсно сабирао свакакав алат. *Андр. И.* Мара ... се удала за једног сахацију. *Шант.*

сахàџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на сахацију.* — Рафови пуни сахацијског алата. *Андр. И.*

сȁхиб и **сахѝбија** м тур. *господар, поседник; домаћин.* — Хоће човјек да буде свему дуњалуку сахибија. *Чол.*

сахѝбијин, -а, -о *који припада сахибији.* — Цијена је у сахибијиној руци. *Андр. И.*

сáхија м тур. ист. *гласник, књигоноша.* — На Виниће оправи сахију, побратиму војеводи Раду. *НП Вук.*

сàхнути, сàхнēм несврш. **1.** *постајати сух, сушити се губећи влагу.* — Потоци су час излазили из корита, час сахнули. *Макс.* Испадају зуби и сахне језик. *Јел.* **2.** *венути, гинути, пропадати (о биљкама).* — Још млад и зелен као дрвце сахнем. *Наз.* Сахну гране престареле и изједене временом. *Пол. 1959.* фиг. Једна струја сахне, рађа се нова. *Зог.* **3.** фиг. *мршавити, пропадати од болести, од душевних патњи, од тешког рада и сл.* — Зато је [Стерија] и сахнуо у својој самоћи. *НК 1946.*

сахнýће с *сасушење, усахнуће. Деан. Рј.*

сàхњēње с *гл. им. од сахнути.*

сахòдити, сàходӣм несврш. *ходећи силазити.* — Сву су гору здраво приходили и у поље здраво саходили. *НПХ.*

сȁхрана ж **1.** *полагање мртваца у гроб, погреб.* — Три главна акта ... се одигравала ... у његовој породици: ... рођење, свадба, сахрана. *Глиш.* Много је гостију дошло на сахрану. *Шов.* **2.** заст. *чување, похрана.* — Калуђер остави [му] на сахрани прошиту торбу да му се чува док се не поврати. *Љуб.*

сахрàнилӣште с *место где се сахрањује. Деан. Рј.*

сахрáнити, сàхрāнӣм сврш. **1.** *положити мртваца у земљу или поставити урну с његовим пепелом после спаљивања на одређено место у складу с утврђеним обичајима и обредима за такве прилике.* — Кад ... лекар утврди његову смрт ... сашићемо га у покров и сахранити. *Јов. Ј.* Сахраните тјелеса њихова онако како роду приличи. *Богд.* **2.** фиг. *предати заборављу нешто, сматрајући да је преживело, да је у нескладу са животном стварношћу.* — У мојим је дубинама сахрањен већ један живот, сахрањена цијела повијест једнога бивствовања. *Леск. Ј.* Сурово смо своје сахранили снове ... у дубоке раке заборава вечног. *Панд.* **3.** заст. **а.** *заштитити, сачувати од чега, одржати.* — Од биједе сахрани дијете и скуцка нешто новаца. *Марк. Ф.* Да бог сахрани свакога од урокљиве болештице! *Шапч.* **б.** *ставити на похрану, на чување.* — фиг. Није му било дозвољено да сакрије свој бол ... и да сахрани своју љубав као светињу на дну срца. *Мил. В.* **4.** *отерати кога преко реда у смрт, проузроковати коме рану смрт.* — Бекрилук и пиће са(х)ранило [га је] у цвету младости. *Срем.* **5.** фиг. **а.** *уништити, упропастити.* — Дедови нам свако добро сахранише, а оставише нам зло. *Јаки. Ђ.* [Црвена армија] је сахранила све наде сила осовине на победу у рату. *Дед. В.* **б.** *престати обраћати пажњу на кога, на што, напуспити, одбацити, занемарити.* — То [је] ... романтика која је давно критиком осуђена и сахрањена. *Срем.* Живе у средини која човека са Запада пре смрти сахрани у глувој равнодушности. *Андр. И.* За живота био [је Стерија] већ сахрањен. *Милис.* **в.** *одстранити, онемогућити у даљем активном раду, потпуно онемогућити активно суделовање (кога у чему).* — Ако и буде изабран Момир, неће тим таста сахранити. Што? Па узеће га тест за посредника и везати му руке. *Каш.*

Изр. сахрани боже *в. уз бог (изр.).* — Да се одречемо нашег закона? Сахрани боже! *Кост. Л.*; ~ себе (у чему) разг. *каже се кад ко доживи велики неуспех у чему и онемогући се за даљи рад и деловање.* — Овај генерал-државник, који је сахранио себе као најлакоумнији управник ... тражио је рат. *Јов. Ј.*; ~ себе жива *прекинути све везе са светом, повући се сасвим у усамљен живот.*

сахрањѝвāње с *гл. им. од сахрањивати.*

сахрањѝвати, -ăњујēм *несврш. и уч. према сахранити.*

сàхтли прид. непром. *невесео, брижан, тужан.* — Сви сватови шенли и весели, само ти нам сахтли и кахарли! *Огр.*

сȁч, сача м тур. **1.** *гвоздени суд под којим се пече хлеб, кромпир и друга јела, пека*[2] *(а).*

— Украде хљеб испод сача жени ... и ... сач намјести ... онако како је стајао прије крађе. *Лал.* фиг. Вртиш се као по плиткој тепсији, одозго те поклопили сачем, небом, па се сад цвари. *Ћоп.* **2.** бот. *биљка из пор. крсташица, сиљ* Isatis tinctoria. *Сим. Реч.*

сàчекати, -ā̀м сврш. **1.** *дочекати, причекати до одређеног времена, рока.* — Не имађаше стрпљења сачекати крај игуманова разговора. *Ранк.* Зашто дакле не сачекаш да ти он сам рекне оно што хоће. *Бен.* **2.** *дохватити нешто бачено. Бак. Реч.*

сачекúвати (се), -èкујēм (се) *несврш. и уч. према сачекати (се).*

сачѐлити се, сàчелīм се сврш. *сучелити се.*

сачељáвати се, -èљāвāм се и **сачељúвати се,** -èљујēм се *несврш. и уч. према сачелити се, сучељавати се.*

сачѝнилац, -иоца и **сачѝнитељ** м **1.** *онај који је нешто сачинио, састављач, творац.* — [Позивале] су се ... на покојног оца ... сачинитеља трију уџбеника. *Петр. В.* **2.** мат. *сталан или познат број који помножен с неком математичком или физичком количином даје нову количину или вредност, коефицијент.* — Однос између силе трења и силе којом тело притискује подлогу ... зове се сачинилац или коефицијент трења. *Физ. 2.*

сачѝнити, сàчинīм сврш. *направити, начинити, створити; саставити; написати.* — Била [је кухиња] сва обложена покривачима сачињеним од сваковрсних узорака тканинских. *Киш.* Неће се радити по законима што су их они сачинили ... него ћемо да исфабрикујемо наше законе за нашу потребу. *Лал.* Боље ће бити да му се јавим ... са неком причом или песмицом коју ћу сачинити. *БК 1906.*

сачињáвање с *гл. им. од сачињавати.*

сачињáвати, -ињāвāм *несврш. и уч. према сачинити.*

сачињѐње с *оно што је сачињено, направљено, творевина, састав.* — Ја ћу ти прочитити једну моју нову писму ... И Брне поче своје најновије сачињење. *Мат.*

сàчма ж тур. **1.** *ситна округла оловна зрна којима се пуне патроне ловачких пушака.* — Не воли ни зец сачму у кожи. *Вел.* Пушка опали ... и Висариону изнад главе прохуја ... ловачка сачма. *Чипл.* **2.** *сачмарица (1).* — Дашко је држао у рукама рибарску мрежу, сачму. *ЛМС 1957.* **3. а.** *производ млевене пшенице који се даље меље за крупицу и брашно.* **б.** *здробљене семенке за екстракцију уља. Мин. Лекс.* **4.** покр. *ресе на убрусима, ручницима, кошуљама и сл. Кл. Рј.*

Изр. сејати на сачму, сејати сачмом *сејати нашироко и нештедице.* — Сетва омашке (на сачму, нашироко) врши се руком по целој површини. *Тод.*

сàчмара ж *кеса, кутија за сачму. Деан. Рј.*

сачмàрица ж **1.** *мала ручна мрежа чунастог облика, с густо нанизаним оловним куглицама (сачмом) на доњој страни мреже којим се риба поклопи и лови;* исп. сачма (2). — Зна када и где треба бацити мреже ... окушати срећу са сачмарицом. *НИН 1959.* **2.** *ловачка пушка која се пуни сачмом.* — Ловачке пушке сачмарице израђују се ... од квалитетних челика. *Пол. 1959.*

сàчменӣ, -ā, -ō *који се односи на сачму:* ~ кутија.

сачмѐњача ж *сачмарица (2).* — Чекачи узимљу ... сачмењаче и карабинке. *Гор.*

сàчӯвāнōст, -ости ж *особина онога који је сачуван. Р-К Реч.*

сачува́ње с *чување, очување.* — Одреде ... која ће се места ... под шумом оставити ... ради сачувања свега онога чему нам шуме служе. *Панч.*

сачу́вати, сàчӯвāм сврш. **1.** *пазећи, мотрећи, старајући се очувати до извесног времена, до краја, обезбедити, осигурати.* — Гдјекоји су [потурчењаци у Босни] и до данас стара презимена своја сачували. *Вук.* Употребљавају најразличитија средства да сачувају свој ауторитет. *Јонке.* Жели да што дуже сачува своме ... чеду детињу срећу. *Панч.* **2.** *задржати у памети, у сећању; осигурати трајност.* — [Ми] ћемо до краја живота сачувати успомену на наше друговање. *Хорв.* Дечје песме ... ће му [Змају] име сачувати пре свију других. *Нед.* **3.** *спасти, заштитити од опасности.* — [Пси] улећу у највећу опасност да сачувају живот свога госе. *Марк. Св.* Од тога [зла] нека је сачува бог. *Крањч. Стј.*

Изр. боже сачувај *каже се о нечему што се уопште не жели, никако, нипошто.* — Није истина да ми сељаке давимо камата, боже сачувај! ... Ми само по закону. *Ћос. Б.*; да (те) бог сачува *в. уз бог (изр.).*

~ **се 1.** *остати цео, читав, неповређен, здрав.* — Мој брате, што се не сачува од лопова! *Глиш.* **2.** *задржати своју снагу, младолик изглед.* — Младој удовици ... досадило је самовање, зато се жели удати за човјека добро сачувана, од највише 36 година. *Шен.*

сачу́вствовање с *гл. им. од сачувствовати.*

сачу́вствовати, -вујēм несврш. = сучувствовати *саосећати.* — А боли ли те, кукавче, сиљи? — пита га један као сачувствујући. *Срем.*

сàчути, -ујēм сврш. **1.** *в. саслушати. Вук Рј.* **2.** *дознати, сазнати.* — Нијесам вам

тога прије казивала да не буде поруге, ако сачује свијет. *Новак.*

сàца ж зоол. *птица из пор. вивчарица*: степска ~ Syrrhaptes paradozus. *Деан. Рј.*

сацáда ж *в. серијада.* — На ливади прострта сацада. *НП Вук.*

сàцāк м тур. *металнн троножац над ватром на који се ставља посуда за кување.* — Бакрени котао . . . с вишњама метну на сацак на ватру. *О-А.*

сàцбаг и **сàцбак** м тур. *врпца, која се уплете у косу, у перчин, уплетњак.* — Заборави сацбаг у косама. *НП Вук.* Из коса јој сацбак исплићао. *НПХ.*

сàцгати, -ām сврш. *дугом употребом сатрти, подерати, похабати. Вук Рј.*

сáција м тур. покр. *часовничар, сајџија, урар. Деан. Рј.*

сàшаптáвање с *гл. им. од сашаптавати се.*

сàшаптáвати се, -àптāвām се *несврш. и уч. према сашаптати се.*

сàшàптати се, сàшапћēм се сврш. *договорити се, споразумети се.* — Сашапташе се само [коњаник и командир], па се коњаник окрете и оде. *Вес.* Обојица се нешто сашапташе. *Коч.*

сàшéтати, сàшētām и сàшēћēм сврш. *сићи шетајући. Вук Рј.*

сàшúвати, сàшúвām *несврш. и уч. према сашити.*

сàшити, сàшијēм (трп. прид. сашúвен, -ена, -ено и сàшūт) сврш. **а.** *шивењем израдити (одевни предмет).* — Посинку сашије кошуљу. *Ђорђ.* **б.** *шивењем саставити, спојити.* — Изашао је [спис] пуних пет страница, сашитих по хрпту. *Новак.*

Изр. џеп ми је сашивен *немам новаца.*

свáбити, свàбīм сврш. *вабећи сакупити (живад, живопиње); намамити, привући:* ~ пилиће. — Говедар Максо . . . свабио рундасте псе. *Рад. Д.* Умије [јунак] и сатине наћи из букова дупља хргавога, кад на цвару зујне пчеле сваби тер их пјане заокупи трагом. *Март.*

Изр. ~ шеве *преживљавати последње дане, бити на самрти. Вук Рј.*

свабљúвање с *гл. им. од свабљивати.*

свабљúвати, свàбљујēм *несврш. и уч. према свабити.*

свàгда прил. *у свако време, у свако доба, сваком приликом, увек.* — Наше смо и људе и станове свагда бранили. *Буд.* Теби су свагда врата отворена. *Шапч.* Знам да свагда не узимате са собом свједоке. *Цар Е.*

свàгдāн м **1.** *радни дан;* супр. празник. — Био [је] обични свагдан, па људима није било до дангубљења, него до рада. *Перк.* **2.** (у прилошкој служби) *свагдано, свакодневно.* — Видим да се свагдан те ствари преображују и гину. *Љуб.*

свàгдāно прил. *свакога дана, из дана у дан, свакодневно.* — Његова обитељ свагдано постаје другојачија. *Шимун.*

свàгдањй и **свàгдањй,** -ā, -ē **1.** *свакодневни, свакидашњи.* — Свагдање ситнице у овом случају не долазе у обзир. *Бег.* Ушла [је] у свагдањи живот са старим навикама. *Андр. И.* **2.** *радни, обичан (о дану);* супр. празнични, свечан. — Сретнеш ли кога жупљанина на цести у свагдањи дан и запиташ ли га камо иде, одговорит ће ти . . . »у град, по духан«. *Кум.*

свàгдањица и **свàгдањица** ж покр. *обична женска кошуља за сваки дан.* — Послух се не јавља само . . . преоблаком рубина . . . свагдањица. *Павл.*

свàгдар прил. покр. *в. свагда. Вук Рј.*

свàгдашњй и **свàгдашњй,** -ā, -ē **1.** *свакодневни; обичан, редован.* — Домовино . . . круше наш свагдашњи. *Матош.* Потребно је оно уздизање над свагдашње осјећање, које горчину претвара у слад. *КХ 1936.* **2.** *који се односи на сва времена, на све прилике, вајкадашњи, трајан.* — Позна у њему свагдашњег крвника своје земље. *Нен. Љ.*

свàгдашњица и **свàгдашњица** ж **1.** *свакидашњица.* — Ти задаци . . . били [су] . . . постављени као ургентни проблеми свагдашњице. *Ант. 1.* Је ли вам се икад догодило да . . . речете свагдашњици: због. *Андр. И.* **2.** покр. *свагдањица. Рј. А.*

свàгдашњбст и **свàгдашњбст,** -ости ж *свакидашњица.* — Није . . . могла да . . . из своје узбуђености и разиграности прије̇ће у свагдашњост. *Бал.*

свàгде, ијек. свàгдје, прил. *на сваком месту, свугде, свуда.* — Полиција свагдје свој нос имаде. *Том.* Свагдје [се] хвали . . . својом кабастом тежином. *Коч.*

свàгдје, ек. свàгде.

свàдба ж *весеље поводом венчања, прослава венчања; склапање брака, венчање.* — Он није говорио противу венчања, него противу свадаба. *Јакш. Ђ.* Марија . . . се радовала што се братова свадба покварила. *Крањч. Стј.*

Изр. дијамантска ~ *прослава шездесетогодишњице брака;* златна ~ *прослава педесетогодишнлице брака;* крвава ~ *рат;* не зову магарца на свадбу да игра *в. уз магарац (изр.);* сребрна ~ *прослава двадесетпетогодишњице брака.*

свàдбāр, -а и **свàдбāр,** -ára м *сват.* — Стигли су . . . многи свадбари и родбина младе и младожење. *Пол. 1960.*

свàдбарина и **свадбàрина** ж ист. *даћбина која се властодршцу давала за венчање.* — Ваља да је ђе нашō ђевојку, па нам иде, носи свадбарину. *Вук Рј.*

свадбáрити, -àдбāрӣм несврш. *свадбовати.* — Јесен, зима и први део пролећа ... кад се мало ради, а више свадбари, пече ракија ... доба када се у селима најлакше губи живот. *НИН 1970.*

свàдбарица и **свадбàрица** ж покр. *сватица. Рј. А.*

свàдбāрскӣ и **свàдбāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на свадбаре, сватовски; свадбени.* — На дирецима вратница ... остали [су] разапети свадбарски венци од зимзелена и невена. *Рад. Д.*

свàдбенӣ и **свàдбенӣ,** -ā, -ō *који се односи на свадбу:* ~ дар, ~ обичај, ~ песма.

свàдбенскӣ, -ā, -ō *свадбени.* — Разишле су се ... не имајући ... времена ни да се наразговарају о свадбенским утисцима. *Ћор.*

свàдбица ж **1.** *дем. од свадба.* **2.** покр. *младина пратиља, девероуша.* — Зове кума бога великога ... а свадбице блажене дивице. *НПХ.*

свàдбовање с *гл. им. од свадбовати.*

свàдбовати, -бујēм несврш. **а.** *прослављати свадбу.* — Није се ни у једној кући свадбовало а да нијесу подцикивале ... струне дружбе мога оца. *Ков. А.* Турчин одлучи ... да се вјенча и свадбује одмах ту. *Андр. И.* **б.** (и сврш.) *венчати се.* — А кад мислиш свадбовати, да те бар окућим кâ рођеног сина? *Вес.*

свàдбовскӣ, -ā, -ō *свадбени.* — Знаш шта си ти? ... Бибер у свадбовској чорби, и ништа друго. *Ћос. Д.*

свàдити, -ӣм сврш. *изазвати свађу, створити раздор, омразу између два или више лица, завадити.* — Невјерници неки Црногорци, који наше свадиште кољено. *НП Вук.*

~ **се** уз. повр. *доћи у сукоб, завадити се, посвађати се.* — Ви се канда свадисте. *Глиш.* Знате ли да смо се свадили. *Шимун.*

свàдљив, -а, -о *који је готов на свађу; који почиње свађу, изазивачки.* — То је био човјек немиран и свадљив. *Бен.* Богме не отварам — одговори она свадљивим гласом. *Лал.*

свàдљивац, -йвца м *свадљив човек, свађалица.* — Нисам ја ... свадљивац. *Шен.* Једва ... уталожи свадљивце. *Буд.*

свàдљивица ж и м *свађалица.* — Понека је глупа и лијена, друга је опет свадљивица. *Бен.* Знао је бити крута свадљивица ... и језичав попут какве бабе. *Ков. А.*

свàдљйвка ж *свадљива жена.*

свàдљиво прил. *на свадљив начин, показујући спремност на свађу, изазивачки.* — Свадљиво расположен, рече да ... не може да пронађе у чему је та сличност. *Лал.* Како друкчије? — упита он озбиљно и свадљиво. *Грг.*

свàдљивōст, -ости ж *особина онога који је свадљив.* — Својом свадљивошћу баца из куће мужа којега жарко љуби. *Р 1946.*

свàдња ж *свађа.* — Проћите се, људи, свадње. *Прер.*

свàђа ж **а.** *жучна, жестока препирка; бучна распра непријатељског и увредљивог тона.* — Око тога се развила помамна свађа. *Вас.* Ударише у свађу. *Креш.* **б.** *прекид односа због сукоба, завада.* — Он је био у свађи с оцем. *Сиј.*

свàђалачкӣ, -ā, -ō *који се односи на свађалице, својствен свађалицама, свадљив.* — Појање оца Герасима са свађалачким гласом, надмашивало [је] женино кукање. *Мил. В.*

свàђалачки прил. *као свађалица, свадљиво.* — Зборио [је] љуто, свађалачки. *Сиј.*

свàђалица ж и м *особа увек готова на свађу, свадљив човек, свадљива жена, кавгаџија, прзница.* — Чувен је као жестока свађалица и парничар. *Срем.* Свађалица, хоће јој се процеса. *Бен.*

свàђаличкӣ, -ā, -ō *свађалачки.* — Заподела [се] свађаличка борба с недостојним оптужбама. *Цвиј.*

свàђало с и м *свадљивац.* — Тада ... је могао постати набодица и свађало најгоре багре. *Божић.*

свàђāње с *гл. им. од свàђати (се).*

свáђāње с *гл. им. од свáђати (се).*

свàђати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према свадити (се).*

свáђати (се), свàђāм (се) *несврш. и уч. према сводити (се).*

свàђе(р) прил. покр. *в. свагде. Вук Рј.*

свађўцкати се, -ām се несврш. *у дем. значењу: свађати се.* — Енглеска штампа се умерено свађуцкала са Немцима и Французима. *НИН 1959.*

свáжāње с *гл. им. од сважати.*

свáжати, свàжām несврш. *в. свозити.* — Сважају из горе грађу. *Новак.*

свáја ж *хип. од сваст, свастика.* — Паши је шездесет, а мојој сваји око педесет четири године. *Дом.*

свáјати, свàјāм сврш. необ. *начинити, урадити вајањем, извајати. Р-К Реч.*

свàк, свáка м (вок. свáче; мн. свáкови) *сестрин муж сестрама, зет.* — Јелена ... прибјегне сваку и сестри. *Љуб.* Ту кашу

[су јој] скухали њезина сестрица и свак Томић. *Донч.*

сва̏к, сва̏кога зам. *в. свако.* — Свак им је давао за право. *Глиш.* Ово је могао свак лако исправити сам. *Кал.*

сва̏кад(а) прил. *свагда.* — Ни потреба није свакад домишљата. *Буд.* Свакад се нешто заподене између њега и осталих. *Петр. В.*

сва̏какав, -ква, -кво зам. **1.** *који је састављен од јединки, од предмета сваке врсте, различит, разноврстан:* ~ биље, ~ цвеће, свакакве играчке. — Десетина је стајала ... с оружјем и одећом свакаква порекла. *Дав.* **2.** пеј. *више рђав него добар; неваљао, непоштен.* — Сад ће они да ме назову свакаквим. *Ђор.* У медресе их долази свакаквих, па и онаквих који се боје посла. *О-А.*

сва̏какӣ, -ā, -ō *свакакав.* — Свакаке ти се мисли из душе роје. *Павл.* Чине свакаки зулум над нашим свијетом. *Чол.*

сва̏кā̏ко прил. *свакојако.* — Продала [је] тај сафир јако давно ... у пола цене га је свакако дала. *Чипл.* Најтежи камен кушње у том раздобљу свакако је био Конго. *ВУС 1960.*

сва̏какон, -а, -о *в. свакакав.* — Синоћ маја рекла да је у њег свакакова каурског плијена. *Огр.*

сва̏камо прил. *свуда, свукуд.* — Издаја продире свакамо као вода. *Шен.* Излазила је свакамо. *Крањч. Стј.*

сва̏кӣ, -ā, -ō *општа заменица* **1.** *који се односи на све одређене појмове (бића, предмете и др.).* — Хајдука ... на сваке муке међу. *Вес.* Скендербег ... живи на султановом двору у свакој милости. *Милис.* Ви сте то извели већ начистац у сваком погледу. *Креш.* Свака ј' стопа гроб до гроба. *Змај.* Та љубезна протуха ... се кроз сваку рупу провлачи. *Јурк.* Хоће да буде ... сваком лонцу поклопац. *Цар Е.* **2.** *који укључује све могућности, све облике: било који, ма какав, икоји, икакав.* — Хоће да на сваки начин остане уз своју кћер. *Кум.* Треба по сваку цену да спроведе свој план. *Ђос. Д.* **3.** *у именичкој служби, са истим родом и значењем као и именица уместо које стоји.* — Његове клетве и сузе сваки се бојао. *Нен. Љ.* Омер-ефендија! Свака [реч] ти се у злато прометнула. *О-А.*

Изр. од сваке руке *на свакакав начин, од сваке врсте;* ~ ти (му) част *каже се при исказивању признања некоме или при изузимању некога од примедбе;* ~ добро *уобичајени поздрав на растанку;* свако мало, свако толико *сваког часа, стално.* — Цеста ... се бијели по бочинама брегова и свако мало губи у продоле. *Кум.* Махао [је] рукама и свако толико клицао. *Наз.*

свакӣда̏њӣ и **сва̏кидањӣ, свакӣда̏шњӣ** и **сва̏кидашњӣ,** -ā, -ē **1.** *свакодневни.* — Сад дође ред на децу, свакидање госте велике звонаре. *Ранк.* То је био свакидањи проблем: како да прође оно вријеме од вечере до спавања. *Бег.* Гори на сто огњева свакидашњих недаћа. *Рад. Д.* Посади [се] ... укаже слика из свакидашњег живота. *Крањч. Стј.* **2.** *који се ничим не истиче, не издваја у својој врсти, који се срета на сваком кораку, обичан, прост, једноставан.* — Имала је све врлине и мане свакидање жене. *Коз. И.* Ваш земљак није свакидашњи тип студента. *Сек.* Није она ... свакидашња дјевојка. *Наз.*

свакӣда̏шњица и **сва̏кидашњица** ж *свакодневни живот, оно што се сваки дан дешава; досада живота који тече без икаквих промена.* — Дошли [смо] у ситуацију да бизнис ... треба да испуни нашу свакидашњицу. *Вј. 1960.* У кући, после авијатичарева одласка, настаде опет свакидашњица. *Сек.*

свакӣда̏шњо̏ст, -ости ж *особина онога што је свакидашње; свакидашњица.* — Хероизам је отишао занавек, тривијалност ... и свакидашњост дошле су задовека. *Кнеж. Б.* Хоћу да се уздигнем из овога каоса свакидашњости. *Гал.*

сва̏ко, -ог(а) (дат. и лок. сва̏ком (-е, -у), инстр. сва̏ким) = сватко *именичка замјеница сваког лица* **1.** *сваки појединац, свака особа без изузетка.* — Свако носи свој крст. *Рад. Д.* **2.** пеј. *свакаква особа, којеко; често у значењу множине: сав свет; свакакви људи.* — Спусти ... завесу ... нећу да ми свако ту гледа. *Макс.*

свако- *као први део сложеница казује да се нешто понавља у размацима означеним другим делом сложенице; да је оно што је њеним другим делом исказано обухваћено у многим облицима:* свакодневно, сваконоћни, свакочасни, сваковрстан итд.

свакове̏че̏рњӣ, -ā, -ē *који бива, који се догађа сваке вечери, који се понавља из вечери у вече.* — Сети се ... сваковечерњег погледања на своју сиромашну уложну књижицу. *Мил. В.*

сва̏ковић м *свакојаковић.* — Нерадо бисмо пристали ... ћаскати ... са сваким сваковићем. *ЛМС 1951.*

свако̀врсно прил. *од сваке врсте, на сваки могући начин, свим и свачим.* — Хвалио [се] колико је сваковрсно снабдевен. *Мил. В.*

свако̀врстан, -сна, -сно *који садржи све врсте онога што је означено одређсним појмом; разноврстан, разнородан, различит.* — [То је] велика фабрика сваковрсног риболовног алата. *Пол. 1958.* Насркаш [се] мирисом ...

сваковрсна дивља цвијећа. *Љуб.* Гледам списак сваковрсних књига. *НЧ.*

свакогòдишњӣ, -ā, -ē **а.** *који се догађа, одржава, врши једанпут годишње, који се понавља из године у годину.* — [Скупштина] је захтевала свакогодишње сазивање. *Јов. С.* Гундулић [је замислио] ... као оквир радње свакогодишњу светковину слободе у »Дубрави племенитој«. *Комб.* **б.** *посебан за сваку годину, годишњи.* — Тичу [се] само државног буџета и свакогодишњега финанцијског закона. *Мј. 1936.*

свакòднёван и **свàкоднёван,** -вна, -вно **1. а.** *који се без промене понавља из дана у дан, који се догађа, врши, сваког дана, редован:* ~ појава, ~ издатак. — Бијаше на тој свакодневној шетњи и дивне разоноде. *Кол.* Заједно с кћерчицом креће у атар, на свакодневан пољски посао. *Ћоп.* **б.** *који служи за сваки дан, обичан:* ~ одело. **2.** (у именичкој служби) *свакодневни живот, свакодневна појава.* — Његова мисао уздиже се изнад обичног и свакодневног. *Сим.*

свакòдневица ж **а.** *свакидашњица.* — Душа овога младог човека дизала [се] из чамотиње свакодневице. *Скерл.* Ми се не бисмо могли похвалити да смо спознали праву улогу традиције у нашој свакодневици. *Bj. 1970.* **б.** (и мн.) *свакодневна појава, догађај из свакодневног живота.* — Очи му се отимају од сигних свакодневица и окрећу се к нечему што је над њим. *Вуков.*

свакòднёвка ж *грозница која спопада сваког дана. Р-К Реч.*

свакòднёвница ж *свакодневица, свакидашњица.* — Тко позна казалишну свакодневницу, знат ће да су и сва она маштања ... неизведива. *Лит. 1957.* фиг. Види ... свакодневницу како тромо пролази улицама живота. *Михиз.*

свакòднёвно и **свàкоднёвно** прил. *сваког дана, из дана у дан.* — Његово око то види свакодневно, опажа откада зна за се. *Сим.* Почео је код ње бивати свакодневно. *Моск.*

свакоднёвнōст, -ости ж *особина онога што је свакодневно; свакодневица.* — Етички закони носе на себи те значајке тежње ка превазилажењу свакодневности. *Уј.* Свакодневности нашег обичног живота ... сматране су за ... недостојне књижевне обраде. *ЛМС 1949.*

свàкојāк, -а, -о *свакакав.* — Нагледао сам се свакојаких чуда. *Андр. И.* Људи су склони свакојаким измишљотинама. *Донч.* Што да ме називају свакојаком. *Ранк.*

свàкојāко прил. **1.** *на сваки начин, у сваком случају, сигурно.* — Владат ћу, свакојако ћу владати ... под круном или без круне. *Шен.* Свакојако, акт је постојао. *Јов. С.* **2. а.** *и добро и лоше, и овако и онако; доста рђаво.* — Било је, бога ми, свакојако. *Срем.* **б.** *на разне начине, у сваком погледу.* — Напатила се, сирота, с нама свакојако. *Ивак.*

свакојáковић м пеј. *свакојак, сумњивих квалитета човек; безвредан човек.* — Свакојаковићи [их] претичу у служби. *Новак.*

свàкојӣ, -ā, -ē *сваки.* — Долеће ни јато јаребицах, и свакоју живу ухватисмо. *Њег.* Свакојега добра господ му је дао. *Вел.*

свакојȕтāрњӣ, -ā, -ē *који се чини, који се понавља сваког јутра.* — По свом свакојутарњем обичају дошао је ... тамничар. *Цес. А.*

свàколик, -а, -о (са променом оба дела сложенице) *сав, цео, целокупан.* — Не обамрије само сваколика господа. *Матош.* Од синоћ ... он је Босну могао да обигра свуколику. *Андр. И.*

свакòноћнӣ, -ā, -ō *који бива сваке ноћи, који се понавља из ноћи у ноћ.* — Његов ... је посао да им биједна тјелеса измучи ... сваконоћним послом. *Ћал.* То је сваконоћна мука код Солетових. *НК 1946.*

свакòчаснӣ, -ā, -ō *који бива сваког часа, који се догађа из часа у час. Р-К Реч.*

свàкуд(ā) прил. *свуда; било куда.* — Свакуд иду кô сватови к мајци. *Март.* Пустио би нас ... свакуда међу младе. *Иеак.*

свàкцат, -а, -о (обично као појачање значења »свàк«) *в. сваки. Бен. Рј.*

свàкчас прил. *сваког часа, стално.* — Свакчас ме пипа кажипрстом. *Матош.*

свāл, -āла и -āла м зоол. покр. *врста слатководне рибе.* — Ево и мени лова, узвикну показујући набодену рибу ... Шта је? ... Свал. *Ћор.* Бјежим ... да ме кљенови, циполи и свалови очисте [каже ријека о себи]. *Нам.*

свáлити, свāлӣм сврш. **1. а.** *покретом тела или руку учинити да нешто спадне, скинути, смаћи; збацити.* — Извали се уздахнувши као да бјеше свалио терет од стотину ока. *Мат.* Свали с рамена трупац за огрев. *Гор.* **б.** *оборити, срушити.* — Свега неста ... кô сретној птици када гнијездо свале. *Кам.* Неки покушаше да изађу ... али их немачки рафали свалише у собу. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *пребацити, пренети на некога (тућу кривицу, велики терет и сл.); натоварити, навалити.* — Треба ... сву одговорност свалити на Србију. *Јов. Ј.* За такву страхоту свалили би на њега кривицу. *Сим.* Кад би ми повјерили ствар ... свалили би ми велику дужност на леђа. *Ћор.* **3.** необ. *в. свалити се (4а).* — Еле војска у Грахово свали, нит тко виче нити пушке пали. *Март.*

~ **се 1. а.** *спустити се на нешто свом тежином тела, уморно сести или лећи.* — Сваливши се у сто, чинило се да је још немоћнији. *Војн.* Свалио сам се опет на лежај. *Чол.* **б.** *пасти, срушити се.* — Лаким покретом одгурне . . . младића, који се свали на неке људе. *Дав.* Морао [сам] дати шампиону . . . такву кравату [при рвању] да се свалио на земљу. *Јонке.* **2.** (с кога, с чега) фиг. *спасти, смаћи се, скинути се* (*о тегоби, терету*). — Тежак камен свалио се са срца Бранимира. *Том.* Свалиће им се само с врата брига о мојој судбини. *Вучо.* **3.** *спустити се свом тежином, навалити се.* — фиг. Ово што сам сад чуо . . . ту ми се свалило као олово. *Грол.* Нејасно, тамно чувство свалило се на његову душу. *Леск. Ј.* **4.** (у експресивном изражавању) **а.** *с великом силином, у великом мноштву наићи, навалити, нагрнути, сручити се.* — Што ће бити ако се сва та сила свали на град? *Цар Е.* Спусти се тама, црн се пљусак свали. *Мас.* **б.** *јурнути, стушити се.* — Бик развали авлијску капију, потеже друмом и сгали се . . . у кукурузе. Ту се заглавио. *Сек.*

Изр. свалио ми (му) се камен са срца *осетио сам* (*је*) *велико олакшање.*

сва́лиште с *хрпа, гомила ископане руде. Р-К Реч.*

сва́лнйк м бот. *в. гавез. Сим. Реч.*

сва́ља ж *ожиљак, бразготина. Р-К Реч.*

сва́љати, свáљам сврш. **1.** *ваљајући спустити, скотрљати:* ~ балване. **2.** *ваљањем у ваљаоници на нарочит начин набити* (*сукно*). *Деан. Рј.* **3.** *ваљајући какву масу дати јој лоптаст облик.* — Наређује му . . . да од тога сваља међу длановима три куглице. *Андр. И.*

~ **се** *спустити се котрљајући се, скотрљати се.* — Хтела [би] да полети, да се сваља доле што пре. *Рист.*

свáљивање с *гл. им. од свaљивати* (*се*).

свáљивати[1] **(се),** свáљујем (се) *несврш. и уч. према свалити* (*се*).

свáљивати[2] **(се),** свáљујем се *несврш. и уч. према свaљати* (*се*).

свáмогући и **свамо̀гући,** -а, -е и **свамо̀гућан,** -ћна, -ћно заст. *в. свемогућ.* — Аустрија [је] напрама нами свамогућа. *Старч.* Ти си . . . у твојој држави свамогућан. *И.*

свáна прил. *са ваљске, спољне стране, споља.* — Чуше [се] свана кораци. *Шен.* Свана . . . морамо кућу мало олијепити. *Јурк.*

сванýтак, -тка м *в. свануће. Р-К Реч.*

свáнути, свáнē сврш. **1.** (обично безл.) *почети бити видно после ноћи; засветлети првом јутарњом светлошћу, настати* (*о зори, дану*). — У том свану и сунце ограну. *НП Вук.* И Митровдан . . . тек што није свануо. *Срем.* Већ [је] свануло и зора. *Вел.* фиг. Нани свану на лицу кад рекох куд ме бата зове. *Ад.* **2.** (некоме) фиг. *ослободити се брига, тешкоћа, осетити олакшање.* — Бурица већ беше побелео од нестрпљења . . . Свану му кад дође Вујо. *Ранк.* Чека . . . хоће ли и њему једаред свануги. *Вел.* **3. а.** *појавити се, затећи се рано ујутру, осванути.* — Једног јесењег јутра на нашој капији свануо је црн, жални барјак. *Пол. 1957.* **б.** необ. фиг. *закорачити, ступити у нешто светло, пријатно.* — Сванућемо у бољи живот од онога старога, сви се тако надамо. *Сек.* **4.** *осветлити се; јасно се указати.* — Пуче пушка . . . образ свану од њезина жара. *Март.* Тако [су] свануги пред мојим очима многи призори. *Креш.*

Изр. здраво свануо (свануло) *народни јутарњи поздрав*; зло му (јутро) свануло *у клетви: нека га снађе скора несрећа.*

~ **се** *свануги* (*I*). — Да бар оставише док се не сване, него сад по овакој ноћи. *Јакш. Ђ.* Док се свану и ограну сунце, уста, сједе под зеленом јелом. *НП Херм.*

сванýће с *почетак дана, тренутак појављивања дана, прва јутарња светлост и време те појаве, освит, расвитак, зора.* — Док год има мрака, биће и свануħа. *Андр. И.* Звао сам те свануħем, а ти не дође на мој позив. *Креш.* Било је један и по, а свануће почиње у три. *Јак.*

свањúвање с *гл. им. од свањивати* (*се*).

свањúвати (се), свáњујē (се) *несврш. и уч. према свануги* (*се*).

свáр м покр. *количина намирница довољна за једно вариво, за кување једног оброка.* — Дај ми један свар зеља. *Вук Рј.*

свáрати, -áм сврш. *преварити, заварати, обмануги.* — Очи свараше ме моје. *Радич.* Та се судба на том сваком стече ког срце свара. *Митр.*

свàрдати се, -áм се сврш. покр. *претурити се, преврнути се, пасти с буком.* — Троножац се некако претури, Добросав се сварда у ћошак. *Пер.*

сварúвање с *гл. им. од свариваги* (*се*).

сварúвати (се), свàрујем (се) *несврш. и уч. према сварити* (*се*).

сварúвач, -áча м техн. *заваривач. Деан. Рј.*

свáрити, свáрīм сврш. **1.** *варењем, кувањем припремити јело, скувати.* — А у један кота' да их свариш, не би им се чорба смијешала. *Њег.* Сварила би ми читав лонац варенике. *Кос.* фиг. *удесити, закувати* (*нешто непријатно*). — Цијелу је ствар сварио шурјак. *Крањч. Стј.* **2.** *разлагањем довести унету*

храну у стање погодности за апсорбовање, пробавити (о желуцу и цревима). — Јели [су] много којешта, што наш размажени желудац сад већ не може сварити. *Вук.* фиг. *прихватити, поднети; схватити.* — Наша генерација ... не може никако да [их] свари, зато су нам ... ближи Станковић, Домановић. *Скерл.* Они никако нису могли сварити то што сам показивао занимање за глуму и сликарство. *ВУС 1972.* **3.** техн. *спојити усијане металне делове предмета, заварити. Деан. Рј.*

~ **се 1.** *скувати се (о јелу). Бен. Рј.* **2.** *постати погодан за апсорбовање (о храни унетој у организам).*

сва̀рљив, -а, -о *који се лако вари.* — фиг. Сварљива, заокружена ... изложба оставља добар ... утисак. *КН 1956.*

сва̀рљивӧст, -ости ж *особина, стање онога што је сварљиво.* — Сварљивост њихова [колача] је врло неједнака. *Батут.*

сва̑ст, сва̑сти ж *в. свастика.* — Дође царев син да своју заручницу нађе, али му сваст одговоре да је ... побегла. *Н. прип. Вук.* Желио је да се пред сваст галантним покаже. *Коз. Ј.*

сва̀стика[1] ж *женина сестра њеном мужу.* — Неговао [је] своју свастику као болесно дете. *Андр. И.* Концем љета стиже Матићу у госте свастика. *Десн.*

сва̀стика[2] ж санскр. *знак у облику једнокраког крста с крајевима савијеним под правим углом, кукасти крст, један од хиндуских религиозних симбола; амблем нацистичке Немачке.* — Код тог шарања долази често и свастика ... као далеки симбол ватре. *Баб.*

свастӣкање с *гл. им. од свастикати се.*

свастӣкати се, -ā̄м се несврш. *називати женску особу свастиком (о зету или о ономе који се тако представља). Вук Рј.*

сва̑стин, -а, -о *који припада сваст. Вук Рј.*

сва̑стӣћ и **сва̑стић** м *свастичин син. Р-К Реч.*

сва̑стичина ж *свастичина кћи. Р-К Реч.*

сва̑стичић м *свастичин син. Вук Рј.*

сва̑т м (мн. сва̑тови и сва̑ти, ген. сватӧва̄, сва̑тӧва̄ и сва̑та̄, дат., лок. и инстр. сватӧвима, сва̑товима и сва̑тима) **1. а.** *учесник у свадбеној поворци, гост, званица на свадби.* — Оно су ти свати Мустафића. *Њег.* Јечала је гора и долина од веселе вике кићених сватова. *Јакш. Ђ.* Згрнуло се мало и велико, и не може да се нагледа ... ките сватова. *Том.* **б.** покр. *учесник у покладној свадбеној поворци. Вук Рј.* **в.** покр. *члан зетовљеве породице.* — У здравље домаћиново, његове браће ... зетова и сватова. *НП Вук.* **2.** мн. *свадба, склапање брака.* — Болешљива [је] била ... па није кад мислити на сватове. *Шен.* Не може бити двоје свата а једна ђевојка. *Вујач.* Могао је да слави ... сребрне сватове. *Петр. В.* **3.** *човек, појединац (обично по нечему необичан).* — Нијесам хвалитељ минуле добе ... Има чудних сватова који тако мисле. *Шен.* На оптуженичкој клупи сместио се онај сват који је говорио ... како је био прогањан. *Пол. 1970.*

Изр. дебели (рâни) ~ *сват који збија шале на свадби, чауш;* јаче село од сватова *већина побеђује;* стари ~ 1) *други сведок на венчању (први је кум);* 2) (и први ~) *старешина сватова.*

сват- *в. схват-.*

сва̑тити се, -и̑м се несврш. *ступати у сродство женидбено-удадбеним везама, орођавати се.* — Ако се станемо сватити свијетом, помијешаћемо крв, скршити старинску лозу. *Љуб.*

сва̑тица ж **1.** *женска особа сват; младина пратиља на свадби, јенђа, јенђијица.* — За Хасанагиницом су ушле ... Фата и неко шест јенђијица (сватица). *Огр.* **2.** покр. *у муслимана жена која за награду проси девојку младићу с којим није у сродству. Р-К Реч.*

сва̑тко, сва̀кога (дат. и лок. сва̀ком (-е, -у), инстр. сва̀кӣм) имен. зам. = свако. — Сватко мисли да ту спава Марко. *НП Вук.* Пошто се бој раздвоји, пошли су сватко дома. *Миљ.* Добричина [је] с којим се је сватко радо и весело упитивао. *О-А.*

сва̑товање с *гл. им. од сватовати.*

сва̑товати, -тујēм несврш. *ићи коме у сватове, бити у сватовима, веселити се на свадби, свадбовати.* — Тек сам ти се ужелео сватовати. *Вукић.* фиг. Пјевице, барем док сватују, поздрављају младо јутро својом заносном ... пјесмом. *Финк.*

сватӧва̄ц, -вца м **1.** *свадбена песма уз чије се певање и свирање игра коло на крају свадбе.* — Окрену ... храпавим гласом на сватовац. *Ад.* Из кола се извијао ... сватовац. *Коз. И.* **2.** бот. *врапсеме. Бен. Рј.*

сватӧвњача ж *сватица (1).* — То су, синко, јенђијице младе. Сватовњаче. *Огр.*

сватӧвскӣ и **сва̑товскӣ,** -а̄, -ō *који се односи на сватове, који припада сватовима:* ~ коло, ~ цвет. — Повео је са собом велику сватовску чету јер без тога се не иде по дјевојку. *Том.* Не дам да буде мојим сватима сватовско вино причест последња. *Кост. Л.*

сватӧвски и **сва̑товски** прил. *на сватовски начин, као сватови, као у сватовима.* — Корачали су ... радосни, сватовски и лијепо оправљени. *Бен.* Кувало се и јело се сватовски. *Дов.*

сва̏трити, -и̏м свршн. покр. **1.** *планути, пући (о пушци).* — Сватри самохрана диљка, како згрми, не остала пуста. *Март.* **2.** *испалити пушку, опалити пушком (на некога).* — На њег Туре сватри пушке мале. *Март.*

сва̏тскӣ, -а̄, -о̄ *сватовски:* ~ старешина.

сва̏ња[1] ж покр. **а.** *женина сестра, свастика. Деан. Рј.* **б.** *супруга жениног брата, шурњаја. Деан. Рј.* **в.** *снахина сестра родитељима и браћи њезиног мужа. Вук Рј.* **г.** *женина мати и мужевљева мати једна другој, прија.* — Матере мужа и жене зову једна другу »сваћо«. *Љуб.*

сва̏ња[2] ж зб. *сватови.* — Чекај мене до недеље дана, докле моју ја сакупим свађу. *НПХ.*

сва̑ц м зоол. *врста морске рибе, облић. Бен. Рј.*

сва̏чесов, -а, -о дијал. *свакојак, свакакав. Вук Рј.*

сва̏чигов, -а, -о дијал. *в. свачији.* — Не може свака цревља на свачигову ногу. *Дан.*

свачија̏ковић м покр. *потпуно непознат човек, незнанац; човек незнатног или непознатог порекла;* исп. свакојаковић. — То је све случај да л' се ја намјерим на практична човјека или на луда свачијаковића. *Дражс.*

свачија̏ковићев, -а, -о *који припада свачијаковићу; свачији.* — Рекли [су] да смо ми ... већ позната свачијаковићева метла. *Ков. А.*

сва̏чијӣ, -а̄, -е̄ *присвојна заменица сваког лица* **а.** *који припада свакоме, који се без изузетка односи на сваког; било чији, ма чији.* — Свачијој вјери част и поштење. *Вук.* Једног ће вечера сићи с планине и пред свачија врата донијети празничку радост. *Тюп.* Свачија уста заћуте и очи се радознало управљају. *Срем.* И посмијех дрхтне на свачијој усни. *Кам.* Свачија туга у стању је њима сузу измамити. *Вес.* За њу се бију ... не да буде твоја ... него да буде и њихова и свачија. *Тур.* **б.** *чије коришћење није ограничено на појединце, којим се може служити свако, заједнички, општи:* пут је свачији.

Изр. свачију слушај а своју свиђај *саслушај свачије мишљење, а учини како сам мислиш да је најбоље.*

сва̏шта, сва̏чега (заст. сва̏чеса; дат. и лок. сва̏чему, инстр. сва̏чӣм) = свашто *општа именичка заменица за ствари (и све друго што није лице)* **1. а.** *свака ствар или појава, све.* — Да ниси ти такав ... све би друкчије било. Него такав си за сваштa. *Нуш.* Али твога даха препуно је сваштa, свугде си присутна. *Дуч.* Пише ли [хоћа записе] од сваштa? ... Од сваштa, вала. *Сиј.* **б.** *безначајна ствар, маленкост, ситница:* љути се за сваштa. **2.** *многе разноврсне ствари, разни предмети; неограничено много разноврсних ствари.* — Ја ћу с вама оваквих ствари [руха и оружја] и сваштa друго доста добити. *Вук.* А шта се продаје? ... — Сваштa. *Вес.* Везла сам сваштa, што је год госпојама служило. *Шимун.* Сваштa ти је тај знао. *Ад.* **3. а.** *свакојаке, ружне (тешке, недоличне и сл.) ствари.* — Ја мислим биће сваштa — али проће на миру. *Вес.* Може још бити сваштa. *Павл.* Спочетка [се] држи стидљиво ... а послије буде сваштa с њом. *Иван.* **б.** *свакојаке бриге, муке, невоље.* — Да ти знаш шта је мени сваштa у памети, чудио би се како нисам излудјела. *Шуб.* Сваштa је грмјело преко твојих леђа, види се то добро. *Сиј.* **в.** *ружни гласови, увредљиве речи; непроверене и непромишљене приче.* — О доброти тој већ чули смо ми сваштa, сваштa — селе! *Огр.* Он говори и овако сваштa. *Уск.* И сваштa тако Симон говори, што никад није било, што ... бити не може. *Андр. И.*

Изр. ~ и којешта разг. *ствари без вредности; бесмислице, глупости.* — Све је било сваштa и којешта. *Пол. 1971.*; све и ~ *у појачаном значењу: све могуће ствари.*

сва̏штӑр, -а́ра м **1.** *трговац који тргује свачим; продавац разних ситница.* — Био [је] сваштар, по селима ћинћуве продавао. *Пец.* **2.** пеј. *онај који се бави многим пословима али ниједним стручно.* — Сваштар Кавањин није ни то мимоишао. *Комб.* То је био ... предузимач и зидар, каменорезац и сликар; укратко сваштар. *Андр. И.* **3.** *човек плитких знања који уображава да све зна. Р-К Реч.*

сва̏штара ж *бележница са многим разноврсним белешкама; ћач. свеска за све предмете. Деан. Рј.*

сваштӑ́рење с *гл. им. од сваштарити.*

сваштӑ̀рије ж мн. *мешавина најразличитијих ствари; разни ситни предмети мале вредности, ситнице.* — Преврће на длану сваштарије које је извукао из ... џепова. *Цес. А.* Дође да пазари сваштарије ... па и крупне ствари. *Кош.*; *Деан. Рј.*

сваштӑ́рити, сва̀штӑрӣм несврш. пеј. *бити сваштар; радити многе послове на дохват и на парче; бавити се слабо организованом уситњеном производњом многих предмета.* — Умјесто да производи путничке вагоне ... творница је морала да сваштари. *Б 1960.*

сва̀штӑрница ж *ситничарска радња; вашарска продавница ситне робе. Р-К Реч.*

сва̀штӑрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на сваштаре, својствен сваштарима:* ~ рад. — Надомак Биканову сваштарском дућану затече га нагловит шкропац. *Божић.*

сваштӑ́рство с *особина сваштара и онога што је сваштарско; површно бављење многим стварима, сваштарски рад, сваштарење.* — Требало [би] у раду ... укидати опште-

просветитељску линију, извесно сваштарство. *Пол. 1957.*

сва̀штице, -йцā ж мн. **1. а.** *кратке белешке о нечему изнесене у рубрици кратких информација о различитим стварима.* — У његову ... дјелу ... има ... и пјесама, пословица и календарских сваштица. *Комб.* **б.** *рубрика у појединим листовима, часописима и сл. публикацијама у којој се објављују кратке информације о разнородним стварима, белешке; збирка, зборник таквих бележака.* — Часопис ... [је] у сваштицама своја подлиска цитирао чланак о буси. *Јонке; Деан. Рј.* **2.** *мешавина сваковрсних стварн. Бен. Рј.*

сва̀штйш, -йша м *јело спремљено од многих намирница;* зб. *сваковрсна јела.* — Оде пита ... слаткиш, сваштиш. *Кош.*

сва̀што, свáчега имен. зам. = свашта. — За свашто се с њима ... договарао. *Вук.* Не чудим се ја једној будали — у свашто ће она загазити. *Њег.* Уз пиво [су] свашто бобоњали. *Март.* Суд не воли да му се за свашго тужака. *Коч.*

сваштòждери м мн. (јд. сваштòждер) зоол. *сваштојеци. Деан. Рј.*

сваштòзналац, -āлца м *свезналица. Р-К Реч.*

сваштòзнан, -а, -о *који свашта, све зна, веома учен.* — С Одисејем храбрим, владаром сваштознаним пођу. *М-И.*

сваштòзнанац, -āнца м *свезналица.* — ир. Јожа ... Онај сваштознанац. *Гор.* Пијмо! ... У здравље ... сваштознанаца. *Марк. М.*

сваштòјеци, -једāцā м мн. (јд. сваштòједац; -еца) зоол. *животиње које се хране и биљкама и животињама* omnivora. *Терм. 4.*

свѐ прил. **1.** *за време: стално, непрестано.* — Никад не идем у село, ја сам све овде. *Вес.* Ноћас нисам могла преспавати ... све сам мислила на вас. *Шапч.* Јеси ли нијем ... викне он. Ја све шутим. *Крањч. С.* **2.** *за начин* **а.** *испред бројева казује уједначеност низа, стално, равномерно понављање истог бројног односа:* улазе све два и два. — Ибро поче читати књиге, све једну по једну. *О-А.* **б.** *за истицање истоветности, истородности састава нечега што се налази у великом броју, великој количини: без изузетка, искључиво:* ~ сами дукати. — А његова је породица велика: све сами нотароши и вармеђаши. *Срем.* Чардак пун, све хануме до хануме, све гиздавија од гиздавије. *Мул.* **в.** (у вези са упитно-односним заменицама) *истиче бројност, мноштво или разноврсност онога на што се односи.* — Шта га све нијесу питали! *Мат.* **г.** *за истицање појачања степена напетости радње.* — Ова ваша диња све се топи у усти[ма]. *Срем.* Кожа ... голих руку све се јежила од јаке студени. *Кум.* **3.** (с компаративом, понекад удвојеним или и у вези: све то) *за истицање сталног пораста онога што је означено придевом или прилогом:* ~ јачи и јачи, ~ мање и мање. — Раду све горе, а она све тужнија. *Глиш.* У војску су одлазили све зеленији и кржљавији регрути. *Кол.* Радост је све више хвата. *Сиј.* Твоја је срећа све то мања. *Павл.* **4. а.** (с допусним везницима: да, ако (и) кад) *допуштањем неке могућности наоко одлучује али стварно безутицајне наглашава неизбежност онога што се главном реченицом казује: па.* — Него треба једанпут развезати, све да ме је и стид. *Крањч. С.* Док бих се друге, после овог, заситио, све да сам био и заљубљен, ја њу тек сада волим. *Петр. В.* Он не би био смогао ријечи, све кад би и хтио, да јој искаже што је осјећао у том часу. *Иван.* Или је [заразну болест] никако не примају, или је лакше прекуже, све ако је и приме. *Батут.* **б.** (уз глаголе са значењем: мислити, говорити, осећати и сл.) *за истицање могућности којој се у сумњи и недоумици даје предност, која се сматра највероватнијом: и поред свега, ипак; по свему судећи, узевши све у обзир.* — Добро, ја остајем, ал' све мислим: тако није добро. *Бог.* Ја све мислим да ти мене више не волиш. *Нам.* Него се све бојим и срце ми зебе да ... ћете се препанути. *Љуб.* Све ме страх да ти неће ништа преостати. *Креш.* **5.** *за истицање велике обимности или удаљености границе у простору или времену.* — У мислима му се поређаше силне ... магазе уз Саву до Раче и низ Дунав све до Радујевца. *Срем.* То је појам кочијаша о свечаном одијелу све тамо од времена кад су кочије изумљене. *Креш.* Гледаше за њим дуго, дуго, све док за ћошак не замаче. *Вес.* **6.** *за искључивање свега другог: само, једино.* — Несрећан је, а све због своје лаковерности. *Моск.*

Изр. ~ у шеснаест *в. уз шеснаест (изр.).*

свебúвање с фил. *сва збивања, све појаве у природи и друштву посматране као јединствен ток.* — То су једини наши прави ... разговори са тајном свебивања ... која је тако чудна, тако загонетна. *СКГ 1937.*

свѐблāгй, -ā, -ō *бескрајно благ, неизмерно милостив (о богу и божанству). Р-К Реч.*

свѐбōјан, -јна, -јно *који садржи све боје, обојен свим бојама.* — Сунуо се Микеланџело [Michelangelo] ... до котлова с бојама, те их ... мијеша у свебојни ковитлац. *Крл.*

свѐбоштво с фил. *пантеизам.* — Ово многобоштво могло је прићи у свебоштво (пантеизам). *Баз.*

свèвйдан, -дна, -дно *свевидећ.* — Тужио сам правду што у блату дремље пред свевидним оком, које свуд се бочи. *Крањч. С.*

свèвидēћ, -а, -е *који све види, пред којим се ништа не може сакрити.* — Божја правда

свевидећа у час тежак на помоћ ти била. *Крањч. С.* Неподмитљива, неустрашива и свевидећа деца. *Андр. И.* Жив [је] као варница и наизглед свевидећ и свезнајућ. *Јоп.*

свевиђљив, -а, -о *свевидећ.* — Прати [бог] сваки њихов корак свевидљивим очима. *Донч.*

свèвишњӣ и **свèвӣшњӣ,** -ā, -ē *надземаљски; највиши, најузвишенији (о богу и божанској, натприродној моћи); обично у именичкој служби: бог, божанска моћ.* — Сад био жив ... а сад га више нема ... Воља свевишња. *Јевт.* Сметнули су с ума да је свевишњи спор али достижан. *Донч.*

свèвлāст ж *ничим неограничена, потпуна власт; самовлашће, апсолутизам.* — Наздравит жудим ... свевласти женској. *Крањч. С.* Надали су се да ће наступити ... сноснија владавина кад се онемогући Милошева свевласт. *Прод.*

свèвлāстан и **свèвластан,** -сна, -сно *који има неограничену власт; апсолутан, апсолутистички.* — Критика [је] ... потиснула оно дотле свевласно мерило којим су се дела наше ... књижевности ценила. *Поп. П.*

свèвлāшће и **свèвлашће** с *свевласт.* — Смењивање класа и партија могло би ... на бази њиховог једновлашћа и свевлашћа, тећи мирно. *Чол.*

свèвремен, -а, -о *који вреди за сва времена.* — Након тих двију својих ... инспирација — модерно суврем̀ене ... па свевремене — није искључено да ће [их] ... убудуће сјединѝти ... у трећу. *Ж 1955.*

свèвременōст, -ости ж *особина и стање онога што је свевремено.* — То неупотребљавање глаголске споне или личног глаголског облика, са задржавањем реченичне схеме, значи свевременост. *Бел.*

свèгā и **свèга** прил. **1.** *све заједно узето, укупно (кад се изводи збир).* — Дакле ... свега тринаест гроша. *Срем.* Памтио сам колико је свега било кола. *Нен. Љ.* **2.** *само, једино.* — Свега девојка једна ... лепрша на ливади. *Макс.*

свèдба ж *посвећење, освећење; жртва богу. Бен. Рј.*

Изр. вазмена ~ покр. *јагње које се коље за Ускрс. Вук Рј.*

свèден, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од свести (се).* **2.** *који је у облику свода, савијен у лук, полукружан.* — Густе сведене обрве и кратки бркови црнили му се као какву младићу. *Шен.* Прво је велики римски мост на једанаест ... сведених лукова. *Андр. И.*

свèденōст, -ости ж *особина, стање онога што је сведено, засвођеност, заобљеност; сажетост.* — Без строге сведености нпр. Андрићеве реченице ... Десничина фраза није посебан дар његове прозе. *Михиз.*

свèдив и **свèдљив,** -а, -о *који се да свести, сажети, сводљив. Деан. Рј.*

свèдневицē прил. *свакодневно; стално, непрестано.* — Бијаху му мрске ... церемоније, које свед̀невице одузимаху толико његова времена. *Креш.* У пољу ... је свед̀невице живо и весело. *Дук.*

свèдни прил. *свед̀невице.* — Сведни се је Ђуро научио ... *Вук Рј.* Што жудиш је сведни у души. *М-И.*

свéдно прил. дијал. *в. свеједно.* — Говорила ја или не говорила, теби је сведно. *Ћор.* Сведно ми је, ја ћу стати прама грому, прам олуји. *Баш.*

свеḍобрòта ж *безкрајно велика, безгранична доброта.* — То је знак неке дубоке унутрашње доброте човека, неке, хтео бих рећи, сведоброте. *Богдан.*

свèдок, -о̀ка, ијек. свјѐдок, м (мн. сведо̀ци, ген. сведо́кā) **1.** *онај који је присуствовао неком догађају, онај који може потврдити истинитост нечега, очевидац.* — Готов је! — рече тихо Ајка, а онда се обазре, неће ли кога опазити тко је био свједоком страшном чину. *Тур.* **2. а.** *онај који пред влашћу (обично у суду) сведочи, изјављује шта зна о ономе о чему се суди, расправља.* — Да ли да чекам суђење, па да се дотле спреме сведоци? *Ранк.* **б.** *кум приликом склапања брака, венчања.* — Један мој друг ... био [је] свједок на вјенчању. *Јонке.* **3.** *посредник, заступник једног од бораца у двобоју, секундант.* — Изазове Гајића на двобој ... Први сведок ће му бити Димић. *Каш.*

свеḍо̀киња, ијек. свједо̀киња, ж *жена сведок.* — Судија је прво упитао које су то две сведокиње што су морале бити стражарно доведене. *Пол. 1961.* фиг. Црте око ... очију канда су биле свједокиње много претрпљених јада. *Шен.*

свеḍохвàтљив, -а, -о *који све може дохватити, коме ништа не може измаћи.* — Рука господина ... је далекосежна, сведохватљива. Њему не може ништа ни жупник ... ни одборници. *Гор.*

свеḍочàнствен, -а, -о, ијек. свједочàнствен *који се односи на сведочанства, податке, документе о нечему, заснован на сведочанствима, документаран.* — Извесна врло видна инспирисаност непосредним личностима из живота појачава ... утисак документарне и сведочанствене стране овог романа. *Михиз.*

свеḍочàнство и **свеḍочáнство,** ијек. свједочàнство и свједочáнство, с **1. а.** *податак, чињеница или документ којим се утврђује истинитост нечега, доказ; пот-*

врда нечега. — Све су ово јасна сведочанства о снази овога правног обичаја. *Нов.* То је само свједочанство како се човјек превари у процјењивању људи. *Креш.* **б.** *текст, исправа са одређеним подацима који могу послужити као званични доказ или потврда за нешто, документ.* — Могли [сте] са торбом пуном најбољих сведочанстава и најтврђих уверења ... да ... узалуд обијате прагове надлештава и да ... не дођете до свога права. *Андр. И.* **2.** *писмено уверење о постигнутом успеху које школа на крају године издаје ученику.* — Учитељ и жупник ... му издаду свједочанство, како је учио. *Ков. А.* **3.** *исказ, изјава, сведочење, тврђење.* — Два једина песника ... које ... Драинац спомиње ... и на њихова се сведочанства позива, јесу ... песник Вијон и ... Скарон. *Богдан.* фиг. Пиквик би једва био кадар повјеровати свједочанству својих очију и ушију. *Креш.*

сведо̀чење и **свѐдочење,** ијек. свједо̀чење и свјѐдочење, с *гл. им. од сведочити.*

сведо̀чити, -ӣм и свѐдочӣм, ијек. свједо̀чити, несврш. **а.** *давати изјаву о некоме или нечему као сведок.* — Свједоци у начелу нису дужни свједочити лично и непосредно пред судом. *Мј. 1926.* **б.** *потврђивати истинитост, веродостојност нечега; чинити извесним, очигледним, доказивати, потврђивати.* — Да је у овој борби медвед често надвлађивао човека, сведочи она људска кост на којој су очевидни трагови зуба медвеђег. *Жуј.* Тијелом ... крупна, свједочила [је] да је најстарија од једанаестеро дјеце. *Мул.*

сведо̀чић, ијек. свједо̀чић, м *дем. и пеј. од сведок.* — Каква два свједочића, мој боже! *Новак.*

сведо̀чица, ијек. свједо̀чица, ж *в. сведокиња.* — Тому буди свједочицом ова приповијетка. *Шен.*

свѐдочкӣ, -ā, -ō, ијек. свјѐдочкӣ *који се односи на сведока, на сведоке.* — Оно је свједочка ложа. *Креш.*

свѐдоџба, ијек. свјѐдоџба, ж (ген. мн. свѐдоџбā̄ и свѐдоџбӣ) *сведочанство.* — Станко ... узме пасош ... и сведоџбу о свршеној класичној гимназији. *Дом.* Јоштер да ће моћ свједочит раја ... што рекосте, свједоџба ваљаде и кршћанска као и исламска. *Март.* Два јунака морачка ... потргну ножеве да се сијеку, и то да им буде свједоџба који је бољи јунак! *Миљ.* Отац ... ишао лијечницима да му издаду свједоџбу ... да не може сам толику земљу обрађивати. *Коз. И.*

сведр̀жāвље с *потпуна власт државе у свима областима живота.* — Немогуће [је] убедити човека да другог пута слободи нема сем преко сведржавља. *Дав.*

сведр̀житељ м рлг. *онај који све држи, који свим влада, свим управља, свемогући, (о богу).* — Нека те десница сведржитеља стигне још данас и жив да се не повратиш својој кући! *Шимун.* Сведржитељу, велики и једини, тако сам ... чврсто у Твојој руци. *Андр. И.*

свѐђ, свѐђе и **свѐђер** прил. покр. *свагда, увек; свуда.* — Музичка свеђ свира и побуђује у њем гануће. *Тип.* Птице су свеђ пловиле. *Бен.* Свеђе теже претеже. *Н. посл. Вук.* Иза стада света оста ... идућ за њим са мном свеђе. *Комб.* Овца [је] свеђер уз цара скакутала. *Н. прип. Вук.* Још свеђер за њим жали. *Хар.*

свѐђеран, -рна, -рно *сталан, непрекидан.* — Њега [је] с њоме везало ... оно свеђерно подгријавање страсти с њене стране. *Коз. Ј.* Осим свеђерног куцкања на поду не бијаше сада никаквих гласова. *Шимун.*

свѐђерно прил. *свеђ.* — Слободу љуби ... потпуно, свеђерно. *Павл.*

свѐж, -а и свѐжа, -е, ијек. свјѐж (одр. свѐжӣ) **1. а.** *који је недавно добивен или припремљен и који није изгубио своја добра природна својства (о животним намирницама).* — Било [је] могућно извозити ... незнатне количине свежег меса. *Цвијј.* **б.** *који се не припрема (не кува, не конзервира и сл.), који остаје у природном стању, природни.* — Поврће човјек искоришћује ... у свјежем или конзервираном стању. *ОГ.* **2. а.** *скоро израђен, недавно објављен, подигнут и сл., нов.* — Недалеко од штаба нашли смо свјеже гробове Вељка Вуковића и ... Драга Пајкановића. *Чол.* Продавачи новина извикивали су свјежи број Вечерњег листа. *Десн.* **б.** *који се недавно догодио, скорашњи.* — [Сјета] се очито односила на свјежи губитак ... на смрт грофа Безухова. *Краљч. Стј.* Дневник се пише под свежим утисцима дневних догађаја. *Т. књ.* **3. а.** *добро држећи, пун снаге.* — И данас, са својих седамдесет година живота и рада, још [је] непрестано свеж. *СКГ 1937.* **б.** *који није исцрпен, одморан, чио, крепак.* — Била је смотра ... чета, како свјежих ... тако и оних које су се вратиле ... из рата. *Краљч. Стј.* **в.** *жив, живахан.* — Византинизам [је] ... заплео свјежи дух чилога народа у јадне мреже мистицизма. *Јаг.* **г.** *незрео, млад.* — Тек сада, када сам под утицајем страшних збивања пре времена сазрео, сазнао сам колико смо били свежи и неискусни. *Јак.* **4.** *који каже, изражава нешто ново, оригиналан.* — Како ми мисô беше свежа ... и скамењене норме мења. *Рак.* Та ријеч је била тако свјежа. *Цес. Д.* **5.**

прохладан; чист, незагађен (о ветру, ваздуху). — Свјеж источник зашуми лишћем крошања. *Гор.* Што се више пење, ваздух бива све свежији и мисао бистрија. *Андр. И.* **6.** *чист, опран.* — Неко [је] свјежом марамом обрисао ... *Бег.*

свѐжањ и **свѐжањ,** -жња м **1.** *више предмета обавијених, умотаних заједно или причвршћених једном везом, завежљај, бала, смотуљак.* — У свежњу су биле њезине хаљине и рубенина. *Брл.* Шетка стражар, звецка свежњем кључева. *Чол.* фиг. Овај свежањ костију, ткива и нерава што се трза — то је био његов дека. *Поп. Ј.* **2.** *сноп, веза, руковет.* — С њима беше још један са свежњем сламе. *Нед.* Прекривена је [стаја] претрулом сламом и свежњима кукурузовине. *Коз. И.* фиг. Дед изнад наочари набра густ свежањ бора. *Моск.*

свѐждери и **свѐждѐрци** м мн. (јд. свѐждер, -а и свѐждерац, -ерца) зоол. *в. сваштојеци. НЧ; Бен. Рј.*

свѐждѐрче, -ета с (супл. мн. свѐждѐрчад) *оно које једе све.* — О десном рамену објесило се петеро његове пупавичасте дјеце као петеро гладне свеждерчади. *Кик.*

свѐже и **свѐже,** ијек. свјѐже и свјѐже, прил. **а.** *на свеж начин, природно.* — Сад је лишће свјеже зелено. *Уј.* **б.** *скоро, недавно.* — Свеже обријан, с кметовом шубаром на глави ... дивно је изгледао. *Рад. Д.* **в.** *прохладно.* — Донеси госпођи ону плаву мараму; мало је свеже. *Јанк.*

свежи̏вот, -о̀та м фил. = свежиће *живот у свим облицима; све што живи.* — Наше дјеловање постаје божанска служба јер је заправо сурадња при развоју духовнога свеживота. *Баз.*

свѐживотан, -тна, -тно *који се односи на свеживот, на све живо.* — Ја ... дуго сањам о свеживотној свијести. *Крл.*

свежи̏на, ијек. свјѐжина, ж **а.** *стање, својство, особина онога што је свеже, природно стање; бодрост, крепкост.* — Борбена романтика ... не умањује реалистичку снагу и свјежину новог реализма. *Зог.* Свеопћа је тужба да је данас умјетност одвише рефлексивна ... да нема ... наивности и свјежине. *Матош.* **б.** *чист, незагађен ваздух; прохладност.* — Сунце ... греје благо и топло и растапа оштру јутарњу свежину. *Ранк.*

свѐжити, -ѝм, ијек. свјѐжити, несврш. *чинити свежим, освежавати.* — Осјећала је како хладна свјетлост пада на њене очи и свјежи јој зјенице. *Лоп.*

~ **се** *постајати свеж, бодар.* — [У позоришту] шири [се] образовање, јачају карактери, свеже духови. *Дом.*

свежи̏ће с фил. = свеживот. *Бен. Рј.*

свѐжљај м *свежањ.* — У руци носи један свежљај, увијен у некакву црну мушему. *Ком.*

свѐжњић и **свѐжњић** м *дем. од свежањ.*

свѐжо̄ст, -ости, ијек. свјѐжо̄ст, ж *свежина.* — Лице јој се сјајило од јутарње свјежости. *Ђал.*

свѐз м **1.** *в. веза.* — Изгорјеше родни свези, нема у нас обитељи; озебосмо, пропадосмо у себичју леденоме. *Прер.* **2.** покр. *место спајања, састав, шав. Вук Рј.*

свѐза ж **1. а.** *оно чиме се нешто везује, причвршћује, спутава (уже, ланац, врпца и сл.); веза, спона.* — На себи ће свезе искидати, па ће побјеч' у гору зелену. *НП Вук.* фиг. Има толико ... обитељи којих веже само нека ваљска свеза. *Шен.* **б.** *узао, чвор, завезак.* — Иглица дријеши свезу своје нове шарене мараме, раскриљује је малко. *Божић.* **2.** покр. *велики камен који се узиђује као спојница два суседна, гранична зида или попречно преко целог зида. Рј. А.* **3.** *међусобно општење, додир, дотицај, контакт.* — Она је држала свезу између нас, јер овако седнемо сви, ћутимо. *Лаз. Л.* Добро се пазило да ... варош с околицом с војском на Клису нема никакве свезе. *Мул.* **4. а.** *близак родбински, пријатељски, сарадднички и сл. однос; сродство; сарадња*: брачна ~, духовна ~, крвна ~, пословна ~. — Да вечна буде им свеза, седи их свештеник призва и цветним ланцима веза. *Ил.* Мајка ... прекиде с њом сваку свезу. *Матош.* Та ја нисам с тобом никакве свезе утаначио. *Ков. А.* **б.** *близак однос човека и жене.* — Тако се њихова свеза изметнула у брачни чвор. *Божић.* **5. а.** *пријатељство, повезаност с неком утицајном личношћу.* — Ви имате толи могуће упливне свезе. *Том.* **б.** *узајамни однос међу стварима и појавама, међусобна повезаност.* — Међу свима појавама које долазе у ред моралних има неке свезе. *Марк. Св.* Све то није имало ни коријена ни свезе с његовим чувствима. *Цар Е.* **6.** *повезаност тока збивања, редослед.* — Не тражите у овом мом приповедању историчке свезе, ја не могу догађаје све по реду овде забележити. *Нен. М.* **7.** заст. *повез, увез, корице књиге.* — Цијена је књиге у полукожној свези. *Вук.* **8.** грам. *везник.*

свѐзаборāван, -вна, -вно *који све баца у заборав, који све брише из сећања.* — У овим је ријечима ... мелем, опој, свезаборавни сан. *Сим.*

свѐзак, свѐска и **свѐзак,** свѐска м **1.** *свеска.* — Прибиљежио је нешто у великом свеску. *Торб.* Дјело ... [је] изишло ... у два свеска. *Нех.* То је крупан свезак од двадесет и девет арака, а тек први дио мемоара нашег великог научењака. *Петр. В.* **2.** *свежањ, свежњић списа, фасцикла.* —

У свеску службених хартија о овој ствари имају и овака три писма. *И-Б Рј.*

свѐзāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од свезати (се).* **2.** *који се тешко сналази, сплетен у говору и понашању, неспретан, неумешан, везан (I).* — Постаде ... забуњен и свезан, и цело то време није се могао разабрати. *Ат.*

свéзати, свèжем (имп. свéжи; трп. прид. свèзāн) сврш. **1.** *саставити везу и учврстити је чвором, узлом; направити чвор на саставу двеју веза.* — фиг. Замолите је да опет свеже раскинуту везу између вас и свог мужа. *Богд.* Чело чудно набрано и густе обрве свезале и направиле црни чвор. *Лоп.* **2. а.** *онемогућити кретање некоме, нечему везујући га једним крајем везе и учвршћујући њен други крај за какав предмет, привезати.* — фиг. Одлучио сам да посегнем за срећом. Ако је дохватим ... свезаћу је под први олеандер наше варошице. *Вил.* Слабост ... узимаше све више маха, док је не свеза за постељу. *Вес.* **б.** *затворити утврђујући или намичући везу.* — У комору [га] бац'те и за собом свежите врата. *М-И.* **3. а.** *умотати у завежљај или обавити врпцом више предмета и учврстити везу чвором, узлом.* — Покупио [је] избачене ... хлаче и кошуље, свеже их у пољаву и плахо положи пред брата. *Бен.* **б.** фиг. *стећи, сачувати новац, уштедети.* — Свезаћу коју пару, макар ... на кози орô. *Ком.* **4.** *стегнути некоме руке и ноге ужетом, ланцем, оковима и сл., спутати.* — Ја их видим ... како су их одвели пандури свезанијех руку наопако. *Бог.* Једном [је] момку ... свезао руке наопако ... па га истерао на улицу. *Вес.* **5. а.** *стегнути отвор неком везом, везујући чврше приљубити уз нешто:* ~ торбу, ~ врећу. — Опазиле [су] да овај друг има свезане ногавице, па су [га] ... питале ... да ли је он партизан. *Дед. В.* **б.** *обавити завојем неки део тела; причврстити чвором завој, мараму и сл.* — Свезала му [је] чело. *Војн.* Свеже крпу око главе и приступи огњишту. *Лоп.* Један [избеглица] свезао црвено ћебе око врата. *Дед. В.* **6.** *учинити да се успостави нека веза, довести у везу.* — То [је] проузроковао Анатол ... с којим ју је свезала Пјерова жена. *Краљч. Стј.* **7.** *спојити везујући једно с другим, саставити, здружити испом везом.* — фиг. Хоће да свеже своју срећу с другом женом. *Краљч. Стј.* Жена ти је ... Бог вас је свезао. *Новак.* **8.** *налазити се у узрочно-последичној вези, бити међусобно недељиво повезан.* — Свако подручје рада било је у његовим очима свезано са злом и преваром. *Краљч. Стј.* **9.** *учинити непокретним, укочити.* — фиг. Бол ми језик свеза. *Стан.* **10.** *успоставити неки однос; уговорити, закључити.* — Кнез четињски мир с Турском свеза. *Март.* Треба неко ко ће с пашом свезати пријатељство. *Миљ.* **11.** *оценити, протумачити чим.* — Халимача се опет насмијеши, да и ову згоду свеже за шалу, али Арнаутин остаде хладан. *Сиј.*

Изр. ~ језик (уста) 1) (себи) *престати говорити, умукнути;* 2) (некоме) *натерати некога да ућути, ућуткати.*

~ **се 1.** *самога себе спутати каквом везом.* — фиг. Говорио је да се заувијек свезао својом ријечи, али да неће да веже Наташу. *Краљч. Стј.* **2.** *саставити се, спојити се с нечим.* — Са небом се ова божја стена свеза. *Стан.* фиг. *причврстити, приковати за нешто, усмерити на нешто.* — Станица се замисли, њезине се очи свезале само с једном пикњом. *Новак.* **3.** *доћи у додир, успоставити везу с ким.* — Само ти пази да се свежеш десно с Даросавцима, а лево с Бањанцима. *Ранк.* Пуковник је сам тражио начин како ће се свезати с хајдуцима. *Тур.* **4. а.** *створити заједницу, ступити у блиске односе (о човеку и жени).* — Ја сам вас изабрала ... да се с вама свежем, а у старости да заједнички завршимо свој живот. *Л-К.* Сумњала је да ће се свезати са свима Фриулкама и Венецијанкама. *Црњ.* **б.** *венчати се, склопити брак.* — Али ти се мораш с њоме свезати у цркви, онако како иде. *Кос.* Настане прави лом — бијесно врискање старих и младих, неожењених и свезаних. *Нам.* **5.** *постати непокретан, укочити се.* — Кад му она приђе, њему се свеза језик. *Вес.*

свеземàљскӣ, -ā, -ō *који се односи на целу Земљу, који обухвата сав свет.* — Код ... Драинца има једно такво свеземаљско, једно глобусно ... расположење. *Богдан.*

свезúвање с *гл. им. од свезивати (се).*

свезúвати (се), свèзујēм (се) *несврш. и уч. према свезати (се).*

свѐзица ж **1.** *дем. од свеза.* — Избацивао је кољена напријед, као да су у њима попустиле ... неке свезице које држе главне кости скупа. *Донч.* **2.** грам. *в. везник.*

свèзнадāр, -а и **свезнàдāр,** -ára м *онај који све зна, веома учен човек; мудрац.* — Сазивљу се стари свезнадари, па гатају како који знаде. *Март.* Ми [га] прогласујемо за мудраца, свезнадара. *Цар М.* У старим блитвинским кроникама записано [је] да је био свезнадар. *Крл.*

свезнàдāрка ж *жена свезнадар.* — ир. Жене [се] ускомешаше ... нарочито оне свезнадарке што свуд завирују, о свему распитују. *НК 1948.*

свезнàдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на свезнадаре, својствен свезнадарима.* — Он ... свезнадарска душа ... белу, лепршаву заставу извије изнад Фатума. *Кос.*

свезнадáрство с *особина, стање свезнадара; неисцрпна знања, мудрост.* — Њихово незнање пред његовим свезнадарством чисто [се] буни. *Цар М.*

свèзнајӯћӣ, -ā, -ē *који све зна.* — Слушала га је као неко више ... свезнајуће биће. *Ђор.* Кумири нису ... ни свезнајући, ни свемогући. *Сим.*

свèзналац, -аоца м (ген. мн. -зналāцā) *онај који све зна, свезналица.* — Потребно је ... свезнање, какво ... има, можда, једва десетак свезналаца. *Сим.* ир. А уредник, свезналац ... са олимпијске висине ... поручивао је бедном сеоском учитељу ... *Скерл.*

свèзналачкӣ, -ā, -ō *који се односи на свезнаоце, својствен свезнаоцима.* — Он искриви своје упало, свезналачко ... лице у ... осмејак. *Мил. В.*

свèзналачки прил. *као свезналица, правећи се да зна све.*

свèзналаштво с *особина, стање свезналице; неограничено велика знања и памет.* — ир. У његовим првим полемикама има и наивног младићког самоуверења и свезналаштва прве младости. *Скерл.*

свèзналица м и ж **1.** *особа широког образовања; особа која све зна.* **2.** ир. *особа која има врло високо мишљење о својим скромним знањима, која се понаша и говори као да све зна.* — Занимљивији од свега били су ... татини гости — и обични и необични, и незналице и свезналице. *Мих.* Узнемирена, повери се тада својој првој кони ... превејаној, свезналици. *Јевт.*

свèзнало прил. *као онај који све зна, као свезналица, свезналачки.* — Овај је изгледао тако свезнало да је Том поцрвенео и ућутао. *Мил. В.*

свèзналōст, -ости ж и **свезнáнство** с *особина, стање онога који све зна.* — Појам бога [је] са свим могућим ознакама (свемоћности, свезналости ...). *Лог. 1.* Из ње [хипотезе] је следовала свемоћност и свезнанство божије. *Петрон.*

свезнáње с **1. а.** *веома велико знање, знање о свему, потпуно познавање свега; скуп свих знања.* — Станује у пустињи и посједује свезнање. *Креш.* Чист објективитет претпоставља свезнање. *Новак.* **б.** (Свезнање) *врста енциклопедије.* **2.** *свезналост.* — ир. Искусио [је] сву тежину Прибићевићеве самоволје и свезнања. *Риб.*

свèзнао, -ала, -ало (чешће одр. свèзналӣ) **а.** *онај који све зна; онај који мисли да све зна.* **б.** *свезналица.* — Дочуо [је] ... за приче свезналог Феба. *Митр.* Према свезналим софистима стоји незнадоша Сократ. *Баз.*

свèјед, -а, -о *који све једе;* исп. сваштојеци. — Кнешпоље изроваше погани нерасти свеједи. *Кул.*

свèједнāко прил. *непрестано, стално, једнако.* — Теби се старе комедије свеједнако по глави роје. *Шен.* Свеједнако [је] пипао по џепу, бојећи се да не изгуби диплому. *Уск.* Сунце [је] свеједнако жегло. *Шимун.*

свејèдно прил. **1.** (често у безличним реченицама или у реченицама с лог. субјектом у дативу, понекад појачано прилозима »све« и »сасвим«) *за истицање да две обично супротне ствари или могућности подједнако имају или немају значаја за изношење равнодушности према некоме, нечему: потпуно исто, сасвим једнако.* — Тврдо ме уверавао да је свеједно мазао тиме ногу или не мазао. *Нен. Љ.* Мило би ми било све — свеједно кô да мене пуштају. *Ђоп.* Ми нећемо да знамо више за вас. Имали — немали, свеједно. *Вес.* Да ли је то ... урадио Србин или Турчин ... мени је то сасвим свеједно. *Јонке.* **2.** *за допуштање, при изношењу онога што се не би очекивало у датој ситуацији: уза све то, без обзира на то, и поред тога, ипак.* — Пише да му је у Америци добро, но свеједно да жуди повратити се. *Ћип.* Ја свеједно идем да видим. *Шов.* Сви су љубазни ... Једва нам дозвољавају да нешто учинимо око кувања ручка. Војо свеједно виси над котлом. *Ђон.* **3.** *у сваком случају, и тако и тако.* — Гладна година би била свеједно гладна, само што окупатор мирној раји не би морао да даје хлеб. *Лал.* И он ће иселити — па ето Ђулса ће свеједно с нама. *О-А.*

свејèднōст, -ости ж необ. *равнодушност, немар.* — У њему је било и пркоса и свеједности. *НИН 1959.*

свèкар, свèкра и свèкра м *мужевљев отац.* — Ту су јетрве ... свекрва, па свекар, па сваком ваља умостити. *Глиш.* Невјеста ... пољуби руку свекру и свекрви. *Кос.*

свекојèшта, свекојèчег и свекојечèга неодр. зам. *в. којешта.*

свекојештàрије ж мн. *бесмислице, којештарије, глупости.* — [Био је] без икаква талента, лијенчина што је пискарала свекојештарије. *Крл.*

свèколик, -а, -о *сав, цео, целокупан.* — Волио бих ја сада један хљеб ... са двије сардине него свеколике биљке. *Вел.* Страховите буре затресоше свеколики простор. *Ств. 1952.*

свèкра ж покр. *свекрва.* — Дјеверска свекра и дјевер иду по дјевојку. *Вук.*

свèкрва ж *мужевљева мати.* — Дошла је овамо са свекрвом. *Леск. Ј.* фиг. *она која старешински оштро критикује.* — Ушићу

дугме ... само због тебе, свекрво моја. *Сек.*

свèкрвин, -а, -о *који припада свекрви.* Изр. ~ глава бот. *врста кактуса* Echinocactus tortuosus *и* Melocactus communis. *Сим. Реч.*; ~ језик бот. *жабица (7а). Сим. Реч.*

свèкрвӣнскӣ, -ā, -ō *својствен свекрви.* — Ту [је] сасвим мало свекрвинске љубоморе и злоће. *Сек.*

свèкрвица ж *дем. и хип. од свекрва.* — Свекрвице, мајко Дамјанова, ово ј' рука нашега Дамјана. *НП Вук.*

свèкров и **свèкров,** -а, -о *који припада свекру.*

свекрòтилац, -иоца м необ. *онај који укрућује свакога.* — Одмах га обрва свекротилац сан. *Креш.*

свèлēк, ијек. свèлијек, м *лек за све болести. Р-К Реч.*

свèлијек, ек. свèлēк.

свељȕдскӣ, -ā, -ō *који се односи на све људе, општељудски, општечовечански.* — Разлози те свељудске ратне глупости бит ће да су дубљи. *Крл.*

свèмилостив и **свемилòстив,** -а, -о, **свèмилостӣван** и **свемилòстӣван,** -вна, -вно *бескрајно милостив.* — Сви [смо] здрави, које и теби од свемилостивога бога желимо. *Шапч.* Рука свемилостивна безбројном свету светлост поклања. *Јакш. Ђ.*

свēмӣр м *неограничени простор са свим небеским телима у њему, васиона, космос.* — Затворено небо, мир свемиром цѣлим. *Стан.* Звијезде се безбројне свемиром модрим шећу. *Кркл.*

свемӣрац, -рца м *замишљени становник свемира.* — На Земљи [је] и без свемираца довољно весело. *НИН 1959.*

свēмӣрје с *в. свемир.* — Свемирје је нама т'јесно. *Краљч. С.*

свēмӣрнӣ, -ā, -ō *свемирски.* — Глас мој шта је збору у том свемирном? *Прер.* Распи се у прах кô звезда свемирна. *Бој.*

свēмӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на свемир, васионски, космички:* ~ путник. — Због ом, ви земске прашњаве цесте ... свемирски грађанин ја сам. *Краљч. С.* Раскошни, свемирски ... пир нечујно слива се сливом. *Мас.*

свèмогȗћ и **свемòгȗћ,** -а, -е **1.** *који све може, чија је моћ бескрајна; свемоћан.* — Ни круна није свезнајућа и свемогућа. *Старч.* **2.** (у именичкој служби, само одр.) м *бог.* — Свемогући на нас срдбу пушти. *Мат.* На овом свијету судит ћемо му ми, а на другом положит ће обрачун Свемогућему. *Гор.*

свèмогȗћан и **свемòгȗћан,** -ћна, -ћно *свемоћан.* — Он је храбар био, ал' ни он није свемогућан. *Ат.* Овај народ ... на мору [је] скоро свемогућан. *Старч.*

свемòгȗћник м *свемоћник; силник.* — Свемогућник је ... светвор ōн. *Мар.*

свемогȕћница ж *она која је свемогућа.* — Сва моћ свијета овог твојој у руци лежи: њом свемогућницом твориш и држиш све. *Прер.*

свемогȕћнōст, -ости ж и **свемогȕћство** с *особина и стање онога који је свемогућ; бескрајно велика моћ, свемоћ.* — Сипао је формуле ... свемогућство државе, социјализација државе. *Рад. Стј.* Али, свемогућство исте крви учинило је то што отац није хтео. *Уск.*; *И-Б Рј.*

свèможан и **свèможан,** -жна, -жно *свемоћан.* — Силни, свеможни Тахи бјеше позван ... пред краљевски суд. *Шен.*

свèможник м *онај који све може, свемоћник.* — Земска децо, зато се поклон'те пред небеским оцем Свеможником. *Хар.*

свèможнōст, -ости ж *свемоћ. Прав.*

свēмōћ, -оћи ж *бескрајно велика моћ, неограничена власт.* — Вратила му се вера у државну правичност и свемоћ. *Макс.* Како је дивна свемоћ љубави. *Креш.*

свèмоћан и **свēмоћан,** -ћна, -ћно *који има бескрајно велику моћ, који све може; који има неограничену власт, коме се нико не може супротставити.* — Носи Земљину куглу у свемоћној руци. *Каш.* Он погледа своје руке ... вриједне, свемоћне, зле руке. *Мар.* Ни за владе кнеза Михаила полиција није била тако свемоћна у општини. *Јов. С.*

свēмōћ(н)је с *в. свемоћ.* — Очи препуне неког нама непојмљивог свемоћија. *Ком.* У свемоћју сила си једина. *Андр. И.*

свемòћник, -ика и **свèмоћник** м *онај који је свемоћан, онај који има сву власт.* — Све израња из ове земље ... али се мора ... приписати замишљеном, али признатом свемоћнику. *Божић.*

свèмоћно и **свēмоћно** прил. *бескрајно моћно, с неограниченом влашћу.* — Први пут је жена деловала на њега тако свемоћно и поразно. *Ђил.*

свèмоћнōст и **свēмоћнōст,** -ости ж *особина, стање онога који је свемоћан, свемоћ.* — Раширено [је] мишљење о богомданости генија, о његовој свемоћности. *Поп. Б.*

свēмȕдар и **свемȕдар,** -дра, -дро *који садржи сву, највећу мудрост, најмудрији (обично као епитет божанства).* — Хвала ти на свемудром овом суду. *Краљч. С.*

свѐмӯдрӧст и свему́дрӧст, -ости ж **1.** *особина онога који је свемудар, највиша мудрост.* — Тако су свемоћ, свемудрост и доброта апсолутни предикати божанског бића. *Петрон.* **2.** *божанство, бог, као оличење највише мудрости.* — Испод чистог вела ... избијаше ето капља крви и жучи из неке ране људског племена, о којој Свемудрост није могла слутити. *Крањч. С.*

свенáроднӣ, -ā, -ō *који се односи на сав народ, у коме учествује цео народ, општенародни:* ~ рат, ~ покрет. — Народноослободилачка борба поприлила [је] свенародни карактер. *Ч-М.* Отпочела је велика свенародна акција за пренос Бранкових остатака у домовину. *Михиз.*

свенáродно прил. *уз учешће целога народа, у целом народу.* — Ватромете ... власт приређује о данима које Србија тако често свенародно слави. *Срем.*

свенáроднӧст, -ости ж *својство онога што је свенародно, општенародни карактер нечега.* — Почињемо схваћати грандиозност, свенародност мјерила Толстојева стваралаштва. *Р 1946.*

свенáродњӣ, -ā, -ē дијал. *в. свенародни.* — Како ће се свенародња жртва без облаках дима учинити. *Њег.*

свѐнӣк м бот. покр. *в. гавез. Бен. Рј.*

свѐноћнӣ, -ā, -ō *који траје сву ноћ; који се понавља из ноћи у ноћ.* — А прва [је то година] његова ... потуцања са свињарима и шалабазања свеноћнога по сокацима. *Коз. И.*

свенӧ́ћница ж црквн. *богослужење у православној цркви које траје сву ноћ. И-Б Рј.*

свѐнтрати, -ām свршн. покр. *пасти у несвест, онесвестити се. Вук Рј.*

свѐнулӧст и **свѐнулӧст,** -ости ж *особина, стање онога који је свенуо, онога што је свенуло.* — Волела [је] ... цвеће од свиле које ... не удара на свенулост. *Петр. В.* фиг. Женин стид због нагле свенулости. Божић.

свѐнуо и свѐнуо, -ула, -уло = свео **1.** *р. прид. од свенути.* **2.** фиг. *оронуо, истрошен, изможден.* — И кад какав свенуо старац погледа у ове чудне очи, развуче му се брк у страну. *Ранк.*

свѐнути и свѐнути, свѐнем (р. прид. свѐнуо и свѐнуо, -ула и свѐо, свѐла и свѐла, -ло) свршн. **1.** *престати цветати, престати се зеленети, спарушити се, сасушити се (о биљци и њеним деловима).* — фиг. Негде далеко расцвета се дуга и нагло свену. *Макс.* Многи је вјековни уздах у њеној груди свео. *Уј.* **2.** фиг. **а.** *изгубити свежину и једрину, физички ослабити, оронути, пропасти.* — Тужна је душа, а срце нам жедно и усне рујне свеле од страсти. *Домј.* Жене им се ... рано исцрпу и свену због многобројних побачаја. *Рад. Д.* **б.** *малаксати, клонути, обамрети; шинилети, пресвиснути.* — Швабама ће ... кољена клецнути, срце ће свенути у њима одједном, и ни бјежати неће моћи од страха. *Андр. И.* Причао [је] како је остао без стипендије и како мисли ... просто напросто свенути. *Кол.*

свѐо, свѐла и свѐла, -ло = свенуо. — Радост зблажи свело лице Христа. *Уј.* фиг. Унијели [су] животног сока у свели организам њемачке лирике. *БВ 1909.*

свѐобӣман, -мна, -мно *чији се обим шири око свега, који све обуима, свеобухватан.* — Општа, свеобимна ... ти си [смрти] у свемиру једино чег има. *Дуч.*

свеобӣмнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је свеобимно, свеобухватност.* — Нужда и слобода увијек хоће да грабе једна на рачун друге, као да имају тежњу према свеобимности. *Уј.*

свѐоблӣчан и **свѐоблӣчан,** -чна, -чно *који се појављује у најразличитијим облицима.* — Показали су се у том судару са полицијом као личности од акције, управо од муње и од жилаве свеобличне животне плазме. *Кул.*

свѐоблӣчје и **свѐоблӣчје** с *јединство свих облика; сви облици, све појаве.* — Има једно нијемо поимање Твари: помирење свеобличја, свеживотна Ос. *Крл.*

свѐобнӧвнӣ и **свѐобнӧвнӣ,** -ā, -ō *који свему доноси обнову, који све препорађа.* — Света се рађа свеобновна пјесан. *Крл.*

свѐобухва̏тан и **свеобӯхватан,** -тна, -тно **1.** *који обухвата све, који складно уклапа све делове у јединствену целину; који ништа не занемарује и не превиђа, усмерен у свим правцима, свестран.* — Хопс [Hobbes је] строги систематичар, који темељито и логично изграђује свој свеобухватни систем. *Ант. 1.* Раднички савети ... играју велику улогу у свеобухватном изграђивању социјалистичке демократије. *Пол. 1957.* Боравак изван Италије ... давао [је] његовом оку ... свеобухватну способност. *Шов.* **2.** *који прожима свакога; својствен свима.* — То је свеобухватна чежња за животом. *Сим.* Све више расте свеобухватни мрзли страх од непознате опасности. *Поп.*

свеобухва̀тљив, -а, -о *свеобухватан.* — О свеобухватљива романтико, само си ти вјечна и реална, све је друго дим и магла. *Наз.*

свѐобухва̏тно и **свеобӯхватно** прил. *на свеобухватан начин, потпуно; у целини, свестрано.* — Љубав ... га брзо и свеобухватно целога захвати и занесе. *Бар.* Судачку клупу свеобухватно омјери. *Креш.*

свèобухвàтнōст и **свеобȕхватнōст,** -ости ж *особина, стање онога што је свеобухватно, целовитост, заокруженост; свеспраност.* — За њ није везана радост и љепота, пуноћа и свеобухватност живота. *Сим.* Такви писци не верују довољно у свеобухватност оних књижевних формула којима вољно робују. *КН 1958.*

свèоколнӣ, -ā, -ō *који се налази свуд около, у читавој околини.* — Тој изненадној недоумици свеоколног света криви су ... сами Турци. *Петр. В.*

свèопћен и **свеопћènит,** -а, -о *в. свеопћи.* — Дошло [је] ... до устанка, а било се бојати да ће планути свеопћенит. *Кум.; Рј. А.*

свèопћенōст, -ости ж *особина онога што је свеопћено, општe, свеопштост; оно што све окружује, природа, свемир.* — Ослушкива шапат свеопћености, у којој ишчезаваху ... и цврчање попаца и ... кркочење жива мора. *Ћип.*

свèопћӣ и **свèопштӣ,** -ā, -ē *који се односи на сва бића и све појаве, свеобухватан, општи.* — Од свеопће радне обавезе изузети су само ученици и највиши државни функционери. *Ант. 1.* Душа му се растапаше у свеопћој хармонији бесконачне љубави. *Ћип.* Свеопшта смрт се на све стране расу. *Рак.* Национални занос био је свеопшти. *Бил.*

свèопштōст, -ости ж *особина онога што је свеопште; општа појава, општи закон, јединство свих збивања.* — Зло се противставља добру ... оно ... у исти мах садржи у себи својства свеопштости. *КН 1958.* Наслућујем нешто као појам о свеопштости и целокупности. *Вас.*

свèдсве прил. *сасвим, потпуно.* — Омер-ефендија [се] свеосве враћа из Цариграда. *О-А.* Он остаје свеосве сам. *Мул.* Откако ово дође, уби ме свеосве: посјече ме па ето! *Андр. И.*

свèплодан, -дна, -дно *који доноси све плодове; обилан плодовима сваке врсте, родан.* — Звучи и свира ... свеплодна киша. *Уј.*

свепòбедан, -дна, -дно и **свепòбедничкӣ,** -ā, -ō, ијек. свепòбједан и свепòбједничкӣ *који све побеђује.* — Постојиш ти само један — необорив и свепобедан. *Марк. Д.* Чаробан [је] поглед на игру ... свепобедничке светлости што се ... свуда просипа. *СКГ 1937.*

свепòчетнӣ, -ā, -ō *који је почетак свега, од кога све потиче, праизворни, први.* — Ви бијелога сте помирења врела, и свечана радост свепочетног дјела. *Крл.*

свепрȉсутан, -тна, -тно *који је свугде присутан, који се налази свуда и у свему.* — [Бог је] врхунараван и свеприсутан. *Лит. 1957.* То [се] друштво убличује у неку свемоћну и свеприсутну силу. *Пол. 1958.*

свепрȉсутнōст, -ости ж *особина, стање онога који је свеприсутан, онога што је свеприсутно, неограничено постојање свуда и у свему.* — Други ... назиру у природи свеприсутност божанства, она у њој осећа свеприсутност љубави. *Богдан.*

сверáзоран, -рна, -рно *који разара све до чега досне, који има бескрајно велику моћ уништења.* — Својом [ће] сверазорном руком уништити читави свијет. *Крл.* Увек су сузе први знамен олакшања после сверазорних страдања. *Ж 1955.*

сверазòрљив, -а, -о *сверазоран.* — Твој огањ сверазорљиви нека гори, плама и пржи. *Ћоп.*

свèрити (**се**), -ȉм (се), ијек. свјèрити (се), сврш. *в. сверовати (се).* — Он ти вјерује, је ли? — Вјерује, а да како. Ни Алкурану боље откако му свјерих — Вукосава. *Кост. Л.* Свјерила нијеси, али држим да си и погодила. *Ков. А.*

свèровати, -рујēм, ијек. свјèровати, сврш. **1.** *примити нешто као истинито, поверовати.* — Говорила [је] о томе догађају јадајући се што је тако лако сверовала грофици, иако је ... била неповерљивија и од саме мачке. *Јов. Ј.* **2.** *затајити, прикрити.* — Он то досад није видио да је све то тако и да рожданик његов никад ништа свјеровао није. *Ћоп.*

~ **се** *сверовати (1).* — О, свјеруј ми се! Вјера ти је тврда: за једну круну двије ћу ти повратит. *Марк. Ф.*

свесàздатељ м *онај који је све саздао, творац свега, бог.* — Поглед повраћам свесаздатеља на развалине царства нашега. *Јаки. Ђ.*

свесвèтскӣ, -ā, -ō, ијек. свесвјèтски *који се односи на сав свет, којим је захваћен сав свет, распрострањен широм целог света.* — Голема свесвјетска револуција ... још траје. *Бен.* Енглески језик има тенденцију да постане свесветски, горњи језик. *Сек.*

свесвјèтскӣ, -ā, -ō, ек. свесвèтскӣ.

свèсебан, -бна, -бно покр. *себичан, саможиви. Рј. А.*

свèсебица м и ж покр. *себичњак, саможивац.* — Неуротичар ... је неконтролирани себичњак, свесебица. *Вј. 1971.*

свèсебицē прил. покр. **1.** *непрекидно, стално, једнако; све редом. Бен. Рј.* **2.** *у нереду, збркано, помешано. Деан. Рј.*

свèсȉлан, -лна, -лно *свемоћан.* — Свесилни син њен [ће] надвладати непријатеље. *Дан.* Диже слаба, обара свесилна. *Хар.* Не осјећају бол већ свесилну срећу. *Кум.*

свèсйлнйк м *онај који је свесилан, свемоћник.* — Ал' тако си ми, свесилниче, слаб. *Кост. Л.* Рђа свесилника челик. *Шен.*

свèсйље с *највећа сила, огромна јачина; свемоћ, свевласт.* — Земља затутња од свесиља громовнога ударца. *Ков. А.* У њему [се] све буни против свесиља природних закона. *Марј. М.*

свèсион, -а, -о *свесилан, свемоћан.* — Твоја величина је неизмјерна, прам њој је ништа свесиони свијет. *Баш.*

свèсити, -йм, ијек. свјèсити, свршен. **1.** *скинути, спустити оно што је обешено.* — Свјеси објешењака да он тебе објеси. *Дан.* **2.** *обесити, спустити, погнути.* — Туробно свјесио главу на прса. *Торд.*

~ **се** *обесити се, погнути се, опустити се.* — Широке гране трешања ... се свјесиле под тежином плодова. *Шов.*

свèска ж исп. свезак (1) **1.** *неколико табака писаће хартије повезаних уједно, вежбанка:* ~ за математику, ~ за домаће задатке. **2. а.** *поједини број часописа или књиге која излази у деловима; засебно повезан део књиге, том.* — Четири књижевне студије у овој свесци чине једну целину. *Скерл.* Та његова предавања ... објављена су у једном његовом делу од неколико свезака. *Петр. М.* **б.** *појединачна књига, годиште часописа и сл. у каквој збирци или библиотеци, библиотечка јединица.* — Библиотека [је] сва ... у мермеру, с неколико стотина хиљада свезака. *Крл.*

свèславēн, -а и **свеслàвēн,** -éна м = свесловен *присталица свеславенства, панслависта. Деан. Рј.*

свèславēнскӣ и **свеслàвēнскӣ,** -ā, -ō = свесловенски **1.** *који се односи на свеславене и свеславенство, панславистички, општесловенски:* ~ идеологија, ~ покрет. **2.** *који се односи на слависте и славистику, славистички:* ~ конгрес.

свеславéнство с = свесловенство *покрет за културно и политичко уједињење свих словенских народа и идеологија тога покрета, панславизам.* — Велик [је] народњак ... заточник хрватства, југославенства и свеславенства. *Шен.*

свèсловēн, -а и **свеслòвēн,** -éна м = свеславен.

свèсловēнскӣ и **свеслòвēнскӣ,** -ā, -ō = свеславенски.

свесловéиство с = свеславенство.

свèснӣк, ијек. свјèснӣк, м *онај који је свестан.* — Безаконици су махнитали и махнитат ће, велиш. Баш си свјесник! *Гор.*

свèсниче, -ета с бот. **а.** *биљка из пор. главочика* Micropus erectus. *Сим. Реч.* **б.** *в. пепељуша (2). Сим. Реч.*

свèсно, ијек. свјèсно, прил. *на свестан начин, са свешћу, намерно.* — И она је некад несвесно, а некад чак и свесно очекивала да и њој једном дође права љубав. *Јанк.* [Њима] учењаци, мање или више, свјесно служе. *Лог. 2.*

свèснōст, -ости, ијек. свјèснōст, ж *стање, својство онога који је свестан, онога што је свесно; способност расуђивања о објективном свету, о својим поступцима и др.* — Услед нагомиланог државног искуства ... сазрела је државничка свесност и савесност. *Цвиј.* Још није могао знати ... да ће он све што буде радио радити ... већом свјесношћу, да ће сав посао под његовим рукама бити прорачунан. *Коз. Ј.*

свèсрдан, -дна, -дно *који се чини од свега срца, који изражава највећу искреност и љубав, веома срдачан:* ~ дочек, ~ залагање. — Послије ... свесрднога разговора опросте се. *Том.*

свèсрдицē прил. *свесрдно.* — Свесрдице [ју] препоручамо. *В 1885.*

свèсрдно прил. *на свесрдан начин, од свега срца, најсрдачније.* — Свакоме се одазивао свесрдно. *Вес.* Свесрдно [је] радила с нама. *Сек.* Свесрдно [ће] сурађивати у даљем развијању ... заједнице. *Вј. 1960.*

свèсрднōст, -ости ж *особина онога који је свесрдан, онога што је свесрдно; најсрдачнији однос, оданост.* — Опазио сам ... подозрење на моју свесрдност и енергију у раду за народни напредак. *Шапч.*

свēст, ијек. свијест, ж (инстр. свēсти и свēшћу, лок. свēсти) **1. а.** *способност човека да мисли и расуђује о објективном свету, о својим поступцима, о себи самом; разум.* — Био [је] већ у оној фази алкохолизма кад код човека друштвена свест ... потпуно тамни. *Андр. И.* Говорило [се] да смо ми овдје посве без народне свијести, непробуђени. *Ивак.* **б.** *памћење, сећање.* — Оно што ... се [Петруну] усјекло у свијест јесу два његова најмилија бића: коњ и син Данило. *Сиј.* **2.** *нормално психичко стање у коме је човек свестан себе;* супр. несвест. — Људи су губили свест од изгладнелости и умора. *Јос. Д.* Амброзије се жестоко лати да га поврати к свијести. *Бен.* **3.** заст. *в. савест.* — Нема заспат ... јер сјен свијести зле га стравом кружи. *Март.*

Изр. бити при (чистој) свести *бити у нормалном психичком стању, бити свестан;* довести (привести, дозвати) до (к) свести *учинити кога свесним (да може да схвати, разуме нешто); осветити кога (који је у несвести).* — Треба најприје довести народ к свијести. *Бал.* Дуго су вриштала дјеца у ноћи над мајком, не могавши је дозвати к свијести. *Гор.*; дозвати у свест, дозвати се свести, оживети у свести

сетити се, присетити се. — У души њезиној била је некаква нејасна мисао ... али је она није могла потпуно дозвати у свијест. *Крањч. Стј.*; дођи (дозвати се) (к) свести *постати свестан нечега, разумети нешто; освестити се.* — Најзад судац махне руком, Радојло се дозове свијести те испадне и сам сузан ван. *Буд.*; помркнула му (јој и др.) је ~ *онесвестио се*; попити ~ (коме) *залудити, опчинити кога, завртети мозак коме.* — Реци ти право оцу ... је ли ти толико тај момак попио свијест да не можеш без њега? *Лоп.*

свѐстан, -сна, -сно, ијек. свијѐстан **1.** *способан да мисли и расуђује о објективном свету, о својим поступцима и др.; који схвата нешто, уверен у нешто.* — Ја ... нијесам био свјестан и не бих ... могао дати рачуна што сам говорио. *Ков. А.* Ако је и држава релативно штедљива, то је зато јер ... је свјесна да државни приходи нису неисцрпиви. *Рад. Стј.* Остао [је] сам ... у бескрајној снежној пустињи, свестан тога да ће ... бити потпуно одвојен од живог света. *Петр. М.* Био [је] свестан своје вредности. *Милис.* **2.** *који је друштвено-политички, класно и сл. исправно оријентисан.* — Он је био у цивилу књижар и свјестан национални радник. *Јонке.* На посао! — раздра се Рајковић. — Не изводите ми ту свесног хероја. *Дав.*

свѐсти[1], свѐдēм (мн. сведéмо и свѐдēмо; аор. 1. л. свѐдох, 2. и 3. л. свѐде; р. прид. свѐо, свèла, -ло; трп. прид. свèден, -ѐна, -ѐно) сврш. **1. а.** *повести некога да пређе на нижи терен, у доњу просторију, да сиђе, спустити.* — На крају су га те стазе и оштра низбрдица саме свеле пред дворац. *Андр. И.* Сведоше ме у једну собу; кô подрум да је. *Шуб.* **б.** *одвести, провести са вишег места на ниже.* — Загати горњи извор воде ... и право је сведе доље на западну страну града. *Дан.* фиг. *спустити, снизити на нижи положај, смањити некоме част, деградирати кога.* — Ана Игњатијевна, која је била посједница многих квадратних километара ... сведена [је] да живи као свака обична грађанка. *Богдан.* **2. а.** *довести на мању или врло малу меру (сужавајући делокруг, изостављајући поједине облике и манифестације, одбацујући многе елементе и сл.), ограничити.* — Цијела се борба ... свела у границе борбе за уставна права. *Матош.* Намерава да га натера да своје славе сведе на просте прекаде. *Рад. Д.* **б.** *изостављањем многих појединости изразити у кратком, једноставном облику, сажети.* — Гарашанин је предлагао да се закон о штампи сведе на један једини члан. *Јов. С.* **в.** мат. *скраћивањем, редукцијом довести до простијег облика.* **3.** *довести у неко стање, утврдити ток нечега; усмерити, скренути.* — Настојат ће да путем праведности све на добро сведе. *В 1885.* Хтједе ... свести разговор на друге ствари. *Кум.* **4.** *начинити у облику свода, дати чему облик свода, засводити.* — Појави се мост, витак и бео, сведен на један лук од стене до стене. *Андр. И.* **5.** *одвести, сместити заједно младенце у ложницу.* — Двоје драгих у алват сведоше. *НПХ.* Направио [је] нов вајат и ... тамо сведоше младенце. *Вес.*

Изр. ~ на нулу *в. уз нула (изр.)*; ~ очи 1) *заспати; 2) умрети.*

~ **се 1.** *у процесу нестајања наћи се у неком умањеном облику, одвећ јако се смањити.* — Одред је био сведен на мање чете најбољих и најодабранијих. *Пер.* Све се свело на осамљене јадиковке: нема новаца, друштво нас не разумије. *Вј. 1971.* **2.** *сједињити се, спојити се, саставити се.* — Ономе овалном лицу, у којем се свела и озбиљност и милота и склад, ах, та читавој ... нема јој ... равне. *Бал.* Сељак се намршти. Обрве му се нагло сведоше. *Лоп.*

свѐсти[2], свèзēм (свезéмо и свèзēмо; аор. свèзох, 2. и 3. л. свѐзе; р. прид. свѐзао, свèзла, -ло; трп. прид. свèзен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1.** *возећи пренети, допремити (обично са виших или удаљенијих места).* — Од недеље ће ... бити ... и дрва свезена. *Јурк.* После ражи — док још није била свезена на гумна — стигла је и пшеница. *Моск.* **2.** *возећи скупити, нагомилати. Р-К Реч.*

свéстити, -ēстӣм, ијек. свијèстити, несврш. *доводити к свести, освешћивати.* — Мокрaћом хладном свијестили ме. *Гор.*

~ **се** *освешћивати се.* — Драгутин се нагло поче свестити откад оцем постаде. *Дом.* Сви се народи, ипак ... свијесте, окрећу против својих злих влада. *Бон.*

свѐстран, -а, -о **1.** *који обухвата сву сложеност појаве, проблема, усмерен у свим правцима; који се на много начина испољава, вишеструк; потпун.* — Настала је опширна и свестрана дебата. *Кол.* Вук је ... осетио огромну и свестрану важност народних умотворина. *Прод.* **2.** *који има врло широко образовање, чије знање обухвата многе области; који се с успехом бави многим делатностима.* — Тешко је наћи још једну тако свестрану и складну личност. *Јов. С.* За некога плодног и свестраног умјетника [тешко је] тврдити да је он изразити лирски или приповједачки таленат. *Матк.*

свѐстрано прил. *на свестран начин, у свим правцима, у сваком погледу.* — Лијечник је Луцију свестрано прегледао. *Новак.* Све то чека да се свестрано проучи. *Панч.*

свѐстранӧст, -ости ж *особина онога који је свестран, онога што је свестрано.* — Својом ... истинитошћу и свестраношћу његова је реформа прешла преко свих препрека. *Бел.* Унаточ свестраности и хладнокрвности

своје нарави није подносио физичког разрачунавања. *Краљч. Стј.*

свѐт[1], ијек. свијет, м (лок. свéту; мн. свѐтови, ген. светóвā и свѐтōвā) **1. а.** *свеукупност свих форми материје, свега што постоји; земаљска кугла са свим оним што на њој постоји*: постанак света. **б.** *васиона, космос; звездани систем, галаксија; појединo небеско тело.* — Небо са оним безбројним ... световима круна [је] свима божјим створовима. *Шапч.* **в.** фил. *целокупна стварност, све што постоји и материјално и духовно као објекат сазнања.* — Трговци и занатлије ... [су] људи реалних погледа на живот и свијет. *Куш.* **2. а.** *свеукупност држава и народа који их насељавају.* — Одавле је ногомет постепено освајао свијет. *Ног.* **б.** *људи, народ.* — Старији свијет убрзо се заситио шетње. *Неим.* Милош је умео са светом, и био [је] велики вођ народа и у миру и у рату. *Јов. С.* **в.** *средина у којој се неко налази, друштво у коме се креће.* — Наташа се вратила к оцу у ложу већ сасвим потчињена свијету у којему се налазила. *Краљч. Стј.* Свет се за њега све више сводио на оних неколико стаза у расаднику, на шталу и на сусрете са Ером. *Андр. И.* **г.** *група људи везаних нечим заједничким (истим занимањем, опредељењем и сл.).* — Зна [се] да сељачки свијет ... не гледа баш пријазним оком котураше. *Том.* Пословни свет интересује се ... ко ће управљати државним финансијама. *СКГ 1937.* **3. а.** *посебна група појава или живих бића у природи*: биљни ~, животињски ~. — Слушали су ... сав небројени свет инсеката. *Глиш.* **б.** *свеукупност факата разних физичких или психичких манифестација, појава.* — Цео један свет боја трептао је ту пред њим на сунцу. *Јанк.* [По застарелим схватањима] психа детета и свет дечије маште ... потпуно [су] посебан свет. *Пол. 1957.* **4.** *дневна светлост, дан.* — Од вечера до света, а од света до века. *Вук Рј.*

Изр. бежати у ~ *одлазити од куће у туђе крајеве, у стране земље*; бели ~ *далеки, непознати, туђи крајеви*; *људи из далеких, непознатих крајева.* — Приповиједа нам како се у бијелом свијету живи, каквих љепота има у њему. *Ивак.*; бити на свету *родити се.* — Мелита бијаше већ тада на свијету. *Том.*; велики ~ *високо, отмено друштво.* — [Начелнику] је било необично задовољство да разговара о Паризу и великом свету са женом која је познавала све највише друштво европско. *Грол.*; видети света *путовати далеко, пропутовати по разним крајевима, земљама*; далеки ~ *далеке, стране земље и народи*; далеко од света *врло далеко, у забаченом крају*; дати на ~ а) *родити*; исп. донети на свет. — [Жена] није слушала кад су јој говорили о детету које је дала на свет. *Дуч.*; б) *предати јавности, друштву, објавити.* — Ја сам ово дјело још 1847. године написао, а данас га на свијет дајем у Трсту. *Њег.*; два света *два различита схватања, погледа на живот и сл.*; док је (док траје) света и века *увек, за вечна времена*; донети на ~ *родити*; доћи на ~ *родити се*; други, загробни ~ (*по схватањима разних религија*) *живот, постојање човекове душе и после његове физичке смрти, загробни живот*; затворити (зачепити, запушити) свету уста *ућуткати околину (својим ставом, аргументима и др.)*; из света *издалека, из далеких крајева, земаља*; издати на ~ *одштампати, објавити*; изићи, изаћи на ~ а) *појавити се, изаћи из штампе.* — Хвалио [је] и друге који су помагали да његове књиге изиђу на свет. *Поп. П.*; б) *прочути се, огласити се.* — Изишло је на свијет да сте Дорин драган. *Шен.*; изићи, изаћи пред ~ *појавити се у јавности.* — Стерија се одлучио да изиђе пред свет са првом свеском стихова. *Милис.*; изићи, изаћи у ~ *изаћи у друштво, појавити се у друштву*; излазити међу ~ *излазити, одлазити у друштво*; кренути (поћи, упутити се, отићи, отиснути се, одлучати) у (бели) ~ *кренути, поћи незнано куд, далеко (обично у стране земље)*; мали ~ *људи нижег друштвеног положаја, ранга (обично са скромним средствима за живот)*; мимо свет(а) *сасвим друкчије од других, издвајајући се од других.* — Изузетак је чинио Алихоца ... својеглав ... и »мимо свијет« у томе као увек и у свему осталом. *Андр. И.*; мисли (сматра, држи) да се око њега ~ (о)креће *придаје себи сувише велики значај, велику важност; уображен је, препотентан*; мрзи (на) сав ~ *мрзи све, свакога*; на крај(у) света *негде врло далеко*; на млађима ~ остаје *младима припада будућност, млађи продужавају напредак друштва, човечанства*; на ~ изнети, износити *објавити, објављивати, обелоданити, обелодањивати*; на ~ стати *родити се, почети живети.* — Ти си ... преварио мене чим сам на свијет стао. *Вел.*; неорганski ~ *све неживо, све што не припада бићима*; супр. органски свет; није од овога света *каже се за онога који својим начином живота одудара од живота других, који се не може прилагодити животу других људи, који је сањало, фантаст*; Нови ~ *Америка (ређе и Аустралија и Антарктик)*; обијати (бели, туђи) ~ *тумарати, потуцати се по непознатим, туђим земљама.* — Они сједе мирно у својој кући, а ти обијаш свијет по вјетру и бури. *Шен.*; обићи ~ *пропутовати много земаља*; овај ~ (*обично у односу према другом, загробном животу*) *по схватањима разних религија, овоземаљски живот, земаљска кугла уопште*; одвојен од (осталог) света *далек и забачен, у неприступачном крају*;

око мене (њега итд.) се окрену(о) цео ~, окрену (окрете) ми се (јој се итд.) ~ око главе *веома непријатно сам се изненадио (изненадила се итд.)*. — Око Алаге се је окренуо цијели свијет кад је чуо и видио што је. *О-А.*; онај ~ *в. други, загробни свет*; опростити се са (овим) светом *умрети*; органски ~ *људи, животиње и биљке, сва бића уопште*; супр. неорганski свет; оставити, напустити овај свет *умрети*; отворио ми се (му се итд.) ~ *указала ми (му итд.) се добра прилика за успех, напредовање, кариjеру*; отерати у ~ *отерати од куће (обично у туђе, стране земље)*; отићи на други ~ *умрети*; откако је света и века *одувек, од памтивека*; пасти на (у) ~ *родити се*. — Чудно неко дете, откад је пало на свет, никад се није заплакало. *Нуш.* Негдје око Сутле пао сам свакако у свијет, јер сам ондје први пут кокоши крао. *Шен.*; повући се од света *повући се у себе, усамити се*; послати на онај ~ *убити, усмртити*; преко (бела) света *врло далеко*; пробијати се кроз свет, пробијати се светом *тешко зарађивати за живот, с муком обезбеђивати егзистенцију*; променити свет(ом) *умрети*. — Осећао је да ће светом променити ... живот му се није милио. *Јакш. Ђ.*; проћи (много) света *видети, пропутовати много земаља*; пустити у ~ 1) *пустити у јавност, у продају*. — Пустио [је] у свет своју збирку стихова штампану црквеним словима. *Милис.*; 2) *допустити коме да иде куд хоће, у разне крајеве, земље*. — Када је Роману било петнаест година, поочим ће га пустити у свет да тражи срећу. *Милис.*; раставити са светом *убити, усмртити*; растати се (раставити се) са (овим) светом (од овога света) *умрети*; ~ за себе (бити) *довољан сам себи (бити)*; друкчији, *издвојен од других (бити)*; смак света *крај, пропаст земаљске кугле и свега на њој*; (с)макнути, (с)маћи са света *убити, усмртити*; Стари ~ *Европа, Азија и Африка*; стране света (главне стране света) *исток, запад, север, југ*; угледати свет(а) а) *родити се*; б) *појавити се, настати*. — Тако је ... угледало свијета дјело ... под насловом »Бан Јелачић«. *П 1939.*; ући, улазити у ~ *поста(ја)ти познат, стећи, стицати углед, значај у друштву*. — Како ућох у свијет ... не бих вам знала казати. *Матош.* Ја улазим у свијет, већ сам личност. *Сим.*; човек од света *човек, који добро познаје свет, угледан, културан светски човек*. — Они што су досад долазили нијесу му ни слуге. — Човјек од свијета, — изговори мирно шјор Менего. *Ћип.*; широки ~ *огромно земаљско пространство*.

свѐт[2], свéта, свéто (одр. свѐтӣ и свѐтӣ) **1.** *који се уздиже изнад свега, који се не сме дирнути, неприкосновен*: ~ дужност, ~ право. — Непријатељ је поражен, а сутра ћемо га протерати из свете руске земље. *Краљч. Стј.* Обитељски мир је света ствар. *Дук.* **2.** *морално савршен, идеалан, узвишен*. — Нисам смео да загрлим мајку ... бојао [сам] се да оно чисто и свето створење не упрљам. *Вас.* Крпити, значи борити се против пропадања ... Зато је тај неугледни ... посао тако велик и свет. *Андр. И.* **3.** (одр.) рлг. **а.** *атрибут уз имена светитеља*. **б.** *који је предмет верског култа; који је у вези са црквом и богослужењем, посвећен богу и ширењу вере*: ~ место, гроб; свете двери, ~ трпеза, ~ служба, ~ црква, свете књиге. **в.** *на кога је посвећењем пренет божји благослов и чудотворна моћ*: ~ причест, ~ вода, ~ уље. **4.** *који се уздигао изнад свих људских слабости, који је оличење религијских идеала, праведан, беспорочан, богоугодан*: ~ човек. **5.** (одр.) *као део географских и ботаничких назива*: Света Гора, Света Јелена, Свети Стефан, ~ лотос, ~ дрво и сл. **6. а.** (у именичкој служби, одр.) м *светитељ, светац*. — Који свети буде тога дана, тога и име да му дамо. *Срем.* Мало [је] згрешио ... И свети су грешили. *Вес.* **б.** м и с *крсно име, слава*. — Ја сам рад да нашем господару поклоним ово јагњенце за његовог светог. *Дом.* Свето слави патријаре стари, свето славу светог Димитрију. *НП Вук.*

Изр. Сви свети *празник који католичка црква празнује 1. XI.*

свéтак, -тка м *празник, благдан*. — Заславила звона. Навијештају сутрашњи светак. *Цар Е.* Данас је светак. *Рад. Д.*

Изр. светком и петком *из дана у дан, свакодневно*.

светáлце и **светàлце,** -а и -ета, ијек. свјетáлце и свјетàлце, с *дем. и хип. од светло и свет(л)ило*. — У селу била су црвена свјеталца и радосно је мирисало на дим. *Краљч. Стј.*

свѐтао и **свéтао,** свéтла, свéтло (одр. свѐтлӣ), ијек. свијетао и свијѐтао **1. а.** *који светли, који испушта из себе светлост; обасјан светлошћу, сјајан*. — Закони фотометрије вриједе само онда ако је извор свјетлости тако мален да га можемо сматрати свијетлом точком. *Физ. 1.* **б.** *испуњен светлошћу, сунчевим зрацима, сунчан*: ~ соба. **в.** *који је без облака, без магле, чист, ведар*. — Дан светао, без ветра; и поред сунца снег је остајао чврст и сух. *Ћос. Б.* **г.** *који се стакласто сјаји, који блиста*. — Адвокат се, румених и светлих образа, завалио у столицу. *Петр. В.* **2. а.** *који није таман, који је отворене боје; провидан, прозиран, прозрачан*. — При сувише јакој светлости све боје постају толико отворене и светле да прелазе у бело. *Псих.* **б.** *бистар, паметан, оштроуман*. — Познајем га ... са светла ума, правде и

врлина. *Ил.* Јагодићка, макар је свијетла разума ... ипак се не може одлучити да пали петролеј. *Ђал.* **в.** *који јасно звучи, звонак, јасан, чист.* — Мој глас је имао јак и свијетао звук оних који се одзивају. *Андр. И.* **3. а.** *срећан, радостан.* — [Димшир] се од свега у своме животу најрадије сјећао караване, а та сјећања била су свијетла. *Сиј.* Иако је Наполеон знао ... у својим свијетлим часовима ... да то није истина, било му је то угодно чути. *Крањч. Стј.* **б.** *који указује на могућност да се оствари нешто пријатно, успешно, који обећава какву срећу, успех и сл.; пун надахнућа, стваралачке енергије.* — То је светли знак наше срећне будућности, када ће култура бити својина и Дринића. *Дед. В.* Настао је немир пун свијетлих нада. *Крл.* Како ти песници, у својим светлим тренуцима, не опазе сами да то што они раде не личи ни на што. *Поп. Б.* **4. а.** *узвишен, чист, непомућен у погледу моралних квалитета.* — Тако светло име није грана суха, да се пусти лудо, да је ветар духа. *Змај.* Надамо се да ће Ваш свијетли примјер послужити и осталим људима од духа и ума ... да се прикључе нашој праведној борби. *Наз.* **б.** (одр.) *као атрибут уз титуле владара и др. великодостојника: племенити, пресветли.* — Чујем да ће свијетли кнез на пут. *Кум.* Ко вам је допустио? И везир и свијетли султан. *Андр. И.* **в.** (одр.) *којим су остварена славна, јуначка дела (о оружју, обично у народним песмама):* ~ сабља, ~ копље, ~ ханџар, ~ пушка. **г.** (одр.) *са избледелим значењем, уз имена празника.* — Са села наврљели сељаци ... да опреме настајне, свијетле божићње празнике. *Тип.*

свéтац, свéца м **1.** рлг. = светитељ **а.** *онај кога је црква после његове смрти прогласила светим због његових заслуга за веру.* **б.** *домаћи заштитник; крсно име, слава.* — Поповом је свецу лако, што се поп уме замолити и другом свецу, те му и овај мало помогне. *Вес.; Р-К Реч.* **2.** *празник, благдан.* — Кад је какав светац, стара Анђа оде некуд у комшилук. *Коч.* Мени је светац кад закинем господу. *Вел.* **3.** *човек аскетског живота, пун врлина.* — ир. Гришка ... се држи само за Наталијину сукњу ... Он нам је одскора постао светац. *Моск.*

Изр. није баш ~ еуф. *сумњивог је морала*; према свецу и тропар *свакоме по заслузи.*

светàчак, -чка м *светачац.* — Узео [је] ... светковати светке и светачке. *Торд.*

светàчац, -чца м *мањи празник.* — И кад је какав светачац ... нагура се пуна црква жена. *Лаз. Л.* Тога дана бијаше неки светачац. *Гор.*

свèтачкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на свеце, светитељски.* — Оволику ... славу ... задобивају ... моћи светачке. *Вел.* Обасјани круг оста над њом [главом] као светачки знак. *Лал.* **2.** = светачни *празнични, благдански:* ~ одело, ~ дан. — Правог ... светачког духа и расположења није било. *Кол.*

свèтачки прил. *како приличи свецу, као светац. Деан. Рј.*

свèтачнӣ, -ā, -ō = светачки (2). — Светачним даном [се] чула његова секира. *Коч.* Стала [је] ... распростирати светачне справе. *Бен.*

свèтачно прил. *празнично, благдански.* — Знала се и она ... светачно одјенути. *Пав.*

свèташњӣ, -ā, -ē *светачки (2).* — Светашње рубаче шушкају око ње. *Донч.*

светáштво с *ранг свеца; посвећеност богу и вери, светачка чистота и аскетизам.* — Он се ... довинуо светаштва. *Драж.* Да ли је побожност његова била ... неко светаштво, или само врста дисциплине ... не зна се. *Сек.*

свèтвор м *онај који може све да створи, да учини; творац свега.* — Свемогућник је — свезнал, светвор он. *Мар.*

свèтвòран, -рна, -рно *који све ствара.* — Светворна сила [те је] хтјела оставити земљи као успомену златнога вијека. *Шен.*

светéње с покр. *јело које се првога дана Ускрса носи у цркву на благослов. Бен. Рј.*

свèтер м енгл. *вунена, плетена спортска блуза са рукавима.*

свèтилӣште с = светиште *свето место; храм; олтар.* — У светилиште улазите сами. *Јакш. М.* Светилиште у првостолној цркви се срушило. *Шен.*

свèтӣлнӣк, ијек. свјèтӣлнӣк, м *виселе лампе, обично с много сијалица, лустер; светило, светиљка уопште; светионик.* — Са стропа висе скупоцјени свјетилници. *Том.* Губи [му се] драг му лик кô међ' облаци данов светилник! *Кост. Л.*

свèтӣлњāк, ијек. свјèтӣлњāк, м = светиљњак *светилник.* — Са стропа висијаше о позлаћеном ланцу огроман свјетилњак од брушена стакла. *Шен.*

свèтило, ијек. свјèтило, с *оно што даје, испушта светлост, светиљка, лампа, сијалица, жаруља уопште.* — У колубарској долини треперило је небројено светила. То је било ... Ваљево. *Коч.* Око мене играју ... коло свемирска свјетила. *Матош.*

свèтиља и свèтӣља, ијек. свјèтиља и свјèтӣља, ж *светило, светиљка.* — Старац упали малу светиљу на свећи. *Јов. Ј.* фиг. То су већ токови које је ... искусио да му неће потамнити свјетиљу славе. *Ков. А.*

Изр. кула ~ *светионик*. — фиг. Док је Војводина ... водила духовну и политичку борбу за заветну мисао ... дотле је Матица [српска] била кула светиља целоме народу. *Петр. В.*

свѐтиљка, ијек. свијѐтиљка, ж (дат. -љци) *направа за осветљавање (лампа, свећа, сијалица, жаруља).* — Плинске светиљке ... једва просијавају. *Јевт.* У колима сине цепна свјетиљка. *Кал.* [Кремено стакло] употребљавају за прирећивање живиних свјетиљака. *Туђ.* Види се у даљини Сарајево. Његове електричне свјетиљке ... буде у мени јарост. *Чол.* фиг. *небеско тело које светли.* — На небу се већ пали светиљка. *Богдан.*

свѐтиљњāк, ијек. свијѐтиљњāк, м = светиљак. — Свјетло ... је из великога свјетионика и покрајних свјетиљњака сјајно залијевало сву дворану. *Ћал.*

свѐтиљчин, -а, -о, ијек. свијѐтиљчин *који припада светиљци, који се односи на светиљку.* — Пламичак је свјетиљчин изгарао и мицао се непрекидно. *Крл.*

свѐтиљчица, ијек. свијѐтиљчица, ж *дем. и хип. од светиљка.* — Двије су се свјетиљчице жариле забодене у пијесак. *Бен.*

свѐтина, ијек. свијѐтина, ж *аугм. и пеј. од свет*[1]*, мноштво људи, гомила, руља.* — Када већ дође до кавге и боја ... узеше пандури разгонити светину. *Дом.* Многобројна свјетина стала се ... гибати. *Леск. Ј.* Свјетина која је врвјела улицама не одагна његове мисли. *Поп.*

свéтиња ж **1.** *особина и положај онога што се поштује као свето, за шта су везана осећања највеће привржености уздигнуте до култа:* ~ заставе, ~ гроба, ~ домаћег огњишта. **2.** рлг. **а.** *предмет религијског култа, оно што је црква прогласила светим (храм, мошти светаца и друге црквене реликвије, света места итд.).* — Полетео соко тица сива, од светиње, од Јерусалима. *НП Вук.* Да се само воде напије, сва би се она светиња оскврнула. *Маж. М.* **б.** покр. *светац, светица.* — То [је] по заговору Госпе синьске, светиње њихова манастира. *Шимун.; Рј. А.* **3.** фиг. *оно што се сматра светим, неприкосновеним, неповредивим, оно што се уздиже до култа.* — Он је то имање сматрао као породичну светињу. *Том.* Имао [је] две светиње: своју уметност и домаће огњиште. *Јанк.*

свéтињак м покр. *светац.* — Не могу их [свеце] право вјеровати, да су они прави светињаци. *НП Вук.*

свéтињица ж *дем. и хип. од светиња; светитељка.* — У њему [су] двије светињице, света Петка и света Недјеља. *Вук Рј.*

свѐтионйк, ијек. свијѐтионйк, м **1.** *кула сграђена на морским обалама или усамљеним острвима на којој се стално пали и гаси светлост и која служи за оријентацију поморцима, односно бродовима, кула светиља.* — Главни светионик ријечке луке налази се ... далеко од обале. *Пол. 1960.* **2.** *в. светилник.* — Свјетло ... је из великога свјетионика и покрајних светиљњака сјајно залијевало сву дворану. *Ћал.*

свѐтионица, ијек. свијѐтионица, ж *в. светилник.* — Дарови послани из Крапине ...: два сребрна свијећњака ... двије сребрне светионице. *В 1885.*

свѐтионичāр, ијек. свијѐтионичāр, м *онај који надгледа светионик (1), који се брине о светионику, радник на светионику.* — Светионичар упире поглед у смрачено, црно небо. *Пол. 1959.*

свѐтионичкӣ, -ā, -ō, ијек. свијѐтионичкӣ *који се односи на светионик, који припада светионику.* — Можда ће ... блеснут ... мој спомен као кратак свјетионички огањ. *Андр. И.*

свѐтитељ м = светац (1). — То су дела којима светитељ венац мучења и славе на ... чело меће. *Јакш. Ђ.* С десна [је] слика светога арканђела Михаља, његова светитеља. *Шен.*

свѐтитељица и **свѐтитѐљка** ж *светица (1).* — Овај исти лик ... наменио [је] ... овој или оној светитељици. *Шапч.* Она жури ... са изразом ... бола и патње једне светитељке. *Вас.*

свѐтитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на светитеље, који припада светитељима:* светитељске мошти, ~ лик.

свѐтитељски прил. *као светитељ; као у светитеља.* — Глава [му] је била светитељски мирна. *Рист.*

свѐтитељство с *светитељски положај, ранг; светитељска узвишеност, светиња.* — Природа и човек поново долазе до свог права, насупрот надчулном свету и светитељству хришћанске цркве. *Петрон.*

свéтити[1], свéтӣм несврш. **1.** *вршити над нечим црквени обред посвећења, освећивати:* ~ водицу, ~ заставу, ~ цркву. **2.** *држати за светињу, славити, прослављати.* — Нека се свети име Твоје! *Гор.*

свéтити[2], свéтӣм несврш. *самовласно кажњавати злочинца у име жртве, осветом прибављати задовољење за нешто.* — Бранимо *и* светимо своје и видамо љуте ране. *Горд.* Свети нас, секо Козаро, окај нас смртно, крваво! *Кул.*

~ **се** (коме) *кажњавати некога из освете.* — Тако се свети природа, и тако најлепши сан у ситан прах претвара. *Рак.* Није се светио, лакше је прашто̀. *Домј.*

свѐтица ж **1.** *жена светац, светитељица, светитељка.* — Лице јој дугуљасто као у светица на иконама. *Рист.* **2.** ир. *притворна женска особа која се прави скромном и повученом.* — Ето како свршавају све те светице и мудрице. *Петр. В.*

свѐтичин, -а, -о *који припада светици.*

свѐтичити, -ӣм несврш. *чинити светим, посвећивати. Бен. Рј.*

свѐтӣште с = светилиште. — Ту целивах светишта подножја. *Радул.* Уђе гологлав . . . као . . . у светиште какво. *Шимун.*

свѐтковање с **1.** *гл. им. од светковати.* **2.** *светковина, свечаност.* — Да ли ово светковање није на које си сабрâ Црногорце да чистимо земљу од некрсти. *Њег.*

свѐтковати, -кујѐм несврш. *држати неки дан као празник, благдан, и не радити тога дана, празновати; свечано прослављати неки празник.* — У нашем селу нема . . . ама ни једне главе која светкује петак. *Лаз. Л.* фиг. На бескрајном мору светковала су једра. *Уј.*

свѐтковина ж **1.** *приредба и весеље поводом неког празника, свечана прослава, свечаност.* — Већ ступови и даске збите стоје и светковину чека публика. *С-Ц.* Доситеј је био . . . против преживелих традиција . . . и раскошних светковина. *Прод.* **2.** *празник, благдан.* — Ево ти се кунем сутрашњом светковином, ил' ћу њега или црну земљу за друга. *Торд.* Свакога Првога маја . . . радници . . . славе своју радничку светковину. *Срем.*

свѐтлан, -а, -о, ијек. свијѐтлан *блистав, светао, светлуцав.* — Свјетлани прамови свијећница прохује над њиховим главама. *Војн.*

свѐтлање, ијек. свјѐтлање, с *гл. им. од светлати (се).*

светлàрица, ијек. свјетлàрица, ж **1.** зоол. **а.** *врста морске рибе.* — У јужном су дијелу Тихог оцеана врло занимљиве свјетларице, које имају испод сваког ока велико свјетлило. *Финк.* **б.** *врста слатководне речне рибе (названа по боји тела)* Telestes polylepis. *ЕЛЗ.* **2.** *усидрен брод који служи као светионик. Свезн.*

свѐтлàрнӣк, ијек. свјѐтлàрнӣк, м **1.** *затворен простор у већој згради, окружен са свих страна зидовима, који служи за осветљавање и проветравање просторија које су окренуте према њему.* — Ту [је] прилично загушљиво јер је светларник узак као димњак. *НИН 1959.* Неке домаћице као да немају канту за смеће . . . па све оно чега желе да се ослободе бацају у светларнике. *Пол. 1970.* **2. а.** *застакљено окно на крову зграде које служи за осветљавање поткровља.* **б.** *мало застакљено окно на броду, у палуби или на крову палубне кућице, кроз које улази светлост у потпалубље и кабине. ЕЛЗ.*

свѐтлати, -ӑм, ијек. свјѐтлати, несврш. **1.** *чинити светлим, сјајним, гладити; украшавати, китити, дотеривати.* — Новце [би] бројио или их свјетлао. *Јурк.* Јелисаву узеше . . . китити и свјетлати двије младе дворкиње. *Шен.* **2.** песн. *светлети.* — И ноћ је мрачна, ал' светлају звезде. *Змај.*

Изр. ~ образ *истицати се каквим часним делом, чинити нешто чиме се може поносити.* — Антонија је спремила и у собама и у кухињи све што светла образ честитој домаћици. *Шапч.*

~ **се** *украшавати се, китити се, дотеривати се.* — Гледао сам на своје очи како се свјетла и љепша. *Шен.*

свѐтлац, -àца, ијек. свјѐтлац, м **1.** *осећај блеска пред очима изазван ударцем, јаким болом и сл.* — Диже десницу, па удари . . . шамарину да му свјетлаци сину пред очима. *Матош.* Простији берберi . . . бријуу за грош и . . . муштеријама светлаци искачу кад их бријуу. *Срем.* **2.** *искра, варница; одсјај, блесак.* — Удара силно мотиком, из које . . . кад наиђе на камен, одсевне светлац. *Станк.* Онемогло сунце . . . слабе расипа свјетлаце и лед . . . пуца. *Коз. Ј.*

свѐтлача, ијек. свјѐтлача, ж *висок стуб на истакнутом рту или подморској стени снабдевен јаком светлошћу (као поморски знак). Свезн.*

светлáшце и **светлàшце,** -а и -ета, ијек. свјетлáшце и свјетлàшце, с *дем. и хип. од светло.* — Само је гдјегдје из мрачне бјелине треперило какво свјетлашце. *Бен.*

свéтлети, -лӣм, ијек. свијѐтљети (некњиж. свéтлити, ијек. свијѐтлити) несврш. **1.** *испуштати, одавати светлост, сјај, бити извор светлости; сијати, блештати.* — Сунце тихано свијетли. *Уј.* Месец . . . штедљиво је светлео белом светлошћу. *Моск.* Имао [сам] подерано одијело, па су ми свијетлиле рупе на туру. *Јонке.* фиг. Нешто засветли у њима [очима] . . . Светлило, светлило па се угасило. *Рист.* Живи од прошлости . . . Једино то светли, а све је друго мрак. *И.* **2.** фиг. *појављивати се у својој правој, пуној вредности, долазити до пуног изражаја, истицати се.* — Здрав народни хумор светли у њему када се нађе пред млетачким дуждом. *Глиг.*

~ **се 1.** *в. светлети.* — Плугови почеше рђати, али се тим више светлела дуга шара. *Вес.* Седи у црном . . . капуту ужасно углачаном, па се светли по лећима и по лактовима. *Срем.* фиг. Од предосећања тог живота дршће моја душа, свијетли се ум и радосно плаче срце. *Л-К.* **2.** *имати отворену боју, бити светле боје.* — Коса њима се свијетли. *М-И.*

свéтлēћӣ и **свѐтлēћӣ**, -ā, -ē, ијек. свијѐтлēћӣ и свијѐтлēћӣ *који светли, који испушта, одаје из себе светлост:* ~ реклама, ~ метак, ~ гас, ~ ракета.

свѐтлӣк, -и́ка, ијек. свијѐтлӣк, м **1.** *светларник. ЕЛЗ.* **2.** *в. фосфор. Р-К Реч.*

свѐтлика, ијек. свијѐтлика, ж покр. **1.** *комад сува, смоласта дрвета којим се светли као лучем, зубљом.* — Свјетлика је понајвише од зановијети. *Вук Рј.* **2.** зоол. *врста змије, шарка* Vipera berus. — Свјетлика [је] наопака змија што се сва по грбини сја. *Рј. А.* **3.** *врста вина светле боје. Рј. А.*

свѐтликаст, -а, -о, ијек. свијѐтликаст *мало, понешто светао, белкаст.* — Лице [листа] му је глатко и нешто мало светликасто. *Рј. А.*

свѐтлилац, -иоца, ијек. свијѐтлилац, м (ген. мн. -лā̄ца̄) *онај који светли.* — Те ноћи није звезда заблистала, нит' је Земља у самоћи пратиоца, светлиоца ... заискала. *Јакш. Б.* Тако си, свјетлиоче о Фебе, рушио и ти. *М-И.*

свѐтлило, ијек. свијѐтлило, с **а.** *светлост (I).* — Магички се мијеша мјесечина са свјетлилом плина. *Шен.* фиг. Где год је реч о Бакоњи, ту се Матавуљева проза ... обично разнежи ... и обасја ... светлилом пишчеве душе. *Цар М.* **б.** *светиљник.* — Са великог тавана је висио позлаћен лустер са многобројним светлилима. *Уск.*

светлилонòсац, -сца, ијек. свјетлилонòсац, м ков. *в. светлоноша.* — Кријесницом бар да буде међ' свјетлилоносцима твога славља! *Прер.*

свѐтлиља и свѐтлӣља, ијек. свијѐтлиља и свијѐтлӣља, ж *светиљка.* — [Ходник] је осветљавала једна мала светлиља. *Јов. Ј.* фиг. Оне [успомене] су кула светлиља нашој будућности. *Ком.*

свѐтлӣљка, ијек. свијѐтлӣљка, ж *светиљка.* — Далеко тамо умирале су неколике светлиљке. *Ђур.* Мусаве светлиљке се пале и гасну. *Каш.*

светлѝна, ијек. свјетлѝна, ж *сјај, светлост; отвореност боје.* — Свјетиљка их ... расвјетљује туробном свјетлином. *Хар.* Запажено је пак да са слабљењем светлости све боје не губе једнако своју отвореност, или светлину. *Псих.*

свéтлити, свéтлӣм и свéтлӣм, ијек. свијѐтлити, несврш. **1.** *чинити светлим, обасјавати светлошћу, осветљавати.* — Видите ли сироту дјевојку, те нам лучем св'јетли вечерати. *НП Вук.* фиг. [Из његових очију] је светлио и разум и одсјајивала душа. *БК 1906.* **2.** покр. *мести, чистити:* ~ кућу. *Вук Рј.*

свѐтлица, ијек. свијѐтлица, ж **1. а.** *блесак на небу који се јавља као последица наглог електричног пражњења у атмосфери, муња.* — Овде-онде метне светлица и потутњи: спрема се олујина. *Вес.* Нож се вину, кô свјетлица сину. *Март.* **б.** *варница, искра.* — [Орахом] удара ... кукурузно зрно које одскаче као свјетлица. *Ћоп.* **в.** *светла звезда.* — Дивно ли је ведро небо ... светлицама окићено! *Кош.* **2.** зоол. **а.** *в. свитац.* — [Гонили су] свјетлицу по зраку ... натисну се за њом, ал' јест, она умине, па опет десно сине. *Горд.* **б.** *врста морског мекушца који живи у збијеним колонијама у облику слузавог ваљка и који ноћу светлуца на морској површини* Pyrosoma atlanticum. *ЕЛЗ.* **3.** бот. *в. токавица* Typhoides arundinacea. *Сим. Реч.*

свѐтло и **свéтло,** ијек. свијѐтло и свијѐтло, прил. **а.** *на светао начин, сјајно, блиставо.* — [Бела шака] је излазила из уштиркане светло изглачане манжетне. *Чипл.* **б.** *јасно, бистро, разумљиво.* — То је ... груба противречност једнога човека којем у глави није светло. *Скерл.*

свѐтло, ијек. свијѐтло, с **1.** *видело, светлост; сјај.* — Последње благо светло сунца при заласку пало је на земљу. *Мил. В.* Групу сељака прелије свјетло радости. *Гор.* **2. а.** *светиљка, светлосни извор.* — Кроз таму њихала су се ријетка свјетла у Речинама. *Лал.* **б.** *електрично осветљење.* — Убрзо после ослобођења добио је [Београд] светло и воду. *Пол. 1944.*

Изр. зелено ~ *у градском саобраћају зелена боја светлости на семафору која означава слободан пролаз.* — фиг. Урбанисти и конзерватори још нису дали »зелено свјетло« пројекту који је предложио инвеститор. *Вј. 1970.*; на светло (дана) изићи, извући, извести; у (пуном, правом) светлу (приказати, представити и сл.); унети, бацити ~ на нешто *в. уз светлост (изр.).*

светло-, ијек. св(и)јетло- **1.** *као први део у сложеницама са придевима за боју показује да је та боја отворена, да није тамна:* светлозелен, светлоплав, светлоцрвен. **2.** заст. *као саставни део титуле при ословљавању чиновника, достојанственика вишег ранга.* — И онај други пан, како се оно зове, ej, свјетловелможни, узимај чашу! — ужурба се Мића. *Л-К.*

светлòба, ијек. свјетлòба, ж заст. *в. светлост.* — Свјетлобом плану гора цијела. *Шен.*

свѐтлобрāн, ијек. свјѐтлобрāн, м *штит, браник на лампи за заштиту од светлости и за њено одбијање; заштитник од светлости уопште.* — Пламен свјетиљке падаше испод свјетлобрана ... на лице ... старице. *Шен.*

светлода́вац, -вца, ијек. свјетлода́вац, м (ген. мн. -о̀да̄вца̄) ков. *онај који даје светлост.* — Свјетлодавче, пошаљи свјетлост свијету! *Комб.*

свѐтлокā̃з, ијек. свјѐтлокā̃з, м *в. светломер. Бен. Рј.*

светлѝкос, -а, -о, ијек. свјетлѝкос *који има косу светле, отворене боје.* — Неки млади свјетлокоси војник ... га је познавао. *Крањч. Стј.*

свѐтломѐр, ијек. свјѐтломјѐр, м *справа за мерење интензитета светлости.* — Сутрадан [је] дошао њен муж и донео окрњени скупоцени светломер. *НИН 1959.* Фото-апарат, апарат за повећавање, свјетломјер ... продајем. *ВЛ 1960.*

свѐтломра̄к, ијек. свјѐтломра̄к, м *мешавина светлости и мрака, полумрак.* — [Лепет] птичијих крила ... шуми кроз црквене прозоре у тамноме свјетломраку божјег дома. *Крл.*

светлѝмрцав, -а, -о, ијек. свјетлѝмрцав *који светломрца, светлуцав.* — Сјећам се и ја тих жандара, кроз моје рано дјетињство минуло је њихово перје, врано и свјетломрцаво. *Ћоп.*

светломр̀ца̄ње, ијек. свјетломр̀ца̄ње, с *гл. им. од светломрцати.*

светломр̀цати, -ѝмрца̄м, ијек. свјетломр̀цати, несврш. *светлуцати, блескати; слабо светлети.* — Кроз кухињска врата пламен на огњишту свјетломрцаше, те се, на махове, на стијени приказиваше сјенка ... женске главе. *Мат.* фиг. Душа, која је дуго само свјетломрцала ... плану. *Наз.*

светломр̀цнути, -ѝмрцнēм, ијек. свјетломр̀цнути, свршн. *блеснути, светлуцнути; слабо засветлуцати.* — Блијесак свјетломрцну, утрну се. *Наз.*

светлѝносан, -сна, -сно, ијек. свјетлѝносан *који носи, који доноси светлост.* — Гази са мном на свјетлоносне будућносне стазе. *Уј.*

светлѝносац, -сца, ијек. свјетлѝносац, м *светлоноша.* — Лупи њом свјетлоносца с леђа. *Божић.*

светлѝноша, ијек. свјетлѝноша, м *онај који носи светло, светлост.* — Кано ноћни свјетлоноша ... иде пред њом. *Јурк.*

светлѝок, -а, -о, ијек. свјетлѝок *који има светле очи.* — Мора да је чврсто заспала моја свјетлоока љепотица. *Шов.*

свѐтлопѝс, ијек. свјѐтлопѝс, м заст. *слика, фотографија.* — Вољела би не описивати их, те приложит напросто свјетлопис. *Шен.*

светлопѝсац, -сца, ијек. свјетлопѝсац, м заст. *сликар, фотограф.* — По занату сам лијечник, али уз то и свјетлописац. *Ков. А.*

свѐтлопѝснӣ, -а̄, -о̄, ијек. свјѐтлопѝснӣ *који се односи на светлопис, сликарски, фотографски.* — Предадох се душом и тијелом свјетлописној умјетности. *Ков. А.*

светлѝрог, -а, -о, ијек. свјетлѝрог *који има светле рогове.* — Бог му дао волове свјетлороге. *Рј. А.*

свѐтлоснӣ, -а̄, -о̄, ијек. свјѐтлоснӣ *који се односи на светлост, који потиче од светлости:* ~ зрак(а), ~ сигнал, ~ реклама, ~ млаз, ~ појава, ~ енергија.

Изр. ~ година астр. *растојање, пут који пређе светлост за једну годину.*

свѐтло̄ст, -ости, ијек. свјѐтло̄ст, ж (инстр. свѐтлости и свѐтлошћу, лок. свѐтлости и светлѝости) **1.** физ. *зрачење које потиче из атома, има разне таласне дужине и видљиво је само у малом интервалу таласних дужина.* — На истоку пробија се кроз тамне облаке шкрто обојена свјетлост. *Кал.* **2. а.** *сјај, сјајност; блесак.* — Црна брада спаја редовничку свјетлост лица са црном, испосничком хаљином. *Матош.* фиг. У данашњем прозаичном добу ... у овом времену без боје и светлости, песник се рђаво осећа. *Скерл.* **б.** *осветљеност која омогућава да предмети буду видљиви.* — фиг. Вук ... је преко ове метафоре тражио места на историјској светлости за дух једне нације. *СКГ 1937.* **3.** *светиљка.* — То је свећа која стално гори ... и онда кад остале светлости у вароши још не горе или су већ погашене. *Андр. И.* **4.** *титула којом се ословљавају високи државни и црквени великодостојници.* — Његова свјетлост, кнез Андреј Николајевић, сами су ми наложили да се сав народ отпреми. *Крањч. Стј.*

Изр. бацити (унети, просути) ~ на нешто *објаснити, протумачити, осветлити нешто*; бенгалска ~ *ватромет у бојама*; божја ~ *савест.* — Да се постигне та сврха, стављена је у душу нашу свјетлост божја која се зове савјест. *Крањч. Стј.*; година светлости *в. светлосна година (уз светлосни, изр.).* — Астрономима је пут свјетлости што га она превали за годину дана мјера за временске даљине, а зове се »година свјетлости«. *Физ. 1*; јужна ~ *поларна светлост око магнетског пола јужне Земљине хемисфере, јужна зора* aurora australis; на ~ (дана) изнети *избацити, извући, извести, изнети у јавност, обелоданити, објавити*; под (у) ~ поставити, ставити *добро, темељно размотрити*; исп. (по)ставити под лупу; поларна ~ *в. уз поларан (изр.)*; ~ у глави *памет, разум.* — У глави немаш свјетлости, па не видиш даље од носа. *Дук.*; северна ~ *поларна светлост око магнетског пола северне*

Земљине хемисфере, северна зора aurora borealis; синула му (јој и сл.) је ~ у мозгу *сетио се (сетила и сл.), досетио (досетила и сл.) се.* — Убио би се да му није ... светлост у мозгу синула ... Ко на љубави ... зида, тај на песку зида. *Каш.*; у правој (пуној) светлости видети (приказати, представити) *праву природу, право мишљење и сл. видети (приказати, представити).* — Погледати мотиве људских дела значи скоро увек видети та дела у правој светлости. *Панд.*; угледати ~ *доћи на свет, родити се; појавити се, настати*; исп. угледати свет(а).

светлӧ́ћа, ијек. свјетлӧ́ћа, ж *светлост, светлина.* — Слика, коју добијемо, по светлоћи је обрнута од објекта и зовемо је »негатив«. *Кем.*

светлӯцав, -а, -о, ијек. свјетлӯцав *који (се) светлуца.* — Кукурузова слама постаде од росе мокра и свјетлуцава. *Шимун.* Да може, она би се својим немирним и светлуцавим ... очима нагнула над студенац. *ЛМС 1949.*

светлӯцаво, ијек. свјетлӯцаво, прил. *на светлуцав начин, светлуцајући (се).* — фиг. Њен шапат задрхта у тишини као ухваћена рибица, баш тако светлуцаво. *Дав.*

свѐтлуцā̄ј, ијек. свјѐтлуцā̄ј, м *тренутна светлост, одсјај, обично слаб, кратак.* — На небу само по која звијезда ... у тиху се свјетлуцају возика успаваном . површином. *Коз. Ј.*

светлӯцало, ијек. свјетлӯцало, с *онај који светлуца, оно што светлуца.* — Дјевојке су чаролијска свјетлуцала што ... очима ... развесељавају. *Божић.*

светлӯцā̄ње, ијек. свјетлӯцā̄ње, с *гл. им. од светлуцати (се).*

светлӯцаст, -а, -о, ијек. свјетлӯцаст *светлуцав.* — Изложила је ... сјајне баршуне и свјетлуцасте свиле. *Ђал.*

светлӯцати (се), -ā̄м (се), ијек. свјетлӯцати (се), несврш. *одавати блеске; одсјајивати, блескати.* — У једном крају подрума светлуца запаљено видело. *Ранк.* Лијево и десно од ње [слике] бајонете на пушкама, пак се ноћу свјетлуцале. *Крл.*

светлӯцкаст, -а, -о, ијек. свјетлӯцкаст *који светлуцка, светлуцав.* — Глава је учињена од камена најфиније врсти ... тј. камен станац, свјетлуцкасти, најбоље врсте. *Обз. 1932.*

светлӯцкати (се), -ā̄м (се), ијек. свјетлӯцкати (се), несврш. *светлуцати (се).* — Видио сам да у његовим црним рукама свјетлуцкају бијеле корице ножа. *Лоп.* Нејасно је свјетлуцкала аутоматска благајна. *Крањч. Стј.*

светлӯцнути, свѐтлуцнēм, ијек. свјетлӯцнути, сврш. *кратко, мало засветлуцати (се).* — Ватра опет малко светлуцну. *Лаз. Л.* С руку ножи свјетлуцнуше крвни. *Март.*

свѐтљати, -ā̄м, ијек. свјѐтљати, несврш. заст. *осветљавати.* — Мјесец свјетља наше путе. *Прер.*

свéтљēње, ијек. свијѐтљēње, с *гл. им. од светлети (се) и светлити (се).*

свѐтњӣк, ијек. свӣјетњӣк, м *в. свећњак.* — Свијетник је на њу одозгор са софе бацао свјетло. *О-А.*

свѐтнӣк м (ек.) *в. свјетник.*

свѐтњак, ијек. свӣјетњāк, м **1.** *в. свећњак.* — Стари Рок, звонар ... већ тридесет година ужиже свијетњаке нажигачем. *Гор.* **2.** зоол. *в. свитац*[1] *(1).* — Свјетњаци су пролетали тамо-амо и падали на спарушену траву. *Вес.* **3.** *в. светлац (1).* — Стој! зачу се глас. И појави се човек иза грма. Њему сенуше свјетњаци пред очима. *Вес.*

свѐтњāков, -а, -о, ијек. свӣјетњāков *који припада свјетњаку, који се односи на свјетњак.* — Свјетлост свијетњакова боље открива грубоћу црвићеву. *Павл.*

светњà̄чић, ијек. свјетњà̄чић, м *дем. и хип. од свјетњак.* — Газда узе лимени свјетњачић с лојаном свећом. *Глиш.*

свѐто прил. с *највећим поштовањем и привржености; побожно.* — Получена [ће] права свето и нерушимо у целости држати. *Вук.* Моја [је] једина жеља — свето извршити његову вољу. *Крањч. Стј.*

свето- *као први део сложенице казује да је оно што означава други део свето и да се односи на светињу или светитеља*: светогрђе, светохранилиште, светоантунски, светојовански итд.

светобо́рац, -рца м *иконоборац.* — фиг. Дао си се прибит ... светоборцу Јози на папучу пештанских Мађара. *Ков. А.*; *Рј. А.*

светò̀валац, -аоца, ијек. свјетò̀валац, м *онај који светује, саветодавац.* — Он ме пригрли и буде ми учитељем и свјетоваоцем. *В 1885.*

свѐтовā̄ње, ијек. свјѐтовā̄ње, с *гл. им. од световати (се).*

свѐтовати (се), -тујēм (се), ијек. свјѐтовати (се), несврш. *саветовати (се).* — Ја бих волео знати писца који би послушао каквога пријатеља кад би му овај саветовао да своје дело не издаје. *Нед.* Свјетовали људи скрбника да изведе дијете куд на село. *Мул.* Боље је свјетовати се прије чина него размишљати потом. *Ант. 1.*

свѐтō̄внӣ и **светò̀внӣ,** -ā̄, -ō̄, ијек. свјѐтō̄внӣ и свјетò̀внӣ *који није духовни, грађански, мирски*; супр. црквени, духовни. — Воли музику ... песму — и световну и

црквену. *Срем.* У мојој младости пазиле су и свјетовне власти на псоваче. *Гор.*

свѐтӧвнӧст и **светóвнӧст,** -ости, ијек. свјѐтӧвнӧст и свјетóвнӧст, ж *особина, стање онога што је световно.* — Главна њена [ренесансе] карактеристика је световност у схватањима, укусу, мишљењу. *ПИФ.*

светòвњāк, -áка и **свѐтӧвњāк,** ијек. свјетòвњāк и свјѐтӧвњāк, м *човек који не припада никаквом свештеничком реду, грађанин, мирјанин.* — У прво вријеме била је школа у свећеничким рукама, али су уз свећенике предавали и свјетовњаци. *Обз. 1932.* Напоменуо је још [калуђер] да Милунка преноћи у коначишту за световњаке. *Тос. Д.*

светòвњāчкӣ и **свѐтӧвњāчкӣ,** -ā, -ō, ијек. свјетòвњāчкӣ и свјѐтӧвњāчкӣ *који се односи на световњаке (који припада световњацима, који потиче од световњака).* — Има писаца озбиљних, хумористичних ... свјетовњачких, религиозних. *Ств. 1948.*

световња́штво и **свѐтӧвњāштво,** ијек. свјетовња́штво и свјѐтӧвњāштво, с *они који не припадају никаквом свештеничком реду, они који живе световним, световњачким животом; световност. Р-К Реч.*

Светòгорац, -ōрца м *калуђер из Свете Горе, Атоса. Вук Рј.*

светòгорскӣ, -ā, -ō *који се односи на Свету Гору, који припада Светој Гори:* ~ манастир.

светòгрдан, -дна, -дно *који вређа, обесвећује, скрнавви светињу.* — Измишљао [је] најчудноватије и најкруће светогрдне изразе. *Бег.*

светогрдити, -òгрдӣм несврш. *чинити светогрђе, скрнавити светињу.* — Жупник га [је] оптужио ... да ... пјан светогрди. *Гор.*

светòгрдњӣк м *онај који чини светогрђе; светокрадица. Бен. Рј.*

светòгрдница ж *жена светогрдник. Рј. А.*

светòгрдничкӣ, -ā, -ō *који се односи на светогрднике:* ~ поступак.

светòгрдно прил. *на светогрдан начин, безбожно, богохулно.* — Светогрдно ... исмијава све чисто и свето. *Шов.*

светòгрђе и **светòгрђе** с *светогрдан поступак, вређање, скрнављење светиње.* — То је све светогрђе и велеиздаја. *Крл.* Он осети поново ... онај скоро мистични страх светогрђа. *Дав.*

светòдух, -а, -о *прожет, надахнут светим духом.* — Прама драгом лику свог дома руке шири: светодух то храм је њему. *Марк. Ф.*

светòкрадица м *крадљивац светих ствари и црквене имовине.* — Назива жупника светокрадицом јер је ... присвојио црквене простирке. *Гор.*

светòкрађа ж *крађа светих ствари и црквене имовине.* — Да нисте можда извршили светокрађу? *Јонке.*

свѐтокрӯг м *светао круг насликан око главе светитеља, ореол, нимбус.* — Све ствари сјају ватром светокруга. *Крл.*

свéтоња м пеј. *богомољац; лицемер. Деан. Рј.*

светòпēтка ж покр. *богомољка.* — Мала група биготкиња и светопетки окренула на другу страну. *Цар Е.*

светòсāвље с *култ св. Саве.*

светòсāвскӣ, -ā, -ō *који се односи на српског просветитеља св. Саву и празник посвећен њему:* ~ прослава, ~ беседа.

свéтōст, -ости ж **1.** *особина и стање онога који је свет, онога што је свето, светиња, узвишеност; светитељска побожност и аскетизам.* — Треба раскринкати лаж о светости ратова. *Фелд.* Народ је уздизао љепоту и светост освете. *Лал.* Прочуо се надалеко због своје учености и светости. *Андр. И.* **2.** *титула патријарха, врховног поглавара православне цркве.*

светотáјство с кат. *света тајна; причешће.* — Сви клече, бију се у прса и клањају светотајству. *Мар.*

светотáтство с *светокрађа. Р-К Реч.*

светòћа ж *светост.* — Светоћом, снагом хрватскога гесла окрилатио [је], уздигô се снова. *В 1885.*

светохрàнӣште с цркв. *у кат. цркви ормарић у олтару у коме се чува калеж, путир с хостијом, табернакул.* — Пријави жандарима крађу у светохраништу. *Гор.*

свѐтскӣ и **свѐтскӣ,** -ā, -ō, ијек. свјѐтскӣ и свјётскӣ **1. а.** *који се односи на свет*[1]*, који припада целом свету, који обухвата цео свет или већи његов део и сл.:* ~ догађај, ~ рат, ~ првенство, ~ обичаји, ~ процес, ~ историја, ~ производња, ~ изложба, ~ добро. **б.** *који је пропутовао многе земље, који добро познаје свет (културу, људе, обичаје многих земаља):* ~ човек, ~ жена, ~ путник. **2.** *који је добро познат, чувен у целом свету:* ~ уметник, ~ чудо, ~ житница, ~ језик. **3.** *световни.* — Дознаде да је владика ... скроман богомољац ... који готово нема никакве свјетске власти. *Мат.* **4.** *туђ, стран, непознат, белосветски.* — Питао је [жену] хоће ли свратити у село, а она му вели да је води, неће да улази у свјетске куће. *Сиј.*

Изр. ~ свећеник кат. *свећеник, свештеник, поп (за разлику од фратра, калуђера).* — Никада свјетски свећеник није био, а

нити ће бити оно што је припрости фрањевац био раји за турскога господства. *Торд.*

свѐтски и **свѐтски,** ијек. свјѐтски и свјѐтски, прил. **а.** *на светски начин, као што се ради, поступа у осталом (најчешће културном, цивилизованом) свету.* — Једни балкански сирово јуре своје кумире успеха и богатства, а друга двојица крупније, светскије, средњеевропскије ... негују своју свест о величини и успеху. *Михиз.* **б.** *у светским размерама.* — Он је светски велики — не зато што је он светски и широк, него зато што је светски дубок. *Кнеж. Б.*

светско-, ијек. свјетско- *као први део придевских сложеница показује да њихов други део има велики, светски значај*: светскоисторијски, светскополитички, светсконаучни.

свећа, ијек. свијећа, ж **1.** *шипка ваљкастог облика од воска, лоја, парафина и сл. с провученим фитиљем кроз средину која служи за осветљавање.* — Отрчах кући, узмем мало воска и куделье те начиним свећу. *Вес.* Свијећа тихо кашљуца и прска ситним варницама. *Селим.* **2.** *лампа, светиљка; светлост уопште.* — Црква ... се ... бијели ... уз мјесечну свијећу. *Љуб.* На западу свијећа блиједа помало се гаси. *Шен.* **3.** *јединица за мереље јачине светлосног извора (обично електричних сијалица).* — Као јединица за јакост извора свјетлости дуго је служила Хафнерова свијећа. *Физ. 1.* Пију малину, зноје се под рефлекторима и правим сунцем од неколико милиона свећа. *Пол. 1958.* **4.** покр. *прозирност, провидност, бистрина.* — Вино ... је после неколико дана свећу своју променило, и сумња се да [продавац] шљивовика насуо није. *Рј. А.*

Изр. видети триста свећа *видети светлаце пред очима (обично од удараца главом у нешто).* — Судија, улазећи у судницу, распалио челом у довратак ... Е, видео је триста свећа. *Рад. Д.*; дати, продати (коме) рог за свећу *преварити, обманути (кога)*; крсна (славска) ~ рлг. *в. уз крсни*[1] *(изр.)*; ледена ~ *в. леденица (2).* — Са стреха висе ледене свијеће. *Коз. Ј.*; његова (њена и др.) ~ догорева *гаси му (јој и др.) се живот, приближава се смрти.* — Али и Миланова свећа догораваше. Он дозва Тому својој постељи: — Томо, брате! ... Мрети се мора! *Вес.*; палити богу и врагу (ђаволу) свећу *настојати, трудити се да се задовољи и једна и друга страна*; пасти, срушити се (пружити се) на тло као ~ *пасти, срушити се у усправном, вертикалном положају*; прав (раван) као ~ *сасвим, потпуно прав, усправан*; (са) свећом (у руци) тражити кога *тражити онога који се ретко среће, кога је тешко пронаћи.* — Да свијећом тражиш, не би нашла другога таквог. *Бен.* За народни српски језик и говор требало је свијећом у руци тражити читаоце. *БВ 1909*; сачувати свећу *оставити потомство, продужити, наставити род.* — Сеја ће ти кућу одржати, сеја ће ти свећу сачувати. *Вес.*; тако ми крсне свеће! тако ми се крсна свећа не угасила! нар. *у заклетви*; тражити врага (ђавола) са свећом *несвесно, непромишљено упадати у тешку ситуацију, у тежак положај*; угасити (погасити, утулити) свећу коме *убити, уништити, истребити кога.* — Многима сте досад погасили свећу, ни ја сада васке пожалити нећу. *Змај.* Чуо сам како се глас од пушке ... разлеже ... Некоме се свијећа занавијек утули. *Јакш. Ђ.*; угасити (своју) славску, крсну свећу рлг. *не оставити потомка (који ће и даље да слави крсну славу).* — Одмах помислише и на будућност ... на пород ... да им се не угаси »славска свећа«. *Срем.* Немој ... да на мене пане проклетство да сам угасио своју крсну свијећу, да сам оставио своју крв без куће и кућишта. *Коч.*; умрети без свеће *немати никога од ближих потомака (да упали свећу у часу умирања и после смрти).* — Ја сам мислио умрети без свеће, али бог ... ми даде сина! *Вес.*

свѐћār, -ара, ијек. свјѐћār, м **1.** *онај који израђује или продаје свеће. И-Б Рј.* **2.** *рибар који мора водити бригу о светлу у свећарици (1).* — Свјећарица лађа има два друга, један ложи огањ и називље се свјећар. *Рј. А.*

свећа́рев, -а, -о, ијек. свјећа́рев = свећаров *који припада свећару, свећарима.*

свећа̀рица, ијек. свјећа̀рица, ж (обично ијек.) **1.** *рибарски чамац са свјећалом.* — Поручио [је] Андрија рибарима да мјесто њега преузме мјесто на свјећарици. *Новак.* **2.** *жена која израђује и продаје свеће.*

свећа̄рка, ијек. свјећа̄рка, ж (обично ијек.) *свећарица.* — Не види се свјећарка ... Биће се у другу увалу заклонила. *Тип.*

свећа̄рница, ијек. свјећа̄рница, ж *радња, трговина у којој се продају свеће.* — Уз влажан зид што опасује гробље ... осам дрвених свећарница ... радиле су од јутра до мрака. *Вас.*

свећа́ров, -а, -о, ијек. свјећа́ров = свећарев.

свѝћати, -свѝћām, ијек. свијѝћати, сврш. *већањем закључити, одлучити.* — Кад Јован Мићић с војском изиђе на Љубање, Турци онда свећају да ове кнезове таоце поубијају. *Рј. А.*

свѐћенӣ, -ā, -ō = свештени **1. а.** *који представља верску светињу, који је по верским прописима освећен, свети, посвећен.* — Тик

пред вратȋ свећеног храма твој се војно теби вјером закле. *Кур.* **б.** *који се односи на заједницу верника, на цркву, црквени:* ~ историја. **2.** *који се посветио вери и цркви, који носи црквени чин:* ~ лице.

свѐћенȉк м = свештеник **1.** *општи назив за црквена лица која су чином рукоположења, посвећења оспособљена за вршење црквених обреда и богослужења; чин у црквеној хијерархији између ђакона и епископа, поп.* — Видје Бакоњу ... гдје клечи пред бискупом, опкољеним четом свећеника. *Мат.* Само ти буди добар, то је за свећеника прва ствар. *Новак.* **2.** фиг. *онај који се сав посветио служењу нечему.* — Дај ми снаге да будем свећеник истине, праведности и љубави. *Дук.*

свѐћеница ж = свештеница **1.** *женска особа која се посветила свећеничком позиву.* — Свећенице весталке подржавале су вјечну ватру. *Пов. 1.* **2.** фиг. *она која се потпуно предала служби нечему.* — Ријеч је свећеница слободе и части. *Пар.*

свѐћенȉчкӣ, -ā, -ō *који се односи на свећенике, који припада свећеницима:* ~ одећа, ~ позив, ~ приход. — Уживао је ... у церемониозности свећеничких кретња. *Нех.*

свѐћенички прил. *на свећенички начин, како доликује свећенику, у духу свећеничког завета.* — Из све душе проклиње оне који попут кардинала ... не живе свећенички. *Нех.*

свѐћенȉштво с *свећенство. Бен. Рј.*

свѐћѐнка ж *в. свећеница.* — Около стоје олтари, и свећенка расуте косе. *Марет.*

свећéнство с = свештенство **1.** *свећенички чин, свећеничко достојанство. Деан. Рј.* **2.** *свећенички сталеж; свећеници, клер.* — Заузме се суд, свећенство и прибранији људи да склоне обесињеног оца на умир. *Љуб.* Свећенство је загрмјело у проповиједима. *Шкреб.*

свéћење[1] с *гл. им. од светити.*

свéћење[2] с *гл. им. од светити* (*се*).

свéћин, -а, -о, ијек. свијећин *који припада свећи, који се односи на свећу.* — Свећин се фитиљ расцветао, пламен подскакује. *Петр. В.*

свѐћица, ијек. свјећица, ж **1.** *дем. од свећа.* **2.** ел. *направа која електричном искром пали смешу бензина у цилиндру мотора.* **3.** бот. *биљка* Gentiana asclepiadea *из пор. простреli. Сим. Реч.*

свѐћнȉк, ијек. свијећнȉк, м *свећњак.* — Дим ме је пробудио. Ја онако сањив дохватим чашу воде и саспем је на свећник. ***Лаз. Л.***

свѐћњāк, ијек. свијећњāк[1], м *направа с једним краком или више кракова у које се углављују свеће, чирак.* — Дебела воштаница у високом, дрвеном свећњаку ... дању и ноћу гори над ... гробом. *Андр. И.* Свијећњаци сребрни ... књиге ... све је то разасуто у нереду. *Крл.*

свѐћњāков, -а, -о, ијек. свијећњāков *који припада свећњаку, који је део свећњака.*

свећòноша, ијек. свјећòноша, м *онај који носи свећу.* — Јаше покајник свјећоноша. *Вел.* [Владика] се упути за свећоношом, праћен духовницима. *Мат.*

свèудȋљ прил. *стално, непрекидно, једнако.* — Из куће чуо се свеудиљ жагор. *Том.* Просјак је сједио свеудиљ на истоме мјесту. *Кал.* Стоји и свеудиљ у празно гледа. *Каш.*

свèудȋљан, -љна, -љно *сталан, непрекидан, непрестан.* — Свеудиљним истицањем да је култура у корист човјека, у малограђанину ... потакнута је жеља да се културом окористи. *Шим. С.*

свеȕкупан, -пна, -пно *који све обухвата, који укључује све делове, цео, сав, читав; укупан.* — То је закон свеукупне историје човекове. *Сек.* Свеукупна свота ... износаше 720 златника. *Шов.*

свеȕкупнōст, -ости ж *особина и стање онога што је свеукупно, јединство свих елемената, целина; сва бића, све појаве.* — За њега је смрт допустива само као средство одржања свеукупности бића. *КН 1955.* Оно топло клупко животних снага ... чини те се и ми мичемо у том мицању свеукупности. *Крл.*

свèȕмље с *највећа памет, непогрешив ум; уображеност у своју памет.* — Пуштајући се на вољу ... поплавици свога свеумља, не превијају се ... ни пред најпаметнијим разлозима. *В 1885.*

свèумнȉк м *веома уман човек. И-Б Рј.*

свеȕчилȉшнӣ, -ā, -ō *који се односи на свеучилиште, универзитетски:* ~ настава, ~ професор.

свеучилиштáрац, -рца м (ген. мн. -йштāрāцā) *свеучилишни слушалац, студент.* — За столом ... сједио је свеучилиштарац Мишковић. *Сим.*

свеȕчилȉштāрка ж *студенткиња.*

свеȕчилȉште с *највиша школа за изучавање научних дисциплина, универзитет.*

свèчан, -а, -о **1. а.** *који се односи на светковање и светковину, празнични, благдански.* — И радним и свечаним даном ... они увек нађу себи забаве. *Срем.* **б.** *који се носи у званичним приликама, на светковинама, намењен за празнике* (*о оделу*): ~ униформа. — **Хасанагиница** ... је у ... **свечаној** одјећи.

Огр. **в.** *који има карактер празника, славља, који се чини у празничном расположењу уз учешће многих лица*: ~ дочек, ~ отварање изложбе, ~ пуштање моста у саобраћај. **2. а.** *који се врши по утврђеном церемонијалу, чија се важност истиче сјајем и раскоши; који се јавно приређује у част неке личности или празника*: ~ посета, ~ пријем, ~ гозба, ~ служба, миса. — Свечан и званичан улазак аустријских трупа био је тек сутрадан. *Андр. И.* **б.** *који је пропраћен јавним актом, којим се пред јавношћу преузима каква обавеза*: ~ изјава, ~ заклетва, ~ обећање. **в.** *испуњен осећањем важности и узвишености тренутка, пун озбиљности и достојанства.* — Глас му је дубок и свечан. *Рист.* Величина његова, свечан ход ... задивише свакога. *Вел.*

свèчанӣк, -а и **свечàнӣк,** -и́ка м **1.** *празнични дан, празник, благдан.* — Беше некакав свечаник, па се искупило у механи доста људи. *Глиш.* Свечаником пред црквом ... не могаху га се сити наслушати. *Мат.* **2.** покр. *свечаница* (*1*). — Свечаници веле да је то [22. VI] најдуљи дан у години. *Креш.*

свèчаница и **свечàница** ж покр. **1.** *календар са именима светаца по данима. Вук Рј.* **2.** *празнична женска кошуља. Рј. А.*

свèчаничкӣ и **свечàнӣчкӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на свечанике; празнични, благдански.* — [Чува] пригодно-свечаничку атмосферу ових написа. *Михиз.*

свèчано прил. *на свечан начин, изражавајући узвишеност прилике, чина; као на свечаности, празнично.* — Глас му јечи некако свечано. *Вес.* Држала се као и иначе свечано. *Кол.* Носила се лепо и била је свакад свечано очешљана. *Дом.*

свèчанōст, -ости ж **1.** *особина и стање онога што је свечано, узвишеност; свечана атмосфера, свечан тон, свечано расположење.* — Онај осећај ... кад [се] уђе у такву собу, ону тиху свечаност и свечану тишину не могу описати. *Ад.* Имена градова ... Москва, Београд ... изговарао је ... са заносом и патетичном свечаношћу. *Крл.* **2.** *приредба посвећена неком празнику, догађају или у част неке личности.* — Мора бити и свечаности и парада. *Дом.* У граду има ваздан разних свечаности и прослава. *Пав.*

свèчāр, -а́ра м **1. а.** *онај који тога дана слави своју крсну славу, свога домаћег светитеља; онај који што прославља (рођендан, имендан, какав јубилеј и сл.), слављеник.* — Пита нашег деда Јеротију ... ако ће да зна кад је ко свечар. *Ад.* Омладина је мислила да ... [то дело] као дар преда свечару на дан рођења његова. *Поп. П.* Чело стола сједе свечари ... Славе они данас двадесет пету годишњицу својега брачнога живота. *Вел.* **б.** покр. *мушкарац као носилац култа домаћег свеца, крсне славе.* — Неке [жене] се заклињу да им је то дете једина глава и свечар у кући. *Ранк.* **2.** *прослављање домаћег светитеља, слава (5), крсно име.* — Паори су били побожни људи, те држали свечаре, а попови су секли колаче. *Срем.*

свечáрев, -а, -о = свечаров *који припада свечару.*

свечáрēње с *гл. им. од свечарити.* — За њих [је] то свечарење излишно. *Кркл.*

свечáрити, свèчāрӣм несврш. *славити, светковати.* В. пр. уз гл. им. свечарење.

свечàрица и **свèчāрка** ж *женска особа свечар, слављеница.*

свечáров, -а, -о = свечарев.

свèчāрскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на свечаре, слављенички; славски.* — Напео се као свечарски лонац уз ватру. *Н. посл. Вук.*

свèчāрскō, -ō̄га с покр. *новчана награда свештенику за црквени обред о крсном имену, слави. Вук Рј.*

свечáрство с *крсно име, слава; празник, прослава празника.* — Је ли свадба ил' свечарство, или избор или дања ... свуд ме зову добра браћа. *Јакш. М.* Први мај постаје ... све присније свечарство ове наше велике југословенске народне, радне заједнице. *Петр. В.*

свèчац, -àца м *мали светац, свечаник. Прав.*

свéчев, -а, -о *који припада свецу.* — Пуче колан свечевој кобили ... обрнуше кола низа страну. *Ињег.*

свèчер, свèчера и **свèчери** прил. *у први сумрак, кад се почне спуштати вече.* — Свечер сјала мјесечина. *НПХ.* Крени још свечера. *Ад.* Извади ... некакву жуту смолу ... поучивши га како ће [је] свечери ... превити на листове. *Мат.*

свèчӣћ, -и́ћа м *дем. и хип. од светац.* — Милчић стајаше час као жив свечић. *Дук.*

свèчовек, ијек. свèчовјек, м *човек највећих људских особина; у нацистичкој теорији припадник »више расе« предодређен за господара света, натчовек.* — Она твоја хијерархија много је мирисала на фашизам: нечовјек или роб ... натчовјек или свечовјек или вођа. *Мар.*

свечовечàнскӣ, -ā, -ō̄, ијек. свечовјечàнскӣ **1.** *који се односи на све људе, на читаво човечанство, својствен целом човечанству, општељудски, општечовечански.* — Позоришни уметник мора ... да на ширем, свечовечанском плану, улази у сложене ликове. *Поз. 1948.* **2.** *који се односи на свечовека.* — Да ли је ово лудило свечовјечанско или

раснонационално ... страствена та халабука допире до умируħег човјека. *Лит. 1957.*

свечовечáнство, ијек. свечовјечáнство, с *читаво човечанство, сав свет; осећање припадности општељудској заједници, љубав према свим људима.* — Толстој ... га је научио миротворству и свечовјечанству. *Крл.*

свѐчовјек, ек. свѐчовек.

свечовјеч-, ек. свечовеч-.

свѐцбати, -ām, ијек. свјѐцбати, сврш. заст. *свући се, навикнути се на нешто, увежбати. Вук Рј.*

свѐшāње, ијек. свјѐшāње, с *гл. им. од свешати (се).*

свѐшати (се), -ām (се), ијек. свјѐшати (се) *несврш. и уч. према свесити (се).*

свештáвāње с *гл. им. од свештавати.*

свештáвати, свѐштāвām *несврш. и уч. према свештати.*

свѐштати, -ām сврш. и несврш. цсл. *(из)вршити освећење;* исп. свéтити[1]. — Свешташе тамо споменик над чесмом. *Марк. Д.* Изр. ~ масла црквени *в. уз масло (изр.).*

свѐштенӣ, -ā, -ō = свећени. — Стоји један народ, после искушења, озбиљан кō кедар свештеног Ливана. *Бој.* Као свештено лице Његош ... исповеда велике религиозне догме о врлини страдања. *Прод.*

свѐштенӣк м = свећеник. — Свештеник ... држи у побожним рукама сакраменат. *Бег.* Тако, свештениче, да буде као што кажем. *Андр. И.* фиг. Зар није сваки прави реформатор, по својој природи, пре свега свештеник. *Кнеж. Б.*

свѐштенӣковāње с *гл. им. од свештенико-вати.* — Прославио је шездесетогодишњицу свога свештениковања. *БК 1906.*

свѐштенӣковати, -кујēм несврш. *бити свештеник, вршити свештеничку службу.* В. пр. уз гл. им. свештениковање.

свѐштеница ж = свећеница. — Српској срећи и у српском храму ти си чедна свештеница била. *Шант.* фиг. Отруј га, свештенице љубави, јер ми се руга. *Дуч.*

свѐштеничкӣ, -ā, -ō *који се односи на свештенике, који припада свештеницима.* — Појављује [се] у неком нарочитом руву, налик на свештеничке одежде. *Јов. С.* Свештеничка су врата сваком отворена. *Вес.*

свѐштенӣштво с *свештенство. Рј. А.*

свештенодéјство с црквени *црквени обред који врши свештеник; богослужење, чинодејство. Р-К Реч.*

свештенодéјствовати, -ствујēм несврш. *вршити црквени обред, богослужење, чинодејствовати. Р-К Реч.*

свештенорáдња ж *свештенодејство.* — Критичар је био њен [књижевности] вођ, првосвештеник ... критика се чинила као свештенорадња, богослужење. *Мил. Ж.*

свештéнство с = свећенство. — То су државни послови, у које се свештенство не мијеша. *Ћор.* За носилима иду архимандрит ... и читаво свештенство. *Вујач.*

свéштēње, ијек. свијѐштēње, с = свешћење *гл. им. од свестити (се).*

свѐштило, ијек. свјѐштило, с *фитиљ у свећи, свећа; светиљка.* — Загледао [се] у небесна свештила што лебде у плавоме зраку над њим. *Вес.* Кад је деда припалио свећу ... први зраци планулог свештила продрли [су] у најмрачније кутиће. *Шапч.*

свѐштити, -ӣм, ијек. свјѐштити, сврш. *овладати неком вештином, добро упознати нешто; научити, схватити.* — Док још нисам био свјештио вашег закона, убио сам ... једног јазавца. *Коч.* Он [је] већ свештио тај немушти језик. *Марк. М.*

свéшћēње, ијек. свијѐшћēње, с = свештење.

свѐшчић м *дем. од свезак.*

свѐшчица ж *дем. од свеска.*

свӣб м бот. **а.** *в. свиба. ЕЛЗ.* **б.** *зимзелена дрвенаста биљка, чесвина* Ilex aquifolium. *Сим. Реч.* **в.** *црна рибизла* Ribes nigrum. *Сим. Реч.*

свӣба ж бот. *грмолика биљка из пор. дренова, са црвенкасто обојеном кором и белим цветовима скупљеним у цватове* Cornus sanguinea. — Вршци су бадемова дрвећа и свибе били зелени. *Торб.*

свӣбањ, -бња м *пети месец у години, мај.*

свӣбањскӣ, -ā, -ō *који се односи на свибањ, који се појављује у свибњу, мајски:* ~ киша, ~ сунце, ~ цвеће, ~ ружа.

свӣбати, -ām несврш. заст. **1.** *клијати, ницати. Деан. Рј.* **2.** *развијати пупољке, пупити. Бак. Реч.*

свӣбӣк, -ика м (мн. -ици) **1.** *свибов гај. Прав.* **2.** *стаклена башта. Деан. Рј.*

свӣбов, -а, -о *који је од свиба.* — У ушима јој ... пири она лањска свибова свирала. *Божић.*

свӣбовина ж **1.** бот. *в. свиба. Сим. Реч.* **2.** *свибово дрво (као грађа).* — Међу овисоким грмљем ... глога и свибовине — први пут је попустила. *Коз. Ј.*

свӣдети, -дӣм, ијек. свӣдјети, сврш. *расчистити, средити, свести (међусобне односе, рачуне и сл.).* — Стигнемо у Сарајево ... и ту лијепо свидимо ствар. *Андр. И.* Зборили много нијесу ни прије, сем толико док свиде рачуне. *Сиј.*

свӣдети се, -дӣм се, ијек. свӣдјети се, сврш. *оставити пријатан утисак, допасти се.*

— Ако ти се ниједна [дјевојка] не свиди, ти реци. *Вес.* Ти су се потоњи Хлапићу веома свидјели и к њима је одмах сио да с њима пјева. *Брл.*

свӣдјети, -дӣм, ек. свӣдети.

свӣдјети се, -дӣм се, ек. свӣдети се.

свӣдљив, -а, -о *који оставља пријатан утисак, допадљив.* — Шимић ни по коју цијену не жели да буде свидљив. *КН 1960.*

свӣдљивӧст, -ости ж *особина онога који је свидљив, онога што је свидљиво, допадљивост.*

свӣђање с *гл. им. од свиђати се.*

свӣђати се, свӣђам се *несврш. и уч. према свидети се и свидјети се.*

свӣзавац, -āвца и **свӣзац,** -и́сца м зоол. *мрмот.* — Ту су нађене и кости свизаваца (Arctomys marmota), тресетног свињчета. *Жуј.*; *Рј. А.*

Изр. алп(ин)ски ~ Marmota marmota. *Финк.*; *НЕ*; преријски ~ Cynomys socialis. *НЕ*; *Бен. Рј.*; степски ~ Marmota bobac. *НЕ.*

свӣјање с *гл. им. од свијати (се).*

свӣјати (се), -ӣјām (се) *несврш. и уч. према свити (се).*

свӣјеж ж (ијек.) *в. свежина.* — Милошто божија, љепоте ли и красоте да јој свијежи ... није оглодала пустопашна ћуд људска сјекиром и козом! *Буд.*

свӣјест, ек. свѣст.

свијѐстити (се), свӣјестӣм (се), ек. свѐстити (се).

свӣјет, ек. свѣт.

свијет-, ек. свет-.

свијећ-, ек. свећ-.

Свијећница ж (ијек.) *католички празник (који се слави 2. II) када верници у цркви пале свеће.*

свијѐћница ж (ијек.) (обично с додатком: звијезда, ноћна) заст. *небеско тело које се ноћу на небеском своду види као светла тачка, звезда.* — Марине очи засвијетлиле се црне, сјајне као ноћне свијећнице. *Војн.*

свӣјећњāк[1], ек. свећњāк.

свӣјећњāк[2] м (ијек.) бот. *в. дивизма (1).* *Сим. Реч.*

свӣјећњāков, -а, -о, ек. свећњāков.

свијѐштење и **свијѐшћење,** ек. свѐштење и свѐшћење.

свијо̀рити, -ӣм и -ијорӣм сврш. *скупити у гомилу нешто што је било расуто, растурено (о ветру).* — Загледао се у једну гомилицу свијорена лисја, што се њим шаликао тијан поветарац. *Ком.*

свијӯтак, -тка м *в. свитак*[2] *(1б).* — Банка [је] преобразила 15000 кубних метара пражњиве хартије у ... свијутке целулозе, који су смештени у два већа ормана. *Пол. 1958.*

свикáвање с *гл. им. од свикавати (се).*

свикáвати (се), -и̏кāвām (се) *несврш. и уч. према свикнути (се), свићи (се).*

свӣкати, свӣчēм сврш. **а.** *вичући сазвати, позвати људе да се скупе (на какав састанак, договор и сл.).* — Чим сјашио, свика поглаваре. *Март.* Свикаће цело село, нека види ... да Јоле није кукавица. *Ад.* **б.** *дозвати, позвати.* — Попела [се] у селу на звоник, да свиче момке с очеве угарнице. *Вел.* Синоћ прође Ђулса ... па ме свика с пута више куће. *Шуб.*

~ **се** *сакупити се.* — Сва се Подгорица наоружана свикала говорећи: »Дај хајдука, јер ћемо заждити кућу«. *Миљ.*

свикúвати (се), свӣкујēм (се) *несврш. и уч. према свикати (се).*

свӣкло прил. *навикнуто, као по навици.* — Чучали су и лежали иза грмова и свикло слушали фрктање малаксалих куршума. *Ћос. Д.* Литература ... је ... свикло тапкала стазама равним и досадним. *Михиз.*

свӣкнути (се), -нēм (се) (аор. свӣкнух и свӣкох, 2. и 3. л. свӣкнӯ и свӣче; р. прид. свӣкнуо, -ула и свӣкао, -кла, -ло) сврш. *в. навикнути (се).* — Народ је ови умирати свикô. *Шант.* Ђуканов магарац орао као во. Свикао и на други посао. *Лоп.* Народ није свикô да итко други њему говори до градски судац. *Богд.* Чељад његова већ се свикла на селу. *Мул.* Животиње се толико свикнуше на њега да би га пратиле и кад би некуд пошао. *Марк. М.*

свӣла ж **1.** *танко влакно што га у своме развијању одваја гусеница дудове свилене бубе и омотава око себе у чахуру.* — Природна или сирова свила се добива од чахура свилене бубе. *ОГ.* Младе цуре надметаше се која ће више свиле подгајити. *Вес.* **2. а.** *упреден конац свилене бубе који се употребљава за ткање, вез или шивење.* — Дјевојка шије, везе дарове бијелом свилом и златом. *НП Вук.* **б.** *тканина израђена од таквог конца.* — Нађем једно парче беле свиле. *Лаз. Л.* Мелита [је] имала на себи ... оправу од отоманске свиле. *Том.* фиг. У предвече се окрвавила плава свила неба. *Мих.* **3.** фиг. *оно што својом мекоћом и сјајем подсећа на такву тканину.* — Врану свилу твоје косе мрсио је вјетар ти(х)о. *Шант.* Сјенка туге пада јој испод свиле трепавица. *Ћоп.* **4.** *танка влакна која у јесен по лепом времену лете или лебде у ваздуху као паучина.* — Ветар залелуја [беле длаке на глави], а ти мислиш то је она свила што се у бабину лету таласа. *Јакш. Ђ.* Ваздухом плови позна свила, кô бели прами развејаних снова. *Марк. Д.* **5.** *биљна влакна на врху клипа кукуруза.*

— Кукурузна свила беше коса лутки. *Дим.* Косе до рамена као угашено злато, па влажне и меке, баш као свила на кукурузима. *Шимун.*

Изр. вештачка, умјетна ~ *тканина произведена од дрвета, целулозе и памука као сировине, која личи на чисту, природну свилу*; мекан као ~ *о човеку који је пријатан у опхођењу и мекан и попустљив по своме карактеру*; носити свилу и кадифу *живети и одевати се раскошно, богато*; продавати некоме свилу фиг. *лепим речима подваљивати некоме, правити га будалом.* — Колико њих нам када објашњавају тешкоће »продаје свилу«. *Пол. 1971.*; пустити коме црвену свилу *разбити некоме нос да му потече крв.*

свѝлав, -а, -о *в. свиласт*: ~ предиво. *Рј. А.*

свѝлāј, -а́ја м *в. силај.* — Па се опаса свиленом каницом, а по њему златајли свилајом; за њ зађеде двије златке мале. *НП Вук.* Баци оружје на гомилу, па врх њега ћесе и свилај. *Љуб.*

свилàјица ж покр. **1.** агр. *врста крушке. Вук Рј.* **2.** *свилено платно. Рј. А.*

свѝлан, -лна, -лно *в. свилен.* — На душеку свилну, меку ... пробудим се ја иза сна. *Кост. Л.* Анку одијева ... у свилно рухо бијело. *Марк. Ф.*

свилàна ж покр. *в. свилара. Вук Рј.*

свѝлāње с *гл. им. од свилати.*

свѝлāр, -а́ра м *онај који гаји свилене бубе, преде и тка свилу*; *трговац свилом.* — Претекнем свилара те купим од дјечака све папире. *Вел.*

свѝлара ж *зграда у којој се гаје свилене бубе, преде и тка свила*; *фабрика свиле.* — Куга је уморила неког власника свиларе. *Прод.*

свилàрица ж **1.** *она која гаји свилене бубе, преде и тка свилу.* — Сада се у Боки Которској више не гаје свилене бубе. Остале су само успомене и понеки стих ... о дјевојкама свиларицама. *ВУС 1970.* **2.** зоол. покр. *свилена буба. Рј. А.* **3.** покр. *мала бубуљица. Вук Рј.*

свѝлāрница ж *трговина у којој се продаје свила. Рј. А.*

свѝлāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на свиларе или на свилару*: ~ мотовило, ~ радња, ~ трговац, ~ индустрија.

свилáрство с *рад на гајењу свилених буба, предењу и ткању свиле, свиларска индустрија.* — Наш би се народ ... радо латио свиларства, ове лаке а врло корисне радње. *Панч.* У јужнијим крајевима прилично је развијено свиларство. *ЕГ 2.*

свѝласт, -а, -о *који је као од свиле, који личи на свилу.* — [Гусенице] из многе паучине направе свака за себе свиласту чауру. *Тод.* Бјеличаста ... свјетлост расплинула се по мекој, свиластој вуни [ованца]. *Коч.* фиг. *мекан као свила.* — То је њен свиласти глас. *Божић.*

свѝлати, -ā̀м несврш. **1.** *добивати свилу* (*5*) (*о кукурузу*), *брадати.* — Свилали кукурузи. *Вук Рј.* **2.** *правити свилу* (*о свиленој буби*). — Мртвачко трупље, кад крене да се вукодлачи ... савије [се] у кожурицу, као буба кад свила. *Љуб.*

свѝлац[1], -лца м зоол. *в. свилена буба* (*уз свилен, изр.*). *Финк.*

свѝлац[2], -лца м тал. *комад крпе која се, намазана мелемом, ставља у рану, тифтик, шарпија.* — Свилац ... је ишчупана крпа што се меће у рану. *Вук Рј.* Перјаници [витезова били су] опскрбљени ... стварима као што је свилац и мелем, да се лијече. *Вел.*

свѝлача ж **1.** *в. свѝлац*[2]. — Ви, господине докторе, приправите завоје и свилачу за рањенике. *Шен.* **2.** (у придевском значењу, уз реч »кошуља«) *свилен.* — Мајка би ... обукла ... дјевојкама димије и јечерме преко свилачâ кошуљâ. *Нам.* **3.** бот. *морска трава* Posidonia oceania. *Рј. А.*; *Сим. Реч.*

свѝлачнӣ, -а, -о *који се односи на свилачу* (*3*). — Ноге су јој се заплетале за дуге мрке свилачине вреже, као власи. *Дов.*

свѝлāш, -а́ша м зоол. *врста мајмуна, танке, меке длаке* Hapale jacchus. *Финк.*

свилáшев, -а, -о *који припада свилашу*: ~ крзно.

свѝлен, -а, -о и **свѝлен,** -èна, -èно **а.** *који је начињен од свиле*: ~ гајтан, ~ конац, ~ чипка и сл. — Јефимија, ћерка господара Драме ... везе свилен покров за дар манастиру. *Рак.* **б.** *који је као од свиле, мекан попут свиле* (*о коси и сл.*). — Погледи моји катказа ти цјелују свилену косу. *Домј.* Склопила је трепавке свилене. *Шен.* Шаптао је гладећи им [кукурузима] дуге, свилене браде. *Гор.* **в.** *пријатан* (*о гласу*). — Жице преду [славуји] из свиленог гласа. *Змај.* Познат ми је онај танки свилени глас мајке у сну. *Цар Е.* **г.** *који се прелива као свила.* — Мој поглед лутао је по мору свилена класја. *Шант.*

Изр. ~ буба зоол. *врста инсекта* Bombyx mori *чија гусеница производи свилено влакно. ОГ.*; надарити кога свиленим конопцем *осудити кога на смрт* (*дављењем*). — [Знао је Мустафа] да ће га султан, буде ли од Руса поражен ... надарити свиленим конопцем. *Том.*

свѝленаст, -а, -о *који личи на свилу, свиласт.* — Свиленасти увојак ... му пада

низ чело. *Шов.* Посвуда сиво, рупичаво зидовље, окићено свиленастим гнијездима паука рупичара. *Драж.*

свиле́нац, -нца м **а.** *танан свилени конац за ткање свилених кошуља. Рј. А.* **б.** *фино платно, танко као свила. И.* **в.** *тканина кроз коју су уткане свилене нити. И.* **г.** у полусложеници: свиленац-платно *фино народно платно које ткају жене у Срему, Војводини и Србији и од кога се праве деверски ручници, пешкири. И.*

свиленгаћа м *онај који носи свилене гаће.* — Држи, Вуче, тога свиленгаћу, док ја идем цара да потражим. *Вук Рј.*

свиле́нӣк, -и́ка м *платно чији је узвод свилен, а потка и основа од танког памука.* — У породиљиној соби били су поређани дарови ... везови и трубе беза свиленика. *Андр. И.*

свиленӣна ж *свилено платно.* — Пред једним је прозором стајао личионик, сав прикривен ружичастом свиленином. *В 1885.*

свиле́ница ж **а.** *врло танко, фино свилено платно. Рј. А.* **б.** *врло танко платно проткано свиленим нитима, које се тка у Босни*; исп. свилењак (1). *И.*

свӣле́нка и **свӣле́нка** ж *име крави која има танку, меку као свила длаку. Рј. А.*

свиле́нкаст, -а, -о *који је као свила, свиласт.* — Испод танког, свиленкастог јелечета свијетли се загасита кошуља. *Радул.* Као резултат мутације настала је овца ... с дугом свиленкастом длаком. *НЕ.*

свиле́нко м *име волу који има танку, меку као свила длаку. Рј. А.*

свӣлено и **свӣлено** прил. *попут свиле, као да је од свиле.* — У скоку са кола свилено [су јој] севнуле танке, дуге ножице. *Маш.*

свиленӧрун, -а, -о *в. свилорун.* — Ти свиленоруно иди стадо, као пре те немам више радо. *Радич.*

свиле́њāк, -а́ка м **1.** *врло танка свилом проткана тканина.* — Аманет ... бијаше завијен у црвени свилењак. *Шант.* **2.** фиг. *онај који је одрастао у удобности и богатству, размаженко.* — Слабић, студент, богаташки син, свилењак [је]. *Ћос. Д.*

свӣлеша ж *в. свиленка. Рј. А.*

свӣлина ж бот. *в. свилача (3).* — Прегрштити жуке, свилине и брака. *Франг.*

свӣлити се, свӣлӣ се несврш. *изгледати као свила. Р-К Реч.*

свӣлица ж *дем. од свила.* — Танка свилица лети и сунце трепери јасно. *Ил.* Брк, жут као кукурузова свилица. *Десн.*

свилӣчати, -ā̄м несврш. покр. *в. свилати. Рј. А.*

свӣлница ж *свилена хаљина. Рј. А.*

свӣльача ж покр. *свилена кошуља. Рј. А.*

свилӧбуба ж зоол. *в. свилена буба (уз свилен, изр.).* — Поред обичне свилобубе постоји још преко 15 разних лептирова чије гусенице опредају коконе од свиленог конца. *Пол. 1959.*

свӣловāње с *гл. им. од свиловати.*

свӣловати, свӣлујēм несврш. покр. *в. свилати (1).* — Доба кад почне руметин свиловати, зове се свиловање. *Рј. А.*

свилӧвина ж бот. *врста траве* Epilobium *и* Epilobium montanum. *Р-К Реч.*

свилогӧјство с *в. свиларство. Бен. Рј.*

свилӧкос, -а, -о *који има меку, танку, косу као свила.* — Један свилокоси паж клекне пред папом пруживши му свитак пергамене. *Крл.*

свилӧлик, -а, -о *који личи на свилу.* — Бијела власуља ... покривала је ... свилолику вранкосу младића. *Шен.*

свӣлоња м *име волу или јарцу који има меку длаку попут свиле. Рј. А.*

свилӧпрēља и **свилӧпреља** ж **1.** зоол. *свилена буба (уз свилен, изр.).* — Свилопреља је користан лептир пореклом из Кине, кога човек гаји ради свиленог конца. *Станк. С.*; *Финк.* **2.** *жена која преде свилу. Рј. А.*

свилӧреп, -а, -о *који има свилен реп.* — Свилорепа лијо, сад си долијала. *Наз.* О, свилорепе птице пјевају у земљи новој. *Крл.*

свилӧрун, -а, -о *који има руно као свила.* — Је ли хајдук, ил' ухода турска, што уходи свилоруна крда? *Маж. И.* Затечем старца ... где пасе своја свилоруна стада. *Ил.*

свӣлота м покр. *в. свиленко. Рј. А.*

свӣнг м *врста модерне игре. Кл. Рј.*

свӣнговати, -гујēм несврш. *играти свинг; кретати се клатећи се, гегати се.* — Иде полако погребна поворка, љуља се у ритму ... џеза ... свингује. *Б 1959.*

свӣнда ж бот. *биљка из пор. лепирњача* Trigonella foenum graecum. *Р-К Реч.*

свӣндух м бот. *в. кокотац. Бен. Рј.*

свӣнути, свӣнēм сврш. *савити, повити.* — [Рука је] у лакту нешто мало свинута. *Весл.*

~ **се** *савити се, повити се.* — Тако удари картом по столу, да се сва свинула. *Шов.*

свӣњ, -и́ња м *в. свињац. Вук Рј.*

свӣња ж (мн. свӣње, ген. свӣња̄, дат. свӣњама) **1.** зоол. *домаћа животиња из реда танкопрстих преживара, папкара* Sus, *која се гаји због масти, меса, длаке и коже.* **2.** фиг. **а.** *прљав човек; морално пропала особа.* — Под старост се у свињу претвори ... Прололао се ... Покварио се. *Рад. Д.* А

шта је било на ствари? Та свиња је био конфидент. *Крл.* **б.** *у љутњи као псовка.* — Свињо пијана! — засикта глас. И опет пукне шамар. *Поп. Ј.* Каурине, Бокчевић Шћепане, а што си се натурио, свињо, те ми просиш шћерцу за љубовцу? *НП Вук.*

Изр. бацати бисер пред свиње *в. уз бисер* (*изр.*); бити ~ (према коме) *понашати се неуљудно, нечовечно* (*према неком*); дивља ~ зоол. *врста папкара* Sus scrofa *која живи у шумама и од које је путем одабирања добивена домаћа свиња* Sus domestica.; морска ~ зоол. покр. *в. делфин. Вук Рј.*; нисмо заједно чували (пасли) свиње *нисмо другови, нисмо један другоме равни*; поцепати кога као свиња врећу *нагрдити, наружити кога.*

свињад ж зб. *свиње.* — У храстовим шумама има ... припаше свињади. *Павл.*

свињак, -áка м **1.** покр. *в. свињац. Вук Рј.* **2.** бот. *црни граб. Р-К Реч.*

свињар, -ара м **1.** *онај који за плату чува и напаса свиње.* — Васа бејаше отишао да обиђе ... свињце и да види шта раде свињари. *Дом.* **2.** покр. *в. свињац. Рј. А.*

свињара ж *в. свињац. Рј. А.*

свињáрев, -а, -о = свињаров *који се односи на свињара, који припада свињару.*

свињарúвати, -áрујем несврш. *в. свињарити.* — Свињарује моје мило дере, свињарује и за мном болује. *Леск. М.*

свињáрија ж *прљав, гадан, непоштен поступак.* — То је свињарија од једног потпоручника — дрекнуо је Гадовић. *Јак.* Бојали су се да ће овдје запрљати руке, они који чине толике свињарије! *Франг.*

свињáрина ж *плата свињару за чување свиња. Вук Рј.*

свињáрити, свињáрим несврш. **1.** *чувати туђе свиње*; *бити свињар. Рј. А.* **2.** разг. *понашати се као свиња* (*1а*), *правити свињарије.*

свињáрица ж **1.** *женска особа свињар.* — Ја не могу тебе оженити свињарицом ни говедарицом. *НП Вук.* **2.** *колиба у којој станују свињари. Рј. А.* **3.** зоол. *врста птице певачице, пастирица* Motacilla alba. *Рј. А.* **4.** бот. *в. ббца* (*1*). *Сим. Реч.* **5.** покр. *врста божићног колача. Рј. А.* **6.** *лађа на којој се возе свиње. Вук Рј.*

свињáрка ж **1.** *свињарица* (*1*). **2.** *врста жутих тикава* Scrophularia nodosa *којима се хране свиње, струпник. Сим. Реч.*

свињáрлук м *в. свињарија. Р-К Реч.*

свињáрнйк м *в. свињац* (*а*). *Рј. А.*

свињáров, -а, -о = свињарев.

свињáрскй, -ā, -ō *који се односи на свињаре.* — Перо ... [је] некакав свињарски трговац, који ... »ради с Пештом«. *Лаз. Л.*

свињáрство с *гајење, товљење свиња као грана народне привреде.* — У другим областима задружне дјелатности може она да буде ... млекарство или свињарство. *Д 1934.*

свињáрче, -ета с *дем. од свињар.* — Од једног свињарчета ... докуче ... да је отимач Влајко. *Поп. П.*

свúњац, -њца м **а.** *место где се држе свиње, обор, стаја за свиње.* — Видим ја синоћ, кад сам затварао свиње у свињац, да ће бити нешто. *Вес.* Ту је ... свињац с поцрњелим даскама. *Михољ.* **б.** фиг. *прљава, неуредна, запуштена кућа или просторија.* — Вичем [ти] свако јутро да собу чистиш и ветриш, а ти си ми направио овде читав свињац! *Ранк.* 'Ајде, брате, пођи са мном ... Зашто живиш у овом свињцу са лопужама? *Тюс. Д.*

свúњдух м и **свúњдупа** ж бот. *врста траве* Melilotus sulcatus. *Сим. Реч.*

свúњетина ж *свињско месо.* — У торби ... беше ... бут непечене свињетине. *Ранк.* Свињетина на киму, али ваља изабрати најбоље месо. *Јонке.*

свињéћак, -áка м покр. *в. свињац. Рј. А.*

свúњећй, -ā, -ē *свињски*: ~ месо, ~ маст, ~ кожа.

свúњити, свúњим несврш. вулг. *прљати што као да су ту биле свиње.* — Да ми нитко не опасује сабљу и да ми не свињите ту на поду! *Шов.*

свúњица ж *дем. од свиња. Р-К Реч.*

свињогój ац, -јца м *онај који гаји свиње.* — Неколико ... свињогојаца уживало је монополе захваљујући везама. *Поп. Ј.*

свињогój ство с ков. *гајење свиња, свињарство.* — Земље с муслиманским становништвом готово не познају свињогојство. *ОГ.*

свињождер м *онај који једе свињско месо, неверник* (*за муслимане*). — Тухај-бој ... устаде [и викну]: — Напоље ... пси неверни! ... Свињождери! *Кнеж. Л.*

свињокоља ж *клање свиња, свињска даћа.* — Одсутни друг [је] на некој свињокољи. *Пол. 1960.*

свињотýца ж *свињокоља. Бен. Рј.*

свúњскй, -ā, -ō *који се односи на свиње, који припада свињама, који је од свиње*: ~ маст, ~ сало, ~ печење, ~ глава, ~ длака.

Изр. ~ даћа, ~ колиње *клање свиње, дан кад се коље свиња.* — Велики котô крчће на среди, топи се маст, свињска је даћа, месо се реди, спрема се част. *Кош.*

свињски прил. *као у свиње; као свиња, гадно, одвратно.* — Мале се очи свињски уситниле. *Гор.* Ух, како је блесаво и свињски саздан овај ... свет. *Ћос. Д.*

свињу́рак, -рка м бот. *биљка из пор. руже* Filipendula hexapetala, F. ulmaria, *суручица. Сим. Реч.*

свињчӑ́д ж *зб. им. од свињче.* — Испод ... дуда ... ваљало се двоје свињчади. *Ћор.*

свињче, -ета с **1.** *дем. од свиња.* **2.** *свиња*: домаће ~, црно славонско ~, бодљикаво ~. — Прво пошље поп-Ћири од закланог свињчета и ... масти и кобасице. *Срем.* И оно свињче ... на њезиној је бризи. *Пав.*

Изр. морско ~ зоол. *врста глодара, обични дикобраз* Hystrix cristata, *бодљикаво прасе. Рј. А.*

свӣон, -а, -о *в.* свилен. — Тебе су бабе дојиле, у свион повој повиле. *НПХ.* Свионе блазине купује. *Павл.* Калпак чело високо ти скрио и свионе власи заробио. *Марк. Д.*

свӣоница ж бот. *в. циганско перје* Asclepias syriaca. *Сим. Реч.*

свӣра ж *в. свирала.* — Сви сватови са књазом одоше, ударише свире и борије. *НП Вук.*

свӣрӑ́јка ж *свирала.* — Док сам био ... мали, правио ми од зове свирајку. *Лаз. Л.* Говор му сличан на досадну песму распукле свирајке. *Бој.*

свӣрӑ́јче, -ета с и **свӣрӑ́јчица** ж *дем. од свирајка.* — Где ти је свирајче? *Пол. 1950.* Од мене нико не умеде боље од врбине гранчице направити свирајчице. *Богдан.*

свӣрала ж муз. **а.** *народни дувачки инструменат (фрула, дудук, гајде).* — Ударише бубњи и свирале, зазвечаше ситни талам-баси. *Дом.* Свирала је проговарала и под мојим уснама. *Наз.* **б.** мн. *в. двојнице. Р-К Реч.*

Изр. девета (последња) рупа на свирали *врло далек рођак; безначајна особа, нико и ништа.* — Шта је он, у целој овој гозби: девета рупа на свирали! *Чипл.*; (то је) на врби свирала *то не вреди ништа, (то је) нешто што се неће остварити.* — Све је то лијепо; али само на врби свирала. *Јурк.*

свӣралица ж **1.** *дем. од свирала.* — Он извади иза појаса свиралицу и отпоче свирати. *Вес.* **2.** *пиштаљка.* — Весларски старјешина оде насред галије и свирне у свиралицу. *Весл.*

свӣрӑ́лка ж *в. свирала (а).* — [Угађа] своју гадну свираљку. *Мар.*

свӣра́ње с *гл. им. од свирати.*

свӣрати, свӣра́м несврш. **1. а.** *производити тонове на неком музичком инструменту; бити вичан томе или се бавити тиме као занимање*: ~ у гајде, на хармонику, на виолини. **б.** *изводити неки музички комад, мелодију или композицију.* — Извади иза појаса своју дугачку врулу и стаде свирати орловку. *Јакш. Ђ.* Данас свират ће војничка глазба у максимирском перивоју. *Шен.* У једанаестој години свира магистрално Шопена. *Матош.* Свирала је врло добро у клавир. *Лаз. Л.* фиг. Кô сребрна харфа месечина свира. *Ант. 2.* **2.** *извођењем одређене мелодије давати знак за нешто, нарочито у војсци*: ~ (на) устајање, (на) збор, (на) узбуну, ~ повечерје и сл. **3.** *уснама изводити нарочит звук, звиждати.* **4. а.** *производити звуке сличне зујању, фијукању, фијукати.* — Непријатељска зрна само су свирала кроз ваздух. *Ман.* Слушам како на улици вјетар свира. *Уј.* **б.** *производити звуке сличне завијању, пиштању (о цревима и др.).* — Лако је вама причати, а у мени свирају цријева. *Бен.* Због сипње ... на махове му свирало у грудима. *Рад. Д.* **5.** *пиштањем давати какав знак (пиштаљком, сиреном и сл.)*: локомотива свира, аутомобил свира. **6.** вулг. *говорити некоме нешто што му није мило или пријатно да слуша, звоцати.* — Хајд' не свирај ту! *Вук Рј.* Ова ... моја матора ... већ ми у само уво свира ... — Шта си скрстио руке и зијаш у небо ... и зеваш и дремаш? *Богдан.* Свирај ти то другоме. *Р-К Реч.*

Изр. играти како други свира *чинити оно што други хоће, бити коме подложан, немати своју вољу*; ~ цигански *свирати по слуху, без нота, самоуко*; танко ~ *немати новаца, економски слабо стајати.*

свӣрац, -рца м *онај који свира (обично у гајде, свирале, двојнице).* — Свирац ... се умори дувајући у гајде. *Јакш. Ђ.* Глазба [свира] на измјену с домаћим свирцима у мијехове. *Новак.*

свӣрач, -ача́ м *онај који се бави свирањем, којему је занимање свирање у неки музички инструменат, музикант*: ~ на клавиру, на виолини. — Пред кућом засвирају свирачи. *Дом.* Нејасно разабирам ... дебело брундање: свирач — басист »које бајс«. *Пав.*

свира́чев, -а, -о *који припада свирачу.*

свира̀чина ж *свирање (као занимање).* — Код већине сељака омиљено је занимање свирачина. *Ђорђ.*

свира̀чица ж *женска особа свирач.* — Почео је да пије и да се скита по ... кафанама са свирачицама. *Мил. В.*

свӣрӑ́чкӣ, -ā, -ō *који се односи на свираче.* — [Људи] су га ценили ... због лепог гласа и свирачке вештине. *Андр. И.* Подјарује коло дружина свирачка. *Кош.*

свӣреп, -а, -о **а.** *немилосрдан, окрутан, суров, бездушан, нечовечан.* — Божанства су

зла и свирепа. Хајде да их оборимо и да тражимо друга. *Дуч.* [Процес] је имао да реши питање једног свирепог убиства. *Јевт.* **б.** *претерано злобан, одвећ пакостан.* — У десном углу војводиних уста поигравао је горак и свиреп грч. *Андр. И.*

сви́репо прил. *на свиреп начин, немилосрдно, окрутно, бездушно.* — Свирепо су кажњавали своје жене, нарочито за неверство. *Ђорђ.*

сви́репо̀ст, -ости ж *особина онога који је свиреп, окрутност, бездушност.* — Свирепост окупаторског режима одмах је избила. *Ч-М.*

свирѐпство с *в. свирепост.* — Данас би се коса најежила човеку од оних страшних трагова свирепства полудивљега века. *Глиш.*

сви́рити, -и́м несврш. *в. свирати.* — Бубњи бију, а свирале свире, сва се земља испод Цера тресе. *НП Вук.* Пастири свире или у рог тӯчу. *Марк. Ф.*

сви́рка ж **1.** *уметничко извођење тонова на музичким инструментима, свирање, музика, глазба.* — Никад у животу писам чуо таку пријатну свирку. *Јов. Ј.* Стара циганска свирка запљускује из угла баште. *Уј.* Имаш да радиш како ја кажем, да играш по мојој свирци. *Сим.* **2.** *направа за свирање, свирала.* — Реци му нека понесе ону своју свирку [грамофон]. *Рад. Д.*

сви́ркање с *гл. им. од свиркати.*

сви́ркати, -а́м несврш. *у дем. значењу: помало, тихо свирати.* — Свирачи Цигани ... почеше удешавати ћеманета и помало свиркати ту песму. *Срем.* Само се чуо шум, као кад вјетар у тихом вечерњем часу свӣрка. *Шов.*

сви́рнути, свӣрнӗм и **сви́рнути,** -нӗм сврш. **1.** *засвирати; духнути једном у какав музички инструменат или направу која даје знак или оглашава нешто.* — Свирнуше Цигани [на свадби], поче се свет 'ватати [у коло]. *Вес.* [Пекар] пролазећи покрај њега, викну својим јаким гласом: »кифле«, и свирну у рог. *Дом.* Весларски старјешина оде насред галије и свирне у свиралицу. *Вел.* **2.** *произвести у лету звук сличан фијукању.* — Свирну стријела у око слободњака. *Шен.*

свирӯкати, свирӯцати и **свирӯцкати,** -а́м несврш. *помало, тихо свирати, свиркати.* — Стане тихо свирукати склапајући вјеђе. *Пав.* Дедер још по једну. Чупирица је опет свируцала. *Шапч.* Држао је у руци тамбурицу ... свируцкао је. *Лал.*

сви́рчев, -а, -о *који припада свирцу.* — Устан, попе, нека седне свирчева мати. *Н. посл. Вук.*

Свӣсвӗти, Свӣсвӗтā и **Свӣ свӗтӣ,** Свӣх (Свӣју) свӗтӣх м мн. рлг. *име католичког празника који се прославља 1. XI.* — Зором забрујаше звона у граду, навјештајући благдан »јесенски Божић«, како негдје у Приморју зову Свисвете. *Мат.* Тако стижу даждиви Свисвети. *Гор.*

свиска́вати, -и́скāвāм *несврш. и уч. према свиснути.* — Јадниче [би] свискавало од плача. *Рј. А.*

свӣснути, -нӗм сврш. *умрети од жалости, бола, од јаког душевног узбуђења, телесноga напора и сл., пресвиснути.* — Родила [је] четворо дјеце, али сва помријеше, па она свисну за њима. *Мат.* Беше препека јака, несносна, мислио сам свиснућу од жеђи, умора и врућине. *Јакш. Ђ.* Понекад ми је било да свиснем. *Вј. 1971.* фиг. И срце би хтјело да свисне. *Домј.*

свисо̀ка прил. **1.** *са места које је по висини више од некога другога.* — Кроз онај црни прозорчић он је свисока често гледао на село. *Лоп.* Свисока је све видио као на длану. *Шов.* **2.** *презриво, надувено, охоло, правећи се важан.* — На све око себе гледа свисока; цар аустријски није му ... раван. *Андр. И.* Доктор свисока попријеко погледа странца. *Креш.*

свӣта[1] ж **1. а.** *чоха, сукно, тканина.* — [На Црногорцу] биле црногорске хаљине од беле свите (чохе). *Нен. Љ.* **б.** *постава, опшив, оптока.* — Сједјела [је] на сточићу мијењајући свиту на Ђукановој капи. *Лоп.* **в.** *гајтан.* — У наредничком шињелу са црвеном свитом ... накривио капу. *Бон.* Жандар парадно накинђурен црвеним плетеним свитама, буљи у недоумици. *Божић.* **2.** *хаљине, одећа.* — И погоди од Олаша Муја, на прси му прозор учинио, а на плећи свиту оштетио. *НП Вук.* Хрпа тешко накрцаних мазги, које су носиле краљичине свите и благо. *Шен.*

свӣта[2] ж фр. **1.** *људи који прате какву угледну особу, пратиоци.* — Помешавши се у свиту митрополитову, поносито [би] излазио из цркве. *Срем.* Сад су стајала два француска гренадира ... пратња и сјајна свита ађутаната, пажева и генерала. *Крањч. Стј.* **2.** муз. **а.** *композиција од више делова, обично плесова, који не морају бити повезани:* свита за хор и оркестар. — За њом [симфонијском поемом] долази увертира и свита под називом Карелија. *Коњов.* **б.** *камерна или плесна соната.*

сви́так[1], -тка м **1.** *освит, свитање.* — И у свитак сваке зоре ... на широко сиње море, са чунићем рибар гре. *Митр.*; *Рј. А.* **2.** зоол. *в. свитац*[1]. — Осмех ти игра црним образом, ка' оно, свитак усред поноћи, што но ... искрице светле тамом просипље. *Јакш. Ђ.*; *Рј. А.*

сви́так[2], -тка м **1. а.** ист. *лист папируса, животињске коже или пергамента у антици,*

савијен у облику ваљка, као најраширенији облик књиге; повеље, разни списи и др. који су се у таквом облику чували у средњем веку. — Оштрим ножем је сечена [кожа] у табаке од којих су се правили свици (ротулуси) и свешчице од којих је шивењем добијана књига — кодекс. *Пол. 1970.* **б.** *оно што је савијено у круг, намотано као котур, као клупко; хартија намотана у трубу.* — Као свитак уклупча се на хумку. *Божић.* Извади из ... џепа свитак, одвије га и растре по крилу. *Шапч.* Прочита исказе свједока, који су обасизали шест свитака. *Креш.* **2. а.** *замотуљак, смотуљак, гужва.* — Свицима од хартије гађао [је] уши оних који су пред њим седели. *Петр. В.* Дохватио би [синчић] ... свитак хартије с тамњаном. *Вес.* **б.** *котур, гужва, кружно савијена крпа која се меће на главу кад се терет носи на глави.* — [Марија] збаци свитак с главе. *Донч.*; *Р-К Реч.* **3.** биол. *посебна структура цилиндричног облика везивног ткива која се, попут осовине, пружа уз леђну страну тела свитковаца* chorda dorsalis. *ЕЛЗ.* **4. а.** ел. *један или више завоја жице као проводник електричне струје.* — Позитивни пол [батерије] спојен [је] с катодом, а негативни пол преко свитка с решетком. *Физ. 2.* **б.** *клупко конца, памука и сл. Рј. А.* **5.** заст. ист. *уредба према којој се у Срему плаћало поповима. Вук Рј.* **6.** зоол. *врста пужа* Planorbis corneus. *Терм. 4.*

свѝтāлька ж **1.** зоол. *в. свитац*[1]. — Ноћ ... Гдјегдје свитаљка се јави. *Шант.* **2.** бот. *врста биљке* **а.** *Јовов цвет* Lychnis flos Jovis. **б.** *в. дивизма. Сим. Реч.*

свѝтан, -тна, -тно *који је од свѝте, чохан, сукнен.* — Зовне шавца да му кроји свилене и свитне хаљине. *Љуб.* Ту се позајмљују ... свитни џемадани и барјаци. *Лал.*

свѝтāње с *гл. им. од свитати.*

свѝтати, свйђē несврш. **1.** *свањивати, зорити се, данити се, рађати се (о дану).* — Онда је почео свитати дан, па није било више тако тамно. *Брл.* Свитало је кад смо избили у село. *Чол.* **2.** *сјати се, светлети се.* — Ноћас [су се] палиле муње и свитале голе и бритке у моју самицу. *Вуј.* **3.** фиг. *јављати се, настајати; постајати јасан, разјашњавати се.* — У њега самога стала свитати нада. *Ћал.* Станко се задубио у мисли. Њему као да поче мало-помало свитати. *Вес.*

Изр. свиће ми (му, јој) пред очима *постаје ми (му итд.) јасно, схвата(м). Р-К Реч.*; *Деан. Рј.*

свѝтац[1], свйца м **1.** зоол. *врста инсекта* Lampyris noctiluca *који ноћу светли, кресница (1), свитаљка (1).* — За тренутак један, изненада, као свитац кад сине, на мене је пао ... благи поглед твој. *Рак.* **2.** мн. *в.* ***светлац.*** *Р-К Реч.*

Изр. зоол. велики ~ *в. свитац*[1]; мали ~ Phausis splendidula. *Терм. 4.*

свѝтац[2], свйца м *танка и дугачка восп:ана свећа савијена у котур.* — Упали свитац, па прижеже кандило пред светим Ђорђем. *Лаз. Л.* Запали ... танку свећицу са савијеног воштаног свица. *Андр. И.*

свѝтер м енгл. *в. светер.* — Лаура је дошла ... у ... свитеру. *Крл.*

свѝти, свйјēм (трп. прид. свйјен, -ѐна, -ѐно и свйт) свршн. **1. а.** *вијући начинити нешто, обично дајући му обао, овалан или кружан облик.* — У густим луговима птице су свиле своја гнезда. *Јак.* **б.** *плетући начинити, исплести, оплести, уплести.* — О, Хајкуна, ружа тек развита па у киту са љиљаном свита, тако ти је румена и бела. *Радич.* Сунце је своје најљепше злато свило у вијенац на праме ти густе. *Домј.* **2. а.** *смотати, сложити; пресавити:* ~ једра око јарбола. — Није ријеч свилена марама, да је свијеш па у њедра туриш. *Вук Рј.* **б.** *привити, привинути, пригрлити.* — Кум Стојан и кума Ивана били су добре душе. Они свише сироче уза се. *Вес.* **3. а.** *обавити, овити, ставити нешто око чега.* — Своју вилинску копрену ... бијаше свила око рамена. *Брл.* фиг. Ох та зора, у црно ће дан ми свити. *Радич.* **б.** *наместити кружно, у круг.* — Свије руке под главу. *Ћос. Д.* **4.** *окупити, скупити, сабрати око себе.* — Вук не вије што је меса гладан, него вије да дружину свије. *Н. посл. Вук.*

Изр. ~ (своје) гнездо 1) *настанити се.* — Мислио сам да су вештице у њима [ветрењачама] гнездо свиле. *Чипл.*; 2) *засновати породицу, саградити породични дом.* — Деда-Демуне, треба се растурати, дајте забога да сваки своје гнездо свије. *Чипл.*

~ **се 1. а.** *обавити се, обмотати се, смотати се око кога или чега.* — Кад те видим ... жалостивна, а мени се нешто као хладна гуја свије око срца. *Вес.* Анки о врату се свије, и плаче, плаче. *Марк. Ф.* **б.** *преплести се међусобно или око чега, сплести се.* — Као и некад, душа ће ти хтети да се с душом мојом у загрљај свије. *Марк. Д.* Те твоје косе златне кад се сутра свију у круну. *Тур.* **в.** *склупчати се, скупити се.* — Куче Фики ... свило се у круг. *Каш.* фиг. Мисао блуди ... далеко тамо, иза чарне горе, сеоце мало где се тихо свило. *Ил.* **2. а.** *привити се уз кога, прикучити се коме, наћи уточиште код кога.* — Сјећаш ли се, како си се ти уза ме свила; лица су ти час румена, часак бијела била. *Гал.* Изгубио сам све, кров над главом ... Морају се код неког од своје деце свити. *Богдан.* **б.** *окупити се, сабрати се, скупити се.* — Народ се свије око пјевача да чује ... пјесму. *Љуб.* Намах се узео жагор и за час се свили око гумна

уозбиљени домаћини. *Рад. Д.* **3.** *спустити се.* — Нису виле на поток се свиле. *Март.* Мрк и димљив сумрак свио се над градом. *Лал.* **4.** *догодити се, збити се.* — Кажу људи истина је било, нам се, браћо, свако добро свило. *НП Вук.* Собом суди, каква вјера била, онако се и бесједа свила. *Март.*

Изр. ово било, оно се свило *било је овако, било је онако*; *ово је било, онако се догодило*; свило му се око срца *растужио се, ражалостио се.* — Свило му се око срца, па удри и он плакати. *Шен.*; ~ коме око срца *омилети, постати мио, драг некоме.* — Настој да се твоја . . . кћерка Милка свије око срца мому сину. *Ков. А.*

свúтити, свúтӣ несврш. *в. свитати.* — Хајде . . . седај у чамац! Већ зора свити! *Јаки. Ђ.* И мој дан безмеран усхићено свити. *Дуч.*

свúтице ж мн. покр. *део доњег мушког рубља, гаће.* — У подераним свитицама свакому боље одјевену [Дамјан је] завидјети морао. *Јурк.*

свúтка[1] ж зоол. *в. свитац*[1]. *Рј. А.*

свúтка[2] ж *ћилим од струне, коњске длаке. Рј. А.*

свúткање с *гл. им. од свиткати.*

свúткати, -ām несврш. *светлуцати.* — Фарови непрестано свиткају на другу. *Јак.* Над главом му весело свитка свитац. *Сиј.*

свúткōвци, -вāцā м мн. зоол. *животиње које имају дуж тела свитак* (*3*) Chordonia. *Финк.*

свúтлати, -ām сврш. **1.** *сагнати, стерати одозго доле.* — Притрче му овчари и помисле да су га убили, па брже свитлају своје стадо. *Вел.* Свитлани у свом гнезду, у левом углу прозора, младићи су слушали ове речи. *Вучо.* **2.** *заокупити, салетети.* — Па ме свитла као миријаде неслућених јада! *Матош.*

свúтлац, -àца м зоол. *в. свитац.* — Свитлаци пролијећу тамнозеленим шумама. *Сим.*

свúтнути, -нēм сврш. *засветлети, севнути.* — Једна муња свитну, па одмах потмуло загрме. *Јак.* Понекад . . . свитне однекуд . . . шибица. *Ђон.*

свúтњāк м *рибарска направа на прамцу лађе на којој се пали светло кад се лови риба ноћу. Бен. Рј.*

свúтњāк м **1.** *врпца којом се везују гаће, гаћник, учкур.* — Крпи, пришива дугмета . . . и увлачи свитњаке. *Шапч.* Госпође [су] својим мужевима навађале свитњаке на гаће. *Каш.* **2.** *трака на струци.* — Наоко струке опточени су крајци свитњаком. *Љуб.*

свитњàлук м покр. *појас на гаћама у који се увлачи свитњак. Рј. А.*

свитўкати, -ām несврш. *в. светлуцати.* — Две цигарете су свитукале као свици. *Ђур.*

свйћāј м необ. *свитање, освит.* — А кад било зори по свићају, болан Лојо појаши ђогина. *Март.*

свйћāње с *гл. им. од свићати.* — Страховит тјеснац . . . Али је и у њ већ зашла прва зрака свићања, па се по хридима . . . и мору просула . . . јасна свјетлост. *Ћип.*

свйћати[1], -ћē несврш. покр. *в. свитати.* В. пр. уз гл. им. свићање.

свйћати[2], -ћēм несврш. покр. *сређивати, сводити* (*рачуне и сл.*); исп. свйдети. — Рачуне између себе свићали су уз тргање. Све грожђе из својих винограда Хаџија је продавао Ниџоли. *Ћор.*

свйћи (се), свйкнēм (се) *в. свикнути* (*се*).

свúци, свйтāкā м мн. **1.** (јд. свúтак) *жиле од рибе моруне, које служе као посно јело и за прављење туткала. Вук Рј.* **2.** (јд. **свúтац**) зоол. *в. свитац*[1].

свйцкати, -ām несврш. *блескати, светлуцати.* — С обје стране око њих су свицкали бајонети. *Лал.*

свйчāј м *навика; једноликост, монотоност.* — Додија му онај пусти пустињачки свичај, она вјечита пажња и стрепња. *Буд.*

свйчан, -чна, -чно заст. **1.** *привикнут, навикнут. Рј. А.* **2.** *леп, згодан, пристао. Рј. А.*

свйчка ж покр. *цев од зове или трске којом се суче пређа. Вук Рј.*

свйшē и **свйше 1.** прил. *одозго, горе. Рј. А.* **2.** предл. с ген. *поврх, осим. Рј. А.*

свишњáвати, -йшњāвām необ. *несврш. и уч. према свиснути, свискавати.* — [Гледа] с дана у дан, како му свишњава срце због неправда. *Бег.*

свје-, ек. свс-.

свјèдок, ек. свѐдок.

свједòкиња, ек. сведòкиња.

свједоч-, ек. сведоч-.

свјèдоџба, ек. свѐдоџба.

свјёж, -а, -е, ек. свѐж.

свјеж-, ек. свеж-.

свјежбáвање с *гл. им. од свјежбавати* (*се*).

свјежбáвати (се), -èжбāвām (се) (ијек.) *несврш. и уч. према свјежбати* (*се*).

свјèжбати (се), -ām (се) (ијек.) сврш. покр. *увежбати* (*се*), *извежбати* (*се*). — Док се свјежбам, и ја ћу тако знати радити. *Рј. А.*

свјёрити (се), -йм (се), ек. свѐрити (се).

свјѐровати (**се**), -рујѐм (се), ек. свѐровати (се).

свјес-, ек. свес-.

свјѐститōст, -ости ж (ијек.) *в. свесност.* — Под несвјесним не ваља разумијевати нижи ступањ свјеститости или ... опреку свијести. *Баз.*

свјѐт (ијек.; ређе ек. свѐт) м (мн. свјѐти, ген. свјѐтā и свјѐтови, ген. свјѐтōвā) заст. *в. савет* (*1*). — Дужде мисли да све зна и да му мојега свјета не треба. *Љуб.* Хвала вам лијепа на свјету и науку! *Кор.* Другари му се стари згледају; да л' гњевне можда речи тувише, те смишљају да добар беше свет. *Кост. Л.*

свјет-, ек. свет-.

свјетл-, ек. светл-.

свјѐтљати, -ām, ек. свѐтљати.

свјѐтњик (ијек.; ређе ек. свѐтњик) м заст. *в. саветник.* — Ја мњах да ... вријеђам свијет ... зато се одважих обратит мудром свјетнику због тога. *Комб.*

свјећ-, ек. свеће-.

свјѐћало с (ген. мн. свјѐћālā) (ијек.) *рибарска направа (са гвозденим постољем и шиљцима) на којој се пали светло за ноћни риболов.* — Скаче у свјећарицу, удешава весла и свјећало што је са стране намјештено. *Ћип.*

свјѐћāр, -ара, ек. свѐћāр.

свјећар-, ек. свећар-.

свјѐћица, ек. свѐћица.

свјећдоноша, ек. свећдоноша.

свјѐцбати, -ām, ек. свѐцбати.

свјѐшање, ек. свѐшање.

свјѐшати (**се**), -ām (се), ек. свѐшати (се).

свјешт-, ек. свешт-.

свладāвање с *гл. им. од свладавати (се).*

свладāвати (**се**), -āдāвām (се) *несврш. и уч. према свладати (се).*

свлāдати, -āдām сврш. **1.** *в. савладати.* — Свладат ћу га голим рукама. *Крањч. Стј.* Кад му се мрак скинуо с очију, био је већ свладан. Лежао је на поду, притиснут небројеним рукама. *Ћос. Б.* Моли ћерце да те сан не свлада! *Војн.* И заплака мома, силни страх је свлада. *Митр.* **2.** *обуздати, сузбити.* — Тешком муком [је] свладала смијех. *Крањч. С.* **3.** *научити, изучити.* — Учитељ сазна да сам буквар свладô. *Стан.* Поштено [се] трудио да свлада читаву војничку науку. *Јонке.*

~ **се** *в. савладати се.* — Једва се свладао. *Јевт.* Иван Ивановић се није могао свладати. *Шов.*

свлāк м (мн. свлāкови) **1.** *рожнати омотач на површини коже у змије који она у току године неколико пута свлачи, змијска покожица (кошуљица).* — По предаји био је свлак змијски једина гаранција да човјек неће пасти жртвом змијског угриза. *Крл.* **2.** *струг, блања, ренде.* — Свлак [је] некакав велики струг којијем се даске стружу. *Вук Рј.* **3.** *остатак кудеље, огреб(ница).* — Свлак је оно што остаје на огреблу кад се ради лан и кудеља. *Вук Рј.*

свлāка ж *в. свлак* (*1*). *Р-К Реч.*

свлāчење с *гл. им. од свлачити (се).*

свлāчионица и **свлачиōница** ж *просторија у којој се спортисти пресвлаче пре и после вежбања или такмичења.* — На делу између басена и стадиона изградиће се кабине са свлачионицама. *Б 1958.* Атлетичари полазе изравно из свлачионице. *Атл.*

свлāчити, свлāчīм несврш. **1.** *несврш. и уч. према свући.* **2.** *сносити, преносити, превозити (обично одозго доле).* — Можеш и преко Ранкове њиве пресећи. Они сад свлаче зоб, па је разграђено. *Лаз. Л.* Указаше [се] ... на путу ... неколико јармова волова, који су свлачили букове влаке из шуме. *Куш.*

~ **се** **1.** *несврш. и уч. према свући се.* **2.** *мењати кожу, покожицу (о змији).* — Као гуштерице, тако се и змије преко године неколико пута свлаче. *Рј. А.*

свобōда ж заст. *в. слобода.* — Споменик је вашега јунаштва Црна Гора и њена свобода! *Њег.*

свōбодан, -дна, -дно заст. *в. слободан.*

свободити, -им несврш. заст. *ослобађати.* — Православна московска царице ... Бог ти дао много царствовати ... православне цркве обновити, од сужанства турског свободити. *НП Вук.*

свōбодно прил. заст. *в. слободно.* — Врчевић закључује: »Ваљало би ... бити срца црногорскога, пак се свободно црногорском емпирику у руке пуштати«. *ЛМС 1959.*

свōд, свōда м (мн. свōдови) **1. а.** *део грађевине сведеног (цилиндричног, сферног и сл.) облика који прекрива неки простор и ослања се на ивичне зидове или стубове.* — Одаја та била је на свод. *Вес.* Диванана је зидана на сводове, са стубовима. *Андр. И.* **б.** *састављене крошње дрвећа или гране винове лозе који својим обликом или положајем личе на такав део грађевине.* — Нашао [се] на улици ... испод тамних сводова липа. *Ћос. Б.* Уђе на капију ... путањом, испод свода винових лоза. *Станк.* **2.** (обично с атрибутом: небески) *небо које даје утисак нечега лучног, сведеног на лук.* — Над нашим природним хоризонтом надвио се небески свод. *ОГ.* Из вечерњег свода падала је ситна пурпурна прашина. *Дуч.*

сво̀дак, сво̀тка м покр. *коритасто издубено дрво које се ставља испод печенице, кад се пече, да у њега капље маст. Рј. А.*

сво̀дан, -дна, -дно *који је сагрђен на лук, свод. Р-К Реч.*

сво̀дањ, -дња м покр. *в. сводак. Рј. А.*

сво̀дилац, -иоца м *сводник. Рј. А.*

сво̀диља и **сво̀дӣља** ж *сводница.* — Њезина мати . . . је хтела њезином сводиљом бити. *Шен.*

сво̀дионица ж покр. *в. сводак. Рј. А.*

сво̀дити[1] **(се),** сво̀дӣм (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према свести (се).* **2.** *заводити (кога). Деан. Рј.*

сво̀дити[2], сво̀дӣм несврш. *правити свод. Вук Рј.*

сво̀дић м *дем. од свод. Р-К Реч.*

сво̀дӣште с *скуп више сводова, аркада, сводовље.* — На Храдчинском двору величајна је Владиславска дворана са својим особитим сводиштем. *В 1885.* Унутра је било велико двориште са сводиштем свуда наоколо. *Креш.*

сво̀дљив, -а, -о *који се може свести, редуцирати. Р-К Реч.*

сво̀дљивӧст, -ости ж *особина онога што је сводљиво, што се може свести, редуцирати.*

сво̀днӣ, -ā, -ō *који се односи на свод. Р-К Реч.*

сво̀днӣк м *онај који подводи женске особе мушкарцима, подводач, сводилац.* — Тај је витез . . . сводник. *Вел.*

сво̀дница ж **1.** *она која подводи женске особе мушкарцима, подводачица, сводиља.* — То је нека баба сводница, која потиче . . . младу жену да се што скупље прода богату човјеку. *Наз.* **2.** бот. *в. љутић. Р-К Реч.*

сво̀дничкӣ, -ā, -ō *који своди, подводи, који се односи на своднике и сводништво.* — Своднички занат није мачји кашаљ. *Вел.*

сво̀днӣштво с *подвођење, своднички посао.* — Видио [сам ово] часно лице у таквој невољи због сводништва. *Вел.*

сво̀дњāк м *камен за сводове. Р-К Реч.*

сво̀дњача ж покр. *в. сводак. Рј. А.*

сводо̀вит, -а, -о *који је грађен на сводове.* — По цео дан пију и спавају по сводовитим . . . ћелијама. *Петр. В.*

сво̀дӧвље с зб. *сводови.* — Каткад се откраде и по који уздах у црквено сводовље. *Торд.*

сво̀довскӣ, -ā, -ō *који се односи на сводове.* — У храму гори жртвенички плам, просевкује сумраком сводовским. *Кост. Л.*

сво̀дство с *в. сводништво. Бен. Рј.*

сво̂ће с зб. *сводови, сводовље.* — Под својећем је одјекивао урлик вјетра. *Наз.*

сво̀ћеница ж покр. *в. сводак. Рј. А.*

сво̀ћӗње с *гл. им. од сводити (се).*

сво̀жӗње с *гл. им. од свозити.*

сво̀зити, сво̀зӣм *несврш. и уч. према свести.* — Вуја . . . свози летину с угарница . . . на гумно. *Ад.*

сво̂ј[1], сво̀ја, сво̀је (ген. и ак. сво̀јег(а) и сво̂г(а); дат. и лок. сво̀јем(у) и сво̂м(е) *присвојна замјеница сваког лица* **1.** *који припада и 1. и 2. и 3. лицу јд. и мн.* — Она је стидљива дјевојка не сме одати своју љубав. *Мар.* **2.** (у придевском значењу) **а.** *сопствени, властити, рођени.* — Друго ти је, брате, своја жена свој друг. *Тюп.* **б.** непр. *обично у нар. песмама: његов, њен.* — Да ј' у Марка своја мајка, за дан би му гласе чула. *НПХ.* Лијепу Хајку кори своја мајка. *И.* **в.** *слободан, независан; оригиналан, нарочит.* — Дух тражи увек ново и хоће да буде свој. *Поп. Б.* Волим своју подравску земљу . . . на којој сам јак и свој. *ВУС 1971.* Стил [Црњанског је] богат, сочан . . . и сасвим свој. *Богдан.* **3. а.** *близак, присан, сродан.* — Сватко га је од његових сусељана гледао и сви га држали својим. *Тур.* Има домова без љубави. То су оне чудне куће, где је неко свој постао туђ, или неко туђ постао свој. *Сек.* **б.** *који припада истој заједници (државној, породичној, друштвеној).* — Како ви мислите да ћемо ми постати своји чим примимо то ваше државно право? *Петр. В.* **4.** (у именичкој служби) *рођак, сродник, укућанин, члан породице.* — Свак спасава само себе и своје. *Андр. И.* Од зараде нешто пошаљи својима. *Пав.* Нисам се женио, немам никога свога. *Дом.* **5.** (у прилошком значењу) *уз бројеве: отприлике, приближно.* — Остави . . . синчића од својих дванаест година. *Глиш.* Ово буре има својих сто педесет литара. *Рј. А.*

Изр. бити на своју руку *бити настран;* бити своје главе *бити тврдоглав, радити по својој вољи;* бити свој (коме) *бити род, својта (коме);* бити свој човек *бити материјално независан, сам себе издржавати;* доћи ће враг по своје *десиће се нека несрећа;* казати, рећи своју *казати, рећи своје мишљење;* на своју руку (урадити) *без саветовања са другима, без ичијег допуштења или сагласности;* остати при своме *чврсто се држати своје одлуке, не попуштати;* по своме, по(на) своју *на свој начин, како он то уме и зна.* — Ухвати згоду да се и он по своју обрадује. *Креш.*; својом руком (написати), својим очима (видети), својим ушима (чути) *сам лично (написати, видети, чути);* терати своје (по своме) *чинити и даље као и пре, не одустајати од раније одлуке;* узети под

своје *усвојити туђе дете или сироче*; у своје време 1) *некада давно, раније, пре много година, једном*; 2) *кад за то буде време, дође час.*

свôј[2], свòја м *вртлог, вир. Вук Рј.*

свòја ж тал. зоол. *в. лúст (8). Вук Рј.*

свòјāд ж зб. *својта, родбина*; исп. својат. — Каква сте си родбина и својад ... ти и ваш слуган Стипе! *Ков. А.*

свòјāк м *зет, свâк, пашеног.* — Својак сам жениној сестри, а она је мени сваст, свастика. *И-Б Рј.* Узе [нам] Ђока причати о неком његовом својаку. *Лаз. Л.*

својàкāње и **својáкāње** с *гл. им. од својакати (се).*

својàкати, -ām и **својáкати,** свòјāкām несврш. *звати, називати (кога) својим, својтом, родбином.* — Удоми једно сироче што тę по мајци својака. *Љуб.*

~ **се** уз. повр. *сматрати једно друго својтом, родбином.* — Својакале се те две куће, чича-Маркова и наша, још одвајкада. *Ад.*

свòјāков, -а, -о *који припада својаку. Вук Рј.*

свòјāт ж зб. *својад, својта, рођаци.* — Мени је сав свијет својат. *Коч.*

својàтāње с *гл. им. од својатати (се).*

својàтати, -ām несврш. **1.** *примати (кога) као свог, као блиског, као сродника, односити се (према коме) као према своме.* — Цела га касаба одувек познавала и својатала: ко кумом, ко рођаком, ко чиком. *Марк. М.* **2.** *сматрати кога или што својим, полагати право на што, присвајати.* — Куцају се с њим и одликују га тиме што га по грчки називају Кутулис, и на тај начин својатају и грабе у своје коло. *Срем.* Он као да је ... ту дјевојку сасвим својатао за себе. *Креш.*

~ **се** *својакати (се).* — Брат Адам ни чути о Иветиним, а камоли да се својатају! *Торд.*

својàтачкӣ, -ā, -ō *који хоће нешто да присваја, својата.* — Његове наде ... хтједоше пропасти с тим царством, што је пало поради незаситљиве својатачке похоте. *Новак.*

свójати, свòјāм несврш. покр. *в. својакати.* — Он [књаз] тражаше старо пријатељство, и својаше Турке пријатеље. *НП Вук.*

својàтити, -ӣм несврш. *в. својатати.* — Засједосмо у веселе дворе жупника, којега околни Цигани и славе и својате. *Павл.*

својàтлук м *својта, родбина.* — Њезино господствено држање ... било [је] предмет живог разговора међу женама и својатлуком Јахија-ефендије. *Радул.*

својàтљив, -а, -о *пријатељски расположен, присан, рођачки.* — Имао је рођака Мила ... човјека својатљива и имућна. *Лал.*

својáчēње с *гл. им. од својачити (се).*

својáчити (се), свòјāчӣм (се) несврш. *в. својакати (се). Вук Рј.*

свòјāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на својаке.* — [Фран] и не помишља на својачке свезе. *Дражс.*

свòјāчница ж *в. свастика*[1]. *Р-К Реч.*

свòјбина ж *својта, родбина, сродство.* — Растадоше се [старци] љубећи се и грлећи као нова својбина. *Новак.* Ипак се мрзе, као да никакове својбине нема међу њима. *Мажс. М.*

свôјдба ж покр. *в. својта.* — Својдба ... [је у Боци] пријатељство по женидби или удадби. *Вук Рј.*

својевéрац, -рца, ијек. својевjéрац, м *онај који је исте вере.*

својèвēрка, ијек. својèвjēрка, ж *она која је исте вере.* — [Прота свјетује домаћине] да иновјерку ... и они приме свесрдније но својевјерку. *Мат.*

својевjéрац, -рца, ек. својевéрац.

својèвjēрка, ек. својèвēрка.

својèвласнōст, -ости и **свôјевлāст** ж *самосталност, слобода; располагање имовином. Р-К Реч.; Бен. Рј.*

својèвластан, -сна, -сно *самосталан, слободан.* — Потпуно је својевластан у располагању својом имовином. *Рј. А.*

својèвоља ж *самоволја, својеглавост.* — Опасности од игре су: ... развијање својеволје (својеглавости). *Пед.*

свôјевōљан и **својèвōљан,** -љна, -љно **а.** *који је по својој вољи, добровољан.* — Твојим својевољним одступом себи освјетлаш лице. *Павл.* То писам могао схватити као својевољан одлазак, него само као срамотно прогонство. *Шкреб.* **б.** *самовољан, својеглав, тврдоглав.* — Пера је био ... младић ... ваљан, само доста својевољан. *Дом.*

својевōљац, -љца м **1.** заст. *добровољац.* — [У врбашком шанцу] је био Босниħ са целим батаљоном граничара и нешто мало својевољаца. *Ат.* На »Делиграду« се возила млада војска наших својевољаца. *Јакш. Ђ.* **2.** *својевољан човек, својеглавац.*

својевōљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на својевољце, добровољачки.* — Ми ... поделисмо оружје ... и створисмо кикиндски својевољачки батаљун. *Јакш. Ђ.*

својèвōљњӣк м *својевољан, својеглав човек. Рј. А.*

својèвōљница ж *својевољна, својеглава женска особа. Рј. А.*

свȍјевȏљно и **својѐвȏљно** прил. *по својој вољи, добровољно.* — Ловци понекад и презиме у поларној области ... својевољно. *Петр. М.* Нитко не гријеши својевољно. *Баз.*

својевȏљнōст, -ости ж и **својевȏљство** с *особина онога који је својевољан, добровољност; својеглавост, самовоља. Рј. А.*

својѐвремен, -а, -о *који се догађа у своје, право, одређено време.*

својѐвремено прил. *у своје време, у то време, тада; некад.* — [Станове] је својевремено електрична централа подигла за своје раднике. *Дав.* [Банка] је ... својевремено хтјела помоћи му за унапређење посла зајмом. *Мј. 1936.*

својѐврсно прил. *своје врсте, особито, нарочито.* — То [се] ликовним средством само и могло тако својеврсно јединствено изразити. *ЛМС 1951.*

својѐврснōст, -ости ж *особина онога што је својеврсно, нарочитост.* — Сваки [од личности били би] посебно довољни да својим дјеловањем и својеврсношћу својих карактера испуне текст читаве једне драме. *Б 1957.*

својѐврстан, -сна, -сно *који је своје врсте, особит, нарочит.* — Косовски и метохијски пејсаж приказују се као својеврсна и невиђена лепота. *Пол. 1959.* Апстрактна умјетност ... је својеврсно свједочанство психолошког стања човјечанства. *Лит. 1957.* Неликвидност, несташица новца, заправо је својеврстан облик инфлације. *ВУС 1970.*

својѐглав, -а, -о *тврдоглав, самовољан.* — Рећи ћу ти да је младић својеглав. *Шен.* Он је ... недисциплинован, својеглав, пуст. *Дав.*

својѐглавац, -āвца м *својеглав, тврдоглав човек.* — Код куће је добивао по леђима, јер је био одувијек својеглавац. *Каш.*

својѐглавица ж *својеглава, тврдоглава жена.*

својѐглаво прил. *на свој начин, тврдоглаво.* — Иступао је и књижевно својеглаво. *Глиг.* Својеглаво се држао тик уз жупника. *Бен.*

својѐглавōст, -ости ж *особина онога који је својеглав, тврдоглавост.* — Његова својеглавост изражавала се у грубо сировој негацији европеизације која је надирала у културни ... живот Србије. *Глиг.* У цртама око усана набрало се још више својеглавости. *Леск. Ј.*

својеглàвство с *в. својеглавост.* — Види да прот[ив] својеглавству тупу за пук свој мало може да уради. *Марк. Ф.*

својѐдобно и **свȍједобно** прил. *својевремено, у своје време, некад(а).* — Тим путем се своједобно кретала инвазија Турака у Европу. *ЕГ.*

својѐљȗбље с *себичност, егоизам.* — Спомене се ... сваке врсти разочарања, свих жртава својељубља. *В 1885.*

свȍјēње с *гл. им. од својити.*

својеȍбразан, -зна, -зно *својеврстан, нарочит.* — Предаја те ренте држави ... имала је особите својеобразне црте. *Пов. 2.*

својѐручан и **свȍјеручан,** -чна, -чно *који је својом руком учињен, написан и сл.* — Својеручним писмом потврдио [је]. *В 1885.*

својѐручно и **свȍјеручно** прил. *својом руком, сâм, лично.* — Попа је на дну обли-гације ... приметио: да је он својеручно облигацију саставио и написао. *Јакш. Ђ.* Затворим га у салон, у којем ћу га својеручно хранити. *Матош.*

својѐтљив, -а, -о *в. својатљив.*

својѐтљиво прил. *присно, пријатељски.* — Овај му се обрати својетљиво: »И ти си, изгледа, драги суседе и друже, у истом положају«. *Мил.*

својȉна ж **1.** *оно што неко има, поседује или држи као своје, сопственост, власништво, посед.* — [Ескими] имају врло слаб појам ... о својини. *Петр. М.* Намјерила си да моју својину предаш у власт другом човјеку. *Вел.* **2.** *својта, родбина.* — Осјети да за дуго није, па се стала [са] својином опраштат. *Бог.* **3.** *својство, особина.* — Боровик је место врло дивно и пусто. Има неке необичне својине, које су вам свагда нове. *Нен. Љ.*

својȉнār, -ара м *сопственик, власник. Р-К Реч.*

свȍјȉнскӣ, -ā, -ō *који се односи на својину:* ~ право. — Језгро Партије ... вршило је корјените промјене у својинским односима послије заузимања власти. *ВУС 1971.*

свȍјити, -ӣм несврш. песн. *чинити, називати својим, присвајати, својатати, својакати, освајати.* — Где ја ловор својим, трнов венац примам. *Јакш. Ђ.* На балкону замишљена Ана стоји и у сумрак немо гледа, а немир је мукло своји. *Митр.* Сретан си зборећ, што ти душу своји! *Комб.*

свȏјко м *онај који је постао као својта, род, рођак (зато што воли).* — Дај, ђевојко, да пољуби својко. *Вук Рј.*

свȏјскӣ, -ā, -ō *свој, који је како треба, ваљан, умешан, способан; јак, жесток.* — [Народна књига ће] народ ... просвјети упутити ... језиком и науком својским, омразити га с иностранским отровима. *Павл.; Рј. А.* У дјевојке је опора својска ћуд, мислим. *Шен.* О, колико би он дао за један својски осмех. *Марк. М.*

свȏјски прил. *добро, ваљано, како ваља, као што треба, од свег срца, искрено.* — Ревизор оде и остави учитељу врло добру оцену . . . јер се својски заузимао око деце. *Глиш.* Пио је тако својски да је убрзо заборавио на божји свијет. *Бен.* И он је са својим синовима својски радио. *Ђур.*

свȍјствен, -а, -о *који одговара коме или чему, особен, особит, карактеристичан.* — Није то туга . . . што занима . . . [Марину] душу. То је она сентименталност, својствена њеним годинама. *Лаз. Л.* Многи играчи на њима својствен начин задржавају куглу што дуље. *Кугл.*

свȍјствено прил. *особено, особито.* — Уме да развуче некако искрено, својствено болно и поносно: »А шта оно све Србин имаде!« *Петр. В.*

свȍјственȏст, -ости ж *особина онога што је својствено, особеност, карактеристика.* — То су својствености тихе али дубоке и прекомерне љубави. *Ат.* Његову нагону и својственостима његове нарави то није било доста. *Коз. И.*

свȏјство с *оно што је (коме, чему) својствено, обележје, одлика нечега.* — Прекрасно својство мога другара, да за ручком ништа не говори, било ми је већ познато. *Нен. Љ.* Главно је својство материје непрестано кретање и мијењање. *Пов. 1.*

Изр. у својству учитеља (мајора и сл.) *као учитељ (мајор и сл.), у звању учитеља (мајора).*

свȏјта ж *род, родбина, сродници.* — Женске које имају леп глас . . . туже за каквим јунаком, а није им ништа својта. *Нен. Љ.* Није јој никакав род нити својта. *Бен.*

свȏјтати се, -ām се несврш. *својатати се. Рј. А.*

свȏјтина ж *в. својта.* — Почне редимице припитивати игумана о отаџбини и својтини. *Љуб.*

свȏјтљив и **свȏјтљив,** -а, -о **1.** *који воли своје, који мари за своје, за своју родбину; присан.* — [Змајев] стих је . . . деци . . . невероватно својтљив. *Богдан.* **2.** *који воли друштво, друштвен. Р-К Реч.*

свȏјтљиво и **свȏјтљиво** прил. *као свој, присно.* — Гости се . . . најзад осете некако лакше, својтљивије. *Пол. 1958.*

свȏјтљивȏст и **свȏјтљивȏст,** -ости ж *особина онога који је својтљив, присност; друштвеност.* — Умиљатост, својтљивост . . . озаравали су дете. *Сек.; Р-К Реч.*

свȍра ж *в. срчаница.* — Приправљали [су] у дворишту кола за сијено, растежући их на дугој свори. *Леск. Ј.* Пришну [се] за кола **или присједну на свору.** *Гор.*

свȍрак, свȍрка м мед. *гука, израштај* condyloma. *Р-К Реч.*

свȍраст, -а, -о *чворав, чворноват, узласт. Р-К Реч.; Рј. А.*

свȍрнȉк, -ића м и **свȍрница** ж *клин у свори, срчаници. Р-К Реч.; Вук Рј.*

свȍрњāк м техн. *један од основних елемената машинских конструкција који служи за спајање двају или више делова у машини. ЕЛЗ.*

свȏта ж *количина, износ (новца), сума.* — Ради се о новцу. Свота је велика. *Мил. В.* У тај посао ваљало је одмах . . . уложити велику своту новаца. *Том.*

свȏтица ж *дем. од свота.* — Морали сте ипак зарадити приличну свотицу. *Мих.*

свȏтнӣ, -ā, -ō *који се односи на своту, сумаран. Рј. А.*

свра̑б м **1.** мед. *паразитска кожна болест са јаким свρбежом* scabies, *шуга. Вук Рј.* **2.** *осећај голицања и пецкања на кожи који подстиче на чешање.* — Доње вунене хаљине изазивају несносан свраб код особа које им нису вичне. *Батут.*

Изр. туђа рука свраб не чеше *в. уз чешати (изр.).*

свра̀бā̄ње с *гл. им. од сврабати (се).*

свра̀бати, -ām сврш. и несврш. *пренети, преносити свраб (2), заразити сврабом, шугом кога, ошугати. Вук Рј.*

∼ **се** *ошугати се, доби(ва)ти свраб (2), шугу. Вук Рј.*

свра́бац, -а́пца м **1.** *в. свраб (2).* — Зорко је себи предочивао . . . осјећање тјелесног свраца. *Божић.* **2.** зоол. *врста паразита који изазива свраб, шугу. Финк.*

свра́беж м *свраб (1).* — Туђа рука сврабеж не напипа. *Рј. А.*

свра́бити, -ӣм несврш. *изазивати сврабеж, свρбети.* — Хихот . . . непрестано врви и свраби. *Божић.*

свра̀бљив, -а, -о *који има свраб, шугав. Вук Рј.*

свра̀бљивац, -ивца м *онај који има свраб (2), шугавац.* — Осула му се по тијелу скрлетна ватра, и он се као сврабљивац стао грепсти. *Крл.*

свра̀бљивица ж *она која има свраб, шугавица. Р-К Реч.*

свра̀бљивȏст, -ости ж *особина онога који је сврабљив, шугавост. Р-К Реч.*

свра̀ка ж зоол. *птица певачица из пор. врана, дуга, шарена репа* Pica caudata. *Вук Рј.*

Изр. морска ∼ *врста птице која се храни остригама* Haematopus ostralegus. *Бен. Рј.*; није му ваљда ∼ мозак попила *није ваљда полудео или малоуман.*

сврâкин, -а, -о *који припада сврaки.*

сврâкоњ м бот. *крмна биљка из пор. трава* **а.** Digitaria, D. ciliaris, D. sanguinalis. *Сим. Реч.* **б.** Panicum crus-galli. *Р-К Реч.*

сврâкопēр, -а и **сврàкòперац,** -ерца м зоол. *птица из пор. сврачкова* Lanius excubitor *и* L. rufus. *Бен. Рј.*

сврáтак, -тка м *место одакле се враћа. Р-К Реч.*

сврàтати, -ām сврш. *суновратити се, стрмоглавити се.* — Два под њим парипа сврatала. *Март.* Спази козу ... над понором. Кш, Кш! — рече као за се: Да сврàта, никад је више не би моје очи видјеле. *Ћип.*

сврàтилйште с *в. сврatиште.* — Једно дућанче ... је ... служило ... као сврatилиште ... избеглица. *Нуш.*

сврáтити, сврâтīм сврш. **1.** *доћи скренувши с пута, навратити, свpнути.* — Да ти нису Турци долазили? — Нису. Нико живи није сврatио у моју авлију има месец дана. *Вес.* [Ми] смо једнога јутра сврatили на црну каву к вама! *Крл.* **2.** *позвати некога у кућу.* — Вече је, смркава се, а он ће га [богаља] сам сврatити у своју кућу. *Јакш. Ђ.* Видиш ... каква смо ти ахбаба сврatили. *Ћоп.* **3. а.** *скренути, управити нешто да пође другим путем или током.* — Тако сврatише реку и једна половина корита остаде сува. *Андр. И.* **б.** (оком, очи, поглед) *погледати на другу страну, скренути очима у другом правцу.* — Баци ли ткогод у зрак ракету ... грађани сврате погледе с чашâ на небо. *Тад.* Старац ... пажљиво погледа ... кнеза, а онда сврати очи на сина. *Ћоп.* **в.** (пажњу, позорност) *привући, обратити пажњу на кога или што.* — Замишљао [је] ... како ће ... својим радом да сврати на себе пажњу ... професора. *Шуб.* Ага сврати пажњу дружине. *Мул.* **4.** *спустити (оно што је посувраћено).* — Сврати, Анђе, низ руке рукаве. *НПХ.* ~ **се 1.** *в. сврatити (1).* — Страхиња помисли ... да би добро било да се сврати мало код Пурка. *Глиш.* Још ћу се можда сврatити у суд, ради сестрине ствари. *Крањч. Стј.* **2.** *осврнути се, окренути се.* — Настави сијати, а да се даље и не сврати на мога оца. *Ков. А.* Разговор се сврати на књижевност. *Нех.*

сврáтйшнй, -ā, -ō *који се односи на сврatиште.* — Отворио је прозор сврatишне собе. *Крањч. Стј.*

сврàтиштāр, -а и **сврàтйштāр,** -ápa м *онај који управља сврatиштем.* — Сврatиштар бјеше лукав старац. *Креш.*

сврáтйште с *место где се враћа, долази; гостионица где се путници дуже или краће задржавају ради одмора и јела.* — Откле год би наишао била ми је [његова кућа] ... најмилијим сврatиштем. *Јурк.* Механе поред друмова ... су служиле за сврatиште путницима. *Ђорђ.* [Бивши конобари су] сградили големо сврatиште. *Цар Е.*

сврáћање с *гл. им. од свраћати (се).*

сврáћати (се), -āм (се) *несврш. и уч. према сврatити (се).*

сврáчак, -чка м зоол. **а.** *птица певачица и селица из истоимене породице, јака и свинута кљуна, која тамани инсекте и натиче их на трн* Lanius collurio. **б.** *истоимена породица* Laniidae. *ЕЛЗ.*

сврáчијй, -ā, -ē = сврачји *који припада сврaки, сврakама.* — Очи звијерске, мачије, брада — гнијездо сврачије! *Ћоп.*

Изр. сврачије ноге *лош, нечитак рукопис.* — [Посматра] сврачије ноге, читав сантиметар високе, које му рука беше исписала. *Ћос. Б.*

сврàчине, сврâчйнā ж мн. *стражњи, рачвасти крај у руде. Вук Рј.* — Један [сељак] седећи на сврачинама пева колико га глава доноси. *Рј. А.* На ... тавану било је пуно ... осовина, сврачина, руда. *Глиш.*

сврáчић м *дем. од сврака; младунче сврake. Вук Рј.*

сврáчица ж *дем. од сврака.*

сврáчјй, -ā, -ē = сврачији. — Уз оштар фијук као сврачје крештање киша зрна прошиша брезе. *Моск.* У нашем малом сврачјем закутку [граду] тај је догађај ... заузео саблажњиве омјере. *Крл.*

Изр. бот. сврачје јагоде *врста биљке* Chenopodium capitatum. *Сим. Реч.*; ~ лук *врањак* Gymnadenia conopea. *И.*

сврáчков, -а, -о *који припада сврачку. Рј. А.*

сврбàвица ж *в. сврбеж. Бен. Рј.*

сврбáц, сврпца м *в. свраб. Бен. Рј.*

сврбéж м мед. *свраб, сврбљење* pruritus. — Обријао браду — бајаги не може да је трпи од сврбежа. *Лал.* По читавом је тијелу осјетио ... нервозне валове сврбежа. *Грг.*

сврбѐти и **сврбéти,** -бй, ијек. сврбјети и сврбјети, несврш. *имати осећај сврбежи.* — Вуја се почеша по потиљку, а не сврби га. *Ад.* Руке су јој сврбјеле за сребрним педесетачама. *Божић.*

Изр. где кога сврби ту се и чеше *свако води своју бригу, настоји да отклони оно што му смета*; сврбе ме длани *биће добити, пара*; сврбе га леђа *тражи батине*; *слути да ће добити батине*; сврби ме (га итд.) језик *хтео бих нешто рећи, желим говорити.* — Сврбе ме и језик и срце не могу да ћутим! *Сек.* Видјело се да ју језик сврби. *Шен.*

свр̏бигȕз м **а.** *шипак, плод дивље руже. Вук Рј.* **б.** *сврбеж који се осећа у чмару, ако се једе шипак. Деан. Рј.*

свр̏бјети и **свр́бјети,** -бӣ, ек. свр̏бети и свр̏бети.

свр̏бљӗње и **свр́бљӗње** с *гл. им. од сврбети и сврбјети.*

свр̏бљив, -а, -о *који изазива сврбеж.* — По леђима је осјећао свр̏бљиву језу. *Сим.*

свр̏бовати, -бујём свр̏ш. *скупити какву групу људи врбујући их.* — Почео да се показује међу људима ... у групи сеоских усташа, на брзину свр̏бованој. *Петр. Б.*

свр̏богȕз м *сврбигуз. Вук Рј.*

свр̏бо̀чица ж *в. сврбеж. Бен. Рј.*

свр́вети (се) и **свр̏вети (се),**-вӣм (се), ијек. свр́вјети (се) и свр̏вјети (се), свр̏ш. *доћи, скупити се у великом броју, сабрати се.* — Пазар је, а народ кô миш свр̏вио са свих страна. *Торд.*

свр́вјети (се) и **свр̏вјети (се),** -вӣм (се), ек. свр́вети се и свр̏вети (се).

свр̏га́вање с *гл. им. од свр̏гавати.*

свр̏га́вати, свр̏гава̄м *несвр. и уч. према свр̏ћи и свр̏гнути.*

свр̏гнути, свр̏гнӗм (аор. свр̏гох, свр̏гнух, 2. и 3. л. свр̏же и свр̏гнȕ; р. прид. свр̏гнуо, -ула и свр̏гао, -гла, -ло; трп. прид. свр̏гнȕт) свр̏ш. **1. а.** *збацити, оборити, скинути (обично с какве власти, достојанства и сл.).* — Хтједоше да то буде јавно у сабору, да будеш свргнут на очи тих крамара. *Шен.* Селим III, просвећени султан реформатор, свргнут је од својих фанатичних противника и затворен у Серај. *Андр. И.* **б.** *скинути нешто са себе, ослободити се чега.* — Доситеј ... је проживео неко време у калуђерском општежићу, јако се разочарао, свргао мантију и отишао у свет на науке. *Прод.* **2.** *скренути (поглед, очи).* — Он је опет брзо свргао очи одатле. *Мул.* **3.** *искренути, смакнути.* — Заклимали [смо] главама у знак одобравања, да је пријетила опасност да од тога не свргнемо вратове. *Бон.*

Изр. ~ с ума (с памети) *сметнути с ума, заборавити.* — О том се свијет забави и сврже с ума Авдибега и његова сина. *Мул.* Бијаше тужбу свргао с памети, кад му уручише позив. *Бип.*

свргну́ће с *уклањање*: ~ с престола.

свр̏дӑлце, -а и -ета с *дем. од свр̏дао. Бен. Рј.*

свр̏дао, -дла м = свр̏дло **1. а.** *алатка за бушење рупа, бургија.* — Кријте се по води док се шајке не навезу. Чим их навезу, ви сваки узмите по једну и бушите овим свр̏дловима. *Вес.* фиг. *изврдавање.* — 'Тео би да се из незгоде извучеш, ал' не пале ти твоји свр̏длови, много су тупи. *Рад. Д.* **б.** *завртањ, шраф.* — Заврти свр̏дао у потплате на ногама и ... намјести клизаљке. *Креш.* **в.** *завојница, спирала.* — Бакоња виде у куту једне стубице на лик свр̏дла. *Мат.* **г.** *елиса, вијак.* — Свр̏дао [елиса пароброда] удара својим лопатама или перима. *Кум.* **2.** *ороз на пушци. Р-К Реч.* **3.** фиг. *разне појаве које се врте у облику завојнице (колути дима, ветром узвитлана прашина, вртлози воде и др.).* — Велики свр̏длови дима сукљају тихо. *Крањч.* Дешава се да се око човека ... одједном завитлају догађаји, као ... свр̏длови прашине под ветром. *Андр. И.* Кад се окренем [у мору] ... дубем воду на лијевке и на свр̏длове. *Наз.*

свр̏длав, -а, -о *који свр̏дла.* — У осјећању свр̏длаве немоћи, залудног бијеса тресао се свом својом нутрином. *Сим.*

свр̏длӑј м *колут, завојница, спирала.* — Свр̏дла се дим из ... његове цигарете, а ти плавичасти, прозирни свр̏длаји претварају се у копренаст титрај устреперене маглице. *Крл.*

свр̏длӑње с *гл. им. од свр̏длати (се).*

свр̏длӑр м *онај који израђује и продаје свр̏дла. Р-К Реч.*

свр̏длӑрош м пеј. *досадан, незанимљив научни радник.* — За разлику од сухопарних свр̏дларо̀ша ... био [је] истинит, учен и елегантан. *Вј. 1971.*

свр̏дласт, -а, -о *који личи на свр̏дао, који има облик свр̏дла, завојнице, спирале.* — Из торбе ... вири некакво свијетло свр̏дласто гвожђе. *Бан.* Свр̏дласти вали једнако јуре једни други. *Дов.*

свр̏длати, -ӑм несвр. **1. а.** *бушити, вртети свр̏длом.* — Боли те, као да ти кроз длан свр̏длају! *Крл.* фиг. Меци [су] уз писку свр̏длали ваздух. *Чипл.* **б.** фиг. *пробадати, тиштати.* — Земљо моја ... велика си ... као овај бол што свр̏дла и срце рије. *Бон.* Ужасно га свр̏дла над десним оком. *Матош.* **2.** *чачкати кружним покретима (као кад се врти свр̏длом).* — Свр̏дла уши ... дуго тресући мали прст у ушној шкољци. *Сим.* **3.** *дизати се у колутовима.* — Димови свр̏длају усправно. *Куш.* **4.** фиг. *упорно устрајати на нечему, не попуштати, тврдоглаво остајати при свом мишљењу.* — Воли чути више мишљења, жустар је, брз и амбициозан, али не свр̏дла до неразумијевања. *ВУС 1972.*

~ **се 1.** *кретати се као кад се нешто буши, увр̏ће, завр̏ће, увлачити се кружним покретима, спирално.* — Човјеку се чини као да се влак свр̏дла у какав огроман оквир Брегелове композиције. *Крл.* **2.** *колутати се.* — Свр̏дла се дим из ... његове цигарете. *И.*

свр̏длӑшце, -а и -ета с **1.** *дем. од свр̏дао.* **2.** *задак (код инсеката).* — Дугачким свр̏длаш-

цем тури женка ... једно, а гдјекад и по више јаја у гусјеницу. *Финк.*

свр̏длѐтина и **свр̏длина** ж *аугм. од свр̏дао.*

свр̏длити, -и̏м несврш. *в. свр̏длати.* — Свр̏длио [је] камење. *Кош.*

свр̏длић м *дем. од свр̏дао.* — Стаде свр̏длићем ... бушити један котур дрвета. *Лаз. Л.* Од старог Јеле [ће] измамити свр̏длић на окретаљку. *Шимун.* Пролазио им час за часом, лагано и волько као и свр̏длићи дима. *Крањч. Стј.*

свр̏дло с = свр̏дао. — Било је на столу ... мали чекић, мало свр̏дло и кљештанце. *Шапч.* фиг. Он је затомљивао подмукло свр̏дло подсвијести. *Јел.* Јата шева ... у свр̏длу [су] узлетала у сунце. *Дуч.*

свр̏дљā̏j м *в. свр̏длај.* — Димњаци творнички плове ко предвечерње лађе са свр̏дљајима паре и мрачне оловне чађи. *Крл.*

свр̏дљ̏ка̀ти, -а̏м несврш. покр. *помало бушити свр̏длом. Павл.*

свр̏ж ж дијал. *грана.* — Голо дрвеће [диже] ... у зрак своје црне свржи. *Ђал.* Косе кô злато ранога дана на росној свржи. *Кам.*

свр̏жје с зб. *грање.* — Са суха свржја полети велик јастреб. *Ђал.*

свр̏зибра́да м *онај што обрије браду коју је раније оставио да му расте; распоп. Вук Рј.*

свр̏зигаћа м покр. *онај који се прави младићем, а још то није, дера̏н.* — [Милена] му се ... изругује да је још свр̏зигаћа. *Ђур.*

свр̏зикапа м фиг. *онај који мења своје погледе, мишљење, назоре.* — Свим овим придружило се још оно мноштво домаћих двојбилаца и свр̏зикапа, који не вјерују у животну снагу хрватскога народа. *В 1885.*

свр̏зима̀нтија м *онај који је скинуо мантију, који се одрекао свештеничког позива, калуђерства, редовништва; распоп, раскалуђер.* — Прикључио се је [пијариста Галуф] као свр̏зимантија новој револуционарној струји. *Комб.*

свр̏зипоп м *поп који се одрекао своје поповске дужности, свр̏зимантија, распоп.* — Па се сједне хвалит у локанди ... да је тријест посјек'о Зупчана, и сврх тријест свр̏зипопа Луку. *Март.*

свр̏зислов и **свр̏зислово** м *онај који је прекинуо започето учење школе. Рј. А.; Вук Рј.*

свр̏злати, -а̏м сврш. *салетети кога чиме, обично молбама. Вук Рј.*

свр̏нути, свр̏нē̏м сврш. **1. а.** *свратити, скренути (куда, коме, к чему), навратити.* — Свр̏нимо к мени. *Л-К.* Увијек кад би брод у заклоницу свр̏нуо, она би се с њим састала. *Ђип.* **б.** *скренути.* — Ако ће натраг кући, треба да свр̏не лево. *Ад.* Они свр̏нуше у једно сокаче. *Ранк.* **в.** *окренути, променити (разговор, реч).* — Опет свр̏ну разговор на плес. *Креш.* Свр̏нуше као обично ријеч на политику. *Ђал.* **г.** *склонити се, уклонити се (коме).* — И најгорему Турчину раја мора с пута свр̏нути, макар у блато до кољена. *Вук.* **2. а.** *окренути (очи, поглед).* — Свр̏ну очи у брата. *Мул.* Мића је ... свр̏нуо поглед на Вековића. *Дав.* **б.** *привући, усмерити, усредсредити (пажњу).* — Први пут је свр̏нуо на себе пажњу целога села о крстоношама. *Ранк.* Миха свр̏ну сву пажњу на дебло. *Гор.* **3.** *вратити, скупити (стоку, живину и сл.).* — Она их [волове] свр̏ну на цесту и поћера их. *Мил. В.* Одох да свр̏нем живину. *Ђип.*

~ се 1. *в. свр̏нути (1а).* — Родом је из Зворника, а ту се сада Едхем свр̏нуо, да походи материн род. *О-А.* **2.** *окренути.* — Послије се свр̏нуо разговор на сусједе. *Ђал.* **3.** *скренути.* — Очи му се свр̏нуше на писаћи стол. *Леск. Ј.* **4.** *превр̏нути се, изврнути се.* — У мени се свр̏ну цријева: ја осјетим празнину у стомаку. *Кик.*

свр̏сèбит, -а, -о необ. *присебан.* — Кад ти противник псикне: јарче! да би разгоропадио и тебе и себе, буди свр̏себит, стисни зубе и ћути. *Божић.*

свр̏сисходан и **свр̏сѝсходан,** -дна, -дно *прикладан, који одговара свр̏си, подесан, целисходан.* — Не умује се о томе је ли та ријеч свр̏сисходна. *Шим. С.* Ноја је онда коментарисао то на свр̏сисходан начин. *Кик.*

свр̏сисходно и **свр̏сѝсходно** прил. *на свр̏сисходан начин, подесно, целисходно.* — [Старац] говори и мисли савршено свр̏сисходно. *Шег.* Они се такође укључују свр̏сисходно у посао. *Пол. 1972.*

свр̏сисходнō̏ст и **свр̏сѝсходнō̏ст,** -ости ж *особина онога што је свр̏сисходно, подесност, целисходност.* — Обновљене су дискусије о ... правој свр̏сисходности оваквих ликовних ревија. *Пол. 1958.*

свр̏снути, -нē̏м сврш. покр. у изразима: свр̏сло му (јој) око на *допала му (допао јој) се, пала му (пао јој) је у очи.* — По̀давно је Бају свр̏сло око на ту женску главу, и радио да је одвоји од мужа. *Љуб.* Ивки је око свр̏сло на једно црногорско момче, згодно, зорно. *И.*; **~ у глави** *присетити се (чега), пасти на ум.* — Свраћају мало код нас да разгледају мапу. Рају нешто свр̏сну у глави: — Ма, шта ће мени мапа, нећу да је гледам. *Ђон.*; *Рј. А.*

~ се *смучити се, позлити.* — Нешто ми се свр̏сну, доће ми нешто мучно. *Рј. А.*

свр̏ста́ва̄ње с *гл. им. од свр̏ставати (се).*

свр̏ста́вати (се), свр̏ста̄̏вам (се) *несврш. и уч. према свр̏стати (се).*

сврстати, -ам̑ и **сврстати,** сврстам̑ сврш. *поставити у врсту, у ред, поређати; класификовати, уврстити.* — Сврсташе Немци у колоне све људе изведене из кућа. *Ман.* Већ су давно неки кемичари покушали сврстати елементе према својствима. *Кем.*

~ **се 1.** *поставити се у врсту, у ред, поређати се, постројити се.* — За трен ока се батаљон подиже ... одмах затим сврста се и крену. *Лал.* Ми се[ловци] морамо одмах сврстати у ланац! *Том.* **2.** *стати на чију страну, одлучити се за некога, пристати (уз).* — Након недавне револуције, [Либија се] сврстала сасвим уз УАР. *ВУС 1970.*

сврсти, сврзем̑ сврш. *сложити, удружити; сплести, заплести.* — Вјера нас је сврзла и братимство. *Март.* Повргнем [дијете] на земљу, а некакве ме мисли са свију страна сврзу и обладају. *Коч.*

~ **се** *повр. и уз. повр.* — Ударише на нас Црногорци, а с њима се и краљи су сврзли, па им дају војску и оружје. *Март.* Кога ли се врага све не сврзе кроз Силвестрово мозгање. *Божић.*

сврстити (се), сврстим̑ (се) сврш. *в. сврстати (се).* — Ладислав ... летио на зеленку међу чадорјем као стријела, да сврсти своје јунаке. *Шен.* Пјешаци сврсте [се] с десна и лијева крај врата. *И.*

сврта̀к, -тка м **1.** *оно што се сврти, што се начини врћењем, мотањем, увијањем, смотуљак:* ~ лана. — На столцу [су] шкаре, свртак црне свиле. *Јурк.* **2.** *завртањ, вијак.* — Све извито, чудно саливато: оно му се на свртак одвија. *НПХ.* **3.** *коврџа.* — Непокорни свртак косе још се ... младеначки кочио. *Десн.*

сврта̑њ, -тња м покр. *вртлог. Рј. А.*

сврта̑ње с *гл. им. од свртати (се).*

сврта̑ти (се), сврћем̑ (се) и сврта̑м̑ (се) *несврш. и уч. према свратити (се).*

свртѐти и **свртѐти,** -тӣм, ијек. свртѐтети и свртѐтети, сврш. *завртети.* — Газда-Алекса сврте главом. Нису га очи преварile! *Вукић.* фиг. Максо, као да га нечастиви потпалили, никуд да сврти легало. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *задржати се, наћи се (негде, око некога).* — Најстарији се писар нашег гос'н бележника појави да му јави да је неко на самрти, па је нужно да се око умирућег сврти. *Богдан.* **2.** *појавити се, наврсти (о сузама).* — Доцкан ... прошапута Игњат, а сузе се сврте у његовим очима. *Вес.* Ево ми се сузе свртиле од његовијех ријечи. *Ђор.*

сврти̑ште с *свратиште.* — Намигује ђаволаста звездица као да није света и божја, но сврти̑ште врагова. *Рад. Д.*

сврти̑јети и **свртѐтети,** -тӣм, ек. свртѐти и свртѐти.

сврто̀вати, -тујем̑ сврш. *примирити се, скрасити се, свртети се. Р-К Реч.*

сврћи, сврнем̑ *в. свргнути.*

свршѝти, сврши̑м̑ сврш. *оврћи.* — Ја сам узорао, посијао, пожњео, сврхао. *Вуј.*

сврӯћити, сврӯћим̑ сврш. *загрејати.* — Како их је обожавао кад се не јаче и не злобе ... него сврућени од хитости одлазе, сладокуси, заједно међу мртве коприве. *Гор.*

~ **се** *постати врућ, загрејан, загрејати се.*

сврх предл. с ген. **1. а.** *изнад, над, наврх, поврх.* — Чесвина стоји сврх литице оне. *Наз.* Ријеч јасна као сунце, жива као пламен, светионик сврх тмине заборава. *Пар.* **б.** *с, са.* — Од двора их [гавране] нико не видео, но подоцкан Асанова љуба сврх пенџера од бијеле куле. *НП Вук.* То је велики каменити брег, сврх кога ... вода окомце пада. *Нен. Љ.* **в.** *уврх, на почетку.* — Сврх чаршије отпочне Вејсил ... који пече кадаиф за рамазан. *Андр. И.* **2.** *преко.* — На њему је било свакојака одела ... а сврх свега банатски дороц. *Јакш. Ђ.* Напуни лулу духаном и ... метну комадић жераве сврх њега, да припали. *Ђор.* **3.** *осим тога, поред свега, уз то.* — Сврх тога дадоше јој два-три грошића, да ујутру зором отиде до старога чобана. *Јакш. Ђ.* Ти си појео толи грдан ћар за пет година и, сврх свега, открњио ми од капитала. *Ђор.* **4. а.** *због.* — Други Њемац је зарио бајонет у интернирца, пошто није смио пуцати сврх друга. *Бон.* **б.** *о чему, у вези с чиме.* — Нису га озбиљно схваћали, нити набирали обрве и мозгали сврх његових ријечи. *Коз. И.* **5.** *толико високо као, доврх.* — Други очеви ... купују деци ... лопту од гумаластике, што скаче сврх јаблана! *Лаз. Л.* [У воденицу] увуче некакву грдну кладетину, дугачку сврх човека. *Глиш.*

сврха ж **1.** *оно чему се тежи, што се жели постићи, циљ, мета.* — Највећи број Вукових писама имао је сврху да приволи Милоша да му да новчану помоћ. *Прод.* Хумор [је] посљедњи степен духа и сам себи сврхом као чиста наука и чиста поезија. *Матош.* **2.** заст. *свршетак, крај.* — Зашто су властела под сврху XIX вијека нестала у Дубровнику ...? *Војн.* Мени је већ досадило ... — Изађимо! — Останимо до сврхе. *Ћип.*

сврхо̀вит, -а, -о *који има сврхе; крајњи, потпун.* — Не схваћа да је сами живот потпун, сврховит, кад се получи та вриједност. *КН 1959.* Сврховита творевина је она која је постала као остварење претходне замисли, некога плана и намере. *Ђаја.*

сврхо̀витӧст, -ости ж *особина онога што је сврховито.* — Сврховитост је појам дат нам нашом свешћу о пореклу нашег

деловања. *Баја.* Демокрит је ... у органском свијету многу сврховитост видио. *Баз.*

сврху предл. с ген. *в. сврх.* — На ногама су му чакшире од ... дебела сукна, а сврху тога чизме до колена. *Јакш. Ђ.* Преклињао [га је] и заклињао, нека се сврху свега осталога кани порока пијанства. *Креш.* Анђео је заплакао сврху греха грешног света. *Јакш. Ђ.*

сврхунáраван, -вна, -вно *натприродан.* — Имају један циљ: уцијепити младежи вјеру у сврхунаравне, натприродне истине. *Пав.*

свр́чак, -чка м **1.** *ваљушак од теста. Вук Рј.* **2.** *в. свртак (1). Рј. А.*

свршáвање с *гл. им. од свршавати (се).*

свршáвати (се), свр̏шāвām (се) = свршивати (се) *несврш. и уч. према свршити (се).*

свр́шак, -шка м песн. *свршетак.* — Сто година позивају старца ... свршак чека ... худог жића. *Јакш. Ђ.*

свр̏шен, -а, -о **1.** *трп. прид. од свршити (се).* **2.** (одр.) *који је завршио какву школу и добио неко звање:* ~ лекар, ~ правник. **3.** *који је постао зрео, сазрео, изграђен, прави.* — Јунак наше приповетке ... беше у то време већ свршен момак. *Јакш. Ђ.* Моја знања, ја ћу вас ... стрести из пуног грања, у моје руке као свршено воће. *Уј.* **4.** грам. (одр.) *који је ограниченог трајања, перфективан:* ~ глагол, ~ радња, ~ глаголски вид. *Терм. 1.*

Изр. ставити (стављати) (кога) пред свршен чин (*у*)*чинити нешто што се више не може променити.* — Порта је стављена пред свршен чин. *Јов. С.*

свр̏шенōст[1], -ости ж *особина или стање онога што је свршено (4):* ~ глагола, ~ радње.

свр̏шенōст[2], -ости ж заст. *савршеност, савршенство.* — Ја не нијекам да је језик, као којему драго друго знање, напретку и свршености вриједан. *Љуб.*

свршéнство с заст. *савршенство, потпуност.* — Да свршенства своје свемоћи с несавршенством света доконча, од оног праха влажне прашине показа сунцу прљави отвор. *Јакш. Ђ.*

свршéтак, -тка м **1.** (мн. свршéци, ген. свр̏шēтāкā) *граница до које нешто траје, где се или када се нешто свршава, крај, довршетак, окончање.* — Посигурно [се] слутило да ти преговори неће донети жељенога свршетка. *Нов.* Свршетком боја пресличког многој се кући повратио отац. *Мул.* **2.** *крај (живота), смрт.* — Онда свршетак живота, о Патрокло, осване теби. *М-И.* И као да је предвиђала свој жалосни свршетак, писала је »заиђи ће мога живота сунце«. *Скерл.*

свршúвање с *гл. им. од свршивати (се).*

свршúвати (се), свр̏шујēм (се) несврш. = свршавати (се).

свр̏шити, свр̏шīм сврш. **1. а.** *привести крају, довести до краја, довршити, завршити, окончати.* — Госпођица ... беше међутим свршила свирање. *Лаз. Л.* Сједе док Пиквик сврши облачење. *Креш.* **б.** *завршити школовање, стећи квалификацију у каквој струци.* — Он ... у два маха паде на испиту ... И Душан није свршио. *Ком.* Имали [су] средстава да сврше школе. *Сим.* Нека сврши за апотекара, па ће му купити апотеку. *Поп. Ј.* **2. а.** *извршити, остварити.* — Своју заклетву сврше. *М-И.* Своје сам обећање свршио, онај је индивидуум сјајно побијен. *Ков. А.* **б.** (~ посао, рачун) *закључити; пречистити. Деан. Рј.* **3.** *умрети, скончати.* — Није се ни разабрала из бунила, него до мрака сврши. *Вес.* Осуђена као вјештица [Дјевица Орлеанска] свршила је на ломачи. *Наз.*

Изр. између ње и њега је (све) свршено, међу нама је (све) свршено *они немају (ми немамо) више никакве везе између себе;* ~ нужду *обавити физиолошку потребу;* ~ са животом, ~ самоубиством *убити се, одузети себи живот.* — Он је био наумио да сврши са животом. *Мил. В.* Прва супруга банкара Игњата ... свршила је самоубиством. *Крл.*

~ **се** *доспети до краја, завршити се, окончати се.* — Рат се свршио без икаква мира или примирја. *Шиш.* Једина њезина љубав ... се тако трагично и глупо свршила. *Мил. В.*

свр̏шнӣ, -ā, -ō *сврховит.* — Ове двије мисли ... су главни облици свршнога (телеологијскога) схватања свијета. *Баз.*

свр̏шнōст, -ости ж *сврховитост.* — И сама свршност у грађи организама само је ... у посљедњем погледу случајна појава. *Баз.*

свȕгдашњӣ и **свȕгдашњӣ,** -ā, -ē *свудашњи.* — Смрт је пред њом [Аском] била, невидљива а једина и свугдашња, грозна и невероватна у својој грозоти. *Андр. И.*

свȕгде, ијек. свȕгдје, прил. *на сваком месту, свагде;* исп. свуд(а). — Тако је то свугде, па и у нашем селу. *Ад.* Кристина зна ... да он свугдје помало флиртује. *Бег.*

свȕгдје, ек. свȕгде.

свȕд и **свȕдā** прил. *на свима местима, на све стране, свугде, свагде, свукуд, посвуда.* — Ударе свуд по царству тражити јој лијека. *Н. прип. Вук.* Све [је] знало да је Алија отишао и о том се свуд говорило. *Мул.* Зову га и примају свуда. *Нен. Љ.*

свȕдāр прил. *в. свуда. Р-К Реч.*

свȕдашњ и **свȕдашњ**, -ā, -ē *који постоји, који се налази, кога има свуда.* — Свудашњу ружноћу ... није Халц још никада утјеловио. *Бат.* Простор око мене испуне ударци ... безбројни и свудашњи. *Андр. И.*

свȕдашњо̄ст и **свȕдашњо̄ст,** -ости ж *стање онога што постоји, што се налази свуда.* — У исти мах се ту види и свудашњост даме. *Шах 2.*; *Р-К Реч.*

свȕдѐ и **свȕдȉ** прил. *в. свуд(а).* — Трчаћемо по шуми свуде. *Ант. 2.* Среће не сретосмо нигдје, ал' несрећу смо угледали свуди! *Крањч. С.*

свȕђ и **свȕђе** прил. дијал. *в. свугдје.*

свукȉва̄ње с *гл. им. од свукивати (се).*

свукȉвати (се) и **свукȍвати (се),** свȕкујēм (се) покр. *несврш. и уч. према свући (се), свлачити (се).*

свȕкуд(а̄) прил. *свуд(а).* — Око мене магла, свукуд магла. *Коч.* И ишли су свукуда заједно. *Бен.*

свȕкудашњ, -ā, -ē *који постоји, који се налази, кога има свукуда.* — Из ове свукудашње борбе изићи ће победилац укрепљени, уједињени народ. *Рј. А.*

свȕљати се, свȕљām се сврш. *оклизнути се и пасти, склизнути се. Р-К Реч.*

свȕћи и **свȕћи,** -ȕчēм (аор. свȕкох, свȕче; р. прид. свȕкао, свȕкла, -ло; трп. пр. свȕчен, -ѐна, -ѐно) сврш. **1.** *скинути (одећу, обућу и сл.).* — Свуче конавоско широко одијело, а ... навуче талијанско. *Мат.* Свуци обућу, па онда хајде. *Ћип.* фиг. Једним покретом била је с њега свучена маска блесавости. *Донч.* **2. а.** *вукући спустити, скинути са висока.* — Људи ... се мучише да свуку низ брдо неколико великих талпа за мост. *Лаз. Л.* О, песме моје, јадна сирочади ... хтедох дугу да са неба свучем. *Радич.* **б.** *скинути, спустити вукући, повући (кога, што).* — Свукоше ме с коња. Народ ме грли, жене ките мога коња пешкирима. *Јак.* **в.** *вукући нагомилати, навући и одвући (на страну).* — Мајка ... дође до прозора, свуче на страну завесу и погледа у небо. *Лаз. Л.* **3.** *опљачкати.* — Луки није вјеровати да и овога рата није свукао бар тројицу војника у ономе склопу више своје куће. *Ћоп.*

Изр. ~ мантију *одрећи се свештеничког позива, престати бити калуђер, редовник.* — Млади клерик-пјесник свукао је у Риму мантију. *Марј. М.*; ~ (кога) до гола, до кошуље *потпуно опљачкати.* — Мију Крамара ... свукоше Грегоријанчеве слуге до гола. *Шен.* Свукли нас путем до кошуље. *И.*

~ **се 1.** *скинути са себе (одећу).* — Осуђеник се свукао и остао само у гаћама и кошуљи. *Чол.* **2.** *повући се, спустити се нанижe, спасти.* — Кад смо се почели уз Залац пењати, онда се мојем коњу свукао самар натраг прије̄ко репа. *Маж. М.*

се 1. а. *краћи облик акузатива повратне заменице »себе«, »се«.* — Погледао је нада се у боровик. *Ћип.* Јевда узе преда се ... сина Манчу. *Срем.* Утону стари Кремен у се. *Кал.* **б.** *некњижевни генитив повратне заменице »себе«, »се«.* — Дарове је ... дао својој пратњи да их раздели између се. *Андр. И.* **2. а.** *повратна речца у саставу правих повратних глагола у значењу акузатива повратне заменице »себе«, »се«:* чешљати се, чувати се, хвалити се, мучити се, облачити се, прати се, умивати се. **б.** *повратна речца у саставу узајамно-повратних и рефлексивних глагола уопште:* поздрављати се, свађати се, тући се, миловати се и сл. **в.** *повратна речца која се употребљава за творбу пасивних конструкција и безличних реченица.* — Проматра игру која се управо започела. *Креш.* Видиш ... шта се ради од Мустафе! *Мул.* Благо се њој! *Кош.*

сеа̀нса и **сѐа̄нса** ж фр. *заседање, седница; (спиритистички) састанак, скуп.* — Пет стотина људи очекивало је почетак сеансе у којој ће човеков гениј̄е запливати далеко у будуће деценије. *Пол. 1958.* Говорила [је] ... о бесаницама, о бизарним спиритистичким сеансама. *Крл.*

сѐбар, -бра м **1.** ист. *слободан сељак или пастир у средњовековној Србији који је био без политичких права.* — Одредба 69. члана Душанова Законика: да се сеѐри не смеју скупљати у зборове. *Ђорђ.* **2.** *ратар, тежак, сељак уопште.* — С једне: један народ гине на бојишту, миром сеѐра, с друге: оци домовине згрћу хрпе злата, сребра. *Кркл.*

сѐбарскӣ, -ā, -ō *који се односи на сеѐре.* — Још увијек је у снази ... закон ... који ставља сељака у сеѐарски положај према варошима. *Арх. 1926.*

сѐбарство с *сеѐри; сељаштво уопште.* — Уклон се с пута ... неправдо, ти химбо ... сеѐарства владарскога ... на слободу враћај робље! *Марк. Ф.*

сѐбе и **сѐбе** (дат. сѐби и сѐби, ак. сѐбе, сѐбе и енкл. се, инстр. сȍбо̄м, лок. сѐби и сѐби) *генитив повратне заменице или личне замениц̄е сваког лица која се употребљава за свако граматичко лице било у једнини било у множини када субјекат у реченици треба поново изрећи у неком од косих падежних односа.* — Осврнуо се да види има л' кога близу себе. *Ад.* Празни изобличени људи ... лажу себи и другима. *Крл.* Ти опет нашао себе. *Цар Е.* Одједном је осјетио у себи част витешке жртве. *Мар.* Незадовољан је са самим собом; али још више са свима око себе. *Андр. И.*

Изр. до себе држати, на себе давати *имати високо мишљење о својим способностима, о својој вредности,* изван себе (бити, доћи, довести кога) *у највећем, крајњем узбуђењу (бити), односно у највеће, крајње узбуђење (доћи и сл.)*; к себи доћи а) *повратити се из стања несвести,* б) *смирити се после каквог узбуђења*; (к) себи руке! *не дирај! не мешај се!* наћи себе *схватити свој положај, свој позив и своју вредност*; о себи живети *живети од свога рада, независно од помоћи других*; повући се (затворити се) у себе *избегавати друштво, одвојити се од света,* познавати себе *бити свестан својих могућности,* према себи *у складу са својим захтевима, своме укусу, својим могућностима,* (пре)узети на себе *примити одговорност за нешто, об(а)везати се на извршење нечега,* сам (сама, само) по себи *в. уз сам (изр.)*; удубити се у себе *предати се дубоком размишљању о нечему.*

сѐбевѝд м необ. *лик који је неко створио у својој машти, према својим мерилима и особинама.* — То си је ти себи замислио онакву каква она није и видио си у њој само свој себевид. *Цес. А.*

себѐвид, -а, -о необ. *који себе сматра за средиште свега, који све просуђује са свога личнога становишта, егоистичан.* — Сваки прави модерниста, када гуцне из чашице, за тили трен постаје себевид. *Уј.*

себезàборāв и **сѐбезаборāв** м необ. *свесно или несвесно губљење осећања о самоме себи.* — Над тим живинским животом што бљује и цвили, лоче ... до себезаборава ... ето, над свиме постоји чисти живот сунчанога јутра. *Крл.*

себезапòстављāње с необ. *стање у којем неко свесно или несвесно губи свест, представу о својој вредности, осећање ниже вредности.* — Патиш стално од неких ... комплекса себезапостављања. *Козарч.*

себѐзналōст, -ости ж *в. себељубивост. Деан. Рј.*

сабѐзнао, -ала, -ало *в. себељубив.* — Зато ћу да отворим сиротињи наше житнице да се не би рекло да смо себезнали. *Шапч.* Бит ће опет што и прије: себезнао, саможив. *Наз.* Управо баш овај тихи, себезнали поглед [је тај] у коме се види све и ништа. *Сим.*

себељȕбац, -у̏пца м *онај који само себе воли, љуби, који мисли само о себи, о своме интересу, себичњак, егоист(а).* — Неки су му рекли да је кукавица, други да је занесењак и себељубац. *Вуков.*

себељȕбив, -а, -о рус. **а.** *који воли само себе, који мисли само о себи, о своме интересу, себичан, саможив.* — Он је од тога растао сам у својим очима, себељубив и ташт. *Козарч.* **б.** *који одаје себичност, изазван себичношћу* — Закон објективације ... јачи је од људских себељубивих обмана. *Лит. 1957.*

себељȕбиво прил. *на себељубив начин, себично, саможиво.* — Необично сензуалне ... и себељубиво узнемирене руке тог старог бонвивана пружале су се похлепно за стварима. *Крл.*

себељȕбивōст, -ости ж *особина, својство онога који је себељубив, саможивост, себичност, егоизам.* — Ви ... сте се затворили међу четири уска зида своје себељубивости. *Бег.*

себѐљȕбље с *себељубивост.* — Није вјеровао да се могу поправити они којима су искварености, себељубље и химба ... почели изгризати срце. *О-А.* Нема [у њега] ни пакости, ни себељубља. *Марк. М.*

себемȕчēње с ков. *задавање душевних мука и патњи самоме себи.* — Патиш стално од неких неразумљивих комплекса ... себемучења. *Козарч.* Плашња, немир ... себемучење . . све то долази њему од њих. *Сим.*

себенѐзнāлно и **себенѐзнало** прил. необ. *на начин онога који је у себенезналости, помахнитало.* — Себенезнално је занесен. *Цес. А.* Неки ... себенезнало, у бјеснилу чудном испражњују вагоне, разбијају нове. *И.*

себенѐзналōст, -ости ж необ. *стање онога који није присебан, занетост; помахниталост.* — Двојица су рудара у заносу и себенезналости клицала — Нађосмо! *Цес. А.*

себепонижѐње с *непоштовање, понижење самога себе.* — Било је нешто ... неприродно, прелазећи у ... ссбепонижење ... у мом односу према женама. *Козарч.*

себесавладāвāње с *в. самосавлађивање. Бен. Рј.*

себѝкати, -ā̄м несврш. *узимати као своје, присвајати, својатати.* — Сватко може утиснути на нас свој жиг, сватко нас себика. *Шен.*

сѐбирад и **сѐбирад,** -а, -о **1.** *себичан.* — Најопјеваније жене су често дјеца, доброћудна и себирада. *Матош.* И он је с чувством човјека себирада помишљао на односе ... између њега и Анке. *Ивак.* **2.** (у именичкој служби) м *себичњак.* — Што не ласкаш нам, себираде! *Крањч. С.*

сѐбица[1] ж у изразу: у себицу *дан за даном, сваки дан, без промене.* — [У Мачви] се шеничан љеб у себицу једе. *Вук.* Наћох Илију ... просто обучена онако у себицу, јер таки је обичај. *Рј. А.*

сѐбица[2] ж *прво копање винограда у пролеће, покопица. Вук Рј.*

сѐбица[3] ж покр. **1.** *врста биљке из које се добива предиво.* — Прољећем сејем лан, конопље и себицу. *Љуб.* **2.** *неупреден лан, кучине од лана или конопље. Рј. А.* **3.** *врста платна. Рј. А.* **4.** *врста ракије.*

сѐбица м покр. *себичњак. Рј. А.*

сѐбицē прил. у изразу: све себице *све без разлике, све редом.* — Изјео све себице. *Вук Рј.*

сѐбичан[1] и **сѐбичан,** -чна, -чно **а.** *који мисли само о себи, који се брине само о својој користи, себељубив, саможив, егоистичан.* — Она је у леденој води себичног рачуна утопила свете дрхтаје ... закона. *Ант. 1.* Себичан си. *Јанк.* **б.** *који изражава такву особину, који је прожет себичношћу.* — Он је навикао на онај ... хладни, себични тон који влада у свима манастирима. *Ранк.*

сѐбичан[2], -чна, -чно покр. *свакидашњи, обичан*; исп. сѐбица[1]. — Ја бих рекао да се најприје скупе сва: и себична и стајаћа одијела. *Вук.* Ово је наш кућни [крух] ... није фин као онај бијели у граду, себичан је али је сладак. *Рј. А.*

Изр. ~ недеља *трећа недеља пред великим постом, коризмом, у којој се сваки дан може мрсити.* — Послије себичне недјеље настане задушна, а послије задушне бијела. *Вук Рј.*

сѐбичѐње с *гл. им. од себичити.*

сѐбичити, -ѝм несврш. *копати виноград први пут у пролеће. Вук Рј.*

сѐбѝчје и **сѐбѝчје** с *в. себичност.* — Дојкињом кравом себичје ти народност сматра. *Прер.* Злу је и добру себичје клица. *Крањч. С.*

себѝчлук м *в. себичност.* — Не треба заборавити да је сваки себичлук поткожио људе. *Божић.* Осети да га мрзи, и то ... само због ... његовог себичлука. *Ћос. Д.*

сѐбичница и **сѐбичница** ж *себична жена. Р-К Реч.*

сѐбично и **сѐбично** прил. *на себичан начин, себељубиво, саможиво, егоистички.*

сѐбичнōст и **сѐбичнōст,** -ости ж *особина онога који је себичан, себељубивост, саможивост, егоизам.* — У срцу му сједи ... гадна себичност. *Шен.* Није љубав привукла људе да у друштву живе него себичност. *Нен. Љ.*

сѐбичњāк и **сѐбичњāк** м *онај који је себичан, себељубац, саможивац, егоист(а).* — Само себичњаци траже свуда своју корист, па ваљда и у љубави. *Коз. Ј.* Било је занесењака и усијаних глава ... и хладних рачунција и себичњака. *Андр. И.*

сѐбичњāчкӣ и **сѐбичњāчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на себичњаке, на себичност.*

сѐбичњāштво и **сѐбичњāштво** с *в. себичност.* — Ја мислим да је задатак сваког свесног и поштеног Србина ... да не дâ дићи главе себичњаштву. *Јакш. Ђ.*

себорѐја ж лат.-грч. мед. *претерано лучење масти на појединим деловима тела услед неправилног функционисања жлезда лојница, које је обично праћено перутањем и сл. променама на кожи.*

сѐв, ијек. сѝјев, м **а.** *блесак, одсев.* — Звездолик треперио кандила сијев. *Шен.* Из праха сијев се оружја свјетлуца. *Марк.* Ф. Не плаши ме мућа сев. Змај. фиг. На лепом лику Љубичину ... очи ... живахнуше севом необичним. *Шапч.* **б.** *прво, још нејасно светло пред свануће, праскозорје.* — Ту чујеш, рано прије зоре, на младог дана први сијев славуљев ... слатки пијев. *Шен.*

сѐвāб, -а́ба м тур. *севап. Шкаљ.*

сѐвак, -вка (мн. сѐвци, ген. сѐвāка), ијек. сијѐвак, м **1.** *дем. од сев.* — По калдрми јури севак црних зеница. *Каш.* Под копитима праскали сијевци од искара. *Гор.* фиг. Онај слаби сијевак љубави ... и тај га је оставио. *Коз. Ј.* Кад се је сијевак показао на истоку, доспјеше Задру граду. *Шен.* **2.** *севац (2).* — Толико, сејо, сијева сијевака, толико крилатих налијеће Младена. *Кул.* **3.** *сијавица (1).* — На блиједом, жарком небу блистају сијевци од врућине. *Гор.*

сѐвāљка, ијек. сјѐвāљка, ж покр. *два дрвета која се метну уздуж преко наћава кад се брашно сеје. Вук Рј.*

сѐвāње, ијек. сијѐвāње, с *гл. им. од севати.*

сѐвāп, -а́па м тур. **а.** *добро дело, племенит поступак, доброчинство.* — Опет рекоше мед собом да је то велики севап страњскоме човјеку дати у болести. *Маж. М.* Ја ћу вас дочекати и нахранити, јер то је севап. *Чол.* **б.** *награда, признање за добро дело.* — Ја ово за севап радим. *Срем.* Нуди и моли да му, севапа ради, купе дрва. *Мил. Ж.*

севàплија м = севапчија *онај који чини севапе, добра дела, добротвор.* — Ако је владао огњем и мачем, али ... био је јунак и севаплија. *Ђур.*

сѐвāпно прил. *хумано, добротворно.* — Гледам их ја, па велим: ја севапније би их било саставити него цркву сазидати! *Вес.*

севàпчија м = севаплија. — Ако хоћеш гдје је севапчија који ... дијели кљасту и слијепу, а ти пођи Јакши капетану. *НП Вук.*

сѐваст и **севастòкрāтор** м грч. ист. *византијска титула, средњовековни високи државни достојанственик у Византији и*

Србији. — Пошље ... у далматинске градове као свога опуномоћеника царскога севаста. *Шиш.* Манастир ... је на својој баштини подигао севастократор Дејан Жарковић за време цара Душана. *Дед. Ј.*

сева̀тање, ијек. сјева̀тање, с *гл. им. од севатати.*

сева̀тати, -а̄м, ијек. сјева̀тати, несврш. *на махове севати, блескати.* — Сјевата око црквица и муње лете. *Визн.*

се́вати, сêвām, ијек. сијѐвати, несврш. **1. а.** *испуштати јаку светлост.* — Свака звијезда својим свјетлом сијева. *Прер.* **б.** *одавати јак блесак блештећи.* — Црни облак ... се навлачи, час севајући огњем, час просипајући град и кишу. *Кнеж. Б.* **2. а.** *сијати, светлети одбијајући, одражавајући од себе светлост.* — Сијеваху бајонете. *Шен.* На грудима севаху златна пуцета. *Јаки. Ђ.* У ... води тихо мјесец сијева. *Видр.* **б.** *истицати се јаком светлом бојом, беспрекорном чистоћом.* — У ... соби сијевала је дивна чистоћа. *Шен.* Бос и гологлав, сијева му на сунцу бијело тјеме. *Сиј.* **3.** *јако сјати, пламтети при јаком узбуђењу* (*о очима, лицу*). — Сва је сијевала од срџбе. *Донч.* Очи су му севале мржњом. *Ћос. Б.* **4.** *брзо мицати, покретати чим.* — Скаче по соби, држи се за главу ... сијевају му ногавице. *Сиј.* Тек што си се приближио води, угледаш је [рибу] како сијева од жестине. *Радул.* **5.** фиг. **а.** *снажно избијати, испољавати се.* — [Упирала је] у слику очи из којих је сијевала жива вјера. *Новак.* **б.** *кратко и оштро се изражавати.* — Из плахих ... усана почеле [би] да ... севају команде. *Дав.* **в.** *нагло се јављати у свести.* — Ужасне комбинације севаше капетану кроз главу. *Лаз. Л.* **6.** *пробадати, жигати* (*о болу*). — У костима ми сијева. *Бен.* Мени понекад кад стане да сева палац, три дана сам меланхоличан. *Лаз. Л.* **7.** разг. *брзо одлазити, купити се одакле.* — Ево, момче, лично комесару у руке. Севај! *Ћоп.* Или послушан и пристојан да буде или нека сева. *Маш.*

Изр. радити нешто да све сева *радити оштро и брзо.* — Вртуљак се окретао с њима да је све сијевало. *Брл.*

се́вац, -вца, ијек. сијѐвац, м **1.** *сев* (*а*). — Сијевци, сејо, небом прелијећу. *Кул.* **2.** *нож који блиста, нож којему оштрица одсева.* — Из корица вади свијетлога ... сијевца. *Ботић.*

сѐвача, ијек. сјѐвача, ж покр. *севаљка. Вук Рј.*

севда̀лија м и ж = севдахлија **1.** м *онај који је заљубљен, који уме да буде заљубљен, заљубљеник.* — Двије младе хануме стале претресати прошлост, прекоравајући једна другу како јој је севдалију преотела. *Ћор.* **2.** м *певач севдалинки.* — Отац наш је био севдалија: лепо уздисао, лепо певао. *Сек.* Калче севдалија у својој сировини очувао је ... поезију старог Ниша. *Грол.* **3.** ж *севдалинка.* — [Био је] добар друг, весељак, изврстан певач севдалија. *Срем.*

севда̀лијскӣ, -ā, -ō = севда̀хлијскӣ *који се односи на севда(х)лије:* ~ певач. — Писац је ... желео да ... потенцира драмски живот ... оном севдалијском атмосфером. *Богдан.*

севда̀лијски прил. = севда̀хлијски *на начин, попут севда(х)лије.* — Више [је] певао него свирао, мераклијски, севдалијски. *Сек.*

севда̀лијнка ж *песма пуна љубавне чежње; босанска љубавна песма.* — Босна и Херцеговина ... стварале су, у вези с ропским положајем жене, болне и меланколичне севдалинке, пуне неостварених чежња. *Барац.* Предвече спласнуше крици, искидаше се севдалинке. *Вучо.*

севда̀лисā̀ње с *гл. им. од севдалисати.*

севда̀лисати, -ишēм несврш. **1.** *бити заљубљен, осећати љубав, чежњу.* — Несрећа је тако хтела да се и ових дана тамо нађе и севдалише и слуша ... песму. *Срем.* **2.** *певати севдалинке.* — Желела је да буде оперска певачица, а шлагерише и севдалише пред радницима једног шумског предузећа. *Пол. 1959.*

севда̀лук м тур. *заљубљеност, љубавна чежња.* — И сам ... чапкун Мане ... колико је пута, кад она прође, од севдалука тресну по ... табакери ... и слубио је. *Срем.* Зар су наша прошлост само шалваре, кола и игре и севдалуци? *КН 1956.*

сѐвдāх, -а̄ха м тур. *љубав, љубавна чежња, страст, занос; љубавна патња.* — Тешко му било што му се овако изјалови први севдах у животу. *Мул.* Он запева: ... Од севдаха горег јада нема, ал' севдах се са севдахом вида. *Дом.*

севда̀хлија м и ж = севдалија. — Најљепше севдахлије извијају муслимани. *Матош.*

севда̀хлијскӣ, -ā, -ō = севда̀лијскӣ.

севда̀хлијски прил. = севда̀лијски.

севдѐлија ж **1.** *севдалија. Шкаљ.* **2.** *птица за коју се мисли да пева од љубавнога заноса.* — На гранчици тица севделија. *Вук Рј.*

сѐвдисā̀ње с *гл. им. од севдисати* (*се*).

сѐвдисати, -ишēм несврш. *осећати љубав према некоме, волети.* — Ти, мајко, добро знаш да ја још никог севдисала нисам. *Огр.* Једно момче бацало око на те, севдисало те, па му од севдаха узрасло срце кō сомун. *Ћор.*

~ **се** *осећати узајамну љубав, волети се.* — Чула [је] да су се Мане и Зона пазили и севдисали. *Срем.*

сѐвдити, -ӣм несврш. *в. севдисати.* — Севди, бего, твоје севдисање. *Вук Рј.*

сѐвеп м тур. **1.** *узрок, повод.* — Ја, право да ти рекнем, не бих ником севеп била. *Мул.* **2.** (у служби предлога с ген.) *поради, због.* — Чујеш мене, Мостарлија Мујо, севеп клетве старе моје мајке шаљем теби слугу Маријана. *НП Херм.* Севеп тебе сам то учинио. *Рј. А.*

севѐпли прид. непром. тур. *који доноси срећу, који је срећне руке.* — Причало се о попу Јовану ... да је добар човек, али да није севепли руке и да му се молитва слабо бога прима. *Андр. И.*

сѐвēр, -ера, ијек. сјѐвēр, м **1.** геогр. **а.** *једна од четири стране света, супротна оној на којој је (у нашим геогр. ширинама) Сунце у подне, тј. југу; крај, предео, део државе, копна у томе правцу.* — Сад сам ... на северу мртвом где се мрзне море. *Рак.* Војводина ... то је наш север, широм отворени прозор на ... велики европски север. *Петр. Б.* **б.** (Север) *северне земље и народи; северна јединица у некој територијалној, административној и сл. подели:* борба Севера и Југа у америчком грађанском рату. **2.** *в. северац (1).* — Сјевер ће му бријати образе. *Михољ.* Окренуло на сјевер. Из високих ... облака вије студен. *Ђон.*

севе́рац, -рца, ијек. сјевéрац, м **1.** *ветар који дува са севера.* — Трећи дан како снег веје ... северац уједначио па дува ... како је почео. *Вес.* Штипао и тресао подмукли сјеверац немилосрдно. *Кол.* **2.** *северњак (1).* — Радени северци не смеју мање, а лењи јужњаци не смеју више угљика и водика узети него што им [се] прописује. *М 1887.* Очитај лекцију ваљану ... том северцу који млакоња изгледа. *Дим.*

севѐрӣн[1], -и́на, ијек. сјевѐрӣн, м *в. северац (1).* — Окрене се к сјеверу: — Сјеверин је! Брзо! Обрнимо док је на вријеме. *Ђип.*

севѐрӣн[2], -и́на м *в. сеферин. Вук Рј.*

сѐверина, ијек. сјѐверина, ж покр. **1.** *хладно време, време у које дува северац.* **2.** *иње. Вук Рј.*

севѐрљив, -а, -о, ијек. сјевѐрљив *који дува са севера, хладан; изложен северном ветру:* ~ време, ~ место. *Вук Рј.*

сѐвēрнӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐвернӣ **1.** *који је на северу, на северној страни; који се односи на север:* ~ граница, северне земље, ~ клима, ~ ветар. **2.** *као саставни део неких географских и зоолошких назива:* ~ пол, ~ ширина, Северно море, ~ зец ~ јелен, ~ медвед.

Сѐвēрница и **Сѐверница,** ијек. Сјѐвēрница и Сјѐверница, ж *в. Северњача.*

сѐвēрница и **сѐверница,** ијек. сјѐвēрница и сјѐверница, ж *магнетска игла. Деан. Рј.*

сѐвēрно, ијек. сјѐвēрно, прил. *у правцу севера, на северу.*

севѐрњāк, -а́ка и **сѐверњāк,** ијек. сјевѐрњāк и сјѐверњāк, м **1.** *човек са севера.* — Није му пријала та јадранска клима, њему, заклетом сјеверњаку. *Каш.* **2.** *северац.* — Дуну јако сјеверњак па у самих неколико сати ... заледио баре. *Донч.* Пиркаше сухи сјеверњак. *Ђип.*

сѐверњака, севѐрњака и **северњāкиња,** ијек. сјѐверњака, сјевѐрњака и сјеверњāкиња, ж *женска особа са севера.*

Севе́рњача и **Севѐрњача,** ијек. Сјевéрњача и Сјевѐрњача, ж астр. *поларна звезда која се налази близу северног небеског пола, тако да остаје непомична на небеском своду.*

севѐрњāчкӣ и **сѐверњāчкӣ,** -ā, -ō, ијек. сјевѐрњāчкӣ и сјѐверњāчкӣ *који се односи на северњаке.*

северозáпад и **северòзапад,** ијек. сјеверозáпад и сјеверòзапад, м *страна света између севера и запада; крај, област на тој страни.* — Већи се дио [Анда] повукао према сјеверозападу. *Пов. 2.*

северозáпаднӣ и **северòзападнӣ,** -ā -ō, ијек. сјеверозáпаднӣ и сјеверòзападнӣ *који се односи на северозапад.* — Рибњача је ... једна од оних бара што плаве северозападни део Мачве. *Вес.*

северозáпадно и **северòзападно,** ијек. сјеверозáпадно и сјеверòзападно, прил. *са северозападне стране.* — Стигла је [чета] до групе ћувика северозападно од Крша и ту стала. *Лаз. М.*

северозáпадњāк и **северòзападњāк,** ијек. сјеверозáпадњāк и сјеверòзападњāк, м *ветар који дува са северозапада.* — У послијеподневним сатима обично се јавља сјеверозападњак, маистрал. *ОГ.*

северои́сток, ијек. сјеверои́сток, м *страна света између севера и истока; крај, област на тој страни.* — Јединице Медвеђске групе надираху са североистока и истока. *Лаз. М.* Ветрић је пиркао са североистока. *Моск.*

северои́сточнӣ, -ā, -ō, ијек. сјеверои́сточнӣ *који је на североистоку; који се односи на североисток:* ~ сусед, ~ ветар.

северои́сточњāк, ијек. сјеверои́сточњāк, м *ветар који дува са североистока.* — Дувао је повољан вјетар, свјеж сјевероисточњак, штоно га морнари буром називају. *Кум.*

сѐвнти се, -и́м се сврш. покр. *сетити се. Бен. Рј.*

сѐвкаст, -а, -о, ијек. сјѐвкаст *који сева, даје одсјај, одблесак.* — Сјевкастим гвожђем је колар јагњеду подсјекао стабло. *М-И.*

сѐвкати, -ā̀м, ијек. сјѐвкати, несврш. **1.** *одавати кратке блескове, севати, блескати.* — Севкају муње, громови буче. *Јакш. Ђ.* **2.** *одблескивати, светлуцати.* — За појасом севкају сребрни пиштољи. *Јакш. Ђ.* Лице

му је наговјештавало олују, у очима су му сјевкали бијели јатаганчићи. *Крањч. Стј.* **3.** фиг. *појављивати се на махове.* — Онај велики циљ ... сјевкао је пред очима му још нејасан у великој даљини. *Новак.*

~ **се** *севкати (2).* — Омер ју је [мецидију] превртуо на длану, а она се сјевкала на сунцу. *Мул.*

сѐвли прид. непром. тур. *витак, висок.* — Севли стаса, као вита јела. *Баш.*

сѐвлија ж **1.** *в. селвија.* — Кад ја немам пашагина стаса, витка стаса кô севлија танка. *Мул.* **2.** фиг. *особа висока и лепа стаса као чемпрес.* — У малој ниској кућици расло материно злато ... права севлија. *Шант.*

сéвнути, сêвнēм, ијек. сијѐвнути, (аор. 2. и 3. л. сéвнӯ и сéвну) свршс. **1.** *свршс. према севати.* **2.** фиг. **а.** *нагло излетети.* — Из лишћа севну чавка. *Ћос. Д.* **б.** *нагло, оштро одговорити.* — Зар мислиш да би Павле могао тебе жалити ... — Могао би! — севну она одједаред. *Сек.* С презирних усана је сијевнуо поруг на закон. *Кам.*

Изр. севнули му (јој и сл.) (црвени) светлаци *каже се кад неко обневиди од јаког ударца по глави или лицу.* — Још један ударац паде ... У очима му севнуше црвени светлаци. *Моск.*; ~ очима *управити брзи поглед према коме, с изразом гнева, негодовања.* — Кад један млад ђакон погрешно пође часној трпези ... владика севну очима. *Чипл.*

сѐвотине, ијек. сјѐвотине, ж мн. мед. *севаље, жигање у телу, пробади.* — Вуну уз тело треба да носе и особе које су натрусне од ... севотина по мишићима (секавина). *Батут.*

сѐвте, -ета с *в. сефте.* — Наместио сам канцеларију код неке моје тетке, и већ сам имао севте. *Глиш.* Откуд, Богдане, ја севдалија, кад севте беше што сам певац. *Јаки. Ђ.*

севтелѐисати, -ишēм свршс. *в. сефтелеисати.* — Никола чак није трпио ни да га други севтелеише прије Хаџије. *Ђор.*

севӯцкати, -ām, ијек. сјевӯцкати, несвршс. *дем. према севати.* — А друге [пчеле] сјевуцкају, златне се. *Марет.* Она је јела, разговарала, смијешила се, сјевуцкала очима све у један мах, све ... лакоћом. *Коз. Ј.*

сѐгменин м (мн. -ени) *в. сејменин.* — Те дарује изредом сватове ... чаушима од злата нацаке, сегменима спензу небројену. *НП Вук.*

сѐгмент м лат. **1.** мат. *део круга омеђен луком и тетивом, кружни одсечак. Бен. Рј.* **2.** *део, одсечак каквога земљишта.* — Допутовали [смо] да видимо један сегмент оне призелене Америке. *Б 1959.*

Изр. сферни ~ мат. *део лопте који настаје пресецањем лопте равнином.*

сегмента́ција ж **1.** *дељење, раздвајање, цепање.* **2.** биол. *стварање ћелија цепањем, деобом.*

сѐгментнӣ, -ā, -ō *који се односи на сегменте:* ~ облик, ~ једначина.

сéгнути, сêгнēм и **сѐгнути,** -нēм свршс. **1. а.** *пружити (руку, какво оруђе и др.) у каквом правцу с циљем да се нешто узме, дирне и сл., машити се, посегнути; дохватити, дирнути.* — Сјела уз кревет и ... сегнула за погачом. *Бен.* Сегнуо је руком у џеп од гуња и ... извадио дебео коверат. *Ћоп.* Вијест да је ваљало и у приштедак сегнути, дирнула ју је неугодно. *Коз. Ј.* фиг. Обојица су мало дубље сегнула у догме и у уређење цркве. *Пов. 2.* **б.** (оком) *управити поглед, захватити погледом, погледати.* — Камо оком сегнеш, лежала су сива поља. *Бен.* **2. а.** *допрети до некога, до нечега, докучити, домашити.* — Женско робље и у ропство воде, ватром пале што сегнути могу. *Њег.* Гдје не сегну ватра, јурнут ће поводња. *Кос.* **б.** *поћи, задрети, продрети.* — Мора се, и у најлетимичнијем прегледу, сегнути мало дубље натраг. *Петр. В.* **3.** *уложити сву снагу, напети се, напрегнути се.* — Одједном се овај изви, нагло протегну, сегну снагом и у јаком замаху лупи ... о лединy. *Пец.* Повуци ме за руку, видиш ли да сам утонуо! — Сегни мало ... нијесу ти мртве! *Вуј.*

сегрега́ција ж лат. **1.** *расно одвајање белих људи од обојених уз ограничавање обојеним људима права која им припадају, расна дискриминација.* — Механизам расне сегрегације је одвратан. *Пол. 1960.* **2. а.** *одвајање, раздвајање уопште.* **б.** ист. *деоба властелинског земљишта после укидања кметских односа.* — Упознао се с неким ради сегрегације незадовољним сељацима. *Ћал.*

сѐгрегацио́налнӣ, -ā, -ō *који се односи на сегрегацију.* — Побунио се народ против нове раздиобе посједа, како је установљено било сегрегационалном ... парницом. *Ћал.*

сегрегацио́нист(а) м *онај који је за сегрегацију (1), за расну дискриминацију.* — На ... револт целокупне светске јавности сегрегационисти се цинично оглашују. *Пол. 1960.*

сéд, сéда, сéдо, ијек. сӣјед, (комп. сѐђӣ) **1. а.** *који је изгубио своју боју, бео (о коси).* — Чело му се протегло високо до круне сиједих власи. *Наз.* У његовој густој коси још се ниједна седа није била појавила. *Пол. 1957.* **б.** *који има беле косе, браду, који је поседео.* — Његово [је] брадато, сиједо и кољаво лице. *Матош.* Пред шест година је био заљубљен, а сад је сед господин. *Сек.* **2.** фиг. *бео; беличаст.* — По дрвима опет бејаше се толико обесило седога иња. *Шапч.* Долине, брезе нису више седи, по цвећу нога свуда теби гази. *Радич.* **3.** фиг. *који сеже у давну прошлост; дубок (о старости).* — Доживјесмо

поштену и сиједу старост. *Ков. А.* Ја је [песничку прозу] не бих дизао из гроба да седу прошлост не поштујем здраво. *Ил.*

Изр. под седу главу, под седу косу, под седе власи *в. уз коса*[1] *(изр.)*; седе плести *не удати се, остати неудата.* — Ти би ваљда хтео да ја седе плетем? *Лаз. Л.*

сéдак, сéтка м (ек.) покр. *врста крушке која се једе кад почиње гњити. Вук Рј.*

сéдалица, ијек. сједалица, ж **1.** *седиште; столица, столац.* — У затвореном аутомобилу сједио крупан човјек . . . Утонула под њим сједалица. *Гор.* Жена подметну сједалицу да приђе к ватри. *Тип.* **2.** *нога у неких птица прилагођена за седење.* — Прилагођеност ногу птица: сједалица у водомара. *НЧ.*

сéдалиште, ијек. сједалиште, с *место за седење, седиште.* — С тих сједалишта бацат ће сада Керо и Сјекирица стуцане стаклиће. *Божић.*

сéдало, ијек. сједало, с **1. а.** *оно што је направљено и подешено да се на њега може сести, седиште; столица, столац.* — Трговац сједне . . . на зидано сједало уза зид. *Кал.* Нашли [су] мајку . . . под . . . дуњом под којом је било седало од камена. *Бур.* Дочека га љубазно дон Фране и поткучи му сједало. *Тип.* **б.** *део столице на коме се седи, главна плоча столице.* — Фотограф се . . . баци на делове апарата што лежаху на седалу столице. *ЛМС 1951.* **в.** *владарски положај, престо, трон.* — На тако озбиљно јемство главари поставе Шћепана на сједало. *Љуб.* **2.** *мотка на којој кокоши ноћу спавају.* — Предвече . . . су се већ кокоши стале пењати на сједала. *Тип.* **3.** *део човечјег тела којим се седи, дебело месо, стражњица, задњица.* — Не мјери сједалом те поднице, но хајде помогни. Просу се жито. *Сиј.* Картеч . . . дохвати Биглера посред средине седала. Биглер, сасвим механички, маши се руком позади. *Вин.*

седàлце, -а и -ета, ијек. сједàлце, с *дем. од седало.*

сéдам *основни број, за једну јединицу већи од шест, који се обележава цифром 7; назив те цифре.*

Изр. књига, писмо са седам печата *в. уз књига (изр.)*; седам Влашића нар. *звездано јато у сазвежђу Бика на северном небу, Плејаде.*

седам- *први део сложеница које значе неки збир или сложеност од седам појмова, делова, нешто седмо по реду и сл.:* седамстотнина, седамдесети и др.

седамдèсēт *основни број који је седам пута већи од десет, а обележава се са 70.*

седамдесéтак, -тка м и непром. *збир од приближно седамдесет, око седамдесет (предмета, особа и сл.).* — Васа Живковић написао је у целом животу седамдесетак песама. *Михиз.*

седамдесетгòдишњāк м *в. седамдесетогодишњак.*

седамдесетгòдишњӣ, -ā, -ē *в. седамдесетогодишњи.*

седамдèсēтеро (јд. с. рода већ. непром.; мн. седамдèсēтери, -е, -а) = седамдесеторо *зб. број који одговара основном броју седамдесет:* ~ људи, ~ живади.

седамдèсēтӣ, -ā, -ō *редни број који одговара основном броју 70.*

седамдесéтина и **седамдесетúна** ж **1.** *седамдесети део неке целине.* **2.** *око седамдесет, седамдесетак.*

седамдèсетница ж црквен. *пета недеља после Богојављења.*

седамдесетогòдишњāк м *онај који има седамдесет година или приближно толико.*

седамдесетогодишњàкиња ж *жена која има седамдесет година или приближно толико.*

седамдесетогòдишњӣ, -ā, -ē *који има, који траје седамдесет година или приближно толико.*

седамдесетогòдишњица ж *седамдесета година од неког догађаја; прослава тога догађаја или сећање на тај догађај.*

седамдесетòднēвнӣ, -ā, -ō *који је од седамдесет дана, који траје седамдесет дана.*

седамдесетòрица ж *седамдесет мушкараца, седамдесет људи.*

седамдèсēторо (јд. с. рода већ. непром.; мн. седамдèсēтори, -е, -а) = седамдесетеро.

седàмнаест *основни број за седам већи од десет, који се обележава са 17.*

седамнаéстак, -тка м *збир од приближно седамнаест, око седамнаест.*

седамнаèстāк, -áка м *војник седамнаестога пука.*

седамнаестгòдишњӣ, -ā, -ē *в. седамнаестогодишњи.* — Наслиједи Карла седамнаестогодишњи Лудовик I. *Шиш.*

седамнаестéрац, -рца м (ген. мн. седамнаèстēрāцā) *оно што је састављено од седамнаест делова; стих од седамнаест слогова.*

седамнаестèрица ж *в. седамнаесторица.*

седàмнаестеро (јд. с. рода већ. непром.; мн. седàмнаестери, -е, -а) = седамнаесторо *зб. број који одговара броју седамнаест:* ~ војника, ~ живади.

седàмнаестӣ, -ā, -ō *редни број који одговара основном броју седамнаест.*

седамнаèстина и **седамнаестúна** ж *седамнаести део неке целине.*

седамнаèстица ж *предмет означен бројем 17.*

седамнаестогòдишњ, -ā, -ē *који има, који траје седамнаест година.*

седамнаестòрица ж *седамнаест мушкараца, седамнаест људи.*

седàмнаесторо (јд. с. рода већ. непром.) зб. бр. = седамнаестеро.

седамнòстотнī, -ā, -ō *који је изражен са седам постотака; који доноси седам постотака (7% -тни).*

сèдампӯт и **сèдамput** прил. *седам пута, у седам махова.* — Не бије га олово? — рече опоро Вуко. — А што је досада бар седампут рањен? *Јакш. Б.*

сèдамстô *основни број седам пута већи од сто, који се бележи са 700, седам стотина.*

сèдамстṑтī, -ā, -ō *редни број који одговара основном броју седамсто.*

сèдā̀ње, ијек. сијèдање, с *гл. им. од седати.*

сèдати, -ām, ијек. сијèдати *несврш. и уч. према сести.*

сèдатīв, -а и **седà̀тīв,** -ива м лат. = седативум *средство за умирење.*

сèдатīван, -вна, -вно *који делује као седатив, умирујући.*

сèдатīвум м = седатив. — Слатке ријечи утјехе ... дјелују као умирујуће средство, и управо у овом седативуму крије се тајна врхунаравне сугестивности. *Лит. 1957.*

сèдаћī, -ā, -ē, ијек. сијèдаћī *који је за седење.* — Теби ће бити једна соба ... ту ћилими ... меки столци сједаћи. *Јурк.*

седèвли прид. непром. *в. седефан;* исп. седефли. — У руке му седевли тамбура. *НП Вук.*

сèделац, -еоца (ген. мн. сèделāцā), ијек. сијèдјелац, м = седилац *онај који стално пребива, живи на једном месту;* супр. номад.

сèделачкī, -ā, -ō, ијек. сијèдјелачкī = седилачки *који је везан са животом, са пребивањем на једном месту.* — [Цигани] су се одупирали новом животу, седелачком и надничарском. *Петр. Б.*

сèдèлька, ијек. сијèдèлька, ж *скуп познаника, састанак мање групе људи (обично навече) ради разговора и забаве.* — После сваке таке вечерње седељке ... обично је био дремован. *Срем.* О, да опорих седељака зими кад нестане грања за подстицање ватре! *Дов.*

сèдèње, ијек. сијèдèње, с **1.** *гл. им. од седети.* **2.** *в. седељка.* — И ја му обећах ... да ћу неког дана увече на седење доћи. *Станк.*

седèпли прид. непром. *в. седефан;* исп. седефли. — Чауш викну, а тамбура рикну, ударише седеплй тамбуре. *НП.*

сéдети, -дӣм, ијек. сијèдјети, несврш. *постајати сед (1, 2).* — Стаде намештати косу око ушију тамо где је већ почела да седи. *Сек.* Остављали су шумарке ... што ... им лишће сиједи. *Нам.*

сèдети, -дӣм, ијек. сијèдјети и сијèдити, несврш. **1.** *налазити се у положају у којему се доњи део трупа ослања на нешто и носи тежину тела:* ~ у клупи, ~ за столом, ~ за катедром. — Стари сват, који сједијаше у зачељу, промути се и рече ... *Љуб.* **2. а.** *налазећи се претежно, често у таквом положају трошити бескорисно време, не радити:* седи док други раде, седи цело лето. **б.** *налазити се негде стално, боравити вршећи какву дужност, службу; имати седиште.* — Сједи у редакцији, њему то није испод части. *Крл.* Тражио [је] ... у Стамболу ... да отвори конзулат у Травнику и да ту седи. *Андр. И.* Поглаварство рудничке нахије сједи у Брусници. *Вук.* **в.** *налазити се негде дуже или краће време, живети у каквој соби, кући, улици, становати.* — У Паризу морате непрестано седети у скупим хотелима. *Нен. Љ.* Данас сједе у својој властитој палачи. *Крл.* **г.** *боравити, пребивати, живети, проводити негде неко време.* — У младости својој сједио је у Пожаревцу и држао дућан. *Вук.* **д.** *налазити се у затвору, бити лишен слободе и слободног кретања.* — Једаред је гос-Тоша седео осам дана у затвору. *Сек.* **3.** *налазити се на нечему не мичући се, не премештајући се (о птицама).* — Женке хране своје младе или седе на јајима. *Марк. Св.* Десно у стијени на шиљастом камену сједила је сива птица. *Вуј.* **4.** *налазити се, бити трајно смештен, усађен.* — На виту врату сједи велика обла глава. *Шен.* Лав камени ... озбиљан и мрачан још на тргу сједи. *Дуч.* **5.** фиг. *испољавати се као знак какве особине или душевног стања.* — На лицу његову седи озбиљност. *Ад.* На челу му је седео облак, у очима дубоки бол. *Шапч.* **6.** разг. *пристајати некоме, одговарати, бити у складу са чијим телом, стасом, струком (о одећи):* седи му одело.

Изр. ~ иза браве (решетака) *бити у затвору;* ~ између (на) две столице *подржавати у исто време две супротне стране, немати одређен став; држати се двојично;* ~ између четири зида а) *не излазити из куће и не одржавати везе ни с киме;* б) *бити у затвору;* ~ на врату (за вратом) коме *в. уз врат (изр.);* ~ на дукатима (парама) *бити врло богат;* ~ на жеравици *в. уз жеравица (изр.);* ~ (као) на иглама *в. уз игла (изр.);* ~ на престолу *бити владар;* ~ на ушима *не слушати, не обраћати на што никакве пажње;* ~ скрштених

руку *в. уз скрстити* (*изр.*); ~ уз колено *в. уз колено* (*изр.*).

сѐдѐћӣ, -ā, -ē, ијек. сједећӣ **1.** *који седи, који је у положају седења; који се односи на седење, везан за седење*: ~ рад, ~ положај. — Волео [је] књигу и седећи став. *Сек.* **2.** *који се непосредно ослања на подлогу, који има сасвим скраћену дршку*: ~ цветови, ~ плодови.

седѐћив, -а, -о, ијек. сједећив *који се врши седећи, седећке, непокретан, сѐдѐћӣ.* — Карактеристика је ових чаршија седећиви начин при раду и пазару. *Цвиј.* Изразио је ... тиме болни уздах, заправо издисај, ондашњег седећивог живота. *Петр. В.*

седѐћкē и седѐћки, ијек. сједећкē и сједећки, прил. *седећи, у ставу седења.* — Ноге [забацио] унакрст брзо, смијешно, као да плеше сједећке некакав весели цигански плес. *Пав.* Поред њега, онако на сједећке, спава Савица. *Ћоп.* Седне крај ватре ... и тако седећки готови јело. *Рј. А.*

сѐдеф м тур. *сјајна, блистава материја којом је обложена унутрашња страна шкољака и кућица неких пужева и која служи за израду украсних предмета.* — Преко рамена је двоцијевка ишарана сребром и седефом. *Тур.* Калуђери ... режу кипове и крстове од метала, седефа, слонове кости и дрвета. *Ђорђ.*

сѐдефан, -фна, -фно **1.** *који је од седефа; који је украшен седефом.* — Упре очи у ... кафтан с великим седефним дугметима. *Шов.* **2.** *који својим сјајем, блеском подсећа на седеф.* — Не плове по њему златне и седефне рибе. *Уј.* На седефном небу мотало се блиједо сунце. *Крањч. Стј.*

сѐдефаст, -а, -о **1.** *који је као седеф, који је боје, сјаја као седеф.* — Дан чисто цакли. Небо дошло седефасто. *Вукић.* Пажња је очију слијетала на усне, бијелу пут, седефасти врат. *Божић.* **2.** *седефан* (*1*). — Причао је, кроз причу оживљавао своје рано дјетињство ... сандуке пуне ... вакуфских ножева са седефастим дршцима. *Сим.* То је био читав мали свет ... школьки у којима је на седефастој унутрици била слика Дубровника. *Андр. И.*

сѐдефасто прил. *као седеф, попут седефа.* — Трепте оне [звијезде] ... седефасто блиједе. *Сим.*

седѐфли прид. непром. *в. седефан.* — Очи му се безазлено стакле као два седефли дугмета. *Петр. В.* У њега [имотскога кадије] нема оружја, него му је у рукама мала седефли тамбура. *Огр.*

седѐфлија ж (у атрибутској служби уз им. »пушка«) *ишарана, украшена седефом.* — Седефлију пушку загрлио. *Вук Рј.*

сѐдефскӣ, -ā, -ō *в. седефан.* — Носио је ... седефски скупоцен штап. *Срем.*

сѐдец м лат. штамп. *облик, формат папира, књиге величине шеснаестине табака.*

сѐдилац, -иоца (ген. мн. сѐдилāцā), ијек. сједилац, м = седелац. — Човјек нема потребе за сељењем, тј. он је сједилац. *ОГ.*

сѐдилачкӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐдилачкӣ = седелачки: ~ становништво, ~ живот.

сѐдило, ијек. сјѐдило, с *седиште, седало.* — Извади из уста лулу, намести се на седилу мало боље, па после проговори. *Ат.*

сѐдӣљка, ијек. сјѐдӣљка, ж **1.** *седељка.* — Необично је Зорици за њихових сједильки и сијела пред кочничаровом кућом. *Сим.* **2.** *седалица, седало, столица.* — Показа руком на сједильку сагом покривену. *Шен.* Сједио би у големој сједильци. *Креш.*

седӣмент м лат. *материја која настаје таложењем, талог, наслага.* — Од кршја и ситнижа ... постају механички талози или седименти. *Туђ.* Први седименти покривају и знатан део динарске брдске зоне. *Цвиј.*

седимѐнтан, -тна, -тно и **сѐдиментāран,** -рна, -рно геол. *који се ствара седиментацијом, таложењем.* — Неке стијене, нарочито таложене или седиментне, налазе се у Земљиној кори у облику слојева. *Туђ.* Они [кристални шкриљци] стално образују основу најдубљим и најстаријим седиментарним стенама. *Дед. Ј.*

седиментāција ж *таложење.* — Зато закључимо да је конкавна литица дефинитивна пошто је настала у седиментацији наслеђа. *Пол. 1958.*

седиментӣрати се, -ѐнтӣрām се сврш. и несврш. *скупити се, скупљати се на дну издвајајући се из какве течности, (на)таложити се.* — Тамо се пренесени материјал таложи или седиментира и најпослије собом сљепљује. *ОГ.*

седимѐнтисати се, -ишēм се сврш. и несврш. *в. седиментирати се.* — фиг. Четрдесет година које су прошле учиниле су све ... да се историја седиментише и искристализира. *КН 1958.*

седӣментскӣ, -ā, -ō *који се односи на седименте, на седиментацију, таложни.*

седӣна, ијек. сједӣна, ж (често мн.) *седа коса.* — Образи беху још румени, али се смежурали, а њена смеђа коса већ се прогрушавала седином. *Вес.* Без обзира на сједине ... превршили [су] сваку мјеру. *ВУС 1970.*

сѐдити, -ӣм, ијек. сијѐдити, несврш. *чинити кога (или што) седим.* — Страст је закликтала ... страст што седи косе. *Бој.*

сѐдӣшнӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐдӣшнӣ *који припада седишту.*

сѐдиште, ијек. сједиште, с **1.** *место за седење (предвиђено да може сести један човек), седало.* — Кола ближе прилажаху ... на предњем седишту седео је кочијаш, а на задњем једна млада женска. *Вес.* Човјек се заврти [у ауту] и као лопта падне на сједиште. *Гор.* **2.** *боравиште, место где се налази средиште каквога друштва, установе, управе, организације.* — Кренуо сам у Иванчиће гдје је тада било сједиште Главног штаба. *Чол.* Каптол је сједиште привилегисане богате класе. *Матош.*

седла̀нӣк, -и́ка м = седленик *коњ дбучен за јахање.* — Одведе га у коњушницу гдје су гризла четири добра седланика и четири товарна. *Мат.* Састајао се ... често са старјешинама манастира, који су долазили на коњима седланицима. *Ств. 1948.*

сѐдлā̏ње с *гл. им. од седлати.*

сѐдлā̏р, -а́ра и **сѐдлāр** м *онај који прави и поправља седла и хамове.* — Тик моста куће Петра ... мошњара и Ивана Драгинића, седлара. *Шен.* Навикао [је] на тврд живот поред оца седлара. *Ћоп.*

седла́рев и **сѐдлāрев,** -а, -о = седларов *који припада седлару, који се односи на седлара.*

сѐдлāрница ж *седларска радионица.* — Горела је седларница пуна седала, амова и друге кожне војничке спреме. *Ман.*

седла́ров и **сѐдлāров,** -а, -о = седларев.

сѐдлāрскӣ и **сѐдлāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на седларе*: ~ занат.

седла́рство с *седларски занат. Р-К Реч.*

сѐдласт, -а, -о **1.** *који има облик седла, сличан седлу, улегнут.* — Град је на седласту предбрежју. *В 1885.* Очи су му ... буљиле и понекад се укрштале преко мало седластог носа. *Вуков.* **2.** *који има леђа улегнута, слична седлу.* — Ја га јашем [све] без седла — седласта му леђа. *Змај.* Оронуо [чардак], с улегнутим кровом који је личио на леђа седласта коња. *Куш.*

сѐдлати, -ā̏м несврш. *постављати, причвршћивати седло (на коња, мазгу и сл. животињу).* — Он ми је тимарио коња, седлао ми га. *Ћор.* Ej, хитро! ... Седлајте ми коња! *Богд.*

Изр. не дâ се ни вилама седлати нар. *каже се о некоме који је врло тврдоглав и који се не да уразумити.*

сѐдлāш, -а́ша м *седланик.* — Отац ће узобити Бећара [коња] да буде прави седлаш. *Гор.*

седла́шце и **седла̀шце,** -а и -ета с *дем. и хип. од седло.*

сѐдленӣ, -ā, -ō **1.** *који се седла, дбучен за јахање (о коњу и сл. животињама).* — Кидисаше, Турке повратише ... и седлене коње поваташе. *НП Вук.* Кад се смирише ... јави се за ријеч витак седлени коњ обдуљаш. *Хорв.* **2.** *који се односи на седло, који је у вези са седлом.* — Гласник [носио је] нејаче преко седленог облучја. *Креш.* Били су то сами покровци и седлени јастуци с његових мазга. *Вел.*

седлѐнӣк, -и́ка м = седланик. — Добри [су] наши коњи седленици. *Бог.* Увијек [је] држао на јаслима два седленика. *Коч.*

сѐдлица ж *пужева кућица. Р-К Реч.*

сѐдло с (ген. мн. седа́лā) **1.** *направа од дрвета или коже која се причвршћује коњу, мазги или др. животињи на леђа и служи као седиште за јахача.* — Бацио се коњу у седло и одјурио у варош. *Нуш.* фиг. Јесен у свом седлу жутом пројаха нашим воћњаком у касу. *Кркл.* **2. а.** *веће или мање удубљење између два узвишења, два планинска врха и сл.* — Горе на седлу узвишена [је] нова цеста с колобранима. *Кал.* Кад се изиђе у врх потока на седло планинско, онда се пред нама отвори диван видик. *БК 1906.* **б.** *удубљење, улегнуће уопште.* — Крупан нос има на прегибу код очију чврсто издјелано седло. *Нех.* Нису видјели ... чврст притисак прстом по гумбиђу на седлу [телефонскога] апарата. *Донч.* Лијева плочица има с горње стране удубљење или седло за палац. *Стр.*

Изр. бацити (избацити, избити кога) из седла *уклонити са положаја*; наћи се у седлу *доћи на власт*; пристаје му као крави (као крмачи) седло нар. *каже се о коме који се појави у оделу или са нечим другим што му не пристаје*; ускочити у чије ~ *доћи на нечији положај.*

седлу̀рина ж *аугм. и пеј. од седло.* — Бацио си ову седлурину с коња. *Вујач.*

сѐдмāк, -а́ка м **1. а.** *буре од седам акова. Р-К Реч.* **б.** *новац од седам јединица. Вук Рј.* **в.** *врста ћилима тканог у седам нити. И.* **2. а.** *дечак од седам година.* **б.** *седмогодишња домаћа животиња (мужјак).* — Што не ... зајашеш помамна кулаша што ти га је отхранила Фата од трећака до седмака. *НП Херм.* **3. а.** *ученик седмога разреда. Р-К Реч.* **б.** *војник који припада седмоме пуку.* — Докторске титуле ће добијати доказујући да су Кајмакчалан освојили Дринци ... или седмаци — смеје се капетан. *Јак.* **4. а.** *врста кромпира.* — Седмак крумпир који за седам недјеља нарасте. *Рј. А.* **б.** *врста пасуља, граха. И.*

седмà̀кињa ж **1.** *седмак (1а). Вук Рј.* **2. а.** *девојчица од седам година. И.* **б.** *седмогодишња домаћа животиња (женка). И.* **3.** *ученица седмога разреда. Р-К Реч.*

седма́ци м мн. *поједине фазе Месеца. Деан. Рј.*

седме́рац, -рца м (ген. мн. сѐдмѐра̄ца̄) **1.** *стих од седам слогова.* — Употребљава петерац, шестерац, седмерац. *Водн.* У трећој песми ... седмерац и шестерац ... даје овом десетерцу сасвим нов метрички лик. *Коњов.* **2.** *у рукомету: казнени ударац лоптом на гол са седам метара.* — Код извођења казненог бацања — седмераца сви играчи осим онога који изводи бацање и вратара морају се налазити иза линије слободног бацања. *Рук.*

седмѐрачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на седмерац, стих од седам слогова; који има седам слогова (о стиху):* ~ стих.

седмѐрица ж *седморица.* — Па потеже ножа пламенога, сам сијече, њега седмерица. *НП Вук.*

сѐдмеро (јд. с. рода већ. непром.; мн. сѐдмери, -е, -а) = седморо *зб. број који одговара основном броју седам:* ~ чељади, седмера врата. — Је ли була родила Турчина ... Црну Гору ватром да опали, а седмеро Брда подарачи. *НП Вук.*

седмеро- = седморо- *први део сложеница које значе неки збир или сложеност од седам предмета, делова или др. појмова:* седморосложан, седмерострук, седмеростран и сл.

седмерòкатан, -тна, -тно *који има седам катова, седмоспратан.* — Пошао ... на булеваре ... крај седмерокатних зидова. *Кол.*

седмерòкатница ж *зграда од седам катова, седмоспратница.* — Добро би вам дошла каква седмерокатница. *Кол.*

сѐдмерокӯт м = седмоугао и седмоугаоник *геометријска слика са седам кутова. Деан. Рј.*

седмерòструк, -а, -о = седморострук *који се састоји од седам струкова; који се испољава у седам праваца.*

седмерòструко прил. = седмороструко *седам пута.* — Окајали смо то седмероструко господар мој и ја. *Вел.*

сѐдмӣ, -ā̄, -ō̄ *редни број који одговара броју седам:* ~ разред, ~ падеж.

Изр. до седмога зноја нар. *до крајње изнемоглости.* — Ви бисте се дерали до седмога зноја. *Бен.*; ~ брига, ~ свирала разг. *нешто споредно, неважно, до чега није стало;* исп. девета брига (уз брига, изр.). — То је мени седма брига. *Крл.* То је теби Свето писмо што ти они веле, а ја сам ти седма свирала! *И.*

седмѝна и **сѐдмина** ж **1.** *седми део чега.* **2.** *група од седам људи.* — Радун гађа с розора од куле, седмину је на обор убио. *Њег.* Не допушта [му] част да не дође, па и ако су они седмина, јер зна да му не смију ударити. *Миљ.* **3.** *в. седмица (2в).* — Не хтједе пристати да по половицу плате крчмару трошак седмине [послије смрти Мике], већ је сам крчмара подмирио. *Тип.*

сѐдмица ж **1.** *назив за цифру 7; оно што је означено цифром 7.* — Тек у затворској соби седмици повратио је озеблу напаћену и престрашену душу. *Лал.* Не било ти [при картању] нигда краља, нити кеца, ни седмице. *Вел.* Не може седмица са осмицом. *Дом.* **2. а.** *време од седам дана, недеља, тједан.* — Што у мјесецу заради, у једној седмици је поједено. *Пав.* Чланови клуба састајали су се вечером једном у седмици. *Нед.* **б.** *помен који се даје седам дана после смрти.* — Издали [су] седмицу Боби која је у ... великој епидемији грипа настрадала. *Вас.* **в.** заст. *недеља дана пред причешћивањем у којој се једноуди, тј. једе само једном на дан.* — Ваља недјељу дана да једноуде или држе седмицу. *Вук Рј.*

Изр. велика, страсна ~ *в. уз недеља (изр.).*

сѐдмичан, -чна, -чно (одр. сѐдмичнӣ, -ā̄, -ō̄) *који се односи на седмицу; на време од седам дана; који се врши сваких седам дана, недељни:* ~ зарада. — Налазили су забаве седмичним данима и празницима. *Бар.* Сваки тренинг — дневни, седмични, мјесечни, годишњи — мора имати своју сврху. *Тен.*

сѐдмичнӣк м *лист који излази једанпут седмично, недељник.* — Покренуо је ових дана ... лист Идеје, седмичник за књижевност. *Зог.*

сѐдмично прил. *сваке седмице, недељно.* — Једанпут седмично морао сам отићи на крај. *Пав.* За то је примио великодушну своту од пет долара седмично. *Грг.*

сѐдмо 1. с *седми део чега. Р-К Реч.* **2.** прил. *по седми пут. Р-К Реч.*

седмòбојан, -ōјна, -ōјно *који је од седам боја.* — Код седмобојне тангаре ... видимо на перју заиста све боје дуге. *Финк.*

седмòбрежан, -жна, -жно (ек. и ијек.) *који се налази на седам брегова.* — Седмобрежни град Рим. *Р-К Реч.*

седмòбрёжје и **седмòбрежје** с (ек. и ијек.) *скуп од седам брегова. Прав.*

седмòвратан, -тна, -тно *који има седам врата.* — Ми смо освојили град седмовратни. *М-И.*

седмòвратӣ, -ā̄, -ō̄ *в. седмовратан.* — Ми летимо јутрос престоници старој ... а с Косова поља доносимо поздрав седмовратој Жички. *Ил.*

седмо̀глав, -а, -о *који има седам глава.* — Уз њу се прикучила аждаха, седмоглави змај. *Кост. Л.* Седмоглава је аждаја била стари кршћански симбол за седам главних гријеха. *Комб.*

седмо̀годан, -дна, -дно *који има седам година:* ~ коњ, ~ во.

седмо̀годац, -оца м (ген. мн. седмо̀годā̂ца) *онај који има седам година. Р-К Реч.*

седмогòдишњāк м *онај који има седам година, седмогодишњи дечак.* — Тестови [су] за седмогодишњака. *Псих.*

седмогòдишњӣ, -ā, -ē **а.** *који има седам година:* ~ дечак. **б.** *који траје седам година:* ~ рат.

седмо̀губ, -а, -о *в. седморострук. Деан. Рј.*

седмо̀двер, -а, -о заст. *који има седмеро двери, седмора врата.* — Тако ми [је] драго као да сам спасао нове седмодвере Тебе. *Матош.*

седмо̀дӣлан, -лна, -лно, ијек. седмо̀дијелан *који има седам делова:* ~ такт.

седмо̀дијелан, -лна, -лно, ек. седмо̀дӣлан.

седмо̀днēвнӣ, -ā, -ō *који траје седам дана, недељни; који се врши после седам дана:* ~ одсуство, ~ путовање. — Даје своме ... супругу седмодневни помен у цркви на новом гробљу. *Срем.*

седмо̀днēвница ж *в. седмица (2б).* — На погребу, седмодневници, четрдесетници ... једва су је повраћали од плача и заноса у који је падала. *Станк.*

седмо̀звēжђе, ијек. седмо̀звијежђе, с *скуп од седам звезда.* — Кад седмозвијежђе првог неба стаде ... *Комб.*

седмо̀звијежђе, ек. седмо̀звēжђе.

седмо̀кожнӣ, -ā, -ō ков. *који је састављен од седам кожа.* — Копљем ... Ајасов погоди штит седмокожни. *М-И.*

седмо̀крак, -а, -о *који има седам кракова. Р-К Реч.*

седмо̀крат, -а, -о *који се ради, догађа, појављује по седам пута. Р-К Реч.*

седмо̀кратан, -тна, -тно *седмократ; који је седам пута вршио неку дужност.* — И на седмократног кнеза, амбициозног Раљину, остаде успомена. *Р 1946.*

сӗдмокӯт и **седмо̀кутијк** м мат. *седмоугао(ник). Деан. Рј.*

седмо̀летка, ијек. седмо̀љетка, ж *основна школа са наставом од седам година.* — Ове године у НР Македонији има ... 98 седмолетки. *Пол. 1950.*

седмо̀летњӣ, -ā, -ē, ијек. седмо̀љетњӣ **1.** *који има седам година. Р-К Реч.* **2.** *који траје седам година. Р-К Реч.*

сӗдмолӣст м бот. *биљка са седам листова из пор. штитара* Aegopodium podagraria. *Бен. Рј.*

седмо̀лист, -а, -о *који има седам листова. Деан. Рј.*

седмо̀љетка, ек. седмо̀летка.

седмо̀љетњӣ, -ā, -ē, ек. седмо̀летњӣ.

седмо̀месечнӣ, -ā, -ō, ијек. седмо̀мјесечнӣ **1.** *који има седам месеци; који је рођен после седам месеци (о деци рођеној пре времена):* ~ дете. **2.** *који траје седам месеци:* ~ затвор.

седмо̀мјесечнӣ, -ā, -ō, ек. седмо̀месечнӣ.

седмонѐдӗљнӣ, -ā, -ō, ијек. седмонѐдјӗљнӣ *који има седам недеља; који траје седам недеља:* ~ одсуство.

седмонѐдјӗљнӣ, -ā, -ō, ек. седмонѐдӗљнӣ.

седмо̀пруг, -а, -о *који на себи има седам пруга.* — Од усмињача живи једна врста, седмопруга желва. *Финк.*

седмопӯковскӣ, -ā, -ō *који се односи на седми пук.* — Упут за осигурање границе ... упутила [је] ... седмопуковска окружна команда. *Пол. 1959.*

седмо̀рица ж *седам мушкараца, седам људи.* — Родитељи ... никако нијесу могли запамтити дугачкога његова наслова: вијећник стола седморице. *Коз. Ј.* Она седморица ... траже очима свог осмог друга. *Дом.*

Изр. стол седморице *врховни, касациони суд некад у Хрватској.*

сӗдморо (јд. с рода већ. непром; мн. сӗдмори, -е, -а) зб. бр. = седмеро. — Био сам ти... батли од јутра: крмача ми опрасила седморо. *Вес.* Удари у грохотан смех и одјекнуше од тога смеха седморо небеса. *Дом.*

седморо- = седмеро-: седморострук, седмороспратан.

сӗдморокӯт м *седмерокут.*

седморо̀струк, -а, -о = седмерострук.

седморо̀струко прил. = седмероструко.

седмо̀сложан, -жна, -жно *који има седам слогова. Деан. Рј.*

седмо̀струко прил. *седам пута.* — Седмоструко [је] повећан број радника у комуни Фоче. *Пол. 1958.*

седмо̀угао, -гла и **седмо̀угаонӣк** м = седмерокут.

седмошко̀лац, -лца м *ученик седмог разреда какве школе.* — Да сигурније напредује, узео му је отац инструктора, некога седмошколца. *Новак.* Видо [је био] ... бивши седмошколац београдски. *Бур.*

седмо̀шкōлка ж (ген. мн. седмо̀шкōлкӣ) *ученица седмога разреда какве школе.*

седмо̀школскӣ, -ā, -ō *који се односи на седмошколце и седмошколке.*

сѐдњӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐдњӣ *који се односи на део тела којим се седи.* — Јахачева се тежина преноси на десну седну кост. *Јах.*

сѐдњӣк, -а и **сѐдњӣк,** -и́ка, ијек. сјѐдњӣк и сјѐдњӣк, м **1.** *седељка.* — Врло су занимљиви разговори на сваком том сједнику (тако се овде зову састанци за разговор и забаву). *Нен. Љ.* Увечер позове ме књаз на сједник. Похитам и нађем тамо киту најугледнијих Црногораца. *В 1885.* **2.** *дрвена плоча, део дебла, камен и сл. погодан да се на њега седне; седиште (1).*

сѐдница, ијек. сјѐдница, ж **1.** *скуп, састанак чланова какве организације, колектива, тела, сазван ради већања и доношења одлуке о чему:* ~ Савезне народне скупштине, одборска ~, професорска ~, отворити, закључити седницу. **2.** покр. *седиште, столица, седало.* — Оду главари к Шћепану и воде' га међу народом ... Начине му сједницу насред поља те сједне. *Њег.*

сѐдничѐње, ијек. сјѐдничѐње, с *гл. им. од седничити.* — Младић се просто избечио од јурњаве дању и седничења ноћу. *Дав.*

сѐдничити, -ӣм, ијек. сјѐдничити, несврш. *често одржавати седнице, проводити време на седницама.*

сѐдничкӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐдничкӣ *који се односи на седнице:* ~ сала, ~ решење.

сѐднути, -нѐм, ијек. сјѐднути, сврш. *в. сести.* — По авлији је било поредано ... троножних столица да се може сједнути. *Ћор.* Зрак је његов [сунца] већ одавно седнô. *Радич.*

сѐдњача, ијек. сјѐдњача, ж анат. *седна кост* ischium. *Р-К Реч.*

седо̀брад, -а, -о, ијек. сједо̀брад *који је седе браде.* — Пред великим жртвеником сједобради жрец ... шапће своју молитву. *Новак.* Уз седобраде дедове стајали су безбрки младићи. *Моск.*

седо̀брадац, -аца, ијек. сједо̀брадац, м **1.** *онај који је седе браде.* **2.** бот. *биљка из пор. главочика, козја брада* Tragopogon hybridus. *Бен. Рј.*

седо̀брк, -а, -о, ијек. сједо̀брк *који је седих бркова.* — На! — рикну бијесно неки крупни сједобрки мађарски барон. *Шен.*

седо̀влас, -а, -о, ијек. сједо̀влас *који је седих власи, седокос.* — Сједовласи отац ... води поносно за руку своје ђаче. *В 1885.*

седо̀глав, -а, -о, ијек. сједо̀глав *који је седе главе.* — Нађи ће се ... седоглав старац и казати о њима своју ... моћну реч. *Глиш.* Како ти је? — питам сједоглавог оног старца на обали морској. *Маж. Ф.*

седо̀главац, -а̄вца, ијек. сједо̀главац, м *седоглав човек.* — Удала се за старога сједоглавца. *Дражс.*

седо̀кос, -а, -о, ијек. сједо̀кос *који је седе косе.* — Крај госпођице на боку сјеђаше одебео сједокос господин. *Шен.* Стари лекар ... сваке године ... долази са својом седокосом женом на море. *Пол. 1958.*

сѐдо̄ст, -ости, ијек. сијѐдо̄ст, ж *изглед онога који је сед, онога што је седо, седина.* — Коса јој је посиједјела неком прљавом сиједошћу. *Франг.*

седо̀ћа, ијек. сједо̀ћа, ж *стање онога који је сед. Р-К Реч.*

сѐдра ж геол. *порозан кречњак који се ствара у подножјима водопада и др. местима где се слива текућа вода.* — Са кућица од мрке седре ... ишчезоше посљедње зраке сунца. *Шимун.* Сјео сам на шупљикаву, овлажену седру и гледам ... као млијеко бијело скакање подивљале Пливе. *Коч.*

сѐдраст, -а, -о *покривен седром; сличан седри.* — Узе опрезно да пипа зидове понора. Све је било неравно, седрасто и влажно. *Ћоп.*

сѐдро с *в. седра.* — Иду чак у Скадар да наточе тиквицу прокапине што се циједи низа седро. *Љуб.*

седрò̀вит, -а, -о *пун седре. Р-К Реч.*

седу̀кција ж лат. *заводљивост, чар, привлачност.* — Та љубавница од расе имала је седукцију жене од духа. *Дуч.*

сѐђа, ијек. сјѐђа, ж *седиште над водом на којему седи онај који хвата или оставама туче рибу.* — Тамо се намјесте по сјеђама и засједама. *Вел.*

сѐђѐње, ијек. сијѐђѐње, с *гл. им. од сѐдити и сѐдети.*

сѐђӣ, -ā, -ē, ијек. сјѐђӣ *комп. од сед.*

сѐжањ, -жња м *мера за дужину која одговара размаку раширених руку, хват.* — Својој [је] жени купио такви котлић на сребрном ланцу, дугачком осам сежања. *Новак.* Оставе [га] тако цио дан да виси, да га сви добро виде и да упамте да је довољан сежањ ужета за свакога онога ко не слуша царски закон. *Лоп.*

сѐжњāк м зоол. *покретна израслина на телу, обично око уста, у многих црва, инсеката и сл. која им служи као хватаљка. Рј. А.*

сѐзам м грч. бот. *биљка суптропских крајева чије семенке служе као људска храна* Sezamum. — Радници су преносили огромне џакове сезама. *Лапч.*

Изр. сезаме, отвори се *чаробна формула из збирке источњачких прича »1001 ноћ« којом се отварају врата до тајног блага.*

сѐзамов, -а, -о *који припада сезаму, који потиче од сезама*: ~ семе.

сѐзā̃ње с *гл. им. од сезати.*

сѐзати, сѐжēм *несврш. и уч. према сегнути.*

сезо́на ж фр. **1.** *једно од четири годишња доба, део године.* — У свако доба године, сваке сезоне, родитељи су се постарали да њихов мали Пуша не остане без играчке. *Срем.* Поче купалишна љетна сезона. *Матош.* **2.** (чега или каква) *део године који најбоље одговара и највише се искоришћава за какав рад, какво занимање, за одмор и сл.*: ~ лова, ~ купања, позоришна ~, концертна ~, туристичка ~.

Изр. мртва ~ *време застоја, мировања какве делатности*; у пуној сезони, у јеку (срцу) сезоне *кад је делатност у пуном замаху.*

сезо́нац, -нца м *радник на сезонским радовима.* — Преко лета: пољски радник, преко зиме: сезонац у једној фабрици шећера. *НИН 1958.*

сѐзо̄нскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на сезону, који је повезан с одређеном сезоном*: ~ радник, ~ гост. **б.** *који одговара одређеној сезони, који долази до изражаја у одређеној сезони*: ~ појава, ~ испаша, ~ снижење цена, ~ мењање боје (у животиња).

Изр. сезонске рибе *рибе које се јављају и лове у одређено годишње доба.*

сѐзо̄нски прил. *у одређено годишње доба.* — Поплава ... се јавља ... сезонски по два пута: свакога пролећа и ... јесени. *Крл.*

сѐиз м тур. *коњушар.* — За бегом протрчала на коњима два сеиза. *Павл.* Сеизи су проводили коње. *Јак.*

сѐизбаша м тур. *старешина коњушара.*

сѐизити, -ӣм несврш. *служити као сеиз.* — Он сеизи котарске тимаре. *НПХ.*

сеи̏змичкӣ, -ā, -ō грч. *који се односи на потресе, на земљотресе, који је изложен потресима; који региструје потресе*: сеизмичке појаве, сеизмички таласи, ~ област, ~ прибор, ~ станица.

сеизмо̀грам м грч. *дијаграм на коме сеизмограф графички региструје потресе тла.* — Сеизмографи дају сеизмограм, на темељу којег се одређује јачина, правац и удаљеност потреса. *ОГ.*

сеизмо̀граф м грч. *инструменат конструисан на принципу клатна за аутоматско графичко регистровање потреса тла*; исп. сеизмометар. — фиг. У том сутону ... који човјека претвара у најосетљивији сеизмограф ... осјетио сам неки чудни ... страх. *Бат.* Биљке су најпрецизнији сеизмограф на свијету. *Козарч.*

сеизмо̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на сеизмографе*: ~ метода.

сеизмо̀лог м *стручњак у сеизмологији.* — Овај познати сеизмолог ... изненади се да је тај младић ... исцрпно испитао солунски земљотрес. *Цвиј.*

сеизмолӧ́гија ж грч. *наука која се бави испитивањем потреса тла, земљотреса, трусова.*

сеизмо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на сеизмологе и сеизмологију*: ~ завод.

сеизмо̀метар и **сеизмо̀мēтар,** -тра м *инструменат за аутоматско мерење потреса тла.* — Мјерење [потреса] се врши посебним инструментима, и то сеизмометрима и сеизмографима који аутоматски забиљеже сваки, па и најслабији потрес. *ОГ.*

сѐир м тур. *разгледање, посматрање; оно што је вредно посматрања, што се посматра с уживањем*; исп. пр. под сехир.

Изр. ~ (у)чинити, ~ (по)гледати *(по)гледати, посмотрити, посматрати.* — Да се човјек може придесити и очима сеир погледати. *Јурк.*

сѐирити, -ӣм и **сѐј(и)рити,** -ӣм несврш. *са уживањем посматрати, разгледати.* — Хтео сам да на овом ... лепом дану уживам и сеирим. *Рад. Д.*

сеи̏рџија и **сеј̏рџија** м *онај који са уживањем посматра, разгледа.*

сеисā̀на ж им *в. сејсана.* — И ја нећу јахат' сеисану до нашега јагазли-гаврана. *НП Вук.* Рухо мало тридес'т сеисана. *НП Херм.*

сѐисā̃нка ж *кеса у којој има свашта као у товару на сеисани. Вук Рј.*

сéја ж *хип. од сестра.* — Љуба плаче мужа, сеја брајка. *Март.* Долети у собу, загрли мајку, обаспе пољупцима милу сеју. *Ранк.* фиг. Знаш ли Дунав поносити? Сеја Тиса к њему хити. *Радич.*

сѐјалица, ијек. сȉјалица, ж *в. сејачица (1).* — Сетва у редове врши се руком или и сејалицама. *Тод.*

сѐјало, ијек. сȉјало, с *сито, решето. Деан. Рј.*

сејā́нац, -нца, ијек. сијā́нац, м *ситни црни лук који се сади па се касније расађује, арпацик.* — Зато би назив ... сејанац доликовао луку који се оставља као семе. *Бел.*

сејà̀ница, ијек. сијà̀ница, ж *њива на којој се сеје.* — Сјенокоше размјењују се сијаницама. *Павл.*

сѐјā̃ње, ијек. сȉјā̃ње, с *гл. им. од сȅјати.*

сѐјати, -јēм, ијек. сȉјати, несврш. **1.** *руком или каквом машином бацати семе у земљу припремљену за сетву.* — Не сејте ми изнад гроба цвеће ... већ по гробу пелен засадите. *Ант. 2.* Тко коров чупа и сије добро сјеме, тај ће брати у доба жетве. *Бен.* Прољећем сејем лан. *Љуб.* **2.** фиг. **а.**

бацати, сипати, проливати и сл. што у великој количини око себе. — Крв своју они нашом њивом сијаху. *Наз.* Митраљези грокћу са свих страна и сеју смрт. *Нуш.* **б.** *ширити какве идеје, мисли, расположења и сл. међу људе.* — Неморал и раздор ... обојица су сејали. *Јакш. Ђ.* Убијали су демократске вође и сијали свуда страх. *Пов. 1.* **3.** *чистити пропуштајући кроз сито, решето и сл.:* ~ брашно, ~ песак. *Деан. Рј.*

Изр. не ничи где те не сеју посл. *не мешај се у послове који те се не тичу*; ново сито на високо сеје, ново сито о клину виси посл. *у почетку свако свој посао добро ради*; с врагом тикве сејати *в. уз враг (изр.).*

сѐјаћӣ, -ā, -ē, ијек. сѝјаћӣ *који служи за сејање:* ~ машина. *Деан. Рј.*

сѐја̏ч, -а́ча, ијек. сѝја̏ч, м **1.** *онај који сеје семе.* — Сипа ријечи као сијач зрње. *Шеп.* **2.** фиг. *онај који шири, разноси што међу људима.* — Показа ми се као један од оних наших отаца ... који су ... били сијачи добрих дјела. *Радул.* Па ћемо поћи као сијачи знања, будитељи напретка. *О-А.*

сѐја̏ча, ијек. сѝја̏ча, ж *в. сејачица. Р-К Реч.*

сејà̏чина, ијек. сијà̏чина, ж *време сејања. Рј. А.*

сејà̏чица, ијек. сијà̏чица, ж **1.** *пољопривредна машина за сејање, сетву.* — Стајале су лепо поређане косачице, сејачице, плугови. *Моск.* И јечам им је већ истјерао, а раван је као да је сијачицом посијан. *Бен.* **2.** *жена сејач.* — Сијачице машу десницама широм њиве. *Гор.*

сѐја̏чкӣ, -ā, -ō, ијек. сѝја̏чкӣ *који се односи на сејаче.* — Сијачка десница прави као гудалом ... *Матош.*

сѐјгмен м *в. сејмен(ин).* — Посјече ми цареве сејгмене. *НП Вук.*

сѐјидба ж (ек.) *бацање биљног семена у земљу, сејање.* — Ако је јесења сејидба ... много боља од пролећне, ипак има прилика да се не може и не сме сејати о јесени. *Тод.*

сѐјиз м *в. сеиз.* — Сејиз, неко црномањасто момче, одјевено по котарску ... држаше коња за узду. *Мат.* Моја драга, кад би тако било, сејизу бих тебе поклонио. *НПХ.*

сѐјизбаша м тур. *в. сеизбаша.* — Па бесједи сејизбаши мати. *НПХ.*

сѐјизбашиница ж *сејизбашина жена.* — Сејизу бих тебе поклонио да ми будеш сејизбашиница. *НПХ.*

сѐјии, -а, -о *који припада сеји.*

сѐјир м *в. сеир.* — Види шта се нашег свијета начетило на обали, није то пусти сејир већ се народ побунио. *Шуб.*

сејисà̏на ж *в. сеисана.* — Растоварн прву сејисану, у њој су од злата конопи. *НПХ.*

сѐјка ж *хип. од сеја.* — Негује га као брата сејка. *Ком.*

сѐјмен(нн) м тур. **1.** *припадник једног рода јањичарске пешадије.* — Они пишу дицу у сејмене. *НПХ.* Једнога четвртка ... дођоше сејмени по гвардијана да иде с њима у Травник. *Андр. И.* **2.** *редар, стражар.* — Он [субаша] поставља сејмене који чувају ... њиве. *Дед. Ј.*

сѐјменскӣ, -ā, -ō *који се односи на сејмене:* ~ плата.

сејсà̏на ж и м тур. *товарни коњ; коњ натоварен девојачком опремом; водич таквих коња.* — Бијаше их двадесет сејсана. *НПХ.*

сѐк, ијек. сјѐк, м **1.** *сеча (1).* — Замјеник државног одвјетника мнијења је да се сјек шуме у туђем одломку има сматрати као обична крађа. *Тип.* **2.** *ограда од сеченог дрвета.* — Ослоњен на сек бунара гледа у даљину. *Чипл.*

сѐка[1] ж тал. *место где је вода плитка, плићак, пличина; подводни гребен.* — Младога нашљедника царског изнесе срећа на једну секу. *Н. прип. Вук.*

сѐка[2] ж покр. *осека. Деан. Рј.*

сѐка[3], ијек. сјѐка, ж *сеча (1, 3).* — По умиру [пођоше] Спичани на наше као на пустош, у пустопашицу, у сјеку, на појиште. *Љуб.* Волим слушат ... ножева крвожедну секу. *Јакш. Ђ.*

сѐка ж (вок. сѐко) **1.** *хип. од сестра.* — Живљах веселећи се са својом мајком и златокосом секом. *Шен.* фиг. Козаро, секо зелена ... с далека ли се видиш! *Кул.* **2.** *упште девојка.* — Овога села ... Нада се сећа из детињства. Али јесу ли то оне секе, прије, стрине и бабе којих се сећала? *Поп. Ј.* Ова сека до менека — љубићу је ја довека. *Чипл.*

секава̏ње с *гл. им. од секавати.*

секава̏ти, сѐкāвāм несврш. *в. секати. Деан. Рј.*

сѐкавина ж (ек.) *оштар, краткотрајан бол у неком делу тела који се обично понавља, жигање, севање.* — Вуну уз тело треба да носе и особе које су натрусне од ... севотина по мишићима (секавина). *Батут.*

сѐкавица, ијек. сјѐкавица, ж покр. *ситно исечен купус, рибанац;* исп. сецавац. *Вук Рј.*

секада̏ша ж нар. *жена лаког морала.* — Ту ћеш наћи ... лепих мома, лепих сна̏ша, има нешто и поштени(х), ал' највише секадаша. *Радич.*

сѐкало и **сѐкало** с *маказе којима се усекњује, чисти свећа, усекач. Рј. А.*

сѐкана ж песн. *в. сека (2).* — Ао секо, секана, што си тако мекана? *Кош.*

сèканс м лат. мат. *једна од тригонометријских функција угла у правоуглом троуглу која је једнака односу између хипотенузе и налегле катете, реципрочна вредност косинуса.*

сека̀нта и **сèканта** ж мат. *права која пресеца неку криву линију или какву површину, сечица.*

сека̀нтан, -тна, -тно тал. **а.** *који се лако узнемирује, нервозан; који зановета, загрижљив, свадљив.* — Била је [због неудавања] нервозна, постала [је] јогуната и секантна. *Срем.* Претворио се у човека загрижљивог ... секантног. *Дов.* **б.** *који узнемирује, изазива непријатно расположење.* — А над свима ... ситна студена киша, секантна и игличава. *Бег.*

сека̀нтно̄ст, -ости ж *својство, стање онога који је секантан, онога што је секантно.*

сèкā̄ње с *гл. им. од секати.*

сèкати, -ā̄м несврш. *испљускивати, избацивати воду из чамца, из барке. Вук Рј.*

секату́ра ж тал. *секирација.* — Зар нам је мало и досада било малера и секатуре ... него сад још и ово да нам пасира! *Срем.* [Ослобађао је] секатурâ, којима је сваки грађанин изложен долазећи у додир с фиском. *Бег.*

сèкā̄ч, -а́ча, ијек. сјèкā̄ч, м **1.** *онај који сече, кољач.* — Што допушта да му са женом поступа овако руља зеленашких резача и сјекача живих људских тјелеса. *Креш.* **2.** техн. *оруђе (длето или др.) за сечење метала. Р-К Реч.*

секвѐнца ж лат. **1.** *оно што долази после чега, што следи иза чега.* — Секвенца је та разом морила све друге мисли. *Божић.* **2.** муз. *понављање каквога мотива на различитим степенима музичке лествице.* — Једна црква зазвони мелодију која је ближа музичкој секвенци него молитвању. *КН 1958.* **3.** филм. *најмања филмска целина, сцена, епизода.* — Истакнуто је мајсторство у режирању појединих секвенци. *НИН 1958.*

секвѐнција ж **1.** *секвенца (1).* — Од двију појава слиједе секвенције, прва која претходи другој назива се antecedens. *Лог. 2.* **2. а.** *врста химне која се пева у католичкој цркви пре јеванђеља.* **б.** *певани део католичке мисе. Кл. Рј.*

сèквестар, -стра м лат. **1.** правн. **а.** *секвестрација.* — На слободним територијама ... имовина страног капитала стављена је под секвестар. *Марј. Ј.* Британија је одбила ... истовремено деблокирање египатских средстава у Лондону и укидања секвестра над британским фирмама у Каиру. *Вј. 1957.* **б.** *секвестратор.* — Мене је отац послао да се придружим секвестру. *Ћип.* **2.** мед. *умртвљени део ткива (нпр. кости) који се одели од органа. Кл. Рј.*

секвѐстра̄тор м *онај који врши секвестрацију; онај који привремено управља конфискованом имовином.* — Нека слободно тргују ... одазове се судбени секвестратор. *Ћип.*

секвестра́ција ж правн. *привремено одузимање нечије имовине на основу судске одлуке и њено предавање нарочитом стараоцу на чување.* — У сврху очувања дужникове имовине у најкритичнијем моменту завела би се привремена забрана и секвестрација. *Обз. 1932.*

секвестри́рање с *гл. им. од секвестрирати.*

секвестри́рати, -èстрӣрā̄м сврш. и несврш. *ставити, стављати под секвестрацију.* — Кад сте ... имали секвестрирати моје добро, нашли сте код мене само Кошутове банке. *Ам.* Рјешавала [су се] питања одштете за земљу страних држављана која су била секвестрирана. *Риб.*

сèквестровати, -рујēм сврш. и несврш. *в. секвестрирати.*

сèкеш м мац. покр. *подругљиви надимак староме човеку који се врти око младих дјевојака. Вук Рј.*

сèкија ж *в. сечија.* — У врху собе секија са сламнатим миндером. *О-А.*

сéкин, -а, -о *који припада секи.*

сèкира, ијек. сјèкира, ж **1.** *гвоздено оруђе за сечење и тесање, оштро с једне стране и с ушицом с друге стране, кроз коју је усађена дрвена дршка, држаље.* — Оним каменом брусио је тешку дрварску сјекиру. *Ћоп.* Забије сјекиру до ушке у цјепало. *Гор.* Говорили су да је цело Василијево имање ножем и секиром створено. *Ћос. Д.* **2.** ист. *војно оружје у виду секире са дужим држаљем.* В. пр. уз секираш (2).

Изр. пала му ~ у мед *в. уз мед (изр.);* пијан као ~ *јако, тешко пијан;* пливати као ~ *не знати пливати;* прост као ~ *врло прост, неотесан, простачки.*

секи̏рање с *гл. им. од секирати (се).*

сèкираст, -а, -о, ијек. сјèкираст **1.** *који има облик секире; оштар као секира.* — Стужила ти се од тог јадног, мршавог тијела чије те оштре, сјекирасте лопатице већ жуљају на прсима. *Мар.* Нагазе на путељак ... међу дубоко закопаним сјекирастим камењем. *Божић.* **2.** фиг. *оштар, продоран.* — Издржи храбро газда-Манојло сјекирасти поглед. *Сим.*

секи̏рати, -ā̄м несврш. тал. *мучити прекорима, примедбама и сл., једити, срдити.* — Видио је да је Рената ... зла, загрижљива, брутална када секира. *Бег.* Ужасно ме [син] секира и неће да ме слуша. *Срем.*

~ **се** *срдити се, једити се, јести се.* — Нећу ... да се секирам. Није ми то нужда.

Дом. Скрива осмијех ... као да је то весело што се господин бар за нешто секира. *Михољ.*

секира́ција ж лат. *узнемиравање, непријатност, секирање, секатура.* — Мене не питај, испи ме секирација. *Нуш.* Живот је само секирација и ништа друго. *Чол.*

секи̏рāш, -а́ша, ијек. сјекѝрāш, м **1.** *онај који свој посао врши секиром.* — Клели су сјекираши и дрводјеље снијег. *Гор.* Секираши и тестераши су нападали на прагове и телефонске стубове секући их на комаде. *Ољ.* **2.** ист. *војник наоружан секиром (2).* — Ту иде чета војника сјекираша, носе сјекире. *Шен.*

секирѐтина, ијек. сјекирѐтина, ж *аугм. и пеј. од секира.*

сѐкирица, ијек. сјѐкирица, ж **1.** *дем. од секира.* **2.** зоол. *врста рибе.* — Код сребрне сјекирице је на врло сплоштеном трупу оштро одлучен танак реп. *Финк.*

сѐкиричаст, -а, -о, ијек. сјѐкиричаст *који има облик секирице.* — Њено [тј. шкољке] тело је бочно спљоштено, и стопало има секиричаст облик. *Станк. С.*

сѐкирѝште, ијек. сјѐкирѝште, с *дршаље секире.* — Јожа скочи до волиња и грчевито зграби сјекириште. *Гор.*

сѐкирнӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐкирнӣ *који се односи на секиру. Р-К Реч.*

секи̏рче, -ета, ијек. сјекѝрче, с *дем. од секира.* — Ђаволски тврде даске ... Кад бисмо имали неко секирче! *Јак.*

секи̏рчина, ијек. сјекѝрчина, ж *аугм. и пеј. од секира.* — Главу ће ми ... одрубити оном секирчином. *Пол. 1961.*

сѐкица и **сéкица** ж *дем. од сека.*

сéкнути, сѐкнēм сврш. покр. **а.** *јако повући, потегнути.* — Секну га за хаљину те му оцијепи скут. *Рј. А.* **б.** *повући се (о води). Р-К Реч.*

сѐкнути, -нēм, ијек. сјѐкнути, сврш. **1.** *нечим оштрим засећи, посећи, ранити.* — Гола сабља није ништа! Пукне, такне, звекне, секне, рука клоне, нога клекне. *Змај.* Ручетина Филипова сјекну зраком и прилијепи потркушу звучну приушку. *Божић.* **2. а.** *пропарати небо, креснути, севнути (о муњи).* — Муња сјекну с Ловћенске планине. *НП Вук.* Па кад сјекне огањ из облака ... видио би гдје скуп људи ступа. *Маж. И.* **б.** *севнути, блеснути (о погледу).* — Бикан само испод-мукла сјекну зеленим очима и лукаво сакри злурад смијешак. *Ћоп.* **в.** *нагло и брзо се појавити (о мисли).* — А онда ... она, она ... сјекнуло је у њему. *Коз. И.* Што је то да се људи тако мрзе? — сјекну јој мозгом. *Донч.* **г.** *оштро рећи, подвикнути на кога, обрецнути се.* — Залуду јој све објасних како је, а она ... ни те ни ове но сјекну на мене. *Вујач.* Чему? Питаш: чему? — сјекне баба. *Пав.* **3.** *жигнути, боцнути, пробости (у телу).* — Глед њихов већ ми душу сјекну. *Наз.* Подалеко од њега тресну оштар и снажан пуцањ. Момка закратко сјекну у грудима леден грч и језа га ... удари. *Ћоп.* Био је то још један ударац. Изненадни ударац, који сјекне до срца, а још не знаш откуд, зашто, како? *Вуков.* **4. а.** *јако потегнути, повући, тргнути.* — У отимању ... одједном снажно [га] секну и обори. *Ћос. Д.* **б.** *напрегнути се, упети се.* — Кад народ сјекне вољом, кад се усплахири и узбуни, тешко се подаје разлогу. *Кум.* Не клони, него сјекни снагом јаче! *Комб.* **5.** *нагло се смањити, опасти (о болу).* — И њима чисто секнула болька: лакше им кад помисле на срећу своје миле домовине. *Дом.*

~ **се** *тргнути се, нагло се повући.* — Саже се да их [свиње у свињац] потера, спази Јована, брзо се секну назад и уплашено повика. *Ћос. Д.*

сѐкотина, ијек. сјѐкотина, ж *рана причињена ударцем оштрога оружја.* — Пипа своје отворене и крваве ране и сјекотине, и намаче руке у кишницу. *Крл.* Експерти су ... утврдили да је у питању рана секотина и да вероватно потиче од секире. *Пол. 1959.*

сѐкрēт, -ета м лат. **1.** *тајна.* **2.** *секреција (2).* — Мастан секрет лојних жлезда чини кожу ... меканом и гипком. *Станк. С.* **3.** покр. *заход, нужник, клозет.* — Под кровом ни секрета ... него је изван куће. *Рј. А.*

секрѐтāр, -ара м **1. а.** *онај који води административне послове неке установе, предузећа, организације или каквог лица, тајник, деловођа.* — Било их је у свему девет без директора и његова секретара који су ... пошли ... да удесе све што је потребно. *Бег.* Упознавао се са свим проблемима које је будући партијски секретар требало да решава. *Дав.* **б.** *особа која води записник, записничар.* **2.** *секретер.* — Морала је донијети из очева секретара бјелице. *Бал.* **3.** зоол. *животиња палеотропске области* Serpentarius serpentarius. *НЕ.*

Изр. државни ~ *шеф једног од врховних органа државне управе, министар*: ~ за спољне послове.

секрета́рев, -а, -о = секретаров *који припада секретару.*

секретарѝја̄т, -а́та м **1.** *одељење какве установе, предузећа и др. за вођење административних послова; секретарева канцеларија, тајништво.* **2.** *орган управе за одређене послове*: ~ за унутрашње послове.

секретàрица ж **1.** *женска особа секретар, тајница.* — Кад је затим ... дошао у канцеларију, секретарица му је показала

... оно писмо. *Бег.* **2.** *секретарева жена. Бен. Рј.*

секрета̀ричин, -а, -о *који припада секретарици.*

секрѐта̄рка ж *секретарица. Бен. Рј.*

секрета́ров, -а, -о = секретарев.

секрѐта̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на секретаре:* ~ служба, ~ сто. *Р-К Реч.*

секрета́рство с *служба, положај секретара.* — Мој кум дао [је] оставку на секретарство. *Ком.*

секрѐтēр, -е́ра м фр. *писаћи сто.* — Лијево уза стијену огроман ... секретер. *Крл.* За барокним секретером седела је ... ханума. *Б 1958.*

секрѐтӣн, -и́на м *супстанца која се ствара у слузокожи црева и која доспевајући преко крви у панкреас подстиче његово лучење. НЧ.*

сѐкрēција и **секре́ција** ж лат. физиол. **1.** *излучивање, одстрањивање нарочитих сокова из организма или појединих органа.* — Ни сусједна кост нема отвора куда би се та секреција имала природно вршити. *Шкреб.* **2.** *сокови које излучују жлезде или појединi органи у организму, секрет.* — Све [су се] његове унутрашње секреције претварале у пару. *Дав.*

сѐкс м лат. *полни нагон;* исп. сексус. — Готово без икакве друге рефлексије, ван оквира секса, ова поезија је код нас најпутенија љубавна лирика. *Михиз.*

сѐксепил м енгл. *еротско-сексуална драж, привлачност неке особе.* — Шта сте учинили са сексепилом? Просто сте га уништили ухрањеношћу! *Рад. Д.*

сѐксер м нем. заст. **1.** *стари аустријски новац (првобитно од шест крајцара, а касније од 20 филира).* — Около је стало много слушатеља од којих је ... побирао по сексер-два, како је тко хтио дати. *Бег.* Дуго је [сељак] ходао са натовареним коњем ... тражећи три сексера за дрва. *Андр. И.* **2.** фиг. *мала количина, мала вредност уопште.* — Све се то може аранжирати ако човјек има сексер умјешности и спретности. *Адум.*

сексѐруша ж *сексер (у вредности од 20 филира).* — Откако изађоше ове сексеруше ... све горе. *Срем.*

сексо̀лог м *онај који се бави испитивањем полног живота, полности.*

сексолò̄гија ж лат.-грч. *наука о полном животу, полности.*

сексомà̄нија ж лат.-грч. *јака, готово болесна страст за сексом.* — Био је леп чланак ... о сексоманији ... угађање лошем укусу. *КН 1958.*

сѐкста ж лат. муз. *шести степен дијатонске скале; интервал између шест тонова.* — Мелодију ову, у типичном варирању ... молске квинте са додиром велике сексте, ваја тенор соло. *Коњов.*

сѐкстант м **1.** *шестина кружне линије. Геом.* **2.** *угломерни инструмент за астрономска и навигацијска мерења, који се употребљава у поморству и авијацији.* — Сваке ведре ноћи пришао је он са својим помоћницима астрономским апаратима, великом квадранту, секстантима и октантима. *Мил.*

сѐкстēт, -е́та м лат. **а.** *композиција за шест инструмената или за шест људских гласова.* **б.** *оркестар од шест музичких инструмената или група од шест певача.* — Музички програм изводе оркестар Спасе Милутиновића, секстет Душана Радетића. *Пол. 1957.*

сексти́на ж лат. поет. *строфа од шест стихова.*

сѐксуа̄лан, -лна, -лно *који се односи на пол, на полни живот, полни.*

сексуа́лнōст, -ости ж *полни живот, полни нагон.* — Сексуалност човека је тако присно везана са свим манифестацијама живота. *Пол. 1957.*

сѐксус м **1.** *мушки или женски пол.* **2.** *полни нагон;* исп. секс. — Све би то пало под силном, слијепом моћи сексуса. *Кос.*

сѐкт м фр. *пенушаво вино, шампањац.* — Ево ту има секта, бургундца, пелинковца, што изволите? *Крл.*

сѐкта ж (ген. мн. сѐктā и сѐктӣ) лат. **а.** *религиозна заједница, обично мања, која се одвојила од какве владајуће цркве.* — Проучава верски живот не само разних хришћанских цркава него и исламских и других источњачких секта. *Андр. И.* Неодољиво је изгледом био налик на махнитог проповједника неке нове секте. *Донч.* фиг. Причекао је ... пола часа ако би се мачор још који пут јавио, јер тој поганој секти не може се веровати. *Срем.* **б.** *затворена група истомишљеника везаних међу собом својим уским интересима и отуђених од широких маса.* — Та је странка збиља секта. *Нех.* Српски књижевни гласник није никад представљао једну котерију или секту. *Скерл.*

сѐктā̄р, -а́ра м *припадник какве секте.* — Држали су уз свог кандидата као нокат уз месо, с упорношћу правих сектара. *Том.* Љепота је оно вјечно и непролазно што узалуд прогоне барбари и ситни сектари. *Матош.*

сѐктā̄рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на секту, сектаре:* ~ дух, ~ заблуда.

сѐктā̄ш, -а́ша м *онај који секташи; сектар.* — Покушавао је да се уздигне на једно више гледиште и да цени ствар као патриот, а не као секташ. *Јов. С.* Сједе ту тако два

човјека ... сликарски секташ, релативист ... колорист и говоре истим језиком. *Крл.*

секта́шење с *гл. им. од* **секташити**.

секта́шити, сѐктāшӣм несврш. *изазивати подвојеност у каквој широј групи, заједници; одвајати се из какве шире заједнице, стварати секту.* — Па ви сте секташили колико се год могло! Уместо да придобијете сељане ... ви сте вршили акцију на ... бележнике, попове и богате сељаке. *Поп. Ј.*

сѐктāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на секташе*: ~ став, ~ линија, ~ појава.

сѐктāшки прил. *на начин секташа, као секташ(и).* — У извештајима се подвлачи да се секташки поступало у раду у неким општинама. *Дед. В.*

секта́штво с *стварање секти, подвојеност у каквој широј заједници; затвореност и отуђеност од широких маса.* — И тек ... када је свладано секташтво, тада је Партија коракнула снажно напријед. *Тито.* У њему влада племенита ширина душа која је тако различна од ... секташтва. *Кнеж. Б.*

сѐктор м лат. **1.** мат. *део круга између лука и два полупречника, кружни исечак.* **2.** *подручје, просторне границе нечије надлежности, делокруг; поље простирања, део какве друштвене средине.* — У протујуришу заузимље ... коту те спасава армијски сектор. *Крл.* Појединим нашим бригадама ... није била позната ситуација на сектору других бригада. *Дед. В.* Јавило се ... и више писаца који су на свој начин описивали поједине секторе словенскога живота. *Барац.* **3.** *оквир ангажованости делатности; обим послова, задужења.* — Постигнути су веома крупни успеси ... у проширивању социјалистичког сектора пољопривреде. *ПИ 1950.* Задружни и државни сектор држе преко 50 од сто обрадиве земље. *Пол. 1950.*

сѐкторскӣ, -ā, -ō *који се односи на сектор*: ~ амбуланта.

сѐкулāран, -рна, -рно лат. **1.** *који траје стотину година, стогодишњи.* **2.** *који није црквени, световни*: ~ клер.

Изр. апсолутни секуларни минимум (максимум) мет. *најнижа (највиша) температура у једном столећу*; ~ година *прва година у столећу, година којом почиње столеће.* — Свака је четврта година преступна, но то не важи за секуларне године. *Мил.*

секуларизáција ж **а.** *изузимање нечега из црквене надлежности и стављање под световну, грађанску управу*: ~ школе и наставе. **б.** *претварање црквеног и манастирског, самостанског власништва у државно.* — Калвинизам ... им је одговарао ... и по свом захтјеву за секуларизацијом црквених имања. *Пов. 2.* **в.** *ослобађање од црквеног утицаја*: ~ друштва, ~ политике.

секуларизи́рати, -йзӣрāм и **секулàризовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(из)вршити секуларизацију.* — Секуларизирана су црквена имања. *ОП 1.* Овај би могао једног дана ... секуларизовати потпуно папску државу. *Јов. С.* Док се историјска наука враћала античком световном схватању државе, дотле се и теорија о држави секуларизовала. *Арх. 1926.*

сѐкуна ж песн. *посестрима.* — Два се парца окупила бојна ... с кошуљом их зар родиле мајке ... ил' секуне чувале их виле. *Март.*

сѐкунад, -нда м *в. секунд.* — Небеска механика ... може да израчуна доба Месечевих мена тачно на секунад. *Мил.* За један секунад све се збило. *Јанк.*

сѐкунд м (ген. мн. сѐкунāдā) и **секу̀нда** ж (ген. мн. секу́ндā, секу̀ндӣ и сѐкунāдā) **1. а.** *јединица мере за време, једнака шездесетом делу минута (која се графички означава знаком " изнад бројке с десне стране); тренутак, часак, хип, трен.* — Двадесет и пет секунди касније чује се код нас експлозија. *Дед. В.* Жељаше да се обуче за секунд. *Дом.* У тој очајној секунди срећом му паде на памет храбра мисао. *Кол.* **б.** *јединица мере угла и лука, једнака 1/324.000 правог угла.* **2.** муз. **а.** *други степен у дијатонској скали; интервал између првог и другог тона на било ком степену дијатонске скале, лествице.* — Чујете ту један мали мотив, кратак као дах, секунда па мала терца. *ЛМС 1951.* **б.** *други глас у певању; друга виолина у оркестру.* — Браћа су настављала отегнутим ... једносложним »ој« који је завршавао љутом секундом. *Божић.* **3.** заст. *недовољна оцена у школи, двојка.* — Из математике [сам] по који пут добио секунду. *Шен.* Не зна, он не зна ни то! Секунда! Седите! *Петр. В.*

Изр. (један, само) секунд разг. *молба да се почека само часак*; овај секунд, овог секунда *одмах, у часу*; у секунд 1) *тачно утврђено, договорено време*; 2) *тачно у исто време, истодобно.*

секу̀ндант м (ген. мн. секу̀нданāтā) лат. **1.** *сведок и посредник свакога од двојице који се боре у двобоју.* — Ако можеш наћи секунданта, честитог човјека, пошаљи га, дат ћу ти задовољштину. *Л-К.* **2.** спорт. *помоћник и посредник оних који суделују у каквом такмичењу (у фудбалу, боксу, шаху и сл.).* — Главне особине (у ногомету) су заправо: два воће навале, један главни и други секундант. *Ног.* Ово је најтежи меч у историји нашега шаха ... совјетска екипа имаће ... војску секунданата и анализатора. *Пол. 1957.*

секу̀ндантскӣ, -ā, -ō *који се односи на секунданте.*

сѐкундāран, -рна, -рно лат. **а.** *други по реду, изведен од нечега.* — Тако растављена главним чиниоцима породица добива и друге секундарне чиниоце. *Прод.* Материја је примарна, а свијест секундарна. *Лог. 2.* **б.** *који је од мање важности, другоразредан, споредан.* — Све је ово друго од секундарног значења и надовезује се на ово основно излазиште. *Ант. 1.* Извукао [је] ... закључак да је рад у граду од секундарног значаја и да се треба оријентисати на рад напољу, у шуми. *Ћоп.* **в.** (одр.) *који замењује некога, делује место некога:* ~ лекар.

секундáрац, -рца м *други лекар у болници; помоћник и заменик примаријуса.* — Натјечај за попуњење разних мјеста: 1. два лијечника секундарца. *Вј. 1960.*

секу̀ндāријус и **секундáријус** м лат. *секундарац.* — Тко ти је посудио ципеле за снијег? — Један млади секундаријус. *Крл.*

секундáрнōст, -ости ж *стање, особина онога што је секундарно, онога који је секундаран.* — У оквиру материјализма он рјешава питања односа материје и свијести, примарности и секундарности свијести. *Ант. 1.*

секундѝрāње с *гл. им. од секундирати.*

секундѝрати, -у̀ндӣрāм несврш. **1.** муз. *пратити у свирању или певању, певати други глас.* — Учитељ Макса пева ... попа из олтара ... секундира. *Шапч.* Шта ми секундирате уз пјесму? *Кол.* фиг. Клопотање [црвених папуча] секундирало [је] крхању многих укрућених и плисираних сукања. *Петр. В.* **2.** фиг. *повлађивати коме у говору или у деловању, помагати, поткрепљивати, подупирати кога у чему.* — Стално ми је кукала и пребацивала, а сусеткиње су јој секундирале: шта ће од тебе бити. *Поп. Ј.* Ту прави циркус, мајмун један, а овај му ту на ваги секундира, овог слијепог човјека вуче за нос. *Мар.* **3.** *бити сведок при двобоју. Деан. Рј.*

сѐкунднӣ, -ā, -ō *који се односи на секунду, који траје секунду, који показује на часовнику секунде.* — Још мисао ни прелетела није ... кад секундно ударање дан, дан, дан! проломи се кроз ваздух. *Лаз. М.* Број 12^h период је за положај мале казаљке, а 1^m период за положај секундне казаљке. *Алг. 1.*

сѐкундовати, -дујēм несврш. *в. секундирати (1).* — Пева песму »Лепа наша домовино« на глас »Онамо, 'намо« и тужи се што нико не уме да му секундује. *Лаз. Л.*

секундогенитýра ж лат. ист. *право другорођенога сина и његових потомака на наследство;* исп. примогенитура. — Царица Марија Терезија одступила [је] своје насљедно право на Парму ... по начелу секундогенитуре. *Крл.*

секу̀тић и **сѐкутић,** ијек. сјеку̀тић и сјѐкутић, м *предњи зуб пљоснатог облика у горњој и доњој вилици (по четири) којима се храна сече, гризе.*

сѐкција ж лат. **1. а.** *посебно одељење, одсек какве установе, организације, друштва и сл.* — Зубари ... шефови техничких секција ... све се то узнемирило као врапци на Велентиново. *Крл.* Обновио је берлинску академију наука, основавши у њој нарочиту секцију за спекулативну филозофију. *Петр. В.* **б.** *група људи одређена за извршење неког задатка.* — Код нас у Хрватској састављају се секције за овјеровљење избора народних посланика. *Рад. Стј.* **2.** *део, састојак неке целине* **а.** *одељак, поглавље (у књизи, каквом тексту и сл.).* **б.** *део пута или пруге, сектор.* **в.** техн. *један од више делова у систему канала, каквог електричног уређаја, машине и сл.* **3.** војн. *смањена слика или цртеж једнога терена са специјално пробраним подацима који се могу корисно употребити у војним операцијама.* — Он ми је на секцији показао како је текло пробијање Треће дивизије. *Дед. В.* **4.** мед. *сечење, отварање леша ради утврђивања узрока смрти, медицинског проучавања и сл., обдукција, сецирање.* — Кад такво чељаде умре, секцијом [се] ... види да је од туберкулозе боловао. *Батут.*

сѐкцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на секцију.*

секцѝрати, сѐкцӣрāм несврш. *в. сецирати.* — Ја уочавам и разбирам овде [у крви] неке састојке и секцирам, али ништа не могу тачно да одредим. *Вас.* фиг. Интензивне и критичне природе су собом незадовољне, саме себе секцирају, спонтано се исправљају и усавршавају. *Цвиј.*

сѐкцовати, -цујēм несврш. *в. сецирати.* — Они пре нас ... су га [мртваца] као бајаги секцовали. *Лаз. Л.*

сéла ж покр. *хип. од сестра.* — И твој рабро селу има. *Вук Рј.* Позна главу своје драге селе. *НПХ.*

селàдōн, -óна м *тип постојанога али срамежљивог и неодлучног заљубљеног младог човека (по имену главног јунака француског романа из 17. ст.).* — Не схваћам вашега шуровања са мађарском грофицом. Та ви сте јој селадон. *Шен.*

селàдōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на селадоне.* — Био наш Родерик скроз и скроз душа селадонска. *Ђал.*

сѐлāм, -áма м тур. *муслимански поздрав.* — Ту му Мујо турски селам виче. *НПХ.* Селам свакоме кога нисам видио! *Ћор.*

Изр. ~ назвати, послати *поздравити.* — Убрза један задихан ни селам не назвавши. *Мул.;* ~ предати, дати *завршавајући молитву намаз окренути главу*

најпре на десну, па на леву страну и изговорити завршне речи молитве. — Кад Алибег угледа сокола, нема када да преда селама. *НПХ.*; ~ ти (је) *поздрављам те.* — И селам ти Хабиба Салихова. *Шуб.*; ~ ћеш (му, им) *поздравићеш (га, њих).* — Селам ћеш ... селам свима! *Андр. И.*

села́мет м тур. *спас, спасење, прави пут, срећа.* — А дјеци је бог селамет дао. *НПХ.* Тражи глави селамета. *Мул.* Вукадин се решио да напусти занат и да другим путем тражи себи селамета. *Срем.*

селàмлук м тур. *посебно одељење у муслиманској кући где се примају гости мушкарци (да се не би мешали са женским особама).* — А подаље од те куће стоји и сада зграда што је некад био селамлук, зграда за мушке и за госте. *Рад. А.*

села́нце, -а и -ета с = селаште *дем. од село.* — Над оним селанцем ... кривуда брдски пут. *Шапч.*

се́лац, -лца м *онај (човек или животиња) који нема сталног боравишта, који се непрестано сели тражећи нове животне услове:* ~ голуб.

села́шце, -а и -ета с = селанце. — Сунце засја још веселије и живље по лугу и селашцима око њега. *Шимун.* Око опалих селашаца са суморним зидовима цветају руже. *Дов.*

сѐлвија ж тур. *чемпрес.* — Гле, велико сунце упрло стријеле ... на селвије вите од стољетних дана. *Шант.*

сѐле ж хип. *вок. према сестра.* — Дајде, селе, мало воде! *Радич.* Журно жањи, млада селе! *Шен.*

сѐлективан, -вна, -вно *који има способност селекције, одабирања, који добро врши селекцију, издвајање.* — Читам чланак о ... селективној предности ... препада отровним плиновима на европски велеград. *Крл.*

селекти́вно̄ст, -ости ж *својство онога који је селективан, онога што је селективно.* — Сваки антибиотик показује извесну селективност у деловању, то јест дејствује на поједине бактерије. *Пол. 1959.*

сѐлектор м *онај који врши селекцију, одабирање.* — Селектори француске репрезентације нашли су се у незгодном положају. *Вј. 1960.* Не прикривају подсмех упућен селекторима. *Пол. 1958.*

селѐкција ж лат. **а.** *одабирање, избор.* — Чудан народ који од воде живи. Чудном и невидљивом селекцијом избацио их је град ту, на савску обалу. *Андр. И.* Које ће од тих нових врста остати, одлучује природно одабирање или селекција. *Бот.* **б.** биол. *побољшање биљних и животињских врста и стварање нових врста путем одабирања најбољих јединки и њиховог укрштања.* — У Новом Саду отворена [је] модерна лабораторија за селекцију пшенице. *Б 1958.*

селекциòнāр, -а́ра м *стручњак за селекцију, одабирање.* — Селекционари и научна служба нису још нашли одговарајућу сорту јечма. *Б 1958.*

сèлекциòнī, -ā, -ō **а.** *који се односи на селекцију:* ~ станица. **б.** *који се одваја, који се ствара путем селекције:* ~ семе.

Изр. ~ теорија *Дарвинова теорија природнога одабирања по којој остају у животу и множе се само животиње и биљке најбоље прилагођене средини у којој живе.*

селекциони́зам, -зма м *теорија природнога одабирања, природне селекције.* — Творац селекционизма ... није сматрао да је селекција довољан фактор еволуције. *Пол. 1959.*

селекциони́рати, -о̀нӣрām и **селекциòнисати,** -ишēм сврш. и несврш. *(из)вршити селекцију, одабирање.* — Роба је селекционирана доиста специјалистички. *Бат.* Сада сваки ... гоља ... хоће селекционисано ... семе. *Ђос. Б.*

селекциòнист(а) м *селекционар.* — Узгајачи, селекционисти, добили су отада снажну помоћ у Дарвинову учењу о еволуцији. *НЕ.*

селекциони́стичкī, -ā, -ō *који се односи на селекцију и селекционисте:* ~ теорија.

сèлен м бот. **а.** *биљка из пор. штитара* Levisticum officinale. — Окитио пањ [са пчелама] гранама селена. *Рад. Д.* **б.** *в. целер. Деан. Рј.*

сèлēн, -е́на м грч. хем. *елеменат, металоид* Se, *који се употребљава највише у телевизији. Деан. Рј.*

селе́на ж грч. мит. **1.** (Селе́на) *грчка богиња Месеца. Кл. Рј.* **2.** песн. *васиона, свемир; небески свод;* исп. васелена, васељена. — Ал' овако, све једнако ... ја осаман у селени, од јесени до јесени певам сркуу: мирно вени! *Кост. Л.* Нуди ме [орао] ... престолом са којега је некад Јупитер ... селене горде пусту утробу раздируђ' гневно шибао свет. *Јакш. Ђ.*

сèлēндра ж погрд. *ружно, запуштено, забачено село или мање насеље.* — Његов је отац био гостионичар у некаквој блатној и неутјешној славонској селендри. *Бег.* Овде, у овој селендри ... ништа се никад неће моћи ново подузети. *Бар.*

селендрèтина ж *аугм. и пеј. од селендра.*

селѐнīт, -и́та м **1.** *хипотетични становник Месеца.* — Свјетлописци ... снимају и земљу ... и људе, и селените, и врагове. *Кор.* **2.** *онај који се спрема да путује на Месец.*

— Слет селенита завршиће се у среду. *Пол. 1958.*

селѐнӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на селените.* — Око 600 чланова селенитских клубова ... образовало је ... поворку. *Пол. 1958.*

селенѝограф м грч. *онај који проучава стање на Месецу.* — Немачки селенограф ... је утврдио да ... опис ... кратера на Мјесецу више не одговара стварности. *Пол. 1958.*

сѐлӗнскӣ, -ā, -ō *који се односи на сѐлӗн*: ~ киселина.

сѐлетак, -тка м покр. *младо јаре од непуне године дана.* — Јарчиће зове у јесен селеци (млади јарци и јарице). *Рј. А.*

сѐлидба ж *мењање стана и боравишта, сељење, сеоба.* — Селидба је један нужан закон. *Уск.* Пету ноћ, кад ју је сасвим засврбила селидба и глад узнемирила ... провукла је њушкицу до саме ракље. *Вуј.*

сѐлидбенӣ, -ā, -ō *који се односи на селидбу*: ~ трошкови.

селӣја ж *зб. им. од село.* — Мјесто бијелих селија славонских полегле колибе-чаћаре. *Павл.* Вазда је било ината ... између појединих селија. *Рј. А.*

сѐлилац, -иоца м (ген. мн. сѐлилāцā) *в. селац.* — Из града врве селиоци. *Март.*

сѐлилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на селиоце.* — Пучанство је селилачко. *Креш.*

сѐлитељ м *в. селац.* — Тада ... ће селитељима желити сретан пут. *Старч.*

сѐлити, сѐлӣм несврш. **1.** *в. селити се.* — Породице из драговољских кућа селе полако и скоро увијек са самом војском. ... *Ств. 1948.* Нова матица сели па пчеле за њом. *Вес.* Бихорци су често селили у Турску. *Сиј.* **2.** (кога, што) *преводити из једног стана у други или из једног места у друго у циљу трајнијег настањивања, пресељавати; померати, премештати.* — Јагусју су селили к мужу. *Бен.* Досадио је штедионицама селећи женин новац из једне у другу. *Петр. В.* **3.** (имп. сели (се)!) *одлази, бежи одавде, торњај се.*

~ **се 1. а.** *прелазити из једног стана у други или из једног места у друго у циљу трајнијег настањивања, пресељавати се; често мењати место боравка.* — Селио се у град. *Л-К.* Чај су сервирали у другој соби. Док се друштво у жагору и разговору селило, ја сам мало заостао. *Ж 1955.* Морао је ... да се сели из Приштине главом без обзира. *СКГ 1937.* **б.** *мењати место живљења са смењивањем хладног и топлог годишњег доба* (*о селицама*). **2.** фиг. *помицати се, премештати се, померати се.* — У неколико се маха ућутио трус земље, хумци се селе у долину клижући. *Киш.* Равнодневице не стоје на миру, него се селе полагано дуж еклиптике. *Мил.*

сѐлица ж (често у изразима: птица ~, риба ~) **1.** *птица или риба која се сели у стално време и у одређеном смеру.* — Кроз ведрину чули су шум крила и крикове закашњелих селица. *Вуј.* Главне врсте риба које се данас лове јесу тзв. рибе селице које се у извјесно годишње доба селе. *ОГ.* **2.** фиг. *особа која често мења место боравка; нестална особа уопште.* — Сталожени људи не воле много сеоске селице. *Рад. Д.* Ликовни су живот у првом периоду углавном подржавали ... нестални мајстори, странци, птице селице. *Баб.*

сѐлӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на селиште*: ~ простор. *Прав.*

сѐлӣште с **1.** *одређена количина земље за обрађивање од које је једна породица морала живети, кућа с окућницом, сеоски посед.* — То је све једна једита њива ... селиште Мехмед-ефендијино. *Мул.* По сата хода од Ненадићева селишта дизао се брежуљак. *Шимун.* Ако кмет занемари обрађивање имања ... тада ће власт ... истога удаљити са дотичног кметовског селишта. *Андр. И.* **2.** *место где је некад било село.* — Пуста селишта, која су имала згодне положаје [досељеници су] обнављали ... или су на згодним местима стварали сасвим нова села. *Ђорђ.* **3.** *насеље, село, заселак. Рј. А.*

сѐлӣшће с дијал. *в. селиште.* — Још каурин Јаков бесједио: хајде сваки на своја селишћа, селишћа су ваша дједовина. *Март.*

сѐлка ж *сеоба, селење.* — Читав је низ ... наредаба противу ... селки. *Ђорђ.*

сѐло, ијек. сијѐло, с **1. а.** *вечерња седељка, састанак сеоске младежи ради каквог заједничког посла и ради забаве (обично у јесење или зимско доба), посело.* — Знао [је] да ће јој се тута овим сијелом макар мало ублажити. *Мул.* Од јесени почињу ... села и прела. *Петр. М.* **б.** *седељка, забава уопште.* — Волио је ... пробавити вечер у коморици ... неголи у ... богатом сијелу великашких госпођа. *Шен.* **в.** *скуп, збор чланова какве заједнице.* — Једнога дана дође капетан и сазва село. *Вес.* Рано сјутра да смо у скупштини сви ми на сијелу. *М-И.* **2. а.** *место, зграда где се скупља какво друштво; седиште административне власти.* — Друштву је сијело у Мртвици, у гостионици »К сребрној поткови«. *Вел.* Све се повлачило у утврђени Задар, сијело млетачке власти у Далмацији. *Водн.* **б.** покр. *место за седење појединца, седиште, седало.* — Распродала се у дворани сва сијела. *Љуб.*

сѐло с (мн. сѐла и сѐла, ген. сѐлā и сéлā) *мање људско насеље чији се становници прете-*

жно баве пољопривредом; становништво таквог насеља. — Тада погледа ... на село које се доље међу бајамима, маслинама и смоквама одмата у сванућу. *Кал.* На сеоском раскршћу ... се било слегло готово читаво село. *Чол.*

Изр. разбијено ~ *село у којем су куће разбацане и раздвојене обрадивом земљом око куће*; ушорено ~ *село с улицама и кућама у уличном реду*; шпанска села, шпанско ~ *нешто неразумљиво, непознато.* — Нана и графица ... са својим црвеним фотељом биле су за њега шпанска села. *Ћос. Б.* Открио [је] ново шпанско село. *Јонке.*

сѐлскӣ, -ā, -ō *в. сеоски*: ~ пут, ~ младеж.

сѐлски прил. *на селски начин, као на селу.* — Пре ти није капетана било, него село, онако селски, извиче једног за кмета, дâ му штап, и овај после кметује. *Вес.*

сѐлтерс и **сѐлтерс** м *врста минералне воде која садржи кухињске соли и угљене киселине (по имену извора код Висбадена у Западној Немачкој).* — Спавао је до пет ... испијао шољу млека са селтерсом и опет шетао. *Вучо.*

сѐлтерскӣ и **сѐлтерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на селтерс*: ~ вода.

сéлце, -а и -ета с *дем. од село.* — Ишли су планином. Остављали за собом селца. *Сиј.*

сéлчанин м (мн. -ани) *човек из села, сељанин, сељак.* — Још се спомињу људи златних оних времена гдје су жеље селчана тако скромне биле да је и оно мало еспапа у Јакобовој шкрињици сувише било. *Торд.*

сéља м фам. = сељо *сељак. Бен. Рј.*

сѐљāк, -áка м (вок. сѐљāчē) **1.** *становник села; онај коме је основно занимање обрађивање земље, земљорадник, ратар, тежак.* — Било му је тешко гдје он ... писмен и спретнији од простих сељака ... не може, ето, да се отме просјачији. *Тур.* **2.** пеј. *неваспитан човек, простак.* — Имали смо прилике да видимо младе Паризлије, који су се вратили из Париза исти онакви сељаци какви су и отишли. *Јов. С.* Што пљујеш толико прсте кад превртеш лист? Сељак! *Јак.* **3.** *пешак у шаху, пион.* — Ја повукох мјесто коњића краљицу, Малиновски мјесто сељака теклића [ловца]. *Шен.*

сељàкāње с *гл. им. од сељакати се.*

сељàкати се, -ām се несврш. *често мењати стан, боравиште, радно место, школу и сл.; често се селити.* — Непрестано се сељака с једног мјеста на друго. *Крл.* Сељакао се од једне школе до друге. *Ћоп.* Сељакајући се ... по горовитом простору ... он се одржа више од двије године. *Лал.*

сељàкиња ж *становница села; она којој је основно занимање земљорадња, сељанка.* — Пуна Бретонка зиба се кроз дворану, водећи под руком красну сељакињу. *Шен.* Слегло се ... много сељака и сељакиња који су се враћали кућама са пијаце. *Мил. В.*

сељáков, -а, -о *који припада сељаку.*

сељакòвāње с *гл. им. од сељаковати.* — Од читавог овог сељаковања у хрватској драми тога времена ... ипак није остало ништа. *Матк.*

сељакòвати, -àкујēм несврш. *обрађивати и приказивати у књижевности искључиво сељачке мотиве.* В. пр. уз гл. им. сељаковање.

сељáковић м шаљ. *онај који је сељачког порекла.* — Моја близаница Кроација мора грдно боловати судећи по мени и толиким болним сељаковићима. *Матош.*

сељàкуша ж *сељакиња.* — Од тога се и мени, опорој и тврдој сељакуши, стисло срце. *Цар Е.* Носи [Дивна] ципеле и куповне свилене чарапе, она ће данас терати говеда као обична сељакуша. *Рад. Д.*

сѐљанин м (мн. -ани, ген. сѐљāнā) *сељак (1).* — Сељани, с косама и сјекирама у руци, одрвенише. *Гор.* Шта си му [одметнику] то говорио? — запиташе сељани кмета кад се врати међу њих. *Ранк.* Није их волио, те своје сељане, ама ниједног од њих. *Коз. И.* За њим је пошао већи број његових сељана. *Чол.*

сѐљāнка ж *сељакиња.* — Није уз пут приметио буљуке сељанака и сељанчица ... како промичу путем крај њега. *Срем.* Нећу да сам обична сељанка, желим бити моћна властелинка. *Цес. Д.*

сѐљāнкин, -а, -о *који припада сељанки.*

сѐљāнче и **сељàнче,** -ета с *дем. од сељанин; дете са села.* — Заволео је ... сељанче ... због његовог дара. *Глиг.*

сѐљāнчица и **сељàнчица** ж **1.** *дем. од сељанка; девојчица са села.* — Одједном стаде преда њ сељанчица уредно повезана, босонога. *Чипл.* **2.** фолк. *врста народног кола. Деан. Рј.*

сељáчак, -чка м *дем. и ир. од сељак.* — Објаснио је Миљи један сеоски одборник, жгољав и забринут сељачак ... *Ћоп.*

сељáче и **сељàче,** -ета с *дем. од сељак; дечак са села.* — Из густине изиђе сељаче носећи свјетиљку. *Шен.* Све се мање обзирала ... на сељаче које их је служило. *Уск.*

сељàчија ж *зб. им. од сељак.* — Идеје су за културне народе, а овде, у овој сељачији, оне су сувишне и фаталне. *Ћос. Д.* Знао је, сељачија стоји на обали. *Дав.*

сељàчина м **1.** *аугм. и пеј. од сељак.* — Чека варошанин да наиђе сељачина, па да се од његове муке наједе. *Рад. Д.* **2.** *суров, прост човек.* — Имала [се] огледати ... с простачким сељачинама и слуганима што пресићена их је домовина избацила. *Богд.*

сељàчић м *дем. од сељак; дечак са села.*

сèљачкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на сељаке, својствен сељацима:* ~ радна задруга, ~ народ, ~ буна, ~ посед, ~ покрет. — Ћелава његова глава са . . . сељачким лицем нагнула се на стол. *Нех.* Сељачким раскораком измиче Стојан преко влажне црнице. *Рад. Д.* **2.** *прост, суров.* — Тако, опанчино сељачка, тако узвраћаш своме добротвору! *Гор.*

сèљāчки прил. (често у вези: по~, по сељачку) *на начин сељака, као сељаци.* — Ћутао је сада . . . иначе сељачки разговоран. *Ћос. Д.* Разговарао је некако сељачки. *Шуб.* Вуко мирно засио по сељачку, наслонивши лакте на колена. *Војн.* Скреса ми нешто, по сељачки. *Јак.*

сељáштво с *становници села, сељаци (1); сељаци као друштвени сталеж, класа.* — Сељаштво је ослобођено дугова. *ЛМС 1949.* [Тај рат] је открио неуништиву, неисцрпну снагу сељаштва. *НК 1946.* Ту је постојала и револуционарна радничка класа и сељаштво. *Ант. 1.*

сељéна ж *в. селена (2).* — Кô сељена да се цепа, као да се тврдо небо у бездани стрмен слама. *Кост. Л.*

сèљење с *гл. им. од селити (се).*

сéљо, -а и -ē м = сеља. — Од памтивијека је тако да сељо диринчи за друге па ће тако и остати. *Сим.* Ви би јели . . . трице да вам није једног обичног сеља који има везе с праксом. *Лал.*

сем, ијек. сјем, предл. с ген. *осим.* — Ал' што ће јој и данак донијет сјем невољна предива и ткања. *Март.* И од чег трајне нема среће, сјем луде куће или гроба. *Краљч. С.*

семазиòлог м *стручњак у семазиологији.*

семазиолòгија ж грч. *семантика (1).*

семазиòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на семазиологију и семазиологе:* ~ сродност.

семàнтика ж грч. **1.** *наука о значењима речи.* — У дискусији је највише речи било о семантици која . . . испитује значење речи. *КН 1958.* **2.** *значење речи.*

семàнтичāр м *онај који се бави семантиком, стручњак у семантици.*

семàнтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на семантику:* ~ тумачење.

сèмафōр, -а и **семàфōр,** -óра м грч. *сигнални уређај (на раскрсницама, железничкој прузи и др. саобраћајницама) који светлосним знацима обавештава учеснике у саобраћају да ли је пут, пролаз слободан или није.* — Трепће светлосни сигнал на великој раскрсници. На семафору се смењују сигнали: црвени, жути, зелени. *Пол. 1959.* фиг. Путеви живота иду у свим смјеровима . . . састају [се] и растају . . . без реда вожње и без опрезних семафора. *Бег.*

сèмга ж зоол. *морска риба из пор. лососа, укусна меса црвенкасте боје, која се продаје у усољеном или осушеном стању.* — Иста [је] ствар и са усољеном семгом. *Мил. В.*

сèме, -ена, ијек. сјéме, с **1.** *заметак, клица биљке који се ствара после оплодње, из које се развије нова биљка.* — Венци сухе паприке, остављене за семе, обешени су за стреху. *Ћос. Д.* Кад . . . сјеме падне у камену распуклину, онда полако расте. *Пав.* **2.** фиг. **а.** *зачетак, заметак чега.* — Посејано семе братства и јединства народа Југославије проклијало је и расло. *Пол. 1944.* Не хтједох бацити међу вас сјеме раздора. *Шен.* **б.** *пород, потомство, колено.* — Да и погинем, сјеме моје неће угинути. *М-О.* Ми и поред свега тога . . . остадосмо живи, још нам се сјеме није затрло. *Ћоп.* **3.** физиол. *течност коју излучују мушке полне жлезде и која садржи полне ћелије, сперма.*

Изр. чувати кога (као) за семе *добро чувати и пазити кога.*

сèмевод, ијек. сјéмевод, м *семеновод.* — Прибор за размножавање обухвата, код мужјака, парне семенике са својим одводима, семеводима. *Станк. С.*

семèглавац, -āвца, ијек. сјемèглавац, м физиол. *мушка полна ћелија, спермatозоид. Р-К Реч.*

семѐнāр, -ápa, ијек. сјемѐнāр, м *човек који производи и продаје семе.* — Семе треба купити само од припознатих . . . семенара. *Тод.*

семенáрев, -а, -о, ијек. сјеменáрев = семенаров *који припада семенару.*

семѐнāрке, ијек. сјемѐнāрке, ж мн. (јд. семѐнāрка) бот. *биљке са цветом који обухвата и скуп посебно измењених листова на којима се развијају спорангије или семени судићи, цветнице. Станк. С.*

семѐнāрница, ијек. сјемѐнāрница, ж *продавница семења.*

семенáров, -а, -о, ијек. сјеменáров = семенарев.

семѐнāрскӣ, -ā, -ō, ијек. сјемѐнāрскӣ *који се односи на семенаре:* ~ пословни савез.

семенáрство, ијек. сјеменáрство, с *стручно испитивање и гајење семења. Р-К Реч.*

сѐменаст, -а, -о, ијек. сјѐменаст *који има облик семена. Р-К Реч.*

сѐменӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐменӣ *који се односи на семе:* ~ заметак, ~ омотач.

семѐнӣк, -ика, ијек. сјемѐнӣк, м *мушки орган у коме се стварају семене ћелије, семена жлезда.* — Извео је . . . огледе на страним псима пресађујући им . . . семенике младих паса. *Пол. 1959.*

сѐменит и семѐнит, -а, -о, ијек. сјѐменит и сјемѐнит *који садржи семење, пун семена.*

сѐменити и семѐнити (се), -ѝм (се), ијек. сјѐменити и сјемѐнити (се), несврш. *давати, стварати, заметати семе.* — По крајевима [баште] ситно цвеће ... већ почиње да се семени. *Андр. И.* фиг. Ти семениш, ја плодим, ти срећиш, ја водим. *КН 1959.* Моја се срећа сјемени. *Вел.*

сѐменица и семѐница, ијек. сјѐменица и сјемѐница, ж *кошуљица, опна или чахура у којој се налази језгро семена.* — Семе ... стоји у затвореној чврстој кожној и на више одајица подељеној семеници у плоду. *М 1867.* Свако житно зрно састоји се из семенице или кошуљице ... и из једра. *Батут.*

сѐменѝшњӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐменѝшњӣ *који се односи на семениште*: ~ живот, ~ црква, ~ звоно.

семеништáрац, -рца, ијек. сјеменштáрац, м *ученик семеништа, богослов, теолог.* — Руке су му испале из оне кратке кошуљице ... као у сјеменштарца. *Божић.* Један млади сјеменштарац ... расејано корача испод расцветале воћке. *КН 1959.*

сѐменѝште, ијек. сјѐменѝште, с **1.** *земљиште где се биљка гаји из семена, расадиште, расадник.* — Треба сржну жилу скратити већим делом још у доба кад се воћка пресађује из семеништа у растило. *Тод.* фиг. [Ова зона] је била и сада је семениште и расадник са кога су се Југословени расељавали. *Цвиј.* Начелници општина лијепо су сјемениште за жупане и за поджупане. *Старч.* **2.** *завод, виша школа за одгајање свештеничког подмлатка, семинар, богословија.* — Тако се роди ... мисао да оснује сјемениште, неки као интернат за хрватску дјецу која ће се образовати за свећеничке глагољаше. *Водн.* Далмација има: ... десет богословскијех сјеменишта. *Мат.*

сѐмѐнка, ијек. сјѐмѐнка, ж *зрно семена.* — Паприкâ обиља стогови, богати бојом и слашћу и љутом семенком и жилом папреном. *Чипл.* Седели [су] и стајали, пушили, грицкали семенке. *Моск.* фиг. Критика ... баци сјеменке и изњегује заметке до рађања нових дјела. *Марј. М.*

сѐменкāр, -ара, ијек. сјѐменкāр, м *човек који продаје семенке.* — Познавао га је; пре рата је био семенкар у Прокупљу. *Пер.*

сѐменов, -а, -о, ијек. сјѐменов *који припада семену*: ~ клица, ~ опна.

сѐменовод, ијек. сјѐменовод, м *каналић у телу који одводи мушко семе из семене жлезде.*

семенòглавац, -āвца, ијек. сјеменòглавац, м *семеглавац.* — Приликом оплодње јајне ћелије са семеноглавцем, уколико ћелија зачетка детета добије XX пар, то ће бити девојчица. *НИН 1959.*

сѐменскӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐменскӣ *који се односи на семе*: ~ кромпир, ~ производи.

семéнце, -а и -ета, ијек. сјемéнце, с *дем. од семе.* — Приближих се кавезу и ... видех је мртву украј валовчића, у коме не беше ни воде ни семенцета. *Шапч.*

семѐњāк, -áка и **сѐмењāк,** ијек. сјемѐњāк и сјѐмењāк, м **1. а.** *клип кукуруза који је одабран за семе.* — У јесење доба вишаху под стрехом ... семењаци кукурузи са извртнутим љускама. *Шапч.* **б.** *цветна стабљика са плодом, семеном.* — Само су гдје-гдје као тврдо осје стршили витки сјемењаци [лука]. *Бен.* **2.** *онај који је способан да продужава свој род, да ствара, шири потомство.* — Главна ... скрб њему и жени му ... бијаше да сина одгоје вриједним сјемењаком своју племену. *Јурк.*

семѐњака, ијек. сјемѐњака, ж бот. *женски струк или стабљика конопље, црнојка* (*2*) Canabis sativa. *Р-К Реч.*

семѐњача и сѐмењача, ијек. сјемѐњача и сјѐмењача, ж **1.** *биљка која се размножава семеном.* — Да су на Земљи истовремено постојале и више биљке сјемењаче, онда бисмо морали налазити и њихове фосиле уз фосиле папратњача. *НЕ.* Загази у коприве сјемењаче. *Донч.* **2.** *семеница.* — Губе у вредности [какаова зрна] и тиме што их често самељу заједно са семењачом. *Батут.*

сѐмѐње, ијек. сјѐмѐње, с *зб. им. од семе.* — Оно се [дрво пајасен] расплођава врло лако семењем и садницама. *Панч.* фиг. Они су ... бацали сјемење наука у његову главу, али су ... у стијену бацали. *Ков. А.*

сѐместар, -стра м лат. *полугодиште у вишим и високим школама*: летњи ~, зимски ~, први ~, трећи ~.

сѐместарскӣ, -ā, -ō и **сѐместрāлан,** -лна, -лно *који се односи на семестар, полугодишњи*: семестарске ферије, семестрални испити.

семи- лат. *као први део сложеница страних речи значи: пола, напола, полу-*: семифинале, семиколон, семивокали и сл.

семикòлōн, -óна и **семѝколон** м лат.-грч. *тачка и зарез.*

семѝнāр, -ара и **сѐминāр** м **1. а.** *облик практичних вежби на високим и вишим школама или скупно изучавање каквог специјалног стручног питања на високим школама.* — У дискусијама на семинарима ... моја се ријеч није скоро никад чула. *Козарч.* **б.** *низ предавања са практичним вежбама организован ради стицања вишег степена квалификације.* — У том циљу ... ће се организовати семинар за секретаре среских одбора народне технике. *Б 1957.* У Београду је почео рад

међународни семинар за хидролошке прогнозе. *Вј. 1957.* **2.** *група сродних предмета на високим и вишим школама; просторије за учење и наставу тих предмета.* — Те вечери се славни боем записао у филолошки семинар. *Уј.* **3.** *богословно училиште, семениште; зграда таквог училишта.* — Као врло даровит младић послан је из семинара шибенског у Рим где је свршио филозофију и теологију. *Водн.* Ионако се морају задужити док синови не стигну до богословског семинара. *Петр. В.* Новац за градњу семинара дозначио му је преко Министарства финансија. *Крл.* **4.** *семинарац.* — Заустави га семинар који је пролазио Илицом. *Мил. В.*

семина́рац, -рца м *онај који учи у каквом (обично богословском) семинару.* — Сад је тај храм постао кућом где се протестантски семинарци вежбају у француској дикцији. *Дуч.* То су била два кршна момка који су још мрко гледали као семинарци. *Шов.*

семи́нарӣј, -ија м *семинар (3).* — Уписао се је као богослов у семинариј у Сењу. *Нех.* Шест година семинарија, камо га је мати била послала ... оставило је у њему неизлечиву наклоност за самоћом. *Мар.*

семи́нарија ж *в. семинариј.* — Поп је из првог кола богослова који се учише у београдској семинарији. *Шапч.* Појавила се [1766] и у загребачкој семинарији драма на народном језику. *НК 1946.*

семина́рист(а) м *семинарац.* — Постајао је плах, нервозан ... као какав семинарист. *Бег.* Гледали су намргођено, као семинаристи што су скоро пуштени из школе. *Глиш.*

семи́нарскӣ и **сѐминарскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на семинар*: семинарске вежбе.

Сѐмӣт, -и́та м = Семићанин *в. Семити.*

Семи́ти м мн. (јд. Сѐмӣт, -и́та) **1.** *народи врло старог порекла који данас насељавају земље Блиског и Средњег истока, северну и североисточну Африку.* **2.** *Јевреји.*

семи́тизам, -зма м *оно што је карактеристично за Семите, за семитску цивилизацију, културу и сл.; тежња за усвајањем такве културе, цивилизације.* — Велика је заслуга староиндијскога мишљења у томе ... што је оно једино у повијести индоевропске културе ненатруњено семитизмом. *Уј.*

сѐмӣтскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на Семите.* Изр. семитски језици лингв. *група сродних језика (од којих су неки веома стари и већ изумрли, као нпр. акадски и староасирски) коју сачињавају хебрејски, арапски, етиопски и др.*

Семи́ћанин м (мн. -ани) = Семит *в. Семити.*

сѐмпревӣва ж бот. *в. чуваркућа* Sempervivum tectorum. — Дрвен сходчић с лончићем ... златне семпревиве. *Драж.*

сѐмце, -а и -ета, ијек. сјѐмце, с и **сѐмчица,** ијек. сјѐмчица, ж *дем. од семе, семенчица.* — Звонко сипкају осушена и ситна семца [паприке]. *Ћос. Д.* Кумче [је] при крштењу био чварак ... А сад? Ћидија ... Није семчица угинула, но ... отела се и развила у голему људину. *Рад. Д.*

сѐн[1], ијек. сјѐн, ж (ређе м) и **сѐна,** ијек. сјѐна, ж = сенка (1) **1. а.** *простор заклоњен нечим тако да у њега не продире непосредно сунчева, месечева или др. светлост, таман, мрачан простор; простор заклоњен од сунца, хлад, хладовина.* — Славуј цвркуће у сумрачној сени. *Јакш. Ђ.* Сјен Запада бјеше се издалека дошуњао. *Војн.* Гледала је сподобу сина како се лагано губи у сутонским сјенама. *Донч.* **б.** (сена) *осенчена површина на цртежу, слици, затамњена страна лика, слике чега.* **в.** *уопште тамнија површина, затамњење на чему*: ~ на рендгенској пројекцији. **2. а.** *лик, одраз кога или чега представљен тамнијом површином услед заклањања светлосног извора.* — Усамљен вечно [бор] ... низ озарену баци стрмен црн сен. *Дуч.* [Стари јасен] својом сјеном разблажује врућину спарног дана. *Мил. В.* **б.** *нејасни обриси, контуре чијег лика, тела, каквог предмета, силуета.* — Његова мала, округла сен се слила са свеопштом сенком ствари у ноћи. *Петр. В.* **в.** *веома суха, мршава особа.* — Кроза сав тај свијет провлачи се танка и висока сјена. *Киш.* **г.** *нечије присуство, утицај, моћ.* — Све јаче оцртавала се сјена међународног банкира — магната. *Крл.* **3. а.** *оно што је невесело, нежељено у нечему; невесео, мрачан израз.* — [Био је] дан без сумње, без бола, без сене. *Дуч.* Не одговори ништа. Сјена је лежала на ... наборима његова лица. *Крањч. Стј.* **б.** *одраз, израз чега тешког, неповољног, траг, печат којим се нешто испољава; оно чиме је нешто оптерећено.* — На необријаном лицу подбухла је сјена болести. *Михољ.* А на многом умљу ја сам мрачна сена, окатима многим на оку сам мрена. *Змај.* **в.** *оно у чему се нешто огледа, долази до изражаја, оличење.* — Пред излогом пролазе гладна ... европска лица, сјене нерада и беспослице ... јер мјесто њих раде стројеви. *Крл.* **г.** *слаб, једва приметан израз, одблесак чега; слаб траг, остатак чега.* — Опази сјен осмијеха што је прелетио преко усана. *Десн.* Сен лажне чистоте у себи задави. *Бој.* **4. а.** *лик преминулог у сећању живих, спомен, успомена на покојника; дух, душа покојника (у различитим веровањима или као симбол, уметничка слика).* — Ја радо одајем пошту његовој сјени. *Риб.* Марка Марула сјен сједи у вечерњи сат. *Наз.* **б.** *уопште замишљено биће из натприродног, загробног света, дух, авет.* — Студен ветар душе ... а поноћне сени лагано се крећу да нечистим дахом обесвете зрак. *Ил.* Орфеј жели вра-

тити Еуридику из подземног свијета сјена у свијет живих људи. *Лит. 1957.*

Изр. бацити сен(у) на кога *доводити у сумњу чије поштење, честитост, добронамерност*; бити, држати се, стајати у сени *не скретати пажњу на себе, држати се дискретно, прикривати своју улогу у чему*; бити у сени кога или чега *не долазити до правога изражаја поред неког истакнутијег; сматрати се споредним, другостепеним.* — Све је остало у сјени пруге, иако су неки задаци од виталног значења за све. *ВУС 1971.*; бити чија ~, ићи за ким, пратити кога као (његова) ~ *непрестано ићи за ким, бити вазда у његову друштву*; бојати се, клонити се своје (властите) сене *бити претерано бојажљив, опрезан*; изгледати као ~ *бити врло слаб, мршав.* — Луца ... једнако вене; изгледа као сен. *Игњ.*; пада на њега ~ *јавља се, искрсава сумња у његово поштење, добронамерност*; прибећи под ~ кога *прибећи под чију заштиту.* — Поштују у твојој браћи, која су одскоро прибјегла под сјен крилатога лава ... једног од највјернијих народа. *Љуб.*; потиснути, ставити кога у сену *потиснути кога у позадину.* — Ми нећемо никога да ставимо у сјену. *Крл.*; ~ од човека *врло слаб и мршав човек*; тешке сени *мрачан, тешка карактера.* — Сутрадан је бивао тешке сени и мучаљив. *Марк. М.*

сѐн[2] м *жељезна мотка око које се окреће горњи млински камен у воденици*; исп. сењ. *Вук Рј.*

сѐна ж бот. *биљка чије се лишће употребљава у медицини* Cassia acutifolia. *Деан. Рј.*

сенáбија ж агр. *врста јесење јабуке брашнава плода.* — Пред фила [слона] су сада почели по сокацима да избацују јабуке ... лепе, крупне сенабије. *Андр. И.*

сѐнара, ијек. сјѐнара, ж *зграда, просторија где се спрема, оставља сено.* — Он се отрже од ње и појури сенари с намером да се попне горе. *Глиш.* Над стајом била је сјенара из које се бацало сијено у шталу. *Маж. Ф.*

сѐнāрнйк, ијек. сјѐнāрнйк, м = сеник и сењак *зграда, просторија, поткровље стаје и сл. где се држи сено, сенара; место (део дворишта, посебно ограђено земљиште и сл.) где су стогови сена.* — Кад дође време, смлатим сав цвет [с багрема] у прво сено, и мали мој сенарник мирише као црква. *Сек.*

сѐнаст и **сѐнат,** -а, -о, ијек. сјѐнаст и сјѐнат *сеновит (1, 2).* — Ушли смо у оне сенасте сводове и у овај дивни топчидерски парк. *Ком.* Жега која већ настајаше у пољу није се осјећала на том сјенатом мјесту. *Шимун.* За сјенатим оним стаблима крупни се облаци бијеле. *Видр.* Фризура допушта светлости да падне на њено интелигентно чело и открије дубине сенастих очију. *Уск.*

сѐнāт, -а́та м **1.** ист. *у старој римској републици највише државно веће.* **2.** *горњи дом парламента у многим државама; зграда у којој је смештен тај део парламента.* — Поред сиве палаче и црквице ... (данашњи сенат) ... музеј. *Матош.* **3.** *савет, веће уопште*: свеучилишни ~. — У другој молби суде два апелациона суда ... с два таква сената: цивилним и казненим. *Мј. 1926.* **4.** нар. песн. *в. сенатор.* — Караџићу потврди војводство ... а Новицу стави за сената. *НП Вук.* Од', владико, да се састанемо ... и доведи дванаест сената. *НП Вук.*

сѐнāтор м *члан сената; виши службеник, већник, саветник уопште.* — Владика ... ријеши да тај сенат прошири са два сенатора. *Вујач.* Свака је држава, осим тога, бирала ... два сенатора за горњи дом. *ОП 1.* Нека Вид дође одмах на магистрат пред господина сенатора. *Шен.* Сенатор је доказивао да је сав иметак ... материнство. *Игњ.*

сѐнāторица ж = сенаторовица *сенаторова жена; жена сенатор.* — Госпођа сенаторица ... испричала је све то у шали конзулу. *Адум.*

сѐнāторов, -а, -о *који припада сенатору.*

сѐнāторовица ж = сенаторица. — Казао је госпођи сенаторовици ванредан лек против пега. *Сек.*

сѐнāторскй, -ā, -ō *који се односи на сенатора, на сенаторе*: ~ част.

сѐнāторство с *служба и звање сенатора.* — Можеш му честитат' уједно на сенаторство. *Кост. Л.*

сѐнāтскй, -ā, -ō *који се односи на сенат*: ~ седница.

сенáтство с *в. сенаторство.* — Са сестрићем Петровић-Стефаном којему си даровô сенатство. *НП Вук.*

сенàтӯр, -у́ра м покр. *в. сенатор.* — Госпара Мате П., задњег сенатура Републике, оца оног мога госпара Лукше. *Војн.*

сѐндвич м енгл. *јело од два комада хлеба намазана маслацем, паштетом или чиме сличним између којих су комадићи меса, саламе и др.*

сенђйлија м тур. *богаташ.* — Валах, да би био какав сенђилија, ја би(х) га ... узела. *Маж. М.*

сѐнет м тур. *исправа, документ; потврда.* — А отвори чекмели сандуке, а извади пет стотин' сенета. *НП Херм.*

сѐнзāл, -а́ла м тал. *посредник, мешетар при закључивању трговачких послова (најчешће на берзи).* — Бурзовни сензали ... побунили [су се] против мене. *Крл.* Никли су буљуци домаћих **сензала, калауза, прекупаца.** *Вучо.*

сензáлити, сѐнзāлӣм несврш. *радити као сензал, посредовати при закључивању трговачких послова.* — Он је живео понајвише у вароши где је сензалио код житарских и шљиварских трговаца. *Ранк.*

сѐнзāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на сензале*: ~ посао.

сензáција и **сѐнзāција** ж лат. **1.** *снажан утисак, велико узбуђење; оно што изазива такво узбуђење.* — Моје ишчезнуће ... побудило је велику сензацију у њиховим круговима. *Леск. Ј.* Пораз који је претрпео Хафис-паша ... изазвао је читаву сензацију на Дивану. *Гавр.* Било је осим тога код ње и других новости и сензација да само зијевнеш од чуда. *Кол.* **2.** физиол. *одраз у свести, осећање изазвано опажањем или сазнањем нечега, утисак, дојам.* — У игри човјек је, поред сензације радости, изразио сву богату гаму људских осјећања. *Ств. 1948.*

сензáцӣјскӣ, -ā, -ō и **сѐнзационāлан,** -лна, -лно *који се односи на сензацију, који изазива сензацију, велико узбуђење, коме је циљ да створи снажан утисак, сензацију.* — Имамо неколико јефтиних сензацијских новинских печурака. *Матош.* У бару је вечерас нека сензационална пјевачица. *Бег.* Свак тражи само оне [новине] које доносе на првој страни сензационалне натписе. *Андр. И.*

сензационалѝстичкӣ, -ā, -ō *в. сензационалан.* — Привредни рачун фаворизира робу ... код књиге лаку, забавну и сензационалистичку. *Лит. 1957.*

сѐнзационāлно прил. *на сензационалан начин, узбудљиво.* — Ријеч »мобилизација« прожела га је као тежак осјећај тјескобе пред нечим сензационално важним и непознатим. *Мар.* Зинула сва публика ... шта је ово, мисле људи ... Сензационално! *Каш.*

сензационáлнӧст, -ости ж *својство, стање онога што је сензационално, онога који је сензационалан, изазивање великог узбуђења, снажног утиска.* — Било је писаца који су ... писали са жељом ... за сензационалношћу. *ЛМС 1951.*

сѐнзацӣōнӣ, -ā, -ō *в. сензационалан.* — Био је радостан унапред што ће ... пре свога противника ... донети ту сензациону вест. *Срем.*

сѐнзибӣлан, -лна, -лно лат. *веома осетљив на физичке и друге утиске, осећајан, чувствен.* — Сигурно је био ... најинтелигентнији, а поготово најсензибилнији од свих својих другова. *Баб.* Упечатљива ... противречност ... провлачи [се] кроз његову сензибилну исповест. *Глиг.*

сензибѝлист(а) м *онај који је сензибилан.* — Био је [Матош] Европејац по култури ... модерниста, сензибилиста, позитивиста. *Михиз.*

сензибилѝтēт, -éта м *сензибилност.* — Може ли бити пјесник нетко тко је субјективно, по своме моралном и естетском сензибилитету са својом епохом. *Лит. 1957.* Лазаревић даје процес развијања љубавног односа јаким уживљавањем у психу, сензибилитет, осећајни интимитет заљубљених. *Глиг.*

сѐнзибӣлно прил. *на сензибилан начин, осетљиво, с осећањем.* — Овај луцидни аналитичар изванредно је сензибилно осетио историјску језгру Вишњићевих песама. *Сур.*

сензибӣлнӧст, -ости ж *својство, стање онога који је сензибилан, осетљивост, чувственост.* — Једна је способност примања различитих утисака које на нас врше вањски предмети, а зову је физичком сензибилношћу. *Ант. 1.* И музика [је] само једна симболичка форма људске сензибилности. *КН 1955.*

сѐнзитѝван, -вна, -вно лат. **а.** *који је у стању да прими или пренесе неки осећај, осет:* ~ нерви. **б.** *који се лако узбуђује, веома осетљив; сензибилан.* — Ми романтици, сензитивна чељад, тако јако осјећамо љубав. *Нех.* Он одбацује ... учење о пегетативној и сензитивној, анималној души. *Петр. В.*

сензитѝвнӧст, -ости ж *својство, стање онога који је сензитиван, онога што је сензитивно, осетљивост.*

сѐнзōрӣј, -ија м лат. *стање у коме је особа способна да осети и схвати збивање у себи и око себе; способност примања осета, осећања.* — Нема заједничког сензорија. *Баз.* Уживање умјетности то је подвргавање сензација и сензорија импресијама. *Уј.*

сѐнзуāлан, -лна, -лно лат. **а.** *чулан; склон чулном уживању, путен.* — Од свих елемената љубави Станковић ... познаје ... највише сензуални елеменат. *Прод.* **б.** *који показује, очитује чулност.* — Необично сензуалне ... руке ... старог бонвивана пружале су се похлепно за стварима. *Крл.* Оне имају сензуалне покрете. *Дуч.*

сензуáлац, -лца м *онај који је сензуалан, склон чулном уживању.* — Иза те се традиционалне петраркистичке направе крије сензуалац ... којему је љубав виши »додир двију епидерма« неголи слатка чежња. *Комб.*

сензуалѝзам, -зма м **1.** *филозофско учење које за једини извор спознаје признаје чула, осете.* — Номинализам је у својој полазној основи био материјализам, а у спознајној теорији сензуализам. *Ант. 1.* **2.** *чулност, страственост.* — У ... сплету ... страственог сензуализма, она више лебди него што егзистира. *Богдан.*

сензуа̀лист(а) м *присталица сензуализма.* — Душевне процесе своди на осјећање, то је према томе сензуалиста. *Баз.*

сензуали̏стичан, -чна, -чно и **сензуали̏стичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на сензуализам и на сензуалисте.* — Сензуалистична психологија нашла је . . . настављача. *Баз.* Касније је . . . заступао и сензуалистичку теорију простора. *И.*

сензуа́лнōст, -ости ж *својство, стање онога који је сензуалан, чулност, страственост.* — Имао је патријархалног стида . . . опрезно је заобилазио око места која би говорила о еротици и сензуалности. *Глиг.*

сѐнӣк, -ика, ијек. сјѐнӣк, м = сенарник. — [Ту] се налазе господарске зграде: стаја са сјеником . . . шупа. *Пав.* Насред баште је сеник. *Поп. Ј.*

сѐнӣлан, -лна, -лно **а.** *којему су од старости ослабиле духовне способности, исхлапео, гронуо.* — Сенилна стара дјевојка . . . игра се . . . са старим папагајем. *Мар.* **б.** *који одражава такве особине, старачки.* — Стара . . . господа . . . шапућу неодговорне сенилне глупости. *Крл.*

сѐнӣлија ж необ. *в. сенилност.* — Тај човјек пишући ту глупост није имао у глави ни једне једине идеје . . . То су први знаци сенилије. *Крл.*

сени́лнōст, -ости ж *својство, стање онога који је сенилан, старачка слабост, душевна и телесна исхлапелост.* — Већ се тада осјећала код њега сенилност. *Риб.*

сѐнило, ијек. сјѐнило, с *заклон, штитник на светиљци ради ублажавања светлости и заштите очију од јаког сјаја.* — Виде се сјенила на свјетиљкама. *Лит. 1957.* На таваници насликано златно сенило лампе. *КН 1960.* Сјенила не смију стварати сјену по [куглашком] терену. *Кугл.*

сѐнина, ијек. сјѐнина, ж *аугм. од сено; слабо, рђаво сено. Вук Рј.*

сѐннор м лат. **1.** *старији човек; старешина.* **2.** *старији члан неке заједнице (спортске, школске и сл.).* — Тада се неће догодити . . . да имамо добре јуниоре, а слабе и никакве сениоре. *Атл.* У Вршцу је завршен пети шампионат Југославије у рвању за сениоре. *Пол. 1958.* **3.** *у време феудализма крупни земљопоседник који је имао сву власт над онима који су живели на његовој земљи.* — Војник или вазал заклињао се на вјерност свом господару или сениору. *Пов. 2.*

сениòра̄т, -áта м **1.** *старији чланови какве заједнице, друштва. Бен. Рј.* **2.** ист. *систем наслеђства по којему имовину, власт и др. наслеђује најстарији члан.*

сеннòра̄тскӣ, -ā, -ō *који се односи на сениорат, који се заснива на сениорату:* ~ право.

сѐниòрка ж *женска особа сениор (2).* — У Крању ће се . . . одржати екипно првенство државе у стоном тенису за омладинке и сениорке. *Пол. 1959.* Сениорке и јуниорке такмичиле су се на стази од 500 м. *Б 1957.*

сѐниорскӣ, -ā, -ō *који се односи на сениоре:* ~ репрезентација.

сѐнит, -а, -о, ијек. сјѐнит *сеновит, затамњен, осењен.* — Он се надвио над њену тјеменьачу и завукао око у сјенит лијевак подно потилька. *КН 1959.*

сѐнити, -ӣм, ијек. сјѐнити, несврш. **1.** *правити сену, сенку;* исп. сенчити (1). — Очи сјени само смеђим сјенилом. *ВУС 1971.* **2.** *смањивати, слабити чији вид, способност гледања јаком светлошћу, засењавати, заслепљивати.* — Сунце наше очи сјени и крије у мору свјетла жива. *Комб.*

~ **се** *засењивати се, бивати заблеснут, заслепљен.* — Спази трепераву . . . тачку која лебди у плаветилу од кога се сјене очи. *Ћоп.*

сѐница и сѐница[1], ијек. сјѐница и сјѐница, ж **1.** *дем. од сена.* **2.** *мала вртна, баштенска колиба, заклон од сунца и кише.* — Мој претходник бејаше подигао сеницу у заклону од глога прорашьике. *Нед.* Имали смо врт, у њему цвијећа и воћа, и сјеницу и клупицу у сјеници. *Киш.*

сѐница[2], ијек. сјѐница, ж зоол. **а.** *мала шумска птица певачица шарених боја која се храни инсектима* Parus: барска ~ (Parus palustris), дугорепа ~ (P. caudatus), велика ~ (P. maior). *Терм. 4.* **б.** (обично мн.) *општи назив за породицу таквих птица* Paridae. *Терм. 4.*

сѐничā̏р, ијек. сјѐничā̏р, м *онај који хвата сенице. Р-К Реч.*

сѐничā̏рка, ијек. сјѐничā̏рка, ж **1.** *замка, обично направьена од тикве, за хватање сеница.* — Не можеш од сваке бундеве направити добру клоњу сјеничарку. *Кор.* **2.** (обично мн.) *в. сеница[2] (б).* — Вриједно је да још споменемо сличне аустралске птице сјеничарке. *Финк.*

сѐничијӣ, -ā, -ē, ијек. сјѐничијӣ = сеничји *који се односи на сенице, који припада сеници:* ~ гнездо.

сѐничић и **сенѝчић,** ијек. сјѐничић и сјенѝчић, м *птић сенице. Р-К Реч.*

сѐничјӣ, -ā, -ē, ијек. сјѐничјӣ = сеничији.

сѐнка, ијек. сјѐнка, ж **1.** = сена (сен) (1—4): *одмарати се у сенци.* — Има толико разноврсних боја, толико сенке и светлости, толико пластичности. *Прод.* Три велике каверне . . . И након лечења од године дана

... сенки је нестало. *Макс.* Мрке маслине бацају дуге сјенке. *Тип.* Затворише се врата на њиховом стану. Сенке се њихове виде како промичу на прозору. *Дом.* На његовом лицу ... остајала [је] сјенка добродушне равнодушности. *Вујач.* Човек који може да има макар и сенку наклоности за другог човека већ није потпуни егоиста. *Тос. Б.* Умро је, сиромах ... Нема никога ко не разуме да се треба поклонити Момировој сенци. *Каш.* Није смео више да погледа око себе из страха да се не сусретне са сенкама мртвих. *Тос. Б.* **2.** необ. *в. сѐница (2).* — Жена одлети испред њега за кућу гдје је међу дрвећем стајала грабова сјенка. *Шен.*

Изр. бацати сенку на кога, бити у сенци кога или чега, бити чија ~ и др. *в. сена (сен) изр.*

сѐно, ијек. сӣјено, с **1.** *покошена и осушена трава за сточну храну.* — Коњи су пребирали сијено у јаслама. *Наз.* Мирише небо, земља, мирише сена. *ЛМС 1951.* **2.** *пласт, стог, кладња, камара.* — Он се клонио с пута у хлад између неколико великих сена, зденутих једно уз друго. *Ранк.*

Изр. грчко сијено бот. *биљка из пор. лепирњача* Trigonella foenum graecum. *Бен. Рј.*

сенòбитан, -тна, -тно, ијек. сјенòбитан *сеновит (3), злослутан.* — Спустила се нека сјенобитна чама на лица младића. *Лал.*

сенòвит, -а, -о, ијек. сјенòвит **1.** *заштићен од сунца, пун сене, хлада, хладовит; који даје сену, хлад, хладовину:* ~ дрво. — Њихов пут водио је кроз дубоку и сеновиту шуму. *Мил. В.* Наш врт био је сјеновит. *Л-К.* **2.** *прошаран сенкама, тамним местима; осенчен, таман:* сеновите очи. — Камен је ... губио своју бескрајну сивину и постајао мрк и сјеновит. *Бур.* **3.** *злослутан, кобан; зачаран, урокљив.* — Моли да га стриц премјести у који други манастир ... пошто је кућа сјеновита. *Мат.*; *Вук Рј.* **4.** *мутан, нејасан.* — Живот није борба сјеновитих мисли, него живот људи с разним тежњама. *Баз.*

сенòвито, ијек. сјенòвито, прил. *попут сене.* — Нешто као ... магла прекри јој свест, па јој капци на очима ... сеновито прикрише вирове угушиване страсти. *Бар.* Коса ... мека, тешка ... кад је распусти по врату ... сеновито [јој] лежи. *Станк.*

сенòвитōст, -ости, ијек. сјенòвитōст, ж *особина, стање онога што је сеновито.*

сенòкос, ијек. сјенòкос, м **1.** *ливада или слични простор који се коси.* — Сенокос млади пун пољског цвећа стрепи у сјају месеца и студи. *Ант. 2.* Отац оде зарана ... у сјенокос. *Гор.* **2.** *време кошње, косидбе сена. Р-К Реч.*

сенòкосан, -сна, -сно, ијек. сјенòкосан **1.** *који је зрео за косидбу.* — Свуда сунце љетно и поља сјенокосна. *Пар.* **2.** *који се односи на време кад се сено коси.* — Сјенокосно је доба. *Марк. Ф.*

сенòкоша, ијек. сјенòкоша, ж *сенокос (1).* — Ухватимо се за руке и одемо на сјенокоше. *Матош.* Стена ... стајала је на сенокоши, бела, тајанствена на месечини. *Пол. 1959.*

сѐнопāд, ијек. сјѐнопāд, м *место где пада на дуже време сена, које није сунчано, зрачно.* — У лицу [су] блиједи, млохави од влажне сјенопади. *Ђон.*

сенс- (у страним речима) *в. сенз-.*

сѐнскӣ, -ā, -ō, ијек. сӣјенскӣ *који се односи на сено.* — Дизао [је] ... сијенска кола. *Сиј.*

сѐнт м тур. **а.** *место у коме се неко родио и одрастао, родни крај, завичај.* — Пођута, па опет рече: — Па ме силна жеља повуче на мој сент, да га само видим ... па да умрем. *Вес.* Оклен јеси, сента којега си? *НПХ.* **б.** *правац, страна.* — Ми нећемо никуд далеко, ми ћемо се држати нашег сента. *Коч.*

сѐнта ж покр. *правац кретања, пут;* исп. сент (б). — Све бјеше проврвјело ... куд је коме сента. *Миљ.*

сентѐнца ж *в. сентенција.* — Прочитавши ову Сократову сентенцу, никада се нијесам осјетио више магарчином. *Крл.* Понављао [је] у себи ... сентенцу: Умрети у револуционарној епохи нема великог значаја. *Вучо.*

сентѐнција ж лат. **1.** *реченица моралне садржине, мудра поука, изрека.* — Бродећи забављаху се ... моралним сентенцијама. *Водн.* Често [је] заустављао коња да измијени по коју са тим ... дервишом који је био пун необичних сентенција. *Андр. И.* **2.** правн. *решење, одлука, пресуда.* — Други дан им се одмах пошљу сентенције да се изгоне из земље. *Вук.*

сѐнтенциōзан, -зна, -зно *који садржи сентенцију, поучан, мисаон, мудар; језгровит, пун смисла.* — Управо то недостаје старом и сентенциозном властелину [Хекторовићу у »Рибању«]. *Комб.*

сѐнтенциōзно прил. *мисаоно, мудро, језгровито.* — Доктор ... сентенциозно завршава ... комад: ... Велика љубав убија. *Скерл.* Говорила је окретније, али увијек кратко, сентенциозно. *Војн.*

сентӣмент м лат. *осећање, чувство; осећајност, осетљивост; јако душевно узбуђење.* — Кад је то ... чула, опет се дала залуђати од сентимента као платно од вјетра. *Бег.* Али је синоћ, причајући о своме стању, пао у сентимент. *Нам.*

сѐнтиментāлан, -лна, -лно **а.** *одвећ чувствен, осећајан; који се лако и брзо расту-*

жи, претерано осетљив. — Морам поближе описати . . . генезу те сентименталне љубави. *Кор.* Било је нежно писмо тако да је и самога Вукадина разнежило, и он . . . постаде сентименталан тога дана. *Срем.* **б.** *саосећајан, болећив.* — Темпераменат подаје разлозима тежину . . . пристајући уз више сентименталне или више строги назор о свијету. *Баз.*

сентимента́лац, -лца м *онај који је сентименталан.* — Нарочито је приказао српске интелектуалце које додир са Западом и наука чине . . . сентименталцима. *Барац.* Вéрујте, мене који нисам сентименталац, заголица нешто у очима. *Мил. В.*

сентименталѝзам, -зма м **1.** *сентименталност.* — Каже се за ове људе да су без јаче наглашених емоција и без породичног сентиментализма. *Пол. 1959.* **2.** *књижевни правац у другој половини 18. и у почетку 19. ст. који се истиче идеализацијом радње, претераном осећајношћу личности, као и тежњом за изазивањем сентименталности, болећивости.* — Послије . . . сањарског сентиментализма . . . Гоголь је сада ступио у нову фазу духовног развоја. *Шов.*

сентиментализѝрање с *гл. им. од сентиментализирати.*

сентиментализѝрати, -ѝзирам сврш. и несврш. *бити у сентименталном расположењу, говорити о свему на сентименталан начин.* — Једанпут [су] тако сентиментализирали, сједећи све три заједно на оном великом канапеју. *Бег.*

сентимèнтàлисати, -ишем сврш. и несврш. = сентиментализирати. — А ти плачи, сентименталиши, доказа немаш. *Вас.*

сентимèнтàлист(а) м *присталица, представник сентиментализма (2).* — Веза с . . . учењем о предностима »природног човека неискваренога цивилизацијом« . . . испољава се у нарочитој љубави сентименталиста за описивање идиличног живота. *Т. књ.*

сентименталѝтēт, -éта м *сентименталност.* — А у овим двема сликама опажате ли . . . романтизам до сентименталитета. *Шапч.*

сентимèнтāлка ж *сентиментална женска особа.* — Целокупно његово биће вређало је њен понос интелектуалке и њен стид сентименталке. *Јов. С.* Држале су се одређене терминологије коју би човјек . . . могао успоредити с терминологијом . . . сентименталки. *Шкреб.*

сèнтимèнтāлно прил. *на сентименталан начин, осећајно; тужно, болећиво.* — Уздахну . . . готово сентиментално као каки модерни лиричар. *Краљч. С.*

сентимента́лност, -ости ж *својство, стање онога који је сентименталан, осећајност, чувственост.*

сéнути, сênēм (ек.) сврш. *в. севнути.* — У тај мах сену ми кроз главу. *Вес.* Ненаду сенуше очи. *Јос. Б.*

сèнф м нем. *врста умока од самлевеног семена горушице, горушица, слачица. Деан. Рј.*

сéнце, -а и -ета, ијек. сијèнце, с *дем. и хип. од сено.* — Нађи ће чича Стојан сенца . . . мирише кâ душа. *Ранк.* Сенце је да га човек мљацка. *Рад. Д.*

сèнчан, -а, -о, ијек. сјèнчан необ. *покривен, испуњен сенком.* — Још бумбар кружи по сенчаном кругу. *Мас.*

сèнчāње, ијек. сјèнчāње, с *гл. им. од сенчати (се).*

сèнчаст, -а, -о, ијек. сјèнчаст *који је попут сенке, сличан сенци.*

сèнчасто, ијек. сјèнчасто, прил. необ. *као сенка, хитро, неупадљиво.* — Сјенчасто [су] промицали келнери. *Сим.*

сèнчати (се), -āм (се), ијек. сјèнчати (се), несврш. *сенчити (се).* — фиг. Радосна тишина испуњавала [ју] је, сјенчајући се танко очекивањем и узбуђеношћу. *Сим.*

сèнчац, -àца, ијек. сјèнчац, м необ. *сеновит, осењен, хладовит простор.* — С врбља, привиђа се, прокапавају осјенци, сјенчаци. *Коз. И.*

сêнчēње, ијек. сјêнчēње, с *гл. им. од сенчити (се).*

сêнчити, -ѝм, ијек. сјêнчити, несврш. **1. а.** *покривати сеном, крити у сени, заклањати од светлости, осењавати; стварати контраст светлих и тамних делова површина.* — Чекињасте обрве стрче као нека стреја и сенче кратковиде и добре очи. *Андр. И.* Он се прилијепио погледом уз ошвице које су сјенчиле Гарина њедра. *Божић.* Неколико косих линија вечерње светлости суморно је сенчило наша забринута лица. *Нуш.* **б.** *у сликању, цртању зацрњивати, тамно бојити (обично ради контраста светлих и тамних површина, светле и тамне стране чега).* **2.** *уопште јаче истицати, оцртавати, представљати помоћу контраста.* — фиг. Дијалози Сремчевих личности . . . психолошки омеђавају, сенче . . . суштинске ознаке њихових носилаца. *Ж 1955.* Његова мрка . . . личност сенчи приповетку, даје њеној драматици и оштрину и сурову елементарност. *Глиг.*

~ **се** *постајати тамнији (у целини или местимично); постајати изразитији, јаче се истицати.* — Видео сам како му се мења лице, а очи сенче. *Поп. Ј.*

сêнчица, ијек. сјêнчица, ж *дем. од сенка.*

сèнцѝр, -ѝра м *в. синџир.* — Док се грије сенцир-гвожђе љуто, те сенциром **кнеза** опашите. *НП Вук.*

сѐњ м покр. *в. сен*². — Побиљежио сам ... називе у том чудном млину: чакатало, сењ ... *Рад. А.*

сѐњāј м *в. сјењај.* — На сењај га узе џефердару, пуче пушка ... и погоди Вуксановић Вука. *НП Вук.*

сѐњāк, -áка, ијек. сјѐњāк, м = сенарник. — Затим је донио из сјењака малко пљеве. *Бен.*

сѐњѐње, ијек. сјѐњѐње, с *гл. им. од сенити (се).*

сѐњер, -ера и **сѐњор,** -ора м шп. *феудални посједник; господар, господин уопште.* — У својим млађим годинама ... весео ... један сењер с мирним достојанственим држањем ... *Јов. С.* Шпански сењори провели су свој живот ... по бојним пољима. *Дуч.*

сеѝба ж (ген. мн. сеѝбā) **1.** *прелажење из једног стана у други или из једног места у друго у циљу трајнијег настањивања, мењање боравишта, селидба.* — На у новом стану — занесен сликом сеобе ... не могу се ствари за три дана наместити. *Глиш.* Ако човјек не сели добровољно, долази до присилних сеоба. *ОГ.* **2.** *мењање места живљења са смењивањем годишњих доба, одлазак у топлије крајеве.* — Као ждрал, кога на сеоби у топле крајеве избаци јато из свога круга ... врлуда бесциљно. *Ранк.*

Изр. велика ~ народа ист. *кретање, премештање варварских племена у раздобљу од IV до VII века;* ~ душâ *религиозно-мистичко вјеровање о сељењу душе после смрти из једног организма у други, метемпсихоза.*

сеѝбāр, -ара м *онај који се често сели из једног места у друго.* — Био је [Ђ. Јакшић] ... луталица, сеобар. *Б 1958.*

сѐобенӣ и **сѐобнӣ,** -ā, -ō *који се односи на сеобу, селидбени.* — Добио [је] премјештај са сеобеним трошковима. *Нуш.; Деан. Рј.*

сѐока и **сѐокиња** ж заст. *в. сељанка.* — Виле ... му ... биље од урока дале да га не би урекле сеоке. *Март.; Рј. А.*

сѐоскӣ, -ā, -ō *који се односи на село:* ~ актив, ~ слава, ~ старешина, сеоска говеда.

сѐоскиња ж покр. *в. сељанка.* — Почну ... долазити светици ... једна и по једна сеоскиња крадом. *Љуб.*

сеѝце, -а и -ета с (мн. сеѝца, ген. селáцā) *дем. од село.* — Становао је у сеоцу подно брда. *Шен.* У сеоцету почели [су се] јављати његови становници. *Чол.*

сѐоцкиња ж покр. *в. сељанка.* — Да ми реку сеоцкиње да сам ... пошла мужа плакати. *Љуб.*

сѐочанин м покр. *в. сељанин.* — Судио би сеочанима својом штетом и дангубом у најзамршенијим размирицама. *Љуб.*

сѐоштина ж покр. **1.** *земља која је заједничка целом селу, сеоска земља.* — Дванаест [су] година сеоштину сијали. *Павл.* **2.** *сеоски послови. Вук Рј.*

сепàрāт, -áта м лат. *посебан отисак каквог чланка из часописа или књиге.* — Партитура је била штампана у Просветном гласнику ... и оданде прештампана у извесном броју сепарата. *Коњов.*

сепарāтан, -тна, -тно *одељен од других, засебан.* — Ја сам увек путовала у сепаратном салон-вагону. *Нуш.* Само да свршим како су протекли њихови сепаратни посјети. *Бег.*

Изр. ~ мир *мир који зараћена држава закључи одвојено од својих савезника.*

сепарàтизам, -зма м *тежња за одвајањем, отцепљењем.*

сепарàтист(а) м *присталица сепаратизма.* — Када је његов унионизам био доиста интегралан ... осјећао се ипак ... сепаратистом. *Крл.* Енглез је рођени сепаратист. *Дуч.*

сепаратѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на сепаратизам и сепаратисте:* ~ организација.

сепаратѝстички прил. *на начин сепаратисте, као сепаратисти.* — Да се је та група ... понијела ... сепаратистички ... то је ... изван дискусије. *Крл.*

сепàрāтор м лат. *апарат, уређај за одвајање једне материје из какве смеше, из споја с другим материјама;* исп. сепарација (2). — Сепаратор за млеко је суд у облику ваљка који се обрће више стотина или хиљада пута у минуту. *Физ. 2.*

сепарáција ж лат. **1.** *одвајање, оцепљење, подела; издвојеност.* **2. а.** *уређај за издвајање извесне материје из какве смеше; процес таквог издвајања.* **б.** *посебно одељење у рударству које одваја руду од разних примеса.* — У сепарацији је раније увек постојала група резервних радника који су ускакали у посао кад пристигне већа количина руде. *Б 1957.*

сепàрē, -èа м и с фр. *засебна просторија у неком локалу за госте који желе да буду сами, издвојени.*

сепарѝрање с *гл. им. од сепарирати (се).*

сепарѝрати, -àрӣрām сврш. и несврш. **1.** *одвојити, одвајати, одделити, одељивати.* — Три собе без ходника, ниједна сепарирана. *Бег.* **2.** *издвојити, издвајати сепарацијом (2).* — Младеновачко предузеће произвешће око 40.000 тона сепарираног кварцног песка годишње. *Пол. 1959.*

~ **се** *одвојити се, одвајати се.*

сепа̀рисање с *гл. им. од* сепарисати (*се*).

сепа̀рисати (**се**), -ишēм (се) сврш. и несврш. *в. сепарирати* (*се*).

сѐпет м тур. *дубок кош који се носи на леђима; котарица, корпа, кошара.* — Знају наиђи поједина кола ... с пуним сепетима крушака. *Пав.* Из плетена сепета ... изручи клипове на звучну гомилу. *Ћоп.*

сепе́так, -тка м *дем. од* сепет. — Кренула је нешто раније ... носећи пун сепетак јаја. *Ћоп.*

сепѐтāр, -а́ра м *онај који носи сепете* (*обично у берби грожђа*). — Приближавао се крај септембра, вријеме бербе кад [су] на ледини ... поваљани тргачи, тргачице, сепетари. *Радул.*

сѐпетина ж *аугм. од* сепет.

сѐпетић м *дем. од* сепет.

сепѐтли-сàндук м *ковчег од шибља сплетен као сепет.* — Док отворим сепетли-сандуке, видит ћете што сам вам везла. *НПХ.*

сепе́ћник м тур. *кошарица, котарица, корпа.* — Омер-ефендиница би ... убрала ... по сепећник шљива. *Мул.*

сѐпија ж грч. **1.** зоол. *в. сипа.* **2.** *смеђастоцрна течност коју лучи сипа.* — Стражњи жљездани дио кесице лучи ... црнило, сепију. *Финк.* **3.** *црвеносмеђа сликарска боја; цртеж насликан таквом бојом.* — Сви ови предмети ту у салону ... цртеж сепијом ... све то стоји непомично. *Крл.*

сѐпија ж тур. **а.** *стројење, штављење коже.* — Није он за књигу, већ за мај, шило или сепију. *Јурк.* **б.** *каца за штављење коже.* — Ко зна код ког је ћурчије у сепији оно лепо и сјајно зеленкасто крзно. *Срем.*

сѐпса ж грч. мед. *болесно стање организма проузроковано дејством различитих клица и њихових токсина у крви и ткивима.*

сèптембар, -бра м лат. *девети месец у години, рујан.*

сèптембарскӣ, -ā, -ō *који се односи на септембар, рујански:* ~ ноћ.

септèмвӣр, -ира м лат. ист. **а.** *члан неког већа седморице, којих је доста било у старом Риму и чији су чланови заједнички обављали неку јавну или државну службу.* **б.** *члан Стола седморице, некад врховног суда у Хрватској.*

септемвӣра̄т, -а́та м *служба, звање септемвира.* — Мислио је на велико жупанство и септемвират. *Коз. Ј.*

септèмвӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на септемвире.*

сèптēт, -е́та м муз. *композиција за седам инструмената или за збор од седам гласова; ансамбл који изводи такве композиције. Бен. Рј.*

сèптима и **септи́ма** ж **а.** муз. *седми ступањ дијатонске лествице; интервал од седам тонова на било ком делу дијатонске лествице.* — Ширина мелодије ... с природном септимом, типична су обележја севдалинке. *Коњов.* **б.** *строфа од седам стихова, састављена од једног катрена и једне терцине. Т. књ.; Терм. 2.*

сèптичан, -чна, -чно *који изазива сепсу, који настаје услед сепсе.* — Дјеца из тог брака поумирала су сва од септичне ангине. *Крл.* Општина је досад скрцкала 200 милиона динара у септичне јаме. *Пол. 1958.*

сēр м непром. енгл. *племићка титула која се употребљава увек уз име; господин.* — Сер пред именом означава ... врсту нижега племства у Енглеској. *Нед.*

сѐрāј, -а̄ја м *в. сарај.* — Шетајући се по серају ... угледа од злата кутију. *Ђорђ.*

серàклија м *в. серхатлија.* — Јер мишљаху сераклије Турци да су оно пазарлије млади. *НП Вук.*

серàскер м тур. *главни војсковођа, врховни командант у турској војсци.* — Још од пролећа ширили су се по Босни гласови о царској војсци коју ће довести сераскер Омер-паша. *Андр. И.*

серàскерчић м *дем. и ир. од* сераскер. — Имали су право они који су говорили: Гори су сераскерчићи од сераскера. *Андр. И.*

серàскјер м *в.* сераскер.

серàскјеров, -а, -о *који припада сераскјеру.* — Срета [посланике] ... паша Сувајлија и уводи под сераскјеровим шатором. *Њег.*

сѐрат м *в. серхат.* — Вас се серат чуди и крајина куд се стара кила подигла. *НП Вук.* Но сад, Мујо, богом побратиме, деде серат и крајину спремај да идемо на тромеђу, Мујо! *НП Вук.*

серàтлија м *в. серхатлија.* — Ој, какви је млади сератлија кад с' опаше мукадем-појасом! *Ботић.* Море, прико, био сам ти војник, јунак, сератлија. *Срем.*

серàтлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на сератлије:* ~ рухо.

сѐраф м хебр. *према учењу цркве анђео највишег реда.* — Звоне химне серафа у свенебеској сфери. *Крл.*

серàфӣм, -има м *сераф.* — Често ми се чинило да су те мале птичице херувими и серафими. *Јакш. Ђ.*

серàфӣмскӣ, -ā, -ō *који се односи на серафиме:* ~ лик.

серàфӣн, -и́на м *сераф.* — Сликали [су] ... серафине. *Бат.*

серàфичкӣ и **сèрафскӣ,** -ā, -ō *који се односи на серафе:* ~ химна.

сèрафски прил. *на серафски начин, као серафи.* — Имала је ... нешто преломљено и серафски њежно у себи. *Сим.*

серàхтлија м *в. серхатлија.* — Серахтлије хате појахаше. *Нен. Љ.*

серàшћер м *в. сераскер.* — Већ се узе муштулук серашћеру да се предаше Дрекаловићи. *Миљ.* Није л' мајка родила јунака ... да ми буде серашћер пред војском. *НПХ.*

сèрбез прил. тур. = сербес *без страха, слободно; без бриге.* — Тако смо ми сербез прешли преко. *Поп. Ј.* А овако на шпириту ... кошта мало више, али бар сам сербез ... само потпалим. *Уск.*

сèрбезан, -зна, -зно *слободан, неусиљен; смео, одважан;* исп. сербез. — Откад не имадосмо сербезног боја! Све ти је неко над главом, заповеда ти кад ћеш ударити. *Вес.* Ето, моје жене, барем сад могу рећи да сам сербезна и без бриге. *Ћоп.*

сèрбезно прил. *на сербезан начин, слободно, безбрижно;* исп. сербез. — Дигосмо се да се ослободимо да ... се можемо сербезно пружити под својим кровом. *Вес.*

сèрбес прил. тур. = сербез. — Тркни брже, навалила нечија говеда па сербес пасу! *Рад. Д.*

сербèство с *безбрижност, слобода; неустрашивост, смелост. Бен. Рј.*

сèрвāл, -а́ла м лат. зоол. *врста велике афричке мачке, сличне леопарду* Felis serval. *Бен. Рј.*

сèрвер м енгл. *играч који сервира, који почетним ударцем убацује лопту у игру (у тенису, пинг-понгу и сл.).* — Добар техничар треба ... употребити најпогоднији сервис који ће серверу донијети највећу могућу корист. *СТ.*

сèрвӣз, -и́за м *сервис.*

сервијèта ж фр. *салвета, убрус.* — Мале, набујале руке ... примише сервијету. *Бег.* Седајући и забадајући себи сервијсту за врат, примети да га крај тањира чека депеша. *Петр. В.*

сèрвӣлан, -лна, -лно **а.** *који је преко мере услужан, покоран, понизан.* — Сервилан према горе, бруталан према слабима. *Фелд.* Чанколиз ... је понизан, сервилан, пузавац. *Т. књ.* **б.** *који изражава такве особине.* — Она налази да је његов смијех увијек тактичан никада сервилан. *Божић.*

сèрвӣлно прил. *на сервилан начин, понизно, покорно.* — Тумачио је ... сервилно ... *Крл.*

сервӣлнōст, -ости ж *особина онога који је сервилан, понизност, покорност.*

сервӣрање с *гл. им. од сервирати.*

сервӣрати, сèрвӣрām сврш. и несврш. лат. **1. а.** *припремити, припремати сто за обед; изнети, износити на сто (јело, пиће), послужи(ва)ти.* — Било [је] сервирано за двадесет и четири особе ... у средњој ... дворани. *Крл.* Уто је конобар почео сервирати ручак. *Бег.* Можете да пређете у трпезарију ... ужина је сервирана. *Вучо.* **б.** фиг. *приредити, приређивати, пружити, пружати.* — Занимљива тема, која је морала забављати купца, морала је бити сервирана допадљиво. *Баб.* Чак и ... револверска штампа ... стидљиво се извињава што сервира лажи. *Пол. 1950.* **2.** спорт. *извести, изводити почетни ударац којим се лопта убацује у игру (у тенису, пинг-понгу и сл.).* — Сервирамо тако да лопти ... дамо извјесну ротацију одстрага према горе и напријед. *СТ.* Услед запаљења мишића на руци ... веома [је] слабо сервирао. *Пол. 1957.*

сèрвӣрка ж *она која сервира, послужује госте, конобарица, келнерица.* — У радничком летовалишту на Фрушкој гори ... почев од сервирке и куварице ... сви су добри. *Пол. 1950.*

сèрвӣс, -и́са м фр. **1. а.** *послуживање око стола и награда за тај посао. Деан. Рј.* **б.** *гарнитура стоног посуђа истог облика и боје:* ~ за кафу, ~ за јело. **2.** *установа која обавља какву услужну делатност:* ~ за помоћ домаћинству, ~ за прање, ~ за тракторе, ~ за чување деце. **3.** спорт. *почетни ударац којим се убацује лопта у игру (у тенису, пинг-понгу, у одбојци и сл.).* — Игра почиње сервисом или, како га неки називају, почетним ударцем. *Одб.*

сервисӣрати, -и́сӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити поправку у сервису (2), установи која обавља услужну делатност.* — Фабрика, »Алфа« — Врање обезбеђује вам да спремно дочекате зиму и сервисирате своје пећи у летњем периоду. *Пол. 1971.*

сèрвӣсӣн, -ā, -ō *који се односи на сервис:* ~ радионица, ~ служба, ~ станица.

сервӣтӯт, -ýта м лат. правн. *право употребе туђе имовине у одређене сврхе; право на ограничење власника у коришћењу имовине.*

сервӣтӯтскӣ, -ā, -ō *који се односи на сервитуте:* ~ шума.

сèрвус м лат. **1.** *роб, слуга.* **2.** заст. *поздрав и отпоздрав.* — Добацио [му је] нехајно: сервус! *Кол.*

сèрдāр, -ара м тур. **1.** *старешина, главар; војвода, војсковођа.* — Рујански сердар [дође]

са оружаним момцима и поче да осматра ... границу. *Андр. И.* У исто доба постаде ... и сердар над рондарима читавог оног окружја. *Шимун.* **2. а.** *једно од звања племенских првака у некадашњој Црној Гори.* — Ту погибоше ... заповједник кнежеве гарде, сердар Ђуро Ђурашковић. *Вујач.* Постави [га] ... за сердара, за сердара његова сената. *НП Вук.* **б.** *за време млетачке управе у Далмацији почасно звање за заслуге стечене у рату против Турака.* — Под Млечићима створен [је] нарочити ред од оних који су се одликовали у рату с Турцима. То су сердари Загоре. *Цвиј.*

сердáрев, -а, -о = сердаров *који припада сердару.*

сердàрија ж **а.** *подручје којим управља сердар. Вук Рј.* **б.** *војници који се налазе под командом једнога сердара.* — Но на ноге, море, три сердара, покупите своје сердарије. *Вук Рј.*

сердàрина м *аугм. од сердар.* — Поклони се сердарини Марку. *НП Вук.*

сердàрица ж *сердарева жена.* — И с њима су госпође остале, сердарице и војводинице. *НП Вук.*

сердáров, -а, -о = сердарев.

сердарòвати, -àрујēм несврш. *вршити службу сердара, бити сердар.* — Још до Јуре Милош Бојевићу, сердарује, али не мирује. *Март.*

сèрдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сердаре*: ~ чин.

сердáрство с *служба и звање сердара.* — Ваља [му] поћи на војску, ако хоће да притврди сердарство које му је од баба остало. *Нед.*

сèрђен и **сèрђер** м тур. *ормар или полица у зиду.* — У серђену су румено одсијевали бакарни суди. *Радул.*

сèрежан м *в. сережанин.* — Прогони га дворски сережан брезовачки. *Бал.* Он је храбар — рекао би ... један стари ... сережан, али ће лудо погинути. *Ат.*

сèрежанин м фр. *жандар у некадашњој Војној крајини; стражар, чувар уопште.* — Мрк сережанин суставио зноjна и запјењена коња. *Том.* Гледа банске сережане крзном опшивених гајтана. *Крл.*

сèрежанскӣ, -ā, -ō *који се односи на сережане.* — Кад ближе, удари у очи црвена сережанска кабаница. *Том.*

серенáда и **серенáта** ж тал. **а.** *песма која се пева вољеној жени, обично ноћу под њеним прозором, подокница.* — Пратила ју је читава чета обожавателja, те јој и серенаду приредили. *Коз. И.* Да мало ударим и у тамбурицу, нано, да вам правим серенаду? *Сек.* **б.** *љубавна песма која се пева обично уз какав инструменат; музички производ који има карактер такве песме.* — Мислио [сам] да ће пријећи на моје серенате и баркароле. *Наз.*

сёрж м фр. *врста лаке тканине која се употребљава најчешће као постава (за капуте и сл.).* — Реч је о ... свиленом сержу. *Пол. 1958.*

сèржāн, -áна и **сèржант** м фр. *в. сережанин.* — А покојни фељбаба ... диже једном дванаест сержана. Идемо, — вели, 'ватати 'ајдуке. *Јоп.*

сēрија и **сéрија** ж лат. **1. а.** *група узастопних предмета, појава, радњи истих или сличних особина; низ, ред уопште.* — Испуцали су ... прописану серију оштрих патрона. *Крл.* Кад наступи серија хладних година, она се осети, нарочито у високим областима. *Цвиј.* Инциденти — била их је читава серија — почели су још раније. *Дав.* **б.** *низ публикација, дела, филмова и сл. међусобно тематски повезаних.* **2.** *ред, издање каквих новчаница, марака, облигација и сл. обележених по категоријама бројкама или словима.* — Наумице [је] двадесетаче и педесетаче, чије је бројеве и серије прије забиљежио, стављао у биљеге, тобоже као да за њих не зна. *Бег.* Даровао ми је ... неколико серија старих енглеских и колонијалних марака. *Јел.* **3.** техн. *низ производа или артикала израђених по истом калупу, обрасцу.* — Његова компанија гради једну серију танкера од 100.000 тона. *Пол. 1958.* Уредимо производњу ... аутомобила у серијама. *Крањч. Стј.*

сēријāлан, -лна, -лно *в. сēрӣјскӣ.* — Главни део био је уводни чланак, врло често серијалан, третирајући једно крупно начелно ... питање. *Петр. В.*

сēрӣјскӣ и **сēрӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на серију, који је израђен у серији, по истом типу.* — Треба ... створити типове, планирати серијску производњу. *Пол. 1958.*

сēрӣјски и **сēрӣјски** прил. *на серијски начин, у серијама, у великом низу.* — Ако искуство према сигурноме закону напредује серијски и постојано, можемо се у знаности надати нечему бољему. *Ант. 1.* [Треба да весла] у што већем броју серијски почну израђивати. *Весл.*

сēриозан, -зна, -зно лат. *промишљен, трезвен, озбиљан; важан, значајан.* — Гостовање у Бриселу ... под тешким условима и пред врло сериозном публиком, још једна је афирмација београдског балета. *Пол. 1958.*

сēриозно прил. *на сериозан начин, промишљено, озбиљно.* — А ја сам се поставила према њ сериозно и достојанствено. *Бег.*

сериóзнōст, -ости ж *својство, стање онога који је сериозан, онога што је сериозно,*

промишљеност, озбиљност. — Заодјене ... лице изразом највеће и најсвечаније сериозности, па настави ... *Бег.*

сèркл м фр. **1.** *круг, друштво, удружење, скуп.* — Куд смем ја у поезију ... рече он ономад ... приликом једног серкла који је много личио на литерарно вече. *Срем.* **2.** *први редови партера у позоришту.* Изр. држати ~ *скупљати званице око себе и с њима разговарати.*

сèрмија ж тур. **1.** *иметак, имовина.* — Јер му је отац намро лијепу сермију од близу стотину ланаца ... остане у селу. *Ђал.* Не би никад волио ... да му други рачуна колико има сермије. *БВ 1909.* **2.** *благо, стока, марва уопште.* — Ходао је дуго којекуда, док се прије три године не нареди с Мићом да му иде за сермијом. *Коч.*

сèрница ж *нужник, заход. Вук Рј.*

сèрњāк, -áка м **1.** *серница.* **2.** фиг. *неуредна, прљава кућа. Р-К Реч.*

серòлог м *стручњак у серологији.*

серолòгија ж лат.-грч. биол. *наука о серумима у крви човека и животиње.*

серòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на серологију и серологе:* ~ завод.

сéрōња м вулг. и погрд. *неспособан човек, слабић; плашљивац.* — А кад букне рат, и то ми је неки вајни лајтнант. Није лајтнант — већ сероња! *Вин.* Гађа људе белутком и плаши пијане сероње. *Дав.*

серотерàпија ж лат.-грч. *лечење инфекционих болести помоћу серума.*

серпèнтӣн, -ína м лат. *врста шареног жућкастозеленог минерала.* — Серпентин се не јавља никад у јасно развијеним кристалима, него само у кристаластим накупинама. *Туђ.*

серпентúна ж (обично мн.) **1.** *вијугав пут, обично на већим успонима; завој, окука.* — Вијугају се серпентине. *Крл.* Серпентине су се кајишале узбрдо. *Бон.* **2.** *клупко или завијутак траке разне боје који се баца на плесаче за време плеса или на маске на маскарадама и карневалима.* — Огроман карневал ... просу се на Страдун ... сипљу [се] ... конфети ... цвеће, серпентине. *Дуч.* фиг. Набацује се на гладне и сушичаве маске ... моралистичким серпентинама као да је живот карневал. *Крл.*

серпèнтӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на серпентине.* — Под њим се развила серпентинска џада. *Нуш.*

сèрсāм, -áма и **сèрсāн,** -áна м тур. *коњска опрема.* — Доро мој, дорате, нови сersам купит ћу ти, имена ми! *Коз. И.* Белци под лакованим уздама и сersаном излетеше из манастирског шумарка. *Чипл.*

сèртме, -ета с тур. *врста рибарске мреже.* — Баш као вешт и искусан риболовац кад баца сертме ... извуче богат лов у сертмету па стане да бира. *Срем.*

сéрум м лат. мед. *бистра, златножута течност која се издваја из крви коагулацијом; таква течност издвојена из крви имунизираних животиња, која садржи специфична антитела и која се употребљава у терапеутске сврхе.* — Крв се махом изван тела усири, тј. из ње се издвоји питијаста маса, крвна влакнина ... и крвна суротка, вода, серум. *Батут.* Из крви животиња вади се серум који садржи антитоксине. *Бот.* фиг. Близа смрт знам да ће претворити моје ријечи у серум. *Матош.*

сéрумскӣ, -ā, -ō *који се односи на серум:* ~ терапија.

сèрхат м тур. *гранично подручје, крајина.* — Сехрат је Крајина, а напосе између Бишћа и Кладуше. *НПХ.* Хазурала сехрат и Крајина! ... Онда сехрат и Крајина пође. *Рј. А.*

сехрàтлија м тур. *граничар, крајишник.* — Пред вратима сједи сехратлија, љепши момак од сваке дјевојке. *НП Херц.*

серџáда, -е ж и **серџáде,** -ета с тур. *сеџада и сеџаде.* — На хајату прострта серџада. *О-А.* Сјео на серџаде, па тутуни и заљева ракијом. *Срем.*

сèсветачкӣ и **сèсветскӣ,** -ā, -ō дијал. *који се односи на Сесвете (кајк. Сви свети).* — Још нису одвукли сандучиће и шупље лонце са ... сесветачким ружама. *Мих.* Уто су запјевала звона и сесветско се ... вече зазибало. *Киш.*

сèсија ж лат. **1.** *земљиште; земља коју су добивали на уживање православни свештеници у областима бивше карловачке митрополије.* — Отац мој имао је кућу и сесију земље. *Ат.* Плаћали су [димницу] и племићи и кметови од сесије. *Шиш.* **2.** *седница, заседање.* — Управни одбор ... узет ће у проучавање на својој ... сесији и питање ревизије конвенције о заштити лучких радника. *Обз. 1932.* Као најстарији посланик Рајхстага председавала [је Клара Цеткин] првој послеизборној сесији 1932. *Дав.*

сесúјāш, -áша м *човек који поседује сесију (1).* — Било је ту некадашњих старих газда, сесијаша и вирилаца, који су се возили на четири коња. *Срем.*

сèсијскӣ, -ā, -ō *који се односи на сесију:* ~ земља.

сèсплан, -лна, -лно лат. *који је чврсто прирастао уз подлогу.* — Развој овог наметника јасно доказује повијест његова поријекла од сесилних ракова. *НЕ.*

сѐстēрцӣј, -ија м лат. *ситан новац у античком Риму.*

сѐсти, сѐднēм и сѐдēм (аор. сѐдох, 2. и 3. л. сѐде; прил. пр. сѐднӯвши и сѐдāвши; р. прид. сѐо, сѐла, сѐло), ијек. сјѐсти, свршн. **1. а.** *заузети седећи положај, ослонити тело на столицу, или др.; заузети место одређено за седење.* — Још далеко стајала [је] мета код које ће моћи напокон трудан сјести. *Коз. Ј.* Седнемо сви за сто. *Лаз. Л.* **б.** *попети се на коња или на другу јахаћу животињу, узјахати.* — Узду врже, на мркова сједе. *НП Вук.* **в.** *заузети место у каквом превозном средству.* — С мртвим Марком сједе на галију. *НП Вук.* **г.** *приступити неком послу заузевши седећи положај.* — И дуго се чудио Станимир, пошто је сео за рад, тој тетки сељанки. *Шуб.* Седавши за писаћи сто, написах ... ово писамце. *Цар М.* **2. а.** *прекинувши лет спустити се, слетети на што.* — Путнице пчеле у ливади твојој на дрво селе. *Макс.* Сјела му је муха на нос. *Рј. А.* **б.** нар. *отићи на седало (о кокошкама).* — Кокоши већ су сјеле. *Рј. А.* **3. а.** *спустити се иза хоризонта, заћи (о Месецу, Сунцу).* — Месец је већ сео, али видно је и од самих звезда. *Чипл.* Већ је Сунце давно сјело за истарске горе. *В 1885.* **б.** *заузети положај на нечему; спустити се негде.* — Запаравши крмом земљу, чамац седе на воду ... матица га понесе. *Моск.* Мрачи се под стрехом. Већ је и магла сјела. *Пол. 1959.* фиг. Мука му је испунила срце, плућа и сјела му на дно желуца. *Кол.* **в.** *доћи у одређени нормални, стабилни положај.* — Управо помоћу такве брзине прва космичка ракета села је у путању око Сунца. *Пол. 1959.* Њему је сјело срце на мјесто. *Креш.* **г.** *настанити се.* — Онда ће [он] сам сјести у ту кућу, отворит какав згодан посао. *Тур.* **4.** (кога) *ставити некога у седећи положај, посадити.* — Полако [га] доведе до огњишта и ту га сједе. *Ћор.* Осјећаше ... чувство почасти што га је лугар сјео на тако мекано сједало. *Кос.* **5.** *почети, стати.* — И ту ... седе причати о борби, о доласку ... Вожда. *Вес.* Сједоше се ћордам даривати. *НПХ.*

сести́на ж лат. поет. *строфа од шест стихова.*

сѐстра ж (вок. јд. сѐстро; ген. мн. сестāрā) **1. а.** *кћи истих родитеља у односу према другој деци тих родитеља.* — 'Ајде, мајко, сестро, лети и види, куд ће. Пођу ли овамо, дај да са ово нејачи прти и носи у планину. *Ћоп.* **б.** *кћи очевог или мајчиног брата или сестре.* **2. а.** (обично у ословљавању) фам. *женска особа блиска по начину живота и духовно сродна; назив за ону коју својакамо.* — Та непозната, али сирота жена, моја је сестра у болу и понижењу. *Петр. В.* Сестро моја, не питај чуда: дошла Марија ... и довела Талијана. *Ћоп.* **б.** *оно што је блиско, сродно, оно што прати неку појаву, неки период живота и сл.* — Меланхолија [је] сестра младости. *Панд.* Свака душа сестра [је] наше душе. *Уј.* **3.** *женска особа средњег медицинског особља у здравственим установама, болничарка.* — Зној га облијевао све већма, и сестра [помоћница] му понуди лимунаду. *Хорв.* То је ... ноћна соба за дежурне сестре. *Пол. 1958.* **4.** (често с атрибутом: часна, милосрдна) *припадница женске верске заједнице.* — Шапат молитве ... лица часних сестара тако се још живо јављају у души њеној. *Леск. Ј.* Исусовац ... пропушта Јулу, одевену у ризу милосрдних сестара. *Кост. Л.*

Изр. ~ од стрица *стричева кћи, кћи очева брата;* ~ од тēтке *теткина кћи, кћи очеве или мајчине сестре;* ~ од ујака *ујакова кћи, кћи мајчиног брата;* ~ по млеку *кћи дојкиње у односу на туђу децу коју је дојкиња дојила и обратно, туђа деца и кћи дојкиње која их је својим млеком отхранила.*

сѐстреница ж арх. *в. сестра (1).* — Окреће коло све наоколо до девет сестреница. *Наз.*

сѐстрēње с *гл. им. од сестрити.*

сестрѐтина и **сестрѐшина** ж *аугм. и пеј. од сестра. Вук. Рј.; Рј. А.*

сѐстрим м *в. сестрић.* — [Он] је њену руку устегнуо: »Не чин' тога, мој драги сестриме!« *НПХ.*

сѐстримити, -им свршн. и несвршн. *(по)нудити некоме посестримство; узети, узимати, примити, примати као сестру; (на)звати сестром, (за)молити као сестру.* — Она вам је учинила чини, да идемо да је сестримимо, не би ли вам отчинила чини. *Ђорђ.* Па дјевојку богом сестримио: Богом, сестро, лијепа дјевојко! *НП Вук.*

~ **се** уз. повр. *ступити, ступати у посестримство; зближити се, зближавати се као са сестром.* — Ту се Вуче с вилом сестримио. *НП Вук.*

сѐстримљѐње с *гл. им. од сестримити (се).*

сѐстрин, -а, -о *који припада сестри.*

сѐстрйнскӣ, -ā, -ō *који се односи на сестре:* ~ љубав.

сѐстрйнски прил. *на начин сестара, као сестра.* — Катa, увек сестрински, чак матерински нежна, шаљиво је уздахнула. *Поп. Ј.* Прво њему пружи руку и сестрински осмехујући се рече ... *Јанк.*

сѐстрйнство с **1.** *део који сестра поред браће добива као наследство. Бен. Рј.* **2.** *склапање посестримства, сестримљење; пријатељска веза међу посестримама или блиским*

женским особама уопште, присно другарство. — Дању теби ... прстен с руке, за залогу мојега братимства ... а твога сестринства. *НП Вук.* Бијаше тешко разлучити: је ли то пријатељство или братство и сестринство. *Ков. А.*

сѐстрити, -ӣм несврш. *сестримити.* — Би л' ми могла пребољети рана, да ја парам танане рукаве, да ја сестрим по горици виле. *НПХ.* Па ће тебе сестрит у недјељу, да им водиш коло усред града. *Ботић.*

~ **се** *уз. повр.*

сѐстрић м *сестрин син, син једне сестре у односу на другу браћу и сестре, нећак.* — Моји нећаци и сестрићи клоне се своје тетке и ујне. *Лаз. Л.* А ујак ... пружа ми форинтачу и вели: — Да ти буде у невољи, сестрићу! *Неим.*

сѐстрица ж *дем. и хип. од сестра.*

Изр. мразова сестрица бот. *в. мразовац.*

сестричѐтина ж *аугм. и пеј. од сестра.*

сѐстричина ж = сестрична *сестрина кћи, кћи једне сестре у односу на другу браћу и сестре, нећакиња.* — Тек сада [се] сјети на своју сестричину. *Матош.* Тетка Цано — питала је сестричина — како ти је? *Рист.*

сѐстричић м *дем. од сестрић; сестрић.* — Пак од те браће и сестара имам синовца и синовичина, сестричића. *Љуб.* Брата нема, братучеда нема, стрица нема, сестричића нема. *НП Вук.*

сѐстрична ж = сестричина. — Дапас пуне своју торбу па кад им пролијева, одлију је братанићима и сестричнама. *Љуб.* Тко је још био тамо осим твојих сестрични? *Грг.*

сестрӯшина ж *аугм. и пеј. од сестра.* — Слути ... да је ... једино добро оно што је она наша велика сеструшина Русија свршила. *Вас.*

сѐт и **сѐт**[1], ијек. сјѐт и сјѐт, м (ређе ж) **1.** *осећање, осећај.* — А имају и они душе и мекоће, и сјета људскога. *Лал.* Јуначе ... опрости мени, занео ме сет. *Кост. Л.* **2.** *осећање туге, жалости, сета.* — И на срце тиха сјет му паде. *Прер.* Дођосте 'амо ... да се и ми мало боље упознамо, у двопеву тужном певајући сет. *Јаки. Ђ.*

сѐт[2], ијек. сјѐт, м *в. савет.* — Мудро момче, баба сјета прима. *НП Вук.* Тешио га, карô, сета му је давô. *Јаки. Ђ.*

сѐт[3] м енгл. *одсек игре (у тенису, одбојци и др.).* — По правилима је допуштено у једном сету два пута тражити минуту одмора. *Одб.* Одиграо [је] до сада три најбриљантнија сета овога турнуса. *Пол. 1958.*

сѐта, ијек. сјѐта, ж *тешко душевно стање, испуњено жалошћу за нечим (обично за оним што је неповратно прошло), одсуство радости, ведрине, осећање туге, душевне потиштености и утучености.* — Осјећао си да неизвјесна, невидљива, зачудна сјета застире толики сјај. *Војн.* У самици ... осјети ... самоћу, заокупи га сјета које је тешко отрести се. *Чол.* Плавичаста светлост Авале ... у њему подстакла је сету за вољеним градом. *Поп. Ј.*

сѐтан, -тна, -тно, ијек. сјѐтан **1.** *који осећа сету, обузет сетом, тугом, снуждео.* — Што си сјетан, сердар Јоле? — Невоља је, господару! Докле Јоле млад бијаше, цефердар му циктијаше ... *Вујач.* **2.** *који изражава сету, тиху тугу; који изазива сету.* — Ако ... се ... и она осмехне, тај би јој осмех био горак, сетан и тужан. *Ком.* Тко ће ми рећи још колико миља, колико суза усред сјетних струна. *Уј.* У хлапљењу биља и коријења трула [постоји] неки сјетни мирис. *Визн.*

сѐтва, ијек. сјѐтва, ж **1.** *сејање (обично житарица и др. зрнастих култура), пољски радови при којима се семење растура по земљишту да би изникло; усев:* пролећна ~, јесења ~, ~ сунцокрета. — Но, како напредује јара сјетва? *Крањч. Стј.* фиг. На Јајинцима се већ копају раке за ноћашњу сетву смрти. *Дав.* **2.** фиг. *ширење каквих мисли, идеја.* — Изашао је прерано на сетву, на сетву срца самилост што сеје. *Кош.*

сѐтвенӣ, -ā, -ō, ијек. сјѐтвенӣ *који се односи на сетву:* сетвени послови, сетвене површине.

сѐтер м енгл. *врста ловачких паса птичара дуге длаке.* — Ирски сетер ... одлутао пре 15 дана. *Пол. 1959.*

сетечѐнто м тал. *књижевност и култура 18. ст.*

сѐтити, -ӣм, ијек. сјѐтити, сврш. (кога) *обновити (коме) што у сећању, у свести, подсетити.* — Кад зазвоне звона, сете ме мога детињства. *Чипл.* Госпођа ... сјети дијете на велики омот. *Новак.*

~ **се** **1.** *оживити, обновити у својој свести некадашњу представу о коме или чему, присетити се.* — А ипак ћете се једном сјетити мене. *Јонке.* Она се сећала целог догађаја па — бризну у плач. *Вес.* **2.** *доћи на какву мисао, схватити, појмити што, домислити се, досетити се.* — Сељаци ... то тако чине да заварају траг, да се други, бајаги, не сете. *Јаки. Ђ.* Овај се сјети шта треба учинити, окуси ... предаде чашу приставу. *Мат.*

сеткáрёње, ијек. сјеткáрёње, с *гл. им. од сеткарити.*

сетка́рити, сѐткāрӣм, ијек. сјетка́рити, несврш. *помало, с времена на време седети.* — Стражарите ли помало? — пита Ђурица смешећи се. — А ја̂, сеткаримо помало. *Ранк.*

сѐтнӣк, ијек. сјѐтнӣк, м покр. *в. саветник.* — Нема ... већ трудољубаца и штедника да саде и граде, сјетника, миротвораца да тјеше. *Љуб.*

сѐтно, ијек. сјѐтно, прил. *на сетан начин, тужно, невесело.* — На добро не слути, завршо је старац, сјетно климајући сиједом главом. *Чол.* Чему тако сјетно? — упита. *Јурк.*

сѐтнӧст, -ости, ијек. сјѐтност, ж *особина, стање онога што је сетно.*

сѐтовати[1], -тујѐм, ијек. сјѐтовати, несврш. *бити сетан, жалостан, туговати.* — Тако тужан Мићо сјетоваше. *Вук Рј.*

сѐтовати[2], -тујѐм, ијек. сјѐтовати, несврш. покр. *в. саветовати.* — Једне му се ноћи усниje да га мајка опет сјетује. *Шант.* Навалили су сетовати га да се врати. *Глиш.*

~ **се** *повр.* — Ко се сам сјетује, ђаво му одговара. *Н. посл. Вук.*

сѐћāј, ијек. сјѐћāј, м необ. *оно чега се ко сећа, што је остало у сећању, сећање, успомена о коме, чему.* — Нејасно и као кроз млијечну маглу мисао сјећај хвата. *Бег.*

сѐћāјан, -јна, -јно, ијек. сјѐћāјан, необ. *који садржи оно што се налази у сећању.* — Јездило је у његовим очима нешто сјећајно. *Божић.*

сѐћāње, ијек. сјѐћāње, с *гл. им. од сећати (се).*

сѐћати, -ā̄м, ијек. сјѐћати *несврш. и уч. према сетити.*

~ **се** несврш. **1.** *несврш. и уч. према сетити се:* често се ~ чега. **2.** *имати што сачувано у свести, памтити кога или што:* не сећам се тога, једва се сећам оца.

сећѐнтэ и изведенице *в. сеченто и изведенице. Терм. 2.*

сѐћи, сéчēм (имп. сéцијāх; аор. сѐкох, 2. и 3. л. сѐче; трп. прид. сѐчен, -а, -о, сéчен, -а, -о и сѐчен, -ѐна, -ѐно), ијек. сјѐћи, несврш. **1. а.** *оштрим оруђем делити на делове, одвајати, прекидати; пресецати, резати:* ~ дрво, ~ хлеб, ~ кожу, ~ сукно. — Час скаче са звонаре ... час сече и жиле. *Петр. Р.* **б.** *ударајући оштрим оруђем исецати, комадати.* — Ђока зимус ... секао лед на Дунавцу и товарио га у леденицу. *Чипл.* **в.** *уопште раздвајати на комаде или давати чему одређени облик откидајући делове.* — Њихове очи су се привикавале на складне линије ... грађевине ... од светлог, порозног, правилно и непогрешно сеченог камена. *Андр. И.* **г.** *хируршки отварати или одсецати, оперисати:* ~ чир, ~ стомак, ~ руку. **д.** *удити, комадати (ради продаје) месо заклане животиње.* **ђ.** *правити покрете, замахе као кад се удара сечивом.* — Дремуцкао је ... сијекући сада левицом сада десницом задимљени зрак. *Ков. А.* **2.** *служећи се оштрим оруђем рушити на земљу оно што расте или стоји усправно:* ~ дрво, ~ стуб, ~ шуму. **3.** *ударати, сатирати хладним оруђем, убијати, клати (кога).* — А онда и војску Хектор почне сјећи. *М-И.* Те књиге мора да пишу страшне ... ствари о хајдуцима који су секли Турке. *Петр. В.* **4. а.** *доводити до прекида у нечему, кидати.* — Последњих дана стално смо им секли везу с гарнизоном. *Дед. В.* **б.** *прелазити преко нечега, савлађивати.* — Дух нас је учио његов препреку сваку сјећи. *Ћоп.* **5. а.** *делити на двоје оно што се пружа у простору, пресецати.* — Одмах преко тога почињала се уска улица која је ... сјекла село. *Шег.* **б.** *прелазити оштрим кораком какву површину од једног краја до другога.* — Сјекао је чаршију уздуж и пријеко. *Сиј.* **в.** *прелазити нешто косо или попречно; скраћивати лучну или угласту путању напуштајући нормални правац:* ~ окуку, ~ кривину. — Јован је ... слушао како ... вода шљапка о кључ чамца који је косо секао матицу реке. *Ћос. Д.* Камион је секао да би заобишао једна запрежна кола. *Пол. 1959.* **6. а.** *јако, с великом снагом дувати (о хладном ветру).* — Сјевер сијече немило мотајући крупне пахуљице. *Шен.* **б.** *управљати према коме оштар, непријатељски поглед, оштро, љутито гледати.* — Она га погледом сијече равно у очи. *Матош.* Очима [ме] сече као змија љутица. *Вукић.* **в.** *говорити отворено, оштро, без околишања и увијања.* — Старац је секао: Дај ... [пушку] старом ратнику. *Ољ.* И баш хранила? — оштро је сјекао упорни испитивач. *Ћоп.* **г.** *нарушавати, прекидати какво стање; проносити се.* — Похлепно је гутао те дитирамбе што су у овом ... сумрачју сјекли свечану тишину. *Кол.* Разлегала се кукњава и секла кроз ваздух. *Петр. В.* **7.** *оштро тиштати, болети, пробадати.* — Већ ју је два дана бољела глава, сјекло ју је над десном сљепочицом. *Кум.* **8.** *у игри карата* **а.** *предвајати сноп измешаних карата (као осигурање да нису сложене при мешању).* **б.** *бацати адут на другу боју, побијати адутом.* — Требало [је] да сијече адутом каро. *Креш.*

Изр. ~ вино *мешати разна вина да се добије нови тип вина;* ~ грану на којој се седи *в. уз грана (изр.);* ~ коме дуван на глави *досађивати коме, задавати велике тешкоће.* — Док се у једном тренутку одричу народности, у другом се спремају да Мађарима секу дуван на глави. *Милис.;* ~ на паљу

брзо, енергично решавати што. — Не ... мислим да је он од оних очева који све секу на пању. *Вучо.*; ~ небо *дизати се врло високо.* — Зидина турског града ... сјекла је небо. *Сиј.*

~ **се** уз. повр. **1.** *налазити се у унакрсном положају, укрштати се.* — На месту где се те две пречаге [два планинска масива] ... секу, ту је врх Кајмакчалана. *Јак.* Александрија је била [мјесто] са широким улицама које су се сјекле у правом куту. *Пов. 1.* **2.** *тући се, борити се хладним оружјем (у рату или појединачно у двобоју).* — Није дично да се с њим дужде сијече. *Љуб.* Сукобише се Донци с обе стране, секоше се као што ваља. *Моск.*

се̏ћија ж тур. *пошироκа, ниска обично дрвена клупа покривена душецима и ћилимима која је постављена уза зид и служи за лежање и седење.* — Спавао је на сећији. *Ж 1955.* Доље је десно, испред куће уз мало дрво сећија. *Огр.*

сеф м енгл. *добро осигуран ормар или каса за чување новца и других вредности.* — Испразнила [је] свој сеф у Подунавској банци у коме је држала дукате и хартије од вредности. *Андр. И.* фиг. Постоји савест коју си данас извукао из сефа, зар не? *Дав.* **2.** *спремница, остава у кући за храну и пиће.* — Извади из сефа боцу с коњаком. *Фелд.*

сефард м хебр. *Јеврејин пореклом из Шпаније.* — Док су раније београдски Јевреји имали два храма, сада и сефарди и ешкенази имају само један. *Пол. 1944.*

сефа̀рдӣр, -а́ра м *сефард.* — Тада је међу сарајевским Јеврејима сефардарима важио као предузимљив али озбиљан младић. *Андр. И.*

сефардскӣ, -ā, -ō *који се односи на сефарде*: ~ заједница.

Изр. ~ језик *кастиљско наречје шпанског језика измешано са јеврејским, турским и словенским речима.*

сефѐрӣн, -и́на м енгл. *златни новац, дукат.* — Сеферини што сте тако скупи па вас не мож' сирома да купи. *Леск. М.* Нанизала Мина дванаист сеферина. *Кош.*

сѐфте, -ета с тур. **1.** *почетак рада, први дневни пазар.* — Сутрадан у понедељак, кад се на сефте ... много полаже, бану у Маџин дућан — тетка Дока. *Срем.* Колико их [нумера за лутрију] имаш? — Педесет. Изволите, учините ви сефте. *Глиш.* Данас нијесам учинио ни сефтета. *Вук Рј.* **2.** (у прилошкој служби) *први пут.* — Добио човјек шамар ... па чудна ми посла! Ваљда му је то сефте. *Срем.*

сефтѐисати и **сефтелѐисати,** -ишēм сврш. *направити сефте (1), први пазар, примити први новац за продату робу.* — Тако је видио да чини [трљне динар по лицу] сеоски дућанџија кад пазар сефтеише. *Рад. Д.*

сефтѐџија м *први купац.* — Сутрадан ... кад се ... на сефтецију много полаже, бану ... у дућан тетка Дока. *Срем.*

сеха́ра ж тур. *дрвени сандук окован лимом и украшен кожом у коме се држи девојачка спрема. Бен. Рј.*

сѐхир м тур. *в. сеир.* — То Радојка с Радованом ... кроз улице и сокаце, као звезда кроз облаке, сехир чине, шетају се. *Јакш. Ђ.* Сав је тај свет [у кафани] разнолик. Ваља само сести па гледати сехира. *Глиш.*

сѐхирити, -ӣм несврш. *в. сеирити.* — Ето тако, свет као свет ... Једва дочека туђу муку и невољу, само да има ... чему сехирити. *Срем.* Напунио је своју лулицу, пушио и сехирио. *Јакш. Ђ.*

сехѝџија м *в. сеирџија.*

сѐцавац, -а̄вца, ијек. сје̏цавац, м покр. *изрезан, исецкан купус (обично за подварак). Вук Рј.*

сѐцавица, ијек. сје̏цавица, ж *в. сецалица. Р-К Реч.*

сѐцалица, ијек. сје̏цалица, ж *нож за резање меса, поврћа и сл.* — Услужно пружи нож сјецалицу. *Креш.*

сѐцало, ијек. сје̏цало, с покр. *кресиво. Вук Рј.*

сецáнац, -нца, ијек. сјецáнац, м покр. *изрезан или исецкан купус или дуван. Рј. А.*

сѐцā̏ње, ијек. сје̏цā̏ње, с *гл. им. од сецати.*

сѐцати[1], -ā̄м, ијек. сје̏цати, несврш. **1.** *сећи оштрим оруђем на ситније комаде.* — Те једни сјецат га стану, на ражањ набадат. *Марет.* **2.** *трзати, цимати.* — Приликом употребе мамуза јахач не сме сецати коња дизгинама. *Јак.* Ноге су му хитрице, сјецају невидовно, стрижу зраком. *Божић.* **3.** *причати с прекидима, застајкивати у говору, причању; нагло мења ни висину гласа певајући.* — Он умије наизуст да ти повиједа ... и да не сјеца кад прича, би га два дни гладан слушао! *Љуб.* Учитељ отегао неку ... песму, па све сеца гласом, узвикујући на неким местима страховито. *Рапк.* **4.** (кога) *кињити, мучити, не давати мира честим захтевима, узнемиравањем, ометањем.* — Иде он у капетане, па га нико неће зивкати и сецати, него ће он друге да зивка и сеца. *Срем.* Послије десет и по сати ... рада, непрестано сјецан од стражара и мајстора, човјек се осјећа сав изломљен. *Чол.*

сѐцати[2], -ā̄м несврш. нем. варв. *стављати на коцку, играти на лутрију, на какав број и сл., кладити се на што.*

~ **се** (и сврш.) (*с*)*таложити се, слећи се, слегати се (о течности).*

сéцати се, сéцā̄м се несврш. *избацивати слуз и сл. из носа нагло, звучно, усекњивати се.* — Дуго је Паско још сједио у столу ... сецајући се и бришући нешто што је наличило сузи. *Војн.*

сецѐсија ж лат. **1.** *одељивање, раздвајање, отцепљење, расцеп; сељење, сеоба.* — То је крај који не зна за ... скупштинске сецесије. *Пол. 1958.* Први симптоми велике просјачке инвазије на Загреб су већ ту. Исто тако и први знаци велике сецесије незапослених. *Обз. 1932.* **2.** *покрет у уметности, нарочито ликовној, у Средњој Европи на крају 19. и у почетку 20. ст, настао као протест против конвенционалног академизма.* — Присталице првих схватања ... устајале су против реализма, а за ... сецесију. *Барац.* Њена сусетка [зграда], зидана пред балкански рат ... типичан је пример сецесије. *Пол. 1959.*

сецѐсијскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на сецесију.*

сецесионѝзам, -зма м *в. сецесија.* — Господа [су се] згражала над разноликим облицима сецесионизма. *Крл.*

сецесионѝрати, -о̀нӣрā̄м сврш. и несврш. *одступити, одступати од чега.* — За хрватске је литерарне сецесионисте уствrдио да су сецесионирали од читаве врсте homo sapiens. *С 1937.*

сецесиòнист(а) м **а.** *присталица идејне или политичке групе која се одделила од своје целине.* **б.** ум. *присталица сецесије (2).* — Мештровић [је] по својим осјећајним расположењима ... сецесиониста бечки. *Крл.* [Чикош] је по тематици више под сугестијом наших књижевника сецесиониста. *Баб.* **в.** ист. *присталица и припадник јужних држава САД које су 1861. основале конфедерацију.*

сецесионѝстичан, -чна, -чно *који се односи на сецесионизам.* — Она дјела ... била су у своје вријеме револуционарна и ... сецесионистична. *Марј. М.*

сецесионѝстичкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на сецесионизам и на сецесионисте:* ~ стил, ~ шара, ~ мотив.

Изр. ~ рат ист. *рат између јужних и северних држава САД (1861—1864) ради укидања црначког ропства.*

сецесиòнисткиња ж *жена сецесионист(а).*

сѐцӣво, ијек. сјѐцӣво, с **1.** *оштро оружје за сечу.* — Два се парца окупила бојна, па се гоне што им шаке дају; не гоне се ножем ни сјецивом. *Март.* **2.** *борба хладним оружјем, сеча.* — Крваче се међу собом Турци ... по том мраку и сјециву крвну. *Март.*

сѐцикеса, ијек. сјѐцикеса, м *крадљивац новца (који крадући сече кесе), џепар(ош).* — Претежну већину сачињавају апсеници .. обијачи, сецикесе. *Андр. И.* Навикле [су] на свакакве људе ... ситне шпекуланте и сјецикесе. *Вј. 1971.*

сецѝрање с *гл. им. од сецирати.*

сецѝрати, сѐцӣрā̄м сврш. и несврш. лат. **1.** (*ра*)*сећи, отворити, отварати леш ради проналажења узрока смрти и медицинског проучавања.* — Да сте ... сецирали само једну ... жабу, ви не бисте тако очајно гњавили. *Крл.* Ово је медицинска школа где се, при студију анатомије, секирају лешеви. *Мил.* **2.** фиг. *анализирати, проучавати, рашчлањавати.* — Кад ти онако себе грдиш и сецираш, онда је јасно да су наступила твоја двадесет и четири сата слабоће. *Бег.* У том погледу Демокрит стоји много више од Аристотела, јер је овај само апстрахирао, а онај сецирао и анализирао. *Пстрон.*

сѐцӣште, ијек. сјѐцӣште, с **1.** мат. *тачка или права у којој се секу две геометријске линије или површине.* **2.** *место где се два пута пресецају, укрштају, раскршће.* — [Оно лежи] ... на сјецишту дравске и мурске комуникације. *ЕГ.*

сѐцкаво, ијек. сјѐцкаво, прил. *уз прекиде, испрекидано.* — Одврати Маре гласно и сјецкаво, неком особитом журбом. *Војн.*

сѐцкалица, ијек. сјѐцкалица, ж *оруђе којим се што сецка, пребија што тврдо на ситно.* — Матере наше знале пребијати лан сјецкалицом. *Гор.*

сѐцкање, ијек. сјѐцкање, с *гл. им. од сецкати.*

сѐцкати, -ā̄м, ијек. сјѐцкати, несврш. **1. а.** *сећи на ситне делиће, честице.* — После ... нађе секирицу, ону малу којом се сецка месо. *Лаз. Л.* Злобно сјецкам косијером. *Марет.* **б.** *засецати што на разним местима, правити ситне зарезе на чему.* — Вероватно је слутила [наставница] због чега јој деца сецкају пелерину. *Макс.* **2. а.** *брзим покретима руке повлачити чим преко чега или ударати у што.* — Ја ... сецкам перцетом по тамбури, као бајаги свирам. *Сек.* **б.** *трзати, цимати којим делом тела.* — Живчано поремећен, мигао је образима, сецкао вратом. *Рад. Д.* **3.** *често прекидати ток чега.* — Сјецкао молитву на комадиће, на поједине ријечи без везе. *КН 1957.* Мора се водити рачуна о неписаном начелу ... да се игра не сјецка. *Одб.* **4.** *с времена на време оштро болети, пиштати, пробадати:* сецка ме у грудима.

— фиг. Кад је ипак негдје дубоко сјецкало у свијести ... ваљало је наћи нешто што ће и то ... затомити. *Бег.* **5.** *мучити, кињити; ометати, не давати мира, прекидати у чему.* — Јест, сецкаће ме, мрцвариће ме, туцаће ме. А ја бих више волео да станем пред преки суд. *Вас.*

сѐцнути[1], -нем, ијек. сјѐцнути, свршн. **1.** *свршн. према сецати и сецкати.* — Да би се направио важан, оштро и жив сецну уздама кљусе. *Богдан.* **2.** *отерати, послати на неки непријатан задатак.* — Чекните мало док будемо на фронту ... Па кад вас сецне у ... патролу преко бодљикавих жица ... *Вин.*

сѐцнути[2], -нѐм свршн. *ставити на коцку, заиграти на какав број, на лутрију и сл.* — Изађе му број 67, па сецне на број 67. *Шов.*

сѐцовати, -цујѐм несвршн. *сецати*[2] (*1*). — Сецују на мене ... Лекар положи хиљадарку тврдећи да ћу ја умрети за 24 сата. *Нуш.*

~ **се** *таложити се, слегати се*; исп. сецати се.

сѐч м бот. *в. сач* (*2*). *Бен. Рј.*

сѐча, ијек. сјѐча, ж **1.** *сечење, обарање, рушење шуме.* — Многе су [шуме] ... посве неуредном сечом јако разређене. *Панч.* Личани су одлазили на сјечу дрва у Босну. *ОГ.* **2. а.** *сасечено грање и дрвље.* **б.** *место где је шума сечена. Вук Рј.* **3.** *убијање хладним оружјем (одрубљивањем главе); крвава борба или обрачун, покољ, крвопролиће.* — Варница је била сеча кнезова и вићених људи. *Сур.* Не хтједоше да се бјесници завуку у њихове куће, да буде сјече по тамним уским ходницима. *Шен.*

сѐчевина, ијек. сјѐчевина, ж **1.** *оштрица, рез. Р-К Реч.* **2.** *ситно сечено месо. Рј. А.*

сечѐница, ијек. сјечѐница, ж **1. а.** *сечиво. Деан. Рј.* **б.** *оно што има оштру ивицу, што је оштро попут сечива.* — Рукама узмахују ... склањајући погнуте пред очима оштре сеченице зрелог кукурузног лишћа. *Чипл.* **2. а.** *комадић сеченог пушчаног зрна.* — Ко има сеченице у пушци? — викну један. *Ранк.* **б.** *комадић распрснутог пушчаног зрна.* — Ударило ју [жену] 13 сеченица од куршума. *Рј. А.* **3.** *просечен пут у шуми, просека.* — Видела је ... како се кришка сеченице уског шумског пута далеко зарила напред међу стабла. *Чипл.*

сечентѝзам, -зма м *књижевни стил и култура XVII ст. који се одликују претеривањем у украшавању, кићењем; одлике таквог стила, такве културе.* — Ова се виртуозна дикција ... по времену кад је била у обичају зове сечентизам. *Водн.* Тако и Рањина ... повезује прецизност с краја петнаестог столећа с каснијим сечентизмом. *Комб.*

сечѐнтист(а) м *следбеник сечентизма.*

сечентѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на сечентизам, на сечентисте*: ~ књижевност.

сечѐнто м *в. сечентизам.*

сѐчѐње, ијек. сјѐчење с *гл. им. од сећи.*

сѐчивица и **сечѝвица,** ијек. сјѐчивица и сјечѝвица, ж **1.** *оштра страна каквога оруђа.* — Људи [су] употребљавали ... стење ... чије окресине имају врло оштре сечивице. *Жуј.* **2.** *оруђе са израђеном оштром страном за сечење воденичког камена.* — Ал' је добри јунак испануо, а у руке носи сјечивицу да направи батал-воденицу. *НП Вук.*

сѐчӣво, ијек. сјѐчӣво, с **а.** (мн. сѐчӣва и сечѝва) *оруђе, алат за сечење.* — Касније сам видио старије како сјекире и друга сјечива за тренутак окаче о ова гвожђа. *Бон.* Прича даље о трговима неолитских насеља ... где је ... нашао сечива и тестерице од кремена. *Андр. И.* **б.** *оштрица, рез (сабље, косе и сл.).* — [Слуша] једнолични шум косе кад ваља оштрим сјечивом за собом ниску, мршаву, брдску траву. *Мил. В.* фиг. Ветар удара их својим леденим оштрим сечивом. *Ранк.* За један секунд ... виде на себи плаво сечиво туђег погледа. *Моск.*

сѐчимицē и **сѐчимицē,** ијек. сјѐчимицē и сјѐчимицē, прил. **1.** *оштром страном сечива, оштримице.* — Хоћемо ли срећу окушати, или ћемо удрит сјечимице, или ћемо, Халко, прсимице? *НПХ.* Боде он ... сијече и сјечимице. *Вел.* **2. а.** *на ужу страну, усправно, вертикално, окомито*: поставити цигле ~. *Деан. Рј.* **б.** *ивицом отворене шаке, длана.* — Тај ћете рефлекс лако изазвати ако се ... сјечимице руком ударите о тетиву испод ивера на нози. *НЧ.* **3.** фиг. *оштро, непосредно, напречац.* — Тужилац се мало намргоди што је питање било тако сјечимице стављено. *Л-К.*

сѐчина и **сѐчина,** ијек. сјѐчина и сјѐчина, ж *део шуме где се дрвеће сече или је већ посечено.* — Мене се није никад ни једно гробље тако коснуло као такова шумска сјечина с порушеним ... стаблима. *Коз. Ј.*

сѐчица, ијек. сјѐчица, ж мат. *права која сече круг или др. криву линију.*

сѐчице, ијек. сјѐчице, ж мн. *маказе, ножице, шкаре.* — Сад ћемо видети — па сечицама прекрсти тањир, узе усијани угљен и спусти на одморну воду. *Шапч.*

сѐчка, ијек. сјѐчка, ж **1.** *насечена или нарезана слама и кукурузовина као храна за стоку.* — Откуда ће ... за толике коње храну набавити! Сечка, трава, детелина, све то није доста. *Игњ.* Тако је бијесно почео резати сјечку да се посве занио тим послом. *Бен.* **2.** *сечкалица.*

сѐчкалица, ијек. сјѐчкалица, ж *машина за резање сламе као хране за стоку.* — Стаде трпати сламу у сјечкалицу. *Бен.* [Предвиђено је да се набави] око 70.000 сечкалица. *ЛМС 1949.*

сѐчкара, ијек. сјѐчкара, ж *сецкалица.* — Из дворишта цвиле сјечкаре. *Михољ.*

сѐчкāрница, ијек. сјѐчкāрница, ж *зграда или просторија у којој је смештена сечка.* — Фишеци су врцали усијани из магазина као из сјечкарнице. *Крл.*

сѐчкōвче, -ета с бот. *в. зеленкада. Бен. Рј.*

сеџáда, -ē ж **и сеџáде,** -ета с тур. *простирач на којем муслимани клањају намаз.* — Ја се чудим, тако ми сеџаде, невјернике што наш алах трпи. *Њег.* Посадио се насред сеџадета и пуштајући густе димове ... преслушава ... *Јакш. Ђ.*

сéша ж **1.** *хип. од сестра.* — Одем сестри у собу. — Сешо — питам, да ниси ти узела ... слику? *Лаз. Л.* **2.** *в. сéка (2).* — Не знајући своје сеше, просио сам једну. *Кост. Л.*

сѐшка ж покр. *в. сеша.* — Пред кућном га је чекала забринута мајка са малом сешком. *Јакш. Ђ.* Сад на коњу ... сад код сешке, сад при чаши, сад у колу. *Радич.*

си[1] енкл. некњиж. *облик дат. јд. према акценатском сéби.* — Како да си помогнем? *Донч.*

си[2] енкл. *облик за 2 л. през. помоћног глагола бити.*

СИ скраћ. *североисток.*

сѝба ж *в. свиба. Вук Рј.*

сѝбара ж заст. *примитивна пастирска колиба купаста облика, начињена обично од сламе.* — Најпримитивнији су тип кућа ... сламне колибе ... сибаре, којих је некада по Србији било. *Дед. Ј.*

сибàрīт, -и́та м *човек који воли беспосличарење, префињена уживања, лењивац и раскошник (по имену старогрчке колоније Сибарис у јужној Италији чији су становници били познати по богатству, раскоши и разврату).* — Држат ће га ... кукавцем-сибаритом. *Ђал.* Још има сибарита којима ... је досадно без онога што је излишно на свету. *Глиш.*

сибàрītскī, -ā, -ō *који се односи на сибарите:* ~ живот.

сибàрītски прил. *на сибаритски начин.* — Мало [се] сибаритски поваљушкао на кревету. *Шов.*

сѝбжонктѝв м фр. грам. *врста модуса;* исп. конјунктив. *Терм. 1.*

сибѝјāн, -а́на м тур. *нејач, нејака деца.* — Он није имао срца да се размисли је ли то за његов сибијан добро. *О-А.* Засјео Цонлага на авлији, гули хладне и расне смокве и нуди свој сибијан. *Радул.*

сибѝла ж грч. *гаталица, врачара (према имену пророчице у класичној старини).*

сибѝлант м (ген. мн. сибѝланāтā) лат. грам. *пискави, пиштави сугласник (ц, з, с).*

сибилизáција ж грам. *прелажење сугласника* к, г, х *у* ц, з, с: јунаци, носорози, дуси, руци, нози.

сибѝлинскī и **сѝбилскī,** -ā, -ō *који потиче од Сибиле; пророчки;* фиг. *тајан, загонетан.*

Изр. Сибилинске књиге ист. *књиге које су се чувале у античком Риму на Капитолу, а садржавале су пророштва хуманске Сибиле.*

сѝбилски прил. *на начин сибиле, нејасно, загонетно.* — Говори мутно, сибилски. *Скерл.*

Сѝбир, -и́ра м **а.** *азијски део СССР између Урала и Пацифика, познат по јакој хладноћи и кажњеничким колонијама.* **б.** фиг. *место у које се по казни премештају чиновници.* — Концем школске године добила је оцену: врло добар, а почетком идуће премјештај у учитељски Сибир. *Вес.*

сибириолóгија ж *проучавање Сибира.* — Постао [је] једним од оснивача модерне сибириологије. *Р 1946.*

сѝбирскī, -ā, -ō **а.** *који се односи на Сибир:* ~ зима. **б.** *као саставни део зоолошких и ботаничких назива:* ~ ласица, ~ шева, ~ багрем, ~ самур.

сѝбов, -а, -о *који припада сиби, који потиче од сибе:* ~ шиба.

сѝбовина ж *в. свиба;* исп. свибовина. — Бисеран таласић планинског потока ... пролама се кроз зелену леску и сибовину. *Шапч.*

сѝв, сѝва, сѝво и **сѝв,** -а, -о (комп. сѝвљӣ) **1. а.** *који је боје пепела, боје која се добива мешањем црне и беле боје.* — Ту [је] небо било тамно као чађ, а море сиво као пепео. *Дуч.* Сви [би] ти људи у сивим униформама требали гинути с највећом радошћу. *Јонке.* **б.** *блед, са нијансом боје пепела (о лицу, носу).* — Његово изгужвано лице без успеха се скривало у кучинасту браду, сиви нос је неповерљиво њушкао све. *Бил.* **в.** *пепељаст, са нијансом плаве или друге боје, сивкаст.* — Крзно јој [поларној лисици] два пута мења боју, која је преко лета плавосива. *Петр. М.* **2.** *који почиње седети, (про)сед (о коси).* — Његова суза влас јој [мајци] дирну сиви. *Марк. Ф.* Стара госпођа, са сивом косом, увелим ... лицем. *Уск.* **3.** *мутан, тмуран, натушten (о времену).* — Ох, како је сиво, тамно, као да није данак сванô! *Змај.* Омара сива сакрила небо. *Домј.* **4.** фиг. *који се ничим не истиче, не примећује,*

сиромашан садржином, безбојан, неодређен, безизражајан. — Настадоше онда сонети ... у које као да се ушуљао неки сиви предосећај. *Наз.* [Бранка Радичевића] песме у сивој и досадној поезији тога времена подсећају на ... сјајан ватромет лиризма. *Панд.* Свуда се сива пустош стере ... без конца и без мјере. *Гал.* **5.** нар. песн. *сјајан, блескав (о муњи).* — Плану диздар као сива муња. *Ботић.* **6.** *као састављи део неких ботаничких и зоолошких назива:* ~ кора, ~ гуштер, ~ медвед, ~ пацов, ~ соко.

Изр. ~ еминенција *в. уз еминенција (изр.);* ~ маса анат. *унутрашњи део кичмене мождине у којој су смештене нервне ћелије;* ~ мрена мед. *в. уз мрена (изр.).*

СИВ скраћ. *Савезно извршно веће (вијеће).*

сѝвāљ м *коњ сиве длаке.* — Трче архиђакон Петар сиваља беглербегова. Сав га народ гледа како хитро ... коња јаше. *Ињег.* Сиваља му коња прихватише. *Рј. А.*

сѝваст, -а, -о *који је понешто сиве боје, сивкаст.* — Благо, сивасто око одавало [је] неку спокојност душе. *Тур.* На души осећамо терет оног сивастог, суморног, оловног неба. *Цар М.*

сѝвац, -вца и **сѝвац,** сѝвца м **1. а.** *коњ или магарац сиве боје.* — Ноћ пада. У неком селу чује се снажан глас сивца. *Пол. 1958.* Тридесет пуних година на сивцу [магарцу] јурио је отоком. *ВУС 1979.* фиг. Предсједник је подијелио ријеч дебељкастом сивцу из Подравине. *Хорв.* **б.** *камен, камењар сиве боје.* — Нађаде [се] опет у трк ... поданком брда, пуним ... рупчага у сивцу камену. *Бошић.* **2.** (сѝвац) бот. *биљка из пор. крсташица* Berteroa incana. *Р-К Реч.*

Изр. проће ~ Крушевац нар. *сад је касно, доцкан. Р-К Реч.*

сѝвāш, -а́ша м зоол. *сисар из пор. ушатих фока:* ~ гривасти (*са гривом на леђима*) Otaria jubata. *Терм. 4.*

сѝвēнка ж бот. *врста крушке (дрво и плод).* — Између многих ... крушака које се гаје поред путева највише се цене ... сивенка. *Тод.*

сѝвети, -вӣм, ијек. сѝвјети, несврш. *постајати сив.* — Небо без облака почело је да сиви од свитања. *Лал.*

~ **се** *сиво се одражавати.* — У близедоме јутру ... сиви се ... дугачка алеја мртвих платана. *Гал.* Био је већ сумрак и нејасно се сивјела облачна даљина. *Лал.*

сѝвило с **1.** *сива боја, сивоћа.* — У сивилу твојих очију немоћни [је] дозив смрти. *Иван.* Небо је тешко и сиво, и то сивило нечујно сипи на земљу. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *оскудност мисли, бесадржајност.* — Оно сивило што га странац налази у дневној штампи одлично се надокнађује у књижевној периодици. *Вј. 1971.*

сѝвина ж *сивило, сивоћа.* — Сивина и влага кишног листопада увлаче се ... *Мар.* Камен је на западу губио своју ... сивину и постајао мрк. *Ћур.* Варошица је била попаднута сивином и тугом облачног ... неба. *Пол. 1955.*

сѝвити, сѝвӣм несврш. *чинити сивим. Прав.*

сѝвјети (се), -вӣм (се), ек. сѝвети (се).

сѝвка ж *кобила или крава сиве боје;* исп. сивуља. — Пред њима сивка ... подвијена репа. *Рад. Д.*

сѝвкаст, -а, -о *понешто сив.* — Носио је дуг, сивкаст капут. *Том.* Сивкасте ... необично сјајне очи бијаху знаком велике хитрине. *Шен.* Облици земљишта ... губе се у сивкастој магли. *Цвијић.*

сивкасто- *као први део сложених придева значи сивкасту нијансу оне боје коју означује други део сложенице:* сивкастобео, сивкастоцрн, сивкастомодар, сивкастоплав, сивкастосмеђ, сивкастожут.

сѝвко м *животиња мушјак сиве боје (мачак, прасе и сл.). Рј. А.*

сѝвљење с *гл. им. од сивити, сивети (се) и сивјети (се).*

сѝво и **сѝво** прил. *на сив начин, усиво;* фиг. *бесадржајно, празно.* — Рече безбојно, посве сиво ... *Сим.* Зашто ... је код њих тако тешко, сиво, уско? Како то код других: песма, свирка, смех и радост. *Петр. В.*

сиво- *као први део сложеница показује да је оно што значи други део сложенице сиво или са сивом нијансом:* сивобрадац, сивоглав, сивозелен и др.

сѝвобēлӣ, -ā, -ō и **сивобѐличаст,** -а, -о, ијек. сѝвобијелӣ и сивобѐличаст *беле боје са сивом нијансом.* — Код довољне брзине окретања спектралне боје сљубе [се] у сивобијелу. *НЧ.* Ветар је сабирао сивобеличасту раж у таласе. *Пер.*

сѝвобијелӣ, -ā, -ō и **сивобѐличаст,** -а, -о, ек. сѝвобēлӣ и сивобѐличаст.

сивобра́дац, -а́ца м *човек сиве браде.* — Стари сивобрадац Тахи је враг. *Шен.*

сивòглав, -а, -о *који је сиве главе:* ~ папагај.

сивòгривац, -йвца м **а.** *онај који има сиву гриву.* — Као магарци ... сивогривци затрускаше под теретом кући. *Божић.* **б.** шаљ. *седоглав, просед човек. Р-К Реч.*

сѝвозелен, -а, -о *који је зелене боје са сивом нијансом.* — Дугуљасто, сивозелено лице није здраво. *Нех.*

сивомàслинаст, -а, -о *маслинасте боје са сивом нијансом.* — Моје ноге саме крочише према тој ... сивомаслинастој прегради. *НИН 1958.*

сѝвомодар, -дра, -дро *модре боје са сивом нијансом.* — Открила се ... обливена мјесечином ... снијежна равница са сивомодрим одсјевом. *Крањч. Стј.*

сѝвомрк, -а, -о *мрке боје са сивом нијансом.* — Тек је зора освојила. Још се сивомрки облаци нијесу огледнули у вировима Злоречице. *Вуков.*

сѝвоња м *назив за вола и магарца сиве длаке.* — Нећу ... да се ... гушимо као сивоње у тескобну јарму. *Рад. Д.*

Изр. запети (радити) као ~ *из све снаге радити тешке послове.* — Што си запео као сивоња? *Поп. Ј.* Радим као сивоња, а на крају месеца не дају ми што сам зарадио. *Уск.*

сѝвоњин, -а, -о *који припада сивоњи.*

сивдòк, -а, -о *који има сиве очи.* — У зору ... отпутова, брижљиво чувајући утисак благог мира, удобности и ... лик сивооке, тихе жене која је створила ту удобност. *Ћил.*

сѝвоплāв, -а, -о *који је плаве боје са сивом нијансом.* — Прошла су и два војничка камиона ... и десетак људи у сивоплавим униформама. *Ћур.*

сѝвōст, -ости ж *особина онога који је сив, онога што је сиво, сивоћа, сивило.* — У главној слици избијала је чудна нека сивост, скоро јесења растуженост. *Сим.* Она је увек замишљена, гладна жена, сивост избија из ње. *Минд.*

сивдòћа ж *сивило, сивина, сивост.* — Зар није диван овај мир и ... коситрена сивоћа овог неба! *Сим.* Дан се све више ширио, а сивоћу боја замењивао је ружичасти прелив расцветалог неба. *Бар.*

сивочѐличан, -чна, -чно *који је сив као челик.* — На хоризонту су се, над сивочеличном водом океана, појавили густи црни облаци. *Б 1957.*

сѝвӯг м покр. *вепар, крмак сиве боје. И-Б Рј.*

сѝвуга ж покр. *крмача сиве боје. И-Б Рј.*

сѝвуља ж *кобила или крава сиве боје.* — Један на сивуљи, на сивуљи сурет-бедевији. *НПХ.* Други [се] радоваху и разговараху како ће доћерати сивуљâ из Тамнаве. *Вук.* Под трбухом те сивуље ... пришло се теле. *Ств. 1948.*

сѝвуљаст, -а, -о *в. сивкаст. Р-К Реч.*

сѝвуљин, -а, -о *који припада сивуљи.*

сѝвушкаст, -а, -о *в. сивкаст.* — У ормару крцка, миш је ... па гле и потрчи безакопик, сивушкаст, мален. *Сим.*

сѝвчев, -а, -о *који припада сивцу.*

сѝга[1] ж (дат. -ги) лат. *кречно таложење воде једнице у пећинама које се јавља у различним и необичним облицима.* — Неке су пећине пуне најсликовитијих сталактита и сталагмита које зовемо једним именом — сиге. *Туђ.* Милила [је] вода, испод које се хватала зелена сига. *Андр. И.*

сѝга[2] ж *ведро, каблић за ношење воде или друге сличне течности. Бен. Рј.*

сѝгав, -а, -о *који је боје попут сиге*[1]. — Дјечко се кезио према њему, те му се јасно видјели црни сигави, од пупења чађави зуби. *Ћор.*

сѝгаљ, -гља и **сѝгањ,** -гња м *сѝга*[2]. *Бен. Рј.*

сѝгаст, -а, -о *који је покривен сигом, који је као сига.*[1] — Опао је ... минерал па се зато јавља у ... гроздастим и сигастим формама. *Туђ.* Из ње [дворане у пећини] се кроз мали сигасти отвор долази у велику просторију. *Б 1958.*

сигѝлāрије ж мн. бот. *фосилна биљна врста из карбонске формације.* — Сигиларије су имале кору ... набрану и пуну ... квржица које својим обликом подсјећају на печатне отиске. *Туђ.*

сѝгла ж тал. *скраћеница у стенографији.* — Ја све стенографишем, а моје сигле и кратице нико није кадар да прочита. *Вин.*

сѝгло с покр. *в. сић. Вук Рј.*

сѝгнāл, -а́ла м лат. **1.** *уговорени звучни или видни знак којим се нешто јавља, заповеда, забрањује и сл.* — Разлежу се ... сигнали трубама и пиштаљкама. *Андр. И.* Аутомобили [су] тулили непрекидним сигналима. *Кик.* **2.** фиг. **а.** *инстинкт, какав предмет (речи, писмо, слика) и сл. који изазивају деловање или служе као позив на какву акцију или рад.* — [Јегуља] очекује време кад ће бити дат невидљиви и тајанствени сигнал за полазак на пут. *Петр. М.* У таквим сломовима и бродоломима ... то [пјесма о слободи] је ипак био сигнал из велике даљине да још није све пропало. *Крл.* Много година касније ... јављало се увијек у мени ... њезино лице ... као сигнал за опомену да се мора чувати. *Козарч.* Ђерам је далеки сигнал залуталоме путнику. *Чипл.* **б.** *неочекивани догађај који служи као упозорење или опомена да нешто треба учинити или се нечега чувати.* — [Преглед у акционарском друштву] значи за пословни свет сигнал да се буде на опрезу. *Арх. 1926.* Упао је у ... Шлеску ... Тиме је дао сигнал осталим

аустријским противницима да започну рат. *ОП 1.*

сигна́лац, -лца м (ген мн. сӣгна̄ла̄ца̄) *сигналист(а).* — Нашег је сигналца погодило неколико крхотина. *Вј. 1960.*

сигнали̏за̄тор м **а.** *справа за сигнализирање или део уређаја који даје сигнале.* **б.** *сигналист(а).* — Наше политичке организације нису ... сигнализатори. *Б 1957.*

сигнализа́ција ж **а.** *уређај за сигнализирање, систем сигнала.* — Аутоматска сигнализација [постављена је] на главним пругама. *ЕГ 2.* Кандидат [је] слијеп за боје и према томе неспособан да управља возилима према одређеној сигнализацији. *НЧ.* **б.** *сигнализирање.* — Бендер је ... својом сигнализацијом прибио дјецу поручника Шмита на једно мјесто. *Крањч. Стј.*

сигнализи́рање с *гл. им. од сигнализирати.*

сигнализи́рати, -изи̏рам сврш. и несврш. *да(ва)ти сигнал (1), јавити, јављати сигналом.* — Комунистичка партија Југославије ... непрестано је сигнализирала опасност која је пријетила нашим народима. *Тито.* Књиговодство ... треба да нам сигнализира да ли се правилно ради. *ПИ 1950.*

сигна̀лизова̄ње с *гл. им. од сигнализовати.*

сигна̀лизовати, -зујем сврш. и несврш. *сигнализирати.*

сигна̀лисати, -ишем сврш. и несврш. *в. сигнализирати.* — Ја сам ... први на време сигнализао неколико сумњивих случајева. *Дав.* Неко атавистичко чуло сигнализало је чак и њему опасност која наступа. *Андр. И.*

сигна̀лист(а) м *онај који даје сигнал(е).* — На путу из града ... били [су] постављени сигналисти. *Крањч. Стј.*

сӣгна̄лнӣ и **сӣгна̄лскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на сигнале, који служи за давање сигнала (1).* ~ звоно, ~ светиљка, сигналне заставице.

сигна̀та̄р, -а́ра м *онај који се својим потписом обвезао на нешто, потписник. Мин. Лекс.*

сӣгнатара̄н, -рна, -рно *који се односи на сигнатаре.*

Изр. сигнатарне власти пол. *државе које су потписале неки уговор.*

сигнату́ра ж **1.** *уопште знак, ознака, обележје, потпис и сл.* — Најбоља и најљепша [је] Карасова слика ... без сигнатуре. *Баб.* фиг. Завичај су векови у камените токове сложили, и он бди у нашој крви са постојаном сигнатуром изненађујућих утисака. *КН 1958.* **2.** спец. **а.** фарм. *етикета, налепница с копијом лекарског рецепта коју апотекар ставља на издани лек.* **б.** *ознака реда табака бројевима или словима на штампаним књигама.* **в.** *налепница с бројем на предњој страни корица књиге или на хрпту, која означује место књиге у књижници.*

сигни́рање с *гл. им. од сигнирати.*

сигни́рати, сӣгнӣра̄м сврш. и несврш. **1.** *уопште обележити, обележавати, ставити, стављати какву ознаку.* **2.** *потпис(ив)ати, потписом потврдити, потврђивати, парафирати.* — Писмени поднесак ... мора бити сигниран и по браниоцу. *Мј. 1926.*

сигӏлист м бот. *в. чуваркућа. Деан. Рј.*

сӣгра ж *в. игра.* — Кратка срећа њена чињаше јој се као једна сигра, пука варка. *Берт.* Па сиграмо се онако, за сигру само. Није то изистински. *Петр. В.*

сӣгра̄ње с *гл. им. од играти (се).*

сигра̀рија ж *в. играрија.* — Сјећам се тих играчака и сиграрија, но данас ево постаде то школа, манира. *Бен.*

сӣграти (се), -а̄м (се) несврш. покр. *в. играти (се).* — Зар нисмо са њим сиграли мете на Вилиној коси? *Ранк.* Сигра̄ј се ти ... Скачи, трчка̄ј ... Ето то је боље [него школа]. *Коз. И.* Како се ви сиграте? — Тако. Пилцике, лопте. *Петр. В.* Она обори стидљиво главу ... посматрајући како се гроф ... прстима сигра са златним ланчићем. *Матош.* Сунце се сигра по црном камину. *Домј.*

сигра̀чина ж *аугм. и пеј. од сигра.* — Испрва [је] сваки од господе официра мислио да је читав рат нека спрдачина и сиграчина. *Вин.*

сӣграчка и **сӣгра̄чка** ж *в. играчка.* — И где крпу и сиграчку нађе носи кући као врабац сламке у гнездо. *Вукић.* фиг. Скупштина ... је управо била сиграчка, а за народ сувишан трошак и дангуба. *Марк. Св.*

сӣгӯр, -а, -о *в. сигуран.* — Па и Стамбол сигур бит' не ћаше. *НП Вук.*

сигура̀ва̄ње с *гл. им. од сигуравати.*

сигура̀вати, -ӯра̄вам и дијал. -ӯра̄јем *несврш. и уч. према сигурати, спремати.* — Знаш ли, јади те не знали, да ваља вечеру сигуравати? О-А. Него Милош коња сигурује, па припаса свијетло оружје. *НП Вук.* У то је била огањ наложила да сигурује мужу ручак. *Миљ.*

сӣгӯран, -рна, -рно **1.** *који није изложен опасности, добро заштићен.* — У шуми ... ми глава није ... сигурна. *Шен.* Владао је онај нарочити ... мир фронта ... када се жури да се ... проживи неколико сигурних тренутака. *Вас.* **2. а.** *који заслужује пуно повјерење, сталан у својим осећа-*

њима и назорима, који се неће изменити, одан, поуздан. — Ђука узео синчића к себи. Тај је био у сигурним рукама. *Том.* Сигурни људи доставише ми то са доказима, јасним као дан. *Чол.* **б.** *на кога се може ослонити, чврст, солидан.* — Где год дођете, имаћете добру постељу, уз сигурне пријатеље. *Ђос. Б.* Снијег дубок и сигуран. *Том.* **3. а.** *који одговара истини, стварности, поуздан, тачан; несумњив, неизбежан.* — Нова култура [се] не може створити без сигурног познавања ... културе створене цијелим досадашњим човјечанством. *Зог.* Својом опоменом он нас је спасао сигурне смрти. *Чол.* **б.** *који је без погрешке, тачан, исправан.* — Павле није имао сигуран циљ. *Ђос. Д.* **4. а.** *који се не колеба, чврст.* — Приступио је сигурним кораком. *Кол.* **б.** *који чврсто верује у нешто, уверен, убеђен.* — Знао [је] само двије мелодије и никада није био посве сигуран коју свира. *Креш.* У то сам сигурна. *Грг.*

сигу̀рати, -ām сврш. и несврш. **1.** *(у)чинити сигурним, (са)чувати од опасности.* — Момчад ... не сигура ни луке ни обране за рат. *Марет.* **2.** *спремити, спремати.* — Јер се 'оће и мало су'оте за пастира ђе би пропирио мало огња и сигурао што себе за вечеру. *Миљ.* Помогла му свадбу сигурати. *НПХ.* Сигурај ми конак на Слатину, е ћу доћи да купим харача. *НП Вук.* **3.** сврш. *снабдети чим потребним, опремити.* — фиг. Сигурȏ сам га [коња] ја, не седлом, страхом. *Марк. Ф.*

~ **се 1.** *(по)бринути се за своју сигурност.* — То знам, пак се сигурам и чувам. *Шен.* **2. а.** *спремити се, снабдети се.* — Зима на вратима, ваља се сигурати да не уједе. *Горд.* **б.** *свршити, свршавати посао како треба.* — Јеси ли се, Петре, сигурао? Јеси ли ми довео дјевојку? *НП Вук.*

сигура́ција ж разг. *сигурност.* — Нит' месечина, нит' па моји фењери сигурација, па да коначимо овдек. *Рад. Д.*

сӣгӯрно прил. **1.** *с највећим поуздањем.* — Умеш ли пушком гађати? — Сигурно као длаком. *Вес.* **2.** *стално, без прекида.* — Требали сте знати да божји млинови мељу полагано али сигурно. *Јонке.* **3. а.** *чврсто, одлучно.* — Она улази на тарацу полако, али сигурно. *Војн.* Једном му је махнула руком ... махнула сигурно, одсечно као да заповеда. *Ђос. Д.* **б.** *без колебања.* — Од тога времена она [реформа] се уводила у живот поступно, али сигурно. *СКГ 1937.* Читао је тако лако и лепо, све се одвијало тако сигурно. *Чипл.* **4.** *без опасности, обезбеђено.* — Ама, није сад најсигурније овде. *Чол.* **5.** *по свој прилици, јамачно.* — Ту се сада утаборио ... и сигурно има нешто на уму. *Том.* Сигурно је добра ученица ова ... — примети [инспектор] ... показујући на високу девојку. *Макс.*

сигу́рносӣ, -ā, -ō *који ствара сигурност:* ~ материјал, ~ служба, ~ уређај, сигурносне мере.

сигу́рнӧст, -ости ж **1.** *стање, особина онога који је сигуран, онога што је сигурно, у коме некоме или нечему не прети опасност, одсутност опасности, безбедност:* јавна ~. — Има ли што љепше за партизана него осјећај сигурности? *Хорв.* Сматрајући се већ у сигурности искоче оне из склоништа. *Крањч. Стј.* **2.** *увереност, поуздање.* — Дуго се гледају. И зато што очев поглед оде на под, њему порасте сигурност у себе. *Ђос. Д.* **3.** *одлучност, чврстина.* — У њиховом ходу ... било је неке чудне, природне сигурности. *Лал.* **4.** *готовост, спремност, сналажљивост.* — Атлетичар треба да добије ... сигурност у техници старта. *Атл.* **5.** *јасност, одређеност, доследност.* — Једноставност и сигурност, те две Андрићеве особине ... блиске [су] читаоцу. *КН 1956.*

Изр. вентил сигурности техн. *вентил који се аутоматски отвара и пропушта гас или пару кад притисак достигне одређену границу.* — фиг. Очи су јој [души] вентил сигурности. *Лаз. Л.*; за сваку ~ разг. *за сваки случај.* — Војска је поново купила ... та два вагона, но он их је за сваку сигурност и даље оставио на слијепом колосијеку. *Јонке.*

сидѐрӣт, -ита м грч. мин. *руда сиве и отвореномрке боје из које се добива челик.*

сидѐричан, -чна, -чно *који се односи на звезде.*

Изр. ~ година астр. *време опхода Земље око Сунца.*

сидеро́за ж мед. *болест од таложења железа у ткиву организма или од удисања железне прашине. Свезн.*

сӣдјети *в. сједити.*

сӣдло с покр. *в. сиђ. Вук Рј.*

сӣдра ж *в. седра.*

сӣдрање с *гл. им. од сидрати се.*

сӣдрати се, -ām се несврш. *сидрити се. Деан. Рј.*

сӣдрашце и **сидра́шце,** -а и -ета с *дем. и хип. од сидро.*

сӣдрен, -а, -о *који се односи на сидро, који се налази на сидру.* — Мине ... су откачиване од сидреног конопца, а потом вучене до обале. *Пол. 1957.* Највећи подвиг био је резање сидрених ланаца. *Вј. 1960.*

сӣдрењак, -а и **сидрѐњак,** -áка м *коноп или ланац на коме је причвршћено сидро.*

сӣдрење с *гл. им. од сидрити (се).*

сѝдрити, -ѝм несврш. *спуштати сидро, котву на морско или речно дно да се брод држи на месту, котвити.*

~ **се** *држати се на сидру, котви (о броду).* — Имали су кућу ... у близини мјеста гдје су се сидриле лађе. *Десн.* фиг. Туга ... напаснички продире и сидри се чак у мојој материци. *Јел.*

сѝдрѝште с *место погодно за сидрење.* — На сидришту више није било места. *Пол. 1960.*

сѝдро с (ген. мн. сѝдāрā) *железна направа са два или четири свинута и оштра крака на крајевима која се спушта на дно мора или реке ради задржавања на месту пловног објекта.* — На концу ... Бартол и мораде спустити сидро. *Цар Е.* Кад брод под Котор, а сидро тежином утоне и у дно запе. *Љуб.* фиг. Лијепо можеш спустити сидро у њено срце. *Шен.*

Изр. дигнути ~ пом. *отпловити.* — Да је на његову, стари би Марунић одмах дигнуо сидра. *Цар Е.*

сѝдровина ж *сума новца, такса која се плаћа за сидрење. Деан. Рј.*

сѝжа ж покр. *врста, струка, сорта.* — Отвориће ти се силновите и од сваке сиже аспре. *Н. прип. Вук.*

сѝжӗ, -ѐа м фр. *садржај, садржина; главна, основна мисао књижевног дела.*

сѝз м пом. *степеница с оградом којима се силази и пење на брод;* исп. слаз. *Бен. Рј.*

сѝзати, сѝжӗм, несврш. *сезати.* — Лијево и десно од пруге, докле око сиже, разлиле се сребрне воде. *Крл.* Био је ... у кошуљи ... с кратким рукавима који нијесу сизали ни до лактова. *Бан.*

сизѐрӗн, -ѐна м фр. **а.** ист. *у доба феудализма владар или властелин који је дао клетвенику (вазалу) земљу у феуд и наметнуту своју врховну власт.* — Прво позориште у нас било [је] ... на двору једног бунтовног феудалца који се одметнуо од свога сизерена. *НК 1946.* **б.** *суверена држава која има суверенитет над неком другом полусувереном државом.*

сизере́нство с *однос између сизерена и од њега зависне вазалне државе.* — Не подносе чак ни празне симболе турскога сизеренства: турски барјак на београдском граду натерује им румен стида у образе. *Јов. С.*

Сѝзифов, -а, -о и **сѝзифовскӣ,** -ā, -ō у изразу: ~ посао, дужност *заморан, врло тежак а узалудан посао (према имену митског грчког краља Сизифа кога су богови осудили да стално ваља уз брдо камен, који се, кад га доваља до врха, сваки пут скотрља доле).* — Сизифову ће се труду изврћи тко пожудно тражи наклоност пука. *Баз.* Његова сизифовска дужност је била да читаоца разведри и насмије. *Мил. Ж.*

сизифо́вштина ж *сизифовски посао.* — Кроз читаво деветнаесто стољеће хрватска политика као да носи на себи проклетство сизифовштине. *П 1939.*

сиј-, ек. сеј-.

сѝја прид. непром. тур. *црн. Бен. Рј.*

сѝјавица ж **1.** *севање муња без грмљавине.* — Као за спарних дана сијавице, тако су и ову топлину пробијали стреловити погледи. *Цар Е.* Нешто ... се јавило пролазно, као безгласна муња сијавица, па ишчезло. *Ћоп.* **2.** *оштар бол при чему се осећа као севање, пробадање у болесном органу, жигање. Вук Рј.*

сѝја-јѐлек м тур. *црни јелек.* — По кошуљи сија-јелек до бедра. *Вук Рј.*

сѝјалица и **сӣјалица** ж *стаклена направа крушкастог облика која испушта светло усијаном жицом кроз коју пролази електрична струја, жаруља.* — Лустер са три сијалице виси са стропа. *Донч.* Упалила је најзад све сијалице. *Макс.*

сѝјаличнӣ и **сӣјаличнӣ,** -ā, -ō *који се односи на сијалице.* — Две мање просторије могу [се] осветљавати постављањем само једног сијаличног места. *Пол. 1956.*

сијàлук м тур. *мала јагњећа (најчешће црна) кожа од које се праве капе. Вук Рј.*

сѝјāмскӣ, -ā, -ō *који се односи на Сијам:* ~ мачка, ~ близанци.

сѝјāње с *гл. им. од сијати (се).*

сијáсет м тур. **1.** *мноштво, велика множина, сила чега.* — У соби на столу ... скупило се сијасет муха. *Ивак.* И сијасет других измишљотина набраја он ... где год стигне. *Вас.* **2. а.** *неприлика, беда, зло, напаст.* — Починили ... ми ђаци триста сијасета. *Шен.* Драг си ти мени ... кō душа моја и нећу те оставити без велика сијасета. *Ћор.* **б.** *бука, галама.* — Изнесу силу звона и стану ... у њих ударати. На тај сијасет грну мало и велико у цркву. *Том.* **3.** *казна.* — Зло чинио, сијасет примио. *Н. посл. Вук.*

сѝјати, -ām несврш. **1. а.** (*ис*)*пуштати, одавати из себе светло, одашиљати зраке, светлети (о светлосним изворима и осветљеним телима).* — Освојите ми крај гдје свеђер сија сунчани поглед неугасив. *Бег.* Ноћу место звезда и месеца сијали су пожари. *Кнеж. Л.* **б.** фиг. *бити јако осветљен.* — За све око себе — сад нови пут сија. *Дуч.* **2.** *блистати изражавајући какво јако осећање (о очима, лицу, спољњем изгледу човека).* — Из свих ... набора бијелога му лица сијала му срећа. *Кум.* Јојкић је сијао ... сав срећан. *Ћос. Б.* **3.** фиг. **а.** *снажно се изражавати, испољавати.* — Из цијеле

му особе сијала је свијест. *Кал.* **б.** *одликовати се каквом особином, врлином, вредношћу.* — Живи бедно зато што не сија над другим људима. *Кнеж. Б.*

~ се 1. *блештати, блистати се.* — Сијало се светло оружје. *Ад.* **2. а.** *сијати (2).* — Настави само сијајући се од среће што се изненада тако необичан догађај десио. *Макс.* фиг. Врлина се сија и из сиромаштине. *Вел.* **б.** *бити јако осветљен, светлети се.* — За њима се небо сијало од пожара. *Дед. В.*

сијаћи, -ā, -ē, ек. сèјаћи.

сијев, ек. сêв.

сијев-, ек. сев-.

сијед[1], сијèда, сијèдо, ек. сêд.

сијед[2] м (ијек.) покр. *седење*: кокошји ~. *Рј. А.*

сијед-, ек. сед-.

сијèда, ек. сéда.

сиједе ж мн. (ијек.) покр. *само у поздраву онима који сéдē*: Добре ви сиједе! *Вук Рј.*

сијèђење, ек. сéђење.

сијек, ек. сêк.

сијèлити, сијелῑ́м (ијек.) несврш. *боравити на сéлу, ићи по сéлима, држати с ким сéло.* — Након тога су дуго сијелили. *Креш.*

сијèло, ек. сéло.

сијèлција м (ијек.) *особа на сéлу.* — Сијелције опет наставе своје разговоре. *О-А.*

сијèљење с *гл. им. од сијелити.*

сијènит, -и́та м геол. *еруптиван камен познат као египатски гранит (по имену египатског града).* — Ако у гранитској магми буде нешто мање ... диоксида, развије се из ње сијенит. *Туђ.*

сијено, ек. сêно.

сијенскӣ, -ā, -ō, ек. сênскӣ.

сијènце, -а и -ета, ек. сéнце.

сијер[1] м *в. медљика.* — Сијер је врло добар за челе. *Вук Рј.*

сијер[2], сијèра, сијèро (одр. сијерӣ) (ијек.) *сив.* — Сијерих је очију. *Матош.*

сијèрак[1], -рка м бот. = сирак (2) *врста жита, слична просу, које служи за храну, од чије се цвасти праве метле* Sorghum saccharatum. — Зашао је међу тамнозелене кукурузе и високи сијерак. *Шимун.* Прихвати се за ограду нечије баште иза које је бујао густ и висок сијерак. *Ћоп.*

сијèрак[2], -рка м **а.** *нејасна, мутна светлост која претходи настајању или престанку дневне светлости.* — Сунце још ни зашло није. Танак нахладан сијерак лебдио је над земљом. *Пец.* Први се сијерци сутона спуштају. *Огр.* **б.** *зрачак, блесак светла.* — На ... прозоре залутао сијерак далеких сјајно трепераћих звијезда. *Бал.* фиг. Тад допре ... први сијерак загребачкога ... »Освита«. *Новак.*

сијеран, -рна, -рно (ијек.) *сијер, сив.* — Мост и зарез ријеке изгубише се у сијерној низини. *Лал.* Тих сам дана непрестано сањао мутне воде, сијерне већ, а онда блатне. *Сим.*

сијераст, -а, -о *помало сијер, сивкаст.* — Први просјев зоре претвараше ноћну тмину у сијерасти јутарњи сумрак. *Ков. А.*

сијери, -èрӣ ж мн. *опсене, маштарије, чаролије.* — Народ верује да ... мађионичари натуре сијери на очи гледаоцима, па им се чини да је онако. *Ђорђ.*

сијèрчан, -а, -о *који је од сијерка*[1]. — И жељаху неки просена, сијерчана круха. *Ћип.*

сијèста ж тал. *подневни починак.* — Осећа се да су ово ... резултати дугих поподневних сијеста. *Богдан.*

сијечањ, -чња м *први месец у години, јануар.*

сијечањскӣ, -ā, -ō *који се односи на сијечањ, јануарски*: ~ снег, ~ зима.

сијнути, сијнēм сврш. *в. синути.* — Зубим шкрину, сабља сијну. *НПХ.* Отуд од двери сијну већа светлост. *Шапч.* Навру пси лајати, а ја сијнем на стражња врата у мрак. *Буд.* Из давнине драга слика њена сијне кадикад у дубокој ноћи. *Јакш. М.* Радост му сијну у очима. *Глиш.*

сијуцкати (се), -ā̀м (се) сврш. *дем. и уч. према сијати (се).* — Са неба сунашце сијуцкати заче. *Вел.*

~ се *једва се пробијати, с муком избијати, појављивати се.* — Врлина се ... и из сиромаштине сијуцка кроз ситне пукотине. *Вел.*

сȉк м оном. *глас гусака.* — Тај лавеж, гак и сик је милогласје господичињу ... који се, ето, из свијета враћа. *Марк. Ф.* Чује се из наше авлије жагор, писка, гакање, сик, пијукање и ракољење. *Пец.*

сȉка ж тал. *в. сéка*[1]. — Већ је досада ... показао како умије пловити између видљивих гребена и невидљивих сика. *Цар Е.*

сȉка ж деч. *сиса. Вук Рј.*

сȉкање с *гл. им. од сикати.*

сȉкати, сȉчēм и покр. сȉкā̀м несврш. оном. **1.** *испуштати оштре, пискаве звукове који подсећају на продужено изговарање гласа »с«.* — Сипљиво сиче рупичави зидић. *Божић.* Телефон зазвриа ... с-с-с-с- сикало је кроз телефон нешто безгласно. *Сек.* **2. а.** *испуштати шиштав глас, оглашавати*

се (о гускама, неким инсектима и др.). — Поздравља ... чету бијелу гусака уз друм што све гачу, сичу, узнемирене с оне граје пасје. *Марк. Ф.* Још се само чује како скакавци сичу. *Јакш. Ђ.* **б.** *фијукати, цвилети (о ветру).* — Па све ближе, ближе, брије, хучи, сиче ... штекће, урличе. *Змај.* **в.** *на нарочит начин шуштати (о кукурузним стабљикама кад их ветар покреће).* — Кукурузи не шуме, него сичу. *Сек.* **г.** *на нарочит начин шиштати (о шикљању крви из ране).* — Пред гостионом пробадају човјека, а он гледа како из њега крв сика. *Цар Е.* **д.** *одавати посебан глас при принудном излажењу из вимена (о млеку).* — Сичући ... по лименом дну ведрице потече млијеко у танком млазу из ... меких сиса. *Донч.* **ђ.** *сиктаво крештати (о људима кад се свађају и надвикују).* — Пуна их је соба ... сичу и вичу. *Матош.*

сикатѝви м мн. (јд. сикàтӣв, -ѝва) *додаци уљаним бојама који убрзавају сушење (у бојењу, сликарству).*

сѝкиљ, -ѝља м анат. *спојни део женског полног органа* clitoris. *Деан. Рј.*

сѝкира ж покр. *в. секира.* — Трудна жена ... није смела прећи преко оборене сикире. *Вес.* Овај камен ти је најбољи за оштрење сикире. *Ћоп.*

сѝкирица и **сикирѝца** ж *дем. од сикира.*

сѝкица ж *хип. од сика (сиса).* — Унапред повод знаде, пошто ти сикицу даде. — Мајка, је ли? *Богдан.*

сѝкнути, сѝкнём свршн. **1.** *викнути оштрим пискавим гласом.* — Она двојица су се прво уплашено тргла, али су онда љутито сикнули, скоро у један глас. *Поп. Ј.* А она ... жена његова, сикнуће као гуја. *Кик.* **2.** *шикнути, зашиштати.* — Рајковићу сикнула крв у главу. *Цар Е.*

сикóза ж грч. мед. *болест коже на деловима браде и бркова.*

сикомóра ж грч. бот. *дивља египатска смоква и њен плод* Ficus sycomorus. — У врту ... је било пуно сикомора. *Дуч.*

сикòтати, сѝкоћём несврш. песн. *в. сиктати.* — Она кô змија чисто сикоће, а он кô сури орô кикоће. *Јакш. Ђ.*

сикòфант м грч. *доушник, потказивач, денунцијант.* — Бијаше заиста сикофант. *Матош.*

сѝктав, -а, -о *који карактерише сиктање, који је пун сиктања.* — Над њом [шумом] сиктаве змије сикћу. *Кркл.* Проговара својим обичним сиктавим гласом. *Пав.* Подсмијехну му се ... љутитим сиктавим шапатом. *Лал.* Сачека мало, али тада чу најпре сиктаву свађу. *Андр. И.*

сѝктавица ж *змија отровница позната по свом оштром сиктању.* — Једна ... од најотровнијих и најопаснијих [љутица је] сиктавица. *Финк.*

сѝктаво прил. *на сиктав начин, сикћући.* — Вечерњи воз стиже у станицу и писну сиктаво. *Ћос. Д.* Праља се отимала шапућући сиктаво. *Дав.*

сѝктāј м *в. сиктање.* — Пароброд ... сјекао и завртао је валове, рађајући сиктај. *Кос.*

сѝктāње с *гл. им. од сиктати.*

сѝктати, сѝкћем несврш. **1.** *испуштати оштар и испрекидан глас који подсећа на продужено изговарање гласа »с« (о змији и неким птицама).* — Змије и але ... су сиктале. *Змај.* Уто се у грмљу, сикћућ, бљесак змије лецне. *Полић.* Нада мном сикташе крик посмртних јата. *Бој.* **2.** *производити сличан глас (једноличан или испрекидан)* **а.** *при пробијању ветра кроз теснаце.* — Кроз уске продолине протискује се бура сикћући. *Новак.* **б.** *при просецању ваздуха у брзом лету.* — Оштре стрелице сикћу. *Том.* Наши митраљези сикћу. *Јак.* **в.** *при резању косом траве или жита.* — И сикће коса, и у сјају злата откоси леже. *Шант.* **г.** *при наглом избијању неке течности, шикљати.* — Његова крв ... сиктала [је] кроз просечене вене и артерије. *Ћос. Д.* фиг. *живо избијати.* — Из очију сиктали дивљи пламенови. *Цар Е.* Из сваког слова сиктао је бол, бес и мржња. *Петр. В.* **д.** *при дизању пламена увис или фрцању искара, сукљати.* — Сикћу и лижу пламенови. *Крл.* Сикћу варнице као да кремен креше. *Рад. Д.* **ђ.** *при брзом руковању у картама за играње у хазардној игри, пљуштати.* — Између њих је сиктала карта. *Андр. И.* **е.** *при говору стиснутих усана у узбуђењу.* — Глас сикће кроз полузатворене усне. *Војн.* **3.** фиг. *обраћати се коме оштрим гласом и грубим, увредљивим изразима; оштро кудити и осуђивати кога.* — Ти тамо, језик за зубе! — сиктао је наредник. *Ћоп.* Сиктао [је], псовао, грдио, а људи није било ниоткуда. *Вил.* **4.** необ. *оштро мотрити.* — Франо је сиктао у околиш стиснутим оштрим ... очицама. *Божић.*

сѝктер узв. тур. *одлази! губи се! напоље! ван!* — Он је измахивао за њом држалицом: — Сиктер, пасја ћери, ово ћу сломити о тебе! *Андр. И.*

сиктѐрисати, -ишем сврш. и несврш. *грубо (о)терати, (ис)терати кога напоље.* — Ти не само да не би чашице ракије изнео раји својој, него се ту још истресаш и сиктеришеш нас. *Маш.* Стискао је мотику ... да их опсује и сектерише. *Бур.*

сѝктер-кàфа и **сиктѐруша** ж *црна кафа (обично друга) која се даје госту пред одлазак. Р-К Реч.*

сиктѐћив, -а, -о *сиктав.* — Истући ће тога старца што пљује ријечи сав задихан од јарости . . . и сиктећив. *Сим.*

сѝктјети, -тӣм несврш. (ијек.) *сиктати.* — Млин на Мошћаници меље. Сикти у бадњу. *Куш.* Благо ономе који од никога ништа не треба — рече она сиктећи и гушећи се. *Коз. Ј.*

сѝкӯро прил. тал. покр. *сигурно, свакако, јамачно.* — Ваљат ће сикуро да разбијеш »арбуре«. *Војн.*

сѝкӯт м *сиктај, сиктање.* — На особит оправља се рад [бог] светлост и мрак да стопи . . . славуља глас, сикута гујског бес. *Кост. Л.* Чуј, слушај . . . грозовит сикут љускавице гује. *Вел.*

сѝла ж **1.** физ. *узрок промене стања једне материје, оно што покреће материју из стања мировања у кретање или што мења величину и смер кретања материје.* — Кретање се материје не може ни замислити без силе која ту материју ставља у покрет. *Ком.* **2. а.** *телесна или физичка снага човека и животиње, способност за рад.* — Дјевојку издаваше сила, кољена јој поклецаваху. *Шен.* Остари годинама, а изнемогао силама. *Љуб.* **б.** *физички притисак, насиље, приморавање.* — Зар ти мислиш неког силом натерати да ти буде укућанин. *Вес.* Слободе нема гдје се сила чини и страх задаје. *Тур.* **3. а.** *духовна моћ, човекова способност да изрази, испољи у духовној активности своје умне и духовне способности (воље, ума, карактера и сл.).* — Силе моралне, силе људског духа даномице расту, у првом реду у књигама. *Матош.* Ко има силе да буде жртва . . . тај није слуга. *Змај.* **б.** *човек као носилац таквих способности.* — Гај [је] сакупио око себе образованих и спремних младих сила. *БВ 1909* **4.** *енергија као покретач механичког кретања, снага* погонска ~ — Видим ждрело кроз које хучна сила дере. *Јакш.* **Б. 5.** *правна моћ, примена права, правомоћност.* — [Цар] попушта и потписује одлуку која има силу закона. *СКГ 1937.* **6. а.** *снага, ауторитет, способност, моћ деловања на кога* — Видјели [су] у њему [Наполеону] силу, у себи слабост. *Крањч. Стј.* Ријеч мода обиљежава и појаве . . које се примају више силом обичаја него силом освједочења. *Матош.* **б.** мн. празн. *мистична, натприродна моћ.* — Од овог часа постаде [још] као нешто друго што не личи на човека . . . него се узео са неким силама, вилењацима. *Ранк.* **в.** *човек нарочитих способности, одлучан и сналажљив у сваком погледу, уопште нешто што је велике вредности и квалитета.* — Сила је он — ја му нисам ни до кољена. *Пав.* Био [је] . . . чувени делија. Ловац, хајкач, певач . . . сила да ради и тече. *Сек.* Сила је то од бање. *Уск.* **7.** *степен, јачина, интензитет, избијање, испољавање чега (какве радње, стања)* — Пјесме, цвркути и гргори пролетни зазвучаше . . из пуних сила. *Гор.* Сила [се] големе љубави моје исказат' не може *Јакш Б.* **8. а.** мн *групе људи велике моћи* — Силе прошлости . . поново дижу главе. *Скерл.* **б.** *материјални услови, снажне делатности* производне силе. **9.** *део друштва који се истиче неким карактеристичним обележјима у своме раду и борби за ново, напредно, прогресивно* — Ништа без радничке класе! Видиш што су сила. *Ћос. Д.* **10.** *војска, војне јединице (често с атрибутом оружана)* — Влада је одлучила да очува мир и ред . . оружаном силом *Обз. 1932.* Снага аргумената треба да замени силу оружја. *Милис.* **11.** *велика и јака држава.* — Равнотежа сила једва се у њој [Европи] одржавала. *Јов. Ј.* Данас сваки разуман човек види да централне силе не могу добити овај рат *Андр. И* Нове колонијалне силе . . . експлоатирају своје колоније. *ОП 1* **12. а.** *велика количина, мноштво чега (често с атрибутима сва, божја).* — Овај . . . теферич привлачио је силу гледалаца. *Ћор.* Браћа набрала силу божју бијелих јаглаца. *Ков. А* Читао је сила тога о жени. *Нех.* **б.** (у прилошкој служби) *врло много.* — Турци . . . су једнако јуришали и сила пута рукама за шанац хватали. *Вук.*

Изр. атомске силе а) физ. *силе које су ослобођене из језгара атома и које се користе за погонске и разорне сврхе,* б) *земље које располажу атомским оружјем,* више силе 1) *небеске силе,* 2) *они који су на власти;* вишња ~ *в. небеске силе,* елементарне силе *природне појаве које се јављају стихијски вршећи страховиту пустош (поплаве, потреси, суше и сл.),* из свих сила *што-што, по сваку цену,* јединица силе физ 1) *у апсолутном систему мера један дин, тј сила која маси од једног грама у једној секунди даје убрзање, акцелерацију од једног сантиметра,* 2) техн. *један килограм тежине,* коњска сила *в. коњска снага, уз снага (изр.),* мрачне силе *људске скупине које сеу своме деловању служе нечасним средствима тероризмом, насиљем, поткупљивањем и сл;* на силу 1) *уз примену, употребу силе* — Већ [је] био полетио да на силу заустави брата *Мул.,* 2) *једва, тешком муком.* — Гушила [се] једући на силу оне колаче *Ћос. Б,* на силу бога *в. уз бог (изр.).* — Старије ми [дете] узеше у војнике . . . Узеше ми га на силу бога. *Ад,* натприродне силе *силе које се не могу објаснити природним законима,* небеске силе *бог,* нечастиве, паклене силе *ђаволи,* нечиста сила погрд. *ђаво* — Одлази! . . . Одлази! . . . ти, нечиста сило!

Моск.; није силе разг. 1) *није хитно, журно*; 2) *нема потребе, није нужно.* — Није силе да на глас долазиш због дроље. *Донч.*; није турска ~ *в. није силе (1)*; ни силом ни милом *ни на који начин*; нуклеарне силе а) физ. *силе које држе честице језгра атома заједно*; б) *државе које располажу нуклеарним оружјем*; паралелограм сила физ. *графички приказан четвороугао за одређивање резултанте двеју сила*; под претњом силе *уз употребу, интервенцију оружаних снага*; подземне силе *в. мрачне силе*; преко силе *преко својих могућности*; свака ~ за времена *ниједна моћ или власт не траје вечно*; свима силама, свом силом *в. из свих сила*; седма ~ *моћ штампе, новинари*; ~ бога не моли *у великој опасности сва су средства допуштена*; сила теже физ. *сила којом маса Земље привлачи масу било којег тела*; силом прилика *како прилике, околности траже*; тамне силе *в. мрачне силе*; у силу бога 1) *против божје воље.* — Како се могао срдити на матер што је она женску дјецу рађала. Та то му било у силу бога говорити. *Нам.*; 2) *врло много.* — Мрло се у силу бога, на пречац. *Шапч.*

сѝла ж тур. = силе *шамар, пљуска.* — Уз образ јој силу ударио, два јој здрава зуба иставио. *НПХ.*

сѝлаба и **сѝлаба** ж лат. грам. *слог у речи.*

силабизàција ж *систем ритмичког мерења према броју слогова у једном стиху.* — Мокрањац у свом контрапункту примењује опет свој омиљени метод силабизације на неакцентованим и акцентованим местима. *Коњов.*

силàбичан, -чна, -чно и **силàбичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на слог, који твори слог*: ~ версификација.

Изр. ~ стих поет. *стих који се мери искључиво по броју слогова, а не по дужини и нагласку.*

сѝлāв, -áва м *силах.* — Одевен у народно одело ... са пиштољима у силаву, он би личио на слику. *Нуш.* Стави сат за силав. *Лоп.*

сила́жа ж фр. *спремање хране у силосе.* — Треба обезбедити откуп младих грла ... стоке за приплод обезбеђењем крмног биља, спремањем силаже. *ПИ 1950.*

сѝлажѐње с *гл. им. од силазити (се).*

сѝлāжнӣ, -ā, -ō *који се сеје за силажу, за спремање у силосе.* — Оријентисаће се на сетву силажног кукуруза и површа после жетве јечма, пшенице и ражи. *Пол. 1958.*

сѝлаз и **си́лаз,** -а и **сѝлазак,** -аска м **1.** *силажење.* — Ако су нагиб земљишта и комади стијена већи, тада је и силаз материјала бржи. *ОГ.* После силаска с власти, он је постављен за владиног посланика. *Јов. С.* **2.** *место куда се силази.* — Имаде више места на силасцима ... из ових [ју-руга]. *О 1875.*

сѝлазан и **си́лазан,** -зна, -зно *који силази, који се спушта.*

Изр. силазна линија сродства *линија која води од предака према потомцима*; силазни акценат, нагласак, ~ интонација *нагласак, интонација с падањем, с постепеним снижавањем тона.*

сѝлазити, -им несврш. **1.** *несврш. и уч. према сићи.* **2.** *водити порекло, потицати.* — Десценденција је ... наука која тврди и износи доказе да жива бића силазе ... од истих, заједничких предака. *НЕ.* Сви се краљеви зову богодани ... зато што сви краљеви силазе од Зевса. *Дуч.*

~ **се** *спуштати се.* — Ађе је ... на уласку у један виноград који се силазио са брежуљка. *Јанк.*

сѝлāј, -а́ја м *силах.* — Руку метне на нож из силаја. *Ботић.* Пас му обавијаше сарајевски силај срмом извезен, а за силајем сребрењаци. *Вес.*

силàмбе, -ета с тур. *каиш који се паше оседланом коњу око груди, коњски напрсник.* — Сања [Шарац] можда срећно доба кад је ... носио ... на прсима златна силамбета. *Дом.*

сѝлан и **сѝлан,** -лна, -лно **1. а.** *физички, телесно велик и снажан, врло јак (о човеку и животињи).* — Обојица су били лични, наочити и силни. *Станк.* Већ читав дан гоним једног силног јелена. *Петр. В.* **б.** *који се истиче величином (о деловима тела).* — Ту је стајао межнар ... мален човјек, силна, црвена носа. *Ков. А.* У ње су силни бокови, широка леђа. *Кол.* **в.** *који заузима велики простор, велик по обиму.* — С Велебита се срушило југо ... ваљало са собом силне облачине. *Тур.* Брда [су] силна и висока. *Лал.* **2.** *чврст, постојан, поуздан, непоколебљив (о вољи, карактеру).* — Осећајући у себи необично надахнуће човека силне воље ... беше сам себи доделио необичну задаћу у своме друштву. *Грол.* **3.** *добро утврђен, важан по својим одбрамбеним могућностима.* — Положај који заузимамо силан је. *Крањч. Стј.* Наша војска му [Хитлеру] је силна препрека. *Дед. В.* **4. а.** *који има моћ, велики ауторитет, моћан, јак.* — Идући тако по свијету, чу за силна краља. *Наз.* Русија и Аустрија, које досад нису имале такмаца, добиле су га сада у лицу најсилнијега владара у Европи [Наполеона]. *Гавр.* **б.** (у именичкој служби, одр.) *онај који је моћан, властодржац.* — [Црква] је и сувише водила рачуна о силнима овога света. *Јов. Ј.* **в.** *насилан, осион, силовит.* — Кад их видје силан ага, он намакну гојне воле и целате љуте рисе. *Маж. И.* **5.** *који даје велику*

снагу, енергију, велик и важан по своме деловању, утицају на кога. — Говорио [је] врло често бесједе . . . силне . . . поучљиве ријечи. *Лаз. Л.* Тај силни покрет . . . створио је необичне прилике у нашој земљи. *Бел.* **6.** *велик, јак, снажан по интензитету, по степењу избијања, испољавања.* — Завладала је силна студен у нашим бреговима. *Ков. А.* Жандарме . . . захвати силан страх и паника. *Ћоп.* **7.** *који добро, темељно зна, који одлично врши свој посао; врло способан, ваљан:* ~ играч. — Моја снаја је силна жена. *Петр. Р.* **8. а.** *који се састоји од великог броја (кога, чега).* — К одласку [се] већ спрема силно мноштво дворјана. *Визн.* Забруји песма силних зрикаваца. *Ант. 2.* **б.** *који је у великој количини.* — Сијече, пара и главе обара, силан јунак починио квара. *Март.* Писали су ти твоји и послали ти силан новац. *Мат.*

сѝланӣ, -ā, -ō песн. *в. силан (8а).* — Но силану војску сакупите, тер ходите с Турцим' боја бити. *НП Вук.*

силàнцати се, -ām се несврш. *в. силацати се.* — [Мати] попрети свом красном Велимиру, нек он учи, нек се не силанца. *БК 1906.*

сѝлāф, -а́фа м тур. *в. силах.* — [Сједе] с пиштољима удјенутим у кожне силафе. *Лал.*

сѝлāх, -а́ха м тур. *широк појас од коже који спреда има више преградака за ножеве, мало оружје и ситне предмете за дневну потребу.* — Нетко журно замаче . . . Нешто му се свијетли за силахом. *Куш.*

силàхдāр, -а́ра м тур. ист. *чувар оружја, на султанову двору или код другог којег високог достојанственика (везира, паше).* — Први је поздравио конзула тефтедар. За њим су ишли силахдар, чохадар, хазнадар. *Андр. И.*

силàцāње с покр. *гл. им. од силацати се.*

силàцати се, -ām се несврш. *скитати се. Вук Рј.*

сѝлвāн, -а́на м лат. *шумски дух (у античкој римској митологији ниже божанство које живи у шумама).* — Тако је он . . . зазивао фауне и силване онога грмља. *Вел.*

силвáнац, -нца м агр. *врста лозе која даје бело грожђе и вино високог квалитета.* — Мославачка и брдска вина су: ризлинг . . . силванац. *ЕГ.*

Сѝлвестрово с кат. заст. *последњи дан у години (посвећен св. Силвестру), Стара година. Бен. Рј.*

сѝлвӣн, -и́на м лат. мин. *врста минерала (калијум-хлорид).* — Најважнији минерали су силвин и карналит, њихов састав је углавном калијум-хлорид. *НХ.*

сѝле, -ета с тур. = сила. *Шкаљ.*

сѝлен, -а, -о (одр. сѝленӣ) поет. *в. силан.* — Олуја . . . крши грање па силена чупа раста из корена. *Радич.* Он је глава силену дундару. *Март.* Оде јунак силени. *Гал.*

сѝленӣк, -а и **силѐнӣк,** -и́ка м *насилник, силеција.* — Милијуни робови су, од стотину силеника твоју правду, боже свети, одагнаше бајунети! *В 1885.* Кô усијан гвозден шиљак штоно њиме силеници робљу сужном очи пеку. *Кост. Л.*

сѝленичкӣ и **силѐнӣчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на силенике:* ~ бес.

силѐнлук м *насиље.* — Али му је сада открила бољку и тиме га мути у бахатом силенлуку. *Божић.*

сѝлено прил. *в. силно.* — И срце јој силено закуца. *Радич.*

сѝлер м бот. *врста врбе.* — Расту широко и око ријека . . . топола и мекани силер. *Марет.*

силѐсија ж *велика множина, неизмеран број, мноштво.* — Пред пчелињаком . . . све је шуморило од силесије пчела. *Коз. Ј.* Свијета је било силесија. *Ћор.*

силѐство с *в. силесија.* — По ходнику . . . силество света с молбама. *Дом.* Пакета имају силество, пун магазин. *Јак.*

сѝлеција м *онај који врши насиље, употребљава силу, насилник, силник, зулумћар.* — Није томе давно што је силеција . . . на бијесну хату . . . провађивао у приземницу сиротиње раје. *Сим.* Изврнао се у силецију који с руком на балчаку тражи власт или живот. *Јов. С.*

сѝлецијскӣ, -ā, -ō *који се односи на силецију:* ~ поступак.

сѝлецијски прил. *на начин силеције, насилно.* — Од оне вечери, кад сам се онако силецијски понео према вама, осећам се некако крив пред самим собом. *Бар.*

сѝлецијство с *понашање, владање силеција; поступци силеција, насиље.* — Тај готован женидбом са старом спахиницом добија подлогу за спахијско силецијство. *Ств. 1948.* Ти младићи . . . сачекују грађане на улици и тако удружени експонирају своје силецијство. *КН 1958.*

сѝлӣкāт, -а́та м мин. *со силицијумових киселина.* — Растварањем глиненога камења, понајвише алуминијева силиката, настаје глина. *ОГ.*

силӣкāтнӣ, -ā, -ō *који се односи на силикате, који садржи силикате, који је од силиката:* ~ анализа, ~ творница, ~ индустрија, ~ боја, ~ туткало.

силикóза ж лат. мед. *болест која настаје од удисања кремене прашине.* — Остаје само да се поведе рачуна о . . . силикози, плућном

обољењу које изазива камена прашина. *Пол. 1959.*

силѝктāр, -ápa м тур. ист. *в. силаҳдар.* — Пошаље и Србима свога силиктара ... да изведе све Турке из Карановца. *Вук.*

сѝлимицē прил. *силом, насилно.* — Угура свога пратиоца силимице на десна ... врата. *Бошић.* Запе руком за губер те га силимице смаче. *Вукић.*

силѝна ж **а.** *снага, моћ.* — Силином ријечи, алузијама, кратким описима знао је [Кочић] стварати потпуне личности. *Барац.* Расклапа зора трепавице сане ... и данак слуша и покорно сване, и крвави исток свом силином плане. *Ант. 2.* **б.** *сила (б).* — Киша полагано шушти ... док са свом силином не пљусну. *Коч.* **в.** *плаховитост, жестина, силовитост.* — Из целог њега била је дивљина и силина. *Станк.* Зекановић од пусте силине само што удара по једној врљици. *Куш.*

сѝлити, -ѝм несврш. *силом терати, гонити, приморавати, присиљавати.* — Магла ме је гушила и силила на кашаљ. *Козарч.* Силећи себе залазио је у друштво и редовно ћутао. *Марк. М.*

~ **се 1.** *напрезати се, приморавати се, присиљавати се.* — Она се силила да се држи равнодушно, весело и безбрижно. *Ивак.* Силио се Горчин да не јаукне. *Тур.* **2.** *показивати своју силу, разметати се својом снагом.* — Пошао да убеди Французе да се треба за рат спремати, јер се Шваба почео нешто да сили. *Бар.*

сѝлицӣј, -ија м лат. хем. = силицијум *елемената* Si *који је сјајан, црне боје и велике тврдоће, кремик.* — Барисферу обавија пластичан овој ... грађен претежно од силиција и магнезија. *ОГ.*

сѝлӣцијев, -а, -о *који припада силицију, који потиче од силиција:* ~ диоксид.

силѝцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на силиције:* ~ киселина.

сѝлӣцијум м = силиције. — Што је угљеник за организме, то је елемената силицијум за Земљину кору. *НХ.*

сѝлӣцијумов, -а, -о *који припада силицијуму, који потиче од силицијума.*

силѝцик м тур. *дашчица којом се приликом мерења поравнава жито на мерици. Вук Рј.*

сѝлка ж покр. *бодљика, осат на класу.* — Обазрео [се], застао, отресајући са шајкаче јечмене силке. *Рад. Д.*

сѝлник м **1.** *насилник, силеција.* — Живјет ће слика једног силника који ће својом сверазорном руком уништити читави свијет. *Крл.* [Желимо] да на овом свијету не буде ни силника ни потлачених, него да сви људи буду браћа. *Чол.* **2.** *који има велико богатство и силну, неограничену моћ.* — Бијаше ... дочуо да имаде ... гавана силника, што живе у сласти и ласти. *Брл.*

сѝлница ж физ. *црта која показује смер деловања силе у њеном пољу:* поље силницâ, електричне, магнетске силнице, густоћа силницâ.

сѝлничкӣ, -ā, -ō *који се односи на силнике.* — Чу силничког се грла рик. *Краљч. С.*

сѝлнички прил. *на начин силника, насилно.* — Или се силнички угна у њ [у језик] недотупавност и глупаштина. *Шим. С.*

сѝлнӣштво с *поступак, самовоља силника, насиље, сила.* — Он је мрзио сваку тиранију и свако силништво, јер тираније спречавале су ... сваки напредак. *Крл.*

сѝлно и **сѝлно** прил. **1.** *снажно, јако (по снази, интензитету).* — На ... вратима нетко силно закуца. *Ков. А.* Тако је силна љубав и тако силно заноси она човека. *Срем.* **2.** *у великој количини, врло много.* — Нисам вам прије писао јер сам силно заокупљен послом. *Новак.* **3.** *у великом степену, врло, јако.* — Касније се оба силно спријатељише. *Маж. Ф.* Висариону се призор и сцена силно допадоше. *Чипл.* **4.** *одлично, изврсно, изванредно.* — Силно се провела. *Сим.* **5.** *хитно, журно.* — Имао је да нешто уреди за властелинство, ну то не бијаше силно. *Леск. Ј.*

силнòвит, -а, -о **1.** *по количини, по броју силан, голем, обилан.* — Сакупићу силновиту војску, бијелу ћу ти поробити кулу. *НП Вук.* **2.** *силан (по снази, моћи), моћан.* — А Полифида, јунака силновитог, учини врачем. *М-И.*

сѝлнōст, -ости ж *насиље, силовитост.* — Прођите се, море, одметања, већ је ваша силност додијала. *Март.*

силòбатнōст и **силобáтнōст,** -ости ж покр. *бахатост, насилност, силовитост.* — Његова силобатност ... је притисла под собом онолику земљу и онолике људе. *Ств. 1948.*

сѝлōван, -вна, -вно *пун снаге, силовит.* — Волови били ... силовни ... и помамни. *Март.*

сѝловање с *гл. им. од силовати.*

сѝловати, -лујēм несврш. **1.** *насиљем приморавати, присиљавати, силити.* — Инквизиторски закони ... су због вјеровања или невјеровања силовали савјест човјекову. *Ант. 1.* Кад нешто неће да каже, бадава је и миловати и силовати. *Сек.* **2.** *насилно обљубити женску особу.* — Тамо су силовали двије жене, и оно још није истражено! *Крл.* Газда код кога је служила хтео да је силује. *Скерл.* **3.** *морално покварити.* — Силовали [сте] Блитву и раскрварили је као још није-

дан Татарин у њеној срамотној прошлости. *Крл.*

силòвит, -а, -о **1.** *који се тешко може задржати, коме је тешко одолети; који има велику продорну снагу, снажан.* — Онда уставн Арес силовити полет . . . копља. *М-И.* Непријатељ је био потпуно збуњен изненадним и силовитим нападом. *Чол.* **2.** *врло јак, велик по снази, моћи, величини и количини, силан.* — У петак ће на Гацко панути, па отален с војском силовитом у Никшићко поље навалити. *Њег.* **3. а.** *насилан, напрасит.* — Не хтједе бити силовитим силником који не познаје . . . законе. *Шен.* **б.** *који себе прецењује, а друге презире, охол, надмен.* — Детињство му је протекло у атмосфери . . . силовитог . . . господарства. *Поп. Ј.* **в.** *жестоки, нагао, ватрен; страствен.* — Моја силовита крв . . . смрзава [се] између вас. *Војн.* Испију [га] женина силовита миловања. *Ћос. Д.* **г.** *груб, оштар, суров.* — Ја од удаје мајку не одвраћам . . . ал' ме је страх силовитом гонити ријечју њу. *М-И.* **д.** *силом извршен, насилан.* — Отац [је] силовитом смрти погинуо. *Јаг.* **4. а.** *који се врши с великом брзином, нагао.* — Његову представу мешао се . . . тај силовити а хармонични покрет главе и та игра . . . увојака. *Андр. И.* **б.** *који нагло избија, плаховит, лако раздражљив.* — Лука је . . . био одвећ нагао и силовит. *Буд.* Он је . . . пргав, напрасите нарави, силовитог темперамента. *Глиг.* **5. а.** *који прети силом, опасан.* — Звијер силовиту чују [пси] гдје долази к њима. *М-И.* Село богато . . . као и сва славонска села око оних . . . храстових шума, опасаних . . . силовитом Савом. *Коз. Ј.* **б.** *неумољив, немилосрдан, неумитан.* — Очи [му] крваве стисне смрт и силовита још судбина. *М-И.* **6.** *који брзо и снажно делује, жесток, опојан (о пићу).* — Прегнули [су] . . . да не пију силовитих пића. *Креш.* **7.** *који се силом намеће, на силу створен, вештачки.* — Била је . . . без силовите самодопадљивости. *Сим.* Мјесто . . . силовитих планова искусни шахисти мисле више на фине начине игре. *Шах 2.*

силòвито прил. *на силовит начин, снажно, жестоко, силно; силом, на силу; грубо, суровo.* — Срце ми закуца силовито. *Шен.* Ниско изнад кућа . . . силовито прогрми двокрилни авион као да најављује смак света. *Ћоп.* Хај, хај — откинуло се од његових груди силовито и необуздано. *Коз. И.* Неће! — Издера се . . . силовито. *Коч.* Он је снажно стисне за мишку и силовито угурну у ходник. *Божић.*

силòвитōст, -ости ж *својство онога који је силовит, онога што је силовито.*

силогѝзам, -зма м фил. *логички закључак који се изводи из двају или више поставки или судова.*

силогѝстика ж грч. **1.** *наука о силогизмима у формалној логици.* **2.** *бесплодно, јалово умовање.* — У силогистици није видио ништа друго него надмудривање. *Баз.*

силогѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на силогистику, који се оснива на силогизму:* ~ поступак, ~ дедукција, ~ извођење, ~ закључивање.

силодр̏жац, -ршца м *онај који силом држи власт, властодржац. Бен. Рј.*

сӣлодр̏чан, -чна, -чно *којим се може тешко владати због плаховитости и силовитости његова темперамента. Вук Рј.*

сӣлṑм прил. **1.** *помоћу силе, на силу, по сили, насилно.* — Ухвати га . . . за руку и силом посади до себе. *Вел.* Војници развалише врата, силом уђоше и разбудише старца. *Јак.* **2.** *преко, против своје воље, насилно; једва.* — Срдачно [му] пружају руку, тресу је силом. *Петр. В.*

сӣломе̏р, ијек. сӣломје̏р, м *апарат за мерење силе. Р-К Реч.*

сӣломицē̏ прил. *силимице.* — Они су силомице одвукли . . . слабе и недужне жене . . . у затвор. *Кум.*

сӣломје̏р, ек. сӣломе̏р.

сӣлос и **сӣлос** м шп. **а.** *висока грађевина од армираног бетона за чување жита, махунастих плодова и сл., снабдевена уређајима за проветравање, сушење, чишћење и сортирање.* **б.** *уређај (зграда у облику торња, трап и сл.) за чување сочне крме за стоку.*

сӣлскӣн, -ӣна м енгл. *скупоцено крзно свиласте и сјајне длаке, израђено од коже морских паса или медведа.*

силу̏ет м песн. *в. силуета.* — И диже се изнад немих вода црн силует шуме у силини. *Дуч.*

силуѐта ж фр. **1.** *једнобојни површински обрис, контура (нацртана или изрезана из чега).* — Ана Марија је показала . . . једну малу, светлу просторију . . . са неколико силуета по зидовима. *Андр. И.* **2.** *нејасан, мутан спољни обрис чега, слика некога, нечега која се види у даљини, у магли.* — Помоли се тамна силуета полицајца. *Десн.* Чак ми се чини да сам . . . силуету њена лика . . . видио нејасно. *Наз.*

силуетѝрати, -ѐтӣрām сврш. и несврш. необ. *(на)правити силуету (I).* — Милушић је одмах силуетирао госпа-Нолу. *Сек.*

сӣлӯр, -ӯра м геол. *други период палеозојске ере (назван према имену старога племена Силура у Велсу у Енглеској).*

сӣлӯрскӣ, -ā, -ō *који се односи на силур:* ~ формација.

сӣлфе, сӣлфā ж мн., **сӣлфи,** сӣлфā м мн. и **силфѝде** ж мн. грч. мит. *лагана,*

провидна ваздушна бића мушкога и женскога рода која су представљала стихију ваздуха, духови ваздуха, вилењаци, виле. — Његови мириси привлачили су осмијех анђела силфа. *Уј.* У оним трима дамама сасвим сам јасно гледао силфиде свога сна. *Шкреб.*

сѝлфи̏дскӣ, -ā, -ō *који се односи на силфиде*: ~ јато.

сѝљ м бот. *в. сиљевина. Сим. Реч.*

сиљà̄кати, -ā̀м несврш. *светлуцати, блескати, сијати.* — Око бела врата три спрата дуката. На сунцу им сјај сиљака. *Кош.*

сѝље с *насиље; силовитост, ватреност.* — Те отимље под сиље девојке. *Вук Рј.* Ја сам . . . расхуктана, распламсана, па ипак хладна сред свог сиља. *Кош.*

сѝљевина ж бот. *биљка из пор. штитарки* Peucedanum: бела ~, жућкаста ~, зеленкаста ~. *Сим. Реч.*

сѝљѐње с *гл. им. од силити (се).*

сѝм м зоол. *врста рибе из пор. кечиге, крупног раста (долази у Дунав и Саву из Црног мора ради икрења)* Acipenser glaber. — У масну рибу треба рачунати . . . кечиге . . . симе. *Батут.*

сѝма ж геол. *каменити спољни појас или дебео омотач око Земљине кугле, грађен претежно од силицијума и магнезијума. ОГ.*

симби̏оза ж грч. биол. **1.** *животна заједница двају организама разних врста која је од заједничке користи.* — Многе сјеменаче живе у врло тијесној животној заједници — симбиози — с неким гљивама и бактеријама. *Бот.* **2.** *заједница више људских скупина, више етничких група које живе измешано.* — С остацима балканских и подунавских староседелаца . . . досељени [су] Словени живели најпре у симбиози, а после су их асимиловали. *ЛМС 1949.*

симбѝо̄знӣ, -ā, -ō *који се односи на симбиозу*: ~ заједница. *Бот.*

симбиòтичан, -чна, -чно *који је у симбиози с ким.* — Критика . . . можда је паразитски род, али је свакако више од тога симбиотичан. *Михиз.*

симбиòтички прил. *на симбиотичан начин.* — Они су били продукат владајућег друштва: живјели су с њим симбиотички. *КН 1936.*

сѝмбӧл, -óла м грч. **1.** *лик, предмет, слика, знак који се узима као ознака за неки апстрактни појам, за неку идеју.* — Стаде мирна и љупка као симбол пролећа. *Шимун.* Црвена застава је оличавала симбол слободе. *Јак.* Оштро си, рало . . . постајеш . . . симбол сељачке крви и мука. *Бон.* На мјесту гдје је била ломача постављен је данас споменик . . . као симбол . . . споменик цијелога човјечанства. *Ант. 1.* **2.** мн. *опште признати знакови за какве величине у неким наукама*: хемијски симболи, кристалографски симболи.

Изр. ~ вере рлг. *кратак садржај основних начела или догми хришћанске вере.*

симболѝзам, -зма м **1.** *симболика (1).* — Није ли симболично . . . изражавање, није ли симболизам један од највиших ступања људске фантазије! *Божић.* У свему је било неког симболизма нашег аутоматизованог века. *Пол. 1959.* **2.** *правац у буржоаској књижевности и уметности на крају 19. и у почетку 20. ст. који је увео симбол као израз суштине предмета и појава.* — Симболизам, футуризам . . . од реда су гојенци капиталистичког поретка. *ХР 1928.*

симболизѝрати, -йзӣра̄м и **симбо̀лизовати,** -зујѐм сврш. и несврш. *приказ(ив)ати у симболима (неку идеју, предмет, догађај).* — Алегорички [је] приказао како се човјек грешник . . . претвара у животињу која симболизира дотичан гријех. *Бараћ.* Развод [се], у највише случајева, врши по утврђеним обичајима у којима се симболизира раздвајање. *Ђорђ.* Мислио је на то . . . како црна боја њених рукавица . . . симболизује у овом трену један дивно патетичан слом. *Крл.* С тим надимком [Дикан] народ је симболизовао лепушкасти, витки . . . *Пол. 1960.*

симбо̀лика ж **1.** *представљање идеја симболима помоћу одређених знакова.* — Алка је добила своју слободарско-херојску народну симболику. *Божић.* И у нашем се народу при посињењу врши симболика порођаја. *Ђорђ.* **2.** *скуп симбола.* — Живо се бави математиком, ни он . . . није изишао из симболике бројева. *Баз.*

симбо̀лисати, -ишѐм сврш. и несврш. *симболизовати.* — Сав унутрашњи антагонизам тога града [Загреба] долази од поцијепаности, симболисане у Гричу. *Матош.* То је алегорија . . . али размислите да ли би . . . алегорија могла претходити вери коју она симболише. *Кнеж. Б.*

симбо̀лист(а) м *следбеник симболизма.* — Узори најзнатнијем дијелу српских писаца . . . били су . . . француски писци . . . симболисти. *Бараћ.* Симболисте су се најпре јавили у Француској седамдесетих година прошлог века. *Т. књ.*

симболѝстичан, -чна, -чно и **симболѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на симболизам.* — Као каква стародревна статуа . . . сред необичних модерних, симболистичних . . . слика . . . оживљује други свет. *Грол.* Позираше два мјесеца за неку симболистичку слику. *Матош.*

симбо̀личан, -чна, -чно *који има карактер симбола, који симболизује нешто.* — Запа-

љена је симболична ватра као успомена на оне који нису доживјели дан ... мира. *Bj. 1960.* Понекад цела песма или приповетка може бити симболична. *Т. књ.*

симбо̀личкӣ, -ā, -ō *који се односи на симболе, који је пун симболике:* ~ изражавање, ~ излагање.

симбо̀лички и **симбо̀лично** прил. *на симболички начин, као симбол, попут симбола.* — Владара би при ступању на пријесто посипали златном прашином да симболички означе да је потомак Сунца. *Пов. 2.* Протрљао је палац и кажипрст, показујући симболично новац. *Новак.* Песма »Грм« Војислава Илића симболично означава усамљена, поносита и постојана човека. *Т. књ.*

симбо̀личӣност, -ости ж *својство, стање онога што је симболично.*

сӣмбо̄лскӣ, -ā, -ō *в. симбо̀личкӣ.* — Драма [је] ... по својој концепцији симболска. *Матош.*

сӣмбо̄лски прил. *в. симбо̀лички.* — Без потребе ... неумесно симболски аранжира своју графику. *КР 1924.*

сӣмво̄л, -бола м *симбол.* — Луна и крст, два страшна символа. *Њег.* Ми се морамо научити ценити зној који је символ модерне цивилизације. *Петр. В.*

симво̀лисати, -ишēм несврш. *симболизовати.* — Не симболише он [Летопис] ... он директно представља судбину наших културних тежњи и планова. *Петр. В.*

симво̀личан, -чна, -чно *симболичан.* — Владу филозофа не треба узимати у буквалном него у симболичном смислу. *Јов. С.*

симента̀лац, -лца м (ген. мн. симѐнтāлāцā) *говече сименталске пасмине (по долини Симентал у Швајцарској).* — Спасили су благо, само је бик сименталац остао у штали. *Крл.* У држању сименталаца има нечег ... блазираног ... мирноћа подолаца улива респект. *Петр. В.*

симѐнта̄лка ж *крава сименталске пасмине.* — Није са сименталком ... ишао на пашу. *Павл. Б.* фиг. подр. Кад бих се том ... сименталком морао оженити, објесио бих се. *Донч.*

симѐнта̄лскӣ, -ā, -ō *који потиче из Симентала у Швајцарској; који се одликује поред осталог давањем већих количина млека:* ~ говече, ~ крава.

симетра̀ла ж геом. *правац који дели дужину или угао на два потпуно једнака дела, ос симетрије.*

симѐтрија ж грч. **1.** *једнакост односа, складност, пропорционалност делова једне целине према њеном средишту, сразмерност, хармонија.* — Око пирамида налазиле су се, распоређене у строгој симетрији, гробнице. *Пов. 1.* Све је на њему јако ... али све скупа је грубо ... нигде симетрије! *Јакш. Ђ.* **2.** биол. *састав организма у коме су делови једне стране потпуно једнаки деловима друге стране.*

симѐтрӣјскӣ, -ā, -ō *симетричан.*

симѐтрӣјски прил. *симетрично.* — Атоми су ... поређани у кристалу симетријски. *Туђ.*

симѐтричан, -чна, -чно и **симѐтричкӣ,** -ā, -ō *који одговара законима симетрије, хармоничан, складан у свим својим деловима.* — Филозофија и наука су ... на крају крајева два симетрична тела једне исте целине ... целокупног система људског сазнања. *Петр. В.* Попрањао [је] разлагање симетричним покретима обих руку. *Десн.*

симѐтрички и **симѐтрично** прил. *на симетричан начин, складно, хармонично.* — Живот није низ симетрично поређаних свјетиљака. *Торб.*

симѐтричнӧст, -ости ж *својство, стање онога што је симетрично.* — Мрско ми је ... то насилно тражење симетричности. *Андр. И.* Ренесансна умјетност убрзо је почела губити своју једноставну симетричност. *Баб.*

сӣмит, -а и **сӣмӣт,** -ита м и **симѝта** ж тур. *врста малог округлог хлеба од белог брашна.* — Намакнуше симита бијела и свакоме по ракије плоску. *Маж. И.* На ћупријској огради ... продају [се] ... врући симити. *Андр. И.*; *Вук Рј.*

сӣмитић и **симѝтић** м *дем. од симит.*

симѝџија м тур. *пекар који пече симите.* — Занатлије и трговци иду и отварају дућане ... Иза њих пролазе симиције и пекари. *Срем.* Домисли се да би то могао бити син покојнога ... симиције. *Вел.*

симѝџијин, -а, -о *који припада симиџији.*

симѝџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на симиџије:* ~ роба.

симѝџијница ж **1.** *дућан, радња у којој се продаје симит.* — Била је то полуоријентална варош: ћепенци симиџинице, прљавштине. *Поп. П.* **2.** *симиџијина жена. Вук Рј.*

сӣмо прил. покр. *амо, овамо.* — Пепељуго, дођи симо! *Наз.* Нигда јој муж неће из Америке симо. *Тип.*

симонѝзам, -зма м *стање у којем се врши симонија.* — Завладао је симонизам. *Водн.*

симо̀нија и **сӣмо̄нија** ж грч. *трговање црквеним стварима и службама (по имену Симона Мага, зачетника гностицизма).*

симо̀нист(а) м *онај који врши симонију.* — Тко хини, ласка, кривотвори, чара, симонист је. *Комб.*

симпатѐтичан, -чна, -чно *који се оснива на симпатији.* — Та суза радосница ... је очит израз ... онога племенитога и симпатетичнога ћута што ... тиња ... у грудима човјека. *В 1885.*

Изр. ~ мастило, тинта *хемијско мастило које постаје видљиво тек после одређеног деловања (грејања, нарочитих хемикалија и сл.).*

симпатѝзёр, -éра м **а.** *онај који осећа симпатије према коме, чему.* — Као симпатизер и дугогодишњи пријатељ архитектов настојао је да ... примијени код нас његова тачна опажања. *Баб.* **б.** *онај који није активан у неком покрету (нпр. политичком), али прати његов рад и развој и помаже га, присталица.* — Јака партијска организација ... је умјела да окупи на стотине симпатизера. *Чол.*

симпатѝзёрка ж *женска особа симпатизер.* — Једва [се] склонио код једне ... жене која је имала ћерку симпатизерку, па је држала илегалце. *Дед. В.*

симпатизѝрати, -йзйрам несврш. = симпатисати *осећати симпатију према коме, чему.* — Свјетске власти, талијанске и њемачке, нису нимало симпатизирале са глагољаштвом. *Водн.* Мислио је: она уопште не симпатизира с нама. *Дав.*

симпа̀тизовати, -зујём несврш. *в. симпатисати.* — Припрости људи симпатизују са животом. *Рад. А.*

симпа̀тија ж грч. **1.** *привлачност, топло, нежно осећање према коме, чему, духовна сродност, разумевање, слагање.* — У персоналности појединца леже несхватљиви разлози симпатији. *Бег.* Удала се за њега из симпатије. *Сим.* **2.** *особа према којој се има симпатија, која је некоме симпатична.* — Сад му се на обзорју изненада јављала једна сймпатија. *Уск.*

симпа̀тисати, -ишём несврш. = симпатизирати. — Вјерујем да они обоје ... симпатишу једно другоме. *Лаз. Л.* Љубио сам га то више ... јер сам осјећао да и он мене симпатише. *Матош.*

симпа̀тичан, -чна, -чно **1. а.** *који изазива симпатију, привлачан, мио, драг (о човеку).* — Видимо људе код којих су друштвени симпатични инстинкти тако развијени да не могу ни малог мравка да увреде. *Марк. Св.* **б.** *који изражава симпатију.* — Угледала [је] лијепо, симпатично лице Анино. *Крањч. Стј.* **2.** физиол. *који се односи на вегетативни систем.* — Нервни систем код човека дели се на два дела: анимални ... и вегетативни или симпатични. *Псих.*

симпа̀тичкӣ, -ā, -ō *симпатичан (2):* ~ систем.

симпа̀тично прил. *на симпатичан начин, са симпатијом.* — Говори симпатично о устанцима Пољака. *Нех.*

симпа̀тичнӧст, -ости ж *особина онога који је симпатичан, онога што је симпатично.*

сӣмплист(а) м лат. *в. симплификатор.* — Има доста потпуних симплиста који ништа друго и не виде већ јурну само по жељама и моментаним импресијама. *Цвиј.*

симплифѝкатор м лат. *онај који све чини простим, једноставним, који све поједностављује, одвећ упрошћава.* — Био је човек ... који невероватно упрошћава све сложености предмета, прагматичар и симплификатор. *Бел.*

симплѝфиковати, -кујём и **симплифицѝрати,** -йцйрам сврш. и несврш. (*у*)*чинити једноставним, разумљивим, поједноставити, поједностављивати.*

симплицѝзам, -зма м *једноставност, простодушност, лаковерност, наивност; душевна ограниченост, припростост; упрошћеност, поједностављеност.* — Ви сте страховито досадни ... с тим вашим фарисејским симплицизмом! *Крл.* Научна неодређеност и научни симплицизам иду у корак са идејним конфузијама и збуњеностима. *СКГ 1937.*

симплѝцист(а) м лат. *наиван, површан човек.* — Сваки суд би га могао ослободити оптужбе да је симплициста. *Михиз.*

симплицѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на симплицисте.* — То је врло симплицистичко резоновање. *Пол. 1958.*

симплицѝстички прил. *на симплицистички начин, упрошћено.* — Држим да се ствари никада не смију одвише симплицистички тумачити. *Козарч.*

симплѝка и **сӣмплока** ж грч. поет. = симплоха *стилска фигура која се састоји у понављању истих речи на почетку и на крају стихова.*

сӣмплӧн, -óна м *назив воза који пролази кроз симплонски тунел и саобраћа између Лондона и Цариграда.* — Стићи ће ћерку на станици гдје се брзо воз укршта ... са симплоном. *Каш.*

симплѝха и **сӣмплоха** ж = симплока.

сӣмпӧзӣј, -ија и **сӣмпӧзијум** м грч. *научни састанак, скуп на коме се расправља неки научни проблем.* — По завршетку рада конгреса одржана су и два симпозијума: један естетички ... други ... хуманистичких студија. *КН 1958.*

симпо́зион м грч. **а.** *гозба.* — Задаћа умјетника-сликара није само у томе да ствара ... платна пуна ... лијепих жена, богатих симпозиона. *КН 1936.* **б.** *в. симпозиј(ум).*

сӣмптӧм, -ома м грч. **1.** мед. *знак, обележје неке болесне појаве.* — Није [било] видјети ни једнога симптома по којем би се дало судити да болест креће нагоре. *Новак.* Нарочито нам задају страх биједе [ваши], оне су симптоми ... пегавог тифуса. *Ств. 1948.* **2.** фиг. *предзнак, наговештај чега.* — Ту се јављају први симптоми Вукадинове жеђи за науком. *Срем.* Побуна је симптом. *Нех.*

симптомӑ̀тичан, -чна, -чно *који је основан на каквом симптому, спољном знаку, обележју, који се може сматрати као наговештај, претеча какве појаве.* — Слаба страна ... приповедака ... нестаће уколико не долази као симптоматично обележје пишчева темперамента *Прод.* Због симптоматичних покрета ... против колонијализма, она [Заједница народа] ће у будућности морати да издржи велику борбу. *ЕИ 3.*

симптомӑ̀тично прил. *на симптоматичан начин, као симптом.* — Упозорен својим злобним назови-пријатељем ... опасно и симптоматично угојена срца, наиђе кући раније. *Петр. В.*

сӣмс м нем. варв. *хоризонтални горњи обруб зида на фасади испод стрехе,* исп. ксимс. — Придржавајући се за симс, пресавио се преко прозора и спустио у кухињу. *Андр. И.*

сӣмсија ж тур. *лула (најчешће сребром окована).* — Сваки је од њих припалио своју симсију и пуши. *Јакш. Ђ.*

симулӑ̀крум м лат. *слика и прилика, привиђење, утвара, авет.* — То није она, то је само ... њен симулакрум. *Десн.*

симӯлант м *онај који симулира, који се претвара, пренемаже, претвorица, лажац,* воjн. *забушант.* — Наша литература постала је као нека врста жабокречине, по којој се праћакају ... књижевни снобови и симуланти естетизма. *Цар М.* Све су болнице врвјеле ... симулантима. *Крл.*

симула́нтство с *симулација.* — Скерлићу се учинило да су Дисове »Утопљене душе« пуко симулантство. *Михиз.*

симула́ција ж лат. *претварање, лицемерје, симулирање, свесно измишљање и приказивање знакова болести на себи с циљем обмане.*

симули́рање с *гл. им од симулирати.*

симули́рати, -улӣрӑм несврш *претварати се, пренемагати се, представљати лажно нешто, правити се нервно или физички болестан,* воjн *забушавати.* — Тако изгледају наши јунаци ... а кад треба погледати смрти у очи, онда симулирају лудило *Крл.* Сами сте видели да симулира болест. *Гос. Д*

сӣмуловати, -лујӗм несврш. *в. симулирати.* — Унапред се спремају како ће симуловати велику и изненадну радост. *Петр. В.*

симӯлтӑн и **сӣмултӑн,** -а, -о лат. *који се догађа у исто време.* — Играмо у симултаној утакмици [шаховској]. *Шах 1.*

симултани́зам, -зма м **1.** *симултаност.* — Животне појаве леже ... и одвијају се једна покрај друге ... као нека врста симултанизма. *Крл.* **2.** *један од модерних праваца у књижевности и уметности, као врста кубизма.* — У модерне пјесничке школе у Француској убрајају ... симултанизам, књижевни кубизам и дадаизам. *Уј.*

симултани́тӗт, -ӗта м *в симултаност.* — Око нас пуше се још ... ненасликане слике, само их треба спознати, и то баш у симултанитету. *Крл.*

симӯлтӑнка ж *шаховска игра једног играча против више противника на више шаховских табли истовремено.*

симӯлтӑно и **сӣмултӑно** прил. *истовремено, истодобно.* — Сва се та његова занимања и звања налазе код њега често симултано. *Баб.*

симултӑ́ност и **сӣмултӑ́ност,** -ости ж *истовременост, истодобност.* — Процес сна ... се без логичне дубљине развија у једној једној димензији ... симултаности. *Крл.*

симфони́зам, -зма м муз. *симфонијски стил, уметност симфонијског стварања.* — С детаљним познавањем Дворжаковог симфонизма ... Ђура Јакшић интерпретирао је шесту симфонију. *Пол. 1958.*

сӣмфӧнија и **симфо̀нија** ж грч. **1.** *велико музичко дело за оркестар које се састоји обично од 3 до 4 дела или ставка који се између себе разликују темпом и карактером.* — Од осам изјутра до поноћи мијења се драма и опера са симфонијом. *Матош.* **2.** фиг. *складни, хармонични скуп великог броја разноврсних звукова, боја, тонова, осећања итд.* — У тешким часовима прелије [се] душа у трзаве и болне симфоније. *Марј. М.* А сада је тамо горе свако дрво читава симфонија боја. *Ћос. Б.* Без ове уметникове особине ми не бисмо имали чистоту сазвучја једне трајне симфоније борбе. *Сур.*

симфо̀нӣјскӣ, -ӣ, -ӧ **1.** *који се односи на симфонију, који се оснива на музичкој форми симфоније* ~ обрада чега. **2.** *који је одређен за извођење гудачким, дувачким и сл инструментима.* ~ музика, ~ концерт.

Изр. ~ оркестар *скуп музичара у коме су заступљене четири врсте инструмената гудачки, дувачки, ударни и харфа.*

симфо̀нӣјскӣ прил. *на начин симфоније, хармонично, складно.* — Симфонијски широко гмизање ноћи, изаткано као ... саг тмастим бојама. *Кал.*

симфо̀ничӑр м *композитор који ствара симфоније.* — Неки сматрају ... да је Сибе-

лиус највећи симфоничар после Бетовена *ЛМС 1951.*

симфо̀ничкӣ, -ā, -ō *симфонијски.* — фиг Ова обележја . . . збиркама цртежа дају ону нарочиту драж, симфоничку. *ЛМС 1951.*

симфо̀ички прил. *на симфонички начин, складно, усклађено, хармонично.* — Разлика тонска овдје симфонички пузи и мили уз ниске успоне горја и одређује музикално . . . перспективну дубину. *Баб.*

сӣн м (мн. синови, песн. сӣни, ген. синóвā и сӣнӧвā, дат. синовима и синовима) **1.** *особа мушкога рода према својим родитељима.* — Одлучио је купити ново одијело своме сину Исмету како би га поновио за Бајрам. *Куш.* Девет леже посечених крина, девет брата, девет добрих сина. *Фил.* фиг. Човјек је син Огња *Наз.* **2.** (обично мн.) *млади нараштај, ново поколење.* — Тек од четрдесетих година јавља се у Србији прво колено школованих домаћих синова. *Скерл.* **3.** *особа мушкога и женског рода којој се пријатељски и интимно обраћа старија особа.* — Лијепо сине, врло лијепо! — рече владика [Мари]. Узми ту књигу. *Лаз. Л.* Трже се . . . угледао кћер . . . Чиме се ти то, сине, бавиш? *Каш.* Синови моји, док на свету теку реке, дотле ће и неправда да постоји — одговори [стриц] Јевта. *Ћос. Д.* **4. а.** *особа мушкога рода која припада каквој друштвеној, религиозној и сл. заједници или одређеном сталежу.* — Јуришаху напред необуздани синови Корана. *Јакш. Ђ.* На фронтовима гину најбољи синови радничке класе *Моск.* **б.** *човек као грађанин и активан члан свога народа, представник неког краја.* — Заиста је лијепо што мјештани осјећају поштовање према својим великим и заслужним синовима. *Куш.* Неустрашив борац, честит човек и користан син своје домовине. *СКГ 1937.* Тако је то увек код бачких синова. *Змај.* **в.** *човек у коме се одражавају карактеристичне црте средине у којој се родио, епохе у којој је живео и сл.* — Те пчанинске синове јако волим *Јакш. Ђ.* Он и у Сарајеву оста . . . ускок, син и пјесник дебелог мора *Матош.* Монтењ (Montaigne), први дух свог вијека . . . прави син XVI вијека. *И.* **5.** (понекад с атрибутом »смрни«) *човек уопште, смртник.* — Богови те мрзе зато што од трња правиш цвет, ти се дрзнô, смртни сине, ти да срећиш овај свет! *Змај.*

Изр. блудни (изгубљени, расипни, разметни) ~ *в. уз блудан (изр.),* божји (једнородени, небески) ~ *в. уз божји (изр.),* голи ~ (синови) ист. *храбри борци у чети Зеке Буљубаше у првом устанку који су изгинули са Зеком на Засавици (1813), а име добили по томе што су били без куће и породице.* — Голи синови, лави одабрани . . . давали су [на Равњу] свој последњи отпор. *Сур.,* духовни ~ *присталица нечијег учења,* ђаволји (кучкин, кујин, крмски, курвин, псећи, шепаве кобиле) ~ *в. уз кучкин (изр.).* — Та ниси баш шепаве кобиле син! *Шен.,* Евин ~ *човек, смртник.* — Поштујем тугу што ти душу мори, о Евин сине! *Ил.,* мамин, мајчин ~ *мамина, мајчина маза, мезимац,* мајчин сине *узвик као узречица у непосредном обраћању.* — Ма, не дам се, мајчин сине, него пушка ми, пушка ти! *Бог.,* од оца на сина *од нараштаја на нараштај, с генерације на генерацију.* — Предајемо од оца на сина та скупо плаћена искуства. *Андр. И.;* ротквин ~ погрд. *кукавица, страшљивац.* — Баш би му приуштио да часком чује бубњарску ватру, ротквину сину. *Гор.,* ~ љубави разг. *ванбрачно дете,* ~ природе *човек који живи природним животом,* татин ~ а) *мушко дете сасвим налик на оца,* б) *татина маза,* црквени ~ *црквени тутор.* — Изасланик митрополита београдског поставио је за црквеног сина [тутора] у цркви у Каменову онога кога изабраше кметови. *Ђорђ.*

син- грч. *предметак, префикс у сложеним речима страног порекла који даје значење заједнице са, су, скупа, заједно.* синдетикон, синхронизам, синтеза и сл.

сина́бија ж агр. *сенабија. Вук Рј.*

синагóга ж (дат. -ги) грч. *јеврејски храм, богомоља, темпл, јеврејска верска заједница.* — Учитељи Спинозини . . . велике [су] наде на њега полагали као на будућу звезду синагоге. *Петр В.*

синàјлија м *аугм. од син.* — Отац држи у наручју поголемог синајлију са школском торбом испод мишке. *Б 1959.*

сӣнак, сӣнка м (вок. сӣнко и песн. сӣнче, мн. сӣнци) **1.** *хип. од син.* — Мајка снива о свом драгом синку. *Гал.* Синко . . . ти си боље васпитана дјевојка, из боље куће. *Петр. В* Ја сам синак земље Истре! *Наз.* О соколе, Далматинче, дивна мора, дивни синче! *Радич.* **2.** бот. *в. кукрика, црни граб. Р-К Реч.*

синàковина ж бот. *синак (2). Р-К Реч.*

синалéфа ж грч. поет. *спајање двају дугих самогласника у један слог.* — Мажуранић у овим стиховима . . . употребљава . . . четири пута . . . синалефу. *Наз.*

синàлко м *безалкохолно, од воћнога сока приређено слатко пиће.* — Код нас се шири производња разних оранжада, кабеза и синалка. *Б 1958.*

сӣнӑн, -а́на м покр. *синак (1).* — Има ту Хаџија . . . па тако женама напише запис . . . Но скуп је, мој синане, одрије јадну сиротињу. *Сиј.*

синàнтроп м лат.-грч. антроп. *назив у науци за прастари тип људске расе, нађен у дилувијалним наслагама код Пекинга у Кини.* — У нешто млађе доба ... живе ... синантропи. *Туђ.*

сѝнап м бот. *в. горушица, слачица. Сим. Реч.*

сѝнатор м покр. *в. сенатор. Вук Рј.*

синг. скраћ. *сингулар.*

сѝнгав, -а, -о *сив, сивкаст*; исп. сињав и сињаст. — Учитељ ... некаку сингаву капутину претурио преко рамена. *Глиш.* Прамичак магле, сингав и издужен ... пузи ... изнад воде. *Лал.*

сѝнгерица ж покр. *назив за шиваћу машину марке Сингер.* — Сингерица старог типа ... тресе се ... као каква дробилица. *Божић.*

сѝнгл м енгл. спорт. *игра тениса или пинг-понга у којој играју само два играча (по један са сваке стране).* — Био је управо завршен сет, најдужи сингл сет. *Пол. 1958.*

сѝнгулāр м лат. грам. *једнина.*

сѝнгулāран, -рна, -рно *који се тиче појединаца, појединачан.* — Уз универзалне и партикуларне судове неки логичари разликују још сингуларне или појединачне судове. *Лог. 2.*

сингуларѝзам, -зма м фил. *учење које сву разноликост света и његове особености и посебности изводи из једног јединог принципа*; исп. монизам.

синдѐтикон м грч. *врста лепила.*

сѝндик м грч. *представник неке установе, општине или корпорације, опуномоћен да води њене послове, правни заступник.* — Изради ... портрет синдика богатог суконарског цеха. *Бат.*

синдикалѝзам, -зма м **1.** *уверење у потребу постојања синдиката; приврженост синдикалном покрету и синдикалној организацији.* **2.** *ревизионистички и опортунистички правац у радничком покрету који негира потребу постојања политичких акција и политичких партија, одриче нужност пролетерске државе и диктатуре пролетеријата и заступа мишљење да је једини прави пролетерски облик класне борбе економска броба (штрајкови и сл.) путем организованих синдиката.*

синдикàлист(а) м *члан синдиката; присталица синдикализма.* — Бенедикт не подноси синдикалиста. *Сим.*

синдикалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на синдикалисте и синдикализам.*

сѝндикāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на синдикат:* ~ конгрес, ~ организација, ~ покрет.

синдѝкāт, -áта м *добровољна класна организација радника којој је задатак да проучава, брани, заштићује и унапређује привредне, социјалне, правне и друге заједничке интересе и права радника и да учествује у остваривању политичких циљева радничке класе:* ~ металских радника, ~ просветних радника.

синдѝкāтскӣ, -ā, -ō *синдикални.*

сѝндрōм, -óма м грч. мед. *скуп симптома који се истовремено јављају код једне или више болести.*

сѝнђел м грч. *монах у православној цркви, додељен епископу, који одговара презвитерском чину мирског свештеника.* — Одвоји се из средине онај синђел што предаје догматику. *Ранк.*

синђѐлија ж грч. *службена исправа.* — Ево му моја [царева] синђелија да га везир погубит не може, док ... цара не запита. *НП Вук.*

синèаст м фр. *кинематографски стручњак, онај који учествује у стварању и извођењу филмског комада; режисер.* — Савез филмских радника Југославије потврдио је решеност наших синеаста да на том путу устрају. *НИН 1959.*

синèгдоха ж грч. *реторичка и песничка фигура у којој се узима део место целине* (једро = лађа, кров = кућа); *одређен број место неодређеног* (сто пута = много пута); *материја место предмета од ње начињеног* (олово = тане, вода = језеро и сл.).

сѝнēдрӣј, сѝнēдриј̄ум м грч. ист. **1.** *у старих Грка веће, скупштина, састављена од равноправних чланова који решавају о јавним пословима.* **2.** *у старој јеврејској држави орган највише државне власти и главно судиште.*

синèкија ж грч. зоол. *заједничко становање, симбиоза (нпр. мрави да станују на неким биљкама). Терм. 4.*

синеку́ра ж лат. *положај с добром платом, а с мало рада и одговорности.* — У Хрватској има још доста синекура и масних служба. *Шен.* Добија место коректора Државне штампарије које држава даје познатијим писцима као синекуру. *Глиг.*

синере́за и **синѐреза** ж грч. поет. *стезање, сливање двају суседних самогласника у један дуги* (нпр. кано — као оно); супр. дијереза.

синестѐзија ж грч. псих. *способност једног чула да осети надражај другог чула (појава нпр. да звук изазива осећај боје, светлости и сл.).* — Визуелним опажањем придавали су [симболисти] особине аудитивних ... опажаја — синестезије, и на тај начин

створили обиље могућности за разноврсно спајање појмова. *Т. књ.*

синèхтрија ж грч. зоол. *искоришћавање једних животиња од других животиња (нпр. инсеката који живе у мравињацима, па им мрави једу јаја или их друкчије искоришћују). Терм. 4.*

сȉниглав, -а, -о *који болује од синигала. Р-К Реч.*

сȉнигле, -гāлā ж мн. грч. покр. *шуљеви, хемороиди. Вук Рј.*

сȉнија ж тур. **1.** *низак округао сто.* — Насред собе стајала је велика, округла синија. *Ћор.* Простри синију, донеси ... ракије и најбољи кулен. *Кос.* **2.** *плитка дрвена округла здела, чинија.* — Извади тањир па му на синији даде јело. *Кал.*

сȉнијица ж *дем. од синија.* — Био мрс или пост, увек је на синијици бела кȏ снег погача. *Вес.* Постави синијицу пред кућом, метну прољу и сланик на њу. *И.*

сȉнити, сȉнӣм несврш. *посиљивати, усвајати некога за сина, називати кога сином; преклињати.* — Чувај се, синим те, да не платиш главом — сјетује ме покојни Пантелија. *Коч.*

синицéза и **синȉцеза** ж грч. поет. *стезање, сливање двају суседних вокала у један дуги или дифтонг* (нпр. ујстину-уистину).

синклинáла ж грч. геол. *улегнути део некога слоја, корито;* исп. антиклинала. — Испупчене боре творе седло или антиклиналу, удубљене корито или синклиналу. *Туђ.*

сȉнкопа и **синкȍпа** ж грч. **1.** грам. *изостављање слога или гласа у средини речи* (нпр. стан'те). — Говорили су искидано у синкопама, бесмислено. *Вучо.* **2.** муз. *спајање, повезивање у један тон друге половине једног такта с првом половином следећег такта.* — Кока је пратила [на клавиру] простим акордима у синкопама Милетову свирку. *Ћос. Б.* **3.** мед. **а.** *неочекивана (обично пролазна) несвестица због наглог поремећаја крвног тока у мозгу.* **б.** *нагла смрт због прекида рада срца, срчана кап.*

синкопȉрати, -ȍпӣрāм несврш. *певати или свирати у синкопама.* — Гласови долазе као с другог краја тунела, у тону синкопираних удараца у бубњеве. *Божић.*

синкретȉзам, -зма м грч. **1.** фил. *сливање или стапање различитих противречних филозофских учења, спајање међусобно супротних, опречних идеја и погледа.* **2.** *сливање различитих елемената у почетној, недовршеној фази развоја неке појаве (нпр. у уметности примитивног човека).* **3.** лингв. *појава у којој један граматички облик прима на себе више функција* (нпр. исти облик за дат., инстр. и лок. мн. у српскохрватском језику).

сȉнов, -а, -о *који припада сину.* — Старица се не жести због синових набуситих одговора. *Ћоп.*

синȍвац и **синóвац,** -вца м (вок. сȉнȏвче) **1.** *братов син другоме брату или другој браћи, братанац.* — Од те браће и сестара имам синоваца и ... сестричића. *Љуб.* Уз њега красан младић, синовац му Бериславић. *Шен.* **2.** *у приснијем обраћању, особа мушког рода млађа од саговорника.* — А ђе ти беше онда, господине — питаше ме старац. — У хапсу! — Е, синовче мој, и ти си се млађан напатио. *Шуб.*

сȉнȏвија ж грч. анат. *прозирна белančевинаста излучина унутрашњег слоја зглобне чахуре која одржава покретљивост зглобова* synovia. *Терм. 4.*

сȉновијȁлан, -лна, -лно *који се односи на синовију:* ~ кеса, синовијалне израслине. *Терм. 4.*

синовúтис и **синовȉтис** м мед. *запаљење зглобне чахуре које добива облик болног отока.*

синȍвица ж *братова кћи другоме брату или другој браћи.* — Топао глас његове синовице јавио се и у његовој дупи. *Леск. Ј.* Дође му једна синовица те опра ноге. *Вес.*

синȍвичин, -а, -о *који припада синовици.*

синȍвична ж *синовица.* — Од те браће и сестара имам синоваца и синовична. *Љуб.*

сȉнȏвка и **сȉнȏвкиња** ж *синовица.* — То је Добра, млинарева синовка. *Шен.*

синȍвљев, -а, -о *синов.* — Здраво лице ... бијаше слично синовљеву лицу. *Ћал.* Препатила је сву грозоту смрти синовљеве. *Мил. В.*

синȍвљӣ, -ā, -ē *који припада сину и синовима, који се односи на сина, синове.* — Жена синовља у кући је слуга и мужу и његовим родитељима. *Марк. Св.* Не заборавља споминати синовљу смрт. *Јел.*

сȉнȏвно прил. *синдвски, као син, попут сина.* — Молимо вас усрдно, синовно. *Вук.*

синȍвњӣ, -ā, -ē *в. синовљи.* — Поче ... издалека повиједати ... док дође казивањем на синовњу женидбу. *Љуб.*

синȍвскӣ, -ā, -ō *који је својствен сину или синовима.* — Нас изједначује и спаја исто синовско осећање према ... ужој домаји. *Петр. В.*

синȍвски прил. *на синовски начин, као син.* — Желим вас упитати, али без сваке увреде, онако синовски. *Куш.*

синȍвство с *осећање крвног сродства, везе сина према родитељима.* — Њих двојица

[отац **и** син] ... обрачунали одмах један са синовством, други с очинством. *Коз. Ј.*

сино́вче, -ета с *мало братовљево дете, мали синовац или мала синовица. Вук Рј.*

сино̀вчев и **сино́вчев,** -а, -о *који припада синовцу.*

сино̀вчић и **сино́вчић** м *дем. и хип. од синовац.* — Стричеви, тек да не одвоје синовчићу дијелак очевине, скоче на невјесту. *Љуб.*

сѝнод, -а и **сѝнōд,** -ода м грч. *у хришћанским црквама скупштина, сабор епископа, бискупа и свештеника на којем се решавају црквена питања, концил.* — 1574. вијећао [је] у Загребу црквени синод. *Комб.*

Изр. Свети архијерејски ~ *највиша извршна, надзорна и управна власт у српској православној цркви.*

синода́вати, -ōдāвāм несврш. *већати, расправљати на синоду.* — Сваки би од нас волео се са Турцима тући него синодавати у Вољавчи. *Нен. М.*

сѝнодалан, -лна, -лно, **сѝнōдскӣ** и **сѝнодскӣ,** -ā, -ō *који се односи на синод:* ~ састанак, ~ веће, ~ закључак.

синòлог м лат.-грч. *стручњак у синологији, кинеској филологији.* — У Москви ... је провео двије недеље у разговору са совјетским синолозима. *НИН 1970.*

синолòгија ж *наука која се бави изучавањем кинеског језика, писма, књижевности, историје, културе и уопште питања од интереса за науку која су везана за Кину.*

синòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на синологију.*

синòним м грч. *реч која се гласовним саставом или обликом разликује од друге речи са којом има исто или блиско значење.* — Витезовић ... рече да су називи илирски, словински и хрватски само синоним за једно исто. *Шиш.* Демократија је, у његовим очима, синоним осредњости. *Скерл.*

синòниман, -мна, -мно *који је истога или сличнога значења:* ~ реч.

синонѝмија ж *истоветност, истозначност или сличност значења речи.*

синонѝмнка ж *учење о синонимима.*

сѝнопсис м грч. **а.** *нацрт, скица, преглед.* — Имам конкретан предлог, односно синопсис за једну савремену драму. *Пол. 1960.* **б.** *збирка дела различитих аутора о истом предмету; зборник различитих материјала о истом питању.* **в.** *прва писана фаза или сажет нацрт будућег филма као подлога за израду сценарија.* — После тих разговора направили смо један шири синопсис ... синопсис је тада имао ... својих педесетак страница. *НИН 1959.*

синòптичāр м грч. *метеоролог који студира синоптичке карте; стручњак у прогнозирању времена.* — Синоптичари и поред пролазног наоблачења веле да ће [лепо време] трајати још неколико дана. *Б 1957.*

синòптичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на синоптичаре:* ~ извештај.

синòптичкӣ, -ā, -ō *који даје преглед свих делова сложене целине:* ~ метеорологија, синоптичке карте.

сѝнор, -ора м грч.-тур. *међаш, сеоска међа, граница.* — У данашњем језику ... међа је више у обичају за поједина имања, а синор само за сеоске међе. *Нов.*

синòрēње с *гл. им. од синорити.*

синòрити, -ӣм несврш. *постављати, повлачити међу, међити, омеђавати, размеђивати. Вук Рј.*

синòрџија м *онај који одређује синоре.* — Парничне стране ... ће на синор пристати онако како изабране синорџије буду одредиле. *Нов.*

сѝнотњӣ, -ā, -ē *в. синоћни.* — Синотњи [се] догађај могао догодити само због немара. *Срем.*

сѝнотња ж *в. синоћница. Р-К Реч.*

сѝнōћ прил. *јуче(р) увече.* — Синоћ се Јања верила. *Пец.*

сѝнōћка и **сѝнōћке** прил. покр. *в. синоћ.* — Синоћка ... паде са својом дружином у Пожегу. *Шен.* Зар ти ниси чуо синоћке пред вратима песму? *Ат.*

сѝноћнӣ, -ā, -ō = синоћњи *који се догодио синоћ.* — Љубица лежи ... од синоћне несвестице осећа се веома слаба. *Ранк.*

сѝноћница ж **1.** *синоћно вече; синоћни догађај.* — Он се сети синоћнице, и као да задрхта. *Лаз. Л.* **2.** *вода синоћ наточена, донесена. Вук Рј.*

сѝноћњӣ, -ā, -ē = синоћни. — Опере посуђе од синоћње вечере. *Новак.* То је онај синоћњи [човек]. *Андр. И.*

синоу̀билац, -йлца м = синоубица и синоубојица *онај који је убио сина.* — Синоубилац ... дуго гледаше мртав труп. *Глиш.*

синоуби́ство с = синоубојство *убиство сина.*

синоуби́ца и **синоу̀бица** м = синоубилац.

синоу̀бојица м = синоубилац. — Дуго је синоубојица стајао и гледао у мртвога сина. *Шов.*

синоубо́јство с = синоубиство.

сѝношњӣ, -ā, -ē *в. синоћни.* — Синан је гледао [жену], па рече: — Ти нијеси она синошња. *Сиј.*

сѝнтагма ж грч. грам. *спој двеју или више речи у једну појмовну целину, групе речи везане међу собом истом службом у реченици.*

синтàгмичкӣ, -ā, -ō *који се односи на синтагме.* — Речи су понекад немерљиво јаке, стилистичке и синтагмичке духовитости невероватне по смелости и логици. *Сек.*

сѝнтакса ж грч. лингв. **а.** *састав или структура реченице и начин повезивања речи у реченици својствен природи једнога језика.* **б.** *део науке о језику који у језику изучава ту материју.*

синтàксичкӣ, сѝнтакснӣ, синтàктичкӣ и **синтàктичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на синтаксу:* ~ особина, ~ грешка, ~ склоп, синтаксичке студије, синтактичне нијансе. — Настане оно укрштавање, што је Маретић назвао »синтаксном смјесом«. *Ј 1957.*

синтéза ж грч. **1.** *начин, метод научнога испитивања, који се састоји у изучавању предмета, појава у њиховој целини, у јединству и узајамној и узрочној вези с њиховим деловима;* супр. анализа. — Од саставних дијелова, елемената [можемо] опет спајањем, синтезом, саставити цјелину. *Лог. 2.* Ми смо синтеза Истока и Запада и ... на нама је да остваримо идеални спој два ... дела света. *Ћос. Б.* **2.** хем. *добивање сложених, компликованих хемијских материјала путем спајања простих, једноставних материја или елемената.*

синтетизѝрати, -йзѝрām и **синтѐтизовати,** -зујēм, сврш. и несврш. **1.** *саставити, састављати, спојити, спајати више различитих елемената у једну целину, (из)вршити синтезу.* — М. Павлиновић ... синтетизирајући вјековне народне тежње изрекао [је] ... програм ... будућих генерација. *Баб.* У Вуку је већ тада била синтетизирана ... целокупна народна култура. *Бел.* Хеленство ... било је у стању да стваралачки синтетизује културне подстицаје ... варварског света. *КН 1956.* **2.** хем. *вештачки произвести, производити хемијским путем.*

синтѐтик м = синтетичар *онај који у свом научном раду примењује метод синтезе.* — Од синтетика морао је постати еклектик. *КР 1924.*

синтѐтисāње с *гл. им. од синтетисати.* — То му је цивилизаторска задаћа у синтетисању тих опрека. *Матош.*

синтѐтисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. синтетизовати.* В. пр. уз гл. им. синтетисање.

синтѐтичан, -чна, -чно **1.** *који се оснива на синтези (1).* — Суд чије се јединство оснива на опажају јесте синтетичан. *Лог. 1.* Њена књига је ... синтетичан преглед историје Црне Горе. *Ств. 1952.* **2.** *који је добивен путем синтезе (2):* ~ бензин, ~ каучук, синтетична текстилна влакна.

Изр. синтетични језици лингв. *језици који у означавању облика и творби изведеница дају предност наставцима а избегавају комбинације са предлозима и другим знацима;* синтетични производи *хемијским путем израђене намирнице или друге сировине.*

синтѐтичāр м = синтетик. — Новаковић [је] био ... сувише велики синтетичар да би цео рад свој могао посветити искључиво аналитичким пословима. *Бел.*

синтѐтичкӣ, -ā, -ō *синтетичан:* ~ дух; ~ бензин.

синтѐтички и **синтѐтично** прил. *на синтетичан начин.* — То је таква идеолошка творевина у којој су синтетички спојене три главне особине човекове: машта, осећање и мисао. *Т. кљ.* Глембајеви, узети синтетично, значи неко напорно ... и надарено кретање егзистенција. *Крл.*

синтѐтичнӧст, -ости ж *особина онога што је синтетично.*

сѝнтетскӣ, -ā, -ō *синтетичан.* — Главни дио потреба [каучука] покрива [се] синтетским путем. *ЕГ 2.*

Изр. ~ музика *у савременој музици композиција у којој су људски гласови или тонови неког музичког инструмента спојени са шумовима, звуковима, електронским тоновима и другим звучним ефектима електронске музике.*

сѝнтетски прил. *помоћу синтезе, хемијским путем.* — Тај се витамин ... синтетски приправља у лабораторији. *НЧ.*

сѝнус м лат. **1.** мат. *елементарна тригонометријска функција која изражава однос супротне катете правоуглог троугла и хипотенузе.* **2.** анат. *једна од шупљина у костима лобање које су повезане са носном шупљином:* параназални синуси.

сѝнуснӣ, -ā, -ō *који се односи на синусе. Деан. Рј.*

сѝнусов, -а, -о *који припада синусу (1):* ~ теорема, ~ поучак.

синусоѝда ж лат.-грч. мат. *таласаста, валовита крива линија која графички приказује промене синуса у зависности са променом угла.*

сѝнути, сѝнем (аор. 2. и 3. л. сѝнӯ) сврш. **1. а.** *испустити светлост, блеснути, засјати, засветлети.* — Са свих страна лампе сину. *Каш.* **б.** *сванути, појавити се, настати (о зори, дану).* — Одједаред синула већ и зора. *Вел.* Јутро је синуло. *Чипл.* **2.** фиг. **а.** *засјати, засветлети испољавајући какво осећање, узбуђење (о очима).* — Око му као муња сину од нутарњега ганућа. *Том.* Мирјана нас угледа, радост јој сине у очима. *Поп. Ј.* **б.** *снажно се испољити (о каквом*

осећању). — Већ за благо ништа не мишљаху, но им сину срце на оружје. *НП Вук.* **3. а.** *нагло, изненада се појавити, испољити се у свести.* — Дотакне се прстом чела као да му је синула добра мисао. *Кум.* **б.** *нагло се показати, појавити, искрснути.* — И слика нам драга пред очима сину. *Домј.* Док склопи очи, у тренутку сине пред очима далека прошлост. *Ћип.* **в.** *истаћи се свежим, светлим бојама, одвојити се белином, нагло се појавити.* — Сунце се спустило још ниже, дражица љепше синула у ... љупком свјетлу. *Шимун.* Кроз узак просјек између два брежуљка сину збијен грозд окречених кућа. *Ћоп.* **4.** *полетети, јурнути.* — Сину ђогин пољем ... како звијезда преко ведра неба. *НП Вук.* Животиње су синуле с места, јуришале десно и зауставиле се међу дрвећем. *Ђур.* фиг. Сину му нека врелина у главу. *Вуков.*

Изр. ~ главом (у глави, кроз главу, у памети *в. севнути у глави* (*уз глава изр.*); ~ коме (пред очима) *одједанпут постати јасно, разумљиво*; ~ у правој светлости *показати се онакав какав је стварно, уистину*; сунце ће синути и на наша врата *настаће и за нас повољније прилике.*

сѝнхрон, -а, -о *в. синхроничан.* — Нарочито истиче ... потребу синхроне режије текста и слике. *Пол. 1959.*

синхрони̏зам, -зма м *синхронија* (*1*). *Деан. Рј.*

синхрони̏за̄тор м техн. *механичка справа, уређај који синхронизује какве процесе или рад каквих механизама:* ~ електричних машина.

синхронизáција ж **1.** *довођење у временску везу или синхронију две или више појава које се периодички мењају.* **2.** филм. **а.** *тонско накнадно снимање којим се говор звучног филма на страном језику замењује говором на домаћем језику.* **б.** *накнадно уметање говора, музике или шумова у неми филм.*

синхронизи́рати, -и̏зӣрām сврш. и несврш. = синхронизовати *провести, проводити синхронизацију*: ~ филм.

синхрòнизовáно прил. = синхроно *истовремено.*

синхрòнизовати, -зујēм сврш. и несврш. = синхронизирати. — [Црнобори је класичне роле] уједначила, сажела и синхронизовала у својој личности. *Пол. 1958.*

синхрòнија и **сѝнхрōнија** ж грч. **1.** *тачно подударање у времену две или више појава, истовременост, синхронизам.* **2.** лингв. *разматрање језичких појава у одређеном временском стадију без обзира на стање језика пре тога*; супр. дијахронија.

синхрони̏стичкӣ, -ā, -ō *синхроничан*: синхронистичке таблице збивања. *КН 1956.*

синхрòничан, -чна, -чно грч. **1.** *истовремен, који се збива у исто време.* **2.** лингв. *који се односи на један временски пресек; савремени.* — Узалуд би ма ко покушао да оправда назив са синхроничне или савремене тачке гледишта. *Бел.*

Изр. ~ метод а) лингв. *изучавање језика једне епохе или једног временског периода без обзира на стање језика пре тога*; б) *разматрање догађаја који су се догодили у једној држави у вези са догађајима који су се у исто време десили у другим државама.*

синхрòничнōст, -ости ж *истовременост, синхронизам.*

сѝнхроно прил. = синхронизовано.

сѝнхронōст, -ости ж *в. синхронија.*

сѝнчић, -а и **сѝнчӣћ,** -и̏ћа м *дем. од син и синак.* — Старица дигну камечак с пута и даде га синчићу. *Шен.* Два синчића и једна кћерчица вили се око њега. *Вес.*

сѝнчићев и **синчи̏ћев,** -а, -о *који припада синчићу.*

синџа́да ж тур. *в. сеџада.* — На синџади ноге прекрстио. *НП Вук.*

синџѝлā̄т, -а́та м тур. *судска потврда.* — Не дај Марку правог синџилата. *НП Вук.*

синџила́тити, -и̏лā̄тӣм сврш. и несврш. *потврдити, потврђивати.* — Синџилати, а дркћу му руке. *Вук Рј.*

сѝнџир, -и́ра м тур. **1.** *низ или ред металних карика или колутова, уденутих једни у друге који служе за везивање кога, чега, ланац; окови.* — Ми смо повлачили тешке синџире са сидрима. *Бег.* Сву муку твоју ... појешће силни, а теби само, кô псу у синџиру, баците мрве. *Шант.* фиг. Мржња јесте синџир, ал' и ореол! *Дим.* **2.** *поворка робља везаних ланцима.* — Ја сам гледао по неколико синџира робља: све младо као капља росе. *Вес.*

Изр. направити од чега медведа на синџиру *створити од чега племенитог обично средство за зараду.* — Имам жалосну срећу ... да вам прикажем људе који су од своје домовине направили медведа на синџиру и воде га по широкој чаршији и зарађују ... паре. *Зог.*

синџи̏рац, -рца м бот. *в. маслачак* (*1*). *Сим. Реч.*

синџи̏рић м *дем. од синџир. Деан. Рј.*

синџи̏рлија ж **1.** (обично мн.) *неколико танета повезаних ланчићем, којима су се некада пуниле пушке.* — Синџирлије срце му разнеше. *Радич.* **2.** *стари турски златни новац.* — У мог паше поша од сто гроша, а долама од сто синџирлија. *НП Вук.*

сѝњ м **1.** зоол. *врста рибе из реда шарана, деверика. Терм. 4.* **2.** бот. *биљка из пор. крсташица, сач* Isatis tinctoria. *Сим. Реч.*

сӣњав, -а, -о = синjаст *који је сивкасте боје, сингав, сив.* — У синjавоj долини ... видесмо неколико земуница. *Шапч.*

сӣњавац, -ávца м мин. *важна бакрена, арсенова, антимонова, сребрна и живина руда. Мин. Лекс.*

сӣњавити, -ӣм и **синьáвити,** сӣњāвӣм несврш. *сивети, постајати синjав. Р-К Реч.*

сӣњавица ж бот. *в. синь (2). Р-К Реч.*

сӣњављење и синьáвљење с *гл. им. од синjавити.*

сӣњāк, -áка м покр. **1.** *густа и влажна магла.* — За време зимских месеци котлине су веома често покривене густом и влажном маглом коју зову синjак. *Дед. J.* **2.** зоол. *в. сеница (велика). Бен. Рj.* **3.** бот. *в. кукрика.*

сӣњаст, -а, -о = синjав. — На штиту му је златан мачак у синjасту пољу. *Вел.*

сӣњгав, -а, -о *сингав, синjав.* — У брдима су струке синjгаве, а у Црноj Гори мушке црне, а женске црвене и шарене. *Вук Рj.*

сӣњгавица ж (у атрибутскоj служби) *синjгава.* — Припртише торбе обрамице, претурише струке синjгавице. *Мат.*

сӣњевица ж бот. *в. синjавица. Р-К Реч.*

сӣњење с *гл. им. од синити.*

сӣњӣ, -ā, -ē **1. а.** *који је боје пепела, сив.* — Анђелијо, моја верна љубо, што си стала како камен синjи. *НП Вук.* Удубљења ... настаjу на површини непрегледног синjег камењара. *Десн.* **б.** *који је боје мора, између плаве и љубичасте, модар (о очима, мору, небу).* — Од Дунава до мора синjега. *Њег.* Гледаше ... у синjу пучину jадранску. *Шен.* **2.** *који почиње сéдети, просед.* — Коса му је као чекиња, иако већ прилично синjа. *Богдан.* **3.** *црн, таман.* — Већ умираше дан, и мрак је синjи већ свему живом труде ублажи̏вô. *Комб.* Како чула синje гавранове, не били joj мили николико. *НП Вук.* **4.** фиг. **а.** *тежак, напоран (о терету).* — Мучио ме, дробио ме синjим теретом. *Матош.* Стаде Тоза весео међу другаре, синjи му се терет са срца скинуо. *К 1950.* **б.** *jадан, кукаван, несрећан, жалостан.* — Дjеца су ти синjи сирочићи. *Наз.* Jао, кукавче синjи, па ти си бос! *Бос. Д.* **в.** *страшан.* — У десноj руци држаше запет пиштољ ... он окину, пуче као синjи гром. *Вес.*

Изр. ~ кукавица нар. *несрећна, jадна, бедна, кукавна особа (jер је, по народном веровању, кукавица весник несреће и жалости);* синjу ли му душу нар. *клетва.* — Ха, синjу ли му душу ... чекни само до сутра, па да видиш окршаjа! *Ранк.*

синьо̀рија ж тал. **1.** *господство, власт; господа.* — Његова женидба ... била је ... гурање међу синjорију. *Мар.* **2.** ист. **а.** *у касном средњем веку власт појединаца, појединих родова или друштвених слоjева у неким талиjанским градовима.* **б.** (Синjорија) *у Венецији дужд с Малим већем.*

сӣонница ж покр. *в. сенара. Вук Рj.*

сӣп м *наслага живог песка коју наноси и ствара ветар (нарочито поред песковитих морских и речних обала).* — Силна буjица продре из корита свог провалив сипове тиjесне. *Прер.*

сӣпа ж грч. зоол. *морски главоножац укусна меса* Sepa officinalis, *са осам краћих кракова и са два дужа којима лови плен; у унутрашњости тела има кесицу са црнилом коју у опасности избацуjе. Терм. 4.*

сӣпав, -а, -о *в. сипљив.* — Њезино [болеснице] сипаво дисање напуни собу тjескобним дахом. *Вojн.*

сӣпавац, -ávца м *онаj који болуjе од сипње, астме, астматичар. Р-К Реч.*

сӣпавица ж *мећава са густим снегом.* — Хладни козорац потпируjе и нагони у очи сипавицу. *В 1885.*

сӣпак, сӣпка и сӣпка, -пко (комп. сӣпкиjӣ) **1.** *који је од материје што је чини велики број посебних честица (о брашну, житу и сл.); који се лако расипа, мрви, растресит, сипкав.* — Ход му се ... једва чуо по сипкоj земљи. *Шимун.* Кроз маглени застор сипкога снијега ... звиjезде му се учинише као jато ледених кристала. *Вуков.* фиг. Натjеран је увиjек ... у тако ситан смиjех, сипак, звонак. *Л-К.* **2.** *који полако пада, сипи.* — Чуо се цвркут врабаца, измиjешан с првим капљицама сипке, маглене кише. *Крл.*

сипа̀ница ж **1.** (обично мн.) мед. *осип, мрасе. Бак. Реч.* **2.** бот. *биљка из пор. каранфила* Herniaria glabra. *Сим. Реч.*

сӣпан(т) м бот. *биљка из пор. уснатица* Hyssopus officinalis. *Сим. Реч.; Деан. Рj.*

сӣпа̄ње с *гл. им. од сипати (се).*

сӣпа̄р, -ápa м **1.** *распресит материjал, настао распадањем стена и нагомилан на подножjу брегова и планина.* — Сарадници Археолошког института ... открили су и готово три године испитивали ... мала насеља затрпана новиjим седиментима и сипаром који се одронио с висова у позадини. *НИН 1971.* **2.** *песковита морска обала, плажа. Бен. Рj.*

сӣпати, -ӣм и -плӯм несврш. **1. а.** *чинити да нешто ситно, сипкаво, течно из нечега постепено, мало-помало излази, тече некуд или у нешто:* ~ брашно у врећу, ~ воду у чашу. — Залуду [jе] у шупљу тикву просо сипати. *Павл.* Вина! Сипаj, Агато! *Шен.* Стаде ... сипати jело да носи на сто. *Ранк.* **б.** *просипати нешто сипкаво по некоj површини:* ~ прашак на рану. — Зрак је у соби још више искварен ... од кађења боровице

што је ... сипа по жеравици. *Новак.* **в.** *летети на све стране у великом броју (о искрама).* — Држак [кинџала] је толико био окићен драгим камењем да су од њега искре сипале. *Кнеж. Л.* **2.** фиг. *испуштати, ширити светлост.* — Сунце је на све стране сипало раскошне своје зраке. *Дом.* Бројни лустери сипали су у дворану слапове свјетла. *Цар Е.* **3.** *непрекидно и у великој количини избацивати (нпр. метке).* — На ђемију сипљу огањ живи. *НП Вук.* Митраљез је без престанка сипао куршуме. *Моск.* фиг. *надахнуто и речито говорити.* — Столоравнатељ ... сипа ... здравицу за здравицом. *Ћал.* Плану и узе сипати бујицу речи. *Нуш.* **4.** *обилно падати (о снегу, киши и сл.).* — Вјетар ... густ снијег по земљи ... сипа. *М-И.* Са бедема [је] сипала киша стрела на ... бродове. *Нуш.* **5.** фиг. **а.** *нагло, непрекидно ићи, надолазити један за другим.* — Све је то [млади и стари људи] сипало један за другим, па су Чанђи и његовом момку биле пуне руке посла. *О-А.* **б.** *брзо ићи, јурити.* — Низбрдицом сипљем, а не узбрдицом. *Божић.* **в.** *избијати, излазити у великој количини.* — Суха земља, гдјегдје распучана ... обилно и без прекида с ње сипа топлота. *Ћип.* Оне црне очи ... као да нека топлина и милина сипа из њих. *Ивак.* **6.** *трошити преко мере, разбацивати непромишљено, лакомислено (о новцу).* — Млечићи [ме] траже и за мене благо сипљу. *Љуб.* Графићи почеше сипати новце, тратити ... дједовину. *Шен.*

Изр. сипа као из кабла *пада густи снег, лије, тече киша у јаким млазевима;* ~ као из рукава (стихове, шале, увреде и сл.) *говорити, износити, цитирати нешто у великом броју, једно за другим;* ~ коме песак, прашину у очи *заслепљивати, заваравати кога;* ~ песак у море *радити нешто сувишно, узалуд;* ~ у грло *пити у великим гутљајима.*

~ **се 1.** *расипати се на ситне честице, просипати се.* — Видовита трава која се сува сипа. *Вук Рј.* Пада земља и сипље се по њему. *М-О.* **2.** *падати, испадати (о нечем сипкавом или ситном).* — Тежаци су мучке преоблачили обућу. Из назувака сипаше се суха земља. *Ћип.* фиг. Дање свјетло сипало се ... на ловачку чету. *Шен.* **3. а.** *текући улазити, уливати се у нешто.* — Извана допире шум кишнице што цури с кровова и сипље се у ... канал. *Бег.* **б.** *у великом броју брзо, нагло улазити некуд или излазити одакле (о људима).* — Завриштн ли сирена ... сабију се [људи] у гомилу пред отвором, сипају се унутра прописно. *Сек.* Тивадарово се друштво управо сипало из дворане. *Ћал.* **4. а.** *летети, падати на кога у великој количини.* — Сила стријела се сипаше на њег. *М-И.* Дуга повесма белога дима сипала су се на њу [пешадију] са опкопа. *Кнеж. Л.* **б.** *летети разлежући се на све стран.* Ми ... ручамо наврат-нанос, па бежи у механу. За нама се сипа читав град псовки. *Ранк.* **в.** *ширити се на све стране.* — Из исповједаонице се сипао у тишину црквеног простора шапат Гигина причања. *Бег.* Туда се сипље мирис из башче. *Леск. Ј.* **г.** *непрекидно тећи, струјати у одређеном правцу.* — Из очију сипао се благословени, благи огањ и повлачио се по тешкој необрађеној земљи. *Ћип.*

си́пати, сйпљём несврш. *тешко дисати.* — Волови запели па сипљу као да је камење натоварено [на кола]. *Глиш.*

си́пац, -пца м зоол. *ситни тврдокрилац који живи испод коре дрвета или дубље у дрвету и ту гради сложене ходнике.* — Наста шутња. У брвнима чуо се сипац. *Сиј.*

си́пер, -а, **си́перак,** -ерка и **си́перчић** м тур. покр. *дугуљаст комад платна који се веже детету испод врата кад једе да се не покапље, опршњак (б).* — Застри се сиперком да се не покапљеш, хунцуте један! *Радул.* Дијете ... се смијало ... руке се трзале ... падале по модром сиперчићу. *Сиј.*

сипи́на ж (обично мн.) *брег од живог песка који ветар наноси и помиче, дуна.* — Пјешчане брежуљке [нагомилане вјетром] зовемо сипинама или динама. *Туђ.* Ичгдје трага живота ... Окомите стијене, оп.ане сипине. *ВУС 1971.*

си́пити, -й несврш. **1.** *ситно и тихо падати (о киши, магли).* — Киша ситно сипи, сипи и ромиња. *Матош.* Сипила је тада по нама ... ситна и суморна познојесенска киша. *Пол. 1970.* Из зрака сипила на плочнике ситна влажна магла. *Ћал.* **2.** *просипати се, спуштати се мало-помало шире̂ћи се.* — Мљечна свјетлост сипила је с неба. *Десн.* фиг. Кб сутон сипи туга. *НК 1946.* **3.** *продирати, пробијати се мало-помало (о светлости).* — Мјесечина се истањила. Кроз њу сипи свјетлост дана који још није настао. *Лал.* **4.** *крунити се, мрвити се, кретати се (о чему ситном).* — Покушали су испод ње [цесте] да иду, али камење их је издавало сипећи. *Лал.* Извади летву из јасала и узе да млати по љесама ... Сипила је слама и дигла се прашина. *Сиј.*

си́пић м *дем. од сип. Деан. Рј.*

си́пица ж *дем. од сипа. Терм. 4.*

си́пкав, -а, -о *који се лако мрви, расипа, растресит.* — Јесу ли колачи уз чај били ... сипкави? Оливија их је месила. *Нед.* Псовао је ... разгрћући ... измрзлу сипкаву сњежну прпу. *Ћоп.*

си́пкати, -а̄м несврш. *дем. према сипати, истресати, сипати у малим количинама, мало-помало.* — Шкрипљевина жрвњева сипкала је на махове бијело мљиво. *Божић.*

Венци суве паприке, остављене за семе, обешени за стреху ... Звонко сипкају осушена и ситна семца. *Ђос. Д.*

~ **се** *бити, постајати сипкав, мрвити се, крунити се. Р-К Реч.*

сипљàјив, -а, -о *в. сипљив.* — Фини човек! ... Није кô они ... сипљајиви природњаци. *Срем.*

сѝпљење с *гл. им. од сипити.*

сѝпљӣ, -ā, -ē *који се односи на сипе:* ~ кост. *Терм. 4.*

сѝпљив, -а, -о **1.** *који пати од сипље, астме.* — [Дјед] је био сипљив и слаб на ногама. *Кол.* Наиђе лекар ... сипљиви чичица. *Мил. В.* **2. а.** *који је својствен сипљи, који је изазван сипљом, промукао, пригушен (о гласу).* — Кнез ... прихвати и сипљивим, пребитим ... старачким гласом ... настави [пјевати]. *Нех.* Изненада га позва загушљиви, сипљив глас иза леђа. *Ђор.* **б.** *који изазива нападе сипље, густ (о магли).* — Такве луде магле није никад било, права гробна ... сипљива. *Јов. Ј.* **3.** фиг. **а.** *који се полако и тешко креће, који често застајкује због истрошености од дуге употребе и праћен је звуцима карактеристичним за сипљу (о возу, трамвају, верглу и сл.).* — Воз затетура, пође једном па удари уназад и пређе у сипљиви кас. *Лал.* Зврји буђав, сипљив трамвај. *Каш.* **б.** *болестан, нездрав, неприродан.* — Опростите ми ту врлину моју — у сипљиво ... ово доба врлина сама мора молит порок за опроштење. *Богд.*

сѝпљивац, -йвца м *онај који је сипљив.*

сѝпљиво прил. *на сипљив начин.* — Слушала [је] како јој будући муж сипљиво дише. *Вуј.* Локомотива је сипљиво бректала. *ЛМС 1948.*

сѝпљивōст, -ости ж *особина, стање онога који је сипљив.*

сѝпнути, -нēм *свршс. према сипати (I).* — Сипни ми још једну! [рече официр посилноме]. *Вин.* Њима би се ... сипнула становита мјера крупнога грашка. *Шов.*

сѝпња ж **а.** мед. *напади гушења, тешког дисања често праћеног шиштањем због болести срца или бронхија, тешко и кратко дисање, задуха, астма.* — Ждеру нашу муку, сипња их загушила! *Гор.* Застао стари Аћим ... да се мало од сипње издува. *Рад. Д.* **б.** вет. *хронично неизлечиво обољење плућа код коња, ређе код говеда.*

сѝпот м покр. *в. сипња. Рј. А.*

сипу̀тати, сѝпућēм несврш. *тешко дисати због сипље.* — Све јој је право ... само шути, пије и сипуће. *Донч.*

сипу̀тљив, -а, -о **1.** *сипљив.* — Је ли право да све однесете — викаше жена сипутљивим, промуклим гласом. *Ђип.* Све је у тој крчми било сипутљиво, кисело и у свему половично. *Ђоп.* **2.** *који пишти, пиштав.* — Велика четвероугласта ура ... је сипутљивом пјесмом попратила сваки сат. *Коз. Ј.*

сипу̀тљиво прил. *сипљиво.* — Говорио је посве тихо и сипутљиво. *Ков. А.*

сѝр м *животна намирница која се добива од млека сирењем:* крављи ~, овчји ~, масни ~, полумасни ~, посни ~, травнички ~, ужички ~.

сѝрада ж тур. *плави гајтан којим се опшивају сукнене сељачке хаљине. Вук Рј.*

сѝрадити, -ӣм несврш. *опшивати сирадом. Вук Рј.*

сѝрађење с *гл. им. од сирадити.*

сѝрак, -рка м **1.** *дем. од сир. И-Б Рј.* **2.** бот. = сијерак.

сѝрāк, -áка м **а.** *онај који је без икога свога, сиротан, сироче.* — А ја што ћу, али са киме ћу ... сирак тужни без нигђе никога. *Њег.* Рано је остао без оца. По његовој смрти остао је ... сираком од непуних четрнаест година. *Глиг.* **б.** *сиромах, просјак.* — Ће год сретнеш у путу сирака ... даривај их, не чувај ми благо. *НП Вук.* Он је ... био сирак и гладница, вечито у борби са бедом. *Андр. И.*

сирàна ж *в. сирарница. Деан. Рј.*

сѝрār, -а и **сѝрāр,** -ара м **1.** *онај који прави сир.* — Међу грофовским сирарима дуго се још говорило о покојној Љубици. *Крл.* **2.** *продавац сира. Р-К Реч.*

сѝрара ж зоол. *сирна муха* Piophila casei. *Деан. Рј.*

сѝрарица и **сѝрāрка** ж *она која прави и продаје сир.*

сѝрāрница ж *просторија где се прави сир; продавница сира.*

сѝрāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сираре и сирарство.*

сирáрство с *производња сира као привредна грана. Деан. Рј.*

сѝраст, -а, -о *који је налик на сир.* — Мозак је мека, сираста маса. *М 1867.* Сједи он ... бијеле главе, сирасте коже. *Кал.*

сѝрац, сѝрца м **1.** *груда сира у облику погаче.* — Извади десетак јаја, један сирац. *Мат.* Мјесец је тада био пун као млади сирац. *Кал.* **2.** *груда чега другог налик на сир.* — Баба му [калуђеру] донесе велики сирац воска говорећи да нема свијеће готове. *Н. посл. Вук.*

сирàчић м *дем. од сѝрāк. Вук Рј.*

сѝревина ж *млечна беланчевина од које се прави сир.* — Има [беланчевина] ... у облику сиревине или казеина у млеку. *Батут.*

сѝрēн, -е́на м зоол. *репати водоземац јегуљастог тела* Siren lacertina. *Терм. 4.*

сире́на ж (об. мн.) грч. **1. а.** *у митологији старих Грка морска нимфа са женском главом и птичјим или рибљим телом, која је заводничком песмом мамила бродаре на опасне стене о које су се разбијали њихови бродови.* **б.** пеј. *женска особа која се дотерује и прави привлачном ради завођења, заводница.* — Фелдкурат се састао горе у канцеларији с једном дамом . . . с неком старом одурном сиреном. *Јонке.* **2.** *сигнална справа с јаким и продорним звуком:* ~ за узбуну, фабричка ~, аутомобилска ~. **3.** мн. зоол. *ред водених сисара* Sirenia *крупног, вретенастог и голог тела, са дебелим слојем масти испод коже, морска крава. Терм. 4.*

сире́нин, -а, -о *који припада сирени:* ~ глас, ~ заводљивост.

сѝрēнскӣ, -а́, -о́ *који се односи на сирене; који привлачи, заводи, који очарава; опасан.* — Настави . . . својим сиренским причањем. *Бал.* Ко би овом сиренском гласу одолети могао? *Срем.*

сѝрењā́р м *в. сирар. Р-К Реч.*

сѝрḗње с *гл. им. од сирити (се).*

сѝрӣво с *из млека излучена грушевина. Терм. 5.*

сѝријус и **сѝријус** м астр. *најсјајнија звезда у сазвежђу Пса.* — Трепери, високо над морем сјајни Сиријус. *Мил.*

сѝрило с = сириште (2) *средство (природно или вештачко) за сирење млека. Мин. Лекс.*

сѝрӣнга ж грч. **1.** *у старих Грка свирала од седам међу собом повезаних цеви од трстике, неједнаке дужине, које се при свирању превлаче преко усана.* — Слушам сиринге и свирале Теокритових пастира. *Матош.* **2.** *орган за певање у птица. Кл. Рј.*

сѝрити[1], -ӣм несврш. **1.** *мешајући сириште у млеко учинити да се млеко згруша, да се издвоји сурутка.* — Ко ће сирити оно [млеко] из карлица? *Ранк.* Да ли сада игдје на свијету нетко сири крављи сир? *Јел.* **2.** *лагано и лено радити.* — Шта ти сириш? *Вук Рј.*

~ **се** *претварати се у сир (о млеку); стварати се (о сиру).* — Све јој козе враг однио, млеко јој се не сирило! *Вук Рј.*

сѝрити[2], -ӣм несврш. **а.** *слабим светлом светлети.* — Кроз дудиће вири [месец], па сири и сири — сири светлост сјајава. *Кош.* **б.** *назирати се.* — Тамо преко Саве у китњастоме Срему сири плава Фрушка гора. *Ком.*

сѝрицик м тур. *белило за мазање и улепшавање лица. Вук Рј.*

сѝриш м бот. *лековита биљка из пор. штипара* Angelica archangelica. *Сим. Реч.*

сѝрӣшнӣ, -а́, -о́ *који се односи на сириште:* ~ фермент, сиришне жлезде. *Терм. 4.*

сирӣштара ж **1.** покр. *суд у којем се држи сириште.* **2.** бот. *лековита биљка* **а.** Gentiana cruciata, *простр.* **б.** G. pannonica, *линцура. Сим. Реч.*

сѝрӣште с **1.** *четврти одељак желуца у преживара. Терм. 4.* **2.** = сирило. — Мати је дремуцкала и мислила како за сутра треба припремити сириште. *Петр. В.*

сѝрјеч речца цсл. заст. *то јест, наиме.* — Марко никад не путује без свог старог пријатеља, сирјеч оног бардачића што је увек пун наливен јаком као гром ракијом. *Шапч.*

сѝрков, -а, -о *који је начињен од сирка (2).* — Сећам се да сам у детињству јео сирковог хлеба. *Панч.* Мео [је] сирковом метлицом мокри под. *Божић.*

сѝрнӣ и **сѝрнӣ,** -а́, -о́ *који се односи на сир, који је од сира, који служи за сир:* ~ пита, ~ каца.

Изр. ~ недеља (седмица) *у православној цркви недеља пред ускршњи пост, кад се препоручује као храна бели смок ради прелаза у пост:* исп. сиропусна недеља (седмица). *Свезн.*

сѝрийк м *погача са сиром. Бак. Реч.*

сѝрница и **сѝрница** ж **1.** *колач са сиром. Вук Рј.* **2.** *суд или просторија где се држи сир.* — Ту стоји сирница, кокошињак, свињац. *Шен.* На таванском прозору . . . висјела сирница, мрежа за сир, и у њој десетак сирева. *Кол.*

сѝрњаја и **сѝрњача**[1] ж бот. *врста глиже* **а.** *в. варгањ. Сим. Реч.* **б.** *млечница (3). И.*

сѝрњача[2] ж *колач са сиром.* — Донијели [су нам] на стол сирњаче. *Шов.*

сѝров, -а, -о **1.** *који је још пун влаге, мокар, који није сув.* — Један бос старац, поред ватре од сирових дрва . . . причао [је] нешто болешљивим гласом. *Мил.* **2. а.** *који још није подвргнут кувању, печењу, пресан, некуван, непечен, несушен.* — Сем сировог меса и сирове рибе не једу [Ескими] ништа друго. *Петр. М.* Био је обложен сировом говедином. *Торб.* **б.** *који није потпуно, до краја куван, печен:* ~ хлеб, ~ месо. **3.** *који није потпуно, до краја прерађен, очишћен, непрерађен, непречишћен (о индустријским и фабричким производима).* — Тамо [у Србији] су јефтине сирове коже. *Сек.* Прерађује жељезну рудачу у сирово жељезо, а ово у челик. *ОГ.* По дану кретала се у костиму од сирове свиле. *Крл.* Сирови бакар . . . садржи 97% бакра. *НХ.* **4.** *који није до краја израђен, обрађен како треба (о књижевним производима).* — Метода коју сам ја прихватио састоји се у биљежењу идеја, макар и у сирову облику. *Лит. 1957.*

Као израз и као стих све је још ... сирово. *Мил. Ж.* **5. а.** *необразован, некултуран, примитиван.* — У прво време беху људи сирови и дивљи. *М 1867.* Ми нисмо сиров и незрио народ. *Павл.* Његова непокварена сирова снага сва је у животу. *Мих.* **б.** *груб, прост, суров.* — У Ашик-махалу сад не иде нитко, него ... сирови и безобразни бећари. *Маж. М.* Сировије природе ... издирале су се на друге. *Бур.* Реални свет у њега је сажет ... без несклада и наивности у тој сировој вулгарној дневној стварности. *Грол.* **6.** фиг. *који се тиче онога што је најосновније, најглавније, не улазећи у појединости.* — Пошто смо ... стекли најсировији утисак о материји која се у делу обрађује ... прелазимо деоби улоге на парчад. *Поз. 1948.*

Изр. и суво (сухо) и сирово *све, сва имовина.* — Изгорјело нам и сухо и сирово. *Кум.*

сйровина и **сирдовина** ж **1.** *добивен или произведен материјал одређен за индустријску обраду и прераду.* — Источна Босна је важно подручје ... због важних сировина. *Чол.* Колонијалне силе ... експлоатирају своје колоније ... као извор сировина. *ОП 1.* **2.** *сирово стање, сировост.* — Верно су насликани стари Бокељи у свој сировости, сировини, страхоти и величини њиховог живљења. *Глиг.* Калча ... у свој сировини очувао је ... поезију старог патријархалног Ниша. *Грол.*

сйровйнскй и **сирдвйнскй,** -ā, -ō *који се односи на сировине.* — За ... творнице требало је осигурати сировинску базу. *ЕГ 2.* Предлог да свако предузеће послује на територији свог сировинског подручја. *НИН 1958.*

сирдвит, -а, -о *који је попут сира. Р-К Реч.*

сирдвица ж *комад сирова дрвета.* — Како на магарца мрзи, још би му неки пут и сировицом грбину нажирила. *Јакш. Ђ.*

сирдвњача ж *гужвара, пита савијача надевена сиром.* — Марица је нагибала сировњачу да би је анђели јели. *Шен.*

сйрово прил. *на сиров, једноставан начин, неизвештачено, природно; грубо.* — Личности у њему [у роману] говориле су својим свакодневним језиком директно из живота, сирово, речником који је био домаћи, интиман. *Глиг.*

сйровдст, -ости ж *својство, стање онога што је сирово:* ~ израза.

сирдлик, -а, -о *сираст.* — У кутовима дебелих чобанских усана сиролика текућина. *Кик.*

сирдмак, -а и **сирдмāк,** -áка м покр. *в. сиромах.* — Пред његовим вратима бијаше увијек највише сиромака. *Шен.* Ал' је мома рода поносита, отискује момка сиромака. *Кост. Л.*

сирдмах, -а и **сирдмāх,** -áха м **1.** *убог, сиромашан човек, бедник.* — Није ме брига. Ја сам пуки сиромах. *Франг.* Сиромах сам кô сирће. Нико ми ништа не може. *Ћос. Д.* **2.** *онај који је за жаљење, који изазива сажаљење, јадник, невољник.* — Зна сиромах да је ружан. *Шен.* Сиромах поп [је] чисто занесен и често хоће ово, а ради оно. *Лаз. Л.*

Изр. ~ духом *онај који је малих, ограничених умних способности, душевно заостао;* ~ као црквени миш *пуки сиромах, без игде ичега.*

сирдмахов и **сиромáхов,** -а, -о *који припада сиромаху.*

сйромāш и **сирдмашāд** ж *зб. им. од сиромах, сиромаси, сиротиња.* — Сиромаш се мучи пуна чемера. *Јакш. Ђ.* Помагао [је] сиромашад и задужбине градио. *Љуб.*

сиромáшак, -шка м дем. *сиромах (често у емотивном изражавању).* — Ако ... можете чиме помоћи ове сиромашке, бог ће вам на небу платити. *Вел.* Ја нисам више сиромашак који зависи од ваше милости. *Нед.*

сирдмашан, -шна, -шно **1. а.** *који је оскудан у средствима за живот, убог;* супр. богат. — Богати племићи нису примили под свој кров сиромашну клатеж беземљаша. *Јонке.* Сиромашан крај ни сам у ово доба године ... није имао довољно хране. *Чол.* **б.** *који има нечега у малој мери, оскудан;* супр. обилан. — Језик [Ескима] ... је врло сиромашан у речима и у облицима. *Петр. М.* Ботаника је у нас сиромашна научним радницима. *СКГ 1937.* **2.** *кога је снашла несрећа, бедан, који изазива жаљење, несрећан, јадан.* — Та жао ми је тог сиромашног детета! Колико то већ има година како сиротица за Станком ишчекује! *Трифк.* **3.** *који се односи на сиромахе, који је својствен сиромасима.* — Туберкулоза, болест пролетерска и сиромашна ... све више коси становништво. *Лапч.* [Спасоје] зовну [домаћина], крто и кратко и некако гласом сиромашним. *Сиј.*

Изр. ~ духом *који је ограничених умних способности;* исп. сиромах духом.

сирдмашёње с *гл. им. од сиромашити.*

сирдмашити, -йм несврш. **1.** *чинити сиромашним или сиромашнијим.* — Нити смијеш да их [језике] богатиш, нити да их сиромашиш. *Вел.* Морал треба да проширује живот ... а не да га сиромаши. *Скерл.* **2. а.** *бивати, постајати сиромашан.* — Кућа Обломовљева беше некад богата ... али ... поче све више сиромашити и опадати. *Глиш.* Данас ... цијела Европа ... биолошки сиромаши. *ВУС 1970.* **б.** *слабити, поре-*

ћивати се. — Брада му је нагло сиромашила. *Јел.*

сирòмашица ж *сиромашна женска особа, сиротица; јадница, несрећница, невољница.* — Указује се припукла сиромашица с дјететом у руци. *Војн.* Каква сиромашица?. . . . није она носила ни штап ни торбак. *Ћур.*

сирòмашкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на сиромахе, сиротињски.* — Они брже доконча̄ју своју сиромашку сухоједицу. *Вел.* Њени рођаци нијесу били вољни да је пусте у сиромашку кућу . . . живот у његовој кући [је] танак и мучан. *Лал.* **2.** *сиромашан (2).* — Коњић се пригнуо и граби . . . по тврдој цести сиромашким малим ногама. *Кал.*

Изр. ~ мајка *в. мајка (3).* — Ако им је невоља . . . нека се туже дужду, сиромашкој мајци. *Љуб.*

сирòмашки прил. *као сиромах, оскудно.* — Доста [је] сиромашки ручао. *Коз. Ј.* Била је . . . сиромашки одевена. *Петр. В.*

сирòмашница ж *сиромашица.* — Сирота иза очина живота била је сиромашница. *Мул.*

сирòмашно прил. *сиромашки.* — Баш ми сиромашно изгледа канцеларија! Да ми је барем још каква књига! *Глиш.*

сирòмашнòст, -ости ж *особина, стање онога који је сиромашан.*

сирòмаштво и сирома́штво с, **сирòмаштина** и **сирома́штина** ж **1.** *стање онога који је сиромах, немаштина, оскудица неопходно потребних средстава за живот, беда.* — Осећало се сиромаштво, али и воља да та сиротиња не буде прљава и ружна. *Мил. В.* Ја ћу опет с њим јер ме гони сиромаштина. *Вел.* **2.** *недовољност, оскудица у чему, оскудност, безначајност чега.* — Сиромаштво у комбинацијама и варијантама доводи до шаблонске игре. *Ног.* То за њега није била једна лака и популарна књижевна тема, којом су ондашњи песници надокнађивали сиромаштину својих мисли. *Скерл.* **3.** *сиромашан, убог, жалостан спољашњи изглед.* — Сунце је напокон разбило облаке и обасјало голотињу . . . и открило сиромаштво крша. *Кал.* **4.** *сиромаси, сиротиња.* — Осјети у себи сву потиштеност и ропство, под којима је стењало сиромаштво, подвргнуто имућству неколицине богаташа. *Ћип.* **5.** *сиромашна имовина, сиротиња.* — Наврат-нанос распрода оно своје сиромаштине. *Мат.*

сирòпуснӣ, -ā, -ō у изразу: ~ недеља (седмица) *в. уз сирни (изр.).*

сирòта ж и м **1.** *особа која је остала без родитеља.* — Имао сам још брата једнога, иза оца остасмо сироте. *НП Вук.* Кад нам је умрла мати . . . остале смо праве сироте, ја и сестра. *Ивак.* **2.** *сиромах (1), сиромашица.* — Ти си имао доста земље и новаца . . . сад си сирота која нема ништа. *Шен.* Мој отац по пореклу пука је сирота. *Сек.* **3.** *сиромах (2), јадница, несретница.* — Како је тек сироти мајци [над мртвим сином]! *Мул.* Данас јауче сирота [дјечак] . . . од зубне боли. *Дук.*

сирòтāн, -а́на м **1.** *сироче.* — Упропашћује сиротане без оца и мајке. *Јов. Ј.* **2.** *сиромах (1); просјак.* — Данас да прелазим Саву, да паднем на хлебац каквом сиротану. *Вес.* Сјео жандар попут сиротана, на пусти камен код мора . . . и намаче ноге. *Мар.* **3.** *сиромах (2).* — Вриједно би било да с тога сиротана падну окови. *Шен.*

сӣротан, -тна, -тно **1.** *који је сироче без игде икога.* — Ја остављам у аманет онима који ће овим фондом управљати да . . . потребну помоћ дају оној сиротној деци која ту помоћ одиста заслужују. *Ком.* **2.** *сиромашан (1).* — Наишла је [учитељица] на запуштено село, на дневне беде сиротнога живота. *Скерл.* Шта су вриједне двије сироте у селу сиротном? *Берт.*

сиротáнов, -а, -о *који припада сиротану.*

сирòтāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на сиротане.* — Био је незадовољан што мора у такав сиротански стан. *Ћал.*

сиротáнство с *стање оних који су сиромашни, сиромаштво, сиротињство.* — Истра сиротица! Ја сам . . . устао против тога. Никакво »сиротанство«. Никаква »несташица властитих снага«! *Наз.*

сиротáнче, -ета с *дем. и хип. од сиротан.* — Да ли то убого сиротанче напредује? *Ков. А.* фиг. Није оно сиротанче [срце] криво што сам тебе на мом крилу снивô. *Змај.*

сиротáшце и **сӣротāшце,** -ета с *дем. од сирота, сиротанче.* — Зелен-лисје гору кити . . . а у лугу сироташце тиху гору разговара. *Јаки. Ђ.*

сӣротӣ, -ā, -ō **1.** *сиромашан (1а, 2).* — Био [је] дете сиротих шкотских рибара. *СКГ 1937.* Сироти птичићи . . . и они су сироти морали изгорети. *Шапч.* Жао ми је сиротих дјечака које су тако без милости тукли. *Пар.* **2.** разг. *мален, незнатан по броју, значењу, величини, безначајан, ништаван.* — Има већ хиљада и хиљада година како се свет обрће, и у том океану трајања . . . сам ја случајно ограбио тридесетак сиротих година. *Грол.*

сирòтињскӣ, -ā, -ō *в. сиротињски.* — Кнезови уђу код чаше, а сиротински кметови у авлију. *Нен. М.* Устај, бане . . . спаси народ сиротински! *Хар.*

сирòтиња ж **1.** *сиромаштво, сиромаштина, беда.* — Одгојен у сиротињи и у мизерним приликама, постао је плашљив и стид-

љив. *Ивак.* Једе се оскудно и одева танко, а ипак не можеш сиротињу да сакријеш. *Андр. И.* фиг. Кад човек проучи књижевност онога доба, мора се ужаснути од оне умне сиротиње и оног ропског духа којима је она била напојена. *Марк. Св.* **2. а.** *сиромашан, бедан човек.* — Сиротиња сам и ја! Ви живите од својих земаља . . . а ја живим од вас. *Ћор.* **б.** *сиромаси.* — Пођите којему загребачком лихвару који сиротињу гули до крви. *Шен.* То одреду шаљу наши ваљевски пријатељи, махом сиротиња. *Чол.* **3.** *мала, незнатна, сиромашна имовина, сиромаштина.* — [Доситије] је сам од своје сиротиње помагао устанак. *Поп. П.* Лакше, дијете, издераћеш то сиротиње. *Ћоп.* Народ је спремао своју сиротињу и спремао се на пут. *Хорв.* **4.** *умна, стваралачка слабост, неспособност.* — Комад притискује његова душевна сиротиња. *Грол.*

сирòтињица ж *дем. од сиротиња (3).* — Вукадин се одмах уселио у стан и разместио оно мало своје сиротињице. *Срем.*

сирòтињскӣ, -ā, -ō *који се односи на сиротињу:* ~ јело, ~ кућа, ~ народ.

Изр. ~ мајка, ~ отац *в. мајка (3);* ~сто(уред) *некадашња општинска установа која се бавила старатељским пословима.* — Изабраше га . . . за председника сиротињског стола. *Сек.*; ~ трава бот. *биљка* Glyceria *из пор. трава која при жвакању слади;* сиротињски новци ист. *новци малолетника који су остали без родитеља и које су чувале старатељске власти до пунолетства малолетника, пупиларни новци;* ~ лето *ведри и топли дани у јесен.* — Прошло и сиротињско лето и настаде позна, влажна . . . јесен. *Срем.*; стигла и њега суза ~ *осетиће и он на себи шта је сиротиња и немаштина;* танак (танушан) као свећа о сиротињском парастосу *врло мршав човек.*

сирòтињски прил. *на сиротињски начин, као сиротиња.* — Ту нам је показао његову столицу . . . све је изгледало сиротињски. *Нен. Љ.* Увешће те у добру земљу . . . гдје нећеш сиротињски јести хљеба. *Дан.*

сирòтињство и **сиротињство** с *сиротињско стање, сиромаштво, сиротанство. Р-К Реч.*

сирòтити, -ӣм несврш. *бивати сиромашан или сиромашнији, сиромашити.* — Место да се богати [књижевни језик] и унапређује, све више сироти и упропашћује се. *Нед.*

сирòтићи м мн. *сирочићи, сирочад.* — Ова [ме још] деца вежу. Шта су они сиротићи криви! *Вукић.*

сирòтица ж **1.** *дем. од сирота.* — Како сам сиротица без мајке, нисам знала кому бих се повјерила. *Вел.* Оженио се . . . пуком сиротицом без игде ичега и игде икога свога. *Глиш.* Мој муж . . . банчи, карта се . . . А ја, сиротица, чекам целу ноћ на њега. *Трифк.* **2.** бот. *врста љубичице, даниноћ* Viola tricolor. *Р-К Реч.*

сирòтичин, -а, -о *који припада сиротици.*

сӣротӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на сиротиште:* ~ дом, ~ управа.

сӣротӣште с *завод за смештање и васпитање сирочади; зграда у којој је такав завод смештен.* — Вакуфска дирекција развила је живу акцију . . . за оснивање женског муслиманског сиротишта у Сарајеву. *Обз. 1932.* Убрзо се нашла [балерина] у неком сиротишту. *Б 1959.* Одвео ме у сиротиште. *Сим.*

сӣротно прил. *као сирота, сиромашно. Р-К Реч.*

сӣротнӧст, -ости ж *особина, стање онога који је сиротан, сиромашност. Р-К Реч.*

сирòто прил. *сиротно:* ~ се оженити. *Р-К Реч.*

сиротòвање с *гл. им. од сиротовати.*

сиротòвати, -òтујēм несврш. **1.** *живети сам, као сироче.* — Сиротова за девет година, удовица иза жива мужа. *НП Вук.* **2.** *проводити живот као сиротиња, у оскудици живети.* — Сиротују [људи] по стрмим или кривудавим махалама. *Андр. И.* Зар ће вјечито сиротовати и гледати друге како се господе. *Сим.*

сӣрочӑд ж *зб. им. од сироче, сирочићи.*

сирòче, -ета с *дете без родитеља или без једног од њих, сиротан.* — Ако нема ни оца ни мајке, није опет сироче . . . Има ко се брине за њега. *Лаз. Л.* Готово [је] од дјетињства пусторасто сироче. *Креш.* Остадосмо као сирочад, нитко није хтио да зна за нас. *Јонке.* фиг. О, песме моје, јадна сирочади, децо мила мојих лета млади! *Радич.*

сирòчӗње с зб. *сирочад, сирочићи.* — Да вам бора, троје сирочења . . . ја вас више хранити не могу. *НПХ.*

сирòчӗство с необ. *сиромаштво.* — Узму на душу његов живот и сирочество његове дјеце. *Десн.*

сирòчићи м мн. *сирочад, ситна деца без родитеља.* — Мој се живот на тренутке броји, па ми жао сирочића моји(х). *Митр.*

сӣрће, -ета с тур. *течност кисела укуса која се добива од вина, воћа, алкохола или сухом дестилацијом дрвета, а служи као зачин јелу и као средство за конзервирање, оцат:* винско ~, воћно ~, дрвно ~. — Жене остале код ње да се тару јабуковим сирћетом. *Андр. И.* Оставио ми је на дну

душе као у испијеној боци неколико капи сирћета. *Матош.*

Изр. пролити (превалити) ~ *учинити неку неваљалштину*; исп. забрљати (2). — Превалио ... сирће па затумарао тамо где га нико не познаје. *Ад.*

сѝрћетав, -а, -о *наквашен сирћетом.* — Скинуо сирћетаве облоге са затекле главе. *Рад. Д.*

сирћетàна ж *фабрика, творница сирћета. Деан. Рј.*

сѝрћетār м *онај који прави и продаје сирће. Бен. Рј.*

сѝрћетити, -ѝм несврш. **1.** *зачињавати сирћетом. Вук Рј.* **2.** *чинити да се нешто укисели, претвори у сирће. Бак. Реч.*

сирћѐтли прид. непром. *сирћетав.* — Мокру, сирћетли крпу метну јој на чело и на прса. *Ћоп.*

сѝрћетнӣ, -ā, -ō *који се односи на сирће*: ~ глиста. *Терм. 4.*

сѝрћећēње с *гл. им. од сирћетити. Вук Рј.*

сѝруп м тал. *густа, шећером засићена течност која се додаје неким лековима; густо укуван воћни сок*: ~ од малине, слезов ~.

сѝрупаст, -а, -о *који је као сируп.* — Загазио [је] у ту водену пулпу, сирупасту и љуту. *Дав.*

сѝрутка ж покр. *в. сурутка.* — Он обира млијеко што га надојим, а мени једва остаје капљица сирутке. *Шен.*

сѝрчанӣ, -ā, -ō *који се односи на сѝрак. Р-К Реч.*

сѝрчаница ж *хлеб од сѝрка.* — Много [је] пута и сирчанице био гладан. *О-А.*

сѝрчић м *дем. од сир. Вук Рј.*

сѝса ж **а.** *парни орган на грудима жене и животиња у облику дугуљастих набреклих жлезда који после порода излучује млеко за храну детету односно младунчету, дојка.* — Бол за дјететом које није била још одбила сасвим од сисе, доведе је до бунцања. *Наз.* Долети из стаје голема куја набреклих сиса. *Гор.* **б.** *рудиментарни парни орган на грудима мушкарца у облику брадавице.* — Потегне из пиштоља те га ... рани више лијеве сисе. *Вук.*

Изр. дете од сисе (на сиси) *одојче, дојенче, сисанче*; тек је од сисе отпао *још је врло млад.*

сѝсāвци м мн. (јд. сѝсавац, -āвца) **1.** зоол. = сисари *ред кичмењака* Mammalia, *обично обраслих длакама, који своју младунчад хране својим млеком.* **2.** јд. фиг. *онај који се бездушно користи туђим радом и богати на туђи рачун, израбљивач.* — Шта би тада било с народом који би место једног бездушног експлоататора имао читаву гомилу сисаваца. *Прод.*

сѝсавчāд ж *зб. им. од сисавац.* — Кошута ... своју успава ланад, још сисавчад. *М-И.*

сѝсак, -ска м **1.** *део суда у облику кљуна или направе налик на цев кроз коју се течност излива, пије, носац; лонац са сиском.* — Уливши га [чај] у бочицу, натакле су гумени сисак на гр'оце. *Гор.* Вода је дуго клокотала кроз грлић све док [тестија] не оста празна и док кроз сисак не писну ваздух. *Ћос. Д.* **2.** *цигарлук; део луле који се држи у устима. Деан. Рј.* — Подбоченом десницом прихватила бисер под гр'оцем, лијевом ... сисак наргиле. *В 1885.*

сѝсалац, -аоца м *онај који сиса, сисало. Р-К Реч.*

сѝсалица ж *в. сисаљка.* — На корену се разликује ... коренове длаке сисалице. *Тод.*

сѝсало с **1.** *сисалац. Р-К Реч.* **2.** *оно чиме се сише или из чега се сише. Р-К Реч.* **3.** *рилица у лептира, сисаљка (3).* — Цвијет ... могу опрашивати само лептири који имају дуго сисало. *НЧ.*

сѝсаљка ж **1.** *направа за сисање (течности, ваздуха).* — Кад дођоше до воде [копајући бунар] ... смјесте сисаљку. *Кор.* На једној страни има [цијев] наставак за спајање с уздушном сисаљком. *Физ. 2.* **2.** *оно што се да детету да сиса место сисе. Вук Рј.* **3.** *рилица кроз коју сисају неки инсекти, сисало (3).* — [Инсект] има ... чекињасту сисаљку за ... бушење коре. *Тод.*

сѝсана ж покр. *в. сеисана, сејсана. Вук Рј.*

сисáнац, -нца м *дојенче, сисанче.* — Чује се ... тужно блејање ованца које остадоше без својих сисанаца. *Дом.*

сѝсанчāд ж *зб. им. од сисанче.*

сѝсāнче, -ета с *дете или младунче животиње које се још храни мајчиним млеком, дојенче, одојче, одојак.* — Само машу рукама и ногама ... као сисанче у пеленама. *Гор.* Обе се заплакаше ... Јецају као сисанчад. *Лаз. Л.* Поп држи за две задње ноге прасе ... сисанче. *Дом.*

сѝсāње с *гл. им. од сисати.*

сѝсара ж пеј. *женска особа с великим сисама. Деан. Рј.*

сѝсāри м мн. (јд. сѝсāр) зоол. = сисавци.

сѝсāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сисаре.* — Остале сисарске особине врло су слабо изражене [код аустралијског кљунара]. *Пол. 1959.*

сѝсаст, -а, -о *који је налик на сису.*

сѝсат, -а, -о *који има велике сисе*; супр. чипав. — фиг. Попијеш ли вино, нацеди га снова из наших сисатих брегова. *Богдан.*

сѝсати, -ām и сѝшēм несврш. **1. а.** *устима извлачити млеко из дојке, вимена; хранити се млеком (из дојке, вимена), дојити (о детету или младунчету животиње).* — Хектор је смртно чељаде и жену је сисао смртну. *М-И.* Не дај да Зорку [овцу] сиса јагњешце. *Чипл.* **б.** *пити, испијати увлачећи какву течност мало стиснутим уснама.* — У тој грозници зарила сам јуче твој мали нож у руку па сам сисала своју рођену крв. *Вас.* Обноћ дође вештица ... да га сиса. *Вес.* **2. а.** *увлачити у плућа, удисати (мирис, ваздух).* — Сисао је мирис из Јелкиног босиљка. *Кум.* Стојећи пред школом ... сише свјежину раног дана. *Мих.* **б.** *увлачити, упијати хранљиву течност помоћу нарочитих органа (о инсектима).* — Пчелица ... пала на онај плави цветак па марљиво сише све до дна. *Вес.* **в.** *увлачити, упијати воду, хранљиве сокове из земље (о корену биљке).* — Здрав и снажан корен дрвета моћно сише храну што земља нуди у обиљу. *Марк. Д.* фиг. Из твога је бића сисала моја душа своју поезију. *Новак.* **г.** *измамљивати, изнуђавати новац лукавошћу или притиском, дрско, бестидно се користити туђим радом, богатити се на туђи рачун.* — Све је многобројнији тип нерадника ... ухвати се на једном месту туђе муке, и ту сиса и дебља. *Сек.* То су паучићи што сишу овај јадни народ. *Сим.* **3. а.** *држећи што у устима и влажећи пљувачком размекшавати, растварати и гутати.* — Сисао је крупан бомбон. *Бег.* Сиса шећер. *Дед. В.* **б.** *држећи нешто у устима увлачити (цигару, цигарету, лулу и сл.).* — Међу меснатим уснама ... држи и пожудно сиса цигару. *Петр. В.* Каткад би ставио у уста ... лулу сишући је. *Пав.* **4. а.** *извлачити однекуда течност, примати у себе воде које немају свога тока.* — Створи се грдна јама која сише сву ону воду. *Наз.* Мутна и хучна река ... сиса Јастребац. *Пер.* **б.** *извлачити из чега, одузимати снагу коме, чему.* — И сама се земља буни и вели: Шта сисате толико из мене? *Вел.* Умор и јад их као суша сише. *Мас.* Гуши га пустиња једноличне околине ... сише сокове његове снаге. *Мих.* И сумња тешка дух ми мути и срж сише. *Марк. Д.* **5.** техн. *увлачењем у себе чистити што (о апарату).* — Лукс-апарат сише. *Торб.*

Изр. нисам весло сисао *в. уз весло (изр.);* ~ из (малога) прста, из својих ноката *измишљати што.* — Музичари хватају мотиве по ваздуху, или их краду, или их ... сишу из својих ноката. *Дом.*; ~ нечију крв, ~ (пити) крв на памук *в. уз крв (изр.).*

сѝсаћи, -ā, -ē *који служи за сисање:* ~ машина. *Деан. Рј.*

сѝсāч, -ача м техн. *справа за усисавање:* ~ прашине, ~ ваздуха.

сисѐтина ж *аугм. и пеј. од сиса.* — Срио путом једну велику женетину голу и босу ... са сисетинама преко рамена. *Љуб.*

сѝсица и сѝска ж *дем. од сиса.* — Мала се ухвати за сисице и утече. *Маж. Ф.*; *Прав.*

сѝскати, -ām несврш. *дем. према сисати.* — Забавља их [Иглица] сискајући прст. *Божић.* Он је услужно подметнуо упаљач ... док је она сискала припаљујући. *КН 1959.*

сѝсни, -ā, -ō *који се односи на сисе:* ~ жлезда.

сѝснути, -нēм сврш. *једанпут повући уснама какву течност или мало посисати. Р-К Реч.*

сисòбоља ж *упала сисне жлезде. Р-К Реч.*

сѝстēм, -ема м и **систе́ма** ж грч. **1.** *утврђен ред, поредак основан на планском распореду и међусобној повезаности делова неке целине.* — Њен се отац бојао за свој комодитет у кући, мрзио сваки немир ... да се тиме не би пореметио систем његова живота. *Бег.* Другови ... им дају систем, показују како треба радити. *Дед. В.* **2. а.** *правне норме у некој области друштвених односа.* — Смртна [је] казна прописана и по систему апсорпције, изречена само за политичка дјела. *Мј. 1926.* **б.** *принципи који служе као основ какве науке или научног испитивања.* — Хоће ли се веровати да се Кант ... могао заинтересовати за те ствари ... баш у време кад је имао да ствара основе за свој ... филозофски систем? *Петр. М.* Томистички систем признат [је] као службена филозофија католичке цркве. *Ант. I.* **в.** *скуп принципа, метода, начина у примени, остваривању чега.* — Као играјући се, он је говорио о историји Египта ... о циљевима и изгледима Наполеоновог континенталног система. *Андр. И.* С једне стране ... германизаторско насиље Бахова система а с друге илирска магла јасно означује то доба. *Баб.* **3.** *скуп каквих елемената, јединица здружених према заједничким карактеристикама.* — Гласовна система српскохрватског језика у његовој класичној форми врло је проста. *Бел.* **4. а.** *структура која представља јединство планski распоређених делова који се налазе у узајамној повезаности.* — Коперниково дјело [је] ... геоцентрички систем замијенио хелиоцентричким. *Ант. I.* Координацију покрета које изводе мишићи и скелетни делови врши нервни систем. *Станк.* **б.** *структура која представља скуп економских, друштвених, привредних јединица, установа организацијски међу собом повезаних.* — Кредитни систем нивелирао је феудалне остатке европских етатизама. *Крл.* У нашем комуналном систему срез представља заје-

ницу општина. *Пол. 1957.* **в.** *техничка структура која представља скуп међу собом повезаних машина, механизама, постројења која служе једноме циљу*: енергетски ~. — Износим Вам строго поверљиве информације у вези с новим системом шифрирања брзојава на фронти. *Јонке.* **5.** *опште уређење, организацијска структура чега.* — Један између револуционера ... претио [је] како ће они оборити монархију и увести републикански систем владавине. *Дом.* Крив је цео систем Аустрије. *Јов. Ј.* **6.** *принцип техничког уређења, техничке структуре, конструкција.* — Ту је задобивено хиљадама остраguша Мартинијеве системе. *Нен. Љ.* Хвали [се] како се разумије у системе револвера. *Л-К.* **7.** бот. и зоол. *класификација, распоред биљака и животиња по групама према њиховим заједничким обележјима и карактеристикама.* — Видјели смо да се животиње и биљке дају по својим особинама скупити у групе које све чине систем биљака односно животиња. *НЕ.* **8.** *скуп планина, њихов облик, састав, распоред и уопште пластика.* — Нестаје динарске једноликости ... већ се јављају и сучељавају још три планинске системе. *Цвиј.*

систематѝзатор м *в. систематичар.* — Хобс је значајан ... као систематизатор Бекоповог материјализма. *ПИФ.*

систематизáција ж *систематика.*

систематизѝрање с *гл. им. од систематизирати.*

систематизѝрати, -ѝзирам свршс. и несврш. = систематизовати, систематисати *сврста(ва)ти у системе, средити, сређивати.* — Систематизирао је програм странке. *Божић.*

систѐматизовáнōст, -ости ж *особина, стање онога што је систематизовано.*

систѐматизовање с *гл. им. од систематизовати.*

систѐматизовати, -зујем свршс. и несврш. = систематизирати. — Законик мора обухватити читав систем друштвених односа и рационално уједначити и систематизовати. *Арх. 1954.*

систѐматика ж **1.** *довођење у систем, сврставање предмета и појава у системе, систематизација.* **2.** бот. и зоол. *наука о подели, класификацији биљака и животиња према врстама, породицама, разредима и сл.* — Систематика сврстава све биљке ... према њиховој сродности у природне родбинске јединице (врсте, породице). *Бот.*

систѐматисање с *гл. им. од систематисати.*

систѐматисати, -ишем свршс. и несврш. = систематизирати. — [Наука је] била у стању да ... среди, докаже и систематише резултате испитивања. *Петрон.*

систѐматичан, -чна, -чно **1.** *који се придржава одређеног система, строго доследан, плански.* — Много [је] држао до систематичног узгоја [дјеце]. *Том.* Чича, систематичан и педантан какав је био, настојао је да све ствари ... утоваре на воз. *Чол.* **2.** *који се не прекида, сталан, постојан, чврст.* — Из Вишњићевих песама израња ... једна чврста, систематична и заокружена поставка устанка. *Сур.*

систѐматичăр м *стручњак у систематици.* — Велики систематичари новије филозофије ... били су и критичари природне науке. *Петрон.*

систѐматичкӣ, -ā, -ō *систематичан.*

систѐматички и **систѐматично** прил. *на систематичан начин; по одређеном систему.* — Умјетност ради систематички, знаност аналитички. *Баз.* [Чернишевски] је систематично ... изложио основна начела за коренити преображај друштвени у Русији. *Скерл.*

систѐматичнōст, -ости ж *особина онога који је систематичан, онога што је систематично.*

систѐматскӣ, -ā, -ō *који је начињен или уређен по одређеном систему, плански, методичан.* — Ово није систематски курс о нашем књижевном језику, већ популарно расправљање. *Бел.* Изиђи [ће] на видјело ... ствари које ... значе систематско и полагано убијање. *Чол.*

систѐматски прил. *на систематски начин, по одређеном систему, доследно.* — Он ... мене ... систематски изазива већ дуго. *Крл.*

сѝстēмскӣ, -ā, -ō *који се односи на систем, систематски.* — Толико [му] се осладило читање да је поручио читаву једну малу системску библиотеку. *Сек.*

систѝрати, сѝстирам свршс. лат. *зауставити, обуставити; спречити; престати с неком акцијом*: ~ извршење неке одлуке. *Деан. Рј.*

сѝстола ж грч. мед. *скупљање, стезање мишића ради избацивања крви из срчаних шупљина у аорту и плућну артерију. Терм. 4.*

сисӯрина ж *аугм. и пеј. од сиса.* — Жена га је погледала ... док јој је крупна ... сисурина била испала. *Сим.*

сѝт, -а, -о **1. а.** *који је утолио, утажио глад, довољно нахрањен*; супр. гладан. — Јутро их је затекло сите и напите. *Чипл.* фиг. Ми стојимо још у задњим редовима ... среће гладни и горчине сити. *Наз.* **б.** (у именичкој служби, одр.) *онај који је утолио глад, онај који је довољно нахрањен.*

— Сит гладном не верује. *Н. посл.* Ученица ... мисли да цивилизацију граде само гладни, а да је уживају само сити. *Макс.* **в.** *својствен човеку који се добро најео.* — Око устију са кратком лулицом посмијех сит. *Матош.* **г.** *који чини да се постане сит, који се радо једе, којим се постиже ситост:* ~ јело. *Р-К Реч.* Јео хајдук сита круха суха. *Март.* **д.** фиг. *богат садржином, садржајан, насићен каквом другом материјом у течном или гасовитом стању.* — Кондензираност укусних ситих боја дижу ту умјетнину у први ред наших ликовних изражаја. *Бат.* Љубичица кликну мирисима ситим. *Уј.* **2. а.** *који има свега довољно, у обиљу, који живи у обиљу, имућан, богат.* — Она је кућа сита ... у свему. *Мул.* Био је добар ђак, из сите обитељи. *Божић.* **б.** *богат, угодан, удобан (са нијансом презривости).* — Гизделин је чедо ситих цивилизација. *Матош.* Решио се ... да отпочне живот ... својих предака, сит и спокојан живот руског племића. *Скерл.* **3.** *богат храном, животним намирницама; родан, плодан:* ~ година. — Сита јесен мирисаше у целом дому. *Шапч.* Изићи ће из свог склоништа с наоштреним зубима да их, послије ситих дана, још љуће притегне. *Мил. В.*

Изр. бити сит (пресит) чега (рата, живота, игре и сл.) *бити незадовољан чим, не желети што*; и вук ~ и коза цела (и овце на броју) *в. уз вук (изр.)*; ~ као крпељ *в. уз крпељ (изр.)*; ~ сам свега *досадило ми, дозлогрдило, дојадило ми је све*; сит (сити), до сита се најести (нагледати, напевати, наспавати, наразговарати, науживати и сл.) *до миле воље, у највећој мери.*

си́та ж **1.** *мед самоток. Р-К Реч.* **2.** *ситна сачма, гмиза (2).* — Набавили [су] самокресе и довољну количину праха, сита и чахура. *Креш.* **3.** *в. ситнеж (од живине). Р-К Реч.* **4.** *в. ситнина (ситан новац). Р-К Реч.* **5.** бот. *биљка* **а.** *из пор. шиљева* Heleocharis, *зуква (1), вежљика.* **б.** *из пор. ситина* Juncus, J. maritimus, *која се много употребљава за плетење корпи, котарица и др. Р-К Реч.*

си́так, -тка м бот. *в. сита (5б).* — Чељаде огрнуто плаштем од ситка, а покривено ... шеширом од шаша. *Шен.*

си́так, -áка м = ситик *густа шумица, честа од сите. Р-К Реч.*

си́тан[1] -а, -о покр. (обично у изразима: ~ се најести, нагледати и сл., бити ~ чега) *в. уз сит (изр.).* — Врати се из лова ... мртав гладан и жедан пак се ситан наједе и напије. *Мат.* Путовању ... но сам ситан тога путовања. *НП Вук.* Пробудит се она лако неће докле год се ситана наспава. *Њег.*

си́тан[2], -тна и сйтна, -тно **1. а.** *који се састоји од малих истоврсних делића, честица, измрвљен, самлевен или стучен у фин прах*; супр. крупан: ~ брашно, ~ шећер, ~ со, ~ снег. **б.** *који се састоји од покрета који брзо следе, долазе један за другим.* — Одскакута ситним, птичјим кораком. *Чипл.* Сијече, боде, удара ... густим пљуском, а ситнијим од солике. *Вел.* **2. а.** *који је по величини, обиму испод просечнога, мален.* — Кућица ... с два ситна прозорчића ... био је цио иметак Данкова оца. *Ивак.* На песку целим путем ... остале су свуда њене ситне стопе. *Дуч.* **б.** *који је мален по степену испољавања, по интензитету, броју, по вредности, незнатан.* — У ту [се] вику умијешаше и ситни гласићи школске дјеце. *Том.* Чује се ситан глас црквеног звона. *Лаз. Л.* Она је ... добијала на ситне трошкове ... двапут колико оне две заједно. *Петр. В.* Ситна одступања од књижевног језика допуштана су књижевницима. *Т. књ.* **в.** *недорастао, малолетан; недовољно развијен; који се не осећа здрав, немоћан, слаб.* — Имао је ... пуну кућу ситне дјеце. *Козарч.* Отац дјевојчин [био је] иначе ћифтица ситан растом и духом. *Андр. И.* Ситног здравља одувек, остао је ... у Алпама да се одмори. *Сек.* **3.** *мален, незнатан, који мало значи по друштвеном и економском положају, економски слаб.* — Остат ће заувијек биједник, ситни чиновничић. *Сим.* Постоји велик проценат ситног света који нема ни најпотребније. *Андр. И.* Дошло [је] до пропадања ситних сељака. *Ант. 1.* Мануфактура није могла уништити ситну производњу. *ОП 1.* **4. а.** *који нема већег значаја, другоразредан, споредан; непознат широј јавности, неистакнут.* — Да ли би ... [успеха] уопште било да није легије оних ситних хероја прегажених широм наше ... земље. *Ћос. Б.* Чланови [комитета] били су ситни, непознати људи. *ОП 2.* **б.** *безначајан, незнатан.* — Успоредо с великим свијетом ... постоји мален свијет с малим људима и ситним стварима. *Крањч. Стј.* Постоје тако неке ситне предрасуде пред којима сам слаб. *Ћос. Б.* **5.** фиг. *ситничав, ускогрудан; ништаван, низак, нечастан, ружан, рђав.* — [Критика је] била ситна, политичарска и тенденциозна. *Нед.* Ми смо се увијек знали високо уздићи над ситним пакостима. *Козарч.* Људи ... су због својих личних ситних интереса били сишли са правога пута. *П 1939.* **6.** бот. (само одр.) *у називу многих биљака:* ~ коприва, ~ метвица, ~ проја, ~ боб, ~ чичак, ~ жито и др. **7.** *као сталан епитет за књигу, писмо у нар. песмама (због ситних слова).* — У путу му ситна књига стиже. *НП Вук.* На папиру ситно слово пише. *НПХ.*

Изр. водити ситне разговоре *разговарати о свакидашњим, безначајним, обич-*

ним стварима; похватати (најситније) конце чије *в. уз конац*[1] (*изр.*); ~ новац *нешто неважно или веома мале вредности.* — Шта више, употребљује ... одавно већ ситан новац у књижевности, као основу својих јунака. *СКГ 1937*; ~ зверка (риба) *в. уз зверка* (*изр.*). — Ситна си ти зверка ... У мојим шакама су били мало већи но што си ти! *Ћос. Д.*; ситна посла разг. *није важно.* — Хоћете ли да гађате? ... — Ситна посла — одговори командир. — Чекамо главнину. *Јак.*; ~ стока, ~ благо *домаће животиње мањег раста, овце и козе, према крупнијим* (*коњима, говедима*). — Имала је доста ситног блага, оваца и коза. *Ћоп.*; ситне богиње мед. *заразно обољење* (*махом деце*); исп. мале богиње; ситни сати *време касно ноћу, иза поноћи.* — Иза поноћи, у ситне сате ... пијанци би ... крстали према касарни. *Ћоп.*; ~ грожђе *суво грожђе, грожђице, цвебе*; ~ сточарство екон. 1) *гајење ситне стоке*; 2) *гајење живине, куница, пчела, свилене бубе и др. као привредна грана.*

сѝтāнце и **ситáнце,** -а и -ета с *дем. од сито.*

сѝтāр м *занатлија који прави сита.* — Сазнало се да ... је заступала ситара и бачвара ... у паланци. *Сек.*

сѝтāрев, -а, -о = ситаров *који припада ситару.*

сѝтāрка ж **1.** *жена ситар. Р-К Реч.* **2.** *ситарева жена.*

сѝтāрница ж *радионица за прављење сита. Бак. Реч.*

сѝтāров, -а, -о = ситарев.

сѝтāрски, -ā, -ō *који се односи на ситаре.*

сѝтāрство с *ситарски посао, занимање ситара.*

сѝтаст, -а, -о *који је налик на сито.* — Канта са ситастом цијеви бијаше остављена у јарку. *Дончић.*

Изр. ~ кост анат. *једна од костиј лобање.* — То су чеона ... и ситаста кост. *НЧ.*; ситасте цеви бот. *низ издужених живих ћелија између листа и корена биљке чије су попречне мембране избушене у виду сита, а сврха им је провођење органских материја, нарочито беланчевина. Терм. 3.*

сѝтача ж *ситаста кост, кост лубање која се налази до носних костију. Бак. Реч.*

сѝтāшце и **ситáшце,** -а и -ета с *дем. од сито.* — Просијао његов духан ... на ситашцу. *Том.*

сѝти, -ија м енгл. **1.** *општи назив за средиште великих градова где се налазе главне банке и највеће трговачке радње.* **2.** (Сити) *део Лондона и неких других великих светских градова. Свезн.*

сѝтӣк, -йка м = сѝтāк. *Р-К Реч.*

сѝтина ж бот. **а.** *сита* (*5б*). — Опет је [лисице] нестане међу густим бусовима ситине. *Дончић.* **б.** *породица таквих биљака* Juncaceae. *Терм. 3.*

сѝтити, -йм несврш. *чинити ситим, засићивати, хранити.* — Дуго глад туђи смо ситили, жељу напајали. *Наз.* фиг. Њим своју жељу за животом сити. *Јакш. М.*

~ **се** фиг. *задовољавати, испуњавати неку* (*своју*) *жељу, наслађивати се.* — Силно огладни за њом [дјевојком] и њој је мило што се њоме сити. *Божић.* Услед зависти ... свет [је] увек готов да се подсмехне, сити. *Станк.*

сѝтка ж *в. сито.* — Једну тичицу шарену ухвати ... Покрије је једном ситком да не би побјегла. *Н. прип. Вук.*

ситнāрија ж (обично мн.) = ситнурија **1.** *ситне ствари, ситнице, маленкости.* — Од последњег трговчића ... вашарским ситнаријама до ... дужда сватко је његов знанац. *Нех.* Добар дио живота расуће жене за којекакве ситнарије по дућанима. *Мил. В.* Гледала је ... све оне ситнарије рубља. *Војн.* **2.** *оно што није од неке веће важности или значаја.* — Његов [Шћепана Малог] живот још нико описао није, јербо се само у преданијама главна ствар садржава, а друге се ситнарије с ... временом губе. *Њег.* **3.** фиг. *људи нижег друштвеног или службеног положаја.* — Идеш ... по корсу, између оне латинске ситнарије. *Мат.*

сѝтнеж м и ж **1. а.** *ситне ствари, ситни предмети.* — Низбрдицом отиче вода и носи ситнеж и испресијецано лишће. *Ћип.* С дрвљаника купите ситнеж. *Рад. Д.* **б.** *унутрашњи органи и делови тела заклане животиње.* — Била су испечена три дивља прасета, па још, као надев, зачињена ситнеж од дивљег вепра. *Богдан.* **в.** *ситан новац, ситнина.* — Гурнуо [је] невидом домаћици неку крупну пару у руку, а деци нешто ситнежи. *Радул.* **г.** *мала деца, животињска младунчад.* — Полагао је [Вукадин пријемни испит] с неким ситнежом, међу којима је изгледао као тучак међу кашикама. *Срем.* Старе [гуске] су кључале по ситнежи, газиле и крале храну. *Бен.* **2.** фиг. **а.** *ситнарија* (*3*). — Дошао он до тога да се мијеша са градским ситнежом. *Лоп.* **б.** *ситне, безначајне околности, оно што нема неке веће важности или вредности, ситнице.* — Дјело је бујне маште којом је [Гоголь] умио да из ситнежи живота створи типичне фигуре руског човјека. *Марј. М.*

сѝтнӣж, -йжа м *ситниш* (*1*). — Стојан дохвати ... нешто ситнижа и даде му. *Ћор.*

ситнѝна ж **1.** *ситни предмети нечега* (*у поређењу с крупним истоврсним предметима*).

— Мора за сваки дан изрезати и исцепати дрва ... и нацепкати ситнине за потпаљивање. *Петр. В.* **2.** *ситан новац, ситниш.* — Било је шест новчаница по двадесет круна и нешто ситнине. *Вј. 1970.* У дворишту је разбио [касу] и из ње покупио ситнину, преко триста динара. *Рад. Д.* **3.** фиг. *ситничавост, безначајност, ништавност.* — [Епизодне личности у Голготи] представљају поједине моралне апстракције ... празноглавост, ситнину духа и срца. *Грол.*

сѝтнити, -ѝм несврш. **1. а.** *чинити ситним, дробити, мрвити.* — Сагнула се к једном пању па ситнила око њега земљу прстима. *Михољ.* **б.** *мењати у ситно.* **2.** фиг. **а.** *ситним и брзим кораком ићи.* — Ситни у варош гризући уснице од срџбе. *Каш.* **б.** *ситно падати (о снегу, киши и сл.).* — Снијег је ... као брашно ситнио с неба. *Гор.* **в.** *ситно поскакивати.* — У оркестру јаче засвирају ... а један од мушкараца ... стане скакати ... и ситнити ногама. *Краљч. Стј.* **г.** *танким, ниским гласом испрекидано певати (о птици).* — Очарана, ситни с грана пјесма птица. *Визн.*

~ **се** *уситњавати се, распадати се на ситне делове, постајати ситан.* — [Пратио је] узбуђено како се велике породичне задруге распадају, како се имања ситне. *Ћос. Б.*

ситња̀ца ж **1. а.** *мала, безначајна ствар, ствар без веће вредности, маленкост.* — Његову реализму ... не избјегава ни најмања физичка ситница. *Матош.* Чича ... настојао је да се све ствари до посљедње ситнице утоваре на воз. *Чол.* **б.** *незнатан, неважан, свакодневни догађај.* — Пиј и претресај, тек онако, ситнице најновије. *Мул.* И сваку ти ситницу из онога времена умио бих испричати, као да сад све очима гледаш. *Мат.* **2.** *ситан посао.* — Обавља којекакве ситнице има већ два мјесеца. *Креш.*

Изр. знати што до (најмањих) ситница *знати и најмање појединости, детаљно;* то је ~ *то није важно, о томе није потребно водити рачуна;* то није ~ *то је важна ствар.*

сѝтница ж бот. **а.** *в. трешња.* **б.** *биљка из пор. ружа* Amelanchier ovalis, *дивља мушмула.* **в.** *в. сипаница (2).* *Сим. Реч.*

сѝтничав, -а, -о **а.** *који сувише обраћа пажњу на ситнице, ускогрудан, педантан:* ~ шкртац, ~ политичар. — Ја знам добро колико су жене јадне у својој ситничавој похлепи, таштини и лажи. *Андр. И.* Пробуди се ситничава жеља да све стави на своје мјесто. *Кал.* **б.** *који се оснива на чему небитном, безначајан, ништаван.* — Разумијемо ... што сте бијесни на нас и љути на питања ... која ви сматрате ситничавим. *Л-К.*

сѝтничавац, -а̄вца м *ситничар (2).* — Свему је, ето, крив овај ситничавац и глупан. *Мар.*

сѝтничаво прил. *на ситничав начин, ситничарски, цепидлачки.* — Ситничаво су се цјенкали за лире при куповини. *Лал.*

сѝтничавӧст, -ости ж *својство онога који је ситничав.* — До ситничавости био [је] истинољубив. *Креш.*

сѝтничӑк м необ. *ситан, незнатан човек, који по свом друштвеном положају нема неког значаја.* — Тако је ситничак сам себи исприповиједао читаву повијест о својем брици. *Ков. А.*

сѝтничӑр м **1.** *трговац ситном робом.* — Под шаторима су седели ситничари с гомилама кремења, огњилима и барутом. *Глиш.* То је ... обичан крамарски трик малих ситничара који стављају у промет најјефтинију робу. *Крл.* **2.** *онај који даје претерану важност и значај ситницама, цепидлака.* — Не могу они [велики људи] бити ситничари и обазирати се на наш ситничарски морал. *Јанк.* Знао [је] да у редовима устаника има ситничара, цјепидлака и самовољника. *Радул.*

ситничӑ̀рење с *гл. им. од ситничарити.*

ситничӑ̀рија ж **1.** *трговина ситне робе.* — С тим грошима ... отвори ситничарију. *Киш.* На томе истоме мјесту била је Лазина биртија, а опет прије њега биртија и ситничарија шепавог Шујице. *Ћоп.* **2.** мн. *ситнарија (1).* — Мало се окрпио дуђанчићем у коме је продавао брашно, шећер, каву и друге ситничарије. *Цар Е.*

ситничӑ́рити, -и̏чӑрӣм несврш. **1.** *трговати ситном робом, водити ситничарску трговину.* — Ја стално на одсуству и ситничарим ... и бакалишем па остављам пару на пару. *Вас.* **2.** *давати претерано значај ситницама, цепидлачити. Бак. Реч.*

сѝтничӑрка ж **1.** *трговкиња ситном робом.* — Један од мртвих ... био [је] ујак ... бабе ситничарке на Циглани. *Крл.* **2.** *она која пази на ситнице, која цепидлачи. Бак. Реч.*

сѝтничӑрскӣ, -ӑ, -о̄ **1.** *који се односи на ситничаре (1):* ~ дућан, ~ радња. **2.** *који ситничари, цепидлачи, ситничав, цепидлачки:* ~ дух, ~ политика, ~ тачност. — Не могу они [велики људи] бити ситничави и обазирати се на наш ситничарски морал. *Јанк.*

сѝтничӑрство с **1.** *стање и занимање ситничара.* **2.** *ситничарење, цепидлачење.* — Обоје осећаху како им се дух отреса овог свакодневног ситничарства на тежи некуд даље и више. *Ранк.*

сѝтнӣш, -и̏ша м **1.** *ситан новац (кован од јефтинијег метала), ситнина (2).* — Изаспе на ... стол сав ситниш што га имаћаше у кеси. *Шимун.* фиг. *безначајни детаљ.* — Хиљадарку љубави проћердао је стуцавши је у ситниш. *Дав.* **2.** *ситни унутрашњи органи рибе, живине и сл., ситнеж.* — Баш права рибља јуха! Гле у њој кечиге, ситниша, чак и комадић сома! *Цес. Д.* **3.** *ситна деца.* — Велики господин већ ће се побринути за сав онај дробиш и ситниш. *Ков. А.*

сѝтно прил. **1. а.** *у врло мале честице (о ситним супстанцама), фино, танко (о млевењу).* — Само се шенично брашно сије у ситу јер је ... ситније самљевено. *Рј. А.* **б.** *на мале делове.* — Разрежу и друго [месо] ситно и натакну затим на ражње. *М-И.* **2. а.** *кратким, а честим покретима, малим корацима; брзо.* — Чело му се набере, а доња вилица заигра ситно. *Сек.* Не бијаше варошко дијете ... ал' како је ситно корацала. *Шен.* Никако није могла колена да му сагледа, тако је он ситно ишао поред ње. *Станк.* **б.** *вукући брзо прстима преко жица или ударајући, пребирајући брзо прстима по диркама, вешто.* — Оста Адел пјесме пјевајући, уз тамбуру ситно куцајући. *Ботић.* Хармоникаш засвира ситно најнижим тоновима. *Моск.* **в.** *у ниским тоновима, ниским гласом, тихо.* — Сат на торњу удара најприје ситно и брзо »четврти«. *Леск. Ј.* Ситно и високо пиштала [су] звона с једне капелице. *Мил. В.* Па се скупи и шапне ситно ... — Цајка! *Каш.* **г.** *недовољно јако по снази, интензитету, слабо.* — Пели се један на другога и ситно стењали. *Гор.* **д.** *брзо, једно за другим.* — А она ситно дробила и чаврљала као врапчић. *Нам.* **3. а.** *у врло малом размаку, густо једно поред другога; малим предметима.* — Врат му је био раздрљен, ситно изборан. *Петр. В.* Уђоше у једно ... двориште које је било ситно покалдрмисано. *Андр. И.* **б.** *у малим, а густим капљицама (о киши, снегу).* — Киша ситно сипи, сипи и ромиња. *Матош.* **4.** фиг. *безначајно, недостојно, ниско, нечасно.* — Учини јој се да је ово данас ситно смијешно ... према чистоти осјећаја. *Тип.* Градски човек је грамжљив, али није смео. Код њега све испада ситно, лабаво. *Тил.*

ситно- *као први део сложеница казује да је ситно оно што значи други део сложеница:* ситногорица, ситнолик, ситнозрн(ат) итд.

ситнобуржòазнӣ и **ситнобуржòаскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ситне буржује и на ситну буржоазију; који изражава интересе, идеологију ситне буржоазије, који је својствен ситној буржоазији:* ~ морал, ~ утопизам, ~ схватање.

ситновлàстеоскӣ, -ā, -ō *који се односи на ситну властелу; који је својствен ситној властели.* — Дјетињство му је протекло ... у ситновластеоској средини. *Шов.*

ситнòглав, -а, -о *који је ситне главе.* — Остаде побркан у својим симпатијама, не рачунајући ту ону црнпурасту ситноглаву женицу према којој су његове симпатије вазда биле сталне. *Ранк.*

ситнòглавац, -а̄вца м *онај који је ситне главе. Деан. Рј.*

ситнòгорица ж *ситна, ниска шума.* — Око присада има ситногорице, местимице и крупне горе. *Дед. Ј.* Магла лагано заклања ... црвенкасту ситногорицу. *Вукић.*

ситнòграђанскӣ, -ā, -ō *ситнобуржоаски.* —[У Лажи и паралажи] приказује ... лажну културираност парвенијских ситноградђанских породица. *КН 1946.*

ситнòзор м *микроскоп.* — Све то комешање стоји преда мном као под ситнозором капља воде. *Шен.* фиг. Критика је повећало, и ситнозор, и далекозор. *КН 1959.*

ситнòзрн, ситнòзрнаст и **ситнòзрнат,** -а, -о *који је ситних зрна, који је од материје са изгледом ситних зрна.* — Темељи Сопоћана су од ... ситнозрног пешчара. *Дед. Ј.* Посу их ситнозрна солика. *Божић.* Има га [пирита] и густа, ситнозрната и упрскана у стијењу. *Туђ.*

ситнòклас, -а, -о *који је ситнога класа.* — Окаснила пшеница и остала ситнокласа због мишева. *Гор.*

ситнòкост, -а, -о *који има ситне кости.* — Бијаше човјек необично висок, суха и истрошена тијела, ситнокост, малене главе. *Јурк.*

ситнòлик, -а, -о *који је ситног, маленог лица. Р-К Реч.*

ситнòлистан, -исна, -исно *који је ситног листа.* — Овде, онде ... ситнолисна дивља крушка. *Шапч.*

ситнòпегаст, -а, -о, ијек. ситнòпијегаст *у кога су ситне пеге. Прав.*

ситнопѝсац, -сца м *в. ситносликар.* — Побожним [су] кистом ситописаца утјеловили све што је онда значило вјеру. *Баб.*

ситнòпијегаст, -а, -о, ек. ситнòпегаст.

ситноплѐмнӣкӣ и **ситнòплемићкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ситне, ниже племиће.* — Мађарски устанак имао је две изразите струје: ситноплемићку и либералну. *НК 1946.*

ситнопроизвòђа̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на ситне произвођаче:* ~ прерађивање вина. *ЕГ 1.*

ситнòробнӣ, -ā, -ō *који производи ситну робу:* ~ производња. — [Земљорадници] ће једног дана престати да буду ситноробни произвођачи и постати продуценти за друштво. *Пол. 1959.*

ситносѐљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ситне сељаке, сељаке са ситним, малим поседима*: ~ пољопривреда.

ситнòсликāр м неол. **1.** *сликар минијатура (у средњем веку обично монах или редовник који је рукописе украшавао иницијалима и минијатурама).* — Монах ситносликар остави свој акварел. *Уј.* Много наших умјетника радило је у Италији, као ... ситносликар Јулио Кловић. *Баб.* **2.** *писац који описује ситне околности и прилике које карактеришу друштвену средину.* — Сремац је ... ситносликар као Кловић. *Матош.*

ситносликàрија ж *минијатурна слика.* — Преко свилене је сукње пребачена прегача од чипке која је минуциозно израђена попут какве ситносликарије. *Баб.*

ситнòсликāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ситносликаре.* — На тај ситносликарски начин израђена су и два дражесна акварела. *Баб.*

ситносòпственӣк м *власник ситног, малог имања, поседа, малопоседник.*

ситносòпственичкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на ситне сопственике, малопоседнички*: ~ привреда. — Србија оног доба била [је] пре свега сељачка, ситносопственичка земља ситноробне производње. *Арх. 1954.* **б.** *који је својствен ситносопственицима.* — Радници који долазе са села ... дуго ће бити изложени двојаком утицају: нове средине ... и старом, сеоском, који је оптерећен ситносопственичким менталитетом. *Пол. 1959.*

сӣтнōст, -ости ж *особина, стање онога што је ситно, онога који је ситан; ситничавост.* — Ипак смо преболели једно болно раздобље недораслости и ситности, чак и сумњива морала. *Петр. В.*

Изр. до ситности *до најмањих појединости, детаљно.* — Сељачки живот изнесен је до ситности. *Л 1905.*

ситнотѐжачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ситне тежаке, малопоседнички; који је својствен ситним тежацима.* — Открила би се сељачка душа његова, ситнотежачка, распета између њивица и фабрике. *Пол. 1959.*

ситнотр̀жац, -ршца м заст. *в. ситничар (1).* — Заматају своју робу нашки ситнотршци и кобасичари. *Ков. А.*

ситнòћа ж **1.** *мала просторна димензија чега; ситне ствари, ситни предмети.* — Та ситноћа од усташаца [пора на нокту] једва се на најоштрије стакло могу опазити. *М 1867.* **2.** фиг. *ништавност, нискост.* — Сремац је у целој српској књижевности био највећи и истински хумориста који је познавао човјека и његову ситноћу. *Барац.*

ситнòўман и **ситнòуман**, -мна, -мно *који је ситна ума, мале памети.* — [Књижевница] је пренела свој ситноумни свет на сцену. *НИН 1960.*

ситнӯрија ж = ситнарија. — Било је на колима пртљага: један кревет ... путнички ковчег ... Било је још неке ситнурије. *Вес.* У моју је собу рупило једно измучено човечанство ... обузето ситнуријом одржања голе егзистенције. *Дав.* Ми ћемо бити велика господа, па нам неће ни доликовати да се мешамо са таквом ситнуријом. *Ранк.*

ситњàрија ж *в. ситнарија.* — Народ је ... премного пазио на те смијешне ситњарије. *Старч.*

сӣтњēње с *гл. им. од ситнити (се).*

сӣто[1] с *направа за просијавање брашна и других сипкавих материја у облику мреже или перфорираног лима, с отворима одређене величине, кроз које пролази један део сипкаве масе, а други се задржава на мрежи*: густо ~, ретко ~.

Изр. бити на ситу и решету, бити просијан кроз ~ и решето, проћи (кроз) ~ и решето *проћи кроз свакаква искушења, много у животу преживети и препатити*; ново ~ на високо сеје, ново ~ само сеје, ново ~ о клину виси посл. *сваки новајлија труди се да на послу буде добар, да што боље уради посао*; узети кога на ~ и решето *добро кога проценити, проучити, просудити.*

сӣто[2] прил. *до ситости, досита, до миле воље.* — Тражим кутак ... гдје се срце без бојазни може сито изјадати. *Јел.*

ситòба ж *в. ситост.* — Побалегао се [коњ] и убурио пода се од ситобе. *Гор.*

сӣтовина ж бот. *сита (5).* — Ушћа река, покривена шумом ситовине, трске и шевара, црњаху се од многих птица. *Књеж. Л.*

сӣтōст, -ости ж **а.** *стање, осећање онога који је сит.* — Ситост им је ширила срца ... радошћу. *Бен.* **б.** *пуноћа, потпуност.* — Мокрањац ... мешовити хор распоређује својим познатим начином да би постигао звучну ситост. *Коњов.*

ситуа̀ција ж лат. **1.** *положај, стање, скуп околности и прилика у којима се неко, нешто налази*: војна ~, друштвена ~, политичка ~, тешка ~, чиста ~, критична ~. **2.** геод. *воде, шуме, планине, насеља места и сл. унесена на карту или план утврђеним конвенционалним знацима.*

Изр. временска ~ *стање атмосфере и појаве у њој*; комедија ситуације поз. *комедија у којој се личности доводе у смешне ситуације услед неке сплетке, неког неспоразума, погрешке, укрштених интереса*; човек (господар) ситуације, који држи ситуацију у својим рукама, спасава ситуацију *онај од кога зависи решење, који је*

у стању да реши какав лични, друштвени, научни, економски спор.

сӣтуаци̏о̄нӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ситуацију*: ~ план.

ситу̏и̏ра̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од ситуирати.* **2.** *који се налази у добрим материјалним приликама, материјално добро обезбеђен, осигуран.* — Непрестано родитељима ставља под нос примјер својих боље ситуираних пријатеља. *Десн.*

ситу̏и̏ра̄но̄ст, -ости ж *стање онога који је ситуиран.*

ситуи́рати, -у̏и̏ра̄м сврш. и несврш. *(по)ставити, распоредити, распоређивати, наћи, налазити место за кога, што.* — На јужној страни града ситуиране су болнице. *Р 1946.*

сӣћ м тал. покр. *бакрена посуда за ношење воде.* — За њима су трчкарала дјеца с бакреним сићима. *Наз.* Мрак се спустио ... када је она узела сић да пође на воду. *Ћип.*

сӣћан, -а, -о (одр. сӣћанӣ и сићани̏) *дем. од ситан* **1.** *који се састоји од малих честица, дробан.* — Напољу звижди ветар, и сићани прећавац засипље у прозоре. *Глиш.* **2.** *мален по обиму и величини.* — Звоне, звоне звончићи сићани и бијели. *Полић.* **3. а.** *који је малог интензитета (о звуку).* — Сићани гласићи сјајних праporаца као да увеличаваху ту ... трку. *Шапч.* **б.** *танак.* — Кад ... сићану жицу затресе руком вештом, нема тог срца на свету које не би задрхтало. *Чипл.* **4.** *који је мале вредности, безначајан.* — Да ми је 'нолико сићаних парица, да питам пошто је Шабац. *Вес.*

сӣћано прил. *правећи мале и брзе кораке, ситно.* — Поведосмо то на лево, то на десно, поскочисмо хитро, живо, ситно, сићано. *Шапч.*

сӣћахан, -хна, -хно *сићан.* — Вечераше и акшам клањаше и сићахне мрве пометоше. *НПХ.*

сӣћӗ̄ње с *гл. им. од ситити (се).*

си́ћӗ̄ње с *гл. им. од си́ћити се.*

си́ћи, сӣћӗ̄м сврш.; исп. саћи **1. а.** *идући одозго доле стићи, доспети на ниже место, спустити се*: ~ с дрвета, ~ низ степенице, ~ с планине. — Узмем капу, опасач и сиђем на улицу. *Хорв.* **б.** *напустити какво уздигнуто место, седиште и сл.; изићи из каквог превозног средства, скинути се*: ~ с коња. — Сишли смо с воза. *Чол.* фиг. Гоголь се одрече овог позива [да предаје историју] и сиђе с катедре. *Прод.* **в.** *пробити се, продрети у што.* — Све нам је то сишло до кости и сржи. *Вил.* И палош сину ... готов да у срце сиђе. *Ил.* **2.** *запасти, заћи, нестати с видика (о Сунцу, Месецу).* — Месец кад сиђе убави, тишином среће ... бол замирише. *Ил.* **3.** *пасти, спустити се на што, распрострети се по чему.* — Вечер је сишла над Париз. *Тад.* **4. а.** *оставити, напустити једно (обично уздигнуто, истурено) место због преласка на друго.* — Прва батерија ... је у последњем тренутку сишла са положаја. *Јак.* **б.** *одвојити се од започетог пута, променити правац, смер кретања.* — Ишли смо једном стазом и одједанпут смо с ње сишли. *Дед. В.* **в.** фиг. *спустити се на нижи друштвени положај, напустити пређашњи положај; доћи у лошије, слабије имовно стање; изгубити пређашњу вредност.* — С врха славе и богатства сишли [су] до највећег сиромаштва. *Панч.* [Јакшић] је ... сишао са своје песничке висине и ... загазио у брлог оговарања. *Скерл.* **5.** *престати покривати какву површину избледевши, отопивши се и сл.* — Још је била врућа мембрана, а с црног лака слушалице није још сишла пара од његова даха. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ с дневнога реда *престати бити предмет расправљања*; ~ с коња на магарца *в. уз коњ (изр.)*; ~ с памети (с ума) 1) *полудети*; 2) *заборавити.* — Од тога часа више ми не сиђе с памети. *Вес.*; ~ с позорнице фиг. *повући се из активног рада, изгубити пређашњи значај*; сишло му је срце у пете *претерано се уплашио.* — А младеж клиса, срце јој сишло у пете. *Ољ.*; ~ у гроб *в. лећи у гроб (уз гроб, изр.).*

~ **се 1.** *в. сићи (1).* — Мој кочијаш ... устави кола ... а ја се сиђем. *Ил.* Па се сиђе низ јелово грање. *НПХ.* **2.** *доћи, стићи на једно место са разних страна, скупити се, сабрати се.* — Драги моји ученици, ви сте се сишли и по дугом растанку ево се ... опет видимо. *Кур.*

си́ћити се, сӣћӣм се несврш. *опирати се, нећкати се; бити тврдоглав, јогунити се.* — Много се ти нешто сићиш! *Дом.* Када ауто налети, мајка вуче магаре за уши, а оно се сићи — као за инат. *Ћон.*

сӣћура̄в, -а, -о пеј. покр. *в. сићушан.* — Оно његово широко лице са сићуравим смеђим очима ... одаваше човјека доброђудна. *Ивак.* Сви су им мушкарци некуд незгодни, неудесни ... неки сићурави. *Берт.*

сӣћӯшан и **сӣћушан,** -шна, -шно **1.** *дем. од ситан.* — [С грана] се спусти читава киша сићушна пелуда. *Леск. Ј.* Иза уличног угла изби једна сићушна прилика. *Ћос. Б.* Само би кадшто сићушни лахор уситирао траву. *Ков. А.* И сама зна да ваља на вријеме уредити неке сићушне ствари. *Кум.* Нека у њој [књижевности] пишу и критикују сићушни створови. *Дом.* **2.** *морално слаб, низак.* — Наша борба не подноси слабића, зато нас и не разумију сићушне душице. *Донч.* О, како је човек сићушан и подао кад га нетко дирне у његов ситни понос! *Цар М.*

сӣћӯшно и сӣћушно прил. *на сићушан начин, једва приметно, једва чујно.* — Деца пуштају санке, њихови прапорци ... звоне сићушно. *Чипл.*

сӣћӯшнӧст и **сӣћушнӧст,** -ости ж *особина онога који је сићушан (об. у моралном погледу), онога што је сићушно; безначајност, ништавност.* — Грмио је на нискоћу и сићушност људи. *Кос.* То што се распиње ... то је ... твоја сићушност пред овим што је велико и силно. *Јанк.* Кружио је погледом по тамном бездану звезданог неба, осећао величину васионе и сићушност људске мисли. *Бар.*

сӣфат м тур. *природа, карактер; морални квалитет. Бен. Рј.*

сӣфилис и сӣфилис м *заразна венерична болест, луес.*

сӣфилисӣ и сӣфилисӣ, -ā, -ӧ *који се односи на сифилис:* ~ осип.

сифилӣ(с)тичан, -чна, -чно **1.** *који болује од сифилиса.* — Дјеца сифилистичних родитеља обично не живе дуго. *НЧ.* **2.** *који је својствен сифилитичару, који је као у сифилитичара.* — Испуни [се просторија] трепетањем једнога гласа ... сифилитичног промуклог алта. *Крл.*

сифилӣтик и сифилӣтичӑр м *онај који је заражен сифилисом.*

сӣфӧн, -óна м фр. **1.** *направа на боци којом се извлачи течност из боце и сама боца сода-воде са таквом направом.* — Држао [је] сифон и штрцао из њега соду у своју чашу. *Бег.* Мало припит, хтео [је] да га гађа сифоном. *Ћос. Д.* **2.** техн. **а.** *цев у облику положитог латиничног слова* S. — Смрадни гасови [се] из њих [цеви] не могу повраћати у нужник. То се постизава тзв. сифоном или воденим запором. *Батут.* **б.** *одводна цев за гасове и течности.* — Учинак природног пада воде могао би се повећати ... у самом сифону под притиском од неколико атмосфера. *Дав.*

сифонӧфере ж мн. грч. зоол. *цевасте медузе; цевњаци.* — Сифонофере ... морамо убројати ... међу најљепше животиње. *Финк.*

сӣфӧнскӣ, -ā, -ӧ *који се односи на сифоне:* ~ боца, ~ флаша.

сифрӑжеткиња ж енгл. ист. *поборница женског покрета у Енглеској (у почетку 20 ст.) за политичка права жене.*

сифрӑжетскӣ, -ā, -ӧ *који се односи на сифражеткиње.* — Сифражетски конгреси су се одржавали ... *Михиз.*

сӣхӣр, -и́ра м (об. мн.) тур. *чари, чини, мађија.* — У душеку, у златном јоргану ... ја сам њима сихире зашила. *НПХ.*

сӣц м нем. варв. *седало у колима.* — Вукадин је платио ... али да седи до кочијаша на предњем сицу. *Срем.* Клонем уморан на сиц од сијена. *Матош.*

сӣцер м нем. разг. у изразу: подместити коме ~ *подвалити коме.* — Руси и Немци нека се бију ... Енглези им подместили сицер. *Ћос. Д.*

сӣчан м тур. *јак отров, арсеник.* — Не дочекӧ веселога данка, сичаном ти се прометнуло што ти досад најслађе било. *Торд.* Закључао се у долап своје спаваће собе и узео дозу сичана. *Мил. В.*

сӣчати, -чӣм несврш. *испуштати пискав, сиктав глас.* — Устима почне сичати. *В 1885.* Чини ти се да је и онај скакавац што из густе траве сичи јачи од тебе. *Јакш. Ђ.*

сичӑшица ж покр. *врста струке сиве боје.* — Па дохвати брешку посребљену ... и пригрну струку сичашицу. *НП Вук.*

сӣчија ж тур. *суха болест, сушица, туберкулоза.* — О његовој се болести шаптало у селу ... сичија. *Шег.*

сӣчијав, -а, -о *болестан од сичије, сушичав, туберкулозан.* — фиг. Мајка ме је клетвама [проклела], зато је ... моје срце остало сичијаво. *Вуј.*

сиџа́де, -ета с тур. *в. сеџаде.* — Прекрсти ноге и седе на једно сиџаде до бегових ногу. *Јакш. Ђ.*

сӣџил м тур. *судско допуштење.* — И без сиџила и без тапије све је постајало његово. *Андр. И.*

сӣшче, -ета с *сисанче, одојче. Вук Рј.*

сја́вити, сја̏вӣм сврш. *стерати стоку, сићи са стоком у неко ниже место; скупити, сатерати стоку негде:* ~ стоку с планине. — Нацепа јој дрва, донесе воде, сјави стоку ... у оборе. *Глиш.* Одскитао се за крдима стоке коју сјавише у далеке крајеве. *Куш.*

сјављи́вати, сја̏вљујем *несврш. и уч. према сјавити.*

сја̏гња прид. (само у ж. роду) = сјања *која носи у себи јагње (о овци).*

сја̏гњити се, -ӣ се сврш. *постати сјагња (о овци).* — Откад овце могу да се вештачки сјагње? *Пол. 1950.*

сја̏дити се, -ӣм се сврш. *запасти у дубок јад, бити обузет очајањем.* — Кад бих се сјадио у какву мрачну закутку дворане ... био сам свјестан да говоре о луђаку. *Креш.*

сја̑ј м **1.** *јака светлост која сија или се одбија од чега, одсјај, одблесак.* — Седео сам високо изнад мора у ... сјају јесењег дубровачког сунца. *Чипл.* Засја на платну сијалица ... те су гледаоци зажмирили од пустога сјаја. *Мар.* Они сви ... настављају

се наслађивати драшкањем сјаја ватре. *Кал.* **2. а.** *блистање, севање очију.* — Графичине се очи закријесиле сјајем удивљења. *Ков. А.* Сад први пут и његове очи добише сјај који даје човеку вера и поуздање. *Нуш.* **б.** *израз славља, одраз неког великог догађаја, снажног осећања и сл.* — Млада лица . . . сва су озарена сјајем победе. *Поп. Ј.* На њему [одијелу душе] сви знаци унутрашњег ми свијета . . . сјај радости. *Наз* **3. а.** *раскош, блесак, богатство.* — Она је видјела само вањски сјај Вуковићеве куће. *Коз. Ј.* Не заварава га никад лажни блесак новца, сјаја, господског благовања. *Дом.* **б.** *висок домет, изузетне одлике.* — Народни дух лебди око њих [Илићевих песама] . . . али нимало не заклања сјај оригиналног песничког талента. *Прод.* **4.** (у атрибутској служби у полусложеницама) песн *сјајни.* — У рукама сјај-путири. *Кост Л.* Ваљда хоће коју звезду ил' грумечак сјај-месеца *Змај.*

сјáјак, -јка м песн. *дем. од сјај.* — А сјајак у тој сузи, и тај разумем сад. *Змај*

сјáјан и **сјâјан,** -јна, -јно (одр. сјâјни) **1. а.** *који сија, који одаје јаку светлост, блештав, пун светлости, сјаја* ~ Сунце, ~ звезда, ~ светиљка. — Небо је било сјајно, и море је било весело. *Дуч.* фиг. Рујна зора кад заруди и отвори сјајна врата *Баш.* **б.** *који се одсијава, одбија светлост, даје одблесак* ~ метал, ~ капљица, ~ кристал. — Сјајна се кацига тресла на челу Хектора дивном. *М-И* **в.** *који се сија изражавајући какво унутрашње стање (о очима, погледу).* — Болест га је јако исцрпла . . . Само су му очи остале сјајне, и гледале радосно и насмијано *Чол.* **2.** (сјâјан) **а.** *који се истиче својом каквоћом, који је од велике вредности, изврстан, одличан, необичан* ~ проналазак, ~ успех, ~ писац. — Прегнимо да је [културу] очувамо у чистоћи и лепоти нашег језика, тог најтананијег и најсјајнијег средства њена! *Бел.* Кртица је сјајан копач коме је сав костур прилагођен подземном животу. *НЕ.* **б.** *који се истиче богатством, раскоши, спољашњим сјајем.* — Био сам на сјајном плесу у Глазбеном заводу. *Кум.* Стално [је] булазнила о сјајном животу у великом свету. *Каш* **в.** *који својом појавом заноси, привлачи, диван, прекрасан.* — У том тамном залеђу црташе се пред мојим очима њезина сјајна појава. *Леск. Ј.* **3.** (сјâјан) *који ничим није помућен, пун лепог, радостан.* — У својој блиставој детињој насмејаности . . . [осећао је] да долази велелепни, сјајни, срећни дан. *Чипл.*

сјàјан, -а, -о *дем. и хип. од сјајан.* — Весело, сјајано плаветнило над њим чисто се смешка. *Ранк.* За појасом, што је окићен ситним чавлима од сјајана челика, бељаху се два крива сребрњака. *Шапч.*

сјáјати (се), -јём (се) несврш. *в. сјајити (се).* — Треба ли доказати да сунце на небу сјаје. *Шен.* Глете, браћо, кроз прозоре само како месец дивно сјаје амо! *Радич., И-Б Рј.*

сјàјило с необ. *в. сјај.* — Сјајило би ишчезавало. *Јел.*

сјáјити (се), -ӣм (се) несврш. **1. а.** *одавати или одбијати светлост, сјај, бити сјајан, сијати се, светлети се.* — Утећи се никако није могло . . . са свих страна . . . су се сјајили бајонети. *Пер.* Светлост се претворила у блиставо ткиво. сјаји у тишини сваки камичак и травка. *Дуч.* **б.** *сјајем, живим блеском одавати какво унутрашње стање.* — Очи му се сјајиле цијело веће од радости што је опет међу својима. *Вј. 1970.* **2.** *изражавати се у сјају (очију), ведрини* — У лицу му се сјаји блаженство *Кум.* У очима се сјајила дјетиња сјета *Ђон.*

Изр. ~ од среће (од поноса) *осећати се врло срећан, врло поносан, испољавати, показивати својим спољашњим изгледом срећу, понос* — Ако га . . . госпа Нола повеже на салаш, сјаји од среће. *Сек.* Марко је сјајио од поноса *Бег.*

сјàјкаст, -а, -о *који има нијансу сјаја, светлуцав.* — У десној је руци држао дренов штап, жут и сјајкаст, као да је од воска саливен. *Ком.*

сјàјкати (се), -ām (се) несврш. *дем. према сјајати (се), сјајити (се).* — Очи су му сјајкале и палуцале. *Јел.* На . . . рукама се сјајкао танак прстен од бакра. *Сиј.*

сјàјна прид (само у ж. роду) *која носи у себи јаја (о кокошки) Рј. А.*

сјâјнйци м мн (јд. сјâјнйк) *група минерала јаког металног сјаја.* — Такве [хематите] зовемо жељезним сјајницима. *Туђ.*

сјâјно прил *на сјајан начин, ваљано, изврсно, одлично.* — Ови неписмени . . . причају сјајно, сликовито, директно и просто. *Ђос. Б.* Управо је сјајно свршио латинске школе. *Ђал.*

сјајнòок, -а, -о *који је сјајних очију.* — Говори [им] о сјајнооким женама . . . коцки и другим уживањима. *Мил.*

сјáјнōст, -ости ж *особина онога што је сјајно, сјај.* — Умилно су се покретали при сунчаној сјајности. *Креш.* На кристалним плохама [кремен или кварц] стакласте је сјајности, а на пријечому масне *Туђ.* Очима опажамо . . боје . . с разним ступњима . . . сјајности. *Петр. В.* Одвојен од сјајности краљевског двора мирно чека свршетак . . . живота. *Јакш. Ђ.* Стил [Вуловићев] у овим рецензијама није ни до данас изгубио своју примамљиву сјајност. *Прод.*

сјајношлéмац, -мца, ијек. сјајношљéмац, м песн. *онај који носи сјајан шлем.* —

Тројцем бијаше вођ сјајношљемац велики Хектор. *М-И.*

сјајношљéмац, -мца, ек. сјајношлéмац.

сјáјнути, сјâјнēм свршс. *засјати ненаданим сјајем, блеснути, севнути.* — Даничине очи сјајнуше још лепшим чаром. *Шапч.*

сјајўцкати се, -ām се несврш. *дем. према сјајити се.* — Ноћу долажаху ... ратници те им се сјајуцкали бодежи на мјесечастој ноћи. *Гор.*

сјàкарити, -ӣм свршс. покр. **1.** *свући, скинути одело. Вук Рј.* **2. а.** *шчепати, зграбити.* — Сјакарише га у солдате. *Вук Рј.* **б.** (на што) *наглим замахом забацити, дићи, заметнути.* — Безује га [жито у врећи] рука хитра да га премери, на леђа га сјакари. *Кош.*

сјàкати, -ām несврш. *одавати неравномерну светлост, пламсати.* — Кроз плот је румено сјакала ватра као да тамо неко злато ручи. *Сиј.*

сјàктав, -а, -о *који даје одблесак, сјајан, светлуцав.* — Ћутке је гледао ... у његове сјактаве чизме. *Пол. 1954.* Мушке груди разгрнуо, тмасте, рутаве, црвкоче се црне маље, зноjне, сјактаве. *Кош.*

сјàктати (се), сјāкћēм (се) (-тӣм се) несврш. *в. сјактити (се).* — Цигарета, која је до малочас сјактала у помрчини ... угасила ми се међу прстима. *Нуш.*

сјàктити (се), -ӣм (се) несврш. *с(и)јати, сјајити (се) (обично јаким, упадљивим блеском).* — Мрак. А жеравица сјакти. *Марк. М.* А мјесечина овако као сада, па онај снијег сјакти и трепери у хиљадама свјетлаца. *Андр. И.* Зекановићу драге те приче, очи му сјакте. *Куш.* Куће сјакте у ружичастој пoњави као изврнуте старе бродине. *Стипч.* Пролазници журе, кальаче се сјакте. *Бон.* Коњ ... се сјактио од пролећне ухрањености. *Моск.*

сјàнути, сјāнēм свршс. *кратко засветлети, блеснути, синути.* — Те сумњах није л' муња то што сјану. *Комб.*

сјáње с *гл. им. од сјати (се).*

сјàњна прид. (само у ж. роду) = сјагња. — Овце су сјањне по двапут. *Марет.*

сјарáнити се, сјàрāнӣм се свршс. *ступити у блиску везу, постати јаран с неким, спријатељити се.* — Она [се] сада сјаранила са неким сиромашним младићем. *Цар М.* [Он] би се сјаранио и с кугом да истресе колери кесу. *Божић.*

сјáрити, сјâрӣм и **сјàрнути,** -нēм свршс. *подстаћи, подјарити (ватру).* — Муња носеħ стријелу па је ... у кров куле сјарн. *Март.* Старица ... сјарну ватру па дохвати с поличице здјелицу. *Коч.*

сјáсет м *в. сијасет.* — Видјевши ... тај сјасет ... сиђе с кола и полети на разбојиште. *Том.*

сјàти (се), сјâм (се) несврш. *сијати (се).* — Над морем је сјало топло сунце. *Вип.* [Мост] је ... сјао на месечини. *Андр. И.* Миланове очи сјале су. *Мил. В.* Гвоздено упорство сјаше из њеног зажареног ока. *Ант. 2.* Тамо где ти је с илузија будућност, срећа сјала ... тамо си поновно дошла. *Дис.* Што се сјаше преко Рисна града? Ал' је сунце, ал' је јасан мјесец? *НП Вук.*

сјàтити, -ӣм свршс. *навалити на кога (питањима), салетети.* — Ја, богами, не мислим плаћат' никоме надница. — Без наднице! — сјатише га они. *Лоп.*

~ **се а.** *доћи, дотрчати на једно место са свих страна (о многима), згомилати се, скупити се.* — Вани завија бура ... као да се сјатило и завијало хиљаду гладних вукова. *Кос.* Потрча на улицу. Турци за њим. Сјатише се пролазници. *Андр. И.* **б.** *навалити заједно на кога (као што грабљивица).* — Закон, државна власт, црква ... све се то сјатило да бездушно пљачка народне масе. *Вип.*

сјаћúвати се, сјāћујēм се и сјāћивāм се *несврш. и уч. према сјатити се.* — Сјаћивали су се у хрпе. *Цес. А.*

сјàхати, -шēм свршс. **1.** *сићи, скинути се с коња или друге јахаће животиње.* — Кад дођоше до чесме, коначно рече: овдје ћемо сјахати, зар не? *Франг.* Пришао је води, сјахао с коња. *Сиј.* **2.** *јашући стићи, спустити се на одређено место:* ~ низ брдо, ~ у долину. Омер-паша, моја лало прва ... паши сабљу, а јаши зеленка ... брже да си сјахô на Требиње. *Март.* **3.** (кога) *скинути с коња особу која је стигла јашући.* — Ја да видиш бега Ахмед-бега гдје он сјаха лијепу дјевојку и изведе у шикли одају. *НПХ.*

сјахúвати, сјàхујēм *несврш. и уч. према сјахати.*

сјêв, ек. сêв.

сјев-, ек. сев-.

сјед-, ек. сед-.

сјèдба ж (ијек.) **1.** *сејање, сетва.* — Нисам ја навикла ралу и сједби, но игли и куки. *Љуб.* **2.** *усев.* — Кад горске се воде буjица напуни нагла, с њиве весело сједбе и муку волова ваља. *Марет.*

сјèдидба ж (ијек.) *заседање парламента, скупштине.* — Сви су присутни говорили да ће за будућу сједидбу ... сталежа и редова у Пожуну изабрати грофа. *Бал.*

сједúнитељ м *онај који некога или нешто сједињује.* — [Био је] ослободитељ Италије, сјединитељ свих Талијана. *Наз.*

сједи́нити, сједи̏нӣм сврш. **1.** *спојити једно с другим, саставити у једну целину, ујединити.* — Имаћасмо срећу са покојним пријатељем сјединити срца у истој ... части љубави, родољубља. *Матош.* Нећу им рећи ни један слог једини шта је могло ... да ... сједини душе наше кроз читав век. *Макс.* **2.** хем. *довести два елемента у хемијско једињење, хемијски спојити.*

~ **се 1.** *спојити се једно с другим, претворити се у једну целину, ујединити се.* — Мисао да се Босна и Херцеговина сједине са Србијом почела се ширити и у Србији. *Марк. Св.* А мене се сјећа с мржњом и жали што се сједињо са мном. *Крањч. Стј.* **2.** *образовати хемијско једињење, хемијски се спојити.* — Водоник и кисеоник се у води налазе хемијски сједињени. *НХ.*

сједињава̀ње с *гл. им. од сједињавати (се).*

сједињава̀ти (се), -и̏њава̄м (се) = сједињивати (се) *несврш. и уч. према сјединити (се).*

сједи̏њено̄ст, -ости ж *стање онога што је сједињено.*

сједињѐње с *настанак неке целине од посебних јединица, делова; успостављање тесне везе, зближење.*

сједињи́ва̀ње с *гл. им. од сједињивати (се).*

сједињи́вати (се), -и̏њујем (се) несврш. = сједињавати (се).

сјѐдити и **сјѐдјети,** -дӣм, ек. сѐдети.

сје̏ћа, ек. сѐћа.

сје̏ћӣ, -а̄, -е̄, ек. сѐћӣ.

сје́жити се, сје̏жӣм се сврш. *најежити се; скупити се, склупчати се (као јеж) од страха.* — Јаглика ... старицу погледала тако да се она препаде и сва сјежи. *Сиј.* Она се сјежила, савила у клупко. *И.*

сје́здити и **сјѐздити,** -ӣм сврш. необ. *јездећи сићи, ући.* — Ружопрсте чежње су сјездиле у мене. *Уј.*

сјезѐрати се, -а̄м се и **сјезѐрити се,** сјезерӣм се сврш. *смирити се, стишати се; сабрати се, скупити се.* — Сјећање на Катицу опет узбуркава ону смирену постојану тугу која се за ово неколико посљедних дана била у њему сјезерала и утишала. *Ћоп.* Тако се око ... здања банске резиденције ... сјезерила... маса демонстраната. *Ж 1955.*

сје̏к-, ек. сек-.

сјѐктати, сјѐкћӗм (сјѐктӣм) (ијек.) несврш. *сјати, светлети.* — Она се још увијек припијала уза њ, очи су јој сјектале и, од времена на вријеме, жмале. *Куш.*

сјѐкутић и **сјекӯтић,** ек. сѐкутић и секӯтић.

сје̏м-, ек. сем-.

сје̏н, ек. сѐн.

сје̏н-, ек. сен-.

сје̏њ-, ек. сењ-.

сје̏ња̄ј м (ијек.) покр. *нишан на пушци. Вук Рј.*

сје̏ра ж (ијек.) *овчији зној и др. нечистоћа у неопраној вуни; вода у којој се вуна прала. Вук Рј.*

сје̏рина ж (ијек.) *нечистоћа овчјег руна. Свезн.*

сјѐруша ж (ијек.) бот. *биљка из пор. уснатица* **а.** Salvia verticillata. **б.** Stachys germanica. *Бен. Рј.*

сје̏рчан и **сјѐрчан,** -а, -о (ијек.) *који је од сијерка.* — Моја сјерчана тојаго! (Кад се коме хоће да каже да је у њему слаба узданица). *Вук Рј.*

сје̏рча̀ница ж (ијек.) *хлеб од сијерка.* — Ту му даде круха сјерчанице. *НПХ.*

сјесѐнити се, сјѐсенӣ се сврш. *ојесенити (се); наступити (о јесени), почети јесен.* — О јесени, не сјесенила се, дико моја, не оженила се! *Леск. М.*

сјѐсти, сједнӗм и сјѐдӗм, ек. сѐсти.

сје̏т-, ек. сет.

сјѐтӣлан, -лна, -лно (ијек.) *који се лако узбуди, осетљив; који има склоност за чулне ужитке, чулан. Деан. Рј.*

сјѐтӣлно̄ст, -ости ж (ијек.) *особина, стање онога који је сјетилан.* — У тој њезиној љубави као да још не бијаше дашка сјетилности. *Леск. Ј.*

сјѐтило с (ијек.) *орган тела којим се примају и доживљавају утисци, чуло.* — Масни мирис меса дражио му живце и сјетила. *Ђал.* Кроз прозоре својих сјетила ... гледа човјек у један незнатан исјечак овога свијета. *Крл.*

сје̏ћ-, ек. сећ-.

сје̏ц-, ек. сец-.

сје̏ч-, ек. сеч-.

сјогу́нити се, сјо̀гӯнӣм се сврш. *тврдоглаво се успротивити, остати непопустљив, узјогунити се. Р-К Реч.*

сјури́вати (се), сјӯрујем (се) *несврш. и уч. према сјурити (се).*

сју́рити, сјӯрӣм сврш. **1.** (кога, што) **а.** *великом брзином отерати с нечега, низ нешто, терати, сагнати; сатерати, притерати.* — Ваља једну [овчицу] у тор свој да сјуриш. *Радич.* Изгледао [је] као курјак кога су ловци сјурили у ћошак. *Ранк.* **б.** *великом брзином спустити.* — Нареди да ... војници на рукама сјуре топове позади брега. *Јак.* Да се не мора пењати по стубама, сјури све кроз прозор. *Вел.* **2.** *сјурити се, стрчати.* — Командант застаде, окрену се и сјури ка

колони. *Ћос. Д.* Тако за њим, низ ... улицу, сјури читава колона. *Бан.* **3.** *забити, забости, зарити, испалити у кога (метак, зрно).* — Ловац сјури у њега копље и медвед паде мртав. *Петр. М.* И баш онда кад је ... држао да му се налази отрага, сјури му наказа однапријед нож у трбух. *Донч.* Сјурио сам [његовом брату] ... куршум у главу. *Грол.*

~ **се 1. а.** *великом брзином сићи, стрчати; скупити се у великој журби, сјатити се.* — Набаци сено на отвор и сјури се низ стубе. *Ћос. Д.* Кад угледа Гојка, сјури се низ обронак и као крилата допаде до момка. *Ћоп.* Све се ту [у кухињу] сјури, и домаћи и из комшилука, па настане ... разговор. *Срем.* **б.** *текући нагло некуд продрети, слити се.* — Крв усахну са лица и сјури се у ноге. *Ћос. Д.* Жути потоци се сјурили у реку. *Макс.* фиг. Кад се умори и задува, тек се сјури сав Нани у крило. *Сек.* **2.** *зарити се, забити се.* — фиг. Смрт се сјурила у човека као гром у стабло. *Сек.*

сју̏тра прил. *сутра.* — Не ради се о данашњици него о томе шта нам доноси сјутра. *Лит. 1957.* Па се сјутра ујутру и он пресели у Тршић. *Вук.*

Изр. данас-сјутра *в. данас-сутра*; од данас до сјутра *в. уз данас (изр.).*

сју̏традан и **сјутра̀дан** прил. *сутрадан.* — Она је дужна тај попис обавити још истога дана или најкасније сјутрадан. *Мј. 1926.* Сјутрадан увече био сам у Сарајеву. *Рад. А.*

сју̏традне прил. заст. *в. сутрадан.* — А сјутрадне Спасово је славље. *Март.*

сју̏трашњӣ, -ā, -ē *сутрашњи.* — Сила чељади пролазило [је] великим путем на сјутрашњи сајам у град. *Шимун.*

сју̏трӣдан прил. *сутрадан.* — Ту се опет подигне вика на одређене совјетнике, но остави се за сјутридан да се то у Совјету представи скупштини. *Вук.* Сјутридан Ахмед није могао одољети срцу. *Мул.*

сјӯхнути се, сјӯхнēм се и **сјӯхнути се,** -нēм се свршн. необ. *кувањем, варењем постати сасвим мек.* — фиг. У очима Луцином сјухне се нека неприсебна задубеност. *Божић.*

СК скраћ. *Савез комуниста.*

ска̀бијес м лат. мед. *сврaб.*

ска̀блица ж покр. *горњи део женске кошуље (до појаса) који је од бољега платна него доњи (који се не види). Вук Рј.*

скавӣкати, скàвӣчēм несврш. *скамикати.* — Бохун се оберучке ухватио за главу па скавиче као рањени вук. *Кнеж. Л.*

ска̀дањ, -дња м *део млинског уређаја.* — Срце му је тандркало као скадањ за тресканo мливо. *Шов.* Подметнули су ... торбе под скадњом. *Божић.*

ска̀дарка ж **1.** *мала пушка какву су правили скадарски мајстори.* — За пасом му дв'је скадарке мале, све у срму самљевену суху. *Март.* **2.** агр. *врста лозе црног грожђа и вина.* — Милица бијаше ... једра као скадарка. *Кор.*

скадѐнца и **скадѐнција** ж тал. банк. *рок исплате потраживања.*

ска̀заљка ж *помична игла, шипка, полужица на сату, мерним уређајима и др., која својим положајем или смером нешто показује, даје податак о нечему, казаљка.* — Ја упирем поглед у сказаљку. *Уј.* Секундна сказаљка се врти као да је с ума сишла. *Сек.* Руски бајонет њише [се] над главама као сказаљка на манометру. *Андр. И.*

ска̀кавац и **ска̀кавац,** -ávца м зоол. **а.** *инсект са снажним стражњим ногама којима може далеко скочити и чије неке врсте чине велику штету усевима.* — Нека моји добри људи једу и пију као скакавци на пуном класу. *Шен.* Они очас преплавише Пусту Реку као густ облак скакаваца. *Пер.* фиг. Кад човјек има код куће жену и девет скакаваца, онда је за њ престала радост живота. *Новак.* Артамаров ... није познавао људе који би се више разликовали него тај опаљени нервозни скакавац. *Моск.* **б.** мн. *општи назив за породицу таквих инсеката* Acridüdae.

ска̀кавица и **ска̀кавица** ж **1.** зоол. **а.** *риба морска (има је и у слатким водама) која често скаче изнад водене површине.* — Немој [му] слати ситнежи но скакавице и јегуље. *Љуб.* **б.** *лосос.* — Врло је важна риба лосос, скакавица с малом главом на снажном дугачком тијелу. *Финк.* **2.** *врста резе, заворња на вратима старинских кућа.* — Свом је силом ... притисла за скакавицу, но враташца се нису отворила. *Берт.* Неко извана повуче за узицу и скакавица на вратима одскочи звекнувши суво, дрвено. *Ћоп.* **3.** *у воденици направа која дрма и тресе кош те жито пада под камен, чекетало. Вук. Рј.* **4.** *врста игре, надметање у скакању. И.*

ска̀кāвчев и **ска̀кāвчев,** -а, -о *који припада скакавцу.*

ска́калице ж мн. (јд. ска́калица) *врста инсеката дугих ногу који вешто трче и скачу.* — По свим нашим дугим водама виђамо како трчкарају на дугачким танким ногама [кукци] скакалице. *Финк.*

ска́калӣште и **ска̀калӣште** с *место за спортско скакање.* — Скакачи су зачас монтирали скакалиште. *Сп. 1960.*

ска́кало и **ска̀кало** с **1.** *в. скакач.* **2.** *прелаз на води с камена на камен.* — Ти

намамљујеш зубатке ... на скакалима, гдје је вода брза. *Радул.*

ска́кање с *гл. им. од скакати.*

скàкаопица и **скакаóница** ж *нарочити уређај који служи за одбацивање при скоку скијама и омогућује да скок буде што виши и дужи.* — У недељу стартују наши скакачи на великој олимпијској скакаоници. *Б 1957.*

ска́кати, скâчēм *несврш. и уч. према скочити.*

скàкāч, -áча м **1. а.** *онај који добро, вешто скаче.* **б.** *коњ чистокрвне пасмине с високим тркачким особинама.* **2.** спорт. *онај који се такмичи у скоковима.* — У недељу стартују наши скакачи на великој олимпијској скакаоници. *Б 1957.* Скоро сви скакачи увис одбијају се предалеко. *Пол. 1950.* **3.** *у шаху фигура у облику коњске главе, коњ.* — Бели не жели да дâ ловца за скакача. *Шах 1.*

скакàчица ж *женска особа скакач* (*1а, 2*). — Нађох је зачарану и преобличену ... из мирне дјевојке у скакачицу. *Вел.* Млада скакачица ... поставила је нов државни рекорд у скоку увис. *Пол. 1958.*

скàкāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на скакаче*: скакачке способности.

скàква ж зоол. *скакавица* (*1а*). — Купују сваке године по сто хиљада ока скакве и јегуље. *Љуб.*

ска́кољити, -ӣм, **скакòљити,** скàкољӣм, **ска́корити,** -ӣм и **скакòрити,** скàкорӣм несврш. *помало, повремено скакати, поскакивати, скакутати.* — Око Петруна била су поља ... дише на сунцу уг|ијана земља, скакоље скакавци. *Сиј.* Те је вечери ваљда дошла гајдима и најзадња потркуша у селу која се истом мало научила уз плот скакорити. *Берт.*

скàктати, скàкћем несврш. *в. скакутати.* — Од божићне је славе ишла кући из дворца с оцем весело скакћући. *Марк. Ф.*

скàкӯт м *скакутање.* — [То је] скакут козе низ обронке стрме. *Поп. В.*

скакӯтав, -а, -о **а.** *који ходајући поскакује, прави брзе, ситне кораке.* — Главни продавач ... скакутав и хитар, клањао се и прегибао. *Сим.* Неко стално иде за нама. Не бих рекао да је човјек, него некаква скакутава животиња. *Лал.* **б.** *покретљив, жив; трептав, трепсрав.* — Стријела освете опржит ће твоје златолике скакутаве увојке. *Шен.* Према слабој светлости ватре, немирној, скакутавој, њен трбух је изгледао огроман. *Шуб.* **в.** *немиран, несталан, неравномеран, неуједначен.* — Змајев је стих ... тачан, истина, али једнако скакутав, често налик на сликовану прозу. *Јов. С.* Њезина кћи [била је] створ чудан, превртљив, скакутав. *Шен.*

скакӯтавōст, -ости ж *особина онога што је скакутаво.* — Волио је њену скакутавост. *Сим.*

скакӯтāње с *гл. им. од скакутати.*

скакӯтати, скàкућēм (ређе скакӯтāм) несврш. **а.** *с времена на време правити мале скокове или брзе, ситне кораке, поскакивати; ходати ситним или неравномерним ходом.* — Иза једног стада скакуће јагње. *Дед. В.* Почео [је] цвокотати зубима и скакутати с ноге на ногу. *Хорв.* Кô птица скакута. *Јур.* **б.** *одлазити на разна места ради извршавања разних хитних послова, трчкарати.* — Уредник [је] скакутао ... од посланства до посланства по Бечу и ширио пропаганду. *Јов. Ј.* **в.** *наизменице окретати, бацати погледе час амо час тамо, прелазити од једног до другога* (*о очима*). — Мале су му риђе очице лукаво скакутале по суцима. *Бен.* Био је мршав ... и једва видљивих обрва над ... жустрим очима које су скакутале од једног друга до другог. *Поп. Ј.* **г.** *нагло мењати предмет разговора, начин или предмет рада и сл.; околишити, избегавати изјашњавање.* — У том кратком раздобљу скакутали смо преко стотину смерова ликовнога стварања. *КР 1924.* Како биједно скакућеш, бираш ријечи, увећаваш, умањујеш ... *П 1939.*

ска́ла ж лат. **1.** (обично мн.) *степеници, стубе.* — Низ мраморне скале лакој барци сађе. *Шант.* У свакој старијој кући скала је водила у такозвану салочу. *Војн.* Чују некога да доходи уза скале. *И.* **2. а.** *дугачак, плоснат комад дрвета, даска која служи за прелаз преко воде или на лађу.* — Танка скала остала бијаше. *НПХ.* **б.** *место на води где се врши превоз, скела; лука, пристаниште.* — Сваку су нам скалу затворили, од Њемачке и од Дубровника. *НП Вук.* **3.** *терасаст прелаз, место где се нагло мења висина тла* (*обично на брдском путу*), *праг; стена, греда, кук.* — На скалама црква мала. *Шен.* **4.** *кришка.* — Сијеци ту јабуку на скале. *Вук Рј.*

ска́ла ж лат. **1.** *бројчаник на разним справама са поделом и знаковима за мерење одређених величина:* ~ термометра. **2.** муз. *музички тонови поређани по висини, музичка лествица.* — фиг. Био је у мени хаос. По сто пута сам прешао све скале душевних патњи. *Андр. И.* Опијао ме ... глас којим је говорило море у свој својој скали од шапта до урлика. *Вил.* **3.** *уопште низ величина, вредности, појава и сл. које се поступно смењују.* — Утврђено је да цвијеће има нарочиту скалу боја. *НЕ.* Зајам [ће се] амортизовати на основу клизаве скале која се равна према цени злата. *Пол. 1958.*

скалабу́рити, -а̀бу̏рӣм свршӣ. *скупити, смешати без реда.* — Сасма је много скалабурио, не знам како ће раскласти. *Вук Рј.*

~ **се** *скупити се, окупити се, наћи се.* — Тешком се муком скалабурило двадесет момака. *Цар Е.*

скалабу́рња ж покр. *збрка, неред. Р-К Реч.*

ска̀лд м и **ска̀лда** м и ж нордијски *у средњем веку певач и песник на двору скандинавских владара.* — Скалди поглавито говоре само с онима који су се борили. *Књеж. Б.* И он је узео на себе да буде ... скалда српског народа. *Скерл.*

ска̀лӣн, -ӣна м и **скали́на** ж тал. **а.** *степеник, степеница.* — Низа стубе ... склизну као да размака нема између једног и другог скалина. *Наз.* Одупро се десном руком о повишу скалину. *Леск. Ј.* **б.** (обично мн.) *степенице, стубе.* — Утера деда кола па ... само каже снаји: Испрегни — па на скалине и да ће у трем. *Петр. Б.* Онда му се наједном учинило као да нетко улази уза скалине. *Пец.*

ска́лити се, ска̀лӣм се сврш. фиг. *очврснути, очеличити се.* — Каја се већ била скалила. *Мул.*

ска̀лп м лат. *огуљена кожа с косом с главе непријатеља као ратни трофеј у неких примитивних племена.* — фиг. То је интелектуално-морални скалп Сигисмунда Ларсена. *Крл.*

ска̀лпел м лат. *омањи нож (понајвише с оштрицом у облику лука) који се употребљава у хирургији и анатомском сецирању; вајарски нож за моделирање.*

скалпи́рање с *гл. им. од скалпирати.*

скалпи́рати, ска̀лпӣра̄м сврш. *скинути скалп с кога; одсећи коме главу, посећи.* — Лијево [се налази] пререзани гркљан и скалпирана лубања. *Крл.* Од скалпираних глава ... Турци су подигли Ћеле-куле. *Пол. 1959.* фиг. Скалпират ћемо га језицима! — ускликне ... и насмије се сам својој досјетки. *Бег.*

ска̀лупити, -ӣм сврш. **1.** *сложити, испресавијати (обично тканину):* ~ ћебе, ~ прекривач. **2.** *склопити, саставити.* — Десно [је] низак од јелових дасака скалупљен, квадратични стол. *Фелд.* Добио сам неколико примјерака мојих скалупљених дјела. *Скерл.* фиг. Матавуљ је ... хтео да нам у једном типичном обрасцу покаже из каквих је стихија скалупљен далматински фратар. *Цар М.*

ска̀лупљено́ст, -ости ж *особина, стање онога што је скалупљено.*

скалупљи́вати, -у̏пљујӗм *несврш. и уч. према скалупити.*

ска̀ља ж (обично мн.) *отцепљен танак комад дрвета, љуска, ивер.* — Покрио је здјелу храстовом скаљом ... а врућа је вода испирала из храстовине танин. *Коз. Ј.; Вук Рј.*

скама̀рати се, -а̄м се сврш. покр. *скупити се, сабрати се.* — Косци, гладни и уморни, скамараше се за час око пуне синије. *Куш.*

ска̀менити, -ӣм сврш. фиг. *учинити кога непокретним, довести га у стање укочености (као последица јаког узбуђења, страха и сл.).* — Тај је глас [о погибији синовљевој] укочи, скамени. *Вес.* Али оно што пренерази и скамени, то је ... хука отопљена снега што ... срља у амбисе. *Дуч.*

~ **се 1. а.** *добити својство камена, постати тврд као камен, претворити се у камен.* — Гдје је год било и капи воде ван куће, скаменила се још прије него је настао тај јаки вјетар. *Шимун.* Он сиђе доле у подрум ... На флашама дебели слојеви песка скоро се скаменили. *Срем.* **б.** (обично у облику трп. прид.) *постати као обамро, умртвљен, заустављен у свом даљем развоју.* — Њихов је живот често скучен, увео ... скамењен. *Цвиј.* Сваки дечији ... покрет пратила је жеља ... да се нешто деси што би разбило ... скамењену правилност годишњих доба. *Андр. И.* **2.** фиг. *постати непокретан, укочити се, следити се од јаког узбуђења, страха, жалости и сл.* — [Кад помисли на избеглице] стане човеку срце. Скамени се. Да ли је икада човек толико патио као наш народ. *Дед. В.* Јадни се братинац скаменио од ... страве, исколачио очи па ни дахнути. *Горд.* Поглед јој се скаменио. *ВУС 1970.*

скамѐнотина ж *оно што се скаменило, што је постало као камен, окаменотина. Р-К Реч.*

ска̀мењено прил. *без покрета, укочено.* — Сједе и стаде скамењено зурити око себе. *Креш.*

ска̀мењено́ст, -ости ж *стање, особина онога што је скамењено.*

ска̀мија ж грч. *клупа уопште; школска клупа.* — На ниској дрвеној скамији дремуцка хајо. *Кик.* Ја још који месец па остављам скамију и ступам на своје ноге. *Лаз. Л.*

ска̀мијица ж *дем. од скамија.*

сками́кати, ска̀мӣчӗм несврш. *скичати, цвилети.* — Вијао га низ читаву улицу ... а овај све скамикао као пас кад му станеш на реп. *Вин.*

сками́чати, ска̀мӣчӗм несврш. *в. скамикати.* — Пси су били упорни ... по читаве ноћи шврљали око згаришта, бесно залајавали и скамичали. *Ћос. Д.*

скàмлија ж *в. скамија.*

скàмп м тал. *врста морског рака који се употребљава за исхрану.* — Јели смо скампе . . . а после смо јели барбуне на жару. *Дав.*

скамýкати, скàмýчēм несврш. *скамикати.* — Не скамуче оно псето што гађаш него оно што погодиш. *Нен. Љ.* То се врзма лудо куче, па скамуче око куће. *Кош.*

скамýкнути, скàмýкнēм *сврш. према скамукати.* — Само што не скамукне као пас од силна бола кад га очепе. *Срем.*

скàндāл, -ála м тал. *неприличан, недоличан догађај, који представља јавну срамоту, који изазива општу осуду.* — Министри су се противили тој женидби коју су сматрали за јавни скандал. *Јов. С.* Дотрчала у пола ноћи сва рашчупана у штаб чете, узбунили се партизани, избио скандал. *Пер.*

скандализúрање с *гл. им. од скандализирати (се).*

скандализúрати, -ѝзирām сврш. и несврш. = скандализовати *изаз(и)вати код некога уписак скандала, саблазнити, саблажњавати.* — Од првог реда у овој књизи . . . ви увиђате да писац жели да скандализира своје читаоце. *Панд.*

~ **се** = скандализовати се *схватити, схватати нешто као скандал, примити, примати са гнушањем неки догађај.*

скандàлизовāње с *гл. им. од скандализовати (се).*

скандàлизовати (се), -зујēм (се) сврш. и несврш. = скандализирати (се). — То су хотимичне бизарности, писане и пуштене у свет да скандализују филистра. *Скерл.*

скàндāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на скандале:* ~ хроника.

скàндалōзан, -зна, -зно **1.** *који представља скандал, срамоту, бруку, саблажњив.* — Енергично је одбио . . . примједбе, жалећи се на скандалозну неписменост своје фамилије. *Кол.* То се . . . десило на јаван и скандалозан начин. *Мар.* **2.** *који се односи на скандале, који доноси, описује скандале:* ~ хроника.

скàндалōзно прил. *на скандалозан начин, срамотно.* — Према вама [се он] скандалозно понио већ неколико пута. *Кол.*

скандалóзнōст, -ости ж *стање, особина онога што је скандалозно.*

скандúрање с *гл. им. од скандирати.*

скандúрати, скàндӣрām несврш. лат. **1.** поет. *читати стихове (латинске и грчке) истичући метричке стопе и ритам.* **2.** *изговарати или извикивати у одређеном ритму, реч по реч, слог по слог и сл. (у хорском рецитовању, на масовним скуповима, на стадиону и сл.); устите изговарати одвојено, с прекидима.* — По пет минута се само пљеска и скандира: Тито, Тито! *Дед. В.* Ходао је по соби и скандирао, вичући по једну реч уз сваки корак. *Андр. И.* Болесници, који болују од малог мозга . . . не могу једнолично говорити, него на прекиде — скандирају. *НЧ.*

скáнити, скàнӣм сврш. *наканити, смислити.* — Што сте сканили, а да је зашто, не бих жалио. *Торд.*

~ **се** *након дужег размишљања или колебања одлучити се, наканити се, решити се на нешто.* — Нашли су се путници ипак у неке некавице на пут сканили и отишли. *Кор.*

скàњив, -а, -о *који се скањује, који се споро, тешко одлучује, неодлучан, колебљив.* — Ну како је старост скањивија . . . тако се ни њих двојица . . . већ одавна видјели нису. *Јурк.*

скањéрало с и м пеј. *особа која се скањује, оклевало. Р-К Реч.*

скањéрање с *гл. им. од скањерати се.*

скањéрати се, скањёрām се несврш. пеј. *отезати са одлуком, остајати неодлучан, скањивати се.* — Шта се ти вазда скањераш, мислиш, печена шева ће ти улетети у уста. *Поп. Ј.*

скàњив, -а, -о *скањив.* — Дижите се малише, асови и хвалише, и ви лењи, сањиви и на игру скањиви! *Пол. 1959.*

скањúвало с и м пеј. *скањерало. Деан. Рј.*

скањúвање с *гл. им. од скањивати (се).*

скањúвати (се), скàњујēм се и скàњивām (се) *несврш. и уч. према сканити (се).*

скапáвање с *гл. им. од скапавати.*

скапáвати, скàпāвām *несврш. и уч. према скапати.*

скáпати, -ām и -пљēм сврш. *страдати, изгубити живот, умрети одн. угинути од глади, жеђи, зиме или каквог другог тешког стања (о човеку, животињи).* — Колико је пута [наш човјек] скапао као роб у америчким рудокопима, као морнар, као трхоноша! *Крл.* Сећам се неког старог . . . псета које је имало снаге да скапа од жалости. *Макс.*

скáпити, скàпӣм сврш. **1.** *учинити да се нешто слије, скупити (кап по кап).* — Све сузе кад би на лист зелен скапила, па сунцу раном са њих зраке вратила, толико, сејо, сијева сијевака. *Кул.* **2.** *учинити да нестане нека течност, да се испари, пресахне.* — О, знам ја, роса што је сунце скапи, биће једанпут бела звезда снежна. *Макс.*

скапýлāр, -ára м тал. *сличица каквога свеца која се (међу католицима) носи око врата као амајлија, тако да виси на грудима (или две такве сличице, једна на грудима а друга на леђима).* — Ја бих вас хтио . . . носити на прсима у свом скапулару. *Бег.*

скапу̀лати, -ā̄м сврш. **1.** (кога, што) *спасти, сачувати, избавити.* — Све му право по реду казасмо: да је прошла шпија од Црмнице и беговске скапулала главе. *НП Вук.* Не би л' жива затицао Марка, не би ли му главу скапулао. *НПХ.* **2.** *избећи какву опасност, сачувати се, спасти се.* — Ударимо на турске плотуне, просијецимо крило од Турака, да ако би когод скапулао, да утече у гору зелену. *НП Вук.* Неко је чак указао и на то да [је] кмет ... једва скапулао од шпањолке [грознице]. *Ђур.*

~ **се** *скапулати (2).*

ска́пчати, скáпчā̄м несврш. *в. скопчавати.*

скàраба, -ē̄ ж и **скараба̄ē̄j,** -е́ја м грч. зоол. **1.** *инсект тврдокрилац који живи у топлим крајевима, балегар (у старом Египту везан са култом бога Сунца).* **2.** *амулет, хамајлија у облику тога инсекта.* — Једина реална веза са Египтом јој је ... минђуша облика скарабе. *НИН 1959.*

скàрадан, -дна, -дно *скаредан.* — Могла сам [по салашу] по вољи тумарати по читаве ноћи, а да ми нико ниједне скрадне речи не каже. *Вес.* Бију се тако и псују ... а онда он опет викне ... неко скарадно име које је смислио. *Андр. И.*

скàрадно прил. *скаредно.*

скàрадно̄ст, -ости ж *скаредност.*

ска́рати, скáрā̄м сврш. *изгрдити, испсовати, искарати.* — Она оштро погледала, очима га скарала и он запемео. *Рад. Д.* Селом је ишао ... крут, строг, озбиљан, увијек спреман да скара жене. *Сиј.*

скàредаи, -дна, -дно *непристојан, ружан (о речима, изражавању).* — Цела његова [Нушићева] књига кипти скаредним алузијама. *Скерл.* Жив човјек ... разоноћује се ... причањем и слушањем скаредних прича. *Чол.*

скàредно прил. *на скаредан начин.*

скàредно̄ст, -ости ж *особина онога што је скаредно.*

скарлати́на ж тал. мед. *опасна заразна болест која се јавља највише код деце обољењем грла и јаким црвеним осипом, шарлах. Кл. Рј.*

ска́сати, -ā̄м сврш. *касајући сићи, спустити се.* — Не да скасат Турку низ Котаре. *НП Вук.*

скâска ж *народна приповетка везана уз које историјско лице или измишљеног садржаја, каткад са елементима натприродним и фантастичним.* — О њему вели арапска скаска да се напио на извору вечите младости. *Змај.* Постоји скаска да је приморски владар Светослав Суриња играо шаха са дуждом Петром II. *Шах 1.* фиг. Причат ћемо ноћи скаску идеала. *Уј.*

ска́стити, скáстӣм сврш. тур. *измислити; наумити, одлучити.* — Знаш шта сам ја скастио: да те колима превезем својој кући. *Бан.* Добро — потврди му Фехим — добро си скастио! *О-А.*

скатолòгија ж грч. *болесна склоност за говором о људским изметинама; вулгарно изражавање.* — Нушић ... се скотрљао један корак ниже, до порнографије и скатологије. *Скерл.*

скатòлошкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на скатологију:* ~ песмица.

ска̀ути м мн. (јд. ска̀ут) енгл. *омладинска организација међународне распрострањености, заснована на војничким начелима, са наменом да градску омладину доведе у везу с природом, извидници.*

скаутѝзам, -зма м *скаутски покрет, скаутска активност.*

ска̀уткиња ж *женска особа скаут.*

ска̀утскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на скауте:* ~ друштво, ~ организација.

ска̀утски прил. *на скаутски начин, као у скаутском покрету.* — И у свему томе ... има нечег ... готово скаутски идиличног. *Десн.*

скафа̀ндар, -дра м грч. *заштитна одећа која штити тело и омогућава дисање изван човекове нормалне средине (под водом, у вакууму):* ронилачки ~, космонаутски ~.

скà̀чатур м покр. *в. скакавица (2). Вук Рј.*

ска̀чити, -ӣм сврш. *скинути са чукља, клина (нпр. пушку). Вук Рј.*

ска̀шити, -ӣм сврш. *претворити у кашу.* — Преша јабуке, из којих се прави јабучњак, расцијепане, смрвљене, скашене. *Бег.* И не нађеш ли ... воде, знојем поспи и скаши брашно. *Зог.* фиг. Судих да сам их овом опаском скашио. *Старч.*

~ **се** *претворити се у кашу.* — Пилав им се скашио, а у червишу нашла сам црва. *Ђор.*

сквâдра ж тал. покр. *састав ратних бродова који чине једну целину под заповедништвом адмирала, ескадра.* — Доћи ће нам сквадра ... и амираљ. *Војн.*

сквàжина ж **а.** *ситна шупљина на кожи, пора.* — И на површини тела може нечистоћа здравља нахудити (заиђе порама ... скважинама) у ситне жлезде. *Батут.* **б.** фиг. *влажна, тамна рупа, пећина.* — Измилио старац игумане након пуну недјељу данака, тавнујући у скважини тавној. *Март.*

сквàра ж *маст од лоја, уља, сала и миришљава цвећа којом жене мажу косу;* исп. цквара. — Сада кад већ умије претапати лој и сквару ... достојна је да чује коленду на похвалу свога војна. *Комб.*

сквáрити, сквáрӣм свршн. *учинити да нешто изгуби своју вредност, употребљивост, искварити, покварити.* — Дртан јунак мировати неће ... хоће и те да одлуке сквара. *Март.*

сквáсити, -ӣм свршн. *учинити мокрим, влажним (поливањем течношћу, умакањем у течност и сл.).* — Влага ... скваси материју скроз. *Батут.* Љутит [је био] што је сквасио рукав крпендаве кошуље. *Божић.* фиг. Грло те издаде ... Сврати само на једну да га сквасиш, лакше ће ти бити. *Бан.*

сквáчити, -ӣм свршн. **1.** *захватити, ухватити кваком, куком.* **2.** фиг. **а.** *силом узети, захватити.* — Сва Хрватска љуто страда, сквачио је Нијемац клети кано вампир жртву своју. *Хар.* Љуте Цуце и Бајице крвне, гдје су кога сквачили у робље ... свакоме су поклонили главу. *Март.* **б.** *дохватити какво место, стићи некуда.* — Бродови се на пучине журе да што прије коју луку скваче. *Прер.*

сквéр м енгл. *мањи јавни парк (најчешће на неком тргу у великим градовима).* — По скверовима голубови су прелијетали. *Торб.* Стојим на будућем тргу ... са зеленим сквером. *Ил. Пол. 1959.*

сквéрић, -а и **сквéрӣћ,** -ића м *дем. од сквер.* — Много смо пута покушавали да ... одгајимо травњаке ... и на скверићима где то допушта регулација. *Пол. 1959.*

сквúка ж *сквичање.* — Огладнели то чуше прасичари. Уз грдну сквику, скљештених прасића понасекли су ушију, репића. *Кош.*

сквúкнути, сквӣкнēм *свршн. према сквичати.* — Нити ће дозволити да му тко стане на ногу па да сквикне као пас. *Божић.*

сквúчалац, -áлца м *врста мајмуна који сквичи.* — Сквичалци су без сумње ... најбоље развијени амерички мајмуни. *Финк.*

сквúчање с *гл. им. од сквичати.*

сквúчати, -чӣм несврш. оном. *скичати.* — Зар смо ми пси да сквичимо? *Вел.* Дјеца су сквичала около као штенад. *Донч.*

сквóрац, -рца м покр. *в. чворак. Вук Рј.*

сквр̏жуља ж зоол. *јаребица.* — Најпознатија нам је пољска трчка, обична јаребица, сквржуља. *Финк.*

сквр̏на ж *морална љага, мрља, срамота.* — Излит ћу на вас воду чисту и очистити ћете се од свих скврна ваших. *Наз.* Што њег роди земља црна, што је њојзи ова рака као каква страшна скврна. *Хар.*

сквр̏нāван, -вна, -вно *укаљан, упрљан; грешан, срамотан. Р-К Реч.*

сквр̏нáвити, сквр̏нāвӣм несврш. *вршити скврну, срамоту, обешчашћивати. Р-К Реч.*

сквр̏нáвљење с *гл. им. од скврнавити.*

сквр̏нитељ м *онај који наноси скврну, који својим радом, поступцима срамоти, обешчашћује.* — Зашто ви стварате тако изазовно неки проблем око једног злочина и скврнитеља? *Мар.*

сквр̏нити, сквр̏нӣм несврш. *скврнавити.* — Таку песму гаји, негуј, док те траје! Не скврни је лажном душом, светиња је! *Змај.* Смиј се своме јаду да га свијет не скврни. *Домј.*

сквр̏њење с *гл. им. од скврнити.*

сквр̏чати, -чӣм несврш. оном. *испуштати оштар једноличан и испрекидан глас, цврчати (о цврчку, попцу).* — Негдје у врту испод јаблана скврчи штурак своју једноличну, растегнуту пјесму. *Цар Е.*

сквр̏чити, -ӣм свршн. *искривити, згрчити, згрбити (прст, канџу, леђа, тело).* — Реци ковачу да ми ову куку боље скврчи. *Рј. А.* Птица се укрутила скврчених малих канџи. *Ћоп.* [Стајала је] пред њим ... узрујана, блиједа лица, скврчених руку. *Грг.*

~ **се а.** *искривити се, згрчити се, згрбити се.* — Сад се још боље скврчио пред вратима. *Цес. А.* Леже натраг, скврчи се у клупче и навуче јорган преко главе. *Петр. В.* **б.** *наборати се, смежурати се.* — Даде нам ... једну дињу која се дозлабога скврчила. *Шов.*

скéзити се, скēзӣм се свршн. *искезити се.* — Стари сави руке отрага и скези се према њој. *Ћор.*

скéла ж тур. **1.** брод. *сплав или нарочито подешена лађа која се креће или дуж јаког ужета или помоћу мотора, а служи за превоз људи, стоке и др. на местима где нема моста, трајект; место (на реци, мореузу) где се врши такав превоз.* — Зачас отисну се од крањске обале скела и дође на штајерски бријег. *Шен.* Два друга препливала [су] реку [Дрину] ... дограбила скелу на жици и почели да је возе на леву обалу. *Дед. В.* **2.** (обично мн.) грађ. *помоћна конструкција која се привремено подиже при грађењу или рушењу објеката.* — На почетку друге улице дизала се скела неке недовршене грађевине. *Сим.* Док се на једном месту скидају скеле, на два друга почињу припремни радови. *Пол. 1958.* фиг. Дјело расте, ослањајући се на скеле критике и тумачења што се око њега подижу. *Зог.*

скéлāр, -а и **скéлāр,** -ара м *човек који држи скелу и који превози на скели.* — Скелару је кучину и дрвене клинове додавао кад је овај ... крпао своју стару скелу-дереглију. *НИН 1960.* Скелари с још два путника држали су се за скелу. *Вј. 1971.*

скéларина и **скелáрина** ж *оно што се плати за превоз скелом. Вук Рј.*

скѐлет и **скѐлет** м грч. **1. а.** *кости човека или какве животиње, костур.* — Проматрамо ли скелете сисавца, птице, гмаза ... и рибе, лако ћемо ... опазити неке основне сличности у грађи костура ових разреда краљешака. *НЕ.* **б.** фиг. *врло мршава особа.* — У том скелету негдашње Лоле остале су само крупне очи. *Андр. И.* Био је мршав као скелет. *Лал.* И у селу неком ... зауставила се ова колона скелета да преноћи. *Вас.* **2.** фиг. *в. основни, носећи део нечега (конструкција, склоп и сл.).* — У фијуку ветра што гуди по ... голим скелетима дрвећа ... чује се пуцњава. *Крл.* Ниска Сава откривала је остатке старог моста, његов гвоздени скелет ... стрчао је сада из воде. *Ћос. Б.* **б.** *оно што чини основе структуре чега, окосница, план, схема.* — Ова анализа нам омогућује да ... назремо и читав скелет будуће грађевине. *Т. књ.* Почиње ... уводне чланке писати: најпре иде скелет. *Јакш. Ђ.*

скѐлетнӣ и **скѐлетнӣ, скѐлетскӣ** и **скѐлетскӣ,** -ā, -ō *који се односи на скелет*: ~ систем, ~ конструкција. — Он се запањи гледајући Бабића како развлачи жуте скелетске чељусти. *Лал.*

скѐлетски и **скѐлетски** прил. *као скелет, попут скелета.* — Увела кожа прекрива те кости без меса што скелетски крупно стрше из ... тијела. *Донч.* Камење из рушевине скелетски се осмјехивало на сунцу. *Лал.*

скѐлеџија м *скелар.* — Неко викну: »Скелеџија ... скелу 'вамо-дај!« *Ком.* Ваља кумит и братит осорна скеледију. *Мул.*

скѐлеџијин, -а, -о *који припада скеледији.*

скѐлеџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на скеледије.*

скѐљити, -ӣм сврш. *слепити, залепити, спојити лепилом*; исп. кељ². *Р-К Реч.*

скемàтично прил. *в. схематично.* — У ... схематично приказаном случају јасно се види прекорачење граница ... судбине увиђавности. *Мј. 1936.*

скѐмлија ж тур. *клупа, столица*; исп. скамија. — Разбија ... орахе на скемлији. *Бан.*

скéна ж грч. заст. *в. сцена.* — Хоћу да кажем: није у годинама у којима се игра љубавних скена. *Лаз. Л.*

скѐпса ж грч. *критички и неповерљив однос према чему, сумња, неповерење, неверица.* — Говорио је увијек с веселом скепсом или доброћудном иронијом којој није недостајало и хумора. *Наз.*

скѐптар, -тра м грч. *скиптар.* — Па добро, имат ће ту »државу«, али под окриљем мојих и под мојим скептром. *Цар Е.* Златнијем скептром у руци сјела је Венера сама. *Гал.*

скѐптик м **1.** *онај који је скептичан, неповерљив према чему.* — Има скептика који не вјерују да би човјек могао спознати прави смисао живота. *Обз. 1932.* Лаж са пријатним осмехом и ласкавом речи раскрави и највећега скептика. *Јов. Ј.* **2.** *скептичар (1).*

скептицѝзам, -зма м грч. **1.** *скептичан однос према чему, скепса.* — И поред свега овог безбожја и скептицизма био [је] пун сујеверја и врађбина. *Јов. С.* **2.** *филозофски правац који изражава сумњу у могућност сазнања објективне истине и стварности.*

скѐптичан, -чна, -чно *испуњен сумњом, неповерењем, скепсом, склон скепси; у којему се огледа скепса.* — Већ су некако у самом почетку заређали с читавим низом ... скептичних питања о устанку. *Ћоп.* Каиро је скептичан у погледу вашингтонских разговора. *Вј. 1961.* Његов скептичан осмех се појача. *Уск.*

скѐнтичӑр м **1.** *присталица, следбеник скептицизма (1).* — Из овог тобожњег скептичара [Ренана] ... проговарао је најчишћи идеализам. *Цар М.* **2.** *скептик (1).*

скѐптичӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на скептичаре*: ~ схватање.

скѐптичкӣ, -ā, -ō *који се односи на скептике; скептичан*: ~ став, ~ мисао, ~ напомена, ~ школа.

скѐптички прил. *на начин скептика, скептично.* — Рекао је скептички и са пуно непоштовања према »учитељици живота«: »Историја не служи ничему.« *Скерл.* Част демократији — рекла је скептички госпођа Олга — али ја за њу нисам јако одушевљена. *Кол.*

скѐптично прил. *на скептичан начин, са скепсом, сумњом, неповерљиво.* — Он скептично гледа на идеје ... грађанских демократа. *Скерл.*

скѐптичнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је скептично.* — Он ... кроз цело своје школовање [прелази] ... од туге на веселост ... од надања на скептичност. *Прод.*

скѐрепити, -ӣм сврш. *спојити, здружити у кереп*: ~ лађе, ~ сплавове.

~ **се** *спојити се, здружити се у кереп (о пловним објектима).* — Меши, који је бивао предњак и кад би се сви сплавови, после Слапа, скерепили уједно, не би право што оста последњи. *Марк. М.*

скѐрлет м тур. *тканина љубичастоцрвене боје, која се употребљавала у изради скупоцене одеће, традиционалних бољих ношњи,*

гримиз. — Свуда се по стазама ... жарко румењо скерлет и живо се бљескало сребро на мушким јечермама. *Шимун.* Преко појаса од црвена скерлета виси ево оволики крст. *Шапч.* Јаке прси препасао од скерлета џемадан, опшивен жутом срмом. *Буд.*

скѐрлетан, -тна, -тно **а.** *који је од скерлета.* — Они му кажу да [девојка] носи скерлетне чакшире ... скерлетне ђечерме. *НП Вук.* **б.** *који је боје скерлета.* — У грлу расте скерлетни прстен ангине. *Крл.*

скѐрлетити се, -ѝм се несврш. *црвенети се, руменети се. Деан. Рј.*

скѐрцо м тал. *музичко дело у живахном и полетном темпу, у троделном ритму.* — Молим те тај скерцо још једном! *Новак.* Као неки изврстан скерцо, свежином бујног поточића, заструјаће ових педесетак троделних тактова. *Коњов.*

скѐрцо̄зан, -зна, -зно *својствен скерцу.* — Тај скерцозни мотив, што га носи први стих, траје свега четири непотпуна такта. *Коњов.*

скѐрцо̄зно прил. *као у скерцу, живахно, весело.* — Додао им [причама] ту и тамо мало луђег смеха и ... скерцозно дотакао понеку дирку. *Михиз.*

скерцо́зно̄ст, -ости ж *особина онога што је скерцозно.*

скѐч, -а и скѐча м енгл. поз. *кратко драмско дело (најчешће у једном чину, са што више комичних ситуација), изграђено понајвише на спољним сценским ефектима.* — Требало је одиграти на позорници један краћи комад, скеч. *Ћоп.* Од ... овогодишњих смотри краткометражних жанрова треба споменути два ... пропагандна скеча. *КН 1956.*

ски̏дање с *гл. им. од скидати (се).*

ски̏дати (се), скѝдам (се) *несврш. и уч. према скинути (се).*

скида̏ти (се), скѝдам (се) и **скидо̀вати (се),** скѝдујем (се) несврш. *в. скидати (се).* — Привеза га за танку јелику те с Алаге скидива одијело. *НПХ.* Ја се с коња скидовати нећу док не пустиш Туре из тамнице. *НП Вук.*

ски̏ј м *в. скија.* — Стигне до места ... и одмах, помажући се скијевима, почне претраживати околину. *Петр. М.*

ски̏ја ж (обично мн.) *дугачка и уска даска (по једна за сваку ногу), врха повијеног нагоре, за ходање и клизање по снегу, смучка.* — Из снијежне крпље ... настала је данашња скија. *Скиј.*

ски̏ја ж *домаћи, фабрички необрађен дуван.* — Тко је то? — пита се пијани финанц, пушећи шверцану скију. *Пол. 1957.*

ски̏јање и ски̏јање с *гл. им. од скијати (се).*

ски̏јати (се) и **ски̏јати (се),** -ѝм (се) несврш. *клизати се, кретати се на скијама, смучати се.* — Жена која скија постала је ... мушкарцу на излетима изванредна другарица. *Скиј.*

ски̏ја̄ч, -а́ча м *в. скијаш.* — Био сам се упознао ... с првим скијачима што се појавише. *Лал.*

ски̏ја̄ш, -а́ша м *клизач на скијама, смучар.* — Ту су ти зимус, да се све праши, скакали славни скијаши наши. *Ћоп.*

скија̀шица ж *клизачица на скијама.* — Спустила би се стрмоглаво, опонашајући смелу скијашицу. *Андр. И.*

ски̏ја̄шкӣ, -ā, -ō̄ *која се односи на скијаше и скијање.*

скија́штво с *спорт скијања, употреба скија.* — Прелазак Нансенове експедиције преко Гренланда на скијама још је више убрзао развој скијаштва. *Скиј.*

ски̏јеринг м норвешки *вожња на скијама с коњском запрегом или с моторном вучом.*

скијýкати, скѝјучем и **скијȕкати,** скѝјучем несврш. *скичати.* — Скочио ми је [пас] на груди, тужно је скијукао и цвилио. *НИН 1959.*

ски̏к м *скика (обично краткотрајна или у једном даху).* — Каткад му [псу] се отме из прсију слаб ... и промукао скик. *Пец.*

ски̏ка ж *продоран, висок глас (гласови) каквим се оглашавају свиње и пси (нпр. у реаговању на бол).* — Из подрума ... допирали су ... лавежи и скика паса. *Андр. И.* Заори се тамо негде од пољских кујни прасећа трократна смртна скика. *Вин.*

ски̏кнути, скѝкнем свршн. **1.** *свршн. према скичати.* — Паде му на памет кад је украо вепра из обора једног сељака, па свиња није ни скикнула. *Јак.* [Пас] зарежа, скикну као од уједа ... и јурну им у сусрет. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *изгубити живот, погинути, умрети; бити уништен, пропасти.* — А за по неког би рекао? А, тај ће скоро да скикне! *Ком.* Стали су да »кокају« немачке камионе. Два камиона су одмах скикнула. *Поп. Ј.*

Ски̏ла ж грч. мит. *в. Сцила.*

скили̏кање и скили́кање с *гл. им. од скиликати.*

скили̏кати, скѝличем и **скили́кати,** скѝличем несврш. *скичати.* — Мазнућу те ... па ћеш до заранка скиликати. *Рад. Д.* Обришем длаком прасету ки́шу; оно сирото цело јутро скиликало. *И.*

ски̏лити, -ѝм сврш. покр. *смесити, скупити у киле, грудве, згрудвати.* — То [траве]

кувају, процеде и осоле добро, па скиле у мале громуљице и једу. *Бур.*

скѝнија ж грч. *посвећено место, светилиште.* — И као стари Израиљци што су у својој скинији држали ману, тако је газда Тасина »милка« [каса] ... била скровиште ... печеници. *Срем.*

скѝнути, -нём (аор. скѝнух и скѝдох, 2. и 3. л. скѝнў и скѝде) свршл. **1. а.** *дохватити, досегнути оно што стоји високо; спустити с неког издигнутог места на ниже место.* — Он [се] пењао да скине малој Ружи голушаве орлиће. *Ад.* Скинуо бих вам сунце с неба да вам угодим. *Франг.* Са ... рафа му је скинуо робу. *Андр. И.* **б.** *уклонити с чега оно што је натакнуто, набодено, окачено, обешено:* ~ с клина. — Испеку месо и с ражњева ... га скину. *М-И.* **в.** *уклонити с кога или чега оно што је око њега или преко њега, што га прекрива, обухвата, облаже, опасује, веже:* ~ кору, ~ боју, ~ омот. — Скинули му ланце. *Чипл.* фиг. Он ће ... учинити све само да скине јарам са својих леђа. *Крл.* **г.** *уклонити (са себе или кога другог) одећу, обућу, део одеће, обуће:* ~ капут, ~ чизме, ~ одело. **д.** *одвојити, одврнути, демонтирати.* — Нареди да се скине телефон. *Вас.* **ђ.** *уопште уклонити с кога или чега оно што је на њему одн. на његовој површини:* ~ дугме, ~ мрљу, ~ израслину. **2.** *отерати, потиснути с чега.* — Ако Талијани у року од три сата ... не буду скинути са Сњежника, бићете крачи за главу. *Вуј.* **3.** *скупити род, убрати.* — Скидоше богату летину. *Пол. 1959.* **4.** *искрцати одн. истоварити с превозног средства.* — Примио је ... депешу да ју је отац скинуо с воза. *Каш.* **5. а.** *повући, преместити са неког простора, места одн. с каквог задатка.* — Можда су они скинули с фронта према Колчаку неколико корпуса и бацили их овамо. *Моск.* **б.** *уклонити с неке дужности, положаја; збацити, разластити.* — Скину ме срамотно с банства. *Шен.* Ви ћете слободно бирати свој одбор и кога ви хоћете, нико га не може скинути. *Топ.* Цара Ромула Аугустула скинуо је вођа германских чета Одоакар. *Пов. 1.* **в.** *оборити метком, устрелити.* — Нанишани и скину онога који се сруши преко ограде. *Чипл.* **6.** *прекинути важење неког ограничења (санкције):* ~ забрану, ~ казну. — Омогућио је да се са имања ... скине секвестар. *Бос. Б.* **7.** *узети, преузети са узорка, снимити, копирати.* — Палате са ... плочама од мајолике ... ишаране и изрезане тулипанском орнаментиком, чија је основа бесмислено скинута с дрвених долапа. *Петр. В.* **8.** *лишити одеће, свући:* ~ дете.

Изр. ~ бреме (терет) *ослободити се какве тешкоће, невоље, муке;* ~ бригу (с врата) *в. уз брига (изр.);* ~ кајмак (скорup) *в. уз кајмак (изр.);* ~ капу (шешир) коме (пред киме) *в. уз капа (изр.);* ~ клетву (проклетство с некога *опростити некоме почињену кривицу;* ~ коме главу *в. уз глава (изр.);* ~ кринку (маску) *в. уз кринка и маска (изр.);* ~ мрак с очију *упознати праву истину;* ~ мундир *престати служити у војсци;* ~ с ногу *в. уз нога (изр.);* ~ одговорност (за нешто) *не сматрати се кривим;* ~ очи (поглед) с кога *престати гледати кога;* ~ с врата *в. уз врат (изр.);* скинути с дневног реда *донети коначно решење о нечему, сматрати нешто решеним;* ~ с ума некога или нешто *заборавити, не мислити о некоме, нечему.*

~ **се 1. а.** *сићи с вишега на нижи положај, на ниже место.* — Низ високе љестве се скине. *М-И.* Решили смо да се попнемо [на торањ] ... Неком пала ципела. — Шта је ... наћи ћеш је кад се скинемо. *Сек.* **б.** *сићи с коња, сјахати; изаћи из воза, кола и сл.* — Сјахах да узјаше он ... али он се убрзо скиде и пребаци дизгине преко руке. *Јак.* Прије него ће се скинути с кола, посегне руком ... да извади торбу. *Јурк.* Тек што сам се скинуо са воза. *Уск.* Кренули смо у поноћ камионом ... Ја ћу се скинути у Дувну. *Дед. В.* **2.** *уклонити одело, хаљине са себе, свући се.* — Бајкић се скине и одмах леже у постељу. *Бос. Б.* Стана се скинула ... без свјетла, у помрчини. *Бур.*

скиоптикон м грч. *апарат за пројектовање увећаних слика на платно, пројектор. Деан. Рј.*

скѝптар, -тра м грч. *нарочито израђена и украшена палица као симбол владарског достојанства, скептар, жезло.* — На трон сједиш неправо узети, поносиш се скиптром крвавијем. *Њег.*

скиптрòносац, -сна, -сно *царски, краљевски.* — Што л' Вијена скиптроносна ... своја крила мрачна каза, те синове неизбројне, храбре, умне ... уцвијели и заплака. *Њег.*

скиптроиòсац, -сца м *владар, цар, краљ.* — У то вјесник хитро стаса из Петрова Града дична од славенска скиптроносца. *Њег.*

скѝселнти, -ѝм свршл. *учинити киселим.* — Бреза ... сок свој згруша, скисели. *Зог.*

~ **се** *постати кисео, укиселити се. Р-К Реч.*

скѝталац, -аоца м *онај који скита, скитница.* — Онда се Лода, тај вјечни скиталац, дигну. *Наз.* Није ли скиталац Одисеј онај који је трагао за светлошћу. *КН 1958.*

скѝталачкӣ, -ā, -ō *скитнички:* ~ живот.

ски́талица ж и м *скитница.* — Ја сам те ... држао за какову скиталицу, ал' се моја луда памет ... преварила, јер си злата вриједан. *Шен.* Зар има лепшег живота од живота витеза скиталице. *Грол.*

ски́тало м и с *скитница.* — Но како годи пресуда ... драги мој скитало? *Шапч.*

ски́тање с *гл. им. од скитати (се).*

скѝтара ж *скитница; пропалица.* — Тебе, кучку, требало би мало друкчије истући! ... Скитаро! *Моск.*

скитàрање с *гл. им. од скитарати (се).*

скитàрати (се), -ām (се) несврш. *скитати (се).* — Жена [му] по чаршији скитара. *Рад. Д.* Од оних ... што се по којекаквим бањама скитарају не исхраних се ни ја, ни ти, ни моја, ни твоја дечица. *Јакш. Ђ.*

ски́тати (се), скѝтām (се) и скѝњēм (се) несврш. *проводити време у нераду и лутању, шврљати, базати; живети као скитница, без одређеног занимања и сталног боравишта.* — Војица јаше на голом коњу, препливава бару ... и скита по околини. *Поп. Ј.* Сад се скитају, чекају да им стигне плата па да пођу на Видин. *Андр. И.* Господин ... се са цурама скиње када се сатнија опрема. *Крл.* Бескућник [је то] неки тужни, који се скита од села до села. *Јевт.*

ски́тач, -а́ча м *онај који скита, скитница.* — Све те животиње ... воле близину воде и понајвише су скитачи. *Наз.* Знало се толико да нијесу соj, да су потомци скитача, незнани насељеници. *Лоп.*

скитàчина ж *скитња.* — Човјек прогнан, кад се дâ у скитачину, не зна ни сам ће ће опочинути главом. *Љуб.*

скитàчица ж **1.** *она која скита, скитница.* — Шта је боља та ... просјакиња, та скитачица од мене? *Мат.* **2.** зоол. *птица која се у потрази за храном често сели. Бен. Рј.*

ски́тачкӣ, -ā, -ō *скитнички.* — Претпоставио је скитачки, немирни живот обезбеђеном домаћем животу. *Глиг.*

ски́тити, -ӣм (трп. прид. скӣњен) сврш. *везати у киту, у букет; саставити, нанизати.* — Књигу скити, рајске очи смисли, којено ће да читају књигу. *Баш.*

~ **се** *скупити се, савити се.* — Слуга радо пјева слободарку кад се увечер у крчми скити. *Шим. С.*

ски́тњӣк и **ски́тњӣк** м *скитница. Прав.*

ски́тница ж и м *особа која стално скита, која без икаква посла стално некуд иде, луталица; особа без стана и сталног места боравка, без одређеног занимања, пробисвет, пропалица.* — Овај човек није скитница него државни чиновник. *Ранк.* Час [је] кочијаш ... час надничар или скитница, без дома, без фамилије и без занимања. *Кол.*

ски́тничӗње с *гл. им. од скитничити.* — Сада [се] ... предвиђају [мере безбедности] ... и према ... оним учиниоцима кривичних дела који се одају скитничењу, просјачењу или блудничењу. *Арх. 1926.*

ски́тничити, -ӣм несврш. *живети као скитница, без сталног места боравка и сталног занимања, скитати.* В. пр. уз гл. им. скитничење.

ски́тничкӣ и **ски́тничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на скитнице, својствен скитницама.* — — Приказао је реално физиономију Шћепана Малог, његов скитнички упад ... у примитиван сељачки крај. *Глиг.*

ски́тнички и **ски́тнички** прил. *на скитнички начин, као скитница.* — фиг. Хујн вјетар скитнички тужан и сам. *Ћоп.*

ски́тњӣштво и **ски́тњӣштво** с *скитња (1). Бен. Рј.*

ски́тња ж **1.** *скитање, лутање, залажење у неприлично друштво, неприличан провод; скитнички живот.* — Овај пут су се пропили ... и они који су се давно прошли пића и скитње. *Андр. И.* Селена, да буде квит с том твојом скитњом и домунђавањем с капутлијама! *Рад. Д.* Даде се на скитњу и просјачење. *Маш.* **2.** *в. скитница.* — Некад су људи зазирали да њему што кажу ... а сад ето бескућници, нерадници и скитње говоре с њим на равној нози. *Лоп.*

скитӯњати, -āм несврш. *у дем. значењу: скитати. Р-К Реч.*

скӣф м енгл. *лаган, узак чамац за једнога веслача.* — Стреловито проће скиф, дугачак и тако плитак. *Андр. И.*

скӣца ж тал. **а.** *графички приказ, цртеж, лик нечега, обично једноставан, упрошћен, изведен само у главним линијама.* — Један друг ми је извукао мастилом скице распореда наших и непријатељских трупа у петој офанзиви. *Дед. В.* Два научника ... донеше податке о граду Медуну са тачном скицом ... града. *Ств. 1952.* **б.** *претходни технички нацрт графички изведен, општи, начелни план нечега.* — Ту је стајала скица за споменик. *Крл.* **в.** *уопште претходни нацрт или упрошћени оглед нечега; краћи прозни састав, кратка, сажета прича.* — Од сретне скице до дјела је још доста дуг ... пут. *Марј. М.* Због брза рада и болести, његова [Новакова] дјела остављају ипак почесто дојам скица. *Барац.*

скици́рати, скӣцӣрām сврш. и несврш. *(на)правити скицу чега, приказ(ив)ати у општим, главним цртама.* — Скицирао је одговор на сва постављена питања у оном званичном акту. *Вас.* Уочимо напријед скициране дојучерашње замисли. *Р 1946.* Дошљакиња ... бијаше ... без сталних обриса на брзу руку скицирана. *Шен.* Много

штошта у њима [приповеткама] је само наглашено, а неразвијено: појединц потези само скицирани, а недовршени. *Глиш.*

ски́ча̏ње с *гл. им. од скичати.*

ски́чати, -чӣм несврш. оном. *оглашавати се скиком, испуштати оштар, продоран, пискав глас (о псу и свињи, ређе о другим животињама).* — На потоку [гуске, патке] брчкају, роне ... гачу и скиче. *Коз. И.* Скичи миш у гвожђицама. *Ранк.*

СКЈ скраћ. *Савез комуниста Југославије.*

скла̏д и **скла̑д** м **1. а.** *правилна распоређеност, равномеран распоред делова неке целине.* — Павиљони склопљени у ничим ненарушени склад и естетичку целину реткост су на овој изложби. *СКГ 1937.* Склад црта, мекоћа и боја загасите коже сложиле су лијепо ... лице. *Мих.* **б.** *одговарајући однос, сразмера.* — Учињени напори не стоје у складу са постигнутим резултатима. *Панд.* **в.** *сагласност, подударност.* — Истом се сада осјећаху у складу са стварима око себе. *Наз.* Његово дело не представља савршен склад између садржине и облика. *ЛМС 1949.* **2.** *пријатељски однос, сложеност, слога, једнодушност.* — Диви [се сердар] складу братинском како може да чудеса ствара. *Март.* Све је у складу ... а склад чува ... стари свештеник. *Глиг.* **3. а.** *мелодичност, милозвучност, благогласност.* — Благо оном који уме да без речи бол изрази ... складом гласовирним. *Змај.* **б.** *добро слагање, усклађеност (боја, нијанси).* — Ко не зна шта је склад или лепота боја у једној слици ... тај код слике неће запазити ни склад ни лепоту боје. *Поп. Б.* **4.** *наслага, слој.* — [У карбону] су сталожени огромни складови каменог угља. *Дед. Ј.* Кад се ледене санте међу собом споје, настају ледени складови. *Ољ.* **5.** *међе од неузоране земље између двеју њива. Р-К Реч.*

Изр. бити, живети у складу с ким *бити, живети у пријатељству, у слози;* довести што у ~ *довести у ред, усагласити.*

скла̏дан, скла̏дна и скла̀дна, -дно (одр. скла̏днӣ) **1. а.** *који се односи на склад, правилно распоређен, пропорционално грађен, добро састављен.* — Све је било на њој складно и привлачно. *Ивак.* Ту су ти складни двори обасули редимице сву пјешчану обалу. *Љуб.* Складан говор [пана Зенобија] је показивао бистар ум и светску углађеност. *Кнеж. Л.* **б.** *леп, наочит, стасит.* — Цело то велико, складно тело, свечано у свом миру ... довољно само себи. *Андр. И.* **2. а.** *који одражава склад, уједначен, хармоничан.* — Станковић има нарочиту склоност према складним покретима младог и лепог женског тела. *Прод.* Зетско коло ... може да послужи као узор правог народног кола ... по свом складном сливању пјесме и игре. *Ств. 1948.* **б.** *пристојан, уљудан, прикладан.* — Сваки складан човјек мирује обноћ, а ти ландраш, како просјак. *Војн.* Питао се откуд тим простим брђанима ... оно складно држање. *Мат.* **3.** *који је у складу с неким или нечим, одговарајући.* — Узимају [се] у обзир комади [за приказивање] складни са епохом. *Поз. 1948.* **4.** *који се слаже с неким или нечим, који је истог мишљења, сложан.* — Складна браћа нове дворе граде, а нескладна и старе продају. *Рј. А.* Па да видиш ... како ли су [Турци] складни на душмане. *Март.* **5.** *милозвучан, мелодичан.* — Сваки [славуј] својим гласом пева, па и опет је збор тај ... тако складан. *Ад.* Четвороспев: »Тихо спушта се вече« могао је мало складнији бити. *М 1867.*

скла̀дањ, -дња м покр. *амбар, житница. Р-К Реч.*

скла̀ђа̏ње и **скла̀ђа̑ње** с *гл. им. од складати (се).*

скла̀датељ м *аутор, састављач музичког дела, композитор.* — Молимо да се она [пјевачица] убудуће ... обазире на домаће складатеље, али и домаћи складатељи на њу. *Шен.*

скла̏дати, скла̏ђа̄м и **скла̀дати,** скла̏да̄м несврш. **1. а.** *доводити у склад, усклађивати.* — Нескладе складати, то је најславније. *Крл.* **б.** *састављати, спајати, повезивати.* — Људи су тешком муком складали слова. *Донч.* **2. а.** *састављати мелодије, писати музичка дела, компоновати.* — Карас ... склада тужаљку на властите ријечи. *Баб.* **б.** *састављати стихове, писати песме, књижевно дело уопште.* — О њима [Јусуфу и Зулејки] се песма складала и склада. *Змај.* Тко је хтио, могао је лако ... складати љувене пјесме што су се пјевале уз звучни кут. *Водн.* **3.** *слагати; спремати.* — Плачући ... складала је пртљагу [за одлазак]. *Шен.*

~ **се** *слагати се, скупљати се.* — Безбројни набори [на одјећи] дражесно се складаху око стасита тијела. *Бал.* фиг. Сви се тајни гласи складају у шумор. *Уј.*

скла̀дба ж **а.** *музичко дело, композиција.* — Глазбеници у заносу праве, у славу њима, складбе милочујне. *Бег.* **б.** *милозвучност, благогласје, мелодичност.* — Заструји складба звукова и плане у радостан клик. *Шен.*

складѝра̄ње с *гл. им. од складирати.* — [Предвиђа се] изградња великог магацина ... који ће омогућити складирање пољопривредних производа. *Пол. 1959.*

складѝрати, -а̀дӣра̄м сврш. и несврш. *средити, сређивати; сместити, смештати у складиште.* — Претражена је неколико

пута . . . чак и складирана архива за 1958. г. из Прокупља, али све узалуд. *Пол. 1959.* В. и пр. уз гл. им. складирање.

складишни, -ā, -ō *који се односи на складиште.* — Дирекција за исхрану . . . уговором ће обавезати инвеститоре да изградњу складишног простора у целини изврше. *Пол. 1959.*

складишнина ж *накнада за смештај робе у складиште; лежарина.* — Ове је године складишнина повишена, цијена [шљивама] мора пасти. *Сим.*

складишница ж *писмени документ којим се у складишту потврђује врста, количина и стање ускладиштене робе.*

складиштар м *онај који ради у складишту, магационер.* — Био је помоћник складиштара у магазину. *Јонке.*

складиште с **а.** *место, зграда за смештај трговачке робе, разних производа, стовариште, спремиште, магацин.* — Роба се не произвађа да лежи на складиштима него да циркулира. *Кик.* Празна складишта претворена [су] у затворе. *Петр. Б.* **б.** фиг. *велика количина, богатство.* — [У народним је песмама] бесцен-благо и неисцрпно складиште. *Прод.* Он је растворио . . . у двије минуте читаво складиште своје изванредне начитаности и културе. *Крл.*

складиштење с *гл. им. од складиштити.*

складиштити, -ӣм несврш. *смештати у складиште.* — Зато што је лука затрпана, роба се складишти чак и по градским . . . улицама. *ВУС 1970.* И грађани су криви за несташицу лож-уља, јер га купују у већим количинама и складиште у подруме. *НИН 1970.*

складно прил. *на складан начин.* — Птице слађано и складно цвркућу. *Коч.* Све тече складно и правилно. *Јов. С.* Стоји велики, складно срезани мост. *Андр. И.* Био [је] млађи и складније грађен. *Чол.*

складност, -ости ж *особина, стање онога који је складан, онога што је складно, правилна распоређеност, усклађеност:* ~ саставних елемената, ~ мисли и израза.

складноћа ж *стање складности. Вук Рј.*

складња ж **1.** *дрва сложена у редове; гомила садевених снопова, крстина, кладња. Вук Рј.* **2.** грам. заст. *синтакса. Р-К Реч.* **3.** мн. покр. *в. палија (б). И-Б Рј.*

складовање с *гл. им. од складовати.*

складовати, -дујем несврш. *бити у складу, слагати се.* — Лијепо Иве с љубом складовао. *НПХ.* Осјећао је да његова душа складује с њеном. *Ћип.*

склањање с **1.** *гл. им. од склањати (се).* **2.** грам. заст. *мењање по падежима, деклинирање.* — Остањеш клечећи до краја овога часа, учећи за то време склањање заменице. *Нуш.*

склањати (се), -ам (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према склонити (се).* **2.** грам. *мењати по падежима, деклинирати.*

склапање с *гл. им. од склапати (се).*

склапати (се), склапам (се) *несврш. и уч. према склопити (се).*

склат м зоол. *морска риба спљоштена тела и укусна меса* Squatina angelus. *Деан. Рј.*

склата ж *в. суклата.* — Склато, само ти мене тужи жупнику, а ја ћу тебе градском физику. *Пав.*

склатара и **склатарка** ж риб. *мрежа повећих окнаца за лов склатова. Свезн.*

склаћ м зоол. покр. *в. склат. Деан. Рј.*

склења ж покр. *свађа. Вук Рј.*

скленица ж *мали стаклени суд, бочица, стакленица.* — Носим скленицу мирхе. *Наз.* Донесе га [вино] с великом пажњом, милујући положену скленицу. *Дов.*

склењчар м *трговац стакленим посуђем, стаклар. Р-К Реч.*

склепати, -ам, **склепати**, склепам и **склепесити**, -ӣм сврш. *начинити на брзину лоше, како било, слупати (2).* — Ми смо тај скутер сами склепали од . . . авионских дијелова. *ВУС 1970.* Уклањајући се некад испред турских очију ту је склепао колибу . . . један од давних предака. *Ћоп.* Ова књига је збрда-здола склепана компилација. *Вј. 1970.* До стајице ено шупе склепешене од дасака. *Коз. И.*

склептати, -ам и склепћем сврш. **а.** *окружити, опколити, притиснути са свих страна.* — Сад су их склептали са свих страна и обруч се све више стеже око врата Немачке. *Јак.* Оно је било . . . као кад . . . склептају [стоку] са свих страна и ко стигне, тај удара. *Нуш.* **б.** *навалити (на некога) са захтевима, молбама и сл., салетети, спопасти, заокупити.* — Склептала га [Рају] деца код вечере да им прича. *Ад.*

~ **се** *скупити се, стрчати се, слетети се око кога.* — Млада хоће да игра! И све се склепташе око ње, особито стрине јој. *Станк.*

склепутити, -ӣм сврш. *склепати.* — Чланак склепути [чланкописац] од обичних отрцаних опажаја. *Шим. С.*

склерènхим м грч. бот. *механичко ткиво биљака које се развија у облику тврдих ћелија и влакана и које даје чврстину појединим деловима биљке* sclerenchyma. *Терм. 3.*

склеро́за ж мед. *нагомилавање кречних соли у ткивима* calcificatio; *обољење изазвано овим нагомилавањем.*

склеро̀тик м = склеротичар *онај који је оболео од склерозе.* — Стари Глембај ... склеротик и апоплектик ... бива оборен срчаним ударом. *Богдан.*

склеро̀тичан, -чна, -чно *оболео од склерозе.* — Склеротични болесници морају проводити миран и сталожен живот. *НЧ.*

склеро̀тичар м = склеротик.

склеро̀тичарка ж *она која је оболела од склерозе.*

склеро̀цӣј, -ија м и **склеро̀ција** ж грч. бот. *тврдо плодиште неких гљива које се састоји од чврстих влакана и мембрана. Бот.*

склѐсати, -ёшём свршс. *клешући начинити.* — фиг. Повијест склеса спомен [раднику]. *Крањч. Стј.*

склѐчка ж *сплетка, смицалица.* — Треба сами да измислимо неку склечку, неког ђавола, да се не зависи од милости. *Лал.*

склѐштити, склѐштӣм, ијек. склијѐштити, свршс. *притиснути, стегнути као клештима.* — фиг. Магла нас склештила са свију страна. *Шапч.* Ледени дан нагле јесени склијештио је тамничке браве и зидове. *Вуј.*

склӣб м *искривљавање црта лица, знак ругања, кревељење. Р-К Реч.*

склӣбити се, склӣбӣм се несврш. *правити гримасе, кревељити се. Вук Рј.*

склӣбљѐње с *гл. им. од склибити се.*

склӣзав, -а, -о *клизав:* ~ пут.

склизава̀ње с *гл. им. од склизавати (се).*

склизава̀ти (се), -ӣзавӑм (се) *несврш. и уч. према склизати (се).*

склӣзавица и **склӣзавица** ж *клизавица. Вук Рј.*

склӣзак, склӣска и склӣска, -ско (одр. склӣскӣ; комп. склӣскијӣ) *који је глатке површине, на коме се може оклизнути, клизав.* — Посрћу ... старци по склиском плочнику. *Каш.* Почела [је] ... силазити низ склиске стубе. *Цар Е.* фиг. [Амадеј] је ступио на склиску стазу, на којој су пали многи таленти. *Новак.*

склӣзалӣште и **склӣзалӣште** с *клизалиште.* — Сваке [су се] недјеље и сваког свеца састајали на склизалишту. *Ивак.*

склӣза̀љка ж *клизаљка.* — Склижу се по залеђеним мочварама ... на једну склизаљку. *Крл.*

склӣза̀ње и **склӣза̀ње** с *гл. им. од склизати (се).*

склӣзати, -ӑм и **склӣзати,** склӣжём и склӣзӑм несврш. *в. клизати се.* — Склижу вечерње гондоле. *Уј.* Са стрехе склижу кишне капи ... и распрскавају се. *Сим.*

~ **се а.** *кретати се не одижући, вукући ноге по склиској, леденој површини, тоцињати се.* — У њима се [у ципелицама] ... ваљда идете и склизати на леду. *Шов.* Забили [људи] рубац у топла уста ... па се свом душом склижу ... у завејани град. *Каш.* **б.** *кретати се лагано, уједначено по каквој глаткој површини, клизити.* — Пароброд ... се тихо склиже по глаткој површини мора. *Шимун.*

склӣза̀ч, -а́ча м *клизач.* — У мени и у мојим пријатељима нашао [је] страсне склизаче. *Шкреб.* Био је најбољи ... склизач на леду. *Петр. В.*

склизà̀чица ж *клизачица.*

склӣзити, -ӣм свршс. *спустити се клизећи, склизнути.* — Један [лед] ... произлази од глечера који склизе и скрхају се у море. *Петр. М.*

склӣзнути, -нём и **склӣзнути,** склӣзнём свршс. **1. а.** *спасти, спустити се с нечега клизећи.* — Отанчали су ми прсти ... склизнуће ми [прстен] ... па ћу га изгубити. *Лал.* Након што је моторни брод »Иж« склизнуо с навоза ... поставили су кобилицу за нови брод. *Вј. 1960.* **б.** *нагло, брзо, сићи, спустити се низа што.* — [Дечак] склизну низ лествице и оде да тражи тетку. *Макс.* **2.** *потрчати, полетети; побећи, киднути.* — Склизне нечујно тамо до долетишта жмуреће. *Божић.* Бркат човјек ... помоли се из другог дворишта и склизну уназад. *Лал.* **3. а.** *одједном се појавити и нестати, синути.* — Испод његових подшишаних бркова склизну осмех. *Моск.* **б.** *брзо прећи преко нечега, управити се у нешто на тренутак (о погледу).* — Њен поглед би тако брзо склизнуо да нисам могао у то да верујем. *Мил. В.* Вратар ми показа писмо на које и нехотице склизну мој поглед. *Цар М.* **4.** фиг. *неопажено прећи из једне средине у другу, из једног стања у друго.* — Зажалиће [читалац] што [су] ови мемоари често склизнули из хронике приповедача у трактат и расправу. *Михиз.* Неке сцене режија је оставила немотивиране те су склизнуле у патетику. *Ств. 1948.*

~ **се** *пасти оклизнувши се; оклизнути се.* — Погледа неће ли је видети [на прозору], а у том се склизну у једну рупчагу пуну воде. *Глиш.* фиг. Некаква ... нејасна сумња склизнула му се у срце. *Бен.*

склизну́ће с *спуштање, пад.* — Његова повремена ... склизнућа у романтику ... догодила су се неконтролом првобитне намене да створи омладинску књигу. *КН 1955.*

склијѐштити, склӣјештӣм, ек. склѐштити.

склӣктати се, склӣкћём се сврш. *сјатити се, скупити се.* — Скликтало се око

њега мало и велико, свако знало нешто рећи. *Торд.*

склѝско прил. *клизаво.* — Попије ... по три оке вина, а ипак никад, ни кад је склиско путем не посрне. *Каш.*

склѝскōст, -ости ж *особина, стање онога што је склиско, клизавост. Деан. Рј.*

склѝти се, склѝм се несврш. *сјати се као стакло, стаклити се.* — Вртлог пева, сав се скли, шумӣ брзак. *Кош.*

склӧ с покр. *в. стакло. Вук Рј.*

склӧн[1] м **1.** *склониште, уточиште, прибежиште.* — Све сам то [мајку, жену и децу] оставио на гујиној рупи па сам сишӧ овде међу браћу своју да им нађем склона. *Вес.* **2.** *крај, свршетак.* — [У Дубровнику хуманизам] се развио тек на склону XV стољећа. *Водн.*

склӧн[2], склӧна и склòна, -но (одр. склӧнӣ) **1. а.** *који нагиње, који има склоности према чему; наклоњен.* — Илинка ... склона свему мистериозном, дуго је још мислила о тим чудним погледима. *Лаз. Л.* **б.** *вољан, спреман да нешто учини, готов на што.* — Општинско вијеће није склоно набавити препорученог бика. *Коз. Ј.* Јавно [је] мнење увек склоно на праштање кад је реч о гресима човековим. *Прод.* **2.** *пријатељски расположен према некоме; саосећајан.* — Осећам да ме воли, склона ми је, али је нешто спречава. *Бар.* Свуда скоро најпре склона срца. *Шен.*

Изр. бити ~ *желети, хтети, волети.* — Сваки [је] народ склон да своја незнатнија права прогласи као несумњива и велика. *Цвиј.*; ~ паду *који може пасти, трошан, рушеван.* — Све се колебало и изгледало склоно паду. *Јов. С.*

склӧнидба ж грам. заст. *склањање, промена по падежима, деклинација. Бен. Рј.*

склӧнит, -а, -о **1.** *трп. прид. од склонити (се).* **2. а.** *који је по страни, изван пута, заклоњен, забит.* — Пројашу они комадичак између два брежулька и стигну у пространу склониту долину. *Вел.* **б.** *који пружа добро склониште.* — Улцињско пристаниште ... је много склонитије од барског пристаништа. *Нен. Љ.* Места склонитија нису ни ишла у збегове. Ту ... је чељад била под својим кровом. *Вес.* **3.** *скроман, повучен.* — Кад смо у колу ... [она] само гледа преда се. Од ње нема склонитије цуре у ... нашем селу. *Шапч.*

склӧнити, склӧнӣм сврш. **1.** *померити, макнути, одстранити.* — Ко хоће напред, мора другога да склони. *Арх. 1926.* **2. а.** *сместити на сигурно, заклоњено место; ставити на одређено место (ради бољег чувања), спремити.* — Извлаче [се] из борбе, одлазе кућама под изговором да склоне своје у удаљена села. *Чол.* Размени [зоб] за пшеницу. И њу склони у један вајатић. *Вес.* **б.** *сакрити, прикрити.* — Нешто [сам] прођердао, а нешто ми Ђорђе здрпио и склонио себи. *Ђос. Д.* Склонила је лице рукама. *Вуј.* **3.** *усмерити у неком правцу, скренути (очи, поглед).* — Склони тобоже поглед у небо. *Божић.* Капетан склони очи у страну. *Мил. В.* **4.** *наговорити на нешто, приволети.* — Тражи бадава начин како би склонио ректорат да дозволи скупштину. *Ђал.* Ни пријетњом ни на лијепе ријечи није могао склонити Баука да пријеђе у њихов табор. *Ђоп.*

Изр. боже (ти) склони! *боже сачувај (од зла).* — Чини ми се и богу је дојадила. Боже ти склони! *Шуб.*; ~ главу *наћи уточиште.* — Кад му досадиш, отераће те. Где ћеш склонити главу? *Моск.*; ~ шију пред неким *покорити се, потчинити се некоме.*

~ се 1. *померити се, помаћи се с каквог места.* — Склонише се један до другога, па ускоку мјесто направише. *НП Вук.* **2. а.** *отићи на какво сигурно место, уклонити се.* — Пријатељи га салеђу ... да се склони из Србије, где му је нов затвор сигуран. *Скерл.* **б.** *сакрити се, прикрити се.* — Дамјановић ... осуђен због једне политичке песме, склонио се у винограду свога друга Душана. *Грол.* Суморан дан, пали облаци и сунце се чисто склонило. *Нуш.* **3. а.** *пристати на нешто, прихватити чије мишљење, сагласити се, приволети се.* — Кад је ... Луцији врло позлило било, склонила се њезина мати да јој позову лијечника. *Новак.* Једва се склонио на молбе Радине да се пресели к њима. *Ћип.* **б.** *пригнути се, приклонити се.* — Небо земљи привије се ближе кӧ на цјелов да се њојзи склони. *Прер.* **в.** *смиловати се, умилостивити се (о богу).* — Боже драги ... који си се милосно склонио дјелатеље оживит членове. *Њег.*

склӧнито прил. *по страни, одвојено од друштва, у тишини.* — У поштењу и склонито [су је] одгојили отац ... и мати. *Вел.*

склӧнитōст, -ости ж *особина, стање онога који је склонит, онога што је склонито.*

склӧнӣште с **1.** *место где се може склонити, заштитити од опасности, непогоде, непријатељског напада и сл., заклон.* — Поче она несретна киша. Пожурили смо да нађемо неко склониште. *Јак.* Наредио [је] да се насред круга ископа четвртаста јама за склониште од бомбардовања. *Лал.* Стављајући живот на коцку спасава телефонску жицу у својем блиндираном склоништу. *Јонке.* **2.** *тајно место, скровиште.* — У Загребу је у илегалном склоништу ЦККПЈ одржано саветовање партијских функционера из целе земље. *Марј. Ј.* **3.** *социјална*

установа за збрињавање и прихватање сиромашних, незапослених или болесних лица, напуштене деце, сирочади и др. — Важно средство којим се одржава и помаже здравље становништва ... јесу болнице, склоништа, убоги домови и луднице. *Батут.* Помоћници [су] подносили материјалне жртве [за установе], као што су берзе рада, радничка склоништа итд. *Лапч.* Стоји преда мном ... управитељ ... дјечјег склоништа. *Крл.* **4.** *заштита коју једна држава пружа политичким емигрантима из страних земаља, уточиште, азил.* — [У Холандији] владала [је] вјерска сношљивост и зато су у њој налазили склониште и прогоњене протестантске секте и Жидови. *Пов. 2.*

склòнōст, -ости ж **1. а.** *смисао, дар (за уметност, неку грану науке и сл.).* — Дошао је на свет ... са нарочитом склоношћу за поезију. *Андр. И.* **б.** *нагон, инстинкт.* — [Нема] довољне снаге да се ослободи својих порочних склоности. *Донч.* **2.** *расположење, воља, спремност за нешто.* — Постојала је склоност да се трезвено и истинито гледа на ... национално питање. *Цвиј.* Поручник ... је у то време показивао необичну склоност да ... даде израза својој лојалности. *Јонке.* **3.** *наклоност према некоме, симпатија, љубав.* — [Њје] имала склоности према ... човеку који није њене расе. *Грол.* Многи је и многи настојао да задобије [њену] склоност. *Ивак.*

склòнути, склòнēм свршс. *в. склонити (4).* — Напосљетку склонуше некако ... беговицу и она сједе у кола заједно с кадиницом. *Мул.*

~ се *в. склонити се (3).* — [Отац] се овај пут склонуо да их [лијечнике] послуша. *Новак.*

склòњеност, -ости ж *стање онога који је склоњен, онога што је склоњено, прикривеност.* — Органима који град уређују ми бисмо ... били захвални када би променили стил рада [сечу платана ноћу] у брзини и ноћној склоњености радова од грађана. *Пол. 1959.*

склòњив, -а, -о **1.** *који се може или даде лако склонити, наговорити.* **2.** грам. заст. *који се може мењати по падежима, деклинабилан. Деан. Рј.*

склòњивōст, -ости ж *особина онога који је склоњив, онога што је склоњиво.*

склòп, склòпа м **1. а.** *међусобни распоред, укупност делова који чине једну целину; структура.* — Ради се о том да се ријеши проблем који мучи нашу душу, односно цијели склоп проблема. *Кол.* Мењају се и гласови, и облици, и синтакса, и речник, једном речју, и цела структура или склоп језика. *Бел.* **б.** *распоред делова каквог уметничког дела, композиција.* — Комедија се разликује од трагедије својим композиционим склопом. *Т. књ.* **в.** *спој, једињење.* — Такав и такав склоп атома условљава таква и таква својства, такве и такве појаве. *Јос. Б.* **г.** *састав, спој уопште.* — [Рудник] Љубија ... скривен [је] у склопу шумовитих брда која га окружују са свију страна. *Пол. 1950.* Наће [га] незапослена ... у склопу осталих луфтинспектора. *Божић.* Први је прешао командир једне батерије хаубица првог топничког склопа. *Дед. В.* **2.** *склапање, затварање.* — Под посљедњим склопом вјеђа жамориће мала сеоска ријека. *Јон.*

склòпац, -пца м **1.** мед. **а.** *тетанус.* — Склопац је маном смртна болест. *Батут.* **б.** *чељусни грч. Деан. Рј.* **в.** *убод и траг од убода комарца, бува и сл.*; исп. шклопац. *Р-К Реч.* **2.** покр. *направа за хватање дивљих животиња, клопка, кљуса.* — Вране се лове пушком, у гвожђа и у склопац. *Рј. А.* **3.** мн. мед. *в. шклопци. Терм. 5.*

склòпив, -а, -о = склопљив *који се може склопити. Деан. Рј.*

склòпити, склòпīм свршс. **1. а.** *затворити неки предмет одн. његов део или отвор.* — Склопите вашег Бајрона и узмите преда се дела Гетеова. *Цар М.* **б.** *саставити, заклопити (нешто што има два покретна дела, две супротне стране и сл.).* — Склопи крилашца као лептир. *Донч.* Склопи ужаснута очи. *Рист.* **в.** *саставити, спојити.* — За друга два бела стола разместише се две омладинске фракције ... али код десетог [шприцераће склопити столове. *Петр. В.* **2.** *створити, основати какво друштво, заједницу чији су чланови повезани међу собом заједничким програмом, циљем, интересима.* — Колико има код нас људи који су кадри да склопе и одрже такву задругу да она покаже своје користи? *Марк. Св.* Склопили су друштво за подизање штампарија и покретање листа. *Скерл.* **3. а.** *створити, смислити.* — Како ће један човек склопити причу о каквој великој ствари коју је посматрао ... то је најбоље мерило ... о уму тога човека. *Кнеж. Б.* Склопи план за напад. *Лаз. М.* **б.** *начинити, закључити (уговор, мир и сл.), уговорити.* — Посланици султанови склопе мир ... с Русима. *Том.* Црногорска влада склопила је уговор с неким италијанским друштвом. *Пол. 1950.* Леп и ђаволски вешто склопљен посао. *Јос. Б.* **4. а.** *притиснути, прекрити.* — Са свију крајева склопила магла. *Коч.* **б.** *кришом гурнути, тутнути.* — Нешто прошушка с њиме и у руку му нешто склопи. *Игњ.* **5.** *почети чинити нешто, упорно и без прекида, заокупити.* — Пешачка паљба ... као да поманита. Митраљези склопише, па никако не прекидају. *Јак.*

Изр. не ~ ока (очи) *не моћи заспати, не заспати;* ~ брак *ступити у брак (ожење-*

нити се, удати се); ~ очи (заувек) *умрети*; ~ познанство (пријатељство) *упознати се, спријатељити се*; ~ руке око врата *загрлити*; ~ руке а) *замолити* (*обично саставивши руке длановима*); б) *престати радити*.

~ **се 1.** *саставити се у једну целину, затворити се* (*о ономе што је отворено*). — Фронт се ускоро склопио око њих. *Ћон.* Небо се склопило и спустило топлу кишу. *Ћос. Д.* фиг. Умукао је и лавеж паса ... Тишина се опет склопила над свим. *Андр. И.* **2.** *створити се, настати* (*као резултат споја каквих елемената или материја*). — Како је постала материја, како се склопила материја, из чега је дошло оно што је организовало материју? *Ћос. Б.*

склопка ж **1.** *клопка, кљуса, ступица*. — Зажели нагло, као да је пригњечена каквом вучјом склопком ... топлу постељу. *Божић.* **2.** *столица која се може склапати*. — Сједаше на склопки потпуно равнодушно. *Креш.* **3.** *справа која служи за спајање и одвајање електричних кругова*. — Повукао [је] склопку и на тај начин пустио у експлоатацију далековод. *Вј. 1960.* То је изазвало електрични удар, услед чега су аутоматске склопке у трансформатору искључиле из рада први генератор електране. *Пол. 1959.* **4.** анат. *део женског полног органа* labia vulve. *Бен. Рј.*

склопљив, -а, -о = склопив. *Прав.*

склопни, -ā, -ō *који се склапа, који се може склопити, склопив. Деан. Рј.*

склопница ж *склопка* (*2*). *Деан. Рј.*

склопнице ж мн. *две кашике* (*посна и мрсна*) *које се склопе једна у другу и носе о појасу. Вук Рј.*

склопнути, -нēм сврш. *трепнути* (*очима*). — Поручник стрпљиво одахне и склопне очима. *Ж 1955.*

склупчавање с *гл. им. од склупчавати* (*се*).

склупчавати (**се**), -ўпчāвām (се) *несврш. и уч. према склупчати* (*се*).

склупчаница ж *коса савијена у клупко, пунђа*. — Мркоглава јој [сестри] ... поглади склупчаницу црних коса. *Божић.*

склупчати, -ām сврш. **1.** *савити, умотати у клупко*: ~ предиво, ~ косу, власи. **2.** фиг. *заплести, замрсити*. — Све нам то разложи јасно и разумљиво ... да не губимо време ... у узалудним напрезањима да размршавамо што си ти тако склупчао. *Прод.*

~ **се 1.** *савити се као у клупко* (*о човеку и животињи*). — Увијена у ћебе, сва се склупчала на земљи. *Поп. Ј.* Отровна кобра склупчала се под стакленим звоном. *Куш.* **2. а.** *скупити се у густу гомилу без реда*. — Међу мноштвом које се склупчало пред опћином ... падоше први повици и одобравања. *Куш.* **б.** *смотати се као у клупко*. — Оборене главе мрзовољно [је] жмиркао и не примјећујући како се нагло дижу и расту склупчани модрикасти облаци. *Ћоп.* Дим се склупча над огњиштем и поче да досађује очима. *Лал.* фиг. Осети како му се сва унутрашњост склупча. *Шуб.*

скљокати, скљокām сврш. *оборити, срушити*. — Отели смо му пушку и скљокали га. Он се почео дерати. *Кик.*

~ **се а.** *срушити се, пасти*. — Један од њих скљока се на под, без свијести, као врећа. *Донч.* Она претрну, занеме, скљока се на прву столицу. *Јевт.* фиг. Поред ратних богаташа ... никла [је] из скљоканих богатстава ... после рата нова сиротиња. *Рад. Д.* **б.** *ослабити, онемоћати*. — Сви су били тамни, изнурени, скљокани као и он. *Вас.*

скљукати, -ām сврш. *утрпати, угурати силом, нагло*. — Ово [лопту] ако ти у уста скљукам, нећеш ни словца више проговорити. *Ат.* фиг. Све оне гране хајдучкога заната ... скупио он и скљукô у своју главу. *Горд.*

скљунити, скљўнйм сврш. *спустити да виси као кљун, опустити*: ~ нос. *Вук Рј.*

~ **се** *оборити главу, повити се од бриге, невоље, покуњити се*. — Она се од бриге скљунила у једном куту. *Мих.*

скљунути се, скљўнēм се сврш. *постати трошан, склон паду*. — Кућа му се скљунула, глава да падне ... и остало се стање порушило. *Ћоп.*

скљусити се, скљўсйм се сврш. *пасти, срушити се* (*о кљусету*); *пасти, скљокати се уопште*. — Скљуси се [коњ] ... поновно под возом. *Гор.* Милица уђе ... Али је Пера ништа не запита, него се скљуси на столицу. *Вес.*

скнадити, -йм сврш. **1.** *мало-помало, постепено набавити, стећи, скупати, скупаторити. Вук Рј.* **2.** *саставити, сложити*. — Ако ми ти не даш пара, а ја ћу кроз читав шехер пјеват пјесму што сам сâм скнадио. *Ћор.* Умију скнадити осредњу пјесму. *Сим.* **3.** *наћи места* (*некоме, нечему*), *сместити*. — Нахрани путника туцака и скнади га гдјегод да преноћи. *Ботић.*

скнађати се, -ām се несврш. *живети у слози, слагати се*. — Све људе [сазвао сам у сватове] с којима сам се лијепо скнађô у животу. *Кос.*

скôб м *сусрет, састанак. Р-К Реч.*

скôба ж *двокрака кука, спона, спојка. Вук Рј.*

скòбаљ, -а̀ља м зоол. *врста слатководне рибе, подуст* Chondrostoma nasus. — С обале је бацао мрежу и повремено вадио по неког крупног клена или скобаља. *Пол. 1957.*

скòбити, скòбīм свршн. *наићи на кога или на што, састати се с ким, срести.* — Младе цуре, када Стану скобе ... блиједе од завидне злобе. *Вел.* Ретко виђају свог посланика, па га сад скобили и надвили се као лешинари. *Каш.*

~ **се** (*су*)*срести се, наћи се.* — Не знате како ми је мило те се скобисмо. *Матош.* фиг. Бију се људи у себи: сукобила се и скобила страст за рођеним сином ... и страст за туђом женом. *Михиз.* Скобио би се ... сваки час са замршеним плетивом филозофскога стила. *Новак.*

скòбица ж *дем. од скоба.*

скòбла ж *в. скоба. Вук Рј.*

скобљáвање с *гл. им. од скобљавати (се).*

скобљáвати, скòбљāвām несврш. **1.** *несврш. и уч. према скобити. И-Б Рј.* **2.** *причвршћивати скоблом. Р-К Реч.*

~ **се** *несврш. и уч. према скобити се.*

скòбōј м зоол. покр. *в. скобаљ. Вук Рј.*

скобрљати се, -ām се свршн. *свалити се, скотрљати се.* — Ја се одмах претурих с пута и скобрљах у јарак. *Нен. Љ.*

скòбуст м зоол. *скобаљ.* — Влаком [се] ваде ... шарани и скобусти. *Дед. Ј.*

скòвати, скȕјēм свршн. **1. а.** *кујући начинити, исковати.* — Скуј до сутра четири гвоздене споне. *Љуб.* Кмет ... поручио Циганину да скује резу за затвор. *Лаз. Л.* фиг. Да скујемо своју срећу, корисно је да знамо какве нам опасности прете. *Мил.* **б.** *начинити, направити, створити уопште.* — Надирање освајачких хорди ... све је то извршено тако ... брзо како наши народи не би имали кад сковати борбено јединство. *КН 1946.* Тражио [је] за нов појам реч скована у народном духу. *Бел.* Мисли како да скује пјесму. *Бен.* **в.** *испланирати, смислити* (*обично какву обману, лаж и сл.*). — Видио је да је против њега скована урота, да га желе сјединити са женом. *Краљч. Стј.* Одавно је он сковао мисли о бекству у свет. *Каш.* Знали су гдје су се сковале све те богумрске лажи. *Кум.* **2.** *ставити у окове, оковати.* — Ноћ вам дође са Вука једнога, данак бели, браћо, са другога. Онај мишку у гвожђе вам скова, овај души вериге раскова. *Радич.* фиг. Рибара шака скова мору ланац. *Шен.*

скòвија ж тал. *капа*; исп. скувија. *Вук Рј.*

сковитлáвање с *гл. им. од сковитлавати (се).*

сковитлáвати (се), -ѝтлāвām (се) *несврш. и уч. према сковитлати (се).*

сковѝтлати, -ām свршн. **а.** *салетети, сколити, заокупити, напасти.* — Када су га око 1853. г. сковитлале невоље и дугови, Даничић се брани. *Бел.* **б.** *однети на разне стране, разнети.* — И чу сирену, која ће их и после недељу дана све подићи, сковитлати на све стране. *Дав.*

~ **се** *скотрљати се.* — Престраши га усплахирени трк нечији већ у покрету да се сковитла у дубину. *Сим.*

скòвраж, -а и **скòвражањ,** -жња м бот. *в. жедраљевина. Р-К Реч.*

сковрљати се, -ām се свршн. *в. скотрљати се. Р-К Реч.*

скòврљен, -а, -о *повијен (о носу).* — До ње црномањаст дјечарац с првим мањама испод сковрљена носа. *Вј. 1970.*

сковрчáвати (се), -рчāвām (се) *несврш. и уч. према сковрчити (се).*

скòврчити, -ѝм свршн. *смотати, савити. Р-К Реч.*

~ **се** *савити се, повити се; скупити се.* — Цвет ... сковрчи се и увене ... па опадне. *Тод.* Тицан ... под столом ... сковрчио се савивши руку под главу. *Кик.*

скòзна прид. (само у ж. роду) *бређа (о кози). Вук Рј.*

Скôј (СКОЈ), Скòја м скраћ. *Савез комунистичке омладине Југославије.*

скòјевац, -ēвца м *члан Скоја.* — Скојевци су били најсвеснији дио антифашистичке омладине. *Ч-М.*

скòјēвка ж *чланица Скоја.* — Вера, ватрена скојевка, гледала ме пријекорно. *Чол.*

скòјевскӣ, -ā, -ō *који се односи на Ској*: ~ актив, ~ организација, ~ састанак.

скòјисати, -ишēм свршн. покр. *цркнути, липсати.* — Ухвати ме човек разлогом, тер ја ... тек да ми крава дома не скојише, предам је овоме Браићу. *Љуб.*

скôк и скòк, скòка м **1. а.** *брзо премештање тела кроз ваздух с једног места на друго уз одбијање, одбацивање ногама с места на коме се стоји.* — Она баци пушку ... обрте се хитро и једним мушким скоком прескочи речицу. *Ранк.* Је ли изун, беже господаре, да се бацим камена с рамена и да скочим скока јуначкога. *НП Вук.*; ~ с мотком. **б.** фиг. *прелаз из једног стања у друго без постепених развојних фаза.* — Природа не чини скокова, и треба се помирити с тиме. *Крл.* Док се [капитализам] припремао и изводио велики скок у развитку друштва ... елементи ... његове назадности нијесу били уочљиви. *Ств. 1948.* **в.** фиг. *нагло прелажење с једне теме на другу* (*у говору или писању*). — Ни излагање [у тим приповеткама] често није логично, везано ... него има празнина, скокова. *Поп. П.* Он показује крају ... Хамлетово писмо његовој кћери, писмо доиста чудновато ... по чудноватим обртима и скоковима. *Панд.* **2. а.** *поскакивање,*

поцупкивање, скакање. — Шума је шуштала ... од треска препукле гране, скока ноћне птице. *Чипл.* **б.** *оштра, велика разлика у висини тонова (у музици, песми и сл.).* — Ова литургија (у два гласа) одликује се тиме што је алт вођен без великих скокова. *БВ 1909.* Прекрасна је мелодија ове прве песме ... после скока мале сексте. *Коњов.* **3. а.** *нагли налет, снажан замах (ветра, воде).* — Снијегу није приступишта, а сјеверу је најјачи скок. *Љуб.* И то јасно сагледано зло [вода] ... клупчало се и припремало за немилосрдан скок. *Бар.* **б.** *водени пад, слап.* — Воденица ... је имала необичан скок, а води је скок сила; без скока је мртва и највећа вода. *Рј. А.* Од истока [је] скок Врбаса навраћен на велико коло. *Павл.* **4. а.** *нагло увећавање, подизање (вредности, цена и сл.).* — Грађани су ... постављали питање о раду савета потрошача с обзиром на стално скокове цена у трговини. *Б 1957.* Они који су највише погођени ратом дају могућности да се будућим скоком овог папира ... користе шпекуланти и капиталисте. *Ћос. Б.* **б.** *изузетни, нагли успех (у каквом послу, спортској дисциплини и сл.).* — Овакав метеорски скок није забиљежен у историји шаховске игре. *Пол. 1958.*

Изр. коњички (коњићев) ~ а) шах *помицање фигуре коња у облику латиничког слова Л* (L); б) *врста загонетке.* — Волео је нарочите рачунске питалице и коњичке скокове. *Сек.*; куд ја (ти) оком, он скоком нар. *о некоме који је спреман све учинити да некоме угоди*; на ~ доћи *доћи на тренутак, на врло кратко време.* — Дођох само на скок к вама. *Шен.*; на скоку а) нар. *у покрету, у борби.* — Ма не дам се, мајчин сине, него пушка ми, пушка ти, па ком бог одволи! Боље да ме убије на скоку, нег' овако као овна. *Ћоп.*; б) *на брзину, у брзини (нешто обавити, учинити)*; у ~ *у највећем трку.* — Поп разбуди Мића, који у скок оде баба-Иконијиној кући. *Лаз. Л.*

скòкац! *узвик којим се подстиче на скок или којим се пропраћа нечији пад. Деан. Рј.*

скòкница ж *одскочна даска, даска с које се скаче. Р-К Реч.*

скòкнути, -нём свршс. **1.** *дем. од скочити; учинити један скок.* — Кад би коњ скокнуо, извалила би од страха очи. *Шен.* **2.** *отићи, поћи, доћи некуд, обично на кратко време.* — Сад је моментално скокнуо у Хрватску по неком послу. *Ћоп.* Више пута скокну на седнице универзитетских комисија. *НИН 1970.* фиг. Двојица [су] мало послије са скрајње љевице скокнула на екстремну десницу. *Цар Е.*

скóковац, -вца м *слап, водопад при коме се вода обрушава постепено, као са степенице на степеницу.* — Нит му санка не будука ни скоковца бесна хука. *Кост. Л.*

скокòвит, -а, -о *који се развија, који се врши у скоковима, без постепених развојних фаза: брз, нагао.* — Организирајући ... кооперацију са индивидуалним сељаком ... задруге ... створиће услове за скоковит пораст пољопривредне производње. *НИН 1958.* Пријелаз једног периода у други не смије да буде скоковит, већ треба да све сачињава недјељиву цјелину. *Одб.*

скокòвито прил. *на скоковит начин, нагло, брзо, у скоковима.* — У тој су борби феудалне снаге ... скоковито губиле једну ... позицију за другом. *Ант. I.*

скòком и **скòкомцē** прил. *брзо, одмах, у скоку.* — Где она [Ивка] оком, а ти тамо скоком. *Рад. Д.* Скоком скокну Алилујка млада. *Кош.*

скòкомичан, -чна, -чно *који бива у скоковима, скоковит. Прав.*

скòкӯн, -ýна м зоол. *инсекат са рашљицама на задњем делу тела којима се одупире и скаче:* ~ црни, ~ чупави, ~ снежни. *Терм. 4.*

скокӯница ж зоол. *врста рибе* Periophthalmus Koelreuteri *из пор. главоча* (Gobiidae), *која се одупирући се прсним перајама покреће у брзим скоковима савијајући при томе тело. Финк.*

скòкцē прил. *скоком.* — Погнао их [коње] скокце у свој стан. *Коз. И.*

скóла ж покр. *в. школа.* — Учи сколу ... па постани за нашег владику. *НП Вук.*

скóлāр, -а и **скòлāр,** -ára м **1.** *ђак, студент у средњем веку. Р-К Реч.* **2.** *школован човек.* — Црногорци не љубе сколаре ... мудрине им драге не требају. Најбољи је сколар међу њима кô највише посијече глава. *НП Вук.*

скóлāрство и **сколáрство** с *школска ученост, образовање.* — Шћепана ружно нагрдише, мјесто цара скитницом га зваху, сколарство му ништа не помага. *НП Вук.*

сколàстик м = сколастичар *присталица сколастичке филозофије, сколастички филозоф.* — Средњовјековни сколастици, [створили су] мнемотехничке стихове. *Лог. 2.*

сколàстика ж грч. **а.** *филозофија средњег века која се заснива на логицизму сједињеном с хришћанским учењем.* — Аристотела ... је средовјечна сколастика преобличила у напола кршћанског мислиоца. *Водн.* **б.** ир. *бесплодно умовање, формално знање без везе са животом и праксом.* — Људи образовани у нашим сколастикама неће препородити свијета. *Рад. А.*

сколастицȉзам, -зма м *в. сколастика.*

сколàстичан, -чна, -чно = сколастички *који је својствен сколастици, који има обележје сколастике.* — На логици оснива се сколастична филозофија. *Баз.*

сколàстичār м = сколастик. — Рабле (Rabelais) изврга ругли ... надуте сколастичаре. *Пов. 2.*

сколàстичкӣ, -ā, -ō = сколастичан. — [Хекторовић] се као сколастички моралиста и ученик Марулићев посве одваја од Луцића. *Водн.*

скӧлати се, -ām се и **скóлати се,** скӧлām се несврш. *ићи у школу, школовати се.* — [Шћепан] бјеше сколан и научен. *НП Вук.*

скӧлекс м грч. зоол. *глава, предњи део глисте пантљичаре* skolex. *Терм. 4.*

сколѐнати се, -ām се, ијек. скољѐнати се, сврш. *пасти на колена. Прав.*

сколѐтати, -ām и **сколѐтити,** скӧлетӣм сврш. *шчепати, зграбити, спопасти.* — Партизани га сколеташе, претресоше му џепове и завезаше руке. *Ћос. Д.* Поново [га] крајници сколете. *Рад. Д.*

сколиjаст м грч. *онај који објашњава какав текст, даје напомене на текст, коментатор.* — Наводи текстуалне речи ... сколијаста. *Цар М.*

сколијѐрити, скӧлијерӣм сврш. (ијек.) *в. сколити. Вук Рj.*

сколиóза ж грч. мед. *искривљење кичме, краљежнице*: паралитичка ~, рахитичка ~.

скӧлити, скӧлӣм сврш. **1. а.** *окружити, опколити.* — Једна бугарска хаубичка батерија налете на наш стрељачки строј. Сколиште је са свију страна наши пешаци. *Јак.* Заокружио је очима око себе као звијер, скољена са свих страна. *Ћоп.* **б.** *притеснити, притиснути.* — У пошљедње вријеме ... љуто су и' [наше старе] били сколили Турци да и' укмете. *Коч.* **в.** *савладати, схрвати; оборити.* — Умор ... га беше поново сколио. *Ћос. Б.* И лепу главу обори, кô цвет кад грâд га сколи. *Кош.* Отимао се. Једва га је сколио. *Вуков.* **2. а.** *навалити (на некога), напасти.* — Непријатељске батерије пронађоше ... нашу трећу батерију ... и сколише на њу. *Јак.* **б.** *заокупити, спопасти (питањима, захтевима и сл.).* — Оне [девојке] ме ... сколише са хиљаду питања. *НИН 1958.* **в.** *захватити, обузети.* — Вратим се у своју собу и пустим да ме сколе различне мисли. *Радул.* Сколи је незнани страх. *Божић.*

~ **се** *скупити се, сабрати се.* — Сви се укућани сколише око њега [болесника]. *Вес.*

скӧлке, -лākā и -лкӣ ж мн. покр. *мртвачка носила; носила уопште.* — Са шкрипом под лијес међу сколке. *Нех.*

сколўтати се, -ām се сврш. *савити се у клупко, склупчати се.* — Убојице [се] уклупчаше ... као кад се гује сколутају па се чини једна трупина. *Ад.*

скољáвати, скӧљāвām *несврш. и уч. према сколити.* — Небо се облачило и облаци скољаваху са свију страна. *Вес.* Цијелог је вијека за нечим трчао ... скољавао у тор и своје и туђе ... *Сиј.*

скољѐнати се, -ѐнām се, ек. сколѐнати се.

скӧмандовати, -дујēм сврш. тал. *издати заповест, заповедити.* — Децо, у школу! скомандова он [учитель]. *Ранк.*

скӧмбар, -бра м зоол. *в. скуша. Бен. Рj.*

скомбинúрати, -йнйрām и **скӧмбиновати,** -нујēм сврш. *направити комбинацију, план за извршење каквог посла, задатка и сл., искомбинирати, искомбиновати.*

скомбрӀати се, -ām се сврш. *треснути на земљу, пасти, скотрљати се.* — Седи с миром: хоћеш се скомбрљати под кола. *Лаз. Л.*

скӧмина ж (обично мн.) покр. *неосетљивост, утрнулост зуба.* — Скомине се добију кад се једу зелене шљиве. *И-Б Рj.*

скӧмити, скӧмӣм сврш. *уништити, упропастити.* — Несрећа је поробила ... све јој дигла као хала, скомила. *Кош.*

скомúтљати се, -ām се сврш. *свалити се, скомбрљати се.* — Каменима се једна скомитљала на њега [на рудара у руднику]. *Цес. А.*

скомӧлати, -ām сврш. покр. *постати слаб, нејак, ослабити.* — Ово није његов глас ... То неког даве ... видиш како је скомолао! *Ранк.*

скӧмпликовати, -кујēм сврш. *учинити компликованим, запленим, замрсити, искомпликовати. Бен. Рj.*

скӧмрачан и **скӧмрāчан,** -чна, -чно **а.** *који скомрачи, који тешко даје новац, тврд, шкрт.* — Ја мрзим ... душе скомрачне, ситне, пакосне и неме. *Панд.* **б.** *сиромашан, оскудан*: ~ исхрана.

скӧмрачӗње и **скомрáчēње** с *гл. им. од скомрачити.*

скӧмрачити, -йм и **скомрáчити,** скӧмрāчӣм несврш. **а.** *бити шкртац, тврдица, шкртарити, тврдичити, џиџијашити.* — Која му ваџда сад [кад је умро] што је скомрачио целог свог века? *Глиш.* **б.** *бити сиромашан, оскудевати.* — Ако ја пијем ракију, не скомрачи ни он вином. *Ранк.*

скӧмрачно и **скӧмрāчно** прил. *шкрто, штедљиво, оскудно.* — Обилно си ме обдарио [боже] и скомрачно ми делио. *Марк. Д.*

скӧмриjа ж зоол. *морска риба из пор. слеђева* Alosa vulgaris. *Бен. Рj.*

скондрӀати се, -ām се сврш. *скотрљати се.* — Кад то чује беже ... скондрља

се низ високу кулу. *НПХ.* Ја [се] скондрљах ... на нешто мекано. *Ћоп.*

скòнобити, -и̏м сврш. *мало-помало набавити, с муком стећи, скупљати, скунаторити. Вук Рј.*

скòнто м тал. *у проценту изражен попуст цене роби који обично у промету на велико продавац даје купцу.*

Изр. каса ~ трг. *попуст при плаћању пре уобичајеног рока;* робни ~ трг. *попуст при преузимању већих количина робе, нарочито изван сезоне.*

сконтра́ција ж тал. *преглед, контрола стања неке имовине, поређење салда благајничког дневника са стањем готовине у благајни.*

сконтри́рати, скòнтрӣра̄м сврш. и несврш. *обавити, обављати сконтрацију.* — Предстојник сконтрират ће му благајну. *Кол.*

сконфу́зити се, скòнфӯзӣм се сврш. *постати конфузан, збунити се, смести се.* — Сконфузио се сав безглаво, јер не зна шта би. *Крл.*

сконцентри́рати, -èнтрӣра̄м и **сконцѐнтрисати,** -ишēм сврш. *скупити, сабрати; усредсредити.* — Јапанци [су] ради одбране Токија од ваздушних напада сконцентрисали 331 топ. *НИН 1970.* Сав [је] предан некој сконцентрисаној пажњи и бризи о себи. *Андр. И.*

~ **се** *задржати пажњу на нечему, усредсредити се.* — Он никако не може да се сконцентрира. *Божић.*

скончáвање с *гл. им. од скончавати (се).*

скончáвати (се), скòнчāва̄м (се) *несврш. и уч. према скончати (се).*

скончàње с цсл. *в. скончање.* — Срце дршће ... као да се у овоме часу мог живота скончаније ближи. *Јакш. Ђ.*

скончáње с *крај, свршетак, смрт.* — Чула сам од слугу да је фра-Брнић сасвим лоше, да је при скончању. *Мат.*

скòнчати, -а̄м сврш. **1. а.** *учинити нечему крај, довести крају, довршити, окончати.* — Тер га шаље [царска сила] у Требиње равно да му стрaви села по Дробњаку или своје да сконча јунаштво. *Март.* Четворо [браће] овде је ... у мукама живот скончало. *Јакш. Ђ.* **б.** *упропастити, уништити.* — Ето, како су ме нерад и потуцање скончали. *Божић.* **в.** *убити, погубити.* — Ја ћу себе прије скончати нег' ту срамоту преживјети. *Огр.* **2.** *умрети, погинути.* — Мој отац мало да не сконча од жалости. *Маж. Ф.* Премлатили га ... тако да је скончао за два дана. *Радул.* На једној сувој грани стабла ... скончао [је] несрећни старац. *Јакш. Ђ.*

~ **се а.** *убити се.* — Скончат би се с туге хтио, ал му ... срце не да. *Хар.* **б.** *умрети.* — Отац се пропио од муке, а мати се скончала од туге. *Михољ.*

скòпак, -пка м *мотика која се дугом употребом скопала, истрошила. Вук Рј.*

скòпаљскӣ, -а̄, -о̄ *који припада Скопљу.* — Сједио [је] у башти ... пушећи на кратак скопаљски чибук. *Андр. И.*

скòпати, -а̄м сврш. **1. а.** *шчепати, зграбити, докопати.* — Ја га скопах руком за прси и грунем га о зид. *Лаз. Л.* Скопаше каменице и дигоше штапове као да ће да је [Анђу] умлаће. *Ћур.* фиг. Страх ... почео да попушта, истина, спорије но што га је скопао. *Дав.* **б.** *силом угурати, стрпати.* — Док Јовандека мућнуо главом и спремио се да размисли ... а њега већ скопаше у Јелачићеву регименту, у солдате. *Ћоп.* **в.** фиг. *напасти, изгрдити.* — Он је ... скопао курире због неких радио-вијести. *И.* **2.** *упропастити, уништити.* — Кад сам платио десетину, заискаше и земљарину и некакав намет ... Ископали су ме у темељ, мој газда, па те молим да ме и ти не скопаш. *Ћор.*

~ **се 1.** уз. повр. *зграбити једно друго, шчепати се; потући се, побити се.* — Баш се коњи прсим ударише, а јунаци за грла скопаше. *НПХ.* **2.** *истрошити се од дуге употребе. Вук Рј.* — фиг. Трсбало [би] ... проћерати роспију из наше вароши! — једиле су се скопане варошке бабе. *Ћоп.*

скòпац, -пца м **1.** *шкопац, ушкопљеник. Бен. Рј.* **2.** мн. ист. *тајна верска секта у царској Русији чији су се чланови давали ушкопити ради умртвљења сексуалног нагона.*

Скòпљак, -а́ка и **Скопљáнац,** -нца м *човек из Скопља.*

Скòпљанка и **Скòпљанка** ж *женска особа из Скопља.*

Скòпље (македонски Скопје) с *главни град СР Македоније.*

скòпнети, -нӣм, ијек. скòпњети, сврш. *копнећи, топећи се нестати, растопити се, окопнети (о снегу и леду).* — Беше снежна свила се тишина на скопнеле жуборе. *Мас.* фиг. *изгубити свежину, снагу, телесно ослабити.* — Аска је дошла себи ... лежећи у трави скопнела, више слична баченом руну него живој овчици. *Андр. И.* Тај лијепи свијет ... скопнио од ледног бријега на шаку здвојних људи. *Шен.*

скòпњети, -пнӣм, ек. скòпнети.

скòпо̄ст, -ости ж покр. *снага, јачина.* — Згодniји је и од Крцуна, а његова је раста и скопости. *Мат.* Некада су ти момци били хитри, живи, пуни скопости, а данас? *Ћур.*

скȍпскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на Скопље; који припада Скопљу*: ~ поље, скопска села.

скопчáвање с *гл. им. од* скопчавати.

скопчáвати, скȍпчāвām *несврш. и уч. према* скопчати.

скȍпчати, -ām сврш. **1.** *спојити копчама или дугметима (обично два дела одеће, обуће), закопчати.* — Скопчам капут . . . закључам собу и изиђем напоље. *Вес.* **2.** фиг. *повезати, здружити.* — Отказо се успознасмо, нека тајна сила скопчала ме с твојим бићем. *Ков. А.* Жељом називамо жудњу скопчану са свешћу о препрекама које стоје на путу њена остварења. *Псих.*

скȍр[1] м зоол. покр. *врста змије. Вук Рј.*

скȍр[2] м енгл. спорт. *однос голова на утакмицама, постигнут резултат, стање игре.* — У . . . сетовима на свом сервису изгубио [је] свега 2, затим 7 и најзад 8 поена, и ту је био и крај и крајњи скор 7 : 9. *Пол. 1958.*

скȍр, скȍра и скȍра, -ро *в. скори.* — Они већ слуте свој удес скор. *Митр.*

скорáвати се, скȍрāвām се *несврш. и уч. према* скорети се, скорити се *и* скорјети се.

скорáвити се, скȍрāвīм се сврш. *стврднути се, скорети се.* — Па ту је и онај рукав шињела сав скорављен од војничке крви. *НИН 1958.*

скȍрак, -рка м зоол. *в. стрига* Scolopendra. *Станк. С.*

скȍрāнча ж зоол. тал. покр. *в. укљева* Alburnus scoranza. *Деан. Рј.*

скорáчити, скȍрāчīм сврш. *учинити корак, коракнути.* — Он се спотаче и скорачи напријед да би избјегао пад. *Лал.*

скȍрашњӣ, -ā̄, -ē̄ **1.** *који се скоро догодио, недавни.* — Мисао о сеоби . . . узнемиравала га је . . . То је била скорашња, најпознија невоља. *Глиш.* За скорашњега грчко-турског рата пукао глас . . . *Рад. А.* **2.** *који ће се ускоро догодити.* — Француска је влада усвојила предлог да се одаберe Лозан (Lausanne) за сједиште скорашње репарационе конференције. *Обз. 1932.*

скȍрашњица ж **1. а.** *блиска прошлост.* **б.** *блиска будућност. Деан. Рј.* **2.** *свежа, мало пре донесена вода, малопрешњица. Вук Рј.*

скȍрбȗт и **скȍрбут** м лат. мед. *болест, врста авитаминозе проузрокована недостатком Ц-витамина у организму, која се јавља и као последица неузимања свеже хране, нарочито воћа и поврћа.*

скȍрети (се), -ӣм (се), ијек. скȍрјети се, сврш. *в. скорити (се).*

скȍрӣ и **скȍрӣ,** -ā̄, -ō̄ (ретко неодр.) **1.** *в. скорашњи.* — Пробуди се једног скорог јутра . . . као државни порезни оврховодитељ. *Бал.* Људи су утонули у мисли претресајући у сећањима скорију и даљу прошлост. *Јак.* Испод проријеђене фризурице наслућује се скора ћела. *Ж 1955.* Припреме за наш скори покрет све су ужурбаније. *Аз.* **2.** *хитар, брз.* — Баталион беше . . . спреман за бој . . . Скорим кораком напред! *Јаки. Ђ.* Само се чула команда! »Картечом, скора ватра . . . Плотуном, скора ватра!« *Јов. С.*

скȍрим прил. **а.** *пре кратког времена, недавно.* — Опазише пред собом високу звонару што је скорим подигнута. *Шапч.* Бијаше сав у црнини као да му је скорим неко умро. *Матош.* **б.** *за кратко време, ускоро.* — Скорим [ће] заузети дично и достојно мјесто у домовини. *Шен.* Објављује да ће скорим оставити град. *Каш.*

скȍрина ж *кора. Р-К Реч.*

скȍрити[1], -ӣм несврш. **а.** *пожуривати, ускоравати.* — Ал' лудост ми је што овако зборим . . . те жињу своме конац што скорим. *Вел.* **б.** *журити се, хитати.* — Узовници пак одсвуда скоре. *Март.* Да с' видела како ли сам у бој скорио . . . како сам се љуто борио. *Змај.* **в.** *приближавати се, примицати се крају.* — Скори свећа крају . . . ал' крај моме вају никад неће доћи. *Јаки. Ђ.* Кад се већ примицало и скорило вријеме да у наручје паде своме драгому . . . разори се све. *О-А.*

скȍрити[2], -ӣм сврш. (ек. и ијек.) *учинити да нешто добије кору, да отврдне.* — Око прстију [мртваца] мраз је био скорио крв и земљу. *Вуј.*

~ **се** *добити кору, скорушити се; стврднути се.* — Баканџе кључале су о скорени снег. *Дав.* фиг. Наша [је] свијест сазрела да се ољушти из свега што се око ње скорило. *Кал.* Земља се као кост скорила а по њој загрувао снијег. *Торд.* фиг. Шта је у тој затвореној скореној души? *Шуб.*

скȍрић м бот. *јари јечам. Р-К Реч.*

скȍрицē прил. *недавно, скоро.* — Кнез Кушмељ био је ту скорице. *Мат.*

скȍрјети се, -рӣм се, ек. скȍрети се.

скȍрлупа ж *кора, љуска. Р-К Реч.*

скȍрња ж *в. шкорња, чизма. Р-К Реч.*

скȍро прил. **1. а.** *у блиској прошлости, пре кратког времена, мало пре, недавно.* — Од нас свију тај глас је . . . разумио само један . . . младић скоро дотјеран на робију. *Чол.* Тако што већ скоро није било у нашем сокаку. *Ивак.* Није се скоро шишао па му је [коса] падала на врат. *Чипл.* **б.** *у блиској будућности, убрзо, ускоро.* — Заредасмо здравицу за здравицом, од веселе ријечи скоро се такође сложи здравица. *Бал.*

Вели [поп] ... да ће војна скоро свршити. *Ад.* **2.** *замало, умало, готово.* — Висков није излазио из куће те је скоро читав дан био на прозору. *Шег.* Ту је остала [експедиција] скоро годину дана. *Петр. М.*

скоровѐчѐрњāк м покр. погрд. *в. скоројевић. Вук Рј.*

скоровѐчѐрњӣ, -ā, -ē *који се односи на скоровечерњаке, скоројевићки.* — Почасти ... скоровечерње делије. *Љуб.*

скорòзрелац, -ēлца м и **скорòзрелица** ж *кукуруз који брзо сазрева*; исп. брзак (3). *Р-К Реч.*

скòројевић м погрд. *онај који се одскора обогатио, истакао односно доспео на виши друштвени положај; онај који невешто опонаша стил вишег друштвеног слоја у који је одскора доспео.* — Сремац је у Вукадину дао веран лик скоројевића ... друштвеног живота у Србији. *Глиг.* Скоројевићи ... у то вријеме још [су] без предака и сваког баласта традиције. *Матк.*

скòројевићка ж погрд. *женска особа скоројевић.* — У такву једну кућу не долази каква год одрпаница, скоројевићка. *Бег.*

скòројевићкӣ, -ā, -ō *који се односи на скоројевиће, који је својствен скоројевићима.* — Његова лична самосвест и скоројевићка надменост ... дала је Ристићу овај став пун самопоуздања. *Јов. С.* При првом сусрету с новим облицима скоројевићке трговине ... пао је опрезни патријархални трговац кир-Герас. *Глиг.*

скòројевићство с *особина, стање, скоројевића.* — У Вукадину ... карикира [Сремац] скоројевићство и каријеризам људи из широких друштвених слојева. *Глиг.*

скòропӣс м *начин брзог писања, брзопис (за разлику од калиграфског начина). Р-К Реч.*

скоропӣсац, -сца м *онај који пише скорописом. Р-К Реч.*

скòропӣснӣ, -ā, -ō *који се односи на скоропис.*

скорòстек м погрд. *онај који се брзо, одскора обогатио; скоројевић.* — Скоростек није наиван човјек: он је запосјео најбоље парцеле. *Bj. 1970.* Викендице социјалистичких скоростека преселиле [су се] иза републичке границе од Савудрије на југ. *ВУС 1970.*

скорòтеча м **1.** *онај који преноси вести, гласник, курир.* — Прије мјесец дана послао [ми је] по скоротечи писмо. *Вел.* Између нашег села и оног мајура ... непрестано су ишле скоротече са писмима и порукама. *Ћос. Б.* фиг. Све улице леже у најгушћем мраку кад почну златити ... поносите врхунце најхитрије скоротече долазећег дана. *Шапч.* **2.** *ловац (фигура у шаху)*; **исп.** лауфер. — Кад је поп изгубио партију, дигоше се ... Владислава је спремала у кутију пионе и скоротече. *Петр. В.*

скорòтечнӣк м погрд. *скоростек.* — Њене сестре ... поудавале се за ситне трговце, бакале, већином скоротечнике. *Станк.*

скоротурчѐњāк, -а́ка м *онај који се одскора потурчио, исламизирао.* — Требињани скоротурчењаци нашки знаду, ама нашки неће. *НП Вук.*

скорòхлебовић, ијек. скорòхљебовић, м погрд. *онај који се брзо, одскора обогатио, постао нешто, скоростек.* — Гроф Ерентал, берзијанац, скорохлебовић. *Јов. С.*

скорòхљебовић, ек. скорòхлебовић.

скòрпије, скòрпијā ж мн. (јд. скòрпија) грч. **1.** зоол. *ред зглавкара* Scorpionidae, *сродних пауцима, с доњим вилицама у облику штипаљки и с отровном жаоком. Терм. 4.* **2.** (Скорпија) астр. *Скорпион. Свезн.*

скорпио́ни м мн. (јд. скорпӣо́н, -о́на) **1.** зоол. *скорпије.* — Појављују се [у силазу] прво биљке, затим рибе, ракови, стоноге и скорпиони. *ОГ.* **2.** (Скорпион) астр. *једно од дванаест сазвежђа на јужној небеској хемисфери у Кумовској слами које припада Зодијаку*; исп. Шкорпион. *ЕЛЗ.*

скору́бити се, скòрӯбӣм се сврш. *отврднути, скорити се, огрубети.* — Руке се стврдле, скорубиле, живота у њима више нема. *Сиј.*

скòрӯп м **1.** *масна материја која се ухвати на површини невареног или охлађеног проврелог млека*; исп. кајмак. — фиг. Докле је око сегло, осуло се зелено валовље бијелим скорупом. *Шен.* **2.** фиг. *оно што је најбоље, највредније.* — Каквих нема учитеља: и скоруп и талог! *Змај.* Дајем ти шест најбољих људи. Откидам од скорупа и дајем ти. *Јел.*

Изр. скинути ~ с чега *присвојити највећи или најбољи део чега.* — Као вилински коњиц зазучи каткад ... вест да је Гајић скинуо скоруп са општинског зајма. *Каш.*

скорӯпак, -пка м *танка кожица која се ухвати на тек залеченој рани. Р-К Реч.*

скорӯпан м бот. *в. бобовњак. Р-К Реч.*

скорӯпати се, -ā̄м се *несврш. и уч. према скорупити се.* — фиг. Али ме боли ... што се рђа мржње ... и мојом душом скорупа и кори. *Мас.*

скòрупити се, -ӣм се сврш. *стврднути се, скорити се.* — И маслине настрадаше, кожица им се скорупила, сушиле се па среда отпадале. *Ћип.*

скорӯњача ж бот. *в. бобовњак. Бен. Рј.*

скòруша ж бот. *в. оскоруша. Р-К Реч.*

скору́шити се, скòру́шīм се свршн. *скорити се, скорупити се.* — Снијег се замрзао, скорушио. *Куш.* Вадили [су из торба] већ скорушени хлеб. *Јак.*

скòрчати се, -ā̄м се свршн. *скорети се, отврднути; смежурати се.* — Боли је чупава глава, скорчана и суха као бакалар. *КН 1959.*

ско́сати, скȏшēм свршн. *иситнити, исећи. Деан. Рј.*

скòсити, скȍсīм свршн. **а.** *косом сасећи, покосити.* — Трава млада, коса зарђала . . . Ја по роси половицу скосих. *Ств. 1948.* **б.** *погубити, усмртити; уништити.* — Смрт не бира; онога скоси који јој под носу дође. *Ат.* Паде мраз, скоси туча цвијет мирисни. *Сим.*

~ **се** *сатрти се.* — Живот се скоси, али није скошен од мача. *Стипч.*

скȏсје с зб. **а.** *грање поткресано са стабла, окресине. Вук Рј.* **б.** *покошена и на ливади осушена трава, осушени откоси траве.* — Упирили ватру насред сјенокоса, а потакли је старијем скосјем да им се види вечерати. *Љуб.*

скостре́шити се, скòстрēшīм се, ијек. скостријèшити се, свршн. *подићи се увис, најежити се, накострешити се (о коси, длаци).* — Од страха . . . коса му се на глави скостреши. *НП Вук.*

скостријèшити се, скòстријешīм се, ек. скостре́шити се.

скȍт м **1. а.** *четвороножна животиња.* — Послодавац увек прети раднику отпустом и онда га нагони . . . да живи као скот и да подноси зверске услове рада. *Лапч.* Није вам живјет кȏ што скот је свикȏ, већ вам је крепост тражити и знање. *Комб.* **б.** *младунче.* — Цицо мацо наша! Неће Иво да ти скот однаша. *Наз.* **2.** фиг. *зла, немилосрдна, подла особа.* — Изабрано сте друштво, баш . . . скот и јад! *Крањч. С.* Мајка га оставила чим се родио . . . Скот, а не мајка! *Рист.*

скòтија ж *зб. им. од скот.* — Скотија се бесомучно стрви, а мој Србин неће жалит крви. *Змај.*

скòтина ж *ауг. и пеј. од скот.* — Сад робуј и гладуј . . . скотино матора! *Вес.* Ви сте Мирски скотина. Не играјте се . . . главом. *Мих.*

скòткати, -ā̄м свршн. *утерати, утиснути, угурати што (са муком, напором). Р-К Реч.*

~ **се** *увући се, угурати се (са муком, напором). Р-К Реч.*

скòтна прид. (у ж. роду) *која носи у себи плод, бременита (о животињама).* — Мечка га стане молити да је не стрељa јер . . . је скотна. *Рј. А.* фиг. Требало је . . . да прође неколико . . . накотом скотних година да дође до оваквог рата. *Ж 1955.*

скȍтница ж **1.** *скотна животиња.* **2.** фиг. погрд. *неваљала жена, блудница.* — Пљуните, друге, на ову скотницу која је врагу жена и њему ријеже. *Тур.*

скȍтнȏст, -ости ж *стање животиње која је скотна, бременитост. Бен. Рј.*

скотоло́жац, -о́шца и **скотȍложнȉк** м *онај који је извршио скотолоштво. Р-К Реч.*

скотоло́штво с *полни сношај са животињама, содомија.* — Не преостаје [ми] друго да купам сељакиње, па још увијек све личи на скотолоштво. *Андр. И.*

скотрља́вати (се), -рљāвāм (се) *несврш. и уч. према скотрљати (се).*

скотрљати, -ā̄м свршн. *котрљајући свалити.* — Округлу јој . . . главину скотрљајте са небескога виса до паклених дубина. *Богд.*

~ **се** *котрљајући се пасти; пасти, свалити се уопште.* — Из ока му се скотрља мутна суза. *Лал.* Скотрља се [теле] наглавце у јарак крај цесте као бундева. *Брл.* Подигао сам револвер . . . и опалио онако у трку. Човек се скотрљао с мотоцикла. *Пол. 1971.*

скȍтскӣ, -ā̄, -ō̄ *својствен скоту; недостојан, низак, подао.* — Шта користи двадесет година скотског рада и одрицања? *Андр. И.* Наднице су бескрајно ниске, услови рада скотски. *Лапч.*

скȍтски прил. *као скот.* — Ове живине ждеру нас скотски. *Кик.*

скȍтство с *нискост, грубост, суровост, подлост.* — Коме оста још у лубањи неокљане скотством људскости, нека се враћа. *Јакш. Ђ.*

скотȕрати, -ā̄м свршн. **1.** *смотати у котур.* **2.** *скотрљати. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *смотати се у котур.* — Је л' то време што је посустало, што с' не миче, што л' се скотурало, као змија на мојим прсима? *Радич.* **2.** *скотрљати се.* — Камичак скотура се доље. *Војн.* Гурне [брата] из собе на ходник, гдје се скотура на саг. *Кум.*

скоту́рити се, скòтȕрīм се свршн. *савити се у котур, склупчати се.* — Обукао сам шињел и скотурио се у рову. *Јак.*

ско́цати, скȏцам свршн. покр. *скршити, сломити.* — [Братић] слаб кȏ вејка, већ сад га живот . . . скоцȏ и однео му златне снове. *Кош.*

~ **се 1.** *скршити се, сломити се.* — Од бриге се скоцȏ. *Змај.* **2.** *отврднути (као кост), смрзнути се.* — Погледајте само оно сухо грање што се скоцало на високим деблима. *Шапч.*

скȏчāд ж *зб. им. од скоче.* — фиг. Проклети хајдучки народ! . . . Поубијати [треба]

сву скочад па населити другим племенитим народом. *В 1885.*

скòчан, -чна, -чно *који лако скочи, лак, брз, окретан.* — Мада се још прави ... скочан, његових седамдесет година оставиле су видљив траг. *Ств. 1948.* А Јела је ока ведра ... скочна, сочна је. *Кош.*

Изр. скочна кост, скочни зглоб анат. *зглоб, који спаја стопало са голеницом. Терм. 4.*

скочáњити се, скòчāњӣм се сврш. *постати непомичан, тврд (као кочањ), укочити се од студени, запрепашћења и сл.* — Скочањио сам се од зиме. *Јак.* Стотине људи на прозорима ... пратили су, неми, скочањени ... дефиле агената. *Вучо.* фиг. Растао [је] у ваздуху скочањене бирократије. *НИН 1959.*

скòчац, -чца м **1.** *онај који скаче, скакач. Вук Рј.* **2.** зоол. **а.** *врста сисара из пор. торбара* (Marsupialia), *сличан скочимишу*: дугоухи скочац. *Фиик.* **б.** *врста инсекта*: браздасти ~ Agriotes lineatus. *Бен. Рј.* **в.** *морска риба укусна меса која често скаче изнад површине мора, ципал* Mugil cephalus: ~ главаш, ~ плуташ. *ЕЛЗ.* **3.** покр. *мрежа за лов скочаца или ципала. Свезн.*

скòче, -ета с *младунче од скота. Вук Рј.*

скòчибубе ж мн. зоол. *општи назив за инсекте из породице тврдокрилаца, клишњаци* Elateridae. *Терм. 4.*

скòчидèвōјка, ијек. скòчидјèвōјка, ж **1.** *брза и окретна девојка.* — Обичан човјек био би ју окрстио врагољастом скочидјевојком. *Шеп.* **2.** *девојка која без престанка родитеља одбегне момку*; исп. бегуница (2а), побегуља. — Из њихове породице још досада ... нико није скочидјевојку узео. *Срем.*

скòчидјèвōјка, ек. скòчидèвōјка.

скòчимиш м зоол. *глодар врло дугих стражњих ногу којима се брзо и вешто одбацује. Терм. 4.*

скòчити, скòчӣм сврш. **1. а.** *одбацивши се нагло, преместити се с једног места на друго, скоком доспети, пребацити се на неко место*: ~ с камена на камен. — Подметнућу столицу, скочићу на полицу. *Кош.* **б.** *одбацити се увис, попети се у скоку.* — Тада скочи Шарцу на рамена. *НП Вук.* **в.** *бацити се с висине; сићи у скоку.* — Немој тако, јадна! ... Може се обесити! Може скочити у воду! *Вес.* Од пō јеле скочи на земљицу. *НП Вук.* **г.** *поцупнути, поскочити.* — Скочи коло да скочимо... *И.* **д.** *одбити се, одскочити.* — Бојали су се да им који каменчић не скочи у око. *Брл.* Играх се златном јабуком ... Одскоком скочи јабука, удара Будви у врата. *НП Вук.* **ђ.** *високо се дићи, одскочити (о Сунцу, Месецу).* — Већ је сунце скочило три копља, а град пуст, без људи. *Љуб.* **2. а.** *нагло устати, дићи се.* — Украј друма ... седе две женске прилике. Али, чим чуше грају, скочише. *Ад.* Пробудивши се ... скочи ... и брзо се одјене. *Матош.* **б.** *потрчати, полетети, појурити.* — Скочио сам у кухињу, а из ње већ истрчаше борци. *Хорв.* Скочила и мати и тетка да ме бране, те, да бог поможе, не дофати свака [батина] мене. *Срем.* фиг. Погледај каплара. Скочио у свијет па паметан. *Сиј.* **в.** *нагло се дићи на устанак; нагло навалити, напасти (на некога).* — Пођосмо и ми за другом Титом, скочи Крајина љута. *Јоп.* Срете га жена па скочи на њ, да га прождере. *Љуб.* Скочили су један на другога и ... изручили најпогрдније псовке. *Вучо.* **3.** *у скоку прећи, прескочити.* — Скочи с мјеста четрнаест нога. *Њег.* **4. а.** *нагло настати, појавити се (о ветру, бури и сл.).* — Скочи источњак да све понесе, а море узаври. *Љуб.* Скочила је бура. *Рј. А.* **б.** *искочити, избити.* — На очи му скочиле сузе. *Новак.* Испод ува скочила мицина. *Вес.* **5. а.** *повећати се, попети се (о ценама и сл.).* — Паде риба, скочи месо, потрчите муштерије! *Ранк.* Откад су ... шуме исјекли ... скочио је и храстов лијес и жир у цијени. *Коз. Ј.* **б.** *нагло се дићи, букнути (о телесној температури).* — У току ноћи код многих је скочила температура. *Јак.*

Изр. скочи, па онда реци хоп! *не хвали се докле не извршиш нешто*; скочиће му то на нос *платиће то, скупо ће га то стајати*; скочиће му глава *погинуће*; скочиле му (јој) акције, скочила му (јој) нумера (цена) разг. *нагло му (јој) је нарастао углед у друштву*; ~ иза сна *нагло се пробудити*; ~ на високу полицу нар. *попети се врло високо у служби, стећи каријеру.* — Да није било ... моје сиротиње, могō сам ја скочити на високу полицу. *Јоп.*; ~ из коже због нечега *силно се узрујати, разбеснети се.* — Скочи из коже када чује шуштање свиле. *Матош*; ~ коме у очи (у косу, за врат) *жестоко некога напасти*; ~ коме у реч *нагло прекинути некога у говору*; ~ на ноге (на оружје) *дићи се на устанак, побунити се*; ~ сам себи у уста *доћи сам са собом у противуречност*; скочио је врагу из торбе *јако је обестан, несташан, враголаст.* — Тај је момак скочио врагу из торбе. *Ков. А.*; срце му (јој) скочи *срце му (јој) заигра, задрхта (у наглом узбуђењу, обично радосном).* — Срце му скочи у грудима потајно. *Јакш. М.*; у ватру и воду ~ за кога *све жртвовати за некога.*

~ **се** *скочити (2).* — Скочи се на ноге и дохвати писмо да га прочита. *Јурк.* Нетом одахнуше, Хрвати се скочише и Јајце преотеше [Турцима]. *Павл.*

скòчнӣ, -ā, -ō *в. скочан.*

скóчница ж анат. *голеница, цеваница. Р-К Реч.*

скòчно прил. *у скоку, скоком.* — Каплар се забаци скочно те га шчепа удримице за јаку. *Божић.*

скóчњача ж *скочница. Р-К Реч.*

скóчци, скóчāкā м мн. покр. *колутићи на ткалачком разбоју, стану о којима висе нити. Рј. А.*

скрàда ж бот. *биљка из пор. ситина* Luzula silvatica. *Р-К Реч.*

скрај предл. с ген. *показује* **а.** *да се нешто одваја одн. да се нешто покреће, долази с крајњег, најудаљенијег дела онога што значи реч у генитиву.* — Доносили свакојаке понуде . . . скрај бијелог свијета. *НП Вук.* **б.** *да се нешто одваја, удаљава од онога што значи реч у генитиву.* — Доклен кратки пукоше топови . . . скрај шатора Петровић владике. *Рј. А.* **в.** *да се нешто налази или догађа поред онога што значи реч у генитиву.* — Вуци се скрај мене, зли језиче, пусти ме да с миром умрем. *Љуб.*

скраја 1. предл. с ген. *на последњој граници, што се просторно или временски протеже на крају, при свршетку, поткрај.* — Доживели смо откриће једне дубоке концентрације људског духа . . . скраја другог дела Гетеове . . . исповести. *КН 1958.* **2.** (скрâја) прил. *на просторној граници чега, на ивици; са стране, по страни.* — Угаси се [ватра]: само скраја црвенео је кроз дим комад балеге, који се откотрљао у страну. *Моск.* На леђа оних [оваца] што су стајале скраја спустиле се птице. *Сиј.*

Изр. скраја-накрај *на целој површини нечега, од једног краја до другога.* — У свануће устах; обаћи Млетке скраја-накрај. *Љуб.*

скрáјати, скрâјām *несврш. и уч. према скројити.*

скрâјнӣ, -ā, -ō = скрајњи *крајњи.* — Саборски заступник од скрајне љевице. *Шен.* Не допуштам да се дотакнеш врча из кога желим пити на скрајној ури мога живота. *Дук.*

скрáјнōст, -ости ж *крајност.* — Сваки грађанин мора бити до скрајности скроман и штедљив. *Фелд.*

скрáјнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од скрајнути (се).* **2.** *који је сасвим по страни, усамљен, забачен, забит.* — Обасу нас обамрлост сасвим скрајнутог дола, одвојеног од свијета. *Пол. 1959.*

скрáјнути, скрâјнēм сврш. *повући у крај, одмакнути, уклонити.* — Један стражар ухвати је за руку . . . и скрајну је из колоне. *Вуј.*

~ се *повући се, склонити се.* — Јаков се скрајнуо негдје . . . Није он будала да страдава као ми. *Лал.* Све је скоро напустило своје куће, скрајнули се горе у планине. *Ств. 1948.*

скрâјњӣ, -ā, -ē = скрајни. — На скрајњој тачци обзорја . . . црљено је. *Ћип.* Буди добар до скрајњих граница доброте. *Бег.* Скрајњом је пажњом окренула кључ у брави. *Торб.*

скрајњúвати (се), -ȁјњујēм (се) *несврш. и уч. према скрајнути (се).*

скрâма ж **1.** *танак слој који се ухвати на површини нечега, танка кора.* — По удолицама видјела се на барицама танка бјеличаста скрама леда. *Чол.* Чупали [су јој] зеленожуту скраму са крајника. *Вучо.* фиг. Дан је био превучен скрамом облака. *Пер.* Чедо моје . . . учи даље. Скидај скраму с очију! *Чипл.* **2.** *танка кожица која се ствара на рани кад зарашћује.* — Јаз [се] између њих смањује и превлачи танком скрамом као рана која зарашћује. *Ћоп.*

скрâмица ж *дем. и хип. од скрама.* — фиг. Само њему, скрамица сна није могла да смири бол. *Ћос. Д.*

скрâмичнӣ, -ā, -ō *који се односи на скрамицу, на скраму.*

скрâмка ж *најмањи делић, трунка, мрвица.* — Нећу туђе ни скрамке, али своје не дам. *Вес.*

скрáсити, скрâсīм сврш. **1.** *учинити да нешто мирује, смирити.* — На троножној столици једва скрасио дуге краке мрк и ћутљив Прекоморавац. *Рад. Д.* **2.** *в. скрасити се.* — Овде кô да нећемо дуго скрасит', рече Јефтан. *Ћор.*

~ се а. *задржати се, смирити се на једном месту.* — Не могох никако да се скрасим код куће. Соба ми се чинила сувише тесна. *Цар М.* Не може се ни тренутак скрасити на једном мјесту. *Пав.* Скотрља [се лоптица] у рупицу и скрасн у њој. *Десн.* **б.** *угушити своју жестину, бес, смирити се, стишати се.* — Издире се на кћер . . . и најзад се скрасн у разговору са прија-Христином. *Грол.*

скрàти (се), -ām (се) сврш. *в. скрхати (се). Вук Рј.*

скрàтив, -а, -о *који се може скратити. Деан. Рј.*

скрáтити, скрâтīм сврш. **1. а.** *учинити краћим, смањити.* — Дјечаци се провлаче кроз тај отвор [њесе] да скрате пут до школе. *Пав.* Богдан пречацем скрати окуку. *Лал.* После [ће] одслужити скраћени рок у војсци. *Дав.* **б.** *умањити, закратити.* — Да ми је да беду целом свету скратим! *Стан.* **в.** *поткратити, подсећи (одело или који део*

одеће). **г.** *означити скраћеницом.* — Сваки скоро писац у нас мисли да му је допуштено скратити реч која се често понавља. *Нед. Љ.* **2.** *ускратити, забранити коме што. Вук Рј.*

Изр. ~ **време** *забавити се чим неко време*; ~ **језик** *обуздати језик, не говорити сувише*; ~ **кога за главу** *убити кога.* ~ **се** *постати краћи, смањити се; ослабити.* — У домаћем метежу ... скратила се моћ ... државе Хрватске. *Павл.* Божу се скрати дах, отјешњаше прси. *Лал.*

Изр. **скратише му (јој) се ноге** *не може моментано ходати, изгубио(ла) је покретљивост од великог узбуђења (страха, радости и сл.).* — Петрији се скратише ноге од радости. *Шапч.*

скрàтица ж *кратица, скраћеница. Бен. Рј.*

скрàћати се, -ăм се сврш. *постати кратак, краћи.*

скраћѐница ж *скраћена реч у писању (обично обележена почетним словом или словима), кратица.* — Скраћенице, скривалице ... представљају најтежи предмет одгонетања у модерној светској књижевности. *КН 1958.*

скраћѐње с *скраћивање, скраћеност, ограничење*: ~ радног времена.

скраћѝвање с *гл. им. од скраћивати (се).*

скраћѝвати (се), -ăњујēм (се) *несврш. и уч. према скратити (се).*

скрахѝрати, -ăхйрăм сврш. нем. *материјално пропасти, банкротирати.* — Скрахирала [је] ... банка па је стотине обитељи остало на улици. *Бег.*

скрàчати, -ăм сврш. *постати кратак, окрачати.* — Дан је скрачао и хитро се угасио. *Козарч.*

Изр. **скрачало му се да бог да!** *пресело му! Вук Рј.*

скрашàвати (се), -ăшăвăм (се) *несврш. и уч. према скрасити (се).* — Мувају нас [пси] по подруму, не скрашавају се. *Сек.*

скр̏б ж *старање, пажња, брига*: ~ за децу, социјална ~. — Најглавнија скрб бијаху јој тоалете и забава. *Шен.* У тој скрби над часовником испољава се нека дубља, нагонска потреба. *Десн.*

скр̏бан, -бна, -бно *пун скрби, бриге, забринут; који изражава скрб, забринутост, брижан.* — Горљиво је скрбан за свога пријана. *Креш.* То је била ... ниска и суха старица скрбних црта лица. *Новак.*

скр̏бити (се), -йм (се) сврш. *бринути се, старати се.*— За срећу своје дјеце скрбили само да и они некако проживе. *Кол.* Морао се сам скрбити да се протуче кроз живот. *Ивак.*

скрбљѐнйк, -йка м *онај о коме је неко дужан да се скрби, да се брине, штићеник.* — Скрбник ... није се много бринуо за интерес свога скрбљеника. *Том.*

скр̏бљёње с *гл. им. од скрбити (се).*

скр̏бнйк м *онај који се брине о особи која није у стању да то сама чини (обично о детету без родитеља и сл.), старатељ, старалац, тутор.* — Он је ... његов [дјететов] ... скрбник па му је у дужности да се брине за њ. *Бег.* Суд је Мари скрбника поставио. *Буд.*

скр̏бница ж *жена скрбник, старатељица.* — Остави удовицу ... као скрбницу малодобну сину. *Шиш.*

скр̏бничкй, -ă, -ō *који се односи на скрбнике, старатељски.*

скр̏бнйштво с *однос и стање скрбника према скрбљенику, старатељство, туторство.* — Шимуну послао је ... писмо у коме се одриче скрбништва. *Гор.* Франкопани моле Папу да их прими у своју заштиту и скрбништво. *Нех.*

скр̏бно прил. **а.** *брижљиво, пажљиво.* — Његова га је жена скрбно његовала. *Креш.* **б.** *с пуно скрби, бриге, брижно.* — Мађуха га је [мога пијаног оца] од часа до часа скрбно погледавала. *Козарч.*

скрвáвити, скр̏вāвйм сврш. *учинити крвавим, окрвавити.* — Мртав паде на крило ђевојци, скрвави јој свилу и кадифу. *НП Вук.*

~ **се** *постати крваву, окрвавити се.* — Лубању разбије њему [Ахилеј Демолеону], и сав се скрвави мозак. *М-И.*

скр̏ван, -вна, -вно *скврнаван.* — У свакога је човека тисућу скрвних мисли што му на памет долазе, а он нема снаге да их од себе отури. *Нед.*

скр̏вити, скр̏вйм сврш. *скврнавити.* — Не скрви ми моје крсно име. *НП Вук.*

скр̏вљосати, -ошēм и **скрвљóсати,** скр̏вљōшēм сврш. необ. *похлепно, халапљиво појести.* — Замисли ... да ми тако ту твоју шунку покркамо, као што си ти пану натпоручнику скрвљосао његову паштету од џигерице. *Вин.* Сваки војник треба ... да скрвљоше без роптања све што добије као следовање. *И.*

скр̏гȗт м *в. шкргут. Р-К Реч.*

скргȕтати, скр̏гућēм и **скргу́тати,** скр̏гȕћēм несврш. *в. шкргутати.* — Коло од зденца ... се врти и скргуће. *Пав.*

скр̏дити, скр̏дйм и **скр̏дити,** -йм сврш. **1.** *скупити у крдо, у гомилу.* — Походни [је] батаљон ... скрђен у гомилу. *Вин.* **2.** *ускладити, сложити.* — После два месеца,

док скрдили корак [волови] ... чудо о њима да вам причам. *Рад. Д.*

~ **се** *скупити се; удружити се, сложити се.* — Преостали становници [Брда] скрдише се, споразумеше се, и поче човек човеку да чини што бог не може. *Сек.* Волови ми сити и одморни ... и скрдили се кâ близнаци па уз брдо грабе. *Рад. Д.* фиг. У овом одлучном окршају многе народне снаге ... скрдиле су се на једну страну. *Јак.*

скрђáвати (се), скрђāвам (се) и **скрђúвати (се),** скрђујēм (се) *несврш. и уч. према скрдити (се).*

скрёбӯт м бот. *павит;* исп. скробут (в). *Р-К Реч.*

скрё(ј)пер м енгл. *грађевинска машина за земљане радове.* — Булдожери и скрепери запарали су спрудове на левој обали Нишаве. *Пол. 1958.*

скрéнути, скрēнēм (аор. скрéнух и скрётох, 2. и 3. л. скрéну, скрēнӯ и скрёте) сврш. **1. а.** *упутити се другим правцем од оног којим се дотле ишло, заокренути, закренути.* — Скренуше низ улицу према Миљацки. *О-А.* Размишљајући и говорећи сам собом скрене с пута к мору. *Ћип.* фиг. Довољно је да причајући о њему не скренемо ни за длаку с истине. *Вел.* Наше политичке прилике ... скренуле [су] борбу на друго поље. *Марј. М.* **б.** *свратити, свернути.* — Кад наиђемо кроз његово село, обавезно скренемо његовој кући. *Чол.* **2.** *окренути, обрнути (главу, поглед и сл.).* — Дивна ... постиђено ... скренула главу као да неког тражи. *Рад. Д.* Лекар је скренуо у страну љутити поглед. *Поп. Ј.* фиг. Неосетно сам скренуо разговор на њу. *Бар.*

Изр. ~ памећу (с ума) *полудети;* ~ пажњу на нешто *упозорити, обратити нечију пажњу на нешто.*

скрепéнити се, -ӣм се сврш. *укочити се, скочањити се од студени. Бен. Рј.*

скресáвање с *гл. им. од скресавати.*

скресáвати, -èсāвам *несврш. и уч. према скресати.*

скрèсати, скрёшēм сврш. **1. а.** *подсећи (гране, врхове дрвета и сл.), поткресати.* — За вијоку узима се или родни пупољак ... или се узимају с грана које ће се до зиме скресати. *Тод.* **б.** *одсећи, одрезати уопште.* — Попни се на то дрво те га скреши говедима. *Вук Рј.* фиг. Мали Костица био је још и некако скресан: брада му скресана да је скоро и нема. *Сек.* **2. а.** *умањити у великој мери, нагло.* — Најзад смо скресали прилично папрен рачун за једну трећину. *Чол.* Ако треба наставни план да се креше, онда ће га увек скресати на рачун физичке културе. *Б 1958.* **б.** *брзо, халапљиво појести или попити, смазати.* — До поноћи ... скреса пола јагњета, пола метну у торбу. *Коч.* Скресао [је] неколико скуша и испио три чаше вина. *Кос.* Заједно с Видом и Илијом скресао је осам пуних боца. *Шен.* **3. а.** *оштро и отворено казати (обично нешто непријатно).* — Волео је да свакоме скреше истину у лице. *Ђур.* Отац ... се не усуди скресати у лице оно што се путем спремао да му скреше. *Божић.* **б.** *изрећи, изговорити какву псовку или непристојну реч, опсовати.* — Када би се читале интерпелације на њега лично ... он би скресао оца интерпеланту. *Јов. С.* Агент ... заусти да још нешто скреше сељачки, али равнатељ га прекину. *Бан.* **4.** *опалити, испалити из ватреног оружја.* — Натегне пиштољ себи у прси, па врати, не сме да скреше. *Глиш.* Турчин ... извади малу пушку ... и скреса је фра Марку право у стомак. *Андр. И.* **5.** *на брзину створити, којекако урадити, склепати.* — Ноћу, сам у соби ... скреше [стихотворац] тринаест стихова. *Игњ.*

Изр. ~ дим у дим покр. *обрачунати се ватреним оружјем.* — Па овђе, на ови час, по црногорски, да скрешемо дим у дим, па што бог да и срећа јуначка! *Нен. Љ.*

скрёт м *место где се скреће, где се одваја један пут, правац од другога.* — На скрету с главне цесте измијенили [су] ред. *Новак.*

скрётāј м **1.** *скрет.* — Почела се скупљати сва жупа близу скретаја који са главне цесте ... води равно у Скендеровце. *Том.* **2.** *скретање:* ~ магнетске игле. *Р-К Реч.*

скрётāљка ж *в. скретница.* — Нетко је на дну станице код скретаљки махао свјетиљком. *Крл.*

скрётањ, -тња м покр. **1.** *свитак дуванских листова. Вук Рј.* **2.** *плетеница косе, кика. Р-К Реч.*

скрётање и **скрéтање** с *гл. им. од скретати.*

скрётати, скрёћēм и **скрéтати,** скрēћēм *несврш. и уч. према скренути.*

скрётач, -ача м *онај који скреће.*

скрéтница ж *постројење, уређај који повезује колосеке међусобно и омогућава прелаз (возова, трамваја, висећих преносилица и сл.) с једног колосека на други.* — На перону, преко колосијека и скретница почиње да се мота ... партизанско козарачко коло. *Ћоп.* Стали [смо се] дрмати по скретницама загребачког колодвора. *Вј. 1970.* фиг. Зарез је сигнал ... знак скретнице на колосијеку мисли. *Ј 1957.*

скрéтничāр м *радник који рукује скретницом.* — Покушаји да се махањем рукама и капом скретничара ... машиновођа брзог

воза обавести о опасности, били су излишни. *Пол. 1958.*

скре́тничӑрев и **скре́тничӑров,** -а, -о *који припада скретничару, који се односи на скретничара.*

скре́тничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на скретничаре*: ~ посао.

скре́тничкӣ, -ā, -ō *који се односи на скретнице*: ~ уређај.

скрека́ва̄ње с *гл. им. од* скречавати (*се*).

скрека́вати (се), -èчā̄вām (се) *несврш. и уч. према* скречити (*се*).

скрѐчити и **скрѐчити,** скрёчӣм сврш. *претворити у креч. Р-К Реч.*

~ **се** *претворити се у креч.*

скрѐчљив, -а, -о *који се може скречити.*

скрѐчљивӧст, -ости ж *особина, стање онога што је скречљиво. Р-К Реч.*

скр̏ж м бот. *в.* скриж. *Р-К Реч.*

скри̏бент м лат. погрд. *слаб писац, пискарало.* — Овај конкурс није за ... свакојаке скрибенте. *Б 1959.*

скрибома̀нија ж лат.-грч. *претерана воља за писањем.* — Када сам сазнао за конкурс ... уплашио сам се ... од грдног **таласа** скрибоманије. *Михиз.*

скри̏валица ж **1.** *оно чиме се што скрива.* — Мрак је одбрана и скривалица. *Пол. 1958.* **2.** фиг. *нешто изостављено или нешто нејасно написано или нацртано што треба разјаснити или попунити.* — Стендалове (Stendhal) ... скраћенице, скривалице ... представљају најтежи предмет одгонетања у модерној светској књижевности. *КН 1958.*

Изр. играти се скривалице *в. уз* скривач (*изр.*). — Ко се то игра **скривалице**? *Вуков.*

скри̏валӣште с *место где се нешто или неко скрива, скровиште. Р-К Реч.*

скри̏ва̄ње с *гл. им. од* скривати (*се*).

скри̏вати (се), скри̏вām (се) *несврш. и уч. према* скрити (*се*).

скри̏ва̄ч, -а́ча м *онај који се скрива; оно што скрива нешто.* — Љутио се на другове што су дозволили да зарђа скривач пламена. *Ћос. Д.*

Изр. играти се скривача а) *играти се дечје игре у којој треба наћи скривен предмет или скривено лице.* — Дјеца се играла скривача у ... звонарници. *Кол.*; б) фиг. *вешто прикривати своје намере.* — Окрутни су ... и безобзирни, али се барем не играју с нама скривача или слијепога миша. *Наз.*

скри̏вен, -ѐна, -ѐно **1.** *трп. прид. од* скрити (*се*). **2. а.** *који се извана не показује, не испољава; прикривен, потајан.* — Попијен од ... скривене туберкулозе ... још је држао своју дивну главу. *Сек.* Имали су скривене намере. *Андр. И.* **б.** *уздржан, повучен.* — Сељаци [су] уопште скривенији, нарочито пред старијима. *Јакш. Ђ.*

скривеносемѐна̄рке и **скривеносемѐњаче,** ијек. скривеносјемѐна̄рке и скривеносјемѐњаче, ж мн. бот. *биљке којима су семени замеци затворени у плодници* Angiospermae. *Терм. 3.* — Скривеносеменарке ... насупрот голосеменаркама обухватају поред дрвенастих врста још и велики број разноврсних зељастих облика. *Станк. С.*

скривеносјемѐна̄рке, ек. скривеносемѐна̄рке.

скривеносјемѐњаче, ек. скривеносемѐњаче.

скри̏венӧст, -ости ж *особина, стање онога који је скривен, онога што је скривено.* — Због те његове скривености много [се] штошта говорило и нагађало. *Јакш. Ђ.* Та жена изгледала му је ... елементарним продором ... до најбитнијих скривености у њему самоме. *Крл.*

скривѐћкē и скривѐћки прил. *кријући се, крадом(ице), кришом, потајно.* — Дала им је скривећке она моја Цвија. Знам ја ... што мањка. *Пол. 1959.* Снаше и удовице скривећки доносиле [су] прилоге ... за заговор код ... предстојника. *Кол.*

скри̏вити, скри̏вӣм сврш. **1. а.** *погрешити, згрешити.* — Ја нисам ништа скривио па се нисам ништа бојао. *Ат.* **б.** (нешто) *бити крив (због нечега), учинити, изазвати нешто рђаво, лоше.* — Многи подигоше сумњу да је он скривио краљичину смрт. *Креш.* **2.** *укриво поставити, укривити, искривити. Бак. Реч.*

скри̏вница ж *скривено, потајно место у коме се неко или нешто крије, чува, скровиште, склониште.* — У кули [је] направио једну потајну скривницу из које се могло изаћи тунелом у шуму. *Вујач.* Узео је из скривнице оружје ... и пошао. *Пер.* Ранијих година се Менгеле још усуђивао да из парагвајске скривнице одлази на излете и провод. *Пол. 1971.*

скри̏ж м бот. *биљка црвена цвета из пор. јаглика, циклама. Сим. Реч.*

скри̏жа̄лька ж *крижаљка (1).* — Пјешава [путник] скрижаљке и сав је окупиран одгонетавањем својих непознаница. *Крл.*

скри̏ња ж лат. **1.** *сандук са поклопцем и бравом у коме се чувају разне ствари и драгоцености, шкриња.* — Приступи Кањош гвозденој су три браве скрињи. *Љуб.* Кмет уђе с двојицом пандура у собу да погледа хаљине и скриње. *Ранк.* Гледала је познате, драге домаће ствари ... затим своју свадбену

скрињу. *Стн. 1948.* Орах [дрво] треба ... за скриње својим кћерима. *Божић.* **2.** *мртвачки сандук.* — Чека тихо погружено да покојника у скрињу понесу. *Јакш. М.*

скри́њица ж *дем. од* скриња.

скри́пац, -пца м бот. **1. а.** *биљка из пор. уснатица* Ballota pseudodictamnus. *Сим. Реч.* **б.** *чичак* Lappa major. *И.* **в.** *пуцавац; пуцавица. И.* **2.** *назив за разне врсте гљива* **а.** Hydnum coralloides *из пор. бодљикара.* **б.** Polyporus squamosus *и* P. sulphureus *из пор. рупичара. И.*

скри́пта, скри́пата с мн. лат. *предавања обично професора високих и виших школа, умножена циклостилом, шапирографом и сл.* — Лута он по пољима с јуридичким скриптима, а с великим мислима у глави. *Кол.*

скри́птори́јум, -ија м лат. ист. **а.** *писарница у којој су се писала и преписивала службена акта.* — Отишао је у Угарску ... успевши да добије место управника у краљевом преписивачком скрипторијуму. *Пол. 1959.* **б.** *писарница у средњовековним манастирима где су се писали и преписивали рукописи. ЕЛЗ.*

скристализи́рати се, -и̏зи̏рам се и **скристали́зовати се,** -изујем се свр. фиг. *постати чист, јасан, одређен (о каквом плану, идеји и сл.).* — У бечким војничким круговима скристализовала се све више мисао да се са Србијом мора рашчистити. *Јов. Ј.*

скри́ти, скри̏јем свр. **1.** *сакрити.* — Доказивала сам му да ћу га умети скрити. *Јакш. Ђ.* Тамо му срца брига тежи ... на скрита блага. *Март.* Лице јој скрио бели завој. *Рист.* Сву тугу своју у те бих да скријем. *Бој.* Сви су хтели да скрију како га мотре. *Петр. В.* Овде је обиље слободе и стена, и камених срца, пуних страха скрита. *Стан.* **2.** фиг. *надвисити, надмашити, наткрилити нешто да постане невидљиво, неприметљиво.* — У Бањској се диже [манастир] ... лепотом својом све пређашње скриће. *Бој.*

~ **се** *сакрити се.* — Ја ћу се скрити иза застора да разговор чујем. *Панд.* Пут ће се у високе храстове скрити. *Ђон.*

скритосемењаче, ијек. скритосјемењаче, ж мн. бот. *скривеносеменарке.*

скритосјемењаче, ек. скритосемењаче.

скри́шка ж *в.* кришка. — Габријела је после треће скришке диње опет извадила била [штрикерај]. *Сек.*

скр̏кати се, скр̏кам се и **скр̏кљати се,** -ам се свр. *згурати се, сабити се, стиснути се.* — Ако дође до невоље, скркаћемо се у те шуметине доље. *Лал.* У соби се скркља једно дванаест људи. *Ат.*

скркљу́шити, скр̏кљу̏шим свр. *притиснути кога. Вук Рј.*

скр̏кнути се, -нё се свр. **1.** *згуснути се, стврднути се.* — Скркла се тарана у лонцу. *Вук Рј.* **2.** *постати таман, потамнети. Вук Рј.* **3.** *збити се, набити се, скркати се.* — Светина се скркла у кметову авлију. *Шапч.* фиг. Затвор ... се скркнуо у приземљу војарне између кухиње и спремишта за седла. *Матош.*

скр̏лет м тур. **1.** *љубичасто-црвена боја; тканина и одећа такве боје, гримиз, пурпур;* исп. скерлет. *Деан. Рј.* **2.** *црвенило, руменило.* **3.** мед. *в. шарлах. Деан. Рј.*

скрле́так, -тка м бот. *биљка из пор. уснатица* Salvia sclarea. *Деан. Рј.*

скр̏летан, -тна, -тно *који је боје као скрлет, црвен, румен.* — Један део удисана кисеоника ... прима се ... у крв ... и даје крви отворено скрлетну боју. *Батут.*

скр̏летина ж мед. *скарлетина, скрлет (3).* — Где које кужне болести (као мрасе или скрлетина) шире се тиме што им се кужна клица ... пренесе с особе на особу. *Батут.*

скр̏летити се, -и̏м се несврш. *црвенети се, руменети се.* — У живи га огањ до'ватише, те се љуто гвожђе скрлетило. *НП Вук.*

скр̏ли прид. непром. *скрлетан.* — Ђердан беше од скрли мерџана, ђердан црвен, а грло бијело. *НП Вук.*

скр̏љати, -ам свр. *сломити, поломити.* — фиг. Треба да мисли хоће ли бити сигурнији кад сунце скрља врат. *Бос. Д.*

скр̏мити, скр̏мим свр. *управити крмом у неком правцу.* — Скочише у лађу лагуни ... па за'вати, при'вати и скрми ... уз Београд пригнаше лађицу. *Радич.*

скр̏нав, -а, -о и **скр̏на̏ван,** -вна, -вно *скврнаван, упрљан, нечист.* — Крстоносци ... скидаху скрнаве сандале ... пред обетованим божјим градом. *М 1867.* Сабља ти је од свашта скрнавна. *Вук Рј.*

скрна̏витељ м *онај који скрнави, оскврнитељ.* — Египтолози у неку руку су наставили посао оних давних скрнавитеља гробова. *Пол. 1958.*

скрна́вити, скр̏на̏вим несврш. *скврнавити, каљати, срамотити; унижавати.* — Нећу о њих сабље скрнавити. *Вук Рј.* Одлази и немој ми скрнавити више дома мојега својом нискошћу. *Нед.* Када би Перзијанац умро, нису га покопали ... да се не би земља скрнавила. *ВУС 1971.*

скр̏на̏вка ж *жена скрнавитељ.* — О, скрнавко и несмисленице, братовљев треба за парастос лик да ... извезе у спомен, а она ... убицу му. *Кост. Л.*

скрна́вљёње с *гл. им. од скрнавити.*

скрна́внōст, -ости ж *особина онога што је скрнавно. Р-К Реч.*

скрњи́ва̄ње с *гл. им. од скрњивати.*

скрњи́вати, скр̏њујēм *несврш. и уч. према скрњити.*

скр̏њити, скр̏њӣм свршен. *закинути, заломити, окрњити.* — Ако су изданци буjни ... онда изданке [треба] само скрњити. *Тод.*

скро̀б, скро̀ба м **1.** *угљени хидрат, полисахарид састављен од гликозе, који се налази у семену, плоду и кртолама великог броја биљака (жита, кромпира и др.) које служе као важне животне намирнице*; исп. шкроб. **2.** *штирак, штирка.* **3.** *каша од брашна. Вук Рj.*

скро̀бара ж *фабрика за прављење скроба.* — Прошле године пуштена је у рад ... скробара у Зрењанину. *КН 1957.*

скро̀баст, -а, -о *који обилује скробом.* — Наш свет највише једе скробасту храну од жита и кромпира. *Пол. 1960.*

скро̀бац, скро̀пца м *в. скроб.* — Скроб (скробац) ... Наслаган је у разним биљним деловима у облику малих зрнашаца различног изгледа. *Тод.*

скро̀бити, -ӣм несврш. *потапати у растворени скроб, штиркати. Вук Рj.*

скро̀бљёње с *гл. им. од скробити.*

скро̀бнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на скроб, који је од скроба*: скробна зрнца, ~ лепак. *Р-К Реч.*

скро̀бовина ж *скробна материја.* — [Угљене хидрате] најчешће у себе примамо у облику скробовине. *Батут.*

скро̀бӯт м бот. **1.** *дебелица. Сим. Реч.* **2.** *назив за разне врсте биљака пузавица из пор. жабљака* **а.** Clematis flammula. *Сим. Реч.* **б.** C. viticella. *И.* **в.** *павит. И.*

скробу̀тина ж бот. *в. скробут (2а). Вук Рj.*

скро̀ван, -вна, -вно *сакривен, скровит; тајан.* — Ништа скровна тамо[у будућности] нема: отворено, откривено златне жетве поље стоји. *Прер.* Цијело село ... радознало тражило је наше скровно самовање. *Бег.*

скро̀вен, -ена, -ено неодом. *в. скровит.* — Ти не беше онај ... силни ... веће цветак скровен и умилни. *Радич.*

скро̀вит, -а, -о **1. а.** *с(а)кривен, склоњен; сигуран.* — Скупа ствар ... се сакрива на скровито мјесто. *Михољ.* **б.** *унутрашњи, интиман.* — Морам да вам откријем скровите стране своје душе. *Леск. Ј.* Биљежили сте у њега [у дневник] своје најскровитије мисли. *Чол.* **в.** *тајан, тајанствен.* — Мода [виших београдских друштвених слојева] ... се манифестовала у одржавању скровитих спиритистичких сеанса. *Глиг.* **2.** *забачен, забит; усамљен, тих.* — Задруге патријархалног живота карактеристичне су за скровите крајеве око Мале Преспе. *Дед. Ј.* Тајне умјетности најбоље [се] уче у скровитој самотињи. *Креш.* У соби је била ... тишина скровитих чедних живота. *Андр. И.*

скро̀вито прил. *на скровит начин; кришом, тајно.* — Све се више одавао пићу, само што је сада пио још скровитије и посве сам. *Андр. И.*

скро̀витōст, -ости ж *особина, стање онога што је скровито.*

скро̀вӣште с **1.** *скровито, заклоњено место; тајно место где се неко или нешто с(а)крива, скривалиште.* — Мене је болна на скровишту у планини придржала жутица. *Буд.* Оде ... к друговима који су га чекали у неком скровишту. *Тур.* Имали су тајно скровиште за своје тајно благо. *Поп. Ј. фиг.* Ове искрене ријечи Вукове ... отварају [нам] и најтајније скровиште његова срца. *Јаг.* **2. а.** *пребивалиште, стално боравиште.* — Пас је замукнуо и повукао се у своје скровиште. *Пав.* **б.** *прибежиште, уточиште.* — [Ту] ћемо добити скровиште за цео живот. И нећете тражити другог прибјежишта? *Грол.* **в.** *добро заштићено, утврђено, обезбеђено место, склониште.* — Нада се стиснула са петорицом другова у подземном скровишту. *Поп. Ј.* **3.** *складиште, стовариште.* — Од качаре мале богато скровиште поста од разних плодова слатких. *Ил.*

скро̀вцē прил. *скривајући се, потајно.* — [Марица] је вас тај дан скровце горке сузе ронила. *Том.*

скро̀з прил. (често појачано: скроз-наскроз) **1.** *казује да се радња врши од једне стране до друге, кроз цео простор, дебљину нечега.* — Удари га Новица ножем у леђа, прободе га скроз, и Мато паде мртав. *Ранк.* И ја сад кроз њих, као кроз кристале избушене скроз-наскроз тунелима, видим читав наш прошли живот. *Дав.* **2.** *посве, сасвим.* — Хелада је скроз горовита земља. *Баз.* То је скроз-наскроз ... идеалистички. *Вуј.*

Изр. видети кога ~ (скроз-наскроз) *познавати кога врло добро, његове намере, поступке и сл.* — Смешкамо се кад слушамо људе за које нам се чини да их видимо скроз. *Крањч. Стј.* Ви сте ме ... скроз-наскроз прогледали и прочитали моју нутрину. *Л-К.*

скрозира́ње *с гл. им. од скрозирати.*

скрозира́ти, скрòзирām свршс. **1.** разг. *продрети кроз нешто до краја, скроз.* — фиг. Теби не може промакнути женско чељаде, а да га одмах не скрозираш погледом. *Јов.* **2.** нар. *прегледати се, снимити се на рендген.* — Како би било ... да ти мене погледаш на струју? Чуо сам за тог белаја, па би био вољан да се скрозирам. *Рад. Д.*

скро́зити се, -ӣм се несврш. *бити провидан, провидети се.* — Скрози ти се кошуља (види ти се кроз кошуљу). *Р-К Реч.*

скрòјити, скрòјӣм свршс. **1.** *изрезати на комаде (тканину, кожу и сл.) према одређеном плану ради шивења; сашити.* — Капут ... је по њему и за њ скројен. *Креш.* Скројио је тророгу партизанску капу. *Дед. В.* **2.** *створити, саставити, начинити с планом, смишљено.* — Свој статут ми [књижевници] морамо скројити према нашим ... приликама. *НК 1946.* Шта вам се чини, је ли [писмо] мудро скројено? *Јел.* Читао је кратку молитву коју је ту на лицу места скројио. *Чипл.*

Изр. складно скројен а) *лепо, складно сашивен;* б) *лепих облика, складно грађен.* — Уста цурица ... бјелолика ... лијепо скројена. *Мат.;* ~ коме капу *в. уз капа (изр.).* — Хитлер и Мусолини скројили [су] капу ... чехословачком народу, издали га и бацили у наручје ... Немачке. *Пол. 1944.;* скројен на божју нар. *каже се о нарочито добром и племенитом човеку.* — Ријеч му топла, а поглед мио, а сав је био скројен на божју. *Буд.*

скро́јка ж *одрезан комад при кројењу. Вук Рј.*

скро́ман, скрòмна и скрòмна, -мно **1. а.** *који не истиче, не хвали себе, своју вредност, своје заслуге; умерен у својим захтевима и понашању.* — Нашао [се] човјек нечувен и скроман који је био проучио тај непознати језик. *Павл.* Скроман [је то човек] да већ прелази скромност у стид. *Вес.* **б.** *који изражава такве особине, такво понашање.* — Поседасмо сваки на своје место па упресмо скромне погледе у кмета. *Шапч.* **2.** *који је без претераних захтева; једноставан, обичан, који је без претензија на величину и раскош.* — Њу [је барун] из скромна грађанског друштва извео. *Леск. Ј.* Нова српска књижевност добила је ... првога свога комедиографа пре него што су Срби стигли да подигну ма и најскромнију позорницу. *Мил. Ж.* фиг. Твој [цвијет је] танахан, скроман, а мирисом толи мио. *Војн.* **3.** *једва довољан, мален, незнатан.* — Газда Спаса је ... обећао девојци скромну спрему. *Сек.* Проплакао [је] над својом ... скромном срећом која му се сад чинила огромном. *Јанк.*

скро́мник м *скроман човек.* — Спремих уздарје, а они га се одрекоше, скромници! *Гор.*

скро́мно прил. *на скроман начин, уздржано, једва приметно.* — Хвали свој народ бојажљиво и скромно. *Нен. Љ.* Скромно вири из кута шљива црна. *Визн.*

скро́мно́ст, -ости ж *особина онога који је скроман, уздржаност.*

скро́мӯт м бот. покр. *в. павит.* — Планина се сва просула ... брежуљцима где се прољећем насркаш мирисом ... скромута и сваковрсна ... цвијећа. *Љуб.*

скромӯ́тина ж бот. покр. *скробутина, павит. Вук Рј.*

скрòтити, скрòтӣм сврш. *учинити кротким, укротити.* — Немам лијека да помладим стара, ни да скротим надута. *Љуб.*

~ **се** *смирити се, стишати се.* — Скротила се љута бура пред тобом на благи дан. *Шен.*

скро́фуле, -ӯлā ж мн. лат. мед. *оболеле, натекле вратне жлезде; скрофулоза;* исп. шкрофуле. — Боловао [је] од скрофула. *Глиш.*

скрофулóза ж мед. *туберкулозно обољење лимфних вратних жлезда, шкрофулоза.*

скро́фулṓзан, -зна, -зно *који болује од скрофулозе, који има скрофулозу, шкрофулозан.*

скрофулóзно́ст, -ости ж *стање онога који је скрофулозан, шкрофулозност.*

скрпа́рити, скрпāрӣм сврш. **1.** *с муком стећи, скупити мало-помало, спечалити.* — Једино добит имајући на уму, скрпарим ... поприличну суму. *Ил.* **2.** *сакупити на брзину, с различитих страна.* — О како је гнусно да се јавно штује скрпарено друштво под омразом тајном. *Марк. Д.*

скрпа́ти, -ā́м и **скрпи́ти,** -ӣм сврш. **1.** *с муком саставити, начинити; начинити на брзину, како било.* — Морам се мучити да како-тако скрпам потребне експерименте. *Нех.* Скрпио је парче колибе од суха дрвета. *Шапч.* Треба дакле разрушити монархију хабзбуршку, која је скрпљена женидбама ... и разним уговорима. *Скерл.* Скрпили су некако два пука пешадије. *Јак.* **2.** *скрпарити (1).* — Живан ће ваљда скрпити откуд било новаца да плати тај врашки дуг. *Глиш.*

Изр. ~ крај с крајем *тешко излазити на крај у материјалном погледу, оскудно, сиромашно живети.* — Скрпио је крај с крајем и све нас одшколовао. *Пол. 1961.*

скрпљáвāње *с гл. им. од скрпљавати.*

скрпљáвати, скрпљāвām и **скрпљати,** скрпљām *несврш. и уч. према скрпати и скрпити. Вук Рј.*

скрпушицē прил. (*као*) *крпајући, крпарећи. Р-К Реч.*

скр̏стити, скр̏стӣм сврш. *ставити унакрст, прекрстити.* — Скрстио ноге као Турчин ... па пуши. *Срем.* Скрстио руке преко груди и спустио главу. *Каш.*

Изр. седети скрштених руку *дангубити, ништа не радити*; чекати (гледати) што скрштених руку *препуштати што да се развија не учествујући у томе, не спречавати развој догађаја.*

скр̀тити се, -ӣм се сврш. неодом. *завући се, сакрити се.* — Гаврило ће морати да шмугне у шуму и да се скрти у најдубљу андраковину. *Ћос. Д.*

скружа́ва̄ње с *гл. им. од скруживати се.*

скружа́вати се, -ујӑва̄м се несврш. покр. *уступчавати се.* — Што се већма скружава, то на њега већма вичу. *Вук Рј.*

скру̏жак, -у̏шка м *оно што се скупи на врху кад се жито скружује. Вук Рј.*

скру̏жати се, -а̄м се сврш. *скружити се, склупчати се.* — Удари га ногом у њушку, животиња узмакну ... и жалосна се скружа, мало даље од њега. *Вуј.* Човјек не говори ништа, само се скружао покрај мојих ногу, као да се извињава што ми узима дио самичког простора. *И.*

скружи́ва̄ње с *гл. им. од скруживати (се).*

скружи́вати (**се**), -у̏жујем (се) *несврш. и уч. према скружити (се).*

скру̏жити, скру̏жӣм сврш. *решетањем одвојити плеву од жита. Вук Рј.*

~ **се** *савити се у круг, смотати се, склупчати се.* — Једна змија покуша да побјегне, затим се скружи да уједе. *Лал.*

скру̏нити се, скру̏нӣм се сврш. **1.** *скотрљати се, пасти.* — Поп-Веси затрепта суза у оку, па му се скруни на сребрну браду. *Ад.* Двије крупне сузе скрунише му се у густе брчине. *Том.* **2.** *распасти се, здробити се.* — Изгледало је да је и сунце хтело да се скруни у прашину и море да се испари у прашину. *Јанк.*

скруњи́вати се, -њујем се *несврш. и уч. према скрунити се.*

скру̏пула ж лат. **1.** *сумња у исправност учињених поступака, душевни немир, бојазан.* — Из целог човека избијало је нешто монашки ... али без оних трагова нутарњих борби и скрупула који тако често дају мучан печат изгледу и држању многих калуђера. *Андр. И.* Не море ме сумње, скрупуле, нити плаше ... муке паклене. *С-Ц.* **2.** *велика тачност, савесност, педантност у послу.* — Лагано [је] и савесно писао, имао [је] више списатељских скрупула но остали српски писци његова времена. *Скерл.*

Изр. човек без скрупула *човек без осећања дужности, без обзирности према другима, човек спреман на све када су у питању његови интереси.* — Он је ... без скрупула, циник, способан на све. *Фелд.*

скрупу̏лант м *онај који је крајње савестан, тачан, педантан.* — Био је [Фра Филип] добар као хљеб, само скрупулант и смијешан човјек. *Андр. И.*

скру̏пулṑзан, -зна, -зно *обзиран, опрезан; савестан, тачан, педантан.* — Он је ... најскрупулознији реалиста. *Матош.* Узвишени људи ... су и сувише скрупулозни и савесни да би газили по законима природним и људским. *Кнеж. Б.* Ко је сувише скрупулозан, ризикује да се једног дана ... нађе међу заосталицама. *Цар М.*

скру̏пулṑзно прил. *на скрупулозан начин, крајње савесно, са свим обзирима.* — Испуњавао [сам] их [захтјеве] скрупулозно, па и онда кад нитко није контролирао. *Бег.* Скрупулозно и човечно неговао је своју професију. *Глиг.*

скрупулṑзно̄ст, -ости ж *особина онога који је скрупулозан.*

скру̏та̄тор м лат. *члан скрутиниј(ум)а. Деан. Рј.*

скру̏тӣнӣј, -ија и **скру̏тӣнијум** м лат. *утврђивање резултата избора, бројење и пребројавање гласова; комисија која утврђује резултат каквог гласања. Кл. Рј.; Вуј. Лекс.*

скру̏тити, скру̏тӣм сврш. *учинити крутим, тврдим, укочити, скаменити.* — Тупи ужас скрутио јој очи. *Божић.*

~ **се** *постати крут, тврд, укочити се, укрутити се.* — Сабио се ... Мишо у ширину, скрутили му се зглобови, ружно је ходао. *Сек.* фиг. Скрутило се, отврднуло срце ... перјанику. *Вел.*

скру̏тнути се, скру̏тнēм се и **скру̏тнути се,** -нēм се сврш. *стврднути се, скрутити се.* — Зарежемо ли незреле плодове, добит ћемо млијечни сок који се брзо скрутне. *Бот.*

скрутња́ва̄ње с *гл. им. од скрутњавати се.*

скрутња́вати се, -у̏тња̄вам се *несврш. и уч. према скрутнути се.*

скруће́ва̄ње с *гл. им. од скрућивати (се).*

скруће́вати (**се**), -у̏ћујем (се) *несврш. и уч. према скрутити (се).*

скруша́ва̄ње с *гл. им. од скрушавати (се).*

скруша́вати (**се**), -у̏ша̄вам (се) *несврш. и уч. према скрушити (се).*

скру̏шен, -а, -о **1.** *трп. прид. од скрушити (се).* **2. а.** *морално утучен, убијен.* — На камену крутом седи скрушен Едип. *Дуч.* **б.** *огорчен, ојађен.* — Скрушени ми смо крај њега стали, јер нашу душу потреса јад. *Ил.* **3. а.** *који се каје, изражава кајање, покајнички.* — Врпољио се на преуској клупи и ... трудио се да се начини што мањи и скрушенији. *Ћоп.* **б.** *одан вери, побожан.* —

Жени се ... и постаје примеран отац породице и скрушен хришћанин. *Панд.* Скрушена чељад, у путу, пада на кољена. *Тип.*

скрушѐнӣк, -йка м *онај који се каје, који чини покору, покорник, покајник.* — Видећи скрушеника, подигне ... свећеник руке и обрати к небу очи. *Гор.* Вук је, како то доликује скрушенику и покајнику, ишао лагано ... оборене главе. *Куш.*

скрушѐница ж *жена која се каје, која чини покору, покорница, покајница.* — Бацат ће ... стуцане стаклиће у прашину пута којим ће проћи не само завјетнице него и мноштво босих жена скрушеница. *Божић.*

скрӯшено прил. *на скрушен начин, покајнички.* — Неки су наглас плакали, трећи се скрушено кајали. *Леск. Ј.* Он је скрушено замолио Алексија ... за опроштај и вратио се опет својој жени. *Срем.* фиг. Четинари скрушено савили гране под белим теретом. *Ћос. Д.*

скрӯшенӧст, -ости ж *стање, особина онога који је скрушен.*

скрушѐње с *покајање, скрушеност.*

скрӯшити, скрӯшӣм сврш. **1.** *смрвити, здробити.* — Скруши мало соли. *Вук Рј.* **2. а.** *дотући, уништити.* — Мађаре морају велики догађаји скрушити, који се примичу и који неће изостати. *Јов. Ј.* Прекрсти се, синко, да бог скруши Турке, па лези и спавај. *Андр. И.* **б.** *морално скршити, сломити, утући.* — Бог хоће ... опакост да с кајањем скруши [злочинца]. *Март.* У очи ми погледај, несрећо погана! — грмио је ... фра Петар, мислећи да је тако лакше збуни и скруши. *Андр. И.*

~ **се 1.** *смрвити се, здробити се, распасти се.* — Вапих тело у прах да се скруши. *Радул.* **2. а.** *пасти, срушити се (на колена).* — Млади човек се скруши на колена пред својом непомичном драганом. *Уск.* **б.** *покајати се.* — Сва грешна срца нек се скруше! *Шен.* Кај се као што се и ја кајем ... скруши се, јер скрушени и понизни дођи ће пред лице божје! *Тип.*

скр̀хāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од скрхати (се).* **2.** *сломљен, утучен; уништен, упропашћен.* — Цвета, сва скрхана, заћути. *Рист.* Није доживео ... ниједан од ... великих потреса који ... дижу на ноге и скрхане карактере. *Прод.*

скр̀хāнӧст, -ости ж *стање, особина онога који је скрхан, онога што је скрхано.* — Скрханост два људска срца сакривена је ... тамом ноћи и тамом патријархалне предрасуде. *Глиг.*

скр̀хатн, -ām сврш. **1. а.** *разбити, сломити, здробити.* — Не броје се коњи ни коњици, нити жали скрхано оружје. *Март.* Почињу нову бразду понова баш на оном каменитом месту где су један плуг скрхали. *Јанк.* Узалуд покушава да један [орах] скрха зубима. *Рад. Д.* **б.** *савладати, уништити; упропастити, дотући.* — Пошто је педесетих година скрхан отпор реакционарних клерикала ... радикализам је узео власт у своје руке. *Скерл.* [Аустро-Угарска је] тежила да скрха Србију и да ... овлада Моравско-вардарском удолином. *Цвиј.* Кад бих нешто могла ... да му покажем да сам боља, мудрија, јача од њега ... то би га сломило, скрхало, смрвило. *Кост. Л.* **в.** *исцрпети, изнурити.* — Хтио је да изађе ... али га је некаква несвјестица скрхала и држи га на том мјесту прикована. *Тип.* Момак био [је] способан, али ... и скрхан болешћу. *Л-К.* **2.** *стрпати, набацати без реда.* — Донесени чаброви, довађане каце ... све је то скрхано у авлију. *Глиш.*

Изр. ~ врат *в. уз врат (изр.);* ~ језик *много се намучити учећи што.* — Кад смо на тај начин скрхали језике, осетили смо се чисто оспособљени да уђемо и у само изучавање историје. *Нуш.*; ~ крила коме *в. сломити крила, уз крило (изр.);* скрхала се кола на мени *в. уз кола (изр.).*

~ **се 1. а.** *разбити се, сломити се.* — Нешто груну ... рам се скрха и паде на под. *Ранк.* На том пропусту скрхала се једна локомотива. *Чол.* фиг. Немоћни провинцијски залет ... се скрхао услијед недостатних политичких и господарствених увјета. *Вј. 1970.* Онда се ... онај лијепи глас скрха ... у ... мушком вриску. *Мих.* **б.** *срушити се, пасти; настрадати.* — Кад оста сама ... помрче свешћу и скрха се крај огњишта. *Вес.* Да само један мали клин из точка испадне, сви би се скрхали. *Нен. Љ.* **в.** *исцрпети се, изнурити се; упропастити се, пропасти.* — Мати их је дочекала у вратима. Чекала их је скрхана и утучена. *Петр. В.* Та грађа представља ... документе ... како се Милетић, борећи се против превласти мађарских властодржаца, у тој борби најпосле и скрхао. *ЛМС 1951.* **2.** *скупити се у великом броју, слећи се, згрнути се.* — Пола округа скрхало се на збор. *Дом.* Сва се властела из Задњепарја скрха у Лубње. *Кнеж. Л.*

скр̀цати, -ām сврш. *нагурати, набити. Р-К Реч.*

~ **се** *ући у великом броју, угурати се, набити се.* — Сви остали [путници] скрцали су се у трећу класу. *НИН 1958.*

скр̀цкати, -ām сврш. **1. а.** *крцкајући здробити, разбити у мноштво ситних делића.* — Добри зуби орахову љуску скрцкају. *Вес.* **б.** *сломити, скршити, уништити.* — Нека Турчин поведе не Босну него Азију, ми ћемо и њу овде скрцкати. *Вес.* **2.** фиг. *лакомислено, улудо потрошити.* — За Исланђане [је] увек задовољство ... кад имају у кеси коју цркавицу коју могу безбрижно

скрцкати. *Дов.* Радећи на парче . . . општина је досад скрцкала 200 милиона динара у септичне јаме. *Пол. 1958.*

скр̏шити, -ӣм сврш. **1. а.** *сломити, поломити, скрхати.* — Чамац ми . . . скршила олуја. *М-И.* Скрши неколико сухих грана са замрлих . . . дрвета. *Ћип.* фиг. Велики карактер . . . бура живота може скршити, али не и савити. *Прод.* **б.** *упропастити, сатрти, морално утући.* — Скршисмо младост на овим планинчинама. *Јак.* Остао је као посјечен, јер ништа није смио да јој каже — скршиће је ријеч, убиће је. *Сиј.* **2.** *улудо потрошити, страћити.* — Скрших педесет дуката да направим споредно рухо. *Љуб.*

Изр. ~ прсте *начинити нагли покрет прстима руку, обично несвесно, у великом узбуђењу.* — Тргао се, скршио прсте, поблиједио као крпа и стресао се. *Ђур.*

~ **се** *поломити се, сломити се.* — Скрши се дрвеће. *Ћос. Д.*

скрштáвање с *гл. им. од* скрштавати.

скрштáвати, скр̏штāвām и **скр̏штати,** скр̏штāм *несврш. и уч. према* скрстити.

скȕба ж покр. *жена која води домаћинство, домаћица. Вук Рј.*

скȕбем *1. л. през. од* скупсти.

скȕбење с *гл. им. од* скупсти.

скȕбнути, -нēм *сврш. према* скупсти. *И-Б Рј.*

скȕвати, -ām сврш. = скухати **1. а.** *припремити и зготовити јело на ватри.* — Ала девојци заповеди да . . . скува вечеру. *Н. прип. Вук.* **б.** покр. *замесити, умесити.* — Самеље [жито], па скува један хлеб и . . . испече. *И.* **2.** *завршити кување.* — фиг. Склониће се [Лазар] док отац срџбу не скува. *Рад. Д.* **3.** *припремити за употребу какав лекарски инструменат искувавањем.* — Отишао је да скува игле за инјекцију. *Дав.* **4.** фиг. *наговорити кога да што учини.* — Затим позва . . . и неке друге. Скувао их је. *Лал.*

Изр. ~ буну *побунити;* ~ коме чорбу (кашу, попару) *в. уз кувати (изр.).*

~ **се 1.** *бити припремљен, спремљен на ватри (о јелу).* — Овај пасуљ не може се скувати. *Р-К Реч.* **2.** фиг. *припремити се, спремити се за нешто у тајности, без јавног показивања.* — Нешто се скувало. *Р-К Реч.* **3.** *претрпети неугодности од велике врућине или жеге. Р-К Реч.*

скȕвија ж тал. *врста нарочите капе.* — Па на себе рухо измењује, а на главу капу и скувију, за скувију позлаћено перје. *НП Вук.*

скȕда ж тал. *в. шкуда.* — Радио је . . . за шездесет скуда. *Мил.*

скȕдити, -ӣм сврш. *изнети на зао глас, негативно окарактерисати, приказати, оцрнити.* — Како ти то мислиш? Зар да кудиш девојку, па да си капче накривиш?! *Срем.* Постила сам шекри-рамазана, ал' сам јадна скудила дјевојку. *НПХ.*

скȕжа ж тал. покр. *оправдање, изговор. Вук Рј.*

Изр. свака скужа има мужа нар. *све има свој узрок, свако зашто има своје зато.*

скȕжати, -ām сврш. тал. покр. *опростити, оправдати.* — Скужајте, ма то није ни за реч — успротиви се Кљако. *Ћип.*

скȕја ж грч. *скувија.* — Узми, брате, и скују и перје, и ево ти коња од међдана. *НП Вук.*

скȕјем *I. л. през. од* сковати.

скȕјисати, -ишēм сврш. тур. *скапати, погинути.* — Па сам вољи овдје скујисати [у тамници] него дати љубу и дората. *НП Вук.*

скȕкавичити се и скȕкāвчити се, -ӣм се сврш. *постати страшљив, плашљив као кукавица.* — Обрваш . . . почео корити Пјеву што се скукавичио и толико уплашио. *Радул.*; *Р-К Реч.*

скȕкати се, -ām се сврш. *кукавно се сместити.* — А ми се два скукали на платици . . . да нас мутна Сава не заблати. *Павл.*

скȕквежити се, -ӣм се сврш. покр. *смотати се у клупко, склупчати се.* — Ено их свуд путем . . . неки наузнак, неки се скуквежио као змија, а неки подвио врат под крста. *Лал.*

скукȕљити се, скȕкȕљӣм се, **скукȕњити се,** скȕкȕњӣм се и **скукȕрити се,** скȕкȕрӣм се сврш. *увући се сав у се, стиснути се, погрбити се, згрбити се, згурити се.* — Скукуљио се у влажном оделу, па бирао пртину. *Рад. Д.* Далеко [били су] од сваког другог ока сем поплашених и за пенџерима скукуњених мирољубивих паора. *Петр. Б.* Чуо се једва чујни бобот усана као да је устрептало перје неких скукурених крилца. *Божић.*

скȕла[1] ж лат. покр. *в. школа.* — А . . . ди се скиташ, кад је скула, а? *Ћип.* Ах! да сам имала мало динара, био би . . . учио скуле. *Војн.*

скȕла[2] ж покр. *чир, краста. Рј. А.*

скȕлав, -а, -о *крастав.* — Било је ту лимфатичне и скулаве дјеце, шкрофулозних. *Божић.*

скȕлāр м *онај који учи школе, ђак, ученик. Вук Рј.*

скȕлптор м *уметник који се бави скулптуром као главним занимањем, вајар, кипар.*

скȕлпторскӣ, -ā, -ō *који се односи на скулпторе:* ~ рад.

скȕлпторски прил. *на начин скулптора, као скулптор.* — Толико је у овом милешевском анђелу скулпторски снажнога и смионо пластичнога. *ХР 1928.*

скулпту́ра ж лат. **1.** *један од облика просторних уметности, уметност која нарочитом техником ствара дела у чврстом материјалу (камену, дрвету, металу, печеној земљи и сл.), вајарство, кипарство. Кл. Рј.* **2.** *уметничко дело из таквог материјала.* — Човек мора бити као савршена грчка скулптура. *Сек.* Човјеку често долази на памет сластичарна са својим посластицама кад проматра талијанске тадање скулптуре. *Баб.*

скȕлптурȁлан, -лна, -лно и **скȕлптȕран,** -рна, -рно *који се односи на скулптуру; који се изражава скулптуром:* ~ збирка, ~ лепота.

скȕмрија ж зоол. *риба из пор. слеђева* Clupea alosa. *Бен. Рј.*

скунáбити, скȕнāбӣм свршн. *набавити, спремити, снабдети се свим што је у кући потребно.* — Ја сам са свачим скунабљен. *Вук Рј.*

скунáторити, -ӣм свршн. *скупљати (1).* — Како је скунаторио новац, не знам, богзна откуд је почео штедјети. *Сим.* Ако коју црквицу . . . скунаториш, ушивај је за појас . . . Треба је чуват'. *Рад. Д.*

скȕнкс м енгл. **а.** зоол. *в. смрдљивац (2).* **б.** *скупоцено његово крзно сјајне црне боје са белим пругама. Бен. Рј.*

скȕњити, скȕњӣм свршн. *в. скуњити се (1).* — Та једно псето штету учини, па скуњи главу и, стидећи се, даље се шуња. *Јакш. Ђ.* ~ **се 1.** *оборити, спустити главу (због болести, стида, жалости, неуспеха и сл.); покуњити се, снуждити се.* — Дијете се скуњи, прибије се уза ме па ушути. *Ћор.* Скуњио се када га Адил дочека с неким чудним подсмијехом. *О-А.* Од плахог страха сав се свијет скуњи. *Шен.* **2. а.** *увући се под нешто, склонити се.* — Сјена дотисну се до трнове ограде, сад се скуњи под грм. *Шен.* **б.** *стиснути се, скупити се, згрбити се.* — Сав се скуњио на животињи и чврсто се држи седла. *Нех.*

скȕп м (лок. скȕпу; мн. скȕпови) **1. а.** *састанак већег броја лица везаних међу собом каквим заједничким интересом ради каквог договора или решавања.* — Над тим одличним скупом . . . доминирао је мрки лик гувернера. *Крл.* Људи су обично у четири ока веома говорљиви, али на јавним скуповима као да им неко . . . скамени вилице. *Вуј.* **б.** *састанак мањег броја лица ради забаве.* — Његово танко, смеђе лице, с елегантним брцима, улазило је у куће, на скупове, на игранке. *Поп. Ј.* Друштво се подијелило на скупове, зажагорило; сви говоре. *Кол.* **в.** *више или мање особа на истом месту.* — Пролазили су густим шумама, а пут је био шири и блажи. Ту већ почеше да сусрећу, у скуповима, свијет из осталих мјеста. *Андр. И.* **2.** *множина одређених, истих, сличних или различитих појмова узетих заједно.* — Од тога моста . . . шири се . . . валовита долина . . . пошкропљена шумарцима и ретким скуповима црногорице. *Андр. И.* Он покуша да Ненаду објасни религију и њено објашњење стварања света као скуп симбола. *Ћос. Б.* Знати изазвати скуп сензација и душевних трзаја . . . ето у чему је . . . проблем сваке уметности. *Цар М.* **3.** (у прилошкој служби, у лок. с предл. *у*) *заједно, уједно, скупа.* — После се [мир] претворио у неко зујање, отприлике као кад би у скупу много бумбарева слушао. *Јак.* **4.** мат. *један од основних појмова на којем се оснива у последње време математика:* теорија скупова. *Свезн.*

Изр. свирати на ~ *в. свирати на збор (уз збор, изр.).* — Око десет часова . . . свирала је војничка труба: на скуп! *БК 1906.*

скȕп, скȕпа, скȕпо (одр. скȕпӣ; комп. скȕпљӣ) **1. а.** *који има високу цену, скупоцен;* супр. јефтин. — Што се тиче станова, они су . . . папрено скупи. *Лапч.* Тај душин дах [Матошев] што пјева звуком скупога метала не налази ни спомена ни наде. *Визн.* **б.** *који тражи за своју робу високу цену.* — Криве нас, трговце . . . и кажу да смо скупи и кȏ да немамо душе. *Ћор.* **в.** *који изискује много средстава, жртава.* — Нолино имање и трговина траже све више стручњака и скупих мелиорација. *Сек.* Много и много је скупа наша борба. *Ћос. Д.* **2.** *који је важан, који има велико значење.* — Његове ријечи биле су скупе. *Јевт.* Кад смо претурили двадесетпету годину живота, сузе постају тако ретке и тако скупе. *Цар М.*

скȕпа прил. **1.** *заједно (на једном месту и у исто време), у друштву.* — Сестре су пролазиле скупа сокаком. *Бег.* Умирем скупа с ружама сред зиме. *Јакш. М.* **2.** *у коначном резултату, у свему.* — Видела сам мртвог и оца и брата . . . и истога дана . . . осамдесет мртвих . . . скупа. *Панд.*

скȕпан, скȕпна и скȕпна, -пно *в. скупни.*

скупàрӣнскӣ, -ā, -ō заст. само у изразу: ~ доплатак *доплатак, додатак на скупоћу. Деан. Рј.*

скупáрити, -ȕпāрӣм несврш. покр. **1.** *владати се, показивати се као скупац, тврдица, тврдичити, шикртарити.* — Не ваља скупарити [према] новоме бану, јер може бити граду од велике помоћи. *Шен.* Знате како је с њима [ружама] скупарила да су јој биле драже него све на свијету. *В 1885.* **2.** *уздржавати се, савладавати се у уживању.* — Пусти да скупарим. Бојим се превелике среће, могла би нас преварити. *Шен.*

скýпац, -пца м *онај који тешко даје новац, тврдица, шкртица, шкртац.* — Скупац тај лаже, он је богат. *Шен.* Ако баш наиђе који скупац, то је чудовиште какво се ријетко дешава. *Вел.*

скýпилац, -иоца м *онај који је што скупио, скупљач.* — Штета што скупилац [народних песама] није строго пазио које су чисто народне песме. *Леск. М.*

скýпина ж **1.** *већи или мањи број људи, предмета и сл. који се налазе заједно.* — Свуда пролазе скупине пјевајући. *Цар Е.* Још се могла видети по која заостала скупина шарених олимпијских застава, грбова, лампиона. *Б 1957.* **2.** *скуп особа здружених каквим заједничким циљем, интересом, професијом, радом и сл.* — Наш је батаљон био разбијен на неколико скупина. *Хорв.* Једна дјевојчица ... говори енергично, разложито и показује се у ноћној скупини као најмлађи завјереник. *Ћон.*

скýпити, -ӣм сврш. **1. а.** *сабрати на једно место, сазвати; стерати.* — Послије седам година опет је владика скупио главаре. *Мат.* Ево овај зељов љути све ће твоје овце у буџак да скупи. *Змај.* **б.** *узети, покупити кога са собом.* — Опет је скупио на сокаку некакову жену. *Коз. Ј.* **в.** *сабрати на једно место већу или мању количину чега.* — Намјеравао је да те опанке сastruже и од скупљене длаке направи меку ... подлогу. *Лал.* Митра и ја смо скупили рукописе за сатирички лист. *Дед. В.* **2. а.** *сабрати набављајући, стичући мало-помало, постепено.* — Скупио је стари импозантан иметак. *Крл.* **б.** *примити, узети што од кога у каквој количини, прибрати.* — Приликом давања своје кориснице скупио паре, а није хтио играти. *Срем.* **3. а.** *саставити крајеве чега обавијајући, омотавајући око кога, или чега.* — Покрише болесника по глави и с помњом скупише кабаницу око њега. *Ћип.* **б.** *ставити једно уз друго, ставити нешто уз друго што, склопити.* — Стојим непрописно, заборавио сам ... да скупим пете. *Вин.* Свети Аранђео ... скупио крила, па му се само окрајци виде изнад рамена. *Вукић.* **в.** *савити пода се, поддавити.* — Изведоше козу из двора на узици. Потежу је за собом, а она ... скупила главу пода се, па се одупире предњим ногама. *Ћип.* **4.** *стиснути, стегнути* (*уста, обрве, рамена*). — Уста скупила, као да ће да се заплаче. *Срем.* Мати скупи обрве, погледа ме кроз лорњон. *Петр. В.* Скупивши незадовољно рамена упути се ... у кухињу. *Крањч. Стј.* **5.** *прибрати, накупити.* — Једва скупи снагу ... па жалосно, тихо ... крају рече. *Змај.* Прелили смо чашу очајања пуну и скупљеним бесом петвековног гнева расковали тврде и челичне ланце. *Панд.*

Изр. ~ гаће *в. уз гаће* (*изр.*); ~ крај с крајем *довести у склад своје материјалне прилике*; ~ све нити *знати све што је потребно о нечему*; ~ памет (пажњу) *бити сабран, врло пажљив.*

~ **се 1.** уз. повр. **а.** *сабрати се на једном месту.* — Једнога лепог ... дана скупи се диван код ... кана. *Ил.* Трубач опет засвира ... чета се опет скупи. *Шуб.* А кад се под снијегом све смири ... ледни се скупе лептири. *Домј.* **б.** *густо се збити, сабити један до другога.* — Кад су се приближиле манастирском путу ... чвршће су се скупиле [жене] у поворци. *Чипл.* **2.** разг. *припремити се, спремити се за брзи, нагли одлазак.* — Па без збогом остај скупи се па оде. *Змај.* **3.** *таложећи се накупити се, нагомилати се у великој количини.* — Сало му [тетребу] се скупило под вољом. *Јевт.* фиг. Имао сам силну жељу ... да га прописно изрибам, да му изговорим све што ми се за ових ... неколико месеци било скупило. *КН 1958.* **4. а.** *смањити се у величини, обиму, постати краћи и ужи* (*о тканини*): скупити се при прању. — Чоха, платно се скупило. *Р-К Реч.* **б.** *спљоснути се, згрчити се, згурити се.* — Она се скупила као да зебе. *Пав.* Скупила се скрушено ... под бременом свога гријеха. *Мар.*

Изр. душа ми (му) се скупила у носу *в. душа му је у носу, уз нос* (*изр.*); ~ (стиснути се) као две паре у кеси *в. уз кеса* (*изр.*).

скýпиште с *место скупљања, сабиралиште; зборно место, збориште. Р-К Реч.*

скýпљање с *гл. им. од скупљати* (*се*).

скýпљати (се), скýпљам (се) *несврш. и уч. према скупити* (*се*): ~ прилоге.

скýпљач, -ача м *онај који нешто скупља.* — Дете прође кроз фазу скупљача, ловца, ратника. *Пед.* Као ... скупљачи пореза ови мајордоми су све више стезали моћ других феудалаца. *Пав.*

Изр. електрични ~ техн. *уређај за скупљање електричне енергије, акумулатор.*

скупљàчина ж *оно што је скупљено, прикупљено.* — Ову скупљачину дијеле у троје. *Божић.*

скупљàчица ж *она која нешто скупља.* — То је за њега био јак доживљај ... иако то на веселу и живахну скупљачицу кестења није никакав особити утисак оставило. *Ћон.* Косци и скупљачице облачиле су се као за велики празник. *Моск.*

скýпљачкӣ, -ā, -ō *који се односи на скупљаче:* ~ посао, ~ група.

скýпље с песн. *оно што је скупљено, нагомилано.* — Са себе скинув као црно рубље, грехова својих свеколико скупље. *Кош.*

скȕпљӗ и **скȕпље** *комп. од скупо.* — Треба свој живот што скупље да дамо. *Поп. Ј.*

скȕпљевина ж необ. *скупљачина.* — Чланци — звани критике или студије — понајвише су скупљевина језичног гњилежа и квара. *Шим. С.*

скȕпљенац, -ёнца м бот. *в. мрква. Р-К Реч.*

скȕпљив, -а, -о *који се скупља, који се може скупити.*

скȕпљивӧст, -ости ж *особина онога који је скупљив, онога што је скупљиво.*

скȕпнӣ, -ā, -ō *који се односи на скуп, заједнички, колективан.* — [На социјалистичком радилишту] треба завести ... скупни рад на скупном ... послу. *Арх. 1953.* На људе је наишло оно скупно лудило ... које се јавља ... у издвојеним и учмалим срединама. *Андр. И.* Андрија II, наш скупни краљ ... под овим градом [Сплитом] морадијаше ... чекати на рјешење своје прошње. *Старч.*

Изр. скупни плодови бот. *плодови који се састоје од више простих плодова повезаних или здружених међу собом помоћу цветне лозе. Станк. С.*

скȕпница ж *скуп, састанак.* — Тако је ова скупница уз ватру прошла без иједне једине ријечи о томе ко ли је запалио дућан — јер се свак бојао да својом ријечју не набаци сумњу на самога себе. *Сиј.*

скȕпнӧ прил. *скупа, заједнички.* — Сви му свати скупно говорили. *НП Вук.* Ту су ми сва деца и деца моје деце. Тридесет укупно, ако и себе бројим скупно. *Богдан.*

скȕпнӧст, -ости ж *укупност, целост. Прав.*

скȕпо и **скȕпо** прил. *по високој цени;* супр. јефтино. — Свако ... скупо цијени своје мишљење. *Лал.* Основни [је] мото градити што јефтиније, а исто тако добро као да је скупо. *Вј. 1971.*

скȕпӧст, -ости ж *стање, особина онога што је скупо.* — Већ прије сам једва могла устрајати уз мајчину ужасну скупост. *В 1885.*

скупӧтиња ж *в. скупоћа. Вук Рј.*

скупӧћа ж *велика, висока цена; стање високих цена;* супр. јефтиноћа. — Као минимум, који би према стању данашње скупоће довољан био ... узимам 200 талира. *Панч.*

скупӧцен, -а, -о, ијек. скупоцијен **1.** *који је велике, високе цене, драгоцен.* — Пазећи на сваку капљицу ... претакали су оно старо скупоцено [вино] у боце. *Чипл.* Људи су се дивили скупоцјену намјештају. *Новак.* **2.** *врло користан, јако потребан.* — Сваки сат је за наш успјех скупоцјен. *Вј. 1971.*

скупӧцено, ијек. скупоцијено, прил. *по скупу цену, од велике вредности.* — Вук [је] ... носио богато српско одело са скупоцено искићеним оружјем. *Јакш. Ђ.*

скупоценӧст, -ости, ијек. скупоцијенӧст, ж *особина онога што је скупоцено.*

скупоцењ- ек. скупоцен-.

скȕпсти, скȕбēм (аор. скȕбох, 2. и 3. л. скȕбе) несврш. **1.** *чупати што силом да се извуче из корена.* — Давала је скупсти гуске. *Бал.* Вукао сам и скубао дугачке косе ... подјарен жељом као лудим бијесом. *Гор.* **2.** *вући силом.* — Тако их стално ... скубе за уши и перуша. *Лал.* **3.** *оштрим и испрекиданим покретима руку растављати, одвајати на делове, кидати.* — Ивка је ... скубла и парала што је дуго ... везла. *Љуб.* **4.** *причињавати оштар бол.* — Хајде сад помози дјетету да скине ова гвожђа с руку што ме већ други дан скубу. *Вуј.*

~ **се** *туђи се чупајући се.* — Понекад би се карташи поцапали ... и почињали су да се скубу и млате урлајући. *Лал.*

скȕпчати се, -ām се сврш. *скупити се тесно једно уз друго.* — Говеда су се скупчала ... турајући главе једно другом под трбухе. *Кик.*

скȕпчев, -а, -о *који припада скупцу, који потиче од скупца.*

скȕпштина ж **1.** *скуп, састанак изабраних народних представника, представничко тело које се бира ради решавања разних питања из области законодавства, администрације, привреде, просвете и културе, здравља и др.:* савезна ~, републичка ~, покрајинска ~, општинска ~. **2.** *годишњи или ванредни скуп представника неке организације, удружења.* **3.** *састанак већег или мањег броја људи ради договора, решавања неких питања или ради разговора и разоноде.* — А у Јосе скупштина по обичају. *Кал.* У кући фишкаловој држали су своје ... скупштине ... крапински суци. *Ков. А.*

скупштȉнār, -ара м *члан скупштине.* — Влада унапред зна шта ће рећи не само цела скупштина већ и сваки скупштинар појединце. *Марк. Св.* Већина [је] скупштинара у неколико хрпа живахно расправљала и бучала. *Бал.*

скупштȉнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на скупштинаре. Р-К Реч.*

скȕпштинскӣ, -ā, -ō *који припада скупштини, који се односи на скупштину:* ~ посланик, ~ седница, ~ дебата.

скȕт, скúта м **1. а.** *доњи део женске хаљине или сукње.* — Била се ухватила Анђелији за десни скут. *Шен.* Она би се изула, подигла скуте и загазила на плитко. *Ћип.* Испусти дугачки скут своје хаљине коју је све дотле грчевито придржавала и клону. *Андр. И.* **б.** *доњи део мушког капута, огртача и сл.* — Он је сваки час загледао танки струк ширећи

скуте на своме фраку. *Јов. Ј.* [Били су] у великим капутима широких скута опточених гајтаном. *Креш.* **в.** *предњи део одеће која при седењу покрива колено; крило.* — Била си малашна ... дријемала си ми у скуту. *Војн.* Носила је пуни скут кромпира. *Лоп.* **г.** мн. *доњи крај женске кошуље.* *Вук Рј.* **2.** фиг. *задњи део чега, последњи траг, руб; одблесак, одсјај какве (обично природне) појаве.* — Тандркали су точкови ... теретних кола, за њима се вукао дугачак скут ускомешане прашине. *Моск.* Напољу кишно небо цедило своје мокре скуте. *Рад. Д.* Кидат ће се с оне стране доњи скутови магле. *Наз.* **3.** фиг. *окриље, заштита, одбрана.* — Све газде и бољу господу поотимаће нам и под свој скут справити. *Маш.* Бег саветује: ... Ви сте још дјеца султанова, још ви нисте испод његова скута. *Шуб.*

Изр. целивати (љубити) чије скуте (и рукаве); носити ~ за ким; подвлачити се под чији ~; вешати се уз чије скуте, хватати се за чији ~ *тражити чију власт, сматрати се чијим верним подаником*; покупити ~ *спремити се на одлазак*; одрезати (откинути) ~ *раставити се од неког, прекинути с ким односе.*

скӯта[1] ж *в. скут (1а и б).* — Коцомак је растао крај скуте своја оца. *Пол. 1958.*

скӯта[2] ж тал. *течност која се издваја из млека после сирења, сурутка, угрушано млеко, грушевина.* — Дизали су у вис ... флаше са уљем, мале свјеже хљебове, груде сира и скуте. *Наз.*

скӯта ж покр. **1.** *сукња од чврстог белог платна (која је у разним крајевима везом различито украшена).* — Испред нас прођу двије цуре у златом везеним скутама. *Иван.* Око голих црвених ногу заплетале јој се скуте, нечисте и отрцане. *Донч.* **2.** *мн. поткошуља. Рј. А.*

скӯтак, -тка м *дем. и хип. од скут.* — Водиће те [мајка] у госте птици и пчели, ухватиће ти лептира за скутак. *Макс.*

скӯтати, -ам сврш. покр. *сакрити, покрити, завити.* — Не смеш на сокак, је л'? — Не смем никуд! Па да те скутам, несретниче? *Срем.*

скӯтац, скӯца м *дем. и хип. од скут.* — Не да му се вила у'ватити, но се брани скуцем и рукавцем. *НП Вук.*

скӯтача ж покр. *вунена прегача. Свезн.*

скӯтāшце и скутāшце, -а и -ета с *дем. од скут.* — Ту ти Туре тихи санак спава ... на скуташцу Анђелије младе. *НПХ.*

скӯтер м енгл. **1.** *тип лаког мотоцикла.* — Пажњу посетилаца ... најчешће привлачи скутер складних линија »Галеб«. То је југословенска »Веспа«. *Пол. 1959.* **2.** *брзи спортски чамац са мотором причвршћеним на крми.*

скӯти, скӯтā м мн. **а.** *дугачка женска сукња; исп.* скӯта. — [Била је] у бијелим скутима, лијепо набраним и модро везенима. *Берт.* **б.** *дугачка свештеничка хаљина, мантија.* — А пуна је била достојанства и благонаклоне љубазности опет, као свећеник у скутима. *Кал.*

скӯтје с *зб. им. од скут (1).* — Ја не гледам у скутје кошуље. *НПХ.*

скутӧноша м **1.** *особа која неком придржава скуте.* — Овде лежи Деспа, владичица, жена војводе Драгоша ... скутоноша светле царице. *Дуч.* Он је ... постао ... скутоношом грофице Терезије. *Шен.* **2.** подр. *онај који слепо слуша и извршује жеље и захтеве каквог моћника, улизица, удворица.* — Од поносних својих отаца ... бијаху се изродили у скутоноше обласника. *Новак.*

скӯтрено прил. *згрбљено, скучено.* — Једна ноћна звијерка ... откаса скутрено низ раван. *Кос.*

скӯтрити, скӯтрӣм сврш. *погнути, оборити главу.* — Главу скутри, а хрптеница му се дизаше. *Ков. А.*

~ **се** *згрбити се, згурити се.* — Збуњена, Стана се скутри сасвим. *Шуб.* Скутрио сам се међу мреже. *Шег.*

скӯћити, -ӣм сврш. *својим радом створити оно што је потребно за живот за кућу, стећи, зарадити.* — Ја [сам] кућио по десет година и скућио двадесет хектара. *Чол.* Он је стекао, он је саградио, он скућио челичном вољом. *Сим.*

~ **се** *створити кућу, домаћинство; снабдети се оним што је за живот потребно.* — Хаткине су [то] њиве, вриједна жена па купила, заимала, и баш се лијепо жена скућила, и нека је, украла није, отела није. *Сиј.* Ожене се ... скуће, школују и послије запосле дјецу. *ВУС 1971.*

скӯхати, -ām сврш. = скувати. — После сам скухао чаја и радио. *Лаз. Л.* Брзо скухати менажу па кренути! *Јонке.* фиг. Он је ... све то скухао. *Наз.*

Изр. ~ буну, ~ коме чорбу (кашу, попару) *в. уз скувати (изр.).*

~ **се** = скувати се.

скуцáвати, скӯцāвām *несврш. и уч. према скуцати.*

скӯцати, -ām сврш. **1. а.** *с тешком муком, мало-помало саставити, скупити; једва стећи, спечалити (новац, имовину).* — Ја скуцала пару по пару ... грош по грош, да ти и не приметиш. *Срем.* Комшија његов ... не може да скуца ни честита круха, него једе јечмењак. *Коз. И.* **б.** *мало-помало скупити, стећи какво знање, вештину, умешност.* — Мислио је да ће, уз оно мало техничког знања, скуцаног у високој школи, наћи каково знаменито мјесто у којој творници. *Цар Е.* **2.** *куцајући, ударајући чим тупим*

скинути оно што је набијено, натакнуто, насађено (нпр. обруч с каце или бурета). Вук Рј. **3.** *потрошити улудо, проћердати, спискати. Р-К Реч.*

скýцати се, скýцām се сврш. *постати слаб и мршав, ослабити због неуредног и распусног живота. Вук Рј.*

скýцкати, -ām сврш. **1.** *скуцати (1).* — Служећи у разних газда скуцкао је нешто новаца. *Ћор.* Одувијек је он желио да скуцка десетак рали земље. *Коз. Ј.* **2.** *скуцати (3). Р-К Реч.*

скучáвање с *гл. им. од скучавати (се).*

скучáвати (се), скýчāвām (се) *несврш. и уч. према скучити (се).*

скýчен, -а, -о **1.** *трп. прид. од скучити (се).* **2.** *тесан, узан.* — Увек му се чини да га гуше скучени собичци. *Каш.* Трчао сам ... кроз ... скучене, слепе варошке улице. *ЛМС 1957.* **3.** *оскудан, сиромашан, бедан, јадан.* — Бока [је] морала живети готово једино од својих скучених средстава. *Цвиј.* **4.** *недовољно умно развијен, ограничен.* — Скроз невероватне ствари могу само замислити и у злој намери протурати скучени, бедни и излапели мозгови. *Дом.* **5.** *савијен, згрбљен, згрчен.* — Пред великијем вратима црквице стајаше мрк скученијех рамена звонар Томо. *Војн.* Прислонио је био лакте на кољена те је овако скучен гледао из шкуље. *Шен.*

скýчено прил. **1.** *стиснуто, стешњено, збијено.* — Што гођ наредно пишем, све је скучено и украћено. *Миљ.* Лежаће оне скучено ... једна уз другу наслониће лице. *Макс.* **2.** *оскудно, сиромашно.* — Живи од материне пензије јако скучено. *Петр. В.*

скýченōст, -ости ж *стање онога који је скучен, онога што је скучено.* — Овдје су, због скучености простора, излагања појединих судионика морала бити ... изостављена. *ВУС 1971.*

скучúвати (се), скýчујēм (се) *несврш. и уч. према скучити (се).*

скýчнти, скýчīм сврш. **1. а.** *учинити тесним, уским, стеснити, сузити; ограничити кога на мали простор.* — Сви ти ... изукрштани односи на скученом простору изазивали су код многих раздражљиво расположење. *Јак.* **б.** *ограничити делокруг, сферу чије делатности, власти.* — Кнез добија своју првобитну власт, која му је била тако скучена Уставом од фебруара месеца. *Гавр.* Ни од чега није одступала када се радило о томе да мене скучи. *Козарч.* **в.** фиг. *смањити могућност, способност развоја, развитка, ограничити:* — Код ових [су] скучене ... стваралачке особине, бар док остану у својој покрајини. *Цвиј.* Тек у децембру 1887. године ... стварају се нешто бољи услови за унапређење поморског саобраћаја. Али и они су били сасвим скучени. *Пол. 1950.* **2. а.** *савити надоле, приклонити, пригнути.* — Скупио шаке и бије се у прса, чело скучио до подножја. *Горд.* **б.** фиг. *савити, сагнути главу у знак покорности, ставити под чију власт, потчинити.* — Нареди да се већ не јуриша на град, но да се онако опсједа док му становници ... скуче главу под мачем. *Љуб.*

~ се 1. а. *настанити се, сместити се у сувише тесном простору, стиснути се.* — Та камо да се скучим са својом дјецом? — зарида она жена. *Кум.* **б.** *згурити се, склупчати се, заузети што мањи простор, збити се.* — А ја у грм још боље се скучим те повирим кроз грање и лишће. *Бог.* **в.** *згрбити се.* — И скучио се и очекивао да ће га стари сад ... чвокнути камишем по тјемену. *Кал.* **2. а.** *покорити се, потчинити се.* — Он се није нигда могао скучити под јарам укочених гимназијских градова. *Коз. Ј.* **б.** *ограничити се, постати сувише умерен у својим захтевима.* — Чини ми се ... да сам се сувише скучио ... у границама своје чедности. *Вел.*

скýчница ж покр. *кучка са псима који се око ње купе.* — Све замрло, празни дућани, по пијаци се у по дана терају скучнице. *Рад. Д.*

скýш м покр. *в. скуша.* — Обноћ ловим рибу ... скушеве и шируне. *Љуб.*

скýша и скýша ж зоол. **а.** *морска риба* Scomber scomber *танка, вретенаста тела, плаве до тамнозеленкасте боје.* **б.** мн. *породица таквих риба* Scombridae. *Терм. 4.; Деан. Рј.*

скýшарница ж риб. *мрежа за лов скуша. Свезн.*

скýшљати, -ām сврш. *учинити кушљавим, замршеним; згужвати.* — Прочита га [писмо] још једном, прочита пажљиво, па га скушља и искида на комаде. *Ћор.*

~ се *постати кушљав, замршен, сплетен, збркан.* — Цио простор био је испуњен ... хлаптовима ... буре и скушљаних и смршених валова. *Кос.*

слāб, -а, -о **1.** *који је мале физичке снаге, који није јаког, чврстог телесног састава; болешљив, слабуњав (о човеку и животињи); који је изнемогао, онемоћао од болести, исцрпености.* — Слаб је ... па не смије из куће. *Ћор.* Био је сипљив и слаб на ногама. *Кол.* Био је слаб, мрк и ћутљив. *Петр. В.* **2.** *који нема чврстину карактера, постојаности, издржљивости, који није јаке воље.* — Постоје тако неке ситне предрасуде пред којима сам слаб, не могу да им се отмем. *Ћос. Д.* Ја сам спрам њега био слаб, сасвим рањаво слаб. *Крл.* **3.** *који не располаже јаком влашћу, јаким ауторитетом, утицајем.* — Дворска будала слабога краља Карла II обуче се једном у путничке хаљине. *Нен. Љ.* **4. а.** *који је мале снаге, енергије, незнатан, безначајан*

по своме утицају, деловању. — Песма не сме имати погрешака ... слабих почетака, слабих свршетака, слабих стихова. *Поп. Б.* Иди куд те ноге носе, ту твоје ласке слаб утисак праве. *Комб.* **б.** *који није довољно јак, засићен чиме.* — Јуха је била неутјешно слаба. *Бег.* Слаб дуван, као трава. *Моск.* **5.** *мален по интензитету, по снази испољавања, који није довољно јасан, изражајан.* — Слаб пламичак треперио је. *Торб.* Тишину су прекинуле слабе салве протуавионске артилерије. *Андр. И.* **6. а.** *мален, незнатан, недовољан, оскудан.* — Висина раднога времена одређује и слабу надницу. *Лапч.* **б.** *који нема праве вредности, недовољно добар, лош, рђав.* — Некадашњи ученици ... носе ... успомене на ненаучене задатке, на слабе оцене. *Поп. Ј.* Испод ... прозора растао је нечији купус ограђен слабим плотом. *Лал.* **в.** *који изражава, показује недовољну, непотпуну количину или меру.* — Говорило се о слабој мјери и лошем месу месара. *Новак.* **7.** *који нешто слабо познаје, недовољно стручан: који лоше испуњава, врши задатке, посао, недовољно вешт, неискусан.* — Срдар бјеше слаб латиниста. *Мат.* Из дањине ... допире цилик слабе музике. *Крл.* **8.** *који има склоност, страст према чему (обично негативном).* — Од дјетињства поводљиве ћуди, а на вину слаб. *БК 1906.* Бојао се само да [на бденију] не буде ипак слаб па да погледа у удовицу са црним гаравим очима. *Чипл.*

Изр. на слабим ногама стајати *осећати се несигурно*; ~(најслабија) страна (тачка), ~ место *недостатак у чему, врло осетљиво место*; слабих живаца бити *лако узбудљив, раздражљив бити*; слабим путем поћи *почети живети на лош, ружан начин*; слаби пол разг. *женски пол*; супр. јаки пол; ~ на језику *брбљив, који не може издржати да не каже оно што му је поверено.*

слáба ж *срдобоља, грижа, дизентерија.* — Ударила слаба, па му помреше толики укућани. *М 1867.*

слáбāк, -áка м *в. слабић. Р-К Реч.*

слáбахан, -хна, -хно *слабачак.* — Мати слабахном ће да помогне кроку [дјететову]. *Прер.* Слабахан би их [пахуљице снијега] ћух вјетра нагнао да се отару на стакла. *О-А.*

слáбахно прил. *на слабахан начин, једва чујно.* — Дријемао слабо, слабахно. *Шен.*

слáбачак, -чка, -чко *доста слаб, нејак, немоћан; који је мале јачине и издржљивости, слабог интензитета.* — А дијете је то било слабачко и наказно — прави изрод. *Берт.* Читала је ... слабачким гласом свој домаћи задатак. *Макс.*

слáбашак, -шка, -шко **и слáбашан,** -шна, -шно *слабачак.* — Из мрака се јави слабашак дјечји глас. *Донч.* Дрина је надолазила и срдито ударала о слабашки насип. *Марк. М.* Видјеше прибранији да је владика слабашан те дођу до Шћепана и позовну га. *Љуб.* Преморене ... мајке рађале су слабашну децу. *Ж 1955.*

слáбашко и **слáбашно** прил. *сасвим слабо, слабахно.* — Да, одговори слабашко Роберта. *Грг.* У кухињи је слабашно горела петролејка. *Поп. Ј.*

слáбашнōст, -ости ж *стање, особина онога који је слабашан, онога што је слабашно.*

слáбети, -бӣм, ијек. слáбјети, несврш. *в. слабити (2).* — Утицај је руски у то време у Цариграду све већма слабео. *Нов.*

слабӣна[1] **и слáбина** ж (обично мн.) **1.** *део тела од пазуха до кука, бок.* — Тако је смијешно поскакивала и кревељила се да су се људи хватали за слабине од смијеха. *Бен.* **2.** фиг. *бочна страна поља, речне матице и сл.* — Стајао је на обали Мораве ... водени чопор мљацкао је слабине његове њиве. *Тос. Д.*

слабӣна[2] ж **1.** *стање немоћи, онемоћалости, слабост.* — Он је у тај час пао у такову слабину да се једва могао распремити и у постељу лећи. *Коз. Ј.* И мало-помало збиља остаде као у неком дубоком мртвилу и слабини пак поче тражити попа. *Љуб.* **2.** *слаба тачка, слабо место у чему.* — Ту им је слабина, дода показав прстом према Новој каптолској вези. *Шен.*

слáбинскӣ, -ā, -ō *који припада слабинама, који се односи на слабине.* — Кичменица [сисара] је јасно диференцирана у вратни део, састављен од седам пршљенова, грудни, слабински. *Станк. С.*

слáбити, -ӣм несврш. **1.** (кога) **а.** *чинити слабим.* — Клонуће у несрећи слаби здравље и приближује смрт. *Вел.* **б.** *чинити немоћним, попустљивим.* — Он никада за живота није симуловао ништа, па шта је то онда што га слаби према њој? *Петр. В.* **2. а.** *постајати слаб, нејак, немоћан; мршавити.* — У случају погоршања [болести] ја нећу бити одговоран. Ви све више слабите. *Макс.* **б.** *губити јачину, интензитет.* — Настави слушати и гледати, спремна пружити помоћ ондје гдје би разговор слабио. *Крањч. Стј.* Сунце се спуштало и слабило. *Мил. В.*

слáбӣћ, -и́ћа м *слаб човек (нарочито морално).* — Наша борба не подноси слабића, зато нас и не разумију сићушне душице. *Донч.* Он је хтио да остави утисак енергична ... човјека, док је у ствари био ... слабић. *Чол.*

слабӣћак, -ћка м *слаб, слабуњав човек, слабић.* — Па гдје си само досегао ту јакост ... устрмити се на онога ... слабићка? *Гор.* Сматра га плашљивцем или каквим слабић-

ком па га мора чувати у позадини. *Пол. 1959.*

слàбӣћкӣ, -ā, -ō *који се влада, понаша као слабић.* — Главна лица драме јесу ... учитељица и мекушно, слабићко сањало добродушни учитељ. *Глиг.*

слàбӣћки прил. *као слабић, попут слабића.* — [Владао се] под дојмом успомена слабићки, неконзеквентно и лирски болећиво. *Мар.*

слабӣ́ћство с *стање, особина онога који је слабић.* — Опраштање је увијек слабићство. *Сим.* Хоће да се ослободи свога слабићства и улази у државне послове. *НК 1946.*

слàбица м и ж *особа слабе телесне и моралне снаге.* — То му свједочи да је јунака убио ... а није убио слабицу неваљалу. *Миљ.* »Хоћеш ли ми је дати ... да је поведем?« — »Слабица ти је« — рекла сам јој оцу. *Војн.* Младене, волиш ли другу? ... Реци право и отворено! Нијесам ја слабица! *Вуков.*

слабӣ́чак, -чка м *слабићак.* — Није господин шеф никакви слабичак који се своје савјести боји. *Крл.*

слàбӣш, -и́ша м *слабић. Р-К Реч.*

слабӣ́шак, -шка м *слабићак.* — Али он није био страшљивица и слабишак, он се ... знао осовити и изновице свијету у очи погледати. *Коз. Ј.*

слàбјети, -бӣм, ек. слàбети.

слàбљӗње с *гл. им. од слабети, слабити и слабјети.*

слабљи́на ж *слабина*[2]. — У кољенима је осјећала слабљину. *Бег.* Са смањеном зарадом морала је доћи и слабљина куповне моћи. *Обз. 1932.*

слàбо прил. **1.** *мучно, лоше, зло, рђаво.* — Како си јадна, како си? — Слабо, — шапће Софија, — слабо. *Шуб.* **2.** *малокад, ретко.* — Слабо који дан прође да се брадва не окрњи. *Бен.* **3. а.** *мало, у малој и недовољној мери.* — Документата слабо се код нас налази ... по недостатку хартије. *Њег.* Слабо је ко код нас и чуо и марио за тај свијет. *Ћоп.* Али то слабо вриједи за нашу приповијест. *Вел.* **б.** *недовољно стручно, бедно, јадно.* — Ствар је писана тако слабо, тако фразерски. *Крл.* **4. а.** *неповољно, лоше.* — Материјални послови његови стајали су слабо. *Краљч. Стј.* **б.** *сиромашки, оскудно.* — Слабо обучени господин се пео, и што се више пео, брујање и музика постајали су све слабији. *Ћос. Б.* **5.** *нерадо, преко воље.* — Хоћа коме се ионако слабо ишло логорнику, провуче по комшилуку глас да је болестан. *Ћоп.*

Изр. слабо му се пише разг. *каже се кад се жели истаћи да некоме прети неминовна опасност.*

слабо̀бочина ж *слабина*[1] (*1*). — Један му коњу тури колчину под ребра, други је врже под слабобочину. *Гор.*

слабо̀вид, -а, -о и **слабо̀видан,** -дна, -дно *који има слаб вид.* — Био је ониска стаса ... а малко слабовид. *Шов.*

слабо̀видио̄ст и **слабо̀видо̄ст,** -ости ж мед. *смањена видна способност* asthenopia. — Постоји читав низ сасвим сигурних симптома који наговештавају слабовидност. *НИН 1959.; Бен. Рј.*

слабо̀дух, -а, -о *који је слабог духа, неотпоран.* — Неизвјесност и глад стисла је људе као сјене, а тијело слабодухо, као конац све тање. *Ћон.*

слабо̀духаст, -а, -о *којему нестаје дах, који тешко дише, сипљив, астматичан.* — Слабодухаст је [коњ], сипљив. *Гор.*

слабо̀душан, -шна, -шно *који нема јаке воље, чврстих моралних убеђења, малодушан, плашљив.* — А ја? Глуп, слабодушан нитков чамујем кô сањало, и туп за рођену ствар, ништа не знам рећи. *Панд.* Онда преседатељ Совета ... човек поштена карактера али слабодушан, измени свој говор. *Јов. С.*

слабо̀душно̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је слабодушан.*

слабо̀жучно̄ст, -ости ж мед. *болест жучи* oligocholia. *Бен. Рј.*

слàбокр̄ван, -вна, -вно **1.** *који пати од слабокрвности, болешљив, слабуњав због малокрвности, анемичан.* — Болесница је ... слабокрвна. *Фелд.* **2.** фиг. *који нема у себи довољно животне снаге.* — Ај, знаду они ... за оних педесет снопова јечма и ону слабокрвну зелен. *Михољ.* Отегла се колона, мрка на снијегу који блијешти под слабокрвним сунцем. *Вуков.*

слабокр̄вно̄ст, -ости ж мед. *болесно стање у организму због недовољне количине крви, црвених крвних зрнаца и хемоглобина, малокрвност, анемија.*

слабо̀мислен, -а, -о *који тешко схвата, слабоуман.* — Била [је] слабомислена и скитница. *Пед.*

слабо̀мислено̄ст, -ости ж *стање, особина онога који је слабомислен.* — Интелектуална заосталост манифестује се ... слабомисленошћу или слабоумљем. *Пед.*

слабо̀моћан, -ћна, -ћно **а.** *који у себи нема довољно снаге.* — Осјећала је ... да је с ногу сапиње нешто слабомоћно, клонуло. *Божић.* Има слабомоћних који се осећају прегажени чим неко напред крене. *Сек.* **б.** *који испољава недостатак снаге.* — Откад зна мајку, вечно јој је пред очима њен слабомоћан изглед. *Ранк.*

слабо̀моћно прил. *са мало снаге, слабо.* — Она се отимала слабомоћно. *Божић.*

слабòмоћнōст, -ости ж *особина, стање онога који је слабомоћан, слабост. Р-К Реч.*

слабòнерван, -вна, -вно *који је слабих нерава, живаца.* — Слабонерван, Кнез је у тешким тренуцима, осећао потребу да се ухвати за кога јачега и смелијег. *Јов. С.*

слабòног, -а, -о *који је слабих ногу.* — Ја се на свијет родих слабоног. *М-И.*

слаборèчив, -а, -о, ијек. слаборјèчив *који мало говори, ћутљив, шутљив.* — Шутљив, слаборјечив и тих ... ја не знам чиме сам заправо изазивао туђу завист. *Козарч.*

слаборјèчив, -а, -о, ек. слаборèчив.

слā̏бōст, -ости ж **1.** *изнемоглост, немоћ (телесна и душевна), недостатак снаге, јачине.* — Али слабост како који дан узимаше све више маха док је не свеза за постељу. *Вес.* Био је све блеђи и све жући, и цијело му је тијело узимала слабост. *Сиј.* Велики су и штовања достојни аутори ... који га [човјека] цртају у величајној голотињи његове слабости. *Матош.* **2. а.** *одсуство јаке воље, неодлучност.* — Људи ... су се јадали на нашу ... слабост карактера. *Јов. С.* То бијаше само слабост превелике нежности. *Леск. Ј.* **б.** *попустљивост према некоме, неотпорност.* — Код жена он види само тоалете, бање ... слабост према младим официрима. *Скерл.* **3.** *недостатак способности у сналажењу.* — То је очева слабост, та његова антипатија према дућану. *Адум.* **4.** *зло, несрећа.* — Један део ... новца решили су да оставе нека се нађе за случај нужде и слабости. *Дом.*

слабòта ж *в. слабоћа.* — Почех се жалит богу да ми је врло зло, а бог ми рече: Певај, ти земска слабото! *Змај.*

слабòтиња ж и м *слабић.* — [Валија је] ситан и усукан човек, слаботиња и немоћник. *Андр. И.* Што ће ти несмјелица, смрзлица, слаботиња нека која се само на женско устремљује. *Гор.*

слабòтињскӣ, -ā, -ō *немоћан; малодушан.* — Начиње га слаботињски осјећај. *Божић.*

слабòтињски прил. *малодушно, кукавички.* — Није пред извесношћу смрти слаботињски плакао и јадиковао. *Прод.*

слабòћа ж *слабост.* — Катинка застрашена уђе у собу, но одмах сједе као од слабоће и опет закашља. *Шимун.* Ударила некаква слабоћа у говеда и у крмке, па не прође дана да однекле не чујеш женско бугарење и запомагање. *Ћоп.* [Људи су] подвргнени у свом животу слабоћама свега човјечанства. *Новак.* Он је ... бринуо због њене нежности и слабоће. *Ман.* Накнадним проучавањем својих партија запазио сам у њима опасне слабоће. *Шах 1.* Млад си ти, луд, па ће те, бојим се, неко увући у какву слабоћу. *Ћоп.*

слабòуман и **слабòӯман,** -мна, -мно *умно неразвијен, ограничен, заостао, малоуман.* — Удао [у је] за овога Гарића који је био миран и слабоуман младић. *Андр. И.*

слабòумље и **слабòӯмље** с *слабоумност.* — Интелектуална заосталост манифестује се ... у појави названој слабомисленошћу или слабоумљем. *Пед.*

слабòумнӣк и **слабòӯмнӣк** м *слабоуман човек.* — Све је то обична лаж и прозиран трик за завођење малодобних слабоумника. *Крл.*

слабòумница и **слабòӯмница** ж *слабоумна жена.* — Ја гледам ствари какве јесу, и то вама није људски, ви слабоумнице пијана! *Крл.*

слабòумно и **слабòӯмно** прил. *на слабоуман начин, као слабоумник.* — Само Пепица није побјегла; свиснула животињски, спустила се слабоумно на под. *Донч.*

слабòумност и **слабоӯмнōст,** -ости ж мед. *трајан губитак интелектуалних функција урођен или изазван најчешће оштећењем мождане супстанце, малоумност, имбецилност.* — Празан поглед изражава душевну тупост, равнодушност, готово слабоумност. *Донч.* Није могао да схвати природу и значај свога дела ... услед ... слабоумности. *Арх. 1926.*

слабòштина ж *в. слабост.* — Па како би и био живот без којекаквих слабоштина! *Крањч. Стј.*

слабӯњав, -а, -о **а.** *који је физички слабо развијен.* — На његово мјесто послаше ... амбициозна и слабуњава младића. *Андр. И.* Дочека их једна слабуњава, ситна плавуша. *Ранк.* **б.** *који није сасвим здрав, болешљив.* — Нигде се није хтео умити него на бунару ... То је чинио ... био здрав био слабуњав. *Вес.* Стаде да се распитује о мајци. Забрину се што је слабуњава. *Вуков.*

слабӯњавац, -āвца м *слабуњав човек.* — Снажни људи не требају толико одмора колико слабуњавци. *Батут.*

слабӯњавица ж *слабуњава жена. Р-К Реч.*

слабӯњаво прил. *мршаво, нездраво.*

слабӯњавōст, -ости ж *стање, особина онога који је слабуњав.* — Још му се тада ... чинило да ми та тјелесна слабуњавост не само није на одмет него да ми добро пристаје. *Радул.*

слабӯњац, -њца м *слабуњав човек.* — Каки сте ви? Запећкари, слабуњци! *Коз. И.*

слабӯњче, -ета с *слабуњаво, неразвијено, мршаво дете.* — Слабуњче ... тргне из мајчиних руку картицу. *Гор.*

слàбушав, -а, -о и **слàбӯшан,** -шна, -шно *слабашан* — Није [се] знало одакле излази тај слабушави и сладуњави гласић. *Шег.* Уз саму ограду стајао је прибијен један слабушан човечуљак *Ћос. Б.* Био је бјелокос као јање, а слабушан и мекан попут канаринца. *Ков. А.*

слáва ж **1.** *глас, углед, надалеко познат, као сведочанство општег признања за заслуге, за јунаштво, успех у чему и сл.* — Борбе сремских другова [ће] ... проширети славу војвођанских јединица далеко ван граница њихова завичаја. *Чол.* Гаја иде слава да је први јасно схватио важност тих проблема. *Хорв.* **2.** *јавно мишљење о нечијим врлинама или недостацима, глас (добар или лош), познато име, реноме.* — Немој ти на нас [Цуце] пренашати ваше работе и вашу славу [да сте сејали со]! *Мат.* Питаш ме да ли познајем Хајду Пишту [тамбурашког диригента] што по ... Бечеју разноси славу нову. *Чипл.* **3.** *рад, поступак који заслужује поштовање, заслуга.* — Благодарим — клања се г. Пера. Изредна ... чорба! — Е, то је Јуцина слава, она је данас била редуша. *Срем.* **4.** *хвала, захвалност.* — О, слава ти, долино премила што стан си Мајчици нашој пружила! *Јонке.* **5. а.** *крсно име, дан свеца заштитника, светковина и култ предака.* — Пред иконом крсне славе ... гори мало кандило. *Сек.* Једне се вечери скуписмо код Илијићевих на славу. *Матош.* **б.** *црквени или друштвени годишњи празник.* — У селу је била црквена слава. *Поп. Ј.* Уочи празника Велике Госпојине почињала је ... манастирска слава. *Чипл.* У средини је свечева икона, слава сеоска. *И.* **6.** *приредба посвећена каквом празнику или догађају, славље, свечаност.* — Краљица ти поручује да дођеш у њезин стан кад се слава сврши. *Шен.*

Изр. на слáву бож(и)ју, слава богу *употребљава се као формула при саопштавању да се нешто срећно завршило,* овенчати (се) славом *прославити (се),* слава му! *последњи поздрав покојнику и опроштај с њим, са жељом да сећање на њега буде трајно,* у славу кога, чега *свечано славећи кога.* — У славу освојења, град се окитио заставама. *Неим.* Престонички листови донели су дугачке чланке у славу оног предузимача. *Уск.,* славе ми, славе ти *лакша заклетва.* — Славе ти, како остаде жив? *Ољ.,* славу ли му његову, славу ли јој њену! *лакша псовка.*

слáвак, -вка м *дем. и хип. од славуј.* — И даљних гласа чу се тад милина, умилнија нег' што је славка пој. *Радич.*

слáван, -вна, -вно **1.** *који је стекао славу, достојан славе, знаменит, врло познат, гласовит.* — Чуо сам имена славнијих јунака. *Вел.* Разбивши силну војску Афиз-пашину, [били смо] трима славним победама спојени. *Нен. М.* **2.** фиг. **а.** *врло добар, врло леп.* — Он не да ништа, али госпе којима ме ... шаље дају славну напојницу. *Јов. Ј.* ир. Узимају ... неразвијену децу ... којој ништа не плаћају ... већ само дају стан и храну. А стан им је славан. спавају у шупи на слами. *Лапч.* **б.** *добро познат, чувен.* — Па колике [су ту] још славне крчме. *Крл.* **3.** *у титулама: врло поштован, врло цењен.* — — Славна скупштино — поче деда Пера по старински. *ЛМС 1951.* Па сад славни суд нека отвори књиге у којима су закони. *Тур.*

слáвац, -вца м само у заклетви и лакшим псовкама: славца ти (вам) *в. уз слава (изр.).* — Ви већ појели кобасице, славца вам, а ја пљуцкам у канцеларији. *Рад. Д.* Здраво, Јаблане! ... сила си, славца ти јабланског. *И.*

Славéни м мн. (јд. Слàвēн, -éна) = Словени *велика група језички сродних народа насталих из истог индоевропског огранка, који живе у источној и југоисточној Европи и азијским деловима СССР, а у које спадају народи и неке народности Југославије.*

славенизи́рање с *гл. им. од славенизирати (се).*

славенизи́рати, -изи́рам сврш. и несврш. = словенизирати (1) (*у*)*чинити кога Славеном по језику и обичајима, да(ва)ти некоме, нечему славенски облик, карактер, пославенити, пославењивати.* — Носиоци [су] овога културног типа славенизирани и ... постајали [су] чланови ... славенских етничких скупина. *Мј. 1936.*

~ **се** = словенизирати се (1) *поста(ја)ти Славен.*

Слàвенин м заст. *в. Славен (под Славени).*

Слàвēнка ж = Словенка (1) *женска особа Славен.*

славенòвање с *гл. им. од славеновати.* — Издовољава се у романтичном славеновању и наздравичарском патриотизму. *Р 1946.*

славенòвати, -ēнујēм несврш. *изражавати претерано славенско осећање и привржености славенству, славити, увеличати славенске особине.* В. пр. уз гл. им. славеновање.

славенòман, -а и **славенòмāн,** -áна м *славенофил.*

славенòманскӣ и **славенòмāнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на славеномане.* — Сав тај ... славеноманскн правац у нашој језичној оријентацији илирске добе Враз образлаже. *С 1911.*

славенòсерпскӣ и **славенòсрпскӣ,** -ā, -ō *који се односи на славеносрпски одн. славеносрпски језик.*

славенòсерпски јèзик и **славенòсрпскӣ јèзик** м *мешавина српскословенског, руско-*

словенског и народног језика код Срба, језик српске књижевности, културе и администрације при крају 18. и првих деценија 19. ст.

славенòфил, -а и **славенòфӣл,** -ила м = словенофил **а.** *пријатељ и поштовалац Славена и свега онога што је славенско.* **б.** *присталица славенофилства (б).*

славенòфӣлка ж *жена славенофил.*

славенòфилскӣ и **славенòфӣлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на славенофиле, словенофилски.*

славенофӣлство с = словенофилство **а.** *пријатељско осећање према Славенима.* **б.** ист. *националистички покрет у Русији око средине 19. ст. чији су представници истицали идеју власништог и самониклог развитка Русије, одвојено од европског Запада, и идеализовали патријархалне елементе славенске културе.*

славенòфоб, -а и **славенòфōб,** -óба м = словенофоб *онај који мрзи Славене и оно што је славенско.*

славенòфопскӣ и **славенòфōпскӣ,** -ā, -ō *који се односи на славенофобе.*

слàвēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Славене.* Изр. ~ антитеза поет. *поређење по супротности, стилска фигура која се често јавља у нашим народним песмама.*

славе́ништина ж *рускоцрквени и уопште славенски елементи у српском језику.* — Овако је Вук у својој зрелој доби о »славенштини« мислио. *Јаг.*

славизи́рање с *гл. им. од славизирати (се).*

славизи́рати (се), -йзӣрām (се) сврш. и несврш. *славенизирати (се).* — А ову светост [ћирилицу] могла би преузети и славизирана хрватска црква. *С 1919.*

слàвилац, -иоца м *онај који слави, прославља нешто, слављеник.* — Па сви с ногу пију славу многу за многаја славиоца љета. *Март.*

слàвина ж *направа у облику кратке цеви (дрвене, металне или стаклене), са затварачем који се може одвртути и завртути ради испуштања течности из бурета, резервоара или гаса из проводне цеви.* — Точећи ракију, није добро завртуо славину ... па скоро аков ракије истекао. *Лаз. Л.* Један је сарадник ... прао главу под славином у дворишту. *Уј.*

Изр. одвртути славину *допустити да се слободно, без рачуна троши.* — Дозволио си да се у кући живи безглаво ... Одвртуо си славине твоје тврђаве. *Вучо.*; ударити (завртути) славину *престати давати што (обично новац).* — Лист је за непуне две године примио 47 милиона субвенције, па му сад одједном завртута славина. *КН 1963.*

слàвиница ж *дем. од славина.*

слàвист(а) м *стручњак у славистици.* — Копитар ... постао је славистом у најширем смислу. *Барац.* Нема слависте који не познаје рад Вука Караџића. *Бел.*

слàвистика ж *наука која изучава славенске језике и књижевности.*

слàвистица ж = слависткиња *жена слависm(а). Прав.*

слàвистичкӣ, -ā, -ō *који се односи на слависте и славистику:* ~ студиј.

слàвисткиња ж = славистица.

слàвитељ м *славилац.* — Нападам на ... славитеље рата. *Уј.*

слàвити, -ӣм несврш. **1.** *хваљењем уздизати коме или чему вредност, стварати славу, прослављати.* — А ја ћу причати о вама ... славићу вас као што вас гусле славе. *Вес.* А ја ћу тебе по земљи бескрајној славити. *М-И.* **2. а.** *одржавати част, весеље приликом какве свечаности или каквог важног догађаја.* — Јучер [су] код сусједа славили крститке. *Дук.* Славиш ли свадбу или гозбу? *М-И.* **б.** *прослављати крсно име вршећи уобичајене обреде.* — Сањам: Ко ми славимо, па ужегли свећу, велику, дебелу ... *Лаз. Л.* **3.** *свечано звонити приликом какве свечаности (о звону).* — Звона славе и јек им одјекује. *Ћип.*

Изр. ~ оргије *разуздано се забављати.* — Војводе кавкаске ... тајно славе оргије, поливене шампањцем. *Моск.*; ~ славу *прослављати крсно име.* — Да видим сина ожењена ... да знам ... да ће ми имати ко славу славити. *Вес.*

~ **се** *бити чувен, на гласу, познат по чему.* — Оно [Смедерево] се особито слави бијелим грожђем. *Вук.* Почиње читати ... нарочито Милана Милићевића који се тада славио. *Скерл.*

слâвић, -а и **слàвӣћ,** -ића м песн. *славуј.* — У руци јој два славића, славићима говорила: »О тако ви, два славића, полетните на дворове ...« *Вук.* Тамо иза сребреног врбика ... пјева славић убави. *Матош.*

славӣћак, -ћка м *дем. од славић, славић.* — Свакоме је добро познат мали славуј, обични славуј, славићак. *Финк.*

слàвӣц, -ица м *в. славуј. Бен. Рј.*

слàвица ж песн. *женка славуја.* — Куд је некад у слободи [славуј] са славицом својом лијетō. *Баш.*

слàвичан, -чна, -чно *који тежи за славом, славољубив, славохлепан.* — Стотину мисли и осјећаја ... кипјело је у тој силовитој славичној души. *Шен.*

сла̀вичнӧст, -ости ж *особина онога који је славичан.* — Он је добро упознао славичност младих људи који без искуства теже за ... реформама. *Коз. Ј.*

сла̀вја ж заст. *в. славуј.* — Када сјутра о зорици било, тек удриле славје у лугове, запуцаше на Сибињ лубарде. *НП Вук.*

Сла̀вјанин м рус. *в. Славен.* — Један брате, један Славјанине, зар ти руке усахнути неће, на брата је дижућ рођенога? *Март.*

славјанӧсрпскӣ, -ā, -ӧ *в. славенӧсрпскӣ.*

славјанӧсрпски прил. *в. славенӧсрпски.* — Говорило се [међу српском интелигенцијом прије Вукове реформе] славјаносрпски. *Петр. В.*

славјанӧфил, славјанӧфӣл, -ила м *в. славенофил.* — Чујте да ви нисте можда славјанофил? *Јонке.*

славјанофи́лство с *в. славенофилство.* — То је неко небулозно славјанофилство ... Романтика. *Крл.*

сла̀вјӣнскӣ, -ā, -ӧ *в. славенски.* — Смију се црвенобијеле славне славјанске ношње. *Крл.*

сла̀вјӣнски прил. *као Славјанин.* — У Далмацији ... све што је осећало славјански ... сви су се трудили да створе једну »илирску« књижевност. *Скерл.*

славја́нство с *в. славенство.* — Ми радимо о великом Славјанству. *Старч.* Пожелео је сваку срећу на добро Српства и васколикоґ Славјанства. *Уск.*

сла̀вје с заст. *в. славуј.* — Ту сунце ... славју пој шири. *Марк. Ф.*

сла̀вка ж песн. *женка славуја.* — Није пјесан моја славуј када славку жуди. *Крањч. С.*

сла̀вља ж заст. *в. славуј.* — Е, баш лијепо пјевате, ка' славља са дубове гране. *Срем.* Славља и косов већ су ... извијали своје заносне мелодије. *Ком.*

сла̀вље с *свечаност приликом каквог особитог успеха, каквог празника, догађаја, прослава.* — Цео наш народ слави ретко славље. *Бел.* Било [је] то неко мало опросно славље. *Леск. Ј.*

сла̀вљенӣк м **1. а.** *онај који се слави, кога прослављају.* — Петар Зрињски ... Менчетићев слављеник, био је такође писац. *Барац.* Имендан ... Наталија реши да учини веома свечаним даном за слављеника. *Ђил.* **б.** *светац којега у крсној слави као породичног заштитника прослављају.* — Свако [је] вече окађивала собицу, запаливши ... кандиоце пред ... иконом светога Николе, крсноґ слављеника ове куће. *Ђор.* **2.** *онај који слави, прославља нешто.* — На дан прославе наш се сурадник нашао у кући слављеника. *ВУС 1970.*

сла̀вљенӣков, -а, -о *који припада слављенику.* — Она им је дала доста драгоцених података о ... раду слављеникову. *Срем.*

сла̀вљеница ж *жена слављеник.* — Честитали смо Стјепану и одмах упитали за слављеницу ... Након краћег наговарања ушла је и слављеница. *ВУС 1970.*

сла̀вљеничкӣ, -ā, -ӧ *који се односи на слављенице и на слављенике.*

сла̀вљӗње с *гл. им. од славити (се).*

сла̀вно прил. **а.** *на славан начин, по слави, по значају.* — У Љешници је било око 5—600 људи ... под управом поцерскоґа војводе ... брата славно познатоґа војводе Милоша Поцерца. *Вук.* Љетос се навршује сто година од народења ... славно познатоґ писца француске повијести. *Рад. А.* **б.** *одлично, изванредно.* — Било би славно једанпут се поштено пружити и као човјек спавати. *Сим.* Представа је дивна ... испала, публика се славно одазвала. *Срем.*

сла̀вӣак м и **сла̀вӣица** ж песн. *в. славуј.* — А химну пјева славјак мали. *Крањч. С.* Како Пандарија кћи, славјица, птичица сива, пјева лијепе пјесме. *М-И.*

славӧдо́бӣт ж = славодобиће *славна, велика победа.* — Та славодобит [је] ... дјеловала на дух његов. *Јурк.*

славодӧ́битан, -тна, -тно *који је добио, стекао славу, који је пун победничкоґа поноса.* — Очи ... буктјеле [су] као неком силном ватром славодобитноґ узбуђења. *Цар Е.* Ја нећу да излазим пред дужда него славодобитан. *Љуб.*

славодӧ́битнӣк м *онај који је стекао велику победу.* — Као славодобитник врати се Змај босански у Босну. *Том.*

славодӧ́битно прил. *победоносно, на победнички, славодобитан начин.* — Шварц се само смјешкао нежно, дискретно, али и славодобитно. *Кол.*

славодӧ́битнӧст, -ости ж *стање онога који је славодобитан.* — На зарумењелу лицу њезину видјела се славодобитност и страх. *Крањч. Стј.*

славодоби́ће с = славодобит. — И његово и њено лице просја славодобићем. *Бал.* ир. Утопе мртве лешине ... па с кукавним славодобићем завезу к Скадру. *Љуб.*

сла̀волӯк м **1.** *споменик у виду лука подигнутоґ у част победе или победника.* — Сенат му је још за живота дао у Риму подићи славолук. *Пов. 1.* **2.** *искићено место уласка (као знак што свечанијег дочека).* — У пристаништу града подигнут је славолук са натписом »Добро дошао«. *Пол. 1958.*

славӧљубан, -бна, -бно рус. *в. славољубив. Р-К Реч.*

славољу́бац, -у́пца м *славољубив човек.* — Као сви велики славољупци ... имао је моћ прикривања планова. *Јов. С.* Стална је само егоистичка конзеквенција славољубаца. *Матош.*

славољу́бив, -а, -о *који тежи, жуди за славом.* — Књаз Никола, славољубив и самовољан, гледао је у држању и раду Јола и његових другова велику опасност. *Вујач.*

славољу́бивӧст, -ости ж и **славољу́бље** с *јака, претерана жеља за славом.* — Стотинама хиљада људи проведе свој век ... да се дочепају вишег места, да насите своје славољубље. *Марк. Св.*

славољу́бнӧст, -ости ж *в. славољубивост.*

Славо́нац, -нца м *човек из Славоније.*

славони́зам, -зма м *особина славонског говора.* — Најбитнији славонизам бит ће партиципиј прошлости трпне врсти на т. *Јаг.*

Сла̀во̄нија ж *област у СР Хрватској између реке Саве, Драве, Илове и Дунава.*

Сла̀во̄нка ж *жена из Славоније.*

сла̀во̄пскӣ, -ā, -ō *који се односи на Славонију:* ~ храстовина.

сла̀вопев, ијек. сла̀вопијев, м *песма, чланак, говор у чију славу, у чију част.* — А што истом кад она прочита свој први тискани славопијев?! *Мажс. Ф.* Пушкинов идеал ... јесте химна богу, славопев животу, вечитом сунцу. *Цар М.*

славопе́вац, -вца, ијек. славопијевац, м *човек који саставља славопеве.* — Одатле су израсли ... Тристан Дерем ... и славопевац Корења. *КН 1958.*

славо̀пе̄вка, ијек. славо̀пијевка, ж песн. *славопев.* — Ништавне су славопевке кад се враћа мученик [Св. Милетић]! *Змај.*

славопијѐвац, -вца, ек. славопе́вац.

славо̀пијевка, ек. славо̀пе̄вка.

сла̀вопијев, ек. сла̀вопев.

сла̀вопо̄ј м и **славо̀по̄јка** ж *славопев.* — Мученик горди ... није за дела своја тражио хвале и славопоја. *Митр.* Низ се ... жена спушта из висине и славопој пој свих смирених психа. *Крл.* Узалуд су писале новине славопојке ... о херојима палим за част империје. *Јак.*

славо̀словити, -им несврш. цсл. *одушевљено, с усхићењем славити, величати кога, што.* — Извикаше ме за ... песника и не само да ме славослове, но ме и сликају. *Михиз.*

сла̀воспев, ијек. сла̀воспијев, м *славопев.* — Ушутјет ће вијека смртни громи, славоспијев минут подлих мученика. *Шен.*

сла̀воспијев, ек. сла̀воспев.

славо̀фил, -а и **славо̀фӣл,** -йла м *в. славенофил.* — Овамо спадају неки назори рускијех славофила. *В 1885.*

славо̀филскӣ и **славо̀фӣлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на славофиле.*

славо̀фоб, -а и **славо̀фо̄б,** -о́ба м *в. славенофоб. Бен. Рј.*

сла̀вохлепан и **славо̀хлепан,** -пна, -пно *похлепан на славу, жудан славе.* — Није ли лаком, славохлепан? *Шен.*

славохлѐпилац, -иоца м *онај који је славохлепан, који жуди да стекне славу.* — Подбадао би славохлепиоце, истичући златну врпцу на грудима. *Гор.*

славохле́пнӧст и **славо̀хлепнӧст,** -ости ж *похлепност за славом.* — Чини ми се да сте све то учинили само ради ваше паклене славохлепности. *Матош.*

сла̀вохо̄д м индив. *победнички поход.* — Не бијаше то војна већ славоход. *Шен.*

сла̀вскӣ[1], -ā, -ō песн. *в. славенски.* — Славском земљом вихор прође. *Наз.*

сла̀вскӣ и **сла̀вскӣ**[2], -ā, -ō *који се односи на славу* (*5*): ~ колач, ~ свећа.

сла̀вӯј, -у́ја м зоол. *мала мркосива птица селица* Erythacus luscinia *која се одликује пријатним гласом.*

славу́јак, -јка м *дем. и хип. од славуј.* — Славујак пева сред луга зелена. *Ил.*

славу́јев, -а, -о *који припада славују.* — [Кроз] тихе сањарске ноћи ... уздише славујева жеља. *Крањч. С.*

сла̀вӯјскӣ, -ā, -ō *који се односи на славује.* — Све заноси гласак лепи славујског натпевања. *Митр.*

сла̀вујчӑд ж *зб. им. од славујче.*

славу́јче, -ета с *дем. од славуј; младунче од славуја.* — А глас ... мислиш да је песма славујчади. *Јаки. Ђ.* Славујчад ми је нема у бајних вртови? *Кост. Л.* фиг. Мало ћеш да патиш, славујче татино, сигурно си гладно. *Вучо.*

сла̀вӯљ, -у́ља м **1.** *в. славуј.* — Тешко је ... прегорети славуља на уранку. *Павл.* Мутна јесен влада ... ни једног славуља. *Шант.* **2.** фиг. *одличан певач.* — Америка је ... очарана већ прије доласка шведског славуља. *Матош.*

сла̀вуља ж бот. *биљке из пор. уснатица* **а.** *жалфија, кадуља.* **б.** *в. мртва коприва. Сим. Реч.*

сла̀галӣшиӣ, -ā, -ō *који се односи на слагалиште:* ~ инвентар.

сла̀галӣште с **1.** *нарочита просторија, место за смештај и чување робе, разног материјала.* — Немци су пронашли ... лагум и претворили га у слагалиште за крупну гвожђарију. *Сек.* **2.** *велика количина сложених*

ствари, разних предмета на једном месту. — Доста их је било који су крили сребрн новац по коферима или читаво слагалиште намирница. *Јак.*

слàгаљка ж штамп. *оруђе, направа у коју слагач при слагању ређа слова у речи. Деан. Рј.*

слáгање с **1.** *гл. им. од слагати (се).* **2.** штамп. *ређање слова у речи и редове као припремни рад. Деан. Рј.* **3.** грам. *подударање у роду и броју реченичних делова, конгруенција. Терм. I.*

слàгāр, -ара м *слагач.* — Наручили су чак и слагаре из Млетака да би могли тискати своје ... саставке. *Комб.*

слагáрев, -а, -о = слагаров *који припада слагару.*

слàгāрна и **слàгāрница** ж *слагачница.* — Молитве ... леже пред нама као слова у слагарнама. *Кол.*

слагáров, -а, -о = слагарев.

слàгāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на слагаре. Бен. Рј.*

слáгати (се), слâжēм (се) *несврш. и уч. према сложити (се).*

слàгати, слâжēм сврш. **1.** *рећи лаж, неистину.* — Нешто му срце стегну, гдје ће слагати дјетету. *Јурк.* Ако треба слагати, он слаже; само ако ти може наудити. *Вес.* **2.** (кога) *преварити, обманути.* — Е, ту си нас слагао ... Ти ниси ожењен. *Вас.* **3.** *не одржати реч, изневерити.* — Што год је обећао, свагдје је слагао. *Шен.* **4. а.** *не упалити, затајити (о ватреном оружју).* — Мане му се куне у пушку која га никад није слагала, па тако неће ни он сад њега слагати. *Срем.* А како овај овђе зна да је ономе топ слагô? *Бан.* **б.** *преварити, погрешити нишанећи (о оку).* — И Васа трже, ма слага му око. *Радич.*

слàгаћӣ, -ā, -ē *који служи за слагање:* ~ строј, ~ машина. *Прав.*

слàгāч, -áча м *штампарски радник који слаже слова, словослагач.* — Слова добише из Млетака, а зацијело и слагача. *Водн.*

слагáчев, -а, -о *који припада слагачу.*

слагàчица ж *жена слагач. Р-К Реч.*

слàгāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на слагаче:* ~ занат.

слàгāчница ж *одељење у штампарији где се слажу слова.* — У тренутку када смо предавали овај рукопис у слагачницу, исход битке био је и даље крајње неизвестан. *НИН 1970.*

слâд м **1.** *производ добивен хемијским путем од јечма, који се употребљава у производњи пива, разних сирупа и екстракта.* — Пиво се производи од слада, хмеља и воде. *ОК.* Брага је пиво што га варе руски сељаци од слада и брашна са хмељом. *Шов.* **2.** *пријатност, уживање, сласт.* — И још ће су ми руже одабране по зноjном путу простирале слад. *Радич.* И као дјеца сви су се сладом смијешили што су стигли у зору. *Уј.*

слáда ж **1.** *слад (1).* — Од материјала који се употребљавају при грађењу пива ... најважнија је слада. *Батут.* **2.** *слад (2).* — У борцу се мушко срце пуши ... са неба се на њег слада смије. *Март.*

слâдак, слâтка и слàтка, -тко (одр. слâткӣ и слàткӣ; комп. слâђӣ) **1. а.** *који има укус меда, шећера.* — Зобао [је] трешње дивљаке и тражио слатке трњинице. *Гор.* **б.** *угодан, пријатан (о мирису).* — Вјетар ... сипаше ... слатки мирис иванjског цвијећа. *Матош.* **2.** фиг. **а.** *који је испуњен задовољством, радошћу, срећом, пријатан.* — Она гледаше ... на свој некадашњи живот с Иваном. А то беше заиста живот и мио и сладак. *Вес.* Паднем у ... уморан, сладак сан. *Матош.* **б.** *пријатан оку, уху или својим поначањем, начином писања или говора и сл. близак и мио.* — Затим дигне главу и пусти мало jаче глас, свој сјајни и слатки тенор. *Андр. И.* Било је у ... нашем разговору слатке шале. *Буд.* **3. а.** *љубак, љубазан, умиљат, ласкав.* — Увијек тих и покоран, са сваким си сладак. *Козарч.* **б.** *који привлачи, који изазива уживање, симпатију.* — Изгледала ми је необично слатка. *Лаз. Л.* **в.** *који изражава угодно осећање, уживање.* — Почео је слатким погледом мотрити забуњену дјевојку. *Том.* **4.** (у обраћању) **а.** *мио, драг.* — Петре, брате слатки, сећаш ли се да смо увек били два тела, а једна памет? *Вукић.* **б.** (у именичкој служби). — Шта ... се са мном стрефило — то, слатка, ни црној земљи нећу казати! *Срем.* — Зар немам право, слатки? — и бришући кецељом очи прекине свој ганутљиви разговор. *Петр. В.* **5.** *као саставни део неких јела, пића и биљака:* ~ пита, ~ тесто, ~ врхње, ~ вино, ~ млеко, ~ детелина, ~ папрад, ~ багрем, ~ слак, ~ сирак итд.

Изр. ~ на језику *в. уз језик (изр.);* ~ вода *в. уз вода (изр.);* ~ човек а) *врло добар, честит човек.* — Причају како је вољан, сладак човек, како су му задругари мирни људи. *Вес.*; б) *онај који је претерано љубазан, ласкав, пун лепих речи;* слатке крви бити *в. уз крв (изр.);* слатко лице правити *улагивати се, додворавати се.*

слàдāр, -ара м *онај који прави слад. Р-К Реч.*

слàдара ж *индустријски уређај за производњу слада.* — Пивара ... састоји се из ... погона: сладаре, кваоне пива ... хмељаре и точионе. *НИН 1959.*

сла́дити, слâдӣм несврш. **1.** *чинити слатким, заслађивати шећером, медом и сл. Р-К Реч.* **2.** *правити, производити слад. Р-К Реч.* **3.** *сладити се.* — Мирно рецкаше ... сланину, умакаше мале кришчице у со ... па је тако сладио. *Јакш. Ђ.* фиг. Причали су о зулумима које је Стојан чинио над турском нејачи ... и унапред сладили муке на које ће га ударити. *Андр. И.* **4.** *чинити нешто угодним, пријатним.* — Дивни изглед сладио нам је наше залогаје. *Нен. Љ.* **5.** *бити слатко, слатког укуса.* — Они [колачићи] у устима сладе. *Нен. Љ.* **6.** безл. фиг. *свиђати се, бити по вољи, пријати.* — Луки није сладило да се о том разговору дуљи. *Љуб.* Туђинство им највише слади. *Павл.*

~ **се 1.** *јести, пити осећајући сласт, уживати, наслађивати се у томе.* — Знао је [вук] једну крушку под којом је често затицао медвједа како се слади. *Куш.* Место вином и пивом слади се у многим крајевима народ ... разним врстама ракије. *Батут.* **2.** фиг. *уживати у каквој лепоти, наслађивати се нечим лепим и пријатним.* — С уживањем проматра Злату, сладећи се њеним струком и једрином. *Шимун.* **3.** безл. *бити сладак, годити.* — И заиста колико се њему сладио тај живот, толико је жени му и матери било неугодно. *Мул.*

сла̀дӣћ, -и́ћа м бот. **а.** *биљка из пор. лепирњача, коњеда* Glycyrrhiza, G. echinata *која се употребљава у лекарству.* **б.** *в. ослад. Сим. Реч.*

сладѝчар, -ара м (*по*)*сластичар. Р-К Реч.*

сладѝчарница ж (*по*)*сластичарница. Р-К Реч.*

сладичáрство с *занимање сладичара. Бен. Рј.*

слâдни, -ā, -ō *који се односи на слад:* ~ ком.

сла́днути, слâднēм несврш. *сладити. Р-К Реч.*

сла̀довати, сла̀дујēм несврш. необ. *уживати у сластима.* — Устежући горчину садашњу ... ја у прошлим снима сладујем. *Кост. Л.*

сладогóрак, -рка, -рко *који је и сладак и горак, у чему поред слаткости има и горчине.*

сладогóрко прил. *на сладогорак начин.* — Он се сладогорко насмијехне. *Матош.*

слâдокӯсан и **сладòкӯсан,** -сна, -сно **1.** *који воли добро и много јести;* фиг. *који је префињена укуса. Деан. Рј.* **2.** (у именичкој служби) ж *слатка јабука.* — Између јабука и крушака највише се препоручују за ова места: јабуке ... сенабија, сладокусна. *Торд.*

сладокýсац, -сца м **1.** *онај који се наслађује, који уживa у јелу, гурман.* — Као да до вас допиру промукли гласови ... дебелих сладокусаца. *КН 1956.* **2.** фиг. *човек префињена укуса и избирљив у свему.* — Он је прије свега писац за књижевне сладокусце. *Р 1946.*

сладокӯ̀сачкӣ, -ā, -ō *који се односи на сладокусце:* ~ смешак.

сладокýсити се, -òкӯсӣм се несврш. *сладити се уживајући у добром јелу.* — Госпође су се сладокусиле сад овим сад оним јелом. *Коз. Ј.*

слâдокӯсно и **сладòкӯсно** прил. *на начин сладокусца наслађујући се.* — Јео је полако и сладокусно. *НИН 1959.* Сладокусно је облизао црвени траг слина на горњој усни. *Кик.* фиг. *са уживањем.* — Он је сладокусно уживао ... у опим амбијентима који су били блиски нашим писцима. *Поз. 1948.*

сладокýснōст, -ости ж *особина онога који је сладокусан.* — У његовим описима игре и весеља ... имао је оријенталске сладокусности. *Глиг.*

сладокýштво с *сладокусност.* — Ето, то је био врхунац сладокуштва како га је замишљало босанско пастирче. *Ј 1957.*

слâдолēд м *залеђена посластица, која се справља од млека, жуманцета, шећера, кандираног воћа, чоколаде, кафе и др.*

сладолѐдар, -ара м *онај који производи и продаје сладолед.* — Јури шарена набујала река света, вичу бозаџије и сладоледари. *Бар.* Последњи прође сладоледар. *Цес. Д.*

сладолѐдара и **сладолѐдāрница** ж *просторија где се производи и продаје сладолед.* — [Ту су] млекара и сладоледара. *Пол. 1959.* Сједећи пред сладоледарницом угледа нешто ... *Франг.*

сладолѐџија м *сладоледар.* — Измицала је сезона овогодишњем сладолецији Селиму. *Божић.* Вичу месари, сладолецији, бозаџије, ценкају се сељаци. *Бар.*

слâдор м *шећер.* — Мјесто сладора радо се помагало медом. *Ђал.*

сладорàна ж **а.** *зграда у којој се производи сладор, шећерана. Бен. Рј.* **б.** *радња у којој се продају посластице, посластичарница. И.*

сладòрāш, -áша м зоол. *врста инсекта* Lepisma sacharina *који живи по кућама, шећераш.* — По кућама нам је познат шећерни чекињаш, сладораш, сребрнасти витки кукчић. *Финк.*

слâдōрнӣ, -ā, -ō *који се односи на сладор, који се састоји од сладора; шећерни:* ~ репа.

слâдорница ж *кутија за сладор, шећер.* — Мачка ослушкује кретање миша који се завукао у сладорницу. *Крањч. Стј.*

слâдоровац, -бвца м бот. *в. шећерна трска* Saccharum officinarum. *Бен. Рј.*

сладòсрсно прил. *сладострасно, пожудно.* — Земља их [људе] врућином купа и драга сладосрсно. *Кос.*

слàдост, -ости ж **1.** *сласт (1).* — Осладит ће се сад прним ополом, прошкакљат ће грло сладошћу. *Божић.* Мед док се не куса, дотле није сладост. *Нен. Љ.* фиг. Да ли су наши књижевници осетили сву чистоту и сладост њихова језика како је говорио Караџић. *Бел.* **2.** *сласт (3).* — Није дотле још познала сладости љубавне. *Јов. Ј.* А затим га обузе свега неизрецива сладост да му дође на плач од среће. *Шимун.*

слàдостан, -сна, -сно *који је пун сладости.* — Како се је угодно и пријатно одмарати иза голицавог, сладосног умора на милој, мушкој руци. *Коч.* И овај голицав ваздух за ме је сладосно пиће. *Уј.*

сладòстраснӣк м *сладострастан човек.* — Био је велики сладострасник у младости и додир са Османлијама није га у томе ничем добром научио. *Андр. И.* Отац [је био] строг ... побожан и пријек, сладострасник и пијанац. *Сим.*

сладòстрасно прил. *пожудно, похотљиво.* — Пуцају зглавкови кошчатих руку реконвалесцената што се сладострасно протежу поред усијане плехане пећи. *Вас.* Одмах је схватио ситуацију и осјетивши се господарем препусти се готово сладострасно неком угодном чувству. *Шег.*

сладòстраснӧст, -ости и **слàдострāст** ж *повишена жеља, пожуда за чулним уживањем, упоште јака тежња за уживањем.* — Незадовољство, сладострасност, превара у највећем су јеку. *Петрон.* Ненадно пада у грчевит смијех као у сладострасти. *Кал.*

сладòстрастан, -сна, -сно **а.** *у кога је јака склоност према чулном уживању, пожудан, похотљив.* — А кад се на авлијским вратима појави ... лице њеног драгога, онда њу обузе сладострастан дрхат. *Кик.* **б.** *који изражава такву склоност, такве особине.* — Кроз отворену бацу је струјао свеж ваздух пун сладострасног грленог гукања гугутки. *Ћос. Б.*

сладòстрāшће и **сладòстрашће** с *сладострасност.* — Она ... поједе један локум, облизујући усне језиком с неком упадљивом сладострашћу. *Јевт.*

слàдӯн м бот. *в. нар. Р-К Реч.*

слàдӯн, -ýна м бот. *в. граница*[2] *(3).* — Познате су још врсте: цер и сладун. *Бот.*

сладӯњав, -а, -о **а.** *слаткаст, отужно сладак.* — Куса је сладуњава [млеко]. *Батут.* Све је сладуњавији мирис Симкине ланене кошуље. *Ћос. Д.* **б.** *који је неискрене, лажне, извештачене осећајности, љубазности, нежности.* — Старац је поздравио с прага кесећи се добродушним сладуњавим осмијехом. *Мих.* [Био је] ушчуван човјек шездесетих година ... сладуњава погледа. *Десн.*

сладӯњаво прил. *на сладуњав начин, отужно.* — Оче игумане! — чуше се сладуњаво изговарање речи Никанора. *Чипл.* Смјешка се сладуњаво управник. *Чол.* Мјесечина сладуњаво привлачи очи. *Кал.*

сладӯњавōст, -ости ж *стање, особина онога ко је сладуњав, онога што је сладуњаво.* — Ви волите у уметности нежност и сладуњавост. *Јанк.* У овој њиховој услужности није било ни труна сладуњавости. *Шов.*

слàђан и **слàђан,** -а, -о *у дем. и хип. значењу: сладак.* — Ти кајкавски слађани диминутиви нијесу ми баш прирасли за срце. *Матош.* Хор гласића тананих, слађаних, млађаних у певу понови ... *Богдан.*

слàђано и **слàђано** прил. *на слађан начин, пријатно, угодно, слатко.* — Птице слађано и складно цвркућу. *Коч.* А начелник, премда је говорио слађано, довршио је заповиједајући. *Бен.*

слáђати, слâђām несврш. *доводити у мирно стање, умиривати.* — Сила слађа земље и градове, а некмоли чете у планини. *НП Вук.*

слàђахан, -хна, -хно *у дем. и хип. значењу: сладак.* — Меденог, слађахног врч и овоме подајдер вина. *М-И.*

слàђе и **слàђē** прил. *на слађи, пријатнији, угоднији начин, радије.* — Ја слушам слађе него ишта на свијету. *Вел.*

слáђење с **а.** *гл. им. од сладити (се).* **б.** *уживање, сладост.* — Она ... постоја час тако гледајући га с неким слађењем. *Дав.* И он ће сад та своја унутарња слађења рећи баш Митру. *Сим.*

слàжење с *гл. им. од слазити (се).*

слâз м **1.** *стрмина на брду или изнад мора, реке; место силажења.* — Окупља ме цвијеће страном горског слаза. *Уј.* **2.** *силазак, силажење, спуштање, пад(ање).* — Послије сунчева слаза у бездане отворише се окна модрог неба. *Тад.* Згрчила се механа и слуша слаз воде и јаук мећаве. *Куш.*

слàзак, слâска м *в. силазак. Деан. Рј.*

слàзити, -ӣм несврш. *силазити.* — Те ме очи прате кроз јад овај цео и кад сам слазио и кад сам се пео. *Стан.* Почне један другога запитивати којијем послом слази у град. *Љуб.* Зној се већ сабире по челу и капља се по капља откида, слази низ нос, тече преко образа. *Коз. И.* Сунце слази, и дан нагло крача. *Макс.* Неправедно тециво на треће кољено не слази. *Н. посл. Вук.*

~ **се 1.** *слазити.* — Планина се чисто задимила, па осећаш како се буди и мирише онако као кад се слазиш цркви. *Шапч.*

2. покр. *слагати се.* — Прије ове буне они се нијесу овако ... слазили. *Мул.*

слàзиште с *слаз* (*1*). *Бен. Рј.*

слàк м бот. **1. а.** *ладолеж.* — Око куће вијала се винова лоза, ружа и слак. *Шен.* **б.** мн. *породица таквих биљака* Convulvulaceae. *Терм. 3.* **2.** *биљка из пор. троскота* Polygonum aviculare. *Вук Рј.*

слàка ж покр. *љигава, слузава маса.* — Видио сам мога гароњицу како клати ... својим репом, а из губице му виси дугачка слака слине. *Кик.*

слáковина ж бот. *в. слак* (*1а*). — По обалама преузела бујад, а по бујади припела се слаковина. *Торд.*

слáковица ж бот. *слак* (*1а*). — На маглицама јутарње ливаде дрхти калоперка, слаковица. *Матош.*

слàкомити се, -ѝм се сврш. (обично: на кога, на што) *постати лаком, полакомити се, осетити јаку жељу, жудњу да се што стекне.* — На благо се момак слакомио. *НП Вук.* На благо се никад нијесам слакомио па нећу ни одсад. *Торд.*

слàлом и **слàлом** м норвешки *смучарска дисциплина у којој такмичар, возећи у кривудавој линији, мора проћи кроз одређена врата; облик такмичења у скијању.*

слалòмāш, -áша м *учесник у слалому.* — За скакача, спушташа и слаломаша су љетни тренуци исто тако важни. *Скиј.*

слàма ж **1. а.** *осушене стабљике свих врста стрних жита које остану после вршидбе.* **б.** *строг или строгови сламе.* — Кад поред оне Перине сламе погледам, а нешто се као миче. *Дом.* Стока пландоваше око разграђеног гувна под сламама. *Вес.* **2.** фиг. *човек или друго нешто без вредности.* — Па куд си ти пристао? Ти ниси човек, ти си доиста слама? *Глиш.* Што сијах, од тог сламу жањем сада. *Комб.*

Изр. алајбегова слама *в. уз алајбегов* (*изр.*); бити као сува ~ *брзо се одушевити за нешто*; Кумов(ск)а Слама астр. *дуга светла пруга преко целог неба, састављена од безброј ситних звезда, видљива за време звездани ноћи*; млатити исту сламу *говорити, тврдити увек једно те исто*; млатити празну сламу *в. уз млатити* (*изр.*); празна ~ *нешто безвредно, узалудно.*

слáмање с *гл. им. од сламати* (*се*).

слàмāр, -ара и **слàмāр** м *онај који од сламе прави разне предмете.* — Управа ме дала некоме сламару ... да научим плести столце. *В 1885.*

слàмара ж *кућа покривена сламом, сламарица* (*1*), *сламњача.* — Остави ми ту старинску сламару с пол рали ограде и врта. *Донч.* Молим те да се сматраш слободном ... а не да делиш са мном сламару. *Ћос. Б.*

слàмарица ж; исп. сламњача **1.** *сламара.* — Цетиње у то вријеме имало је једва тридесет до четрдесет кућа вишом чести сламарица. *В 1885.* **2.** *велика навлака напуњена сламом на којој се лежи; сламни душек.* — За здраве и одрасле људе довољан је вунен покривач ... а за простирку душек или добро пуњене сламарице. *Батут.* Сједим на сламарици и мислим: кад прође седам година бићу слободан. *Кик.*

слáмати (се), слâмām (се) *несврш. и уч. према сломити се.*

слàмен, -а, -о **а.** *који је од сламе.* — Широки сламени шешири Врбничанки дају слици боје и живота. *Нех.* **б.** *који је покривен сламом:* ~ кров. — Она може и да мисли да је сламена клијет најсигурнија брана, а он зна што су гранате. *Пол. 1958.*

сламѐњāк, -áка и **слàмењāк** м *сламени шешир. Прав.*

сламѐњара ж *сламара.* — Из буковог дрвета диже се модри језик огња ... и обасјава сламењару. *Лоп.*

сламѐњача ж *сламара.* — Раније [су] куће ... биле приземна сламењача подигнута од брвана и омазана блатом. *Дед. Ј.*

слàмица ж **1.** *дем. од слама.* **2.** *сламка.* — Илија не даде сена ником ни сламице. *Вес.*

слàмиште с *место где је или где је била смештена слама.* — Дјеца ... разгоне птице са сламишта. *Сиј.*

слâмка ж **1.** *једна стабљика сламе.* — Нервозно [је] грицкао сламку. *Чол.* **2.** фиг. *безвредан делић чега, мрва.* — Ја сам ... ово текла и стекла! Све је то моје. Нема ту њене сламке, трунке. *Вес.*

Изр. хватати се сламке *настојати спасти себе или какав свој подухват уздајући се у средства која не могу помоћи.*

слàмљī, -ā, -ē *в. сламни.* — Оцака нема, већ на сламљем су крову отвори кроз које пролази дим. *Дед. Ј.* Понекад [му] спадне и сламњи шешир с главе. *Срем.*

слàмнат, -а, -о **1.** *сламни.* — Развежите му тај сламнати вијенац. *Шен.* Велики, сламнати, жути шешир ... баца сјенку на његово црвено лице. *Мил. В.* Уложио [је] у малу сламнату кућицу. *Нен. Љ.* **2.** фиг. **а.** *који кратко траје, који се брзо гаси.* — Није то била она кратковјека сламната ватра коју већ од првих ријечи запали лак и јевтин говорник. *Ћоп.* **б.** *који је празан, без вредности.* — Шта хоће ... она сламната, подла њушка Црвенковић? *Сим.*

слàмнī, -ā, -ō *који је од сламе; испуњен сламом; покривен сламом; намењен за оставу*

сламе. — За столовима по неколико сламних зелених столица. *Глиш.* Навуче поњаву преко сламнога јастука. *Ранк.* Сламне [су] кућице још увек због изјене испод старог града. *Дед. В.* Пришао је брату под сламну стају. *Сиј.*

сла̏мница и **сла̏мница** ж **1.** *сламњача.* — На кревету су били душеци, сламница, поњаве и јоргани. *Наз.* **2.** покр. *широка врећа напуњена сламом с које се једе од Бадњега дана до Младога Божића. Вук Рј.*

сла́мница ж покр. *сламара.* — Пре ње [зидане куће] у Херцеговини [је] превлађивала приземна сламница. *Дед. Ј.*

сламнџу̏т, сламножу́та, -о *који је жуте боје као слама.* — Јаја су овална, нешто зашиљаста и сламножута. *Тод.*

сла̏мњак м **1.** *подметач од сламе који се ставља на чаршав, стољак. Вук Рј.* **2.** *сламни, сламнати шешир. И-Б Рј.*

сла̏мњара ж *сламарица.* — Свако јутро би се ... шуљао око Тучине сламњаре. *Гор.* Заокружи [сељак двор] обручем дрвењара и сламњара. *Мих.* А испод сламњаре је цичало. *Лоп.*

сла̏мњача ж *сламарица.* — Било је у Топчидеру десетак кућа сламњача бугарских. *Нен. М.* Два су га каплара одвела горе на сламњачу. *Крл.* У соби је било пет до шест ... кревета; из сламњаче је испадала слама. *Ћос. Б.*

сла̏мњӣ, -а̄, -е̄ *сламни.* — На глави му широк сламњи шешир. *Лаз. Л.* Сунце ... залило свјетлошћу ... сламње чађаве кровове малих ... колибица. *Ћор.* Седи у наслоњачи на вратима сламње колибе. *Мил. В.*

сла̏мчица ж **1.** *дем. од сламка.* **2.** фиг. *сламка (2).* — Зар ја лопов, што туђе сламчице нисам такнуо? *Вес.*

сла̏н, сла́на, сла́но **1. а.** *који садржи у себи соли, који је засићен сољу.* — Кажу да је Средоземно море сланије него друга мора. *Нен. Љ.* **б.** *који има карактеристичан укус соли.* — Донеси нам слани мирис са сјајне пучине. *Матош.* **2. а.** *који је припремљен, зачињен сољу (о јелу).* — И он мисли ... да ми ништа слано не једемо. *Ињег.* **б.** (само одр.) *који је припремљен употребом соли, у раствору соли или расолу, ради конзервирања, усољен:* ~ риба, слани краставци, слани сир. **3.** фиг. **а.** *духовит; двосмислен; непристојан; простачки.* — Људи се заустављају и због његових сланих узречица. *Божић.* На његов рачун праве и слане и неслане вицеве. *Пол. 1959.* **б.** *који је претерано скуп.* — Не нашла нигде такове солидне робе! — Па видим и чујем како је слана! *Ков. А.*

Изр. ни слано ни папрено *о некоме, нечему што нема изразитих особина;* пружити некоме слану руку *подмитити чим, дати (или и само обећати) награду.* — Он се дигао на оружје под водством комуниста ... Али сад кад је Швабо пружио слану руку, он је поклекнуо. *Чол.;* слана врела, слани извори геол. *топла и хладна врела која садрже много соли и других минерала (јод, бром);* слана језера геол. *језера из којих вода не отиче, па стога садрже велику концентрацију соли;* слане воде *воде које садрже у себи соне киселине;* слане цене *врло високе цене.*

сла́на ж *као снег бели атмосферски талог, сличан ињу, који се ствара за хладног и магловитог времена на земљи и на грању дрвећа, смрзла роса; у приморским крајевима талог морске соли нанесене на растиње јаким ветром.* — Још није сунце слану са земље попило. *Љуб.* Прође лето, паде слана, за сланом иње, па снег нарања до појаса. *Ћос. Д.* Шта чиниш, ливадо, када бритке слане окују сваку стабљику зелену? *Макс.*

сла̏наст, -а, -о *који је нешто слан.* — Зрак је засићен сланастим воњем шкољака и воденог биља. *Мих.*

сла́нац, -нца м покр. **1.** *извор слане или киселе воде, слатина. Вук Рј.* **2.** *стипса, алаун. Вук Рј.*

сла̏нача ж *слатина. Вук Рј.*

сла̏нг м енгл. *посебна говорна варијанта једне друштвене класе, групе или професије (радника, занатлија, фрајера и сл.) у једном језику (нпр. кинта = динар, факс = факултет и сл.). ЕЛЗ.*

сла̏ндарити, -ӣм свршн. *брзо свући, збацити са себе (одећу);* исп. слиндарити. *Вук Рј.*

сла̏нӣ гра̏х м бот. *в. слапутак. Вук Рј.*

сла̏нӣк, -и́ка м **1. а.** *део стоног посуђа за со, обично у облику мале чаше разног облика, сољенка.* — Узе синијцу и дрвени сланик, суну мало чисте соли из сланице у њ, па постави синијцу пред кућом и сланик на њу. *Вес.* **б.** *сланица (1).* — И све се тако одмотавало. Кућа, огњиште ... празне нађве, празни сланици. *Шуб.* **2.** *место где се копа со.* — Приморци су умели из морске воде со извлачити ... и из брдског сланика добављати. *Жуј.* **3.** *чиста бела камена со. Вук Рј.*

сла̏нина и **сланӣна** ж **1. а.** *мастан поткожни слој у свиње или које друге животиње.* — Морса је много теже убити једним метком но фоку ... због дебелог слоја сланине на њему. *Петр. М.* **б.** *такав слој утовљене свиње који се усољен суши на диму пошто је претходно био одређено време у расолу.* — Сланина се на купусу вари, а доброта надалеко хвали. *Н. посл. Вук.* Нека испече

кромпира на сланини. *Крл.* **2.** *масне наслаге у трбушној дупљи, сало.* — Да сам мало лакши, било би ми драго, жалим што сам толико сланине наслагō. *Змај.*

слàнинāр, -а и **слàнйнāр,** -ára м **1.** *човек који тргује сланином; онај који радо једе сланину.* **2. а.** зоол. *инсект тврдокрилац* Dermestes lardarius *чије ларве живе у сланини, сухом месу и вуненим и крзненим предметима. Терм. 4.* **б.** мн. *породица таквих инсеката* Dermestidae. *И.*

слàнинаст, -а, -о **а.** *који има на себи сувише сала, сланине.* — Постале [су оне] млохаве, меке, широке, сланинасте. *Сим.* **б.** *који је својствен сланини.* — Пролазио је кроз густи воњ ... сланинастог ... задаха вепрових чекиња. *Дав.*

слàниница, слàнйница (сланинйца) ж *дем. од сланина.* — Кмет нареди те се донесе доручак. Мало танке сланинице, мало сува меса. *Вес.*

слàнйнскй, -ā, -ō *који се односи на сланину.* — И они ... светлији облачићи ... тако [су] налик на сланинску кожурицу. *Дав.*

слàнйњача ж *кобасица испуњена са много исецкане сланине и меса. Вук Рј.*

слàница ж **1.** *суд у којем се држи со.* — Узе ... мало чисте соли из сланице. *Вес.* **2.** *в. солара. Вук Рј.* **3. а.** *неосушена, пресна сољена кожа. Вук Рј.* **б.** *обућа која је начињена од сољене коже.* — На ногама му неке искривљене сланице. *Вес.* **4.** *мочвара око солана.* — По мочварама сланицама животаре губави. *Креш.* **5.** мин. *гипс, садра.* — Гипс, садра или сланица кристализира моноклински. *Туђ.* **6.** бот. *в. соњача. Р-К Реч.*

слàнйште с *место на ниским и равним морским обалама у које се пушта морска вода да се испаравањем добије со.* — На отоку Пагу ... праве на мјестима гдје је обала ниска и равна тзв. сланишта. *Туђ.*

слàпкамēн, -ена м мин. *камена со. Деан. Рј.*

слàнкàмēнка и **слàпкамēнка** ж агр. *врста лозе и грожђа (познатог по месту Сланкамену где одлично успева).* — А ја ћу ти дати лозе што је нема далеко ... сланкаменке и ранке. *Шапч.*

слàнкаст, -а, -о *који је понешто слан.* — Зној је текућина сланкаста окуса. *Уј.*

слâно прил. **а.** *грубо, простачки.* — Слано се шалио с ткаљама оштра језика. *Бил.* **б.** *скупо.* — Платили смо га слано, дјецо! *Војн.*

слàнòпађа ж **1.** *место изложено слани. Р-К Реч.* **2.** бот. *дивља крушка* Pirus amygdaliformis. *Терм. 3.*

слáнōст, -ости и **слàнòћа** ж *стање, особина онога што је слано:* ~ мора.

слàнýтак, -тка м бот. *биљка из пор. лепирњача* Cicer arietinum *са тврди и округлим семенкама које служе као храна а пржене као сурогат кафе. Терм. 3.*

слàњача[1] ж бот. *украсна биљка из пор. лобода* Halogeton sativus. *Сим. Реч.*

слàњача[2] ж *тло, земљиште у којем се налази већи постотак соли.* — Слана тла или слањаче настају на различите начине. *Оль.*

слáње с *гл. им. од слати.*

слáп м **1.** *водена маса која се нагло руши, пада с висине и место где пада, бук, водопад.* — Црни поток ... се баца са стена стрмоглавце у слаповима високим. *Андр. И.* Слап се руши преко стрме лити. *Цес. Д.* **2.** *оно што се нагло, брзо, у великој количини излива, шири, испољава, пада, управља у неком правцу* **а.** *јака, крупна киша и уопште нешто течно и житко.* — Кишовити сумрак згусну се убрзо у потпуни мрак, из кога су се лили слапови [кише]. *Поп. Ј.* Пуста обала потамњела је у воденој маглушини ... слапа. *Војн.* фиг. Слапи твоје крви да ми ране росе. *Бој.* **б.** *брза паљба из ватреног оружја, рафал.* — Слап метака из пушкомитраљеза преби му колена. *Лал.* **в.** *јака светлост, снажна струја зрака, ветра, звука, мириса.* — Кад сам отворио прозоре и стакла, слап свјетлости је провалио у собу. *Уј.* Он је удахнуо слап вјетровитог таласа што је пролазио кроз густи облак дима. *Крл.* Потом се звуци песме као набујали слапови почеше жудно ломити. *Бар.* **г.** *мноштво нечег ситног, растреситог што се пушта да пада без прекида.* — Лице му засипа слапом пљеве што се струсила с кике. *Донч.* У ... утробу црног шлепа полети златни слап [житног] зрна. *Чипл.* **д.** *снажно, живо испољавање каквих расположења, осећања.* — Слапови успомена рушили су се на мене заједно с понеким трешњевим цветом. *Поп. Ј.* Јаков се претворио у слап смијеха. *Шимун.*

слáпа ж *в. слап.* — У шуми пада слапа над млиницама. *Тип.*

слàпити, -йм сврш. необ. *зграбити, шчепати.* — Хтео је да преко вас слапи целокупну тековину нашег оца. *Ком.*

слàпић, -а и **слàпйћ,** -йћа м *дем. од слап.*

слàпйште с *место где се руши слап.* — Дрина је врло богата водом, тако да ће се морати градити слапиште [на хидроцентрали] дуго 128 метара да би се укротила разорна енергија ... воде. *Пол. 1959.*

слàпкав, -а, -о *понешто слаб.* — Гледао сам ... поред слапкаве ватре једну мајку над колијевком. *КН 1959.*

слàпнути, -нём сврш. *нагло потећи.* — Отвори уста и из њих слапну у клобуцима црвена и топла крв. *Ђур.*

слàптати се, слàпћем се сврш. *са свих страна слећи се око кога, чега, склептати се. Вук Рј.*

слàпчина м *слаботиња.* — Срећо моја, немој да будеш слапчина! *Ств. 1948.*

слàсно прил. *уживајући у сласти.* — Колико ли је славних ствари . . . Гледати их је радосно, а окусити слатко. *Богдан.* Разбашио се као Ђерзелез Алија и тако слатко димио. *Матош.*

слàст ж **1.** *пријатан укус слатких ствари (воћа, меда, шећера, пића и сл.), сладост (1), слачина (1).* — Кад добију [бундеву], а они се гуше као да никада дотле нису такве сласти окусили. *Срем.* Већ онда ми је ишло јело у сласт. *В 1885.* **2.** мн. *посластице, слаткиши, слатка, укусна јела.* — Сутрадан подраним с господаром на шетњу, кадли није по вратима од дућана ни циглога комада сласти. *Љуб.* У Асира ће бити обилата храна, и он ће давати сласти царске. *Дан.* **3.** *пријатно осећање и уживање и оно што изазива такво осећање.* — Ту он читаше, писаше, размишљаваше и заборављаше сласти и горчине покваренога века. *Јакш. Ђ.* Дубока раскош сласти величајне сплићу се, дишу у тим акордима. *Бег.* Жалим оне јадне убоге . . . који не знају шта је сласт књиге. *Богдан.* **4.** (у вези с предлозима, у прилошкој служби) *слатко, са осећањем сласти.* — Убише [вола] и приврженици га са слашћу смоташе. *Нуш.* Гојко у сласт покуса здјелу млијека задробљену кукурузовницом. *Поп.*

Изр. коме част томе и сласт *учтива формула као знак поштовања према госту коме се нуди најбољи комад јела.* — Он га [парче меса] пружи првом до себе и заврши с неком врстом поште: коме част томе и сласт! *Вукић.*

слáстан, -сна, -сно (одр. слâсни) **1.** *који је пријатног укуса, који изазива жељу за јелом, сладак.* — Пас . . . би . . . шчепао слатки залогај. *Шов.* Слатка вечера . . . растјера с . . . чела сву зловољу. *Цар Е.* **2.** фиг. **а.** *који је пун сласти, који позива на уживање.* — А усташца, пуна и љубавна, на осмејак развлаче се сластан. *Јакш. Ђ.* **б.** *који ствара, изазива задовољство, уживање, пријатан, угодан.* — Чергар је носио собом кроз све даљине, сав свој свет, и у томе је била сласт и слатки немир. *Петр. Б.* Хранио се слатким успоменама. *Вел.*

Изр. ~ залогај *велика пријатност, одлична, јединствена прилика да се нешто искористи.* — Многоме је критичару . . . сластан залогај кад му се пружи прилика да са стране . . . загризе у колач друге струке што га његове колеге љубоморно чувају само за се. *ВУС 1970.*

слáственост, -и, ж *оно што воли сласт, који тежи за чулним уживањима.* — У једној средини луксуза, културној пресићености, слаственог мекуштва, он велича . . . ратна јунаштва. *Јов. С.* Увијек се изновице заја-пуре чезнутљиво, сатканим сликама . . . слаственe обљубе. *Божић.*

слáстити се, слáстим се несврш. *у сласти, с уживањем јести и пити.* — Ај, зар ће ови нерасти несити, зар ће се нашом погачом руменом . . . сластити! *Кул.* Бикан је пио . . . сластио се дуготрајно. *Божић.*

слàстица ж *шећерни колачић, шећерлема, слаткиш од шећера, посластица.* — [Стекао је] новога знанца који му је редовито давао јабуку и сластица. *Шен.*

слàстичар м *онај који прави и продаје сластице, посластичар.* — У једнога сластичара сједило је . . . неколико . . . часника. *Кум.* Гости излазе . . . да се окријепе код приватног сластичара. *Вј. 1970.*

слàстичарица и **слàстичáрка** ж *жена сластичар, посластичарка.* — Чујте, госпођице, — викну талмибарон сластичарици. *Шен.*

слàстичáрна, слàстичáрница и **слàстичáрница** ж *продавница сластица, посластичарница.* — Осмотрише ко се налази испред сластичарне. *Ств. 1948.* Каване, крчме, сластичарнице, улица, све то оговара и клевеће. *Крл.*

слàстичáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сластичаре:* ~ излог, ~ колачи.

слàстољуб м *онај који тежи за чулним уживањима.* — Нос, такође надут и округао, ишаран модрим жилицама, одавао је сластољуба. *В 1885.*

слàти, шàљēм (импф. слàх, 2. и 3. л. слâше; аор. слàх, 2. и 3. л. слâ; трп. прид. слàн и слàт, -а, -о) несврш. **1.** *упућивати некога с каквим циљем, поруком и сл.* — Ја мним . . . да му није ни дично слати мјести себе другога. *Љуб.* Има бележака да је капетан . . . слан да прегледа путеве. *Нов.* **2.** *отпремати што да се коме уручи.* — На војнике шаље заповиједи. *Март.* Нису луди да шаљу због оне поплаве . . . прилоге. *Дом.* **3.** *упућивати некоме своју склоност, изразе симпатије, каквим покретом и сл.:* ~ пољупце. — Ти ме љубиш . . . То сам прочитао из . . . погледа твог што ми га шаљеш. *Шант.* **4.** *учинити да се нешто креће у одређеном правцу.* — Четири топа слала су један за другим гранате тамо иза повађених редова пшенице. *Моск.* фиг. Час је кад звона кроз вечер све тишу . . . у луг глас шаљу. *Наз.*

слàтина ж **1.** *извор слане воде, сланац, сланача. Вук Рј.* **2.** мн. *заслањено, мочварно и неплодно земљиште.* — Све је пожутело и увело, само по слатинама има мало зеленила. *Дед. Ј.* Ђерам је светионик . . . кроз голо поље слатина. *Чипл.*

сла̏тинаст, -а, -о *баровит, мочваран.* — На територији средњега Баната налазе се ... подводни и слатинасти терени. *Пол. 1958.*

слаткà̏рија ж **1.** *слаткиши, посластице.* — По стијенама боце и бочице разнијех сирупа и слаткарија. *Војн.* **2.** фиг. *сладак начин живота.* — Између момака у црним ризама и дјевојака које су се одлучиле за небеске слаткарије ... *КН 1958.*

сла̏ткаст, -а, -о *понешто сладак.* — Тај слаткасти мирис парфема говори о присуству неке младе жене. *Донч.* С њега [тла] се дизао слаткаст дах труљења и влаге. *Шимун.*

сла̏ткача ж **1.** агр. *јабука која има сладак укус.* — А Јела је ока ведра ... сочна је ко јабука ... слаткача. *Кош.* **2.** бот. *врста руже* Rosa centifolia. *Сим. Реч.*

сла̏ткӣ ја̏вор м бот. *биљка из породице јавора* Acer saccharinum. *Терм. 3.*

сла̏ткица ж *дем. и хип. од слатка.* — Шта ти је, теткице-слаткице, упитам ја смућено, јер се и мени ражали кад видех где је тужна. *Шапч.*

сла̏ткиш, -иша м (обично у мн.) *посластица.* — Пошљу с њим ... свакојаких сувих и течних слаткиша. *Глиш.* [Сједили су] пијуцкајући кухано вино ... и јеткајући слаткише. *Креш.* фиг. *оно што изазива осећање пријатности, уживања.* — Ко ће све набројати чиме обилује младићка чиста душа којој искуство није још ... у мливо сатрло ниједно од оних заносних слаткиша живота. *Лаз. Л.*

сла̏тко прил. **1.** *са слашћу, с великим уживањем.* — Гледајући зар како Адил слатко једе, и њему као да се отвори ... *О-А.* **2. а.** *с особитим задовољством.* — Зимогрижљиво се премјести с ноге на ногу ... и слатко зијевну. *Поп.* **б.** *врло пријатно, допадљиво.* — Мало је људи који су умели тако слатко причати [као Домановић]. *Прод.* Цвијетак слатко мири. *Шен.* **3.** *дубоко, чврсто, тврдо (о спавању).* — Била је готово срећна због тога [продаје куће] и одмах слатко ... заспа. *Станк.* За тога читања знала би старица слатко уснути. *Том.* **4.** *љубазно, срдачно, мило, нежно.* — Свак [га] грли и слатко му тепа. *Вел.* Узела ... дете на крило ... и милује га да мати ... не би слађе. *Ад.* **5.** *пуним срцем, радо, искрено.* — Вјеровали су да пара дата слатко и весело неће никад стићи узалуд. *Сиј.* Смијешио се слатко и одобравајући климао је главом. *Крањч. Стј.*

сла̏ткӣ, -а̄ и -ӯга с *у шећеру кувано воће.* — Послаћу снаји теглу слатка. *Уск.* Почасти ме слатким од вишања. *Пол. 1960.* Затим ... донесе и слатко с медом и са шећером. *Крањч. Стј.*

слаткòбо̄лан, -лна, -лно *који у себи носи осећање пријатне сете, туге.* — Скините звона с оних бијелих торњева што душâ немир у сан уљуљкавају кô пјесма слаткоболна. *Наз.* Стара девојка окупана је у том бескрајном слаткоболном ослобођењу давно уздржаних осећања. *Поп. Ј.*

слаткòбо̄лно прил. *на слаткоболан начин, с пријатном сетом, тугом.* — Све га оне воле ... и смеше му се ... слаткоболно. *Дав.*

сла̏тковина ж бот. *в. попонац.* — Дјед је отишао у кукурузе да начупа за краве слатковине. *КН 1951; Вук Рј.*

слаткòводӣ̏, -а̄, -о̄ *који се односи на слатке воде; који живи у слаткој води:* ~ фауна, ~ риболов, слатководне рибе.

слаткòгласан, -сна, -сно *који има угодан, пријатан глас. Р-К Реч.*

сла̏ткō дрвце с бот. **а.** *биљка из пор. лепирњача* Glycyrrhiza glabra *дебелог и одвељеног корена који је сладак и употребљава се у лекарству. Сим. Реч.* **б.** *в. цимет. Р-К Реч.*

слаткòје̏ђа м *в. сладокусац. Прав.*

слаткòрек, -а, -о (ек. и ијек.) **и слаткорѐчив,** -а, -о, ијек. слаткорјѐчив *који лепо и занимљиво говори; који подешава свој говор да би се допао.* — Ниси слаткорека, ниси милокрвна, али ко те позна, свако те се сети [батина]. *Змај.* Отац се доцније запопио и провео век ... као виђен човек и слаткоречив ... беседник. *Скерл.*

слаткорѐчивō̄ст, -ости, ијек. слаткорјѐчивō̄ст, ж *особина онога који је слаткоречив.* — И сад су сви заједно: тетка Васка слаткоречивошћу, мајка проклетством ... салетеле Зону. *Срем.*

слаткорѐчије с цел. *в. слаткоречивост.* — Чамча својим слаткоречијем бацио је господар-Софри црва у главу. *Игњ.*

слаткорјѐчив, -а, -о, ек. слаткорѐчив.

слаткорјѐчивō̄ст, -ости, ек. слаткорѐчивō̄ст.

слаткòслан, -а́на, -а́но *сланкаст, полуслан, бочат, бракичан (о води на ушћу река у море).* — фиг. Слана вода, слатка вода, слаткослана вода ... то је водени дио сликарских мотива Петра Бибића. *Зог.*

сла̏тко̄ст, -ости ж *стање, особина онога што је слатко.*

слаткòћа ж *сласт (1—3).* — Удели [јесени] воћу још два јужнија дана ... а вину подај последњу слаткоћу. *Тос. Д.* И слаткоћа напокон досади устима. *Шен.* Сваки сад срче до дна, пије слаткоћу коју умор точи. *Вит.* На опустјелим пољима владала [је] ... опојна слаткоћа. *Бен.*

слàткòхран, -а, -о *који слатко једе.* — Сви су веома ... мирољубиви, слаткохрани. *Мат.* Баш је био слаткохрано чељаде. *Креш.*

слáчак, -чка и **слàчац,** -чца м бот. *в. попонац.* — Љепши су [гробови] они што по њима расте слачак ... а на прољеће дођу пчеле па се завуку у цвјетове. *Вуј.*; *Бен. Рј.*

слàчика ж бот. *в. попонац. Сим. Реч.*

слачѝна ж **1.** *сласт (1).* — Укус грожђане слачине кану ми као капља меда на језик. *Наз.* Шљиве савке уплавиле од слачинâ. *Кул.* **2.** *сласт (3).* — Како ли је већ далеко онај састанак ... с овим својим часовима пуним раскоши и слачине. *Цар Е.*

слàчињāк м *слачичник, слачичњак. Р-К Реч.*

слàчица ж бот. *врста биљке из пор. крсташица, горушица* Brassica nigra, Sinapis alba, *чије семенке садрже масно и етерично уље; употребљава се у лекарству, у индустрији папира и као мирођија. Сим. Реч.*

слàчичњāк и **слàчичњāк** м *мелем начињен од слачице.* — Гдекада се за болесника нареде слачичњаци или визикатори, тј. мелеми под којима се кожа испрштп и потклобучи. *Батут.* Превијем место слачичњака алеву паприку. *Вес.*; *Р-К Реч.*

слѐва, ијек. слијѐва, прил. **1.** *с леве стране.* — У позадини на просценијуму ... позорнице маркирани улази здесна и слева. *Ж 1955.* **2.** пол. *у напредном револуционарном духу, левичарски, на левици.* — Чита он књиге ... заплијењене књиге слијева. *Фелд.*

слѐвање, ијек. слијѐвање, с *гл. им. од слевати (се).*

слѐвати (се), слѐвām (се), ијек. слијѐвати (се) = сливати (се) *несврш. и уч. према слити (се).*

слѐгање, ијек. слијѐгање, с *гл. им. од слегати (се).*

слѐгати (се), слѐжēм (се), ијек. слијѐгати (се) *несврш. и уч. према слегнути се и слећи (се).*

слѐгнутн и **слѐћи,** слѐгнēм и слѐжēм свршс. **1. а.** *стићи некуд у великом броју.* — Кад се ослободи Улцињ и маче отуд турска сила, слеже она у варош, не би ли ту нашла зараде. *Нуш.* Они [ловци] једне ноћи слегоше у шуму и закрчише заседе. *Јевт.* **б.** *стићи одјекујући (о звуку).* — Пуцањ удри на Рудине прве ... па уз Пиву слеже на Дробњаке. *Март.* **в.** *слећи се (1а).* — У храм слегла чељад богомољна. *Март.* **2.** *слећи се (2а).* — фиг. Прошлост се обнови, и туга јаче слеже на душу. *Дом.* **3.** *свести младожењу и младу на дан венчања. Вук Рј.*

Изр. ~ раменима *учинити покрет раменима, подићи и спустити рамена, као знак недоумице, двоумљења, устезања, збуњености, несналажења.*

~ **се 1. а.** *сабрати се, скупити се са свих страна на једном месту, стећи се, нагрнути (о многима).* — Из свију се сусједних села и заселака слегао небројен свијет. *Вел.* Цео ће се [Париз] сада слегнути њеној кући. *Јов. Ј.* На гужву слегоше се жене са свих страна. *Чипл.* **б.** (на кога) *полетети, стрчати се у великом броју против кога.* — Слеже се народ на њих и војводе издрије ше им хаљине. *Вук.* **в.** *сабрати се заузевши велики простор, пружити се, протегнути се (о војсци).* — Трећа војска слеже се од ... Жупе до Грахова. *Љуб.* **2. а.** *спустити се у великој количини на какву површину покривајући је, нагомилати се:* слегло се лишће на земљу. — Магла се слегла наоколо на пусти крај. *Домј.* фиг. *свалити се.* — Паштровићу се оловно слегао овај тренутак на прса. *Петр. В.* **б.** *слити се, сручити се у што (о води).* — Па се слегла у језеро бујица, воду му смутила. *Љуб.* **3. а.** *спустити се ниже, дубље (о површини земље, услед подлокавања нижих слојева и сл.).* — Само на лаким земљама може се воћка нешто дубље усадити, јер ће се земља доцније слећи. *Тод.* Над [покојником] ... се још ни земља није слегла. *Андр. И.* **б.** *спустити се на дно одвојивши се (о течности, храни), сталожити се:* слегло се вино, слегла се кафа. — Тко ће се и чега дотакнути [од хране], та још се није ни вечера слегла! *Мул.* **4.** *приближити се тлу, постати нижи.* — Срдито му коњиц захватио, сви за њиме коњи се слегоше, па за собом поље отискоше. *Радич.* **5. а.** *савити се надоле, пригнути се, сагнути се.* — Дјевојка дрхташе и слеже се да види слова, као да зна читати. *Вип.* **б.** *скупити се, стиснути се, згрчити се, шћућурити се.* — Он се слегао као патка, тобож не зна о чему се ради. *Сиј.* **в.** *спустити се у лежећи положај, опружити се.* — Пришуља се пању и нађе тамо Мишу, па се тихо слеже к њему. *Тур.* Слеже се на сијено, покри длановима лице. *Вуј.* **6.** *смирити се, стишати се, утишати се.* — Пламен се слеже. Соба се испуни тамноцрвеним сјајем. *Андр. И.* Чим се првобитна нестрпљивост донекле слегла, требало је ... доста времена док би се снашао. *Бал.* Другови ... су у стрепњи очекивали хоће ли се прво борбено узбуђење слегнути. *Поп. Ј.*

слегнýће с *слегање; слегнуто место, улегнуће.*

слѐд, ијек. слијед, м **1.** *оно што настаје, следи из чега, последак, последица, резултат чега.* — Начело временога слиједа по закону узрочности гласи: Све промјене збивају се по свези узрока и посљедице. *Баз.*

2. *ред, низ чији делови непрекидно теку један за другим; начин њиховог кретања.* — У низању бројева 1, 2, 3, 4 ... једног за другим ... добивамо низ или слијед природних бројева. *Алг. 1.* Ми се стадосмо у гушчијем слиједу лаким успоном пењати. *Андр. И.* Молимо вас да нам Ваша пјесничка дјела наведете у хронолошком слиједу. *Шкреб.* **3.** *утврђен, закономеран ред, поредак у току чега.* — О, са врха смртног помирења даљи, тиши, мирнији је след. *Мас.* Писац не иде лакшим путем дескрипције, већ тражи што ударнији симбол, па макар он био с ону страну границе логичног слиједа догађаја. *КН 1958.* У искуству нам је дат само временски слијед утисака и идеја. *Ант. 1.* **4.** *траг.* — Та тежак дођем кô планина ... мрсећ туђи ... слијед. *Наз.*

Изр. **следити следом** *учорно, непосредно ићи за ким*; **у слиједу (слиједом) чега** (ијек.) заст. *поводом чега, због чега.* — У експлоататорској држави владајући друштвени односи засновани су на експлоатацији радних маса ... и слиједом тога на њиховој политичкој владавини. *Арх. 1947.* Ако тек једног читаоца нађем који ће у слиједу овијех прича слично осјетити, онда нијесам узалуд писао. *Бал.*

слѐдба, ијек. сљѐдба, ж **1.** *след, слеђење. Р-К Реч.* **2.** рлг. *секта.* — Велики народи могу ... да се поносе организацијом слиједби и црквама. *Тур.* Примио сам ... руковет књижица од ... теозофске књижаре које су ... имале задаћу да ме коначно освоје за ову модерну сљедбу. *Андр. Н.*

слѐдбеник, ијек. сљѐдбеник, м **а.** *онај који следи иза некога, који долази за ким.* **б.** фиг. *онај који следи какво учење, који наставља чији рад, чију активност, присталица.* — У толикој разликости државној поможе сљедбеницима источне цркве вјера. *Јаг.* Бранко је имао пред собом народне песме, а иза себе, као следбенике, Јакшића и Змаја. *Прод.* **в.** *онај који је заузео место, дужност свога претходника.* — У Београду је следбеник Ебу-Бећир-паше Шашит-паша наново покушао да ... васпостави јањичарски ред. *Нов.*

слѐдбеница, ијек. сљѐдбеница, ж *жена следбеник.* — Данас се тих сљедбеница нагурало око ње десетак. *Пав.*

слѐдбеништво, ијек. сљѐдбеништво, с *својство, стање онога који је следбеник некога, нечега.*

следѐнити се, -ѐденӣм се сврш. *постати леден, следити се.* — На [ту] помисао следенила му се крв у срцу, сјетивши се своје кћери јединице. *Коз. Ј.* На једном се дигне жагор ... па се опет све ушути, следени, скамени. *Коч.*

сле́дѐћӣ и слѐдѐћӣ, -ā, -ē, ијек. слијѐдећӣ и сљѐдећӣ *који долази одмах после некога, други по реду, идући.* — Ова прилика не може [се] поновити за следећих годину дана. *Чипл.* Он је морао слиједећи дан ... да преда ... све пиће и трговачку робу. *Тур.*

слѐдитељ, ијек. сљѐдитељ, м заст. *в. следбеник.* — Некоји кажу да ће г. Калај имати обзир на ... вјеру и на њезине сљедитеље. *Старч.*

сле́дити, слѐдӣм, ијек. слијѐдити, несврш. **1.** (кога) **а.** *ићи, кретати се непосредно за ким.* — Уђоше у дивљ шумски простор гдје их није могла слиједити никаква потјера. *Лал.* **б.** *посматрати кога, пазити на кога не скидајући поглед с њега.* — Миха их назорце слиједио издалека и будно проматрао. *Гор.* **в.** *бирати животни пут, уређивати свој живот поводећи се за ким, подржавати, држати се (кога, чега).* — Чехословачка национална мањина у Југославији одлучно следи пут ЦККПЈ под руководством друга Тита. *Пол. 1950.* Човјек ће владати свијетом само толико колико слиједи његове законе. *Ант. 1.* **г.** *поступати слично или једнако као неко други, поводити се у својим поступцима за неким.* — Он примере срамне краљева нам следи. *Панд.* Млади играчи узимају за узор неког бољег играча и покушавају га слиједити. *Кугл.* **2. а.** *долазити, јављати се одмах иза чега, после чега, пратити што.* — Доиста је ... проматрање ствари мањкаво ... ако не слиједи иза њега дјеловање. *Баз.* Одјекну страховита детонација. За њом је следио читав низ мањих и већих. *Поп. Ј.* **б.** *изилазити из чега, јављати се, настајати као последица чега.* — Из изложеног слиједи да се у вези са промјенама ... друштвених односа ... мијења и друштвена опасност. *Арх. 1947.* Но из свега овога нипошто не слиједи да је неки порез само зато добар што је стар. *Рад. Стј.* **в.** *настављати започето.* — Он их и не слуша, већ слиједи говором. *Ћип.* Каткад [глас] задрхтне од ганућа, а онда слиједи у мирној свечаности. *Бег.*

слѐдити, слѐдӣм сврш. **1.** *претворити у лед, замрзнути, смрзнути. Вук Рј.* **2.** фиг. *зауставити, одузети коме, под утицајем јаког узбуђења, покретљивост, природну живост, неусиљеност, учинити да се неко укочи.* — И тај осмех [очев] Софку пресече, следи. *Станк.* И већ је спреман да се смири сасвим кад следи срце нова страшнија сумња. *Мих.*

~ се 1. *претворити се под дејством јаке студени у лед, смрзнути се.* — Пошто се скухају, стављу покриту лопижу на хлад да се варице следе. *Љуб.* Вода се у посуди ... тек што није следила, уз најмању трешњу смјеста се претвара у чврсти лед. *Шкреб.*

2. фиг. **а.** *изгубити покретљивост и осетљивост, укочити се (од страха, ужаса и сл.).* — Партизани погледаше и следиште се од ужаса. *Вос. Д.* Од страха би се следио њем пред том ругобом. *Гор.* **б.** *зауставити се у своме развитку.* — Са таквим критичарима једна књижевност морала би се следити и угинути. *Скерл.*

слѐдовање, ијек. сљѐдовање, с **1.** *гл. им. од следовати.* **2.** *оно што некоме следи, што му припада; оброк хране.* — Иако највећа гладница у одреду, Никола је своје мало следовање делио с њим. *Вос. Д.* Нарочито је тежак положај оних робијаша који су ... побјегли. Такав добија батина као неко »следовање«. *Чол.*

слѐдовати, -дујѐм, ијек. сљѐдовати, несврш. **1.** (коме) *ићи за неким, нечим, пратити некога, нешто.* — Он се упути за неким високим човеком ... Човек примети ... брзо пређе на другу страну, али му Јуришић следоваше. *Вас.* фиг. За нашим погледима следовали су погледи газде и свију његових момака. *Нен. Љ.* **2.** *бити на реду, настајати, јављати се непосредно после чега.* — Кад се свршила расправа, онда је следовало закључење. *Марк. Св.* **3.** (нешто) *добивати, примати.* — За ове ријечи сљедовао је нове бубоце. *Јел.* **4.** (коме, чему) *поступати слично коме, по угледу на кога, што, руководити се нечим.* — Следујте мом примеру. *Нен. М.* Сретан што је нашао једну директиву прима је и следује одано. *КР 1924.* **5.** *произлазити из чега, бити последица чега.* — Па отуда шта је сљедовало? *Март.* **6.** безл. *припадати.* — Хоћемо ми пропис и правило како кога спада и сљедује. *Вор.* Људи [су] присиљени да »паузирају« у послу како би могли да добију све што им следује. *Пол. 1950.*

Изр. то му и следује *то му и треба.*

слѐдствен, -а, -о, ијек. сљѐдствен, заст. *доследан.* — Али се у Макси опет пробуди учитељ, озбиљан, следствен, строг. *Шапч.*

слѐдствено, ијек. сљѐдствено **1.** прил. *на следствен начин, доследно.* — У његовом духу све [је] строго, следствено и логично повезано. *Дуч.* **2.** речца *према томе, дакле.* — Босанско питање решиће се без нас, па следствено и противу нас. *Јов. С.*

слѐдство, ијек. сљѐдство, с заст. *последица, резултат.* — Што је сада, то ће и слиједити, али сљедства сва ће нова бити. *Прер.* То је било логично следство нашег васпитања. *Марк. Св.*

слеђ и **слѐђ** м зоол. **а.** *мала морска риба* Clupea harengus, *харинга.* **б.** мн. *род морских риба* Clupeidae, *сличних сардели, које се усољене употребљавају за храну. Терм. 4.*

слеђа́вање с *гл. им. од слеђавати (се).*

слеђа́вати (се), слеђа̀вам (се) *несврш. и уч. према следити (се).*

слѐђевка ж зоол. *в. слеђ.* — Друга су велика хрпа коштуњача слеђевке које ... немају у перајама ниједне тврде коштане шипчице. *Финк.*

слеђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од следити се.* **2.** *укочен; хладан, равнодушан.* — Партизани стоје неми и мирни као слеђено дрво. *Вос. Д.* Слеђен и одузет, није имао снаге ни одлучности. *Вор.*

слѐђено прил. *укочено, запрепашћено, пренеражено.* — Тек пошто га заведоше иза прве бараке ... он као да наслути зло и слеђено се загледа у Прањића. *Вор.*

слеђенòст, -ости ж *стање, особина онога који је слеђен и онога што је слеђено.*

слеђѐње, ијек. слијеђѐње, с *гл. им. од слѐдити.*

слеђи́вање с *гл. им. од слеђивати (се).*

слеђи́вати (се), слѐђујем (се) *несврш. и уч. према следити (се).*

слѐђица ж зоол. *врста слеђа* Clupea strattus. — Напола је мањи сродник слеђа у Сјеверном и Источном мору руска слеђица. *Финк.*

слѐз, ијек. сљѐз, м бот. **а.** *назив биљке из родова* Althaea *и* Malva *са много подврста које се употребљавају у лекарству:* бели ~, црни ~, питоми ~. **б.** мн. *општи назив за породицу у коју спадају те биљке* Malvaceae.

слезѐна и **слезѝна** ж анат. *велика жлезда или орган* lien *у трбушној шупљини с леве стране, испод дијафрагме и задњих ребара, којему је главна функција стварање црвених крвних зрнаца.* — Нетко се журио на саоницама да су коњима слезене ударале. *Бен.* Удари бичем вранца у оно место гдје биje слезина. *Моск.* То је бол од слезине. *Новак.*

слезѐница, ијек. сљезѐница, ж бот. *врста биљке која се употребљава као лек за оболелу слезену* Asplenium ruta muraria. *Терм. 3.*

слезинòбоља ж мед. *болест слезине* splenalgia. *Бен. Рј.*

слезѝњав, -а, -о *који болује од слезине. Деан. Рј.*

слѐзов, -а, -о, ијек. сљѐзов *који је од слеза:* ~ чај.

слѐзовача, ијек. сљѐзовача, ж бот. *слезова биљка.* — Кад је ушао у двориште ... угази слезовачу и метловину до кућних врата. *Шапч.*

слѐзовина, ијек. сљѐзовина, ж бот. *в. слез. Деан. Рј.*

слѐк м **и слѐка** ж *плима;* супр. осека. — Кô мора синьег подронички слек што

рони град из воде подигнут високог смера кулу рони мог. *Кост. Л.*; *Вук Рј.*

слѐкнути се, -нём се свршн. покр. *лецнути се, пренути се, тргнути се.* — Па се онда слекну и замисли своју парохијску кућу. *Мат.*

слѐме, -ена (мн. слемéна, ген. -éна), ијек. сљѐме с **1. а.** *уздужна линија у којој се секу две кровне површине куће, врх крова.* — И стадох лутати ... градом стрмих готских кровова и оштрих кућних сљемена. *Матош.* фиг. Господар Софра је хтео да га начини правим газдом ... да буде од њега »слеме« куће. *Игњ.* **б.** фиг. *кров, кућа.* — А код нас су још стари обичаји груби: ми пуштамо свакога под своје слеме. *Макс.* Проклет био ко нам слеме растури! *Чипл.* **2.** геогр. *горњи део планине, гребен.* — Час касније ... прешавши сљеме изгуби се у тами. *Пав.* Заклањајући се од букве до букве, изађоше на сљеме обронка. *Лал.*

слѐменасто, ијек. сљѐменасто, прил. *као слеме.* — Крила која су стакласто светла, склапају се на телу [крилате ваши] слеменасто и много су дужа од тела. *Тод.*

слѐменӣ, -ā, -ō, ијек. сљѐменӣ *који се односи на слеме*: ~ греда.

слѐменскӣ, -ā, -ō, ијек. сљѐменскӣ *који се односи на слеме.* — На два сљеменска рога два су црвена метална барјачића. *Матош.*

слемѐњача, ијек. сљемѐњача, ж *слемена греда. Деан. Рј.*

слéмо, -а и -ē м погрд. *леноштина, нерадник. Деан. Рј.*

слѐп, -éпа, -éпо, ијек. слијѐп **1. а.** *који нема очњега вида, који је лишен способности вида.* — У оба да је слијеп ока [цар], ко би смио рећи да је слијеп? *Њег.* Бјеше худа, у очи слијепа. *НПХ.* Зна л' он ... како је шупаљ поглед тих очију слепих? *Змај.* **б.** (у именичкој служби) м *слепац.* — Ту [на вашару] је било слепих који су уз гусле богорадили. *Вес.* Знате ли како је кад се слијепу врати вид? *Шен.* **в.** *који не опажа, не примећује, не схвата оно што се догађа око њега.* — Иде Стана замишљена лица. У очима поглед слеп за свет око ње. *Шуб.* Ту је ваљао човек који ... није слеп за народне обичаје. *Поп. П.* **г.** *који је неспособан, којему недостаје знања и вештине да схвати нешто.* — Како је сељак политички слијеп, он се равна више по закону инерције. *Крл.* Сви смо ... за лепоту слепи. *Стан.* **2.** фиг. **а.** *који ради, поступа без расуђивања, не водећи рачуна о разлозима, непромишљен, неразборит, неразуман, неспособан да види.* — [Давао је] неограничену власт једној олигархији састављеној од ... слепих присталица. *Гавр.* Правила је од њега слијепог подложника. *Донч.* **б.** *који делује, јавља се, испољава елементарном снагом, стихијски, без предвиђања, случајно.* — [Марковић] социјални покрет не своди на несвесну игру слепих економских сила. *Скерл.* Све је препустио слијепом случају. *О-А.* **3. а.** *који се изводи, врши без употребе вида, гледања.* — Два коња ... играју поваздан по ражовном влаћу, газе стално по истој стази, праве на стотине слијепих кругова. *Сиј.* **б.** *који се налази у потпуном мраку, тами, неосветљен.* — Простор пред њом био је потпуно слијеп. Нигдје ни најситнија каква свјетла. *Бег.* **в.** *који је без живота, безизражајан, празан.* — Животе мртви, слијепи погледе, ти јадна ... жива забласти! *Богд.* **г.** *кроз који се не види, непровидан, непрозиран.* — Над њим огледало млетачко, старо, готово слијепо. *Домј.* У кафани се подигла загушљива, слијепа прашина. *Матош.* **4.** *који је на једном крају затворен, који нема пролаза.* — Кућа [је] те госпођице у некој слијепој уличици. *Вел.* [Из хола] су се бескрајни ходници гранали на све четири стране гломазног лабиринта са слијепим завијуцима. *Дав.*

Изр. као ~ јурнути *не мислити на опасност, излагати се највећој опасности.* — И јурнуше као слепи на брдо. *БК 1906*; ~ долина геогр. *речна долина са три стране затворена високим стенама*; ~игра шах *игра коју играчи изводе не гледајући на шаховску таблу*; ~ мрља (пега) *в. уз мрља (изр.)*; ~ улица а) *улица која нема излаза, која је на једном крају затворена*; б) фиг. *безизлазни положај.* — Хоће ли [пленум] и знати извести земљу из слијепе улице. *Вј. 1971*; ~ и глув правити се *в. уз глув (изр.)*; ~ код (здравих) очију бити (остати) *бити без најосновнијег знања, не знати читати ни писати*; слепи колосек *в. уз колосек (изр.)*; слепи метак *в. уз метак (изр.)*; слепи фењер *ручна светиљка (са свећом или петролејска светиљка у стаклу) која баца светлост само напред.* — У близини ... припуцаше топови. Војник припали слепи фењер. *Јак.*; слепи под геогр. *подлога од дасака на коју се полажу паркети*; слепи прозор, слепа врата грађ. *прозор, врата који стварно не постоје, него су само или насликани на кући или пластично имитирани*; слепи путник *онај који путује возом или бродом без возне карте*; слепи таван *таван без прозора*; слепи зид *в. уз зид (изр.)*; слепо црево анат. *део дебелог црева са цревуљком* appendix; слепо куче *в. уз куче (изр.)*; слепо оруђе чије бити *бити чије средство за остварење циља*; слепо писмо *водени знакови на фином папиру. Р-К Реч.*

слѐпāр, -ápa, ијек. сљѐпāр, м *опсенар, мађионичар; обмањивач, варалица.* — Злогласни се сљепари не усуђују да своје мај-

сторије тјерају у кућама отмјених племића и великаша. *Вел.* С њом манипулира добар илузиониста или окретан сљепар. *Бег.*

слепàрија, ијек. сљепàрија, ж **1.** *опсена, обмана, превара.* — То је сљепарија која никако не пристаје великом човјеку. *Краљч. Стј.* Ја мислим да се за оним ријечима крије какова обмана . . . и какова велика сљепарија. *Маж. Ф.* **2.** зб. *сиротиња.* — А тешко је у сљепарију поћи кад ниси у сљепарији рођена. *Берт.*

слепáрити, слèпāрīм, ијек. сљепáрити, несврш. **1.** *поступати као слепар, варати, обмањивати.* — Не чиним ја тога, мој обичај није циганити и сљепарити. *Шен.* **2.** *сиротињски живети.*

слепàрица, ијек. сљепàрица, ж **1.** *жена слепар.* — Сијевај . . . одмах брбљавице, похотљивице и сљепарице! *Вел.* **2.** мн. у изразу: змије слепарице зоол. *мале змије кратког репа. Финк.*

слèпāрскӣ, -ā, -ō, ијек. сљèпāрскӣ *који се односи на слепаре; који је својствен слепарима.* — Одувијек је у њему било сљепарске смионости. *Крл.*

слèпāрски, ијек. сљèпāрски, прил. *на начин слепара, као слепар; сиротињски.* — И само врдаш преда мном сљепарски, а ја ти још увијек вјерујем! *Цес. А.*

слèпāћ, -áћа, ијек. сљèпāћ, м зоол. *слепи миш, шишмиш.* — Добио сам педесет пари чарапа што сам вадио дјевојкама и удовицама те сљепаће из стена. *Ранк.*

слéпац, -пца, ијек. слијèпац, м **1. а.** *човек слеп на оба ока.* — Хомер, слијепац, са сунцем у грудима, створио је стиховима базу за живот цијелог хеленизма. *Матош.* **б.** *онај који због слепила проси.* — Слепци и богаљи мувају се тамо-амо кроз народ. *Вас.* **2.** *пуки сиромах, голя.* — Он ће мене у слепце да отера, да просим под старост. *Рист.* Учитељ . . . слепац довека, сто година деведесет гроша. *Срем.* **3.** фиг. *човек који не опажа, не схвата оно што се догађа око њега, којему недостаје знања и вештине да нешто схвати, који ради и поступа без правог расуђивања; онај који је обманут чим, који живи у заблуди.* — А они, слијепци код очију, сви у писмо гледају као ја у овај длан. *Јурк.* Ови слепци врше неку редукцију и отпустили су . . . младог, даровитог глумца. *Андр. И.* **4.** зоол. *мали глодар који живи под земљом са закржљалим очима и са зубима којима рије и прави ровове под земљом, слепаш.* — Посве испод земље живе сљепаши (слијепци) којима су очи закржљале и прерасле крзном. *Финк.*

Изр. држати се чега као ~ плота *чврсто се држати чега.* — Ти се у'ватио голог поштења ка' слепац плота. *Рад. Д.*

слèпачкӣ, -ā, -ō, ијек. сљèпачкӣ **1.** *који се односи на слепце.* — Али разрогачене сљепачке очи утрну у њем радост. *Гор.* Ражали ме тај слепачки покрет руке. *Вукић.* **2.** фиг. *сиромашан, сиротињски.* — Откако се куће по селу испоразјељивале, све се село напунило сљепачких кућа, газда већ мало имаде. *Берт.*

слèпачки, ијек. сљèпачки, прил. *на начин слепца, као слепац, сиромашки.* — И ја наставих да идем даље, кроз таму, сљепачки, али увек напред. *Ж 1955.* Неће више да живи слепачки. Мораће да направи нову кућу. *Ћос. Д.*

слèпāш, -áша, ијек. сљèпāш, м зоол. *в. слепац (4).* — Посве испод земље живе сљепаши, којима су очи прерасле крзном. *Финк.*

слепèтати се, -ām се сврш. *слетети залепетавши, замахнувши крилима.* — То је мајка у ријечи била, слепета се пребијела вила. *НПХ.*

слéпети, -пīм, ијек. слијèпити и слијèпјети, несврш. *постајати слеп.* — Чувам манастир а слепим, остајем без вида. *Пол. 1959.* Слепимо од беле електричне . . . лампе. *Петр. В.*

слèпило, ијек. сљèпило, с **1. а.** *потпуни или делимични недостатак, немање вида (привремено или стално).* — На очи удара сљепило, и глава почиње полако да боли. *Сиј.* Од вреле соли . . . ја сам у устима осјетио неподношљиво гађење и муку која је . . . водила до сљепила. *Вуј.* **б.** *тама, тмина.* — Шта тишина! Као да овдје има неког? — прогунђа Јово и из сљепила ноћи угледа нејасан наговјештај свјетла. *Вуј.* **2.** фиг. *неспособност схватања, расуђивања, заслепљеност, обневиделост.* — Андријина је и Луцијина љубав према Титу била одвише јака и прелазила . . . у слепило. *Новак.* У многим демократским земљама владало је слепило, забуна и неред. *Пол. 1944.* **3.** *в. слепарија (1).* — Сва писарија тобожњег Шпањолца пусто је сљепило и замама. *Шен.*

Изр. кокошје, ноћно ~ мед. *болест мрежнице у којој болесник у сумраку не види готово ништа;* ~ за боје *немогућност распознавања или разликовања неке боје, далтонизам;* снежно ~ *привремени губитак вида изазван ултравиолетним зрацима на високим снежним површинама.*

слèпимицē, ијек. сљèпимицē, прил. *на начин слепца, као слепац, не гледајући.* — Док они [узвишени људи] гледају да . . . све поравне и угладе у животу, дотле обичан човек јури слепимице преко тога. *Кнеж. Б.*

слѐпӣ мӣш, ијек. слијепӣ мӣш, м **1.** зоол. *љиљак (I), шишмиш.* **2.** *игра у којој играч завезаних очију стојећи у средини кола погађа саиграче.* — А затим су се играли слијепога миша. *Бен.* Крену момке и девојке да играју слепа миша. *Нед.* фиг. у изразу: играти се слепога миша *такмичити се у досетљивости, надмудривати се.* — Око тог кардиналног питања наше се двије социологије играју слијепога миша. *Лит. 1957.*

слѐпити[1], слѐпӣм, ијек. слијѐпити, несврш. *чинити кога слепим, ослепљивати.* — Цилитнут се, не погодит циља, камол' слијепит мјеште раје Турке. *Маж. И.* Има у сунцу злата што зјену слијепи. *Уј.*

слѐпити[2], слѐпӣм, ијек. слијѐпити, сврш. **а.** *лепљењем чврсто саставити, спојити.* — Расположило је [дете] љуску од ораха ... слепило је обе поле тако да је орах изгледао као цео. *Андр. И.* **б.** *учинити да се нешто споји, састави.* — Слепила очи па диже брзо. *Каш.* Чинило се: жарке усне у пољубац ће да слијепе. *Крањч.*

~ се а. *чврсто се спојити, саставити чим лепљивим.* — Пољина се слијепила, па се кола у њу упијају. *Павл.* **б.** *прилепити се, причврстити се уз нешто, једно уз друго.* — Јовандека ... клону и сав се некако слијепи са земљом. *Јоп.* Дрвеће пожутело, лишће му се слепило од многе воде. *Ранк.*

Изр. слепио му се језик *не може да говори од страха, узбуђења и сл.* — Није могао да ишта одговори. Језик му се беше слепио за непце. *Јов. Ј.*

слѐпӣћ, -и́ћа, ијек. сљѐпӣћ, м зоол. *змијолики гуштер без ногу* Anguis fragilis. — Наишли су војници тамо на много слепића и на огромне змијурине. *Кнеж. Л.*

слѐпица, ијек. сљѐпица, ж **1. а.** *слепа жена.* — Јела слепица села код капије па удесила да пева уз гусле. *Вес.* **б.** фиг. *сиромашна женска особа.* — Мати је говорила: »Шта можеш! ... Ми смо сироти. Ко ће тебе слепицу?« *Чипл.* **2.** (у атрибутској служби уз им. светиљка) *којој је штитник окренут према доле или напред.* — Извади из једнога џепа од капута свјетиљку сљепицу којано свијетли, а носиоца не освјетљава. *Креш.*

слѐпљенӧст, -ости, ијек. слијепљенӧст, ж *стање, особина онога што је слепљено.*

слепљи́ва̄ње, ијек. сљепљи́ва̄ње, с *гл. им. од* слепљивати (*се*).

слепљи́вати (**се**), слѐпљујём (се), ијек. сљепљи́вати (се) *несврш. и уч. према* слепити (*се*).

слѐпо, ијек. слијепо, прил. **1.** *не обзирући се ни на шта, по сваку цену, безобзирно.* — Јаше Хусеин, не слушајући заклињање својих пријатеља да се чува и да слијепо не срта у смрт ... *Том.* Он је слепо корачао стазом којом га љубав и срце води. *Дом.* **2.** *без проверавања, без просуђивања, безразложно, непромишљено.* — Није [Вук] ничијега савјета слијепо прихваћао. *Јаг.* Запајајући се народном поезијом, они јој никада нису слепо подражавали. *Нед.* **3.** *без поговора, послушно, покорно.* — Осим њих трога нико се ни за шта у кући не пита, него све слепо слуша и покорава се. *Лаз. Л.* Ката се слијепо покоравала свом мужу. *Доич.* **4.** *исконском, неодољивом, елементарном снагом, стихијски.* — Силе природне дјелују слијепо. *Баз.* Срце ... исто тако слепо мрзи као што и слепо воли. *Дуч.* **5.** *безизразајно, празно.* — Скупо све — вели човјек и гледа слијепо, кола очима по тавану. *Сиј.* **6.** *без светлости, у потпуном мраку.* — У ... кућама све је још било тамно и слијепо. *Ђал.* У великом муку, крвави прозори околних кућа слепо су гледали према пожару. *Јос. Б.*

слѐпӧ ӧко, ијек. слијепӧ ӧко, с **1.** *слепоочница.* — Њега нешто тако јако удари у слепо око ... и он се од тога претури и — умре. *Ранк.* Жута кожица слијепога ока, под којом удара крв жестоким батом све чешће, привлачи његов поглед. *Мих.* **2.** *неразвијен пупољак на гранчици дрвета.* — Појте птице! Већ по гранчицама слепа ока хоће да прогледе. *Јакш. М.*

слепӧочице, ијек. сљепӧочице, ж мн. *в. слепоочнице.*

слепӧочје, ијек. сљепӧочје, с анат. *део лобање око слепоочнице. Р-К Реч.*

слепӧочнӣ, -ā̄, -ӧ̄, ијек. сљепӧочнӣ *који се односи на слепоочнице, који је на слепоочницама.* — Дрекну он и жиле слепоочне почеше му одскакати. *Ранк.* Гриска храну замишљено и види се како му се сљепоочне јамице удубљују и испуњавају. *Перк.*

слепӧочнице, ијек. сљепӧочнице, ж мн. анат. *бочни делови лобање од ува до чеоне кости* tempora. *Терм. 4.*

слепоӧчњача, ијек. сљепӧочњача, ж анат. *слепоочна кост. Р-К Реч.*

слепӧроӣенӣ и **слепорӧӣепӣ,** -ā̄, -ӧ̄, ијек. сљепӧроӣенӣ и сљепорӧӣенӣ *који је од рођења слеп.* — Слијепорођеном је ... немогуће схватити боје. *Псих.*

слѐпӧст, -ости, ијек. слијѐпӧст, ж *стање онога који је слеп, слепоћа, слепило. Р-К Реч.*

слепӧта, ијек. сљепӧта, ж *слепило.* — Слепотом тек ћеш славни стећи вид. *Кост. Л.*

слепӧћа, ијек. сљепӧћа, ж *слепило.* — Страшна ми тама, од сљепоће гора, сав ум помути и на чула леже. *Гор.*

слѐпӧчкē, ијек. сљѐпӧчкē, прил. *на слепачки начин, не гледајући, насумице.* — Радници срну из колибе и сљепочке стану грабити своју ... обућу и одјећу. *Кос.*

слѐпо̀чнӣ, -ā, -ō *в. слепоочни.*

слепр̀шати, -ām сврш. *лепршајући слетети, сићи.* — Однекуд, с висине, слепрша птица на ноћиште. *Сек.* Потресе влажно, лабаво лишће које слепрша к земљи. *Гор.*

слѐптати се, -ām се сврш. *скупити се на брзину у великом броју.* — Замало би се толики слептали с оружјем сваке руке. *Шимун.*

слепчàрија, ијек. сљепчàрија, ж *сиротиња.* — Од једнога доброг газде . . . може више да се помогне и окористи . . . но какву рају и слепчарију стотину пута да промећеш кроз шаке. *Маш.*

слѐпчев, -a, -o, ијек. слијѐпчев *који припада слепцу.*

слепчо̀воћа, ијек. сљепчо̀воћа, м и ж *особа која води слепца.* — Забележено је да је за време куге . . . умрло у Иригу пет слепаца и три слепчовоће. *Поп. П.*

слѐт м **1.** *јато птица које је негде слетело.* — На црвеном жалу слет ждралова снива. *Бој.* **2.** *слетање авиона на летилиште или слетиште:* принудни ~.

слѐт м фиск. *скуп, састанак већег броја лица (особито гимнастичара, са сврхом да прикажу своје вежбе).* — Слет селенита завршиће се у среду. *Пол. 1957.*

слета̀вати (се), -èтāвām (се) несврш. *в. слетати.*

слѐтā̀ње с *гл. им. од слетати.*

слѐтати, слѐћēм и слѐтām, ијек. слијѐтати *несврш. и уч. према слетети.*

слѐтети, -тӣм, ијек. слѐтјети, сврш. **1. а.** *летећи спустити се на што.* — Кад сунце западне, они [змајеви] слете и почину по врховима планина. *Н. прип. Вук.* Казали му да је синоћ сова слетјела над њиховом кућом. *Нам.* **б.** *пасти.* — На очи јој две звезде слетеше, зато су јој очи тако сјајне. *Јакш. М.* **2. а.** *стрчати, јурнути наниже.* — Смиља . . . слети одозго к воловима и потјера их неком шибом. *Мил. В.* У собу с ружом уто мали слети. *Марк. Ф.* Он слете низ дрвене степенице. *Ћос. Б.* **б.** фиг. *нестати, ишчезнути с неке површине.* — И у доказ необоривости тога доказа слете сви набори с његова лица. *Крањч. Стј.* **3.** *згулити се.* — Дарује свекра тананом кошуљом . . . куд се њом почеше, кожа ће слетети. *Вес.* **4.** *пасти, стропоштати се.* — Али још није изрекао кадли с њега слети капа. *Крањч. Стј.* Ја видех да га је ухватило пиће, па се побојах да не слети под кола. *Лаз. Л.* **5.** *откинути се, бити изговорен.* — Она га гледаше кроза сузе . . . очекујући да слети с његових усана кобна реч. *Ранк.* **6.** *заокупити речима некога да нешто учини, залетети.* — Удовица Елвира слети Јакоба Подгорског изненада. *Ков. А.* Слетише са свију страна Симеуна да им приповиједи како је дијелио међан с Асам-бегом. *Коч.*

Изр. није му слетела (слетео) ни влас са главе *в. уз влас (изр.).*

~ **се 1.** *долетети на једно место, са разних страна, дојурити.* — На моје помагање слете се људи из ближњих кућа. *Том.* **2.** *нагло надоћи, навалити, наврети.* — Господину том крв се у образе слети од љутине. *Ат.*

слѐтӣште с **а.** *простор, вежбалиште удешено за слетове.* **б.** *место нарочито удешено за слетање авиона.* — Казаљке су на великом сату слетишта показивале тачно 11 и 34. *Сим.*

слѐтјети (се), -тӣм (се), ек. слѐтети (се).

слѐтнути, слѐтнēм сврш. *слетети на кратко време, на тренутак.* — Прође пљусак, пчела малом [дјечаку] слетне, казује му каже лепе, цветне. *Кош.* Трештале су ријечи и грдне пријетње, слетну шаке без сметње. *Стипч.*

слѐтскӣ, -ā, -ō *који се односи на слетове:* ~ програм.

слѐћи (се), слѐћēм (се) и слѐгнēм (се) сврш. = слегнути (се).

слѐч м бот. *биљка из пор. вресова* Rhododendron hirsutum, *онижи гранат шиб са цветовима разних боја. Терм. 3.*

слӣв м (ек. и ијек.; ијек. и слијев) **1.** *површина с које се вода слива у реку, језеро или море.* — Све реке јадранског морског слива припадају сливу реке Дрима. *Дед. Ј.* Слободни териториј имао је да обухвати подручје од слива западне Мораве до Дрине. *Ч-М.* **2.** *средиште.* — Војводина . . . средиште огромнога дунавскога слива, који је и прави слив народа. *Петр. В.* **3.** *растопљени метал за ливење, лив; легура, слитина.* — фиг. Треба и осталим слојевима интелигенције у целом народу дати национално и патриотско чуло, направити их да су у националном погледу од једнога кова или слива и да при свакој својој јавној акцији помишљају на интересе целине. *Цвиј.* **4.** пом. *најнижи део у бродском трупу где се скупља нечиста, отпадна вода. Деан. Рј.*

слӣва ж *в. шљива.* — Њивили су по планини љуто воће, сливе и јабуке. *Љуб.* У њој [башчици] и два стабла слива. *О-А.*

слӣвак, -вка м *оно што се слило негде (нпр. прљава вода на дну лађе); оно што се прелило (нпр. преко препуне посуде). Р-К Реч.*

слӣва̀нка ж *врста пушке.* — И рекли су и вјеру задали, кад су пушке пунили сливанке . . . у потреби да је поуздано. *Март.*

слӣва̀ње с *гл. им. од сливати (се).*

слӣвати (се), слӣвām (се) (ек. и ијек.) = слевати (се) *несврш. и уч. према слити (се).*

сли̏вен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од слити (се).* **2.** *једногласан, једнодушан.* — Као у потврду њему из таме се проламао многољудан сливен узвик: — Ураааа! *Поп.*

сливѐно прил. у изразу: као ~ *тачно, савршено по мери.* — Пред душом [му] сукну слика ... сина ... са елегантним оделом, које је као сливено на њем стајало. *Коз. Ј.*

сли̏венӧст, -ости ж *стање, особина онога што је сливено.* — Крвна сродност и сливеност с морем увијек је горјела тајно у мојим прсима. *Кос.*

сли̏вни, -ā, -ō *који се односи на слив (1а):* ~ подручје Неретве.

сли̏вни̏к м **1. а.** *одводна цев, канал којим се уклања нечиста течност и сл. из кућа.* — Иако је ово стара зграда, она има своју канализацију ... Требало би ... почети из онога сливника у кујни. *Јак.* **б.** *отвор у градској мрежи канализације у који се слива течност.* — То је такозвана секундарна мрежа комуналних уређаја. Ту спадају ... хидранти ... сливници. *Б 1960.* **2.** *сливница. Бен. Рј.*

сли̏вница ж мед. *дупља, шупљина, кесица са гнојем* sinus. *Бен. Рј.*

слизáвати се, слизáвāм се и **слизи̏вати се,** слизујēм се *несврш. и уч. према слизати се.*

сли̏зати се, слижēм се сврш. погрд. *присно се удружити, здружити, повезати се с нечистом намером и у рђавом смислу с ким, спанђати се.* — Слизӧ ти се брат са нашим пијаним натарошем. *Горд.* Нема те, брате, откад се слиза са оном сукњицом. *Рад. Д.* Реакција је лукава и притајена, слизаће се с окупатором. *Лал.*

сли̏знути, слизнēм сврш. *в. склизнути.* — Дјечачић је грабио воду из бунара. Опазивши их, пусти да му кроз шаку слизне и мокар конопац, све до дебљег чвора при крају. *Пол. 1959.*

слијев-, ек. слев-.

сли̏јевак, -ēвка м (ијек.) *место где се вода слива. Прав.*

слијѐгā̂ње, ек. слéгā̂ње.

слијѐгати (се), сли̏јежēм се, ек. слегáти (се).

сли̏јед, ек. слéд.

слијед-, ек. след-.

слијѐдац, -ѐца м (ијек.) *в. следбеник.* — Па ко вуче кад у грабеж крене не разбира ни крше ни стијене, гредом греде, а слијеци га слиједе. *Март.*

слиједб-, ек. следб-.

слијѐдēћӣ, -ā, -ē, ек. слéдēћӣ.

слијѐдити, слијѐдӣм, ек. слéдити.

сли̏једӣ, -ā, -ē (ијек.) заст. само у изразу: сваки и ~ *последњи.* — То је он ипак ... свакому и слиједњему грађанину рекао да је лопов. *Шен.* Сваки и слиједњи кут код куће наквашен је крвљу хрватском. *Бал.*

слијѐђēње, ек. слéђēње.

сли̏јец, -ца, -ца, ек. слēп.

слијеп-, ек. слеп-.

сли̏јепњāк м (ијек.) *в. слепо црево. Бен. Рј.*

слијѐтā̂ње, ек. слéтā̂ње.

слијѐтати, слијећēм и сли̏јетāм, ек. слéтати.

сли̏к м *подударање, слагање последњих слогова на крају или у средини обично двају стихова, које их везује у садржајну и музичку целину, рима, срок.* — По његову ... мишљењу ... песништво у стиху и слику — мало је чудан занат. *Поп. Б.* И сваким сликом, сваким звуком дио сам своје душе дао. *Уј.*

сли̏ка ж **1.** *производ сликарства, уметнички израђен у бојама на платну, хартији, дрвету, стаклу и сл.:* ~ масним бојама на платну, ~ сувим бојама. **2.** *фотографија или филмски снимак.* — Уоквирена фотографска слика Силвестра, као морнара, обешена [је] о ... зид. *Дов.* **3. а.** *оно што се види, изглед каквог бића, предмета, предела, призор.* — Свану јутро, гледај слику ... пукла раван и даљина. *Поп.* **б.** *оно што има облик или особине као нешто друго, лик.* — И пред вече бесмо под кршним Ртњем, сликом исполина. *Ант. 2.* Брељак ... се поуздигао над површином у слици велике грбе. *Ков. А.* Материна слика у мом тамном сјећању никада неће умријети. *Козарч.* **4.** фиг. **а.** *опис чега у књижевном делу или усменом причању.* — Виђенац је ... верна слика ... свих страна стварног живота црногорског народа свога доба. *Бошк.* И ови чланци и студије [су] слика правописне анархије у нашим дневницима и листовима. *Матош.* **б.** *обнављање у сећању чега виђеног, доживљеног или као производ маште, имагинације.* — Сан ... је још лепши био него и саме ове слике што их је распаљена ... машта његова стварала. *Срем.* Једна за другом дођу јој пред очи слике из недавне прошлости. *Крањч. Стј.* **в.** *представа.* — Покушао сам да тим прегледом дам што јаснију и вернију слику о земљи, њеним природним особинама, и о животу њена народа. *Дед. Ј.* **г.** мед. *опис здравственог стања.* — Крвна слика оболелог организма од леукемије постала је опет нормална. *Б 1958.* **5.** *нарочит начин књижевног, писменог и усменог изражавања (стилске фигуре: метафоре, тропи и сл.).* — Говорио је нижући једну за другом слике и метафоре. *Бег.* **6.** *оно што представља кога или што.* — Због остај, красно Стражилово ... Млоги рече: Ао, рајска слико!

Ал' кô ја те рад не имô нико. *Радич.* **7. а.** *лице, особа.* — Хусеин ... опази слику драге иза прозора и срећан ... поздрави је узмахом главе. *Том.* Видео сам на кућном прагу једну слику или прилику, где седи, 'рани мале пилиће и разговара с њима. *Вес.* **б.** *облик, прилика.* — Сиромах филозоф Шопенхауер ... можда се каје што се у слици човека родио. *Нен. Љ.* У крај незграпних сељачких стопала оцртавале се уске, кицошки зашиљене слике његових ђонова. *Гор.* **в.** *положај и стање у којему се неко налази.* — Још не успјех да самог себе добро видим у случајној слици, — а из таме допире чудан глас. *Вуј.* **8. а.** *кратко књижевно прозно дело у којем писац не даје дубљи израз карактера, него само лак и површан, скица, цртица.* — Ту је изашла његова краћа приповетка или боље рећи слика. *Скерл.* **б.** *представљање каквог догађаја или утиска помоћу музичких средстава.* — Тешко је замислити једноставнију звучну слику, а толико стилски чисту. *Коњов.* **9.** *део драмског чина, акта у драмском комаду који захтева на позорници промену декорације.* — Понекад се чинови деле на слике, када је потребно да се у оквиру једног чина измени позорница. *Т. књ.* Спаја их [слике у драми] само главно лице које се појављује у свима сликама. *Барац.* **10.** *геометријски цртеж.* — Садржина геометријске слике јесте ограниченост у равни. *Лог. 1.*

Изр. галерија слика *в. галерија (За)*; живе слике *сценске мимичке представе без речи, са глумцима у одговарајућим костимима и позама.* — Ових дана у касаби прорадила једна нова комедија ... некакве живе слике. *Ћоп.*; нашла слика прилику *каже се о људима који један другоме одговарају по својим (обично негативним) особинама*; слика и прилика *каже се кад се жели истаћи необична сличност између две особе, два предмета и сл.* — [Син] је био сушта слика и прилика свога оца. *Срем.*

сли̏кање с *гл. им. од сликати (се).*

сли̏кар м **1.** *уметник коме је главно занимање сликање.* — И да не знамо да је Јакшић био сликар ... читајући његове песме, дошли би[смо] на ту мисао. *Нед.* Рубенс [је] темпераментни сликар животне снаге и радости. *ОП 1.* **2.** *фотограф. Р-К Реч.* **3.** *књижевник који је показао много укуса, вештине и живописности у описивању и приказивању у своме делу.* — Французи дијеле приповједаче у сликаре карактера и обичаја. *Матош.* Као свакодневни сликар свога времена ... Бранислав Нушић није могао да не буде и његов ... добронамеран критичар. *Мил. Ж.*

сли̏кар̄ев, -а, -о = сликаров *који припада сликару.*

сликàрија ж (обично мн.) *оно што је насликано, слика.* — Цртежи и сликарије животиња из каменог доба ... нађене су у многим спиљама. *Пов. 1.* Нигдје није било ни трага сликаријама или какву кипу. *Шкреб.*

сли̏карница и **сли̏кàрка** ж *жена сликар.* — Међу свима сликарицама треба још споменути ... *Баб.* Млада сликарка спремна је да постане жена ... талентованог сликара. *Поз. 1948.*

сли̏кàрница ж *просторија у којој се држе и чувају слике.* — Појава трећа. Сликарница у дуждеву двору. Максим (сматра слике). *Кост. Л.*

сли̏кàров, -а, -о = сликарев.

сли̏кàрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сликарство и на сликаре:* ~ школа, ~ вештина.

сликáрство и **сли̏кàрство** с *грана ликовне уметности у којој се на равној површини цртежом и бојом стварају уметничка дела; производи такве уметности.* — Узима ... приватне часове из сликарства. *Дав.* Огромна благоваоница с портретима ... ремек-дјела барокног сликарства. *Кол.*

сликàрчић м *дем. и пеј. од сликар.*

сли̏кати, -ā̄м несврш. **1.** *стварати сликарско дело, правити слике у боји или цртежом.* — [Црнчић] слика ... живот чакавских лука. *Матош.* Сликао је иконостас тамошње цркве. *Срем.* фиг. Сунце је сликало златне боје. *Сим.* Нигдје бојама љепшим, нигдје вјештијим кистом природа није свој на кршу сликала лик. *Баш.* **2.** *снимати фотографским апаратом, фотографисати.* — Напослетку, ипак је проглашен зрелим. Добио је штап ... сликали га и у пратњи очевој послали у Пешту. *Петр. В.* **3.** фиг. **а.** *сликовито, живописно, описивати, приказивати речима (усмено или писмено).* — Сликајући [Његош] људе 18. вијека, он их је приказао с обзиром на атмосферу свога доба. *Барац.* Писац је ту сликао живот у свом родном месту. *Скерл.* **б.** *приказивати какав доживљај, стање помоћу тонова.* — Композитор нам слика нову сцену коју почиње тенор соло. *Коњов.* **4.** песн. *изражавати погледом психичко стање.* — Очи научише вољети и сликале су себе. *Уј.*

~ **се 1.** *фотографисати се.* — То нам се била родила баш прва цурица кад смо се дали сликати. *Крл.* **2.** фиг. *показивати се, појављивати се, причињавати се у машти.* — Топле собе, радосне младе супруге, весела дјеца ... сликаху се пред њим. *Кум.* Сва варварства која су починили ... сликаху се живим бојама у његовим мислима. *Лаз. Л.*

Изр. није ђаво онако црн као што га (људи) сликају *в. уз ђаво (изр.)*; сликати некога (нешто) црним (нај-

црњим) бојама *приказивати некога (нешто) врло негативно.*

слйкӧван, -вна, -вно *који живо описује, приказује, који је у облику слике, очигледан, живописан.* — Свака њена песма је у једном живописном податку . . . Ти су подаци неки пут изванредни . . . сликовни, топли. *Богдан.* Оне босанске речи дају реално обележје његовим сећањима . . . [причање] постане одједном изразито, сликовно и необично сугестивно. *Вел.*

Изр. ~ писмо *примитивно писање приказивањем предмета и живоотиња у сликама;* сликовне уметности *уметности које се остварују сликањем или (у простору) вајањем и градњом (вајарство, грађевинарство).*

слйковӑње[1] и **сликӧвӑње** с *гл. им. од* сликовати[1] (*се*).

слйковӑње[2] с *гл. им. од* сликовати[2] (*се*).

слйковати[1], -кујём и **сликӧвати,** -йкујём несврш. *правити сликове, римовати.* — Они [прави песници] . . . у . . . слик, на крај стиха, неће метнути . . . незначајне речи, неће сликовати мој и твој, или себи и теби. *СКГ 1937.*

~ **се** *подударати се у сликовима, римовати се. Терм. 2.*

слйковати[2] **(се),** -кујём (се) несврш. *сликати (се).* — Гдје си вило, с твојим кистом да сликујеш радост моју! *Прер.* Мајстори су сада правили штит и сликовали су га златним и сребрним листићима. *Наз.*

сликӧвит, -а, -о **1.** *који се представља сликом, исказује помоћу слика.* — Уметност је сликовита делатност, јер уметник своје мисли и осећања излаже преко конкретних слика људског живота. *Т. књ.* **2.** *који вреди, заслужује да се слика, који је достојан сликарева киста, леп.* — Да та литица . . . није била толико сликовита . . . до самоубојства не би можда никако ни дошло. *Л-К.* Данас се . . . спортски весла на сликовитим језерима. *Весл.* **3.** *који је пун слика, живописан, изразит, пластичан (о језику, стилу).* — Допада им се Микулино сликовито причање. *Пав.* Најсликовитији је говор девојчиног оца . . . који чистим народним сељачким језиком приказује отмицу. *Глиг.*

сликӧвито прил. *на сликовит начин.* — Учитељ је живим ријечима и врло сликовито приповиједао код вечере. *Том.* Причао је вјешто и сликовито, истичући . . . узбудљиве и смијешне тренутке. *Јоп.*

сликӧвитӧст, -ости ж *стање, особина онога што је сликовито.*

слико́вница ж *књига пуна слика, намењена за забаву и поуку деци.* — Сјећам се још врло добро како сам као дијете . . . добио на дар сликовницу. *Крл.* фиг. Чарни свијет је дивна сликовница боја. *Уј.*

слйкӧвно прил. *у облику слика, помоћу слика.* — Осећања узвишеног изазивају . . . пучина, пустиња . . . борба човекова с природом . . . опевана или сликовно представљена. *Псих.*

слико́внӧст, -ости ж *стање, особина онога што је сликовно.* — Он жели писаљком да представи сликовност природе. *СКГ 1937.*

слйкче, -ета с тур. *комадић.* — Имала је увек у резерви . . . сапуна ал' то не би утрошила . . . никад, па ма надничила ваздан за најмање сликче сапуна. *Дом.*

слймати (се), слймам (се) несврш. покр. *в. снимати (се), скидати се.* — Вук се зачуди кад их угледа гдје се с коња слмају. *Љуб.*

слймити (се), слймим (се) сврш. покр. *в. снимити (се).* — Остиди се . . . дјевојка, па ми слими са главе мараму. *НПХ.* Он слими са себе клетву родитељску. *Љуб.*

слйна ж **а.** *слузава течност коју излучују жлезде у устима човека и животиње.* — Чупаво . . . и слабо женско створење, љепљиво од суза, крви и слина. *Михољ.* Нурија зинуо . . . а слине му се почеше да цеде из углова уста низ браду. *Марк. М.* **б.** *слузава течност која тече из носа, бале.* — Сакагија . . . може се на човека пренети сополином, слином из ноздрва. *Батут.*

Изр. гутати слину *гледати са завишћу на нешто замамљиво али неприступачно и неостварљиво.* — Нијемци ће се науживати, а ти, сељаче, гутај слину! *Бен.*; (по)теку (по)цуре му слине а) *о силној жељи да се нешто поједе што је врло добро и примамљиво.* — Неколицини изгладњелих симуланата цириле су слине из уста. *Јонке*; б) *унапред осетити задовољство и уживање од нечега што је заводљиво и замамљиво.* — Он је одједанпут полудио за Грушењком, слина му цури кад је само погледа. *Л-К.* Чим је то чуо господин жупник, одмах му потекоше слине из губице. *Јонке.*

слйнав, -а, -о **1. а.** *који испушта слине, балав.* — Волео сам ову банду . . . од . . . Кеше . . . све до најмлађег Туце, слинавог, тртастог. *Вучо.* Блесавац развалио слинаву губицу. *Гор.* **б.** *који је умрљан слином.* — Снивах да ми тура у грло своје слинаве духанске прсте. *Ков. А.* **2.** *који је растегљив као слуз, отегнут.* — Раширивши своја уста у слинав осмијех, шаптао је у повјерењу. *Шег.* **3.** фиг. *врло млад, неискусан, неук.* — Ти си још слинав. *Ђур.* **4.** *који пропушта влагу, прокапљив.* — Знао је . . . све како долази: и трули слинави кровови и јабука . . . *Крл.*

слйнавац, -ӑвца м **1.** *онај који слини.* — Да више нијеси писнуо, слинавче! Ти такву жену никад добити нећеш. *Вуков.* **2.** зоол. *врста пужа који је пун слине.* —

Црни пуж слинавац, дражесни скок вјеверице ... толико заузимаху дјечију пажњу да би заборављала на борбу. *Гор.*

слѝнāвка ж вет. *тешка и опасна болест папкара* aphthae episvoticae *изазвана нарочитим вирусом, при чему се из губице цеди слина.* — Радио је на сузбијању опасних сточних болести слинавке и шапа. *Б 1959.*; *Терм. 5.*

слинáвко м подр. **1.** *онај који много слини, бали.* — Разведен, пољуљаног чаршијског угледа због парнице са Еуфрасинијом, са њеним слинавком на врату ... *Вучо.* **2.** фиг. *врло млад, неискусан, неук мушкарац.* — Не би требало да Аљоша иде на песничење ... Ти ћути, црквењаче! Слинавко! *Вил.*

слѝнаво прил. *слинећи и балећи.* — Ненадно пада у грчевит смијех ... разваљује уста слинаво. *Кал.* Хи, хи, хи! — пиштао је слинаво грбави писарчић. *Гор.*

слѝнавōст, -ости ж *стање, особина онога који је слинав.*

слѝнаст, -а, -о *који је пун слине.* — Љуби ... теоце у чело, у слинасту им њушкицу. *Гор.*

слѝнац, слѝнца м *слуз која виси из носа, бале.* — Смаза као сироче слинац. *Н. посл. Вук.*

слѝндарити, -ӣм сврш. *сландарити.* — Хтједе све да слиндари са себе, да се пресвуче, али све беше доцкан. *Јакш. Ђ.*

слѝнен, -а, -о *који слини; врло млад и неискусан.* — Што ће ти мушко мекотно, слинено — нек се он, јунак, успали тамо гдје треба! *Гор.*

слѝнеша м пеј. *слинавац, плачљивко.* — Је ли невина? Јеси ли бичота или слинеша? *Божић.*

слѝнити, -ӣм несврш. **1.** (што) **а.** *квасити слинама.* — У ... ноћи слинимо јастуке. *Уј.* **б.** *прелазити језиком преко нечега, лизати.* — Читав дан ме је преметао некакав стари одвјетник ... слинећи прсте и мажући моје листове. *Ков. А.* **2. а.** *плакати испуштајући монотоне гласове, кењкати.* — Шта слиниш за једном дркелом? Није он мене стекао, него ја њега? *Лаз. Л.* Узбуђена дјевојка је плакала на кревету. — Што слиниш! — викну он. *Лоп.* **б.** *жалити се плачљивим гласом.* — Тамо се савијали и слинили и гласали. *Крл.* Јеси ли дошао овамо да слиниш, да пркосиш мени скачућ у њен гроб? *Панд.*

слѝнкање с *гл. им. од слинкати.*

слѝнкати, -ām несврш. *у дем. значењу: слинити. Вук Рј.*

слѝно, -а и -ē м *дечак који много слини, бало (I). Вук Рј.*

слѝнōвница ж *жлезда у устима која ствара слину да се храна раскваси и лакше пробави.* — Помоћни органи пробавног система су жлијезде слиновнице у устима. *НЧ.* Од оних лијепих боја ... изгради надражај за жлијезде слиновнице. *Кал.*

слѝнотōк м мед. *лучење пљувачке, слињење* salivatio. *Бен. Рј.*

слѝнча м = слинчо *в. слинавац. Р-К Реч.*

слѝнчити, -ӣм несврш. *слинити (2а). Р-К Реч.*

слѝнчић м *дем. од слинац.* — Дечурлија са слинчићем који вири из носа. *Поп. Ј.*

слѝнчо, -а и -ē м = слинча. *Р-К Реч.*

слѝњење с *гл. им. од слинити.*

слѝпав, -а, -о *умрљан нечим масним, лепљив.* — Уста су црвена, улијепљена лизањем кашике и лонаца, а руке слипаве. *Сим.*

слѝпање с *гл. им. од слипати.*

слѝпарити, -ӣм сврш. *слиндарити. Вук Рј.*

слѝпати, -ām несврш. *корачати ситним, лаганим кораком.* — Иза невиних слипају трећоретките. *Божић.*

слѝпити, -ӣм сврш. *слиндарити. Вук Рј.*

слѝстити, слѝстӣм сврш. **1. а.** *све појести и попити.* — Сна је сву зиму код мене кркала, пō пастрме слистила. *Рад. Д.* А дотле је чича Тима са својим зетом слистио неколико чашица пеленаша. *Јакш. Ђ.* **б.** *све потрошити.* — Одох ... за Париз са 3500 ... франака, сматрајући једином срећом просвирати себи мозак када слистим те паре. *Матош.* **2. а.** *сасвим, потпуно уништити, истребити, искоренити, утаманити.* — У Црној Гори букнуо је опћи народни устанак ... и он је као бура слистио готово све окупаторске гарнизоне. *Тито.* Ко је њему, до судбе, крив што му у по лета градобит слистио шљивар и поцепао кукурузе? *Рад. Д.* **б.** *силом уклонити, учинити да нешто престане постојати.* — Непријатељ [је] одлучио да по сваку цијену слисти ту запреку. *Б 1960.* **3.** *одузети од тежине, смањити.* — Двадесетишест килограма до сада је изгубио ... Тако сам му их слистио да није ни примијетио. *Мар.*

слѝтан, -тна, -тно **1.** *који је у текућем, течном стању.* — А храна, претежно слитна, неугодно му је гугутала у грлу. *Десн.* **2.** грам. заст. *назив за ликвидне, текуће сугласнике (л, р, н). Бен. Рј.*

слѝтати, слѝтāм сврш. *полити чим житким.* — Најприје попљузи црни Гавранов врат омасно правилно бјеланце, а онда га слита жумањак као растопљено масло. *Божић.*

сли̏ти, -ӣјēм (аор. сли̏х, 2. и 3. л. сли̏; р. прид. сли̏о, сли̏ла, -ло; трп. прид. сли̏вен, -ѐна, -ѐно и сли̏т) свр. **1. а.** *лијући у себе попити, искапити.* — Пошто слијемо по три купице, прекини ја мук и реци му ... *Љуб.* **б.** *унети, улити какву течност у што.* — фиг. У школьке вилиних ушију слио је рибар реско вино своје приче. *Креш.* **в.** *скупити, сједињити у једну целину.* — Нови и чешћи пљусци, па све жешћи ударци вјетра слили би све те гласове у један силни и непрекидни шум. *Шимун.* **2. а.** *лијући створити нешто, излити из метала какав предмет.* — Кад је сестра кошуљу навезла, а брат слио оловну бешику, они међу чедо ... у тешку бешику. *НП Вук.* За мене је сливено зрно које ће ме погодити. *Јов. Ј.* **б.** *саставити, спојити помоћу ливења.* — Види пред очима архаићелову слику, ону исту што је гледао слиту на звонима. *Љуб.* фиг. Он није могао те двије особе у једну слити, он је једну обожавао, другу проклињао. *Коз. Ј.* Одиста, ово је руковет севдаха и дерта, али чврсто сливена. *Коњов.*

~ **се 1.** *излити се, спустити се, скотрлати се, потећи.* — Мајка ... заплака. Слише јој се крупне сузе низ смежуране образе. *Дом.* Куна ... се допузала до стабла низ које се просто слила нечујна, два три пута скокнула. *Вуј.* **2.** *скупити се у великом броју, стећи се, слећи се на једном месту.* — Што је сила на Зети се слила ... то су сами љути Арнаути. *НП Вук.* Трговачки се свијет сваких петнаест дана слије у Цеховски дом. *Креш.* **3.** *удружити се с киме, стопити се у једну целину, постати део целине.* — Јер се наше душе нису могле слити у сан један ... ми смо сада два непријатеља. *Наз.* **4.** *спојити се, саставити се у једну целину, смешавши се престати разликовати се.* — А ти разни гласи у соби се слију у мекану тиху слатку хармонију. *Змај.* Њене се вруће сузе слише са кћериним. *Мул.* Пред јутро помијешају се све сање и слију у један каос. *Крањч. Стј.* **5.** *сабити се, збити се у што.* — Све се његово биће слило у један поглед. *Војн.* **6.** *таложећи нагомилати се.* — Бегу се нешто слило у лубину, хладно и тешко, и свијест му се помрачила. *Сиј.* **7.** *постати чвршћи, постојанији.* — Рекох да чвршће вјера ми се слије. *Комб.*

сли̏тина ж хем. *спој који настаје мешањем двају или више метала у растопљеном стању, спој добивен стапањем, легура.* — Бакар је човјек познавао у претхисторијско доба и умио је од њега да привреди бронзу, слитину (легуру) бакра с коситером. *Туђ.*

сли̏тна ж *спојница у облику завоја над старим ћирилским словом »иже«.* — Само се још нису могли у писању да навикну на »јоту« и да се одвикну од дебелога и танкога »јера« и слитни над »иже«. *Срем.*

сли̏тно прил. *на слитан начин, течно:* ~ читати, ~ говорити. *Бен. Рј.*

сли̏х м *ушна маст коју жлезде излучују у ушним каналима* cerumen. — У кожи ушног канала слуховода, жлијезде излучују ушну маст — слих. *НЕ.*

слича́вати, сли̏чāвāм несврш. *упоређивати по сличности, сравњивати. Р-К Реч.*

сли̏чан, -чна, -чно **1.** *који личи коме по свом лику, који има заједничке црте, особине с ким или с чим, који подсећа по чему на кога или што, налик.* — У амбасади пуше сличан вјетар. *Цар Е.* **2.** *погодан, прикладан, згодан.* — Она ће бити срећна поред свога сина. Та таква слична момка нема у целој нашој планини. *Шапч.*

Изр. бити сличан коме као јаје јајету *в. уз јаје (изр.).* — Сви ратни злочинци су у том погледу слични као јаје јајету. *НК 1946.*; и (томе) слично разг. *употребљава се на крају набрајања да се покаже како могу бити набројени и други такви примери.*

слича́рење с *гл. им. од сличарити.* — Ал' ја мрзим сличарење сулудо, што по речи' само звечи улудо, где је мисō слик избрисō, убио. *Змај.*

слича́рити, сли̏чāрӣм несврш. необ. *в. сликовати*[1]. В. пр. уз гл. им. сличарење.

сли̏чити, -ӣм несврш. **1.** *бити сличан, наликовати.* — Сличим сјени која гробљем лута. *Наз.* Поче чигати тихо ... те је у оној тишини много сличило зујању челињем. *Ђор.* **2.** *бити погодан, подесан, одговарати, пристајати.* — На Борисе, Вукашине општа грми анатема ... за Егиста управ сличи гром небесни, суд Орестов. *Њег.*

сли̏чито прил. *подударно, погодно, згодно.* — Станко харамбаша! ... ала је то некако сличито! ... Баш би вредело да будем харамбаша. *Вес.*

сли̏чица ж *дем. од слика.*

сли̏чно прил. **а.** *управо тако као.* — Са својим благом, слично шкрцу, нек не умре. *Цес. Д.* **б.** *погодно, згодно, како треба, ваљано.* — Твоја те мајка поздравила, послала је да те упитамо је л' т' у Коста слично и обично. *Вук.*

сли̏чнōст, -ости ж **1.** *постојање заједничких или сличних црта, особина.* — Не може бити да тамо где стоји сличност у лицу, у очима, у коси, у стасу — нема сличности душевне. *Ком.* Разврстао је жива бића у скупине по морфолошкој сличности. *НЕ.* **2.** мат. *подударност двају геометријских ликова или тела ако су им одговарајући углови једнаки а дужине пропорционалне. Свезн.*

слишáвање с *гл. им. од слишавати (се).*

слишáвати (се), слӣшāвāм (се) *несврш. и уч. према слишати (се).*

слишáње с *саслушање*. — Посласте по свом човјеку опћини глас да дођемо к вама на слишање у ту уру ноћи. *Шен.*

слѝшатељ м *онај који испитује, прослушава лекцију ради провере знања*. — Начин наставе у основној школи мења се . . . Раније учитељ био је више »слишатељ« него учитељ. *Јов. С.*

слѝшати, -ā̀м несврш. *испитивати, прослушавати ради провере знања*. — Три пута га је слишао док није добро научио целу наредбу напамет. *Ранк.*

~ **се** *испитивати се*. — Слишам се још једанпут о новостима што сам прикупио. *Вас.*

слѝшити, -ѝм несврш. **1.** заст. *примати ухом, слушати туђе речи*. — О том на своје увјерих се очи, задивљен слишеч што ми . . . вели. *Комб.* **2.** покр. *приличити, доликовати, пристајати*. — Нек се реди! Млада је и слиши јој! *Пец.*

слобо̀да ж (вок. слобо̀до и слѐбодо) **1. а.** *могућност испољавања своје воље у границама природних и друштвених закона; стање у коме човек није ограничен у одлучивању о себи, о својој судбини; одсуство ограничења, принуде, притиска (политичког, економског)*. — Крањчевић је . . . пјесник револта и слободе. *Матош.* **б.** *независност од владавине, власти туђина*. — Онда је дошла слобода. Непријатељ је бежао. *Бар.* **2. а.** *стање онога који није у затвору*. — Суд му није допустио да се из слободе брани. *Скерл.* **б.** *кретање без ограничења у простору*. — У дивљим птицама . . . дата је слобода . . . *Креш.* **3.** *лична независност, самосталност, која није ограничена никаквим обавезама, могућност поступања по својој вољи, жељи*. — Она је претпостављала своју усидјеличку слободу обичном браку. *Том.* Књижевник треба да има пуну слободу развијања. *НК 1946.* **4.** *могућност несметаног рада у каквој области људске делатности*: ~ научног истраживања, ~ пловидбе, ~ избора, ~ вере. **5.** *неусиљеност, природност у владању, опхођењу, отвореност*. — Поче се осећати она слобода која је тако нужна за весеље и свадбе. *Станк.* Хајдуци су слушали овај разговор између Станка и харамбаше. И . . . она слобода и одрешитост . . . све се то допаде хајдуцима. *Вес.* **6.** фиг. *храброст, смелост, одлучност, одважност*. — Карактеристика нове жене поглавито је у томе што она узима слободу да јавно чини оно што људи од памтивека чине. *СКГ 1937.*

Изр. демократске слободе пол. *слобода речи, штампе, удруживања*; ~ воље фил. *способност човекова да одлучује и ради независно од чулних мотива*; ~ мора пол. *несметана пловидба бродова свих држава на отвореном мору*; слобода, једнакост, братство ист. *начела француске грађанске револуције 1789. у борби против феудализма*; ~ савести *слободно, несметано вероисповедање*.

слѐбодан, -дна, -дно **1. а.** *који се може служити слободом, који живи у слободи, који није роб*. — Дистанца између господина сатника и једног домобрана већа је . . . него између античког роба и слободног грађанина. *Крл.* **б.** *који није окупиран, из којег је непријатељ истеран*. — Сељаци су . . . с породицом и стоком бјежали . . . у дубину слободне територије. *Ћоп.* **в.** *у коме нема принуде, притиска, који не зна за принуду, притисак*: ~ земља, ~ људи. **2. а.** *који располаже собом по својој вољи, независан, самосталан*. — И сад она остала удовица! Слободна је као птица на грани. *Срем.* фиг. У оној бујној, као грива слободној коси, издаваше се артист. *Матош.* **б.** *који не трпи никаква ограничења*. — Јакшић је био . . . смео и слободан дух. *Скерл.* Слободна му се љубав чинила поетичнијом од обитељи. *Рад. А.* **в.** *који није ограничен никаквим прописима, несметан*: ~ трговина, ~ понуда и потражња, ~ паша, ~ конкуренција, ~ избори. **г.** *који се врши лако, без сметњи, без тешкоћа*: ~ дисање. **3. а.** *који се не снебива, отворен, природан*. — Она помилова по глави неке слободније ђачиће. *Ранк.* **б.** (об. комп.) *који није потпуно у складу с моралним нормама, разуздан*. — И пре Бранка било је слободнијих песама, али нису биле овако раскалашне. *Прод.* **4.** *који је ослобођен од чега, који није оптерећен чим*. — Од пореза је био по обичају слободан сваки отац који са собом у кући има два сина ожењена. *Вук.* Слободан од . . . штетних традиција . . . Бранко је . . . стао на страну . . . Вука. *Бошк.* **5. а.** *који није заузет, запоседнут, којим се може служити, који није забрањен*: ~ пролаз, ~ пут, ~ простор, ~ природа. — фиг. Моје је срце још слободно. *Леск. Ј.* **б.** *који није испуњен радом, послом (о времену)*. — Он стиже да чита и учи и увијек ће у слободном времену прићи да пита . . . о ономе што је прочитао. *Чол.* Јесте ли можда вечерас слободни? *Креш.* **6.** хем. *који се не налази у хемијском споју, једињењу*. — Као секундаран продукт електролизе остаје слободан кисик који се у облику мјехурића излучује на аноди. *Физ. 2.*

Изр. ~ занимање (звање, професија) *занимање интелектуалних радника (писаца, глумаца и др.) који живе од добивеног хонорара*; ~ зидар, ~ зидарство *в. уз зидар и зидарство (изр.)*; ~ лука пом. *лука отворена за све бродове*; слободним оком (нпр. видети) *без догледа (видети)*. — Слабије комете . . . можемо слободним оком видети. *БВ 1909*; ~ пад физ. *вертикално падање тела под утицајем Земљине теже*; ~ пешак шах *пешак који нема према себи противничких пешака*; ~ превод *превод који се не држи*

дословно оригинала; слободна ребра анат. *једанаести и дванаести пар ребара који су спојени само с кичмом, а нису спојени с осталим ребрима, вита ребра*; слободном руком (нпр. цртати) *без икакве друге помоћи (без ленјира, шестара и др.)*; ~ стих поет. *стих који нема ни риме ни једнак број слогова, а оснива се само на ритму*; ~ стил спорт. *начин играња који није ограничен никаквим правилима*; ~ ударац спорт. *казнени ударац лоптом који се досуђује због прекршаја играча у фудбалу, хокеју*; ~ улаз *бесплатно гледање (неке приредбе)*.

слобо̀дар, -а́ра м **а.** *онај који се бори за слободу*. — Наши су људи непоправљиви слободари. *Лал.* фиг. Такав је давала испит Козара — слободар стари. *Ћоп.* **б.** *слободан, независан мислилац*. — Од првога стиха ... слободар по духу. *СКГ 1937.*

слобо̀дарскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на слободу; који воли слободу; који је својствен слободарима*: ~ мисао, ~ народ, ~ занос, слободарске традиције, слободарски идеали. — Жеља ми је била да ти ова књига дочара слободарски и човјекољубиви дух наше револуције. *Ћоп.*

слобо̀дарски прил. *као слободар, на начин слободара*. — Онај ко мисли слободарски, неће такве формуле никад другоме ни наметати. *КН 1958.*

слобода́рство с *својство слободара, слободарске идеје, проповедање слободарских идеја*. — [Приповетка »Јаблан«] инспирисана је слободарством Петра Кочића. *Глиг.* Својим слободарством мишљења он је вођа читаве касније епохе просвјетитељства. *Ант. 1.*

слобо̀дија ж нар. **а.** *слобода, слободан живот*. — Кад би некако могли видјети [умрли великани] ову слободију и ово народно весеље! *Рад. Д.* **б.** фиг. *слободна земља*. — Србија је срећна земља ... Србија је наша слободија. *Ком.*

слобо̀дилац, -иоца м (ген. мн. слобо̀дилāцā) **1.** *онај који ослобађа, који доноси слободу, ослободилац*. — Тер гојенце себи леже сиве да му легло не остаје пусто и слобода без слободиоца. *Март.* **2.** *онај који храбри, соколи*. — Смијех је слободилац, нарочито од страха. *Матош.*

слобо̀дити, -ӣм **1.** свршен. *в. ослободити*. — Ја сам змаја погубио, моју љубу слободио. *НПХ.* **2.** несврш. *храбрити, соколити*. — Затим слободити стане Енеја другове тужне. *Марет.* Смије се, слободи нас ... пророкује да ће се рат свршити. *Ћон.*

~ **се** несврш. *храбрити се, соколити се*. — Све се више слободио дечак. *Рад. Д.*

слобо̀дица ж **а.** *хип. од слобода*. — Слободни смо људи, од старине слободици својој викли. *Шен.* **б.** ир. *привилегије*. — Рат ти даје којекакове слободице и власти. *Шен.*

Изр. своја кућица своја слободица *нигде није боље него код куће, у својој кући*; твоја вољица твоја ~ *слободан, независан живот*.

слобо̀дичица ж *дем. од слободица*. — Не дај своју груду, своје право, своју слободичицу! *Гор.*

слобо̀дњӣк, -и́ка м *онај који се бори за слободу*. — Закиваше у ланце оне слободнике који се усудише народу очи отварати. *П 1939.*

сло̀бодно прил. **1.** *на слободан начин*. — [У тој брошури] поред слободно преведених »Марсељезе« и »Интернационале« има једанаест радничких пјесама. *Ств. 1948.* **2.** *допуштено, дозвољено, од воље*. — Мустафа је могао излазити, било му је слободно. *Мул.* Он мисли да је само њему слободно да гледа. *Чипл.* **3.** *без ограничења*. — У тим ставкама нека се влада слободно креће. *Рад. Стј.* **4.** *без тешкоћа, без сметње, лако*. — Планктон ... је састављен из безброја ... најсићушнијих микроскопских животињица што слободно лебде у површинским слојевима океана. *Петр. М.* Одахнуо је слободније и прошетао крај куће. *Кол.* **5. а.** *отворено, смело, одважно, одлучно*. — Зар ти остави хајдуковање, па сад вребаш девојке? — рече му она слободно. *Ранк.* **б.** *без устручавања, неусиљено, искрено*. — И загрлила ме у ходнику тако слободно да је мајка замало није спазила. *Уск.* **6.** (с негацијом) *ни на који начин, никако*. — Ако те још једном видим с овцама под оном лужином, слободно не иди ми кући. *Глиш.* **7.** разг. *одговор на куцање на вратима да се може ући: изволите, уђите*.

Изр. ~ говорити а) *отворено, без околишања, без увијања*; б) *без претходне припреме*.

слобо̀дњāк, -а́ка м **1. а.** *онај који воли слободу и бори се за њу, слободар*. — Газда Таса је некад у младости својој био слободњак, који се много дерао на неправду и притисак. *Срем.* **б.** *члан, припадник либералне политичке странке*. — Одбијајући централизаторни смјер мађарских слободњака држали [су се] конзервативне странке. *Шен.* **2.** ист. *кмет који је стекао слободу, ослобођеник*. — Томо је јуначан ... па ће му кнез Петар дати земље, а да не буде на њој кмет него слободњак. *Кум.* **3.** *осуђеник који се слободно креће ван затвора*. — Чуо сам како у затвору има неки Санцаклија који је до прије три дана био слободњак. *Вуј.*

слободња́ковић м ир. *в. слободњак (1)*. — Онда сте ви слободњаковићи, тада ви за краља и не знате. *Кур.*

слобо̀дњачкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на слободу и слободњаке; својствен слободњацима*.

— Он [је] у свом слободњачком заносу сматрао да су Хрвати ... оруђем камариле. *Шен.* Сумња на њег као на новотарца и присталицу мисли слободњачких. *Марк. Ф.*

слобо̀дњāш, -а́ша м ир. *слободни зидар.* — Хоће да су од свакога слободни и зову се слободњаши. *Павл.*

слободња́штво с **1.** *слободарство.* — Лако ћемо разумјети слободњаштво његова духа. *Л 1905.* Слободњаштво је имало свога песника у Абердару. *Нед.* **2.** *стање слободњака (2).*

слободољу́бац, -у́пца м *онај који воли, љуби слободу, слободољубив човек, борац за слободу.* — Лакомни сукњаш ... бијаше слободољубац. *Матош.*

слободољу́бив, -а, -о *који воли слободу, који се бори за слободу.* — Слободољубив ... значи народе који теже не само својој слободи већ слободи свих народа на свету. *Бел.*

слободољу́биво прил. *на слободољубив начин, с љубављу према слободи.* — Свуда онамо гдје се слободољубиво радило и борило видно се манифестирала жеља и одлучност за народно ослобођење. *Ств. 1948.*

слободољу́бивōст, -ости ж *својство онога који је слободољубив; слободољубље.*

слободољу́бље с *љубав према слободи, тежња за слободом, борба за слободу.* — Прошло је вријеме, најстрашније вријеме у историји слободољубља и у историји тираније. *Пол. 1944.*

слòбодоӯман и **слободо̀ӯман,** -мна, -мно *који слободно мисли, који се истиче слободоумљем, напредан.* — Он је младе људе привлачио и својим слободоумним погледима на књижевност. *Барац.* Са сваким летњим распустом [студенти] доносе слободоумна схватања друштвених и верских питања. *Андр. И.*

слободо̀ӯмље с *слободан, независан начин мишљења; критички став према верским и конзервативним политичким назорима.* — Поред свега свога слободоумља он је био монархист. *Јов. С.* Свако слободоумље било је уништавано најбезобзирнијим средствима. *ЕГ 2.*

слободо̀ӯмнӣк м *онај који се истиче слободоумљем.*

слòбодоӯмно и **слободо̀ӯмно** прил. *на слободоуман начин.* — Још ми рече ... нека не говорим одвише слободоумно. *Шен.*

слободоу́мнōст и **слободо̀ӯмнōст,** -ости ж **а.** *својство, особина онога који је слободоуман.* **б.** *слободоумље.*

слободоӯмњāк, -а́ка и **слободо̀ӯмњāк** м *онај који слободно мисли, либерал.* — Смјеле идеале којима су нас задојили француски слободоумњаци ... он је некако кроз живот пронио. *Јурк.*

слòбōст, -ости ж заст. *в. слобода.* — Ни у граду слобости нам нема, а камоли на Грахово сиђи. *Март.*

слобо̀штина ж **1.** *в. слобода.* — Али ја му допуштам много којекаквих слобоштина. *Креш.* **2.** *стечено право, повластица, привилегије.* — Иште раја да имаду ону слобоштину, која им је дата по хатишерифу, да обнављају цркве и манастире. *Нен. М.* Дат ће нам писмену завјерницу да ће чувати и бранити повластице, све слобоштине и сва права хрватскога краљевства. *Кум.*

слова̀рица ж *књига из које се уче слова, буквар, почетница.* — Књига г. Каровића је врло згодна дипломатска словарица. *СКГ 1937.*

Слова́ци м мн. (јд. Слòвāк, -а́ка) *западнословенски народ који чини главнину становништва Словачке (у саставу Чехословачке Републике).*

слòвāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на Словаке:* ~ напеви.

Слòвеначкā ж *в. Словенија.*

слòвеначкӣ, -ā, -ō *који се односи на Словенце и Словенију, словенски (2).*

Слове́ни м мн. (јд. Слòвēн, -е́на) = Славени: јужни ~, западни ~, источни ~.

словенизи́рање с *гл. им. од словенизирати (се).*

словенизи́рати, -и̏зи̏рām и **словѐнизовати,** -зујēм свршн. и несврш. **1.** = славенизирати. — [Динарци] су се ... насељавали и по варошима, укрштали се са старим варошким становништвом и ове скоро свуда словенизирали. *Цвиј.* [Видаковић] је све више узео словенизовати свој језик. *Поп. П.* **2.** *(у)чинити Словенцем.*

~ **се 1.** = славенизирати се. **2.** *поста(ја)ти Словенац.*

Слòвēнија ж *социјалистичка република у саставу СФРЈ и назив за одговарајућу територију у прошлости.*

Слòвенин м заст. *в. Словен (под Словени).* — Неколико месеци довољни су сваком ... Словенину да научи ма који други словенски језик. *Нен. Љ.*

Слòвēнка ж **1.** = Славенка. **2.** *припадница словеначког народа.*

словенољу́бац, -у́пца м *в. словенофил.* — Нека ... саслуша реч једног пољског првака ... још предратнога словенољупца да за пољске потребе могу имати пуног разумевања само Пољаци сами. *Петр. В.*

словенòфил, -а и **словенòфӣл,** -и́ла м = славенофил. — У Русији тако гледа на

руски народ такозвана школа словенофила. *Марк. Св.*

словенòфи̏лскӣ, -ā, -ō *који се односи на словенофиле, славенофилски.* — Отуда песников сукоб са демократском и словенофилском интелигенцијом, која у њему гледаше поквареног западњака. *Цар М.*

словенофи̏лство с = славенофилство. — Око њега се скупљају ... словенофилством задојени занесењаци. *ЛМС 1951.*

словенòфоб, -а и **словенòфо̄б**, -о̄ба м = славенофоб.

словенòфопскӣ и **словенòфо̄пскӣ**, -ā, -ō *који се односи на словенофобе.*

слòвӗнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Словене.* — [Наш народни језик] остао [је] један од ... најархаичнијих словенских језика. *Бел.* **2.** *који се односи на Словенце, словеначки.*

Изр. ~ антитеза *в. уз славенски (изр.).*

словéнство с = славенство. — Разговор су зачињавали анегдотама ... да покажу ону мешавину словенства, цинцарлука и арбанаштва. *Петр. В.*

Словéнци, Слòвӗнāц̄ м мн. (јд. Словéнац, -нца) *јужнословенски народ чија већина живи у СР Словенији.*

словéпштина ж *старословенски језик (изворни или у некој каснијој модификацији).* — Игнорирајући словенштину као допуштени и признани литургијски језик он је поткопао углед словенске службе у цркви. *Водн.*

слòвесан, -сна, -сно арх. *разуман.* — Човек масе живи само чулним животом, то је пре животарење ... но живот свесна и словесна човека. *Скерл.*

слòвеснӧст, -ости ж заст. *писменост; књижевност.* — Дадоше [му] да предаје још и историју књижевности и »теорију словесности« или естетику. *Поп. П.*

слòвӣнскӣ, -ā, -ō заст. *словенски; јужнословенски.* — Дубровник је то, словински рај! *Шен.* Паштровићи [су] бивали и прије српске сеобе нека словинска насељбина на данашњем земљишту која се изједначила с дошљацима. *Љуб.* Они [Хрвати] стварају нови свијет, свијет словински. *Рад. А.*

словѝнство с заст. *Словени, словенство.* — — Словинства јесмо древна грана. *Шен.* Права хрватска домовина Далмација била [је] укопана у ... тешко душевно мртвило, заодјевено плаштем словинства. *Јаг.* **2.** *Словинци.*

Словѝнци, Слòвӣнāц̄ м (јд. Словѝнац, -нца) заст. *Јужни Словени.*

слòвити, -ӣм несврш. заст. **1.** *говорити.* — Почела су се та племена називати »Словенима« јер су могли међу собом словити, говорити. *Нен. Љ.* У предврађу разговарају двије старије жене, непрестано слове као патке на паши: пај, пај, пај. *Кал.* **2.** *бити познат, бити на гласу.* — За оно доба словиле су особито »танцушке« у некој крчми Влашке улице. *Шен.* [Она] је у селу словила као жена »што зна све о старини«. *Шег.*

слòвка ж заст. *део речи, слог; речца:* — »Пан-сла-вист«, извлачио је дебељак све три словке. *Шен.* Њене словке, дрхтаве и шоботаве, гађале су га у срце. *Р 1946.*

слòвкати, -ām несврш. *слагати у слогове, сричати.* — Дотад је здепасти сељак словкајући читао пјесму ругалицу коју му дадоше. *Шимун.*

слòвнӣ и **слòвнӣ,** -ā, -ō *који се односи на слова. Р-К Реч.*

слòвнӣк м заст. *речник.* — Ја ћу о ... Микаљином словнику другом приликом ... говорити. *Јаг.*

слóвница ж заст. *наука о језику, граматика.* — Људмила је заборавила повијест, земљопис и словницу. *Шен.*

слóвничар м заст. *онај који се бави словницом, који предаје словницу.* — Тјерасте лисицу, истјерасте вука ... одговори старији словничар. *Шен.*

слóвничкӣ, -ā, -ō *који се односи на словницу, граматички.* — Владао [је] онај старији облик хрватскога или српскога језика који се одликује ... богатством словничких облика. *Јаг.*

слòво с **1. а.** *писмени знак у писму, азбуци, који обично одговара одређеном гласу:* велико ~, мало ~, латиничко ~, ћириличко ~. — Војник отвори књигу и поче им казивати слова. *Мул.* Његова слова била су велика и грбава као крушке. *Брл.* Масним словима су објављивали успехе. *Јак.* **б.** *типографски знак одређеног облика и величине, који се употребљава у штампању каквог текста.* — Веома важна слитина ... служи у тискарама за лијевање слова. *Туђ.* **2. а.** арх. *реч.* — Брезовица је пуна народа, силно се људство слегло да чује слово божје. *Јакш. Ђ.* Окренули смо леђа ... попријеко идући без иједног слова. *Комб.* **б.** *говор, беседа у различитим свечаним или тужним приликама.* — Не каним држати сада ... какво посмртно слово. *Наз.* У част је његову ... држао поздравно слово. *Ил.* **в.** *оно што је написано.* — Они двоструко вјерују у то слово, јер је оно писано и кадро је кроз вјекове зборити истим гласом. *Том.*

Изр. златним словима (записати, забележити) *неизбрисиво, на вечно сећање, на вечни спомен.* — Историја ће златним словима забележити велике заслуге овог мудрога и храброга војсковође. *БК 1906.*; једним словом *укратко, јасно.* — Једним словом, дете без замерке кротко као јаг-

њешце и мирно. *Дом.*; мртво слово на папиру *нешто што је остало неостварено, неприменьено.* — Сви они говоре о пријатељству, о узајамној сарадњи, а сами су то претворили у мртво слово на папиру. *Пиј.*; ни слова *ни речи, ништа.* — О свему томе социологија неће да писне ни слова. *Лит. 1957.*; (од ~) до ~ *потпуно, дословно, тачно.* — Ево га [писма] од слова до слова. *Вук.* Ове слутње испуниле су се до слова. *Јов. С.*; пуним словом *отворено, искрено.* — Није се устручавала пуним словом казати ми да сам јој у вољи. *Ков. А.*; ~ закона *формално тумачење закона, тачно по закону.* — Ако се извршује слово закона, а не дух, онда све то није ћудоредно. *Баз.*; (с)пала књига на два слова *в. уз књига (изр.).*

словоли́вац, -вца м *онај који лије, прави (штампарска) слова.*

словоли́вница ж *ливница слова.*

словослàгач, -а́ча м штамп. *онај који слаже слова, типограф.* — Од његове воље зависи да буде словослагач, портир или кафански послужник. *Цар М.*

словослàгачкӣ, -ā, -ō *који се односи на словослагаче.*

слóвце, -а и слòвцета с *дем. од слово.*

Изр. до (последњега) словца *потпуно, сасвим, у свему.* — Све оно . . . до словца [се] збило. *Рад. Д.* Правди је . . . задовољено до последњега словца. *Бат.*; ни словца *ништа, ни једне речи.*

слóвчап, -а, -о *који се односи на словку.* — Старчеви рачуни и словчано знање оснивају се на кукурузном и грашкову зрну. *Ков. А.*

слòг, слога м (мн. слòгови) **1.** грам. *реч или део речи од једног самогласника самог или с једним или више сугласника који се осећа као изговорна целина.* — Учи нас како се пишу и изговарају речи на слогове. *Дом.* Поредавши сестрице уокруг, избацује Невенка слог по слог и узгред прелази кажипрстом од једне на другу. *Гор.* **2.** штамп. *сложена слова за штампање неког текста; отисак слова (у штампарији).* — После саветовања . . . лежао је . . . у штампарији већ припремљен слог целог броја листа. *Пиј.* Тај текст . . . у густом . . . и тешко читком слогу гласио је дословно . . . *Крл.* **3. а.** агр. *земља између два разора на њиви; узан комад земље у башти, повртњаку и цветњаку, леја.* — Земља, проорана у црне слогове, изливала је из утробе дах плодоносне жеље. *Бар.* **б.** *комад земље.* — Невјерни бијес слог за слогом граби од старе нам Краљевине. *Шен.* **4. а.** *мера за папир, десет табака папира заједно.* — Папира за писма . . . осам слогова према овом узорку. *Крањч. С.* **б.** *скуп поређаних истоврсних, историјских предмета.* — Негдје се у пивници руши слог дрва. *Крл.* За сваке терезије одређен је слог тегова смештен у кутију. *Физ. 3.* **5. а.** *стил.* — Као књижевник одликовао [се] лепим, колико китњастим толико и јасним слогом. *БК 1906.* Кићени . . . тролисти и четворолисти . . . ресе портале, прозоре и балконе овог [готског] слога. *Обз. 1932.* **б.** фиг. *ков, сој, врста.* — Моје су жеље госпе старог слога у неоскврњеним бијелим хаљинама . . . а дугачким репом. *Уј.* О вјерујем да син си Јеховина божанства на Јеремијин слог. *Кум.*

Изр. поет. везан ~ *стихови*; невезан ~ *проза.*

слòга ж *подударање осећања и воље између два или више лица, споразум; потпун склад у мишљењу и поступцима.* — На слози и љубави свијет стоји. *Мул.* Све може да се учини . . . само кад се хоће и кад има слоге. *Дом.*

Изр. слогом расту мале ствари, а неслога све поквари посл. *сложним радом постиже се успех и напредак.*

слòговати, -гујём несврш. нар. *живети у слози, слагати се.* — И ми ћемо с тобом слоговати, па окарат који слушат неће. *Март.*

слòгōвнӣ, -ā, -ō *који се односи на слог, који припада слогу.* — Сумерски су знакови за ријечи . . . постали слоговни знакови. *Пов. 1.*

слòготвòран, -рна, -рно *који чини, твори слог, који је основни носилац слога:* ~ р.

слòжāј м *оно што се сложи, састави у једну целину; склад, хармонија.* — Чудновато . . . како је дум Ивану пало на ум да та два »дијела« сложи у једно дело. Сложај је био немогућ. *Поп. П.* Да нешто побуди естетски дојам, треба да је састављано, али да га не побуђује својим садржајем него сложајем својих чести. *Баз.*

слòжан, -жна, -жно **1. а.** *који су истога мишљења; који изражава, испољава потпуно слагање, једногласност.* — У шумици бијаху кумови сложни. *Дук.* Нема сложна . . . друштва. *Коч.* **б.** *складан, хармоничан.* — Ја бих данас срнула међу њих и у једну сложну пјесму ударила. *Ков. А.* **2.** *који се догађа, збива у исто време, усклађен.* — Укочени војници помичу се . . . и по улици одлеже . . . одмерен и сложан њихов корак. *Лаз. Л.*

слòжен, -а, -о **1.** *трп. прид. од сложити (се).* **2.** *који се јавља, очитује на разне начине, који спаја, здружује у себи разноврсне, често супротне црте.* — Није лако обухватити ову сложену личност у њезиној тоталности. *Баб.* Да знаш како ме је обузело ново, снажно и сложено осећање. *Вас.* **3.** *замршен, заплетен, тежак да се схвати, реши, оствари:* ~ питање, ~ проблем.

Изр. ~ реченица грам. *реченица која је састављена од две или више простих реченица.*

слȍженȏст, -ости ж *својство, стање онога што је сложено.* — У својој сложености . . . и он је носио негде дубоку и невидљиву али јаку обешењачку црту. *Андр. И.*

слȍжив, -а, -о *што се може сложити.* — Од странаца завири тек гдјекоји . . . сликар са сложивом столицом. *Шов.* Одржање мира тражи смањење . . . наоружања до минимума, сложивог са националном сигурношћу. *Обз. 1932.*

слȍжити, слȍжӣм сврш. **1.** *положити, ставити на једно место више предмета у одређеном реду, на одређен начин.* — Сложите оружје у купе! *Чол.* Краљци сложише своје пиле и сјекире па нестадоше. *Кол.* **2. а.** *сместити у што, наместити.* — И сложио чврста у довратнике врата. *М-И.* **б.** *дати нарочити облик, савивши, смотавши нешто (тканину, папир и сл.):* ~ рубље, ~ салвете, ~ шатор, ~ једра. — Затворио их је [новине] и сложио пажљиво. *Мил. В.* **в.** *савивши довести у какав положај (о рукама).* — Крчмар сложи мишице на груди. *Мат.* Он мирно стоји сложивши руке на леђима. *Ков. А.* **г.** *дати нарочити изглед чему (о лицу).* — Кад је . . . опазио красну дјевојку . . . сложи лице на љубазан посмијех. *Кум.* **3. а.** *начинити, створити какву целину саставивши, спојивши делове.* — Наш учитељ сложио мјешовити пјевачки и тамбурашки збор. *Ивак.* Симка . . . гибаницу сложила. *Рад. Д.* **б.** *саставити, написати.* — Рок брзо сложи писмо. *Бен.* **в.** штамп. *припремити слог, поређати слова за штампање према рукопису.* — Толстој је поједине странице сложене у штампарији морао поново да преписује. *Т. књ.* **4.** *довести у исправно стање, уредити.* — Ваљда му је пошло за руком сложити своје грбаве рачуне. *Ков. А.* **5.** *саставити, смислити, створити.* — Пита учитеља: је л' дете то што је говорило са́мо . . . тако сложило — или он, учитељ? *Срем.* Сложио сам ово неколико цртица. *Креш.* **6.** фиг. **а.** *довести у склад, сагласност, подударност, ускладити.* — Око њега је птичји цвркут и зуј кукаца сложио шум којему диригира вјетар. *Мих.* Пјевао је неке непознате пјесме — пође понеко да сложи с њим, па не може. *Сиј.* **б.** *довести до слоге, споразума, слагања, сједињити, здружити.* — Срећа . . . ће нас . . . сложити и смирити. *Вук.* Турска обест сложила је Србина. *Вес.* **7.** фиг. **а.** *настати, почети, ударити.* — Киша сложи. Почну веље капи крш и лишће бити. *Наз.* Ропац испуни мрачну, влажну просторију, а напољу сложиште плотуни. *Лал.* **б.** *појурити.* — Попусти дизгине свом вјерном дорату, леже по њему и сложи цестом као . . . муња. *Мул.*

Изр. ~ са земљом, на земљу *убити.* — Туп ударац по глави обори га и сложи са земљом. *Бан.* Опалим једном у гомилу и мислим да сложих на земљу барем четвртину. *Мат.*; ~ у кладу *бацити у кладе, оковати.* — Пандур га хитро сложи у »кладу«. *Ков. А.*

~ **се 1.** *скупити се, саставити се, здружити се стварајући какав ред, облик, целину.* — Обично се сложе дјевојке у један ред, и тад се . . . поклици оре цијелом шумом. *Коз. Ј.* У души уметника се сложе синтетичке слике. *Сек.* **2. а.** *дати пристанак, сагласност на што; изразити, потврдити своје слагање с ким, с чим, споразумети се, договорити се с ким.* — Штаб одреда се сложио с нама. *Чол.* Коначно . . . се сложиште око цијене. *Франг.* **б.** *постићи склад, хармонију, подударност, бити у складу.* — Ако се два [сата] сложе у куцању, онда би се доцније пробудио. *Мат.* **в.** *постићи слогу, бити сложан, живјети у слози с ким.* — Кад нађете свака своју кућу, гледајте те се сложите с укућанима. Мир и слога кућу кући. *Вес.* **3. а.** *спустити се; сести, сместити се, лећи.* — Донео . . . неку огромну иглу, сложио се у фотељу поред пећи и почео са крпљењем. *ЛМС 1960.* Ја се сложим . . . на голи под и ондје уснух. *Ков. А.* **б.** *клонувши наслонити се на што.* — Зајеца тихо и сложи се брату на груди. *Дражс.* **в.** *спустити се, покрити (какву површину).* — У мраку што се . . . сложио по собици разабирали су се обриси предмета. *Новак.* Стресе [се] грана усамљене воћке, те оно мразно паперје полети . . . и сложи се на чисту површину. *Петр. В.* **г.** *пасти, срушити се; слегнути се.* — Кроз шикару опазих срну. Дадох ватру, а она се сложи. *Мул.* Догорјеле горње главње попустише, ватра се сложи и запрашта. *Андр. И.*

слȍжно прил. *на сложан начин, у слози.* — Скупштина . . . ће сложно с владом радити на општем добру. *Јов. С.*

слȍжнȏст, -ости ж *својство, стање онога који је сложан и онога што је сложно, слога, сагласност, склад.*

слȏј, слȍја м (лок. слȍју; мн. слȍјеви) **1.** *ред, маса неке материје која покрива површину чега или се налази између других редова истоврсне или друкчије материје, наслага.* — Титра у чаши с водом пламичак »душице« поврх танког слоја уља. *Пав.* Морса је много теже убити једним метком но фоку . . . због дебелог слоја сланине на њему. *Петр. М.* фиг. Наташину несрећу поче покривати слој дојмова проживљена живота. *Крањч. Стј.* **2.** *група људи, становништва истоврсна по социјалним, културним и сличним обележјима.* — Он је постао љубимац омладине и изабраног круга, али није продро дубље у читалачке слојеве. *Прод.* На једином тргу налазило се стјециште . . . најзначајнијег слоја становништва тога града. *Донч.*

слојѐвит, -а, -о **а.** *који је у слојевима, који се састоји од слојева.* — Таложење материјала се врши у облику слојева, па се зато на овај начин настале стијене зову слојевите стијене. *ОГ.* **б.** фиг. *прилагођен друштвеним слојевима.* — Док у Београду буду тролејбуси, а на Романији села која не знају шта су то обична кола, дотле и наша књижевност мора да буде слојевита, разнолика. *Михиз.*

слојѐвито прил. *у слојевима, на слојеве.*

слојѐвитōст, -ости ж *особина онога што је слојевито.* — Слојевитост таложних стијена је доказ да су се оне веома полако таложиле у води. *НЕ.*

слòјити, слòјӣм несврш. *правити слојеве.* — Одбацивали су мотике, бацали поле крумпира и гвоздене виљушке којима су гнојем слојили . . . лијехе. *Божић.*

~ **се** *постајати слојевит.*

слòјнице, -йцā ж мн. (јд. слòјница) геогр. *црте које на географској карти спајају места исте висине, изохипсе.* — Неравнине тла на тим картама приказане су слојницама (изохипсама). *Планин.*

слòм, слòма м (мн. слòмови) **1. а.** *потпуна пропаст, катастрофа; пораз.* — Војнички слом старе Југославије био је уједно и слом тих странака. *Марј. Ј.* Везивање не само да ограничава покретност фигура већ може који пут да доведе до слома у партији. *Шах 2.* **б.** *душевна клонулост, утученост.* — У његовом плачном . . . гласу има призвук тужаљке. То је слом на рубу очаја. *Крл.* **2.** *лом, ломљење.* — И данас ме кости поболијевају од слома. *Љуб.* **3.** покр. *тешко проходно место у кршу, тежак прелаз.*

слòмак, -мка м **1.** *дем. од слом.* **2.** заст. *в. разломак.* — Њихова бројка би пала кō што пада бројка сломка од многобројних нула када је почнеш људски стезати. *Ков. А.*

слòмāтан, -тна, -тно *који је близу слома, трошан.* — О лепом времену може [се] овим путем отићи у Штип на сломатним кочијама. *О 1875.*

сломàтати се, -ā̄м се сврш. *нагло се срушити, пасти низ какву стрмину.* — Један од мојих [војника] јекну и сломата се низ камење. *Јак.* Дечко се сломатао с дрвета и стао да бежи. *Јак.*

слòмиврāт м необ. *напад уз опасност по живот.* — Васковићи све махнитије кидишу, утркују се у безумном сломиврату. Пријете Младену, псују. *Вуков.*

слòмити, слòмӣм (некњиж. слòмијēм; трп. прид. слòмљен, некњиж. слòмијен) сврш. **1. а.** *употребом силе (ударањем, притиском) одвојити део или делове чега крутог од целине, скрхати, разбити.* — Катарку сломи олуја. *М-И.* Баци на тле чибук и сломије лулу. *Љуб.* [Ступали су] толико полако да не би под ногама јаје сломили. *Бон.* **б.** *падом или ударом изазвати лом кости (о делу тела):* ~ ногу, ~ врат. — Неко пипну за руку и рече да ми је сломљена. *Јак.* Сломиће ми кичму — неће издржати. *Вучо.* **2.** фиг. **а.** *лишити кога власти, моћи, утицаја; скршити нечији отпор, савладати, уништити.* — [Султан] се закле . . . да мора сломити снагу тврдоглавих босанских велможа. *Том.* Они морају сломити партизане ма и помоћу немачких тенкова. *Пер.* **б.** *лишити кога снаге, воље, енергије; уништити физички, морално, исцрпсти, скршити, утући.* — Живот није успео да их исквари, али им је сломио сваку енергију. *Прод.* Сломила јој тијело биједа горка и оштра. *Визн.* **в.** *улажући напор наговорити некога на попуштање; с муком уверити, убедити.* — Ко ће сломит оне старешине? *Војн.* Она је сломила Баришину непопустљивост. *Десн.* **3.** фиг. **а.** *повредити.* — Глобит ће ме . . . Паштровићи и клети ме дјевојачке мајке што сломих обичај. *Љуб.* **б.** *прекинути.* — Један момак сломи мук. *Љуб.*

Изр. ~ врат коме *уништити кога;* ~ врат себи *страдати, пропасти;* ~ зубе (на чему) *претрпети неуспех.* — На том фронту [у Шпанији] је некад Наполеон сломио зубе. *Пол. 1959;* ~ кости (ребра) коме *испребијати кога;* ~ крила коме *убити у коме полет, вољу за даљи рад;* ~ ланце (окове) *ослободити се;* ~ рогове (шију) коме *савладати чији отпор, противљење, укротити кога.*

~ **се 1. а.** *раздвојити се на делове, распасти се на комаде, разбити се, преломити се, пребити се.* — Кад се кола сломе, путова доста. *Н. посл. Вук.* фиг. Тек да се не сломим, тако сам био слабачак. *Киш.* **б.** *повредити се, озледити се при паду, удару.* — С коња ће те вјетар оборити, сломићеш се. *НП Вук.* И како је подигао руке пре но што ће се сломити низа степенице. *Бос. Б.* **2.** фиг. **а.** *бити савладан, уништен.* — Хафис-паша се сасвим сломи . . . на Иванковцу. *Нов.* Иако Немци почињу . . . добијати снажне ударце . . . треба још огромних напора да се њихова ратна машина сломије. *Пиј.* **б.** *попустити у свом отпору, уверењу, покорити се.* — Саветују му док је времена да прода своје имање . . . али он не попушта, не да се сломити. *Јевт.* Не да се он лако сломити. *Божић.* **в.** *постати физички слаб, исцрпсти се, измучити се (од напорног рада).* — Сломи се радећи и никад да ти роди ни оно најнужније. *Нам.* **г.** *нагло изгубити у јачини, интензитету.* — У очима му се сломи дивљачки бес. *Петр. В.* Глас јој је . . . одједном задрхтао, а онда се сломио као у јецају. *Грг.* **3.** фиг. *срушити се, скрхати се, пропасти.* — Идеали његови постепено сломише се. *Ранк.* Био је свемоћан . . . у читавом крају . . . Најзад се све сломило. *Чол.* **4.** фиг. *сручити се, ударити.* —

А на Хливну пукоше топови, сломи с' огањ у пољу хливањском. *НПХ.* Негдје у висини брда гром се сломи и осмуди мокро небо. *Вуј.* **5.** фиг. *нагрнути.* — Сломила се земља у сватове, оста земља пуста на крајину. *НП Вук.*

Изр. сломила се (сломиће се) кола на њему *био је (биће) крив, платио је (платиће) за друге.* — На теби ће се сломити кола, на теби, Ивице! *Матош.*

сло̀мљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од сломити (се).* **2.** фиг. **а.** *потиштен, утучен.* — Исклесао је читаве легије камених ликова ... уцвиљених жена, мајка сломљених тугом. *Мар.* **б.** *који изражава потиштеност, утученост, уморан, несигуран.* — Човјек оде сломљеним кораком. *Визн.* Сломљени мушки глас допире с црнога чамца. *Тод.*

сло̀мљено прил. *утучено, потиштено.* — Зар моја Цајка да се трује ... мумла тупо и сломљено и исправља стас. *Каш.*

сло̀мљено̄ст, -ости ж *стање онога који је сломљен (физички, морално), утученост.*

сло̀мљив, -а, -о *који се лако сломи.*

сло̀мљивō̄ст, -ости ж *својство онога што се лако сломи.*

сло̀н, сло̀на м (мн. сло̀нови) зоол. **1.** *крупан сисар, биљождер, с дугом сурлом и са две кљове:* афрички ~ Loxodonta africana, индијски ~ Elephas indicus. **2.** фиг. *дебео, неспретан човек.* — А зашто ви, сијамски слоне, не мислите? *Јонке.*

Изр. од муве правити (градити) слона *ситној, безначајној ствари давати претерано велики значај, много увеличавати.* — Када се од мухе слон гради, и ствар озбиљна постаје смијешном. *Јурк.*

сло̀ница ж *женка слона.*

сло̀нов, -а, -о *који припада слону.*

Изр. ~ кост *слоновача, слонове кљове као драгоцен материјал за израду разних предмета.*

сло̀новача ж *слонова кост.* — Кад је извукао из воде ... установио је да су то праве наочари с оквиром од слоноваче. *Пол. 1958.*

сло̀новина ж *слонова кост, слоновача.* — Баци елегантан чешаљ од слоновине на под. *Вал.*

сло̀новскӣ, -ā, -ō *који је попут слона, велик, голем, гломазан.* — Човек наслони главу на женино раме ... док се жена напрезала ... да издржи огромну слоновску тежину тела свога мужа. *Вас.* фиг. Она ће ... и у овој земљи која се већ дрма под слоновским наступом фашизма остати срчана. *Шим. С.*

сло̀нокō̄ст, -ости ж ков. *слонова кост, слоноваča.* — Тијело јој бијаше као бијела слонокост. *Креш.*

сло̀нчā̄д ж *зб. им. од слонче.*

сло̀нче, -ета с *младунче слона.*

сло̀њача ж зоол. *врста велике корњаче* Testudo elephantopus. — Слоњача ... у оточју Галапагос тешка је преко 100 кг. *Финк.*

сло̀та ж *ситна киша са снегом, суснежица, лапавица.* — А гњев горе ... зграби ли ме вјетрином и слотом, нестат ја ћу. *Наз.* Слота је искварила путеве. *Кнеж. Л.*

сло̀та ж *нешто велико, гломазно, грдосија, силесија.* — Олуја у бјеснилу своме уздигне слоту пијеска. *Ков. А.* То су две велике моћне слоте, та два препотопска вола. *Ж 1955.*

сло̀тија ж *аугм. од сло̀та.* — Та ова би слотија [топ] прекинула читаву букву. *Ћоп.*

сло̀шити се, сло̀шӣм се сврш. *постати лоше, смучити се.* — Намах као да му се слошило, чудно осетио испод прсију. *Рад. Д.*

сло̀шкē и **сло̀шки** прил. *сложно.* — Попа је окупио око себе неколицину богатијих људи, па се сви слошке потрудише да одрже Лазара. *Вес.* Један запева, а други слошки прихватише песму. *Срем.*

сло̀шкӣ, -ā, -ō *сложан.* — Частан човек ужива братску љубав слошку. *Митр.*

слу́бити, слу́бӣм сврш. *начинити удубљење, улубити, улегнути.* — Висок је, сув ... а мале пиргаве очи испод слубљеног чела увијек су му нешто напрегнуте. *Коч.*

слу́га м и ж (дат. -зи и ређе -ги, вок. слу́го; мн. слу́ге, ген. слу́гū и слу́гā) **1.** *особа (об. мушка) која за плату врши кућне и друге послове; лакеј.* — Како ти је било код Тодора? ... Ка и другом слуги. Тодор је бездушан човек, тера ме да радим и што могу и што не могу. *Вес.* Ливрејани слуге точили су ... шампањац. *Том.* **2.** нар. песн. заст. (често с атрибутом »вјерна«) *поданик према своме владару, господару.* — Слуго моја, бане Милутине! *Н. п. Вук.* Знаш ли, пашо, моја вјерна слуго? *И.* **3.** фиг. **а.** *онај који је потпуно предан нечему, некој идеји, онај који се брине о чијем добру:* ~ народа. — Сребрн крст заблиста у сувој руци божјега слуге. *Јакш. Ђ.* **б.** погрд. *онај који из страха или користољубља извршава што му се заповеда, који испуњава нечију вољу.* — Сад су ... слијепе слуге Каптола. *М-О.* А немачке слуге, које тврде да спасавају српство треба да буду раскринкане. *Поп. Ј.* **4.** фиг. *дрвена или железна направа за изување чизама.* — Хоћу да скидаш чизме на »слугу«. *Пав.*

Изр. државни ~ ир. *државни службеник;* ни ~ (коме, чему) разг. *каже се кад се хоће истаћи да је у поређењу између кога, чега сувише велика разлика;* слугин ~, свачији ~ погрд. *особа без поноса, спреман да због личне користи свакоме служи;*

слуга сам, слуга покоран (понизан)! *у некадашњем друштву уобичајен поздрав при сусрету.*

слу̀гӑн, -а́на м пеј. **1.** *слуга (1).* — Да само једну ријеч он поручи по задњем слугану, у кулу бих се ја повратила. *Огр.* **2.** *слуга (3б).* — Гдје су све оне масе . . . слугана . . . аспираната који су . . . продефилирали кроз његова предсобља? *Крл.* Посвадио се са својим друговима . . . те их називао слуганима пољских панова. *Шов.*

слу̀гӑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на слугане, који одговара слуганима.* — [Извргавао је] презирању чак и неке своје наставнике због њихова слуганског држања. *П 1939.*

слу̀га́нство с *слуганска особина, ропска услужност, сервилност.* — Мрзим те због твог слуганства. *Божић.* Морални лик буржоаских партија и политичара срозао се до слуганства фашистичкој диктатури. *Ч-М.*

слугàнчић м *дем. од слуга.* — Не остаје друго него хајде каквом газди за слуганчића. *Пав.*

слу̀га́ч, -а́ча м погрд. *слуга (1).* — Да је други слуга то учинио, одмах би се нашла којагод те му рекла: »Ух, а глед' слугача — и он ми нешто хоће!« *Берт.*

слу̀гӑшӑн, -шна, -шно *који је својствен слугама, покоран, понизан.* — Дочекао их је стари Силвестар, који је . . . снисходљив и слугашан у општењи с том господом. *Божић.*

слугѐрања м и ж *аугм. и пеј. од слуга.*

слугѐра̀њскӣ, -ā, -ō *који се односи на слугерање.*

слугера̀њство с *својство и обележје онога који је слугерања.*

слу̀гин, -а, -о *који припада слуги.*

слу̀гӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на слуге, који је као у слуге:* ~ држање. — Још жива кују те слуге слугинске! *Јурк.*

слу̀гица м и ж погрд. *дем. од слуга; мали, безначајан слуга.* — [Срески начелник] је сада . . . њемачка слугица. *Чол.*

слугòвање с *гл. им. од слуговати.*

слугòвати, слу̀гујем несврш. *обављати посао слуге.* — Што не одох некуда у бели свет па да слугујем до гроба. *Сек.*

слу̀дити, -ӣм и слу̀дӣм сврш. *учинити некога лудим.* — Да ли му баш тако [сви праштају] што их нечим опсени и слуди? *Каш.* Збуњени, слуђени од свега што се тог дана и ноћи збило . . . морали су . . . да савладају у себи неодољиву побуну. *Петр. В.*

слудòвати, слу̀дујем сврш. *учинити неку лудост, непромишљеност.* — Јеси вредна, јеси паметна. Само си нешто слудовала . . . што оно дете не остави код куће да ти барем штогод помогне? *Глиш.* Проклињао је онај час кад је слудовао и признао тетка-Доки јаде своје. *Срем.*

слу̀жа̑вка ж *слушкиња.* — фиг. Филозофија је постала служавка теологије. *ПИФ.*

слу̀жа̑внӣк м *поднос од дрвета, метала или пластичне масе на којем се служе јела, преноси посуђе, чаше и сл., послужавник, пладањ, тацна.* — Пажљиво спусти служавник . . . на коме су били тањири и остало што треба за вечеру. *Вукић.* фиг. На чистом служавнику своје душе изнесите своју љубав. *Бег.*

слу̀жа̑к, -а́ка м **а.** *слуга (1).* **б.** *војник који обавља кућну службу код официра, посилни.* — Капетан [га] . . . одреди себи за служака. *Мишк.*

слу̀жа̑р, -а́ра м *в. слуга. Р-К Реч.*

слу̀жа̑чкӣ, -ā, -ō *који се односи на служаке.*

слу̀жба ж **1.** *служење.* — Мученик је био целог века, а за све патње и службу народу ево ово му је награда. *Дом.* **2.** *рад за плату (обично у непроизводним делатностима), вршење јавне дужности.* — Служба која доноси 400 талира, боља је него парохија. *Ат.* Њега, јадника, бацили сте ми ни крива ни дужна из службе. *Гор.* **3.** *нарочита грана, област, врста рада, занимања:* благајничка ~, војна ~, санитетска ~, обавештајна ~. — Органима криминалистичке службе био је познат узрок пожара. *Пол. 1958.* Сва редатељска служба . . . лијечничка служба мора бити један сат прије почетка утрке распоређена. *Аут.* **4.** (често с атрибутом: божји) рлг. *богослужење, црквени, верски обред.* — Саме би владике приликом великих празника, после службе, право код њих долазили на честитање. *Станк.* Журно се одјенула да доспије на рану службу божју. *Леск. Ј.* **5.** покр. зб. *служинчад.* — Не могу више ни заповиједат мојој служби. *Војн.*

Изр. активна ~ *в. уз активан (изр.);* бити (стајати) на служби (службу) коме *ставити коме на употребу, на располагање своје способности;* бити у чијој служби *служити коме;* бити у служби 1) *бити у употреби.* — Од турских мошеја у служби је још једина »Бања-баши-џамија«. *Андр. И.*; 2) (кога, чега) *вршити неке моралне обавезе (према коме, чему):* бити у служби отаџбине, домовине; доћи (ићи) службом *доћи (ићи) по службеној дужности;* каква служба, онаква и плата *према послу и награда;* ставити (стављати) што у службу (кога, чега) *дати (давати) могућност употребе.* — Ставља једну силу природе за другом у службу човјека. *ХР 1928.*

слу̏жбен и слу̏жбен, -а, -о **1.** (чешће одр.) **а.** *који се односи на службу и на вршење дужности у служби (2), који служи за административно пословање, који је одређен за службу*: службени печат, службени спис, ~ капа, ~ просторија. **б.** *који је на служби у органима власти; који је овлашћен да заступа некога, да делује у нечије име*: службени орган, ~ лице, службени представник. **в.** *који се врши, спроводи у име (државне или какве друге) власти, која се обавља по утврђеном поступку*: службени акт, протокол, службени разговори. **2.** *који је признат од власти, који је у служби власти, признат*: службени језик, ~ писмо, ~ азбука. — Они су ... излажући се гоњењима отпочели крсташки рат противу ... службене хришћанске религије. *Скерл.* **3.** *који се врши по дужности, обавези, обавезан.* — Тога дана одржава [се] службени тренинг. *Аут.* **4.** фиг. *који је лишен срдачног, интимног, уздржан, крут, укочен.* — Он је скочио с кревета и проговорио службеним гласом као да рапортира. *Мар.* Тек када је иза службене форме назрео и топлину родбинске пажње, почео је ... да се упушта у говор. *Петр. В.*

слу̏жбеник и слу̏жбенӣк м **1. а.** *онај који се налази у служби, који врши службу, службено лице, чиновник, намештеник*: државни ~, војни ~, санитетски ~. **б.** *следбеник какве идеје, покрета и сл.* — Једнако се негативно држао према ... шаманима и осталим службеницима култа. *Крањч. Стј.* **2.** *в. слуга. Р-К Реч.* **3.** *в. служебник. Р-К Реч.*

слу̏жбеница и **слу̏жбеница** ж **1.** покр. *в. слушкиња.* — Стара службеница Клара била већ у Загребу да преузима ... ствари. *Леск. Ј.* Шјора Виторија нареди службеници што ће приредити за објед. *Тип.* **2.** *жена службеник (1).*

Изр. служ̀беница (ваша)! *в. слуга сам, уз слуга (изр.).* — Службеница ваша! — рече она одлазећи. *Тип.* Клањам се, госпођице! — рече г. Пера. — Службеница! — одговори Јула. *Срем.*

слу̏жбеничкӣ и **слу̏жбеничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на службенике*: ~ лист, ~ однос, ~ стил.

слу̏жбено и **слу̏жбено** прил. **а.** *на службени начин, званично, по дужности.* — Своје решење Порта је службено саопштила. *Јов. С.* Нарочита ме је комисија службено прогласила слабоумним. *Јонке.* **б.** фиг. *без срдачности, уздржано, укочено, формалистички.* — Данас се по години дана станује у истој улици, а да се само службено поздрављa. *Петр. В.*

слу̏жбенӧст и **слу̏жбенӧст,** -ости ж **1.** *својство онога што је службено.* — Поста сав сушта званичност и службеност. *Чипл.* Једна форма путовања која није за препоруку ... је она која под фирмом службености фаворизује приватне излете ... на рачун заједнице. *Пол. 1958.* **2.** правн. *право употребе туђе ствари, право служења туђом ствари.* — Ристић ... се бојао вечите аустријске службености на нашем земљишту. *Јов. С.* Тужилац је тражио да суд укине постојећу службеност преко његовог кућног плаца, пошто туженик има други пут за одлазак на своју њиву. *Пол. 1959.*

слу̏жбица ж *дем. од служба.*

служ̀бо̀ва̄ње с *гл. им. од службовати.*

служ̀бо̀вати, слу̏жбујем несврш. *вршити службу (2), служити (1в).* — Тај инжињер ... је некад службовао у Хрватској. *Шуб.*

слу̏жбовина ж заст. *службени додатак на плату. Бен. Рј.*

слу̏жбо̄внӣ, -ā, -ō заст. *в. службен.* — Под правним одношајима несумњиво имаде [се] разумијевати и службовни однос послодавца и послопримца. *Мј. 1936.*

слу̏жбо̄внӣк м *књига у којој су правила војне службе, војнички правилник.* — У службовнику за ... пјешадију наредио [је] ... да се сапуњају сваког јутра под пазухом. *Крл.*

служ̀бово̀дӣ̄ӣ̄, -ā, -ē *који води администрацију у војној јединици.* — Није Слепчевић залуду постао службоводећи наредник пете докнадне сатније. *Крл.* Затворен сам 30 дана што сам знао да је наш службоводећи официр проневјерио новце. *Мишк.*

служ̀бода̀вац, -вца м *онај који некоме даје посао, узима некога у службу.* — Истина јест да је био реван службеник, одан ... својим службодавцима и ... поретку који су они заступали. *Донч.*

служ̀бопри̏мац, -мца м *онај који долази некоме у службу, на рад, намештеник.* — Привредна предузећа уплаћиваће породицама својих службопримаца ... њихове редовне принадлежности. *Пол. 1944.*

слу̏жбујӯӣ̄, -ā, -ē *који је одређеног дана или у одређено време у служби, дежуран.* — Чак се ни службујући часник није јавио. *Кол.*

слу̏жебнӣк м црквр. *књига која садржава текстове према којима се врши богослужење. Р-К Реч.*

служ̀ека̀ња м и ж *в. слугерања. Р-К Реч.*

служ̀ека̀њскӣ, -ā, -ō *који се односи на служекање.*

слу̏жӗње с *гл. им. од служити (се).*

слу̏жилац, -иоца м (ген. мн. слу̏жила̄ца̄) **1.** *онај који служи, послужује.* — Турци пију, сиротиња служи; ах тешко им благовање било ... То им веле служиоци биједни. *Март.* **2.** *слуга (3а).* — Хоћемо ... да уз помоћ српске науке и њених служилаца

утврдимо вредности народне просвећености. *ЛМС 1949.* Решио [се] да ... као прави служилац истиче ... обавести и своју читалачку публику. *Срем.*

слу̏жи̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на слуге; служинчад, који је одређен за слуге, служинчад.* — Служински посао ... био је веома тежак. *Радул.* Десно се улазило у један ходник ... из кога се излазило на служинске степенице. *Ђос. Б.*

слу̏жи̏нскӣ прил. *на начин служинчета, као слуга.* — Иначе се ... са свима служински слагао. *Божић.*

слу̏жи̏нчӣд с *зб. им. од служинче.*

слу̏жи̏нче, -ета с *слуга који обавља кућне послове.* — Сматрала ме служинчетом у кући. *Киш.* Ту није било деце, ни служинчади, ни живине. *Мил.* Дјевојка је дошла да нареди служинчади нека поспреме стол. *Сим.*

слу̏жи̏нчӗ̄ње с *гл. им. од служинчити.* — Кларицу су ... сестре примиле као сироту да је донегују и да је не пусте у служинчење. *Петр. В.*

слу̏жи̏нчити, -им несврш. *радити као слуга, служити.* В. пр. уз гл. им. служинчење.

слу̏житељ м **1. а.** *до II светског рата најнижи службеник у установама, канцеларијама, који је вршио разне физичке послове, послужитељ, подворник.* — У тај час изиђе из сусједне собе ... болнички служитељ. *Крањч. Стј.* **б.** заст. *носач.* — На државном [колодвору] нашао се служитељ који је из купеа носио ручне торбе. *Том.* **2.** *слуга (За).* — Велика је заслуга ваша што нас боље познадосте са нашим морнарима, са тим верним служитељима отаџбине. *Дов.* Служитељи светог олтара ударише у смех. *Дом.*

слу̏жи̏тӗ̄љка ж *жена служитељ.*

слу̏жи̏тељскӣ, -ā, -ō *који се односи на служитеље.* — Нико не обраћа пажњу на њега. Дају му неке ситне служитељске задатке. *Андр. И.*

слу̏жити, слу̏жӣм несврш. **1. а.** *бити слуга, радити код некога кућне и друге послове за плату;* (некога) *радити, вршити разне послове испуњавајући чију вољу, наредбу, заповест, дворити.* — То је пуки сиротан ... а служи у неког Николе, имућног сељака. *Дом.* Тебе служећи скинула се моја младост са мене. *Бег.* **б.** (војску, војни рок) *вршити војну обавезу, бити војник.* — Заједно смо одрасли и војску служили. *Ђос. Д.* Све сам ја то учио ... кад сам служио војни рок. *Јонке.* **в.** *вршити неку сталну дужност, службовати.* — Да је служио у монополу — е, онда би се знало откуд се обогатио. *Глиш.* **2.** *доносити јело и пиће (у угоститељској радњи и сл.), послуживати.* — Служећ вино задријемала. *НПХ.* Кад је много муштерија или гостију било ... и сам је служио. *Игњ.* **3.** *радећи зарађивати, заслуживати.* — Отац се је смирио кад је син, служећи свој крух ... свршио право. *Нех.* Сваки ... своју варенику нек служи. *Чипл.* **4.** (чему) *радити, бринути се на корист, напредак чега, радити у чију корист.* — Он не служи идеалу. Робује новцу. *Матош.* Лист који не служи истини губио је свој основни разлог постојања. *Ђос. Б.* **5.** *вршити, обављати оно чему је што намењено, за што је одређено (о органима тела, о оруђима и сл.).* — Све што би он хтео рећи кад би га језик служио било би ... *Лаз. Л.* Спреми то ... Могло би кодгод служити. *Војн.* **6.** (коме, чему) *бити од користи, користити, бити добар за нешто.* — Зима ђаволски служи непријатељу. *Дед. В.* Борба против комунизма ... служила је Хитлеру као маска за лакше покоравање појединих земаља. *НК 1946.* **7.** рлг. **а.** *вршити неки црквени обред.* — У олтару је служио трећи калуђер. *Јакш. Ђ.* У светишту ... тајно се служи опијело. *Крањч. С.* **б.** *славити (крсну славу) вршећи верске обреде.* — [Кнез Никола] је служио свога свеца. *Нен. Љ.* Откад стража паде на Дробњаке, крсно име ријетко се служи. *Март.* **8.** безл. покр. *требати.* — Па колико би вам служило новаца? *Шимун.* Служи ли вам штогод, госпару? *Војн.*

Изр. (не) служи ме здравље *здрав сам, нисам здрав;* служи ме карта (срећа) *добијам у картању, прати ме срећа;* ~ на част (дику, саблазан и сл.) *бити на част (дику, саблазан и сл.);* то не служи ничему *то нема никакве врсдности;* чиме (вас) могу служити? разг. *уобичајена друштвена форма кад се жели чути чија жеља.*

~ **се** (чим) **1.** *користити се чим, употребљавати што:* ~ виљушком, ножем (при јелу). — Учи сваки дан по двадесет речи и ти ћеш догодине моћи да се служиш француским језиком. *БВ 1909.* Кинези су познавали и магнетску иглу, али се њоме нису служили у поморству. *Пов. 1.* Нећу да претерујем — не волим да се служим хиперболама. *Ђос. Б.* **2.** *узимати (за столом) јело, пиће.*

Изр. служи(те) се! разг. *уобичајена друштвена форма кад се коме нуди јело или пиће.*

слу̏жњак м **а.** заст. *носач.* — Средином улице журе се служници, слушкиње и војници. *Ђал.* **б.** *слуга (3б).* — Узмакнем ли ... спао [бих] на очитог крвника или служника. *Тур.*

слу̏жњача ж **1.** анат. *в. слузница. Р-К Реч.* **2.** мн. зоол. **а.** *врста алги* Myxophyta. *НЕ.* **б.** *врста рибе* Blenniidae. **3.** бот. *врста гљиве* Myxomycetes. *Бен. Рј.*

слу̑з ж (ређе м) **а.** *густа, лепљива течност коју луче жлезде (у носу, дисајним путевима)*

неке ћелије. — Тих шест жлезда луче бистру пљувачку, а она се меша са слузом што га нађе на слузокожи усне дупље. *Батут.* Грч ми шаку густом слузи смочи. *Гор.* **б.** *сок који луче неке биљке.*

слу̏зав, -а, -о **1.** *који садржи слуз или је покривен њоме.* — Оно што жлезде луче, може бити слузаво као што је пљувачка. *Батут.* **2.** *који је као слуз, сличан слузи, слузаст.* — Труси гутљај за гутљајем слузавог црњака. *Јел.* Густа слузава листопадска магла ... пушта неравним опустјелим улицама тежак, загушљив воњ. *Мих.*

слу̏завина ж *слуз (биљна). Деан. Рј.*

слу̏завица ж *в. слузница. Р-К Реч.*

слу̏завӧст, -ости ж *својство онога што је слузаво;* фиг. *цмиздравост, сентименталност.* — Тута, проклета слузавост ... потпуно је отпала. *Сим.*

слу̏заст, -а, -о *који је као слуз, који је сличан слузи.* — На старим стаблима набубре тешке слузасте гљиве. *Ћоп.* Меснате и слузасте спужве немају уопће костура. *Финк.*

слу̏зевина ж *слуз (биљна).* — Гума, биљна слузевина, такође је слузевина, а кад дође у додир с ваздухом ... очврсне у гуму или смолу. *Тод.*

слу̏зити се, -и̏м се несврш. *мазати се, разливати се (као слуз).* — Лаура говораше о њему као о ... рођаку коме се још мајчино млијеко слузи по устима. *Ков. А.*

слу̏зни̏, -а̄, -о̄ *који се односи на слуз, који је као слуз.* — Лежим на лешу: купу хладетине, млохаве, слузне. *Гор.* фиг. Из сивих јој очију изгмизало нешто слузно, мамно, обијесно. *Божић.*

слу̏зница и **слузо̀кожа** ж анат. *кожа на унутрашњој страни неких шупљих органа коју покрива слуз.* — Лимунска киселина надражује желудачку слузницу да лучи више киселине. *Пол. 1957.* Слузокожа ... [носних] шкољака пуна је жлијезда које излучују слуз. *НЧ.*

слу̏зотӧк м *цурење слузи. Р-К Реч.*

слуконо̀г, -а, -о *кривоног.* — Слуконоги Блаж повика ... *Божић.*

слу̏ктӗње с *в. слукћење.* — Њега проћоше танани срси од радосног изненађења и слуктења на добро. *Маш.*

слу̏ктити, -и̏м несврш. **1.** *слушати, пазити, ослушкивати.* — Народ ври и слуктн. Рат се примиче очигледно крају. *Андр. И.* Час слуктн пальбу што Крбавом јечи. *Поп. В.* **2.** *наслућивати, предосећати.* — Па чак и оно што се није дало ухватити ни разумети нагађало се и слуктило у ... блистању духа, маште и стварности. *Маш.*

слу̏кћӗње с *гл. им. од слуктити.*

слу̏пати, слу̏пам сврш. **1.** *оштетити ударајући о што; разбити у комаде.* — Путем пушку сву о камен слупа. *Јурк.* Дохватио сам са стола чашу и хтио му је слупати о главу. *Новак.* Никанор узе у руке гломазни слупани стари будилник и нави га. *Чипл.* **2.** *на брзину, на брзу руку направити, начинити што, склепати.* — Саонице ... му ... беше слупао од неког чамовог сандука. *Ћос. Б.* фиг. Читавом том материјалу што би га Шпартаљ слупао ... придодаду ... финију форму. *Маш.* **3.** фиг. **а.** *разбити, побити, уништити.* — Ништа се ти не бој! Ми и ово Дрварчана слупаћемо их за по сата. *Ћоп.* **б.** *улудо потрошити, профућкати.* — У Загребу сам ... тринаест хиљада слупао. *Пол. 1959.*

~ **се а.** *доживети удес, хаварију (у неком возилу), разбити се (о возилу).* **б.** фиг. *на брзину нешто учинити.* — Слупали се људи у четворину и још се брзо гибају. *Крл.*

слу̏пити се, слу̏пӣм се сврш. *улубити се.* — Катанац, тешки округли катанац се ... слупио [од удараца камењем]. *Кик.*

слу̑т м и ж *в. слутња.* — Ја хрлим даље мада страх ме мори, тајинствена ме напред гони слут. *Хар.* Мислим да су твоји слутови од тешке жалости која те хвата у овај пар. *Шен.*

слу̏та ж и м *слутов. Р-К Реч.*

слу̏та ж и м *онај који није при здравој памети, будала, звекан, суклата.* — Те музине слуте што с' кревеље срамно што не мичу срцем већ ушима само. *Змај.*

слу̑тав, -а, -о нар. *будаласт.* — Ни тренутка ме није остављала на миру. Али ја нисам баш био ни мутав ни слутав. *Богдан.*

слу̏тити, слу̑тӣм (импф. слу̑ћах; трп. прид. слу̑ћен) несврш. **1.** *имати слутњу, предосећати да ће се догодити неко зло, несрећа.* — Не слутећи ништа зло, пође ... у харем к својој кћери да јој приопћи скору удају. *Том.* Слутио сам велику несрећу. *Јакш. Ђ.* **2.** *инстинктивно осећати, наслућивати.* — Слутио сам ... да га још волиш. *Огр.* Партизани су ћутали и слутили да оно што су очекивали тек треба да дође. *Ћос. Д.* **3.** (често: на нешто) *указивати на нешто (обично неповољно) у (блиској) будућности, предсказивати, наговештавати што.* — Слути на зло — прорицали су старци, чувши с гробља совино хукање. *Моск.* Облачићи слуте на буру. *Нех.* То друговање никад добру не слути. *Мул.* Чујем птичји цвркут што пролеће слути. *Јакш. Ђ.*

~ **се** у изразу: слути ми се *имам слутњу, чини ми се, привиђа ми се.* — Све ми се нешто слути ... да ћу данас нешто доживети. *Вес.* Све ми се слути да је то химба ... учинила. *Шен.*

слу̏тљив, -а, -о **1.** *који се може наслутити.* — Борис Пастернак ... је мајстор чија је песничка реч често нејасна и окренута једва слутљивим садржајима. *КН 1958.* **2.** *који има способност да наслути, предосети што.* — То није била она жарка, материнска љубав, оно ... проницање и умовање материнског слутљивог срца. *Петр. В.*

слу̏тњак м *онај који има способност да наслути, предосети што.* — Тај аристократски слутник као да ипак не слутијаше. *Матош.* Ваљан је у њега нос, ваљан је он слутник као штакор када се ужиже кућа. *Гор.*

слу́тња ж **1.** (често с атрибутом: црна, мрачна, страшна) *неодређено, нејасно осећање да се неко зло, несрећа може догодити или да ће се догодити.* — Црна слутња обузе младића. *Војн.* Свако је собом носио тешку слутњу ... јер су авиони свакодневно летели. *Јак.* **2.** *мисао, претпоставка основана на вероватноћи, могућности чега.* — Да нетко сломи ... људски стас управо у оном прегибу и у оном трену ... то [је] ствар интуиције и слободне слутње. *Крл.*

слу̏тњив, -а, -о *који је пун слутњи.* — Громови и муње пламте ... У соби је мрачно, слутњиво, безизлазно. *Дон.*

слу̏тбо, -дба м *онај који слути зло, злослутник, злогук, слу́та.* — Слутове ниједан! — дочека Суљо и, као да тјера Иброве ријечи, удари цезвом о цезву. *Куш.*

слу́ћење с *гл. им. од слутити; слутња.* — Гавран жури ... у сусрет неком ... слућењу. *Божић.*

слу̏х и **слу̏х,** слу́ха м (лок. слу́ху и слу́ху) **1.** *чуло помоћу којега се примају звучни утисци*: осетљив ~. — Напрегнух слух да чујем. *Гор.* Некакви мједени звукови капљу у мој слух. *Вуј.* **2.** *способност правилног примања, усвајања и извођења музичких звукова.* — Нису били обдарени ... музичким ухом ... били су готово сасвим без слуха. *Јов. С.* Није имао ни гласа ни слуха. *Јонке.* **3.** заст. *слушање.* — Дозволи ми још мало слуха, господару, и о том ћеш чути. *Шен.* **4.** фиг. (обично мн.) *гласови, причања која још нису потврђена.* — Не обзирући се на те слухове, морамо ипак признати да је нешто слично у ствари. *Павл.*

Изр. имати слуха за нешто *моћи уочити нешто, имати способност да се нешто схвати.* — У време Милетићеве борбе ... имали [су] слуха за ново време и нове потребе. *Михиз.*; на ~, по слуху *само слушајући (без нота).* — Покушавао [си] на слух оно што су Настини синови свирали с нота. *Рад. Д.*

слу̏хати, -а̄м несврш. индив. *в. слушати.* — Снује и кује, слуха и куха. *Ков. А.*

слу̏хист(а) м разг. *онај који пева само по слуху, који не познаје ноте.* — На несрећу сви су грлати, а типични су слухисти, па човека ухвати очајање од овог »појања«. *Пол. 1959.*

слу̏хнути, -нём *сврш. према слушати, напети слух, послушати.* — Чухни, слухни, хоће ли под шкрипом истину рећи. *Шен.*

слу̏ховбд и **слу̏ховод** м анат. *ушни канал.* — У кожи ушног канала (слуховода) жлијезде излучују ушну маст. *НЧ.*

слу̏хтити, -ӣм несврш. *в. слуктити.* — Напрегнуто сам слухтио што се догађа у другој соби. *Петр. В.* Иначе није баш била тако лоша ствар ... слухтити тајанствени клокот воде. *ЛМС 1951.*

слу̏чај м (лок. случа́ју и слу̏чају; мн. слу̏чаји и слу̏чајеви) **1. а.** *оно што се догодило, збило, догађај.* — Врло су ретки случајеви да Еским упусти своју жртву. *Петр. М.* Спремао се да у недјељну проповијед уплете звонарев случај. *Гор.* **б.** *појава, испољавање чега.* — Он је волео да црта случаје атоније воље. *Скерл.* Типичне случајеве тифуса проглашавао је грипом. *Дед. В.* **в.** *особа на којој се таква појава јавља.* — Случајеви прелома, запаљења костију морају на коње. *Дед. В.* **2.** *повољан стицај околности који омогућује да се што учини, изврши.* — Застао је чекајући случај да изрече своје мисли. *Крањч. Стј.* **3.** (обично у вези с предлозима: у, за) *стање, ситуација, околности, прилике у којима се што догађа.* — Један део тога новца решили су да остане, нека се нађе за случај нужде. *Дом.* Ми хоћемо праведно осигурање у случају старости, болести и друге немоћи. *Хорв.* **4.** *појава, околност, која није резултат неке законитости, правила, узрочне повезаности.* — [Демокриту] свијет је по случају. *Комб.* О ти јадно биће кратка вијека, породе Случаја и Бриге. *Наз.* **5.** (у прилошкој служби, у инстр.) *случајно.* — Он је увек био стидљив, неспретан кад би се случајем нашао у близини женског света. *Срем.*

Изр. жалим ~ разг. *жао ми је што се догодило*; игра случаја, луди (пуки, слепи) ~ *непредвиђен догађај*; *неочекиван обрт*; ни у ком случају *никада, никако, ни под којим условима*; од случаја до случаја *не увек, с времена на време*; у крајњем случају *као последња мера, као крајње средство*; у сваком случају *под ма каквим условима, приликама*; у случају да ... *ако се догоди да ...*

слу̏чајан, -јна, -јно **1.** *који је настао, који се појавио непредвиђено, неочекивано.* — Никада нећу заборавити онај посљедњи случајни сусрет. *Фелд.* **2.** *који се догађа, дешава само понекад.* — Био сам упућен и на случајне везе и осећао се као борац који

још није нашао јединицу. *Поп. Ј.* Сваки дан је негде ишао да тражи какав случајни посао. *Макс.*

слу̏ча̄јнӣк м *онај који се случајно нађе, намери.* — Прилазим да те сакријем од радозналих очију случајника. *КН 1959.*

слу̏ча̄јно прил. **1.** *неочекивано, непредвиђено.* — По једној књизи ... која му случајно допаде руку ... *Павл.* Он ... побегне у Загреб. Ту је, случајно, срео једног нашег друга. *Дед. В.* **2.** *покаткад, кадшто, од случаја до случаја, с времена на време.* — Кад се случајно опије ... тера свакога да пева песму ... *Срем.*

Изр. ни ~ разг. *никако.*

случа́јно̄ст, -ости ж **1.** *својство онога што је случајно.* **2.** *околност, ситуација која настаје непредвиђено, неочекивано.* — Ако је играч спријечен било каквом случајношћу ... судац мора досудити поновну лопту. *Тен.* Разне случајности као нпр. потреси, вулканске ерупције ... могу утјецати на распоред становништва. *ОГ.* **3.** *случај* (*4*). — У историјским збивањима нема случајности. *Петр. В.*

Изр. пука ~ *в. уз случај* (*изр.*).

случење̏на ж неодом. *једињење, спој.* — То није мијешање него је ... уистину сваки пут некаква случајна случењина. *Баз.*

слу̏чимицӗ прил. *в. случајно.* — Хоће ли ту ... онако случимице нетко проћи мимо мене ... и разумјети ме? *Кос.* Може случимице ваљати и пјесма настала по наруџби. *Шим. С.*

слу́чити се, слу̏чӣ се свршен. **1.** *догодити се, збити се, десити се.* — Све се случило тако изненада. *Божић.* И послије сам видио да јој је много жао што се ствар тако случила. *Лал.* **2.** безл. *пасти у део, бити суђено.* — Ако вам се не случи да завршите своје животе на оном тржишту ... може [вас] снаћи ... да погинете у гори од жандарског куршума. *Грол.*

слу́чити се, -ӣм се свршен. *спојити се, саставити се; згуснути се, стврднути се, стиснути* (*о пиктијама, хладетини, масти и сл.*). — Саставине ... нити су случене по нутарњем принципу ... нити по ... законима природе. *Јаг.*

слуша́вати, слу̏шāвām *несврш. и уч. према слушати.* — Никад није чуо да је вила своју мајку дозивала, а доста је тога о вилама слушавао. *Горд.*

слу̏шалац и **слу̏шалац,** -аоца м = слушатељ **1.** *онај који слуша некога или нешто.* — Слушаоци ... погнули главе ... ћуте и слушају. *Ранк.* **2.** *студент више или високе школе.* — Пошаље ... двојицу ... слушалаца универзитета ради изучавања српске дијалектологије. *БК 1906.* [Факултет у Болоњи] су полазили бројни слушаоци из читаве Европе. *Комб.*

слу̏шалица и **слу̏шалица** ж **1.** физ. *справа (на телефону, радију) која се прислони на ухо да се чује глас или звук.* **2.** мед. *направа помоћу које лекар ослушкује рад срца и плућа.* — Сад [га је] доктор, обучен у бело, прегледао ... слушалицом. *Моск.*

слу̏шало с и **слу̏шāлька** ж *справа којом се служе наглуви људи да боље чују.* — Једно јој [старици] придржава слушало, друго додаје наранчу. *Креш.* Ја те видим ... са слушаљком на уху. *Уј.*

слу̏шāње с *гл. им. од слушати* (*се*).

слу̏шаоница и **слушаоница** ж *просторија у којој се одржавају предавања, предаваоница.* — Слушаонице и амфитеатри су препуни, студенти стоје пред закрченим вратима. *Пол. 1958.*

слу̏шаочев и **слу̏шаочев,** -а, -о *који припада слушаоцу.*

слу̏шатељ м = слушалац. — Кад је ово говорио, претрнула беше крв у слушатељима. *Ат.* Сјај његових ријечи ... освја слушатеља. *Баз.* Одлучи да учи као ванредни слушатељ ... на медицинском ... факултету. *Бал.*

слу̏шатељскӣ, -ā, -ō *који се односи на слушатеље.*

слушате́љство с *скуп слушалаца, слушаоци, публика.* — Зато је Кватерник имао најбоље своје слушатељство у младежи. *Нех.* И у мом слушатељству има јунака и жена. *М 1867.*

слу̏шати, -ām несврш. **1.** *примати слухом што, пратити слухом нечији говор, излагање.* — Испружио главу према дједу и слуша без даха, отворених уста. *Пав.* На далеком друму слушаш рабацијска кола. *Јакш. Ђ.* фиг. Наше душе слушају у својим дубинама плач звона краљевских Дечана. *Матош.* **2.** (што) *присуствовати предавањима на високим школама.* — Он је ... слушао на бечком културно-политичком течају националну економију. *Коз. Ј.* **3.** (кога) *придржавати се чијих савета, наредаба, заповести, покоравати се, подчињавати се коме.* — Нарави је био чудноват, никога није слушао. *Вес.* Акциони одбор вас слуша као бога! *Крл.* **4.** фиг. *послушно, исправно радити, функционисати* (*о деловима тела, о предметима и сл.*). — Перо му је било тешко као ћускија, а ни рука као да га није слушала. *Ћор.* Оружје ... слуша ако рука служи. *НП Вук.* **5.** (имп. слушај(те) разг. *употребљава се кад се саговорнику жели обратити пажња на оно што ће се рећи.* — Слушај, Рајко, како ја мислим да је најбоље да урадимо. *Вујач.*

~ **се** уз. повр. *слушати један другога, слагати се, живети у слози.* — Децо моја,

слушајте се, претрпите једно другo, јер ако тако не будете чинили, онда нема ту ни куће ни живота. *Вес.*

слу̏ша̄ч, -а́ча м *слушалац.* — [Пјевачи народних пјесама] настојали [су] да се прилагоде укусу слушача. *Барац.* Фра Петар је још увек могао да прича дуго и лепо, само кад би нашао слушаче. *Андр. И.* Као слушач теологије познавао је ... *Нех.*

слу̏шкати, -а̄м несврш. *дем. према слушати, ослушкивати, прислушкивати.* — Њушкао и слушкао на све стране не би ли сазнао гдје се изгубила. *Шен.*

слу̏шкиња ж **1.** *женска особа која за плату обавља кућне послове, служавка, кућна помоћница.* — Слушкиње проносе порције. *Срем.* фиг. [Њему] је поезија слушкиња идеје. *Матош.* **2.** *направа за изување чизама.*

слу̏шкињица ж *дем. од слушкиња.*

слушкињи̏четина ж *аугм. и пеј. од слушкиња.* — Ето, така једна слушкињичетина ... И та полиција трпи то! *Срем.*

слу̏шкињскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на слушкиње.* — Слушкињска јеткост прожме је сву. *Божић.*

слу̏шнӣ и **слу̏шнӣ,** -а̄, -о̄ **а.** *који се односи на слух (1):* ~ нерв, ~ канал. **б.** *који се остварује помоћу слуха:* слушни утисци. — Не требаху ми слушна снимања поноћних бунцања. *Уј.*

Изр. слушне кошчице анат. *делови средњег уха (чекић, наковањ и узенгија, стремен).*

слу̏шнӣк, -и́ка м *спољни канал у уху до бубњића.* — Уши [китова] не само да немају ушака него им је закржљао и изваљски слушник. *Финк.*

слу̏шно и **слу̏шно** прил. *звучно, акустички.* — Језик уметничког израза мора деловати и муњевито и слушно и интелектуално. *Сек.* Она се узалудно трудила да слушно укопча какве друге шумове. *Божић.*

слу̏шча̄д ж *зб. им. од слушче.*

слу̏шче и **слу̏шче,** -ета с *дем. од слуга, служинче.* — Пржаво слушче са масном запрегачом појави се на вратима. *Ранк.* Хтједоше да се ... мало проведу и разоноде на трошак једног ... слушчета. *Матош.* Тако је та кућна слушчад брза. *Андр. И.*

сљед-, ек. след-.

сљѐдњӣк м (ијек.) **1.** *в. следбеник.* — [Он] исмијава сљедника заповиједи Господњих. *Гор.* **2.** *ловачки пас. Вук Рј.*

сљѐдњӣ, -а̄, -е̄ (ијек.) заст. **а.** *који следи, следећи, потоњи.* — У стар наслоњач крај болника сједне, овако стражи ноћи сваке и сљедње. *Марк. Ф.* Мишљење је ... могуће само тако да се у течају догађаја одреди сљедње с предњим. *Баз.* **б.** *последњи, задњи.* — Диже се на ноге сљедњи човјек у босанском логору. *Том.* Мораш угодити и свакој сљедњој у граду шуши торокуши. *Кор.*

сљёз, ек. слёз.

сљез-, ек. слез-.

сљем-, ек. слем-.

сљеп-, ек. слеп-.

сљѐсти, сљѐжём (ијек.) сврш. покр. *сићи, спустити се.* — Усукан, налик на коња брвњаша, сљезе он у град. *Куш.*

сљо̀снути, -нём сврш. *љоснути, пасти, срушити се.* — Тек кад сљосне који ... храстови старац, онда ломљава превлада у трен вјетрену струју. *Кос.*

сљу̏бити, сљу̏бӣм сврш. *спојити, здружити.* — Она диже главу и нађе његов поглед сљубивши га са својим. *Мил. В.*

~ **се 1.** *спојити се, здружити се.* — Срца наша сљубише се најнежнијим свезама. *Шапч.* На југу сљубило се море с плаветним и прозирним небом. *Кум.* **2.** уз. повр. *прильубити се један уз другога.* — Они се ... стисну и сљубе. *Коз. И.*

сљубљи̏ва̄ње с *гл. им. од сљубљивати (се).*

сљубљи̏вати (се), сљу̀бљујём (се) *несврш. и уч. према сљубити (се).*

сљу̏бо̄ван, -вна, -вно покр. *љубоморан.* — Па ћеш видјет како је вјереник или муж ... страшно сљубован на њу, али на неки особит начин. *Шимун.*

сљу̏пнути, -нём сврш. *ударцем разбити.* — Он би га [јаје] сљупнуо о главу. *Божић.*

сљу̏штити, сљу̏штӣм сврш. **1.** *скинути љуску, огулити.* — Са [звоника] се мјестимице сљуштила боја. *Мил. В.* Кад би је [кожу] запарао ноктом, сљуштила би се лако као са угмилеле оскоруше. *Петр. В.* **2.** фиг. *халапљиво и нагло појести.* — Видим ... да је гладан па му дам нешто кукуруза, а он ... све сљушти што би длаком о длан ударио. *Нуш.*

сма́гати, сма̂жём *несврш. и уч. према смоћи.*

сма̀глити се, сма̀глӣ се сврш. *завртети се, смрачити се у глави.* — Играм коло ... ал' су врази нагли, па се мени смагли. *Шен.*

сма̀гнути[1], сма̀гнём сврш. *поцрнети (од сунца).* — Сунце јарко, јаче сјати сагни, па им лице, па им ноне смагни. *Радич.* Бијаше му најбољим учеником Аристип Киренац, смагнут од сунца. *Матош.*

сма̀гнути[2], сма̀гнём сврш. об. у изразу: ~ раменима *смакнути, слегнути раменима.* — Максим смагну лако раменима. *Јов. Ј.* Многи питају Булина колико је искамчио, а он смагну раменима. *Мат.*

сма̀зати, сма̀жём сврш. **1.** *појести до краја, све.* — Смазао је четири парчета бу-

река. *Рад. Д.* Ја смажем пијетла и наручим још једнога. *Вел.* **2.** фиг. *украсти.* — Чак се многи и не буне кад им смажем какву овцу. *Б 1958.* **3.** фиг. *излупати, истући, изударати.* — Дат ћу вам ја, гричке хуље ... смазат ћу вас до задњега. *Шен.* И поручите да сам смазао пандура. *Креш.* **4.** фиг. пеј. *на брзу руку написати, надрљати.* — У »Позору« је смазо дванаест рифа дуг ... дидактички чланак. *Ков. А.*

смáјити, смáјим сврш. покр. *смакнути, убити.* — Губац буде смајен, а пук још чвршће сапет. *Старч.*

смàк м *свршетак, крај*; *пропаст.* — То је била ... аномалија, смак свијета. *Уј.* Ни овај велики ратни смак неће моћи да нас уједини. *Лал.*

смàкљати, -ам сврш. вулг. *лакомо појести, прождрети.* — Најприје су кркали ... ризото, а затим смакљали стотињак напапрених »арамбаша«. *Божић.*

смàкнути и **смаћи,** смàкнēм сврш. **1. а.** *тргнувши скинути, стргнути*; *свући*; *уклонити, одстранити.* — Смаче и здера све завоје с рана својих. *Глиш.* Необично хитро и спретно смаче с грдоњине главе ... шешир. *Креш.* **б.** *смагнути, слегнути* (*раменима*). — Шта да му радиш — смаче он раменима — тако му вријеме онда било. *Шуб.* **2.** *погубити, уништити.* — Смакну Туре толико јунака. *Маж. И.* Час проклињем ... у који ме Турци не смакоше. *Њег.* Ја сам љубав смакô, своју љубав лијепу, милу као јање. *Наз.* **3.** *украсти, здипити, дигнути.* — Јуче ми је на тргу једна кумица смакла десет динара. *Кал.* Кад би поред једнога воза, смаче још једну торбу с просом. *Глиш.* **4.** војн. *саставити, чврсто здружити, спојити, збити* (*редове*). — Батаљони се ... крену уз брдо, постројени у смакнутим поредима, један поред другог. *Лаз. М.* фиг. Његове реченице ... нису сврстане под конац, нити иду у смакнутом поретку. *Прод.*

Изр. ~ с ума *в. сметнути с ума* (*уз сметнути, изр.*). — Опрости, мила, што с ума те смакох. *Поп. В.*

~ **се 1. а.** *уклонити се, макнути се у страну.* — Старојко и кум смакоше се те га [младожењу] посадише међу се. *Вес.* **б.** *спустити се* (*на страну*); *свалити се.* — Рубац јој се смакао с главе. *Донч.* Коњ се оклизнуо, Петар се некако смакао, а коњ се отиснуо у провалију. *Дед. В.* **2.** фиг. *потрошити се, понестати, нестати.* — Све се смакло, а једнако се троши. *О-А.* Одједанпут се смаче и нестаде сва магла. *Пер.* **3.** *убити се, починити самоубиство.* — Жена у лудилу побјегла и касније се смакнула сама. *Донч.*

смакнýће с *погубљење.* — Радичевић приказује превејане злочинце који ... **чекају** час свог смакнућа. *Пол. 1957.*

смалаксáвање с *гл. им. од смалаксавати.*

смалаксáвати, -àксāвām *несврш. и уч. према смалаксати.*

смàлаксāло и **смалàксало** прил. *уморно, тешком муком.* — Шта ти је ноћас? — прошапта и смалаксало се прекрсти. *Ћос. Д.*

смàлаксāлōст и **смалàксалōст,** -ости ж *стање онога који је смалаксао.*

смалàксати, смàлакшēм сврш. *изгубити снагу, ослабити, посустати, клонути.* — Тако је смалаксао од напора и губитка крви. *Бен.* фиг. Смалаксало зимско сунце блесну по снегу. *Ћос. Д.*

смалèна прил. *од малих ногу, од детињства.* — Ја знам да, војнички гајени смалена, имате врлине. *Панд.*

смáлити, смàлīм сврш. *смањити, умањити.* — Подмиримо љетошњи [дуг] а за стародужину сличимо капе и љубимо господару руке да ... нам опрости или барем смали. *Љуб.*

~ **се** *постати мали или мањи.* — Иванов двор смалио се у кућерак. *Божић.*

смáма м и ж *луда, будала. Бен. Рј.*

смâман, -мна, -мно *махнит, помаман.* — Требала је ... привести господу у ходник пред танка собна врата, иза којих ће се разлећи ... смамна роктавина. *Божић.*

смáмити, смàмīм сврш. **1. а.** *мамећи скупити са свих страна на једно место.* — Смамим свиње и потерам кући. *Вес.* **б.** *мамљењем привући, домамити.* — У облак сам тебе гледô, куд ме смами титрајући. *Крањч. С.* Кад загледе косу на шарафе ... смамиле би са неба облаке. *НПХ.* **2. а.** *завести, преварити.* — Смамила их златом. *Шен.* Хајдук сави десно и лијево док не смами и док их не збуни. *Радич.* **б.** *довести у занос, очарати.* — Кад нас пјесма смами, гледамо се блиједи. *Уј.* Смамиле га виле. *Хар.*

Изр. јади те смамили! нар. *клетва.*

~ **се** *постати као омамљен, изгубити памет*; *помамити се.* — Кад се Турци ... смамили око лијепих дјевојака, витезови ... из засједе заокупе Турке. *Павл.* Властела се од страха смаме и нагнају провидника тер пошаље чету војске да мрца откопа. *Љуб.*

смàмљив, -а, -о *који може смамити, омамити.* — Мани такве смамљиве бесједе. *Огр.*

смáмљивōст, -ости ж *својство, стање онога који је смамљен, омамљен, помама, махнитост.* — То пландиште развашарених снова, пудиште маштовитих смамности ... *Божић.*

смàмуља ж индив. *она која смамљује, заводи.* — Пун је дернек таквих смамуља, широких здјеластих бокова што се ... њишу лађасте, седласте, позивне. *Божић.*

смамȕцкав, -а, -о индив. *у дем. значењу: смамљив.* — Чуо је њезин каскави, смамуцкави цијук. *Божић.*

смàндарити, -ӣм сврш. разг. **1.** *забашурити, прикрити. Р-К Реч.* **2.** *смакнути (3). Р-К Реч.*

смандрљáвати, -дрљáвāм *несврш. и уч. према смандрљати.*

смандрљати, -āм сврш. **1.** *урадити нешто на брзу руку, како било, површно, брзо свршити.* — Радно време од осам до дванаест, а у ствари то се смандрља од десет до једанаест. *Рад. Д.* Мамурни калуђери нису служили тога дана јутрење, јер су га смандрљали већ са јучерашњим бдењем. *Чипл.* **2.** *изговорити брзо и нејасно.* — Није то као код нас, смандрљаш Оценаш, па готово. *Ћос. Б.* **3.** фиг. *лакомо појести, прождрети.* — Вајо ... узе своје парче [сира] и одмах га смандрља. *Лал.*

~ **се** *спустити се рушећи се, котрљајући се (низ стрмину), срушити се; пасти одакле.* — Стиже некако до увале и смандрља се низа страну. *Ћос. Б.* Дабогда се смандрљо с тога дрвета и разбио се кô мисирача! *Ћоп.*

смàњив, -а, -о *који се може смањити.*

смàњено прил. *попуштајући, смањеним интензитетом.* — Она се отимала слабомоћно, смањиво. *Божић.*

смàнтāн, -а, -о покр. *ошамућен, смућен, омамљен.* — Смантан и уморан од вожње. *Павл.* Заправо и не изгледа да спава, него само онако смантана виси, чује све око себе, само мисли јој почивају. *Бег.*

смáнути, смâнēм сврш. *в. смахнути.*

смањати се, -āм се сврш. *смањити се.* — Ој Карловци ... кад би тако смањало се туди да те могу притиснут на груди! *Радич.*

смâње и **смâње** прил. покр. *друкчије.* — Није хтио, смање није могô [паша], него Фајци право суди. *НПХ.*

смањéње с *смањивање, снижавање, какве количине, умањење.* — Стасен је ... предложио смањење оружја и опреме које може уследити смањењем људства. *Пол. 1957.*

смањéтак, -тка м *мањак, губитак, недостатак. Р-К Реч.*

смањúвање с *гл. им. од смањивати (се).*

смањúвати (се), смањујēм (се) *несврш. и уч. према смањити (се).*

смáњити, смâњīм сврш. *учинити мањим (у обиму, количини, трајању, јачини), умањити:* ~ казну, ~ напон струје, ~ оброк хране, ~ плату, ~ радно време. — На таквој храни могу једино комунисти издржати, који све могу да учине, па и стомак да смање. *Вуј.* Жао [ми је] ... што сам учинио нешто што је смањило вашу љубав према мени. *Креш.*

Изр. ~ за главу *одсећи, одрубити главу.*

~ **се** *постати мањи.* — Син све више личи на оца. Смањио се, осушио, оседео. *Сек.* Ја сам имао ... импресију да затварате прозор како би се тиме смањио одјек. *Крл.*

смањчати се, -āм се сврш. *смањити се.* — Гледајући га како одмиче низ пут онако смањчао, погурен и сив, Стојан с тугом помисли ... *Ћоп.*

смàрагд м грч. мин. *драгоцен камен, полудрагуљ сјајнозелене боје.*

смàрагдни, -ā, -ō *који је од смарагда, који је као смарагд, који има боју смарагда.* — Мрскали се и вијали ... смарагдни, црвени и наранчасти облаци. *Кос.* Гледа смарагдним очицама на поворку кола. *Моск.*

смàрагдно прил. *као смарагд.* — Висио је сплошњен картонски рог обиља превучен смарагдно зеленим баршуном. *Десн.* [Река] изгледа тако смарагдно чиста у дубоком кланцу. *Поп. Ј.*

смàрагдов, -а, -о *в. смарагдни.* — Отворе се широм очи смарагдове. *Дуч.*

смарлàјисати, -ишēм сврш. тур. *наручити. Вук Рј.*

смàрлама и **смарлàма** ж тур. *наруџба, израда по наруџби.* — Овамо, народе, да видиш смарламу ... *Марк. М.*

смáтати, смâтāм *несврш. и уч. према смотати.*

смáтрање с *гл. им. од сматрати (се).*

смáтрати, смâтрām несврш. **1. а.** *имати о нечему свој суд, своје мишљење, мислити.* — Генерал ... је сматрао да је ... зимска офанзива немогућна. *Дед. В.* Он је сасвим исправно сматрао да је чиста вода ... ипак мукотрпно пиће. *Јонке.* **б.** (кога или што чим, за што) *држати, ценити.* — Он ме сматраше изгубљеном овцом. *Матош.* Сви су сматрали за дужност да помогну једном честитом муслиману. *Андр. И.* **2.** (некога) *посматрати, гледати.* — Милан ме је само мирно сматрао. *М 1867.* Занимљиво је сматрати људе у сваком њиховом послу. *Нен. Љ.*

~ **се 1.** *повр.* — Сматрајући се већ у сигурности искоче ... из скровишта. *Крањч. Стј.* **2.** *уз. повр.* — Зато се сматрају као рођаци сви који славе једнога свеца. *Вук.*

смâћи, смâкнēм сврш. = смакнути.

смáхнути, смâхнēм сврш. **1.** *скинути, уклонити, одстранити замахом.* — Већ пети дан је како наређује Стојану да бар мало смахне оно сено са пода, па ето стоји све као у свињцу. *Ранк.* Механција притрча те смахну рукавом прашину с једног стола. *Глиш.* **2.** *смакнути (2).* — фиг. Једног смахнух с очињеног вида, а други се махну за

Хумљане. *Март.* Зора је пила, пролијевала и настојала да што прије смахне све то пиће. *Кос.*

~ **се** покр. *полудети, помахнитати. Вук Рј.*

смàцна прид. (само у ж. роду) *скотна (о мачки). Р-К Реч.*

смàштати, -ām сврш. *створити нешто помоћу маште, измислити.* — О њеном је вјенчању пук смаштао причу. *Нех.*

Смедерéвац, -вца м (ген. мн. Смедèрēвāцā) *човек из Смедерева.*

Смèдерēвка и **Смедèрēвка** ж **1.** *жена из Смедерева.* **2.** (смедеревка) агр. *лоза (грожђе, вино) из околине Смедерева.* — Грожђе већ увелико зрело. Смедеревка се жути као ћилибар. *Ком.*

Смèдерево с *град у СР Србији.*

смèдеревскӣ и **смедèрēвскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Смедерево:* ~ вино, ~ кула.

смӗ̄ђ, смеђа и смèђа, смеђе и смèђе (одр. и комп. смеђӣ) **1.** *мрк, боје кестена, кестенаст, (обично о очима, коси).* — Велике смеђе очи допола затворене жмире. *Лаз. Л.* Лепа смеђа коса пала по челу. *Вес.* Ја те тако мотрим крај смеђих портала. *Уј.* **2.** (одр.) *као део зоолошких и минералошких назива:* ~ алга, ~ пигмент, ~ угаљ.

смӗ̄ђаст, -а, -о *понешто смеђ.* — Насмија се сада омален и мршав човјек, смеђаст попут дрвета. *Кум.*

смеђасто- *као први део сложенице значи смеђу нијансу оне боје коју означава придев у другом делу сложенице:* смеђастоцрн, смеђастомодар, смеђастожут и сл.

смӗ̄ђе и **смèђе** прил. *смеђе боје, у смеђој боји.* — Сава смеђе буја. *Сим.*

смеђе- = смеђо- *као први део сложенице показује да боја која означава придев у другом делу сложенице прелази у смеђе, мрко:* смеђецрн, смеђецрвен, смеђерић, смеђесив, смеђежут и сл.

смеђèкор, -а, -о *који има смеђу кору.* — Осећа топлоту хлеба. Оног најслађег смеђекорог. *Пол. 1959.*

смӗ̄ђило с *смеђа боја, смеђина.* — У згужваним жућкасто бијелим гаћама боје неодређеног смеђила. *Сим.*

смӗ̄ђина ж *својство, стање онога што је смеђе.* — А дете је расло . . . Био је пуначак . . . Његова злаћана косица добијаше смеђину. *Вес.*

смеђо- = смеђе-: смеђоцрвен, смеђозлатан, смеђожут и сл.

смеђòглав, -а, -о об. у изразу: смеђоглави суп зоол. *суп смеђе главе* Vultur monachus. *Фин.*

смеђòкос, -а, -о *који је смеђе косе.* — Смеђокоса [девојка] седела [је] на столици и плакала. *Пол. 1959.*

смежȕрав, -а, -о *који је пун бора, набран, наборан.* — И подиже своју суху, смежурану руку. *Сим.*

смежурáвāње с *гл. им. од смежуравати (се).*

смежурáвати (се), -ȕрāвām (се) *несврш. и уч. према смежурати (се).*

смӗ̄журāнӧст, -ости ж *својство, стање онога што је смежурано.*

смежȕрати, -ām сврш. *скупити у боре, начинити боре (на чему), наборати; лако заталасати.* — И нова живља свјетлост, са лаким повјетарцем . . . долази . . . преко помодреле пучине, смежура је и лако заљуља бродићима у луци. *Ћип.*

~ **се** *изгубити једрину, глаткост, прекрити се борама, скупити се у боре, наборати се, свенути (од болести, старости).* — Обелеше вране косе, смежура се једро лица. *Вес.* Одмахне већ смежураном руком. *Сим.*

смежȕротина ж *оно што је смежурано, смежурана кожа.* — Он је пролазио, а боре, кврге и смежуротине остављале су само знак тога пролаза. *Сим.*

смèзграти, -ām сврш. *згњечити.* — Затим [одговори] снажно, поскокно, жвалећи . . . наглашавајући задњи слог стиха, као што би црва смезграо гуменим стопалом. *Божић.*

смӗ̄ј и **смӗ̄ј,** смеја м *в. смех.*

смéјак, -јка м *дем. од смеј.* — При смејку чеда мога на гробу миља мог мој сат је верно био. *Змај.*

смèјāње, ијек. смијāње, с *гл. им. од смејати се.*

смèјати се, смèјēм се, ијек. смијати се, несврш. **1.** *нарочитим покретом мишића лица, отварањем уста и развлачењем усана, испрекиданим карактеристичним гласовима и узвицима изражавати добро расположење и задовољство.* — Смијао се широко, од срца. *Михољ.* Мехмед-паша је прекинуо читање смејући се слатко. *Андр. И.* Стао се испрекидано смијати. *Крањч. Стј.* **2.** *подсмевати се коме, исмејавати кога, шегачити се с ким, ругати се коме.* — Било је и . . . сељака . . . који су се . . . слатко смејали на рачун газда-Антин. *Дом.* Смијали се њиме момци и дјевојке. *Берт.* Хајдуци се смејаху потери. *Вес.*

Изр. грохотом ~ *в. уз грохот (изр.);* ко се последњи смеје, најслађе се смеје посл. *радовати се може онај у чију се корист нешто коначно одлучи;* лако је теби (вама) ~ разг. *каже се некоме који нема никаквих тешкоћа и брига;* немој да ти се други смеју *не понашај се и не ради неозбиљне ствари;* ~ на силу (преко

воље) *прикривати смехом своје право мишљење и расположење*; ~ у брк (лице) коме *в. уз брк (изр.)*.

смѐјāч, -а́ча, ијек. смѝјāч, м *онај који се радо и много смеје.* — Ја сам смијач од заната. *Матош.* Шта је, зар није тако? — простосрдачно се чудио он обраћајући се смијачима. *Ћоп.* [Матош] помало лежеран, артиста и смејач. *Михиз.*

смејȕкање, ијек. смијȕкање, с *гл. им. од смејукати се.*

смејȕкати се, -ām се, ијек. смѝјукати се, несврш. *смејуцкати се.* — Спроведе ... Олгу до кочије непрестано смијукајући се. *Ков. А.* Смијукам се свему што ... бива мојим доживљајем. *Шег.*

смѐјуља, ијек. смѝјуља, ж *она која се радо и много смеје.* — Страшно сте на мене налик, иста смијуља. *Краљч. Стј.*

смејȕљав, -а, -о, ијек. смијȕљав *који се радо и много смејуљи.* — Дјевојке су живахне, смијуљаве, неуморне у стидном сашаптавању. *Божић.*

смејȕљак, -лька, ијек. смијȕљак, м *дем. од смех.* — Сад се у њ крао и лукав, испитљив неки смијуљак. *Цес. А.* А по глави му се врзмао онај сумњиви смејуљак. *Пол. 1958.*

смејȕљаст, -а, -о, ијек. смијȕљаст *који се смејуљи.* — Бучна је, смијуљаста, гордељава. *Божић.*

смејȕљење, ијек. смијȕљење, с *гл. им. од смејуљити се.*

смејȕљив, -а, -о, ијек. смијȕљив *који се смејуљи.* — Остали грађани бијаху упрли у долазника ... смијуљива лица. *Новак.*

смејȕљити се, смѐјȕљīм се, ијек. смијȕљити се, несврш. *смејуцкати се.* — И он поче да се смејуљи. *Мил. В.* Петрица се смијуљи. *Шимун.* Он се смијуљио скептично. *Шег.*

смејȕљкање, ијек. смијȕљкање, с *гл. им. од смејуљкати се.* — Прошапће она, једва пригушивши ... смијуљкање. *Божић.*

смејȕљкати се, -ām се, ијек. смијȕљкати се, несврш. *смејуцкати се.* В. пр. уз гл. им. смејуљкање.

смејȕрење, ијек. смијȕрење, с *гл. им. од смејурити се.* — У публици смијурење. *Л-К.*

смејȕрија, ијек. смијȕрија, и **смејȕриа,** ијек. смијȕрина, ж *гласан, дуготрајан смех много лица.* — Ником није до смијурије. *Јел.* Смејурија се наставила. *Пол. 1958.* Смијурина се ... праскаво разлегне. *Донч.*

смејȕрити се, смѐјȕрīм се, ијек. смијȕрити се, несврш. *смејуцкати се.* В. пр. уз гл. им. смејурење.

смејȕтак, -тка, ијек. смијȕтак, м *смешак, осмех.* — Остао сам слеп ... од опсене смејутка њезина. *Кост. Л.*

смејȕћкē, ијек. смијȕћкē, прил. *смејући се, са смехом.* — Погледао га је с невјерицом, смијућке. *Цес. А.*

смејȕцāње, ијек. смијȕцāње, с *гл. им. од смејуцати се.*

смејȕцати се, -ām се, ијек. смијȕцати се, несврш. *смејуцкати се.* — Ја сам то говорио у ходу ... а он се смијуцаше. *Кос.*

смејȕцкање, ијек. смијȕцкање, с *гл. им. од смејуцкати се.*

смејȕцкати се, -ām се, ијек. смијȕцкати се, несврш. *дем. према смејати се, смешкати се.* — Смијуцкају се мојој узалудној журби. *Лал.* Чудно је у очи гледала Марку и све се смијуцкала нешто. *Цес. Д.*

смејȕцнути се, смѐјȕцнēм се, ијек. смијȕцнути се, сврш. *осмехнути се.* — Ја да ћу смуцнути мимо њ, а он се смијуцну. *Буд.*

смејȕшити се, смѐјȕшīм се, ијек. смијȕшити се, и **смејȕшкати се,** -ām се, ијек. смијȕшкати се, несврш. *смејуцкати се.* — Зорка се непрестано смијушила. *Кум.* Смијушкала се ... љубезно. *Шен.*

смејȕшкē, ијек. смијȕшкē, прил. *смејућке.* — Запитат ће Манда гледајући смијушке дјевојку. *Ћорд.* Одврати кумек смијушке. *Кум.*

смѐкшав, -а, -о *који се може смекшати.* — А очи ... кумо! То ти је оно. Сад слатке и смекшаве, сад страшне и огњевите. *Бег.*

смекшáвати (се), смѐкшāвām (се) *несврш. и уч. према смекшати (се).*

смѐкшати, -ām сврш. **1.** *начинити мекшим или меким.* — Извади цигарету, смекша је међу прстима. *ЛМС 1951.* **2.** фиг. **а.** *учинити мање суровим, строгим; учинити осетљивим, ганути.* — Смекшај камено срце моје снахе. *Пав.* То људско, очинско сажаљење над погинулим куриром смекша Гојка и њему груну суze. *Ћоп.* Шутња ју је смекшала. *Божић.* **б.** *не бити више љут, попустити.* — Мехмет разјарен у прве, смекша и окупи ратни због. *Љуб.* У том би и бабо смекшао, поручио би по те. *Огр.*

Изр. ~ коме бубреге (ребра) *јако истући, изударати, испребијати кога*; време је смекшало *време је постало блаже, ојужило је.*

~ **се 1.** *постати мек или мекши.* — Наилазили [су] и на човечје кости ... које су се смекшале од влаге. *Шов.* **2.** фиг. *изгубити оштрину; разнежити се, бити ганут, дирнут.* — Поглед [му] се смекшао. *Цар Е.* Кутузовљево лице изненада се смекша. *Краљч. Стј.* Ја се сав смекшао ... па хоћу да му пријем руци. *Андр. И.*

смѐлица, ијек. смјѐлица, м и ж *смела, одважна особа.* — Козаци су половину тих смелица побили, а половину сатерали у град. *Глиш.* А смелица је да му равна нема. *Креш.*

смѐло, ијек. смјѐло, прил. *на смео начин, одважно, храбро.* — Не само да се [Вук] одважно бранио, него је и смело нападао. *Прод.* Могу смјело рећи да је изванредна жена. *Крањч. Стј.*

смѐловић, ијек. смјѐловић, м необ. *онај који је смео.* — Соко леже смјеловиће. *Март.*

смелòрек, -а, -о, ијек. смјелòрек *који смело, одважно говори.* — Неро, смјелорека ти, та какву то изусти ријеч? *М-И.*

смѐлōст, -ости, ијек. смјѐлōст, ж **1.** *стање, особина онога који је смео.* **2.** *смело, јуначко, одважно дело, подвиг.* — Другови моји су сјели у хлад висока бора и своју причају смјелост. *Наз.*

смѐна, ијек. смјѐна, ж **1.** *смењивање, долазак једних место других.* — И прије сам понешто знао ... о неизбјежности смјене једног друштвеног поретка другим. *Чол.* Смјена личности није ослабила ... војне и економске везе [између УАР и СССР]. *Вј. 1971.* **2. а.** *одређено, утврђено време по истеку којега се измењује једна група људи (радника, ученика, војника) с другом у раду:* рад у ноћној смени, рад школе у три смене. — Много стоји плаћање оркестра ... рад особља у сменама. *ВУС 1971.* **б.** *колектив који на радном месту смењује други, група људи (радника, ученика, војника) која смењује другу групу у раду или у вршењу дужности у то време.* — Свака два сата разводник одводи смјену. *Чол.* Пожар је избио кад је прва смена излазила а друга улазила у јаму. *Пол. 1958.* Често сам био ноћна смјена. *Ћоп.* **3.** *куповање и продаја робе за робу, размена.* — Куповину обављају на смјену. *ВУС 1960.*

Изр. **на смену** *наизменце, наизменично, један за другим.* — Пјев се зачу, што сад га три сад четири од жена на смјену складно пјеваху у плачу. *Комб.*

смѐнāш, -а̄ша, ијек. смјѐнāш, м *онај који се налази у каквој смени на раду, на задатку;* исп. пр. уз сменашки.

смѐнāшкӣ, -а̄, -ō, ијек. смјѐнāшкӣ *који се односи на неку смену.* — Уведоше такозвану »смјенашку војску«; осам дана ишли су у логор једни, а осам дана други људи из села. *Ћоп.*

смѐнити, смѐнӣм, ијек. смијѐнити, свршн. **1.** *удаљити, уклонити кога с неке дужности, скинути са каквог положаја заменивши га неким другим.* — Кад дође први рат, власт смени кмета Пауна. *Вес.* Тога Дремпетића треба сменити. *Кол.* **2.** *ослободити од какве дужности која се врши наизменце; преузети од некога посао, дужност, обавезу; почети вршити нешто место кога другог.* — Рече харамбаша: ... Смени стражу па да се леже. *Вес.* Четврта црногорска бригада је данас сменила Прву пролетерску на овом сектору. *Дед. В.* Кад се ја уморим, смениће ме Бранко. *Чипл.* **3.** *доћи, појавити се место чега што је нестало, престало постојати.* — Наместо сјаја ... рујни пурпур неба светило му смени. *Ил.* **4.** *учинити другим, друкчијим, дати нечему други облик, садржај, изменити, преиначити, променити.* — Знам да су моје сање ситне, да неће смијенит судбине злокобне. *Уј.*

смѐњив и смѐњив, -а, -о, ијек. смјѐњив и смјѐњив *који се може мењати, сменити, заменити, који се смењује.* — Комуна је организирала ... своје судове који су такође били смјењиви. *ОП 2.*

смѐновођа, ијек. смјѐновођа, м *онај који у раду води смену.* — Мујо је почео да се тужи на надзорника [радника], на сменовођу. *Пол. 1959.*

смѐнскӣ, -а̄, -ō, ијек. смјѐнскӣ *који се односи на смене:* ~ време.

смењи́ва̄ње, ијек. смјењи́ва̄ње, с *гл. им. од смењивати (се).*

смењи́вати (се), смењујем (се), ијек. смјењи́вати (се) *несврш. и уч. према сменити (се).*

смѐњивōст, -ости, ијек. смјѐњивōст, ж *особина онога који је смењив, онога што је смењиво.*

смѐо, смѐла, смѐло (одр. смѐлӣ, комп. смѐлијӣ), ијек. смио *храбар, одважан, срчан.* — Ове пусте среће јер памет моја прихвати је смјела. *Вел.* Омладина воли бурну игру и смели напад. *Шах 1.*

смѐон, -а, -о, ијек. смиòн *в. смео.* — Можда је био ... смион извиђач још смјелијега одреда. *Хорв.*

смѐоно, ијек. смиòно, прил. *на смеон начин, смело.* — Не пређе му пута да смеоно прође. *Ил.* Опиремо му се смионо, пријечимо му прилаз. *Нех.*

смѐонōст, -ости, ијек. смиòност, ж *особина онога који је смео.*

смѐр и **смēр,** смēра, ијек. смјѐр и смјēр, м **1. а.** *правац кретања (кога, чега).* — Комбинирао је гдје би се могли налазити оно двоје и који су смјер могли узети. *Бег.* Краљица [у шаху] ... могла је да се креће само по један ход у косом смеру. *Шах 1.* **б.** *пут, правац којим је управљена каква делатност, активност.* — Друштвена ситуација ... увјетовала је и општи смјер рјешавања ... задатака. *Ант. 1.* **в.** *фиг. правац, пут развитка, ток какве делатности, активности (друштвене, књижевне, научне и сл.).*

— Европски литерарни смјерови ... долазили су до нас с већим или мањим закашњењем. *Матк.* Раније је у људским смеровима, да се тако изразимо, било стила. *Цар М.* **2.** *намера, жеља, циљ.* — Клептомани не краду са смером да увећају своју имовину; они то чине несвесно. *Псих.* **3.** фиг. *урођена или стечена склоност према каквом занимању, активности.* — Није било лако писцу да свој полетни смер одвоји од ниског нивоа са кога је требало да се дигне и узвине. *Богдан.* **4.** *у школи одељење посебнога типа, управљено на изучавање нарочите групе предмета*: природно-математички ~, хуманистички ~. — Изразио је ... амбицију ... за похађање неке школе сточарског смјера. *Вј. 1970.*

смéран, -рна, -рно, ијек. смјéран **1.** *који се не намеће, понизан, скроман; кротак.* — То више није била Јелица, оно смерно девојче, него олуј. *Вес.* Уто ... уђе и учитељ, човјек пристар, смјерна држања. *Јурк.* Софијине црте ... биле су благе, смерне и умиљате. *Нед.* **2. а.** *мали, једноставан.* — Већ јој видим колибицу смјерну. *Хар.* Смерна је соба по којој Момир ... шета. *Каш.* **б.** *који је с малим задовољан, умерен.* — У јелу и пићу био је смеран за причу. *Рј. А.*

смéрање и смéрање, ијек. смјéрање и смјéрање, с *гл. им. од смерати.*

смéрати, смéрам и **смèрати,** -ām, ијек. смјéрати и смјèрати *несврш. и уч. према смерити.* — Ћутке прими добро смјеран ударац и ... сложи се на земљу. *Лал.*

Изр. куда то смера? *куда то води, чему то?*; не знам на шта смера *не знам шта мисли, на кога циља, алудира*; то сам баш смерао *то сам баш имао у виду, намеравао.*

смèрити, -ѝм, ијек. смјèрити, сврш. **1. а.** *усмерити, окренути, у неком правцу, управити у смеру нечега, наумити.* — Није имао довољно снаге да према томе смјери одлуку. *Драж.* И он смјери у двор. *Гал.* **б.** *спазити, угледати некога, нешто.* — Погледа у врт и тамо [га] смјери оком. *Креш.* **2.** *управити у мету, нанишанити.* — Ће га смјери, ту га погодио. *НП Вук.* Бој се Ивана, куда он смјери, не промашује. *Ков. А.* **3.** *погодити.* — Без ријечи је зграбио цепин и смјерио нападача по глави. *Ћоп.* Снажна рука топуз пребацила, ал' не смјери Марка ни дората. *НП Рј. А.*

смèрмерити се, -ѝм се сврш. необ. *претворити се у мермер, мрамор, скаменити се.* — фиг. Маса [демонстраната] била је бучна до самих палата, а ту ... у једном тренутку смермерена у тајац. *Кул.*

смéрница, ијек. смјéрница, ж **1.** *утврђен, одређен смер, правац којега се треба држати у раду, поступку, упутство, директива.* — Истакао је циљеве овога конгреса и смернице књижевнога рада ... у будућности. *НК 1946.* Ове теоретске смјернице још се нису свуда оплодиле практичним погледима и начелима. *ВУС 1971.* **2.** *смер, правац положаја, смештаја.* — Сељачке куће подно Велебита [имају] смјернице све паралелно постављене. *Баб.*

смèрно, ијек. смјèрно, прил. *на смеран начин, понизно, покорно; кротко, благо.* — Затекнем ... његову сестру и пошто сам се смерно поклонио, поздравим је. *Шапч.* Рекао јој је узбуђеним гласом ... кад се усудила смјерно примијетити. *Новак.*

смéрнōст, -ости, ијек. смјéрнōст, ж *особина онога који је смеран.*

смèровати, -рујем, ијек. смјèровати, несврш. *имати намеру, намеравати.* — Гледа и зове једнога који с пећине смјерује да скочи [у Неретву]. *О-А.*

смèс, ијек. смјèс, м *в. смеса.* — Узети више ... мелодија ... промијенити их ... у један хљебац ... овај смјес ... није глазботвор. *В 1885.* У дивљем врутку куха смјес. *Краљч. С.*

смèса, ијек. смјèса, ж **1.** хем. = смеша *мешавина обично добивена заједничким топљењем двају или више метала, легура.* — Човек је дошао до тога да изнађе ону смесу од бакра и калаја што нам је позната под именом туча. *Панч.* **2. а.** *мешавина течних материја.* — Мирисао је смјесом алкохола. *Кос.* **б.** *мешавина чега разноврсног.* — Смјеса магле и сунца обавијала је њу. *Коз. Ј.* Ко још може расплести ... смесу различитих осећања из силне љубави родитељске, чудног поноса ... нада и жеља. *Дом.* **3.** *заједнички рад задругара, задруга.* — Задругар у смеси живећи само свој део задужити може. *Јов. С.*

смéсити, смèсим, ијек. смијèсити, сврш. *гњечећи, размекшавајући начинити нешто од какве масе.* — Он је смијесио малену куглицу од круха те се сада њом играо. *Кум.*

~ **се 1.** *мешањем се израдити, дотерати.* — фиг. Док се [Доњи Посавци] на боље смијесе, хоће се муке. *Павл.* **2.** фиг. *постати заплетено, замршено, замесити се.* — Док оком тренеш, већ ти се ту нешто смесило, збургијало, смотало. *Маш.*

смèснӣк, ијек. смјèснӣк и **смèсничāр,** ијек. смјèсничāр, м *човек који је члан радне смесе, задруге; онај који има нешто заједно с другим или другима, заједничар.* — Сваки смесничар приграбио би бољи део [заједничке својине] за себе. *Арх. 1926.* Закон је ... наредио да смесници или заједничари ... имају право да први купе добро које сопственик продаје. *И.*

смѐснйштво, ијек. смјѐснйштво, с *чланство, заједништво, заједничко поседовање у радној смеси, задругарство.* — То није више била једна врста комуне, него проста сусвојина, просто смесништво. *Јов. С.*

смѐста, ијек. смјѐста, прил. *одмах, истог тренутка.* — Она је морала бити приправна да јој смјеста удовољи. *Новак.* Ово лице, овај глас сместа ме задобије. *Вес.*

смѐсти и **смѐсти,** -éтēм сврш. **1. а.** *довести у забуну, збунити.* — Ударише с бока на предње, сметоше их. *Глиш.* Били [су] увјерени да ће га смести и постидјети аргументима. *Шкреб.* **б.** *помешати, збркати.* — Говори ти он ... од тајне диобе и параграфа ... не бих запамтио да имадем три главе што је смео и смрсио. *Коз. Ј.* Научна подробност не би могла бити ни од какве користи лаику, него би му само смела појмове. *М 1867.* **в.** *узнемирити, узбунити.* — Већ трећи пут је раздор грађански ... смео мир у нашим улицама. *Богд.* **2.** *омести, спречити.* — [Он] је смео војсци Скендербеговој пролаз кроз Србију. *Павл.* То треба још ноћас [урадити], док није капетан докучио, па нам може смести. *Глиш.*

Изр. ~ главу (памет) коме *залудити кога.*

~ **се** *доћи у забуну, сметеност, збрку, неприлику.* — Затим се смете не знајући право што да учини. *Леск. Ј.*

смѐсти[1], -ѐтēм сврш. **1.** *метући, чистећи уклонити што с површине чега:* ~ мрвице са стола. **2.** *метењем скупити (на једно место). Р-К Реч.*

смѐсти[2], -ѐтēм сврш. об. само у изразу: ~ с ума *в. уз сметнути (изр.).* — Не треба смести с ума шта је Косово ... српској отаџбини. *СКГ 1937.*

смѐстити, -йм, ијек. смјѐстити, сврш. **1. а.** *поставити што на какво место, наћи место чему.* — Купи [робу] и ... смјести [у чамац] уз весло. *Наз.* Госпођа ... извуче пламен [из лампе] и смести је на сто између нас. *Петр. В.* **б.** *унети робу у стоваришше, складиште. Р-К Реч.* **2.** *метнути у што да лежи, положити.* — Лазара већ сместили у мртвачки сандук. *Вес.* **3.** *дати, наћи коме просторију за преноћиште или лежај у болници.* — Наш домаћин смјестио нас је у један собичак. *Чол.* Морала сам да сместим прво госпођу, да јој покажем кревет. *Рист.* **4.** *поставити, наместити на неко радно место, у какву службу.* — Мене срце вуче да то двоје ... смјестим ... у какву трговину или службицу. *Креш.* Имамо толико мушкараца незапослених. Треба њих прво сместити. *Макс.* **5.** *пренети имовину на кога, дати у наслеђе.* — Ето, ја сам све на синове смјестио, и куће, и винограде, и осталу земљу. *Радул.*

Изр. ~ у свој џеп *бесправно узети, присвојити.* — Смјестио је мираз његове жене у свој џеп. *Сим.*

~ **се 1. а.** *наћи себи просторију за становање, место у каквом простору; придружити се коме.* — Пред зору ... стиже у чету Јован курир и смести се у Николин вод. *Ђос. Д.* **б.** *добити посао, наћи намештење, запослити се.* — Начелник ... добричина ... ишао му на руку да се смјести. *Коз. Ј.* **2.** *заузети погодан положај (при седењу).* — Кад се врати и поново седне крај ватре ... не може задуго да се смести. *Андр. И.* **3.** *ући у што.* — Није ... одјећу куповао баш по мјери, али се ипак ... задовољно у њу смјестио. *Кал.* **4.** фиг. *овладати, обузети.* — У њу се тако поуздано била сместила веселост и душевна крепост. *Прод.*

смѐстйште, ијек. смјѐстйште, с *простор у који је нешто смјештено ради чувања, спремиште, стоваришше, складиште; место где се нешто смешта, поставља и сл.* — Ово воће треба ... до употребе држати у сместишту неколико недеља. *Тод.* Држава даје грађевински материјал и смјестиште, а цијела породица гради своју кућу. *ВУС 1971.*

смѐт, смѐта м (мн. смѐтови) **1. а.** *ветром нанесена велика хрпа снега.* — Мршави сељачки коњи пропадали су у сметове. *Шимун.* Одјек двоцевке одјекује преко равни у правцу трага дубоких стопа које нестају у смету. *Чипл.* **б.** *гомила, мноштво чега.* — Ветар ... звижди ... сметове лишћа с пута диже. *Јакш. М.* фиг. [Стрина] ме засипа сметовима питања. *Нуш.* **2.** *смеће.* — Као кад се под мете, све што више метла пред собом гони, све се смета више купи. *Љуб.* Бит ћу ... сувишна ... као ружа ... увенула у вази ... коју бацамо кроз прозор у смет. *Божић.* фиг. Наши пјешаци, ама сам смет, нагнуше први бјежати. *Шен.*

смѐтак, -тка м *оно што се од нечега баца као непотребно, искварено (нпр. труло, сломљено и сл.). Р-К Реч.*

смѐтање с *гл. им. од смѐтати:* ~ поседа.

смѐтање с *гл. им. од смѐтати.*

смѐтатељ м *онај који смета, који прави сметње, некоме.* — Критика [ће га] уловити и довести пред суд гдје се одмаздује књижевним сметатељима туђега посједа. *Ков. А.*

смѐтати, смѐтām несврш. **а.** *правити сметње коме, узнемиравати кога, бити на сметњи, кварити што.* — Разговараху се полугласно да не сметају. *Том.* И у збиркама најбољих песника осредње песме сметају бољима. *Поп. Б.* **б.** *бити препрека чему, спречавати кога у чему.* — Зденац даљи поглед смета. *Комб.* Они су дизали галаму ... сметајући пролаз. *Мил. В.*

сме̏тати, смéћēм *несврш. и уч. према сметнути и смести.*

сме̏тен, -а, -о **1.** *трп. прид. од сме̏сти, сме̏сти (се).* **2. а.** *збуњен, сплетен, несигуран.* — Ненад се . . . осећао сметеним и изгубљеним крај Марије. *Јос. Б.* **б.** *који изражава, испољава збуњеност.* — Говори дрхтавим и сметеним гласом. *Бен.*

сме̏ћњак м *в. сметењак. Вук Рј.*

сметѐнило с *сметеност, збуњеност, смушеност.* — Нисам никад могао ни помислити да сметенило може дотле допријети да човјек среди бој као свадбу. *Љуб.*

сме̏тенница ж *сметена, смушена жена. Вук Рј.*

сме̏тено прил. *збуњено, смушено.* — Ступим унутра, али врло сметено. *Шапч.*

сме̏тено̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је сметен.* — Сметеност рибара дјеловала је опет својим начином на господу. *Новак.*

сме̏тењāк, -а и **сметѐњāк,** -а́ка м *сметен, смушен, збуњен човек.* — Стара жена проматраше слику маленог сметењака ироничким оком. *Шен.* Он [Сремац] презире професоре природних наука који су у његовим приповеткама . . . сметењаци. *Скерл.*

сметењā̏ковић м *в. сметењак. Р-К Реч.*

сме̏тењāчкī и **сметѐњāчкī,** -ā, -ō *који се односи на сметењаке:* ~ главе.

сме̏тењāштво с *особина сметењака; сметено, смушено, збуњено поступање, збуњеност, смушеност, растресеност.* — Сметењаштво је прво смешно, па одвратно, женама нарочито. *Ком.* Комика је . . . у његовом сметењаштву. *Глиг.*

сме̏ти, смéм и (за будућност) смéднēм, ијек. смијѐти (импф. смијѐāх и смéдијāх; аор. смéх и смéдох, 2. и 3. л. смè и смéде; прил. сад. смијȅћи; прил. пр. смéвши (и смéдāвши); р. прид. смéо, смéла, -ло) несврш. **1.** *имати смелости, усуђивати се учинити нешто.* — Не смесмо јој ни до двора доћи, а камоли да је доведемо. *НП Вук.* Да честита је, смјела бих се кладит. *Богд.* **2. а.** *бити допуштено (коме).* — У оно време калфа је у џепу смео имати новаца само двапут у години . . . кад је ишао да се шиша. *Срем.* Све сам више ћутио да нећу смјети говорити. *В 1885.* **б.** *у учтивом питању.* — Смем ли Вас замолити? *Р-К Реч.* **3.** *моћи, имати основа, оправдања за нешто.* — Тако је био још зелен да му не смијете баш ни замјерити. *Креш.*

~ **се** (само безл.) *допуштено је.* — Овде се не сме пушити. *Р-К Реч.*

сме̏ћиште с = сметиште и сметљиште *место на које се сноси или баца смеће, ђубриште.* — Потуцах се . . . тражећи кости по сметишту. *Маж. Ф.* фиг. Гога . . . литерарног мистика . . . историја је већ давно бацила на сметиште заборава. *Зог.*

сме̏тлāр, -а́ра м = сметљар *онај који купи, односи смеће.* — Доћи ће градски сметлари и чистачи . . . и однијети или опрати сву ту прљавштину. *Матк.* фиг. Само нас поплашише коренодупци, пометачи и сметлари језични. *Бен.*

сметла́рев, -а, -о = сметларов *који припада сметлару.*

сметла̀рица ж = сметљарица *жена сметлар.* — Проматрајући . . . намрешкано лице грбаве сметларице . . . Филип се губио у детаљима. *Крл.*

сметла́ров, -а, -о = сметларев.

сме̏тлāрскī, -ā, -ō *који се односи на сметларе.*

сме̏тлȉште с = сметиште. — Цвеће и земљу је љутито и осветнички бацала на сметлиште. *Андр. И.*

сме̏тљāр, -а́ра м = сметлар. — Чистунци би морали научити од сметљара да се смеће не замата у пергамент. *Шим. С.*

сме̏тљара ж *ђубровник; ђубриште, сметлиште. Р-К Реч.*

сметљà̏рица ж = сметларица. — Долази . . . грбава сметљарица. *Крл.*

сме̏тљāрскī, -ā, -ō *који се односи на сметљаре.*

сме̏тље с *смеће.* — Она [менича] не постоји више, сигурно је са осталим сметљем доспјела на сметљиште. *Радул.* фиг. Ради цео век за другог, па кад остариш, хајде на сметље. *Марк. М.*

сме̏тљив, -а, -о покр. *који је пун смећа, прљав:* сметљиви нокти.

сме̏тљика ж *снет, гар(а) (на кукурузу). Р-К Реч.*

сме̏тљȉште с = сметиште. — Дјетићи у кароцама, а сметљиште у двору. *Војн.* Довољно је да . . . застане поред каква сметљишта, па да за час буде све чисто. *Марк. М.*

сме̏тница ж *сметљара.* — Зорка односи на сметници ухрпано смеће. *Гор.*

сме̏тнути, сме̏тнēм свршн. **1.** *скинути, збацити, уклонити, одбацити.* — Чим почне [кмет] лагати, ми њега сметнемо па бирамо другог. *Вес.* фиг. Сметнувши свој јад похрли хрло према ономе мјесту. *Креш.* **2.** *ставити, сместити.* — Настојао [је] да у лакоми мој торбак сметне по коју непознату ријеч. *Павл.* Књижевник . . . књиге пробире, те вас добар наук каткад у једну књижицу сметне. *Кур.*

Изр. ~ с ума *изгубити из вида, заборавити;* ~ траг *заметнути, замутити траг.* — Више нијесу хтјели да иду путем него

сиђоше преко њиве на ријеку, и угазише у воду — да сметну траг. *Лал.*; ~ памећу *изгубити памет, полудети.* — Чисто подјетињио, као да сам памећу сметнуо! *Ћип.* ~ **се** (с чега) *одвојити се од чега, не бавити се више, престати се бавити чим.* — Учитељ сметнуо се с молитве. Огледа се око себе. *Том.*

сме́тња ж **1. а.** *оно што смета, што стоји на путу да се нешто оствари, препрека, запрека; тешкоћа.* — Динарске планине [су] за попречне железничке линије највећа сметња саобраћаја. *Цвиј.* Другови чекају тебе ... пођимо и сметње не чинимо на поласку њима. *М-И.* **б.** (обично мн.) *оно што смета нормалном раду (нпр. шумови на радију и сл.).* — Магнетски компас је врло осјетљив ... што се одразује у магнетским сметњама. *ОГ.* **2.** *збуњеност, сметеност, забуна, збрка.* — С лица му нестаде посљедњи траг првашње сметње. *Цар Е.* Около сва се чељад, после мале сметње, дала у трку. *Лоп.*

сме́тњāк, -а́ка м *смет(л)иште.* — Кад му цвијеће увене, баци га на сметњак иза сјенице. *Финк.* фиг. Та ружица није на мојем сметњаку расла. *Шен.*

сме́туша ж агр. *врста грожђа ретког зрна. Р-К Реч.*

сме́ћа ж заст. *сметеност, пометња, забуна.* — Адам се разабере од смеће и клоне јој у наручај. *В 1885.* Утјечем се к теби с душом пуном бојазни и смеће. *Прер.*

сме́ћāр, -ара м *онај који купи и одвози смеће, ђубретар.* — Почео је своју каријеру као пештански смећар. *Крл.*

сме́ћара ж *направа за бацање смећа. Деан. Рј.*

сме́ћāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на смећаре:* ~ кола.

сме́ће с **1.** *разни отпаци који се накупе у кући, на улици и сл., којима је што покривено (под, асфалт и др.), отпаци уопште.* — На ђубришту су се често виђали неки људи који претражују смеће. *Бон.* **2.** фиг. *нешто рђаво, слабо, нешто што је без вредности.* — Нисам ти видјела матер, али знам да је смеће. *Шов.* Тога смећа има око њега на хиљаде. *Крл.*

сме́ћкаст, -а, -о *који је понешто смеђ.*

смēх и **смӗх,** ијек. смӣјех и смијӗх, м *изражавање, показивање доброг расположења, задовољства или сличних осећања испрекиданим карактеристичним гласовима, праћеним обично кратким и изразитим покретима усана, лица, очију и сл.* — Изазивао је читаве буре смеха. *СКГ 1919.* Загрми из сто младих грла обијестан смијех. *Ћал.*

Изр. да паднеш (пукнеш, умреш, цркнеш) од смеха *каже се о нечем веома смешном, што изазива много смеха;* изврнути кога смеху *правити шале на чији рачун, изложити некога поруци;* није ми до смеха разг. *море ме и притискују бриге и друге непријатности;* праснути (прснути, пући) у ~ *насмејати се у сав глас.*

смехӯљак, -ька, ијек. смијехӯљак, м *дем. од смех.* — Чудан му смијехуљак лебди на устима. *Наз.*

смехӯљити се, смèхӯљӣм се, ијек. смијехӯљити се, несврш. *тихо и једва приметно се смејати.* — Дјевојчица се смијехуљила весело. *Новак.* Био је блед као крпа, али се опет смијехуљио. *Ком.*

смехӯрија, ијек. смијехӯрија и **смехӯрина,** ијек. смијехӯрина, ж *смејурија.* — Бити с њима у друштву значи ... ваљати се од тешке смијехурине. *Матош.*

смехӯтак, -тка, ијек. смијехӯтак, м *дем. од смех.* — Покривају се одором белом док опет ... жешћи смехутак не стопи са њих тај бели скутак. *Кост. Л.*

смӗцкати, -ā̄м и **смéцкати,** смӗцкā̄м сврш. *дем. према смечити.* — Ао Радо, ћапрдо ... смецкаше ти јагоду. *Кош.*

смӗч м енгл. спорт. *оштар ударац по високој лопти (у тенису, одбојци) с циљем да лопта у правој или њој блиској линији падне на противничко поље.*

смӗчер м *онај који удара смеч.* — Истакли су се ... као смечери ... *Пол. 1958.*

смечи́рати, смèчӣрā̄м сврш. и несврш. *извести, изводити смеч.* — Смечирати се може само она лопта која је дигнута изнад мреже. *Одб.*

смéчити, смèчӣм сврш. *притиснути, згњечити, згазити.* — Ти познаш у мени ... човјека који не би смечио мрава. *Војн.* Наљути се кад опанком смечи дјечји траг. *Кал.*

смӗша, ијек. смијеша, ж **1.** = смеса (1). — То није више механичка смеша већ хемијско јединење. *Прод.* **2.** *оно што настаје мешањем разних састојака.* — Примакнем се са столицом ватри и ... претурим смешу коју су кћери правиле. *Нед.* У појединим случајевима настају смјеше језика које доводе до новог језичног система или до новог језика. *Спв. 1948.* **3.** фиг. *пометња, збрка, забуна, неред, сметеност.* — Настане таква забуна и смјеша да Турци ... оставе град. *Љуб.*

сме́шак, -шка, ијек. смијешак, м *дем. и хип. од смех.* — На уснама појави му се онај ... мало лукави смијешак. *Војн.* Оно што је најпријатније ... то је умирити се, утешити се и ... са смешком и малом сетом ... гледати на универзум. *СКГ 1937.*

сме́шан, -шна, -шно (комп. смèшнијӣ), ијек. смијешан **1.** *који својом садржином,*

појавом изазива смех и сл. — Многе су мушке приповијетке смијешне и шаљиве. *Н. прип. Вук.* Има прангија које су мале . . . и некако смешне. *Чипл.* **2.** *који не одговара сврси, који изазива подсмех, иронију.* — Ови су се наши интелектуалци кретали на смијешној површини *Крл.* Како су нам смешне оне научне књиге што су пре триста година писане. *Нен. Љ.*

смéшати, смешăм, ијек. смијешати, сврш. **1. а.** *мешајући саставити уједно, спојити нешто разноврсно (гасовито, течно житко, сипко) и ш састављено од више делова.* — Онда смијеша вино у врчу. *М-И* Могу га позвати да смијеша мање важне напитке. *Грг.* **б.** (често у облику трп. прид.) *спојити, здружити нешто што је разноврсно, створити јединствену масу од разноврсних делова* — Сквара се гради од смијешана лоја, сала и уља. *Н. посл. Вук.* Ваздух . . . има два смешана дела, као кад би смешали на пример дим и пару. *Петр В.* **в.** *заменити једно другим, побркати.* — Ми који пишемо . . . врло често смешамо источни говор са западним. *М 1867.* **2.** *покварити уобичајени ред, ток чега, замутити (мисао).* — Пиво смијеша памет народу. *Неим.*

~ се 1. а. *спојити се, здружити се (о нечему разноврсном).* — Где пук вјерује у уроке и машту, ту се смијеша лијечење с гатањем. *Љуб.* Племство ће се ојачати само ако се здрава крв смијеша с њим. *Нам.* **б.** *помешати се једно с другим (о разним јединкама).* — Све се то [кокошке и прашчићи] смешало. *Вес.* фиг. Срце ме сили да се смијешам са стварима. *Уј.* **2.** *слити се у једно, ући у састав чега.* **3.** *не моћи се разликовати, распознавати, збркати се.* — И слух и вид и све око њега му се смијешало. *Коз. И.*

сме́шёње, ијек. смијешёње, с *гл. им. од смешити се.*

смѐшина, ијек. смијешина, ж *в. смејурија.* — На свијету још ове смјешине ниј је било ни ће, ја мним, бити. *Њег.*

сме́шити се, -им се, ијек. смијешити се, несврш. **1.** *смешком, осмехом, испољавати какво осећање (радост, задовољство), показивати смешак на лицу, осмехивати се.* — Људи слушајући како Мрма све прича, почињу се смешити. *Рј. А.* Гледала сам у смешење лице на ком свака црта казиваше рајске сласти, небеску милину. *Јакш. Ђ.* Чујем да си блед у лицу, а с њега се туга смеши. *Змај.* **2.** фиг. *показивати склоност, предсказивати срећу.* — Ох, свуд кад мило смијало се небо, и рај кад мени смијешио се цвјетан, тад ношах дар. *Крањч. С.*

смѐшица, ијек. смијешица, ж *духовита причица, шала, досетка, пошалица.* — Шала и смјешице измјењивале се кô муње на спарне љетне ноћи *Горд.*

смѐшкав, -а, -о, ијек. смјешкав **1.** *који се смешка, осмехнут* — Матија је онизак човјек . . . вазда смјешкав. *Вел.* **2.** *који испољава смех, који долази од смешка.* — Баш као на млијеку мрешкави скоруп, набере се малој на лицу смјешкави језур. *Божић.*

смѐшкаво, ијек. смјешкаво, прил. *смешкајући се.* — Смјешкаво од ганућа мрњу у час горки оте. *Кам.*

смѐшкáње, ијек. смјешкáње, с *гл. им. од смешкати се.*

смѐшкати се, -ăм се, ијек. смјешкати се, несврш. *дем. према смешити се, осмехивати се.* — Људи виде малог човека како трчи за шеширом и смеше се, смешкају. *НИН 1970.*

смѐшљив, -а, -о, ијек. смјèшљив **1.** *који је склон смеху, смејању.* — Подиже очи и хтеде нешто промуцати, али га претече смешљива девојчица. *Ранк.* Смјешљива кнегиња Софи . . гледала је у њега. *Крањч. Стј.* **2.** *подсмешљив, подругљив.* — Запео је у неприлици, погледавао бојажљиво на смјешљива лица. *Новак.*

смѐшљивац, -йвца, ијек. смјèшљивац, м *онај који је увек готов на смех, који је склон смеху.* — Настој и о томе да се, читајући твоју хисторију, меланколик насмије, смјешљивац да пуца од смијеха. *Вел.*

смѐшљивица и смѐшљйвка, ијек. смјèшљивица и смјèшљйвка, ж *смешљива жена.* — А мила смјешљивка тад Афродита на Кипар пође. *М-И.*

смѐшљйвко и смешљи́вко, ијек. смјèшљйвко и смјешљивко, м *смешљивац.* — У мени . . . живом се показа сва мудрост старине. Хераклит плачљивко и Демокрит смешљивко. *Богдан.*

смѐшљиво, ијек. смјèшљиво, прил. *смешећи се.* — Смјешљиво и пријазна лица дочека смјерно улазећег. *Том.*

смѐшљивбст, -ости, ијек. смјèшљивбст, ж *особина онога који је смешљив.*

смéшно и сме́шно, ијек. смијешно и смијèшно, прил. *на смешан начин, изазивајући смех или подсмех.* — Ти си . . . донио . . . шубару и на њој смијешно велику петокраку звијезду. *Хорв.* Било је најзад и смешно држати мараму стално под носом *Јак.*

сме́шнбст, -ости, ијек. смијешнбст, ж *стање, особина онога што је смешно.*

смѐшољина, ијек. смјèшољина, ж *мешано жито (по трећину пшенице, раси и јечма). Р-К Реч.*

смешта́вати (се), смèштăвăм (се), ијек смјештáвати (се) *несврш. и уч према смести (се).*

смѐштāј, ијек. смјѐштај, м **1.** *смештање, заузимање места у каквом простору.* — Приступио је своме уласку и смјештају у унутрашњости кочије. *Креш.* **2.** *стан и храна (или само стан) у каквом заводу и сл.* — Расписује се конкурс за пријем ... глувонеме деце ... за смештај у интернату. *Пол. 1957.* **3.** војн. *смештање војника по приватним кућама на привремено становање, кантоновање, кантонирање.* — За чету тамо нема смештаја пошто су тамо већ два ... пука. *Вин.*

смѐштājнӣ, -ā, -ō, ијек. смјѐштājнӣ *који се односи на смештај:* ~ простор, смештајни капацитети.

смѐштāње, ијек. смјѐштāње, с *гл. им. од смештати (се).*

смѐштати (се), смѐштāм (се), ијек. смјѐштати (се) *несврш. и уч. према сместити (се).*

смӣгнути, -нēм сврш. *слегнути (раменима);* исп. смагнути. — Чимавица смигну раменима пак изађе. *Мат.*

смиј-, ек. смеј-.

смӣјес м (ијек.) покр. *заједнички изгон стоке на пашу.* — У планину никад не изгони [стоку] сама једна кућа; већином неколике куће смијешају ... а за њих се каже да су у смијесу. *Рј. А.* У неким се крајевима рекне: »Женидба је људски вијек, а није овчи смијес«. *Ђорђ.*

смӣјèсити, смӣјесӣм, ек. смéсити.

смӣјех, ек. смéх.

смијеш-, ек. смеш-.

смӣлети (се), -лӣм (се), ијек. смӣљети (се), сврш. *сићи, спустити се милећи.* — Змија се смили с коња. *НП Вук.*

смӣлити се, -ӣм се сврш. **1.** *постати мио, бити по вољи, допасти се, омилети коме.* — Кол'ко му се смилила девојка. *Вук Рј.* **2.** *осетити самилост, милосрђе, сажаљење према некоме, сажалити се.* — Доживио је пуно зла, а мало добра, па нам се смили. *Вил.* Који то владар ... смилити се неће над таквом бедом? *Панд.*

смӣлōван, -ōвна, -ōвно **1.** *који има милости, самилости према некоме, који хоће, који је склон да се смилује, сажаљив.* — Што молише, домолише. Бог је смилован. *Змај.* **2.** *који је мио, допадљив.* — Прва од њих бијаше ... лица наокругла и смиловна. *Ков. А.*

смӣловāње с **1.** *гл. им. од смиловати (се).* **2.** *самилост.* — Ту је лежала Ханка и молила смиловања. *Бен.*

смӣловати, -лујēм сврш. **1.** *учинити милим, заволети.* — Шта с' видио шта си смиловао, а на томе војводи Милошу? *Вук Рј.* **2.** *смиловањем ублажити.* — Мили боже, смилуј вољу твоју, ти ми спаси душицу његову. *НП Вук.*

~ **се 1.** *осетити самилост, милосрђе према некоме, сажалити се.* — Ајде, амо, соколови моји, кад се неће смиловати на вас мајка ваша срца каменога! *Огр.* Смилујте се мени окорелом смрадном грешнику. *Ранк.* **2.** уз. повр. *једно другог заволети.* — Па се боље млади смиловаше, љубише се, не завадише се. *НП Вук.*

Изр. да се бог смилује разг. *узречица којом се хоће истаћи да је нешто у великој мери лоше, да не може бити горе.* — Сад он удри ложити што јаче може, да се бог смилује. *Рј. А.*

смӣлōвно прил. *љупко, мило, допадљиво, кокетно.* — Ах, да ми је такав штитник! — смиловно ће графица Олга. *Ков. А.*

смилосрдити се, -òсрдӣм се сврш. *в. смиловати се. Р-К Реч.*

смилостивити, -òстӣвӣм сврш. *учинити да се неко смилује, сажали, умилостивити.* — То је нека жртва за мртве да би их смилостивили. *Петр. М.* фиг. Не би л' бар камен смилостивио. *Кост. Л.*

~ **се** *постати милостив, осетити самилост, смилити се (2).* — Неће чекати док се Ђурђија смилостиви па ... погледати шта раде зечеви. *Сим.* Зар си мислио да нам се смилостивио? *Вес.*

смӣљ, смӣља м бот. **а.** *в. смиље (1). Сим. Реч.* **б.** *в. звездан*[2] *(2б). Сим. Реч.* **в.** *биљка из пор. лепирњача* Trigonella corniculata. *Р-К Реч.*

смӣљак, -љка м бот. *в. чуваркућа. Сим. Реч.*

смӣље с **1.** бот. **а.** *биљка из пор. главочика* Antennaria dioica и Helichrysum. *Р-К Реч.* **б.** *биљка из пор. лепирњача* Melilotus italicus. *Сим. Реч.* **2.** фиг. *мила и драга особа.* — Па како је воли бабо! Један осмех свога смиља не би дао за сву земљу од Индуса па до Нила. *Кост. Л.* Па ти, смиље моје, и не знаш да су нам капетана преместили! *Ком.*

Изр. то је још ~ и ковиље разг. *узречица којом се жели истаћи да је нешто (обично нежељено и опасно) према другоме чему још добро.* — Спахије су у Србији смиље и ковиље, али гдјекоја села имају другу биједу, тј. читлук-сахибије. *Вук.*

смӣљев, -а, -о *који се односи на смиљ, који је од смиља; који је пун смиља.* — Девојко, кито смиљева! Ајдемо там' доље у смиљево поље! *Вук Рј.*

смӣљевац, -вца м покр. *девојачка капа накићена смиљем.* — Девојке ме [смиље] лепо носе ... дању носе за смиљевцем. *НП Вук.*

смӣљēње с **1.** *гл. им. од смилити се.* **2.** *осећање самилости, сажаљења.* — У њези-

ној души настаде бескрајно смиљење. *Шимун.*

сми́љети, сми́лӣм, ек. сми́лети.

сми́љкита ж бот. *биљка из пор. лепирњача* **а.** *в. звездан*[2] (2б). **б.** Trigonella caerulea. — У празничко рухо уметну смиљкиту ... па издалека осећах мирис. *Ранк.* Бијела росуља и смиљкита ... све се преобразује у дјевојке. *Јел.*

сми́о, смијела, смијело = смјел, ек. смѣо.

сми́он, -а, -о, ек. смѣон.

сми́онӣк м (ијек.) *смео, храбар човек.* — Тако [да] буде сваком смионику који тамо уђе! *Креш.*

сми́оно, ек. смѣоно.

сми́онӧст, -ости, ек. смѣонӧст.

сми́рāј м *залазак, запад сунца, престанак дана.* — У сунчев смирај сједне и бризне плакати. *Креш.* После брже вожње у смирај дана возачи [аутомобила] се враћају с непожељним трофејом стотине инсеката налепљених на ветробранско стакло. *Пол. 1971.*

сми́рāјан, -јна, -јно необ. *који се односи на смирај, престанак, завршетак нечега.* — Знам: сјетиће ме, једном, у смирајне недраге дане свега — да заплачем. *Кост. Д.*

сми́рак[1], -рка м *стање без рата, без трзавица, мир.* — Овоме једноме свијету нема смирка ни почивка. *Лал.*

сми́рак[2], -рка м грч. мин. *алуминијев оксид који се налази у природи као минерал велике тврдоће, корунд.* — Смирак смрвљен у прах служи за чишћење метала. *Кем.*

сми́ран, -рна, -рно *који се смирио, умирио, смирен.* — Старац саслуша грешника ... па га у храм приводио смирна. *Март.*

сми́рāње с **а.** *гл. им. од смирати се.* **б.** *смирај.* — У улици облак прашине ... лебдио је у смирању сунца. *Десн.*

сми́рати се, смӣрām се несврш. *умиривати се, смиривати се, постајати миран, смирен.* — Свуд њена лебди сјајна, танка сјена, свуд њега прати, гледа — и он се смира. *Марк. Ф.*

сми́рен, -а, -о **1.** *трп. прид. од смирити (се).* **2. а.** *који влада собом, умерен у начину живота, једноставан и уљудан у понашању.* — То су »први људи« из чаршије, већином старији, седи и смирени. *Андр. И.* **б.** *из кога избија смиреност, миролубивост.* — Са својим смиреним свијетлоплавим очима ... причинила ми се необична. *Хорв.* **в.** *који је без буке, миран, тих.* — Из тамног смиреног зеленила црвењели су се ... кровови. *Донч.*

сми́ренӣк м *смирен човек.* — Буди смиреником у вријеме опако. *Прер.*

сми́реница ж *смирена жена, она која је нашла свој животни мир.* — Дошла дувна, тиха смиреница, после смрти до рајских дворана. *Змај.*

сми́рено прил. *на смирен начин, мирно, уздржано, умерено.* — Ја на твој позив смирено идем. *Нен. Љ.* Из исповједаонице смирено је одговарао глас. *Франг.*

сми́ренӧст, -ости ж *стање онога који је смирен.*

смире́ње с *смиреност.*

смирӣ́вање с **1.** *гл. им. од смиривати (се).* **2.** *смирај, залазак сунца.* — Кад буде сунце на смиривању, изведи га [болесника] ... па га мало умиј. *Глиш.*

смирӣ́вати (се), смӣрујēм (се) *несврш. и уч. према смирити (се).*

сми́рити, смӣрӣм сврш. **1. а.** *учинити да неко буде миран, да се стиша, умирити; довести у стање мира, смирености.* — Мати је хтјела да га смири. *Мул.* Једва Миленко смирио уплашене волове. *Рад. Д.* **б.** *довести у покорност, умирити.* — Црни паша смутну Босну смири. *Март.* **в.** *учинити да престане сукоб, свађа, успоставити мир међу завађенима; угушити немир, умирити, средити свађу, кавгу.* — Него хај'те ... међу собом да начин видимо и смиримо двије породице. *Њег.* Бескрајну свађу да смирим. *М-И.* **г.** *смањити степен интензитета нечега, утишати, ублажити (о болу, о каквом осећању).* — Само њему скрамица сна није могла да смири бол. *Јос. Д.* Несрећа смири [мржњу] и застре што вјекови не би загладили. *Павл.* **д.** *утажити, утолити (жеђ, глад).* — До ријеке стрча, прилегну земљи и на душак сами жеђ врелу смири. *Шапт.* А кад се наједе већ и јелом срце кад смири ... *М-И.* **2. а.** *завршити што (какав посао, испит и сл.).* — Кад смирите летину и дођете до новца, вратићете ми. *Шапч.* Положио је матуру и смирио ригорозе. *Кол.* **б.** *нахранити и напојити (стоку), намирити.* — Ваља ми да почекам док смирим стоку. *Рј. А.* **в.** *исплатити дуг, рачун, подмирити.* — Нема дужника којега не бисте могли смирити. *Павл.* Султанићу ... јесу ли ти смирили вјенчање, ако нису, ја ћу платит за ње [невјесте]. *Март.* **3.** фиг. *појести или попити.* — Брзо су одмицале смокве испод ... вилица ... смири их више од половине. *Пол. 1953.* Читав смо аков смирили. *Кор.* **4.** фиг. *убити кога.* — Смирили су га из митраљеза и уопште није успио да осјети смрт. *Вуј.* Скривен иза грма смирио сам каменом у главу зубача. *Десн.* **5.** покр. *угасити:* ~ (крсну) свећу. *Вук Рј.*

~ **се 1. а.** *доћи у стање смирености, престати бити узнемирен; наћи мир.* — Тек кад се смирише гладна говеда у ливади и стадоше пасти, он се осврте. *Ранк.* **б.** *прес-*

тати гласно говорити, певати, утишати се. — Смири се жагор у сали. *Лал.* А после кад се песма смири, твоје ћемане још лепше зуји. *Рад. Д.* **в.** *постати миран, престати показивати узбуђење, узнемиреност (о лицу).* — Лице му се разведри и смири. *Мар.* **2.** *умирити се (после свађе, кавге, раздора).* — — Тако су се духови смирили. *Креш.* Све се поново слегло и смирило. *Мил. В.* **3.** *смањити се, ублажити се, утишати се (о каквом болу, осећању и сл.).* — Лака рана под лијезом плећком била му се прилично смирила. *Бан.* Одмах се смирила кад јој је фра-Анте ... дао неке записе. *Шимун.* **4.** фиг. *престати живети, умрети.* — Два пуцња. И још два. Жандарчина се смири. *Дав.* Боље је за њу и за нас да се смирила. *Козарч.* **5.** *задржати се, сместити се, настанити се.* — Квочка воћка пилиће, а неће на једном мјесту да се смири. *Вук.* Дјед му се као потукач смирио на овом брежуљку подигавши ... колибу. *Гор.* **6.** *заћи, запасти (о сунцу).* — Кад се сунце смирило, легне да спава. *Креш.* Ето већ и сунце хоће да се смири. *Лаз. Л.* **7.** *постати мирнија.* — Вода се, још увек опасно велика, ипак смирила. *Дав.*

сми́рков, -а, -о *који припада смирку*[2]; *који је направљен од смирка*[2]: ~ папир.

сми́рна ж *в. измирна.* — И падох на тло љубећи му стопе, желећи ... алоја, смирне да подам жртву тајни чуда тога. *Гал.* Окадила сам постељу смирном. *Рад. Д.*

сми́сао, -сла м **1.** *унутрашњи, логички садржај мишљења; оно што нешто значи (реч, поступак, чин), значење чега; важност; вредност.* — Нисам разумио смисла свих њезиних ријечи. *Војн.* Објашњавали смо им смисао наше борбе. *Чол.* **2.** (за што) *способност схватити, разумети нешто, способност за нешто, склоност према нечему.* — Наш свет није без смисла ... за добру књигу. *Панд.* Губимо осјећање за здравље и смисао за нормалност. *Матош.* **3.** *оправдан разлог за какав поступак, корист.* — Сад ионако нема смисла да легнете кад железница полази после осам. *Петр. В.*

Изр. имати смисла за нешто (нпр. за уметност) *имати склоност према нечему*; то нема смисла разг. *каже се кад се жели истаћи да је неки поступак неразуман*; у буквалном (пуном, дословном) смислу речи разг. *каже се кад се жели истаћи да је нешто право, истинско, стварно, кад значи управо оно што се речју казује*; у смислу чега *према чему, са гледишта чега.* — У смислу позитивних закона ... *Крл.*

сми́сао и **сми́сао,** -а, -о **а.** *који садржи у себи смисао.* — Та епопеја је данас и смисаонија и целисходнија у сложној заједници југословенских народа. *КН 1958.* **б.** *који се односи на значење речи.* — Може се напоменути да уобичајене једнаџбе: пук = populus и народ = natio не одговарају стварним смисаоним односима. *Ј 1957.*

сми́слен, -а, -о **1.** *који има смисао, разуман, који је у складу са законима мишљења.* — Права је околица само она која упућује човјека на користан и смислен рад. *Уј.* Тај практички дух, ту смислену одважност имадоше Французи. *Цар М.* **2.** *који смишљено, логички мисли.* — Умеренији и смисленији људи и тада су мислили да се потпуно ослобођење још не може очекивати. *Нов.*

сми́слено́ст, -ости ж *особина онога који је смислен, онога што је смислено.*

сми́слити, -и́м свр. **1.** *размисливши донети какву одлуку, одлучити нешто, учинити, наумити.* — А сад ми смисли злу пријеварау. *М-И.* Смислио човек да мало прохода по вароши. *Јевт.* **2.** *добро размислити пре доношења одлуке, промислити.* — Смисли добро, па онда реци. *Н. посл. Вук.* Смислиш ли добро што тај наук тврди ... *Комб.* **3.** *схватити, домислити се, доћи на мисао.* — Најпослије смисли да није крив он већ Марта. *Шимун.* **4.** *измислити оно што не постоји, мишљењем створити.* — А прамајка људска бијаше лијепа, као да ју је смислила вила приче. *Крањч. С.* Ти ћеш то боље смислити него што ти ја умијем казати. *Вук.*

Изр. не могу да га смислим разг. *узречица којом се жели истаћи велика неспособљивост и одвратност према некоме или нечему.* — Ја, ето, не волим пиво. Не могу да га смислим. *Дав.*

~ **се 1.** *смислити (1).* — Згодно си се смислио, везире! ... него да се ми ... скитати кренемо? *Њег.* **2.** *смислити (2).* — Смисли се на што то води. *Павл.* Ма смислите се ... колика ће то бити штета! *Каш.* **3.** *помислити (на нешто).* — Плач увијек на њу навали кô с брда, кадгод се смисли на штогод жалостивно. *Берт.*

смисло́вац, -вца м ков. *онај који тражи, лови смисао речи.* — Оштроумна деца су вазда ... смисловци, љубопитљиви одгонетачи. *Пол. 1958.*

сми́цалица ж *вешт, препреден поступак да се дође до чега, да се избегне што, лукаво довођење у заблуду, лукавштина, подвала, трик, махинација.* — Кметови настоје да загорчавају аги живот ... што мањом производњом ... и многим ситним смицалицама. *Андр. И.* С неколико вјештих смицалица смјестио [је] мираз његове жене у свој џеп. *Сим.* Служи се ... смицалицама да му рачуни буду у реду. *Јонке.*

сми́цу́лька ж **1.** *једна од фигура у игри миче. Вук Рј.* **2.** *в. смицалица. Р-К Реч.*

сми́цање с *гл. им. од смицати (се).*

смȉцāрош м *онај који се служи смицалицама.* — Није било потешкоћа да изигра тај закон ... то зна сваки смицарош. *Сим.*

смȉцāроштво с *својство, особина смицароша, служење смицалицама.* — Духовно инфериорни штребери ... кушају се понети ... да тако узвисе своје реакционарно политиканство смицароштво. *Шим. С.*

смȉцати (се), смȉчēм (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према смакнути (се).* **2.** *полагано ићи, кретати се не дижући стопала ноге.* — Гости [су] у папучама у ходнику тихо смицали по саговима. *Леск. Ј.*

смȉчалина ж зоол. покр. *в. белоушка.* — Била је обична бјелоушка или смичалина. *Шег.*

смȉчикапа ж ков. *сабља која смиче, скида главе.* — О пасу место џелатске смичикапе висила [му] лака, крива сабља. *Кнеж. Л.*

смȉшљāј м *оно што је мишљењем створено, измишљено.* — Појединац се не задовољава више чудесним смишљајима митских времена. *Баз.*

смȉшљање с *гл. им. од смишљати (се).*

смȉшљати (се), смȉшљāм (се) *несврш. и уч. према смислити (се).*

смȉшљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од смислити (се).* **2.** *који садржи много смисла, разборит, разуман, духовит.* — Вук себи није уштедио труда да пружи једну лијепу и смишљену критику. *БВ 1909.*

смȉшљено прил. *на смишљен начин, разборито.* — Одговарао је на питања тачно и смишљено. *Л-К.* Потребно је живети смишљено, са сузбијањем штетних нагона. *Пед.*

смȉшљенōст, -ости ж *особина онога који је смишљен.*

смје-, ек. сме-.

смјȅл, -а, -о = смио, ек. смȅо.

смлȁвити, -ȉм сврш. **1.** *јаким ударцем здробити, смрскати, убити, одузети живот.* — У творници га црној коло смлавило, јединца мајке сиједе. *Гал.* Два детета стоје смлављена. *Поп. Ј.* **2.** *потући, поразити, уништити.* — То је ... способан ... народ, али када се осили, изгуби компас и крене у рат. Ми их онда смлавимо. *ВУС 1971.* Чудио сам се ... што не пређемо ... да их смлавимо једним ударом. *Лал.* **3. а.** *довести у стање потиштености, клонулости (душевне и тјелесне).* — Онај огромни терет ... сад га одједном притисну целом ... тежином ... и смлавио га, уништио. *Ранк.* И он би био можда и остао овдје, него га је рат ето тај смлавио. *Крл.* **б.** *смлатити (4).* — Час је то кад патње болесних су љуће, млачна ноћ их дави, смлави [их] и дотуче. *Јурк.* **4.** *потрошити, појести (велику количину јела).* — Људима који су имали вјечни апетит ... чинило се да могу наједанпут смлавити печеног вола и две пећи хлеба. *Ђурић.* Намјесте се на трави и ... смлаве приличан дио јестива. *Креш.*

смлȁта ж **1.** *по народном вјеровању свака болест која изненада снађе човека.* — Та Манда ... селу је дражa но стотину доктора који не умију ни лијека од урока ни траве од смлате. *Горд.* **2.** покр. *блесав, глуп човек;* исп. склата. *Рј. А.*

смлáтити, смлāтȉм сврш. **1. а.** *снажно ударајући, млатећи оборити, срушити, отрести.* — Вјетра руке студене смлатише јутрос све моје цвијеће. *Наз.* Смлатим сав цвет [с багрема] у прво сено, и мали мој сенарник мирише као црква. *Сек.* **б.** *потући ледом, градом, тучом.* — Дрвеће, смлаћено тучом, жалосно је дизало к небу оголело грање. *Рад. Д.* **2.** *снажно ударити (каквим предметом); премлатити, испребијати.* — Поврати се кући сатрвен као да га је ко кладом по глави смлатио. *Ћип.* Изравнао си понешто смлаћене кости. *Шен.* **3. а.** *поразити, потући у рату.* — Потом је 1806. у јесен смлаћена и Пруска. *Нов.* Ти исти генерали 1866. су немило смлатили Талијане. *Шимун.* **б.** фиг. *побити, доказати неоснованост нечијег мишљења, гледишта.* — Вук је готово смлатио Видаковића. *Прод.* Класа којој сам припадао није успела да ме смлати, нисам се утопио у њој. *Вучо.* **4.** *учинити немоћним, неспособним, безвољним за рад, утучених (као последица болести).* — Урекли те, смлатили те, Манда ће обајати и не бој се. *Горд.* Дете му ... једва изнођило: смлатила га као граном нека немоћ. *Рад. Д.* фиг. Војвоткиња баци на Ежена један од погледа који обухвате човека од главе до пете, смлате и униште сасвим. *Јов. Ј.*

смлáчити, смлāчȉм сврш. *учинити млаким.* — Халапљиво је испразнио смлачен сахан. *Радул.*

~ се *мало се угрејати.* — Код ватре се смлачи ... и стане казивати. *Љуб.* Наложи се једна ватра ујутру да се соба мало смлачи. *Јак.*

смлѐти, смѐљēм, ијек. смљѐти, сврш. *в. самлети.* — Ја му рекох да оде у воденицу да смеље мало стрмна брашна. *Дом.* Смељите брже, јер ми се баба попела на тјеме да нема ни труна брашна. *Бен.* Све мирише мирисом смљевених ораха. *Крл.* фиг. Поболео се дечко изненада ... ватруштина ... смлела га те главу није могао дићи. *Рад. Д.*

смлѐчан, -чна, -чно, ијек. смљѐчан *који даје млека.* — Робили су ваше савардаке и смљечну вам плијенили марву. *Март.* Без престанка музе смлечну краву и млаз стално шиба у ведро. *Андр. И.*

смљѐти, смѐљѐм, ек. смлѐти.

смљѐчан, -чна, -чно, ек. смлѐчан.

смо̀г м енгл. *загађеност ваздуха која настаје изгарањем сагорљивих материја (нафтиних деривата, чађи, угљеног, сумпорног диоксида и сл.), када се због густе магле или хладних слојева ваздуха не могу дићи у висину.*

смо̀гор м покр. *изданак, кврга на стаблу.* — Успињао се до половице [јеле], искоришћујући сваки смогор. *Гор.*

смо̀ждён, -а, -о 1. *трп. прид. од сможди̏ти (се).* **2.** *сломљен, морално утучен, скрхан.* — Отишла је кући са гробља, јадна, много сломљена, сможденија него на дан погреба. *Мил. В.* Он је ишао плашљиво . . . и чинило се као да је сав сможден. *Л-К.* **3.** *који је изгубио свежину, увенуо.* — Кад [у кукуруза] узре стабљика зелена . . . свила постане сможде̏на. *Чипл.*

смо̀ждити, смо̀ждӣм сврш. **1. а.** *смрскати, здробити, уништити.* — У оно старо библичко вријеме, Самсон је сможди̏о Филистеје. *Шен.* Мислио сам да ће ме сможди̏ти. Навио се нада мном као орлушина и свега ме поклопио. *Радул.* **б.** *одузети живот, убити.* — Он би сада убио, желео дивље и зликовачки да . . . убије и сможди некога. *Ђур.* **2.** *довести у тешко стање, у потпуно очајање, морално утући, уништити.* — Јадни Радоје био је претучен, придављен, разбијен и сможден. *Прод.* Ви сте ме сможди̏ли. *Л-К.*

~ се *разбити се, смрскати се као последица јаког ударца.* — Уф, да могу на прозор и сможди̏ти се на калдрму! *Матош.*

смо̀згати, -а̄м сврш. *смислити, смишљено створити нешто.* — Да свега баш нестане што смозгасмо ми дојако. *Радич.*

смо̀к и **смо̀к,** смо̀ка м **1.** *оно што се додаје у јело или уза њ узима да се укус појача, зачин.* — Лук црни̏ и бијели, рајчица и зелена паприка служе као смок . . . главној храни. *ЕГ.* фиг. Често би он свој говор латинским смоком осмочио. *Шен.* **2. а.** *храна која садржи у себи масноће (сланина, суво месо, сушене кобасице, кајмак, сир), мрс.* — Месо сам видио на столу свега у једној кући, и то помало. Талијани смок штеде *Бон.* **б.** *оно што се у исхрани сматра као особита храна.* — Ситна је риба главни смок и зачин у храни сиромаха. *Новак.* **в.** *јело које се једе кашиком (вариво); јело од умешеног брашна или тесто.* — Пасуљ! Прођи га се, брате, видиш да му ни име није као у осталијех смокова: пас и уља. *Вук Рј.* Расо је и кисели купус, велики смок, ко га тада има. *Рј. А.* Цуре су доведене да начињају нишесту, тархану и остали смок. *Мул.*

Изр. бели ~ *млеко и млечни производи.* — Дијетално се храни белим смоком само. ***Дав.***

смо̀ква ж (ген. мн. смо̀кāвā) **1.** бот. *биљна врста* Ficus carica *и њен плод, који се употребљава као храна у свежем и осушеном стању.* — Жена је ставила у торбу . . . шаку сухих смокава. *Кал.* **2.** зоол. покр. *морска риба* Stromateus fiatola. *Вук Рј.* **3.** покр. *људске и животињске изметине. Вук Рј.*

Изр. добити смокву *не добити ништа;* исп. добити фигу.

смо̀квār, -а́ра м **1.** *трговац смоквама.* **2.** *онај који воли смокве као воће.* **3.** *место обрасло смоквама, смоквик. Р-К Реч.*

смо̀квара ж **1.** *пита с медом и смоквама.* — Мајка ми куха смоквару и свачим ми нагађа. *Радул.* **2.** *в. смоквар (2).*

смоквàрица ж зоол. *птица која се храни смоквама* Sylvia hortensis. *Бен. Рј.*

смо̀квраст, -а, -о *који је налик на смокву.* — А и старе баке, лица смоквастога, поклизнуше мало с достојанства свога. *Змај.*

смо̀квача ж зоол. **а.** *морска риба* Labrus mixtus *укусног меса из пор.* Labridae. *Бен. Рј.* **б.** *смоква (2). Бен. Рј.*

смо̀квенӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на смокву. Р-К Реч.*

смоквѐнӣк, -и́ка и **смо̀квенӣк** м *смоквар (3). Р-К Реч.*

смоквѐница и **смо̀квеница** ж *смоква (дрво). Бен. Рј.; Р-К Реч.*

смо̀квӣк, -и́ка м *смоквар (3).* — Они су избили помеђу старог смоквика. *Ђур.*

смо̀квин, -а, -о *који припада смокви.*

Изр. ~ лист *в. уз лист (изр.).*

смо̀квина ж *аугм. од смоква. Бен. Рј.*

смо̀квић м *младо смоково дрво. Р-К Реч.*

смо̀квица ж **1.** *дем. од смоква.* **2.** *морска риба* Crenilabrus *из пор.* Labridae. — Красних је боја и смоквица. *Финк.*

смо̀квичица ж *дем. од смоквица.*

смо̀кинг м енгл. *мушко вечерње одело са дубоким изрезом на грудима и са реверима свилом опшивеним.* — На плесове, забаве . . . долазио је неизоставно у смокингу. *Десн.*

смо̀ков, -а, -о *који припада смокви, од смокве:* ~ лист, ~ грана.

смо̀ковача ж **а.** *смоково орво.* **б.** *ракија испечена од зрелих смокава. Бен. Рј.*

смо̀ковина ж *смоково дрво.* — Фалио се Сењанине Иво . . . да ће градит танахну галију од лакога дрва смоковине. *НПХ.*

смо̀ко̄внӣ, -ā̄, -ō̄ *в. смоков:* ~ лист.

смо̀крити се, смо̀крӣм се сврш. **а.** *постати мокар, оквасити се.* — На ногама се смрзла обућа, смокрена још доље на Рудици. *Лал.* **б.** покр. *покиснути од јаке кише. Вук Рј.*

смо̀ла ж **1.** *лепљива маса жуте до смеђе боје (или безбојна) коју луче четинари и неке друге биљке и која на ваздуху отврдне.* — Сва је шума . . . одисала свјежином и смолом. *Чол.* Велике количине смоле и дрвета брзо су плануле. *Пол. 1958.* **2.** *лепљива гнојава течност из очију (нарочито болесних), крмељ.* — Било је толико смоле у његовим очима. *Божић.* Очи им луче густу смолу. *Панд.* **3.** фиг. *невоља, несрећа, неуспех.* — У том . . . је почела у [његову] животу периода глупости и смоле. *Крл.*

Изр. **вештачке смоле** инд. *материје које служе као база пластичних маса и вештачких влакана, а добивају се из природних органских материја (протеина, целулозе)*; **имати смолу** *доживети, доживљавати неуспех.* — Волио сам . . . у љубави жену . . . па сам за то и имао смолу. *Уј.*; **црна ~** *чврста црна маса која се добива као остатак приликом прераде катрана каменог угља и која служи за израду кровне хартије, изолирање темеља грађевина од влаге и сл.*

смо̀лав, -а, -о **1.** *који садржи у себи смолу (о дрвету).* — Овдје су смолави лучи. *Марет.* Пред нама на чистини букти ватра и мирише смолаво дрво. *Чол.* **2.** *лепљив, умазан (од зноја, од прљаве масноће).* — Лица су смолава и угријана. *Крл.* Испод смолаве капе стрши чупава коса. *Вуков.* **3.** фиг. *који се лако лепи, загрејава за кога.* — Душа је у човјека млаца смолава за младу цуру. *Божић.*

смо̀лаво прил. *као смола*; фиг. *отегнуто.* — Пјевам и смолаво, густо. *КН 1959.*

смо̀лāр, -ара м *онај који скупља смолу. Р-К Реч.*

смола́рење с *гл. им. од смоларити.* — Зарежемо ли у стабло, добит ћемо смолу (смоларење). *Бот.*

смола́рити, смо̀лāрӣм несврш. *зарезивањем у стабло четинара добивати смолу.* В. пр. уз гл. им. смоларење.

смо̀лāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на смоларе:* **~ рад, ~ занимање.**

смо̀ласт, -а, -о **1.** *који личи на смолу, који се лепи попут смоле.* — Нека смоласта густа топлота ширила се од зида. *Дав.* Те сузе беху смоласте и вруће. *Бој.* **2.** *смолав (1).* — Све су ове врсте дрвећа доста смоласте. *ОГ.* Јелак . . . даје смоласту чамовину. *Рад. Д.*

смо̀лен, -а, -о *који је од смоле.* — На његову носу накупиле би се зноjне капи као смолене крупице на трешњаву деблу. *Кор.*

смолѐница ж ист. *комади луча натопљени у смоли који су на високим моткама на граници према Турској у време Војне крајине горели ноћу, а дању димили као знак за узбуну.* — По горама и по брежуљцима укопане су мотке, а на њима привезане су смоленице. *Маж. М.*

смо̀линац, -йнца м *минерал смоластог сјаја који по хемијском саставу припада групи гранита.* — Минерал уранов смолинац исијава зраке знатне енергије. *Кем.*

смо̀лити[1], -ӣм несврш. **1.** *мазати смолом. Вук Рј.* **2.** фиг. подр. **а.** *тихо плакати, слинити, цмиздрити.* — Poeta laureatus стао јецати, смолити. *Матош.* **б.** *дисати кроз нос са шӯмом.* — Сретни камординар још је чвршће смолио и хркао. *Ков. А.*

~ се *постајати смолав. Р-К Реч.*

смо̀лити[2], смо̀лӣм сврш. *измолити, свршити молитве.* — Смолит ћеш вечерас дјело од покајања да те бог ослободи од пустијех мисли. *Војн.* Смолио је »здраву Марију«. *Шимун.*

~ се *помолити се.* — Мајко, смолимо се за јадне путнике! *Војн.*

смо̀лнат, -а, -о **а.** *смолав (1).* — Надеља ситно смолната луча. *Рј. А.* **б.** *смоласт.* — Нигде онакога смолнатога блата као у Араду нема. *Нен. М.*

смо̀лнӣ и смо̀лнӣ, -ā, -ō *који је направљен од смоле или помоћу смоле.* — У четири кута дворане бијаху утакнуте смолне бакље. *Шен.* При изради папира додаје се нешто смолног љепка. *ОК.* Тај град . . . неће служити само за бацање смолних угарака. *Петр. В.*

смо́лница и смо́лњача ж *смолава, смоловита земља*; исп. смоница. *Р-К Реч.*

смолòвит, -а, -о *смолав, пун смоле:* **~** дрво. *Р-К Реч.*

смолòток м и **смолòточина** ж *болест која напада стабла коштуњава воћа.* — Као што је за јабучнице опасна болест рак, исто је тако опасна за коштунице болест смолоточина, смолоток. *Тод.*

смо́ља м подр. = смоље *млакоња, слабоштиња*; исп. шмоља, шмокљан. — Васа изиђе, скрушен и замишљен. — Смоља! — процеди Милутин. *Дом.*

смо̀љав, -а, -о **1.** *који је намазан смолом.* — Ти се суљаш све то ниже као кола . . . клизава . . . смољава. *Кош.* **2.** фиг. *мек, неотпоран, који је слабе воље, без енергије.* — Шта га питате? . . . Видите како је смољав. *Јак.*

смољáвко м *смоља. Р-К Реч.*

смо̀љаст, -а, -о *смољав (2).* — Овако смољаста за девет година шеснаестеро деце породила. *Рад. Д.*

смо̀љење с *гл. им. од смолити (се).*

смо́љо, -а и ē м = смоља; исп. шмоље, шмокљан. — А онај мој смоље . . . пустио па га овај белај [жена] узјахао . . . па ш њим витла. *Ком.*

смомѝтљати, -ā̀м сврш. *којекако, на брзу руку урадити, увити, умотати као пакет. Р-К Реч.*

~ **се** *срушити се, свалити се.* — Волови ... утекоше из бразде ... А Сима ... смомитља се одједаред на колена, полеже по орању. *Сек.*

смо̀нӣ, -ā, -ṑ *смолни.* — При светлости смоних буради и великих ватара поче да се извршује пресуда. *Кнеж. Л.*

смо́ница ж геол. *земља збијена и тешка за обрађивање због велике количине глине и колоида.* — Песнице се зариле у мљецаву смоницу, а у куку углавила се гомилица бола. *Бос. Д.* Истичу се разне врсте црница, гајњаче и смонице. *ЕГ.*

смо́пичав, -а, -о *у коме има смонице, који је пун смонице, лепљив.* — Смоничави су сокаци непролазни. *Рад. Д.* [Ту је] земља због многе влаге тешка и смоничава. *Тод.*

смо́рац, -рца м *ветар који дува с мора.* — Изнесу га на свјеж вјетар сморац. *Матош.* Кад би задувао вјетар сморац ... *Креш.*

смо̀рено прил. *уморно, преморено.* — Брадали кукурузи сморено шуште, жудни, прежудни кише. *Коч.*

смо̀рити, смо̀рӣм сврш. **1.** *учинити уморним, заморити.* — Нити десну он одмара руку што му ју је сморило сјеciво. *Март.* **2.** *уморити, убити.* — Гледа око, пламти, гори, кô да хоће свет да смори. *Радич.*

~ **се** *осетити умор, уморити се.* — Коњиц му се веће смори, ваља дома да се врати. *Радич.*

смо̀т м индив. *нешто замршено, запетљано.* — Што се тиче мене, у целом том смоту, из замка ми указаше велику доброту. *Богдан.*

смота́вање с *гл. им. од смотавати (се).*

смота́вати (се), смо̀тāвām (се) *несврш. и уч. према смотати (се).*

смо̀тавац, -āвца м зоол. *врста малога лептира.* — Смотавци су мали и обично најлепши лептирићи, чије гусенице, црви живе или у роду или у лишћу воћака и другог дрвећа. *Тод.*

Изр. јабучни ~ зоол. *бубна штеточина чије ларве нападају јабуку (дрво и плод).*

смо̀так, -тка м **1.** *конац, прећа и сл. намотани на нешто, клупко. Р-К Реч.* **2. а.** *нешто смотано, завијено, смотуљак, замотуљак.* — Свеже му ... некакав смотак око врата. *Коз. Ј.* **б.** *новац, умотан, замотан у хартију.* — Напишем на смотак ... оловком ове ријечи: »Оному тко ме сахрани«. *Јурк.* Пошто смотак смањи на трећину ... извади руку и пружи новац. *Сиј.* **в.** *пакетић, пакло (дувана).* — Из жбуња изрони ... дјечак ... са смотком дувана у руци. *Лал.* **г.** *у трубу савијена хартија, свитак.* — Код тога Трише пронашли су ... смотак Бауковић радио-вијести. *Тюп.* Кад му кондуктерка даде карту, мудрац је смота и затакне за ухо. И сад му је смотак ... стршао иза уха. *Куш.* **д.** *труба (пиканине).* — Била је по свим полицама до врха затрпана смоцима бијеле тканине. *Грг.*

смо̀тати, -ā̀м сврш. **1.** *мотајући савити, увити у калем, клупко.* — Придржите ми да смотам ово мало конаца, ал' пазите да се не замрсе. *Шапч.* **2. а.** *сложити завршући, прегибајући крајеве према унутрашњој страни; савити у трубу, спаковати, сложити.* — Мајка смота рухо, и седну на коња. *НП Вук.* Поминье се викиншки брод који се тако даје смотати да стане у торбу. *К 1950.* **б.** *направити нешто, дати чему одређени облик савијајући, правећи га округлим.* — А он никада да смота цигарету. *Крањч. С.* [Имала је] слабе црне косе ... смотане у малу, рђаво зачешљану пунђу. *Тюс. Б.* **3.** *снажно, силом повући за собом.* — Једна је макина смотала под себе дијете и здробила га. *Крл.* Већ се била [плићајући] крају примакла, кад је све одједном ошмрк [јак вјетар који се спушта у облику левка] смота, свали и мртву при крају избаци. *Љуб.* **4.** *овладати ким, савладати кога, опхрвати (о болести).* — Љуто га смотала болест. *Дражс.* Силни кашаљ смота старца. *Крањч. С.* **5.** фиг. **а.** *украсти.* — Краву си негде смотао? — Ратни плијен, друже! *Тюп.* Смота му половину новца. *Матош.* **б.** *стрпати (у што).* — Облигацију ... попа брзо згради па је смота у недра. *Јакш. Ђ.* **в.** *обманути, заслепити, залудити, преварити кога.* — Толико му напокон набио уши, толико га смотао да је сиромах ... одлучио кренути с њим. *Вел.* Сјутрадан је ... причао ... како је »смотао малу«. *Тюп.* **г.** *учинити кога покорним, послушним.* — [Настојите] да останете на врху ... да смотате грађане пода се. *Шен.* **д.** погрд. *халапљиво појести, пождерати, смазати.* — Један уме да гладује по четр'ест дана, други смота за по сата најдебљег пурана. *Змај.*

~ **се 1. а.** *лећи савивши се као у клупко.* — Смотала се на клупу и тврдо заспала. *Тур.* У ковитлац се смота на друму, ал' умало што се и не изврну. *Богдан.* **б.** *спустити се мотајући се, вукући се (о магли).* — Магле се смоташе по луговима. *Бен.* **в.** фиг. *смести се, побркати се, збркати се.* — Све се то смотало у мојој глави. *Крл.* **2.** *пасти, свалити се, скотрљати се.* — Ала ми расте кика ... кад ми се [непријатељ] с коња смота. *Радич.* Смота се наузнак стиснувши грчевито усне. *Ков. А.* **3.** фиг. *умаћи, нестати.* — [Јуришају пси аждаје] право на ме, али једна госпа махне руком на њих, и оне се некуд смотају. *Ком.*

смота̀уз м разг. *крадљивац;* исп. смотати (5). *Р-К Реч.*

смо̀тка ж заст. *цигара.* — Са штапићем под пазухом, са смотком у устима, пође у општински уред. *Коз. Ј.*

смотко́вњача ж, **смо̀тњик** и **смо̀тњак** м заст. *кутија за цигаре.* — Пружи елегантну смотковњачу од крокодилске коже. *Бал.* Потврди [те ријечи], вадећи из смотњика цигару. *Леск. Ј.* Оставио је на столу елегантни смотњак. *Бал.*

смо̀тра ж **1.** *службена инспекција војске, парада, дефиле ради прегледа војске или војне јединице.* — Тито . . . је вршио смотру Седме дивизије. *Дед. В.* **2.** *јавно показивање и провјеравање чега.* — Први мај се слави као дан смотре успјеха радничке класе. *ОП. 2.* **3.** *преглед догађаја (недељних, светских и сл.). Р-К Реч.*

смо̀трен, -а, -о *који води рачуна о свему око себе, брижљив, обазрив, опрезан.* — Ја морам бити смотрен. Оскудица опрезности лако ме може хитнути под власт срца. *Шапч.* Тако сам и ја као смотрен човјек одлучио да одем из села сам. *Вел.*

смо̀трењак м *онај који је смотрен, брижљив, обазрив човек.* — И јест смотреник! Како се само убрижио због дјеце. *Гор.*

смо̀трено прил. *на смотрен начин, брижљиво, обазриво.* — Ту се ради темељно и смотрено. *Дом.* Јако га смотрено намјести на другу половицу. *Вел.*

смо̀трено̀ст, -ости ж *стање, особина онога који је смотрен, онога што је смотрено.*

смо̀трење с *гл. им. од смотрити.*

смо̀трнути, смо̀трнём свршн. *опазити, приметити, спазити.* — Кад смо силазили низ . . . брдашце, смотрио сам . . . електричну свјетлост. *Чол.* Били су је издалека смотрили. *Берт.*

смоту́љак, -љка м **а.** *смотак (2).* — У једном смотуљку стари учитељ понио је собом сјеме од крупних паприка. *Бон.* Одмота завој, не намотавајући га у смотуљак. *Десн.* Тресао је сељаку под носом раскинут коверат с дебелим смотуљком новчаница. *Гоп.* **б.** фиг. *оно што изгледа као смотано.* — Папрад се жутила у смотуљцима. *Кик.*

смотӯљати (се), -ā̄м (се) свршн. *смотати (се) алкаво, како било.* — Угледа на клупи нешто смотуљано, згурено. *Ранк.* Дотешча и смотуљана вреће под пазухом. *Кик.*

смо̀ћи, смо̀гнём свршн. **1. а.** *бити у стању, узмоћи, учинити, набавити, остварити нешто.* — Узалуд се надају и он и жена му да ће смоћи да купе што кравице. *Гоп.* Одакле ћу ја смоћи двадесет и пет форинта пореза и хранити се и одијевати се, ја и жена! *Коз. Ј.* **б.** *домоћи се, доћи до чега, наћи (у себи).* — Али је ипак смогла још толико снаге да прошапће првом партизану. *Донч.* Али он не може ни смијешка, нит умједе да прича. *Андр. И.* **2.** *надјачати, савладати.* — Ал' да су нам од оцјела руке, не бисмо их ни самогли сами, ал' божија смоћи ће их снага. *Март.* Ко ће га смоћи? *Вук Рј.* **3.** *имати доста, бити довољно, достати.* — Хоће ли ти храна смоћи до нове? *Вук Рј.*

~ **се** *доћи до снаге, ојачати, узмоћи.* — Кад се смогне уоколо раја . . . и теби ће дотијеспит', кнеже! *Март.* Како су се одмах за нама смогли . . . пођоше са нама корак у корак. *Богдан.*

смо̀чан, -чна, -чно *укусан, добро припремљен (о јелу).* — Сир мастан и смочан, месо особито кусно. *Љуб.*

смо̀чац, -чца м *дем. од смок. Вук Рј.*

смо̀чен, -а, -о **1.** *р. прид. од смочити (се).* **2.** *припремљен за јело, зачињен (неком машћу).* — Добили су бакрач пасуља, није био сољен нити смочен, него само мало прокуван на ватри. *Пер.*

смо̀чење с *гл. им. од смочити (се).*

смо̀чити[1], смо̀чӣм свршн. *учинити мокрим, поквасити, сквасити.* — Видиш, сву си ме смочила. *Леск. Ј.* Куми је и преклиње да смочи руке. *Љуб.*

~ **се** *постати мокар, поквасити се.* — На тој киши сав сам се смочио. *Пав.*

смо̀чити[2], смо̀чӣм несврш. **1.** *јести мало смока с хлебом или другом посном храном.* — Чему не смочи меса? — Нећу већ, док сам жива, мрсити. *Љуб.* Одвале од њега [сира] једну шкрњу, колико нокат, и са тиме смоче. *Бон.* **2.** *зачињавати.* — То се јело [слана риба] при варењу не смочи, док се свари. *Рј. А.* **3.** фиг. *красити, улепшавати.* — Кућа до куће у пореће, као лабудови, смоче море. *Љуб.*

смо̀чић м *дем. од смотак.* — Извади два смочића пиринча . . . и постави их на сто. *Шимун.*

смо̀чица ж *дем. од смотка. Прав.*

смо̀чница ж *одељење у кући где се држи смок, мрсна храна и друге намирнице.* — Много је лопова . . . који су одниједи каиш два сланине из туће смочнице. *Чол.* На то је . . . одведе до своје смочнице. *Том.*

смо̀чничӑр м *човек који се брине о смоку.* — Воде са собом кухара, смочничара и живеж. *Вел.*

смо̀чно прил. *зачињено, укусно (о јелу). Р-К Реч.*

смра̂д м **1.** *непријатан, неугодан, тешко подношљив мирис, задах, воњ.* — Развалио је сам на себи ужасну рану . . . и пунио кућу смрадом. *Сек.* Не могох да се приближим јер ми удари у нос онај смрад, онај задах. *Мишк.* **2.** погрд. *одвратан човек.* — Јеси видео ко је Пера писар! . . . Ти, смраду

један! *Ранк.* Када дође инспекција ... тада мораш, смраде, стати мирно и салутирати. *Јонке.*

смра̏дан, -дна, -дно *који испушта смрад, који заудара, смрди, смрдљив.* — Шкворци хватају тамо мухе које око смрадног гнијезда лијечу. *Коз. Ј.* Давнашња [јаја] су мутна, тмаста ... смрадна. *Батут.*

смра̏дати, -ам несврш. *в. смрадити.* фиг. *ружно говорити о некоме, сплеткарити, оговарати.* — Зашто њега нема никада у кухињу да с њима брбља и смрада. *Сим.*

смра̏дити, -им несврш. *испуштати смрад, испуњавати смрадом, гадити, загађивати.* — Ни једна птица не смради у своје рођено гнијездо, а ти ту пљујеш по твоме оцу. *Крл.* Слушај, младићу, одведи одавде ову водену животињу. Шта да нам смради овде собу. *ЛМС 1951.*

смра̏диште с *место испуњено смрадом, засмрађена просторија. Р-К Реч.*

смра̀дљив, -а, -о *који је пун смрада, смрдљив.* — Тамо гроб смрадљив задах, а овдје непрегледно небо ... живот и вјечни мелодиозни жубор. *Коз. Ј.*

смра̏ђење с *гл. им. од смрадити.*

смра̏зити, -им сврш. *изазвати смразу, омразу, учинити да неко некоме постане мрзак, омразити.* — Први [је] гријех смразити ђевојку. *Вук Рј.*

смра̏морити се, -им се сврш. *постати као мрамор, укочити се од јаког узбуђења, скаменити се.* — Сви одреда притајише дах, очекујући лом ... смраморивши се пред неизвјесношћу. *Куш.* Устукне запрепаштено. Смрамори се. *Гор.*

смра̏чан, -чна, -чно *нечастан, подмукао, злонамеран.* — Но вавијек смрачну мрежу плету да господу Црне Горе смуте. *НП Вук.*

смрачи̏вати (се), смра̏чујем (се) *несврш. и уч. према смрачити (се).*

смра̏чити, смра̏чим сврш. **1.** *учинити мрачним, умањити, заклонити свјетлост, обавити, покрити мраком, замрачити.* — Данас је [Космајска улица] једним делом ... смрачена високим модерним зградама. *Сек.* **2.** фиг. *учинити смрknутим, невеселим, зловодним.* — Шупље ципеле у стању су да смраче душу човјека у кишне јесење вечери. *Мар.* **3.** безл. *в. смрачити се (1).* — Кад ми сване, тад ми одлахне, а кад смрачи, опет поједначи. *Март.* Шумна је река, кад смрачи, од својих обала шира. *Дуч.*

Изр. ~ лице *добити мрачан изглед, намргодити се.* — Стаде насред чардака, смрачи лице па сасу на субашу. *Мул.*

~ се 1. а. безл. *настати, постати мрачно.* — Чим се смрачи, направићемо покрет до села. *Чол.* Док стигоше у град, већ се и смрачило. *Вел.* **б.** *утонути у мрак, изгубити свјетлост, постати таман.* — Затворио је врата, и колиба се смрачила сва. *Сиј.* Некако се и мени смрачи јасно јутро. *Андр. И.* Сјајна нам се звијезда смрачила. *Богд.* **2. а.** *добити мрачан изглед, натмурити се, намргодити се.* — Његова се физиономија ... одједном смрачила и добила једну нарочиту гримасу гадне пакости. *Јов. С.* Смрачио се и Новосел ојађен и увријеђен. *Цес. А.* **б.** *јако ослабити, изгубити сјај (о очима).* — Помути се памет њена, смрачише се очи. *Хар.* **3.** *изгубити моћ расуђивања.* — Већ послије друге чаше мени се заврти и смрачи у глави. *Шимун.* Нешто се у њој смрачило и смучило. *Бар.*

Изр. вид ми се смрачи, смрачи ми се пред очима *о привременом, тренутном губитку вида због јаке узбуђености или слабости.* — Вид ми се смрачи, а крв ми узавре сва. *Ил.* Замагли ми се и смрачи ми се пред очима. *Кор.*

смр̀вити, -им сврш. **1. а.** *јаким ударцем или притиском разбити на ситне делове, претворити у мрве, здробити.* — Воденички камен ... смрви зрно кукуруза. *Вес.* Била би најрадије смрвила комадић круха. *Торб.* **б.** *сломити, разбити, смрскати (главу, кости и сл.).* — Кости ћу смрвити њему. *М-И.* Нећеш мировати док тој змији Уршули не смрвиш главу. *Шен.* **2. а.** *нанети одлучан пораз (коме), уништити, сатрти (кога).* — Једновременим нападом на све три стране ми смо могли ... стегнути и смрвити турску војску. *Јов. С.* **б.** фиг. *сламати, смождити, утући; морално сломити, уништити.* — Да му покажем да сам боља, мудрија, јача од њега ... то би га сломило, скрхало, смрвило. *Кост. Л.* Исти час она је и мене смрвила, срушила оно светилиште у којем сам ја њезино биће чувао. *Коз. Ј.*

~ се *разбити се у ситне делове, расути се, бити уништен.* — У том часу гранитна зграда мојих идеала сруши се, смрви и у пепо расу. *Анп. 2.* фиг. У мени је сталан страх ... ја се сав смрвим! *Сек.*

смр̀вљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од смрвити (се).* **2.** *утучен, сломљен.* — Злосутни старац смрвљен је толиком боли. *Бал.* Он не казује бол смрвљене душе своје. *Ком.* **3.** *уништен, сатрт.* — Његов штапски батаљон ... остао је смрвљен и искасапљен. *Лал.* **4.** *посустао, изнемогао, умртвљен, ошамућен.* — Сунце прижегло, као да боде. Људи смрвљени. Пакао. *Јак.*

смр̀годити се, -им се сврш. **а.** *постати мргодан, намргодити се, намрштити се.* — Дугим, шутљивим па и смргођеним погледом утоне Мојсије у Новоселову лицу. *Цес. А.* **б.** фиг. *постати натушten, тмуран (о*

небу). — Још се ведро небо смргодило и жарко се укрило сунашце. *Март.*

смр̀дати, -ā̀м сврш. погрд. *учинити (написати, саставити) нешто којекако, без реда, збркано.* — Лакше је смрдати какав спис него и најприпростије догодовштине исказати својим ... језиком. *Шим. С.*

смр̀дац, смр̀ца м **1.** зоол. *в. смрдљивац (2а).* — У Америци је добро познат амерички смрдац. *Финк.* **2.** бот. *в. кужњак. Р-К Реч.*

смрдà̀чина ж фиг. *нешто ружно, увредљиво казано.* — Па што си му ти одговорио на његову смрдачину? *Дук.*

смр̀деж м и ж **а.** *смрад (1).* — Зрак је био пун шпирита, петролеја и смрдежи. *Тур.* **б.** *оно што ствара смрад, од чега произлази смрад.* — Хоће народ да запуши понекад нешто боље, мирисно, а не увијек онај смрдеж. *Пав.* фиг. Фуј! Све је то смрдеж и гадост огавна! *Донч.*

смр̀дељ м **1. а.** зоол. *в. пупавац. Бен. Рј.* **б.** бот. *в. смрдуша (а). Бен. Рј.* **2.** погрд. *нечист, прљав, рђав човек.* — Момци моји, држ'те тога смрдеља! *Шен.*

смрдѐљав, -а, -о *в. смрдљив.* — Устајале воде, мочваре и баре смрдељаве не мијењају се. *Шим. С.*

смрдѐљив, -а, -о *в. смрдљив.* — Још ... научи ... димом смрдељиве тјерати гује. *Марет.*

смрдѐљика ж бот. *в. сомùна. Р-К Реч.*

смр̀дети и **смр̀дети,** -дӣм, ијек. смр̀дјети и смр̀дјети, несврш. **1.** *испуштати смрад, заударати.* — Ала смрдиш на ракију! Опет си се опио! *БВ 1909.* Слика је сувише стара. Замазана је и смрди по старини. *Дук.* **2.** фиг. **а.** *не свиђати се, не бити по вољи.* — Нашим госпођама ... почела је већ материнска ријеч смрдјети. *Шен.* Локати знате, али радити вам смрди. *Крл.* **б.** (обично с предлозима: на, по) *слутити, указивати на нешто што ће се догодити, предсказивати што.* — То смрди на велеиздају — рече. *Донч.* Покладе су биле у пуном замаху ... можда и зато што је већ врло разговијетно смрдјело на рат. *Мар.* **в.** *задржавати се негде без користи, без разлога, сметати, причињавати непријатности својим присуством.* — Хајде, сињко, доста си смрдио беспослен код куће. *Сим.* Шта ти мислиш, докле ћеш овде да смрдиш? ... Одмах да се губиш одавде! *Андр. И.*

Изр. нити смрди, нити мирише *в. уз мирисати (изр.).*

смр̀дӣћ, -а, -е *в. смрдљив:* ~ зеље. *Деан. Рј.*

смр̀дибаба ж зоол. *в. смрдиврана. Вук Рј.*

смр̀дибуба ж зоол. **1.** *врста бубе из породице Pentatomidae која излучује непријатан мирис* Pentatoma baccarum, *смрдљиви мартин.* — На малинама, купинама, јагодама ... [живи] купинина смрдибуба. *Финк.* **2.** погрд. *пакостан, злобан човек.* — Писар га дочепа за раме: — Стој, смрдибубо! ... Умеш да чиниш пакости, а после бежиш. *Ранк.*

смр̀диврана ж зоол. **1.** *птица крешталица шареног перја* Coracias garrulla; исп. златоврана и смрдибаба. *Вук Рј.* **2.** погрд. *човек мале моралне вредности.* — Коме ли ово од нас хоће да се подсмехне ова смрдиврана? *Ком.*

смр̀дјети и **смр̀дјети,** -дӣм, ек. смр̀дети и смр̀дети.

смр̀дља ж бот. *водена биљка* Chara fragilis. *Р-К Реч.*

смр̀дљāк, -а́ка м **1.** *смрдљивац (1). Р-К Реч.* **2.** *место, просторија где смрди. Р-К Реч.*

смр̀дљати, -ā̀м несврш. *в. смрдети (2в).* — Поднаредници први се завуку под шатор и тамо смрдљају. *Јак.*

смрдљéвак, -вка м бот. *украсна биљка (обично на прозорима, балконима)* Pelargonium inquinans, P. odoratissimum, P. radula *из. пор.* Geraniaceae, *мушкатла.* — Још дуго касније сећао се ... лонаца са црвеним смрдљевком. *Ћос. Б.*

смр̀дљив, -а, -о **1.** *који смрди, заудара.* — Осјећа загушљив, смрдљив влажан ваздух собе тамничке. *Тор.* Ниједна се [жена] не нађе да ... с тобом срче смрдљиво козје млијеко. *Гор.* **2.** фиг. *одвратан, гнусан, недостојан.* — Под сугестијом овакве смрдљиве штампе ... ствар се може доиста приказати несимпатична. *Крл.* **3.** *као саставни део неких ботаничких и зоолошких назива:* ~ коприва, ~ перуника, ~ зова, смрдљиви девесиљ, смрдљиви мартин и др.

смр̀дљивац, -ӣвца м **1.** *смрдљив, одвратан човек.* — Смрдљивац крезуби! Како је ту само стао да виче! *Крл.* Проси бабу у исто време кад је један ... смрдљивац ... долазио да проси њену ... кћер. *Нуш.* **2.** зоол. **а.** *звер из пор. куна* Mephitis mephitica *који, бранећи се од непријатеља, излучује врло неугодан мирис; познат је због скупоценог крзна сјајне црне боје са белим пругама. Терм. 4.* **б.** *врста инсекта* Silfa arrata. *Бен. Рј.*

смр̀дљивица и **смр̀дљивка** ж **1.** *жена смрдљивац.* — Наљох је зачарану и преобличену ... из мирисавке у смрдљивку. *Вел.* **2.** бот. *в. смрдуша (б). Р-К Реч.*

смр̀дљивчев, -а, -о *који припада смрдљивцу.*

смр̀дљика ж бот. **1.** *в. смрдуша (б). Р-К Реч.* **2.** *биљка из пор. рујева* **а.** *в. тршља* Pistacia lentiscus. **б.** P. terebinthus. *Р-К Реч.* **3.** *биљка из пор. ружа* Sorbus aucuparia. *Сим. Реч.*

смр̀дљиковина ж бот. *в. смрдуша (б). Р-К Реч.*

смр̀дљуга ж бот. **а.** *в. смрдуша. Р-К Реч.* **б.** *в. кужњак. Сим. Реч.*

смр̀дљуша ж *смрдљивица (1). Р-К Реч.*

смр̀днути, -нём сврш. *пустити смрад, засмрдети.* — Ово може само цестом да бауља. Смрднут ће оно мало јада око цесте, и то је све. *Лал.*

смр̀до, -а и -ē м *смрдљивац.* — Смрдиш по кожама ... кожар ... смрдо. *Сим.*

смрдо̀врана и **смрдо̀врāнка** ж зоол. *смрдиврана. Бен. Рј.*

смрдо̀уље с *петролеј, нафта. Р-К Реч.*

смр̀дӯљ, -у́ља м зоол. *смрдељ (1а). Бен. Рј.*

смр̀дуља ж **1.** *смрдљива бања или топлица (врућ минерални извор).* — Заслужио је да се гријe у смрдуљи. *Мих.* **2.** бот. *в. смрдуша (б). Сим. Реч.*

смр̀дӯлка ж бот. *в. кужњак. Бен. Рј.*

смр̀душа ж бот. *биљка* **а.** *из пор. лепирњача* Anagyris foetida. **б.** *из пор. штитара* Bifora radians. **в.** *в. кужњак.* **г.** *в. тотрљан* Marrubium peregrinum, M. vulgare. *Сим. Реч.*

смр̀душица ж бот. *в. жабља трава. Деан. Рј.*

смр̀ђе̄ње и **смр̀ђе̄ње** с *гл. им. од смрдети.*

смрѐка ж бот. **1.** *зимзелен грм из пор. чемпреса са тврдим шиљастим иглицама, чији се плод (црвене и црне бобице) употребљава за прављење ракије, боровица, већа, клека. Р-К Реч.* **2.** *четинар из пор. борова* (Pinaceae) Picea excelsa. — Умјерени топлински појас даје црногорично дрвеће, као нпр. јелу, бор, смреку. *ОГ.* Смрекс се још више згрбиле и стиснуле у се. *Наз.*

смрѐкāр м зоол. *птица дрозд који се храни смрекињама. Бен. Рј.*

смрѐквāк, -и́ка м *смрекоv гај, смрекоv шумарак.* — Држите се смреквика и јелашја. *Гор.*

смрѐкин, -а, -о *који припада смреки, који потиче од смреке:* ~ грање.

смрѐкиња ж *смрекоv плод, боровица (1б).* — Мјесто оних тврдих смрекиња златне бобуље на сребрним стаблима. *Наз.*

смрѐкињица ж *дем. од смрекиња.* — Ја бих плесō, ал' сам бос, за три зреле смрекињице. *Наз.*

смрѐков, -а, -о *који припада смреки, који потиче од смреке.*

Изр. смреков прелац зоол. *ноћни лептир* Lymantria monacha *чије ларве уништавају четинарске шуме;* исп. думна (2). *Мин. Лекс.*

смрѐковац, -о̄вца м *место обрасло смреком, смрѐчāк. Р-К Реч.*

смрѐковача ж **1.** *смрекова батина, смрекоv штап. Вук Рј.* **2.** *ракија од смрекових боба, клековача, боровица (2). Вук Рј.*

смрѐковина ж бот. **а.** *смрека.* — Кроз гране смрековине погледа с висине доље. *Војн.* Цијела је љеса још од пута била засађена смрековином и брезама. *Бен.* **б.** *смрекоvо дрво.* — Но стани, лудове, шта си се упалио кō смрековина. *Шен.* С огњишта је мирисала смрековина и смола из чворова. *Лал.*

смрекотòчац, -чца м зоол. *инсект који се храни смрековом сржи* Hylobius abietus. *Бен. Рј.*

смрѐкуља ж *смрекова шума.* — Разболи се Туркиња дјевојка ни код села ни код воде хладне, већ у сриједи горице смрекуље. *НПХ.*

смрѐкуша ж бот. *биљка из пор. чемпреса, туја* Thuja. — Туја или смрекуша сличи чемпресу. *Бот.*

смре́скати, смрѐскā̄м сврш. *в. смр̏скати:* ~ главу, ~ нос. *Вук Рј.*

смре́чак, -чка м *смрекиња.* — Кад их је похађала глад, скупљали су смречке или кухали незреле смокве. *Кал.*

смрѐчāк, -а́ка м *смрекоv шумарак. Вук Рј.*

смрѐшкати, -ā̄м сврш. *скупити у боре.* — Ледена кора снега ... није хладнија од његове коже, јер је и једну и другу ноћас смрешкао ветар. *Нос. Д.*

~ **се** *скупити се у боре, добити боре, наборати се.* — Много се промењила. Опала, побледела ... лик остарео и доста се смрешкао. *Сек.* Устао је и ... прислонио један пољубац на понешто смрешкани образ своје дружице. *Кол.*

смржњáвати (се), смр̏жњāвā̄м (се) несврш. *в. смрзавати (се).*

смрзáвање с **1.** *гл. им. од смрзавати (се).* **2.** *физ. спуштање, снижавање температуре испод леденишта.* — Морска вода ... налази се на температури вишој од тачке смрзавања. *Петр. М.* **3.** банк. *привремено обустављање исплате новчаних депозита, новца у банкама.* — Наредио је да се укине смрзавање депонованих француских капитала у САД. *Пол. 1944.*

смрзáвати (се), смр̏зāвā̄м (се) *несврш. и уч. према смрзнути (се).*

смр̏завица ж *јака хладноћа, мраз.* — Витке ноге [коња] ... натекоше у зглобовима од смрзавице. *Гор.* фиг. Још мало и срце ће препући од смрзавице. *Донч.*

смр̏зао, -зли ж *смрзавица.* — Дошао по овој смрзли. *Вук Рј.*

смр̏зла м и ж подр. *особа која не подноси хладноћу.* — Но, смрзло један, хоћемо ли скоро на њиву? *Шапч.*; *Вук Рј.*

смрзлѝна ж *залеђена површина.* — Прича о . . . неподношљивом снијегу и смрзлинама. *Ђон.* Понегдје . . . залаје пас, глас му се отисне низ смрзлину. *Сиј.*

смр̏злица м и ж *смрзла*; фиг. *човек слабе воље.* — Што ће ти несмјелица, смрзлица, слаботиња нека која се само на женско устремљује. *Гор.*

смр̏злица ж **1.** *мраз, смрзавица.* — Била је ту ноћ жестока смрзлица, а бура зујала да отпада нокат од меса! *Глиг.* **2.** покр. *болесно стање у коме болесник осећа студен у целом телу, језа, гроза.* — Простријели га она необична смрзлица, отекне као бачва и пресели . . . с овога свијета. *Љуб.*

смрзлу́так, -тка м *грумен, груда смрзнуте земље.* *Вук Рј.*

смр̏знӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од смрзнути (се).* **2.** *хладан у односу према другима, равнодушан; бежживотан, безизразан.* — Становала је код Катине . . . иначе смрзнуте жене. *Вучо.* Смрзнуте душе . . . празна срца. *Војн.* Задрмај овом учмалом земљом, потреси смрзнутим срцима . . . да све и свак осјети . . . сјај и драж љепоте. *Коч.* **3.** *леден, безосећајан.* — Главу нагнула . . . чини ти се да гледаш у смрзнути посмијех. *Војн.*

смр̏знути, -нём сврш. **1.** (што) *подвргнути, изложити дејству ниске хладноће, учинити да се нешто претвори у лед, да се заледи, да се превуче ледом.* — Другу ноћ разведри се: осу се мраз и смрзну и махом уништи усјеве. *Ћип.* Искрсао је [фашиста] пред нама . . . у црној кошуљи која нам је за моменат смрзла крв. *Ђон.* **2.** *в. смрзнути се.* — Сва гора паде . . . смрзну река. *Дуч.* фиг. *постати непомичан, укочити се.* — 'Аідуци кад виђеше како 'оће мирно да гине . . . смрзну им гвожђа у руке. *Миљ.*

~ **се 1.** *претворити се у лед, заледнти се, покрити се ледом, леденом кором.* — Кад лисица хоће преко смрзле воде, најприје метне ухо на лед те слуша како вода тече. *Н. посл. Вук.* Жали [Цајка] што се неће две недеље склизати по смрзлој реци. *Каш.* **2. а.** *јако озепсти, прозепсти.* — Ја се, све онако загријан ракијом, смрзох. *Кол.* Ја сам мислио да се морам жив на коњу смрзнути. *Мажс. М.* **б.** *укочити се, умрети, угинути од велике хладноће, студени.* — Нашли смо у . . . дворишту смрзлу птичицу. *Мажс. Ф.* **в.** *бити упропашћен од мраза, промрзнути.* — Слуша приче . . . о смрзлој пшеници. *Сиј.* **3.** фиг. **а.** *изгубити способност деловања, постати непомичан, укочен.* — А и ти, Спиро, што си се ког ђавола смрзо? 'Грчи, брате, по кући као да је твоја кућа. *Нуш.* Вици заста дах. Смрзну јој се душа и заледи ријеч. *Вил.* Његово тело још се неколико пута тргло, а на . . . лицу смрзао му се презрив осмех. *Поп. Ј.* **б.** *изгубити моћ говора, занемети, заћутати.* — А што сте се ту смрзле! Што не разговарате или не лијежете? *Мат.* **в.** *постати безосећајан; постати одвећ штедљив, шкрт.* — Многа су се срца . . . или смрзла или размекшала. *Змај.* Знам, видим га, — има пара, а смрзнуо се као лој. Жао му је да пружи петобанку, чека да га неко части. *Пол. 1958.* **4.** *остати неискоришћен, не моћи се служити (о новцу).* — [У штедионици] и мој се смрзнуо грош. *Наз.*

смр̏знӯтӧст, -ости ж *стање онога што је смрзнуто.* — Само бих волио да су данас свдје, е би се од оне господске смрзнутости откравили! *Јакш. Ђ.*

смр̏зотина ж **1.** *смрзнуто место на телу (обично на лицу, ушима, рукама и ногама), рана на промрзнутом месту, промрзлина.* — Друга врста болести, која долази од непогода, то су смрзотине у разним степенима. *Батут.* Због смрзотина на ногама избачено [је] из строја око сто педесет људи. *Чол.* **2.** *смрзла. Р-К Реч.*

смри́ч, -и́ча м покр. *в. смрека (1).* — Био [је пут] покривен мноштвом сухих и ситних бодљика смрича. *Шег.* У шуми црнике налазимо ово ниже дрвеће и грмље: . . . боровицу, смрич. *Бот.*

смри́чӑлька ж зоол. покр. *врста змије.* — Свуда се код нас види велика и крупна змија обична бјелица . . . смричалка. *Бот.*

смркава́ње с *гл. им. од смркавати се.*

смркава́ти се, смр̀кава̄ се *несврш. и уч. према смркнути се.*

смр̏кати, смр̀чём несврш. *вући натегачом (течност из чега).* — [Засукани рукави] на лактовима . . . подсећају на једну врсту тикава помоћу којих се смрче вино из лагва. *Донч.*

смр̏кнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од смркнути (се).* **2.** *јако нерасположен, туробан, мрзовољан.* — Често пође да спава смркнут и сву ноћ ружно сања. *Каш.* А погледала је и у смрknутог Станка, једва чекајући да се нађу сами. *Шимун.* **3.** фиг. *натушten, мрк, црн.* — Црне се густи, смркнути облаци као огромни комади утуљена угљена. *Коч.*

смр̏кнути, -нём (аор. смр̀кнух и смр̀кох, 2. и 3. смр̀кнӯ и смр̀че; прил. пр. смр̀кнӯвши и смр̀кавши; р. прид. смр̀кнуо, -ула и смр̀као, -кла, -ло; трп. прид. смр̀кнӯт) сврш. **1.** *постати таман, мрачан, потамнети.* — Смркни, дане, не огрануо ми! *НП Рј. А.* Густи смркну на земљу облаци па пролију тучу и олују. *Март.* **2.** (што) *натмурити, намргодити, намрштити (лице, чело), набрати (обрве) (као знак незадовољства, забринутости, узнемирености и сл.).* — [Долазак сусједа]

смркну му ведро чело и сатре смијешак с усана. *Гор.* Смркне зловољно лице и окрене се. *Новак.* Стара смркну своје . . . поседеле обрве. *НК 1946.* **3.** безл. **а.** *настати мрак, постати мрачно, смрачити се.* — Ондје преданим, а чим смркне, притежи опанке па преко Корита. *Јаки. Ђ.* **б.** фиг. *в. смркнути се (3а).* — Кад дођу ти избори, а мени чисто смркне. *Нуш.*

Изр. док једном не смркне, другом не сване посл. *док један не изгуби, други не добије;* ~ пред очима *в. смркнути се (3а).*

~ **се 1. а.** безл. *постати мрачно, настати ноћ.* — Тек пет часова, а како се већ смркло напољу. *Глиш.* Већ се било смркло кад су се вратили. *Бег.* **б.** *покрити се мраком, потамнети.* — И буде добро да се смеје пут неба што се смркло тако. *Мас.* **2.** *добити мрк, натмурен изглед, намргодити се, намрштити се.* — Угледавши оца, смркну се као облак. *Шимун.* Не приметише како се Цемино чело смркло. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *изгубити контролу над собом, изгубити моћ расуђивања; осетити велики терет нечега, велику непријатност због нечега.* — Кад ми се смркне пред очима . . . не знам шта радим. *Петр. В.* Некад би му се тако смркло да не би знао шта би почети. *О-А.* **б.** *издахнути, умрети, изгубити живот.* — Смркнуће се многом докле робљу сване. *Стан.* Сад се . . . вида и пријети, остане ли . . . само жив да ће се неком, бели, смркнути. *Ћоп.*

смр̏кнӯто прил. **1.** *намргођено, натмурено, мрзовољно, нерасположено.* — Смркнуто је отишао на седницу кабинета. *Б 1958.* **2.** *гневно, срдито, пркосно.* — Неки су их поздравили и скинули капе, а неки смркнуто гледали не мичући се. *Шимун.*

смркну́ће с *сумрак, сутон.* — Ако вас не види прије смркнућа . . . посигурно [ће се] утопити. *Креш.*

смркња́вање с *гл. им. од смркњавати се.*

смркња́вати се, смр̀књујē се и смр̀књāвā се покр. *в. смркавати се. Вук Рј.*

смр̀љати, смр̀љā̄м сврш. *притискивањем згужвати, згњечити; забити.* — Ја нисам смио да се подигнем. У ледину сам смрљао нос, иако сам имао брест за заклон. *Ћос. Д.*

~ **се** *смрскати се, здробити се.* — Поосташе коњи соколови у долових . . . смрљаше се балчаци од злата. *Јаки. Ђ.*

смр̀млати, смр̀мљати, смр̀њати и **смр̀њцати,** -ā̄м сврш. *мрмљајући, мрњајући рећи, изговорити, промрмљати.* — Старац би . . . нешто сам себи смрмљао у недра, па би потом . . . поново налегао на посао. *Бар.* Од њега ни гласа, кô да нас је све заборавио — смрња Грга. *Торд.* Нешто [жандар] смрња, наљути се озбиљно. *Шуб.; Вук Рј.*

смр̏са ж индив. *оно што је замршено, збрка.* — Нису изазвали непотребну смрсу и гужву. *Божић.*

смр̏сак, -ска м *набирање; оно што је набрано. Р-К Реч.*

смр̏сити, смр̀сӣм сврш. **1.** *замрсити, заплести.* — Са свих страна на њих навалише и команду њихову смрсише. *НП Вук.* Фатални излет . . . смрсио је све моје устаљене погледе на живот и свијет. *Кол.* **2.** *изговорити, рећи нешто брзо и неразумљиво.* — Он је нешто смрсио, окренуо се и отишао. *Чол.* Још [се] већма збуни, језик му се заплете, те смрси нешто. *Цар Е.*

Изр. ~ конце коме *доћи некоме главе, смишљено учинити, нанети коме зло.*

~ **се** *запетљати се, заплести се, доћи, запасти у замршену ситуацију.* — Треба . . . смислити како да се размрси тај проклети чвор у који су се упетљали и смрсили њих троје. *Бар.* Смрси се и заплете пред њом, поста мањи од макова зрна. *Сим.*

смр̏ска ж покр. *набор око руке на рукавима сељачке кошуље. Рј. А.*

смр̏скати, смр̀скā̄м сврш. **а.** *разбити у комаде, у парчад, смрвити, здробити.* — Све већ стене смрска и растури осим једне. *Радич.* Главу ћу ти смрскати као змији. *Донч.* **б.** *смлавити, смождити.* — Смрскат ћу вас, смрскати Гричане. *Шен.* фиг. Нашао је смрскан свој страх. *Сим.*

~ **се** *разбити се у комаде, бити уништен.* — Након судара почело је извлачење озлијеђених путника из смрсканих каросерија. *Вј. 1970.*

смр̏скати, -ā̄м сврш. покр. *стегнути, стиснути.* — Бокељска је капа . . . горе насред врха (гдје је у феса кита) тако смрскана да је остала јама мало већа од цванцике. *Вук.*

смр̀т ж (инстр. смр̀ти и смр̀ћу) **1. а.** *престанак живота, животних функција организма (човека, животиње, биљке), престанак постојања јединке као посебног животног организма:* природна ~, насилна ~, јуначка ~, ~ од старости, лака ~, осудити на смрт. **б.** *престанак биолошке размене материје (у једном организму или у једном његовом делу или органу).* — Орган који је једном закржљао, не може се више развити. Он је осуђен на смрт. *НЕ.* **2.** фиг. *пропаст, уништење чега, нестанак чега.* — Тврда кула да јој смрти нема. *Март.* То би било у исто време и смрт синдикалних покрета у тим местима. *Лапч.* Војаница се бори са смрћу . . . догорила је скоро до краја. *Ћоп.* **3.** фиг. *осећање велике непријатности (кад треба радити, слушати или гледати нешто преко воље).* — То ми је смрт (моја), тј. мрзи ме врло . . . радити, слушати, говорити. *Н. посл. Вук.* Лијенцу је радња смрт. *Павл.*

Изр. бити (лежати) на ~, бити на ~ болестан *бити тешко болестан, умирати*; блед (хладан, мршав) као ~ *врло блед (хладан, мршав)*; до смрти се увредити *осећати тешку неопростиву увреду*; гледати смрти у очи *бити изврнут непосредној опасности по живот*; грађанска ~ *одузимање некоме свих грађанских права*; између живота и смрти *у крајње опасном положају по живот*; на живот и ~ борити се *до последње могућности, снаге*; на ивици (прагу) смрти *у великој опасности по живот*; наћи ~ *погинути, умрети*; питање живота или смрти *нешто врло важно и судбоносно*; послати некога по ~ *каже се за некога ко је врло спор*; право живота и смрти правн. *право казнити смрћу и помиловати*; клиничка ~ мед. *стање престанка дисања и куцања срца у коме ткива још нису изврнута распадању*; патолошка ~ мед. *смрт изазвана болешћу или повредом за живот најважнијих органа (мозга, срца, плућа и др.)*; привидна ~ мед. *престанак дисања, ограничење активности нерва, рад срца сведен на минимум, губитак пулса*; нагла (напрасна, насилна, прека, силовита) ~ *в. патолошка смрт*; природна (наравна, физиолошка) ~ мед. *завршетак дуготрајног и постепеног гашења основних животних функција као резултат старења*; разболети се на ~ боловати *од болести која се завршава смрћу*; ране од смрти *ране које изазивају смрт*; умрети јуначком, херојском смрћу *погинути као јунак, херој*; умрети својом смрћу *о смрти која се дешава по природним физиолошком законима*; исп. природна ~; ум за морем ~ за вратом посл. *смрт долази често брзо и неочекивано док се праве велики планови*; ~ фашизму — слобода народу *револуционарно гесло НОБ у току II светског рата*; слатка ~ *смрт која настаје услед смрзавања организма*.

смр̏тан, -тна, -тно (одр. смр̏тнӣ) **1.** (одр.) **а.** *који се односи на смрт*: смртни случај. — У смртни час помела му се свест. *Кост. Л.* Стајао је крај смртне постеље своје мајке. *Новак.* **б.** *који је одређен за случај смрти, за мртваца*. — Смртна свијећа горјела је тужним свјетлом и расвјетљавала већ мртво лице старичино. *Ков. А.* **2. а.** *који је по својој природи подвргнут смрти, који мора умрети, који не може живети вечно*; супр. бесмртан. — Неће ваљда умрети? — викну она. — Смртни смо сви, није никакво чудо ако и умре. *Ранк.* **б.** (у именичкој служби) м и с *онај који је смртан, оно што је смртно*. — Овај дар од мене смртног прими. *Марет.* Ово распадљиво треба да се обуче у нераспадљивост, и оно смртно да се обуче у бесмртност. *Вук.* **3.** *који доноси, причињава или може причинити смрт, који има за последицу смрт*. — Старо и младо, велико и мало смртном се цевљу наоружало. *Јакш. Ђ.* Ђуран, осмотривши смртни обруч, наједанпут запјева високо и дрхтаво. *Донч.* На њем има седам смртних рана. *НП Рј. А.* **4. а.** *који прати смрт, процес умирања*. — Смртан зној облије му чело. *Кум.* Домало хвата је смртни хропац. *Ћип.* **б.** *који је непосредно пред смрћу, који умире или тек што није умро*. — А Марко му смртан бесједио: Прођи ме се ... е хоћу ти саде умријети. *НП Вук.* **5.** фиг. *који је у крајњем, највишем степену свога испољавања, свога интензитета, силан, ужасан*. — Држао је ... ону двојицу за своје смртне непријатеље. *Коз. Ј.* Противник је смртан ... свега онога што он зове грађанским сентиментализмом. *Михиз.* Смртни страх и очајање испуни њихову душу. *Дом.*

Изр. везати смртним чвором *везати до смрти*. — Дојучерашњи обични другови преконоћ створише пријатељство везано смртним чвором. *Ћоп.*; испити смртну чашу *издахнути, умрети*. — Свима нам је једном испити ту смртну чашу. *Креш.*; није му дошла смртна нар. *неће још умрети*; ~ казна (осуда, пресуда) правн. *најтежа казна којом се осуђеник лишава живота*; смртни грех а) црквен. *грех који се не може искупити*; б) *велика мана, порок, поступак, дело које се не може опростити*; смртни лист (писмо) *штампано обавештење о нечијој смрти, које има већ утврђену форму*.

смр̏твати, -ӣм сврш. *постати као мртав, изгубити снагу, малаксати*. — Вечерас је смртвао, и нема у њему вихра душе. *Креш.*

смр̏тимицē и **смр̏тимичкē** прил. **1.** *на смрт, смртоносно*. — Нити се је на измају стало, него се је смртимице клало. *Март.* Срби сијеку ножем смртимичке. *НП Вук.* **2.** фиг. *у највећој мери, силно, жестоко, намртво*. — Кажу да га је то [куповање и продавање женске косе] смртимичке помогло. *Павл.* Смртимице омрзнуше Мику. *Гор.*

смр̏тичкē прил. *в. смртимице*. — Кад се браћа сабаљ добавише ... и смртичке на Турке удрише. *НП Вук.*

смр̏тнӣк м *онај који је смртан (2)*. — Нема смртника који може одредити границе до којих непоштење може да се попне. *Пиј.* Смртнику нису дана многа љета да се по свијету шареноме шета. *Крклец.*

смр̏тница ж *жена смртник*. *Р-К Реч.*

смр̏тнице, -йцā ж мн. нар. *црне богиње*. *Р-К Реч.*

смр̏тничкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на смртнике*. — Ој сретне душе из земских низина, ослобођене од смртничког вела. *Вел.* То лице смртничко није. *Марет.* **2.** фиг.

смртан (*5*). — Лута он и осећа глад, обичну, силну, смртничку глад. *Марк. М.*

смр̏тно прил. **1.** *доносећи смрт, на смрт.* — Али паде смртно погођен метком у шију. *Донч.* фиг. *тешко, у великој мери, страшно, ужасно.* — Такве се ствари тамо не дају сакрити. А откривене шире се брже од метка и смртније од њега рањавају. *Дав.* Смртно рањена умире земља, и сада у јесен, у задњем тренутку, открива најљепши дио свог бића. *Мих.* **2.** *попут мртваца.* — Снијег . . . је смртно бијел. *Андр. И.* Сунцокрет је мртав од љубави к сунцу, спржено му срце, смртно жута глава. *Ант. 2.* **3.** фиг. *силно, жестоко, у највећој мери*; исп. смртимице (*2*). — Свети нас, секо Козаро, окај нас смртно, крваво. *Кул.* Кватерник је послије одсуде смртно замрзио Мажуранића. *Нех.* Смртно смо уморни. *Бон.*

смр̏тнӧст, -ости ж **1.** *особина онога који је смртан.* — Смртност је нужна ознака појма човјека. *Лог. 2.* **2.** *број или процењат умирања у одређеном временском периоду према целокупном броју становника, морталитет.* — Смртност деце у првој години је веома велика. *Батут.* Смртност је већа што је човјек старији и мање отпоран. *НЧ.*

смр̏тњак м **1.** покр. ир. *мали, несигуран чамац, чун у којему је човек на великој води изложен опасности. Вук Рј.* **2.** *кажњеник, осуђен на смрт па помилован. Рј. А.*

смртӧва̏ње с *гл. им. од смртовати.* — Сит сам левентовања и смртовања. *Матош.*

смртӧва̀ти, смр̀тујем несврш. необ. *живети очекујући непрестано смрт, предосећајући блиску смрт.* В. пр. уз смртовање.

смртӧ́вница и **смртӧ́вница** ж **а.** *штампана објава о нечијој смрти.* — Већ сјутра можда ћемо лежати ту, на овој катедри, међу овим смртовницама. *Крл.* **б.** *службена, писмена потврда о нечијој смрти.* — Поред осталог затражила је смртовницу. *Пол. 1959.*

смртӧглав, -а, -о индив. *необично јак, силан.* — Не памте стари људи такву смртоглаву олујину. *Божић.*

смртӧлик, -а, -о *који је налик на смрт.* — Отвори очи, гледај ме! Смртоликим не убијај ме муком! *Марк. Ф.*

смртӧносан, -сна, -сно **1.** *који доноси смрт.* — Унесен у желудац сублимат дјелује као смртоносан отров. *Кем.* Ово часно звање заслуживало се . . . под кишом смртоносног челика. *Ч-М.* **2.** фиг. *врло опасан, кобан, убитачан.* — Било је . . . једно смртоносно место у лекцији које ми је било немогуће научити напамет. *Нуш.* Осећао је само да је велики смртоносни терет спао с њега. *Андр. И.*

смртӧносно прил. *на смртоносан начин, злокобно*; *врло опасно.* — Авиони смртоносно круже и хукте у облацима. *Бон.* При прегледавању једног пакета су смртоносно рањени. *Обз. 1932.*

смртӧносӧст, -ости ж *особина, својство онога што је смртоносно.*

смр̏ћи се, смр̏кнēм се сврш. *в. смркнути се.*

смр̏ца ж *хип. од смрт.* — Чу гдје Смрца према њему крочи. *Наз.*

смр̏цање с *гл. им. од смрцати се.*

смр̏цати се, смр̏чē се несврш. *смркавати се. Вук Рј.*

смр̏ч м бот. **а.** *в. смрека. Вук Рј.* **б.** *в. муника. Сим. Реч.*

смр̏ча ж бот. **а.** *в. смрека* (*1*). *Деан. Рј.* **б.** *в. смрека* (*2*). — И цврчи цврчак на чвору црне смрче. *Наз.* Производња целулозе . . . добија се . . . из смрче. *КН 1957.*

смр̏чак[1], -чка м бот. *јестива шумска печурка* Morchella esculenta *с набораном мрко-зеленом главицом.* — Донесе дјед из шуме пун шешир смрчака. *Гор.* Има отровних гљива које наличе на смрчак. *Батут.*

смр̏чак[2], -чка м зоол. *птица која живи на смрчу* Loxia curvirostra. — Осебујна је наша горска птица . . . смрчак. *Финк.*

смр̏чев, -а, -о *који припада смрчу, који потиче од смрча*: ~ дрво, ~ смола.

смр̏чевина ж *смрчево дрво.* — Онога дана кад је чардак био готов још је мирисао на смрчевину. *Андр. И.*

смр̏чин, -а, -о *који припада смрчи.* — На сухом лишћу смрчином слушасмо старинске кајде. *Фран.*

Изр. смрчина ваш зоол. *врста лисних ваши* Chermes abietis *које причињавају велику штету на младим изданцима смрче. Свезн.*

смр̏чити се, -и̏м се сврш. *в. смркнути се.* — Само да не кажеш да сам ја крив! — смрчио се Бурмут. *Цес. А.* Смрчило [му се] пред очима те је морао да се прихвати стола да не би пао. *НК 1946.*

смр̏чка ж бот. **1.** *в. смрека. Р-К Реч.* **2.** *в. смрчак*[1]. *Р-К Реч.*

смр̏чкати, -а̄м несврш. *са шумом увлачити у нос* (*нпр. дуван*), *ушмркивати.* — Духан смрчка у ноздри. *Љуб.*

смр̏шавити, -и̏м, **смршáвити,** -р̏шāвим и **смр̏шати,** -а̄м сврш. *постати мршав, омршавити.* — И сад је љепша од каке цуре, али смршала и пожутјела. *Шимун.* Смршало му и тело и лице. *Сек.*

смр̏шка ж бот. *в. смрека* (*1*). *Р-К Реч.*

смр̏штити, -и̏м сврш. *намрштити, смркнути* (*2*). — Нама је право — смршти Јакоб чело. *Ков. А.*

~ **се** *намрштити се.* — Гледаоци су се смрштили, неко је клео бедну жену што је дошла. *Бур.* Смрштио се стрико . . . и одрјешито му исповједи одлуку своје јединице. *Том.*

смȕвати, -ȃм свршн. **1.** *смести, обрлатити, окренути некога на брзину.* — И смували девојку, удали је за другог, а ја се пропио. *Сим.* **2.** *урадити било како.*

~ **се** *збунити се.*

смȕгурица ж покр. *жена малог раста и ситног тела; драгана.* — Реци . . . која је та твоја смугурица. *Војн.*

смȕд м **1.** *лако запаљива материја.* — Ископају рупу, сложе у њу Друшка мртва и коња жива . . . па их оба спале смолом, смудом и паклом. *Љуб.* **2.** *мирис од паљевине:* заударати на смуд (по смуду). *Деан. Рј.*

смȕдан, -дна, -дно *који испушта задах на гар; осмуђен, опаљен. Р-К Реч.*

смȕдити, смȕдȋм несврш. **1.** *палити, жећи по површини пламеном ватре, пржити.* — Једна је свијећа смудила свој заслон. *Торб.* Слама гори црвеним сјајем, смуди јој длаке под пазухом. *Сиј.* **2.** фиг. *глобити, гулити.* — Да узапти брдску сиротињу, да их гули и без мила смуди. *Вук Рј.*

Изр. сад се у нас друга ватра смуди *сад важе други прописи и други закони.* — Сада се у нас друга ватра смуди и цмиљи . . . други . . . дим. *Ков. А.*

~ **се** *заударати на паљевину.* — Све је мирисало на сагоревање, смудило се водом натопљене трске, смрдео гар. *Рад. Д.*

смȕднути, -нȇм сврш. покр. *запалити.* — Зар није доста што су сва села попаљена прошле јесени, него ’оћете и ове године да нас смудну четници. *Лал.* Не дам да ми смудну то сиротиње. Ко ће ми дати друго да обучем? *И.*

смȕдњāк м бот. *биљка из пор. штитара* Peucedanum ostruthium. *Бен. Рј.*

смȕдут и смȕдут м зоол. *морска риба врло укусна меса* Labrax lupus, *лубин. Вук Рј.*

смȕђ, смȕђа и **смȕђ,** смȕђа м зоол. *слатководна риба* Lucioperca sandra *из пор. гргеча, зеленкасте боје, са више тамносмеђих попречних пруга, врло укусна меса:* ~ зубати, ~ шарени. *Терм. 4.*

смуђáрак, -рка м *дем. од смуђ. Р-К Реч.*

смȕђевина ж *смуђево месо. Р-К Реч.*

смȕђȅње с *гл. им. од смудити (се).*

смȕђина м *аугм. од смуђ. Р-К Реч.*

смȕждити, смȕждȋм сврш. *скинути, свући, сљуштити (нпр. лишће са гране, бобе са грозда). Вук Рј.*

смȕк[1] м зоол. *неотровна змија* Coluber flavescens *из пор. смукуља* (Colubrinae), *одозго црна, по трбуху жућкаста, великога тела, кравосица.* — Имам седмеро дјечице . . . а и вамилија ми виси о врату, па ме сише кâ смукови краву. *Срем.*

Изр. пити као ~ разг. *претерано много пити;* пијан као ~ *потпуно, до бесвести пијан.*

смȕк[2] и **смȕк**[1] м спорт. *спуст, спуштање смучкама, скијама право низбрдо. Скиј.*

смȕк[2] *узвик којим се изриче да је неко брзо измакао некоме, побегао.* — Турчин се тиска, а наши смук па смук, све натраг по својој стопи. *Шен.*

смȕкати, смȕкāм несврш. *брзо промицати, пролазити.* — Ударала су врата, смукале сјене. *Крањч. Стј.*

смȕкнути, смȕкнēм *сврш. према смукати* **1.** *тргнути, брзо, нагло извадити (нпр. нож из појаса, из џепа);* исп. сукнути. *Вук Рј.* **2.** *брзо проћи, пролетети; у трку нестати, изгубити се, шмугнути.* — Каткада би црвкутаве ласшавице смукнуле између црних дебала. *Бен.* Обазре се лево, десно, па као смушен смукне преко јендека или врзине. *Дом.*

~ **се** *смукнути (2).* — Хотио се је натраг смукнути кроз врата у град. *Шен.*

смȕкуља ж зоол. **а.** *змија* Coronella austriaca *из пор. смукуља, гужева, са тамном мрљом на глави и врату.* — Промотрите ли . . . бјелоушку, поскока . . . или смукуљу, увјерит ћете се да те животиње немају ногу. *НЕ.* **б.** мн. *породица таквих змија* Colubridae. *Терм. 4.*

смȕљати и смȕљати, -ȃм сврш. *гњечећи истиснути сок из чега (грожђа, маслина и др.), измуљати, изгњечити.* — Грожђе се смуља; из њега се исцеди сок и налије у бурад. *Батут.* У бетонским цистернама ври и пенуша се кључ, смуљано грожђе без шепурине. *Пол. 1958.*

смȕљити (се), смȕљȋм (се) сврш. покр. *скљокати се, срозати се; скупити се (на тлу).* — Један од војника . . . зари нож. Дете врисну и као крпа смуљи се низ зид. *Ћос. Д.* Заплака се љубећи му [детету] лице и голу ножицу са које се смуљила чарапа. *И.* Кад је ушао, смуљио се иза врата и опет кричао да је невин. *И.*

смȕмлати и смȕмљати, -ȃм сврш. *мумлајући, мумљајући рећи нешто, смрмљати.* — Нека их бијес носи — смумља. *Јурк.; Р-К Реч.*

смунђáвати, смȕнђāвām *несврш. и уч. према смунђати.*

смȕнђати, -ȃм сврш. **1.** *неразговетно, неразумљиво нешто рећи, урадити што како било.* — Неке животиње само смунђаше нешто. *Куш.* **2.** *украсти, смотати, здипити.* — На вашару су смунђали неке ситнице. *Пав.*

смýнути, смýнēм свршс. *у брзини, нагло нешто туђе узети, зграбити тако да се не види.* — Док сам ја говорио ... он је вјешто смунуо мој новчаник са стола. *Рј. А.*

~ **се** *брзо, нагло скочити, јурнути на кога.* — Гусари се ... на њ смунуше. *Павл.*

смýта ж **1.** *ветар са снегом. Вук Рј.* **2.** м и ж *сметењак, сметеница. Р-К Реч.*

смýтан, -тна, -тно **а.** *збуњен, сметен.* — Бану Лука у сеоце смутно, устрављено. *Март.* **б.** *који је испуњен смутњама, метежима, нередима, немиран.* — Време Дечанскога и Душана ... је једно од оних изразитих смутних времена. *Поп. П.*

смýтити, смýтīм свршс. **1.** *учинити мутним, замутити (воду).* — Слегла [се] у језеро бујица, воду му смутила. *Љуб.* **2. а.** *изазвати смутњу, неред, узбунити; пореметити, нарушити.* — Издајством јој [својој земљи] хоће мир да смути. *Богд.* **б.** *изазвати неспоразум, раздор, свађу, спор.* — А с чеса се то мало свадисте? Ко најпрви смути на састанку? *Њег.* **3. а.** *изазвати узбуђеност, узрујаност, пометеност, збрку, довести у стање збуњености, пометености.* — Иву та вијест још у цркви смути. *Ћип.* Види се да ти је маркизичина љепота смутила разум. *Том.* **б.** *изазвати опијеност, менталну пометеност (деловањем алкохола).* — Ракија клипара смути му мозак. *Пав.* **в.** *довести у стање узнемирености, изазвати страх, панику.* — Окужише се и сремски виногради филоксером, што је смутило духове. *Петр. В.* То што се догодило Гари, увелико је смутило Силвестра. *Божић.* **г.** *збунити, поколебати.* — Прва моја несрећа у животу ... била је велика, али ме она, иако ме је смутила, није могла саломити. *Нед.*

Изр. смути па проспи разг. *в. уз смућкати (изр.).* — Сва та скупљања ... у ствари је смути па проспи. *Лал.*

~ **се** безл. **1.** *осетити муку у желуцу, смучити се.* — Мени се смути нешто у утроби ... обухвати ме нека подмукла боља. *Ат.* Кад јој је море наудило ... Лазо ... држи је за руку, а кад јој се посвема смути, положи главу на његове прси. *Ћип.* **2.** *постати мутан, изгубити сјај, бистрину (о оку).* — Прелети му преко чела облачак, смути му се око. *Шен.* У његовим зеницама се нешто смути, зачуђено ме погледа. *Бар.* **3.** *постати мутно, замаглити се, замрачити се (пред очима).* — Онда ми се смутило пред очима, те сам од тешке боли клоњо духом. *Коз. Ј.* **4. а.** *доћи у стање збрке, пометености.* — Сласт и силу изгуби причање, ум се смути, а језик заплете. *Њег.* Кад би помислила да је обојица љубе, смутила се душа у њој. *Шимун.* Смутило му се у души. *Дов.* **б.** *збунити се, смести се, осетити се нелагодно.* — Ружа се зарумење и смути. *Љуб.* Још стане и вас се смути. *Наз.* **в.** *узнемирити се, узрујати се, узбунити се.* — Смутише се гости, у вику се дали: Каква је то шала? Зар се тако шали? *Ил.*

смýтљив, -а, -о *који изазива смутњу.* — И нећеш више клати? — изазиваше смутљива лисица. *Куш.*

смýтљивац, -ивца м *смутљив човек, сплеткар.* — Клевета је ... то само неколико смутљиваца муте. *Змај.* Оно је лопов, смутљивац ... кадар је да против нас подигне цијело село. *Франг.*

смýтљивачкӣ, -ā, -ō *који се односи на смутљивце:* ~ злоба.

смýтљивчев, -а, -о *који припада смутљивцу.*

смýтљивица и **смýтљивка** ж *смутљива жена.* — Иза њих је ушла ... Војтекова жена, најгора смутљивица. *Бен.* Знат ћемо ми вас излијечит овдје и без оне смутљивке. *Вел.*

смýтљивōст, -ости ж *стање, својство онога који је смутљив.*

смýтно прил. *расејано, тупо, безизразно.* — Рукама савила око колена и наслонила браду на колена те смутно гледа у недогорелу ватру. *Вукић.*

смýтња ж **1.** *злонамерно, подмукло, лукаво деловање, сплетка, интрига.* — Не би ми ни живјели у омрази, да Петар није ту смутњу међу нама направио. *Коз. Ј.* Све је памтио што је видео ... А он је и причао о свему томе. Од њега је велика смутња потекла. *Ћил.* **2.** *неспоразум, раздор, забуна.* — Бугарски фашисти покушавају да унесу смутњу у македонске масе. *Дед. В.* **3.** *збуњеност, сметеност.* — Онда у мојој глави чудне смутње! *Шен.* **4.** *немирно стање, неред, метеж, пометња; буна, устанак.* — Између ... села свугде је постојала ... граница ... нарочито у данима смутњи и ратова. *Сур.* Али да се сутра заметне смутња ... куда бисмо ми? *Павл.* Када ти помријеше родитељи? Мати на шест година пред смутњу мађарску. *Буд.*

Изр. камен смутње *оно што ствара, изазива свађу, раздор.*

смýћати, -ā̄м свршс. *в. смућкати. Бен. Рј.*

смýђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од смутити (се).* **2.** *збуњен, сметен.* — Оком наоколо блуди сав смућен још од препаћена страха. *Комб.* По дану је уморан и смућен од несанице. *Лал.*

Изр. ударити у смућене ветрове фиг. *почети говорити замршено, почети бунцати.* — А ево си ударио, владико, у некакве смућене вјетрове. *Њег.*

смýђено прил. *сметено, збуњено.* — Окренула се смућено по соби, загрнула се оплећком и изашла. *Бен.* Стари чобан смућено

погледа у његово лице; очи му беху затворене, чело као у мртваца. *Јакш. Ђ.*

смӯђенӧст, -ости ж *стање онога који је смућен.*

смућѝвање с *гл. им. од смућивати (се).*

смућѝвати (се), смӯћујем (се) *несврш. и уч. према смутити (се).* — Црна слутња ... је мори и смућује. *Тип.*

смӯћкати, -ам сврш. **1.** *тресући довести течност у узбуркано стање, промућкати; измешати, испретурати разне предмете.* — Све се фигуре смијешају, скупе, смућкају и баце у кесу. *Вел.* **2.** пеј. *направити, написати, саставити, створити нешто на брзу руку и како било.* — Ех, да видимо шта је смућкао. *Сим.*

Изр. смућкај па проли, смућкај па проспи разг. *то ништа не ваља.* — Ама, ми смо одмах казали да је то смућкај па проспи. *Ком.*; смућкали су нешто (између себе) разг. *смислили су неку подвалу; смицалицу.*

~ **се** *смешати се, доћи у стање збрканости.* — Те ријечи ... нису страшне, али кад се то све смућкало у једној болесној глави, испало је право чудо. *Чол.*

смӯхати (се), -ам (се) сврш. *в. смувати (се). Бен. Рј.*

смӯц, смӯца м *направа на којој се смуца, вуче неки тежи терет.* — Скупе земљу да потеже [топ] на смуц преко Грбаљскога поља у Котор. *Љуб.*

смӯц *узвик којим се истиче да је неко зграбио нешто па с тим побегао.* — Освојили њих пет-шест моје саонице, пак смуц низбрдо. *Ков. А.*

смӯцало м и с *онај који се смуца, који беспослен лута, скитаница. Деан. Рј.*

смӯцаљка ж *место уређено за клизање, тоциљање, клизалиште. Вук Рј.*

смӯцање с **1.** *гл. им. од смуцати (се).* **2. а.** *скитња, скитање, вуцарање.* — Чини ми се да је доста смуцања! — рече он напола обрнут према сину. *Војн.* Е сад то смуцање ноћу ... — хоће Митар да нађе какав излаз. *Радул.* **б.** *клизање, тоциљање.*

смӯцара ж погрд. *жена која се смуца, скита.* — Невелика тамносива оканца ... кисело су висила испод ... крова; гдјекоје старе смуцаре имају такове очи. *В 1885.*

смӯцати, смӯцам и смӯчём несврш. покр. *потезати, вући. Рј. А.*

~ **се 1. а.** *ходати тамо-амо без посла и циља, луњати, тумарати.* — Сваки се боговетни дан смуцао по њиховој кући. *Л-К.* У соби се мало бавио и по цео дан би се смуцао по другим собама и играо карте. *Јак.* **б.** *често обилазити некога, задржавати се негде (због каквог скривеног разлога).* — Они се смуцају ту због тебе, сејо моја. *Ранк.* **в.** *кришом долазити и луњати негде, мувати се.* — Притајила се да чује ко се то у то доба ноћи смуца по авлији. *Чипл.* **2.** *проводити живот лутајући без циља, без сталног боравишта, скитати се.* — Ви не знате што то значи смуцати се по парковима на јесењој киши, гладан и подеран и без крова. *Крл.* Мрзело ме да се смуцам по свету. *НИН 1970.* фиг. Маглуштина се смуцала по лападској шуми. *Војн.* **3.** *ићи клизећи по глаткој површини, тоциљати се.* — Муха се на леденој бради смуцала. *Ков. А.*; *Вук Рј.*

смӯцка ж погрд. *жена која се смуца, скита, вуцара, живи неморалним животом. Деан. Рј.*

смучава́ње с *гл. им. од смучавати се.*

смучава́ти се, смӯчавам се *несврш. и уч. према смучити се.* — Три недеље ... се нисте купали, али вам се смучава при помисли на ред пред Градским купатилом. *КН 1960.*

смӯчање с *гл. им. од смучати се.*

смӯчар м *онај који се смуча, који се бави смучарским спортом, скијаш.* — Било је више случајева смрзавања смучара курира док су покушавали да поправе везе на смучкама. *Дед. В.*

смӯчарскӣ, -ā, -ō *који се односи на смучаре и смучање; који је одређен за смучаре и смучање:* ~ терен, ~ спорт, ~ одело, ~ штап.

смӯчарство с *смучарски спорт.*

смӯчати се, -ам се несврш. *кретати се по снегу на смучкама, скијати се.* — Сада се доноси снег да би се спортски смучало. *Пол. 1971.*

смӯчине ж мн. *трагови у снегу од смучки. Свезн.*

смӯчити се, -ӣ се сврш. безл. **1.** *осетити мучнину, муку, гађење у желуцу.* — Сваки пут кад би отворио јутарње новине, смучило би му се од мириса влажне хартије и свеже штампарске боје. *Ћос. Б.* Како је ... била празне утробе ... нагло јој се смучило. *Михољ.* **2.** *осетити непријатност, нерасположење, антипатију према нечему, дојадити коме.* — Хоћу да оставим фудбал. Смучило ми се. *Пол. 1971.*

смӯчке, смӯчāкā и смӯчкӣ ж мн. *две плоснате, узане и глатке даске, завршене увис на предњем крају, причвршћене каишима за нарочите ципеле, на којима се вози по снегу (највише ради спорта).*

смӯша ж **1.** *велика и густа магла, време кад је земља покривена, обавијена маглом. Р-К Реч.* **2.** *смућеност, вртоглавица. Рј. А.*

смӯшен -а, -о **1.** *трп. прид. од смушити се.* **2. а.** *сметен, збуњен, пометен.* — Магдо!

Брзо спремај! Ево нам гости! А Магда сва смушена. *Станк.* Брзо се ... окрене ... смушен. *Кал.* **б.** *који се брзо збуни, расејан, растресен.* — А и кад не би био луд, шта ћеш? Смушен је! *Мар.* Руме је била трома, смушена. *Љуб.* **в.** *збркан, нејасан, конфузан (о мислима).* — Али ни хладна звијездана ноћ не освјежи смушене мисли. *Шимун.* **г.** *који изражава збуњеност, сметеност.* — Од узбуђења смушеним покретом сними наочале и опет их натакне на нос. *Донч.*

смушѐњак, -а́ка м *смушењак. Бен. Рј.*

смушѐница ж *смушена жена. Р-К Реч.*

смушѐнко м *смушењак.* — Док сам ја ... булазнила, мој ти се смушенко већ напијао у крчми. *Богдан.*

смȕшено прил. *збуњено, сметено, пометено, расејано.* — Тамо му, напрескок и помало смушено, рече да је добио снаху. *Вуков.* Онај чудан човјек, Сарајлија, који је тако много ствари знао о свему, невероватно је смушено говорио. *Сур.*

смȕшеност, -ости ж *стање или својство онога који је смушен.*

смушѐњак, -а́ка м *смушен човек.* — Не знаш ти још какав сам ја ... смушењак прави. *Богдан.* Он је остао до гроба смушењак. *Кор.* Симпатије публике освојио [је] глумећи смушењаке. *Вј. 1970.*

смушењàкиња ж *смушеница.*

смушѐњачкӣ, -а́, -о́ *који се односи на смушењаке:* ~ владање.

смушењáштво с *особина, стање смушењака.* — Разлика између очите истине и смушењаштва честократ нешто је мало. *Шим. С.*

смȕшило с *смушеност.* — Сви Французи ... дођоше у право смушило од радости. *Нен. Љ.*

смȕшити се, -ȉм се свршн. *постати смушен, помућен, смутити се.* — Благ вјетрић духнуо и дигнуо са земље тешку спарину од које се преко дан мишљасмо смушити. *Јурк.*

снȁ ж *в. снаха.* — Сна и унуци код куће, син у заробљеништву. *Петр. В.*

снабдѐвање, ијек. снабдијѐвање, с *гл. им. од снабдевати (се).*

снабдевáти (се), снàбдēвām (се), ијек. снабдијѐвати (се) *несврш. и уч. према снабдети (се).*

снабдѐвач, -а́ча, ијек. снабдијѐвач, м *онај који снабдева кога чим.* — Железнице су изгубиле свог главног снабдевача угљем. *Дед. В.* Касније је постао [Дубровник] главни извозник ... и снабдијевач српских и босанских феудалаца. *Пов. 2.*

снабдѐвачкӣ, -а́, -о́, ијек. снабдијѐвачкӣ *који се односи на снабдеваче:* ~ посао.

снабдѐвенōст, -ости, ијек. снабдијѐвенōст, ж *стање онога који је снабдевен чиме.* — Постоји све снажнији пораст производње, што условљава повећање извоза и бољу снабдевеност домаћег тржишта. *Пол. 1957.*

снàбдети, -дȉм, ијек. снàбдјети (трп. прид. снабдѐвен, -ѐна, -ѐно), свршн. *опскрбити некога нечим, прибавити, обезбедити некоме нешто потребно, неопходно.* — Аскер ... слабо снабдевен и нередовито плаћен и храњен, он се помаже како зна. *Андр. И.* Посаду ... снабдио сам новчаном залихом. *Краљч. Стј.*

~ **се** *повр.* — Снабдио се новцем [за пут]. *Нех.* Експедиција ... се снабдела великим бројем ескимских паса. *Петр. М.*

снабдијѐвање, ек. снабдѐвање.

снабдијевáти (се), снàбдијевām (се), ек. снабдѐвати (се).

снабдијѐвач, -а́ча, ек. снабдѐвач.

снабдијѐвачкӣ, -а́, -о́, ек. снабдѐвачкӣ.

снабдијѐвенōст, -ости, ек. снабдѐвенōст.

снàбдјети, -дȉм, ек. снàбдети.

снáга ж **1.** *способност физичког и душевног рада, јачина, моћ, сила;* супр. слабост. — Тешко оболео није осећао ни воље ни снаге за један тако тежак посао. *Скерл.* Из живога народа црпао сам и црпем непрестано творну снагу. *Дук.* Шкрипну крила ветрењаче под снагом ветра. *Чипл.* **2.** *ваљаност, вредност.* — Неколико обавеза, које су имале законску снагу, држава је ништила новим законима. *Ћос. Б.* Тиме понешто отупљује снагу и оштрину говорникових аргумената. *Креш.* **3. а.** *организовани скуп људи који теже истом циљу:* револуционарне снаге. — Црква [у Србији] није била водећа снага у друштву. *Бошк.* **б.** *војне јединице, оружани одреди, војна сила, војска.* — Нападамо са седам пута већом снагом него кад смо долазили из Црне Горе. *Дед. В.* Узмицање наше војске ... значи само прегруписање снага. *Јонке.* **4.** фиг. *људско тело.* — Посао, терет, зазнојили се снага, а цуг зачас ухвати. *Рад. Д.* **5.** *назив одмила за вољено биће или корисну животињу.* — Устани, снаго моја ... да те види твој деда. *БК 1906.* Ајс! воци наши, снаго наша! *Ђур.* **6.** *радници, људи на неком подручју рада.* — Сматра се послодавцем онај који узима тјелесну или умну снагу под најам. *Мј. 1936.* Та ви сте ми најбоље снаге. *Срем.* **7.** покр. *чистоћа. Вук Рј.*

Изр. бити (држати се, остати, стајати) на снази *важити, вредети (о уставу, закону, пропису и сл.);* бити у (најбољој, пуној) снази *бити здрав и јак;* добити, (добивати обавезну) снагу (о закону пропису и сл.) *почети вредети.* — Уговор

о раду добија обавезну снагу тек осми дан по потпису. *Лапч.*; издала ме (те, га . . .) ~ *ослабио, изнемогао, сустао сам* (*си, је* . . .); изгубити (обавезну) снагу (о закону и сл.) *престати вредети*; из све снаге, пуном снагом, свом снагом *што се највише може*. — Напрезао се из све снаге да не буде побеђен. *Вос. Б.*; коњска ~ *јединица за мерење енергије* (*75 кг тежине на 1 метар висине*); куповна ~ новца *већа или мања вредност новца*; млада, нова ~ *млади, нови људи*; моторна ~ *покретна сила*; наићи на мушку снагу *наићи на јак отпор*. — Царска војска . . . наишла је на мушку снагу и избачена [је]. *Јак.*; напредне (здраве, прогресивне) снаге *они који раде у духу с позитивним кретањима у друштву*; опасати се снагом *постати јак*; оружана ~ *војска*; посветити коме или чему (све) своје снаге *дати се живо на што, живо узнастојати око чега*; повратити снагу *опоравити се*; производне снаге *све што служи за производњу* (*средства за производњу и људи*); радна снага *радници*. — На његову посједу ради јефтино плаћена најамна радна снага. *ЕГ.*; ставити што (из)ван снаге *учинити неважећим, безвредним*; стати на снагу *ојачати, одрасти*. — Кад је Туба стала на снагу, ишла је по селу по надницама. *Коч.*

снàгā̀тор и разг. *онај који само физичком снагом постиже или жели постићи успех; силеџија*. — У фудбалу снага никад није савладала надмоћну технику, под условом . . . да техника не презире физичке особине и да се код високих техничара, што је теже него код снагатора, одрже морално-борбени квалитети. *НИН 1959.*

снàгā̀торскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на снагаторе*.

снàгā̀тṑрство с *особина, својство снагатора*. — Чувајмо се [у фудбалу] снагаторства. *НИН 1959.*

сна́жан и **снâжан**, -жна, -жно (одр. снâжни) **1. а.** *пун снаге, моћан, јак*. — Он [чувар] жилав, снажан; ја слаб и пун бола. *Ант. 2.* Шумице бијаху зелене . . . а зрак свјеж, пун снажних мириса. *Кол.* **б.** *који даје снагу, крепак*. — Касније се деца ласно научне на све снажнију храну. *Батут.* **2. а.** *одважан, јуначан, храбар*. — Послати одлучио бјеше [Зеус] снажне главе [у хад]. *М-И.* **б.** *жесток, јак, енергичан*. — Војници узеше на нишан ону кућу одакле су Аустријанци давали снажан отпор. *Јак.* **3. а.** *бујан, жустар*. — [В. Петровић] је несумњиво песник снажног темперамента. *Скерл.* **б.** *чврст*. — Изиђе и прими старца . . . у свој снажни загрљај. *Крањч. Стј.* **4.** *изражајан, уверљив*. — Волела је да снажнија места истакне и понавља. *Лаз. Л.* Прелазни облици [живих бића] су снажан доказ за науку о еволуцији. *НЕ.*

сна́жење с *гл. им. од снажити* (*се*).

сна́жити, снâжим несврш. **1.** *чинити снажним, јачати, крепити*. — Врле душе снажна вјера снажи. *Март.* Змај [је] снажио револуционарну снагу народних маса. *Пол. 1959.* **2.** *кресати, подсецати*. — [Шкарама] снажи дрвеће, насаде и цвијеће. *Бал.*

~ **се** *постајати снажан, јачати се*. — Нова поколења . . . више не певају него се дижу, снаже и раде. *Јов.* Трчањем се . . . снажи дух. *Атл.*

сна́жно прил. *на снажан начин, снагом, јако*. — Ветар дува снажно те увећава . . . шуштање и брујање шуме. *Ранк.* [Руска граница] је врло снажно запосједнута. *Јонке.*

сна́жнōст, -ости ж *особина, стање онога који је снажан*.

снàја ж *в. снаха*.

снâјка ж *у хип. значењу: снаха*. — Идите и снајку ми у кућу доведите. *Кос.* Све сам то претурио само да се данас . . . поразговарам са . . . снајком и братучедима. *Петр. В.*

снâјкин, -а, -о *који припада снајки*.

снâјпрва прил. *пре свега, у почетку*. *Прав.*

снâјчица ж *дем. од снајка*.

снàлажење с *гл. им. од сналазити* (*се*).

снàлàжљив, -а, -о *који се лако сналази, спретан, окретан*. — Живописно је насликана психологија сељака који је опрезан и препредено сналажљив. *Глиг.*

снàлàжљиво прил. *на сналажљив начин, вешто, спретно*. — Баш сам кренуо, слагах одмах сналажљиво. *Лал.*

снàлàжљивōст, -ости ж *особина онога који је сналажљив*. — Херојство наших бораца и сналажљивост командног кадра савладали су скоро немогуће запреке. *Ч-М.*

снàлазити (**се**), -им (се) *несврш. и уч. према снаћи* (*се*).

снâст ж *опрема брода*. — Пјевала му је [Поморкиња] о потопљеним галијама . . . о смрзнутим морнарима што се грчевито држе о снаст. *Креш.*

сна́трење с *гл. им. од снатрити*.

снàтрив, -а, -о *који одаје снатрење, који воли снатрити*: ~ поглед. — [Својим шармом] је везао уза се слабе и снативе . . . индивидуе. *Бег.*

снàтриво прил. *сањарски*. — Бајне ли добе кад цвату медуље, кад снатриво зује . . . прве пчеле. *Драж.*

снàтривōст, -ости ж *особина, стање онога који је снатрив*.

снàтрилац, -иоца м (ген. мн. -илāцā̄) *онај који снатри*. — Велике су му модре

очи гледале сањарски и одавале снатриоца. *В 1885,*

снàтрилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на снатриоце*: ~ ћуд.

снáтрити, снàтрӣм несврш. *заносити се мислима, маштати, сањарити.* — И мисли на њу, све друго заборавља; снатри о њој и гледа у свјетионик. *Ћип.* Није он снатрио ни о каквим јуначким подвизима, ни о тајанственим љубавним састанцима. *Кол.*

снáћи, снâђēм сврш. **1.** *задесити, погодити, стићи (о несрећи и невољи).* — Може нас свашта снаћи, па и оно најгоре. *Јак.* Снашла ме велика невоља. *Креш.* **2.** *спопасти, обузети.* — Сред глухе шуме снађе ме жеља да запјевам. *Маж. Ф.* Сињи се терет свалио чича Мији на груди . . . снашло човека нешто па ни сам не зна шта је. *Ад.*

Изр. снашла га смрт *умро је.*

~ **се 1. а.** *подесити, прилагодити свој став или однос према положају и приликама, умети извући се из тешкоћа.* — Он никако није могао да се снађе у новим приликама. *Сим.* Да ли су се наши снашли? Какав ће бити противудар Немаца. *Дед. В.* **б.** *сабрати се, освестити се.* — Антица се трже и у задњем часу снађе се, приступи мрцу . . . и дотаче устима влажнога му чела. *Ћип.* Мој се ујак није могао од чуда снаћи гледајући све то. *Креш.* **2.** *наћи се.* — Ако се кад ти снађеш у невољи љутој, однеси му ту светињу. *Том.* **3.** *сусрести се.* — У тај час снађу им се погледи. *Драж.*

снàха ж (дат. снàси и снàхи) **а.** *синовљева (и унукова) жена.* — Ето, оженила сам сина; имам снаху. *Вес.* **б.** *братова жена.* — Питај мога брата и његову жену, моју снаху. *Тур.* **в.** *удата млађа жена.* — Кад сам три-четири снахе упитао гдје су им дјеца, одговорише: »Немамо«. *Павл.*

снàхин, -а, -о *који припада снаси, снахи.*

снàхинскӣ, -ā, -ō *који се односи на снахе*: ~ посао.

снàхица ж *дем. и хип. од снаха.*

снахòвати, снàхујēм несврш. *бити снаха, живети као снаха. Вук Рј.*

снахòдити (се), снàходӣм (се) заст. *несврш. и уч. према снаћи (се), сналазити (се).* — На другога бацају кривњу с незгода што их каштo у животу снаходе. *Павл.*

снахòђēње и **снàхођēње** с *гл. им. од снаходити (се).*

снáша ж *хип. од снаха (в); млађа удата жена.* — Дотркују снаше и дјевојке младе. *Вел.* [Поп Вујадин] није се шалио са снашама. *Андр. И.*

снáшāње с *гл. им. од снашати.*

снáшати, снâшāм несврш. **1.** *доносити.* — Највише [јаглаца] снашала ми у крило мала сестрица. *Ков. А.* Вјетар снаша замете и засипа сњежном прашином у лице. *Мил. В.* **2.** *сносити, подносити, издржавати.* — [Широки народни слојеви] су звани да снашају терет државних расхода. *Мј. 1936.* фиг. Запиње перо; папир ми не снаша бијеса. *Кам.*

снáшица и **снàшица** ж *дем. и хип. од снаша.*

снебúвāње с *гл. им. од снебивати се.*

снебúвати се, снèбӣвām се несврш. **а.** *несврш. и уч. према снебити се.* **б.** *устезати се, уступчавати се, стидети се.* — Дођи сутра код нас на ручак; немој се снебивати, своји смо. *Макс.* Радник се мало промешкољио, снебивао, али се брзо прибрао и једноставно одговорио. *Б 1958.*

снебúвљив, -а, -о *који се увек снебива, збуњен, неодлучан, стидљив, плашљив.* — Додавале би снебивљиве трећеркиње крстећи се. *Гор.* Ретко је . . . у разговору . . . помало снебивљив, а у борби жесток и неопрезан. *Чол.* фиг. Сипи млада мјесечина, још помало снебивљива. *Десн.*

снебúвљиво прил. *на снебивљив начин, снебивајући се, збуњено.* — Баба се збунила, снебивљиво се окретала око себе. *Петр. В.*

снебúвљивōст, -ости ж *особина онога који је снебивљив.* — Игра [се] тек сад открије без изненађења или снебивљивости. *Шуб.*

снèбиво прил. *снебивљиво.* — Снебиво се осмехнуо, непрестано слегао раменима, извињавао се човеку. *Пол. 1959.*

снèбити се, снèбијēм се сврш. *збунити се, смести се, запањити се од каквог душевног узбуђења, зачудити се.* — Ја се готово снебих од страха. *Јурк.* Она се снеби због необична приједлога. *Цар Е.* Игуман се снеби од чуда. *Лоп.*

снéвалица, ијек. снијèвалица, м и ж *сањар, фантаст(а).* — Песник и сневалица не би се задовољили чак ни општим изгледом тог скромног простог места. *Глиш.*

снéвāње, ијек. снијèвāње, с *гл. им. од сневати.*

снéвати, снèвām, ијек. снијèвати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према снити.* **2. а.** *сањати.* — Пријатно спавање! Па ако што лепо сневате . . . преврните јастук па да и ја то сневам. *Срем.* Снијевō сам да смо на броду. *Војн.* **б.** *сањарити, маштати.* — Вук Караџић, који је сневао о слободи свих народа наших, сматрао је да ћемо постати и јачи . . . *Бел.* Сестре снијевају занесене . . . музиком сањара. *Полић.*

снèвера, ијек. снèвјера, ж *вероломство, невера.* — Преоте мах кривоклештина . . . прељуба и сневјера. *Љуб.*

снѐверити, -ѝм, ијек. снѐвјерити, свршн. *учинити неверу, изневерити.* — Обећали су, неће сневјерити. *Шен.*

~ **се** *постати неверан.* — Сневјери се [жена] за недјељу дана. *Огр.*

сневесѐлити, -èселѝм свршн. *учинити кога невеселим, сетним, жалосним.* — Некако ме пријатно [ова арија] сневесели. *Лаз. Л.* Грозне представе не може да гледа [Његош], оне га сневеселе. *Нен. Љ.*

~ **се** *постати невесео, растужити се.* — Само пред њом не спомињи тај дуг, јер ће се одмах снеселити. *Пав.* Пошто су се сити насмијали, опет се снеселише. *Коч.*

сневесељáвање с *гл. им. од сневесељавати (се).*

сневесељáвати (се), -èљāвām (се) и **снеселья́вати (се),** -èљујēм (се) *несврш. и уч. према снеселити (се).*

сневѐсељено прил. *невесело, растужено.* — Сневесељено пође очима по брави. *Ћоп.*

снѐвјера, ек. снѐвера.

снѐвјерити, -ѝм, ек. снѐверити.

снѐг, ијек. снѝјег, м (лок. снѐгу; мн. ном. снѐгови и песн. снѐзи; ген. снегóвā и снѐгōвā) **1.** *падавина у облику белих пахуљица састављених од ситних кристала, најчешће звездастог облика, кад се водена пара кондензује на температури испод нуле.* — Попао по земљи ... прхак снијег сушац. *Креш.* **2.** фиг. *белина.* — Ту ћу заспати ... у крви ружа ... у снијегу лијера ... савладан од добра. *Уј.* Мирисним снегом осуло се воће. *Макс.* **3.** фиг. *седа коса, седина.* — Када је снијег по глави ми пао, оружје сам љуто синовима дао. *Вел.* Умро [је] ... под снијегом поштене старости. *Лал.* **4.** *маса улупана од беланаца за прављење колача.* — Када [се тесто] упола испече, [треба] преко теста сипати снег од два беланца. *Б 1957.*

Изр. бео као ~ *врло, сасвим бео;* вечни (стални) ~ *снег на високим планинама који никад сав не окопни;* марити за кога (што) као за лањски ~ *не марити баш ништа;* пећи ~ на ражњу *бавити се бескорисним, лудим послом.*

снегòбитина, ијек. сњегòбитина, ж *земљиште које је дуго времена под снегом.* — Ја не бих ни жалио ни крчио овакву осоју и сњегобитину. *Лал.*

снѐгобрāн, ијек. сњѐгобрāн, м *брана, заклон од снега. Бен. Рј.*

снегòвит, -а, -о, ијек. сњегòвит *у коме пада снег (о времену), који обилује снегом.* — Дани су били мокри, снеговити. *Пер.* [Словенија] је ... земља сњеговита. *Кур.*

снѐговић, ијек. сњѐговић, м *човек направљен од снега, снешко.*

снегòлом, ијек. сњегòлом, м *дрво сломљено под теретом снега.*

снегòпадан, -дна, -дно, ијек. сњегòпадан **а.** *снеговит, снежан.* — Била је зима оштра и снегопадна. *Шапч.* **б.** *по којему пада много снега, који се налази под дебелим снегом, завејан снегом.* — Кретска сњегопадна оставих брда. *М-И.* У једном сњегопадном селу ... одсјечен од свих веза ... пет мјесеци остао је у планини овај човјек. *Вуј.*

снегòпадина, ијек. сњегòпадина, ж *место са много снега. Прав.*

снегочѝстāч, -áча, ијек. сњегочѝстāч, м ков. *машина, строј за чишћење снега.* — Галион и снегочистачи убрзо су уклонили гомиле снега са ... улица. *Пол. 1959.*

снегýлица, ијек. сњегýлица, ж бот. *бисерак* Symphoricarpus racemosus. — Плодови се сњегулице бијеле као крупне капи млијека. *Наз.*

снѐжав, -а, -о, ијек. сњѐжав *по коме је попао снег, који је посут снегом; који је од снега.* — Ловцима се беле од снега шубаре и одело, а керови снежави ципе и скачу час уз једног, час уз другог те им по оделу остају беле снежаве пруге од псећих шапа. *Дом.*

снéжак, снéшка, ијек. сниjѐжак, м *дем. од снег.* — Падао је први снијежак те године. *Грг.*

снѐжан, -жна, -жно и **снѐжан,** -ана, -ано, ијек. сњѐжан и сњѐжан **1. а.** *који је од снега.* — Бјеласали се у тами сњежни наноси. *Гор.* Дешава се да се ледена и снежна кора отопи и да се појави земља. *Петр. М.* **б.** *који је покривен снегом.* — На сјеверној страни дизале се ... Алпе са својим сњежним главама. *Том.* Послије дођоше многи узалудни походи преко сњежних планина. *Лал.* **в.** *који је пун снега, који доноси снег (2).* — Звезде се гасе сред снежних облака. *Јакш. М.* **г.** *снеговит.* — Свјетлост сњежана дана увлачи се у кућу. *Ћип.* **д.** *који се носи кад је снег.* — Бајкић се ужурба око њеног капута, снежних ципела. *Ћос. Б.* **2.** фиг. *бео:* ~ груди, ~ лице, ~ ружа. — Сњежани лабудови по тратини пасу. *М-И.* Снежна сеоска црква на рудини покрај ... зелене реке. *Дуч.* **3.** *који је изазван од снега.* — [Ултравиолетне зраке] узрокују тзв. сњежно сљепило. *З-Г.*

снежàнйк, -йка, ијек. сњежàнйк, м **1.** *чврст неугажен снег, снег целац.* — Брат и сестра ... газећи сњежаником журе к цркви. *Ћип.* **2.** *наслага снега.* — У ... планинама и лети има великих снежаника који се топе. *Дед. Ј.*

снежàница, ијек. сњежàница, ж *вода од истопљеног снега.* — Прољетос наврла обилна сњежаница ... и запјенила се у

јурњави преко ливада и путова. *Гор.* Умише се снежаницом растопљеном у котлу. *Лал.*

снѐжа̄рнӣк, ијек. сњѐжа̄рнӣк, м *место, рупа у коју се баца с улица очишћен снег.* — Снег ће се бацати у Саву или у снежарник градске канализације. *Пол. 1958.*

снѐжѐње, ијек. снијѐжѐње, с *гл. им. од снежити.*

снѐжина, ијек. сњѐжина, ж фиг. *снежна белина.* — Лице [младићу] сија се снежином баш као лабуд када путује. *Јакш. Ђ.*

снѐжити, -ӣ, ијек. снијѐжити, несврш. **а.** *падати (о снегу).* — Поче да снијежи изријетка ... па убрзо загусти. *Ћоп.* Ако и почне снијежити, пахуље се растопе. *Пав.* **б.** фиг. *чинити белим као снег.* — Јесење ти ноћи [старче] косе снеже. *Бој.*

снѐжѝште, ијек. сњѐжѝште, с *снежаник* (*2*). — На дну сњежишта температура је стална. *Туђ.*

снѐжнӣк, ијек. сњѐжнӣк, м *снежни лед.* — Помало [се снијег] претвара прекристализацијом у кристаласти сњежни лед, у сњежник. *Туђ.*

снѐжница, ијек. снијѐжница, ж **1.** *вода од отопљеног снега.* — Лавине настају у прољеће, када се снијег почиње отапати, па снијежница отиче испод снијега. *Скиј.* **2.** *јама у којој има снега. Деан. Рј.*

снѐжничкӣ, -а̄, -о̄, ијек. сњѐжничкӣ *који се односи на снежник.* — [У језеро] се цијеђаху сњежнички извори, покривени бљештавим корама леда. *Лаз.*

снѐжнӧст, -ости, ијек. сњѐжнӧст, ж *стање онога који је снежан:* ~ облака.

снеја̀чати, -а̄м несврш. *чинити слабим, слабити.* — Осјетио је то касније ... дрхтур неугодни, који мекопути, снејача. *Божић.*

снемо̀ћи, снѐмогнѐм сврш. (чешће безл.) *осетити слабост, онемоћати; позлити (коме).* — Исприча [Стоја] како се Мирјани снемогло крај ватре. Пала је и опрљила руку. *Вуков.*

снѐн, снѐна и снѐна, -о **1.** *који се још није раздремао, разабрао од сна, санан, сањив, дремован, тром.* — Још тром и снен, Бурмаз је узимао један по један рукопис читао га ... и гурао даље. *Ћос. Б.* фиг. Храсту се снено грање пољуљује без шумора. *Наз.* **2.** *којега обузима сан, поспан.* — Касно ... разиђе се друштво снених очију. *Шен.* Уморни, снени ... стигоше старци у Београд. *Ћоп.* фиг. Доље једва вире звоници и куполе ... сненога града. *Шимун.* **3.** *који изазива сан, успављив, монотон.* — Водоскок своју пјесму снену поново с болним шумом јеца. *Уј.* **4.** *нејасан, мутан, разливен.* — Дошуми ... из даљине на сненој зраци мјесечине. *Крањч. С.* Хтео би да заплови ... у ону даљину што маше иза сненог, мало замагљеног видика. *Поп. Ј.* **5.** *тих, миран као у сну.* — Пусти ме, ујаче, у тој сненој самоћи. *Шен.*

снѐно прил. *поспано, дремљиво, сањиво.* — Трупло [пароброда] лежало је ... снено, умртвено. *Вил.* [Коњи] снено, меланхолично каскају [вукући кола]. *Поп. Ј.*

снѐнӧст, -ости ж *стање онога који је снен, сањивост.* — Врућина све обвија сненошћу и тишином. *Торб.*

снѐпутан, -тна, -тно *који је изван или по страни од (главног) пута. Бен. Рј.*

снеру́кӗ прил. *неповољно, незгодно, неудобно.* — Отада нешто и ружно сањам и све ми иде некако снеруке. *Ћоп.*

снѐсти, снѐсём сврш. *в. снети.*

снѐт, ијек. снијет, ж *болест на житку, главница, гара.* — И вратљиво ... брашно може шкодити, а и кукољ, снет и шуљ нису без сваке опасности. *Батут.*

снѐти и **снѐти,** снѐсём, ијек. снијѐти и снијети, сврш. **1. а.** *донети с вишег места на ниже.* — Сјећао се Јово како му снесоше [рањена] оца с планине. *Тур.* Набујали потоци и реке снеле су воду у равницу. *Бар.* **б.** *носећи скупити на једно место.* — Рухо у кућу снесу [браћа]. *М-И.* Олујаци сами снесу више ораха на вишеградску пијацу него сва остала села заједно. *Андр. И.* **2.** *избацити из себе јаје (о птицама).* — Знао је већ и колико су јаја снијеле кокоши. *Војн.* фиг. Шта си се раскречио као да ћеш да снесеш! *Ћос. Д.*

снѐтљив, -а, -о, ијек. сњѐтљив *на чему, у коме има снети:* ~ клас, ~ жито.

снѐтљивӧст, -ости, ијек. сњѐтљивӧст, ж *особина, стање онога што је снетљиво.*

снѐшко, ијек. сњѐшко, м обично у изразу: Снѐшко Бе́лић *човек од снега (фигура коју деца [праве од снега).*

сни́ва̄ње с *гл. им. од снивати.*

сни́вати, сни́ва̄м (ек. и ијек.) несврш. *сневати.* — Снивао је како да се оснује читаоница у Мостару. *О-А.* Док је пред њом он занесен снивӧ, одједном она насмеја се живо. *Митр.* Није могао ... трпити поносну градску даму ... која је увијек снивала о великаштву. *Коз. Ј.* Планина снива. *Јакш. М.*

сни́ва̄ч, -а́ча м *онај који снива, спавач.* — Неки опозиционар ... био је батинан у полицији због једнога сна који је причао у кафани. Полиција је ударила батине томе снивачу. *Јов. С.* фиг. Спава металургија сном дубоког снивача. *Ств. 1948.*

снижа́ва̄ње с *гл. им. од снижавати (се).*

снижа́вати (се), сни́жава̄м (се) = снизивати (се) *несврш. и уч. према снизити (се).*

— Султан им је [беговима] куле снижавао, јер су много високе биле. *Дед. В.*

сниже предл. с ген. *в.* ***ниже***. — Од кука па сниже колена виси му ... нож. *Срем.*

сни́жено прил. *понизно.* — Достојанственик [је] умиљато, готово снижено слушао његове ријечи. *Ћал.*

снижѐње с *опадање, смањење*: ~ цена, ~ надница.

сни́жак, -ска, -ско (комп. сни́жи) *низак, онизак.* — Пред сеоском сниском крчмом ... стала нека сеоска лола. *Матош.* Човек беше снизак ... добро угојен. *Ранк.*

сни́зати, сни́жѐм и сни́зам сврш. *скинути с низа, с ниске*; супр. нанизати: ~ бисер. — Дуван се сниже с конца ... па се длаком глади [лист по лист], изравнава. *Сим.* Сниза с канафе жут, троугласт запис. *Сиј.*

~ **се 1.** *расути се (о низу)*; — фиг. Кô раскинут ђердан снизали се моји дани, разбацани ... нигде један спомен уз други не стоји. *Рак.* **2.** *спустити се, пасти, срозати се.* — Ђелевић се ухвати за главу и сниза се на мокру земљу. *Лал.*

снизи́вати (се), сни́зујѐм (се) несврш. = снижавати (се). — Стара је снизивала и дизала глас. *Андр. И.*

сни́зница ж муз. *знак (у нотама) за снижавање гласа, бемол. Деан. Рј.*

сни́зити, сни́зим (трп. прид. сни́жен) сврш. **а.** *учинити да нешто буде ниско или ниже.* — Говорио је сниженим, до крајње мјере ојађеним гласом. *Донч.* **б.** *смањити.* — Морао је поново да снизи тек повишену производњу. *Ћос. Б.* Каматна је стопа била нешто снижена. *Пов. 1.* фиг. *омаловажити, понизити.* — Вреба како да га увреди и снизи. *Каш.*

~ **се 1. а.** *спустити се, пасти.* — Тко се снизи к росној трави санком крије пит снагу тијела ... *Маж. И.* Кад се температура снизи на —2°, почиње смрзавање. *Петр. М.* **б.** *смањити се.* — [Радницима] су се наднице снизиле. *Рад. Стј.* **2.** *постати понизан.* — Анте се снизи што је више могао и лице му угађа јад, ниску молбу. *Кал.*

снијѐвалица, ек. сне́валица.

снијѐвање, ек. сне́вање.

снијѐвати, сни́јевам, ек. сне́вати.

сни́јег, ек. сне́г.

снијеж-, ек. снеж-.

сни́јет, ек. сне́т.

снијѐти и сни́јети, снѐсēм, ек. сне́ти и сне́ти.

сни́лазити, -и́м *несврш. и уч. према сни́ћи.* — Копали су [рудари] ... и снилазили у све веће дубине. *Цес. А.*

сни́мак и сни́мак, -мка м **1. а.** *фотографисањем направљена слика некога или нечега*: фотографски ~, рендгенски ~. — фиг. Свако уметничко дело је, према томе, снимак, одблесак у некој мери имитација природе и живота. *Цар М.* **б.** *копија.* — Статуа приказује ... снимак мајсторског дјела. *Крл.* **2.** *магнетофонска копија звука, говора, музичког дела.* — Емитован је снимак направљен на Коларчевом универзитету, гдје је оркестром ... дириговао Ж. Здравковић. *Б 1957.*

сни́мање с *гл. им. од* ***снимати***.

сни́матељ м *онај који снима, који прави снимке (обично филмске)*; исп. снимити (3). — Дуго је загледао улицу ... и вртећи главом рекао сниматељу да је поново сними. *Пол. 1958.* Осветљен рефлектором филмских сниматеља канцелар је рекао ... *Вј. 1961.* Нацрт закона ... обрађује ауторско својство записивача и сниматеља народних књижевних ... творевина. *Пол. 1957.*

сни́матељка ж *жена сниматељ. Прав.*

сни́мати, сни́мам *несврш. и уч. према снимити.* — Исукрста ... са распела снима. *Уј.* Једно одељење [је] фотографски снимало терен. *Петр. М.* Зашто ... снимају такве бљезгарије? *Дав.*

сни́мач, -а́ча м *сниматељ.*

снимàчица ж *сниматељка.*

сни́мити, сни́мим (трп. прид. сни́мљен) сврш. **1.** *скинути; спустити одозго.* — Старац је дао са свију кола снимити точкове. *Ћал.* У хитњи није ни гуњца ... са себе снимио. *Ћип.* Снимим с тавана три вијенца ... паприка. *Коч.* **2.** *начинити снимак, фотографисати, сликати.* — Лица укочила су се као да ће нас ... фотографски снимити. *Крл.* Портрет с кацигом ... снимљен је оштро и јасно. *Вуј.* **3. а.** *направити филм.* — Сарајевско предузеће ... снимиће колор-филм о Сарајеву. *Б 1957.* **б.** *начинити магнетофонски снимак.* — Тих дана је снимио неколико разговора са партијским секретаром. *Дав.*

~ **се** *сићи, скинути се.* — Он се сними са коња Шарина. *НП Вук.* Зимус [се] опет сними низ Браиће и Махине. *Љуб.*

сни́мка ж *снимак.* — Оштећење кости ... може се установити помоћу рендгенске снимке. *Тен.*

сни́ско прил. *ниско.* — Гладне вране сниско једна другу прелетале. *Рад. Д.*

снисхо̀дити се, сни́сходим се несврш. цсл. **1.** *с висине указивати пажњу, удостојавати се.* — Породица коју се ви снисходите да почаствујете својим друштвом, одгајена је ... исто тако брижљиво као ви. *Нед.* **2.** *правити се извештачено љубазан, пријатан. Бак. Реч.*

снисхо̀дљив, -а, -о *услужан, великодушан, попустљив; љубазан.* — Не сме се бити неправично оштар према малима ни удворички снисходљив према моћнима. *Прод.* [Запита] снисходљивим тоном ... *Фелд.*

снисхо̀дљиво прил. *на снисходљив начин, услужно, попустљиво; љубазно.* — [Комшијка] савија врат и снисходљиво долази да се помири. *Срем.* Насмија се Митар снисходљиво Наварићу угледавши га. *Сим.*

снисхо̀дљивост, -ости ж *особина онога који је снисходљив.* — Топи се од снисходљивости под погледом старешина. *Андр. И.*

снисхо̀ђење с *гл. им. од снисходити, снисходљивост.* — [Капетан] је само својим ... великим снисхођењем према претпостављеним својим дотерао до тога звања свога. *Глиш.*

сни̏ти, сни̏м (ређе сни̏јēм) сврш. и несврш. **1.** *видети, доживети у сну, сањати.* — Да сам у сну снио е ћу се спријатељити с Новаком ... од сна би се помамио. *БВ 1909.* фиг. У прољећу си сном лијепе санке снио: о слави, о поштењу, срећи. *Домј.* **2.** *спавати.* — И звијер и трава зимњи санак сни̏је. *Пар.* Цело вече и ноћ, ни сни̏јући ни бдијући ... седео је у собици. *Петр. Б.* **3.** фиг. *мртав лежати.* — [У гробу] нам сни̏је ... изгинула нада рода. *Крањч. С.*

сни̏ћи, сни̏ћēм сврш. *в. сићи.* — Прва је војска брзо сни̏шла низ Босну до Жепча. *Мул.* Пјевајући ... сни̏шли су [рудари] у једну дубодолину. *Цес. А.*

сни̏штен, -а, -о *потпуштен.* — Сни̏штен слуша гдје га коре. *Гал.*

сни̏штити, -и̏м сврш. *упропастити, уништити.* — Теретним [је] послом сни̏штио своју олињалу животињу. *Божић.*

~ **се** *постати ништа. Р-К Реч.*

сно̀б, сно̀ба м енгл. *онај који изиграва отменост, онај који се слепо поводи за модом и обичајима, помодар; уображен човек.* — Вријеђало ме да ту некакав сноб ... говори о тим отвореним питањима са толико ... супериорности. *Крл.* Монте Карло је био стециште највећих снобова, оних који се под сваку цену праве отмени. *Пол. 1958.*

снобѝзам, -зма м *владање, понашање својствено снобу.* — Туђинска гостовања су експлоатирање снобизма. *Матош.*

сно̀бовскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на снобове.* — Последњих година почела се у нас јављати анемична и снобовска поезија »уметност ради уметности«. *Скерл.* Просјечни читалац ... знаде да је једнако неприхватљиво некритично и снобовско омаловажавање властитог. *Фран.*

сно̀бовски прил. *као сноб.*

сно̀ва прил. *изнова, наново, опет.* — Стара се прича поновила снова. *Бој.* Страсти ... буде се снова. *Цес. Д.*

сно̀ва̄ља ж *она која снује прељу. И-Б Рј.*

сно̀ва̄лка ж **1.** *справа за сновање преље, витао (1а), мотовило. Вук Рј.* **2.** фиг. *она која оснива, ствара.* — И кад би се добро загледали у ову непрекидну сновалку промену, ми бисмо опазили да у читавој васељени ... постоји ... вечито кретање. *Ком.*

сно̀ва̄ње с *гл. им. од сновати (се).*

сно̀вати, сну̏јēм несврш. **1.** *навијати прељу за ткање.* — Она би вуну сама прала, гребенала ... прела ... па сновала и од тога ткала красне ћилиме. *Шимун.* фиг. Управља [брига] мишљу мојом живо, и конце вредно снује — че ткиво своје сиво. *Марк. Д.* **2.** фиг. *правити планове, спремати што.* — И за првих дана удаје сновала сам како бих се ја с њиме растала. *Кос.* Беху се затворили у своје домове и тамо, пуни очајања ... сновали освету. *Лаз. М.* **3.** *постављати темеље чему, градити, оснивати.* — Снује своју срећу на туђој несрећи. *Срем.* Тако су радили сви велики духови, који су сновали силне државе. *Ков. А.* **4.** *врзмати се, врсти се.* — Сунце је село ... по небу снују густи облаци. *Ранк.* Између ових ломача снује се млади свијет тешко изгледајући да отпочне помамна иванъска игра. *Торд.* **5.** *снивати, сањати.* — Тегобне снове сва природа снује. *Ант. 2.*

~ **се** *сновати (4).* — Снујеш се по граду као љепир око цвијећа. *Љуб.*

сно̀ватнӣк м покр. *сновалка (1). Вук Рј.*

сно̀ва̄ч, -а́ча м **1.** *онај који снује прељу. Бак. Реч.* **2.** фиг. *покретач, оснивач.* — [Предсједник је] предузимљив и неуморан, непрекидни сновач све нових послова. *Пол. 1960.*

сно̀вача и **сновà̄чица** ж *сновалка. Деан. Рј.*

сно̀ви̏д м и **сно̀виднӧст,** -ости ж *сновиђење.* — У неком фантастичном сновиду ... тај врисак ... детета ... јавиће се Зорану. *КН 1959.* [Југословенска књижевност] задржава експресионистички укус, склон ... алергији, некој врсти сновидности. *НИН 1959.*

снови̏ђати се, сно̀ви̏ђā се несврш. *причињавати се, приказивати се.* — Оно [је] тешка истина што се капетану само сновиђа и у што он још никако неће да вјерује. *Крл.*

сно̀виђење с *приказа, утвара, појава у сну.* — Јављаш се ти у слави ... кô слика нестварна песничких сновиђења. *Марк. Д.*

сно̀вни, -ā, -ō̄ *који се односи на снове.* — Снови могу настати ... интензивним оживљавањем представа у свести. Тада се снови појављују као сновне халуцинације. *Псих.*

снòлик, -а, -о *који је сличан сну.* — Казивали су [глумци] Држићеве стихове ... као да хоће да нас њима уведу у царство снолике бајке. *Пол. 1959.*

снòп, снòпа м **1.** *скуп већег броја појединих предмета, повезан у једну целину (свежањ пожњевена жита, руковет свезана прућа, више листова хартије и сл.):* ~ новчаница, ~ списа. — Свако јутро затекне на ... дворишту по који сноп трске или рогоза. *Ад.* Измлаћени су снопови јечма и ражи. *Гор.* фиг. [Прогрес је] збирка резултата из најразнијих времена и средина, ако смо у стању да их повежемо у сноп. *Уј.* **2.** *прамен:* ~ дима, ~ светла, ~ паре. — Сноп [се] свјетлости распршио на стропу. *Шег.* Пламен шишти ... прште снопови варница. *Кнеж. Л.*

снòпак, -пка м *дем. од сноп:* ~ траве, ~ светла.

снòпаст, -а, -о **а.** *који је налик на сноп.* **б.** фиг. *чврст, јак, сабијен.* — Бјеше [му] ... око осамнаест година, а бјеше снопаст. *Мат.* Биле су све ружне ... кошчатих лица и снопастих струкова ... тепава хода. *Петр. В.*

снòпит, -а, -о *снопаст.* — Фра Јере је био динарски тип, кршан, снопит. *Бег.*

снòпити, -ӣм несврш. *правити снопове (од жита и сл.). Бак. Реч.*

снòпитӧст, -ости ж *особина, стање онога који је снопит.*

снòпић, -а и **снòпӣћ,** -ића м *дем. од сноп:* ~ суве лозе, ~ цигаретних папирића.

снòпљаст, -а, -о *снопаст.* — Пробија [се] сунце просипљући зажарену свјетлост у снопљастим млазевима. *Коч.*

снòпље и **снòпӧвље** с *зб. им. од сноп.* — Наши млади официри гинули [су] и падали као снопље. *Нуш.* Кроз ... сноповље младица промиче јој ... глава. *Божић.*

снòпскн прил. индив. *снбовски.* — Некако снопски ... пише о крајевима које никада није видео. *Сек.*

снопӯљак, -љка м *снопић. Р-К Реч.*

снӧс м **1.** *нанос, наплава. Вук Рј.* **2.** *складиште, стоваришше. Р-К Реч.*

Изр. на сносове *на гомиле.* — У бјежању грдно изгинули — на сносове потуче их раја. *Њег.*; занети стоку на ~ *покупити сву стоку.*

снӧсан, -сна, -сно *сношљив.* — Односи у наставничком колегијуму ... гимназије нису били много срдачни, али били су сносни. *Прод.*

снӧсина ж мед. *болесни процес који се појављује подаље од првобитног жаришта, метастаза. Бен. Рј.*

снӧсити, снӧсӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према снети (1).* **2.** *подносити, трпети, издржавати.* — Жандар је ... тешко сносио сунчани жар. *Вил.* Деца краду ... и мирно сносе казну. *Чипл.*

Изр. ~ одговорност *бити одговоран (за кога, што);* ~ трошкове *плаћати.*

снӧћати се, -ā се и **снӧћити се,** -ӣ се сврш. *настати ноћ, смркнути се.* — А кад се сноћало ... стиже у град. *Креш.* Кад се ... пробуди, око њега већ нејасна светлост ... сноћило се. *Јевт.*

снӧхватица ж **1.** *полусан, дремеж.* — Слушају у снохватици како грме кола. *Гор.* Успијевало му је само малко да дријемне ... тек ... да ухвати мало снохватице. *Мар.* **2.** мн. *појаве које се у сну јављају.* — Не велимо да су Раблеу (Rabelais) биле ускраћене снохватице. *Уј.* **3.** фиг. *неозбиљне ствари. Бак. Реч.*

сноходац, -оца м *онај који у сну ходa, месечар, сомнабул. Бак. Реч.*

снӧшāј м **1.** *међусобни однос, веза, однос, одношај.* — У ... непосредном сношају са својом породицом васпитава се човек целога живота. *Марк. Св.* Психологија ... ради о бићству душе ... и о сношају душе и тијела. *Баз.* **2.** *полно општење.*

снӧшӗње с *гл. им. од сносити.*

снӧшљив, -а, -о **1.** *који се може подносити, подношљив.* — Нада [је] још једини у свијету зачин који живот сношљивим чини. *Кор.* Зеленашки интерес ... сматра се ... за сношљив кад је 70 одсто. *Лапч.* **2.** *који може много да поднесе, стрпљив, трпељив.* — Кожа му је [магарцу] сва исписана, пуна трагова несмиљене батине; а ипак је тако сношљив. *Дук.*

снӧшљивӧст, -ости ж *особина, стање онога који је сношљив, онога што је сношљиво, подношљивост, трпељивост, толеранција.* — Лишен је потпуно ... покорности према старијима и сношљивости с друговима. *Андр. И.* У њој [Холандији] је владала вјерска сношљивост. *Пов. 2.*

снӯбити, снӯбӣм несврш. **1.** *наговарати, подстицати.* — Снуби [бог злочинца] да се обазрије и обрне са злорадне ћуди тер опакост да с кајањем скруши. *Март.* **2.** *настојати стећи, добити што.* — Човјек који снуби приклоност народа, не пази што све народу обећава. *Старч.* **3.** *просити девојку.* — Снубили је и други, добро стојећи људи ... већ два пута могла се удати у друго село. *Шен.*

снӯбљӗње с *гл. им. од снубити.*

снӯбок, -бка м *онај који снуби (3), просац.* — Отпреми [мати] снубоке који су из трећег села дошли запросити кћер јој, а она неће ни да чује о удаји. *Коз. Ј.*

снȕдити се, -ȉм се (трп. прид. снȕђен) сврш. *в. снуждити се.* — Бога ми, па девојче прикладно. — Он ни једне, али видим да се снудио. *Шапч.* Што си снуђена? — Све ми памет ... — За мојим девером? *И.*

снȕђено прил. *в. снуждено.* — Једно момче ... снуђено гледаше изнад плота ... Лепа суседа ... не скида ока са гарава момка. Учини ми се да су обоје младих нешто тужни, невесели. *Шапч.*

снȕжден, -а, -о *невесео, тужан, забринут.* — Шта је теби, ти си снуждена? ... — Зар ја изгледам снуждена? *Трифк.* Шта ти је? упита харамбаша, видећи његово снуждено лице. *Вес.*

снȕждено прил. *нерасположено, тужно.* — [Гојко] уздахне и снуждено обори главу осећајући немоћ и неодлучност. *Ранк.* Сиромашна старица ... снуждено оде у кућу. *Шов.*

снȕжденȍст, -ости ж *стање онога који се снуждио.* — Изиграваo [је] снужденост, сумор како би жена видела да га море јади. *Глиг.* Његово држање није могло сасвим скрити ... снужденост. *Божић.*

снуждȉвати се, -ȕждȉвām се *несврш. и уч. према снуждити се.* — Он је добро знао да она љуби његов новац ... али га то није ... снуждивало. *Коз. Ј.*

снȕждити, -ȉм сврш. *учинити кога нерасположеним, тужним, суморним, жалосним.* — Снуждиле су ме дјевојке, које плаћају пиће непознатим младићима. *Павл. Б.*

~ **се** *постати нерасположен, потиштен, жалостан, тужан.* — Снуждио се као тек уловљена птица у крлеци. *Бег.* Задрхта цео ... снуждио се, обори главу не усуђујући се да гледа у Цвету. *Рист.* фиг. Окљаштрене воћке, изрешетани кукурузи ... снуждили се жалосно. *Гор.*

снȕтак, -тка м *затегнути конци основе кроз које пролази потка (при ткању).* *Бак. Реч.*

сњег-, ек. снег-.

сњеж-, ек. снеж-.

сњȅтљив, -а, -о, ек. снȅтљив.

сњȅтљивȍст, -ости, ек. снȅтљивȍст.

сњȕшити се, сњȕшȉм се, **сњȕшити се,** -ȉм се и **сњȕшкати се,** -ām се сврш. фиг. *спријатељити се, здружити се, слизати се.* — Навалили су на ковача, јер се већ сњушкао с Нијемцима. *Бен.*

сȏ, сȍли ж = сол **1.** мин. *натријев хлорид, чврст, мрвљив и растопљив минерал специфичног укуса; употребљава се као зачин и у индустријске сврхе*: кухињска ~, морска ~. **2.** фиг. (обично у вези са хлеб) **а.** *ознака за основну људску храну.* — Што имамо, дијелићемо: хљеба и соли биће, а највише добре воље и љубави. *Мат.* Напреже [се] ... да се не крвави целог века за црни хлеб и со. *Каш.* **б.** *симбол за гостопримство, гостољубивост, пријатељство.* — Не дочека нико нас сољу и хлебом, ко туђини пасмо међу браћу. *Рак.* **3.** фиг. *симбол умне снаге, мудрости.* — У поповој глави има соли. *Њег.* Безумље храбрих — сол је живота. *Цес. Д.* **4.** хем. *спој настао везивањем позитивног дела лужине и негативног дела киселине.*

Изр. **ставити коме соли на реп** вулг. *ухватити га.*

соàрē, -èа м и **соарèја** ж фр. *вечерње друштво, вечерња приредба, сéло.* — Одлазио сам свако вече раније са Микошевићевих соареа. *Петр. В.* Бркају се аристократски ручкови и монденске соареје. *Дуч.* На соареји ... код државног савјетника ... увијек ћете наћи некога од њих. *Шов.*

сȍб м чеш. зоол. *северни јелен, ирвас* Rangifer tarandus. *Деан. Рј.*

сȍба ж *једна од просторија за становање или за вршење неког посла у кући*: амбулантна ~, болничка ~, гостинска ~, ~ са засебним улазом, спаваћа ~, радна ~ итд.

сȍбār м *слуга који се стара о соби, постељи и гардероби (оделу и осталом) онога у чијој је служби.* — Собари су [у индустријалчеву дворцу] трчкарали ложницама. *Гор.*

сȍбāрев, -а, -о = собаров *који припада собару.* *Прав.*

сȍбарица ж **а.** *жена собар.* — Двије собарице биле су на послугу грофици. *Том.* **б.** *хотелска радница која се стара о одржавању соба у реду.*

сȍбаричин, -а, -о *који припада собарици.*

сȍбāров, -а, -о = собарев.

сóбет м тур. заст. **1.** *гозба.* — Позивао је на части, давао собете и живио ... на кратку руку. *О-А.* **2.** *договор, веће.* — [Цар] не зове на собет своје доглавнике да их чује. *Јов. Ј.*

собѐтина ж *аугм. и пеј. од соба.* — Прљава собетина, вашљива [канцеларија команде места]. *Дед. В.*

собѝтије с рус. заст. *догађај.* — Снови и гатања по свој су се земљи разасули предскажујући страсна собитија. *Њег.*

сȍбица ж и **собѝчак,** -чка м *дем. од соба.* — Није заборавио ни таванске собице, царства паучине и стјеница. *Мих.* То је мала дрвена кућа од двије собице. *Чол.* У два тијесна собичка смјестио се штаб. *И.* Осврну се на врата малог затвореног собичка. *Божић.*

сȍбичица ж *дем. и хип. од собица.* — Моја собичица ми је све. *Шен.*

сȍбиј, -ā, -ō и **сȍбњ,** -ā, -ē *који се односи на собу.* — Имао је на глави црвену собну

капу. *Торб.* Месечеви зраци ... одбијају се на једноме делу зида собњег. *Дом.*

со̀бол м рус. зоол. *врста куне*; исп. зердав, самур. *Деан. Рј.*

со̀боловина ж *кожа, крзно од собола.* — Главу јој покрива калпак од соболовине. *Кум.*

со̀бом *инстр. јд. од себе.*

собо̀рити, со̀борӣм сврш. *оборити, срушити.* — Сад је јела управо стајала, које су је соборили виле? *НП Вук.* Главу [братимке] све накривиле, очи у земљу соборили. *Берт.*

со̀босликар и **собо̀сликар** м *онај који бојама украшује зидове соба, молер.* — Рад с оловом трајна је опасност ... за личиоце и собосликаре. *НЧ.*

со̀босликарскӣ и **собо̀сликарскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на собосликаре, молерски:* ~ занат, собосликарске боје.

собӯрина ж *аугм. и пеј. од соба.* — У гломазним собуринама затекоше тежак и киселкаст зрак. *Р 1946.*

со̀вара ж покр. *соха.* — Прежалише га [кириције] као какву совару, којом подупиру товаре. *Срем.*

со̀ве и **со́ве** ж мн. зоол. *породица ноћних птица грабљивица* Striges. *Терм. 4.*

со̀вело, ијек. со̀вјело, с и **со̀виља** ж *чунак у ткалачком разбоју, стану. Вук Рј.*

со̀вин и **со́вин,** -а, -о *који припада сови.*

со́винскӣ, -а̄, -о̄ *који је као у сове.* — Оним својим совинским погледом просто [је] гутала жену. *Вас.*

со̀вице и **со̀вице** ж мн. зоол. *врста ноћних лептира* Noctuidae. *Терм. 4.*

со̀вјело, ек. со̀вело.

со́вјет и **со̀вјет** м рус. **1.** заст. *савет, веће.* **2.** мн. (Совјети) *Совјетски Савез.* — Одбијао је ... да се успоставе дипломатски односи са Совјетима. *Риб.*

совјетизи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. *организовати друштво по узору на СССР.* — Наивно [је] очекивати да ће се западне силе одрећи главног дела подељене Немачке ... ако постоји иоле сумње да ће уједињена Немачка бити совјетизирана по примеру источне. *КН 1955.*

со́вјетскӣ и **со̀вјетскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на Совјете.* — Требало би више преводити совјетске писце. *Лит. 1957.*

Со́вјетскӣ Са́вез и **Со̀вјетскӣ Са́вез** м скраћ. *Савез Совјетских Социјалистичких Република (СССР).*

сово̀лик, -а, -о *који је као сова.* — У Хомеровим [се] пјесмама ... Атена зове соволиком. *Пов. 1.*

со̀вр м бот. = совро *вранилова трава* Origanum vulgare. *Р-К Реч.*

со̀вра ж покр. заст. *в. софра. Вук Рј.*

со̀врња ж тал. покр. **1.** *ситно камење што се у зидању меће између великог камења. Вук Рј.* **2.** *поврх зидова настављена међа од ситнога камења. Вук Рј.* **3.** *савура, баласт којим се одржава равнотежа на лађи. Деан. Рј.*

со̀вро м бот. = совр. *Р-К Реч.*

со́вроња м *шпекулант, комбинатор. Бен. Рј.*

со̀вуља ж *аугм. и пеј. од сова.*

совӯљага ж **1.** зоол. *врста сове, ушара* Bubo bubo. *Терм. 4.* **2.** погрд. *зла жена.* — Ова стара покварена совуљага ... још их туче шибама. *Мих.*

со̀вуљаст, -а, -о *који је сличан сови.* фиг. — У тој тмини совуљастој кô да лажни привид гаца. *Кам.*

совӯљина ж *аугм. и пеј. од сова.*

со̀вура ж *совуља.* — У кули чами ефендија ... кô совура у храстову пању. *Март.*

со̀вхоз, -о́за м рус. скраћ. *државно пољопривредно добро у СССР.*

со̀вхозник м *радник на совхозу.* — Позвао [је] совхознике да чувају стадо од расточника. *Пол. 1958.*

со́да ж тал. **1.** мин. *натријев карбонат добивен из природних налазишта или произведен из кухињске соли* Na_2CO_3: сода бикарбона, амонијачна (амонијална) сода, каустична (камена, љута) сода. **2.** *пиће начињено од воде засићене угљеном киселином, сода-вода.* — Држао [је] сифон и штрцао из њега соду у своју чашу. *Бег.*

со́да-во̀да ж *сода (2).* — Апстиненти пију сода-воду. *Јонке.*

со̀дар, -а́ра м *произвођач сода-воде.* — Содари ... продају рабљену содарску амбалажу. *Вј. 1960.*

со̀дара ж *радионица сода-воде.* — Продајем содару са инвентаром. *Пол. 1959.*

со̀дарскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на содаре.* В. пр. уз им. содар.

со́дин, -а, -о и **со́днӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на соду и на сода-воду.* — К њему дође да се отријезни боцом содине воде. *Јонке.* У содној води ... угљена киселина ... искрама скаче као да ври вода. *М 1867.*

со̀дом м *пропаст.* — Потукоше се [ветрењаци] ... Ломи се, ломи ... рекао бих све ће у содом. *Глиш.*

со̀дома ж *блуд, разврат, неморалност (према библијском граду Содоми).* — Срамота је рећи како је била раздрљена ... Права содома. *Бен.*

Изр. Содома и Гомора *в. Гомора.*

содо̀мија ж *полна настраност, полно општење са животињама.* — Много је лопова [у затворској соби]. Понеки паликућа, два-три осуђена због силовања и содомије. *Чол.*

со̀домскӣ, -ā, -ō *који се односи на содому, блудни.*

со́дул м и **со́дула** ж бот. *врста гавеза* Symphytum bulbosum. *Сим. Реч.*

соӣхлебнӣк, ијек. соӣхљебнӣк, м *онај који је с ким јео со и хлеб, пријатељ, друг.* — Трзају [се] мачеви и ножеви на господара, брата, сина ... соихлебника, кума и побратима. *Глиг.*

соӣхљебнӣк, ек. соӣхлебнӣк.

со̑ј, со̏ја м тур. **1. а.** *род, племе, народ.* — Сој је тамо [у Боки] крепак, срчан. *Скерл.* Послије [долази под Учку] и чељад различита соја, нарочито жудијскога. *Цар Е.* **б.** *раса, пасмина.* — У јасеничком крају гаји се најбољи сој свиња. *Андр. И.* Зрачењем чаура свилене бубе добијен је нови сој који је давао за 30% више влакна. *Пол. 1958.* **2. а.** *друштвени положај, сталеж, порекло.* — Бирајте човјека ... у гуњцу и опанцима, од вашега соја, који зна ваше јаде и невоље. *Том.* Алибег ... са свим знацима човека господскога соја ... живео [је] на задовољство себи и другима. *Андр. И.* **б.** *врста, класа.* — Књиге што су их написали људи учена соја. *Вел.* Овакву самосталност ... укуса имају само критичари од најбољег и најчистијег соја. *Јов. С.* **3.** фиг. *особина, карактер.* — Окрутност ... грађанског живота, што човјек мога соја и осјећаја сусреће у свакој улици ... убила [је] наравни живот човјеков. *Кос.* Странци ни изблиза нису тако разумни, досетљива соја као народ у Страдији. *Дом.*

со́ја ж бот. *једногодишња индустријска биљка, порекло из источне Азије* Dolichos soja. *Сим. Реч.*

со̀ја[1] ж *в. соха.* — На бунару ... шкрипи и цврчи соја под тешким претегом. *Ад.* Дошао кући [пијан па] ... одмах за соју да ће је [жену] млатити. *Шимун.*

со̀ја[2] ж *в. сој.* — Чељаде је ... пристало, од соје је ... то је за моју кућу. *Коч.*

со̀јевић м *човек од старог, доброг, племенитог соја, колена, коленовић.* — Све су то сојевићи, старе куће, како се то каже. *Радул.*

сојѐница ж *кућа на колу (на води, на мочварном и плавном тлу), сојница.* — Ван сојеница у води људи тога доба становали су у плетерима ... и у пећинама. *Жуј.* Конструкција има најразличитијих, од сојеница око Сиска и Градишке ... до готово потпуно зидане куће опеком. *Баб.*

сојѐничӑр м *човек који живи у сојеници.* — Сојеничари ... нису умели своје грађевине ... од обале одмаћи. *Жуј.*

сојѐничӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сојеничаре:* ~ насеобина.

со́јин, -а, -о *који је од соје:* ~ брашно, ~ бобице.

со̀јир м *дирек, греда.* — Грађене су [кућице] овако: ударе се четири сојира (дирека) у четврт. Наоколо се оплете прућем. *Вес.*

со̀јица ж *дем. од соја*[1]. — Где светлост једнострано упада ... ту не помаже ... везивање [цвећа] за сојице. *О 1875.*

со̀јӣште с *место где се налазе или су се налазиле сојенице.* — Сојишта ... из каменог доба јесу обично ... удаљена од обала. *Жуј.*

со̑јка ж зоол. *в. креја. Вук Рј.*

Изр. јурити, терати сојке *банчити.* — Иди оном зликовцу, поново га братими да ми врне жену ... Што је досад истерао сојке, опростићу му. *Рад. Д.*

со̑јкула ж зоол. *в. легањ, козодој. Финк.*

со́јлија м *сојевић, коленовић.* — Љуљаху се под платнима моје господске куле ... ласкави дворски лале и поносни сојлије. *Матош.* Још давно су се сојлије и кућићи одвојили од те никоговине и ковача. *Лоп.*

со̀љљив, -а, -о *који је добра соја.* — Само је ... лепи, сојљиви Руговац, фис човек, могао с њим да издржи. *Ђур.*

сојта̀рија м *шаљивчина, лакрдијаш.* — Док се није оженио, живио је као сојтарија, као пробисвет, без кучета и мачета. *Радул.*

со̀јузнӣк м рус. заст. *савезник.* — Опет [се] отвори рат у коме Срби постану руски сојузници. *Вук.* Гргуре, данас сам с тобом сојузник. *Шапч.*

со̑к, со̑ка и со̑ка и **со̑к**[1] м **1. а.** *течност, вода с хранљивим састојцима у порама ткива.* — Испод ... коре [младе смокве] струји сок, бубри пупове и развија лишће. *Кал.* Мирис ... снажног сока говеђине шири се са паром. *Поп. Ј.* **б.** *течност исцеђена из воћних плодова и биљака као напитак:* воћни ~. — Цело је село мирисало на воће и узавреле сокове. *Андр. И.* Показа [јој] читаве редове стакленака ... у којима је справљен стојао сок од малине. *Том.* **в.** *сирни расо(л), сурутка.* — Гледа ... како редуша нагиње лонац ... и како ... падају заједно са соком добри комади сира. *Ранк.* **2.** фиг. *оно што је најбоље у нечему, снага, јачина.* — Полако душман пије живота нам сок. *Змај.* Улаже [у своје животно дјело] све своје животне сокове ... душевне и тјелесне. *Куш.*

Изр. желудачни ~, цревни ~ физиол. *течност у желуцу и цревима која помаже да се храна свари.*

со̑к[2] м покр. **а.** *онај који пронађе лупежа који је што украо или друго какво зло учинио,*

проказивач. Вук Рј. В. пр. уз соцбина. **б.** покр. *сведок.*

сòкāк, -áка м тур. **а.** *мања улица; ћеста.* — Узашао [је] степенастим сокаком на главну улицу. *Божић.* **б.** *пролаз.* — [Турци] пођу кроз српску војску која им је сокак начинила. *Вук.*

сокàкуша ж *сокачара (1).* — Што вам пада на памет да наше кћери постану сокакуше и да саме по четири пута на дан јуре улицама. *Пол. 1960.*

сòкāч, -áча м мац. покр. *кувар. Бен. Рј.*

сокàчара ж **1.** *она која по улицама разноси гласове и оговара; она која скита улицама, сокакуша.* — Ова чаршијска сокачара гласно виче и изазивачки прети. *Рад. Д.* **2.** *јавна женска, уличарка. Р-К Реч.*

сокàче, -ета с и **сокàчић** м *дем. од сокак.*

сòкāчкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на сокаке, улични.* — Да ће бити промене владе, веле [неки] да су то празни сокачки гласови. *Срем.* **2.** фиг. *прост, простачки, груб.* — Његова [га] супруга почасти свим сокачким псовкама. *Јакш. Ђ.*

сòкāчки прил. *на сокачки начин, простачки:* ~ псовати, грдити.

сòкл м нем. *доњи, мало извучени део зида.* — Цела кућица је бела . . . а сокл је назначен плавом бојом. *Андр. И.*

сòклӣн, -úна м лат. *вређица.* — Развезује старе соклине и вади увело лишће његине младости. *Војн.*

сòкна ж (об. у мн.) нем. *кратка чарапа.* — Ти си још сокне навлачиш. *Крл.*

сòкница ж *дем. од сокна.* — На ногама сокнице од . . . домаће вуне. *Десн.*

сȍко, сȍкола и **сòкō,** сокȍла м зоол. = сокол **1. а.** *птица грабљивица слична јастребу* Falco. **б.** мн. *породица таквих птица* Falconidae. **2.** фиг. **а.** *јунак.* — Прекрила јунаке и свила и злато . . . и оружје . . . најмилије благо младих соколова. *Вел.* Гледао сам Лазара [у борби] . . . таквог сивог сокола одавно не видјеше моје очи. *Вујач.* **б.** *назив одмила за мушко дете или младића.* — Бујо, паји, мој соколе лепи, нека ти се мишица окрепи. *Змај.* Хеј момче, амо соколе! *Богд.* **в.** ир. *назив за лукавог, препреденог човека.* — Погледаћу ја мало рачуне, мој соколе! *Чипл.* А ту смо, соколе! викну он злурадо. *Јевт.* **3. а.** (Соко(л)) ист. *гимнастичко друштво у бившој Југославији и у неким другим словенским земљама.* — У запучку капута [има] металну значку Сокола или неког студентског удружења. *Андр. И.* **б.** *члан Сокола.* — И ја сам са соколима из Хрватске присуствовао слету. *Риб.*

Изр. ~ из вранина гнезда ир. *слабић, кукавица.*

сокȍвит, -а, -о *у којему има сока.*

сокȍдржица м *посредник између кривца и сȍка*[2]. — Кад остану њих два сама, рекне кнезу да је он главом сокодржица. *Љуб.*

сȍкōл, -ола и **сȍкōл,** -ȍла м = соко.

сокȍлак, -лка м *хип. од соко(л). Вук Рј.*

сокȍлан м *хип. од соко(л).* — Ну, одакле си, соколане? *Сиј.*

соколàна ж *гимнастичка дворана, сала соколског друштва.*

сокȍлāр, -ára м *одгајивач сокола за лов, онај који води у лов сокола увежбана за лов.* — Француски соколари . . . пуштају соколе на све што угледају. *Богд.* Дворски часници, као . . . соколар и псар . . . дворанци су нижега степена. *Шиш.*

соколáрев и соколáров, -а, -о *који припада соколару.*

сокȍлāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на соколаре.* — О, да имам грло соколарско да натраг довабим сокола свога. *Богд.*

соколáрство с *одгајање и увежбавање сокола за лов.* — У Хрватској су гајили соколарство. *Финк.*

сȍколаст и сокȍласт, -а, -о *јуначан, храбар.* — Бакоњу заношаше све што је мушко и соколасто. *Мат.*

сокȍлāш, -áша м *члан соколског друштва.* — То су соколи српски, соколаши — тако их сав свет наш зове. *БК 1906.* Директор обртне школе . . . је био соколаш. *Божић.*

соколàшица ж *жена или девојка соколаш. Деан. Рј.*

сокȍлāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на соколаше:* ~ униформа.

сокȍлӣк, -úка м *крај, земља где се рађају и одгајају соколови, јунаци.* — Црногорског из свог соколика ти [Његош] се диже над цареве и бане сјајним умом . . . благом ћуди. *Прер.*

сокȍлина м и ж *аугм. од соко(л). И-Б Рј.*

сокȍлити, -ӣм несврш. *храбрити, подстицати.* — То је плашило наше противнике, а соколило моју четицу. *Наз.* Годинама оне [гусле] су толико њих заплакале, толико [њих] соколиле. *Лоп.*

~ **се** *повр.* — Чекале су од дана до дана [жене повратак мужева] и соколиле се том надом. *Бен.* [У кавани] и сам се соколи, заборавља на страх и загрева се јаким пићем. *Ранк.*

сокȍлић м **1.** *дем. и хип. од соко(л).* — Соколић млади лети за старим соколима. *Ћоп.* **2.** фиг. *у хип. значењу: дете.* — Дођи, соколићу, да те се дједо још мало нагледа. *Пав.* **3.** зоол. *врста птице грабљивице, црвеноногa ветруша. Финк.*

сокòлица ж **1.** зоол. *женка сокола. Вук Рј.* **2.** ист. *чланица Сокола.*

сокòличин, -а, -о *који припада соколици.*

сòколов и сокòлов, -а, -о *који припада соколу*: ~ крило, ~ пиле.

Изр. око~ *бистро, добро око.* — Соколовим је оком својим опазио ... да сам ја узрок тој несрећи. *Матош.*

сòколовати, -лујēм и **соколòвати,** -òлујēм несврш. *бити јунак у борби.* — Да погинете, за слободу да соколујете. *Змај.*

сокòловац, -овца м *соко (2а), јунак.* — Црногорци сад су соколовци. *НП Вук.*

сòколовић и **сокòловић** м *соколић (2).* — Моје чедо, мој соколовић ... сиса, гута млијеко мајчино. *Кост. Л.*

сòколовке и **сокòловке** ж мн. (јд. сòколовка и сокòловка) *скупина грабљивих птица* Falconiformes. *ЕЛЗ.*

сòколовскӣ и **сокòловскӣ,** -ā, -ō *који се односи на соколе (1).* — Испод ока баца соколовске погледе. *Шов.*

сòколскӣ и **сòкōлскӣ,** -ā, -ō **а.** *који се односи на соколе (1)*: соколска крила. **б.** *који се односи на соколе (3)*: ~ предњак, ~ идеја.

сòколство и **сокóлство** с ист. *заједница соколских друштава.* — Када сам ја ... као члан старјешинства хрватског соколства потписао изјаву ... он ми је одбио. *Риб.*

сокòљење с *гл. им. од соколити (се).*

сокòњало с *ствар, направа. Р-К Реч.*

сòкратовац, -овца м *присталица учења старогрчког филозофа Сократа.* — У свему је Ксенофонт ипак највјернији сократовац. *Баз.*

сòкратски прил. *као старогрчки филозоф Сократ, мирно и сабрано.* — Са својом женом ... помирљиво и сократски истраје до краја своју чашу живота. *Грол.*

сòл ж = со.

сóла ж *в. солика, соља. Р-К Реч.*

сòлад, сòлда м тал. покр. *солд. Вук Рј.*

солàна ж *место где се вади со, рудник соли.* — Соли немамо зато што смо изгубили солане у Африци. *Јак.* У Русији су почели ... трговци подизати ... солане, али њихова производња била је слаба. *Баб.*

солàнӣ, -ā, -ō = со(л)ни *који се односи на со(л).* — Дође ... трећи дан на реку Салу ... недалеко од солани(х) извора. *Вук.*

сòлāр[1], -ára м **а.** *радник у солани.* **б.** *трговац сољу. Р-К Реч.*

сòлāр[2], -ára м лат. *трем (према сунцу).* — И сад се он зажели простријети по солару ... па се изложити сунцу. *Кал.*

сòлара ж *стоваришше соли.* — Кад смо ... возили со из царске соларе, пуна кола у мене. *Ад.*

сòлāран, -рна, -рно *сунчев, сунчани.* — Соларна константа је број грам-калорија које прима Земљина површина под увјетом да зраке падају окомито на ту површину. *ОГ.*

солáрев, -а, -о = соларов *који припада солару.*

сòлāрно прил. *сунчано, од сунца.* — [Природа] је овде соларно осенчена. *КН 1958.*

солáров, -а, -о = соларев.

солáрство с *производња соли. Р-К Реч.*

солвèнтан, -тна, -тно лат. *који може да плаћа, способан за плаћање.*

солвèнтнōст, -ости ж *стање онога који је солвентан.*

солгабúрōв, -ова и **солгабúрōв,** -òва м мађ. *срески, котарски начелник.* — При првим састанцима с некадашњим друговима, сада солгабировима и секретарима, запазио сам да њему још много штошта недостаје. *Петр. В.* Могао [је] сад запалити, кô солгабиров, стиву лулу. *Срем.*

сôлд, сóлда и сôлда м тал. **а.** *ситан бакарни новац.* — Три године није дао ни солда [камата]. *Тип.* **б.** *новац уопште.* — Солдом плаћени германски солдати ... поставе себи питање: зашто гинемо и убијамо? *Дав.*

Изр. не ваља ни ћорава солда, не ваља ни по солда *не ваља ништа.*

сòлдāт, -а и **сòлдāт,** -áта м тал. *војник.* — Атињани су били филозофи, Спартанци су били солдати, а Тебанци витезови. *Дуч.* Самога себе замисли у патетичној слици ... снажног солдата у ратној опреми. *Мар.*

солдатèска ж *распуштена, недисциплинована војска, разуларена војничка руља.* — Истргла га је из руку сурове солдатеске. *Бег.* Брутална непријатељска солдатеска је све руинисала. *Петр. В.*

солдàтија ж **1.** *солдачија.* — Микић остави солдатију прије мира. *Шен.* Ловрића ... отправи опћина на силу у солдатију. *Мат.* **2.** заст. ист. *војничка граница. Р-К Реч.*

солдàтина ж *аугм. и пеј. од солдат.* — [Зар] се једна солдатина смије понашати онако према нама? *Мат.*

солдàтић м *дем. од солдат.*

сòлдāтов и солдáтов, -а, -о *који припада солдату.*

сòлдāтскӣ и **сòлдāтскӣ,** -ā, -ō = солдачки. — Нећемо да те већ гледамо у солдатским хаљинама. *Мат.*

солдàтуша ж *она која се меша, љубака са солдатима, разуздана жена.* — Остале дјевојке оговарале ју ... да је солдатуша,

да плаче за водником. *Коз. Ј.* Дружио се с разузданим солдатушама. *Моск.*

солдàчија ж **1.** *служење војног рока.* — Тако [је] жаљење за домовином када момци иду у солдачију. *Скерл.* У солдачији је прошао много свијета ... и напатио се свакојако. *Ивак.* **2.** зб. *војници, војска.* — Нису више могли подносити мрска недјела њемачке солдачије. *Кум.* Обија солдачија турске куће и дућане. *Андр. И.*

солдàчина ж **1.** *солдатски живот. Вук Рј.* **2.** (и м) *аугм. и пеј. од солдат.* — Стара солдачина види пред собом старог солдата, из кога се хоће да истеше уставан грађанин. *Ад.*

сòлдачкӣ и **сòлдачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на солдачију и на солдате, војнички:* ~ униформа, ~ служба.

сòлдӣн, -ина м *сол(а)д. Вук Рј.*

солѐница и **сòлёнка** ж *сланик.* — У соленицу не умачите и не солите јело прстима. *Ивак.; Р-К Реч.*

соленòӣд, -ида м грч. *жица савијена у завојницу.* — Металну завојницу или соленоид обесимо ... тако да се може обртати. *Физ.*

солецѝзам, -зма м грч. *погрешка против језичких закона и изговора; прекршај против природних закона, прекршив правила доброг понашања.* — Казати за таквог човека да је амбициозан ... мени изгледа најпростији солецизам. *Кнеж. Б.*

сòлӣдан, -дна, -дно лат. **1.** *чврст, сигуран, јак.* — Врховни штаб је ... за кратко вријеме створио солидну базу за даље развијање устанка. *Чол.* фиг. У њега је развијен солидан инстинкт за стварност. *Крл.* **2.** *добар, ваљан, поуздан.* — По својој солидној изради ... тај речник може корисно послужити. *Бел.* [Дуготрајним радом] се стварају солидни стручњаци. *НЧ.* **3.** *савестан, тачан.* — Био је тип оних солидних глава које траже истину и јасноћу и не задовољавају се површним разумевањима. *Цвиј.* Мој је план ... солидна управа ... ред, рад и закон. *Крл.* **4.** *умерен, повољан.* — Сасвим солидан земљорадnички кредит [није се развио] код новчаних завода. *Лапч.* Двадесет процената [повишице] је солидна, реална база. *Крл.* **5.** *који уредно живи, који се не опија, не банчи, озбиљан.* **6.** *који има сигуран друштвени положај.* — Лајтнапт почео обилазити солидњи свијет у Великом Гнијезду. *Крл.* [Из кочије] изађе неки крупни, солидни господин. *Јонке.*

сòлидàран, -рна, -рно фр. **1.** *узајаман, заједнички.* — Солидарна и неограничена одговорност ортака ... *Мј. 1936.* **2.** *сагласан, јединствен.* — [Чиновништво] мора бити солидарно са њеном [владином] политиком. *Јов. С.* Феудална класа није била солидарна у својим интересима. *ОП 1.* **3.** *који један другога помажу, сложан.* — Из оних удаљених [дворишта] јавља се [лавеж] потмуло ... као солидаран одјек. *Пав.*

солидаризѝрати (се), -ѝзӣрām (се) сврш. и несврш. *солидарисати (се).* — Гаде! прошапута Младен да се солидаризира [с Душаном и Голубаном]. *Божић.*

солидàрисање с *гл. им. од солидарисати (се).*

солидàрисати, -ишēм сврш. и несврш. *(у)чинити солидарним, сложити.* — Кад би организација успела већи број радника организовати, класно обавестити, солидарисати ... онда би она фактички постала биро за налажење рада и радника. *Лапч.*

~ **се** *сложити се, слагати се, бити солидаран (с ким).* — Сматра ... да би га [ултиматум] Србија требала да прими у целости да не би изгледало да се солидарише са сарајевским убицама. *Јов. Ј.*

сòлидàрно прил. *на солидаран начин, заједнички, сложно.* — Сатнија ће солидарно да виче против менаже. *Крл.*

солидàрнōст, -ости ж *својство онога који је солидаран.* — Верни идеји југословенске солидарности, македонски и српски партизани пружају братску руку бугарским партизанима. *Дед. В.*

сòлӣдно прил. *на солидан начин, добро, ваљано.* — Удао је кћер за солидно образованог професора. *Сек.* Живио је у Бечу солидно. *Нов.*

солѝднōст, -ости ж *стање онога који је солидан, онога што је солидно, чврстина, темељност.* — Примјећује се разлика у чврстоћи и солидности израде. *Весл.*

сòлика ж = соља *падавине, оборине у облику ситних снежних куглица, циганчићи.* — Посу их ситнозрна солика. *Божић.*

сòлило с *место где краве, овце или козе лижу со.* — Свет се купио на нас као овце на солило. *Ћос. Д.*

Изр. трче као стока на ~ *трче, скупљају се брзо;* умиљат као крава на солилу *врло умиљат.*

солѝлōквӣј, -ија и **солѝлōквијум** м лат. *разговор са самим собом; монолог.* — Никад нисам имао овако континуиран солилоквиј. *Божић.*

солѝјац, -нца м (об. у мн.) *салинац, саоник (1).* — Кад точкови упадају у дебели снег ... само солинци помажу. *Чипл.*

солипсѝзам, -зма м *учење да је свет само представа нашег мисаоног »ја« и да само оно постоји, себичњаштво, егоизам.* — [Наша послератна књижевност] готово стално живи

на половима ситног солипсизма и крупних шема великог живота. *Михиз.*

солѝпсист(а) м лат. *присталица солипсизма, себичњак, егоист(а).* — [Чикош] сав испуњен ... својим унутрашњим животом, неки солипсист, није могао бити портретист. *Баб.*

солипсѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на солипсисте и на солипсизам.* — Развој од естетских искључиво солипсистичких диференцијација до потпуне негације субјективизма је завршен. *Крл.*

сòлӣр, -ѝра м *сланик.* — Научио [се на робији] да прави многе лепе и корисне ствари као: солире ... фруле. *Срем.*

сòлист(а) м тал. **1.** *онај који сам изводи неко музичко дело (у певању, свирању, балету).* — Експлозију мелодије ... даје солиста певач уз клавирску пратњу. *Коњов.* **2.** *онај који се упушта у појединачне акције не осврћући се на потребе скупног рада.* — Он ... није солиста: залагањем вредним признања он припрема својим друговима такве прилике из којих се гол лако може постићи. *Пол. 1958.*

сòлистица ж = солисткиња *соло-певачица. Деан. Рј.*

солѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на солисте, солистице и солисткиње.*

сòлисткиња ж = солистица.

солѝтӗр, -е́ра м фр. **1.** *стамбена зграда на више спратова која стоји самостално у простору без додира с другим зградама.* — Први од пет дванаестоспратних солитера ... већ је стављен под кров. *Пол. 1958.* **2.** *један брилијант углављен у прстену.* — [Сока] није волела много ситно камење [у прстену], но један али леп; све је вољу имала на солитере. *Игњ.*

сòлнти, -ӣм несврш. **1. а.** *зачињавати (јело) сољу, посипати што сољу.* — фиг. Снег је лено солио обнажене главе. *Бил.* **б.** *давати коме соли.* — Два пута га [бика Јаблана] на недељу соли и ужину с њим полови. *Коч.* **2.** фиг. *правити се мудар, мудровати.* — Марко се мало уобразио ... Ту он сад већ одвише соли, и где треба и где не треба. *ЛМС 1949.*

Изр. ~ коме памет (мозак) *досађивати коме непотребним саветима.*

~ **се** *опскрбљивати се сољу, набављати со. Вук Рј.*

солицѝтатор м лат. *адвокатски намештеник без правничке наобразбе.* — За водиче отац му је додијелио из своје канцеларије солицитатора и писара. *Кол.*

сòлӣште с *место где се поставља со и храна зими за срне.* — Посматрао сам [зими] ... срне на новопостављеним солиштима. *Пол. 1958.*

солмизáција ж лат. муз. *начин читања нота код којег сваком ступњу лествице одговара један слог.*

сòлнӣ, -ā, -ō = сони *који се односи на со(л), који садржи соли.* — Иранска висораван већим је дијелом пустиња и солно тло. *Пов. 1.*

сòљāк, -а́ка м *сланик. Бен. Рј.*

со́љача ж **1.** *сланик.* — Онако неочекивано ... као кад се на столу превали солњача или чаша с вином ... *Бег.* **2.** бот. *биљка која расте на сланом тлу, соњача* Salsola. *Сим. Реч.*

со́ло тал. **1.** м и с *музички комад или његов део за само једног извођача.* — Писао је и хорску музику ... као и кантате за хор, сола и оркестар. *ЛМС 1953.* Сад ће бити мађарски соло и чардаш. *Игњ.* **2.** прид. непром. *као саставни део неких имена означује да појединац сам врши неку радњу:* соло-певач, соло-свирач, соло-плесач. — Тркалишна стаза је проглашена способном за одржавање моториствичких утрка са соло-моторима. *Аут.* Велика поезија је сан, а сан је соло-збивање. *Сек.* **3.** прил. *појединачно, посебно, сам за себе.* — За сваким столом по један. Пију сваки соло па изгледају као болесници. *Срем.* Ђаче пјева међу клерицима соло. *Матош.*

солòбук м *лакомислен човек, ветропир. Р-К Реч.*

солòједнӣк м *соихлебник.* — Имао сам срећу бити ваш солојединик. *Грол.*

солòмо̄нскӣ, -ā, -ō *мудар и праведан (према јеврејском краљу Соломону, познатом по својој мудрости).* — Запрепашћује ... својом маштом и ... соломонским пресудама. *Андр. И.*

солòмо̄нски прил. *као Соломон, мудро.*

солòнча̄к, -а́ка м *слано тло.* — Солончаци Овчег поља спадају у ону скупину слатина која захтијева обавезно испирање соли. *Б 1960.*

сòлотӯк м *тучак за со. Р-К Реч.*

сòлстӣцӣј, -ија и **сòлстӣцијум** м лат. астр. *дан у који Сунце достиже највећу позитивну односно негативну деклинацију.* — 21. VI се зове љетна сунцостаја или љетни солстиције. *ОГ.*

солу́нац, -нца и **солу̀на̄ш,** -а́ша м *борац са солунског фронта.* — Знало [се] да је ... Персић, толико цењени солунац, у ствари био врдалина и забушант. *Рад. Д.*

солунáшӗње с *гл. им. од солунашити.* — Помисли мирно, пре но што стиже да забрани себи то унутрашње ... солунашење. Нека га, нека се иживљује. *Дав.*

солунáшити, -ýнāшīм несврш. (често ир.) *истицати своје заслуге у рату.* В. пр. уз гл. им. солунашење.

солýнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на солунаше.* — Одлучише се сви заједно да живе . . . без успомена, без солунашке бахате убражености. *Дав.*

сòлупи, сòлўпā м мн. (јд сòлуп) *в. солуфи.* — Стари Лакан са слатким водњикавим очицама и сиједим солупима . . . *Десн.*

солýција ж лат. **1.** *решење неког питања, проблема.* — Треба претрести ту ствар . . . Можда се нађе солуција. *Крл.* **2.** хем. *растварање, раствор.* — Гутао [је Љубиша] солуције хинина, па је чак подносио и салварзан. *Јак.*

сòлуфи, сòлўфā м мн. (јд. сòлуф) тур. *залисци косе пружени низ лице покрај ува, золуфи.* — Од велике бриге . . . појави му се неколико бијелих длака у солуфима. *Ђор.*

солýфић м *дем. од солуф.* — Солуфић му се просуо преко жутог лица. *Бег.*

солфàтара ж тал. *извор у земљи из кога избија сумпорна пара.* — Избијањем сумпорних пара настају солфатаре. *ОГ.*

солфеђúрати, -ēђӣрāм несврш. *вежбати се у певању, певати солфеђо.*

солфèђо м тал. *вокалне вежбе у певању.* — Да сам ја слушала тату и маму, данас бих певала солфеђо у музичкој школи. *Вучо.*

сóља ж **1.** *врста камена велике тврдоће, белутак, кварц. Вук Рј.* **2.** *солика, крупа.*

сољàна ж *солана.* — Вадимо је као камену со из руда или из морске воде и других слаиих вода (сољане). *Батут.*

сòљёнка ж *сланик.* — Умјетнички израђене сољенке дају . . . слику патрицијског богатства. *Нех.*

сòљёње с *гл. им. од солити (се).*

сòм, сóма м **1.** зоол. *велика слатководна риба глатке љигаве коже, широке спљоштене главе с дугим брцима* Silurus glanis. **2.** фиг. **а.** *глупан. Р-К Реч.* **б.** *прождрљивац. И.* **3.** шатр. *новчаница од 100 динара.* — Ошамарило га по цепу. Два цела сома. *Дав.*

сòмина ж *аугм. од сом.*

сомѝна ж бот. *врста смреке, смрдељика* Juniperus sabina. *Сим. Реч.*

сòмић м *дем. од сом.*

сòмљӣ и **сòмљӣ,** -ā, -ē *који се односи на сомове. Вук Рј.*

сомнàмбул м лат. *онај који хода спавајући, месечар.* — Он је устао и као сомнамбул . . . пошао да нађе Кадавера. *Крл.*

сомнàмбулан, -лна, -лно *који се односи на сомнамбуле.* — Пролазили су људи . . . сомнамбулни медијуми, заклопљених очију. *Вучо.*

сомнамбулѝзам, -зма м *ходање у сну, месечарство.*

сомнàмбулскӣ, -ā, -ō *који се односи на сомнамбуле.* — Зашто ме пробудисте у мојим сомнамбулским шетњама? *Уј.*

сòмов, -а, -о *који припада сому.*

сòмовина ж *месо од сома. Вук Рј.*

сòмовскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на сомове.* **б.** *који је као у сома.* — Погледа је великим сомовским очима. *Бег.*

сòмот м нем. *врста тканине меке длакаве површине, самт, баршун.* — Златасти натписи извезени на црвеном сомоту љескали су се у светлости свећа. *Чипл.*

сòмотскӣ, -ā, -ō *који се односи на сомот, који је начињен од сомота.*

сòмӯн, -ýна м тур. **а.** *танак, округао, хлеб од пшеничног брашна, укисело замешен.* — По пекарским се ћефенцима паучинају лепиње и сомуни. *Кик.* **б.** *колут (хлеба, круха).* — Потајно [је] . . . гурнула под лијес сомун круха. *Бен.* Са сомуном овсенице и главицом лука у пртеној торбици спустио [се] низ брегове. *Маш.*

сомӯнина ж *аугм. од сомун. Вук Рј.*

сомӯнић м *дем. од сомун. Вук Рј.*

сомӯничић м *дем. од сомун.* — Срце и у тебе . . . кô сомунчић. *Ђор.*

сомӯнџија м *пекар који пече и продаје сомуне.* — Једно поподне испребијаше . . . неког сомунџију. *Андр. И.*

сòмчāд ж *зб. им. од сомче. Вук Рј.*

сòмче, -ета с *дем. од сом.*

сòмчина ж и м *аугм. од сом.*

сòмчић м *дем. од сом.* — Ишао је с дечацима [на Тису] да вреба сомчиће у муљу. *Сек.*

сòнант м лат. *звучни сугласник који је по неким особинама близак самогласницима. Деан. Рј.*

сòнантнӣ и **сòнантскӣ,** -ā, -ō *који се односи на сонанте.*

сòнāр, -ápa м лат. *апарат који помоћу ултразрака открива предмете под водом.* — Наш сонар . . . показа нам присуство неког страног тела. *Пол. 1958.*

сонáта ж тал. муз. *већа инструментална композиција, обично с три до четири става, различитог темпа и карактера.* — Омиљела соната преносила ју је у . . . пјеснички свијет. *Крањч. Стј.*

сонатúна ж *мала соната.* — Топли звуци пијанина, сонате и сонатине. *Полић.*

сòнг м енгл. *песма у духу народних песама у САД.* — Неколико шлагера и сонгова дала

је у топлој, проживљеној дикцији, из »дна душе«. *Пол. 1959.*

со̀нда ж фр. **1.** *медицински инструмент којим се продире у дубину ткива и вади материја у сврху испитивања*: хируршка ~. **2.** *свредло за бушење артеских бунара, за истраживање дубоких слојева Земљине коре.* **3.** *направа за мерење дубине мора, дубиномер.*

сондáжа ж *испитивање, истраживање сондом.* — Милачић је сазнао ... да је сондажу извршила болничарка. *Пол. 1959.*

со̀ндāжнӣ, -ā, -ō *који служи за сондирање.* — Он се већ спуштао у неки сондажни бунар. *Дав.*

сондúрање с *гл. им. од сондирати.*

сондúрати, со̀ндӣрām сврш. и несврш. **1.** *испит(ив)ати, истражи(ва)ти што сондом.* — Изгубио је свијест од страшне боли ... кад су [му] сондирали рану. *Крањч. Стј.* **2.** *фиг. припремити, припремати услове за нешто.* — Кватерник је [пропаганду] сондирао. *Нех.*

со̀нет, -éта и **со̀нет** м тал. *лирска песма од 14 стихова у четири строфе.* — Неслућеним блаженством опојен спјевах једном Ванди у славу ... сонет. *Мажс. Ф.*

сонѐтист(а) м *песник сонета.* — Тако је клицао талијански сонетист и пријатељ Бембов. *Наз.*

со̀нётнӣ и со̀нетнӣ, со̀нётскӣ и со̀нетскӣ, -ā, -ō *који се односи на сонете.*

Изр. ~ венац *в. уз венац (изр.).*

со̀нӣ, -ā, -ō = солни: ~ киселина.

со̀нӣк, -ика м *в. саоник.* — Погдегде се види соник што ... води кроз њиве. *Дом.*

со́нице ж мн. *в. саонице.* — [На путу] се понегде види и земља, углађена под тешким теретом што бејаше на соницама. *Дом.*

со̀нōран, -рна, -рно лат. *звучан, звонак, јасан.* — Његов је глас сонoран. *Бег.* Пази се да обичан говор буде сонoран. *Сек.*

со̀нōрно прил. *на сонoран начин.* — Баритон је звучао сонорно. *Божић.*

сонóрнōст, -ости ж *особина онога што је сонорно.* — Емоција се тако сасвим уклони, сонорност угаси. *Сек.*

со́њача ж бот. *сољача. Сим. Реч.*

со̀па ж зоол. покр. *морска риба, салпа. Деан. Рј.*

со̀па ж тур. *батина, кијача. Вук Рј.*

со̀пац, -пца м *свирач на сопилама.* — Сопци и мјехосвирци ступаху сприједа. *Дук.*

со̀пација м *батинаш.*

со̀пацијскӣ, -ā, -ō *батинашки.* — Једна полупијана руља ... насртала је на ове који су гласали за кандидате опозиције: то су били прави »сопацијски избори«. *Јов. С.*

со̀пиле, со̀пилā ж мн. *дрвени народни дувачки инструменат.* — Пук се ужије кола и сопила, вина и печења. *Нех.*

со̀пилка ж покр. *велика свирала. Вук Рј.*

со̀пити, -ӣм несврш. *соптати.* — Дохуктала тешко сопећи однекуд и газдарица Бара. *Кол.* Већ облак ... бректи кô бичина мамна кад обори чело ... поникује, сопи. *Кош.* Јармићи су пуцкарали, а волови сопили. *Гор.*

со̀пљење с *гл. им. од сопити.*

со̀полина ж и **со̀пољ** м *в. бала*[1]. *Батут.*; *Р-К Реч.*

со̀пōт м *јак извор, нагао водопад. Р-К Реч.*

со̀прān, -áна м тал. муз. *највиши женски или дечји глас у певању.* — Далеко иза шуме допирао је сопран пастирице. *Крл.*

сопрàнист(а) м *певач који пева сопран.*

сопрàнистица и **сопрàнисткиња** ж *певачица која пева сопран.*

со̀пствен, -а, -о *властит, свој, лични.* — Тридесет година већ стојим на сопственим ногама. *Вучо.* Тог [је] часа стајао ван тока свог сопственог живота. *Десн.*

со̀пственӣк м *онај коме што припада, носилац права својине, власник.* — На црној сатинској постави ... виде се ... почетна слова имена ранијег сопственика. *Макс.*

со̀пственица ж *она којој што припада, власница.* — Све су ... новине донеле вест да је ... нађена мртва сопственица те куће. *Андр. И.*

со̀пственичкӣ, -ā, -ō *који се односи на сопственике.*

со̀пственӣштво с *сопственост. Р-К Реч.*

со̀пственōст, -ости ж **1.** *право располагања чиме, право својине, власништво.* — Он ... оспори пуковнику сопственост неког воденог тока који је обртао једну воденицу. *Грол.* **2.** *личност, особност.* — Од неколико дана почео [је] слободнији вјетрић њеном душом лахорити који је пољепшавао сваку црту њене душевне и тјелесне сопствености. *Коз. Ј.*

со̀пство с *биће, тело, особа.* — Заборави сам на се, само је у десној руци ћутио нешто тврдо, туђе његову сопству — ћутио је бод. *Тур.* Просуше [се чежње] кроз њезино младо ... крепко сопство. *Бег.*

со̀птав, -а, -о *задихан.* — Стој! ... руке у вис! ... Онда ... мукла сoптава питања ... *Ж 1955.*

со̀птāј м *соптање.* — Сoптај [коња] био [је] све јачи и мучнији. *Коз. И.*

со̀птāње с *гл. им. од соптати.*

сòптати, сòпћēм несврш. **а.** *тешко дисати (од напора, болести, срдбе и сл.).* — Иза ових ријечи поче стари Мато соптати на нос. *Шимун.* Тешко сопћући . . . он се појавио на варошкој калдрми. *Ћоп.* **б.** *бректати, дахтати.* — Влак је јурио, дрхтао, соптао и звиждао. *Кум.*

сòптити, -ӣм несврш. *соптати.* — Нагнана бичем . . . животиња сопти пуном снагом. *Мих.* На колодвору [је] већ нестрпљиво соптила црна неман. *Мишк.*

сòпче, -ета с *дем. од соба.* — Кроз стаклена врата улазило [се] у једно сопче. *Ћос. Б.*

сòрбет м тал. *сладолед од воћа.* — Прошетам старицу . . . узмемо сорбет на Пилама. *Војн.*

сòргњати се, -ām се сврш. *срушити се, скотрљати се.* — Нешто [се] откиде и сргиња уз потмули прасак. *Марк. М.*

сòрдина ж тал. *направа код неких музичких инструмената за пригушивање тона.* — Гријешио је у такту, свирô без сордине. *Наз.*

сòрдинàнтно и **сòрдињрàно** прил. *пригушено, притуљено.* — Она се јавила сординантно. *Кал.*

сòрити, сòрӣм сврш. *оборити, срушити.* — Сорите кров који [је] на нас кô кам гробни сио. *Наз.*

~ се 1. *с висине пасти, стровалити се, срушити се.* — Мирко и његови другови . . . сориште се низ орлове стијене. *Март.* Кућерина му се сорила. *Јел.* **2.** *одјекнути, заорити се.* — Сориште се брда и долине. *Вук Рј.*

сòрљати се, -ām се сврш. *срушити се, пасти.* — Погради окривљеног дјечака и вјешто га гурну према излазу тако да се сорљао до дна степеница. *Ћоп.*

сòрта и **сòрта** ж тал. **1.** *врста, род с типичним особинама:* добра ~ грожђа, лоша ~ пшенице. **2.** *соj (1), ков*[1] *(5).* — Има код нас на селу људи који су пола сељаци а пола господа . . . Међу таку сорту спада и Вук. *Вес.* Упутио [је псовке] на адресу омражене сорте војних писара. *Јонке.* Чим се крста не боји, од Турчинове је поганске сорте. *Сим.*

сòртачити се, -ӣм се сврш. *постати с киме ортак, друг у каквом послу, удружити се, уортачити се.* — Ти си се сортачио с оним америчким пропалицом. *Цар Е.*

сортӣмāн, -āна м фр. *велики и разноврстан избор робе исте категорије, асортиман.*

сортӣрање с *гл. им. од сортирати.*

сортӣрати, сòртӣрām сврш. и несврш. *средити, сређивати, сврста(ва)ти по одређеном принципу.* — Магазинери почели су сортирати ципеле и ремење по стелажама. *Крл.* [Муницију] различитих фабрика . . . треба сортирати, и то сваку серију у засебну групу. *Стр.*

сортӣрāч, -āча м *онај који сортира што.* — Стрпљиви сортирачи . . . [журе] да уграбе свеже плодове. *Пол. 1959.*

сòртӣрка ж *машина, строј за сортирање. Деан. Рј.*

сòртӣрница ж *радионица за сортирање.* — Нисмо имали модерна постројења, наручито у сортирницама. *ВЛ 1960.*

сòртӣ и **сòртӣй,** -ā, -ō *пробран, врстан:* ~ семе хибридног кукуруза, сортна вина.

сòрцати се, -āм се сврш. покр. *пасти, стровалити се. Вук Рј.*

сôс м (лок. сôсу; мн. сôсови) фр. **1.** кув. *јело приређено наретко с разним зачинима, умак, умокац.* — Једеш ли радо сос од копра? *Јонке.* **2.** фиг. *неприлика, невоља.* — Од вас се тражи у овој ствари узмак. Како ћете се извући из овог соса, то је ваша приватна ствар. *Крл.*

СОС *међународни знак којим брод или авион или разне експедиције позивају у помоћ кад се налазе у животној опасности. МЕП.*

сòтона и **сотòна** м **1.** *ђаво, враг.* — На самоћи је сотона и сина божјега напастовао. *Маж. Ф.* Уклони се оних које сотона има у својој власти. *Ранк.* **2.** (и ж) фиг. *чељаде са сотонским особинама.* — »Нећу, нећу, господар сам ја«, завија ти она стара сотона. *Војн.*

сòтонин и **сотòнин,** -а, -о *који припада сотони.*

сòтонити и **сотòнити,** -ӣм несврш. *чинити што као сотона, вражовати, напастовати.* — Ид'те, врази, не сотоните. *Берт.*

сòтонов и **сотòнов,** -а, -о *који припада сотони.* — Ви сте дјеца сотонова. *Шен.*

сòтонскӣ и **сотòнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на сотоне, који је као у сотоне:* ~ напаст, ~ мисао, ~ смех.

сотòњāк, -āка м *човек сотонске нарави.* — Знам ја тога неваљалца, сотоњака. *Шапч.* Запослише се ова два сотоњака код лугарије. *Пав.*

сòфа и **сôфа** ж тур. **1.** *широка, тапецирана клупа с наслоном, покривена тканином или кожом, канабе.* — Она је сједила на крајичку кожне софе. *Ћоп.* Марковић . . . хркао је испружен на софи. *Сим.* фиг. Десна тераса [моста] идући из вароши, зове се софа. *Андр. И.* **2.** *уздигнути простор пред џамијом уза зид на коме се клања.* **3.** *леја.* — [Мара] у широку софу жути шебој сади. *Шант.* Мујо сједи у зеленој башчи . . . на софи зеленој. *НПХ.*

софегàда ж зоол. *сардела, бркљун. Бен. Рј.*

софи̏зам, -зма м грч. *намерно начињен нетачан закључак који на први поглед изгледа логичан, намерно исконструисан лажни доказ.* — И највећи умови морају бити на опрези да уместо разумног силогизма не пригрле какав блистав софизам. *Прод.*

со̀фист(а) м **а.** *присталица учења групе грчких филозофа који су подвргавали критици и сумњи човекову способност сазнања и били склони етичком релативизму.* — Настава софиста ... учила је само вештини говора и давала добре адвокате сваке па чак и рђаве ствари. *Јов. С.* **б.** *човек који извртањем истине ствара лажне закључке.* — Такозвани утилитарци нијесу него софисте или притворице. *Матош.*

софистѐрија и **софи̏стика** ж *намерно извртање истине и прављење лажних закључака и привидних доказа.* — Ако се случајно нађу у шкрипцу, извлаче се цинизмом и софистеријом. *Сим.* Банбадава ваша софистика. *Павл.*

софи̏стичан, -чна, -чно и **софи̏стичкӣ, -а̄,** -о̄ *који се односи на софисте и на софистику.* — Доказ је ... сасвим софистичан. *Петр. Б.* Хтио је насупрот софистичком релативизму засновати опће етичке вредноте. *Ант. 1.*

софи̏стички прил. *на софистички начин, као у софист(а).* — Однос спрам јаких и привидно необоривих централних европских снага био је софистички лажан и фарисејски дијалектичан. *Крл.*

со̀фисткиња ж *жена софист(а).* *Прав.*

со̀фра ж тур. **а.** *низак округао сто за којим се јело седећи на душецима; сто, трпеза уопште.* — За готову софру посједаше гладни Турци. *Маж. И.* Докле су гости за софром, један ће од домаћих мушкараца стојати поред софре. *Дед. Ј.* **б.** *људи за софром.* — Калуђери су по манастирима у таквим приликама читали житија ... а световни људи слушали јуначке песме, док је цела софра ћутала. *Сур.*

со̀фрица ж *дем. од софра.* — На дрвеној софрици ситно [је] сјецкао ... траву. *Лал.*

со̀фта м тур. *студент исламске теологије и права, ученик медресе.* — Дуго времена свет се окупљао око натписа ... док се не би нашао какав софта или млад хафиз који би ... прочитао натпис. *Андр. И.*

со̀фтински, -ā, -о̄ *који се односи на софте.* — У двадесетој години, са сандуком књига и софтинске сиротиње ... врати се у Добој. *Андр. И.*

со̀ха ж **а.** *рачваста дрво које служи као подупирач, мотка, тољага.* — Коље и сохе рачвасте оштре ... шибе прирећују лозама. *Марет.* [Касаблије] изнесоше чаброве на сохама. *Андр. И.* **б.** *стуб.* — Посебан тип примитивне настамбе су сошнице грађене на ступовима или сохама. *ОГ.* **в.** *виле. Бак. Реч.* **г.** *вешала. И.* **д.** *бродска дизалица. И.*

со̀цијӑлан, -лна, -лно (одр. со̀цијӑлнӣ) лат. **1.** (одр.) *који се односи на друштво, заједницу, друштвено уређење, друштвени:* ~ питање, ~ политика, ~ осигурање, ~ револуција. — Пред марксистичку социологију ... поставља се задатак ... свестраног изучавања данашњих социјалних појава. *Ант. 1.* **2.** *који има осећања за заједницу, за туђе невоље, који одражава та осећања:* ~ књижевност. — У делима [Ђуре Јакшића] је ... била ... наглашена социјална нота. *Бошк.*

социјалдемо̀крат(а) м *присталица социјалдемократије, члан социјалдемократске партије.* — Схваћања националног питања аустријских социјалдемократа ... *ОП 2.*

социјалдемократи̏зам, -зма м *теорија и пракса социјалистичке демократије.* — Нарочито се истицао у борби против социјалдемократизма као теорије и праксе у радничком покрету. *Пол. 1959.*

социјалдемокра̀тија ж лат.-грч. = социјалдемократија *општи назив за радничке социјалистичке партије, настале у капиталистичким земљама у другој половини XIX ст.*

социјалдемо̀кратскӣ, -ā, -о̄ *који се односи на социјалдемократе и на социјалдемократизам:* ~ партија.

социјалдемокра̀ција ж = социјалдемократија. — Лењин је захтјев за национализацијом земље уносио у програм руске социјалдемократије. *Пов. 2.*

социјали̏зам, -зма м *друштвени поредак који укида капитализам и успоставља друштвену својину над средствима за производњу, прва фаза комунизма.*

социјализа́ција ж *укидање приватне и успостављање друштвене својине над средствима за производњу.* — Основне линије програма биле су ... стварање народне црвене армије и социјализација производње и трговине. *Ч-М.*

социјали̏зирање с *гл. им. од социјализирати (се).* — [Аграрна странка] постаје кочничар социјализирања земље. *Р 1946.*

социјализи́рати, -и̏зӣрам сврш. и несврш. = социјализовати *провести, проводити социјализацију.* В. пр. уз гл. им. социјализирање.

~ **се** = социјализовати се *постати социјалан.*

соција̀лизовање с *гл. им. од социјализовати (се).*

соција̀лизовати, -зујем сврш. и несврш. = социјализирати.

~ се = социјализирати се. — Може ли се у таквим приликама књижевност демократизовати и све више социјализовати? *Марј. М.*

соција̀лисати, -ишём несврш. *испољавати идеје социјализма.* — Један од оних људи који живе без великих брига помало социјалишу, остају вечито млади. *Уск.*

соција̀лист(а) м *присталица начела социјализма, члан социјалистичке партије.* — Ужице је познато са свога социјализма и својих социјалиста. *Уск.* Истицао се социјалист Васо Пелагић. *ОП 2.*

соција̀листичкӣ, -ā, -ō *који се односи на социјалисте и на социјализам:* ~ идеологија, ~ покрет, ~ држава, ~ партија.

соција̀листкиња ж *жена социјалист(а).*

со̀цијā̀лно прил. **1.** *на социјалан начин, као социјалан човек.* — Крлежа осећа пре свега социјално. *Богдан.* **2.** *друштвено, класно.* — Подизање социјално потиштених ... класа чини сржи демократских учења. *Скерл.*

соција̀лно̀ст, -ости ж **1.** *осећање за оно што је социјално.* — Социјалност се развија штампом, удруженима, преношењем све више функција са појединца на заједницу. *Пед.* **2.** *саосећање са сиромашнима и потлаченима.* — А што се тиче једнаких права, драги колега, ту ваша социјалност слабо може помоћи. *ЛМС 1949.*

социо̀лог м *онај који се бави социологијом, специјалист(а) у социологији.* — [Хисторичар и социолог] имају потпуно или дјеломично заједнички предмет испитивања. *Лог. 2.*

социологизи́рање с *гл. им. од социологизирати.* — Од богатог причања ... Симић пада у декларативно социологизирање, у патетично жаљење босанског села. *Пол. 1959.*

социологизи́рати, -и̏зӣрā̄м несврш. *објашњавати са становишта социологије.* В. пр. уз гл. им. социологизирање.

социоло̀гија ж *наука о људском друштву, о општим законима развитка друштва.* — Предузео је да створи социологију, науку о друштву ... којом је он хтео да морално преобрази човека и да га спреми за ново друштво. *Марк. Св.*

социоло̀гӣјскӣ, -ā, -ō *в. социолошкӣ.* — Уз те се проблеме вежу социологијски, о животу и дјеловању друштва. *Баз.*

социо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на социологе и социологију.* — Био је сиромашан студент, намеран да се посвети социолошким испитивањима. *Шуб.* О цијелом градиву могла би да се напише социолошка студија. *Уј.*

социо̀лошки прил. *са социолошког гледишта.* — Чисто социолошки узето, ипак ће све то [распад фронте] уродити нечим бољим. *Фелд.*

со̀чан, -чна и со̀чна, -чно **1.** *који је пун сока, свеж.* — Сочни гроздови [на виновој лози] су примамљиво висили. *Јак.* Зуби су [у коња] ... способни за мљевење биљке сочне или сухе. *НЕ.* **2. а.** *меснат, једар, пун.* — Усне [Хајкунине] пуне и сочне подрхтавале су у неком грчу. *Шуб.* Ушао је Мића блед ... али сочан од младости. *Дав.* **б.** *бујан.* — Највећи су дио цетинског поља сочне ливаде. *Шимун.* фиг. Изгуби се у прашуми густих и сочних мисли. *Каш.* **3.** фиг. *звучан, снажан.* — Узгред су каткад пале сочне пљуске. *Божић.* Говорио нежно .. уз сочно мљескање. *Ћил.* **4.** фиг. *сликовит, живописан.* — Мој отац ... прича ... на свом сочном језику приче и пошалице из његове младости. *Сек.* [Драматизација Поп Ђире и поп Спире] нам није дочарала сочно и живописно Сремчево дело. *ЛМС 1949.* **5.** фиг. *непристојан, опсцен.* — Никад ништа није чуо осим сочног пастирског рјечника. *Нам.* Швабо је слушао наше узвике праћене сочним псовкама. *Чол.*

со̀чење с *гл. им. од сочити. Р-К Реч.*

со̀чиваст, -а, -о *који има облик сочива.* — Хлорофилна зрнца ... су ... сочивастог облика. *Пол. 1959.*

сочи̏вица ж бот. *сочиво (1а), леђа.*

со̀чи̏внӣ, -ā, -ō *који се односи на сочиво. Прав.*

со̀чи̏во и **со̀чиво** с = леђа **1. а.** бот. *махунаста биљка из пор. лепирњача с храњивим семењем* Ervum lens. — Поред жита истичу се варива ... нарочито грашак, пасуљ и леђа (сочиво). *Батут.* **б.** *плодови махунастих јестивих биљака.* — Ми смо вазда звали боб, леђу, грах и грахорину варивом, а не сочивом као што ви данас зовете. *Љуб.* Најздравија [је] храна: крух, сочиво и зеленје. *Новак.* **2.** физ. *врста конвексног или конкавног стакла које сабира или расипа зраке светла.* — Сабирна сочива су дебља на средини, а све тања на крајевима ... Расипна сочива тања су на средини, а дебља на крајевима. *Физ. 4.* [Фотограф] поче намештати сочиво. *ЛМС 1951.* **3.** анат. *део ока кроз који се светлост прелама пре него што падне на мрежњачу.* — Иза зенице налази се испупчено очно сочиво. *Физ. 4.*

сочи́вце, -а и -ета с *дем. од сочиво.*

со̀чити, -ӣм несврш. **а.** *пунити соком.* — Сунце сочи плодове. *Сим.* **б.** *пунити се соком, једрати.* — Блистају стране у сунцу и роси, избија лоза, соче ... трси. *Шант.*

со̀чити, -ӣм несврш. **а.** *проналазити коме жену. Вук Рј.* **б.** покр. *проналазити и одавати лупежа. И.*

со́чица ж **1.** *дем. од со. Вук Рј.* **2.** *солика, соља. Р-К Реч.*

со́чница ж *снежница.* — Кад копни снег на површини ... онда је већ потекла сочница сакривеном површином. *Чипл.*

со́чно прил. **а.** *на сочан начин.* — Крист тужно гледа и слуша ... како [народ] сочно куне. *Кол.* Зашиљила је усне и сочно их прилепила о његов образ. *Поп. Ј.* **б.** *соком.* — Лови лубеницу [у бунару] да се исцрпљен жегом ... сочно освежи. *Чипл.*

со́чно́ст, -ости ж *стање онога што је сочно.* — Добија се утисак да је анегдота ... без свежине и сочности. *Глиг.*

со́џбина ж покр. *награда соку за сочење*; исп. со̀к.[2] — Уговоримо ... соџбину педесет ... дуката ... да их дамо соку који насочи звоно и лупеже. *Љуб.*

со̀шница ж *дем. од соха.* — Треба и мотке глатке да пристављаш и ... сошице јаке. *Мар.*

со̀шка ж *сталак у којем се држе пушке.* — Он је донео своју пушку ... у ону исту сошку из које је њу примио. *СКГ 1937.*

со̀шница ж *сојеница.* — Посебан тип настамбе су сошнице, грађене на ступовима или сохама. *ОГ.*

спа́валац, -аоца м *онај који воли да спава*; *непокретан, пасиван човек.* — Такви спаваоци [медиократи] мрзе узбуну. *Шим. С.*

спа́валица ж и м *особа која воли да спава.* — Био је [Тодор] сушта доброта и мртва спавалица. *Сек.*

спа́валиште с *место где се спава.* — Синоћ је кукуријекао пијетао на спавалиште. *Дук.*

спа́вало с и м *онај који радо и много спава. Деан. Рј.*

спа́ва̄ње с *гл. им. од спавати.*

спаваоница и **спа̀ваоница** ж *соба у којој се спава, спаваћа соба.* — Чим стигну у касарну, оду у спаваоницу. *Андр. И.* Стала је пред мајчином спаваоницом. *Торб.*

спаваоничкӣ и **спа̀ваоничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на спаваонице*: ~ покућство, ~ намештај.

спа́вати, спа̏вам несврш. **1.** *бити у стању сна.* — Овчари, увијени у јагњеће коже, спавали су по земљи. *Јак.* фиг. 1) *мировати, бити у стању потпуне тишине.* — Широка шума спава. *Кркл.* Спава варош увијена у голем плашт. *Каш.* 2) *лежати мртав, бити покопан.* — Сада спава мирно на гробљу светога Јурја. *Шен.* **2.** (с киме) *имати сексуалне односе* (*с киме*). — Ја сам први пут спавао са женом када сам навршио двадесет и седму годину. *Крл.* **3.** (са лог. субјектом у дат.) *имати потребу за сном, бити поспан*: спава ми се.

Изр. ~ вечни сан (вечним сном) *бити сахрањен, лежати у гробу.* — Овдје спава вјечни сан један хонвед. *Јонке.*; ~ зимски сан (зимским сном) *не показивати знаке живота* (*о вегетацији*). — Природа још спава зимским сном. *БК 1906.*; ђаво, враг, опасност (никад) не спава *треба бити опрезан*; ићи с кокошима ~ *легати на починак већ у први сумрак*; спава као заклан (као топ, мртвим сном, сном праведника) *обузет је тврдим, дубоким сном*; спава као зец (као птица на грани) *спава лаким, немирним сном.* — [Скретничар] спава као птица на грани: тек је свео очи, а жена га, на глас сигнала, диже да иде на скретницу. *Лапч.*; ~ мирно (на оба ува) *бити безбрижан.* — Спавам на оба ува, без страха да ће ми неко украсти благо. *Богдан.*

спа̀ва̄ћӣ, -ā, -ē *који се односи на спавање, који је у вези са спавањем*: ~ соба, ~ вагон, ~ кошуља, ~ болест.

спава̀ћив, -а, -о *који је под утицајем сна, сањив, дремљив, поспан*: ~ изглед, спаваћиве очи.

спава̀ћивӧ́ст, -ости ж *стање онога који је спаваћив, поспаност, дремљивост.* — Обузме [га] таква малаксалост и спаваћивост да ... мора да ... одспава неколико сати. *Чол.*

спава̀ћица ж *кошуља у којој се спава, спаваћа кошуља.* — По цео би дан проседео у спаваћици. *Дав.* Исти [је] каква су га одњијели, мало анђелче у дугој бијелој спаваћици. *Сим.*

спа̀ва̄ч, -а́ча м *онај који спава.* — Сва осјетила спавача као да су изгубила моћ примања подражаја. *НЧ.* Испредају се приче, праћене гласним хркањем спавача. *Ћоп.*

спава́чев, -а, -о *који припада спавачу.*

спава̀чица ж **а.** *она која спава. Вук Рј.* **б.** *она која воли дуго да спава.* — А, спавачице! рече ... Нера ... Шалим се ја. Устала си ти рано. *Вес.*

спа̀ва̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на спаваче. Вук Рј.*

спа́веж м **1.** *спавање.* **2.** *сањивост, поспаност, дремеж. Р-К Реч.*

спавѐжљив, -а, -о *в. спављив.* — фиг. Ако удари изубаха, а нас нађе спавежљиве, ископаће нас до трага. *Љуб.*

спавѐжљивӧ́ст, -ости ж *стање онога који је спавежљив, спављивост, поспаност.*

спа̀вкати, -а̄м несврш. *дем. према спавати, дремуцкати.* — Чини се да се одмара спавкајући. *Божић.*

спа̀вљив, -а, -о *коме се спава, обузет сном, сањив, поспан.* — Спављиви мрмљају протесте због састанка у ово време. *Ћос. Д.*

спа̀вљивӧст, -ости ж *стање онога који је спављив.*

спа̀внути, -нём сврш. *мало одспавати, поспавати.* — Послије ручка спавнули би сви па би се опет шетали до вечере. *Мат.* Причат ћу вам приче ... ако ... не каните ... прилећи ... да спавнете малко. *Вел.*

спавӯцнути, спа̀вӯцнём сврш. *дем. према спавнути.* — Ружно сам нешто сањао кад сам пред зору спавуцнуо. *Вин.*

спа̀вуша ж *она која воли много да спава, поспанка. Деан. Рј.*

спа̀д м *пад. Деан. Рј.*

спа́да ж тал. *кратка сабља, шпада.* — Одлазећи ... у Двор ... беше обукао килоте ... надодоливши се орденьем ... и једном спадом, танком као прст. *Црњ.*

спа̀дало с и м *враголаста и духовита особа, обешењак.* — За њега кажу да није озбиљан човек и називају га превртљивцем и спадалом. *Андр. И.* Упознао сам ти неко наше спадало. *Сим.*

спа̀дање с *гл. им. од спадати.*

спа̀дати, -а̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према спасти.* **2. а.** (коме, кога, у што) *припадати, бити део кога, чега.* — По насљедству спада [имање] напол обитељи Хенинговој, напол обитељи Баторовој. *Шен.* Хоћемо ми пропис и правило како кога спада и сљедује. *Ћоп.* Марангун ... одмах показа да не спада у то племе. *Лал.* **б.** *убрајати се.* — Мирко Војнић ... спадао је међу најмоћнију властелу загорску. *Том.* Вујић је спадао у најобразованије и најспособније политичаре свога доба. *Јов. С.* **3.** (на кога, на што) *односити се на кога или на што, тицати се кога или чега.* — Ја се нисам заклео! И на вас то апсолутно не спада. *Крл.* Како [Аригуча] вара његова жена ... не спада на нашу ствар. *Поп. П.* **4.** *бити у складу с чим, одговарати, доликовати.* — Када је рат ... ви овдје [треба да] направите ред како то по прописима спада. *Крл.* Он је вечерас ... био гост у кући и ваљало га је дочекати као што спада. *Ћоп.*

спа̀дљив, -а, -о *који лако спада. Бак. Реч.*

спа̀днути, -нём сврш. *в. спасти. И-Б Рј.*

спа́жати, спа̀жа̄м *несврш. и уч. према спазити, опажати.* — На самртном часу ... лик немиле смрти спажа. *Јаки. Ђ.*

спа̀зити, -ӣм сврш. *погледом уочити, угледати, опазити, приметити.* — Забављен разним мислима нисам ни спазио да ми се приближује једна старица. *Мишк.* Метеореолошка станица се ... и после дужег крстарења [аероплана] није могла спазити. *Петр. М.*

~ **се** *досетити се, домислити се.* — Да ми сутра на Турке удримо ... нек' се спази грдни Османлија, у чију је земљу улазио. *НП Вук.*

спа̀зма ж грч. мед. *грч.* — фиг. Свршетак игре, сав у спазмама коначног обрачуна ... делује као завршни ... акорд. *Пол. 1958.*

спа̀змати, -а̄м сврш. *добити дечију памет, подетињити, побенавити. Вук Рј.*

спазмà̀тичан, -чна, -чно *који пати од грчева.*

спазмà̀тичкӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на спазме.*

спа́јалица ж *направа од жице за спајање листова папира. Деан. Рј.*

спа́јало с *лемило, кит. Р-К Реч.*

спа́јање с *гл. им. од спајати (се).*

спа́јати (се), спа̂ја̄м (се) *несврш. и уч. према спојити (се).*

спа̀ја̄ч, -ача м **1.** *онај који спаја (што са чиме).* **2.** техн. *оно чиме се што спаја. Ј 1957.*

спајда́шити се, спа̀јда̄шӣм се сврш. мај. *здружити се, спријатељити се.* — Ти се то нешто као спајдашила с ... учитељицом. *Ћоп.*

спајиј- *в. спахиј-.*

спаки́рати, спа̀кӣра̄м и **спа̀ковати,** -кујём сврш. **1.** *сложити што у пакет; спремити своје ствари и сместити у нешто (обично у кофер).* — [Рухо и јело] спакирају у један сандук. *Ћор.* [Турчић] спакује своје ствари ... као да иде на велико путовање. *Кол.* **2.** фиг. *приредити коме какву непријатност, замесити, закувати.* — Миланковићеву аферу спаковао је по свој прилици шабачки начелник. *Јов. С.*

~ **се** *спаковати (1).* — Људи ... спремни само да се спакују и дуну било камо. *Вучо.* Јуче се спаковала и отишла. *Марк. М.*

спа́лити, спа̂лӣм сврш. **1.** *уништити ватром, сагорети.* — Непријатељ је на одласку спалио читаво село. *Вј. 1960.* фиг. Храбар је и мио, јер му живот још није спалио крила. *Бар.* **2.** *опалити (о сунцу, ветру).* — Стоји сељак ... мршав, спаљен од сунца и вјетра. *Мишк.*

Изр. ~ мостове иза себе *онемогућити себи повратак;* гром те (га, их) спалио *клетва.* — Слепци сте ви, слепци и ништа више. Гром вас спалио! *Вес.*

спа̀лӣште с *место где се неко или нешто спаљује.* — Толико их је [невјерника] ... да би се тешко нашло спалиште за све. *Скерл.*

спа̀љив, -а, -о *који се може спалити, запаљив.* — Спаљиво тело може у ваздуху

да гори само зато што има у њему оксигена. *М 1867.*

спаљи́ва̏ње с *гл. им. од спаљивати.*

спаљи́вати, спа̀љујем *несврш. и уч. према спалити.*

спа̏метовати, -тујем сврш. заст. *измислити, смислити. Р-К Реч.*

спа̀нāћ, -а́ћа м бот. *врста поврћа, једногодишња зељаста биљка чије се лишће употребљава као храна, шпинат* Spinacia oleracea.

спањи́ва̏ње с *гл. им. од спањивати се.*

спањи́вати се, спа̀њāвām се *несврш. и уч. према спањати се.* — Развратник, женскарош, са солдатушама се спањава. *Моск.*

спа̀њати се, -ām се сврш. презр. *ступити с ким у блиске и недолично односе, спријатељити се, сплести се.* — Нешто ми натукнуше да се Јагна с кнезом спањала. *Бен.* Добије . . . задатак . . . да истражује је ли се супруга неког клијента . . . већ спањала тамо с неким, а ако се спањала, онда с ким се спањала. *Вин.*

спа̀нути, -нēм сврш. *в. спасти.*

спа́ње с *гл. им. од спати.*

спа́њити се, спа̀њим се сврш. необ. *запањити се, запрепастити се, пренеразити се.* — Спањисмо се [од страха]. *Матош.*

спапу̀љати, -ām сврш. покр. *згњечити у папулу. Вук Рј.*

спа̀ра ж **1.** *спарина. Р-К Реч.* **2.** *гужва од крпе која се меће на главу кад се што на њој носи, свитак. Вук Рј.*

спа́рак, -рка м *спарен кукуруз, кукуруз који се спарио (од суше). И-Б Рј.*

спа̀ран, -рна, -рно *пун спарине, запаран.* — Како ће дуго потрајати то спарно, несносно вријеме! *Том.* Било је то једног спарног и врелог љетњег јутра. *Ћоп.*

спари́ва̏ње с *гл. им. од спаривати (се).*

спари́вати (се), спа̀рујем (се) *несврш. и уч. према спарити (се).*

спа̀рина ж *велика врућина, оморина, запара.* — Спарина нагло расте и јавља се мукла грмљавина. *Андр. И.* Тешка љетна спарина умара. *Гор.*

спа́рити, спа̀рим сврш. **1.** *здружити у пар, начинити пар, сједињити.* — Ђуро . . . дај ми продај ону твоју кобилу . . . рад би је спарити с мојијем паripичићем; парни су, добро би радили. *Ћоп.* Боже, спари ко за кога мари, а распари ко за ког не мари. *Леск. М.* фиг. Ја не познам примјера гдје би благослов љепше спарио срца него у овој кући. *Кос.* **2.** *саставити мужјака и женку ради расплода (о животињама).*

~ се *уз. повр.* — Куја се мора спарити између једанаест и дванаест сати по дану. *Вел.*

спа̀рити, -им сврш. *опећи, опарити.* — Та врело је [јело], спарићеш цигерице. *Јел.*

~ се *увенути, осушити се од спарине, спарушити се.* — Око мене је све заударало на . . . гњило, спарено људско месо. *Коч.* Мирише спарена трава. *Јаки. М.*

спа̀рно прил. *пуно спарине, загушљиво, запарно.* — Спарно је толико да и младићи корачају лено и уморно. *Каш.*

спа̀рог м и **спа̀рога** ж бот. *зељаста украсна собна биљка, шпаргла* Asparagus. *Сим. Реч.*

спа̀рожина ж и **спа̀рожи̏ште** с *место где расту спароге. И-Б Рј.*

спару́так, -тка м *плод воћке закржљао и осушен од спарине, жеге.* — Вечерњи ветар стресао је спарутке са шљива. *Уск.*

спарушáвати (се), -рӯшāвām (се) *несврш. и уч. према спарушити (се).*

спа̀рӯшен, -а, -о **1.** *трп. прид. од спарушити (се).* **2.** *увенуо, осушен.* — Ветрић [је] повијао спарушену траву. *Вес.* фиг. Анчић [је] био . . . блед, смањен и спарушен. *Лал.*

спа̀рӯшенӧст, -ости ж *стање онога који је спарушен, онога што је спарушено.*

спарушéње с *спарушеност.* — Малена, једва излучена из старачког спарушења, источила се та горка суза из мајчиног срца. *Рад. Д.*

спару́шити, спа̀рӯшим сврш. *учинити да нешто увене, изгуби свежину (о растињу); учинити некога телесно и душевно увенулим, слабим.* — У данашњем прозаичном добу . . . у коме брутална борба за опстанак људе тако суши и спарушй . . . песник се рђаво осећа. *Скерл.* [Индустријалац Ткач] спарушио [је] младост [своје секретарице]. *Сим.*

~ се *увенути, изгубити свежину од велике спарине (о растињу); изгубити снагу, једрину:* цвеће се спарушило. — У таквим приликама усахне, свене и спарши се и најсветлији дух. *Прод.* Сама себи изгледала је повенула и спарушена. *Десн.*

спа̀с м **1. а.** *избављење од опасности, спасење.* — Нигде спаса! — помислим у очајању, видећи да се морам предати на милост и немилост страшној судбини. *Дом.* Клонуће ме свлада. Нестала у спас посљедња ми нада. *Гор.* **б.** *оздрављење, излечење.* — Корени дрвета су трули, нема спаса кад му се покида болесно лишће и увенуте гране. *БВ 1909.* Маса војника иде прозебла, са запаљењем плућа . . . Спаса им нема. Па зашто им још за живота не би одали посмртну почаст. *Јак.* **в.** *ослобођење, слобода.* —

Њему [ратнику] припада заслуга за спас отаџбине, он је спаситељ свога народа. *Дом.* **2.** (Спас) рлг. *Спаситељ.* — О Ускрсу било кад устаде Спас. *Шен.* Зазвони ... Спас се роди ... хајд'мо, браћо, на јутрење! *Змај.*

Изр. лука спаса *уточиште, прибежиште.* — Немам друга нити завичаја ... лука [ми је] спаса у самоћи. *Кркл.*

спасáвање с *гл. им. од спасавати (се).*

спасáвати (се), спàсāвāм (се) *несврш. и уч. према спасти (се).*

спàсати, спâшēм сврш. *отпасати.* — Ћемер спаши, мукадем опаши. *НПХ.*

~ **се** *опасати се.* — Старац ... спасô се појасом. *Март.* Спасао се кожним опрегом. *Павл.*

спàсати се, -ām се у изразима: спасај се, спасајте се нар. *наздравље (у наздрављању).* — Да бог дâ да се дуго година овако виђали и састајали. Спасајте се! рече ... и натегне чутуру. *Шапч.* Вуле ... Добро здравље и сретно виђење! Спасај се! *Глиш.*

спàсење и **спасèније** с цсл. *спасење.* — Поздрављам те, светињо славенска! У тебе је моје спасеније. *Њег.*

Изр. на ~ *наздравље (у наздрављању).*

спáсеница ж *она која је спасена од какве несреће, смрти.* — Спасеница [од утапљања] ... се спусти у вику и дреку ... окренувши се свом спасиоцу. *Матош.*

спасéње и **спáсење** с *спас.* — Покојњијем душевно спасење, а живијем здравље и весеље. *Вук Рј.* Спасавала ме је воља за спасењем. *Дав.*

спасúвати, спàсујēм несврш. *в. спасавати.* — [Народ] није имања заштедио ... спасујући Европу од срамотна јарма. *Павл.* То је Харибда ... Спасујте другови ... прионите веслати живо. *Март.*

~ **се** у изразима: спасуј се, спасујте се нар. *наздравље (у наздрављању);* исп. спасати се. — Спасуј се! кад хоће ко да пије — ракију или вино — рекне ономе који ће послије њега пити. *Н. посл. Вук.*

спàсилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) = спаситељ (а) *онај који спасава или је спасао (некога).* — Лупали [су се] у прса ... да су они једини спасиоци српства. *Риб.* [Самојловић] био је један од спасилаца злосрећне експедиције. *Петр. М.*

спàсилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на спасиоце.* — Кад члан падобранске спасилачке екипе добије неки тежи задатак, он из авиона искаче заједно са својим псом. *Б 1958.*

спàсилāштво с *спасавање. Р-К Реч.*

спàсиочев, -а, -о *који припада спасиоцу.*

спàситељ м **а.** = спасилац. — [Испребијан] постолар сретан да је нашао спаситеља, пружи руку Мирославу. *Шен.* Славан ратник ... је спаситељ свога народа. *Дом.* **б.** (Спаситељ) рлг. *Исус Христос.* — Ти достојан ... дочек [спреми] божанском Спаситељу. *Хар.*

спàситељев, -а, -о *који припада спаситељу.*

спàситељица, спаситèљица и **спàситèљка** ж *женска особа спаситељ.* — Француски народ ју је ... прогласио за ... спаситељицу, браниteљку правде и истине. *Петр. В.* Русија не би могла одиграти улогу спаситељице [балканских народа]. *ОП 2.* У часу кад је [Драгу] прогони напасник Калифронте, претвара спаситељка Дијана своју штићеницу у камени кип. *Комб.*

спàситељство с *спас, спасење. Р-К Реч.*

спáсити (се), спâсīм (се) (трп. прид. спâшен) сврш. *спáсти (се).* — Капетан Војводић у крвавој бици ... спасио је живот мајору. *Том.* Још је вријеме да се побринете од душмана спасити отаџбину. *Март.* Сад би ви хтјели да спасите затворенике. *Лал.* Спаси се из ... ситуације у коју се заплео. *Крл.*

спàсōван, -вна, -вно *в. спасоносан. И-Б Рј.*

спàсовање с *гл. им. од спасовати.*

спàсовати, -сујēм несврш. *светковати Спасовдан. Вук Рј.*

спàсовдāн м **а.** *дан спасења.* — Може и њему спасовдан осванути, може се и он покајати и помилован бити. *Љуб.* Дошао је и теби спасовдан, покуцала срећа једаред и на твоја врата [сиротињо јадна]. *Јурк.* **б.** (Спасовдан) рлг. *дан у који се слави Христово вазнесење, узлазак Христов на небо (четрдесетог дана по Ускрсу). Вук Рј.*

спàсовйште с *место где се слави Спасовдан. Вук Рј.*

Спàсово с *в. Спасовдан. Вук Рј.*

спасòносан, -сна, -сно *који доноси спас, спасење, који спасава; користан.* — У очају сине јој спасоносна идеја. *Бег.* Несретни младић се утопио у непосредној близини обале, на свега два метра ... од спасоносног тла. *Пол. 1958.* Одред јамака ... збаци ... султана са престола и ... тако осујети све његове спасоносне и далековидне планове. *Андр. И.*

спасòносно прил. *на спасоносан начин.* — Изрони спасоносно из снега. *Каш.*

спасòноснōст, -ости ж *особина онога што је спасоносно.* — [Убеђивање] књижевних и народних кругова у спасоносност реформе ... учинило је да се зграда нове културе подигне. *Бел.*

спàсти, спāднēм и спāнēм (аор. спāдох; р. прид. спāо, спāла, -ло) сврш. **1.** *срушити се одвојивши се од чега, пасти с висине, сурвати се.* — С таваница спао креч. *Мил. В.* Генерал

спао с коња и остао на мјесту мртав. *Јонке.* фиг. У неку руку и са њих ће спасти одговорност зашто раније ништа нијесу предузели. *Ћоп.* **2. а.** *спустити се, сићи.* — Осман га је [јунака] с куле угледао ... спаде под мермер-авлију, лијепо га је ... дочекао. *НП Вук.* Спани, Лука, у одаје доње, одмори се и напиј се пива. *Март.* **б.** *доћи, изаћи (пред кога).* — Тахир далеко спао пред њих ... стаде украј пута да их дочека. *Мул.* Из лугова ... спадосмо опет на обалу Саве. *Павл.* **3.** *нестати, ишчезнути.* — Тек је прошле недеље спао један [јечменик] с десног ока, а ево сад избио други. *Глиш.* Фатаморгана друштвене ... правде врло је брзо спала с очију људи пуних наде. *Р 1946.* **4.** фиг. **а.** *пропасти, срозати се (материјално или морално).* — Пропô и ја и имаће. Од онаког газде — ето на што сам спао! *Срем.* Је ли могуће да смо овако [духовно] спали, да смо се овако изродили? *О-А.* **б.** *постати зависан од чега, ниско пасти.* — У служби је ослепио и морао је да ... спадне на милостињу ... пролазника. *БК 1906.* Нисам спао на то да ми се милостиња дијели. *Нам.* **в.** *постати мањи, смањити се, снизити се, опасти* — По признању наших најкомпетентнијих људи наш [је] културни ниво ... спао. *Матош.* Цијена вуни спаде, и ми изгубисмо. *Ћор.* **г.** *омршавити, ослабити.* — Лудовао сам и боловао сам и спао за десет килограма. *Мил. В.* **5.** (на кога) *припасти у нечију дужност, надлежност, допасти, запасти.* — Све је то спало на једног суца. *Шен.* Сложни будите па вољно придонесите што на вас спане. *Буд.* Цео посао је опет спао ... на нас *Чол.*

Изр. ~ с ногу *јако се уморити (од дугог ходања)*, ~ на просјачки штап *материјално пропасти*; спала књига на два слова *в. пала књига на два слова, уз књига (изр.).*

спáсти и **спâсти,** спáсēм (трп. прид. спáсен) свршс. **а.** *сачувати од пропасти или од неке опасности* — Напокон су га [брод] спасли. *Новак.* И саме старешине ... гледаху да спасу своје главе. *Вес.* Требало је спасти кућу. *Уск.* **б.** *избавити, ослободити.* — Својом опоменом он нас је спасао сигурне смрти. *Чол.*

~ **се** *повр.* — Навраћа Милоша да тражи енглеску заштиту »да би се спасао одговорности за своју рђаву управу«. *Гавр.* Никад није покушала да смисли како би се спасла. *Вуј.*

спáти, спи́м (прил. сад. спéћи, р. прид. спáо, спала, -ло) несврш. *в. спавати.* — Како мирно, како тврдо, како дубоко спи [Вукосав]! *Кост. Л.* Не ход' с војском на Косово бојно, јер сам ноћас мало санка спала. *НПХ.* Под плочом у цркви ... спи млад ... арцибискуп Марин. *Дуч.* Таласи и рибе не могоше спати. *Вел.* Небо **и** земља спе у томе часу, само брз Тимок шуми и жубори. *Ант. 2.* Шума спава ... спе лузи. *Наз.*

спáхија м тур. **1.** *власник великог поседа, велепоседник, властелин.* — У тебе је доста поља, винограда ... та ти си мали спахија. *Кос.* У Срему ... сам накуповао земље, постао спахија. *Чол.* **2.** фиг. *деспот, тиранин. Деан. Рј.*

спáхијскӣ, -ā, -ō *који се односи на спахије, који припада спахијама*: ~ поседи.

спахúлук м *спахијин посед.* — фиг. Цијело је село било попов спахилук. Заповиједао је кмету, а кмет селу. *Лаз. Л.*

спахúлучкӣ, -ā, -ō *који се односи на спахилуке.*

спáхин, -а, -о *који припада спахи.*

спáхињица ж *спахијина жена, властелинка, велепоседница.* — Поносна је као каква спахиница. *Бен.*

спáхињскӣ, -ā, -ō *спахијски*: ~ земља.

спáхо, -а и -ē м **1.** *хип. од спахија.* **2.** покр. *девер. Вук Рј.*

спáхов, -а, -о *који припада спаху.*

спâцӣј, -ија и **спâциjум** м лат. **а.** *размак између двеју ствари у простору или двеју појава у времену.* **б.** *размак између слова при штампању, односно куцању.* **в.** *оловне плочице са којима се прави тај размак. Кл. Рј.*

спациони́рање с *гл. им. од спационирати.*

спациони́рати, -ни́рām свршс. и несврш. **а.** (на)*чинити размак.* **б.** *проредити, проређивати слова при штампању или куцању на машини,* (од)*штампати или* (от)*куцати размакнуто.*

спáчка ж *сметња.* — Боравак [Мелитин] код Љубице [био би још] само на спачку. *Том.*

спàшљив, -а, -о *који се може спасти. Р-К Реч.*

спѐв, ијек. спjѐв, м *песнички састав, песничко дело, песма, поема.* — То нарочито важи о његовом већем спеву Пастири. *Нед.* Не умједоше [некадашњи списатељи] пронаћи смисла у Његошевим спјевовима. *Шим. С.*

спевáвање, ијек. спjевáвање, с *гл. им. од спевавати.*

спевáвати, спѐвāвām, ијек. спjевáвати *несврш. и уч. према спевати.*

спѐвати, -āм, ијек. спjѐвати, свршс. **а.** *саставити песму или какво веће песничко дело.* — Ја ћу вам у борби, више кô у шали, спевати баладу. *Дим.* **б.** (некога у песму) *песмом прославити или покудити некога, опевати.* — Ти си ... јунак ... спеваће те у песме. *Игњ.* Млађа ... женскадија пита [бабу]: јесу ли и њу спевали у шору. *Срем.*

спедѝтēр, -éра м *в. шпедитер, отпремник, одашиљач робе. Деан. Рј.*

спѐдйција ж тал. *в. шпедиција, отпремање, одашиљање робе.*

спектàкл м лат. *интересантан призор, велика представа.* — Пођимо да видимо и тај спектакл [долазак тријумфатора]. *Цар Е.* фиг. У овој области писци можда највише показују сва своја духовна и људска својства, читав један спектакл душе и ума. *КН 1958.*

спѐктакулāран, -рна, -рно *срачунат на ефекат, упадљив, необичан; величанствен.* — Борба за мир не састоји се у спектакуларним гестовима или потезима, односно одлукама. *Пол. 1958.*

спѐктакулāрно прил. *на спектакуларан начин, упадљиво, необично.* — Из сличних разлога изостало је и спектакуларно пребацивање седишта пакта из Багдада у Анкару. *Пол. 1958.*

спѐктар, -тра м **1.** физ. *скуп разнобојних зрака, настали преламањем сунчане светлости кроз призму.* — Испитивањем Сунчева спектра дошло се до закључка да је Сунце грађено од истих елемената од којих је грађена и Земља. *ОГ.* **2.** *распоред елемената неке сложене целине:* музички ~, магнетни ~. — Пејсаж је обмањивао чудесно изложеним спектром боја. *Божић.* **3.** фиг. *слика, привиђење, визија.* — Из те језовите помрчине подигао би се благ спектар његове драгане. *Уск.*

спѐктарскй, -ā, -ō и **спѐктрāлан,** -лна, -лно *који се односи на спектре, разнобојан.* — Начичкали су разне значке по реверима и уске спектарске траке изнад цепова на грудима. *Лал.* Проналазак телескопа ... преламање боја (при распадању беле светлости у седам спектралних боја кроз призму) учинио је Њутоново име славним у целом ученом свету. *Петрон.*

Изр. спектрална анализа *спектроскопија.* — Спектралном анализом утврђено је да се сва небеска тјелеса састоје од истих твари од којих су Земља и организми на њој. *НЕ.*

спектрògрам м *фотографски снимак спектра.* В. пр. уз спектрограф.

спектрògраф м *апарат за фотографисање спектра.* — Спектрографом добивамо фотографски снимак спектра: спектрограм. *Физ. 1.*

спектрògрāфскй, -ā, -ō *који се односи на спектограф или спектографе:* ~ метода, ~ одељење.

спектроскòпија ж лат.-грч. хем. *начин одређивања састава хемијских једињења проучавањем њихових спектара.*

спèктрум м *в. спектар.* — У спектруму боја, при светлости нормалне јачине, место највеће отворености лежи у жутоме. *Псих.*

спекȕлант м *онај који се бави спекулацијом (2), шпекулант.* — Дуго су још седели ова два спекуланта и скрајали планове, како ће који где закачити ћара и како ће један другоме бити у ... послу на руци. *Глиш.* Разњукли су многа његова платна којекакви спекуланти. *Бат.*

спекȕлантскй, -ā, -ō *који се односи на спекуланте, шпекулантски.*

спѐкулатйван, -вна, -вно **1.** *склон умовању, мисаон, до кога се долази путем мишљења.* — Филозофија је по методи свога испитивања спекулативна и дедуктивна, док је наука по методи свога испитивања емпиричка и индуктивна. *Петрон.* **2.** *који има развијен смисао за брзу и лаку зараду, довитљив.* — Имао је од природе проницав трговачки поглед и здраве спекулативне комбинације. *Том.*

спѐкулатйвно прил. *на спекулативан начин, мисаоно.* — Толстој гледа на умјетност сувише спекулативно. *Марј. М.*

спекулатйвнōст, -ости ж *својство онога који је спекулативан, онога што је спекулативно.*

спекулàција ж лат. **1.** фил. *духовно, мисаоно разматрање, резоновање без довољно реалне основе, искуства.* — Систем целокупног сазнања људског ... не да се постићи ... ни чистом емпиријом ни чистом спекулацијом. *Петр. В.* Сељак не гради језик ни по интелектуалним спекулацијама, ни по језичким аналогијама. *Сек.* **2.** *бављење пословима за које се претпоставља да ће донети велику добит, шпекулација.* — Упуштао се у спекулације с обвезницима аграрне реформе. *Козарч.*

спекули́рање с *гл. им. од спекулирати.*

спекули́рати, -ȕлйрām несврш. = спекулисати **1.** *размишљати, разматрати, теоретисати.* **2.** *бавити се спекулацијом (2), шпекулирати.* — Отац и син спекулирају са стотинама тисућа. *Л-К.*

спекȕлисање с *гл. им. од спекулисати.*

спекȕлисати, -йшем несврш. = спекулирати. — Спекулисао је, куповао, журио на сваку важнију лицитацију ... дизао јевтине зајмове па их издавао на вишу камату. *Петр. В.*

спелеòлог м *онај који се бави спелеологијом, стручњак у спелеологији.* — У масиву планине Бељанице постоје многе пећине које обилују природним лепотама ... Али све је то било досад познато само спелеолозима. *Пол. 1959.*

спелеолòгија ж грч. *наука о пећинама.*

спелеолошкӣ, -ā, -ō *који се односи на спелеологе*: ~ истраживање.

спе̏лӯнка ж лат. *в. шпелунка, мрачна и пространа просторија, јазбина.* — Па ипак [читаоница] није била спелунка. *Уј.*

спе̏нга ж тал. покр. *сунђер, спужва.* *Деан. Рј.*

спе̏нђе, спе̏нђā ж мн. тал. покр. *спенза.* *Вук Рј.*

спе̏нза и спе̏нзија ж тал. покр. *новац, благо; трошак.* — Потребно ми је динара за спензу. *Војн.* Што су вас скупили ... да неће спензије да вам дијеле. *Лал.*

спе̏нити, -ӣм, ијек. спје̏нити, свршн. *запенити.* *Деан. Рј.*

спе̏нцати, -ā̄м свршн. покр. *потрошити, страћити.* *Вук Рј.*

спе̏пелити, -ӣм свршн. *претворити у пепео, сажећи.* — Шта ли онда тек мене чека, који сам спепелио толико села! *Ћор.* Зја у нас темељ спепељене куће. *Поп. В.*

спе̏рма ж грч. *густа течност са семеним ћелијама за оплођавање, коју избацује мушки полни орган при полној функцији.*

спермӑ̀цет м грч. *житка, воску слична маст која се добива из чеоних костију уљарке, кита уљешуре*; исп. врвањ. *Бак. Реч.*

спе̏ти, сӑ̀пнēм и спе̏њēм свршн. *сапети.* — Бог га [човјека] проклео кад човек чојка у вериге спео. *Радич.* Гладе пу̏ти моје да те спети могу ... да миран будеш. *Наз.*

спе̏тити, -ӣм свршн. покр. *опазити, угледати, уочити.* — Неки се унаоколо собе, који их одмах спетише, насмијаше гласно. *О-А.* Кад је начелник ... спетио [предстојника кроз прозор] ухвати га грозница. *Кос.* Ватре [је] свуд гдје дим се спети. *Комб.*

спетља̀ва̄ње с *гл. им. од спетљавати (се).*

спетља̀вати (се), спѐтљā̄м (се) *несврш. и уч. према спетљати (се).*

спе̏тљā̄но прил. *побркано, сметено; нејасно.* — Калкићу су се и овог пута несретно и спетљано помрсили рачуни. *Божић.*

спе̏тљати, -ā̄м свршн. **1.** *свезати петљом, запетљати, закопчати.* — Прва одећа људска били су ... кожуси од уловљене дивљачи, спетљани длаком или влакнима од ... биљака. *Панч.* фиг. Неке бисмо проблеме, спетљане с књижевношћу, могли редуцирати. *Уј.* **2.** *сплести, оплести.* — Зализала [је] косу и лијепо спетљала у ... црне плетенице. *Божић.* **3.** фиг. **а.** *смести, смутити, збунити, заплести.* — Могу [адвокати, суци, параграфи] спетљати и мене, јер нијесам школовњак и не могу с њима на крај. *Ћор.* **б.** *потајно нешто смислити, засновати.* — Видим већ нешто сте спетљали док мене није било. Онако јуначки иза леђа. *Вуков.* **в.** *површно и слабо нешто радити.* — Опет је спетљала своју задаћу; није јој посветила пажње. *Торб.*

~ **се 1.** *запетљати се, заплести се.* — Прогутâ је пушчано зрно, па се спетљало у цријевима, није могло изаћи. *Мат.* **2. а.** *ступити с киме у блиске и недоличне, интимне односе, спанђати се.* — Ако се опет с њом не спетља? *Бен.* Неке [су се] жене спетљале ... с подофицирима. *ЛМС 1951.* **б.** *повезати се с ким у неком лошем, недоличном послу.* — А ви поручниче, тако ... сад се ту спетљали с неким комунистима. *Ћор.* **3.** *замрсити се, постати сложен, искомпликовати се* — Но то се спетљало сасвим друкчије: само Илијица и Јовиша хоће, а стари Петрас неће. *Шимун.*

спе̏тнӣ, -ā, -ō у изразу: ~ став фиск. *став састављених пета.* *СТ.*

спе̏ћи, спе̏чēм свршн. **1.** *испећи, испржити.* — Могли бисмо их [птице] овдје у пољу спећи. *Бен.* **2.** *спалити, изгорети.* — Па некога сабљом посјекоше, а некога на ватру спекоше. *НП Вук.* **3.** *учинити увелим, лишити свежине и једрине, исушити, спарушити.* — Покривао је преко дана [лубенице] да их сунце не спече. *Шов.*

~ **се 1.** *осушити се, спарушити се*: земља се спекла. **2.** фиг. *постати врло мршав, јако омршавити, ослабити.* — Одувек је била мршава, а за тих неколико недеља сва се спекла и сасушила. *Андр. И.* Сав си се осушио и спекао од лишавања којима нема краја. *Вуков.*

спе̏ција ж лат. *врста, род.* — Да је њему [човјеку] од почетка остављено било на вољу хоће ли да ради или не, човек би занавек остао само једна животињска спецја. *Кнеж. Б.*

спе̏цијӑлан, -лна, -лно *посебан, особит, нарочит.* — Кад је генерална дебата [о прорачуну] готова, започиње специјална. *Рад. Стј.* Треба ми добровољац за специјални задатак. *Ћос. Д.* Ви патите од једне специјалне неурозе. *Божић.* Камион има специјалну справу за усисавање прашине из мотора. *Дед. В.*

специјализа̀ција ж **1.** *усавршавање у некој струци, стручно усавршавање.* — Специјализација и постдипломске студије могу поново одгодити задовољавање потреба ... за висококвалификованим стручњацима. *Пол 1958.* **2.** *усмеравање чега само у једном правцу, на поједине гране*: ~ пољопривреде. — Последњи деценији XIX стољећа донијели [су] са собом ... све већу специјализацију наука. *ОП 2.*

специјализи́рање с *гл. им. од специјализирати (се).*

специјализи́рати, -йзӣрām и **специја̀лизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *усавршити, усавршавати неку струку.* — Капитализам је створио ... специјализиране процесе. *ОП 2.* Син поче ... да специјализује очне болести. *Сек.*

~ **се** *усавршити се, усавршавати се у чему.* — Специјализирао [се] да прекрштава млеко. *Пол. 1957.* Једна група ... била се специјализовала у решењу жељезничких објеката. *Чол.*

специја̀лисā̂ње с *гл. им. од специјализати (се).*

специја̀лисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *в. специјализирати (се).* — Више школе ... дају специјализано знање разних наука и струка. *Пол. 1957.*

специја̀лист(а) м **а.** *стручњак у некој грани науке, уметности или занату.* — Пустолов тај ... појавио се пред париским експертима као специјалист монтанистике. *Крл.* **б.** *лекар стручњак за поједине болести.* — Има по свој прилици органскуману срца коју би тек специјалиста могао утврдити. *Андр. И.*

специјалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на специјалисте:* ~ преглед болесника.

специја̀листкиња ж *жена специјалист(а).*

специјалѝтēт, -éта м **1.** *особита, истакнута врста неког производа.* — Мезете печење са пања ... пуше специјалитете. *Уск.* Ја готовим [јела] специјалитете. *Л-К.* **2.** *посебност, особеност, карактеристика.* — Да је зубар вођа народа ... то је само наш хрватски специјалитет. *Кол.*

спецѝјā̏лка ж *земљописна карта са специјалним, детаљним подацима;* супр. генералка. — Према мјерилу дијелимо их [земљовидне карте] на специјалке ... и генералке. *З-Г.*

спе̏цијā̏лно прил. *посебно, нарочито, особито.* — Мени још специјално захвали и почасти ме вином. *Вел.* Ова немачка дивизија ... била је специјално извежбана за борбу против партизана. *Дед. В.*

специја̀лнōст, -ости ж **1.** *особина онога што је специјално.* — Специјалност данашње Софије обиљежује један од ових споменика. *Андр. Н.* **2.** *ужа струка, уже стручно знање.* — Момци имају сваки своју струку па ниједан неће да чује за оно што не спада у његову специјалност. *Ранк.* **3.** *посебна вештина, спретност.* — Дробнијев форханд [изгледа] бољи од Паладиног ради неке специјалности коју употребљава Дробни. *Тен.*

спе̏цијес м и ж *посебна врста, подврста (неког рода).* — Сноб је раса за се ... специјес за се. *Бег.*

специфика̀ција ж *потанко, детаљно навођење појединих ствари (које спадају заједно); опис и преглед специфичних особина нечега.*

спецѝфиковā̂ње с *гл. им. од спецификовати.*

спецѝфиковати, -кујēм сврш. и несврш. = специфицирати *поближе означи(ва)ти и разврста(ва)ти поједине ствари.* — Чим се оне [противречности] спецификују, већ су објашњене. *Ђурић.*

спецѝфикум м *нешто специфично, посебност, особитост, својеврсност.* — Пред овим цртежима не заокупља нас спецификум села. *ЛМС 1951.*

специфици̏рā̂ње с *гл. им. од специфицирати.* — За специфицирање врста казни још нису постојали услови. *Арх. 1947.*

специфици̏рати, -фи̏цирām сврш. и несврш. = спецификовати. В. пр. уз гл. им. специфицирање.

спецѝфичан, -чна, -чно и **спецѝфичкӣ,** -ā, -ō *својствен само једном предмету или појави, карактеристичан за поједину врсту, посебан.* — Ту специфичну босанску мржњу требало би проучавати. *Андр. И.* Раднички савети ... представљају специфичан облик борбе против ... бирократизма. *Пол. 1957.*

Изр. ~ **тежина** *тежина једног кубног сантиметра неке материје изражена у грамима.*

спецѝфично прил. *карактеристично, својствено.* — Умјетничка дјела нису велика по свом специфично умјетничком карактеру. *Шим. С.* Осетио сам да је то специфично наша литература. *КН 1955.*

спецѝфичнōст, -ости ж *особина онога што је специфично.* — Сваки ... књижевни род и врста има својих специфичности. *Ј 1957.*

спеча̀лити, спе̏чāлīм сврш. *стећи, зарадити тешким трудом, скуцати.* — Трпеће, печалиће паре док не спечали толико, колико треба. *Срем.* Кад је тако спечалио неку парицу, вратио се у Овчину. *Глиш.*

спе̏чен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од спећи (се).* **2.** *мршав, сасушен.* — Отац је стајао ситан, спечен, сув као костур. *Дав.*

спе̏шан, -шна, -шно, ијек. спје̏шан *хитан. Р-К Реч.*

спе̏шати, -ām, ијек. спје̏шати, сврш. *малаксати, изнемоћи, сустати од напора.* — Прасе спјешало и неће да иде. *Тур.* Седећи на ... зиду ... спјешао и догорео, Ђоркан осећа како ... постаје велик. *Андр. И.*

спѐшē̂ње, ијек. спјѐшē̂ње, с *гл. им. од спешити.*

спѐшити, -ӣм, ијек. спјѐшити, несврш. *журно ићи, журити се, хитати.* — Уз тутањ

таламбаса ... спјеши чета на Орлово поље. *Том.* Заблудом ... се теше не познајући мете којој спеше. *Марк. Д.*

спе̏шно, ијек. спје̏шно, прил. *хитро, журно. Р-К Реч.*

спе̏шно̄ст, -ости, ијек. спје̏шно̄ст, ж *особина онога који је спешан, хитрост.*

спи̏јӯн, -у́на м тал. *в. шпијун, ухода, достављач.* — Ја нијесам ничији спијун. *Лал.*

спи̏кер и **спи̏кер** м енгл. *онај који на радио-станици или телевизијској станици објављује програм и говори пред микрофоном (обично вести).*

спи̏керица и **спи̏керица, спи̏кёрка** и **спи̏кёрка** ж *женска особа спикер.*

спи̏керскӣ и **спи̏керскӣ,** -ā, -ō *који се односи на спикере и спикерке:* ~ служба.

спики́рати, спи̏кӣрām несврш. *говорити у својству спикера, бити спикер. Прав.*

спи̏ла ж грч. *в. спиља.* — Пошто заметну траг, увуку се у једну спилу гдје предане. *Љуб.* Сами, далеко од свијета, сами [смо] у планинској спили. *Кам.*

спи̏ља ж **1.** *пространа подземна шупљина, пећина, шпиља.* — Оснивачи ... религија повлачили су се у пустиње, не у спиље ни на хридине. *Петр. В.* А Руданка овдје, тек избила из спиља, хучала је и брзала. *Сим.* **2.** погрд. *прљава, неуредна просторија, јазбина.* — То је одвратна спиља. *Торб.*

спи̏љица ж *дем. од спиља.*

спи̏љскӣ, -ā, -ō *који се односи на спиље.*

спӣм *1. л. през. од спати.*

спи̏нач, -а́ча м бот. *в. спанаћ. Деан. Рј.*

спи̏нёт, -е́та м и **спине̏та** ж тал. *старински музички инструмент, претеча клавира.* — Сио би уз своју стару спинету и стао снажно лупати по типкама. *Наз.; Кл. Рј.*

спи̏њатак, -тка м покр. *в. пречњак. Вук Рј.*

спира́ла ж грч. **а.** *крива линија која чини низ једнаких завијутака око неке осе или низ све већих завијутака око једне тачке у равни, завојница.* — Влакно ... је савијено у уску завојницу, спиралу. *Физ. 3.* **б.** *предмет (жица, нит и сл.) таквог облика.* **в.** *оно што има облик спирале, што подсећа на спиралу (а).* — Ауто [оставља] ... иза себе сликовиту спиралу густе прашине. *Бат.* На столу се већ пушила супа у диму на спиралама. *Мил. В.*

спи̏ра̄лан, -лна, -лно **а.** *који је налик на спиралу, који је у облику спирале, завојит.* — Преко поља су у спиралним јатима прелетјели ждралови. *Козарч.* **б.** *који завија, отегнут (о звуку).* — Аутомобил ... се од часа до часа јављао спиралним звиждуком. *Бег.*

спира̀лица ж *дем. од спирала.*

спи̏ра̄лно прил. *на спиралан начин, вијугаво:* ~ савијен.

спи̏рант м лат. грам. *струјни сугласник. Терм. I.*

спи̏рантскӣ, -ā, -ō *који се односи на спиранте, струјни:* ~ сугласник.

спи́рање с *гл. им. од спирати (се).*

спи́рати (се), спи̏рām (се) *несврш. и уч. према спрати (се).*

спири́вати, спи̏рујēм *несврш. и уч. према спирити.*

спи̏ра̄л, -и́ла м *бактерија спиралног облика.* — По облику има разноликих бактерија ... бацили (штапићасти), спирили, (спирално савити). *Бот.*

спи̏ринаст, -а, -о *који је налик на спирине.* — Потече некаква киселкаста водурина, бљутава и спиринаста. *Р 1946.*

спи̏рине ж мн. *сплачине, помије.* — Метнула [је] у тријем чабар са спиринама за свиње. *Бен.*

спи̏рит[1] м лат. *дух; духовитост.* — Модерне дјевојчице [су] ... пупице без спирита и без грације. *Војн.*

спи̏рит[2] м = спиритус *шпиритус, алкохол.* — Већ гори спирит, сад ће кафа! *Шапч.*

спи́рити, спи̏рīм сврш. **1. а.** *потпирити, распирити, распламсати (ватру).* — Донеси мало шуме да спирим ватру. *Вук Рј.* **б.** *дувајући уклонити, отпухнути.* — Он узе ... зрно тамјана ... спири пухор са жара [у кадионици] и спусти зрно. *Вес.* **2.** фиг. *потрошити, појести, смазати.*

спиритѝзам, -зма м лат. *вјеровање у загробни живот духова умрлих људи и у могућност општења с њима под извесним околностима.* — У часовима слабости мислио је [Прерадовић] наћи изласка у спиритизму. *Барац.*

спиритизи́рати, -и̏зӣрām несврш. *бавити се спиритизмом. Прав.*

спирѝтист(а) м *онај који се бави спиритизмом.* — Намјеравао [сам] да се обратим жрецима, врачарима ... и спиритистима да ми помогну. *Уј.*

спирѝтистичкӣ, -ā, -ō *који се односи на спиритисте и на спиритизам:* ~ сеанса.

спирѝтисткиња ж *она која се бави спиритизмом.*

спи̏ритнӣ, -ā, -ō *који се односи на спирит.* — Као извор топлине послужит ће ... спиритна грijалица. *ОК.*

спи̏ритуа̄лан, -лна, -лно *духовни, душевни.* — Је ли између ње и калуђера ... било каквих других веза осим спиритуалних, тешко је вјеровати. *Бег.* Идеје су спиритуалне природе. *Петрон.*

спиритуали́зам, -зма м лат. *идеалистичко филозофско учење о безусловној надмоћи духа над материјом.* — Спиритуализам ... тумачи ... искуство изразима духа. *Бар.*

спиритуализи́рати, -и̏зи̏рām и **спиритуа̀лизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *да(ва)ти чему духовно обележје, одуховити, одуховљавати, (про)тумачити у духовном смислу.* — Спиритуализујући ствари око себе, они [симболисти] су именима ... материјалних ствари означавали читав комплекс мисли и осећања. *Т. књ.; Кл. Рј.*

~ **се** *продуховити се, продуховљавати се.* — Он се спиритуализирао, а ја сам ... постајала све анималнијом. *Крл.*

спиритуа̀лисати, -ишēм сврш. и несврш. *спиритуализирати.* — Питагора је покушавао да је [веру] ослободи фатализма и спиритуализше. *Дуч.*

спиритуа̀лист(а) м *присталица, представник спиритуализма.* — Подредивши се метафизичком императиву ... Бахр се из марксисте преобразио у ... горљивог спиритуалисту. *Крл.*

спиритуали́стичан, -чна, -чно и **спиритуали́стичкӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на спиритуалисте и на спиритуализам:* ~ филозофија. — Идеализам је био спиритуалистичан и против природе. *Матош.*

спиритуа́лнōст, -ости ж *особина, стање онога који је спиритуалан, онога што је спиритуално.*

спи̏ритуо̄зан, -зна, -зно *који садржи спирит, алкохолан.* — Граде изврсна спиритуозна пића. *Матош.*

спиритуо́зе ж мн. *алкохолна пића. Кл. Рј.*

спи̏ритус м = спирит[2]. — Ваља ... рану покрити марамама које су натопљене у спиритус. *Батут.*

спи̏ритусни̏, -ā, -ō̄ *који се односи на спиритус, спиритуозан, алкохолни.*

спирохе́та ж грч. мед. *микроб спиралног облика, узрочник сифилиса и неких других болести. НЧ.*

спи̏с и **спи̏с** м **1.** *написан (службени) акт, документ.* — Знадем да се спис о атентату налази код наших власти. *Јов. Ј.* Војник је донио натпоручнику на потпис неке списе. *Јонке.* **2.** *расправа, чланак, дело, састав.* — Сваки смије штампаним списом објелоданити своје мисли, а да зато не треба претходног одобрења власти. *Мј. 1926.* Те критичке примедбе ... проистичу из мога сопственог филозофског становишта, што познаваоцима мојих оригиналних списа неће бити тешко да увиде. *Петрон.*

спи̏сак, -ска м (мн. спи̏скови) **а.** *оно што је добивено пописивањем, попис, листа.* — Суд ... прегледа и пописа имање Пантићево и посла списак старатељском судији. *Вес.* Кад гледам списак сваковрсних књига ... зачуђен сам својим радом. *НЧ.* **б.** *спис који садржи имена, називе нечега, именик, регистар:* бирачки ~, гласачки ~, платни ~, ~ живих, ~ мртвих.

Изр. **бити на црном списку** *бити осумњичен због чега, бити под надзором.*

спи̏сатељ м заст. *писац, књижевник.* — То ће ми посвједочити многи списатељ и умјетник. *Јурк.* Ја нисам списатељ ... онако блистателан као Доситеј славни. *Митр.*

спи̏сатељев, -а, -о *који припада списатељу.*

списатѐљевати, -љујēм несврш. необ. *бити списатељ, бавити се књижевним радом.* — Кад је он списатељевао, између листова постојале [су] противштине. *Шим. С.* Донадини почиње списатељевати прихваћајући дотадање основне назоре о њој [књижевности]. *КН 1958.*

спи̏сатељица, списатѐљица и **спи̏сатѐљка** ж *жена списатељ, књижевница.* — У петак долази у Загреб одлична пољска списатељица ... да присуствује премијери своје драме. *Обз. 1932.* Мијатовић ... личи у главном на ову списатељку. *Поп. П.*

спи̏сатељскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на списатеље и списатељше, књижевни:* ~ звање, ~ вештина.

спи̏сатељство с *књижевни рад, књижевност.* — Породица нерадо гледа да се једна женска глава одаје на списатељство. *Скерл.*

спи́сати, спи̏шēм сврш. *саставити, написати какав писмени састав.* — Наставит ћу истрагу ... и списати осуду. *Шен.* Света је ово и мудра књига. У њој је списана ... судбина свију земаља, свију народа. *Коч.*

списѐтина ж *аугм. и пеј. од спис.* — Читали [су] некакве службене списетине. *Крањч. Стј.*

спи̏сивање с *гл. им. од списивати.*

спи̏сивати, спи̏сујēм *несврш. и уч. према списати. Вук Рј.*

спи̏сић, -а и **спи̏сӣћ,** -и̏ћа м *дем. од спис.* — Дуг и мршав, са списићем међу прстима ... Кос се примиче средини собе. *Мих.*

спи̏скати, -ām и **спи́скати,** спи̏скām сврш. *улудо потрошити, страћити, упропастити.* — Спискавши имање преселио [се] у Загреб гдје сада живи уза зета и ... кћер. *Мих.* Треба му готов новац јер је све што је имао спискао у посљедње изборе. *Вос. Б.*

спи̏ти, спēм несврш. песн. *в. спавати.* — Ноћ ће ведра бити, около мене све ће спити. *Мас.*

спи̏ца ж **1.** *жбица, палац на точку, шпица.* — С њеног точка полом'те спице, слом'те наплатке. *Панд.* **2.** *зашиљено дрвце.* — Лучеве спице ударају [Радојици] под нокте. *Скерл.* Пушкамо спицама кроз врући пепео. *Ћон.*

спје̑в, ек. спе̏в.

спје̑в-, ек. спев-.

спје̑нити, -и̏м, ек. спе̏нити.

спје̑ш,- ек. спеш-.

спла̑в и **спла̏в** м (ређе ж) **1.** *најпримитивнији пловни објекат начињен од међусобно повезаних стабала посеченог дрвећа, који служи за пловидбу низ реку (обично за превоз дрвене грађе).* — Љут се вихор роди и удари у предњи дио сплави. *Комб.* До Вишеграда ће путовати возом, а затим ће се спуштати сплавовима Дрином. *Пол. 1958.* **2.** м покр. *повлака, скоруп. Вук Рј.*

спла̑ван, -вна, -вно *који сплавља, спира, одводи, одводни.* — У многим већим местима ... уклањају се и чврсте и течне изметине ... тзв. сплавном канализацијом. *Батут.*

спла̀ва̄р, -а́ра м *онај који управља сплавом.* — Мустафа даде знак сплаварима да још боље притегну конопце. *Андр. И.*

Изр. *љубичасти ~* зоол. *врста морског пужа.*

спла̀ва̄ре̏ње с *гл. им. од сплаварити.* — Припрема се сплаварење Дрином. *Пол. 1958.*

спла̀ва̄рити, -а̀ва̄ри̏м несврш. *спуштати сплав низ реку; превозити сплавом.* В. пр. уз гл. им. сплаварење.

спла̀ва̄рски̑, -ā, -ō *који се односи на сплаваре и сплаварство:* ~ весло. — Они су ... сплаварским цапинима отклањали балване ... који су угрожавали мост. *Пол. 1959.*

спла̀ва̄рство с *сплаварски посао, сплаварење.*

спла̀вати, -а̄м сврш. *в. сплахати. Вук Рј.*

спла̀вина ж мед. *ширење, преношење болесних ћелија или клица болести с места заразе одн. оболелог места по осталим деловима тела, метастаза. Бен. Рј.*

спла̑вити,[1] -и̏м сврш. **1.** *спрати, испрати.* — Садржина канала сплави се с времена на време водом. *Батут.* **2.** *уклонити, почистити, помести (нпр. сламу са жита на гумну). Вук Рј.* **3.** *скинути скоруп, павлаку с млека.* — За доручак [довољно је] 200 гр. сплављена млека. *Лапч.* Ако се тај слој [кајмака] ... скине — сплави ... онда се остатак зове сплављено или мршаво (посно) млеко. *Батут.* **4.** *заварити (нпр. секиру). Вук Рј.*

спла̑вити[2], -и̏м несврш. *повезивати у сплавове.* — На обали реке [радници] ваљају и сплаве тешке борове балване. *Андр. И.*

спла̑виште с *место где пристаје сплав или где се држе сплавови. Р-К Реч.*

спла̑вљење с *гл. им. од сплављати.*

спла̑вљати, -а̄м *несврш. и уч. према сплавити*[1]. *Р-К Реч.*

спла̑вље с *зб. им. од сплав.* — Моравом чун. Дрином сплавље. *НИН 1959.*

спла̑вница ж *брана, устава која се може дизати и спуштати.* — Уто се отвори сплавница у жљеб што је вадио воду на колесо. *Том.* Свако ребро [черека] кō млинска сплавница. *Мул.*

спла̑вскӣ и **спла̑вскӣ,** -ā, -ō *који се односи на сплавове.* — [Дрина је] река сплавског саобраћаја, као и Ибар. *Цвиј.*

спла̀зати се, спла̑за̄м се несврш. *клизати се.* — То је низ стрмих хумова с којих је пријатно сплазати се на леђима. *Глиш.*

спла̑ка ж *бара, млака, локва.* — Оградили негђе воденицу ће нити је сплаке ни потока. *Њег.* [На улицама су се] накупиле сплаке воде. *Креш.*

спла̀ка̄ње с *гл. им. од сплакати (се).*

спла̀кати, спла̑чем сврш. и несврш. **1.** *испирати, спирати.* — Обилне сузе сплачу слова, која се већ једвице разазнавају. *Гор.* Воде сплакале његове [снијега] трагове са присојних страна. *Лал.* **2.** сврш. *преплавити, поплавити. Бак. Реч.*

спла̀кнути, спла̑кнем сврш. *мало, површно опрати, испрати:* ~ судове. — Тако сам ... жуту прашину, што се слегла на устима, кавом сплакнуо у желудац. *Гор.*

спла̀снути, -нем сврш. **1.** *опасти, спасти, смањити се (обично о нечему што је надувено, натечено).* — Масажа може ... помоћи ... код отока зглобова да спласну. *Батут.* Појави се госпођа Зора ... спласнутих отромбољених образа. *Сим.* Треба сачекати до сутра док вода не спласне. *Чол.* **2.** фиг. *попустити у јачини, силини, ослабити.* — Одушевљење му је некако спласнуло, охладио се. *Кол.* Нагло [им је] спласнула њихова разметљивост и кочоперење. *Ћоп.*

~ **се** *спласнути.* — Ријечи јој ... звуче помирљиво, њезина се љутња спласнула. *Пав.*

спла̀стити, спла̑стӣм сврш. *саденути, сложити у пласт.* — Вино ... спластило снове кō сено што се спласти. *Макс.*

~ **се** фиг. *скупити се, збити се.* — Сви се спластише под брестом. *Ћос. Д.*

спла̑та[1] ж *скела.* — У тај мах поче се припињати уз обалу велика сплата. *Глиш.* Возари ... уведоше коња у сплату. *Мат.*

спла̑та[2] ж *данак, даћа.* — Ево сјутра паше на Слатину да он купи сплате и хараче. *НП Вук.*

сплàхати, -ā̀м сврш. *саплахати, савладати, надвладати.* — Једва га сплахаше и ухватише. *Вук Рј.*

сплàхнути, -нём сврш. *спласнути.* — фиг. Ова ријечка ствар . . . чини се као да је наједном сплахнула, не побуђује више интереса. *Цар Е.*

сплàхтати, -ā̀м сврш. *склептати, навалити; насрнути.* — Тада скоче пашине делије, сви сплахташе те га ухватише. *Вук Рј.*

сплā̀чинаст, -а, -о *који је као сплачине.* — Сјети се његових сплачинастих очију. *Лал.*

сплā̀чине, -чи̏нā ж мн. (ретко у јд.) **1.** *вода у којој је опрано кухињско посуђе после јела, помије, спирине.* — Удавило [се] . . . пиле у сплачинама. *Дом.* [Осјећа се] задах кухиње, ужежене масти и сплачина. *Сим.* **2.** фиг. *слаба храна.* — Кажем нашем свету да се не храни сплачинама [које су] . . . убитачне за млада човека. *Лаз. Л.* Гојан кâ да си га сплачином 'ранио. *Рад. Д.* Заробљеницима . . . подијелише мало црних сплачина од чисте цикорије. *Јонке.* **3.** погрд. *сплачинуша.* — Носи те враг, сплачино! *Кост. Л.*

сплачи̏нуша ж погрд. *безвредна женска особа, ништарија.* — Муч' ти, сплачинушо! *Кост. Л.*

сплā̀шити, -и̏м сврш. *уплашити, устрашити.* — Прелијећу сплашене птице. *Лал.* ~ **се** *повр.* — Пред здвојном мишљу душа ми се сплаши. *Хар.*

сплашњава̏ње с *гл. им. од сплашњавати (се).*

сплашњáвати (се), -а̀шњāвāм (се) и **сплашњи̏вати (се),** -а̀шњујēм (се) *несврш. и уч. према спласнути (се).*

сплеснúвити (се), -ѐснúвим (се), ијек. спљеснúвити (се), сврш. *постати плеснив, уплеснивити се, убуђати се.* — Моје шкуде . . . неће у вашим рукама сплеснивити. *Шен.*

сплѐсти, сплѐтēм сврш. **1.** *плетењем израдити нешто; оплести:* ~ конопац, ~ плетеницу, ~ венац. — Зашто . . . штогод не сплетеш . . . од шибљике? *Марет.* фиг. Сплете . . . у глави паучину свих прошлих јада и невоља. *Војн.* **2. а.** *савити што око чега.* — Руку своју сплетем око Смиљаниног стаса. *Ат.* **б.** *преплести, изукрштати једно с другим.* — Оборила главу . . . руке саставила напред и прсте грчевито сплела. *Ранк.* фиг. Сматра да је довољно ако сплете своју мисао с туђом. *Бил.* **3. а.** *лукаво, подмукло засновати.* — Смислио је вешто и . . . сплео како своме брату да умали део. *Змај.* То је све она стара вјештица сплела. *Шимун.* **б.** *смутити, смести.* — Иде чаршијом као да га је што сплело. *Вукић.* Онда се људи гледају као хрчки у јами, тко ће бити јачи и другог сплести. *Мишк.*

~ **се 1.** уз. повр. *међусобно се испреплитати, замрсити.* — Кукуруз се пови . . . пера се сплетоше и зашушташе. *Ранк.* фиг. Да састанак буде необичан, сплеле су се све околности. *Јос. Д.* **2.** *савити се, омотати се (око чега).* — Прамови алга сплетоше му се око тијела. *Војн.* Јока се боји да не полуди, јер се нешто сплело око ње и стеже страховито. *Рист.* **3.** фиг. *спанђати се, спетљати се.* — Сплела се с њим. Знао сам да се често састају и проводе љубав. *Ивак.* За звекана се за цео живот сплела. *Богдан.* **4.** *саплести се, спотаћи се, посрнути.* — Послије неколико корака [он се] сплео и пао. *Чол.* **5.** *побркати се, помести се.* — Мисли су ми се сплеле . . . срце ми је престало куцати. *Мар.* **6.** *запети при изговору, завезати се, заплести се (о језику).* — Како се зову села . . . не знам, јер се мојему пријатељу сплео језик. *Вел.* Не могу ријечи проговорити . . . сплете ми се језик. *Ђор.* **7.** *збунити се, смести се.* — Кад се Пупавац виде у тако фином друштву . . . он ти се сплете. *Глиш.* Он се сплете кâ и влашка млада. *НПХ.*

сплѐт м (лок. сплѐту; мн. сплѐтови) **1. а.** *оно што је међусобно испреплетено, изукрштано; оно што је заплетено, замршено:* ~ змија, ~ грана, ~ жила. — Угледали [смо] стражарске куле, повезане међу собом густим сплетом бодљикавих жица. *Јак.* Кренуше у сплет периферних улица. *Хорв.* фиг. У глави и у срцу имала [је] нешто као сплет свакојаких мисли и великих бојазни. *Бен.* **б.** *састав, склоп, скуп.* — Обележја појединих душевних појава могу [се] запазити само тако ако се оне посматрају засебно, издвојено из сплета осталих душевних појава. *Псих.* Сплет обмана, забуна, лажи и бесмислица . . . покривају цело поље живота. *Кнеж. Б.* **в.** *в. венац.* — Спаде на мене ловора сплет. *Змај.* **г.** *плетеница (косе). Бак. Реч.* **2. а.** *заплет (у драми или неком другом књижевном делу).* — Развио је оригинални драмски сплет. *Водн.* [Нушићу у комаду Свет] није [се] учинио довољан ни тај сплет од неприродности и неизмерности. *Грол.* **б.** *заплет, збрка.* — Овај закон, плод неких политичких сплетова, дипломатских погађања . . . је настао као последица наше слабости. *Арх. 1953.* **3.** *горњи део стопала од корена до прстију, грана (3), лесица (2).* — Боли ме нога у сплету. *Вук Рј.* **4.** *избушени вез на рукавима од кошуље, шупљика, ћесма. Вук Рј.*

сплетáвање с *гл. им. од сплетавати (се).*

сплетáвати (се), -ѐтāвāм (се) *несврш. и уч. према сплести (се).*

сплѐтак, -тка м *дем. од сплет.*

сплѐтање с *гл. им. од сплетати (се).*

сплѐтати (се), сплѐћём (се) **и** сплѐтām (се) = сплитати (се) *несврш. и уч. према сплести (се).*

сплѐтен, -ѐна, -ѐно **1.** *трп. прид. од сплести (се).* **2.** *збуњен, несналажљив, неспретан.* — Вуја био [је] пипав на послу ... сплетен на језику. *Глиш.*

сплетѐно прил. *на сплетен начин, збуњено, неспретно.* — Јанко ... поће нешто сплетено да се извињава. *Лаз. Л.* Ревизор је одговорио ... некако кратко, сплетено. *Срем.*

сплѐтенӧст, -ости ж *стање, особина онога који је сплетен.* — Најлепши пример његова неразумевања и сплетености имамо у његову опису разговора са Синђелијом. *Поп. П.*

сплѐтка ж *потајно или лукаво поступање с циљем да се нешто постигне, подвала, интрига.* — Кардинал разумије се најбоље у дворске игре и државничке сплетке. *Нех.* Млечићи нарочито праве разне подвале и сплетке на рачун Црногораца. *Вујач.*

сплѐткāр, -ара м = сплеткаш *онај који прави сплетке, интригант, смутљивац.* — Подмукли сплеткар ... је непрестано нешто радио против њега. *Донч.* Он је неморалан и тривијалан паланачки сплеткар. *Зог.*

сплеткáрēње с *гл. им. од сплеткарити.*

сплеткàрија ж *сплетка.* — Није могуће схватити те сплеткарије. *Кум.*

сплеткáрити, -èткāрīм несврш. = сплеткашити *правити сплетке, интригирати.* — Грегоријанец сплеткари против крајишких генерала. *Шен.* Не могу [честити младићи] да издрже у тој средини ... у којој се подвађује ... сплеткари. *Чол.*

сплеткàрица ж = сплеткашица *она која прави сплетке, интриганткиња, смутљивица.* — Стара сплеткарица силно се узрадова. *Шен.*

сплѐткāрош м *сплеткар.* — [Скала личности] се протезала од ... најобичнијих шпекуланата и сплеткароша до племенитих ... бораца за слободу. *КН 1958.*

сплѐткāрски, -ā, -ō *који се односи на сплеткаре и на сплеткарство.*

сплеткáрство с *особина онога који сплеткари, склоност сплеткарењу.* — Он је указао на идејну превртљивост ... сплеткарство и опортунизам просјечних ... интелектуалаца. *Барац.*

сплеткàруша ж *сплеткашица.* — Спрема се да ступи у борбу с лицемјеркама и сплеткарушама. *Р 1946.*

сплѐткāш, -áша м = сплеткар. — Рангони је оцртан као ... вешт заводник, лукав и спретан сплеткаш. *Поз. 1948.*

сплеткáшēње с *гл. им. од сплеткашити.*

сплеткáшити, -èткāшīм несврш. = сплеткарити. — Где се лаже или сплеткаши ... ту домаћега одгоја не може бити. *Панч.*

сплеткàшица ж = сплеткарица. — [Грофицу Хотек] сматрали [су] уопште као велику сплеткашицу. *Јов. Ј.*

сплѐткāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на сплеткаше, својствен сплеткашима.* — Постизавању тога циља посветила је све своје сплеткашке способности. *Ж 1955.*

сплúвати се, сплúвāм се *несврш. и уч. према сплити се.*

сплúн м енгл. *досада, зловоља, нерасположење.* — Краљевић [је] пјесник досаде, сплина (spleen). *Матош.* Ја данас не знам за ноћи уморне ... ни за дане покривене сплином. *Дис.*

сплúнити (се), сплúнīм (се) сврш. *в. сплоштити (се). Р-К Реч.*

сплúнути, сплúнēм сврш. **1.** *ишчезнути, нестати, расплинути се, расути се.* — Горчина и сјета из срца сплину, дух се ... величанством напуња неким. *Бег.* **2.** *сплинути се.* — Све слика у слику утону и сплину. *Андр. И.*

~ **се** *саставити се, стопити се.* — У живо се клупко момчадија сплине. *Вел.* Николици се учини да се сви ти милијуни зјеница ... расплинуше, пак [се] опет сплинуше само у један колобар. *Шимун.*

сплúнӯто прил. *расплинуто, нејасно, мутно.* — С погледом заједно помицали [су се] и црни колути, кроз које је све пред њим изгледало сплинуто и мрачно. *Андр. И.*

сплињáвати (се), -њāвāм (се) **и сплињúвати (се),** -њујēм (се) *несврш. и уч. према сплинути (се).*

сплúт м бот. *в. вилина коса (уз коса,[1] изр.). Р-К Реч.*

сплѝтање с *гл. им. од сплитати (се).*

сплѝтати (се), сплúћēм (се) несврш. = сплетати (се).

сплúти се, сплúм се сврш. *скупити се у гомилу, згрнути се, стећи се, слећи се.* — Сва се сила у Грахово сплила. *Вук Рј.* Све умље далматинско није се сплило у задарску саборницу. *Павл.*

сплӧснути, -нēм сврш. *учинити плоснатим, сплоштити.* — Плећати војник, комичан са својим ... ниским челом, као да му је нетко силом сплоснуо лубању. *Бег.*

~ **се** *постати плоснат, сплоштен.*

сплӧх прил. *без изузетка, одреда.* — То би згодно било за моје малограђане, који су сплох опанчари. *Ков. А.*

сплӧштен, -а, -о *сплоштен.* — [Гуска] сплоштеним и широким кљуном вади храну испод воде. *НЕ.*

спл̏утина ж *мали сплав.* — Петорица шумских радника и сплавара ... сковали су од балвана мали сплав, сплутину, и отиснули се низ Тару. *НИН 1959.*

спљéскати, спљéскām сврш. **а.** *ударом или притиском одозго учинити што пљоснатим.* — Види да је спљескана она кућа, као лепиња. *Јак.* **б.** *згњечити.* — Доста да је једна јача киша ухвати па да је спљеска кâ лептира. *Срем.*

спљеснúвити (**се**), -èснйвим (се), ек. сплеснúвити (се).

спљúскати, спљúскām сврш. *спискати.* — Оберлајтнант ... се упуцао због женидбене кауције коју је узео од свог будућег таста па је спљискао са туђим девојчурама. *Вин.*

спљȍснути, -нēм сврш. *учинити пљоснатим, спљоштити.*

~ **се** *постати пљоснат, спљоштити се, улећи се.* — Уз прве успоне бријега ... налазила се мала, спљоснута, улегнута и поцрњела кућица. *Шег.*

спљоштáвање с *гл. им. од спљоштавати (се).*

спљоштáвати (**се**), -ȍштāвām (се) *несврш. и уч. према спљоштити (се).*

спљȏштен, -а, -о **1.** *трп. прид. од спљоштити (се).* **2.** *пљоснат, раван.* — Образи су им [Ескимима] широки и испупчени, нос спљоштен. *Петр. М.* Очи разазнаше ... другу обалу, чудно спљоштену. *Чипл.*

спљȏштенōст, -ости ж *стање онога који је спљоштен.*

спљȏштити, спљȏштīм сврш. (*на*)*чинити пљоснатим, згњечити.* — Ако и најмање што чује, слободно нек је ... спљошти да буде тања од ... лепиње. *Срем.* Ако само још једном ланеш ... спљоштићу те као стјеницу уз тај зид. *Андр. И.*

~ **се** *постати пљоснат.* — Кад устаде, гутну још из мјешине, и спази да се нешто спљоштила од сиоћ. *Вел.*

спȍбōрнйк м необ. *саборац, савезник.* — Нек' зна [Србин] да смо му највјернији споборници. *Павл.*

споврȅсти се, -ѐдēм се сврш. *затетурати се, занети се у ходу.* — Кад полетесмо, он скочи први, споведе се, а ја у брзини па на његову главу те га закачим ... чизмом. *Јак.*

сподбúјати (**се**), спȍдбūјām (се) *несврш. и уч. према сподбити (се).*

спȍдбити, спȍдбијēм сврш. *згрàбити, ишчепати, дохватити.* — Сподби [Суљага] обје тепсије ... па као вјетар испаде на сокак. *Куш.* Није их [лопов хиљадарке] ... у журби спазио, иначе би [их] као кобац врапца сподбио. *Рад. Д.*

Изр. ~ коме ноге *ударцем по ногама оборити кога.* — Мали сусјед сподбио му ноге и неколико пута опалио га шаком по леђима. *Ков. А.*

~ **се** *бацити се, лећи.* — Ушуњао се [Марјан] у собу па ... одмах се сподбио у кревет. *Срем.*

спȏдија ж и **спȏдијум** м грч. *коштани угаљ. Бак. Реч.*

спȏдоба ж **1. а.** *обличје, лик.* — Шарене слике ... приказиваху четири годишње добе у сподоби млађих жена. *Кум.* фиг. Тешке ријечи оптуженика ... тужитеља прикажу у сподоби ... грабежљиве звијери. *Крл.* **б.** *облик, форма, вид.* — [На липи] бијаше прибита бијела даска у сподоби срца. *Шен.* **2.** *особа, прилика; утвара.* — Двије мршаве сподобе ... ходале [су] по авлији. *Кол.* Пред очима искрсава страшна сподоба, крезуба некаква, па шишти. *Марк. М.*

спȏдобан, -бна, -бно *који је налик на кога, чега, сличан коме, чему.* — Све је било сретно ... а свијет је био рају сподобан. *Хар.* За Томом Вучићем и њему сподобним извикасмо новог књаза. *Ћос. Д.*

сподȍбије с цсл. *сподоба (1).* — Узе Господ на себе сподобије човека са дугом белом брадом. *Јак.*

сподȍбити, спȍдобијēм сврш. *задобити, освојити.* — Цар опреми војске сто хиљада ... да би Црну Гору сподобио. *НП Вук.*

~ **се** *заузети место, сместити се.* — Разапну платна па ти се онако као у гомили сподобимо у ону слабу хладовину. *Шапч.*

спознàвалац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) = спознавалац, *онај који спознаје.* — [Тома Аквински] помишља си у спознајни процес као неко прилагођавање спознаваоца и спознанога. *Баз.*

спознáвање с *гл. им. од спознавати (се).*

спознàвалац м = спознавалац. — Зашто се не би спознаја равнала према природи спознавателя? *Баз.*

спознáвати (**се**), спȍзнājēм (се) *несврш. и уч. према спознати (се).* — Мајка најзад спознаје да је борба против фашистичких злочинаца ... света и праведна. *Чол.*

спȏзнаја ж *сазнавање, поимање објективне стварности помоћу искуства, мишљења и осећаја; сазнање добивено тим путем.* — Осјетна спознаја не подаје право знање. *Баз.* Простор и време су само форме наше чулне спознаје. *Псих.* Спиноза вјерује у апсолутну могућност рационалне спознаје свијета. *Ант. 1.*

спȏзнājнй, -ā, -ō *који се односи на спознају:* ~ способност, ~ теорија, ~ хоризонт.

спознáње с *спознаја, сазнање.*

спòзнати, -ȃм свршс. **1. а.** *сазнати, упознати, постати свестан нечега.* — Они ... који су као руководство Комунистичке партије Југославије спознали суштину ствари ... били су слободни од лутања. *Пиј.* Моје је дијете тако младо спознало сву тежину живота. *Фелд.* **б.** *доћи до спознаје, уверити се, увидети.* — Ја сам спознао да ја такав нисам сам за себе и да не постојим сам за себе. *Крл.* Никад ништа не прихваћам као истинито а да јасно не спознам да је такво. *Ант. 1.* **2.** *препознати.* — Мара спозна по гласу оца. *Бог.*

~ **се** заст. *учинити познанство, упознати се с киме.* — Ја сам вољан с њом се спознати. *В 1885.*

спознàтљив, -а, -о *који се може спознати.* — Није ми било тешко пронаћи од којих [ствари] треба почети, јер сам знао да су то најједноставније и најспознатљивије. *Ант. 1.*

спознàтљивòст, -ости ж *особина онога што је спознатљиво.* — Кант поставља границе спознатљивости свијета у сферу људске емпиријске ограничености свијести. *Ант. 1.*

спȏј, спȏја м (мн. спȏјеви) **1.** *две или више разних ствари или појмова састављених у једну целину, оно што је састављено у једну целину.* — Не заборавите да смо ми синтеза Истока и Запада ... идеални спој два ... дела света. *Јос. Б.* У том споју [маште, осећања и мисли] преовлађују песниково осећање и машта, а мисао се стапа с осећањима. *Т. кљ.* Спој величајности и краткости био је у његовим очима. *Крањч. Стј.* **2.** *оно што спаја нешто с нечим, веза.* — Москва је добила [каналима] директан спој са свим морима. *ЕГ 2.* Море и небо ... и танке пруге споја између њих. *Мас.* **3.** *место где се две ствари спајају, сједињују.* — Зглоб је ишчашен или уганут ако је која кост изишла из свога споја у зглобу. *Батут.* **4.** *материја која се добија хемијским спајањем двају или више различитих елемената, једињење.*

Изр. кратки ~ *прекид електричне струје који настаје због додира водова;* криви ~ *позивање погрешног телефонског броја.*

спȏја ж *гвоздена шипка с кукама на крајевима за везивање, учвршћивање распуклих зидова. Бак. Реч.*

спȏјак, спȏјка м *завезана врпца, петља. Р-К Реч.*

спȏјенȏст, -ости ж *стање онога што је спојено, везаност.*

спȏјив, -а, -о *који се може спојити.* — Неке су мјере ... спојиве с буржоаским односима производње. *Бак.*

спȏјивȏст, -ости ж *особина онога што је спојиво.* — Одлука о узајамном припадању или неприпадању, спојивости или неспојивости упоређених појмова назива се судом. *Псих.*

спȏјидба ж *спајање.* — Стегна и ноге [рањеника] тако су се слиле да замало већ сваког знака неста да су се какве спојидбе ту збиле. *Комб.*

спȏјити, спȏјīм свршс. *саставити у једну целину, повезати једно с другим, здружити.* — Ту су двије ствари неразрешиво спојене: потребе и новци. *Рад. Стј.* Јединице [које] пристизаху [биће] спојене у друге веће јединице. *Лаз. М.*

~ се уз. повр. *састaвити се, сједињити се; удружити се, уједињити се.* — Наш је идеал био да се спојимо ради заједничког живота. *Вес.* Немци продрли у Грачац и спојили се с опкољеним усташким гарнизоном. *Дед. В.*

Изр. спојене посуде, спојени судови *посуде, судови одоздо повезани једном цеви.*

спȏјка ж **1. а.** *оно што спаја, повезује једно с другим, спојница, спона.* — Одваљен је први канат пруге, прва спојка прагова и шина. *Ољ.* **б.** *веза, повезаност, спој.* — Следећи је бол стизао појачан, као спојка с оним који ће доћи. **2.** спорт. *навални играч спортске момчади уз центарфора:* десна ~, лева ~. — Спојке су главни носиоци навале и стила игре. *Ног.* Десно крило треба знати играти и на мјесту десне спојке. *Хок.*

спȏјнӣ, -ā, -ō *који се односи на спојеве, који спаја што с чим.* — Изграђене су спојне бране између планина. *Петр. М.*

спȏјнӣк м *спојница, спој.* — Цеви које спроводе воду или пару имају на већим размацима савијутке или спојнике. *Физ. 4.*

спȏјница ж **1.** *оно што спаја два предмета или два дела нечега, оно чиме се предмети спајају или причвршћују један уз други.* — Једва примјећујем како точкови [вагона] прескачу спојнице. *Хорв.* Закива спојнице на челичним обручима. *Лал.* **2.** *саобраћајна веза, пруга.* — Од Љубљане и Загреба ... полази и према Београду наша најважнија саобраћајна спојница, посавска пруга. *ЛМС 1949.* **3.** *црта или замишљена линија која спаја две тачке.* — Тангента кружнице стоји окомито на спојници диралишта и средишта круга. *Анал.* **4.** анат. *спојна, везивна опна. Бак. Реч.*

спòкōј, -оја м **а.** *тишина.* — У спокоју спарном подневног дана сан борави чета. *Вел.* Њени отворени прозори ... чисто су одисали спокојем и топлином. *Пол. 1957.* **б.** *душевни мир, спокојство, смиреност.* — За ужасом ће ипак некакав спокој доћи. *Лал.* Она се узнемири. Њенога лијепог спокоја неста. *Михољ.* **в.** *безбрижност, сигурност.* — Спокој једног благодатног предратног живота дише у сваком кутку ... здања. *Бан.*

Изр. ~ душе рлг. *вечни мир, спас, блаженство душе.* — Даје за спокој душе покојном оцу. *Срем.*

спо̏кōјāн, -јна, -јно **а.** *који је у стању спокоја, миран, тих.* — У такове дане ... село [је] спокојно као да је изумрло. *Кос.* **б.** *безбрижан, смирен.* — Сећао сам се целог живота ... [очевих] савета и био сам спокојан, задовољан и срећан. *Нен. М.* Мисо̑ мoју спокојну не достижу слане пучине. *Уј.* **в.** *који показује, испољава спокој.* — Омјери Циганина од главе до пете и рече спокојна лица ... *Шов.*

спо̏кōјно прил. *на спокојан начин, безбрижно, мирно; без покрета.* — Остави душу нек спокојно снива. *Рак.* Лежао је ... мирно и спокојно као мртав. *Мишк.*

спокójнōст, -ости ж и **спокóјство** с *стање онога који је спокојан, спокој.* — Благо ... око одавало је спокојност душе. *Тур.* Доћи ће старост и донеће мир и спокојство. *Јанк.* Стотину немирних искрица пролети зраком и спокојства неста. *Михољ.*

спо̑л и **спо̏л** м **1.** *анатомско-физиолошка обележја која разликују мушкарца и жену, мужјака и женку, пол:* мушки ~, женски ~. — Жена има инстинкт спола, а не инстинкт пријатељства. *Дуч.* Има га [сноба] у сваком звању ... и споловима. *Бег.* **2.** грам. заст. *род. Деан. Рј.*

Изр. јаки ~ разг. *мушкарци;* лепи (красни, нежни, слаби) ~ разг. *жене.*

спо̏латити, -ӣм сврш. *дохватити, зграбити, ишчепати.* — Удари њега Мића жестоко, а он ти сполати врљику те Мићу по глави. *Вес.*

спо̏лнӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на спол, сполове, полни.* **б.** *који се односи на сполне органе, на гениталије.* — Са злом је као са сполном срамотом: ваља је прикрити. *Кос.* Тешке сполне болести су сифилис и гонореја. *НЧ.*

Изр. ~ зрелост биол. *стање организма кад сазревају сполне жлезде и јавља се способност стварања потомства.*

спо̏лнӣк м грам. заст. *члан, артикл. Деан. Рј.*

спо̏лно прил. **1.** *везано уз спол, одређено сполом.* — Жене воле природу као животиње, чежњиво и сполно. *Дуч.* **2.** *у вези са сполним органима.* — Да сам био сполно болестан ... то се углавном није знало. *Крл.*

спо̏лнōст, -ости ж *особина онога што има спол, полност.*

спо̏лова̏ло с *сполни орган.* — Клијештима му откину споловило. *Јонке.*

спо̏ља прил. *са спољне, ваљске стране, извана.* — Спољa врата провале и у собу нахрупе. *Јурк.* Хоћу ли негдје у окршају срести тог споља углађеног, надувеног мајора? *Поп. Ј.*

спо̀љашњӣ, -ā, -ō *спољашњи.* — Спољашну зграду могао је да изради Фрад Вита. *Петр. В.*

спо̀љашњōст, -ости ж *спољашњост.* — Није већ ни унутрашњошћу ни спољашношћу сам на себе налик. *Богд.*

спо̀љашњӣ, -ā, -ē **1.** *који је споља, спољни, ваљски;* супр. унутрашњи. — Ликовне умјетности приказују и хватају спољашње форме. *Марј. М.* То је само спољашња његова [Моцартова] историја, само љуска његова живота. *БК 1906.* **2.** *спољни (2).* — Ни спољашњи положај његове [Његошеве] земље ни прилике у којима су живели остали наши народи нису били лакши. *Баш.*

спо̀љашњо̑ст, -ости ж *спољашња, спољна, ваљска страна, спољашњи изглед, ваљштина.* — [Мијатовић] описује спољашњост и унутрашњост ове некадашње хришћанске цркве [Свете Софије]. *Поп. П.* Лица већ спољашњошћу одају своје звање и положај. *Водн.*

спо̀љнӣ, -ā, -ō **1.** *спољашњи (1).* — Наши су борци почели напад на спољна ... утврђења. *Дед. В.* **2.** *који се односи на иностранство, инострани:* министарство спољних послова. — У спољну се политику разумио као каки министар. *Матош.*

спо̀љнополи̏тичкӣ, -ā, -ō *који се односи на спољну политику.*

спо̀љнōст, -ости ж *спољашњост.* — По свом васпитању навикла [је девојка] ценити спољности у себе. *Нед.*

спо̀љнотр̏говӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на спољну трговину.* — Спољнотрговинска размена наше земље одликује се ... порастом волумена. *Пол. 1959.*

спо̀љњӣ, -ā, -ē *спољни.* — Повукоше се кроз спољње обезбеђење града. *Ћос. Д.* [Бело брашно] млинар самеље тако да замашњи део спољњега слоја зрна издвоји. *Батут.*

спома́гало с *помоћно средство, помагало. Р-К Реч.*

спома́гā̄ње с *гл. им. од спомагати (се).*

спома́гатн (се), спо̀мā̄жēм (се) *несврш. и уч. према спомоћи (се).*

спо̀мēн, -ена м **1. а.** *сећање на некога или на нешто, успомена.* — Мало-помало слике су ... сасвим ишчезле, а с њима и спомен на Зону. *Срем.* Сад им је још свјеж спомен на недавне патње. *Креш.* И све кô пустош спомен ме хвата глупа и блиједа. *Кам.* На уснама твојим спомени се јате. *Бој.* **б.** *предмет који изазива успомену, помен на некога.* — Ево ти ... од мене такође дара, спомена мојих руку. *М-И.* Напољу су згариште —

спомен на устанак. *Вуков.* **2.** *споменик.* — Ту, драга, спомен постави му мали. *Хар.* Касније му је народ Мостара у знак сјећања и трајне успомене подигао спомен који се сачувао и до дана данашњега. *Вујач.* **3.** *спомињање, помен.* — Већ сам спомен тога имена изазива у мени пакост. *Пав.* При спомену [код ручка] зечевине сваки од нас рече како је сам пече. *Богдан.* **4.** рлг. *молитва за покој душе умрлога.* — Попа оде са учитељем у собу [где је лежао покојник] те очиташе спомен. *Вес.*

Изр. гробни ~ *гробни натпис, епитаф.* — А на њу [плочу] ће написати овакав гробни спомен ... *Вел.*; нема ни спомена (о коме или чему) *нема томе ни трага ни гласа.*

спо̀мена ж **1.** *успомена, сећање.* — Не жалују њега Црногорци за велику вјечиту спомену што им Петар бјеше учинио. *НП Вук.* **2.** *спомен, споминање.* — Многоме се старцу јунаку ... заискри око од миља и поноса при спомени оних давних дана. *Торд.*

спомéнак, -нка м **1.** *дем. и хип. од спомен.* — Ни споменка није било. *Вук Рј.* **2.** бот. *поточница* Myosotis. *Сим. Реч.*

спо̀менāр, -а и **спомѐнāр,** -ара м *свеска за уписивање успомена, албум успомена.* — Једна другој [дјевојчице] поклониле су споменар с обећањем да ће у њ уписивати све своје мисли. *Франг.*

спо̀мён-дâн м *дан посвећен успомени на какву знамениту личност или на какав велик догађај.* — Разни лицемјерни апели ... на спомен-дан Незнаном јунаку. *Мат.*

спо̀мён-дâр м *дар на успомену.* — Отелов то је први спомен-дар. *Богд.*

спо̀менйк м **1.** *архитектонско или вајарско дело посвећено успомени великих људи или знаменитих догађаја.* — У писмима су описи провансалског пејсажа, градова и споменика. *Бег.* Изгласан је ... Закон о заштити културних споменика и природних знаменитости. *Пол. 1958.* **2. а.** *материјални остатак из давних времена који служи као документат за познавање материјалног и културног живота онога времена.* — Жито нађено у најстаријим споменицима људским ... сведочи да је оно било гојено или бар употребљавано пре него што је човек те споменике подигао. *Панч.* Извори за проучавање повијести називају се повијесни споменици. *Пов. 1.* **б.** *уметничко дело трајне вредности.* — Ренанова књига ... иде несумњиво у врло ограничени број књижевних споменика који су кадри да кроз векове привлаче пажњу људи. *Цар М.* **3.** *надгробни споменик.*

спо̀меница ж **1.** *књига или какав документат издат на успомену великих људи или знаменитих догађаја.* — Споменица Солунске жупе у којој се описују догађаји из историје жупе. *Дед. В.* **2.** *представка, меморандум.* — Кнез ће предати ту споменицу генералу ... а ви се повратите к мени са споменицом кнегиње. *Кум.* **3.** *орден или какав други симболички знак за успомену на знамените догађаје.* — Три-четири ордена обесише ми о врат ... сем тога дометнуше још дваестак разних медаља и споменица. *Дом.*

Изр. Албанска ~ *орден додељен припадницима српске војске који су 1915. прошли Албанију*; Споменица 1941. *орден додељен организаторима и првоборцима народноослободилачког рата у Југославији.*

спо̀меничкӣ, -ā, -ō *који се односи на споменике.* — Постоји опасност да се ... још више упропасти споменик ... и униште ... споменичка својства. *Б 1958.*

спо̀мён-књѝга ж *књига у некој установи у коју посетиоци уписују своја имена и утиске о тој установи односно њеним изложеним предметима.* — Неки [је] посјетник у манастирској спомен-књизи написао да је све то [манастир и околица] заједно једна велика балада. *Шимун.*

спо̀мён-ко̀стӯрница ж *заједнички гроб погинулих бораца за слободу народа.* — У нову спомен-костурницу сахрањене су кости 3300 погинулих бораца. *Пол. 1958.*

спо̀меновати, -нујём необ. *несврш. и уч. према споменути.* — Спомиње им Милоша Поцерца ... споменује Црнобарца Станка. *НП Вук.*

спо̀мён-плӧча ж *плоча с текстом на кући где се родио, живео или је умро неки знаменити човек, или место где се збио неки важан догађај.* — Читаоница је ... поставила и спомен-плочу на родној кући ... Ф. Галовића. *Обз. 1932.* Откривена [је] спомен-плоча поводом оснивања радничких савета. *Пол. 1957.*

спо̀мён-слӧво с *свечани говор, беседа поводом смрти неке знамените личности.*

спомéнути, спо̀мёнēм сврш. **1.** *говорећи или пишући поменути (кога или што).* — Јаде си ми споменуо [бојне]. *М-И.* Није хтео ни име да му спомене. *Станк.* Разлоге смо споменули на почетку овог параграфа. *Пед.* **2.** *подсетити на кога или на што, опоменути.* — То ми каткад старцу буди кости, спомене их на младе године. *Њег.* Како би било да те сјети, да те спомене на облака крило и птица што лети на мене. *Крклец.* **3.** еуф. *упутити некоме псовку, опсовати.* — Потегао добрано из ... политрењаче, зачудио се мудрости онога ко је »измислио« ракију и споменуо му ћаћу. *Поп.*

~ **се 1.** *дозвати у памет, сетити се.* — Замислим се и сјетим се младости своје ... и споменем се свега. *Ивак.* Пара им не тражи [Момир] па га се ретко кад спомену. *Каш.*

2. покр. *осетити, опазити.* — Спомену се ... била да јој нема на грлу ђердана. *НПХ.*

Изр. спомену̀ло се (и) не повратило се *в. уз повратити се (изр.).*

спомењи́ва̄ње с *гл. им. од спомењивати (се).*

спомењи́вати (се), -њѐујēм (се) покр. *несврш. и уч. према споменути (се).* — Добро Милан ријеђа јунаке, спомењује за старе мегдане, спомењује младе Црногорце. *НП Вук.*

спо̀миња̄ње с *гл. им. од спомињати (се).*

спо̀миња̄ти (се), -њēм (се) *несврш. и уч. према споменути (се).*

Изр. некад било, сад се спомињало *некад се догодило, а још сад се о томе говори.*

спомо̀ћи и **спо̀моћи,** спо̀могнēм сврш. (кога) *пружити помоћ, притећи у помоћ, помоћи (коме).* — Ми смо твоји пријатељи треба да те спомогнемо у свему. *Вес.* Србија [је] ... више пута страдала ... па је нико није имао да спомогне. *Јов. С.*

~ **се** *поправити своје имовно стање, узнапредовати у имању, окористити се.* — Спомоћи ћу се и ја, али одужићу се и пријатељима: знаш како је кад си посланик. *Нуш.*

спо̀моћнӣ, -ā̄, -ō̄ *в. помоћни.* — Денкандол [је] ... навео ... и све оно што су друге спомоћне науке ботанике знале о пореклу које биљке да кажу. *Панч.*

спомо̀ћнӣк, -и́ка м *в. помоћник. Р-К Реч.*

спо̀на ж **1. а.** *оно што спаја, повезује једно с другим или два дела чега, копча, спојка, спојница.* — [На леђима му је] црна кабаница, под грлом сапета златном споном. *Шен.* фиг. [Народноослободилачки покрет] се показао као најљепша залога и спона пријатељства и братске сарадње свих народа на Балкану. *Дед. В.* Дунав као ... саобраћајна линија служиће као ... спона између нас и СССР. *ЛМС 1949.* **б.** *душевна веза, однос.* — Родитељска спона као да је смрћу материном међу њима претргнута била. *Коз. Ј.* У нас је књига најјача спона југословенских душа. *Петр. В.* **2.** грам. *реч која у реченици повезује субјекат са именским делом предиката, копула.* — Човек је смртан ... »је« јесте копула, спона која изражава однос између субјекта и предиката као саглашавање. *Лог. 1.* **3.** *оно што спутава, стеже, спречава слободу, стега, дисциплина.* — Још као ђак није могао подњијети никаквих спона. *Коз. Ј.* Немам снаге да раскинем споне које ме стежу. *Марк. Д.* **4.** *путо, букагије. Вук Рј.*

спо̀нгија ж грч. зоол. *сунђер, спужва. Бен. Рј.*

спо̀ндēј, -е́ја м грч. метр. *стопа од два дуга слога у стиху. Т. кн.*

спо̀ндējскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на спондеј:* ~ стих.

спо̀ница ж *дем. од спона.* — Досадила ти жена ... дјеца па што ћеш него ... ослободити се породичних споница. *Мих.*

спо̀нка ж *копча, петља.* — Кољена му поигравају под кратким хлачицама, сапетим сребрном спонком. *Крл.*

спо̀нтāн и **спо̀нтāн,** -а, -о лат. *који настаје сам од себе, без спољних утицаја, природан, неусиљен.* — На улицама и трговима окупљени народ спонтаним аплаузом поздравио је маршала Тита. *Пол. 1958.* Античка је филозофија била првобитно спонтан материјализам. *Ант. 1.*

спо̀нтāно и **спо̀нтāно** прил. *на спонтан начин, природно, неусиљено; добровољно.* — Полуган прасне у смијех спонтано и гласно. *Крл.* Народ [је] сам спонтано уништио бункере. *Дед. В.*

спо̀нтāнōст и **спо̀нтāнōст,** -ости ж *особина онога који је спонтан, онога што је спонтано.* — Нема ни умјетничког остварења без спонтаности стваралаца. *Лит. 1957.*

спо̀нчица ж *дем. од спонка. Прав.*

спо̀ње, спо̀ња̄ ж мн. *пар мушких и женских копчи. Р-К Реч.*

спо̀пада̄ње с *гл. им. од спопадати (се).*

спо̀пада̄ти (се), -ā̄м (се) *несврш. и уч. према спопасти (се).*

спо̀пасти, -паднēм сврш. **1. а.** *нагло ухватити, зграбити, шчепати.* — Жена замота дијете ... а он га спопаде па низ њиву. *Мул.* »Шта је?« викну Милоје па спопадне Пују за рамена те га поче дрмусати. *Вукић.* **б.** *навалити на кога, напасти кога са свих страна.* — Ни мушице ... не сметају [зељову] иако га роје̄ви спопали. *Рад. Д.* Спопадну човека који није ни у сну снио ... да се жени, а навале на њега са свију страна: да се жени! *Срем.* **2.** фиг. **а.** *обузети, захватити; савладати (обично о каквом осећању, душевном стању).* — Изненада [ју је] спопала црна слутња па нагон да похити и спријечи несрећу. *Шимун.* Изгубио се човек у оној поплави [људи] па га чисто спопала некака туга и сјета. *Ћоп.* Опет је спопаде грчевити плач. *Јанк.* **б.** *узети маха, ухватити, напасти.* — Са ужасом сам помислио шта ћу сад да радим ако ме спопадне маларичан напад. *Јак.* Одмах би га спопало зијевање. *Кол.*

Изр. спопала те невоља, спопали те јади *каже се некоме у клетви;* шта те спопало? *шта ти је? шта си наумио?*

~ **се** уз. повр. *дохватити се, шчепати се.* — Спопали се људи прса о прса па се ... даве. *Торд.*

спо̀р[1] м **1.** *размирица, препирка, свађа због неслагања у мишљењу, схватању нечега.* — Заметнуо се спор између бискупа пулског

и капитула ријечкога ради словенске службе божје. *Водн.* У свим дискусијама и споровима наступао је мирно и објективно као непристрастан судија. *Ђоп.* **2. а.** правн. *сукоб настао због неиспуњења преузетих обавеза, судска парница, распра.* — Покушава да подмићивањем . . . реши спор у своју корист. *Милис.* Данас има толико много спорова да су потребни баш млађи људи [адвокати]. *Б 1958.* **б.** *предмет спорења, парничења.* — У Кујавици је извидео [капетан] спор око потеса. *Глиш.*

Изр. нсма спора, то је ван (свакога) спора *нема сумње, то је (сасвим) јасно.*

спо̏р[2] м бот. *в. врбена. Вук Рј.*

спо̏р[3], -а, -о **1. а.** *слабо покретљив, полаган, тром*; супр. брз, хитар. — Човек је постао тежак . . . у целом свом држању, штедљив у речима и спор у покретима. *Андр. И.* Ми смо били спори у извршавању тог задатка. *Чол.* **б.** фиг. *промишљен.* — Наш народ воли тешку и спору реч. *Ђос. Д.* **2.** *који дуго траје.* — Часи, часи ала сте ми спори! *Радул.*

спо́ра ж грч. биол. *једноћелијска јединка која служи за бесполно размножавање биљака бесцветница и бактерија, труска.* — Постоји . . . теорија о постанку живота помоћу интерпланетарне миграције спора. *Дав.*

споради предл. *в. поради.* — 'Аиде ка . . . редовнику споради тога. *Мат.*

спора̀дичан, -чна, -чно грч. **1.** *који се појављује с времена на време, од случаја до случаја.* — Књижевна дјела [у приморским градовима не] јављају [се] као спорадични напори појединаца него као последица . . . општег интелектуалног живота. *Комб.* **2.** *местимичан, раштркан, усамљен, појединачан.* — Док су у северном зеленом појасу [крчњак и корени облици] спорадични . . . у јужној голој и кршној зони они су скоро искључни облици. *Цвиј.*

спора̀дички и **спора̀дично** прил. *на спорадичан начин, понегде, овде-онде.* — Народна је пјесма додуше продирала у умјетну књижевност . . . Али то је било само спорадички, код појединаца. *Бараћ.* Од спорадично нађених предмета из неолитског доба имамо да спомепемо . . . бат . . . у Подрињу. *Жуј.*

спо̏разу̏м м *договор о неком спорном питању с међусобним обавезама, усмени или писмени уговор, погодба.* — Не знам какав је споразум направљен с власником штампарије. *Дед. В.* Сутра ће југословенска културна делегација потписати . . . споразум о културној сурадњи. *Вј. 1957.*

споразу́мак, -мка м необ. *споразум.* — Лијеп споразумак између матере и кћери . . . годио је његову осамљену животу. *Бал.*

спо̏разу̏ман, -мна, -мно *који је с ким у споразуму, који се држи споразума, сагласан, сложан.* — Родбина је сва већ споразумна [о удаји]. *Огр.* Француска и Русија споразумне су . . . да Пољска мора бити јака . . . земља. *Пол. 1944.*

споразу̏ма̄ш, -а́ша м *присталица споразума који је уперен против некога.* — Тврда кост за споразумаше, иако су бројно кудикамо јачи. *Цар Е.*

споразу̏ма̄шкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на споразумаше и споразумаштво.* — Две Србије: Карађорђева . . . и Милошева која . . . креће новим споразумашким путем, који отвара злато. *КН 1958.*

споразума́штво с *споразум који је уперен против некога, који је на нечију штету.* — Политичке странке . . . натезаху [се] између . . . интегралног југословенства и сепаратистички затвореног споразумаштва. *Пол. 1944.*

споразуме́ва̄ње, ијек. споразумијева̄ње, с *гл. им. од споразумевати се.*

споразуме́вати се, -ујѐвам се, ијек. споразумијѐвати се *несврш. и уч. према споразумети се.*

споразу̏мети се, -ѐм се, ијек. споразу̏мјети се, *свршн.* **1. а.** *начинити, закључити споразум.* — Енглеска се споразумјела с Француском . . . у питању Египта. *ОП 2.* **б.** *договорити се, сложити се, сагласити се.* — Ја вам саветујем да преноћите овде . . . Послушајте ме . . . Споразумесмо се. *Ад.* **2.** *постићи разумевање.* — Сваки народни просветитељ треба да зна двоје: чему ће учити народ и како ће се с њим најбоље споразумети. *Прод.* Настојало [дијете] да се с њиме споразумије кретњама своје главице и ручице. *Леск. Ј.*

споразумијѐва̄ње, ек. споразумѐва̄ње.

споразумијѐвати се, -ујѐвам се, ек. споразумѐвати се.

споразу̏мјети се, -ујѐм се, ек. споразу̏мети се.

споразумље́ње с *закључење споразума; споразум. Р-К Реч.*

спо̏разу̏мно прил. **а.** *по споразуму, у споразуму, договорно.* — Овај лист је споразумно написан с мојом супругом. *Ков. А.* Нека све раде споразумно. *Чол.* **б.** *у знак сагласности, одобравајући, с одобравањем.* — Вукасовић се споразумно смијешио. *Новак.*

спо̏ран, -рна, -рно *о коме постоје различита мишљења, гледишта, око кога се води спор.* — Било је и више других спорних питања у којима су се њихова мишљења разилазила. *Ивак.* Осјећам да је он [сир] ту споран, да лако може бити кост која би могла да нас завади. *Ђон.* Комисија за из-

раду правописа морала [је] утврдити акценатске принципе за све спорне случајеве. *Ј 1957.*

спорàнгӣј, -ија м и **спорàнгија** ж грч. бот. *несполни расплодни орган нижих биљака.* — Спорангији отпадају читави те их вјетар преноси на лист друге биљке. *Бот.* На наличју листа [папратница] развијају се многобројне спорангије. *Станк. С.*

спòред предл. с ген. и (ретко) с инстр. *за место и правац кретања у непосредној близини: поред, покрај, уз.* — Сједну на камење један спред другога. *Љуб.* Спред њиме Ђерзелез Алија. *НП Херм.*

спòред прил. нар. песн. *напоредо, упоредо.* — Оде млада на водицу хладну, спред с њоме незнана делија. *НПХ.* Смрт и живот спред стоје. *Радич.*

спòредан, -дна, -дно **а.** *који је мање важности или величине, који није главни, покрајни, побочни.* — По оним спредним путевима не би гуме издржале. *Јонке.* На једна спредна врата . . . уђе господин. *Ћос. Б.* **б.** *узгредан, успутан.* — Има сељака који . . . умеју радити понеке занате, али . . . као споредан посао. *Ђорђ.* Најамни рад постојао је тада само . . . као спредно занимање. *Ант. 1.*

Изр. ~ реченица *в. зависна реченица, уз реченица (изр.).*

спòредити, -ӣм сврш. и несврш. (с ким или чим, ретко коме, чему) *упоредити, поредити, сравнити, сравњивати.* — Тако би и смео споредити мене са Гркињом? *Јакш. Ђ.* У свој Посавини не бијаше дјевојке која би се могла у љепоти споредити Мејри. *Том.*

спорѐдњӣк, -и́ка м покр. *в. поредник. Вук Рј.*

спòредница ж *она која се може упоредити с ким или чим, која је једнака с ким или чим.* — Изнад [колевке и гроба] слава блиста сјајном сунцу спредница. *Ил.*

спòредно прил. *мање важно, мање значајно.* — Највише их је [песама] код којих је мисао . . . главно, а све остало спредно. *Нед.* Главно је добра вечера, а спредно каква је просторија. *Кол.*

спòреднӧст, -ости ж *оно што је спредно, мање важна ствар, ситница.* — Често пута . . . увидео би да није нашао прави израз за своју мисао, да је нека спредност превагнула. *ЛМС 1949.* Нема спредности. *Јел.*

споређӣвати, -ѐӣујем *несврш. и уч. према споредити.*

спòрӗње с *гл. им. од спорити (се).*

спорéчити се, спòрӗчӣм се, ијек. спорӣјечити се, сврш. *споречкати се.*

споречкáвање, ијек. спорјечкáвање, с *гл. им. од споречкавати се.*

споречкáвати се, -ѐчкāвām се, ијек. спорјечкáвати се *несврш. и уч. према споречкати се.* — Често смо се и споречкавали. *Глиш.*

споречкáње, ијек. спорјечкáње, с *спор, несугласица, неспоразум, свађа.* — Сва споречкања била [су] у ствари безазлена, неозбиљна. *Рад. Д.*

спòречкати се, -ām се, ијек. спòрјечкати се, сврш. *сукобити се речима, посвађати се, завадити се.* — Ако смо се кад споречкале, то је било па прошло. *Глиш.* Павлови родитељи жестоко се споречкаше због новина. *Сек.*

спорӣјèчити се, спòрӣјечӣм се, ек. споре́чити се.

спòрити[1], -ӣм несврш. *спорити се.* — Ми немамо с њим о чему да споримо. *КР 1924.* Не мислим о томе с тобом да спорим. *Вин.*

~ **се** *водити спор о чему, препирати се.* — Водичи . . . спорили се којим правцем треба да ударе. *Чол.* Поднаредник није имао воље да се спори с њим. *Лал.*

спòрити[2], -ӣм несврш. *порицати, побијати, оспоравати.* — [Очева ћуд] је свима другима осим себи спорила право на живот. *Козарч.* Књижевници су имали у извесном правцу право кад су се љутили што им Вук спори оно што им се другде у свету не спори. *Бел.*

спòрити[3], -ӣм несврш. *чинити да нешто коме напредује, стичући стварати, умножавати.* — Туђа рука не спори. *Вук Рј.*

спòрӣш, -и́ша м бот. *врбена* Verbena officinalis. — Бели спориш беше на површини својим капицама налик на штитиће. *Глиш.*

спорјечкáвање, ек. споречкáвање.

спорјечкáвати се, -ѐчкāвām се, ек. споречкáвати се.

спорјечкáње, ек. споречкáње.

спòрјечкати се, -ām се, ек. спòречкати се.

спòрнӣк, -и́ка м *онај који је у спору с ким, парничар.* — Кад спорницима дође ред да се суде, зачне збор властелин. *Љуб.*

спóрнӧст, -ости ж *спорно стање. Р-К Реч.*

спòро прил. *на спор начин, полагано, тромо.* — Колона је ишла споро, јер су борци били гладни. *Чол.* Ријечи су споро и уморно падале. *Кол.*

спòровознӣ и **спòровӧзнӣ,** -ā, -ō *који се шаље, преноси теретним возом:* ~ роба. *Р-К Реч.*

спо̏ровозно и **спо̏ровозно** прил. *спорим, теретним возом.* — фиг. До Босне стижу књиге ... споровозно. *КН 1959.*

спорозо̀е ж мн. (јд. спорозоа) грч. зоол. *праживотиње које се размножавају спорама.* — Трусковци (спорозое) сви су одреда наметници. *Финк.*

спордмислен, -а, -о *који споро мисли.* — [Дебилнима] је мишљење веома успорено (споромислени). *Псих.*

спордноше, -о̄ша̄ ж мн. *биљке које се множе спорама, бесцветнице. Бак. Реч.*

спо̏рост, -ости ж *особина, својство онога који је спор.*

спо̏роходан и **спордходан,** -дна, -дно ков. *који се споро креће, спор у ходу.* — Много спороходних крава ... коњаху. *М-И.*

спордцисте ж мн. грч. зоол. *заметне ларве, личинке метиља. Бак. Реч.*

спо̏рт м енгл. **1.** *активност којој је циљ неговање и развијање телесних способности и умних сналажљивости гимнастичким вежбањем, играма, надметањем и сл.*: планинарски ~, куглашки ~. — Спортови су му били непознати, студентски клубови туђи. *Андр. И.* Шах је увелико сродан физичким спортовима гдје такмичари ... теже да постигну част побједе и доживе угођај успјеха. *Шах 2.* **2.** фиг. *разонода, забава.* — Кочијашење је упражњавао више као неки спорт него као средство за зараду. *Срем.* Једини му спорт бијаше говорити истину. *Матош.*

спдртāш, -а́ша м *спортист(а).* — Треба одгајати спорташе код којих ће бити развијен другарски однос. *Одб.*

спортàшица ж *спортисткиња.*

спдртист(а) м *онај који се бави спортом.* — Ко није спортист, тај Енглезу изгледа богаљ. *Дуч.* Фрањо Михалић [је] сјајни спортиста. *Б 1958.* Ова утакмица међу професионалним лађарима ... проширена [је] и на спортисте. *Весл.*

спдртистица ж *спортисткиња.*

спдртисткиња ж *она која се бави спортом.*

спдрткиња ж необ. *в. спортисткиња.* — Бијаше задовољна тим да је жилава и устрајна спорткиња. *Том.*

спдртскӣ, -ā, -ō *који се односи на спорт*: ~ дисциплина, ~ друштво, ~ риболов, ~ утакмица.

спдртски прил. *на спортски начин, као спортист(а).*

спдртсман и **спдртсмен** м енгл. *спортист(а).* — Син богата оца ... био је ... између ђака један од првих спортсмана. *Ћип.; Вуј. Лекс.*

спдсобан и **спдсобан,** -бна, -бно *који је у стању, који је кадар да нешто учини, који може одговорити чему.* — Кад објачате па се будете осјећали способни за ту задаћу ... израдите ми прорачун. *Креш.* Кредит ... може добити сваки грађанин који је кредитно способан. *Пол. 1958.*

спдсобнӣк м необ. *онај који је способан за нешто.* — Сретном [се] способнику омогућава да своје способности употријеби за опће добро. *Шим. С.*

спосо́бно̄ст и **спдсобно̄ст,** -ости ж *особина, својство онога који је способан*: душевна ~, радна ~, организаторска ~.

спотàкнути, спотàћи и **спдтаћи,** спо̀такнēм свршс. *подјарити, чарнути (ватру).* — Дјевојка шушка око котла па час спотакне ватру, час варјачом промијепа вариво. *Торд.* Спотаче угарке и ватра плане. *Вес.* ~ **се 1.** *запети ногом о нешто и изгубити равнотежу, посрнути.* — Живан се спотаче преко кладе и љосну. *Глиш.* У трку се лимар спотаче о столицу. *Неим.* фиг. Нема ваљда човјека који се у свом животу не спотакне ма о који параграф. *Коз. Ј.* **2.** фиг. *наићи на тешкоћу.* — При сваком листању као да се ту спотакне ... стане, размишља. *Лал.*

спдтити се, спдтӣм се свршс. *ознојити се. Р-К Реч.*

спдтицāј м *спотицање; препрека, тешкоћа.* — Оптимисти ... не губе наду да ће се успркос очигледним спотицајима ... ипак наћи неки излаз [о разоружању]. *Пол. 1957.*

спдтицање с *гл. им. од спотицати (се).* Изр. камен спотицања *сметња, потешкоћа.* — Онај трећи услов је камен спотицања и за песнике и за критичаре. *Поп. Б.*

спдтицати (се), -ичēм (се) *несврш. и уч. према спотакнути се, спотаћи (се).*

спдтребити се, -ӣм се свршс. (некоме) *постати потребно, устребати.* — Нас ... посла гричка опћина да чујемо шта вам се од нас спотребило. *Шен.* Луки се је било спотребило новаца. *Буд.*

споту́рати се, спдтӯрām се несврш. *заносити се у ходу, тетурати се, посртати.* — Он иде не спотура се, само се укочено заноси. *Станк.* Иде боље но ја и ти, сигурно и право, никад се не спотура него право правцато. *Рист.*

спочита́ва̄ње с *гл. им. од спочитавати.*

спочита́вати, -йта̄ва̄м несврш. *прекоравати кога због чега, замерати, пребациваги коме што.* — [Моралисти] су [кардиналу] спочитавали да у политичким стварима не поштује савјести. *Нех.* Субесједник му спочитава ... *Уј.*

спо̀читнути, -нём сврш. *прекорити кога због нечега, замерити, пребацити коме што.* — Народу се ... не може да спочитне нехај, лијеност и немар. *Леск. Ј.* Ти си то знала па јој ниси спочитнула. *Нам.*

спра̀ва ж **1. а.** *оруђе које служи за извођење каквих радова, направа; алатка, алат.* — Тај се процес збива и на справама за гашење пожара. *Кем.* С оне стране види се раван хоризонт и поље покривено отпадним справама. *Дим.* Од оца ништа не наследи осим једне старе справе којом се цеди восак. *Шапч.* **б.** *инструменат са специјалним механизмом, уређај за извођење сложенијих радњи, операција:* ~ за дисање. — До то доба измишљене справе што ће гласове моћи фотографисати. *Нен. Љ.* У току стољећа двије справе — микроскоп и телескоп — омогућиле су да се открију многе тајне живота на земљи. *НЕ.* **в.** мн. *музички инструменти.* — Поставе ... пјеваче са справама музичким. *Дан.* Момчило ... узме бубњеве и таламбасе и остале којекакве справе. *НП Вук.* **2. а.** *прибор, опрема уопште.* — На стијени виси цијела ловачка справа. *Прер.* [Дјеца] из даљега имају преко рамена платнене торбице и у њима школску справу. *Јурк.* Десет хиљада камиља дожену турску ратну справу. *Љуб.* **б.** *девојачка спрема. Деан. Рј.* **3.** ист. *свечаност у старом Дубровнику коју су кметовским девојкама приређивале господарице код којих су служиле у знак престанка кметске службе и скупљања дарова и девојачке спреме.* — У првој се пјесми убоге чупе ... жеље одметнути ... док их у другој пјесми разборита старија справљеница наговара да стрпљиво чекају справу. *Комб.*

спра̀ван, -вна, -вно **1. а.** *спреман, припрaван, готов.* — Он [магарац] је прислушкивао па је био справан за одговор славан. *Змај.* Грчевито је стискао зубе и пести, справан на свако зло. *Десн.* **б.** *приређен, припремљен, спремљен.* — На три справна коња усједоше. *НП Вук.* Твоја је соба справна. *Војн.* **2.** *раван, усправан.* — Тко је једанпут био у тој нашој древној шуми с оним дивним стабљем, справним, чистим и високим ... тај је не може никада заборавити. *Коз. Ј.* Невјешта рука ... уреза тупим обрезачем крива и справна, ократка и надуга ... слова. *Торд.*

справѐдљив, -а, -о рус. *праведан, правичан.* — Све се може поднети, треба само знати да је такав живот у бити справедљив, те од њега не тражити за себе више но што он даје другима. *Нед.* Уредник [Антологије] зна да је шири укус справедљивији од ускога. *Поп. Б.*

справѐдљиво прил. *по правди, правично.* — То су ваше роле, па их изволите међу собом лепо и справедљиво поделити. *Јаки. Ђ.*

справѐдљивṑст, -ости ж *особина, стање онога који је справедљив, онога што је справедљиво, правичност.*

спра̀вити, -ӣм сврш.; исп. спремити **1. а.** *начинити, направити; зготовити.* — Ручак је справљен на брзу руку, али домаћински: поклао се читав чопор младине. *Ранк.* Пођи ... и справи нам двије кафе, али јаке. *Војн.* **б.** *саставити, смислити.* — Ја не умем песму да ти справим. *Радич.* **в.** *раније, унапред приправити, припремити.* — Справи мени лаке брашенице и за пута што је од потребе. *НПХ.* А сад хајде пак справите сухијех грана, сухе сламе па ... ужежите, запалите. *Војн.* **г.** покр. *дати, спремити девојци опрему;* исп. справа (3). — Ове дјевојке нијесу имале више плате до по три дубровачка дуката на годину, али је госпођа била дужна послије неколико година сваку справити. *Вук Рј.* **2. а.** *ставити, сместити негде.* — Дршћући справи га [писмо] у њедра. *Ћип.* Запали једну од наручених цигара, а остале справи. *Маж. Ф.* **б.** *ставити на сигурно, скровито место, похранити; сакрити.* — Справимо сад одмах у унутрашњост големе спиље благо. *М-И.* Она је знала многи залогај од подне справити господину Ђаку. *Кор.* **в.** *макнути у страну, уклонити, одстранити.* — Молио сам ... да ту ствар, док једем бар, са тога места справи. *Богдан.* **г.** *оставити, одложити.* — Често би веома добро [ти писци] урадили кад би за својим другим или трећим дјелом справили перо. *В 1885.* **3.** *довести, допремити, сместити; довести у какав положај, у какво стање (обично непријатно, тешко).* — Нећу мировати док их не справимо под један кров. *Шен.* [Он] је сада у Лепоглави ... њега је тамо политика справила. *Крл.* И мене је [мајка] сад справила у такву неприлику. *Нех.* **4. а.** *послати, отпремити, упутити.* — Бурунтију на кољену пише и справи је стојну Биограду. *Вук Рј.* Тамо шчепа перна буздована ... те га справи хитро на Турчина. *НП Вук.* Ти ћеш Вукцу да му руку пољубиш, да те справи браћи која те залуд чекају. *Лоп.* **б.** ир. *испратити, отпратити (госта угостивши га нечим).* — Ми смо вјешти турскијем гостима ... са вишим их справимо колачем. *Њег.* **5.** *обући, оденути (некога).* — Скочише ... да их свукују и да их у просте хаљине справе. *ЛМС 1951.*

Изр. ~ под браву, ~ у хлад *в. ставити под браву (уз брава, изр.).* — Цијела је подружница била справљена под браву на шест година. *Крањч. Стј.* Бојао се да ће сеоски пандур ... још и глазбеника из оркестра у хлад справити. *В 1885.*; ~ под пушку *послати у војску.* — Како би било да га справимо под пушку? *Шен.*; ~ на

онај свет, ~ у црну земљу (кога) *изазвати нечију смрт, бити узрок нечије смрти.*

~ **се 1.** *припремити се, спремити се, приправити се на какав рад, чин.* — Узео перо и справио се да пише. *Војн.* Справи се да лепо дочекаш свог младожењу. *М 1867.* Е онда се справи на пут још вечерас. *И.* **2.** *довести себе у какав положај, у какво стање (обично непријатно, тешко).* — Врло се чудно справио на ниске гране, уништила га је господарска спекулација. *В 1885.* Па се, луд, сâм справио под копито ... једва ће пребољети. *Шен.*

спра̀вица ж *дем. и хип. од справа.* — Нађени су жрвњи, брусови ... и справице од кости и рога. *Жуј.*

спра̀вичица ж *дем. и хип. од справа, справица.*

спра̀вишће с дијал. *сабор, скупштина.* — Он ми је рекао да ће нам данас у справишћу господа рећи да смо опет старе правице добили. *Шен.* Саборски заступник ... није још био и постат ће то будемо ли слали у справишће наше најпаметније људе. *Матош.*

спра̀вљā̀ње с *гл. им. од справљати (се).*

спра̀вљати (се), -ā̀м (се) *несврш. и уч. према справити (се).*

спра̀вљā̀ч, -а́ча м *онај који справља, спрема, приређује, приређивач, састављач. Р-К Реч.*

спра̀вља̀чица ж *жена справљач. Р-К Реч.*

спра̀вљеница ж ист. *кметска девојка која је у старој властелинској дубровачкој кући одслужила, одрадила одређени број година у служби и добила девојачку опрему*; исп. справа (3). — Разборита старија справљеница наговара [чупе] да стрпљиво чекају справу. *Комб.*

спра̀вно прил. *приправно, спремно.* — А царева насрну ордија, Мађари их справно дочекали, све на огањ и на ватру живу. *НП Рј. А.*

спра̀вно̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је справно, онога који је справан, припремљеност.*

спрам предл. с ген. и (ређе) с дат.; исп. према *са самосталном речју уз коју стоји обележава* **1. а.** *појам насупрот, наспрам кога се неко или нешто налази.* — Карађорђе заузме острв спрам ушћа Саве и Дунава. *Нов.* Ариф се обува ... а жена спрам њег држала синчића. *Мул.* **б.** *појам коме је нешто окренуто.* — Заиграће срце на светлости валу, као цвет очаран, отворен спрам сунца. *Дуч.* **2. а.** *појам у правцу кога се кретање врши.* — Домаћин уста спрам пријатеља. *Мул.* И спрам њему покрочио Милко. *Март.* **б.** *појам на који се односе, према коме су управљена каква осећања, расположења.* — Од то доба није био спрам мене тако сладак. *Вес.* Осјетила је спрам њега нешто посве друкчије но спрам осталих мушкараца. *Леск. Ј.* **3.** *појам у односу на који се одмерава какав поступак и сл., одређује величина, интензитет нечега, појам према коме се упоште врши поређење.* — Ама много је, много. — Па спрам кесе, господин-попо, и спрам чина. *Срем.* Скочи он одмах или да је послуша или да се свади с њом, спрам тога колико се је уплашио или колико се је разјуначио. *Вел.* Нису спрам њега ови људи нити су за њих. *Каш.* Језгра [је] врло малена спрам величине атома. *Кем.*

спрама предл. с ген. и (ређе) с дат. заст. *в. спрам.* — Сто путах сам овдјена сједио и грија се мирно спрама сунца. *Њег.* Платно бијели Лелија дјевојка на камену спрама Сарајеву. *НПХ.* Љубав и поштовање ... су у својим срцима, спрама покојника имали. *Рј. А.* На јабуци спрама Бањалуци, на ораху спрама Биограду. *НПХ.*

спра̀скати, -ā̀м сврш. *улудо потрошити, страћити, спискати.* — Посудили су новаца код банкара ... и спраскали. *Нех.* Шта је с оних сто скуда? Спраскало се. *Вел.*

спра̀сна (само у ж. роду) *бременита, скотна (о крмачи).* — Ево и старе Банби наше; она на спрасној крмачи јаше. *С-Ц.*

спра̀снути, -нём сврш. *разљутити се, викнути, планути, праснути.* — Сад би спрасную на кога накупљену напетост. *Божић.*

спра̀т м **1.** *део куће између две таванице, два стропа, кат.* — У приземљу је била трпезарија ... Одатле се каменим степеницама пело на први спрат. *Чол.* Тихо се пењао степеницама на други спрат. *Шег.* **2.** *водоравна утврђена даска на сталку или у орману за смештај разних ствари, полица, раф.* — На десном зиду [у соби] ... мали етажер на три спрата и на њему шољице, чаше. *Нуш.* **3.** *један од каквих редова или низова постављених један иза другога или један преко другога.* — Ено ... Тинке дукатинке! Око бела врата три спрата дуката. *Кош.*

спра̀ти, спèрём и спèрём сврш. **а.** *прањем уклонити, одстранити (какву нечистоћу и сл. с нечега), опрати:* ~ прљавштину с лица, с руку, с ногу. — фиг. Натераће их да сперу љагу са њега. *Ћос. Б.* **б.** *одвући, однети (о воденом току).* — Ако ... је земља, где је шума исечена, била плитка ... киша су оно мало земље, што је ту била, полагано спрале и у нижа места однеле. *Панч.*

Изр. ~ крвљу увреду *в. опрати крвљу увреду (уз крв, изр.).*

~ **се** *изгубити се, нестати под дејством воде.* — Полиј га мрзлом водом да му се сперу једанпут крмељи с очију. *Јурк.*

спра̏тити, -ӣм сврш. **1. а.** *ставити, стрпати.* — Назвао га вучићем и спратио га у магарећу клупу. *Ћоп.* **б.** *изручити, истрести.* — Скочи једна, ма некако тавицу изврати, па кајгану свуколику у пепео спрати. *Радич.* **2. а.** *одвести, отпратити; спровести.* — Сви Анки добру лаку ноћ назову, ну Јелка још је спрати њеном крову. *Марк. Ф.* Запријети старим цукелама да ће их спратити за Колашин. *Лал.* **б.** *скупити и потерати, погнати; сјавити (овце).* — Јавну цура предводника свога па с њим стадо спрати у загради. *Март.* Па им заповједих мноштво ... оваца брзо у лађу спратити. *М-И.*

спра̏тнӣ, -ā, -ō *који се односи на спрат.* — Сва три купатила добила су нов патос, нову спратну конструкцију. *Пол. 1959.*

спра̏ћа̄ње с *гл. им. од спраћати.*

спра̏ћати, -ā̄м *несврш. и уч. према спратити.* — Овдје станујем ... а тамо спраћам своје двије козе. *Ћип.*

спрашӣвати, спра̀шујēм *несврш. и уч. према спрашити.* — Медун је носио пушку ... која је ... избацивала крпе и кучине које је Медун, кад се наљути, лако спрашивао људима у прса. *Сиј.*

спра̏шити, спра̀шӣм сврш. **1.** *отрести прашину са нечега, очистити од прашине, испрашити, опрашити; опајати. Р-К Реч.* **2.** *избацити, испалити из пушке;* исп. пример уз спрашивати. **3.** *погнати, потерати, отерати.* — Мразовучки пси заокупили су тада побједнике и спрашили их право у Трешњевик. *Бан.* Тако спраши Црна Гора Турке, е их више нигда њојзи нема. *Март.* **4.** *спраскати.* — Новац си спрашио за годину дана. А ја? Јок. Ја штедим. *Дав.*

спр̏ва прил. *у самом почетку, спочетка, испрва.* — У логору је спрва било тихо. Борци су спавали ... на ивици шуме. *Чол.* Падале су те ријечи жестоке, спрва као вјетар у касну јесен. *Сим.*

спр̏вē, спрвӣнē и **спр̏вицē** прил. *спрва.* — Ту уздисање, плач и јаук боли ... те спрве суза образе ми поли. *Комб.* Спрвине хтједоше нам заварати очи. *Шен.* Па ће ти машта лако да дочара како сам сунце угледо спрвине. *И.*; *Вук Рј.*

спр̏дало с и м *онај који воли да се спрда, да се изругује коме, чему; изругивач; шаљивац.* — Иза смијеха и галаме викне неко спрдало. *Матош.* Представљао бих главног демона, ругалицу свемиру, спрдало љубави. *Јел.*

спр̏дāнца ж покр. *в. спрдачина. Вук Рј.*

спр̏дāње с *гл. им. од спрдати (се).*

спр̏дати, спр̏дām несврш. *говорити којешта, брбљати, трућати.* — Хајд не спрдај, лаки Мађарине! Није слика није ни прилика да утече твоја доратина. *НП Вук.*

~ **се** *збијати шалу, шегу (с ким или с чим), подсмевати се, ругати се (коме, чему).* — Спрдају се и шегаче са мном, ето. *Бан.* Он се спрда његовим дубоким етичким засадама и вреднотама. *Гор.* Да ли се ви, можда, спрдате са мном? *Михољ.*

спр̏дац, -рца м необ. *в. спрдачина (1).* — Смијех, смијех гушљиви, квечави ... бљузгац, вриштац. Спрдац. *Божић.*

спрда̀чина ж **1. а.** *изругивање, шала, шега (често груба и увредљива).* — Па видиш ли ти ту браћу како нас удесише ... а то је спрдачина и срамота. *Лал.* Али газда Николи већ дозлогрдила сва та спрдачина, те он загрми. *Кол.* **б.** *предмет изругивања.* — Већ ће вам они у гарнизонском затвору показати да војска није никаква спрдачина. *Јонке.* Чудим се ... да баш ја треба да испаднем некоме мета за којекакве блесаве спрдачине. *Вин.* Зашто да правиш спрдачину из себе. *Гор.* **2.** *в. спрдало.* — Шале је мало у Црној Гори, и има је поглавито код Пјешиваца и Цуца, које због тога готово љутито називу »спрдачинама«. *Цвиј.*

спр̏дāш, -а́ша м *спрдало.* — Пожели да све спрдаше тренимице побије и измлати. *Гор.*

спр̏дљив, -а, -о *који воли да се спрда, руга; који садржи у себи ругање, спрдњу.* — И спрдљиве пјесмице и жучљиве досјетке ... једиле су жандаре. *Гор.*

спр̏дња ж *спрдачина (1).* — И још ћу ви једну спрдњу причат ... Видио сам људе у Млетака ће на коноп скачу и играју. *Њег.* То је више спрдња него глас истинољубиве и знатижељне људске мисли. *Лит. 1957.* Није ово што пишем спрдња. Бол је ово. *Дом.* Кућа Тадића поста спрдња читавој околини. *Мил. В.*

спрēг м **1.** *састављање, спајање; састав, спој:* ~ сила. — Песнички се језик одликује ... једним необичним слагањем и спрегом појмова. *Т. књ.* Писан уздржљивим поетским стилом ... који иде до ... осмишљених спрегова ријечи, роман импресионира једном литерарном отмјеношћу. *КН 1959.* **2.** *в. спрега (1).* — Спрег то је помагање стоком у време орања. *Марк. Св.*

спрēга ж **1. а.** *упрезање у плуг или кола теглеће марве двојице суседа као испомоћ ономе који има само једну животињу. Вук Рј.* **б.** *плуг, кола са сточном вучом, запрега.* — Он иде уз спрегу коња да их не претерети. *Том.* Није то волујска спрега, па данас ћу да спрегнем, а сутра да распрегнем. *Вес.* **2.** *спрег*

(*1*). — Развило се неколико форми производне сарадње ... неколико облика такозване спреге задружних средстава за производњу — са земљом, радом и средствима индивидуалних произвођача. *Пол. 1958.* Ову политичку тезу ... хтео је Сремац да илуструје ... спрегом између фантаста учитеља ... и саможивог рачунџије крчмара. *Глиг.* Осјећао је нешто незгодно у нескладној спрези између свог имена и презимена. *Десн.* **3.** грам. заст. *мењање глагола по лицима и временима, конјугација.* — Склонидба и спрега нису такође свагдје народни. *Јаг.*

спре́гнути, спре́ћи и **спрёћи,** спрёгнём свршн. **1. а.** *упрегнути у исти плуг или кола; упрегнути, запрегнути уопште.* — Спрегнух вола у јарам. *Љуб* Најзад је узео рало, потапкао свог Јела по ... длаки и спрегнуо га са Младеновим вочићем. *Бур.* Звао ме да спрегнемо. Али ... ја нећу да спрегнем с њим. *Вес.* **б.** фиг. *подјармити, потчинити.* — Спрегнуо их је тешком муком под јарам своје државе. *Шен.* **2. а.** *стегнути, стиснути; укочити, везати.* — Амадеју спрегне нешта груди. *Новак.* Вани цича зима, сам ће дах ти спрећ'. *Хар.* **б.** *обуздати, стишати, савладати.* — Зрел човјек би своју вољицу спрегнути знао. *Шен.* **3.** *в. спрегнути се* (*2*). — Ја знате ... све мислим да он није чист. Мора он да је с нечистим [ђаволом] спрегао. *Петр. Б.* Тако ти је то кад човек спрегне с учењацима. *Кост. Л.*

◊ **~ се 1.** *упрегнути се као теглећа марва у кола, у плуг.* — фиг. Спрегоше се оба пријатеља у онај јарам који се еуфемистички »слатким« зове. *Шен.* **2.** *ступити у везу с неким или нечим, везати се; удружити се у каквом послу, уортачити се.* — Спрегао сам се с Аникушком да косимо. *Моск.* Петоколонаши се спрегли са Швабама. *Чол.* И ви сте се, видите, спрегли са свима тим птичицама. *Л-К.* **3.** *обуздати се, савладати се.* — Нисам се могла спрегнути, нисам, срце ми није дало. *Шен.*

спред предл. с ген. (ек. и ијек.) *в. испред.* — Нек ме носе спред Марина двора, нека види перчин и мараму. *НП Вук.*

спрёд(а), ијек. спрйед(а), прил. *са предње стране, на предњој страни, напред*; супр. страга. — Спријед ти се раствара пространа лука. *Љуб.* Ту спријед се попни, ја ћу бит у сриједи. *Комб.* Скупљао сам точне податке тко је већ нестао страга, тко сприједа. *Гор.* Наши топови израђени или прерађени у Крагујевачкој тополовници, пунили су се спреда. *Јов. С.*

спрёдњак м *топ који се пуни с предње стране. Р-К Реч.*

спрёдњача ж *пушка која се пуни с предње стране.* — Друга класа [народне војске] била је наоружана у главноме спредњачама. *Јов. С.*

спрёдњй, -ā, -ē *в. предњи.* — Бијаше спредњи зид висок три сежња. *Љуб.*

спрёж м *в. спрега* (*1а*). — Откад нема задруга, спаре се по две, три куће у спрегу или спреж. Они раде заједно пољске послове. *Ат.*

спрёж м бот. *в. кукурек*[1]. — И бурмут кваре кад му се додаје ... корена од спрежа. *Батут.*

спрёжнй, -ā, -ō *који се односи на спрегу, на упрезање.* — [Предвиђено је] ... око 240.000 спрежних плугова. *ЛМС 1951.*

спрёжнйк м **а.** *један од двојице суседа који у исти плуг или кола упрежу теглећу марву као испомоћ ономе који има само једну живо̀тињу*; исп. спрега (1а). — Звао ме је да спрегнемо. Али ... мени ... не треба спрежник. *Вес.* **б.** *коњ или во који је упрегнут у спрези уз другога коња или вола.* — Дожене раздруженоме волу спрежника и стане орати. *Љуб.*

спрёжничкй, -ā, -ō *који се односи на спрежнике, који припада спрежницима.* — Јарам мој ... плуг је спрежнички, нас свију. *Рј. А.*

спрёз м бот. *в. кукурек*[1]. — Трепераве се боје раздрагале па с птицама у певанку се дале ... и спрез у жбуну што се скрио. *Ков.*

спре́за̄ње с **1.** *гл. им. од спрезати (се).* **2.** грам. *мењање глагола по лицима и временима, конјугација.*

спре́зати, спрёжём несврш. **1.** *несврш. и уч. према спрегнути, спрећи.* **2.** грам. *мењати глаголе по лицима и временима, конјугирати.*

~ се *несврш. и уч. према спрегнути се, спрећи се.*

спрёка, ијек. спрйека, прил. *са супротне стране, са друге стране.* — Приспјесмо ми спријека. *Љуб.* У табор дође рибар спријека. *Шен.*

спрём м **1.** *в. спрема* (*2а*). — Све што ми је требало у мој спрем, све сам ја на прелима порадила. *Вес.* **2.** војн. *спремност, готовост за нишањење, за окидање из ватреног оружја.* — Стоји непомично и држи своју пушку на спрем. *Крл.*

спрёма ж **1. а.** *припремање, опремање, припрема.* — Чим стиже акт о премештају ... одмах га разрешише и дадоше му пет дана за спрему и пут. *Срем.* Онда је то био општар став и спрема на немилосрдну и непоштедну борбу. *Ант. 1.* **б.** војн. *војничка команда којом се наређује да се спреми пушка, револвер и сл. за нишањење, за окидање.* — Зачу се оштра команда: Батерија ... спрема за паљбу! *Јак.* **2. а.** *опрема коју девојка добива*

од родитеља или сама припрема за удају. — Она је почела да проветрава, допуњује и слаже своју девојачку спрему. *Андр. И.* Удаће се за две-три недеље. Отићи ће из куће и села, однеће спрему, чаршаве, пешкире, своје кошуље. *ЛМС 1949.* **б.** *одећа и ствари потребне за одевање.* — Отворио је ормар у коме се налазила његова официрска спрема из прошлих ратова. *Вас.* Сва спрема, парадне хаљине, већ су сложене, кочијаши нахранише коње па прежу. *Игњ.* Јованка . . . обећала спрему за дете. *Шуб.* **3. а.** *ствари потребне за обављање каквог посла, за какву активност и сл.* — Посред свијетле собе стоји стол, а на њему спрема за писање. *Маж. Ф.* [Јахачу] треба . . . коњче, седло или самар са осталом спремом. *Старч.* **б.** *црквене ствари потребне за богослужење, утвари.* — Соба . . . је обично служила за похрану црквених спрема. *Шен.* Због тога тако падох што сам крао у цркви спрему која много вриједи. *Комб.* **в.** *војна опрема.* — Поједини редови војске употпуњени су и ојачани потребном ратном спремом. *Марј. Ј.* Нисмо били у . . . потпуној ратној спреми. *Јонке.* **4.** *стручно знање стечено учењем и праксом; припремљеност, спремност уопште за какав посао.* — По својој државничкој спреми требао би да буде на једном од првих мјеста. *Нех.* Комора неће примати никаква документа за утврђивање стручне спреме радника у трговини. *Пол. 1957.* Играчи из Београда су показали добру спрему. *Хок.* **5.** *в. спремница* (*а*). — Отвори малу спрему у зиду откле извади двије купице и црну стакленку. *Војн.* Између шупе и кујинског прозора стоји једна спрема, а испод ове отиче прљава вода из кујне. *Јов. Ј.*

спрема предл. с ген. *в. према.* — А после . . . робље побегне . . . и једно дође на Мораву спрема манастира Никоље. *Вук.* Прво је видео гране спрема неба. *Лал.*

спрѐмаља и **спрѐмаља** ж *спремачица. Р-К Реч.*

спрѐман -мна, -мно (комп. спрѐмнијӣ) **1. а.** *који се потпуно спремио, опремио, опремљен; припремљен.* — Онда је [Еским] спреман да лови и по узбурканом мору. *Петр. М.* Каже ми [мати] да још нисам спремна и да се нећу моћи ове јесени удати. *Вес.* **б.** *склон, расположен да учини нешто, готов, вољан.* — Ми смо ту и на све спремни, воља нам наша расте с бројем невоља твојих. *Анп. 2.* Бијед је стајао и нагибао се, чинило се да је спреман на све. *Кал.* **в.** *стручно способан.* — Као један од најспремнијих професора . . . отпуштен је због своје опозиционалне политичке дјелатности. *Пец.* Чуо је . . . да га је [лист] морао писати какав спреман човек. *Ранк.* Он је био човек-чиновник . . . Савестан и спреман. *Петр. В.* **2.** *припремљен, припремљен за употребу.* — Допремио је и своје коње и кола . . . стоје увијек спремна за покрет. *Хорв.* Иза иконе . . . кита босиљка . . . спремна стоји да њом свештеник благослови. *Ад.*

спре́мање и **спрѐмање** с *гл. им. од спремати* (*се*): ~ намирница.

Изр. велико ~ *темељито, свестрано чишћење куће, стана, покућства.*

спре́мати (се), спрѐмам (се) и **спрѐмати (се),** -ам̄ (се) *несврш. и уч. према спремити* (*се*).

Изр. нешто се спрема разг. *очекују се у најскорије време крупни догађаји;* спрема се на кишу разг. *наоблачује се, брзо ће пасти киша.*

спрѐмач, -ача м *онај који спрема, чисти, уређује и сл. какве просторије, чистач. Р-К Реч.*

спремачица ж *она која спрема, чистачица.* — Прошла би као толике друге које се сад потуцају по биртијама као спремачице. *ЛМС 1951.* Не плаћа ни огрев који јој доносе болничке спремачице. *Пол. 1970.*

спре́мити, спрѐмӣм и **спрѐмити,** -ӣм свршн. **1. а.** *довести нешто у такво стање да се може употребити, приправити; приредити, уредити.* — Спреми писаћу машину. Диктират ћу ти. *Фелд.* Нахраним коње и спремим кола да све буде готово за пут. *Ивак.* Надао се успеху јер је спремио терен. *Срем.* **б.** *унапред припремити, израдити, начинити; унапред смислити.* — Једном Бајазит спреми драгоцене дарове Тамерлану. *Нен. Љ.* Ти се пожури и спреми радије своју задаћу. *Торб.* Засједу спреми. *М-И.* Зна тетка шта ми Софка воли, па је тетка ово за њу спремила. *Станк.* **в.** *зготовити јело, ручак и сл.* — Ти ћеш . . . спремити ручак па ћеш онда на њиву. *Макс.* Објашњавала је веома заводљиво како се најбоље могу спремити шарани у црвеном вину. *Адум.* Ајде, дете, да нам спремиш две, ама вруће ракије. *Срем.* **2. а.** *дати спрему удавачи, опремити за удају.* — Бабо спреми своју јединицу. *НПХ.* **б.** *дати потребно знање, обучити.* — Будно је сањала о своме раду, о томе како ће да спреми ђаке. *Вес.* **в.** *претходним разговором и сл. припремити на какву неугодну вест, непријатно саопштење.* — Никоме ни на ум не падаше да отрчи напред, да спреми фамилију и . . . да зове доктора. *Лаз. Л.* **3. а.** *метнути, ставити на одређено место.* — Спреми га у велики ковчег. *Креш.* Све је то . . . под стаклом спремљени . . . давни стари XIII вијек. *Бат.* **б.** *послати куда, отпремити.* — Заустави га . . . да му буде гост до мрака . . . Довече ће га већ спремити у воденицу. *Глиш.* Спремише Ибрахима да донесе кахве. *Ад.* Омера сте ми убили и бацили у јаму, а ја сам Ахмета сам спремио у партизане да га освети. *Чол.*

Изр. ~ у гроб кога *бити узрок нечије смрти, изазвати нечију смрт.* — Пази ... тај ће те лопов спремити у гроб. *Мар.*

~ **се 1. а.** *припремити се, опремити се; обући се.* — Ал' момче имало воље да учи и тако се спремило у Сарајево. *О-А.* Нека ми се Софка спреми како она хоће. *Станк.* Зорка се спремила пре Милоша. *Уск.* **б.** *упутити се, запутити се.* — Говори шта ти је! Куда си се спремио? *Сек.* **2.** *изучавајући нешто, радећи на нечему припремити се за обављање каквог посла, обучити се.* — Он га је саветовао да се спреми и рукоположи за свештеника. *Нед.*

спрёмица ж *оно (кутија, сандук и сл.) у чему се чувају вредније ствари, драгоцености.* — Па што ћеш с тиме, ако и отворимо? — њежније ће Јожица, мотрећи ту чудноватy ... спремицу [ковчежић]. *Ков. А.*

спрёмишни, -ā, -ō *који се односи на спремиште.* — У спремишним органима и сјеменкама претвара се шећер поново у шкроб. *Бот.*

спрёмиштāр м *онај који руководи спремиштем, магазионер.* — Незапослени спремиштари не могу рачунати на посао на подручју ... жељезнице. *Крањч. Стј.*

спрёмиште с **1.** *нарочито уређено место за чување робе (оружја, машина, књига и сл.), складиште, стовариште, магазин.* — Сатима је шетао кроз фабрику ... улазио ... у спремишта за сировину. *Јос. Б.* Слуга је вадио из путног спремишта јело. *Крањч. Стј.* **2.** *место где се уопште нешто прикупља, сабира, задржава.* — Стабло [кактуса] према томе представља низ спремишта за воду. *НЕ.*

спрёмњāк м неол. *кутија, сандук и сл. за чување каквог материјала, ствари и др.*; исп. спремница. — Те се твари [радиоактивни материјал] стављају у специјалне спремнике и бетонске бачве, заливене оловом и спремљене у хангар. *Вј. 1971.*

спрёмница ж **а.** *просторија за чување хране и др., остава, смочница.* — Узех кључе од пивнице и спремнице к себи. *Шен.* Са стране те средње зграде бијаху двије клијети: спремница и мљечар. *Мат.* **б.** *место где се нешто сакупља, сабира:* водена ~. *Терм. 5.*

спрёмно прил. *приправно; с готовошћу, радо.* — Песмицу [бећарац] само започиње један да би је ... спремно прихватили и крају привели и остали. *Леск. М.* Он је и то учинио најспремније. *Кол.*

спрёмнōст, -ости ж *стање, особина онога који је спреман, онога што је спремно, припремљеност, готовост.*

спрёмо, -а и **-ё** м шаљ. *надимак човеку који воли да спрема, чисти, рашчишћује. Вук Рј.*

спрѐнути се, спрѐнēм се свршн. *в. пренути се.* — Кад би јој сестра приповиједала ... спренула би се на свако необичније питање. *Павл.*

спрѐсти, спрéдēм свршн. **1. а.** *довршити, израдити предуђи, испрести. Р-К Реч.* **б.** *ухватити у мрежу, сплести, везати.* — [То је] паук који је многу муху спрео. *Марк. Ф.* **2.** фиг. **а.** *створити умом, маштом, смислити.* — Ти си тако фин провела ред да до пола новембра без труда не траје што си у октобру спрела. *Комб.* Чудно, ту сам пјесме свеколике спрео. *Уј.* Сабере дакле брже-боље мисли које је спрео за ту згоду. *Вел.* **б.** *донети одлуку о нечијој судбини (према богињама Мојри и Парки из старе грчке и римске митологије које су преле нити живота сваког човека).* — Што судбина и Прељe спредоше у час онај. *М-И.*

спрета́вати (се), спрѐтāвām (се) *несврш. и уч. према спретати (се).* — Пси се спретавају и кутре по хладовинама плотова. *Коз. Ј.*

спрѐтан, -тна, -тно **1.** *умешан, вешт, окретан, сналажљив.* — Руке јој бијаху слабо спретне послу. *Шен.* Уча је уживао углед одличног команданта, спретног, одлучног и храброг. *Јос. Д.* Од нижих је мјеста зазирао, а к уноснијим не дадоше му спретнији и способнији од њега. *Цар Е.* **2.** *који може добро послужити, који задовољава одређену намену; погодан, згодан.* — Живела је у малој кућици, спретној као да је за лутке грађена. *Сек.* Наша је варош чувена надалеко и нашироко што је чиста и спретна. *Шапч.*

спрѐтати, спрѐћēм свршн. **1.** *избацити, испалити (из пушке).* — Било би боље истргнути му кремењачу, спретати из ње ситу у лице човјеку с великом сабљом. *Креш.* **2.** *скупити, сложити.* — Она ти је некако спретала, некако удешавала, па је све добро било. *Вес.*

~ **се 1.** *пасти, стропоштати се, сурвати се.* — Љуто се напио и идући кући у јаругу се спретао. *Јурк.* **2.** *скупити се, склупчати се.* — Једини стари кудров што се тик пред прагом курије спретао, једнако је нешто гунђао. *Бал.*

спрѐтњāк м *онај који је спретан, вешт, сналажљив човек.* — Спретници ... одлучују у друштву и у јавности. *Шим. С.*

спрѐтно прил. **1.** *вешто, окретно, умешно.* — Видјев Милицу према себи, он започе играти спретно, правилно као добар играч од ране младости. *Мат.* Врло спретно скочи у кола. *Вес.* Божо је намигнуо крчмарском пару који спретно лови ову згоду. *Мих.* **2.** *на прикладан, згодан начин.* — Скиде качкету, кад угледа пуковника, и захвали му спретно и лепо на услузи. *Грол.*

спрѐтнōст, -ости ж *особина, стање онога који је спретан, онога што је спретно.*

спретња́ковић м *спретник (у емотивнијем изражавању, у иронији и сл.).* — Спретњаковић! Управо му завидим! *Краљч. Стј.* Наша . . . институција располаже подацима . . . како је то и то подузеће обичан блеф у рукама сумњивих спретњаковића. *Вј. 1970.*

спре́ћи и спрећи, спрегнём свршити = спрегнути.

спречава́ње с *гл. им. од спречавати.*

спречава́ти, спречавам *несврш. и уч. према спречити и спријечити.*

спре́ченост, -ости, ијек. спријеченост, ж *стање онога који је спречен у извршавању чега.*

спре́чити, спречим, ијек. спријечити, свршити. *постављајући какву запреку, онемогућити извршење нечега, ометсти, запречити уопште.* — Стигао сам . . . да им спријечим пут . . . *Бен.* Јаки духови могу . . . многе људе . . . спречити да у извесним стварима слободно размишљају. *Прод.*

~ **се** *стати као запрека, испречити се, запречити се.* — Хтела би да каже нешто, а у грлу јој се спречила реч као залогај опоре јабуке. *Ад.*

спре́чица ж (ек. и ијек.) *сметња, запрека. Вук Рј.*

спре́чка, ијек. спријечка, ж необ. *препрека, сметња, запрека.* — Опет устајеш прот мени, вјековита прегнућу моме спријечка. *Марк. Ф.*

спрёша ж *преша, хитња, журба. Вук Рј.*

спрёшан, -шна, -шно *прешан, хитан, журан.*

спрёшно прил. *у највећој брзини, прешно, журно.* — Спрешно була на ноге скочила. *Вук Рј.* Мирко му је књигу справио да он спрешно дође на Цетиње. *НП Вук.*

спрёшност, -ости ж *стање, особина онога који је спрешан, онога што је спрешно, прешност. Р-К Реч.*

спр̏жен, -а, -о **1.** *трп. прид. од спржити (се).* **2.** *сасушен.* — Спржена трава личила је на олињалу мачку. *Рист.* фиг. *мршав.* — У зло доба сети се онај спржени Перица. *Глиш.*

спр̏женост, -ости ж *стање онога који је спржен, онога што је спржено. Р-К Реч.*

спр̏жити, -ӣм свршити. **1.** *испећи на масти, маслу и сл., испржити.* — Скочила сам к вама . . . хоћу да . . . спржим мало рибица. *Шен.* **2. а.** *оштетити, уништити ватром или чиме топлим, опржити, спалити.* — Од доктора сам чула . . . да ти је око куршум спржио. *Сек.* Због близине хица . . . барут је спржио кожу и власи. *Гор.* фиг. Та је монотонија . . . спржила све мисли и све осјећаје . . . у двије стотине . . . глава. *Крл.* **б.** *сасушити, спарушити.* — Сунце је последњих дана озбиљно претило да спржи све на њивама. *Пол. 1958.*

~ **се** *опржити се, опећи се, опрљити се.*

спр̏жотина ж *спржено место на кожи, опекотина. Бен. Рј.*

спр̏ига́ње с *гл. им. од спригати.*

спр̏и́гати, -а̄м свршити. **1.** *испећи на масти или уљу, испржити. Р-К Реч.* **2.** *уклонити с пута, убити, погубити. Вук Рј.*

спријатељи́вати (се), -е̏љујем (се) *несврш. и уч. према спријатељити (се).*

спријатељити, -ӣм и -а̀тељӣм свршити. *повезати пријатељством некога са неким. Р-К Реч.*

~ **се** *постати пријатељ коме; здружити се с ким.* — И спријатељише се уско да се скоро нису ни дијелили. *О-А.* Много му је стало да се . . . спријатељи и ороди с једном . . . угледнијом кућом и фирмом. *Срем.* фиг. Морам се спријатељити и с таковим мислима. *Том.*

спр̏ијед(а), ек. спрёд(а).

спр̏ијека, ек. спрёка.

спр̏ијечено́ст, -ости, ек. спрёченост.

спријечити, спр̏ијечӣм, ек. спре́чити.

спр̏ијечка, ек. спрёчка.

спри́мати, спри́мам несврш. *прихватати, усвајати, примати (какво знање и сл.).* — Кажи, пријатељу, прија-Живани нека ми поучи Анђу у кућанском реду . . . Анђа је паметна, она брзо сприма. *Вес.*

спр̏и́нт м енгл. спорт. *трчање на кратке удаљености.* — Крајеви мантила лепршали су од силног спринта. *НИН 1960.*

спр̏и́нтање с *гл. им. од спринтати.*

спр̏и́нтати, -а̄м несврш. = спринтовати *оштро, брзо трчати на малу удаљеност.* — Атлетичар мора бити способан . . . да нагло спринта и разбија противникове спринтове. *Атл.*

спр̏и́нтер и **спр̏и́нтер** м *добар тркач; победник у трчању на кратке удаљености.* — Који може своје тијело брзо покренути те пријећи извјесну даљину за кратко вријеме . . . [тај] је тип спринтера. *Атл.*

спр̏и́нтерице и **спр̏и́нтерице** ж мн. *нарочите ципеле са дугачким земљи окренутим ексерима (за тркаче и уопште за лакоатлетичаре).* — Он је скок извео у обичним спринтерицама, док је раније скакао у специјалним гуменим патикама. *Пол. 1958.*

спр̏и́нтова́ње с *гл. им. од спринтовати.*

спр̏и́нтовати, -тујем несврш. = спринтати.

спр̏љен, -а, -о **1.** *трп. пр. од спрљити (се).* **2.** *спржен, сасушен, сух (од жеге, сунца и сл.).* — Знатан део [поља] је лети тако спаљен и го да има изглед степе. *Дед. Ј.* Кукурузи молећиво раширили спрљене ручице. *Рад. Д.*

спр̀љити, спр̀љӣм свршӣ. **1.** *опржити, опећи, сасушити, спећи, спржити.* — Ухвати угријану цев митраљеза и спрљи кожу на прстима. *Ћос. Д.* Сјајно сунце, спрљи ми очи ако не погинем чувајући и бранећи ово гнездо. *Вес.* фиг. Страшно се нешто закувало у његовој души . . . То му је спрљило и срце и цигерицу. *И.* **2.** *ударити, млатнути, ошинути.* — Андрија није успио да се разговори, јер га у бедро спрљи снажан ударац. *Божић.*

Изр. ~ крила *в. спржити крила (уз крило, изр.).* — О нано моја . . . ја послушна сам, добра била, па што ми спрљи крила, ох, што ме даде и засумори моје дане младе. *Кош.*

~ **се** *опржити се, опећи се, ожећи се; спећи се, спржити се.*

спрова̀ђати, -ӣвāђāм несврш. *в. спроводити.*

спровѐсти и **спрòвести,** -вѐдēм свршӣ. **1. а.** *учинити да неко приспе до одређеног места (обично показујући му пут, правећи му друштво, пратећи га), отпратити.* — Спроведе Олгу с њеном пратњом у огромну кочију. *Ков. А.* Ђерић . . . их спроведе донекле. *Ранк.* Командант ме је одредио да спроведем неку децу за Крф. *Јак.* Хтио је сусједу, коју видје без пратње, као кавалир да спроведе кући. *Леск. Ј.* **б.** *отпремити (некога, нешто) уз оружану пратњу.* — Посла кмету наредбу да девојку одмах стражарно спроведе срескоме месту. *Ранк.* Издајте му отпусницу и спроведите га са два војника. *Јонке.* Договарају се у генералштабу како ће да тај хлеб . . . спроведу на границу. *Дом.* **в.** *послати службено акт, спис, исправе.* — Сједе и написа неколико редака [и] спроведе спис службено. *Коз. Ј.* Најбоље би било да ми то спроведемо преко начелства министарства. *Глиш.* **г.** *отпратити покојника до гроба.* — Искупио се силан свијет . . . да покојнога пјесника спроведу до вјечна му стана. *В 1885.* **2.** *извршити, остварити какву замисао, план и сл., реализовати.* — Закључи да треба по сваку цену да спроведе свој план. *Ћос. Д.* Спровели су само скромне реформе у школству. *Пов. 2.* **3.** *учинити да нешто допре до места где се жели, провести, положити, поставити.* — [Он] је ту [у канцеларији] спровео телефон. *Дед. В.* Може се преко територије српскога народа спровести . . . потпуно наша железница до Бара. *Цвиј.* **4.** *провести неко време, на неки начин пробавити.* — Очекивала је да ће моћи с пријатељицом неко вријеме спровести у угодну разговору. *Том.* Већ промишљаше како ће и данас спровести дан у нехају. *Ћип.*

спро̀вод и **спрòвод** м **1. а.** *погребна поворка, пратња, погреб, сахрана.* — С прозора се добро видјети могло како се свечани спровод тиска узаном . . . улицом. *Шен.* На спроводу у Београду за ковчегом родбина, присни пријатељи, званична тела, нешто књижевника. *Грол.* **б.** *пратња, испраћај уопште. Деан. Рј.* **2.** *оружана пратња.* — По претходном договору са Србима паша се крене . . . за Ниш, али на Врачару цео спровод буде поубијан . . . од Срба. *Гавр.* Моли за спровод што му је обећан кроз његову земљу. *Панд.*

спровòдилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који спроводи некога или нешто, онај који извршује, реализује нешто.* — Прваци . . . странке били су најповерљивији спроводници реакционарне политике. *Риб.*

спровòдити, спрòводӣм *несврш. и уч. према спровести.*

спровòдљив, -а, -о **1.** *који се може спровести, извршити, остварљив.* — Задатак се . . . мора сматрати још крупнијим и теже спроводљивим ако се подсети на огромну идејну шароликост . . . потенцијалних кандидата. *Пол. 1971.* **2.** *који је способан да нешто спроведе, оствари. Р-К Реч.*

спровòдљивōст, -ости ж *особина онога који је спроводљив, онога што је спроводљиво. Р-К Реч.*

спро́водни и **спрòводни,** -ā, -ō **1.** *који служи за спровођење, протицање какве течности, струје и сл.* — Оне [жлијезде] обично имају једну или више спроводних цеви којима лучена течност отиче. *Батут.* Ствара се чађа која се лијепи . . . уз стијене цилиндра, те зачепљује спроводне канале. *Кем.* **2.** *који води, спроводи некога или нешто обично под оружјем (ради обезбеђења, заштите и сл.).* — Јарак се гранао на више ужих огранака, и спроводни официр слао је компаније разним правцима. *Јонке.* **3.** *који се односи на спровод.* — Не треба узети црну кукуљицу, знамење тужно, спроводни мирис, лелек глухи. *Божић.*

Изр. ~ лист пошт. *документат о слању пакета, формулар за отпрему пакета;* ~ писмо, ~ акт *службени документат који се шаље истовремено са неким или нечим, а садржи опис онога што се шаље.* — Спроводни лист . . . којим је [Светозар Марковић] . . . упућен на издржавање казне . . . обележава Јагодину као његово место рођења. *Скерл.*

спро́водњӣк и **спрòводњӣк** м **1. а.** *онај који по дужности спроводи некога или нешто (ради обезбеђења, заштите и сл.).* — Путујемо на робију . . . Наши спроводници показаше се као људи прилично услужни. *Чол.* **б.** *онај који води, прати некога.* — Јављао ми је да ме већ чека спроводник с коњем. *Јов. Ј.* **2.** *онај који спроводи какву замисао, план, реализује какве идеје и сл.* — Треба ли коме још примера беспринципијелности критике

Информбироа и спроводника те критике против наше Партије. *Пиј.* **3.** *онај који учествује на спроводу покојника, учесник у пратњи.* — Спроводници се поредали ... око раке. *Пав.* **4. а.** биол. *нерв који преноси надражаје; цевасти орган којим мокраћа иде из бубрега у мокраћни мехур* ureter. — Спроводници чулних надражаја усредсређени су ... непосредно у можданој кори. *Псих.* Из бубрежнога корита води једна цев ... мокраћни спроводник у мокраћни мехур. *Батут.* **б.** физ. *тело које лако пропушта кроз себе, преноси топлоту, електрицитет и сл.* — Онај ваздух што је између појединих слојева одела, дејствује као лош спроводник топлоте. *Батут.* Муња пролази као и електрицитет кроз најбоље спроводнике. *БК 1906.* фиг. [Панонски базен] није ни добар спроводник, преко кога бисмо примали удаљенију, оригиналну европску културу. *Цвиј.* **в.** техн. *цев кроз коју се преноси топлота, електрична струја, гас и др.* — Од наших нових производа појавили су се ... изоловани спроводници. *Ољ.*

спро́водница и **спро̀водница** ж **1.** *жица пребачена преко реке за коју се држе они који се превозе у чамцу.* — Клечао је на думену [крми] чамца и држао се за жицу спроводницу. *Ћос. Д.* **2.** *в. спроводни лист (уз спроводни, изр.).* — фиг. Одгурнуо је са песничког поља људе који су тамо залутали а без спроводнице коју даје таленат. *Прод.*

спро́водничкӣ и **спро̀водничкӣ, -ā, -ō** *који се односи на спроводника, на спроводнике.* — Видјеле су се само четири спроводничке бајонете. *Кик.*

спро̀вођѣње с *гл. им. од спроводити.*

спро̀кпити се, -ӣм се сврш. заст. *постати обестан, размазити се.* — Дјевојка је ... била паметнија од оца и мајке, није се од мажења спрокпила. *Шен.*

спропа́стити се, спро̀пāстӣм се сврш. необ. *постати неупотребљив, пропасти, упропастити се.* — Тамо има неколико турских топова ... али је већ све ... спропастило се. *Мажс. М.*

спро́ћи се, спро̀ћēм се сврш. *проћи, прошетати се.* — У сву је зору подранио и прва му брига бијаше да се градом спроће и да га разгледа. *Јурк.* Похрли да се спроће још огромном старинском башчом. *Ђал.*

спроћу предл. с ген. покр. *спрам.* — Мајка му ... опет седе спроћу Миле и поче да ... брижно гледа у њ. *Станк.* Потом седе спроћу мене за свој сто да пише. *Дом.* Али народ, ослободивши се од турске силе ласно би могао помислити да се ослободио од сваке дужности ... спроћу људи. *В 1885.* Да видимо карте и дланове спроћу сад нове ситуације. *Сек.*

спр̏та и **спр̏тва** ж покр. *котарица од врбова шибља.* — [Притискује] спртве пуне комина од маслина. *Мар.; Деан. Рј.*

спр̏твица ж **1.** *дем. од спртва.* **2.** фиг. *тамница, затвор.* — Ту их дочека забит, окује и баци у спртвицу. *Љуб.*

спр̏тити, -ӣм (трп. прид. спр̏ћен) сврш. **1.** *скинути, збацити с леђа, с рамена (какав терет); збацити, смакнути уопште.* — Спрти торбу, скине пушку и прибегне. *Вел.* Спрти рубине, сједе и поче се изувати. *Коч.* **2.** *ставити, забацити на раме, леђа (какав терет), запртити; понети на рамену, леђима, упртити.* — Боме нећеш ... све на мене спртит'! *Торд.* Није куд, мој стари, спрти са мном пртљаг те к цару. *Мул.* **3.** *отпремити, послати.* — А ти наши сиви тићи Југовићи, Обилићи — да ли и њих, клета смрти, за навеки у гроб спрти? *Радич.*

~ **се 1.** *сместити се; стрпати се, згурати се.* — Опет смо се спртили у кола и ... запевасмо онако шумадијски. *М 1867.* Испрти се из носиљке исто онако хитро како се био спртио. *Креш.* **2.** *скупити се, сабрати се у великом броју.* — Уједанпут му се спрти пуна авлија Цигана. *Шапч.*

спр̏тица ж *дем. и хип. од спрта.* — Скупи свој дио рибе у спртицу лишћем обложену. *Ћип.*

спр̏тљати, -ām сврш. *згурати (на брзину, било како).* — На брзу руку спртља своје ствари у ковчег. *Ћип.* Све то спртљају у бисаге. *Ћоп.*

~ **се 1.** *сместити се, лећи на брзину, свалити се.* — Спртља се у постељу. *Креш.* **2.** пеј. *повезати се, спетљати се.* — Чак се и спртљала с њим и родила дијете. *Кол.* Спртљао се с тим сељацима. *Шег.*

спрȗд м *каменито или песком покривено место које се показује у рекама и језерима за време ниског водостаја, а у мору дуж ниских обала за време осеке.* — По каменом спруду, низ реку, провела ме на ону страну. *Нен. Љ.* Тамо је ... лежао поред воде подужи спруд са крупним испраним шљунком. *Ћор.* Танак спруд тек остане ... *Стипч.*

спрȗдаст, -а, -о *налик на спруд.* — Чистачка колона ... чисти спрудасте облаке боје потамнелог мокрог песка. *Дав.*

спрȗдā тра́ва ж бот. *трава* Elymus arenarius *слична јечму, која расте на песку спрудова и служи његовој чврстоћи и већој непокретљивости. Р-К Реч.*

спрȗдић, -а и **спрȗдӣћ,** -и́ћа м *дем. и хип. од спруд.*

спрȗдӣште с *место, простор на којем се налази спруд.* — Десно ... преко врбака спрудишта налази се заселак. *Рад. Д.*

спрȗдий, -ā, -ō *који се односи на спруд:* ~ песак.

спру̏днйк м бот. *в. прудник. Р-К Реч.*

спрудо̀вит, -а, -о *пун спрудова.* — Догаза коначно и ... до спрудовитог тла. *Божић.* Ствари су се кретале по опасним спрудовитим водама. *НИН 1971.*

спрудо̀витӧст, -ости ж *стање, особина онога што је спрудовито.*

спру̏жити, -и̏м сврш. *истурити, испружити.* — Од зачуђења спружи к њему руку. *Шимун.*

~ **се** *лећи свом дужином, испружити се.* — Управо је помислио како ли ће се доскора спружити на дивану. *Драж.*

спр̏цати, спр̏цӓм сврш. вулг. **1.** *силом угурати, утерати, набити:* ~ говеда у тор. *Вук Рј.* **2.** *похлепно, халапљиво појести, смазати. Деан. Рј.* **3.** *улудо потрошити, провести, проћердати.* — Спрцао је шездесет година. *Р-К Реч.*

спр̏чити, -и̏м сврш. *учинити уским, малим, недовољним; упропастити, унаказити:* ~ хаљину. *Вук Рј.*

~ **се** *намрешкати се, скорушити се, збрчкати се.* — Услед јаре спрчила се кожа на сарама, те сад не може да их [чизме] навуче. *Јак.* Лице наказно, очи бијеле, слијепе, кожа се спрчила као суха шљива. *Сиј.*

спр̏чкати, -а̏м сврш. *начинити на брзину, којекако, склепати, збубати. Деан. Рј.*

спр̏штити, -и̏м (трп. прид. спр̏штен) сврш. *ударцем размрскати, згњечити, уништити.* — Да те спрштим као мишa у томе твоме кућерку. *Вуј.* На нози је напипао мрава и полако, да га не спршти, спустио га крај себе у траву. *Сиј.* Аман, пашо честити ... немој спрштити ону кућу (и показује руком на манастир). *Пол. 1970.*

~ **се** *распрснути се, расути се.* — Сва три камена спрштише се око ногу... браће. *Божић.*

спу̏га ж покр. *в. спужва. И-Б Рј.*

спу̏гӓње с *гл. им. од спугати.*

спу̏гӑр м *в. спужвар. Р-К Реч.*

спу̏гарица ж *спужва.* — Жења му се подвукла под језик као спугарица. *Божић.*

спу̏гаст, -а, -о *налик на спугу, спужву, шупљикаст као спужва. И-Б Рј.*

спу̏гати, -а̏м несврш. покр. *брисати, чистити спужвом. Деан. Рј.*

спу̏дити, спу̏дӣм сврш. *спућкати. Р-К Реч.*

спу̑ж м покр. *в. пуж.* — Гледам тебе како падаш и слиниш као спуж. *Бег.* Сакрили се људи, затворили се сваки у своју кућу као спужеви. *Ћоп.*

Изр. на ~ *са много завоја, завијутака (као спужева кућа).* — У тој дрази на спуж биле су двије млинице. *Шимун.*

спу̏жалина ж = спужолина *љуска спужеве куће.* — И спужалина добро [му] оруђе. *Павл.* фиг. Хоћеш да би Спужу добјегао, да би теби спужалина била. *Март.*

спужа̀рица ж *стеленице, стубе, са много завоја. Р-К Реч.*

спу̏жаст, -а, -о *који је налик на спужеву кућу.* — Кућа му се ... црнила под малим спужастим брдашцем. *Ћоп.*

спу̏жвӑр м *онај који се бави вађењем спужава из мора као својим занимањем.* — Обале Либије и Египта проглашене су за прави Елдорадо спужвара. *Б 1957.* Искусни рониоци и спужвари ... тешко да ће добити достојне насљеднике. *Вј. 1970.*

спужва̀рӗње с *гл. им. од спужварити; спужварство.* — Данашња генерација не мари за ронилачка одијела, иако би спужварење могло осигурати добру егзистенцију. *Вј. 1970.*

спужва̀рити, спу̏жвӑрӣм несврш. *бавити се спужварским занимањем.* — Десет крапањских мајки оплакало [је] своје синове, али ни то није убијало вољу, спужварило се и даље. *Вј. 1970.*

спу̏жвӑрство с *занимање спужвара као привредна грана.* — Сијело нашег спужварства је око отока Крапња код Шибеника. *Фиш.* Заради су од спужварства ... веће, али нема користи кад за подмладак нитко не хаје. *Вј. 1970.*

спу̏жваст, -а, -о **1.** *који је као спужва, шупљикаст.* — Погледава своје набубреле руке, спужваste, растргане коже. *Кал.* Добивено жељезо је круто и спужваsto. *Кем.* **2.** фиг. *пун омашки, недостатака.* — Докази његове истинитости изгледали су му тако шупљикави, спужвасти, неодређени. *Крл.*

спу̏жваsто прил. *као спужва, шупљикаво.* — Спужваsto је набубрила ... земља као крепана жаба. *Крл.*

спу̏жвӑш, -а́ша м *у игри тениса играч који употребљава рекет са спужвом.* — Стоп-одбрана изврсно одговара спужвашима. *Тен.*

спу̏жве ж мн. **1.** зоол. *најнижи тип вишећеличних животиња које живе најчешће у мору, појединачно или у колонијама, причвршћене на дно или на какве предмете, и које су по изгледу налик на биљке* Spongiae. **2.** јд. *меки, шупљикави костур неких врста таквих животиња који добро упија влагу и служи за брисање, прање, умивање; сличан производ од гуме, пластичне масе и сл., сунђер.* — Мати ми је ... купила ... и малу црну плочицу са спужвом и писаљком. *Пав.*

Изр. прећи спужвом преко чега *заборавити нешто;* напити се као ~ *бити посве пијан;* пити као ~ *много пити.*

спу́жев, -а, -о *који припада спужу, који се односи на спужа.* — У спужевој кућици [наслов пјесме]. *Уј.*

спу́жић, -а и **спу́жић,** -ића м *дем. и хип. од спуж.*

спу́жји, -ā, -ē *који се односи на спужа*: ~ ход. *Р-К Реч.*

спу́жолина ж = спужалина. — Поредане [су] ситне шкољчице клапавице и завојите спужолине. *Вел.*

спужоло́вац, -вца м *онај који лови, скупља спужве.* — Вратила се у домовину екипа ... спужоловаца. *Б 1957.*

спу́з м необ. *губитак угледа, поштовања, пад*; исп. спузнути (се). — У свом злобничком настојању изградио је у себи детаљизирано Зрнићев спуз, његово осрамоћивање. *Божић.*

спуза́ва̄ње с *гл. им. од спузавати (се).*

спуза́вати (се), спу̏зава̄м се *несврш. и уч. према спузати (се).*

спу̏зати (се), спу̏жем (се) и **спу́зати (се),** спу̏жем (се) сврш. и несврш. *пузећи сићи, спустити се, спуштати се; спасти, спадати.* — Суза низ ... лице му спуза. *Шен.* Навуче кабаницу која му је спузала с леђа. *Бег.* Земља је спузала у голему просјекотину. *Божић.* Свуче капут и баци га преко шешира, и обоје се спуза полако на земљу. *Мил. В.* Бијен пљуском ... самаритија се спузао у јаругу. *Ћоп.*

спу́зити, -и̏м сврш. *пузећи сићи, склизнути.* — Лагано спузи с банка и ... поће тихо. *Глиш.* Студеним лицем спузише на тло сузе последње двије. *Гал.*

спу̏знути (се), -нем̑ (се) (аор. спу̏знух и спу̏зох; прил. пр. спу̏знувши и спу̏завши; р. прид. спу̏знуо, -ула и спу̏зао, -зла, -ло) сврш. *спузати (се).* — Дршћући спузну у кревет. *Франг.* Спузну низ оно буквино стабло на земљу. *Ћоп.* Увијек нешто пропушта, био то прозор који је спузнуо или окно које се разбило. *ВЈ 1970.* Седела је у кревету ... са кошуљом која се спузнула с једног рамена. *Мил. В.* Једноме се узнику спузнуо кабао из руке. *Цес. А.*

спу̏кнути, -нем̑ сврш. покр. *набавити, прибавити по сваку цену, на било који начин. Деан. Рј.*

спу̏нтати, -а̄м сврш. тал. *узбунити, побунити.* — Спунтао га је против мене. *Пав.*

~ **се** *узбунити се, побунити се.* — Напокон је стигла пошта. Већ је два дана није било, јер се јучерашњи поштар био нешто спунтао. *Кол.*

спу̏рити, -и̏м сврш. *врелом водом опарити, опећи, ожећи, офурити. Р-К [Реч.*

~ **се** *ожећи се, опећи се*; фиг. *настрадати, доћи у тежак положај.* — Спурит ће се Курлани што од глади што од зиме. *Божић.*

спу̏рјан м покр. *в. спурјанин.* — Она је ћела ријет: није моја ћи за спурјана. *Војн.*

спу̏рјанин м тал. покр. *ванбрачно дете. Р-К Реч.*

спу̏рја̄нче, -ета с *дем. и хип. од спурјан. Р-К Реч.*

спу̏ст м (лок. спу́сту; мн. спу̏стови) **1.** *страна брега или планине са оштрим нагибом, стрмина.* — Била је то широка, висока кућа ... наслоњена на спуст бријега. *Шен.* Земљиште сјеверних крајева ... махом је отворено ... с дугачким спустовима. *Скиј.* **2.** спорт. *скијање низбрдицом, спуштање на смучкама низбрдо, смук.* — Вожња низбрдо понајвише се назива спуст, смук. *Скиј.* Првог дана одржаће се такмичење у спусту, другог у велеслалому. *Б 1957.*

спу̏ста̄ш, -а́ша м необ. *онај који се у скијању спушта по спусту.* — За скакача, спусташа и слаломаша љетни су тренинзи исто тако важни. *Скиј.*

спу́сти, -у́сем̑ сврш. *склизнути, спасти.* — Спузле му наочале на нос *Шен.* Све им спузе, ка̑ лед између прста. *Миљ.*

спу̏стити, спу̏стӣм сврш. **1. а.** *учинити да нешто с вишег положаја доспе на нижи, преместити на ниже место; ставити у унутрашњост каквог суда, вреће и сл.* — Спусти ти мене у јаму. *Н. прип. Вук.* Скупи благо, спусти у џепове. *НП Вук.* Мораде спустити сидро. *Цар Е.* **б.** *поставити, метнути на какву површину, обично хоризонталну; ставити на одређено место, вратити на своје место.* — Уздахну ... и спусти опет главу на јастук. *Сек.* Спусти тело на канабе. *Каш.* Стегнуо је раменима, спустио је слушалицу и рекао ... *Дед. В.* фиг. Природа ће на дијете спустити пољубац. *Уј.* **в.** *учинити да нешто из вертикалног положаја пређе у хоризонтални.* — Може да дрема ... кад воз наиђе, и дремљива ће спустити рампу. *Чипл.* **г.** *повући, исцртати праву линију са какве тачке наниже. Р-К Реч.* **2.** *пустити да се нешто креће наниже, отпремити, упутити надоле, низводно и сл.* — Па ћу шајке спустити низ Дрину. *НП Вук.* Две стотине чунова спуштено је низ Дњепар. *Глиш.* **3. а.** *учинити да нешто доспе у висећи положај, обесити.* — Да спустимо и на другом прозору завесу? *Лаз. Л.* Маркове ћери расплеле [у жалости] своје дуге косе па спустиле низ леђа. *Вес.* Да спусти руке, вукле би му се по земљи. *Ад.* **б.** *нагнути, сагнути; приклонити.* — Спусти ... на прса главу. *Каш.* **в.** *управити наниже, оборити (поглед, очи).* — Опет спусти очи и приђе му. *Лаз. Л.* Одавле, с овога камена, задњи му је спустио поглед к набујалој Купи. *Мих.* **4.** *пустити нешто да слободно пада; излити, испустити.* — Небо се склопило и спустило топлу кишу. *Ћос. Д.* Стаде ... јецати, не спустивши из ока ни

једне сузе. *Новак.* **5. а.** *учинити нижим, смањити.* — И они спустили цијену. *Павл.* Некакав човек каза да је ... виђео десет курјака ... онда спусти на девет, па на осам, и тако дођера до једнога. *Н. посл. Вук.* **б.** *учинити нижим, дубљим; учинити слабијим, тишим:* ~ глас. *Р-К Реч* **в.** фиг. *оставити, занемарити.* — Зар сте тако заборавили и тако спустили Лелу? *Сек.*

Изр. ~ дурбин *в. уз дурбин (изр.);* ~ корен *в. пустити корен (уз корен, изр.).* — Он је израз ... гомиле која још није спустила корене у тло. *Богдан;* ~ крила *в. савити крила (уз крило, изр.);* ~ нос *в. обесити нос (уз нос, изр.);* ~ тон а) *почети говорити тишим, мање узбуђеним гласом;* б) фиг. *бити скромнији у својим захтевима.*

~ **се 1. а.** *крећући се доћи с вишег места на ниже место, сићи.* — Полети ... према својим одајама ... Ја се спустим за њом. *Ков. А.* Нас четворица спустили смо се сеоској крчми. *Чол.* фиг. Сад се корила поради попијења до којега се спустила. *Краљч. Стј.* **б.** *из стојећег положаја прећи у седећи, лежећи или сл. положај.* — Спусти се на миндерлук поред прозора, узе да срче каву. *Тос. Д.* Спусти се тешко на кољена. *Краљч. Стј.* **в.** *пристати на земљу или на водену површину (о авиону и сл.). Деан. Рј.* **2. а.** *сручити се, пасти (о киши и сл.).* — Спустио се грдан пљусак. *Јов. С.* Видео је како се ... спустила једна пахуљица сниједа. *Шимун.* **б.** *наспати, наступити (о мраку, ноћи).* — На жалост се бујна вечер спусти. *Краљч. С.* Спустио се сумрак. *Сек.* **3. а.** *доспети, допрети до каквог нижег положаја; протегнути се наниже.* — Граница турска ... спустила се беше наново у земље где Срби живе. *Нов.* Гром тресну страшном снагом, муња се нагло спусти к земљи. *Моск.* **б.** (на некога, на нешто) фиг. *захватити, обузети некога, нешто (о тузи, жалости и сл.).* — Сета се спусти на њено ведро чело. *Вес.* Спустила се жалост на његову душу. *Кол.* **4. а.** *постати мањи, нижи, снизити се, смањити се (о ценама, температури и сл.).* **б.** *ослабити, онемоћати.* — Да је видиш само како се јадница спустила. *Шапч.*

Изр. ~ до животиње *постати груб, суров, безобзиран као животиња;* ~ из облака *престати бити одвојен од стварности, почети схватати реално живот и свет.*

спута́ва̏ње с *гл. им. од спутавати (се).*

спута́вати (**се**), спу̏та̄вам (се) *несврш. и уч. према спутати (се).*

спу̏тан, -а, -о **1.** *трп. прид. од спутати (се).* **2.** *тесан, узак.* — Загледа се у његово спутано одијело. *Шимун.* **3.** *тешко покретљив.* — Корак му спутан као да гази по орању. *Рад. Д.* Гегао се својственим му спутаним ходом. *Божић.* **4.** фиг. *омеђен, ограничен.* — Гледа с ... подсмијехом на ... спутано човјеково спознавање. *Десн.* Нападао [је] моћне министре ... колико се у то време спутане штампе могло. *Јов. С.*

спу̏тан, -тна, -тно *складан, згодан.* — Најамник ... Благоје, младо момче, лијеп и спутан, као пурица ... поизмакао се мало подаље. *Коч.* И слушкиње биле су у ње ... млађахне, веселе, спутне. *Шимун.*

спу̏та̄но̏ст, -ости ж *стање онога који је спутан, онога што је спутано.*

спу̏тати, -а̄м сврш. **1. а.** *свезати, стегнути, некоме ноге или руке ужетом, ланцем и др.* — Налажем вам мир, или ћете бити спутани и у затвор одведени. *Кос.* Обе руке спутај ми конопцима. *Мас.* фиг. У то време Италија [је] била спутана у мрежама тројнога савеза. *Цар М.* **б.** *свезати коњу путом предње ноге, сапети.* — Онда спута коње ... и прије к мени. *Вукић.* **в.** *причврстити, закопчати, скопчати.* — Горње тијело покривача је слабо спутана кошуља. *Шен.* **2.** фиг. *не дати коме или чему да се креће, развија, задржати, спречити, онемогућити чији развитак.* — Требало [ми је] неколико дана да се развежем и ослободим и да постигнем ону ширину покрета коју је спутао живот у граду. *Поп.* Никакве Хитлерове офанзиве не могу да спутају борбу наших народа. *Дед. В.*

Изр. бити спутаних руку *в. бити везаних руку (уз везати изр.).* — Одбор, и уз најбољу вољу да помогне, био [је] спутаних руку. *Вј. 1970.*

~ **се** *свезати се, уплести се.* — Сам се у замку заплео и спутô. *Тос. Д.*

спу́тити, спу̏тӣм сврш. *обавестити о нечему, упутити у нешто.* — Већ их нико жив није могао спутити у то што је то офанзива. *Поп.*

спу̏тити, -тӣм (трп. прид. спу̏ћен) сврш. *спутати.* — Кад се Милош од сна разабрао, око њега тридесет Новљана и спућене наопако руке. *НП Вук.* Дођу и спуте њега. *Марет.* Џелат љути већ му и грло дотле спути. *Маж. И.* Где су му живине? — Спутио их је; близу је. *Тип.* Навалио [на снаху] старинско рухо, и она се ... осјећала у њему као спуђена. *Сиј.* фиг. Ал' судба је од бога тешка спутила њега. *М-И.*

~ **се** покр. *сплести се, заплести се.* — Спутила се кокош кад јој се ноге у што заплету. *Вук Рј.*

спу̏тно прил. **1.** *вешто, спретно. Рј. А.* **2.** *на путу, успут.* — Навратио бих се и тамо, ма није спутно. *И.*

спу̏тњӣк м рус. *свемирски, космички брод који кружи око планета.*

спутоно̀гати, -а̄м несврш. необ. *свезати некоме ноге, спутати.* — Иде као да су га спутоногали. *Вукић.*

спу́тум м лат. *испљувак; пљувачка. Свезн.*

спу̏ћен, -а, -о **1.** *трп. прид. од спутити (се).* **2. а.** *сплетен у говору и понашању, неспретан, везан.* — Љути се на њега ... што је тако спућен и мртвина па ни капу не умије да намјести. *Сиј.* **б.** *укрућен, тешко покретљив; који одаје такве особине.* — Сметао му ... њен спућени ход по градском плочнику. *Б 1957.*

спу̏ћкати, -а̄м сврш. *непромишљено потрошити, спискати.* — Брзо је спућкао Перкино милодарје. *Божић.* Да спућкамо све што имамо, је ли? *Ранк.*

спу́хати се, спу̑ха̄м се и спу̑шӣм се сврш. *смањити се у обиму, спласнути.* — Онај мршави ... личи на спухану свињску бешику. *Јаки. Ђ.*

спу̏хорити се, -ӣм се сврш. *сагорети у пухор, претворити се у пепео.* — фиг. Јунаштво за час ... спухори се у јунаку. *Божић.*

спу̏цати, -а̄м сврш. **а.** *све појести, смазати.* — Свати јели, благовали, док све нису згуцали, спуцали, појели. *Кош.* **б.** *спућкати.* — Кад је у томе твој опстанак, све ћемо спуцати што имам, све! *Кос.*

спуча́ва̄ње с *гл. им. од спучавати (се).*

спуча́вати (се), спу̑ча̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према спучити (се).*

спу̏чалица ж *копча, дугме, закачка. Р-К Реч.*

спу̏ча̄ње с *гл. им. од спучати (се).*

спу̏чати (се), спу̑ча̄м (се) несврш. *спучавати (се). Р-К Реч.*

спу̏чити, -ӣм сврш. **1.** *спојити дугметима, копчама и сл., закопчати, скопчати.* — На њој је хаљина и спучени гуњић. *Мат.* Све до браде спучио смеђ капут. *Креш.* фиг. Сипе ... не остављај науке матере своје. Привежи их себи на срце за свагда и спучи их око грла. *Дан.* **2.** *скупити, савити (о крилима).* — Кад га виђе црна птица вране, спучи своја око себе крила, ево ти га пред бијелу цркву. *НП Вук.*

спу̏шити се, -ӣм се сврш. *испунити се димом.* — У собици се уздух тако спушио да и за грло стискава. *Ад.* **2.** безл. *наоблачити се, натушити се (о времену).*

спуштава̄ње с *гл. им. од спуштавати (се).*

спуштава́ти (се), спу̑шта̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према спустити (се).* — Спуштавах се ја на ваше уже, умало се уже не претрже. *Иег.*

спу̏шталица и **спу̏шта̄лка** ж *в. спуштењача. Вук Рј.; Рј. А.*

спу́шта̄ње с *гл. им. од спуштати (се).*

спу́шта̄ти (се), спу̑шта̄м (се) *несврш. и уч. према спустити (се).*

спу̏штен, -а, -о **1.** *трп. прид. од спустити (се).* **2.** *склопљен, затворен.* — Ја сам спуштених трепавица сањарила о раду, о срећи и љубави. *Бар.* **3.** *низак; тих (о гласу).* — Намеравајући да разговор учини интимним и другарским, поче полако спуштеним гласом. *Јос. Д.* Меким спуштеним гласом обрати се сељанки. *НК 1946.*

Изр. мед. ~ стомак *болест услед наглог мршављења и слабости трбушних мишића* ptozis; ~ стопало *деформација стопала као последица попуштања веза између костију стопала, дустабан.*

спу̏штено̄ст, -ости ж *стање, особина онога који је спуштен, онога што је спуштено.*

спу̏штењача ж *узица којом се пређа спушта са стражњег вратила кад се довршава ткање. Вук Рј.*

спу̏штити, спу̑штӣм сврш. дијал. *в. спустити.*

с. р. скраћ. **а.** *средњи род.* **б.** *својом руком, својеручно (обично се додаје уз име у потписима).*

сра̑б м покр. *в. сврабац.* — Двапут је прекужио чуму, једном красте, жутицу, сраби и петиће ... *Љуб.*

сра́бац, -а́пца м *в. сврабац. Р-К Реч.*

сра́беж м *в. сврабеж. Р-К Реч.*

сра̀бљивац, -ивца м покр. *велика винска чаша.* — Пушка паде, разби сраблјивац и пуче од себе. *Шен.* Могу гуцнути из истог сраблјивца хрватски поп и хрватски писац. *Матош.*

сра̀внати, -а̄м сврш. *в. сравнити (3).* — Прадјед нам је једним ударцем сравнао личког медвједа. *Леск. Ј.*

сра́внити, сра̑внӣм сврш. **1.** *супротставити ради утврђивања сличности, разлика и др., у(с)поредити.* — Ове ... пјесме ваљало би пробрати и сравнити с другима. *Вук.* Кад је све то [трошкове рада] сравнио с куповином, показала се ипак прилична добит. *Том.* Она је себи већ унапријед утварала ... с којим би је цвијетом сравнио онај поклоник њезин. *Коз. Ј.* Деде, побратиме, помогни ми да сравнимо овај концепт и препис! *Срем.* **2.** *решити какав спор и сл., постићи поравнање.* — Њих два у Котору сравне спор. *Љуб.* **3.** *оборити, срушити.* — Ако ме сравни гвожђе ... знај, из борбе ове кап моје крви сјат ће кô звијезда са неба слободе. *Поп. В.* Вели: пљујем на ваше параграфе, све ће то сравнити тољага. *Мих.*

Изр. ~ са земљом а) *порушити до темеља, уништити.* — Он [ће] из топова сав двор са земљом сравнити. *Вук.* б) *убити, смрвити.*

~ **се** *упоредити се.*

сравња́ва̄ње с *гл. им. од сравњавати (се).*

сравња́вати (се), -а̀вњујēм (се) несврш. *в. сравњивати (се).* — Мислим ... да се варошке госпођице не могу ни сравњавати са госпођицама на селу. *Срем.*

сравње́ње с *поређење, упоређење.* — Да опишем што сравњења нема ма са чиме на големом свету. *Јакш.* Ђ. Ипак је то добар народ у сравњењу са овим Немцима. *Јак.*

сра̀вњив, -а, -о *који се може сравнити. Р-К Реч.*

сравња́вање с *гл. им. од сравњивати (се).*

сравња́вати (се), сра̀вњујēм (се) *несврш. и уч. према сравнити (се).*

сра̀вњивōст, -ости ж *стање, особина онога који је сравњив, онога што је сравњиво.*

сра́дити, сра̂дӣм сврш. *посвршавати послове, порадити (најчешће о летини).* — Све је срађено. Кукурузи се перушају, конопље набијају. *Коч.* Стеван [је] сазивō мобу да многе радове сради. *Вес.*

сра̄ђа́вање с *гл. им. од сраћивати.*

сра̄ђа́вати, -а̀ђујēм *несврш. и уч. према срадити.*

сра̂з м **1.** *јак налет, удар.* — Још никад брже не потече јазом вода што коло скреће од млина кад је већ близу лопата пред сразом. *Комб.* фиг. *сусрет.* — Вареш далеко је одатлен пола сата хода, и у првом сразу с њим замирише ... смола и оморика. *Сим.* **2.** *сукоб, судар.* — Не жели да се невидљиво бори, хоће сраз прса о прса. *Божић.* Глава му је доспјела у жесток сраз са стиснутом песницом. *Креш.* фиг. Ломан од умора, несанице и сраза у души ... само што не пренемоћа. *Куш.*

сразѝвати (се), сра̀зујēм (се) *несврш. и уч. према сразити (се).*

сра́зити, сра̀зӣм (трп. прид. сра̂жен) сврш. **1.** *нагло срушити, оборити; убити једним ударцем.* — Као громом сражен гледао сам немо у то мрачно лице. *Ил.* Овога доиста великога краља ... изненада је сразила смрт. *В 1885.* **2.** *у бољу, борби поразити, потући.* — Сразио [је] пашу канишкога. *Хар.* Отле ћемо у Грахово сићи, по Грахову сразит издајнике. *Март.*

Изр. ~ са земљом *в. сравнити са земљом (уз сравнити, изр.).* — Да га добра рука са земљицом срази. *Вел.*

~ **се** *сукобити се, сударити се у борби.* — Сразише се двије војске силно и бијесно. *Коч.* И доиста сразише се »губидан« и »каноник«. *Ков. А.*

сра́змер, ијек. сра́змјер, м и **сра́змера,** ијек. сра́змјера, ж **1.** *међусобни однос двеју или више величина, количина и сл., пропорција; опсег, мера.* — Даља производња у садашњем сразмјеру само би повећала губитке. *Сим.* Националне прилике су се још и најмање помериле: сразмери су готово остали исти. *Петр. В.* Нема довољно бистре очи да види сразмјеру своју. *Уј.* Многа добра ... користе сваком у некој сразмери. *Рј. А.* Метеж је очигледан, али нема сразмере панике. *Јак.* **2.** мат. *количник двају бројева једнак количнику других двају бројева.*

сра́змерак, -ерка, ијек. сра́змјерак, м *сразмера, показатељ сразмере;* исп. сразмерник. *Р-К Реч.*

сра́змēран, -рна, -рно, ијек. сра́змјēран *који има правилан однос, правилну сразмеру делова према целини, размеран, одговарајући, пропорционалан.* — Носијаше узане ... панталоне, бијаше врло сразмјерних органа. *Матош.* У име тог је сразмеран удео заложио био и наш крај. *Панд.*

сра́змерица, ијек. сра́змјерица, ж *сразмера.* — Дрва за грађу и гориво нису ... стигла до оне цене ... која ... мора да стоји у правој сразмерици са употребљеном снагом. *Панч.*

сра́змēрнӣк, ијек. сра́змјēрнӣк, м *број који показује колика је сразмера. Р-К Реч.*

сра́змēрно, ијек. сра́змјēрно, прил. *у сразмери, размерно.* — Стасом [је] одвајао: сразмерно плећат и витак. *Сек.* Све политичке странке ... биле су ... представљене сразмјерно. *Риб.*

сра́змēрнōст, -ости, ијек. сра́змјēрнōст, ж *особина, стање онога што је сразмерно.*

сразмје́р-, ек. сразмер-.

сра̀ка ж покр. *в. сврака. Р-К Реч.*

сра̂м м **1.** (често у функцији именског дела предиката у безличним реченицама) *непријатно осећање изазвано сазнањем о непристојности, непогодности каквог сопственог поступка, стид.* — Тад се проје срама и зазора. *НП Вук.* Срам те било! И ти си човек! *Вес.* Бијаше их срам ... да морају наочиглед свијета градом ступати. *Шен.* И ја бих плакō да ме није срам. *Хорв.* **2.** *срамота (1—3).* — Их! — врисне младић, избезумљен, опазивши ... у каквом је сраму. *Каш.* Неће бити нашем дому срама. *Март.* Људи с људима чињаху срам. *Вук.*

сра́мак, -мка м бот. *биљка из пор. штитара, стидак* Orlaya grandiflora. *Р-К Реч.*

сра̂ман, -мна, -мно **1.** *који доноси, причињава срамоту, који служи на срамоту.* — Стане га карати што је толико благо пропио и до такога срамнога стања дотерао. *Вук.* Ал' чин ниједан срамни, непоштени окаљао те приговором није. *Вел.* **2.** *који треба да се срами, стиди због нечега.* — Ево главе опасног и срамног издајника који тако се претварат умио. *Богд.*

Изр. дати, прибити на срамни стуб *јавно жигосати некога (сећање на давну прош-*

лост кад је злочинац јавно био привезиван уз стуб); срамни уд *полни мушки орган* penis. *Р-К Реч.*

срáмеж м *в. срам.* — С пољупца срамеж се рони. *Кам.*

срамèжљив, -а, -о *који лако осети срамеж, срам, стидљив, бојажљив; који одражава такве особине.* — [Он је] човјек коме је потребна помоћ, а тако је срамежљив! *Франг.* Био [је] сијед и чист старчић, а срамежљив као дијете. *Андр. И.*

срамèжљивац, -йвца м *срамежљив човек.*

срамèжљивица ж *срамежљива жена.*

срамежљúвко м *в. срамежљивац. Р-К Реч.*

срамèжљиво прил. *срамећи се, стидљиво; бојажљиво.* — Пружи срамежљиво десницу. *Том.* Сретала је његове очи . . . а он је срамежљиво склањао поглед. *Рист.* У Хрватској тек недавно, и то срамежљиво, почело се говорити о удруживању двију великих загребачких банака. *Вј. 1971.*

срамèжљивōст, -ости ж *стање, особина онога који је срамежљив, стидљивост.* — Почеле су птице да се љубе, отворено и без срамежљивости. *Вуј.*

срâмећ, -éћа, -éће (одр. срâмећй) *стидљив. Прав.*

срáмити се, срâмйм се (и срáмйм се) несврш. *осећати срам, стид, стидети се.* — Нека се стиде и сраме довијека! *Дан.* Ја сам се срамио тих услуга. *Лоп.* Жеђ је тешка, сладак врутак, па да пит' се сраме? *Хар.* Нека се тисућу пута стиде и сраме! *Јонке.*

срáмљење с *гл. им. од срамити се.*

срâмнйк м *човек који се срамно влада, срамотник. Р-К Реч.*

срâмница и **срáмница** ж **1.** *жена која се срамно влада, бестидница, срамотница.* — Зато одбијмо срамнице што својим злим чинима зивкају слаб урод. *Божић.* **2.** *женски полни орган* vulva. *Деан. Рј.*

срâмно прил. *на сраман начин, срамотно, ружно.* — И то је већ врло срамно за вас да имате тужбе међу собом. *Вук.* Стално припиткујемо ум који је срамно оклеветан и унижен. *Ант. I.* Генерал . . . је . . . срамно капитулирао. *Пов. 1.*

срамòвање с *гл. им. од срамовати се.*

срамòвати се, срàмујēм се несврш. *срамити се.* — Морам трпјети а да се касније не срамујем побједе своје. *Наз.* Срђаше се шјор Бепо. — Срамује се и питат! *Тит.*

срамòта ж **1.** *стање, положај који изазива презир, понижење; увреда.* — Ја ћу један ударит на Турке, под срамотом овом остат нећу. *НП Вук.* Срамота је такоме јунаку купит харач, не скупит харача. *Мажс. И.* Под срамотом живи наше покољење. *Дис.* Да ниси овамо дошла да ми нанесеш љагу срамоте! *Креш.* А данас се хајдуку чини највећа срамота и псовка кад му се рече да је лопов. *Вук.* **2.** *дубоко, јако осећање срама, стида.* — Уклонио се између људи од пусте срамоте. *Мул.* Срамота би ме било од берберина, који ме сапуни три пута недељно. *Лаз. Л.* **3.** *нечастан, срамотан чин.* — Све је брже одмицао од мјеста срамоте. *Донч.* Срамота је њезина веже за кућу. *Мил. В.* **4.** *онај који је починио нешто ружно, нечасно што изазива презир других.* — Вуци се отоле, бруко и срамото! *Љуб.* Немце су предводиле оне наше срамоте, а они знају терен као свој длан. *Поп. Ј.* **5.** *део тела који се обично покрива и не показује, голотиња.* — Благо оном који чува хаљине своје да го не ходи и да се не види срамота његова. *Вук.*

Изр. вратити жао за срамоту *в. мило за драго вратити* (*уз драг, изр.*); стуб срамоте *в. дати на срамни стуб* (*уз сраман, изр.*). — На ступ срамоте с издајницима! *Цар Е.*

срâмотан, -тна, -тно **1.** *који изазива срамоту, презир, сраман; нечастан.* — Пожалио је опет свој срамотни корак. *Новак.* Ниједан поштен посао није срамотан. *Јевт.* Живјети [морам], додао је, у тако прљавој, гнусној, срамотној улици. *Торб.* Презиру га и . . . људи који још знају за његов . . . срамотан битак. *Креш.* **2.** *непристојан, бесраман, бестидан; блудан.* — Из пословица узео сам оне за које нико не може рећи да су срамотне. *Н. посл. Вук.* Она је слушала оговарања те повјерљив и срамотан разговор старијих жена. *Коз. Ј.* Кад би му долазиле [сање], тјерао их је брижно од себе сматрајући их срамотнима. *Крањч. Стј.* **3.** *осрамоћен, обешчашћен.* — Ја се бојим . . . и ви ћете срамотни се вратит, мене ћете ви осрамотити. *НП Вук.* Волео бих да сам и мртав, него са децом срамотан. *Вес.*

Изр. прибити на ~ стуб *в. уз сраман* (*изр.*). — Прибили су ме на срамотни ступ. *Крл.*; срамотне болести нар. *полне болести.*

срамòтитељ м *онај који наноси срамоту, који срамоти.* — Да буду на опрезу пред . . . кукавним срамотитељима. *Креш.*

срамòтити, -йм несврш. **1.** *наносити срамоту, бешчастити.* — Овде ће крв лећи! . . . Зар мене тако да срамоте. *Вес.* Срамоти нам државу. *Креш.* Нећу ти род срамотити. *М-И.* **2.** *узимати част, невиност.* — Жене ће им срамотити. *Дан.*

~ се 1. *наносити себи срамоту, бешчастити се.* — Светић мисли . . . мене да срамоти, а управо . . . срамоти себе. *Вук.* Који приступа . . . на суд под талијанском копреном, тај себе срамоти, а народ издаје. *Павл.* **2.** *уз. повр.* — Жене [се] побијју, чује се само

како се срамоте: »Ха погани!« »Ха, опајгоро!« *Кост. Л.*

срамо̀тйште с ист. *стуб на који су се некад за казну везивали злочинци и тако изврга-вали јавној поруди.* — Крај ограде гробља св. Марка дизао се осамљен дебео ступ од хрaстовине — срамотиште или prangerium. *Шен.*

срамо̀тљив, -а, -о *који се срами, срамежљив.*

срамо̀тљиво прил. *срамећи се, срамежљиво.* — Модри се свибањ, разлио се варошем срамотљиво и мазно. *Божић.*

срамо̀тљивӧст, -ости ж *стање, особина онога који је срамотљив, срамежљивост. Р-К Реч.*

срâмотийк м *онај који се не срами, бестидник, бесрамник.* — Чини се као да је сишао с олтара . . . да изгрди срамотнике. *Гор.*

срâмотница ж *жена која се срамотно влада, бестидница, срамница.* — Ух, срамотница једна без образа! — плану старица. *Шен.*

срâмотничкӣ, -ā, -ō *који се односи на срамотнике.* — Прошетала се повијест у срамотничкој хаљи. *Крањч. С.*

срâмотно прил. *на срамотан начин, срамно.* — Франкопан ће срамотно завршити у панцама лава Републике. *Нех.* Псују и срамотно зборе исто као и лацмани. *Нен. Љ.*

срâмотнӧст, -ости ж *особина, стање онога који је срамотан, онога што је срамотно.*

срâмотњāк м *срамотник.* — То не ваља више спомињати, срамота је прошла [са] срамотњаком. *Њег.*

срамотò̀ван̄е с *гл. им. од срамотовати.*

срамотò̀ватн, -òтујēм несврш. *живети под срамотом.* — О сестрињу . . . у зли час ми дође — да те дајо душманима даје, да тугује и да срамотује. *Лал.*

срâмотскӣ, -ā, -ō *непристојан, бестидан*: срамотске речи. — Тек пре две године дошла [из Грчке], а већ пева; и какве песме пева — српске срамотске! *Срем.*

срâмотски прил. *непристојно, бестидно, ружно.* — Ако би прошла . . . која цура или снаша, онда би јој коју шаљиву добацио, а више пута штогод и срамотски. *Ивак.* Да срамотски гријешимо, изгубили би стид, а ми смо, ето, стидљиви људи. *Вел.*

срамо̀ћēње с *гл. им. од срамотити (се).*

срàмучица ж бот. *в. срамак. Р-К Реч.*

срâње с *гл. им. од срати.*

срáскида прил. само у изразу: није сраскида *није против, не одбија.* — Био је паметан саговорник у друштву . . . и не сраскида да попије понеку и провесели се. *Михиз.*

срàслац, -àца м *минерал у којем су срасла два или више других минерала.* — Има минералних твари које . . . кристалпзирају тако да се два или више индивидуа сраСту у једно тијело, које зовемо сраслацем. *Туђ.*

срáслица ж **1.** бот. *воћни плод од два срасла плода (две сласле шљиве, два ораха и сл.), двоњак (2).* — Жене кажу да њима не ваља јести сраслице јер ће родити близнове. *Вук Рј.* **2.** *место срашћивања. Р-К Реч.* **3.** *рана која је зарасла, прираслица. Деан. Рј.* **4.** грам. *сложена реч, сложеница (нпр. добројутро, назлобрз). Терм. 1.*

срáслӧст, -ости ж *стање онога што је срасло.* — Ниједан није наставио [певати], необорив доказ о томе колико је мало било искрене сраслости за свој сопствени стих. *Михиз.*

сраслòух, -а, -о *који има срасле уши.* — Међу сраслоухим нетопирима разликујемо опет широкоухе и дугоухе нетопире. *Финк.*

срáстање с *гл. им. од срастати (се)*: ~ речи. *Терм. 1.*; ~ двају органа. *Терм. 5.*

срáстати (се), срâстāм (се) *несврш. и уч. према срасти (се).*

срáсти, -тēм (р. прид. срâстао, срáсла, срáсло) сврш. **1.** *спојити се у једну целину растући, развијајући се; неразлучиво, чврсто се спојити, везати уопште.* — Два сива, оштра [ока] . . . висе под густим готово сасвим сраслим обрвама. *Нех.* Нисте . . . сраштени једно уз друго као сијамешки близанци. *Бег.* Опет чврсто на земљу сам стао кô онај што је с њом жилама срастô. *Мас.* фиг. Њихове сиве боје сласле су с камењем. *Вуј.* **2.** *зарасти, залечити се.* — Скоро мртва њега подигоше, а лекар вешти навали мелема, те скоро сласте рана му голема. *Радич.*

~ **се 1.** *срасти.* — Ал' тај је јунак баш чаровит јер управо се срастао са седлом. *Богд.* Је ли ти се кењац са земљицом срастô. *Вел.* **2.** грам. *постати сраслица (4), сложеница. Терм. 1.*

срâти, сēрēм несврш. вулг. **1.** *избацити из себе садржај дебелог црева.* **2.** фиг. *говорити којешта, брбљати; гњавити. Р-К Реч.*

срâћка и **срâћкавица** ж фам. *пролив, дијареја.* — Нит је то колера, нит је то срдобоља, већ најобичнија срaћкавица. *Вин.*

срáчак, -чка м зоол. *в. сврачак. Вук Рј.*

срачуна́ван̄е с *гл. им. од срачунавати (се).*

срачуна́вати (се), -ўнāвāм (се) *несврш. и уч. према срачунати (се).*

срачӯнатн, -ām сврш. **1.** *рачунањем доћи до траженог резултата, рачунајући одредити (величину, вредност и сл. нечега), израчунати; при рачунању узети у обзир, урачунати.* — Ја ћу оцу на прсте срачунати да је боље

поклонити коме вола, него се за њега правдати по фишкалу. *Шен.* У Недићевој оцени Змајева је вредност према тим особинама погрешно срачуната. *Поп. Б.* Интерес је срачунат — рече узгред. *Ђор.* **2.** *смислити, закључити; проценити, прорачунати.* — Тако сам ја срачунао и смислио да ... [Мари] одредимо оно парче земље гдје је кућа. *Лаз. Л.* Нисам срачунао сваку засједу на коју можемо наићи. *Шен.* Воде рат освајачки, неправедни, срачунат на освајање туђе територије. *Пиј.*

~ се *доћи до заједничког рачуна, извести заједнички рачун.* — Већ три дана рачунамо ... па никако да се срачунамо. *Пол. 1971.*

срà̀чунāто прил. *смишљено, са рачуном.* — Он је ту жену стекао онако исто срачунато и сигурно ... као што је присвајао куће. *Богдан.* Зна она да се нигде тако опрезно, срачунато и присебно не иде ка постављеном циљу као код људи у паланкама. *Бар.*

срà̀чунāтōст, -ости ж *особина онога што је срачунато.* — Писац ипак успева да ... пружи јасну слику о ... хладној срачунатости живота. *КН 1960.*

срачу́нити, срà̀чӯнīм свршс. *в. срачунати* (*2*). — Овај новинарски посао ... па овај занацијски патриотизам срачуњени су на купчев петпарац. *Уск.* Кућни рад ... заведен је у једном сухом, добро срачуњеном интересу послодавачком. *Лапч.*

срà̀чӯњено прил. *в. срачунато.* — Све личности [у драми Весели дом] равнодушно и срачуњено мире се са злом у које глибе. *Грол.*

срà̀шљика ж бот. *воћка која има меснати плод.* — Меснати су плодови нпр. ... сршљика. *Бот.*

сраштáвати (се), срà̀штāвām (се) несврш. *в. срашћивати* (*се*).

срашћúвање с *гл. им. од срашћивати* (*се*).

срашћúвати (се), срà̀шћујēм (се) *несврш. и уч. према срасти* (*се*).

Ср̏б м *в. Србин.* — Таковић и говорљиви Срб, поче да прича ... *Љуб.* Ма, Србови, моја браћо драга. *НП Вук.*

ср̏ба ж бот. *биљка из пор. уснатица* Galeopsis, G. ladanum, G. speciosa. *Сим. Реч.*

Србàдија ж *српски народ; Србија.* — А која је наша држава? — Па, ваљда, Србадија — истисне због Бракица. *Поп. Ј.*

србàкање с *гл. им. од србакати.* — Србакање старог Будима и Пеште значи више но епизода у историјама двају народа. *Петр. В.*

србàкати, -ām несврш. необ. *говорити српски.* В. пр. уз гл. им. србакање.

Ср̏баљ, -бља м (мн. Ср̏бљи, ген. Ср̏бāљā) заст. *в. Србин.* — У Лазе је силни Србаљ био ... Кад Лазару одсекоше главу ... од Србља се нико не десио. *НП Вук.* Болећиви и меланхолији склони Србаљ, а доста их је таквих у нашој ... раси ... *Петр. В.* У красној земљи јуначких Србаља ... *В 1885.*

ср̏баљскӣ, -ā, -ō *који се односи на Србље.* — Закукала кукавица црна ... од србаљске руке и оружја. *НП Вук.* Па србаљско успоставе царство. *Март.*

ср̏баст, -а, -о индив. *који је типично српски.* — Једно је старији, а друго новији, србастији облик; магационер је старије, а магационар новије. *Срем.*

Србе̏кања и **Ср̏бе̄нда** м *аугм. и пеј. од Србин.* — Поп Спира је био стари Србенда. *Срем.; Вук Рј.*

ср̏бе̄ндскӣ, -ā, -ō *који се односи на Србенде, својствен Србендама.* — Ти си једна обична србендска песничка пастувчина. *Дав.*

ср̏бети и **ср̏бети,** -бӣм, ијек. ср̏бјети и ср̏бјети, несврш. *в. сврбети.*

Ср̏би, Ср̏бā м мн. (јд. Ср̏бин, ређе Ср̏б) *народ из групе јужних Словена чија већина живи у СР Србији.*

србӣзам, -зма м *српска реч у неком другом језику; особина само српског језика.*

србизúрање с *гл. им. од србизирати* (*се*).

србизúрати, -йзӣрām сврш. и несврш. (*у*)*чинити Срб(ин)ом,* (*по*)*србити.*

~ се *повр.*

Ср̏бија ж *социјалистичка република у саставу СФРЈ и назив за одговарајућу територију у прошлости*; ист. *назив за разне српске државне организације у прошлости.*

Србијáнац, -нца м *Србин из Србије* (*у ужем смислу*).

Србӣјāнка ж **1.** *Српкиња из Србије* (*у ужем смислу*). **2.** етн. (србијанка) *врста српског народног кола.*

србӣјāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Србијанце, Србијанке и Србију*: ~ ношња.

Србијáнче, -ета с *млади Србијанац.*

ср̏бинскӣ, -ā, -ō заст. *који се односи на Србе.* — А ја одо[х] ... да повратим ону потурицу, да србинске мајке не уцвијели. *НП Вук.*

Ср̏бињ м песн. *в. Србин* (*под Срби*). — И чадоре Турци оставише, а Србињи у њих улегоше. *Радич.*

Ср̏бӣња ж *в. Српкиња.* — Још се сећам ту једнога ... Србињка не роди га. *Радич.*

ср̏бӣњскӣ, -ā, -ō *који се односи на Србиње.* — На србињску гледа покрајину. *Радич.* Да л' ти се тако жале и туже мириси тешки србињске руже? *Кост. Л.*

ср̏бити, -ӣм несврш. *чинити некога Срб(ин)ом, посрбљавати. Вук Рј.*

~ **се** *постајати Срб(ин)*. — Румуњи се не Србе. *Павл.*

србјети и **сřбјети,** -бӣм, ек. сřбети и сřбети.

Сřбљāк, -а́ка м **1.** *в. Србин.* — Оваки је адет у Србљака. *НП Вук.* **2.** (србљак) *црквена књига у којој су скупљене службе и кратка житија српских светитеља.* — За књиге питао сам ђака, па ми казаше да немају ни једнога писаног србљака. *Вук.*

Сřбљанин м *в. Србин (под Срби).* — Да ми каже да је јунак, да је Србљанин. *Јакш. Ђ.*

Сřбљин м *в. Србин (под Срби).* — Ђаур је Србљин и Бошњак. *Мажс. Ф.*

Сřбо м *у хип. значењу: Србин.* — Ал' Србо није Талијан! *Јакш. Ђ.* Опанци плетени, а обојци китњасти, па их увио Србо ... до колена. *Шапч.*

србо̀вање с *гл. им. од србовати.*

србо̀вати, сřбујēм несврш. *истицати и снажно испољавати српство и оно што је српско.* — У нас се око четрдесетих година прошлога века ... србовало. *Скерл.* Лако је србовати горе у Подгорини. *Ћоп.*

србо̀ждер м разг. *у експресивном изражавању: онај који је непријатељски расположен према Србима, који мрзи све што је српско.* — Одржавао је везе ... с највећим србождером. *Риб.*

србождéрство с разг. *у експресивном изражавању: непријатељско расположење према Србима, крајња нетрпељивост према свему што је српско.*

сřбуља ж *рукопис или књига српскословенске редакције.* — Рачани преписују пеђске и дечанске сřбуље. *Петр. В.*

срва́вати, сřвāвāм *несврш. и уч. према сврати.* — Напокон пиће и умор стадоше срвавати јаке главе. *Шов.*

сřвāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од сврати.* **2.** *физички исцрпен, изнурен.* — Само сам јој показао моје сиједе косе, моје срвано тијело ... и наврасκано чело. *Вил.* **3.** *душевно, морално сломљен, скрхан.* — Сјео је на јастук, срван ... савио главу на кољена и шутио. *Сиј.* Низ мртвачких кола промиче без гласа ... док ми Нада срвана завија. *Јур.*

сřвати, -āм (и -вēм) сврш. *надвладати, савладати рвући се.* — Мене је ... напокон срвао тежак сан. *Ков. А.* Кад га је најпослије болест срвала, ја сам био као изван себе. *Радул.*

сřг м тур. *мотка преко које се веша рубље, одећа, постељина ради сушења или проветравања; мотка у соби на коју вешају жене одела и другу робу.* — Коњаник на коњу умало није дохватио руком сргове, пружене преко улице ... на којима су висиле ... чарапе. *Глиш.* Уморно окретао очима по ћошку те као да је мјерио сřг преко кога су превјешене биле ахмедије и џубе. *О-А.*

сřгати се, -āм се сврш. покр. *навалити, слећи се.* — Припалише шибе и лубарде, све се сřга серат и крајина пред Мујову пребијелу кулу. *НП Вук.*

сřда ж (вок. сřдо) **1. а.** *она која се често срди.* — Сřдо моја, не срди се на ме! *НП Вук.* **б.** *зла, опака жена.* — Кад је то видјела ... синуше јој њезине жацаве очи и скочи као сřда на ноге. *Том.* Ал' је с њима била дјевојка, сřда паклена. *Наз.* **2.** *бес, јарост, сřдба.* — А тешке ме попадају сřде и данаске, кад се сјетим јада. *Март.* Тко је у агу ... поглед упро, тај могаше по лицу му познат јаде, боли, сřдбе ... и стотину иниjех сřда. *Мажс. И.*

сřдāкце, -а и -ета с песн. *дем. и хип. од сřце.* — Једна ми је туга на сřдакцу моме. *Вук Рј.*

сřдан, -дна, -дно *сřдит, љут.* — Колико је сřдан на Сењане, јоштер ради погубит Тадију. *НПХ.* Искриви лице и затрепуша намрштен, сřдан. *Кош.*

сřдан м *онај који се брзо расрди, срчко.* — Ти си мајкин сřдан. *Рј. А.*

сřдāр, -ара м *в. сердар.* — Мене ишћу три млада сřдара. *НПХ.*

сřдāхце, -а и -ета с песн. *дем. и хип. од сřце.* — Дава бане бурме и прстене ... а сřдахце од драгог камења. *НП Вук.*

сřдачан, -чна, -чно *љубазан, предусретљив; искрен, отворен.* — Не знам ... када ће се започети да испуњују моје сřдачне жеље. *Вел.* Моја мајка ... је и сувише сřдачна. *Шапч.* Нада све су сřдачни односи његови са родбином женином. *Нех.* Ни код кога од њих нема за њега ни једне сřдачне речи. *Ђил.*

сřдачица ж бот. *биљка из пор. уснатица* Leonurus, L. marrubiastrum *и* L. cardiaca. *Сим. Реч.*

сřдачка ж *осовина колена у ткачком чуну. Вук Рј.*

сřдачно прил. **1.** *на сřдачан начин, љубазно, предусретљиво.* — Она [муслиманска милиција] нас дочекује врло сřдачно. *Дед. В.* Домаћица приће и сřдачно поздрави Хусеина. *Том.* **2.** *свим сřцем, из дубине душе.* — Он је сřдачно мрзио готово све пјеснике. *Матош.* Сřдачно и силно стаде мрзити поручика. *Лаз. Л.*

сřдачнōст, -ости ж *особина онога који је сřдачан и онога што је сřдачно.* — Није било ... оне ... миле мекоће ни сřдачности, већ нешто лукаво, хиљено. *Кум.*

срдáшце, -а и -ета с песн. *дем. и хип. од срце.* — И слутња му срдашце прихвати да је неће више угледати. *Радич.*

срдела ж **1.** зоол. *сардела.* — Посједаше на комаде разбацане боровине које су рибари припремили ... за свјетлост у вечерњем лову на срделе. *Ћип.* **2.** фиг. покр. *ударац шибом по длану, пацка.* — Немају снаге одрапити дјеци палицом по длanима пар таквих срдела да их поштено осјете. *Наз.*

срдења ж необ. *в. сардела.* — Све воље људи нећеш никада правилно сложити као срдење у буре. *Драж.*

срдит, -а, -о **1.** *који се брзо и лако расрди, разљути, раздражљив, пргав.* — Он је човек гојазан и срдит ... са срчаном маном и може га кап ударити. *Каш.* **2. а.** *који је обузет срџбом, гневом.* — Вратио се из затвора срдит. *Крањч. Стј.* **б.** *који изражава, испољава срџбу, гнев.* — Предсједник премеће ногу с ноге и пробада младића срдитим погледима. *Вел.* **в.** *који је изазван гневом, незадовољством.* — То су савети једног слободоумног родољуба који нису претња него опомена ... помало срдита. *Прод.* фиг. Далеко море срдиту пјесму пјева. *Наз.* **3.** фиг. *који је пун претње, опасан.* — Седећи крај прозора, он је ... гледао доле ... на тамну, срдиту чекињу шуме. *Ћил.* Све елементарне силе постале су опасношћима и срдитијима. *Крањч. Стј.*

срдити, срдîм и **срдити,** -ím несврш. *чинити некога срдитим, љутити, доводити некога у стање љутње, раздражљивости, у срџбу.* — Не треба срдити бога! ... Шта не ваља ...! Он мени одузо̀ све па да га не срдим! *Вес.* Видиш, татице, како ме срдиш. *Грг.*

~ **се** *бити због нечега у раздраженом стању, осећати срџбу, љутити се.* — А ти се иначе не срдиш на мене? — Боже сачувај! *Трифк.* Није се мање од Карађорђа срдио ни цар Александар кад је чуо шта је урађено у Влашкој. *Нов.*

срдитко м *онај који се често и лако расрди.* — Срдитко се само још љуће намршти. *Вел.*

срдито прил. *на срдит начин, гневно, љутито.* — Е, није него још нешто! рече Миленија срдито. *Вес.*

срдитòст, -ости ж *особина, стање онога који је срдит.* — Осећао сам уживање ... кад видим како се израз ваших очију од најљупкије радости одједном преобрази у највећу срдитост. *Јанк.* Срдитост обузе народ. *Гор.*

срдјела ж зоол. *сардела.* — Цијелу је ноћ ловио ... срдјеле на рту залива. *Наз.*

срдјèлара ж *мрежа за лов срдјела. Деан. Рј.*

срдљив, -а, -о *који се брзо и лако расрди; који изражава срџбу, љутњу, гнев.* — Можда и нисмо [нешто потање чули] — одговорио би ... придушеним гласом срдљива пригласја. *Драж.*

срдљиво прил. *на срдљив начин, гневно, љутито, срдито.* — Чекајмо! — уздахнуо би срдљиво старац. *Драж.*

срдно прил. *в. срдито.* — Домаћин се мрштн грдно, усне прћи, збори срдно. *Кош.*

срднути се, -нём се сврш. *разљутити се, расрдити се.* — Ван! — срднула се снаја. — Није он за моју кћерку никад човјек био и није за њег с мојом вољом пошла. *Огр.*

срдња ж **а.** *осећање срџбе, гнев, љутња, озлојеђеност.* — Видјело се ... да је желио ... наћи још какав повод за срдњу. *Крањч. Стј.* Али се Вукова срдња дала разумети: учени и школовани људи устали су да га омету. *Прод.* **б.** *изражавање срдитости, незадовољства.* — Срдње [су] са свих страна полетеле на Букурешки уговор. *Нов.* **в.** *међусобна нетрпељивост, непријатељство.* — Ни прошлост ни садашњост не може дићи између њих срдњу. *Каш.*

срдòбо̀лан и **срдобо̀лан,** -лна, -лно **1.** *који изазива бол у срцу.* — Руке и ноге ... ужетом вежу срдоболним. *М-И.* **2.** *који болује од срдобоље.*

срдòбо̀лнйк и **срдобо̀лнйк** м *онај који болује од срдобоље.* — Код срдоболника налазимо запаљење и гризлице у дебелом цреву. *Батут.*

срдòбоља ж мед. *тешка заразна болест у цревима, изазвана различним узрочницима, која се испољава у крвавом проливу, дизентерија.* — Страшна болест срдобоља косила је као оштра коса остарину и омладину. *Вес.* Њихова је Госпа [Богородица] у силни турски табор послала срдобољу. *Шимун.*

срдòбо̀љан и **срдобо̀љан,** -љна, -љно **1.** *срдоболан (2).* — Станем, оставши сам у помрчини, гристи траву као срдобољан. *Матош.* **2.** (одр.) *који изазива срдобољу.* — Говори се ... о амебној дизентерији кад је узрочник срдобољна амеба. *НЧ.*

срдòбо̀н и **срдобо̀н,** -а, -о *в. срдоболан (1).* — Ахилеј ... куха у себи срдобону срџбу. *М-И.*

срдòвит, -а, -о *срдит.* — Милован му оправио вино, ал' је Туре од њег' срдовито, не ће њему ни гледати вино. *НП Вук.*

срдòмаси м мн. нар. мед. *запаљење, упала мозга. Р-К Реч.*

срдо̀ст, -ости ж *в. срдитост.* — Стане, моја душице, остави срдост у мајке, а живи огањ у браће. *Вук.*

срђа (вок. срђо) и **срђан** м *онај који се често и лако расрди, срдитко. Р-К Реч.*

срђела ж *в. сардела.* — У масну рибу треба рачунати ... срђеле. *Батут.*

срђе̏ње и **срђе̑ње** с *гл. им. од* срдити (*се*).

срѐбрāр, -ара̀ м *онај који прави и продаје сребрне предмете.* — Отац га намјестио у сребрара да се учи занату. *Павл.*

срѐбраст, -а, -о *сребрнаст.* *Деан. Рј.*

срѐбрен, -а, -о *сребрн.* — У сребрен ибрик захитила воде па по башти ђуле заливати оде. *Шант.* Сребрене здјеле савијале се под бременом изабраних јела. *Шен.* Има ли што продорније, сребрениje од звона? *Уј.* Косе полусиједе ... љаштиле се сребреним одсјевима и ресиле ту чудновату ... главу. *Војн.* Црквом је јечао сребрен ... звук ситнога звонца. *Новак.*

срѐбренаст, -а, -о *сребрнаст.* — Лијепи старац са црном погрушаном брадом и густом сребренастом косом стајао је непокретно. *Крањч. Стј.* Сребренасти озон ... трепти ... све је пропјевало. *Матош.*

сребренѝна ж *сребрнина.* — Справи ми сребренину, постељину, рубенину, столе, столце, ормаре — све ми справи. *Шен.*

сребрѐнити (**се**), -ӣм (се) несврш. *сребрити* (*се*). — Сребрениш твојим траком. *Крањч. С.* Путем се по плотовима и крововима ... сребрени снијег. *Матош.*

срѐбрёнка ж бот. *биљка из пор. крсташица* Lunaria rediviva. *Сим. Реч.*

сребрѐнкаст, -а, -о *понешто сребрнаст.* — То је поље са жутим ... плохама касног кукуруза ... сребренкастим сјајем овдје-ондје разлите ... воде. *Шимун.*

срѐбрено прил. *сребрно* (*2*). — Чуј, како сребрено пјевају звона. *Домј.*

срѐбренов, -а, -о *в. сребрн.* — Он узимље скале сребренове. *НПХ.*

сребрѐњāк, -а́ка м **а.** *сребрњак.* — [Стиснуо је] попу неколико сребрењака у руку. *Шен.* Продао је доста робе, у два дубока џепа од чакшира носио је двије пуне кесе и сребрењака и маријаша. *Ђор.* **б.** (у атрибутској служби) *сребрн.* — Около тијела напола сапет ... црн прслук, с чврстим ланцем сребрењаком, о коме је висјела ... ура сребрењарка. *Ков. А.*

сребрѐњāрка ж (у атрибутској служби) *сребрна.* В. пр. уз сребрењак (б).

срѐбрёње с *гл. им. од сребрити* (*се*).

срѐбрикаст, -а, -о *понешто сребрнаст.* — Риба се сад запраћака и својим сребрикастим телом употпуни призор. *Петр. В.*

срѐбрити, -ӣм несврш. **1.** *покривати слојем сребра, посребривати:* ~ прибор за јело. **2.** *чинити сребрнастим, давати чему сребрнаст сјај, боју.* — И то сјећање ... најсличније је мјесечини, која сребри и позлаћује. *Лал.*

~ **се 1.** *постајати сребраст, добивати сребрнаст сјај, преливати се у сребрној боји.* — Сиједа му се ријетка коса сребрила на мјесечини. *Шимун.* **2.** *истицати се својом бојом и сјајем попут сребра, сјајити се, сијати.* — Показа преко ливада и њива како се сребри на сеиеру трака Саве. *Макс.* Бели се сребрна, недирнута цеста. *Стан.*

срѐбрӣш, -и́ша м *ситан новац од сребра.* — Бакар се сипа као туча па капне и мрва сребриша. *Шен.*

срѐбрн, -а, -о **1. а.** *који садржи у себи сребра:* ~ руда. **б.** *који је израђен од сребра:* ~ новац, ~ колајна. **в.** *који је сребром проткан или извезен.* — На глави јој малашна капица од сребрна тканива. *Креш.* **2.** *који има изглед сребра, који је боје или сјаја као сребро.* — Сунце је сипало златну кишу, из воде се подизао, као одзив, сребрн пљусак. *Јанк.* Видио је како се њезино сребрно тијело нагиње. *Горб.* **3.** фиг. **а.** *који пријатно звучи, звонак.* — Мало затим просу се тмурним јутром ... сребрни звук звона. *Кум.* Запева ... оним својим танким сребрним гласом. *Срем.* Просу се ситни сребрни смијех младе плавојке. *Наз.* **б.** *који ничим није помућен или помрачен, благородан, племенит* (*о души*). — Такви људи су имали чисту и сребрну душу. *Ђур.* **4.** (само одр.) *као саставни део неких ботаничких назива и хемијских једињења:* ~ трава, ~ цвеће, ~ хлорид, ~ нитрат.

Изр. ~ **век књижевности** *епоха у којој књижевност једнога народа није више на свом највишем успону, него се осећа извесно опадање.* — Преводио је и с латинског ... неке фрагменте из Петронија, сатиричара из сребрнога века римске књижевности. *Поп. П.*; ~ **лисица** *в. уз лисица* (*изр.*); ~ **свадба,** ~ **пир** *двадесет пета годишњица брачног живота супружника.*

сребрнāр, -а́ра м *занатлија који израђује предмете од сребра или их превлачи слојем сребра.* — Израдио је [саркофаг] бечки сребрнар ... од 3.700 фунти сребра. *В 1885.* Тако и сабљари ... сребрнари ... сваки има свој знак. *Шен.*

сребрнàрија ж зб. *сребрнина.* — То није сребрнарија! *Шен.* Нико није у новинарским чланцима објављивао његову племенитост, нико му није давао сребрнарије. *Кнеж. Б.*

сребрнāрскӣ, -ā, -ō *који припада сребрнарима.* — Кривудаве линије улица, пуних дућанчића геновешких сребрнарских златарских мајстора. *Шов.*

срѐбрнаст, -а, -о **1.** *који је као сребро, који је сјајан попут сребра, који својом бојом и сјајем подсећа на сребро, сребрн* (*2*). — Коса ... сребрнасте боје сликовито му се просула по прсима. *Шов.* Крк се ... сунча у глаткој, сребрнастој модрини мора. *Нех.* Сребрната бреза сад одједном постаде уочљива ...

видљива издалека. *Ћоп.* **2.** фиг. *сребрн (3а).* — Чује се песма попаца сребрнастог звука. *Уск.* [Звоно] је оглашавало својим сребрнастим гласом свршетак првога часа. *Мил.*

срѐбрнасто прил. *на сребрнаст начин, као сребро.* — Вани је сребрнасто пуцкетало грање. *Сим.* Сребрнасто бели авиони су летели сада изнад ушћа Саве. *Андр. И.*

сребрнасто- *као први део сложених придева значи да други део има сребрнасту нијансу*: сребрнастобео, сребрнастосив и сл.

сребр̀нӣк, -йка и **срѐбрнӣк** м *сребрн новац, сребрњак (1).* — За тридесет сребрника̑. *Р-К Реч.*

сребрна̀на ж *предмети од сребра (посуђе, прибор за јело и сл.), сребрнарија.* — Сабина вели да има код куће одвише злата и сребрнине. *Кум.* Опрезно [се] попричају о могућностима . . . склањања сребрнина. *ЛМС 1951.*

срѐбрнити, -ӣм несврш. *сребрити.* — Из даљине још се чује замахај весала што задиру у море и сребрне мирну пучину. *Кум.*

~ **се** *сребрити се.* — Тонкина црна коса ту и тамо сребрнила се већ више година. *Кум.*

срѐбрница ж бот. *биљка из пор. каранфила* Paronychia. *Бен. Рј.*

срѐбрно прил. **1.** *преливајући се као сребро, сребрнасто.* — Тополе су бацале мален хлад, а јасике дрхтале сребрно у поподневној јари. *Поп. Ј.* **2.** *звонко, звучно као сребро.* — Баци новац на плочник, а новац је дуго послије тога сребрно и јасно бренчао. *Донч.*

сребрно- *као први део сложених придева значи да други део сложенице има сребрну нијансу*: сребрнопросед, сребрносив, сребрнозелен.

сребр̀ња̑к, -а́ка и **срѐбрња̑к** м **1.** *сребрн новац, сребрник.* — Та . . . фратрина . . . нема никакве друге мисли у глави до сребра и сребрњака. *Крл.* Кроз решеткасти прозорчић улијећу новчанице, сребрњаци. *Сим.* **2. а.** *сребром окован пиштољ (који се обично носи за појасом).* — За појасом један сребрњак искићен златом и драгим камењем. *Лаз. Л.* **б.** *уопште неки предмет (обично украсни) од сребра.* — Бог је сковô звезде, ситне сребрњаке. *Кост. Л.*

сребр̀њара ж *сребрн сат, часовник.* — Нато извади своју сребрњару, за коју држаше да у свем селу једина добро иде. *Јурк.*

сребр̀њача ж *сребром окована пушка.* — Па прихвати двије сребрњаче, те је обје пушке истурио. *НП Вук.*

срѐбро с **1.** *хемијски елемент* (Ag), *племенити метал сјајне сивкастобеле боје; употребљава се за ковање новца, за израду накита, украсних предмета и посуђа.* **2. а.** зб. *предмети од тога метала.* — Задихане бабе вукле су са собом куфериће са сребром. *Мил. В.* **б.** *уткане посребрене свилене нити.* — На постељи је кућна хаљина блистала зеленилом и сребром. *Торб.* **в.** *сребрн новац; ситнији новац искован од легуре сребра и никла.* — Ако ти даду папирнате банке, промијени их негдје за сребро. *Пав.* [Ждребац] је коштао пет стотина сребра. *Срем.* **3.** фиг. **а.** *нешто бело што блешти и што бојом и сјајем подсећа на тај метал.* — Бежећи преко доксата, сјурио се у двориште, бело од сребра месечине. *Рад. Д.* Из злата жита над пољем трепери маслинâ сребро пут висина плавих. *Наз.* **б.** *проседа или седа коса.* — Мој прам се густи првим сребром бијели. *Наз.* Меке [је] . . . косе, проткане белином, која би се угледала тек при покрету главе када би сребро власи блеснуло под светлошћу. *Ћос. Б.* **в.** *звонак глас, звук.* — Кô да је [шеву] звуци небом носе, толико сребра у тој струни. *Вит.* Ја знам за злато липа, сребро струна, за свиралу, за дрхтај првог руна. *Кркл.*

Изр. живо ~ *жива*; кина-сребро, ново ~ *легура никла, бакра и цинка, алпак(а).*

сребробо̀гат, -а, -о необ. *који је богат сребром.* — Поп . . . је био потегао . . . чак из сребробогатог Земуна. *Црњ.*

сребр̀овит, -а, -о *који садржи у себи сребра.* — Кратовски рудници садрже . . . сребровити галенит. *Дед. Ј.*

сребр̀овлас, -а, -о *просед, сед.* — Тополa трепће уз јаблана стара, кô мајка главом сребровласом. *Марк. Ф.*

сребр̀оглав, -а, -о *који је беле, седе главе.* — Лаганим кораком корацао је среброглави старац. *Шен.*

сребр̀огласан, -сна, -сно ков. *који има звонак, металан глас попут сребра.* — Надалеко чујеш . . . среброгласна звона. *Шен.*

сребр̀озвонак, -нка, -нко **и сребр̀озвук,** -а, -о *који има звонак, звучан глас попут сребра.* — И над вашом љепотом . . . сунце среће своје траке лило . . . поточића среброзвонке жице. *В 1885.* Одмах би замнио среброзвуки смијех. *Ћал.*

сребр̀озра̑чан, -чна, -чно *који је светао, пун светлости попут сребра.* — Ноћ . . . мирна падне и луна среброзрачна озари небо тамно. *Митр.*

сребр̀оков м необ. *сребром оковани пиштољ.* — Дао бих главу да је тај фини среброков кому Турчину крајишнику за појасом стајао! *Шен.*

сребр̀окор, -а, -о *који је беле коре попут сребра.* — Око њега [језера] расту танане . . . среброкоре брезе. *Пол. 1957.*

сребр̀олик, -а, -о **а.** *сличан сребру.* — У звучном горском шуму . . . скаче у бијелој

пјени сребролика пастрва. *Кос.* **б.** *просед, сед.* — Сребролик прам му каже вијек. *Шен.*

сребро̀лист, -а, -о *с листовима боје сребра.* — Ево опет оних старих врба и сребролистих топола штоно су се попут страже поредале по ... пашњаку и риту. *Коз. Ј.*

сребро̀лук, -а, -о *који има сребрн лук (епитет грчког бога Аполона).* — Обасјај ме једним траком свога сјаја Сминтеју сребролуки! *Гал.*

среброљу̏бан, -бна, -бно *среброљубив. Р-К Реч.*

среброљу̏бац, -у́пца м *среброљубив човек, лакомац, тврдица, шкртац.* — Среброљубац не зна за друго уживање него да гомила новац. *Јов. С.*

среброљу̏бив, -а, -о *који је лаком на новац, који претерано воли новац.* — И лик и карактер фрау Розин одају расу. Тврдоглава ... жилава, среброљубива. *Сек.*

среброљу̏бивōст, -ости ж и **сребро̀љу̏бље** с *особина онога који је среброљубив.* — Среброљубље лијечника и слична друштвена зла свих времена ... предмет су сатире нашег писца. *Комб.* Прво се родољубље изметнуло у лично частољубље, па се затим частољубље изметнуло у среброљубље. *Јов. С.*; *Р-К Реч.*

сребро̀носан, -сна, -сно *који садржи у себи сребра:* ~ олово, среброносне руде.

сребро̀сја̏јан, -јна, -јно *који се сјаји, који се сија као сребро.* — Горе на ... небу сребросјајном кочи се сјајан мјесец непомућен, чист. *Гал.*

сребро̀тканица ж *тканина проткана сребрним нитима; опасач у којем су уткане сребрне нити.* — Бохуна су често виђали како гази каљавим ногама по ... сребротканици. *Кнеж. Л.*

сребро̀трб, -а, -о *који има сребрастобело перје по трбуху (о птици).* — Ти, сребротрба и зеленоока, одмах онамо у своје јато, у свој род! *Наз.*

сребрӯштина ж *аугм. и пеј. од сребро. Р-К Реч.*

сревѐнити се, -и̏м се сврш. *провести ревену, разделити нешто на једнаке делове на учеснике. Р-К Реч.*

сред предл. с ген. **1. а.** *у средини каквог просторног растојања, даље од крајева каквог простора.* — Мили боже, подигни олују, сред ме срца громом удри жива. *Радич.* Тишина ... као у каквој капелици ... сред пустога поља. *Новак.* Здравственим захтевима најбоље одговара систем парцела, а по њему је свака кућа сред баште или дворишта. *Батут.* **б.** *даље од почетка и краја каквог временског периода.* — Глуха ... ноћ сред које се, у узалудном загрљају ... човјек и жена ... трапе. *Десн.* То бјеше тек сред пуста сна. *Хар.* **2. а.** *у кругу, између историјских, историјских људи.* — Сан језовит: сред кола вјештица ... *Јур.* **б.** *између граница каквих појава, стања.* — Он [Рачки] је тражио јединство сред разноврсности. *Јов. С.* И брзи трк за њом [жртвом] сред тишине мртве. *Гор.*

сре̑да прил. *редом, редомице, без бирања.* — Женио се увијек дјевојкама, спрва само из богатих кућа, а послије узимао среда. *Сиј.* Све чека те туђе трговце који ће куповати све среда. *Тур.*

сре́да, ијек. сријѐда, ж **1.** *трећи радни дан у недељи, седмици.* **2.** *средина.* — На среди кафане мала лампа виси о таваници. *Дом.* У сриједи кућа, лозом овијена. *Вел.* Око среде је маја, у Севиљи смо. *М 1867.* Сломљен олтар сриједом срца пуца. *Крањч. С.* Држи ми оца преко среде, у њега бледа глава клонула на груди. *Јакш. Ђ.* Књижевна критика стоји на среди између уметности и науке. *Скерл.* Замислите сад да дете ... ступа у такву средину у којој постоји најциничнији разврат. *Марк. Св.*

Изр. бити по среди разг. *у суштини, у ствари.* — Ја вам могу рећи да је ту нешто крупније по сриједи. *Хорв.* Нешто сасвим друго било је ту по среди. *Мил. Ж.*; на среду дати, изнети што, изићи са бојом (фарбом) на среду *открити, обелоданити што, изнети у јавност, на видело, да сви виде, чују, знају.* — Скупштина је наваљивала на владу да изађе са бојом на среду. *Јов. С.*; насред (посред, усред) среде *баш право, тачно у средину*; велика ~ црквена *последња среда пред Ускрс*; чиста ~ црквена *прва среда којом почиње велики пост, коризма.*

среда́вати (се), срѐдāвāм (се) *несврш. и уч. према средати (се), сређивати (се).* — Стао се [Амадеј] озбиљно приправљати за тај посјет, средавајући све мисли. *Новак.*

сре́дати (се), срѐдāм (се) сврш. *в. средити (се).* — [Људе] сам скупио и средао. *Нех.* Откад јој је отац филозофијом протумачио безвриједност живота, средаше се њене мисли. *Леск. Ј.*

сре́дац, сре́ца м об. у изразу: у сред среца *тачно, баш у средини.* — Посади се усред среца кућнога улаза. *Креш.*

сре̑дина и **срѐдина** ж **1.** *тачка подједнако удаљена од крајева; место (више или мање) удаљено од крајева чега, средиште, центар.* — На средини пута има једно сеоце. *Нен. Љ.* Сунце [је] већ до средине небеске дошло. *М-И.* **2.** *време (више или мање) подједнако удаљено од почетка и краја чега.* — Са заробљеницима ... стиже у варошицу једнога дана, средином љета и Стојан. *НК 1946.* **3.** *средишњи део чега.* — Грга даде

Бакоњи средине хљеба да жваће. *Мат.* Савремени приповједач почне причати с краја, онда прије̂ће на почетак и заврши средином. *Креш.* **4.** *средњи положај који се налази између двеју крајности.* — Између науке и вере нема средине, помирење је немогуће. *Скерл.* Не знајући средине у својем просуђивању ... мрзио [је] свом душом тога властелина. *Краљч. Стј.* **5. а.** *скуп природних услова у којима тече, развија се животна активност каквог организма.* — Организација [биљака] у складу је ... са коришћењем извора енергије спољашне средине. *Станк. С.* Зонални фактори природне средине су ... клима, тло, биљни и животињски свијет. *ОГ.* **б.** *социјално-животне околности и услови у којима протиче живот човека.* — Човјек [је] производ средине. *Ант. 1.* Када писац постави себи за циљ да опише неку земљу и средину онако како их је видео ... добијемо путопис. *Т. књ.* **в.** *становништво неког места или краја; људи повезани заједницом социјално-животних услова, занимањем, професијом.* — Наша средина нема за то разумевања. *Андр. И.* Она је ... одскакала од свију средина. *Скерл.* Они су драмском радњом приморани ... да разголите и своју средину. *Матк.* **6.** мат. *број који се налази између највећег и најмањег у више бројева, средња вредност.*

Изр. златна ~ *умерен став, који је даље од било које крајности; став оних што се чувају крајности и држе се мере и средњег пута (према речима римског песника Хорација* aurea mediocritas). — Када су постали намесници, објавили су да ће водити политику златне средине. *Јов. С.*; изнети нешто на средину *ставити на дневни ред, покренути питање да се о њему јавно, на скупу расправља.* — Марко изнесе на средину ново питање. *Шапч.*

срѐдњскӣ, -ā, -ō *који се односи на средину, који се налази на средини чега. Р-К Реч.*

сре̏дити, срѐдӣм свршс. **1. а.** *довести у ред, уредити.* — Штабови [су] ... говорили да ће кренути у крупније акције чим среде одред. *Чол.* Уто је старица средила постељу. *Ћип.* Завољели су је јер је успјела средити њихов живот. *Вј. 1960.* **б.** *сложити по неком реду (по годинама, величини и сл.).* — Стога сам се смјеста прихватио посла ... да већа и мања пјесничка дјела ... средим по годинама. *Шкреб.* Ове песме Назор је ... коначно средио бап у току офанзиве. *Дед. В.* **2.** покр. *припремити некога за смрт према црквеним прописима.* — Мним да ће преминути јер је у злој кожи, пак моли да му опростиш ... да га причестим и средим ... и да га сахраним. *Љуб.* **3.** разг. *избити, убити кога.*

~ **се 1. а.** *доћи у ред; довести у ред (мисли).* — Кад су се приближили манастирском путу, жене су се некако средиле. *Чипл.* Заустављио [сам се] да се коначно средим, да тријезно спознам шта се то збива са мном. *Крл.* **б.** *доћи к себи, смирити се, умирити се.* — Матија је био узбуђен, бркао себе и болесног друга ... и најзад се средио. *Сек.* **2.** *припремити се, донети одлуку, решити се.* — Бјеше [Француз] одмакао и средио се да узмиче бранећи се. *Мат.*

срѐдица ж *оно што је у средини купуса, салате, срце салате, купуса. Р-К Реч.*

срѐдӣшнӣ, -ā, -ō = средишњи **1.** *који се односи на средиште, који се налази у средишту чега.* — То је био само почетак једнога већег покрета који је имао да обухвати средишну Србију. *Јов. С.* **2.** *главни, најважнији.* — Нови учитељ је био средишна тачка свих механских шала. *Андр. И.* Нешто је ипак учињено ... иницијативом турске средишне власти која је смишљала општу реформу. *Нов.*

Изр. средишни пешаци *шаховске фигуре (пешаци) пред краљем и краљицом.*

срѐдӣшница ж шах *средишњица (2).* — Њена противница ... је у средишници ... стекла материјалну предност. *Пол. 1958.*

срѐдишњӣ, -ā, -ē = средишни. — Законик спомиње најпре средишње место, а после његову околину. *Нов.* То се може запазити ... од једноставне куће ... са средишњим огњиштем ... до развијених приземљуша. *Баб.* Сава Немањић ... је средишњи лик нашег Пантеона. *Петр. В.* Не сачекавши платежне налоге упутило је подузеће против рјешења окружнога уреда за осигурање радника жалбу средишњем уреду у Загребу. *Мј. 1936.*

срѐдишњица ж **1.** *највиши руководећи орган; централа.* — Чланови из покрајине плаћају [чланарину] својим подружницама, ако је у њихову мјесту нема, тада је шаљу средишњици у Загреб. *Ј 1957.* **2.** шах *други главни део шаховске партије.* — У другом делу [шаховске партије], средишњици, води се већ права борба између две развијене војске. *Шах 1.*

срѐдиште с **1.** *средишњи део, средина чега.* — Језгра се налази у средишту атома. *Кем.* С трећом [војском] удари он сам на средиште турске силе. *Нов.* Уска Господска улица, загушена излозима, некадашње средиште града, долазила му је као ... сокак. *Ћоп.* **2.** *место у којему је усредсређена каква активност, руководство, власт; онај који је носилац активности, који је најглавнији, око кога се све окупља.* — [Спицберг] је постао право средиште китоловне индустрије. *Петр. М.* Средишта овога покрета налазе се у Београду, Загребу, Љубљани и Сарајеву. *Јов. Ј.* У једном ... мушком друштву био је средиште опат, у другом, младом — љепотица кнегињица. *Краљч. Стј.* **3.** *највећи*

руководећи орган или органи за какву област или државу; седиште таквог органа; главно место неке области, краја. — Отвореном цестом . . . тридесет километара од најближег окружног средишта . . . шећу се . . . два дебељушкаста иноземна пилота. *Крањч. Стј.* **4.** мат. **а.** *тачка од које су све тачке круга или сфере кугле једнако удаљене.* **б.** *сечиште дијагонала у паралелограму.* **в.** *сечиште осе елипсе и хиперболе.*

Изр. бити (налазити се) у средишту пажње *сматрати се главним, привлачити на себе опште интересовање.* — Прије . . . бијаше сама у средишту. *Леск. Ј.* Ето, зашто поменуте три дисциплине морају бити у средишту и школске обуке. *Бел.*

срѐдневица ж *средина дана, подне. Бен. Рј.*

срѐднопол м покр. *простор у кући између врата и огњишта у коме редуша меси хлеб.* — У кући се разликују ови делови: огњиште . . . око огњишта су: среднопол између огњишта и врата . . . *Дед. Ј.*

срѐдњāк м **1.** *сељак средњег имовног стања који по свом класном положају стоји између богатих сељака (кулака) и сеоских пролетера, беземљаша.* — Један јаки дио сеоских сиромаха прелази у средњаке. *Крл.* Он је био имућан човек, јак средњак, који се већ почео богатити. *Чол.* **2.** *средњи прст.* — Тако је прстен остао код Зарије — прво га је носио на малом прсту, а касније му је склизавао и са средњака. *Лал.* **3.** *коњ у средини спреге (тројке).* — Двије тројке биле су обичне . . . Четврта . . . с његовим враним и косматим средњаком. *Крањч. Стј.* **4.** *средња мера, годишњи просек атмосферских падавина.* — Бомбеј [Bombay] има годишњи средњак од 1888 мм. *ОГ.*

срѐдњачкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на средњаке (1).* — Посљедица . . . декрета о земљи била је да је село све више постајало средњачко. *Бак.* **2.** *који је средње вредности, који се ничим нарочито не истиче.* — Маса овога романа [ће] представљати ону средњачку и не много занимљиву социолошку литературу. *Михиз.*

срѐдњē и **срѐдње** прил. *ни добро, ни слабо, осредње.* — Икона по себи није лепа, није ни средње изведена. *Јакш. Ђ.*

средње- *в. средњо-.*

срѐдњӣ, -ā, -ē **1.** *који је једнако удаљен од крајева чега; који је у средини између две крајње тачке, две линије, два предмета, два лица и сл.*: Средња Азија, Средња Европа. — Камени мост . . . сигуран [је] прелаз на целом средњем и горњем току Дрине. *Андр. И.* У средини између ова два чуња налази се средњи чуњ. *Кугл.* Млађа два брата реку најстаријему . . . али он не шћедне, па ни средњи не шћедне. *Н. прип. Вук.* **2.** *који се налази између двеју величина (између високог и ниског, великог и малог, тешког и лаког) или између двеју особина (ни добар ни лош, ни благ ни строг), који се ничим нарочито не истиче, осредњи.* — Била је средњега стаса. *Кум.* Израслина [је] била величине средње јабуке. *Рад. Д.* Рачунао се у средње газде. *БВ 1909.* Луке се дијеле на . . . велике луке . . . средње луке . . . и мале луке. *ОГ.* **3.** *који се добија дељењем збира више величина на њихов процентуални количник, просечан, обичан, типичан*: ~ дневна температура. — Зими средња месечна разлика између најниже и највише температуре износи око 30 степени. *Петр. М.* Ако држава током пет година повиси продукцију трактора са 500 на 3000 комада, колик је средњи годишњи пораст? *Алг.*

Изр. (од) средње руке разг. *ни најбољи ни најгори.* — Бјеше човјек те од средње руке. *Њег.*; средњих година *ни млад ни стар.* — Једна жена средњих година долазила им је у сусрет. *Торб.*; ~ пут, средњим путем ударити *в. златна средина (уз средина, изр.).* — Он је за средњи пут, мирну еволуцију. *Скерл.* Морао сам ударити средњим путем, те писати за хлеб. *Нед.*; у средњу руку *једно на друго, просечно.* — Од њих је боловало два милиона, сваки — у средњу руку — по 17 дана. *Бапут.*

срѐдњица ж мат. *средња линија која спаја непаралелне стране трапеза*: ~ трапеза. *Анал.*

средњо- *као први део сложенице означава средину онога што значи други њен део*: средњоазијски, средњороčан, средњошколски итд.

средњоа̀зӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на Средњу Азију.* — Руска роба нагло је продирала на средњоазијско тржиште. *ОП 2.*

средњовѐкōван, -вна, -вно, ијек. средњовјѐкōван *који се односи на средњи век, који припада средњем веку.* — Особито је јака била средњовјековна српска држава од 12. до 14. вијека. *Барац.* Сласт је била и пошетати се складним тргом и малим улицама мислећи на Дубровник и средњовјековну Далмацију. *Уј.*

средњовѐкōвље, ијек. средњовјѐкōвље, с *средњи век.* — Сумња и све што је дошло у наслеђе од антике и средњовековља, ослобођује од свих идола — то је претходни услов правилног проучавања природе. *ПИФ.*

средњовечан, -чна, -чно, ијек. средњовјечан *који је средњих година (ни стар ни млад).* — Из задњег седишта [кола] бодро скочио средњовечан човек. *Рад. Д.*

средњовјѐкōван, -вна, -вно, ек. средњовѐкōван.

средњовјѐкōвље, ек. средњовѐкōвље.

средњòвјечан, -чна, -чно, ек. средњòвечан.

средњòглавац, -āвца м зоол. *онај што му је дужина главе између оних кратке (брахикефала) и дуге главе (долихокефала)* mesocephalus. *Терм. 4.*

средњоèврòпскӣ, -ā, -ō *који се односи на Средњу Европу.* — У градовима уз море и у феудалним дворцима Хрватске и Славоније продирао је луксус средњоевропских облика. *Барац.*

средњòмēран, -рна, -рно, ијек. средњòмјēран *који има правилан однос делова према целини, сразмеран, пропорционалан.* — Зато је похвално само оно што је средњомјерно, размјерно, пропорционално. *БВ 1909.*

средњомéрнōст, -ости, ијек. средњомјéрнōст, ж *особина онога што је средњомерно, сразмерност.* — Сваки етички рад и свака наука или умјетност савршенија [је] ... уколико пажљивије настоји око праве мјере средњомјерности. *БВ 1909.*

средњòмјēран, -рна, -рно, ек. средњòмēран.

средњомјéрнōст, -ости, ек. средњомéрнōст.

средњопрȕгāш, -а́ша м *онај који се такмичи у трчању на средњим пругама.* — Стручњаци сматрају да наша атлетика није међу средњопругашима имала човека са таквим, готово убитачним финишом. *Б 1957.*

средњòрепци, -репāцā м мн. (јд. средњòрепац, -пца) зоол. *ракови који су дужином затка између дугорепаца и кратkорепаца. Фink.*

средњòрочан, -чна, -чно *који се даје на средњи рок, који се извршава, предвиђа и сл. за средњи рок:* ~ зајам, ~ план, ~ прогноза.

средњошкóлац, -лца м *ученик средње школе.* — Назор је почео објављивати стихове као средњошколац. *Барац.* То су били већином средњошколци, занатски радници и намјештеници. *Чол.*

средњòшкōлка ж *ученица средње школе.*

средњòшколскӣ, -ā, -ō *који се односи на средњу школу:* ~ омладина, ~ настава, ~ професор, средњошколски уџбеници.

средòвек, -а, -о, ијек. средòвјек *в. средовечан. Деан. Рј.*

средòвекӣ и **средовèкōвнӣ,** -ā, -ō, ијек. средòвјēки и средовјèкōвнӣ *који се односи на средњи век.* — Ивековић [говори] о значајкама средовјеког градитељства у Далмацији. *ХР 1928.* Они су ... тражили ... систем који би морао уништити средовјековне предрасуде. *ОП 1.*

срȅдовечан и **средòвечан**[1], -чна, -чно, ијек. срȅдовијечан и средòвјечан *који је у годинама што се сматрају средином просечног века.* — Крај мене нити сједи нити лежи средовијечан човјек, Ђуталица, на први поглед необичан. *Вуј.* До ње кајмекамовица, Османлинка, средовјечна женица. *Мул.* Био је ... човјек средовјечан и озбиљан, негдје у педесетим. *Сим.* Радници су се тад борили сами. Ретко који средовечни сељак. *Дав.*

средòвечан[2], -чна, -чно, ијек. средòвјечан *који се односи на средњи век, који је својствен људима и менталитету средњега века, средњовекован.* — То је средовјечан камени град. *Матош.* Ми смо још у средовјечној тами. *О-А.* Замислите: средовјечна шекспирска сцена: крвав човјек на плочнику! *Крл.*

средòвēчје, ијек. средòвјēчје, с и **средòвечнōст,** -ости, ијек. средòвјечнōст, ж *средња старост. Бен. Рј.; Прав.*

средòвечњāк, ијек. средòвјечњāк, м *човек средњих година.* — Насмејани средовечњак држи у недрима пуну штаницлу кокица. *Пол. 1958.*

срȅдовијечан, -чна, -чно, ек. срȅдовēчан.

средòвјек, -а, -о, ек. средòвек.

средовјек-, ек. средовек-.

средовјеч-, ек. средовеч-.

средòгōрје с геогр. *планински масив између других планинских масива. ЕГ 3.*

средòгрȕдница ж и **средòгрȕђе** с анат. *простор у грудној дупљи између два плућна крила* mediastinum. — Плућне жлезде се састоје од више група које су ... све распоређене у средогруђу. *НИН 1959.; Бен. Рј.*

Средòземац, -ēмца м *становник Средоземља. Прав.*

Средòзēмка ж *становница Средоземља.*

Средòзēмље и **Средòземље** с геогр. *земље око Средоземнога мора.*

средòземнӣ и **средòземскӣ,** -ā, -ō **1.** *који припада Средоземном мору.* — Трст је постао велика средоземна лука. *ОП 2.* **2.** *који се налази између два или више континената:* средоземна мора. *ОГ.*

средòзȉмнӣ, -ā, -ō *који пада усред зиме. Деан. Рј.*

средòзȉмци, -òзимāцā м мн. (јд. средòзимац, -ȉмца) *дани око средине зиме. Бен. Рј.*

средòкраћа ж **а.** *тачка, место подједнако удаљено од оба краја, средина, средиште.* — Коњевица [је] средокраћа између Приморја и Босне. *Мат.* У зору ме нађу блиједог ... и мокрог од росе међу трачницама, на средокраћи између Лесковца и Јаске. *Ма-*

тош. **б.** *место на којем се укрштају путеви, раскрсница, раскршће; средина.* — То је крчма на средокраћи где се деле три најглавнија мачванска пута. *М 1867.* фиг. Коњички карабини последњег бечког ћесара ... остали [су] негдје на средокраћи између пушке и револвера. *Вуј.* Моје је уверење да Вилин вео стоји, музички, на средокраћи између оперског и музичко-драмског облика. *СКГ 1937.*

средòлетнӣ, -ā, -ō, ијек. средòљетнӣ *који се односи на средину лета. Прав.*

средòљетнӣ, -ā, -ō, ек. средòлетнӣ.

средòмеђа ж *међа која дели два или више географских подручја или поседа.* — А те ливаде [су] биле као средомеђа тим селима. *Јакш. Ђ.*

средòпоснӣ, -ā, -ō *који се односи на средину седмонедељног поста пред Ускрс. Р-К Реч.*

Изр. ~ недеља *четврта недеља часног поста у православној цркви.*

средòпост м и **средòпōшће** с *средина часног поста у православној цркви. Р-К Реч.*

средòрēчкӣ, -ā, -ō, ијек. средòријечкӣ *који се налази између река.* — Ја погледах пут истока, тамо где се узносе средоречки висови. *Нуш.*

средòријечкӣ, -ā, -ō, ек. средòрēчки.

средòруса ж црквн. *четврта недеља по Ускрсу у православној цркви. Р-К Реч.*

средòтежан и **средòтēжан,** -жна, -жно *који тежи, креће се према средишту, центрипеталан. Р-К Реч.*

средòтечан, -чна, -чно *в. средотежан.* — Ја сам ти, беже — вели Јованча — командант војне средотечне команде. *Шуб.*

средòточан, -чна, -чно *в. средотежан. Бен. Рј.*

средòцветнӣ, -ā, -ō, ијек. средòцвјетнӣ, бот. *који се налази у средини цвета:* ~ плодница. *Терм. 3.*

средòцвјетнӣ, -ā, -ō, ек. средòцветнӣ.

срèдсело с покр. *празан простор на раскршћу главних улица у селу.* — На раскршћу тих двеју [главних] улица има обично празан простор који се зове гумно (у пиротском крају и у Јужној Македонији средсело). *Дед. Ј.*

средсрéда ж (ек.) заст. *место тачно у средини, средиште, центар.* — Свако тело ... тежи да падне к средсреди Земље. *Марк. Св.* Тај одбор служиће и као средсреда за све патриотске задруге. *М 1867.*

срèдсрēднӣ, -ā, -ō *који је у средсреди.* — У крилу Земљином лежала је средсредна ватра. *М 1867.*

срèдство с **1.** *начин, поступак у раду који се употребљава и примењује да се нешто постигне.* — Порезна управа не бира много средстава да сазна и најскровитију имовинску тајну. *Рад. Стр.* Питање је ... која су средства била употребљавана у превођењу Германа у хришћанство. *СКГ 1937.* **2. а.** *оруђе (инструменат, предмет, разне направе, справе и сл.) неопходно потребно да се нешто оствари.* — Предмети рада и оруђа за рад чине средства за производњу. *ОГ.* Самарни коњ једино је саобраћајно средство. *Чол.* **б.** *лекови, медицински препарати и уопште предмети потребни за лечење.* — Лакше повријеђеном играчу може се омогућити и довршење важне игре на тај начин да му се инјекцијом ... анестетичних средстава уклони ... бол. *Тен.* Уље ... служи као дезинфекционо средство. *КН 1956.* **3.** (обично мн.) *новац, капитал, кредити, материјалне вредности.* — Нашао [се] без средстава и без могућности да даље остане на страни. *Скерл.* [Раднички синдикати] нису располагали тако великим новчаним средствима. *ОП 2.* **4.** фиг. *могућност, унутрашња снага, способност, вештина.* — Та средства ... се разликују од уметничког начина и уметничких средстава ранијих наранштаја. *СКГ 1937.* Ту материјалистичку дијалектику која је већ годинама била наше најбоље средство за рад ... нисмо открили само ми. *Ант. 1.* **5.** (инстр. у служби предлога) *посредством, помоћу.* — Овај капитал мора прећи најпре у руке каквог индустријалног предузимача непосредно или средством трговаца. *Марк. Св.*

Изр. бити нечије ~ *бити искоришћаван од кога у личне сврхе;* обртна средства *новац који је у оптицају при вођењу трговачких и сличних послова;* основна средства *машине и сав инвентар потребан једном предузећу за рад;* превентивна средства мед. *средства која чувају од заразе, болести и нежељене трудноће;* циљ оправдава средство *неморално начело према коме је допуштено све само да се дође до циља.*

срȇђ, срéђа, ијек. срȉјеђ, м *средња дуга у дну бурета.* — Кад бачви спадне дуга ил' сријеђ тврди, не зја кô један којем ондје зијева трупло. *Комб.*

срȇђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од средити (се).* **2.** *сталожен, миран, разборит.* — То су прерано озбиљни, мирни и срећени млади људи који су већ нашли свој позив и пут. *Андр. И.* У глави није имао ни једне срећене мисли. *Крл.*

срȇђено прил. *на срећен начин, прибрано, разборито.* — Говориш паметно и срећено. *Вел.*

срȇђенōст, -ости ж *особина, стање онога који је срећен.* — Ја сам по природи педант, пак највише волим срећеност у доказима. *Крл.* Из целе ње бије она чиста, бела, женска

сређеност . . . а која се код ње највише показивала у њеним мирним очима. *Станк.*

сређи́вање с *гл. им. од* **сређивати** (*се*).

сређи́вати (се), срéђујем (се) *несврш. и уч. према* **средити** (*се*).

срёз, срёза и срёза м ист. *административно-територијална јединица која је обухватала више општина; зграда у којој се налазила управа такве јединице, котар.* — Отера [преступника] из свог среза у други. *Андр. И.* Кад Гојко стиже у срез, капетан таман излази из канцеларије. *Ранк.* Без њихова знања . . . дао им пушке у срез одмијети. *Гор.*

срёза ж *гвоздена уска даштчица која дизањем и спуштањем затвара врата, преворница, скакавица, реза.* — Врата . . . лупнуше уз довратак . . . Авдул наби срезу, стави катанац. *Сиј.*

срёзан, -а, -о **1.** *трп. прид. од* **срезати** (*се*). **2.** *савршено скројен, фино извајан, лепо сложен, складан.* — Одмарам очи на луковима [моста] и дивно срезаним саставима. *Андр. И.* На тим фино . . . срезаним уснама видим . . . притајали смијех. *Вуј.*

срёзати, срéжём сврш. **1. а.** *одвојити од чега чим оштрим, одрезати, одсећи:* ~ нокте. *Вук Рј.* **б.** *режући чим оштрим дати чему какав облик, обликовати.* — Његова тараба . . . ниска и равно срезана, изгледаше као зид. *Шапч.* Лице му је било обрасло у дивну црну браду, срезану као код Ђорђа Енглеског. *Ћос. Б.* фиг. Кад се у мемоаристи распали приповедач, срезаће у неколико потеза читаву поворку личности. *Михиз.* **в.** *изрезати тканину или какав други материјал према некој сврси, скројити.* — Мајка му је срезала дуге кошуље од убељена . . . платна, сестра му их извезла. *Ранк.* Димије [ће девојка] имати увијек од чега да среже. *Шуб.* **2.** фиг. *поразити, потући.* — Шта је било, било је! Сад га не повратисмо, Павле, ми смо срезани. *Ћос. Д.* **3.** фиг. *оштро одговорити, прекинути чији говор оштром упадицом, одбрусити.* — Ни говора! среза му Зрнић. *Божић.*

~ **се 1.** *оборити се, скочити, навалити на кога.* — Пси плануше кано ватра жива, срезаше се на тужна кухара. *Јурк.* **2.** *пропасти, настрадати.* — Срезали смо се. *Шен.*

срезй́вати, срéзујем *несврш. и уч. према* **срезати.** — Хиљаду година срезујете пауну перје, он ће опет оне своје патрљке ширити. *Нен. Љ.*

Срём, Срéма, ијек. Сријем, м геогр. *крај између доњег тока Саве и Дунава у северном делу СФР Југославије који једним, већим делом припада СР Србији, другим, мањим делом СР Хрватској.*

Срёмац, -мца, ијек. Сријемац, м *човек из Срема.*

срёмачкӣ, -а́, -о́ (ек. и ијек.) *који припада Срему, који се односи на Срем и Сремце; који је својствен Сремцима.* — Свирац је свирао сремачко коло. *Јакш. Ђ.* Истина, он [Вук] већ у првом издању свога Речника износи три наречја нашега језика: херцеговачко, ресавско и сремачко. *Бел.*

срёмжа и **срёмза** ж бот. *в. магрива.* — Полетјела је цвијећу да дозна . . . хоће ли скоро . . . мирисава сремза процвасти. *Цес. Д.*

Срёмица ж (ек. и ијек.) **1.** *женска особа из Срема.* **2.** *песма, коло.* — Пркосан, он као некад само диже прст према свирачима: Сремицу! *Марк. М.*

Срёмичин, -а, -о (ек. и ијек.) *који припада Сремици.*

Срёмкиња и **Срёмкиња** ж (ек. и ијек.) *Сремица.*

срёмскӣ, -а́, -о́, ијек. сријемскӣ *који се односи на Срем, који је својствен становницима Срема.*

срёмуж м и **срёмужа** ж, **срёмуш** м и **срёмуша** ж, ијек. сријемуж и сријемужа, сријемуш и сријемуша, бот. *биљка из пор. љиљана* Allium ursinum *која се употребљава као зачин и јело, цремуж.* — Болничарке вредне, па од оно оскудних средстава за исхрану кувају укусна јела, беру жару, сријемуж. *Дед. В.* Уз поврће иду и разне врсте биља за . . . зачине . . . сремуш, рен, итд. *Батут.*

сре́пити се, срéпӣм се сврш. вулг. *спарити се (за пса);* фиг. *здружити се, повезати се с неким у каквом нечасном послу или циљу.* — Дакако, ни пол те нужде и оскудице не би било да се Антек није срепио с оном кујом. *Бен.* Срепили су се . . . са мађарским грофовима . . . те потјерали једну политику мађаронства. *Крл.*

срепљи́вање с *гл. им. од* **срепљивати** (*се*). — Престале су тајне дружине за борбу против псећег срепљивања на улици. *Дав.*

срепљи́вати се, срéпљујем се *несврш. и уч. према* **срепити се.** В. пр. уз гл. им. срепљивање.

срёскӣ и **срёскӣ,** -а́, -о́ заст. **1.** *који се односи на срез, који припада срезу, котарски:* ~ кућа, ~ власт, ~ начелник, ~ место, ~ начелство. **2.** (у именичкој служби) м *начелник среза, котара.* — Срески се према вама, драги Мартине, скандалозно понио већ неколико пута. *Кол.* Не заборави . . . своме столу позвати среског. *Сим.*

срёство *в. средство.*

срёсти, срётнём и срётём (2. и 3. л. аор. срёте и срётнӯ; прил. пр. срётāвши, срéвши и срётнӯвши; р. прид. срёо, -ёла, -ёло) сврш. **1. а.** *састати се с оним који иде, долази*

у сусрет. — Сажалио се над једном слабом ... женом коју је срео. *Андр. И.* Ух, да 'е сретем тамо! *Пец.* **б.** *наићи неочекивано на некога, нешто.* — Ти си, старче, имо̀ право, заседа ме тамо срела. *Митр.* **в.** *затећи, изненадити кога.* — Ноћ ме срете на пропланку уском. *Кум.* Подне ме је срело изненада. *Дуч.* **г.** *погледавши кога приметити, ухватити одређен израз очију, лица.* — Ненад одмах уочи озбиљан поглед са којим га уј̀ак сретс. *Бос. Б.* Она му срете у магновењу очи и примети како му се јабучица покрену. *Рист.* **д.** *задесити, погодити, снаћи кога* (*о нечем непријатном*). — Колико пута туга ме је срела. *Цес. Д.* Само јој се рамена тресу у овој страшној срамоти која је срела на прагу самог гроба. *Јевт.* **2.** *изићи на дочек, у сусрет ономе који долази, примити, поздравити кога при доласку.* — Да срете домаћина!? Он долази. Послије двадесет и двије године. *Мат.* Пре ће до љубави ... доћи ако Момира кротко сретне. *Каш.* **3.** *одговорити чиме на појаву кога, дочекати кога неким начином.* — На Тари, близу газа, опази их засједа и срете их плотуном. *Лал.*

~ се 1. а. *састати се или проћи један поред другога долазећи са супротних страна; наћи се с ким негде.* — Сретоше се депутације на улазу у Конак. *Јевт.* У врту смо се срели где јарко сунце сја. *Анг. 2.* **б.** *додирнути се чиме узајамно, међу собом.* — Његов [се] прст нехотично такне њезиног ... ноге им се сретну под столом. *Лаз. Л.* **в.** *погледати један другога у очи, изменити погледе.* — Очи им се сретну. *Вел.* Сретнувши се с његовим погледом, привлачила га је погледом к себи. *Краљч. Стј.* **г.** *наићи на нешто на свом животном путу, у своме раду.* — [Ту] ће се срести са новим проблемима. *Весл.* **2. а.** *састати се у борби, сукобити се, сударити се.* — Би ли је [бомбу] тако показивао Тедескима ако се гдје сретете? *Бон.* **б.** *укрстити се* (*о сабљама*). — Дочека га Гојко — удрише се ... а над њима сабље се сретоше. *Радич.* **3.** *скупити се, саставити се* (*о обрвама, у знак негодовања*). — Обрве му се сретоше. *Лоп.* **4.** *постати ближи један другоме, зближити се.* — У многим питањима нису успевали да се сретну и сложе. *Бар.* **5.** фиг. *доћи, наступити једно за другим.* — Био је леп дан, баш онакав какав треба да је кад се сретне Зима и Пролеће. *Срем.*

Изр. **~** с памећу, са свешћу *опаметити се, освестити се.* — Ти глупи радови неће трајати даље од јесени — срешће се до тада Џамшир с памећу. *Сиј.* Тек у граду, пред капијом, срете се са свешћу. *Каш.*

срѐт м *в. сусрет.* — Романтичари су тврдили да народ није само срет појединачних воља, да има један заједнички дух, једна национална свест која се уздиже над појединцима. *Јов. С.*

срѐтāј м *в. сусрет. Бак. Реч.*

срѐталац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који некога срета.* — Оно побро послò сретаоце да сусрету мене и тебека. *НП Вук.*

срѐтан, -тна, -тно = срећан **1.** *који је испуњен срећом, који има, осећа срећу, радост.* — Живо желим да јој створим удобан и сретан живот. *Креш.* Где си, лепо доба сретно, кад смо у смеху ... ишли дуж реке. *Анг. 2.* **2.** *који доноси, причињава срећу, успех.* — Твој се брат родио сретне ноћи, он ће бити сретан довека. *Н. прип. Вук.* Пане му на ум сретна мисао. *Том.* **3.** *повољан, подесан, успешан, добар.* — Предузима покровитељство над овом акцијом ... у једном сретном политичком моменту. *СКГ 1937.* У једном сретном часу одјекну ти ријечи с призвуком кајкавског акцента. *Хорв.*

Изр. роди ме, мајко, сретног, па ме баци на ђубре *каже се када хоће да се изрази уверење да човеку на рођењу судбина додељује* (*или не додељује*) *срећу у животу*; родити се под сретном звездом *в. уз звезда* (*изр.*); сретне руке је *све му полази за руком, у свему има успеха.* — Ниси превео [стихове], већ си препјевао. И био си сретне руке. *Наз.*; сретно! у сретни час! сретан пут! *поздрав при растанку* (*опроштају*); сретни догађај *порођај, рођење детета.* — Пуче ... глас да се у двору младога ... насљедника очекује ... сретни догађај. *Цар Е.*

срѐтāње с **1.** *гл. им. од сретати* (*се*). **2.** *сусрет, дочек.* — Сви изиђоше у сретање својем свештенику ... а пред њима свирац с бубњем. *Нед. Љ.* Далеко га уј̀ак опазио, у сретање њему полетио. *НП Вук.*

срѐтаоштина ж *излажење у сусрет, сретање.* — Угледаше у мору ђемије, пријатеље у сретаоштину. *НП Вук.*

срѐтати (**се**), срѐтāм (се) и срѐћēм (се) *несврш. и уч. према срести* (*се*).

срѐтва ж бот. *в. коштан*[2] (*1*). *Сим. Реч.*

Срѐтѐње и **Сретѐње** с *православни црквени празник* (*14. II*).

срѐтѐњскӣ, -ā, -ō *који се односи на Сретење, који је изгласан на Сретење* (*о уставу*). — Такве су тачке биле у Сретењском уставу: грб, застава, наследственост кнежевског престола. *Гавр.*

срѐтилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који иде некоме у сретање, у сусрет, среталац.* — Ми из цркве, а ето ти пред нас кобних сретилаца. *Шапч.*

срѐтити, -ӣм свршн. *в. срести.* — Тамо далеко сретим једнога газду. *Маж. М.*

срѐтӣште с *место сретања, састајалишта.* — Њен несуђени ђувегија ... сазнао је

једног дана, на циганском раскршћу и сретишту, да је драга дата другоме. *НИН 1959.*

срётнйк м = срећник *онај који је сретан, сретан човек (често ир.).* — Иначе Рудолф Јендек спадаше у оне сретнике који се не баве политиком. *Кол.* Јелка, душо, припази ти кућу, идем ја да обиђем онога нашег сретника. *Ћоп.*

срётница ж **1.** = срећница *она која је сретна, сретна жена.* — Поворке тих сретница силазе с копна у дубљину. *Наз.* **2.** (у атрибутској служби) *сретна.* — А Стјепко стајаше дуго кули до прозора, пијући у тамно ноћно небо да дочека своју сретницу звијезду. *Шен.*

срётно прил. = срећно **1.** *успешно, повољно.* — Чете хрватских банова више пут су залазиле у Босну, сад сретно, сад несретно по се. *Том.* [Песме] су тако сретно испеване у духу народне поезије као да су доиста народне. *Нед.* **2.** *у експресивном изражавању као жеља, честитка или поздрав (најчешће при растанку).* — Нека им је сретно, господару! *Нен. Љ.*

срётнути (се), -нём (се) свршс. *в. срести (се).* — Сретнуо је први пут, скину шешир. *Шен.* Јуче сретнусмо у Кнез Михајловој улици једну плаву жену. *Уск.* Код Градске вијећнице сретну се са будућим зетом. *Шен.*

срётньй, -ā, -ē покр. *в. сретан.* — Јест ми покојник као мало наговијестио прије но што пођоше на сретњи пут. *Мат.*

срётньо прил. *в. сретно.* — Што је силом, то ни сретњо није. *НП Вук.*

срећа ж **1. а.** *стање и осећање потпуног задовољства својом животном ситуацијом и стањем у коме се неко налази.* — Најпоше срећу у браку. *Леск. Ј.* Народ пева од среће. *Јак.* **б.** *испољавање тог осећања спољашним знацима.* — Гледала би тада старица срећом обасјано синово лице. *Новак.* Отац је сав блистао од среће. *Пол. 1958.* **2.** *успешан исход, завршетак, остварење чега, успех у чему*: ~ у игри, у картама, ратна ~, ~ у љубави итд. — Сећа се прошлогодишњег испита ... Јест, тада је имао среће. *Ранк.* Кад бисте ви хтјели ... постати мојом женом, ја бих се растопио од среће. *Ивак.* **3.** нар. *судба, судбина, ток догађаја који не зависе од воље човекове; стицај околности.* — Нагна га добра срећа на неког галијаша. *Љуб.* Мрзе сиротињу и презиру је, а испали су из исте вреће, само што им усуд бољу срећу наклонио. *Гор.* **4.** *драга и мила особа (најчешће у тепању и у личном обраћању).* — Због срећо моја! — рече он подижући се од дјевојке. *Тур.* Скокнидер, срећо моја, па јој нацијепај дрва. *Радул.*

Изр. бити црне (худе, јадне, лоше, рђаве, слабе, зле) среће *бити врло несрећан;* бити луд (пијан) од среће *осећати се врло срећним;* девојачку срећу покварити (убити) *спречити да се девојка уда за вољеног момка.* — Ти душу немаш ... Девојачку срећу да убијеш! *Срем.*; добра ти срећа! нар. *поздрав при нечијем доласку.* — Добра ти срећа, главо свештена! *Кост. Л.*; где је среће ту је и несреће *каже се обично кад поред повољног тока ствари настану и неприлике;* имам срећу ... *учтива, уљудна форма при сусрету с ким;* има више среће него памети *своје успехе има захвалити повољном стицају околности, а не својој способности сналажења;* камо (лепе, пусте) среће! *формула којом се истиче жаљење што се није догодило оно што би неко желео да се догоди.* — Камо пусте среће да си остала гдје си и била! *Креш.*; ко рано рани, две среће граби посл. *онај који на посао иде рано, успешно и на време га завршн;* коло среће *в. уз коло (изр.);* луда (слепа) ~ *неочекиван, срећан исход, резултат чега;* лука среће *особа с којом неко мисли да ће наћи трајно животно задовољство.* — Мисли ... на мили и љубљени створ који му је једина лука среће у ... животу. *Кум.*; на (сву) срећу, сва ~, срећом *израз којим се пропраћа повољан стицај околности.* — Сва срећа што је населак био близу. *Наз.* Срећом париска конференција је имала ... друкчији тип но сви досадашњи конгреси. *Цвиј.* На срећу што је Савета паметна. *Трифк.* На сву срећу, сластичар је имао и питаке. *Јонке;* на срећу (ићи, прихватити се чега и сл.) *без размишљања, насумце, препустити све случају.* — Играти на срећу могу само будале. *Крањч. Стиј.*; окушати (покушати, пробати) срећу *предузети нешто рачунајући на успех;* проиграти срећу *лакоумно пропустити повољну прилику;* са срећом! *узвик којим се жели успех коме.* — Е, па са срећом, газда! *Пец.*; среће ми (ти) нар. (*блажа*) *заклетва;* свезати срећу с ким *упустити се с ким у заједнички посао, у заједнички живот, ступити с ким у брак;* у срећи и несрећи (бити, остати с ким) *бити, остати с ким без обзира на тешкоће и опасности;* сваки је своје среће ковач посл. *успех у животу зависи од сопственог рада и залагања.*

срећан, -ћна, -ћно = сретан. — Да сам срећан, друкчије би моја шева певала. *Вес.* Грофица бијаше срећна с толике пажње. *Том.* Мехмедпашина срећна нарав, његов неуништиви оптимизам ... утицали су као лек на Давила. *Андр. И.* Нлови, с товарима срећног опијума. *Уј.* Ја налазим да овај избор није био особито срећан. *СКГ 1937.* Вратио [се] исписаноме стиху, пребирсао реч и заменио је срећнијом, јачом. *Нуш.*

срећин, -а, -о *који припада срећи.* — Срећина се звијезда свијетли. *Крањч. С.*

срѐћити, -ѝм несврш. *чинити срећним, усрећавати.* — Ко год борбу тражи, никад не сме клећи, зато напред, друже, борца борба срећи. *Митр.*

~ **се** безл. *бити срећно, успевати, имати среће, добро пролазити.* — Срећило се све ... вода, ноћ, сјенке, планине. *Сим.*

срѐћица ж *дем. од срећа.* — Кад нам срећица покаже прст, вуче сваки на своју страну. *Шен.* Ал' какве смо на земљи срећице, отеће нам још и тај завичај. *Кост. Л.*

срѐћка ж *листић папира мање величине са бројем, који даје право на учествовање у лутријском вучењу.* — Колекционер јавља да је његова срећка извукла један од првих згодитака. *Крл.*

срѐћко и **срѐћковић** м *срећан човек, батлија.* — Шта је са оним нашим срећковићем? *Андр. И.; Р-К Рсч.*

срѐћњак м = сретник. — Тек само неки ријетки срећници имају извјесне сумице новца и тргују крадом са стражарима. *Бон.*

срѐћница ж = сретница (1). — Сад није у Загребу било веће срећнице од веселе удовице. *Шен.*

срѐћно прил. = сретно. — Операција је ... испала врло срећно. *Дом.* Срећно [је] испливао из многих неприлика. *Брл.* Доста је! викнух ја ... Нек нам је срећно и беријетно. *Коч.* Срећно, Дервиш-ага, данас и довијека. *Вел.*

срéћо, -а̄ и -ē м (вок. срéћо) **1.** *срећко.* **2.** ир. *несрећник.* — Ха, јеси ли чула што је они твој срећо урадио? *О-А.*

срѐћом прил. *по срећи, срећним случајем.* — Ако ти срећом паде сјекира у мед, просут ће се на тебе граја ... завидника. *Цар Е.* Срећом, овима то није ни падало на ум. *Вес.*

срећòносан, -сна, -сно *који носи срећу.* — Он се осигурао хамајлијама, фетишима, разним записима и срећоносним каменчићима. *Цар Е.*

срȇш, -е̏ша м и -и ж, ијек. срȉјеш, **1. а.** *гљивице или плесан који се хватају на површини вина.* — Жели кашику кајмака штоно се усичи поврх млијека кô сама сријеш. *Мул.* **б.** *талог који вино оставља на дну бурета, вински камен.* — Жут као шафран, туцао је у дну апотеке сријеш, сам као губавац. *Франг.* **2.** покр. *мраз, иње, слана.* — Кад смрзао стегне земљу мокру па на њој постане лед као иње, то се зове сријеш. *Рј. А.*

срȇшнӣ, -а̄, -ō, ијек. срȉјешнӣ *који се односи на среш:* ~ киселина.

ср̏ж ж **1.** анат. *мекана садржина у шупљинама костију* medulla ossium; *средњи мекани део у стабла, стабљике; унутрашњи део, средина (плода, семена).* — Зрачења радиоактивних материја уништавају коштану срж, драгоцени извор крви. *Б 1958.* Хладноћа је страшна, леди ми се срж. *Панд.* Тај мртви, средишњи дио дрвета зове се срж. *Бот.* **2.** фиг. *оно што је основно, најважније у нечему, бит, суштина.* — То је заправо срж и језгра самога појма суверености. *Мј. 1936.* Кад бисмо их могли добро видети, ми бисмо унели нешто светлости у саму срж историје света. *Кнежс. Б.*

Изр. бити (чинити, представљати, садржавати) ~ нечега *оно што је најважније, најбитније*; до сржи (довести, упознати, продрети) *до суштине нечега*; до сржи покварен *врло покварен*; здрав као дренова ~ *врло здрав*; на ~ (пређи), у ~ (уђи) *пређи на оно, уђи у оно што је најважније.*

ср̏жина ж *в. сржс.* — У пећине [су] доношене само бутине ... Друге су кости поломљене због сржине. *Жуј.*

ср̏жнӣ, -а̄, -ō *који се односи на сржс; битан, главни.* — Веза између дрвета и секундарне коре одржава се преко сржних зракова. *Станк. С.* фиг. На овој Нушићевој комедији утврђује се опет ... да сржно ткиво уметничког дела не зависи од мотива и радње. *СКГ 1937.*

ср̏жно прил. *до сржи, темељито.* — Све се то дубоко, сржно, закукуљило у њему. *Божић.*

ср̏знути, -нӗм сврш. покр. *напети, напрегнути, тргнути.* — Рсом срзни, руком врзи, људски рсу! *Вук Рј.*

сри̏вати, -а̄м сврш. *згурати, угурати.* — Кондуктер ... једном руком врата држећ, другом њега у кола срива и врата за њим залупи. *Јурк.*

сри̏једа, ек. сре́да.

сри̏јеђ, сри̏јеђа, ек. срȇђ.

Сри̏јем, -ѐма, ек. Срȇм.

сри̏јем-, ек. срем-.

сри̏јеш, -ѐша и -и, ек. срȇш.

сри̏јешнӣ, -а̄, -ō, ек. срȇшнӣ.

сри́кати, сри̏чӗм сврш. *скупити ричући, вичући, свикати.* — Сриках све село. *Рј. А.* ~ **се** *окупити се сричући, свикати се.* — Све се село срика на крвника. *БВ 1909.*

сри̏нути, -нӗм сврш. *скинути, збацити.* — А час опет овлада ме туга и сринé ме са висинâ лепи. *Митр.* А кô ветром сринути са гора, поломљени кô борје до бора, око њих су скрхани алоји. *Фил.*

сриња́ва̄ње с *гл. им. од сриња̄вати.* — Знам да су се дешавала вазда свргавања и сриња̄вања са престола. *Нуш.*

сриња́вати, сри̏ња̄ва̄м *несврш. и уч. према сринути.* В. пр. уз гл. им. сриња̄вање.

сри́ца̄ње с *гл. им. од сриц̏ати.*

сри́цати, сри́чем несврш. *читајући изговарати слово по слово, слог по слог.* — Из своје собе, већ у рано јутро, он је чуо несигурне гласове како . . . сричу прве слогове. *Ћос. Б.* И чим . . . запазим штампана слова, одмах их станем срицати. *Пав.*

ср̏к м **а.** *оно што се једанпут сркне, гутљај.* — Тражиш комад хљеба и срк воде. *Наз.* Пригну се из врча пити и једним срком оциједи половицу. *Креш.* фиг. Младе . . . дјевојке . . . сакупе [се] тамо око подне, на два-три срка сунца прије ручка. *Бег.* **б.** оном. *узвик којим се подражава сркање.* — Срк, срк, улазила је чорба у . . . уста. *Поп. Ј.*

ср̏кā̄ј м *срк.* — Срче нечујним стручњачким сркајима . . . и вино се обилно слијева у надуто грло. *Мих.*

ср̏кā̄ње с *гл. им. од сркати.*

ср̏кати, ср̏чем (дијал. ср̏кā̄м) несврш. **1.** *узимати устима какву течност или нешто житко у гутљајима, обично мањим, уз карактеристичан шум; уопште узимати течну храну или пиће мало-помало (кашиком или у гутљајима).* — Без шећера сркај кафу и не бој се вражје дреке. *Иљег.* Грејући се и срчу младу ракију. *Ћос. Д.* Читали смо . . . срчући опојност младих хварских вина. *Фран.* Сркали смо дрвеним кашикама пасуљ. *Чол.* **2. а.** *пушити увлачећи са слашћу, халапљиво димове.* — Пушио је срчући димове у кратким размацима. *Бег.* Срче дим дувански и пушта задовољно: А-а-а. *Шуб.* **б.** *удисати жељно, пожудно ваздух, мирис и сл.* — Сјела на руб бунара срчући свјежу хладовину. *Мих.* Он на ма(х)ове бурно срче ваздух, па се опет и притаји. *Рад. Д.* Мирис шкакљи ноздрве што срчу широм мирисе. *Нам.* **3. а.** *узимати течност неким судом или пумпом, црпсти.* — Локомотива из дебеле цијеви срче воду. *Торб.* **б.** *узимати, примати у себе какву течност, упијати, усисавати.* — Земља, као жедна аждаја, стане сркати . . . у се оно силно море са читаве равнице. *Брл.* Мокри гуњ, који је сркао вазда из облака и постао тежак кâ олово, натукао би' ја господи на главу. *Рад. Д.* **в.** *одузимати течност својим жаром, топлином, испијати.* — Сунце . . . жедно је сркало обилну росу с трава. *Гор.* **4.** фиг. *добивати, примати, узимати из неког извора снагу, знање, сласт и сл., напајати се чиме.* — Срче уметност, ужива . . . усхићава [се] преводом. *Сек.* Погледима се спајају, срчући с очију сласти. *Леск. Ј.* Велике отпрте зјене лакомо сркаху боју, облик и гибање свега. *Крањч. С.*

ср̏клет м тур. **1.** *хитна заповест.* — Па од земље на ноге скочио, а на млађе скрлет учинио. *НП Вук.* **2.** *мука, тегоба, невоља; нервоза.* — На моју душу, без капи би ти ракије на табор . . . ударио кад те обузме она твоја зулумћарска храброст и срклет. *Коч.*

ср̏кљā̄ј м *в. срк.* — И мати окусила сркљај, баба и повише. *Пав.* Бикан је пио на сркљаје, сластио се дуготрајно. *Божић.*

ср̏кнути, ср̏кнēм свршн. **1.** *свршн. према сркати.* **2.** *са шумом увући једанпут у нос бурмут, ушмркнути.* — Два прста у бурмутицу спусти и колико год могаше загреби те лакомо сркне. *Јурк.*

ср̏кȕ̄т м *оно што се једанпут сркне, срк, гутљај.* — Па како се онда само славило. Не као данас, два-три сркута из чутуре па хватај за резу. *Шапч.* Уз . . . сркут пелинковца . . . покорно је слушао Обрадову исповијест. *Јел.*

сркȕ̄та̄ње с *гл. им. од сркутати.*

сркȕ̄тати, сркућем и сркȕ̄там несврш. *дем. према сркати.* **1.** *пити помало у малим гутљајима.* — Сркућу тако ракије и договарају се као паметни људи. *Дом.* фиг. Тога вечера сркутао [је] та мала задовољства о којима није смео никоме говорити. *Јов. Ј.* **2.** *увлачити, усисивати у себе какву течност помоћу нарочитих органа.* — С ужитком сркућу медну садржину трубљастих латица. *Гор.*

ср̏ља̄ње и **ср̏љā̄ње** с *гл. им. од срљати.*

ср̏љати, ср̏љам и **ср̏љати,** -ā̄м несврш. **1. а.** *безглаво, непромишљено, лудо јурити некуда.* — Он само срља и срља као слијепац код очију. *Кос.* Властодршци су све више срљали у воде националне издаје. *Марј. Ј.* Знаш ли ти да ми сви заједно срљамо у неку велику несрећу. *Андр. И.* **б.** *журити се некуда, куљати у великој количини, са разних страна.* — Из свију села . . . све то хрли и срља према Вуковом Гају. *Коч.* Двоје по двоје срљала је мала поворка на брдо. *Бег.* **2.** *лутати без циља, тумарати.* — Срљао он и тамо и амо . . . па најпослије стао трчати. *Шимун.* Поједине чете . . . наставиле су продирањем . . . срљајући по незнаним гудурама. *Лал.* **3. а.** (на кога) *нападати, навaљивати.* — Мучиле се оне и злопатиле као никад . . . На неку срљао свекар док ју је свекрва живу језиком изуједала. *Кол.* **б.** *хитати, силовито упадати, налетати, залетати се.* — Никад ја нисам пренагло срљао у било какав посао. *Креш.* Тешко је умријети . . . гдје нема ни брижне руке . . . да отјера досадну муху која срља у око и уста. *Чол.*

ср̏љиво прил. *безглаво, непромишљено, журно.* — Гледао ју је како несигурно али срљиво . . . стрчава сјеновитом дворишном калдрмом. *Божић.*

ср̏љнути, ср̏љнēм и **ср̏љнути,** -нēм свршн. *непромишљено јурнути.* — Ходао је, застајкивао је, обзирао се, зверао. И једном срљну и нешто зграби испод астала. *Ком.*

срма ж тур. **1.** *чисто сребро.* — Сви у срми и у сувом злату. *Матош* Аге и бегови изашли на коњима, обучени у срму и злато, оружани кô на бој *Ћор.* **2.** *сребрна жица, конац који се употребљава за филигранске радове или се при везењу и ткању уплеће међу остале конце или нити ради украса.* — Руке [Ђоке златара] умеле да везу из срме чудесне купе. *Јевт.* Хаљиницу . . . извезла је сама гајтанима и срмом *Бег.* Огрлица висока, срмом везена. *Шимун.* **3.** фиг. *сребрн сјај, сребрна боја; иње* — Пун мјесец заливао је својом бљештавом срмом крај *Чол* Уздрхтао од хладноће, блиједа од срме првих мразова. *Шимун* **4.** *у обраћању драгој особи* — Срмо моја, куд ми се отпремаш? *НПХ.*

срмàјли прил непром *срмали.* — Те дарују кићене сватове . . на коњика срмајли јаглука *НП Вук.* Перчин дуги пао око главе, кô ибришим крај срмајли веза. *Фил.*

срмàјлија ж *срмалија* — Па до'вати двије срмајлије. *НП Вук.*

срмàли прид. непром. **а.** *који је од срме* — Помаман хат . . . је на својим леђима носио поносите левенте у срмали доламама. *Јакш. Ђ.* Одбацују . . . скрлетне доламе и срмали махраме *Комб.* **б.** *као први део у полусложеницама означава да је срмено оно што значи други њен део.* — И припаса срмали-силаха. *НПХ.* Њојзи купи нов срмали-јелек. *Лаз. Л.* Калфа Коте довршује неку срмали-муштиклу. *Срем.*

срмàлија ж *сребром окована пушка или који други предмет од срме или срмом извезен.* — Па дофати пушку срмалију. *И-Б Рј.*

срмењ, -ā, -ō **1.** *који је од срме, који је извезен срмом.* — А на глави капицу налик на црногорску, само што на његовој бијаше срмена кићанка *Мат* На припросте скуте привезала срмену прегачу. *Ђорд.* **2.** *који је боје попут срме.* — Тад се залепршаше велики срмени лептири бреза. *Макс.*

срмзика ж бот. *в. магрива. Р-К Реч.*

срна ж зоол. *преживар из пор. јелена* Capreolus capreolus, *брза и витка животиња која се лови због укусна меса и крзна*

Изр. брз, здрав као ~ *врло брз, одличног здравља.* — Данас младић, здрав кô срна — земљица је сутра црна. *Дук.*

срнава ж *крава срнасте боје. Р-К Реч*

срнàдица ж зоол. *в. стрнадица.* — Кад младост прохуји, шта чините, птице, шта чините, дроздови и срнадице? *Макс.*

срнаст, -а, -о *који је као у срне, налик на срну, који је својствен срни* — У срнасте, смеђе очи изли јој се сва доброта. *Божић.* Још и данас чујем . . . гибање ваших танких, срнастих чланака. *Петр. В.*

срнац, -нца м зоол. *в. срндаћ. Деан. Рј.*

срндàк, -áка м и **срндàкуша** ж бот. *глива из пор. печурака* Lepiota, L. excoriata, L procera. *Р-К Реч.*

срндāћ, -аћа м зоол. *одрастао мужјак срне* — Пођераше ме Црногорци с Вучијег Дола, па сам бјежô испред њи' кô срндаћ испред ловаца. *Ћор.* У четвртој години има срндаћ . . . роговље са три парошка *Финк*

срнетина ж *срнеће месо* — Све наше идеје прилагодише се . . . малограђанској стварности . . . срнетина на ловачку с брусницама. *Крл.*

срнећ и срнèћ, -ā, -ē **1.** *који је од срне.* — Срнеће месо свјеже је, крваво и сласно. *Фран.* **2.** *који је као у срне, који је својствен срни* — Колутала је лепим срнећим очима и десно и лево *Богдан.*

срница ж *дем од срна.* — Пођи амо, пођи, срнице питома! *Враз.*

срнка ж хип. *срна.* — Мале ножице . . . пребацивала [је] . . . као срнка. *Шен.* фиг. *млада девојка.* — [Нема] љепше моме . нег' домаће наше дијете, та хрватска мила срнка. *И*

срнути, срнēм сврш. и несврш (аор. срнух 2. и 3. л. срну и срнӯ) **1. а.** *нагло појурити, полетети некуда.* — Ја бих данас срнула међу њих и у једну сложну пјесму ударила. *Ков. А* Гледа је из прикрајка . . . па би да срне, да је . . . зграби и понесе кући. *Ад* **б.** *нагло појурити, полетети у великом броју и са разних страна некуда.* — Куд су срнули ти људи, ти Васковићи? *Вуков.* Као бујица срнуо је народ према Филиповићевој кући. *Шен.* **2.** (на кога) *јурећи навалити, насрнути на кога* — Ростов је срнуо у јуриш на Французе. *Краљч. Стј* Хтједох да срнем на њ. *Десн.* **3.** *упасти некуд силом, провалити.* — У тај мах су могли волови ма у чију њиву срнути, он их не би враћао *Јакш. Ђ.* **4.** несврш фиг. *осећати јаку, упорну жељу, привлачност према некоме или нечему, тежити, стремити, чезнути.* — Дух у незнан крај ми срне. *Хар.* Запамтио нико 'наке очи није! Свијетле и црне, пуне живе ватре, гдје ми душа срне! *Шант.*

срнче, -ета с (супл. мн. срнчāд) *младунче срне, лане* — И ми се сустигосмо у магли. Дрхћући као преплашено срнче, приђе ми и привi се уза ме. *Кос.* Један деран . . . жив и лагачак као срнче. *Ком.*

срњāк, -ака м *срндаћ.* — Набијеш шубару на уши па као срњак загребеш. *Донч.* Скочи као срњак. *Богдан.*

срњати, срњāм и **срњати,** -āм несврш. *в. срљати.* — Свуда чудна мешавина, све ту срња. *Радич.* Крај свега тога, ми још срњамо у онај азил. *Коз. Ј.*

срња̀ча ж бот. **а.** *гљива из пор. печурки, папрењача* **б.** *биљка из пор. бодљикара* Hydnum imbricatum. *Сим. Реч.*

сро̀в м *нагомилани материјал од распаднутих стена на нагнутим странама или у некој удолини. Свезн.*

сро̀дан, -дна, -дно **1.** *који је од истога рода, истога порекла.* — Уосталом, лако је то разумети, јер вам је језик врло сродан с нашим. *Лаз. Л.* **2.** *близак, сличан један другом по садржини, по битним обележјима и сл.* — Некако се један другом ванредно допао: сродне душе, па се допуњавале. *Срем.* Та спас је тијела био тако сродан спасу душе. *Шкреб.*

сро̀дбѝнскӣ, -ā, -о̄ *који се оснива на сродству; који је својствен сродницима.* — Тек када је, иза службене форме, назрео и топлину сродбинске пажње, почео је да гледа слободније око себе. *Петр. В.*

сро̀дбѝнски прил. *на сродбински начин, рођачки.* — Ударили смо се раменима случајно и сродбински. *Петр. В.*

сро̀дити, сро̀дӣм свршн. *учинити да неко постане некоме род, да постане с њим сродан, приближити (једно другоме).* — Уједа дуго није могла да ме привије к себи. Али кад дође окупација . . . сроди нас брига и туга боље него крв. *Сек.* Да се повежем с утјецајним људима у мјесту . . . хоће да ме сроде с њима. *Франг.*

~ **се 1.** *створити односе сродства с ким.* — За турскога времена ортаковали [су] тргујући свињама, а сада се сродили и као браћа живјели у једној кући. *Вук.* **2. а.** *ступити с ким у блиске, другарске односе, зближити се.* — Вршећи своје звање [као учитељ], потпуно се сродио са сељаштвом. *Бараћ.* Они су се приближили за то време . . . сродивши се као другови из детињства. *Уск.* **б.** *навићи се, привићи се (на кога, на шта), постати близак (с ким, с чим).* — Мали оронуо старац . . . сродио се с биљкама на неки особит начин. *Сек.* Људи се сродили са опасностима, привикли на тежак живот, упознали војничку смрт. *Ћос. Д.*

сро̀днӣк м **1.** *онај који је у сродству с ким, који је род (некоме), рођак.* — Ја сам учитељ из Срема, путујем својим сродницима па сам уз пут хтео да видим овдашњу школу. *Трифк.* Сродници . . . били су сами скоро на умору. *Новак.* **2.** *онај који с киме или чиме има блиско мишљење, слична обележја, особине и сл.* — Као што захтева Софичи, талијански духовни сродник наших бољшевика у уметности . . . *Панд.* Шећеру је блиски сродник мед. *Батут.*

сро̀дница ж *она која је у сродству с ким, рођака.* — Некаквој имућној сродници прохте [се] да јој буде прикумица. *Нед.* [Његовом] сам се сиромашном сродницом оженио. *Креш.*

сро̀дничкӣ, -ā, -о̄ *који се оснива на сродству; који је својствен сродницима.* — У њима [новелама] настају сукоби због љубави, повређене таштине, непоштовања сродничких веза. *Бараћ.* И још је више заволио то мртво дрво, као да је било између њих нешто сродничко и блиско што их веже. *Мил. В.*

сро̀днички прил. *на сроднички начин, рођачки.* — Петар се понашао предусретљиво и сроднички. *Моск.*

сро̀днӣштво с *веза по сродству или браку. Р-К Реч.*

сродионáроднӣ, -ā -о̄ *који припада сродним народима.* — [Ти су народи могли основати] своје националне државе или се сјединити са . . . сроднонародним слободним језграма. *ХР 1928.*

сро̀днӧст, -ости ж *сродство.* — Крвна сродност и сливеност с морем увијек је горјела тајно у мојим прсима. *Кос.* Мало-помало почеле су се стварати групације према психичкој сродности . . . или националној припадности. *Јак.*

сро̀дствен, -а, -о *који се оснива на сродству.* — Требало је међутим створити . . . систем који ће показати сродствене везе међу биљкама. *Бот.*

сро̀дственӣк м *в. рођак. Р-К Реч.*

сро̀дство с **1.** *родбинска веза међу људима, веза по крви, пореклу или по браку.* — Има нас, вели, од свију степена сродства. *Срем.* Свак гледа свој рачун . . . Дан-данас је рачун важнији од сродства. *Франг.* **2.** *блискост, сличност по заједничким особинама, обележјима, по постању и сл.* — Сентименталност и рефлексија су у тесном сродству. *Панд.* Ја ту разумем природан одношај основан . . . на сродству карактера. *Марк. Св.*

срођáвање с *гл. им. од срођавати (се).*

срођáвати се, сро̀ђāвām се = сроћивати се *несврш. и уч. према сродити (се).* — А размишљао је о своме народу уколико се више срођавао са синовима српског народа. *Поп. Ј.*

сро̀ђенӧст, -ости ж *особина, стање оних који су у сродству. Р-К Реч.*

сроћи́вање с *гл. им. од сроћивати се.*

сроћи́вати се, сро̀ћујēм се несврш. = срођавати се. — Постепено . . . он се сроћивао с овим крајем и његовим људима. *Ћоп.*

сроза́вање с *гл. им. од сроза̀вати (се).*

сроза́вати (се), сро̀зāвām (се) *несврш. и уч. према срозати (се).*

сро̀занӧст, -ости ж *особина, стање онога што се срозало.* — И кад бих прешо дах

опустошења, мач вечне правде преко срамног доба ... срозаности јадне. *Панд.*

сро́зати, сро́зам свршен. **1.** *учинити да нешто спадне, да се свуче наниже (о рукавима, чарапама).* — Изишла [је] из њихове собе ... засуканих рукава које је заборавила да сроза. *Вучо.* **2.** *силом лишити некога власти, срушити са високог, утицајног положаја, свргнути.* — Они крвави римски догађаји ... срозали га с министарске столице. *Цар Е.* **3.** фиг. **а.** *јако смањити, срушити вредност чега, унизити чији углед.* — Све [је то] довело до литерарног шематизирања и срозало ниво наше новелистике. *П 1939.* Тешко је ... отети се утиску да се тако вођеном кампањом против КПЈ покушава да се ... сроза велики углед који су народи Југославије стекли у свету. *Пиј.* **б.** *морално унизити, уништити.* — Зар још једна срамота више да јој притисне грбачу и самим тим да је сроза? *Маш.*

~ **се 1. а.** *склизнути доле, спасти, свући се.* — Пуче колан, седло се само сроза низа чилаша. *Глиш.* Ако се воћка везује за притку прућем, ваља испод овога податурити крпе, сламе итд., јер би се иначе такова веза срозала и пала. *Тод.* **б.** *пасти с какве висине.* — Накривљене слике тако су висиле да је изгледало да могу сваки час да се срозају низа зид. *Мил. В.* **в.** *нагло се спустити на што губећи због слабости ослонац, снизати се (2).* — Он стисну усне и сроза се на столицу. *Марк. М.* **г.** *пасти, срушити се својом тежином тела на земљу.* — Гурну пијана Богосава ... Он се ... поведе и сроза се у прашину. *Ранк.* Срозам се на цесту као празна вреће. *Пав.* Коњ се срозао поребарке у јаругу. *Гор.* **2.** фиг. *срушити се, распасти се под ударима непријатеља.* — Коначно се аустријски фронт ... сроза. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *изгубити вредност, способност, постојаност.* — Сада се већ толико срозала због несташице боје, шиндре и плочица. *Грг.* Као казалишни рецензент могао [је] примијетити ... како се ... срозао таленат [ауторов]. *Матк.* **б.** *смањити се, изгубити снагу, интензитет, спласнути.* — Видјело се да је оно првобитно одушевљење ... дубоко пало и срозало се чак на просјачење. *Јонке.* **в.** *морално пасти, унизити се.* — Човјек из народа ... сасвим правилно осјећа у ратном злочинцу човјека који се срозао до животиње. *НК 1946.* Морални лик буржоаских партија и политичара срозао се до слуганства фашистичкој диктатури. *Пол. 1969.*

сро́јити се, -ӣм се свршен. *скупити се у рој, у гомилу.* — Око прозора сројило [се] небројено мноштво пратилаца кочија. *Креш.* Тада ми се мисли поново сроје око Нине. *Уск.*

сро́к, сро́ка м **1.** покр. *знак, доказ.* — Ја имам још један добри срок. Звоно је насред њега шупље. *Љуб.* Има ли о томе свједока или барем срока? *И.* **2.** поет. *слик, рима.* — Како је пјесник преводио у дванаестерцима с двоструким сроковима, пријевод није ни издалека тако лијеп. *Водн.*

сро́ковати, -кујем несвршен. *слагати у сроковe, римовати.* — У Зборнику се налази шест ... неизражајних банално сроковaних пјесама. *Зог.*

сро́ктати се, сро́кћу се свршен. *дотрчати са свих страна, скупити се рокћући.* — Ситни тај сроктани чопор дотрчи руљом. *Вел.* фиг. Ено знате шта Бањани раде .. с њима се и Зупци сроктали. *Март.*

сро́нити, сро́нӣм свршен. *изазвати да потеку низ лице (о сузама).* — Што их [сузе] пред њим Освета низа млада срони лица. *Крањч. С.*

~ **се** *срушити се, пасти.* — Наједном се Гига срони од умора. *Бег.* Кô с неба грумен звезда сроњен мој народ ... стрепи. *Бој.*

сро́нцати, -ам свршен. покр. *оборити, срушити, развалити.* — Сенат доходи! Прије него га сронцају хоће да вам се поклони. *Војн.*

сро́тити се, сро́тӣм се свршен. *склопити уроту, заверу, уротити се, заверити се.* — Све мајке, које имађаху кћери за удају, сротише се сад у збор бјеснећих фурија. *Шен.* А у Млецих, морском граду, сротише се рушит владу. *В 1885.*

сроча́вати, сро́чавам *несврш. и уч. према сручити.* — Сада је срочавао ... јуначке подвиге свога батаљона. *Вин.*

сро́чан, -чна, -чно *сагласан, сложан, складан.* — »Радићу ти« — тако је гласило обећање, скоро срочно, као формула. *Петр.Б.*

сро́чит, -а, -о *срочан. Вук Рј.*

сро́чити, сро́чӣм свршен. **1.** *створити нешто здруживши поједине делове у целину, сложити; саставити, написати.* — Набивши шешир млатара и јури као заставом машући букетом сроченим за ћерку. *Каш.* Ма како ли га нако срочи и написа да ми је знати! *Ћоп.* Пошто отпјева ово неколико редова које сам срочи, баци гусле. *Вујач.* **2.** *дозвати некога на рочиште. Р-К Реч.*

~ **се** *сложити се, удружити се, ујединити се у заједничкој акцији.* — Чини се да га велика преша нука срочити се с тобом. *Шен.* Војводе се срочиле у тајно вијеће. *Торд.*

сро́чито прил. *на срочит начин, складно, сређено.* — Па се узе молити богу ... Моли му се, захваљује, говори тако срочито као да из књиге чита. *Вес.*

сро́чиште с *место уговорено за састанак, рочиште (1).* — Гди рекнемо, да се не варамо, на срочишту да се састанемо. *НП Вук.*

срȍчно прил. *на срочан начин, сложно, складно.* — О свачему срочно прозборити. *Вук Рј.*

срȍчнōст, -ости ж грам. *слагање речи у реченици, конгруенција.*

срп м (лок. јд. српу; мн. српови и српови и песн. српи) **1.** *ручно пољопривредно оруђе у облику танког, јако савинутог (често мало назубљене оштрице) ножа са дршком, којим се жање.* — Сјутра кад оштри засвијетле српи и сноп до снопа као злато пане ... *Шант.* **2.** *оно што има облик српа.* — Нокти су му имали црне српове од земље. *Дав.*

Изр. Месечев ~ *Месец у почетној или завршној фази своје мене;* ~ и чекић *амблем, симбол комунистичке партије.* — На шајкачи црвенела се петокрака звијезда са српом и чекићем. *Чол.*

српак, -пка м **1.** *дем. од срп.* **2.** бот. *српац. Вук Рј.*

српањ, -пња м *седми месец у години, јул(и).*

српањскӣ, -ā, -ō *који се односи на српањ, јулски.* — На улици титра српањска топлина. *Кол.*

српаст, -а, -о *који има облик српа.* — Не пружај руку за српастим крилом чиопе. *Фран.* На ведром небу ... српаст месец постаје све сјајнији. *Аз.*

српати, -ām несврш. *жети, сећи српом.* — фиг. Смрт српа уокруг ње. *Божић.*

српац, -пца м бот. **а.** *ранилист. Вук Рј.* **б.** *биљка из пор. главочика са ситно и равномерно назубљеним листовима* Serratula, S. tinctoria. *Р-К Реч.*

српача ж анат. *једна од основних костију шаке* os lunare. *Р-К Реч.*

српић, -а и **српић,** -ића м *дем. од срп.*

Српка ж *в. Српкиња.* — Зна Душана родит Српка. *Њег.* Зна хероја родит Српка. *Матош.*

Српкиња ж *женска особа српске народности.*

Српкињица ж *дем. од Српкиња.*

српскōст, -ости ж *осећај припадности српском народу, српски дух, српске особине.* — Прекоревали [су је] што пева само о српскости. *Скерл.*

Српскā ж (дат. -кōј) *в. Србија.* — Вражје племе позоба народе ... Мурат Српску, а Бајазит Босну. *Њег.*

српскӣ, -ā, -ō *који се односи на Србе и на Србију:* ~ земља, ~ народ, ~ језик и др.

српски прил. **а.** *на начин Срба; својствен Србима, као Срби.* — Служила Јелка код неке пензионерке ... која се српски носила. *Срем.* Војвода ... их је српски дочекао. *Јакш. Ђ.* **б.** (у именичкој служби) *српски језик.* — Ако разумеш српски шта ти се говори: не прима господин никог. *Дом.*

српскослàвēнскӣ и **српскослòвēнскӣ,** -ā, -ō у изразима: ~ језик *црквени и књижевни језик у српској држави средњега века и све до 18. ст.;* ~ редакција (рецензија) *редакција (рецензија) добивена уношењем српских народних језичких особина у старословенски језик Ћирила и Методија.*

српскохрвāтскӣ, -ā, -ō *који је заједнички Србима и Хрватима, српски колико и хрватски.* — У науци се он [језик] зове српски или хрватски, српскохрватски и хрватскосрпски. *Бараћ.*

срȗство с **а.** *карактеристичне особине српског народа.* — У чистом српству овог села још су се разазнавале Србија, Лика и Босна по презименима. *Поп. Ј.* **б.** (Српство) *српски народ, сви Срби.* — Или је то зар зла судба раздробљенога Српства да кроз сузе само ... манифестује своју заједницу осећања. *БК 1906.*

српуља ж бот. *в. српац (б).* — Набери штира ... српуља. *Љуб.*

Српчад ж *зб. им. од Српче.*

Српче, -ета с (супл. мн. Српчад) *дем. од Срб(ин).* — [Стоја] се Марку породила ... два Српчета. *Шант.*

Српчић м *дем. од Србин.* — Српчић прими савет мудри. *Радич.* Послао је мајци нешто хране Српчићима, сиротићима. *Јел.*

срс ж *в. срх.* — Дуж леђа брзо јури дрхтава, слатка срс. *Кос.*

срсȅње с *гл. им. од срсити.* — Што се тиче прича у логору и жеља које откуцавају ... ударцима срца ... и срсењем хрптењаче — то је само питање дана. *Јел.*

срсити, срсӣ несврш. *осећати дрхтавицу, жмарце, језу у телу (нарочито у кичми).* — И у мени срси хрптењача. *Јел.* Мушкарци су дуго мислили до сам премлада ... срсило их је сигурно у костима. *НИН 1959.*

срсичав, -а, -о необ. *који је праћен срсима, жмарцима.* — Дјевојке већ издалека поцикују ... али ... отромбољене жеље и срсичаве безвоље. *Божић.*

срт м *орепина, лисичја кожа с реном. Вук Рј.*

сртање с *гл. им. од сртати.*

сртати, срћем несврш. *срљати.* — Што ли му онако омагљује душу ... те као у лудилу срће тим улицама? *Коз. Ј.* Исколачених очију људи су срталн напријед, ка излазу из вароши ... рушећи око себе све **што** је слабије. *Тіоп.* Туђ сам **и** ја срто за младијех дана. *Вел.* Вади кубуру на срће да их је и двадесет против њега. *Шичун.* Људи занијели се ... добићем, не увиђајући да срћу у пропаст. *Ћип.*

ср̏тимицē прил. *срђући, журно.* — Из Иваньске сртимице низ брегове ... завратисмо у шумовиту долу. *Павл.*

ср̏тко м *в. срђа. Р-К Реч.*

ср̏тљати, -ā̄м сврш. необ. *разграбити.* — Сва војска навалила на први џак. Кад су почели да се грабе, сртљаше сав хлеб у првом џаку, а на стази је лежало много нетакнутих џакова. *НИН 1959.*

сру́бити, сру́бӣм сврш. **1.** *одвојити што од чега каквим оштрим оруђем, одсећи, одрезати.* — Дивну си главу вешто срубио, ено се бели са врх бедема. *Јакш. Ђ.* Грмље ... немоћно лежи, сред шикарја јаблан што га стријела сруби. *Домј.* фиг. *уништити, упропастити.* — Најпосле тако срубисмо Мићу да од његове прећашње славе ни трага не остаде. *Пол. 1959.* **2.** *смањити, ослабити.* — Оно би само проплакало каткад ... срубљеним циликом. *Божић.* **3.** *оплити ивицу тканине, порубити. Р-К Реч.*

Изр. ~ до земље, до пања *сасвим уништити, упропастити.* — Да није тебе ... чаршија би била до земље срубљена. *Ћос. Д.* Како је да је, нас срубише до пања. *И.*

срубљи́вање с *гл. им. од срубљивати.*

срубљи́вати, сру̀бљујēм *несврш. и уч. према срубити.*

сру́кē прил. разг. *срећно, успешно*: све му је пошло сруке. *Прав.*

сру̀мати, -ā̄м сврш. вулг. *похлепно, халапљиво појести. Р-К Реч.*

сру̀н м зоол. *в. шињур. Свезн.*

сру́нити, сру̀нӣм сврш. *силом одвојити, отргнути.* — Али дошла бура љута ... срунила љубичицу у криоце ријеке хладне. *Хар.* фиг. Дођи ће људи, и пшенице сабират злато, то бисерје сићушно магле ће бијеле ... срунит и згазит у блато. *Домј.*

~ **се** *одвојити се из свога састава, из организма.* — Само се једна капљица крви сруни и одмах усири. *Божић.*

сру́нути, сру̀нēм сврш. покр. *свалити се, срушити се.* — Кад га одвоји даска од света ... он као поткопан дирек сруну на креветић и јаукну. *Вукић.*

сручи́вање с *гл. им. од сручивати (се).*

сручи́вати (се), сру̀чујēм (се) *несврш. и уч. према сручити (се).*

сру́чити, сру̀чӣм сврш. **1. а.** *нагињући какав суд или окренувши боцу учинити да се течност излије; излити одједном, на један мах.* — Једном ми је сручио на главу боцу рајнског вина. *Панд.* Окрете се трговац шјор Менагу, пошто је гоњач и другу мјешину сручио у бачву. *Ћип.* Сручи сву ракију из чашице у уста. *Шов.* **б.** *изасути што сипко.* — Сручи читаву врећу жита у онај други тас. *Вукић.* **в.** *сасути, изручити (у кога, у шта).* — Ушао сам хајдуку у траг. Цео редник метака сручићу му ноћас у груди. *Пол. 1958.* **г.** *утерати, забити, зарити (у кога, у шта).* — Шчепа ножић ... и сручи га у Јонглагине слабине. *Радул.* **д.** *пустивши нешто наглим покретом из руке или неке справе учинити да падне на циљ, бацити.* — На Прозор је сручена нова маса најтежих бомби. *Дед. В.* Дигне се нагло ... и рикнув сручи на начелника комад стијене. *Гор.* **2. а.** *срушити, сурвати, оборити.* — Испред тих заклона било је некада наслагано камење, али ветар га је сручио и местимично затрпао ровове. *Јак.* Све то редом сручи на њу и затрпа је. *Перк.* **б.** *спустити у нешто.* — Рачуна Јевта ... и сручи кусур у свој новчаник па се диже од стола. *Срем.* **3.** (на кога) *обасути кога увредљивим речима.* — Пљусак од грдњи ... је Дока сручила на њега. *Срем.* Грдње које је Игњатовић сручио на социјалисте исте су оне које су се могле чути у редовима старих ... занатлија. *Глиг.* **4.** *ставити терет на некога; натоварити, натрпати на кога нешто тешко, наметнути, натурити коме нешто непријатно.* — Судбина и кивни богови окоме [се] на неког и сруче му на ... главу његову све беде овога света. *Срем.* **5.** фиг. *употребити целу количину на нешто, потрошити (о новцу).* — Да није ... сав новац намењен зидању зграде сручен у пилотовање, ми бисмо већ ... имали позориште. *СКГ 1937.*

~ **се 1. а.** *пасти откуда, с чега, срушити се.* — Низ понор опет нешто тешко и мукло заштропота и сручи се у дубину. *Ћоп.* Преко италијанског неба затутњали су авиони и бомбе су се сручиле на Рим. *Јак.* **б.** *пасти, срушити се свом тежином, изгубивши ослонац, стропоштати се.* — Кад се стабло сручи, његов задњи део ђаволски одскочи. *Рад. Д.* Прије клупи под липом и више се сручи него што седе на њу. *Бар.* **в.** *нагло се спустити, сићи, скочити доле.* — Прескочи друм и сручи се низ тамну стрмину. *Ћоп.* Говеда се сруче у њега [поток] помамно. *Кик.* Сручих се у јендек. *Јевт.* **г.** (на кога) *пасти, погодити, задесити кога (о нечем непријатном, тешком).* — Читава Европа ради за Немачку ... А све се то сручило на Русе. *Дед. В.* На њу су се сручиле нове невоље. *Пов. 1.* **2. а.** *изненада доћи, неочекивано се негде појавити, наићи, упасти, банути, нахрупити.* — Борци Првог батаљона ... сручили се изненада у непријатељске ровове. *Чол.* Управо у доба овог културног полета сручила се ... на њихове источне границе турска бујица. *Комб.* **б.** *скупити се са свих страна, наћи се заједно у великом броју.* — Недељом ... ти се сруче тек однекуда неки ђаци са ботаничким кутијама. *Срем.* **в.** (на кога) *навалити, напасти.* — На пандура ... сручила се хрпа

Цигана. *Петр. Б.* фиг. *пасти у великој количини, просути се* (*о киши*). — После подне наоблачило се . . . и сручила се олујна киша. *Андр. И.* Пролетња радост се сручила на варош. *Каш.* **3.** *текући уђи, излити се у што* (*у језеро и сл.*). — Безбројна врела ондје су што хуче . . . док се у језеро сруче. *Комб.* **4.** *претворити се у рушевине, срушити се.* — Одмах затим цијела се кућа сручила у двориште. *Чол.* Онај високи торањ посрну па се . . . сручи у прашину. *Вас.*

срýшити, -ӣм свршр. **1. а.** *учинити да нешто падне, оборити, свалити.* — Не преоста ино него подсјећи и срушити бријест. *Коз. Ј.* **б.** *раскинути, сломити.* — Диже народ . . . а варварске ланце сруши. *Њег.* **в.** *учинити много мањим, смањити* (*о ценама*). — Нетко [је] . . . срушио цијене и сада купује за јевтин новац сељачке производе. *Донч.* **2.** фиг. **а.** *лишити пређашњег значења, вредности; збацити* (*с власти*). — Срушили су капитал и оне који су капитал држали у својим рукама. *ЛМС 1951.* Треба га срушити с власти, то је једини начин. *Бен.* **б.** *пореметити, нарушити нечије планове; уништити, упропастити.* — [Енглези] су у Египту имали специјалне курсеве за издржљивост, али ове наше планине просто су их прве ноћи срушиле. *Дед. В.* Учени и школовани људи . . . устали су да га [Вука] омету, омаловаже, сруше. *Прод.* Из друштва је искључен . . . човек коме је то друштво срушило . . . брак. *СКГ 1937.* **в.** *учинити крај неком душевном стању, избацити, избити из таквог стања.* — Бојао се да ће га њихово држање срушити из опијености која га је носила. *Шег.* **3.** *убити* (*метком*). — Била мркла ноћ, па га . . . неки Бешевић . . . сруши из пушке. *Буд.* **4.** *дати негативну оцену на испиту.* — Разредни надстојник . . . је из два предмета срушио Крешимира. *Кол.*

~ **се 1. а.** *претворити се у рушевину, порушити се, разрушити се.* — Кућица се већ давно срушила. *Ранк.* Читава ће се зграда морати срушити до темеља. *Ант. Л.* **б.** *доћи у стање потпуног растројства, душевне немоћи.* — Сва клонула, срушена, обезнађена наставила с гласом као да се растаје са животом. *Пец.* **в.** *пропасти, нестати.* — Ваљаде што га та невоља напала, сруши се у њему онај изглед човечији те дође као да у шуми живи. *Вукић.* **2.** *пасти, свалити се читавом тежином.* — Завапи очајно и онесвијештена се сруши на земљу. *Шов.* Задрхта и хтеде да се сруши, али је придржаше и спустише на столицу. *Рист.* **3.** *нагло се спустити, сручити се низ стрмину.* — Сруше се низ обронак. *Мих.* **4.** (на кога) **а.** *окомити се* (*на кога*) *увредама, грдњама, прекорима.* — Тад се на њих срушио мајстор и мајсторица, па их грде да не можеш слушати. *Том.* **б.** *напасти, навалити, сручити се на кога* (*о непријатељској војсци*). — Требало би да се каква војска Атилина сруши на околину Напуља. *Грол.* **5.** фиг. *престати постојати, нестати, ишчезнути.* — Идеали његови постепено сломише се, срушише се. *Ранк.* Триста и више — јесени у златну прошлост се срушило. *Кркл.*

ср̑х м (мн. ср̑си и ређе ср̑хови) **1.** (обично у мн.) *осећај праћен дрхтавицом који обузима човека због хладноће, страха или неког пријатног или непријатног узбуђења, жмарци, језа.* — Њега прођоше танани срси од радосног изненађења. *Маш.* Тијелом је најприје обиђоше хладни срси: најежурила се. *Тип.* Младен се ужасну. Студени срси пролетјеше му уз леђа. *Вуков.* **2.** фиг. **а.** *једва приметно испољавање чега, лагани дах, дашак ветра.* — Погледа га кратко и на лицу јој се појави срх смијешка. *Кал.* По успаваној природи, мукло и тихо, неизмјерно тихо, зазујио би широк срх. *Кум.* **б.** *једва приметно мрешкање, таласање морске површине.* — Благ вечерњи вјетрић миљио је по увалама у море, мали и плахи срхови појавили се на површини. *Кум.* Дршћући лагодним срхом вјетар је прошо по жалу. *Наз.*

ср̑хāј м песн. *в. срх.* — Да л' су јутрос јањци блејали у трави, или се то срхај успиње у крви? *Фран.*

ср̑хнути, -нём свршр. *лако се потрести, узнемирити.* — Гледај како поскочи кад га лупим; како срхне, кад га само лако ударим. *Дук.*

ср̑цаст, -а, -о *који има облик срца, налик на срце*: срцасти лист. *Терм. 3.*

ср̑це с (мн. ср̑ца, ген. ср̑ца и ср̑дāца̄) **1. а.** *централни мишићаст орган који регулише крвоток у телу човека* (*и већине животиња*) *и који се налази на левој страни грудне дупље* сог. — Срце је мукло шупљом груди тукло. *Гор.* Срце девојчице [после операције] . . . није одмах могло да обнови свој ранији ритам. *Пол. 1950.* **б.** *место на левој страни груди под којим се налази тај орган.* — Па уздахну и пољуби књигу и спреми је у њедра до срца. *Ботић.* **2.** *обично у симболичном изражавању* **а.** *духовно и емотивно расположење; љубавно осећање, љубав.* — Срце га је вукло к филозофији. *Баз.* У стварну истину може се ући само срцем. *Крл.* Допао јој се . . . и она му одмах поклонила срце. *Срем.* **б.** *одважност, храброст.* — По срцу и по телесном јунаштву био је [Хајдук Вељко] први. *Вук.* Не има срца један на другога да удари. *Том.* **3. а.** *човек као носилац, израз одређених душевних способности.* — Поврвише гласи . . . по планини јер се срце срцу одазива. *Март.* Фашисти . . . су мислили да својим крволоштвом заплаше свијет . . . Али колико је срца која се нису дала заплашити. *Чол.* **б.** *драга особа, драги мој,*

драга моја. — О Нукићу, срце из њедара, не иди ми Сењу бијеломе. *НП Вук.* Да се могу разговорит, срце моје, а са мртвом твојом главом! *Љег.* Окрени се и спавај, срце — рекла је и пољубила га. *Торб.* **4.** фиг. **а.** *средишно место (државе, покрајине, области), средиште, центар.* — Стара престоница ... срце Србије, Крагујевац је увек имао изузетно место међу свима варошима у Србији. *Скерл.* У срцу Брача није се ни сад чула звека оружја. *Наз.* **б.** *средина каквог плода, цвета и сл., језгра.* — Лубенице, са по којом расеченом да би се видело њихово сочно срце, дизале су се по плочнику. *Ћос. Б.* Оцвало је цвијеће посивјело као камен што се угнијездио у срцу буса. *Мих.* **в.** *унутрашњост чега.* — Пошли смо затим у посету срцу прекоокеанског брода ... Машинска сала ... одиста подсећа на какво велико људско срце. *Пол. 1958.* **г.** *оно што је најбитније, најважније, срж, суштина.* — Пролетеријат је срце филозофије, а филозофија мозак пролетеријата. *Псих.* Треба само продријети у само срце ствари. *Крл.* **д.** *главни покретач и организатор.* — Радио-станица ... мора да проговори. Фрушка гора мора доћи у везу са срцем и мозгом устанка. *Поп. Ј.* **5.** *желудац, стомак.* — У нашем крају сељаци кад кога боли стомак ... кажу ... да га боли срце. *Срем.* Макар хладан чај. Не смеш да одеш тако празна срца. *Дав.* **6.** *срцаст предмет упоште (врста колача и сл.).* — Многи су лепи стихови на срцима, то јест на лецедерским меденим колачима. *Срем.* Буња је градња налик срцу звона. *Поп. В.* **7.** покр. *в. срдачка. Вук Рј.* **8.** *као саставни део неких ботаничких назива:* девојачко (удовичко) ~, кокошје ~, краљевско ~, ~ од чемерике. *Бен. Рј.*

Изр. бити без срца, немати срца *бити нгосетљив, без осећања;* бити доброг (меког) срца *бити добар, имати осећања за другог;* бити зла срца *бити зао, невољао, злобан, пакостан;* бити лављег срца *бити храбар, неустрашив;* бити накрај срца нар. *расрдити се за најмању ситницу;* бити, лежати коме на срцу *бити предмет нечије бриге, нечијих мисли.* — Твоја ми је срећа на срцу. *Кум.;* бити брат по срцу *бити истих мисли, истих жеља, истих осећања.* — Брат по срцу, братски погледај ме! *Ботић;* бити тврда срца *бити неосетљив, непопустљив;* велико ~ *веома добар човек, прави човек;* весело ~ кудељу преде *љубав према нечему најјачи је подстрек за рад;* дете под срцем носити (о жени) *бити бременита, у другом стању;* дићи росу са срца нар. *испити ујутру чашу ракије и заложити се.* — Јеси ли дигао росу са срца? *Н. прип. Вук;* дирнути (такнути) у ~ *у најосетљивије место погодити;* до дубине срца, из дубине срца *у највећој мери, врло јако (кад је реч о осећањима);* докле ми ~ (у грудима) бије (куца) *до смрти;* за ~ прирасти *постати врло близак, мио;* зеч(и)је ~ *врло плашљив човек.* — Ех, баш је ноћас у ме ушло зечије срце. *Ћоп.;* златно ~ *племенит човек;* изгоре (изгорело) му ~ *врло му је стало (до нечега), чезне (за нечим).* — Њему је изгорело срце да буде одмах с Мадленом. *Бал.;* из дна срца, из свега срца *свим срцем и душом, врло јако, снажно;* имати (зло) ~ на кога *срдити се, љутити се на некога.* — Силво, имаш зло срце за мене. *Цар Е.;* имати од срца порода (о жени) *имати дете, потомка;* искалити ~ на кога *излити свој гнев, срџбу на некога;* ишчупати кога из срца *заборавити кога, престати мислити на некога;* камена срца (бити) *в. бити тврда срца;* лака срца (учинити, дати нешто) *без размишљања, не мислећи на последице;* мана (грешка) срца мед. *в. уз мана (изр.);* на гладно срце, наште срца (јести, пити) *на празан желудац, наташте;* (од)лакнуло је срцу *ослободити се осећања чега непријатног (страха и сл.);* од пуноће срца *од обиља осећања;* од (свега) срца (дати, учинити) *врло радо;* отворена срца *искрено;* понудити руку и ~ *запросити;* пало му је ~ у гаће, сишло му ~ у пете *в. уз гаће (изр.);* по срцу је *по укусу, по вољи је;* преко срца (учинити) *нерадо;* примити к срцу *добро упамтити.* — Дете моје, идеш на пут, прими к срцу речи ове. *Змај;* пуно ми је ~ *испуњен сам задовољством.* — Мени је пуно срце кад их погледам. *Глиш.;* разбити, сломити некоме ~ *учинити некога несрећним;* рана на срцу *велика брига, несрећа;* руку на ~ *искрено, отворено.* — Отворење [изложбе] није само свечани, али, руку на срце, често само формални акт с неколико ... празних ријечи, него је отворење радни тренутак. *Вј. 1971.;* сад ми је ~ на месту *испуњена ми је жеља, очекивање;* свалити се на ~ *постати предмет велике бриге, узнемирења.* — Љубомор, тежак као гора, свалио му се на срце. *Том.;* свим срцем (прихватити се нечега, волети и сл.) *в. из дна срца;* ~ боли (кида се, пара се, пуца, стрепи, стеже се, тишти, цепа се) *о стању велике узнемирености, жалости, забринутости и сл.;* ~ вене (копни, топи се) за неким *о љубавној чежњи.* — Нако с' топи срце моје за тобом ... 'нако вене срце моје за тобом ... 'нако копни срце моје за тобом. *НП Вук;* ~ гори *о великом узбуђењу;* ~ игра (кличе, разиграло се, расте) *о осећању велике радости, великог задовољства;* ~ је задрхтало (пало) *о наглом, неочекиваном осећању страха, бриге, жалости;* ~ моје разг. *као љубазно обраћање некоме: драга моја, драги мој;* срцу

пустити на вољу *не стављати никаквог ограничења својим жељама.* — Намах се постидела што ... тако ... пусти срцу на вољу. *Рад. Д.*; терет му је (с)пао са срца *ослободио се велике бриге*; тешка срца (пристати на што) *нерадо, преко воље*; угристи (ујести) за ~ *причинити непријатност, бол.* — Као да га нешто уједа за срце кад угледа иза мојих леђа Стевицу. *Коч.*; у дубини срца (желети, мислити) *скривено од других, тајно*; урезало му се у ~ *постало је предмет сталних мисли, жеља и сл.*; што на срцу, то на језику *в. уз језик* (*изр.*).

срцепара́јући, -ā, -ē (обично ир.) *који изазива осећање туге, сажаљења и сл.* — У тим Ибзеновим позоришним комадима ... било је и сувише срцепарајуће трогатељности. *КХ 1936.*

срцепу́ц м бот. *биљка из пор. ружа, стежа* Potentilla anserina, P. argentea. — Има трава срцепуц, лечи од изеди. *Вес.* Рубом травињака осуо се ... миришљави срцепуц. *Божић.*

срцо̀боља ж **1.** *болест срца. Р-К Реч.* **2.** *стомачни, желудачки болови. И.*

срцо̀лик, -а, -о *који има облик срца, налик на срце.* — Маховина је наличила малим срцоликим јастучићима. *Андр. И.* Цјеловити листови могу бити различитог облика ...: округао ... срцолик. *Бот.*

срцо̀лико прил. *као срце, слично срцу.* — Образе су наличиле, уста срцолико оцртале [госпођице из даменкапеле]. *Донч.*

срцо̀пија м *онај који испија, уништава срца.* — Други корови свемирских срцопија вапили су у стравичном мотету [црквеној композицији у више гласова]. *Божић.*

ср̀ч ж **1.** *централни део стабла и грана, срчика.* — Срж, срч или срце ... унутрашњи је део основнога ткива: у младих делова је сочна, у старијих делова ... опна им се здрвени. *Тод.* Мајмуни брадати ... копају из дрвета срч. *Наз.* **2.** *средина у костима, срж.* — Гледа тамне и влажне зидине које му срч из костију исисаше. *Јакш. Ђ. фиг.* Били су ти двори донедавна слава Загорја, срч његова живота и залог будућности. *Том.*

ср̀ч м бот. *врста храста* Quercus. *Вук Рј.*

ср̀ча ж тур. **1.** *стакло*; *комади разбијеног стакла.* — Човјек је као срча: куцнеш га на једно мјесто, а он прсне у комаде. *Андр. И.* Разбили стакло на аутомобилу, па га срча повриједила. *Сим.* Он се убо на срчу и због такве тешке ране лежао је у нашој болници. *Чол.* **2.** *суд од стакла*; *стакленка.* — Уточи-де ми ракију у ову срчу. *Јоп.*

срча̀јли прид. непром. *сржали.* — Дед привати срчајли дурбина те погледај низ Шарган планину. *НП Вук.*

ср̀чак, -чка м *дем. и хип. од срк.* — Шиме је ... јасно и гласно навијестио како тај срчак није са жељом. *Креш.*

срча̀ли прид. непром. *који је од срче, стаклен.* — Сржали прозори на сунцу засијали као од биљура. *Шапч.* Мехага ... хвата чаше и дуго љуби широко сржали грло. *Куш.*

ср̀чан, -чна, -чно покр. *гневан, срдит.* — Сржну попу празни бисази. *Вук Рј.*

ср̀чан, -а, -о **1.** *одважан, јуначан, храбар.* — Видели су да је то необуздана сржана природа која не зна ни за какве препреке. *Ранк.* Требало би да је поносан и сржан и да добро пази на то да не допусти ником ни криво да га погледа. *Андр. И.* **2.** *валан, добар по срцу.* — Никад срдит, увек расположен ... жив, сржан. *Грол.* Оне животиње што су озарене снагом и јачином великодушне су, сржане и благе. *Нед. Љ.*

ср̀чанā ж покр. *в. срдобоља.* — Хће несрећа да ми друг оболи и умре од сржане. *Љуб.*

ср̀чанӣ и **срча̀нӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на срце као телесни орган:* ~ главица, ~ вена, ~ мехур, ~ сплет, сржане коморе. *Терм. 4.* Стара девојка је умрла природном смрћу, од сржане капи. *Андр. И.* И он је човек ... са сржаном маном ... може га кап ударити. *Каш.* **2.** *који је рођен од исте матере или у истом роду, рођени.* — Изјави да га нема нитко сржани под старост прехранити. *Ђорђ.* Био је опет сам на свијету, без икога свога сржанога. *Сиј.* **3.** *здрав, једар, крупан* (*о воћу, о плоду*). — Иза ограде шљивик до шљивика па сржане воћке. *Шапч.*

срча̀нӣк, -ӣка м **1.** *клин у сржаници*; *сржаница* (*1*). — Шта радиш тамо за кацом? — Дељам сржаник, газда! *Шапч.* **2.** нар. *в. сржаница* (*2*). — Горда ми је сржаник ишчупала не говором ... но љепотом. *Љуб.*; *Вук Рј.* **3.** *у мале деце болест у грлу.* — Стегли дијете сржаници. *И.* **4.** бот. **а.** *трава од срдобоље* Gentiana lutea. *Вук Рј.* **б.** *в. сржаница* (*3б*). *Сим. Реч.* **в.** *в. сржењак* (*2г*). *Р-К Реч.*

срча̀ница ж **1.** *узано дрво које везује предњу и стражњу осовину кола.* — Натоварена кола у блато запала до сржанице. *Павл.* Скинем с кола канате и душеме, променим сржаницу па расточим кола. *Рад. Д.* **2.** нар. *срце*; *улазни чвор крвних судова на срцу.* — Заболе га срце до сржанице ... лека му нема. *Вукић.* **3.** бот. **а.** *в. сржаник* (*4а*). *Р-К Реч.* **б.** *биљка из пор. уснатица* Leonurus cardiaca. *И-Б Рј.* **в.** *биљка из пор. оштролиста* Onosma. *Сим. Реч.*

ср̀чāнка ж зоол. *врста школьке срцолике љуштуре* Cardium edule. *Бен. Рј.*

ср̀чано прил. **1.** *одлучно, храбро, људски.* — То изрече толико одрешито и сржано да

је силан страх спопао нападаче. *Вел.* Удри само срчано, ивер по ивер одваљуј па ћеш букви до'акат, сине! *Рад. Д.* **2.** *радосно, од срца.* — А она весело и срчано подигла главу. *Ранк.* Срчано му се ширише груди. *Драж.* Упита за здравље тако меко и срчано. *Сиј.*

срчанбст, -ости ж *особина онога који је срчан, храброст, одважност, јуначност.* — Са своје горопадне срчаности омили брже сваком главару. *Шен.* Тада малакса срчаност војницима, па и војводи. *Мат.*

срчат, -а, -о *срчан (1).* — 'Ајде у судницу па то потврди ако си срчат. *Рад. Д.* То је срчат и огроман напор носити са планинских врхова букву. *И.*

срчати се, -ам се несврш. *јуначити се; тући се.* — Чобани у планини се срчали и упропашћивали младо дрвеће. *Мил. В.*

срче, -ета с тур. *стаклена бочица, стаклепка.* — Здрава здравцата пушка као срче, но тако прште баш сама. *Дом.*

срчев, -а, -о *који је од срча, храстов.* — [Оплен] није био јасенов ... већ срчев. *Рад. Д.*

срчевина ж *срчево дрво, храстовина.* — Срчевина је чвршће дрво затвореније боје. *Тод.* Срчевина, још кад је при изради била насирова, пуца кâ стакло. *Рад. Д.*

срчéнце, -ета с *дем. од срче.* — Носи срченце пуно црна вина. *Шапч.*

срчѐњāк, -áка м **1.** *срчан, јуначан човек.* — Истина је, момче срчењаче, истина је штогод рекла вила. *Ботић.* **2.** бот. **а.** *в. срчаник (4а). Вук Рј.* **б.** *в. срчаница (3в). Сим. Реч.* **в.** *биљка из пор. троскота* Polygonum alpinum. *Р-К Реч.* **г.** *биљка из пор. ружа* Polygonum bistorta. *Сим. Реч.* **д.** *биљка* Menispermum palmatum *из пор.* Menispermaceae. *И.* **ђ.** *биљка из пор. ружа* Potentilla erecta. *И.*

срчѐњача ж бот. **а.** *в. срчаник (4а). Сим. Реч.* **б.** *в. срчењак (2г). И.* **в.** *в. срчењак (2ђ). И.* **г.** *в. срчењак (2д). Сим. Реч.*

срчѐње с *гл. им. од срчити (се).*

срчѐтина ж *аугм. и пеј. од срце.* — Па да ти ... ту срчетину смрдљиву извадим из прсију. *Гор.*

срчика ж **1.** *срж у биљака.* — Семе ћути у земљи, а дрвета кисну и зебу крijући ... дах у срчики. *Андр. И.* У стабљикама ... дрвени се дио налази према срчики. *Бот.* **2.** агр. *врста јабуке која даје плод одличне каквоће.* — Између многих сората јабука ... највише се цене: срчика ... *Тод.* Румена је и једра кô јабука срчика. *Ивак.* **3.** фиг. *срж, језгро, главни део, суштина чега.* — Мужик је срчика отаџбине, не скидајте га од земље. *Цар Е.*

срчити, срчӣм несврш. *срдити, љутити.* — Не шали се ... не срчи бога ако га вјерујеш. *Љуб.*

~ **се** *срдити се.* — Голуб ... кроз гукање се срчи. *Иван.*

срчко м *онај који се брзо расрди. Вук Рј.*

срчно прил. *в. срдачно.* — Амо руку, биједниче, подај сада жуљеве да ти мучне моја усна дрхтава при том виду пољуби срчно. *Крањч. С.*

срчӯн, -ýна м бот. *биљка из пор. главочика* **а.** Anacyclus pyrethrum (*употребљава се у медицини против зубобоље*). *Бен. Рј.* **б.** Pulicaria. *Сим. Реч.*

срцáда ж тур. *сеџада.* — У великој лепој авлији простру срцаду међу шимшире изнад чесме. *Андр. И.*

срцба ж *осећање гнева, јаког негодовања, озлојеђености против кога или чега.* — Ипак се савладао некако и срцбу искали на томе што је из све снаге ударио по столу. *Ћор.* Сва је сијевала од срцбе, од срцбе јој подрхтаваше и глас. *Донч.*

срцбен и **срцбен,** -а, -о *који изражава срцбу.* — Неки срцбени гласови из хрпе: Држ'те га! *Кос.*

срш ж песн. *в. сржс.* — Црв тај [мисао о смрти] ... гриска око срши, само да бол расте. *Наз.*

сршēн, -ена м зоол. *в. стршљен.* — Врве кмети по Стубици ... тере зује као сршенови кад им ткогод дирне у осињак. *Бог.*

сршенов, -а, -о *који припада сршену.* — Од тога доба не пецну више у сршеново гнијездо. *Јаг.*

сршљēн, -ена м зоол. *в. стршљен. Деан. Рј.*

сршљенов, -а, -о *који припада сршљену.* — Јеси л' видô, царе господаре, кад тко крене сршљеново гнијездо? *Март.*

СССР скраћ. *Савез Совјетских Социјалистичких Република.*

стабàдљика ж *в. стабљика. Вук Рј.*

стабàлце, -а и -ета с *дем. од стабло.* — Ту стојим сама, као стабалце сред пустиње. *Шен.*

стàбāље с *зб. им. од стабло.* — Заклоњен кућама ... и стабаљем ... дочека Махмуд-ага Али-пашину чету. *Том.* Ту је била мала чистина, окружена стабаљем. *Бег.*

стабàљика и **стàбāљка** ж *в. стабљика. Вук Рј.*

стàбаонце и **стàбаоце,** -а и -ета с *дем. од стабло.* — И стабаонце је млад клицин део. *Тод.* И коренчић и стабаоце узимају прву храну из резервних материја у клијавцима. *И.*

ста̀бар, -бра м *дрвени подупирач неке грађевине или нечега другог, стуб; стабло.* — А на сриједи о дрвену стабру . . . виси оружје свијетло и љуто. *Мажс. И.*

ста̀бā̀рје с *зб. им. од стабар.* — Нада мном лиснате гране шумскога стабарја, а ја почивао на бујној меканој маховини. *Торд.*

ста̀бā̀рка ж **1.** *дрвени суд у коме се мете масло, стап. Р-К Реч.* **2.** *змијаста цев за хлађење. Р-К Реч.*

ста̀бӣлан и **ста̀бӣлан,** -лна, -лно лат. *постојан, сталан, чврст; који се не мења, устаљен, трајан:* ~ облик, ~ стање, стабилне цене.

Изр. ~ равнотежа физ. *враћање обешеног тела, које је померено из равнотежног положаја, у његов пређашњи положај.*

стабилѝза̄тор м **1.** *у физици и хемији материја која служи да се неки материјал, подложан променама, одржи сталан, постојан.* **2.** *уређај који служи да се одржи сталан напон струје.* **3.** *справа која спречава да се каросерија аутомобила нагиба на завојима.* — фиг. Револуционарна кодификација је пре свега стабилизатор револуционарних односа. *Арх. 1954.*

стабилиза́ција ж *устаљење, учвршћење, довођење у сталан положај:* ~ валуте, ~ пољопривредне производње.

стабилизи́рање с *гл. им. од стабилизирати (се).*

стабилизи́рати, -ѝзӣ̄рā̀м сврш. и несврш. = стабилизовати (*у*)*чинити стабилним, трајним, непроменљивим.* — Послије првих . . . послијератних година је изгледало да су новчани системи . . . стабилизирани и доведени у ред. *Обз. 1932.*

~ **се** = стабилизовати се *постати стабилан, постојан, непроменљив.* — Бизарност није умрла, али се стабилизирала. *Уј.*

ста̀билизова̄ње и **стабӣлизова̄ње** с *гл. им. од стабилизовати (се).*

ста̀билизовати и **стабӣлизовати,** -зујēм сврш. и несврш. = стабилизирати.

~ **се** = стабилизирати се. — Осећајући да се тло новоосноване државе још није . . . стабилизовало, сматрао је [Стерија] потребним да . . . скрене пажњу . . . *Милис.*

стабӣлисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *в. стабилизовати (се).* — Ми смо . . . углавном изишли из тих криза и стабилисали се. *Цвиј.*

стабилӣтēт, -ēта м *в. стабилност.* — Потребно је да човјек има . . . свој унутрашњи стабилитет, без тога се не може. *Крл.*

стабӣлно̄ст, -ости ж *особина онога који је стабилан, онога што је стабилно, сталност, постојаност, непроменљивост:* ~ кадрова, ~ кола, финансијска ~, ~ политике.

стабла́рство с *грана привреде која се бави гајењем шуме.* — Пјевати о ратарству, стаблярству . . . *Марет.*

стабла̀шице ж мн. бот. *биљке прилагођене животу на копну* Cormophyta *са три основна органа: кореном, стабљиком и листом. Бот.*

стабле́нце, -а и -ета с *дем. од стабло; стабљичица која се из клице пробија изнад земље.* — Из клице пробија прво коренчић . . . а наскоро затим појави се на продуженом стабленцу изнад земље и вршни пупољчић. *Тод.*

ста̀блина ж **1.** *аугм. од стабло.* **2.** *кукурузна стабљика. Бен. Рј.*

ста̀блић, -а и **ста̀блӣћ,** -ића м *дем. од стабло. Р-К Реч.*

ста́бло с **1.** бот. **а.** *надземни део дрвета од корена до грана, дебло.* — Поче добовати прстима по стаблу [ораха]. *Ћор.* **б.** *дрво са гранама.* — Висока стабла њему над главом се надносе. *М-И.* Стабла су легла на земљу. *Крклн.* фиг. Процвјетат ће опет нешто на стаблу моје сјете. *Наз.* На стаблу нашега живота више је трња неголи цвијећа. *Мажс. Ф.* **2.** *лоза једне породице или народа.* — Док су његови чланови живели припростим животом . . . они су се расплођавали као сељаци, али када су се погосподили, њихово стабло поче да се суши. *Мил.* То велико славенско стабло не рађа великих филозофа. *Марј. М.*

Изр. јабука не пада далеко од стабла *в. уз јабука (изр.);* подземно ~ бот. *део биљке испод земље издуженог облика који садржи хранљиве материје;* родословно, генеалошко ~ *цртеж у облику стабла са гранама које представљају генеалогију једне породице.* — Гледао је големи оквир са сликом родословног стабла кнезова Болконских. *Крањч. Стј.;* ~ живота анат. *сива супстанца у задњем делу малога мозга. НЧ.*

ста̀бљика ж бот. *стабло травнате биљке.* — Све је пуно, свуда стабљика до стабљике. *Нен. Љ.* фиг. Стотину муња удара и руши . . . стабљике у души. *Крклн.*

ста̀бљичица ж *дем. од стабљика.* — Кроз танке, високе стабљичице траве провиривао је плав . . . различак. *Глиш.*

ста̀в м *слој снопова; сноп, бала, нарамак.* — Задржавају на рашљама . . . став сијена. *Кал.; Р-К Реч.*

ста̀в м (мн. ста̀вови) **1.** *положај тела.* — Пуцао је из пушкомитраљеза из стојећег става. *Пер.* Основни став . . . јест став из којега борац прелази у мачевалачки став. *Мач.* На свако питање одговор [у школи] се мора дати у ставу мирно. *Ћос. Б.* **2. а.**

однос, држање према коме или чему. — Бугарска влада је према нашој земљи заузела непријатељски став. *ЕГ 3.* Крлежа је формулирао свој став ... драмског писца према савременицима. *Матк.* **б.** *изглед, држање својствено каквом расположењу.* — Код симболиста је јако наглашен њихов ирационалистички и антирационалистички став у уметничком стварању. *Т. књ.* Маргерита се очито трудила да узме став веселости. *Цар М.* **в.** *начела којих се неко држи, уверење, мишљење.* — Они су били ... уједињени ... антитеолошком оријентацијом па и основним материјалистичким ставом. *Ант. 1.* У књижевном раду много чега зависи од идеологије, од става, од тога да ли књижевник има напредан став или се супротставља напредном ставу. *Зог.* **г.** *поставка, теза.* — Тоталитет стварности дедуцира [се] из неколико основних ставова, који чине Спинозин поглед на свијет. *Ант. 1.* **3.** *одважно, достојанствено држање.* — Народни понос и брига за будућност давали су снаге и става оружаном народу. *Цвиј.* **4.** *утврђена цена, тарифа.* — Преговори о жељезничким ставовима, о тарифама ... вођени [су] у Бечу. *Јов. Ј.* Снижење у превозним ставовима ... значи приближавање малога посједа тржишту. *Д 1934.* **5. а.** *одељак неког текста (који се обично почиње новим редом), пасус, ставак, ставка.* — Доситеј се не упушта ... у логичко расуђивање ... појединих ставова Светога писма. *Прод.* **б.** *одељак музичког комада.* — Композитор ... понавља дословне звучне периоде, чак и цео став. *Коњов.* **6.** *в. ставе.* — Велике поседе на ставу Дњестра и Љадаве је доживотно ... држао. *Кнеж. Л.*

ста̀вак, ста̀вка м *став (5).* — Дјечак ... одигра [на клавиру] ... ставак без погрешке. *Новак.* Важност текста овога закључка види се из његова посљедњег ставка. *Ч-М.*

ста̀ван, -вна, -вно заст. *сталан, чврст; постојан, трајан.* — Храст у мојој гори стајаше ставан. *Шен.* Силну распудише војску, оставише успомену ставну. *Март.*

ста̀ве, ста̀вā ж мн. *стециште, састав двеју река.* — На ставама ... Дунава и Саве ... своје сам дане проводио младе. *Панд.* Рој мушица дршће изнад речних става. *Бој.*

ста̀вити, -ӣм сврш. **1. а.** *пренети, сместити, положити на неко место, метнути:* ~ књигу на сто, ~ цвет у вазу, ~ новац у џеп. — фиг. Стави у њихова срца љубав. *Хорв.* Ставили [су] своје животе у наше руке. *Јак.* **б.** *учинити да нешто буде на коме или чему, обући, навући, натакнути.* — Стави на себе празничко одело. *Сек.* Крупни господин стави наочари. *Креш.* Милану стави лисице на руке. *Чипл.* **в.** *унети у склоп, садржај нечега; додати, унети писмено, написати:* ~ потпис. — Кнез [се] срдио што ће у Цариграду да се стави у ферман да у Србији мора бити Сенат. *Прод.* **г.** *установити, направити на неком месту:* ~ границу какве територије. — фиг. На југозападу је Јадранско море ставило границе распрострањењу Југословена. *Цвиј.* **2. а.** *сместити у нарочите услове, околности (о ограничавању слободе кретања, смештању ван чијег домаћаја и сл.):* ~ у затвор, ~ под кључ (кога или што), ~ у карантин (путника). **б.** *довести у нарочито стање:* ~ у пензију, ~ у покрет, ~ у ред. — Пуковница [је] била стављена у ратно стање. *Крањч. Стј.* **в.** *изложити каквом поступку, радњи, подношењу чега:* ~ на продају, ~ на гласање. — Суд [ће] скоро да вам стави имање под стециште. *Нуш.* Окована су га ставили на страшне муке. *Вујач.* **г.** *довести у нарочите околности, у нарочит положај у односу на неку средину или на неку радњу, збивање:* ~ у прилику (за нешто), ~ на прво место, ~ у средиште (пажње, догађаја). **д.** *довести у нарочит однос према коме или чему, довести у неку везу:* ~ под заштиту, ~ у везу, ~ на располагање (некоме), ~ у изглед (некоме нешто). — Она [га је] ставила под своју власт. *Грг.* Горски вијенац [је] ... стављен у ред великих дела наше књижевности. *Панд.* **3.** *извести, спровести, изрећи, поднети и сл. оно што значи име у објекту:* ~ забрану, ~ приговор, ~ предлог, ~ захтев, ~ вето, ~ ултиматум. — Закон на њу [главу] стави уцјену. *Бег.* Понуде су му биле стављене да судјелује у рату. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ (из)ван закона *лишити законских права (кога); забранити (што);* ~ (из)ван снаге *поништити, прогласити неважећим;* ~ на дневни ред *покренути (какво питање, тему), почети размаатрати или решавати;* ~ на коцку *изложити ризику, опасности;* ~ на папир, на хартију *написати, забележити, писмено утврдити;* ~ на располагање (кога) *искључити, одстранити са активног вршења дужности, радног места; отпустити;* ~ на решето, на сито и решето *претрести у танчине; изговарати;* ~ на срце, на душу (некоме нешто) *тражити, апеловати да се о нечему води рачуна, да се нешто не занемари;* ~ под кров (кућу, зграду) *изградити основну конструкцију, озидати и покрити;* ~ под мач, под нож *побити, поклати;* ~ пред свршен чин (кога) *довести у положај, у ситуацију да се више не може ништа предузети, изменити;* ~ тачку на што *прекинути, завршити с чим;* ~ у питање, у сумњу *учинити неизвесним; оспорити, посумњати у што.*

~ **се 1.** *стати негде, заузети место; прихватити се неке улоге, заузети положај у некој целини:* ~ на чело, ~ на зачеље. — Ја ћу се ставити у страну па ћу гледати. *Вес.*

2. а. *сетити се.* — Не могу се ставити шта је то било. *Вук Рј.* **б.** (на кога или што) *опазити, уочити; осумњичити (кога).* — На тебе се нико ставит неће, јер ти често идеш међу њима. *Ињег.*

Изр. ~ на гледиште, на становиште *заузети став, одредити свој однос према чему;* ~ на своје ноге *постати самосталан, осамосталити се;* ~ с ким на исту ногу *изједначити се с ким.*

ста̑вка ж **1.** *одломак, став (5), ставак; уопште елеменат, садржајна јединица неког текста.* — Читао их [новине] од натписа до задње ставке. *Бал.* Војо је готово код сваке ставке одржао ... политичко предавање ... сину. *Чол.* **2.** *рубрика у рачунским књигама где је неки новчани износ забележен и објашњен.* — Сабор ... има право и дужност у потанкости испитати сваку ставку прорачуна. *Рад. Стј.* У буџетима народних одбора ... нису предвиђене ставке за стажере. *Пол. 1959.* **3.** *износ у тарифи.* — Оцарини гумену робу под нижом ставком. *Сим.*

ста̏вљање с *гл. им. од стављати (се).*

ста̏вљати (се), -ā̄м (се) *несврш. и уч. према ставити (се).*

ста̑вно прил. *сигурно, поуздано.* — Тко зна ставно је ли он још вјеран теби! *Прер.* Било је више него ставно да ће јој брзо доћи просци. *О-А.*

ста̑вња ж *регрутација, новачење.* — Канцелиста ... чита записник регрута на ставњи. *Крл.*

ста̀глӣн, -и́на м зоол. покр. *в. стаглић. Деан. Рј.*

ста̏глић м зоол. *птица певачица, чешљугар* Carduelis carduelis. *Бен. Рј.*

стагна̀нтан, -тна, -тно *који стагнира, који је у стагнацији.* — То је један од оних стагнантних предмета који се да развити само кроз ... широко тумачење анализе у великом роману. *Богдан.*

стагна́ција ж лат. **1.** *застој у развитку чега.* — Производња након раније стагнације поново напредује. *ЕГ 3.* Кад год наступи у једној књижевности стагнација ... роди се потреба за ... јаким критичарима. *КН 1958.* **2.** фиг. *непокретљивост, мртвило, тромост, млитавост.* — Нека стагнација у мишљењу ... наших људи [чини се] да је настала. *Ков. А.*

стагнизо́ра̄ње с *гл. им. од стагнизирати.* — Ова чињеница да се данас у Европи може наћи становништво без националног обележја плод је ... вековног стагнизирања. *Пиј.*

стагнизи́рати, -и̏зӣра̄м сврш. и несврш. *в. стагнирати.* В. пр. уз гл. им. стагнизирање.

стагни́рање с *гл. им. од стагнирати.*

стагни́рати, ста̀гнӣра̄м сврш. и несврш. *ста(ја)ти, заста(ја)ти у развоју, бити у застоју.* — У Америци технички развитак од времена до времена стагнира. *НК 1946.* Готово сав поморски промет и трговина пребацују се на атлантску обалу и ... луке Средоземља ... стагнирају. *ОГ.*

ста̑д м у изразу: стати стадом *стати, задржати се, остати на једном месту.* — Ће се нађе, онђе стаде стадом. *НП Вук.*

ста̑дӣнце и **ста̑дӣшце,** -а, -ета с *дем. од стадо.* — Док им се стаданце вере тамо по оној купини на чукарицама, ја ћу с њима прозборити коју. *Шапч.* Тако он дође планином до неколико пастира који су ... пасли своје мале стадашце. *Водн.*

ста̑дӣј, -ија м грч. = стадијум **1.** *фаза у развитку чега.* — Ленњин је ... приказао ... слику новог стадија у развоју капитализма. *Пол. 1959.* У дворишној згради станује једна жена у последњем стадију трудноће. *Мар.* **2.** *старогрчка мера за дужину. Кл. Рј.*

ста̑дија ж *в. стадиј (1).* — Прва стадија ума ... то је пипање ума. *Кнеж. Б.*

ста̑дӣјалнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на стадиј.* — Таква квалитативно нова формирања у језику ... назива стадијалним прелазима. *Ств. 1948.*

ста̑дӣјум м грч. = стадиј. — Бацимо ли један летимичан поглед на развитак капитализма, видјећемо да је он у свом почетном стадијуму био прогресиван. *Ств. 1948.*

ста̑дион, -а и **стади̏он,** -она м грч. *нарочито изграђено, уређено место за спортске утакмице и за приређивање великих фискултурних свечаности.*

ста̑дӣн, -ā̄, -ō̄ *који припада стаду.* — И ти би, девојко, меко јагње стадно, планула. *ЛМС 1949.*

ста̏до и **ста̑до** с **1. а.** *већи скуп домаћих животиња преживара, обично исте врсте, које заједно пасу и које су под надзором једног чувара (пастира).* — Ту ... проведоше детињство момче и девојче чувајући стада. *Дом.* Испочетка је устајао у предјутарје ... и бјежао је као урекнут да гледа како се долови и обронци осипају стадима. *Гор.* **б.** *скуп дивљих животиња исте врсте које се заједно држе:* ~ дивљих свиња. **в.** *рој пчела. Р-К Реч.* **2.** фиг. **а.** *скуп верника једне цркве или једне црквене организације.* — Духовник се снебио што један од стада његова не долази у цркву. *Гор.* Живели су они врло лепо, као што ... и приличи поповским кућама које треба да послуже као пример осталом стаду и парохијанима. *Срем.* **б.** *скуп људи повезаних међу собом пореклом, везама народности, држављанске припадности, занимања и сл.* — Ја сам по теби бескрупулозан млад човек који напушта стадо својих отаца. *Бар.*

Како се сада реда то стадо критичара? *Ков. А.* **в.** (обично са пејоративном нијансом) *велика, неорганизована група људи, гомила, маса.* — Ови ... секу све што је самосталније, живље, што на било који начин стрчи из једнолике масе друштвеног стада. *Бос. Б.* Маса, двопапкарско стадо ... носи човјека у тријумфу, оно се зове бакљада. *Крл.* **г.** *скуп истоврсних предмета, гомила.* — Стадо облака клизило је по небу. *Моск.* Све је небо мирно, мирна су му стада, само једна звезда преко неба пада. *Кост. Л.* На којим су острвима остали моји дани и векови? У коме стаду дрвећа? *Вучо.* Видело [се] мрко стадо градских кућа. *Тин.*

Изр. одбити се од свога стада *изгубити сваку везу са својом друштвеном заједницом.*

стадо̀вит, -а, -о необ. *који има стада.* — Узми Мару, имаш стада, од истока до запада, стадовита ј' оца кћи. *Кост. Л.*

стађо́на ж тал. *позоришна сезона; повремено гостовање стране позоришне, нарочито оперске дружине.* — Ни за сезону, ни за стађону, само за два-три дана. *Бег.*

ста̀ж м фр. **1.** *трајање делатности на неком подручју рада:* радни ~, ~ за пензију. **2.** *време које неко треба да проведе после школовања у приправничкој служби за стицање практичног искуства:* лекарски ~.

ста̀жёр, -ёра м = стажист(а) *онај који је на стажу (2), у приправничкој служби за стицање сталног звања, приправник.* — Расписује [се] конкурс за три лекара стажера. *Пол. 1958.*

стажи́рати, ста̀жи̏рām несврш. *бити на стажу (2), служити као приправник.* — Ми немамо ставке за стажере ... Нађите некога ко ће вас плаћати док будете стажирали код нас. *Пол. 1959.*

ста̀жист(а) м = стажер. — Они нису били дужни да врше контролу ... тим пре што су били стажисти. *Пол. 1958.*

ста̀жистица и ста̀жисткиња ж *жена стажист(а).*

ста̀за ж **1. а.** *узак пешачки пут, путељак, путања.* — Перивојем круже стазе. *Леск. Ј.* Снег је ... вејао и немилосрдно засипао стазе и богазе. *Рад. Д.* фиг. Млади се бог показа ... кад се пење уз ведрину плавих стаза. *Наз.* **б.** *пут подешен за спортске вежбе и такмичења.* — Препоручљиво је и трчање на лакоатлетској стази. *Скиј.* Заборавили су [атлетичари] стазу, стартна места ... и скакалишта. *Сп. 1960.* **в.** *замишљена линија којом се крећу небеска тела, путања, орбита.* — Колики је ексцентрицитет земаљске стазе? *Анал. 1.* **2.** фиг. **а.** *правац, смер у којем се нешто развија, мења.* — Линија удаљавања антологије од историје оцртава стазу којом се антологија приближава критици. *ЛМС 1957.* **б.** *животни пут, оно што се пролази у животу; начин живота, поступања током живота.* — Трновита је стаза којом се један борац за истину ... креће. *Срем.* Родитељима је дужност да их [дјецу] упућују на стазу врлине. *Вел.* Стопе моје упутила [си] стазама гријеха. *Креш.* **3.** *раздељак у коси.*

Изр. ићи по клизавој стази *претрпети неуспех, излагати се опасности;* ићи угаженом (утабаном, утапканом, утрвеном) стазом *ићи путем који су већ претходници прокрчили, држати се опробаних, проверених мерила, поступака и сл.* — [Ранковић] је почео писати онда ... када су сви млади ... ишли утапканим стазама ... Лазаревића и ... Веселиновића. *Скерл.*; коза̀ја ~ *тешко проходан путељак;* млѐчна ~ *светли појас који се ноћу види преко неба, а састоји се од великог броја звезда, Кумова Слама;* скрену̀ти на другу стазу *променити садржај, смисао, тему.* — Разговор је скренуо на другу стазу. *Ивак.*

стазà рица и **ста̀зā рка** ж бот. *биљка из пор. крсташица* Coronopus procumbens. *Сим. Реч.*

ста̀зица ж **1.** *дем. од стаза.* **2.** *стаза (3).* — Сиједу косу на глави ... раздијелио је стазицом надвоје. *Шен.*

ста̀зни̏, -ā, -ō *који се односи на стазе.* — Вожње се одржавају или на самој стази или на равном терену унутар стазног круга. *Аут.*

ста̀ја ж **1.** *нарочита зграда, просторија за стоку.* — У дворишту је била једна мала и стара стаја, а на стаји сијено. *Брл.* Одосмо у стају да разгледам стоку. *Дом.* **2.** *просторија за чување пољопривредног оруђа, алата и других предмета.* — Све ствари за очигледну наставу ваља да су по зидовима школске зграде ... или у особитим стајама. *Панч.* Ту, на тој крчевини, видела се кућица са потребним стајама за смештај кућевних потреба. *Вес.* **3.** *неудобан, примитивно уређен, неуредан стан, локал.* — Ту, иза завеса, не живи нико, већ се доле, у стајама без прозора крећу увеле уселелице ... и чудаци пензионери. *Петр. В.* **4.** покр. *сопственост, власништво једнога од дванаест делова млина, воденице. Рј. А.*

ста̀јалац, -а̄лца и -аоца м *онај који стоји у позоришту гледајући представу. Бен. Рј.*

ста̀јалица ж риб. *мрежа која се у стојећем, усправном положају оставља у мору (обично преко ноћи) да се рибе у њој хватају.* — Морају ... да знају ... рибари како се крпе пливалице, потегаче, стајалице и остале мреже. *Пол. 1959.*

ста̀јалишни̏, -ā, -ō *који припада стајалишту (1), који се односи на стајалиште (1).*

— ЗЕТ ће изградити 170 стајалишних стубова. *ВЛ 1960.*

стàјалйште с **1.** *место где неко стоји и с којега нешто посматра.* — Са свога високог стајалишта похрлио [сам] свакојаким степеницама и ходницима. *Шкреб.* Крај стајалишта команданта ... појавио [се] аустријски официр. *Крањч. Стј.* **2. а.** *место одређено за разна превозна средства.* — Код фијакерског стајалишта Швејк прислони фелдкурата уза зид и пође да се договори с кочијашем за пријевоз. *Јонке.* **б.** *мала трамвајска или железничка постаја, станица.* **3.** необ. *ограђен простор у стаји за свако појединo говече.* — Уз обе уздужне стијене [стаје] бијаху ... стајалишта која су сада ... потргана била. *Том.* **4.** *начин посматрања, схватања, гледиште, становиште.* — У послу се све гледа са стајалишта користи и учинка. *Сим.* Можда је тако. Не само са стајалишта медицине. *Дав.*

стàјан, -јна, -јно заст. *сталан.* — Данашњи причувник [резервист] јучер је био стајан војник, данашњи стајни војник сутра ће бити причувник. *Старч.* Французи су пријатељи стајни. *Март.*

стàјáнка ж неол. *место на аеродрому где стоје авиони.* — Друга ескадрила враћала се са задатка ... Слетели су и брзо дорулали на стајанку. *Пол. 1959.*

стàјање с *гл. им. од стàјати (се).*

стàјање с *гл. им. од стàјати.*

стàјати, -јём *несврш. и уч. према стати.* ~ **се** покр. *састајати се.* — На њему се три границе стају. *НП Вук.* Јеси ли се стајао с њом? Иха ... триста пута досад. *Вес.*

стàјати, стòјйм несврш. **1. а.** *бити у усправном, непомичном положају, бити на ногама (о човеку, животињи).* — И ... старци с белим брадама морали су пред њим [Аганлијом] стајати. *Нен. М.* Сад сам био трећи што јаму чека у реду стојећи. *Гор.* **б.** *бити у таквом положају имајући као ослонац друге делове тела (обично руке или главу).* — Покушавала их поучити како ће стајати главачке. *Креш.* **2. а.** *бити смештен, распоређен негде, налазити се (о стварима, предметима).* — Одмах до оружја стајале су гусле. *Нен. Љ.* Наоколо стајаху пуне кошаре бијела круха. *Шен.* **б.** *бити, налазити се негде, имати, заузимати какав положај (у природи или друштву).* — Усред те крајине стоји село Брдовец. *Шен.* Тужно стоје врбе изнад воде мутне. *Дуч.* Стојите на тако важном мјесту, а немате иницијативе. *Крл.* **в.** *налазити се у чему, испуњавати какав простор, запремину.* — У крчазима ту је и старо вино стајало. *М-И.* **г.** *ширити се, дизати се испуњавајући какав простор (о прашини, диму).* — Један дио те пјесковите прашине ... се дизао и стајао попут облака над четама. *Крањч. Стј.* **д.** *бити, налазити се, постајати (у сећању, памети, мислима).* — Све је то стајало пред Марцелом ... као слика поподневна и тиха. *Крл.* Би л' ми знао рећи ко је прије мене носио ове букагије? ... Ако ти још стоји у памети. *Лал.* **3.** *у стојећем ставу вршити какав посао, испуњавати дужност, обавезу.* — Ти још увијек стојиш у строју. *Хорв.* Крај тебе други пред олтаром стоји. *Ант. 2.* Блокада се може лако организирати кад обрамбени играчи стоје у једној линији. *Рук.* **4. а.** *заузимати какав положај бранећи, заштићујући га (о војсци у рату).* — Чете стоје чврсто на својим мјестима. *Крањч. Стј.* **б.** *бити, налазити се, држати се у каквом односу, стању према коме.* — У градским двориштима има доста момчади која стоји у служби Али-пашиној. *Том.* Кажи ти мени најпре, како ти стојиш са начелником? *Нуш.* **в.** *бити у добром или рђавом стању.* — Андрија ... је прегледавао како стоји лоза. *Новак.* На двору и у племству либералне идеје стоје да не може бити горе. *Скерл.* **г.** *бити у добром или лошем имовинском стању.* — Отоци стоје нешто боље јер извозе уље. *Р 1946.* Лако је свету који добро стоји да пева о сиромаштву. *Пол. 1959.* Могла бих да напустим службу. Ми више не стојимо рђаво. *Бар.* **5. а.** *зависити од некога или нечега.* — Од хитрине твојих ногу много стоји! *Вес.* Здравље грађана стајало је у њиховим рукама. *Шен.* **б.** безл. *полагати на нешто, имати интерес.* — Старешину је ласно наћи; ако ли сад баш за тим стоји, буди ... ти старешина. *Вук.* **6.** *имати цену, коштати.* — Зимовало се у иноземству, а све је то стајало хиљаде! *Мих.* То имање господина фишкала и муке стоји. *Ков. А.* **7.** *имати пребивалиште, боравити, живети негде.* — Преко пута од нас, ено у оној кући, стоји ... стари катана. *Јурк.* Баба је стајала у Пексиној махали. *Јор.* **8.** *пристајати, приличити, одговарати спољашности (лицу, стасу), доликовати.* — Стоји ли ми добро ова хаљина? *Трифк.* Преплануо си од сунца ... то ти добро стоји. *Фелд.* фиг. Озбиљним људима лепо стоји шала. *Нен. Љ.* **9.** *заузимати какав став у односу на нешто друго, односити се према коме, чему, бити у међусобној зависности.* — Овде треба прво решити принципско питање: како стоји звук према форми у таквим дијалектима. *Бел.* Угњетач и угњетени стајали су један према другоме у сталној супротности. *Ант. 1.* **10.** *постојати захваљујући коме, чему, имати кога, што као ослонац, подршку свога постојања.* — Народ срцем проговори и армију своју створи, искова је чврсту, једну ... нити пада, нит се боји јер иза ње народ стоји. *Јор.* **11.** *бити отиснут, написан, напштампан на чему.* — У ... листу [је] стајало од речи до речи ... *Срем.* То стоји у закону. *Гор.* **12. а.** *бити, налазити се на одређеном месту*

(*о Сунцу, Месецу, звездама*). — Сунце стоји над главама као усијани маљ. *Рист.* Мјесец је стајао високо. *Крл.* **б.** *бити непокретан, непомичан, изгубити способност кретања услед спољних утицаја.* — Лед на Дунаву је први сигнал . . . Тиса већ стоји. *Пол. 1959.* Послови стоје . . . банке не раде. *Андр. И.* У вашој назочности пале куће, а ви стојите. *Краљч. Стј.* **13. а.** *бити, налазити се у каквом (обично привременом) непромењеном стању.* — Три пунаке [године] . . . нам стоји цура неудата. *НП Вук.* Ни за једну ни за другу од двеју хипотеза нема . . . доказа . . . и питање . . . стоји нерешено. *Петр. М.* **б.** *држати се, бити, постојати, налазити се (о каквом осећању, стању).* — Гледала је . . . погледом у коме стајаше бол, туга. *Јакш. Б.* Тишина стоји за себе све до брежуљка за којим брује град. *Кал.* **в.** *бити, постојати, пролазити (о времену).* — И пред тобом стоје дани, непознати дани нови. *Змај.* **14. а.** *постојати, трајати.* — Одмах до једног потока развалине су неког старог манастира . . . Још стоје опали зидови. *Глиш.* Откад свијет стоји, [људи] мрмљају и реже. *Вел.* **б.** *чувати се у неизмењеном стању, остајати на своме месту.* — Будите мирни, завоји морају још да стоје. *Рист.* **15. а.** *показивати, указивати на што.* — Барометар стоји на кишу. *Р-К Реч.* **б.** *предсказивати, прорицати, предстојати.* — Чекај, боб да му бацим! Да видим шта му стоји. *Станк.* **16.** (у императиву: стој! стојте!) **а.** *прекини(те), почекај(те).* **б.** *заповест, команда у војсци која значи престанак кретања.* **17.** *изгледати као (нешто, нешто), личити (на некога, нешто).* — Сигурно ти је Игњат бољи! . . . Стоји кâ завезак. *Вес.*

Изр. глава ти (вам итд.) стоји на коцки *на рубу си (сте итд.) пропасти*; зна и на чему небо стоји разг. *тај је врло учен*; не зна ни где му глава стоји *врло је запослен*; не може ~ на ногама 1) *слаб је од изнемоглости, болести*; 2) *сасвим је пијан*; ставити ученика да стоји *казна којом наставник кажњава ученика да неко време стоји у клупи или ван клупе.* — Молим, господине, овај играо лопте! — Да стоји! *Дом.*; ~ без речи, ~ као кип, ~ као укопан, ~ као скамењен *бити јако зачуђен, пренеражен, запрепашћен*; ~ (врло) добро с ким, ~ на доброј нози с ким *бити с ким у присним пријатељским односима*; ~ добар за кога (што) *в. уз добар (изр.)*; ~ иза чијих леђа *бити под чијом заштитом*; ~ као без душе *осећати се изгубљен, без воље и снаге*; ~ као дрвени светац (као жив свечић) *в. уз дрвен (изр.)*; ~ као камен (стена) *бити чврстог, постојаног карактера*; ~ као кост у грлу *имати велику сметњу, не моћи трпети*; ~ као на иглама *в. уз игла (изр.)*; ~ као одсечена грана *бити, осећати се усамљен, без икога од својих.* — Сирота стојим као одсјечена грана на свијету. *Шен.*; ~ као покисао, ~ као попљуван *осећати се осрамоћен*; ~ као свећа *бити усправан*; ~ као сливено (смишљено) *савршено пристајати, одговарати (о оделу).* — Наређује терзији да му скроји рухо, па да стоји »кô смишљено«. *Вес.*; ~ као трн под срцем *бити велика сметња и брига.* — Стајала му је она као трн под срцем. *Бсн.*; ~ коме на муку *в. уз мука (изр.)*; ~ коме у рачуну *одговарати, бити згодно, по вољи*; ~ коме уз бок *в. уз бок (изр.)*; ~ мирно *в. уз мирно (4)*; ~ на белези (на мети) *бити изложен нападима*; ~ на белом хлебу *в. бити на белом хлебу (уз хлеб, изр.)*; ~ на висини чега *в. бити на висини (уз висина изр.)*; ~ на врату *в. бити на врату, уз врат (изр.)*; ~ на глави *в. уз глава (изр.)*; ~ на глиненим ногама *в. уз нога (изр.)*; ~ на добром путу *проводити правилан, уредан живот, достојан човека*; супр. стајати на рђавом путу; ~ на једнакој нози с ким *бити му у свему раван*; ~ на коњу *в. бити на коњу (уз коњ, изр.)*; ~ на кривом путу *радити, поступати погрешно, неправилно*; ~ на милост и немилост чију, ~ на божјој милости *в. уз милост (изр.)*; ~ на прагу живота *ступати у први младост*; ~ на путу коме *бити препрека, сметати коме*; ~ на својим (сопственим) ногама *бити самосталан, сам се издржавати*; ~ на слабим ногама *осећати се слабо, несигурно*; ~ на слабој петљи *налазити се у несигурном, опасном положају*; ~ на снази *важити, вредети (о законима, прописима)*; ~ на танком леду *налазити се у сумњивој, несигурној ситуацији*; ~ на тврдом (реалном) тлу *имати чврст, сигуран, солидан основ за свој рад, за своје планове*; ~ на угљевљу *бити врло узбуђен, узнемирен.* — Била је у канцеларији директорової кад је уписивала први пут Велимира у гимназију, па кô да је стајала на угљевљу. *БК 1906.*; ~ на челу 1) *бити, налазити се испред других*; 2) *управљати, руководити чим*; ~ о себи 1) *живети одвојено од других, усамљено, изоловано*; 2) фиг. *бити самосталан, издржавати се својим радом.* — Женска нека гледа да се приправи за живот, да може о себи стајати. *Шен.*; ~ обема ногама на чему *чврсто, сигурно се осећати у чему*; ~ по страни *не мешати се у што, у какав спор*; ~ под венцем *в. бити под венцем (уз венац, изр.)*; ~ под вером *бити верена (о девојци)*; ~ под пушком *бити војник, бити у рату*; ~ пред ким као отворена књига *бити искрен, ништа не крити*; ~ пред вратима *в. бити пред вратима (уз врата, изр.)*; ~ (с) једном ногом у гробу *в. једном ногом је у гробу (уз гроб, изр.)*; ~ скрштених руку 1) *прекрстити руке на грудима*; 2) фиг. *ништа*

не радити, беспосличити; ~ у заветрини фиг. 1) *претпостављати миран и сигуран живот борби у животу*; 2) *не мешати се у какав спор, остајати по страни*; ~ у првом плану *сматрати нешто врло важним*; ~ црно на белом *имати чврсте, необориве доказе за што*; Стоји! разг. *слажем се, прихватам.* — Добро, стоји! — рече Павле и рукова се с Јовом. *Срем.*; стоји ли то? разг. *је ли то истина?*; ~ на врху језика (пера) *в. уз врх* (*изр.*).

стајáћак, -ћка м необ. *редов стајаће војске, војник у кадру.* — Од њих има шесторица у самој војсци, а један је баш прави војник, стајаћак, под заставом у Београду. *Лаз. Л.*

стàјаћӣ, -ā, -ē **1.** *који стоји, који се не креће, непомичан*; *који се налази у вертикалном положају.* — Витешка кацига [као накит стајала је] на високој стајаћој ури. *Шен.* **2.** *који не тече* (*о води*): ~ вода.

Изр. ~ војска *војска која има утврђену војну дисциплину и планску војну готовост, регуларна војска*; стајаће хаљине, ~ одело, ~ рухо, ~ униформа, стајаћи опанци *хаљине, одело итд. не радне, него оне што се носе за празник.* — Обује стајаће опанке каишлије. *Коч.*; ~ израз *израз који има устаљено значење и употребу, фраза.* — Већ нам ово показује да се реч »бијег« или »бег« слабо употребљава сем у стајаћим изразима. *Бел.*; у стајаћем положају *стојећи на ногама.*

стајàћица ж *стајаћа, свечана кошуља. Вук Рј.*

стајàчица ж **1.** *стајаћа вода, вода која не отиче* (*бара, језеро*). — Увело биље доспије ... под воду, што се нарочито догађа у водама стајачицама. *Туђ.* **2.** *звезда која је изван Сунчева система.* — Изван Сунчева сустава видимо ... највећим телескопима звијезде стајачице. *Физ. 1.* **3.** (у атрибутској служби) необ. *стајаћа, која стоји, која се не креће.* — Путнику ... нису ноге ни добре корачице ни стајачице кад је превалио свој комад пута. *Шен.* **4.** *рибарска мрежа.Деан. Рј.*

стàјица ж **1.** *дем. од стаја.* **2.** *сојеница.* — Коље на коме стоје ове дрвене стајице донели су ... чланови племена и побили у језеро. *Дед. Ј.*

стâјнӣ[1], -ā, -ō *в. стајалишни.* — Ми [смо] ... као јато коме се једино лако може одредити стајна тачка, али не и правац лета. *НИН 1958.*

стâјнӣ[2], -ā, -ō у изразу: ~ трап техн. *уређај који се састоји од точкова, осовине и система за амортизацију и служи за кретање авиона по земљи.* — Један му је мотор зазвиждао, а затим је стајни трап попустио и машина се са треском скљокала. *Б 1957.*

стâјњак м покр. *сопственик једнога од дванаест делова млина, воденице*; исп. стаја (4). — Око ње [воде] се подионици земаља и стајњици млина и ступа преотимљу и свађају. *Љуб.*

стâјница ж **1.** *примитиван чобански стан.* — Умах војска бјеше опалила, попалила чобанске стајнице. *НП Вук.* **2.** *в. стаја. Р-К Реч.*

стâњак м *стајско ђубре, гној.* — Задруге су све преузете парцеле дубоко узорале ... и добро нађубриле стајњаком и минералним ђубривима. *Б 1967.*

стâјскӣ, -ā, -ō *који припада стаји, који се односи на стаје.* — Благоје се пажљиво обазрије на стајска врата. *Јов.* Пловили су ти аромати, дивно хармонизирани с воњем стајскога гноја. *Кол.*

стакàлце, -а и -ета с **1.** *дем. од стакло.* — Обукао [је] доламу ... посуту ... ситним стакалцима, блиставим огледалцима. *Вел.* Туцкају [капље кише] о стакалце на ... прозорчићу. *Мих.* **2.** = стакаоце *бочица, флашица. Р-К Реч.*

стáкāње с *гл. им. од стакати* (*се*).

стàкаоце, -а и -ета с = стакалце (2). — Мастило је држао у ... узаном стакаоцету. *Срем.*

стáкати, стâчēм (ређе стâкām) несврш. *скупљати* (*течност*), *сливати.* — Цеви плућа сабирају се у ... плућне одводнице које крв стачу у леву претком ору. *Батут.*

~ **се 1.** *силазити или скупљати се текући, сливати се.* — Уз кише ... у котлину се стачу и многи потоци и речице. *Дед. Ј.* Сузе су се стакале на усне. *Вуков.* Из тора се стаче житка, црна бара. *Сиј.* **2. а.** *спајати се, сједињавати се.* — Власасте цеви састају се и стачу у спљушне цевчице, а ове опет у ... веће крвне сасуде. *Батут.* **б.** *долазити с различитих страна на једно место, стицати се, скупљати се.* — Ту су се стакали делегати са свих ... крајева. *Пер.*

стакатúрати, -àтӣрām несврш. *певати, свирати у стакату*; *изговарати испрекидано.* — Енглез ... кратку [реч] може стакатирати, а дугој тонички акцент ставити где хоће. *Сек.*

стакàто м муз. тал. *оделит, испрекидан, испресецан начин извођења песме, мелодије.* — Прекрасне музичке модулације ... у Врању и околини замијењене су другдје несносним стакатом. *Ств. 1948.*

стáклāд ж зб. *стаклени предмети* (*чаше и сл.*). — Тресну о сто, на коме се превртоше неколико стаклади. *Лаз. Л.* Са стрaшћу ... је испијао чаше и ломио стаклад по биртијама. *Коз. И.*

стàкла̀на ж = стаклара (1) *фабрика стакла.* — Свако је око ... жарче него пећи у стаклани. *Вел.*

стàкла̄р, -ара м *онај који израђује, обрађује или продаје стакло, стаклену робу.* — [Јеврејин] дошао из Сарајева као сиромах стаклар. *Андр. И.* Ти су [радови од стакла] у Славонији готово сви унесени од стаклара и словачких дротара. *Баб.*

стàклара ж **1.** = стаклана. — Стаклара је дуго кубурила са тржиштем које није било нарочито заинтересирано за стаклену амбалажу. *Б 1958.* **2.** *стакленик.* — Предност пластичних башта над ... стакларама је у томе што је могућно да се трошкови за њихово грађење исплате од рода само у једној години. *Пол. 1959.*

стакла́рев, -а, -о = стакларов *који припада стаклару.*

стакла̀рија ж **1.** *стакларски занат.* — Гле, а ја мислила да ћете вас двојица учити стакларију. *Пав.* **2.** *стаклено посуђе, роба.* — Војници су заниј̀емљели око ... стола пуног стакларија и остатака од јела. *Ћоп.*

стàкла̄рница ж *стакларски дућан, стакларска радња.*

стакла́ров, -а, -о = стакларев.

стàкла̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на стакларе и на стакларство.*

стакла́рство с *занатска и привредна грана која се бави израдом и обрадом стакла, стаклене робе.* — У Карлово вријеме снажно се развија [у Чешкој] . . . стакларство. *Пов. 2.*

стàкласт, -а, -о *сличан стаклу; који је као у стакла, који подсећа на стакло:* ~ сјај, стакласте очи. — Назиру се у даљини стакласте громаде Проклетија. *Вуков.* Згризне једно зрно и уз стакласто крцкање осјети земљав окус. *Божић.*

стàкластӧст, -ости ж *стање, својство онога што је стакласто. Р-К Реч.*

стàклевина ж и **стàклӗн** м *стакленина (2).* — На очњем једру разликујемо тврд обвој и провидну пихтијасту садржину — стаклен (стаклевина). *Бапут.*; *Р-К Реч.*

стàклен, -а, -о **1. а.** *који је сав или већим делом од стакла; застакљен.* — Прозори почеше прскати и стаклени комадићи летети по школи. *Вес.* Лупа на врата што воде на стаклену терасу. *Ћос. Б.* **б.** *који је као од стакла, неотпоран, крхак.* — Госпа Нола [крива је за Јуличину телесну слабост] што је није онако слабу и стаклену ... оставила на дужем лечењу. *Сек.* **2.** *безизражајан, туп, укочен (о очима, погледу).* — Она га још трен онако гледала разинутим устима и стакленим очима. *Берт.* Погледала ме . . . стакленим погледом. *Козарч.*

Изр. стајати на стакленим ногама *бити несигуран, слаб, непоуздан.* — Све ти то [сила, власт је] на стакленим ногама. *Кол.*

стàкленаст, -а, -о *стакласт.* — Светлости се погасе, само крњатак неког стакленастог . . . месеца светли. *Андр. И.* Згурено дрвеће јављало се негдје као дрхтава сјена, као да је начињено од те кучинасте, стакленасте магле. *Бен.*

стаклéнац, -нца м **1.** *кликер од стакла, стаклењак (3).* — Мушкарци играју кликера . . . У слами изгубио [сам] један велики стакленац. *Пол. 1960.* **2.** агр. *врста лозе и грожђе од такве лозе. Р-К Реч.*

стаклѐнӣк, -ӣка м *стаклом наткривени простор у којем се узгаја цвеће и поврће заштићено од хладноће, стаклена башта.* — Њега је обузео угодан осјећај топлине у новој . . . одјећи . . . као [да је] у стакленику. *Кал.*

стаклѐнина ж **1.** *стаклено посуђе, прибор од стакла.* — Келнери у менажи блистају стакленину. *Крл.* **2.** *стакласта маса у оку.* — Иза леће [у оку] налази се велики простор, испуњен хладетинастом прозирном твари. То је стакленина. *НЧ.*

стаклѐнити се, -ӣм се несврш. *сјати се као стакло, цаклити се, стаклити се.* — На сваком листу капље се стаклене. *Јакш. М.*

стаклѐница ж **1.** = стакленка *стаклена боца.* — Не спуштајте се у студенац као стаклениц̀а што ће се хладити. *Вел.* **2.** агр. *врста трешње. Тод.* **3.** *стакленик.* — Ту је . . . стакленица, пчелињак. *Шен.*

стаклѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на стаклењике.*

стàклӗнка ж = стакленица (1). — Изиш'о из магазина са стакленком вина у руци. *Вољн.* фиг. Тугује мудра старост над сломљеним стакленкама. *КН 1960.*

стàклено прил. **1.** *безизражајно, тупо (о гледању).* — Брат мртвачев . . . тупо и стаклено пијући у гуњ над лешом. *Цес. А.* Његове очи гледају стаклено, укочено, исколачено. *НК 1946.* **2.** *звонко као стакло.* — Било је врло тихо [у шуми], само су иглице борова стаклено звониле под бисером кише. *Бил.*

стаклéнце, -а и -ета с **1.** *дем. од стакло.* — Госпођа га погледа мирним очима, које су изгледале као два мутна стакленца. *Бег.* **2.** *бочица, флашица.* — Узе стакло колоњске воде и . . . стакленце . . . шпиритуса. *Моск.*

стàклӗнчица ж *дем. од стакленка.* — Искапи надушак стакленчицу ракије. *Дук.*

стаклѐњāк, -áка м **1.** *стакленик.* — Китица љубица вриједи за њу толико колико и читав стаклењак орхидеја. *Бег.* **2.** *дуга и округла цев на петролејским лампама, цилиндар.* — Стијењ [на лампи] плане . . . а она га уврне и поклопи стаклењаком. *Божић.* **3.**

кликер од стакла, стакленац. — Дигао му за пола сата десет кликера и оба стаклењака. *Дав.*

стàклињe с зб. *стаклени предмети.* — Заигра [сунце] по стаклињу на ормару. *Гор.*

стàклити се, -ӣм се несврш. *сјати као стакло, цаклити се.* — Савколик свемир се плавио . . . стаклио. *Кркл.* Занела се . . . а очи јој се стакле . . . као да је мртва. *Ранк.*

стàклић, -а и **стàклић,** -ића м *судић од стакла.* — [У лаборантској соби су] епрувете, стаклићи . . . микроскоп. *Дав.* С тих сједишта бацат ће . . . стуцане стаклиће. *Божић.*

стàкло, -а (некњиж. -ета) с **1.** *хомогена, хемијски постојана материја, потпуно или у некој мери прозиран, тврд, крт производ, начињен расхлађивањем растопине кварцног песка и неких додатака, који се употребљава за израду прозора, посуђа и многих других предмета*: обично ~, кристално ~, млечно ~, оловно ~, ватростално ~, непробојно ~, прозорско ~. **2.** *предмет сав или делимично од стакла* **а.** *стаклен суд, боца, флаша.* — Њих [страсти] нађем само у стаклу с душом ликера. *Уј.* Ако је јача [ракија] од кишнице, дај ми једно стакло. *Вуков.* **б.** мн. *наочари.* — Са стаклима на уморним очима . . . његов оштри профил је имао нечег од инквизиторске строгости. *Андр. И.* У Франка . . . палио се и гасио поглед пун мржње из стакала. *Донч.* **в.** *сочиво*; *оптички инструмент (микроскоп или др.).* — Читаво корзо људских врлина . . . дефилује испред стаклета на овоме чудноватоме догледу. *Нуш.* Оставити њу [птицу] . . . да је испитам и проучим под стаклом. *Креш.*

стаклобрȕсāч, -а́ча м *радник који бруси стакло.* — Секција стаклорезача [и] стаклобрусача . . . одржаће скупштину. *Пол. 1959.*

стаклобрȕсāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на стаклобрусаче*: ~ задруга.

стàкловина ж **1.** *стаклено комаће, крш, рбине.* — Пада [у тучњави] стакловина свијећњака, прозорних стакала, стаклених посуда. *Крл.* Морали смо ми дјеца цијели дан прати стакловину [од разбијених боца]. *Пав.* **2.** *стаклена роба, израђевине од стакла.* — Феничани су своју стакловину и обојене тканине излагали на обали. *Пов. 1.*

стаклодȕвāч и **стаклодȕхāч,** -а́ча м *радник који дувањем у стаклену масу обликује предмете.*

стàклокрӣлци м мн. (јд. стàклокрилац, -ӣлца) зоол. *лептири са провидним крилима. Деан. Рј.*

стаклорéзац, -éсца м *радник или занатлија који реже и обрађује стакло.*

стаклорèзāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на стаклоресце.*

стаклорéзница и **стаклòрēзница** ж *радионица у којој се реже и обрађује стакло.*

стàкнути и **стàћи,** стàкнēм сврш. *промешати чим да боље гори, чарнути, подјарити, распламсати (ватру, угарке, жеравицу).* — Диже се па пође к огњишту да стакне ватру. *Тип.* Старац . . . ватру у лули прстом стакне. *Јурк.*

~ **се** *стиснути се, згрушати се.* — Локве крви су се стакле по мекој црној земљи. *Пер.*

стàкор м *в. штакор, пацов. Р-К Реч.*

сталàгмӣт, -ита м (об. у мн.) грч. *врста сиге, камени (углавном кречњачки) израштај у облику свеће, стуба и сл., који настаје таложењем у пећинама на месту где падају водене капи*; супр. сталактит. — С пода пећине таложи према горе калцијски карбонат у облику ступова који се зову сталагмити или мосури. *ОГ.* Осећао се као у царству најлепших сталагмита. *Вучо.*

сталáжа ж фр. *в. стелажа.* — Отров за штакоре . . . отац [је] чувао . . . на највишем претинцу сталаже. *Козарч.*

стáлак, -лка м (ген. мн. стâлāкā) **1.** *направа на коју се нешто ставља, на којој нешто стоји.* — Узме . . . слику што је стајала на сталку. *Новак.* Скакачи су зачас монтирали . . . лаке сталке и линолеум на залетишту. *Сп. 1960.* **2.** *направа која придржава дете у усправном положају док не научи стајати и ходати, дубак. Р-К Реч.*

сталàктӣт, -ита м (об. у мн.) грч. *врста сиге, висећи камени (углавном кречњачки) израштај у облику леденице, ресе и сл., који настаје таложењем у пећинама на месту одакле капље вода засићена калцијумом и угљендиоксидом*; супр. сталагмит. — Кроз таван пећински обично су прорасли разнолики висуљци од сиге (сталактити), којима од пода насусрет иду слични самотвори (сталагмити). *Жуј.*

стáлан и **стáлан,** -лна, -лно (одр. стâлнӣ) **1. а.** *чврст, тврд, постојан.* — Пантеон је врло стално и јако здање. *Нен. Љ.* фиг. Сталан као стена, мудар као змија, он чува народ и брани слободу. *Ил.* **б.** *непоколебљив, одлучан.* — Срце у мене [је] стално и тврдо. *М-И.* Ја [сам] сталан већ по самој природи. *Шапч.* **в.** *непроменљив, постојан.* — На свету све се мења, несталност стална је само. *Митр.* Дед им утуви у главу шта су сталне цијене. *Сим.* **2. а.** *непрекидан, непрестан, трајан.* — Командант наређује да су официри у сталном додиру са војницима. *Јак.* Линија испод које се снијег никад не отопи зове се граница сталног снијега. *ОГ.* Инвалиди су привремени и стални. *Мј. 1926.* **б.** *који дуже време без прекидања траје*; супр. повремен. — Вук је свима средствима тражио неки стални рад — поред књижевнога, који би дао могућ-

ности осигуранијем животу и њему и његовој породици. *Бел.* Прва двојица нису имали сталног занимања. *Пер.* **3. а.** *који је увек на истом месту.* — Врховни штаб ... би се населио на једно стално место. *Дед. В.* **б.** *који се не може отпустити из службе.* — Ја сам постао сталан, положио сам практични испит [учитељски]. *Ранк.* **4.** *сигуран, поуздан.* — Старац, иако ослабио, ипак сталним кораком пређе улицу. *Лаз. Л.* Мислио је да ће ондје [у првом разреду пароброда] бити више сталан за свој живот него другдје. *Шимун.* **5.** *редован, уобичајен, увек исти.* — Једна жена ... је била стални гост манастирских бденија. *Чипл.* Од баналних епитета треба разликовати такозване сталне епитете у народној песми. *Т. књ.*

Изр. ~ кадар, ~ војска *редован кадар, редовна војска.*

ста́лац, -лца м *сталак* (*2*). — Мама ... мене га [дете] у сталац. *М 1867.*

ста́леж м **а.** *друштвена класа*: аристократски ~, племићки ~. — Грађански сталеж је већ био довољно јак да одбаци догме те да почне проучавати реални свијет. *Ант. 1.* **б.** *скуп људи истог занимања*: чиновнички ~, војнички ~, земљораднички ~. — Они сталежи који су јако изложени ветру и непогодама често болују. *Батут.*

Изр. трећи, средњи ~ *грађанство, буржоазија*; четврти ~ *радништво, пролетаријат.*

ста́лешкӣ, -ā, -ō *који се односи на сталеже*: сталешке борбе, ~ држава, сталешки интереси.

ста́лештво с *заједница појединих сталежа. Р-К Реч.*

ста́лиш м *сталеж.* — Бијаше то ... парламенат гдје су сви сталиши заступани били. *Шен.* Јанко [Веселиновић] је, попут Ђуре Јакшића, продично учитељски сталиш. *Матош.*

ста́лишкӣ, -ā, -ō *који се односи на сталиште.*

ста́лно прил. *на сталан начин* **1.** *непрестано, трајно.* — Крчмар [је] носио стално [револвер] уза се. *Чол.* **2.** *зацело, јамачно.* — Господине, она стално не зна што је рекла. *Шимун.*

ста́лнōст, -ости ж *особина, стање онога који је сталан.*

ста̀ло *у предикату, са облицима глагола бити* (*јесам*) *и субјектом у дативу*: *придавати важност коме или чему, полагати; марити.* — До њих им је било стало као до лањског снијега. *Бен.* Нама је било стало да бар неко вријеме одржимо Власеницу ... у циљу мобилизације људства у наше одреде. *Чол.*

Изр. ~ ме је! ~ те је! и сл. *није ме* (*није те итд.*) *брига, не марим* (*мариш и сл.*) *за то.* — Е стало те! кажи нема [пара] па због ом! *Глиш.*

сталожа́ва̄ње с *гл. им. од сталожавати* (*се*)

сталожа́вати (се), -ӧжа̄ва̄м (се) = сталоживати (се) *несврш. и уч. према сталожити* (*се*).

ста́ложен, -а, -о **1.** *трп. прид. од сталожити* (*се*). **2.** *који је умно и морално уравнотежен, смирен, озбиљан, сређен.* — Сталожен човек ... бивши плаховит и немиран младић. *Сек.* Вјереник је сталожен старији човјек. *Деси.*

ста́ложено прил. *на сталожен начин.* — Сталожено суди о свему. *Бар.*

ста́ложенӧст, -ости ж *особина онога који је сталожен*: ~ ума, ~ старца.

сталожи́вати (се), -ӧжујēм (се) несврш. = сталожавати (се).

ста́ложити, -ӣм сврш. **1.** *спустити на дно талог.* — Воде [потока] ... сталожиле би велике масе од гвоздене руде. *Панч.* **2.** *уравнотежити, средити.* — фиг. [Остављао је] отворене све своје могућности времену да их дефинитивно одреди, сталожи и фиксира. *Михиз.*

~ **се 1.** *ослободити се талога, слећи се.* — Не мутите воду која се сталожила, ако се и није посве разбистрила. *Коз. Ј.* **2.** *пасти као талог.* — Честице ... ветар носи далеко, док се ... не сталоже по пучини. *Петр. М.* **3.** *нагомилати се, скупити се.* — Душа [се] смири и гнев му се сталожи само у један поглед. *Шапч.* **4.** *настати од талога.* — Из атмосфере сталожила се земља. *Кнеж. Б.* **5.** *попустити у јачини, жестини, смирити се.* — Кад се почело раздањивати, срушио се кров, пламен се сталожио те минула ... погибао. *Коз. Ј.* Политичке страсти, које се беху већ сталожиле, изнова су се разбуктале. *БК 1906.* **6.** *средити се.* — [Многе ствари с путовања] нису се сталожиле у мени па ме је због тога обузимало ... незадовољство. *Шкреб.* Почело се говорити ... о потреби да писац ... пусти да се утисци сталоже. *НК 1946.*

ста́лчић м *дем. од сталак.*

ста̀ман, -мна, -мно покр. *в. стар.* — Стамна чељад, тј. стари људи. *Вук Рј.*

ста̀мӑн ж у изразима: у ~ однети, у ~ отићи *упропастити* (*се*). — Све ћеш нас у стаман однети! ... Та через тебе ћемо изгубити главе. *Срем.*; *Р-К Реч.*

стама́нити, ста̀мӑнӣм сврш. *сасвим затрти, уништити, побити.* — Синови наши су пред непријатељем ... Душманин ће најпре стаманити њих па онда и нас. *Ад.* Растури [крволочна риба] огњишта рибља и стамани живот. *Божић.*

~ **се** *упропастити се. Р-К Реч.*

стамањи́вати (се), -а̏њујēм (се) *несврш. и уч. према стаманити (се).* — Лези ... умири се ... ти се стамањујеш. *Поп. Ј.*

ста̀мбени̋, -ā, -ō̄ *који се односи на станове*: ~ зграда, ~ просторија, ~ питање. — Испражњава се соба, стамбени простор. *Крањч. Стј.* Стамбене заједнице ... у ствари су наше шире породице. *Пол. 1958.*

стамби́на ж заст. *станарина.* — Бјеху [га] избацили из кукавна стана, јер је много стамбине дужан био. *Шен.*

Ста̀мбол м = Стамбул *Цариград, Истамбул. Вук Рј.*

стамбо́лац, -лца м покр. зоол. *петао великих ногу. Вук Рј.*

Стамбо̀лија м *човек из Стамбола.* — Свијет је одговарао повлађивањем [Хаџи-Лоји] ... »Нећемо да Стамболије гоје трбухе на нашем.« *Андр. И.*

стамбо̀лија ж (у атрибутској служби, уз именице ж. рода) *стамболска, израђена у Стамболу.* — Заузда га уздом стамболијом. *НП Вук.*

Стамбо̀лӣн, -и́на м *онај који је из Стамбола.* — Ага јаше ата Стамболина. *Вук Рј.*

ста̀мбо̄лка ж бот. *в. георгина. Сим. Реч.*

Ста̀мбо̄лкиња ж *жена из Стамбола.*

Ста̀мбул м = Стамбол. *Прав.*

стамбу̀лија ж *стамболија.* — Пак узима стамбулију пошу, коју носе јаничари Турци. *НПХ.*

Ста̀мбӯлкиња ж *Стамболкиња.* — Мати [му је] рођена Стамбулкиња. *Том.*

ста̀мен, -а, -о **1.** *који се не крши, не ломи, чврст, сигуран.* — Не боје [се] ... јер добро знају да је брод управљив, да је стамен. *Дов.* Сјевши [анђео] на праг стамен ... праг ми засја као алем-камен. *Комб.* **2.** *једар, крепак, пун.* — Његова стамена фигура ... зрачи енергијом. *Чол.* Упита га његов старији син Сурко, жива громада, сур и стамен. *Божић.* фиг. Упадљива је гипкост једне, у основи чврсте, стамене мелодије, која као да је сливена у металу. *Коњов.*

ста̀менит, -а, -о *стамен.*

ста̀менито прил. *стамено.* — Брегови су стаменито постављени, широки у основи, танани у врховима. *Ђаја.*

ста̀мено прил. *на стамен начин, сигурно.* — Споро ће ићи, али стамено. *Павл.*

ста̀менӧст, -ости ж *стање онога који је стамен.*

ста́мнети се, -нӣм се, ијек. ста́мњети се, сврш. *постати таман, смрачити се.* — Лице јој се још више уозбиљило и стамнило. *Козарч.* Већ [је] права јесен ... те се рано све стамни у старој колиби. *Дов.*

стамња́ва̄ње с *гл. им. од стамњавати се.* — фиг. Вртешка путује даље [из круга у линију] таме ... и стамњавања смрти. *НИН 1960.*

стамња̀ва̄ти се, ста̀мња̄ва̄м се *несврш. и уч. према стамнити се.* В. пр. уз гл. им. стамњавање.

ста́мњети се, -мњӣм се, ек. ста́мнети се.

ста̑н м (лок. ста́ну; мн. ста́нови, песн. ста̑ни) **1. а.** *једна или више соба с нуспросторијама за становање.* — Ако хоћете да се ваш учитељски стан поправи, онда ви и станујте у њему. *Крл.* Могу се обезбедити самачки станови у колонији фабрике. *Пол. 1957.* **б.** *кућа, зграда за становање.* — Стани били — осташе кућишта [од пожара]. *Март.* Иза градина подизати су станови разнога кроја. *Жуј.* **в.** *склониште.* — По ноћи, ако није згодна стана, прти даље да заметнеш траг. *Буд.* Кад из неба киша груне ... мост поломи — нигде стана, вода свуда. *Радич.* **2.** *летње сточарско насеље с колибама и торовима где се стока напаса и музе, бачија.* — У планини били [су] пространи планински пашњаци и на њима станови Здуњића. *Тур.* Летње село се растура по становима или бачијама где се о стоци ради и сточна производња врши. *Нов.* **3. а.** (*стално*) *боравиште, опстанак.* — Није нама на Цетињу стана ... јер ће ударити Турци. *Март.* **б.** *настамба, смештај.* — [Карловци] су гранична тврђава, дакле војнички стан. *Петр. В.* **4.** *плата за изнајмљени стан, станарина, кирија.* — Кад платим стан ... и остало, остаје ми само за храну и књиге. *Дав.* **5.** етн. *разбој за ткање, стативе.* — У врху собе за ... станом сједи Сока и тка нешто. *Радул.* Наше [су] матере ... имале стан и брдила у кући. *Гор.* **6.** покр. *део мушке или женске кошуље око струка (осим рукава).* — Марко ... се врати с двије везене дјевојачке кошуље од којих је остао само стан. *Поп.*

Изр. **бити на стану** (код кога) *становати*; **божји, свети ~** *црква.* — Тамјан и арома пуни свети стан. *КХ 1936*; **вечни ~** *гроб.* — [Покојника] спроведу до вјечна му стана. *В 1885*; **главни ~** *врховни заповедник и његови ближи сарадници у рату.* — Званични немачки извештаји из тога времена изражавали су озбиљну забринутост и непрестано молили главни стан да им пошаље појачање. *Марј. Ј.*

ста̀нак,[1] ста̑нка м *састанак, договор.* — Отишли су на станак с Турцима да некакво робље мијењају. *Њег.* Старци се одмарају, станак је закључен. *Нех.*

ста̀нак[2], ста̑нка м **1.** *мировање, боравак, опстанак*; исп. стан (3). — Узјаши ме, рече

ждрије̏бе, овдје нам није станка и боравка. *Ков. А.* У село бануше Колашинци ... о којима се и прије причало како ... обијају од села до села и нигдје станка не могу да нађу. *Сиј.* **2.** *застанак, починак, стајање.* — Близедо лишће маслина пратило је њихове шетње, њихове дуге станке пред пучином. *Војн.* Да отворимо најзад круг виџиозни ... у којем се непрестано вртимо без станка и закључка. *Сек.*

ста́нак, -нка м *дем. и хип. од стан.*

ста̀нār, -а́ра м **1.** *онај који станује у неком стану, закупник стана, кирајџија.* — Од страха да јој станар не оде без отказа, закуцала је на његова врата. *Бег.* Домаћица је ... пробудила свога станара. *Чол.* **2.** *онај који станује на стану (2).* — Овдје започињу грабички станари. *Вел.* **3.** *онај који проналази стан за војску, туристе. Бак. Реч.*

ста̀нара ж = станарица (2а) *она која борави на стану (2), планинка.* — [Под Орљом стеном] су нам стара кућишта ... Тамо су нам сад станови. Станара је Вељина мајка. *Ком.*

станáрев, -а, -о = станаров *који припада станару. Вук Рј.*

ста̀нāрина ж **а.** *износ који се плаћа за стан, кирија.* — Преселит ћу се к теби ... у стан и добро ћу ти платити станарину. *Бен.* Нови начин финансирања стамбене изградње предвиђа и нов систем плаћања станарине. *Пол. 1958.* **б.** *додатак плати намештеника за стамбене трошкове. Р-К Реч.*

ста̀нāрӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на станарину.*

ста̀нāрица ж **1.** *станарка.* — Сада ми реците, музе, станарице олимпских двора. *М-И.* **2. а.** = станара. — Станарица прискрбљује у копаоничким бачијама бели смок и друге производе стоке. *Шапч.* **б.** *домаћица.* — Моје станарице нема у свем селу. *Шапч.* **3.** зоол. **а.** *птица која стално борави у истом крају, која се зими не сели у топлије крајеве;* супр. селица. — Разделио је птице на станарице и селице. *М 1867.* **б.** *риба која стално борави у одређеној зони, која се не покреће на даља путовања.* — Пољаница насред луга пуна је свакојаког пука морскога: ... рибе станарице и рибе скитуше. *Наз.* **4.** бот. *вишегодишња зељаста биљка из пор. главочика, белог или жутог цвета, петровац, воловско око. Сим. Реч.*

ста̀нāричнӣ, -а, -о *који припада станарици.*

ста̀нāрка ж **а.** *жена станар (1).* **б.** *она која станује с ким у истој кући али у другом стану.* — Срео је своју станарку из другога ката. *Кол.* Четврти сведок [је] станарка у истој кући. *Пол. 1959.*

ста̀нāрна ж *стан (2); станарска колиба на стану. Р-К Реч.*

станáров, -а, -о = станарев.

ста̀нāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на станаре:* ~ кућа, ~ право.

ста́нац, -нца м обично у полусложеници: ста́нац-ка̄мēн *тврд камен, живац, гвозд.* — Муком је мучао као станац-камен. *Креш.* Сједио је на станцу пред потлеушицом. *Пол. 1958.*

ста̀ндард и **ста̏ндард** м енгл. **1.** *степен, ниво животног стања.* — Данас је могуће више учинити за побољшање животног стандарда. *Тито.* Пораст социјалистичке изградње ... донео је и пораст животног стандарда трудбеника. *Пол. 1950.* **2. а.** *пропис о мерама и квалитету појединих индустријских производа.* — Нападнуте су механизација, рационализација, стандард. *Уј.* **б.** *уопште оно што се сматра нормалним, прихваћеним, што је у складу с важећим мерилима.*

ста̀ндардан и **ста̏ндардан,** -дна, -дно *који одговара стандарду (2), типичан, сагласан с важећим мерилима и обичајима; који стално одржава добар квалитет.* — Поред ... стандардног црног и белог хлеба становништво може добити и полубели. *Б 1957.* Борба коју је ... водио ... надахнула га је на нове стандардне текстове. *Крањч. Стј.*

стандардизáција ж *свођење више облика на мањи број типичних образаца, утврђивање стандарда, мерила.* — Комбиниране [у индустријској производњи] најпослије доводи до стандардизације, тј. до масовне производње тачно одређених типова производње. *ОГ.* Стандардизацијом стамбене изградње ... мења се и улога Завода за стамбену изградњу. *Пол. 1958.*

стандардизи́рати, -и̏зӣрām и **стандàрдизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *провести, проводити стандардизацију, (у)чинити стандардним.* — Тешко се стварају вештачка острва којих се не би дотакао стандардизирани укус. *КН 1956.*

ста̀ндардно и **ста̏ндардно** прил. *на стандардан начин, у стандардном квалитету.* — Играо [је ногомет] стандардно добро и увек био један од најбољих играча. *Пол. 1959.*

ста̀ндардно̄ст и **ста̏ндардно̄ст,** -ости ж *особина онога што је стандардно.* — Када се анализирају програми њихових концерата, може се утврдити извесна укалупљеност и стандардност. *Пол. 1950.*

станúвати се, стàнујēм се несврш. *в. стањивати се.*[2] — [Чета] зимује по Котарима ... а љети се станује по босанским планинама. *Мат.*

станио̀л, -óла м тал. *калај развучен у танке листиће у које се пакују бомбоне, чоколада, суво воће и сл.* — фиг. Тај учени душобрижник у свом римокатоличком станиолу продаје ... укусно замотано ... вјековима опробано средство против страха пред смрћу. *Крл.*

станио̀лнӣ и **станио̀лскӣ,** -ā, -ō *који је од станиола; који је као од станиола:* ~ папир, хартија.

ста̀ни-па̀ни *в. уз стати (изр.).*

ста́нити се, ста̀нӣм се сврш. **1.** *наћи себи место становања, боравка, настанити се, населити се.* — Хтјела [је судба] у овој да земљи се станим. *Марет.* Многи од ових номада говораху нам да би желели станити се гдегод засвагда. *Нов.* [У тој се планини] станила ноћ и страва. *Р 1946.* **2.** *зауставити се, стати.* — Све [сјене] стисну [се] покрај тврдих стијена ... и збијене стане. *Комб.* Вања кидну кроз прозор и станио се бог те пита гдје. *Лал.* **3.** *остати, скрасити се, смирити се на једном месту.* — Код куће се не би могао [Мустафа] станити. *Мул.* Не можемо да се станимо на једном месту од нестрпљења. *Ранк.* фиг. Ничу ... мисли које не могу нигдје да се стане. *Андр. И.*

ста̀нић м *дем. од стан.* — Становали су у биједном станићу. *Крл.*

ста̀ница[1] ж **1.** *место с потребним уређајима и службама где стоји какво превозно средство између свога доласка и одласка:* железничка ~, аутобуска ~, трамвајска ~, релејна ~. — На путу има већих и мањих станица, тзв. постаја. *Нуш.* Стићи ћемо на претоварну станицу. *Јонке.* **2.** *одељак неке веће установе, организације, службе:* здравствена ~, полицијска ~, жандар(мериј)ска ~, метеоролошка ~, бензинска ~. — Биолошка станица ... имала је ... за своја истраживања ... парни брод. *Петр. М.* **3.** *уређаји за одашиљање и примање вести и других емисија и зграда у коју су смештени:* радио-станица, телевизијска ~, разгласна ~, радарска ~. — Зашто воле да слушају стране станице? *Дав.*

ста̀ница[2] ж биол. *основна јединица у телу живих бића, ћелија.* — Ткива [у органима] су изграђена од станица или ћелија. Станице су најмањи дијелови тијела. *НЧ.* [Снага] бије у свим станицама живота. *Крл.*

ста́ница ж покр. *в. стативица. Вук Рј.*

ста̀ничица ж *дем. од станица*[1]. *Прав.*

ста́ничица ж *дем. од ста́ница. И-Б Рј.*

ста̀нӣје и **ста̀ничје** с зб. *скуп станица, ћелија одређене функције, ткиво.* — Већи број међусобно повезаних станица ... чине поједина ткива или станичја. *Бот.*

ста̀ничкӣ и **ста̀ничнӣ**[1], -ā, -ō *који се односи на станицу*[1]: ~ зграда, ~ перон.

ста̀ничнӣ[2], -ā, -ō *који се односи на биол. станицу, ћелијски:* ~ цитоплазма, ~ опна.

ста̀нӣште с **1. а.** *место становања, живљења, обитавалиште, пребивалиште.* — И ... горске звијери имају гдје мирно склонити главу, а ми, убоги немамо сигурна станишта и стојбине. *Коч.* [Барбарска] племена ... би на новим становима коцком дијелила земљу појединим родовима. *Пов. 2.* Воћке у својим густим крунама скривају станишта ... многих птица. *Тод.* **б.** *оно што се изгради за становање и смештај, стан, настамба.* — Крај спаљеног станишта ... одисала је ... свежина ... висоравни. *НК 1946.* **2. а.** *место заустављања и привременог боравка, пролазно боравиште.* — [Палић је] једно од највећих станишта птица чији је пут дуг чак и по десет хиљада километара. *Пол. 1958.* **б.** *место заустављања, застанка превозног средства, постаја, стајалиште, станица*[1] *(1).* — Наш мали пароброд има своје станиште насред дрвенога моста. *Нен. Љ.* **3. а.** *место које одговара животним потребама неке биљне врсте и где она расте.* — Свака биљна врста може живјети на таквом мјесту на које је прилагођена грађом својих органа. То је станиште биљке. *НЕ.* **б.** *место, простор где је нешто смештено, лежиште.* — Јабучице искочиле, очи се увукле далеко унутра у своје станиште па гледају отуд страшно. *Ранк.* **в.** *налазиште.* — Знамо да има злата на првобитном станишту на Уралу. *Панч.*

ста̂нка ж (дат. -нци; ген. мн. -кӣ) *временски размак, прекид, пауза.* — Иза десетогодишње ... станке сврши се сукоб измирењем. *Шиш.* Послије кратке станке... он рече. *Чол.* Писмо му морам прочитати ... са станкама између реченица. *Пав.*

стано̀валӣште с *место где ко станује, боравиште, пребивалиште. И-Б Рј.*

ста̀но̀ван, -вна, -вно = становит (1) *који тврдо, чврсто стоји.* — фиг. Као стијена Одисеј станован оста, хитац Антиноје̄в не сруши њега. *М-И.*

стано̀ва̄ње с *гл. им. од становати.*

стано̀ватн, ста̀нујēм несврш. **1. а.** *бити у стану код некога или у истој кући с неким.* — Дјечак је за вријеме школовања становао код баке у истој кући у којој су становали родитељи његова пријатеља. *ВУС 1960.* **б.** *имати стан, живети, налазити се у неком месту, крају, земљи.* — Прођу ... крај земље гдје станују санци. *М-И.* Трговци и остали мирни Турци ... могу и даље у Србији становати. *Нов.* **2.** *налазити се, бити.* — Сад [тамо] станују само зимје и чавке. *Уск.* фиг. Страховита болест у његовим [владичиним] грудима станује. *Нен. Љ.*

стáновит, -а, -о **1.** = станован. — Из пећине становите стијене извор црне крви ударио. *Март.* Пала је као камен становити. *Матош.* фиг. Не бијаше јак у бољу ни умом врло становит. *М-И.* **2. а.** *известан, одређен.* — И нећудоредни људи . . . имаду под становитим увјетима становиту вриједност. *Баз.* Храброст захтева становиту физичку снагу. *Оль.* **б.** *неки, гдекоји.* — Јелку оцрњују и оговарају становите покварене душе. *Кум.*

стáновито прил. *сигурно, добро.* — То пека људи становито знаду. *Нех.*

стáновитост, -ости ж *особина онога који је становит (I).* — Ја сам се растројио и изгубио становитост и солидност . . . размишљања. *Петр. В.*

стáновиште с **1. а.** *тачка гледишта, стајалиште, положај с којега се нешто посматра или просуђује.* — Све је проматрао само са научног становишта. *Јонке.* Тужи [се] на блато и прашину са становишта социјалне хигијене. *Петр. В.* То не значи да са становишта логике или дијалектике треба порицати конкретност појмова. *Лог. 2.* **б.** *став, однос.* — Какво је по овој мисли [Платон] заузео становиште према умјетности? *Баз.* Ја имам у тој ствари сасвим треће становиште. *Крањч. Стј.* **2.** *уверење, мисао, закључак.* — Промислите . . . је ли право ваше становиште, хоћете ли га моћи бранити? *О-А.* То је његово субјективно становиште. *Крл.* Онда бисмо опет дошли до становишта да је форма све а садржај ништа. *Зог.*

Изр. стати на ~ *сложити се у чему, закључити.* — [Краљ и влада] стали [су] на становиште да се не расписују избори за упражњена мјеста комунистичких посланика. *Риб.*

стáновник, -ика и **стáновњак** м *онај који је настањен у некој згради, у неком крају или земљи.*— У кући је било седам сталних становника. *Јов. Ј.* Број становника неке земље утврђује се . . . службеним пописима. *ОГ.* Потражим брзо у небу . . . ред . . . становника бара и ритова [дивље гуске]. *Чипл.*

стáновница и **стáновница** ж *она која је настањена негде. Деан. Рј.*; *Р-К Реч.*

стáновнички и **стáновнички,** -а, -о *који се односи на становнике.*

стáновништво и **становништво** с **а.** *народ који стално живи у некој земљи, крају, граду или селу*: сеоско ~, градско ~. — Вођење рата захтијева сурадњу свих слојева становништва. *Јонке.* **б.** *животиње које живе у неком месту или крају.* — Чудновато је њено [Засавице] становништво. Има ту водених птица . . . а рибе као у Сави. *Вес.*

стáновњак, -áка м *в. станац. Вук Рј.*

станодáвац, -вца м (ген. мн. -òдāвāцā) *онај који изнајмљује стан.* — Кућа је породична вила његовог станодавца. *Сим.*

стáнодāвка ж *она која изнајмљује стан.* — Станодавка . . . волела их је као своју децу. *Ђур.* Опет су вас тражили, вели му станодавка. *Крл.*

станодáвчев, -а, -о *који припада станодавцу.* — Ћерка станодавчева скочила је мислећи . . . да јој се дете пробудило. *Пол. 1959.*

стáнорēђа м *онај који се брине за уконачивање војске.* — У сатнији . . . сам ја био станорећа. *В 1885.*

стáнути, стáнēм сврш. покр. *в. стати.* — То изрече па пјешке потече, крадимице до куле стануо. *НП Вук.*

стáнца ж тал. *китица, строфа од осам петостопних јампских стихова. Бак. Реч.*

стáнчати, -áм сврш. **1.** *учинити тањим, стањити.* **2.** *постати тањи; смршати. Прав.* ~ **се** *ослабити у јачини.* — Пратња [се песме] још станчала, а Милану глас попео у грло. *Сек.*

стáнчић м *дем. од стан.* — Је ли вам тесан овај станчић? *Пол. 1959.*

стáње с **1.** *опште прилике, околности, положај у којем се неко или нешто налази.* — Стање је тамо [у Црној Гори] заиста врло тешко. Терор незапамћен. *Дед. В.* Тржиште се . . . налазило у каотичном стању. *Крањч. Стј.* **2.** *однос, став према некоме; душевно расположење.* — Спомињали су . . . напето стање између Пруске и Француске. *Нен. Љ.* Ничим није показивала . . . хоће ли да се то стање [неизвјесности] међу нама продужи. *Козарч.* **3.** *облик, појава у којима се ко или што налази, јавља.* — Материје од којих су тела изграђена налазе се у чврстом, течном или гасовитом стању. Ова стања зову се агрегатна стања. *Физ. 4.* Свака тачка на површини Земље заузима у стању мировања одређен положај, а у стању кретања одређен смјер. *ОГ.* **4.** *степен висине нечега, ниво.* — Змај . . . се сасвим спусти у дечије стање мишљења и осећања. *Богдан.* Што су животињске врсте сродније, то имају више заједничких стања у току развоја. *НЧ.* **5.** *количина, величина чега.* — Енглез се интересовао за бројно стање партизанских одреда у Србији. *Ћос. Д.* Стање неког плина је одређено ако су познати волумен, температура и тлак. *Кем.* **6.** *могућност.* — Ја га обдарих колико год ми је стање мојих финансија могло допустити. *Грол.* **7.** *зграда, кућа с осталим зградама на имању.* — Клијет бијаше просто стање, сабито . . . од храстевица. *Ћал.* Бојао сам се . . . да ме бандит једне ноћи не убије или ми стање не запали. *Ћоп.* **8.** *опстанак, боравак*; исп. стáнак[2]. — Ако те баци из

уреда, онда нема ни мени више стања у њему. *Новак.* **9.** *сталеж*; *звање.* — Доста је било тих претварања људи у стања и имена. *Зог.*

Изр. бити у благословеном (другом, трудном) стању *бити трудна, носећа*; бити у стању, бити кадар *моћи учинити или поднети нешто*; довести у исправно ~ *поправити*; довести у пређашње, првобитно ~ *учинити да нешто буде онакво какво је пре било*; здравствено ~, болесно ~ *здравље, болест*; опсадно ~ *изузетне законске мере за угушивање или спречавање немира, побуне*; оскудно (слабо, танко, сиромашно, жалосно) ~ *сиромаштво*; према садашњем стању ствари *према садашњим приликама, околностима*; радно и трпно глаголско ~ грам. *актив и пасив*; ратно ~ *рат са свима предузетим мерама за вођење рата*; ~ ратне приправности *спремност за ратовање.*

стањи́ва̏ње с *гл. им. од стањивати (се).*

стањи́вати, ста̏њујем *несврш. и уч. према стањити.*

~ **се**[1] *несврш. и уч. према стањити се.*

стањи́вати се[2], ста̏њујем се *несврш. и уч. према станити се (2).* — Весео је Рада, нигде се не стањује. Непрестано трчи и ради. *Вес.*

стањи́ва̏ч, -а́ча м *онај који стањује (што).* — Изводи га [притисак] двадесет стањивача злата у најтање листиће. *Креш.*

ста́њити, ста̏њим свршн. *учинити танким или тањим.* — фиг. Истину можеш стањити, али је не можеш прекрхати. *Вел.* С Дунава је допирао стањен смрад плићака. *Дав.*

~ **се 1.** *постати танак или тањи.* — Лица им се издужила и стањила од глади. *Креш.* Стањио се [стриц] као дјечак. *Ћоп.* **2.** *ограничити своје потребе или трошкове. Бак. Реч.*

ста̏њо̄л, -о́ла м *в. станиол.*

ста̏њо̄лни, -а̄, -о̄ *в. станиолни.*

ста̏о-па̏о *в. уз стати (изр.).*

ста̏п, ста́па м покр. *в. штап. Вук Рј.*

ста̏п м *узак и висок дрвени суд у коме се млеко и павлака буђкају, мету да се одвоји маслац, путер.* — Понекад се и [дјевојке] јаве . . . иза наћава . . . иза стапа, отпјевају . . . пјесму . . . и ушуте. *Сиј.*

стапа̏јица ж *штап с колутом којим се буђка, мете млеко и др. у стану.* — Осјети нешто . . . што шљапа као масло под стапајицом. *Божић.*

ста́пање с *гл. им. од стапати (се).*

ста́пати (се), ста̏пам (се) *несврш. и уч. према стопити (се).*

ста̏пка ж *петељка, стабљика на листу, цвету и на неким плодовима.* — Доњи цвет [овса је] седећи, а горњи на стапку насађен. *Панч.* Небитни [су дијелови цвијета] стапка и оцвијеће. *Бот.*

ста̏пкаст, -а, -о *који је попут стапке.*

ста̏пчаре ж мн. (јд. ста̏пчара) бот. *разред виших гљива, са многобројним врстама, које се одликују нарочитим органом за ношење спора* Basidiomycetes. — Разликујемо двије скупине виших гљива: мјешинарке . . . и стапчаре. *Бот.*

стапча́ри м мн. (јд. ста̏пчār, -а́ра) зоол. *разред морских бодљокожаца којима су неки органи налик на стапке, петељке, морски кринови* Crinoidea. — Код већине је стапчара чашкасто тијело настављено на стапки. *Финк.*

ста̏пчица ж *дем. од стапка.*

ста̑р[1] м покр. *житна мера од 40 ока.* — На леђима доносе [из Котора] стар жита. *Ђур.*

ста̑р[2] м енгл. *звезда (4).* — Андерсон . . . је на олимпијади у Амстердаму био један од највећих старова. *Пол. 1958.*

ста̑р, ста́ра и ста̀ра, -о (одр. ста̑рī) **1. а.** *који је доживео много година, који је прошао доба највећих физичких способности*; супр. млад. — Човек стар годинама, али млад и чио духом. *Срем.* Стар сам и немоћан па посрћем као старо кљусе. *ВУС 1960.* Њега мрзе сви овдашњи старији људи, а нарочито Милан. *Дом.* **б.** *који је прошао доба живота, године које се сматрају најпогоднијим за нешто*: ~ за школу, ~ студент, ~ девојка. **2.** (одр.) **а.** *који је био у прошлости, некадашњи.* — Нови везир . . . је равно пошао у Травник, стару столицу босанских везира. *Том.* За означавање бројева стари су се народи служили разним системима. *Алг. 1.* **б.** *претходни, ранији, прошли.* — [У брошури се] предлаже . . . да се на рушевинама старога друштва подигне федерација слободних општина. *Скерл.* **3. а.** *који потиче из прошлих, древних времена*; супр. нов. — Има ли код вас . . . каквих развалина старога града? *Јонке.* Стари мост одрођен као инвалид тавори. *Чипл.* **б.** *који је од давнина у обичају, одавно познат.* — Стара је пословица да вук длаку мијења, али ћуди не мијења. *Вј. 1957.* По старом манастирском реду риба се није јела у оним месецима који у имену нису имали слово »р«. *Чипл.* **4.** *који по особинама, назорима и сл. припада некадашњем времену.* — Знао је да је Мухаремага човјек од старих људи па презире све оне који се по суду повлаче. *Мул.* **5.** *који је временом и употребом истрошен, похабан*; супр. нов. — Цигани . . . продају пилиће за старо одело. *Скерл.* Баба [је] била . . . отрцана као стари опанак. *Кол.* **6. а.** *дугогодишњи, давно познат по нечему.* — Васић је стари познаник читалаца издања Српске књижевне задруге. *Богдан.* Поручник Дуб [је] познати стари денунцијант. *Јонке.* Ви сте

стар и искусан новинар. *Ћос. Б.* **б.** *већ пре одређен, одраније својствен коме или чему.* — Опет ћеш извирити из свога дупља и заузети своје старо мјесто. *Козарч.* **7.** *који је из раније сезоне, произведен претходне године или пре више година (о сезонским пољопривредним производима).* ~ вино, ~ ракија, ~ жито. **8.** (комп.) **а.** *који је на вишем степену, виши.* — Ученик мора свом снагом упети ... ако хоће ... да пређе у старији разред *Батут.* **б.** *који се више поштује, меродавнији, важнији, вреднији.* — Сад ће бити опет старија пуковникова заповиједи него турски зулум. *Тур.* Не дозволити [жени] да буде њена реч старија. *БК 1906.* **в.** *виши по рангу, виши у некој хијерархији;* (у именичкој служби) м *претпостављени, старешина* старији официр. — Адвокат уложи уток на старију власт *Ћип.* Мора бити [у војсци] старијих и млађих. *Тур.* Тако пролази сваки онај који не слуша свога старијега и своју владу. *Дом.* **9.** *уз изразе којима се указује на број (конкретно или приближно) временских јединица протеклих од нечијег рођења одн. од настанка нечега. који има ... који је отпре ...:* човек стар 60 година, рукопис стар неколико векова, хлеб стар три дана. — Знате ли колико сам у ствари стар? *Рад. Д.* **10.** (у именичкој служби) м **а.** *стар човек, старац.* — Стари је само ... пушио и пио *Бег.* Ноћили су код неког старог и његових унучића. *Ћон.* **б.** *отац (у одмаклим годинама)* — Три хиљаде изгорјело је кућа кад сам ја био са старим (тако он зове покојног оца) па се ни познало није на Стамболу. *Мул.* **11.** (у именичкој служби) ж **а.** *стара жена, старица* — »Добар дан, драга госпо!« поклони се гизделин старој, али се окрену и младој. *Шен.* **б.** *мајка (у одмаклим годинама).* — Цео дан је стара, као увек, грдила свога сина. *Јевт* **в.** *баба, бака Вук Рј.* **12.** (у именичкој служби) с **а.** *стара особа, старац или старица.* — Баш је њена брига, нит му старо кашље, нит нејако плаче. *Ћоп.* **б.** *некадашње време, некадашње стање, прошлост.* — Револуција значи да се никад не врати оно старо. *Лал.* Нема враћања у старо. *Фелд.* **13.** (у именичкој служби) м мн. **а.** *преци, прећи, родитељи.* — Хајдемо у бој сви појући, старе наше спомињући *Њег.* Наши стари под јуначким баном Иванишем [полетјеше у бој]. *Матош.* Он се родио као газда, јер су и његови стари били газде. *Ћор.* **б.** *старо (старије) поколење.* сукоб младих и старих.

Изр. старо и младо *сви листом, сав народ.*

стàралац, -аоца м (ген. мн. -алāцā) *старатељ.* — Хоћу да ти будеш старалац [после моје смрти] мојој деци. *Ком.*

стàралачкӣ, -ā, -ō *који се односи на старање.*

стàралаштво с *старатељство.* — Кнез Јеремија ... загледа у старалаштво над Јеленом. *Кнеж. Л.*

стàрамājка ж *бака.* — Хаљине са воланима и прекомерним наборима [носиле су] наше мајке и старамајке. *Цар М.*

стàрамājкин, -а, -о *који припада старамајки.*

стàрāње с *гл. им. од старати (се).*

стàраочев, -а, -о *који припада стараоцу.*

стàратељ м **а.** *онај који се стара, брине о некоме, који негује или васпитава некога.* — Ми смо имали да будемо задовољни што би нам она као наш добар старатељ дала. *Јов. С.* **б.** *онај који је овлашћен да се стара о некоме ко сам није способан за то (о детету, о душевно болесној или оронулој особи) и да доноси одлуке уместо њега, скрбник, тутор.* — Деца полажу [пријемни испит] и родитељи, старатељи и домаћи учитељи присуствују. *Срем.* **в.** *онај који је задужен да се брине о нечему, да води, одржава нешто:* ~ имања. — Старатељ црквено-школске општине ... бавио се понајвише домаћинским пословима. *Радул.*

Изр. држава (земља) ~ *држава којој је поверена нека територија под старатељством.*

стàратељев, -а, -о *који припада старатељу.*

стàратēљка ж *жена старатељ.* — Ова намолована лутка ... ми се силом за старатељку намеће. *Јакш. Ђ.*

стàратēљкин, -а, -о *који припада старатељки.*

стàратељскӣ, -ā, -ō *који се односи на старатеље и старатељство.*

стàратељски прил. *на старатељски начин, као старатељ.* — Никица је говорио поучно и старатељски. *Чипл.*

стàратељство с *установа и дужност старатеља, вршење дужности старатеља.* — Број деце под старатељством смањио се. *Б 1957.*

стàрати, -āм несврш. заст. *постајати стар, старети.* — Ти сваки дан стараш, мисли да се удомиш док си млађа. *Љуб.* Зар то чувство не стара скупа са човјеком? *Коз. Ј.*

~ **се**[1] *в. старати.* — Млади нам се не старају, стари нам се помлађују. *НПХ.*

стàрати се[2], -āм се несврш. **1.** *радити што је потребно да се осигура нормалан живот одн. одржавање или развој кога или чега:* ~ о болеснику, о кући, пословима. — [Зона] се старала о цвећу и залевала га. *Срем.* **2.** *настојати, трудити се, залагати се да се нешто постигне, оствари и сл.* — Живио је безбрижно старајући се једино да се владају

као потомци . . . племићке породице. *Шимун.* »Добро је, војници!« поздрави их наредник. — »Стараћемо се!« одговорише они сложно. *Јак.*

стàрац, стâрца м **1.** *стар човек.* — Суниле се утањило као старац пред смрт. *Неим.* **2.** *маст, пунац. Вук Рј.* **3.** бот. *жалфија* Salvia verticillata. *Р-К Реч.*

стáрац, -рца м *стар виноград. Вук Рј.*

стàрача ж *старо речно корито, рукавац којим је некад текла река.* — Мртви рукав ријеке . . . се зове старача или мртваја. *ОГ.*

стàрачац, -чца м **1.** *дем. од старац.* **2.** бот. *биљка из пор. главочика, драгушац* Senecio vulgaris. *Бот.*

стáрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на старце, старе особе:* ~ слабост, ~ штап, ~ глас. — Подигла је своје јадно лице и мутне старачке очи. *Мих.*

стáрачки прил. *као старац, на старачки начин.* — Напољу је послужитељ . . . псовао и старачки дахтао. *Бар.*

стáрāштво с *питања (друштвена, медицинска и сл.) везана за старост, старе особе.* — Специјалисти . . . тврде да се старци и стараштво појавише код нас . . . тек недавно. *Л-К.*

стáревина ж *оно што је нечије од давнине или је било нечије у старо време, дедовина.* — Па ја тражим моју старевину, што је моје од старине било. *НП Вук.* Равник . . . сјети Шимуна његове старевине, шаке земље гладнице, гдје сиротују мати и старији брат. *Гор.*

стáреж м и ж **1.** *старе ствари, стари остаци нечега, старудија.* — Мама хеклује тепих од шареног старежа. *Срем.* Ту су биле штале и држале се каце, бурад и свакојака стареж. *Андр. И.* Струјао [је у дућану] вонь старежа и гњиладине. *Божић.* **2.** фиг. *старији свет, остарина.* — Сад видим да има само два света: младеж и стареж. *Црњ.*

старèжāр, -ара м *старинар (I).* — Стигао је у мјесто некакав старежар. *Цар Е.* По процјени онога старог старежара . . . [купио сам] ону . . . старудију. *Креш.*

старèжāрка ж *старетинарка.*

старèжина ж *аугм. и пеј. од стареж.* — Све мокро . . . међу дивљим грмљем с мирисом старежине и смрти. *Шимун.* фиг. Ми смо младос'! Доли старежине! *Војн.*

стáрежница ж *спремница за стареж.*

старéјко м *старојко, стари сват.* — У њих [Арбанаса] нема ни кума ни старејка. *Дед. Ј.*

старéљак, -љка м *дем. и ир. од старац.* — Старељак . . . удари бичем и коњи полетјеше. *Ков. А.*

старènӣк, -ика м **1.** *староседелац, старинац.* — Они су паметни, богати, стареници. *Павл.* **2. а.** *стари напуштен пут, старопутина.* — Ударисмо некако напуштеном путањом, стареником, који нас доведе до неког големог . . . дрвета. *Шапч.* **б.** *старо напуштено речно корито, старача, мртваја. Р-К Реч.*

старèница ж *млински, воденични поток. Р-К Реч.*

стáрење с *гл. им. од старети, старити и старјети.*

стáрети, -рӣм, ијек. стáрјети, несврш. **1. а.** *постајати стар, залазити у године.* — Из дана у дан удобно стари [Нестор]. *М-И.* **б.** *мењати се, добивати оштећења, пропадати с протицањем времена.* — Старио је . . . и он [мост]. *Андр. И.* **2.** *губити свежину, силину, интензитет.* — Време тече и осећаји старе. *Дуч.* Видјели су . . . како страсти старе. *Гал.*

старетӣнāр, -ара м *старинар (I).* — Двије слике [Буковчеве] нашле [су се] прије кратког времена код неког старетинара у Загребу. *Баб.*

старетинáрев, -а, -о = старетинаров *који припада старетинару.*

старетӣнāрка ж *жена старетинар.*

старетӣнāрница ж *старинарница.* — Данас је разбијена стара гитара у старетинарници. *Крл.* Форма празна као стари оклоп који нови јунак купује на старетинарници и увлачи се у њега. *Зог.*

старетинáров, -а, -о = старетинарев.

старетӣнāрскӣ, -ā, -ō *старинарски:* ~ пазар.

старетинáрство с *старинарство (I).* — Он, некадашњи велетрговац, бави се сада старетинарством. *ВУС 1960.*

старèшина, ијек. старјèшина, м **а.** *први у некој хијерархији, руководилац, поглавар, начелник, уопште особа с највећим овлашћењима у некој групи, заједници и сл.:* ~ одсека, кућни ~, сеоски ~. — На челу рода налази се мирнодопски старјешина и ратни вођа, које изабиру припадници рода. *ОГ.* Свака чета [заробљеника] имала је старешину. *Јак.* **б.** *у војсци: командир, заповедник неког дела војске; припадник војног кадра који командује војницима, официр одн. подофицир.* — Пера [се] само окрете као војник кад му старешина заповеди. *Вес.* **в.** *уопште старији у некој хијерархији, претпостављени.* — Његову памет поштовао је и ценио сваки старешина. *Лаз. Л.*

Изр. сватски, сватовски ~ *стари сват;* разредни ~ *наставник посебно задужен за старање о неком одељењу ђака.*

старèшинин, -а, -о, ијек. старјèшинин *који припада старешини.*

старѐшиница, ијек. старјѐшиница, ж = старешица *жена која управља кућом, настојница. Деан. Рј.*

старѐшѝнскӣ, -ā, -ō, ијек. старјѐшѝнскӣ *који се односи на старешине и старешинство*: ~ кадар, ~ опомена.

старѐшѝнски, ијек. старјѐшѝнски, прил. *на старешински начин, као старешина.* — »Ви« — рече [Лазар] кратко старешински . . . »ћерајте ваше«. *Шуб.*

старешѝнство, ијек. старјешѝнство, с **1. а.** *својство, положај, власт старешине.* — Међу вишим официрима који строго воде рачуна о војничкој ранглисти испоставило се да је пуковник Иван најстарији официр у логору и њему припада право старешинства. *Јак.* **б.** *ред, однос по положају или старости у служби, ранг*: прозивка по старешинству (нпр. у војсци), поштовање старешинства. — За њима [ућу] сви остали по реду и старешинству. *Лаз. Л.* **2. а.** *скуп старешина, руководиоци, руководећи кадар.* — Пленарни састанак старјешинства . . . извиђача анализирао је . . . извиђачка логоровања. *Вј. 1960.* **б.** *виша власт, руководство.* — Гвардијан је . . . изгубио присебност . . . како је писано у жалбама старешинству. *Андр. И.* **3.** *сразмерна старост, временски ред, хронологија.* — Историја [Земље] подељена [је] на периоде које се зову по свом старјешинству примарне, секундарне, терцијарне и кватерне. *Жуј.* **4.** *додатак или већи део који узме старешина при каквој деоби.* — Кад станемо дијелити благо, све ти узмеш старјешинство, побре. *НП Вук.*

старѐшица, ијек. старјѐшица, ж = старешица. — [Дете] сваког јутра пољуби вилу старешицу, која га је врло волела. *Вес.*

старешо̀ва̄ње, ијек. старјешо̀ва̄ње, с *гл. им. од старешовати.*

старешо̀вати, -èшујēм, ијек. старјешо̀вати, несврш. *бити старешина, управљати.* — Честократ је видјети несебичних људи, вриједних да над својим вијеком старјешују. *Павл.* Доста сам старешовао . . . Ево вам вашега штапа па га подајте коме хоћете. *Вес.*

старе́штво, ијек. старје́штво, с *старешинство (1).* — Сваки је хтео другоме да заповеда и старјештво своје над њим да покаже. *Вук.* Гости [су] седели за столом . . . по старештву. *Дом.*

ста̏рина м *стар човек, старац.* — Имам још да напоменем нестора данашњих српских умјетника, старину С. Тодоровића. *Андр. И.* За столом . . . посадили су часне старине са . . . седим брадама. *Моск.*

старѝна ж **1. а.** *старо доба, далека прошлост, давнина.* — Ово заправо ни нису Сирмијци од старине него смо их истом прије неколико година посвојили. *Вел.* Песници из старине певали су . . . своје даворије уз пратњу харфе. *Цар М.* **б.** *прошлост неке људске групе (народа, племена и сл.), живот минулих поколења.* — [Део нашега народа који је под Турцима прешао у муслиманску веру] није имао потребе да се враћа у . . . обичаје своје старине. *Ђорђ.* **в.** *некадашња припадност по роду, пореклу; порекло, род.* — Старином је Цинцарин, али се родио у Будиму. *Јакш. Ђ.* Старином сам и кућом са Мразова, а сад ми је кућа цијели свијет. *Коч.* **2. а.** *трагови, остаци старог доба, некадашњег живота.* — Најдубља старина људског рода . . . лежи закопана у подубоким наносима река. *Жуј.* **б.** *старе особине, појаве старог порекла.* — И ту је српскохрватски језик сачувао много старине и много слободе. *Бвл.* **3.** *породично наслеђе из даље прошлости, старевина, дедовина.* — Нисам могао радити, а болела ме душа да продам старину . . . дао сам поље под закуп. *Ћип.* **4.** *предмет, ствар из старог доба.* — У сваки је [манастир Јоаким] ушао . . . и пописао његове старине. *Поп. П.* Премјестит ће читав државни строј . . . у музеј старина. *Ант. 1.* **5.** *старо вино.* — Послао бих му боцу старине. *В 1885.* **6. а.** *својство онога што је давно настало, произведено, направљено, старост (3).* — Покућство . . . се љаштило од старине. *Војн.* [Сеоце] је скоро оронуло од старине. *Дов.* **б.** *стање, обележја старости (биолошке), одмаклих година.* — Старац кано да је пред вишом старости изгубио своју старину, скочи к мајци. *Бал.*

старѝнāр, -ара м **1.** *трговац старинама, предметима сачуваним из прошлости; трговац старим, половним, употребљаваним стварима. Р-К Реч.* **2.** *онај који се бави сабирањем и проучавањем старина, особито из подручја науке и уметности; археолог.* — Како је [грб] данас сав изубијан, умеју га протумачити још само учени старинари. *Грол.* Солински натписи из збирке . . . одушевљеног старинара Д. Папалића. *Комб.*

старѝнāрница ж **1.** *продавница старина, старих ствари. Р-К Реч.* **2.** *збирка старина.* — У тим орманима је било . . . свега и свачега, архив и старинарница. *Сек.*

старѝнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на старинаре и старинарство.*

старинáрство с **1.** *трговина старинама. Р-К Реч.* **2.** *испитивање старина, археологија. Р-К Реч.*

старѝнац, -нца м (ген. мн. ста̀рѝнāца̄) *онај чији је род од старине негде насељен, староседелац*; супр. досељеник, дошљак. — Велики део Истре заузимају старинци, тј. становништво које је тамо насељено још у доба досељења Словена у 7. веку. *Пол. 1958.* Вилићи су у Трнови били старинци. *Сур.*

ста̀риначкӣ, -ā, -ō *који се односи на старинце*: ~ породица.

старѝнскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на старо доба, на старину*: ~ обичај, ~ новац. — По предањима старинским живим. *Панд.* На старински начин ми смо пјесму сложили. *Цес. Д.* **2.** *који се придржава старих обичаја и схватања, несавремен.* — Опћина је још увијек ... старинска, патријархална и фамилијарна. *Коз. Ј.* Старински си ти човек ... па не знаш многе ствари. *Дом.*

старѝнски прил. *на старински начин.* — Ви се ... јако варате и судите старински. *Вел.*

ста̀рити, -ѝм несврш. *чинити старим.* — — Човјека стариш [Ра] да у нове дане у нову га пут преоблачиш. *Наз.* Зло нас време хаба, стари нас и мења. *Стан.*

~ **се** *правити се стар, понашати се као стари људи. Вук Рј.*

ста̀рић м *дем. од стâр. И-Б Рј.*

ста̀рица ж **1.** *стара жена.* — На дрвену столцу сједаше слијепа, згурена старица. *Шен.* **2.** (у придевској служби) *стара.* — Старица мајка ... на друму стоји и чека. *НК 1946.* Разведри се чамна гора ... и старица оморика. *Кош.*

старѝчак, -чка м *дем. и ир. од старац.*

ста̀ричин, -а, -о *који припада старици.*

ста̀ричица ж *дем. од старица.* — Мало прије пригњечио сам једну старичицу. *Л-К.*

ста̀рӣш, -ѝша м *старац, стâрина. Вук Рј.*

ста̀рјети, -рӣм, ек. ста̀рети.

старјеш-, ек. стареш-.

ста̀рка ж **1. а.** *стара жена, старица.* — Велинка је била ... стара жена. Чистуница као и све старке. *Вес.* фиг. Земља, обнемогла старка, помлади се. *Прер.* **б.** *стара, одрасла животиња (женка).* — Стари мужјак [јаребица] ... стражари ... а старка женка тражи ... травнато мјесто. *Кал.* **2.** *стара ракија.* — И званице ту су јешне, пуне вина и ракије старке. *Кош.* **3.** еуф. и шаљ. *стражњица, задњица.* — Вози се низ јелу да старком пољуби тло. *Гор.* Кога ја узмем лијечити, упали му се старка као да си уз њу прицврљио врућ сач. *Ћоп.*

ста̀ркā̀ње с *гл. им. од старкати.*

ста̀ркати, -ā̀м несврш. *подстицати, подјаривати (угарке, ватру).* — Горчин је ћарао жеравицу, старкао угарке. *Ћур.*

ста̀ркеља м *пеј. од старац; стар човечуљак.* — Он [Раде] је био озбиљан као какав старкеља. *Ћур.* Једно псето лане ... чангризаво као старкеља. *Матош.*

ста̀ркељаст, -а, -о необ. *који је као у старкеље.* — На тој старкељастој главици ... као да су се приболе ... смеће очи. *Божић.*

ста̀рко м *хип. од старац.* — Одговори ми уздишући мој добри старко Јосо. *Павл.*

ста̀рмаласт, -а, -о *који је понешто стармали.* — Борац ... Зеко, стармаласт, ситан момчић, усхићавао се храстовом шумом. *Чол.*

стармàлачки прил. *као стармали.* — Смеши се љупко на деду и ... врти главом стармалачки. *Сек.*

ста̀рмāлӣ, -ā, -ō **1. а.** *који је већ у годинама а патуљаста је лика и изгледа.* — Службени дио вечери отпоче неки одрешити стармали ћелоња. *Креш.* **б.** (у именичкој служби) м *особа закржљала раста, патуљак.* — Стармали се прену. *Наз.* **2. а.** *који је по годинама млад, а по владању или изгледу стар.* — Дошла [у Црну Гору] некаква стармала дјеца с југа с пушкама и топовима. *Вуј.* Живјело је у Рашљу једно момче ... блиједо у лицу и стармало. *Сиј.* У снијегу пред њим лежи недорастао дјечак, стармали, утегнут војничким опасачем. *Ћоп.* **б.** *који није својствен животном добу субјекта (него старијим особама, њиховим погледима и знању).* — Знао [сам га] још од малих ногу ... изненађивао ме својим стармалим интересовањем за све. *Поп. Ј.* Милена, иако најмлађа ... расправља и суди о себи стармалим речником. *Пол. 1960.* фиг. Аутор ... опонаша стармали лиризам неких старијих пјесника. *Шим. С.*

ста̀рмāло прил *на стармали начин, као стармали.* — Ристић је типичан публициста ерудит који делује помало главобољно и стармало. *Михиз.*

ста̀рмлāд, -а́да, -а́до *који има сједињене особине старих и младих.* — Требало је заиста срчане воље и изузетне стармладе трезвености да се с оно мало средстава прогура до универзитета. *Петр. В.*

ста̀рмладо̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је стармлад.* — Поезија Б. Ковачевића [је] поезија једне стармладости ... јер ... се извесна зрела расположења преламају кроз једну младалачку психу. *Богдан.*

ста̀рнути, ста̀рнēм сврш. *подстаћи, ћарнути, подјарити (ватру).* — Страхиња ... старну ватру. *Глиш.*

старо- 1. *као први део придевских сложеница изриче старину, древност онога што значи други део сложенице*: староазијски, старобалкански, старохрватски, старосрпски и сл. **2.** *у изведеницама од синтагми са придевом стари (Стари)*: староварошки, старобечејски, старосрбијански, старокућић.

старо̀вати, ста̀рујēм несврш. *проводити старост.* — У помлађено [је] доба старовао међу новим свијетом. *Комб.*

старòвек, -а, -о, ијек. старòвјек = старовечан *који има много година, који постоји одавно, стар.* — Промјерио је ту старовјеку зграду. *Павл.* Мирно [је] сјајио зелен мах око дебла ... старовјека храста. *Кум.*

старовèкōвнӣ, -ā, -ō, ијек. старовјèкōвнӣ *који припада старом веку.* — Битна [је у форми] разлика почев од источне деспоције до старовековне монархије. *О 1875.*

старòверан и **стàровēран,** -рна, -рно, ијек. старòвјеран и стàровјēран *који се држи старије верске традиције и односа према вери.* — Видјевши то старовјерни Бошњаци стадоше ... говорити. *Том.*

старòверац, -вēрца и **старовēрац,** -рца, ијек. старòвјерац и старовјēрац, м *следбеник старије верске традиције; онај који се односи према вери и верским правилима строго као у старо доба.* — По вјеровању старовјерача [зидове синагоге] не смије дотакнути никакво оруђе. *В 1885.* Лакше је староверца уверити да не постоји бог него њу преваспитати. *Моск.*

старòвēрје, ијек. старòвјēрје, с = староверство *својства, назори и држање староверача.*

старòвēрка, ијек. старòвјēрка, ж *жена старовераца.*

старòверскӣ, -ā, -ō, ијек. старòвјерскӣ *који се односи на староверце и на староверство.* — Свладав султан старовјерски отпор у Стамболу ... учврсти своју власт. *Том.*

старовēрство, ијек. старовјēрство, с = староверје.

старòвечан, -чна, -чно, ијек. старòвјечан = старовек. — У дну суднице стајаше дугачак старовјечан стол. *Шен.* Поносио се пријатељством некога старовјечнога сусједа адвоката. *Леск. Ј.*

старòвит, -а, -о *прилично стар, постарији.* — Је ли код куће госпођа? — упита Сабина старовиту жену. *Кум.*

старовје-, ек. старове-.

стàрōвијк м необ. *староседелац.* — Нити је ћесарокраљ ... послао бољег војводу од тебе у ову земљу, нити си ти затекао бољег и честитијег старовника у овој земљи од овог истог Симеуна Пејића. *Коч.*

старòвоља м и ж *онај који је против новог, присталица старог.* — Старовоље гледе па нам се чуде: шта чине луде у колу том! *Змај.* Он није одвратан ... као што су га схватили и жигосали сви наши мизонеисти и старовоље. *Скерл.*

старòвремен, -а, -о *старовременски; који је из старога времена, стар.*

старòвременскӣ, -ā, -ō = старòвремскӣ *који се односи на старо време, старински:* ~ схватање, старовременски појмови.

старòвременски прил. = старòвремски *као у старо време:* ~ обучен.

староврèмешан, -шна, -шно *времешан, постарији.* — Зачу се наједном глас староврemешног чиновника. *Цар Е.*

старòвремскӣ, -ā, -ō = старòвременскӣ. — Сремац је ... волео све што је било старовремско у људима, у обичајима ... у животу уопште. *Глиг.*

старòвремски прил. = старòвременски. — Дипломатија била је старовремски бирократска. *Јов. С.*

старогóнче, -ета с и **старòгоња** м покр. *онај који је дуго служио некога.* — Тај [је] чово господско старогонче, од оних што су више сматрани као укућани него као слуге. *Мат.*

стàродāван и **старòдāван, стàродрēван** и **старòдрēван,** -вна, -вно *који потиче из старих, давних времена, старински.* — Сред врта стајаху четири стародавне липе. *Шен.* Показао нам је и објаснио многе стародревне реткости. *Нен. Љ.* У стародревну ... цркву није продирало много свјетла. *Нех.*

стародрéвнōст, -ости ж *стање, особина онога што је стародревно; оно што се сачувало из давних времена, старина.* — Трудио се да нам све стародревности објасни. *Нен. Љ.*

старòдужина ж *стари дуг, давнашње дужничке обавезе.* — Ласно се [пук] задужује ... и стародужине заборавља. *Павл.* Стародужине је било много, а ... било је и врло замршене. *Ђор.*

старòжења м *стари нежења, стари бећар. Р-К Реч.*

старозáветнӣ, -ā, -ō, ијек. старозáвјетнӣ *који се односи на стари завет и на Стари завет:* ~ пророк, старозаветни списи.

старозáветскӣ, -ā, -ō, ијек. старозáвјетскӣ *в. старозаветни.*

старозáвјетнӣ, -ā, -ō, ек. старозáветнӣ.

старозáвјетскӣ, -ā, -ō, ек. старозáветскӣ.

старójко м *стари сват, сватовски старешина.* — У присуству венчаног кума или старојка обуче [помајка] дете у нове хаљине. *Ђорђ.*

старójков, -а, -о *који припада старојку.*

старójковица ж *старојкова жена.* — Одоше старојковој кући, нађоше тамо старојковицу. *Срем.*

старокàтолик и **старокатòлик** м *припадник старокатоличке цркве, која се после Ватиканског концила (1869—70) одвојила од католичке цркве.*

старокàтоличкӣ и **старокатòличкӣ,** -ā -ō *који се односи на старокатолике.*

старокла̀сичан, -чна, -чно *који припада старим (грчким и римским) класицима.*

старокла̀сичкӣ, -ā, -ō *који се односи на старокласичне писце и на њихово доба.*

стара̀ков, -а, -о *староковáн (I)*: ~ коњ. *Вук Рј.*

ста̏рокṑван и **стара̀кṑван,** -вна, -вно **1.** *којему је дотрајао потков, давно потковáн.* — Зашепесао [је] као староковно кљусе. *Гор.* **2.** *исковáн у старини, старински (о кованим предметима).* — Опасали сабље староковне. *НП Вук.* **3.** *стародревáн, старостáван.* — Молите се богу ... из светијех староковних књига. *НП Вук.*

стара̀кṑвка ж *староковна сабља.* — И он носи сабљу староковку. *Вук Рј.*

стара̀кућић м *човек из старе, угледне породице, коленовић.* — О старосједиоцима и старокућићима нијесу се господа споменула. *Љуб.*

стара̀лик, -а, -о *који изгледа стар, који одаје утисак старости.* — Примијетио сам да су им [дјевојкама] лица старолика. *Јел.*

стара̀ликаст, -а, -о *старолик (уопште или у некој мери). Р-К Реч.*

стара̀личан, -чна, -чно *старолик. Прав.*

ста̏ромṑдан, -дна, -дно *својствен минулом времену, његовим обичајима, стилу, застарео, несавремен; који се држи таквих норми, који се поводи за старим узорима*: ~ хаљина, ~ фризура, ~ песма, ~ песник.

ста̏ромṑдно прил. *на старомодан начин, несавремено*: ~ обучен.

старомо́днōст, -ости ж *особина онога што је старомодно.*

старома̀мачкӣ, -ā, -ō *који се односи на старе момке.*

стара̀путина ж *траг, остатак старога, напуштеног пута.* — Вратише се старопутином ... те избише на шумски омеђак. *Креш.*

стара̀сват м *сватовски старешина, стари сват, старојко. Р-К Реч.*

стара̀сватити, -ӣм несврш. *молити, узимати кога да буде стари сват.* — Купе свате. Дођоше ми са лимуном да ме њиме старосвате. *Змај.*

стара̀сватица ж *жена старога свата.* — Узнемирили се сви: и кум, и кумица, и старосватица и девер, а наравно највише млада. *Срем.*

стара̀сватскӣ, -ā, -ō *који се односи на старосвата.*

стара̀сватство с *старосватска дужност и част.* — Кад њу [касирку] види, заборави и мене [жену] ... кумицу Јелицу и данашње венчање и старосватство. *Срем.*

стара̀ваћење с *гл. им. од старосватити.*

старосѐделац, -еоца, ијек. старосјѐдилац и старосјѐдјелац, м *онај који од старине пребива у неком месту, крају или земљи, старинац.* — Новц насељеници постепено претапају староседеоце у себе. *Ђорђ.* Римски [су] колонисти романизирали старосједиоце Дације. *ЕГ 2.*

старосѐделачкӣ, -ā, -ō, ијек. старосјѐдилачкӣ и старосјѐдјелачкӣ *који се односи на староседеоце*: ~ породица.

старосѐдеочев, -а, -о, ијек. старосјѐдиочев *који припада староседеоцу.*

стара̀селац[1], -ēлца и **старосе́лац,** -лца м *онај који је из старог села (одн. из старог насеља у неком селу).*

стара̀селац[2], -еоца и -ēлца, ијек. стара̀сјелац, м покр. *в. староседелац. Вук Рј.*

стара̀селачкӣ, -ā, -ō, ијек. стара̀сјелачкӣ *који се односи на староседеоце; староседелачки.*

старосје-, ек. старосе-.

ста̏рослāван, -вна, -вно *који је од старине славан; који се односи на славну прошлост.* — Хоће [одметници] да старославну нашу дједовину предаду у нокте крилатога лава. *Шен.* »Трилогија«, »Мајка Југовића« ... дјела су ... из старославних наших дана, заодјевена савременим умјетничким духом. *С 1911.*

старослàвēнскӣ и **старослàвēнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на старославенски одн. старословенски језик*: ~ писменост, ~ превод, ~ споменик, ~ деклинација итд.

старослàвēнскӣ јѐзик и **старослàвēнскӣ јѐзик** м *најстарији словенски књижевни језик (заснован на наречју солунских Словена у IX веку), који је проистекао из делатности Ћирила (Константина) и Методија.*

ста̏росӣ, -ā, -ō *који се односи на старост*[1]. — Ислужен геније још увијек је добар ... за једну ... старосну службу. *Десн.* Од државе је добио пуну старосну пензију. *Пол. 1950.*

ста̏рōст[1], -ости ж **1.** супр. младост **а.** *стање и особина онога који је стар, остарео; одмакле године живота, старачко доба.* — Старост је ломна и немоћна. *Јакш. Ђ.* Тако је радио све до касне старости. *Пав.* Моја ће старост бити збрипута. *Петр. В.* **б.** *оно што је својствено том добу, особине какве су у старих људи.* — Душевна старост води нас у пропаст. *Марј. М.* **в.** *стар човек, стари људи.* — Њену младост ... нежност и ... умиљатост ... ни сама старост није могла равнодушно погледати. *Нед.* **2.** *године живота, доба.* — [У пријави] мора да се означи име, презиме, стан, старост и занимање. *Лапч.* **3.** *особина онога што је старог постања, што је давно настало; век постојања, трајања.* — Старе грађевине још нису довољно проучене

да би им се права старост могла одредити. *Жуј.* Старост шаха не да се са сигурношћу одредити. *Шах 2.*

Изр. под старост *у време старости, као старац (старица).* — Под старост је ... постао ... конзервативан. *Матош.*

ста̏рост[2], -ости ж *брига, скрб, старање.* *Вук Рј.*

ста̏роста м *старешина, поглавар.* — То је медвјед Љумо, староста шумски. *Наз.* Он је цијелу државу подијелио на области којима су управљале старосте. *Пов. 2.*

старо̀ста̄ван, -вна, -вно *који је од старине, стародреван.* — Исте године објавио је и један запис из староставне књиге Симеуна Ђака, писан стилом староставних књига. *Глиг.* Рим до данас није могао сасвим затрти [у католичкој цркви] староставна наша језична права у јужним дијецезама. *С 1919.*

старо̀ста̄вни̏к м *књига у којој су записани стари обичаји, закони и др.* — Скупштина ... предавала им законик, староставник, књигу и сребрни печат. *Љуб.*

старо̀црквѐнӣ и **старо̀цркве̏нӣ,** -ā, -ō у изразу: ~ језик *црквенословенски језик старијег типа (пре него што је прихваћен рускословенски тип).* — Остао је у њиховој књижевности старословенски или старо̀црквени језик са свима својим особинама. *Бел.*

старо̀црквѐнослàвёнскӣ и **старо̀црквѐнослò̀вёнскӣ,** -ā, -ō *старославенски, старословенски.*

ста̏рт м енгл. спорт. *почетно место, линија са које полазе такмичари у тркама; полазак са тог места, почетак трке:* неуспео ~. — Важан је [код скијања] добар полазак са старта. *Скиј.* фиг. И сам [Стерија] неко време на силу трговац ... иако је већ тим својим стартом био донекле упућен оном трезвеном стазом рационализма ... ипак није увек био без страсти. *НК 1946.*

ста̏ртӣње с *гл. им. од стартати.*

ста̏ртати, -ā̀м сврш. и несврш. спорт. = стартовати *поставити се, постављати се на старт у такмичењу, спремити се, спремати се за трку; кренути, полазити са старта, почети, почињати трку.* — У свакој појединој вожњи стартају 4 возача с измијењеним позицијама на старту. *Аут.* фиг. Стартамо на 160 мтц кукуруза у зрну на један хектар. *Вј. 1960.*

ста̏ртер и **ста̀ртер** м спорт. *онај који даје знак за почетак трке, за полазак са старта.* — На знак стартера тркачи започињу трку. *Атл.* Тек што је стартер дао знак за почетак, шест грла је силовито ... појурило. *Пол. 1958.*

ста̏ртнӣ, -ā̀, -ṑ **а.** *који се односи на старт:* ~ место, ~ црта. **б.** фиг. *почетни.* — Кијавица ... је стартно обољење за многе друге болести. *Пол. 1958.*

ста̏ртовати, -тујēм сврш. и несврш. спорт. = стартати. — фиг. Цела та ... повест ... постала [је] пример ... како човек треба да стартује у детињству ако жели да се дохвати првих пречага на лествицама успеха. *Вучо.*

старӯ̀да̄р, -ара̀ м *старинар (1).* — Читава имања одоше ... у руке малих дућанција и старудара. *Јов. Ј.*

старӯ̀дара и **старӯ̀да̄рница** ж *старинарница. Р-К Реч.*

старӯ̀дња ж **1.** *старе, употребљаване, половне ствари, стареж (1).* — Ту је био читав мали свет ... неме а речите старудије коју су време и људи избацили из моде. *Андр. И.* Подруми с куповима старудије ... из којих воња на влагу и плијесан. *Пав.* **2.** фиг. **а.** *стар човек.* — Нема пустоловине за старудију попут мене. *Торб.* Професори [на матури] изгледају врло стари и овештали, али имаш ... осам заједничких година са тим старудијама. *Сек.* **б.** *стари начин живота.* — Види и опанчар да је ђаво однио старудију па се хвата за ново, па се сналази. *Пол. 1958.*

ста̀руша ж необ. *старица.* — Обраћала се поновно младој старуши. *Божић.*

ста̀рцат, -а, -о у изразу: стар ~ *веома стар, сасвим стар.* — Било је то [дјед] старо старцато створење. *Новак.*

ста̏рча̄д ж *зб. им. од старац, старе особе, стари.* — Винчић наслути кћерину бригу за њих двоје старчади. *Шимун.* Јаружани ... листом су срљали у планину остављајући код кућа само понеког од старчади. *Ћоп.*

ста̏рчев, -а, -о *који припада старцу.*

старчевића̀нац, -нца м ист. *присталица политичког програма А. Старчевића.* — Волео је [Матош] ту земљу ... овај старчевићанац и праваш најчистијег кова. *Михиз.*

старчевића̀нскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на старчевићанце:* ~ политика.

старчѐкања м *пеј. од ста̏рац.* *Вук Рј.*

ста̀рчина м *аугм. и пеј. од старац.*

ста̀рчић м *дем. од ста̏рац.*

старчӯ̀љина м *пеј. од ста̏рац.* — Шта сам ја? Гломоратна старчуљина ... која не може стићи и утећи. *Лал.*

ста̑с м **1.** *телесна висина, раст, узраст; телесна фигура, лик човека с обзиром на висину, виткост и сл.* — Некада се држало да су првобитни људи били стасом много већи него данас. *Панч.* Плав бјеше, лијеп,

витешкога стаса. *Комб.* То је лијепо развијен момак средњег стаса. *Чол.* **2.** *тело.* — Били су сви пијани: од љетне ноћи, и гусала ... и меканих дјевојачких стасова. *Крл.* Можда спава [моја драга] и гроб тужно негује јој стас. *Дис.* **3.** фиг. *стабло, дебло.* — Тка [паук] на ... чворнатом стасу ... дрвета своју широку мрежу. *Дуч.*

стасáвање с *гл. им. од стасавати.*

стасáвати, стàсāвāм *несврш. и уч. према стасати.* — Летина у Метохији раније стасава но на Косову. *Дед. Ј.*

стáсак, -ска м *хип. од стас.* — Дођи да уз твој стасак десницу своју свијем. *Хар.*

стàсан, -сна, -сно *стасит.* — Колико је [љуба] стасна и прикладна, толико јој рухо одговара. *НП Вук.* Благослове дели [прота] ... стасан као кедар. *Кош.*

стàсање и **стàсāње** с *гл. им. од стасати.*

стàсати и **стàсати,** -āм и стȁшēм сврш. (ређе несврш.) **1. а.** *приспети годинама, узрастом, одрасти, дорасти.* — Стасали здрави момци [два сина] и стигли мајци за женидбу. *Рад. Д.* У овој ... породици сваке јесени стаса регрут. *Пол. 1959.* **б.** *приспети, пристићи за бербу, жетву, косидбу и сл.* — [Јеремија] је данас гледао ливаде јесу ли стасале за косидбу. *Сиј.* **2.** *доћи, стићи, приспети негде.* — Трећи дан млади Шаљанин стаса код своје куће. *Миљ.* **3.** (несврш.) *пристизати, приспевати.* — Неко ... стаса, осећаш његов дах на потиљку. *Б 1959.*

стàсина ж покр. *клијет, спрема, комора. Вук Рј.*

стàсит, -а, -о *који има складно грађено, високо и витко тело, телесну фигуру; висок.* — Поглед [му се] сустави на стаситој ... женскињи. *Цар Е.* То је стасит, већ мало угојен човек. *Андр. И.* фиг. Стасите јеле ломи вјетар. *Вујач.*

стàситōст, -ости ж *особина, стање онога који је стасит.* — Мушка стаситост па ... осмех на ... уснама морао ју је очарати. *Ком.*

стàсић, -а и **стàсȉћ,** -и̏ћа м *дем. од стас.*

стȁтва ж **1.** *стȁтива* (*1*). **2.** *општри део кљуна или крме којим се завршава конструкција брода.*

стȁти, стȍјīм несврш. заст. *в. стајати.* — Док је гођ могао стати на ногама, није хтио остављати своје куће. *Ћип.* Три је дана у мртвилу стала, четврти се була разабрала. *НПХ.*

стȁти, стȁнēм (аор. стȁх и стȁдох) сврш. **1.** *поставити се на ноге, дићи се у стојећи став.* — Помогао сам му [болеснику] мало да стане на ноге. *Јонке.* [Иза болести] сам доста брзо стала на ноге поново. *Сек.* **2. а.** *ступити, корачити на што.* — Учини [човек] штошта као да је стао на луди камен. *Дом.* Заљуљах се ... као да сам стао језиве неке провалије на праг. *Гор.* фиг. [Неће] дозволити да му тко стане на ногу па да сквикне као пас. *Божић.* Окупацијом Босне и Херцеговине стала [је Аустро-Угарска] чврстом ногом на Балканско полуострво. *СКГ 1937.* **б.** *заузети место негде (у просторном смислу).* — Ја устах од стола и стах крај прозора. *Лаз. Л.* **в.** *уопште заузети место, положај (у односу на кога, у склопу чега и сл.).* — Стат ћу пред лице највише власти и све ћу испричати. *Бен.* Стале најприје дјевојке ... на хрпу, па запјевале пјесму. *Том.* **г.** *поставити се у одређен положај, став.* — Стадосмо очи у очи. *Наз.* Јосо се заустави и стане у свечан став. *Кал.* Притегао сам сабљу ... и стао пред командиром у ставу мирно. *Јак.* **3. а.** *зауставити се, не ићи даље.* — Једна кола непрестано за нама иду, где ми станемо и она стану, кад ми пођемо и она пођу. *Нен. Љ.* [Магарац] стао као укопан насред улице. *Мар.* **б.** *престати*; супр. почети. — Киша је стала. *Козарч.* Коњ мало стане па опет копа ... ногом. *Глиш.* **в.** *запети, прекинути рад, престати функционисати.* — Човјеку може да стане памет у извјесним моментима, просто као стара покварена ура. *Крл.* Нема посла: рад стао, глад притисла. *Мил. В.* Мени од страха плахо срце стане. *Поп. В.* **г.** *мало почекати, причекати.* — Ма стани ... да чујеш до краја. *Мат.* **4.** *наћи место, сместити се.* — Сто хиљада људи могло је у њему [амфитеатру] стати. *Нен. Љ.* Нису стали на диван јер су обоје били дебели. *Јонке.* **5.** *постати некакав, постати нешто.* — И пуст тај живот мрзак ми је стао. *Ил.* Гаван стаде Ловро каквог није било. *Вел.* **6. а.** *почети (са инфинитивом или презентом и везником »да«, о каквој радњи или збивању).* — Једна је девојка стала плакати. *Макс.* Са планина и облака стаде у долину силазити сутон. *Матош.* Жито стане да сазрijева. *Ћоп.* **б.** (*са гл. именицом као субјектом*) *отпочети, настати.* — Стаде вика и клицање по свим селима. *Наз.* Стаде запевка и кукњава. *Вукић.* **в.** (*са гл. именицом као граматичким и именом у акузативу као логичким субјектом*): *почети с нечим, ударити у нешто*: стаде га вика, стане их смех итд. **7. а.** *коштати, изнети (о издацима приликом куповине чега).* — Пошто стало пото се продало. *Март.* Стао је [брод] 40 милиона француских франака. *Петр. М.* **б.** *кад је реч о чему што се морало уложити или жртвовати ради нечега*: стало га је муке, труда, стало га је главе, живота.

Изр. једном ногом ~ у гроб, ~ на ивицу свога гроба *бити на крају живота*; не би никоме стао на влас *не би никоме начинио ни најмање зло*; стало му је срце на место (меру) *осетио се задовољан*; ста-

ни-пани, стао-пао *или-или, нема другог излаза, по сваку цену.* — Кад дође стани-пани сви ће се они сложити . . . да и нама на леђима седе. *Бар.*; ~ за писара, за шегрта и сл. *постати писар, шегрт и сл.*; ~ коме на крај (на прсте, на пут, на реп, на стопу) *спречити га, омести га у намери, намисли.* — Није га родила мајка ко ће му на стопу стати: неће ни оца слушати. *Тип.*; ~ коме на шију, за врат *онеспособити, уништити кога, шта.* — Ал' тирјанству стати ногом за врат . . . то је људска дужност најсветија. *Ињег.*; ~ на гледиште, на становиште *доћи до закључка, заузети став*; ~ на добру ногу с ким *створити с ким добре односе*; ~ на жуљ коме *погодити некога у осетљиво, слабо место.* — Можда смо ми новинари гадна сорта, станемо на жуљ понеком. *Пол. 1958.*; ~ на занат *почети учити занат*; ~ на пола пута *не извести нешто до краја*; ~ на своје, властите ноге *постати самосталан*; ~ на снагу а) *одрасти*; б) *почети вредети, важити.* — Стао [је] на снагу нови закон. *Мј. 1926.*; ~ на чело *преузети вођство*; ~ уз бок, уз раме коме *постати коме раван, упоредити се с ким.* — [Срби] могу стати раме уз раме са осталим цивилизованим народима. *Дом.*; ~ уз кога, на нечију страну *постати нечији присталица, определити се за кога*; то је памет (мозак) да ти стане *то је несхватљиво.*

~ **се** покр. **1.** *састати се, срести се.* — Кад се сташе до два војеводе, руке шире, у образ се љубе. *НП Вук.* **2.** *десити се, догодити се.* — Ако се је теби криво стало, немој и ти другима криво чинити. *Прер.* Али данас шта се стало, разбило се огледало. *Змај.* **3.** *односити се, тицати се.* — Али што се јела стало, умерен је био јако. *И.*

стàтӣв, -ӣва м лат. *ослонац за смештање омањих ствари, постоље, сталак.* — Једни су [далекозори] . . . стабилни, јер се постављају на посебни статив. *Стр.*

статѝва ж *вратник, стуб који с једне или друге стране омеђује врата, гол на фудбалском или сл. игралишту.* — Лопта је погодила голманов леви угао и ушла у мрежу поред саме стативе. *Пол. 1958.*

стàтива ж **1.** *једна од гредица у ткалачком стану, разбоју на којима је смештено вратило.* — Више ће ти донијети што ћу у један мах поклонити него што доноси за по године оно . . . [и] показа штапом стативу. *Мат.* **2.** мн. *ткалачки стан, разбој. Вук Рј.*

статѝвица ж *стàтива* (*1*). *Вук Рј.*

стàтика ж грч. **1.** физ. *део механике који се бави проучавањем равнотеже сила.* — Ја знам математику, статику . . . што моји радници не знају. *Дав.* **2.** *стање мировања, непроменљивости*; супр. динамика. — Постао би безопасан . . . непомичан у својој чврстој статици. *Бег.*

статѝрати, стàтӣрām несврш. *бити статист(а).* — Други су . . . статирали по којекаквим кричљивим приредбама. *Бат.* Није први пут статирао . . . у оној . . . робинзонијади. *Јевт.*

стàтист(а) м **1.** *споредан учесник у радњи сценског комада, филма и сл. (обично са улогом без речи у масовним призорима).* — [Ивић је] још пре неколико година био статиста у неком путујућем позоришту. *Дом.* **2.** фиг. *онај који суделује у нечему без активне улоге, који је пасивно присутан у нечему.* — Човјек као потпуни индивидуум . . . увијек лице, а никада безлични статиста. *Бат.*

статѝстик м заст. *в. статистичар.* — По рачунима државног статистика В. Јакшића . . . од сто српских породица двадесет остало је без имања. *Марк. Св.*

статѝстика ж лат. *изучавање и праћење квантитативне стране масовних појава (друштвених и др.) прибирањем и обрадом података исказаних бројевима:* демографска ~, индустријска ~, економска ~.

стàтистица ж = статисткиња *жена статист(а).*

статѝстичāр м *онај који се бави статистиком.* — Број локала у Београду . . . би могао да каже и ваш статистичар. *Пол. 1950.*

статѝстичāрка ж *жена статистичар.*

статѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на статистику:* ~ уред, статистички подаци.

стàтисткиња ж = статистица.

стàтичан, -чна, -чно грч. **1.** *који је у стању мировања, непокретан; који се не развија, не мења.* — Позорница не сме бити статична . . . њени [се] облици морају мењати. *Поз. 1948.* **2.** (одр.) *статички.* — [У унутарњем уху] налази се осјетило за статичну равнотежу тијела. *НЧ.*

стàтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на статику.*

стàтичнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је статично.* — У . . . традиционалну [је] статичност унео . . . немир. *Пол. 1958.*

стâтор м лат. *непокретни део (металног језгра са намотајима) у електричном генератору, у систему са обртним делом (ротором).* — Статор од меканог гвожђа сасвим окружује ротор. *Физ. 1.*

стàтуа ж лат. *лик начињен од камена, бронзе и сл. који приказује особу или животињу, кип.* — Пава остаде као каква камена статуа. *Ком.* фиг. Ступа елегантна статуа парфимираног аристократића. *Ков. А.*

статуѐта ж *дем. од статуа.* — Једну малу статуету . . . стави на стол. *Бег.*

статуи́рати, -ýйрām сврш. и несврш. лат. *одредити, одређивати, утврдити, утврђивати.* — Право надзора ... над акционарским друштвима [законом је] статуирано. *Арх. 1926.*

ста̀тунца ж *дем. од статуа.*

ста́тус м лат. *положај, стање.* — Законом признат је афричким поседима статус извесне самоуправе. *Б 1957.*

Изр. статус кво (status quo) *првобитно, неизмењено стање.*

ста́туснӣ, -ā, -ō *који се односи на статусе.*

ста̀тӯт, -ýта м лат. *скуп прописа или одредаба које регулишу живот и односе у некој посебној заједници* **а.** *правилник неке политичке или друштвене организације*: партијски ~, ~ омладинске организације, ~ спортског друштва. **б.** *основни нормативни акт у оквиру самоуправних права неког предузећа или установе* (*у југословенском самоуправном систему*). **в.** ист. *збирка прописа које су у оквиру своје аутономије доносили градови и насеља у феудално доба.* — Приморске вароши су имале ... тачно ограничене територије, нарочито правне уредбе и статуте. *Цвиј.*

ста̀ћи (се), ста̀кнēм (се) сврш. = стакнути (се).

стафа́жа ж фр. **1.** *споредни украс.* — Слика ... је требала да буде само допуна и да послужи као спољна стафажа ... осећајима које песник хоће да у песму сложи. *Нед.* **2.** *скуп људи као подршка некоме, статисти, штафажа.* — Организирана демократска омладина ... редовно је правила само стафажу вођству. *Риб.*

ста̀фāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на стафажу, који има обележје стафаже.* — Види његове машине, точкове, споредне и стафажне детаље. *ЛМС 1951.*

стафѐта ж *в. штафета. Деан. Рј.*

стафилòкоке ж мн. мед. *бактерије које се скупљају у облику грозда и узрочници су различитих чирева и гнојења.*

ста̀хановац, -овца м *радник који се нарочито истиче у раду, ударник* (*по имену совјетског радника Стаханова*).

ста̀хановски прил. *као стахановац, попут Стаханова, ударнички.* — На терену су наишли ... на стахановски активну и предузимљиву сарадњу свих ... организација. *Пол. 1944.*

стаханóвштина ж *стахановски начин залагања у раду.* — Са ... технократијом већ се дирнула у живац чак и руска стахановштина. *Уј.*

ста́ција ж лат. покр. *станица, постаја.* — Скита се по граду, јер је прерано поћи на железничку стацију. *Ћип.*

стациóнār, -ápa м лат. *мања здравствена установа у којој болесници могу и лежати, болесничко прихватилиште.* — За прво време саветовалиште ће радити само с трудницама које се налазе у стационару ове болнице. *Пол. 1958.*

ста̀ционāран, -рна, -рно *непокретљив, сталан, који остаје на свом месту.* — Многе су библиотеке стационарна рубрика Бедекера. *Уј.*

Изр. ~ лечење *лечење лежањем у стационару* (*за разлику од амбулантног лечења*).

стациóнāрскӣ, -ā, -ō *који се стално налази на неком месту.* — Постаде капетаном и заповедником стационарског брода, који је, негде дуже, негде краће, усидрен био готово по свим крајевима свијета. *Дов.*

стациóнēр, -éра м фр. *брод који се стално налази у некој луци; стражарски брод. Кл. Рј.*

стационирáње с *гл. им. од стационирати.*

стационúрати, -óнйрām сврш. и несврш. **а.** *поставити, постављати, сместити, смештати негде стално као станицу.* — Мароканска влада саопштила је синоћ да ће Француска евакуисати неке своје гарнизоне стациониране у јужном ... Мароку. *Пол. 1958.* **б.** (само несврш.) *стално или одређено време бити, боравити негде.* — Војници америчких трупа који стационирају у Западној Немачкој остављају у овој земљи сваке године позамашну суму долара. *Б 1957.*

ствâр ж (лок. ствáри, инстр. ствâри и ствâрју; мн. ствâри, ген. ствáрӣ) **1.** *сваки предмет, производ било чега, било шта неживо што материјално или физички постоји.* — Ако се то још само један једини пут догоди, можете узети ваше ствари. *Крл.* Ово мало ствари што имам не вреди богзна шта, али то је још све ... чиме могу располагати. *Уск.* Јели [су] ... добре ствари, пили ... добра вина. *Адум.* **2.** *све што се ради или чини, све што се замишља или осећа* (*рад, поступак, дело, догађај, вест итд.*). — У »Вертеру«, приповеци ... на коју је [Л. Лазаревић] много полагао и држао је својом најбољом стварју, има ... оваквих чудних ствари ... *Скерл.* Ствари, о којима хоћу да говорим, врло [су] тужне, болне и крваве. *Козарч.* Ствар [се] разгласи те дође до ушију и Павлу. *Мат.* Неки сељак ударио другога. Овај га тужио ... Ствар се данас расправља код мене. *Ћип.* О стварима није никада размишљао ни дубоко ни плитко. *Крл.* **3.** (обично мн.) *стање, ситуација, околности, прилике, услови карактеристични за оно што се дешава.* — Ваша поглавитост знаде како ствари тамо стоје: опозиција, немар, тврдоглаво општинско вијеће. *Коз. Ј.* Ти знаш да он добро зна наше ствари. *Лаз. Л.* С мањухиним доласком ствари се у нашој кући из темеља измијенише. *Козарч.* **4.**

(чега) *оно што служи као извор каквих осећања, емоција; сама осећања.* — Наташи [је] било непријатно што су се мијешали у њезину ствар љубави према кнезу Андреју. *Крањч. Стј.*

Изр. главна ~ *нешто битно, најглавније*; девета ~ *нешто сасвим неважно, споредно.* — Ми тражимо кратак и јасан одговор, а он се распричао о деветој ствари. *ВУС 1970.*; изван ствари бити *немати у чему никаква учешћа.* — Чинило се да његов став каже да је он изван ствари. *Торб.*; изгубљена (промашена, пропала) ~ *нешто што се завршава без успеха, што не обећава наде.* — За Ахмет-бега не може се ништа учинити. То је изгубљена ствар. *Андр. И.*; истерати ~ на чистац (чистину) *рашчистити, објаснити што је било замршено, нејасно*; једна је ~ ... друга је ~ *једно је ... друго је.* — Једна је ствар говорити о потреби опћег отпора и оружане борбе против насиља и окупатора, а друга је ствар сакривати се иза лијечничких налаза. *Вј. 1972.*; лична (приватна) ~ *оно што се тиче некога лично, некога појединца.* — Религију треба прогласити за приватну ствар. *Ант. 1*; моја (твоја, његова, наша, ваша, њихова) ~ *оно што се мене (тебе, њега, нас, вас, њих) тиче*; назвати ~ својим именом *говорити отворено не бирајући блаже изразе, представљати ствари онакве какве су*; наравна ~ *разуме се, дабо(г)ме, дакако.* — Наравна ствар, тај 'њебац није свакоме ћаку био довољан. *БК 1909.*; непокретне ствари *некретнине, имање које не може мењати место (нпр. земљиште, кућа)*; није чиста ~ *нешто није у реду.* — Ја сам одмах слутио да сав тај јубилеј није чиста ствар. *Крл.*; ничија ~ *нешто што никоме не припада, оно што свако може узети, присвојити (нпр. дивљач, рибе у слободним водама)*; нова ~ *нешто ново*; општа ~ *оно што се тиче већине, друштва, заједнице*; по природи ствари *како произлази из чега, из садржаја, смисла и значења, како је разумљиво.* — Значило би унапред одбијати свако зближење које — по природи ствари — долази и мора доћи. *Бел.*; покретне ствари *оно што премештајем на друго место не мења свој облик*; последње ствари црквр. *посвећено уље којим се маже онај који је на самрти*; поставити ствари на своје (право) место 1) *довести нешто у ред, што није било у реду, средити, уредити.* — Ми узимамо на себе да ... поставимо ствари на њихово право место. *СКГ 1937.*; 2) *приказати, представити (било шта) онаквим какво је*; прва је ~ *у првом реду, пре свега*; ~ за себе *нешто засебно, одвојено.* — Мишљења су ствар за себе. *Крањч. Стј.*; ~ је кренула *почело је нешто, пошло је наболе*; ~ је легла *нешто је заташкано, смирило се*; ~ је у поступку (току) адм. *нешто је у стању, току решавања*; ~ по себи фил. *један од основних појмова и ставова филозофије Е. Канта којом се означује оно што постоји само по себи, независно од спознајног субјекта*; ~ части *оно што се тиче части, поштења нечијег*; у (самој) ствари *стварно, у стварности, у основи.* — Овај материјални свет који изгледа тако чврст ... у самој ствари — ништа. *Кнеж. Б.* Можда ја, у ствари, нисам мрзио школу, него само тупу дисциплину. *Козарч.*; у срце ствари (продрети, ући) *у срж, суштину, у оно што је најбитније (продрети, ући).* — Треба само продријети у само срце ствари. *Крл.*; у ствари чега (у предлошком значењу) *у вези с чим, што се тиче чега, ради чега.* — Допутовала [је] овамо у ствари парцелације свог славонског посједа. *Крл.*

ствàралац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који ствара, који је створио нешто.* — Иако су при томе судјеловали и умјетници из Италије, постепено су се уздигли и домаћи ствараоци. *Барац.* Знали су одувек, и знају увек људи да је човек стваралац језика. *Сек.*

ствàралачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ствараоце и стваралаштво; који садржи у себи елементе стваралаштва.* — Произвођачи наше земље су на делу ... доказали стваралачке способности радничке класе. *Пол. 1957.* Недостатак властитих стваралачких мисли они настоје надокнадити туђим мислима. *ОП 2.*

ствàралачки прил. *на стваралачки начин, као ствараоци, творачки.* — Нашу Партију [је] изграђивао и изграђује друг Тито примјењујући стваралачки на наше услове науку марксизма-лењинизма. *ПИ 1950.*

ствàралаштво с *способност човека управљена на стварање културних, духовних и материјалних вредности; резултат такве делатности, оно што је створено.* — Тамо нема слободе мисли и стваралаштва. *Ант. 1.* Војновић даје ... себе, у пуној зрелости стваралаштва и гледања на свет. *Грол.*

ствàралица ж *она која ствара, која је створила нешто.* — Што се тиче правога познавања народне душе, као стваралице фолклорске грађе ... једва [је] учињен почетак. *Рад. А.*

ствàран, -рна, -рно **1. а.** *који постоји, који је постојао у истини, истински, збиљски.* — Платон је ... свијет мисли прогласио за стваран. *Пов. 1.* Окрене се ... лево, види јој [челичној коси] вршак, као челичан полумесец, на ком стварни месец који се управо помаља на небу, оставља благ, сребрнаст сјај. *Андр. И.* **б.** *који се оснива на ономе што постоји, на искуству, реалан.* — Нагађало се

на све могуће начине, али без икакве стварне основице. *Петр. М.* Разговор је добио стварнији, озбиљнији садржај. *Кол.* **в.** *који није измишљен, оригиналан, самосвојан.* — Мало их је [анегдотâ о Сремцу] које су стваран прилог за биографију или нова црта за портрет пишчев. *Поп. П.* Овакав, стваран, с комадином јечменог хљеба у руци ... учини им се и много мањи и много ружнији. *Лал.* **г.** *искрен, који није извештачен, који се не претвара.* — Иако има стварног страха, он није увек такав. Бивши потчињени навикли су се да представљају своје стање ... као да их треба одозго помагати. *Цвиј.* **2.** *који је такав какав би требало да буде, који представља ваљан, поуздан, сигуран образац за нешто.* — Питање новца и кредита ја преслабо познајем, а да бих могао бити стваран на ваше питање. *Крл.* **3.** (у именичкој служби, одр.) с *стварност.* — Полазећи од стварног, од оног што је и за дете испитљиво путем личног искуства ... Ћопић ... открива ... лепоту живота. *НК 1946.*

Изр. стварне именице грам. *именице које означавају жива бића, предмете, нешто материјално, видљиво и опипљиво;* стварни доказ правн. *предмет који је у вези са кривицом и помоћу кога се кажњиво дело може открити и доказати;* ~ казало *попис, азбучни регистар, индекс имена, назива на крају књиге.* — Овому је дјелу приложено и стварно казало ... што веома помаже при студију. *Рад. А.;* ~ право *део грађанског (имовинског) права којим се уређују односи међу људима с обзиром на њихова овлашћења и обавезе према стварима непосредно.*

ствáрање с *гл. им. од стварати (се).*

ствàраочев, -а, -о *који припада ствараоцу.* — Изиђи! — загрми стваочево грло васеленом. *Крањч. С.*

ствàратељ м *стваралац.* — То исто вриједи и о стваратељу — посреднику; и он ... има моћ и способност стварања. *Баз.*

ствáрати (се), ствáрām (се) *несврш. и уч. према створити (се).*

ствàрач, -áча м *в. стваралац.* — Од неке невидљиве руке тако су поређане да тога невидљивог стварача иде свака хвала. *С 1937.*

ствàрачица ж *она која ствара.* — Та је ријеч једна од сила стварачица. *Баз.*

ствàрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ствараче и стварање, творачки.* — Већина људи ... би могла бити културно стварачка. *Шим. С.* Одмах [се] показао и стварачким даром својим. *Срем.*

ствáрка ж *стварца.* — И мисли му летеше од стварчице до стварчице као лептири: лако дарну стварку, па иду даље. *Вес.*

ствáрно прил. **1.** *уистину, доиста, заиста.* — Све трошим, тратим ... а стварно трпим! *Крклл.* У десној певници стварно је стајао ... ђак Сима. *Чипл.* **2.** *збиљски, озбиљно, реално.* — Он мисли да стварније познаје наш сеоски живот, а ја као да га некако претварам у мит. *Петр. В.* Стварно говорећи, општа атмосфера у Пешти ... није била нарочито наклоњена Вуку. *Мил. Ж.*

ствáрнōст, -ости ж **1.** *стање онога што је стварно; чињенично стање, збиља, збиљност, смисао за живот какав јест.* — На овом врхунцу као да је све изгубило своју стварност. *Наз.* Стварност, природа, показује нам се прво и једино преко чула. *Лог. 1.* То је била крвава стварност. *Гор.* И ... са затвореним очима за стварност ... он [Јакшић] је, стварао оне идилично-епске спевове у прози. *Скерл.* **2.** *срж, суштина нечега, материјална основа.* — Оно што се зове »божанска идеја света«, то је стварност што лежи у основи свих појава. *Кнеж. Б.*

ствáрностан, -сна, -сно необ. *в. стваран.* — Људску и стварносну необичност и неправилност изразио [је] сатирично. *Шим. С.*

ствáрца ж *дем. од ствар.* — Стотину ситница, стотину стварца треба још да спреми. *Леск. Ј.* У данашњем броју доносимо три ситније стварце. *БК 1906.*

ствàрчица ж *дем. од ствар.* — Сједили су ... крај стола урешена свјежим цвијећем ... и укусним стварчицама од мрамора и кристала. *Шимун.* Већ је добио и да концептира понеку стварчицу. *Срем.*

ствōр и **ствōр,** ствōра м (лок. ствōру, кад вначи нешто живо, и ствòру, кад значи неживо) **1. а.** *живо биће, особа, човек.* — Можда једини створ за кога је то време у касаби повољно, то је зајмодавац, зеленаш. *Андр. И.* Тај човјек ... бијаше врло лијеп, ну и прилично глуп створ. *Леск. Ј.* **б.** *животиња.* — Живио је у тој соби још један живи створ, стара зелена папига. *Шен.* Мреже које се вуку по дну гутају рибу и остале живе створове на које наиђе. *Петр. М.* **в.** *зао дух, демон.* — Била сам још мала, али сам се много бојала те кратке ... батине. У њој је био неки ужасан и моћан створ. *Рист.* **2.** *оно што је створено, производ, резултат рада, дело.* — Много због, а никаква створа. *Н. посл. Вук.* Песничка рука умела је да из народног причања састави песнички створ и да одабере оно што је доиста песничко. *Глиг.* **3. а.** *састав, склоп, распоред и грађа појединих делова човечјег тела, лик, облик, изглед, спољашњост.* — Красно девојче господског и поноситог створа. *Ат.* Цео њен створ поче у мени да побуђује саучешће. *Јакш. Ђ.* **б.** *скуп саставних делова неке целине.* — Али је то све незнатно према најближем познавању његова створа [ваз-

духа], па ево да о томе неку прозборимо. *М 1867.* **в.** *облик, састав, изглед земљишта.* — И сами створ земљишта може помоћи закључењу, где је био главни правац [путева у римским насељима]. *О 1875.*

Изр. створа ти (му, јој, нам итд.) *блажа клетва која садржи и дивљење и подстрек.* — Наш мештар ... има 30 форинти миселине. Е, створа му, да ји' јиде не може ји' појист! *Ивак.* Цара до дувара дотерала, створа јој! — све јутро се једио стари. *Рад. Д.*

ствóрак, -рка м *дем. од створ* (*1*). — Мала бијаше створак њежан, мио. *Шен.* Кано да је ружин пупољак дахнуо у тај невини створак. *Ков. А.*

ствóрац, -рца м *онај који је створио и који ствара нешто* (*обично о богу као створитељу света*), *творац*; исп. створитељ. — У почетку створио је створац ограничен број душа. *Баз.* Нема ништа ... узвишеније него овакав душевни саобраћај међу Створцем и створом његовим. *Том.*

Изр. бога ти створца нар. *клетва.* — Гдје си ти, бога ти створца, тражим те већ пола сата! *Ћоп.*; за јединога бога створца! *узвик за чуђење и прекор.* — Ту ли си, за јединога бога створца! *Лал.*

ствóре, -ета с *дем. од створ. Р-К Реч.*

створéљак, -лька м *дем. од створ* (*са нијансом презривости*). — И тај створељак моје пустоловине и мога гријеха није никада знао ... извор! *Ков. А.*

створèница ж *производ стварања* (*о Земљи*). — Не одоље толикој красоти, овој Земљи, божјој створеници. *Кур.*

створéње с **1.** *гл. им. од створити* (*се*). — Са створењем свијета настаје и свјетска душа. *Баз.* Уживајмо у зближењу ... као што је при створењу уживао драги бог. *Ил.* **2.** *производ стварања, створ* (*1, 2*). — Осуђивао [је] мужа који је могао на то дивно створење дигнути руку. *Коз. Ј.* Уколико су они срећнији, утолико се ја, несрећно списатељско створење, осећам несрећнији. *Нуш.* Поларна лисица је врло неповерљиво створење. *Петр. М.* Имао је две породице, једну код куће ... и другу на станици: вагоне и машине. Воли он та створења од гвожђа и челика. *Рист.*

ствòрењић м *дем. од створење* (*2*). — Ниједан дијамантни накит није могао боље [од ружицâ] ресити тога створењића. *В 1885.*

створéњце, -а и -ета с *дем. од створење.* — У цвету ... два створењца ће се загрлити. *Макс.* Створењце мало, што ћеш ту? *Цес. Д.*

ствòритељ м **1. а.** рлг. *творац света, бог.* — Можете ли одслужити службу за спас једне душе која ће можда изићи пред створитеља? *Грол.* **б.** фиг. *онај који има моћ да створи нешто, стваралац.* — Моћан сам кад сам од воде пепô створио ... — Сина ми дај ... вероваћу да си створитељ! *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. *онај који је положио, створио темељ у развитку чега, творац, оснивач.* — Шолем Алхем ... плодан је жидовски писац, а може се рећи створитељ жидовског романа. *БК 1906.*

ствòрительица, створитèљица и **ствòритèљка** ж *она која ствара, која је створила*; *женска особа творац, стваралац.* — Апсолутна супстанција ... зове се natura naturans, створитељица — природа. *Баз.*

ствòрительскӣ, -ā, -ō *који се односи на створитеља*; *који има способност, моћ да ствара.* — Дубока мисли створитељска! *Кост. Л.*

ствòрити, ствòрӣм свршн. **1. а.** рлг. *учинити да неко или нешто постане из ничега* (*о богу и натприродним бићима*). — Није ни бог света за један дан створио! *Вес.* Чујете ли, анђели ... на двору му [гавану] створите ... језеро. *НП Вук.* **б.** *учинити радом да нешто постане чега пре није било, израдити, произвести.* — Био је то вредан и умешан човек ... што очима види, то рукама створи. *Вес.* **в.** *произвести књижевно, уметничко, музичко дело.* — Хомер ... створио је стиховима базу за живот цијелога хеленизма. *Матош.* **2.** *у вези са неким категоријама именица које значе радњу или резултат радње значи*: *направити, извршити*; *извести, извући, донети*; *остварити*; *стећи и сл. оно што значи сама именица*: ~ прогнозу *направити, извршити прогнозу,* ~ закључак *извести, извући закључак,* ~ суд *донети суд,* ~ везе *остварити везе,* ~ уверење *стећи уверење* итд. **3.** *основати, установити, подићи, образовати, организовати.* — Парижки бонвивани још нису ниједну државу одржали, а камоли нове створили. *Јов. С.* Арсо ... се обавеза да му створи лов ... на дивље вепрове. *Грол.* Треба ... створити логор у шуми. *Чол.* **4.** *бити повод, узрок да нешто постане, изазвати појаву нечега.* — Каквих јада и чемера радозналост није створила појединцу! *Вес.* Та једна усмена реклама настојала је створити утисак неке часне врсти занимања. *Мар.* Људи, ја мислим да ћемо створити злу крв. *Чипл.* **5.** *дати облик, образац, узорак за некога или нешто, извршити утицај, развити смисао у некога за нешто.* — Може се ... рећи да је Хашек створио у свјетској књижевности тип Швејка. *Јонке.* **6. а.** *добити, наћи и донети нешто потребно, набавити, прибавити.* — Слушајте, Швејк ... би л' ви могли да ми створите однекуд боцу коњака? *Вин.* **б.** *обезбедити, осигурати.* — Живо желим да јој створим удобан и сретан живот. *Креш.* Осјећао [је] чежњу да ... створи домаће огњиште. *Леск. Ј.* **в.** *пронаћи, открити, измислити.* —

Турци му створе кривицу и затворе га. *Дом.* Тако кратак доказ могосмо ... и сами створити без твоје цицеронске умјетности. *Ков. А.* **г.** *довести у какво стање, обезбедити какав положај.* — Након смотре иђаше Борис ... да себи створи ... положај ађутанта. *Крањч. Стј.* **7.** *учинити од кога, чега нешто друго, преокренути, претворити кога или што у нешто друго.* — Још им и то задоста не било, од цркве су џамију створили. *НПХ.* Прави је дипломат јер је створио од највећег нашег комарца највећег магарца. *Матош.* Благослов ће створити у клетву. *Јакш. Ђ.* Па када је на ме погледала, моје срце у пепео створи. *Јакш. М.* **8.** (обично у облику трп. прид.) **а.** *бити по природи обдарен чиме, имати дара, склоности за нешто по својој природи, што је некоме својствено од рођења, рођен с каквим особинама.* — Остављајући сваки стид, показа се створен, окорели неваљалац. *Нед.* **б.** (за нешто) *бити по својим особинама предодређен за нешто.* — Брате, ја сам ти створен за обитељски живот. *Кум.* Осећај да су они [Гравничани] ... створени и позвани за нешто боље и више, улазио је у свако људско створење. *Андр. И.*

Изр. бити као створен за кога, што *потпуно одговарати, бити врло погодан за некога или нешто.* — Ове су ципелице као створене за вас. *Сим.*; бити створен један за другога *потпуно, савршено се подударати, слагати у свему, одговарати један другом.* — Камо среће да сте једно за друго створени! *Змај*; како га је бог створио *онакав какав је по својој природи, од рођења.* — Да, рече Туманов простодушно како га је бог створио, госпођица је питала шта ви радите. *Лаз. Л.*; ~ врага, ~ чуда (и покор) *изазвати збрку, метеж, неред*; ~ из ока, из бока *набавити, прибавити нешто на који, ма на какав начин, по сваку цену, било откуд.*

~ **се 1. а.** *појавити се, постати стварност, настати.* — Наједном се нада мном створи нека гужва. *Јак.* Као у некој бајци, кућа се створила, и сви станови били издати. *Сек.* **б.** *ненадано, неочекивано се појавити, искрснути.* — Нијесам ни опазио како се наједанпут створио преда мном дидак Туна. *Ивак.* Четврти топ заостао. Одмах дође командир. Ту се створи и командант дивизиона. *Јак.* **2.** *претворити се, прометнути се у нешто друго, постати неко или нешто друго.* — Бијаше се [Силен] опет створио у старца. *Наз.* Свака суза врела у камен се створи. *Марк. Д.* Стао [је] да копа ... тако срдито и журно да се ... сав у голу воду створио. *Ћоп.*

ство̀рић, -а и **ство̀рић,** -и́ћа м *дем. од створ.* — Отац би и мајка погледали на тог јадног створића. *Креш.*

створу́љак, -љка м *дем. и пеј. од створ.* — Каже ... о патуљку брадатом створуљку ... тамо на брежуљку. *Кош.*

ство́рчев, -а, -о *који припада створцу, творчев (о богу).* — И погледа онда демон у мирно лице Створчево. *Крањч. С.*

ствр̀днути, -нём свршс. **1.** *учинити тврђим, учинити да нешто постане унеколико тврдо.* — Срдито стврдну грудвицу снијега и баци је крај пута. *Вуков.* **2.** фиг. *учинити тврдим, чврстим, издржљивим, отпорним, ојачати, очеличити.* — Лице му је било широко ... али га је трогодишњи рат и вечити напори живота по планинама био уозбиљио, стврднуо. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *постати тврд, тешко ломљив, изгубити раније мекоћу.* — Камен и цигла везује се малтером, а он је маса од гашена креча, песка и воде, која се брзо стврдне. *Батут.* Снијег ... је био свјеж, већ се слегао и малко стврднуо. *Бен.* Пртина се стврдла. *Чол.* **2.** фиг. **а.** *бити, постати тврда срца, немилостив, неумољив, неосетљив.* — Ако буде у тебе који сиромах ... немој да ти се стврдне срце твоје. *Дан.* **б.** *бити, постати претерано штедљив, шкрт, тврдичав. Р-К Реч.* **в.** *добити, примити тврд, озбиљан, строг спољашњи изглед, израз лица; постати укочен, безосећајан, равнодушан (о погледу).* — Прва јутарња свјетлост ... оголиће сва ноћашња маштања, свијет ће се поновно повратити и стврднути у старе добро познате облике. *Ћоп.* Усне госпође Грабовац се развукоше у благ осмех ... али се опет склопише и стврднуше. *Сек.* Поглед му се стврдне у неодређеном изражају. *Божић.* **г.** *постати тврд, неосетљив.* — Хаџија се ... био стврднуо, укочио се и згрчио ... никоме он ништа неће зборити, па нек је под чалмом. *Сиј.* **д.** *постати одређен, усредсређен, концентрисан.* — Најзад се пуковникове мисли стврднуше у чврсту одлуку. *Кнеж. Л.* **ђ.** *постати непокретљив, изгубити гипкост, умртвити се.* — Али речи не треба да се стврдну у ствари за нас. *Кнеж. Б.*

стврдња́ва̄ње с *гл. им. од стврдњавати (се).*

стврдња́вати (се), стврдња̄вам (се) *несврш. и уч. према стврднути (се).*

стеа̀рӣн, -и́на м грч. хем. *бела маса произведена хемијским путем од лоја и разних чврстих масти; употребљава се за прављење свећа и неких козметичких производа.* — На стотине лимених кутија од војничких конзерви, испуњених лојем и стеарином, пламсале су у дугим редовима. *Андр. И.*

стеа̀рӣнка ж *свећа од стеарина. Бен. Рј.*

стеа̀рӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на стеарин:* ~ свећа.

стеа̀тӣт, -и́та м грч. мин. *врста минерала, масник.* — Густе врсте миловке зовемо стеатитом или масником. *Туђ.*

стȇг[1], ијек. стȉјег, м (лок. сте́гу; мн. стȇгови и ређе стȇзи) **1.** *заставa (1), барјак.* — Бански стијег . . . сломљен лежи у блату. *Шен.* Много . . . стегова и застава вило се у даљини. *Глиш.* **2.** фиг. *руководећа мисао, идеја као симбол чега.* — У будућност гледај бољу, к небу дигни стијег. *Прер.* Стег шарне лаже над градом се вије, а успавана савест лице крије. *Кош.*

Изр. високо држати ~ (чији, чега) *бранити какав идеал, завет;* на пола стега *знак жалости, короте;* носити ~ а) *бити стегоноша, барјактар;* б) *бити на челу, предњачити;* (по)дигнути ~ *почети борбу за нешто, у име нечега;* сврстати се (стати) под чији ~ *узети учешћа на нечијој страни, за нечије интересе.*

стȇг[2] м **1.** *стега (1).* — [Шева се] мучи да отпусти стег што је сапиње. *Богдан.* **2.** *спојница којом се учвршћују шине на железничким колосецима.* — У то време већ [су] били разорени сви железнички колосеци и стегови. *Пол. 1944.*

стȇга ж (дат. и лок. -зи) **1.** *оно (нарочита направа, окови) чиме се неко или нешто стеже, веже да стоји чврсто, да се слободно не миче или не креће.* — Кајмакам Стевана окује . . . Панта је и сам видео да је несрећник у тешкој стези, па рекне Турцима, те му пусте десну руку. *И-Б Рј.* Пренеће воловима мувар у наручју без стеге [конопчета]. *Рад. Д.* Његову стегу за затварање машинског слога користе данас многе штампарије. *Пол. 1959.* **2.** фиг. **а.** *притисак, угњетавање, тлачење, робовање.* — Под силном стегом прште кости моје и крв из рана на махове пљусне. *Рак.* **б.** *оно што смета развитку, што лишава слободе у раду, у поступцима, запрека, препрека.* — Ми Срби имамо . . . да збацимо гвоздене стеге неизображеног народа. *М 1867.* Стрпљиво чека раставу брака човјека . . . који јој је обећао женидбу када се ослободи стега. *ВУС 1971.* **в.** покр. *потреба (у немаштини).* — Велика ми је стега за неколике форинте, дај, молим те, посуди ми. *И-Б Рј.* **3.** *оквир с неколико пушчаних или револверских метака.* — Повуче затварач, и метак стрикну у спијег . . . Извади нову стегу из фишеклије. *Вуј.* Оближњима раздијели по стегу метака. *Лал.* **4.** фиг. *чврсто утврђен ред, поредак којему се обавезно морају покоравати сви чланови једне заједнице, дисциплина:* школска ~, војничка ~, родитељска ~. — Вукасовић је немиран дух . . . који се копа из стега закона. *Новак.* Станковић је од Митка начинио жртву патријархалне стеге. *Скерл.* **5.** мн. *железне греде и пречаге које спречавају померање или одвојање појединих делова зграде услед потиска у страну. Свезн.* **6.** *распоред војске или straже за одбрану каквог места, краја. Вук Рј.*

стȇгача ж *нарочита направа или оруђе којим занатлије (бачвари, бравари, столари и сл.) стежу. Деан. Рј.*

стȇгно с анат. *део ноге од кука до колена, бедро.* — Мрљаве хлаче покриваху му дебеле кракове и стегна. *Шен.* Коњ је дуго пио . . . подрхтавајући мишићима на стегнима и боковима. *Андр. И.*

сте́гнути (и ређе сте́ћи и стȇћи), стȇгнēм (аор. сте́гнух и сте́гох, 2. и 3. л. стȇгнӯ, сте́же и стȇже; р. прид. сте́гнуо, -ула и стȇгао, сте́гла, -ло; трп. прид. стȇгнӯт) свршн. **1. а.** *чврсто затегнути, притегнути крајеве везујући кога, што.* — Стаде везивати Крушку. — Боље стегни! *Вес.* Стегнули [су] каише, навукли цокље. *Хорв.* Стегли су га [Ђоркана], а коштуњави Ибрахим . . . га је тукао воловском жилом. *Андр. И.* **б.** *обухвативши, ухвативши нешто притиснути, стиснути.* — Драго ми је — рекао је и стегнуо њезину руку. *Торб.* Грчевито стеже карабин. *Вас.* **в.** *саставивши једно с другим притиснути.* — Заробљеници су излазили . . . огорчени, стиснутих вилица и стегнутих песница. *Јак.* Стеже прсте у песницу тако снажно да му поцрвенеше. *Бил.* **г.** *чврсто притиснути уз тело.* — Помакох ногу, стегнух лакта оба. *Гор.* **2.** техн. *чврсто саставити, причврстити нечим:* ~ шарафом. *Деан. Рј.* **3.** *чврсто обухватити, опасати, опколити, окружити.* — Густе масе дебелог леда . . . стегле [су оба брода] са свих страна. *Петр. М.* Крајишници су покушали да се пробију из Ливањског поља . . . али Немци су их били стегли са свих страна. *Дед. В.* **4.** фиг. **а.** *притиснути, притеснити, напасти, спопасти (дугови, несрећа, болест).* — Док ме стегне плаћање пореза, нећу знати ни како ми је име. *Дом.* Стегао реуматизам. *Нуш.* Кад сам био у рату па ме . . . стегне јад и несрећа, ја знам шта је: рат је. *Ћос. Б.* **б.** *притиснути, стиснути (о зими, мразу и сл.).* — Бјеше стегла зима и љута ноћна студен. *Креш.* Снег престао . . . изведрило се и стегао мраз. *Ћос. Б.* **в.** *извршити притисак на кога, присилити, довести у тежак положај.* — Сељака мораш да стегнеш . . . Кад не да, — на добош. *Ћос. Б.* Сиромаха стегни и удари. *Сим.* **5. а.** *учинити непокретним, укочити, укрутити; стиснути, зауставити.* — Умор му стегао вилице. *Куш.* Узетост му стегла мождане конце. *Креш.* Симка стегла дах, укочила стрељу црних обрва. *Рад. Д.* Њега стегнуло у грлу и сузе му замутиле вид. *Кол.* **б.** *потиснути, обуздати; пригушити.* — Војници кад видјеше . . . да бију своју браћу, стегну своју јарост. *Миљ.* Гојкова необуздана радост, све дотле стег-

нута и непримјетљива, одједном се развеза. *Ћоп.* **6.** *свести на мању меру, ограничити, смањити; скратити, сажети.* — Пуританци [ће] стегнути уметност у границе религиозног морала. *Јов. С.* Сабор ... не смије стегнути владу преко неких одређених граница. *Рад. Стј.* Горње двије једнаџбе ... можемо стегнути у једну. *Кем.* Сва трагика мог садањег живота може се стегнути у једну ријеч: самоћа. *Андр. И.*

Изр. стегло ме (га) у срцу *осетио сам (је) јаки притисак, гушење, велики бол (физички и душевни);* ~ за грло (гушу) *в. уз гуша (изр.);* ~ зубе *в. уз зуб (изр.);* ~ каиш (ремен) *лишити се многих потреба, проживети скромно;* ~ кесу *в. уз кеса (изр.);* ~ петљу *в. уз петља (изр.);* ~ под своје иго *ставити под своју власт, потчинити, покорити;* ~ срце *савладати се.*

~ **се 1.** *стиснути се, скупити се, згрчити се.* — Хатка се стегла сва у тврди сноп. *Сиј.* Његово и иначе зборано лице било се стегло и увукло некуд у се. *Андр. И.* **2.** *подврћи се строгој штедњи, ограничити своје трошкове.* — Што зарадиш као надничар, биће, ако се како треба стегнемо, довољно да се сви издржимо. *Нед.* Сваки се домаћин стегао, и ако ти већ да снопић ражи, онда је зацијело изједен од мишева. *Бен.* **3.** *овладати собом, уздржати се, савладати се.* — За столом су седеле и даме, ја се стегох. *Лаз. Л.* Стегнуо се да не плане. *Војн.*

Изр. стегло ми (му, јој) се грло *не може говорити од страха или великог узбуђења;* стегло ми (му, јој) се срце (око срца) *в. стегло ме у срцу;* ~ у појасу *почети скромније живети.* — У таквој невољи и Кушмељ и Осињача ... стегли би се у појасу. *Мат.*

стегнýто прил. **1.** *сажето, укратко.* — Имао [је Љ. Недић] ... неромантичан начин писања ... стегнуто аргументован, озбиљан. *Јов. С.* То све [је говорио] кратко, стегнуто. *Андр. И.* **2.** *скромно, штедљиво.* — Позивао је госте и частио их скупим винима ... У остало време је живео стегнуто. *Моск.*

стéгњача ж анат. *кост у коју је углављена бедрена кост, бедрењача. Р-К Реч.*

стегòоснй, -ā, -ō, ијек. стјегòоснй *који носи стег:* ~ брод. *Р-К Реч.*

стегòноша, ијек. стјегòноша, м **1.** *онај који носи стег, барјактар.* — Преда се ... и банов син, стјегоноша војске. *Шен.* **2.** фиг. *првак, главни покретач нечега.* — Он им је био стјегоноша ослободилачког устанка, он је њихов вјесник слободе. *Вуј.*

стéжа ж бот. *врста лековите траве против срдобоље, из пор. ружа* Potentilla anserina. *Вук Рј.*

стежàјица ж *доња шарка на вратима, петица*[1] *(3), стопица (2). Вук Рј.*

стéжēр м покр. **а.** *род, племе;* обично у изразу: ископао му се стежер (тј. траг) *затрло му се племе. Вук Рј.* **б.** *баштина, очевина;* исп. стожер (6). — Дјевојкама се даде дијел од покретног имања, а непокретно остаје стежеру. *Вук Рј.*

стéжљив, -а, -о *који се лако може стезати.* — У ентоплазми видимо мјехуриће који се непрестано пуне и празне, па их зовемо стежљивим мјехурићима. *Финк.*

стéжљивōст, -ости ж *особина онога који се може стезати.* — То се својство мишића [да се стегне или скрати] назива ... стежљивост. *НЧ.*

стéжњйк и **стéжњāк** м *в. стезник.* — Деде ... да ме обучеш. Спреми ми велики стежник. *Јов. Ј.; Р-К Реч.*

стéзалица и **стéзāљка** ж **а.** *направа за стезање и чврсто везивање.* — Везови [на скијама] састоје се из окова, стезаљки (копчи) и ремења. *Скиј.* **б.** *в. стегача. Р-К Реч.*

стезàнција ж нар. *присиљавање некога да нешто призна.* — Опростите за ту стезанцију ... још ће је стезати, све док му не каже чије је дијете. *Сиј.*

стéзāње с *гл. им. од стезати (се):* ~ каиша, ~ руку, ~ у срцу.

стéзати (се), стéжēм (се) *несврш. и уч. према стегнути (се).*

стèзāч, -áча м **1.** *в. стегача. Р-К Реч.* **2.** мн. анат. *мишићи на изласку из желуца и црева који су налик на прстен и имају функцију да стежу. НЧ.*

стèзљив, -а, -о *в. стежљив. Деан. Рј.*

стéзнй, -ā, -ō *који служи за стезање.* — Приликом израде Фамосових производа они су се служили са више од 40.000 разних врста стезног, резног и мерног алата. *НИН 1959.* Прима на израду стезне алате. *Вј. 1960.*

стéзнйк м **а.** *комад женске одеће од еластичних шипчица и текстила који служи за стезање груди и струка, корзет, мидер.* — Имала је на себи оправу од ... љубичасте свиле, без стезника. *Том.* Трљала је [газдарица] уседелицу сирћетом ... отпуштала стезник. *Мил. В.* фиг. Складатељи су морали такођер свој дух стезати у убитачне стезнике тих параграфа. *Новак.* **б.** *нарочита направа за стезање болесних делова тела.* — Треба му [богаљу] купити стезник за крста. *Петр. В.*

стèзуља ж *лудачка кошуља.* — Лудачку ми стезуљу навали ... пружит ћу ти руке обадвије. *Крањч. С.*

стèка ж **1.** *скупљање, стрка. Р-К Реч.* **2.** *нервно влакно које спаја два нерва. Бак. Реч.*

стѐкавац, -ā̀вца м зоол. *врста орла, штекавац* Haliaëtus albicilla. — Врло је велик бјелорепи стекавац. *Финк.*

стѐклӣ, -ā̄, -ō̄ *дијал. бесан, врло љут. Бен. Рј.*

стѐклӣш, -и́ша м пол. и ист. *назив за припаднике политичке странке А. Старчевића у Хрватској (због њихова бесног напада на противнике).* — Читава руља стеклиша дочекаше га из мрака боксерима и гвозденим штаповима ... немилосрдно [га] изранише. *Маш.* фиг. *горљив, фанатичан борац за неку идеју.* — За Феркетића [плаче Јелица], за — прости боже, стеклиша илирскога! *Шен.*

стеклӣшина м *аугм. и пеј. од стеклиш.* — Богзна да ли нам стари стеклишина опет какову попару не куха! *Ков. А.*

стеклӣшица ж *жена стеклиш.* — Чувај нас, боже, она је стеклишица. *Ков. А.*

стѐклӣшкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на стеклиште.* — Одржао [је] неколико стеклишких говора хрватскоме народу. *Крл.*

стѐклӣшкица ж *стеклишица.* — Проклета стеклишкица рину га у воду. *Ков. А.*

стѐклӣштво с *идеологија Странке права у Хрватској у другој половини 19. ст.* — Он се ... прикучи до мене, па ће мени тихо: стеклиштво пирује. *Ков. А.*

стѐкња ж агр. *врста јабуке.* — Између јабука и крушака највише се препоручују за ова места: јабуке ... сенабија ... стекња. *Тод.*

стѐла ж лат. *звезда.*

стéла ж грч. археол. *плоча или стуб од камена (обично као надгробни или заветни споменик), са рељефом, натписом и сликом на фронталној страни.* — На овом атинском гробљу једна стела представља младог јунака на коњу. *Дуч.*

стѐлāж, -а́жа м и **стелáжа** ж фр. *полица.* — Библиотека ... није била велика — четири велика стелажа пуна књига. *Срем.* Почели су сортирати ципеле ... по стелажама. *Крл.*

стѐлāран, -рна, -рно *који се односи на стѐле, звезде, звездан.* — Стеларна астрономија успела је да их [звезде] класификује. *Мил.*

стѐлна *в. стѐона. Прав.*

стѐлнӣк, -и́ка м покр. *пашњак.* — Сеоском [је] говедару босоног завраћао благо по стелницима. *Гор.*

стѐља ж **1. а.** *слама, лишће и сл. што се простире као лежај за стоку, настор*[2]. — Краве су мирно преживале лежећи на сухој стељи. *Донч.* **б.** *људски лежај од сламе.* — Канула јој суза та на смртну стељу, биједни лог. *Крањч. С.* **2.** фиг. *масне наслаге око очију.* — Црне као чађа очи лежале су јој сад у пријевојима саловите стеље. *Божић.* **3.** *простирка под самаром или седлом.* — Пребацили су леш потрбушке преко самара. Брада му се клатила трљајући се о најдоњу дрвеницу и ивицу стеље. *Лал.* **4. а.** *виншки талог, дрождина, дроп.* — У чаши се и даље осећало неугодно нешто, као на талог и стељу. *Богдан.* **б.** *сирћетни квасац, сирћетни талог.* — Врење наступа у течностима ... утицајем особите маје за врење: сирћетне стеље. *Батут.*

стѐљина ж *простирка од рогозине.* — У кући бјеше једна једина стељина, жућа но слама, сва изрешетана, а то ми бјеше простирач. *Мат.*

стѐљица ж *дем. од стеља (1б).* — Дигло се [дијете] са своје стељице и потрчало своме оцу. *Креш.*

стѐљка ж **1.** *кочић на коме стоји витао кад жене сучу прећу. Вук Рј.* **2.** бот. *тело биљке из пор. стељњача.* — Стељњаче или талофита су оне биљке којих се тијело састоји од стељке или талуса. *НЧ.* На стељкама ... халуга ... сва сила ситних рибица. *Наз.*

стѐљњаче ж мн. бот. *биљке ниже врсте* Thallophyta *на којима се не разликују делови биљке (корен, стабљика, лист).* — Стељњаче дијелимо у четири скупине: бактерије, алге, гљиве и лишајеве. *Бот.*

стематогрàфија ж грч. *наука о грбовима и родословљу.*

стéна, ијек. стијéна, ж **1.** *стрма камена литица, гребен, хрид.* — Висока пукне пред тобом стијена. *Шен.* Гурнуће те она са ивице стене ... Она је таква. *Вучо.* **2. а.** *одломљени део литице.* — Кад је чула Перине речи ... њу као да неко удари стеном посред главе. *Вес.* Кад га раздеротина мало угрија, Андрија такође замахне стијеном. *Божић.* **б.** геол. *агрегат већином силикатних минерала, ређе карбонатских. ЕЛЗ.* **3. а.** *зид (зграде).* — Около-наоколо по одаји пружили се уза стијене дугачки миндери. *Огр.* По стијенама голема млетачка огледала и слике. *Мат.* **б.** *гранична површина нечега.* — Почело би [срце] нагло поскакивати и ударати у прсне стијене. *Мих.* Кроз стражњу стијену ока улази видни живац. *Физ. 1.* **4.** фиг. *оно што спречава сваки пролаз, препрека.* — Кромвелов трећи парламенат разбио се о исту стену као и његов други парламенат: увек конституционална формула. *Књеж. Б.*

Изр. бацати боб о стену *бавити се узалудним послом;* бити тврда, хладна ~ *бити безосећајан;* до девете стене нар. *до потпуног истребљења.* — Над варицама видјела је да ће јој се дан угасити и ископати до девете стијене. *Љуб.*; еруптивне (вулканске, магматске) стене *стене које су постале очвршћавањем материјала које вулка-*

ни избацују на површину земље, кршна као ~ *лепа, стасита, снажна.* — Нађе му цуру, кршну као стена *Вес*; притиснути кога о стену *извршити на некога јак притисак, довести некога у безизлазан положај,* седиментне стене геол. *стене постале таложењем минералних материја из воде и ваздуха,* сталан (чврст) као ~ *бити постојаног, чврстог карактера.*

стѐница, ијек. стјѐница, ж **1. а.** мн. зоол. *породица инсеката, паразита* Heteroptera *са неједнаким крилима и рилцем за сисање крви* кућна ~. **б.** *ситни паразит, штеточина који се храни биљним соковима*· купинина ~, купусна ~. *Терм. 4.* **2.** фиг. *човек који хоће да живи на рачун другога, готован, паразит* — Најприје очистити град од туђинаца и барбара, а потом разрачунати и с домаћим стјеницама. *Цар Е.* Да се бориш! С киме? То су стенице у нашем друштву. *Дом.*

Изр. досадан као ~ *јако досадан, неподношљив.*

стѐничав, -а, -о, ијек. стјѐничав *који је пун стеница.* — Оскудни живот по ... стеничавим собицама ... урезао је ... бунтовну црту у његово ... лице. *Поп. Ј.* У једном стјеничавом хотелу ... чита неку библијску студију. *Вј. 1970.*

стѐничан, -чна, -чно грч. *који појачава, снажан, појачани,* супр. астеничан.

Изр. ~ афек(а)т псих. *душевна радња, појава која појачава рад организма, појачани афек(а)т (нпр. радост, весеље).*

стѐничѐрка, ијек. стјѐничѐрка, ж *смеђа вуница. Р-К Реч.*

стѐничаст, -а, -о, ијек. стјѐничаст *који има облик стенице. Р-К Реч.*

стѐничкӣ, -ā, -ō *стеничан*· ~ афек(а)т. *Прав.*

стѐнка, ијек. стијѐнка, ж *дем. од стена (3б).* — Ако је мишиче цријевне стијенке недовољно осјетљиво, цријево је лабаво и тромо. *НЧ.* Прелије [је] црвен и ватра се попе уз стијенке челне кости. *КН 1959.*

стенòвит, -а, -о, ијек. стјенòвит **а.** *који обилује стенама.* — Земља је стјеновита и сиромашна водом. *Пов. 1* **б.** *који се састоји од стена.* — Преко целе реке ишло је попреко седам стеновитих гребена. *Кнеж. Л.*

стенòвитōст, -ости, ијек. стјеновитōст, ж *особина онога што је стеновито.* — Стјеновитост дна ... чини велике потешкоће пловидби бродова. *ЕГ 2.*

стенòграм м *стенографски снимљен говор, стенографске белешке.* — Раднички универзитет и Коларчев народни универзитет издали су стенограм циклуса предавања »О радничком самоуправљању«. *Пол. 1957.*

стенòграф м грч *онај који пише стенографијом, брзописом.* — Тога стенографа није још мајка родила који би то записао. *Срем.* Тај је очај ... отјерао ... многе борце у стенографе. *Уј.*

стенографѝја ж *писмо са кратким знаковима за слова и поједине речи ради бржег бележења говорних текстова* кореспондентна ~, дебатна ~.

стенографи́рати, -граф̄и́рām и **стенографѝсати,** -ишēм свршн. и несвршн. (*за*)*писати стенографијом.* — Ја [записник] стенографирам, а моје кратице не може нитко прочитати. *Јонке.* Причувај се да те ко не стенографише. *Сек.*

стенòграфкиња ж *женска особа стенограф*

стенòграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на стенографе и на стенографију:* ~ белешка, ~ записник.

стенодактилòграф м грч. *онај који изговорене речи записује стенографијом и то онда преписује на писаћој машини.*

стенодактилòграфкиња ж *женска особа стенодактилограф.*

стенокàрдија ж грч. мед. *болест срца у виду стезања у пределу срца, срчани грчеви.*

стенотѝпија ж грч. *писање на нарочитој писаћој машини на којој се могу прекуцавати слогови и читаве речи.*

стенотѝпист(а) м *стенограф који стенограм преписује на писаћој машини.*

стенотѝпистица и **стенотѝписткиња** ж *женска особа стенотипист(а).*

стѐнскӣ, -ā, -ō, ијек. стијенскӣ *који се односи на стене.* — Мртва лешина трунући претвара се опет у прах који се са оним стенским прахом помеша. *М 1867.*

стѐнтор м **1.** *човек врло јаког гласа (по имену једног од Хомерових јунака који се истицао снажним гласом и могао да надвиче педесет људи).* **2.** зоол. *врста ситне једноћелијске животиње или инфузорија са телом у облику левка.* — Код ... стентора могуће је у цитоплазми запазити многобројне фине и дуге нити које могу да се грче и опружају. *Станк. С.*

стѐнторскӣ, -ā, -ō *који се односи на стентора (1), врло јак (о гласу).* — Један стенторски глас риче нешто хрватски. *Цар Е.*

стѐњ и стéњак, -њка, ијек. стијењ и стијењак, м *врпца или фитиљ у свећи, свети њци или у кандилу, натопљена лојем или уљем, која запаљена гори.* — Сави восак око стијења и ... зави свијећу. *Вуј.* Објеси петролејку ... и одврну стијењ. *Божић.* Најпростија врста [осветљења] је жижак, где је стењак (фитиљ) утопљен у гориво у отвореном суду. *Батут.*

стѐњāк, -а́ка, ијек. стјѐњāк, м **1. а.** *стена, литица, хрид.* — Звијер ... приста врх стјењака. *Комб.* **б.** *крш, камење, стење.* — У оном стењаку ено вам њихове армијске осматрачнице. *Вас.* **2.** зоол. *врста коса.* — Кос стјењак пјева негдје под стијенама. *Кум.*

стѐњāње с *гл. им. од стењати.*

стѐњати, стѐњём несврш. **1. а.** *испуштати отегнут, болан глас (под каквим теретом, од бола или невоље).* — То је јаук срца ... душе што слаба стење под бременом првим. *Наз.* Види се да га боли, стење, али трпи јуначки. *Дом.* **б.** *испуштати отегнуте звукове, крикове који подсећају на стењање.* — Аутомобил заглављен у блату стење и брекће као животиња у процепу. *Нуш.* фиг. Крв праведна дими на олтаре ... земља стење, а небеса ћуте. *Њег.* **2.** *горко се жалити, јадиковати.* — И они су сад само стењали на Нуман-ефендију. *Мул.* фиг. И пјесма цвили, јавор-гусла стење. *Крањч. С.* **3.** фиг. **а.** *трпети угњетавање, ропство, бити потлачен.* — [Бакуњин] је тражио ослобођење свију словенских народа који стењу под јармом туђинским. *Скерл.* **б.** *налазити се у тешком економском стању.* — У таквим државама стење обрт. *Крл.* Можда би се ... могла ... ублажити ова наша ... криза под којом читава привреда стење. *Куш.* **4.** фиг. *чезнути.* — Читаве ноћи стењу за секундом љубави. *Крл.* Пробија се [река испод мостова] и стење да стигне у слободу. *Ђон.*

стѐње, ијек. стијѐње, с *зб. им. од стена.* — [Очи су] изгледале сиве и хладне као челик и стење код мора. *Јанк.* Мославачка гора изграђена је од гранитскога стијења. *Туђ.* Нисам дошао ни од каквог дворца ... ни до каква стијења које би спомињало прошлост. *Шкреб.*

стѐње, ијек. стијѐње, с *стењ.* — Прилазећи свијећи, он уви стијење. *Лоп.*

стѐон, -а, -о (обично у ж. роду) *бременит (о крави).* — [Гладио је кравици] сјајну злаћену длаку на набреклом стеоном трбуху. *Гор.* Погодисмо се за стеоно кравче. *Рад. Д.*

стѐоно прил. *попут стеоне краве.* — Стеоно се њуља претоварен воз раскокана снопља. *Ђоп.*

стѐп м енгл. *плесни корак; врста плеса.* — Играо се фокс, степ и хупа-хупа. *Сим.*

стѐпа ж рус. *велико, обично равно пространство, покривено ниским грмљем и травом у крајевима континенталне и суптропске климе, са малом годишњом количином падавина.* — Ћутећи гледао [је] у снежну равницу непрегледне степе. *Јакш. Ђ.* фиг. Тко ће се с вама инатити на бескрајној степи фантазије. *Ков. А.*

стѐпēн, -ена м (лок. стѐпену у степѐну) = ступањ (1) **1. а.** *360-ти део круга или кружне линије као јединица мере угла или лука.* **б.** *јединица мере температуре (ваздуха, воде, тела).* — Тако се завршио прелаз Прве пролетерске бригаде преко Игмана по хладноћи од 32 степена испод нуле. *Чол.* **в.** *јединица мере густине течности и јачине алкохола.* **2. а.** *мера која служи кад се нешто с нечим упоређује, мера развитка нечега.* — Те периоде зову се у науци: еоцен, олигоцен ... јер се тим именима исказује степен њихове сличности са садашњом периодом. *Жуј.* Циљ друштва је слагање, пријатељство и љубав; економска добра су ... вредност другог степена. *Пед.* **б.** *стање, стадиј(ум), фаза.* — Кад ме на овом степену видиш, мани ме се! Ја сам звер у пићу. *Срем.* Пета му је црна! — рече нагињући се над ... стопало. Опекотина првог степена. *Дав.* **3. а.** *звање, ранг.* — Знао је [Ђуро] да прије године дана не може бити именован ни у најнижем сталном степену. *Нех.* Разговор овог круга беше доста хладан; тако је у сваком кругу где се пази на степен који у животу заузима овај или онај. *Ат.* **б.** *академско или научно звање, ранг.* — Докторски сам степен постигао на свеучилишту. *Вел.* У Падови добио [је] степен доктора лекарства. *Нед.* **в.** *разред, категорија, ред одликовања.* — Перу је јела љубомора што има само »светог Саву« четвртог, док је председник добио већ и трећег степена. *Ђос. Б.* **4.** *однос у сродству међу члановима истога колена, рода.* — Родбина нам се, чак и она у четрдесетом степену, сећала сродства с нама. *Нед.* **5.** (само јд.) правн. *надлежност, инстанца.* — Судску власт вршили су у првом степену магистрати, у другом степену апелациони суд. *Јов. С.* Врховна државна власт [има право] доношења одлука у посљедњем степену. *Мј. 1936.* **6.** фиг. *висина, стање, ниво.* — Општинска аутономија ... може подићи општину на ванредно високи степен реда и благостања. *Рад. Стј.* Казна [се] учиниоцу има одмерити према степену његове кривичне одговорности. *Арх. 1926.* **7.** *в. степеница (1).* — Хитрим се кораком спустисмо обојица низ степене. *Шен.* Поред крајње избе дижу се старе ... степенице ... Неколико степена испали су из њих. *Ђоп.* **8.** мат. **а.** *број који казује колико пута треба неки број самим собом помножити, експонент:* подићи на трећи ~. **б.** *врста једначина према природи операција и функција:* једначина првог (другог) степена.

Изр. **први, други ~** *поређења описних придева* грам. *компаратив, суперлатив;* **~ сродства** *ближи или даљи однос сродства;* **у највишем степену** *у највећој мери, у крајњем стадију(му).*

стѐпен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од степсти.* **2.** *сметен, смушен.* — Не толико и тако степених питања наједанпут. *Кор.*

стѐпенаст, -а, -о **1.** *који је у облику степеница.* — Пружао се поглед на степенасте вртове. *Шег.* Да би се ... добио и некакав степенасти поредак ... оба ешалона резерве имали су се ... што више померати у десно ка селу. *Лаз. М.* **2.** фиг. *који се врши поступно, по прелазима, а не у скоковима.* — Све економије прихватају ову степенасту скалу хитности подмирења потреба. *Д 1934.*

стѐпенасто прил. *на степенаст начин, у облику степеница.* — [Тераса се] од Теразија спушта степенасто. *Пол. 1958.*

-степени *други део сложених придева у којима први део показује бројну вредност или количину степена*: првостепени, другостепени итд.

стѐпенӣк м **1.** *степеница (1).* — Коракне на једини камени степеник. *Божић.* Низ падину брда широки камени степеници као да пониру на једном шумарку. *Б 1958.* фиг. Да ли мислите да је марихуана ... први степеник ка опаснијим дрогама? *НИН 1970.* **2.** *степениште.* — Кад сам се половином септембра вратио у Пешту, одмах, још у степенику, заустави Милу техничара. *Петр. В.*

степѐнит, -а, -о *чврст, јак.* — Слушаоци беху ... јачега кова и грађе степенитије. *Шапч.*

степѐница и стѐпеница ж **1. а.** *једна од степенасто положених хоризонталних (камених или дрвених) плоча по којима се ступа кад се иде горе или кад се силази (обично у згради), степеник.* — Љубомир застаде на последњој степеници. *Ранк.* Ја ћу га шчепати за гушу и бацити га с првог ката низ степенице. *Јонке.* фиг. Гледајући [странци] на наш пук с више, тобоже културне степенице, држе да је за овакву рају свака привреда доста велика. *Рад. Стј.* **б.** фиг. *постепени размештај по линији која иде од нижега ка вишем (о службеним чиновима).* — Доцњаци се дијељаху по овој степеници: судија, комесар, њихови пристави. *Мат.* **в.** *напредовање у области друштвене, службене делатности.* — Нема му ни блиставих степеница каријере. *Сим.* **2.** мн. *бродске лествице по којима се пење на брод и силази са брода.* — На наш брод су се укрцали још последњи спроводници и степенице су дигнуте. *Јак.* **3.** мн. **а.** *степенасти или терасасти терен уздуж стрмина речних и морских обала.* — На степеницама планине Камешнице стоје тврде камене куће. *Михиз.* **б.** *прагови у речном кориту преко којих речна вода пада у слаповима.* — Кад вода ријеке пада преко неколико ... степеница тада настаје слап или каскада. *ОГ.*

Изр. **испети се на високе степенице** *постићи високи друштвени, службени положај.* — Преко тих костију многи су се испели на високе степенице. *Јак.*

степѐничав и **стѐпеничав,** -а, -о *степеничаст.* — Живот, као и сваки други живот ... тежак, дахтав, степеничав. *НИН 1958.*

степѐничаст и **стѐпеничаст,** -а, -о *који је налик на степенице.* — Ерозијским дјеловањем воде развијају се уз ријеке степеничасте равни као широке полице. *Туђ.* Само се потоци чују ... једноликим претакањем преко степеничастих препрека. *Лал.*

степѐничасто и стѐпеничасто прил. *попут степеница.* — Читави блокови стења ... степеничасто падају, затим се наједном дижу купасти врхови. *Јак.*

тепѐничнӣ и стѐпеничнӣ, -ā, -ō *који се односи на степенице.* — Намигнула [је] и насмијешила се Саму преко прислона степеничнога. *Креш.* Ватра у вихору кућну ... степеничном шупљином. *Богдан.*

стѐпенӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на степениште*: ~ наслон, ~ ограда.

стѐпенӣште с *простор, део зграде где су степенице, стубиште.* — Силазећи споро низ степениште ... на свакој степеници он [дечак] је отварао књигу. *Андр. И.* Путељак ... [је] ограђен ниским жичаним плотом до улаза са степеништем. *Донч.*

стѐпеновāње с *гл. им. од степеновати.*

стѐпеновати, -нујēм несврш. **1.** мат. *подићи број на неки степен множећи га једанпут или више пута самим собом, потенцирати. Р-К Реч.* **2.** *разврставати према степенима вредности.* — Дошао је један нараштај који друкчије степенује вредности, који презире материјалне интересе. *Петр. В.* Не бих желио степеновати поједине представе и давати им оцјене — то учините ви, казалишни критичари. *Вј. 1960.*

стѐпēње с необ. *зб. им. од степен (7).* — Калуђер црни озбиљним кроком ... се пење уз трошно степење. *Кост. Л.*

стѐпка ж *суд у коме се туче масло. Р-К Реч.*

стѐпнӣ и стѐпскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на степу*: ~ крај, ~ флора, ~ клима. **2.** *саставни део ботаничких и зоолошких назива*: ~ вишња, ~ антилопа, ~ лисица, ~ орао.

стѐпсти, -пēм сврш. **1.** *учинити да нешто падне с нечега, оборити, срушити.* — Он ће сада степсти ... два-три чворка с дуда. *Кор.* Степли [су] мало камена да добију водораван простор за стопало. *Кол.* **2.** *буђкати, правити масло. Р-К Реч.* **3.** *дићи и спустити, слегнути*: ~ раменима. *Деан. Рј.*

~ **се 1.** *пасти, срушити се.* — Боловала три дана, степла се и стресла ... и оставила овај свијет. *Ков. А.* **2.** *изгубити се, нестати потуцајући се; проскитати се.* — Степе се некуд у свијет. *Вук Рј.*

стѐрало с *сталак за сушење рубља. Р-К Реч.*

стѐрање с *гл. им. од стѐрати (св).*

стѐрати, -ā̀м, ијек. стјѐрати, сврш. **1. а.** *гонећи довести, дотерати некуда; присилити некога да дође, да се настани негде.* — Кад би се сунце спустило за планину ... ми бисмо онда сва стада стјерали у село. *Шант.* Гонила је [Карла] из једне улице у другу ... и ето коначно стјерала ту у тај ... закутак. *Драж.* **б.** *гонећи некога присилити га да оде, да побегне са каквог места.* — Јањце и јарце ми ... из ограде стјерамо брзо. *М-И.* Стјера га [зеца] с међе на озимицу. *Крањч. Стј.* **в.** *терајући присилити кога да сиђе с неког места или положаја.* — Стерао [је] са звонаре Стеву. *Лаз. Л.* Ни овог пута нисмо могли да стерамо Немце с овог положаја. *Дед. В.* **2.** *присилити све да се скупе на једном месту.* — Кад их је тако стјерао у гомилу ... приближи им се неустрашиво. *Тур.* **3.** *забити, забости, зарити у што.* — Стјера лопату, једним замахом, у бјелину. *Куш.* **4.** *возећи или на коњу пребацити до одређеног места, довести.* — Расим ... сложи и натовари дрва на коња и стера у чаршију. *Шуб.* Ја сам му вазда на троје-четворо коња стјерао оно жита. *Нам.* **5.** нар. *пијући испразнити стаклен суд до неке мере.* — Натегнух опет и стјерах до пола плоске. *Коч.* **6.** фиг. *довести до чега, до каквог стања (обично тешког, мучног, непријатног).* — Биједа [га] до скрајности стјера. *Хар.* Човјеку допис сузу насред ока стјера. *Уј.*

Изр. ~ кога до зида (у ћошак, угао, у козји рог, у крај, шкрипац) *в. дотерати до зида (уз зид, изр.);* ~ кога на просјачки штап *материјално уништити;* ~ кога у гроб *в. свалити у гроб (уз гроб, изр.);* ~ кога у ред *присилити кога да се пристојно влада;* ~ страх коме у кости *в. утерати коме страх у кости (уз кост, изр.).*

стѐрати, стѐрём несврш. **1. а.** *простирати, разастирати по каквој површини.* — Жена ... убрус стере бели. *Кош.* С' себе скиде сињу кабаницу, покрај пута стере на тратину. *Рј. А.* **б.** *припремати, спремати (постељу, лежај) простирући постељину.* — Не питају више ни откуда оно што једу, ни ко им постељу стере. *Сек.* И даље су га хранили и стерале му лежај на дивану. *Л-К.* **в.** *размотавати, ширити (оно што је било смотано, склопљено).* — Дрешите шајке, стерите једра. *Кост. Л.* Кушао је стерати крила. *Шен.* фиг. Вече крила стере. *Стан.* **2. а.** *ширити, пружати (о рукама и ногама); корачати, грабити.* — Старац Марко руке стере за одлазећима. *Бог.* Али они ступај лаки мрачнијем пољем напријед стеру. *Маж. И.* **б.** *распростирати, ширити.* — Пред великим вратима ... града стерало неколико гранатих липа сјену. *Шен.* фиг. Ил' сам ја израз трулежи мог века која ... задах и свуд немар стере. *Дис.* **3.** *стављати на површину чега, сипати, бацати што по чему.* — На угљевље стеру [тамјан] нека мирише. *Кост. Л.* фиг. Бисер бере што плаво небо на њега стере. *Јакш. Ђ.*

Изр. ~ пут фиг. *помагати коме у остварењу његових планова.* — Ох Иво, слатки учитељу мој ... што влади мојој верно стереш пут. *Кост. Л.*

~ **се 1.** *пружати се у неком правцу; простирати се.* — На западној страни градића стере се градска цеста. *Кум.* Дебео снег се свуда широм стере. *Панд.* **2.** *ширити се.* — Мрак се стерао по дрвљу и грмљу. *Шен.* Оштар вољ стерао се уоколо. *Ћип.*

стерео- *као први део сложеница значи: који даје слику у простору:* стереометрија, стереоскоп(ија) и сл.

стереомѐтрија ж грч. *део геометрије о узајамном положају линија, равни и тела у простору.*

стереомѐтрӣјскӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на стереометрију.*

стереѐскоп м грч. *оптички апарат у коме су две равне слике истога предмета представљене тако да гледалац има утисак пластичности, дубине, као кад гледа стварни предмет са оба ока у простору.*

стереоскѐпија ж *начин приказивања слике у три димензије.* — И данас су многи од филмских уметника противници ... стереоскопије. *Пол. 1957.*

стѐреотӣп, -а и **стереѐтип** м грч. **1.** типогр. *метална плоча, одливена са матрице, која представља тачну копију типографског слога.* **2.** фиг. *уједначен, увек исти поступак, свакидашња неоригинална мисао, банална, отрцана фраза.* — И уколико се писац више удаљује од конвенционалног стереотипа, публика је утолико више фасцинирана. *Пол. 1958.*

стѐреотӣпан и **стереѐтипан,** -пна, -пно **1.** *одштампан са стереотипа.* **2.** фиг. *који је увек исти, отрцан, баналан, укалупљен.* — Гоголь описује [љубав] стереотипним начином рђавих приповедача. *Прод.* Јеђупка је ... ослобођена стереотипних изражајних реквизита првих дубровачких пјесника. *Барац.*

стереотѝпија ж *процес израде стереотипа и просторија у којој се врши тај процес.*

стереотипи́рати, -и̏пи̏рам и **стереоти̏писати,** -ишем сврш. и несврш. *изли(ва)ти плочу на стереотипу и обрадити је, обрађивати је за штампање.*

~ **се** *поста(ја)ти стереотипан (2).* — Није дао да се језик на основу устаљеног израза стереотипише и донекле укалупи. *Бел.*

сте̏реотипно и **стереоти̏пно** прил. *на стереотипан начин.* — Иде тако блесан од ћелије до ћелије и пита људе кају ли се. Већина људи одговара му стереотипно да се каје. *Чол.*

сте̏реотипно̄ст и **стереоти̏пно̄ст,** -ости ж *особина онога што је стереотипно.* — Стереотипност тих ријечи није могла задржати њезине пажње. *Бег.*

стереофо̀нија ж грч. *начин преношења или репродуковања звука чиме се постиже утисак о просторном распореду извора звука.* — Неки филмски историчари сматрају да је огромна популарност телевизије нагнала продуценте да уведу ... стереофонију у биоскопске дворане. *Пол. 1957.*

стереофо̀нски, -ā, -ō *који се оснива на стереофонији.* — Уређај за снимање плоча са стереофонским звуком које дају утисак просторности. *ВЛ 1960.*

стери́вање, ијек. стјери́вање, с *гл. им. од стеривати.*

стери́вати, сте̏рујем, ијек. стјери́вати *несврш. и уч. према стерати.*

сте̏ригма ж грч. бот. *споредна, побочна гранчица у биљке. Терм. 3.*

сте̏ри̏лан и **сте̏ри̏лан,** -лна, -лно лат. **1.** мед. *очишћен од бактерија и заразних клица.* — Доктор је ... наредио да и Иван ... навуче стерилне рукавице. *ЛМС 1949.* **2.** *лишен способности оплођавања, јалов, неплодан.* — Стерилне женке граде дјечје домове. *Крл.* **3.** фиг. *празан, бескористан, бесплодан.* — Ми смо се често сјећали тих својих ... стерилних ђачких ... година. *Козарч.*

стерили̏за̏тор м *апарат за стерилизацију.*

стерилиза́ција ж **1.** *уништавање микроба, заразних клица.* — Сигуран начин за уништавање заразних клица је стерилизација. *Бот.* **2.** *лишавање човека или животиње способности оплођавања.* — [Немци] су вршили ... стерилизације заточеница. *НК 1946.*

стерилиза́ци̏јски и **сте̏рилизацио̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на стерилизацију.*

стерили̏зи̏ра̄но̄ст, -ости ж *стање онога који је стерилизиран, онога што је стерилизирано.*

стерилизи́рање с *гл. им. од стерилизирати.*

стерилизи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. = стерилизовати (*из*)вршити стерилизацију, (*у*)чинити стерилним. — Стерилизирају [се] ... инструменти за операције. *Бот.* Доктор је ... наредио да и Иван ... стерилизира руке. *ЛМС 1949.*

сте̏ри̏лизова̄но̄ст, -ости ж *стање онога који је стерилизован, онога што је стерилизовано.*

сте̏ри̏лизова̄ње с *гл. им. од стерилизовати.*

сте̏ри̏лизовати, -зујем сврш. и несврш. = стерилизирати. — Јулка је ... стерилизовала руке и инструменте. *Поп. Ј.*

сте̏ри̏лиса̄ње с *гл. им. од стерилисати.*

сте̏ри̏лисати, -ишем сврш. и несврш. *стерилизовати.* — Доза зрачења потребна да производ сигурно стерилише не подиже температуру изнад 5—6°С. *Пол. 1958.*

стерили̏тӗт, -е́та м *в. стерилност.*

сте̏ри́лно̄ст, -ости ж *особина онога који је стерилан, онога што је стерилно.*

стѐрлинг м енгл. скраћ. *фунта стерлинга, новчана јединица у Енглеској.*

стѐрлиншкӣ, -ā, -ō *који се односи на стерлинге.*

Изр. ~ зона, ~ подручје *група земаља у којима енглеска фунта стерлинга представља обрачунску валуту.*

стѐсати, сте̏шем сврш. **1.** *тешући скинути; тесањем смањити. Вук Рј.* **2.** *од дрвета или камена тесањем нешто израдити.* — Клесар теше лијепи камени крижс. Ако га и стеше, залуду је. *Божић.* Споменик [је] ... од црвеног камена стесан. *Пол. 1957.* фиг. Мршава старица чију је ... фигуру стесало време, енергичних црта и као клесаних јагодица, носа и чела. *Пол. 1970.*

стесне́ние с цсл. *стешњење, препреке, тешкоће.* — Дјеиствија напрежу духове, стесненија сламају громове. *Њег.*

стѐснити, сте̏снӣм, ијек. стијѐснити, сврш. **1. а.** *учинити тесним.* — Узани простор [канцеларије] ... стијеснише три ормара. *Пав.* Сниjег ... гомила се толико да је сасвим стијеснио отвор земунице. *Лал.* **б.** (обично трп. прид.) *ограничити на узан простор.* — Стешњени смо у котлину Раме. *Дед. В.* **2.** фиг. *смањити, обуздати, стегнути.* — [Дужд] је хтио ... да стијесни власт госпоштини. *Љуб.*

~ **се 1.** *постати узан или ужи, стиснути се на мањи простор.* — Улица се стесни ... и он ... мучно пронесе себе до колоне воловских кола. *Ћос. Д.* Лепа [је] покушала да се ... пробије из четничког обруча и кад се тај обруч сасвим стијеснио око ње. *Лал.* **2.** фиг. *осетити тегобу, бол под утицајем каквог осећања (о души, срцу).* — Њему се

[од жалости] стијеснило у грудима. *Мул.* Срце му се стеснило. *Ат.*

стетòскоп и **стѐтоскоп** м грч. *левкаста слушалица којом лекари ослушкују шумове у подручју плућа и срца.*

стéћа ж *празнична, стајаћа женска антерија. Р-К Реч.*

стéћак, -ћка м (мн. стéћци, ген. стећàкā) *нарочита врста старог надгробног споменика од камена, различитог облика; највише их има у Босни и Херцеговини.* — На неким мјестима лежали стећци, тако големи да их ни осам волова не би могло кренути. *Шимун.* Ту на раскршћу ... саградио је своме оцу ... камени споменик, у облику једног дугог стећка. *Радул.*

стéћи, -ā, -ē *који се високо увис диже, који стрчи (о планини), огроман.* — С једне стране дигла се стећа планина, а с друге у уском раздољу простире се пријатан луг. *Том.* Мачак и његово друштво ... побјегоше ... и зауставише се тек у стећој, великој планини. *Ћоп.* фиг. И њега је брада прогрушала, ал' га није снага оставила; ако дође до невоље стеће ... лако креће. *Март.*

стéћи (се) и **стѐћи (се),** стѐгнēм (се) свршн. *стегнути (се).* — Богме нам се ваља стећи, Видо! *Шапч.* Мајко, послушаћу те, стећи ћу се тебе ради. *Ћор.*

стѐћи, -èчēм и стѐкнēм (аор. стѐкох, 2. и 3. л. стѐче; имп. стѐци и стѐкни; р. прид. стѐкао, стѐкла, -ло; прил. пр. стѐкāвши и стѐкнўвши; трп. прид. стѐчен, -èна, -èно) свршн. **1.** *постати власник чега, доћи до нечега радом, настојањем, зарадити, привредити.* — Гледајте ... да што прије стечете свој крух. *Ћал.* Опет [ћемо] стећи кућу! ... Извешћемо нашу дечицу на пут. *Лаз. Л.* **2.** фиг. **а.** *постићи нешто, успети у нечему, остварити.* — Белгијанци својим радом стекоше брзо велике заслуге за преисторију. *Жуј.* У Сарајеву ... стекао је [лекар] велику праксу. *Андр. И.* **б.** *задобити, заслужити.* — У рату ... стекао [је] особиту милост владареву. *Крањч. Стј.* У борби армија наша стекла је име славно. *Ћоп.* **в.** *постићи, усвојити.* — Ми смо стекли извјесна знања и углађеност. *Креш.* Стечене особине разликују људе међусобно. *Пед.* **г.** *наћи нешто, намерити се на нешто што неко жели, што му је потребно.* — Овдје ... ћеш стећи и доживљајā и успоменā за своје новеле. *Шимун.* Спокојан поглед по површију баци, сладосног мира ту ћеш само стећи. *Ант. 2.* **д.** *наћи, добити (друга, пријатеља).* — Странац кад дође међу Немце, лако се упозна и стече пријатеље. *Нен. Љ.* Стекао сам пријатеља каквоме се нисам никад надао. *Наз.* **3.** *у вези с неким именицама значи радњу или стање које одговара значењу тих именица:* ~ глас (име, славу) *постати познат, славан, прославити се,* ~ наду *понадати се,* ~ навику *навикнути се,* ~ памет *опаметити се,* ~ уверење *уверити се.*

Изр. зној ем ~ *напорним, тешким радом стећи, остварити нешто;* криво стечено, на кантару стечено *оно што је преваром стечено;* ~ грађанско право *в. уз право (изр.);* ~ жену *оженити се;* ~ ловорике *в. побрати ловорике (уз ловорика, изр.);* ~ мужа *удати се;* ~ сина *родити сина.*

~ **се 1. а.** *састати се, скупити се, сабрати се на једном месту (о великом мноштву).* — [Мноштво] се без броја ту стече. *Комб.* У ... паланку стекло се много света. *Пол. 1958.* **б.** *скупити се, нагомилати се на једном месту.* — Станица је била закрчена ... овде [су се] стекли возови и одељења свих могућих родова оружја. *Вин.* У комаду Голгота ... су се стекле све врлине духа и срца. *Грол.* **в.** *састати се у једној тачки као предмету или објекту гледања (о погледима многих).* — Сви се погледи стекоше на Занета. *Мат.* Погледи им се стекоше врху огњишта где вишаше неколико бутина овнујских. *Мат.* **2.** *саставити се, слити се једна у другу (о рекама). Р-К Реч.* **3.** *наћи се случајно негде.* — Једном борцу што се близу њега стече ... благим гласом рече. *Стан.* **4. а.** *догодити се, испунити се у исто време нечим.* — Стекле су се повољне прилике за успех његовог учења. *Прод.* Помислио је како се све тако стекло те нема никакве запреке да изненада отпутује. *Л-К.* **б.** *збити се, извршити се.* — Како рече тако му се стече, ниједан се више не поврати. *НП Вук.* Да се уклетве наше већ стеку, не би ни један од њих дочекō ... сутрашњу зору. *М-И.* И мати ме прокле, уклетва се стекла. *Стан.*

стѐцйшнй, -ā, -ō, ијек. стјѐцйшнй *који се односи на стециште. Р-К Реч.*

стѐцйште, ијек. стјѐцйште, с **1.** *зборно место, састајалиште.* — Његов љетњиковац ... био је стјециште књижевника и образованих људи. *Водн.* Дом овог предузећа стециште је многих грађана, нарочито омладине. *Пол. 1958.* **2.** *слив воде, раскрсница путева.* — Пред вратима Београда постоји највеће рјечно стјециште у Европи. *ЕГ 1.* Мађарска лежи на стјецишту важних међународних сухоземних и водених путова. *ЕГ 2.* **3.** *стечај (1).* — Као год што ће суд скоро да нам стави имање под стециште, тако ја држим да сам са овом критиком успео да вам ставим под стециште ваше књижевно име. *Нуш.*

стѐчāј м **1.** *судски поступак који се покреће против презадужене особе ради равномерног подмирења дужничких обавеза.* — Трговачке парнице и стечајеве над трговцима води трговачки суд. *Мј. 1926.* Банка тражи поравнање ван стечаја. *Вос. Б.* **2.** *конкурс,*

натечај. — Секретари комора бирају се стечајем на шест година. *Лапч.* Расписан [је] стечај за расправу о реформама у народним школама. *Јос. Б.*

Изр. пасти, (от)ићи под (у) ~ *постати неспособан за подмирење дужничких обавеза.*

стѐчājнӣ, -ā, -ō *који се односи на стечај.* Изр. ~ маса *сва покретна и непокретна имовина онога против кога се води стечајни поступак;* ~ право *скуп правних прописа који регулишу стечај.*

стечајнѝна ж *стечајна маса. Бен. Рј.*

стѐчевина ж **1.** *оно што је стечено, заслужено, стечена имовина, тековина (1), течевина.* — Па ја да јавим што је било од лијепе стечевине Илијине. *Шен.* Ћир-Моша је уживао годинама повластицу [да плаћа кафу по марјаш] ... док једнога дана не упропасти ћир-Моша ту своју шеснаестогодишњу стечевину. *Срем.* **2.** *оно што је постигнуто, постигнуће, успех, тековина (2).* — Само онаква народна културна стечевина која може постати свеопћом и човјечанском, само таква стечевина је велика народна стечевина. *Матош.*

стѐчњик м *онај који стиче или је стекао, стицалац.* — Мој соколе под крилима, мајци леле, мој стечниче! *Вук.* Ни стечник као Милош ... ни распикућа као Милан, Александар је био чуваран. *Јов. С.*

стешњáвање, ијек. стјешњáвање, с *гл. им. од стешњавати (се).*

стешњáвати (се), стѐшњāвām (се), ијек. стјешњáвати (се) = стешњивати (се) *несврш. и уч. према стеснити (се).*

стѐшњенōст, -ости, ијек. стѝјешњенōст, ж *особина, стање онога који је стешњен.* — Послије пуне двије године логорског задаха, стијешњености, дишем први пут ову чисту ... природу. *Бон.*

стешњѝвање, ијек. стјешњѝвање, с *гл. им. од стешњивати (се).*

стешњѝвати (се), стѐшњујēм (се), ијек. стјешњѝвати (се), несврш. = стешњавати (се).

стештáвати се, стѐштāвā се несврш. **1.** *несврш. и уч. према стештáти се.* **2.** фиг. *падати, спуштати се на некога попут тешког терета.* — Знајући људске страсти и патње које се из тих страсти на њих стештавају, кадар беше ... злопатнике утешити. *Ат.*

стѐштати се, -штā се сврш. безл. *постати коме тешко, тужно; дотешчати, дотежати. Вук Рј.*

стѝва ж тур. мин. *врста порозног минерала од кога се прави прибор за пушење, нарочито луле, морска пена.* — Слијеп си, кō онај закаћени сережанин од стиве на твојој лулици. *Шен.* На [столу] су лежале разноврсне луле и чибуци од црвене земље стиве и шимшира. *Мил.*

стѝвен, -а, -о *који је начињен од стиве.* — Сједи ... пушећи из стивене луле. *Јурк.*

стѝга прил. покр. *довољно, доста.* — Не траже они белу кафу ... него мало 'леба и соли, мало папричице ... па њима стига. *Срем.* Што се ти ... бринеш? Теби стига, мени шта буде. *Марк. М.*

стѝгма ж и **стѝгмāт,** -áта м грч. **1.** *знамење, знак, обележје; жиг (у старој Грчкој жиг на телу роба или злочинца).* **2.** фиг. *љага, срамота.* **3.** мед. *болесно место на кожи које с времена на време крвари. Кл. Рј.*

стигматизáција ж **1.** *утискивање жига, жигосање.* **2.** рлг. *крваве ране које се јављају у наступу екстазе на телу верских фанатика, при сећању на ране распетога Христа.*

стигматизѝрање с *гл. им. од стигматизирати.*

стигматизѝрати, -йзѝрām сврш. и несврш. = стигматизовати *(о)бележити жигом, жигосати;* фиг. *(о)клеветати.* — [Хрватску ревију] је стигматизирао као марксистичко легло. *Д 1934.*

стигмàтизовање с *гл. им. од стигматизовати.*

стигмàтизовати, -зујēм сврш. и несврш. = стигматизирати. — Под сликом св. Катарине ... стигматизоване и загледане у небо ... престао [је] да виче. *Црњ.*

стѝгнути и **стѝћи,** стѝгнēм (аор. 2. и 3. л. стѝгнӯ и стѝже; прил. пр. стѝгнӯвши и стѝгāвши; р. прид. стѝгнуо, -ула и стѝгао, -гла, -ло) сврш. **1. а.** *идући наћи се на истом месту с неким који је био измакао.* — Стићи [га] не можеш: иде уз брдо и низ брдо као икоји Црногорац. *Нен. Љ.* **б.** *гонећи, прогонећи, достићи некога.* — Кућани похрлили стићи отмичара. *Март.* **в.** *изравнати се са другим у успеху, у раду, расту.* — Морам учити француски да стигнем друге. *Лаз. Л.* Бакоња стиже Бујаса у науци те их изједначише. *Мат.* Јоргован [је] у највећем јеку цвета, а већ га стигао багрем и кестен. *Ком.* **2. а.** *доћи, приспети на одређено место.* — После дуга путовања стигоше цркви. *Ранк.* Стићи ћу на свечаност у право вријеме. *Јонке.* фиг. Жеље поврате се натраг не стигавши циљу. *Цес. Д.* **б.** *ширећи се доћи до кога (о звуку, гласу и др.).* — Крици [дивљих гусака] стигли над кровове. *Чипл.* Јучер ми је стигао глас да су ваше чете ... прешле руску границу. *Крањч. Стј.* фиг. Санак стиже у виду лептира. *Змај.* **3.** *неочекивано захватити, затећи, задесити.* — Јадала се за све зло које ју је стигло у животу. *Козарч.* Да је није стигла каква незгода на путу?

Цар М. **4. а.** *доспети до одређеног узраста, одрасти.* — Дочекаћете и ви још срећних дана ... Стићи ће вам деца, имаћете потпоре. *Дом.* Жарко ... бијаше стигао до своје дванаесте године. *Шант.* **б.** *доћи до каквог стања, постати зрео, дозрети.* — Па није ти, болан, још ни стигô овај кукуруз. *Ранк.* После ражи ... стигла и пшеница. *Моск.* **5.** *доћи до чега, остварити, постићи оно што се жели.* — Бојим [се] гдје ће погинути, а не стиже што му срце мути. *Маж. И.* Ово је велики добитак који ... до данас не би срећан стићи ниједан султан. *Љуб.* **6.** *имати времена, доспети, успети, моћи учинити, извршити нешто у право време.* — Фоку тада шчепа [бели медвед] пре но што је она стигла да скочи у воду. *Петр. М.* Ми нисмо стигли да порушимо [мост] услед њиховог брзог налета. *Дед. В.* Ни једне куле не стигох саградити. *Кркл.* **7.** *погодити, дохватити.* — Тане [топовско] их је стигло и једнога и другога. *Нуш.* Он је окренуо да пуца. Али га је стигао наш пушкомитраљез. *Дед. В.* **8.** *бити довољно чега.* — Новци ми једва стигли да купим све што треба. *Вј. 1964.*

Изр. божја те клетва стигла! суза те моја стигла! *тешка клетва*; где стигне *свуда, на сваком месту.* — Оговара ме гдје стигне. *Деан. Рј.*; далеко је стигао 1) *постигао је велики успех у животу*; 2) ир. *осрамотио је себе и свој род*; душа стиже до јабучице *каже се после великог напора, сусталости.* — Најпосле прођосмо кроз један стрм и узан поток ... душа стиже до јабучице. *Вукић.*; кадар је стићи и утећи *врло је способан и сналажљив*; ~ до (великога) гласа *постати славан, гласовит.*

сти́д м **1.** *осећање велике неугодности, збуњености, кајања због неког неугодног, ружног поступка, чина или због сопствених мана, недостатака и сл., срам.* — Изгубили су стид просечи по свијету. *О-А.* У разреду се ... рашириле рђава осећања ... стид због сопствене неимаштине. *Макс.* **2.** *срамота, увреда части.* — Она није смела њега ... да оплакује, јер стид је да млада жена пред светом жали мужа. *Станк.* Отац међу просјацима ... готово да изгори од стида. *Бен.*

Изр. бацити (вргнути) ~ под ноге *изгубити осећање стида, постати бестидан.* — Поче увиђати разлику међу женом неокаљане душе и женом грешном која је бацила стид под ноге. *Коз. Ј.*; натерати коме ~ у образ *учинити да се неко стиди, постидети кога*; стид (и срам) те (га) било! *каже се када некога оштро прекоревају.* — Стид и срам га било! ... Он није човек него баба. *Чол.*

сти́дак, сти́тка м **1.** *дем. од стид.* — Она смијешност и овај стидак — све ме то разблажује. *Коз. Ј.* **2.** *последњи комад јела на столу који нико неће да узме јер је свакога стид. Вук Рј.* **3.** *део тела који људи крију. Рј. А.* **4.** бот. **а.** *мрква.* **б.** *срамак. Р-К Реч.*

сти́дан, -дна, -дно (одр. сти́дни) **1. а.** = стидљив (1) *који осећа стид, који се стиди, срамежљив.* — Она се зарумењела, стидна и узрујана. *Бег.* Изгледала је [Анђа] стидна као да је учинила што нечасно. *Ђур.* **б.** *који изазива стид.* — Особито живо, увредљиво и стидно било је за њега сјећање о том како је једном ... дошао у ... кућној хаљини у кабинет. *Крањч. Стј.* Који би натраг побјегнуо ... он оружје никад носит неће, него стидну женску опрегљачу. *НП Вук.* **2.** *којега се треба стидети*; *постиђен.* — Ништа за њега не беше стидно, само ако је могô са тим упропастити Лазара. *Вес.* Како ћемо стидни дома поћи, девет стотин свата без дјевојке. *НП Вук.*

Изр. стидни брежуљак *део тела обрастао длаком изнад полног органа.* — [Дуге длаке] расту на глави, у пазуху, на стидном брежуљку. *НЧ.*

сти́дети се, -дим се, ијек. сти́дјети се, (некњиж. ек. и ијек. стидѝти се) несврш. **1.** *осећати стид, срамити се.* — Ви бисте се стидели тако што рећи. *Лаз. Л.* Ово је доиста син Одисејев ... али ... се стиди говорити. *М-И.* фиг. Појавила се једна мисао ... плашљиво. Као да се стидјела. *Кол.* **2.** *устезати се, уступчавати се.* — Нитко му није тога замјерио, само његова жена, која се испрвице стидила, а касније гризла и љутила. *Коз. Ј.*

Изр. не ~ кога у чему *не заостајати за ким у нечему.* — Ага ... волео ме је због пољског рада, јер сам га радила да се мушкарца не стидим. *Вес.*

сти́дјети се, -дим се, ек. сти́дети се.

сти́дљив, -а, -о **1.** = стидан (1а). — Били су стидљиви једно пред другим. *Јанк.* **2.** *бојажљив, плашљив.* — Стане се приближавати ... лаганим и некако стидљивим кораком. *Мар.*

сти́дљивац, -ивца м *стидљив човек.* — Ја сам наједном постао шутљивац и стидљивац који се сваки час зарумењо. *Коз. Ј.*

сти́дљивка ж **1.** *стидљива женска особа. Бак. Реч.* **2.** бот. *в. мимоза. Р-К Реч.*

стидљи́вко м *стидљивац.* — Овај сјеверњачки ... стидљивко ... крајње је уздржан кад говори о своме животу. *Пол. 1970.*

сти́дљиво прил. = стидно *на стидљив начин, стидећи се, срамежљиво.* — Што се то мене тиче? — прошаптао ... Клисић стидљиво. *Кол.* Иде право напред, гледајући преда се стидљиво, као сељачки младожења кад иде у вајат. *Срем.*

стѝдљивōст, -ости ж *осећање и показивање стида, срамежљивост.* — На њиховим лицима сјао је свладани смијешак ... стидљивости. *Крањч. Стј.* Осећање стида може закржљати ... дотле да личности уопште изгубе стидљивост. *Псих.*

стѝднйк м анат. *мушки полни орган. Р-К Реч.*

стѝдница и стúдница ж анат. *женски полни орган. Р-К Реч.*

стѝдничнӣ, -ā, -ō *који се односи на стидницу и на стидник.*

стѝдно прил. = стидљиво. — Стидно али зажарено обори очи. *Божић.* фиг. Огољеле горе задрхташе стидно. *Стан.*

стидно̀ћа ж *стидљивост, стид.* — У чистој кући влада стидноћа. *Марет.*

стѝдњāк м *стидник. Р-К Реч.*

стúђēње с *гл. им. од стидети се и стидјети се, стид.* — Опрости! — шапутао је, савладан стиђењем. *Поп. Ј.*

стѝж ж у изразу: добра стиж *рече се кад неко стигне некога у путу, добра коб. Вук Рј.*

стизáвати (се), стѝзāвāм (се) несврш. *в. стизати (се).* — Мисли ... су му се једне тек јављале, друге су се стизавале. *Крањч. Стј.*

стѝзāње с *гл. им. од стизати (се).*

стѝзати, стѝжēм *несврш. и уч. према стићи.*

~ **се** *долазити један иза другога.* — Облаци се ломе, косе ... па се стижу. *Кош.* По пучини валови, стижући се, бијеле се. *Ћип.*

стúја! = стијо! покр. *узвик волу да крене надесно. Вук Рј.*

стѝјати се, -āм се сврш. покр. *в. стишати се. Вук Рј.*

стѝјег, ек. стēг[1].

стијен-, ек. стен-.

стѝјењ, ек. стēњ.

стијењ-, ек. стењ-.

стијѐснити, стѝјеснӣм, ек. стéснити.

стијешњ-, ек. стешњ-.

стијо! узв. = стија. *Вук Рј.*

стѝк м покр. *часак, тренутак.* — То нам је испало срећно за руком и [болесни] старац је оног стика спасен. *БК 1906.* Ви само викните, а мене ето код вас тога стика. *Срем.*

стѝл и **стѝл** м лат. **1. а.** *карактеристичан начин писменог и усменог изражавања*: високи ~, фамилијарни ~, пословни ~, службени ~, библијски ~, реторски ~. — У стилу ... првих Глишићевих сатира може се наћи одјек полемике Вука Караџића. *Глиг.* **б.** *скуп карактеристичних црта, обележја материјалне културе (у ликовној уметности, архитектури, у намештају, одевању и др.) једне епохе или једне нације*: готски ~, византијски ~. — Сграђене су [у Француској] грађевине у класичном стилу. *ОП 1.* [У соби] се налазио велики умиваоник рађен у истом стилу као и комода. *Шег.* **2. а.** *карактеристична црта, обележје, облик рада, живота, игре, спорта итд.* — Стил нашега времена је брзина ... тражење наглих ... сензација. *Матош.* Београд је ... живео доста сласно и масно, и стил таквог живота постао је општи. *Сек.* Пливајући разним стиловима, играчи се крећу по игралишту. *Ват.* **б.** *начин понашања, опхођења.* — Бијаше то њезин начин опхођења с власником кавање, њезин стил. *Дончч.* **3.** *обим, опсег.* — Сграђена [је] прва хидроцентрала великог стила. *ОП 2.* Оба су напада били малог стила и лако су одбијени. *Пол. 1944.* **4.** *начин рачунања година*: стари ~ (јулијански календар), нови ~ (грегоријански календар). *Свезн.*

стѝлет м тал. *мали бодеж с троугаоном оштрицом.* — фиг. Стилет критике прошао му је кроз груди и он мора да тугује. *Скерл.*

стилѝзāтор м *онај који се бави стилизацијом, који је вешт у стилизацији.* — Све те закључке дужни су стилизатори приредити као дотјерани правописни текст. *Ј 1957.*

стилѝзāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на стилизаторе*: ~ ретуширање.

стилизáција ж **1.** *обликовање и дотеривање изражајних средстава текста у духу језичких правила.* — [Правописна комисија] ће се ... састати ... ради коначног усвајања правописних стилизација. *Ј 1957.* **2.** *давање чему особине неког стила.* — Он је предлагао слободну стилизацију декора и костима. *Грол.* Директива [команданту] и по стилизацији и по свему осталом имала је све елементе једног ... наређења. *Лаз. М.*

стилизúрање с *гл. им. од стилизирати.*

стилизúрати, -йзйрām сврш. и несврш. = стилизовати **1.** *(из)вршити стилизацију неког текста.* — Тек доцније стилизиран је закључак угарскога сабора. *Шиш.* Остало је да то Вук с писаром стилизира и препише. *Прод.* **2.** (обично трп. прид.) *израдити, израђивати, оствари(ва)ти нешто у одређеном стилу или као имитацију неког стила.* — Снажни импулс дао је руски балет са својим стилизираним народним плесовима. *Обз. 1932.*

стѝлизовање с *гл. им. од стилизовати.*

стѝлизовати, -зујēм сврш. и несврш. = стилизирати. — Реченица [је] нејасно,

двосмислено или непрецизно стилизована. *Т. књ.* Тиха усталасаност костима ... стилизована ... кретња руку, све је то ... било барокно. *Крл.*

стѝлист(а) м *писац који се истиче добрим стилом.* — Луцидан есејист, бриљантан стилист ... пјесник у свакој својој реченици. *Лит. 1957.* Препоручили су га најгласовитији мађарски стилисте. *Ков. А.* Ипак ће добар стилиста водити рачуна о томе. *Бел.*

стилѝстика ж *део теорије књижевности у коме се излажу правила и својства доброга стила.*

стилѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на стилистику:* ~ лепота, ~ вежбање, стилистичке особине.

стѝлнӣ, -ā, -ō *в. стилскӣ.* — [Књига] још није у свом стилном развитку довољно проучена. *Водн.*

стѝло с грч. *држало с пером за писање; налив-перо.* — Увек [је Момир] с бележницом и стилом у руци. *Каш.*

стѝлскӣ и **стѝлскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на стил.* — Сваки стил има своју стилску логику. *Шим. С.* **2.** *који је у одређеном стилу.* — Насмијана ... у лакој ... стилској хаљини с воланима. *Бег.*

стѝлски и **стѝлски** прил. *језички дотерано, у погледу језичке коректности.* — Опаске нису стилски јасне. *Нех.*

стѝма ж тал. покр. *част, поштовање.* — Колику му стиму направила, не води га ка оцаку своме, но га сврну у танку одају, па му мрку каву припарила. *НП Вук.*

стимáвање с *гл. им. од стимавати.*

стимáвати, -ѝмāвāм несврш. **1.** *стимати.* — Ми те сви стимавамо, и богзна како. *Ранк.* **2.** *пажљиво гледати у нешто, посматрати.* — Једно омање слушче ... стајало [је] на авлији и стимавало како се назебли врапци чешкају кљунићима. *Ћор.*

стѝмање с *гл. им. од стимати.*

стѝмати, -āм несврш. *ценити, поштовати;* исп. штимати. — Да бог дâ да буду међу својом браћом и туђом крајином вазда стимани. *Вук.* Боље ће је касније и он стимати. *Божић.*

стѝмуланс м *подстицај, подстрек, средство за стимулисање.* — Она је требала да буде јаки стимуланс за његове потхвате. *Бег.* Комуне не могу да функционишу веома добро док не постоје и материјални стимуланси за њихове чланове. *Пол. 1959.*

стѝмулатѝван, -вна, -вно *који стимулише, подстиче.* — Анкета ... утврдила је да је предложени механизам расподеле укупног прихода много стимулативнији за повећање производње него што је био досадашњи. *Б 1957.*

стѝмулатѝвно прил. *на стимулативан начин, подстичући.* — Народни одбори ... треба ... да стимулативно делују на органе управљања. *Пол. 1957.*

стимулатѝвнōст, -ости ж *својство онога што је стимулативно.* — Овај систем [награђивања], благодареći својој стимулативности, дао је значајне резултате у производњи и продуктивности рада. *Б 1958.*

стимȕлā̄тор м *стимуланс.* — Произвођачке ... организације ... морају ... преузети и улогу васпитача, стимулатора нових, прогресивних схватања. *НИН 1958.*

стимулáција ж лат. *подстицање, подстрекивање (на појачање рада, повећање производње и сл.).* — Конгрес позива радничке савете ... да кроз мерење учинка ... и групне стимулације ... обезбеде распоне у зарадама ... према продуктивности у раду. *Пол. 1957.*

стимулѝрање с *гл. им. од стимулирати.*

стимулѝрати, -ȕлѝрāм сврш. и несврш. = стимулисати *подстаћи, подстицати.* — Требало [би] бити нормално да политичка тијела стимулирају стваралачки рад свих самоуправних структура. *Вј. 1970.* Начин пројектовања који се сада спроводи не стимулира стручњаке на даље усавршавање. *Пол. 1958.*

стимȕлисање с *гл. им. од стимулисати.*

стимȕлисати, -ишēм сврш. и несврш. = стимулирати. — Стимулише Олдрича да своју замисао проведе до краја. *Пол. 1957.*

стѝмулус м *в. стимуланс.* — Нови начин изграђивања трудбеника [је] ... стимулус за повећање производње. *Комун. 1951.*

стѝнути, -нē и **стúнути,** стúнē сврш. **1.** *учинити да престане тећи, стегнути, укрутити (о хладноћи).* — Снијег ових шума леди дах, стине крв, убијели пут. *Андр. И.* **2.** *в. стинути се (2).* — Ошине ме погледом од којега ми стине крв у жилама. *Матош.* Срце, стини! ... Судњи дан ту свиће! *Војн.* **3.** *престати горети, угасити се, утрнути се.* — И храни их [жеравице] сухим лишћем ... да не стину. *Наз.* фиг. У њему је стинуо сваки осјећај. *Десн.*

~ **се 1.** *престати бити течан, постати густ, згуснути се, стврднути се (при хлађењу).* — Код 26° С [растопљена маст] ... се стине. *Батут.* фиг. Чинило [им се] да се неко шуња кроз непријатну стинуту таму. *Ћоп.* **2.** *изгубити способност кретања, укочити се (од узбуђења).* — Од ужаса крв ми се стине. *Марет.* **3.** *утишати се, стишати се, умирити се.* — Али би се тај немир ретко кад стинуо у калупу одређене идеје, а још би се ређе претворио у одлуку. *Глиш.* Стајао је наспо-

њен . . . на узглавну страну јелове постеље, у којој су се стинула . . . гукања . . . дјеце. *Божић.*

стињáвати (се), стȉњāвām (се) *несврш. и уч. према стинути (се).*

стȉњати се, -āм се сврш. *престати горети, угасити се.* — Не стичу ватре па се стињала. *Ћип.*

стȉњеност, -ости ж *стање онога што је стињено.*

стȉњити, стȉњим (трп. прид. стȉњен) сврш. *стегнути, притиснути, стиснути, спљоштити.* — Јадни мозак као да га је неко стињио, тако га је болео. *Вес.*

~ се (обично трп. прид.) *стиснути се, скупити се, постати тањи, спљоштити се.* — Јаја .. при врху [су] мало стињена и крушкаста облика. *Тод.* Погледа ме преко наочари које су му . . . спале на врх стињена носа. *Петр. В.*

стȉњуша ж агр. *врста грожђа. Р-К Реч.*

стȉпēндӣј, -ија м *в. стипендија.*

стипèндија ж лат. *месечна новчана помоћ која се даје ученицима или студентима ради школовања.*

стипèндијскӣ, -ā, -ō *који се односи на стипендију*: ~ задужбина, заклада.

стипендȉрање с *гл. им. од стипендирати.*

стипендȉрати, -èндӣрām сврш. и несврш. *да(ва)ти коме стипендију.* — До ове школске године . . . стипендирано [је] 2.115 студената. *Пол. 1958.*

стипèндист(а) м *онај који прима стипендију.* — Девет студената . . . били су стипендисти индустријских подузећа. *Ј 1957.* Двојица од њих били су земаљски стипендисте. *Коз. Ј.*

стипèндистица и **стипèндисткиња** ж *женска особа стипендист(а).* — Не шаљите . . . стипендистице у Беч! *Шен.*

стипèндӣтор м *онај који некога стипендира.* — Школе су обавештавале стипендиторе да је овај или онај студент завршио школу. *Пол. 1959.*

стȉпл-чēс м енгл. спорт. *трка пешице или на коњима са препонама и препрекама.* — Индивидуални стипл-чес на тркалишту. *Јах.*

стȉпса ж грч. **1.** хем. *двоструки алкални сулфат са сулфатима алуминијума, хрома и гвожђа, који се употребљава у индустрији (за штављење коже, у изради хартије и др.), алаун, коцељ.* **2.** фиг. *циција, шкртац, тврдица.* — За живота горе стипсе није било од њега! *Срем.* Човек који није стипса, који, дакле, не седи на парама . . . није ситничар у пословима. *Вучо.*

стȉпсање с *гл. им. од стипсати.*

стȉпсати, -пшēм и -псām несврш. *варити у стипси. Вук Рј.*

стипулáција ж лат. правн. *закључење споразума, уговор.*

стипулȉрати, -ȕлȉрām сврш. и несврш. лат. = стипулисати *уговорити, уговарати, закључи(ва)ти (споразум).* — Дођите сутра да стипулирамо женидбени уговор. *Шен.*

стипȕлисање с *гл. им. од стипулисати.*

стипȕлисати, -ишēм сврш. и несврш. = стипулирати.

стȉсак, -ска м **1.** *стискање шаке у песницу или прстију један с другим.* — Руке њене се сложише у песнице, а песнице остадоше без капи крви од страшнога стиска. *Сек.* Увукао је палац и кажипрст, не испуштајући новчић из стиска, у џепић прслука. *КН 1959.* **2.** *обухватање и стискање шаке један другоме као знак поздрава.* — Напокон је дошао часак за стисак руке. *Шимун.* [Министар] га лепо дочека са . . . пријатељским стиском руке. *Срем.* **3.** *притисак који се врши додиром, загрљајем, обухватањем шаком и сл.* — Један стисак — на Ружиним усницама пуче кратак . . . пољубац. *Ад.* Рибар попусти стисак загрљаја око њена струка. *Креш.* Он музе дугим и спорим стиском све док не исциједи из . . . вимена и посљедњу кап. *Божић.*

стȉска ж (дат. стȉсци) **1.** *гужва, гурњава у гомили, у тесном простору.* — Била [је] такова стиска да су многи проблиједили од гурања и спарине. *Шимун.* Збијен народ је тешко дисао, знојио се . . . неколико војника . . . гледало је равнодушно на стиску. *Ћос. Б.* Послије стиске и врућине у гаражи, на води је пријатно. *Ћон.* **2.** фиг. *невоља, тегоба, оскудица.* — У случају какве стиске, планина [му је] за леђима. *Ћоп.* Био [је] у великој новчаној стисци. *Рад. Стј.*

стискáвање с *гл. им. од стискавати (се).*

стискáвати (се), стȉскāвām (се) *несврш. и уч. према стиснути (се).*

стȉскавац, -āвца м *стискач. Бак. Реч.* Изр. **имати траву ~** *имати смелости.* — Овај немаде траву стискавац да призна како би легао за бољшевике . . . Много упаљена глава! *Рад. Д.*

стȉскāј м *стисак.* — Топли стискај руку одаваше што су ћутили. *Коз. Ј.* Оно [дете] би да пљеска, да се смеје . . . да одврати стискање бабине. *Петр. В.*

стȉскање с *гл. им. од стискати (се).*

стȉскати (се), стȉскām (се) и стȉшћēм (се) *несврш. и уч. према стиснути (се).*

стȉскāч, -āча м *оно чиме се нешто стиска, притискивач. Р-К Реч.*

стискȉвање с *гл. им. од стискивати (се).*

стискȉвати (се), стȉскујēм (се) несврш. *в. стискавати (се).*

стȉсколь м необ. *в. стиска.* — Нагрну свет и стисколь наста. *Кош.*

стѝскољина ж необ. *узан, тесан планински пролаз, теснац.* — И обрете се поток сред клисура, он прибра се ... из стискољине мрачне да изиђе. *Кош.*

стѝснути, -нём (аор. стѝснух и стѝскох, 2. и 3. л. стѝснӯ и стѝште; р. прид. стѝснуо, -ула и стѝскао, -сла, -ло) свршн. **1. а.** *ухвативши стегнути (руку при поздраву, као знак захвалности и сл.).* — Сви желе да стисну руку ратнику. *Јак.* Срдачно ... стиште ... руку свога пријатеља. *Креш.* Једва сам се свладао да му не стиснем руку. *Козарч.* **б.** *чврсто стегнути држећи у руци.* — Стиште кесу да угуши глас жутих наполеона. *Ћос. Д.* **в.** *саставивши, приљубивши једно уз друго притиснути.* — Чуј ти, вуцибатино! — рече ми кроз стиснуте зубе. *Пав.* Поклопи уши длановима и стиште чврсто да не чује пјесму. *Поп.* Заклопио очи па стискао трепавице. *Ад.* **г.** *обухвативши, грлећи притиснути уз тело.* — Свак стиснӧ женску на груди. *Ант. 2.* фиг. Оберучке стиште срећу. *Вукић.* **д.** *ухвативши чим притиснути.* — Кад браву стиште, она натраг крочи. *Ил.* Зубима је стиснуо лулу. *Кул.* **ђ.** *притиснути, притеснити уз нешто.* — Налегну војници и кола ... на њ и стисну га уз ограду. *Краљч. Стј.* **2.** *снажно, чврсто дохватити руком, зграбити, шчепати.* — Затим се још брже окрену и стиште нападача за врат. *Ћоп.* **3. а.** *присилити некога да се смести на неповољно место или на тесан простор.* — Узели су моју дједовину ... стисли су ме у студно камење, у проклете горе камените. *НП Вук.* Стиснули сте мене и моје људе у двије мале коморице. *Шен.* **б.** *ограничити нечије кретање, онемогућити нечију активност.* — Приповиједао [је] како су Аустријанци ... стиснули Русе. *Краљч. Стј.* Треба рачунати и с тим да их [противнике] стиснемо према рубу мреже. *Тен.* **в.** фиг. *спопасти, захватити, овладати ким (о јаду, беди и сл.).* — Вељи јад је њега стискӧ. *Радич.* Кад те стисла најгора биједа, кукат нема смисла. *Богд.* **4. а.** *стегнути (у грлу, грудима, срцу) отежавајући дисање;* фиг. *осетити неку тешкоћу, бол у души, срцу.* — Стисло ме у грлу, као да ми је сва кућа помрла. *Крл.* Кад ме стисне овдје, у прсима, дође ми да све разбијем. *Ћор.* **б.** *потиснути, обуздати, савладати, пригушити (о јаком узбуђењу).* — Стисни душу и нађи другу [жену]. *Војн.* Марко је страховао за живот деце, али је стиснуо срце. *Чипл.* **5.** *спустити се, лећи на земљу ширећи се постепено (о магли, ноћи).* — Стисла магла. *Поп. В.* Ноћ је стисла, непрозирна и густа. *Јак.* **6.** *отиснути се, појурити, отрчати.* — Пушка пуче ... а коњи стиснуше уз поље. *Мул.* Зграби с клина некакав зарђали крндељ ... па стиште напоље као помаман. *Глиш.* **7.** нар. ***прихватити се живо, одлучно нечега, предузети, започети какав посао.*** — Превали и стисни да се с нама не навије гора брука. *Љуб.* Смијем ја! — Не смијеш! Чик, стисни! *Андр. И.*

Изр. ~ зубе *в. уз зуб (изр.).* — Мене је то [вријеђање] ... пекло, али стиснух зубе. *Шен.*; ~ (једно) око *в. зажмурити на једно око (уз око, изр.).* — Док сте још били ђак, ја сам стиснула једно око, али сад отворено кажем да ми није право. *Нех.*; ~ око *заспати.* — Сву ноћ није могао ока стиснути од женина плача. *Нам.*; ~ очи *умрети.* — Шта ће од твоје дјеце бити кад ја стиснем очи. *Шен.*; ~ коме очи *в. заклопити коме очи (уз око, изр.)*; ~ пару *зарадити новац.* — Помео [се] у радости да прије пару стисне. *Љуб.*; ~ петљу *в. уз петља (изр.)*; ~ плећи *в. уз плећа*[1] *(изр.)*; ~ табанима ватру *побећи.* — Онда и он стиснуо табанима ватру, да тражи глави селамета. *Мул.*; ~ у шкрипац некога *довести у неугодан, тежак положај.* — Марица [га је] стисла у шкрипац унакрсним питањима. *Креш.*

~ **се 1.** *ухватити се за нешто притискујући.* — Игуман се само подлакти и стиците за браду. *Поп.* **2. а.** *скупити се, затворити се (о рани).* — Операцијом подигли смо дијафрагму ... те се каверна стисла и зацелила ... пацијент је потпуно здрав. *Макс.* **б.** *смањити се у обиму, скупити се, стегнути се.* — Сунце се већ било стисло и изгледало као исцеђена суза. *Ћур.* Смреке се још више згрбиле и стиснуле у се. *Наз.* **3. а.** *збити се, сабити се под нешто, увући се, угурати се.* — Стисли се у ријетки грм и међу камење. *Тур.* **б.** *скупити се, згрчити се, згурити се, шћућурити се.* — Сва се стисла у себе, јер је он, чим би се огласила, срдито плануо. *Бен.* фиг. Усред вароши ... стиснула се старинска мала, тијесна магазица. *Ћор.* **в.** *збити се, сабити се једно до другога (о многима).* — Не могасмо се прогурати ни до врата, колико се ту светине стисло. *Ад.* Сви проблијеђјели и стиснули се као у клупко. *Војн.* **4.** *приљубити се уз кога или ка коме.* — Све се стисне к њему. *Краљч. Стј.* **5. а.** *ограничити своје трошкове, постати штедљив, стегнути се* (2). — Стиснеш се један-два мјесеца, узмеш јефтинији стан ... и опет све добро. *Нех.* **б.** *ограничити се, стесните се (на мали, тесни стамбени простор).* — Рачићеви [су] се стисли у једној јединој соби. *Крл.* **6.** фиг. *стиснути (4а).* — Осјећала је она да се њему стисло у души. *Радул.* Од погледа на то изнемогло створење стисло им се свима ... срце. *Хорв.* **7.** (за ким) *стиснути (б).* — Наже да бежи. Али се Вучко стиште за њим. *Лаз. Л.* Па се млађан за њом стисну, до'вати је саде. *Радич.*

стѝснуша ж бот. *биљка из пор. крсташица* Thlaspi. *Сим. Реч.*

стѝћи, стигнём свршстигнути.

стѝх, стиха м грч **1.** *јединица песничког говора или један ред песме, састављен од већег или мањег броја ритмичних јединица (стопа).* **2. а.** *песништво, поезија* — У прози и стиху он [Јакшић] се неколико пута враћао на беде банатског сељака *Скерл* У средњовјековној хрватској књижевности створени су почеци хрватскога стиха *Барац.* **б.** мн. *песничко дело, песнички производи.* — А она се заклања до зида. Читам, вели, стихе од Овида. *Видр* **3.** *став или одељак у штампаном слогу Св. писма, Библије* ~ трећи *Р-К Реч.*

Изр бели стихови *стихови без риме,* везани ~ *стих који је везан за метричка правила,* градити (правити) стихове *бавити се песништвом,* слободни стихови *стихови који се међу собом разликују и по врсти стопа и по њихову броју.*

стѝхāр, -ара м грч *дугачка бела одежда ђакона при богослужењу у православној цркви.* — Код једног олтара . клечала су два млада ђака у љубичастим мантијама с белим чипкастим стихарима поврх њих *Глиш*

стѝхија ж грч **1. а.** *природна појава која се истиче силном рушилачком снагом* — Људи већ данима стражаре на насипу. Огромна, тешка борба води се са стихијом *Бар* **б.** *јако, с гепо, подсвесно осећање, инстинкт* — Ох, не бити више патуљак и кукавац, но господар стихија! *Наз* **2.** фиг **а.** *снажна друштвена појава која се не да потчинити.* — Ослободилачки рат југословенских народа представља се као дело стихије. *Пиј* **б.** *начин живота, рада, понашања као последица укорењених навика, неорганизована снага која делује у друштвеној средини* — Уз препуштање развоја на селу стихији, те би се потребе могле подмиривати само повећавањем производње путем капиталистичких елемената *Бак.* Понекад [је] превладавала стихија . . . у трошењу материјалних средстава *Б 1957.* **3. а.** *у античкој материјалистичкој филозофији један од основних елемената природе (ватра, вода, ваздух, земља).* **б.** фиг. *основни елемепат* — Злато је као руда . . хемијски везано са другом којом стихијом *Панч.*

стѝхӣјнӣ, -ā, -ō = стихӣјскӣ *који се односи на стихију, који се оснива на стихији, који је изазван деловањем природних сила, снажан, несавладив, неорганизован.* — Материјалистичка дијалектика је код њих [Милећана] још стихијна. *ПИФ.*

стѝхӣјно прил = стихӣјски *на стихијни начин, као стихија, неорганизовано.* — Живео је и радио стихијно, неуредно . . . не задржавајући се нигде на . . . системском раду *Глиг.*

стихи́јнōст, -ости ж *особина онога што је стихијно.* — Побио је схваћање о стихијности развитка радничког покрета. *Ант. 1.*

стѝхӣјскӣ, -ā, -ō = стихијни — Он је био гоњен неком неодољивом стихијском снагом. *Јов С.* Те побуне имале су стихијски карактер. *ОП 2.*

стѝхӣјски прил. = стихијно. — Планирати рад значи престати радити стихијски и кампањски *ПИ 1950.*

стихи́ра ж грч. *православна црквена песма посвећена свецима* — Поп је пјевуцао једну стихиру. *Петр. В.*

стѝхић м *дем. од стих.* — Као да мора паметна женска заволети првог који јој испева неколико будаластих стихића. *Марк. Св.*

стѝхнути (се), -нём (се) свршстати тихо, стишати се, смирити се — Сеоска ноћ оживну па стихну. *Сек.* Све [у природи] као застало, стихло се. *Коз И.*

стѝховāње с *гл. им. од стиховати.*

стѝховати, -хујём несврш. *слагати у стихове* — Видио је . . . колика је снага стиховане ријечи у сељачком народу *Барац.* Пандуровић је стиховао . . . свој систем одрицања живота. *НИН 1956.*

стѝхōвнӣ, -ā, -ō *који се односи на стихове, који је изражен стиховима.* — Стиховни написи неких данашњих песника . . . дају нам импресију као да их нису радили песници. *Цар М.*

стихогрàдитељ, -а и **стиходе́љац,** -љца, ијек. стиходје́љац, м *в. стихоклепац.* — Исписао је стихограditељ, или песник, стихове, исфабриковао стихове. *Сек, Р-К Реч.*

стиходје́љац, -љца, ек. стиходељац.

стихоклепàније с погрд. *рђаво састављена песма.* — Опет су стали [фратри] пјевати једноличне литаније, рецитирати . . . стихоклепанија. *Божић*

стихокле́пање с погрд. *грађење стихова на брзину, којекако. Р-К Реч.*

стихокле́пац, -пца м ир. *рђав песник.* — Слаба песника зваћу стихоклепцем. *Макс.*

стихокле́потина ж *стихоклепаније. Р-К Реч.*

стихоко́вац, -вца м ир. *стихоклепац.* — За стихоковца то би био квар, и ово ’лебац што се често стврдне *Змај.*

стихопи́сац, -сца м *стихотворац, песник.* — Кад кажем »песник«, не мислим само на Матоша стихописца . . . мислим на Матоша уопће. *КН 1958.*

стихотво́рац, -рца м (обично подр.) *онај који прави, ствара стихове.* — Крнарутић је наш најслабији стихотворац XVI стољећа. *Водн.* Па ти да си пјесник! Ослободи, боже!

рецимо стихотворац! *Маж. М.* Милан Ракић је ... успео да ... одскочи од ... бедне гомиле распеваних стихотворaца. *Скерл.*

стихотво̀рачкӣ, -ā, -ō *који се односи на стихотворце и на стихотворство:* ~ вештина.

стихотво̀рење с *гл. им. од* стихотворити. — Листови су му посветили целе бројеве, испуњене стихотворењима опскурних песника у његову част. *Скерл.*

стихотво̀рити, -о̀творӣм несврш. *правити, стварати стихове.* В. пр. уз гл. им. стихотворење.

стихо̀твōрка ж подр. *женска особа стихотворац.* — Најтрагичније било [је] код ове ... стихотворке то што ... није ни имала песничкога талента. *Скерл.*

стихотво̀рство с *грађење стихова.* — Он [Недић] је ... покушавао да сав његов [Змајев] успех код публике објасни првородном вештином његова стихотворства. *Јов. С.* Ми ... не знамо тачно почетака нашег најстаријег пјесништва, боље рећи стихотворства. *Комб.*

стӣцај м (ек. и ијек.; ијек. и стје̑цај) **1.** *истовремено збивање различитих ствари, догађаја или околности.* — Већ [сам] раније изнио стицај момената ... који су нужно довели до таквог устава. *Риб.* Један такав природан таленат, стицајем прилика ... није дао све што је, можда, могао дати. *Скерл.* **2.** *скуп на једном месту.* — Визбаден није толико чувен због своје лековите воде колико због великог стицаја беспослених људи и жена. *Нен. Љ.*

стӣцалац, -аоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) (ек. и ијек.) *онај који стиче, зарађује, привређује. Р-К Реч.*

стӣцалица ж (ек. и ијек.) *женска особа стицалац. Р-К Реч.*

стӣца̄ње с *гл. им. од* стицати[1] *и* стицати[2] (*се*): ~ ватре, ~ знања, ~ звања.

стӣцати[1], стӣчем *несврш. и уч. према стакнути, стаћи.* — Пупавац сву ноћ седи крај огњишта и стиче ватру. *Глиш.*

стӣцати[2] **(се),** стӣчем (се) (ек. и ијек.; ијек. и стје̑цати (се) *несврш. и уч. према стећи (се).*

стишава̀лац, -аоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који стишава. Р-К Реч.*

стишава̀ње с *гл. им. од* стишавати (*се*).

стишава̀ти (се), стӣшава̄м (се) *несврш. и уч. према* стишати (*се*).

стӣшан, -а, -о **1.** *трп. прид. од* стишати (*се*). **2.** *смирен, који влада собом.* — И сваког дана била је све здравија, стишанија. *Станк.*

стӣша̄ност, -ости ж *стање онога који је стишан.* — Његова живост подсјећала је помало на медитеранску, његова стишаност ... на тишине старих средњоевропских градова. *Пол. 1959.*

стӣшати, -а̄м сврш. **1. а.** *учинити тихим или тишим.* — Послушај ти мене ... и то ми учини — стиша дјед глас. *Пав.* **б.** *ублажити, утажити, утолити.* — То срце ћу ... мезимици мачки — да глад стиша — дати. *Јур.* Бијах првим знацима преварен да бол ће моја стишана бити. *Гал.* **2.** *умирити, обуздати, укротити.* — Цео одбор се сложи у томе да ... треба стишати страсти. *Нуш.* Настојали су из све снаге да ... стишају живо узбуђени свијет. *Л-К.*

~ **се 1.** *престати бити бучан; смирити се, умирити се (о узбуђењу, жељама и сл.).* — Дјеца истрчала криком пред њих, док се напокон не стишаше ... иза кућних прагова. *Шимун.* Хтио бих те ухватити за руке, ал' се брзо жеље моје стишају. *Тад.* Мита се још није стишао: лупа све што му падне шака. *Дом.* **2.** *престати се испољавати, постати тихо (о ветру, звуку, шуму, о каквој акцији и сл.).* — Вјетрић се стишао ... све се умирило. *Гал.* Водила се жестока борба читав дан. У мрак се стишала. *Дед. В.* **3.** *постати задовољан, задовољити се остварењем чега.* — Младић је лакомислен ... који се, чим се макар чега ... дочепа, одмах стиша. *Л-К.* **4.** *средити се.* — Посао обране ... наставио [је] ... чим су се прилике толико слегле и стишале да је на те послове могао доћи ред. *Нов.*

стӣшић м *дем. од стих, стихић.* — Југовић је писао којекакве мале стишиће против Доситија. *Вук.*

стӣшљив, -а, -о *који се може стиснути, постати мањи у обиму.* — Гасови су много стишљивији но чврста и течна тела. *Физ. З.*

стӣшљивṑст, -ости ж *особина онога који је стишљив.* — Стишљивост [воде је] врло мала. *Петр. В.*

стјегò̀носнӣ, -ā, -ō, ек. стегò̀носнӣ.

стјегò̀ноша, ек. стегò̀ноша.

стјен-, ек. стен-.

стјѐњāк, -а́ка, ек. стѐњāк.

стјѐрати, -а̄м, ек. стѐрати.

стјерӣва̀ње, ек. стерӣва̀ње.

стјерӣва̀ти, стјѐрујем, ек. стерӣва̀ти.

стје̑цај м (ијек.) *стицај.* — Она то другим стјецајима прилика сигурно не би учинила. *Сим.* Све то није друго до ... злобна привидност што је стјецајем околности попримила облик ... истине. *Крл.*

стје̑ца̄ње с (ијек.) *гл. им. од* стјецати (*се*).

стје̑цатељ м (ијек.) *онај који што стиче;* исп. стицалац. — Оправдава се тако љубитељ властите удобности и стјецатељ друштвених симпатија. *Шим. С.*

стје̑цати (се), стје̑чем (се) (ијек.) *несврш. и уч. према стећи (се);* исп. стицати (се).

стје̑цӣшнӣ, -ā, -ō, ек. стѐцӣшнӣ.

стје̏ци̏ште, ек. стѐциште.

стје̏чā̄j м *в. стечај. Прав.*

стјешњ-, ек. стешњ-.

стју̏ард м енгл. *службеник бродске или авионске компаније који се брине за потребну удобност путника за време путовања.* — На броду »Илирија« ... био је главни стјуард и шеф ресторана. *Пол. 1959.*

стју̏ардѐса ж *женска особа стјуард.* — Стјуардеса је у кабини запалила свјетло. *Bj. 1957.* На крају »Албума захвалности« чувару, кондуктерки и милиционару предали су по букет каранфила две стјуардесе и један стјуард ЈАТ-а. *Пол. 1964.*

стклō с покр. *в. стакло. Вук Рј.*

стлā̏чење с *гл. им. од стлачити.*

стлачи̏вање с *гл. им. од стлачивати.*

стлачи̏вати, стлā̀чујēм *несврш. и уч. према стлачити.*

стлā̏чити, -им сврш. **1.** *притеснити, притиснути нечим тешким.* — Наслажу [се] велике количине талога на тај испуњени отисак, стлаче га, и он се скрутне у чврсту стијену. *НЕ.* **2.** фиг. *довести у тежак положај.* — Прогнани крању, неправда те стлачи, а ти се подижеш ... све јаче. *Јур.*

стмӯренōст, -ости ж *стање онога који је стмурен, онога што је стмурено.* — Читав крај имаде на себи биљег неке мрзовољне уморности и стмурености. *Цар Е.*

стмӯрити се, стмӯрӣм се и **стмӯштити се,** -им се сврш. *натмурити се, натуштити се, наоблачити се.* — Одједном се смрачило и стмуштило, почео је падати снијег. *Бен.*

стō[1], стȍла м = стол **1.** *предмет собног намештаја у облику широке, хоризонталне даске или плоче на једној нози или на више ногу, за којим се седи, једе, ради и др.:* дрвени ~, камени ~, кухињски ~, писаћи ~, операциони ~, радни ~, ~ за расклапање. — Седнемо сви за сто. *Лаз. Л.* **2.** фиг. **а.** *јело које се налази на столу.* — Гости ... лакомо навалише на сто. *Козарч.* **б.** *они који седе за столом.* — То разметање узбиљи околне столове. *Матош.* Он је могао да баци крваву увреду читавом ... столу. *Петр. В.* Играч [је] ... задивио читав сто. *Крањч. Стј.* **3.** *столица, столац.* — Млади Коста дворе саградио ... и у дворе софре поставио и за софре столе намјестио. *НП Вук.* **4. а.** *у православној цркви висок четвороугли део намештаја који стоји посред олтара.* — Игуман [је] ... одстојао службу ... у столу. *Чипл.* **б.** *сличан део црквеног намештаја око кога воде младенце при обреду венчања.* — Кум ... им простире преко главе свилу ... и око стола их води за вечно да их свеже. *И.* **в.** *почасно седиште владике и других угледних верника у православној цркви.* — Владика прође кроз цркву и уђе одмах у владичански сто. *И.* Онај сто, одмах до владичиног, само њихов ... је и нико, сем њих, не сме у њ да уђе и одстоји службу. *Станк.* **5.** *свечана владаочева столица, престо.* — И ја сам, негда, без престона стола, лутао преко вода и пољана. *Бој.* **6.** спорт. *гимнастичка справа за прескоке у облику даске, обложене платном или кожом, са четири ноге. Свезн.* **7.** *установа (црквена и световна) која се бави неким нарочитим пословима.* — Изабраше га ... за председника сиротињског стола. *Сек.* Он је и даље живио у Пожеги као председник духовнога стола. *Водн.* **8.** геол. *прелсторијска гробница из млађег каменог доба.* — Највише распрострањене су мегалинске гробнице ... камени столови. *Жуј.*

Изр. бански ~ ист. 1) *суд под председавањем бана у Хрватској;* 2) *виши, апелациони суд;* где је бог столом сео нар. *каже се за земљу у којој постоји обиље свега и влада правда.* — Сретни [су] живљети у овако богатому и праведному царству, гдје је бог столом сио. *Љуб.;* за зеленим столом (доносити одлуке, решавати) *решавати нешто гласањем, надгласавањем (а не на спортском пољу, у борби, такмичењу);* изнети што на ~ *изнети у јавност.* — Још исто вече изнијела му је на стол читав свој роман са пресвијетлим. *Крл.;* одвојити се, раздвојити се од стола и кревета (постеље) *в. уз кревет (изр.);* округли ~ *в. уз округао (изр.).* — Енглески чланови одбора конференције округлог стола ... отпутовали су већ у Индију. *Обз. 1932.;* пасти под ~ *бити пијан до бесвести;* свалити кога под ~ *напити кога до губитка свести;* ~ седморице ист. *врховни, касациони суд у Хрватској.*

стō[2] **1.** *број који се обележава са 100, а има десет десетица, десет пута десет јединица.* **2.** *број који изражава неодређену велику количину нечега, врло много.* — Она ми је [то] сто пута приповиједала. *Новак.* [Скине] шеширину са сто рупа и подеротина. *Чипл.*

Изр. бежати ~ конака *бити врло далеко од чега.* — Живот [је] не оно што сам ја мислио и осјећао, него баш оно од чега сам бјежао сто конака. *Радул.;* бити на (у) ~ мука (неприлика) *в. уз мука*[1] *(изр.);* знати ~ чуда *умети начинити многе ствари;* иди (одлази) до ~ ђавола (андрака) *в. уз ђаво (изр.);* куд ~ туд и то *куд је све остало отишло, може и то;* ~ гра́дӣ *врло много, врло велики (нпр. слабић).* — А ти си да знаш ... сто гради ... слабић. *Рад. Д.;* ~ му громова, ~ му мука *псовка у љутњи;* ~ му ђавола *израз љутње, незадовољства.* — Та они, сто му ђавола, пуцају по нама! *Јонке;* ~ на ~ *сасвим сигурно.* — Ми ћемо успети. Сто на сто. *Дав.;* у ~ добрих часа *формула при поздрављању или честитању каквог догађаја.*

сто- *као први део сложенице значи: који има сто или врло много онога што значи други део сложенице*: стоглав, стострук, стогодишњи, стопроцентни и сл.

сто̀бо̄јан, -јна, -јно *који је у сто боја, многобојан.* — По цвијецима . . . дршће сунце у стобојној шари. *Визн.*

сто̀бор и **сто̀бо̄р** м заст. **а.** *ограда, плот.* — Привезао зеленка за стобор. *Шен.* **б.** *ограђен простор, двориште.* — Газда Раја . . . улази на врата у стобор. *Ад.*

сто̀бо̄рје с *зб. им. од стобор (а).* — О, стоборје, ти се оборило! О, чардаче, огњем изгорио! *НПХ.*

сто̀бо̄рнӣ, -ā, -ō *који се односи на стоборе.*

стобо́рница ж *ограда, тараба око куће. Вук Рј.*

сто̀бочити се, -им се несврш. *пркосно стајати испред кога, испречавати се.* — фиг. Потписа је било доста, а пред сваким се стобочила титула — инж. *ВУС 1970.*

сто̀вā̄р м *истовар, искрцавање терета (нпр. из вагона, из лађе и сл.). Р-К Реч.*

стова́рати, сто̀вāрām *несврш. и уч. према стоварити, (и)стоваривати.* — Тај зна где су виле и како се брзо с тавана сено стовара. *Рад. Д.*

сто̀ва̄ра̄ч, -а́ча и **стовари́валац,** -аоца м = стоваривач *онај који истоварује, скида товар. Р-К Реч.*

стовари́ва̄ње с *гл. им. од стоваривати.*

стовари́ватн, -а̀рујēм *несврш. и уч. према стоварити, стоварати.* — Довлаче жито те стоварују у амбаре. *Дом.*

стоварѝва̄ч, -а́ча м = стоварач.

сто̀варити, -им сврш. **1.** *скинути, искрцати какав товар, терет с чега, истоварити (из кола, вагона, лађе и сл.).* — Најпосле су стоварени [с кола] њихови сандуци и наслагани пред ханом. *Андр. И.* фиг. Нитко не може боље од судаца стоварити сметњу с врата. *Божић.* **2. а.** *ставити, сместити нешто негде привремено и без реда.* — Накуповао силесију најразличитијих ствари и покућства па стоварио тога много и у собе. *Леск. Ј.* **б.** *укрцати некога са пртљагом.* — На ту га [Силвестра] лађу стоварише с његовим пртљагом. *Дов.* **в.** *спустити наглим замахом, скинути, бацити некога, нешто са себе.* — Упаде Милош и као врећу стовари једнога Бугарина међу нас. *Јак.*

~ **се** *нагло се спустити на нешто, негде.* — Сав се стресе [од хладноће] и стовари се одмах крај прве ватре. *Нуш.*

сто̀варишни, -ā, -ō *који се односи на стовариште и стоваривање.* — Комисија . . . расписује конкурс за . . . шефа стоваришне службе. *Пол. 1959.*

сто̀варӣште с **1.** *место где се истоварује што.* — Простирала се ту широка . . . ледина, стовариште смећа. *Пав.* **2.** *место где се стоварује и држи истоварена роба, складиште.* — Леонтије одјури у стовариште Мирковићево. *Ранк.*

сто̀варнӣ, -ā, -ō *који се односи на (ис)товар:* ~ роба. *Р-К Реч.*

сто̀век, -а, -о, ијек. сто̀вјек *чему је сто векова, врло, јако стар.* — [Сунце је] сјајно обасјавало далеки простор над стовјеким градом. *Новак.* фиг. Видим . . . стовјек . . . чудесне борбе путоказ и знамен. *Поп. В.*

сто̀вјек, -а, -о, ек. сто̀век.

сто̀вратан, -тна, -тно *који је са сто врата, од великог броја врата.* — То је стовратан град, а кроз свака врата јунака . . . изилазе стотине двије. *М-И.*

сто̀врстан, -врсна, -врсно *који је од сто врста, струка, многоврстан.* — Шарна игра што ми је сунце стоврсним везом везе. *Крањч. С.*

сто̀врстицē прил. *стоструко.* — Вратит ћу ти љубав стоврстице. *Прер.*

сто̑г, сто̀га м **1.** *садевен пласт, камара пожњевена жита, сламе, сена и сл.; велика, округла, према врху сужена гомила сена, сламе или житног снопља.* — Свугде видиш стогове сена. *Сек.* Иза ње бјеху два разваљена стога сијена. *Креш.* Стогови неовршене пшенице посивјеше на гумнима. *Бан.* **2.** *хрпа, гомила нечега.* — Гледа стог расног грожђа око којега летијаху шарене лепирице. *Ћип.* Стогови наузгор сложених пушака протезали су се у дугим редовима. *Шимун.*

Изр. **бежати преко стога и слога** *бежати што се брже може.* — Стресе се као пас па бјеж' преко стога и слога. *Матош.*; **копати на стогове** покр. *одгртати земљу с лоза и подизати између четири лозе по стог, хрпу земље.* — У путу наљегоше на тежаке што су у винограду копали на стогове. *Ћип.*

сто̑г(ā) прил. *због тога, зато.* — Сва [су] три крива стога што су га одвраћали. *Павл.* Укочено је гледао у постељу . . . Није стога приметио да је болничар наишао. *Сек.* Како сам каткада стога несретна! *Креш.*

сто̀глав, -а, -о *који има сто или много глава.* — Као стоглава окрутна празвијер гута море све више и више лађу у своју утробу. *Кос.* Заурла стоглава маса . . . позивима на предају. *Лал.* фиг. Била је само једна брига, али стоглава . . . стравична. *Божић.*

сто̀гласан, -сна, -сно *који се састоји од много гласова.* — Заокупи [те] стогласно пјевање птица. *Ков. А.* Звоне [сликови] као . . . стогласни оркестри. *Поп. Б.*

сто̀годан, -дна, -дно *коме је сто година, стогодишњи.* — Стогодно је то стабло. *Божић.*

стȍгодац, -оца м *онај коме је сто година, стогодишњак. Бен. Рј.*

стогòдишњāк м **1.** *онај који има сто година, стогодац, стогодњак.* — Нема му ни педесет година, али је толико ослабио и остарио као стогодишњак. *БВ 1906.* Нема оних храстова што их је ... познавала као стогодишњаке. *Шов.* **2.** *књига за широке слојеве са обележеним празницима, временским прогнозама и осталим обавештењима за идућих сто година.* — Кажу да у стогодишњаку пише да ће ове године зима бити блага. *Топ.*

стогòдишњака и стогодишњȁкиња ж *стогодишња жена. Р-К Реч.*

стогòдишњӣ, -ā, -ē **1. а.** *који је трајао сто година:* ~ рат. **б.** *који је стар сто година:* ~ старац, ~ дрво. **2.** *који се односи на стоту годину, на столеће.* — Нека ово неколико страница ... буде посвећено стогодишњој успомени великог француског умника. *Рад. Стј.*

стогòдишњица ж *прослава стоте године од рођења или од каквога догађаја, столетница.*

стȍгодњāк м *стогодишњак.* — Ово је ... гавран стогодњак. *Кост. Л.*

стȍгодњӣ, -ā, -ē *стогодишњи.* — Гледају те стогодње чакшире што их је још ... дјед носио. *Лал.*

стȍгрлӣ, -ā, -ō *који има сто грла.* — Бучи машина ... као стогрла авет. *Каш.*

стȍгуб, -а, -о *стострук.*

стȍгубо прил. *стоструко.* — Желим да вам то стогубо вратим. *Лаз. Л.* Хрупио [је] у живот читаве фамилије и стогубо је обешчастио. *Божић.*

стòдинāрка ж *новчаница од сто динара, стотинарка.* — Вади новчаник и лагано извлачи стодинарку. *Б 1958.*

стòднēвнӣ, -ā, -ō *који је од сто дана; који траје сто дана:* ~ владавина. *Р-К Реч.*

стȍђавō, -ола м *онај у коме је сто ђавола, врло несташан човек, дечак.* — Николетину Бурсаћа ... упознао сам још док је он био само босоноги стоћаво Николица. *Топ.*

стȍжаст, -а, -о *који има облик стошца.* — [Носио је] стожаст шешир попут главе шећера. *Креш.*

стȍжац, стòшца м мат. *геометријско тело које настаје кад се једна права обрће око друге с којом се сече, купа, конус; оно што је налик на то.* — Стожац зеленкастог папира био је омотан око жаруље. *Торб.*

стȍжēр, -ера м **1.** *стуб насред гумна око кога се терају коњи при вршидби жита.* — Још једном стожер садим сред гумна тога. *Наз.* И све је, заједно — и жито и пљева — падало на куп уз брезов стожер. *Сиј.* **2. а.** *гвожђе причвршћено за довратак на које су натакнута врата, шарка.* — Тврди разбија праг, од стожера мједена врата трга. *Марет.* **б.** *осовина воденичног кола.* — Неподмазани стожер витла на махове [је] шкрипао. *Рад. Д.* **в.** *дрвени ваљкасти стуб као подупирач нечега.* — Ал' гдје гласне о стожеру гусле мед оружјем јунак спази, стукну мало бијес крвни. *Мажс. И.* **3.** *оно на што се нешто ослања, од чега полази, темељ, основа.* — Знање и поштење, то су два стожера нашега спаса. *Шен.* Стан ... је у исти мах и стожер породичног живота. *Батут.* **4.** *крајња тачка Земљине осовине, северни или јужни пол.* — А стожери земаљски? И ти су већ наши. Орасмо по њима саоницама. *Наз.* **5.** фиг. *осовина, оно што је основно, главно, централна личност, око кога, чега се стварају и развијају догађаји.* — Око Гаја [окретао се], као око свога главног стожера, сав остали југословенски свијет. *БВ 1909.* Ниједна таква држава није могла бити стожер народног уједињења [Италије]. *Јов. С.* **6.** *неотуђиви део неке имовине, баштина (1).* — [Код Јужних Словена] у задружном имању разликује се један неотуђиви део, који се преноси с колена на колено, и који се назива ... стожер, корјенина ... баштина. *Јов. С.* **7.** војн. **а.** *орган управљања војском који помаже команданту војних јединица и лица која улазе у састав тога органа, штаб.* — Генерални стожер довршио [је] победнички нацрт. *Неим.* Пуковник ... оде мало на разговор у главни стожер. *Кол.* **б.** *устаничка војно-политичка организација формирана у средиштима жупа у НДХ за време II светског рата.*

стȍжēрнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на стожер:* ~ официр. **2.** фиг. *који је најважнији, главни.* — Ту је стожерно питање књижевне умјетности. *Уј.*

стȍжēрнйк и **стȍжернйк** м **1.** геогр. *поларни круг, упоредник на 66,5° географске ширине.* — Простире се [тундра] на крајњем сјеверу ... и допире ... до сјеверног стожерника. *ЕГ 2.* **2.** *кардинал у католичкој цркви.* — Причало се како ... узорити стожерник вјежба своје говоре пред огледалом. *Крл.* **3.** војн. *старешина стожера (7б).* — Бањалучки стожерник Виктор Гутић ... запријети коначним уништењем Срба. *Топ.*

стȍжēрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на стожернике.* — Није [се] могао достати стожерничког гримиза и кардиналског шешира. *Водн.*

стȍжēрно прил. *као стожер (1), темељито, чврсто, сигурно.* — Младару се чинило да стоје [младићи] стожерно и вито као борићи. *Божић.*

стȍжина ж **1.** *колац, дирек око кога се садева у пласт пожњевено жито, слама или сено, остожје (1).* — Не врте [се] коњи ни магарад око стожине. *Јел.* Стјепан је слагао навиљке око стожине, а Савка му их је бацала с кола. *Бан.* фиг. Дјед је Мишо

стожина око које се читав стог наше приповијести садијева. *Кор.* **2.** *пласт, стог.* — Није он стожина лањске сламе да га разбацујеш и разносиш, но је човјек. *Сиј.* Отресао је [код вршидбе пшенице] сламу и слагао у стожину. *НК 1946.*

Изр. дуг и мршав као ~ *врло висок и мршав (о човеку).*

стòжити се, -ӣм се несврш. песн. *дизати се увис (попут стога).* — Гледа вали где се гложе, па вртложе, па се стоже, па се сложе. *Кош.*

стòжић, -а и **стòжӣћ,** -и́ћа м *дем. од стог.* — Симо разврши ... стожић брдског сијена и натовари га на кола. *Ћоп.*

стòжӣште с *место око гумна где се садевају стогови.* — Над стожиштем расте китњасто смоково стабло. *Ћип.*

стòзуб, -а, -о *који је са сто зуба.* — Да л' ... вас растачу ... црви по скотским црним рововима, на скотским стозубим жицама? *Кул.*

стòик м *присталица стоицизма.* — Налазио је [Меланктон] да су епикурејци сувише атеистични, стоици сувише фаталистични, у етици својој сувише строги. *Петрон.*

стоицѝзам, -зма м грч. *филозофски правац у античкој Грчкој по коме је, пре свега, морална снага, савладавање страсти, равнодушно подношење добра и зла највиша врлина;* фиг. *чврстоћа, постојаност, стрпљивост у животним искушењима.* — Рат је открио ... стоицизам и јунаштво жене. *НК 1946.*

стòичār м *стоик.* — Етички дио филозофије стоичари дијеле на учење о нагону, о добру и о злу. *Ант. 1.*

стòичкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на стоике и на стоицизам:* ~ филозофија, ~ етика. **2.** *чврст, постојан, стрпљив.* — Све недаће животне подносио је стоичким миром. *Баб.*

стòичкн прил. *на стоички начин, стрпљиво, постојано.* — Видио сам како су [рањеници] стоички подносили напоре и савлађивали се. *Чол.*

стȏј[1] *имп. од стати;* војн. *команда у војсци за прекид маршрања.*

стȏј[2], стȏја м фиск. *гимнастичка вежба у којој се тело држи на рукама у вертикалном положају, с ногама увис.* — Гимнастичар је одлично извео стој на рукама. *Вј. 1964.*

стȏја ж разг. *стодинарка.* — Двије стоје су коштали, ни више ни мање. *Сим.* Нећу ја ... твоју стоју, врати ти мени мојих девет банки. *Б 1960.*

стȏјак, -јка м и **стȏјало** с покр. *мотка с млатом за млаћење жита. Вук Рј.*

стòјати, -јӣм несврш. *в. стајати.*

стòјача ж *дубак*[1], *сталак (2). Вук Рј.*

стȏјбина ж покр. *завичај, постојбина.* — И оне горске звијери имају гдје мирно склонити главу, а ми, убоги, немамо сигурна станишта и стојбине. *Коч.*

стȏјӗљка ж *доњи део, подножје мотовила. Р-К Реч.*

стȏјӗћӣ, -ā, -ē *који је у усправном ставу, усправан.* — Пуцао је из пушкомитраљеза из стојећег става ... све док није пао. *Пер.*

Изр. добро ~ *који има доста имовине;* супр. слабо стојећи. — Марин је добро стојећи и скоро богат тежак. *НК 1946.*

стојѐћкē и **стојѐћки** прил. *стојећи, у стојећем ставу.* — Не могу вам ја овако стојећке приповиједати моја чудеса. *Вел.* Јео је где стигне, стојећки или у ходу. *Андр. И.*

стȏјимицē прил. *в. стојећке.* — И баци се копљем стојимице. *НПХ.*

стȏјӣште с **1.** *стајалиште, гледиште.* **2.** *стајање. Р-К Реч.*

стȏјкē прил. **1.** *стојећке, стојећки.* — Јурио [је] напред гађајући стојке. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *храбро, јуначки.* — Држимо се стојке, и једнога дана дићи ће се робље. *Уј.*

стȏјнӣ, -ā, -ō **1. а.** *који тврдо, чврсто стоји, непоколебљив.* — На камену камен стојни. *Шен.* фиг. Кажу да је и Турчин, кад ухвати стојну вјеру ... десни човјек. *Буд.* **б.** *сталан, постојан.* — Потврди своју славу бојну, нека ти је војводство стојно. *Март.* **2.** *стони, престони, главни (о граду).* — Вино пише три делије у стојноме Цариграду. *Вук.* Стадох лутати стојним градом. *Матош.*

стȏјница ж **1.** *стајање (без посла).* — Прођи се стојнице! *Вук Рј.* **2.** покр. *стојача. Вук Рј.* **3.** *ограђено и покривено место.* — У доколици стиснуо би се по околини и крао стоку, док једном осван мртав под туђом стојницом. *Мат.*

стȏјсер м нар. *велики снег у коме се мора вршити нужда стојећи. Вук Рј.*

стȏк, стòка м (мн. стòкови) енгл. **а.** *залиха робе на складишту, стоваришту.* — Опадање извоза [из Египта] довело је истовремено до повећања стокова памука. *Пол. 1957.* **б.** *основни капитал, фонд.* — Реферат ... гувернера Народне банке ... о стању девизног стока. *Крл.*

стòка ж **1. а.** *домаћа животиња; марва, благо.* **б.** фиг. погрд. *груба, примитивна, бездушна особа.* — Он се разљути и назове га стоком пијаном. *Донч.* **2.** заст. *роба, еспап. Вук Рј.*

Изр. ићи као ~ на кла(о)ницу *каже се за војнике које терају у рат а не знају зашто се боре;* крупна ~ *в. уз крупан (изр.);* мучити се као ~ *радити тежак, напоран посао;* рогата ~ *волови, краве, биволи;* ситна ~

овце и козе; ~ **без репа** *в. стока* (*1б*). — У себи је помислио да је поручник Дуб стока без репа. *Вин.*

стòкапић м покр. *протува, пробисвет.* — Надошлица и поплавица скитача, стокапића ... нагна нас да се ограничимо. *Љуб.*

стòкин, -а, -о *који припада стоци, који је као стока.* — »Марш напред!« ... Бога ти стокиног! *ЛМС 1951.*

стокúрати, стòкӣрām свршн. и несврш. *ставити, стављати у стокове, ускладиштити, ускладиштавати.* — Некој роби треба обезбедити извоз и откуп, а неку, којој сада не можемо обезбедити пласман ... стокирати. *Пол. 1958.*

стòклас м и **стòкласа** ж бот. *в. класача, овсик.* — Одлазио [је] ... да на стокласом обраслим окрајцима ... учупа траве. *Десн.*

стòкожа ж бот. покр. *биљка* Lonicera alpigena *из пор.* Caprifoliaceae. *Сим. Реч.*

стòкрак, -а, -о *која има сто, много кракова.*

стòкрако прил. *много, небројено пута.* — Чинило ми се да су копите мога коња стокрако одјекивале у ноћној тишини. *Јак.*

стòкрат прил. *стотину пута. Р-К Реч.*

стòкратан, -тна, -тно *који се догађа, збива много пута.* — Стократно »Ура« цепало је вечерњу тишину. *Јакш. Ђ.* Зрцала ... одражаваху стократним одсјевом сав тај ... сјај. *Ђал.* Стократни живот проживи све оно за чим се жали. *Дуч.*

стòкратно и стòкрато прил. *сто, много пута.* — Суза ... нам тугу блажи; где и ње нема, стократно се страда. *Ил.* Около су сурове страже на мочварној пустари, са које се разлеже стократо њихово грубо: Пази! *Чипл.*

стокȕпљевина ж зб. пеј. покр. *људи скупљени са сто страна, због-здола.* — Нијесмо баш сасвим сложни били у колашинском затвору ... преплавила нас стихија и стокупљевина слабе крви. *Лал.*

стòкућа м и ж *мушкарац или жена који беспослено иду од куће до куће разносећи разне вести.* — Нека стокућа ... стаде проказивати све тајне обитељи. *Јурк.* Хиљадама странаца ... ових богатих стокућа дођу и проведу овде неколико недеља. *Нен. Љ.*

стòкућанин м (мн. -ани) *стокућа.* — фиг. На вршици једне јелике ... стокућанин кос ... зазвижди. *Куш.*

стòкућанка ж *стокућа. Вук Рј.*

стôл, стóла м = сто. — Сједосмо за стол. *Хорв.* Сви су столови набрекли патриотизмом, а највише стол ... где су сједјели ... месари и лихвари. *Неим.*

стóла[1] ж грч. *широка трака, обично украшена утканим симболом крста на крајевима, коју католички свештеници, за време црквених обреда, пребацују око врата тако да им крајеви висе низ рамена и груди*; исп. штола, епитрахиљ. — Дође кроз сакристију где је пребацио око врата столу, па се упути равно према исповједаоници. *Перк.*

стóла[2] ж *хип. од столица. Вук Рј.*

стóлак, стó(л)ка м *дем. и хип. од сто(л). Р-К Реч.*

стòлāр, -ára и **стòлāр** м *занатлија који прави столове и друге предмете од дрвета.* — У Дробњацима је сваки сељак и дрводеља, столар, зидар. *Борђ.*

столáрев и **стòлāрев,** -а, -о = столаров *који припада столару.*

столàрија ж **1.** *предмети које израђује столар, столарски производи.* — Хоћу да отворим радионицу. Радим столарију. *Моск.* Сазидали људи ... школу ... па се ми обавезали да им ... израдимо столарију. *Бан.* **2. а.** *в. столарница. Деан. Рј.* **б.** *столарски посао, занат, столарство*: изучити столарију.

столáрити, стòлāрӣм несврш. *бавити се столарским послом.* — Треба потегнути алат, стругати ... столарити. *Богдан.*

стòлāрка и **стòлāрка** ж **а.** *женска особа столар.* **б.** *столарева жена. Р-К Реч.*

столàрлук м *столарски посао.* — Дужан сам му и алат нужни за ... столарлук ... набавити. *Глиш.*

стòлāрница ж *столарска радионица. Р-К Реч.*

столáров и **стòлāров,** -а, -о = столарев.

стòлāрскӣ и **стòлāрскī,** -ā, -ō *који се односи на столаре и на столарство*: ~ занат, ~ мајстор, ~ задруга.

столáрство и **стòлāрство** с *столарски посао, занат, столарија* (*2б*). *Р-К Реч.*

стòласт, -а, -о *који има облик стола.* — Отварају се ... нови видици: столасти, купасти и ланчани брегови. *Вј. 1960.*

стòлац, сто́(л)ца м **1.** *столица* (*1*). — До саме постеље на дрвену столцу сједаше слијепа ... старица. *Шен.* Трже се Мићан ... и устаде са стоца. *Коч.* Седе ... Нола и Јулица на малим сељачким столцима и разговарају. *Сек.* **2.** *в. дубак*[1]. *Вук Рј.*

Изр. сести на професорски (судијски и сл.) ~ *постати професор (судија и сл.).* — Младић ... спрема се сјести на професорски столац. *Мих.*

стòлетан, -тна, -тно, ијек. стòљетан **1.** *коме је сто година, стогодишњи, који траје једно столеће, сто година.* — Жубори река ... а над њом шири гране столетни храст. *Дом.* Она је ... из добре куће, стољетно племство! *Леск. Ј.* У манастиру Крки ...

чувају се ... стољетне иконе. *Bj. 1970.* **2.** (одр.) *који је везан за временски размак од једног столећа*: столетни јубилеј. *Дван. Рј.*

стòлѐтије с цсл. *в. столеће.* — А ја ћу се подићи из праха, на ком ... дедови ми лени столетија дуга преживеше. *Јакш. Ђ.*

стòлетњӣк, ијек. стòљетњӣк, м *онај коме је сто лета, сто година, стогодишњак.* — Клањајмо се старцу [Мушицком], данас столетнику! *Змај.*

стòлетница, ијек. стòљетница, ж *стогодишњица.* — Народ ћути, стрепи, бледи, столетнице успомена ... плам крваве душе леди. *Јакш. Ђ.*

стòлеће, ијек. стòљеће, с *време од сто година, век*[1] *(3).* — Шездесетих година прошлог столећа продирала је и у најудаљеније крајеве ... јака жеља за знањем. *Андр. И.* Столећа нам такав не нуде тренутак. *Стан.* Већ стољеће хукти и топоће механика. *Уј.*

столѐћи се, стòлегнём се сврш. *смирити се.* — Она чека док се улица тренутно столегне. *Јевт.*

стòлина ж *аугм. и пеј. од сто(л).* — Уска столина слупана од неоструганих дасака [у крчми] била је напојена шпиритом. *Тур.*

стòлиснӣк м бот. *биљка из пор. главочика* **а.** *в. хајдучка трава.* **б.** Achillea ptarmica. *Сим. Реч.*

стòлӣст м бот. **а.** *в. хајдучка трава. Сим. Реч.* **б.** *в. чуваркућа. Р-К Реч.*

стòлист, -а, -о *који има стотину, много листова*: ~ ружа. *Р-К Реч.*

стòлић, -а, **стòлӣћ,** -ића и **столи́ћак,** -ћка м *дем. од сто(л).* — Пред њим је био мали округли столић. *Мил. В.* По обједу ... госпођа пође к столићку да настави типкање. *В 1885.* Сједећи у ходнику за једним столићком ... уписивао [је] нешто у свој пословни тефтер. *Радул.*

Изр. ноћни ~ *ноћни ормарић покрај постеље.* — Положи пиштољ на ноћни столић, па се свуче и ... погаси свјетлост. *Бан.*

стòлица ж **1.** *комад покућства, намештаја за седење (за једну особу), обично с наслоном*; исп. столац (1). — Сто насред собе. Око њега столице. *Лаз. Л.* Пуковник се смјестио у шкрипавој плетеној столици. *Торб.* **2.** покр. *сто(л), трпеза. Вук Рј.* **3. а.** *наставнички сто(л) у предаваоницама на високим школама, катедра.* — Долажаху и талијански научници у Далмацију да с учитељских столица тумаче младежи. *Јаг.* **б.** *научни предмет на високим школама.* — Било је покушаја да се исусовачка академија, проширена ... столицама за виши теолошки студиј, подигне на ступањ свеучилишта. *Комб.* **4. а.** *седиште поглавара државе или неке покрајине, седиште високе црквене управе, престоница, главни град.* — У Метохији ... је Душанова столица Призрен. *Вук.* Нови везир ... је равно пошао у Травник, стару столицу босанских везира. *Том.* Питање [се] митрополита ... одложи и нареди се само да му се столица премести у Крагујевац. *Нов.* **б.** *у вези са одговарајућим атрибутом означава службену дужност коју неко врши.* — Тресе се и клима ... његова биљежничка столица. *Кол.* Свргло ме ... с учитељске столице. *Кур.* **5.** физиол. *избацивање из организма изметина кроз дебело црево.* — Патим често од затвора. Ово дана сам имао врло исуредну столицу. *Дом.* За њу [упалу танког цријева] карактеристични су чести пражњеви (и до десет столица на дан). *НЧ.*

Изр. електрична ~ *средство за извршење смртне казне у САД*; заузети (постићи) професорску столицу *постати професор*; мека ~ мед. *пролив* diarrhoea; Света ~ *службени назив за врховну управу римокатоличке цркве у Риму на челу са папом*; седети на две столице *подржавати истовремено две супротне стране, бити дволичан, непоуздан, неискрен*; тврда ~ мед. *затвор* obstipatio.

столи́чати се, -а̄м се несврш. *распло̄ђавати се, размножавати се.* — Ове сенке ничу доста брзо ... а младо дрвеће расте врло бујно и кад се једном укоренило, оно се тако јако столича да од циглог једног дрвцета ... читава шумица постаје. *Панч.*

столичѐтина ж *аугм. и пеј. од столица.*

стòличица ж *дем. од столица.* — Сједе на плетену столичицу поред маленог стола. *Л-К.*

стòличкӣ и **стòличнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на столицу.* — Зло ти јутро ... е те сила турска опколила, од царева града столичкога. *НП Вук.* Обрће се на једној од задњих столичних ногу. *Шапч.*

стô(л)нӣ, -ā̄, -ō̄ **1.** *који се односи на сто(л) (1)*: ~ вино, ~ прибор. *Р-К Реч.* **2.** *који се односи на столицу (4а), столични*: ~ град, ~ црква. *И-Б Рј.*

Изр. ~ тенис *в. уз тенис (изр.).*

стôлнӣк м ист. *онај који се бринуо о јелу и пићу на двору владара или великаша.* — За столом ... сједи грозни цар Иван Васиљевић. Иза њега стоје столници. *Цес. Д.*

стôлничкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на столнике.* — Други, који је обнашао столничку службу, метне преда њ здјелу с воћем. *Вел.*

сто(л)нотенӣсāч, -а́ча м = сто(л)нотенисер *онај који се бави сто(л)ним тенисом, играч сто(л)ног тениса.* — Гимнастика за столнотенисаче треба да ... развија ... нужне физичке способности. *СТ.*

сто(л)нотенисā́чица ж = сто(л)нотенисерка *женска особа сто(л)нотенисач.* — По-

чео је ... *тренинг најбољих столнотенисачица*. *Бј. 1957.*

сто(л)нотенѝсёр, -ера м = сто(л)нотенисач.

сто(л)нотенѝсёрка ж = сто(л)нотенисачица.

сто(л)нотѐнискӣ, -ā, -ō *који се односи на сто(л)ни тенис.* — У пријатељском сусрету стонотениских екипа ... победила је Љубљана. *Пол. 1958.*

стòльāк м *оно чиме се покрива сто(л), застирач стола, чаршав, трпежњак.* — У средини собе дугачак стол, прекривен плетеним столњаком. *Фелд.* Застрли су Италијани чак и беле столњаке у трпезарији. *Јак.*

стòлбован, -вна, -вно и **столòват,** -а, -о само у изразу: ~ чаша *чаша с ножицом (у облику путира, калежа) којом се послужује пиће за столом.* — Момак донесе ... вина и столовату чашу. *Мат.* Срчу кроз сламку ... болу [пиће од вина, шећера и воћа] из столоватих чаша. *Бег.*

столòвати, стòлујēм несврш. **а.** *владати, управљати из неког места.* — Диоклецијанов зет Галерије столовао је у Сирмију. *Пов. 1.* Оба [бискупа] су столовали у Новом, гдје су у жупној цркви сахрањени. *Мажс. Ф.* фиг. Грлице тихе брдом нашим столују и јецају меко. *Макс.* **б.** *имати своје седиште, пребивалиште, становати, живети.* — Село у којем је некад столовала прва сатнија прве личке ... пуковније. *Буд.* фиг. У њем [у народу] столује велика душа. *Рад. А.*

стòловач м и **стòловача** ж *широка и лепо израђена столица са наслоном.* — Дервиш-паша сједи у једном округлом столовачу. *Вујач.* Он сједе у појастучену столовачу крај прозора. *Лал.*

столонáчēлнӣк м заст. *начелник, руководилац установе или једног одељења у установи.* — Александар Ђурић столоначелник, Биоград (у Србији). *Вук.*

столорàвнатељ м *онај који равна, управља друштвом при каквој гозби.* — Столоравнатељ ... поздрави ме говором и чашицом вина. *Бак.* Изабрало га је цело друштво једногласно за столоравнатеља. *Мил. В.*

столорàвнатељев, -а, -о *који припада столоравнатељу*: ~ дужност.

стòлскӣ, -ā, -ō *који се односи на сто(л), сто(л)ни*: ~ посуђе.

стòлче и стòлче, -ета с *столичица, сто(л)чић без наслона (обично за кухињу). Р-К Реч.*

стó(л)чић м *дем. од столац и сто(л).* — Не бијаше ништа у соби ван прости стол и три-четири столчића. *Шен.* Свиђала му се та соба ... и мали столчићи с бибелотима [ситне украсне израђевине]. *Сим.* До кревета [је] један прост сточић. *Лаз. Л.*

стољет-, ек. столет-.

стòљење, ек. стòлење.

стóма ж грч. бот. *отвор на површини биљака кроз који се врши транспирација, измена гасова између спољашње атмосфере и унутрашњих ткива.* — Стоме ... воде у унутрашње интерцелуларне просторе. *Станк. С.*

стòмājстор м *онај који се разуме у много заната.* — Људи веле да је он [дјед] стомајстор, вјешт сваком занату. *Пав.*

стòмāк, -áка м грч. анат. **1.** *орган за варење, смештен у горњем делу трбушне дупље у човека и многих животиња, желудац.* — Стомак ништа више не може да подноси. *Скерл.* фиг. Било [би се] извело оно што је главно ... прочишћење нашег књижевног стомака. *Марј. М.* **2.** *трбух.* — Крај Ајфелове (Eiffel) грдосије — плес афричких и циганских стомака. *Матош.* Некадашње идеалне сањалице ... преобраћују се у трезвене практичаре с рукама у џепу и срцем у стомаку. *Прод.*

Изр. имати велики ~ *моћи много јести*; *имати велике прохтеве*; не мислити даље од стомака *мислити само на себе и на своју личну корист*; подиже ми (му) се ~ на нешто *каже се о непријатном осећању, изазваном нечим гадним, одвратним, ружним, ниским, непоштеним*; спуштени ~ мед. *болест као последица (најчешће) опште мршавости.*

стомàклија ж *врста ракије која се сматра као лек за стомак.* — Стални гости ... сваког дана долазе на стомаклију и на разговор о политици. *Срем.*

стоматòлог м *лекар специјалист(а) у стоматологији.*

стоматолòгија ж грч. мед. *наука о болестима органа зуба и усне дупље, зубна медицина.*

стоматòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на стоматологе и стоматологију*: ~ факултет.

стоматòподи м мн. грч. зоол. *врста ракова којима два пара ногу поред уста служе као органи за хватање плена. Терм. 4.*

стомàчина ж *аугм. и пеј. од стомак.*

стомàчић м **1.** (често ир.) *дем. од стомак.* — Често [га је] мучио његов нежни стомачић. *Дом.* **2.** *трбушчић.*

стòмāчнӣ, -ā, -ō *који се односи на стомак*: ~ болест, ~ сок.

стомèтрāш, -áша м неол. *појединац сељак или задружни колектив који је на једном хектару добио сто и више метричких центи пшенице.* — Овог љета су око 15 колектива постали стометраши. *Бј. 1960.*

стòмити, стòмīм сврш. песн. *стегнути, стиснути, стеснити гушећи.* — Залети се

[туга] да те сломи . . . загрли те па те стоми. *Змај.*

сто̀ на̏сто прилошки израз *садржавајући све, у потпуности, сто одсто, стопостотно.* — Нека ноћас оправи осовину и све остало . . . сто насто. *Дав.*

сто̀ног, -а, -о *који има много ногу.* — У брду изнад куће чује [се] шкрипа и топот стоноге масе. *Лал.*

сто̀ноге ж мн. (јд. сто̀нога) зоол. *ноћне животиње* Myriapoda *јако издуженог тела, састављеног од великог броја чланака и с великим бројем парова ногу. Терм. 4.*

сто̀ножац, -ошца м *онај који има сто ногу. Бен. Рј.*

сто̀ о̀дсто̀ прилошки израз *сто насто, сто посто.*

сто̀ок, -а, -о *који има сто, односно много очију.* — Крвожедни мач . . . заколје . . . пауне са стооким реповима. *Матош.* Стоока хидра људскога друштва већ је то опазила. *Коз. Ј.* Стоока . . . војска гледалаца . . . разбегла се. *Каш.*

сто̀око прил. *на стоок начин, као са стотину очију, врло пажљиво.* — Стооко се гледао сваки грех и порок. *Михиз.*

сто̀п енгл. **1.** *узвик као заповест, забрана у значењу: стој! стани! заустави се!* — Испред возача [аутомобила] заиграла је саобраћајна лопатица са знаком: стоп. *Пол. 1959.* **2.** м *у телеграфији знак завршетка једне реченице. Кл. Рј.* **3.** м *врста игре тениса.* — »Стоп« игром називамо онај начин враћања и ударања лопте код којега лопту вратимо или ударимо скоро истог часа кад је одскочила на нашој страни стола. *Тен.*

сто̀па и сто̀па ж **1. а.** *доњи део ноге који служи као ослонац, подупирач при стајању или ходању, стопало; табан.* — Гази ћилиме мокрим стопама. *Јевт.* фиг. Шест језовитих кугa . . . овуда [градом су] прогазиле својим црним стопама. *Бат.* **б.** *доњи део или постоље у чаше, путира, калежа.* — Ја јој донио пехар хладне воде на златној стопи. *Љуб.* **в.** *доњи део стуба или постамента који се састоји од јаке квадратне плоче, шире од стуба, и служи му за базу. Свезн.* **2.** мн. *ноге у ужем смислу.* — Чизме на огромним стопама биле су . . . шиљасте. *Бал.* Клекнуо . . . и љуби Никанору стопе. *Чипл.* **3.** *отисак ноге, стопала на каквој површини, траг.* — Нови снег и вихор старе стопе брише. *Стан.* Тоховац је ишао тим путем и за њим су стопе остајале. *Сиј.* **4. а.** *ход, начин ходања; корак, ступај.* — Свекрове су стопе биле нечујне да . . . младима не сметају. *Михољ.* Тога дана одред не крену ни стопе напред. *Вас.* **б.** мн. покр. *црте, линије које показују како је нешто поређано.* — Разредим . . . зрње по столу и почнем издалека: »Стопе ове кажу да ти се пут некакав ствара . . .« *Бан.* **5. а.** заст. *јединица мере за дужину величине једног просечног људског стопала (0,324 м).* — На једној . . . до петсто стопа високој [клисури] бијели се мален градић Јасново. *Кум.* [Царски плашт] био је од тешког сомота, дугачак девет стопа. *Андр. И.* **б.** *комадић, делић (о земљи).* — Требало [се] борити, те . . . извојевати сваку стопу земље. *Јаг.* Холандези . . . су сваку стопу земље . . . готово отели од бурна океана. *БВ 1909.* Јуришали су батаљони . . . освајајући стопу по стопу земље. *Јак.* **6. а.** *ритмичка јединица стиха која се понавља и састоји се од одређеног броја слогова (једнога наглашеног или дугог, другог (или других) ненаглашеног или кратког.* — Доста је било стихова од четрнаест стопа. *Нед.* **б.** *музичка ритмичко-мелодијска јединица, такт.* — Најкраћа дужина трајања једнога слога називала се мора . . . Неколико мора . . . сачињавало је ритмичко-мелодијску јединицу . . . која се називала стопом. *Т. књ.* **7.** *количина, величина процента, постотка.* — Укључујући 1959. годину, просечна стопа пораста националног дохотка у прве три године износила би близу 11 одсто. *Пол. 1958.* Влада [у Енглеској] је притиснула кредите подизањем каматне стопе. *Вј. 1960.* **8.** покр. *игра скока, прескакања.* — На чистини прескакање. Корак стопе. *Ћос. Б.* Натукао боље капу на чело и пришао групи која је већ играла корак стопе. *И.* **9.** *као саставни део ботаничких назива:* вучја ~, зечја ~. *Деан. Рј.*

Изр. на стопу стати коме *изићи с киме на крај, уразумити некога; нагазити, нажуљити (кога); учинити што на чију штету.* — Није га родила мајка ко ће му на стопу стати, неће ни оца слушати. *Вип.*; неће стопе (одступити), ни за стопу (заостати) *ни корака, ни у чему не попустити, нимало, ни најмање у чему не заостати*; од главе до стопе *в. од главе до пете (уз пета, изр.)*; открити се коме до стопе *потпуно се открити, поверити се коме*; са стопе, с ове (оне, те) стопе, с ових (тих) стопа, из истих стопа *овај (тај) час, одмах*; стати лажи у стопу *почети лагати.* — Хоћу да ти кажем . . . да и ја могу стати лажи у стопу. *Ћор.*; стопе љубити (коме) *у свему угађати, бити претерано одан, понизан према коме.* — Па ће теби Богдан стопе љубити и слагаћемо се кô два голуба. *Бан.*; стопу по стопу *мало-помало.* — Она . . . иде . . . стопу по стопу у непознато. *Сим.* Морали [су] стопу по стопу откривати сами технологију литографије. *НИН 1971.*; (стопу) у стопу (гонити, пратити кога) *ићи за неким устопице, не губећи га с вида.* — Она ме је пратила свуда у стопу. *Козарч.* Они [су] стопу у стопу ишли за њим. *Сиј.*; у сваку

стопу *у свакој прилици.* — Тако ти је то дошло ... па још вратру мораш рећи у сваку стопу »господине«. *Буд.*; чијим стопама (ићи, поћи) *угледати се на кога, строго се придржавати чијег учења, чијих назора, узимати кога за пример, углед.* — И Чикине ће насљеднице кренути њезиним стопама. *ВУС 1971.*

стòпала и стòпала ж *стопало (1).* — Њему је куршум све кости у левој стопали размрскао. *Јакш.* Ђ. Поред Јоке прође Лепа газећи целим стопалама. *Рист.*

стòпални и стòпалнӣ, -ā, -ō = стопаони *који се односи на стопала:* ~ кост.

стòпало и стòпало с **1.** *доњи део ноге човека којим се тело у ходу и стајању ослања о тло.* — Андрија је узео мјеру Јеличина стопала [за прављење ципела]. *Михољ.* Не може [Гина] да откине стопала од паркета. *Каш.* **2.** фиг. *равна површина чега.* — Попео се ... на пространу зараван, горње стопало планине. *Божић.* Трепери кроз снег ... ред плесачица јела на стопалу од леда. *Макс.*

Изр. равно ~ мед. *деформација која настаје спуштањем сводова табана и проузрокује брзо замарање и болове, дустабан.*

стòпанин м покр. *в. домаћин. Вук Рј.*

стòпаница и стòпаница ж покр. *жена домаћин; домаћинова жена, домаћица.* — Ти можеш служити владику, а имати ... своју стопаницу и дјечицу као и други људи. *Мат.* Рад сам ... проговорити с тобом као са стопаницом. *Пав.*

стòпањица и стòпањица ж покр. *в. стопаница.* — Под вијенцем уби ону која је уз њега расла да му буде стопањица. *Љуб.* Сада сам ... стопањица; умрла ми свекрва! *Ћип.* Не има окретније стопањице која не би ткала сукно у продају. *Павл.*

стòпаонӣ, -ā, -ō = стопални: стопаоне ганглије, ~ корен. *Терм. 4.*

стòпарац, -ā̀рца м *новац од 50 пара.* — Свештеник ... у исти мах прима грошеве и стопарце. *Сек.*

стòпарић, -а м, **стопа̀рче,** -ета с и **стопа̀рчић** м *дем. од стопарац.* — Дај ми један стопарић, да видим ... какве си среће. *Срем.* Нацко се цапао и одбијао, али је ипак примио ону банку стопарчића. *И.*

стòперица и стòперица ж енгл. *в. штоперица. Бен. Рј.*

стопѐтина ж *аугм. и пеј. од стопа.*

стопи́рати, стòпӣрām сврш. и несврш. *зауставити, заустављати, прекинути, прекидати*; исп. стоп (1). — Када се жива спусти испод плус два степена, прање улица стопирамо. *Пол. 1958.*

стòпити[1], стòпӣм сврш. **1.** *загревањем, топљењем учинити да нешто из чврстог стања пређе у житко, растопити:* ~ руду, ~ маст, ~ масло. — Из земље извадили [руду], од трусе опрали, ватром стопили. *Јурк.* Лâвори, сјајни кô злато кад стопе, расту. *Шант.* фиг. [Лазару] се тек тада стопила ледена грудва коју је носио у грудима. *Рад. Д.* **2.** *спојити, сједињити у једну целину, слити.* — Над каменим ... бедемом паљене су ватре дотле док се површина зида није стопила и док отопљена маса није камен за камен стопила. *Жуј.* Самоуправни и државни послови стопљени су у једно. *Ј 1957.* **3.** *погубити, уништити, упропастити.* — Брата Вука стопише ти Турци. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *удруживши се, спојити се с ким, створити једну целину.* — Одвоји се по која гомилица, по један и по двојица потрче напред и опет се стопе с великом масом. *Ранк.* Групе се стопиле, сва тераца као да ори животом. *Војн.* **2.** *сједињити се, саставити се, престати се разликовати (за око), слити се једно са другим, утонути једно у друго.* — Све као бесно ... јурну за бегунцима ... Све се стопило у једну брзу и бесну масу. *Ранк.* Горје се попут сјене ... стопи с обзорјем. *Шкреб.* **3.** *предати се потпуно каквом осећању.* — Мати ... је седела крај њега [дјетета], па се сва стопила у поглед. *Вес.* Није могла да одустане од њега ... Стопила би се у очи његове, у ручице, у осмијак. *Вес.*

стòпити[2], стòпӣм сврш. покр. *учинити стопу, кренути.* — Неће ми стопити с места. *Стев.*

стòпица и стòпица ж **1.** *дем. и хип. од стопа.* — Слиједио [је] њезине ситне стопице. *Ков. А.* **2.** *петица*[1] *(3). Вук Рј.* **3.** *папуча (2).* — Он успе да се ухвати левом руком за саоник, баци дизгине ... гледајући да допре до стопице. *Моск.*

стòпицē прил. *у стопу, устопице:* ~ ићи за ким. *Деан. Рј.*

стòплити, стòплӣм сврш. *учинити топлим, угрејати, загрејати до потребне температуре.* — фиг. Остадоше само ... те драге очи које му испунише и стоплише читав свијет. *Ћоп.*

~ **се** *постати топао.* — фиг. Дирнут његовом добротом ... Пепо се стопли и смекша. *Ћоп.*

стопљáвати (се), стòпљāвām (се) *несврш. и уч. према стоплити (се).* — фиг. Тодор је ... осјећао како му се стопљава срце пред толиким погледима пуним повјерења. *Ћоп.*

стô пòстō прилошки израз *стопостотно, сасвим, посве, потпуно.* — Акција ... успела је сто посто. *Дав.* Романтика ... је била покрет управо сто посто обратан од оног како га тумачи. *Д 1934.*

стопòстотнӣ, -ā, -ō = стопроцентни *који садржи сто постотака чега; који обухвата*

све у пуној мери, потпун. — Са стопостотном сигурношћу могло се уствр̀дити да он у својој соби слатко почива. *Кол.* О његовој [Бормановој] судбини постоје разне верзије, од којих ни за једну није пружен уверљиви, стопостотни доказ. *НИН 1971.*

стопо̀стотно прил. = стопроцентно *сто посто.* — За извесне чињенице [у раду] не би се могло рећи да су стопостотно утешне. *СКГ 1937.*

сто̀прв(о) прил. заст. *стопро(м).* — Била је малена, као да су јој стопрв четири године. *Наз.* Стопрв сам по гдјекоју ријеч уловио. *Вип.* То [је] све само шала ... направа правому рату који стопрво има слиједити. *Старч.*

сто̀про(м) прил. заст. *истом, само, тек што.* — И стопро га сад разумјеше, па весели усклици и одобравање зачују се од свију. *Шимун.* Сва је прилика да је његова Монаркија стопром почела губити. *Старч.*

стопро̀центнӣ, -ā, -ō = стопостотни. — Ти га не знаш. Стопроцентни простак. *Сим.* Имао [је] стопроцентну шансу. *Пол. 1958.*

стопро̀центно прил. = стопостотно. — Распоред ... [је] остварен готово стопроцентно. *Т. књ.*

стопу̀рина ж *аугм. и пеј. од стопа. Вук Рј.*

сто̀пӯт и **сто̀ пу́тā** прил. *много пута, често.* — Продужио [је] да говори ... с интонацијом професора који предаје стопут поновљену лекцију. *Дав.* Фратар одмахује руком на те досетке ... које је сто пута чуо. *Андр. И.*

сто̀р м и **сто́ра** ж фр. **1.** *прозорска завеса од прозирне тканине.* — Свуд умјетни сумрак ... богати стори од сунца бране. *Дом.*; *Бен. Рј.* **2.** фиг. *трепавица.* — Иза сторова тананих врелих очију поспаних слушаче млада жена ... тонове песме узбудљиве. *Марк. Д.*

сто̀рија и **сто̀рија** ж тал. *прича, приповест, згода, догађај.* — Ту ти је некаква сторија с покојном думном Маријом. *Војн.* Сваки број журнала [Филмских новости] има по неколико сторија од којих је свака мала целина. *Б 1958.*

сторӣјӯн, -у́на м зоол. *в. јесетра. Деан. Рј.*

сторни́рати, сто̀рнӣра̄м свр̀ш. *у књиговодству исправити већ укњижену ставку, пренети на други рачун; поништити, обуставити неки поступак.* — Уколико сте одустали од поруџбине, сторнираћемо ваш налог. *Пол. 1959.* Ако се одлучио [на нешто], онда је увијек било нешто што је сторнирало његову намјеру. *Бег.*

сто̀рно м тал. књиг. *довођење у исправно стање отписом погрешно укњижену ставку, пренос на други рачун.*

сто̀рук, -а, -о *који као да има сто руку.* — Као разгоропађен и сторук, отимао [се] тројици полицајаца. *Кул.* Као да је сторука она ... узради све по кући. *Вуков.*

сто̀руко прил. *са сто руку; свестрано.* — Козаро ... стуци их [непријатеље], секо, сторуко. *Кул.*

сто̀руп, -а, -о *који је са сто рупа.* — Раље сторупе ... стоје црне на свим гробљима. *Крл.*

сто̀струк, -а, -о **1.** *који је од сто, односно много струка.* — Кобасић једва одговара на стоструке упите. *Нех.* **2.** *који је сто пута већи.* — Враћа му семе плодом стоструким. *Кост. Л.*

сто̀струко прил. *на стострук начин, много пута.* — Светићемо строструко смрт наших најбољих другова. *Дед. В.*

сто̀стручити, -ӣм несвр̀ш. *стострук умножавати, чинити што стоструким.* — Све то [гласове] јеком стостручи ми свод небесни. *Прер.* Нешто јад, нешто очај стостручи ми снагу. *Горд.*

~ **се** *постајати стострук, многострук се појачавати.* — Броди им пловили ... пак се пара тростручила, а катказ и стостручила. *Љуб.*

сто̀тӣ, -ā, -ō **1. а.** *редни број према 100.* **б.** *који по месту или времену долази после деведесет и девет.* — Фра Петар ... већ је био прешао стоту. *Андр. И.* **2.** *ко зна који већ, много пута поновљени.* — Понавља исти разговор ваљда стоти пут истога дана. *Срем.* **3.** *који није ни у каквој вези с нечим, сасвим други, сасвим различити, потпуно друкчији.* — Ако буде нешто сасвим стото што ја не бих могао погодити ... *Вуј.*

ДОДАТАК

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

Треба да стоји

прѐхистòрија и **прехѝстòрија**

прѐхистòријскӣ и **прехистòријскӣ**

прѐхисторичӑ̄р и **прехистòричӑ̄р**

прива́бити

привӣ́рити, -ӣм и прѝвӣрӣм

прӣмбро̄ј — избацити ову одредницу пошто је дата уз *ирим*

прину́штӑ̄ње с *гл им од ириштӣтӣ*

прѝсипати имп прѝсипӑј

прòблѐсак ијек прòблијесак

проблескӣ́вати ијек пробљескивати

проветра́вати (се)

прòговòр, -ора м

прòзе̄ба̄о, -бли

произ̄ла́жӗње

проистѐћи и **пройстећи,** -ечѐм и -ӣстекнѐм

прòлетнути, -нѐм сврш

прòмрѐти, прòмрѐм, ијек промријети

пропедѐутика

пропедѐутичкӣ

прòпѐнтати

прòпи́сан

прòтозое и **прòтозое**

прòша́вшӣ, -ā, -ē

прошапта́вати

пу̏тёван, -вна, -вно

После *иу̏шчица* додати нове одреднице *ичела* и њене изведенице

пчѐла (некњиж чела) ж (мн пчѐле и пчѐле, ген пчелā̄) **1.** зоол *инсекаш, кукац из реда опнокрилаца, са отровном жаоком, који живи у заједници, скуиља сладак сок и цветни прах неких биљака и справа од њих мед и восак* Apis mellifica домаћа, медоносна ~, ~ дрварица, ~ зидарка, ~ радилица **2.** фиг *вредна, марљива особа* — У почетку стварања капитала свет је био подељен на вредне пчеле и лење трутове *Марк Ch*

Изр беле пчеле покр *пчеле које се исше године по трећи иут изроје из истог роја* фиг *чукунунучад Рј А*

пчела̀ни̏к, -ика м *b ичелињак (1)* — Макса свезао псе иза пчеланика *Рад Д*

пчѐла̄р, -ара и **пчѐла̄р** м **1.** *онај који се бави ичеларством* — Два наша пчелара разврзли некакве спорове о кошницама *Дом* **2.** зоол **а.** *пчеломорац* **б.** *оса која отровном жаоком усмрћује пчеле* Philantus triangulum *Мин Лекс*

пчела́рев и **пчѐла̄рев,** -а, -о = пчеларов *који иришада пчелару*

пчела́рѐње с *гл им од ичеларити*

пчела̀рина ж *иорез такса која се плаћа за гајење пчела за бављење ичеларством* — С њима [краљићима] не можемо живети, њихове глобе рибарина пчеларина и говедарина, њихова тиранија и насиља вапију за осветом *Кнеж Л*

пчела́рити, пчѐла̄рӣм несврш *бавити се ичеларством* — Кад почнем пчеларити, знаћу какве су кошнице најбоље *Дом* Дјед му је био први пчелар у селу и од њега је и он научио да пчелари *Вј 1973*

пчела̀рица ж **1.** бот *биљка из пор успнатаја, матичњак (2а) Сим Реч* **2.** зоол **а.** *врста птице која се храни пчелама и другим инсектима* Merops apiaster *Деан Рј* **б.** мн *род таквих птица* Meropidae *Терм 4*

пчѐла̄рка и **пчѐла̄рка** ж *она која се бави ичеларством* — Ја сам вам добра пчеларка *Шен*

пчѐла̄рни̏к м *b ичелињак*

пчела́ров и **пчѐла̄ров,** -а, -о = пчеларев

пчѐла̄рскӣ и **пчѐла̄рскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ичеларе* ~ задруга

пчела́рство с *гајење пчела (ради добијања меда и воска) као привредна грана* — Читаоница мора бити снабдевена добрим књигама за ратарство пчеларство и друге гране привреде *Дом*

пчѐлац, -лца м **1.** *пчеле у кошници, кошница* —

Иду у шуму да виде како ли су пчелци зиму презимили *Брл* **2.** *мужјак пчеле трутова И Б Рј*

пчѐлин, -а, о *који припада пчели* ~ мед

пчелѝњак, -нка м бот *в матичњак (2а) Р-К Реч*

пчѐлињак, пчелѝњак, -ака м **1.** *место где су смештене кошнице са пчелама ковањлук (1) уљаник* исп пчеланик, пчелњак — Недалеко од пчелињака, који је постао читаво улиште седе стриц и синовац *Андр И* У свој пчелињак често је водио своје ученике и говорио им како пчеле стварају мед *ВУС 1974* **2.** бот *в горешњик Сим Реч*

пчѐлињӣ, -ā, -ē *који се односи на пчеле који припада пчелама својствен пчелама* ~ зујање, ~ саће, ~ рој

пчѐлица ж *дем од пчела*

пчѐљāк м *в пчелињак (1) Р-К Реч*

пчелòморац, -орца м зоол *врста инсекта кукца који се храни пчелињим ларвама* Trichodes apiarius *Бен Рј*

рáдњица

разбáцити, рàзбāцӣм сврш

рáзблуд и **рàзблӯд** м и ж, **рàзблуда** и **рàзблуда** ж

рáзблудан и **рàзблудан**

рáзблудно и **рàзблудно**

рàзвити аор 2 и 3 л развӣ

раздрагòстити се, -агостим се

размѐтати и **рàзметати,** размећēм

размѐћати (се) и **рàзмећати (се)**

разòбрӯченōст

расáњати (се), расāњāм (се)

рàсвијешћенōст, -ости, ек расвēшћенōст

рáспоп и **рàспоп**

расприjатѐљити, -ӣм и -ателjӣм сврш

рèбро с **1.** анат *једна од дванаест парни танких и извијених костију везаних на једној страни за кичму а на другој непосредно и посредно за грудну кост, те с тим својим ослонцима чине грудни кош* права ребра, лажна ребра, слободна (вита) ребра

редòвњāк, -ика и **рèдбвњāк**

релатѝвист(а)

редскоп м грч

рӣтн трп прид ривен

рòдослōв, -ова

Унети нову одредницу после *роменџаши*

Рóми м мн (од Рóм) *народ порекло из Индије који живи у Европи Азији и Африци а у СФРЈ у разним крајевима понегде у номадском или полуномадском групама* исп Цигани

Унети нову одредницу после *ромити*

Рóмкиња ж *женска особа ромске народности*

Унети нову одредницу после *роморити*

рóмски, -ā, -ō *који се односи на Роме који припада Ромима*

ропòтати, ропоћēм

рòстра

рòта[1]

рòта[2]

рòтмājстор и **рòтмистр**

сāбља

садржѝнскӣ и **садржѝнскӣ**

сàжēти

сажѐћи и **сàжећи,** -ежēм

салѐтети, -тӣм

салѐтјети, -тим, ек салетети

сàлити р прид сàлио

самòбрӣжан

самовòљство

самопрéгоран

самопрéгорно

самосавладáвати се, -адавāм се

сàмпāн, -ана м порт

сàнтиметарскӣ и **сàнтимēтарскӣ**

саплѐсти и **сàплести,** -етем

свúња **1.** зоол *сисар из реда шакопрстих папкара* (Sus), *са њушком у облику рскавичавог рила, чија се домаћа врста гаји привредно ради меса и масти*

седмòбōјан, -јна, -јно

седмòшкōлскӣ

сēчица, ијек сјечица

сӣграти се, сӣграм се

сӣлōм и **силом**

сӣма ж геол

сиса ж **а.** *једна од две заобљене млечне жлезде с брадавичастим врхом на грудима жене и женке човеколиког мајмуна дојка* — Бол за дјететом које није била још одбила од сисе доведе је до бунцања *Наз* **б.** *један од два или више парни врхова млечних жлезда (вимена) на трбуху у женки осталих сисара* — Долети из стаје голема куја набреклих сиса *Гор* **в.** *једна од закржљалих такових жлезда у облику брадавице на исшим деловима тела у мушкарца и деце (у женске до пубертета) и у сисара упшше до сазревања за оплођавање (у женки)* — Потегне тако из пиштоља те га рани више лијеве сисе *Вук*

сисаст

сифонòфоре *цевњаци* Siphonophora

скàндāл, -ала м грч

скàстити, йм

скàчатӯр

скӧла и **скôла**

скорња и **скôрња**

скрѐтāч, -ача

скула и **скӯла**

скӯлāр, а и **скӯлāр,** -ара

слабòвиднӧст, слабовúднӧст и **слабòвидӧст**

слàдокӯсан и **сладòкусан**

сладокӯсно и **сладòкусно**

слезѐница и **слезѝница,** ијек сљезеница и сљезиница

слѐме, -ена (мн слемена, ген -ена)

слӣјевак, вка

слијѐгатн (се) ек слегати (се)

Унети нову одредницу после *сложен*

сложѐница ж грам *реч сложена од две и ш више речи које једна другу одређују или допуњују* висибаба, даниноћ, Београд ранoранилац, благослов, тврдоглав и сл

смеонӧст ијек смйонӧст

смрёков

смрйч, -ича

смр̑ска

смӯдут и **смӯдӯт**

сӧкӧ, сӧкола

солдàтија **2.** заст ист *војна граница*

социјализúрāње

спепѐлити и **спёпелити**

спѐшати, -āм, ијек спјешати

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

Књига V

Друго фототипско издање

Уредник *Мирослав Ранков* * Технички уредник *Мирјана Јовановић* * Корице *Иван Болдижар* * Коректор *Душанка Видаковић* * Издавачко предузеће Матице српске, Нови Сад * За издавача *Драгољуб Гаварић* * Тираж 5000 примерака * Штампа Младинска књига, Љубљана, Титова 145

1990

ISBN 86 363-0187 4/ISBN 86-363 0192-0

CIP — Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

808 61/ 62—3
801 3

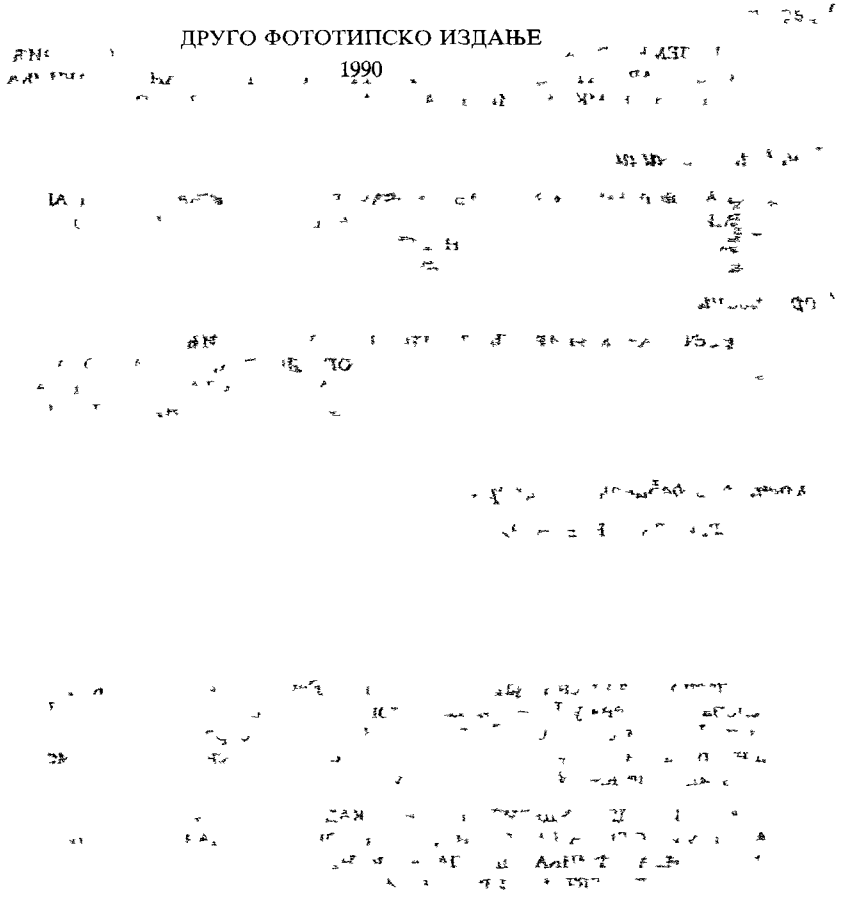
РЕЧНИК српскохрватскога књижевног језика / [уређивачки одбор Михаило Стевановић и др] — [2 фототипско изд] — Нови Сад Матица српска, 1990 — 6 књ , 25 cm

Суиздавач књиге 1, 2 и 3 је Матица хрватска

ISBN 86-363 0187-4
Књ 5 II—С (претовар—стоти) — 1990 — 1043 стр
ISBN 86-363-0192-0
2106631

1 Стевановић, Михаило
а) Српскохрватски језик — Речник
2094599

РЕЧНИК СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ДРУГО ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ

1990

Ово издање *Речника* објављено је захваљујући
помоћи Вукове задужбине из Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Уредници:

АКАДЕМИК ДР МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ, ДР СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ, СВЕТОЗАР МАТИЋ, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН, ДР ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК, МР МИЛИЦА ВУЈАНИЋ, СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ

Помоћни уредници:

ПАВЛЕ РОГИЋ, СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ, ДРАГИЊА ПОПС-ДРАГИЋ, МИЛАН ОДАВИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, МР МИЛИЦА ВУЈАНИЋ, ДР ОЛГА ЦВИЈИЋ, ДР ЕГОН ФЕКЕТЕ

Обрађивачи:

СВЕТОЗАР МАТИЋ, ДР КРЕШИМИР ГЕОРГИЈЕВИЋ, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР МИТАР ПЕШИКАН, ДРАГИЊА ПОПС-ДРАГИЋ, МИЛАН ОДАВИЋ, НАТАЛИЈА ЦВИЈЕТИЋ, МР МИЛИЦА ВУЈАНИЋ, КОСТА ДОШЕН, ДР НАДА ЂОРЂЕВИЋ, РАТИБОРКА БРКИЋ, ЕМИЛИЈА КАЧАНИК, ДАНИЛКА БУРИШИЋ

Секретар Уређивачког одбора:

СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ

Сагласно објашњењу датом у V књизи Речника, и део VI књиге (слова објављена у I књизи започетог латиничког издања: Ћ, Ф, Ц, Ч и Џ, као и слово С) обрађен је у Загребу, уз суредакцију и завршну редакцију Уређивачког одбора Матице српске. Према томе, у изради ове књиге суделовали су и:

АКАДЕМИК ДР ЉУДЕВИТ ЈОНКЕ, АКАДЕМИК ДР МАТЕ ХРАСТЕ, АКАДЕМИК СТЈЕПАН МУСУЛИН, ПАВЛЕ РОГИЋ, ДР СЛАВКО ПАВЕШИЋ, ДР БОЖИДАР ФИНКА, ДР ЗЛАТКО ВИНЦЕ, ЈОСИП ЈЕДВАЈ, СТЈЕПАН ПАВИЧИЋ, ДР СРЕТЕН ЖИВКОВИЋ И ДР МАРИЈАН СТОЈКОВИЋ

МАТИЦА СРПСКА

РЕЧНИК
СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

КЊИГА ШЕСТА

С—Ш

(стотина)

Нови Сад
1976

САДРЖАЈ

	Речник, VI књига	9—1040
С	(од речи: стотина)	9
Т	.....	120
Ћ	.....	356
У	.....	373
Ф	.....	650
Х	.....	702
Ц	.....	760
Ч	.....	832
Џ	.....	909
Ш	.....	919

РЕЧНИК

С — Ш

(стотина)

С

сто̀тина ж **1. а.** *сто*[2]. — Кад год набројиш стотину, он испружи прст. *Лаз. Л.* Она стотина [динара] нека ти остане. *Мих.* **б.** *око сто, стотинак.* — Ту је која стотина пала. *Шен.* **2.** *чета (од сто војника).* — Вељо ... стотинаш погинуо је ... заједно са деветнаест војника из своје стотине. *Вујач.* **3.** *неодређена множина чега, безброј.* — Милован је ... као и брица: зна стотину новости. *Чипл.* Под пјесмом му уснуло дјевојака стотина. *Вил.*

Изр. у стотину добрих часа! *срећно!* — Слободан си [славују], хајде лети у стотину добрих часа! *Баш.*

стоти́нак, -нка м (често непром.) *приближно, отприлике, око сто.* — Немци су похапсили стотинак комуниста и Јевреја. *Ман.* Рањен вук је имао снаге да бежи свега стотинак корака. *Андр. И.*

стоти́нār, -ара м заст. *заповедник чете од сто људи.* — Погинуло је четрнаест пуковника, не рачунајући стотинаре ... и разне старешине. *Кнеж. Л.*

стоти́нāрка и **сто̀тинāрка** ж *новчаница од сто динара.* — Само што прошапће срамежљиво кад му пружи стотинарку. *Каш.*

стоти́нāрнīк м заст. *в. стотинар. Р-К Реч.*

стоти́нāш, -áша м заст. *в. стотинар.* — Поздравише редом капетане, капетани редом стотинаше. *НП Вук.* Батаљон се дијелио на чете у којима је било по стотину пушака. Њен старјешина звао се стотинаш. *Вујач.*

сто̀тинīк м заст. **1.** *в. стотинар.* — А што су им поглавице прве, Хајдар-ага ... па и други војни стотиници! *Март.* По налогу краљевом, стиже ми у родну жупу стотиник један. *Ил.* **2.** *в. стотина. Р-К Реч.*

сто̀тинитī и **сто̀тинитī,** -ā, -ō **1.** *стоти.* — Издавачи сад уочи стотините свеске ... са задовољством констатују успјех. *В 1885.* У краставцу је [воде] има ... 96 стотинитих делова. *Батут.* **2.** (у именичкој служби) с **а.** *стоти део. Р-К Реч.* **б.** *нешто друго. И.*

сто̀тинити се и **сто̀тинити се,** -им се несврш. *множити се (на стотине).* — Стотине се вукови, притајају се у блиској шуми. *Гор.*

сто̀тинито и **сто̀тиниото** прил. *на стотом месту, стото. Р-К Реч.*

сто̀тиница и **сто̀тиница** ж **1.** *дем. од стотина.* — Стотина је коња, стотина јунака, двије стотинице јуначкијех шака. *Вел.* **2.** *стотинак, стотињак.* — Не бојим се мушких лица, ма их била стотиница! *Бен.*

сто̀тинка ж **1.** *стоти део.* — Да је закаснио за стотинку секунде, опет би упао у воду. *Дав.* **2.** *сто, стотина. Деан. Рј.*

стоти́њāјка ж *вреће од сто килограма.* — Ђорђе [ће кад одрасте] бикове да обара. Две вреће стотињајке носиће под мишком. *Ћос. Д.*

стоти́њак, -њка м (често непром.) *в. стотинак.* — Бит ће у њему [у Паризу] стотињак улица попут ове наше. *Пав.* Млин је лежао ... стотињак метара од друма. *Чол.*

стоти́њāрка и **сто̀тињāрка** ж *в. стотинарка.* — Мујо је без оклијевања ... потегао згужване и однојене стотињарке. *Радул.* Аљоша му пружи двије нове новцате ... стотињарке. *Л-К.*

стоти́њача ж *в. стотинарка.* — Дршћућом руком извади из лиснице куп стотињача. *Кум.*

стоти́њāш, -áша м *в. стотинаш.* — Дивно ћу вам уредити војску, ставићу ви добре стотињаше. *НП Вук.* Стари крајишки стотињаш настојао је из петних жила да увјери људе о светињи цареве ријечи. *Павл.*

сто̀тисућнī и **стотѝсућнī,** -ā, -ō **1.** *редни број за сто тисућа, стохиљадити.* **2.** *који се састоји од сто тисућа кога, чега.* — Стотисућна руска и стотисућна француска војска састале се да се туку. *Крањч. Стј.*

сто̀тица ж *в. стотинарка. Р-К Реч.*

стòтка ж *стотинарка.* — Пристаје да дâ осамнаест стотки за његову ситничарију. *Вин.* Плаћају . . . све нове . . . стотке. *Рад. Д.*

стòтнйк м заст. *стотинар, стотиник* (*1*). — Постави ме за стотника код својих коњаника. *Шен.*

стотúйна ж *стоти део, стотинка* (*1*). *Бен. Рј.*

стòто прил. *на стотом месту. Р-К Реч.*

стòтôнскй, -ā, -ō *који је тежак сто тона.* — Испоручена је прва серија од десет стотонских парних локомотива. *Пол. 1958.*

стòуст, -а, -о *који има сто уста.* — Њихове [вјетрова] стоусте главе . . . зазвиждати [ће]. *Божић.*

стохйљадитй, -ā, -ō **1.** *редни број за сто хиљада, стотисућни.* **2.** *који се састоји од сто хиљада каквих јединица.* — Византинци су зарobили његову стохиљадиту војску. *Пол. 1959.*

стоцúљатн се, -ām се и **стоцúљати се,** -òцйљām се сврш. *спустити се тоциљајући се, склизнути се.* — Нагиби потока . . . тако [су] стрми да пешак обично седне па се стоциља доле. *Јов. С.*

стòчан, -чна, -чно (одр. стòчнй) **а.** (обично одр.) *који се односи на стоку*: сточни фонд, ~ ђубре, ~ запрега, ~ трговина, ~ храна. **б.** *који је богат стоком*: ~ крај. — Поведем је . . . у јучер још најсточнију . . . жупанију. *Матош.*

стòчāр м **а.** *онај који гаји стоку, онај који се бави стоком.* — Номадски сточари могли [су се] да развију у сточаре ратнике. *Мј. 1936.* **б.** *стручњак за сточарство.* — Земљорадничка произвођачка задруга . . . расписује конкурс за . . . инжењера-сточара. *Пол. 1959.*

стòчāрев, -а, -о = сточаров *који припада сточару.*

сточáрēње с *гл. им. од сточарити.* — У крајевима угодним за сточарство . . . развио се обичај заједничког сточарења. *Ђорђ.*

сточàрина ж *порез на стоку. Р-К Реч.*

сточáрити, -òчāрйм несврш. *бавити се гајењем стоке.* В. пр. уз гл. им. сточарење.

стòчāров, -а, -о = сточарев.

стòчāрскй, -ā, -ō *који се односи на сточаре и на сточарство*: ~ привреда, сточарски производи.

стòчāрство и **сточáрство** с *грана пољопривреде која се бави гајењем стоке.* — Бавили су се сточарством и ратарством. *Пов. 1.*

стóче, -ета с *дем. од сто(л), столче.* — Метну сир . . . на сточе . . . и оде. *Јакш. Ђ.*

сто̀чити, стòчйм сврш. *точећи напунити, излити у што, уточити.* — Река се мрзне, али покушава све чари . . . и раскош зиме да у себи сточи. *Бој.*

~ **се** *излити се у што.* — фиг. И кад . . . све се биће у сен прошлог сточи . . . чућу . . . куцањ твог младог срца. *Бој.*

стóчић м **1.** *дем. од сто(л), столић.* — На пустом тргу . . . остадоше само пиљарични столови и сточићи. *Матош.* **2.** *дем. од столац* (*1*). — Сједоше на троножне сточиће испод јабуке. *Бан.*

стóчица ж *дем. и хип. од стока.* — Биће зло и за чељад и за сточицу. *Рад. Д.*

стòчлан, -а, -о *који се састоји од сто чланова. Р-К Реч.*

стòчнй, -ā, -ō *в. сточан.*

стòчнйк м покр. *онај који је богат стоком.* — Један од њих, сточник и иматњик, рече Мирчети . . . *Љуб.*

стр. скраћ. *страна у књизи.*

страбúзам, -зма м грч. мед. *разрокост, шкиљавост. Терм. 5.*

стрàва и **стрáва** ж **1.** *велики страх који доводи до физичке укочености, до запрепашћености, ужас, гроза.* — Од страве сав се заледио. *Десн.* Такву је страву ухватио субаша од Станка . . . да [на његово име] пребледи као смрт. *Вес.* Страва ухвати Љутишу и Маруна кад се нађоше сами пред овом страхотом. *Брл.* **2.** *онај (оно) који (што) изазива такво осећање.* — Карађорђе, бич тирјанах . . . страва земна . . . *Њег.* Јеси ли омјерио страву и ужас страхотног часа? *Шен.* фиг. *авет, привиђење, утвара, чудовиште.* — Кроз ноћ црну страве срну . . . лете тамо и амо. *Март.* Страва лагано мили кроз мрачну и мртву поноћ. *Ил.* **3. а.** *безглавост, метеж, збрка.* — Читава се страва ипак скоро доврши и опет је настао пријашњи ред. *Ков. А.* **б.** *губитак душевне равнотеже, вртоглавица.* — Хвата л' те страва на тој висини? *Јакш. М.* **4.** бот. *биљка из пор. ослади* Ceterach officinarum *која се употребљава за лечење слезине.* — Звали све лекаре . . . а мајка потајно гасила угљевље и салевала страву — па ништа. *Марк. М.*

стрàван, -вна, -вно *који изазива, задаје страву, стравичан, језив.* — И шапћу слутње . . . док поноћ шири стравна крила своја. *Гал.* Јави [се у мраку] још понеки глас . . . издвојен и страван. *Андр. И.*

стрàваруша и **стравàруша** ж *жена која салива страву. И-Б Рј.*

стрàвило с *страва* (*2*), *страшило, привиђење.* — Опазих да керови не смеју на звер [у лову]; ја се уплаших да то није неко стравило и не смедох упалити да не баталим пушку. *НИН 1960.*

стрáвити, стрàвйм сврш. **1.** *испунити стравом, престрашити, уплашити.* — Што доће амо да ми страви срце! *Марк. Ф.* Не

страви ми ... дијете! — викала је мајка. *Лоп.* **2.** *затравити, опчинити.* — Којак спомиње ... Миљенка и старца Радота што су их стравиле виле. *Водн.*

~ **се** *осетити велики страх, уплашити се.* — Понајвише сам се стравио зла конака. *В 1885.* Ја се стравих ... вриснуо [сам] и покушао да побјегнем. *Лал.* Од страха паде ми симсија, тада сам се кô никад стравио. *Ств. 1948.*

стрàвичан, -чна, -чно *страшан.* — Роптило је море необично, дивље ... стравичним гласовима празвијери. *Кос.* Стравичним процијепом литица текла је невидљиво Сутјеска. *Пол. 1958.* Пред његовим очима створи се стравична слика ... леш пресамићен преко тополовог грања. *Ћос. Д.* Чим је ... дошла вијест о сретном доласку краљичину, појавили су се ... стравични гласови. *Шкреб.* Тај стравични грч ... то је бацио на платно. *Крл.* Тада сам жртвовао своју играчку, само да спасем главу, једва успијевајући да у стравичној трци побјегнем у кућу. *Лоп.*

стрàвично прил. *на стравичан начин, у страви, обузет стравом, јако, силно, језиво.* — По граду ... стравично зајаукале сирене. *Ћос. Д.* Зашкиљи стравично иза дебла. *Гор.* Омладина се стравично ... распршала без трага. *Марк. М.* Чуо сам како ми срце стравично туче. *Козарч.*

стрàвичнōст, -ости ж *осећање страве, особина, стање онога што је стравично.* — Кад хоће [Његош] да прикаже обимност и стравичност тајни у васиони и у човеку ... има савршену фразу. *Сек.*

стрављѝвати, -àвљујēм *несврш. и уч. према стравити.* — Немој дјецу да ми стрављујеш ... но се мичи одатле! *Лал.*

стрâвио прил. *са стравом; страшно, силно, ужасно.* — Орах, орах да посијечеш — помисли стравно човјек. *Божић.* А гром стравно у дубини рида, срце пара Југовића мајке. *Фил.*

стрâг(а) **1.** прил. *са стражње стране, одостраг, позади, отпозади*; супр. спреда. — Све ће сјећи [војска] ... а страг ће нас ватра попржити. *НП Вук.* Та боље је спреда оберучке него страга ударити мучке. *Радич.* Страга у куту [собе] ширила се омашна ... пећ. *Шен.* **2.** предл. с ген. **а.** *иза.* — Скрио бих се ... страг облачних тих копрена. *Крањч. С.* **б.** покр. *пре(д).* — Страга тридесет годин' дана, једно јутро ... викне момак ... *Љуб.*

Изр. спреда и страга *са свих страна.* — Ми пограбимо господу спреда и страга. *Шен.*

стрàгуша ж заст. *в. остругуша (1).* — Стадоше разговарати ... о пушки стрaгуши. *Шимун.*

стрâд м песн. *страдање, патња, глад.* — Децо наша ... за муку ћете само знати, за јад и страд; сиротиња вам биће мати, а отац глад. *Кош.* И љубави се засја суза да блажи тешке муке страда. *И.*

стрáда ж тал. *цеста прекривена макадамом или асфалтом.* — Знатно је по страни [градић] од главних пруга, страда и путева. *Бат.*

страдáвање с *гл. им. од страдавати.*

страдáвати, -àдāвāм *несврш. и уч. према страдати.* — Леоне има култ за мајку, која је у кући Глембајевих страдавала до самоубиства. *Богдан.* Келнери су сами студенти ... Сваки час страдавају тањири. *Лал.*

стрáдалац, -ālца и -аоца и **страдáлац,** -лца м = страдалник *онај који страда или је страдао, патник, невољник.* — Фала ти у име цијелог братства што овако дочека овога кућића и страдаоца. *Мат.* Раковачки страдалац [Кватерник] био је мистик. *Нех.*

стрàдалнӣ и **стрáдалнӣ,** -ā, -ō *који је много страдао.* — Певао је ... са оном бојом [гласа] која тако дира људе меланхоличне, страдалне. *Сек.*

стрàдалнӣк, -а и **страдàлнӣк,** -и́ка м = страдалац. — Волио сам све своје ближе трајном симпатијом за страдалнике. *Крл.* Залуду је била организована помоћ страдалницима; она је била и сувише мала за такву беду. *Поп. П.*

стрàдалница и **страдàлница** ж *она која страда, патница, несрећница.*

стрàдалничкӣ и **страдàлничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на страдалнике и на страдање.* — Шира публика [налази] ... уживање у овој страдалничкој повести која се одиста десила. *Скерл.*

стрàдалнички и **страдàлнички** прил. *на страдалнички начин, као страдалник.* — Очи гледају невесело, страдалнички. *Ранк.*

стрâдан, -дна, -дно песн. *који је испуњен страдом, страдањем, страдалнички.* — И двоје старих, штоно живи труну и трају дане невољне и страдне. *Кош.*

стрàдан м *злосрећник, баксуз. Р-К Реч.*

страдàније с цсл. *в. страдање.* — Господин Софра је описао своја страданија на чарди. *Игњ.* Ово ти је ... страданије Српства, па се људи дигли да се глава спаси. *Ћоп.*

стрáдање с *гл. им. од страдати.*

стрáдати, стрâдām сврш. и несврш. **1.** несврш. *подносити невољу због какве болести, несреће и сл., патити, трпети.* — Он не јада што му срце страда. *Март.* Срчана буди, бедна душо моја ... време је дошло и страдати треба. *Рак.* Она страдаше за туђу кривицу. *Мил. В.* За мога дугог избивања

клуб је много страдао од унутарњег раздора и нелоге. *Креш.* **2.** свршн. *пропасти, бити уништен; погинути.* — Влајко је на робији ... Звизнуо по очима газда Мојсила ... Газди је страдало једно око. *Сек.* Гроб Незнаног јунака на Авали ... је делимично страдао од граната. *Пол. 1959.* Намјеравани потез ... прекинуо [би] дјеловање ... и тај би пјешак страдао. *Шах 2.* Шутјела је до оног часа кад негдје на Козари смртно страда ... њезин унук. *Донч.*

Изр. ~ на правди (бога) *страдати без икакве своје кривице.*

стра̀жа ж **1.** *вршење стражарске дужности (обично под оружјем), чување од противника.* — Сутрадан [је] имао да пође у сатнијско мјесто да га разреде на стражу. *Тур.* Имаш и иглу и конца. Остало ти још како си ишао на стражу у компанију. *Ад.* **2. а.** *онај (они) који врши (врше) стражарску дужност или службу;* војн. *мањи одред војника, истурен испред већих јединица, који пази на непријатељске покрете и заштићује своје јединице од изненадних напада.* — Ударисмо на турске чардаке. Ту је била њихова стража, и ми је растерасмо. *Вес.* У неком ... потоку заустављала нас је партизанска стража. *Чол.* Пољске straže и патроле нису имале времена да се повуку. *Јонке.* **б.** *стража или стражари над војничким објектима.* — Око њих [војника] су зидови касарна; straže ... смењују се по списку у сату. *Б 1958.* Главна измјена straže била је у подне. *Неим.* **3.** *орган за заштиту безбедности постојећег реда и поретка.* — Старом Флоријану ... надстражару краљевске редарствене straže није у животу ништа пошло за руком. *Крл.* **4.** *војничка или милицијска пратња окривљеника.* — Дотјера стража некога Шулиницу у сатнијски затвор. *Тур.* **5.** фиг. *чување, заштита, надзор да се некоме не догоди неко зло.* — Велики стоје свуда под стражом и надзором полиције. *Нен. Љ.* **6.** *браник на пушци.* — Тргне ... двије шпагарице [мале пушке] ... задјене прст за стражу и обије управи паши у прса. *Љуб.*

Изр. дворска ~ *одред војника који држи стражу на двору владара;* држати (чувати, стражити) стражу *бити на straži, чувати, бранити некога, нешто.* — Цијелу ноћ стражисмо стражу. *Шен.*; мртва ~ војн. *в. уз мртав (изр.);* под стражу ставити *лишити слободе, ухапсити.* — Стадоше судити ... и редом стављати под стражу. *Бен.*; почасна ~ *група особа (обично војника), постројена за одавање почасти некоме;* телесна ~ *одреди војске, састављени од нарочито бираних војника, као лична заштита владара.* — Млад ... хусар тјелесне straže ... попне се на прозор. *Краљч. Стј.*

стра̀жанин м заст. *в. стражар.* — Макни се, жено! — викну стражанин. *Шен.* У чађавој кухињи ... стражанин, вјечни чувар straže ... спрема свој ... залогај. *Торд.*

стра̀жа̄р, -а́ра м **1.** *онај који чува некога или нешто, који држи стражу, војник на стражарском месту.* — Ослушкивао [сам] разговор који су ... водили стражари сеоске straže. *Чол.* **2.** *орган јавне безбедности у градовима;* исп. милиционар, полицајац (1). — Стражар градски нађе ... голишаво новорођенче на улици. *Шен.* Никога по улицама не беше само што ноћни стражар далеко тамо што се види. *Срем.*

стра̀жара ж = стражарница *зграда или просторија у којој се налазе стражари; кућица подешена за стајање стражара на стражарском месту.* — Стража [је] уз сатнијску стражару викнула. *Тур.* С друге стране Дунава светлуцала је ватра у некој царинској стражари. *Уск.*

стра̀жа̄рбаша м *заповедник стражара.* — И у свакој [караули] има стражарбаша, па у њега по тридес't стражара. *НП Вук.*

стражáрев, -а, -о = стражаров *који припада стражару.*

стражáрење с *гл. им. од стражарити.*

стражáрити, -а̀жа̄рӣм несврш. **1. а.** *држати, чувати стражу, бити на straži, стражарчити, стражити (1).* — Лутао је по кући узбуђено, као да стражари ... хоће ли смрт ући или не. *Кал.* Над нашом земљом ... стражари ... армија наша млада. *Ћоп.* **б.** фиг. *стајати као на straži.* — Око ње [капеле] стражаре ... високи јабланови. *Поп. Ј.* Спокојно ћути манастир и спава, мален торањ стражари и бдије. *Шант.* **2.** *кришом пратити нечије кретање, чекати у заседи да се неко или нешто појави, вребати.* — Пре но што почне стражарити, [Еским] испита облик отвора под водом. *Петр. М.* **3.** (над чим) фиг. *будно, пажљиво посматрати, бранити, чувати да се што не наруши.* — Ова друга [воља] хтјела је да стражари над његовим осјећајима и да му буде вођом. *Ћип.*

стра̀жа̄рка ж *женска особа стражар.* — Мењале се стражарке поред самртнице. *Рад. Д.*

стра̀жа̄рница ж = стражара. — Пут их је водио покрај капетанова стана, пред којим је била ... стражарница. *Тур.* Његов отац био би остао вани на својој стражарници на прузи, у маленој кућици од црвених опека. *Крл.* Огромна зграда светлела је на брду, опкорачена стражарницама. *НК 1946.*

стра̀жа̄рно прил. *под стражом, у пратњи стражара.* — Власт ... посла кмету наредбу да [одбеглу] девојку одмах стражарно спроведе среском месту. *Ранк.*

стражáров, -а, -о = стражарев.

стра̀жа̑рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на стражаре; који је одређен за стражаре; који је у вези са вршењем дужности стражара*: ~ место, ~ дужност, ~ кула, ~ брод.

стража́рче и **стра̀жа̀рче**, -ета с *дем. од стражар.* — Стражарче са Дрине ... баца у лице тројици чувених команданата ... оштру критику. *Сур.*

стра̀жа̑рчӗње с *гл. им. од стражарчити.*

стра̀жа̑рчити, -и̏м несврш. **а.** *стражарити (1а).* — Један обавља тај посао, а други сви стражарче по угловима сокака. *Кик.* Стражарчио је ... од јутра до мрака. *Лал.* **б.** (пут) *вршити надзор, контролисати кретање, саобраћај по путу.* — Пут који је стражарчио [у тамној ноћи] више је контролисао слухом. *Пер.*

стра̀жа̀рчић м *дем. од стражар.* — Иди! — викну нарогушен ... стражарчић, растом мало виши од дјечака. *Лал.*

стра̀жа̑ш, -а́ша м заст. *писмоноша, листоноша. Р-К Реч.*

стра̀жба ж заст. *в. стража.* — Каква стражба, тако и уздање. *Март.* Раниле девојке кроз гору на воду, стражбу остављале Маргиту девојку. *НП Вук.*

стра́жӗње с *гл. им. од стражити.*

стра́жити, стра́жӣм несврш. **1.** *стражарити.* — Пушком на рамену стражили су, пак без цедуље с главаревим печатом не даваху никоме воде. *Ћип.* Хитај на посао па стражи помњиво и поуздану стражу одабери. *Богд.* фиг. Стражи над шумом торањ. *Крл.* И поље прострло се као море.... над којим страже ... јабланови. *Ћип.* **2.** (кога, што) *пазити, чувати да не побегне, да се не изгуби (заробљеник, стока), да неко нешто не украде.* — Загнô у пећину робље па је стражи са голијем гвожђем. *Март.* Пас човјеку најмилији био ... дом стражио и стоку чувао. *Јурк.* Лежао [сам] на тору ... и по сву ноћ стражио стада. *Љуб.*

стра̀жица ж *дем. од стража.* — Без свећице, без стражице, без дружине изабране. *Вук Рј.*

стра̀жмештар, -штра м заст. *по рангу највиши подофицир у бившој аустро-угарској војсци, наредник.* — Походио [нас је] неки Димитрије, стари стражмештар, Србин из Војводине. *Нен. Љ.* Да сам остао преко војне дужности служити ... јамачно бих дотјерао до стражмештра. *Кос.*

стра̀жмештарскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на стражмештре.*

стра̀жмештрица ж *стражмештрова жена.* — Ако нисам генералица, бићу стражмештрица. *Шен.*

стра̀жнӣк, -и́ка м *стражар.* — Код измјене страже ... морао је као стражник под пушку од 5 сати до 7. *Мишк.*

стра́жница ж покр. *в. стражара. Вук Рј.*

стра̏жњак м **а.** *онај који је стражњи*; супр. предњак. *Р-К Реч.* **б.** *во који острага вуче. Вук Рј.*

стра̏жњӣ, -а̄, -ӗ̄ **1.** *који је острага, позади*; супр. предњи. — Јарац ... би се исправио на стражње ноге ... готов да се туца и боксира с ћир-Мошом. *Срем.* Приземни [ходник] свршава стубиштем у стражње двориште. *Пав.* Стражњи редови су их све више потискивали. *Андр. И.* **2.** *који је на супротној страни од предњег.* — Стражњом половином шињела заогрнуо је доброга коња. *Јакш. Ђ.* На вратима собе ... са стражње стране бјеху читљивим словима исписане нарочите ријечи. *Креш.* **3.** заст. **а.** *који се догађа на крају живота, пре смрти, последњи.* — Ја ћу се ... завјетовати ... да ћу при стражњем часу оставити у светога Мине у селу ... калеж ... и кадионицу. *Љуб.* **б.** *за којим у времену не следи ништа.* — Плачан доказ да не само стражња трубља мртве на суд будит море, кад троструци бичи исто творе. *Маж. И.* **4.** фиг. *најгори, најлошији од свих, последњи у неком реду.* — Није ни паор најстражњи човјек на свијету. *Берт.* Ја најстражњи уз дјевојку, мајко! *НП Вук.*

стра̏жњица ж *део тела на којем се седи, дебело месо код човека, задњица.* — Отишла [је] са стражњицом, испрченом као да има под сукњом корпу. *Донч.* Поскочи и удари се петама у стражњицу. *Ћоп.*

Изр. окренути (показати) коме стражњицу вулг. *показати непоштовање, презирање.*

стра̏жњичнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на стражњицу. Прав.*

стра̀мица ж *бочна ограда на колима у облику лестава, ло(ј)тра на колима. Вук Рј.*

страмо̀та ж покр. *в. срамота. Вук Рј.*

страмп- *в. странп-.*

стра̑н ж заст. *в. страна.* — Посегну неопазице руком на ону стран гдје је кесица стајала. *Шен.*

стра̏н, стра̏на и стра̀на, -о (одр. стра̏нӣ) **1.** *који је са стране, који је ван одређеног круга, који није повезан везама сродства, пријатељства, познанства, заједничког рада и сл.* — [Перо је] бележило ... и оно што је тако брижљиво крио од страних људи, познаника. *Уск.* Ниједна [соба није] сепарирана. Немогуће да ијтко стран ту станује. *Бег.* Скупљају се по групама, а ако би ко стран наишао, прекидају разговор. *Јак.* **2. а.** *који није из истог завичаја или места сталног пребивања.* — Ружа уљегне у кућу, види

страна момка. *Љуб.* Још да не беше страна света што се збегло било, готово да ... бегаш од своје куће у свет. *Ад.* **б.** *који се односи на туђе крајеве и иностране земље, који је својствен туђем народу и његову језику, који припада туђем народу, туђ.* — Напустио је Русију и отишао у страни свијет. *БВ 1909.* Читаво вече смо слушали разне стране радио-станице. *Дед. В.* Није се могло допустити да са новим појмовима улазе и стране речи. *Бел.* Говор му је накарадан због чешких ријечи и страног нагласка. *Пав.* **3.** *на који неко није навикнут, који је некоме необичан, непознат, далек по духу, карактеру.* — Кад негдје у вароши зарешета аутомат, необичан и стран звук, сви пренуше и примирише се. *Ћоп.* Наше бриге и болови њој су били страни. *Козарч.* Сва европска култура од Сократа наовамо углавном изгледа животу страна и непријатељска. *Ант. Л.* **4.** (у именичкој служби) м *странац, туђинац.* — Ко стран лутам цветном стазом у немилој туђини. *Јаки. М.*

стра́на ж **1. а.** *гранична линија неке површине или гранична површина нечега (рачунајући од средине).* — Поче пуцњава кад смо ми били већ с ону страну воде. *Тур.* **б.** *једна од бочних површина.* — Зајеча хоџа као болесник какав и поче се преврћати са стране на страну. *Ћор.* [Ријечно корито] састоји се од дна и страна. *ОГ.* Киша бије двор по странама. *Визн.* **2. а.** *лице неког пљоснатог предмета; наличје таквог предмета.* — Окрене календар с правом страном према зиду. *Креш.* фиг. Сваки рат има две стране ... од те две стране једна увек представља неправду и силу. *Ћос. Б.* Та лијепа колајна има и ружну страну. *Матош.* **б.** *свака посебна површина листа у књизи.* — У »Горском цару« Станка на пуне четири стране размишља пре но што ће да изда свог љубазника. *Скерл.* Листала је ... и прелетавала ... оком од стране до стране док није дошла до ... занимљивих мјеста. *Том.* **3.** мат. **а.** *линија која ограничава геометријско тело.* — Права која спаја две одговарајуће тачке кружних линија горње и доње основе ... зове се страна ваљка. *Геом.* **б.** *један од два члана једначине.* — Лијева страна реципрочне једнаџбе 4. степена ... може се написати у облику продукта коефицијента. *Алг. Л.* **4.** *простор који се простире у неком правцу и сам такав правац.* — А хучна река ... света ... кикотала се и разлевала на све стране. *Вас.* Проматрајући звијезде за ведре ноћи опажа се да свака од њих излази на источној страни хоризонта. *ОГ.* **5. а.** *крај, предео, област, подручје једне земље.* — Грчки [су] устаници наумили ... да разоре све стране Цариграда у којима живе Турци. *Гавр.* Са породицом мора да живи у овим брдовитим странама. *Андр. И.* **б.** *иностранство, туђина.* — Био је међу првим људима ... у тој земљи који су се школовали на страни. *Барац.* Продаћу све своје ствари па ћемо неко време да проживимо на страни, тамо где ме нитко не позна. *Цар М.* **6. а.** *део од врха до падине брда, стрмина.* — Иде [Црногорка] на пазаре и носи тешка бремена уз велике стране на леђима. *Ђорђ.* Пред нама је била страна, стрма готово као зид. *Чол.* Прене се истом онда кад се кола стадоше спуштати брзо низа страну. *Шимун.* **б.** фиг. *стање, ситуација изван главних догађаја и збивања у развитку чега.* — Борба између два свијета ... оставља те по страни и не занима те. *Козарч.* Ранији властодршци ... су учинили све да радни народ остане по страни од тековина културног стваралаштва човечанства. *КН 1946.* **7.** фиг. **а.** *начин гледања, схватања, гледиште, становиште.* — Сатник проматрао је ту власт са дјечје стране. *Крл.* С те стране царици нема приговора. *Фелд.* **б.** *оно што чини карактеристику, битну особеност нечега, особина, својство, каквоћа, квалитет.* — Вијенац је ... верна ... слика ... свих страна стварног живота црногорског народа свога доба. *Бошк.* На свакој страни његова [Недићева] рада огледа се ... духовна смелост. И у томе је његова главна добра страна. *Скерл.* Свекрва ... кукајући на сав глас, износила [је] његове пороке и зле стране. *Цар Е.* **8.** *подручје, област (људске делатности, науке, струке).* — Искусни му дух зна сваку страну људског дјеловања. *Богд.* Предмет изучавања посебних наука чине посебне стране, поједине области објективнога света. *ПИФ.* **9.** *питање, проблем.* — Јакшић је био можда једини [српски писац] који је осетио социјалну страну покрета од 1848. год. *Скерл.* Фелдкурат је, међутим, отишао у канцеларију да уреди финанџијску страну последње помасти. *Јонке.* **10.** *појединац или колектив који се бори за нешто (пред судом, у рату, у утакмици).* — После тога саслушани су сведоци обеју страна. *СКГ 1937.* Високе уговорне стране посвадиле су се одмах првога часа. *Крањч. Стј.* **11.** нар. *пол, род.* — Толико двори Хасан-агу, а не зна шта је мушка страна. *НП Вук.* Знате добро да у тој кући у свему ... само женска страна има реч. *Андр. И.* **12.** *линија, грана сродства.* — Са мајчине стране сва [се] обитељ састојала од душевно силно развитих људи. *Нех.* Почео је да мрзи свога сина. Чинило му се да се овај уметнуо на материну страну. *Јов. С.*

Изр. **већом страном**, с **веће стране** *већим делом, понајвише.* — Тело животиња и биља већом страном од воде је створено. *М 1867.* Крај [је] исиријесецан долинама, покривен с веће стране храстовом шумом. *Шен.*; **дебела ~** *стражњица.* — Да је њему какво шило, па да га прасне у дебелу страну.

Киш.; кола су му кренула низа страну *почео је пропадати*; на другу страну окренути говор *променити тему разговора*; на све стране давати (ширити, стићи и сл.) *у свим правцима*; на (по) страни *одвојено од других, засебно*; на страну ићи (отићи) (*из*)вршити нужду. — Данас су нас толико гонили . . . Немаш кад ни на страну отићи. *Чол.*; на страну метнути (оставити, одвојити) *заштедети, штедећи сачувати*; на страну позвати *одвојити од других ради разговора насамо*; на страну чију прећи (ставити се) *прихватити нечије мишљење, бранити нечије гледиште, одобравати нечији рад*; на страну то! *оставимо то, не треба се дуже задржавати на томе, треба прећи на важније ствари*; нову страну окренути *нагло се изменити*. — Одједаред окренуо нову страну. Заволео девојчицу. *Сек.*; од стране *у име, као представник*. — Ми желимо да ти идеш у скупштину од стране народа. *Нуш.*; окренути кога на чију страну *преобратити некога, учинити да постане нечији присталица*; по страни бити (држати се, стајати) 1) *одвојено од других*; 2) фиг. *избегавати одговорност или учешће у нечему*; по страни оставити (пуштати) *занемарити нешто, не водити о нечему рачуна*; с божје стране молити *заклињати богом*. — Пусти ме унутра . . . С божије те стране молим. *Шапч.*; сваки на своју страну (вући) *без обзира на туђе мишљење или туђи интерес, мислити само на себе и своју корист*; с једне стране . . . с друге стране *каже се кад се две околности, две ситуације стављају насупрот једна другој, кад једна другу искључују*; слаба ~ 1) *у чему је неко врло осетљив, у чему не стоји добро*; 2) *женска особа*. — А та жена, иако је слаба страна, види добро. *Шуб.*; с(а) леве стране бити *бити споредно, другоразредно, узгредно*. — Он је већ тип модерног свештеника коме наука није са леве стране. *Михиз.*; са свих (божјих) страна *одасвуд*. — Има ту јунака са свих божјих страна. *Вел.*; са стране зарађивати *мимо свога редовног рада*. — Моћи ћу нешто зарађивати и са стране. *Уск.*; са стране ићи *одвојено од других*; *не слагати се с другима*; ~ света *страна, правац, смер хоризонта у односу на Земљину осу и привидно дневно кретање Сунца*; с оне стране гроба *после смрти*; страном . . . страном заст. *делом . . . делом*. — Гости бијаху страном у палачи, страном на ходнику. *Том.*; ћорава му (ти) ~! *нека иде (иди) до врага*. — Куш, кукумавко, ћорава ти страна! *Вин.*; у страну! узв. *склони(те) се*. — Дедер ви, у страну! . . . Мјеста! *Крањч. Стј.*; у страну зазвонити *ударајући у страну звона давати знак за узбуну*. — Одједном зазвони звоно у страну: — Ватра! *Гор.*; у страну ударити 1) *скренути с правог пута*. — Гранама . . . су опоминьали вочиће када би уморни . . . ударили у страну. *Нуш.*; 2) фиг. *поћи погрешним путем у раду, у својим поступцима, у политици и сл.* — Ударише у страну од народа. *Коч.*; црна ~ (чија) *најосетљивије место, у чему је неко врло слаб*. — Школа је остала вазда црна страна његовога живота. *Новак*; шалу на страну *в. уз шала* (*изр.*).

стра̏нац и **стра̏нац**, -нца м **1.** *човек који није поданик или грађанин оне земље у којој се налази, туђинац, иностранац*. — Човек мора бити врло пажљив па да вам само на акценту примети да сте странац. *Лаз. Л.* [Грађевина] на проспектима за промет странаца изгледа као прекрасна дечја играчка. *Крл.* **2.** *човек који није овдашњи, који је из другога места, града, туђ по нечему средини у којој се налази, непознат човек*; *онај који је туђ по духу, по схватању онима међу којима живи*. — Ја пролазим кроз свој завичај као странац. *Уск.* По својим присним осећајима он је био међу нама странац. *Јов. С.* Десетак људи . . . саопштило [је] команданту и комесару да их они више не признају за штаб, да они желе да њихов човјек, а не странац, командује батаљоном. *Чол.*

стра̏начкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на странце и на страну државу, на страни народ, туђински*. — Љубим руке . . . рече страначким нагласком. *Петр. В.* Тамнозелена одјећа [на ловцу] . . . дебело мрко лице, изглед страначки. *Кал.* **2.** *који се односи на странке, партије, који припада странци, партији*. — Он објављује своје дубокоумне мисли у своме страначком органу. *Крл.* Листови осветљавају догађаје према својој политичкој или страначкој припадности. *Пол. 1958.*

стра̏наштво с **а.** *туђинство*. **б.** *слепо повођење за туђинским утицајима, за туђом модом. Р-К Реч.*

стра́нгледˏ -а, -о покр. *в. разрок. Деан. Рј.*

стра̀ница ж *дем. од страна* **1.** *в. страна* (*2б*). — Официр прелиста странице па баци књигу на сто. *Моск.* фиг. Кад сам њу [Јадвигу] упознао, започела је најљепша страница не само у мом животу него и у повијести мога дјеловања. *ХР 1928.* **2.** мат. *в. страна* (*3а*). — Квадрат над хипотенузом једнак [је] збиру квадрата над осталим двјема страницама. *Ант. 1.* Нацрта са највећом тачношћу . . . десет троуглова са њиховом заједничком страницом Сунце-Марс. *Мил.* **3.** *е. страна* (*1б*). — Гроб се засипавао, странице се рушиле. *Киш.* **4.** *в. страна* (*7б*). — [Подаци] живо сликају . . . извесне странице . . . средњовековног живота. *Поп. П.*

стра̏нка и **стра̏ика** ж **1.** *политичка организација с одређеним програмом о еко-*

номским и друштвеним односима, партија (1а): демократска ~, конзервативна ~, лабуристичка ~, сељачка ~. **2.** *појединац или колектив који се бори за нешто (пред судом, у рату, у утакмици), страна (10)*. — Публике се мало тичу туђе размирице, а завађене странке остају ... свака при својем. *Нед.* Обје ратничке странке пуштају да се приправи Турчин. *Нех.* То је јуриш! ... упорна борба, ниједна странка не миче се с места. *Јакш. Ђ.* Шах је борбена игра у којој се двије странке боре за побједу у партији. *Шах 2.* **3.** *онај који се обраћа неком (обично у каквој установи) са каквом молбом или захтевом*: примање странака од 12—14 часова. — На вас странке нестрпљиво чекају. *Бег.* **4.** правн. *особа која води или против које се води спор, тужилац; тужени.*

стра̀нкин и **стра̀нкин,** -а, -о *који припада одређеној странци.* — Уредник странкиног листа из Београда дописивао се ... **са** Јованом. *Ћос. Б.*

стра̀нкиња ж *женска особа странац.* — У варошици се причало ... кад се боље открила природа странкиње, да јој је мати вештица. *Сек.*

стра̀но прил. *као странац; необично, чудно.* — Некако [је] страно изгледао у одијелу свога ... дебљега пријатеља. *Том.* Дошла си страно, као мрена прва у растегнутој бонаци. *Стипч.*

стрàновит, -а, -о *који има оштар нагиб, који има много стрмих страна, стрм, брдовит.* — Обравна су драгачевска села око целе Белице; иначе све је остало страновито више или мање. *О 1875.*

стра̀нбст, -ости ж *особина онога што је страно, туђинштина.* — Као да је све било некуд изван њега: мутнило страности и запрепаштења. *Сим.*

стрàнпутан, -тна, -тно *који је по страни пута, забачен, странпутичан.* — Оно није неко мало, странпутно село ... него баш једино поприште живота. *Петр. Б.*

стрàнпутица ж **1.** *споредан пут, околишан, заобилазан пут; беспуће.* — Ударисмо странпутицом ... до гробља па се спустисмо доље. *Наз.* Ишли смо ... странпутицама. *Чол.* Пут је постао тако несигуран да су га путници заобилазили и ишли странпутицама. *Јов. С.* Украдено благо претјеравали би ноћу странпутицама. *Пав.* **2.** фиг. **а.** *погрешан пут, погрешно мишљење, неправилно решење као последица нетачног познавања, заблуда.* — Може ли се допустити да се ту лута и изналазе свакојаке странпутице. *Бел.* Правилна теорија рјешава неки покрет и неко друштво многих странпутица. *Ант. 1.* **б.** *лош, рђав пут у животу; погрешан развојни ток.* — Оштро је пазио да му синовац не удари странпутицом као покојни му отац. *Том.* Није потребно било да се ова књига прочита па да се увери колико је наш народни напор од уједињења до данас ишао странпутицом. *СКГ 1937.*

стрàнпутицē прил. **1.** *по страни од правога пута, заобилазећи.* — Поред града прошли [Срби] странпутице, хватали се зелене горице. *Радич.* Удари ... Јанко странпутице преко њива, винограда и ливада кући. *Том.* **2.** фиг. *погрешним, рђавим путем (у моралном смислу).* — Удари странпутице, игра, пиће уништи брзо оно што му иза оца оста. *Мул.* Жена која је ... странпутице зашла [није] вриједна сажаљења. *Коз. Ј.*

стрàнпутичан, -чна, -чно *који води странпутицом. Прав.*

стрàнпутичàр м *онај који иде странпутицом, који не иде правим путем.* — фиг. Остављајући »странпутичаре« на страну, од Радичевића до данашњих дана, наша лирика показује изванредно правилан ... развој једне оригиналне лирске цвасти. *Поп. Б.*

стрàнпутичēње с *гл. им. од странпутичити.*

стрàнпутичити, -ӣм несврш. *ићи странпутицом, погрешним путем.* — Странпутичеђ' ... путова познатих из правца ... сам зашо. *Марет.*

стрàнпутичкē прил. *в. странпутице.* — Отиште се [чета] гором и ћенаром, брдимичке битун странпутичке. *НП Вук.*

стрàнскӣ, -ā, -ō **1.** *в. стран.* — Ми смо се склањали од тебе, као велимо: странски је човек ... Можда он мрзи кад се разговара с њим. *Вес.* **2.** (у именичкој служби) м *странац.* — За странске, за сусједе је добра. *Шен.*

стрàнство с *иностранство, туђинство.* — Сами себе [српски главари] туђинцима нуде, да им странство мила мајка буде. *Јакш. Ђ.*

стрàнствовāње с *гл. им. од странствовати.* — Вратио се Јаблан ... после седам година странствовања ... по свету. *Рад. Д.*

стрàнствовати, -вујēм несврш. *путовати по туђим земљама, живети у туђини.* — [Отац и син вршећи лугарску службу] странствовали су по околним и удаљенијим селима, око Винковаца, или дубље по Славонији. *ЛМС 1949.* Онда долазе ... љубавни доживљаји његови из времена док је странствовао као калфа. *Андр. И.*

стрàнчар, -ара м **1.** *онај који се одушевљено и слепо придржава програма одређене странке.* — Није никад био бијесним странчаром. *Шен.* Чиновник је сада странчар који напредује кад »његови људи« дођу на власт.

Јов. С. **2.** *пристрастан, необјективан човек који се руководи личним осећањима и одређеним интересима при оцењивању.* — Хаљина угледнога црквеног човјека каткад недовољно сакрива странчара. *Комб.* На двору ... вриједи само странац и странчар. *Нех.*

странча́рев, -а, -о = странчаров *који припада странчару.*

странча́рење с *гл. им. од странчарити.*

странча́рити, -а̀нчӑрӣм несврш. *поступати у свему као странчар, руководити се само интересима своје странке.* — Ми морамо да будемо објективни ... Не смијемо странчарити. *Вел.*

странча́ров, -а, -о = странчарев.

стра̀нчӑрскӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на странчаре и странчарство*: ~ политика, ~ ограниченост.

стра̀нчӑрски прил. *на странчарски начин, као странчар.*

странча́рство с *особина странчара, странчарење.* — Политичари ... тјерају своје странчарство до скрајних граница. *Леск. Ј.* Да је задржало сталност, чиновништво би како-тако одолевало странчарству. *Јов. С.*

стра́нчев и **стра̀нчев,** -а, -о *који припада странцу.*

стра́нчёње с *гл. им. од странчити се.*

стра́нчити се, стрâнчӣм се несврш. *држати се по страни, туђити се* (*од кога*). — Странчио се од њих, макар је желио да буде у њихову друштву. *Гор.*

стрâнчица и **стрâнчица** ж *дем. од странка.* — Ко би код нас хтио са ... нестраначког гледишта претрести све наше странке и странчице, не би нашао мјеста ни у литерарним листовима. *Матош.*

стрâнчица ж **1.** *дем. од страна.* — Сунце се спушташе за брег те обасјаваше околне странчице. *Вес.* Цеста се пењала и опет уз неку странчицу. *Шимун.* **2.** *врста мале фруле у коју свирач дува на отвор са стране. Мин. Лекс.*

стра̀ња м лат. покр. *подрум, пивница, коноба, спремиште за разну робу. Рј. А.*

стра̀ња ж покр. *крчма, гостионица. Вук Рј.*

стра̀њскӣ, -ӑ, -ӧ **1.** *в. стран.* — Било је међу њима страно нешто као међу страњским свијетом. *Михољ.* Шта ли ће нам само рећи овај страњски човјек, брука једна! *Ћоп.* **2.** (у именичкој служби) **а.** м *странац.* — Ваљда увиђаш да не могу кући послати страње, кад тамо имам новац. *Цес. А.* **б.** ж *странкиња.* — Ти нова, страњска, па мене не познаш. *Пав.* Мора да га је урекла. Глумица и страњска, разумијеш ли? *Франг.*

страпаци́рати се, -а̀цӣрӑм се сврш. и несврш. тал. *штрапацирати се.* — Пацијент [се] сасвим бадава страпацирао; здрав потпуно. *Сек.*

стра̀снӣк, -а и **стра̀снӣк,** -и́ка м *страстан, страствен човек, страственик.* — Пут је био дуг ... у нама [је] пламен скитни страсника. *Уј.* Сам велики страсник и зато близак свему што је људска слабост. *Михиз.*

стра̀сница ж *страсна женска особа. Р-К Реч.*

стра̀сничкӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на страснике.* — Дело, да би било протумачено ... захтева такође страсничку професионалну радозналост. *НИН 1960.*

стра̀сно прил. *са страшћу, страствено, ватрено.* — Мушкарци су ... расправљали страсно о нашој ... политици. *Козарч.* фиг. Њене су очи говориле искрено, топло ... понекад страсно. *Јанк.*

стра̀снӧст, -ости ж *својство, стање онога који је страстан, страственост.* — У своје личности уноси много страсности и пожуде. *Прод.* [Шпањолски двор] бјеше на гласу да негује страсност према грозовитости. *Креш.* Као да је знала с каквом је страсношћу грле моји погледи. *Ком.*

стра̀ст ж (лок. стра́сти, инстр. стрâсти и стрâшћу) **1.** *снажно осећање, силан и необуздан унутрашњи нагон према чему.* — Пијанство и картање [су] две најгадније страсти које човека ... доводе до ужасне катастрофе. *Срем.* У нас је разум да хлади наше биједне страсти, наше путене нагоне. *Богд.* **2. а.** (за што, према чему) *трајна склоност и привржености.* — Наклоност и касније страст Жаркова за сликарством морала је биги скривена. *Ћос. Б.* Радио је да сви виде, не скривајући свој циљ: одушевити децу страшћу према раду. *Бил.* **б.** *оно што је предмет такве склоности.* — Игра [на билијару] била [је] моја велика страст. *Мат.* **3.** *јака љубав у којој превлађује осећајна, телесна привлачност, пожудност.* — Она је кипјела од страсти. *Том.* Некад љепотица ... кршена у вртлогу страсти. *Куш.* Почне ме љубити, но чим плане у страсти ... ја бризнем плакати. *Петр. В.* **4.** мн. црквн. *страдање* (*Христово*); исп. страсна недеља (уз страстан, изр.). — Обазирем се ... у књигу и гле: почетак страсти Христове, издајство Петра. *Кост. Л.*

стра̀стан, -сна, -сно и **стра̀ствен,** -а, -о **а.** *који је испуњен, прожет јаким осећањем, страшћу.* — Кад је он обасу ватреним, страсним пољупцима, она изгуби свест. *Јанк.* Страственим погледом мотраше млади бег везирову кћерцу. *Том.* **б.** *који се са страшћу предаје каквом занимању, својој склоности, својим плановима.* — Наполеон ... ради својих страсних планова против Енглеске

. . . и даље пође са својим уступцима Турској. *Нов.* Био је страствен читалац и свестрани ерудит. *СКГ 1937.* **в.** *који изазива страст.* — Чело . . . заокружено меканом, страсном . . . црном косом. *Матош.* Пала ноћ — летња, заносна, страсна ноћ. *Дом.* **г.** *испуњен снажним осећањем чулне љубави.* — Познајем страсну ћуд госпође Уршуле. *Шен.* Петар је био јак, бруталан и страствен. *ОП 1.*

Изр. страсна недеља црквена *недеља пре Ускрса, Велика недеља, у којој се слави успомена на страдања Христова.*

стрàственӣк м *страсник.* — Ми смо . . . слијепи страственици. *Јов. С.*

стрàствено прил. *страсно.* — Дјевојка страствено огрли младића. *Том.* Страствено повуче неколико . . . димова. *Хорв.* фиг. Страствено дршћу звијезде на ведрини. *Бег.*

стрàственӧст, -ости ж *страсност.* — Ради своје жестоке ћуди, страствености и силне отпорности провео је [Крчелић] читав свој вијек у борби са бискупом и каноницима. *Водн.* Сачувао је за данашње поколење непомућену чар . . . источњачке страствености. *Петр. В.*

стрàтēг, -éга и **стрàтег** м грч. **а.** *војсковођа.* — Сјела [је] одмах на највидљивије мјесто, одакле је као какав стратег имала пред очима читаво то поприште. *Бег.* **б.** *познавалац стратегије.* — Логорски стратези и војни стручњаци давали су прогнозе. *Јак.*

стрàтēгија и **стратēгија** ж **1.** *грана ратне вештине која се бави припремом и вођењем рата у целини.* — По законима револуционарне стратегије . . . врше се стално офанзивне акције. *Ч-М.* **2.** фиг. **а.** *вештина вођења борбе у друштву, у политици.* — Они мени и теби . . . неће рећи своју стратегију. *Моск.* Објашњавао [сам јој] теорију марксизма-лењинизма, стратегију . . . револуције. *Поп. Ј.* **б.** *правила игре шаха.* — Стратегија се састоји у томе што усамљеног противничког краља треба потискивати према крају табле. *Шах 1.*

стратēгӣјскӣ, -ā, -ō = стратешки *који се односи на стратегију и стратеге; важан за остварење ратног плана:* ~ капацитет, ~ план, ~ утврђење, ~ осигурање.

стратēгӣјски прил. = стратешки *на начин стратега, као стратег.* — Они [су се] увек трудили да заузму ту широку и равну стратегијски врло важну косу. *Пер.*

стратēгичāр м *онај који се бави стратегијом, стручњак у стратегији. Р-К Реч.*

стрàтēшкӣ и **стрàтешкӣ,** -ā, -ō = стратегијски. — С војничке тачке гледишта онемогућити непријатељу да изврши стратешко опкољавање наших ударних јединица. *Дед. В.*

стрàтēшки и **стрàтешки** прил. = стратегијски. — Најимпресивнија је била Матановићева победа, јер је он противника . . . надиграо стратешки. *Пол. 1958.*

стратиграфија ж лат-грч. *наука о геолошким наслагама које творе литосферу. Кл. Рј.*

стрàтити, -ӣм сврш. **1.** *страћити.* — Три тисуће [украдена новца] . . . стратио [је] прије мјесец дана. *Л-К.* Има дана које само онако стратимо. *Дов.* **2.** *погубити, сатрти.* — Зазебе га на дну срца . . . Од туге ли за јунаци што их силан заман страти? *Маж. И.* Гледни јаде, око мене што се јате да ме страте. *Кош.*

стратификација ж лат.-грч. *слојевити састав, структура чега.* — У Преспанском језеру наступа за време врло оштрих зима инверзна стратификација воде по температури, тј. да су горњи слојеви воде ниже температуре но доњи. *Дед. Ј.*

стрàтӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на стратиште. Бен. Рј.*

стрàтӣште с *подигнуто место где се некада извршавала смртна казна, губилиште.* — На једном стратишту партизанском . . . убили су . . . неку младу жену и једно дијете још нерођено. *Вуј.* Кад су 400 робова водили на стратиште, скупило се много народа. *Пов. 1.*

стратокумулус м лат. *врста ниских облака ваљкастог, плочастог или таласастог облика.* — Стратокумулуси су облаци доњих слојева тропосфере. *ОГ.*

стрàтор м бот. *в. тратор (1). Вук Рј.*

стрàторов, -а, -о *који припада стратору:* ~ грана. *Вук Рј.*

стратосфера ж лат.-грч. астр. *горњи слој атмосфере изнад доњег слоја или тропосфере (12—60 км над морском површином).* — Слој зрака, уздуха који се диже над тропосфером зове се стратосфера. *ОГ.*

стратосферски, -ā, -ō *који се односи на стратосферу; који је удешен за летење у стратосфери и за њено испитивање:* ~ ракета, ~ балон, ~ одело.

стрàтус м лат. астр. *ниски облачни слој.* — Напамет су већ познавали све те цирусе, стратусе. *Бат.*

стрàћ м *в. страћара. Вук Рј.*

стрàћара ж *стара, запуштена и дотрајала кућа.* — Антина кафана је обична страћара . . . преправљена толико пута да би добила бољи изглед. *Рад. Д.* Једног ће се дана потуцало ипак смирити и удомити у каквој страћари. *Пав.*

стрàћарица ж *дем. од страћара.* — Паде му . . . у очи једна необична страћарица,

кућерак. *Ранк.* Дим се ... одушивао из страћарице. *Божић.*

стра̀ћарски прил. *као страћара.* — Циганска мала стоји на подрованој обали, страћарски, накривљена. *Лал.*

стра̀ћити, -и̏м сврш. **а.** *улудо потрошити, спискати.* — Хитали би у махалу са краденим стварима ... да са циганијом све то страће. *Маш.* Кроз неколико година правио је чуда и скандале ... и успео да страћи већи део свога имања. *Мил. В.* **б.** *бескорисно, улудо провести (живот, век), проћердати.* — Једно не може да разуме да човек може страћити тако бедно, тако празно свој век. *СКГ 1937.*

стра̑х и **стра̑х,** стра̑ха м **1.** *стање узнемирености, забринутости, бојазан од какве опасности (смрти, болести, казне и сл.).* — Страх и страва завлада [због доласка новог везира] међу босанским беговима. *Том.* Уз кичму јој је милео хладни страх од власти, од казне, од неког њеног неразумљивог саучесништва у ... кажњивим делима. *Андр. И.* Ухватио је ужасан страх, мислила је на најгоре: да не ослепи. *Рист.* Од страха следио се ... пред том ругобом. *Гор.* **2.** (обично с додатком: и трепет) *онај који (оно што) изазива такво осећање.* — Јурица бијаше часник строг ... страх и трепет момчади. *Кол.* Хаим ... све дубље тоне у своја мрачна причања и уображене страхове. *Андр. И.*

Изр. без страха и мане, без мане и страха *веома храбар и високих моралних особина*; бити у страху *бојати се*; држати кога у страху *држати некога у пуној покорности*; задати коме страх *претњом учинити некога покорним*; нема (није) страха *не треба се бојати.* — Није страха да ће га тај изневјерити. *Пав.*; страх божји нар. 1) *страшно, ужасно.* — Куну те жене по селу, стра' божји слушати. *Ћоп.*; 2) *врло много, силно.* — Био сам часком у граду. Причају да је онај страх божји свуд урлао. *Ћур.*; у страха (у страху) су велике очи *страшљивац види свуда опасност*; у страху божјем (држати, васпитавати) *у пуној покорности*; утерати (улити) коме страх у кости (у срце) *силно заплашити кога.*

стра̑ха ж покр. *велики, ужасан страх, страва.* — Данас је, кнеже, у Млецима ... стега и страха што још није никад таквијех било. *Љуб.* Мени пане на ум у оној забуни и страхи, да ... у његовим хаљинама избјегнем. *И.*

стра̀хив, -а, -о покр. *који задаје, улива страх, страшан.* — Иза ... заноса завлада њоме ... страхива мисао. *Ћип.* Свјежи лахор дотаче им се лица и собом донесе што их освијести од страхиве ноћи. *И.*

стра̀хиво прил. *са страхом, у страху.* — Кад се нађе лицем пред оцем, погледа га страхиво. *Ћоп.*

стра̀хић м покр. *страшљивац.* — Страхић козе пасе. *Вук Рј.*

страхо̀ба ж *в. страхота.* — Ко̀ње јуре, а кубуре мећу, за страхобу још сељаном већу. *Март.*

стра̀хобан, -бна, -бно и **страхо̀битан,** -тна, -тно *који изазива страх, страхотан, страховит.* — У страхобном шумењу разлијегао се као јаук, лелек и шкргут зуба. *Коч.* Трагични утисак није у стиховима но ... у страхобном и језивом предмету који они причају. *Скерл.* Она [музика] је суморни ехо времена ... страхобитна грмљавина једног завршеног пакла. *КН 1960.*

стра̀хобно прил. *страхотно. Р-К Реч.*

стра̀хобно̑ст, -ости ж *својство онога који је страхобан и онога што је страхобно.*

страхо̀ва̄ње с *гл. им. од страховати.*

страхо̀вати, стра̀хујем несврш. *осећати страх, бити у страху, бојати се, стрепети; бити јако забринут.* — Ишла је стално крај мене и викала страшно ... а ја сам страховала да ме не удари. *Рист.* Лугари су страховали пред њим [дрвосјечом]. *Гор.* Командир је највише страховао за коње. *Јак.* Не страхуј за ме! *Богд.*

страхо̀виња ж *страхота (2). Вук Рј.*

страхо̀вит, -а, -о **а.** *који изазива страх, стравичан, страшан, ужасан.* — Отвори се војна крвава ... страховита по несрећи својој. *Нов.* Тко ће ... с њим [вепром] у страховитој борит се борби? *М-И.* **б.** *голем, силан.* — Зачу одједаред с дворишта страховит урлик, као да ... кољу ... марвинче. *Франг.* Брак је већ у почетку стао да се показује као ... страховита заблуда. *Андр. И.*

страхо̀витан, -тна, -тно *в. страховит.* — По лицу ти је страшно бледило, страховитан у очима ти бол! *Кост. Л.*

страхо̀вито прил. *стравично, страшно, јако, силно.* — Љуто исцерио зубе, страховито извалио ... очи. *Шен.* Овај крај је страховито опљачкан. *Дед. В.* Био [је] страховито брбљив. *Цес. А.* Каже да је код нас страховито досадно. *Јанк.*

страхо̀вито̑ст, -ости ж *особина онога који је страховит, онога што је страховито.*

страховла̑да ж *владање застрашивањем и насиљем, терористички режим.* — Изборна насиља, уништавање егзистенције, политички прогони, цензура и шпијунажа били су средства његове [Куенове] страховладе. *Бараћ.* Стратимировић је живо приказао стање ... режима до ... страховладе дахијске. *СКГ 1937.*

страховла́дати, -ðвлāдāм несврш. *владати застрашивањем и насиљем, спроводити режим страховладе.* — Градом је страховладао ... Мраовић. *Крл.*

страхопочита́ње и **страхопоштова́ње** с *дубоко поштовање с примесом страха према каквој светињи или према некоме вишем или старијем.* — Свуд га је [Змаја од Босне] народ поздрављао с највећим усхитом и страхопочитањем. *Том.* Са страхопочитањем буљи у кипове светаца. *Кос.* Са страхопоштовањем извади ... седефске бројанице. *Срем.* Особље је штаба у страхопоштовању ... пратило разлагања [генералова]. *Сим.*

стра̀хота ж **1.** *страх.* — Она [девојка] се сакрије ... дрхћући од страхоте. *Н. прип. Вук.* Стријела пуштена проћи ће кроз тијело његово ... кад пође, обузеће га страхоте. *Вук.* **2.** *оно што изазива страх, ужас, грозу, страшило.* — Колико мрзим ово дивљачко клање, биједу људску и све те страхоте! *Донч.* Моћ и ћуди мора и ветра ... лепоте и страхоте буре побуђују на размишљање. *Пед.* **3.** *страшна мука, патња.* — После осам дана оваквих страхота [марша кроз Грмеч], Друга бригада је најзад нашла излаз. *Дед. В.* **4.** (у прилошкој служби) *јако, силно, страшно.* — Људске су мисли страхота збркане. *Јакш. Ђ.* Да ти га је било видјети ... страхота! *Пав.*

Изр. страхота божја нар. *в. страх божји* (*уз страх, изр.*). — Страхота божја, у какав срам га строваљују та жена и дете. *Каш.* Закрвили се да је страхота божја. *Десн.*

стра̀хотан, -тна, -тно **1.** *који задаје страх, страховит, страшан, грозан, ужасан.* — Бежи време као пред нечим тајанственим и страхотним. *Дов.* **2.** *огромних размера.* — Не увиђају сав страхотни замашај грозне катастрофе. *Вас.* Буква [се] уз страхотан тресак срушила низ каменито осоје. *Рад. Д.*

страхо̀тиња ж *в. страхота* (*2*). — Испред њих, као испред морске страхотиње, заустави се лађа. *Ћип.* Дворац ... у блиједу стравичну свјетлу мјесечине поприма фантастичан вид какве страхотиње. *Цар Е.*

стра̀хотно прил. *страшно, ужасно.* — Разбеснела пучина је имала нечега страхотно аветињског. *Јанк.* Како је страхотно горка киселина! *Крл.*

стра̀хотно̄ст, -ости ж *својство онога који је страхотан, онога што је страхотно.*

страхо̀ћа ж покр. *в. страхота.* — Исти дужде ... обустави носце да боље разгледа ону огњену страхоћу. *Љуб.* Нема годишта да ми не понављаш све страхоће Ива Дубовића. *Војн.*

стра́шан, -шна, -шно (одр. стра̂шнӣ) **1. а.** *који садржи у себи претњу, који изазива осећање страха, запрепашћења, ужаса, стравичан, страховит, ужасан.* — Имао је страшан поглед у очима. *Маж. М.* Страшно навуку [грчки јунаци] оружје на се. *М-И.* Не да̑ да га свлада вера у ово страшно привиђење. *Панд.* **б.** (у именичкој служби) *онај* (*оно*) *који* (*што*) *задаје, улива осећање страха.* — Њена врата беху отворена и срамну и страшну; нико из тога дома није отишао гладан и жедан. *Вес.* Сједињење страшног и гадног са бедним — то је чисто руска хемија. *Ћил.* **2. а.** *врло јак* (*по интензитету*), *силан, неподношљив.* — Страшна јулска жега ... пали. *Ил.* Од бола страшна мукло би зарежао [човјек]. *Гор.* **б.** *који изазива мучан утисак, непријатно осећање, врло рђав, лош, одвратан.* — Ја сам му ... учинио визиту, не слутећи какав ће страшан утисак учинити на ме. *Јов. С.* »По потреби службе« добисмо ... страшно мјесто Л. у још страшнијем Хомољу. *Ћос. Б.* Хасан-агиница страшним, промуклим гласом, сва изван себе ... *Огр.* Слуга одговори ... својим страшним њемачким дијалектом. *Јонке.*

Изр. ~ молитва *в. уз молитва* (*изр.*). — Дође попу Ивку те му очита страшну молитву ... па оздрави човек. *Глиш.*; ~ суд *у неким религијама божји суд, судњи дан.* — Пророци ... говоре о страшном суду и о последњим данима. *Ћоп.*

стра̀шење с *гл. им. од страшити* (*се*).

стра̀шив, -а, -о *в. страшљив.* — Само си ти тако страшива. *Новак.* Кажу стари људи да је Талијан страшив кô зец. *Ћоп.*

стра̀шљи̏ван, -вна, -вно необ. *који изазива страх, страхотан, страшан.* — [Из клисуре је] у свако доба године зјапио страшиван мрак. *Рад. Д.*

стра̀шљивац, -йвца м *в. страшљивац.* — Томе су још доприносили и поједини ... страшивци и причалице. *Ћоп.*

стра̀шљивица м и ж *в. страшљивица.* — Мислио [је] да сваком покаже да он није страшивица. *Мул.* Она није била нимало страшивица. *Јанк.*

стра̀шљиво прил. *в. страшљиво.* — Сакрише [се касабалије] по кућама и страшиво извириваху отуда, као мишеви из рупа. *Ћор.* Луњати тако касно у оној ноћи било је заиста страшиво. *Франг.*

стра̀шљивӧст, -ости ж *особина онога који је страшив.*

стра̀шила с мн. зоол. *род инсеката* Phasmidae *чији представници живе претежно у тропским крајевима. Терм. 4.*

стра̀шило с **1.** *животињска кожа испуњена чиме* (*обично сламом*), *или човечји лик од прња, ради плашења птица у виноградима или баштама.* — Нећу да будем стра-

шило у курузи. *Шен.* Лепршала су на њивама пољска страшила. *Лоп.* Све су то прње ... као птичја страшила. *Лит. 1957.* **2.** *онај (оно) који (што) својим изгледом изазива неугодан утисак или смех (јако мршав, ружан човек, каква телесна деформација, необична одећа и сл.).* — Дан раније ... пуштен је на слободу ... кошчато и мукло страшило чађавих образа. *Лал.* То старо, крезубо и слабоумно ... страшило примило је тезу свог надареног унука. *Крл.* Горња усна била му је ... страшило. *Глиш.* На глави је имала ... страшило од шешира. *Војн.* **3.** *авет, привиђење, чудовиште, утвара.* — На плашљивој ... светлости лампе, ствари у соби личе на страшила. *Вос. Д.* Вечито штеди ... Као да то од ње тражи ... неко божанство, неко страшило. *Сек.* **4.** *онај који улива, задаје страх, баук.* — Рако ... постајаше све више турско страшило. *Миљ.* **5.** (у прил. служби) *страшно, ужасно.* — Страшило је слушат што се ради. *Њег.*

стра̀шӣн, -йна м и **стра̀шӣна** ж тал. *врста повлачне мреже за рибе са морског дна.* — Мреже које се употребљавају за лов по дубоком морском дну облика су обичног страшина. *Петр. М.; Деан. Рј.*

стра̀шити, -ӣм несврш. *уливати, задавати страх, плашити.* — За ступима крцата мрака сјен шути и вјернике страши. *Наз.* Страши народ вихором меница. *Каш.*

~ **се** *осећати страх, бојати се, плашити се.* — Није се страшио борбе, није мислио на себе. *Дом.* Ондје се не би страшио да ће њезину душу привлачити стотину ствари и отимати је њему. *Шимун.*

стра̀шљив, -а, -о **1.** *који се лако страши, који се свега плаши, плашљив.* — Ја нисам страшљив, али те ноћи коса ми се увис дизала. *Јакш. Ђ.* Лукави жандар ... био је нањушио нешто опасно и упозорио страшљиву управу. *Лал.* **2.** *који је испуњен, изазван страхом.* — Видим само црне силуете ... и хвата те нека страшљива мисао да то нису живи људи. *Јанк.* **3.** *који изазива страх, страшан.* — Зачу Раде звекет од кључева, шклап страшљиви браве дубровачке. *НП Вук.*

стра̀шљивац, -йвца м *страшљив човек.* — А пак слушај како јунак збори и страшљивце како остро кори. *Маж. И.* У одреду су га сматрали страшљивцем. *Вос. Д.*

стра̀шљивица м и ж *страшљива особа.* — Под крунама има страшљивица, у прњама има витезова. *Њег.* Ао Марко, женска страшљивице! *НП Вук.* Није био страшљивица. *Коз. Ј.*

страшљи́вко м *страшљивац. Р-К Реч.*

стра̀шљиво прил. *са страхом, плашљиво, бојажљиво.* — Ненад их је [гранате] страшљиво заобилазио. *Вос. Б.* Поче опет страшљиво прислушкивати. *Бен. Рј.*

стра̀шљивӧст, -ости ж *особина, стање онога који је страшљив, бојажљивост, плашљивост.* — Јерменин ... је био непрестано као разапет између своје страшљивости и своје незадрживе духовитости. *Андр. И.* Корио [се] због страшљивости. *Крањч. Стј.*

стра̀шљӣвчев, -а, -о *који припада страшљивцу.*

стра̀шљика ж покр. *два повесма на једној страни свезана заједно. Вук Рј.*

стра̀шнйк м бот. *в. страва (4). Бен. Рј.*

стра́шно и **стра̀шно** прил. *у врло великој мери, јако, силно, ужасно.* — Марко се страшно забринуо. *Вес.* Велики талас страшно се обори на њ. *М-И.* Учитељ ... висок и страшно мршав Приморац. *Кол.* Много је, страшно много сиротиње без одела ... без ичега. *Чипл.*

стр̏в[1] м и ж **1.** *стрвина.* — Кад се ко дотакне ... стрва од нечисте звјерке ... ипак ће се оскврнути. *Дан.* Кô гавранови црни ... радују се стрви. *Домј.* Не находе се људи ту, ван стрви. *Марк. Ф.* Што си ти, стрве, преко међе моје заорô? *Чипл.* **2.** *фиг. жеља за туђом крвљу, крвожедност.* — У сурог орла та је навала ... да тражи себи ... најбољу крв, на најбоље јунаке му је стрв. *Кост. Л.*

Изр. не знало ти (му) се ни стрви ни крви! нар. *тешка клетва*; ни стрва ни јава, ни крви ни стрви (коме) *ни трага ни гласа о некоме.* — Отада му никад ни стрва ни јава. *Креш.*; потражити ~ или јав коме *в. уз јав (изр.).* — Ако сутра до подне не будемо тамо, онда нам потражи стрв или јав! *Вес.*; пропасти без стрва *нестати, ишчезнути без трага.*

стр̏в[2] ж покр. *стрмно или бело жито.* — Око друма сјакте се весело према сунцу дуге њиве заруђеле стрви, а брадали кукурузи сморено шуште. *Коч.*

стр̏ван, -вна, -вно *који једе стрвину; који је жедан туђе крви, крвожедан.* — А шахин је што и соко сиви, оба равно стрвни, грабежљиви. *Март.*

Изр. ~ **бити на кога или што** *некога или нешто јако желети, помамити се за неким, острвити се.*

стр̏веж ж зб. *лешеви.* — Ту, где је скоро била борба љута ... оружје, стрвеж леже украј пута. *Панд.*

стр̏вен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од стрти (се).* **2.** *сломљен, сатрвен.* — У зору ме нађу ближедог, стрвеног и мокрог од росе. *Матош.* Гмизави паук по телу мили, шеће се по твом срцу стрвену. *Кост. Л.*

стр̏вина ж **1. а.** *тело угинуле животиње (обично у распадању), цркотина, мрцина.* — У ту јаругу одвлачили су стрвине. *Глиш.* За један врбик, пред њима, била је запала стрвина. *Бур.* **б.** *мртво тело, човечји леш.* — Пуна је јама ... на лешине лију вапно да живим стрвине не смрде. *Гор.* **в.** *месо угинуле животиње.* — Ко ће их знати ... можда се стварно хране мирисном стрвином. *Чипл.* фиг. Треба их [људе] држати у добро закључаним кавезима, дресирајући их кубуром и мришљивом стрвином ... грађанске каријере. *Крл.* **2.** фиг. **а.** *јако мршава, изгладнела животиња.* — Али ко ће тој стрвини [међу] одољети? *Шант.* **б.** *врло мршав, болешљив, оронуо, слаб човек.* — Полумртва једна војска, сва у ритама ... цркавала [је] и претварала [се] у стрвине. *Вас.* **в.** пеј. *неваљао, подао, покварен човек.* — Издаће нас стрвина! *Ћос. Д.* За лаж бих одмах убила. Лаже стрвина! *Бен.*

стр̏винар м **1.** *в. стрводер. Р-К Реч.* **2.** зоол. **а.** *птица грабљивица, јаког, повијеног горњег дела кљуна, снажних и оштрих канџи, која се храни стрвином, суп беличасти* Neophron percnopterus. — Заударала неподношљиво и ... мамила головрате стрвинаре који су сабласно грактали. *Кик.* **б.** мн. *стрвождерци.* — Бубе лешинари и стрвинари хране се животињском и биљном трулежи. *Станк. С.* **3.** фиг. *човек који искоришћује и пљачка другога.* — Калуђер, а стрвинар. Кокнућу га у мраку. *Ћос. Д.*

стр̏винарница ж *стрводерница. Бен. Рј.*

стр̏винарскӣ, -ā, -ō *који се односи на стрвинаре.*

стр̏винаст, -а, -о *који је као стрвина. Р-К Реч.*

стр̏вити, стр̏вӣм несврш. **1.** *чинити да неко постане стрв.* — Стрвит ће је Силвестрови као шакали. *Божић.* **2.** *стварати нечистоћу, прљати, каљати.* — Овај пас не стрви у соби. *Р-К Реч.*

~ **се 1.** несврш. **а.** *постајати као стрв.* — фиг. Отпи неколико брзих гутљаја [соде]. Одмах јој бесомучна бол ... лизну ... дуж једњака и груди, и стрви се сва, као тешка жива грудва ... у дну саме утробе. *ЛМС 1951.* **б.** (на што) *постајати крвожедан, острвљивати се.* — Ђаурине, робе, црве, на што л' ти се руке стрве? *Кост. Л.* Куповским именом штити се дете од вукодлака и од вештица, рода поганог што се на деци стрви. *Чипл.* **2.** свршен. *нестати, ишчезнути без трага.* — Одговоре ... да ништа не знаду куда се стрвила. *Н. прип. Вук.*

стр̏вӣште с *ограђено место где се укопавају стрвине.* — Да није ... своју главу подметнуо под немачки бајонет ... њиве би нам биле гробља и стрвишта. *Ћос. Д.*

стр̏вљење с *гл. им. од стрвити (се).*

стр̏внӣ, -ā, -ō *в. стрмни.* — Старо жито саставља с новијем [раја] ... па све у ње више жита стрвна. *Март.* Крупник (стрвно жито, пир ... лишац) сеје се код нас више као крма марви. *Батут.*

стрвòдер м **1.** *лице у јавној служби које се стара о преносу угинулих животиња, скидању коже са њих и њихову укопавању, мрцинар, живодер.* — Понамешта ... целу своју фамилију и заузе сва места од проте до општинског стрводера. *Нуш.* Деца су причала да се стрводер свако вече опија. *Андр. И.* **2.** фиг. *суров, немилосрдан човек.* — Имао сам прилике да ... упознам шест љекара и за све, осим једнога, могу рећи ... да су били нељуди ... стрводери. *Чол.*

стрвòдёрница ж *зграда, место где се дере кожа са угинулих животиња, живодерница. Деан. Рј.*

стрводёрство с *занимање, посао стрводера, живодерство.*

стрвòждёрци, -рāцā м мн. (јд. стрвòждерац, -ёрца) зоол. *породица инсеката, са више подврста, који се хране стрвинама* Silphidae. *Терм. 4.*

стрвòјелац, -ёлца м ков. подр. *онај који једе стрвину.* — Дечаци су ... викали за њим, у хору ...: Прелац, стрелац, стрвојелац! *Андр. И.*

стргáвати, стр̀гāвām *несврш. и уч. према стргати.* — Стргавам бијелу кецељу. *Тад.*

стр̏гати, -ām и **стр̏гнути,** -нēм свршен. **1. а.** *силом, нагло одвојити што од чега, трзнувши скинути, свући с чега.* — Бура хоће да [му] стрга с рамена и да однесе шубу. *Мил. В.* Мени стргао вјетар капу с главе. *Ћип.* У један мах стргну војвода са усмока дуги појас. *Шен.* Једним бритким покретом стргнуо чаршав с главе. *Дав.* **б.** *наглим покретом ишчупати.* — Нагло растворила жалузију и још наглије стргнула цвијеће из вазе. *Бал.* **в.** *раскинути, растргати:* ~ књигу. — Што ће роб учинити када стрга окове? *Мј. 1912.* Отворио је прозор, нервозно стргнувши завјесе што су се заплеле. *Крл.* **2.** фиг. *прекинути ток чега, покварити, учинити немогућим даљи ток чега.* — Стргани [су] мали љубавни мјесеци. *Кос.* Кад живот усне или стрган свене ... *Домј.*

стрёж[1], ијек. стр̏ијеж, м и ж *среш (I).* — Из вина, највише млађег, сталожава се стреж. *Панч.*

стрёж, -а и **стрёж**[2], -ёжа, (ек. и ијек., ијек. и стр̏ијеж) м зоол. *в. цариħ*[2]. *Р-К Реч.; Деан. Рј.*

стрèжић м (ек. и ијек.) зоол. *в. цариħ*[2]. *Р-К Реч.*

стрéжњи, -ā, -ō, ијек. стрíјежњи *који се односи на стреж*[1]. — Најважније су алкалије спојене са биљним киселинама ... стрежном и оксалном. *Панч.*

стрéзати, стрéжēм несврш. покр. *чекати, очекивати да се нешто појави.* — Жене кукају и стрежу питку воду на врелима по читаве ноћи. *Гор.*

стрèја ж *в. стреха.* — Деца ... чаврљају као и врапци под стрејама. *Вас.* фиг. Симка стегла дах, укочила стрејy црних обрва. *Рад. Д.*

стрéка, ијек. стријèка, ж **1.** *издужен, узан део нечега на каквој површини, трака.* — Кецељице, лепе ти си стреке. *Вук Рј.* Обасјана [је] и позлаћена [обала] јасним и оштрим стријекама западајућег сунца. *Ков. А.* **2.** *траг од гребања, распадања, пукотина, прскотина.* — Највештије је имитирана [на снимку старог рукописа] и сива боја све ... стријеке и рупе. *Марет.*

стрèкаст, -а, -о *пругаст. Р-К Реч.*

стрèкиња ж агр. *врста пругасте јабуке. Р-К Реч.*

стрèкнути, -нēм сврш. **а.** *осетити као бол од убода нечим оштрим.* — Стрекну. Мртвачко бледило проже му кожу. *Мат.* Хатка сва стрекну. Може он то лако учинити, какав је. *Сиј.* **б.** *стрекнути се.* — Турци стрекну и узмакну, а Кучи се отворе из пећине и јуриш. *Миљ.* Стрекну мало на ове речи, али његов хероизам оста непобедив. *Мил. В.*

~ **се** *тргнути се, жацнути се.* — Њен сухи глас забугари пјесму, а онда се стрекне и поврати, покуша да ријечи преокрене у тужаљку. *Вуј.*

стрèкња ж агр. *стрекиња. Р-К Реч.*; *Тод.*

стрекòвит, -а, -о *стрекаст.* — Па чикнуше неситу аждају ... Помоли се сила стрековита. *НП Вук.*

стрéла, ијек. стријèла, ж **1.** *танка шипка, обично дрвена, која се завршава каменим или металним шиљком (некад натопљен отровом) која служи за стрељање из лука.* — У последњем веку палеолитске културе човек се извештио да гради ... шила, удице ... а можда већ и стреле. *Жуј.* фиг. Од љубавне стријеле нека срце мрије! *Наз.* **2.** (понекад с атрибутом бож(и)ја) *муња (1).* — Громовод на барокном торњу злати се ... већ пуних двадесет година грми, а ниједна божја стријела није се забола у бакрени крижс. *Крл.* Вјетар је хукао ... стријеле крижаху небом. *Ћип.* фиг. Лакше, лакше, младићу! Та ти ... си видео доста очију из којих су севале мало оштрије стреле. *Лаз. Л.* **3.** фиг. (обично мн.) *заједљиве, пакосне речи управљене на нечију адресу; поступци, акције уперене против некога.* — Кад могу да се сипају стреле противу великога Јагића, што не би и противу маленога Живаљевића! *Јаг.* Његов [Стеријин] критички дух управио је своје стреле на лирске песнике. *Милис.* **4. а.** *оно што подсећа на стрелу, што је у облику стреле.* — [На пијаци има паприка] од дебеле бабуре до шиљатих стрела црвених. *Чипл.* **б.** *знак у облику кратке црте која се завршава са два оштра угла и служи да укаже на правац кретања.*

Изр. брз као ~ *врло брз*; као ~ полетети (појурити) *врло брзо, најбрже што се може.* — Нањушио је [пас] опет дивљач ... и полетео као стрела у шуму. *Мил.*; као ~ из ведра неба *в. уз небо (изр.)*; прав као ~ *прав, усправан, без и најмање кривине.* — Сваки онај церић ... прав кâ стрела. *Вес.*; убила те (га) ~! *тешка клетва*; у стрели летети *о лету неких птица селица које за време сеобе лете у троугаоном облику.* — Јато дивљих гусака прелете у стрели. *Дав.*

стрелàна ж *в. стрелиште (1). Р-К Реч.*

стрèлара ж бот. **а.** *в. кека.* **б.** *в. враголић. Сим. Реч.*

стрèласт, -а, -о *који има облик стреле, који је сличан стрели.* — Замириса на смолу и црногорицу и све чешће стадоше им у сусрет долазити права стреласта јелова стабла. *Ћоп.*

стрèласто прил. *у облику, попут стреле.* — Разузда коња ... пусти га да грицка свиласту зелену траву која се стреласто дизала. *Моск.*

стрèлац, -лца, ијек. стријèлац, м **1.** *онај који је вешт у стрељању, који сигурно убија из ватреног оружја.* — Знам ја колико си волио лов; таквог стријелца није било. *Лал.* Био је ... први стријелац, први на мачу. *Ћал.* **2. а.** *првобитно ратник наоружан луком и стрелом; војник пешак наоружан ватреним оружјем.* — Младић одговори да је служио у пешачким гардијским стрелцима. *Грол.* **б.** ист. *припадник прве стајаће војске у Русији (у 16. и 17. ст.).* **3.** спорт. *онај који вешто гађа у мету ватреним оружјем; онај који постиже поготке у такмичењу лоптом или нечим другим (у фудбалу, кошарци, хокеју и сл.).* — Данас најмлађи стрељачки шампион, постигао је ... резултате какве досад ниједан наш стрелац није забележио. *Б 1958.* Познато је да је Моша Марјановић [фудбалер] био наш најбољи стрелац. *Пол. 1950.* **4.** (Стрелац) *сазвежђе у Зодијаку у јужном делу неба.* — Вавилонски астрономи пратили су то кретање Сунца, па су ... звездане скупове ... груписали у дванаест јата која су добила ова имена: ... Стрелац, Козорог ... *Мил.*

Изр. воjн. развиj(а)ти се у стрелце *заузети, заузимати нарочити положај у*

борбеној линији. — Павле се са последњим водом два пута развијао у стрелце, штитећи повлачење главнини. *Ћос. Д.*; у стрелце! *команда за развијање у борбени положај.* — У стрелце! — командовали су командири чета. *Јак.*

стрѐлйво с *в. стрељиво.* — Ту бијаше ... кућа за стреливо. *Шен.*

стрѐлимицē прил. *брзо (као стрела).* — Он баци стрелимице поглед по њеној одјећи на столцу. *Кол.*

стрѐлимичан, -чна, -чно *брз (као стрела), стреловит; који траје тренутак, тренута(ча)н, летимичан.* — Онај стрелимични поглед ... *Коз. И.*

стрѐлимично прил. *стрелимице.* — Вагон ... би појурио низ косину ... стрелимично као зрака. *Цес. А.*

стрелѝмкē прил. *стрелимице.* — Говорила она гледајући за галебом што се уз оштар цик стрелимке спустио над море. *Цар Е.*

стрѐлити, стрѐлйм, ијек. стријѐлити, несврш. **1.** *в. стрељати (1).* — Нека светлости богови бели чувају те кроз горе ... где зла вила из заседе стрели и намерника и путника. *Макс.* **2.** фиг. песн. *попут стреле пробадати, пробијати.* — Два пољупца беху што му као жеравица кроз младу душу стрелише, остављајући опустошавајуће трагове у грудима његовим. *Јаки. Ђ.* **3.** необ. (кога, што) *бити управљен, уперен према нечему.* — Клипови не стоје више право уз стабљику, не стреле небо. *Михиз.*

стрѐлица ж (ек. и ијек.) **1.** *дем. од стрела (1).* — Зато се стрелица саспе на Славонце. *Шен.* **2.** фиг. *в. стрела (3).* — Магда је умјела те, њојзи намијењене стрелице вјешто одбијати. *Новак.* Говорничке су стрелице чешће одапињане због тактике којом би се ваљало послужити. *Пол. 1972.* **3. а.** *танка и уска шипчица са шиљастим крајем која служи као показатељ у разним справама и уређајима за мерење чега (времена, правца и сл.).* — Тако би се одмарао и читао докле стрелица на часовнику не покаже тачно девети час. *Мат.* Мени се учини да је овај човјек сав ухо на игли која се окреће као стрелица на компасу. *Вуј.* **б.** *стрела (4б).* — Поглед му се зауставио на зиду, где је масним бојама била нацртана карта Европе, ишарана стрелицама. *Јак.* **4.** *громом растопљен бели облик комад кремена или белутак, који се употребљава у врачању.* — Анђа нек оде и нек нађе »стрелицу« у мом сандуку ... Анђелија донесе »стрелицу« и она је спусти у чанак [за врачање]. *Вес.*

стрѐличāрство с *спорт у којему се луком и стрелом гађа у одређене мете.*

стрѐличаст, -а, -о *који има облик стрелице, који је налик на стрелицу:* ~ лист. *Терм. 3.*

стрѐличастo прил. *у облику стрелице. Бак. Реч.*

стрѐлйшнй и **стрѐлйшнй,** -ā, -ō *који се односи на стрелиште. Р-К Реч.*

стрѐлйште и **стрѐлйште** с **1.** *место опремљено уређајем за наставно, спортско стрељање, гађање из ватреног оружја.* — Да није становао крај стрелишта ... вероватно не би постао стрелац. *Б 1958.* На стрелишту у Мириjеву, у такмичењу за првенство државе у гађању из војничке пушке ... прво место освојила је екипа Словеније. *Пол. 1958.* **2.** *место извршења смртне казне, губилиште, стратиште.* — Из гимназије су одвели на стрелиште читаве разреде заједно са наставницима. *Марј. Ј.*

стрѐлнй, -ā, -ō, ијек. стрйјелнй **1.** *који се односи на стрељање.* — Кад се усавршило стријелно оружје ... дивљач ... се повукла у мирније шуме. *Тур.* **2.** *који је брз попут стреле.* — А ти онда стрелном брзином се жури. *Змај.*

стрѐлница, ијек. стријѐлница, ж *в. стрелиште (1). Бен. Рј.*

стрелòвит, -а, -о **1. а.** *веома брз (као стрела), стрелимичан.* — Наполеон је на мучки напад одговорио стреловитим ударцем против Беча. *Андр. И.* Кобац ... се убрзо снашао ... и стреловитим падом пресекао голубу одступницу. *Рад. Д.* **б.** *временски врло кратак, тренута(ча)н.* — Брзи ... погледи које су двојица Бугара измењали ... Стреловит али недвосмислен израз негодовања. *Андр. И.* **в.** *продоран, проницљив.* — Вриједи живјети ... са очима немирним, стреловитим. *Ћон.* **2.** *раван, прав попут стреле.* — Ненада нарочито порази глатко зачешљана црна коса, подељена стреловитим раздељком тачно на средини главе. *Ћос. Б.*

стрелòвито прил. *на стреловит начин, веома брзо.* — Наоколо зричу попци и стреловито пролијећу ластавице. *Лал.* Дјеловала су и масовна хапшења од првог часа, обављена стреловито. *ВУС 1971.*

стрелòмет и **стрѐломēт** м *домет стреле.* — Стража немају: може им се прићи на стрелomет. *Кнеж. Л.* Тај човјек неће никад побиједити на натјецању ... и неће отпочинути на стрелomет од града. *Вј. 1971.*

стрѐлчев, -а, -о, ијек. стријѐлчев *који припада стрелцу.*

стрељàна ж *стрелиште.* — Овдје на вјежбалишту и стрељани увијек исте ријечи и увијек исте клетве. *Крл.*

стре́ља̄ње, ијек. стријељање, с *гл. им. од стрељати.*

стрељара ж бот. *стрелара. Р-К Реч.*

стре́љати, стрељам, ијек. стријељати, свр̄ш. и несвр̄ш. **1.** несвр̄ш. **а.** *одапињати стрелу из лука, гађати стрелом.* — Виђеће те Срби и војводе, запињаће стреле за тетиве, стријељаће тебе под облаке. *НП Вук.* **б.** *гађати из пушке.* — Виђаше ли како стријељају ... како хитро грабљаху капице. *Њег.* **2.** свр̄ш. *убити, погубити за казну (обично из ватреног оружја); одузети коме живот, лишити кога живота.* — Оглашен је за војног бегунца, и ако га ухвате, биће стрељан. *Дом.* Ја сам ... видио тугу жена којима ем̏о стријељали мужеве. *Фелд.* **3.** несвр̄ш. фиг. *оштро и пажљиво гледати.* — Орловски стреља да проклетник [изгубљени конопац] не виси негде на заперцима кукуруза. *Рад. Д.*

Изр. ласно је иза грма ~ нар. посл. *лако је некога нападати, критиковати не сносећи зато никакве одговорности;* ~ очима (погледом) кога 1) *оштро непријатељски (по)гледати некога, показати своје незадовољство према некоме.* — Удри! ... пркошљиво стријељајући га очима, окрете се она према њему. *Ћип.*; 2) *бацати брзе, кратке погледе, (п)осматрати, вребати.* — Тако наиђе ... свуда стријеља очима, опази одмах и нас и незван уђе у авлију. *Андр. И.*; 3) *гледати особу супротног пола допадљиво, освајачки.* — Стријељао [је] очима црнпурасту Јелку. *Мат.*; ~ ушима (о коњу, магарцу, мазги) *мицати ушима испољавајући узнемиреност, стрићи ушима.* — Шарац поче узнемирено фркати на нос и стрељати ушима. *Дом.*

стрељач, -а́ча м (ек. и ијек.) *в. стрелац.* — Здрав стрељач кад на банак сједне, у пећ погоди. *Н. посл. Вук.*

стрељачица ж *женска особа стрељач. Р-К Реч.*

стрељачки, -ā, -ō *који се односи на стрељаче, стрелце и стрељање:* ~ ланац, ~ ров, ~ строј, ~ удружење.

стрељачница ж *в. стрелиште. Р-К Реч.*

стрељаштво с **а.** *стрељање.* — Учио се од старијих вештини стрељаштва. *Б 1958.* **б.** *спортска грана у којој се из пушке или пиштоља гађа у нарочите мете.* — Други европски шампионат у стрељаштву за жене и омладинце одржаће се у ... Београду. *Б 1957.*

стрељив, -а, -о песн. *који доноси смртну пресуду.* — Ни не дочеках речи стрељиве, усне ми твоје ... немо рекоше: Умри, увени! *Кост. Л.*

стрељиво с *мећи свих врста, муниција, џебана.* — Без стрељива дају се обрамбени положаји узети ... ал' не одржати. *О 1875.* Само ви удрите, има муниције, има стрељива! *Ћоп.*

стрељнути, -нём свр̄ш. у изразу: ~ очима *бацити брз, тренутан поглед.* — Кад је већ држао кваку, стрељну очима у колевку. *Моск.*

стрем *1. л. през. од стрти.*

стрем м песн. *жеља, намера, стремљење.* — Пружам ... своју руку ... на руковање, али даљина груба кида мој замах и стрем. *Ћон.*

стрёмен, -ена м **1.** *метална папучица која виси с обе стране седла у коју јахач ставља ногу кад узјахује, бакрачлија, узенгија.* — Богат немиран, а Вуја не може никако да претури ногу до стремена. *Глиш.* фиг. Орљава вјетра. Извлачи ноге из сотонских стремена. *Божић.* **2.** *део смучарске опреме у који се ставља и причвршћује нога при смучању. Свезн.* **3.** анат. *слушна кошчица у средњем уху* stapes. *Терм. 4.*

Изр. држати ~ коме *в. уз држати (изр.).*

стремѐница ж *стременски ремен, каиш. Деан. Рј.*

стрёменскӣ, -ā, -ō *који се односи на стремен:* ~ ремен, каиш. *Деан. Рј.*

стремѐњача ж анат. *в. стремен (3). Бак. Реч.*

стре́мити, -ӣм и стрёмӣм несвр̄ш. **1.** *брзо, журно ићи, кретати се, хитати, хрлити, летети у одређеном правцу.* — Цвита корача прва, стреми напријед. *Кал.* На њему [небу] ласте стреме као танад. *Ћон.* фиг. Пиревина је жудно стремила к сунцу пружајући главицу са зрњем. *Моск.* **2. а.** *управљати мисли, жеље да се некуд стигне, да се нешто постигне, оствари, тежити ка нечему.* — У ... фабрикама ... је крчила себи пут снага радничке класе, која је стремила ка демократизацији свих области живота. *Пол. 1957.* **б.** *управљати поглед према коме, чему са живом чежњом, чезнути за чим.* — Око ње [Пенелопе] вију се мушки и жарки погледи стреме, а муж по свету лута већ ... толико време. *Митр.* Како нам погледи преко мора стреме, како наша уста сад од среће неме. *Дис.* **3.** (на кога) *спремати се за напад.* — И кô тигар што на лава стреми, задршће, уђути, занеми. *Јаки. Ђ.*

стре́мљење с *гл. им. од стремити.*

стрёмнути, -нём *свр̄ш. према стремити.* — С риком стремну царски делибаша, пусти џилит и штит бојни смрви. *Фил.*

стрёп м песн. *в. стрепња.* — Претворена сва у уво, пуна стрепа, она пође као зверка плен кад вреба. *Кош.*

стре́пети, -пи́м, ијек. стре́пјети, и **стре́пити,** -и́м (ек. и ијек.) несврш. **1.** *бојати се, страховати, осећати страх, узнемиреност због кога, чега.* — Мариновићева влада највише је стрепила од два човека. *Јов. С.* Стрепих да рачун мој се не помете. *Гор.* Стрепи од неизвјесности идуће секунде. *Кол.* **2.** *трести се, подрхтавати, трептети, треперити.* — Лице му беше побледело, очи упале дубоко у главу, а тело му је стрепело и дрхтало као у каквог старца. *Вес.* Исцеђене, окореле му усне растављене и, једва приметно, стрепе. *Петр. В.*

стре́пјети, -пи́м, ек. стре́пети.

стре́пљење с *гл. им. од стрепети, стрепити и стрепјети.*

стре́пња ж (ек. и ијек.) **1.** *узнемиреност, страх пред нечим, предосећање опасности.* — Бојао се да ће на крају шенути умом. Ту своју стрепњу никоме није открио. *Вј. 1971.* Нема код њега мојих стрепњи ни мојих мисли. *Лал.* **2.** *брига, одговорност за некога, нешто.* — Велика јој стрепња испуњавала душу; имаће дете Бралетово. *Рист.* Она строго поучава ... с каквом стрепњом се треба спремати за венац. *Бил.*

стрептàзо̄л, -о́ла м фарм. *врло ефикасан лек који се примењује нарочито код сепсе, запаљења плућа и сл.* — Дао сам му нешто стрептазола ... овај лек увек обара температуру. *Дед. В.*

стрептòкоке ж мн. мед. *бактерије које се под микроскопом виде као ситна зрнца поређана у ланчасте скупове; неки од њих су узрочници тешких и опасних гнојних и заразних болести.*

стрептомѝцӣн, -и́на м фарм. *антибиотик, добивен из културе неких гљивица; примењује се много у лечењу туберкулозе и других инфекција.*

стрѐс[1] м *потрес, удар.* — И див се крену, пробуди га крес, и један покрет, само један стрес. *Кост. Л.* Кад је пукла пушка, треснула је као обично кад пукне, а старост Бјеланова није могла тај стрес поднијет. *Миљ.*

стрѐс[2] м енгл. **1.** *брза и јака реакција којом психофизички организам настоји превладати неку изузетну, нарочито штетну или опасну ситуацију.* — Та разлика [између садашњег живота и школе] изазива праве стресове у духу младежи. *Вј. 1971.* Жлезде са унутрашњим лучењем диригују функцијама нашег тела, укључив и реакције на све врсте стресова. *НИН 1971.* **2.** мед. *штетно деловање које после дужег времена изазива у нападнутом организму општи синдром прилагођења (нпр. хронични реуматизам, повишени притисак и сл.). ЕЛЗ.*

стре́са̄лка ж *врста оруђа, алатка.* — Често наилазимо у чланцима у којима се описује социјалистички рад на добре народне речи као: засјекачица, стресаљка ... *Бел.*

стре́са̄ње с *гл. им. од стресати (се).*

стре́сати (се), стрѐса̄м (се) *несврш. и уч. према стрести (се), стреснути (се).*

стрѐснути, -нём сврш. *затрести, потрести.* — Онда ти ваља нотару да ти састави писмо. — Жену стресне језа. *Божић.*

~ **се** *задрхтати, затрести се, потрести се (од зиме, страха, јаког узбуђења).* — Чим престаде пљусак, изиђе из каменог оквира и стресне се: узмилила мразна струја мршавим тијелом. *Божић.* Наш Стојан зачу, онамо с' окрену, но што се стресну, кога тамо зглену? *Радич.*

стре́сти, -сём сврш. **1. а.** *наглим покретом (руке или ноге) учинити да нешто спадне са чега, отрести.* — Она ... спретно скочи с кола, ману руком неколико пута те стресе са себе прах. *Вес.* Трупнуо би ногом као да жели да стресе са њих дебели слој прашине. *Чипл.* **б.** *покретом руке или тела учинити да нешто спадне на одређено место.* — Узмем празницу [празну кошницу] и мотку ... па стресем само матицу у празницу, а челе све за њом. *Вес.* **в.** *јаким притиском, ударом изазвати да нешто спадне са чега.* — Крв је кључала и као поточић односила младо буково лишће које је експлозија стресла. *Дед. В.* **г.** *покретом руке или тела збацити, скинути нешто са себе.* — Стресе врећу са својих плећа на земљу. *Рј. А.* Била [му је] одвратна, и он стресе њене руке са својих рамена. *Чипл.* фиг. Стресла је кошуљицу дјетињства, није више рашчупана, прашњавих и блатњавих ногу. *Божић.* **д.** *учинити да спадне са тела нешто сувишно, прљаво, ослободити се чега непотребног, очистити.* — Морамо се купати, прљавштину стрести. *Змај.* фиг. *ослободити се нечег непријатног, мучног.* — Гле ти Адама, — помисли Петар, стресавши досаду. *Бил.* **2.** *учинити да се нешто у кратким и наизменичним покретима покрене неколико пута тамо-амо, горе-доле, затрести, потрести.* — Тако рече Сварожић и зловољно стресе главом. *Брл.* Мићка ... стресе раменима ... — Да ли бисте ми дали вашу Лизавету? *Моск.* **3.** *изазвати дрхтавицу, учинити да се нешто потресе од зиме, страха, јаког узбуђења, душевно узбудити, довести у стање узбуђености.* — Зима је стресла, хитро је обукла чисту кошуљу. *Ћос. Д.* Једна мисао, коју би одмах заташкао, беше га стресла уједно са несташно и радосно за срце. *Ћос. Б.* **4.** *испити, искапити до дна, надушак. Р-К Реч.*

Изр. ~ јарам (ланце, окове) *в. уз оков (изр.).* — Нису могли да стресу ланце ... ропства. *Пиф.*

~ **се 1.** *доћи у стање трешње, колебања, уздрмати се, затрести се, потрести се.* —

Осетим каткад тајни лет . . . стресе се лист и стресе цвет, па опет влада мир. *Рак.* Залупи вратима, тако да су се стакла стресла. *Бат.* **2.** *задрхтати целим телом (од студени, јаког алкохолног пића, од јаког узбуђења); узбудити се, узнемирити се.* — Стресао сам се, напољу је била влажна, права новембарска ноћ. *Чол.* Стресао се при свакој чашци ракије. *Лал.* Сваки час јављали су се из тихих соба неки гласови од којих би се стресао. *Новак.*

стрёфити, -ӣм сврш. нем. варв. *погодити, згодити, потрефити (стрелом, метком и сл.).* — Из пушке те стрефило? *Ћоп.*

Изр. ~ кога у живац *погодити у најосетљивије место.*

~ **се**; исп. потрефити се **1.** *наћи се случајно негде.* — Таман кад су већ хтели да припале топ, сетио се један Банаћанин . . . који се ту стрефио . . . и каже . . . *Срем.* Да се стрефисте негдје подаље, бога ми бисте покисли кô мишеви. *Шуб.* **2.** *догодити се, десити се.* — Особито јој је мило било што се то баш тако стрефило. *Срем.* Паше и везири носе таке фесове и ето се стрефило да га понесеш и ти. *Ћор.*

стрёха ж **а.** *крај крова који прелази спољне зидове куће; настрешница.* — Милан седи већ под стрехом мале кућице његова оца. *Сек.* Шум кише што је капима кључала . . . зрнца пијеска у каналићу под ниском стрехом. *Божић.* Пуцао је лед . . . капале су, као да се сашаптавају, све стрехе. *Андр. И.* **б.** *истурени део који је наднесен изнад чега.* — Па самурли капу нахерила, самур капу, а стреха од злата. *НП Херм.* Више огњишта је обично стреха од мрамора . . . по којој се као по полици ређају слике. *Нед.*

стрёхаст, -а, -о *који је налик на стреху.* — Грчка стрехаста камилавка, висока и црна . . . улива страхопоштовање. *Божић.*

стрёхица ж *дем. од стреха.* — Још по која капљица падаше са влажне стрехице. *Шапч.*

стрёцāј м *трзај, трзање, жигање (од убода нечега оштрог и сл.), штрецај.* — Он вјерно ниже стрецаје свога срца. *Цар М.*

стрёцāње с **1.** *гл. им. од стрецати.* **2.** *дрхтање од снажног узбуђења, дрхтавица.* — Стрецања ме рајска тресу. *Њег.*

стрёцати, -āм несврш.; исп. штрецати. **1.** *изазивати стрецај, бол, жигати, пробадати:* чир ме стреца. *Вук Рј.* **2.** *презати, дрхтати, трзати.* — Стриц му [Бакоњин] сјећаше на дивану, стрецајући од сваког корака . . . јер се бојао похода. *Мат.* **3.** *јецати.* — Оно је дијете са болесном ногом . . . главу положило на кољена, стреца, уздише. *Сиј.*

стрёцнути, -нём *сврш. према стрецати, штрецнути.*

стрёш ијек. стр̀ијеш, м и ж **1.** *в. среш. Вук Рј.* **2.** *зубни каменац.* — Општински је лекар баш тога дана седео цело пре подне код начелникове жене, чистећи јој стреш са зуба. *Лаз. Л.* Жабокречни стреш око зуби заударао му је бљутавим задахом. *Божић.* Најпре је пазити да се што пре скине тз. зубна стреш. *Батут.*; *Терм. 4.*

стрёшица ж *дем. од стреха. Р-К Реч.*

стрёшњи, -ā, -ō *који се односи на стреш.* — У црним дудињама има . . . стрешне киселине, те се од њих у апотекама прави накисео сируп. *Тод.*

стр̑ж м бот. покр. *врста храста бељиг, љутик. Вук Рј.*

стр̑ж ж покр. *сржс, срчика. Вук Рј.*

стржа́ја ж покр. *изданак биљке пузавице и пењачице, врежа (1), рашљика (1). Вук Рј.*

стр̑жев, -а, -о *који је од стр̑жа.* — Једри момци кô стржеви коци. *Март.* Будите тврди и сигурни као стржева греда у кућном шљемену. *Вујач.*

стр̀ӣг м *стрижење стоке (оваца, коза), стиж(б)а. Рј. А.*

стр̀ӣга ж *тепање овци (у песми).* — Ој ти овцо, стриго моја! *Вук Рј.*

стр̀ӣгалице ж мн. зоол. *врста инсеката чија су горња крилца од танке провидне кожице* Dermatoptera. *Терм. 4.*

стр̀ӣгāч, -áча м *онај који стриже. Рј. А.*

стр̀ӣге ж мн. зоол. *зглавкари из реда стонога* Chilopoda *спљоштена тела, са отровним жлездама:* кућне ~, велике ~. *Терм. 4.*

стр̀ӣгнути, -нём *сврш. према стрићи.* — Затим се [слон] стресе . . . стригне задовољно ушима и продужи својим свечаним и спорим кораком. *Андр. И.* Не опажа ни младића који је чека . . . на концу мало стригне очима у страну и крене. *Кал.* фиг. Фарови одједном косо стригну мостом. *Десн.*

стр̀ӣдор м лат. мед. *шиштаво дисање изазвано сужавањем душника (нпр. код гушавости). Свезн.*

стр̀ӣжа и **стр̀ижба** ж **а.** *стрижење стоке (оваца, коза); доба стрижења.* — Никада . . . није био испрутан као шиљеже наказама за стрижу оваца. *Јел.* За кума, пријатеља . . . које се јагње . . . а у данима свадбе, стрижбе итд. нема изузетка. *Дед. Ј.* **б.** *прво стрижење деце;* исп. стрижено кумство (уз стрићи, изр.). — Дете обично носи дуг перчин све до стрижбе, и велики је грех ко би га осекô пре кума. *Рј. А.*

стр̀ӣжёње с *гл. им. од стрићи (се).*

стр̀ижибубе ж мн. зоол. *стризибубе.* — Стрижибубе су претежно крупни инсекти са врло дугим и танким пипцима. *Стан. С.*

стри́жња ж *стрижа. Р-К Реч.*

стри́жуша ж бот. *биљка из пор. крсташица* Chamaeplium officinale. *Сим. Реч.*

стри́з м песн. *оно што се одједном остриже, одстрижак.* — И већ узе ређат' бреме [сечене косе] . . . Стриз по стризак, низ по низак. *Кост. Л.*

стри́за ж **1. а.** *оно што је одрезано, одсечено, одрезак (тканине, хартије и сл.).* — Сад је . . . пажљиво и постепено пунио шупљине пред вратима . . . стризама папира и крпе. *Лал.* Ћилибар . . . кад се протаре сукном или крзном стиче особину да привлачи лаке предмете, стризе од хартије . . . и др. *Физ. 3.* **б.** *мали комад земљишта.* — Људи су се спустили и извукли из камена, све изделили ситно [земљу, имања], на мале, уске њиве и ливаде, на неке стризе. *Ђур.* **2.** етн. *трака тканине разне боје као украс женске одеће, стризица. Рј. А.*

Изр. зелена ~ *турски барјак.* — Милош . . . распише књиге на све стране . . . да бију Турке где год зелену стризу виде. *Вук.*

стри́зак, -йска м *стриз.* В. пр. уз стриз.

стри́зање с *гл. им. од стризати.*

стри́зати, -ам несврш. **а.** *сећи, резати на мале, ситне комаде.* **б.** *стрићи. Р-К Реч.*

стри́зибубе ж мн. (јд. стри́зибуба) зоол. *род инсеката из реда тврдокрилаца дугуљастог тела са дугим и танким пипцима, тицалима* Cerambycidae. *Терм. 4.*

стри́зица ж *дем. од стриза.* — По оном плашту беше наприкачивано неких плавих, црвених . . . и љубичастих стризица. *Ком.*

стри́ја ж покр. *обод од шешира. Рј. А.*

стри́јач, -а́ча м покр. *сламни шешир широког обода. Рј. А.*

стри́јеж, ек. стре̂ж.

стри́јежни, -ā, -ō, ек. стре̂жнӣ.

стрије́ка, ек. стре́ка.

стрије́л-, ек. стрел-.

стрије́љ-, ек. стрељ-.

стри́јеш, ек. стре̂ш.

стри́ка[1] ж (вок. стри́ко) *хип. од стрина.* — Дарују нама, стрико наша, оку брашна, стрико наша. *Вук.*

стри́ка[2] м (вок. стри́ко) = стрико *хип. од стриц.* — Стрика Ђуро, моја десна руко! *НП Вук.* Тада се беше таман замомчио мој најмлађи девер, а ваш стрика Штуле. *Шапч.*

стри́кан м *хип. од стриц.* — Пази се ти, мудар је твој стрикан. *Ћоп.* К њему се навраћало и много часника . . . и сви су га звали »стриканом«. *Буд.*

стри́кана ж песн. *хип. од стрина.* — Пресушило вино . . . точила га . . . наша стрина Стана, док не паде стрикана . . . занесена, пијана. *Кош.*

стри́ко, -а и -ē м = стрика[2]. — Са толико турских глава да осветим стрика. *Вујач.* А коју ћеш узети? . . . Кажи твоме лијепом стрику. *Мат.*

стри́ктан, -тна, -тно лат. *тачан, строг, јасно одређен; оштар.* — Јест да је било и мало нереда, али ко ће децу обуздати и предвидети неки стриктни ред. *Пол. 1958.*

стри́ктно прил. *на стриктан начин, строго, одређено.* — Та подела главне улице је била . . . стриктно проведена и поштована. *Пер.* Аутори су . . . врло стриктно и одговорно пришли реализацији. *Вј. 1970.*

стриктýра ж лат. мед. *сужење које се јавља најчешће на каналу мокраћне цеви или на другим каналима (цревима и сл.) као последица гнојног обољења. ЕЛЗ.*

стри́на ж **1.** *стричева жена, жена очева брата.* **2.** *постарија жена у ословљавању.* — Официр саслуша све . . . после се намргоди и рече: — Не умем ти ништа казати, стрина, док не питам бригадира. *Лаз. Л.* **3.** нар. *кукавица, плашљивица, страшљивица.* — Умеш да чиниш пакости, а после бежиш као стрина. *Ранк.* Понашамо се с непријатељима као стрине. Нема ту енергичности. *Вуј.* **4.** фам. *стражњица.* — Богме да речеш и једну у прилог њему, и теби бих ја прутином запалио стрину. *Ћоп.*

стри́п, -йпа м енгл. *приповетка у сликама са врло кратким и најпотребнијим текстом ради повезивања и објашњења појединих епизода на сликовној траци.*

стри́повати, -пујēм сврш. и несврш. (*из*)*радити приповетку у стриповима. Кл. Рј.*

стри́птӣз м енгл. **1.** *постепено свлачење варијетске или барске плесачице пред публиком, као плесна тачка у ноћним локалима.* **2.** *сама тачка програма у којој наступају такве плесачице.*

стриптизе́та ж *плесачица која изводи стриптиз.*

стри́ћи, стри́жēм (3. л. мн. стри́гӯ, некњиж. стри́жӯ; аор. стри́гох, 2. и 3. л. стри́же; имп. стри́зи; прил. сад. стри́гӯћи; р. прид. стри́гао, -гла, -гло; трп. прид. стри́жен, -а, -о и стри́жен, -ена, -ено) несврш. **1. а.** *сећи, подрезивати, скраћивати маказама или машином (косу, вуну), шишати.* — Кум се зове и онај који први пут стриже косу дјетету. *Вук Рј.* Мати и једна жена из суседства стрижу црну вуну. *Бан.* **б.** *резати, подрезивати, сећи нокте, гране, траву и сл. Р-К Реч.* **2.** фиг. **а.** *вешто извлачити корист из чега, искоришћавати, пљачкати кога.* — Гадио [му се] начин како је Марунић стригао своје овчице. *Цар Е.* Нијесам [се] ћео женити да не би' . . . умножавао стадо које ће . . .

бирократе ... стрићи и мусти. *Срем.* **6.** *задавати непријатан бол као од убода нечим оштрим, резати, сећи (о јаком и студеном ветру).* — Студени вечерњи вихор као лед стризаше по образу и ушима. *Љуб.* **3.** фиг. *производити равномеран, уједначен звук, ударати (о часовнику).* — По зидовима много малих и великих часовника. Кад би наш разговор застао за тренутак, чуло се како њихова клатна ткају и зује, стригу и цакћу кроз тишину. *Андр. И.* **4. а.** (брцима, очима) *мицати брцима (обично као знак узбуђености); оштро гледати тражећи кога.* — Испрсио се [Бора], брцима стриже. *Рад. Д.* Каматник стриже очима на све стране, неће ли угледати кога дужника. *Мат.* Малим је очима стригао наоколо. *Цар Е.* **6.** (ушима) *мицати ушима, уздизати уши школске ослушкујући нешто (обично какву опасност), ћулити, чулити (о коњу, магарцу, мазги).* — Коњи заржаше стригући ушима. *Наз.* Коњи су стригли ушима, збијали се у гомилу, као да им је прилазила звер. *Моск.* Мазга ... стриже ушима. *Кал.*

Изр. стризи овцу, ма не до коже нар. посл. *користи се чиме, али не искоришћавај, не пљачкај другога*; стриже без ножица *немилосрдно искоришћава, пљачка некога*; стрижено кумство *в. шишано кумство (уз шишати изр.)*; стрижено — кошено нар. посл. *није тако него овако (мада је у ствари исто).* — Реци ти. Старији си, велим, прво ти. Па ни стрижено ни кошено. *Вукић.*

~ **се** *сећи, подрезивати сам себи косу или дати другоме да то ради.*

стри̏хнин, -и́на м грч. *алкалоид из семена велебиља, врло јак отров.* — На подручју шумарског газдинства »Капела« у Лици раздељено је ... један килограм отрова стрихнина. *Пол. 1952.*

стри̏ц, стри́ца м **1.** *очев брат сину.* — Радио сам ни по бабу ни по стричевима. *Пол. 1959.* **2.** *старија особа (обично кад се млађи обраћа старијему). Вук Рј.*

стри̏цкање с *гл. им. од стрицкати.*

стри̏цкати, -а̄м несврш.; исп. штрицкати. **1.** *сецкати маказама.* — Урош му је лагано, мичући са два прста као маказама кад нешто стрицка, износио свој став. *Вуков.* **2.** *грицкати.* — Драгоје је стрицкао крајичак брка зубима. *Лал.*

стри̏чак, -чка м **1.** бот. *биљка из пор. главочика, бодаљ (б)* Carduus. *Сим. Реч.* **2.** зоол. *в. попац*: ~ кућни Gryllus domesticus. *Терм. 4.*

стри̏чан м фам. *хип. од стриц, стрикан.* — Је ли, стричане, зашто ти никад не поздрављаш »Смрт фашизму«? *Вуј.* Дочекао сам ноћ уз огњиште где [се] стричан Стеван ... гријао. *Лоп.*

стри̏чев, -а, -о *који припада стрицу.*

стри̏чевић м *син једног брата деци другог брата, брат од стрица, братучед.* — Сад је момчић ... одговарао слободније и као да није запажао својих млађих стричевића с којима се све до јуче играо. *Ћоп.*

стри̏чевски, -а̄, -о̄ *који се односи на стричеве.* — Док су његови другови просто пренашани преко испита помоћу ... стричевских посетница ... он је морао да стрепи за зеленим столом. *Петр. В.*

стри̏чек м кајк. *в. стриц.* — Можда је ипак у праву стричек (тако моја мала кћерка назива нашег министра индустрије). *Крл.*

стри̏чић м зоол. *в. стричак (2). Р-К Реч.*

стри̏чића ж *кћи једног брата деци другог брата. Бен. Рј.*

стр̏к м *в. стрка.* — Зграбим уже и звоним ... људи ће се стрчати ... ја ћу се за времена скрити у стрку. *Мих.*

стр̏ка ж *дотрчавање многих са свих страна изазвано нечим необичним, неочекиваним, јурњава, гужва, метеж.* — Напољу је настала стрка. *Донч.* Стражар скочи као рис ... узбуна, стрка, и Мила ... гоне натраг у његову ћелију. *Чол.*

стр̏кати (се), стр̏чём (се) сврш. *стрчати (се).* — О кадуно, отвори ми врата ... стрка када па отвори врата. *НП Вук.*

стр̏ка̄ч, -а́ча м покр. *кукурузовина. Вук Рј.*

стрки́вати (се), стр̏кујём (се) *несврш. и уч. према стркати (се).* — Стркују се млади Которани, низ Которе кули Смиљанића. *НПХ.*

стр̏кнути (се), -нём (се) сврш. *стрчати (се).* — Ово је тешко за тебе — рече Шумић. Стркни у мрак. *Лал.* У селу није остало ниједне одрасле мушке главе, стркли су и у смртном страху побегли куд који. *Ћур.*

стр̏кнути, стр̏кнём сврш. *искочити, излетети.* — Повуче затварач, и метак стркну у сниjег. Сагну се да га нађе. *Вуј.*

стр̏котина ж *крхотина (метка, гранате), гелер.* — Стркотина експлозивног метка огребе му вјеђу. *Лал.* Зашто вам је унакажено лице кад је могло да буде ... без стркотине бацача или бомбе? *ЛМС 1957.*

стр̏љати (се), стр̏љам (се) сврш. *в. стрти (се).* — Јеси ли стрљала обућу? *Вес.* Зарадовали су се што ће сутра ујутру у равници бити росе и што ће моћи покупити »пиџу« да се не стрља и не проспе. *Ћур.*

стр̏м, -а, -о **1.** *који је нагнут, који има оштар нагиб или успон.* — Сиђи с кола, ви'ш како је стрмо. *Лаз. Л.* Стрмим, вијугавим друмом ... силазе кола и у њима два тешка

рањеника. *Дед. В.* **2.** *тежак, мучан за пењање, врлетан, стрменит.* — Поможе му сићи низ стрме ... стене. *Ранк.* [Војници] прећоше и стрме главице. *Лал.* **3.** фиг. *оштар, строг (о човеку).* — Ал' предњачи један калуђере ... таке браде, така ока стрма, таке још огромне гласине. *Радич.*

стр̏ман, -мна, -мно песн. *стрм, врлетан.* — Често је ... чуо хуку реке како се са стрмних планина у долине ваља. *Јакш. Ђ.* А кад им [облацима] творац срдито грмне, онда одлете за горе стрмне. *Кост. Л.*

стр̏мац, -мца м *страна брега или земљишта где се земља рони или би се могла ронити.* — Пред неким стрмцем краве одједном засташе саме од себе. *Перк.* фиг. Робови, пут до слободе стрмац је врлетан, тврд. *Наз.*

Изр. воденички ~ *издубена клада кроз коју се доводи вода под воденички точак, млинско коло. Рј. А.*

стрме́кнути (се), стр̏мёкнём (се) свршн. **1.** *пасти стрмоглавце, стрмоглавити се.* — Одатле је прије двадесетак година стрмекнуо у набујао поток покојни поп Личина. *Ћоп.* Нагао [сам] се па се и сам стрмекнуо кроз прозор. *Куш.* Заврти се у зраку, преврне се те стрмекну стрмоглав. *Наз.* **2.** (на кога) *скочити, жестоко напасти некога.* — Кад се приближи Јовешиној кући, залаја пас и стрмекну на њу. *Мил. В.*

стр̏мёком прил. необ. *стрмоглавце.* — — И одгурну је у воду стрмеком, и оде Ната без гроба и без крстаче. *Кош.*

стр̏мељ м *в. стршљен. И-Б Рј.*

стр̏мён[1] ж **1.** *стрма, врлетна страна, стрмина.* — Млади Раде ... спусти се весело низ ловћенске стрмени. *Нен. Љ.* На дну [је] језерце, из кога се ... вода диже да потече кроз спиљу и удари низа стрмен правећи слапове. *Наз.* **2.** *земљиште са оштрим нагибом.* — Сваког дана ... може се посматрати ред косаца на некој од тих стрмени. *Андр. И.*

стр̏мён[2], -ена м *в. стремен.* — Вранцу коњу до стрмена. *Вук Рј.*

стр̏мен и **стр̏менит,** -а, -о *стрм; врлетан, тежак за пењање.* — Игра коњиц уз стрмени пут. *Шен.* Под јој је [пећини] час раван, час стрмен. *Жуј.* Запитао нас је на коју је страну планина најстрменија и најзабитнија. *Вел.* Пењали [смо се] стрменитим и мучним путем на Крстац. *Нен. Љ.* Шимун скочи преко стрменитих степеница. *Гор.* Народ у Боки везао је ово предање за стрмениту литицу коју је назвао Скочидјевојка. *Глиг.*

стр̏менито прил. *стрмо.* — Од поднева граду тврда се цеста стрменито пропиње из продола до моста. *Кум.*

стр̏менитост, -ости ж *својство, стање онога што је стрменито.* — Стране тих долина дижу се од реке најпре стрменито; та стрменитост прелази каткад у праве стеновите одсеке. *Дед. Ј.*

стр̏меница ж *стрмина.* — Пуста стрменица ... вазда ми је пред очима. *В 1885.* Низ стрменицу, к њима, ваљала се чудна гомила. *Вуј.*

стр̏мено прил. *в. стрмо. Р-К Реч.*

стрмѝна ж **1.** *стрм нагиб (пута), стрма страна (брда), падина, стрмен*[1]*, низбрдица.* — — Идући у село, Шћепан се на једној стрмини морао да хвата за гране живице. *Вуков.* И упути се утртим трагом низ стрмину. *Донч.* Због рђавог пута и силне стрмине, чета више није ни била на окупу. *Лоп.* фиг. Сви су они готово већ досегли врхунац свога живота, и њихова се линија већ почела да спушта низ стрмину. *Крл.* **2.** *стрмост.* — Залет је потребан ради постизавања што веће висине, а о томе ће овисити и снага ударца и стрмина обарања лопте. *Одб.*

стр̏мити, стр̏мӣм несврш. песн. *ићи навише, дизати се, пењати се увис; стремити.* — Ти си храст који је претурио све олује и стрми к небу! *Кос.* Стрмиш такав, гвоздену дижућ мишку. *Крањч. С.*

~ **се** *пружати се за чим, тежити.* — За белу је хвата руку Самсонова рука лева, а десна се слепо стрми да се маши врата њена. *Кост. Л.*

стр̏мке, -мāкā ж мн. *узица, канап којим се веже кеса за новац.* — Управо у томе часу цијели народ пренапињао [је] и своја грла и стрмке кеса својих. *Креш.; Вук Рј.*

стр̏мнӣ, -ā, -ō обично у изразима: ~ жито, ~ брашно агр. *бело жито (пшеница, јечам, овас, раж, просо, тј. жита од којих се добива брашно за хлеб); брашно од таквог жита.* — Воћке у погледу хранивости изостају ... далеко иза стрмних жита. *Тод.* Рекох [му] да оде у воденицу да смеље мало стрмна брашна. *Дом.*

стрмни̏на ж *стрмно жито.* — Ветар таласа зелену стрмнину као море. *Вес.* Сипа ... јутро росу ... по стрмнини. *Кош.*

стр̏мо[1] с покр. *стрмина.* — И поскочи стрмом низ планину. *Вук Рј.* Кад погледаш стрму испод града. *И.* [Вода] се опет распљуска стрмом у широки Дунав. *Павл.*

стр̏мо[2] прил. *са оштрим падом, нагибом, надоле.* — Ту се црне пјесме запјевале, а барјаци стрмо обрнули. *НП Вук.* Дигоше [се] одатле и ударише стрмо. *Мул.* Речица ... гдешто хучи преко широких плоча стрмо у вирове. *Глиш.* Одисеј уз високи уз ступ сједећи стрмо гледа. *М-И.*

стрмо̀вит, -а, -о *веома стрм, опасан.* — Било јој је ... као да се зибље на једној стрмовитој љуљалци. *Бег.*

стр̏моглāв и **стрмо̀глав,** -а, -о **а.** *који пада, лети с главом надоле, главачке.* — С овога света ... не може [се] прећи, док се као зрела воћка не откине, не полети у болном и стрмоглавом паду и не тресне о тврду земљу. *Андр. И.* фиг. Калупи пуцају падом предзнака у стрмоглаву празнину. *Уј.* **б.** *који се нагло спушта, који брзо тече (о води).* — То је нанос од реке и стрмоглавих потока. *Андр. И.*

стр̏моглāв прил. *стрмоглавце.* — Коњ ми се заплете ... те стрмоглав паде доле у неку јаругу. *Јакш. Ђ.* Задржасмо погледе на цвећу што из једне обешене котарице стрмоглав расте. *Нен. Љ.* Заврти се у зраку, преврне се те стрмекну стрмоглав. *Наз.* Прије ће се сва Црна Гора стрмоглав окренути, него што ће се одрећи косовског аманета. *Нен. Љ.* Нека одбаци проклети нож стрмоглав. *Јел.*

стрмо̀главац, -āвца м неол. *онај који скаче стрмоглаво.* — Прекјуче су ... голобради стрмоглавци јуришали на све или ништа у специјалном слалому. *НИН 1970.*

стрмогла̀вити, -о̀главим свршд. **1.** *бацити некога с главом надоле, стрмоглавце.* — Ту би они [обешени на мосту] висили данима док их нечија рука не би стрмоглавила у ријеку. *Чол.* **2. а.** *стрмоглавити се (б).* — Многе жабе које су сједиле на ивици баре стрмоглавиле су у воду чим су га угледале. *Радул.* **б.** *пасти, срушити се, сурвати се у дубину.* — Кук који виси над Котором ... рекао би да ће нā ови час ... стрмоглавити ... пак град под грохот закопати. *Љуб.*

~ **се а.** *пасти главом надоле, наглавце (1), стрмоглавце.* — Ту пада један, ту се пребаци други, стрмоглави трећи. *Шен.* Пушка пуче и погоди спасиоца у груди, те се и он стрмоглави у ледену воду. *Пер.* **б.** *скочити главачке, стрмоглавце.* — Остали одмичу, већ су близу обале и нагло се стрмоглавише у реку. *Јак.*

стрмо̀главицē и **стрмогла̀вкē** прил. *стрмоглавце.* — [Са Петке на Лападу] се поглед стрмоглавице утапао у пучину без краја. *Војн.* Ловћенска чета ... враћа [Талијане] стрмоглавице к Пољу. *Ств. 1948.*; *Р-К Реч.*

стрмогла̀вљати се, -о̀глављам се и **стрмоглавља́вати се,** -а̀вљујēм се *несврш. и уч. према стрмоглавити се.* — Разне експедиције тежиле [су] да допру [на врх Хималаја], али су пропадале, стрмоглављале се у поноре. *Нуш.*

стр̏моглаво и **стрмо̀главо** прил. *стрмоглавце.* — Спустила би се стрмоглаво, опонашајући смелу скијашицу. *Андр. И.* Све му се окренуло стрмоглаво. *Марк. М.* Стварност ... се тако нагло, тако стрмоглаво развијала. *Нуш.*

стрмогла̀вцē прил. **1. а.** *с главом надоле, на главу, главачке.* — Протегну се и стрмоглавце паде на плочник. *Каш.* Скочи стрмоглавце, добро се отиснувши ногама. *Матош.* фиг. Ко ће горе, вашу постојбину, стрмоглавце игда окренути, кâ причају они духовници? *Њег.* **б.** *равно, окомито доле.* — Упоредо са путем иде ... Црни поток који се на махове баца са стена, стрмоглавце, у слаповима тако високим да се његова оскудна вода претвара у кишу. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *наопако, зло, рђаво.* — Тада је све пошло стрмоглавце. *Сим.* **б.** *нагло, одмах, одједном; брзо, журно, наврат-нанос, наглавце (2).* — Бранити несрећнике којима су ... судије напиле чашу, то шћаше рећи: ја стрмоглавце падам у беду. *Ат.*

стр̏моглēд м бот. *в. жалосна врба (уз жалостан, изр.).* — Брци црни и спуштени попут грана стрмогледа. *Ков. А.*

стр̏моглēђа м *онај који гледа себи пред ноге, опрезан човек. Вук Рј.*

стр̏могрēд м бот. покр. *в. стрмоглед. Вук Рј.*

стрмо̀гуз, -а, -о *којему је задњи крај тела уздигнут (о коњу). Вук Рј.*

стр̏морина ж необ. *стене које су се одвалиле јер их је вода подлокала.* — И наже он [поток] кô олуј, кô поводањ, а стрморина подвали се пода њ ... и обрете се поток сред клисура. *Кош.*

стр̏мором прил. само у изразима: ~ окренути *наопако, наглавце.* — Не зашло сунце ... док Пријамов кров стрмором не окренем. М-И.; ~ стушити *уништити, до темеља порушити.* — И срушит [ће] се славно [снаге] стрмором. *Наз.*

стр̏мо̄ст, -ости ж *својство, стање онога што је стрмо. Р-К Реч.*

стрмӯљика ж *кукурузовина. Вук Рј.*

стр̑н, стр̑ни ж и **стр̑н,** стр̑на м **1.** *житна стабљика; сламка.* — Зграбити мирна, недужна човјека ... и бацити га на земљу као стрн. *Шен.* **2.** *стрниште, стрњика.* — Сухом стрни вјетрић тих лахори. *Крањч. С.* Тихо и без узбуђења разговарали [су] о заоравању стрнова. *Пер.* **3.** *стрмно жито;* исп. стрмни. — Поља се осула бујном стрни. *Шен.* Крај ријеке жутјеле се покисле ливаде, црњели стрнови, једри и дебели. *Сиј.*

стр̑нāд м зоол. *в. стрнадица. Бен. Рј.*; *Рј. А.*

стрна̀дица ж зоол. **а.** *врста птице певачице, жутовољка* Emberiza citrinella. **б.** мн. *породица таквих птица* Emberiza. *Терм. 4.*

стр̑нат, -а, -о *који обилује класјем, класат.* — Сва су стрната равна поља унедоглед задахнута ... одсјевом западног ... неба. *Кос.*

стр̏натка ж зоол. *стрнадица.* — Лепршали [су] врапци, стрнатке и вране. *Шен.*

стр̏нāш, -а́ша м зоол. *дивљи голуб* Columba livia. *Р-К Реч.*; *Рј. А.*

стр̏ненӣ, -ā, -ō *в. стрмни.* — У будућа времена дат ћете стрненог и винског прираста шеснаести дио. *Шен.*

стр̏нӣ, -ā, -ō *в. стрмни.* — Жито стрно или стрвно: зоб и пир. *И-Б Рј.*; *Вук Рј.*

стр̏нӣк, -и́ка м и **стр̏ника** ж *стрниште.* — Ја и Иван узесмо пушке да до вечера малко пробрбљамо по стрнику. *Коз. Ј.* Испратила је [дете] до суседног стрника. *Ђур.* Твоје овце по стрници пасу. *НПХ.*

стрни̏на ж *стрмно жито*; исп. стрмни. *Р-К Реч.*

стрни̏ца ж **1.** *в. стрн (3). Вук Рј.* **2.** покр. *в. стрниште. Рј. А.*

стр̏нӣште с *њива са које је покошено стрно жито.* — Остала стока ... бијаше на паши на стрниште. *Том.* Терају их [говеда] на реку да их напоје, јер су цео дан по стрништима. *Ђур.*

стри̏докос м **1.** *пожњевено поље, њива, стрниште.* — Нанизале се парцеле стрнокоса као четке. *Кол.* **2.** *остаци житних стабљика или класја на корену после жетве на њиви, слама.* — Марија ... одбјежи преко двора у стају да метне стрнокоса у јасле. *Донч.* Тоде се тек вратио с њиве, ваздан је косио некакав стрнокос. *Ћоп.*

стр̏нути, стр̏нём сврш. *утрнути, угасити.* — Ако га [човјека] љубав не подражава, стрне у младој души сваки усхит. *Павл.*

~ **се** *угасити се (о свећи).* — Злотвори оду, стрну се свијеће. *Вел.*

стр̏њāк, -а́ка м **1.** *стрниште.* — Кроз широм отворена врата ударао је широк млаз бљештаве свјетлости ... по стрњацима. *Бен.* И они голи сниски хумови, по којима се жуте стрњаци или зелене воћњаци ... *Ранк.* **2.** *житна стабљика, слама.* — Плео [је] шешир од стрњака. *Берт.*

стр̏ње с *зб. им. од стрн (I), слама.* — Око њих стаје и торови, гдје бијеле овце и волови ... преживају стрње. *Март.*

стр̏њӣк, -и́ка м и **стр̏њика** ж *стрниште*; исп. стрник. — Живо зеленило истицало се од мрких, стоком угажених озимих ... и јарих стрњика. *Крањч. Стј.* Једва вукући уморне ноге пролазили [смо] преко неког стрњика. *Чол.* Не иду утрвеним путем, него све по некој стрњици. *Јакш. Ђ.* Да л' видиш црног пса по стрњици што лута. *С-Ц.*

стрња̏на ж *кукурузовина*; исп. стрмуљика. — [Долови] су ишарани стрњинама. *Ств. 1948*; *Вук Рј.*

стр̏њӣште с *стрниште.* — Дође слобода ... мани се пушке, држи плуг. Треба преорављати стрњишта. *Ољ.* Преко ноћи су плахе септембарске кишице ... сребрно пале по стрњиштима. *Сим.*

строби́ла ж грч. зоол. *развојни степен медузе. Терм. 4.*

строва́лити, -ова̀лӣм сврш. **1. а.** *бацити доле, сурвати.* — Ти си их стровалио с небеса. *Вел.* Све смо топове ... стровалили били у ријеку. *Пол. 1970.* **б.** *оборити, обалити, срушити.* — Не само да њих пренесемо суве до чаршије него да и ми будемо тежи, да нас бесна водурина не стровали. *Сек.* фиг. Његова љепота само га у биједу стровали. *Креш.* **в.** *ударцем, покретом руке и сл. учинити да се нешто преврне, превалити, претурити, оборити.* — Показа руком уоколо и стровали уље и сирће. *Петр. В.* **2.** *непажљиво, немарно, нехатно спустити са себе терет.* — Стровалио сам посуђе колико сам га само могао довући. *Шкреб.* **3.** *лишити власти, положаја, збацити, свргнути.* — Власт ... мора ... да изналази нове принципе, само да себе уздржи и не слутећи ... да ће је можда баш ти нови принципи за који час стровалити. *Бен.*

Изр. ~ у гроб *в. свалити у гроб (уз гроб, изр.).* — Сиромаштво [му] подрезало крила среће и стровалило га у гроб. *Вел.*

~ **се 1. а.** *пасти с неке висине, сурвати се, бацити се.* — [Одлуче] да се у загрљају стровале низ урвину. *Бег.* Њему ти зазре коњ ... те се он лепо стровали с коња и ... скр'ао је врат. *Вин.* **б.** *превртнути се, претурити се.* — Немац ... није ни пао натраг ... некако се смешно праћакну и стровали се по самој ивици рова. *Пер.* Он је умирао ... попут оних лучица, које такнеш па скачу, а послије мало опет се стровале на земљу и мирују. *Бег.* **в.** *пасти, срушити се на нешто свом својом тежином.* — Он се збуњено стровали на троножац крај огњишта. *Ћос. Д.* Из собе се чуло ... како се, каква је била, стровалила у кревет. *Бен.* **2.** фиг. *пасти, сручити се на кога; снаћи, задесити кога.* — На њега се стровале јади. *М-И.* Сан није долазио, него се нешто као мора стровалило на њу. *Бен.*

стровања̏ње с *гл. им. од стровањивати (се).*

стровања̏вати (**се**) -а̀њујēм (се) *несврш. и уч. према стровалити (се).*

стр̏ово с покр. *гомила, хрпа (нпр. воћа које је олуја срушила).* — Дрво се ово већ повило од рода, а доле на земљи лежи строво зрелих, гњилих крушака. *Рј. А.*

стр̏ог, стр̏ога и стр̏ога, -о (одр. стр̏ōгӣ; комп. стр̏ожӣ, некњиж. стр̏ожијӣ) **1. а.** *који тражи тачно извршавање обавеза, који је непопустљив у својим захтевима:* ~ настав-

ник, ~ критичар. — Чичица намрштен, ћутљив и капларски строг, бацио се у своје изанђало салонско одијело. *Матош.* За њену љубав сви су знали изузев доктора Зорића, јер ни једна болничарка није смела да му каже ... био [је] много строг. *Рист.* **б.** *који изражава непопустљивост, оштрину.* — Регина га је погледала строгим оком. *Новак.* **в.** *који не познаје благости, неумољив, тврд:* ~ судија. — Што је строжа цензура у Русији, тим већма умножава се заграничка њихова литература. *Нен. Љ.* Живот је жухак, строг. *Нех.* Пресуда је испала строга. *Сек.* **2. а.** *који се мора испуњавати тачно и до краја:* ~ пропис, ~ дијета. — Већ два дана држи строги корizмени пост. *Михољ.* Стражио сам строгу стражу. *Крањч. С.* Даљи развој ... све више је наметао ... строжу проверу. *Михиз.* **б.** *савршено тачан; доследан.* — Не може новинарство пазити на строг стил и форму. *Матош.* Спиноза је у схватању природне нужности најстрожи детерминиста. *ПИФ.* **в.** *који не допушта одступања од правила понашања, од опште признатих норми (нпр. морала, религије).* — Ви сте одвише строг моралист. *Богд.* Постојање оваквих избачених људи ... показује само колико су чврсте везе и неумољиво строги закони друштва, религије и породице у патријархалном животу. *Андр. И.* **3.** *који потпуно одговара нечему, прави, тачан.* — Задаћа и сврха прозе ... имала би захватити цијели народ, освијетлити његове боље моменте, те на темељу строге реалности човјештвом их задахнути. *Ћип.* Грађевинци су запосели строги центар. *Пол. 1958.* **4. а.** *који одговара захтевима одређених норми, одређеног типа, јасно изражених обележја.* — Лице јој је било неке строге правилне лепоте. *Шуб.* Ђуро се сјети фине, строге појаве Верине. *Нех.* **б.** *који носи обележје утврђеног реда и начина живота.* — За њега, дете ... равнице ... није био ... град оне строге брђанске католичке тишине која страх улива. *Сек.* **в.** *који је јасно изражених линија, обриса, оштар.* — С времена на вријеме открију се, високо у подеротинама облака, његове [Гран Саса] бијеле, строге и неприступачне хридине. *Бон.* Доле испод нас, на голој висоравни ... наткриљено [је село] строгим планинама. *Поп. Ј.* **5.** *који се испољава јаким интензитетом, јачином, оштар, јак.* — Андрија ... се није нећкао, особито у строгој зими ... да помогне рибарима. *Новак.* Ех, шта ћеш, војна дисциплина! ... Строга вика на војника! — чули су се гласови. *Јак.*

Изр. строги испит *испит потребан за највиши академски степен, за докторат, ригороз.*

стро̀го прил. **1.** *на строг начин, са строгошћу, оштро.* — Пекар ... је из почетка наступио према нама строго. *Чол.* Кватерник [је] био одгојен доста строго. *Нех.* **2.** *са највећом тачношћу, тачно.* — Италија ће остати строго неутрална. *Јонке.* Тада је у партизанским одредима пиће било забрањено, и борци су се тога строго придржавали. *Чол.* **3.** *у пуној мери, у целини, потпуно.* — Постоје и народи строго католички. *Зог.* Они сликари ... који не стварају из своје властите маште ... не припадају строго у склоп праве повјеснице умјетности. *Баб.*

Изр. ~ поверљиво *у највећем поверењу, у највећој тајности;* адм. *о званичном акту који прима само шеф надлештва и о њему води посебну евиденцију;* ~ узев(ши) *говорећи тачно, стварно, у ствари.* — Превод, строго узев, не може никада бити потпуно веран. *Нед.* Строго узевши, први чин је до самога краја ... једна парада. *Панд.*

стро̀го̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је строг; строгоћа.* — Сабина је мислила да је пренагло Зорки опростила, па да спаси достојанство матере, још је једном истакла своју строгост. *Кум.* Претерана строгост може бити у оцењивању рада и способности ученика ... штетна. *Пед.*

стро̀гоћа ж *строги поступак.* — Уфамо се да ће према мени ... сенат ... употријебити више благости него строгоће. *Нех.* Ни у сну се није надао овој строгоћи. *Ћоп.*

стро̀жак и **стро̀жак,** -шка м нем. *в. штрозак.* — Отворим очи и затјерам кости у строжак. *Кос.*

стро̀жӣ, -ā, -ē *комп. од строг.*

стро̀жина ж пеј. *строжак.* — У том нереду, међу тим врећама и кудјељом, на некој строжини у углу иза врата, лежи ... човјек. *Донч.*

стро̂ј[1], стро̀ја м (лок. стро̀ју; мн. стро̀јеви) **1.** *машина (1—2)* : електрични ~, парни ~, ротациони ~, ткалачки ~, индустрија стројева; писаћи ~, шиваћи ~, ~ за прање рубља, математички стројеви. — Затим ... стави строј у кретање. *Кал.* Морава хукти ... Видимо на њој мостове ... видимо стројеве мрке. *Бон.* На летећим стројевима европским данас свирају глазбе, срче се оранжада. *Крл.* Строј тешко хукће вукући натоварене вагоне. *Вј. 1971.* **2.** војн. **а.** *ред војника.* — Устај, дижи се, стани у строј, у потиљак! *Вас.* Прочита пред стројем текст осуде. *Јел.* Мајор је ходао испред строја и ... стално говорио: Срамота је да војник краде. *Крањч. Стј.* **б.** *делови војске за вођење ратних операција, оперативна војска.* — Након четрдесет дана опет се појави у строју. *Донч.* Сафонова метните у штаб. За строј он није. *Моск.* **3.** фиг. *систем, уређење (друштвено, државно, привредно)*: исп. машина (4). — Страшно је шкрипао државни строј када је Леополд I сјео на пријестол. *Кум.* Никаква помисао о савршенијем друштвеном строју и бољем

живљењу народа није се чула ни у српској школи. *Марк. Св.* **4.** *телесни склоп, састав, структура.* — Иза њ је сједио млад човјек ... чврстога тјелеснога строја. *Том.* Погледајте боље црте у очима, цео њезин строј, зар не опажате ништа што прориче врело срце. *Шапч.*

Изр. избацити из строја *учинити неактивним, неспособним за акцију.* — У трећем чину ... муж ... мрцвари сад већ из строја избаченог супарника. *Грол.*; паклени ~ *в. паклена машина (уз машина, изр.)*; стрељачки ~ војн. *бојни поредак.* — Немци се средише ... попунише стрељачки строј и поново кренуше. *Ћос. Д.*

стр̀ôј[2], стр̀ôја м *самлевена храстова кора која, накваšена, служи за штављење коже помоћу таквог раствора. Деан. Рј.*; *Р-К Реч.*

стр̀ôјан, -јна, -јно **1.** *који је лепог стаса, стасит, наочит, леп.* — Ведро чело ... и ускочки стројан лик. *Краљч. С.* Плећа, струк, једном речју сви облици њезиног високог тела беху стројни. *Шапч.* **2.** песн. *који се истиче, одличан, упадљив.* — Србин има дара стројна, има скока, има лета, има жара, самосвојна. *Змај.* Припијевамо уз хрватске гусле стројне. *Хар.*

стр̀ôјāр, -ара м **1.** *онај који рукује стројем, машинац (1).* — На све стране ... чађави стројари. *Крл.* Предузећу »Енергопројект« ... потребни су: ... млађи стројар ... *Пол. 1959.* **2.** *стројач (1). Р-К Реч.*

стр̀ојáрев, -а, -о = стројаров *који припада стројару.*

стр̀ôјāрна ж *в. стројарница. Деан. Рј.*

стр̀ôјāрница ж *просторија у којој је смештен строј.* — Треба још ноћас да се баци у зрак ... стројарница. *Крл.* У непосредној близини бране гради се хала за стројарницу. *Пол. 1958.*

стр̀ојáров, -а, -о = стројарев.

стр̀ôјāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на стројаре и стројарство:* ~ одељење, ~ факултет.

стр̀ојáрство с *грана технике која изучава стројеве и њихову примену, машинство (1).* — Имао [је] и титулу инжењера, само не знам да ли кемије или стројарства. *Кол.*

стр̀ôјāч, -áча м **1.** *онај који се бави штављењем кожа, штављач, кожар (1). Р-К Реч.* **2.** *в. штројач. Р-К Реч.*

стр̀ôјāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на стројаче:* ~ нож. *Р-К Реч.*

стр̀ôјбāр, -ара м *в. стројар (1). Р-К Реч.*

стр̀ôјев, -а, -о *који припада строју, који се тиче строја*[1]. — Његов коњ је личио више на теретног него на стројевог коња. *Моск.*

Изр. стројева пушка *стројница.* — Стројевим пушкама били [су] покошени читави батаљони. *Вин.*

стр̀ôјēвнӣ, -ā, -ō *који се односи на стројеве, машински. Деан. Рј.*

стр̀ôјēње с *гл. им. од стројити (се).*

стр̀ôјитељ м песн. *творац, створиtељ.* — Пред тобом се [батино] клања велико и мало, поборниче реда, стројитељу мира! *Змај.*

стр̀ôјити[1], -ӣм несврш. *постављати војнике у строј, постројавати.* — Ујутро нас строје, прозивају, једне трпајући у камионе и одводећи некуда, а друге остављајући. *Ћон.*

~ **се** *постављати се у строј, постројавати се.*

Изр. строј се! војн. *команда војницима да се поставе у ред.* — Ескадрон, строј се! *Моск.*

стр̀ôјити[2], -ӣм несврш. **1.** *припремати кожу за обраду потапањем у нарочити раствор, чинити кожу, штавити. Р-К Реч.* **2.** *в. штројити. Р-К Реч.*

стр̀ôјӣште с *в. варница*[2]. *Р-К Реч.*

стр̀ôјнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на строј*[1] *(1), машински.* — У сврху повећања трајности чуњева покушава се ... дуже времена мочити их у стројном уљу. *Кугл.* **2.** *четни.* — У њему [десетару] су ... сједињене две дужности: стројна и административна. *О 1875.*

Изр. ~ пушка војн. *стројница.*

стр̀ójница ж *стројна, машинска пушка, митраљез.* — Пјева Баришин жалосни такси ... пјеват ће и бродски мотор ... пјеват ће и стројница. *Божић.* Испод похабаних хаљетака уперили на њих стројнице. *Ћон.*

стр̀ójнōст, -ости ж *особина, стање онога који је стројан и онога што је стројно.* — Тек да Фрањо коракне, изгуби се сва намјештена стројност одијела и попада по њему као повјешано. *Коз. Ј.*

стр̀ôјобрāвāр м неол. *занатлија, обртник који познаје механизам строја, који врши браварске послове уз употребу строја.* — Стројобравар сам. Радим у »Сили«. *Вј. 1960.*

стр̀ôјовођа м жел. *онај који управља стројем, локомотивом, машиновођа.* — Стројовођа ... вири с локомотиве. *Ћоп.*

стр̀ôјопӣс м неол. *писање на писаћем стројy, писаћој машини. Деан. Рј.*

стр̀ojoписàчица ж *женска особа која пише на писаћем стројy, дактилографкиња.* — Када ... сенилни ... генерал ... узме за жену стројописачицу ... онда таква дактилографкиња постаје генералицом. *Крл.*

стр̏ојопушка ж неол. *стројна пушка, стројница.* — Први пут простријелила му ногу стројопушка. *Крл.*

стројопу̏шчанӣ, -ā, -ō *који се односи на стројопушку.* — Стројопушчано лајање ... и праскетање пушака ... као да се заљијеђу ројеви оса. *Кал.*

стројослàгāр, -а́ра м неол. *онај који ради у штампарији на линотипу. Деан. Рј.*

стр̏ока ж вет.; исп. штрока **1.** *овч(и)је красте. Вук Рј.* **2.** *искричавост, бобичавост свиња. Деан. Рј.*

стр̏окав, -а, -о *болестан од строке; крастав, штрокав. Р-К Реч.*

стр̏ом м арх. *стабло, дебло.* — Да драгог чека, то сам ја већ знао, у врту тамо код липова строма. *Радич.*

стр̏омо̄р, -ора м покр. *доњи део вртаче који стоји у вези са подземним каналом. Рј. А.*

Изр. стромором окренути *наопако, стрмоглавце, тумбе;* исп. стрмором. — Ама овај поста чудо од света! ... Мора бити његова најпреча, па да би се цео свет стромором окренуо! *Вес.*

стр̏оница ж *сламно уже, конопац од сламе. Р-К Реч.*

стр̏онцӣј, -ија и **стр̏онцијум** м хем. *елеменат из групе алкалних метала, употребљава се у пиротехници* (Sr). — Овај научник тврди да од експлозије бомби у Хирошими још и данас пада на земљу радиоактивни стронцијум. *Пол. 1957.*

стр̏онцијев и **стр̏онцијумов,** -а, -о *који припада стронцију(му).* — Ти њежни костури сложени су највећма од ... кремена ... рјеђе од стронцијева сулфата. *Финк.*

стр̏оп и **стр̏ōп,** стр̏опа м **1.** *равна површина која наткрива затворени простор или међуспратне конструкције, доњи део таванице, плафон.* — У редакцијској сали ... горела је на стропу велика зелена светиљка. *Ћос. Б.* Било ми је као да се ... проломише таванице и строп. *Пав.* **2.** *готово водоравно надсвође у стени. З-Г.*

Изр. до стропа а) *врло много, у великој количини.* — Два гушчја батака ... и купуса до стропа. *Јонке;* б) *врло висок (о човеку).* — Устане и наш Ћиро — људина до стропа. *Мажс. Ф.*

стр̏опо̄вље с *зб. им. од строп.* — Угледа ... дебелька за клавиром који је у досади буљио у ... свјетло на строповљу и у празно ... гледалиште. *НИН 1959.*

стр̏опо̄тан, -тна, -тно покр. *стрм, опасан (о путу).* — Сљегну низ онај стрмени пут, што је у то вријеме био гори и стропотнији неголи је данас. *Љуб.*

стропо̀тати, -о̀поћēм несврш. *в. штропотати.* — Стропоћући гине у море ланац. *Новак.* фиг. Тад пуца све у мени, па стропоће, рушећи се. *Краљч. С.*

стропоштáвāње с *гл. им. од стропоштавати се.*

стропоштáвати се, -о̀штāвām се *несврш. и уч. према стропоштати се.*

стропо̀штати се, -ām се сврш. *пасти са треском, љоснути, срушити се.* — Све ће се то стропоштати у ломачу: и рогљеви и трамови ... планут ће као слама. *Крл.* Дође задухан, изморен. Стропошта се на ... столицу. *Ћор.* фиг. Сав мој на лажи подигнут живот стропоштао се до темеља. *Коз. Ј.*

стр̏о́фа и **стр̏òфа** ж грч. поет. *два стиха или више стихова повезаних заједничком ритмичком организацијом или интонацијом, често и римом; део песме везан ритмом и садржајно.* — Знам, жељни да опет ви сте музике, строфе и риме. *Наз.* Налазила се у песми свега једна ... меланхолична строфа. *Сек.*

стр̏òфичан, -чна, -чно *који је подељен у строфе.* — Мокрањац је написао и две народне песме за глас и клавир. Прва је ... у строфичној форми. *Коњов.*

стр̏òфскӣ, -ā, -ō *који се односи на строфу, који је својствен строфи.* — Рима (слик) је нека врста строфског ритма. *Цар М.*

стр̏ошити, стр̏ошīм сврш. **1.** *измрвити, здробити у ситне делиће, уситнити:* ~ хлеб. *И-Б Рј.* — Има ... још нешто на свијету осим ове туђе и непријатне собетине са строшеном војничком сламом. *Ћоп.* **2.** *издати, употребити у какву сврху, потрошити; улудо потрошити, проћердати, профућкати (о новцу).* — Сад имамо и чколу ... строшио сам, браћо, моји' десет дуката ... нека је алал! *Вес.* Накриви капу ... строши што ти је отац сачувò. *Нен. Љ.* **3.** *потрошити, провести (о времену).* — И строши јунак три ил' четири данка док амо дође. *Радич.* **4.** *исцрпсти, изнурити.* — Видело се како су године и брига строшиле некадашњу снагу, па сад ... нестаје је. *Вес.* **5.** *довести до пропасти, уништити.* — Освоји ми [Црногорски књаз] жабљачкога града, а строши ми моју Арбанију. *НП Вук.*

~ **се 1.** *доћи у стање исцрпености, изнурености, истрошити се.* — Мора бити да сам од природе био веома богато обдарен, кад се нисам строшио под теретом тих ужасних порока. *Марк. Св.* **2.** *престати постојати, нестати.* — Све што је постојало, сад је нестало ... као да прошли свет се на један мах строшио. *Марк. Д.*

стрпáвати (се), стр̀пāвām (се) *несврш. и уч. према стрпати (се).*

стр̀пати, -ām сврш. **1. а.** *метнути, ставити у нешто заједно без икаквог реда, све*

или многе, потрпати. — Да је жив [Данте] како би он лијепо стрпао у пакао све непријатеље. *Цар Е.* За то време Војканову маму, бабу, тетку и девојчице стрпаше у затворен фијакер. *Ћос. Б.* **б.** *помешати заједно оно што је разноврсно, што има различите особине, смешати:* ~ све у један лонац, ~ у једну врећу. **в.** *унети, убацити без икакве разлике, без појединачног одвајања, све уједно.* — Све, све ћемо стрпати у рачун. *Шен.* Васиона је сувише огромна, а да би се могла стрпати у једну књигу. *Мил.* **2. а.** *на силу негде сместити, угурати у што:* ~ у лудницу. — Тада су га због саблазни стрпали у полицијска кола и одвезли на полицију. *Јонке.* **б.** (у затвор) *лишити слободе, ухапсити кога.* — У затвор га стрпао! *Гор.* Покушао је да побјегне ... па је стога стрпан у самицу. *Чол.* **3.** *убацити, турити у нешто на брзину.* — Љуба стрпа остатак окрајка у уста, мршави му необријани образ искочи. *Дав.* Свој лончић млијека прогутао сам на силу, а крух стрпао у џеп. *Пав.* Заклали читаво теле и стрпали у казан. *Дед. В.* **4. а.** *увести, наместити кога преко реда.* — И њега је хтио стрпати у рачунарски течај. *Кол.* **б.** *увући некога у нешто без његова знања.* — Тако их неопазице стрпа у своју невидиву мрежу. *Шен.*

Изр. ~ кога под папучу *в. уз папуча (изр.).* — То је била жена која је не само свога мужа него и рођеног оца и брата стрпала под папучу. *Маш.*; ~ кога у лудачку (луђачку) кошуљу *прогласити кога лудим.* — Потврдила [им је] и мама ... да би га [оца] требало стрпати у луђачку кошуљу. *Крл.*

~ **се 1.** *нагурати се, натрпати се, сабити се, збити се густо, тесно један уз другог у једном простору.* — У једној тескобној собици се стрпају по 20 радника. *Лапч.* У поткивачници ... стрпасмо се у множину, кô стадо. *Богдан.* **2.** *сручити се, скљокати се; бацити се.* — Маркиша се стрпа на привезано теле и чврсто га загрли. *Ћоп.* Из те тијесне срећне недоумице избаци га ђедо Дињар који му се изненада стрпа у загрљај. *И.*

стр̀пача ж покр. *врста тупе мотике.* — Потражит ћу старо оруђе — мора да је негдје у подруму: мотику стрпачу, косијере, сјекире. *Цар Е.*

стрпѐљив, -а, -о *в. стрпљив.* — Ви моји ... стрпељиви слушаоци ... *Војн.* Сазнао сам ... да је магарац стрпељив. *Нуш.*

стрпѐљиво прил. *в. стрпљиво.* — Тана је стрпељиво слушао племенито разлагање свога оца. *Јакш. Ђ.*

стрпѐљивӧст, -ости ж *особина онога који је стрпељив.* — Са стрпељивости и верӧм је сносио ... болове. *Ат.*

стр̀пети, -пӣм, ијек. стр̀пјети, сврш. *стрпљиво, истрајно, упорно издржати, поднети нешто мучно, тешко, непријатно, отрпети.* — Стрпи, мајко! Сестрице, не плачи! *Наз.*

~ **се** *имати стрпљења, помирити се с нечим тешким, неугодним.* — И мушкарцима је често трпјети и стрпјети се. *Шен.* Сви саветоваху Вујадину да се стрпи, па да не ропће на судбину. *Срем.*

стр̀пјети (се), -пӣм (се), ек. стр̀пети (се).

стрпљѐње с *способност стрпљивог подношења нечег мучног, тешког, неугодног.* — Сима већ поче губити стрпљење. *Чипл.* Родитељи никада не могу имати одвише стрпљења. *Креш.*

стр̀пљив, -а, -о **1.** *који је способан истрајно, упорно, без приговора трпети, подносити нешто мучно, тешко, непријатно, трпељив.* — Учитељ ваља ... да је човек озбиљан ... да је стрпљив, да воли децу. *Панч.* **2.** *који је способан да дуго, истрајно, упорно ради.* — Гајде свирају ... ромињање кише ... и звриндање вретена на точку стрпљиве преље. *Чипл.* **3.** *дуг, истрајан, упоран.* — Главни резултат ... брижљивих и стрпљивих истраживања ... је проналазак јегуљиних плодишта по океанима. *Петр. М.* **4.** *који је испуњен стрпљењем; који изражава такву особину.* — Ал' срце стрпљиво је у мене. *М-И.* Имала је ... умиљате и стрпљиве псеће очи. *Франг.*

стр̀пљиво прил. *на стрпљив начин, са стрпљењем.* — Вратите се својим кућама и чекајте стрпљиво. *Том.* Њој се стално исповедала јер је стрпљиво слушала и увек повлађивала. *Рист.*

стр̀пљивӧст, -ости ж *особина онога који је стрпљив.* — Чаша његове стрпљивости [је] већ близу да прекипи. *Цар Е.*

стр̀ти, стрӗм и ста̀рӗм (имп. стр̀ӣ и ста̀ри; р. прид. стр̀ō, стр̀ла и стр̀ла, -ло; трп. прид. стр̀вен, -ѐна, -ѐно и стр̀т) сврш. **1. а.** *тарући, превлачећи чиме преко какве површине уклонити, скинути, отрти што.* — За собом вуци ... идола тисућ с којих прах смо стрли. *Бој.* **б.** *трљањем очистити, избрисати. Р-К Реч.* **2.** *трењем иситнити, стуцати у ситне делиће, у прашак, сатрти (I). Р-К Реч.* **3.** фиг. *уништити, сломити;* исп. сатрти (3). — Још ме није стрла тешка жалост. *Уј.* Стрли су ми душу младу. *Наз.*

~ **се 1. а.** *постати истрошен, оштећен од честе употребе.* — Ту му глас запишти кô из стрте трубе. *Вел.* **б.** *постати слаб, сломљен.* — Па да и ослабљен клонем и сав да се сломим и старем. *Домј.* **2.** *ишчезнути, нестати трењем или нечим другим.* — И стазе ће се цветне стрти. *Радул.* Кад смо се тамо смирили од сваког узбуђења ... и

опрали од пете до грла ... сва се мука стрла. *Богдан.*

стр̏торак, -о̄рка м бот. *в. тратор (1)* Amaranthus. *Р-К Реч.*

стр̏ћи, стр̏гнēм свршс. *в. стргнути.*

стру̏г м (мн. стру̏гови) м **1.** *столарско оруђе којим се стружу и глачају дрвени предмети, блања, ренде.* — Кô да нешто стругом струже. *Наз.* Францускињу кад гледаш, рекао би: на струг је истесана. *М 1867.* **2.** *машина за обраду (глачање, бушење, урезивање и сл.) метала, дрвета, камена.* — »Првомајска« је послала из Загреба стругове ... у Египат и Турску. *ЕГ 1.* **3.** *стругарски, токарски сто, клупа.* — Предмет тупо јекну, бачен на гомилу ... алата, која лежи на малом храстовом стругу. *Андр. И.* **4. а.** *камени точак помоћу кога грнчар обавља свој посао. Рј. А.* **б.** *воденички, млински камен за млевење жита, који се окреће по доњем камену снагом воде.* — Таласави струг жрвња гугуче ... вода јатимице лепеће. *Божић.* **5.** *кухињска справа за ситњење, мрвљење сира, хлеба и сл., рибеж, трениця*[1] *(1). Деан. Рј.*

стру̏га ж **1. а.** *отвор, пролаз на дрвеној огради око куће, њиве, тора.* — Био сам на гумну кад је скреnуо у нашу авлију. Струга је зашкрипила, зацвилила. *Пец.* Пред подне се, кроза стругу уврх бостаништа, појављује ... Вељкова млада жена. *Ћоп.* **б.** *ограђено место за овце на отвореном простору.* — Узмем вечером мусти овце на струзи. *Буд.* Стаде их [овце] нагонити на стругу гдје му их мати дочекивала са каблом да их помузе. *Ћор.* **2.** *корито планинског потока.* — Тад с потока бујица постане ... која бјесни, те се сва успјени, а из своје тијесне плитке струге на брегове шумом поустане. *Бог.* **3.** бот. *купина, остружа (2). Сим. Реч.*

стру̏галица ж *челично оруђе за стругање дрвета и метала, турпија*; исп. стругач (2). — Људи су правили камене ножеве, стругалице. *Пов. 1.*; *Р-К Реч.*

стру̏гало с **1.** *стругач (2).* — За прераду коже служила су камена стругала и шила. *Жуј.* Спусти стругало којим је стругао мљицу. *Бен.* **2.** *оно о што се нешто отире (обично обућа), отирач (2).* — [Пристали су] пред стругала за ноге. *Торб.*

стру̏гаљка ж *стругач (2).* — Разбили смо спољна врата ... а она друга — разбио је оцачар својом стругаљком. *Пол. 1970.*

стру̏ганица ж *струг (1). Р-К Реч.*

стру̏гање с *гл. им. од стругати (се).*

стру̏гаоница и **стругаѡница** ж *стругара, пилана.* — У Гвозденој Реци ... подигнуте [су] врло примитивне стругаонице. *Панч.*

стру̏гār, -ара м *занатлија који помоћу струга (1) израђује дрвене предмете; радник на стругу (2), токар; радник у стругари.* — Па тек ... видиш где се магли циганска земуница. То су вретенари и стругари. *М 1867.* Стаде нестрпљиво чекати раднике с посла. Тек пред само вече стругари се стадоше враћати. *Макс.*

стру̏гара ж *пилана (1).* — Послао [га је] у стругару за лес. *Ћос. Д.* Пре годину дана подигнута је ... електрична стругара. *Андр. И.*

стру̏гарица ж *редуша којој је дужност да помузе овце у тору. Р-К Реч.*

стру̏гāрница ж *стругарска, токарска радионица.* — Све сами честити и вредни радници ... који су ... и поред јеке и звеке оштрога рендета, чули и јаук страдајуће браће, па су оставили ... стругарнице и ковачнице. *Јакш. Ђ.*

стру̏гāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на стругаре и стругарство, токарски.* — Учитељ је Грујица имао сав и стругарски и столарски алат. *Глиш.*

струга́рство с *занимање, посао стругара, токарство.* — Дрво [је] врло жилаво ... и много [се] цени у столарству и стругарству (токарству). *Тод.*

стру̏гаст, -а, -о *који је попут струготине, који личи на опиљке, храпав.* — Брашно јој се чини наједном ... стругасто, као зрнасти свјетлуцави пијесак. *Божић.*

стру̏гати, стр̏ужēм несврш. **1. а.** *скидати, уклањати неравнине са површине чега (дрвета, метала и сл.); стругом или другим оруђем равнати, глачати, блањати, рендисати.* — Огледав рог, узе га ... стругати и гладити. *Шен.* Ватре ложе ... ражње стружу, заоблице деру. *Март.* Подвијених ногу сједи ... и оборене главе вечито нешто струже ... и турпија. *Ћоп.* **б.** *скидати танак слој са површине чега, гулити, чистити.* — [Стрина] вас храни да јој бабите дјецу и стружете крумпир. *В 1885.* Човјек сједи ... струже волујску кожу и приправља се да је баци у ону бурад за испирање. *Радул.* Балеган ... стругаше рибу. *Мат.* **в.** *трењем, трљањем чистити, рибати.* — Мирјана је ... узела да струже повећи ваган из којег су сви јели. *Вуков.* **2.** *радити, израђивати нешто на стругу:* ~ осовину од челика, ~ чигру од храстовине. *Р-К Реч.* **3. а.** *резати пилом, тестером дрвене балване у даске или дрво у комаде.* — Једно француско друштво ... било је погодило да сече ... дебеле борове и јеле, да струже даске. *Њен. Љ.* Сам је себи стругао и цепао дрва. *Рј. А.* **б.** *трењем или неком другом кухињском справом ситнити површе и сл.* — Што се не сети' да заиштем

треницу из кујне, па мало и роткве стругане да спремим! *Срем.* Месо ... је опасно ... кад га једемо мање или више пресно, нпр. као сецкано и стругано месо. *Батут.* **4.** пеј. *бријати недовољно оштрим бријачем.* — Стаде га њоме [берберин бријачицом] стругати. *Змај.* **5.** (о што, по чему) **а.** *гребсти.* — Стругали су реско крути нокти [кује] по крилима [стајских врата]. *Гор.* **б.** *трти се, трљати се услед кретања.* — По парку старом вјетар шврља ... о грану грана струже. *Ћоп.* **6. а.** *таруши, повлачећи ногама по поду, тлу производити шум.* — Сада је ступао ... поред њега стружући стопалима по плочнику. *Донч.* Стругали би ногама ... да очисте ципеле. *Шимун.* **б.** *закочивши точак (точкове) ради успоравања кретања (кола на низбрдици) чинити да се точак вуче по површини пута.* — Сељачке наше вожње и нису ти за сасвим праву осовину: излокани путеви ... кочи, стружи — и да је права осовина, искривиће се. *Сек.* Викао је на сав глас, јер су запета кола јако стругала низбрдицом. *Шимун.* **в.** заст. *вући ноге по поду чинећи реверанс.* — Забављала [се] с ... људима који су љубили руке, клањали се, стругали ногама. *Сим.* **7.** *оштро дувати, шибати (о јаком и хладном ветру)*: струже кошава. — Струже вјетар од Саве и зуји пољем кроз кукурузне патрљке. *Матош.* Југовина је напољу стругала по крововима. *Козарч.* Вјетар струже низ продоли и оне јекте, јекте. *Ћон.* **8. а.** пеј. *свирати (обично на гудачким инструментима).* — Стругао је музикаш Јожица весело по свом бајсу. *Ков. А.* Оркестар већ струже. *Матош.* Свуда грамофони стружу и креште турске маршеве. *Андр. И.* **б.** *изводити једноличне, монотоне звукове гризући и правећи рупе у чему (о црвима).* — Црв неуморно и грчевито струже и нагриза у чађавим гредама. *Ћур.* **9.** фиг. *хркати. Р-К Реч.* **10.** фиг. **а.** *журно ићи, бежати, хитати.* — Марлена гледаше за њим ... како тапа и струже низ улицу. *Матош.* Овај бежи, онај за њим струже. *Радич.* Видим зеца гдје ... струже чистином. *Горд.* **б.** *тећи силовито преливајући се преко чега (о води).* — Вода бије о ниске брегове ... шуми грмљем, струже преко бијелих прудина. *Шен.* **в.** *ићи, водити, пружати се у неком правцу.* — [Цеста] од Градишке струже Посавином до Шехер Бањалуке. *Павл.*

Изр. роткве (ти, теби) стругане! разг. *в. уз ротква (изр.).* — Како 'но писаше [у писму]? Вечита љубав! — Роткве стругане! *Срем.* Ја бих највише волео жену с клáсом. — Роткве теби стругане, ти хоћеш лубендињу? *Нуш.*; ~ чутуре *хркати.* — Тај баш јуначки струже чутуре. *Срем.*

~ **се** *скидати са себе нечистоћу трљајући се руком или нечим другим.* — Мазала су се [дјеца] гаром од тигања ... А увече су се ... дуго стругала на потоку. *Сиј.*

стрýгāч, -áча м **1.** *онај који струже, обрађује нешто стругањем.* — Исто је тако ретко опасна прашина од дрва за столаре и стругаче. *Батут.* **2.** *оно чиме се струже, ручни алат за стругање*; исп. стругалица, стругаљка, стругало, стругача. — Ту су разнолики лепо окресани кремени ножеви, стругала, копља. *Жуј.* Лишаје с младих воћака најлакше је скинути за то удешеним четкама ... а маховину и кору стругачима. *Тод.*; *Деан. Рј.*

стрýгача ж **а.** *струг (1). Р-К Реч.* **б.** *стругач (2).* — Већ ни [нам] узе до двије овце ... и стругачу из нађава. *НПХ.*

стрýгнути, стрýгнēм и **стрýгнути,** -нēм сврш. **1.** *сврш. према стругати (5).* — Плуг стругну о камен. *Бан.* Моле [је] стругнуо дрвеном кашиком о дно лонца. *Чол.* **2.** *сврш. према стругати (6в).* — Он се ... понајприје обрати штапскапетановој супрузи и изванредно учтиво стругну пред њом ножицом. *Л-К.* **3.** *брзо, журно побећи, нестати, загрепсти, умаћи; кришом побећи*; исп. стругати (10). — Читав плотун камења сручи се на Цигане, који стругнуше куд који. *Срем.* Стругну пред Курланом као поплашена. *Божић.* Хоћеш ли да стругнеш, кажи ми да знам е бих те везао? — рече стражар. *Вуј.* фиг. Она је подигла очи са земље и стругнула с њима по предњацу његове кошуље. *Пец.* **4.** *нагло, брзо се покренути, појурити, полетети; склизнути, спустити се.* — Окренуо пар квака и полуга и чамац стругне низ глатку површину. *Вил.* Двије, три крупне и тешке [сузе] стругнуле јој низ лице. *Бег.*

стрýгњава ж *звук који се чује од пиле, тестере док се њоме ради.* — Стругњава пилâ ... наличи зуки пчела у уљанику. *Павл.*

стрýготина ж (обично у мн.) *ситни делићи горњег слоја материјала који настају као отпаци кад се оштрим оруђем обрађује дрво, метал, кожа и сл.* — За простирку [довољан је] душек ... пуњен морском травом, струготинама од дрва. *Батут.* На поду је била хрпа струготина. *Торб.* Нарочити успех постигли су стручњаци у искоришћавању отпадака са пилана и струготине. *Пол. 1950.*

стругýтати, -ýгућēм несврш. *помало стругати.* — Велимир и Никола сели уз други чанак ... и стругућу ножићима некакве кости. *Ранк.* Навек црна греда, жижак стругуће. *Ћос. Д.*

струдити се, струдим се сврш. *задати себи труда, заморити се.* — Јест Манто што се много свијетом струди. *Комб.*

стру̏жица ж *дем. од струга. Вук Рј.*

стру̏жница ж **1.** *струг (3). Вук Рј.* **2.** *стругара, пилана.* — Због многе шуме сви су се сељаци одали стругарском занату и раде или сваки сам за себе, или на приватним стружницама. *Ђорђ.* **3.** покр. *мрежа потегача (2).*

стру̏жњāк м *кабао у који се овце музу на струзи*; исп. струга (1б). *Вук Рј.*

стру̏ј м необ. *поветарац, лахор.* — Тек је лагахан јутарњи струј пољихавао грањем и цвијећем. *Ков. А.*

стру̏ја ж **1. а.** *главни ток, кретање, правац кретања у речном кориту и сама вода која тим коритом тече.* — Од ... сисара није се могло у речним струјама очувати много костију. *Жуј.* Спази како ... чун лако пара речну струју. *Моск.* **б.** *танак млаз воде која се избацује из цеви.* — Нису ... ни опазили да вјетар, нагибајући ватрогасну струју водоскока, сипа на њих ... капљице. *Крањч. Стј.* **2.** *ток, кретање водене масе површинских (више или мање дубоких) слојева мора, океана у одређеном правцу*: Голфска ~, Лабрадорска ~. — Они у лађу уђу ... низ Океан нас ... понесу вали и струја. *М-И.* **3.** *кретање, померање ваздушних слојева с једнога места на друго (најчешће доњих слојева према горе и горњих надоле).* — Ваздушна струја, пуна свежине, разгаљиваше врела тела ратничка. *Вес.* Осјећала [се] над димњацима и крововима ... ледена сјеверна струја гдје се таласа и мијеша с југовином. *Крл.* **4.** *ток, кретање електричне енергије у проводнику*: јака ~, слаба ~, истосмерна или једносмислена ~, наизменична ~. — Под пуном струјом изгурао је [трамвај] узбрдицу. *Вучо.* Унесрећеног електричном струјом треба врло опрезно одвојити од жице. *НЧ.* **5.** *кретање у одређеном правцу некога, нечега у великом броју, у масама, у великој количини.* — Има ли каква природна препрека ... која је зауставила српско-хрватске миграционе струје у панонском басену? *Цвиј.* На ту страну кренула [је] главна струја бјежаније. *Ћоп.* Посвуда непрекидне струје аутобуса и шутљивих људи. *ХР 1928.* **6.** фиг. **а.** *друштвено-политички, идејни, уметнички или други какав правац.* — Управо су се разговарали о некаквој конзервативној и онда опет о некаквој либералној струји. *Кос.* Лондонска влада ... у часу када је ратничка струја ликовала у Бечу, гледала је да отклони рат. *Јов. Ј.* **б.** *осећање изазвано психичким стањем услед узбуђења, нервне напрегнутости и сл.* — Слатка, преугодна струја разигравала му живце, док је осјећао Мелитину руку на своју положену. *Том.* У моме смртноме телу струја се радости буди. *Ил.* Попа обузе хладна струја страха. *Вуј.*

Изр. пливати против струје *в. уз пливати (изр.).*

стру̏јāње с *гл. им. од струјати.*

стру̏јати, стру̏јӣ несврш. = струјити **1.** *кретати се у круг шумећи (о течности на почетку врења).* — Вода струји, још не ври. *Р-К Реч.* **2.** *снажно тећи.* — Оздо се трава модри, па вене, а потоци набујали па струје. *Шапч.* И поче је пробијати зној, а крв само струји по жилама. *Вес.* **3.** *лагано се кретати, пирити, пиркати; дувати (о ветру).* — Преко Топчидерског брда струјао је благ поветарац, пун мириса расцветалих ружа. *Ћос. Б.* Што се више пењемо, осећамо како ветар све јаче струји. *Јак.* **4.** *ићи, кретати се у одређеном правцу, у великом броју, у великој количини*; исп. струја (5). — Масе народне војске струје на крваву крајину. *Сур.* Страдама ... струје дан и ноћ њемачки камиони. *Ћон.* **5.** фиг. **а.** *ширити се на све стране (о звуку, мирису, гласовима и сл.).* — И слатки неки напјев струјат заче по свијетлом зраку. *Комб.* Новине су сутрадан заћутале. Вест се обистинила. Разни гласови струјали. *Јак.* Из напуклог грожђа струји мирис вина. *Ант. 2.* **б.** *тећи у непрекидном току обузимајући потпуно кога (о осећањима).* — Руке се хватају за руке и кроз њих струји пријатељство, братство, другарство. *Мар.* Чудна угодност струјала му крвљу. *Гор.* Пољубац сам на уснама непрестано осећала, струјао је кроз мене. *Рист.*

стру̏јēње с *гл. им. од струјити.*

стру̏јити, стру̏јӣ несврш. = струјати. — Он виде ... бледе статуе у којима је узрујано струјила бела крв страшћу и заносом. *Дуч* Живот нови у дрхћуће живце мени струјит поче. *Крањч. С.* Из цијеле је степе струјио миомирис. *Шов.* Овако је то брујило и струјило у околици. *Ков. А.* За једну чашу воде ... или мало лимуна ужурбало би се све, струјиле папуче стубама. *Бег.*

стру̏јнӣ, -ā, -ō *који се односи на струју*: ~ извор, ~ коло. — Зато натраг у травне просторе, откривене и струјне, ветровите ... *КН 1959.* Увијек [би] пронашао могућност да побјегне преко ограде и да избјегне струјни удар. *Вј. 1970.*

Изр. струјни сугласници фон. *сугласници при чијој се артикулацији струја пробија тарући се о стране теснаца у устима, фрикативни сугласници: с, з, ж, ш, ф, х.*

стру̏јнӣк м фон. *струјни сугласник, спирант. Терм. 1.*

стру̏јница ж *правац кретања ваздушних струја.* — Планинска седла и еродивна корита мјеста су на којима бура пуше ојачана због збијања зрачних струјница. *Вј. 1970.*

стру̏јнути, стру̏јнӗ *свршн. према струјати и струјити.* — А преко њега [пепела] струјне

кадикад чудан шум. *Крањч. С.* Уто струјну мила пјесан. *И.*

стр̏ујокā̀з м *справа за мерење брзине и смера струје у мору и рекама. Р-К Реч.*

стр̏ујомȅр и **стр̏ојомер,** ијек. стр̏ујомје̏р и стр̏ујомјер, м *електрични бројач.*

стр̏ујомје̏р и **стр̏ујомјер,** ек. стр̏ујомер и стр̏ујомер.

струјо̀ноша м *стуб који служи за преношење струје. Р-К Реч.*

стр̏ук м (лок. стр̏уку) **1.** бот. **а.** *део биљке изнад земље који носи на себи лист, цвет и плод; стабљика ниске биљке.* — Видјела [је] пред собом ... високе струкове кукуруза. *Берт.* Кидао је струк маслачка зубима и гледао у мрачну воду у дубини. *Чипл.* **б.** *надземна биљка са луковицом.* — Видело се мало ситне соли у коју је младић пажљиво замакао струкове лука. *Ђос. Б.* **в.** *млада биљка за пресађивање, расад.* — Стружу је [земљу] ноктима са плоча и ... носе у своје дочиће ... да усаде струк купуса. *Ђур.* **2. а.** *облик тела, стас.* — Мушки су уопће висока струка. *Љуб.* У мјесечеву сјају показаше се ... шиљата брада и танковит струк братинца Грге. *Горд.* фиг. Звоник танка струка. *Шен.* **б.** *најужи део трупа између груди и бедара.* — Убрану сву у пруге сукњу носила је опасану више струка, скоро под грудима. *Макс.* Руку је овио око струка жене. *Шен.* **в.** *део одеће који покрива то место на телу.* — Ксенија узе свој дуги зимски капут са кратким струком и дугим скутовима. *Јакш. Ђ.* **г.** *део рамена где се спаја лопатица и кључњача.* — Замах почиње из струка рамена, прелази на надлактицу. *Рук.* Употријебила [је] цвијет од трешње за нарамнице да придрже изрезан струк на раменима. *Леск. Ј.* **д.** *стезник, мидер.* — И тесни пршњаци и струкови, тзв. корзети и мидери, могу здрављу шкодити. *Батут.* **3.** риб. **а.** *повраз (3).* — Рибар што држи у руци крај струка, осетивши трзање струка пажљиво привлачи себи рибу. *Петр. М.* **б.** *прибор за хватање рибе који се састоји од дугачког танког канапа са густо поређаним удицама и који се оставља (обично преко ноћи) на дну морском или речном, парангал.* — Пецам и на удице, како ми кажемо струком. *Моск.*

Изр. одело (хаљина) на ~ *каже се о оделу (хаљини) тесно прилубљеном, припијеном уз најужи део тела.* — Носио [је] до чланака дугачак пепељаст капут на струк. *Срем.*

-струк *као други део сложених придева значи: који је толико пута већи, јачи колико показује први део сложеница:* двострук, тростру̏к, стострук.

стр̏ука ж **1. а.** *област, грана науке, технике, знања, уметности; занимање, професија.* — Моја [ме] струка [природне науке] учи да будем неповерљив и обазрив према појавама у васељени. *Каш.* Не смијемо допустити да нас заведу хисторичари од струке. *Ант. 1.* После ћу јој дати мираз ... и удати је за каквог доктора или инжењера, то су сигурне струке. *Ђос. Б.* **б.** *ред, категорија историјских појмова, врста, каквоћа.* — Све противбе ове струке нашкодише самим противником. *Старч.* **2.** *један од упредених или уплетених делова нечега (ужета, конопца); канџија уплетена од три таква реда.* — По цену свега ми хоћемо слободу ... Ми се не бојимо шибе ни струке. *Макс.; Р-К Реч.* **3.** *низ украсних предмета, нанизаних на траку или конац, који се носи о врату, ниска, огрлица.* — Под вратом јој струке од бисера. *НПХ.* Њезина је давна жеља била да јој је имати једну струку макар малих дуката под вратом. *Ивак.* **4.** етн. **а.** *комад тканине (обично са ресама) који се носи преко рамена и служи као огртач и као простирка.* — Отпртите торбе са рамена, а прострите струке шјеравице. *НП Вук.* Гујско гнијездо струком прикрилио, лак опанак на ноге притегô. *Маж. И.* Ко је мушко, носи косу преко рамена, а струка му бедра ресама бије. *Шант.* **б.** *комад вунене или свилене тканине разне боје који се веже око струка као појас.* — Свако ... било бјелокосо и одјевено у дугу бијелу кошуљу, потпасану црвеном струком. *Шимун.* [Имотски кадија] има ... бијелу струку око паса. *Огр.* **5.** покр. **а.** *линија, ред.* — Пред црквеним вратима посједали небоги у двије струке, мед' њима се нашô и слијепац. *Горд.* **б.** *правац кретања, пут, сокак.* — Стигавши дјевојке у село, заћоше једном струком, на раскрижју ... раздвојише се. *Горд.*

стр̏ука̄р м покр. *онај који носи струку (4) преко рамена.* — У ранијим временима су у Србији досељени Црногорци ... дуго чували своју струку. И због тога су доскора називани струкарима. *Цвијић.*

стр̏укȍвнӣ и **стр̏укȍвнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на струку (1а), који обухвата неку струку, који је намењен некој струци:* ~ савез, ~ синдикат, ~ организација, ~ удружење.

струкȍвњāк, -а̏ка м *в. стручњак.* — Ја нисам струковњак, судим по срцу и уху. *Шен.* Купола [цркве] ... задивљује све струковњаке. *В 1885.*

струкȍвњāчкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на струковњаке, који је својствен струковњацима, зналачки, стручан:* ~ преглед.

структу̏ра ж лат. *унутрашњи распоред, склоп и повезаност саставних делова неке целине, састав, грађа.* — Социолози сматрају да социјална структура једнога народа условљава његов облик владавине. *Арх.*

1926. Мењају се и гласови, и облици, и синтакса, и речник, једном речју, и цела структура или склоп језика. *Бел.* Професионална структура показује да је Грчка ипак у привредном погледу у првом реду пољопривредна земља. *ЕГ 3.*

стру̏ктура̀лан, -лна, -лно **а.** *који се оснива на повезаности и условљености структуре једне целине.* — Годинама ... проматрамо ... како се врте у затвореном кругу једне економске, структуралне кризе. *Крл.* Народноослободилачка борба довела је до структуралних промјена у питању државне власти. *Арх. 1947.* **б.** лингв. *који се оснива на принципима структурализма:* ~ лингвистика.

структурали̏зам, -зма м *нова струја у науци о језику која се бави проучавањем унутрашње грађе или структуре језика с обзиром на фонолошки, граматички и лексички систем.*

структура̀лист(**а**) м *присталица, следбеник структурализма.*

структурали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на структурализам и на структуралисте:* ~ теорија.

стру̏ктӯрий, -ā, -ō *који се односи на структуру, који има одређену структуру:* ~ повезаност, ~ схема, структурне формуле.

стру̏литн, -ӣм сврш. *пропасти, распасти се услед трулења.* — Плетар, у који је затварана једина коза ... струлио [је] ту на месту. *Ранк.* Ех, Стипе, струлит ћемо сви. *Сим.*

стру̏ма ж мед. *повећање штитне жлезде због недостатка јода у организму, гушавост. ЕЛЗ.*

стру̏мӗн, -ена м *в. стремен (I).* — Али-паша, потјерав коња напријед и осовив се у струменима, довикну ... *Том.*

стру̏мӧзан, -зна, -зно *гушав.*

стру̏н, -а, -о *који је од струне (2), струњав.* — Мучно било од Орашца Талу, те се маши у струне зобнице, те измаши седам мртвих глава. *НП Вук.*

стру̏на ж **1.** *еластична нит (метална, од животињског црева или вештачког влакна) која, натегнута на музички инструменат, даје звук.* — Он махну гудалом, затеже струне ... па развуче. *Вес.* фиг. Живот на сунчаној струни подневну пјесму гуди. *Кркл.* **2.** *дугачка длака, нарочито из коњског репа или гриве, козја длака, кострет.* — Аксиња ... шашоњи по коврџама Григоријеве завађене главе, крутим као коњска струна. *Моск.* Свршавали смо послове свакојаке ... гребенали вуну, покровцима старим истресали струну. *Богдан.* **3.** мед. нар. *болови, грчеви у трбуху који се добивају од скакања или ношења тешког терета;* исп. струнити се (3), струњак. — Знала је ... и лијечити струну, те је имала слободан приступ и у ... богатије и сиромашније куће. *Ћор.*

Изр. бити као напета ~ *бити у врло раздражљивом стању.* — Сав сам као напета струна ... једва сам подносио вику стражара. *Чол.*; у криве струне ударити *у разговору почети говорити о нечему што је неприлично, што не одговара средини.* — Да, господине! — одврати гласно писар, који је, ударив у криве струне, хотио ствар у склад довести. *В 1885.*

стру̏нӑр м *занатлија који израђује покровце или простирке од струне, мутавџија. Вук Рј.*

стру̏наст, -а, -о *који је налик на струну; који се састоји од струна.* — Струнаста унутрашњост [отвореног инструмента] искри дању и ноћу. *КН 1960.*

струна̀ши м мн. (јд. стру̏нāш, -а̏ша) зоол. *ред паразитних црва ваљкастог и дугачког тела попут струне* Nematomorpha. — Од свих тих облића понешто су различни струнаши, врло слични дугачкој дебљој струни. *Финк.*

стру̏нити, стру̏нӣм сврш. **1.** *отрести, стрести.* — Леже ... јуначке на гомиле главе, кô јабуке када трéшња струни. *Март.* **2.** *струнити се (3).* — Баба му каже: струнио је желудац. *Павл.*

Изр. ~ росу са срца *узети ујутру први залогај, појести нешто.* — Од срића Бакоња би отишао ка своме заштитнику, Балегану, да »струни росу са срца«. *Мат.*

~ **се 1.** *пасти, спустити се наниже.* — Машио [се] руком густе прогрушане браде, која му се струнила до златне јачерме. *Торд.* Струнио се вијенац увехли. *Крањч. С.* **2.** *срушити се; уништити се.* — Затрепери само душа моја млада, и осетим да се у њој нешто струни безгласно и тихо. *Рак.* Кад је сазнао да му се синовац »пустио низ воду«, он осјети као да му се живот струни. *Радул.* **3.** *добити болове, грчеве у трбуху услед неког јаког напрезања (нпр. скакања или ношења тешког терета).* — Морала [је] позвати Јагустинку да дјечака обаће ... јер се зацијело струнио. *Бен.* Пошао је и Ковачевић, али се на маршу »струнио« и вратио кући. *Чол.* **4.** покр. *побеснети, полудети. Р-К Реч.*

стру̏ница ж **1.** *торба начињена од струне.* — Свињар ... увијек носи комад сланине у струници. *Берт.* У орману ... шарена нова струница коју су јој спремили за школу. *Петр. Б.* **2.** анат. *уздужна влакнаста мембрана* freniculum *која дели шупљу цев пужа* (cochlea) *у унутрашњем уху на два дела. Бен. Рј.*

стру̏нути, -нӗм сврш. *постати труо, распасти се услед трулења, иструлити, иструнути.* — Лежи ... опружен по кревету

као поваљен храст који је ... бура сломила и опружила по земљи да струне. *Марк. М.* Ту жив ћу већ струнути ја! *Домј.*

стру̏ња ж **1.** *в. струна (2). Деан. Рј.* **2.** *танко опредена нит од животињске длаке или струне која служи у разне сврхе (најчешће се привеже на њу једна или више удица за пецање риба).* — Приморци лове рибу мрежом ... и струњом. *Љуб.* Стегнуо кмет кокотима ноге ... а како их неће она струња ... по стегнима дријети, уложио кмет памучине међу везом. *И.*

стру̏ња м *в. струнар. Вук Рј.*

стру̏њав, -а, -о *који је начињен од коњске струне или козје кострети.* — Може се и у струњавој торби погаче наћи. *Рј. А.*

стру̏њавица ж *торба од козје длаке, кострети, струњача (3).* — Марко ... спреми свијетло оружје, а прихвати торбу струњавицу. *НПХ.*

стру̏њак, -а́ка м мед. нар. *в. струна (3).* — Знам ... у селу једну бабу која поправља струњак. *Чол.*

стру̏њар, -а́ра м *струнар.* — Ишао је овим крајем с напртњачом попут некадашњих струњара што су животињску длаку куповали. *Вј. 1960.*

стру̏њара ж *торба од козје кострети, струњача (3).* — Скиде ... торбу струњару, па извади тиквицу с ракијом. *Горд.*

стру̏њача ж **1.** *четвртаста врећа, дуга и широка као постеља, испуњена струном (2), вуном, сламом или морском травом, која служи за спавање;* исп. сламарица, сламњача. — Даске испале испод струњаче и малу пригњечили јастуци. *Михољ.* Тужно беше то место ... кревет пуст, са струњачом заглављеном међу потпорне даске. *ЛМС 1951.* **2.** *слична направа од коже, испуњена морском травом, која служи за гимнастичке вежбе.* — [Могу га] из партера присилити да положи плећке [противника] на струњачу. *Рв.* **3.** (у атрибутској служби уз им. торба) *која је од козје длаке, кострети.* — Тета Реза [узе] струњачу торбу која бијаше пуна којекакова јела. *Том.*

стру̏ње с *зб. им. од струна (1).* — Слијепац натегне струње па пјева. *Прер.*

струњи́вање с *гл. им. од струњивати (се).*

струњи́вати (се), -ујём (се) *несврш. и уч. према струнити (се).*

стру̏њица ж *струњара, струњача (3).* — Даулбазе врзите у струњице, не пјевајте, браћо. *НП Херм.*

стру̏њичар м *онај који прави струњице. Вук Рј.*

стру̏п м мед. покр. *паразитна, заразна кожна болест у деце, са крастама на глави и опадањем косе.* — Мајка ме је чешљала ... »струп« се шарао као лишај по глави. *Ђон.*

стру̏пић, -и́ка м бот. *биљка из пор. зевалица* Scrophularia nodosa. *Терм. 3.*

стру́сити, стру́сим сврш. **1.** *отрести, стрести.* — А дани су мимо нас тихо прошли ... и другим плоде златили су зреле, а нама пелуд струсили са цвијећа. *Домј.* Тихо запјева и струси нагло сузне капље на жуто цвијеће. *Мих.* **2.** *испити, искапити, иструсити.* — Струсио је на душак чашу црнога. *Нам.*

стру̏хнути, -нём сврш. *в. струнути.* — Бојим се ... да мртва не нагрде њега [црви], да му не струхне кожа, кад узет је живот из њега. *М-И.*

стру́чак, -чка м **1.** *дем. од струк (1).* — Још и овај стручак ђулбехара, дилбер Фато ... тако ти је лишће у дјевојке. *Огр.* Стручак мирисавог босиока провирује испод фесића. *Коч.* Стручак купусне расаде нежнији је од пахуље снега на руци. *Чипл.* Старац ... узе у руку парче тврде окорele проје и три струка бела лука. *Ранк.* **2.** *доњи део гљиве, печурке.* — Стаде [вргањима] кидати стручке. *Гор.* **3.** фиг. *чуперак.* — Ту је и стручак кестењасте му косе. *Матош.*

стру̏чан, -чна, -чно **1. а.** *који има сигурно, поуздано знање у једној грани човекове делатности, који добро познаје своју струку (1).* — Јак развитак индустрије тражио је велике напоре да би се у заосталој земљи одгојио потребан број стручног особља. *ЕГ 2.* Број наших стручних морнара ... сваким даном расте. *Дед. В.* **б.** *који заслужује највеће поверење, уверљив, убедљив у погледу знања и познавања чега.* — Тражим ... стручну комисију. *Фелд.* **в.** *који се оснива на сигурном, солидном знању и познавању чега.* — Сваки је ударац био звонак и чист, страховито стручан. *Дав.* **2.** (обично одр.) *који је у вези са струком:* стручни испит, стручна спрема.

стру̏чање с *гл. им. од стручати.*

стру̏чати, -ам несврш. покр. *газити, гњечити грожђе ногама у дрвеним кацама. Вук Рј.*

стру́чац, -чца м *в. стручак.* — Људи су долазили, шкропили мртваца стручцем ружмарина, намочена у сребрној чајној посуди. *Крл.*

стру̏чић м *дем. од струк. Вук Рј.*

стру̏чица ж *мали струк, мала грана, стручак (1).* — Бацати по стручицу босиока на гроб. *Љуб.*

стру̏чно прил. *на стручан начин, као стручњак.* — И он је причао стручно разлажући свој налаз, као да је то било најважније на свету. *Рист.* Нитко није могао ни знао тако стручно и брзо дати обавијест о тој појави. *Вј. 1971.*

стру̏чнӧст, -ости ж *рад, занимање у којему неко показује своје знање, искуство, способност, стручно знање.* — У његову стручност сумњали су . . . и сами радници. *Шуб.* Рад је обављао цјепидлачарски; настојао му је придати вриједност стручности. *Кал.*

стру̏чњāк м *човек који влада стручним знањем у некој грани науке или технике, представник неке струке; мајстор у каквом послу, занату.* — Стручњаци . . . су прегледом утврдили да се ради о једном . . . важном налазу. *НЕ.* Логорски стратези и војни стручњаци давали су прогнозе. *Јак.*

стру̏чњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на стручњаке, који је својствен стручњацима:* ~ опис, ~ важност, ~ самоувереност.

стру̏чњāчки прил. *на начин стручњака, као стручњак.* — Он је . . . знао . . . говорити о дарвинизму стручњачки. *Јов. С.* Он би сваку [цурицу] стручњачки омјерио и оцијенио. *Кол.*

стру̏чњāштво с **1.** *особина стручњака.* **2. зб.** *стручњаци. Р-К Реч.*

стр̏цаљица и **стр̏цāлька** ж *справа за стрцање, прскалица;* исп. штрцалица[1], штрцаљка. *Вук Рј.*

стр̏цāње с *гл. им. од стрцати (се).*

стр̏цати, -ām несврш. **1. а.** *у јаком млазу избацивати капље течности из стрцаљке, штрцати, штрицати. Вук Рј.* **б.** *јаким притиском изазивати да ситне честице чега прскају на све стране.* — Кроз ноћ путују коњушари . . . Шкаље [камење] стрцају испод коњских копита. *Ђон.* **2.** покр. *лутати, скитати се.* — Два њихова сина, такође као и ми негдје стрцају по свијету. *Ђон.* С оцем сам му . . . стрцâ и сам по тој Америци. *Лоп.*

~ **се** уз. повр. *играјући се прскати један другога. Вук Рј.*

стр̏цкање с *гл. им. од стрцкати (се).*

стр̏цкати (се), -ām (се) несврш. *дем. од стрцати (се). Вук Рј.*

стр̏цнути, -нēм сврш. *бризнути, прснути на све стране, штрцнути.* — Сними [Бакоња] капу па тресну њом о кољено, те стрцнуше капљице на све стране. *Мат.*

стр̏чāње с *гл. им. од стрчати.*

стр̏чати, -чӣм несврш. **1.** *дизати се изнад свега осталога, оштро се издвајајући, избијати упадљиво из нечега, штрчати, стршити.* — Стрчи минаре изнад црних кућа танко и бело. *Рак.* Сељаци су мислили да то из тавана стрчи цијев стројне пушке. *Цес. А.* **2.** фиг. *истицати се.* — И иначе је по другоме стрчао и био омиљен међу чобанима. *Ђур.*

стр̏чати, -чӣм сврш. *трчећи сићи, спустити се наниже.* — Стрча низа стубе. *Мат.* Ја стрчах са амвона, па у олтар. *Ранк.*

~ **се** *трчећи скупити се на једном месту, стећи се, нагрнути са свих страна (о многима).* — На пуцањ пушке стрчали су се борци. *Чол.* Сестричне су завриштале, стрчале се око нас. *Козарч.*

стр̏ш[1] м покр. *петељка грозда без бобица;* исп. шапурика, шепурина (1). — Даринка, дозобавши, баци гроздов стрш, па се примакне к њему. *Ћип.*

стр̏ш[2] м бот. *врста храста, бељиг, лутик* Quercus sessiflora. *Р-К Реч.*

стр̏ш[3] м зоол. *в. стршљен. Р-К Реч.*

стр̏шав, -а, -о *који стрши, тршав.* — Био сам бос . . . са стршавом косом пропалом кроз црногорску капицу. *Ђон.* Пукће на уста кроз стршаве брке. *Кош.*

стр̏шати, -шӣм сврш. *стрчати.* — Негдје је стајало и стршало некакво биће или предмет. *Л-К.* С обје стране те зидине стрше висока здања. *Мат.*

стр̏шац, -шца м бот. *врста траве* Apera spica venti. *Р-К Реч.*

стр̏шевина ж бот. *в. стрш*[2]. *Р-К Реч.*

стр̏шӗљ, -ења м зоол. *врста птице стрнадице* Emberiza calandra. — Витомир . . . српом пресекао стршеља у лету. *Рад. Д.; Рј. А.*

стр̏шӗн, -ена м зоол. **1.** *в. стршљен.* — Половица плода шупља, изгризле га оси и стршени. *Коз. Ј.* **2.** фиг. *прек, жесток, плаховит, раздражљив човек.* — Полако, стршене, ти би им . . . хтио скочити за врат! *Пав.* Бијаше то . . . подругљивац . . . забадало и подваљивач . . . прави стршен. *Донч.*

стр̏шенāр м зоол. *птица грабљивица која се храни инсектима, нарочито пчелама, осама, осичар* Pernis apivorus. *Бен. Рј.*

стр̏шенов, -а, -о *који припада стршену.* Изр. дирати у стршеново гнездо *мешати се у врло осетљиво, шкакљиво питање.* — Не, не, ја не дирам у то стршеново гнијездо. *В 1885.*

стр̏шӗње с *гл. им. од стршити.*

стр̏шити, -ӣм несврш: *стрчати.* — Плуг . . . је као рибља кост стршио из земље. *Лоп.* Бркови . . . су као двије оштре четке стршили увис. *Ђал.* фиг. По соби је стршио неред. *Петр. В.*

стр̏шица ж бот. *биљка из пор. слакова, вилина коса* Cuscuta, C. europaea. *Сим. Реч.*

стр̏шљӗн, -ена м зоол. *крупни инсект из пор. оса с опасном жаоком* Vespa crabro. — Што сте навалили као стршљенови! *Торд.* Било је немогуће разговарати с том

узбуђеном групом људи, која је личила на узнемирено гнијездо стршљенова. *Чол.*

стр̏шљенāр м зоол. *стршенар. Рј. А.*

стр̏шљенов, -а, -о *који припада стршљену*: ~ гнездо.

стр̏шљика ж **1.** бот. *в. васиљак* Centaurea jacea. *Сим. Реч.* **2.** *врста пера у птица. Рј. А.*

стсл. скраћ. *старословенски.*

стӯ (каткад удвојено) *узвик воловима да се повуку натраг.* — Преби нам стоку! Сту, сту! *Лаз. Л.* Сту, пероња! *Сим.*

стӯб, сту́ба м=ступ (1) **1. а.** *у грађевинарству дрвени, метални, камени или зидани окомити подупирач најчешће ваљкастог облика који преноси терет надграђен на чврсту подлогу.* — Посматрала [би] високу кућу Памуковића, са дивананом која није дрвена ... него шарена и зидана на сводове, са стубовима. *Андр. И.* Вјетар љуља [фризерски тањир] ... крај дорског, класичног стуба. *Полић.* **б.** *дугачка греда која, учвршћена у чему, стоји окомито, бандера (за електричне, телефонске водове, за вешање заставе и сл.), дирек.* — Побијали су телефонске стубове преко читавог поља. *Дед. В.* **2.** *једна од главних грана које се одвајају од стабла.* — Тако се ја уљутао на једном густом стубу, једем трешње и нешто се замислио. *Ранк.* **3.** *велика количина, маса чега (воде, дима, прашине, пламена и сл.) која има ваљкаст, вертикалан облик и диже се увис.* — У истом тренутку пуцањ топа и стуб воде коју је кит репом дигао објави да је ствар свршена. *Петр. М.* Само је на једном месту избио плав стуб дима и дизао се право у небо. *Пер.* У даљини ... дигоше се црвени пламени стубови. *Дуч.* **4.** фиг. **а.** *угледан, истакнут јавни радник.* — Тај љекар ... иначе је врло угледна личност у граду ... стуб друштва. *Чол.* Нема оних који су некада били стубови књажеви у овом дијелу Црне Горе. *Вујач.* **б.** *сила, снага на коју се може ослонити, ослонац.* — Раднички савети и комуне су по свему постали основни стубови система социјалистичке демократије у нашој земљи. *Пол. 1959.* Прекаљене бригаде из офанзива ... постале су стуб око кога се скупљају хиљаде нових бораца. *Дед. В.*

Изр. Волтин ~ физ. *први галвански полусуви елеменат који је 1800. године конструисао Волта у облику стуба*; живин ~ физ. *градуирана танка цев са живом из које је истиснут ваздух и у којој се растом температуре подиже ниво живе.* — Живин стуб задржао се у цеви на висини од 76 см изнад нивоа живе у суду. *Физ. 2.*; за (на) срамни ~ привезати (приковати) *жигосати некога као преступника (према обичају у старини кад су преступнике кажњавали и везивањем за стуб на јавном месту).* — Истребитеље Комуне историја је већ приковала на срамни стуб. *Скерл.*; кичмени ~ анат. *главни део костура, скелета човека и других кичмењака, састављен од низа међу собом повезаних пршљенова који образују неку врсту цеви у којој се налази мождина, кичма, кралешница*; стајати као ~ а) *бити постојан*; б) *стајати непокретно, непомично (од запрепашћења, чуђења и сл.)*; Херкул(ес)ови стубови *антички назив за данашњи Гибралтарски мореуз, иза кога, по веровању античких народа, престаје копно, земља.*

стӯба ж (обично у мн.) **1.** *степеник, степеница.* — Како је био слаб, потепе се на првој стуби, те мало да није пао. *Брл.* Олга је потрчала низа стубе. *Крл.* Та су врата водила у собу ... а одатле у мрачан ходник и мале стубе. *Јов. Ј.* фиг. Зар сам ја ... само зато у животу да будем стуба преко које ће се други попети до среће и славе. *Козарч.* **2.** покр. *направа за пењање и спуштање, састављена од две напоредне греде или од два чврста ужета, са причвршћеним пречагама (дрвеним или од ужета) на једнаким размацима, на које се стављају ноге кад се по њима пење или спушта, лествe.* — На »спратове« пењемо се уз једну дрвену покретну стубу, око које се свађају и псују. *Ћон.* Донеше стубе и Турчин се препе на таван. *Вес.* Црногорци одбију Турке од куле и први Кењо Станков прислони дрвене стубе и ускочи у кулу. *Вујач.*

Изр. помичне стубе *механизам у облику степеница које се покрећу и непрекидно једна трака иде горе, а друга доле, преносећи тако (најчешће у великим трговачким кућама) посетиоце с једних спратова на друге.* — То је најдубља подземна жељезница, до које се човјек спушта и опет успиње помичним стубама. *ХР 1928*; попети се на више стубе *остварити виши животни стандард, боље имовно стање.* — Он је прорачунао како дуго има живјети о води и суху круху у туђини док се попне на више стубе. *Ков. А.*

стӯбањ, -бња и **стӯбао,** -бла м *в. стублина.* — Доље на извору ... захваћа воду из дубока трешњева стубла. *Ћоп.*; *Рј. А.*

стӯбаст, -а, -о *који је налик на стуб.* — Труп [слона] гломазан, стубасте ноге, велике уши и обавезна сурла. *Пол. 1970.*

стӯбац и **стӯбац,** -пца м **1.** *дем. од стуб.* — Млади Коста дворе саградио ... а на дворе ступце позлаћене. *НП Вук.* **2.** *једна од две или више колона ттампаног текста, кратких редова, распоређених један испод другога.* — Омладински лист ... преноси информацију о београдском Конгресу на уводном месту на три ступца. *Пол. 1957.*

стӯбина ж *аугм. од стуб.*

стӯбић, -а и **стӯбӣћ,** -ића м **1.** *дем. од стуб.* **2.** бот. *средњи, стањени део тучка на*

илоднику цвета. — Проширени доњи део тучка са семеним замецима у себи представља плодник, који се навише наставља стубићем и завршава на врху жигом. *Станк. С.*

Изр. живин ~ *в. живин стуб (уз стуб, изр.).* — Гледа се . . . докле је доспео живин стубић или кончић [у термометру]. *Батут.*

стýбица ж (обично у мн.) *дем. од стуба.* — Бакоња видје у куту једне стубице на лик сврдла. *Мат.*

стýбйшнй, -ā, -ō *који се односи на стубиште.*

стýбйште с *простор, део зграде где су стубе, степениште.* — Пење се преко . . . мраморних стубишта. *Матош.* С пустеним саговима на широком стубишту, с тропским биљем . . . све је то изгледало као декор за . . . генералну пробу. *Крл.* Откако се беху преселили у двориште, и стубиште и таван били су закључани. *Ћос. Б.* Запртише корпе и отетураше преко улице у стубиште једне нове грађевине. *Пол. 1959.*

стýблина ж **1.** *шупље стабло дрв та кроз које се пушта вода из јаза на воденичко коло; шупље стабло кроз које протиче извор; ограда око бунара, опсек(а).* — Он је био велик као једна храстова стублина. *Маж. М.* Кад Ненад навукао неколико каблова воде у валов, запео кабао за стублину. *Ад.* **2.** *ваљкаста посуда слична цилиндру. Рј. А.*

стýбље с *зб. им. од стуб.* — Сводови [палате] као у највишој спили . . . стубље јеловито. *Љуб.*

стýбнй, -ā, -ō *који се односи на стуб.*

Изр. ~ бушилица техн. *машина за бушење метала, дрвета и др. с вертикалним положајем вретена које се окреће заједно са свдрлом.* — Агенција »Београд« . . . купује радијалну или стубну бушилицу. *Пол. 1959.*

стýбōвље с *зб. им. од стуб.*

стубо̀ком прил. *из основа, сасвим, скроз.* — Октобарска је револуција . . . стубоком промијенила ове столетне односе. *ХР 1928.* Чинило ми се да се све стубоком мијења. *Селим.*

стубо̀ноша м бот. *в. стубић (2).* — Стубић је у неких биљака . . . кратак и купасто задебљао, ово се задебљање зове стубоноша. *Панч.*

стубо̀чкē и **стубо̀чцē** прил. *попут стуба, усправно.* — Пуна вреча стубочке стоји. *Рј. А.* Насред лица стубочце искочио нос, па се тек при крају мрву покуњио. *Торд.*

стýвати, -ām несврш. *стухати.* — Кашљући и кијајући вукли су [просјаци] своје отечене ноге стувајући на штакама. *Ћоп.*

стýга ж покр. *дрвени суд, каца (за држање жита и сл.). Вук Рј.*

стýга ж *мука, мучнина, мучност.* — Тај подмукли мирис пратио би конзула после сваког пријема . . . а помисао на њега изазивала му је стугу и жељу за повраћањем. *Андр. И.*

стýглина ж покр. *дебело шупље дрво;* исп. стублина (1). *Вук Рј.* — фиг. Нећу слушат 'оце у Ђеклиће ће гугуће сврх оне стуглине, ка' јејина сврх труле буквине. *Њег.*

стýд ж и (ређе) м песн. *в. студен.* — И прѐдуго сам зубима цвокотао од студи у костима. *Наз.* Пружаш руке . . . за танком сламком, згрчене од студи. *Кркл.* Јануар фијуче у сутонској студи. *Бој.* Црна је тама земљу притисла, одасвуд леден уједа студ. *Пер.*

стýдан, -дна, -дно *в. студен.* — Да у нас нема шумског дрвећа . . . чиме би се у студно доба године грејали. *Панч.* Мали и сићушни човјек . . . пада студном у овоме храму. *Крањч. С.* [Хтео бих] . . . док мреш, да топлиш моје тело студно. *Бој.*

стýдēн ж (лок. стýдēни и студèни, инстр. стýдēни и стýдēњу) **1. а.** *ваздух веома ниске температуре и време са ниском температуром, хладноћа.* — Сува зима стегла. Одасвуд бије . . . и као уједа, гризе оштра и немила студен. *Коч.* Завладала силна студен у нашим бреговима. *Ков. А.* Настају праве суре ноћи са грозом и студењу. *Дов.* **б.** *ниска или нижа температура ваздуха, воде и било којег тела.* — Вечерња студен уди твојој сиједој глави. *Шен.* На по сата од нас беше кладенац . . . на његовој студени нико није без своје или душманске крви жеђ своју угасио. *Јакш. Ђ.* **2.** *стање, осећање језе, дрхтавица.* — Погледа . . . војника, а студен му проће по леђима. *Крањч. Стј.* Сва [је] трнула од ужаса и студени, и сваки час јој мравци путовали уз кичму. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *тешко, мучно осећање изазвано беспомоћношћу, самоћом, усамљеношћу, повученошћу.* — Студен смрти на леђа ми сјела. *Гор.* Она се . . . отима . . . да побегне од те студени, али . . . нема куд. *Вес.* **б.** *потпуна равнодушност, хладноћа, хладан однос према некоме, нечему.* — Њен смех, којим је хтела да прикрије неугодну студен и да унесе топлине у кућу, постао је неискрен. *Петр. В.* Свакоме је понестала ријеч, јер је студен одузела забаву. *Кал.*

стýден, -èна, -èно **1.** *који има врло ниску или релативно ниску температуру, врло хладан.* — Мој живот студена је зима. *Ант.* **2.** Једног студеног магловитог дана на бедему града Котора затрубише трубе. *Мат.* Студен вјетар кроз кости продире. *Мар.* **2.** *који се не греје, не ложи, хладан, незагрејан.* — Ноћ [се] дошуњала кроз прозоре у студену цркву. *Војн.* Лежала [је] годинама у мрачним и студеним собама Бадемлића као кућна несрећа. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *који је крајње*

уздржан у испољавању осећања, хладан у опходењу. — У понашању је био [Ристић] студен, говорећи лагано, реч по реч, једним гласом без звука. *Јов. С.* Тривун је застао над погинулим оцем, студен и миран као да врши увиђај. *Ћоп.* **б.** *који изражава, испољава безосећајност, строг, немилосрдан, хладан.* — Лице ... је вазда покривала студена строгост. *Шапч.* Његове студене очи ... биле су упрте на огроман град. *Дуч.* **в.** *који се оснива на хладном разуму, који је лишен сваког осећања, страсти, непристрастан, безличан.* — У доба студене, кабинетске, такозване »објективне« лирике, појава Бранка Радичевића доста личи на долазак пролећа у једну књижевност. *Панд.*

студе́нац, -нца и **сту́денац,** -ёнца м **1.** *врело, извор воде.* — На великом студенцу сабрале се девојке па ћеретају. *Ранк.* Тргнем коње са студенца. *Вел.* **2.** (у атрибутској служби уз им. камен) *студен.* — Доле на извору белео се големи студенац камен. *Шапч.*

сту́денӣ, -ња м *једанаести месец у години, новембар.*

студе́ника ж = студеница (у атрибутској служби уз им. вода и стена) *студена.* — Шуми млада шумарика, бучи вода студеника. *Кош.* Имаду у близини живу воду студенику. *В 1885.*

студе́нити, сту́денӣ несврш. *чинити студеним; изазивати језу* (*од страха, ужаса*). — Од неке страшне мисли, од неке црне авети, која га пече, студени, скаче са постеље. *Ранк.*

студе́ница ж = студеника. — Он узима студеницу стијену. *НПХ.*

студе́нклеп м ков. **1.** *котлар, казанџија* (*у пејоративном значењу*). *Вук Рј.* **2.** покр. *глуп, неотесан човек, простак. Рј. А.*

студе́но прил. **1.** *хладно.* — Убогом малом Ластану бивало све студеније и студеније. *Креш.* **2.** фиг. *без осећања, хладно, равнодушно.* — Кратак живот! Хм! — завири јој студено доктор Лаца у лице. *Ков. А.*

сту́деност, -ости ж *стање онога којему је студено, хладноћа.* — У овоме крају врло често и врло жестоко дува сјеверац, па раздрма и тијело и дух, и избије човјека сваком студеношћу. *НИН 1959.* фиг. Та усиљено симболистичка и помодна естетска поезија, у својој студености лепога облика ... била је далеко од Милорада Митровића. *Скерл.*

сту́дент м лат. *ученик или ђак универзитета или друге високе или више школе:* ~ природних наука, свршени ~.

студента́рија ж зб. (са презривом нијансом) *студенти.* — У вагонима се натрпали ... регрути, студентарија наша мршава. *Ћос. Б.*

сту́дентић м пеј. *студент.* — Тко то каже? Неки биједни, сулуди студентић. *Лит. 1957.*

сту́дентица, сту́денткиња и **студе́нткиња** ж *женска особа студент:* ~ медицине, ~ музике.

сту́дентова́ње с *гл. им. од студентовати.* — Трећа зима мога студентовања затекла ме је сасвим неспремног за животне недаће. *Пол. 1960.*

сту́дентовати, -тујём сврш. и несврш. *бити студент, провести, проводити време као студент.* В. пр. уз гл. им. студентовање.

сту́дентскӣ, -ā, -ō *који се односи на студенте:* ~ омладина.

сту́дентски прил. *као студент, на студентски начин.*

сту́дентство с **1.** зб. *студенти.* **2.** *време студирања, студентовање. Р-К Реч.*

сту́дети, сту́дӣ, ијек. сту́дјети, несврш. *постајати студено.* — Зима близу. Студи. *Јакш. М.* Сунце је нагињало западу; вечерњи повјетарац је помало студио. *Вес.* Наиђе и љето: не грије већ студи. *Кркл.*

сту́дӣј, -ија м (мн. сту́дији и ређе сту́дија) лат. **1.** *време учења на универзитету, на високој или на вишој школи, студирање.* — Под конац студија ... прећи из Беча у Праг. *Десн.* Човјек ... се с неразумијевањем протурао кроз академска студија. *Новак.* Послије свеучилишних студија живио [је] у Москви. *Крањч. Стј.* **2.** *проучавање, студирање.* — Носи ... дебеле књижурине као да је ... заузет дуготрајним студијем неких ... дубоких питања. *Крл.* Почео је интензиван и свестран студиј историјског материјала. *Петр. В.* Тактика обране тражи озбиљан студиј. *Ват.*

сту́дија ж лат. **1. а.** *научни рад, расправа већег обима као резултат истраживања, проучавања неког крупнијег питања.* — Када је расписан стечај за расправу о реформама у народним школама, и он је поднео своју студију. *Ћос. Б.* Нетко [ће] написати хисторијску студију о данашњој блитвинској стварности. *Крл.* **б.** *сликарски или вајарски привремени рад, цртеж, скица, модел за веће уметничко дело.* — Показивао му [је] ... духовите акварѐле, разне графичке студије. *Петр. В.* **2.** *студиј* (*2*). — Лутер је био боље расположен према Аристотелу, кога је препоручио за студију својим пасторима. *Петр. В.* Чини ми се ... да би међу професорима било особито вриједно правити студије. *Нех.* Да би се у студији шаха успело, важно је пре свега знати опште принципе игре. *Шах 1.* **3.** мн. *студиј* (*1*). — Матура је била на прагу ... ђаци ... маштају да је живот на студијама у другом граду ... нешто особито пријатно. *Сек.* Завршио је студије и започео

чиновничку каријеру као писар у Министарству правде. *Андр. И.*

стȗдијица ж *дем. од студија (1).* — Одштампао је . . . своје раније чланке, студијице и оцене. *БК 1906.*

стȗдијскӣ, -ā, -ō *који се односи на студиј(е) и студио*: ~ група, ~ програм.

стȗдијум м лат. *студиј (2).* — Црвени и црни кецови бијаху његов искључиви студијум. *Шен.*

стȗдио, стȗдија м тал. **1.** *уметничка радионица (сликарска, вајарска и др.), атеље*: сликарски ~, вајарски ~. **2.** *уметничка установа за проучавање новина у уметности и за припремање уметничких кадрова*: позоришни ~. — Он да буде режисер . . . не треба му силних пара да подигне замишљени студио на Хвару. *Каш.* Називајући физичку радњу партитуром комада, он [Станиславски] поново обраћа пажњу члановима студија на њену корисну улогу. *Поз. 1948.* **3.** *просторија у којој се припремају и одакле се одашиљу радио и телевизијске емисије.* — Велика сала у улици Кнеза Милоша . . . студио VI била је те вечери . . . препуна малишанима. *Пол. 1958.*

стȗдиȍзан, -зна, -зно тал. **1.** *дубоко проучен, израђен с акрибијом, високо стручан, савесно написан.* — Без студиозних анализа [умјетничког дјела] нема правилног схватања. *Лит. 1957.* **2.** *који озбиљно приступа сваком проблему, који свестрано проучава.* — Студиозан је и из сваког његовог написа бије сигурност. *Михиз.*

стȗдиȍзно прил. *на студиозан начин.* — [Исидора] Секулић ју је [књигу о Његошу] писала студиозно. *Ств. 1952.*

студиȏзнōст, -ости ж *особина онога који је студиозан, онога што је студиозно.*

студиȏзус м лат. **1.** *студент; онај који се бави науком.* — Приказивала га је . . . као неког студиозуса протуху. *Нех.* **2.** *студиозан проучавалац.* — Њима студиозусима и дубокомисленима . . . и не личи да раде то што и деца. *Дом.*

студи́рање с *гл. им. од студирати.*

студи́рати, стȗдирām несврш. лат. **1.** *брижљиво проучавати, пажљиво посматрати некога, нешто, дубоко размишљати о нечему, удубљивати се у проблем.* — Почели студирати планински пејзаж. *Матош.* Толико му је потребно било да гледа ту жену, да је студира. *Јанк. М.* Метнули и наочаре . . . пуше и намрштено студирају. *Дом.* **2.** *учити на универзитету или на високим и вишим школама и спремати се за испите.* — У Бечу . . . је студирао романске језике. *Бег.* Целе године тетка је није видела, јер је Надежда у Загребу студирала медицину. *Макс.*

стȗдјети, -дӣ, ек. стȗдети.

стȗдно прил. *студено.* — Какво је вријеме, Мило? — запита старац. — Студно, господару, али је ведро. *Мат.*

стȗдовати, -дујēм несврш. *в. студирати.* — Затворен у свом стану . . . учи и студује. *Ков. А.* Ако вам је . . . незгодно шиљати партитуре, онда их слободно можете штампати онако . . . како сте их ви са вашим одличним хором студовали и певали. *Коњов.*

стужи́вање с *гл. им. од стуживати се.*

стужи́вати се, стȕжујēм се *несврш. и уч. према стужити се.*

стȕжити се, стȕжīм се сврш. **1.** *постати тужан, растужити се, ражалостити се.* — Стужила се па и не знајући безвољно расијава кроз прсте цвијеће по стази. *Мих.* Пођите да видите наше младиће . . . Како се стуже кад цвет бели згазе. *Макс.* Изишла на праг, сјела и стужила се. *Бен.* **2.** безл. *осетити муку, непријатност у желуцу, смучити се, згадити се (коме).* — Ушав кроз кухињу у собу, у којој се просипаше загушљива влага, стужи му се око срца. *Шапч.* Сва она . . . изгубљена острва заиграла пред очима, те умало да му се не стужи. *Цар Е.*

стȕк м тал. *в. штук*[1]. — Цијела [је] дворана урешена златом, а на стропу красним уресима од бијелога стука. *В 1885.*

стȕка ж оном. *лупа од снажних удараца по чему.* — Стаде ударати тешке кијаче о врата и вратнице, стоји стука . . . тутњи вежа. *Брл.*

стȕкање и **стȕкање** с *гл. им. од стукати.*

стукàтēр, -ера м *в. штукатер. Бак. Реч.*

стȕкати, стȕкām и **стȕкати,** -ām несврш. оном. *терати волове или коње у запрези натраг вичући »стȕ«. Вук Рј.*

стукатȕра ж *в. штукатура.*

стȕкнути, -нēм и **стȕкнути,** стȕкнēм сврш. **1.** *сврш. према стукати.* — Кулин . . . притеже коњу дизгине и стукну га . . . назад. *Вес.* Осјећам за вратом врућу пару из ноздрва . . . јуница. Зато се окренем да их стукнем. *Кик.* **2. а.** *коракнути корак (један или више) натраг.* — Неки стукну, али само да би имали бољи залет. *Пол. 1970.* **б.** *узмакнути, коракнути натрашке или у страну (од страха, изненађења и сл.).* — Брзо откључа врата и уђе, но исто тако нагло стукну, запрепаштена оним што јој се указа. *Каш.* Официри . . . нас погледаше, као да стукнуше мало, па прођоше . . . укочених очију. *Шуб.* Прасак грома све проломи, муња ошину ниско и засени коње који фркнуше и стукнуше у страну. *Ћос. Б.* **в.** *одступити, узмаћи, повући се (о војсци).* — [Групи Арнаута] се не даде да ужива плодове јучерашњих својих успеха . . . него је ујутру рано стукнула назад.

Лаз. М. То беше страшан окршај . . . Турци стукнуше. *Вес.* фиг. Ал' гдје гласне о стожеру гусле мед оружјем јунак спази, стукну мало бијес крвни. *Маж. И.*

стȕко м (само у полусложеници: стуко-украс) *в. стук.* — Друкчији су зидови, друкчији прозори . . . друкчији стуко украси. *Петр. В.*

стȕлити, стȕлӣм сврш. *погасити, потулити, утулити.* — Да ме пеку, стуле пожар сања, да ме с'јеку, бол да већи буде. *Кост. Д.*

~ се *смирити се, прикрити се привремено.* — Потом мало стулили се Турци, па опет се прикупили клети. *Март.*

стȕљити се, стȕљӣм се сврш. *погнути се, згурити се, шћућурити се; загњурити се.* — Нуткала жена малога који се загледао у свијетло гвожђе . . . па се плахо стуљи у мајчина недра. *Горд.*

стȕмбати, -ā̄м сврш. *изврнути, претурити, стропоштати.* — Кроз Подгорину се невјероватном брзином ширила вијест како је Николетина . . . стумбао талијански тенк. *Ћоп.*

стȕп, стȕпа м **1.** = стуб. — И видјех . . . ступе од гранита. *Наз.* Главно је било да се све стене, сви сводови, сви ступови и сви углови испишу. *Петр. В.* Дрвари искрцаваху . . . телефонске ступове. *Гор.* Нису висиле заставе на пȏ ступа. *Андр. И.* Из димњака сукљају . . . ступови дима. *Леск. Ј.* Путници [су се] борили с ватреним ступом. *Крањч. Стј.* Њега су сви сматрали једним од најјачих ступова »Народне странке«. *Куш.* Васпитаван [је] у том правцу да буде ступ куће. *Срем.* **2.** *цилиндрична камена или метална, чврсто усађена греда о коју се у пристаништу вежу бродови, лађе;* исп. битва. — [Сједи] на камену ступа о који се привезују лађе. *Бег.* **3.** фиг. *оно што је налик на ступ или у свести изазива такву представу.* — Усађен ступовима ногу у широке . . . постолетине . . . стоји он непомично. *Божић.* Људска [су] тијела тајанствени галвански ступови и . . . сви [се] мичемо по неким . . . законима у нашем тијелу. *Крл.*

Изр. до ступа дотерати, на ~ отпремити *до губилишта, стратишта, вешала (дотерати, отпремити).* — Не жалим погинути, само да њега до ступа дотјерам. *Тур.* Радо би ти мене . . . отпремити на ступ! *И.* Остале изразе в. под стуб.

стȕпа[1] ж **1.** *дрвени, метални или камени округао и издубени суд у коме се тучком дробе, ситне зрнасти плодови и други предмети (кафа, жито, со, корење, шећер и сл.);* исп. аван. — Преврну ступу у којој се кава туца. *Андр. И.* Питао га за његов »алат«, а он му набројао, филџане, ибричиће . . . ступу. *Мул.* Заболи мене нога . . . отече сва кâ ступа. *Вес.* **2.** *буȕкалица за метење масла.* — Пред кухињом је сједјела само служавка држећи међу колѣнима ступу и тукла маслац. *Бен.* **3.** *постројење за ваљање сукна и других тканина, ваљалица (а).* — Уз млин је обично и ступа за сукно. *Рад. А.* У Васојевићима су неки сељаци, уз своје тежачке послове, изучили . . . ваљање сукна у ступама. *Ђорђ.* **4. а.** *справа за млаћење кукуруза.* **б.** *справа за набијање лана и куделье. Р-К Реч.* **5.** *справа за притискивање, гњечење, преса (1), тисак (3). Р-К Реч.*

стȕпа[2] ж тал. покр. **1.** *неочишћена куделья и ланена влакна, кучине.* — Нови брод . . . изграђује, док други трпа ступу у ребро оних што већ давно плове. *Комб.* Застаде као да му се грло ступом зачепило. *Божић.* **2.** *крпица којом се метак у пушци причвршћује, сукија. Вук Рј.*

стȕпāј м *притисак ноге при ходању; корак.* — Крепко стаде на земљу кад ходи, али на ступај њене ноге не затресе се патос ни полица. *Лаз. Л.* Не звекеће гвожђе свијетло . . . ни на лаган ступај ногу озивљу се сјајне токе. *Маж. И.*

стȕпак, -пка м *туцало, бат којим се туца у ступи. Прав.*

стȕпак, -пка м необ. *метална папуча на колима или кочији на коју се ставља нога при пењању или силажењу.* — Долази у зелену једнопрегу који је имао ступак за пењање и спуштање. *Креш.*

стȕпало с заст. *в. стопало.* — И нога има три дела, а то су бедро (бутина), голеница и стопало (ступало). *Рј. А.*

стȕпањ, -пња м (лок. стȕпњу; мн. стȕпњи и стȕпњеви) **1.** = степен. — Зрињски . . . послије преговора са . . . Стамбулом [чини] онај типични хрватски обрат . . . за деведесет ступњева: . . . полаже своју главу под хабсбуршку сјекиру. *Крл.* Како ћемо данас, Јоза? . . . Петнаест ступњева зиме. *Пав.* Ако хоћемо »поступно«, то је други ступањ кад се изађе из патријархалног стања. *Марк. Св.* У родовском уређењу одржавала се релативна једнакост све дотле док је постојао ниски ступањ производње. *Ант. 1.* Било је покушаја да се исусовачка академија . . . подигне на ступањ свеучилишта. *Комб.* Свуда блисташе сјај и раскош који је у доба ресторације досегао највећи ступањ. *Јов. Ј.* Из авлијице . . . пењало се на два на три дрвена ступња. *Шапч.* Он леђима отвори врата, па у поду изброја све ступњеве степеница. *Моск.* **2.** *в. ступај.* — Чути је само лагашан ступањ, као да се шуља горско звијере на свој плијен. *В 1885.* Је ли то онај око кога сви облеђу, чији сваки ступањ преко прага . . . има значај доласка неког високог госта. *Петр. В.*

Изр. ~ по ~ *постепено, поступно, мало-помало.* — У јесен чим дуну хладнији ветрови, они тако исто слазе ступањ по ступањ наниже у зимовник. *Нов.*; ~ поређења грам. *в. уз степен* (*изр.*); ~ сродства *в. уз степен* (*изр.*).

ступа̏ње с *гл. им. од ступати.*

ступа̏ње с *гл. им. од ступи̏ти*: ~ закона на снагу, ~ у службу.

ступа̏њскӣ, -ā, -ō *само у изразу*: ~ мрежа *мрежа која се односи на географску дужину и ширину, помоћу које се одређује положај неке тачке на географској карти.* — Меридијани и паралеле једним именом се називају ступањска мрежа. *ОГ.*

ступа̏рнце ж мн. само у изразу: гаће ~ *гаће од тканине ваљане у ступи.* — Боље би било да имате ракије црквице него гаће ступарице. *Креш.*

ступа̏ст, -а, -о *који има облик ступа, који је налик на ступ, стубаст.* — То је једно мртво месиште на тешким ступастим ногама. *Лал.* Много зелених пластида има с горње стране листа, у станицама ступаста облика. *Бот.*

ступа̏ти, -а̄м несврш. **1.** *ваљати сукно у ступи квасећи га врућом водом да се збије.* — Сукно [је] ... сама ступала у свом обору. *Павл.* **2.** *тући, туцати у ступи лан, конопљу; туцати, љуштити у ступи жито.* — Сједи на прагу, пребире ступани јечам за кашу. *Михољ.*

ступа̏ти, ступа̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према ступити.* **2.** војн. *ићи, корачати уједначеним кораком у маршу, маршировати.* — Родољуби четрдесетосмаши нису никако могли да појме како ... да мађарски хонведи ступају на аустријску царевку. *Крл.* Војници су у такту пјесме ... ступали широко и ... држали корак. *Крањч. Стј.*

Изр. ~ на месту, ~ с ноге на ногу *подизати непрекидно час једну час другу ногу због хладноће или неког нервозног стања.* — Он стаде ступати на мјесту, као да му је вруће под ногама. *Дук.* Пред стаклом је ступао с ноге на ногу старац у ... капуту од сирове свиле. *Крањч. Стј.*

ступа̏ц и **ступа̄ц**, -пца м **1.** *дем. од ступ.* **2.** *стуб, стубац.* — Она се заклонила за ступац од врата и јецала. *Тур.* Стоји као ступац некакав. *Срем.* Једва чеках да ми се макне с крај очију, чињаше ми се ступац крви. *Љуб.* Ступац живе у термометру се попео. *Лог. 2.* Младим модернистима отворио је за краће вријеме своје ступце и стари »Вијенац«. *Марј. М.* На трећој страници ... у другоме ступцу, курзивом ... био је читав низ информативних вијести. *Крл.* **3.** *један од четири усправна тања дрвета на запрежним колима или саоницама на која се ослањају даске или лесе.* — Прште оплен ... завирим испод сена и лепо видим да се развездио и ступац се навалио ка' расклаћен зуб. *Рад. Д.* Сељаци су ... трчкарали око санки и ... стално нешто туткали око ступаца, бојећи се да им нешто од товара не испадне. *Ћос. Д.* **4.** *в. стобор* (*б*). — Старешина сеоски хтио би да се тијем новцем огради проклети ступац. *Љуб.*

ступи̏дан, -дна, -дно лат. *глуп, приглуп, блесав, будаласт.* — Пакост је тако самоуверена у својим оценама ... и она се подмукло крије ... иза ступидних подсмеха. *Пол. 1958.*

ступи̏дно прил. *глупо, блесаво.* — Он, молим вас, заузима према реалности један апстрактно негативан став ... — Па то је ступидно! *Кол.*

ступи́дно̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је ступидан.*

ступи̏ло с индив. *место где неко ступа, где се неко појави.* — У храму горе жртвенички плам ... осевкује боговска ступила. *Кост. Л.*

ступи̏на ж *аугм. од ступ.*

ступи̏ти[1], ступӣм сврш. **1. а.** *стати ногом, коракнути, корачити долазећи, улазећи куда или излазећи откуда.* — Милош ступи у собу с нелагодним осећањем. *Уск.* Заклео [се] да неће ступити ногом ... у ону кућу. *Бат.* **б.** (коме, чему) *прићи, приступити, приближити се.* — Окупана росом, она ми се јави, и ступи ми. *Шапт.* Ступи де ближе! *Полић.* К постељи дјевојчиној Атена ступи кô вјетрић. *М-И.* **в.** (са чега) *сићи, спустити се.* — Рече и ступи с камена. *Дук.* **г.** (пред кога) *изаћи, стати.* — Са каквим ћемо челом ступити пред силног пашу с голим рукама? *Јаки. Ђ.* Преостала су још само два дана до часа кад је Швејк морао ступити пред регрутну комисију. *Јонке.* **2.** (с предлогом *у*) **а.** *ићи у састав чега, укључити се, постати члан нечега.* — Морате све ... подносити мужевно ако сте чврсто одлучили ступити у наше братство. *Крањч. Стј.* Тата је био решен да ступи у ту нову партију. *Ћос. Б.* Неколицина млађих сељака затражише пушке и ступише у одред. *Ћос. Д.* **б.** *почети вршити радњу изражену именицом с предлогом, постати учесник у ономе што је изражено именицом*: ~ у акцију, у дејство *постати активан, почети дејствовати*; ~ у борбу *постати борац*; ~ у везу (додир, контакт) *повезати се*; ~ у погодбу *почети се погађати*; ~ у преговоре *почети преговарати*; ~ у свађу *почети се свађати*; ~ у савез *постати савезник*; ~ у службу *почети вршити службу.* **3.** *доћи, појавити се, наћи се негде.* — Чича Горијо ... ступио је у кућу госпође Вокер ... пошто је престао трговати. *Јов. Ј.* Самодржавна Русија, још прије него је ступила на пут модерне уставности, ство-

рила [је] посебни орган, државно вијеће. *Рад. Стј.*

Изр. ~ на престо *постати краљ, цар*; ~ на снагу *почети важити, почети се примењивати, добити законску моћ.* — Без тога Протокол не може ступити на снагу. *ХР 1928*; ~ на старешинство *постати старешина.* — Кад је Лука Лабус ступио на старјешинство, није примио никога у чету. *Буд.*; ~ у брак *оженити се, удати се*; ~ у живот *в. уз живот* (*изр.*); ~ у јавност *в. уз јавност* (*изр.*).

ступити[2], ступим свршн. *учинити тупим, затупити*: ~ нож. *Р-К Реч.*

ступић м *дем. од ступ.* — Катови су почивали на витким ... ступићима. *Нех.* Он седе на гвоздени ступић пред вратима. *Глиш.*

ступица ж **1.** *направа за хватање домаћих и дивљих животиња*; исп. клопка, замка. — Гризли би се баш као два миша у једној ступици. *Шимун.* Остадох ... кô јазавац у ступици. *Кор.* фиг. Доцније сам се уверила да је сва ова његова ширина и ученост израчуната ступица и замка. *Бар.* **2.** *ступа*[1] (*1, 2, 4*). — Из куће чујете како лупа тучак у металној ступици — то се туца шећер или ораси. *Дом.*; *Р-К Реч.* **3.** покр. *затворска просторија, хапсана.* — Једно вече притисну ме жбири у постељи, спутају у гвоздива и баце у некакву ступицу гдје би пас цркао. *Љуб.*

Изр. намамити кога у ступицу, (по)ставити, подметнути, спремити коме ступицу *довести некога вешто, лукаво у неугодан положај, у клопку и приморати га да се помири са непријатним последицама*; пасти, улетети у ступицу *наћи се одједном, неочекивано, у непријатној, опасној ситуацији, у клопци.*

ступица ж *дем. од ступа*[1]. *Деан. Рј.*

ступиште с *место испод ступова.* — Млеци. Ступиште у дуждеву двору. *Кост. Л.* Звона причају ... о дријемним сфингама и хералдичким животињама у ступиштима тргова. *Уј.*

ступнӣ, -ā, -ō *који се односи на ступ.*

Изр. ~ бушилица *в. уз стубни* (*изр.*). — У току 1949. године ... стројни парк је повећан са ... једном ступном бушилицом. *НИН 1959.*

ступњак м *пустињак који је у првим годинама хришћанства проводио више година на једном ступу не силазећи, а примао је оскудну храну одређеног дана.* — Апостоли и мученици ... ступници и сви они који помогоше те се утврди хришћанство ... *Шапч.*

ступница ж *степеница.* — Замислите ви само размак ... од оних првих дана ... кад су у обронак укапали **ступнице ... стубе**, мале шкрапице у које су **уметали ноге**. *Кал.*

ступњевање с *гл. им. од ступњевати.*

ступњевати, ступњујем несврш. **1.** *делити на ступњеве.* **2.** *подредити*; фиг. *поступно вршити какву радњу*; *поступно појачавати или смањивати нешто*; *упоређивати, сравњивати.* — Као и све остало и **истину**, а поготово материјалну, могуће је **»ступњевати«**. *НИН 1960.* **3.** мат. *дизати на виши ступањ. Бак. Реч.*

ступњевит, -а, -о **1.** *који има ступњеве, степене, степенаст.* — **Река** ... се засеца у планине ... у којима је ... издубила своју уску, кршевиту и ступњевиту долину. *Дед. Ј.* **2.** *који је у виду ступњева, који се врши поступно.* — Сваки организациони тип биљака или животиња обухвата већи број врста. Разлике односно сличности између њих су ступњевите. *Станк. С.*

ступњевито прил. *на ступњевит начин, степенасто*; *поступно.* — Падине појединих котлина ... спуштају [се] ступњевито. *Дед. Ј.* Затим слиједе ступњевито нижа бића. *Ант. 1.*

ступњевитост, -ости ж *особина, стање онога што је ступњевито.* — Читава ... зграда хотелске организације почива на хијерархијској ступњевитости. *КН 1960.*

ступовље с *зб. им. од ступ.* — Двориште ... самостана с тријемовима, којима су укочено закорачили готски лукови са ступовљем. *Бат.* Ту ћеш проћи високим ступовљем јела. *Шен.*

ступор м лат. мед. *болесно душевно стање у којему је испољавање воље минимално или уопште не постоји, умна укоченост, тупост. Свезн.*

ступорозан, -зна, -зно *умно укочен, безвољан, туп.*

ступорозно прил. *на ступорозан начин, безвољно, тупо.* — Хорват проматрајући је ступорозно: А што, а куда? *Крл.*

ступцē прил. *као ступ, попут ступа, окомито.* — Укочио се ступце, мрско наразао чело. *Буд.*

ступчина ж *ауг. и пеј. од стуб и ступ.*

ступчити, -ӣм несврш. *тући, ударати.* — Да би се загријали, ступчили су ногама о кола. *Креш.*

ступчић м *дем. од стуб, ступ и ступац.* — Пред прозорима што гледе на улицу начињен ходник с витким ступчићима спреда, који држе таваницу. *Шапч.* Увала затрпана је наслагама дасака, ступчића и жељезничких прагова. *Пав.*

стура ж бот. покр. *в. рогоз.* — По дну [поља] видиш стара солила, сад лужина и мочвара, гдје блура и стура расту преко човјека висине. *Љуб.*

сту́рање с *гл. им. од стурати (се).*

сту́рати (се) стýрām (се) *несврш. и уч. према стурити (се), сабијати се, збијати се.* — Око гроба стурали се људи. *Торд.*

сту́рац, -рца м *неољуштен клип кукуруза. Вук Рј.*

сту́рити, -ӣм сврш. *гурнути доле, збацити, оборити.* — Па до'вати главе за перчине, те их стури доље на авлију. *НП Вук.*

Изр. ~ с ума *в. сметнути с ума (уз сметнути, изр.).* — Не стури с ума да питаш и за њу. *Сиј.*

~ **се** *сабити се, нагурати се.*

сту́ткати, -ām сврш. *сабити се, скупити се, савити се, смотати се као у клупко, склупчати се.* — Петар је седео на ... даскама кревета ... сав стуткан у себе. *Дав.*

сту́тнути, -нём сврш. *јурнути, дунути куда.* — Тодора као да неко удари камџијом. Одједном стутну на врата као суманут и трчећи оде ... Балканском улицом. *Дом.*

сту́тољити, -ӣм сврш. *смотати, зграбити нешто на брзину.* — Душанка испаде из куће. Стутољила нешто у лепу шарену торбичицу, па се некуд жури. *Глиш.*

сту́ћи и **сту́ћи,** стýчēм (аор. стýкох, 2. и 3. л. стýче; прил. пр. стýкāвши и стýкāвши; р. прид. стýкао, -ýкла, -ло; трп. прид. стýчен, -ена, -ено и стýчен) сврш. **1.** *туцањем разбити на ситне делиће, истуцати, уситнити.* — Има трава »петлово перо«. Њу стуци ситно и саспи у комовицу. *Вес.* Стакло је било стучено у фини прах. *Андр. И.* За свињу треба стући крумпира. *Бен.* **2.** *ударајући чим убити, смрвити.* — Од нас грдну бруку направише, нека што не [нас] стукоше камењем, што побише огњем из пушака. *НП Вук.* Козаро ... стуци их [непријатеље], секо, сторуко! *Кул.* **3.** *притискујући забити, сабити у нешто.* — Кад би излазио из каква сокака, најпре му се видио грдан трбух, па ... црвена глава, коју као да је неко стукао међу рамена. *Ћор.*

Изр. ~ коме рогове *силом довести кога у покорност, сломити отпор коме, укротити кога.* — Воле један, ја њу ти рогове стући. *Ћип.*

~ **се** *ударити се, повредити се.* — Славковином завијају ране кад се ко пореже или стуче. *Рј. А.; Бак. Реч.*

сту́ха ж = стухаћ празн. *замишљено демонско шумско биће које људима задаје страх и доноси несрећу; такав човек којему се приписују сличне особине;* исп. ведогоња, здухач (1). — Као стухе и вукодлаци силовитом мору површину пресијецају. *Рј. А.* Полип ме стегô и древна аждаја, стуха сам постô проклетог краја. *Матош.*

сту́хаћ, -āм несврш. *лутати, тумарати попут стухе.* — Како су му забрањивали да то ради, и сакривали од њега књиге и хартије, он, стухајући једне ноћи по манастиру, нађе Мртвачку књигу. *Андр. И.*

сту́хати, стýхāм несврш. *в. стукати. Р-К Реч.*

сту́хāћ, -áћа м = стуха. *Вук Рј.*

сту́хло с покр. *неодлучан, неодважан човек. Деан. Рј.*

сту́цати, -āм сврш. **а.** *туцајући уситнити, истуцати, стући (1); разбити, размрскати.* — Та зрна [каве] се ... самељу и стуцају. *Батут.* Дотуре [слону]'јачи и сигурнији отров него што је стуцано стакло у јабукама. *Андр. И.* Ћути! Нос ћу да ти стуцам. *Ћос. Д.* **б.** фиг. *уништити, искоренити.* — И производ пчела за матице испуњава вас праисконском снагом која у вама стуца све што вам се не допада. *Б 1958.*

~ **се** *спустити се целом тежином тела, пасти немоћно, скљокати се.* — Старац ... уздахнувши стуца се на клупчицу. *Новак.*

сту́цати, стýцāм несврш. **а.** *бити, тући, непрекидно ударати о што.* — Зулфа стуца и трза ногама као да нешто стреса. *Куш.* **б.** *обарати, рушити смањујући (о цени).* — Поче купац унапријед да стуца цијену. *Мул.*

сту́чити, -ӣм сврш. *саставити, здружити, удружити.* — Страх вучји овцу са псом стучи. *Дан.*

~ **се** *састати се, срести се, наћи се заједно.* — Над Кујунцилуком стучио се са Салком, па и њега уставио. *О-А.* Сва тројица су била уско свезана, спријатељена, ал' не онако као што се спријатељују они који се ... стуче на веселицама. *И.*

сту́чка ж *исецкано месо, зачињено разним зачинима и пржено у облику малих лоптица као јело, ћуфте. Рј. А.*

сту́шац, -шца м бот. *в. тушт. Бен. Рј.*

стушта́вати (се), стýштāвāм (се) *несврш. и уч. према стуштити (се).*

сту́штен, -а, -о **1.** *трп. прид. од стуштити (се).* **2.** *намргођен, љут(ит).* — Истрча на цесту с пушком ... погнут у залету, стуштен и брз. *Лал.* Брзо у колевку! ... Па дохвати за рамена стуштенога младића, обрне га и погура. *Каш.*

сту́штити, -ӣм сврш. **1.** *набрати, скупити (обрве).* — Он стушти обрве, стисну зубе. *Куш.* Кад год би се повела реч о деда-Луки, тата би се смркнуо, стуштио обрве. *Бар.* **2.** *смањити обим чега, стиснути, збити.* — Зироје ... стуштио мршава рамена и увукао главу у њих. *Јевт.* **3.** *стуштити се (3).* — Кад се изблиза већ чуше пушке и топови, стушти Шарац преко оног јендека као бесан. *Дом.* Стушти [кер] одједном као помаман у шуму. *И.*

~ **се 1.** *покрити се црним облацима, замрачити се, натуштити се.* — Јавља се мукла грмљавина издалека.... А затим се нагло стушти и смрче. *Андр. И.* Пред мрак наишао облак; стуштило се, загрмило и сјурио се пљусак. *Ћос. Д.* **2.** *набрати чело и обрве, намргодити се, намрштити се, натмурити се.* — Газда се **ту** некако стушти, а лицем му прелети неки неодређени смијешак. *Куш.* Погледујемо на Сава који се стуштио и не говори ништа. *Ћон.* Он се стушти. Све око њега нестаде. *Ћос. Б.* **3.** *нагло и брзо јурнути, полетети некуда.* — Танасије ... натисну преко авлије. Ницо се стушти за њим. *Ћоп.* Патролни мерцедес стуштио се за возачем који је самоубилачки возио. *Пол. 1970.*

су̑, су̑а м фр. *ситан француски новац од пет сантима.*

су[1] предл. са инстр. *в. с(а).* — Суну јунак Матанићу Ђоко и су тријест осталијех друга. *Март.* Јер су безі вазда сигурни пођ' на војску су хиљаду друга, све о свому трошку и хашлуку. *НП Херм.* Виђи врага су седам бињишах, су два мача а су двије круне. *Њег.*

су[2] енкл. *3. л. мн. од. бити-јесам.*

су- *као предметак, префикс изражава* **1.** *у творби глагола* **а.** *узајамно деловање, састављање, зближавање, приближавање, заједницу у раду, слагање, усклађивање*: сударити се, сукобити се, суделовати, сучелити се, суочити се, сугласити се, супотписати, сурађивати, сусрести, сустићи, суживети се. **б.** *слабљење радње или стања или њихово устезање*: сустати, суспрегнути, сустегнути, сузбити, суздржати. **2.** *у творби именица* **а.** *основно значење као код глагола према којима су именице и начињене*: сукоб, сударај, сугласје, супотпис, сурадња, сустиг. **б.** *лице које с неким врши радњу или је с неким у истом стању, месту, или положају*: суборац, судеоник, суговорник, суједица, сурадник, сукривац, сувласник, сударуг, суложник, сунаследник, супарник, супатник, супруг, супутник, сусед, сученик, сууредник, сустанар. **в.** *лице које као и неко други припада ономе што означава основна именица*: сучовек, сограђанин, сумештанин, сународник, суплеменик, савременик, суврсник итд. **г.** *да предмет или појава није у потпуности оно што основна именица значи, него нешто сродно, блиско, помешано с тиме*: суградица, сукрвица, суледица, сумаглица, сумрак, сулажица, суродица, суснежица, суверица, супражица. **3.** *у творби придева* **а.** *степен својства у мањој мери према значењу основног придева*: субел(аст), сулуд(ан), сумахнит, суморан, сумрачан, суревњив, савремен. **б.** *бременитост жене и женке домаћих животиња*: судружна (жена), сумацна (мачка), супрасна (крмача), суждребна (кобила).

суб- (испред безвучних сугласника суп-) лат. *предметак, префикс, понајвише у речима из латинског језика, значи: оно што је испод чега, у чему, око чега; који је по своме положају ниже, потчињен некоме, који није главни него мањи по својој важности, значењу*: субалтеран, субјакон, субјекција, субверзија, супституција, супстрат, субординација итд.

су̏балтёран, -рна, -рно лат. *који је нижи по своме положају, подређен, потчињен. Бен. Рј.*

су̏баша м тур. **1.** *помоћник или заменик баше, поглавара.* — Дахије су протјерали праве спахије и намјестили своје субаше по селима. *Павл.* **2.** *онај који је у име аге или бега управљао читлуком.* — Који ага има много кмета, онај има по селима субаше. *Вук.* **3.** *чувар поља, пољар. Вук Рј.*

су̏башин, -а -о *који припада субаши.*

су̏башова̄ње с *гл. им. од субашовати.*

су̏башовати, -шујём несврш. *бити субаша, вршити дужност или службу субаше.* — Док погубим Црнога Ђорђија ... он царује, а ја субашујем. *НП Вук.*

су̏баштинӣк м *баштиник који са другим баштиником или са више њих има заједничко баштинско право. Рј. А.*

су̏баштиница ж *женска особа субаштиник. Деан. Рј.*

субвѐнција ж лат. *помоћ, потпора материјалне природе, нарочито из државног или самоуправног буџета, која се даје разним установама, са одређеном наменом.* — Постоји ... штампа која ... своје приходе црпи из разних субвенција. *Уј.*

субвенцӣја̄ш, -а̏ша м *онај који прима субвенцију.* — За поповима ... долазе политичари, скупштинари, субвенцијаши, режимска штампа. *Ђурић.*

субвенциони̏рање с *гл. им. од субвенционирати.*

субвенциони̏рати, -о̀нӣра̄м сврш. и несврш. = субвенционисати *да(ва)ти субвенцију.*

субвенциони̏сање с *гл. им. од субвенционисати.*

субвенциони̏сати, -ишём сврш. и несврш. = субвенционирати.

су̏бверзӣван, -вна, -вно *рушилачки, превратнички*: ~ делатност, ~ елеменат.

субверзи̏вност, -ости и **субвѐрзија** ж лат. *тајни рад на рушењу, обарању постојећег политичког стања; превратнички рад.*

су̏бђакон м *у католичкој цркви најнижи степен свештеничког чина. Мин. Лекс.*

су̏бел, су̏беласт, -а, -о и **су̏бео,** -ла, -ло, ијек. су̏бјел и су̏бјеласт *који није сасвим бео, који је унеколико бео, с белом нијансом, бели-*

част. — У селу Морињу вода сваке године око Петрова дне протече јача и субјеласта. *Вук Рј.*

сȕбенаст, -а, -о *помало бенаст.* — Некакво субенасто весело момче . . . подврисну. *Ћоп.*

субѐседнӣк, ијек. субѐсједнӣк, м *онај који суделује у разговору, дијалогу, сабеседник, саговорник.* — Наједном се ваш субесједник ухвати за главу. *Јонке.*

субѐседница, ијек. субѐсједница, ж *жена субеседник, сабеседница, саговорница.* — Његова субесједница . . . се расплакала. *Вј. 1960.*

субѐсједнӣк, ек. субѐседнӣк.

субѐсједница, ек. субѐседница.

субӣчина м *бик који није потпуно ушкопљен, уврнут.* — Знаш како мене зове? . . . Матори субичина! *Вес.*; *Вук Рј.*

сȕбјек(а)т, -кта м лат. **1.** грам. *главни члан реченице (може бити једна или више речи), вршилац радње, носилац неке особине или стања израженог предикатом, подмет.* **2.** *правно лице као носилац неког права.*

сȕбјек(а)тнӣ и **сȕбјекатскӣ,** -ā, -ō *који се односи на субјекат (1):* ~ додатак, ~ реченица. *Терм. 1.*

сȕбјектӣван, -вна, -вно **а.** *лични, својствен само једном лицу, особи, субјекту.* **б.** *пристра(ста)н, супротан објективном:* ~ суд.

субјективӣзам, -зма м фил. **1.** *правац идеалистичке филозофије која одриче стварност спољашњег материјалног света и учи да је свет садржај наше свести.* **2.** *у буржоаској социологији учење да развитак друштва не одређују објективне законитости, него субјективни фактори, воља, тежње појединих личности.* **3.** *в. субјективност. Кл. Рј.*

субјектӣвист(а) м *присталица субјективизма.*

субјективӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на субјективисте.*

сȕбјективӣстички прил. *на начин субјективиста, као субјективисти.*

сȕбјектӣвно прил. *на субјективан начин, лично.*

субјектӣвнӧст, -ости ж *својство, особина онога који је субјективан, онога што је субјективно.*

субјѐкција ж лат. **1.** *подређеност, потчињеност. Бен. Рј.* **2.** *реторичко питање на које говорник одмах и сам одговара. Кл. Рј.*

сȕбјел и сȕбјеласт, -а, -о, ек. сȕбел и сȕбеласт.

сȕблӣман, -мна, -мно лат. *племенит, узвишен, диван, отмен:* ~ песник. — То је чиста најсублимнија романтика. *Крл.* Свечана, мирна, сублимна битка Пете офанзиве. *Михиз.*

сублӣмāт, -áта м хем. *продукт сублимације; живин хлорид као дезинфекционо средство и јак отров:* живин ~. *Терм. 5.*

сублимáција ж лат. хем. *претварање чврсте материје непосредно у пару и њено хлађење у чврсто тело. Мин. Лекс.*

сублимúрати, -имӣрāм и **сублӣмисати,** -ишēм сврш. и несврш. **1.** хем. *(из)вршити сублимацију.* **2.** *претворити, претварати у нешто више, узвишено; (уз)дићи,(уз)дизати до највишег степена. Кл. Рј.*

субóрац и **сȕбӧрац,** -óрца м = саборац *друг у заједничкој борби.* — Нађем се с пријатељима и старим суборцима. *Хорв.*

субординáција ж лат. *строго потчињавање млађега старијему, нижега у служби вишему, основано на правилима службене дисциплине; потчињеност, подређеност. Мин. Лекс.*

субординúрати, -инӣрāм сврш. и несврш. *подредити, подређивати.* — Она изводи те облике један из другога, она их један другоме субординира (подређује). *Ант. 1.*

сȕбӧрилац, -иоца м *суборац. Бен. Рј.*

сȕбота ж хебр. **1.** *шести дан недеље (седмице), дан између петка и недеље.* **2.** *у старих Јевреја дан одмора, посвећен мртвима. Свезн.*

Изр. Велика ~ *дан уочи Ускрса;* Лазарева ~ *црквени празник у православној цркви уочи Цвети, Врбица.*

сȕботāри м мн. (јд. сȕботāр) *хришћанска секта која слави суботу место недеље.*

Сȕботица ж *град у Социјалистичкој Аутономној Покрајини Војводини.*

Сȕботичанин м (мн. -āни) *човек из Суботице.*

Сȕботичāнка ж *женска особа из Суботице.*

сȕботичкӣ, -ā, -ō *који се односи на Суботицу.*

сȕботнӣ, -ā, -ō и **сȕботњӣ,** -ā, -ē *који се односи на суботу:* ~ пазар, ~ пријем.

сȕботскӣ, -ā, -ō *суботни, суботњи.* — Годила му [је] та свечана . . . тишина суботске ноћи. *Срем.*

сȕбочицē прил. *с бока, са стране.* — Десно субочице, равнајући се по челној оклопњачи, пловила је флотила од седам разарача. *Шов.*

сȕполāран, -рна, -рно *који је испод пола, испод поларне области.*

Изр. субполарни појас геогр. *простор од 58—66° географске ширине који чини прелазни појас од арктичког у умерени.*

сȕбрат м *сабрат.* — Искрено бих желио да сваки мој субрат исто учини. *Шов.* Моје је мнење, као што је много моје субраће жупника ... *Павл.*

сȕбраћа ж *зб. им. од субрат.*

субрѐта ж фр. *певачица веселих улога у оперети (обично сопран).*

субрѐтскӣ, -ā, -ō *који се односи на субрету, који је као у субрете.* — Пјевуцкао је прописно са свим субретским трилерима. *Божић.*

сȕв, сува, сȕво (комп. сȕвљӣ) = сух **1. а.** *који не садржи влаге, који није мокар:* ~ рубље. — Сада се праве покушаји да се створи сува комора — обична соба, облепљена хартијом. *Дед. В.* **б.** *који је без воде, пресушио.* — Покрај села протезало се суво корито. *Јак.* **в.** *који има мало падавина:* ~ лето. — Невољно погледам на ову суву зиму без снега. *Вес.* **г.** нар. *који није праћен кишом (о муњи, грому).* — Пуче пушка као сува муња. *НП Вук.* Затим удари тако снажно и сув гром. *Моск.* **2. а.** *који је изгубио потребну влажност, сасушен.* — Поче жедно да сипа ракију у суво грло. *Јос. Д.* На пут ме нису пољубила мајчина уста сува. *Полиħ.* **б.** *који није свеж, који није сочан:* ~ хлеб. **в.** *увео, спарушен:* ~ грана. — Никога нисам могао видјети у мраку, само сам по шуштању сувог лишћа знао да неко ... бауља уза страну. *Чол.* **3.** *из кога је уклоњена влага и који је на тај начин припремљен, конзервиран (о људској и сточној храни).* — Покупише све брашно, сир, пасуљ и суво месо. *Нуш.* **4.** (одр.) мед. *који постоји, развија се, траје без излучивања, избацивања водњикаве, влажне слузи:* ~ кашаљ, ~ поребрица. **5.** *омршавео, мршав.* — Осуши се дете, дође сув ка' цигански светац. *Срем.* Летос дошао Француз некакав ... сув кô сарага. *Пол. 1958.* **6.** *постан, који је без чега другог (обично без масти и без сокова), незачињен:* ~ залогај. **7.** фиг. **а.** *који нема душевне топлине, крајње уздржљив у испољавању осећања, хладан, безосећајан.* — Није био сув и хладан, као што су обично дидактичари. *Јов. С.* Леден и вампирски сув ... да је живео у Шпанији био би други Торквемада. *Дуч.* **б.** *који је без живости, без занимљивих појединости, сувопаран (о стилу).* — Већину касабалијских догађаја ... није сматрао довољно важним ... да уђу у његову хронику, због тога је она остала тако ... сува и штура. *Андр. И.* Та то је проза, најсувља проза ... тврда као и она жута исправа иловача. *Кол.* **в.** *који се сувише ослања на разум, сувише рационалистички.* — Оцени праву разлику између строгих и сувих законских одредаба и живе душе човекове. *Ранк.* [Лист »Јавност«] заузима одлучно опозиционо држање, не улазећи у сува теорисања. *Скерл.* **8.** *лишен звонкости, звучности, мекоће, тврд (о гласу).* — Ирена причаше ... о својој мајци ... са равнозвучним и сувим гласом ... и јетким смијехом. *Мил. В.* Једно псето лаје ... сув, изломљен лавеж. *Јос. Д.* **9. а.** *који је без икакве примесе, чист.* — Од сувога је злата. *Матош.* **б.** (обично у емотивном изражавању) *сам, једини.* — Тешко ономе који ... ради што из суве сујете. *Цвиј.* Ја нисам жена која живи од суве интриге. *Јевт.*

Изр. и суво и сирово *сва имовина (покретна и непокретна);* наћи се на сувом *наћи се у великој неприлици, у тешкој ситуацији;* осећати се као риба на суву *осећати се у каквој ситуацији врло непријатно и несигурно;* ~ као вретено *јако сув, мршав;* ~ болест нар. мед. *туберкулоза;* ~ дестилација *в. уз дестилација (изр.);* ~ мана агр. *биљна болест у облику беличастих буђавих навлака на лишћу, цвету, плодовима коју изазивају разни паразити, пламењача;* ~ олуја мет. *вртложна струјања ваздуха у време јаких летњих жега, обично без облака;* ~ храна *храна која није кувана и која се састоји од хлеба и чврстих конзервираних и сл. производа;* ~ штета *права, чиста штета, прави губитак;* суви мост *мост испод кога не тече вода.* — Сишао је до камена мостића ... То је »суви мост« од камена ... нема реке. *Оль.*; суви режим *забрана производње и продавања алкохолних пића, прохибиција;* ~ грло разг. *човек који много пије, који је увек жедан;* ~ грло имати, сувог грла бити *бити јако жедан;* ~ злато а) *неко, нешто од највеће вредности;* б) *назив од милоште, у мажењу (момка девојци, родитеља детету и сл.);* ~ купање *скидање осуђеника до гола ради претреса.* — Стражар иде од једног до другог и »визитира« ... Али постоји и суво купање. *Чол.*

сȕвāд ж зб. = сухад *суво грање.* — [Наће] починка ... гдје је досада ... гњила сувад и јесење лишће. *Наз.* Беше заустависо једну бабу са бременом сувади на леђима. *Глиш.*

сȕваја ж **1.** *в. сувача.* — Стара стаја и суваја к себи госте маме. *Кош.* **2.** *поток који лако пресуши.* — Од њихове воде настају суваје ... повремене текућице које плаве ... крашка поља. *ОГ.*

сувáјџија м *в. сувачар. Вук Рј.*

сȕвāл, -āла м тур. *питање.* — Нареди да везира без икаква сувала смакну. *Рј. А.*

сувàлџија м тур. *испитивалац, судија. Рј. А.*

сȕвāр ж и м зб. *суво грање, сувад.* — Поправио [је] ограду ... окљаштрио сувар са шљива. *Коз. И.* Око банка била хрпа сувари, па се запалило. *Торд.* Жуње ... пужући око сувара на високим церовима, ударају ... кљуном о суво дрво. *Дом.*

сува́рак, -рка м = сухарак **1.** *сува грана на дрвету, комад суве гране.* — Бата ... стао гледати како детлић бије кљуном у суварак. *Вукић.* Издахнула је берући зими суварке у шуми. *Гор.* **2.** *суво грожђе и вино од таквог грожђа.* — Карловци су ... извозили своје славно црно вино, скадарку, суварак. *Петр. В.* Дечаци су звали суварком то сасушено и као мед слатко грожђе. *Пол. 1958.* **3.** *врста сувих колачића од брашна и јаја; двопек.* — У њих не можеш видети ни једну корицу да се узалуд повлачи: начине суварке па поједу уз пиво. *Глиш.*

сува́рија и **сува̀рија** м тур. **1.** *коњаник, војник, жандар на коњу.* — Пред подне је са страже дотрчао човјек и извијестио да иду тројица — напријед имам ... а за њим двојица суварија. *Сиј.* **2.** *капетан брода. Кл. Рј.*

сува́ријскӣ и **сува̀ријскӣ,** -ā, -ō *који се односи на суварије.* — Шемсо ... постаде ... официр суваријски. *Сиј.*

сȕвāрје с зб. *суво грање.* — Прибраше већ суварја ... те наложише ватру. *Ков. А.*

сȕвāрка ж *сува грана на дрвету.* — На брест више куће слетела огромна врана и са суварке загакала. *Рад. Д.*

сȕвāт и **сȕват** ж (ређе м) тур. *планинска ливада која се не коси, на којој стока пасе, рудина, утрина.* — Ове простране паше или сувати ... са врло густом, вечито зеленом травом ... јесу садашње највеће богатство Копаоника. *Панч.* Изнад Дечана и Пећи има по планинама шума ... затим пространих сувата. *Дед. Ј.*

сȕвати, сȕвāм *несврш. и уч. према сунути.* — Опали ... хитац у јата дивљих голубова, који стреловито ... сувају из шупљина и пукотина. *В 1885.*

сȕватити, -йм несврш. *држати, хранити стоку на сувату.* — Станарица прискрбљује у копаоничким бачијама бели смок и друге производе суваћене стоке. *Панч.*

сȕватка ж *комад суве гране, суварак (1).* — А старац сед ... о леђима торба, суватка у руци. *Кош.*

сȕватнӣк м *домаћа животиња утовљена на планинским пашњацима, на суватима.* — Ломи и гужва сламу као бик суватник. *Сиј.*

сȕватовāње с *гл. им. од сувaтовати.*

сȕватовати, -тујēм несврш. *суватити. Вук Рј.*

сȕвача ж *млин, воденица коју покрећу коњи.* — Упрти врећу са пшеницом, однесе на сувачу. *Јакш. Ђ.* И опет је остао сам и радио је неуморно као коњ на сувачи. *Бен.*

сȕвачак, -чка, -чко = сухачак *у малој мери сув. Вук Рј.*

сȕвачār м *власник суваче.* — Он се увуче дубље у сувачу, баш да се и сам сувачар пробудио, ту га не би спазио. *Јакш. Ђ.*

сȕвачāрев и **сȕвачāров,** -а, -о *који припада сувачару:* ~ соба.

сувèжбāч, -áча, ијек. сувјèжбāч, м *онај који с другим заједно вежба.* — Најподесније су игре: борба за медицинку ... тј. да се двојица боре за медицинку у стојећем ставу ... затим да вјежбач зајаше на сувјежбача итд. *Рв.*

сȕвез м **а.** *договор или споразум између двојице или више њих да заједно саставе спрегу (волове или коње) за орање или нешто друго. Рј. А.; Р-К Реч.* **б.** заст. *савез, договор уопште. Рј. А.*

сȕвезан, -зна, -зно *који је у сувезу, који је у вези с нечим.* — Како се тешко, више пута, ослободити тих тиранских ријечи и крилатица. Па и сувезних идеја! *Уј.*

сȕвезица ж *међусобни однос, веза, повезаност.* — Ову методу своју зове Херберт методом сувезице. *Баз.*

сȕвезнӣк м *онај који је с неким у сувезу, спрежник; судеоник.* — Нађе га замишљена и забринута, не разговара ни са сувезником, и док сувезник чврсто држи плуг, он ... нашироко сије. *Ћип.*

сувènӣр, -ира м фр. *дар, поклон који се даје за успомену; предмет који је у вези са сећањем на некога или нешто.*

сувèњав, -а, -о *који је скоро увенуо, полувенуо;* исп. сувехао. — Уврати и на гробље ... пронађе и старичин гроб ... застао је над том слегнутом пјесковитом могилом кроз коју је пробијала сувењава ријетка трава. *Ћоп.*

сȕверен, -а, -о *који има, врши највишу власт, независан од друге државе, самосталан; неограничен; који је својствен суверену:* ~ држава, ~ власт. — Сувереним презиром све одбијају. *Ћал.* Прошло је време охоле властеле ... суверене осионости. *Мас.*

сувèрēн, -ēна м фр. **а.** *највиши носилац врховне власти у држави, владар.* — Развио [је] теорију о ... апсолутној власти суверена у држави. *Ант. 1.* фиг. Неосетно, тихо дошли смо под владу ... грубог, моћног суверена: алкохол тупи живце, руши наду. *Панд.* **б.** *онај који влада, управља нечим.* — У томе прогласу књижевни и новинарски суверен обраћао [се] своме народу читалаца. *Мил. Ж.*

сувереният̀ēт, -ēта м *потпуна, апсолутна независност једне државе у унутрашњим и спољним пословима; врховна, највиша власт.* — Нема права да врши регрутацију у окупираним областима, које су још увек под тур-

ским суверенитетом. *Андр. И.* Суверенитет прелази ... у руке народа. *Баз.*

сувѐрēнка ж *женска особа суверен.* — фиг. Метрика! Та суверенка реда ријечи у стиху. *Наз.*

сȕверено прил. *на суверен начин, неограничено.* — У седмом деценију овога вијека доминира, скоро суверено, хрватском литературом Аугуст Шеноа. *Марј. М.* Стари сентандрејски трговци држали су суверено у својим рукама тржиште и пијаце. *Глиг.*

сȕверенӧст, -ости ж *суверенитет.* — Као услов погодбе с Турском био би: да Срби плаћају данак, да признају сувереност султанову. *Гавр.*

сувѐрēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на суверене, који припада суверену.* — Његова књижевна радња ... била му је [Његошу] исто тако мила као и суверенски престо на Цетињу. *Нен. Љ.*

сувере́нство с *право суверена, сувереност.* — Народно суверенство, народна воља — то је све илузија. *Марк. Св.* фиг. Познаје и признаје тек суверенство боли. *Матош.*

сȕверица, ијек. сȕвјерица, ж **1.** *мало примирје између противника. Р-К Реч.* **2.** (и м) *човек сумњиве, колебљиве верности. И.*

сȕвѐрнӣк, ијек. сȕвјѐрнӣк, м *онај који припада истој верској заједници као и неко други.* — Сваки муслиман мора своја сувјерника сматрати братом. *Пов. 2.*

сувѐслā́ч, -а́ча м *један од веслача у истом чамцу.* — Тиме га зближујемо будућим сувеслачима. *Весл.*

сȕвехао, -хла, -хло *напола увенуо, полувенуо.* — Сувехли зимзелен жалом се пење. *Домј.*

сувӣна ж само у изразу: потерати некоме сувину *наметнути некоме своју вољу, довести некога у стање најстроже потчињености, строго некога притиснути.* — Ја ћу вам потерати такву сувину да ћете се, кадете Биглере, добро сећати. *Вин.*

сȕвисао, -сла, -сло *који је у међусобној, узајамној вези, логички, узрочно повезан, кохерентан.* — Све се реда ... спонтано, у посве природној сувислој вези. *Цар Е.* Остали [су] ... полуотворених устију пратили његову причу коју им је он преносио ... сувислим реченицама. *Дав.*

сȕвисло прил. *на сувисао начин, логички; непрекидно, трајно.* — Он није умио да ишта сувисло одговори. *Чол.* Ја никому не могу ништа обећати нити га, сувисло, за нешто кумити. *Уј.*

сȕвислӧст, -ости ж *особина или стање онога што је сувисло, повезаност, постојаност.* — Старчић [је] у разговору ... скакао сада овамо, сад онамо, без икоје сувислости и логике. *Коз. Ј.*

сувитла́вати, -ӣтлāвāм несврш. *не остављати на миру, прогањати.* — Шокице кажу да их жупник сувитлава, па да се оне само шећу по ћуприји. *Павл.*

сȕвица ж покр. *грожђе које се прокува у морској води и затим осуши; суво грожђе.* — Миришу мјехови вина на зрелину сувице. *Бон.* Сушењем при благој топлоти добијамо ... од грожђа тз. сувице. *Батут.*

сувӣшак, -шка м **1. а.** *оно што остане неупотребљено пошто су задовољене све потребе, непотрошени део нечега, вишак, остатак.* — Ако Италија и Њемачка могу гарантирати преузимање пшеничног сувишка, онда ће се ова кооперација оријентирати према њима. *Обз. 1932.* Има сувишка радне снаге који претиче од сеоске економије. *Ђорђ.* **б.** *оно што није нужно, што је непотребно.* — Вама не треба тога, ви сте разборита дјевојка која зазире од сваког празнога сувишка. *Шен.* Морализаторски тон и реторика ... чудан су и несхватљив сувишак Божићевог дела. *Михиз.* **2.** *одвећ велика количина нечега.* — Купио говеђине за толике грдне паре! ... Нек само буде сувишка! *Глиш.* Претјерана дебљина узрокована је сувишком хране. *ВУС 1970.*

Изр. са сувишком, у сувишку *у великој количини, обилно.* — Ту мора бити »неко« ко ће запети ... да заради онолико колико смо ми капиталисте уложили са сувишком, од кога се мора издржавати цела радња. *Марк. Св.* Ако је клор у сувишку, онда се реакција замјењивања (супституције) наставља даље. *ОК*; ~ (од) зараде *разлика између вредности створене радом и награде коју радник добива за свој рад.* — Оним сувишком од зараде што је не прима радник у својој радничкој плати ... плаћа се и банкар и научењак и доктор. *Марк. Св.*

сȕвишан, -шна, -шно **1.** *који премашује, прекорачује оно што је потребно, утврђену количину, меру нечега, прекомеран; превелик, претеран.* — Није никад имала сувишна времена. *Кум.* У Илића подражавање народној поезији не залази толико са слабости песничке снаге колико са сувишне љубави према народним песмама. *Прод.* **2.** *такав без којега се може бити, који није потребан, непотребан, излишан.* — Бирократ је сувишан створ божји. *Кор.* Говори тако, без иједне сувишне ријечи. *Чол.*

сȕвишē и **сȕвише** прил. **1.** *одвећ много, претерано, преко сваке мере, превише.* — Младић хтеде одбити овај раскош, али се сети владичина савета: да не претерује сувише у својој ревности. *Ранк.* Немојте то узети сувише трагично! *Фелд.* **2.** *без потребе, непотребно, излишно.* — О тој је точки,

чини ми се, сувише говорити. *Шен.* **3.** покр. *поврх тога, сврх тога, осим тога.* — У Сењана чудан адет кажу, сваки носи по буклију вина, и сувише жежене ракије. *НП Вук.* Нит' ме можеш љепше утјешити, да ми дадеш пуну кулу злата ... и сувише све ваше Цетиње. *Март.*

сȕвишно прил. *сувише, непотребно, излишно.* — То би сувишно било и споменути. *Том.*

сȕвишнōст и **сувȉшнōст,** -ости ж *стање, особина онога што је сувишно, онога који је сувишан; оно што је сувишно, претерано; велика количина нечега.* — Беше то соба ... начичкана небројем оних отмених сувишности. *Цар М.* Крлежин је драматуршки пут одређен ... све већим поједностављењем сцене, одбацивањем сценских сувишности. *Матк.*

сȕвишњӣ, -ā, -ē *в. сувишан.* — Све ово разглабање ... бијаше сувишње и узалудно трошење ... времена. *Ков. А.*

сувје̏жбāч, -ача, ек. сувèжбач.

сувје̏р-, ек. сувер-.

сувла̀далац, -аоца и **сувла̀дāр,** -ара м *онај који врши, дели владарску власт с другим.* — Син Марије Терезије Јосип II ... био [је] њен сувладар. *ОП 1; Р-К Реч.*

сувла̀дāрка ж *женска особа сувладар.* — Птоломеј XIII није хтео да призна за сувладарку своју сестру ... Клеопатру. *Мил.*

сȕвлажан, -жна, -жно *понешто, помало влажан.* — Новац је колао непрестано, увијек топао и сувлажан од њихових врућих ознојених дланова. *Куш.*

сȕвласнӣк м *онај који дели власништво с другим.* — Велике банке постају кредитори и сувласници индустријских подузећа. *ОП 2.*

сȕвласница ж *женска особа сувласник. Р-К Реч.*

сȕвласничкӣ, -ā, -ō *који се односи на сувласнике. Р-К Реч.*

сȕвласнӣштво с *заједничко власништво над истом имовином (покретном или непокретном).* — Више њих могу бити заједно субјекти исте својине ... и у том случају имамо ... сувласништво. *Арх. 1926.*

сȕвљӣ, -ā, -ē *комп. од сув.*

сȕво[1] с = сухо[1] **1.** *сува земља, копно;* супр. вода, море. — На ивици баре, на суву, обрете се газда Јово. *Ћип.* Наполеон је предузео читав низ мера да би осигурао Далмацију и Истру, које су биле блокиране од руске и енглеске флоте с мора и којима је ... грозила опасност и са сува. *Гавр.* **2.** *сува слама, суво лишће и сл. што се настре испод стоке у стаји, настор*[2]. — Мара ... много је код стоке ... — Чекај, чекај, Нана ће теби суво подастрети. *Сек.* **3.** (у прилошкој служби, инстр.) *сувим путем, сувоземно:* путовати водом и сувим. *Р-К Реч.*

сȕво[2] прил. = сухо[2] **1.** *без воде, без влаге; без малтера и др. везивног материјала (зидати и сл.).* — Ређало се више обделаних поља, ограђених ... зидовима од суво назидана камена. *Грол.* **2.** *кратко, оштро; пуцкетајући.* — Гурну руку у недра и помери је [кесу с дукатима] с леве на десну страну. Злато суво зашкрипа. *Ћос. Д.* Чуло се како крај прозора суво крцкају промрзле гране јабуке. *Вуков.* **3. а.** *хладно, равнодушно; строго.* — Министар унутрашњих дела ... рекао је суво да за изборе слобода штампе није тако потребна. *Јов. С.* Ако [поезија] није суво рационалистичка ... она није ни ирационалистичка. *Радул.* **б.** *непристрасно, објективно.* — После ћемо моћи сувље и краће дати оцену осталих цртица. *СКГ 1937.* **4.** *без примеса другог, потпуно.* — Било ме је срамота што од свега тога ништа нисам видео. Лагао сам суво. *Вучо.* **5.** *недовољно, овлаш, без удубљивања, површно:* ~ проучавати нешто. **6.** *оштро, продорно, реско:* ~ крикнути, ~ шкљоцнути. — Одступи! — суво јечи жандармеријска команда. *Ољ.* **7.** *незадовољно, љутито, јетко, оштро, одсечно, енергично.* — Што пре! — одговори Кремић суво. *Уск.*

сувòблатан, -тна, -тно необ. *на коме се сасушило, скорело блато.* — Мијеша се протестно отрцани дроњак и сувоблатна раздрта ципела. *КХ 1936.*

сȕвовина ж = суховина **а.** *оно што је суво, увело.* — Пресипа се [чама], стреса, на плећа ситног вреса, на зажутлу ма'овину, сувовину. *Кош.* **б.** *суво грање.* — Гледај да и сувовине за подјару доренеш. *Рј. А.*

сувòвица ж = суховица *суво време (без кише и снега), суша. Вук Рј.*

сувòвлатан, -тна, -тно = суховлатан *који је суве влати. Р-К Реч.*

сувòврх и **сувòврхаст,** -а, -о = суховрх и суховрхаст *који је сувог врха. Р-К Реч.*

сувòдō(л), -ола м *безводна долина која добива воду само од падавина (кише и снега).* — Имање је било забачено, далеко од прометних путева, у суводолу. *Моск.*

сувòзāч, -ача м **а.** *заменик возача.* — Сувозач ... који ће га заменити спушта руке у рукавицама на волан и помера кочницу. *НИН 1959.* Сувозач треба да заједно с возачем управљачем изради оријентациону табелу вожње. *Аут.* **б.** *онај који путује са возачем, који седи до возача.* — »Волво« је први аутомобил у серијској производњи са сигурносним подацима за возача и сувозаче. *Вј. 1960.*

сувòземац, -ēмца м = сухоземац *онај који живи на копну, сувоземна животиња.*

сувòземнӣ и **сувòземскӣ**, -ā, -ō = сухозе́мни и сухозе́мски *који се односи на суву земљу, копнени*: ~ пут, ~ животиња, ~ војска. — Турска сувоземна сила износила је ... 160.000 регуларне војске. *Јов. С.*

сȕвозӣд м, **сувозȉдина**, **сувòзидина**, **сувозȉдица** и **сувòзидица** ж = сухозид, сухозидина и сухозидица *зид грађен од камена без малтера, сувомеђа.* — Мало читалаца зна да је сувозид народна реч. *Бел.* Вирка кроз рупу сувозида. *Божић.* У забранима ограђеним сувозидом има доста ... бријеста и храста. *Десн.*; *Pj. A.*

сувòједица ж = сухоједица *сувотиња (I).* *Вук Pj.*

сувòмеђа и **сувòмеђина** ж = сухомеђа и сухомеђина *камени зид грађен без везивног материјала*; *кућа тако грађена.* — Зид [око имања] пажљиво зидан до у висину човека — зидан не као сувомеђа, него зидарски. *КН 1946.* Пре ње [тј. куће на спрат] је у Херцеговини превлађивала приземна сламница, али неолепљена, од сувомеђине. *Дед. Ј.* У ниској колибици сувомеђи ... на грубим труповима сједимо. *Ћон.*

сувòмеђӣн, -ā, -ō *који се односи на сувомеђу.* — Држао је момке и дјевојке ... женио их ... и подизао им око своје куће сувомеђне појате. *Ћур.*

сувомȅснат, -а, -о (обично одр.) = сухомеснат *који је од сувог меса*: ~ роба, сувомеснати производи.

сувòмразан, -зна, -зно = сухомразан *који је са мразом а без снега, мразовит, голомразан (о времену).* *Р-К Реч.*

сувòмразица ж = сухомразица *мраз у време када је земља без снежног покривача, голомразица.* — Та зима је била љута и ветровита. Сувомразица. *Андр. И.*

сувòњав, -а, -о = сухоњав **1.** *помало сув, танушан, мршуљав.* — Средњег раста, сувоњав и прав кô свећа. *Вес.* Сувоњаве руке ... држала је на кољенима. *Бан.* **2.** *који нема довољно хранљивих сокова, закржљао, кржљав.* — Сав је крај уоколо био некако опоро једноличан ... штуро зеленило сувоњаве вјетром опаљене пољске траве. *Ћоп.*

сувòњавȏст, -ости ж = сухоњавост *особина, стање онога који је сувоњав, онога што је сувоњаво.* — Његова коштуњава сувоњавост падала је одмах у очи свакоме. *Ранк.*

сȕвопāран, -рна, -рно = сухопаран **1.** *строго званичан, неинтересантан; лишен топлине, безосећајан, хладан.* — Знао је из искуства да су цифре увек некако сувопарне. *Срем.* Фантазија арбанашка није сувопарна. *Миљ.* Било је то чудно незаборавно друштво ... духовити Јожа ... и помало сувопарни ... инжењер Иса. *Поп. Ј.* **2. а.** *непријатан, мучан, опор.* В. претпоследњи пр. уз сухопаран. **б.** *који се чини узвишеним, који је тешко разумљив, високопаран.* В. последњи пр. уз сухопаран.

сȕвопāрио прил. = сухопарно *на сувопаран начин, званично, хладно, досадно.* — На сва сестрина питања одговарао [би] кратко, преко мјере шкрто и сувопарно. *Ћоп.*

сувопāрнōст, -ости ж = сухопарност *стање, особина онога који је сувопаран, онога што је сувопарно.*

сувòта ж = сухота **1.** *особина, стање онога што је суво, онога који је сув; одсуство, недостатак влажности, сувоћа.* — Свако вече на његовој постељи стоји сува пребука; кад стигне, засут морским валима ... да му одмах сувотом окрепи тело. *Нуш.* Разабра ... косу како је некако зарђала ... од некакве сувоте, па се не држи једна друге. *Тур.* **2.** *суво време, суша.* — Небо мрко, а звезде оретко светлуцају. Сувота већ толико дана! *Вукић.* **3. а.** *суво место, заклоњено од кише и влаге.* — Два грађанина ... зашли од куће до куће и преклињали да им се уступи мало сувоте. *Нуш.* Како је лијепо ... носити чисто рубље, спавати на меку, у сувоти и топлини. *Мат.* **б.** *сȕша, шупа; сељачка кућа.* — Вертеп је сувота у којој говеда ноћују. *Шапч.* Богоје дељао јапију за нову сувоту. *Рад. Д.* **в.** *приземни део куће плетаре.* — Куће су им махом плетаре ... на горњем спрату има чардак (диванана) под којим је сувота. *Дед. Ј.* **4.** *сува, тврда земља; копно*; супр. вода, море. — Молитва материна чува и на води и на сувоти! *Глиш.* **5.** фиг. *безосећајност, празнина, равнодушност.* В. последњи пр. уз сухота.

сȕвотан, -тна, -тно = сухотан **1.** *који се недовољно хрáни, који оскудева у мрсној, масној храни.* — У мојој кући нит' ће бити гола, ни боса, ни гладна, ни сувотна. *Коч.* Није лако бити избјеглица ... сиротан и сувотан. *Јел.* **2.** *неродан, неплодан, испошћен (о земљи).* — Узевши груду земље, мрвљаше је у руци — сувотна је, бог зна шта ће од сјемена бити. *Ћип.*

сувòтиња ж **1.** *стање кад се од невоље мора јести само посна храна, оскудица у мрсним, масним животним намирницама. Вук Pj.* **2.** (и м) *гладан човек, гладница.* — Да је теби моје месо, сувотиње! *Бег.*

сувотòвāње с *гл. им. од сувотовати.*

сувотòвати, -òтујēм несврш. = сухотовати *оскудевати у храни, у мрсу, скомрачити.* — Пошљу ... сувих и течних слаткиша, па чак и смока. Све се то слало што се мислило да се код Немца сувотује. *Глиш.*

сувòтрт, -а, -о *сув, мршав као трта, шиба.* — Она стара сувотрта људескара [извукао] из торбе нож. *Матош.*

сувòћа ж = сухоћа **1.** *особина, стање онога што је суво, онога који је сув, недостатак влаге; суво и топло време.* — Нека сувоћа засјела му је у грлу. *Пец.* [Цвеће] је умирало у сувоћи септембарског сунца. *Уск.* **2.** фиг. *сувопарност (стила и сл.):* ~ стиха.

сувòуснӣ, -а̄, -о̄ *који је сувих усана, уста.* — Чак [је Бора] и са сувоусним Гркињама у Солуну излазио на крај. *Рад. Д.*

сȕвражнӣк м *непријатељ. Бен. Рј.*

сȕвратак, -тка м (мн. -аци) *превртнути, посувраћени део на одећи или обући; оковратник.* — Модри фрак, прслук и хлаче жути ... чизме са смеђим сувracима. *Шкреб.* Судац је ... давао упуте своме записничару ... с великом шареном краватом, која му је покривала масне сувратке. *Куш.*

сувра́тити, сȕврāтӣм сврш. **1.** *завртнути, посувратити.* — Круница је четверолиста, а листићи ... сувраћени. *Тод.* **2.** *отерати, вратити натраг, повратити.* — Неке [овце] су окренуле ка конопљи, али их је отуд сувратило псето. *Сиј.*

сȕвраћати, -а̄м *несврш. и уч. према сувратити.*

сȕвремен, -а, -о = савремен *који се односи на неко време, на време о коме се говори; који се односи на садашње време, садашњи, модеран.* — Најцрњим, најужаснијим бојама стаде цртати сувремене монахе и манастире. *Ранк.* За дубински риболов човјек мора имати савршенија оруђа и мора познавати сувремене методе рибарења. *ОГ.*

сȕвременӣк м = савременик *онај који живи у исто време с неким или с нечим, онај који живи у садашње време.* — То посвједочише сувременици његови. *Кум.* Он ... тврди да се о сувременицима не може писати са историјске тачке гледишта. *Скерл.*

сȕвременица ж = савременица *жена савременик. Прав.*

сȕвремено прил. = савремено *на савремен начин, модерно.*

сȕвремено̀ст, -ости ж = савременост *стање, особина онога који је сувремен, онога што је сувремено; садашњост.*

сувремѐњāк, -а́ка м *савременик.* — Шарковов паровњак и сувременак прихвати. *Кор.*

сувр̀љав, -а, -о *сувоврх(аст).* — Када нађе суврљаву јелу, веже Мују јели у расове. *НП Вук.*

сȕврснӣк м **1.** *онај који је с неким врсник, вршњак.* **2.** *онај који припада истој врсти.* — Свака варијација облика или боје, која је животиња давала вредност пред другим суврсницима, била је у предности. *НЕ.*

сȕврсница ж *женска особа суврсник. Р-К Реч.*

сȕврсничкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на суврснике. Р-К Реч.*

сȕвр̄ст и **сȕврст** ж **а.** *в. суврста.* — За суврст морат ћемо онда држати идеалистички позитивизам. *Баз.* **б.** *онај (она) који (која) одговара некоме по годинама, вредности, по некој особини, пар*[1] *(3).* — Није он његова суврст, тј. нијесу један према другоме. *Вук Рј.*

сȕвр̄ста ж *ужа категорија, врста у односу на какву ширу, подгрупа.* — Такав је случај на нашим отоцима са суврстама кршке и приморске гуштерице, од којих је познато 17 суврста. *НЕ.*

сȕврстица ж *дем. од суврста.* — У нашој домовини познајемо још двије суврстице обичне рињовке. *Финк.*

сȕвуша ж *врста суве погаче.* — Све одлете, и хлеб оде, отперјаше погаче, опаруше, сувуше. *Кош.*

сȕвцат, -а, -о само у изразу: сув, сух ~ *сасвим, потпуно сув.* — Не било ме ако то није златно прстење од суха сувцата злата. *Вел.*

сȕгаре, -ета с **1.** *црно јагње. Вук Рј.* **2.** *касно ојагњено јагње.* — Механција извади печено сугаре и метну га на пањ. *Ранк.*

сугерѝрати, -ѐрӣрām и **сугѐрисати,** -ишēм сврш. и несврш. лат. *(из)вршити утицај на нечије мишљење, вољу, осећање, наметнути, наметати некоме своју мисао, вољу; подврћи, подвргавати (кога) својој сугестији; изазвати, изазивати у некога какво душевно стање, осећање.* — Нема ... тога глумца на свијету који би могао сугерирати, е је он Јулије Цезар или Хамлет. *Матош.* Макијавели препоручује да се поданицима сугерира: како су државни закони божански закони. *Вас.* Контакти између Мире и погинулог студента Драгана назначени [су у филму] тако да сугеришу њихове узајамне симпатије. *Пол. 1957.*

сȕгестибӣлан, -лна, -лно *који се лако подвргава сугестији, подложан сугестији.* — Мишљење је код детета некритично и сугестибилно. *Пед.*

сугестибӣлиòст, -ости ж *особина онога који је сугестибилан.* — Нису сва деца подједнако отпорна према забрањеноме; узрок тога мора лежати у њиховој ... сугестибилности. *Пед.*

сȕгестӣван, -вна, -вно *који има моћ да изазове одређено душевно расположење, уверење у другога.* — Данас [је] глас новина сугестивнији од књижевног утјецаја. *Ма-*

тош. Оно што је чинило његову реч сугестивном, то је ... фанатичност његовог духа и јако родољубље. *Глиг.*

Изр. ~ терапија мед. *део психотерапије који се састоји у лечењу хипнозом. Свезн.*

сȕгестѝвно прил. *на сугестиван начин, са сугестијом.* — Муж ... морално пропао ... паразитски живи на њен рачун, кога она мрзи и чију смрт сугестивно жели. *Богдан.* Напокон је дала руку ... Клокочкоме, настојећи да му сугестивно ... загледа у очи. *Кол.*

сугестѝвнōст, -ости ж *особина онога који је сугестиван.*

сугѐстија ж лат. *утицање на вољу другога, подвргавање кога својој вољи, изазивање у кога одређених душевних стања, расположења, уверења; радња, чин, дело, промена изазвана код кога утицајем друге особе.* — Њезино је увјерење прелазило сугестијом на жене. *Новак.* Посредним путем и они [противници рата] су пали под сугестију ратоборне агитације. *Јов. С.* Људи су у некој простој демонској сугестији доиста досегли вршак. *Крл.*

сȕгестовати, -стујēм сврш. и несврш. заст. *в. сугерирати.* — За децу са јаком маштом ова је књига [Робинзон] прави хипнотиста који их сугестује и заузме све њихове мисли на дуго време. *Ранк.*

сȕглāс м **1.** песн. *потпун, савршен ред, поредак, сагласност, склад.* — Док горског раја суглас чудотворни не наслути му духа циљ узвишен. *Шен.* **2.** грам. *в. сугласник.* — Суглас *д* и *т* (зубни) у непосредном дотицају с небним *ј* прелазе у старобугарском у *жд* и *шт. Јаг.*

сȕгласан, -сна, -сно **1.** = сагласан *који тачно одговара чему, који је у складу с чим; који се слаже с чим, који пристаје на што.* — Само се оно сљубити може што је духом сродно и по одношајима живота сугласно. *Јурк.* Возови ... пролазе у ... сугласном клопатању тачкова. *Сим.* **2.** грам. *који се односи на сугласнике, који има особине сугласника.* — И поврх тога случаја с *х* има више примјера о претварању сугласних слова. *Јаг.*

сугла́сити, сȕглāсīм сврш. = сагласити *учинити да се нешто слаже, да се подудара.* ~ **се** = сагласити се *сложити се, споразумети се; пристати на нешто.* — На њему [збору] се најприје сугласише да треба замијенити звоно. *Мат.*

сȕгласица ж песн. *слагање са чиме, веровање у што.* — Окан' се, Јово, сугласице те! Пред мене први био би му крок. *Кост. Л.*

сȕглāсје и **сȕгласје** с = сагласје *подударање, складност звукова, сазвучје; сагласност, склад уопште.* — Како ли је то све дивно било када су се све милине у красном сугласју сложиле. *В 1885.* Тога склада ... и узвишена сугласја не чух никад у свом животу. *Шен.*

сȕгласнӣк м фон. *глас при чијој се артикулацији чује шум или прасак изазван препреком (теснацем или преградом) коју ваздушној струји стварају говорни органи, консонант:* безвучни ~, звучни ~, меки ~.

сȕгласница ж *в. сугласник.* — Наопако [је] изговорио ријечи *одјахати, одједрити* ... у којима *ј* није омекшујући знак уз *д*, него особита сугласница, припадајућа слиједећој словки. *Павл.*

сȕгласничкӣ, -ā, -ō *који се односи на сугласнике.*

сȕгласно прил. = сагласно *споразумно, подударно; одобравајући, потврдно.* — Сугласно истинском демократизму ... кривња је неопходан основ кривичне одговорности грађана. *Арх. 1947.* Кимне јој сугласно главом. *Божић.*

сȕгласнōст, -ости ж = сагласност *особина, стање онога што је сугласно с чим, склад, подударност; пристанак, одобрење.* — Била је ... уистину сугласност нека, лук обрва је био потпуно исти ... као код Марка. *Бег.*

суглашáвāње с *гл. им. од суглашавати се.*

суглашáвати (се), -àшāвām (се) и **суглашѝвати (се),** -àшујēм (се) *несврш. и уч. према сугласити (се).*

сȕглӯв, сȕглув, сȕглӯх и **сȕглух,** -а, -о *који није сасвим глув, глух, који је мало, понешто глув, приглув, приглух. Бен. Рј.*

сȕговōрнӣк м = саговорник *онај с којим се говори.* — Стално накреће лијеву страну главе док слуша суговорника. *Вј. 1971.*

сȕговōрница ж = саговорница *она с којом се говори.* — У дијалозима ... она [Цвијета Зузорић] је једна од суговорница. *Комб.*

сȕградица ж *ситан грāд.* — Наједном почеше косо падати крупне капље. С капљицама осу и суградица. *Ћип.* Зачују ... буку, као да је осула суградица. *Креш.*

сȕграђанин м (мн. -āни) *онај који с ким живи у истом граду, онај који је с неким из истога града.* — Дуго није могао заспати, толико га је дирнула та равнодушност суграђана. *Срем.* Никада и никоме није пало на памет да постави једноставно и природно питање себи и својим суграђанима ... докле ћемо да раздиремо своје властито месо. *Крл.*

сȕграђāнка ж *женска особа суграђанин.* — Деси се ... да каква побожна жена обогати Дангубицу новим суграђанином или суграђанком. *Ћор.*

сȕгрȁнȕт, -а, -о *сулуд, сумануто.* — На пијаци се одмах створи мишљење да Паоло није сугранут, као што би његови хтјели. *Мат.*

сȕгреб и **сȕгреб**, м празн. *место где су пас, мачка или лисица разгребли земљу за које сујеверне особе верују да доноси неку кожну болест ако се нагази на њега.* — Гдје пук вјерује ... у сугреб и чару, у вукодлаке, вјештице ... ту се смијеша лијечење с гатањем. *Љуб.* Није [је] могао зауставити да не лијечи дјецу по селу од сугреба и урока. *Мат.*

Изр. нагазити, стати на (пасји) ~ *нагло оболети; добити сврaб, окраставити се и сл.* — Зној̏ио се ... тражио воде и шапутао како му недостаје ваздуха ... — Биће стао на сугреб — шапутала је Фима. *Ђур.*; узети ~ *утећи, загрепсти (3). Вук Рј.*

сȕгуб, -а, -о заст. *двострук.* — Ко је имао срећу лично га познавати, тај ће на глас о његовој смрти сугубу жалост осећати. *Рј. А.*

сȕгуњица ж покр. *врста гуња. Вук Рј.*

сȕд[1], сȕда м (мн. сȕдови) **1.** *мишљење о некоме, нечему, оцена.* — Ја сам ... мало прије створила суд да Алфред није за мене муж. *Том.* Кога добро не познајемо, не треба о њему давати дефинитиван суд. *Цвиј.* **2. а.** *орган којему је дужност решавање грађанских спорова, преступа и кривичних дела*: апелациони ~, окружни ~, првостепени ~, трговачки ~, војни ~. — Конзулу није ни на ум долазило да ствар преда суду. *Адум.* Хорват чита осуду ратног дивизијског суда. *Крл.* Ако задоцниш, бићеш изведен пред ратни суд. *Јак.* **б.** *зграда у којој се налази таква установа.* — Магле ... се гомилају ... расту уз сресни суд. *Ћос. Д.* Пред окружним судом ... умало није дошло до тешке драме. *Вј. 1971.* **в.** *судијски збор, колегијум.* — Па сад славни суд нека отвори књиге у којима су закони. *Тур.* Чим су оптужени заузели своја места, улази суд. *Пол. 1944.* **3. а.** *претрес дела или кривице пред судом или судијом појединцем.* — Замоли Ива ... нек води сужња, нек му чини суд. *Кост. Л.* Често ти они горе ... под шупљим храстом учине читав суд. *Мул.* **б.** *судска или административна одлука о неком правном предмету, нарочито спорном и званичан акт о томе, осуда, пресуда.* — Позва Велико вијеће ... мештра Кузмића преда се те му најави да ће му се открojити суд. *Шен.* Али, синко, да ћутиш! Тај несрећни младић ... судио је јутрос себи ... и био је у свом суду прав и непогрешан. *Андр. И.* **в.** *посебан орган састављен од стручних чланова ради доношења оцене у спортским такмичењима.* — Приређивачки одбор ... именује оцењивачки суд. *Стрељ.* **4.** лог. *један од битних елемената формалне логике, у којему се, у облику реченичног исказа, нешто тврди или одриче*: аналитичан ~, синтетичан ~, категоричан ~, хипотетичан ~.

Изр. бити под судом *бити оптужен суду, бити оптужбом предат суду*; божји ~ 1) *по религиозном веровању казна којом бог кажњава за почињене грехове*; 2) ист. етн. *в. мазија (2).* — На место божјег суда (мазије) ... заведени су судови. *Ђорђ.*; дисциплински ~ *посебан орган за преступе у службеној дужности*; доспети под ~ *бити оптужен суду за неки преступ, неку кривицу*; духовни ~ *црквена установа која суди брачне и бракоразводне спорове.* — Духовни суд је само потврдио опште мишљење. Брак ... је разведен на штету ... Анице. *Андр. И.*; истражни ~ *суд који врши истрагу над окривљеницима*; одељење суда у коме се врше истраге. — Ево већ шест месеци како лежим у истражном суду. *Петр. В.*; поротни ~ *судски колегијум састављен од непорочних грађана за суђење законом утврђених кривица*; последњи (страшни, стравични) ~ рлг. *по религијском веровању божји суд људима до кога ће доћи кад наступи крај света.* — По томе ћемо их препознати ... на посљедњем суду. *Јонке.* Час страшнога суда откуцава свету. *Панд.*; преки ~ *нарочити суд у време рата и буне (за суђење првенствено политичким кривцима) који по кратком поступку доноси само смртне пресуде против којих нема правног лека, осим помиловања*; соломонски (саламонски) ~ *мудар и довитљив суд (по имену израелског цара Соломона, познатог као мудрог у својим пресудама)*; ~ добрих људи (примирни, примирительни ~) *установа суђења која се оснива на обичајном праву у сеоским општинама, а састоји се од угледних и непорочних домаћина и решава законом одређене спорове.* — Свако село има ... свога кмета са неколико чланова примирног суда које, као и кмета, бира народ. *Гавр.*; ~ историје (повеснички ~) *оцена о некоме човеку или догађају коју ће објективно донети будућност и историја као наука.* — Буди горд на време повеснички суда. *Бој.*; ~ судити *строго казнити некога.* — Он дјетету својем суд судио ... јер ћеш сутра у калудре поћи ... и кајати срамоту. *Ботић*; ~ части (часни ~) *одабрани чланови колектива који члановима одређене установе или организације изричу осуде за учињене преступе који се косе са утврђеним редом и моралом.* — Тражио је да се изабере суд части ... и тај суд нека види јесам ли ја грамжљивац за улогама. *Скерл.* Часни суд за ратне инвалиде осудио [га је] на одузимање колајне. *Јонке.*

сȕд[2], сȕда м (лок. сȕду; мн. сȕдови и сȕди, ген. судо̀вā и сȕдо̀вā) **1. а.** *кућна посуда (стаклена, глинена, дрвена, метална*

или од порцелана), која служи да се у њу налива течност, да се сипа јело и друго нешто да се у њој кува. — Грнчари разредили [на сабору] тестије и суде. *М 1867.* Најбоље [је] ... ако се површе у стакленим или металним судовима куха да кључа. *Батут.* Добро је учио и лијепо помагô попадији ... прати суде. *Ћор.* **6.** *буре, каца, чабар, бадањ (2).* — Завирио [је] у пивницу гдје је у огромним судовима врио први мошт. *Том.* Изнесе из ... подрума суд вина. *Дук.* С друге стране поређане су каце ... и други суди с маслом и другим белим смоком. *Нов.* **в.** *слична направа за нарочиту употребу.* — Дошао је прота. Читао је молитве ... и тражио суд за пљување. *Дрљ.* Ћелија је била врло малена ... Зачуди се да нема ни лежишта ... ни каква суда. *Андр. И.* Грошев повуче од прозора ноћни суд, не знајући чему служи. *Моск.* **2.** *мали чамац;* исп. чун. — Чун је већ много савршенији суд за пловидбу. *Жуј.* **3. а.** *било који шупљи орган у човечјем телу.* — У сваком израштају налази се сплет крвних капилара и мали лимфни суд. *Станк. С.* Заражени [су] крвни судови. *Крл.* **б.** бот. *танке цевчице састављене од ћелија кроз које у биљци тече вода и растворене материје у њој или сокови.* — Из петељке прелазе судови и у листину, где се мрежасто гранају. *Тод.*

Изр. спојени, спојни судови физ. *в. уз посуда (изр.);* чиме се нов суд први пут напуни, тиме целога свога века и мирише фиг. *први утисци су најдубљи и најтрајнији.*

судàнија ж пеј. *систем суђења, дељења правде.* — Тако трајем живот и дане и трајаћу до мотике, каква је права под овом новом управом и суданијом. *Коч.* Читава ова импровизација суђења, суданија је сатирична, веома духовита карикатура окупационог суда у Босни. *Глиг.*

сȕдар м **1.** *јак удар једнога тела о друго.* — Када се завјеса дигла, сви се туку у заплетеном судару. *Крл.* На сусједној жељезничкој станици сударила су се два теретна влака. Истрага је пронашла да је судар масло Енглеске. *Неим.* **2.** *сукоб са непријатељском војском у борби.* — Та заповест била је разаслата дивизијама ... када ... отпочеше да се нижу сударе. *Лаз. М.* Убише ми коња како судар поче. *Стан.* **3.** *размимоилажење супротних интереса, гледишта и др., идејни сукоб, оштро изражена супротност.* — Образовање ... странака одмах је довело до сударе међу њима. *Шиш.* Као свака илузија, она се у судару са стварношћу показала као оно што је била: као илузија. *Пиј.*

сȕдар, -ара м заст. *судија, судац.* — Од Хаџи-бега млого поздравље проти Мати Алексићу из Ваљева, српском судару. *Нен. М.* Пак сударе стави изабране, да му право по закону суде. *НП Херм.*

сȕдарање с *гл. им. од сударати (се).*

сȕдарати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према сударити (се).* — Пред зору мраз је ледан окивао мокре гране дрвећа. Ветар их је сударао, и оне су звечале као челичне узенгије. *Моск.*

судáрац, -рцá м заст. *сȕдар.* — Турски [су] сударци имали обичај да свакога ко је и најмање крив ... кад падне у апс, да га глобе. *Нен. М.*

сȕдарити, -ȋм сврш. *приближујући што чему другом ударити једно о друго, учинити да два лица или предмета ударе један други, изазвати сударе нечега с нечим другим.* — Принесе пету пети, а при том звонко сударио два челична обруча окова. *Лал.*

~ се 1. а. *идући, крећући се у сусрет сукобити се један са другим, ударити један у другога.* — Неколико година путовао [је] железницом, само да би му се догодила каква несрећа ... да се сударе возови. *Глиш.* У тај час враћао [се] сав натоварен ... књигама, сударио се у мрачном ходнику с Ђакалонеом. *Франг.* **б.** *доћи у супротност, у неугодан додир с неким, с нечим.* — Није могуће савременоме човеку не сударити се са нашом ... стварношћу. *Богдан.* **2.** *управити се један према другом, укрстити се (о погледима, очима).* — Мало се придигнем и погледи нам се сударише. *Радул.* Сударивши се са Силвестровим очима ... дода. *Божић.* **3.** *ступити у борбу, сукобити се у бој.* — Никада се још није сударио овако грубо свијет. *Новак.* Одлучи да се баш на овом положају сударимо са Немцима. *Ћос. Д.*

сȕдарȉште с необ. *место сударa.* — Ал' овај свет што сад га подносим, судариште начела силна два, у мени је, а ја у њему сав. *Кост. Л.*

сȕдац, сȕца м (вок. сȕче; мн. сȕци, ген. сȗдāцā) = судија (1) **1.** *службено лице у установи суда које доноси пресуду у парничном спору, члан судског колегијума.* — Пробада га очима ... као судац истражитељ. *Крл.* Судац! О-хо, људи ... Јазавца тужити! *Коч.* **2.** *онај који суди у игри, у такмичењу.* — Судац и помоћни суци морају носити ... кошуљу или мајицу црне или бијеле боје. *Ног.* **3.** *онај који износи своје мишљење, суд, оцену о коме, чему.* — Зар Мркша да ми буде судац? *Донч.* Био јој је сасвим близу тада ... па је одиста могао бити добар судац. *Креш.*

Изр. нека му (им) је бог ~, бог му (им) ~ био *нека га (их) стигне заслужена казна.* — Ах, нека их, бог им судац био! *НП Вук.*

сȕдачкӣ, -ā, -ō *који се односи на суце; који је својствен суцима*: ~ кадар, ~ звање, ~ испит, ~ сто, ~ трибина, ~ самовоља.

сȕдба ж *судбина*. — Пењâ сам се на свештену гору, са које је страшно предсказање своје судбе Јерусалим чуо. *Њег.* Јединца ... је зла судба отимала толико времена мајчину загрљају. *Шен.* Бора Прч ... стао да шепа по колони, љутећи се на своју судбу што тако мора по мразу из села у село. *Рад. Д.* Са прогресом свести судба све више силази у самога човека, он све више носи своју судбу у себи самом. *Кнеж. Б.*

Изр. читати судбу *в. читати судбину* (*уз судбина, изр.*).

сȕдбенӣ, -ā, -ō *који се односи на суд и суђење*: ~ расправа, ~ власт, ~ архив, ~ позив, ~ пристав, ~ списи, ~ рочиште.

Изр. ~ стол ист. *виши суд, суд више инстанце некада у Хрватској*.

сȕдбенӣк м индив. *службеник, представник суда, судија*. — Стигли су до врела Руде ... весели и безбрижни судбеници и сорта око њих. *Божић.*

сȕдбено прил. *преко суда, посредством суда*. — Њега треба на суд. Кад неће да плати на вријеме, нека плаћа судбено. *Ћор.*

сȕдбенȏст, -ости ж *судска надлежност, делокруг суда*. — Суђење о мјеницама преко 100 динара спада у надлежност трговачке судбености. *Мј. 1926.*

судбе̏њāк, -а́ка м *судски затвор, тамница, робија*. — Над кровом завија ... вјетар ... Судбењак спава. *Чол.* Узео сам једино Алијино писмо које ми је послао са судбењака ... прича о тамничаревом псу, нашем заједничком пријатељу са шетње у дворишту судбењака. *И.*

судбӣна и **сȕдбина** ж (вок. сȕдбино) **а.** *оно што је, по празноверном схватању, предодређено (од неке више силе) да се збива са човеком и око њега, коб, фатум*. — Ни новац, ни положај, ни одело не могу да окрену судбину. *Андр. И.* Нека дочека све што судбина му и љуте пређе спредоше у час онај у који га породи мати. *М-И.* **б.** *околности и услови живота*. — Он није био задовољан својом судбином. Увек, кад се увече спрема да легне ... уздахне и узвикне: Хај, судбино моја црна? *Дом.* То је био онај јуни који је преврнуо судбину свијета. *Бег.* **в.** *оно што некога (нешто) очекује, будућност*. — У тој се бухари крои судбина Русије. *Маж. Ф.* Павле ... наглашава да је он најодговорнији за судбину одреда. *Ћос. Д.* Можда [је] био ... страх да младић у његовим [лекаревим] очима не прочита своју судбину. *Макс.*

Изр. игра судбине *в. уз игра* (*изр.*); ирониja судбине *в. уз ирониja* (*изр.*); помирити се са судбином, предати се судбини *оставити решење току догађаја, стицају околности; не покушавати да се измене невоље у које се западне*. — Болесници се предају судбини и очекују фаталан крај. *Петр. М.* Ништа ... ништа друго него помирите се са судбином. *Кол.*; прст судбине *каже се о нечему за шта се мисли да је тако морало бити*. — Бјежао је зато од своје новорођене дјевојчице, као од знака пропасти, прста неумитне судбине. *Сим.*; ~ јарац *в. уз јарац* (*изр.*); читати судбину (из шара на длану, из талога црне кафе или по чему другом) празн. *погађати, прорицати некоме његову будућност*.

судбӣнин и **сȕдбинин**, -а, -о *који припада судбини*. — Кобац у ваздуху је симбол судбинине заседе. *Богдан.*

судбӣница и **сȕдбиница** ж *дем. од судбина*. — На гранама листова ту пуно, дуб изнутра сасвиме иструнȏ ... ја ту чатим моју судбиницу. *Радич.*

сȕдбинскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на судбину, који долази по судбини*. — Пошто је неко вријеме проживио у Москви, није више презирао своје судбинске другове. *Крањч. Стј.* **б.** *који је унапред одређен, који се не може спречити, судбоносан*. — Обзири и ... конвенције постају тако једна судбинска сила, која психологију својих жртава управља ка смрти. *Богдан.* **в.** *који слути, наговештава несрећу, злослутан*. — Гледа вас ... црна Сфинга тврдим, судбинским очима. *Матош.* **г.** *који доноси зло, несрећу*. — Осване и дванаести дан судбинског мјесеца. *Цар Е.*

Изр. ~ трагедија књиж. *античка трагедија у којој се драмски сукоб оснива на борби главног јунака против неумитне силе судбине којој не може да измакне. Терм. 2.*

сȕдбински прил. *по судбини, без могућности да се избегне, неизбежно*. — Магарац је ... судбински предано одмицао. *Божић.* Черчил је набацио мисао да је Немачка судбински одређена да постане авангарда западног капиталистичког света ... против источњачког бољшевизма. *КН 1956.*

судбȏносан, -сна, -сно **1.** *који одређује даљи ток, развитак (обично несрећан) будућих догађаја; преломан*. — Особито је за њих [Јужне Словене] била судбоносна провала Турака у Европу. *Барац.* У најсудбоноснијим тренуцима наше историје увек смо знали поћи оним путем који нам је налагала славна прошлост наших народа. *Дед. В.* **2.** *који доноси несрећу, који води у опасност, фаталан*. — Та данашња пијана европска вожња ... из дана у дан постаје судбоноснија. *Крл.* Једна војна јединица не мора да изгуби битку ако пет минута доцније изврши покрет, али за један ... ешалон тешких рањеника ...

толико задоцњење може да буде судбоносно. *Дед. В.*

судбо̀носно прил. *на судбоносан начин, фатално.* — Жена наследила, он срастао с имањем судбоносније но са ичим што је постало садржина његова живота. *Сек.*

судбо̀носнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је судбоносно.* — Осећао је судбоносност тренутка . . . То се његова крв излила и сиктала кроз просечене вене и артерије. *Ћос. Д.*

сӯделовӑње, ијек. сӯдјеловање, с *гл. им. од суделовати.*

сӯделовати, -лујём, ијек. сӯдјеловати, несврш. *деловати, радити заједно са неким, бити сарадник, узимати учешће у нечему, имати удела у каквом послу.* — Млади гроф . . . је такође судјеловао у утрци. *Том.* То се већином врши у хајкама, у којима суделује велики број ловаца. *Петр. М.* И сада оне [Италија и Аустро-Угарска] . . . највише суделују у . . . увозу Драча и Медове. *Цвиј.*

суделӧвӑч, -а́ча, ијек. судјелӧвач, м *в. судеоник.* — Чист приход . . . предадоше благодарном Вукадину са жељом и надом коју му је у име свих приређивача и суделовача изразио онај чупави. *Срем.* Атмосфера природе и прилика је пуноважни суделовач у садржају романа. *Богдан.*

сӯдеонӣк, ијек. сӯдионӣк, м (најчешће ијек.) **1.** *онај који суделује, учествује у чему с ким другим, саучесник, суделовач.* — Борба између два свијета, којој смо судионици . . . не заним̀а те. *Козарч.* Када су фашистички окупатори и њихови судионици предузимали офанзиве на албанске патриоте, ми смо одмах појачавали дјелатност на своме фронту. *Зог.* Поклонио [сам] се пред женом, као пред судиоником људскога живота. *Кос.* **2.** *онај који има у чему свој део.*

сӯдеоничкӣ, -ā, -ō, ијек. сӯдионичкӣ (најчешће ијек.) *који се односи на судеонике.*

сӯдеонӣштво, ијек. сӯдионӣштво, с (најчешће ијек.) *заједничка делатност с ким у чему.* — [Жена] све то проживљује без вас, без вашега судиоништва, без икаква обзира на вас? *Бег.*

сӯдеонӣштвӑње, ијек. сӯдионӣштвӑње, с *гл. им. од судеоништвовати.* — Донијели [су] брзојавну вијест: да је . . . главни покретач свих смутња у Хрватској затечен у судиоништвовању злочина преваре. *Ђал.*

сӯдеонӣштвовати, -штвујём, ијек. сӯдионӣштвовати, несврш. (најчешће ијек.) *бити судеоник, суделовати.* В. пр. уз гл. им. судеоништвовање.

сӯдесити и **судѐсити,** сӯдесӣм сврш. *десити се, наћи се заједно с неким, сусрести се.* — Ја сам себи нијет [намјеру] учинио да ми се је с Мијом судесити. *НПХ.*

сӯдија 1. м = судац: иследни, истражни ~, старатељски ~, примирителни ~. — Судија за прекршаје кажњава због сипања воде у млеко. *Пол. 1957.* Њезин муж, сресни судија . . . такође би био почашћен. *Донч.* Такмичења . . . теку на . . . зеленим, травним теренима, а мерено [је] једино сјајним штоперицама . . . у бело одевених судија. *Андр. И.* Не треба заборављати да је народ . . . творац и судија свог језика. *Бел.* Сачувај нас, боже, женских судија! *Маж. Ф.* Има песама које . . . могу . . . преварити и доброга судију у књижевним пословима. *Поп. Б.* **2.** ж *право суђења, судска власт, судска надлежност, правосуђе.* — Кад се ћаше по земљи Србији, по Србији земљи да преврне и да друга постане судија. *НП Вук.* Крајишници су . . . разбијени, настаје . . . друга судија. *Коч.* Видиш сам како је: друго вријеме, друга права па и друга судија. *Андр. И.*

Изр. ја ћу му бити ~ *ја ћу му пресудити, ја ћу га строго казнити (обично смрћу).* — Ал' нека, ако не могу Жужи, њему ћу бити ја судија. *Јакш. Ђ.*; настаће и наша судија *доћи ће и наша власт.* — Боже здравља, настаће и наша судија, рече чича. *Шапч.*

сӯдијин, -а, -о *који припада судији.*

сӯдијскӣ, -ā, -ō *који се односи на судије:* ~ одговорност, ~ савест.

сӯдилӣште с *место суђења, судиште.* — О Косово, грдно судилиште! *Њег.* Прекрила јој чело пребијела круна праштања. И мину гријехâ судилиште. *Гал.*

сӯдило с песн. *суд, суђење.* — Да страшна, боже, твога судила. *Кост. Л.*

сӯдӣља и **сӯдиља** ж **1.** празн. *она која досуђује, одређује судбину људима, суђаја.* — Дан . . . је записан на челу сваком човеку кад се родио, у који су му судиље одсудиле да умре. *Рј. А.* **2. а.** *она која суди, расуђује, судиња.* — Наука му је била једина судиља у свима одлукама његовим. *Рј. А.* **б.** *ум, моћ, снага расуђивања.* — Био је човек необично јаке памтиље и разговетне судиље. *Рј. А.*

сӯдӣница ж *судијина жена, судијиница. Р-К Реч.*

сӯдӣња и **сӯдиња** ж **1.** *она која суди, оцењује некога или нешто.* — Улети у разговор стара генералица, најоштрија судиња јавног морала. *Ђал.* **2.** *жена судије, суца.* — Ти врло добро знаш да је Марица код . . . варошке судиње. *Шен.* Увијек је желио да буду он и жена му сасвим равни господину суцу и госпођи судињи. *Ђал.*

сӯдионӣк, ек. сӯдеонӣк.

сӯдионица ж *в. судница.* — Судионица је врло пространа била, али дупком напуњена народом. *Ат.*

сȕдионичкӣ, -ā, -ō, ек. сȕдеоничкӣ.

сȕдионӣштво, ек. сȕдеонӣштво.

сȕдионӣштвовӣње, ек. сȕдеонӣштвовӣње.

сȕдионӣштвовати, -штвујēм, ек. сȕдеонӣштвовати.

сȕдити, сȕдӣм несврш. (ретко сврш.) **1. а.** *давати, износити мишљење, суд о коме, чему, стварати суд, изводити закључак из чега, ценити.* — Ако је по зори судити, дан ће бити необично леп. *Вес.* Но бијаше и других знакова по којима је судио да није све онако као некада. *Шимун.* **б.** *држати, мислити, сматрати.* — Ја сам судио да ме не треба у оној сједници, и зато . . . нисам дошао. *Старч.* Па, шта мислиш? — Судим као, ваљда би ми ти могō шта предложити. *Поп. Ј.* **2.** *ценити, оцењивати дела или поступке чије; осуђивати, прекоревати због чега.* — Покољења дјела суде, што је чије дају свјема. На Борисе, Вукашине општа грми анатема. *Њег.* То није наше да му судимо. *Јевт.* Нек свијет ми суди, није л' очевидно да чарима си завео је гадним. *Богд.* **3.** (кога, коме) **а.** *разматрати нечију кривицу у судском поступку и доносити пресуду.* — Дао [је злочинце] отпратити судбеном столу да им суди ради злобне штете. *Том.* Атињани су прегорели освојење Сицилије да би шефа своје експедиције вратили одонуд да га суди атински суд. *Дуч.* **б.** *осуђивати, доносити пресуду сам или у народном, колективном суду без судског претреса.* — Народ се састао у шуми да суди жену која је изневерила мужа. *Дуч.* Са мртвих псина, што им дјеца наша судише, једно птиче прокљувава. *Кул.* **в.** *кажњавати.* — Најзад, набасаше на дечаке и стадоше им судити: некога за косу, некога за уши, неком шамар. *Глиш.* **4.** фиг. *имати власт, владати над киме, бити господар, тражити послушност од кога.* — Нећеш, синко, куд ти очеш! . . . Још ти ја судим. *Дом.* Није ме још вјенчао, па да ми суди. *Шуб.* Сад суди гуњ и кожух. Капут се више не пита. *Ћоп.* **5.** сврш. фиг. **а.** *досудити (1).* — Чистом душом вршит оном' треба, који врши бог што суди с неба. *Маж. И.* И ја је силно љубих. Ал' судба друго суди. *Митр.* Удес ти је судио да страдаш. *Марк. Д.* **б.** (често у облику трп. прид.) *унапред одређен, предодређен.* — Нама не беше суђено мир да мирујемо. *Вес.* Круна не бијаше му суђена. *В 1885.* Мили боже, јā кршна јунака, да бог даде да ми суђен буде! *НПХ.* **6.** спорт. *пратећи, посматрајући игру пазити да се не крше правила игре и решавати спорове који се за време игре десе.* — Албанези и Менини суде меч Звезда—Спартак. *Б 1975.*

~ **се 1.** *обраћати се суду, имати посла са судом ради вођења спора с неким.* — Нити је ко долазио да се суди. *Вук.* А јеси ли се с ким свадио? — Ни с ким — А судио? — Ја и не знам за суд. *Вес.* **2.** *водити парницу, парничити се с ким.* — Даћу [родитељима] што зарадим, јер се они тамо суде са Јаворским, а парница траје већ педесет година. *Књеж. Л.*

Изр. бог нека му (им) суди *в. бог му (им) судац био (уз судац, изр.)*; ко брзо суди брзо се каје *брзоплетост у суђењу има штетне последице*; судећи по чему разг. *на основу чега, узимајући у обзир нешто.* — Држић је, судећи по његовим комедијама, дао само мали део онога што би могао дати. *КН 1946*; судити одока *вршити процену на први поглед, не размишљајући много.* — Нисте погодили . . . Ето, како се суди . . . одока. *Грол*; судити сам себи *одузети сам себи живот, извршити самоубиство.* — У том ћу случају истргнути из њене руке још усијани револвер . . . и судити сам себи. *Петр. В.*

сȕдић, -а и **сȕдӣћ,** -и́ћа м *дем. од суд*[2]. — Он се маши руком у недра, извади један мали судић чуднога изгледа. *Јакш. Ђ.* Пошаљите . . . судић домаћега вина. *Новак.*

сȕдӣште с **1.** *место, просторија где се суди, где суд заседа.* — То бијаше судиште, мјесто за суце, одијељено . . . од осталога простора. *Шен.* Ове речи дирнуше у живац и судије и цео народ у судишту. *Ат.* **2.** *суд као орган суђења.* — Дјевица Орлеанска, суђена црквеним судиштем, ономад је у истој цркви проглашена светицом. *Матош.* Био је два пута . . . члан призивног судишта. *Водн.* **3.** покр. *судбина. Вук Рј.*

Изр. ~ света *страшни суд.* — Кам на каму тихано почива . . . да покаже на судишту света свога тека редове крваве. *Јакш. Ђ.*

сȕђеловӣње, ек. сȕделовӣње.

сȕђеловати, -лујēм, ек. сȕделовати.

судђелòвӣч, -а́ча, ек. судслòвӣч.

сȕдланица ж **1. а.** *унутрашња страна шаке без прстију, длан.* — Једна се рука искрене на судланицу. *Божић.* Брисала је судланицом зној. *Ћоп.* **б.** *ширина длана као мера.* — Снег је био нападао за једну судланицу. *Лаз. Л.* Онда ваља лист облатне заокружити у величини једне судланице (6 сантиметара у пречнику). *Батут.* **в.** фиг. *мали део нечега.* — Накотили се ти Чаприћи као зечеви, изделили велику њиву, па свако своју судланицу земље оградио врзином. *Рад. Д.* **2.** бот. *биљка из пор. штитара* Caucalis daucoides. *Сим. Реч.*

сȕдӣн, -ā, -ō *који се односи на суд, судски.* — Тако су државно, грађанско и судно значење имала писма у старој Србији. *Дан.*

Изр. ~ дан(ак) *в. уз судњи.* — Ако је прећа, није судни дан. *Н. посл. Вук.* Трованче те до судног данка. *Митр.*

сȕдӣник м *судија, судац.* — Писмо Враћеново узруја суднике, ионако плашиве и

сумњичаве. *Љуб.* Потужи [Станка] суду ... суднике подмити. *Шант.*

су̀дница ж **1.** *судска дворана.* — Дворана [судска] ... личила је тога дана више на концертну салу него на судницу. *Крл.* Пред вратима ... суднице чекали смо да нас зовну. *Ћип.* **2.** *зграда општинске управе.* — [Сељани] се беху искупили код општинске суднице. *Дом.* Илија и Ћата одоше у судницу. *Вес.* **3.** фиг. *суђење.* — Кô страшног дана божја судница што ће нас једном на грехе да сети. *Панд.*

су̀дничкӣ, -ā, -ō *који се односи на суднике.*

су̀дничкӣ, -ā, -ō *који се односи на судницу*: ~ ограда. — Несташно ждребенце ... бије копитама ... пред судничким вратницама. *Шапч.*

су̀дња ж *в. судбина.* — Али ће доћи судња за њ и за онога који је хајдучке новце на превару измамио. *Тур.*

су̀дњāк м *судопера* (*2а*). *Р-К Реч.*

су̀дњача ж бот. *в. врг* (*1*). — Ако је ... велика рупа [на лубањи], онда су неки преко ње стављали парче коре од тикве судњаче. *Ств. 1948.*

су̀дњӣ, -ā, -ē само у изразу: ~ дан а) рлг. *последњи дан света*; б) покр. *годишњица смрти.* — Идем ... да уждим ове дублијере ... јер ми је оцу сутра судњи дан. *Љуб.*; в) фиг. *крајње тешка и збркана ситуација.* — Судњи дан се створио ту за мене. *Андр. И.*

су̀дōван, -вна, -вно **1.** *који мирише на суд у којем се држи нешто* (*вино, ракија*). — Ракија слаба и надимљена, вино мутно, судовно. *Шапч.* **2.** (одр.) *који се односи на судове кроз које теку сокови у ткиву биљке.* — На месту где се петељка састаје с граном, судовна ткива [се] претворе у плуту. *Тод.*

судо̀ва̄ње с *гл. им. од судовати.* — Суђење ратним злочинцима и непријатељима народа ... било је израз народног схватања о правди и судовању. *Арх. 1947.*

судо̀вати, -дујēм несврш. *судити, вршити судску дужност.* В. пр. уз гл. им. судовање.

су̀дōвнӣк м мед. *бели или плави израштај или само црвена пега на кожи, као последица проширења и повећања лимфних или крвних судова* angioma. *Бен. Рј.*

судо̀вница ж анат. *в. судовњача. Р-К Реч.*

су̀дōвнōст, -ости ж *мирис на суд који прелази на течност што је била у суду. Р-К Реч.*

судо̀вњача ж анат. *опна у којој су смештени крвни судови за исхрану органа вида* chorioidea. — Испод беоњаче је слој судовњаче, богат крвним судовима. *Станк. С.*

судо̀пер м *део кухињског намештаја у облику ниског ормарића за прање посуђа.* — У њој [кухињи] се на једном крају налази штедњак, на другом судопер. *НИН 1959.* Након судопера, фрижидера и аутомобила и књига постаје луксузни артикал. *Вј. 1970.*

судо̀пера ж **1.** *особа која у кухињи пере посуђе.* — Упадам у псовке ... кô судопера. *Богд.* Чак се и судопера ... меша и пискавим гласом ... иза келнераја ... брани своје мишљење. *Рад. Д.* **2. а.** *крпа за прање судова.* — Лакше се водом пере ако се при прању употребе ... четке, сунђери, судопере. *Батут.* **б.** *судопер.* — Продајем казан за купатило, судоперу нову. *Пол. 1958.* **3.** фиг. *прљава женска особа.* — Има ли веће лудости него кад нам приказују ... младића кукавицу, лакаја говорника ... и принцезу судоперу. *Вел.*

судо̀пе̄рка ж *судопера* (*1*). — Шта је она могла у околностима ... које су је бациле најприје за помагачицу матери, судоперки у некој мађарској гостионици? *Бег.*

судо̀пе̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на судопере и судоперке*: ~ чабрица.

судо̀пра̄ља и **судо̀праља** ж *в. судопера* (*1*). *Р-К Реч.*

су̀дреника ж, **су̀дренӣк** м и **су̀дре̄нка** ж бот. *в. свиба. Сим. Реч.*

судржа́вати се, -држа̄вам се несврш. *уздржавати се, устезати се од нечега.* — Завађен у столицу ... једва се судржава да не зева. *КН 1946.*

су̀држављанин и **судржа́вљанин** м *онај који је с неким припадник исте државе.* — Бјерска слобода ... је зајамчена вољом већине судржављана. *Павл.*

су̀дрндула м покр. *судрнут човек.* — Мој судрндула врати се из куће. Бијаше веселији но обично. *Шапч.*

су̀дрнут, -а, -о *несташан, необуздан, распуштен, настран, својеглав. Вук Рј.*

су̀друг м *друг у заједничком послу, заједничкој професији, у истој школи и разреду.* — Стари Матковић није га поштедио ни пред судрузима. *Коз. Ј.* У тој ... војсци ... није било ни командира Николетине ни његовог судруга и комшије Јовице Јежа. *Ћоп.* Осјетио би ... да сједи у школи с једнаким правом као што и ... његови судругови. *Нех.*

су̀дружна прид. (само у ж. роду) покр. *бременита, трудна* (*о жени*). *Р-К Реч.*

су̀дски и **су̀дскӣ,** -ā, -ō *који се односи на суд и суђење; који спада у надлежност суда*: ~ власт, ~ пресуда, ~ колегиј, ~ поступак, ~ извршитељ, ~ писар, ~ трошкови, ~ право.

Изр. ~ медицина *засебна грана медицине која се бави проучавањем оних медицинских проблема чије познавање може корисно послужити решавању судских спорова.*

сȕдственӣ, -ā, -ō *који се односи на судство.* — Слободни градови . . . су уврштени у нови судствени систем. *Шиш.*

сȕдство и **сȕдство** с **1.** *правосудна служба, сви судови.* — У доба бановања Ивана Мажуранића уклоњени су феудални остаци у управи и судству. *ОП 2.* Организација судства биће уређена посебним прописима. *Пол. 1944.* Влада је била мјешовита, полиција такође, па и судство. *ВУС 1970.* **2.** *врховна власт.* — Само се чувај да се не помешаш с којим краљем, ако си рад да твоје [Милоша Обреновића] судство и господство над свом земљом стане. *Вук.*

сȕдȕрма ж покр. *ограђен и наткривен простор око куће где се држе и цепају дрва, спрема сено и сл.* — Узе . . . чаршаф . . . и сиђе у судурму. *Радул.*

сȕђа м покр. = суђаја *в. судија.* — У Новоме, Рисну . . . биле су комунитаде, у којима је било . . . 4 суђе и писар. *Вук.* Суђе су два дана зборисале . . . па пресудише. *Мат.*

сȕђāв ж *правда при суђењу, правица.* — Косов зулумћару суди, јер суђави у селу му нема. *Март.*

суђáја м покр. = суђа. — Бог је највиши суђаја. *Шапч.*

сȕђаје, сȕђājā ж мн. празн. *у простонародној фантазији замишљена бића, женског пола, која при доласку новорођенчади на свет одређују њихову судбину.* — Код нас на селу . . . суђаје ти нареку првога дана судбину какав ћеш да будеш. *Рист.* То значи . . . да се не налазимо . . . као неке суђаје над колијевком новорођенчета. *Лит. 1957.*

сȕђе с зб. **1.** *кухињско посуђе.* — Добро чује како лупка суђе . . . и закључује да су вечерале. *Сиј.* Спремала [се] да пође у кухињу и опере чајно суђе. *Торб.* **2.** *дрвени судови;* исп. суд[2]. — [Дјед и отац] одоше по дужице за суђе. *Киш.* Фра Ташко [се] забринуо . . . да сву редовину неће моћи примити у своје суђе. *Радул.*

сȕђен, -а, -о **1.** *трп. прид. од судити (се).* **2.** (у именичкој служби, одр.) **а.** ж *суђеница (1).* — У понедељак на Нову годину доћи ћете да видите вашу суђену. *Срем.* **б.** м *суђеник (1).* — Мој суђени са мном и не спава. *НПХ.* Тугаљивим очима ишчекује свог суђеног. *К 1950.*

суђènӣк, -ика и **сȕђенӣк** м **1.** *мушкарац који је судбином одређен да некој женској особи постане муж, супруг.* — Као што се злату нађе кујунџија, и њој ће се њен суђеник наћи. *Торд.* А ђевојка бесједи соколу: Не удри ме стрелом ни тетивом, но ми кажи суђеника мога. *НП Вук.* **2.** *онај коме суде, оптуженик.* — О сумраку [си] разабирао строга лица судаца и блиједе образе суђеника. *Шен.*

суђènица и **сȕђенница** ж **1.** *женска особа за коју се верује да је коме судбином одређена за жену, супругу.* — Очекујем суђеницу преко далеких гора. *Ранк.* Не бјеше ти лепше жене . . . од ове моје . . . суђенице. *Креш.* **2.** (обично у мн.) празн. *суђаје.* — Што суђенице на трећу вечер досудиле, пред тим се треба савити. *Скерл.* Суђенице [су] стајале над његовом колијевком. *Новак.*

суђènичкӣ и **сȕђеничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на суђенике.*

сȕ́ђēње с **1.** *гл. им. од судити (се).* **2.** *судбина, фатум.* — Кажу — нејма смрти без суђења. *Њег.* О Јованe, по суђењу зете, купи свате, 'ајде по ђевојку. *НП Вук.*

сȕескӣ и **сȕецкӣ,** -ā, -ō *који се односи на Суез и Суец, канал који спаја Средоземно и Црвено море.*

сужáвање с *гл. им. од сужавати (се).*

сужáвати (се), сȕжāвām (се) = сузивати (се) *несврш. и уч. према сȕзити (се).*

сȕжāл, -āли и **сȕжалōст,** -ости ж *сажаљење, саосећање.* — Било [би] добро из сужали уклонити малога са земље, да се не пати. *Кос.* Сужалост нас уздахом надари. *Крањч. С.*

сȕжан и **сȕжан,** -жна, -жно **1. а.** *који је изгубио слободу, поробљен, засужњен.* — Врази сужну домовину тлаче. *Радич.* Кад сам сузна ока . . . остављао земљу што остаје сужна . . . *Стан.* **б.** *који протиче, пролази у сужанству (о времену).* — Драге моје неказане жеље . . . останите са мном . . . да ме тјешите у сужне године. *Андр. И.* **2.** (у именичкој служби, одр.) **а.** м *сужањ.* — Да живи кнез, да живи дужде што оживи своје сужне. *Кост. Л.* У тамници су дуги и горки часи; мисао је мрачна као поноћ што сужног окружава. *Јакш. Ђ.* **б.** ж *заробљеница, робиња.* — Једна мома тужна стоји мору на обали као сужна. *Рј. А.*

сȕжанскӣ и **сȕжанскӣ,** -ā, -ō *в. сужањски.* — За крст часни ваља војевати, да сужански синџир не трпимо. *НП Вук.*

сужáнство и **сȕжāнство** с *в. сужањство.* — Час риком лава разљућенога, што оков стреса сужанства свога . . . тако таласи . . . заљуљају се, рикну. *Јакш. Ђ.*

сȕжањ и **сȕжањ,** -жња м *онај који је лишен слободе, заробљеник, узник, роб.* — Сви градови што су до нас турски . . . те нијесу за људе градови, но тавнице за невољне сужње. *Њег.* Краљичина кола крену̀ше . . . а за њима сужњеви. *Шен.* Коначно се аустријски фронт сроза и помаче, заједно са сужњима и таоцима. *Андр. И.*

сӯжањскӣ и **сӯжањскӣ,** -ā, -ō *који се односи на сужње, својствен сужњима.* — Познаје ли и он хљеб сужањски који на уклетој земљи рађа? *Вуј.* Откуда тај стари јад у срцу, сужањски? *КН 1946.*

сужáњство и **сӯжāњство** с **1.** *стање у коме се налази сужањ; време проведено у таквом стању, заробљеништво, ропство.* — Застењала . . . земља у сужањству. *Наз.* Посадише [га] на магаре . . . и отераше у сужањство далеко на исток. *Глиш.* Другови који су се тек ослободили вишегодишњег сужањства, уздали су се у партизане који су их дочекали. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *стање зависности, потчињености некоме.* — Ако си ти у мојој кући кмет — а ја сам ту у сужањству мога господства. *Војн.* Комесар [је] . . . узео Коларчев универзитет у своје руке. Од тога дана пао је Коларчев универзитет у сужањство. *Бел.*

сӯжао, -жāла м необ. *сужал(ост).* — Горчила [га] увредом, док му живот сасвим . . . не разори на сужао свима. *Прер.*

сӯжбāње с *гл. им. вд сужбати.*

сӯжбати, -ām несврш. покр. *чистити кукурузне клипове од комушине, комушати; комити, крунити. Вук Рј.*

сӯжбина ж покр. *листови који се ољуште с кукурузног клипа, комушина. Вук Рј.*

сӯждребна прид. (само у ж роду) *која носи ждребе, бременита ждребетом, ждребна (о кобили).* — Пуштам [кобиле] на наш сеоски пашњак да остану суждребне. *Вел.* То је кобила, суждребна је. *Моск.*

сӯждребнӧст, -ости ж *стање суждребне кобиле, ждребност.*

сужѐница м покр. *мушкарац који се бави пословима који се сматрају женским (у домаћинству, у кухињи).*

сужѐничаст, -а, -о *својствен суженици.* — У цијелој његовој појави има нечега домаћинског, кухињског, суженичастог, што одудара од овога друштва и од оваквих потуцања. *Ћон.*

сӯженӧст, -ости ж *особина, стање онога што је сужено;* фиг. *скученост, ограниченост.* — Његова представа хеленства . . . одише извесном суженошћу. *КН 1960.*

сӯжѐње с *гл. им. од сӯзити.*

сужéње с *суженост; сужено место. Р-К Реч.*

сужи́вање с *гл. им. од суживати (се).*

сужи́вати (се), сӯжујēм (се) несврш. *в. сужавати (се).* — Он убија жеље, сужује мисли. *Мил. В.*

сужи́вјети се, -жи́вӣм се (ијек.) сврш. *в. саживетн се. Деан. Рј.*

сӯжњӣк и **сӯжњӣк** м *в. сужањ.* — Други дан после овога догађаја сужницима судиште у суботичком . . . суду. *Ат.* Срели су се у чачанском затвору, обадвоје као тужни сужници. *Пол. 1973.*

сӯжница и **сӯжница** ж *в. сужњица (2).* — Гледа жена тужница, сузава, па те пита сужница. *Кош.*

сӯжњара ж **1.** *просторија или кућа где се држе сужњи, осуђеници, сужњица (1).* — Стари официр управник је сужњаре. *Рј. А.* **2.** *бедна, запуштена, сиротињска кућица, страћара.*

сӯжњев и **сӯжњев,** -а, -о *који припада сужњу.* — Наставља се сужњева хисторија. *Вел.*

сужњѐвāње с *гл. им. од сужњевати.*

сужњѐвати, сӯжњујēм несврш. **1.** *бити сужањ, проводити време у сужањству, робовати.* — Нити ћу ићи сужњевати женама грчким. *Марет.* **2.** фиг. *живети у потпуној зависности, потчињености некоме.* — Сужњевали су кулаку и попу, сужњевали од порода до гроба. *Пар.*

сӯжњевскӣ и **сӯжњевскӣ,** -а, -о *својствен сужњевима.* — Шта бих све дао да чујем да ме оним сужњевским гласом зовне из прикрајка! *Вуј.*

сӯжњӣ и **сӯжњӣ,** -ā, -ē песн. *који се односи на сужње и сужањство, ропски.* — Мој Србине, сужњи робе! *Ил.*

сӯжњӣк и **сӯжњӣк** м *в. сужањ.* — Чувај, помози, и поморца на мору, и сужњика у сужњици. *Војн.*

сӯжњити и **сӯжњити,** -ӣм несврш. *в. сужњевати.* — Водио је своме бијелу двору, туде сужњи три године дана. *НПХ.*

сӯжњица и **сӯжњица** ж **1.** *тамница, затвор.* — Окује га ланцима и опет га баци у сужњицу. *Креш.* **2.** *женска особа сужњик, заробљеница.* — Сужњица . . . измучена ухвати решетку прозора. *Шен.*

сӯжњичāр и **сӯжњичāр** м *в. сужањ. Вук Рј.*

сӯза ж (мн. сӯзе, ген. сӯзā) **1.** *безбојна, провидна сланкаста течност коју луче жлезде у очној дупљи, најчешће од бола, јаког узбуђења и сл.; једна кап те течности.* — Кати синуше сузе у очима, не с бојазни . . . већ што је ту увреду . . . чула из очевих уста. *Коз. Ј.* И радостан отац који је добио мушку принову . . . пружајући Лазару чашу . . . брисао је сузу радосницу. *Рад. Д.* **2.** (обично у мн.) *плач.* — Тако је јадиковала кроз сузе док се стара није удобровољила. *Бен.* Па ударим у сузе, и јаук, а они се нешто зледају. *Буд.* **3. а.** *кап течности, сока који се лучи из биљке, обично на повређеним местима; кап уопште.* — Последњи зрак већ дана ено тоне, а траве витке сјајне сузе роне. *Радич.* [Засечена винова] лоза сузи. *Р-К Реч.* **б.**

врло мала количина неке течности. — Уста су ми се осушила. Дај ми сузу воде. *Бег.* Сад ћемо по сузу ракије па кући. *Шимун.* **в.** покр. *кап воска што се цеди са запаљене свеће и одмах се стврдне. И-Б Рј.* **4.** фиг. **а.** *мила, драга особа.* — Султанијо, о кћери, сузо моја! *Огр.* Врати се, сузо моја! (муж жени). *Р 1946.* **б.** у изразу: сиротињска ~ *бедно, јадно створење.* — Децо наша, сузо сиротињска! За муку ћете само знати ... Сиротиња вам биће мати, а отац глад. *Кош.*

Изр. грцати (гушити се, купати се и сл.) у сузама *много плакати*; гутати сузе *в. уз гутати* (*изр.*); до суза ганути (тронути, ражалостити и сл.) *ганути дубоко, јако ганути, ражалостити и сл.*; до суза довести кога *расплакати некога*; до суза смејати се, кикотати се *јако се смејати.* — Кикотао се до суза. *Чол.*; долина суза *в. уз долина* (*изр.*); земља суза мит. *доњи свет у грчкој митологији, окружен рекама Ахеронтом и Стиксом преко које Харон превози душе преминулих.* — Кад сврши [Харон], сав се мрачни предјел гане, из земље суза дуне бура плаха. *Комб.*; измамити (натерати) некоме сузу из ока *учинити да неко заплаче.* — Измамио јој је пјесмом својом сузу из ока. *В 1885*; крваве сузе *в. уз крвав* (*изр.*); крокодилске сузе *в. уз крокодилски* (*изр.*); куд ће ~ него на око *в. уз око* (*изр.*); кукавичје сузе зоол. а) *в кукавичак.* — Лептир кукавичје сузе одликује се тиме да своја јаја полаже на гранчице у гомилицама у виду прстена. *Станк. С.*; б) *јаја таквога лептира.* — Ради тако необична изгледа прозвали су та јаја кукавичјим сузама. *Финк.*; лак на сузи *каже се за човека мекана срца, који лако и брзо заплаче.* — Лака на сузи, стара госпођа заплака. *Андр. И.*; Маријине сузе, сузе мајке божје бот. *врста траве, треслица* Briza media. *Терм. 3. Сим. Реч.*; на крви и сузама подиће се *подићи се, обогатити се безобзирним искоришћавањем, израбљивањем и присвајањем туђега рада.* — Глембајеви нису једина обитељ доњоградских патриција која је постала господском на крви и сузама. *Крл.*; осушити (отрти) коме сузе *утешити некога у жалости, тузи, несрећи*; смејати се испод суза *силом (из нарочитих обзира према некоме) смејати се и кад би требало плакати.* — Ваља показати да смо људи углађени те се гдје треба и испод суза смијемо. *Јурк.*; тврд на сузи *који се уме савладати у испољавању својих осећања, који тешко заплаче*; супр. лак на сузи. — Попа, иако беше тврд на сузи, проплака. *Вес.*; чист као ~ *потпуно, сасвим чист, без икакве примесе, без икакве прљавштине.* — Језик [Кочићев] је као суза чист. *Скерл.* Кућа чиста као суза дјевојачка. *Креш.*

сȕзав, -а, -о **1.** *пун суза, уплакан.* — Гледа жена тужница, сузава, па те пита тужница ... *Кош.* **2.** *влажан, мокар.* — Сва чељад ћутала ... У јарку мртва пилеж измешана са сузавим ледом. *Рад. Д.*

сȕзавац, -ávца м *врста лакшег бојног отрова који у гасовитом стању надражује видне органе и изазива лакше повреде с обилним лучењем суза.* — Зар је то жртвеник истине? ... Свијећа у кишљивој магли? Новорођенче ... у облаку сузавца. *Божић.* Полиција је била присиљена да употреби бомбе са сузавцем да би растерала демонстранте. *Б 1957.*

сȕзам м бот. *в. сезам.* — У Тиквешу у великим количинама сади се афион, сузам ... и памук. *Дед. Ј.*

сȕзан, -зна, -зно **1.** *испуњен сузама, пун суза* (*о очима*); *покривен, обливен сузама.* — — Сагоше главе и заћуташе. Ту су говориле оне сузне очи и она зборана чела. *Вес.* Како су му очи биле сузне ... то га је Силвестар позвао. *Божић.* Њен [теткин] лик био му је пред очима: бела марама, испод ње сузно ... лице. *Шуб.* фиг. Прозор је био сузан, затамњен јутром које се недавно одијелило од ноћи. *Вуј.* **2. а.** *који изазива сузе, тужан, жалостан.* — У мојој души остале су јако уписане слике вјечних сузних опроштаја. *Нех.* Умирих се тек у зору, написавши мајци сузно писмо. *Матош.* **б.** *који изражава жалост, тугу, плачеван* (*о погледу, гласу*). — Њезин сузан поглед одмараше се на његовом влажном оку. *Шапч.* Затим ... изговори сузним гласом, готово шапћући, као да он није у стању да затоми своје очинско срце које му се цијепа. *Мар.* **3.** (одр.) *који лучи сузе*: сузне жлезде glandulae lacrimales. *Терм. 4.*

Изр. ~ гљива бот. *врста гљиве* Merulius lacrimans. *Сим. Реч.*; ~ печурка бот. *врста печурке* Polyporus destructor. *Сим. Реч.*; ~ долина *в. долина суза* (*уз долина, изр.*); сузне бомбе *бомбе са сузавцем*; сузне кости *сузњаче* lacrimalia. *Терм. 4.*

сȕзан, -а, -о песн. *в. сȕзан.* — Доста [је] леда и мраза, сузаних очију, бледих образа. *Змај.* О, убава слико прошлости далеке, извађена тугом из сузане реке ... разбуди у себи живот малаксали ... да загрлим цветак давно увенути. *Јакш. Ђ.*

сузафо́н, -óна м муз. *басов лимени дувачки инструменат сличан труби који се употребљава нарочито у џез-оркестрима* (*назван по имену проналазача*).

сузбија́ње с *гл. им. од сузбијати.*

сузбија́ти, сȕзбијām *несврш. и уч. према сузбити.*

сȕзбити, сȕзбијēм сврш. **1. а.** *присилити некога на одступање, одбити.* — Сузбио си уза Дугу Турке. *Март.* Јединице Друге пролетерске ... тај непријатељски напад [су]

сузбиле. *Дед. В.* **6.** *одбити нечије мишљење, предлог и сл. противећи се, тврдећи супротно, оповргнути нешто.* — Та није ти силе баш служити — придоврgне он . . . а ја му сузбијем. *Буд.* **2. а.** *потерати, погнати на мањи простор, стиснути; спустити.* — Може се живин стуб махањем термометром на ниже сузбити. *Батут.* **б.** *свести на мању меру, ограничити; савладати:* ~ епидемију. **в.** *потиснути, стишати, прикрити какво осећање.* — Девојка . . . заузда и сузбије свако осећање, и гледајући сува ока . . . отпочне свој немени обрачун са гробом. *Андр. И.* Комесар . . . лупне кундаком о земљу . . . да би сузбио своју благост. *Поп. Ј.* **3.** *омести, осујетити, спречити.* — Председник је назирао нешто још дубље што други као да нису разумели. И зато покуша бар да сузбије младића на који било начин. *Пер.*

~ **се 1.** *нагло се сусрести, сукобити се.* — Погледи им се сузбише и одбише, тврдо и ледено. *Кум.* **2.** *постати мањи, скупити се, стиснути се.* — Мислио је о њеној мајци, кошчатој Црногорки . . . која се, после недавне мужевљеве смрти, некако смањила, сузбила. *КН 1959.*

сӯзвӯк м = сазвук *звук који се слаже с другим звуком. Бен. Рј.*

сӯзвӯчан, -чна, -чно = сазвучан *који звучи једнако с другим звуком. Бен. Рј.*

сузвӯчати, сӯзвӯчӣм несврш. **1.** *давати, производити исти звук с другим звуком, подударати се у одбијању или резонанци звучних таласа.* — Имамо ли двије акустичне виљушке с истим бројем титраја, довољно је да ударимо прву . . . па ћемо чути да друга резонира или сузвучи. *НЧ.* **2.** фиг. *слагати се, саглашавати се с неким у нечему, одобравати некоме нешто.* — По расној склоности почео је да суосјећа и сузвучи дјевојци на првом изласку са мушкарцем. *Вил.*

сӯзвӯчје с = сазвучје *слагање, подударање звукова.* — Такво, не само ваљско него и нутарње сузвучје рима намеће се и правим сроковима других језика. *Наз.*

суздржа́ва̏ње с *гл. им. од суздржавати (се).*

суздржа́вати (се), -дӣржа̄вам (се), дијал. -дӣржа̄јēм (се) *несврш. и уч. према суздржати (се).* — Зорка се тешком муком суздржаје од смијеха. *Кум.*

сӯздржа̄ј м *суздржавање, уздржавање.* — Гласови просвједа кипте без суздржаја. *Киш.*

суздржа̀љив, -а, -о *в. суздржљив.*

суздржа̀љивӧст, -ости ж *в. суздржљивост.* — У свом кутићу, крај све суздржаљивости и светаштва, знаде кадикад и показати да му формуле св. Јоба нису баш по ћуди. *Дражс.*

сӯздржа̄н, -а, -о **1.** *уздржан, пригушен, потиснут.* — Из његових ријечи све је снажније пробијала суздржана ватра. *Ћоп.* Опет је изгледао набијен горким, суздржаним гневом. *Дав.* **2.** *смирен, умерен.* — Корак му је све суздржанији. *Вуков.*

сӯздржа̄но прил. *на суздржан начин, уздржавајући се.* — Плакала је тихо и суздржано. *Донч.*

сӯздржа̄нӧст, -ости ж *особина, стање онога који је суздржан, онога што је суздржано, уздржаност.* — Играле су се . . . норвешке народне игре, у којима је било доста северњачке суздржаности у покретима. *Пол. 1959.* О суздржаности се код њега не би могло говорити. Ипак, људи су га волjели. *Вј. 1971.*

суздр̀жати, -жӣм сврш. **1.** *зауставити, задржати.* — Петровић је суздржа у паду. *Леск. Ј.* Код нишањења и окидања . . . ваља суздржати дисање. *Стрељ.* **2.** *не допустити, спречити да се нешто изврши, учини.* — Само мисао на скрбну мајку могаше је суздржати да не пође сама отворити врата. *Новак.* Испрва сам му хтио повјерити све . . . али нешто ме суздржало. *Шов.*

~ **се** *не испољити, прикрити какво осећање и сл., уздржати се.* — Морда неће суздржати се моћи да ти каже што је мени рекла. *Огр.* Он се ипак суздржа. *Мил. В.*

суздр̀жив, -а, -о *в. суздржљив.*

суздр̀живӧст, -ости ж *својство онога који је суздржив.* — Овај велики народ имао је владара који је проповедао трпељивост и суздрживост. *Пол. 1972.*

суздр̀жљив, -а, -о *који уме да се суздржи, савлада; који испољава такве особине, уздржљив.* — Вера је . . . много суздржљивија . . . одвраћала једноставним догађајима. *Нех.* Његово суздржљиво држање није могло сасвим скрити . . . снужденост. *Божић.*

суздр̀жљивац, -йвца м *онај који се суздржава, уздржљив човек.* — Нисам ја заљубљени разузданик, него платонски суздржљивац. *Вел.*

суздр̀жљиво прил. *на суздржљив начин, уздржљиво.* — Владале [су] се доста суздржљиво. *Цар Е.* Плачно зановијетају дјеца и суздржљиво кашљуцају старци. *Ћоп.*

суздр̀жљивӧст, -ости ж *особина онога који је суздржљив, уздржљиво понашање, уздржљивост. Деан. Рј.*

сӯзӗње с некњиж. *в. сӯжӗње.* — Вијока [се] не усађује одмах чим се подлога прекрати, јер тада излази млечни сок . . . пошто престане сузење сока. *Тод.* Два рафала уза зид цркве пресекоше молитву, дах и погледе. И сузења. И наду. *Ћос. Д.*

сузѐрӗн, -е́на м фр. *в. сизерен. Бен. Рј.*

сузере́нство с *в. сизеренство.* — Србију, Румунију и Црну Гору . . . потпомагаху тајно у њиховој одлуци да стресу са себе сузеренство. *О 1875.*

су̏зетица м *онај за кога је удата нека даља рођака. Вук Рј.*

сузи́вати (се), сȕзујēм (се) несврш. = сужавати (се).

су̏зити, -ӣм несврш. **1.** *лучити сузе, влажити се сузама; проливати, ронити сузе од бола, жалости, невоље и сл., плакати.* — Ноге се мрзну, а очи сузе. *Лаз. Л.* Сад је она у кухињи . . . преметала суђе, сузећи и шмрцајући. *Десн.* Узалуд се Љупче правдао, бранио, сузио. Ништа му није помагало. *Маш.* **2.** фиг. **а.** *испуштати капи сока (о биљци).* — Много пута знадох горко заплакати, као што сузи лоза одрезана. *Вит.* **б.** *прекривати се капљицама влаге, маглицом.* — Жалосна сузи бјелокост у храмима, а мјед се зној. *Марет.* Спазих како сузи празан зид и како сребренасте капљице висе. *Вуј.* **в.** *капати (о свећи).* — У сребрном . . . канделабру дрхтали су пламенови свијећа, које су крупно сузиле воштаним капљама. *Бег.* У полумрачном храму безбројне сузе свеће. *Марк. Д.* **г.** *падати помало, тећи, цурити кап по кап (о киши, чесми и сл.).* — Киша сузи и сузи, а зора зла и жута . . . зијева. *Матош.* Једна стара чесма и данас сузи у његовом родном месту. *Пол. 1959.* **3.** фиг. *треперити, блистати светлошћу као суза (о звездама).* — Ту су застали, погледати . . . на небо . . . на којему сузе и јате се звезде. *Ђур.* Озго кроз кров сузила је једна звијезда. *Вуј.*

су̏зити, сȕзӣм сврш. **1.** *учинити уским или ужим, стеснити; смањити:* ~ одело, хаљину. — [Ток Дунава] прате . . . стари меандри . . . затим терасе, које на три места сузе раван. *Цвиј.* фиг. Па да су му бар могли . . . сузити обзорје његових мисли — било би му лакше. *Мишк.* **2.** *свести на мању меру, ограничити (област делатности, власти).* — Они који су и даље радили да Карађорђа како год ограниче и да му власт сузе, уздали су се још у Русе. *Нов.* Бачки нереди били су намесничкој влади повод да сузи аутономију Велике школе. *Јов. С.*

~ **се 1.** *постати уским или ужим; смањити се.* — На зими се сузе сасуди у кожи. *Батут.* Запалимо ли пред очима цепну лампицу, видјет ћемо како се отвор у шареници сузио. *НЧ.* **2.** *смањити делокруг свога рада, делатности и сл., ограничити.* — С колегиницама је говорила хладно и одмерено. Потпуно се сузила на себе саму. *Петр. В.* **3.** необ. *зближити се, здружити се.* — Са лицемјерцима никад се не сузи! *Прер.*

су̏зица ж **1.** *дем. од суза.* **2.** бот. *врста траве* Melica, M. uniflora. *Сим. Реч.*

су̏зичав, -а, -о *у малој мери сузан; сузан.* — [Под густим обрвама] су још доста ватрено сјајиле понешто сузичаве црне очи. *Коз. Ј.*

су̏зналац, -а̄лца м заст. *онај који зна, познаје нешто заједно са неким.* — Откад је сузналац оног несретног догађаја, сваки дан безобразнији бива. *Прер.*

су̏значан, -чна, -чно заст. *који има исто значење с нечим другим, истозначан.* — Називање једнога језика двама именима сузначним (српски или хрватски) може проћи, јер . . . означује посебице два скупа народна која тим језиком говоре. *Павл.*

су̏знӣк м покр. *спрежник, сувезник. Вук Рј.*

су̏знӣк м зоол. *в. кукавичак.* — Од њих [лептира] нам је најпознатији кукавичји сузник . . . који овије своја јаја око танких гранчица као ђердан ситна бисера. *Финк.*

су̏зница ж анат. *сузна кесица у очној дупљи, сузни запон* saccus lacrimalis. *Р-К Реч.*

су̏зно прил. *са сузама у очима, плачући; плачним гласом.* — Чини су на њему! — говорила је газда-Јевремовица сузно и пригушено. *Андр. И.* Бојкоооо! — завапи још једном кућепазитељица . . . мање гневно, сузније, много сузније но малочас. *Дав.*

су̏знути, -нӗм сврш. *пустити сузу.* — Ох, сагни се у милости [над погинулим у борби], оком сузни, па им прости? *Радич.*

су̏зњача ж анат. *кост на лицу у пределу ока, сузна кост.* — Кости лица ово су: . . . две сузњаче. *Рј. А.; Р-К Реч.*

сузо̀вит, -а, -о *пун суза; жалостив, мека срца, сажаљив.* — А тужне врбе тужно спуштају сузовит превјес давних болова. *Гал.* Бит ће јој и онда било тешко, јер је била проста и . . . сузовита срца. *Божић.*

су̏зовӧд м анат. *канал којим отиче сузна течност у носну дупљу* ductus nasolacrimalis. — Излучене сузе . . . се стичу неким каналићем — сузоводом у носну дупљу. *Батут.* Сузне жлијезде излучују тако много текућине да она не доспије отећи сузоводом. *НЧ.; Терм. 4.*

сузољу̏бив, -а, -о *лак на сузи, који брзо заплаче.* — Болећив је и сузољубив. *Матош.*

сузо̀док, -а, -о *који има чисто, јасно око, сјајно као суза.* — Ти си навијеке моја, слатка Марице . . . сузоока Марице! *Матош.*

сузопроли́ће с *проливање суза, плач.* — Тако је спречено крвопроли́ће, а и потоње сузопроли́ће. *КН 1958.*

су̏зотӗк, ијек. сȕзотијек, м *лучење суза.* — Од јаче навале крви слузокожа поцрвени и одебља, а томе се придружи . . . кашљање, сузотек. *Батут.*

су̏зотијек, ек. сȕзотӗк.

суи̏гра̄ч, -а́ча и **сӯигра̄ч** м = саиграч *онај који заједно с ким суделује у игри, онај који игра с ким.* — Са својим суиграчима учинио је све како његов тим не би примио ниједан гол. *Пол. 1958.* Његов суиграч, цивилно лице с партизанком, није ме ни погледао. *Хорв.*

суигра̀чица ж = саиграчица *она која игра с ким.* — Он је само шапутао песничке осећаје у ухо своје суиграчице. *Мил. В.*

сујѐвера, ијек. сујèвјера, ж *сујеверје.* — Не копају домове свеци, но злоћа и сујевјера! *Љуб.* Паганским мит је најзад искварен шаренилом источњачких богова . . . и сујевером која је одвела у ругобу. *Дуч.* Нико [сељаку] није рекао где се свршавају границе вере, а одакле почиње царство сујеверје. *Мил. Ж.*

сӯје̏вēран и **сујѐверан,** -рна, -рно, ијек. сӯјевјēран и сујèвјеран **1.** *склон сујеверју, празноверан.* — Помало је сујевјеран. *Матош.* Старица је била побожна, сујеверна. *Б 1958.* **2.** *који се оснива на сујеверју, који је својствен сујеверју, који је изазван сујеверјем.* — Ово . . . сујевјерно мишљење и катастрофа Османа II . . . подале су пољској побједи код Хоћима велико значење. *Водн.* Народ из сујеверног страха не воли да помиње болест и зле ствари по имену. *Андр. И.*

сујеве́рац, -рца, ијек. сујевјéрац, м *онај који је сујеверан.* — Наши писци са краја XVIII века . . . борили [су се] против . . . клерикала, сујеверaца, како су их онда звали. *Скерл.*

сујѐвēрије с рус. *в. сујеверје.* — Да десетогодишњица од Светоандрејске скупштине није ништа учинила но само што је у народу дубоко укоренила сујеверије монархизма, и ово би било довољно да се та периода осуди као несрећа за српски народ. *Марк. Св.*

сујѐверица, ијек. сујèвјерица, ж *сујеверје.* — Међусобни разговор сељака у приповеци Глава шећера сав је обојен сујеверицом. *Глиг.*

сӯјевēрје и **сујѐвēрје,** ијек. сӯјевјēрје и сујèвјēрје, с *веровање у натприродне силе, у зле духове и њихову моћ, у судбину, веровање да постоји време и дани у које се нешто сме а нешто не сме и др. празноверице, празноверје.* — И у нас изнесена су већ различита суврeмена оваква пророчанства, те је истакнуто да се и Гундулић подавао томе сујевјерју. *Водн.* Он [Милан] је веровао у своју звезду и . . . био пун сујеверја и врачбина. *Јов. С.*

сујеве́рнōст, -ости, ијек. сујевјéрнōст, ж и **сујеве́рство,** ијек. сујевјéрство, с *особина, стање онога који је сујеверан, сујеверје.* — У пределима одакле су изашли апостоли царује мрак и сујеверство. *Нен. Љ.; Бен. Рј.*

сујевјер-, ек. сујевер-.

сӯједац, -еца м и **сӯједица** ж мед. *кожно-инфективно обољење у виду црних гнојавих тачкица које настаје запаљењем затворених пора жлезда гнојница* comedo. — Ђон је та кожа рскавичава од бубуљица и масних црних суједица. *Дав.; Бен. Рј.; Деан. Рј.*

сујѐдичаво прил. *једљиво, љутито, гневно.* — На њу се, већ трећи пут, ревносно и суједичаво завраћао полицајац Шефко. *Кул.*

сӯјета ж рус. *жудња за славом и почастима истицањем себе, славољубивост, увереност у значај свог дела и своју величину, претерана гордост, таштина.* — Та је сујета . . . слична оној лакомости гостионичара који ужива кад пијанац што више пића троши. *Коз. Ј.* Такви шовинисти . . . ласкају народној сујети и од штетног су утицаја на право формирање националног осећања и мишљења. *Цвиј.*

сӯјетан, -тна, -тно **а.** *обузет сујетом, пун сујете.* — Хаџић је био високо образован човек . . . бескрајно сујетан. *Јов. С.* Био је то најстарији дио Карловца, сујетан на своју старину. *Вј. 1970.* **б.** *који је својствен сујети.* — То одсуство сваког сујетног немира чини од студија г. Каленића праву уметност. *Сек.*

сӯјетнӣк м *сујетан човек.* — Вук . . . је видео на другој страни само незналице и сујетнике и одбацивао је све који његово учење нису прихватали. *Милис.*

сӯјетнōст, -ости ж *особина онога који је сујетан.* — Незадовољство, сладострасност, сујетност, превара у највећем су јеку. *Петрон.*

сӯјма ж покр. **а.** *бојазан, зебња, страх.* — Сујма ме је сама ноћу спавати. *Вук Рј.* **б.** *сумња.* — А шта ми највише потврђује сујму да су и слуге у договору с лупежима, то је што су синоћке нагонили Букара да пије. *Мат.*

сӯјмати, сӯјмām несврш. покр. *в. сумњати.* — Нико је млад, није још у бојеве, 'одио, па је сестра сујмала о братову јуначтву. *Миљ.*

сӯјчмез м покр. *пијаница. Р-К Реч.*

сӯк[1] м покр. *комад одсеченог, неотесаног дрвета, цепаница. Рј. А.*

сӯк[2] м *улица, пут, сокак.* — Знао сам да тамо далеко, на источној страни града, на крају дугачких сукова, постоји једна велика . . . апотека. *НИН 1959.*

сӯкало с покр. *в. крцан. Вук Рј.*

сӯкало с *витао за сукање пређе на цеви, чекрк. Вук Рј.*

сӯка̄лька ж *сӯкало. Р-К Реч.*

суканац, -нца м *сукнени покривач.* — Зажели топлу постељу и топле, вунене . . . суканце који ће голо тијело часовито набодљати жмарцем снаге. *Божић.* Притиснула

га тета Лала ... покривачима, суканцима, биљцима. *Кал.*

сýкање с *гл. им. од сукати (се).*

сýкати, сýчём (покр. сýкам) несврш. **1. а.** *завијати, упредати у једну нит неколико длака вуне, памука и сл.* — Седне, па ил' мота плетиво с колена ил' суче памук за разбој. *Вукић.* Прољећем сјејем лан ... јесени сукам и у нити удијевам. *Љуб.* фиг. Под њом ја сучем, кô нит да из сна је извучем, у живот ми посљедњу сладост. *Наз.* **б.** *обавијати око чега, намотавати на нешто.* — Стану један с једне а други с друге стране [улице] ... и стану длановима као сукати као ужари. *Срем.* Ту би стари оставио велико вретено на коме је сукао опуту. *Ћоп.* **2. а.** *завијати, савијати, мотати (цигарету, дуван).* — Друга га слика приказује гдје ... суче цигарету. *Киш.* Кад преври [дуван], суши се поново, па се онда прерађује или у цигаре, или се суче у витице за жватање. *Батут.* **б.** *вртећи дотеривати, удешавати (о брцима).* — Он ушути и стане сукати брк. *Пав.* Јеремија је ... сукао своје брке, црне, танке. *Сиј.* **в.** *завршујући померати према горе, засукивати, посувраћати (о одећи или делу одеће).* — Ишао на жал морски, сукао ногавице и гацао по води. *Наз.* Стане сукати рукаве. *Рад. А.* **г.** покр. *танко развијати тесто. Рј. А.* **3.** *мицати пребирући једно за другим (о бројаницама).* — Узе сукати своје бројанице, које му вишаху о мачу. *Дом.* **4.** *снажно избијати, излазити кроз какав отвор, сукљати (о диму, пламену).* — Прљав чађ ... суче кроз жељезне димњаке. *Матош.* А коњ витез ... тешком ногом камен станац слама, из ноздрва два му сучу плама. *Фил.* **5.** фиг. **а.** *у великој количини, сувише и халапљиво пити (о алкохолном пићу).* — Бабетина ... суче коњак. *Матош.* Показује руком како деда ракију суче. *Чипл.* Фељбаба суче чашу за чашом. *Ћоп.* **б.** *пушити испуштајући густе димове.* — Настас и Вукадин сучу димове. *Срем.* **в.** *бушити, пробијати, просипати, исукивати (рупе).* — Тамо, у прашњавом ... селу сремском ... у празничне дане лудо [се] певало ... из револвера праскало, кратким оштрим ножевима ... боло и рупе сукало. *Маш.* **6.** фиг. *обмањивати, безобзирно искоришћавати;* исп. мусти (2). — Саборски заступник ... би знао ... своју малу домовину — сукати. *Кор.*

Изр. ~ некоме конопац *припремати некоме пропаст, радити о глави.* — Сами себи сучимо конопац! *Крањч. С.*

~ **се 1. а.** *сукати (4); ићи тамо-амо, мотати се.* — Из димњака суче се дим. *Гор.* На ливадама не сучу се крда оваца. *Ћип.* Кô црн плашт се суче по небу раздрт облак. *Бег.* **б.** *извијати се, разлегати се (о звуку, песми).* — На удаљеним гумнима сукала се отегнута песма. *Моск.* **2. а.** *кретати се, ићи у гомили.* — Сучу се узбрдо према извору литије жена. *Десн.* **б.** *споро пролазити (о времену).* — Вријеме се сукало лијено, као длакаво повјесмо. *Крл.* **3. а.** *тећи; отезати се развлачећи се.* — Бале му се сучу из уста до тала. *Нам.* **б.** *излазити, искрцавати се, истоваривати се једно за другим, излетати.* — Из Јовандекина вагона сучу се чеде и окрећу некуд према Дедињу, у пашу. *Ћоп.* **4.** *тећи, развијати се, дешавати се.* — Тражба по одвјетнику из града већ је учињена. И све суче се, онако, по његовој замисли и реду. *Ћип.* **5.** *кретати се, ширећи се, пружати се.* — Уз голи камен буника се суче и несмиљена кукута. *Бег.*

сýкија ж тур. *комад кучине, памука или крпице за запушавање метка у пушци;* исп. ступа[2] (2). — Опали из пиштоља, и запаљена се сукија устави под школском стрехом. *Лаз. Л.* фиг. И опет рукну, па избаци на уста крваву сукију. *Куш.*

сýкладан, -дна, -дно **1.** *који се у свему подудара са неким, нечим, сагласан, истоветан.* — Ако је ријеч сукладна с чињеницом ... то је бољи доказ. *Шим. С.* **2.** мат. *који има једнаке странице и једнаке углове, конгруентан (о два геометријска лика).* — Паралелограм [се] може дијагоналом подијелити на два сукладна трокута. *Лог. 2.*

сýкладно прил. *на сукладан начин, једнако, подударно, сагласно.* — Догађа се да се са промјеном друштвене опасности сукладно не мијења и законски пропис. *Арх. 1947.*

сýкладнôст, -ости ж *особина онога што је сукладно, једнакост, истоветност, сагласност. Деан. Рј.*

сýклата ж и м *неспретна, незграпна, приглупа особа, клипан, тикван.* — Гледајући непрестано играње оне суклате Манулаћа, паде му тешко. *Срем.* А ти па нашао туђу кућу да се ребриш! Суклато! *Нуш.*

суклýбāш, -áша м *онај који је са неким члан истога клуба.* — Потребно је да нити један судац не суди у борби у којој се бори његов земљак, његов суклубаш или рођак. *Рв.*

сýкљав, -а, -о *који сукља, који се нагло шири обузимајући кога или што.* — Стид јој сукљави приљубне браду чак уз гркљан. *Божић.*

сýкљавина ж *оно што сукља, осећање које се нагло шири и обузима некога.* — Размили му се тијелом ... гњевна сукљавина. *Божић.*

сýкљāј м *оно што одједном, нагло избије, посукља, што буде силом избачено из чега.* — Непријатељски топови нису у његовој машти били топови, него луле, из којих је ријетким сукљајима пуштао дим невидљиви пушач.

Крањч. Стј. Дунух сукљај дима према мању. *Лал.* фиг. Тад би се повријеђена осјетљивост преобратила . . . у нагао сукљај мржње. *Десн.*

сукљàјчић м *дем. од сукљај.* — Из крова се испредао сукљајчић дима. *Десн.*

сȕкљање с *гл. им. од сукљати.*

сȕкљати, -ām несврш. **1.** = суктати (1) *снажно излазити, избијати кроз неки отвор, кључати.* — Из димњака [брода] сукља густ црн дим. *Андр. И.* Сукљали [су] млазеви ватре из лаких митраљеза. *Ћос. Д.* фиг. Бијес му сукља из ноздрва. *Мар.* **2.** *ићи, кретати се у великој количини, попут бујице.* — Народ тада поврви као из простране кадa из пећине ројеви густи сукљају пчела. *М-И.* Сукљао је један мимо другога журно. *О-А.*

сȕкључ м *кључ који постоји ради контроле или сигурности уз други кључ, резервни кључ (обично кад брава има два различита кључа). Р-К Реч.*

сȕкључȁр м *онај који има, који поседује сукључ, који заједно са кључарем отвара нешто (обично трезор у банкама).* — Трезор је . . . добро осигуран . . . снажним жељезним вратима с комплицираном бравом, која се може отворити само кад је заједно отварају два сукључара. *ВУС 1970.*

сȕкметица м *помоћник кмета (као сеоског старешине).* — Уђе . . . мали један човечуљак . . . То беше помоћник Јовин, сукметица, као што их сељаци зову. *Јаки. Ђ.* Ја усред кола, па дигнуо главу као сукметица. *Шапч.*

сȕкнār, -ара м **1.** *стручњак за прављење сукна; трговац сукном; власник фабрике сукна.* — Међу свјетином у крчми десише [се] четири сукнара. *Вел.* Сукнар . . . брзоплети сладокусац . . . злурадо изговори . . . *Ћил.* **2.** зоол. *инсект који нагриза вунене тканине или крзно* Tinea pellionella. — Мољац сукнар . . . разара вунену одјећу. *Финк.*; *Свезн.*

сȕкнара ж *фабрика, творница сукна.* — Подизали су капиталисти велике сукнаре. *Пов. 2.* У сукнари и кожари радили су за војне потребе. *Б 1958.*

сукнáрев и **сукнáров,** -а, -о *који припада сукнару.*

сȕкнāрскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на сукнаре:* ~ прибор. **2.** *као део ботаничких назива:* ~ чешља, сукнарске гребени, ~ чкаљ. *Р-К Реч.*

сукнáрство с *израда сукна као привредна грана.* — Прије се одваја као самостални занат сукнарство него платнарство. *Пов. 2.*

сȕкнежица и **сȕкнезица** м *помоћник кнеза (као сеоског старешине).* — Ту дозива Кршикапу кнеза и остале сукнезице редом. *Март.*; *Р-К Реч.*

сȕкнен и **сȕкнен,** -а, -о *који је начињен од сукна:* ~ гуњ, ~ капут, сукнене хаљине, сукнене чакшире.

сукнéњача ж **а.** *вунена женска кошуља. Р-К Реч.* **б.** *сукнена торба.* — Полако, преко длана, она је сипала из сукнењаче сјеме у бразду. *Лоп.*

сȕкница ж бот. *биљка из пор. оштролиста* Asperugo procumbens, *прилеп. Сим. Реч.*

сȕкнīште с *грубо сукно.* — Преко цијеле куће дјевојке простријеше пољаве и сукништа и почну сватове изувати. *Вујач.*

сȕкно с **1. а.** *дебела вунена ваљана тканина за сељачко одело и одевне предмете.* — Носио се на старинску у сукно сав обучен. *Чипл.* Ту су и грубо скројене и као на брзину сашивене шајкаче од сукна. *Пол. 1958.* **б.** *уопште тканина (од вуне, памука, конопље и свиле) од које се праве одела и хаљине, чоха.* — Тргујем свилом и свиленим сукном. *Шен.* Сукно његова одијела је фино, вјеројатно енглеска тканина. *Кол.* **в.** *уопште тканина којом се покрива сто, праве завесе и сл.* — За столом, по којему је било прострто сукно . . . сједило је шест људи. *Крањч. Стј.* фиг. Када се облаци поразмакну толико да између њих провири плаво парче небеског сукна . . . онда се киша испадала. *Мил.* **2.** *одело, хаљина.* — Дјевојка, у црно сукно одјевена, гледаше врло позорно. *Шен.* Разговарати се са суврeменим грађанским невјерницима о богу, није ништа мање досадно него дати се гњавити од феудалних вјерника у фрањевачком сукну. *Крл.*

Изр. зелено ~ *сто прекривен зеленим сукном.* — Мјесто Атиле је сједио за зеленим сукном пристојан и углађен господин. *Крл.*

сȕкнути, сȕкнēм сврш. **1. а.** *снажно и силовито избити кроз какав отвор (о диму, пламену, нечему течном или сипком).* — Одједном [је] силовито сукнуо пламен из мирнога скровишта. *Шкреб.* Прво је синуо пламен, затим сукнуо дим, а после до нас дође експлозија. *Дед. В.* Облак брашна напунио собу и сукнуо кроз прозор. *Бен.* **б.** *нагло избити (о јаком узбуђењу).* — На очи јој сукнула јаросна ватра. *Рад. Д.* фиг. Јакобинизам . . . је сукнуо из наше младости вулкански високо и огњено. *Крл.* **2. а.** *брзо потећи, јурнути, полетети.* — Јовандека натуче прашњаву шубару и сукну на врата. *Ћоп.* Подви главу као јуне и сукну напријед. *Креш.* **б.** *устремити се, оштро напасти кога (речима), насрнути на кога.* — Какве пацове? Нема ту никаквих пацова! — Како да нема! — сукну он на мене. *Срем.* Цикну она ка' рањена гуја и сукну да ме ноктима за очи зграби. *Рад. Д.* **в.** *нагло, неочекивано се покренути, полетети увис.* — У том тренутку хоћа осети како сећија под њим сукну увис и одиже њега као играчку.

Андр. И. **3. а.** *одједном, нагло се појавити, настати ширећи се.* — Вече се за брдима смиривало и прва свежина сукнула из речишта. *Рад. Д.* И стигô је облак, над морем се дигô, из тешког му даха олујина сукну. *Кош.* **б.** *нагло се појавити у свести, синути (о мисли).* — Наједанпут јој сукну кроз главу: А због кога све то? *Вес.* **4.** *брзо извући, повући, потегнути, тргнути (мач).* — Тргне мач и жељезом тад пресијече сукнутим коноп. *Марет.* Тргну редом мачеве и навале на Басилија, а њему у помоћ сукне готово исто толико мачева. *Вел.*

~ **се** *сукнути (?а).* — Грозничаво и стреловито одмјеравао је тренутак погодан да се сукне у ноћ. *Ћоп.* Тога часа настаде покор. Аћим се сукну према Јовану да га дочепа за гушу. *Ћор.*

сȕкња ж (ген. мн. сȕкāња) **1. а.** *део женске одеће од појаса, од струка надоле.* — Не знаш која је [жена] кога сталежа. Задижу сукње и врцкају се кад иду. *Дом.* Бјеласале се у води дебеле ноге праља под узгрнутим сукњама. *Гор.* **б.** *такав део доњег рубља.* — Оне су кукале ... ушмркивале се у скуте доњих сукања. *Моск.* **2.** фиг. **а.** *женска особа.* — Све се слегло пред цркву. Али куд погледиш, сама сукња и опрегача. Што је мушке главе, сама луда деца. *Ад.* Неумјерено [је] волио сукње. *Уј.* Цело имање у сукње ћу да распем. *Ћос. Д.* **б.** *морално слаб човек плашљивац, страшљивац*; исп. срина (3). — Кад је тако, онда се ти ... врати кући и обеси бело барјаче на стрејy. Нека се види ко са народом неће. — Кад се толико сукања накоти по Србији? *Ћос. Д.* **3.** необ. *дугачка свештеничка хаљина, реверенда, мантија.* — Од четворице [синова], двојица су богомољци ... Један се непрестано запетљава око црних сукања преподобних попова, а други је хугенот. *Богдан.*

Изр. бити под сукњом, држати се сукње фам. *о човеку који се у свему покорава мишљењу своје жене или мајке, који ни у чему не мисли самостално, о ономе који ништа не одлучује без договора са женом.* — Подоста смо напричали и о неким кнежевима под сукњом. *Богдан.*

сȕкњара ж шаљ. *човек са женским особинама; мушкарац који трчи за сукњама (женама), сукњарош.* — Затим устаде и стаде се ... пети на дрво. — Гледај ти ... сукњара једна! — Љутим се ја и све се више заклањам за стуб. *Ранк.*

сȕкњȁрош м *онај који трчи за женама, женскар(ош). Р-К Реч.*

сȕкњен, -а, -о *в. сукнен.* — Просто га гризу сукњене сељачке чакшире. *Вуков.* Замијени и свој кратки градски капутић за још краћи сукњени џемадан. *Лал.*

сукњȅњак, -а́ка м *капут од сукна.* — Капут сукњењак сави испод главе, мјесто јастука. *Вуј.*

сукњȅњача ж *женска вунена сукња или кошуља.* — Дај сукњењаче! *Лоп.*

сȕкњера ж пеј. *сукнена сукња.* — У другој кући задригла, разбарушена, у поцепаној сукњери девојкара. *Ранк.*

сукњȅрац, -рца м *женска доња сукња, подсукња. Р-К Реч.*

сукњȅтина ж *аугм. и пеј. од сукња.*

сȕкњица ж **1.** *дем. од сукња.* — Окупља око себе ... сукњице да умањи голотињу. *Кал.* Нема те, брате, откад се слиза са оном сукњицом. *Рад. Д.* **2.** *женски купаћи костим.* — Под њима су се скривале дјевојке у купаћим сукњицама. *Крањч. Стј.*

Изр. извући се из сукњице *постати момак, замомчити се.* — Када сам се извукао из сукњице, срео сам се са оним малим створењем Лулу. *Нуш.*

сȕкњичица ж *дем. од сукњица.* — Била је љепушкаста ... у краткој сукњичици. *Л-К.*

сȕкоб и **сȕкоб** м **1.** *опречност, противуречност; размимоилажење супротних гледишта, надлежности, интереса, спор; препирка, свађа.* — Насмијеши се сјећајући се својих ... младићких тежња и идеала и сукоба њихова с крутом збиљом. *Мат.* Резултат тог класног сукоба био је ... да је апсолутна монархија ... навлачила на себе све већу мржњу. *Ант. 1.* Професор природних наука ... држећи се Дарвина ... дошао је у ужасан сукоб са господином катихетом. *Срем.* Кад год је био код куће ... долазио је увијек у сукоб са старим Петром. *Бег.* **2.** *непријатељски, оружани судар, бој, битка, рат.* — Аустријска војска ... вршила [је] војне вјежбе управо на том пољу на којему је сад имало доћи до сукоба с Француzима. *Крањч. Стј.* Масарик [је] у једној тајној седници своје странке у јануару 1913. говорио већ о неизбежности европског сукоба. *СКГ 1937.* **3.** *сусрет, састанак.* — Управо вас стога ... већ на првом нашем сукобу питам, јер видим да сте умна жена. *Ков. А.*

сукȍбити и **сȕкобити,** сȕкобӣм свршн. **1. а.** *идући у сусрет наићи неочекивано на некога, срести.* — Сукоби ме мали ти брат на чаршији. *Мул.* Свакако је боље корњачу сукобити него медведа или вука. *Јакш. Ђ.* **б.** *учинити да дође до сусрета, бити узрок, проузроковати, изазвати сусрет.* — Исти ... удес нас сукоби, јад и туга, оба вјерна друга. *Бог.* **в.** *погледавши некога ухватити израз његових очију.* — Станка међу цурама, па ме гледа крадом. Ја јој сукобим поглед — она преда се. *Шапч.* **2.** *довести у сукоб,*

супротност, ставити насупрот једно другоме. — Елементе надреалистичке поезије стегне снажним обручем једне идеје, сукоби хладан, језив тон са топлим и узбуђеним. *Михиз.* Стара мајка дочека код куће, сукобивши гњев и жалост. *Ботић.*

~ **се 1.** *састати се, сусрести се идући са разних, супротних страна.* — Што ли се ућуташе [ђаци]? — помислих и пођох да видим. На вратима се сукобих с послужитељем. *Вес.* Прошавши кроз велику дворану, сукоби се с тастом. *Краљч. Стј.* **2. а.** *доћи у сукоб, спорећкати се, завадити се.* — Сукобио сам се с нашим радионичким стражаром и умало нисам отишао у дисциплински подрум. *Чол.* Зато се њих двојица одмах први дан жестоко сукобила и обрачунала одмах. *Коз. И.* **б.** *сударити се у борби, бољу, рату, почети ратовати, заратити.* — Обавијештен [је] ... да се патрола пролетера тог јутра сукобила с Нијемцима. *Чол.* Монархија се морала сукобити с другим великим силама. *ОП 2.* **3.** *погледати један другога, изменити, разменити погледе (о очима, погледима).* — Погледа ме пажљивије и погледи нам се сукобише. *Шапч.* Људи се брзимице обазреше, сукобише очима. *Божић.*

сȕкобица[1] ж *мали суд, кабао, чабар за маст, мед. Вук Рј.*

сȕкобица[2] ж **а.** *мали сукоб.* — Ми смо се клонили сукобице кад гођ се је дало. *Буд.* **б.** *против(у)речност.* — Но у самом је наслову већ изречена нека сукобица, која би ме могла довести у врло незгодан процеп. *М 1867.*

сȕкобȉште с *место сукоба.* — Чудновато чељаде заиста: сукобиште од страсти жестоких. *Кост. Л.*

сукобљáвање с *гл. им. од сукобљавати (се).*

сукобљáвати (се), -ȁбљāвām (се) = сукобљивати се *несврш. и уч. према сукобити (се).*

сȕкобљеност, -ости ж *стање онога који је у сукобу с неким или нечим.* — Гетеу личност може да буде и пројекција космичких сукобљености. *КН 1960.*

сукобљúвати (се), -ȁбљујēм (се) несврш. = сукобљавати (се).

сȕкобник м необ. *онај који се с неким сукобио, противник.* — А када им видило додало, познаше се сукобници љути. *Март.*

сукрàдљивац, -йвца м *саучесник, ортак у крађи. Рј. А.*

сукрàдљивица ж *саучесница у крађи.*

сукрáтити, сȕкрāтīм сврш. *ускратити, устегнути.* — Пружи руку ... Друшко **сукрати** руку. *Љуб.*

сȕкрвав и **сȕкрвāв,** -а, -о *с примесама крви, који је помешан са крвљу.* — Помаман је хат Мехмедов, сам од свога беса преда и од пене сукрваве. *Јакш. Ђ.* [Опипавао је] модрице и сукрваве бразде по своме тијелу. *Ков. А.*

сȕкрвица ж *гној помешан с крвљу.* — Детету се низ образ цедила сукрвица. *Вес.* Сукрвица отиче ... у млазу. *Кик.*

сȕкрвичав, -а, -о *сукрвичан (1).* — И не осећа огреботине од глоговог трња ни сукрвичаве мазнице по рукама од оштрог трња. *Рад. Д.*

сȕкрвичан, -чна, -чно **1.** *који је умрљан, упрскан сукрвицом.* — Сва [је] крвава и сукрвична. *Јел.* **2.** *који је боје као сукрвица.* — Горело ми је око ... видео сам десним оком лево: као прекопана земља ... сукрвична, жута. *Сек.*

сȕкрвичина ж **1.** *аугм. од сукрвица.* **2.** бот. *биљка из пор. каранфила* Lychnis coronaria. *Сим. Реч.*

сȕкрвњак м *саучесник у убиству. Р-К Реч.*

сȕкрȉван, -вна, -вно необ. *који испољава, показује сукривњу, саучесништво у кривици.* — Трепне грешно Ади, бодрећи је ... сукривним смијешком. *Божић.*

сȕкрȉвац и **сȕкривац,** -йвца м *онај који сноси кривицу с неким за нешто, саучесник у кривичном делу.* — Син надстражара Краљчеца био је суђен ... као сукривац атентата. *Крл.* У тим тренуцима осећао се [фра Петар] као сукривац у том лудилу. *Андр. И.*

сȕкрȉвња и **сукри́вња** ж *саучесништво у кривици.* — Његовом сукривњом праведан [човјек] завршио [је] срамотном смрћу на вјешалима. *Новак.*

сȕкрȏман, -мна, -мно чеш. *лични, особни; који нема службени карактер, незваничан, приватан.* — Расправљао [би] по свом узаном схваћању сукромна и јавна питања живота. *Новак.*

сȕкрȏмно прил. *на сукроман начин, приватно.* — Он сукромно обавља штокакве мале службице. *Јурк.*

сȕкрупица ж *ситан град. Рј. А.*

сукрштáвати се, -кр̏штāвām се несврш. *в. укрштавати се.* — Улице ... се у средини [села] сукрштавају. *Шапч.*

сȕктање с *гл. им. од суктати.*

сȕктати, сȕкћēм и сȕктīм несврш. **1.** = сукљати (1). — Из топовских цеви је суктала ватра као из пеког кратера. *Јак.* Рана ти се дере, из твојих недара сукти и куља огањ, дим и крв. *Змај.* **2.** *скакати напоље, ван, искакати.* — Вода пуца, разбија се ... то раздрагана увис сукће риба. *Кош.*

сукулѐнтан, -тна, -тно *сочан, месnат.* — Биљке које имају попут кактеја месnате стабљике зову се сукулентне. *Бот.*

сукулѐнте, -éнтā и -ўленāтā ж мн. бот. *биљке са сочним, месnатим стабљикама и лишћем које садржи влагу (агаве, алоји).*

сукурса́ла ж фр. *самостално одељење неког предузећа или установе, филијала.* — Долазе дани које ће млади Ренан имати да проведе у семинарији ... и у његовој сукурсали, пољском добру Исију. *Цар М.*

сӯкус м лат. **1.** *сок.* — Можеш правити и десертна вина. Малинов сукус. *Сим.* **2.** фиг. *срж, суштина.* — Кратка се критика нуди као сукус теоретског размишљања. *Вј. 1970.* Сукус овог састанка могао би бити овакав ... *ВУС 1971.*

сӯкӯти м мн. мат. *два кута, угла који имају заједнички врх и један крак, а други краци су на истом правцу супротног смера. Лекс. Мин.*

сӯкцесѝван, -вна, -вно *који иде, следи непосредно један за другим, узастопан, поступан, непрекинут.* — Емпирија се оснива на симултаном, а индукција на сукцесивном искуству. *Петрон.*

сӯкцесѝвно прил. *на сукцесиван начин, поступно, постепено, једно за другим.* — Сукцесивно сам биран за градског заступника. *Адум.* Кретање [јегуљине ларве] поделили су на четири зоне у којима ће се ларва наћи у одређено време ... и у које ће сукцесивно прелазити. *Петр. М.*

сукцесѝвнōст, -ости ж *особина, стање онога што је сукцесивно.*

сукцѐсија ж лат. **1.** *ред, узастопност, следовање једног за другим у времену.* — При кретању само онда опажа [се] сукцесија ако кретање изазива низ идеја. *Петрон.* Из тога што двије појаве слиједе једна за другом — временска сукцесија — изводи [се] закључак. *Лог. 2.* **2.** правн. *законом уређени прелаз субјективних права и обавеза са досадашњег носиоца на новог, наслеђе, оставштина. ЕЛЗ.*

сулā̀јнсāње с *гл. им. од сулајисати.*

сулā̀јисати, -ишēм свршн. тур. *испунити малтером саставке, углачати малтер на зиду. Вук Рј.*

сӯлако прил. *прилично лако, олако, без напора.* — Наши лаки жерави ... сулако простригоше пољске волове до Каптола. *Павл.*

сулā̀тичан, -чна, -чно бот. само у изразу: ~ венчић *са сраслим латицама.*

сулā̀тичнице ж мн. бот. *скривеносемењаче* (Angiospermae) *са цевастим или левкастим венчићем, цветном круницом која се у току еволуције развила међусобним срашћивањем латица, листића крунице. Бот.*

сӯлдрма ж тур. *наткривена, надограђена уз кућу просторија у којој се држе разни, обично пољопривредни предмети.* — Иза ње је сулдрма, одакле долази јак задах сушене коже. *Уск.*

сӯледица ж *залеђена киша.* — По стаклима дућанских излога и улазних врата висјеле су ... крупне капље суледице. *Ћал.*

сӯлет м покр. *доњи крај, поруб хаљине. Рј. А.*

сулѝмент, -а и -ѐнта м лат. фарм. *арсенов препарат као средство за дезинфекцију.* — Има читав низ хемијских материја које су ... сасвим добро средство за десинфекцију, нпр. сирићик (сулимент или сублимат). *Батут.*

сулѝтња ж и м пеј. *лењ човек, леншшина. Вук Рј.*

сӯлица ж *хладно оружје у виду танке мотке или копља, са оштрим гвозденим шиљком.* — Код ковача [је] један бискупски оружник најстаријега дјетића сулицом ранио у десно раме. *Шен.* фиг. Чудне жене иду улицама и вуку неку тугу ... у очима што боду сулицама. *Уј.*

сӯличā̀р м *војник наоружан сулицом.* — Замало поведе Голијат суличаре у борбу. *Том.*

сӯличаст, -а, -о *који има облик сулице, налик на сулицу.*

сӯличасто прил. *као сулица, у облику сулице.* — Бресква ... има суличасто продужено ... лишће. *Бот.*

сӯличица ж **1.** *дем. од сулица.* **2.** зоол. *врста ситне рибе која обликом свога тела личи на сулицу. Финк.*

сӯложнӣк м **1.** *мушкарац који живи с туђом женом.* — Онај нитков ... био [је] суложник краљици. *Вел.* **2.** *онај који живи заједно с неким у једној соби.* — Првих дана мој суложник држао се опоро и својеглаво. *Вуј.*

сӯложница ж *женска особа суложник.* — А сада је ... туђег мужа суложница. *Јакш. Б.* Чини се као да је сишао с олтара ... да ... суложницама покаже метлом врата куће господње. *Гор.*

сӯложнӣштво с *стање и положај у коме се налази суложник или суложница.* — Поп Вране ... му удари у образ, корећи га што допушта да син Раде, на његове очи, са Божицом у суложништву живи. *Ћип.*

сӯлтāн, -ána м ар.-тур. *титула неких исламских владара на Оријенту.* — Кавге не тражим, али ... умијем да се бијем ... Бога се бојим, султана служим. *Андр. И.*

сýлтана ж **1.** *султанија (1).* — Најстаријој царевој султани, њој бијаше од злата бешика. *НП Вук.* **2.** *украс од перја или од коњске струне на капи. Кл. Рј.* **3.** *врста турске женске хаљине. И.*

султана̀т, -áта м **1.** *земља над којом влада султан.* — Они су продрли ... и у Малој Азији основали Иконијски султанат. *Пов. 2.* **2.** *част и достојанство султана.*

сýлтан-бâмье ж мн. бот. *биљка из пор. слезова* Hibiscus longifolius. *Сим. Реч.*

султа̀нија ж **1.** *султанова жена; султанова кћи.* — Море ово [одело] не да носи агиница, него пашиница, па и султанија. *БК 1906.* Кад је дошло до објашњења између султаније и великог везира, Мехмед-паша је прекинуо даље читање. *Андр. И.* **2.** *в. султанин.* В. пр. уз султанин.

султа̀нијин, -а, -о *који припада султанији.*

султа̀нӣн, -ина м *турски златан новац од 15. до 17. ст.* — Султанин (султанија) стајао је у 15. веку око 40 сребрних аспри, у 16. веку око 60 аспри. *Пол. 1959.*

сýлтанић, -а и **султа̀нӣћ,** -ића м *дем. и пеј. од султан.* — Били [су] мало мање сретни од источних султана и султанића, кад им се из ὂпијева дима развијају визије све красније од красније. *Шимун.*

султа̀ница ж *султанова жена.* — [Царица Мара] ... по државној нужди султаница, откупљује српско робље по Балканском полуострву. *Цвиј.*

сýлтанка ж **1.** *султанија (1).* — Одалиске залуд желе да султанку развеселе. *Митр.* **2.** зоол. *врста птице.* — У Далмацију залута понекад из јужне Европе ... врло лијепа модра султанка. *Финк.*

султа̀нлук м *султанат.* — Ни султанлук није као бећарлук. *Срем.*

султа́нов, -а, -о *који припада султану.*

сýлтанскӣ, -ā, -ō *који се односи на султане.* — Огласи се као отворени противник реформе, истера султанске људе из Видина. *Нов.*

сýлтански прил. *на султански начин, као султан.* — Тројица се удобно, султански извалила. *Кол.*

султа́нство с *султанат.* — Камо султан, глава од имана ... Може ли му поднијет султанство да оваке јаде од нас раде. *Март.*

султа̀нчић м *дем. и хип. од султан.*

сýлтипита ж *врста пите, супита.* — Султипите на гужву савите. *Вук Рј.*

сýлуд и **сýлӯд,** -а, -о **1. а.** *помало, напола луд, луцкаст, смушен, шашав.* — Овај ... сулуди старац ... побјеснио и хоће на сваки начин да их отјера. *Мар.* Он је ... скакао, бјежао на авлију и трчао као сулуд. *Ћор.* **б.** (у именичкој служби, одр.) *сулуд човек.* — Гледа толико грозничаво да личи на сулудог. *Макс.* **2. а.** *који је лишен разумног садржаја, који не показује разумну меру.* — Наш женски свет чита сулуде, фантастичне романе. *Дом.* Проће му главом сулуда помисао. *Десн.* Стричеви су успели да наговоре маму на пуно сулудих поступака. *Вучо.* **б.** *у коме се огледа ограниченост, заосталост, одсуство нормалног душевног стања.* — Видјела сам Мару гдје сулудим очима гледа мртво тијело дјетета свога. *Војн.* **в.** *безобзиран, неразборит, непромишљен.* — Пуста и сулуда обест кметова ... удара жиг срамоте на своје грађане. *Поп. Б.* Самујући увек жељах да сулудим упорством премостим вирове. *КН 1960.* **3.** *јогунаст, ћудљив, тврдоглав.* — Бојтар ће кренути за овцом сулудом. *Чипл.*

сýлуда и **сýлуда** м и ж *луцкаста, будаласта особа, глупак, глупача. Р-К Реч.*

сýлудан и **сýлудан,** -дна, -дно, **сýлудаст** и **сýлудаст,** -а, -о *сулуд.* — Нигде никог [нема] до оног дугачког и сулудастог синовца што све село тера спрдњу с њиме. *Глиш.* Хтједе још нешто да излане, али очеве га очи ... сулудне грозовито онијемише. *Војн.*

сýлудица и **сýлудица** ж *будалаштина.* — Очи јој се рогаче ... према једној јединој особи, која је главом покретач свих ових људских сулудица око ње. *Божић.*

сýлуднӣк м = сулудњак *луцкаст, сулуд човек.* — Авај Турци, божји сулудници! *НП Вук.*

сýлудница ж *сулуда, луцкаста женска особа. Вук Рј.*

сýлудњāк м = сулудник. — О јуначе, божиј сулудњаче. *Вук Рј.*

сýлудо и **сýлӯдо** прил. **1.** *као сулуд, глупо.* — Онда се уједанпут стаде смејати, безразложно, сулудо. *Лаз. Л.* Послије се говорило по граду да сам ја заурлао ... бјесомучно, сулудо. *Крл.* **2.** *силно, страсно, помамно, махнито.* — Бубе сулудо играју у млазу светлости. *Макс.*

сýлудо́ст и **сýлудо́ст,** -ости ж **1.** *стање, особина онога који је сулуд; неурачунљивост, душевна поремећеност.* — Немир, страх и ужас — а каткада и сулудост обузимаше читаво њезино биће. *Ков. А.* **2.** *несташан, необуздан, неочекиван, невероватан чин, поступак.* — Птице ... са свих страна мутé висину сулудошћу и ... падају у шљиварé. *Бос. Д.*

сулӯна́р, -ара м *в. сулундар.* — На Швабе се љутио: — Потпале оне своје цигаре кô шишарике па дими и заудара кô сулунар. *Марк. М.*

сулӯнда̄р, -ара м тур. *димена цев кроз коју пролази дим из пећи, чунак.* — Ветар врати дим кроз сулундар те јурну на врата

пећи. *Дом.* Оба [коња] фркнуше ... те из њихових широких ноздрва, као из каквих сулундара, избише густи котурови паре. *Ком.*

сулфадија̀зӣн, -ӣна м фарм. *лек против разних инфекција.* — Асистенти су били спремили шприцеве напуњене адреналином и сулфадијазином. *Пол. 1957.*

сулфами́ди м мн. (јд. сулфа̀мӣд, -и́да) фарм. *медицински препарати врло успешни у борби против стрептокока.*

сулфа̀мӣдскӣ, -ā, -ō *који се односи на сулфамиде:* ~ препарати.

сӯлфāт, -а́та м лат. хем. *со сумпорне киселине.*

Изр. ~ бакра хем. *плави камен, модра, плава галица. НХ.*

сӯлфāтнӣ, -ā, -ō *који садржи велику количину сулфата; који се добива помоћу сулфата:* ~ минерали. — Комбинат индустрије дрвета ... ће у свом саставу имати фабрике сулфатне целулозе. *Пол. 1959.*

сӯлфӣд, -и́да м лат. хем. *једињење, спој метала са сумпором.* — Сулфид цинка се у природи налази као руда сфалерит, из које се добива цинк. *НХ.*

сӯлфӣднӣ, -ā, -ō *који садржи знатну количину сулфида; који се добива помоћу сулфида:* ~ минерали. — Југославија ће у Француску извозити ... сулфидну целулозу. *ЕГ 3.*

сӯлфӣт, -и́та м лат. хем. *со сумпораste киселине.* — Сумпораста киселина даје с базама соли. Ове соли зову се сулфити. *НХ.*

сулфо̀нāл, -а́ла м лат. фарм. *лек, кристалан и без мириса, који служи као средство за умирење, седатив. Свезн.*

сӯлц м нем. **а.** *пиктије, хладетина (а), аспик.* — Дршће попут најфинијега сулца. *Ков. А.* **б.** *згуснут воћни сок, желе.* — Славан [је] у друштву што је једанпут поставио тачну разлику између пекмеза и сулца. *Уск.*

сӯљ м покр. *мираз, прћија. Рј. А.*

сӯљав, -а, -о *по коме се лако суља, клиже, клизав.* — Он [поток], скинув се са камене кружине, кроз нанос сурав, још задихан од мучног боја, запенушен и муљав. *Кош.*

сӯљак, -љка м бот. *врста жита чије се зрно при вејању тешко одваја од љуске и употребљава се као сточна храна* Triticum monococcum; исп. шуљак (4). *Сим. Реч.; Бен. Рј.*

сӯљање с *гл. им. од суљати (се).*

сӯљати, -ā̀м несврш. **1.** *отискивати, гурати нешто низ стрмину тако да клизи.* — Као по команди, попадаше Немци и отворише јаку ватру, штитећи оне који су низ пртину суљали рањенике. *Ћос. Д.* **2.** *в. сукљати. Вук Рј.*

~ **се** *кретати се низа стрму површину, отискивати се, спуштати се клизећи.* — Више суљајући се него идући, стигао сам на мало равније земљиште. *Чол.* Сада је велика низбрдица, те се суљају возови, иако укочени. *Јак.* Они који живе поред Мораве и чије се куће и њиве суљају сваке године ка реци — знају како је тешко изградити тих 500 метара друма. *Пол. 1958.* фиг. Заводљиве тлапње и сновиђења суљала су се пред њима [рударима] кроз измјеничну таму и свјетло неразумијевања и схватања. *Цес. А.*

сӯљевина ж *такса за одгоду, продужење рока. Р-К Реч.*

сӯљкати (се), -ā̀м (се) несврш. *дем. према суљати (се).* — Сав се укрутио и уморно сулькао на залеђеној пртини. *Ћос. Д.*

сӯљнути, -нӗм сврш. **1.** *сврш. према суљати (1).* — Стао [је] пред закланим Милошем ... нож [му се] отео из руке и сурьнуо низ чакшире у папрат. *Ћос. Д.* Он се баци у трње и сурьну низ обалу. *И.* **2.** *сврш. према суљати (2).* — Он отшкрину врата од колибе, кроз која сурьну љут дим клековине. *Сиј.* У пећину, на махове, сурьне облак снега гоњен ветром. *Ољ.*

~ **се** *сврш. према суљати се.* — Сурьну се, загази у целац, клече у снег, бауља. *Ћос. Д.*

сӯљӯди, -ӯдӣ и сурьу́дӣ м *мн. од сучовек. Деан. Рј.*

сӯма ж лат. **1.** мат. *оно што се добива сабирањем двеју или више величина, збир, збroj.* — Резултат сабирања зове се ... сума, а бројеви које сабирамо зову се сабирци или чланови збира. *Алг. 2.* **2. а.** *одређена (већа или мања) количина новца, износ, свота.* — Ако се нађе већа сума, лакше би било и Антека искупити из криминала. *Бен.* Зашто ли држава расипа толики ... новац на позориште, и цитирала се баснословна сума од тридесет и четири хиљаде дуката. *СКГ 1937.* **б.** *укупна количина нечега, скуп.* — Сума болова људских много је већа него сума радости људских. *Кнеж. Б.* Иако се патње дјечје имају прирачунати оној суми патњи која је била неопходна да се купи истина, онда ... сва истина није вриједила толике цијене. *Л-К.* **3.** *оно што је најважније, главна одлика нечега, бит, суштина.* — Осети се да је језик једна од највећих творевина људи, да је језик сума човека. *Сек.* **4.** покр. *врста, каквоћа, сорта.* — Божина је био од најбоље, а Лазо од најгоре суме људи њинога времена. *Миљ.*

Изр. од суме покр. *насумце, напамет, тек како му дође.* — И по данас да приликама [иконама] не пише име од суме, него како

је која кому свецу намијењена. *Љуб.*; у суми *у целокупности, у укупности, у глобалу*. — По томе се у суми може узети да је међу светостефанским Власима задружни живот био врло слаб. *Нов.*

сȕма ж покр. *сорта*. — Као да јој се мајка повампијерила, погана сума! *Лал.*

сумáвати, сȕмāвām и сȕмājēм покр. *несврш. и уч. према сумати (I)*. — Шта сумајете од мене несретне чинити? *Љуб.*

сȕмаглица ж *лака магла*. — Над градом је још лебдила сумаглица. *Десн.* Пушкарање ... се разви у модрој сумаглици свитања. *Лал.* фиг. Све нешто сањари и хтио би у глави разбити ону сумаглицу, али узалуд. *Радул.*

сȕмагличав, -а, -о и **сȕмагличан,** -чна, -чно *који је испуњен, покривен, обавијен сумаглицом*. — Мрак влажан, сумагличав, развлачио је просторе преда мном. *Пол. 1959.* У ваздуху задах сумагличне плесни. *Кош.*

сȕмак м бот. *биљка из пор. рујева* Rhus coriaria. *Сим. Реч.*

сумàкнути се, сȕмакнēм се сврш. *в. умаћи, умакнути. Р-К Реч.*

сȕманит, -а, -о *сумахнит*. — С тим суманитим, црним мислима дохвати се опет самотиње. *Цар Е.*

сȕманито прил. *на суманит начин*. — Дању је [мати] ходала суманито. *Гор.* Жандар је суманито јурио кроз ноћ. *Донч.*

сумàнкати, -ām сврш. = сумањкати *одузети, смањити, ускратити некоме нешто. Р-К Реч.*

сȕмāнȗт, -а, -о **1.** *полулуд, скоро луд, сулуд*. — Јурну на улицу без речи, као сумануг, и изгуби се у ноћ. *Дом.* Живјела [је] од милостиње, лутајући по цијелом граду, као сумануто ... створење. *Л-К.* **2. а.** *сулуд (2а, б)*. — Пробуди се послије овог сумануг ... сна. *Донч.* Његове очи не могу да гледају прљаве и унакажене физиономије ... нити је његово ухо навикло да слуша сумануте крике. *Прод.* **б.** *који изазива језу, страховит, ужасан*. — Не идем ја по овој сумануг помрчини, па да је глава да се даје. *Јевт.* Сумануги вјетри вијају [кишу] касабом. *Р 1946.*

сȕмāнȗто прил. *на сумануг начин, као сумануг, (су)лудо*. — А ко ми јамчи да онај који дође после мене неће казати да сам и ја радио ... лудо ... сумануто ... згрануто ... бенасто. *Лаз. Л.* Стројовођа је примијетио ... човјека који је сумануто летио и доспио под котаче локомотиве. *ВУС 1960.*

сȕмāнȗтōст, -ости ж *стање, особина онога који је сумануг*. — Злочин ... бестијалан до сумануготости. *Пол. 1970.*

сумàњкати, -ām сврш. = суманкати. *Р-К Реч.*

сȕмара и **сȕмара** ж *спарно време пред кишу, жега, спарина, оморина*. — Још је владала она поподневна сумара, па је мало тко пролазио. *О-А.*

сумáрак, -рка м *в. сумрак. Вук Рј.*

сȕмāран, -рна, -рно **1.** мат. *који је добивен као збир, као резултат сабирања, збрајања*. **2. а.** *уопштен*. — Пречишћена мишљења и решени појмови теже да прећу у догме, које су сумарна, успавана мишљења. *Кнеж. Б.* **б.** *сажет, кратак, у кратком прегледу*. — Када човјек баци сумаран поглед на све ово што се догодило ... треба логично да постави једно питање. *Крл.* Сумарна ... биографија ... пружа нам неколико карактеристичних података. *Глиг.*

сумàрēн, -ēна м фр. *подморница*. — Непрестано блену у пучину, као да ће се отуда свакога часа појавити сумарен. *Јак.*

сумàрēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на сумарене. Р-К Реч.*

сȕмāрно прил. *на сумаран начин, сажето, укратко*. — Сумарно могла [су се] сврстати у три главне групе. *Бат.* У првој глави ... се говори о Стамбулу, све сумарно. *Поп. П.*

сумáрнōст, -ости ж *особина, стање онога што је сумарно*.

сȕматн, -ām сврш. покр. **1.** *наумити, одлучити, смислити*. — Мени [се] чини да је боље да не натежемо цијеном, да Латини не помисле да смо збиља сумали пак превјерили. *Љуб.* **2.** *сићи с ума, полудети*. — Дође на пољану без капе, рашчупан, као да је сумао. *Љуб.*

сȕмах м бот. *в. рујо* Cotinus coggygria. *Р-К Реч.*

сȕмахнит, -а, -о *скоро махнит, унеколико махнит*. — Оца Варсонофија ... су још за живота његова ... држали сумахнитим. *Л-К.*

сумахнȉталōст, -ости ж *стање, особина онога који је сумахнит*. — У некој ... сумахниталости јуришно искочи из нагужване свјетине. *Божић.*

сȕмāхнȗт, -а, -о *сумануг*. — Ено га, иде као сумахнут, а прозукао као јабука. *Ад.*

сȕмацна прид. (само у ж. роду) *бременита мачићима (о мачки). Вук Рј.*

сȕмбул м *в. зумбул*. — На ти још и ... сумбул мави. *Огр.*

сȕмеђа ж *заједничка међа, граница*. — На сумеђи двају свјетова ... тече мрзла и мрачна вода Ступница. *Наз.*

сȕмеса, ијек. сȕмјеса, ж *примеса, смеса, мешавина*. — Тад облију горком га мургом, којој сумјесу глеће додаду. *Марет.* Од пи-

јаће воде понајпре [се] иште да не сме имати у себи таких сумеса које би могле здрављу нахудити. *Батут.*

сȕмесица, ијек. сȕмјесица, ж *дем. од сумеса.* — Чудна сумјесица цуретака искуштраних и разгаљених. *Павл.*

сȕмештанин, ијек. сȕмјештанин, м *онај који је с неким из истога места, суграђанин.* — Познаје своје сумјештане. *Ћип.* Невјеројатно је како се моји сумјештани умију лукаво претварати. *Кос.*

сȕмештáнка, ијек. сȕмјештáнка, ж *женска особа сумештанин, суграђанка.*

сȕмилост и **сȕмилост,** -ости ж *в. самилост.* — И тако три уре удараца ... диван јој стас позва око на сумилост. *Перк.*

сумúнути, сȕмīнēм сврш. покр. *заобићи, проћи мимо некога, нечега.* — Але иде путем пјевајући, јере бјеше суминуо Баја. *НП Вук.* Призовите духа светога да ви памет просвијетли, како ће вас ово зло ... суминути. *Љуб.* Закукамо за Црном Гором, тек суминемо Крстац. *Лоп.*

сумúрање с *гл. им. од сумирати.*

сумúрати, сȕмīрām сврш. и несврш. **1.** *саб(и)рати, збројити, збрајати, скупити, скупљати све заједно.* — Стари члан Главне контроле је још сумирао правитељствене рачуне. *Уск.* Код суда се све збраја, сумира се, да испадне барем какав злочин. *Јонке.* **2.** *(на)правити закључак, упоштити, упоштавати.* — Ми смо на том Конгресу имали у првом реду циљ да сумирамо наше резултате. *Пол. 1958.* Дводневну дискусију сумирао је завршним излагањем први секретар. *Вј. 1960.*

сумúслитељ м необ. *онај који заједно с неким размишља о истим темама, истомишљеник.* — Сложан је [писац] увијек с јавним књижевним мишљењем, које објављују његови сумислитељи. *Шим. С.*

сȕмит прил. у изразу: у ~ *в. сумитице. Вук Рј.*

сȕмити, сȕмīм сврш. *сумати (I).* — Сумих учинити зло, друго ништа. *В 1885.*

сȕмитицē прил. *лежећи тако да су једноме ноге тамо где је другоме глава.* — Не пруди [користи] нам да ми лежемо сумитице. *Павл.*

сȕмица ж *мала, незнатна сума новца.* — Млађе практиканте и писаре повезао [је] ... дајући им на зајам мање сумице на краће рокове. *Срем.*

сȕмицē прил. *в. насум(и)це. Р-К Реч.*

сȕмишљеник м *истомишљеник, једномишљеник.* — Самодопадно се разваганио под погледима својих сумишљеника. *Кал.* Фашистички освајачи и сви њихови сумишљеници упамтиће да дићи руку на Совјетски Савез значи дићи руку на самог себе. *Зог.*

сумје-, ек. суме-.

сȕмјеран, -рна, -рно (ијек.) *који има у свему меру, уравнотежен, складан.* — Владимир Мажуранић бијаше, нарочито поткрај живота, сумјеран и смирен. *ХР 1928.*

сȕмлāк, -а, -о *мало, унеколико млак, топао.* — Сумлак вјетар обара се низ удолину. *Ћоп.*

сȕмлата ж и м *в. суклата. Вук Рј.*

сумлáчити, сȕмлāчīм сврш. *учинити сумлачним, мало угрејати, смлачити.* — Пољуљај брата, да Нана подстакне ватру и да сумлачи воду. *Сек.*

сȕмља *в. сумња.*

сумља- *в. сумња-.*

сȕмња ж **1.** *непотпуна вера у некога, у нешто, неувереност у истинитост нечега, мисао о неслагању нечега са стварношћу, неверица, двојба.* — Тај превод ... не оставља места никаквој сумњи. Он није Владисављевићев, већ Даничићев. *Мил. Ж.* Тиме жели истаћи неку сумњу у пријатељево памћење. *Креш.* **2.** *претпоставка, нагађање, домишљање које се оснива на вероватности, могућности чега.* — Још од јутрос нетко је убацио сумњу међу њих како је можда војска на свом узмаку раскинула понтонски мост. *Бег.* Како дете није умело описати како је изгледао господин ... сумња ми паде на нашега младога господина. *Нед.* **3.** *стање бојазни, страховања, плашње због несигурности, тешкоћа, опасности.* — Стрељајући Гвоздена, ми смо стрељали сумњу код бораца. *Ћос. Д.* Владимир Назор [је] у алегоријској песми ... »Напријед!« изразио, у слици Титове победе над зимом, глади и сумњом, сав занос, борбеност ... овог нашег великог човека. *Т. књ.*

Изр. без (сваке) сумње, ван (изван) сумње, нема сумње (*обично као уводна реч при навођењу неке тврдње, утврђене чињенице*) *несумњиво, неоспорно, сигурно је;* бити под сумњом *код других изазивати сумњу да је нешто починио или да је у нешто умешан.*

сȕмњалачкӣ, -ā, -ō *који изражава, испољава сумњу, неповерење у некога, сумњичав, сумњив.* — Преко ... љубавниковог лица затитра сумњичав смијешак, и лијепа Нини узалуд читаше ... у страсним и сумњалачким очима дрског ускочког потомка. *Матош.*

сȕмњалица м и ж *особа која лако подлеже сумњама, која је склона сумњичењу, која претерано сумња.* — Он је био познат као сумњалица. *Ћос. Д.* фиг. Љубав је вечита сумњалица. *Ком.*

сȕмњаличкӣ, -ā, -ō *сумњалачки.* — Његов сумњалички, очевидно болесни дух, не узда се у своју свест. *БК 1906.*

сȕмњало м и с *сумњалица.* — Ја стари сумњало опет ... највише поштујем стари провјерени принцип сваког материјалисте скептика. *Крл.* Баш сам постао сумњало у људске вриједности. *Радул.* Тога Јуришића, то вјечно сумњало ... најбоље је данас не изазивати. *Цес. А.*

сȕмњȁње с *гл. им. од* сумњати (*се*).

сȕмњати, сȕмњам несврш. **1. а.** *имати, осећати сумњу у истинитост нечега.* — Почели су сумњати о његовој памети. *Коз. Ј.* Искусна у стварима живота, нимало не сумњаше да хаџија своју жену вара. *Јевт.* **б.** *немати повереља, не поуздавати се у некога.* — Сумњао је о њој. *Ћал.* Па зашто да сумњаш у зрно човјеково? *Селим.* **2.** (на кога) *помишљати на некога као кривца, претпостављати да би неко могао због свога држања или својих поступака бити крив, сумњичити кога.* — Све се живо упело да пронађе убицу ... Неколико њих на које сумњаху и притворише. *Вес.*

~ **се** заст. *сумњати (1).* — Пред њима [младим људима] стоје готови, чисти, јасни резултати, о којима се наука више не сумња. *Нен. Љ.* О души јој се не сумњам. *Матош.*

сȕмњив, -а, -о **1. а.** *који изазива сумњу, неповерење, подозрење у себе, непоуздан; лош.* — Мене овде сматрају за врло сумњива човека. *Дом.* Међу вама [војницима] има сумњивих елемената. *Фелд.* Могу се ноћи проводити и у сумњивом друштву. *С 1919.* **б.** *који изазива сумњу у своје поштење, у исправност, сигурност; несигуран.* — Убрзо ми досадише сумњиве женске. *Мил. В.* Нисте никада били жигосани ... као лице оклеветано због сумњивог морала. *Лит. 1957.* Он [пас предњак] одређује пут ... обилази сумњива места. *Петр. М.* **в.** *који изазива сумњу у своме тумачењу, који може бити схваћен двојако (у једном и у супротном смислу), непоуздан.* — Може се увек одредити и акценат сумњивих случајева. *Бел.* Дан је био некако сумњив, јер се сунце у црвени рађало. *БВ 1909.* **2.** *који изражава сумњу, неповерење, бојазан.* — Брзо [је] нестало Барици сумњивога погледа. *Новак.* Једва кимну главом, те неком сумњивом сељачком иронијом припали своју лулицу. *Ков. А.* **3.** *који је склон сумњичењу, неповерљив, сумњичав.* — Лакше, господине, да вас Никола [муж] не чује! Не знате, како је сумњив! *Јакш. Ђ.* Грађанство [је] било некако сумњиво замишљено. *Мул.*

сȕмњивац, -ивца м *онај који је сумњив, који изазива сумњу, у кога се не може поуздати.* — Треба државној власти и опет денунцијација, како би се могли позатварати сви политички сумњивци. *Риб.* Изједначили се ... и патриоти и сумњивци. *Марк. М.*

сȕмњивица и **сȕмњȉвка** ж *женска особа сумњивац. Рј. А.; Бен. Рј.*

сȕмњиво прил. *са сумњом, неповерљиво.* — Слушајући то булажњење ... климао је ... сумњиво главом. *Краљч. Стј.* Сумњиво се обазиру. *Ћип.*

сȕмњивӧст, -ости ж *особина онога који је сумњив и онога што је сумњиво. Р-К Реч.*

сȕмњити, сȕмњим несврш. покр. *в. сумњати.* — Сплићани сумње на издају задарску. *Павл.*

сȕмњица ж *дем. од сумња.* — Не смије он само тако олако допустити да на њега падну различне сумње и сумњице. *Перк.*

сȕмњичав, -а, -о **а.** *који је склон сумњичењу, који осећа неповерење, подозрење према некоме, нечему.* — Постала је као право дијете, сумњичава, раздражљива, хировита. *Франг.* Сумњичави Благоје ... чијем подозривом оку није у последње вријеме ништа могло да промакне, сваки се час неповјерљиво огледао за веселом и распјеваном дјечачином. *Ћоп.* **б.** *који изражава, испољава сумњу, неповерење.* — Кнез је опазио сумњичав поглед Млечанинов. *Нех.* Жупникова сестра ... прати сваки мој корак сумњичавим очима. *Пав.*

сȕмњичавац, -ȁвца м *сумњичав човек, сумњалица.* — Сумњичавци међу политичарима сигурни су да ће они бити најтеже погођени. *ВУС 1971.*

сумњичȁвко м *в. сумњичавац.* — И најокорелијем сумњичавку било [је] јасно да пролеће постаје чињеница. *Пол. 1959.*

сȕмњичаво прил. *са сумњом, неповерљиво.* — Већина ће наше интелигенције слегнути сумњичаво раменима. *Рад. А.* Дечак га погледа бојажљиво и сумњичаво. *Андр. И.*

сȕмњичавӧст, -ости ж *особина онога који је сумњичав.* — Све што би се у армији појавило изван те и такве концепције, гледало се са сумњичавошћу. *ВУС 1972.*

сумњȉчало м и с *јако сумњичав човек, велика сумњалица.* — Цар је био сумњичало, џангризало. *Јов. Ј.*

сȕмњичȁрскӣ, -ā, -ō *који је испуњен сумњом, својствен сумњичарима.* — Великомучениче Хамлете! ... у духове пренеси смртну вест, свог родитељског духа заповест у сумњичарску ... своју свест! *Кост. Л.*

сȕмњичӗње с *гл. им. од сумњичити.*

сȕмњичити, -ӣм несврш. **1.** *излагати кога (шта) сумњи, износити сумњу, неповерење.* — Све их је одреда сумњичила да су за заверу знали. *Јов. С.* Погледавали смо

један другога и сваки је од нас сумњичио друге. *Шкреб.* **2.** (у што) необ. *сумњати.* — Ја сам ето још брзоплета и лакомислена, те сумњичим у твоју доброту. *Шапч.*

~ **се** *излагати себе сумњи.* — Шта значи то ... да се непрестано сумњичиш? *Сек.*

сȕмодар, -дра, -дро *мало, унеколико модар, модрикаст.* — [Радник на њиви] влачи дрвеном љесом, улегнутом испод повећег сумодрог камена. *Вуков.*

сȕмо̄р, -ора м **1.** *потпуна тишина, мртвило.* — [Марков трг] је опет попримио свој обични лик у сумору љетне ноћи. *Нех.* **2. а.** *тмурно, мрачно расположење, одсуство ведрине изазвано спољашним утицајем или урођеном склоношћу, суморност.* — И не само што мрак и сумор падају из облака него нас је све обузела потајна зебња и невјерица. *Радул.* Умјесто свега ширио се сумор пустих утрина под увенулом травом. *Лал.* Морнар на straži у сумору чека хоће ли доћи вал по пучини. *Полић.* **б.** *жалост за нечим далеким, нечим несталим што се не може обновити, вратити у пређашње стање, туга, сета.* — Све чим је проживео читаве десетине година ... све му то дође на очи, и осети тежак сумор. *Ранк.* Свако јутро била је тужна и уплакана. И, некако, као да собом унесе сумор у читаву кућу. *Ђор.*

сȕмо̄ран, -рна, -рно **1. а.** *невесео, тужан, сетан.* — И прогнавши осмех ... суморна и бледа до прозора дође. *Ил.* Ти ћеш описивати твоје суморне људе. *Нех.* **б.** *који изражава, одражава тугу, сету.* — Женити? — потегну десницом преко суморног чела ... и насмија се горко. *Ков. А.* Она подиже суморне очи. *Мул.* Изненада пређе преко његовог окорелог лица суморан осмех. *Јевт.* **в.** *који својим изгледом, својом спољашношћу изазива мучан, тежак, жалостан утисак.* — Да би на час одахнуо од суморне мртвачке собе, изашао је ... ван на пругу. *Крл.* На подножју суморних, голих брда зажутјели су се редови шатора, ограђени високо и густо бодљикавом жицом. *Ђон.* **г.** *који је испуњен тешкоћама, мучан, тужан.* — Радник ... узе уздисати, вајкати се, живот му постаде досадан, суморан. *Дом.* Читава суморна историја о њеном животу биле су те њене руке. *Макс.* Из туђих страна пут им суморан у нашу кућу доведе играче. *Визн.* **2.** *прекривен облацима, смрачен, натмурен, мутан, тмуран (о дану, времену).* — Суморан дан, пали облаци, и сунце се чисто склонило. *Нуш.* Суморним зраком хукне од часа до часа јесенски вјетар. *Крл.* **3.** *недовољан, непотпун, штур, слаб, оскудан.* — Обукао сам се при суморној свјетлости јануарског јутра, које се пробијало кроз мала прозорска окна. *Чол.* Суморна свјетиљка стерала је слабо свјетло своје. *Шен.*

сȕмораст, -а, -о *осенчен сумором, тмурним расположењем, туробан.* — Разговор је и даље текао суораст и хладан. *Цар Е.*

сȕморе̄ње с *гл. им. од суморити.* — Суморење дажда душило је њезин глас. *Војн.*

сȕморити, -ӣм несврш. *падати стварајући шумове једноличне, досадне, монотоне (о киши).* В. пр. уз гл. им. суморење.

сȕморица ж *нешто тужно, сетно, суморност.* — На ... чело »старца војводе« паде суморица, а новим се уздахом полугласно гласну жалобита ријеч. *Буд.*

сȕмо̄рно прил. *жалосно, тужно, сетно.* — Звекет ланаца суморно одјекну. *Ранк.* Поштедите ме! — зајеца суморно баруница. *Ков. А.* Сестра је стрпљиво одговарала на свако питање с неким суморно благим смијешком. *Бег.* фиг. Трска шуми суморно, непрекидно. *Чипл.*

сумо̀рӣост и **сȕмо̄рно̄ст,** -ости ж *особина, стање онога који је суморан, онога што је суморно.*

сȕмпор м *хемијски елеменат* (S), *кристаласт и крт минерал, жуте боје, лако запаљив, употребљава се много у индустрији, пољопривреди и медицини.*

сумпора́да ж покр. **1.** *упаљене крпе натопљене сумпором.* — Пак се пење на беден Цетину, пак у Цетин баца сумпораде, плану Цетин са четири стране. *НП Вук.* **2.** *сумпорача (1).*

сумпо̀ра̄ње с *гл. им. од сумпорати.*

сȕмпораст, -а, -о **1.** *који личи на сумпор, који је боје као сумпор.* — Гледам у ... оно сумпорасто ... небо. *Цар Е.* Ноћ је била пуна опадајућег црвеног лишћа, мириса и сумпорастих звијезда. *Сим.* **2.** *који садржи сумпора.* — Жутозелено се сумпорасто дно кратера све завило у дим. *Пол. 1958.*

сȕмпорастожу̀т, -у́та, -у́то *који је жут попут сумпора.* — Сура маховина, ишарана сумпорастожутим мрљама, навукла се ... по камењу. *Дов.*

сумпо̀рати, -а̄м несврш. *в. сумпорити. Деан. Рј.*

сумпо̀ра̄ч, -а́ча м бот. и агр. *врста жутог граха, пасуља. Р-К Реч.*

сумпо̀рача ж **1.** *шибица, жигица у којој има сумпора.* — [У трговини] бијаше петролеја, духана, сумпорача. *Леск. Ј.* Припалих [лулу] оном смрдљивом сумпорачом. *Шапч.* **2.** *прскалица за прскање винове лозе модром галицом. Деан. Рј.* **3.** *вулкан који избацује сумпороводоник и сумпорне гасове. Р-К Реч.* **4.** бот. *гљива из пор. печурака жутоцрвенкастог клобука на танкој петељци* Hypholoma fasciculare. *Бен. Рј.*

сȗмпордȉоксӣд м хем. *једињење, спој сумпора и кисеоника.* — Горењем сумпора на ваздуху ствара се нова материја, оксид сумпора, који је због овог састава добио име сумпордиоксид. *НХ.*

сȗмпорӗње с *гл. им. од сумпорити.* — Сумпорење бачава врши се као мјера опреза, да се . . . убију плијесни. *ОК.*

сумпо̀рисӑње с *гл. им. од сумпорисати.*

сумпо̀рисати, -ишӗм несврш. *сумпорити.* — Штетном утицају сумпораште киселине . . . изложени су радници у радионицама . . . где се сумпорише хмељ. *Батут.* За слатко од шљива најбоље је [шљиве] одмах, како се огуле, сумпорисати. *Сим.*

сȗмпорити, -ӣм несврш. **а.** *прскати сумпорним прашком (обично листове винове лозе и других биљака).* **б.** *дезинфиковати паром од сумпора винске судове и воће пре конзервирања. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

сȗмпорнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на сумпор; који је од сумпора; који настаје изгарањем сумпора:* ~ рудник, ~ сјај. — Ту је скоро већ мој час кад морам да се вратим у сумпорни огањ мучења. *Панд.* фиг. И опет је сумпорни блијесак изненађења и сумње пресјекао душу гомиле. *Цес. А.*

Изр. ~ врела, сумпорне терме *лековите топле сумпоровите воде које садрже у себи сумпороводоник;* ~ киселина хем. *једињење, спој сумпора, водоника и кисеоника у виду густе течности без боје и мириса, врло важна хемикалија која се употребљава готово у свима хемијским и многим другим индустријама;* ~ цвет хем. *ситан прах који се добива при наглом хлађењу сумпорних пара, сублимисани сумпор.*

сȗмпорножу̏т, сȗмпорножу́та, -о *који је отворене, бледожуте боје.* — А сумпорножуте руже цвату као на старом брокату. *Кркл.*

сȗмпориозе̏лен, -ѐна, -ѐно *који је зелене боје са бледожутом нијансом.* — У котлу . . . кипјела је сумпорнозелена маса усијане бронце. *Крл.*

сумпо̀рњача ж **1.** *сумпорача.* — Дај друге машине [шибице], имаш ли сумпорњаче, ове се гасе. *Срем.* **2.** мн. *сумпорни минерали.* — Важнији елементи минералошког знања јесу ови: проучавање главних група минерала, као што су: соли . . . метали, сумпорњаче. *Панч.*

сȗмпоров, -а, -о *који садржи у своме хемијском саставу сумпор:* сумпорова једињења, спојеви.

сумпо̀вит, -а, -о *који садржи у себи сумпора, који се односи на сумпор.* — Подиже се сумпоровит мирис испретуране глиновите земље, муља, горак и сладуњав мирис . . . иструлелих врбових жила. *Моск.*

сумпо̀витӧст, -ости ж *особина, стање онога што је сумпоровито.*

сумпоровӧ̀дӣк, -и́ка м хем. = сумпороводоник *једињење, спој сумпора и водика.*

сумпоровӧ̀дичан, -чна, -чно *који у свом хемијском саставу има сумпора и водика:* ~ киселина. *Кем.*

сумпороводо̀нӣк, -и́ка м хем. = сумпороводик.

сумпороводо̀ничан, -чна, -чно *који у свом хемијском саставу има сумпора и водоника:* ~ киселина. *НХ.*

сумпороугљѐнӣк и **сумпороу̏гљӣк,** -и́ка м хем. *бистра, слабо жуњкаста течност, веома непријатног мириса, лако запаљива и експлозивна, а употребљава се за дезинфекцију и дезинсекцију земље, складишта, жита, крзна и сл.*

сȗмрāк м **1. а.** *слаба видност, ишчезавање дневне светлости и почетак падања мрака, полумрак између заласка сунца и почетка ноћи и пред свитање дана.* — И сумрак се поче хватати, а лађе још нема. *Лаз. Л.* Алеја старог, стољетног храстика одушила се . . . сумрак пада. *Гал.* **б.** *полумрак, слаба видност у слабо осветљеном простору при коме се још могу распознати предмети.* — Блиједи сумрак стерао се храмом. *Шен.* фиг. Са његове [Бранкове] туге пада сумрак и на наше душе. *Прод.* **2.** фиг. **а.** *неизвесност, необавештеност о нечему, непознавање нечега.* — Колико наш поглед успева да продре помрчину и сумрак прошлости, људи су одувек свечано поздрављали оно кад се природа на нов живот буди. *Петр. В.* **б.** *пад моралних и духовних вредности, пропаст.* — Онда је опадање Атине притискивало Платонову душу; сада му је могло изгледати да настаје сумрак целог јелинског света. *Јов. С.*

сȗмрака ж *в. сумрак.* — Паде мрака код сунчана зрака, а сумрака и прије акшама, од пушчана праха и олова. *НП Вук.*

сȗмракаст, -а, -о *помало мрачан, таман.* — Из ниских сумракастих облака сутон се свија на брежуљке. *Лал.*

сумрача́вање с *гл. им. од сумрачавати (се).*

сумрача́вати се, -а̀чāвā се = сумрачивати се *несврш. и уч. према сумрачити се.*

сȗмрачāј, -а и **сумра́чак,** -чка м *први сумрак.* — Мукло звоне школска звона и клепћу клепетуше тишином над шљиварима . . . у ињу, сумрачајем којим се само црне људи. *Ћос. Д.* С првим сумрачком увукла се међу нас . . . тешка мора још једног страшног гласа. *Сек.*

сȗмра̄чан, -чна, -чно **1. а.** *који је без довољне светлости, у чему влада сумрак, полумрачан.* — У сумрачном предсобљу

угледам високу женску прилику. *Петр. В.* Писмоноша ... зором, у сумрачно доба ... доноси вашу пошту. *Пол. 1971.* **б.** *сив, мутан, магловит, тмуран.* — Планине су магловите, поља сумрачна, села завејана снегом. *Пер.* Доле спавају сумрачне горе. *Јакш. М.* **2.** фиг. **а.** *сетан, снуждeн, тужан.* — У њеним [се] заносима и сновима полагано и жалосно јавља блага и сумрачна туга старења. *Крл.* **б.** *невесео, туробан.* — По дугу мртвилу оживи вечерас та сумрачна пустиња. *Шен.* **в.** *мрачан, смркнут, зловољан.* — Одлучност је сијевала из њена ... сумрачног погледа. *Л-К.* **г.** *мучан, тежак, опасан, погибељан.* — Прегаоцу и осветнику небо [се] може разведрити и у најсумрачнијем часу. *Зог.*

сумрачи́ва̏ње с *гл. им. од сумрачивати се.*

сумрачи́вати се, -ачујѐ се несврш. = сумрачавати се.

сумра̀чина ж *аугм. и пеј. од сумрак.* — А тмине се свуд около друже, бијели данак сумрачином руже. *Прер.*

сумра́чити се, сȕмрāчӣ се сврш. *смрачити се.* — Коло је играло и даље. Већ се и сумрачило, а момчадија се није разилазила. *Јакш. Ђ.* Сумрачило се. Дремају шумарци. *Кош.*

сȕмрачица ж *сумрак.* — К вечеру се небо ... натушти ... а сумрачица притисне поље. *Љуб.*

сȕмра̄ње с **1.** *в. сумрак.* — Измакао дан а примицало се вече и почело сипати сумрачје. *О-А.* У тишини зимског сумрачја ... њакали су магарци. *Ћос. Д.* Треба ли улазити у сумрачје давних времена да би се изводили на суд велики глумци? *Прод.* Мру бегови ... И њихове приказе нестају у сумрачју дугијех вјекова. *Наз.* **2.** фиг. *узбуђење, афекат у коме се губи контрола над собом и својим поступцима.* — Оне мале јамице што се на њеном белом лицу час јаве, час ишчезну ... просто су у стању човека да опију и да му на очи навуку ону врсту сумрачја кроз које се неосетно срља у пропаст. *Ком.*

сȕмра̄чнӣк м зоол. **а.** *врста вечерњег лептира из истоимене породице*: боров ~ Sphinx pinastri. **б.** мн. *породица вечерњих лептира здепастог тела, лепих боја и дуге сисаљке којом сишу цветне сокове* Sphingidae. *Терм. 4.*

сȕмра̄чница ж геогр. *гранична кружница или кружна линија између осветљене и неосветљене половине Земљине кугле која пролази тачно преко оба пола. ОГ.*

сȕмра̄чно прил. *невесело, зловољно, смркнуто.* — фиг. Сумрачно горе гледају на те. *Јакш. М.*

сȕмра̄чнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је сумрачно.*

сȕмрзлица ж *хладноћа, студен праћена залеђеном површином.* — У магли, снијегу и сумрзлици зимског дана [чује се] ловачки рог и лавеж паса. *Наз.* Тко би ... мислио на то код те магле и сумрзлице! *Ћал.*

сȕмркаст, -а, -о *помало, понешто мрк, сив.* — Сива ноћ и сумркаста долина под њом ... све је испуњено хуком Лима. *Лал.*

сȕмрлӧст, -ости ж *особина, стање онога што је постало као мртво, што је престало давати видљиве знакове живота, замрлост, обамрлост.* — Пуцају од сумрлости језиком. *Шен.*

сȕмр̄тав, -тва, -тво **1.** *који је постао као мртав, замро, обамро, полумртав.* — Пак од брзијех одскочише коња, на сумртву јуриш чинит рају. *Маж. И.* Није могао остати онако сумртав и непомичан као клада. *Петр. В.* **2.** фиг. **а.** *безизражајан, празан, туп (о очима, погледу).* — И сумртвим, угаслим оком преда се је гледала само. *Крањч. С.* Баци сумртви ... поглед на мрачна стакла. *О-А.* **б.** *који је без знакова живота, без покрета, нем, потпун (о тишини, ћутању).* — Попци измилели у траву ... једва их разблажује сумртва тишина неме и пусте ноћи. *Шапч.* Сетите се како и они баштенски ... шимшири ... буде у човеку представе о свету из бајке о прашљивом ... сумртвом ћутању старих домова. *Петр. В.* **в.** *који се не може кретати, који мирује, непокретљив (о камењу).* — И сухо, хладно, сумртво камење, и ситна травка ... *Гал.*

сȕмузга ж покр. *снег, град и киша заједно. Вук Рј.*

сȕмученӣк м *онај који је трпео, био мучен заједно с неким.* — Свети Сташ, Дујмов сумученик под Диоклецијаном, лежи ... под раскошним балдахином. *Обз. 1932.*

сȕмцē прил. *в. насумце. Р-К Реч.*

сȕна ж ар. *муслиманско предање, традиција (све што је Мухамед рекао, препоручио, забранио, сам урадио или прећутно одобрио).* — Те легенде зову се суна. *Пов. 2.*

суна́роднӣк м = сународњак *припадник исте народности, грађанин припадник истог народа.* — Многобројне су и разноврсне моралне поуке које Доситеј упућује својим сународницима. *Прод.*

суна́родница ж *женска особа сународник. Р-К Реч.*

суна́родњāк м = сународник. — Мисао о раду ... за своје сународњаке сада [је] добила сасвим изразит облик. *Нех.*

суна́родњакиња ж *женска особа сународњак, сународница.* — Двије су Францускиње дигле вику на своју сународњакињу која је новинарка. *Вј. 1971.*

сунáследнйк, ијек. сунáсљеднйк, м = санаследник *онај који наслеђује нешто заједно с другим. Деан. Рј.*

сунáследница, ијек. сунáсљедница, ж = санаследница *женска особа сунаследник. Деан. Рј.*

сунáсљеднйк, ек. сунáследнйк.

сунáсљедница, ек. сунáследница.

сȕнахце с покр. *в. сунашце. Вук Рј.*

сунáчац и **сунàчац,** -чца м песн. *дем. од сунце.* — Ал' неста среће лепе, суначац оде мој. *Кост. Л.*

сȕначнӣ, -ā, -ō покр. *в. сунчани. Вук Рј.*

сȕнашњӣ, -ā, -ē *в. сунчани.* — Од сабаја јутрашњега до запада сунашњега не би сестра побројала ... јаде што сам јадна изгубила. *НП Вук.*

сȕнашца с мн. зоол. *ред слатководних праживотиња или протозоа* Heliozoa *из класе* Rhizopoda. *ЕЛЗ.*

сȕнāшце и **сунáшце** с *дем. од сунце.* — Над врхом крста златна сунашце тихо светли. *Ил.* фиг. Чезнем ... за мртвим мојим сунашцем. *Матош.*

сȕњер и **сȕњер** м тур. *спужва.* — Слабе болеснике морају болничари ... меким сунђером испирати. *Батут.* У сунђер му воду покупила. *НПХ.* Спужве (сунђери) толико су мало животињског изгледа, а толико су сличне ... стабљикама. *Финк.*

сȕњераст и **сȕњераст,** -а, -о *који је налик на сунђер; који је шупљикаст као сунђер; који упија течност као сунђер, спужваст.* — Глава му је била ... крупна ... лице подбуло, жуто, сунђерасто. *Сек.* [У башти минијатурне пећине] од сунђерастог камена ... пред којима стоје гипсане фигуре патуљака. *Ћос. Б.* Навлака је ... сунђераста. *Тод.*

сунђèрача и **сунђèраша** ж зоол. *врста рака који на леђима, ради мимикрије, камуфлаже, носи сунђер, спужву* Dromia vulgaris. *Бен. Рј.; Р-К Реч.*

сȕњернӣ и **сунђèрчић** м *дем. од сунђер.*

сȕнет м тур. *обред обрезивања мушке деце код муслимана.* — Са муслиманском вером он [наш народ] је примио и ... сунет. *Ђорђ.*

сȕнетитн, -йм сврш. и несврш. (*из*)*вршити сунет, обрез*(*ив*)*ати.* — Турчин није ко није сунећен, султани се наши не сунете. *НП Вук.* Смућеном душом пусти Стеван да га сунете. *Љуб.*

сунèтлија м = сунеција *онај који врши обред сунећења.* — Ти окупи триста сератлија, међу њима хоћу и кадију, а за њима Туре сунетлију. *НП Вук.*

сȕнећēње с *гл. им. од сунетити.*

сунећúвати, -èњујēм *несврш. и уч. према сунетити.* — Бизантинце ... је сунећивао или сабљом косио. *Павл.*

сунèцнја м = сунетлија. *Вук Рј.*

сȕнйт, -йта м ар. *припадник највеће верске заједнице муслимана којима као извор вере служи куран, суна Мухамедова и суна првих четирију калифа.* — Те легенде зову се суна, а вјерници сунити. *Пов. 2.*

сȕнитн, -йм сврш. *в. сунути.* — Зачас суни свима у главу — купати се. *Мул.; Рј. А.*

сȕница ж бот. *в. малина.* — Малина, суница (Rubus idaeus), расте по планинама ... али се због укусног рода гаји и по градинама. *Тод.; Вук Рј.*

сȕновра̄т[1] м **а.** *стрмоглав, нагао пад.* — Није било ни мухе која би ... уз суноврат и зузук пореметила оквире шутње. *Јел.* Најтежи утисак који оставља Рихтерова књига управо је тај суноврат моралног лика људи. *КН 1958.* **б.** *понор, провалија.* — Јер пути ме безумља воде у суноврат греха и лажи. *Радул.* И шта је и шта отишло у вечни суноврат. *Змај.*

сȕновра̄т[2] м бот. **а.** *биљка из истоимене породице* Narcissus, N. poëticus, N. radiflorus. — За њу сам брô ... дивље јагоде и суноврате. *Војн.* **б.** мн. *истоимена биљна породица* Amaryllidaceae *са подземном луковицом и цветом јаког мириса. Терм. 3; Сим. Реч.*

сȕновра̄т[3] прил. (често с предл.: у суноврат) *суноватице, суноватке.* — Хаљине свуче ... па се суноврат баци у пучину. *М-И.* Чим би се иза куће чула дрека и лепршање кокошију, дјечак би оставио колијевку и суноврат јурио у потјеру. *Ћоп.* Не вреба ли ... и сада још који удар, можда посљедњи, да све разнесе и баци у суноврат. *Цар Е.* Без његовог знања ... све би ишло у суноврат. *Рад. Д.*

сунòврат, -а, -о, **сȕновра̄тан** и **сунòвратан,** -тна, -тно **1. а.** *који пада, руши се главом надоле, стрмоглавце.* — Круна је граната, гране су глатке ... и суноврате. *Тод.* У шали ћу да стрмен обиграм ... у шали гледат' суновратан пад. *Кост. Л.* У обрушавању суновратном достигла нам [ноћна птица] теме. *КН 1960.* **б.** *који нагло пада, руши се у провалију (о реци).* — Слуша се само избезумљен мук и понорница суноврата чује. *Мас.* То је била брза, суновратна Лиспица, што је давала име висоравни десно од кањона. *Дав.* **в.** *који је пун оштрих стрмина.* — Чудио [се] како се људски створ на то суновратно камење попињати може. *Шен.* Стравични гребени и суновратне лити ове ... дивље планине почињу да се крваве од првих сунчаних зракова. *Ћон.* **2.** фиг. **а.** *необично брз, нагао, стреловит.* — Ујело ме

за душу оно мјерење снаша, они погледи суноврати. *Јел.* Алегро [Allegro] је летио у суновратној живахности према свршетку. *Бег.* **б.** *веома, крајње опасан.* — [Логорски живот доводио их је] на сами суновратни руб крајње затегнутих ... живаца. *Ств. 1948.* Очи [је имала] бестијске, суновратне. *Кул.*

суновра́тити, -дврā̀тӣм сврш. **1. а.** *бацити суновратице, стрмоглавити.* — Камиони су били ... суновраћени у реку. *Пер.* фиг. Хоћу да преврнем и суновратим ваше мрачне утробе и да их покажем историји. *Михиз.* **б.** *суновратити се.* — Бојим [се] да ми једног дана ... не упишеш у грех моју прошлост и тим ме натераш да опет суновратим у бедни живот из ког си ме извукао. *Цар М.* **2.** *управити, устремити одозго према доле (о погледу, очима).* — Андрији гњевно шибнуше очи ... Тада их полако и косимице суноврати по Филипу. *Божић.*

~ **се 1.** *бацити се, скочити суновратице; пасти суновратице, стрмоглавити се.* — Дошао [је] овамо да се суноврати с моста. *Донч.* Са једног прозора на спрату одвојила се женска прилика ... и суновратила се на улицу. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *нагло доспети, пасти у какво стање.* — Она се мучила ... суновративши се у дубоку бол. *Ков. А.* Брзо би се суновратили у лудило. *Уј.*

сӯновратицē и **сунòвратицē** прил. **1.** *с главом надоле, главачке, стрмоглавце.* — Под сунцем блијеште дрско истурени врхови камењара, чије сјенке суновратице падају у саму ријеку. *Вуков.* **2.** фиг. *нагло, веома брзо.* — Остављају посао [младићи], који им од руке не иде, и баце се суновратице у свакојака прерана уживања. *Панч.* Одврати му ... суновратице. *Креш.*

сӯновраткē и **сунòвраткē** прил. *суновратице.* — Турчин ... јурну на њ ... Он опали и на њега, а онај суновратке с коња. *Вес.* То је ишло суновратке. *Павл.* Осјећам његово било које лудо, суновратке бије. *Радул.*

сӯновратно и **сунòвратно** прил. *безглаво, на суновратан начин, суновратице.* — — Немци ... су још увек гурали напред, суновратно и нагло. *НК 1946.*

сунòвраћати (се), -ā̄м (се) и **суновраћѝвати (се),** -врāћујēм (се) *несврш. и уч. према суновратити (се).*

сунòвраце прил. *в. суновратице.* — Жабе поскакаше суновраце у воду. *Ков. А.* Лука паде суновраце низ брдо. *Шен.* фиг. Одмах се све измијенило суновраце. *Бат.*

суновра̀чица ж бот. *биљка из пор. главочика* Bidens cernua. *Сим. Реч.*

сунòћáвати (се), сунòћāвā (се) *несврш. и уч. према сунòћати (се).*; фиг. *мутити се у глави, губити моћ расуђивања од умора и сна.* — Кад му се почело сунòћавати у глави, она му се поче измицати из рука. *Радул.*

сунòћати, -ā сврш. *почети се спуштати (о ноћи), заноћати, почети овлађивати мрак (о ноћи), почети се смркавати.* — Пројурили многа села знана, докле друга ноћца сунòћала. *Март.*

~ **се** *сунòћати.* — Када се обдан од кише смркне, рече се: сунòћало се. *Павл.*

сӯнути, сӯнēм сврш. **1. а.** *трчећи отићи, побећи, јурнути.* — Не рекавши ни због ... суне кроз врата. *Бал.* Једна шарена мачка ... суне низ ходник. *Ћос. Б.* **б.** *журно кренути скупно, у гомили, повртети.* — Превезла се друга скела, те ови сунуше низ чаршију. *Мул.* Згледамо се напети, да сунемо као стријеле у трку. *Кик.* **в.** *одлетети, полетети.* — С околних кућа сунуше голубови. *Ћоп.* **г.** *брзо кренути у неком правцу, нагло се изгубити из вида, нестати.* — Воз се лагано макне и суне у ноћ. *Цес. А.* **д.** *летећи изићи, излетети, сукнути.* — Ми чекамо ... да живот ... полети као онај лептир што је ... сунуо из млијечне кугле и изгубио се. *Крл.* **2.** (на кога) **а.** *јурнути, полетети у борбу, навалити на кога.* — Двојица сунуше на мене бајонетима. *Јак.* Сунули су на њих ... као сулуди, а нападачи се постиђено повукли. *Кал.* **б.** *напасти на кога речима, грдњама, прекорима.* — Он суну као олуј: — Ти си јатак хајдучки! *Вес.* Као осињак све сунуло на њега. *Кос.* Битанго безобразна! — суну на њега Висарион. *Чипл.* **3.** *одједном, нагло полетети у ваздух, увис, шикнути.* — Вода ... сунула увис као јак водоскок. *Шкреб.* Одједном у небо суну ... стуб варница. *Ћос. Б.* **4.** *нагло се дићи, устати.* — Друштво се препаде, а подбан суну увис и запита у чуду. *Шен.* **5.** *нагло излетети из нечега; нагло се усмерити (пут чега).* — Запорошчева сабља суну увис. *Кнеж. Л.* Пружи корак — пожурује жандар ... а кундак суну пут ухићеника. *Куш.* **6.** *летећи насилно ући, упасти, улетети.* — Затим га заблесну и заглухну пролом: у очи му суну земља. *Ћос. Б.* **7. а.** *нагло се просути (о чему ситном и растреситом); нагло пасти, стрести се.* — Папирнати се замоти раскидаше, а пиринач суну шумећи на земљу. *Шимун.* Од моћна пуцња читав облак распршена сува снега сунуо је с воћака. *Ћоп.* **б.** *почети јако падати, ударити свом снагом (о граду).* — Суну град још жешће, а ... поп мантију на главу па беж! *Глиш.* **в.** *пасти у провалију, строваливати се, сурвати се.* — Коњ који је вукао једна кола испред нас, ударио је у страну и мал' није сунуо с колима у шанац. *Нуш.* **8. а.** *нагло избити, јако засветлети, засијати, планути, севнути, букнути (о огњу, пламену), сукнути.* — Кроз димњак јој огањ суну.

Радич. Повремено суне пламен од разорних граната. *Јак.* **б.** *нагло избити, потећи, нагло се појавити, наврети.* — Бисер суза из ока јој суну. *Бог.* Пољуби Добранића, да му је крв сунула у мождане. *Шен.* Нисам се зацрвенио у лицу нити је врућина сунула у образе. *Јел.* **9.** *прочути се, нагло се проширити.* — Разгојило му се име, сунуло преко целе земље. *Вучо.* **10. а.** *летећи појавити се, пролетети и брзо нестати.* — [У] љетној ноћи суне ватрени метеор тамним . . . небом. *Шен.* **б.** *летећи, ширећи се брзо проћи кроз какав простор, ући у какав простор.* — Цикне што је игда могао. Цик суне међу храшће и отисне се кроза њ. *Коз. И.* Кад се отворе врата . . . суне у шталу читав товар хладноће. *Нуш.* **11. а.** *одједном се појавити, синути (о мисли).* — Да иде по њу, сунуло му у главу. *Нам.* Сунуше му кроз главу мисли његовог шегртовања. *Мил. В.* **б.** *ненадано доћи (о вољи, прохтеву за нечим).* — Зна он [дорат] где је паше, кад му нешто суне, знаш, све би загризô. *Ћип.* **12.** *узбуђено, са жаром проговорити, планути.* — Зар не смемо ни живети као српски народ? — суну мало јачим гласом један депутат. *Шапч.* **13.** *нагло, одједном управити се у одређеном правцу.* — Суне му око на удовичине бијеле зубе. *Божић.* **14.** (нешто) *усути, улити (мало) нечега, налити.* — Узе синијцу, дрвени сланик, суну мало чисте соли из сланице у њ, па постави синијцу пред кућом. *Вес.* Седе поред огњишта, набаца прошће на разгорелу ватру и суну ракију у врело грло. *Ћос. Д.* **15.** *кратким покретом руке, ударцем ударити, гурнути, мукнути.* — Гурну врача шаком у трбушину да је главињајући одлетио у кут и малне оборио Агату, која га опет лактом суну у ребра. *Шен.* Сву петорицу измлати: некога палцем суну, некога уштипну. *Ков. А.* **16.** *кришом метнути, гурнути у нешто, тутнути.* — Шапне Јагна и суне јој новац у шаку. *Бен.*

~ **се** *сунути (I).* — А ја вам кажем — повика Јулија, сунувши се према вратима — дајте нам мира! *В 1885.*

сȗнце с (ген. мн. сȕнāцā) **1.** астр. **а.** (Сунце) *усијано небеско тело лоптастог облика око кога се окреће Земља и друге планете.* **б.** мн. *централне звезде других космичких планетних система.* — Почео би ми причати . . . о звездама и световима који су чак иза овога безброја звезда . . . о световима . . . сунцима и сунчаним системима који постоје. *Ком.* Због велике дальине и не виде [се] планете свих козмичких сунаца. *Кнеж. Б.* **2.** (Сунце) *код неких многобожаца биће божанске природе, бог као творац материјалног и духовног света.* — У тој земљи служио је свештеник Сунца, јер је ту народ веровао да све добро и лепота долазе од светлости. *Дуч.* **3.** *светлост и топлота што их испушта то небеско тело.* — Топло сунце . . . продире кроз решетку. *Том.* У сунцу се местимично зеленила трава. *Уск.* Сунце је већ било пало на мој кревет. *Нам.* Седео сам високо изнад мора, у једном сјају јесењег дубровачког сунца. *Чипл.* **4.** фиг. **а.** *оно што се сматра изворoм нечег, што је од највеће вредности и значаја за живот.* — Ја сам онај што је једном морȏ доћи . . . да сунцима новим кити дане твоје. *Наз.* **б.** (чега) *симбол највећих људских и моралних вредности.* — Сунце љубави родитељске васкрсе у његовој души. *Шант.* Сунце Слободе разби све му сјене. *Гор.* **в.** *најдража, најмилија особа (често у ословљавању).* — Тихо, ноћи, моје сунце спава. *Змај.* Злато моје — сунце дјевојачко! *Бат.*

Изр. бабалетско ~ нар. *лепо и топло јесење време*; исп. бабље лето (уз лето, изр.); — Јуче огрија право бабаљетско сунце. *Матош.*; видети сва сунца нар. *остати ошамућен, готово онесвешћен од ударца по глави*; исп. видео је све звезде (уз звезда, изр.); где ме (га итд.) је прво ~ огрејало *в. уз огрејати (изр.)*; да и мене (тебе, нас итд.) ~ огреје *в. уз огрејати (изр.)*; док ме ~ грије *док сам у животу*; док тече сунца и месеца *вечито*; до сунца (остати) *до сванућа, до зоре*; доћи ће (грануће, синуће) ~ и на (пред) моја (наша итд.) врата *в. уз врата (изр.)*; запасти (заћи) ~ (коме, чему) 1) *доживети велику несрећу, претрпети велики губитак*; 2) *умрети.* — Други месец тек је утекô, откако сунце заће брату мом. *Кост. Л.*; зубато ~ *хладно сунчано време праћено мразом.* — На прагу је [Марију] сусрео јаростан дан, зубато јој сунце загризло зенице. *Рад. Д.*; изаћи на ~ 1) *бити објављено, обелодањено (обично нешто што се држало у тајности)*; 2) *изаћи из затвора, добити слободу.* — Да ми је изаћи, слободан на сунце. Раширио бих руке као крила. *Вит.*; изнети на ~ *изнети на јавност, обнародовати*; јасно као ~ *потпуно, у сваком погледу јасно*; као озебао ~ чекати (очекивати) *в. уз озебао (изр.)*; младо ~ нар. *дани после зимског солстиција (кад је дан најкраћи).* — Кип је стајао на пропланку, над морем, расвијетљен младим сунцем. *Наз.*; не видео сутрашњега сунца! нар. *у заклетви*; исп. тако ми живота (мога)!; место под сунцем *в. уз место (изр.)*; петровачко, петровско (илинско) ~ *време о Петровдану (и Илиндану) кад сунце најјаче греје*; под нашим сунцем *у нашој земљи, код нас*; поноћно ~ *в. уз поноћни (изр.)*; по сунцу се управљати *ићи управљајући се по положају сунца*; пре сунца *пре сванућа, пре зоре.* — Још пре сунца кренуо Лазар у манастир на сабор. *Рад. Д.*; сунца ми! *заклињање сунцем*; ~ га огрејало! *нека му је срећно, благословено,*

срећан био. — Тако он каже, сунце га огрејало: и њега, и цео његов пород. *Пол. 1957*; ~ јарко! *у великом чуђењу, дивљењу.* — А плен да видиш, сунце јарко! Свега што ти срце зажели. *Ком.*; ~ му божје (жарко, калајисано)! *у псовци*; тако ме не огрејало ~! *у заклињању*; угледати ~ *родити се.* — [Београд Матавуљев] није наш Београд где смо сунце угледали. *Скерл.*; црно му ~ огрануло *доживео је нешто врло непријатно, претрпео је велики губитак.*

сȕнцика ж разг. *женска особа лаког морала.* — Момци који је прије ... нису баш нарочито гледали ... пружали су шакетине у пролазу, вртјели ногама: куда журиш, сунцико, има времена! *Сим.*

сȕнцобрāн м **1. а.** *штит од сунца, амрел којим се штити од сунца.* — Она растворн свој црвени сунцобран. *Леск. Ј.* Како идем гологлава, носим сунцобран. *Јанк.* **б.** *направа у виду чврсто усађеног штапа на коме је причвршћена лака тканина разне боје у облику полулопте, која се може скупити, смотати.* — Изишла је на веранду и сјела у наслоњач под велики шарени сунцобран. *Нам.* **2.** *штит на капи изнад чела.* — Два врло жива и светла ока севала су под сенком сунцобрана од капе. *Нуш.*

сунцȍвати, сȕнцујēм несврш. песн. *трајно сјати; бити увек јасан.* — У свој сили, у свој слави у мене је сунце сјало, и у мојој, брате, глави, ту је сунце сунцовало. *Змај.*

сȕнцоглēд м бот. *в. сунцокрет. Р-К Реч.*

сȕнцокрēт м бот. *биљка са главичастом цвасти, која се окреће за сунцем, из чијих се семенки добива уље* Helianthus annuus. *Терм. З.*

сȕнцокрētов, -а, -о *који припада сунцокрету:* ~ семе.

сунцȍлнк, -а, -о *који је својим обликом сличан Сунцу.* — Иза њега сунцокрет помаља своју сунцолику главу. *Шов.*

сȕнцомēр и **сунцȍмер,** ијек. сȕнцомјēр и сунцȍмјер, м астр. *инструменат за мерење видљивих дијаметара небеских тела и малих углова међу њима. Р-К Реч.*

сȕнцомјēр и **сунцȍмјер,** ек. сȕнцомēр и сунцȍмер.

сȕнцостāј м и **сȕнцостаја** ж ков. *в. дугодневица и краткодневица, солстиције.* — 21. VI се зове љетна сунцостаја или љетни солстиције. *ОГ.*; *Деан. Рј.*

сȕнцотрāк м индив. *трак Сунчеве светлости.* — Златни херубини са мачевима сунцотрацима. *Матош.*

сȕнчалȉште с *место за сунчање.* — Спремиште за њ са сунчалиштем точно изнад воде. *Грг.*

сȕнчан, -а, -о **1.** *пун сунца, обасјан сунцем, осветљен.* — Његове **приче** ... праве су идиле, красне минијатуре његовог сунчаног Југа. *СКГ 1937.* Нека боговска безбрижност нас је обузела на сунчаном пољу. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *који је пун животне радости, весео, радостан, раздраган.* — Ту је зумбул с љубичицом плавом и ђурђевак са млађаном травом, а по свему сунчан осмех леће. *Митр.* Освојите ми крај гдје свеђер сија сунчани поглед неугасив. *Бег.*

сунчȁнāрка ж необ. *змија отровница присојкиња.* — Ој, гујо сунчанарко, мој слатки отрове! *Кост. Л.*

сȕнчанӣ и **сунчȁнӣ,** -ā, -ō *који се односи на сунце:* ~ маса, ~ светлост, ~ зраци, ~ смирај.

Изр. сунчане бање, купке мед. *врста лечења грејањем, излагањем тела на отвореном ваздуху зрацима Сунца*; сунчане пеге астр. *тамне мрље, пеге које се с времена на време виде на Сунцу*; ~ систем астр. *небеска тела која се састоје од Сунца и планета које се окрећу око Сунца*; ~ удар *тешко болесно стање изазвано претераном излагању главе и потиљка зрацима Сунца*; ~ часовник, сат *направа за мерење времена, у старо време, на којој казаљка одбацује сенку на бројчаник и према положају сенке одређује се време.*

сунчȁнӣк, -ӣка м **1.** *в. сунчани сат (уз сунчани, изр.).* — Сунчаник сад у мраку стоји и нема сати да их броји. *Наз.* Још се тада Њутон (Newton) радо бавио механичким радовима, правећи сунчанике, воденице. *Петрон.* **2.** *врста ветра.* — Камење се црвенело, сунчаник је пиркао и умивао мршава и тмаста лица људи. *Ђур.*

сунчȁница ж **1.** *в. сунчани удар (уз сунчани, изр.).* — Жуљевић је већ био мртав. Сунчаница, — рекао је лекар кратко. *Чол.* Сунчаница [се] може добити и у високим планинама. *НЧ.* **2.** покр. *врста суве земље.* — Он је још од малих шака рintао земљу и брљао се по њој. Мешао је са сунчаницом, са оном земљом што је истрошила своје сокове. *Ђур.*

сȕнчаница ж **1.** *трака сунчане светлости у соби. Р-К Реч.* **2.** *сунчани часовник, сат (в. уз сунчани, изр.).* — Војници ... скинуше и звоно и ону стару уру сунчаницу. *Шен.* **3.** бот. **а.** *в. сунцокрет.* — Једни су [писци] окренути као сунчаница увијек према сунцу. *Матош.*; *Р-К Реч.* **б.** *врста печурке, сржак* Lepiota procera. — Ово је вргањ ... пази сунчанице, модрикаче. Врви шума од њих. *Гор.*

сȕнчанōст, -ости ж *особина, стање онога што је сунчано, изложено сунцу.* — Ћипико је на неколико страница ове приповести дочарао атмосферу обале мора, њену сунчаност. *Глиг.*

сȕнчāње и **сȕнчāње** с *гл. им. од сунчати (се).*

сунчàрица ж **1.** *в. сунчáница (1).* Вук *Рј.* **2.** покр. *киша кад сунце сја. Рј. А.*

сȗнчати и **сȗнчати,** -ām несврш. *стављати на сунце, излагати сунчаним зрацима. Деан. Рј.*

~ се *излагати себе сунчаним зрацима.* — Било је лијепо . . . те се старица сунчала као гуштер. *Шен.* Скрсти руке у крило . . . па се сунча. *Ад.* фиг. Тко је . . . дошао у везу с тим изванредним човјеком, тај се сунчао у слави. *Шкреб.*

сȗнчац, -àца м бот. *биљка из пор. оштролиста* Heliotropium peruvianum. *Терм. 3.*

Сȗнчев, -а, -о *који припада Сунцу, који се односи на Сунце*: ~ залазак, ~ рађање, ~ жега, ~ енергија.

Изр. ~ систем *в. уз сунчани (изр.)*; ~ часовник, сат *в. уз сунчани (изр.).*

сȗнчевић м *син Сунца као бога.* — Докажи да си син тога славног бога, да си сунчевић. *Наз.*

сȗњ, сȗња м зоол. *морска риба с отровним бодљама на репу* Trigon pastinaca. *Бен. Рј.*

сȗњица ж покр. *ладица, претинац, фиока.* — Баци небрижно смотак у суњицу свога писаћег стола. *В 1885.*

сȗобао, -бла, -бло *унеколико обао, округласт, ваљкаст.* — Пунано суобло лице цвало је љупким ружицама. *Шен.*

суобвезàнīк, -ика м *онај који је с неким заједно обавезан извршити, обавити што.* — Евентуални . . . суобвезаници морају на таквој облигацији власторучно потврдити . . . и потписати да су је прочитали. *Мј. 1926.*

суобража́ватн, -àжāвām *несврш. и уч. према суобразити.* — Велики ћемо бити кад се будемо суображавали школама, велики нећемо бити када будемо стварали школе. *Уј.*

сȕобразан, -зна, -зно необ. *који има исти лик с неким другим, који је истога лика.* — Ја не могу да дочекам јутро . . . а да се Величко Тричковић . . . не претвори у суобразнога Тричка Величковића. *Уј.*

сȕобразити, -īм и **суобра́зити,** -ōбрāзīм сврш. *довести у склад, удесити према нечему, ускладити; прилагодити, саобразити.*

суо́висан, -сна, -сно *који заједно с неким овиси, зависи од некога, нечега.*

суо́висно́ст, -ости ж *заједничка, узајамна овисност, зависност од чега.* — Та суовисност позиционих јакости једне странке с позиционим слабоћама друге стална је попратна појава свеукупне позиционе игре. *Шах 2.*

сȗодгово́ран, -рна, -рно = саодговоран *који заједно с ким сноси одговорност за нешто. Деан. Рј.*

суодгово́рно́ст, -ости ж = саодговорност *особина, стање, положај онога који је суодговоран, заједничка одговорност.* — Филмска копродукција значи умјетничку и финанцијску суодговорност обају партнера. *ВУС 1960.*

сȕдносан, -сна, -сно = саодносан *који стоји у међусобном узајамном односу*: ~ реченица. *Терм. 1.*

суомладѝнац, -нца м *онај који је заједно с неким члан омладине.* — Богами, и ја се од мог драгог суомладинца поплашим. *Јакш. Ђ.*

суоптужѐнīк, -ика м = саоптуженик *онај који је заједно с неким другим оптужен. Прав.*

сȕопћиннāр, -а, **суопћѝнāр,** -ара, **сȕопштиннāр,** -а и **суопштѝнāр,** -ара м *онај који је с неким члан исте општине.* — Осуђиваше глупост и простоту својих суопћинара. *Новак.*

сȕдртāк, -áка и **сȕдртак** м *онај који је с неким ортак у неком послу, предузећу, ортак.* — Не одаде ни једнога суортака. *Ков. А.*

сȕосећāј, ијек. сȕосјећāј, м = саосећај *саосећање.* — Немојте очајавати — прихвати писац млачним суосјећајем. *Бег.*

сȕосећājан, -јна, -јно, ијек. сȕосјећājан = саосећајан *који изражава суосећај.*

суосећа́јно́ст, -ости, ијек. суосјећа́јнōст, ж = саосећајност *особина онога који је суосећајан.* — Она осјети по први пут . . . према њему ону неку људску суосјећајност. *Сим.*

сȕдсећāње, ијек. сȕдсјећāње, с *гл. им. од суосећати.*

сȕдсећати, -āм, ијек. сȕдсјећати, несврш. = саосећати *осећати исто или слично што и неко други, уживљавати се у нечија осећања.* — Потпуно разумије и суосјећа с њом. *Грг.*

суосјеһ-, ек. суосећ-.

суоснѝвāч, -ача м = саоснивач *онај који је заједно с неким нешто основао, учесник, помагач у оснивању нечега.* — Он је један од суоснивача . . . Гудачког квартета. *Коњов.*

суоча́ва̄ње с *гл. им. од суочавати (се).*

суоча́вати (се), -ōчāвām (се) = суочивати (се) *несврш. и уч. према суочити (се).*

сȕоченōст, -ости ж *стављање очи у очи с неким, с нечим, суочење.* — Из наше данашње перспективе и суочености са нашом данашњом проблематиком стварања било би незналачки . . . кад бисмо тај покушај једноставно игнорисали. *КН 1959.*

суоче́ње с *суоченост*: ~ сведока.

суочѝва̄ње с *гл. им. од суочивати (се).*

суочѝвати (се), -ōчујēм (се) несврш. = суочавати (се).

сȕочити, сȕочīм сврш. **1.** *довести, поставити некога очи у очи, лично, непосредно са*

неким, одн. нечим другим. — [Старица] је молила да је не суоче с татицом. *Новак.* Суочи ове људе [парничаре], па пресуди ствар. *Глиш.* Догађаји [су их] ... тако грубо суочили са смрћу. *Лал.* **2.** *видети, спазити некога у непосредној близини, сусрести.* — Још није то изговорио кад опет суочи крај себе оне двије ... крабуље. *Кум.*

~ **се** *састати се, сусрести се с неким, нечим очи у очи, непосредно.* — Нека изађе [Госпођица] да се суочи с овим бедником. *Нед.* У једном дијелу радних колектива ... суочили су се с озбиљном сметњом. *Вј. 1960.*

сȕп м покр. *мрежа за хватање риба разапета између стубова у води.* — Они гурају супове по спрудовима ловећи беуљице и змијасте чикове. *Ћос. Д.*

сȕп м зоол. **а.** *врста грабљиве птице из истоимене породице:* ~ белоглави Gyps fulvus, ~ смеђи Vultur monachus. *Терм. 4.* **б.** мн. *породица грабљивих птица великог и јаког кљуна* Vulturidae. *И.*

сȕпа и **сýпа** ж нем. **1.** *течно јело од искуваног меса и разне зелени, са зачинима;* исп. јуха. — Од јаке и масне супе нитко не бježи. *Вј. 1971.* **2.** *танки резанци који се стављају у такво јело.* — Ређа све шта је купио као ... алеве паприке, фиде или супе за чорбу. *Срем.*

Изр. загустити супу *учинити нешто тежим, незгоднијим, компликовати.* — Ви знате ... како смо ми ... 1941. спасили талијанске официре ... И ове ... карабињере — додаде Ђурица да загусти супу. *Лал.*

сȕпāр м *у бившој аустроугарској војсци наредник који је служио преко рока (тј. не за плату, него за супу), супарош;* исп. жупар, зупар, зупаш. *Бен. Рј.*

сȕпāран, -рна, -рно *непријатан, тежак задах од устајалости.* — Одаднише једно затворено буре, а из њега изби супаран воњ преостале масти, упите у жлијебе дужицâ. *Гор.*

сȕпāрнӣк м *онај који се такмичи с неким у постизању, остварењу неког циља, онај који тежи да свога такмаца надвлада, победи, такмичар, противник, конкурент, ривал.* — Покојни Рајевски био је занимљив умјетник ... у нашим ... приликама изнад својих супарника. *Крл.* Андреј ... спасава Сибирка из руку непријатеља иако познаје у њему свог ... супарника. *Поз. 1948.*

сȕпāрница ж *женска особа супарник; противница у постизању истог циља.* — Свуда [је] видјела супарнице и завиднице које је она срећом наткрилила. *Коз. Ј.* Две велике и непомирљиве супарнице, Аустрија и Русија, нађоше се сада заједно. *Јов. Ј.*

сȕпāрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на супарнике, противнички, конкурентски:* ~ иметак, ~ сумњичење.

сȕпāрништво с *супарнички однос, ривалство.* — За последњих сто година Турску је одржало у животу супарништво четири велике европске силе. *СКГ 1937.* Он је волио оба брата и бојао се тог супарништва међу браћом. *Л-К.*

сȕпāрош и **сȕпāрош** м *супар. Кл. Рј.*

сȕпатнӣк м = сапатник *онај који с неким заједно пати, друг у патњи.* — Разговарали смо као стари пријатељи и супатници. *Рад. А.*

сȕпатница ж = сапатница *она која с неким заједно пати.* — Обична пучанка осјећала је у графици ... супатницу властитих јада. *Нех.*

сȕпатничкӣ, -ā, -ō = сапатнички *који се односи на супатнике и супатнице.*

сȕпатништво с и **супàтња** ж = сапатништво и сапатња *супатнички однос, стање супатника, заједничка патња. Бен. Рј.*

сȕпē, -ѐа м фр. *вечера.*

супер- лат. *као први део сложеница и полусложеница значи: највиши, врховни, горњи, који је изнад нечега:* суперарбитрација, супертврђава. — Совјетског милијунаша не може наћи ни народни комесаријат са својим супержаким пореским апаратом. *Крањч. Стј.*

суперарбитра́ција ж лат. *нарочити лекарски преглед војника пред другом, вишом лекарском комисијом. Бен. Рј.*

суперарбитри́ратн, -ѝтрӣрām сврш. и несврш. (*из*)*вршити суперарбитрацију;* војн. *отпустити војника из војске на основу резултата суперарбитрације, прогласити неспособним за војну службу.* — Ја сам у војсци био суперарбитриран због слабоумности. *Јонке.*

супербе́нзӣн, -и́на м *чисти бензин.* — Супербензина нема. *Пол. 1959.*

супербо́мба ж *нуклеарна бомба најјачег разорног дејства.* — Такво нешто паклено ће настати кад се испали супербомба и настане врелина као у унутрашњости Сунца. *Сек.*

супердре́днōт, -о́та м енгл. *ратни брод најтеже категорије у првом светском рату.*

супердржа́ва ж *држава која се својом економском и војном снагом истиче изнад осталих држава, велесила.* — Можемо ли ми себи допустити да ... мирно посматрамо како с друге стране Канала израста једна супердржава која нас може ... надмашити у светској трговини. *Пол. 1957.*

супе́риор м лат. *поглавар католичког самостана, манастира.*

сȕпериȏран, -рна, -рно **1. а.** *који је јачи, који надилази, надмашује друге својим особинама.* — Унутрашња језичка система остала је ... онаква каква је била у аперцепцији једног онако супериорног ... човека као што је био Вук. *Бел.* **б.** *који се осећа и држи себе изнад оног (оних) према коме (којима) се одређује.* — Многи су се образовани и некад имућни Дубровчани повлачили у се, у пози уврије̏ених супериорних индивидуалиста. *Барац.* **в.** *који на друге гледа с висине, охол, надувен.* — Загњури смионо у вртлог шетача и заплива тргом као супериоран мотрилац. *Мар.* **2.** *који изражава супериорност над другима.* — То ... гунђање ... звучи као протест, као супериорни, презирни одговор. *Божић.*

супериорȉтēт, -е́та м *супериорност.* — Два човјека стоје ... први као побједник, други ограђен духовним супериоритетом свога увјерења. *Бег.*

сȕпериȏрно прил. *на супериоран начин, с висине; охоло, надмено.* — Репић, живи лексикон четне мудрости, поспрдно се окрену̏о и гледа ... супериорно на старчића. *Крл.* Држао се супериорно као да је он измислио та правила игре. *Дав.*

супериȏриȏ̄ст, -ости ж *особина онога који је супериоран, надмоћ, преимућство.* — Књига [је] ишла за тим да усганови супериорност народа са великом индустријом. *Цар М.* Увјерење у властиту супериорност ... довели су га до крајње охолости. *ОП 1.*

сȕперлатȉв м лат. **1.** грам. *највиши степен придевског поређења.* **2.** фиг. *оно што је у своме развитку дошло до највишег степена.* — Човек је суперлатив природе, мислилац је суперлатив човека. *Кнеж. Б.*

Изр. изражавати се о некоме, нечему у суперлативу *изражавати се са највећим похвалама и признањем.*

сȕперлатȉван, -вна, -вно **1.** *који је у вези са суперлативом.* **2.** фиг. *најбољи, највећи, ненадмашив, претеран.* — Тресић-Павичић ... писцу одаје тако суперлативно признање да често не можемо да се сложимо с његовим судовима. *СКГ 1937.*

сȕпермаркет м енгл. *велика самоуслужна продавница снабдевена разноврсном робом, претежно прехрамбеним производима.*

супердȍксȉд, -и́да м хем. *степен оксидације једног метала који садржи више киселоника од базе, а мање него киселина тога метала. Физ. 2.*

суперрȅвȉзија ж лат. **1.** *поновна ревизија од стране чланова више надлежности.* — Ја ћу тражити суперревизију [испитне оцене]. *Срем.* **2.** штамп. *последња ревизија, преглед слога пре штампања.*

сȕперсила ж *супердржава која је прва између других великих сила.* — Суперсиле почињу ужурбано тражити начин да ствари поновно доведу ... под контролу. *ВУС 1970.*

суперсȍничан, -чна, -чно лат. *који је изнад звука, бржи од звука, надзвучан*: ~ брзина.

суперструктȕра ж лат. *в. надградња.* — Амбиција је ове књиге ... да се ... понуди ... као оруђе у изградњи књижевне ... суперструктуре. *Михиз.*

супертврђава ж *тип великог ратног авиона, већег и јачег од обичне летеће тврђаве.*

суперфȍсфāт, -а́та м лат. хем. *вештачко ђубриво од минерала у којима има фосфора.* — Прије саме сетве бачено је још 200 кг. суперфосфата. *Вј. 1957.*

супи̏јан, -а, -о **1.** *напола, мало пијан.* — Отац ... је товарио жито у вагон, увијек супијан. *Козарч.* Викнула је супијаног носача. *Петр. В.* **2.** *који испољава такво стање.* — Види Јозу где расколачених и супијаних очију излази из крчме. *Тур.*

супи̏јано прил. *као супијан, полупијано.* — Стајао [је] супијано и блесаво. *Кол.*

сȕпӣн, -и́на м грам. *у латинском језику глаголска именица која има само два облика и којој по значењу одговара у нашем језику инфинитив после глагола кретања. Деан. Рј.*

сȕпина м *аугм. од сȗп.* — Мозак ми јастреби сумње жељезним кљуном испију; безнађа супине панцам' живо срце ми рију. *С 1911.*

супи̏рати, сȗпӣрām сврш. и несврш. фр. *вечерати*; исп. супе. — У пространим просторијама гдје се супирало бијаше врло бучно и весело. *Том.*

сȕпита ж тур. *врста пите од размућених јаја и млека (без надева).* — Жена ... нека натовари ... јабуковаче, пите, супите. *Кос.*

сȕпӣште с *место где је био постављен сȗп у води. Рј. А.*

сȕпјев м (ијек.) *извођење мелодичних тонова гласом уз пратњу другог гласа.* — Она се нек' чује, гласом нека ... буде и слабим супјев бар још̏те један више у збору толиких пјесни. *Прер.*

супје̏вач, -а́ча м (ијек.) *онај који пева заједно с ким другим.* — Ти и не знаш да си супјевач, кад пјесме прожме те милина. *Наз.*

сȕпка ж бот. *први листић на клици из кога се развија пупољак у биљака* cotyledo. — Иза стручка стоје још два дебела прва листа, супке или котиледони. *Бот.*

сȕпкутāни, -ā, -ō мед. *поткожни*: ~ инјекција. *Деан. Рј.*

сȕплеменȉк м = саплеменик *припадник истога племена.* — Гдје је ваш патриотизам

. . . када је вама баш суплеменик мржи од врага? *Коз. Ј.* Казују тугу своју што толиком . . . крвљу својом не могоше купити слободу . . . суплеменицима. *Јакш. Ђ.*

сȕплеменица ж = саплеменица *припадница истога племена.*

сȕплеменичкӣ, -ā, -ō = саплеменички *који се односи на суплеменике и суплеменице.*

сȕплеменӣштво с *припадање истоме племену. Р-К Реч.*

суплѐмент м лат. **1.** *допуна, додатак, прилог.* **2.** *допунски, накнадни каснији свезак (обично речнику, лексикону).*

суплемѐнтан, -тна, -тно и **сȕплементāран**, -рна, -рно *који допуњује, допунски, накнадни.*

сȕплен(а)т, -нта м лат. *заменик (најчешће редовног наставника), професорски приправник.* — Свршивши школе, био је годину дана супленат на загребачкој гимназији. *Барац.* Просто ћу написати да тражим место суплента. *Макс.*

сȕплентић м *дем. (и често пеј.) од суплен(а)т.* — Нађох се с њим . . . кад сам био тек именовани суплентић у . . . класичној гимназији. *Наз.*

сȕплентица и **сȕпленткиња** ж *женска особа суплент.*

сȕплентскӣ, -ā, -ō *који се односи на супленте*: ~ плата.

суплѐнција ж *замењивање наставника на часу предавања.*

суплѐсāч, -а́ча м *онај који заједно с неким плеше.* — Суплесач је црн и висок. *Сим.*

сȕплетӣв м грам. лат. *облик неке речи који није од истог корена с другим облицима те исте речи, допунски облик*: нпр. човек-људи, добар-бољи, ја-мене, бити-јесам.

сȕплетӣван, -вна, -вно *допунски*: суплетивни облици.

суплӣрати, сȕплӣрām свршн. и несврш. *заменити, замењивати некога у раду (најчешће у школи на часовима предавања).* — Грачар . . . мора за њ непрестано суплирати. *Нех.*

супозѝтӯрӣј, -ија и **супозѝтӯријум** м лат. мед. *чепић од топљиве материје с различитим медикаментима, који се ставља у чмар, ректум ради подстицања пражњења црева, ублажавања болова и сл. ЕЛЗ; Деан. Рј.*

супозѝција ж лат. *нагађање, претпоставка, хипотеза. Р-К Реч.*

супо̀знати, -ām свршн. *опет, још једном упознати, поново сазнати.* — Таде Раде **супознаде** љубу. *Вук Рј.*

сȕпо̀јник и **сȕпоик** м покр. *онај који заједно с неким пасе и пои стоку; онај који заједно с неким са својом стоком учествује у заједничком раду или заједно чува своју стоку. Вук Рј.; Рј. А.*

супонѝрати, -о̀нӣрām свршн. и несврш. лат. *претпоставити, претпостављати, сматрати могућним.* — Пантеистичко јединство света . . . разноликости и множини ствари супонира једно једино биће као њихово јединство. *Петрон.* Песимизам супонира оптимизам. *Матош.*

сȕпонити, -ӣм несврш. покр. *састављати волове двојице супоника или стоку на испаши*; исп. супо(ј)ник. — Осећали су да им се иза леђа нешто миче . . . да их вреба док супоне, спрежу вочиће. *Ђур.*

сȕпоница ж *женска особа супоник.* — [Буква] шири горостасне гране до сиједих бијелих облака, што се бијеле кô кућеље пуне на преслици прело супонице. *Ств. 1948.*

сȕпор м заст. *опрека, супротност; обично са предлогом*: у ~ *насупрот, супротно.* — У супор истини, да су ове обје краљевине досад неодвисне међу се биле, ми би[смо] се за њихово сједињење изустили. *Старч.* Зорка гледаше замишљено у супор преда се. *Кум.*

сȕпорнӣк м заст. *противник.* — Да се борба . . . не доврши, борioци сматрају добитак супорника својим изгубитком. *Старч.*

сȕпорт м фр. *део алатног прибора или машине који носи, држи сам алат (нарочито код токарских машина). ЕЛЗ.*

супо́сед и **супо̀сед**, ијек. супо́сјед и супо̀сјед, м = сапосед *посед у заједничком власништву, заједничка својина са неким другим. Деан. Рј.*

супо́седнӣк и **супо̀седнӣк**, ијек. супо́сједнӣк и супо̀сједнӣк, м = сапоседник *онај који поседује нешто заједно с ким другим, сувласник нечега. Р-К Реч.*

супо́седница и **супо̀седница**, ијек. супо́сједница и супо̀сједница, ж = сапоседница *она која има заједнички посед с неким, сувласница нечега.*

супо́седничкӣ и **супо̀седничкӣ**, -а, -о ијек. супо́сједничкӣ и супо̀сједничкӣ = сапоседнички *који се односи на супоседнике.*

супосјед-, ек. супосед-.

супо̀стат(а) м заст. *противник.* — Ти си цркву исправио, ти си супостате побиједио. *Павл.* Је л' овде . . . супостата црквени, безбожник, мој издајица? *Кост. Л.* Ја . . . познајем сву фамилију мога, сада на жалост . . . супостата. *Срем.*

супо̀тпис м = сапотпис *други потпис поред главног (на писму, документу и сл.).* — Овај лист је споразумно написан с мојом супругом, што потврђује и супотпис њезин. *Ков. А.* Јелачић је могао бити постављен баном само уз супотпис. *Нех.*

супотпи́сати, -о̀тпӣшēм сврш. = сапотписати *ставити свој потпис поред нечијег. Р-К Реч.*

супотписи́вати, -ѝсујēм *несврш. и уч. према супотписати.* — Ја супотписујем с вама све што сте потписали у своме отвореном писму! *Крл.*

супо̀тписни̏к м = сапотписник *онај који с неким заједно потписује (писмо, документ и сл.).*

супочи̏нитељ м *онај који је заједно с неким нешто починио, извршио.* — Покушало се разним системима избјећи потешкоћама . . . код доказа зле накане супочинитеља. *Мј. 1926.*

су̏пра ж покр. = супрага *усијани остаци чврстог горива, врућ пепео, жар, жеравица.* — Стану мијешати по жерави . . . мислећи да није ко запретō у ону врелу супру гдјегод кртоле. *Рј. А.*

супра предл. лат. *изнад, поврх.* — Осим већ наведених примјера супра 1, ево још неколико. *Мј. 1936.*

супрaво̀дић, -и́ча м физ. *водич, проводник електричне струје коме је снижавањем температуре изузетно повећана проводљивост. Физ. 2.*

супрaво̀дљив, -а, -о *који има особину супроводича.* — Олово постаје супроводљиво код —265,7 Ц, и струја . . . тече даље сама од себе. *Физ. 2.*

супрaво̀дљивōст, -ости ж *својство, особина онога што је супроводљиво.* — Овако охлађен водич, којему је отпор сасвим ишчезнуо, назива се супроводич, и сама појава супроводљивост. *Физ. 2.*

су̏прага ж покр. = су̏пра. — Над неком гором горјело је небо тихим сјајем супраге. *Сиј.*

супрaдèнтāлан, -лна, -лно фон. *који се твори, образује изнад зуба, надзубни:* ~ артикулација, супрадентални гласови. *Терм. 1.*

су̏пражница ж **1.** *супрага.* — Запреће [цријепњу] сачем, а на сач нагрне жерави и супражице. *Љуб.* **2.** *супрашница. Деан. Рј.*

су̏пракōнтра ж лат. карт. *изјава једнога од играча да до најављене реконтре или победе супарника неће доћи.* — Размишља . . . како је добио контру, како је он дао реконтру, они супраконтру . . . и како је он добио игру. *Јонке.*

супрам предл. покр. *према, наспрам, насупрот.* — Окрене главу супрам црне ноћи. *Вел.* Она прва [дјевојка] . . . баш кад је била супрам Боленића, стала . . . на пету звонару. *Берт.*

супранатурали̏зам, -зма м лат. *правац мишљења, вјеровања који се оснива на ономе што је натприродно и божанско;* супр. натурализам. — Мјесто кршћанског средовјечног супранатурализма истиче се класички смисао за љепоту и важност подземског живота. *Водн.*

супранòрмāлан, -лна, -лно лат. *који је изнад онога што је нормално, обично, природно.* — [Доводио је] до супранормалнога сазнања. *Уј.*

супрапо̂рта ж лат. вај. *украс (слика, рељеф или сл.) над вратима до таванице, стропа.* — Радио је . . . у ђаковачкој катедрали олтарне кипове и три релијефа супрапорте. *Баб.*

супраràционāлан, -лна, -лно и **супрарационали̏стичкӣ,** -ā, -ō лат. *који се умом или искуством не може објаснити, доказати.* — Управо у супрарационалном, антилогичком карактеру стоји највеће јамство божанске истинитости. *Баз.* Лако је увидјети да је . . . признајући супрарационалистички карактер кршћанских наука, њима истодобно тај карактер одузео. *Баз.*

су̏прасна прид. (само у ж. роду) *бременита, скотна (о крмачи).* — Слиједеће ноћи лопови украли супрасну крмачу. *Бен.* Грокћу супрасне свиње. *Рад. Д.*

су̏прасно̏ст, -ости ж *стање супрасне крмаче. Бен. Рј.*

су̏прашница ж покр. *врео пепео (који се употребљава и у народном лекарству за топле облоге). Вук Рј.*

су̏прашка ж **1.** *супрага.* — Људи с огња дижу жераве, супрашке, искре лете. *Наз.* **2.** *супрашница. Вук Рј.*

супре предл. покр. *в. према.* — Супре њему потрчао вуче. *НПХ.*

су̏предак, -етка м *пре́ло (1). Вук Рј.*

супрèмāт, -а́та м лат. *врховна власт, врховни надзор.* — Парламент је Законом о супрематy признао краља главом енглеске цркве. *Пов. 2.*

супрема́тија ж = супремација **1.** *врховна власт, превласт, доминација.* — Све то сачињава крепку, сочну, мислену књигу, снажну филозофију прекаљена духа, који осећа своју супрематију и горчину познања. *Скерл.* **2.** *предност, преимућство, надмоћност.* — Супрематија осећања у свим Хамлетовим одлукама . . . изгледа нам и сувише јасна у . . . толиким моментима његовог живота. *Панд.*

супрема̀тист(а) м *присталица супрематизма.* — То је био Парнас: византијски супрематиста. *Уј.*

супрема́ција ж лат. = супрематија. — Учи . . . да је црква . . . под претпоставком папине супремације над цијелим свијетом, спремна да издашно помаже државу. *Арх. 1953.* [Огромна црначка већина] је под супре-

мацијом једне маљине белих дошљака. *Пол. 1959.* Он је хтео да конструише лаж о супремацији немачке крви. *Дав.* Рецимо да сам сликар и да на платно, помогнут чином супремације, прилијепим један тајинствени израз лица. *Уј.*

супрѐмус и **супрѐмуш** м лат. ист. *врховни поглавар некадашње жупаније, велики жупан.* — Добио га је [сјеме духана] на поклон од ... супремуса барона Киша. *Ђал.* Господа новог супремуша воде у старе дворе уставне слободе. *Марк. Ф.*

сȕпрет м *ужарен угаљ покривен пепелом, попрет.* — Кад после разгрте супрет — а оно црне [букагије] као угљен. *Глиш.*

супробити́рати (се), -и̏тӣрām (се) сврш. и несврш. нар. *в. суперарбитрирати (се).* — Дошȏ он [син] на урлап; каже ми: ... Моћи ћу се, бабо, све ми се чини, и супробитирати, али се морам ... још једном јавити у својој кумпанији. *Куш.*

супрот предл. с дат. и (ређе) с ген. *насупрот, против.* — Ко год супрот стане мојој царској вољи, кољи! *Митр.* Да су ипак Турци држали да је уговор по њих повољнији, види се по томе што га је султан, супрот агитацији западних сила, ратификовао одмах. *Нов.* Син је био баш посве будаласт човјек, па се још више успротивио и супрот села и супрот мајке. *Брл.*

сȕпротак, -тка м необ. *оно што је супротно, супротност.* — Сви [се] стављају у колебање, ако је у овим питањима једнако могућа тврдња и њезин супротак. *Баз.*

сȕпротан, -тна, -тно **1. а.** *који се налази на другој страни, преко пута, насупрот (некоме, нечему).* — Подуго гледа у супротан зид. *Ћоп.* **б.** *који се креће у противном правцу, који је обрнутог смера.* — [Лађа] плови олујним морем, ношена супротним вјетровима. *Пов. 1.* **2.** *сасвим различит од другога, опречан.* — Изгледа да је и наш законодавац увидио да се ова супротна гледишта ... морају изгладити. *Мј. 1936.* Песник је целу Србију поделио на два табора који представљају, као у источњачким религијама, два супротна принципа, добро и зло. *Скерл.* **3.** (у именичкој служби) с *нешто што је различито, друкчије, друго*: док се супротно не докаже.

Изр. супротне реченице грам. *две напоредне реченице које по садржају или смислу противрече једна другој, адверзативне реченице*; супротни судови лог. *опречни, противречни, контрадикторни судови.*

сȕпротвизита ж нар. *поновна лекарска визита, поновни лекарски преглед.* — Кад ме оно ранило на Толмину ... чабар крви из мене истекȏ, па ништа. На супротвизити пита мене онај штабцарски ... *Андр. И.*

сȕпротӣван, -вӣа, -вно *в. супротан.* — Зорка ... се смијешила Рибичевићу, који шеташе супротивним плочником. *Кум.* Осамнаеста година истом је први почетак у борби између ... двије супротивне силе. *Коз. Ј.*

супроти́вити се, -ӣтӣвӣм се сврш. и несврш. **1.** *речима или делом бити против некога или нечега, супротставити се, супротстављати се, одупрети се, одупирати се, (ус)противити се.* — Милостива барунице, опростите што се супротивих. *Ков. А.* Затим се с пушком у руци, кад по њ дошли, супротивио стражи, која га је имала ухапсити. *Буд.* **2.** *бити у супротности према некоме или нечему, бити друкчији, различит од кога или чега.* — Првом Јаходином осјећају ... супротивило се ... његово благо и умно лице. *Нов.* Њихове мисли удешаване [су] само према староме словенском језику, без обзира на друге словенске језике који им се супротиве. *М 1867.*

супроти́вљӗње с *гл. им. од супротивити се.*

сȕпротӣвно прил. *супротно, противно.* — А што кажеш за друге краљеве, јере ће им бити супротивно, ја ничије господство не тражим. *НП Вук.*

супроти́внӧст, -ости ж *в. супротност.* — Људи супротивност својих осјећаја ... о несрећи подијеле између правога узрока таквога доживљаја и између онога тко им је неугодни догађај открио. *Новак.* Мањом је супротивности слушао разговор Колачека и осталих. *Ђал.*

супроти́вштина ж *тврдоглаво противљење, одупирање; тврдоглавост, јогунство.* — Тко би набројио све неприлике и супротивштине. *Ђал.*

сȕпротити се, -ӣм се сврш. и несврш. *в. супротивити се.* — Совјет се није смио Карађорђу супротити ни у чему. *Вук.* Дјело ... руши неко друго дјело или се супроти неком туђем мишљењу. *Шим. С.*

сȕпротицӗ прил. *насупрот, преко пута.* — Сједе на осунчани крај клупе супротице њих. *Божић.*

сȕпротӣште с *место које је насупрот нечему.* — Точке N_1 N^1 зову се супротишта фокуса P_2, с обзиром на тангенте повучене из задане точке Т. *Анал.*

сȕпротњӣк м **1.** *противник, непријатељ, супарник.* — Измире се супротници. *Гор.* Мир углављен у Ђакову са супротницима. *Марк. Ф.* **2.** *човек супротних назора и карактерних особина (у односу на неког другог).* — Кад се старао бити оштар и срдит, није то чинио по својој ... нарави ... У томе је он прави супротник Недићу, који је био злобан и осетљив. *Прод.*

сȕпротно прил. *противно (нечијој вољи, некој чињеници), успркос.* — Радим баш супротно ономе (од онога) што он жели. *Р-К Реч.*

сȕпротнōст и **супрòтнōст,** -ости ж **1.** *особина, стање онога што је нечему супротно, опречност, оштра разлика.* — Колико је било грађе за роман у односима тих разних класа ... у супротности интереса, неједнакости живота. *Прод.* На тај начин ће се у нашој земљи постепено ликвидирати наслијеђене супротности између града и села. *ОГ.* **2.** *онај (оно) који (што) се по својим особинама оштро разликује од другог.* — Млад генералштабни официр је права супротност овом Личанину. *Јевт.* Његова супротност је воденичар Дева који је добар дух села. *Глиг.* **3.** фил. *однос постојећих разлика, противречности и њихово испољавање у мишљењу, у природи и друштву уопште.* — Велики песник је видео да се све у природи ... састоји из супротности. *Бошк.* Угњетач и угњетени стајали су један према другоме у сталној супротности. *Ант. 1.*

сȕпротнути се, -нём се свршс. *успротивити се, супротставити се.* — Бојала [се] супротнути се мужу. *Шен.* Морам овдје споменути да се овому приједлогу сад већ ни професори не усудише супротнути. *Кор.*

сȕпротстав м необ. *став, положај, насупрот некоме, нечему, опозиција.* — Овакав положај краљева [у шаху] сучелице гдје један другоме одузимају три поља ... зове се опозиција или супротстав. *Шах 2.*

супрòтставити, -ȉм свршс. *изнети какво мишљење, схватање и сл. насупрот постојећем, предложити нешто што је противречно, што се искључује с већ датим предлогом, судом, ставом и сл.* — Нико није био расположен и спреман да супротстави други предлог. *Ћос. Д.* Они још нису могли раскинути с црквом, јер њезину учењу нису ни могли ... супротставити нови, напредни ... поглед на свијет. *Баб.*

~ **се** *заузети супротан став према некоме, ставити се насупрот некоме, одупрети се речима или чином, успротивити се.* — Штета само што нисам старији, јачи да му се поштено могу супротставити. *Радул.* Каос треба превладати. Каосу се треба супротставити под цијену свог властитог живота. *Крл.*

супрòтстављȁње с *гл. им. од супротстављати (се).*

супрòтстављати (се), -ȁм (се) *несврш. и уч. према супротставити (се).*

супрòтстављенōст, -ости ж *особина, стање онога што је супротстављено, онога који је супротстављен некоме или нечему.* — Оглед [је] сав под импресијом поларне супротстављености двеју духовних и политичких структура. *КН 1960.*

супроћ предл. покр. *в. супрот.* — Но устаде Србин на оружје, супроћ мене Отмановић-цара. *НП Вук.* Крвав пламен најприје му букну гњевну у срцу супроћ рији црној. *Маж. И.*

супроћáвати се, -ȏћāвām се *несврш. и уч. према супротивити се.* — Миркова [се] кандидатура супроћавала аустријским интересима. *Јов. С.*

сȕпроћење с *супротстављање, противљење.* — Његово [је] супроћење само због тога што се под именом споменутих врста [критике, есеја] неправедно заузима место поезији, а она је Ујевићу једина животна сврха. *Шим. С.*

супроћу предл. *в. супрот*; исп. супроћ. — Брзо свога топа довукоше и супроћу кћажева ставише. *НП Вук.*

сȕпрстица ж мед. нар. *срасли прсти. Бен. Рј.*

сȕпруг м (вок. сȕпруже; мн. сȕпрузи, ген. сȕпрȕгā) **1.** *брачни друг, муж.* — Ну шта сада велите, драги господине супруже? *Шен.* **2.** мн. *брачни другови, муж и жена.* — Чекали [су] на вратима краљевске ложнице растанак супруга. *Јов. Ј.* Бар то си можемо приштити — говорили су супрузи Јендек. *Кол.*

сȕпруга ж *брачна другарица, жена.* — Имаш ли ти благу вољу да ову дјевицу узмеш себи за супругу? *Лаз. Л.* Цар се дубоко поклонио пред љубљеном супругом. *Донч.*

сȕпружанскӣ, -ā, -ō *који се односи на супруге, брачни, супружнички, супрушки.* — Повуче [се] с њим ... у тихо пристаниште супружанског живота. *Срем.* Побуда је довољно да би избио супружански рат. *Мих.*

сȕпружанство с *брачно стање, супружништво. Р-К Реч.*

сȕпружнӣ, -ā, -ō *супрушки.* — Није славе ни обилности, које би могле накнадити супружну љубав. *Љуб.*

сȕпружнӣк м *в. супруг.* — Ја сам ... човјек супружник, који није спавао никада ни с ким, осим са својом властитом госпођом. *Крл.* Супружник ћути ... Нит' ромори нит' говори. *Пол. 1960.* У ... кући ... владао је пакао, један од оних породичних инферна у којима двоје супружника ... вуку исто уже, свако на своју страну. *Андр. И.*

сȕпружница ж *в. супруга.* — О, да пресрећна супруга с оваком супружницом! *Срем.*

сȕпружничкӣ, -ā, -ō *који се односи на супружнике.*

сȕпружнӣштво с *супружанство. Прав.*

сȕпрушкӣ, -ā, -ō *супружански.* — Тога сам дана примио писмо од добротвора, у

којему пише о супрушким дужностима. *Крањч. Стј.*

сȕпсӣдӣј, -ија м лат. = супсидијум *новчана помоћ, потпора. Бен. Рј.*

сȕпсидијȁран, -рна, -рно *помоћни, другостепен, другоразредни, споредан.* — Околности се наслањају на првобитне околности; оне се из њих развијају; оне су секундарне и супсидијарне. *Поп. Б.*

сȕпсӣдијум м = супсидиј. *Кл. Рј.*

супсистѐнција ж лат. фил. *унутрашњи садржај, бит, суштина.* — Зове се инхеренција, за разлику од битка супстанције, који се зове супсистенција. *Баз.*

супсистӣрати, -йстӣрām несврш. *постојати, трајати, егзистирати.* — Како је могуће да једна божанска природа супсистира у три особе? *Баз.*

супскрибӣрати, -йбӣрām и **сȕпскрибовати,** -бујēм сврш. и несврш. *потпис(ив)ати. Бен. Рј.; Прав.*

супскрӣпција ж лат. *потписивање имена за преузимање какве обавезе.* — Нутарњи . . . ће се претворити у присилни зајам . . . ако супскрипција не би дала повољан резултат. *Обз. 1932.*

сȕпстантӣв м лат. грам. *именица. Терм. 1.*

сȕпстантӣван, -вна, -вно *именички. Терм. 1.*

супстаитивӣрати, -йвӣрām сврш. и несврш. *поименичити, поименичавати, (у)чинити именицом, да(ва)ти (нечему) именично значење. Терм. 1.*

сȕпстантӣвскӣ, -ā, -ō *именички. Терм. 1.*

супстàнца и **супстàнција** ж лат. **1. а.** фил. *битна, непроменљива суштина ствари насупрот променљивим појединачним стварима.* — Све што постоји јест материја, осим материје не постоји никаква друга супстанца. *Лог. 2.* Под супстанцијом, вели Декарт, разумем ствар која тако егзистира да јој за егзистенцију њену не потребује никаква друга ствар. *Петрон.* **б.** *језгро, бит, суштина уопште.* — Држава [ФНРЈ] би се према њима [републикама, срезовима и др. органима] појављивала као носилац својинских права, који чува супстанцију ствари (путем амортизационог фонда и осталим средствима). *Арх. 1954.* **2.** *материја уопште, маса, твар.* — У цревима једне врсте крупног кита нађе се понекад . . . једна супстанца која има врло велику . . . вредност. *Петр. М.* Стакло фотографа требало је замијенити лакшом супстанцијом, а то је целулоид. *Уј.*

сȕпстанцијȁлан, -лна, -лно *који се односи на супстанцију; битан, суштински.* — Поред света нама познате феноменалне реалности постоји још један свет супстанцијалне реалности. *Петрон.* Једна те иста душа не може бити супстанцијална форма многих тјелеса. *Баз.* У нашем излагању поменута три односа којима се бави историјска критика, ми смо узели класификацију њену . . . по једном врло супстанцијалном чланку Бринетијеровом [Brunetier]. *Поп. П.*

супстанцијалӣтēт, -ēта м и **супстанцијȁлнōст,** -ости ж *присутност, природа супстанције.* — Стоји на средини између Лока и Лајбница у питању о супстанцијалитету душе. *Петрон.* Начело супстанцијалности гласи: у свој промјени појава супстанција је постојана. *Баз.*

сȕпстанцијēлан, -лна, -лно *супстанцијалан.*

сȕпстанцијēлно прил. *у бити, у основи, суштински.* — Како је песма [бећарац] супстанцијелно љубавна, нема у њој ни трунчице мрачне, болне тежине севдалинки. *Леск. М.*

супституӣрање с *гл. им. од супституирати.* — Други и трећи облик може се извести из првог супституирањем вриједности за *а. Физ. 1.*

супституӣрати, -ӯрām и **супститӯисати,** -ишēм сврш. и несврш. *заменити, замењивати.* В. пр. уз гл. им. супституирање.

супстѝтӯт, -ӯта м *оно што долази на место нечег другог, оно што нешто замењује.* — У најбољем случају она . . . би нашла . . . супститут религије. *Уј.* Развијена грађевинска делатност . . . и потребе извоза траже све веће количине техничког дрвета или бар њихових супститута. *Пол. 1959.*

супститӯција ж лат. *замена, замењивање.* — Проблем настаје онда када се у нашој књижевној јавности и часописима врше супституције вредности. *Михиз.*

сȕпстрāт, -āта м лат. **1.** фил. *јединствена материјална основа сродних појава или процеса.* — За њега [природњака] је свет спољних феномена једини реални свет и супстратом тога света материја. *Петрон.* **2.** *основа, подлога, темељ.* — Апсолутне ренте је . . . нестало, нестало је и њеног супстрата. *Бак.* На развитак тла највећи утјецај имају клима, затим стјеновита подлога или матични супстрат. *ОГ.* **3.** лингв. *старији слој језика на неком подручју (нпр. келтски супстрат у француском језику).*

супсумӣрати, -ӯмӣрām сврш. и несврш. *подредити, подређивати какав ужи појам ширем, општијем, уврстити, уврштивати под опште правила, под опште појмове.* — Постоје још неке категорије под које се могу супсумирати . . . сви појмови. *Лог. 2.*

сȕпсумовати, -мујēм сврш. и несврш. *в. супсумирати.* — Под категоријама у Аристотеловом смислу подразумевају се појмови без којих ми ниједан други појам не може-

мо мислити а да га не супсумујемо под један од тих најопштијих појмова. *Лог. 1.*

супсу̀мпција ж лат. *подређивање ужег појма ширем, сврставање под заједничке ознаке или обележја.*

су̏птӣлан и **су̏птӣлан,** -лна, -лно лат. **а.** *нежан, танан, фин.* — Суптилније преливе боја није могао да изрази. *Десн.* Други је социјалиста . . . полемичан дух и страствен истраживач суптилних разлика у доктринама. *Андр. И.* **б.** *профињен, врло осећајан, емотиван.* — Буњићева је еротика конкретна, суптилна, живахна, непосредна и топла. *Водн.* С друге стране имао је суптилно артистичко чуло помоћу кога је . . . постизавао . . . уметничку хармонију у литерарном стварању. *Глиг.*

суптилӣтӗт, -éта м *суптилност.* — Оно испитивање о чињеницама . . . не може ничег другог у себи садржавати до суптилитета. *Петрон.*

су̏птӣлно и **су̏птӣлно** прил. *нежно, осећајно.* — Тоскански крајолик колориран [је] врло фино и суптилно. *Бат.*

суптӣлнӧст, -ости ж *особина онога који је суптилан, онога што је суптилно, нежност, профињеност, осећајност.* — Она га изненађује суптилношћу осећања. *Лаз. Л.* Једна супериорна жена . . . обдарена тактом који већ прелази у суптилност. *Ћос. Б.* Опрезност, суптилност . . . тих безбројних порука збуњивале су младића. *Андр. И.*

суптра̀кција ж лат. *одузимање, одбијање.* — Тако се знакови + и — за адицију и суптракцију јављају концем 15. вијека. *Алг. 1.*

су̏птрахенд м лат. мат. *број који се одбија, одузима, умањитељ, умањилац.*

суптрахи́рати, -áхӣрām сврш. и несврш. *одузети, одузимати, одби(ја)ти. Бен. Рј.*

су̏птраховати, -хујём сврш. и несврш. *в. суптрахирати.*

суптро́пи м мн. лат.-грч. *области, подручја која су близу тропима, која су по клими блиска тропском или жарком појасу.*

су̏птро̏пски, -ā, -ō *који се односи на суптропе:* ~ клима, ~ воће, суптропске биљке, суптропске области.

супу́так, -тка м *узан пешачки пут уз главни пут, споредни путељак.* — Мазга није хтјела ни правим путем, него увијек супутком. *Шег.*

су̏путник м = сапутник *онај који заједно са неким путује.* — Затворен у уском простору са много супутника . . . осјетио је најједном . . . немир. *Нех.*

су̏путница ж = сапутница *она која заједно са неким путује; жена, супруга.* — Не бисте ли могуће . . . били обазривији спрам ваше госпође супутнице? *Крл.*

су̏путничкӣ, -ā, -ō *који се односи на супутнике и супутнице.*

супутȍвање с *гл. им. од супутовати.* — Ивану је дошло веома добро опатово супутовање. *Ћал.*

супутȍвати, -ȕтујēм несврш. *путовати заједно с неким, бити нечији супутник, сапутник.* В. пр. уз гл. им. супутовање.

су̏р, су́ра, су́ро **1. а.** *који је боје олова или пепела, пепељастосив, сив:* ~ камење, сури облаци, суре војничке кабанице. — У необичном задовољству севаху му суре очи. *Јакш. Ђ.* Бијела села украј сињег мора, кô галеби на хридинам сурим. *Фран.* **б.** *натушten, тмуран (о времену и временским појавама).* — И сама природа . . . у суре јесење дане плаче. *Скерл.* Јутро је. Суро, шкуро, шкиљаво, слинаво. *Крл.* **в.** *сиров, груб.* — Оца ми је жао. Он је човек сур и мрк и тешко сноси сиротињу. *Сек.* **2.** *безвредан, једноличан; суморан.* — Његови флуидни, лепи стихови утичу на жене . . . теше их за ране које грубости живота задају, дају боје сурим егзистенцијама. *Скерл.* Кад ти порастеш, биће на свету за све људе места и рада, разведриће им се судбина сура. *Макс.*

су́ра[1] ж ар. **1.** *ред, низ људи, животиња или ствари.* — Кад главари видјеше везира . . . на добре коње узјахаше, пред везира у поље сиђоше па му двије суре начинише. *НП Херм.* Сваки час кундаци пушака спуштали су се . . . на рамена оних који би . . . испали из поворке . . . У суру, сељачино влашка! *Ћоп.* **2.** *ред, глава, поглавље курана.* — Шапнуше усне његове почетак суре »јасни дан«. *Том.* Бели зидови [турбета] исписани су најлепшим сурама из корана. *Андр. И.*

су́ра[2] ж *огревно дрво сложено у облику призме. Мин. Лекс.*

су̏радник и **су̏рāдник** м = сарадник **1.** *онај који заједно са неким ради, обавља какав посао.* — Нашу земљу напуштају сурадници окупатора. *ОГ.* [Књижевни лист Невен] се морао трајно борити с несташицом сурадника и претплатника. *Барац.* **2.** *назив или саставни део назива неких звања:* научни ~.

су̏радница и **су̏рāдница** ж = сарадница *она која заједно са неким ради, обавља какав посао.* — У јавности она се није истицала као сурадница. *Нех.*

су̏радничкӣ и **су̏рāдничкӣ,** -ā, -ō = сарадnички *који се односи на сураднике:* ~ однос.

су̏радништво и **су̏рāдништво** с = сарадништво *заједнички рад, сарадња. Рј. А.*

сура́дња и **сура̀дња** ж = сарадња *заједнички рад.* — И сви се повукли . . . и одбијају сурадњу. *Кал.* Биће ми мило ако мислени људи . . . својом сурадњом потпомогну решење овог питања. *БК 1906.*

сȕрадо̄ст, -ости ж = сарадост *заједничка радост с неким, радост подељена с неким. Псих.*

сурађи́ва̄ње с *гл. им. од сурађивати.*

сурађи́вати, -а̄ђујēм несврш. = сарађивати *радити с неким на истом послу.* — Католичка црква ... је уско сурађујући с владајућом класом ... имала пресудан утицај на народне масе. *ОП 2.* Бит ће ми част сурађивати на детаљним плановима. *Фелд.*

сȕражица ж *пшеница помешана са ражи.* — Црн хлеб меси се ... од суражице, тј. од смесе ржаног и пшеничног брашна. *Батут.*

сура́змēран, -рна, -рно, ијек. сура́змјēран *који је у одређеној размери са другим, сразмеран.* — За ову науку има се учитељу суразмјерна накнада дати. *Рј. А.*

сура́змēрно, ијек. сура́змјēрно, прил. *на суразмеран начин, сразмерно.* — Женска ... од задружна иметка удајући се добије само оправе, блага, новаца суразмјерно. *Старч.*

сура́змјēран, -рна, -рно, ек. сура́змēран.

сура́змјēрно, ек. сура́змēрно.

сȕрац, -рца м **1.** *коњ суре длаке. Рј. А* **2.** агр. *врста винове лозе и грожђе од те лозе. Вук Рј.*

сурва́ва̄ње с *гл. им. од сурвавати (се).*

сурва́вати (се), сȕрвāвām (се) *несврш. и уч. према сурвати (се).*

сȕрвати, -а̄м сврш. **а.** *учинити да неко или нешто падне у провалију, оборити, срушити.* — Зрно хаубице ... залепи улаз у тунел и сурва гомилу камења. *Дед. В.* фиг. Доскора га сурва тешка болест и повуче ... у гроб. *Ков. А.* **б.** *разорити, уништити, сатрти.* — Зажелех да рушим, обарам, да цео свет сурвам. *Дом.* Већ је било врх насипа борбе на мач ... једвице сурваше врага. *Шен.* **в.** *збацити, свргнути са власти.* — Две сцене ... између сурваног директора банке и непознатог поете ... врло су лепе. *Грол.*

~ **се а.** *нагло пасти, срушити се, стропоштати се.* — Друга половина [димњака] накривила се и тек што се није сурвала. *Шапч.* фиг. Доспео [је] до врхунца богатства и са тог врхунца сурвао се ... у пустош сиромаштва. *Глиг.* Све се то сурвало на његову душу. *Леск. Ј.* **б.** фиг. *ишчезнути, нестати.* — Та спознаја ништавности сурвала се с њим. *Сим.* Слутња се рушила, сумња се сурвала, уступајући место нечем страшнијем. *Мил. В.*

сȕрвина ж *оно што се сурвавањем срушило, остатак сурване, порушене грађевине, рушевина.* — Хоћете да дижете божју кућу међу тигровима; ено је још и данас тамо у сурвинама. *Шапч.* А сурвина непомично стоји, и столећа давна приповеда. *Јакш. Ђ.*

сȕргаст, -а, -о *у малој мери сур, сивкаст.* — Марковић је на себи имао ... гете ... [кратке докољенице] од сургасте вуне из Пиве. *Лал.*

сȕргати, -а̄м сврш. и несврш. лат. **1.** пом. *спустити, спуштати сидро. Кл. Рј.* **2.** сврш. фиг. *сместити.* — То ти их је Ђиве сургала и у Ћаћину камару. А све то да чува салун! *Војн.*

сȕргȗн, -ýна м тур. *изгон, прогонство; место прогонства.* — Погнутих глава бунтовници су одлазили у сургун. *Марк. М.* Штогод [ћу му] казати за брата, који је тамо још од Омер-паше у сургуну. *Павл.*

Изр. учинити ~ на кога *навалити на некога.* — На Милоша сургун учинише, савладаше, те га савезаше. *НП Вук.*; учинити ~ кога *протерати некога. Вук Рј.*

сургȕнисати, -ишēм сврш. *прогнати, протерати.* — Све ће нас ... сургунисати у логоре и на радове. *Лал.*

сургȕнлија м *прогнаник, изгнаник.* — Кад се кроз гомилу протисну Дража Полимац ... ошишан на степенице ... Тошица прште у смех: — Какав је ово сургунлија! *Маш.*

сурди́на ж тал. *направа за пригушивање звука музичких инструмената.* — Протолкујте ми још једном што значи ријеч: сурдина. *Уј.*

Изр. под (са) сурдином *полугласно, тихо, потајно.* — Ћуће тихо као под сурдином дрхтави звуци старинске виоле. *Рак.* Редитељ ... је драму »штимовао« сасвим интимно, тихо, са сурдином. *Богдан.*

сурдо́ма ж мај. покр. *врста сељачког огртача, сурдума. Вук Рј.*

сурдо̀ма̄р, -а́ра м *онај који прави сурдоме. Вук Рј.*

сурдопедàгог м лат.-грч. *наставник у школи за глуве.* — У припреми је ... фонетика српскохрватског језика са методиком фонетске наставе за сурдопедагоге. *КН 1959.*

сȕрдук м тур. *јаруга, провалија, кланац.* — Ту у провалији, »сурдуку«, дигло [се] насеље. *Поп. Ј.*

сурдȕлија ж *сурдук.* — Планина ... се намеће својим ... ћувицима, мрачним дубодолинама, сурдулијама и провалијама. *Петр. В.*

сȕрдум м и **сурду́ма** ж *сурдома.* — Једаред поранио [говедар Раја] ... а рог турио под сурдуму. *Ад.*; *Кл. Рј.*

сȕрдупина ж *сурдулија.* — Од великог су утицаја на народну фантазију ... простране и разгранате пећине, бездане и сурдупине. *Цвиј.*

суревнòва̄ње с *гл. им. од суревновати.* — Стану се тражити начини како да се у томе

Русија и Аустрија погоде и удруже, место да ... суревнованем једна другој сметају. *Нов.*

суревнòвати, -рèвнујēм несврш. рус. *осећати завист, суревњивост према некоме.* В. пр. уз гл. им. суревнованье.

сурèвњив, -а, -о *завидљив, љубоморан, злобан, пун зависти.* — Суревњив на свој кнежевски ауторитет ... Милош је утврдио своју личну моћ у Србији. *Јов. С.* На овај добитак ... Аустрија је гледала веома суревњивим оком. *Нов.*

сурèвњивац, -йвца м *суревњив човек. Р-К Реч.*

сурèвњивица ж *суревњива женска особа. Р-К Реч.*

сурèвњиво прил. *на суревњив начин, са завишћу, злобно.* — Све чаршинлије суревњиво пазе на част и понос. *Цвиј.* Одност цркви Сремцу није сметала да се нашали на рачун попова ... који се суревњиво боре за црвени појас. *Глиг.*

сурèвњивōст, -ости ж *особина онога који је суревњив, завидљивост, завист, злоба.*

сýрет м тур. *слика.* — У мојих толико година још на 'ваки белај оградисō нисам ... Алаха ми кô сурет. *Ћор.*

сурéшити, сýрēшīм, ијек. суријèшити, сврш. *решити заједно с неким. Бен. Рј.*

сýржица ж *жито у коме има више ражи него пшенице;* исп. суражица. *Вук Рј.*

суријèшити, сýријешīм, ек. сурéшити.

сýрина ж *прост широк капут суре боје;* исп. сурка. — Црква се и околина мало-помало зашаренила од сељачке сурине. *Матош.* Оци њихови грађански се облаче, а на његову оцу гаће и сурина. *Киш.*

сýрина ж зоол. *птица из пор. сова, ћýк*[1] Athene noctua. — Свуда је позната ... шталска сурина, пегаста сова. *Финк.*

сурѝна ж *сура боја, сивило.* — Облаци се небом гоне, капље роне, у сурину сутон тоне. *Кош.*

сýрити се, сýрīм се несврш. *истицати се суром бојом, показивати се сурим, сивети се.* — У дањини се сурио главни кош, од кога се чуло непрекидно рзање коња. *Кнеж. Л.*

сýрка ж **1.** *краћи капут од сурога или смеђега сукна, чохе, украшен гајтанима, као део народне ношње у неким крајевима Хрватске.* — Кад су се почеле носити поцулице и сурке, оставила је многа красотица мађаронски табор. *Шен.* Сура сурка сапела му јако тело. *Кум.* **2. а.** *мушки кратки капут.* — Пролазиле газде у бијелим суркама. *Бен.* **б.** *женски кратки капут.* — Иде у школу Копривњакова Милица у сестриним чизмама, у мајчиној сурки. *Леск. Ј.* **3.** *дугачак радни капут од лаког материјала.* — Посвуда сусретасмо раднике у творничкој униформи — у плавим пругастим суркама. *Кос.*

сýркаст, -а, -о *у малој мери сур, сивкаст. Вук Рј.*

сýрла ж тур. зоол. **1. а.** *издужени меснати део њушке у слона и неких других животиња, који је постао спајањем носа и горње усне и који служи као орган за дисање, пипање, осећај мириса и хватање.* — Једино су деца ... кладила се и препирала о дужини слонове сурле. *Андр. И.* **б.** *издужени предњи део главе многих тврдокрилаца, који им служи за бушење, сисање и сл., рилица (1).* — Пипе и жишци су многобројна група тврдокрилаца који се одликују издуженом главом у виду сурле или рилице. *Станк. С.* **2.** фиг. подр. *нос (обично велики, дугачак).* — Сурла новога градског лијечника ... умиљато се издужује према кћери газда-Манојла. *Сим.*

сýрласт, -а, -о *који има облик сурле, који личи на сурлу, сличан сурли. Р-К Реч.*

сурлáши м мн. (јд. сýрлāш, -áша) зоол. **а.** *ред сисара* Proboscidea *од којих су многе врсте изумрле, а од живих им припадају слонови, чија је главна одлика сурла.* — Посебну групу сисара чине сурлаши или слонови, најкрупније сувоземне животиње. *Станк. С.* Слонови (сурлаши) су данас посве одјелита хрпа сисаваца, којима је сва родбина већ одавно изумрла. *Финк.* **б.** *ред тврдокрилаца којима је главна одлика сурла, рилица.* — Боров сурлаш је велика штеточина бора и смрче. *Станк. С.*

сýрлāн, -йна м бот. *русомача, тарчужак. Сим. Реч.*

сýрлица ж *дем. и хип. од сурла.*

сýрлице ж мн. *ваљушке, кнедле од кромпира; јело од таквих кнедли. Р-К Реч.*

сýрма ж тур. *антимонов препарат који служи као црнило за обрве и трепавице.* — Навлачи му сурму на обрве. *НП Вук.* Не подвлачи сурме племените, не чин' чина, не мами ми сина! *НПХ.*

сýрнӣ, -ā, -ō необ. *сур.* — А да знате, врани, тице сурне, колика се војска подигнула. *НП Вук.*

сýрнути, сýрнēм сврш. покр. *в. срнути.* — Сурнуше [софте] преко двориштa па на улицу. *О-А.*

сýров, -а, -о **1.** (*о човеку*) **а.** *свиреп, немилосрдан, груб; жесток, необуздан, напрасит.* — Иду упорно, без застајкивања ка Сутјесци, да пробијају обруч сурових, добро ухрањених и одморних Пруса. *Дед. В.* Снисходљив за велике, суров за мале. *Грол.* **б.** *који је на ниском ступњу цивилизације, некултуран.* — Овамо су дошли на север [римски легиони] међ сурове народе и подизали оно што

су на путу обарали. *Нен. Љ.* **в.** *тврд, непопустљив, беспоштедан; који изражава такве особине.* — Сурови аскет ... је место круха јео скакавце. *Јакш. М.* Министар, протегљаст, сув човек, са грубим, суровим изразом лица које одбија од себе. *Дом.* **2.** (*о предметима, појавама и појмовима*) **а.** *који је онакав каквим га је природа створила, природан, сиров; непрерађен, прост.* — Веома ми је жао што ви разумијете и природним налазите само оно што је сурово и материјално. *Крањч. Стј.* Приказивала се та јуначка појава у припростој хаљини ... у широким чизмама од сурове коже. *Шен.* **б.** *дивљи, необрађен, ненасељен, пуст* (*о крају*). — Одједном спазише на самом крају суровога видика нешто што је било тешко разазнати. *Дов.* **в.** *тежак, неугодан за живот, за пребивање.* — Никад нико није чуо од њих [Ескима] да се жале на свој сурови живот. *Петр. М.* **г.** *мучан, тегобан.* — Сви су они прошли сурову школу илегалног рада. *Чол.* У овим **тешким**, суровим данима ... од савесности или несавесности једног човека може да страда стотину рањеника. *Дед. В.* **3.** *врло јак, оштар* (*о зими*). — Те године зима је изузетно била сурова. *Скерл.* **4.** *непријатан за ухо, оштар, продоран, сувише гласан.* — Јави се ... неколико сурових гласова, и од њихове оштрине Валек се до краја раздрами. *Хорв.* Нато плану плован у суров крич. *Дук.*

сӯровац, -овца м *суров човек.* — Суровац замахну на мене. *Ков. А.* Никада у писању такви суровци били нисмо као данас. *Кур.*

сӯровина и **сурòвина** ж *в. сировина.* — 1846. укинуто је или снижено више од седам стотина пореза и царинских пристојба на сваковрсне суровине. *Рад. Стј.*

сӯровити, -ӣм несврш. *чинити суровим.* — То га је драшкало и суровило. Упокорит ћу је, упокорити. *Божић.*

сурòвитӧст, -ости ж *в. суровост.* — Сав разговор [се] врти само око оговарања ... без обзира на суровитости и простоте. *Новак.*

сурòвњāк, -áка м *суров човек.* — Људи се туже да је главар постао суровњак. *Дук.*

сӯрово прил. *на суров начин, грубо.* — Поручник се сурово смије. *Маж. Ф.* Заповест мора да буде изречена јасно, кратко и разумљиво, али не сурово. *Пед.*

суровòглав, -а, -о необ. *упоран, тврд, суров.* — Ово би потоње приписивао само ... својеглавој, тврдоглавој и суровоглавој упорности. *Креш.*

сӯровӧст, -ости ж *особина, стање онога који је суров, онога што је сурово, грубост; суров поступак.* — Ту масу ... ситног, гладног грађанства сачињавају људи ... једнаки по ... урођеној и подмуклој суровости и дивљини и нискости својих нагона. *Андр. И.* Куковић је био ... познат по суровости с којом је мучио заробљенике. *Лал.*

сурóвштина ж *суровост.* — Она накривљена помодрела уста с поцрњелим, трулим зубима, што се не би расклопила да не пропусте какову суровштину. *Цар Е.*

сурòгāт, -áта м лат. **1.** *предмет који делимично замењује други предмет с којим има нека заједничка својства, али нема његов квалитет, замена.* — Ретки дућани ... продају два-три бедна сурогата. *Андр. И.* Цикорија [се] хвали да је сурогат каве. *Ант. I.* фиг. Кокетерија је обично оружје женско, некакав сурогат што замјењује право чувство. *Шен.* **2.** *патворина, кривотворина, фалсификат.* — фиг. Сви морални квалитети ... обесвећени су тиме што су постали сурогат ... за изврташе истине, што су се извргли у оруђа рекламе. *Глиг.*

сурòгāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на сурогате.* — Да би се од представе могао, макар и у сурогатској форми, добити утисак једне праве драмске басне ... он је главну пажњу посветио ... *Пол. 1959.*

сӯродица ж и м *далеки род некоме.* — Лутао сам као бесомучан. Одем чак у Рудник к неким суродицама моје покојнице матере. *Шапч.* Није то онај баба-Ружин муж ... него сасвим други човјек, ни род ни суродица оному првому. *Вел.*

сурођēнӣк, -и́ка м *онај који је с неким у роду, рођак.* — Вукалова једна љуба цвијели, а то гледа сјеротица раја, и кумови и сурођеници. *Март.*

сурту̀лија ж тур. *в. сурдук.* — Водили су их и водили све кроз неке шуметине и суртулије, а **под** ноћ их притворише. *Ћоп.*

сурӯгџија м *в. суруџија.* — И владин кандидат победио је захваљујући гласовима чиновника, пандура и суругџија. *Јов. С.*

суруља́ја ж покр. *в. сурдук.* — Ничег живог ни да пролети, ни да се види или чује — само висови ... Шта је онда човјек међу **тим** толиким суруљајама! *Лал.*

сурӯнтија ж тур. *нешто старо, застарело, отрцано, похабано.* — фиг. погрд. Шта ти знаш, сурунтијо варошка! *Станк.* А ти и она сурунтија Танасије Буљ, ви баш запели да младићу главе дођете. *Ћоп.*

сӯрутка ж *накисела течност која се издваја из млека после сирења.* — Како се сирци пригњечили, исциједи се из њих сурутка. *Вел.* Љољо изнесе **велику** ћасу пуну сурутке. *Андр. И.*

Изр. крвна ~ мед. а) *течност која се издваја извесно време по згушњавању крви;* б) *серум који се добива из крви неке животиње (најчешће коња), којој су убризгане клице или токсини.* — Болеснику се под кожу убризга

тз. Берингов серум, тј. крвна суротка од коња. *Батут.*

сӯруткин, -а, -о *који припада сурутки, који се односи на сурутку.* — Вода је свеједнако остајала суруткине боје. *Вел.*

сурӯчӑрка и **суручи́ца** ж бот. *биљка из пор. ружа* Filipendula *и* F. hexapetala. *Сим. Реч.*

сурӯџија м тур. *курир, гласник на коњу који је носио пошту или пратио онога који је носио пошту у некадашњој турској држави.* — Писмо ... у Гроцкој даду у мезулану, те га оданде суруџија донесе у Биоград. *Вук.* До тог времена Србијом су разносили пошту и поруке ревносни »татари« на љутим коњима, праћени бркатим и верним суруџијама. *Пол. 1959.* фиг. погрд. Дрндало механско, суруџија новинарски! *Грол.*

сӯса̄к, -а́ка м бот. покр. *тиква (1). Вук Рј.*

сӯсам м бот. *биљка* Sesamum indicum *и њен плод од кога се добива уље за јело, сезам.* — Поробљивачи Македоније односили су из источне Македоније плодове села: дуван, афион ... сусам. *Пол. 1950.*

сусӑ́мичӑр м *онај који гаји сусам.* — Пошто је воде понестало, сусамичар је почео да ме туче. *Вуј.*

сусвојӣна ж *заједничко власништво, сувласништво.* — Може му се признати и право сусвојине на некретнинама, што зависи од ... удела у доградњи. *Пол. 1959.*

сӯсед и **су́сед,** ијек. сӯсјед и су́сјед, м **1.** *онај који станује, живи у близини другога.* — Два суседа путују на коњима у варош да сврше своје послове. *Дом.* Одатле стане проматрати своје јутро и вребати на сусједе. *Кал.* **2.** *онај који заузима најближе место, који седи поред некога.* — Зашапута ... своме сусједу нежно и тихано. *Креш.*

сӯседа и **су́седа,** ијек. сӯсједа и су́сједа, ж *женска особа сусед, сусетка.* — По ручку дође и Смиљка, њихова прва суседа. *Ранк.* Имаш ли амајлију? — упитала је мала црна девојчица из последње клупе [у разреду] своју суседу. *Макс.*

сӯседан и **су́седан,** -дна, -дно, ијек. сӯсједан и су́сједан *који је у непосредној близини некоме или нечему, који је у суседству.* — Није му [оцу] дала мира мисао да ће се тако сложити у једно два сусједна имања. *Нех.* Честом пролазила множина ходочасника ... на сусједно прошттениште. *Леск. Ј.*

сӯседин и **су́седин,** -а, -о, ијек. сӯсједин и су́сједин *који припада суседи:* ~ кћи.

сӯседица и **су́седица,** ијек. сӯсједица и су́сједица, ж *дем. од суседа; суседа, сусетка.* — Ту се Јулија примакну сусједици. *Шен.*

сӯседњӣк и **су́седњӣк,** ијек. сӯсједњӣк и су́сједњӣк, м *в. сусед (1).* — Тужи ... мајка ... да је неће пожалити својко и сусједник на разговор доћи. *Март.*

сӯседничкӣ и **су́седничкӣ,** -ӑ, -о̄, ијек. сӯсједничкӣ и су́сједничкӣ *који се односи на суседнике, суседски.*

сӯседњӣштво и **су́седњӣштво,** ијек. сӯсједњӣштво и су́сједњӣштво, с *в. суседство.* — Ја у моју иђ' ћу постојбину ... а већ к вашем сусједништву нећу. *Март.*

сӯседно̄ст и **су́седно̄ст,** -ости, ијек. сӯсједно̄ст и су́сједно̄ст, ж *в. суседство. Р-К Реч.*

сӯседов и **су́седов,** -а, -о, ијек. сӯсједов и су́сједов *који припада суседу, који се односи на суседа:* ~ син.

сӯседовати и **су́седовати,** -дујём, ијек. сӯсједовати и су́сједовати, несврш. *налазити се у близини, у суседству некога или нечега, бити с неким или нечим сусед.* — Са горњега спрата те куће ... догледа се преко кровова ниских турских кућица, које јој суседују ... Шар и Карадаг. *Нуш.* Људи ... станују у тој улици, суседују захваљујући баш тој улици. *Пол. 1961.*

сӯседскӣ и **су́седскӣ,** -ӑ, -о̄, ијек. сӯсједскӣ и су́сједскӣ *који се односи на суседе; својствен суседима:* ~ деца, ~ села. — Који су остали под Италијом, онемогућују добре сусједске односе. *ЕГ 1.*

сӯседство и **су́седство,** ијек. сӯсједство и су́сједство, с **1.** *близина с неким или нечим по месту становања, по месту седења или налажења.* — Мати је без реда гонила дјецу ... по сусједству. *Мих.* Хтеде се дићи, али леђима беше сасвим пријатно суседство од бурета. *Лаз. Л.* **2.** зб. *суседи.* — Вучје је то сусједство, против таквог је најбоље средство колац. *Бен.* Суседство запази неку појачану и нередовну ускомешаност у мојој прегради. *КН 1956.*

сӯсељанин м (мн. -ӑни) *онај који је из истога села као и неко други.* — Нића боктер ... бди над спокојним сном својих сусељана. *Ж 1955.* Својим сусељанима ... изнио је жељу да помогне у изградњи водовода. *Вј. 1960.*

сӯсељӑнка ж *женска особа сусељанин.* — Насмијавала [је] бакица сусељанке. *Гор.*

сӯсерига и **сӯсе́рка** ж бот. *в. очајница*[3], *тетрљан. Р-К Реч.*

сӯсетка и **су́сетка,** ијек. сӯсјетка и су́сјетка, ж = суседкиња *женска особа сусед, суседа.* — Походио сам и сусетку Виду — али ме је једва познала. *Шапч.* Кад се жандарска патрола појави у махали, онда сусјетка претркује сусјетки. *Кик.*

сȗсеткин и **сȗсеткин,** -а, -о, ијек. сȗсјеткин и сȗсјеткин *који припада сусетки, који се односи на сусетку.* — На дому сусјеткину плану луч. *Драж.*

сȗсеткиња и **сȗсеткиња,** ијек. сȗсјеткиња и сȗсјеткиња, ж = сусетка. — Њихове чешке сусјеткиње ... још увијек показују само књижевнички просјек. *КХ 1936.* Стално ми је кукала и пребацивала, а сусјеткиње су јој секундирале. *Поп. Ј.*

сȗсӣрка ж бот. *сусерига. Р-К Реч.*

сȗсјед и **сȗсјед,** ек. сȗсед и сȗсед.

сусјед- и **сусјет-,** ек. сусед- и сусет-.

сȗслијед м (ијек.) *в. след (I). Деан. Рј.*

сȗсљедан, -дна, -дно (ијек.) *следећи.* — Прва крижарска војна, кô што све сусљедне, не могаше да спасе ... пропаст грчкога царства. *Павл.*

сȗснежан, -жна, -жно, ијек. сȗсњежан *који је покривен суснежицом; пун суснежице.* — На двадесетину корака од суснежне, али ћоћкаве већ цесте, Вук виде Тому. *Дав.* Облачан дан и суснежно вече претворили су се у јасну месечинасту ноћ. *Поп. Ј.*

сȗснежица, ијек. сȗсњежица (дијал. ијек. сȗшњежица), ж *киша помешана са снегом.* — Испрва задаждила сусњежица. *Гор.* У сумрак се кроз игличасту кишу стала мешати суснежица. *Рад. Д.* Цијели дан падао је снијег, док се другога јутра не прометну у ледену сушњежицу. *Ћор.*

сусњеж-, ек. суснеж-.

сусȍпственӣк м *сувласник.* — Акционар је ортак, сусопственик. *Арх. 1926.* Хаџић је морао признати задругарима право на деобу, као што се оно и сусопственицима признаје. *Јов. С.*

суспа̀вач, -а́ча м *онај који спава с неким у истој просторији.* — Ја мислим да су и остали центлмени суспавачи заиста прави центлмени. *Креш.*

суспендӣра̀ње с *гл. им. од суспендирати.*

суспендӣрати, -ѐндӣрам сврш. и несврш. = суспендовати **а.** *привремено удаљити, удаљавати, уклонити, уклањати из службе.* — Ви сте суспендовани. *Фелд.* **б.** *одложити, одлагати важење закона, одгодити, одгађати законско извршење.* — Код поновљења парнице може се оврха суспендирати ако тужитељ положи јемство. *Мј. 1926.*

сȗспендова̀ње с *гл. им. од суспендовати.*

сȗспендовати, -дујем сврш. и несврш. = суспендирати. — Убрзо затим јој је и муж, виши државни чиновник, суспендован од дужности. *Андр. И.* Читали смо краљеву прокламацију којом ... суспендује све грађанске и политичке слободе. *Риб.*

сȗспензӣван, -вна, -вно *који заустављa, задржава, одлаже.* — Затражено правдање има суспензивну снагу. *Мј. 1926.*

суспѐнзија ж лат. **1.** *привремено уклањање из службе; привремено одлагање законске важности.* — Судија Матић ... се због неких неисправности налазио под суспензијом. *Десн.* Казне суспензије и дисквалификације повлаче поништење свих пријава. *Аут.* **2.** хем. *дисперзиони систем у коме се у течности налазе распршене микроскопски ситне, фино размућене честице чврсте материје као емулзија.* — Важно је одредити пластичности глине ... затим вискозитет, суспензије ... и друге особине од којих зависи квалитет производа. *КН 1959.*

суспѐнзо̄рӣј, -ија и **суспѐнзо̄ријум** м лат. мед. *утега, појас за придржавање мошница; слична утега уопште.*

суспре́гнути, суспре́ћи и **сȗспрēћи,** сȗспрēгнēм (аор. суспре́гнух и супре́гох, 2. и 3. л. суспре́гну и сȗспрēгнȗ, суспре́же и сȗспрēже; р. прид. суспре́гнуо, -ула, -ло и сȗспрēгао, суспре́гла и сȗспрēгла, -ло) сврш. *заустaвити, задржати, обуздати, савладати.* — Дјевојка млада суспреже срца јој било. *Наз.* У тишини суспрегнута даха чу мек и сиктав тон. *Андр. И.* Мораш језик суспрећи код тога. *Комб.*

~ **се** *савладати се, уздржати се.* — Да се малочас нисам суспрегнуо, сад бих ја био тај по коме пљуште ударци. *Десн.* Али се није могао суспрећи а да не погледа њезина прса што су једва стала пупати. *Шимун.*

суспре́зати (се), сȗспрēжēм (се) *несврш. и уч. према суспрегнути (се), суспрећи (се).*

суспрѐзљив, -а, -о *који уме да се суспрегне› савлада, уздржљив, резервисан.* — Сада разумије и оно суспрезљиво држање професорице и судиње. *Леск. Ј.*

суспре́ћи и **сȗспрēћи,** сȗспрēгнēм сврш. = суспрегнути.

сȗсрēмчина ж и м покр. *пас који се не може употребити ни за лов ни за чување оваца, ни ловни ни торни пас. Вук Рј.*

сȗсрести, -етнēм и -етēм сврш. **1.** *наићи на некога или нешто, наћи, срести.* — Сусретнем, уз пут, добре људе, пожалих им се. *Нуш.* Лежећи налакћен, он сусрете Миланов поглед. *Чипл.* **2.** *снаћи, задесити.* — Газда Јована су сусреле три неприлике. *Ћор.* **3.** *изаћи у сусрет некоме, дочекати некога.* — Морачани сусретну их дивно, живим огњем из својијех кула. *НП Вук.*

~ **се** *састати се с неким уз пут, срести се; наћи се, састати се.* — На путу сусретне се са човјеком. *Шен.* Тек када се сусретнем после дугог времена с друговима, онда видиш колико нас је много пало за ових седам месеци. *Дед. В.* Мислим ... да се

нећу више никада у животу сусрести с онаквом тавом надјева за крвавице као код куће. *Јонке.*

сȕсрет и **сȕсрет** м **1.** *успутни наилазак на некога или нешто, сретање.* — Људи супротних табора нису општили међу собом, нити су се у сусрету поздрављали, иако су некада били добри пријатељи. *Јак.* Искуствени материјал придолази човеку углавном несрећен, стојећи у зависности од његовог случајног сусрета с овим или оним предметом. *Псих.* **2. а.** *виђење, састанак.* — Имала [је] сусрете са представницима јавног и културног живота Пољске. *Вј. 1957.* **б.** *спортска игра, утакмица (противничких страна).* — Наша државна репрезентација је ... у репрезентативним сусретима постигла многе лепе победе. *Шах 1.* Сваки међународни сусрет игра се у три добивена сета. *Одб.* **в.** *судар, сукоб с непријатељском војском.* — Неки се изгубише у изненадним сусретима с непријатељем, који нам је пријечио повратак и постављао бројне засједе. *Хорв.*

Изр. изићи неком у ~ *задовољити нечије жеље, тражење, помоћи некоме.*

сȕсретāј м *сусрет.* — Сусретај њихов бијаше врло тужан. *Том.* Она мелодија дјеловала је на њ као изненадни сусретај с драгим и пријазним знанцем. *Бег.* Иђућих година доћи ће до кобних сусретаја звезда. *Мил.* Манифестанти завукли се у своје домове, чиме су му уштедели многи непожељни сусретај. *Цар Е.*

сȕсретање с *гл. им. од сусретати (се).*

сȕсретати (се), -срећēм (се), -сретāм (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према сусрести (се).* **2.** *слагати се, подударати се.* — У појединим важним тачкама г. Јовановић и ја сусрећемо се, у основним схватањима ми се размимоилазимо. *Скерл.*

сȕсретити, -ӣм сврш. заст. *в. сусрести.* — С треће стране Дунај сусретио. *НПХ.*

сȕсретȉште с *место сусретања, сукобљавања.* — Као сусретиште њихових пљачкашких војски, његова је земља најбоље осећала колико су те велике државе биле организоване за борбу и насиље. *Јов. С.*

сусрȅтљив, -а, -о *спреман да помогне, да се одазове нечијој жељи, предусретљив.* — Ја сам ... увијек свакоме на увид ... учтив ... сусретљив. *Крл.*

сусрȅтљиво прил. *на сусретљив начин, предусретљиво.* — Тамо је нашла једног чиновника, дежурног, који је дочека необично сусретљиво. *Бег.* У ... летовалишту све госте примају заиста гостољубиво и сусретљиво. *Пол. 1959.*

сусрȅтљивӧст, -ости ж *особина онога који је сусретљив, предусретљивост.*

сȕсретнȉк м *онај који се сусреће с неким на путу.* — Је ли истина? — питао је, узгред, сваког сусретника, заустављајући се по путу. *Ћор.* Кад би се враћао с даника, једини сусретници у селу бијаху му творци. *Гор.*

сȕсретнути (се), -нēм (се) сврш. *в. сусрести (се).* — Ту их друга чета сусретнула. *НП Вук.* Једном сам се с њиме сусретнуо. *НПХ.*

сȕсрећа ж **1.** *в. сусрет.* — Не хће Стојан кулу оставити, него војски у сусрећу пође. *НП Вук.* **2.** *узајамна срећа.* — Добра сусрећа је намјерила на овог момка. *Божић.*

сȕсрēће с *в. сусрет.* — И ко лака срна поскочила брже, да бабајку своме у сусрēће пође. *Ил.* Ал' место сунца олујина у сусрēће му ду'ну. *Кош.*

сȕстав и **сȕстав** м **1. а.** *целокупност делова (ствари, појмова и сл.) који образују какву целину, састав; композиција, структура.* — Свака геста, свака гримаса, свака пауза ... све су то саставни дијелови једног сустава који се изводе систематски. *Божић.* **б.** *систем, устројство.* — Поједини моменти у том развоју, то су филозофијски сустави. *Баз.* Мендељејево откриће периодичког сустава кемијских елемената омогућило је да се унапријед опишу својства непознатих елемената. *НЕ.* **2.** *начин организовања, облик организације*: федералнӣ ~. — Заведен је сустав војничке деспоције. *Нех.*

сȕставан и **сȕстāван,** -вна, -вно *који се оснива на неком систему, који има неки одређен план; систематичан, доследан.* — Тек поткрај XIX ст. дошло [је] до суставног изношења ... еволуционе идеје. *НЕ.* Има позиција гдје се задатак ... најсигурније и најбрже рјешава суставним низањем логичких закључака. *Шах 2.*

сȕставити, -ӣм сврш. *учинити да неко или нешто стане, да не иде даље, зауставити, задржати.* — Имао је изаћи пред сватовску чету и суставити је. *Том.* Мало затим сустави Салко коња у трку и појаше кораком. *Шимун.* Изјави ... да ће остати на селу и да ће покушати суставити то пропадање. *Тур.*

~ **се** *зауставити се, стати.* — Пред вратима се сустави. *Огр.* Поглед му се ... сустави на стаситој ... женскињи. *Цар Е.*

сȕстављати (се), -ām (се) *несврш. и уч. према суставити (се).*

сȕставно и **сȕстāвно** прил. *на суставан начин, систематично.* — Јурај барун Раткај ... издао је у Бечу прву суставно написану хрватску хисторију. *Шиш.* Два-три реда плесача суставно су изводили четворку. *Креш.*

сȕстāвнӧст и **сустáвнӧст,** -ости ж *особина онога што је суставно, систематичност.* — Ваљаност [складног састава] стоји до унутрашње уређености и суставности. *Баз.*

сȕстāј м *сустајање, замор.* — Онда је [коло] падало ... у измир хитње, сустаја, опоја. *Коз. И.*

сȕстајāње и **сȕстајāње** с *гл. им. од сустајати.*

сȕстајати и **сȕстајати,** -јēм *несврш. и уч. према сустати.*

сустајкúвати, -ājкујēм несврш. *сустајати.* — Сустајкива [киша] на часове и опет онда удара. *Коз. И.*

сȕсталица и **сȕсталичина** ж и м *особа која брзо сустане, брзо се замори, малакше.* — Покровитељским ће тоном тетка сусталица. *Креш.*; *Вук Рј.*

сȕстало и **сȕстало** прил. *осећајући умор, уморно.* — Остављала би мајку ... са синчићем, а она би, исто онако ... сустало отишла у собу. *Станк.* Помаже бог, људи! — поздрави он момке озбиљно и сустало. *Ћоп.*

сȕсталōст и **сȕсталōст,** -ости ж *стање онога који је сустао, замор, малаксалост.*

сȕстанāр м **а.** *станар са станарским правом који станује у истом стану са још једним или више таквих станара.* — Упадоше уто ... сустанари, призвани у помоћ. *Кол.* Подстанар ... себе унапреди у сустанара. *Пол. 1958.* **б.** *онај који заједно с неким станује у истој просторији.* — Као сустанара нашао сам теолога који је био добар стручњак. *Шкреб.*

сȕстанāрев, -а, -о = сустанаров *који припада сустанару, који се односи на сустанара.*

сȕстанāрка ж *женска особа сустанар.*

сȕстанāркин, -а, -о *који припада сустанарки.*

сȕстанāров, -а, -о = сустанарев.

сȕстанāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на сустанаре:* ~ односи.

сȕстанāрство и **сустанáрство** с *стање сустанара; сустанарско право.* — У погледу сустанарства ... нови сустанарски односи не смеју се заснивати. *Пол. 1959.*

сȕстао и **сȕстао,** -ала, -ало **1.** *р. прид. од сустати.* **2.** *изнемогао, уморан, посустао.* — фиг. Не види се небо ни сустало сунце. Угасла боја. *Андр. И.*

сȕстати, сȕстанēм и **сȕстати,** сȕстанēм сврш. *доћи у стање крајњег умора, исцрпсти се, заморити се, посустати; изнемоћи, онемоћати.* — Видјело се на око да је сустао. *Тур.* Мирко суста иза осме године, суста уморан. *Михољ.* фиг. Сустао је ветар, сустала је киша. *Змај.*

сȕствор м *живо биће, створење које живи у истој средини с другима.* — Осјећају [се] узвишенима над голобрадим сустворовима својим. *Бал.*

сустéгнути, сустéћи и **сȕстēћи,** сȕстēгнēм (р. прид. сустéгнуо и сȕстēгао, сустéгла и сȕстēгла, -ло) сврш. *задржати, зауставити, устегнути; не дати чему да се испољи у пуној снази.* — Шариниħ јој хтио пружити руку, ну видјевши да јој то није мило, нагло је сустегне. *Кум.* Јуре заокрену путељком, док након неколико корачаја сустегну мазгу и крену се к Иву. *Ћип.* На прстима ... сустегнутог даха ... Филип се ... прокријумчарио ... на улицу. *Крл.*

~ **се** *уздржати се, устегнути се.* — Главар је ... изразио своје негодовање онима који су се сустегли од избора. *Дук.*

сустèжљив, -а, -о *који уме владати собом, уздржљив.* — Гроф ... је племенит човјек ... тек понешто сустежљив у саобраћају с непознатима. *Цар Е.*

сустèжљиво прил. *на сустежљив начин, уздржљиво.*

сустèжљивōст, -ости ж *особина онога који је сустежљив, уздржљивост.*

сустéзāње с *гл. им. од сустезати (се).*

сустéзати (се), сȕстēжēм (се) *несврш. и уч. према сустегнути (се), сустећи (се).*

сустèзљив, -а, -о некњиж. *в. сустежљив.* — Хладнокрвни Јаков Кларић био је у љубавним стварима ... сустезљив. *Крл.*

сустèзљиво прил. некњиж. *в. сустежљиво.* — Стиже писмо ... гдје му на силу сустезљиво ... јавља да се њихова мајка удаје. *Кол.*

сустéћи (се) и **сȕстēћи (се),** сȕстēгнēм (се) сврш. = сустегнути (се).

сȕстӣг м *(до)стизање.* — Ја га стигох. — »Рђав сустиг, брате!« — вели ми. *Ћип.*

сȕстигнути и **сȕстићи,** -игнēм сврш. **1. а.** *идући, трчећи и сл. скратити растојање од некога, нечега што се удаљује, доспети на исто место; достићи, стићи до неког места, неке тачке.* — Он отрчи, и то тако брзо — да нема двоношца који би га сустигао. *Вес.* Тимочки ... пук, идући ... трагом једног мањег турског одељења ... сустигао је челом својим недалеко од овога села. *Лаз. М.* **б.** *доћи, пристићи.* — Отпочину три-четири дана, докле силна војска сустигнула. *НП Вук.* **в.** *наступити, приспети (о времену, временским појавама).* — Сустигле су кише и чувено сеоско блато. *Јак.* **2.** *стићи некога у развоју, у узрасту; изједначити се, поравнати се с неким који је био напред и сл.* — Има их четири [девојке]. Све једна другу сустигле. *Станк.*

~ **се а.** *стићи један другога, састати се.* — И ми се сустигосмо у магли. *Коч.* Ту смо се сустигли из свију крајева света, као што се сустижу хаџије пред капијама Јерусалима. *Нен. Љ.* **б.** фиг. *сложити се.* — Инструменти се једва сустигоше и тада се разлеже громко: »Хеј трубачу ...«. *Јак.*

сȕстӣжан, -жна, -жно *који може сустићи; који се може сустићи.* — Камате се као сустижна нејачад. *Божић.*

сȕстӣжно прил. *на сустижан начин, сустижући некога.* — Она му се сустижно испречава. *Божић.*

сȕстизање с *гл. им. од сустизати (се).*

сȕстизати (се), -ижём (се) *несврш. и уч. према сустигнути (се), сустићи (се).*

сȕстићи (се), -игнём (се) сврш. = сустигнути (се).

сȕстицање с *гл. им. од сустицати се.*

сȕстицати се, -ичём се несврш. *састајати се, стицати се.* — Беху стигле на ... пијацу где се сустичу све главне улице овог ... места. *Уск.* Бежање из реалног света у снове и визије донело је чудан преплет пун контраста у коме се сустичу наивност и мистика. *КН 1958.*

сȕстјецати се, -јечём се (ијек.) несврш. *стицати се, скупљати се.* — По котлинама се пружају пространа поља и сустјечу многи други увјети. *ЕГ 1.*

сȕстōлник м *онај који седи за столом заједно са неким другим.* — Не узмари ... ни за стољак, ни за све редом сустолнике ... *Вел.* Писао је ... чланке ... против оне опозиције с којом нису били ни његови сустолници задовољни. *Ћал.*

сȕстопицē и **сȕстопцē** прил. *у стопу, једно за другим, устопице.* — Одмах сустопице закука кô мало дијете. *Горд.* Да, витеза сустопице трагически конац прати. *Њег.* За њим у поређе сустопце један по један. *Љуб.*

сустрàдāлник м *друг у страдању, у патњи, сапатник.* — Мој муж, а ваш пријатељ и сустрадалник, умро је. *Јакш.* Ђ.

сȕстремина ж покр. *оно што не пристоји, што је неприкладно.* — Стоји хаљина на њој као сустремина. *Вук Рј.*

сȕстримак, -ймка м **а.** *човек или животиња чији су родитељи различитих раса, мешанац, крижанац, мелез, бастард.* — фиг. Смрт пред очима, привиђа ти се живот само драг, живота си и смрти сустримак. *Кост. Л.* **б.** *платно чија је основа пртена, а потка памучна. Рј. А.*

сȕстринак, -йнка м покр. *петао, кокот мешанац; сустримак (а).* — Носио му у дар четири кокота мрчанина, два од старе домаће соје у десној руци, а два придомљена сустринка у лијевој. *Љуб.*

сȕстрмица ж *в. сустримак (а). Вук Рј.*

сут- (у топонамастици) *в. свети:* Сутиван, Сутоморе и сл. *Р-К Реч.*

сутàна и **сȕтāна** ж тал. *одећа католичког свештеника која се носи изван богослужења, реверенда, мантија.* — Застаје код сваке степенице да придигне сутану. *Мар.*

сȕтарњӣ, -ā, -ē *в. сутрашњи. Вук Рј.*

сȕтерēн, -а и **сутерēн,** -éна м фр. *део зграде испод приземља, подрум.* — Центри градова све више и више иду у висину те сутеренима у дубину. *Р 1946.* фиг. Прогледале све јазбине и канали, на високо подигли се сутерени. *Дис.*

сȕтерēнскӣ и **сутерēнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на сутерен:* ~, становници, ~ зидови.

сȕтеска, ијек. сȕтјеска, ж *кратак, јако сужени део речне долине, теснац.* — Низ неравну стрму косу ... кроз кршевите сутеске ... ваљало је вешто наводити волове и товар спуштати. *Рад. Д.* Ако је клисура дугачка, зове се кланац, а ако је кратка, назива се сутјеска. *ОГ.*

сутѐћи се, -èчём се сврш. *скупити се, стећи се у великом броју.* — Ту се многи сутекоше Турци, да запале Миркова чардака. *НП Вук.* Сељани одоздо, а калуђер одозго, док се сутеку код гроба. *Љуб.*

сȕтика ж покр. *догађај, случај:* зла ~. *Вук Рј.*

сȕтицати се, -ичём се (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према сутећи се.* — У њему [Новопазарском пољу] се звездасто сутичу осам главних и неколико мањих речних долина. *Дед. Ј.*

сȕтјеска, ек. сȕтеска.

сȕтјецати се, -тјечём се (ијек.) *несврш. и уч. према сутећи се.* — Валови се сустопице запјенушени ... сутјечу. *Љуб.*

сȕтлија ж и **сутлӣјāш,** -а́ша м тур. *пиринач куван у заслађену млеку.* — Тада [ми је] најслађи био пекмез, шећер и сутлија. *Лаз. Л.* На крају [јела] дође ... обично сутлија или сутлијаш. *Ј 1957.*

сȕтōк м и **сȕтока** ж *место где се две реке уливају једна у другу.* — При избору мјеста за оснивање града тражио се суток двију ријека. *ОГ.* Најважније место лежи на североисточном подножју Копаоника од сутоке Беле реке и Добродолске реке до испод Грашевца. *Панч.*

сȕтон м (ређе ж) **1.** *полумрак између заласка сунца и почетка ноћи, сумрак; полумрак непосредно пред излазак сунца ујутро, пред свитање.* — Бригада је кренула око подне, а сада је падао сутон. *Ољ.* Вечерња сутон приближавала се. *Нен. Љ.* Показа бичајем ... на крајње куће које се, онако пепељасте, разазнавале из ... јутарњег сутона. *Срем.* **2.** фиг. **а.** *старост као доба живота с поступним слабљењем организма.* — У сутонима својих живота дошли [су] до истог рјешења. *Бат.* Ја осећам како дише

лето моје, и мој сутон у коме се топло сања. *Дис.* **б.** *почетак нестајања, престанка, свршетка нечега.* — Хајне је сутон романтике. *Матош.* Овај стадијум [беснила] означава сутон душевнога живота, после којега наступа ускоро гашење и самога телеснога живота. *Псих.*

сýтоност, -а, -о *који је попут сутона, сличан сутону, полумрачан.* — Ја видим лице божице вечерње, где благо ходи, сутоната сва. *Кош.*

сýтонити се, -ӣ се безл. несврш. *спуштати се, настајати (о сутону), смркавати се.* — Најтеже [ми је било] . . . док сам прелазила у ново, док се сутонило. *Сек.*

сýтонскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на сутон, својствен сутону.* — Гледала је сподобу сина како се лагано губи у сутонским сјенама. *Донч.* Падне сутонска полутмина; звона тихо звоне на вечерње. *Зог.*

сýтоњ м *в. сутон.* — Сутоњ се поче . . . бојажљиво спуштати. *Лаз. Л.*

сýтоњӣ, -а̄, -е̄ *који се односи на сутоњ, сутонски.* — Кад су се сутоње сјенке стале губити . . . навријеше му сузе. *Драж.* На шумарке родне да ме сјећа, на сутоњи благи мир долова. *Кост. Д.*

сýтор м покр. *први мрак, прва два ноћна сата у риболову. Бен. Рј.*

сýторина ж *мрак, тмина, тама.* — Уто с' хвати мркла суторина, а змај иде из горе зелене. *НПХ.*

сýторити, -ӣм несврш. покр. *ловити рибу увече, бацати мрежу у море свечера. Бен. Рј.*

сýтра ж *кратак афоризам у индијској књижевности који служи да ученика подсети на неко филозофско, верско или књижевно правило.* — Он остави своју омиљену књигу, превод староиндијских сутри. *Вин.*

сýтра прил. **1. а.** *следећег дана после данашњег, идућега дана.* — Дођите сутра раније. *Љуб.* Сутра више о том. *Богд.* **б.** *у блиској или даљој будућности.* — Живи у невољи . . . без сигурности да ће сутра имати шта да једе. *Скерл.* Што ће бити сутра, нек' се данас сврши. *Змај.* **2. а.** (у именичкој служби) с непром. *сутрашњи дан.* — Где ћу провести своје сутра? *Уј.* А сутра је минуло као што је и јуче. *Петр. В.* **б.** *будуће време, будућност.* — На сиромаштину није мислио, на сутра није гледао. *Бен.* Сав [је] у проблемима наше данашњице и нашег сутра. *Михиз.*

Изр. данас је сутра нисмо *в. уз данас (изр.);* данас-сутра *у блиској или даљој будућности, пре или после.* — Данас-сутра може бити Бела један од најбогатијих властелина. *Бал.;* од данас до ~ *в. уз данас (изр.);* од јутра до ~ *в. уз јутро (изр.);* (мало) сутра! фам. и ир. *као узвик кад се нешто одбија, одриче, кад се не верује у нешто;* исп. брус (2). — Ово је поп! викну један од погађача и лупи по једној карти. — Сутра! узвикну онај што разбацује [карте], изврте карту, кад оно дама. *Глиш.*

сýтравечӗ прил. *сутра, сутрашњега дана увече.* — Напосљетку, сутравече смотре велики град. *Вел.*

сутрàдӑн и **сýтрадӑн** прил. **1.** *сутрашњега дана, идућег дана после данашњега, сутра.* — Кад се је сутрадан пробудио, одмах му паде на ум . . . *Леск. Ј.* Тетка сутрадан дигне застираче са свих подова. *Макс.* **2.** (у именичкој служби) м *неодређена (блиска или даља) будућност.* — Та љубав без циља и без сутрадана . . . носи знак највеће коби. *Дуч.*

сýтрањ и **сýтрањӣ,** -а̄, -е̄ *в. сутрашњи.* — Бијеле овце и волови . . . преживају стрње, за сутрању небрижљиву храну. *Март.*

сýтрашњӣ и **сýтрашњӣ,** -а̄, -е̄ *који се односи на сутра, који ће бити сутра.* — Размишљала [је] о сутрашњем . . . састанку. *Шен.* Тако ме не огрејало сунце сутрашњега дана! *Вес.*

сýтрашњица и **сýтрашњица** ж *сутрашње време, ближа или даља будућност.* — Живео је у материјалној несташици . . . неизвестан за сутрашњицу. *Прод.* Ко ти га зна што све може сутрашњица донијети! *Сим.*

сýтридӑн прил. покр. *в. сутрадан.* — Кад се је сутридан пробудио, није могао свому старијему другу погледати у очи. *О-А.*

сутр̀кӑч, -а́ча м *онај који трчи са неким другим, који се такмичи с неким у трчању.* — Међутим, ми никада не смијемо овисити о нашим сутркачима. *Скиј.*

сýтрӯсан, -сна, -сно *дремован после пијанчења, мамуран, тежак.* — Прошлу смо ноћ прилично банчили . . . па сам јутрос нешто сутрусан. *Креш.*

сýтук м *противотров, устук (3).* — Ма, само је нож сутук зликовцу! *Божић.*

сýтука и **сýтука** ж *зла слутња.* — Спопану Мијатове сусједе страх, сутука . . . од којијех једно би било доста да људе узнемири. *Љуб.*

сýтура ж и м и **сýтурӑн** м покр. *неразборита особа, будала.* — Михате, сутуране! Што ти паде на ум те напусти свој занат. *Кост. Л.* Ово ради бог . . . ономе сутурану узео је плету и теби је сад дао. *Мат.; Рј. А.*

сутӯрӗн, -ена м *в. сутерен.* — Сад седим у соби у сутурену. *Поп. Ј.*

сутӯрисати, -ишӗм сврш. тур. покр. *довести у неповољно стање, упропастити.* —

Доста сте опанака раздрли, ђаво и ти, док сте ме овамо сутурисали. *Љуб.*

сȕтурица ж и м *човек који је напола Турчин напола Србин. Вук Рј.*

сȕтȗтор м *један од два или више тутора или стараоца. Свезн.*

суѣ́нство с и **сȕѣно̀ст,** -ости ж заст. *суштина, бит(ност).* — Узајамно поуздање темељем је ... свакога, а суѣнством ... друштва које се државом зове. *Старч.* Вјечну правду, свега добра суѣност, за часак само може сила стрт. *Хар.* Био је у суѣности пуно изразитијега значаја, а оно каквим се извана показивао било је научено. *Коз. Ј.*

сȕѣȕт ж *саосећање, саучешће (2), суучешће (2).* — Неки су га тражили да му изразе суѣут. *Леск. Ј.* Жртве [потреса] ... увек изазивају суѣут. *НИН 1970.*

сȕѣȗтан, -тна, -тно **1.** *који лако осети.* — Цури ... ли крв из ране подједнако ... онда су повређене само косасте цеви и суѣутне жилице. *Батут.* **2. а.** *који има суѣути, саосећања према несрећи другога, саосећајан.* — Старе жене ... извршују најезде на цркве и на суѣутне пролазнике. *Шов.* **б.** *који садржи, изражава суѣут, саосећање.* — Говораше мирно, без узбуђења ... са неком суѣутном добротом. *Леск. Ј.* Не би волио да га итко погледа суѣутним оком. *Бег.*

сȕѣȗтно прил. *саосећајући, сажаљиво, саосећајно.* — Још ниједна жена није с њиме онако суѣутно ... говорила. *Коз. Ј.*

сȕȕзрок м *оно што с нечим другим као главним изазива неку последицу.* — Ватра (топлина) није узрок растењу, него на неки начин суузрок, првобитни пак узрок је душа. *Баз.*

сȕȕкуѣанин м (мн. -ани) *онај који живи с неким другим у истој кући.* — Сигурно је осјећао заштиту свога моћнога суукуѣанина. *Коз. Ј.*

сȕȕредни̏к м = сауредник *онај који је заједно с неким уредник (у каквом листу и сл.). Деан. Рј.*

сȕученѝк м = саученик *школски друг.* — То је мој стари пријатељ Балтазар, суученик и душа од човјека. *Шен.*

сȕученица ж = саученица *школска другарица.* — Особитом вјештином бубњају о том бивше суученице Бранкине. *Шен.*

сȕучесни̏к м = саучесник *онај који с неким суделује, учествује у нечему, судеоник.* — За њим је издата тјералица као за суучесником. *Крл.* Његов суучесник ... вратио се из затвора. *ВУС 1970.*

сȕучесница ж = саучесница *она која с неким учествује, суделује у нечему, судеоница.*

сȕучесни̏штво с = саучесништво *учествовање, суделовање у нечему, судеоништво.*

сȕучесно прил. = саучесно *са саучешћем, сажаљиво.*

сȕучестан, -сна, -сно = саучестан *који је пун саучешћа, сажалан.*

сȕучествовȁње и **сȕучествовȁње** с *гл. им. од суучествовати.*

сȕучествовати и **сȕучествовати,** -ствујēм несврш. = саучествовати **1.** *суделовати.* **2.** *саосећати.*

сȕучȅшће и **сȕучешће** с = саучешће **1.** *сарадња.* **2.** *сажаљење, суѣут.* — Његово узрујано лице изражавало је топло ... суучешће према несретнику. *Л-К.*

сȕфара ж перс. *арапски буквар, почетница из које се почињу учити арапска слова.* — [Украшће] султанчићу лијепу хамајлију и у њојзи мусаф и суфару. *НИХ.*

сȕфикс м лат. лингв. *формант у творби речи који се додаје на основу.*

суфинансѝјēр, -ера м = суфинансијер *онај који заједно са неким финансира нешто, даје новац за неки посао.*

суфинансѝрати, -àнсӣрām сврш. и несврш. = суфинансирати *да(ва)ти заједно са неким новац за неки посао, подухват, установу и сл.*

суфинанцѝјēр, -ера м = суфинансијер. — Суфинанцијер старосног осигурања пољопривредника морала би бити друштвена заједница. *Вј. 1971.*

суфинанцѝрати, -àнцӣрām сврш. и несврш. = суфинансирати. — Било би нормално да туристичке друштвене и привредне организације ... суфинанцирају заштиту шума. *Вј. 1970.*

сȕфицит м *вишак прихода над расходима.* — Он је писао ... о њемачким успјесима, о дефицитима и суфицитима у европским прорачунима. *Крл.* фиг. И врлина и порок само су суфицити снаге: човек који нема суфицита снаге не може имати ни врлине ни порока. *Кнеж. Б.*

сȕфицитан, -тна, -тно и **сȕфицитāран,** -рна, -рно *који има вишка, који не може све потрошити.*

сȕфлēр, -ера м фр. *намештеник позоришта који суфлира глумцу док глуми на позорници.* — За сваку сцену имају готове декорације ... и суфлере. *Нен. Љ.* Његов лични тајник ... шапће му поједине шлагворте, играјући тако савршеног суфлера. *Крл.*

сȕфлēрка ж *женска особа суфлер. Бен. Рј.*

сȕфлēрница ж *нарочита коморица крај рампе на позорници или иза кулиса одакле*

суфлер дошаптава глумцима текст њихове улоге. Бен. Рј.

суфли́рати, сȕфлӣрām несврш. (ређе сврш.) *дошаптавати (дошапнути) глумцима текст њихове улоге, бити суфлер.* — Сам ... управник је суфлирао, само да група на позорници буде што многобројнија. *Срем.*

суфра̀гӣн, -и́на м лат. **1.** *сваки члан свештеничког колегија у католичкој цркви који има право одлучивања у колегију.* **2.** *бискуп подређен надбискупу. Свезн.*

суфра̀геткиња ж *в. суфражеткиња. Бен. Рј.*

суфра̀жетка и **суфра̀жеткиња** ж енгл. *женска особа борац за равноправност жена са мушкарцима у свима областима јавног и политичког живота.* — Има ... пустоловних вегетаријанаца и бунтовних суфражетки. *Уј.* Жене — борце за женско право гласа називали су суфражеткињама. *ОП 2.*

суфу̀рӣн, -и́на м нар. *аустријски дукат (назван тако после битке код Солферина)*; исп. сеферин. *Бен. Рј.*

сȕх, су́ха, су́хо (комп. сȕшӣ) = сув: ~ земљиште, ~ улица, суха дрва. — Кад нема велике кише, тај је понор сух. *Нен. Љ.* Матилда рекне реско, сузним гласом и сухим очима. *Матош.* Била је суха зима. *Том.* Време је било сухо. *Лаз. Л.* Волим живјети о суху хљебу, него пливати у обиљу. *Шен.* Видио [сам се] на сухој грани. *Киш.* Кухао ми је сухих шљива. *Маж. М.* Нанијели су жита, сухог меса и свакојаке хране. *Андр. И.* То је био сухи плач иза којега долази лудило. *Новак.* Стоји старац, сух кано притка. *Јурк.* У собу ступи Клара с оном сухом калуђерицом. *Петр. В.* С том тројицом сад већ нијесу били тако сухи. *Леск. Ј.* Често се догађало да бих од тих наоко сухих бројева мишљу полетио далеко. *Нех.* Глас јој је био сух. *Новак.* Најштиманији од попова носи његов пастирски штап, сав од суха сребра. *Том.*

Изр. и сухо и сирово, наћи се на сухом, сухо злато итд. *в. уз сув (изр.).* — Изгорјело нам и сухо и сирово. *Кум.* Свршио је рат, пропала Аустро-Угарска, и ми смо се наједанпут нашли на сухом. *Донч.* Твоја женица је сухо злато. *Крл.* Ај, Заремо, сухо злато, сећаш ли се оних часа! *Змај.*

сȕхāд ж зб. = сувад. *Деан. Рј.*; *Р-К Реч.*

сȕхāр ж и м зб. **1.** *сувар. Р-К Реч.* **2.** *двопек. И.*

сухáрак, -рка м = суварак. — У тај пар духну ветар појаче и с једног сухарка сроза се снег. *Лаз. Л.* Пршти опанак кроз сухарке, запиње, ломи се прут. *Сиј.*; *Деан. Рј.*

сухáрија и **сухàрија** м тур. *в. суварија.* — Агини сухарије би их [жене] растеривали ударцима својих бичева. *Андр. И.*

сȕхача ж *в. сувача.* — И не можеш га више познати, као ни Топузовог вранца, који је некад добијао сваку трку, а сад окреће сухачу. *Лаз. Л.*

сȕхачак, -чка, -чко = сувачак. *Деан. Рј.*

сȕхо[1] с = суво[1]. — Ту из воде се извију и тад ступе на сухо. *М-И.* Сутрадан, послије кратка боја и са суха и с мора, преда се Корчула. *Мат.*

сȕхо[2] прил. = суво[2]. — С лијеве стране мала, у сухо зидана кухињица. *Кал.* Била би грехота испричати сухо и кратко садржај Гаврана. *Матош.* Поздравише се сухо. *Сим.* Друштвене потребе се данас проучавају одвећ сухо. *Цар М.* Она крикне сухо и кратко. *Матош.* Врата се ... одшкринуше и нечија чупава глава ... извири, погледа и брзо се увуче: и брава сухо шкљоцну. *Ћос. Б.* Само још усамљен прасак пушке појави се сухо, тврдо. *Кал.* Ако нећете, носите [ћилиме] — пресече сухо жена. *Ћос. Б.* Бепо се намршти ... па рече сухо ... *Мат.* Могуће, али ја тога не осјећам — рече Рајковић сухо. *Цар Е.* Млада сељанка ... се насмеја кратко и сухо. *Чипл.*

сухо̀бо̀лан, -лна, -лно *који болује од сухобоље.* — [У њега] била жена мршава и сухоболна. *В 1885.* фиг. Како су блиједи ти млади Млечани! — Дјеца сухоболне државе. *Кум.*

сухо̀боља ж *в. туберкулоза.* — Умрла је сиротица ... од сухобоље. *В 1885.*

сухо̀бољица ж *сухобоља.* — Румен јој се вратила на лице, ал' кано румен — од сухобољице. *Марк. Ф.*

сухо̀бурица ж *суха бура (без облака). И-Б Рј.*

сȕхован, -вна, -вно *сухотан.* — Немаш ништа да му дара понесеш ... суховни смо остали ... као нигда. *Ћип.*

сȕховина ж = суховина. — Да се оно суховине не накваси, старац одлучи похранити је у кућици. *Цар Е.*

сухо̀вит, -а, -о *сух, сушан.* — Кад год било љето суховито, свагда било поље праховито. *НП, Рј. А.*

сухо̀вица ж = суховица. *Вук Рј.*

сухо̀влатан, -тна, -тно = суховлатан. *И-Б Рј.*

сухо̀врх и **сухо̀врхаст,** -а, -о = суховрх и суховрхаст. — Суховрха је већ [оскоруша], главни стуб који моћно продужује само стабло, лагано [је] гинуо ... без иједног листића. *Рад. Д.*; *Вук Рј.*

сухо̀гран, -а, -о *који има сухе гране (о дрвету).* — Сухогране врбе саплитаху се око млина. *Нен.*

сухогрудан, -дна, -дно *који је сухих груди.* — Мима гњечи своја сухогрудна њедра и превија се по авлији. *Кик.*

сухожила ж *ткиво без слузи, обично цилиндричног облика, које спаја мишиће за кости, тетива.* — Мишићи ... припети су за кости ... тетивама (пуздрама, жилама, сухожилама). *Батут.*

сухозвучан, -чна, -чно *који сухо, оштро, реско звучи.* — Прекосутланац помјера коње са својим сухозвучним: Хио! *Ков. А.*

сухоземац, -ёмца м = сувоземац. — Поред меса од сухоземаца пружа нам рибље месо пријатну промену у храни. *Батут.*

сухоземље с *суха земља.* — Под морем разумијева се ... морско дно, али не и сухоземље испод њега. *Мј. 1926.*

сухоземни и **сухоземски,** -ā, -ō = сувоземни и сувоземски. — Јапан је ... нанио огромне губитке руској сухоземној војсци. *ОП 2.* Корњача је била сухоземна животиња и имала је оклоп. *НЕ.*

сухозид м, **сухозидина, сухозидина, сухозидица** и **сухозидица** ж = сувозид, сувозидина и сувозидица. — Пророваним путем, омеђеним повишим сухозидом ... пење се ... Гавран. *Божић.* Преко куће прелијетали [су] крупни млазеви дима и губили се иза сухозидина, у вртићу. *Франг.* Ево нас! — узвикну Јово коракнувши у широку авлију ... ограђену са свих страна уском сухозидицом. *Ћор.*

сухојадење с цсл. *в. сухоједица.* — Видиш, само мало да смо још почасили, одмах би на тродневно сухојаденије. *Ранк.*

сухоједица ж = сувоједица. — Они брже докончају своју сиромашку сухоједицу. *Вел.*

сухојеђе с *сухо, крто месо.* — фиг. Ријеч Сирмиум није ништа друго него ... дакле сухо, крто месо, сухојеђе. *Вел.*

сухокрак, -а, -о *који је сухих кракова, ногу.* — Сам Исус није ... сухокрако страшило ... добро је ... угојен. *Пав.*

сухолица ж покр. *суха женска особа.* — Зачепити нећеш свијету уста ... — уплете се нека друга ... сухолица, нису ли и мене везивали с капеланом. *Цар Е.*

сухољав, -а, -о *в. сухоњав.* — Четвороношке испод арњева извуче се један човек, висок, сухољав. *Лаз. Л.*

сухомеђа и **сухомеђина** ж = сувомеђа и сувомеђина. — Све су [куће] биле ниске ... све ограђене сухомеђама. *Мат.* Позната је терасаста култура, карактеристична за целу медитеранску област: подижу се зидови један изнад другог (сухомеђине) и иза сваког зида набаца се црвеница. *Цвиј.*

сухомеснат, -а, -о (обично одр.) = сувомеснат. — Њушка око продаваонице сухомеснате робе. *Јонке.* Биће ... набављено ... машина за млевење меса, сечење сухомеснатих производа. *Пол. 1958.*

сухомраз м *в. сухомразица. Рј. А.*

сухомразан, -зна, -зно = сувомразан.

сухомразица ж = сувомразица. — Била је сухомразица. *Десн.* Сутрадан је по сунчаном дану и сухомразици сахрањен. *Андр. И.*

сухоња м **1.** *јако сух, мршав човек.* — Сухоња гледаше згрбљен. *Шен.* **2.** *онај који је на суху, копну (у супротности према ономе који је на мору).* — Благо ономе ко је на суху, а куку ономе ко је на води ... Сухоња је вазда јачи. *Ћор.*

сухоњав, -а, -о = сувоњав. — Сухоњави онај фишкал гледа врло озбиљно преда се. *Шен.* Промакне времешан господин, сухоњав и климав. *Десн.* Сухоњавом руком о врата лупа. *Кост. Л.*

сухоњавост, -ости ж = сувоњавост *особина, стање онога који је сухоњав.*

сухоњаст, -а, -о *в. сухоњав.* — Настави још живље ... просиједи сухоњасти поморац. *Војн.*

сухопаран, -рна, -рно = сувопаран. — Бјеше својим сухопарним брбљањем натјерао на ме крвави зној и готову несвијест. *Јурк.* И кад пише о сухопарним стварима ... уме да зачини своја казивања ... погодном пословицом. *Прод.* Оставите се државног посла ... сухопаран је као слана риба. *Шен.* Укус грађанске публике ... био је усмјерен према »високој« сухопарној трагедији. *Матк.*

сухопарно прил. = сувопарно. — Не диже главе, не даде му руке, само сухопарно промрмља: Жи' био! *Лаз. Л.* Причао је сухопарно и површно. *Л-К.*

сухопарност, -ости ж = сувопарност *стање, особина онога који је сухопаран, онога што је сухопарно.*

сухоперац, -ерца м, **сухоперка** ж и **сухопернйк** м бот. *биљка из пор. шиљева, ветрогон* Eriophorum. *Деан. Рј.; Сим. Реч.*

сухопрс, -а, -о *који има суха прса.* — Сваког другог дана дежурала је сухопрса, као испосник мршава ... Јулка. *ЛМС 1951.*

сухопутно прил. *сухом страном пута.* — Тако старац прође сухопутно, да ноге не скваси. *Љуб.*

сухорица ж *суха грана.* — Зубима могаше нагристи плету, а шакама сломити чврсту сухорицу. *Мат.* Низоземац удари својом сухорицом по дрвету. *Матош.*

сȳхōрје с зб. *сухо грање, сувад.* — Између стабала наишао би кадшто ... на откинуту гранчицу, на сухорје. *Цар Е.*

сухòрук, -а, -о **1.** *који је сухих, мршавих руку.* **2.** фиг. покр. *који не зна радити, који је невешт у своме послу, у своме занату. Павл.*

сухòсњежан, -жна, -жно (ијек.) необ. *који се односи на сухи снег, који је у вези са сухим снегом.* — Тај мирис ... опојни, све чисто ... Сухосњежна уздушна купка! *Божић.*

сухòта ж = сувота. — Ти зидови што бране од воде и одржавају сухоту и у сутеренима ... граде се дубоко у земљу. *Батут.* За њу је саму овај вртић — од кога тишина и хладноћа, сухота и влага стваряху читаву степу — био прави весели луг. *Јов. Ј.* Отворите да се склонимо, да отпочинемо у сухоти. *Кум.* Ако хоћемо да јаја за дуго свежа одржимо, ваља их у сухоти поређати на полице. *Батут.* И данас се свуда по селима кућом зове она сухота којој је на средини огњиште. *Нов.* Враћа се [сељак] ... из поља с рада ... Испуцане руке носе тешки алат што данима звони о сухоту тупо. *Бон.* фиг. Ја осећам у себи неку пусту сухоту ... И ја да будем учитељица! *Цар Е.*

сȳхотан, -тна, -тно = сувотан. — Но Друшко поклекну имућем, а остао сухотан од новаца. *Љуб.*

сȳхотина ж **1.** зб. *сувад.*—Пушташе људе у шуму да секу сухотину за огрев. *Шапч.* **2.** *сувота (За).* — Покисли врапци беже под стреху тражећи сухотину. *Шапч.*

сухòтиња ж *сувотиња. Вук Рј.*

сухòтљив, -а, -о *који болује од сухе болести, од сушице, туберкулозан.* — Сухотљивога Перицу ... стисло нешто, проврла му крвца на уста и нос. *Ков. А.*

сухотòвање с *гл. им. од сухотовати.*

сухотòвати, -хòтујēм несврш. = сувотовати. — Антонијева кућа ... била је у оно доба и у оним приликама доста имућна. Барем није сухотовала. *Рј. А.*

сухòћа ж = сувоћа. — Сунце је благдански обасјало цесту, куће, камење и ново зеленило, с досадном сухоћом светачном. *Кал.* фиг. У њој [рецензији] се ... показује сиромаштина песничког духа Банова, убогост и сухоћа његових стихова. *Прод.*

сȳхȳшан, -шна, -шно *дем. и хип. од сух; оскудан, сиромашан.* — Жеља га све то јаче пресвоји, превлада за кућним миром и за оним, ако и сухушним ... залогајем на свом огњишту. *Буд.*

сȕдрвен, -ена, -ено *са црвеном нијансом, црвенкаст.* — И вијуга јој мрежа, кô замршено клупко у сȕдрвеној шари. *Крањч. С.*

сȕчев, -а, -о *који припада сучу.*

сȕчевица и **сȕчёвка** ж *жена сучева.* — Била је код нас сучевица. *Бег.* Ражалостила се госпођа сучевка. *Вел.* Па ћу да доведем жену из Француске. Шта ће бити сеоска сучевка ... према њој! *Мил. В.*

сучедáвати се, -èдāвā се *несврш. и уч. према сучедити се.*

сучèдити се, сȕчедӣ се сврш. покр. *догодити се. Вук Рј.*

сучèлити, сȕчелӣм сврш. *поставити једнога пред другога лицем у лице, суочити.*

~ **се 1.** *стати лицем један према другоме, срести се, наићи на кога, што.* — Напољу се сучели с мраком и салауковином те умало не паде. *Куш.* Дах застаје у гледаоцима, јер су се сучелиле с необичном сценом. *Пол. 1958.* **2.** *срести се с киме у борби, у такмичењу, сукобити се.* — Сучели се! Не измичи рогове када их имадеш. *Гор.* фиг. И тиме смо се сучелили опет с параграфом. *Т. књиж.*

сȕчелицē прил. *насупрот коме, чему, преко пута.* — Неки путник што је сједио сучелице намигне му. *Пав.* И, ето, Младен је сад сучелице са дјелом које мора бити извршено. *Вуков.* Сучелице кући налази се зграда управе. *Чол.* Виногради ... пењаху се право сучелице и тргачи их домало опазе. *Шимун.*

сучèличнӣ, -ā, -ō *који је сучелице, насупрот, преко пута коме, чему.* — Фронта сучеличних кућа одбила се ... у замагљену позадину. *Десн.*

сȕчēлиӣ, -ā, -ō = сучеони *који је насупрот коме, чему, који је на супротној страни, преко пута.* — Обала хрватска ... наткриљује у томе [у обиљу залива] ... сучелну једноличну талијанску обалу. *Шиш.*

сучељáвање с *гл. им. од сучељавати (се).*

сучељáвати (се), -èљāвām (се) = сучељивати (се) *несврш. и уч. према сучелити се).*

сȕчēље и **сȕчēље** с *место где се сучељавају два географска објекта.* — У сучељу удивствених контраста природе, на подножју горостасног Ловћена ... лежи град Котор. *КН 1959.*

сучељúвање с *гл. им. од сучељивати (се).*

сучељúвати (се), -èљујēм (се) несврш. = сучељавати (се).

сȕчељуске ж мн. зоол. *род риба којима је горња чељуст срасла са костима главе и услед тога непокретна* Plectognathi. *Бен. Рј.*

сȕчеонӣ, -ā, -ō = сучелни. — Леже у јендек, пред самом ћупријицом што је преко њега водила ... у двориште сучео е куће. *Петр. Б.*

сȕчествовати, -вујём несврш. *в. учествовати.* — Нашла се да пуним животом сучествује у драми што се ... заиграла око ње. *Леск. Ј.*

сȕчија[1] ж *судачко, судијско звање, занимање, положај.* — Ако си био гдјегод властелин ... није ти фалила велика или бар мала сучија. *Шен.* Ја сам већ мислио да си остао у граду и да ћеш засјести тамо какову сучију или фишкалију. *Ков. А.*

сȕчија[2] ж мед. *в. сушица;* исп. сичија. *Деан. Рј.*

сȕчина ж *дугачка и танка грана без лишћа и огранака, прут.* — Магаре ... увијек плаћа ножуринама под реп или сучинама преко ожуљених сапи. *Божић.*

сучȁнилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који суделује с ким у раду, учесник.* — Испреплетане су и повезане све три ове главне групе душевних појава ... тако да се поједине од њих не би никако могле схватити ако се, као њихови сучиниоци, не би узели у обзир и друге. *Псих.*

сȕчка ж *суха грана.* — Ишчекују да им он буде судија, његова реч да преломи затегнуто стање као сучку преко колена. *Рад. Д.* Бежи, више то да се не деси ... иначе нећеш добити ни сучку дрва. *КН 1958.*

Изр. потерати сучку коме *почети гонити, прогонити некога.* — Тај каплар ... потераће ти сучку, ја сам му се за то молила. *Вин.*

сȕчњāк м *точак, коло помоћу којега се с клупка суче намотана жица са цеви. Р-К Реч.*

сȕчовек, ијек. сȕчовјек, м *сваки човек у односу на другог човека, ближњи. Деан. Рј.*

сȕчовјек, ек. сȕчовек.

сучȕвāр, -ара м *онај који с неким нешто чува.* — Требао је бити сучувар. *Нех.*

сучȕвство с *саосећање.* — Оком сучувства, неким реч би и радозналим и симпатичним погледом ... *Шен.*

сучȕвствовāње с *гл. им. од сучувствовати.*

сучȕвствовати, -ȕвствујём несврш. = сачувствовати *суделовати, саосећати у нечијој жалости, несрећи.* — Сви су ганути и сучувствују с тим нежним брачним друговима. *Шкреб.*

сȕџук м тур. **1.** *кобасица од брављег (овчјег) или говеђег меса. Шкаљ.* **2.** *слаткиш од брашна, шећера и згуснуте шире у облику кобасице.* — — Кнежевићи ... задржали су рђаву навику да једу суџуке од грожђа ... да не уче ништа. *Јов. Ј.* Тошица стаде вадити ... свежњиће хартије, из којих се помолише палачинци, бели и дугачки као суџуци. *Маш.* **3.** *ледена свећа, ледени клин, леденица, леденак који има сличан облик.* — Јео сам ледене суџуке што висе са суварака и пио снега. *Петр. В.* Зими [је] раздрљен да му се суџуци леда нахватају на мањава прса. *И.*

сȕџука ж тур. покр. *суџук (1).* — Од пастрме направио врата, а од суџуке багламе. *Шкаљ.*

сȕша[1] ж **1.** *дуготрајно време без кише, које је врло штетно за вегетацију.* — Пева њук, а он слути сушу. *Вес.* Затрт ће нас суша. *Дук.* фиг. Наша нова књижевност неће повенути од суше. *Марј. М.* **2.** *сува земља.* — Једном је ... ноћио у сухом ... пољу ... и ноћу чуо под земљом воду како клокоће, јавља му се јасно: ево ме, ту, дубоко доље испод ове суше. *Сиј.*

сȕша и **сȕша**[2] ж *кров на стубовима као спремиште за кола, дрва и сл.*; исп. шупа. — Чуло се туљење и лавеж ... озеблих паса који су се сакрили којекуда по сушама и сјеницима. *Мишк.* Иза кућице је стајала суша, која се чинила подесном да скрије »Антилопу«. *Краљч. Стј.*

сȕшак, -шка м (обично у мн.) *суво грожђе*; исп. сушац (2). — Имао сам ја оне године фино вино, од самих сушака с Пиштинца. *Вел.*

сȕшалица ж *смоква која се лако и брзо суши. Р-К Реч.*

сȕшан, -шна, -шно **1. а.** *који нема довољну количину кише, влаге (о земљи, клими)*: ~ година. — Све је епизодно у овој хроници, и слике мука и патњи сељака на сушној земљи. *Глиг.* Концем једнога необично сушна љета извукоше чобани то звоно. *Шимун.* **б.** *који не садржи у себи довољно влаге, течности, који није сочан.* — Плодови ... могу бити сушни или сочни, могу пуцати или не пуцати. *Станк. С.* Лисни су пупољци [дивље трешње] омотани сушним љуспама. *Тод.* **2.** *који осећа жеђ, жедан.* — Кламиће јој и срце ... и заклокоће каткад под сушним грлом у тој напасној јежњи. *Божић.*

Изр. ~ крава *крава која не даје млека.*

сȕшањ, -шња м **1.** *суво лишће.* — Повуче [га] у јаругу и крв зачепрка у сушањ. *Маж. М.* **2.** *шуштање; шушањ.* — Очусмо издалека кроз тих сушањ лишћа и пријатан ромон ... поточића. *Јурк.*

сушаптȁвање с *гл. им. од сушаптавати се.* — Дјевојке су живахне ... неуморне у стидном сушаптавању. *Божић.*

сушаптȁвати се, -àптāвām се несврш. *сашаптавати се.* В. пр. уз гл. им. сушаптавање.

сȕшāр, -ара м *направа за сушење воћа. Р-К Реч.*

сȕшара ж *просторија за сушење нечега, сушионица, сушница (1).* — Угледа кибитку, која му се на први поглед учини као житна

сушара на точковима. *Шов.* Жене су морале сушити веш по кухињама и собама јер перионице и сушаре нису биле грађене. *Пол. 1958.*

сȕшац, -шца м **1. а.** *сув снег.* — Попао је по земљи тврд и прхак снијег сушац. *Креш.* **б.** *корито пресахлог потока.* — Поток Љута, љети сушац, дијели кршни Ораховац од јуначке Доброте. *Љуб.* **в.** *сув човек.* — Уз Алсана и црноруха, сушца Панталеона Барбадига, посланика Венеције ... *Шен.* **2.** (обично у мн.) *осушено, суво воће (најчешће грожђе).* — Започеше игру: вађење сушаца из горућег коњака. *Креш.* **3.** покр. *месец март, ожујак.* — Било је ... има и данас, и других назива месеца у нашем народу (нпр. сушац-март). *Бел.*

сȕшелица ж *сушалица. Рј. А.*

сушѐнница ж покр. *смоква која се суши*; исп. сушалица. *Вук Рј.*

сȕшѐње с *гл. им. од сушити (се).*

сȕшӣ, -ā, -ē *комп. од сух.*

сȕшив, -а, -о *који се брзо, лако суши.* — Силикативи су твари којима се постизава брзо сушење сушивих масти, уља и лакова. *Кем.*

сȕшика ж *стабло које се осушило због биљних болести, оштећења од ветра итд. Свезн.*

сȕшилац, -иоца м *онај који суши. Бен. Рј.*

сȕшилица ж *направа која служи за сушење нечега. Деан. Рј.*

сȕшило с **1.** *место где се нешто суши, оно на чему се нешто суши.* — Пуна су сушила сира. *М-И.* Погледа сушило где стајаху Павине кошуље. *Вес.* Сваки час понестане по какав комад наше робе или из куће или са сушила. *Шимун.* **2.** *апарат за сушење тканина.* — Били су големи центрифугални сепаратори или сушила у која су се слагале тканине. *Грг.* **3.** *направа као део писаћег прибора којом се суши мастило на хартији, упијач.* — Хаљу сам обукао, свежње папира и сушило повадио. *Креш.* **4.** *сушење. Р-К Реч.*

сушѝна ж покр. *сухо, осушено дрво.* — Може сила када добро стегне учинити да плаче сушина. *Њег.*

сушѝона ж *сушионица.* — Тераса је у ствари кров ... сушионе и конобе. *Божић.*

сȕшионӣк, -а и **сушиѝнӣк,** -и́ка м *справа за сушење.* — За израду резервоара, хладњака, сушионика и разних посуда ... *Кем.*

сȕшионица и **сушиѝница** ж *просторија за сушење.* — Пројуривши ... уз задимљене сушионице кокса ... домогнуо се ... Југовић насипа. *Крл.* То [се] дешавало ... у ... сушиници, где се цеди мокро рубље. *Дав.*

сȕшити, сȕшӣм несврш. **1. а.** *чинити сувим (обично нешто влажно, мокро држећи на ваздуху, сунцу или на загрејаном месту).* — Кисо̀ чобан кишну струку суши. *Март.* Сушиле ... жене данас кошуље, па унеле у вајат увече. *Вес.* **б.** *чинити да испари, пресахне каква течност.* — Свако јутро сунце суши бисер-росу са цветова. *Змај.* Ти не знаш наше сунце: када плане ... потоке суши. *Бег.* **в.** *бришући, уклањајући влагу чинити сувим.* — Анока расплете косу и стаде га [ђеда] сушити. *Лаз. Л.* Стана стаде сушити сузе сухом и дрхтавом руком. *Шимун.* **2. а.** *уклањати влагу из воћа, поврћа и сл. спремајући га, конзервирајући га као залиху за храну:* ~ гљиве. — У извештајима о економији пољских кухиња обавезан је овај поредак при навођењу употребљених намирница: 1. месо ... 4. сушено поврће. *Јонке.* **б.** *ослобађати влаге, сокова (месо и др.) држећи на диму, ваздуху, сунцу ради конзервирања.* — Вуко соли и суши рибу. *Љуб.* Најбоље је ... ако месо сушиш на пиловини и палиш под њим клековину. *Јонке.* **3.** *испијати до дна, искапљивати.* — Он за чашом чашу суши, док му с' умље не замагли. *Радич.* Сушио је последњу капцу пауча. *Креш.* **4.** фиг. **а.** *слабити, исцрпљивати.* — Живот хаба људе, суши им срце. *Прод.* Мислила је у тим случајевима колико тај умни рад суши мушкарце. *Крањч. Стј.* **б.** *мучити, тући.* — Криминалце не туку, само политичке. — Петра суше сваки други дан. *Кик.* **5.** (безл.) покр. *уздржавати се од јела и пића, постити.* — Знади, синко, да се чисте недјеље суши и да прије Тодорове суботе неће се у манастиру попити ни капи ракије. *Љуб.*

~ **се 1. а.** *постајати сув губећи влагу, сокове, свежину, венути, сахнути.* — Вријежа се суши и коврча. *Андр. И.* фиг. Када су се погосподили, њихово стабло поче да се суши. *Мил.* **б.** фиг. *постајати мршав, мршавити, слабити, исцрпљивати се.* — Дечак [се] озбиљно разболео. Види се из дана у дан како се суши. *Поп. Ј.* Јега се у страху и плачу сушила. *Вил.* **2.** *чинити сухом на себи мокру одећу излажући се сунцу, топлоти.* — Покисао до коже, па се сада сунча и суши. *Вј. 1971.*

Изр. грло му (јој) се суши *осећа велику жеђ.*

сȕшица ж мед. нар. **1.** *туберкулоза.* — Мучио [се] и радио док се није разболио ... Схрвала га сушица. *Мишк.* Казивао је како негде у Скопљу има човек што лечи од сушице. *Макс.* **2.** (обично у мн.) *река која пресуши за време лета (обично у крашким пределима). Свезн.*

сȕшичав, -а, -о **1.** *који болује од сушице, туберкулозан; својствен сушици, који носи обележје сушице.* — На мах се сети и сушичавог учитеља Митра, изгриженог у лицу бригом и болешћу. *Бар.* Зачу се промукао, суши-

чав глас. *Франк. фиг.* Удари оштра киша ... и узме ветар сушичавим светиљкама душу. *Каш.* **2.** фиг. *оскудан, сиромашан.* — Прорицао је када ће година бити родна, а када сушичава. *Вел.*

сȕшичавац, -ávца м *онај који болује од сушице.* — На први поглед препозна у Мирском сушичавца. *Мих.*

сȕшичȁвка ж *сушичава женска особа. Бен. Рј.*

сȕшичавȍст, -ости ж *стање онога који је сушичав.*

сȕшичȁрке ж мн. бот. *породица гљива, печурки. Свезн.*

сȕшка ж *комад сувог дрвета, суве гране.* — Стара мајка изишла у авлију да још коју сушку на ватру донесе. *Јакш. Б.* Сагну се к земљи и подиже сухо дрво: »Шта ће ми сушка!« и баци дрво. *Сиј.*

Изр. сув као ~ *врло сув, мршав.*

сȕшнāк, -и́ка м **1.** *суво време, суша. Р-К Реч.* **2.** *облак без кише. И.*

сȕшница ж **1.** *просторија за сушење воћа, поврћа, дувана, дрвета, меса и сл.* — Подигли смо расаднике, подигли сушнице, знамо на којој њиви шта треба сејати. *Ћос. Б.* У току 24 сата једна сушница може да осуши 10 тона свјежих шљива или другог воћа. *Вј. 1960.* **2.** *сува грана на дрвету.* — Колеба се гавран ... на сушници грани. *Кош.*

сȕшница ж *сушник (1). Р-К Реч.*

сȕшнōст, -ости ж *особина, стање онога што је суво, мршаво; оскудност, сиромаштво.* — Нама неће бити тешко да утврдимо окорелост и сушност њихова интелекта. *Пол. 1959.*

сȕшњāк м *греда на којој се суши воће. Рј. А.*

сушо̀вит, -а, -о *захваћен сушом, сушан.* — Оно љето сушовито било, па ми црче коњић без водице. *НПХ.*

суштàствен, -а, -о цсл. *прави, истински; суштински, чињенички, важан, значајан.* — Антологија има да изваја и уобличи истинити, суштаствени лик поезије. *ЛМС 1957.* Традиција, наслеђе престаће бити украсна, митска категорија ... постаће жив, активан, плодан фактор ... суштаствен елеменат у друштвеном развоју. *Петр. В.*

суштàствено прил. *на суштаствен начин, суштински, битно.* — Било би ужасно наивно веровати да се талијански фашизам разликује ... суштаствено од немачког нацизма. *СКГ 1937.*

суштàственōст, -ости ж цсл. *суштина.* — Кад се идеја образовања упозна у својој општој суштаствености, онда ће се морати огледати у свима правим образовним идеалима. *Пед.*

суштàство с цсл. **1.** *живи организам, биће.* — По већини од тих космогонија, човек је произашао из земље и ... дахом некога вишег суштаства ступио у живот. *Панч.* **2.** *битност, суштина.* — Њива ми даје своју пут, а виноград своју крв. Суштаство сокова даје пораст. *Богдан.*

суштàствовање с *гл. им. од суштаствовати.*

суштàствовати, -àствујēм несврш. цсл. *постојати, егзистирати.* — [Потчињио је] песништво вечитим непроменљивим законима који су суштаствовали само у њиховом мозгу. *Марк. Св.*

сȕштена прид. (само у ж. роду) *скотна (о куји). Вук Рј.*

сȕштӣ и **сȕштī,** -ā, -ō и ē цсл. **а.** *прави, истински, збиљски:* ~ истина. — Ви сте суштo дете — узврати Маргарита. *Цар М.* Много је његових писама суштa проза, иако писана у стиховима. *Комб.* Била је сретна док вас не упознаде, а сад јој је живот суште колебање. *М 1867.* Проповеда како је суштa лаж да нема хлеба без мотике. *Рад. Д.* **б.** *исти, истоветан:* ~ отац. — Играо је јединствено, од главе до пете ... био је сушти онај Ајдук Вељко. *Срем.*

суштѝна ж *оно што је битно и главно у нечему, битна, основна особина нечега; унутрашња садржина, бит, битност.* — Он је и даље сматрао љубав за суштину живота. *Уск.* Иако ... није могао слиједити ток његових мисли, ипак ми је погодио суштину. *Цар Е.*

Изр. у суштини *у основи, у бити, углавном.* — Као што видите, у суштини имао сам већ појам буржоаског бога. *Мат.* Те легенде у суштини пуне су лирике. *Матк.*

сȕштӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на суштину, битан, главни, основни.* — Тежња за постизањем лепоте израза има велики значај за човека, и због тога је треба схватити ... као средство за суштинско и унутрашње развијање наше личности. *Т. књ.*

сȕштӣнски прил. *у суштини, битно.* — Материјалисти кажу да материјални свијет суштински у себи има мишљење и осјећање. *Ант. 1.* Превод — то је нешто суштински друго но оригинал. *Сек.*

сфалѐрӣт, -ита м грч. мин. *цинков сулфид* (ZnS) *који се у природи налази као зрнаст и грудваст, мркоцрн, жут или безбојан минерал.* — Сфалерит кристализира у кубичном суставу. *Туђ.*

сфе́ра ж грч. **1. а.** *унутрашња површина кугле или лопте; небески свод.*—Обје полукугле чине небеску куглу или сферу. *ОГ.* Небеска сфера обухвата Земљу са свих страна. *Мил.* **б.** *пространство испод небеског свода; област.* — О, како благо кроз сфере далеке талас се шири и талас се диже. *Мас.* **2.** мат. *геометриј-*

ско тело ограничено, омеђено кривом површином на којој су све тачке једнако удаљене од средишта. **3.** *простор који се налази у границама деловања или утицаја чега, круг деловања, област, подручје какве активности.* — Не обазирите се на никакове захтјеве који долазе изван сфере ваше умјетности. *Марј. М.* Опис самога боја тече код Вишњића ... као код Вука, али све је уздигнуто у једну вишу песничку сферу. *Јов. С.* **4.** (често у вези с комп. »виши«) *друштвена средина, круг особа везаних међу собом заједничким положајем, интересима, занимањем и сл.* — У овом скупу биле су углавном даме из конзуличине друштвене сфере. *Адум.* Око поднева ... почело је у вишим сферама војске ужурбано узбуђено кретање. *Крањч. Стј.*

Изр. интересна, утицајна ~ пол. *територија једне државе која се налази под политичком или економском доминацијом једне од империјалистичких држава;* ~ времена *дони део атмосфере у којој се врше процеси који утичу на постанак времена.*

сфѐричкӣ, сфѐричнӣ и **сфе̂рнӣ,** -ā, -ō *који се односи на сферу* (*1, 2*). — Говорио си о свачему, о сферичким рачунима, о интегралима. *Бег.* Трбух му се удубио у конкавну сферичну шупљину. *Мар.* Нада мном ће ... меки сјај висина сферних лебдети. *Панд.*

Изр. сферна аберација физ. *појава да се зраци који пролазе ивицом сочива и они који пролазе средином не састају потпуно у једној тачки и стога је слика предмета искривљена.*

сферо̀ӣд, -ӣда м *тело које има облик кугле или лоптe, спљоштене на половима.*

сфе̂рскӣ, -ā, -ō *који се односи на сферу.* — Хармонија небеских сфера, сферска музика звучи. *Матош.*

сфигмо̀граф м грч. мед. *справа за мерење била, пулса.*

сфигмома̀номе̄тар и **сфигмома̀нометар,** -тра м грч. мед. *справа за мерење крвног притиска.*

сфи̏нга и **сфи̏нга** ж грч. **1. а.** *камени лик лава са човечјом главом у лежећем положају, као оличење моћи фараона у старом Египту.* **б.** *у старогрчкој митологији крилато биће са шапама лава, трупом пса, главом и грудима жене, које усмрћује људе који не могу одгонетнути задану загонетку.* **2.** фиг. **а.** *чудно, загонетно биће.* — Попустио [је] разлозима оне сфинге која га је готово очарала. *Јов. Ј.* Брат Иван је сфинга, он шути, непрестано шути. *Л-К.* **б.** *нешто што само собом представља загонетку, непознаницу.* — Време је велика сфинга рода човечанскога. *Сек.* Задубио се ... у сфингу социјалнога питања. *Јурк.* **3.** зоол. *врста великог ноћног лептира. Кл. Рј.*

сфингòвит, -а, -о *који је као сфинга, загонетан.* — Лако [је] заплаши сфинговити драган. *Матош.*

сфи̏нкс м *сфинга.* — [Београд] се као сфинкс пружио на ставама Саве и Дунава и гледа на панонску равницу. *Цвиј.*

сфи̏нкскӣ, -ā, -ō *који је својствен сфинксу, сфинги.* — Мед њима бијела утвара ... сфинкски њезин поглед простором празним блуди. *Бег.*

сфи̏нксов, -а, -о *који припада сфинксу.* — Зар он није ... решио сфинксову загонетку ове васионе? *Кнеж. Б.*

сфи̏нктер м грч. мед. *мишић стезач, затварач (на мехуру, дебелом цреву).* — На излазу из желуца и црије̏ва налазе се мишићи стезачи који наликују на прстен. Такви се мишићи зову сфинктери. *НЧ.*

сфи̏скати, -ām сврш. *улудо потрошити, спискати, профуњкати (новац, имање).* — Може да опстане без паре у џепу, а могао би ... сфискати царство за два дана. *Сек.*

сформи́рати, -о̀рмӣрām сврш. *дати нечему одређену форму, оформити.*

~ **се** *добити, стећи одређену форму.* — Стечено право ... се потпуно сформирало по свим објективним прописима. *Мј. 1926.*

сфрагѝстика ж грч. *помоћна историјска наука која проучава печате.* — Ова публикација ... доприноси познавању српске сфрагистике. *НИН 1958.*

сфрагѝстичār м *онај који се бави проучавањем печата.* — Сфрагистичари [су] запазили да постоји битна разлика између српских и западноевропских печата. *НИН 1958.*

сфр̏кнути се, сфр̏кнēм се сврш. *савити се у себе, у колут.* — По себи дамо само пљувати и на ћушке се само сфркнемо као пљуванак у прашини. *Цес. А.* Сфркнуо се у колут и одмах захркао. *Јонке.*

сфу̀рдисати, -ишēм сврш. вулг. *в. сфискати.* — Све ћеш сфурдисати! Кад ја умрем ... теби ни до ручка неће стићи имање. *Сек.*

сфушáрити, сфу̀шārӣм, **сфу̀шати,** -ām и **сфу̀шерити,** -ӣм сврш. нем. варв. *покварити радећи што, урадити што врло лоше (обично на брзину). Бен. Рј.*

схāрати, -ām сврш. *харајући скршити, сломити, уништити.* — За десетак дана [га] схара љута болест. *Коз. Ј.*

схармонизи́рати, -ӣзӣрām и **схармо̀низовати,** -зујēм сврш. *дати музичку пратњу једној мелодији.* — Експозицију Мокрањац даје у ... једва пригушеном јецају ... логично схармонизованих слогова текста. *Коњов.*

схáрчити, -ӣм сврш. *улудо потрошити, страћити (нпр. време).* — Зли час што га је схарчио у крчми, нагорио га је као пламен дебло. *Божић.*

схвáтање с *гл. им. од схватати.*

схвáтати, -áм = схваћати *несврш. и уч. према схватити.*

схвáтити, -ӣм сврш. **1.** *нагло и снажно ухватити, зграбити, дохватити.* — На знаке један броду крму схвати, а други хрло бијела једра напну. *В 1885.* Несретна је птица коју бура схвати, сред мора однесе. *Враз.* **2.** *погодити чим баченим; ударити.* — Побрза за залуталим псетом те га схвати камечком. *Драж.* Неко од млађих схвати Машу вавољком средине од круха у капицу. *Ћип.* Песницом Хусу по ребрима схвати. *Вел.* **3. а.** *обухватити рукама.* — Ја је схватих сретан објеручке. *Шен.* **б.** *захватити ширећи се.* — Ох, какве ране видјех им по тијелу . . . куд их огањ схвати. *Комб.* **в.** *обузети.* — И кумирић стрепе холи, стра[х] их схвати. *Митр.* **4.** *ухватити, усвојити својим умом смисао, садржај чега, разумети.* — Ја узбуњена тада била сам, ал' сад истом њега [сам] схватила. *Огр.* Било је једно снажно колено људи . . . Оно је схватило живот као жртву. *Вас.* **5.** *оценити по значењу, вредности, просудити.* — Швејк је схватио озбиљност ситуације. *Јонке.* Схватили смо то да су Немци већ можда отпочели офанзиву. *Дед. В.*

схвàтљив, -а, -о **1.** *који се може схватити, разумети, разумљив, појмљив.* — Да је закартао, запио, на жене потрошио . . . све би му било лакше и схватљивије. *Кол.* Трудио сам се да ученицима учиним схватљивим суштину логичкога на примеру. *Лог. 1.* **2.** *који брзо, лако схвата.* — Бистра и схватљива ума, он је брзо примао спољне утиске. *БК 1906.*

схвàтљиво прил. *на схватљив начин, разумљиво.* — Схватљиво говори, да од нас буде задовољан свако. *Комб.* Овако у самоћи . . . снажно и схватљиво утјецаше на ме њено причање. *Ћип.*

схвàтљивōст, -ости ж *особина онога који схвата, онога што је схватљиво.*

схвáћање с *гл. им. од схваћати.*

схвáћати, -áм несврш. = схватати.

схéма ж грч. **1.** *цртеж који приказује уређај, механизам или распоред делова чега, план организације чега.* — У канцеларији . . . је баш . . . тумачио схему ратних ровова. *Јонке.* **2.** *претходна скица, нацрт, приказ чега у главним, општим цртама.* — Књижевност другога доба . . . разрађена је по новој схеми. *Водн.* У погледу . . . композиционе структуре у већини лирских песама може се запазити типична схема те структуре. *Т. књ.* **3.** *општа, готова, шаблонска формула, узорак, образац (у мислима, судовима и сл.).* — У његовој се активности не осјећа . . . тенденција да се затвори у мртве академске схеме. *Вј. 1957.* Реализам се рађао . . . у његовим тежњама да људе и њихове судбине прикаже истинито, без схема, идиличности и књишке идеализације. *Глиг.*

схѐмāт, -áта м *основни облик, начин стварања.* — Мада јој је [химни] основни схемат трохејски осмерац . . . пјесник се те ритамске мелодије није држао. *Матош.*

схематѝзам, -зма м *склоност к мишљењу по готовим схемама.* — Прича . . . са многобројним понављањима и са утврђеним схематизмом у описивањима. *Т. књ.* Тражи се . . . одређена уобличеност позоришних форми, а да се при том не падне у схематизам. *Поз. 1948.*

схематизѝрати, -йзӣрāм и **схемàтизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *приказ(ив)ати, распоредити, распоређивати по некој схеми, обрасцу, нацрту, свести, сводити што на схему.* — Не да [се] стиснути у појмовне формуле, схематизирати. *Баз.* Ликови у сва три романа су дати живо . . . али . . . сувише су упрошћени и схематизовани. *Пол. 1957.*

схемàтика ж *схематичност.* — На овом фронту . . . борбе против универзализма и схематике . . . ваља споменути и једно име . . . *Ант. 1.*

схемàтичан, -чна, -чно и **схемàтичкӣ,** -ā, -ō **1.** *који се оснива на схеми (1).* — У њемачку филозофију увео [је] темељитост . . . увео начин суставна, схематична . . . расправљања. *Баз.* **2.** *који је приказан у општим цртама; који даје само уопштену слику, апстрактан.* — Ниједан лик сељака у Кочићевој прози није схематичан. *Глиг.*

схемàтички прил. *на схематички начин, по схеми, прегледно.* — То је већ у нарави мишљења да многоликост догађања схематички прикаже. *Баз.*

схемàтичнōст, -ости ж *особина, стање онога што је схематично.* — Један је од највећих недостатака суврeменога публицистичкога стила схематичност, клишираност израза. *Лит. 1957.* Не воли апстракције, схематичности. *Баз.*

схѐматскӣ, -ā, -ō *схематичан.* — Схематски приказ постанка планета. *ОГ.* Био је то . . . профил његових снова, доста блед и схематски. *ЛМС 1951.*

схѐматски прил. *по некој схеми, на схематски начин.* — Ако ствари мало поједноставнимо, можемо их приказати и схематски. *Бак.* [То је] опет једна варијација романа утроје, мање схематски постављеног. *Грол.*

схѝзма ж *в. шизма.* — Цркву [су] потресале унутрашње борбе: најприје схизма. *Пов. 2.*

схизмàтик м *в. шизматик.*

схизмàтичкӣ, -ā, -ō *в. шизматички.*

схизофрѐнија ж грч. мед. = шизофренија *душевна болест изражена у опадању умних делатности, поремећености психичких процеса, неуравнотежености и сл., младалачко лудило. МЕП.*

схизофрѐник и **схизофрѐничāр** м = шизофреник и шизофреничар *човек који болује од схизофреније.*

схизофрѐничāрка ж *женска особа схизофреничар.*

схизофрѐничкӣ, -ā, -ō *који се односи на схизофренике и схизофренију.*

схизòфрено прил. *на начин схизофреничара, са знацима схизофреније.* — А ви то »сликање« . . . схизофрено проглашујете врхунаравно несхватљивом обманом. *Крл.*

схлáднети, схлâднӣм, ијек. схлáдњети, свршн. *постати хладан, охладнети.* — Прах се слегô, складнио пијесак врући. *В 1885.*

схлáдњети, схлâднӣм, ек. схлáднети.

схлāпити, -ӣм свршн. *зграбити, шчепати;* исп. слапити. *И-Б Рј.*

схлàптати се, схлāпћēм се свршн. *јурнути са свих страна, склептати се;* исп. слаптати се. *И-Б Рј.*

схòд м покр. **1. а.** *балкон.* — Срушио се сход на којему су зидари стајали. *Маж. Ф.* **б.** *врста балкона око минарета с кога мујезин позива вернике на молитву.* — Умори се старац дошавши на врх [џамије] и сходу на пердо наслони си трх. *Прер.* **в.** *подстрешје, трем.* — Сједила је . . . на сходу пред кућом и нешто шивала. *Дук.* **2.** *скуп, збор људи на једном месту.* — Поред тога још се и народ састајао у скупштине, сходове или саборе. *Шиш.*

схòдан, -дна, -дно рус. *који одговара чему, који је у складу с чим, погодан, подесан.* — [Ваља] да се сходном господарственом наставом . . . сељаштво упути у ваљано . . . обрађивање земље. *Мј. 1926.* С развијањем разума ваља у корак да иде и сходна нега тела. *Батут.*

Изр. **наћи за сходно** разг. *наћи да неко решење у датој ситуацији потпуно, најбоље одговара.*

схòдити, -ӣм несврш. *спуштати се са вишега места, положаја, с(и)лазити.* — Господа . . . кроз густу шуму низбрдице сходе. *Марк. Ф.* Бела стада са хумова сходе. *Дуч.*

~ **се** *састајати се, сретати се.* — Све се твоје спомени овдје сходе. *Прер.*

сходно предл. с дат. *према чему, у складу с чим.* — У том ће случају судац наставити игру пуштањем лопте сходно члану 8. *Ног.* Код животиња . . . инстинкти . . . регулишу све акције сходно њиховом одржавању. *Пед.*

схòднōст, -ости ж *погодност, сврсисходност.* — Већина тих људи . . . увиђаху . . . практичну сходност свега мојега поступка. *Јурк.* Стаде са знатном живошћу да осматра сходност да приведе у дело предлог продавца. *Мил. В.*

схолàстик м *схоластик. Бен. Рј.*

схолàстика ж лат. *схоластика.* — Прво доба ренесансе карактерисано је борбом против схоластике. *Петрон.* фиг. Овде су царовали класицизам и схоластика у потпуној својој сили. *Марк. Св.*

схолàстичāр м *схоластичар.* — Свуда [леже] велики свесци . . . посве заборављених догматичара и схоластичара. *Бен.*

схолàстичкӣ, -ā, -ō *схоластички, схоластичан.* — Наука [се] вукла, збијена у круте схоластичке форме. *Шов.* Ми смо били неразвити, забављени схоластичким предавањем. *Марк. Св.*

схолӣјаст м *састављач схолија, коментатор.*

схòлије, схòлӣјā ж мн. грч. *примедбе, напомене, објашњења, тумачења уз текст.*

схрàмба ж заст. *чување, похрана.* — Код себе добро новац справи или другому у схрамбу преда. *Ков. А.*

схрâна ж заст. *место где се чува каква роба.* — Има једна схрана од различних потребних ствари и зове се магаза. *Маж. М.*

схрáнити, схрâнӣм свршн. **а.** заст. *сахранити, погрепсти.* — Буд' смо и ми вриједни дости у њем схранит своје кости. *Прер.* **б.** *спремити, похранити.* — фиг. У њедра је зора звијезде схранила. *Гал.*

схрâнӣште с *место где се што чува, похрањује.* — Ова стара црква мора да буде одселе . . . схраниште свију народних светиња. *Дук.*

схрвáвати, схр̀вāвām *несврш. и уч. према схрвати.*

схр̀вати, -ām свршн. *в. срвати.* — Схрва [га] тешки сан. *Ков. А.* Срушисмо [се] на камено сједало, схрвани од плеса и смијеха. *Војн.* Болест [га] је схрвала. *Радул.*

схр̀пати, -ām свршн. *ставити у хрпу, нагомилати.* — Свукао плахту, свукао јастучнице, схрпао их и умотао у папир. *Сим.*

сцéдити се, сцѐдӣм се, ијек. сциједити се, свршн. *цедећи се низа што накупити се, слити се.* — У крви која се са главе сциједила на кошуљу . . . корача сељак. *Мил. В.*

сцеђúвати се, сцѐђујēм се, ијек. сцијеђивати се *несврш. и уч. према сцедити се.* — Испод високог свода . . . спуштали [су] се к њој валови дима тамјанова . . . око бијела

њезина чела, сцијељујући се мирисно низ лице. *Леск. Ј.*

сцѐна и **сцéна** ж грч. **1. а.** *позорница, бина; позоришна делатност, театар уопште.* — Прије неголи се открије сцена, говоре . . . Вукодлак и Којак. *Водн.* Сестре [су] постале несрећне што се завеса на сцени спушта. *Макс.* »Тартифа« је режирао стари мајстор сцене. *Чипл.* фиг. Кад се Тинторето појављује на сцени живота Венеције, она је већ на измаку своје славе. *Бат.* **б.** *скуп кулиса, намештаја и др. којима се на позорници дочарава средина збивања, декор.* **2. а.** *издвојен, мање-више самосталан део у књижевним и сценским делима; приказ, слика каквог догађаја уопште.* — Зауставимо [се] на једној сцени у овоме роману. *Нед.* Одговор је помало невјеројатан — као да је посуђен из сцене . . . криминалистичког филма. *Вј. 1969.* [Слика] је верно представљала сцену убиства. *Јов. Ј.* **б.** *део позоришног чина, призор, појава.* — Сцене [у старим сказањима] губе свој чисти обредни значај, јер к њима придолази све више свјетовних елемената. *Водн.* Као пример узмимо прву сцену из »Отела«. *Панд.* **3. а.** *карактеристичан догађај, упечатљива појава из свакодневног живота.* — Збунила [га] је та неочекивана самаританска сцена. *Крл.* Јучер су пролазници на главним прашким улицама били свједоци сцене. *Јонке.* **б.** разг. *оштар сукоб, објашњење, свађа.* — Први пут му је . . . правила љубоморну сцену. *Мил. В.* Са зебњом се сјетих да би опет могле започети оне језиве сцене. *Хорв.*

Изр. жанр- ~ *одређени начин, стил приказивања догађаја и ситуација у позоришном или књижевном делу.* — Много места . . . дато је [у опери] жанр-сценама . . . лишеним конкретнога. *Поз. 1948*; нема ~ *позоришна или кинематографска представа у којој лица ништа не говоре.*

сцѐнāрӣј, -ија м **1.** *књижевни текст с елементима драмске радње на основу кога се гради филм.* — Писцима сценарија умјетност је: умијеће да се зграбе новац. *Шим. С.* Наша земља већ ствара свој филм — и њој су потребни сценарији. *Зог.* **2. а.** *план извођења позоришног комада, опис драмске радње.* — Распоред је исти, исти је и сценариј, композициона идеја иста. *Баб.* **б.** *попис особа које се појављују у једном драмском комаду с назнаком реда и времена улажења на позорницу. Кл. Рј.* **3.** *сценарија.* — Требало [би] . . . на дну оставити барокну јабуку . . . црквице . . . с липама и ливадама као сценариј. *Крл.*

сцѐнāрија и **сценàрија** ж *сценерија.* — [Талијанске репрезентације] се приказују у палачама, и главно им је сјајна сценарија и спољашњи облик. *Водн.* фиг. Раскошна природа и величанствена сценарија овог идилског места, све је то тако лепо и поетично. *Срем.*

сцѐнāрӣјскӣ и **сценàрӣјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на сценариј, сценарију.* — Кроз сценаријско одељење »Босна-филма« прелазило [је годишње] око 200 текстова. *Пол. 1959.*

сцѐнāријум м *сценариј.* — Стара се [драма] даје у конвенционалном декору . . . што ће рећи језиком сценаријума: у једној и увек истој »соби сеоској«. *Грол.*

сцѐнāрио, -ија м *сценариј.* — Да ли сте се мучили много док сте . . . изродили . . . филмски сценарио? *Каш.* Вешто рађен сценарио . . . остави . . . утисак. *Пол. 1950.*

сценàрист(а) м **1.** *писац сценарија (1).* — Догађај . . . подсећа на сиже узбудљивог филма чији је сценарист сам живот. *Пол. 1958.* Први сценариста југословенског филма . . . никад није помишљао на филм. *Б 1959.* **2.** *онај који се брине о извођењу позоришне представе и надзире све послове око тога (набавља ствари потребне за представу, даје знак глумцима кад треба да ступе на сцену и др.).* — Само је . . . песнику и сценаристима на позорницама остављено да скидају и намештају облаке, сунце и друге васионске декорације. *Нуш.*

сценàристица ж *женска особа сценариста(а).* — Стреловито су трчале . . . постарије сценаристице. *Крањч. Стј.*

сценарѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на сценаристе.* — Таква сценаристичка потка могла је само да стимулише Олдрича да своју замисао проведе до краја. *Пол. 1957.*

сцѐнèрија ж *средства декорације, спољашња опрема за визуелно дочаравање средине у којој се одиграва радња позоришног или филмског комада.* — То је . . . ознака за сценерију где се радња дешава. *Скерл.* фиг. *спољашњи оквир неком догађају.* — То је сва пролетна шумска сценерија; иначе је све уоколо пусто и досадно. *Коз. Ј.*

сцéнити, сцéнӣм, ијек. сцијѐнити, несврш. **1.** *имати основа за неко мишљење, веровати, мислити.* — Сцијењах да су сви јади само кушња будуће среће. *Шен.* Сцијени . . . да култура има антиприродну тенденцију. *Матош.* **2.** (неким, нечим, за некога, за нешто) *мислити о неком, о нечем да представља нешто одређено, приписивати му нека својства, држати, ценити.* — Мислим да . . . људи, каквима вас сцијеним, нећете се изметнути. *Ков. А.*

сцѐничкӣ и **сцѐничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на сцену, на извођење на сцени.* — Да ли је права . . . вода [на сцени] . . . у складу са сценичким реализмом. *Поз. 1948.* Поређани . . . по поступности сценичних ефеката, ова два дела (»Кнез од Семберије« и »Данак у крви«) налазе се у . . . погодном положају за анализу. *Грол.*

сцѐничнōст, -ости ж *својство онога што је сценично, што је погодно, корисно за сцену, за извођење на сцени.* — Глумац ... врши проверавање, водећи рачуна о сценичности и сценској изражајности. *Поз. 1948.* Требат ће ... ући у дубровачку суштину па да се нађе и глазбени еквивалент оне дубровачке природне »сценичности«. *Лит. 1957.*

сценȍграф м грч. *сликар позоришних декорација.* — Тако је ... створио свој театер у којему је он сам био директор, сценограф и гардеробијер. *Бег.* Просторна бина ... пружа највеће могућности за сарадњу редитеља и сценографа. *Поз. 1948.*

сценографȉја ж *сви послови, нарочито сликарски, који су у вези са припремањем позорнице за представу.* — Награда за сценографију ... припала је ... *Пол. 1958.*

сценȍграфкиња ж *женска особа сценограф.*

сценȍграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на сценографе, на сценографију.* — За театар није имао осјећаја иако у његовим радовима има доста сценографских елемената. *Баб.*

сцѐнскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на сцену:* ~ уметност, ~ импровизатор, ~ израз. **б.** *који је као на сцени, као на позорници.* — Ево ти сценске патетике! *Уј.*

сцѐнски прил. *својствено сценској изражајности, као на сцени, драмски.* — Настојао [је] да ... истовремено да и сценски занимљиво и сликовито решење. *ЛМС 1949.*

сцењи́вати, -ѐњујēм, ијек. сцјењи́вати *несврш. и уч. према сценити.* — Ој, немојте жиња тог анђела, коме земља није права мати, бесцјеницом људском сцјењивати. *Прер.*

сцѐптар, -тра м грч. *специјално израђена и украшена палица као знак каквог достојанства, жезло, скептар, скиптар. Бен. Рј.*

сцијѐдити се, сцӣједӣм се, ек. сцéдити се.

сцијѐлити, сцӣјелӣм (ијек.) сврш. необ. *довести у ред, оздравити, исцелити.* — Ал' најприје мислити ми ваља да краљевство своје сцијелим сада. *Прер.*

сцијѐнити, сцӣјенӣм, ек. сцéнити.

сцијентѝзам, -зма м лат. **1.** *ученост, знање, наука. Бен. Рј.* **2.** *верска секта заснована на мешавини хришћанских, филозофских и фантастичних идеја, која проповеда да се болести лече само молитвом. Мин. Лекс.*

сцијентѝстички прил. *учено, зналачки.* — То не кажем богумилски, него лекарски, сцијентистички. *Уј.*

сцијѐпати, сцӣјепāм (ијек.) сврш. *исцепати више ствари, све редом.* — Туд сами ђаво све је људско сцијепао. *Кам.*

Сцѝла ж *једно од двају морских немани из хеленске митологије које су у Месинском мореузу нападале бродове и са њих грабиле и гутале поморце.*

Изр. између Сциле и Харибде *између двеју опасности.*

сцинтилáција ж лат. *светлуцање, трепереље светла.* — Алфа-зраке [се] одликују и својством да изазивају сцинтилације. *Физ. 2.*

сцѝпати се, сцӣпā се сврш. *следити се, смрзнути се (о води). Вук Рј.*

сцјеђи́вати се, -ѐђујēм се, ек. сцеђи́вати се.

сцјењи́вати, -ѐњујēм, ек. сценьи́вати.

Т

т (Т) 1. *зубни безвучни праскави сугласник и слово којим се он обележава.* **2.** скраћ. **а.** *тачка* (т.) **б.** *тона* (t).

тâ *в. тај.*

тӣ[1] (често ненаглашено) узв. и речца **1. а.** *за поткрепљивање нечега, за истицање природности, логичности неког става, онога што је само по себи очигледно: пд.* — Не бјеше ме **више страх, та** мени држи страну крчмарица. *Крањч. Стј.* Останите . . . сад долази кафа. Та код вас . . . и није ручак без кафе. *Петр. В.* **б.** *за подстицање, у нестрпљењу или незадовољству нечијим држањем: ама.* — Та, дете, пијте, људи! Не жалите! *Ивак.* Та, остави ме! Ама, не буди луд. *Моск.* **в.** *при одбијању, неприхватању нечега, неслагању са нечим.* — Та не може бити! *Вел.* Та, не, ни дај Боже! *Чипл.* **г.** *при нерадом одговарању или оспоравању важности нечега.* — Јеси ли ручао? . . . Та јесам (али —). *Вук Рј.* »Тко ти је то дао?« . . . »Та мајка, тко би ми други дао!« *Крањч. Стј.* **2.** *без одређеног значења, у нар. песми.* — Чупић слуша па сузе прољева, та од јада гледајућ' очима. *Вук Рј.*

тӣ[2] везн. покр. *у растављном значењу (удвојено): или . . . или, било . . . било.* — Има зла . . . које ће стићи човјека, та се латио копна та воде. *Јурк.* Готов [је] . . . убити, та с освете та с бјеснила. *Буд.*

тàбак[1] м тур. **1.** исп. арак. **а.** *лист папира, обично већи.* — Пуковник је . . . одвојио чист табак и почео . . . да пише молбу. *Андр. И.* Онда сам одмах писао у Москву Ивану . . . шест је табака имало писмо. *Л-К.* **б.** штамп. *јединица мере за обим или формат књиге или новина, одређена бројем страница које се добију пресавијањем једног листа папира, одн. одговарајућим бројем слова, знакова.* — Ућоше у штампу први табаци. *Матош.* **в.** мн. шк. *умножене белешке са часова или текст предавања, скрипта.* — Он ту пренесе и своје табаке из политичке економије и дуплог књиговодства, и свој грамофон. *Ћос. Б.* **2.** покр. *здела, тањир; послужавник.* — Заћоше уносити редом тепсију варених кромпира . . . решето јабука, табак у вршак ораха. *Мул.* Носи црну кахву на табаку. *Шкаљ.*

Изр. ауторски ~ *мера за обим текста одређена бројем употребљених знакова (при регулисању ауторског права);* пре(са)вити ~ *одлучити се на покретање неког правног поступка (писање тужбе, жалбе и сл.).* — Једнога дана су обоје одлучили да »превију табак« и изиђу пред суд. *Пол. 1960.*

тàбак[2] м тур. *прерађивач коже, кожар, стројач, штављач.* — Уређајима ће руководити . . . занатлије кожарске струке — такозвани »табаци«. *Пол. 1959.*

тàбак[3], -а, и **тàбāк**, -áка м шп. покр. *дуван, духан* (Nicotiana tabacum) *као биљка или припремљен за пушење; бурмут.* — Луцо (шмркајући табак . . .) [говори]. *Војн.*

табàка ж тур. покр. *табак*[1] *(2).* — А на узлу [гаћа] цура ударила, ударила царског кавецију и табаку и тридесет филџана. *НП Вук.*

табакàна ж тур. покр. *кожарска радионица, кожара. Шкаљ.*

табакéра ж *џепна кутија за дуван и цигарете (обично метална или дрвена);* исп. табак[3]. — Савијали [су] цигарете из својих ковчежастих тула — табакера. *Десн.* Узе кожну походну табакеру . . . извади из ње једну цигарету, а табакеру тури у свој џеп. *Моск.*

табакијéра ж *в. табакера. Прав.*

табакúра ж заст. *в. табакера.* — Прешао [је] рукавом преко своје табакире. *Шен.*

табàклук м покр. *кожарски занат, кожарство;* исп. табак[2]. — Онда је постао »табак« . . . Табаклук није му добро ишао. *Игљ.*

табакхàна ж покр. *в. табакана. Шкаљ.*

тàбан м тур. **1. а.** *доња страна стопала, потплат.* — Горња површина стопале зове се наплат, а доња поплат (табан). *Батут.* фиг. Зла га је судбина . . . пошкакљала по табанима. *Сим.* **б.** *дужина стопала као мера*

за дужину, стопа. — Гради кулу сеньски капетане у ширину од тридесет табана. *НП Вук.* **2.** покр. *доња страна, доњи део, дно.* — У том котлу или окну збира се подземна вода на дну — табану. *Батут.* **3.** покр. *челични део који се орозом или окидачем покрене да удари на кремен у пушкама кремењачама.* — Пушку куми, по табану љуби. *НП Вук.*

Изр. гори му под табанима *налази се у тешкој ситуацији, у опасности*; дати ватру табанима, запети (одапети) табанима о ледину *дати се у бекство, нагло, безобзирце побећи.* — Када је жар сваће био највећи, одапне табанима о ледину и — бјеж! *Донч.*; лизати некоме табане *потпуно се покоравати, улагивати се, улизивати се, додворавати се некоме, полтронисати*; потпрашити табане некоме *отерати, нагнати у бекство некога.*

табàна ж покр. *в. табакана.* — То су запуштене табане, које су доносиле . . . напоран рад кожарцима. *Пол. 1960.*

табàнāње с *гл. им. од табанати.*

табàнати, -ām несврш. **1. а.** *ходати (дуго, с напором и сл.), ићи пешице, корачати.* — Било ми је свеједно хоће ли ме смјестити у бодљикаву ограду гдје се . . . табана бос и до пола наг у тежњи да се што више узме сунца. *Вуј.* фиг. Да разулари све парипе успомена и пусти их да табанају по столу. *Јел.* **б.** *збијати, гњечити ногама, табати, газити.* — Стражар . . . је табанао снијег испред колибе. *Вуј.* **2.** *тући, ударати по табанима. Бен. Рј.* **3.** (по некоме) фиг. *односити се према некоме безобзирно, обесно, мучити, тиранисати некога.* — Табана по свакоме како му се хоће. *Рад. Д.*

табанáши м мн. (јд. табàнāш, -áша) зоол. *сисари који при ходу стају на тло читавим табаном или стопалом (нпр. медведи),* Plantigrada. *Терм. 4.*

табāнчēње с *гл. им. од табанчити.*

табàнчина ж *аугм. од табан.* — Покри голе цеванице и табане десетогодишњем првенцу. Видиш ли какву цволеницу има? Па табанчину. *Јос. Д.*

тàбāнчити, -ӣм несврш. *табанати (1а).* — Табанче ситним корачићима школска дјеца бјелином урешена, као гипсане статуете. *Божић.*

табàнчић м *дем. од табан.* — И ја бих волио поткивати . . . Табанчићи се мекшају као шницле! *Божић.*

табàнце, -ета с *в. табан (3). Вук Рј.*

тàбāње с *гл. им. од табати (се).* — Да се у том часу закувало . . . табање сифоном и столицом, не би престали ни искусни примаш, ни горда лепотица Ифка. *Дав.*

тàбāрка ж *буре са водом за расхлађивање и кондензацију алкохолне паре при печењу ракије.* — Напунио казан комином, табарку водом залио, лулу иловачом олепио па . . . потпалио. *Рад. Д.*

тàбати, -ām несврш. **а.** *набијати ногама, стопалима, табанима газити, топтати.* — Тешке војничке чизме табале су путеве . . . месиле августовско блато. *Моск.* Прасци рокћу . . . табају путеве и стазе. *Сим.* **б.** *тешко, бучно ходати, корачати; ударати ногама о тло.* — Таба по соби к'о каравлашки мећед. *Коч.* Викали су за њом момци, табајући ногама по земљи. *Берт.* **в.** *лупати, одзвањати, одјекивати.* — Још му табао у глави кас коња. *Мил. В.* **г.** шатр. *млатити, тући.* — Што си напао ту своју невенчану жену? . . . — Па ја мислим да сам је табао из љубави. *Пол. 1974.*

~ **се** разг. *тући се, млатити се.* В. пр. уз гл. им. табање.

табатијéра ж *в. табакера.* — Имао [је] у својој уској сребрној табатијери најфинијег шпањолца. *Ћал.*

тàбачāр м необ. *онај који има страст да што више напише, графоман. Бен. Рј.*

тàбачēње с *гл. им. од табачити.*

тàбачина ж **1.** *аугм. и пеј. од табак.* **2.** покр. *табакана. Вук Рј.*

тàбачити, -ӣм несврш. покр. **1.** *штавити, стројити, чинити (кожу). Шкаљ.* **2.** *примењивати власт, моћ, тлачити, угњетавати.* — Ко јачи, табачи, а ти јадна рајо, слушај и просјачи! *Наз.*

тàбачић м *дем. од табак.*

тàбачкӣ, -ā, -ō *који се односи на табаке², кожарски.*

тàбаштво с *посао око штављења коже, кожарски занат, кожарство*; исп. табак². *Р-К Реч.*

табèла и **тàбела** ж лат. = таблица (2а) **а.** *приказ нечега нарочитим распоредом података, обично у водоравним и усправним колонама, редовима, ступцима.* — И сад лијепо молим: бројке и табеле. *Уј.* Од домаћице до предузећа, све води бригу о својим потребама — преко табела. *Пол. 1958.* **б.** спорт. *приказ стања неког такмичења, са редом наведеним учесницима и подацима о резултатима.* — Друго место на табели [фудбалској] је заслужен успех. *Пол. 1957.*

тàбелāран, -рна, -рно (чешће одр.) *који се односи на табелу, изложен, дат у виду табеле, таблице*: табеларни преглед, приказ и сл.

табели́рање с *гл. им. од табелирати.* — Разна мјерења, израчунавања, табелирања

. . . дају нам повода да налазимо . . . разне функције. *Алг. 1.*

табели́рати, -ѐлӣрām сврш. и несврш. *приказ(ив)ати у облику табеле.* В. пр. уз гл. им. табелирање.

табернàкул(ум) м лат. **а.** црквено *ковчег у облику ормарића над средиштем олтара у коме се чува обећани колач за причест или хостија, светохранилиште (у католичкој цркви).* **б.** *опште ковчег, спремница у којој се нешто чува.* — Ех, он те само страши . . . да му не би извадио који динар из тога табернакула. *Мар.*

та́бес м лат. мед. *обољење кичмене мождине изазвано сифилисом* tabes dorsalis, *сушење, дегенерација кичме.*

табѐтичан, -чна, -чно *који болује од табеса. Бен. Рј.*

табѐтичār м *онај који болује од табеса. Бен. Рј.*

табѐтичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на табетичаре.*

табѐтичāрски прил. *на табетичарски начин, као табетичар.* — Враћао се . . . вукући табане по прашини табетичарски. *Донч.*

та́бија и **та̀бија** ж тур. заст. *тврђава, утврда, утврђење с топовима.* — Хајте са мном граду на табију. *Шкаљ.* На табији се залепрша зелена застава. *Радул.*

таби́јат и **табѝјат** м тур. покр. *воља, расположење; ћуд, нарав, карактер.* — Ако је . . . теби по табијату да га примиш. *Ћор.* Не може да сноси очеву вику, његов табијат. *Радул.*

та̀биња и **та̀биња** ж и **табѝњāш,** -а́ша м зоол. *врста морске рибе пљоснатог тела* Solea vulgaris. *Р-К Реч.*; *Терм. 4.*

та́бир м тур. покр. *тумачење, објашњење (обично снова). Шкаљ.*

таби́рати, та̀бӣрām и **таби́рити,** та̀бӣрӣм несврш. покр. *тумачити, објашњавати (снове).* — Стаде мајка санак табирати. *НПХ.* Стаде мати санак табирити. *Шкаљ.*

табирна́ма ж покр. *књига са табирима, сановник. Шкаљ.*

табѝрџија м покр. *тумач снова.* — А до куће хоће табирџије. *Шкаљ.*

та̀бла ж покр. *в. табија.* — И на шанце табле направио, и на табле навезо̀ лубарде. *НП Вук.*

та́бла ж лат. **1. а.** *предмет једноставног пљоснатог облика (обично четвртаст), плоча; плочаст комад неког материјала:* ~ леда, ~ чоколаде. — Улазило се . . . у мален дућанчић са стакленим таблама. *Шен.* Скину са колибе две букове табле и стави их на ватру. *Ћос. Д.* **б.** *плоча, плочаста површина с неким натписом; црна дрвена плоча за писање креда:* школска ~. — Хода к некој другој згради с грбом изнад табле с натписом. *Наз.* фиг. С памћења табле збрисаће све ситне, све луде приче. *Панд.* **в.** *плоча са уцртаним пољима или линијама, на којој се игра нека игра:* шаховска ~. — После три партије [мице, млина] опет помеша зрна и отури таблу. *Лаз. Л.* Врло корисно средство је уцртано [ногометно] игралиште (табла) с фигурама. *Ног.* **г.** *послужавник.* — Послуга обучена у бело одело носила је већ табле са јелом. *Јак.* Момак пред њих метнуо табле, па им онда донио кахву. *О-А.* **д.** *ограничена површина, део равног земљишта; парцела.* — У башти је била црвена, мањем утапкана табла за тенис. *Петр. В.* **2.** заст. *в. табула (2).* — Па осуди ли вас први суд криво, идемо на банску таблу. *Шен.* **3.** карт. *поен у табланету (кад се дигну све карте са стола).* — Попадија бележи табле и увек је на нашој страни. *Бар.*

таблàнēт, -éта м фр. *врста карташке игре.*

та̀блēт, -éта м фр. *украсни платнени застирач одн. подметач на столу.*

таблѐта ж фр. фарм. *лековито, опојно и сл. средство у облику округле плочице са равним или слабо испупченим површинама, које се гута заједно с неком течношћу*; исп. пастила.

таблѐтић м *дем. од таблет.* — Извезла му је дражестан таблетић за сто̀л. *Јонке.*

та̀блӣћ, -и́ћа м *табланет.*

та̀блица ж **1. а.** *мања плоча, плочица, обично с неким натписом или знаком:* регистарска ~ (на возилу). — [Не могу] сви закони људски, да би они били писани на таблицама од . . . камена, ослабити . . моћ те свете везе. *Нед.* Оде . . . понесав са собом позлаћену таблицу цеха. *Шен.* **б.** *плоча од камена шкриљовца на којој су ђаци основци писали задатке и вежбали.* — Утрапио [нам] у руке буквар, и таблице и писаљке и учи нас како се пишу слова. *Дом.* Или бих ју за косу потегао, или јој задаћу са таблице избрисао. *Маж. Ф.* **2. а.** = табела. — Погледајмо само таблице за осигурање, па ћемо одмах замијетити како је знатна . . . разлика између осигурнине . . . у тридесетој и шездесетој години. *Рад. Стј.* Спознаја форми остварује се састављањем низа таблица и закључивањем на темељу тих таблица. *Ант. 1.* Начинио сам таблице за пулс и температуру. *Лаз. Л.* Ждребање се врши за свих 8 мјеста на таблици. *Бат.* **б.** мат. *низ података о резултатима неке рачунске радње до одређеног износа одн. рачунање у тим оквирима;* (обично у мн.) *систематски изложени износи одређених величина које се употребљавају у решавању разних задатака:* ~ множења, ~ дељења, знати таблицу множења; логаритамске таблице, тригонометријске таблице.

та́блица ж *дем. од та́бла.*

та̀бличнӣ, -ā, -ō *који се односи на таблицу.*

та̀блō, -ôа м фр. варв. *слика, призор, спектакл; оно што изненађује, запањује.* — Најјасније је чуо Квитов усклик: То би био табло! *Бег.* Пред мојим се очима оцрта један страховит табло. *Ком.*

таблдне̄т, -éта м *в. табланет. Бен. Рј.*

та̀бља ж покр. *постоље или кола на која се поставља топ, лафет.* — Код све четири велике капије стоје табље с великим топовима. *Вук.*

та̄бор м тур. **1. а.** *једна (било која) од двеју сукобљених војски, заређених одн. непријатељских страна, силā.* — У старом завету има жена владарки ... има их саветника у ратним таборима. *Сек.* Најважније је ... да се у противнички табор унесе немир. *Крањч. Стј.* **б.** *уопште једна од двеју сукобљених група, противничких страна.* — Клубашка и правашка партија подијеле Црну Гору на два политичка табора. *Вујач.* И сами присташе Аристотелови стајали су у два табора. *Баз.* **2. а.** *место са разапетим шаторима, уређено за становање људства (обично војске), логор; улогорена војска, караван и сл.* — И убрзо се отеже далеко, далеко низ све поље козачки табор. *Глиш.* За мало часа прометне се цијело подграђе Грича огромним табором. *Шен.* **б.** *циганski логор; черга.* — Заиграо ... цигански плес, као да је негдје у табору. *Чол.* **3. а.** *већа војна јединица, батаљон.* — Кад удари сила Ђулекова, има војске петнаест табора. *Вујач.* **б.** *усташка општинска организација у »Независној Држави Хрватској« у доба II светског рата.* — Формираше усташки »табор«, састављен све од домаћих усташа. *Ћоп.*

Изр. учинити, ударити ~ *утаборити се, улогорити се.*

таборáшењe с *гл. им. од таборашити.* — Млади човек ... долази »до славе и имена« ... ако се продаје и предаје разним Чичиковима нашег савременог књижевног таборашења. *Ољ.*

таборáшити, -òрāшӣм несврш. необ. *стварати таборе, делити се на таборе;* исп. табор (1б). В. пр. уз гл. им. таборашење.

та̄борēње с *гл. им. од таборити.*

та̄борити, -ӣм несврш. *таборовати. Бен. Рј.*

та̄борӣште с *место за логоровање; место где је био табор (2а).* — Силни ћемо табор учинити ... ту су наша стара таборишта. *НП Вук.*

та̄бōрје с *табор (2а), логор.* — Да удримо њима на таборје, па што коме Бог и срећа даде. *НП Вук.*

та̄борнӣк м *усташки општински функционер, старешина табора (3б).* — Једном, у лето 1942. године, требало је ликвидирати једног усташког таборника, у неком славонском селу. *Дед. В.*

та̄бороватн, -рујēм несврш. *бити, боравити у табору (2), логоровати.* — На ледини испред звоника таборују просјаци. *Ћоп.*

та̄борскӣ, -ā, -ō *који се односи на табор:* ~ врева, ~ живот.

та̀бу и **та́бу,** -уа м (према полинезијском) **1. а.** *верска забрана, неприкосновеност, неповредивост нечега, за чије се нарушење верује да ће изазвати казну од стране натприродних сила; оно што је под таквом забраном.* **б.** *уопште апсолутна забрана, оно што се узима као неприкосновено, неповредиво, о чему се не сме расправљати.* — Сједињене Државе и Велика Британија су својом војном интервенцијом ... повредиле основни табу међународне етике — не учествовати у интерним споровима ... унутар независних земаља. *НИН 1958.* Хоће ... да њихове заблуде буду табу. *Шим. С.* Традиција, наслеђе престаје бити ... »табу« — ограда. *Петр. В.* **2.** (у придевској служби) *у који се не сме задирати, неприкосновен:* ~ -тема.

та̀була ж лат. **1.** *табла, таблица.* **2.** заст. *суд, стол.* — Мој је отац био судац код дистриктуалне табуле. *Бал.* Дометне ... Вилковић ... сада асесор код банске табуле. *И.*

Изр. ~ раза *сликовита карактеристика духовног стања, свести детета, сагласно уверењу да човекову свест уобличава само живот, искуство, а не наслеђе;* разг. *стање кад нема ничег готовог, преузетог, раније оствареног, кад треба све почети изнова.*

табу̀лā̄тор м *уређај на писаћој машини који олакшава табеларно исписивање података (у посебним ступцима).*

табулату́ра ж муз. *старински систем записивања тонова помоћу бројева и слова.*

та̀бӯн, -у́на м рус.-тур. *крдо коња, ергела.* — Буљба им је послао млада ждрепца из свога табуна. *Глиш.*

табу̀рē, -èа м *в. табурет.* — Лидија се премјести на табуре код радија. *Десн.*

табу̀рēт, -éта и **табу̀рет** м фр. *ниска клупица или столица без наслона.* — Беше се спустио на низак табурет. *Ћос. Б.* Спусти [се] на табурет. *Цар Е.*

табурēтић и **табу̀ретић** м *дем. од табурет.*

та́бут и **та̀бут** м тур. *муслимански отворени мртвачки ковчег.* — Што је боље косу одгојила, мртву јој је низ табут спустили! *НПХ.* Кроз чаршију ... је и било ... људи

који ... су носили табут са мртвацем. *Андр. И.*

та̀ва и **тава** (та́ва) ж тур. *кухињски суд са дугачком дршком у коме се прже јела и зачини, тигањ.* — Вода се испарава у жељезним тавама. *Кем.* фиг. На другом спрату разли се у магновењу жуманце у тави окна и одмах се угаси. Перићеви опет ваде дукате из ћупа! помисли. *Дав.*

та́ван, -вна, -вно *в. таман.*

та̀ван м тур. **1. а.** *просторија између крова и водоравне преграде која одваја поткровни простор од доњих просторија, поткровље; пд те просторије*: попети се на ~. — Од свих привлачних кутова у селу издвојио се [дечаку] таван. *Макс.* Висјела је ондје [слика] ... тако да сам је однио на таван. *Јонке.* **б.** *горња страна, горња преграда собе или друге просторије, таваница, плафон, строп.* — Кроз таван пећински ... су прорасли ... висуљци од сиге (сталактити). *Жуј.* **в.** геол. *горњи слој, слој који се пружа поврх неког дела тла.* — Поједини слој [седиментарних стијена] лежи између два слоја: онај што лежи изнад неког слоја зове се таваном или повлатом, а слој испод њега подином. *Туђ.* **2.** *дашчана подлога просторије, под.* — Сједио [је] паша ... на сагу прострту по тавану и пушио. *Љуб.* Сједећи на тавану за софром рече сину. *О-А.* **3.** заст. *спрат, кат.* — Гради кулу сеоски капетане ... у висину од девет тавана. *НП Вук.* Иде болна на таване горње. *Ботић.* **4.** заст. *слој; ред нечега сложеног једно поврх другога.* — Звезде падалице ... се у највишим атмосферним таванима усијаше и разиђоше. *БВ 1909.* фиг. Таван пива, таван приче [о лаганом причању уз пиће]. *Вел.*

та̀ваиак, -а̄нка и **тава́нак,** -нка м *дем. од таван.* — Чак је завиривала на таванак. *Јел.* фиг. Одавно сам ја видела да код њега мали таванак (показује на теме) не ваља. *Сек.*

тавàнāр, -а́ра м *онај који станује на тавану, у поткровљу.* — Ала, наши таванари ... Па тко је све? *Ков. А.*

тава́нац, -нца и **та̀ванац,** -а̄нца м **1.** *дем. од таван.* **2.** *простор на степеништу испред улаза у стан. Бак. Реч.*

та̀ванити, -ӣм несврш. *градити таван на нечему, покривати таваном*: ~ кућу.

та̀ванић и **тавàнић** м *дем. од таван.*

тавàница и **та̀ваница** ж **1. а.** (и таванице ж мн.) *таван (1б), строп, плафон.* — Задјенув брезову шибу за греду таванице, дигну се школник. *Шен.* У аутомобилу млада београдска госпођа и њена госпођица сестра са високим рајерима на шеширима који се повијају под таваницом аутомобила. *Нуш.* Шеташ без циља по ћелији, гледаш у таваницу. *Чол.* У једној од њених безбројних собурина, с ниским таваницама ... сједило је ... око двадесетак људи. *Сим.* **б.** *поткровље, таван (1а).* — Појурио је степеницама на своју таваницу. *Мих.* **2.** *даска којом се прави таван, строп у соби*; исп. тавањача. *Бак. Реч.*

тавàничкӣ, та̀ваничкӣ и **тавàничнӣ, та̀ваничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на таваницу, таванице*: ~ греда.

та̀ванскӣ, -ā, -ō *који се односи на таван*: ~ простор, ~ прозор.

тавàниче и **тава́нче,** -ета с *дем. од таван.*

тавàнчић м *дем. од таван.*

тавàњача и **та̀ванача** ж *даска којом се тавани. Р-К Реч.*

та̀ванѣње с *гл. им. од таванити.*

та̀вēрна ж тал. покр. *гостионица, ресторан.* — Таверна у којој ћемо вечерати ... има неонско осветљење. *Бан.* У овој смо таверни расправљали о великим свијетлим болницама. *П 1939.*

та̀вēрнӣк м покр. *власник таверне, гостионичар.* — Господин таверник ... хоће нам добро. *Шен.*

та̀вица и **та̀вица** ж *дем. од тава.*

та̀вла[1] и **та̀вла** ж тур. покр. *врста друштвене игре (на плочи са означеним пољима). Шкаљ.*

та̀вла[2] и **та̀вла** ж тур. покр. *штала, коњушница.* — Ти сиђези у тавлу цареву. *Шкаљ.*

тавлѐнӣк, -ӣка м покр. *коњ који се негује у тавли*[2]*, шталски коњ.* — Привезаше коње тавленике. *НП Вук.*

та̀вли прид. непром. *влажан, мокар. Бен. Рј.*

та̀влија ж тур. покр. *врста свиле.* — Нестало ми је свиле тавлије. *НП Вук.*

тавн- *в. тамн-.*

тавòлӣн, -ӣна м тал. покр. *сточић, трпеза.* — Око таволина два велика стола. *Војн.*

та̀ворēње с *гл. им. од таворити (се).*

та̀ворити, -ӣм несврш. **1. а.** *живети тешко, оскудно, злопатити се, животарити, једва састављати крај с крајем; проводити учмао, празан, бедан живот.* — Страшно се таворило и гладовало. *Матош.* Овако разјеђињени, осуђени [су] да вечито таворе животом малих, сиромашних, задужених, бедних народића. *Петр. В.* фиг. Дан се гасио, тужно је таворило мало посивјелог свјетла над пропланком. *Лал.* **б.** *с муком, оскудно проводити, проживљавати.* — А да би нека класа могла бити угњетавана, морају јој бити осигурани увјети у којима може бар таворити свој ропски живот. *Ант. 1.* фиг. Само приповетка, заблудела још од Мило-

вана Видаковића . . . таворила је мучне дане. *Мил. Ж.* **2.** *упште живети, проводити живот.* — Издашно [су] таворили у својим потлеушицама од свога давнога рођења. *Кик.*

~ **се** *с муком се носити с нечим, мучити се.* — Пајар . . . застења како се са послом тавори, и да се с дужницима бори. *Богдан.*

тавр̀љати, -ā̄м несврш. *ходати (дуго, напорно), обијати, тумарати; тетурати се, гегати се.* — Таврљај, таврљај . . . И гдје дотаврљах! у ово Рашље! *Сиј.*

тавȕлйн, -йна м *в. таволин. Бен. Рј.*

тā̀д, тā̀да и **тā̀дā** *прил. за време заменичког (анафорског) значења* **а.** *у то време, у то доба, у том тренутку.* — У тој плодној, густо насељеној равници живи тад још једна занимљива личност — кнез Иво Кнежевић, кнез од Семберије. *Сур.* Тада је женски свет још мање излазио из куће. *Уск.* **б.** *након претходно казаног догађаја, после тога, онда.* — Јелка је проматрала сад бродове и море, а тад опет погледавала на врх клисуре. *Кум.* Кад лепа »Госпа«, у поноћно доба, са пуно чежње завесу одшкрине, до ње тад допру заношљиви звуци. *Ант. 2.* Али тада је дошао рат. *Јонке.*

Изр. кад(а)-тад(а) *било колико се чекало, макар у далекој будућности*; тад(а) и тад(а) *при упрошћеном препричавању, кад се указује да је у првом причању био наведен и податак о времену збивања нечега.*

тā̀дāј *в. тад, тада.*

тā̀дањй, -ā̄, -ē̄ = тадашњи *који је био тад(а), у то време (о коме се говори).* — Многи покрет тадањи јањча [се] као резултат тих сусрета. *Нуш.* Гогољеве приповијести посве [су] одговарале тадањем укусу. *Шов.*

тā̀дāр *в. тад, тада.*

тā̀дашњй, -ā̄, -ē̄ = тадањи. — Учествовао је . . . на дужностима тадашње . . . администрације. *Бел.*

тā̀дашњица, -ē̄ и **тā̀дашњо̄ст,** -ости ж необ. *тадашње доба, тадашње време.* — [Вук] је кидао са оним традицијама које му је наметала прошлост, а које нису биле саставни део народне тадашњице. *Бел.* Али чега је у тадашњици недостајало за добар друштвени роман? *Прод.* Назираше он кроз црну ноћ тадашњост и могућност инаке будућности. *Јурк.*

тā̀дбина ж *крађа, лоповлук, лупештина.* — Нисам ја крив за тадбину, већ моје жедно грло. *Шен.*

тā̀де, тā̀дēн, тā̀дēр и **тā̀дијер** *в. тад, тада.*

тā̀дли прил., у изразу: кадли-тадли *в. уз тад (изр.).* — Њих ћемо културно, кадли-тадли, припитомити. *Шим. С.* Вала ће чути за наредника Дракулића, кадли-тадли! *Јот.*

тā̀жēње и **тā̀жēње** с *гл. им. од тажити.*

тā̀жити, тā̀жīм и **тā̀жити,** -īм несврш. *ублажавати, утољавати; чинити да се нешто стиша, умиривати; тешити:* ~ глад, ~ жеђ(у). — Зар има мјесто гдје прозорско цвијеће . . . тажи још бол? *Гор.* Умјесто да море буркају, а они [змије и змијићи] море таже и смирују. *Брл.*; *Р-К Реч.*

~ **се** *умиривати се, тешити се. Р-К Реч.*

тā̀збина и **тазбȉна** ж *женин род, женина девојачка породица (за њеног мужа), одн. тастова породица (за зета те породице).* — Је ли каква у таста тазбина? *НП Вук.* Зет долази у тазбину. *Павл.*

тā̀зе прид. непром. тур. *в. свеж:* ~ **пециво,** ~ вода. — Имам за тебе овамо **нешто** тазе и кисело, па одмах мамурлук да ти прође. *Маш.* фиг. Девојке су га звале да свира, а жене да извади из торбице своје . . . тазе сплетке. *Петр. В.* Види се да си ти тазе партизан. *Чол.*

тā̀ин м тур. **1.** *храна која се издаје војницима, радницима или др., следовање; снабдевање храном, прехрана.* — Храни до триста момака на свом хлибу и на свом таину. *НПХ.* Радници су се ројили око . . . дасака са којих се делио кулучарски таин. *Андр. И.* **2.** *војнички хлеб.* — Под мишком је носио полумесец таина. *Вучо.*

таȉниција м тур. *војни интендант за храну. Вук Рј.*

тā̀ј[1], **тā̀,** тō *показна придевска заменица* **1. а.** *указује на појам у близини или уопште у сфери саговорника:* дај ту књигу, доврши тај задатак, куд водиш тога пса? **б.** *указује на нешто што је поменуо саговорник или о чему је говорно лице нешто чуло, сазнало од других.* — А је ли Турчин тај ваш муселим? *Јакш. Б.* Сав је горио од . . . жеље да види тај град и ту гимназију. *Ивак.* **в.** *указује на нешто већ поменуто или обухваћено у казивању самог говорног лица или уопште у причању које је у току.* — Све око њега [дућана] се променило . . . остаде . . . само тај стари дућан. *Срем.* На ту се вијест земаљска кугла испунила виком. *Крањч. С.* **2.** *у самосталној употреби (без непосредне везе са именицом)* **а.** *за поновно указивање на именички појам означен у претходном делу сложене или уопште опширније реченице.* — Тко хоће да бисер изнесе, томе је дубоко ронити! *Маж. Ф.* Упорно се бранио од сна . . . али тај није одступао. *Лал.* **б.** (у облику с. рода јд.) *за указивање уопште на садржај претходног исказа, на констатовање околности.* — Људи су најчешће једнострано образовани; али се они тога не сећају. *Поп. Б.* Сутра више о

том. *Богд.* **в.** *уз упитне заменице и прилоге, за указивање на садржај о коме се пита*: какав је то шум? како си се то повредио? — А с часа то, господине? *Креш.* Бленули су ... не разумевајући шта је ово, где су они то. *Чипл.* **3.** *за указивање на појам или појаву чије ближе одређивање следи у даљем делу реченице* **а.** *кад је реч о одређеној особи или упите именичком појму.* — Само [је] фра Тадија могао бити тај који је послао ову вест. *Андр. И.* Коначно дочекаше сви и тај тренутак да су их укрцали у вагоне. *Јонке.* **б.** (у облику с. рода јд.) *кад је у питању упите садржај реченице.* — Дуго не заспи иза тога како се нагледа са мансарде ритова и бара. *Каш.* Не видим ... користи у томе да овдје останем. *Креш.* **4. а.** *за појачано истицање неке (придевом исказане) особине, у сликовитом казивању.* — Ал' се врти крај огња пециво, ал' се спрема то румено пиво! *Радич.* **б.** (уз именицу без других одредби) *упите за указивање на изузетне одлике нечега*: *такав (тако леп, велики, необичан и сл.).* — Да је било стати, па видити тај народ и ту опрему! *Ад.* **в.** *кад се исказује нерасположење према коме или чему.* — Увијек та надметања, та залетавања у шакачки бој. *Нех.* **5.** разг. и покр. *у количинском значењу.* — фиг. Пиквиче, пријане стари ... дај ми то руке! *Креш.*

Изр. ако је томе тако *ако је (то) тако, ако ствар тако стоји*; за тога *за то време.* — За тога бијаше сунце заминуло за брежуљке. *Леск. Ј.*; и то *при прелазу на ближе, конкретније назначавање нечега што је било само упитено, поменуто, наговештено*; и томе слично, и слично томе разг. *на крају набрајања нечега кад се хоће показати да сличних предмета, појава има још више*; има томе *има, прошло је отада*; много тог(а) *много разних ствари, појава и сл.*; нисам ја тај, и ја сам био тај и сл. *нисам ја такав, и ја сам био такав*; о том потом разг. *о томе ће касније бити речи*; поред тога, уз то, к томе *кад се износи још нека, додатна околност или аргуменат*; с тим(е) *кад се на нешто указује као на услов, ствар од које зависи претходно речено*; тога нема! *то је јединствена, изванредна ствар.* — Што имамо авлију, тога нема! *Пец.*; тај и тај, то и то *у препричавању као неодређено указивање на особу или ствар, појаву која је у ранијем казивању била конкретније одређена.* — Цар одмах нареди да се ту и ту, у тај и тај дан искупи коло најлепших девојака. *БВ 1909*; тај ... онај *при указивању на разнолике субјекте: један ... други.* — А силни народ тамо амо шеће, тај тражи сунца, онај тражи хлада. *Радич.*; тај сам разг. *то је за мене, то ми одговара*; тај свет *свет мртвих, онај свет*; што ... то *уз компаративе, кад степен у ком се испољава једна појава условљава и степен одн. изразитост друге појаве.*

та̑ј[2] м заст. и песн. *тајност, скривање нечега.* — Ту није требало ... улагивања, није требало борбе ... таја и претварања. *Коз. И.*

та̏ја ж необ. *тајна, тајанственост, тајновитост.* — Ноћи са звијездама, крцате таје и чарања или кише и блата, ињa и цичевине! *Коз. И.*

та́ја м нар. = тајо *хип. од отац, тата (такође и за сроднике који се ословљавају као отац).* — Чим је таја [отац] казао да су нашли кесу, помислила сам да је само он могао закопати. *Вес.* Умро јој добри тајо ... куд ће она без свекра добричине? *Рад. Д.*

та̑јан, -јна, -јно *в. тајни.*

тајà̏нствен, -а, -о **а.** *у којему има нешто тајно, нејасно, недокучиво, загонетан.* — Мртва природа код њега дише неким демонским, тајанственим и смијешним животом. *Матош.* Текао је Дунав ћутљив, достојанствен, моћан и тајанствен. *Чипл.* **б.** *који нешто прикрива, у чијем се држању види да чува неку тајну.* — Он је волео да изгледа учеван и тајанствен. *Андр. И.* Шта се ту правиш важан и тајанствен? *Кол.*

тајà̏нствено прил. *на тајанствен начин, остављајући утисак, наговештавајући да постоји нека тајна.* — Ноћ се тајанствено између звијезда и кућа колеба и разапиње. *Уј.* А шта мислите зашто [је био љут]? — пита Лепа тајанствено. *Рист.*

тајà̏нственӧст, -ости ж *особина онога што је тајанствено, тајанствени карактер, загонетност; тајанствена атмосфера, околности.*

тајà̏нство с *тајанственост, тајновитост; тајна.* — Тајанство светлих ноћи, дубока тишина се чује и види. *Сек.* Но да равнодушна сунца обилазе запуштене доце и тајанства шума. *Уј.*

та̏ја̑ње с *гл. им. од та̏јати.* — Пустио [је] да се добро оциједи [брада], слушајући тајање капљица, — које су га подсјећале на пролећа и ускипјеле стрехе. *Куш.*

та́ја̑ње и **тајà̑ње** с *гл. им. од та́јати (се) и та̏јати (се).*

та̏јати, -јём несврш. **1. а.** *топити се (о снегу, леду).* — фиг. Тају брда од колача и катови завијача. *Кош.* **б.** *капати, цурити, отицати.* В. пр. уз гл. им. та̏ја̑ње. **в.** *разређивати се, разлазити се.* — Пара сукње, таје, нова пристаје. *Кош.* фиг. И стара тама таје љубећи нови сјај. *Змај.* **2.** *физички слабити, венути, губити се; чезнути.* — По кући хода као привиђење ... Само се маје. вене и таје. *Кош.* **3.** *топити, раскрављивати,*

— фиг. Шта топи, таје у мојој души сунчани овај сјај? *Јакш. М.*

та́јати (се), -јӣм (се) и **та̀јати (се),** -ӑм (се) несврш. *в. тајити (се).* — Пред тобом нећу ништа тајати. *Јакш. Ђ.* И срце је њено пуно неке чежње, што се таја. *Наз.*

та́јац, -јца м **1.** *стање, ситуација кад се прекине разговор и сваки шум, ћутање, мук, тишина; затишје.* — И одјури, а у соби настаде тајац као у гробу. *Бен.* И данас је тајац на нашим положајима. *Ств. 1948.* фиг. Ограшја ћуте, тајац пољем гази. *Бој.* Док ће у тајцу мекопутном слушати хучна вода. *Уј.* **2.** *тихо место у реци. Бак. Реч.*

та̀јга ж *четинарска прашума у Совјетском Савезу, распрострањена у Сибиру и на северу европског дела земље.*

та̀јем прил. *тајом.* — Ал' кадшто тајем Бруно поглед сјетни и забринути на драгу си баци. *Марк. Ф.*

та́јӗње с *гл. им. од тајити (се).*

та́јни *в. таин.*

тајѝнствен, -а, -о *в. тајанствен.*

тајѝнство с *в. тајанство.*

та́јити, -ӣм несврш. **а.** *чувати као тајну, држати у тајности, прикривати.* — Они су то тајили од мене. *Ђон.* Он знаде ко је кривац . . . болу што гордо сам га таји дану. *Уј.* **б.** *садржавати, скривати у себи.* — Залутао [је] из великог свијета, који у себи толико миља таји. *Шен.* Лако се таласа измирне прамен и благослов таји. *Шант.*

~ **се** *скривати се, бити притајен; бити садржан, крити се у коме или чему.* — Лијепо око у магли се таји. *Крањч. С.* Све пробуди шумом твојих корачаји, и свему си дала смисао и цену; сва тајна закона у теби се таји, као златни конци протекли кроз стену. *Дуч.*

та̑јка м *хип. од отац, тата.* — Тајка ме зове. *Глиш.*

та̑јкӗ прил. покр. *тајно, кришом, тајом.* — Изађе тајке, тако да га у граду нико не опази. *Сиј.*

та́јко и **та̑јко** м *хип. од отац, тата.* — Хајде ти тајко да се мало одмориш. *Љуб.* Свог милог тајка . . . остављат неће вјерна кћи. *Марк. Ф.*

та̑јна ж **1. а.** *оно што се таји, крије, што се не прича, не објављује:* државна ~, војна ~, пословна ~, професионална ~. — Већ се од њега нису криле ни саме домаће тајне. *Вес.* Није јој одао ту тајну. *Леск. Ј.* **б.** *оно што је непознато, неоткривено, недоступно сазнању; оно што треба научити, схватити да би се упознало нешто:* тајне природе, свемира, мора, живота, тајне математике, филозофије. — Боже скривени иза хладнога неба тајни . . . руке ти узвијам у слабости часу. *Макс.* Омогућавала [су] постепено свладавање природе и одмицање завјесе над све већим бројем тајни. *Лог. 2.* **в.** *оно што је пресудно у овладавању нечим или у достизању нечега.* — Јасно [је] видео у чему се састоји тајна његовог . . . успеха. *Скерл.* Главна тајна . . . игре лежи у . . . *Ват.* **2.** *тајна, непозната, загонетна природа кога или чега; недоступност нечега другим особама (одн. јавности), тајност.* — Његов дух био је увек засењен том светлошћу звезде која није хтела да изађе из своје тајне. *Дуч.* Тајна приватних писама ипак [би] требала бити зајамчена. *Крл.* **3.** (често с атрибутом »света«) рлг. *култна радња, обред коме се придаје смисао преношења божје благодети на вернике:* ~ причешћа, ~ брака, ~ крштења.

Изр. јавна ~ *оно што је познато, што се зна иако није званично, формално обелодањено.*

та̀јнен, -а, -о (одр. та̀јненӣ и тајнѐнӣ) *тајанствен, тајновит.* — Што је живља и искренија љубав, све више треба да је тајнена и скривена. *Јов. Ј.* И ове ће пољетне ноћи тајнени дух доћи. *Наз.*

та̀јнено прил. *тајанствено, тајновито.* — Ритми што тајнено бију, затрептавши из наших дубљина. *Наз.*

та̀јненӧст, -ости ж *тајанственост; тајна, загонетка.* — Та тајненост даје сто пута задовољства мени, него што га имају многи оцеви који могу вићати своју децу кад хоће. *Јов. Ј.* У свему томе [се] крије нека тајанствена тајненост. *Креш.*

та̑јнӣ, -ā, -ō (ретко неодр. та̑јан, -јна, -јно) **1. а.** *који представља тајну, који се чува као тајна, непознат, скривен, скровит.* — Да ти пришапнем тајне приповијести оног аристократичног Дубровника. *Војн.* То је благи мир сасвим тајан и на којем ми нико не завиди. *Лал.* **б.** *који се обавља, одржава кришом, скривено од власти, јавности, света:* ~ састанак, ~ путовање, ~ веза. — Све време се говорило да ће посао комисије бити тајан. *Пол. 1967.* **в.** *чије се постојање скрива, за који се не зна; који делује кришом од власти или скривено од грађана, јавности:* ~ фонд, ~ складиште; ~ организација, ~ дипломатија, ~ полиција. — Рад тајних служби биће мање тајан. *Пол. 1974.* **2.** *тајанствен, загонетан, тајновит.* — А сада се стане примицати ноћ тајна, подмукла. *Леск. Ј.* Буњкало додирне воду по површини . . . и забуњка по површини тајне звуке. *Чипл.* Морача . . . избија однекуд из утробе мрачних и тајних планина. *Ђур.*

та̑јнӣк м *службеник који води послове неке установе, организације, тела и сл., или послове неког вишег функционера, секретар.*

— Фолнеговић је у то вријеме фунгирао као тајник клуба. *Нех.* Господа министри, њихови ... тајници ... читава та Ваша мрачна компанија ... тргује под ... државном заставом. *Крл.* Није хтјео ... ни општинском тајнику ... да иде. *Радул.*

тàјнисати, -ишём несврш. индив. *држати се тајанствено, скривати што.* — Њему ниједан професор није могао да подвали, ма колико се сви трудили да тајнишу с оценама. *Дав.*

тâјница[1] ж *дем. од тајна.*

тâјница[2] ж *женска особа тајник, секретарица.* — И не само он већ чак ... особна тајница управитеља ... сви би били изванредно запањени кад би сазнали. *Крањч. Стј.*

тâјничкӣ, -ā, -ō *који се односи на тајнике, секретарски:* ~ извјештај, тајнички послови.

тâјнӣштво с *одсек, уред, установа којој је на челу тајник, тајнички уред, секретаријат.* — Кад је стигла пред блоковно тајништво, колона је већ била у покрету. *Хорв.*

тâјно прил. *на тајни начин, у потаји, потајно, скривено, кришом, криомице:* ~ живети, ~ путовати, ~ послати.

тајнòвит, -а, -о **1. а.** *у којему има нешто тајно, загонетно, тајанствен (а).* — Тајновит дах све носио ме ... у крило мајке. *Крањч. С.* Излазило је да ће по тој тајновитој и чудној слутњи изгинути цела чета. *Јос. Д.* **б.** *који нешто скрива, тајанствен (б).* — Ја нисам тајновит. *Франг.* **2.** *тајни.* — Да ми носиш књигу тајновиту, да је предаш из руке у руку милој љуби Милош-чобанина. *НП Вук.*

тајнòвито прил. *на тајновит начин, тајанствено, загонетно:* ~ звучати, ~ се држати. — Лагано и тајновито мицале су се њезине до неба миле очи. *Кум.*

тајнòвитōст, -ости ж *особина онога што је тајновито, тајанственост; нешто тајновито, тајанствено.*

тајносемѐњаче, ијек. тајносјемѐњаче, ж мн. бот. *биљке бесцветнице којима су плодни органи скривени* Cryptogamae. *Деан. Рј.*

тајносјемѐњаче, ек. тајносемѐњаче.

тâјнōст, -ости ж **1.** *особина онога што је тајно; стање, ситуација, околности у којима се нешто тајно обавља, скрива, чува као тајна:* ~ преписке, састанка, припремати нешто у тајности, држати у тајности. — Буна ... расте негдје у мраку и тешкој тајности. *Јоп.* **2.** *тајна.* — Кватерник [је] дошао до увида у главне тајности. *Нех.*

тâјо, -а и -ē м = тâја.

тајòвит, -а, -о песн. *тајновит, тајанствен.* — Ао, небо, плаво небо, тајовита красото! *Змај.*

тâјом прил. *тајно, кришом, криомице; притајено, невидљиво;* исп. тâј[2]. — Почео је опет тајом да пљуцка крв. *Цес. А.* Плане као жар што је дотле тајом тињао. *Шапч.*

тâјство с заст. *тајанство, тајанственост.* — Постојна своје тајство крије. *Кур.*

тàјфӯн, -ýна м мет. (према кинеском називу) *снажан ветар, тропски циклон у северозападним зонама Тихог океана; уопште снажан олујни ветар, ураган, оркан.* — фиг. Испливати из тих тајфуна на корабљи незнатнијој од орахове љуске ... тко је то икада умио и могао? *Крл.*

тâк[1] м фр. *билијарски штап.*

тâк[2] и **тȁк**[1] м (обично непром.) *парни број, парна вредност, пар;* супр. лих.

тȁк[2] м тал. *четвртаст комад дрвета којим се нешто подупире да чврсто или усправно стоји (нпр. бурад и сл.). Бак. Реч.*

тȁк[3] *узвик којим се означава откуцај, пуцањ, шум, лак, брз ударац и сл.* — Так! — кврцну електрично пуце. *Петр. В.*

тȁка (поновљено) *узвик којим се означавају шумови који се равномерно понављају (куцање, клопарање и сл.).* — Воденица клопараше живо така, така, така. *Шапч.*

тàкав, -ква, -кво *показна придевска замјеница за каквоћу* **1.** *којом се указује на особине кога или чега упоређењем са појмом у сфери саговорника, са поменутим појмом и сл.: као тај (та итд.).* — Бег је кукавица и лажов, а такви лако убијају. *Андр. И.* Уосталом, он је и сам био таквог мишљења о себи. *Крањч. С.* **2.** *кад се указује на особине нечега које изазивају оно што се износи у зависној последичној реченици.* — Отвори му се такав апетит да једе за тројицу. *Срем.* **3.** *у узвичним реченицама, кад се истичу позитивне особине кога или чега: изванредан, сјајан, изузетно добар.* — Ружно си с њом поступао. То је такво срце! *Крањч. Стј.*

Изр. какав ~ *кад се допушта, прихвата и нешто слабијег квалитета: било какав, макар и слаб;* као ~ варв. *сам по себи, у основном, општем значењу.* — Оцена једнога дела зависи само од дела као таквог. *Панд.* Да се ... изјасни о ... питању расе као такве и расе у овом простору? *Донч.;* ~ и ~ *при упрошћеном препричавању, уместо описа, навођења особина.* — Могло се читати како ће ... грађани ... купити такав и такав скупоцени поклон. *Дом.*

тȁкало с **1.** *ваљак за развлачење теста, оклагија. Бен. Рј.* **2.** *дрвени жлеб који служи за спуштање одсеченог шумског дрвећа. Бен. Рј.*

тȁкање[1] с *гл. им. од такати*[1].

тȁкање[2] с *гл. им. од такати*[2] *се.*

тàкарати, -ām несврш. *производити више-струке кратке шумове, штектати, клопара-*

ти; исп. така. — Поче да такара језиво митраљез. *Јак.*

та̀кāт м *клопот, клопарање.* — Опазих ... воденицу и чух њезин такат. *Шапч.*

та́кати[1], та̑чēм несврш. **1.** *развлачити такалом, ваљањем, ваљати (тесто).* *Бен. Рј.* **2.** песн. *точити, уливати, сипати.* — Зашуткују гости и потежу јаче. Нетко ми не гута, већ у грло таче. *Вел.*

та́кати[2] **се,** та̑кām се несврш. *играти се »тако или лихо«, пар-непар.* *Вук Рј.*

та̀квӣ, -ā, -ō *в. такав.*

та̀квица ж нар. погрд. **а.** *кад се казује како је неко псовао, ружио какву женску особу*; исп. оваквица, онаквица. *Вук Рј.* **б.** *таква како је речено о неком кога су ружили (о женској особи).* — Да није сама таквица, не би такве ствари ни причала. *Ђон.*

такела́жа ж холандски пом. *сав прибор, опрема која служи за покретање лађе на једра (јарболи, ужад, крстови и једра)*; исп. снаст. *Деан. Рј.*

та̑кӣ, -ā, -ō *парни*; супр. лихи; исп. та̑к[2]. *Бен. Рј.*

та̀кӣ[1], -ā, -ō *в. такав.*

та̀кӣ[2] и **та̑ки** прил. покр. *в. одмах.* — Како легох, таки у сан падох. *Змај.*

та̀киша ж агр. покр. *врста крушке ситног плода*; исп. такуша. — Зреле такише се савијају и нагињу преко ограде. *Андр. И.*

та̑кља ж *притка, тачка*[2]*, тркља.* — Гроздови крупни, да их такље једва држе. *Наз.*

та̑кљати, -ām несврш. **1.** *чаркати, подстицати.* — Жена је ... такљала ватру. *Божић.* **2.** *побадати такље, тачкати.* *Деан. Рј.*

та̀кма ж заст. *утакмица, такмичење, натјецање, надметање.* — О сретни пиру ... гдје остружа звеке нема уз такму бираних бораца. *Бег.*

та̀кмац, та̀кмаца и -а̀ца м *онај који се у нечему огледа, надмеће с неким, супарник, конкурент, ривал.* — Докторов гњев није ... дјеловао на његова непоколебљивог такмаца. *Креш.* Сматрани су као његови опасни такмаци у јунаштву. *Лал.*

та̀кмачев и **такма̀чев,** -a, -o *који припада такмацу.*

та̀кмачӗње с *гл. им. од такмачити се.*

та̀кмачити се, -ӣм се несврш. *в. такмичити се.* *Бен. Рј.*

такма̀штво с *супарништво, конкуренција, ривалство.* — Једни и други ... не трпише [трпјеше] такмаштво ни другове. *Старч.*

та̀кмен, -а, -о *који се може равнати, упоређивати, мерити с нечим, једнак, раван.* — Можемо поносито рећи да јој није такмена ниједна пастирска игра ни у суврeменој талијанској ... књижевности. *Водн.*

та̀кмити се, -ӣм се несврш. *такмичити се.* — Такмио се у трчању с поворкама кола. *Наз.* Од сунца пијани цврћци ... ревно се такмили цврком. *КН 1960.*

та̀кмица ж **1.** *супарница, конкуренткиња, ривалка.* — Узалуд: такмица је оперета драми. *Л 1905.* **2.** *утакмица, конкуренција.* — Нови дућан правиће такмицу дућану благајне. *Ћип.*

та̀кмича̑р м *онај који се такмичи, надмеће у нечему (обично у спорту), натјецатељ.*

та̀кмича̑рев, -a, -o = такмичаров *који припада такмичару.*

та̀кмича̑рка ж *женска особа такмичар, натјецатељка.*

та̀кмича̑ров, -a, -o = такмичарев.

та̀кмича̑рскӣ, -ā, -ō *који се односи на такмичаре и такмичење:* ~ опрема, ~ дух.

та̀кмичӗње с *гл. им. од такмичити се.*

та̀кмичити се, -ӣм се несврш. *борити се појединачно или групно за победу у спорту, некој игри, у што бржем и бољем остварењу неког циља и сл., натјецати се; уопште огледати се с неким, надметати се.* — »Не могу се ја ни оћелом ни ничим такмичити с главарима ...« *Лал.*

та̀кмљӗње с *гл. им. од такмити се.*

та̀кнути и **та̑ћи,** та̑кнēм (имп. та̀кни; аор, та̀кнух, та̀кнӯ и та̀кох, та̀че и та̑че; р. прид. та̀кнуо, -ула, -уло и та̀као, та̀кла, -ло; трп. прид. та̑кнӯт) свршн. **1.** *примаћи руку, тело, неко оруђе и сл. непосредно до кога или чега, дотаћи, додирнути:* ~ руком, ~ шаховску фигуру. — Листак такне лист и старе зашуште јеле. *Ил.* фиг. Смрт нас је такнула крилом. *Наз.* **2. а.** (обично у одричним реченицама) *нанети коме или чему ма и најмању штету, имало повредити, оштетити, изложити чему непријатном.* — Не смијемо ударат' на Турке, ни такнути у Херцеговину. *НП Вук.* Идемо кући. Нитко је неће ни такнути. *Франг.* **б.** *учинити да се нешто делимично измени; оштетити.* — У ... шетњама ... кроз шуме, већ такнуте црвеним дахом јесени, говорио [је] о развитку живога света. *Јос. Б.* [Конопи су] излизани трењем ... такнути зубом људи и животиња. *Наз.* **в.** *ударити, ухватити (о нападу болести).* — Боји се да га опет не такне капља. *Каш.* **г.** *узнемирити, убости, жацнути.* — Великих жудња жеђ ме нова таче. *Бој.* Опаличког такне сумња. *Мих.* **д.** *повредити, погодити; подстаћи, побудити.* — Такнуо је нашу рану: како сељачки син

постаје господин. *Марј. М.* [Паша] би на та питања највише одговарао, јер би тим такнула његову склоност ка свему што је руско. *Андр. И.* ђ. *дирнути, узбудити; потрести.* — Такну је само смрт материна. *Јевт.* Бесједом такне својом Телемах најприје старца. *М-И.* **3.** *такнути се (2).* — Ми ћемо се зауставити само на . . . питању о дунавској конференцији, јер . . . је ту мисао потврдно такнуо г. Балтазар. *Петр. В.*

Изр. ~ у живац, ~ у осетљиво место *поменути, покренути нешто што је некоме непријатно, што га погађа*; ~ у срце, ~ у душу *узбудити, повредити, изазвати бол у некоме*; такнуто-макнуто *правило у шаху да нема одустајања од потеза, да се мора играти фигура која се додирне.*

~ **се 1.** (кога, чега) *такнути.* — И што ми душа затрепери цела . . . кад ме се такне једна рука бела! *Рак.* Кад му се такнеш кесе, прво је да одговори: не. *Богдан.* Негдје зајаукаше двојнице . . . Таче га се то пријатно, болно. *Пец.* **2.** *споменути у излагању, дотаћи се неке теме.* — Такнути се Римљана . . . натукнув нешто о Цицерону и Сенеки. *Ков. А.* Сад морам да се такнем чињенице која се . . . није дотицала мога стварања. *ХР 1928.* **3.** уз. повр. *такнути, додирнути једно друго.* — Но они ни да се погледају, где ли да се прстима такну. *Каш.*

такну́ће с необ. *додир, дотицај.* — Бијаше л' то такнуће њезиних усана, или њихов дашак . . .? *Враз.* Није се тражило осећање, но . . . утисци вида; доцније и слуха . . . и такнућа. *Поп. Б.*

та̀ко с (и у прил. служби) *в. та̑к*[2]. — Обичаја ради извадише »жандаре« и сачурицу ораха, да се поиграју »лихо или тако«. *Петр. В.* Коцка се може извртнути и на лихо, мјесто на тако. *Вел.*

та̀кō и **та̀ко** прил. **1. а.** *на такав начин, на тај начин, као то*: зашто ~ говориш?, немој ~ поступати, ~ се ради итд. — Никад нису . . . чули тако тајанствена . . . случаја. *Креш.* **б.** *у вези с »како«, при упоређивању чега или кад се истиче вишеструкост, да ли је нечим обухваћено и једно и друго.* — Како с њиме дошло, тако с њиме и отишло. *Цар Е.* Она . . . све види, како у кући тако и у радионици. *Бар.* **2. а.** *кад се казује да нешто бива у таквом степену који изазива последицу исказану зависном реченицом; употпуне у зависној последичној реченици, у вези »тако да«.* — Тако ме боли [нога] да не могу да ходим. *Нен. Љ.* Стјепан Аркадијевић . . . је . . . зашао тако далеко да већ није знао како би се извукао. *Крањч. Стј.* **б.** *кад се истиче висок степен нечега*: ~ леп, ~ пријатан. — Пусти ме! Тако ми је слатко! *Лаз. Л.* Рекох да сте се тако, тако промијенили. *Крањч. Стј.* **в.** *у вези »и тако«* (»*ни тако*«): *и без тога, и иначе.* — Додуше, он не би морао ни тако да пође на фронт. *Поп. Ј.* И тако те узима велики Господар за секретарицу јер си кћерка бившег пријатеља. *Сим.* **3.** *кад се нешто прима на знање или схвата, поима.* — Таа-ко! Дакле, он је преминуја још ноћаске? пита Фра-Брне. *Мат.* Аха! Тако, још да чујем колико их је. *Чипл.* **4. а.** *при уводном представљању, сликању неке ситуације, позадине догађаја или околности у којима се нешто збива.* — Била тако два суседа. Живели лепо, као браћа. *Вес.* Било баш некако о покладама. Тако одмах послије ручка. *Ивак.* **б.** *кад се нешто само овлаш, у општим цртама одређује или кад се отприлике оцењује нека величина, износ и сл.* — Та много се приповиједа како је сасвим случајно упознао тако некога официра. *Крањч. Стј.* Дете, тако од дванаест година, уђе у собу. *Јакш. Ђ.* **5.** *у заклињању* **а.** *кад се клетва односи на неки могући догађај (исказан реченицом).* — Тако Бога никад не видио, то ће мени крваво платити! *Бог.* »Почујте ме« један оро вели, »Тешко тому, ко то срце жели! Тако мене не издало крило, ја знам браћо, шта је овде било. *Митр.* **б.** (та̀ко, или ненаглашено) *са логичким субјектом у дативу (обично енкл. зам.), а предметом клетве у генитиву.* — Немој, Драшко, тако ти живота; не ваља се бити кукавица. *Њег.* Тако ти жртве ове, и тако ти бога и главе. *М-И.*

Изр. и ~ даље *уобичајени израз уместо даљег набрајања, ређања*; како-тако а) *на било који начин, макар и слабо*: поправити како-тако; б) *још се може поднети, још је сношљиво.* — Кад се то за зиме збија . . . хе како-тако; али кад . . . за прољећа запријети, ох тада застрепи срце. *В 1885;* ~ и ~ *при скраћеном, упрошћеном препричавању*; ~ данас, ~ сутра *кад се казује да је протекло неко време; да су изнесене околности потрајале*; ~ је! *уобичајени узвик потврђивања или одобравања*; ~ му и треба *то је и заслужио, сам је крив*; ~ рећи (~ рекавши, некњиж. и ~ рекућ, ~ рекући) *слободније речено, могло би се рећи, готово да је тако*; ~ те хоћу разг. *сад си добро рекао (урадио и сл.), то је оно што треба.*

та̀ков, -а, -о и **та̀ковӣ,** -ā, -ō *в. такав.*

та̀ковић м разг. *такав (у именичној служби), такав човек (обично као осуда, израз незадовољства ким).* — Ти ово, ти оно, ти таковић, а он онаковић. *Ков. А.* Или устај за мном или не зови кума ни сватова, јер ти таковићу није пута по-нашу зор-дјевојку. *Буд.*

тако́ће(р) и **та̀кōће(р) 1.** *речца у значењу саставног везника, обично кад се нешто накнадно додаје, прибраја већ поменутом: исто тако.* — У тој читаоници је сред-

сједника ... који се такође преселио из Задра. *Десн.* У планини беху хајдуци, у гори такођер. *Јакш. Ђ.* **2.** прил. заст. *на исти начин, исто тако (као у случају с којим се пореди), једнако.* — Кућу је држала ка и пре; радила је такође. *Вес.*

такòзвáни и **тàкозвáни,** -ā, -ō (скраћ.: тзв.) **а.** *кад се истиче да је неки назив, термин преузет однекуд: који се зове тако, назван тако.* — А међу тима и прије тих такозвани Питагорејци латише се математике. *Ант. 1.* Нарочито се истицао у борби ... против такозваног министеријализма. *Пол. 1959.* **б.** *кад се аутор одн. говорник ограђује у погледу оправданости именовања нечега датом речју, изразом.* — У неосећању за жртве вас обојицу, пред вама самим, оправдава такозвана доследност. *Нос. Д.* Такозвани препород не воде толико племићи, колико грађани. *Баб.* **в.** *кад реч, назив, термин по своме значењу не одговарају предмету, лицу који се тим називом, термином називају:* ~ дингач, ~ доктор и сл.

такòпрст, -а, -о *који има паран број прстију (папака):* такопрсти папкари. *Бен. Рј.*

такопрстáши м мн. (јд. такопрстāш, -áша) зоол. *ред сисара копитара са парним бројем прстију (папака) на ногама, парнопрсташи, папкари* Artiodactyla.

тако рећи *в. уз тако (изр.).*

тàкрйр, -и́ра м тур. покр. *пренос власништва, укњижење промене у власништву над некретнинама.* — Ево тапија — хоћемо ли на такрир? *О-А.*

тàкса ж грч. **1. а.** *врста дажбине која се плаћа (непосредно или лепљењем нарочитих марака одређене вредности) приликом обављања каквог административног посла, вађења докумената, остваривања каквог права и сл.:* државна ~, општинска ~, ~ на пренос власништва итд. — Баш јој је требао новац да плати таксу за митрополитов благослов, да би јој ћерку опојили и сахранили по обредима православне цркве. *Уск.* Немајући новаца за таксу, није тужио. *Матош.* **б.** *утврђена цена какве услуге, накнада за нешто по одређеној тарифи:* превозна ~. **2.** *улог при картању, износ који се улаже као предмет коцкања.* — Играли су [карте] на мале новце, на крајцаре. Бадава хоће Чамча да повиси таксу, господар Софра не допушта. *Игњ.*

тàксамётар и **тàксаметар,** -тра м = таксиметар *уређај на таксију који аутоматски показује цену вожње, зависно од трајања и пређеног пута.* — Погледала је бројку на таксаметру, која се попела прилично високо. *Торб.*

тàксати, -ām сврш. и несврш. *таксирати. Бен. Рј.*

тàксатйван, -вна, -вно лат. *изричит, поименичан.* — Тиме је дана општенита дефиниција лица заштићених тим законом, таксативним набрајањем истих. *Мј. 1926.*

тàксàтор м *процењивач, проценитељ.*

тàксенй и **тàксенй,** -ā, -ō *који се односи на таксу:* ~ марка, ~ тарифа.

тàксн, -ија м (инстр. тàксијем; мн. (ретко) тàксији) фр. **1.** *услужно возило (обично аутомобил) које превози путнике и робу према жељи наручиоца, уз одређену цену.* **2.** *као први део полусложеница:* такси-аутомобил, такси-шофер, такси-превоз.

тàксимётар и **тàксиметар,** -тра м = таксаметар.

таксúрање с *гл. им. од таксирати.*

таксúрāт, -áта м тур. *несрећа, невоља, беда; зла коб, зла судбина.* — Није кривда мајсторбаше старог, нег таксират Дервиш-паше. *НПХ.* Камо среће да сам умро прије овог преврата! Ал, ето, не даде ми се ... Таки је таксират. *Чол.*

таксúрати, тàксйрām сврш. и несврш. **1.** *платити, плаћати таксу за што; (при)лепити таксене марке на какав документ:* ~ молбу, ~ уверење. **2.** заст. *утврдити, утврђивати тарифу, одредити, одређивати утврђену цену чему.* — Милило се човеку онда поповати. Него попуј ти сад кад је све таксирано и по некој тарифи. *Срем.*

тàксист(а) м *шофер, возач таксија.*

тàкт м лат. **1. а.** *поступност, поступно смењивање међусобно самеривих елемената и њихово понављање по неком правилу, равномерно или ритмично понављање неког кретања или неке радње, ритам:* маршовати у такту, њихати се у такту, ~ игре, плеса. — Од те песме осветничке крунисане стрепе главе. У њеноме они такту чују звекет из дубине. *Ил.* Глас држиш у темпу и такту. *Вел.* фиг. Тај сан о филозофским валцерима траје у трочетвртинском такту људске мисли. *Лит. 1957.* **б.** *основна ритмичка јединица у музици, плесу и сл.; метричка стопа.* — Наслони се лактом на клавир, прочита неколико тактова и зажели да их чује. *Бег.* Неколико мора, узетих заједно, сачињавало је ритмичко-мелодијску јединицу — такт, која се називала стопом. *Т. књ.* **в.** техн. *једна фаза рада неког уређаја (нпр. један ход клипа у мотору).* **2.** *осећање мере, смисао за понашање у друштву, вештина у опхођењу; пажљив однос према коме.* — Овај посао ... извела [је] са много такта и укуса. *Скерл.* Најминималнији такт спрам наших гостију захтијевао је једну паралелу. *Крл.*

Изр. давати, ударати (бити, лупати) ~ *равномерним покретима, лупкањем и сл. одређивати ритам, такт (1а);* избацити, извести из такта *изазвати кога да се*

престане нормално понашати, разбеснети; у такту *у истом ритму*. — Браћа дишу у такту. *Неим.*

тактàкање с *гл. им. од* тактакати. — Чуо је . . . тактакање сата. *Дав.*

тактàкати, -ам несврш. *равномерно куцати (о сату)*. В. пр. уз гл. им. тактакање.

тактизи́рање с *гл. им. од* тактизирати.

тактизи́рати, -и̏зи̏рам несврш. *спроводити неку тактику, избегавати одређено, доследно држање, изјашњење, поступање, остваривати своје циљеве околишно, вештином поступања*. — Како само тактизира. Не одступа од свога, а остаје све време благ, помирљив, мек, расположен. *Дав.* Треба тактизирати са сељацима. *Јел.*

тàктика ж грч. **1. а.** воји. *теорија и пракса припреме и вођење битке, борбе, начин, метод ратовања*: дефанзивна ~, герилска ~. — Кажу да су се стратегија и тактика развиле на степен науке и читаве књиге су написане о вођењу ратова. *Јак.* Таква је војска морала у прво вријеме проводити партизанску тактику. *Грг.* **б.** *метод, начин поступања, деловања у неком надметању, такмичењу; огледању; начин остваривања неке замисли, циља*: ~ игре (у спорту), ~ тркача, ~ освајања тржишта, ~ развоја привреде. **2. а.** *начин опхођења, држања, такт у поступању*. — Тактика је све: не строго већ лијепо, љубезно, пријазно. *Шимун.* **б.** *срачунато држање, поступање којему је циљ да се неко обмане, завара, увуче у нешто, лукавство*. — Он је сматрао да је повлачење Руса тактика. *Чол.*

тàктӣлан, -лна, -лно лат. *који се односе на додир, опип, додирни*: тактилни опажаји, тактилна чула.

такти́рање с *гл. им. од* тактирати. — Аутор посвећује главни садржај књиге самом тактирању . . . за све могуће . . . варијанте темпа. *Обз. 1932.*

такти́рати, тàктӣрам несврш. *одређивати, утврђивати такт, ритам (музички)*. В. пр. уз гл. им. тактирање.

тàктица ж *усправна црта која раздваја тактове, ритмичке јединице*. — Такт ових песама лежи у ритму самога текста . . . а усправне цртице — тактице — повучене су само после сваког свршеног мелодијског текста. *Коњов.*

тàктичан, -чна, -чно **1.** *који има такта (2), који има односно одражава осећање мере, умешност у опхођењу*. — Војвоткињу . . . обележавају као паметну, тактичну. *Јов. Ј.* Она налази да је његов смијех увијек тактичан. *Божић.* **2.** *в. тактички*. — Сад још само . . . да ишчепрка једном шибицом, која му је остала у руци још од тактичног експеримента, блато и траву. *Крл.* Командир нам објашњава да је ово »тактично одступање«. *Јак.*

тàктичӑр м **1.** *стручњак за тактику (војну и др.), познавалац тактике (1)*: стратег и ~. — Спојке [у хокеју] треба да буду одлични техничари или тактичари. *Хок.* **2.** *онај који поступа вешто, умешно, који има смисла за тактику (2)*. — Прави идеолози и шефови странке постепено бивају потиснути од вештијих тактичара, од људи веће савитљивости. *Ћос. Б.*

тàктичкӣ, -ā, -ō *који се односи на тактику*: ~ грешка, ~ потез, ~ повлачење, ~ разлог.

тàктички прил. **1.** *у погледу тактике, са гледишта тактике*. — Колико је то неправилно и тактички лоше, не треба ни спомињати. *Рв.* **2.** *водећи рачуна о тактици (2), тактично, смишљено, обазриво*. — Држао се је тактички, опрезно шутио. *Десн.* Ову ствар морамо тактички да изведемо. *Ћос. Д.*

тàктично прил. *на тактичан начин, смишљено, вешто*: ~ поступати. — Противнике је врло тактично смиривао. *Сек.*

тàктичнӧст, -ости ж *особина онога што је тактично*.

тàктнӣ, -ā, -ō *који се односи на такт и тактирање*. — Хоровођа . . . даје . . . знакове рукама, без тактне палице. *Коњов.*

тàктӧвка ж *диригентски штапић, палица*. — У десној му [Глинки] руци тактовка, а лијева канда умирује »форте« у гудби оркестра. *В 1885.*

тàктомӗр, ијек. тàктомјӗр, м муз. *справа за мерење такта, метроном. Деан. Рј.*

тàктомјӗр, ек. тàктомӗр.

тàкум м тур. **1.** *јабучица, кугла (ћилибарска или др.) на оном крају чибука који се меће у уста*. — У рукама му абонос-чибук с такумом од ћилибара. *Лаз. Л.* Па примаче велики жути такум чибука устима. *О-А.* **2. а.** *опрема јахаћег коња*. — При . . . јасној светлости виде се богати такуми коњски. *Књеж. Л.* **б.** *опрема уопште, прибор*. — Кафеција је опет распалио мангалу и поређао кафени такум. *Андр. И.*

тàкуша ж агр. покр. *такиша*. — Лешкарио је под сенком од такуше. *Вес.*

тâл м нем. **а.** *део, удео у некој имовини*. — Од свог тала, очевине, није хтео ништа да узме, него све браћи оставио. *Станк.* Аге притисле . . . па траже свој тал, све отимљу што им дође под руку. *Чол.* **б.** *мираз, прћија*. — Жене са својим таловима кућу руше. *Берт.* Кажи мала, кол'ко имаш тала? — Корпу гара и два котла стара. *Леск. М.*

талàбука ж *в. тарлабука. Вук Рј.*

талабу́ка̄ње с *гл. им. од талабукати.*

талабу́кати, -а̀бу́чём несврш. *в. тарлабукати. Вук Рј.*

тала̀ворити, -и̏м несврш. *њаскати, чаврљати. Р-К Реч.*

талаво́рница ж *бука, галама. Р-К Реч.*

талага́јити, -а̀га̄јӣм несврш. покр. *проводити време у нераду и разноди.* — Нестало с трговином благо, господи омили талагајити и уживати с миром. *Љуб.*

тала̀ган м тур. покр. *мушка кабаница, дугачки гуњ у народној ношњи.* — Он стресе пред прагом зелену доламу . . . и поздрави човјека у талагану. *Сиј.*

тала̀јати, -а̄м несврш. покр. *млатарати, махати.* — Илија . . . објесио ноге над воду, па талаја њима тамо-амо. *Ћоп.*

тала̀мбас м тур. *врста малог старинског бубња, метална здела са разапетом кожом преко отвора.* — Ударише бубњи и свирале, зазвечаше ситни таламбаси. *Дом.* Негдје таламбас куцну. *Мул.*

Изр. без таламбаса (објавити и сл.) *без великог говора, без рекламе.* — Била је приказана [серија] без икакве рекламе . . . и без таламбаса. *ВУС 1972;* ударити, ударати у бубњеве и таламбасе *в. уз бубањ (изр.).* — Тешко је признати пораз свима онима који су прије доношења новога девизног режима ударали у бубњеве и таламбасе. *ВУС 1970.*

тала̀мбаса̄ње с *гл. им. од таламбасати.* — Силазили су . . . кораком, уз таламбасање бубњева. *Вј. 1970.*

тала̀мбасати, -а̄м несврш. *ударати у таламбасе.* В. пр. уз гл. им. таламбасати.

та̀лан(а)т, -нта м грч. **1.** *стара грчка мера за тежину.* **2.** *античка новчана јединица.* — Таланти спремни стоје да плате лажну љубав и грешне страсти твоје. *Митр.*

тала̀ндара ж покр. *торокуша, блебетуша. Вук Рј.*

тала̀ндати, -а̄м несврш. покр. *брбљати, торокати. Р-К Реч.*

та̀лар, -а́ра м лат. *дуга свечана хаљина, огртач, плашт; дуга горња хаљина католичких и евангеличких свештеника.* — Свукли му мисну одјећу, и опасник . . . и талар. *Гор.*

та̀лас м **1. а.** *уздигнути део водене масе (изазван обично ветром), гребен на површини воде која се љуља, гиба, вал; сличан део неке друге материје, масе и сл. која се гиба.* — Пјена преломљених таласа реси . . . црне хриди. *Војн.* Мала Ада, кô цвет водени над таласом, спава. *Рак.* На мјесечини талас пшенице. *Крл.* фиг. Немирни таласи запљускивали су логор час јаче или слабије. *Јак.* **б.** физ. *уопште појава ширења каквог побуђеног стања у некој средини или физичком пољу, отклон (померање, згушњење и др.) од нормалног стања, односно равнотежног положаја, валовито кретање (уопште):* сеизмички таласи, звучни таласи, електромагнетски таласи. **2. а.** *скупина, део неког мноштва или масе у покрету; налет.* — Талас за таласом бомбардера је тукао бомбама Љубин Гроб. *Дед. В.* Покретали су се и спуштали тако стољећима таласи тог живља. *Десн.* Стигли су први таласи вјетра, угарак мржње разгоријевао се. *Донч.* **б.** *уопште оно што се постепено шири, надолази, захвата кога или што.* — Талас непријатних асоцијација запљуснуо је крхку љуску његове памети. *Крл.* Талас незадовољства испољавао се у низу штрајкова и демонстрација. *Марј. Ј.* **3. а.** *уздигнуће на површини са благим неравнинама.* — На гребену једнога блиског земљишног таласа . . . изби густа маса њихове пешадије. *Јак.* **б.** *прегиб косе, власи (природни или вештачки):* коса на таласе.

та̀ласав и **тала̀сав,** -а, -о *таласаст; усталасан.* — Равни и поља . . . се нађоше . . . широм наше таласаве, планинске отаџбине. *Петр. В.* Стрчали [су] таласави . . . редови необраног кукуруза. *Сим.*

та̀ласаво и **тала̀саво** прил. *на таласав начин, у таласима, таласасто.* — Око ње се сукња разливала меко и таласаво. *Пер.*

та̀ласа̄ј м необ. *талас, трептај.* — фиг. Отегнута мелодија . . . ривала се и небу и сунцу, као . . . таласај сочна живота. *Коз. И.*

тала́сак, -ска м *дем. од талас.* — Божју хвалу поје . . . вјетрић и таласак. *Нам.*

тала̀са̄ње с *гл. им. од таласати (се).*

та̀ласаст, -а, -о **1.** *који има благе, заобљене неравнине, кривине, прегибе, сличан таласима, валовит, вијугав; кудрав, коврџав.* — Пружила се час таласаста час равна поља. *Ранк.* Прегледа широк, таласаст . . . простор села и бојишта. *Лал.* Кожа им је смеђа, коса таласаста. *НЧ.* **2.** *који је као у таласа, сличан шуму таласа.* — У близини не чу ништа осим таласастог шапутања грања. *Матош.*

та̀ласасто прил. *на таласаст начин, у таласима, равномерно мењајући изглед, интензитет и сл.* — Тамјан се вије и шири полако, таласасто. *Станк.* Зрикавци пјевају таласасто, једначито. *Зог.*

тала̀сати, -а̄м несврш. **1. а.** *изазивати таласе, валове на чему, гибати.* — Ветар таласа зелену стрмнину као море. *Вес.* Хаљина лепрша и таласа слике пласта испод крошње право уздигнуте. *Р 1946.* **б.** *изазивати усталасаност, узбурканост, немир; нарушавати, реметити.* — Ријеч му таласаше гомиле људске. *Кам.* Дебели језици пламена, ниишући се, таласају тишину, натерујући је да потмуло брује. *Бил.* **2.** *таласати се.* — А низ плећа вали таласају меки. *Бој.* фиг.

На њеном лицу нијесу таласала . . . чувства. *Коз. Ј.*

~ се а. *бити захваћен таласима, кретати се у таласима, валовима, гибати се; равномерно се дизати, ширити, покретати.* — Пуне дјевојачке груди таласају се и дишу бурно. *Шант.* фиг. Блага, росна хладовина . . . таласала се тихо и слатко. *Шапч.* **б.** *ширити се у таласима, као таласи.* — Стало да се таласа брујање са торња катедрале. *Матош.*

тала̀сија ж покр. *врста женске блузе.* — Какве ли су пусте димије од харе! Каква ли је на њој таласија ткана, што јој њедра крије са два ђула рана! *Шант.*

тала̀сина ж *аугм. од талас.*

тала̀сић м *дем. од талас.*

та̏ла̄сје с *зб. им. од талас.* — Титрала си као зрака на таласју зајапреном. *Крањч. С.* Нијесам ту да хитам мору у раље, пржину газим, таласјем плавим — једино. *Кост. Д.*

та̏ла̄сни̏й, -ā, -ō *који се односи на таласе:* ~ гребен, ~ дужина, ~ кретање.

таласотера̀пија ж грч. мед. *лечење болесника купањем у морској води и дејством благе морске климе, климатско лечење у приморским крајевима.*

тала̀тӣн, -ина м *врста меке коже. Бен. Рј.*

та̏лац, та̏оца м (ген. мн. та̏ла̄ца̄) *особа која својим животом јемчи за испуњење неке обавезе или која је намењена да се на њој изврши одмазда за нечије акције.* — Знајте да сте од овог часа мој заробљеник. Штавише и талац. *Цар Е.* фиг. На рану савест ваља хрид да тишти је у свако доба и трује као змијин жалац, да буде страшан талац њезина греха. *Кош.*

та̀ла̄ш, -а́ша м, **тала́ша** ж и **тала̀шика** ж тур. *струготина. Шкаљ.*

та̏лаштво с *стање у којем се налази талац.*

та́ле и **та̂ле** м *хип. од отац, тата.*

та̀леб м тур. *в. талиб. Бен. Рј.*

та̀лен(а)т, -нта м грч. **1. а.** *изузетна способност за нешто, дар, даровитост, обдареност.* — Књижевност је таленат, новинарство рутина. *Матош.* Ја [сам] имала . . . веру у његов таленат и ум. *Јанк.* **б.** *особа са таквом способношћу, надарена, даровита особа.* — Покушала је читава плејада младих талената. *Шах 1.* **2.** *в. талант.* — Сваки од нас му плашт нек даде . . . и к том по један скупоцјени таленат златни. *М-И.*

талѐнтӣра̄н, -а, -о = талентован *који има талента, даровит, обдарен, надарен; у којему се испољава таленат творца, аутора:* ~ писац, ~ проналазач, ~ играч. — Пуни воље и способности, талентирани али несрећни људи! *Срем.* Неки добри ученици нису талентирани дјечаци. *Лог. 2.* Тако се и уз талентиране најреалистичније студије . . . налазе . . . слике . . . у облику обичних . . . кич-илустрација. *Баб.*

талѐнтӣра̄но прил. = талентовано *са талентом, даровито.*

талѐнтӣра̄но̄ст, -ости ж = талентованост *особина онога ко је талентиран, надареност, таленат.*

та̀лентова̄н, -а, -о = талентиран. — Талентовани командант . . . није . . . имао времена да живи. *Зог.* Они талентовани не треба да се чуде што су одбијени. *Уј.*

та̀лентова̄но прил. = талентирано. — »Курлани« су . . . изразито талентовано написани, са пуно страсти, темперамента и недостатака. *Михиз.*

та̀лентова̄но̄ст, -ости ж = талентираност.

та̀либ м тур. *ученик, ђак. Бен. Рј.*

та̀либа ж тур. *ученица. Бен. Рј.*

та̂лӣј, -ија м = талијум *хемијски елемент* (Tl), *меки плавкастосиви метал, који се употребљава у оптичкој индустрији и медицини.*

та́лија ж тур. покр. *в. талих.* — Није ту вредноћа главно, него талија. *Срем.*

Та̂лија[1] ж заст. *в. Италија.*

Та̂лија[2] ж грч. мит. *муза, заштитница комедије. Деан. Рј.*

Талӣја̄н, -ána м *Италијан.*

Талӣја́нац, -нца м заст. *Талијан, Италијан.* — Ко ће слабе извест Талијанце на литице ваше непрегледне. *Њег.* Талијанац на нас суче. *Крањч. С.*

талијана̀ш, -а́ша м *присталица Италије и италијанске иредente (на нашем приморју), проталијан.* — Нова хрватска институција [гимназија у Задру] поред талијанске . . . била је трн у оку талијанашима. *Обз. 1932.*

талӣјанӣзам, -зма м лингв. *реч или др. језичка појава преузета из талијанског језика.*

талијанизи́рати, -и̏зӣра̄м и **талијанизовати,** -зујем свршн. и несврш. *претопити, претапати у Италијане; (у)чинити италијанским (по припадности, својствима и др.).*

~ се *претопити се, претапати се у Италијане; доби(ва)ти италијански карактер.* — Сплит се је почео талијанизовати тек касније два стољећа послије млетачке окупације. *ХР 1928.*

Талӣја̄нка ж *Италијанка.*

талӣја̄нка ж *назив за различите појмове пореклом из Италије* **а.** *врста пушке.* — Па до'вати пушку Талијанку, којано је у Талиј' кована. *НП Вук.* **б.** *креп новијег типа.* — Он се . . . пресели у нову . . . кућу, покривену »талијанком« . . . *Пол. 1953.* **в.** *врста*

кокоши. — То је ... глава црне морске кокице — талијанке. Врло су добре носиље. *Вин.* **г.** *врста високородне пшенице.*

Талѝјáнскā ж заст. *Италија.* — Сицилија ... могаше хранити половицу Талијанске. *Старч.*

талѝјáнскӣ, -ā, -ō *италијáнскӣ.*

талѝјáнски прил. *италијáнски.*

талијáнство с *припадност, припадништво италијанској националности; талијанштина (1). Деан. Рј.*

Талијáнче, -ета с *Италијанче. Р-К Реч.*

Талијàичина м и ж *пеј. од Талијан. Р-К Реч.*

талијàнштиина и **талијáнштина** ж **1.** *особине, појаве својствене Италији и Италијанима.* — Истина је да Талијани још и дан данас не знају у чем састоји талијанштина у глазби. *В 1885.* Крф има још остатака од талијанштине; ако се то не види по музици, види се по просјачењу. *Дуч.* **2.** *италијански језик.* — Надовеза топло и галантно гроф савршеном талијанштином. *Том.*

тàлијер, -èра и **тàлијер** м (ијек.) *в. талир.* — Платише ли 900 талијера уцјене? *Буд.*

тâлијум м хем. = талиј.

тàлилац, -поца м (ген. мн. тàлилāцā) *топионичар. Деан. Рј.*

тàлиица ж *текућа маса добивена таљењем, топљењем неке материје.* — фиг. Сунце врелом талином полијева зелене палме. *Креш.*

тàлионица и **талиòница** ж *радионица, постројење у којему се тали нека материја (метална руда или др.), топионица.*

тàлионичàр и **талиòничàр** м *талилац, топионичар. Деан. Рј.*

тàлионичàрскӣ и **талиòничàрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на талионичаре.*

тàлионичàрство и **талиòничàрство** с *таљење метала као индустријска грана, топионичарство.*

тàлионичкӣ и **талиòничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на талионице, топионички.*

тàлӣр, -и́ра м *старински сребрни новац у разним европским земљама (назван према имену чешког града у коме је први пут кован, у XVI ст.).* — фиг. Вјетар на крилима лети ... и звони гитарама и зрачним талирима. *Полић.* Шта чините, воде, кад северац дуне, шта чините, језера ледени талири? *Макс.*

талѝсмāн, -а́на м грч. *предмет који по распрострањеној празновјерици доноси срећу ономе ко га носи и штити га од зла, амајлија, амулет.* — Ови предмети су у познијим временима чувани као какви талисмани. *Жуј.* фиг. Дјетињи осмијеси травних талисмана у јутарњем даху паучастих дана. *Фран.*

тáлити, тâлӣм несврш. *претварати у течно стање помоћу топлоте, топити.* — На вишем ступњу барбарства људи су почели талити жељезо. *Пов. 1.* Руда у Варешу топи се непрерађена, понекад је тали запаљени кокс. *Пол. 1950.* фиг. Догађај у ... уреду ждерао му је читаву утробу ... талио мржњу. *Јел.*

~ се *прелазити у течно стање под утицајем топлоте, топити се.* — фиг. А ја га гледам и сва се талим као груда снијега на жаркоме сунцу. *Кос.*

тáлих м тур. заст. *срећа која прати некога.* — Ако будем старога талиха, и ову ћу рану надживјети. *НП Вук.*

тáличан, -чна, -чно и **тáлишан,** -шна, -шно *који има талиха, срећан.* — Поред ратних богаташа ... и таличних капиталиста, никла [је] ... после рата нова сиротиња. *Рад. Д.*

тàлӣшнӣ, -ā, -ō *који се односи на талиште:* ~ тачка.

тàлӣште с *температура на којој се неко чврсто тело тали, топи, тачка топљења.*

тâлк м нем. мин. *врло мек силикатни бели или зеленкасти минерал, који се као прашак или примеса разних паста и сл. употребљава у производњи хартије, гуме, лекова, козметичких производа и др.* — Миловка или талк појављује се само у кристаластим накупинама. *Туђ.* Од магнезијумових силиката техничку примену имају азбест и талк. *НХ.*

тâлми- (у полусложеницама) фр. **1.** *вештачки, привидан, лажан (о злату, тј. легури која га замењује).* — О врату виси му дебео ланац од талми-злата. *Шен.* **2.** *тобожњи, лажан, псеудо-, надри-:* талми-аристократ, талми-племениташ. — Када и који кицош, или талми-барон и псеудо-гроф овамо заблуди. *Ков. А.*

Тàлмуд м хебр. *зборник догматских, етичких и друштвених норми и тумачења јудаизма, стваран почев од IV ст. пре н. е.*

талмудѝзам, -зма м **1.** *проучавање, тумачење, примена Талмуда и уопште норми јудаизма; јудејска казуистика, извођење разних ставова, закључака, објашњења из Петокњижја.* **2.** фиг. пеј. *вештина произвољног, софистичког доказивања, образлагања и сл.*

талмýдист(а) м **1.** *познавалац, проучавалац Талмуда.* **2.** фиг. пеј. *онај ко показује вештачку, схоластичку, софистичку ученост, одвојену од живота.*

талмудѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на талмудисте и талмудизам.* — Маркс ову његову »талмудистичку мудрост« ... немилосрдно и праведно исмева. *Пол. 1959.*

тàлмудскӣ, -ā, -ō *који се односи на Талмуд.*

та́лов и **та̑лов**, -а, -о *који припада талу. Вук Рј.*

та̀ловни̑к м бот. *биљка из пор. жабљака, титра* Eranthis hiemalis. *Бен. Рј.*

та́лог м **1.** *нерастворени, гушћи слој који се излучује из какве текуће материје и скупља на дну и на зидовима посуде, јаме, корита и сл.; накупљена трошна материја, нанос.* **2. а.** *оно што остане од нечега, после нечега, остаци, трагови.* — У души не остаде него талог успомене. *Матош.* Носећи у себи талог синоћне свађе, узели [су] ... што им треба и лено пошли на ливаду. *Ђур.* **б.** *безначајни, безвредни део нечега, таква појава у нечему; неповољна, тешка, тамна страна, наличје нечега.* — Таквих људи треба и Русима и нама, пак да се и ми једном подигнемо повесници на површје, а не да будемо вечити талог њезин! *Скерл.* Чему и жићу да окуша ш талог? *Домј.* **в.** *нижи, декласирани друштвени слојеви, људи са друштвеног дна, олош, полусвет.* — Пролетаријат ... ваља добро разликовати од оног талога што се одваја у европском друштву и куда долазе: просјаци, злочинци и јавне женскиње. *Марк. Св.* У растућем граду прикупљао [се] којекаков талог људства. *Шен.* **3.** (чешће у мн., обично са атрибутима: атмосферски, водени) *вода која у течном или чврстом стању пада из атмосфере на тло, падавине, оборине.* — Извесна посматрања могу се извести из области ... географије (клима, талози, земљиште). *Пед.* Количина воденог талога смањује се према истоку. *ЕГ 2.*

Изр. испити пехар до талога, испити и ~ из чаше *поднети муке и понижења до краја.* — Пробуди се ... Јерусалиме, који си пио из руке Господње чашу гњева његова ... и талог из страшне чаше испио си. *Дан.*

та́ложе̑ње с *гл. им. од таложити (се).*

та́ложина ж *слој земљишта настао таложењем.* — Што је ... испод горњих најновијих таложина лежало и што је касније добило у науци име културнога слоја, било је начкано свакојаким ... рукотворинама људским. *Панч.*

та́ложити, -и̑м несврш. **1.** *излучивати, одлагати, гомилати као талог:* ~ муљ (о води). **2.** фиг. **а.** *постепено скупљати, гомилати, стварати.* — Ипак су гневни братовљеви говори таложили у Јакову страх. *Бил.* **б.** *чинити да се нешто смири, среди, сређивати.* — Кад би се накупио утисака ... враћао би се кући, таложио те утиске, размишљао, писао. *Пол. 1959.*

~ **се 1.** *издвајати се из течности, падати на дно, накупљати се као талог.* — За такве грубе честице знамо да се лако таложе (седиментирају). *Кем.* фиг. Крвави напор таложи се у чамцу. *Ђон.* **2.** фиг. **а.** *постепено се накупљати, гомилати.* — Споро су протицали дани, и после сваког таложила се у Аксињиној души опора горчина. *Моск.* Од злобе туђих језичина таложио се у мени годинама талог засићења, гађења. *Крл.* **б.** *губити оштрину, ублажавати се, стишавати се.* — Испочетка је Звонко мислио: »То нећу пребољети« ... а онда се све то у њему смиривало, утишавало, таложило. *Киш.*

та́ложни̑, -ā, -ō *који се односи на талог и таложење; који постаје таложењем:* таложне појаве; таложне стене, таложни слојеви.

та́ложни̑к м и **та́ложница** ж *јама, резервоар, део каквог уређаја где се таложи нека материја.* — Канализација је била у стању да прими воду [бујице], али таложници и сливници зачас су се напунили лишћем, земљом и угљем. *Пол. 1929.* Вода у тзв. таложницама ... своје сумесе сталожи. *Батут.*

та̀ло̑н, -о́на м фр. **1.** *део хартије од вредности или сличног документа са купонима, који се одсецају приликом уновчења одн. искоришћења.* — Могао је ... дати само три талона за објед у кооперативној благоваоници. *Крањч. Стј.* **2.** *у картању неподељене или из игре одстрањене карте.*

талони́рати, -о̀ни̑рām сврш. и несврш. карт. *ставити, стављати, одложити, одлагати (карте) у талон (2).* — Своје [је] најмање карте талонирао. *Вин.*

талофи́те ж мн. и **талофи́ти** м мн. (јд. талофи́та и тало̀фи̑т, -и́та) грч. биол. *биљке просте грађе, без диференцираних основних органа (корена, стабљике, листа)* Thallophita; исп. талус. — У талофите се убрајају групе бактерија, алга, гљива и лишајева. *Станк. С.*

та̑лпа ж тур. *јака, дебела неостругана даска (нпр. у подлози моста); брвно, греда.* — Андра кроз ... храстове талпе четири прста једре види Раку, апсанџију. *Ћос. Д.* Мучише [се] да свуку низ брдо неколико великих талпа за мост, натоварених на кола са шест волова. *Лаз. Л.*

та̀лпара ж *зграда, колиба, барака од талпи, брвнара.* — Треба ми подићи [у збегу] каку талпару где ће се брашно држати. *Вес.*

та̀лпина ж *талпа; аугм. од талпа.* — Оде да види талпине за сандук [мртвачки]. *Вес.* Неки посједаше на лежаје, а други на талпине које су служиле умјесто столица. *Лал.*

та́лум м тур. *војна обука, увежбавање; увежбавање животиња, дресура. Шкаљ.*

та́лумити, -и̑м несврш. *изводити талум, вежбати, увежбавати; дресирати.* — Почињао [је] да их талуми увек истим речима: Полудесно! Лево! Ступај! *Андр. И.* Потрле

је зворничке спахије, играјући, коње талумећи. *Шкаљ.*

та̀лус и **та̀лус** м грч. биол. *тело простих биљака талофита, које обавља животне функције без диференцираних органа.*

та̀љевина ж *растаљена, растопљена материја, растопина.* — Магма [је] силикатна таљевина. *Туђ.*

та́љење с *гл. им. од талити (се).*

та̀љив, -а, -о *који се може талити, топљив. Р-К Реч.*

та̀љивӧст, -ости ж *особина онога што је таљиво; топљивост.*

та̀љиг м бот. *врста храста, лужник* Quercus sessiliflora. *Бен. Рј.*

та̀љига ж *в. таљуге.* — Вуче ме у бол досадна таљига на којој сједим, затрнулих ногу. *Уј.*

таљѝгати, -а̄м несврш. **1.** *возити таљуге, превозити терет на таљигама.* **2.** *ходати, пешачити с напором, обијати; мукотрпно радити, вући, теглити.* — Вуненом струком огрнуо се [путовођа] па таљига. *Шант.* И камен вода рони, те неће живот гегулу, што љушти пројуи по вазда таљига. *Рад. Д.* ~ **се** *возити се, вући се путом (о колима, возилу).* — Миче се дрвено сакато коњче под његовим рукама. Таљига се ... крцата кутија. *Мих.*

таљѝгаш, -а́ша м **1.** *возач таљига, онај који нешто превози на таљигама.* — Један таљигаш је тукао свога коња. *Уск.* **2.** *коњ који вуче таљуге.* — Међу гомилом ... таљуге, које вуче измучен таљигаш. *Бег.*

таљѝгашкӣ, -а̄, -ӧ *који се односи на таљигаше и превоз таљигама:* ~ коњ, ~ посао.

та̀љуге, та̀љӣгā̄ ж мн. *запрежна кола, која обично вуче један коњ.* — Изнемогла матора рага разболела се, таљуге не излазе на пијацу. *Грол.* фиг. Како си будеш сам сковао и удесио таљуге среће, тако ћеш се и на њима возити. *Ков. А.*

та̀љужице ж мн. *дем. од таљуге.* — Дотера ... мршаво кљусе, упрегнуто у таљужице. *Ранк.* Дјед извуче из колнице старе лаке таљужице. *Гор.*

таљу́згало с и м *особа која таљузга, гњеветалo. Вук Рј.*

таљу́згати, та̀љӣзгā̄м несврш. погрд. *полако и досадно говорити којешта, гњеветати. Вук Рј.*

та̀љушке ж мн. *дем. од таљуге.* — Дједо [је] ... гонио ... распоћена коња, без орме и таљушки. *Гор.*

та́ма ж **1. а.** *одсуство светлости, мрак; простор без светлости.* — То су сестре што у своме срцу носе бол Сестре Батрићеве, ... таму митровачких казамата. *Зог.* Страшна ми тама, од сљепоће гора, сав ум помути и на чула леже. *Гор.* **б.** *тамна боја или сјај, непрозирност.* — Иза таме погледа слутио се неки други Миша. *Сим.* **в.** *помућен, нејасан вид, измаглица, копрена пред очима.* — Само мутно око звера, кроз самртну таму види благо лице калуђера. *Јакш. Б.* **2. а.** *оно што је непознато, нејасно, заборављено; доба о коме се мало зна или памти.* — Зграјале [су] се шапћући гнусно о његовој мајци, која је лежала у гробном мраку и у тами његова дјетињства. *Гор.* Сумње и молбе, гњев, немирну радост — све сам сад гледʼо у тами за собом. *Ант. 2.* **б.** *одсуство радости, ведрине, чамотиња; потиштеност, жалост.* — Али у таму једнога рударског живота зна синути каткада и која сунчана зрака. *КХ 1936.* У селу, опет, тама и туга. *Јевт.* **в.** *заосталост, незнање, непросвећеност; необавештеност, неупућеност.* — Ми смо још у средњовјечној тами. *О-А.* Нашто ми очи кад вечно тонем у тами незнања. *Ант. 2.* **г.** *мрачна, назадна, негативна страна нечега; зло.* — Андрића интересује и тама и светлост човекова. *КН 1956.* Алʼ невјерни свијет привољује тами. *Вел.*

Изр. тушта и тама *в. тушта и тма, уз тма (изр.).* — Наједанпут свану у пећини ... тушта и тама од сваке врсте људи. *Н. прип. Вук.*

та́ман, -мна, -мно **1. а.** *који је без светлости, мрачан.* — Тамна већ ноћца ... дође. *М-И.* Горка је ... тамна тамница. *Сиј.* **б.** *који слабо одбија светлост, који је затворене боје или нијансе; мрк, црн.* — Тамне очи к земљи оборио. *Цес. Д.* Небо [је] било тамно као чађ, а море сиво као пепео. *Дуч.* **2.** *који има дубљи, нижи призвук, звучну боју, потмуо, мукао; неразговетан.* — Мати [се] ... јави тамним, као из велике дубине, некако необично срдитим и болним гласом. *Петр. В.* Тамни жагор шапуће нешто што је потпуно у складу и не разумије се. *Уј.* **3. а.** *непознат (односно недовољно познат); загонетан, нејасан; мутан, несређен:* ~ порекло, ~ наговештај. — Каза двије, три тамне изреке некога светога оца и каза им како их он тумачи. *Мат.* Све његзине мисли биле су тамне и побркане. *Кум.* **б.** *мрачан у моралном смислу, лош, рђав, негативан; у којему има нечег недопуштеног, негативног:* ~ страна, ~ тип. — Интриге ... тамне силе, шпијунажа ... све то данас служи циљевима странке. *Бос. Б.* Између ње и Словака постојала је нека тамна тајна. *Козарч.* **в.** *заостао, непросвећен, примитиван.* — Та тамна свјетина стајала [је] пред Миошићем ... па се он загризао у питања преобразбе те немани. *Тур.* **4. а.** *лишен радости, тужан, невесео; црн, несрећан.* — У душу му се стаде увлачити тамни песимизам. *Леск. Ј.* Изгу-

биће се дан поднебља плава и буран, весо, немиран и сетан, пролази [напор духа] као боје ратних дуга са тамном слутњом лабудове песме. *Панд.* **б.** *ојађен, уцвељен, жалостан, несрећан.* — За њим тамна мајка пристајаше, тамна мајка и браћа жалосна. *Вук.*

тàмāн и **тàман** (тамāн) тур. *речца* **1.** *за истицање блискости, подударања: управо, баш.* **а.** *о просторној блискости.* — Чича Фирдуцији је таман преко пута и црква. *Вел.* Под старим градом, таман више онога римског пута [пронађен]. *Ћоп.* **б.** *о временској блискости.* — Таман да заложим нешто меса, пуче вика и треска по крчми. *Љуб.* Илија је таман објема рукама разгрнуо љесково грање. *Шимун.* **в.** *при упоређивању истоветних односно веома сличних појмова, или кад се истиче да је нешто тачно погођено, да коме или чему потпуно одговара.* — Таман као да си усред каква предграђа. *Креш.* Таман ми се то свиђа. *Лал.* Има једно згодно занимање, таман за њега. *Поп. Ј.* **2.** (у придевској служби, у предикату) *који је одговарајуће величине, мере (обично о одећи, обући).* — Ципеле да ли су таман? *Макс.* **3.** *кад се истиче да ће се задржати неки став и ако би се догодило нешто што га нормално отежава, што је несагласно с њим: чак, макар.* — »Нећу се мицати, бабо, па таман мене да гађају« [топовима]. *Пол. 1958.* **4.** *у категоричном одрицању, одбијању* **а.** *кад се формално потврдној реченици даје одричан смисао.* — Ћути, таман би требало још и тебе да слушамо! *Бар.* **б.** *као узвик у службени реченице: никако, нипошто.* — Госпођа, разуме се, пуши? — Таман! Не могу чак ни дим да трпим. *Нуш.*

Изр. ~ посла! *таман (4б), никако, нипошто.*

тамàнилац, -иоца м *онај који тамани кога или што.* — Мало даље [је] море ... тај ненасити таманилац ... наштаја. *Дов.*

тамáнити, тàмāнӣм несврш. **1. а.** *уништавати убијајући, ловећи, трујући и сл., истребљивати.* — Понеки дивљаци лове и тамане опасне зверке. *Жуј.* Мунгос ... тамани змије. *НЕ.* **б.** *уопште уништавати, сатирати; искорењивати.* — Ни бриге јој што ... козе тамане младице гаја. *Божић.* Служитељи и пандури просто су таманили народ. *Бар.* На нама није да таманимо зло. *Бег.* **в.** *упропашћавати, унесрећивати.* — Љуб'ме, драги, ил' ме се окани, ил' ми моју младост не тамани. *Леск. М.* **2.** *јести и пити у великој количини, сатирати једући и пијући.* — Таманио [је] шунке и пиво и живео весело. *ЛМС 1951.*

~ **се** *уништавати се, упропашћавати се.* — Ти се лутријом таманиш. *Јурк.*

тамáњēње с *гл. им. од таманити (се).*

тамàринд м и **тамàринда** ж бот. *тропско дрво јестивог плода, индијска урма* Tamarindus indica. *Сим. Реч.*

тàмарис, тàмāрис и **тамàриск** м, **тамàриска** и **тамàришка** ж бот. *врста украсне биљке* Tamarix (T. gallica).

тâмашан, -шна, -шно *шаљив. Деан. Рј.*

тамбàрина ж покр. *врста мантила, огртача постављеног јагњећим крзном;* исп. табак². *Р-К Реч.*

тâмбор м покр. *в. табор. Р-К Реч.*

тамбулàна ж тур. *в. дабул(х)ана.* — То је јамачно он стигао са свирком и тамбуланом. *Рад. Д.*

тàмбӯр, -ýра м фр. **1.** *добош, бубањ. Бен. Рј.* **2.** *бубњар, добошар.* — Тамбур онда није вјежбао с трубом. *Крл.*

тàмбура ж тур. *жичани музички инструмент оријенталног порекла, на којем се свира трзањем жица.*

тамбӯрāње с *гл. им. од тамбурати.*

тамбӯрати, -āм несврш. *свирати на тамбури.* — фиг. Живци брује и тамбурају. *Матош.* Тамбурам овако већ три недеље за њом, а она ништа, као да јуне иде за њом. *Пол. 1958.*

тамбӯрāш, -áша м *свирач на тамбури.*

тамбурàшица ж *свирачица на тамбури.* — Звуци уморних тамбурашица слевали се с киселином испролеваног алкохола. *Марк. М.*

тамбӯрāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на тамбураше:* ~ оркестар, ~ збор, ~ друштво.

тамбӯрӣн, -ина м тал. *мали бубањ са прапорцима, даире.*

тàмбурица ж *дем. од тамбура, мања тамбура; тамбура.*

тамбӯрџија м *бубњар, добошар.* — Тамбур био тамбурџија Иво. *НПХ.*

тàмӣн, -ина м тур. покр. *мишљење, претпоставка;* исп. тахмин. *Вук Рј.*

тáмнити, -ӣм несврш. **1.** *постајати таман, губити сјај, тамнети.* — фиг. Не би он по цену живота ... пуштао да рђа и тами чојство куће Кнежића. *Ђур.* **2.** *тамновати.* — Помисли да таме и од тебе бољи, да насиља људска ти не трпиш сам. *Змај.*

~ **се** *смркавати се, смрачивати се.* — Тамило се. *Гор.*

тáмица ж *дем. од тама; полумрак.* — Кокошке ... падају као јабуке у тамицу гушћу и дубљу. *Ћос. Д.*

тàмјан м грч. **1. а.** бот. *мирисно дрво* Boswellia *из пор.* Burseraceae *које расте на широком појасу од источне Азије до источне Африке. Сим. Реч.* **б.** *смола добивена из тога дрвета, која запаљена развија пријатан мирис,*

употребљава се за кађење при верским обредима; фиг. *ласкаве речи, славопојке, похвале.* — Човек уме карактере да тамјаном кади; ал' ти исти карактери умиру од глади. *Змај.* **в.** фиг. *врло пријатан, ароматичан мирис*; *најлепши мирис.* — Ми ћемо посабрати само најбољи мед са наших улишта, само тамјан најтањијих, најмирснијих идеја. *Уј.* **2.** фиг. *подушје, помен.* — Ово нам је слава, на коју се врсни момци купе ... да витештвом прса набрецају. То је тамјан свети јунацима, то гвоздени срца у момцима. *Њег.*

Изр. као ђаво (враг) од тамјана бежати (зазирати, склањати се и сл.) *в. уз ђаво (изр.)*; мирисати на ~ *преживљавати последње дане*; ни богу тамјана не да(ва)ти *бити велика тврдица.*

тамјанизи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и не сврш. необ. (*о*)*кадити тамјаном*; фиг. *стиша(ва)ти, смири(ва)ти.* — Мирис ... меса ... му је изненада тамјанизирао разјареност. *Божић.*

тàмјанӣк м **1.** *посуда за чување тамјана.* — Жупник узме ... пар зрнаца тамјана из тамјаницка и посу их на жар кадионице. *Гор.* **2.** бот. *в. тамјан (1а). Бен. Рј.*

тàмјаника ж **1.** агр. *врста мирисавог белог грожђа и вино од њега, мушкат. Вук Рј.* **2.** бот. *врста мирисне ливадске траве из пор. уснатица, мајчина душица. Сим. Реч.* **3.** агр. **а.** *врста јабуке. Р-К Реч.* **б.** *врста крушке. И.*

тàмјӣнка ж агр. *тамјаника (1 и 3). Вук Рј.; Р-К Реч.*

тàмјанскӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на тамјан, који потиче од тамјана*; *намирисан тамјаном*: ~ мирис, ~ дим. — Руже вену ... под тамјанским црквеним сликама. *Матош.* **б.** *који подсећа на мирис тамјана, сличан тамјану.* — Допирали [су] сви ти гласови ... заједно с тамјанским мирисом жита. *Бен.*

тамјӣнуша ж агр. *врста крушке. Р-К Реч.*

тамљ-, *в. тамј-.*

тâмна ж покр. **1.** *в. тама.* — И ово је у сану вијела, да им тамна паде на дворове, и у тамну ћено долетише црне чавке, тице наопаке. *НП Вук.* **2.** *в. тамница. Рј. А.*

Тамна́вац, -вца м *становник Тамнаве (области која захвата слив реке Тамнаве у западној Србији)*; *онај који је пореклом из Тамнаве.*

Тàмнāвка ж *становница Тамнаве*; *она која је пореклом из Тамнаве.*

та́мнети и тàмнети, -нӣм, ијек. та́мњети и тàмњети, несврш. **1. а.** *постајати таман, добивати загаситу нијансу боје.* — Лица су им посута златастим мрљама које нијесу ни почеле да тамне. *Лал.* **б.** *губити сјај, добивати тамну превлаку, прекривати се патином (о металним и др. сјајним предметима).* — Позлата тамни, липовина гриња, боја линња. *Љуб.* **2.** *добивати нездраву тамну, земљасту боју (о лицу)*; *губити сјај, добивати израз празнине и бежи вотности (о очима).* — Лице му је тамњело. *Франг.* Моје руменило гасне, моје очи тамне и моје косе опадају. *Петр. В.* **3.** фиг. *падати у засенак, у заборав, нестајати, гасити се (о угледу, слави и сл.).* — Слава старог Корнеја почела је тамнети. *Панд.* Мало-помало њихова отворена присутност почела је тамњети. *Лит. 1957.* **4.** *в. тамновати.* — Тамнио је бане Зрењанине у тамници бега од Новога. *НПХ.*

~ **се** *истицати се тамном бојом, тамнилом.* — Тамне се у дубини српске планине. *Шуб.*

тàмнӣк, -и́ка и **тâмнӣк** м **1. а.** *тамно, мрачно место у дубокој ували до кога сунце не допире.* — Кад су га питали ... »Камо ти дружина?« он је рекâ: »Осташе сви у један тамник«. *Миљ.* **б.** *дубоко место у води. Рј. А.* **2.** *тунел*; *подземни ходник. Р-К Реч.* **3.** *рђав човек, нитков*; *човек неугледна рода. Рј. А.*

тàмнило с **1. а.** *тамнина.* — Кроз ... ходник [светло је] упадало у стари двор, носећи на себи тамнило и сјену црних стијена столне цркве. *Ћал.* **б.** *нездрава земљаста боја лица (од болести, патње и сл.).* — Нико не зна прави узрок његовог тамнила ... и пропадања. *Глиг.* **2.** *тамна површина, затамњено место.* — У глатком тамнилу језера одразио [се] и њезин ... лик. *Шимун.* Очи [су] му се светлеле, а око њих се обавио обруч тамнила. *Петр. В.*

тамнӣна ж **1.** *особина и изглед онога што је тамно, тамна боја*; *тама, мрак, помрчина.* — Кроз тамнину [су] трепериле звијезде. *О-А.* фиг. Над ... идеалима навукла [се] ... тешка тамнина. *Ранк.* **2.** фиг. *забит, забачен крај*; *заостала средина.* — Голаћи [су] ижфикнули преко ноћи из скромних тамнина. *Десн.*

тàмнити, -ӣм несврш. *в. тамнети. Вук Рј.*

та́мнити, тâмнӣм несврш. *чинити тамним, затамњивати*; *мрачити, замрачивати, помрачивати.* — Ко то ноћас тамни светлост твога умља? *Радул.* фиг. Само да ли су те сенке сасвим престале да тамне наше културне видике? *Михиз.*

тàмница ж (ген. мн. тâмнӣцā) **1.** *просторија, обично у подземним или приземним деловима зграде, где осуђеници, сужњи издржавају казну, затвор.* — Оптужени су лежали у тамници. *Вес.* Два пута у кратко вријеме допада тамнице. *Комб.* **2.** *казна лишењем слободе, осуда на затвор и издржавање те казне, робија.* — Јутрос мало да ме не осуди на ... тамницу. *Матош.*

Изр. гладна и жедна ~ покр. *казна затвора с осудом на гладовање и жеђ.*

тàмничар м **1.** *чувар тамнице.* — фиг. Неко вријеме лупали су по Енглезима називајући их . . . тамничарима Европе. *Цар Е.* Где је страшни тамничар што чува врата овог живота. *Макс.* **2.** *затвореник у тамници, заточеник, узник, робијаш, сужањ.* — Хитре слуге послушаше, изведоше тамничаре. На ногах им тешке негве, а на рукаx лисичине. *Маж. И.*

тàмничàрев, -а, -о = тамничаров *који припада тамничару.* — То бијаше тамничарева жена. *Кум.*

тамничàрица ж *затвореница, заточеница, робијашица; тамничарка.* — Наш је бан онда још, кад је слободна тамничарица била . . . за њу се борио. *Кур.*

тàмничàрка ж *женска особа тамничар; жена чувара затвора.* — Тјешила их тамничарка. *Кум.; Вук Рј.*

тàмничàркин, -а, -о *који припада тамничарки.*

тàмничàров, -а, -о = тамничарев.

тàмничàрскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на тамничаре, који припада тамничарима.* — Обављао је неугодне послове тамничарске. *Кум.* **2.** *в. тамнички.* — Тада су се отворила тешка тамничарска врата. *Мил. В.*

тàмничити, -ӣм несврш. *затварати у тамницу.*

~ **се** *сам себе осуђивати на тамницу;* фиг. *лишавати се друштва, повлачити се у себе.* — Утамничили те други четири године, и сад — тамничим се сам. *Коз. И.*

тàмничкӣ и **тàмничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на тамницу; својствен тамници.* — Гвоздене пречаге . . . целој кући дају мрачан и тамнички изглед. *Андр. И.* Подземни удар . . . дрма темељ тамничног му зида. *Јакш. М.* Ко жаба [се] храним паром тамничном. *Богд.*

тáмно прил. **1.** *без светлости, мрачно.* — Настаде бурна ноћ, постаде тамно као у рогу. *Том.* **2.** *нејасно, неодређено, само у наговештајима.* — Кад је . . . почела проповед »нове науке«, Јакшић је у њој нашао оно што је и сам у дубини душе тамно осећао. *Скерл.*

тамно- *као први део придевских сложеница које означавају боју показује да је та боја затворене, загасите, тамне нијансе:* тамножут, тамнозелен, тамноплав, тамноцрвен итд.

тамнòвање с *гл. им. од тамновати.*

тамнòвати, тàмнујēм несврш. *бити у тамници, издржавати казну затвора, робијати.* — Стани му на реп, он ће те законом, па кључ и брава — трас, тамнуј, дико. *Сиј.* Тек сам прекјучер чуо да си тамновао. *Креш.*

тамнòвит, -а, -о *таман, мрачан;* фиг. *нејасан, загонетан.* — Клара не разумије тамновитијех ријечи. *Војн.*

тамнòкос, -а, -о *који је тамне, црне косе.* — Повијест казује да је међу људима који су хтјели реформирати друштво било много тамнокосих жена. *ВУС 1971.*

тамнòлик, -а, -о *који је тамног лика. Р-К Реч.*

тамнòок, -а, -о *који има очи тамне, загасите боје; који потиче из тамних очију.* — Навраћам да нађем у њима тебе, твој поглед . . . тамнооки. *Ђон.*

тамнòпут, -а, -о и **тамнòпутан,** -тна, -тно *који је тамне, мрке пути.* — Види у мислима мрку, тамнопуту девојку. *Бар.* Његово тамнопуто лице оставља дојам умора од рада. *ВУС 1970.* Његове лијепе тамне очи и тамнопутно лице било је сјетно. *Шимун.*

тáмнōст, -ости и **тамнòћа** ж *особина и стање онога што је тамно, тамнило; тама.* — Моје ријечи б'јаху тиха ватра, наложена пред очим' народу, да му тамност расвијетли памети. *Прер.* Сад му је сав свијет стајао . . . од дамара на Маријином грлу . . . до развојка у тамноћи косе. *Вуј.* фиг. *нејасноћа, неодређеност.* — Прерадовић је складно мислио . . . нема у њега ни тамноће ни афектације. *В 1885.*

тàмњан м *в. тамјан.* — Однесоше прилог Светој Гори: жута воска и бијела тамњана. *НП Вук.*

тамњан- *в. тамјан-.*

тàмњанац, -áнца м бот. *копитњак (1а). Р-К Реч.*

тàмњаниче, -ета с бот. **1.** *в. копитњак (1а). Сим. Реч.* **2.** *врста биљке која расте на каменитом тлу* Saxifraga rotundifolia. *Р-К Реч.*

тамњàнуга ж бот. *в. копитњак (1а). Р-К Реч.*

тáмњење и **тàмњење** с *гл. им. од тамнети (се), тамњети (се) и тамнити.*

тáмњети и **тàмњети,** -мнӣм, ек. тамнети.

тàмо прил. **1.** *у том правцу, на ту страну.* — А ја сам тамо намјерио. *Креш.* Путује народ, неко тамо, неко амо. *Ђоп.* **2.** *на том месту, ту.* — Који сте од фратара тамо? *Андр. И.* Или сте тамо сви полудели, или сам ја исхлапио. *Крањч. Стј.* **3.** *у приближном одређивању времена или места: отприлике (тада, ту), ту негде око (тога дана, тога места, краја).* — А већ тамо о Ђурђеву дошло је оно што је преврнуло ток његова живота. *Коз. И.* Мајка му је била

тамо однекуд из Санџака. *Сек.* **4. а.** *испред неодређених придевских заменица и личних заменица 3. л. изражава потцењивање, омаловажавање онога на кога се заменица односи, односно сујеверно ограђивање од њега.* — Писала [је] ... тамо неком њеном са рогља. *Срем.* Подигнем му ноге ... кад ли је, тамо он, босјак и мекопутаст у све четири. *Љуб.* **б.** нар. *испред личних заменица 3. л. као извињење саговорнику за навођење ружних, увредљивих речи, ограђивање и наглашавање да се оне односе на поменутога.* — Навали капетан: »немој бити, тамо он, луд!« *Глиш.* Причао ми је ... како му је — тамо њему — лепо рекла: »Срам вас било ...« *Срем.*

Изр. кад ~ *као појачање везнику кад се зависном реченицом истиче да је нешто необично, чудновато или да је нешто сасвим друкчије од онога што је речено у главној реченици.* — Најпосле отвори и дванаести подрум, кад тамо, али насред подрума једно велико буре. *Н. прип. Вук.* Многи мисле да тако памет стичу, а кад тамо, они вријеме смичу. *Павл.*; ~ се! разг. *одлази! губи се! Деан. Рј.*; ~ -амо (ређе амо- ~) *час у једном час у другом правцу*; ту и ~ *овде-онде, местимично, понегде.*

тамокаре, тамокарце и **тамонак** прил. покр. *в. тамо.* — Одвео [их] тамо негде иза брда, па их тамокарце вјежбо. *Шуб.* Тамонак [је] букнуо рат. *Рад. Д.*

тамошити се, -им се несврш. покр. *утврђивати погодбу, погађати се.* — Ово сам се с тобом тамошила. *НПХ.*

тамошњи, -а, -е *који је тамо, на том месту, који је из тога места, тога краја.* — Онај лијепи градац уз тамошњу цркву забезекну га. *Павл.* Најбоље је познавао тамошње прилике и људе. *Чол.*

тамплир, -ира м зоол. покр. *сеница; плаветна сеница* Parus caeruleus. *Бен. Рј.*

тамплирић м **1.** *дем. од тамплир.* **2.** зоол. *мала (плаветна) сеница. Бен. Рј.*

тампон, -она м фр. мед. *ваљкаст комад стерилизоване газе, вате и сл. који се ставља на рану ради заустављања крварења, извлачења секрета и сл.*

Изр. ~-држава *мала држава вештачки створена између двеју великих ради спречавања њихових међусобних сукоба.*

тампонирати, -онирам сврш. и несврш. *ставити, стављати тампон; затиснути, затискивати, зачепити, зачепљивати. Деан. Рј.*

там-там м *нарочито, традиционално бубњање (обично праћено плесом) прошireno код афричких и неких других ваневропских народа и племена; инструменат на коме се оно изводи.* — Његово шиштање ... стопи се сад у једну ноту коју није могао издати никакав инструменат, већ ако само какав кинески гонг или индијски там-там. *Глиш.* фиг. Стотине рђавих могућности играло је око мене свој обесни, кричави там-там. *Ћос. Б.*

танагра ж у изразу: седмобојна ~ зоол. *врста птице* Tanagra paradisea. *Бен. Рј.*

Изр. ~- фигуре *мале животињске и људске фигуре од печене глине, назване по старогрчком граду Танагри, где су се производиле и где су у наше време ископане.*

танад ж *зб. им. од тане.*

танак и **танак,** -нка, -нко (одр. танкӣ; комп. тањи) **1. а.** *који је мале дебљине, који се јавља у плитком слоју, чији је попречни пресек малог обима*; супр. дебео: ~ конац, ~ платно, ~ превлака, ~ млаз, ~ зид, ~ дрво. **б.** *који је мале ширине, узак:* ~ стаза. — Извлачи се [пук] у танку колону па креће на марш. *Вас.* **2.** *висок а узак, витак, протегљаст:* ~ стас. — У годинама сам ја ... а још танак. *Радул.* Зашто ти, танка брезо, поглед блуди? *Цес. Д.* **3. а.** *прозиран, провидан, разређен.* — Кроз танке облаке продире сунце. *Ћип.* Ишла [је] по ниском снијегу и кроз танку маглу. *Наз.* **б.** *једва приметан, само наговештен.* — На устима му је играо танки ... смијешак. *Грг.* **4.** *танан, префињен.* — Ово ... вријеђа слушаоца танка слуха. *В 1885.* Отменог [је] морала, ћуди врло танке. *Дуч.* **5.** *звонак, висок; пискав (о гласу).* — Тужну пјесму пјева, танким гласом свеђер исту пјесму. *Ботић.* Глас [му је] вречао и био немио, танак. *Чипл.* **6.** фиг. **а.** *мали (по количини и вредности), сиромашан (у битним квалитетима), незнатан, оскудан, сиромашки:* ~ плата, ~ зарада, ~ ручак. — Сељачке [су] баштине у тим селима танке. *Нов.* **б.** *који садржи мало хранљивих састојака, неплодан, постан (о земљи).* — Са танке земље мора и хљеб танак да буде. *Вујач.* **в.** *који садржи мању количину алкохола од просечне (о пићу); који садржи мало масноће, који је слабе густине, разводњен, разређен:* ~ вино, ~ ракија, ~ млеко, ~ чорба. **7.** фиг. *који је слабог имовног стања, чији су послови малог обима, ситан, мали.* — Отац Јевремов ... био је танак трговац. *Андр. И.* **8.** фиг. **а.** *који се једва одржава, слаб, нежан; истрошен, истанчао.* — Ухваћена је вјера, али видим да је танка. *Мат.* Била [је] танка здравља. *Креш.* Те патриције [су] танке и осиромашеле крви. *Скерл.* **б.** *који пружа мало сигурности и утехе, који мало охрабрује:* ~ срећа, ~ нада. — То су мајци танки разговорци. *Вук Рј.* **9.** *мање непријатан, мање неповољан; неважан, споредан.* — Ефендија, ти не угонета око шта се ово окупило, но си с краја почео тањега. *Њег.*

Изр. **бити танког сна** *лако се будити*; **бити танких ушију** *врло добро чути, имати врло осетљив слух*; супр. **бити тврдих**

ушију. — Жена му је ... опасна ... врло танких ушију ... и буди се на сваки шум. *Вј. 1972*; на ~ лед навести (навући, натоцићати) *в. уз лед* (*изр.*).; овде (ту) сам најтањи (показујући на врат, при уверавању у истинитост исказа) *посеци ме ако не говорим истину*; пасти на танке гране *в. уз грана* (*изр.*); сродство по танкој крви, по танкој страни *сродство по матери, по женској лози*; танких ребара *сиромашан. Вук Рј.*; у танке (испричати) *све редом, у свим појединостима, потанко*; у танке жице ударити *в. уз жица* (*изр.*); у танке нити увести *в. уз нит* (*изр.*).

та̀нан и **та̀нан,** -а, -о **1.** *танак; врло танак, танушан*; исп. танахан. — Дарује свекра тананом кошуљом. *Вес.* Мисли на младу танану колегицу из сусједног села. *Михољ.* **2.** *врло осетљив, нежан; истанчан, префињен, суптилан.* — Прегнимо да је [културу] очувамо у чистоти и лепоти нашег језика, тог најтананијег и најсјајнијег средства њена. *Бел.* Његова [је] духовитост апстрактна и танана. *Уј.*

тананана *у припеву, без одређеног значења. Вук Рј.*

та̀нано и **та̀нано** прил. *на танан начин, осећајно, нежно, префињено.* — Нека напета жица танано трепери на хавајској гитари. *Бат.*

та̀нано̑ст и **та̀нано̑ст,** -ости ж *особина и стање онога који је танан, онога што је танано; осећајност, нежност, финоћа, суптилност.* — Латински речник одвео би у сасвим друкчије ритмичке комплексности и тананости. *Сек.*

та̀нахан, -хна, -хно *танан.* — У висину ... се извио танахни јаблан. *Ранк.* Танахни му глас одјекивао по хридинама. *Мул.*

та̀нац, та̑нца м варв. *игра уз музику, плес; игранка.* — Настају гозбе и танци. *Р 1946.* фиг. Сва та Прошлост свој је одиграла танац: вратити се неће. *Бој.*

та̀нацак, -цка, -цко, **та̀начак,** -чка, -чко и **та̀нашан,** -шна, -шно *дем. и хип. од танак, танан.* — Једну тиману казују, да си ми јунак танацак. *НПХ.* Коса [му] пада по белу, таначку врату. *Дом.* Нежно [га] подухвати око »таначка струка«. *Маш.* Клица је танашна, крта. *Ћос. Д.* Попуцат ће танашни оплећак на њој. *Ивак.*

та̀нашно̑ст, -ости ж *особина и стање онога који је танашан, онога што је танашно, тананост, префињеност.*

та̑нга ж тал. покр. *боја, фарба. Рј. А.*

тангàрнја ж покр. *радионица за бојење, фарбарница, фарбара.* — Поврх ниске »тангарије« ... слегао се густ ... дим. *Шимун.*

та̑нгати, -а̑м несврш. покр. *бојити, бојадисати, фарбати. Деан. Рј.*

та̀нгенс м лат. мат. **1.** *тригонометријска функција која показује однос катете која стоји насупрот углу и катете која је уз угао.* **2.** *тангента. Бен. Рј.*

тангѐнта ж лат. **1.** мат. *права линија која додирује криву линију у једној тачки, дирка.* **2.** ист. *део новца који је, по хрватско-мађарској нагодби од 1868, остајао Хрватској за аутономне трошкове. Мин. Лекс.*

тангѐнтнӣ и **та̀нгентнӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на тангенту, који чине тангенте*: ~ правило, ~ полигон, ~ раван.

тангѝрати, та̀нгӣра̄м сврш. и несврш. лат. *дотаћи, дотицати, додирнути, додиривати, погодити, погађати; односити се на некога, нешто, тицати се некога, нечега.* — Многи су били лично тангирани. *Уј.* Прописи ... не тангирају остале увјете, који су потребни за досјелост. *Мј. 1926.*

та̑нго м шп. *врста окретне игре, плеса лаганог темпа, аргентинско-шпанског порекла; музика за ту игру или плес.* — Иза замагљених окана ... допиру њежни звуци танга. *Сим.*

та̑ндара тур. покр. **1.** ж *примитивна народна кухиња, прчварница; рошт*иљ. *Вук Рј.* **2.** *узвик за подражавање лупе, треска. Рј. А.*

Изр. ~ број *в. уз број* (*изр.*). — Тобож сте неке чколе учили, а овамо тандара број. *Рад. Д.*; тандара-мандара *в. уз мандара* (*изр.*).

тандàрање с *гл. им. од тандарати.*

тандàрати, -а̑м несврш. *производити јаке испрекидане звукове, тандркати, клопарати, клопотати.* — Воз тандара, као да скандира. *Неим.* фиг. погрд. *причати којешта, лупетати. Рј. А.*

тандàрија ж у изразу: (от)ићи у тандарију *неста(ја)ти, пропасти, пропадати, (от)ићи бестрага.* — Ви сте пустили да све оде у тандарију. *Вин.*

тандàриха ж ар.-перс. *место у рају; уживање мира и изобиља.* — Бог је драги неколико дана тандарихе земљи поклонио, грехота је да их поткидамо. *Њег.*

та̀ндӗм, -е́ма м енгл. **1.** *возило са двоструком запрегом односно вишеструким погонским механизмом (двоколица са два коња упрегнута један за другим, бицикл са два седишта и четири педале, возило са више мотора дуж једне осовине и сл.).* — Има их у каруцама ... а на тандему сједе двоје. *Том.* **2.** фиг. *савез, ортаклук двају или више лица.* — Каја и Цвета ... нераздвојни певачки тандем, певале су ... босанске песме. *Пол. 1960.*

та̏ндлер м нем. варв. *продавац половне робе, старинар; трговчић, трговац ситном робом. Бен. Рј.*

та̏ндлерскӣ, -ā, -ō *који се односи на тандлере, ситничарски.* — Да ми платиш ликово, тандлерски хрђељу! *Матош.*

тандлѐрчић м *дем. и ир. од тандлер.* — Гле бившег тандлерчића, претворио се у банкара, човек. *Сек.*

та̏ндр *узвик којим се подражава тандрк, тандркање.* — Тандр! Тандр! хука, лупа ... сваки од њих затандрка. *Радич.*

Изр. тандр-мандр *в. тандара-мандара (уз мандара, изр.).*

та̏ндр̄к м *испрекидана лупа и тупа звека при кретању колских точкова или котрљању тврдих предмета по тврдој неравној површини.* — Опет пушке, лупа и тандрк котлова и чакаља. *Лаз. Л.* Дуго још озвањаше ... тандрк нечастивог возила. *Гор.*

тандр̏калница ж покр. *тандркача. Рј. А.*

тандр̏кало с и м **1.** пеј. *онај који много прича, блебетало, брбљивац. Рј. А.* **2.** покр. *летвица на ветрењачи за млевење жита. Рј. А.*

тандр̏кā̏ње и **тандр̀кā̏ње** с *гл. им. од тандркати.*

тандр̏кати, та̀ндр̄чēм и **тандр̀кати,** та̀ндрчēм несврш. **1.** *стварати тандрк, лупу котрљајући се, ударајући по тврдој неравној површини, лупарати, клопарати.* — Кола [су] тандркала пролазећи преко рампе. *Сим.* Опуштена сабља бесно је тандркала за њим. *Ћос. Б.* **2.** фиг. пеј. *причати којешта, блебетати, брбљати, лупетати.* — Што даље да напразно тандрче, да траћи речи. *Рад. Д.*

тандр̀кача ж пеј. *блебетуша, брбљивица, торокуша. Рј. А.*

тандр̏кнути, та̀ндр̄кнēм сврш. *произвести тандрк, затандркати, заклопарати.* — Случајно закачи некакву жицу која тандркну. *Ман.*

тандр̏чак, -чка м **1.** *зврк, чигра.* **2.** покр. *врста народног кола. Прав.*

та́не, -ета с (супл. мн. та̀нāд) тур. *пушчано или топовско зрно.* — Непријатељско тане погодило га је право у чело. *Чол.* Млаз танади шикне по кукурузима. *Кал.*

та̀неи, -а, -о *в. танан.* — Она мени дарова танену ову кошуљу. *НПХ.*

танѐће, -ета с тур. *тенеџа. Вук Рј.*

та̀нехан, -хна, -хно и **та̀нешан,** -шна, -шно *в. танан.* — Донесоше танехна носила. *НПХ.* Колика је танешна пољана. *НП Херм.*

танзѝмā̏т, -ā́та м тур. *реформа.* — Ширили су се гласови по Босни ... [да ће] Омер-паша ... увести танзимат и покорити непослушне бегове и ајане. *Андр. И.*

та̀нӣн, -и́на м фр. хем. *беличастожућкаст прах опора укуса који се добива из шишарке и коре храста и неких других белогоричних стабала, користи се при штављењу коже и у медицинске сврхе, тресловина.*

та̀нӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на танин:* ~ киселина.

Та̀њуг м скраћ. *Телеграфска агенција Нове Југославије, општа југословенска новинска агенција.*

Та̀њугов, -а, -о *који припада Танјугу, који се односи на Танјуг:* ~ дописник, ~ вест.

та̀нк м енгл. **1.** *тенк. Бен. Рј.* **2.** *цистерна, базен, резервоар за течност; резервоар за воду у тендеру.*

та̀нка ж покр. *танак хлеб. Вук Рј.*

та̀нкача ж покр. *кошуља од танког платна.* — Она танкача преко прсију набрекла да прсне. *Вукић.*

та̀нкер м енгл. **а.** *теретни брод или возило са уграђеним резервоаром за превоз течности или компримираних гасова, брод-цистерна, вагон-цистерна, ауто-цистерна* **б.** *помоћни брод за превоз воде или течног горива.*

та̀нкерскӣ, -ā, -ō *који се односи на танкере:* ~ пловидбе, ~ морнарица, ~ превоз.

танкѐта ж *мањи тенк.* — Не помажу ни ... Талијани, ни њихове танкете. *Ћоп.*

та̀нкист(а) м *тенкист(а).*

та̀нкӣ̄ћ, -и́ћа м еуф. *онај који је танког, слабог имовног стања, сиромашак.* — Човјек танкић, дјеце четворо, жена [му] умрла. *Сиј.*

та̀нко и **та̀нко** прил. (комп. та̀њē и та̀ње) **а.** *у танком слоју, у танком млазу, у танкој нити, с малом дебљином:* ~ намазати (хлеб, крух), ~ превући, обложити (зид малтером), ~ тече вода из чесме, ~ опрести (вуну). **б.** *мало, слабо; оскудно, сиротињски:* ~ зарађивати. — Од лире се врло танко живи. *Јакш. М.* **в.** *једва приметно, овлаш.* — Вукашин се танко осмехнуо. *Ћос. Д.* **г.** *истанчано, танано, фино.* — Од њих и више зна и тање осећа. *Поп. Б.* **д.** *високим тоном, звонко, звучно; пискаво:* ~ запевати, ~ засвирати, ~ проговорити. — Звона куцају ... са Каптола лагано и мукло, са Грича брзо и танко. *Шен.*

Изр. ~ свирати *налазити се у оскудици (незгоди, непријатном положају).*

танко- *први део придевских и др. сложеница са значењем да је оно што значи други део сложенице танко:* танковрат, танковрх, танконог, танкострук итд.

танкòвња ж (у придевској служби, уз именице ж. рода) *танана, фина.* — Срубљена је танковија конопља. *Михиз.; Вук Рј.*

танкòвњаст, -а, -о **1.** *који је витког стаса, протегљаст; танак и висок, витак.* —

Високо, танковијасто, дивљачно чељаде шути. *Коч.* Разматрао [је] ... ону танковијасту мунару. *О-А.* **2.** *танко и фино извијен.* — Агата гледа укочено ... и с часа на час састави своје црне танковијасте веђе. *Андр. И.*

танкòвит, -а, -о *танковијаст, танак.* — Дође млада у Космач планину у којој су јеле танковите. *НП Вук.* Приказа бијаше висока и танковита. *Креш.*

танкòвито прил. *танко.* — Прокашља танковито и огледа се на све стране. *Ков. А.*

танкòвитōст, -ости ж *особина онога који је танковит, онога што је танковито.* — Танковитост вијенаца ... јављаше да смо ... на обалама Дунава. *Павл.*

танкòврат, -а, -о и **танкòвратан,** -тна, -тно *који је танка врата.* — Искрсавају разне бокасте и танковрате боце, а ... наздрављању нема краја. *Ад.* Човека каквог је она желела ... није налазила међу танковратним конципијентима и задуженим писарима. *Петр. В.*

танкòврх, -а, -о *који има танак врх, који се оштро завршава.* — Дижу се у вис танковрхе јеле. *Ранк.* Он је зелен бор, а она је јела танковрха. *Наз.*

танкòглавац, -āвца м зоол. *обла глиста кончастог тела* Trichocephalus dispar, *која проузрокује катаралне појаве у цревима. Бен. Рј.*

танкòгласан, -сна, -сно *који је танког, високог гласа, који производи танак, висок глас, звонак, звучан.* — Звони танкогласно звонашце. *Шапч.*

танкòгрл, -а, -о **1.** *који је танка грла; који има танак грлић.* — Више је пута точило чељаде из оног стакленог ибричића са ... танкогрлим кљуном. *Шапч.* **2.** *који је танког, високог тона, звонак.* — И опет зазвони ... танкогрла дјевојачка пјесма. *Кос.*

танкòгрлић м *онај који је танкогрл.* — Ој ти славићу танкогрлићу! *Шен.*

танкòгрло прил. *високим тоном, звонко.* — Кад ће опет кликнути танкогрло, гласовито. *Наз.*

танкòзвук, -а, -о *који је танког, високог звука, звонак.* — Све ућути ... само још чујеш уз танкозвуку шаркију жалостиву мелодију. *Јакш. Ђ.*

танкòзвучно прил. *високим тоном, јасно, звонко.* — Замишљеше црквена звона, разлијежући се танкозвучно, сребрно. *Ђал.*

танкòзглоб, -а, -о *који има танке зглобове.* — Мале ... танкозглобе јунице било је нестало. *Сим.*

танкòкљун, -а, -о *који има танак кљун:* ~ креја, ~ позвиждач.

танкòкљунац, -ўнца м и **танкòкљўнка** ж *птица танког кљуна. Рј. А.*

танкòкор, -а, -о *који има танку кору:* ~ лубеница, ~ тиква.

танкòкōрка ж (у придевској служби, уз именице ж. рода) *која има танку кору:* лубеница ~, тиква ~.

танкòкук м зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Leptusa. *Бен. Рј.*

танкòног, -а, -о *који има танке ноге.* — Пред њима [су] четири прелијепа ватрена вранца танконога. *Шен.* Зачућен [је] безбројним танконогим сточићима. *Црњ.*

танкòножић м зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Trechus. *Бен. Рј.*

танкòпрēља и **танкòпрељa** ж *добра преља која танко, фино преде.* — Ја сам чуо да си танкопреља. *НП Вук.*

танкòрепић м и **танкòрепка** ж **1.** бот. *биљка из пор. трава* Lepturus cylindricus. *Сим. Реч.* **2.** зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Leptura. *Бен. Рј.*

танкòрошка ж зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Lema. *Бен. Рј.*

танкòрун, -а, -о *који је танког, финог руна, свилорун. Бен. Рј.*

тáнкōст, -ости ж *особина онога што је танко.* — фиг. Свакада сам заборављао танкост својега стања. *Нед.*

танкòструк, -а, -о *који је танка струка, витак.* — Настајала [је] увијек једнака слика: млада дјевојка ... с ... њежним танкоструким тијелом. *Ђал.* Избезуми га тада танкострука дјевојка Госпава. *Вуков.*

танкòта ж *танкост, танкоћа. И-Б Рј.*

танкòтрба ж зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Sunius. *Бен. Рј.*

танкòћа ж *особина онога што је танко, тананост.* — Вршио је ту задаћу с ... витешком танкоћом. *Шен.* Видели [смо] колика је ... танкоћа његовог осећања. *Поп. Б.*

танкоћудан, -дна, -дно *танкоћутан.* — Бијаше толи њежна ... танкоћудна. *Шен.*

танкоћутан, -тна, -тно *осетљив, нежан, осећајан.* — Њезино меко и танкоћутно женско срце било је готово да га пожали. *Ивак.* Танкоћутни Ренан назирао је великог непријатеља уметности и поезије. *Цар М.* Нисам танкоћутан, то ти ... добро знаш. *Донч.*

танкоћўтљив, -а, -о *танкоћутан.* — Могла је бити и добра ... и танкоћутљива. *Кор.*

танкоћутњик м *танкоћутан, осећајан човек.* — Тај танкоћутник бијаше вазда радостан. *Матош.*

танкоћутнōст, -ости ж *особина онога који је танкоћутан, осетљивост, осећајност.* —

Нисам хтио повриједити танкоћутности ваше. *Шен.*

танкòӯман и **танкòуман,** -мна, -мно **1.** *оштроуман, проницљив, бистар.* — Њена танкоумна сестра опазила је ... [да се] лице госпође Матковић изненада смутило. *Коз. Ј.* **2.** *плиткоуман, ограничен, туп. Р-К Реч.; Рј. А.*

танкòӯмље с и **танкòумнōст,** -ости ж *особина онога који је танкоуман. Рј. А.*

тàнкош м зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Stenus. *Бен. Рј.*

танкòшњаст, -а, -о *који има танку шију, танак врат;* исп. танковрат. *Р-К Реч.*

тàнтал и **тȁнтал** м **1.** хем. *хемијски елемент* (Та), *редак сив и сјајан метал велике тврдоће и тешко топљив.* **2.** (Тантал) *митолошка личност осуђена од богова, због одавања њихових тајни људима, на вечне муке глади и жеђи усред изобиља које му увек измиче испред руку.*

тàнталица и **тȁнталица** ж индив. *она која подноси Танталове муке.* — На уснама ти плодови висе, па зар је и теби забрањен плод? — Ej! танталски роде, Фрушко танталице! *Кост. Л.*

тàнталов и **тȁнталов,** -а, -о *који се односи на тантал, који садржи тантал, начињен од тантала:* ~ руда, ~ влакно.

Изр. Танталове муке *в. под* мука (*изр.*).

тàнталовскӣ, тȁнталовскӣ и **тàнталскӣ, тȁнталскӣ,** -ā, -ō *који је као у Тантала, испуњен мукама због недохватљивости онога што је на дохват руке; сличан Танталу.* — Полијеће душа ... гдје танталовске своје чежње мету докучит мније у заносу свету. *Марк. Ф.* Ej! танталски роде! *Кост. Л.*

тàнтāр, -ára м у изразу: у тантар (отићи, потрошити) *упразно, улудо. Р-К Реч.*

тàнтатн, -ām и тàнћēм несврш. тал. покр. *доводити у искушење, наводити на зло.* — Ђаво, који ... настоји да танће кршћанске душе, преласти га. *Љуб.*

танте у изразима: ~ за ~, ~ за бупе *једно за друго.* — Рачунам да удесимо танте за бупе. *Рад. Д.*

тантијéма ж фр. **1.** банк. *проценат од чисте добити који у банкарским, трговачким и сл. предузећима добијају чланови управног и надзорног одбора.* **2.** *проценат од бруто-прихода приредбе који добијају аутори (нпр. музичари, драмски писци) као награду за извођење њихових дела.*

тàнтуз, -а и **тàнтȳз,** -ýза м шп. *плочица налик на новац, обично метална и округла, која у коцки или и у другим приликама привремено замењује новац и служи за новчани обрачун, жетон.* — Дукати су постали исто што и тантузи. *Андр. И.*

тану́цак, -цка, -цко и **тану́шав,** -а, -о *дем. и хип. од танак, танушан.* — Играла се по столу тануцким провидним прстима. *Петр. В.* Танушави су као врбово пруће. *Вуј.*

тану́шан, -шна, -шно *дем. и хип. од танак, танан.* — Над танушним плавим обрвама уздизало се необично високо чело. *Шимун.* Видје ситног и танушног ... официра. *Лал.* фиг. Са нашима је одржавао танушну везу. *Пол. 1970.*

тану́шнōст, -ости ж *особина и стање онога што је танушно.* — фиг. Постоји несразмера између танушности приче [у филму] и страхотности краја. *НИН 1970.*

тàнцалац, -аоца м *играч, плесач. Рј. А.*

тàнцалица ж *играчица, плесачица. Рј. А.*

тàнцало и **тȁнцало** м и с *играч, плесач. Рј. А.*

тàнцāње и **тȁнцāње** с *гл. им. од танцати.*

тàнцати и **тȁнцати,** -ām и **тàнцовати,** -цујēм несврш. нем. варв. *играти, плесати.* — Танцај! Танцај! црни кос! *Шен.* Театар нови од својих уметника захтева и да глуме, и да певају, и да танцују. *Сур.*

тàнцераст, -а, -о *танак, танушан. Р-К Реч.*

тàнцмājстор м нем. варв. *учитељ играња, плеса.* — Онај жутокљунац ... танцмајстор ... ти занео памет. *Рад. Д.* Први [је] танцмајстор и кавалир. *Маш.*

танцòвоња м и ж *в. коловођа. Вук Рј.*

тȁнцош м мад. агр. покр. *врста племенитог вина. Р-К Реч.*

тàнцушка ж покр. *покладна игра, маскарада.* — Дође снијег, дођоше покладе и веселе танцушке. *Шен.*

тàнцшул м нем. варв. *школа играња, плеса, плесна школа.* — Ако треба на игранку, у »танцшул«, ту је он. *Игњ.*

тȁнчāње с *гл. им. од тȁнчати.*

тàнчāње с *гл. им. од тàнчати.*

тȁнчатн, -ām несврш. покр. *дирати, задиркивати.* — Гдје си научио ... танчати дијете кад је само? *Војн.; Деан. Рј.*

тàнчатн, -ām несврш. **1.** *чинити танким, танити. Р-К Реч.* **2. а.** *постајати тањи, танити се; разилазити се, нестајати.* — Танчају облаци. *Павл.* Гледам кроз прозор како танча јутарња магла. *Радул.* **б.** фиг. *губити јачину, слабити, разводњавати се.* — Женимо се између себе и ... крв нам танча и бледи. *Андр. И.*

тàнчац, -àца м *дем. и хип. од танац. Деан. Рј.*

та̑нчѣње с *гл. им. од танчити.*

танчи̏на ж **1.** *танкоћа, тананост, префињеност.* — Не зна [се] шта стоји више, раскошна инвенција, или богатство, танчина и нежност осећања. *Поп. Б.* Он је радио као и досада . . . но њезина танчина је ипак опазила да постоји нека разлика између негда и сада. *Коз. Ј.* **2.** (обично у мн.) *најситнија појединост, најмањи детаљ; финеса.* — Познаје марксистичку литературу до у танчине. *Андр. И.* У томе се софте губе по . . . осам година, разглабајући из тога танчине арапског језика. *О-А.*

та̑нчити[1], -ӣм несврш. покр. *тањити.* — Не танчи одвеће, да ти се не сломи. *Дан.*

та̑нчити[2], -ӣм несврш. покр. *наговарати, наводити, тентати. Вук Рј.*

та̑нчица ж **1.** *танак хлеб, танка погача. Вук Рј.* **2. а.** *дуга танка пушка.* — Арап онда опали танчицом и убије Стојану коња. *НП Вук.* **б.** *танка, слабашна женска особа.* — Све су жене у селу мршаве . . . а ни дјевојке нису боље: климатаве танчице. *Кал.* **в.** *танка дашчица за покривање крова, шиндра.* — Кров од танчица . . . замијењен [је] обичним цријепом. *Баб.* **г.** покр. *танко, фино платно. Рј. А.* **3.** покр. *земља без довољно хранљивих материја, слаба, посна земља, њива; танак слој земље на кршу.* — На крају танчице бркати јечам почео да сури. *Ђур.; Рј. А.* **4.** (и та̑нчица) зоол. *назив за неке животиње дугог танког тела.* **а.** *птица* Locustella naevia. *Рј. А.* **б.** *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш* Hololepta. *И.* **5.** (у придевској служби, уз именице ж. рода) *танка, танана.* — Узвила се . . . висока и обла танчица кула. *Огр.*

та̑ња ж мац. покр. *место где се суши риба. Вук Рј.*

та̑њар, -а́ра м покр. *рибар који ради на тањи. Вук Рј.*

та̑њати, -а̄м несврш. *тањити се, танчати.* — Онда се посете стадоше све више проређивати, а поклони . . . тањати. *Марк. М.*

та̑њѐ и **та̑њье** прил. *комп. од танко.*

та̑њевина ж покр. *танка, слаба, посна земља; неплодан крај.* — Би јој невјеројатно . . . да се одавде, из ове тањевине и сиромаштине, учинио неко човјеком. *Ств. 1948.*

та̑њѣње с *гл. им. од тањити* (*се*).

та̑њӣ, -а̄, -ѐ *комп. од танак.*

та̀њи̏р, -и́ра м = тањур *стони плићи округао суд са ширим рубом у који се сипа јело за сваког појединачно, пладањ; количина јела која стане у тај суд:* ~ супе, ~ сочива.

Изр. ердељски ~ *двострук тањир једнак с горње и доње стране*; (као) ердељски ~, ~ од два лица *дволичан, неискрен човек*; летећи ~ *неидентификовано летеће тело, појава новијег датума*; на тањиру (добити, тражити и сл.) *без труда, на готово*; превртнути ~ (некоме) *оставити некога без ручка, без оброка.*

та̀њираст, -а, -о = тањураст *који има облик тањира:* ~ капа, ~ украс.

тањи̏рача ж = тањурача **1.** *тањираста, пљосната капа.* — Скинуо [је] шоферску тањирачу и поклонио се. *Чипл.* **2.** *врста дрљаче. Деан. Рј.* **3.** агр. **а.** *врста јабуке. Вук Рј.* **б.** *врста репе. Сим. Реч.*

тањи̏рина ж *аугм. од тањир.*

тањи̏рић и **тањи̏рчић** м и **тањи̏рче,** -ета с *дем. од тањир.*

та̑њити, та̑њӣм несврш. **1.** *чинити танањим, разређивати:* ~ тесто, погачу, ~ рубове, ~ жицу. — Кликун . . . крв згрушава, мјесто да ју тањи. *Јурк.* Ханума [је] . . . поткрадала свога брата, тањила му слојеве по таваници разгрнуте каве у зрну. *Радул.* **2.** *тањити се.* — Руке моје већ нестају, тање. *Ћоп.*

~ **се 1.** *постајати тањи, губити дебљину (густину, јачину и сл.), разређивати се, слабити.* — Тањи се у струку и дужи у лицу. *Андр. И.* Већ се проређују нити кише, тање се и кидају. *Бен.* Нешто се рони . . . слаби . . . крв се тањи. *Сек.* **2.** фиг. *растурати се, смањивати се, нестајати.* — Поче се богатство . . . дробити, тањити. *Шен.* Као да се веза између . . . засеока и кућа на друму . . . све више тањи и ишчезава. *Ћоп.*

та̑њӣч ж зб. покр. *последњи остаци провејаног жита са уродицом и плевом.* — Примао [је] жито и љутио се што му догоне саму тањич. *Сиј.*

та̀њӯр, -ӯра м = тањир. — Чекате да вам се слобода . . . донесе на тањуру. *Кол.*

та̀њураст, -а, -о = тањираст. — На тим сликама се добро види тањураста летјелица. *ВУС 1971.*

тањӯрача ж = тањирача. *Прав.*

тањӯрина ж *аугм. од тањур.*

тањӯрић и **тањӯрчић** м и **тањӯрче,** -ета с *дем. од тањур.*

тању́шан, -шна, -шно *танушан.* — Показа се тањушан мјесечев срп. *Ћоп.* фиг. Бура је прокрадала тањушне пипце и оглашавала се трагцима дима. *Јел.*

та̑обор м *в. табор. Вук Рј.*

таои̏зам, -зма м *популарна кинеска религија филозофа Лаоцеа чије учење представља облик пантеистичког мистицизма. МЕП.*

таои̏ст(а) м *присталица таоизма.* — Један цар таоиста врло рано [је] дао спаљивати класичне писце. *Уј.*

таоѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на таоизам и таоисте*: ~ учење.

та̏окиња ж *женска особа талац. Бен. Рј.*

та̏ондāн прил. покр. *прекосутра. Вук Рј.*

та̏оство с *в. талаштво.* — Јаромир стигне из таоства и прими власт. *Наз.*

та̏оци, та̀лāцā *мн. од. талац.*

та̏очев, -а, -о *који припада таоцу.*

та̏оштво с *в. талаштво.* — Све [се] смешало ... и таоштво, и хапсане, и фронтови. *Марк. М.*

та̑п м необ. **а.** оном. *ход пропраћен једва чујним тупим шумом, лаган, нечујан корак.* — Опрезан се осигурава па тапом проходи, и достигне. *Сим* **б.** *траг корака, стопе.* — Ој, ви стијене ... прокажите ми тап убице засједна, да ступим преда њ и удара му смјер одвратим. *Марк. Ф.*

та̑п (често поновљено: та̑п-та̑п) оном. *узвик којим се подражава туп пад, ударац, корак и др., односно којим се попраћа нечија изненадна појава, какав неочекиван поступак и сл.* — Само чујеш како јабука пролази кроз лишће ... па доле тап. *НК 1946.* И ту она тап! тап! ... ножем ... поче цртати јој на лицу крстиће. *Грол.* Батргам пијан, а швапски војник преда ме — тап! *Ољ.* Треба га збиљa преместити, може им грдан квар нанети ... па ти њега [поджупана] тап! за великог жупана! *Каш.*

та̑пав, -а, -о *несигуран, опрезан (о кораку)*; исп. тапати. — Тапавим корацима помиче од прозора до стола, а онда се заустављa пред Ткачевим портретом. *Сим.*

та̀палак м покр. *горњи округли део црногорске и херцеговачке капе скројен од црвене чохе и украшен националним симболима*; исп. тепелук. — Стар си човјек, имаш преко педесет, а можда си тапалаком од капице и шесету додирнуо. *Лал.*

та̑пā̑ње с *гл. им. од тапати.*

та̑пā̑т м оном. **а.** *пљескање руком о руку и шум који се тиме ствара, пљесак, аплауз.* — И у Пантеону твојих руку тапат беше пљесак мрежи паукова рада. *Бој.* **б.** *туп шум корака*; исп. та̑пати и топот.

та̑пат, -пта м покр. *доњи, приземни део стабла*; *доњи најшири део посеченог стабла, пањ.* — Тај [храст] дебелином тапта и ширином грања сједи у гају краљ. *Павл.*

та̑па-та̑па оном. *узвик којим се подражава туп шум корака, удараца и сл.* — Копита чине »тапа-тапа«. *Богдан.*

та̑пати, -ā̑м несврш. **а.** *ићи спорим, несигурним кораком*; *кретати се опрезно пипајући у мраку.* — Маше једној старици што тапа плочником. *Каш.* Тихо [је] тапао кухињом ... да жене не пробуди. *Горд.* **б.** *стално некуд ходати, табати, тумарати.* — Чим први ороз закукуриче ... тете ... тапају по кући. *Том.* фиг. Око плотова и живица тапају ... вампири. *Бан.*

та́пати, та̑пā̑м несврш. *натапати, квасити; заливати.* — Што је цвеће по вртови кад га росни дажд не тапа. *Шапч.*

~ **се** *топити се.* — фиг. Обојима биле су нам очи влажне од оне милине што нам се тапаше у души и грудима. *Шапч.*

тапаци́рā̏ње с *гл. им. од тапацирати.*

тапаци́рати, -а̀цӣрā̑м сврш. и несврш. *тапетирати.* — Аутомобил је био ... тапациран црвеним плишом. *Б 1959.*

та̀пēт, -éта м грч. **а.** *простирка за под, тепих, ћилим. Р-К Реч.* **б.** (обично у мн.) = тапета *превлака од папира, тканине и др. којом се облажу зидови или намештај.* — У црвеној одаји са брокатним тапетима литерат ... хвата пером ријечи. *Нех.* Зидови [су] пресвучени љубичастим тапетима. *Вучо.*

Изр. бити на тапету, доћи на тапет *бити предмет разговора, дискусије*; *налазити се, бити на удару критике*; ставити, изнети на тапет (некога, нешто) *покренути дискусију (о некоме, нечему)*; *критиковати (некога, нешто).*

тапéта и **тапѐта** ж (обично у мн.) = тапет (б). — Зидине ... простране дворане покриваху тапете од позлаћене коже. *Шен.* Богатство намештаја и слике по тапетама привукле су његову пажњу. *Петр. В.*

тапѐта̑р, -ара м *радник, занатлија који се бави тапетирањем.*

тапѐта̑рскӣ, -ā, -ō *који се односи на тапетаре*: ~ рад, ~ услуга.

тапета́рство с *тапетарски посао, тапетарски занат, обрт.* — [Тај материјал] замењује морску траву у тапетарству. *Пол. 1959.*

тапети́рā̏ње с *гл. им. од тапетирати.*

тапети́рати, -ѐтӣрā̑м сврш. и несврш. *превући, превлачити одговарајуће делове намештаја тканином, кожом и сл.*; *обложити, облагати зидове, намештај и др. тапетама.* — Комесар је у једној соби с тапетираним вратима обављао свој посао. *Кик.* Зидови су били тапетирани оранжастом хартијом. *Уск.*

тапѐтнӣ, -ā, -ō = тапетски *који се односи на тапете; обложен тапетама, тапетима*: ~ врата.

тапетовати, -тујēм сврш. и несврш. *в. тапетирати.* — У соби је ... видније ако је ... тапетована отвореним тапетама. *Батут.*

тапѐтскӣ, -ā, -ō = тапетни.

тапеци́рати, -ѐцӣрā̑м сврш. и несврш. *тапетирати*: ~ намештај, ~ зидове.

тапецѝрер м *в. тапетар. Бен. Рј.*

та̀пија ж тур. *оверена исправа о власничком праву на некретнине.* — Подметнуо [је] ... на стотине јутара простора више него су му тапије носиле. *Павл.* Тапије гласе на Аћима. *Ћос. Д.*

Изр. дати тапију од главе *поверити велику тајну; приступити опасну послу;* узети тапију на нешто (неки положај, повластицу и сл.) ир. *дуго времена упорно држати (положај, повластицу).*

тапиòка ж бот. *маниока. Сим. Реч.*

та̀пир, -ира и **та̀пир** м зоол. *лихопрсти папкар сродан носорогу али без рога, који живи у тропским шумама југоисточне Азије и Јужне Америке* Tapirus. *Терм. 4.*

таписѐрија ж фр. **а.** зб. *везени или ткани застори за зид, под или намештај; тапете.* — Виде [се] шаре таписерије по зидовима. *КН 1959.* **б.** *занатство или примењена уметност израде оваквих застора.* — Уместо ћилимарства ... ми бисмо развијали таписерију. *Пол. 1959.* **в.** *трговина оваквим засторима.*

та̀пкање с *гл. им. од тапкати.*

тапкáрење с *гл. им. од тапкарити.*

тапкáрити, та̀пкāрӣм несврш. шатр. *препродавати улазнице као тапкарош.* — И ти тапкариш ... Откуд ... ове карте које је милиционер донео. *Пол. 1961.*

та̀пкāрош м шатр. *препродавац улазница испред улаза у биоскоп, позориште и др.* — Органи милиције су похватали доста тапкароша с великим количинама карата. *Пол. 1961.* Један се од њих огледао и примијетио тапкароша како продаје »карту-више«. *ВУС 1970.*

та̀пкāрошкӣ, -ā, -ō *који се односи на тапкароше:* ~ препродаја карата. — Ухваћен [је] у некој малој рацији ... тапкарошкој. *Пол. 1960.*

та̀пкати, -ām несврш. **1. а.** *кретати се, корачати обично лаганим и ситним корацима производећи тупе шумове tа̀п(а)-та̀п(а); ходати, ићи.* — Ево је, тапка кроз ходник. *Пав.* Слепи младић више није имао рашта тапкати од Међаша до Трнова. *Сур.* **б.** *поравнавати земљу лако ударајући табанима; газ ти с ноге на ногу у ограниченом простору, топтати.* — Стојимо у мјесту тапкајући по раскаљаној иловачи. *Чол.* **в.** *лупкајући рукама равнати или опипавати:* ~ тесто. — Разредио ... сено, простро преко њега пољаву, па сад тапка рукама озго ... неће ли се наћи какав трн. *Ранк.* **2,** *тапшати.* — Весело [је] тапкала својим мршавим рукама. *Јаки. Ђ.* **3.** шатр. *в. тапкарити.* — На основу само једног питања: »Зашто тапкаш?« — успели смо да ... добијемо одговор од 20 тапкароша. *НИН 1966.*

Изр. ~ у месту *не напредовати, не развијати се, стагнирати.* — Колико ... радних организација стоји и тапка у мјесту, јер нема тко да им изради потребне програме развоја. *ВУС 1971.*

та̀плӯн, -ӯна м тал. покр. *већи дрвени запушач на бачви, буретy, врањ;* исп. тапун. *Бен. Рј.*

та̀пнути, -нём сврш. *лупнути једним ударцем; хитро прећи кратко одстојање, скокнути.* — Насмеја [се] и тапну ме по рамену. *Дом.* Тапнула [је] до врата ... и ступила у одају. *Горд.*

та̀птав, -а, -о *пропраћен таптањем, тупим лупкањем.* — Прене га тежак, таптав корак. *Драж.*

та̀птање с *гл. им. од таптати.*

та̀птати, -ām и та̀пћем несврш. *тапкати.* — Пред сваком кућом гдје има дјевојка, тапта коло. *Павл.* Чује се како таће стражар у ходнику као коњ пред крчмом. *Лал.*

та̀птина ж покр. *аугм. од та̀пат; пањина; шупљина у деблу.* — [Погледа] на пусте таптине пропалог дрвља. *Павл.; Рј. А.*

та̀пӯн, -ӯна м *таплун. Р-К Реч.*

та̀пшање с *гл. им. од тапшати.*

та̀пшати, та̀пшēм несврш. **1. а.** *ударати руком о руку у знак допадања, одобравања, пљескати, аплаудирати.* — По свршетку [песме] сви тапшу. *Трифк.* Кад је дошао конац чина, тапшала би руком о руку ... као ... велика господа. *Бег.* **б.** *лупкати руком кога по рањенима, леђима, у знак срдачности и мажења.* — Војводе ... тапшаху сваког појединца по рамену добикујући: — Алал ти вера! *Вес.* Тепао је дјед коњу и ... тапшао га по врату. *Гор.* **2.** *лупкати, тапкати.* — У хлебарници тапшу сита. *Макс.*

~ **се** *уз. повр. према тапшати (1б).* — Официри победничке и побеђене стране прилазили су једни другима, грлили су се и тапшали по раменима. *НИН 1972.*

та̀р м покр. *ситна изломљена слама на вршају слична плеви; трина (2). Вук Рј.*

та̀ра[1] ж шп. трг. *в. дара. Деан. Рј.*

та̀ра[2] ж покр. **1.** *ткачки разбој, стан (5).* — Сраме се [деца], па се сакрила иза таре. *Мат.* **2.** *велики чекић, маљ. И-Б Рј.* **3.** *троска, згура, шљака. Вук Рј.* **4.** *талог од топљеног масла, троп.* — фиг. И Ријека ... има у свом пасиву немало атавистичке таре. *Цар Е.*

та̀раба ж тур. *ограда од прошћа, дасака или летава, плот.* — Браћа скочила преко тарабе у авлију. *Берт.* фиг. Царска тараба на границама [је] посрнула и ... Босна постаје разграђена земља. *Андр. И.*

та̀рабан м *врста народне игре, плеса у Славонији. Бен. Рј.*

тàрабица ж *дем. од тараба.*

тарабȍлос и **тарабȕлуз** м тур. *свилен појас с кићанкама на крајевима, који понекад служи и као турбан.* — Опасао [се] тарабολосом. *Глиш.; Бен. Рј.*

тȁрак, -рка м *направа за пречешљавање кудеље и лана. Вук Рј.*

тарàкати, -ȃм несврш. *ићи тамо-амо, тумарати, трчкарати, мотати се.* — Таракали су и вршљали јуче цио дан по грожђу и смоквама. *Ћур.*

тарàкача ж пеј. *она која стално некуд иде, која често залази у друге куће, стокућа.* — Прво су за то дознале оне сељачке таракаче, што су вазда »у послу«. *Вес.*

тàран м зоол. *птица певачица из пор. зеба* Chloris chloris. *Бен. Рј.*

тарàна ж тур. *тесто измрвљено на рендету у зрнасте мрвице.* — Чувао [је] од живине тарану и резанце, спремане за зимницу, кад се то сушило у авлији. *Срем.*

Изр. извући се као ~ из лонца 1) *неопажено отићи из друштва;* 2) *вешто се ослободити какве обавезе;* с неба тарану дохватити (захватити и сл.) *моћи учинити немогуће.*

тарàнац, -нца м агр. *врста грожђа. Р-К Реч.*

тàранта ж тал. зоол. **1.** *врста гуштера* Tarentola mauritanica. *Деан. Рј.* **2.** *врста морске рибе* Trachinus. *Деан. Рј.*

тарàнтас м рус. *дуга покривена путничка кола.* — Иван ... уђе у тарантас. *Л-К.*

тарантȅла ж тал. **1.** *врста талијанског народног плеса врло брзог и живог темпа.* — Пишеш, док се врти тарантела. *Бој.* **2.** зоол. *тарантa (1).* — Ситна тамна гуштерица »тарантела« стругну зидом. *Десн.*

тарàнтула ж тал. зоол. *врста паука* Tarentula fasciiventris. — Код нас се у Далмацији боје паука тарантуле. *Финк.; Бен. Рј.*

тȁрањ, -рња м *бачварско длето. Вук Рј.*

тарапàна[1] ж тур. *тараф(х)ана. Шкаљ.*

тарапàна[2] ж тур. *гомила, гужва; метеж.* — Сад је тек разумијем зашто је око њега толика тарапана. *Ћоп.* Носачи доносе ствари, у кући је тарапана. *Пол. 1970.*

тарàтāјка ж зоол. *риба из пор. дрхтуља;* исп. дрхтуље (1). *Р-К Реч.*

тарàтōр, -óра м тур. *додатак јелу, салата од киселог млека, свежих краставаца и белог лука. Р-К Реч.*

тарàфȕнда ж и м погрд. *ништарија, гад (о човеку), фуњара.* — Нема та тарафунда ... ни стида ни образа. *Ћур.*

тараф(х)àна ж тур. *ковница новца.* — Још ћу дати сваком тарафхану, што но кује готовину благо. *НПХ; Шкаљ.*

тàрац, -àца и -аца м тал. *пут поплочан каменом, плочник од камена; камени покривач пута, дворишта и сл., калдрма.* — Кочија [је] затутњила по ситну тарацу цесте. *Крањч. Стј.*

тàраца и **тарàца** ж тал. *тераса, балкон, веранда.* — На тараци виле сједали смо до тетке. *Војн.*

тарàцāње с *гл. им. од тарацати.*

тарàцāр, -ара м *радник који тарача, калдрмар.* — У рану зору ... се сусрећу само тарацари. *Крањч. Стј.*

тарацàрина ж *такса, дажбина за коришћење пута, друмарина, путарина, цестарина. Деан. Рј.*

тарàцати, -ȃм сврш. и несврш. *поплоча(ва)ти каменом, (на)правити плочник, калдрму, калдрмисати.* — Бијелиле су се стазе, неке бијаху и тарацане. *Кол.*

тàрацка ж покр. *кратак топ којим се што оглашава или пропраћа весеље, прангија. Вук Рј.*

тарацȍвина ж *тарацарина. Деан. Рј.*

тàрāш, -áша м зоол. *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш* Attalus. *Бен. Рј.*

тȁрēм през. *од трти.*

тȁрēње с *трење.* — Празан камен се окретао и у тарењу палио паспаљ и рам од амбара. *Ћос. Д.*

тȁрȉво с *предмет којим се што таре.* — Електроскопу примакнемо скупа натрто тијело и тариво. *Физ. 2.*

тàригора ж и м *ломигора(2), пустолов. Вук Рј.*

тàриздела, ијек. тàриздјела, м и ж пеј. *особа која се понижава да би стекла нечију наклоност, улизица, удворица, чанколиз, лижисахан.* — Он је прави здјелоноша и тариздјела. *Богд.*

тàрикамен м *онај који таре камен. Вук Рј.*

тàриоȉик, -а и **тариȍȉик,** -и́ка м, **тàрионица** и **тариȍница** ж *суд за тарење, туцање, ситњење;* исп. аван. — Један дио минерала смрвимо у тарионици. *Туђ.; ОК.*

тари́фа ж тур. *списак званично утврђених цена, ценовник услуга (на железници, пошти и др.) односно списак послова и њихова новчана вредност(у предузећу); скала царинских такса, пореских износа и сл.:* железничка ~, поштанска ~, царинска ~.

тàрȉфни и **тàрȉфскӣ,** -ā, -ō *који се односи на тарифу, прописан тарифом:* ~ износ, ~ правилник, ~ стопа.

тáрих м тур. *напис на згради или каквом другом објекту, обично задужбини, са подацима о објекту.* — Плоча [је] од белог мер-

мера и на њој урезан богат турски натпис — тарих — са хронограмом. *Андр. И.*

та̏рица ж покр. **1.** *дем. од тара*[2], *мали разбој, стан. Р-К Реч.* **2.** *оквир на којему се разапиње тканина која се везе, ђерђеф. Рј. А.* **3.** бот. *биљка из пор. крсташица* Alyssum, *турица. Сим. Реч.* **4.** зоол. *в. мољац. Р-К Реч.*

та̀ркан и **та̀ркањ** м бот. **1.** *биљка из пор. главочика* Anacyclus officinarum. *Сим. Реч.* **2.** *биљка из пор. козлаца* Dracunculus vulgaris. *Сим. Реч.* **3.** *в. повратич. Бен. Рј.*

та̏ркање с *гл. им. од таркати.*

та̏ркати, -ам̄ несврш. *подјаривати, подстицати, ҷарати (ватру).* — Таркам угарке код ватре и седим у пепелу. *БВ 1909.* фиг. Ув'јек ће да тарка на̑д мој у тај огањ. *Наз.*

тарла̀бука ж *врева, бука, граја.* — Истовремено разлегла се . . . громорна тарлабука. *Цар Е.*

тарлабу́кање с *гл. им. од тарлабукати.*

тарлабу́кати, -а̀бу̑чēм несврш. *дизати тарлабуку, грајати, галамити, лармати. Вук Рј.*

тарлабу́чење с *гл. им. од тарлабучити.*

тарлабу́чити, -а̀бу̑чӣм несврш. *тарлабукати. Деан. Рј.*

та̏рнӣ (та̏рнӣ), -ā, -ō *товарни, теретни.* — Свеза им руке натрашке, те привеза к тарним колима. *Шен.*

та̏рице, -йцā ж мн. *теретна кола са коњском запрегом.* — Изађоше зелене тарнице са бесним вранцима. *Шапч.* Тко су они што их видиш на тим тарницама. *Вел.*

та̏рничкӣ и **та̏рничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на тарнице:* ~ запрега, ~ превоз.

та̀рнути, та̏рнēм сврш. *процарати, подстаћи, подјарити (ватру), ҷарнути;* исп. таркати. *Вук Рј.*

та̀рок, -о̀ка м тал. *врста карташке игре.* — Вечер завршује партијом тарока. *Јурк.* Не смије да заборави своју свакодневну партију тарока. *Мил. В.*

тарокѝрати (се), -о̀кӣрām (се) несврш. *играти тарока, проводити време у игри тарока.* — Можете билијарити, или, ако вам је милије, с тајником тарокирати. *Новак.* Нијесмо се још ни тарокирали. *Ђал.*

тарѐкист(а) м *играч тарока.* — Био је страствен тарокиста. *Ђал.*

та̀ротине ж мн. *струготине, опиљци, трине. Р-К Реч.*

та̀рпан м рус. *врста изумрлог европског дивљег коња. Станк. С.*

та̀рпотац, -оца м бот. покр. *в. боквица (1). Сим. Реч.*

та̀рпош, -о̀ша м тур. покр. *врста старинске врло високе женске капе богато украшене, део народне ношње.* — На глави јој тарпош од бисера. *Вук Рј.*

та̀рпудац, -уца м бот. покр. *в. боквица (1). Сим. Реч.*

та̀ртāњ м само у изразима: у ~ говорити, причати *непромишљено, без смисла причати, говорити којешта*; у ~ бацати, трошити *без сврхе, циља, улудо, узрасно трошити.* — Нисам ја шумар богатог манастира да трошим барут у тартањ. *Петр. В.*

та̀ртар м грч. **а.** (Тартар) мит. *дубок и мрачан простор под земљом где су тешки грешници осуђени на вечите муке.* **б.** *пакао.* — То ми прса у тартар претвара. *Њег.*

тархàна ж покр. *тарана.* — Цуре [су] доведене да начињају нишесту, тархану и остали смок. *Мул.*

та̏рчин м тур. *в. цимет. Шкаљ.*

та̀рчу̑г, -у́га м тур. покр. *чобанска торба начињена од целе јареће или јагњеће коже с које је скинуто крзно.* — Масан тарчуг, а јарета нема. *Н. посл. Вук.*

тарчу̀гушка ж покр. *тарчуг. Р-К Реч.*

тарчу́жак, -у́шка м бот. *биљка из пор. крсташица* Capsella bursa pastoris, *русомача, хоћу-нећу. Сим. Реч.*

та̀рчука ж бот. *биљка из пор. крсташица* Aubrietia croatica. *Сим. Реч.*

та̏с, та̀са м (мн. та̏сови и та̀сови) тур. **1.** *металнн тањир или предмет тањирастог облика за различиту употребу* **а.** *на теразијама за терет на једној и тегове на другој страни, односно за терет на кантару.* — Језичак на теразијама немирно трепери под приближном тежином тасова. *Сур.* фиг. Свако слово тражи тас на ваги. *Уј.* **б.** *послужавник на коме се у цркви скупљају прилози.* — Кренула [је] из цркве спуштајући на тас свој малени прилог. *Ћор.* **в.** *тањираста берберска или брицачка посуда; такав месингани предмет као знак берберског заната.* — Држећи . . . тас са сапуницом, стајао је поред дебелог мајстора, који је бријао теме неком ефендији. *Андр. И.* **г.** муз. *тањираста метална плоча учвршћена на горњој страни бубња; чинела.* — Језиста је . . . ударао у тас мањицом. *Дав.* **2.** покр. *метална чаша, пехар, купа.* — Вино . . . из тасова лијемо златних. *Марет.*

Та̏с скраћ. *Телеграфска агенција СССР.* — О томе је службена совјетска агенција ТАС обавијестила јавност. *ВУС 1972.*

та̀са ж нем. **1.** *послужавник, тацна, таца.* — Поставила је . . . флашу коњака на сребреној таси. *Крл.* **2.** *шоља, шољица, шалица.* — Келнер донесе двије тасе с црном кавом. *Бег.*

тàсић, -а и **тàсӣћ**, -и́ћа м *дем. од тас.* — Берберин . . . извади из неке . . . марамице свој жути тасић. *Јакш. Ђ.*

тàсица ж *дем. од таса.*

та́сла ж покр. *манжетна, маншета.* — Кошуља [му је] увек уштиркана . . . а на крају рукава тасле. *Марк. М.*

тасла̀исӣње с *гл. им. од таслаисати.*

тасла̀исати, -ишӣм несврш. тур. *држати се охоло, правити се важан. Вук Рј.*

тàслак м тур. **1.** *комад необрађена или грубо отесана дрвета; пањ, клада, трупац. Вук Рј.* **2.** *необрађен, неотесан блок камена. Рј. А.*

тàслачина ж *аугм. и пеј. од таслак. Вук Рј.*

тàслачити, -ӣм несврш. *правити таслаке; грубо тесати, обрађивати дрво или камен. Рј. А.*

та́слица ж покр. *дем. од тасла; манжетна.* — На кошуљи су . . . повијене таслице на рукавима и колир од шифона. *Дом.*

тàсна ж *тас, тацна, таца.* — Од чаршава на столу до тасне за сапун на умиваонику, све се слагало. *Уск.* Заспао је . . . са тасном дарова у наручју. *Јел.*

тàсница ж *дем. од тасна.*

тӑст и **тâст**, тӑста м (мн. тӑстови) *женин отац, пунац.* — Одједном чу речи свога таста и таште. *Дом.* Прошавши кроз велику дворану сукоби се с тастом. *Крањч. Стј.*

тастатӯра ж тал. *дирке, типке на клавиру, писаћој машини и сл., клавијатура.* — Уста [су] . . . наличила на клавирску тастатуру. *Лит. 1957.*

тӑство с необ. *однос таста према зету; заснивање таквог односа.* — Господину Сперберу [се] на таству захвалио. *Шен.*

тӑстер и **тàстер** м *дирка, типка; дугме, прекидач електричне струје на Морзеовом телеграфском апарату, чијим се притискивањем и отпуштањем откуцава телеграм.* — Уметница поче прелетати . . . прстима по белим, глатким тастерима. *Шапч.* Рука му је . . . стално на тастеру зеленкастог Морзе-апарата. *Пол. 1958.*

тӑстов, -а, -о *који припада тасту.*

тâт м (мн. тâти, тӑтови и та́тови) *крадљивац, лопов, лупеж.* — Погледаше [се] као тати у квару затечени. *Коз. Ј.* Ипак оба тата умаћи нису могла. *Комб.* Као тат, истиха и потајно, почео [је] да се показује људима. *Петр. В.*

тӑта и **та́та** м (вок. тӑта и тâто) *име одмила за оца.* — Тата! — викну војник милостиво . . . ево ме! *Лаз. Л.* Сјетила сам се покојног тате. *Леск. Ј.*

тӑтар м тур. = татарин (2) *гласник, курир на брзом коњу који је у турској царевини преносио пошту и поруке.* — Татар . . . је уредно предао капетану везирову пошту. *Андр. И.*

татар- *први део у полусложеницама са значењем татарски*: татар-кафа, татар-канција.

татàрӑн, -а́на м тур. *татархан.* — Она пише цару **татарану**. *НП Вук.*

татàрӑнка ж (у придевској служби, уз именице ж. рода) *татарска.* — Њега . . . је ранила стрела татаранка. *Нед.* Чистим ћу те потковати златом, обуздат те уздом татаранком. *НПХ.*

Тӑтари м мн. (јд. Тӑтарин) *народ у СССР, остаци некадашњих монголских освајача који су се асимилирали са народима из турске групе алтајских народа, настањени претежно око средњег дела Волге и јужног Урала.*

татàрија ж **1.** (Татарија) зб. *татарски народ, Татари.* — Дај, боже . . . и Татарију да бијете. *Глиш.* **2.** *оно што потиче из татарске земље.* — Преви ћебе, тури татарију, татарију, седло османлију. *НП Вук.* Седла њега седлом татаријом. *НПХ.*

тӑтарин м (мн. тӑтари) **1.** (Татарин) *припадник татарског народа*; исп. Татари. **2.** = татар. — Доведе два татарина турска свезана. *Њег.* Татарин . . . донесе глас. *Маж. М.* **3.** *татарски коњ. Деан. Рј.*

тӑтӑрка ж **1.** (Татарка) *припадница татарског народа.* **2.** (обично у придевској служби) *татарска канџија.* — Тад у руке добави татарку . . . стаде цика Мујова ђогата. *НП Херм.*

тӑтарскӣ, -ӑ, -ӧ **1.** *који се односи на Татаре*: ~ народ, ~ земља. **2.** *који се односи на татаре*: ~ пошта, ~ коњ.

тӑтарски прил. *као татари, брзо.* — Ми смо татарски јахали. *Маж. М.*

татàрхӑн, -а́на м тур. *татарски хан.* — Долази татархан . . . и отима . . . Бисерницу. *Комб.*

тӑтин и **та́тин**, -а, -о *који припада тати.* Изр. ~ син 1) *син који личи на оца.* 2) *размажен младић; онај који ужива привилегије по очевом положају.*

тàтина ж и м *аугм. и пеј. од тат.* — Тати, убојице . . . Татине проклете! *Чол.*

тàтић, -а и **тàтӣћ**, -и́ћа м *дем. од тат. Деан. Рј.*

тӑтица м *хип. од тата.*

тàтица ж *крадљивица.* — Стрпана [је] ту заједно с оним чопором блудница, татица и којекаквих женетина. *Бег.*

тàткана м *хип. од тата.* — »Таткана« ... су га звала деца, а крај њих и сви ми остали. *Нуш.*

тàтко м *тата.*

тàтли прид. непром. тур. *сладак*: ~ кава, ~ баклава.

тàтлија ж тур. покр. *врста посластице, урмашица, брдарица.* — Грицкала је татлије и растапала их у устима. *Вучо.*

тáто м (вок. тâто) *тата.*

татовúрати, -ȍвӣрām сврш. и несврш. *в. тетовирати. Бен. Рј.*

тâтош м покр. *тат, крадљивац.* — Само прича о ђаволима и ... татошима. *Чипл.*

тâтскӣ, -ā, -ō *који се односи на тате, лоповски.* — Истину је дубоко сакрио у татску душу. *Ков. А.*

тàтула ж бот. *кужњак. Сим. Реч.*

татȕлати, -ām несврш. покр. *тетурати се; вући се.* — По вијугавом трагу ... татулаш за њима с душом у носу. *Лал.*

тàтулина ж бот. *в. кужњак. Сим. Реч.*

тàћација м тур. *мајстор који израђује кожне капе. Вук Рј.*

тàћи, тàкнēм сврш. = такнути.

тауматолȍгија ж грч. теол. *наука о чудесима. Бен. Рј.*

тауматȕргија ж грч. теол. *чудотворство, опсенарство, чудеса; чаролије, мађије.* — Без тауматургије [ће] ... да нас доведе. *Уј.*

тауматȕргијскӣ, -ā, -ō *чудотворан; мађијски.* — То је мисао човекова, права тауматургијска снага, којом човек израђује све, које било ствари. *Кнеж. Б.*

таутолȍгија ж грч. поет. *стилска фигура у којој се, ради истицања исказа, нижу једна за другом речи истог или врло сличног значења.*

таутолȍшкӣ, -ā, -ō *састављен од низа речи истог или врло сличног значења*: ~ изражавање.

тáфелшпиц м нем. варв. *говеђе месо из бута, у близини репа. Бен. Рј.*

тàфт м перс. *врста круте сјајне свилене тканине. Бен. Рј.*

тàфтан, -а, -о *начињен од тафта*: ~ хаљина.

тàфтија ж *уштављена кожа. Р-К Реч.*

тàхан-хâлва и **тàхан-хâлва** ж тур. *врста оријенталске посластице од сезамовог семена.* — Набацивали [су се] тахан-халвом. *Сим.*

тахиграфија ж грч. *стенографија.*

тахиграфичан, -чна, -чно *стенографски.* — Она [модерна књижевност] је тахиграфична. *Уј.*

тахикàрдија ж грч. мед. *убрзан рад срца.*

тàхиметар и **тàхимēтар,** -тра м грч. *геодетски инструмен(а)т за мерење терена. ЕЛЗ.*

тàхмӣн, -ина м тур. *процена одока; претпоставка*; исп. тамин. *Бен. Рј.*

тàхмӣнā прил. *по свој прилици, извесно, вероватно.* — Оно тахмина неће бити истина што рекоше за Ехдем-пашу. *Мул.*

тàхомēтар и **тàхометар,** -тра м грч. *мерач брзине, брзиномер.* — Мотрила [је] како игла на тахометру скаче напријед. *Торб.*

тахопрстáши м мн. (јд. тахопрстāш, -áша) зоол. *в. такопрсташи. Р-К Реч.*

тàхт м перс. *престо, трон.* — Цари [су нам] свечевога наследници тахта. *Март.*

тàхта ж тур. *даска.* — По тахтама [су] поређане наргиле. *Јевт.*

Изр. бир ~ ексик *без једне даске у глави, мало ћакнут, луцнут.* — Да није он био мало-онако, бир тахта ексик? *Андр. И.*

тàца ж тал. *тацна; послужавник.* — Пепица је донијела на таци ... чашу пива. *Донч.*

тàцкати, -ām несврш. *лако ударати прстима, тапкати.* — Огреботина је крварила, и он је сав блатан ... тацкао по глави и ... гледао у крваве прсте. *Крл.*

тáцлија ж нем. *манжетна. Вук Рј.*

тàцна ж нем. *тањирић.* — У витрини [су] ... послужавници, и тацне и кашичице од сребра. *Макс.*

тàцȗн, -ýна м тал. покр. *велики тањир; послужавник.* — Положивши тацун на сто хтједе да изађе. *Војн.*

тâчан, -чна, -чно; исп. точан **1. а.** *који потпуно одговара ономе што представља, на чему се заснива, веран; који показује стварно стање, истинит*: ~ препис, ~ попис, ~ извештај, ~ вест. — Увек помаже говорити тачне ствари. *Поп. Б.* **б.** *који обухвата одговарајуће, истините податке; који проистиче из правилног поступка, правилно постављен и изведен*: ~ одговор; ~ решење, ~ задатак. **в.** *који правилно функционише, прецизан*: ~ часовник, сат, ~ топломер, ~ инструмент. **г.** *правилно измерен исправном мером, исправним инструментом*: ~ висина, ~ тежина, ~ време. **2.** *који никад не задоцњава, не касни, који долази у уречено, заказано време; који на време, правилно и потпуно испуњава своје обавезе, уредан*: ~ човек, ~ службеник, ~ дужник. — Нијесам лукав ... нијесам тачан и марљив из сасма препредене притворности. *Мат.*

Изр. ~ механика *в. прецизна механика, под механика (изр.).*

та̏чка[1] ж; исп. точка **1.** *један од основних елемената геометрије, геометријска творевина без димензија. ЕЛЗ.* **2.** грам. **а.** *интерпункцијски знак (.) на крају потврдних и одричних реченица.* **б.** *такав правописни знак који се ставља иза скраћеница и скраћених речи* (нпр. итд., и сл., бр. (број)), чл. (члан), арх. (архитекта)) *и иза редног броја написаног арапском цифром или иза слова коме је дата функција редног броја.* **3.** фиг. **а.** *оно што својим изгледом личи на тај знак.* — Црне се, у даљини, многобројне разбацане тачке: то су они путници што су већ далеко одмакли. *Стан.* **б.** *у експресивном изражавању, прекид сваке дискусије пошто је изречен дефинитиван суд, неизменљива одлука.* — За мене је наређење — извршење и тачка. *Дав.* На пријемима нема више сто и једне ђаконије ... већ ... понека погачица и — тачка. *Пол. 1972.* **4. а.** физ. *поделак, знак на одговарајућем инструменту који обележава почетну температуру на којој настаје одређено стање неке материје:* ~ кључања, ~ мржњења, смрзавања, ~ топљења. **б.** фиг. *тренутак, фаза у развоју неке појаве, неких односа; степен развијености неке појаве, гранична линија, ниво:* почетна ~, завршна ~, највиша ~. — Насељена [је] ... до критичне тачке, од које се становништво почиње разливати преко границе. *Цвиј.* **5.** *одређени део простора, место; положај, позиција, средиште:* саобраћајна ~, стратешка ~. — Могло се [то] десити сваком човеку ... на свима тачкама наше планете. *Скерл.* То је ... била чворна тачка усташке одбране. *Ћоп.* **6.** (обично допуњено: ~ гледишта, ~ становишта) *положај с кога се нешто посматра, просуђује, схватање условљено посматрањем одређеног круга појава, гледиште, становиште, позиција.* — Видим. Ако станемо да посматрамо са те тачке. *Андр. И.* Сваком предмету прилази филозофски, посматра га са једне више тачке. *СКГ 1937.* **7.** *одељак текста означен редним бројем и њиме обухваћена садржина, одредба, пропис; редним бројем означен елеменат неког програма:* ~ уговора, ~ дневног реда, ~ приредбе. — Вук је био изабран да напише главне тачке њихова споразума. *Бел.* Заносе [га] многе тачке јаснопољског еванђеља. *Матош.* Каплар [је] ... у том закону нашао »тачку«, па потјерао једног Хацију ... не да му мира. *Сиј.*

Изр. довести на мртву тачку (разговор, преговоре и сл.) *зауставити без изгледа на продужење, довести у безизлазну ситуацију*; мртва ~ 1) војн. *место ван домета непријатељског оружја*; 2) *безизгледан, безизлазан положај*; преломна ~ *прекретница, преокрет*; ставити (ударити и сл.) тачку на нешто *дефинитивно прекинути с нечим.*

та̏чка[2] ж *мотка, притка, кочић.* — Посадит ће ... ред граха пењавца, што се уз тачке пење. *Берт.* Млатих зреле махунице ... својски ударах тачкама. *Шапч.*

та̏чкар м *онај који гура тачке, колица.* — Сабљари, тачкари ... иглари, лучари, сваки [има] свој знак. *Шен.*

та̏чкаст, -а, -о; исп. точкаст (2) *сличан тачки*[1]; *посут тачкама*[1]: ~ шара, ~ кора. — Синула је под сунцем тачкаста маховина. *Лоп.*

та̏чкати, -а̄м несврш.; исп. точкати *стављати тачке, шарати тачкама. Р-К Реч.*

та̀чкаш, -а́ша м **1.** агр. *врста пасуља који се пење уз тачке, притке, притказ, причаник. Вук Рј.* **2.** бот. *в. грашак (1). Сим. Реч.*

та̏чке, та̏чака̄ и **та́чке,** тача́ка̄ и та́чкӣ ж мн. *ручна колица с једним точком.* — Гурао је пред собом добро натоварене тачке. *Бен.* Посао [му је] ... гурање натоварених тачки с једним точком. *Дав.*

та̏чкица ж; исп. точкица **1.** *дем. од тачка.* **2.** *један од квадратића на потрошачкој карти у рационираном снабдевању, којим се стиче право на следовање.* — Зар ... да ратне ... тачкице и бонове претварамо у мирнодопско следовање? *Дав.*

та̏чкице ж мн. *дем. од тачке; тачке. Прав.*

та̏чно прил.; исп. точно **1.** *управо толико, ни мање ни више (од одређене вредности, количине и сл.):* ~ 11 m, ~ 50 дин., ~ је 12 часова. **2.** *управо у то време, у тај час, у тај тренутак, ни пре ни после тога времена:* ~ у подне, ~ у 10 часова. **3. а.** *онако како треба, како одговара, без грешке, без икаквог одступања, правилно:* ~ одговорити, ~ израчунати, ~ се придржавати (нечега). **б.** *сигурно, поуздано; у целини, сасвим, потпуно.* — Сведоци никако не могу тачно да се сете дана. *Ранк.* У први мах не разабра тачно шта [му] говори. *Чипл.*

та̏чно̄ст, -ости ж; исп. точност *особина онога који је тачан, онога што је тачно; исправност.* — Туђом штедљивошћу и тачношћу подвостручио [је] родитељски иметак. *Леск. Ј.* Он је у томе добио сјајну потврду тачности својих уверења. *Бел.*

та̏ц, та́ца м перс. *круна муслиманског владара.* — Створен је био за све, могао је носити тац. *Баш.*

ташѝзам, -зма м фр. *правац у апстрактном сликарству, сликарска техника спонтаног набацивања боје на платно, слично стављању тачака.* — Ташизам [је] смислио невероватну технику. *НИН 1959.*

та̀ишист(а) м *сликар присталица ташизма.* — Отворена [је] изложба неког егзалтираног сликара ташисте. *НИН 1959.*

та̀шити, -им несврш. деч. *в. ташунати.* — Таши, таши танана ... *Змај.*

та̀шка ж нем. *торба; ташна.* — Сви се наоружали кожнатим великим ташкама. *Кол.*

та̀шкање с *гл. им. од ташкати.* — Та ташкања босих ногу по поду ... везала [су] га некуд сјећањем на жену. *Сим.*

та̀шкати, -ам несврш. *тупкати, тапкати.* В. пр. уз гл. им. ташкање.

та̀шли прид. непром. тур. *који је од камена, камени, каменит. Бен. Рј.*

та̀шлихан м тур. **1.** *камени хан.* **2.** (Ташлихан) *некадашњи турски камени хан у Сарајеву по коме је назван крај око њега.* — Тако су их водили до Ташлихана. *Андр. И.*

ташма̀јдан и **ташмáјдан** м тур. **1.** *каменолом.* **2.** (Ташмàјдан) *крај у ужем центру Београда.*

та̀шна ж нем. *женска торбица; ручна пљосната обично кожна торба за списе.* — Баци ... ташну и сунцобран. *Сим.*

та̀шт, -а, -о **1.** *празан, безвредан, узалудан; лажан.* — Ал' је таштa свака нада, не устаје љуба млада. *Ил.* Сада цијеним и таште ствари, и пјесму с мање жара. *Уј.* **2.** *уображен, сујетан.* — Утуви му се у главу таштa мисао да је збиља он јунаком и побједником. *Шен.* Били су то већ презрели људи, једностранн ... и таштн. *Дав.*

та̀шта ж *женина мајка, пуница.* — Показа [се] веома предусретљив према таштн и свастици. *Ранк.* Војвода ... је неутјешан због губитка таште. *Франг.*

таштѐбочина ж *в. слабина. Бак. Реч.*

та̀штин, -а, -о *који припада таштн.*

та̀штина и **таштѝна** ж **1.** *празнина, пустош; мала и краткотрајна вредност.* — Све [је] ово друго таштина, ништавило. *Ранк.* **2.** *уобразиља, уображеност, сујета.* — Кроза све то ... уочи јасно рањену таштину ... дворског човека бачсног у позадину. *Ћос. Б.* Неискуство и младеначка таштина подизаху ме на високе видике. *Кос.*

та̀штнӧст, -ости ж заст. *в. таштина.* — Показала [се] таштност и кратковременост сјаја среће људске. *Срем.*

та̀што прил. *напразно, узалуд; сујетно.* — Волети срећа је, ма волети таштo. *Бој.* Искат је таштo раскош перивоја и пријатељска добра знана лица. *Уј.*

ташӯлати, -ам несврш. *ићи поводећи се, тетурати се.* — »Аутор је тако луцкаст, те не ташула ни за киме.« И као стилиста ... је самосам. *Матош.*

та̀шун дем. **1.** м *дете које ташуна.* — Ко ташуну љеба да, родила му шеница! *Вук Рј.* **2.** *узвик при ташунању.* — Ташун, ташун танана! *Вук Рј.*

ташӯнање с *гл. им. од ташунати.*

ташӯнати, -ам несврш. деч. *забављајући мало дете ударати његовим длаком о длан изговарајући »ташун, ташун«; забављати се тиме (о детету);* исп. ташун (2). *Вук Рј.*

та́шци, та̑шāкā м мн. *врста надевеног теста.* — Направићу ... ташака са сиром. *Јакш. Ђ.*

Изр. урадио као Наста ташке *каже се кад ко шта лоше уради. Н. посл. Вук.*

тва̀р ж **1.** *материја, грађа, супстанца:* органска ~, неорганска ~. — Открисмо лепоту ... из те мртве оживљене твари. *Уј.* Смрт је пропадање твари, а не душе. *Селим.* **2. а.** *створ, створење, биће.* — С њим ... поступа као да је нека бесловесна твар. *Вин.* **б.** *ствар, предмет; творевина.* — Чедна дома свете твари газе. *Март.* Прилазе природи ... са слутњом о смислу вечнога и бога у свакој њеној твари. *Богдан.*

тва̀ран, -рна, -рно *који се односи на твар, материјалан; физички, стваран.* — Основна својства живота као што су тварна измјена (хранидба и дисање), растење, размножавање ... заједничка су. *Бот.* Они ће вам на душевном и на тварном пољу потпомагати. *Павл.*

тварѝзање и **тварѝзање** с *гл. им. од тваризати.*

тварѝзати, тва̀рӣжēм и тва̀рӣзām и **тварѝзати,** -ам несврш. *творизати.* — Непрестано је тваризао. Одлазио је матери у кућу и враћао се мени у собу. *Ком.*

тва̀рка ж *дем. од твар (2); твар (2).* — Свака је тварка са свога места подигнута. *Ком.* Животом буја свака тварка. *Рак.*

тва́рнӧст, -ости ж **1.** *материјални свет.* — Настао [је] проблем протумачити из ових ... нетварних точака постање тварности. *Баз.* **2.** *стварност, реалност.* — Колико је тварност ... тврда. *Уј.*

тва́рца и **тва̀рчица** ж *дем. од твар (2); стварчица.* — Што је човјек, а мора бит човјек! Тварца једна те је земља вара. *Њег.* Не мисле да мала једна тварца ... окреће све њихове послове. *Нен. Љ.*

твӣд м енгл. *врста грубе вунене тканине. ЕЛЗ.*

твӣст м енгл. *врста плесне игре живог темпа.*

твōј, твòја, твòје (ген. м и с твòјег(а) и твôг(а), ж твòјē) *присвојна заменица за 2. л. јд.* **1. а.** *који припада лицу коме се говори,*

саговорнику: ~ новац, ~ кућа, ~ одело. **б.** *који се односи на лице коме се говори, који потиче од тога лица*: ~ вршњак, ~ старешина, ~ одлука. — Камо, брате, миле твоје пјесме! *Ботић.* **2.** (у именичкој служби) **а.** с јд. *оно што припада, што. следује ономе коме се говори; оно што потиче од тога лица.* — Ником ништа, а теби ће бити твоје. *Андр. И.* Ал' и јесте већ твога много. *Змај.* **б.** м мн. *особе блиске лицу с којим се говори (укућани, родбина, једномишљеници и сл.).* — Да и ти и твоји до деветога колена будете срећни! *Вес.*

Изр. на твоју, по твоме *по твојој жељи (вољи, мишљењу)*; твоје је *твоја је дужност (право, воља).*

твôјски прил. *на твој начин, тако ти умеш.* — Гледај те га онако твојски искушај. *Дом.*

твôр[1] и **твôр**[2], твóра м **1.** *рад, дело, творевина.* — Од збира до твора много има разговора. *Вел.* Не само оделом и твором, него и покретом и говором збира поштовање. *Каш.* **2.** покр. *умућено беланце којим се облаже рана. Вук Рј.*

твôр[2] и **твôр**[1], твóра м зоол. *малена звер из пор. куна* Putorius putorius, *мркоцрнкастог скупоценог крзна, храни се глодарима и живином, лучи секрет веома непријатног задаха, који му служи као заштитно средство и одбрана од непријатеља. МЕП.*

Изр. бели ~ *врста твора* Putorius furo. *Терм. 4*; заудара (смрди и сл.) као твор *веома, јако заудара*; смеђи ~ *твор*[2]. *Терм. 4.*

твóран, -рна, -рно **1.** анат. *чије се ћелије, станице размножавају*: ~ ткиво. **2.** *стваралачки, творачки.* — Али да није људске душе и крила људске маште творне, материја би само била. *Кош.* Из народа ... црпао сам и црпем непрестано творну снагу. *Дук.*

Изр. творни нападај *физички нападај, насиље, злостављање. Деан. Рј.*

твóрац[1], -рца м (вок. твóрче; ген. мн. твóрāцā) **1.** *онај који је нешто створио (у односу на то дело), аутор; први стваралац на неком послу, оснивач.* — Пјесма [је] могла ... губити првотне ознаке свога творца и постати изразом цијелога народнога колектива. *Бар.* Научници ... су чинили неправду творцу наше књижевне критике. *Бошк.* **2.** рлг. *бог као стваралац, створитељ света.* — Народ ... захваљује премилостивом творцу, који ... даде оздрављења теби. *Дом.* Правда нам творца вишњега потаче. *Комб.*

твòрац[1] и **твóрац**[2] м зоол. *твор*[2]. — Угнијезди [се] у Далмацији као творац у кокошињку. *Шен.*

твòрац[2], -рца м покр. *в. твор*[1] *(2). Вук Рј.*

твòрачкӣ, -ā, -ō *стваралачки, плодотворан, креативан.* — Они нису били епигони ... него творачки сарадници његови на истом делу. *Вел.* У њој [народној песми] било [је] још толико творачке снаге да је из властитих савременика стварала хероје. *Бар.*

твòраштво с *стварање; стваралаштво.* — Ти видиш рад само као твораштво ... Ја видим рад као зараду. *Сек.*

твòрба ж **1.** *творење, грађење, стварање; постанак*: ~ гласова, ~ речи. — [Био је] сурадник код творбе новог грађанског законика. *ХР 1928.* **2.** *творевина.* — Овај културни тип није био у стању да створи снажније ... државне творбе. *Мј. 1936.*

твòрбен, -а, -о *који је способан, који може да твори, стваралачки, творан. Рј. А.*

твòрбенôст, -ости ж *способност творења, стваралачка снага.* — Тко зазире од полемике ... не зазире творбеност духа у његовој борбености. *Шим. С.*

твóрēван, -вна, -вно *в. творан.* — Оба ова пупољчића снабдевена су ... творевним ткањем (камбијом). *Тод.*

твòревина ж **1.** *оно што је створено, производ, дело, остварење.* — Све велике творевине су дело самоће. *Дуч.* Мештровић је ... развио тезу ... да су религије мајке свију људских мисли и творевина. *Крл.* **2.** *склоп, облик, формација, појава.* — Држава је творевина вишег ступња него што су појединци и друштвене групе. *Јов. С.* Захватио [је] и Аустро-Угарску ... доиста чудовишну државну творевину. *Матк.*

твòрēње с *гл. им. од творити.*

твòрив, -а, -о и **твóрйван,** -вна, -вно заст. *в. творан.* — То [је] знамен да је ... творива сила ... онемогла, ослабила. *Кур.* С ове све те веће ... млохавости творивне силе ... могла би наступити гњилост. *И.*

твóрйво с **1.** *творевина.* — Ново твориво поезије, често, још нема савремени облик умјетнички. *Шим. С.* **2. а.** *материја, грађа, материјал.* — Ударио [је] да нађе за своје те рукотворине творива ... мекшега од мрамора. *Павл.* **б.** анат. *творно ткиво. Рј. А.*

твори́зāње и **творѝзāње** с *гл. им. од творизати.*

твори́зати, твòрйжēм и твòрйзāм и **творѝзати,** -ām несврш. *сваког часа отварати и затварати врата. Р-К Реч.*

твори́знути, твòрйзнēм сврш. *брзо отворити и затворити врата.* — Онај мој немирко ... би сто пута творизнуо да ми као бојаги нешто важно каже. *Ком.*

твòрилац, -иоца м *творац, стваралац. Рј. А.*

твòрилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на твориоца, стваралачки.* — Вештака вечног

творилачка свест умарала се мучних дана шест док створи свет. *Кост. Л.*

твòрило с **1.** *суд у који се сипа житка маса да би очврснувши добила његов облик, калуп, шаблон.* — фиг. Имао [би се] испричават што ми није због по творилу једном. *Кур.* **2.** покр. *калуп за сир, обруч начињен обично од липове или јасенове коре.* — Оно ... слово ... што је запучено као творило од сира, то ви је »о«. *Вуј.*

твòрйља и **твòриља** ж *она која твори, ствара, творитељка.* — Мати јој је Бачка и твориља житног злата, црница Баната. *Кош.*

твòрина ж *крзно твора. Рј. А.*

твòрина ж *в. твореви́на.* — О душевним творинама тога народа знаде се врло мало. *Рад. А.*

твòритељ м *творац, створи́тељ.* — »Ја« је творитељ мисли. *Баз.*

твòритељка ж *женска особа творац, створи́тељица, створи́тељка.*

твòрити, -ӣм несврш. **1.** *радити, чинити; стварати, градити, изграђивати.* — Ја не бројим што због јетки Теодосије, но шта ће творити Теодосије разборити. *Љуб.* **2.** *сачињавати, образовати, формирати.* — Њезине рођакиње ... су твориле неке врсте њезину почасну гарду. *Козарч.*

твòрић м *дем. од твор*[2].

твòрје с зб. необ. *твореви́не, радови.* — Бакља гори, лучи блиједе, расвјетљује те просторије, бјељим чини бијело творје. *Прер.*

твòрка ж лингв. заст. *елеменат помоћу кога се твори реч, формант. Бен. Рј.*

твòрница ж = фабрика *веће производно, индустријско предузеће за прераду сировина или за израду различите индустријске робе, чији се производни процес заснива на подели рада и примени механизације*: ~ аутомобила, ~ намештаја.

твòричӑр м *власник творнице, фабрика́нт.* — Тко би набројао све творничаре који траже храстово дрво. *Коз. Ј.*

твòричӑрка ж *женска особа творничар.*

твòричӗње с *гл. им. од творничити.* — Он види само муку уланченог творничења, искоришћавања. *Уј.*

твòричити, -ӣм несврш. необ. *радити у творници.* В. пр. уз гл. им. творничење.

твòричица ж *дем. од творница.*

твòричкӣ, -ā, -ō *који се односи на творницу, који припада творници; израђен у творници, фабрички*: ~ зграда, ~ знак; ~ производ.

твòрнӣштво с *в. индустрија.* — У обртности и творништву Унгарија је такође у назатку. *Старч.*

твòрно прил. **1.** *стваралачки, креативно активно.* — Е тако човек творно ради да небу плам одухови. *Кош.* Кроз стољећа [је] творно утјецала на живот атенског народа. *Баз.* **2.** (напасти) *физички, насилнички.* — Хитно би да је нападне творно. *Крл.*

твòрнӧст, -ости ж *стваралаштво, стварање.* — Није успјела да потакне снажење ... умјетничке творности. *Марј. М.*

твòров, -а, -о *који припада твору*[2].

твòрчев, -а, -о *који припада творцу.*

твр̀д[1], твр̀да, твр̀до (одр. твр̀дӣ; комп. твр̀ђӣ) **1. а.** *чије су честице чврсто збијене, који пружа јак отпор продору сечива и других оруђа, терету и сл.; који се тешко обрађује*: ~ метал, ~ стена, ~ дрво, ~ земља. **б.** *који не мења облик под теретом, који се не угиба под телом, нееластичан*: ~ подлога, ~ постеља, ~ јастук. **в.** *обложен, прекривен каменом, асфалтом и сл.*: ~ пут, ~ стаза. **г.** *који је с мало течности и влаге, компактан, чврст (о храни); замешен с више брашна (о тесту); препечен, сув (о хлебу, колачу и сл.).* **д.** *који је начињен од доброг, издржљивог материјала, који се дуго може употребљавати, отпоран према хабању, кидању, цепању и сл., јак*: ~ платно, ~ конац. **ђ.** покр. *металан, кован (о новцу).* — Четовасмо петнаест година, салетисмо доста тврда блага. *НПХ.* **2. а.** *начињен од камена и другог чврстог, отпорног материјала; осигуран утврђењима, погодан за одбрану, тешко освојив*: ~ зграда, ~ кула, ~ град. — Ја сам родом из Херцеговине, из тврдога Стоца на Брегави. *Њег.* **б.** *бројан и добро наоружан, јак.* — Тврду паша поставио стражу. *НПХ.* **в.** фиг. покр. *имућан, богат.* — Нагињем његову соју више неголи би се то могло судити по крају моје оправе ... Његова је кућа тврда, моја ни тврда ни мека. *Цар Е.* **3. а.** *који може да поднесе велике напоре и ударе, издржљив, отпоран.* — Од овог живота нема ништа грђе, али нема ништа од човека тврђе. *Стан.* Просу камење у св'јет безљудни, откле се тврдо родило људско племе. *Марет.* **б.** (од нечега) покр. *који се добро одупире нечему, отпоран према нечему.* — Тврд од зиме као пас. *Н. посл. Вук.* Жена је (тврда од смрти) као мачка. *И.* **4. а.** *постојан, непоколебљив; неизменљив*: ~ реч, ~ одлука, ~ намера. — Ми најсиромашнији [смо] најтврђи у вери, те волијемо душу него трбух. *Мат.* Све је ... обећала, а у тврдој нади да ће то бити хаир за њихову кућу. *Мул.* **б.** *који искључује сваку сумњу, сигуран, поуздан; необорив.* — Уза сваку реч најтврђи доказ мораш придати. *Ил.* **5.** *испуњен напорима, тежак, мукотрпан.* — Тврди је занат бити лијепом женом. *Јурк.* Без куће и путева живим пуне двије тврде партизанске године. *Вуј.* **6. а.** *уздржљив у испољавању осећања, јак у савлађивању бола.*

— И ту мајка тврда срца била, да од срца сузе не пустила. *НП Вук.* **б.** *неосетљив, немилосрдан, бездушан, окрутан.* — Тврда душа ни за ког не мари. *Март.* Тако тврда срца, тако нечовечни могу да буду само људи. *Пос. Б.* **7. а.** *који изражава строгост и хладноћу, одлучан, одсечан, оштар.* — На тврдом јој лицу ниси видио ни трачка женске благости. *Шен.* Нетремичан поглед био је тврд, продоран. *Моск.* **б.** *крут, уштогљен.* — Све је то ... био овај невисок, тврдих кретња муж. *Нех.* фиг. Прошла су времена његове ... тврде версификације. *Михиз.* **8.** *тврдоглав, упоран; туп, глуп.* — Постајао је све тврђи што су га више разуверавали. *Макс.* Његова тврда кметска глава данас зна да је он господин. *Крл.* **9.** (често у изразима: ~ на пари, ~ на речи и сл.) *претерано штедљив, шкрт.* — Тврди су Рашљани, не дају пару. *Сиј.* Може не дати ... превише је тврд на помоћи. *Сим.* **10.** *чврст, дубок (о сну).* — Први сан бијаше тврд. *Кум.* **11.** *који у врло великој мери садржи карактеристику појма означеног именицом уз коју стоји, велики, жесток, тежак.* — Сиротиње такве нема надалеко и то тврде сиротиње. *Божић.* **12.** фон. *неумекшан, непалаталан*: ~ сугласник.

Изр. ~ вода хем. 1) *природна вода која садржи много калцијум-карбоната и магнезијум-карбоната*; 2) *азотна киселина, ћезап. Р-К Реч.*; ~ грађа, ~ материјал *камен и цигла, опека као грађевински материјал*; ~ на сузи бити *не моћи лако заплакати*; ~ на ушима (тврдих ушију) *наглув*; ~ орах (~ кост, ~ залогај) *в. уз орах (изр.)*; тврде главе (бити) *непопустљив, тврдоглав*; тврде руке (бити) *претерано штедљив, шкрт*; тврду кожу (~ образ) имати *немати осећања части и поноса, бити неосетљив на прекоре, не стидети се својих ружних поступака.*

тврд[2] ж необ. *оно што је тврдо, чврсто, постојано, тврдина.* — Вјетрина [је] све облаке развела, а тврд небеска стоји тиха. *Марк. Ф.*

тврдак, тврткa м бот. *белогорично дрво из пор. јавора* **а.** *в. рудељ. Сим. Реч.* **б.** *в. маклен. И.*

тврдац, тврца м **1.** *тврдица. Р-К Реч.* **2.** бот. *в. уродица* Melampyrum arvense. *Сим. Реч.*

тврдача ж бот. *биљка из пор. трава* Nardus stricta. *Сим. Реч.*

тврдија ж агр. покр. *крушка тврде коре. Вук Рј.*

тврдика ж бот. *биљка из пор. трава* Sclerochloa dura. *Сим. Реч.*

тврдина ж **1.** *тврдоћа.* — Осетио [је] сву тврдину тога наоружаног човека и сву своју слабост. *Андр. И.* Египћанин из пустиње ... сачувао је више тврдине и традиције гордости. *НИН 1970.* **2. а.** *оно што је тврдо, тврдо место, тврд комад.* — фиг. Има овде и тврдина које вам тренутно застају у грлу. *Богдан.* **б.** *тврдо тло.* — Ногама напипљем тврдину. *Ков. А.* **3.** мед. *тврд оток. Бен. Рј.*

тврђиња ж **1.** *тврђава.* — Руска тврђиња пада само овјенчана славом. *Матош.* Сетан, ходао [је] по ... београдској тврђињи дан и ноћ. *Ком.* **2.** необ. *небески свод. Р-К Реч.*

тврдити, тврдим несврш. **1.** *казивати, износити нешто као непобитну истину.* — Тврди јавно и убедљиво да ће офанзива почети тачно у поноћ. *Вас.* У очи [су јој] тврдили да нису ништа видјели. *Бен.* **2.** *осигуравати, утврђивати; причвршћивати.* — Вратнице [су] ... изнутра тврдили мандалима и клинима. *Љуб.*

Изр. ~ пазар *в. уз пазар (изр.).*

~ **се 1.** *утврђивати се, осигуравати се; јачати, снажити се.* — Да се боље тврде за јунаштво. *НП Вук.* **2.** *добијати снагу, сигурност.* — Све то [је] слушао испочетка нујно, а касније тврдећи се и набрекнувши до оне снаге којом је располагао у тучњави с доњим Курланима. *Божић.*

тврдица ж и м *претерано штедљив човек, штедљива особа, шкртац, шкртица, циција.* — Волим да ... служим њему ... него каквом тврдици. *Вел.* Важила је као тврдица и особењак. *Андр. И.*

тврдичење с *гл. им. од тврдичити.*

тврдичин, -а, -о *који припада тврдици.*

тврдичина ж и м *аугм. од тврдица.* — фиг. Земља дуго беше тврдичина прави. *Шант.*

тврдичити, -им несврш. *понашати се као тврдица, претерано штедети, цицијашити, шкртарити.* — У таквим стварима не треба тврдичити. *Глиш.* Тврдичио је и преговарао са странкама што чекају пред вратима. *Мих.*

тврдички прил. *као тврдица, претерано штедећи, шкрто, цицијашки.* — фиг. Време је тврдички бројало дане. *Моск.*

тврдичлук м *претераност у штедњи, претерана штедљивост, шкртост, цицијаштво.* — Задовољио [је] свој тврдичлук. *Ант. I.* Тврдица воли новац или бар свој тврдичлук. *Андр. И.*

тврдиш, -иша м бот. *в. тврдунац. Деан. Рј.*

тврдиша м *в. тврдица. Р-К Реч.*

тврднути, -нем несврш. *постајати тврд, тврђи*; фиг. *постајати јачи, снажити се.* — Јаки вољеви коња ... пријају дечацима када почињу да грубе и тврдну. *Петр. В.* Читав дух почео [је] да се прекаљује и тврдне. *Марј. М.*

тврдња ж *оно што неко тврди, што износи као истину.* — И тврдње и питања и прекоре изговараше потпуно једнаким тоном. *Мат.* Није ни покушао побијати очеву тврдњу. *Креш.*

тврдо прил. (комп. тврђе и тврђе) **1. а.** *са знатним степеном тврдоће:* ~ кувано јаје. **б.** *без имало лабавости, добро затегнуто, чврсто.* — Врат му тврдо био омотан црним рупцем. *Тур.* **2.** *од тврдог грађевинског материјала.* — На све стране ... тврдо зидане ... једнокатнице. *Матош.* **3.** фиг. **а.** *без имало сумње, поуздано, чврсто, сигурно; с великом решеношћу, одлучно, непоколебљиво:* ~ веровати, ~ се надати, ~ решити. **б.** *без топлине, хладно, строго, оштро.* — Тврдо га је погледала. *Кал.* **4.** *тврдим, дубоким сном:* ~ заспати.

тврдо- *као први део сложеница означава да је оно што је њиховим другим делом исказано тврдо:* тврдоглав, тврдокоран, тврдокорка, тврдокрилци, тврдоперке.

тврдо̀ва̄ње с *гл. им. од* тврдовати.

тврдо̀вати, тврдујём несврш. *в. тврдичити.* — Нема ту шта да се жали и тврдује. *Крањч. С.* Ту немој тврдовати. *Ком.*

тврдо̀врат, -а, -о *непокоран, непослушан, тврдоглав, својеглав.* — Протицале године а Жид остаје тврдоврат. *Гор.*

тврдо̀глав, -а, -о **1.** *који упорно остаје при своме, који не уважава никакве разлоге и доказе сем својих, задрт, својеглав.* — Умео је и он бити ужасно тврдоглав. *Сек.* Тврдоглав [је] као мазга. *Франг.* **2.** *непокоран, непослушан.* — Апси ага тврдоглаву рају. *Маж. И.*

тврдо̀главац, -а̄вца м *тврдоглав човек.* — Сви послушаше, ал' неће тврдоглавци из села Липе. *Том.* Човек преке нарави, тврдоглавац ... није се хтео потчинити. *Прод.*

тврдо̀главити се, -ӣм се несврш. *тврдоглаво се понашати, тврдоглаво поступати, тврдоглаво, упорно остајати при своме (мишљењу, одлуци).* — Знам ја када ћу и што могу — тврдоглави се Мрвош. *Куш.* Бањац, тврдоглавећи се ... суморно клима главом. *Ћоп.*

тврдо̀главица ж и м *тврдоглава особа; тврдоглава жена.* — Окорео [је] тврдоглавица и »непоправим«. *Игњ.*; *Деан. Рј.*

тврдо̀гла̄вка ж *тврдоглава женска особа.* — Јеси ли нашао собу за ту моју малу тврдоглавку? *Јакш. Ђ.*

тврдогла́вко и **тврдо̀гла̄вко** м *тврдоглавац.* — Тај се тврдоглавко није дао наговорити. *Шапч.*

тврдо̀гла̄вље с *в. тврдоглавост.* — Па остави Лоју на видању, а опреми заплијењене ине ... нек откају своје тврдоглавље. *Март.* Треба светачког одрицања ... и тврдоглавља да човјек пренесе своју свјетиљку неугашену на неизгубљену путу. *Гор.*

тврдо̀главо прил. *на тврдоглав начин, испољавајући тврдоглавост, врло упорно, непопустљиво, задрто.* — Тврдоглаво сам ћутао. *Вучо.* фиг. Тихо и тврдоглаво ... падао је први снијег. *Донч.*

тврдо̀главо̄ст, -ости ж и **тврдо̀гла̄вство** с *особина и држање онога који је тврдоглав, крајња непопустљивост, својеглавост, упорност; тврдоглав поступак.* — Она постојаност била је врста врло типичне тврдоглавости. *Ћор.* Показивао је тврдоглавство једног крајишника. *Јов. С.* Расрдила га је својим каприцима и тврдоглавостима. *Бег.*

тврдо̀гла̄вци, -ава̄ца̄ м мн. (јд. тврдо̀главац, -а̄вца) зоол. *врста инсеката тврдокрилаца, кукаца корњаша* Anobiidae. *Бен. Рј.*

тврдо̀гласан, -сна, -сно *који је тврда гласа. Р-К Реч.*

тврдо̀зрница ж бот. *врста пшенице* Triticum durum. *Сим. Реч.*

тврдо̀клен м бот. *в. рудељ. Сим. Реч.*

тврдо̀кожан, -жна, -жно *који је тврде коже. Бен. Рј.*

тврдо̀кожина ж мед. *отврднуће, задебљање коже, обично на ткиву носа и гркљана* scleroma. *Бен. Рј.*

тврдо̀ко̄ран, -рна, -рно **1.** *који је тврде коре (о плоду). И-Б Рј.* **2.** фиг. *крајње непопустљив, упоран, тврдоглав.* — Није [му] се Лука ... свиђао ... с тврдокорне ћуди. *Коз. Ј.* Није имао никаква утицаја на тврдокорног и суровог жандара. *Ћоп.*

тврдо̀кораст, -а, -о *тврдокоран (I). Р-К Реч.*

тврдо̀ко̄рка ж агр. **1.** *крушка тврде коре;* исп. тврдија. *Вук Рј.* **2. а.** *врста тикве тврде коре. Вук Рј.* **б.** *лубеница тврде, дебеле коре. Р-К Реч.*

тврдо̀ко̄рњак м *тврдоглавац.* — Тај тврдокорњак и изопачењак даје само злочест примјер другим. *Кос.*

тврдо̀ко̄рно прил. *тврдоглаво, непопустљиво; истрајно.* — Упорно [ћу] и тврдокорно бранити ... Јелу. *Јел.* Сва мучења тврдокорно је подносила. *Бан.*

тврдокорно̄ст, -ости ж **1.** *особина онога што је тврдокорно:* ~ плода. **2.** фиг. *тврдоглавост; истрајност.* — Ударише [су] на љуту литицу тврдокорности вјерске. *Цар Е.* Непоколебљив [је] у свом миру и тврдокорности. *Донч.*

тврдо̀ко̄рчити се, -ӣм се несврш. *тврдоглавити се.* — Што се тврдокорчи. Кад помоћ не иште неће му је ни дати. *Божић.*

тврдо̀кошка ж бот. *врста гљиве* Scleroderma vulgaris. *Бен. Рј.*

тврдо̀крил, -а, -о *који има тврда крила. Р-К Реч.*

тврдо̀крӣлци, тврдо̀крилāцā и **тврдокри́лци,** тврдо̀крӣлāцā м мн. (јд. тврдо̀крилац, -ӣлца и тврдокри́лац, -лца) зоол. *инсекти, кукци тврдих предњих крила, корњаши* Coleoptera. *Терм. 4.*

тврдо̀ња м шаљ. *човек уздржљив у показивању осећања; човек тврда срца.* — Какав ли си ми тврдоња? *Ков. А.*

тврдо̀пёрке ж мн. зоол. *кошљорибе тврдих шиљатих предњих пераја и тела покривена чешљастим љускама* Acanthopterygii. *Терм. 4.*

тврдо̀сан[1], -сна м *дубок, тврд сан.* — Топли бридеж тврдосна тупи им чула. *Божић.*

тврдо̀сан[2], -а, -о *који тврдо спава, који има тврд, дубок сан.* — Тврдосано сам ја чељаде. *Креш.*

тврдо̀срд, -а, -о и **тврдо̀срдан,** -дна, -дно *који је тврда срца, неосетљив; немилосрдан, окрутан.* — Ми људи тврдосрди ... себичним нашим страстима испијамо женско срце. *Павл.* Ионако ... тврдосрдни, мушкарци занемаре цркву. *И.*

тврдо̀ст, -ости ж *особина онога који је тврд, онога што је тврдо, тврдоћа; неосетљивост, окрутност.* — Ал' се клони и тврдости човјече. *Вел.*

тврдо̀ступан, -пна, -пно *тврд, тежак за ход (о стази, путу).* — Вјетар је тјера некуд неким тврдоступним стазама. *Божић.*

тврдо̀ћа ж **1.** *механичко својство чврстих тела, отпор који она пружају продирању оштрице; степен, јачина те особине:* ~ метала, лествица, скала тврдоће. **2.** фиг. **а.** *строгост, оштрина; окрутност.* — Дирнута [је] тврдоћом његове заповиједи. *Бег.* **б.** *упорност, тврдоглавост.* — Тврдоћа његове воље ... свакоме [је] задавала муке док је био дјететом. *Павл.* **3.** фиг. *тврдичење, тврдичлук.* — Ма што већма дом тврдоћом стеже, то се већа несит у њем леже. *Март.*

тврдо̀усан, -сна, -сно и **тврдо̀уст,** -а, -о *који је тврдих уста, који се опире управљању уздом (о коњу). И-Б Рј.* Коњу тврдоусту тврдо жвало. *Дан.*

тврду́нац, -нца м *орах тврде љуске, коштунац;* исп. тврдиш. *Р-К Реч.*

тврђа и **тврђа** ж **1.** *утврђење, тврђава.* — Ускочише у тврђе Добој, Маглај. *Павл.* фиг. Није ни Регина непредобива тврђа. *Новак.* **2.** *потврда, уверење; гаранција, јемство.* — Потпише тврђу да неће жену дома повести. *Љуб.* **3.** *тврдичење, тврдичлук, шкртост.* — Од тврђе [трговци варошани] на драмове све чине. *Вук Рј.* **4.** *тврдоћа, тврдина. Деан. Рј.* **5.** (тврђа) покр. *каменит терен, крш.* — Сунце пече, очи да искоче, и тврђа је кудијен идемо. *Њег.*

тврђава ж **1.** *одбрамбено утврђење ограђено бедемима.* — На клисурама [је] почивала стара запуштена тврђава. *Шимун.* Брат је већ десет дана лежао затворен у тврђави. *Селим.* **2.** покр. *доказ, потврда, уверење; гаранција, јемство. Рј. А.*

тврђавица ж *дем. од тврђава.*

тврђавнӣ и **тврђавскӣ,** -ā, -ō *који се односи на тврђаву, који припада тврђави.* — Стражари нас сагледаше с тврђавних круништа. *Креш.* Располагала [је] ... тврђавском бригадом. *Ч-М.*

тврђан, -а, -о *у дем. значењу: тврд.* — Ти земљицу, ту тврђану зипку, у љуљашку претвараш му гипку. *Прер.*

тврђē и **тврђе** прил. *комп. од тврдо.*

тврђе́ње с *гл. им од тврдити (се).*

тврђӣ, -ā, -ē *комп. од тврд.*

тврђица ж *дем. од тврђа.* — Гонијаше нас све до наше тврђице. *Јурк.*

тврткa ж *трговачка кућа, трговачка фирма.* — Дописивање с трговачким тврткама наједном [му] омрзну. *Коз. Ј.*

тӗ *ген. јд. и ном. и ак. мн. показне замснице »та«, и ак. мн. показне замснице тај;* исп. тај, та, то.

те[1] (тӗ) **I.** везн. **1.** *између саставних напоредних реченица указује* **а.** *на узрочно-последичну везу онога што је у њима изложено, па.* — Распре сјеме посијаше грко, те с њим племе српско отроваше. *Њег.* Сама се бацила на побожност и милосрдност, те су је у граду већ сматрали светицом. *Мар.* **б.** *да се другом реченицом износи намера радње исказане првом реченицом.* — Хајде да пошљемо Аганлију ... нека иде те их мири. *Вук.* Сутра, на мој дан рођења, познаници ће долазити те ми честитати. *Дом.* **в.** *служи као спона између саставних реченица једносмерног значења: па, и.* — На огњишту пуцкара ... ватрица, а око ње поседали укућани те разговарају. *Вес.* Радовала [се] што је из њене душе нестало сваке бојазни те што ју је заокупило угодно чувство безбриге. *Шимун.* **г.** (обично у елиптичним реченицама) *казује закључак: дакле, према томе.* — Свак ради за се, те и ја. *Јор.* Немачки фронт је пробијен и тачно је оно народно: ко губи има права да се љути. Те и Немци. *Јак.* **2.** *између зависних и управних реченица* **а.** *указује на последичан однос зависне реченице према главној, која садржи неки корелатив (показни прилог, придев и сл.): да.* — Старачац је, сух и тако нагрешпане коже на образима и на челу, те му ситно лице

више и не изгледа као у жива човјека. *Нех.* Толико сам и сам писмен те могу без веће сметње пратити вашу мисао. *Кол.* **б.** *везује поредбене зависне реченице са главним истичући изузетну неједнакост, односно неостварљивост онога што оне казују, због околности изнетих главном реченицом: а камоли, а некмоли.* — Ту данас не помажу ни најискуснији доктори, те ће што знати твоја баба Наста из Мале Иванче. *Ком.* Умиру ђенералице младе и зелене, те неће Симка. *Рад. Д.* **в.** *када се у зависној реченици износи нешто што проузрокује, условљава радњу или стање изнето у главној реченици: што.* — Шта ти је, море, те ћутиш? *Вес.* Који ти је ђаво те се смијеш! *Јор.* **г.** *стоји уза глагола говорења, мишљења, осећања и сл. или уза неких других глагола непотпуног значења, односно уза речи које захтевају ближу допуну, везујући их са исказном реченицом која их допуњује: да, што.* — Исти је Вертер, и ја не верујем те није још и толико луд да би се и убити могао. *Лаз. Л.* Сједио је ... о десну мајору и чиниo се те слуша мајора. *Новак.* Она нагна Стевана те се ожени. *Вес.* Ко год дође под Космај ретко те неће изићи и до Тресија. *Глиш.* Срећа још те сам на ногама имао чизме. *Јевт.* **д.** *у служби односног везника: који, што.* — Чије ово плеће те га гледам? *Ђег.* Многи су га волели, а било их је те га мрзе. *Дом.* Наши су стари много преводили ... псалме, а особито оне те се зову покорни. *В 1885.* **3. а.** (обично поновљено) *у причању, за набрајање (најчешће по неком реду, важности и сл.).* — Вама прође све време у пићу. Те славе, те преславе, те мобе, те даће: само пијете. *Вес.* У насловима сваки дан све већа слова, те неки упитници, те ускличници. *Кол.* **б.** *за везивање истих или сличних речи које се понављају, кад се истиче интензитет или трајност радње или нека друга околност: па.* — И још једаред, не дам, те не дам. *Кост. Л.* Копају те копају, а ти плаћај те плаћај порезе и намете. *Вел.* **II.** речца **1. а.** *у узвичним реченицама, уз упитно-односне заменице и прилоге, често у вези са прилогом »још« и везником »и«, за појачавање, истицање смисла онога што се износи: још.* — Је л' било боја ... по нашем одласку? ... — Те још каквог боја! *Вес.* Има и те какве разлике између Грка и Србина. *Срем.* Да л' је писмен? ... — Писмен, те како. *Јакш. Ђ.* **б.** *за ближе одређивање или истицање онога што је већ исказано: баш, чак, и те како.* — Ти се уби, господине? — Јесам, те много. *Нен. Љ.* И крчма и крчмарица имаху привлачну снагу, те велику. *Мат.* **в.** *у вези с речцом »ли«, за појачавање исказа.* — Бежи, угурсузе, те ли угурсузе један! *Шуб.* **2.** (често отегнуто: тее) *у значењу узвика, износи нијансу бојазни, несигурности у оно што се исказом саопштава, или и потцењивања тога;* исп. тхе. — А деца, куме? — Те, деца — моја деца? Није свет решето. *Глиш.* Па ви сте ... онда добро пазарили! — Теее! учини момче и слегну раменима насмехнувши се мало, па оде ... даље. *И.*

те[2] *енклитички облик ген. јд. личне заменице »ти«.*

тѐа̄тар и **теа́тар,** -тра м грч. **1.** *место, зграда где се изводе позоришни, казалишни комади, позориште, казалиште.* — фиг. Наша улога за свјетски театар постављена [нам је] већ у колијевку. *Уј.* **2. а.** *позоришна представа; догађај сличан позоришној представи.* — Сад се отвори прави театар од смијешне вике. *Миљ.* **б.** фиг. *глума; претварање, изигравање.* — Него и то није био него пуки театар. *Шен.*

Изр. играти, правити ~ *понашати се као на позорници, глумити, изигравати нешто.*

тѐа̄тарскӣ и **теа́тарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на театар, који припада театру, позоришни, казалишни:* ~ комад, ~ критичар, ~ глумица, ~ публика, ~ уметност, ~ инвентар.

тѐатрā̀лан, -лна, -лно **1.** *карактеристичан за театар, за сцену; драмски.* — У величанственo театралном монологу ... Турчин понаособ износи ко је какав од виђених Срба. *Сур.* **2.** *који је прорачунат на ефекат, извештачен, неприродан, намештен.* — Кадикад некаква театрална геста открива ... жену. *Војн.*

театрализи́рати, -йзӣрā̄м и **театрā̀лизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *подесити, подешавати за театарско, сценско извођење, драматизовати.* — Учио је слушајући књижевничке разговоре, које је у себи формирао, театрализирао, заодијевао у пластички облик. *Бен.*

театрā̀лија и **театрā̀лика** ж **1.** зб. *све што се односи на театар; оно што карактерише театар.* **2.** *позоришна представа;* фиг. *театрално, намештено извођење нечега, театралност, позерство.* — Све [је] то ... једна глупа бесмислица, пука церемонија, удешена театралија за публику жедну сензација. *Петр. В.* Он је осјећао инстинктивно ... како иза те театралике ... долази нешто неизрециво тешко. *Крл.*

тѐатрā̀лно прил. *на театралан начин, као на позорници; с подешеном позом, намештено, извештачено.* — Нина сасвим театрално пође до врата. *Нех.* Театрално [је] преломио своју сабљу о ограду на мосту, и предао се. *Андр. И.*

театрā̀лнӧст, -ости ж *особина онога што је театрално; глумачки гест, подешена поза, извештачено, неприродно понашање, позерство.* — У његовим јадањима било [је] ...

много искрености, али и много театралности. *Јов. С.*

театро̀лог м грч. *научник који се бави театрологијом, стручњак за театрологију.*

театрологија ж *наука о позоришној, казалишној уметности.*

театро̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на театрологе и театрологију*: ~ изучавање, ~ рад.

тѐбе и **тѐбе** *ген. и ак. од личне заменице »ти«.*

тебе́ка(р) и **тебека́рена** *в. тебе. Вук Рј.*

тебѐшӣр, -и́ра м тур. *в. креда (1).* — Далеко је под Биоград, и Биоград наново градити, без аршина и без тебешира. *НПХ.*

тѐби и **тѐби** *дат. и лок. од личне заменице »ти«.*

теби́ка(р) и **тебика́рена** *в. теби. Вук Рј.*

тева́бија и **тева̀бија** ж тур. зб. **а.** *пратња, свита; дружина.* — Питао се ... где је везир пронашао ову необичну тевабију. *Андр. И.* Хотелска послуга и остала тевабија опколила ме је са свих страна. *Пол. 1972.* **б.** ир. *једномишљеници, следбеници, присталице.* — Да живи ... и сва друга теоријска и активна тевабија. *Матош.*

те́вати, тѐвāм несврш. непотп. заст. *в. требати.* — Тева тако бити; тевају доћи. *Вук Рј.*

тѐвдӣл прил. тур. покр. *потајно, кришом.* — Да ја идем тевдил у Удбину. *Вук Рј.*

тѐвсија ж тур. *в. тепсија.* — На великим тевсијама поредане баклаве, урмашице, локуми ... па шта ко хоће нека једе. *Ћор.*

тѐвтер м тур. *в. тефтер.* — Много дугује! Три и по стране у тевтер само његово дуговање записано. *Срем.*

тѐг м (лок. те́гу) **1. а.** *металан предмет обично ваљкастог облика, тачно утврђене тежине, који служи за мерење других предмета на ваги.* — фиг. Лудило твоје биће плаћено тежином истом док наш тег претегне. *Панд.* За очне капке обесили му се тегови. *Божић.* **б.** *сличан предмет који служи за покретање разних механизама, односно за одржавање равнотеже њихових делова.* — Поче избијати девет и тегови сами потегоше једни наниже, други навише. *Шапч.* фиг. Република представља један од великих тегова ... у свим договорима о одржавању цене злата. *НИН 1971.* **в.** мн. спорт. *спортски реквизит, две гвоздене кугле одређене тежине, причвршћене на крајевима металне полуге.* **2. а.** *вуча, тегљење.* — Коњи неједнаки на тегу. *Вук Рј.* **б.** *тежак, напоран посао; напор.* — Ваљало би да нас знање чини одлучније у најплеменитијем тегу овога живота. *Павл.* **3.** *искрчени и затрављени део њиве; ораница; усев, летина.* — На вас чека груда још нетакнута. Пливат ће вам плуг по тегу. *Наз.* Поља и тегове газили [смо] људске. *М-И.; Вук Рј.* **4.** покр. *повесмо, пасмо, тежина. Вук Рј.*

тѐгавац, -āвца м бот. *биљка из пор. боквица* Plantago, P. coronopus. *Сим. Реч.*

тѐгаљ, -гља м *тегљење, вуча.* — Изда наређење крстарицама ... да помогну оштећеној »Поли« и да је ... узму у тегаљ. *Б 1960.* Брзина у тегљу била је 5,8 чворова ... на сат. *ВУС 1971.*

тега́рити, тѐгāрӣм несврш. *вући, тегљити.* — Тегаре тешке митраљезе и машинске пушке с набијеним оквирима. *Кик.*

тѐгет прид. непром. *затворено плав, тамноплав*: ~ капут, ~ хаљина, ~ одело.

те́гла ж лат. *стаклена посуда, обично у облику ваљка или призме, за држање прерађевина од воћа, поврћа и сл.; грнчарска посуда сличног облика (обично за млеко).* — На њима [орманима] поређан [је] порцулан и тегле с разним компотом. *Срем.* Земљане лончарске тегле [су] напуњене киселим млијеком. *Коз. Ј.*

теглѐнӣк, -и́ка м и **теглѐница** ж *теретни пловни објекат без властитог погона који се везује за тегљач.* — На води је ... био реморкер и тегленица. *Торб.; Бен. Рј.*

теглѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на тегленике.*

теглѐничкӣ, -ā, -ō *који се односи на тегленице.*

теглѐња̄к, -а́ка м *тегленик. Бен. Рј.*

тѐглӣ̄ћӣ, -ā, -ē *који се употребљава за тегљење, за вучу*: ~ стока, ~ марва.

тѐглити, -ӣм несврш. **1. а.** *вући кола у запрези (о запрежној марви); возити вукући за собом.* — Беше пут бољи ... те су коњи лакше теглили. *Јакш. Ђ.* Њемачки реморкер ... пловио је према Гибралтару ... теглећи за собом велики стари теретни брод.. *ВУС 1971.* Они ми се чине попут волова који тегле силне вреће туђега блага. *Ков. А.* **б.** *држећи некога за руку присиљавати га на кретање.* — — Окрену [се] Ненаду, којега је теглио и вукао за руку. *Бур.* **в.** *преносити терет вукући га за собом по земљи или носећи на себи; превозити, преносити нешто на колима или товарној животињи.* — Истина, теглио је тамо вреће соли и цемента, али бар ... није страховао. *Ћоп.* Доспео је до старог ... гробља, крај кога тегле само рабације. *Петр. В.* фиг. Све сам ја вас теглио на својим леђима. *Крл.* **г.** *дохватити и потезати, вући.* — Стари рибар тегли за крајеве мреже. *Шант.* Корио [га је], пријетио му и напокон теглио за уши. *Шимун.* **д.** фиг. *бити под теретом неке обавезе, сносити последице нечега.* — Село ... тегли одговорност за тај злочин. *Нов.* **2. а.** *радити без одмора тешке послове, рин-*

тати, дирнути, издирати. — Теглио сам ја што није жив човјек теглио. *Андр. И.* Она ту тегли године и године, дала је Липајевима најбољу снагу. *Мих.* **б.** *излажући се великим напорима преваљивати неки пут.* — Тегле просци из десетог села, као овце на солило. *Коч.* **3. а.** *вући, нагињати на неку страну, у неком смеру; журно се кретати некуд, наглити.* — Свечев барјак тегли на сриједу . . . листом ћемо за барјаком поћи. *Март.* Гомила тегли ка начелству очекујући ко ће отуд изићи. *Нуш.* **б.** фиг. *бити наклоњен некоме, симпатисати некога.* — Знало [се] да више тегли Русима него Француза. *Нов.* **в.** фиг. *чинити да се неко приближи некоме, нечему, привлачити.* — Пушта . . . се дијете [деди] да га љуби, зар крв вуче, тегли крв сама, препознала се. *Сиј.* **4.** *пружати свом дужином, протезати.* — Укипи се теглећи руке увис што је више могао. *Чипл.* **5.** *увлачити димове пушећи.* — Стари [је] свим силама теглио из чибука. *О-А.* **6.** покр. **а.** *имати одређену тежину, тежити.* — Сводови [су] сведени лакијем каменом . . . и опекама с острва Родоса, од којих пет комада једва да тегле колик' једна наша тубла црвеницом замијешена. *Љуб.* **б.** *мерећи утврђивати тежину, мерити, вагати. Вук Рј.*

~ се 1. а. *истезати се, развлачити се.* — фиг. Дан се теглио прљав, кишан. *Мил. В.* **б.** *простирати се, ширити се.* — Око влажних поља теглила су се плава брда, затварајући видик. *Ћос. Б.* **2.** *чинити широке покрете тела да би се оно размрдало и покренуло из опуштености, сањивости и сл., протезати се.* — Устане зевајући и теглећи се као да је у својој соби. *Трифк.*

тѐглић, -и́ћа м *у дем. значењу: онај који тегли, вуче; теглећи вочић.* — Риђан [је] теглић, кому још ни рогови не дорастоше. *Ков. А.*

тѐглица ж покр. *направа за извлачење течности из бурета, натега.* — Јабуке [су] као дечја глава, а крушке као теглица. *Берт.*

те́глица и **тѐглица** ж *дем. од тегла.*

тѐглић, -и́ча м *онај који тегли, вуче; теглећи во.* — Најдурашнији тегличи који су десетинама хиљада година читаве народе . . . селили из једног континента у други, највреднији орачи незапараних степа и пустара, изумиру пред коњима и тракторима. *Петр. В.*

те́гло с *бродско уже од челичних жица, кабел реморкера.* — Реморкер зазвижди, опрезно натегне тегло и постепено стане повећавати број окретаја вијка. *Шов.*

тегља̀рина ж *утврђена цена или такса за тегљење.* — Уређено [је] да половица тегљарине буде исплаћена по испловљењу из луке . . . а друга половица по доласку тегља у Сплит. *ВУС 1971.*

тѐгљач, -а́ча м **1.** брод. *брод за тегљење, вучу других пловних објеката, реморкер.* — Прије рата смо имали ријечно бродовље, тегљаче и тегленице у укупном износу од 40000 тона. *ЕГ 1.* Тегљачи и шлепови морају да плове полунатоварени јер су реке плитке. *Пол. 1972.* **2.** *уопште возило које тегли, вуче друга возила која су без властитог погона.* — Испред огромних хангара . . . механичари [су] . . . викали возачима тегљача, трактора и цистерни да скрену десно. *НИН 1959.* **3.** *радник који теглећи, гурајући, покреће неки механизам.* — Сви су они помало тапкароши и тегљачи рингишпила без мотора. *НИН 1958.*

тегљѐнӣк, -и́ка м и **тегљѐница** ж *тегленик, тегленица. Р-К Реч.*

тѐгљење с *гл. им. од теглити (се).*

тѐгљив, -а, -о **1.** *који се лако може теглити, развлачити, растегљив.* — Чисто сребро . . . је ковно и тегљиво. *НХ.* **2.** *који се отеже; слузав.* — Болесници . . . искашљују . . . много тегљиве . . . гњиладине. *Батут.*

тѐгљивӧст, -ости ж *особина онога што је тегљиво. Р-К Реч.*

тѐгнути, -нём сврш. покр. *додирнути, дотаћи, такнути.* — Само што би га ноктом тегнуо, бронз би задрхтао. *Војн.* фиг. То су пјесме . . . од људи, које је та култура ако и мало, али ипак већ тегнула. *В 1885.*

те́гнути, тѐгнём сврш. **1.** *претегнути, превагнути;* фиг. *надвладати, надјачати.* — Мари пукне суд. Увелико тегнуше добре стране: непорочан досад глас и младост. *Буд.* **2.** *кренути у неком правцу, према некоме, нечему, потегнути некуд.* — Ал' кад деци тегне мати, њу не може задржати. *Змај.* Још би ти гвоздени врагови тегнули овамо доћи. *Шен.* **3. а.** *посегнути за нечим, машити се нечега.* — Што науми не одуми, па да тегне облаке са неба скидати, и те би скидао. *Горд.* **б.** *определити се за нешто, одлучити се на нешто.* — Ми судимо да устанак још није ни почео право и да би се у њ тегнули пустит и мухамедовци. *Старч.*

тегӧба ж **1. а.** *физичка нелагодност, мучнина, мука.* — Нека зеља и поврћа могу изазвати тегобу и неред у желуцу и цревима. *Батут.* За болеснике предност је у томе што се њихове тегобе [у Институту за рак] могу подробније утврдити, пратити и лијечити. *ВУС 1972.* **б.** *терет, тежина; тешкоћа.* — Корак [јој је] био свезан страшном тегобом сукања, које јој као тучано звоно нагнело око кукова. *Рад. Д.* фиг. Била је приправна поднашати с њима све тегобе живота. *Леск. Ј.* **2. а.** *психичка нелагодност, потиштеност, утученост због брига, неизвесности, претрп-*

љених патњи и сл., која ствара осећај непомичног тешког физичког терета. — Тегоба му притисла срце, као тежак камен. *Бег.* На душу пала нека тегоба. *Радул.* **б.** *патња, трпљење; мука, невоља.* — Гледах у њој коб згашеног једног роба, у муци мучних тегоба гдје руке свезане свију. *Гал.* У многим ратовима ... делио [је] тегобе простога властелина. *Кнеж. Л.*

тѐгобан, -бна, -бно *тежак, мучан, напоран; испуњен тегобама, патнички.* — Тегобан живот им је избраздао лице. *Јак.* Мисли су њезине тегобне и тужне, никако с њима да изађе на крај. *Донч.*

тѐгобно прил. *на тегобан начин, с тегобом, мучно; напорно, тешко.* — Критичар ... тегобно осјећа како ... не може докучити све нити дјела. *Зог.* Мени није тегобно ићи на галију. *Вел.*

тѐгобнōст, -ости ж *особина и стање онога што је тегобно; тегоба. Р-К Реч.*

тегòта ж *тегоба.* — Ови су топови због своје стравичне величине и теготе споро палили. *Љуб.* Сваки занат има ... своје ... теготе и невоље. *Срем.*

тѐготан, -тна, -тно *тегобан.* — Посао није нимало теготан. *Новак.* Затрпавши се у крупне и теготне бриге ... распадоше се без опроштаја. *Петр. В.*

тегòтиња ж *живот у оскудици и тегобама; средина у којој се тако живи.* — Вјерујмени, која сам из теготиње дошла, није сиромах онај који нема, него онај који је имао па изгубио. *Сек.*

тѐготити, -ӣм несврш. *оптерећивати; погађати, притискивати.* — Злочинство са свим љагама ... не срамоте и не теготе само починитеља ... већ прелазе и на млађе. *Цар Е.*

тѐготно прил. *тегобно.* — Теретна кола теготно се вуку друмом. *Креш.* Страховала је да неће ништа знати рећи, па јој је било теготно. *Петр. В.*

тегòћа ж *тегоба.* — Не би [нам] било у том никакве тегоће. *Павл.* Познавали су тегоћу рати с Црногорцима. *Љуб.*

тѐда-нѐгда прил. *напослетку, најзад, напокон.* — Али они сједе ... Теда-негда крену. *Вел.* Теда-негда смирим се ... сједнем на праг и гледам. *Пец.*

тедáруђ м тур. покр. *уредно газдовање, економичност. Шкаљ.*

Изр. живи на тедаруђу *живи добро, угодно, пријатно, све има припремљено. Вук Рј.*

тедáруђити, -ӣм несврш. покр. *штедети, економисати. Шкаљ.*

тедарȕљи прид. непром. покр. *штедљив, економичан. Шкаљ.*

тедáруђница ж покр. *она која штеди, економише, кућаница.* — Није она [газдарица Сока] као друге жене ... расипница, него баш права тедаруђница. *Ћор.*

тѐдења ж покр. **а.** *припев у колу.* — О јабуко, тедена, зеленико редена. *Вук Рј.* **б.** *врста кола у коме се припева припев: тедена.* — Најрадије се играју [у нишком крају] ове игре: ... тедена. *Рј. А.*

тедȅум м лат. кат. *свечано благодарење, служба божја захвалница (у католичкој цркви).* — Из дворане изиђоше у тамошњу самостанску цркву св. Марије, гдје је одслужен »Тедеум«. *Шиш.*

тѐдибȏј м енгл. *мангуп, неваљалац, хуligан. Кл. Рј.*

тѐђел м тур. покр. *ситни шав, ситно прошивање. Шкаљ.*

тѐђелити, -ӣм несврш. тур. покр. *ситно шити, прошивати; вести ланчаним бодом. Шкаљ.*

тѐжа ж **1.** физ. *привлачна сила Земље (и других небеских тела) због које сва тела падају на њихову површину, гравитација.* — Ако тело држимо у руци, осећамо дејство силе којом Земља привлачи то тело. Та сила зове се Земљина тежа. *Физ. З.* На Мјесецу је сила теже шест пута мања од оне на Земљи. *ОГ.* **2.** (и тȇжа) заст. *в. тежина.* — Тежа му [злату] је 20,4 пута већа од воде. *Панч.*

тѐжак, тéшка, тéшко (одр. тȇшкӣ; комп. тѐжӣ); супр. лак **1.** *који има велику тежину, који по тежини превазилази предмете исте врсте:* ~ камен, ~ возило, ~ оружје, ~ предмет. **2.** **а.** *који изискује велики напор, велик труд, напоран.* — [Играче] разне сцене једне исте тешке ... улоге. *Андр. И.* С таквим човјеком дебата [је] тешка. *Крл.* **б.** *за шта се с напрезањем, дужим размишљањем може одлучити.* — То би ... био тежак избор. *Јонке.* **3.** *непријатан, неугодан, загушљив.* — Осећао се тежак и мучан мирис крављег млека. *Андр. И.* У маленој, ниској ... собици зрак је претопао и тежак. *Новак.* **4.** *који делује одбојно, неприступачан, с којим се не излази лако на крај.* — Карактера беше тешког: пламен и жесток, у љутини је био неприступачан. *Ћос. Б.* **5.** *који је (по својим негативним особинама) изнад просечног, обичног, велик, веома строг, суров:* ~ пијаница, ~ кривица, ~ казна, ~ робија. **6.** *који се с муком, с великим болом подноси, који угрожава живот, опасан.* — Још на почетку тамновања преболио [сам] тешку болест. *Чол.* Голорук [је] налетио на животињу ... платившн тешким ранама. *Нех.* **7.** *несносан, неподношљив, неповољан, мучан.* — Кад су ... дошли тешки дани ... остао је без круха. *Крл.* Његове су речи на мене чиниле тежак

утисак од којега сам узалуд хтео да се отргнем. *Нуш.* **8.** *који се лако не може прежалити, болан, ненадокнадив:* ~ губитак. **9. а.** *који се с напором, напрезањем може да схвати, разуме, неразумљив, нејасан.* — Озбиљније и теже књиге никада немају велику публику. *Скерл.* Тешке метафоре ... претеране хиперболе ... чине књигу и сувише неразумљивом. *Прод.* **б.** *сложен, замршен, компликован.* — Теже спорове пресуђивали [су] капетани, а мање кметови. *Вујач.* Обадвоје је размишљало о тешком питању: што је у овом случају најбоље радити? *Новак.* **10. а.** *који оптерећује вареље, пробаву, који се споро вари:* ~ храна, ~ вечера. **б.** *претеран, који има велику концентрацију, велики процењат алкохола, који претерано оптерећује, жесток.* — Усне су јој црне, изгорене од тешка пића. *Пец.* После рада ... и тешког црног вина свак спава слатко. *Каш.* **11.** *тром, спор, незграпан, невешт.* — Напољу се чуо тежак бат цокула службеника Јефте. *Бар.* Свећењик [је] ... већ у годинама, крупан, мирних и малко тешких кретња. *Наз.* **12.** *густ, чест, дебео, доброг квалитета, који добро утопљава (о тканинама, одећи).* — Седела је у фотељи ... сва у својим хаљинама од тешког штофа. *Андр. И.* На њој је био ... »зобунац« од тешке свиле. *Новак.* **13.** *погрдан, увредљив, који некога веома оптужује, ружан; срамотан.* — Колико пута велим ја ... да ћу с оном мојом дома само лијепо зборит', да нигдје од мене не чује тешке ријечи. *Поп.* Та осуда [дивљег брака] бива још тежом ако се роди дијете, јер се оно сматра незаконитим. *ВУС 1973.* На све те тешке оптужбе Пиквик није био уопће кадар изнијети ма какво оправдање. *Креш.* **14.** *који је по вредности велик (о новцу), који се јавља у великим количинама, веома богат.* — Многи су дошли са тешким парама и не питајући за цену куповали све што им је долазило до руку. *Јак.* Види се да су неки тешки богаташи, иако се стално жале како им овдје све недостаје. *Бон.* **15.** *велик по количини, грозан.* — Моја искрвављена душа није могла друкчије, и опет сам пролила тешке сузе. *Бос. Б.* **16. а.** *велик по јачини, интензитету; кондензован, претеран.* — Неко [је] ринуо колац међу њихова срца, па јој се спуштао на душу тежак бол. *Петр. В.* Налијева се на њих глуха и тешка тишина. *Крл.* **б.** *коме се не може одолети, неодољив: дубок, чврст; немиран (о сну).* — Он је отварао трепавице, али их је тешки санак притискивао. *Вес.* Уснула је тешким непотпуним сном. *Краљч. Стј.* **17. а.** *који има висок ранг, који се више цени (по хијерархијском положају); меродаван.* — Неки од фратара ... познају газду, али неће ... да га поздраве; мисле да он то треба први да уради: црковна је власт тежа од свјетовне. *Тип.* Није ... ни свачији суд у стварима књижевног укуса подједнако тежак и меродаван. *Нед.* **б.** *који има велику важност, велики значај, који ужива добар глас, одвећ озбиљан.* — Тешким и озбиљним ријечима исприповиједио је Никола ... људима о погибији. *Хорв.* Веле да је он стара, тешка фирма која ће на сваком месту добро да ради. *Јевт.* **18.** (само у ж. роду) *у другом стању, трудна, бременита (о жени).* — Ивка, премда тешка, морала ју је дворити ... питати што би кухала. *Коз. Ј.* **19.** *тужан, жалостан, сетан, суморан.* — Сви су под дојмом тешкога растанка. *Огр.* Старојко ... викну Шабану: — Шабан, де ону тешку ... Цигани засвираше. *Станк.* **20.** *дубок, низак (о гласу, тону).* — Шта се то ... догодило? — Зачује се ... с прага тежак и мумлав глас. *Каш.* Из удаљеног дијела куће допирали су ... тешки пасажи ... сонате. *Краљч. Стј.* **21. а.** *који је пун облака, прекривен облацима.* — Небо је тешко и некако гадно зелено. *Нех.* Тешким небом, из кога је роминьала игличаста киша, пловили су ниски ... облаци. *Бос. Б.* **б.** *густ, непрозиран, таман (о магли, диму, облацима).* — Нисмо [се] могли оријентисати. Магла је била све тежа. *Јак.* Већ се пуши ... гарави, тешки дим. *Матош.* Над житним пољима лутају тешки облаци. *Тад.* **22.** *који се с напором креће, тром, изнемогао, пијан.* — И у скупштину дођу Ахејци тешки од вина. *М-И.* **23.** *који одаје силину чега, снажан.* — Душан ... притисне тежак цјелов на њена уста. *Бег.* **24.** *тврд, чврст.* — Осјећају се више уморни но да су ... најтежу земљу копали. *Тип.* Земља треба да је што снажнија, да није суха, тешка и хладна ... да није каменита ни шљунковита. *Тод.* **25.** *одвећ изразит, јарки.* — Посљедња јесен је прошла воћњаком мојим и пролила тешке и зреле боје по воћу. *Кркл.* **26.** *који је под теретом, у којем се осећа велик терет.* — Тешке очи склапају се на сан. *Матош.*

Изр. бити тешке руке, имати тешку руку *имати веома снажан, јак ударац руком;* бити тешке среће *бити несрећан, немати успеха.* — Тешке сам среће, неће ме ниједна цура. *Тип.*; глава ми (му итд.) је тешка *боли ме (га итд.) глава;* колико је (неко) тежак (погодити, проценити) *проценити чију вредност (обично његову финансијску моћ).* — Келнерово око је у већини случајева погодило тренутно колико је гост »тежак«. *Пол. 1958.*; постати (бити) земљи ~ *постати (бити) веома омрзнут, опасан; кобан.* — Нису ништа знали [о Бонапарти] осим да је »постао земљи тежак«, јер свуда доноси рат, немир. *Андр. И.*; срећан је колико је ~ *веома је срећан;* ~ случај *каже се за онога који је психички, ментално изгубљен, који се не може излечити, настран.* — Тежак случај — понови натпоручник за Швејком. *Јонке;* ~ артиље-

рија а) *топови великог и највећег калибра*; супр. лака артиљерија; б) шаљ. *о људима који су непокретљиви, који се нерадо или споро покрећу на какав посао или какву акцију*; ~ атлетика *спортска дисциплина у коју се убрајају: бацање кладива, дизање тегова, рвање, бокс, надвлачење конопца (ужета) итд.*; ~ вода а) *вода која садржи разних супстанција више него обична вода*; б) хем. *вода у којој се место обичног водоника налази тешки водоник* (D_2O); ~ индустрија *индустријске гране које се баве производњом средстава за производњу, за рад (машина, уређаја итд.)*; ~ категорија *једна од основних категорија у борилачким спортовима (у боксу: преко 81 кг, у рвању: преко 87 кг итд.)*; тешка срца, с тешким срцем *нерадо, безвољно*; тешке фигуре (у шаху) *краљица (дама) и топови*. — Лаким фигурама [у шаху] сматрају се коњи и ловци, а тешким краљица и топови. *Шах 1*; тешки водоник хем. *деутерије(ум), изотоп водоника са атомском тежином 2*; тешки метали, тешке ковине *метали, ковине који тешко оксидишу (злато, сребро, платина)*; тешко је земљи држати *каже се за нешто чега је много*; ~ уље *трећа фракција катрана каменог угља (од 250° до 270° C)*.

тѐжāк, -áка м (вок. тѐжāче) **а.** *човек, сељак који се бави обрађивањем земље као главним занимањем, земљорадник, ратар*. — Стајао је ту над родним пољем ... честити тежак који зна како жито дише. *Ћоп.* **б.** *радник који ради за надницу, који добива награду по једном дану*. — Тамо је један господар косио сијено и имао је много тежака. *Брл.*

тѐжāк-бȁша м заст. и покр. *најбољи и највреднији тежак, земљорадник у селу. Шкаљ.*

тежàкиња ж *женска особа тежак*. — Пред тезгом се љуљао Амброзије и гласно нешто причао тежакињама. *Бен.* Видиш, ја сам једна проста и кукавна тежакиња. *Ћоп.*

тежàклук м *обрађивање земље, земљорадња, ратарство; надничарство*. — Сваки ту око чаршије има макар по њивицу, па се гдјекад заповрзи препирка и о земљи, о тежаклуку. *Мул.* Хода по свијету ... отима се и тежаклуком и мајсторијом. *Коч.*

тежáков, -а, -о *који припада тежаку*.

тѐжаковати, -кујēм несврш. *бавити се тежаклуком, земљорадњом, обрађивати земљу*. — Ево нас ... код куће, тежакујемо, патимо се, жуљамо курузу. *Ћоп.*

тѐжан, -жна, -жно *који може да се обрађује, обрадив. Бак. Реч.*

тѐжāн, -а, -о покр. *в. тежак*. — Тежан ли си, мој брате, сведно ка' и црна земља. *Рј. А.*

тѐжан, -жна, -жно и тѐжана, -о *који је начињен од тежине, конопље, конопљан, кудељни*. — Станојло је био босоног ... у тежаној кошуљи. *Пол. 1957; Рј. А.*

тежàнйк, -йка м покр. *в. тежатник. Рј. А.*

тѐжāње с *гл. им. од тѐжати*.

тежáтак, -тка м *в. тежатник*. — Јер Власима Турци не вјерују, а шеница тежатка не чека. *НП Вук.*

тѐжатељ м заст. = тежитељ *в. тежак*. — фиг. Велика је незгода наше књиге да је већина њезиних тежатеља задојена млијеком туђинке. *Павл.*

тѐжати, -жйм несврш. заст. *тежити. Рј. А.*

тѐжати, -āм несврш. **а.** *добивати у тежини, повећавати се, расти у тежини*. — Наши пртљази и капути ... упијају у себе сваку кап. Тежају, а при ципелама прианјају ... наслаге од расквашених ораница. *Ћон.* **б.** фиг. покр. *бити досадан, досађивати*. — Добро [ћеш] учинити самоме себи, митом се обогатити да ми већ не тежаш да ти зајмљем. *Љуб.*

тѐжатнӣ, -ā, -ō *у који се ради, радни (о дану)*; *који се носи при раду (о одећи)*. — Долазе у град у тежатне дане да овдје продаду свој сиромашни трг. *Пол. 1950.* Амруш [је] у тежатном руху. *Мат.*

тѐжатнӣк, -а и **тежàтнӣк,** -йка м *дан у који се ради, радни дан*. — Ако је тежатник, у механу! Ако је празник, у механу! *Јакш.* Ђ. Да изврши своју одлуку, није Ванка изабрала недјељу, него обичан радни дан, тежатник. *Кал.*

тѐжац, тѐшца м мин. *в. барит (врста минерала)*. — Тежац кристализира ромпски. *Туђ.*

тежáче и тежàче, -ета с *млади тежак, момче које тежачи*. — У што си се загледала! Баш у младо тежаче. *НП Вук.*

тежáчēње с *гл. им. од тежачити*.

тежàчина ж и м *аугм. и пеј. од тѐжāк*. — Нека се види да он није какав прости тежачина. *Шимун.* Халимача — тешка тежачина засјела у седло ... на глави му шал. *Сиј.*

тежáчити, тѐжāчӣм несврш. *радити као тежак, радити тежачки посао; надничити*. — Ко ће да има, треба живо тежачити. *Рј. А.; Деан. Рј.*

тежàчић м *дем. од тежак*. — На већој муци бјеше сада Лујо са болешљивим племићем него некада са 50—60 живолазних тежачића. *Мат.*

тѐжāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на тежаке, који је својствен тежацима, који припада те-*

жаку, односно тежацима: ~ посао, ~ труд, ~ живот, ~ кућа, ~ син, ~ лице.

тѐжачки прил. *на тежачки начин, као тежаци.* — Својски . . . тежачки прионусмо по њивама, виноградима и шумама да садимо смрт Немцима. *Ћос. Д.*

тежáштво с *они који се баве тежачким пословима, земљорадници, сељаштво.* — Тежаштво је свезано с обртношћу тако да се оно без ове ни ова без онога не може развијати. *Старч.*

тѐжѐње с *гл. им. од тѐжити.*

тéжѐње с *гл. им. од тéжити.*

тежи̏на ж **1.** физ. *сила којом на неко тело делује поље силе Земљине теже, а тело врши притисак на подлогу.* — У групу мишићних осећаја убрајамо још и осећаје напора и тежине. *Псих.* **2.** *износ количине те силе који се добије као производ масе тела и убрзања Земљине теже.* — Таква исхрана . . . даје тијелу оптималну тежину, тј. тежину играча у којој се он осјећа најбоље. *Ног. фиг.* Он [Стерија] ће одједном осетити сву тежину окова које је наметало тадашње васпитање. *Милис.* **3.** *тешкоћа, напор.* — Од њега није хтјела скривати сву тежину свога положаја. *Крањч. Стј.* У овоме је баш љепота веслачког спорта, али и сва његова тежина. *Весл.* **4.** *важност, вредност, значај; тежиште.* — Да би ријеч добила своју праву тежину, она треба да буде непоновљиво индивидуална ријеч пјесника. *Лит. 1957.* Природно [је] што је тежина ове сатиричне критике пала на господичиће који путују да себе изобразе. *Ђурић.* **5.** *тежак осећај (у глави), осећај гађења, мука.* — Почињао је Стјепан Аркадијевић осјећати неку особиту тежину у глави. *Крањч. Стј.* Наједном ме обузе туга и тежина, да ми се стегло грло. *Петр. Б.* **6.** *одређена мера, количина чега утврђена мерењем.* — Залихе маслаца треба да се чувају све дотле док не будемо могли давати војницима побољшицу маслаца у пуној тежини. *Јонке.* **7.** необ. *део, комад, парче.* — Чинило се да се све тежине помичу у његову тијелу. *Торб.*

Изр. атомска (атомна) ~ *број који показује колико је пута атом неког елемента тежи* од *1/16 тежине кисеоникова атома*; молекулска (молекуларна) ~ *збир тежине свих атома у једном молекулу*; специфична ~ *однос тежине једног тела према другом једнаке запремине (обично тежина јединице запремине (1 cm³) неке материје).*

тѐжина ж *набијена кудеља.* — Немајући новаца [сељанка] донесе . . . неколико повесма тежине . . . па за то купује што јој треба. *Глиш.* По њивама . . . расути су радници, шарене се сукње и беле мушке кошуље од тежине. *Дом.*

тѐжи̏нскӣ, -ā, -ō *који се односи на тежи̏ну.* — Плинови се спајају не само у тежинским већ и у сталним волумним омјерима. *ОК.* [Извршена је] анализа дужинског и тежинског растења . . . кечиге. *Пол. 1959.*

тѐжињав, -а, -о *који се односи на тѐжину, који је од тежине.* — Поворка деце . . . румених обрашчића, умрљаних уста . . . од воћа, од чега се виде трагови и на тежињавим кошуљицама. *Дом.* Танак тежињав конац савио око удице. *Пол. 1959.*

тѐжитель м заст. = тежатељ. — Ја их тако видим, пуне малих јада, с вољом својих моћи, тежитеље поља. *Уј.*

тѐжити, -ӣм несврш. заст. *обрађивати, обделавати земљу.* — Је ли онај лола који нема плате . . . који оре, копа, туђу њиву тежи. *Змај.* Одузмите ми службу државну да земљу тежим ил' да возар будем. *Богд.*

тéжити, -ӣм несврш. **1.** *осећати упорну жељу, чежњу за постизањем, остварењем чега, усмеравати активност, рад и сл. за постизање каквог циља, осећати привлачност према коме или чему.* — Сви људи по природи теже за знањем. *Ант. 1.* Карађорђе осети да се тим новим законом тежи на то да се власт узме од њега и преда Савету. *Нов.* Сваки нерв у њој, сваки куцај, сваки трзај тежио је само: к њему! *Бег.* Како је [Жилијен] растао, тако је већма тежио к мору. *Дов.* **2. а.** *бити тежак, имати извесну тежину.* — Та голема количина . . . тежи око 8000 тона. *Кем.* **б.** *вршити притисак на нешто, притискивати.* — То камење што око њих [кућа] лежи, то су тешке сиротињске сузе; тешко ли их то камење тежи који те им приправише сузе. *В 1885.* Није више у души мојој кô у тихој луци, сумње једро црно трза је и узбуркава, као оков тежи она на мојој заљубљеној руци. *Макс.*

тѐжишнӣ и **тѐжишнӣ**, -ā, -ō *који се односи на тежиште (који пролази кроз тежиште, који се налази у тежишту).* — Права која пролази кроз тежиште зове се тежишна линија. *Физ. 3.* У рату тежишна тачка нашег ударца била [је] усмерена само на непријатељске оружане снаге. *Дав.*

тѐжишница и **тѐжишница** ж мат. *права која пролази кроз тежиште, тежишна линија.* — Наћи и дуљине тежишница тог трокута. *Анал.*

тѐжи̏ште и **тѐжи̏ште** с **1.** физ. *тачка замишљене резултанте свих тежина појединих делова тела, односно резултанте сила које делују на неко тело.* **2.** фиг. *оно што је најважније, најбитније, срж, суштина, центар, ослонац (неког рада, подухвата, проблема, мишљења).* — Тежиште рада била им је политика. *Баз.* Ставља ту реч на почетак стиха:

на њој је тежиште песникове мисли и осећања. *Т. књ.*

тёжња ж зоол. *врста инсекта* Orobitis. *Бен. Рј.*

тёжња ж *жеља да се нешто постигне, да се некуд стигне, стремљење, жудња, чежња.* — Поједини родови и читаво племе ... подржавају њихове ... аутократске тежње. *Мј. 1936.* У то доба године ... види се да те птице целог дана имају само једну тежњу — да путују. *Марк. Св.*

тёз м заст. *грам (мера за тежину). Рј. А.*

тёза[1] ж грч. **1. а.** *поставка, тврдња, тврђење, став који треба доказати, одбранити.* — Против њихове тезе о држави ... владари се све више позивају на одредбе римскога права. *Пов. 2.* Ако субјективна идеја писца преовлада над објективном идејом његова дела ... имаћемо такозвана дела с тезом, у којима писац декларативно излаже своје идеје, а ликови су му беживотни. *Т. књ.* **б.** (обично мн.) *кратка садржина појединих ставова из неког излагања, реферата, расправе.* — Радна група која је радила на изради теза истиче три елемента ... у организирању културних дјелатности. *Вј. 1972.* **2.** фил. *у Хегеловој филозофији: први, полазни степен дијалектичког развоја, дијалектичке тријаде (теза — антитеза — синтеза), позитивна логичка поставка.* — Те опреке »Ја« и Не — ја, »да« и »не«, добра и зла вјечно се супротстављају уједињујући се у синтетичку надређену повезаност (теза — антитеза — синтеза). *Ант. 1.* **3. а.** *научни рад за стицање докторског степена, дисертација.* **б.** *писмени рад, део испита за стицање неког степена са дипломом.* — Испит се састоји из домаће тезе, клаузурне радње и усменог испита. *Мј. 1926.* **4.** поет. *спуштање гласа; ненаглашени део слога, метричке стопе или акценатске целине;* супр. арза. *ЕЛЗ.*

тёза[2] ж тур. покр. *тетка, мајчина или очева сестра. Шкаљ.*

тёза[3] ж покр. *нит паучине, нит по којој се паук спушта. Марет.*

тёза[4] ж покр. *споредна зграда за алатке, дрва, угаљ и сл. (често грађена уз већу зграду), шупа.* — У пространој дрвеној тези пекли се овнови, прашчићи и туке. *Шимун.* [Видели су] уз кућу прикрпљену узану тезу из које је стршало косо према небу рудо нових кола. *Десн.*

тёзати, тёжём несврш. покр. *вући, потезати што (и, обично, при том мало подизати увис) ради проверавања да ли је то тешко.* — Сређивале су [жене] своја бремена и тезале их да виде: хоће ли моћи под њим издржати. *Ђур.*

тезаура́ција ж грч. **1.** *скупљање, гомилање новца, блага; чување новца код куће (место улагања у банку, штедионицу).* **2.** фиг. *језичко благо, лексикон, енциклопедија;* исп. тезаурус.

тезаурида́ција ж *тезаурација.*

тезаурида́рање с *гл. им. од тезауридарати.*

тезаурида́рати, -рѝдāрам сврш. и несврш. *тезаурирати.*

тезаура́рање с *гл. им. од тезаурирати.*

тезаура́рати, -у̀рāрам сврш. и несврш. = тезаурисати *скупити, скупљати, (на)гомилати новац, благо (у трезору, банци, штедионици или код куће).*

тезаўрисање с *гл. им. од тезаурисати.* — фиг. Публика иначе није ишла на тезаурисање робе, али зато су привредници показали тежњу да се боље и брже снабдеју сировинама. *Пол. 1958.*

тезаўрисати, -ишēм сврш. и несврш. = тезаурирати. В. пр. уз гл. им. тезаурисање.

тезàурус м грч. *благо, драгоцености, ризница;* фиг. *језичко благо, језички зборник, лексикон, енциклопедија;* исп. тезаурација (2).

тѐзга ж (дат. -зги; ген. мн. тѐзгā и тѐзгӣ) тур. **1.** *сто или клупа у трговинској радњи (за којом трговац ради и излаже робу) или у занатској радњи (на којој занатлија ради).* — Виђали [смо га] сједећега пред својим малим дућаном на сандуку или за тезгом. *Јурк.* Сједио је он покрај мале тезге застрт бошчом и бријао овчије и јареће коже. *Радул.* **2.** фиг. *споредна, додатна зарада, нуззарада (најчешће уметника).* — Уосталом није ми стало ни до концерта јер сам данас већ имао две »тезге« — изјавио је један »уметник«. *Пол. 1959.*

Изр. испод тезге (добити, набавити, купити) *нередовним путем (добити, набавити, купити).*

тѐзгāр, -ара м пеј. *тезгарош.* — Осети да их мрзи ... те ... себичњаке, пијанице, тезгаре, згртације. *Дав.*

тезга́рење с *гл. им. од тезгарити.* — Многи музичари с највишом стручном спремом ... били су присиљени прихваћати било какав рад ... то тезгарење многима је прешло у навику. *ВУС 1970.*

тезга́рити, тѐзгāрӣм несврш. *зарађивати радећи хонорарно, прековремено (поред свог посла у сталном радном односу, обично о уметницима).* — Узео новчаник, испразнио га ... Шворц, сине — одговарам скрушено. — Онда тезгари. *Пол. 1960.* В. и пр. уз тезгарење.

тѐзгāрош м пеј. *онај који тезгари, који се бави тезгарењем.* — Они обилазе концертне подијуме наших градова, убиру понекад аплаузе, убиру увек паре, и тако — забав-

љају. Некад смо их звали тезгароши. *НИН 1959.* Окомио се на забављаче и тезгароше из цијеле земље, који јуре из мјеста у мјесто не би ли и они с овог јаднанског млијека убрали мало кајмака. *Вј. 1972.*

тѐзгāрошкӣ, -ā, -ō *који се односи на тезгароше, који потиче од тезгароша, који је својствен тезгарошима.* — Још се дешава да на селу често гостују разне »уметничке групе« са тезгарошким и циркуским програмима. *Пол. 1959.* Отишло се толико далеко да се ... у ову област врло агресивно убацује политички непоштена тезгарошка пракса. *ВУС 1972.*

тѐзгере ж мн. тур. *носила на којима два човека преносе неки терет (обично материјал при зидању).* — Слуге су спремале носила, као тезгере, само направљена од платна. *Андр. И.*

тезгѐтāр, -ápa м покр. *радник који на тезги меси и сече опеку, циглу и цреп.* — У Алексинац и околину долазе ћерамиџије ... Остали су тезгетари, они који на тезги месе и секу циглу и ћерамиду. *Ђорђ.*

тѐзис и **тéзис** м *в. теза*[1]. *Свезн.*

тѐзица ж фин. *вучена, трасирана, преносна меница. Деан. Рј.*

тѐзјāј м покр. *в. тезга (1). Вук Рј.*

тѐзмāње с *гл. им. од тезмати (се).*

тѐзмати, -āм несврш. покр. **1.** *вући, теглити.* — Не тезмај то дијете. *Вук Рј.* **2.** *туђи, бити.* — Боме он њу тезма кâ ваља. *Рј. А.*

~ **се** *вући се; натезати се око чега, свађати се, препирати се.* — Ти се тамо тезмај, а ту не галами. *Вел.* Сигурно ... мора да си се прилично тезмао с дјечацима по снијегу. *Бен.*

тѐзнӣк м правн. *особа која издаје меницу, трасант. Рј. А.*

тѐзōвнӣк м правн. *особа на коју се вуче, испоставља меница, трасат. Деан. Рј.*

тѐзуља ж *вага, справа за мерење тежине.* — Захтијевали су да их мјере на великој децималној тезуљи. *Кал.* фиг. Језичац његове тезуље треба да стоји увијек равно на строгој правици. *Шен.*

тѐзӯљнӣ, -ā, -ō *који се односи на тезуље, који припада тезуљи.* — У рукама му двије тезуљне здјелице од бјелокости. *Креш.*

теѝзам, -зма м грч. *догматско религиозно-филозофско учење по коме је бог представљен као особа, највише биће, које је створило свет, које га одржава и њиме управља.*

тѐйн, -ѝна м кинеско-лат. хем. *главни активни састојак чаја, наркотична материја, алкалоид, хемијски истоветан с кофеином.*

тѐист(а) м *онај који исповеда теизам, присталица теизма.*

тейстѝчкӣ, -ā, -ō *који се односи на теизам и теисте:* ~ учење, ~ теза, ~ правац.

тêј и **тѐј,** тèја м **1.** нар. *чај, топао напитак од лишћа, цветова и плодова неких биљака.* — После четврти часа ето мајке са зовиним тејом. *Шапч.* **2.** бот. *биљка од које се добива чај* Thea chinensis. *Сим. Реч.*

тéја ж бот. *врста руже.* — Миришу у перивоју теје. *Крл.*

тêјка ж покр. *в. тета.* — Миленија [је] волела ... братића свога ... А волиш ли ти тејку, злато тејкино? *Вес.*

тêјкин, -а, -о *који припада тејки.* В. пр. уз тејка.

тêк[1] м **1.** *в. ток.* — Надао се потајице: током времена могло би се то и промијенити. *Леск. Ј.* Кам на каму тихано почива, кô векова ђердан непрегледни ... да покаже на судишту света свога тека редове крваве. *Јакш. Ђ.* **2.** заст. *трк, трчање.* — Тер се плахим натицају током. *Март.*

Изр. **током тећи** а) *снажно тећи (о течности).* — Колика је Црнојева Ријека, мало мањим крвца тече током. *Март.*; б) *трчати што је могуће брже.* — Свети Петар у рај пође, за њим мајка током тече. *НП Вук.*

тêк[2] м *апетит, прохтев за јелом.* — Због тека не би било лоше уносити у организам чашицу доброга вина. *Крањч. Стј.* Господине натпоручниче, желим им добар тек! *Јонке.*

Изр. **ићи у ~** *бити пријатно, пријати (о јелу и пићу).* — Морали су њезини жганци ... тим грофовима ... особито ићи у тек. *Том.* Не иде ми кава у тек. *Фелд.*

тѐк I. прил. **1.** *истом, једва.* — На пазару се тек раздањује. *Јевт.* Тек касније сјетио се да је та мисао ... била из Криловљеве басне. *Крањч. Стј.* **2.** *само, једино, толико само, ништа више него.* — У нечем имате мало и право, рекох тек да јој нешто попустим. *Шапч.* То бијаху трговине тек другога реда. *Ђал.* **3.** *управо, баш, у том тренутку.* — А њој ништа, само посрну, тек јој дијете испаде. *Мил. В.* **4.** *још како, и те како (обично у претњи или у ишчекивању каквог изненађења).* — Мени нана једнако прети да ће ме послати у школу, па ће тамо тек учитељ да бије. *Вес.* Изићем у двориште. Кад тамо, имам тек шта видети! *Дом.* **5.** речца за закључивање *у сваком случају, било шта било, дакле.* — Ако је заорати: Помози св. Никола! Ако се заглиби кобила: Помози св. Никола! Тек, мој свети Никола свуд. *Вес.* **II.** везн. **1.** *упак, поред тога, упркос чему.* — Еле, како-тако, тек он којекако пређе у трећи разред. *Срем.* Види, гдешто му град ...

изрешетао купус и остало поврће — али тек није много штете. *Глиш.* **2.** *још мање, а камоли.* — Мантија . . . дерала се и искварила, а ђакон тек не може у гаћама ићи у цркву! *Ат.* **3.** (често у вези са: што) *чим, како, након што (за означавање блиске прошлости или блиске будућности).* — Тек соколу прво перје никне, он не може више мировати. *Њег.* Тек ја иза стаја, паде мушко дете. *Ћос. Б.* Тек што примиш ову посланицу, 'итај к мени. *НП Вук.* **4.** заст. *будући да, док, пошто.* — Чуће се брзо, бојим се, и горијех ствари тек немамо главе ни памети. *Вук.*

Изр. тако ~ (с негативним обликом глагола) *лако, олако, без напора; без отпора, без противљења.* — Не био, који сам! Кијаће она то . . . Не да се овај тако тек! *Ад.*;**тек који, тек какав** презр. *ма који, који било, ма какав, какав било.* — Она двојица . . . врло су глупи и неотесани, а ја нисам луда да примим [у стан] тек кога било. *Дом.* Њега вара за вољу тек каквому жутокљунцу! *Ћал*; **тек-тек** 1) *ипак, при свем том.* — Ама си се много предругојачила, — вели јој Милош. — Истина, ниси ни досле била милостива срца, али тек-тек. *Ранк.*; 2) *врло мало, неприметно.* — Главицом мало тек-тек што крење. *Кост. Л.*

тѐка прил. покр. *в. тѐк (I).* — Баба је тека тада престала да се усекњује у своју прегачу. *КН 1959.*

тѐка[1] ж грч. *свеска, бележница, писанка.* — Уздахнем и прочитам на теци мото. *Вел.* Исписивао [је] у дугуљасту теку непознате речи. *Петр. В.*

тѐка[2] ж бот. *врста биљке* Tectonia. *Бен. Рј.*

текáвуд м тур. покр. *пензија, мировина. Шкаљ.*

тѐкāр прил. покр. *в. тек (I).* — Стол простр т и пун оних течних и здравих јела што текар на селу човјек знаде управ цијенити. *Војн.* Тргао се текар кад коњи стадоше. *Коз. И.*

тѐке прил. и везн. покр. *в. тек.* — Пљусну мало воде по лицу, тек да растаре крмеље. *О-А.* Теке што је забелила зора, ал' све јасно кано у по дана. *Радич.* Теке двије пушке издушише докле двије друге запуцаше. *НП Вук.*

текѐлија ж *вода која тече, жива вода. Р-К Реч.*

текелијáнац, -нца м ист. *питомац »Текелијанума«, задужбине дра Саве Текелије, основане у Будимпешти 1838. год. са задатком да српским ђацима из Војводине омогући универзитетско школовање у Будимпешти.* — Др Тихомир Остојић . . . свршио је . . . филозофски факултет у Пешти, као текелијанац. *Пол. 1959.*

тѐкем и **тѐкер** прил. покр. *в. тек (I).* — Ми оне ноћи провалимо апсану — текем варке ради. *Ком.* Текер су га брци промакнули. *НП Вук.*

тѐкзомѐтар и **тѐкзометар,** -тра м лат. грч. *справа за мереље деформација (издужења) затегнутих тела. МЕП.*

тѐкија ж (ген. мн. тѐкијā) тур. **1.** *зграда, муслимански манастир у коме дервиши обављају верске обреде.* — Евлија Челебија . . . хвали београдску чаршију . . . џамије, текије и медресе. *Петр. В.* Шејх сам текије мевлевијског реда, најбројнијег и најчистијег. *Селим.* **2.** *капелица, маузолеј, гробница неког свеца. Кл. Рј.* **3.** *извор, врело, студенац.* — Ал' нек буде вода из текије, а не из мутне Дунаве. *НПХ.*

тѐкинак и **тѐкицē** прил. покр. *мало, у малој количини.* — При крају смо [жетве] — храбри је Драго — још текинак. *Сим.* Дај текице пусти да то разаберемо. *Павл.*

тѐклић м = теклич **1.** *гласник, весник, гласоноша.* — Војсковођа Милтијад је послао теклића да јави побједу. *Атл.* У собу уђе теклић Реуф . . . са списком хапшеника који су претходне ноћи . . . стријељани. *Бан.* **2.** шах. заст. *ловац, скакач, лауфер.* — Ја повукох мјесто коњића краљицу, Малиновски мјесто сељака теклића. *Шен.*

тѐклићкī, -ā, -ō *који се односи на теклиће, који је својствен теклићима.*

тѐклица ж бот. *в. жива трава (уз жив изр.). Сим. Реч.*

тѐклич м = теклић. — Теклићи с писмима били су сигурно вјеродостојнији него лоше телефонске линије. *Вј. 1970.*

тѐкмић, -ића тур. покр. **1.** м *допуна, изравнање, довршење. Шкаљ.* **2.** прил. *потпуно, свршено, докраја, готово. Кл. Рј.*

тѐкне, -ета с тур. покр. **1.** *корито (суд).* — Са Митром екмецијом сударио се прсима и просуо му сомуне с текнета. *Ћор.* **2.** *труп брода. Кл. Рј.*

тѐкнути, -нём сврш. дем. *мало потећи.* — Низ образе ми нешто топло текну. *Крањч. С.*

тéкнути, тѐкнём сврш. заст. **1.** *пасти на памет, сетити се.* — Текну ме ум. *Вук Рј.* **2.** *в. тѐкнути.* — А Алфонсо болно јекну . . . мач ледени груд му текну. *Ил.*

тѐкнути, тѐкнём сврш. заст. и покр. **1.** *такнути, дирнути.* — Макар шта да оставиш, неће текнути. *Вук Рј.* **2.** фиг. (обично у изразу: ~ у срце) *узбудити, ганути.* — То га је и текнуло у његово . . . осетљиво срце. *Шапч.* Јурине ријечи . . . живо га текнуше. *Ћип.*

тѐковина ж **1.** *оно што се стекне, стечена имовина, добитак.* — Једно је само јасно било . . . да кућа и тековина пропадају. *Вес.* Нама се одузимала наша главна ратна тековина. *Јов. С.* **2.** *оно што је остварено; постигнуће, достигнуће, успех.* — Све тековине данашње културе резултат су рада људске заједнице. *ОГ.* Раднички савети излазе на конгрес са значајним тековинама. *Пол. 1957.* **3.** *посао (обично трговина) којим се стиче, зарађује новац.* — Свет се [у Боки] јако окренуо тековини, и зато им Црногорци замерају, сматрајући да све више постају »лацмани«. *Цвиј.*

тѐковѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на тековину.*

тѐком *в. током.*

тѐкрāр, -ápa м тур. **1.** *понављање, обнављање, репетиција. Шкаљ.* **2.** (у прилошкој служби) *поново, изнова. Шкаљ.*

тѐкст м (мн. тѐкстови) лат. **1. а.** *написане или наштампане речи, садржина (неке књиге, рукописа закона, исправе и сл.).* — Задржавам се на оним мјестима о којима смо некад водили дуге и страсне препирке: како протумачити текст, како наћи адекватан српски израз. *Чол.* Законски текстови који се односе на питање . . . врло [су] кратки и мањкави. *Мј. 1936.* **б.** *речи, садржина из чијег причања, приповедања (које обично неко запише).* — [То] је добрим делом дословни текст његова оца, који је врло лепо причао. *Сек.* **в.** *написане или наштампане речи, чланак уз слике, цртеже, примедбе и сл. Кл. Рј.* **2.** *речи уз музичко дело, уз ноте (оперу, романсу и сл.).* — Вагнер је . . . створио музичку драму у којој се оркестар и драмски текст уско испреплећу. *ОП 2.* Дум Иван . . . пева за свој рачун, други текст и другу песму црквену. *Поп. П.* **3.** штамп. *врста штампарских слова величине од двадесет типографских тачака.*

тѐкстӣл, -и́ла м лат. *производи, израђевине (најчешће за одевање) добивене предењем, ткањем, плетењем и сл., тканине.* — Чипке чине посебност у нашем текстилу. *Пов. 2.*

текстѝлац, -лца м (ген. мн. тѐкстӣлāцā) *радник текстилне струке, радник у текстилној индустрији.* — С најнижим дохотком и акумулацијом од свих индустријских грана у земљи, текстилци удруживањем успјешно избјегавају скупе екипе по творницама. *ВУС 1972.*

тѐкстӣлнӣ, -ā, -ō *који се односи на текстил:* ~ индустрија, ~ роба, ~ радник, ~ влакно.

тѐкстӣлно прил. необ. *у погледу на текстил, с обзиром на снабдевеност текстилом.* — Предуго су били угрожени животно стамбено . . . текстилно и свакако. *Дав.*

текстòлӣт, -и́та м ков. у полусложеници: текстолит-кугла спорт. *кугла израђена од бакелита и текстилног материјала.* — Као најбоље показале су се кугле израђене од умјетне смоле (бакелит) и текстилног материјала. То су тзв. текстолит-кугле. *Кугл.*

текстòлог м *онај који се бави текстологијом.* — Осамнаесто столеће даје цијелу плејаду . . . текстолога у Енглеској. *Р 1946.* Одличан текстолог, он је редактирао више критичких издања дела највећег руског песника. *Б 1957.*

текстолòгија ж лат.-грч. *грана филологије која се бави тумачењем, историјом и критиком текстова и њиховим научним објављивањем.*

текстопѝсац, -сца м ков. *писац текста (1).* — Друштво окупља музичке раднике, текстописце, сценаристе. *ВУС 1973.*

тѐкстуāлан, -лна, -лно *који се налази у тексту, који се држи строго текста, веран тексту, дослован, буквалан.* — Читави буџет, и рачунски и текстуални његов дио, морао [је] да се врати Народној скупштини. *Мј. 1936.* Између осталих сведочанстава наводи текстуалне речи [латинског оригинала]. *Цар М.*

тѐкстуāлно прил. *држећи се строго текста, верно тексту, дословно, буквално.*

тѐкстуѐлан, -лна, -лно *текстуалан.*

тѐкстуѐлно прил. *текстуално.* — Он текстуелно каже да ће му, можда, бити потребно да прими »улогу лудака«. *Панд.*

текстýра ж лат. **1.** геол. *спољни знаци у конструкцији рудне наслаге, који су условљени узајамним односима њених саставних делова (слојевитост, наслаганост и сл.).* **2.** *густина речних долина у рељефу неког предела. Свезн.* **3.** *цртеж, вијугаве, таласасте линије у језгру дрвета, које зависе од пресека (радијалног или тангенцијалног).* **4.** *склоп, састав, спој.* — Богдановић није имао акутно осећање поезије у Шекспиру. Да ли се варао да га има? Да ли је са текстуром садржине имао тако много посла? *Сек.*

тектѝти м мн. грч. *кристали који су по грађи слични стаклу. Кл. Рј.*

тѐктōн, -óна м грч. *вештачки грађевински материјал, сличан бетону. Кл. Рј.*

тектòника ж *наука о геолошкој грађи Земљине коре, о променама које су изазване у њој унутрашњим факторима, геотектоника.*

тектонофѝзика ж *грана геофизике која на основу физикалних закона проучава деформације стена настале деловањем природних сила (код набирања, раседања, и сл.) ЕЛЗ.*

тѐктōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на тектоницу, који је у вези с тектоником*: ~ покрет, ~ потрес, ~ судар, тектонске силе, тектонска језера.

тектýра ж лат. *чист комад папира или новоштампани листић који се лепи на погрешно написан или штампан текст. Кл. Рј.*

тѐкӯн, -уна м покр. *в. точак. Вук Рј.*

текӯница ж зоол. *глодар* Citellus citellus *из пор. веверица, витког тела, сиве или жућкастосиве боје, кратког репа и малих ушију, који живи по степама, тундрама и житним пољима и уништава усеве. Терм. 4.*

тѐкӯти м мн. (јд. тѐкӯт) зоол. *ситни бескрилни инсекти* Mellophaga *из реда гризличара, који живе као паразити на топлокрвним животињама, а најчешће на птицама. ЕЛЗ.*

тѐкӯћӣ, -ā, -ē **1. а.** *који тече (о води).* — Дођох до једне воде, која је више наличила на бару него на текућу реку. *Вес.* **б.** *течан.* — Из искуства знамо да се плинови и паре могу превести у текуће стање. *Кем.* **2. а.** *који је у току, који се сада догађа, који треба сада урадити, решити, продискутовати и сл., садашњи, савремени.* — Као човјек широких погледа није могао оставити по страни текућа политичка питања. *Крањч. Стј.* Текућој књижевности треба текућа критика. *Поп. Б.* **б.** *који се сада решава, свакодневни, редовни; разговорни (о језику).* — Клистен је ... одредио да представници једне филе врше текуће послове вијећа ... једну десетину године. *Пов. I.* Те речи су наведене онакве какве су у дневној употреби, у текућем језику. *Скерл.*

Изр. ~ врпца *покретно постоље за непрекидно пребацивање материјала или предмета израде, који се тако преносе од радника до радника да сваки на њему обави свој посао;* ~ број *редни, наредни број под којим се уносе у деловодник приспели и одаслани списи;* ~ рачун трг. банк. *рачун узајамног дуговања и потраживања између два лица или две установе (обично између банке и комитента, контокорѐнт;* текући сугласници грам. *језички сугласници, ликвиде (л, р, н).*

текӯћина ж = течност (1) *материја у течном стању, течно тело;* исп. тѐчан[1]. — Изнад те температуре је плиновито стање стално, и ни уз који увјет плин неће прићи у текућину. *Кем.* Собни редари [у заробљеничном логору] ... доносе ... »ерзац-кафу« ... Та мутна и црвенкаста текућина није уопште слатка. *Аз.*

текӯћица ж *вода која тече, текућа вода.* — Велика је енергија текућица, коју називају бијелим угљеном. *ОГ.* У пећинама се ... наслагао ... песак и муљ што подземне текућице граде и разносе. *Жуј.*

тѐл м кинески *кинеска новчана јединица и мера за тежину. Кл. Рј.*

тѐл м тур. заст. **1.** *танка жица.* — Не бију се тако робињице, већ се бију од тела канџијом. *Шкаљ.* **2.** *златан или сребрн чврст конац, жица за везење или проткивање.* — Она у ... венчаном оделу ... а низ дугу косу пушта се тел, блешти и трепери тел међу црном бујном косом. *Срем.*

тел. скраћ. *телеграм, депеша; телефон. Кл. Рј.*

тѐла ж тал. покр. *дебело, грубо, тврдо платно од кога се праве једра, сељачка одећа и сл.*; исп. теларуша. *Рј. А.*

тѐлāд ж *зб. им. од теле.*

тѐлāл, -ála м тур. **1.** *објављивач, оглашивач саопштења власти, добошар; извикивач на јавним лицитацијама.* — Телал Рецеп лупне неколико пута у свој стари бубањ и почне прије но што се свијет сјати око њега. *Бан.* Храпав ... бас из грла гутавог црвеног човјека, телала, извикивао је већ израна власника новог вина. *Божић.* **2.** *телалин. Шкаљ.*

телалúја ж **а.** *телалска провизија приликом јавних продаја. Шкаљ.* **б.** *телалина (1). Шкаљ.*

тѐлалин м (мн. тѐлали, ген. тѐлālā) тур. *трговац старим стварима, старинар, старудар, старетинар.* — Груписани су у Стамбол-чаршији и телали који продају старе ствари. *Дед. Ј.*

телàлина ж **1.** *телалова награда, плата. Вук Рј.* **2.** *аугм. и пеј. од телал. Рј. А.*

телáлити, тѐлāлӣм несврш. **1.** *објављивати, оглашавати, разглашавати на јавном месту; извикавати на јавним лицитацијама.* — На неком раскршћу нешто [је] телалио, а хладне капље кише ... квасе му хартију у рукама. *Бан.* фиг. Ти људи нису ради да се телали по свијету што су они учинили кому. *Јурк.* **2.** *куповати и продавати старе ствари, трговати старим стварима. Бак. Реч.*

тѐлāлница ж *трговина, продавница старих ствари, старинарница, старударница, старетинарница.* — Сиротињска соба поред свега олупаног отменог намештаја купљеног у телалници. *Мил. В.*

телáлов, -а, -о *који припада телалу, који потиче од телала.*

тѐлāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на телале, који је својствен телалима.* — Отпочео [је] нешто на форму телалске радње. Куповао је и продавао и трампљавао старе хаљине. *Срем.*

телàлџија м *в. телал.* — Беспослен телалџија, Тривко Живков, један од оних што се увијек радују новостима. *Вуј.*

телáљење с *гл. им. од телалити.*

телàмон м грч. **1.** *кожни каиш (понекад вешто искићен). Кл. Рј.* **2.** *архитектонски стуб у облику мушке фигуре као подупирач, потпорањ за балкон и сл.*; исп. каријатида. *Кл. Рј.*

тèлār, -ápa м *в. телал.* — Три телара млада поставио, телар више од јутра до мрака. *НП Вук.*

телáрење с *гл. им. од теларити.*

телáрити, тèлāрӣм несврш. *в. телалити. Вук Рј.*

телàрић м *дем. од телар.*

телàруша ж *в. тела.* — Разрогачили очи у те гумаше и хлаче од теларуше. *Божић.*

телàрушин, -а, -о *који је од теларуше, врло јевтин.* — Купила му је такође јефтину теларушину сиву капу. *Божић.*

тèлац, -лца м (мн. тèоци, ген. тèлāцā и тèлāцā) *мушко теле.* — Најјогунастији теоци турали би главу у његову пастирску пртењачу. *Гор.* фиг. *умно ограничен, туп човек, глупак.* — И до миле воље си се играла и спрдала са овим маторим Брењоном! ... Право си имала ... А ја, слепац, био сам клипасти телац! *Богдан.*

тèлāци м мн. *в. теоци.* — фиг. У мојој буни људи нису тако бежали, не окрећите им леђа, телаци, што пушке нисте спремили ... удрите! *Ћос. Д.*

телàшце, -àшца и -àшцета, ијек. тјелàшце, с (мн. телàшца, ген. телáшцā и тèлашцā) *дем. од тело.* — Куна изиђе и на нејаку грану положи своје пљоснато тјелашце. *Вуј.* Тјелашце је настојало да се измешкољи из кожице. *Божић.*

тèлбӣз, -и́за м тур. заст. *зао, покварен човек, варалица. Вук Рј.*

тèле, -ета с (мн. тèоци и тèлићи; зб. тèлāд) **1. а.** *младунче говечета, које крава донесе на свет.* — Јурњава кроз јасеначке кукурузе, за теоцима, била је за њих ... пријатна игра. *Ћоп.* Смотрио је у воћу Јелицу где залучује телад. *Вес.* **б.** необ. *младунче јелена, кошуте.* — Било их је [јелена] осамдесетак: које мужјака, које женки, које телади. *Пол. 1957.* **2.** фиг. погрд. *човек слабе памети, глупак, будала.* — Рођак Жорж није пропустио ... шапнути ... да ћу ја вазда остати право ... теле. *Ков. А.*

Изр. златно ~ *злато, новац (као идеал, смисао живота и рада)*; као ~ у шарена (нова) врата (бленути, буљити, гледати), као ~ пред шареним вратима (стајати) *бленути, гледати тупо, бесвесно, не разумевајући, не знајући ништа.* — Уђите, брате, не стојте тако као теле пред шареним вратима. *Ћос. Б.*; морско ~ зоол. *туљан, фока* Phoca vitulina. *Деан. Рј.*

теле- грч. *предметак, префикс у сложеницама који означава да је нешто удаљено, да се врши у даљини, преноси у даљину и сл.*; телевизија, телескоп, телефон, телеграм, телекомуникације итд.

телèбан м покр. *глупак, будала.* — То није истина. Гледај боље, телебане! *Ков. А.*

телèвӣзија ж грч.-лат. *истовремени пренос покретних, живих слика и пропратних звукова електричним путем (непосредно, директно из студија или с филмске, односно магнетофонске траке).*

телевàзӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на телевизију (који припада телевизији, који врши, преноси телевизија)*: ~ станица, ~ пријемник, ~ апарат, ~ пренос, ~ програм.

телèвӣзор м *део пријемног уређаја телевизије који на филмском платну производи предану слику, телевизијски пријемник.*

телеглèдалац, -аоца м *онај који гледа, посматра телевизијски програм.* — Недавно је неколико милиона британских телегледалаца посматрало, односно слушало шест младића и девојака који су дискутовали. *НИН 1959.*

телèграм м грч. *писмено саопштење које се преноси на даљину телеграфом (жичним или бежичним путем), депеша, брзојав(ка).*

телèграф м грч. *установа за хитно преношење писмених саопштења на даљину; телекомуникацијски уређај, апарат за отпремање и примање уговорених знакова.*

телегрàфати, -āм сврш. и несврш. покр. *в. телеграфисати.* — Мислиш да му четници нијесу бар десетак пута досад таман овако [куцањем на прозор] телеграфали. *Лал.*

телегрàфија ж *служба која се бави преносом телеграфских саопштења.*

телеграфи́рање с *гл. им. од телеграфирати.*

телеграфи́рати, -àфӣрām сврш. и несврш. = телеграфисати *(по)слати телеграм, јавити, јављати телеграмом, депеширати.*

телегрàфисање с *гл. им. од телеграфисати.*

телегрàфисати, -àфишēм сврш. и несврш. = телеграфирати.

телегрàфист(а) м *службеник који прима и шаље телеграме, онај који рукује телеграфским апаратом.*

телегрàфистица и **телегрàфисткиња** ж *женска особа телеграфист(а).*

телегрàфистов, -а, -о *који припада телеграфисту.*

телегрàфичкӣ, -ā, -ō *в. телèграфскӣ.* — Ја сам био само телеграфички ступ те крваве новине. *Шен.*

телѐграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на телеграф*: ~ жица, ~ стуб, ~ уређај, ~ вест, ~ службеник.

телѐграфски прил. *на телеграфски начин, телеграфским путем*; фиг. *врло брзо, хитно.* — Телеграфски [је] о томе обавијестио Бизмарка. *ОП 2.*

теледѝриговање с *гл. им. од теледириговати.* — Све ово важи ако је она [ракета] летела као пројектил, без теледириговања са Земље. *Пол. 1959.*

теледѝриговати, -гујēм несврш. грч.-лат. *дириговати, управљати нечим на даљину.* В. пр. уз гл. им. теледириговање.

тѐлсј, -а и **тѐлēј,** -éја м тур. покр. *танак листић злата или сребра који се употребљава за украс, варак. Вук Рј.*

телèјāш, -áша м *занатлија који израђује телеј. Р-К Реч.*

телèјисање с *гл. им. од телејисати.*

телèјисати, -ишēм сврш. и несврш. покр. *обложити, облагати, украсити, украшавати нешто телејем, вараклаисати.* — Увече скупе се дјевојке [младине другарице] па телејишу цвијеће што ће сјутра сватовима дати. *Вук.*

телекàмера ж грч.-лат. *фотографска камера за даљинска снимања.*

телекѝнеза ж грч. *покретање удаљених предмета (спиритистичким медијима) без посредног деловања. Мин. Лекс.*

телекѝнезија ж *в. телекинеза. Свезн.*

телекòмāнда ж грч.-лат. *уређај којим се управља неким апаратом, објектом на даљину.* — За електрификацију неких пруга и вуче, увођење телекоманде ... инвестираће се ове године 40 милијарди динара. *Пол. 1959.*

телекòмāндни, -ā, -ō *који се односи на телекоманде, којим се изводе телекоманде.* — На прузи Добој — Зеница ... почеће радови на постављању телекомандних уређаја којима се из једног центра регулише кретање возила на читавој дужини пруге. *Пол. 1959.*

телекòмāндовање с *гл. им. од телекомандовати.*

телекòмāндовати, -дујēм несврш. *управљати, командовати неким апаратом, објектом на даљину.*

телекомуникáције ж мн. грч.-лат. *област технике која се бави проблемима преноса информација на даљину помоћу жице, електричне енергије или бежично, радио-таласима; (радио)телеграфске и (радио)телефонске везе.*

телекомуникáцијскӣ и **телекòмуникацијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на телекомуникације, који припада телекомуникацијама*: телекомуникацијски сателити. — Сигурност летења повећаће се модернизовањем телекомуникационих и навигационих уређаја. *Пол. 1959.*

тѐлекс м *вест добивена преко телепринтера.*

тѐлемāрк м спорт. *скијашки, смучарски замах за мењање правца или за заустављање, кочење (према имену норвешке покрајине Телемаркен). Кл. Рј.*

тѐлемѐтар и **тѐлеметар,** -тра м грч. *електронска справа за мерење даљине између неког објекта и места с којега се објект посматра, даљиномер.*

телемѐтрија ж *грана технике која се бави мерењем величина на удаљености преносом сигнала жичним или бежичним путем. ЕЛЗ.*

телемѐтрījскӣ и **телемѐтричкӣ,** -ā, -ō *који се односи на телеметрију, који мери на даљину.* — Сателит такође носи телеметричке уређаје ... који ће слати информације о положају и кретању сателита. *Пол. 1959.*

телемехàника ж грч. *наука о управљању механизма на даљину. ЕЛЗ.*

телѐмчина ж бот. *биљка из пор. зевалица, напрстак* Digitalis ambigua. *Сим. Реч.*

телéнак, -нка м бот. *в. камилица* Matricaria chamomilla. *Сим. Реч.*

телéнце, -ета с *дем. од теле.*

телеобјèктīв, -ива и **телеòбјектīв** м грч.-лат. фот. *сложени објектив којим се удаљени објекти могу снимити као из близине.*

телеолòгија ж грч. *идеалистичко-религиозно учење по коме је све у природи уређено сврсисходно, према унапред постављеном циљу, сврховитост, целисходност.*

телеолòгījскӣ и **телеòлошкӣ,** -ā, -ō *који се односи на телеологију.* — С идеализмом [је] више у свези телеологијско ... схватање свијета, да се сав свијет ... смјера к неком одређеном циљу. *Баз.*

телèпат(а) м *онај који се бави телепатијом, видовит човек, видовњак.*

телепàтија ж грч. *непосредно ванчулно преношење психичких процеса од једног појединца до другог, сазнавање туђих представа, мисли, осећања без посредовања осетних функција (слуха, вида, додира), видовитост. ЕЛЗ.*

телепàтījскӣ и **телепàтичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на телепатију, који је изазван телепатијом*: ~ надражај.

телèпатскӣ, -ā, -ō *који се односи на телепате и телепатију.* — Уморни и стари, помало резигнирани скептици ... бјеже у четврту димензију, траже телепатска рјешења. *Баб.*

телепрѝнтер м *телеграфски апарат, телеграфска писаћа машина за аутоматску примо-*

-предају писаних саопштења путем електричне енергије (у жичном или бежичном телеграфском саобраћају).

телепри̏нтерскӣ, -ā, -ō *који се односи на телепринтере, који се врши помоћу телепринтера:* ~ служба, телепринтерске везе.

телѐса, ијек. тјелѐса, с пеј. *мн. од тело.*

телесáурус м грч. зоол. *фосилни гмизавац из периоде јуре, сличан крокодилу. МЕП.*

телѐсина, ијек. тјелѐсина, ж *аугм. и пеј. од тело.* — Веома мајушна глава према телесини. *Петр. В.* Замота [се] ... испунивши ... сједало својом тјелесином. *Пав.*

телѐситомѐтар и **телѐситометар,** -тра м грч. *справа за откривање непријатељских авиона помоћу звука и светлости. Свезн.*

тѐлескоп и **телѐскоп** м грч. **1.** *оптичка справа, дурбин за посматрање небеских тела.* **2.** (Телескоп) *сазвежђе јужног неба у коме нема сјајних звезда. ЕЛЗ.* **3.** зоол. *врста златне рибице с необично избуљеним очима. Кл. Рј.*

тѐлескопскӣ и **телѐскопскӣ,** -ā, -ō *који се односи на телескопе.* — Ноћ је показивала чисто телескопско небо. *Крањч. Стј.*

тѐлескопски и **телѐскопскн** прил. *телескопом, као телескопом.* — Телескопски погледа кроз очалин госпођу. *Креш.* Осмотри телескопски госпођу ... кроз лорњон. *Мил. В.*

телескѐпчић м *дем. од телескоп.* — Дочекао [је] ... да се подигне најмања звездарница и да се за њу набави какав ... телескопчић. *Ком.*

тѐлеснӣ, -ā, -ō, ијек. тјѐлеснӣ *који се односи на тело; физички;* супр. духовни, душевни: ~ тежина, ~ грађа, ~ лепота, ~ мана, ~ топлота, ~ рад, телесне вежбе, ~ казна, ~ повреда, телесне муке.

Изр. ~ гарда (стража) *оружана пратња за личну заштиту (обично особâ изузетног друштвеног ранга, положаја).*

тѐлесно, ијек. тјѐлесно, прил. *на телесан начин, физички:* ~ казнити, ~ здрав, ~ закржљао.

тѐлеснӧст, -ости, ијек. тјѐлеснӧст, ж *особина онога што је телесно, телесна, физичка појава, присутност.* — Љепота овога тијела ... тјелесност ове појаве, све је то ријешено савршено. *Крл.*

телѐсо, ијек. тјелѐсо, с (обично само мн.) пеј. *тело.* — [Ту је] посвећено тјелесо пречасногa Јозе. *Ков. А.*

тѐлестих м грч. *песма којој крајњи гласови дају неко име или реченицу. Кл. Рј.*

телесӯрина, ијек. тјелесӯрина, ж *аугм. и пеј. од тело.* — Некада [сам] могао најтежега вола у селу дигнути, прикучивши му се под огромну тјелесурину. *Ков. А.*

телѐтāр, -ара м *онај који чува телад.* — Лако ти је везат телетаре, ама свежи овдје говедаре. *НПХ.*

тѐлетина ж **1.** *телеће месо.* **2.** *телећа кожа. Вук Рј.*

телѐћāк, -áка м *торба (обично војничка — некада од телеће коже) која се носи на леђима, ранац.* — Пушка му бијаше лака попут пера, телећак га није тиштио. *Шен.* Појављују се и неки војници без оружја, натоварени врећама и телећацима. *Ћос. Б.*

телѐћāр, -ара м покр. *онај који се стара, брине о теладима.* — Мишко је загледао још по стајама да види шта раде телећари и ждрепчари. *Кол.*

тѐлећӣ, -ā, -ē *који се односи на теле и телад:* ~ месо, ~ печење, ~ кожа, ~ поглед.

Изр. ~ нога, ~ стопа бот. *козлац* Arum maculatum. *Сим. Реч.*

тѐлећина ж некњиж. *в. телетина.*

телѐфер м грч.-лат. *жичана железница, жичара. Кл. Рј.*

телѐфōн, -óна м грч. **1.** *апарат за преношење говора на даљину жичаним путем.* **2.** *установа за телефонску службу.*

телефоинзáција ж *изградња телефонских постројења, увођење, инсталирање телефонских линија и апарата (у предузећа, установе, домове и сл.).* — Некада много популарна реч електрификација уступила је место телефонизацији. Сва села хоће да се повежу телефонским линијама са општином. *Б 1958.*

телефо̀нија ж *телефонски уређаји; преношење живог говора на даљину, жично или радиоелектричним путем, бежично.* — Трошкови око постављања мреже и апарата износе око 70 одсто од укупних трошкова око постављања телефоније уопште. *Пол. 1959.* Челичне конструкције за бежичну телефонију изводе се већ сада. *Вј. 1960.*

телефони̏рање с *гл. им. од телефонирати.*

телефони̏рати, -о̀ни̏рām сврш. и несврш. *рећи, говорити телефоном, јавити, јављати телефоном.*

телефо̀нисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. телефонирати.*

телефо̀нист(а) м *службеник на телефону који даје везе (обично на телефонској централи).*

телефо̀нистица и **телефо̀нисткиња** ж *женска особа телефонист(а).*

телѐфо̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на телефон, који припада телефону:* ~ линија, ~ веза, ~ централа, ~ број, ~ стуб, ~ саобраћај, ~ говорница, ~ извештај.

телѐфо̄нски прил. *преко телефона, телефоном.* — Она телефонски отказује представу. *Десн.*

телефотогра̀ф м *справа којом се слике, цртежи, фотографије или текст преносе на даљину преко жичних линија или радио-станица.*

телефотогра̀фија ж грч. *преношење слика, цртежа, фотографија или текста на велике удаљености помоћу телефотографа.*

телефу̀нкен м грч.-нем. *електричне варнице, искре које се употребљавају за бежичну телеграфију. Кл. Рј.*

телѐчāр, -ара м покр. *зграда, колибица, стаја у коју се затварају телад.* — На купи ђубрета, испред телечара ... стајао је сух бубњаџија. *Сиј.*

тѐлешце и **телѐшце,** -ета с *дем. и хип. од теле*; исп. теленце.

телѐшце, -а и -ета, ијек. тјелѐшце, с *дем. од тело.*

тѐлија ж тур. покр. *одевни предмет везен или проткан златном или сребрном жицом. Шкаљ.*

тѐлити, -ӣм несврш. необ. *гледати тупо, равнодушно, бесвесно, бленути.* — Овако су и они телили равнодушно у њега. *Божић.*

тѐлити, тѐлӣ несврш. *доносити на свет теле* (*о крави*). — Ето, Белка све мушке тели, а летос Лиса шесторо оштенила. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *телити.* — Краве су се телиле, живад се легла, крмаче се прасиле. *Бен.* **2.** *долазити на свет* (*о телету*). **3.** фиг. **а.** *мучити се, окапати на неком послу*; исп. козити се. **б.** *осећати досаду, чамити, досађивати се. Р-К Реч.*

телитѐкија ж грч. биол. *в. партеногенеза. ЕЛЗ.*

тѐлићи и **тѐлићи** м супл. *мн. од теле, телад.*

тѐлица и **тѐлица** ж *женско теле.* — Пала му у ријеку разиграна телица. *Гор.*

тѐличица ж *дем. и хип. од телица.*

тѐлиш везн. покр. *камоли, још мање, некмоли.* — Не желимо зла никоме, а телиш својој крви, своме брату. *Мат.*

тѐло, ијек. тӣјело, с (лок. тѐлу и тéлу; мн. тѐла, ген. тѐлā, и телèса, ген. телéсā) **1.** биол. **а.** *човечји или животињски организам, схваћен у својој целовитости* (*као морфолошка и функционална целина*). — Луцијина мати није тијелом нимало кршнија од своје кћери. *Новак.* Сисари су стекли сталну температуру тела. *Станк. С.* фиг. Као да су пали ударци по тијелу неких грмова. *Наз.* **б.** *мртав човечји организам, леш.* — Капе доље ... Откријте главе. Сад ће изнијети тијело. *Краљч. Стј.* Земунци су вијали како из гомиле телеса, натоварених на ... кола, по неки несрећник, недотучен, мрдне руком. *Пол. 1944.* **в.** анат. *појединн орган или део органа живог организма.* — Пространи део очне коморе иза сочива испуњен је пихтијастим и провидним стакластим телом. *Станк. С.* У ... средњи мозак спадају: четвероквржна плоча, видни чворови и пругаста тијела. *НЧ.* Маховине се могу и вегетативно размножавати помоћу ситних расплодних тела. *Станк. С.* **2. а.** физ. *сваки посебан предмет у простору, који може бити крут, еластичан или пластичан.* — Ти специјални ставови, то су Галилејеви славни закони слободног падања тела. *Петрон.* **б.** *засебан део неког предмета.* — Пази како је тело затварача [пушке] зарђало. *Јак.* **3.** фиг. *удружење, скуп, организација, служба, установа с одређеном наменом, функцијом у јавном, друштвеном и политичком животу*: самоуправно ~, бирачко ~, међународно ~, научно ~, стручно ~, општинско ~, законодавно ~, званично ~, радно ~, судско ~. **4.** мат. (обично у изразу: геометријско ~) *део простора ограничен равним или кривим површинама.* — Два се тијела гибају по краковима правога кута једнолико према врху. *Алг. 1.* **5.** астр. обично у изразу: небеско (свемирско) ~ *заједнички назив за све материје или скупове материја које се крећу по васионском простору* (*планете, комете, метеори, звезде, сателити, звездана јата итд.*). **6.** хем. *старији назив за неорганске и органске материје* (*елементе и једињења*). — Све су ковине проста тијела. *Лог. 2.* Нека од тих [органских] једињења сагоревају потпуно у животињском организму ... Тако бива са шећером и масним телима. *Ђаја.* **7.** необ. *полни орган. Вук Рј.*

Изр. бити душом и телом (уз кога или што) *бити ватрени присталица кога или чега*; жуто ~ анат. *жлезда с унутрашњим лучењем*; једва још душа у телу разг. *кад се хоће истаћи да је неко сасвим изнемогао од старости или слабости.*

тѐловежба, ијек. тјѐловјежба, ж ков. *гимнастика, фискултура. Деан. Рј.*

телòвит, -а, -о, ијек. тјелòвит, заст. **1.** *в. телесни.* — Ако све науке погледамо ... видјет ћемо да се једне тичу онога што је помишљено и духовито, друге онога што је створено и тјеловито. *Кур.* **2.** *који је крупна тела, дебео, корпулентан. Рј. А.*

Тѐлово с (ек.) *в. Тијелово.*

тѐловскӣ и **телòвскӣ,** -ā, -ō (ек.) *в. тӣјеловскӣ и тјелдвскӣ.*

телопирòвāње, ијек. тјелопирòвāње, с *гл. им. од телопировати.* — Њене очи нису више на божјем чељадету, већ на жени пуној будућих ... тјелопировања. *Божић.*

телопирòвати, -ӣрујēм, ијек. тјелопирòвати, несврш. необ. *телесно, физички пировати, уживати, гостити се, частити се, прослављати.* В. пр. уз гл. им. телопировање.

телохрàнитељ, ијек. тјелохрàнитељ, м *онај који лично чува, прати (обично наоружан) неку особу (обично изузетног друштвеног ранга, положаја).* — [Епизоду] је забележио један од Рузвелтових телохранитеља у време рата. *НИН 1958.*

тѐлстàр м скраћ. *телекомуникацијски сателит. ЕЛЗ.*

тѐлӯд м и ж покр. *в. телуће. Рј. А.*

тѐлӯр, -ýра м лат. хем. *хемијски елеменат* (Te), *сродан сумпору и селену, сребрнастобео, металног сјаја, крт, слаб проводник електрицитета, а употребљава се у фотографији, керамици, медицини.*

тѐлураст, -а, -о *који се односи на телуре:* ~ киселина.

телурáти м мн. хем. *соли телурне киселине.*

телурúди м мн. хем. *једињења телура с металима.*

тѐлӯрӣј, -ија и **тѐлӯријум** м **1.** *инструменат који очигледно приказује окретање Земље око Сунца и Месеца око Земље, као и смену дана и ноћи и годишњих доба.* **2.** *в. телур. МЕП.*

телӯричкӣ, телӯричнӣ, тѐлӯрнӣ и **тѐлӯрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Земљу, који припада Земљи, земаљски, земни.* — У гимназијама учи рисање ... на вишој дјевојачкој ... телуричке појаве у алпинском горју. *Ков. А.* Телурно жељезо ... је обично вулканског поријекла. *Кем.* Елементарно жељезо, које је постало у Земљиној кори, зовемо телурским. Осим телурскога жељеза има и метеорскога. *Туђ.*

Изр. телурна киселина *тешки, безбојни, у води тешко топљиви метали* ($H_6Te\ O_6$).

телӯсина, ијек. тјелӯсина, ж *аугм. и пеј. од тело, телесина.* — Он својом смрдљивом тјелусином вас заклони. *Тур.*

тѐлӯт м и ж покр. *в. телуће.* — Налети и подметну телут од ханџара. *Горд.*

тѐлӯће с тур. *тупа страна ножа, наспрот оштрици, хрбат ножа и сл. сечива.* — Ударац телућем сабље обори [га] на земљу. *Моск.*

тѐлфа ж тур. покр. *талог од куване кафе. Вук Рј.*

тѐлце, -а и -ета, ијек. тијèлце, с (ген. мн. тèлцā и тѐлāцā) *дем. од тело.* — Осетио [је] слабачко и пиктијасто телце у својој руци. *Ранк.* Дрхат обузе слабашно тијелце његово. *Матош.*

тѐлчић м *дем. од теле.*

тѐљење с *гл. им. од телити (се).*

тѐљуг м (мн. -зи) **1. а.** *савијено дрво, у облику обруча, које се ставља стоци (обично козама и овцама) око врата да на њему виси звоно. Вук Рј.* **б.** *такав мало дебљи дрвени обруч који се ставља воловима око врата и спаја са јармом (када волови вуку рало).* — Људи памте да се није могао савити тељиг. *Павл.* Прилазио је [Ацем] ралу и држао га за ручицу, узимао у руке волујски тељиг. *Сиј.* **2.** *јарам. Бак. Реч.* **3.** покр. *дршка у облику полукруга на ведру, односно котлу, повраз. Рј. А.* **4.** покр. *облучац, лучац (на колевци).* **5.** бот. *в. љутик (а);* исп. таљиг. *Сим. Реч.*

тѐљига ж покр. *в. тељиг (1, 2).* — Објеси тељигу о врат. *Љуб.* фиг. Наша браћа у сусједству стењу под турском тељигом. *И.*

тѐљижац, -ишца и **тѐљӣжац,** -ӣшца м (ген. мн. тѐљижāцā и тѐљӣжāцā) *дем. од тељиг. Р-К Реч.*

тѐљижњāк м *в. јармењак, сврдао којим се буши јарам. Р-К Реч.*

тељȕзгати, -ām несврш. разг. *говорити, причати бесмислено, којешта, брбљати, бањезгати. Бен. Рј.*

тéма ж грч. **1.** *предмет, основна, главна мисао (расправе, говора, уметничког дела и сл.).* — Темељна тема Краљевићева песимизма је резигнација. *Матош.* [Барон] жели само да пребаци разговор на другу тему. *Андр. И.* **2.** *предмет који треба писмено обрадити, наслов школског писменог задатка.* — Шамика му је казао да не буде дугачко, али само да се држи задате теме. *Игњ.* У вишим разредима теме [су] биле замршеније. *Јонке.* **3.** муз. *мотив музичке композиције, музичког дела који мелодијски, хармонијски и ритмички представља целину и служи као основа за варијације.* — У оперској музици тема — лик Самозванца тесно је везана с темом убијенога царевића Димитрија, чије је име он присвојио. *Поз. 1948.* **4.** ист. *војно-административна област у Византији, на чијем је челу стајао стратег (од почетка VII века).* **5. а.** грам. *основа речи. Кл. Рј.* **б.** *припремни део реченице, онај део на коме није тежиште.*

Изр. ~ дана *актуелно питање о којему се много говори, пише, расправља.* — У политичким круговима Београда, али и на улици, стабилизациони зајмови су тема дана. *ВУС 1973.*

тѐмāт, -áта и **тѐмат** м *в. тема (1, 2, 4).* — Може ли ми ко замерити што сам изабрао [тај] темат за моју беседу. *Јаки. Ђ.* Бранку се насмешила срећа, добио награду за темат. *Сек.* Ишчезавају разлике између хрватских поморских градова и оних негдашњега темата. *Мј. 1926.*

темàтика ж *скуп проблема неке научне, уметничке или друштвене области; предмет обраде.* — Хисторичару филозофије задатак је ... да ... открије битну тематику, што је често прикривена мноштвом за филозофску

хисториографију неважног, помодног ... наноса. *Ант. 1.* Игњатовић је проширио своју тематику обухватајући живот ширих народних слојева. *Глиг.* Композитор [Вучковић] ... оригиналан [је] умјетничким изразом, тематиком, мелодијом. *Зог.* Рафаел је насликао многа платна са свјетовном тематиком. *Баб.*

тема̀тисā̀ње с *гл. им. од тематисати.* — Иза тог тематисања нико не осећа једну лаж која се постепено рађа. *КН 1958.*

тема̀тисати, -ишēм несврш. необ. *постављати, заступати одређену тему, идеју.* В. пр. уз гл. им. тематисање.

тѐматскӣ, тѐмā̄тскӣ и **тѐматскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на теме, темате:* ~ јединство, ~ разноврсност, ~ време. — Сваки чин [драме] представља извесну тематску целину. *Т. књ.*

тѐматски, тѐмā̄тски и **тѐматски** прил. *у погледу теме, темата, с обзиром на тему, темат.* — Тематски најређи је код нас роман из градског амбијента. *Михиз.*

тѐмбӣх, -йха м тур. покр. *опомена, упозорење, саопштење; наредба, налог.* — Кад би са ... куле пукао топ у доба мира, значило је да капетан позива своје људе из мјеста и околине на тембих. *Шкаљ.*

тѐмбр м фр. *нарочито својство звука, боја звука, гласа, тона, карактеристична за сваки глас или инструменат.* — Његове [Змајеве] песме о деци сликају ... онај његов глас који је један тон сасвим за себе, један тембр чист и непомућен. *Богдан.* Кроз отворена врата чули су се ... још некакви непознати басови и баритони агрономског тембра. *Крањч. Стј.*

тѐме, -ена, ијек. тјѐме, с (мн. темѐна, ген. темéнā) **1. а.** *највиши део, врх главе, лобање.* — Низ главу лепршале јој свилене врпце, а врх тјемена дрхташе вијенац. *Шен.* Ала ме боли у потиљку и по темену, као да ми је све у глави у ранама. *Сек.* **б.** необ. *глава уопште.* — Испод ока смо се гледали и вребали ... али мислећи у темену: »Мили мој брајко ... видим да би хтео да ме оставиш на цедилу.« *Богдан.* **2. а.** *највиши врх било чега (планине, брега и сл.).* — Последњи траци западајућег сунашца ожарују тјеме стрмог Велебита. *Маж. Ф.* Та су села разбијена на више група која се налазе обично на теменима коса и брегова. *Дед. Ј.* Тамо су се видјеле куће ... кровови стрми, тјемена оштра. *Сиј.* **б.** грађ. *највиша тачка лука, односно свода. МЕП.* **в.** *највиша тачка на путањи зрна испаљеног из ватреног оружја.* — Висина тјемена путања зависи о тежини зрна, пуњењу и удаљености циља. *Стр.* **3.** мат. *пресек кракова угла, страна троугла или полигона, као и крајње тачке осовина коничних пресека, врх троугла, купе или пирамиде.*

Изр. **до темена** *потпуно, сасвим;* ***у највећој мери***; исп. до грла, до гуше. — У храброст и радост до темена [је] загњурен. *Каш.*; од пете до темена *целим бићем, сав, у потпуности;* исп. од главе до пете. — Елегантна и једноставна, од пете до тјемена сваки педаљ дама. *Матош.*; пасти на ~ фам. *бити луд, полудети.* — Ваљда је пао на теме да дође, па да се закопа у овом нашем кањавом селу. *Срем.*; преко темена *веома много, сувише, преко мере;* исп. преко главе. — Мени је већ тога рата и мира било преко тјемена. *Кул.*; теменом у земљу ударити *бити убијен, погинути.* — Коме је од вас дјед тјеменом у ову земљу ударио? ... Стари ваши ... побјегоше да им бар цријева не крче. *Вес.*

тѐмељ м грч. **1.** *део зида зграде испод површине тла који служи као ослонац зидовима; доњи слој, подлога.* — Улица је скоро калдрмисана и по регулационом плану заронила дубоко, па открила и откопала земљу испод темеља. *Рист.* Темељ куглане не смије бити влажан. *Кугл.* **2.** фиг. **а.** *оно што је битно, важно у нечему, оно на чему се нешто заснива, основ; полазни, главни елеменат нечега; принцип.* — Видим да су темељи нашега моралнога поретка дубоко подровани. *Шен.* У браку мора бити темељ — трпељивост! *Петр. В.* На том темељу приправан сам на слогу. *Дук.* **б.** *оно чиме је нешто омогућено, из чега нешто проистиче; предуслов.* — Тиме је избегнуто најамништво, које је темељ производњи на Западу. *Марк. Св.* **в.** *разлог, оправдање.* — Он пориче да има било каква темеља или излике за тужбу против њега. *Креш.* **3.** покр. *дом, кућа заједно с поседом, имање.* — Често се радовао што има темељ на тако лепом месту, што су ту школа, млин и варош пред кућом. *Тур.*

Изр. до темеља, из темеља *потпуно, сасвим;* исп. из основа; имати добар ~ (из неке науке, струке) *имати добру предспрему, солидно знање;* на темељу чега *према чему;* од темеља *од постанка, од давнина.* — Моја кућа доживјела данас, под сиједу моју стару главу, што се у њој од темеља не зна. *Ботић;* по темељу *в. до темеља.* — Затиреш ме, барабо. По темељу ћеш ме затрати. *Ћоп.* Мајку имаш? — Немам ... Па ти си ... по темељу пропао. *Сиј.*; положити, полагати, поставити, постављати, ударити, ударати ~ чему *основати, осниватн, започети, започињати што;* стајати на истом темељу *имати исто мишљење, исти став, исти однос према коме или чему.* — У погледу на турску државу сви Срби напреднији стоје на истом темељу, ма како се иначе разликовали у мишљењу. *Марк. Св.*; у темељ *в. до темеља.* — Ја

угасих свећу пред иконом, запретах сам жишку на свом огњишту! Све своје у темељ сатрх! *Вукић.* Зар неће тим да ову кућу у темељ раскопају. *Мул.*

тèмēљāк, -áка м *темељан, јак, здрав и снажан човек.* — То нема никаква посла с природним здрављем човјека темељака. *Креш.*

тèмēљан, -љна, -љно **1. а.** *који се односи на темељ, који припада темељу.* — То је зацијело зима продрла у темељне греде. *Бен.* **б.** *који има чврст темељ, основ, сигуран, поуздан, добро заснован, солидан.* — Све је било јако и темељно и све пространо и комотно. *Срем.* **2. а.** *дубоко, добро проучен и свестрано обрађен, продискутован, припремљен, организован.* — То претпоставља велику спрему и темељно познавање језика. *Нед.* И најситније ствари није без темељног договора предузимао. *Дом.* **б.** *који дубоко проучава, свестрано обрађује и уверљиво, убедљиво доказује нешто; који зна добро своју струку, свој занат.* — Вукове полемике јаче су ... од противничких ... Јаснији је у излагању ... темељнији у доказивању. *Прод.* **3.** *који је здрав и јак, снажан.* — Господар Софра био је низак човек, но широк, темељан, јаких плећа и прсију. *Игњ.* Човјек средовјечан, али темељан и јакостан. *Цар Е.* **4.** *који чини основ чега, главни, најбитнији, основни.* — Не дирајте у темељне законе. *Фелд.* Темељна тема Краљевићеве поезије је резигнација. *Матош.* **5.** *који се испољава у целини, потпун*: темељно оздрављење. *Р-К Реч.* **6.** необ. *згодан, пространо, повољан за употребу, коришћење.* — Решио [је] питање свога живота, обезбедио будуће добро постављене куће са свима одељењима, од доброг подрума и темељне кујне до ... салона за велики свет. *Грол.*

тèмељаст, -а, -о *темељан (3).* — Бијаше снажан и темељаст. *Матош.*

темéљац, -ља м (ген. мн. тèмēљāцā) обично у изразу: камен ~ **а.** *први камен у каквој грађевини.* — Кад се полагао темељ, газда Стојан дошао је да лично присуствује, те је својом руком два камена темеља прелио вином. *Ћор.* Ни за један од шест вртића ... није постављен камен темељац. *Bj. 1970.* Извади кључ испод једног темеља. *Ком.* **б.** фиг. *најважнији део чега, основа, темељ чега.* — Детињство је камен темељац, будућа зграда зрелог доба. *Милис.* Та је као случајна Стендалова мисао темељцем у Тарнеовој »Филозофији умјетности«. *Матош.*

Изр. положити, поставити, ударити (камен) ~ чему *основати, започети што.* — У изградњи те велике књижевности један од камена темељаца је Н. В. Гоголь. *Шов.* [Чезаре Ломброзо] ударио је темељац ... криминалној антропологији. *БК 1906.*

темèљача ж *дрвена греда која се полаже хоризонтално или косо по озиданом темељу од бондрука. Свезн.*

темèљēње с *гл. им. од темељити (се).*

темèљит, -а, -о *темељан (1б—б).* — Поред темељите спреме учитељ ваља ... да је човек озбиљан ... добродушан ... стрпљив. *Панч.* Није марио да напише једну солидну и темељиту књигу о Цариграду. *Поп. П.* Овдје ... указа се Вуку згода ... да развије темељите мисли о најважнијим питањима. *Јаг.* Био је просијед, бујне длаке, темељит. *Кал.* Сретоше се у сокаку ... звонар Војин и цематлија Ејуб, чврст темељит младић. *Бан.* Да ли му је то истраживање ... донијело неке нове снаге или неку темељиту истину? *Ант. 1.*

темèљитељ м *утемељивач, оснивач, зачетник.* — На њ [А. Б. Шимића] ... утјецао [је] експресионизам и очитовао му се смисао естетичких ... романтика ... Новалиса и браће Шлегел ... тих ... темељитеља једне пјесничке естетике. *Шим. С.*

темèљити, -им несврш. **а.** *постављати, подизати темељ.* — фиг. Нисмо ли синови рода ... који ... своју кућу дубоко темељи, својим крилом далеко сиже? *Ков. А.* **б.** *узимати као основ, темељ, заснивати на чему, полазити од чега.* — [То су] разлози на којима је војвода ... темељио своје одбијање. *Краљч. Стј.* Рачки је ... занемарио домаће споменике, па је темељио своја испитивања на латинском, у Риму нађеним извештајима. *БВ 1909.*

~ **се** *имати темељ, основ у чему, оснивати се на чему, полазити од чега; ослањати се на кога или што.* — Енглеска парламентарна монархија темељила се на компромису између крупне буржоазије и великог земљопосједа. *ОГ 1.* Њихова се странка темељила на чврстом и пространом слоју сељаштва. *Јов. С.*

темèљито прил. = темељно *на темељит, темељан начин, дубоко, свестрано, како треба; солидно, чврсто, снажно*: ~ претрести рад, ~ организовати, ~ одморити се, ~ мислити, ~ испитати. — Добро је да се и та ствар једанпут темељито расправи. *Краљч. Стј.* Војвода Брвенички је био омален човек, снажних удова и темељито грађен. *Пер.*

темèљитōст, -ости ж = темељност *особина онога који је темељит, темељан, онога што је темељито, темељно, основаност, оправданост.* — У сваком послу био је [је] навикао на темељитост. *Ћоп.* Увјеравао је да нема знаке за темељитост њезине љубоморе. *Краљч. Стј.*

темèљњāк, -ака м **1.** *темељак. Вук Рј.* **2.** *темељац.* — Стоји дубоко под каменом темељњаком један стари незнани гроб.

Крањч. Стј. **3.** *онај који има добру кућу и имање, имућан човек.* — Зар да нам се код такова темељника кућа ископа и крсна свијећа угаси? *Јурк.*

тѐмељница ж *одрезак чековне уплатнице. Деан. Рј.*

тѐмељно прил. = темељито. — Све сам овеј̀ани научник. Ту се тек ради темељно и смотрено. *Дом.* Анђелија није тим чинима прилазила здушно и темељно. *Божић.*

тѐмељнōст и **темéљнōст,** -ости ж = темељитост.

темèљњāк, -áка м *темељак. Вук Рј.*

темѐнā и **темѐна** с мн. непром. тур. у изразу: (у)чинити, ударити, ударати ~ *на нарочити начин поздравити, поздрављати (тако да се врховима прстију десне руке, уз мали поклон, дотакне брада, усне и чело).* — Сви се осмехују на мене и сви ми чине темена, к'о да сам у најмању руку кадија. *Андр. И.* Хвала ти, честити ефендија! ... Маринко опет удари »темена« и изиде из одаје. *Вес.*

темѐње с *гл. им. од теменати.*

темѐнāт м непром. *в. темена.* — Добро ти је скулу научио, те зна мени теменат чинити. *НПХ.*

темѐнати, -ām несврш. *чинити пред ким темѐнā, понизно се клањати, метанисати;* фиг. *ропски се понашати.* — Изгледа скрхан, покорен, као да ће да темена пред мишљу ученог градског човека. *Глиг.*

темѐнāх м непром. *темена.* — То рекав, учини свој теменах посленику Хусеинову. *Том.*

темéнац, -нца, ијек. тјемéнац, м (ген. мн. **тѐмēнāцā**) анат. *мекано теме, место на глави новорођенчета покривено само везивним, хрскавичавим ткивом, које се касније претвара у коштано ткиво, фонтанела* fonticulus. *Бак. Реч.*

темѐнāш, -áша м *онај који темена, ласкавац, улизица, полтрон. Кл. Рј.*

темѐнек м непром. *в. темена.* — Дошавши пред Станка, учини му дубоки теменек турски, а овај му пружи руку. *В 1885.*

тѐменӣ, -ā, -ō, ијек. тјѐменӣ *који се односи на теме, који припада темену:* ~ кост, ~ мождани режањ, ~ пупољак. — Циклопс је мајушни рачић ... На глави има свега једно темено око и два пара пипака. *Станк. С.* На врху је стабљике тјемени пуп. *Бот.*

темѐница и **тѐменица,** ијек. тјемѐница и тјѐменица, ж анат. *темењача.* — Пред Перовићем зазјаше двије тјеменице до коже ошишаних лубања. *Леск. Ј.*

тѐменӣшнӣ, -ā, -ō, ијек. тјѐменӣшнӣ *в. темени.* — [Замислили сте] вертикалну равнину положену ... небеским полом и тјеменишном точком или зенитом. *ОГ.*

темéнце, -а и -ета, ијек. тјемéнце, с *дем. од теме.*

темѐњāк, -áка, ијек. тјемѐњāк, м *онај који досеже до темена, врха, који заузима истакнуто место.* — Гундулић, Палмотић, Ђорђић, три тјеменњака ... висока, да све друге далеко пресижу. *Кур.*

темѐњача и **тѐменњача,** ијек. тјемѐњача и тјѐменњача, ж анат. *темена кост, парна пљосната испупчена кост, четвртастог облика која гради кров лобање* os parietale. — Кад у лето на раду припече звезда у темењачу, мозак провире. *Дом.* Пажљиво вије длаке око ћелавога гнијезда на тјеменњачи. *Божић.*

тѐмер м заст. *дршка, држало, штап од барјака, заставе.* — Даде њему свилена барјака, изнесе га Осман на ливаду, удара му темер у ледину. *НП Вук.*

темѐрут, -а, -о покр. *који неће да чује шта му се говори, непослушан, непокретан; тврдоглав, јогунаст.* — Лука [је] на своју руку, плаховит као барут, а ... Лазар туп и темерут. *Андр. И.*

темѐрут(нн) м (мн. темѐрути) тур. покр. *тром човек; тврдоглавац, јогуница; глупан, сметењак. Кл. Рј.*

темѐрутка ж покр. *женска особа темерут(ин). Р-К Реч.*

темѐсук и **темѐсуђ** м тур. покр. *писмена потврда, исправа.* — [Велике поседе] су им и прве турске власти признавале и на њих им дале темесуће. *Сур.; Шкаљ.*

тѐмешце и **тѐмешце,** -а и -ета, ијек. тјѐмешце и тјѐмешце, с *дем. од теме;* исп. теменце. *Вук Рј.*

тѐмнз прид. непром. тур. покр. *чист, уредан.* — У дјевојчице темиз хаљине, темиз хаљине танко предене. *НП, Шкаљ.*

темѝнити, тѐмѝнӣм несврш. тур. покр. *мислити, ценити. Вук Рј.*

темѝњēње с *гл. им. од теминити.*

тѐмишвāрка и **темѝшвāрка** ж бот. *в. иђирот. Сим. Реч.*

тѐмњāк, -а и **тѐмњāк,** -áка м рус. *каиш, односно трака с кићанком на балчаку, дршци сабље.* — Два официра били страховити коцкари, па су на картама знали изгубити ... шињел, темњак. *Шов.* Латишев се играо новим темњаком на сабљи. *Моск.*

тѐмпа ж покр. *в. темпо.* — Играчи скупе се у гомилу те се препиру ко је боље одиграо »темпу«. *Шапч.*

тѐмпал, -пла и **тѐмпел** м *в. темпл.* — Дрва нема толико поносни Јеховин темпал. *Наз.; ЕЛЗ.*

тѐмпера ж тал. слик. **1. а.** *сликање, цртање минералним бојама, при чему се боје везују лепљивим течностима (жуманцетом, смоквиним млеком, медом или лепком).* — Управитељ гостионичарског труста није био приказан уљеним бојама ... ни темпером. *Крањч. Стј.* **б.** *слика израђена таквим бојама.* **2.** *у атрибутској служби у полусложеницама показује да је други део те сложенице у вези са поменутим бојама, да је израђен тим бојама:* темпера-техника, темпера-сличице, темпера-варијације, темпера-боје.

темперàмен(а)т, -нта м лат. *начин и степен (брзина и јачина) умног и осећајног, емоционалног реаговања, скуп својстава, склоности, карактерних црта човека, нарав, ћуд:* сангвиничан ~, колеричан ~, флегматичан ~, меланхоличан ~, плах ~, ведар ~.

темперамѐнтан, -тна, -тно *који има темперамента, који брзо реагује, који је под непосредним утицајем нагона, инстинкта, живахан, ватрен, чулан, страствен.* — Темпераментни су [Италијани], бујни, понеки пут се извичу, али се брзо стишају. *Јак.* Рубенс [је] темпераментни сликар животне снаге и радости. *ОП 1.*

темперамѐнтно прил. *на темпераментан начин, живахно, ватрено, чулно, страствено.* — Улази Крешимир Хорват и баци шешир ... темпераментно, и види се да је бијесан. *Крл.* Он говори врло темпераментно и ... загрева слушаоце. *Вучо.*

темперамѐнтнōст, -ости ж *особина, својство онога који је темпераментан, живахност, ватреност, чулност, страственост.* — Његова рјечита темпераментност и упорна енергија често [је] рађала и неспоразуме. *Баб.*

темперàнција ж лат. *власт над собом, уздржљивост, умереност, трезвеност. Кл. Рј.*

температу́ра ж лат. *топлота карактеристична за стање неког тела, степен топлоте, загрејаности ваздуха или било којег посебног тела:* апсолутна ~, критична ~, максимална ~, минимална ~, ~ ваздуха.

тѐмпературнӣ, -ā, -ō *који се односи на температуру, који је изазван температуром, који осећа температуру:* температурне промене, температурне разлике, температурна колебања. — Температурном чулу служе слободни нервни завршеци смештени у кожи. *Станк. С.*

Изр. ~ листа *картон са означеним кретањем температуре болесника, који виси над креветом болесника у болници.*

темперѝрање с *гл. им. од темперирати.*

темперѝрати, -èрӣрām сврш. и несврш. лат. **1.** *умерено загреја(ва)ти, одржа(ва)ти температуру на умереној висини.* **2.** *ублажити, ублажавати, умерити, умеравати.* — Она одлучи да прихвати игру, не би ли малко темперирала његово манијачко расположење. *Бег.* **3.** *у топионичарству:* (*у*)*чинити метале отпорнијим, одузети, одузимати им крхкост,* (*на*)*правити их ковним.*

темпѐрисāње с *гл. им. од темперисати.*

темпѐрисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. темперирати.*

тѐмпер-лӣв м (ек. и ијек.; ијек. и тѐмпер-лӣјев) *бело ливено гвожђе подвргнуто термичкој обради, темперовању, тако да му се одузме угљеник и од тврдог и крхког гвожђа постаје лакше обрадиво гвожђе (за браве, кључеве, окове за возила и др.).*

тѐмпер-лӣјев м (ијек.) *темпер-лив.*

тѐмперовање с **1.** *гл. им. од темперовати.* **2.** *топлотни поступак одузимања угљеника белом ливеном гвожђу, тако да се добије материјал погодан за лакше обрађивање, а донекле и за ковање. ЕЛЗ.*

тѐмперовати, -рујēм сврш. и несврш. *в. темперирати.*

тѐмпӣра̄нӣ, -ā, -ō *темпирни.* — Темпирана бомба експлодирала је синоћ ... у Аману. *Пол. 1958.*

тѐмпӣра̄нōст, -ости ж *стање, својство онога што је темпирано.*

темпѝрање с *гл. им. од темпирати.*

темпѝрати, тèмпӣрām сврш. и несврш. лат. воји. *удесити, удешавати, наместити, намештати упаљач тако да изазове експлозију (бомбе, гранате) у одређено време, односно на жељеној тачки путање.* — А и он сам спрема своју врсту ... с том атентаторском бомбом, темпираном за сутра ујутро. *Мар.* фиг. *одредити, одређивати време уопште; наместити, намештати, удесити, удешавати нешто са одређеном намером, циљем.* — Једнодушности смо имали ... Оне темпиране нарочито. *Михиз.*

темпѝра̄ч, -а́ча м воји. **1.** *темпирник. Бак. Реч.* **2.** *онај који врши темпирање, подешава темпирник.* — Петар откачио лафет, па ми каже: »Спреми да темпираш на картеч!« прича Станко темпирач. *Јак.*

тѐмпӣрнӣ, -ā, -ō *који је снабдевен упаљачем ради изазивања експлозије у одређено време, односно на жељеној тачки на путањи зрна, гранате:* ~ бомба, ~ граната.

тѐмпӣрнӣк м воји. *справа која аутоматски регулише висину и даљину распрскуња топовског зрна, гранате.* — Један побаљуке оде до каре и отуда извуче сва зрна ... Најзад су и темпирник пренели. *Јак.*

тѐмпл м лат. *богомоља, црква, храм (обично јеврејски), синагога. ЕЛЗ.*

темплáри м мн. *средњовековни католички витешко-монашки ред, основан у XII ст. да штити ходочаснике који су долазили на Христов гроб, да се боре против неверника и чувају Христов гроб.* — Послије првог крижарског рата настала су два таква реда, ред темплара и хоспиталаца. *Пов. 2.* Стотина темплара у пепео оде! *Бој.*

тѐмплáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на темпларе, који припада темпларима, који чине темплари:* ~ ред.

тѐмпло с (ген. мн. тéмплā) **1.** *иконостас у православној цркви.* — Молер Паја ... се враћаше из села ... где је мраморисао столове и темпло у цркви, за коју спремаше слике мој ... стриц. *Шапч.* **2.** *в. темпл.* Темпло Венериног храма има близу педесет стубова. *Нен. Љ.*

тѐмпо м тал. **1.** *степен брзине којом се врши нека радња:* ~ развоја, ~ изградње, ~ живота, амерички ~, одмерени ~. — Темпо [у шаху] је јединица мере времена у развитку борбених снага. *Шах 1.* **2.** муз. *брзина кретања тонова, степен брзине којом се изводи неко музичко дело, нека композиција.* **3.** спорт. **а.** *у пливању: једнократан, правилан и складан замах руку и ногу.* **б.** *у веслању: такав замах веслима.* **в.** *у боксу: најпогоднији тренутак за напад. Мин. Лекс.*

тѐмпорáлан, -лна, -лно **1.** грам. *временски, који означава време, однос у времену:* ~ реченица. **2.** *световни, земаљски, пролазан. Кл. Рј.*

тѐмпорáран, -рна, -рно *прилагођен времену и приликама; краткотрајан, привремен; промењљив, пролазан. Бен. Рј.*

тѐмре, -ета с тур. **а.** *дршак, дршка, копље барјака, заставе.* — У руци му темре убојито, на темрету од злата јабука. *НП Херм.* **б.** *дршак, дршка ђерђефа.* — Од себе је ђерђеф одбацила, ђерђефу је темре саломила. *НП, Шкаљ.*

темȕзгало м и с покр. *слабић, мекушац.* — Станко је темузгало и пушта јој да му колце теше на глави. *Бен.*

тѐн м (лок. тéну) фр. *боја и каквоћа коже на лицу, пу̑т; фиг. боја уопште.* — Њезин [Луцијин] ... тен ... сјећа на ... дјевојче што је јучер оставило затвор каквог строгог женског института. *Новак.* фиг. Небо је изнад њих примило онај опори тен што га има пред свитање. *Лал.*

тѐна ж (ек.) *в. тјена. Р-К Реч.*

тѐнāн, -áна м и -áни ж (у прил. натенане и сл.) *в. натенане. Вук Рј.*

тѐнац, -нца (ген. мн. тѐнāцā) и **тéнац,** -нца м (ген. мн. тѐнāцā) покр. *вампир, вукодлак, вједогоња.* — Попио ... чашу суруткe те би се до ноћи надуо као тенац. *Мат.* Тенци ... и гује на страшном гумну вртложе и брује. *Матош.*

тенацѝтēт, -éта м лат. *жилавост, постојаност, издржљивост, истрајност; тврдоглавост. Кл. Рј.*

тѐнда (ген. мн. тѐндā) и **тѐнда** ж тал. *платнени кров за заштиту од сунца и кише (на плажама, бродовима, терасама и сл.); заслон, застор.* — Испругане тенде лепршају на маестралу. *Крл.* Тераса је покривена тендом по цијелој површини: *Вј. 1970.*

тендѐнца ж *в. тенденција.* — Политичка тенденца ... мањка му посвема. *Баз.* Економска конјунктура показује ... тенденцу опадања. *Крл.*

тендѐнција ж лат. **а.** *тежња, склоност за нечим; циљ, намера, смер, настојање, стремљење према нечему.* — Уопште ће се увек више постићи траженьем и јачањем добрих ... тенденција ученика, него непосредном борбом против зла. *Пед.* Јавила се у штампи ... тенденција за реформом Даничићеве акценатске кодификације. *Ј 1957.* **б.** *одређена (често унапред подешена) мисао која се провлачи кроз неко дело.* — Морали [бисмо] ... покренути родољубиви лист са искључиво патриотском тенденцијом. *Дом.* »Три љубави« и »Мира Кодолићева« новеле [су] без тенденције, испјеване по оној Радичевићевој »Да загудим ...« *Коз. Ј.* **в.** *правац, усмереност којим се креће развитак неке појаве, покрета.* — Јавне продаје по варошима су ... показивале сталну тенденцију коначне ликвидације ... многих трговачких и занатлијских предузећа. *Лапч.* Према националним мањинама влада грубо угњетавање и тенденција однарођавања. *ЕГ 2.*

тендѐнцӣјскӣ, -ā, -ō *в. тенденциозан.* — Није пријатељ тенденцијској, популарној поезији. *Матош.*

тѐнденциȍзан, -зна, -зно *који има одређену тенденцију, усмерен, предузет с одређеном намером, који служи извесној сврси (често у негативном смислу):* ~ књижевност, ~ роман, ~ питање, ~ вест. — У другом случају имаћемо такозвана тенденциозна дела, у којима писац за љубав своје идеје искривљава стварност или натура стварности произвољне закључке. *Т. књ.*

тѐнденциȍзно прил. *на тенденциозан начин, с одређеном намером, сврхом, циљем.* — Један кандидат ... историк по струци ... у својој пријави тенденциозно [је] тврдио да су његови историјски радови у ствари радови из књижевности. *Поп. П.*

тенденциȍзнōст, -ости ж *особина, својство онога који је тенденциозан, онога што је тенденциозно.* — Тенденциозност могла му

је само помутити вид да у нижим списима Владана Ђорђевића ... види књижевна дела од вредности. *Скерл.*

тѐндер и **тѐндер** м енгл. **1.** *нарочити вагон, непосредно прикопчан уз локомотиву, у коме су резерве угља и воде и материјал за мазање и чишћење и алат.* — Сваки дан машина [се] враћала наопако, тј. тендером напред. *Лапч.* Ушутио је загледајући се у точкове тендера. *Краљч. Стј.* **2.** *помоћни брод за довоз животних намирница на већи брод; брод-пратилац уопште.* — Појави се један олупани тендер и пристаде уз обалу. *Јак.* **3.** фиг. *прирепак, пратилац, сателит. Кл. Рј.*

тендѝрати, тѐндѝрām несврш. лат. *бити склон према чему, тежити, нагињати, бити усмерен у одређеном правцу, смерати, циљати.* — Феудалне снаге толико [су] јаке да тендирају на самосталан захват власти. *Крл.* Русија је тендирала према Цариграду. *Нех.*

тенѐзам, -зма м (често у мн.) грч. мед. *болни грч кружног мишића на чмару или отвору мокраћног мехура с надражајем на столицу (пражњење црева) или мокрење.*

тенѐзмус м *в. тенезам. Свезн.*

тенѐћа ж тур. покр. = тенеће *лим.* — Тенећа ... је звечала на другом крају. *Сиј.*

тенѐћār, -ара м покр. *лимар, тенећеџија.* — Тада је [у Србији] било свега ... тенећара 36 ... фишегџија 21. *Лапч.*

тенѐће, -ета с = тенећа. *Шкаљ.*

тенећѐџија м покр. *тенећар. Шкаљ.*

тѐнећка ж покр. **а.** *тенећа.* — Зазвонише и залупаше судићи од тенећке. *Ранк.* **б.** *лимена канта. Шкаљ.*

тенѐћкāр, -ара м покр. *тенећар, тенећеџија. Рј. А.*

тѐнеф м (ген. мн. тѐнēфā) тур. *конопац, уже, узица.* — Па узима од злата тенефе ... Па с' објеси о жуту наранчу. *НПХ.*

тенѐшīр, -и́ра м тур. покр. **1.** *дуги дрвени сто на коме муслимани купају покојника. Шкаљ.* **2.** *носила на којима муслимани носе покојника на гробље. Кл. Рј.*

тѐнзија ж лат. *напето стање, напетост, напрегнутост, затегнутост;* фиг. *усиљеност, неприродност; нестрпљивост.* — Нервна тензија ... Не треба му замерити. *Вучо.*

тензѝмāт, -áта м тур. покр. *в. танзимат. Кл. Рј.*

тѐнзиомēтар и **тѐнзиометар,** -тра м лат.-грч. авиј. *врста специјалног динамометра који се у ваздухопловству употребљава за мерење затегнутости затега и жица. Свезн.*

тѐннја ж лат. **1.** *врпца, трака; појас.* **2.** архит. *украс у облику равне траке са геометријским орнаментима. Свезн.* **3.** зоол. *пантљичара, тракуља, тракавица. Вуј. Лекс.*

тенѝрāње с *гл. им. од тенирати.* — Човек [је] ... живео ... међу тим ... боцама с ... тоникумима за лице, с дневним ... помадама за тенирање. *Дав.*

тенѝрати, тѐнѝрām несврш. лат. *бојити лице, односно руке, ноге, врат тамнијом бојом да би се постигао жељени тен, односно ефекат слике (при филмском снимању).* В. пр. уз гл. им. тенирање.

тѐнис и **тѐнис** м енгл. спорт. *врста игре рекетом и лоптом у којој играчи ударају лопту рекетом и пребацују је преко мреже на противничко поље.*

Изр. сто(л)ни ~ *игра рекетом и малом целулоидном лоптом на столу, преко чије средине је разапета мрежица, пинг-понг.*

тенис- *као први део именских сложеница значи да је други њихов део у вези са тенисом, да служи за играње тениса и сл.:* тенис-партија, тенис-игралиште, тенис-рекет.

тенѝсāч, -áча м = тенисер *играч тениса.* — За вријеме игре тенисач хвата лопту у различитим положајима. *Тен.*

тенисāчица ж = тенисерка *женска особа тенисач.*

тенѝсēр, -ера м = тенисач.

тенѝсēрка ж = тенисачица.

тѐнискӣ и **тѐнискӣ,** -ā, -ō *који се односи на тенис, који је у вези с тенисом:* ~ игралиште, ~ утакмица, ~ рекет, ~ сезона, ~ мајстор.

тѐница ж *дем. од тена.* — Она ноћна сувомразица и оно благо фебруарско сунце, мало-помало изедоше [снег] те оста као теница. *Ком.*

тѐница ж бот. покр. *врста смокве.* — Циганка Саја изнијела је захиру под велику, гранату смокву теницу. *О-А.*

тѐнк м (мн. тѐнкови) енгл. **1.** воји. *борбено средство које је оклопљено челиком, наоружано митраљезима и мањим топовима, а креће се помоћу нарочито конструисане челичне траке, гусенице, по различитом земљишту.* **2.** *в. танк (2).*

тѐнкер м *в. танкер. Кл. Рј.*

тѐнкист(а) м *члан посаде тенка, војник на тенку.* — Пошто ... сам шофер код »Импекса« — кажу да сам одређен за тенкисте. *Мар.*

тенкѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на тенкисте, који припада тенкистима, који потиче од тенкиста.*

тѐнковскӣ, -ā, -ō *који се односи на тенкове, који је састављен од тенкова, који изводе тенкови, који потиче од тенкова:* ~ дивизија, ~ колона, ~ заседа, ~ битка, ~ ватра.

тѐно везн. *в. те*; исп. те (2а). — Какава те је спопала несрећа тено кукаш као кукавица? *Њег.*

тѐнор, -óра м тал. **1.** муз. **а.** *највиши мушки глас.* — Певао [је] високим и топлим тенором једну тужну песму. *Јос. Б.* Чу се добрћудни очев тенор. *Божић.* **б.** *певач таквог гласа.* — За ову сезону опера је ангажовала ... теноре. *Пол. 1958.* **2.** правн. *део пресуде који садржи одлуку суда, диспозитив.* — Српске се пресуде разликују ... поглавито у том што ... тенор пресуде ... долази на конац пресуде, а не иза заглавља. *Мј. 1926.*

тенòрист(а) м *тенор (1б).* *Бен. Рј.*

тенорѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на тенористе.*

тенòрић м *дем. од тенор.* — Сетно одјекује сребрни тенорић. *Моск.*

тѐнорнӣ, -ā, -ō *тенорски.* — Андро ... води глас тенорни ... Бруно пјева баритон сонорни. *Марк. Ф.*

тѐнорскӣ, -ā, -ō *који се односи на тенор и теноре*: ~ глас, ~ арија.

тенòрчић м *дем. од тенор.* — Никола се огласи у тенорчићу. *Неим.*

тѐнтāмен и **тентáмен** м лат. *врста испита на високим школама. Бен. Рј.*

тѐнтање с *гл. им. од тентати.*

тѐнтати, -ām несврш. лат. **1.** (некога) *доводити у искушење, искушавати, кушати; наговарати, наводити, нагонити на неко рђаво дело, рђав поступак.* — Враг ... никада не престаје тентати праведну душу. *В 1885; Бен. Рј.* **2.** *ићи без циља, лутати, луњати, базати, тумарати. И-Б Рј.*

тѐнути, -нēм несврш. покр. *в. хтети. Вук Рј.*

тѐнхāн, -áна м и **тенхáна** ж *тенан.* — Тудијер конак јесу ухватили, на тенхану у једноме хану. *НП Херм.* Тамо доли на тенхани да се дивиш земном рају. *Баш.*

тѐнцер м нем. варв. *играч, плесач.* — Окрене ли је само двапут тенцер по сали — њој се мора десити неки малер. *Срем.*

тѐнцерка ж *играчица, плесачица.* — У оно старо ... време »тенцер« и »тенцерка« држали [су се] за крајеве од штиковане мараме. *Срем.*

тѐнчина[1] ж (ређе м) *аугм. и пеј. од тенк.*

тéнчина и **тѐнчина**[2] м *аугм. и пеј. од тенац. Вук Рј.*

тѐнџера и тѐнџера ж тур. *дубок бакарни суд без дршки, котао.* — Пристављена тенџера је кључала. *Радул.* Тенџере трају бескрајно дуго. *Кик.*

тѐнџераст и тѐнџераст, -а, -о *који је као тенџера, сличан тенџери.* — Црне грчке владике тенџерастих камилавки ... сврађале су њему. *Коч.*

тѐнџерица и **тѐнџерица** ж *дем. од тенџера.*

тѐња ж покр. **а.** *сен(ка).* — Стаклета у прозорима попала нека сува тења, те се готово и не види кроз њих. *Рј. А.* **б.** фиг. *мртвац, леш.* — Покојни Станко смрдео на тењу, на нешто ускисло. *Рад. Д.*

тéњац, -њца м покр. *в. тенац.* — Одика [су] шетали тењци. *Војн.; Вук Рј.*

тењéзгало м и с покр. *особа која тењезга, која се тешко одлучује, неодлучна, колебљива особа, оклевало, скањерало. Р-К Реч.*

тењéзгање с *гл. им. од тењезгати.*

тењéзгати, тењѐзгām несврш. *тешко се одлучивати, оклевати, скањивати се, колебати се. Р-К Реч.*

теóба ж тур. *покајање; скрушеност. Бен. Рј.*

Изр. дoћи теобе *покајати се. Бен. Рј.*

теогóнија ж грч. *учење старих Грка о постанку и пореклу богова.* — Козмогоније постају уједно теогонијама јер говорећи о постању свијета говоре и о постању богова. *Баз.*

теогóнијскӣ, -ā, -ō *који се односи на теогонију*: ~ учење.

теодицѐја и **теодѝција** ж грч. *учење хришћанских филозофа да је бог добар иако дозвољава многа зла у свету.* — Улога уметности није да буде једна форма теодицеје. *КН 1959.* Теодиција, оправдање бога зашто је допустио зло у свијету. *Баз.*

теодóлит, -ита м грч. *геодетски инструменат за премеравање земљишта, који се нарочито употребљава при изради топографских и катастарских карата; астрономски инструменат за утврђивање положаја небеских тела.* — Умало [сељаци] не убише геометра, разбише му теодолит на комаде. *Андр. И.* Запазио [вас је] кроз своје теодолите. *Мар.*

теóзоф м *присталица теозофије.* — А што су чињенице једног сна, запитат ће се који теозоф са неким вишим смијешком. *Крл.*

теозóфија ж грч. *религиозно-мистично учење о сазнању света преко натчулних опажања и о одржавању везе са богом и »загробним светом«, са покојницима.*

теóзофкиња ж *жена теозоф.*

теóзофскӣ, -ā, -ō *који се односи на теозофе и теозофију*: ~ тумачење, ~ учење.

теóкрат(а) м *присталица теократије.*

теокрàтија ж грч. = теокрација *облик државног уређења у коме свештенство или световни поглавар има и непосредну политичку власт.*

теȍкратскӣ, -ā, -ō *који се односи на теократе и теократију.* — Црна Гора у тадашњој Европи чини изузетак теократске државице. *Ств. 1952.*

теокрȁција ж = теократија. — Кад ... видје ... каква погибија пријети црногорској теокрацији од овога назови-цара... љуто [се] забрине. *Љуб.*

теȍлог м грч. *онај који се бави теологијом, стручњак за теологију; студент теолошког факултета*; исп. богослов.

теолȍгāлан, -лна, -лно *в. теолошки.* — Код Дантеа ... има неко теологално ... осјећање светиње љубави. *Уј.*

теологизи́рање с *гл. им. од теологизирати.* — То руско ... теологизирање ... је спрам ... Мештровићевог начина било — енциклопедија. *Крл.*

теологизи́рати, -йзи̏рām сврш. и несврш. *бавити се теологијом, разви(ја)ти теолошке теорије, теолошки (про)тумачити појаве.* В. пр. уз гл. им. теологизирање.

теолȍгија ж **а.** *религиозно учење о богу и принципима религије, које настоји да докаже исправност верских догми и веровања у њих, богословље.* **б.** *висока школа на којој се студенти припремају за свештеничко звање, богословија.* *Кл. Рј.*

теолȍгијскӣ, -ā, -ō *који се односи на теологију.* — Није употребио тај ум за теологијско тумачење свијета. *Баз.*

теолȍгика ж *теологија.* — Нова свјетска религија, кршћанство ... настала [је] из мјешавине уопћене источне, нарочито жидовске теологике. *Ант. 1.*

теȍлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на теологе и теологију*: ~ расправа, ~ тумачење, ~ факултет.

теȍрба ж фр. *жичани инструменат, врста леута са дебелим жицама које производе дубоке тонове.* — Свирка теорби ... се све више приближава. *Дим.*

теȍрбāн, -а́на м *теорба.* — Узми теорбан, засвирај, запевај. *Кнеж. Л.*

теорбȁнист(а) и **теȍрбист(а)** м *онај који свира на теорбану или пева уз теорбу, на теорби.* — Теорбанисти ... упрли очи у небо. *Кнеж. Л.; Кл. Рј.*

теȍрēм, -е́ма м и **теоре́ма** ж грч. *основно правило неке науке, научна истина заснована на одређеним претпоставкама, коју треба објаснити извођењем доказа; свако научно тврђење које се може извести из других већ доказаних ставова*: Питагорин(а) теорем(а).

теоретизи́рање с *гл. им. од теоретизирати.* — Пуко теоретизирање, резигнација и пасивност бијаху ... кобне мане наших отаца. *Наз.*

теоретизи́рати, -йзи̏рām сврш. и несврш. = теоретизовати и теоретисати **а.** *изложити, излагати, изнети, износити неку теорију, бавити се теоријама.* **б.** *расудити, расуђивати сувише апстрактно, књишки, без везе са стварношћу, преда(ва)ти се умовањима која немају никакве подлоге у стварности.* В. пр. под гл. им. теоретизирање.

теорȅтизовање с *гл. им. од теоретизовати.*

теорȅтизовати, -зујēм сврш. и несврш. = теоретизирати. — За социјализам [су] од саме војне интервенције још тежи и опаснији покушаји да се она теоретизује као законитост социјализма. *Пол. 1970.*

теорȅтик м грч. = теоретичар **а.** *научник који се бави теоријом, добар познавалац теорије.* — Кроз цио је живот иступао као упоран теоретик реализма. *Барац.* **б.** *онај који све знање црпе из књига а нема везе са животом и праксом.* — Све творевине генија ... вазда су огроман добитак, без обзира ... да ли се могу ... класификовати по облицима које је обележио педантни литерарни теоретик. *Прод.*

теорȅтисање с *гл. им. од теоретисати.* — Што се тиче италијанског уједињења, између оног начина којим је оно ... извршено и Макијавелијевог теоретисања има једна подударност. *Јов. С.* Нисам се зауставио само на теоретисању. *Чол.*

теорȅтисати, -ишēм сврш. и несврш. = теоретизирати. — В. пр. уз гл. им. теоретисање.

теорȅтичан, -чна, -чно = теоретички *теоретски, теоријски.* — Дакле наш патриотизам био би више теоретичан? *Јурк.*

теорȅтичȃр м = теоретик. — Песничке идеје школе објективне лирике најбоље је изразио њен теоретичар Ђорђе Малетић. *Скерл.* Код ... теоретичара државног права и јуриста ... губи се сасвим веза с економским чињеницама. *Ант. 1.*

теорȅтичкӣ, -ā, -ō = теоретичан. — Њихова филозофија није никад постала пука теоретичка спознаја свијета. *Баз.*

теȍретскӣ, -ā, -ō = теоријскӣ **1. а.** *који се односи на теорију, који развија, објашњава теорију; заснован на теорији, научни, знанствени*: ~ објашњење, ~ приказ. — Тај хеленистички период имао је свог теоретског представника у Платону. *Ант. 1.* **б.** *који уводи у теорију, који служи упознавању теорије*: ~ настава, ~ обука. — Јачању Партије доприносио је систематски рад на теоретском и политичком уздизању кадрова. *Ком. 1951.* **2.** *који је црпен или научен само из књига и није у вези са животом и праксом, апстрактан, књишки; лишен суштине, садржине, формалан.* — Рад [је] још увек тео-

ретски и кабинетски: он [отац] тада није још излазио у народ нити одржавао зборове. *Ђос. Б.*

теоретски прил. = теоријски **1.** *према теорији, у духу теорије, како теорија поставља; без осврта на праксу:* ~ објаснити. — Он то говори опћенито, теоретски. *Козарч.* **2.** *само у теорији, формално, на папиру.* — Специјалност сарадника постојала је још само теоретски: сарадник за спољну политику писао је о кризи дрвета за огрев, спортски сарадник о убиству из љубоморе. *Ђос. Б.*

теоризи́рање с *гл. им. од теоризирати.* — Није волио таквих теоризирања. *Бег.*

теоризи́рати, -и̏зи̏рам сврш. и несврш. *в. теоретизирати.* — В. пр. под гл. им. теоризирање.

те̏о̄рија ж грч. **а.** *систем знања о некој појави или групи појава заснован на научно провереним, чињенички доказаним претпоставкама, научно-апстрактно сазнање које се заснива на искуству, учење, наука; научно уопштено тумачење, објашњавање законитости развитка природе и друштва.*— Без револуционарне теорије нема ни револуционарне праксе. *Ант. 1.* Немила протусловја између теорије и живота душу му ојадила. *Јурк.* Био је он добар на причу и теорију, само ... брз да побјегне чим намирише опасност. *Лал.* **б.** *темељни појмови неке научне или уметничке дисциплине односно њене уже области, или неке вештине:* ~ државе и права, ~ књижевности, ~ музике, ~ бројева, ~ ~ одраза, ~ релативитета; ~ кројења. **в.** *проучавање теорије (а и б); бављење теоријом (а и б) без провере и примене њених поставки, теоретисање;* супр. пракса. — Вежбање последње године вредело би вам више од све шестогодишње теорије. *Ранк.* **г.** *књишка ученост без везе са животом и праксом, књишко домишљање усмерено на одбрану неке тезе, које се не обзире на стварност; формално прокламовани принципи;* исп. теоретскӣ (2). — Дуго потискиваху ту истину њемачки педагози својим теоријама. *Леск. Ј.*

те̏о̄ријица ж *дем. и ир. од теорија.* — Ширише су се свакојаке теоријице, које су »оповргавале« марксизам. *Ант. 1.*

теоре̏ијскӣ, -ā, -ō = теоретскӣ. — Те је погледе истицао у својим теоријским чланцима. *Барац.* Никакви теоријски разлози нису их могли одлучити да саветничкој моћи поставе границе. *Јов. С.* Прави журнализам је најбоља школа практичне и теоријске критике. *Матош.*

теоре̏ијски прил. = теоретски. — Сам је себе хватао како ... мисли о новцу. Једаред чисто теоријски, једаред чисто практички. *Сек.* Многи од тих начина постоје само теоријски, а стварно не постоје. *Бел.*

теорисање с *гл. им. од теорисати.*

теорисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. теоретисати.* — Мало би користило ... теорисати о таквим стварима. *Кнеж. Б.*

те̏о̄рӣй, -ā, -ō *в. теоретскӣ.* — Само ако ... су теорни часови ... он је у вароши. *Вас.*

те̏о̄рно прил. *в. теоретски.* — Обука на топовима — теорно и практично. *Јак.*

теофа̀нија ж грч. *у веровању старих Грка јављање бога људима.* — Инспирација, раније теофанија, губи помало свој мистички нимбус. *Уј.*

теофил м грч. *побожан човек, богољубац.* — То су били више теолози него и теофили. *Дуч.*

те̏о̄це, -а и -ета с (супл. мн. те̏о̄ци, ген. те̏ла̄ца̄) *дем. и хип. од теле и телац.* — Помолац баби теоце враћа. *Н. посл. Вук.* Љуби мале коврчасте теоце у чело. *Гор.*

теоцѐнтричан, -чна, -чно грч. *који сматра бога за средиште свега.* — Својим учењем Августин је засновао теоцентричну метафизику. *Ант. 1.*

те̏о̄ци, те̏ла̄ца̄ м *мн. од телац и супл. мн. од теле и теоце.* — Цар начини два телета од злата ... приносећи жртве теоцима које начини. *Дан.*

те̏о̄чар м 1. *чобан који чува телад.* — Ноћас ... сретнем у путу спахијске теоце. Ја, да заварам теочару очи, пројурим ..., правце влашком селу. *Јакш. Б.* **2.** покр. *стаја за телад. Рј. А.*

тѐпа ж тур. *брежуљак, брдашце.* — Телал је ... на великој тепи објављивао да ће се сјутра ... одржати дова. *Радул.; Шкаљ.*

тѐпав, -а, -о *који тепа;* исп. тепати[1]. — Није више ни онако тепав, ни завезан. *Вукић.* Све што сам носила ... тепаво дијете, квочку и жуте пилиће, све сам изгубила. *Кашт.*

тѐпавац, -а̏вца м *онај који тепа; муцавац. Вук Рј.*

тѐпавица ж *она која тепа; муцавица. Вук Рј.*

тѐпавӧст, -ости ж *особина, стање онога који тепа.*

тѐпа̏вчев, -а, -о *који припада тепавцу.*

тѐпаља ж покр. *направа за тепање, млаћење лана, млатилица за лан. Бен. Рј.*

тѐпанац, -а̏нца м зоол. *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш који живи у трулом дрвету* Apate. *Бен. Рј.*

тѐпа̄ње[1] с *гл. им. од тепати*[1].

тѐпа̄ње[2] с *гл. им. од тепати*[2] (*се*).

тѐпати[1], -а̄м несврш. **1. а.** *изговарати неправилно неке гласове (р као л, ш као с и сл.), слично детету које тек почиње говорити;*

проговарати (о детету). — Још мала бејах, врло малена, тек једва знадох речи тепати. *Јаки. Ђ.* **б.** *запињати, застајати у говору, замуцкивати, муцати.* — 'Ајде, Грго ... — Је л' ја, је л' ја? — тепа Букар. Све ћ' те п'слушати, а-ма-ма све, све при-и-ко дан. *Мат.* Пацијенти с грешкама у говору најчешће су муцавци, затим долазе они који тепају, а мањи је број оних који неправилно изговарају глас »р«. *ВУС 1973.* **2.** *надевати речи одмила, нежно говорити некоме.* — Он им одмах стаде тепати: — Моје јаре! ... Моје лепе јаре. *Вес.* Све јој тепам и бирам слатке и лијепе ријечи. *Ивак.* **3.** *с љубављу, нежно гладити, миловати, мазити.* — Тепа по лицу Резику, лијепу собарицу госпође Сабине. *Кум.*

тѐпати[2], -ām несврш. покр. *бити, тући, ударати. Рј. А.*

~ **се**[1] уз. повр. *бити се, тући се.*

тѐпати се[2], -ām се несврш. **1.** пеј. *губити се, торњати се, одлазити (обично у грубој, оштрој заповести).* — Ко те је звао! Тепај се док те нисам одаламио. *Шапч.* **2.** покр. *скитати, лутати, тумарати;* исп. тепсти се (1). *Рј. А.*

тѐпац, -пца м (вок. тѐпче; ген. мн. тѐпāцā) *скитница, протува, пробисвет; несташко, мангуп;* исп. тепче. — Тепче! А куд се у ноћно доба клатиш ван града! *Шен.* Сви кажу да си ти велики тепац и неваљалац, а ја видим да ниси. *Маж. Ф.*

тѐпе, -ета с покр. *в. тепелук (1). Вук Рј.*

тѐпелак м *тепелук. Вук Рј.*

тѐпелика ж бот. *в. тетивика. Сим. Реч.*

тѐпелук и **тепѐлук** м тур. **1. а.** *део старе женске градске ношње, мала капа која се носила наврх главе, украшена дукатима, нискама бисера и сл. украсима, или извезена златом и срмом; златна или сребрна украсна плочица на таквој капи.* — Жена ... је обучена у српску ношњу са тепелуком и либадетом. *Уск.; Шкаљ.* **б.** покр. *горњи округли део црногорске и херцеговачке капе украшен националним симболима. Шкаљ.* **2.** *доњи крај дуге пушке; украшена јабука на врху кундака мале пушке.* — Кундаци им срмом заковани, тепелуци заливени златом. *НП Вук.*

тѐпѐње с *гл. им. од тепсти (се).*

тѐпих м нем. *застор за под, простирка; ћилим, саг.* — Варош Пирот ... чувена [је] са својих ... вунених тепиха. *Ђорђ.*

тѐпка ж агр. *врста крушке која се једе тек кад угњили; крушка дивљака.* — Између ... крушака које се гаје поред путева највише се цене ... тепке, топузаре. *Тод.*

тѐпкавац, -āвца м *тепавац. Бен. Рј.*

тѐпљив, -а, -о *тепав.* — [Говор] богат у својим облицима, муцав, тепљив ... он јесте почетак сваког ритма и мотивског збивања. *КН 1959.*

тѐпо, -а, и -ѐ м *хип. од тепавац. И-Б Рј.*

тѐполити, -ѝм несврш. *хип. према тепати.* — Теполећи воловима ... смиривао [је] тренутну срџбу. *Рад. Д.* Па ти косу теполи, а прсти му клизе. *Кош.*

тѐпсија ж тур. *плићи бакарни или емајлирани суд за пѐчѐње пита, колача и сл.; количина јела спремљена у том суду.* — Пандур унесе целу тепсију бурека. *Ранк.* Моја маја испекла јучер тепсију колача за мене. *Мих.*

Изр. ~ - демирлија *велика тепсија која је подигнута на гвоздени сталак и служи као трпеза;* као ~ *потпуно раван.*

тѐпсијица и **тѐпсѝца** ж *дем. од тепсија.*

тѐпсти, тѐпēм несврш. **1. а.** *бити, тући, ударати;* исп. тепати[2]. — Мислио [је] да се у нас дјевојке тепу као тамо гдје се он излегао. *Кум.* **б.** *бућкати, мѐсти павлаку у стапу ради добивања масла(ца). И-Б Рј.* **2.** фиг. *причати којешта, брбљати, лупетати, баљезгати. И-Б Рј.*

~ **се 1.** *скитати, лутати, потуцати се.* — Час се тепао по великим градовима, час се враћао. *Ков. А.* **2.** *торњати се, губити се.* — Тепи се испод мога крова! *Мул.*

тептѐдāрка ж агр. *врста крушке. Бен. Рј.*

тѐпче, -ета с *несташно дете, деран, мангупчић, несташко;* исп. тепац. — Свуци се, тепче једно! *Ков. А.*

тѐр, тѐра м нем. *катран, паклина.*

тѐр везн. покр. *в. те;* исп. тере. — Тер ти ја, јадна, у Котор код пријатеља. *Љуб.* Он намакну гојне воле и целате љуте рисе, тер их турскијем даривао даром: сваком момку остар колац даје. *Маж. И.*

терáвија ж тур. *ноћна рамазанска молитва. Бен. Рј.*

терáзије ж мн. тур. **1.** *ручна вага од два таса.* — Језичак на теразијама немирно трепери под приближном тежином тасова. *Сур.* **2.** (Теразије) *најужи центар Београда.* **3.** (Теразије) астр. *седмо по реду сазвежђе у Зодијаку.*

терáзијице ж мн. *дем. од теразије.*

терáзијскӣ, -ā, -ō *који се односи на теразије и Теразије:* ~ тас, ~ пролаз, ~ чесма.

тѐрак, -рка м тур. *калуп, модел; узорак, мустра. Деан. Рј.; Вук Рј.*

тѐрак (терàк) прил. покр. *ако(ће), нека, не мари, тешто. Вук Рј.*

теракòта ж тал. **1. а.** *печена глина од које се прави грнчарија.* — Извади ... једну малу статуету од теракоте. *Бег.* **б.** *предмет израђен од печене грнчарске глине.* — У гробници је нађена теракота која представља

попрсје жене. *Пол. 1959.* **2.** *црвенкастожућкаста боја печене глине. Кл. Рј.*

тѐралац, -аоца, ијек. тјѐралац, м *онај који тера запрегу; гоничк.* — Тераоци и послуга батерије ... очистише пролаз за топове. *Моск.*

тѐралица, ијек. тјѐралица, ж адм. *писмена наредба, распис о гоњењу и хапшењу некога, потерница.* — Јесте ли барем тјералицу расписали? *Крл.*

терамѝцӣн, -и́на м лат-грч. фарм. *врста антибиотика* oxytetracyclin.

тѐрāнка и **тѐрāнција** ж покр. *парничење, парница, парба. Вук Рј.*

тѐрāње, ијек. тјѐрање, с *гл. им. од терати.*

терàпеут и **терапѐут** м грч. *здравствени радник (лекар или лекарски помоћник) који спроводи одређену терапију; лекар практичар.*

тсрапѐутика и **терапеу̀тика** ж *грана медицине која проучава методе лечења болести; теорија и пракса лечења.*

терàпеутскӣ и **терапѐутскӣ,** -ā, -ō *који се односи на терапеуте и терапеутику.*

терàпија ж грч. мед. **1.** *начин лечења, лечење.* **2.** *терапеутика.*

тѐрāрӣј, -ија и **тѐрāријум** м лат. *просторија или посуда са земљом и камењем у којој се држе и гаје мале копнене животиње, најчешће водоземци.*

терàса ж (ген. мн. терáсā) фр. **1.** архит. *раван кров или отворена непокривена хоризонтална површина на грађевини; велики балкон.* — Стари трошни кров ... замијењен [је] терасом. *Десн.* Мост је ... на средини ... проширен са две потпуно једнаке терасе. *Андр. И.* Фолклорне групе наступат ће на терасама појединих хотела. *Вј. 1973.* **2.** геогр. *хоризонтална или благо нагнута заравањ настала дејством вода, која се протеже дуж речне, морске или језерске обале; једна од таквих степенасто поређаних заравни на обали.* — Има река поред којих се на разним висинама налази по седам шљунчаних тераса. *Жуј.*

тѐрасаст, -а, -о *сличан тераси; који се спушта у облику неколико степенасто поређаних тераса, степенаст.* — Крчма [је] ... једина ... кућа на читавој јужној падини терасастог ... брежуљка. *Божић.* Парк је подигнут на терасастом тлу некадашњег корита Бистрице. *Пол. 1958.*

тѐрасасто прил. *у облику терасе; као низ тераса, степенасто.* — Предњи нагиб [брда] спуштао [се] терасасто. *Јак.*

терасѝрати, -àсӣрām сврш. и несврш. *(из)делити на терасе, степенасто подзидати, подзиђивати (појасеве земљишта у карсту).* — Такве њиве са нанесеном земљом морају терасирати сувомеђинама или подзидама да не би биле однесене приликом бујица. *Цвиј.*

терàсица ж *дем. од тераса.*

тѐрати, -ām, ијек. тјѐрати (дијал. ијек. ћерати), несврш. **1. а.** *присиљавати некога да напусти место на коме је, да се удаљи, да побегне, истеривати, одгонити:* ~ децу из воћњака, ~ говеда из њиве, ~ живину с прага. **б.** *чинити да нечега нестане, одстрањивати, отклањати.* — Оде ... на киселу чорбу ... да тера ... мамурлук. *Срем.* Крijепи и вида ране, тјера умор. *Наз.* **в.** *насилно одводити, спроводити:* ~ заробљенике у логор. **г.** *идући за домаћим животињама гонити их у неком правцу, на неко место:* ~ говеда на пашу, ~ овце на пазар. — Твоје је теле сада ојачало ... можеш [га] терати с кравом у поље. *Ад.* **д.** *трчати, јурити за неким у намери да се стигне или ухвати, ићи у потеру за неким, гонити:* ~ лопова, ~ лептира. — Јуче су се спремали у потеру за вама ... — Па ако, нека нас терају. *Вес.* Једна младица као мања прореза реку терајући плен. *Пол. 1959.* **ђ.** *гонити, протеривати непријатеља који се повлачи у намери да се он дотуче.* — Рус тера [Немце] одозго, а ми одоздо. *Ћос. Д.* **е.** *не остављати на миру, прогонити.* — Знај ... да ћу те терат' до божје куће. *Рад. Д.* **ж.** фиг. *бити стално уз некога, у стопу пратити некога.* — Нико није без вересије ... То ће те терати и кад мајор постанеш. *Срем.* Терао је њега неки гадан баксуз. *Вин.* **2. а.** *преносити на товарној животињи или превозити у запрези, возилу и сл.:* ~ жито у млин, ~ робу на пијацу. — Стари су му се напутовали ... ћерајући луч и катран там' у Београд. *Срем.* Војнички воз терао је у Галицију ... нов скуп људи. *Вин.* **б.** *повицима или ударцима подстицати колску запрегу на брже кретање; управљати колском запрегом, вршити дужност возара.* — Коње су тјерали онако по сватовски. *Том.* **в.** *управљати возилом, превозним средством, возити:* ~ ауто, ~ бицикл. — Никола [је] са сељаком терао скелу. *Ћос. Д.* **г.** *стављати у покрет, покретати (неку машину одн. неки њен део).* — Дарја је терала ногом точак преслице, који је звријао. *Моск.* Нека ... за казну тјерају на робију сухи млин о котачима. *Креш.* **д.** *померати, помицати испред себе или удаљујући од себе, гурати; ударајући покретати, ћушкати, котрљати:* ~ колица. — Водила [ме је] по гунгули ... кроз коју сам ја вештачки терао точак. *Црњ.* Сташе [га] заваркавати да поткаче ногом читу ... и да је већ терају докле могу. *Глиш.* **3.** *пуштати, истеривати пупољке, изданке (о биљци).* — Ми смо ... слични трави пиревини: на сваком пресеку прави нов зглоб и тера изданак. *Ћос. Д.* Жито се жути као да зрене, и сада тјера ново из коријена. *Тад.* **4. а.** *стално понављати некоме исте препоруке,*

савете, упорно наговарати на што, навaљивати на некога да нешто учини; присиљавати, приморавати, нагонити: ~ децу да иду на спавање, ~ сина да се жени. — Почела [је] терати мужа ... да се дели. *Скерл.* Није пропустио ниједанпут ... да ће тјера на одлуку. *Бег.* Терао их је да певају с њим — и сви су певали. *Пол. 1972.* **б.** *својим поступцима доводити некога у неко стање (обично неповољно, нежељено), нагонити.* — Кћер и зета шиба и тера их у просјаке. *Каш.* Не тјерај ме у бјеснило! *Бен.* **в.** *чинити да се нешто појави, изазивати нешто, доводити до нечега.* — Какав си ти човјек кад ти оваква пањкања не тјерају румењило јарости на волујско чело! *Матош.* **г.** *чинити да се нешто развија, да има успеха, да напредује.* — Та снага [моралнa] брани један задругу и тјера напредак народни. *Павл.* **5. а.** *вршити, обављати неки посао; бавити се нечим заинтересовано, са страшћу се предавати нечему; спроводити нешто*: ~ политику. — Почео је давати новац под интерес, и та му се шпекулација тако осладила да је наумио само њу терати. *Глиш.* Човјек се од посла не може отргнути ... особито [онај] ... који као ја два заната тјера. *Кал.* Де, де! ... Терате ми ту неку комуну. *Јос. Д.* **б.** *настављати, продуживати, не прекидати (неки посао, забаву и сл.); упорно одржавати заузети став (расположење, однос и сл.)*: ~ инат. — Мада смо већ богати, морамо даље терати, и ја сам научен једнако радити. *Игњ.* Политичари ... тјерају своје странчарство до скрајњих граница. *Леск. Ј.* **6.** *одржавати, упражњавати неки обичај, навику; живети на одређени начин, придржавати се одређених норми*: ~ моду, ~ луксуз. — За Алексу нема оправка докле тера нашироко четири славе. *Рад. Д.* Посједујеш силне земље, тјераш велико господство. *Ков. А.* **7.** (на нешто) *изазивати неку психичку односно физиолошку реакцију, подстицати на нешто, дражити*: ~ на смех, ~ на плач, ~ на знојење, ~ на повраћање, ~ на мокрење. **8.** *ићи, кретати се брзо, држећи се стално једнога правца, неуморно прeваљивати пут.* — Трапа тера по брегу, а ја искочим на пут. *Дом.* Окрени на југ, и терај, терај ... па ћеш право на Бањицу. *Јак.* **9.** *имати домет, добацивати, досезати (о ватреном оружју).* — Ви имате красну пушку, мора да тера далеко. *Грол.*

Изр. ~ ветар капом *в. уз капа (изр.)*; ~ воду на свој млин (на своју воденицу) *в. уз млин (изр.)*; ~ кера *лакомислено и распусно живети*; ~ клин клином, клин се клином тера *враћати некоме истом мером*; ~ лисицу па истерати вука *в. уз лисица (изр.)*; ~ мак на конац *в. уз конац (изр.)*; ~ коме душу на лакат *без прекида приморавати некога на што, мучити, кињити*; ~ парницу (процес и сл.) *водити судски спор против некога; судити се*; ~ у лаж (некога) *оспоравати истинитост нечијег исказа, доказивати да неко не говори истину, да лаже*; ~ своје *радити по својој вољи.* — И зато, свако тера своје. *Пол. 1972.*; ~ шегу (шалу, комедију, спрдњу и сл.) (с неким) *изигравајући озбиљно поступање грубо се шалити с неким, излагати подсмеху некога, ругати се некоме.*

~ **се** уз. повр. **1.** *јурити једно друго, гањати се, тући се, борити се.* — Марко ... кидиса у гомилу ... Тераше се више од два сата ... и Марко се већ уморио ударајући оном тешком топузином. *Дом.* **2. а.** *спорити се, парничити се, судити се.* — Још од како се терасмо оно лане око синора — од онда ... стаде дувати. *Глиш.* **б.** *препирати се, свађати се, прегањати се.* — Тјерамо се тако мудрим ријечима. *Сиг.* **3.** *пáрити се, спаривати се (о неким животињама).* — Јурила је за њим као кучка кад се тјера. *Бен.*

тера̀ца ж *в. тераса.* — На самој тераци ... рањени мраморни Ахил. *Дуч.* На терацама Градске каване поразбацане су све столице и столови. *Вј. 1972.*

тера̀цēр, -éра м *стручни радник за терацо.* — Предузеће ... расписује конкурс за ... двадесет терацера. *Пол. 1959.*

тера̀церскӣ и **тера̀цēрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на терацо и терацере*: ~ струка.

тера̀цо м тал. *вештачки декоративан камен са углачаном горњом површином, који се употребљава за израду подова и облагање степеница и зидова, вештачки мозаик. ЕЛЗ.*

тѐрāч, -áча, ијек. тјèрач, м **1.** *онај који тера запрежна кола, стоку и сл., гоничч.* — Поред волова ... иде по бразди терач. *Моск.* **2.** *онај који у лову гони дивљач према ловцима, хајкач.* — Рог [ловачки] се већ чуо из даљине. Терачи су пошли. *Б 1958.*

тера̀чица[1], ијек. тјèрачица, ж *жена терач (1).* — Терачица кола ... заустави волове. *Моск.*

тера̀чица[2] ж *дем. од тераца.* — Говорио [је] с камене терачице. *Божић.*

тѐрба ж заст. *судски спор, парница, парба.* — Приспео је овде и Пера Вујичин ... имајући тербу са Турцима смедеревским за купљену земљу. *Гавр.*

тѐрбӣј, -ија м хем. = тербијум *хемијски елеменат* (Tb), *врло редак метал. ЕЛЗ.*

тербӣ̀је, -ета с тур. **а.** *васпитање, одгој.* — Тербије, тербије ... једино може да обузда младеж од странпутице. *Мул.* **б.** *васпитаник, гојенац.* — Рашид је заиста очино тербије. *Мул.*

Изр. ~ учинити *васпитати, одгојити, ућудити. Бен. Рј.*

тербијèли и **тербијèтли** тур. **1.** прид. непром. *васпитан, одгојен, уљудан. Шкаљ.* **2.** прил. *пристојно, уљудно.* — Тербијетли ти до бега дођи. *НПХ*; *Шкаљ.*

тèрбијум м хем. = тербиј.

тèрћāј и **тèрћāх** м тур. **1.** *занатлијски радни сто(л).* — Крај ниског, од фине ораховине израђеног терћаха, сједио је мајстор. *Ћор.*; *Шкаљ.* **2.** *лончарско коло. Шкаљ.* **3.** *оквир од летава на коме се разапињу штављене коже.* — Оно двоного слово што сличи терћају, то ти је »а«. *Вуј.*

тèре, -ета с *товар, терет. Бен. Рј.*

тере (тèре) везн. *в. те*; исп. тер. — Како могâ вјеровat Турцима, тере им се на вјеру опушта. *Њег.*

терèвēнка ж тур. *пијанка; разуздано, бучно весеље, оргијање.* — У цигањској мали још увијек трају веселе ноћне теревенке. *Лал.* Возикали [су] се по мајалосима и ловачким теревенкама. *Мих.*

терèвēнчēње с *гл. им. од теревенчити.*

терèвēнчити, -ӣм несврш. *проводити време у пијанчењу, проводити се на теревенци, учествовати у теревенкама.* — Његова дружина . . . је теревенчила горе на диванани. *Андр. И.* Он је ондје већ теревенчио два дана. *Л-К.*

терезијāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на владавину и време аустријске царице Марије Терезије (1840—1880).* — Терезијански Беч . . . улази у то доба и као културни фактор све јаче. *Комб.*

терèзије ж мн. *в. терезије.* — Дај да ја измјерим — вели и баца у терезије. *Ћор.*

тèрем везн. *в. те*; исп. тере. *Вук Рј.*

тèрēн, -éна м фр. **1. а.** *земљиште, тло; предео, крај*: планински ~, раван ~, равничарски ~, каршни ~, мочварaн ~. — фиг. Зорка не хтеде допустити да се разговор продужи даље на том терену. *Уск.* **б.** фиг. *област, подручје изучавања, рада, делокруг.* — Преносећи расправљање . . . на терен права . . . износи услове моралне рехабилитације човечанства. *ЛМС 1951.* **в.** спорт. *отворено, непокривено игралиште; игралиште уопште.* — Пред крај утакмице . . . Петковић је морао . . . да напусти терен. *Пол. 1972.* **2.** *крај, подручје, средина где се врше одређена изучавања, испитивања, обука становништва и сл. акције, одн. где се врши практична примена теоретских поставки.* — Нека иду у велике творнице . . . на »терен«, па ће онда писати боље књиге него до сада. *Лит. 1957.* Створена [је] екипа за културни рад у војсци и на терену. *Поп. Ј.* Командир је проводио дане и ноћи на терену, надзирајући и размештајући патроле. *Андр. И.* Изр. човек с терена *в. теренац.* — Човјек »с терена« осјећа и неповјерење према новоме. *ВУС 1973.*

терēнац, -нца м *онај који ради на терену; политички активиста на терену.* — Ради у Секретаријату унутрашњих послова као теренац. *Пол. 1959.* Теренци су били помешани с партизанима из одреда. *Пер.*

тèрēнскӣ, -ā, -ō *који се односи на терен, који се врши на терену, који ради на терену и сл.*: ~ карта, ~ испитивање, ~ службеник.

тèрēнски прил. *у погледу терена, у односу на терен; вршећи испитивања на терену.* — Писци не проучавају језик ни . . . сталним читањем, ни лексикографски, теренски поготово не. А народни језик се мора на терену учити и упознати. *Сек.*

терèнџија м нар. *в. теренац.* — Теренџије, посељачени студенти . . . [су] највећи идеалисти. *Лал.*

терèстричкӣ и **терèстричнӣ,** -ā, -ō лат. *који се односи на земљу, земаљски, земни.* — Метеорно жељезо потпуно је једнако . . . терестричноме жељезу. *Туђ.*; *Кл. Рј.*

тèрет и **тéрет** м **1. а.** *оно што неко носи (обично на леђима или раменима), бреме; све оно што је натоварено на неко превозно средство ради превоза, това (1)*: бродски ~. — Стресе се као да хоће некакав невидљив терет да збаци са себе. *Коч.* фиг. Срце му је тиштао тежак терет. *Креш.* **б.** *притисак који тело врши на онога који га носи, држи, тежина.* — Воћке су се . . . кршиле под теретом бресака. *Чипл.* фиг. Погурен [је] под теретом гријеха, тежег од романијских стијена. *Куш.* **в.** фиг. *мука, невоља, тегоба, тешкоћа; брига, обавеза.* — Заборави на све терете који га муче, па често и пева. *Јакш. Ђ.* Она ми је . . . повјерила дио терета. Молила да пишем некоме. *Јел.* **2.** *тежак рад; напор, напрезање.* — Волео је своју децу да штеди од терета . . . Он и жена су их заклањали где се могло. *Моск.* **3.** *законом одређена јавна обавеза, дажбина.* — Ја плаћам порезу и прирезе . . . сносим све терете општинске. *Вес.* То је противно . . . нечему . . . једнакост појединаца пред јавним теретима. *Мј. 1936.* **4.** (обично с предлогом »под«) *дуг; залог некретнине за добивени зајам, хипотека.* — Године 1930. укњижено је терета . . . динара; брисано је . . . динара. *Обз. 1932.* Земља под теретом, кућа презадужена. *Јакш. Ђ.*

Изр. бити на терету (пасти, падати на терет) некоме *бити на нечијој бризи, на нечијем старању, живети на нечији рачун, наметнути се, наметати се (некоме) као нежељена обавеза; поста(ја)ти непожељан*; ставити, стављати на терет некоме (нешто) 1) *(у)чинити одговорним, окривити, окривљивати, теретити некога за нешто*; 2)

обавез(ив)ати на старање о нечему, на неко плаћање, дажбину и сл., задужи(ва)ти; ~ година *старост.*

тѐретан и **тéретан**, -тна, -тно **1.** (одр.) **а.** *који се односи на терет, који вуче, преноси терет; који се односи на возила за превоз терета:* ~ брод, ~ воз, влак, ~ кола; ~ саобраћај. **б.** *којим се потврђује пријем терета, товара за превоз, товарни; који је натоварен за превоз, који се превози:* ~ лист. — Утрућене рабације пруниле се по теретној роби и дремаху. *М 1867.* **2. а.** *који јако оптерећује, тежак; који замара, напоран, мучан.* — Ноге ће ми отпасти од теретних букагија. *Матош.* Теретан јој сваки рад и све да јој је да лежи. *Лаз. Л.* **б.** *савладан напорима, умором, уморан.* — Спусти теретну главу на руке и наслони се на сто. *Шапч.* **3.** правн. *који намеће (узајамне) обавезе:* ~ уговор.

тѐретити и **тéретити**, -ѝм несврш. **1. а.** *стављати, товарити терет на некога, на нешто:* ~коња, ~кола. **б.** (нечим) *наметати неком неку обавезу, оптеретити нечим.* — Бринуо се за сиромахе . . . порезима није теретио. *Бен.* **в.** *излагати напорима, замарати, мучити.* — Јела од варива . . . терете желудац и црева. *Батут.* **2.** фиг. *бацати кривицу на некога, окривљивати, оптуживати.* — Који ме свједоци терете? *Богд.* Та га је изјава теретила више него ишта. *Чол.* **3.** трг. *давати у залог за зајам, задуживати:* ~ имање.

~ **се** *повр. према теретити (1 и 2).*

тѐретница и **тéретница** ж **1.** *речни пловни објекат за пренос терета привезан за лађу, тегленица, шлеп.* — Што то да нема лађе . . . вуче ли какву теретницу? *Лаз. Л.* **2.** адм. *исправа о роби примљеној за превоз, товарни лист. ЕЛЗ.*

тѐретно и **тéретно** прил. *на теретан начин, тешко, напорно; мучно, тегобно.* — Теретно је она живела . . . радила је туђе, и хранила њих троје. *Лаз. Л.* Нисам никад физички, теретно радио. *Вј. 1970.*

тѐретњāк и **тéретњāк** м *теретно превозно средство, теретни аутомобил, камион; теретни воз, теретни брод.* — Он је шофер . . . и са теретњаком иде често у провинцију. *Кол.* Клопарајући празним вагонима протутња теретњак. *Ћос. Д.* Дошао [је] . . . на теретњаку југословенске заставе. *Вј. 1960.*

тѐретњāчкӣ и **тéретњāчкӣ**, -ā, -ō *који се односи на теретњаке.* — Јуре камиони и читави теретњачки »влакови« с приколицама. *ВЛ 1960.*

тѐретōвница ж *део у главној земљишној књизи где се уписују терети;* исп. терет (4).

тѐрећѐње и **тéрећѐње** с *гл. им. од теретити (се).*

тѐреца ж тур. (обично у мн.) **1.** *занатлијски калуп, модел. Вук Рј.* **2.** *кутија за мерење барута. Шкаљ.*

тѐрзибāша м тур. *терзијски првак, старешина терзијског еснафа.* — Марјан . . . терзибаша . . . повео га кући. *Марк. М.*

тѐрзибāшин, -а, -о *који припада терзибаши.*

тѐрзибāшиница ж *терзибашина жена. Вук Рј.*

тѐрзија м тур. *кројач који шије одела од чохе; кројач уопште.* — Бира чоху, бира срму и наређује терзији да му скроји рухо. *Вес.*

тѐрзијāн, -а и **терзијāн**, -áна м перс. *танка коштана плочица којом се удара у жице тамбуре, трзалица.* — Тамбурице, моја дангубице, терзијане, мој голем зијане! *НП Вук.* Тамбурицу узела у руке, па пребира терзијаном звуке. *Баш.*

тѐрзијин, -а, -о *који припада терзији.*

тѐрзијица м *дем. и ир. од терзија.* — Терзијице и бакалчићи испружише шије . . . да боље виде ко то долази. *Срем.*

тѐрзијскӣ, -ā, -ō *који се односи на терзије:* ~ еснаф, ~ занат.

тѐрзилица ж *жена терзија, кројачица. Вук Рј.*

терзѝлук м *терзијски занат, терзијски посао.* — Поред терзилука поче и трговати. *Марк. М.*

Тѐрзит м *најружнији Грк под Тројом, оличење телесне наказности и опака, гадна језика.* — Не бојим се ја ни стотине Думића, камоли тога једног Терзита. *Бал.*

тѐрзитскӣ, -ā, -ō *који се односи на Терзита, који је као у Терзита; наказан, одвратан.* — Накесити ће се и заурлати . . . терзитским смијехом. *Ков. А.*

терѝјак м грч. *универзалан средњовековни лек начињен од многих трава и животињских серума. ЕЛЗ.*

терѝјēр, -éра м енгл. *врста ловачког пса јамара пореклом из Енглеске.* — Ловци су . . . јамарили помоћу паса јамара (теријера и јазавичара). *Пол. 1957.*

терѝтōрӣј, -ија м и **терѝтōрија** ж лат. *географски простор, земља обухваћена границама државе, какве управне јединице, област, подручје:* ~ Југославије, ~ града, ~ општине. — Имали су пред очима само . . . јаку државну власт, велик териториј. *Рад. Стј.* Препоручили смо им да се изгубе са ове територије. *Чол.*

тѐриторијāлан, -лна, -лно (обично одр.) **1.** *који се односи на териториј(у), који обухвата териториј(у):* ~ интегритет, територијалне границе. **2.** *који се односи на земљу, земљиште за искоришћавање, на земљишни по-*

сед. — У том насељу је ... подривала територијална глад: богаташи хоће три пута већу башту, хоће парк. *Сек.*

Изр. **територијалне воде** правн. *појас воде (обично мора, океана) који се протеже дуж обале, копна и острва обалске државе и чини део њене територије односно налази се под сувереном влашћу те државе. МЕП.*

територијалитет, -ета м правн. *територијалност; право на управљање одређеном територијом.* — Начело територијалитета ... одређује да ће се овај закон примењивати на свакога који у нашој држави учини кривично дјело. *Мј. 1926.*

територијално прил. *у погледу територије, у односу на територију, према територији.* — У односу на ФНР Југославију, АП Војводина територијално учествује са 9,3%. *ЛМС 1949.*

територијалност, -ости ж *територијална одређеност, положај засебне територије.* — Организациона структура стрељаштва [постављена је] на принципу територијалности. *Стр.*

територијум м *териториј(а).*

тёркав, -а, -о *слаб на ногама, који се једва креће. Бен. Рј.*

тёркија ж тур. **1.** *коњаников пртљаг (кабаница, ћебе и сл.) полукружно савијен око облучја на задњој страни седла и привезан каишевима или смештен у торбу или завежљај учвршћен за облучје; каиш, ремен којим се тај пртљаг везује.* — Сви су били ... у потпуној опреми ... са кабаницама у теркији. *Андр. И.* Цела спрема на кулашу беше господска: и седло, и узде и теркије. *Ком.* **2.** *женски украсни привесак од четири уска кожна дужа каишића, закачен са стране на појасу о коме се држе кључеви, ножић на склапање и др. ситни предмети свакодневне употребе или украси. Шкаљ.* **3.** *каиш на опанцима.* — С десног опанка висио [му] комадић теркије. *Пец.*

тёркоч м у изразу: ~ ра́жањ зоол. *барска птица из пор. ражњева слична ибису, ражањ* Plegadis falcinellus. *Бен. Рј.*

тёрлема и **тёрлемача** ж бот. *в. одољен. Сим. Реч.*

терлидиба и **терлидива** ж тур. *тешка свилена тканина проткана златном или сребрном жицом; брокат.* — По јелеку терлидиба до земље. *Вук Рј.* Казаћу ти што су дара дали: два пашића, двије терлидиве. *Вук Рј.*

тёрлук м тур. (обично у мн. тёрлуци, тёрлӯкā) **1.** *лака женска кућна папуча од фине танке коже извезена златом, сребром или свилом.* — И секи сам терлуке купио. *НПХ.* **2.** *назувак, обојак. Шкаљ.*

тёрма ж (обично у мн.) грч. *вруће врело, бања с топлом водом, топлице; римско јавно купатило.*

тёрмалан, -лна, -лно *који се односи на терме, топао, врео (о изворима, бањама).* — Чувена [су] кратерска језера ... са многобројним врелим изворима и термалним купатилима. *Петр. М.*

термидо́р, -ора м фр. *једанаести месец француског револуционарног календара (19. VII—17. VIII); контрареволуционарни превратв у Француској 9. термидора (27. VII 1794);* фиг. *контрареволуција.* — Опозиција тврди да ми стојимо пред Термидором. *Крл.*

термидо́рац, -рца м *присталица термидора.* — Термидорци су имали сву корист од војних успјеха. *ОП 1.*

тёрмика ж грч. **1.** физ. *наука о топлоти.* **2.** *једриличарски термин за успон сувог ваздуха, при тихом, топлом и ведром времену.* — Метеоролози су установили да ... »термика« ... неће бити дуготрајна. *Пол. 1958.*

тёрмин, -и́на м лат. **1.** *научно или стручно име за одређени појам, научни, односно стручни назив.* **2.** *тачно утврђено време, рок; датум.* — Јесу л' одредили термин за сватове? *Срем.* Упозоравају се купци ... на споменуте термине. *Обз. 1932.* **3.** лог. *основни елеменат суда (субјекат и предикат).*

термина́л, -ала м *функционална лучка постројења за укрцавање и искрцавање терета.* — Та ће лука имати двије обале ... те сва лучка постројења и инсталације: терминал, складишта ... *Bj 1971.*

терминалан, -лна, -лно *завршни, крајњи, коначни.*

термина́тор м **1.** *онај који ограничава, омеђује.* **2.** *гранична линија која дели осветљену од тамне стране привидног диска Месеца или које друге планете. МЕП.*

терминоло́ги, -ога м адм. *регистар предмета које решава поједини референт у великим установама и предузећима, са ознаком датума пријема списа и датумом решења. Кл. Рј.*

термини́рати, -и́нӣрām сврш. и несврш. *утврдити, утврђивати термин, одредити, одређивати рок.*

терминолог м *онај који ради на терминологији, стручњак за терминологију.* — За дивљења је како такав језик и таква народна поезија не избацује више ... речничара, више терминолога. *Сек.*

терминологија ж грч. *скуп, систем назива у некој научној области, у некој струци, збирка термина, номенклатура:* ботаничка ~, граматичка ~, зоолошка ~, спортска ~.

термино̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на терминологе и терминологију*: ~ рад.

тѐрмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на термин, на термине.*

тѐрмӣт, -и́та м грч. хем. *смеша алуминијумовог праха с оксидом гвожђа и др. метала, која при горењу развија веома високу температуру, а користи се при заваривању метала, за израду запаљивих бомби и сл. НХ.*

терми́ти м мн. (јд. тѐрмӣт, -и́та) лат. зоол. *ред нижих инсеката беличастог дугуљастог тела са жутом или мрком тврдом главом и јаким вилицама, с друштвеним начином живота организованог слично пчелама, који чине велику штету изједајући изнутра дрвену грађу (намештај, телеграфске стубове, железничке прагове и сл.), бели мрави* Isoptera, Termitidae. — Треба да се угледамо на термите, који у Калкути сва брвна поткраљеве палаче изнутра изједоше а да нитко то не опази, док се палача не сруши. *Мажс. Ф.*

тѐрмӣтнӣ, -ā, -ō *који се односи на термит, који садржи термит*: ~ граната.

тѐрмӣтњāк м *гнездо, мравињак термита.* — Термити тропских крајева граде често џиновска гнезда, термитњаке, до 6 м високе и веома чврсте. *Станк. С.*

термитòждерац, -ѐрца и **термитожде́рац,** -рца м у изразу: етиопски ~ зоол. сисар који се храни термитима Orycteropus aethyopicus. *НЕ.*

тѐрмӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на термите, својствен термитима*: ~ гнездо. — Термитском упорношћу стале [су] да рују, *Крл.*

тѐрмичкӣ, -ā, -ō *који се односи на термику, на температуру, топлотни*: термички зраци. Изр. ~ обрада *промена структуре и физичко-хемијских својстава метала одговарајућим поступцима загревања и хлађења.*

термо- *као први део именичких и придевских сложеница означава да је оно што је другим делом сложенице исказано у вези с топлотом односно топлотном енергијом.*

термо̀грам м грч. физ. *графички приказ кретања топлоте ваздуха израђен на термографу. ОГ.*

термо̀граф м грч. физ. *метеоролошки инструмент који аутоматски графички бележи кретање температуре ваздуха. ОГ.*

термодинàмика ж грч. *наука о топлоти, део физике који изучава претварање топлоте у механички рад и друге облике енергије.*

термодинàмичкӣ и **термодинàмичӣ,** -ā, -ō *који се односи на термодинамику, заснован на принципима термодинамике.*

термоелектрàна ж грч. = термоцентрала *електрична централа са термичким погоном.*

термоелѐктрика ж грч. *електрична енергија произведена из топлотне.*

термоелѐктричан, -чна, -чно *који се односи на термоелектрику*: ~ централа.

термоизолациòни, -ā, -ō грч. *који служи за изолацију топлоте*: ~ опека, ~ слој.

тѐрмомēтар и **тѐрмометар,** -тра м грч. *справа за мерење температуре (тела, ваздуха), топломер.* — Увек ми је термометар под пазухом. *Лаз. Л.*

термонȕклеāран, -рна, -рно *који се односи на топлоту што се добива при разбијању атомског језгра*: ~ централа, ~ рат.

терморегулāција ж грч. физиол. *усклађивање топлоте тела, одржавање нормалне температуре тела коју организам остварује низом физиолошких реакција.*

тѐрмос м, **тѐрмос-бо̀ца** и **тѐрмосица** ж *стаклена боца с двоструким зидом и безваздушним међупростором који служи као изолатор топлоте, за одржавање неизмењене температуре течности односно хране више сати или и више дана.* — Донесе мој термос да послужим Матију кавом. *Сеч.* Извуче термос-боцу . . . и пружи је њој. *Бег.* Извукао [је] . . . термосицу и тражи чашицу да млијеко излије. *Наз.*

термо̀стāт, -áта и **тѐрмостāт** м грч. *уређај за аутоматско одржавање сталне температуре.*

термо̀фо̄р, -óра и **тѐрмофо̄р** м грч. *направа за непосредно грејање појединих делова тела (обично гумена кеса напуњена врућом водом, електрично јастуче и сл.).* — Угодно [га] грије као термофор. *Крл.*

термоцентрāла ж грч. = термоелектрана.

термȕнтāна и **термунтáна** ж тал. покр. *в. трамонтана.* — Насред силна мора попухнула бура, бура термунтана. *НПХ.*

тернѝо̄н, -óна м адм. *в. терминион. Бен. Рј.*

тѐрио м тал. *три извучена броја на томболи*; фиг. *изванредан успех, изненадна срећа. Бен. Рј.*

тѐрно везн. покр. *в. те*; исп. тер(е). — Соко сједи терно гледи гдје војвода обједује. *НП Вук.*

тѐро̄р, -óра м лат. *владавина насиља с прогонима и физичким уништењем противника, страховлада, тиранија; атмосфера страха од прогона, држање кога у сталноме страху.* — У Србију је побјегао испред усташког терора. *Чол.* Дискусија се проводи под терором. *Крл.*

Изр. бели ~ *владавина насиља која се служи свим средствима принуде и прогона сем убистава.*

терори́зам, -зма м *вршење терора, служење терором, мучење и уништавање противника најокрутнијим средствима, насиље, тиранија.* — Политички тероризам ... је неразлучно везан са диктатуром мањине. *Јов. С.*

тероризи́рање с *гл. им. од тероризирати.*

тероризи́рати, -и̏зӣрам сврш. и несврш. = тероризовати и терорисати (некога) (*из*)*вршити терор, насиље над неким, мучити, кињити, злоставити, злостављати, тиранисати.* — Ваљда се неће дати тероризирати од једног луђака? *Крл.* Наоружани олош тероризира и прогони свакога ... [ко] је имао икакве везе с партизанима. *Чол.*

терори́зовање с *гл. им. од тероризовати.*

терори́зовати, -зујём сврш. и несврш. = тероризирати. — [Либерална странка] је после убиства Кнеза Михаила тероризована. *Скерл.*

терори́сање с *гл. им. од терорисати.*

терори́сати, -ишём сврш. и несврш. = тероризирати. — Дао [је] сељачким језиком портрет кмета који тероришe сељаке. *Глиг.*

терори́ст(а) м *онај који као припадник терористичке организације врши терор, присталица тероризма, насилник, злочинац.* — Осуђен [је] као терориста на дванаест година робије. *Чол.*

терори́стичан, -чна, -чно *терористички. Р-К Реч.*

терори́стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на терор, терористе и тероризам, који се служи терором, који врши терор:* ~ организација, ~ покрет, ~ акција, ~ група.

терори́сткиња ж *жена терориста(а).*

тӗр-па̏пӣр, -и́ра м *картон превучен катраном с једне стране, који се користи за изолацију влаге, прекривање крова на баракама и сл.*

терпѐнтӣн, -и́на м грч. хем. *безбојна или жућкаста течност која се добива од смоле разних четинара а користи се у производњи боја и лакова, масти за обућу и паркет, камфора и др.*

терпѐнтӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на терпентин, који садржи терпентин:* ~ уље.

тӗртӣб, -и́ба м тур. *ред, поредак, распоред.* — Ништа не иде брез реда и тертиба. *Мул.* Изр. ~ учинити *направити распоред, распоредити.*

тертѝбити, тӗртӣбӣм несврш. *правити распоред, распоређивати, ређати.* — На јафте их паша разређује, па тертиби шест хиљада свата по чаршији на четири стране. *НП Херм.*

тӗрћија ж *в. теркија.* — Наточи један мјешчић вина ... па га Шарцу у терћије свеза. *НП Вук.*

тӗрца ж тал. **1.** муз. *трећи ступањ дијатонске лествице; интервал између првог и трећег тона на било коме ступњу лествице.* **2.** спорт. *ударац у мачевању који погађа десну страну противникову.*

терца́на ж тал. покр. *маларична грозница која спопада сваки трећи дан, трећедневка.* — Можете добити терцану. *Војн.*

тӗрцӗт, -е́та м тал. **1.** муз. **а.** *композиција за три гласа или за три инструмента.* **б.** *три извођача такве композиције.* **2.** фиг. *три нераздвојне особе, тројка (3).* — Називали су се међу собом »наш терцет«. *Десн.*

терци;а́на ж тал. *терцана. Кл. Рј.*

тӗрцијӑр м лат. геол. = терцијер *трећи период у развоју Земље, старија формација кенозојског доба. ОГ.*

Изр. млађи ~ *неоген;* старији ~ *палеоген.*

терцијáрац, -рца м *припадник тзв. »трећег реда« фрањевачког или доминиканског реда, који чине световњаци. Бен. Рј.*

тӗрцијӑрнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на терцијар, који потиче из терцијара:* ~ формација, ~ слој, ~ море. **2. а.** *трећи по реду; трећи у току какве болести:* ~ стадиј, ~ сифилис. **б.** *који се појављује сваког трећег дана:* ~ маларија.

тӗрцијӗр м лат. геол. = терцијар.

тӗрцијӗрнӣ, -ā, -ō *који се односи на терцијер, који потиче из терцијера.*

терци́на ж тал. поет. *строфа од три јампска стиха.*

терџӳма̏н, -а́на м тур. *преводилац, тумач. Шкаљ.*

тӗсак, -а́ка м *тежак и широк нож који се носи у корицама о пасу, део раније војничке опреме.* — Редов ... припаса тесак. *Јак.*

тӗсан, -сна, -сно, ијек. тијѐсан (одр. тӗсни̏; комп. тӗшњӣ) **1.** *који је мале ширине, узак; који је мањег обима (површине, запремине) него што треба, који стеже:* ~ улица, ~ стан, ~ обућа, ~ одело. — Пила [се] ... ракија тиквицом којој је грло тако тесно да једва кап прође. *Вес.* **2.** фиг. **а.** *кратак, мали, ограничен (у односу на временско трајање):* ~ рок, ~ термин. **б.** *мали, недовољан, оскудан.* — Одбор ... ништа нарочито није могао да учини са »тесним« фондовима. *Б 1958.* **в.** *који представља малу предност над противником:* ~ победа, ~ резултат утакмице. — Странка ... има̀ већину, иако веома тијесну. *Б 1960.* **г.** *шкрт, себичан.* — Широкијех је уста, а тијесних рука. *Н. посл. Дан.* **д.** *који не подноси противљење, нетрпељив, ускогрудан; који се брзо наљути, плане, прек.*

— Нас грије једино грофова воља и милост његових људи. Тијесна воља и немилосна милост. *Вил.*; *Вук Рј.* **3.** фиг. *тежак, мучан, тегобан.* — Криве [су] тијесне прилике у којима живљаху. *Леск. Ј.* У тијесним данима и ћудима њеног доба ... није [ој] остајала друга освета. *Зог.* **4.** *близак, интиман, присан (о односима)*: ~ пријатељство. — Змајева велика популарност ... је доказ ... тесне везе његове са својим добом и народом. *Скерл.* Подсјетио је и на ... тијесну сурадњу наше двије земље. *Вј. 1972.* **5.** (у именичкој служби) с **а.** *скучен простор, тескоба.* — Учитељ ... узмиче на све стране да у тијесну коме од господе не смета. *Ћип.* **б.** *оскудица, сиромаштво; невоља, тегоба.* — Свикли [су] да живе у тијесну и упућени искључиво на помоћ између себе. *Ћоп.*

Изр. **до тесна доћи, у тесну се наћи** *бити у невољи, наћи се у опасности*; ~ **одело** нар. *савремено грађанско, цивилно одело (за разлику од народне ношње и некадашње градске ношње кројене по угледу на турско одевање).*

тесáнац, -нца и **тесàнйк,** -йка м *тёсан, обрађен камен.* — Мрки каштел франкопанских вазала [је] до ката од тесанца. *Мих.* Високи градски зидови сагрђени [су] из бела тесаника. *Мил.*

тèсāње с *гл. им. од тесати.*

тèсāр, -ара м = тесач *мајстор који тесањем обрађује дрво или камен.* — Ту Мисир и Галија шаљу своје ... мраморе, Грчка вајаре и тесаре. *Павл.* Мост су градили тесари. *Андр. И.*

тèсара ж *тесла. Бен. Рј.*

тесáрев и тесáров, -а, -о *који припада тесару.*

тèсāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на тесаре*: ~ алат, ~ посао.

тесáрство с *тесарски занат, обрт, тесарски посао.*

тèсати, тёшём несврш. (трп. прид. тёсāн) **1.** *обрађивати (дрво, ређе камен или неки др. материјал) стружући и одбацујући теслом или неком другом алатком делове спољашњег слоја, дељати.* — Неколико сељака ... тешу камен за белеге. *Вес.* Слуга ... метнуо међу ноге комад храстова дрвета и теше га брадвом. *Ивак.* **2.** фиг. *дотеривати, усавршавати; васпитавати.* — »Социјалан човек« није производ природе ... он се мора дељати и тесати већ од ране младости. *Јов. С.*

тèсāч, -ача м = тесар. — Маса радника је стално ангажована у ... шумарству (дрводеље, јапијари, тесачи итд.). *Лапч.*; *Бен. Рј.*

тесáчев, -а, -о *који припада тесачу.*

тèсāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на тесаче*: ~ алат, ~ посао.

тèсерāлан, -лна, -лно лат. (обично одр.) *који има облик коцке, коцкаст, кубичан*: тесерални кристали, тесерални систем кристала.

тèскера ж тур. *папир на коме је нешто написано, обично неко саопштење или порука, писмо; писмена исправа, документ.* — Да се винова лоза ... много више култивисала ... доказ [су] ... тескере манастира Тројице, у којима се ... манастирским чивчијама допушта да саде виноград. *Дед. Ј.* Сретоше [ме] два кавааза и упиташе ме за тескеру (пасош). *Маж. М.*

тескòба, ијек. тјескòба, ж **1.** *скученост, недовољност простора; неугодан смештај у тесној просторији*; исп. тескота, теснота, теснођа. — Ту тескоба није допуштала да се већи број кућа сконцентрише наблизу. *Ђорђ.* Баш ти је тескоба у тој соби. *Глиш.* **2.** фиг. *оскудица, сиромаштво.* — Због својих идеја ... целог века живео [је] у тескоби и изгнанству. *Цар М.* **3.** фиг. **а.** *потиштеност, туга; тегоба, мука.* — Што се је вјенчање више приближавало, Матковића све то већа тјескоба хватала. *Коз. Ј.* Редовито иза тога ... јављаше се из душе туга и силна тјескоба. *Ћип.* **б.** *нагомилано незадовољство, тешко уздржавани бес.* — На махове, снажно избијаше у њему тјескоба. *Мил. В.*

тèскобан, -бна, -бно, ијек. тјèскобан **1.** *тесан, узак; скучен.* — Раселине су тескобне али дуге и високе пуклине у стени. *Жуј.* **2.** фиг. *мучан, тегобан.* — Забринутост [је] расла и прелазила у тјескобно чувство. *Новак.*

тескòбити, тèскобӣм несврш. покр. *стварати код некога осећај тескобе, потиштености, притискивати бригом, обеспокојавати.* — Шјору Марију тјескобио је тај глас, да су је ледени трнци прожимали. *Кос.*

тèскобио, ијек. тјèскобно, прил. *тесно, скучено; тешко, мучно, тегобно.* — Постаде му тјескобно; слутио је камо смјерају њезине ријечи. *Пав.* Сјети се ... мора и поља — и бијаше му тјескобно и тешко. *Ћип.*

тèскобнōст, -ости, ијек. тјèскобнōст, ж *особина, стање онога што је тескобно, тескоба; мука, тегоба.* — Таре [их] иста брига ... иста тјескобност не да мира ни дању ни ноћу. *Чол.*

тескòта, ијек. тјескòта, ж *тескоба.* — Путем из града ... журе, као да хоће да изиду из тјескоте. *Ћип.* Пуна [је] ... побуне проти животу и провинцијским тјескотама. *Десн.*

тèскотан, -тна, -тно, ијек. тјèскотан *тескобан. Вук Рј.*

тèсла ж *дрводељска алатка за тесање слична широкој секири, брадва.* — Дубао је корита боље од Цигана ... Све што има

бољег у дворишту, све је то Флоријанова тесла истесала. *Вил.* На тоцилу [сам ти] помогао ... кад си теслу оштрио. *Рад. Д.*

тèслāр, -ара м зоол. покр. *врста птице тркачице* Platalea leucerodia *чији кљун обликом подсећа на теслу. Финк.*

тèслӣм, -има м тур. **1.** *предаја, уручење; услов за уручење.* — Завет је био ... да се због велике њиве ... коју је баба донела слави ... и њена девојачка слава. Такав је теслим био, па квит. *Рад. Д.* **2.** (у служби узвика) **а.** *узвик којим се на јавној лицитацији оглашава продаја лицитираног предмета ономе који је понудио највећу цену.* — фиг. Ја сам дођерао до банкротства ... два Чивутина, а нећу њега, ђака. Теслим је на мене. *Срем.* **б.** *узвик војника при предаји непријатељу.* — Уз вику из које се јасно могаху разабрати речи »Теслим, теслим!«, стадоше махати рукама. *Лаз. М.*

Изр. ~-тескера *потврђивање пријема, примитка. Бен. Рј.*; ~ учинити 1) *умрети.* — То изусти, теслим учинила, и умрије, жалосна јој мајка. *НП Вук*; 2) *уручити, предати.* — Јесте дошô Ћуприлић везире, цар му мухур теслим учинио. *НП Херм.*

тесли́мити, тèслӣмӣм сврш. тур. *уручити, предати; уступити нешто за новац, продати.* — Само ... да нам одмах платиш чим ти теслимимо све. *Глиш.* Транспортни авион ... плаћан је некад 900.000 долара, док се сада на војној бувљој пијаци теслими за једва 2.100 долара. *Пол. 1972.*

тèслица ж *дем. од тесла.*

тèснац, -ца, ијек. тјèснац, м **1. а.** *дубок, узак усек, са стрмим странама између планина, кланац.* — Упоређујем сочне шуме изнад очеве куће ... са каменим тјеснацем у који смо ухваћени ја и текија. *Селим.* **б.** *узак појас мора између два копна, мореуз.* — Ту обале иду једна другој у сусрет као да ће се ручити, пак направиле тјеснац. *Љуб.* Прођоше тјеснацем два отока. *Наз.* **2.** фиг. *тежак положај из кога се мучно налази излаз, шкрипац.* — Богу [је] хвалила да је нашла пут из тога немилог тјеснаца. *Шен.* Осетио је да су га дотерали у теснац, па се претвара. *Јов. Ј.*

тèсначкӣ и **тèсначнӣ,** -ā, -ō, ијек. тјèсначкӣ и тјèсначнӣ *који се односи на теснац.*

тéснити, тèснӣм, ијек. тијèснити, несврш. **1.** *чинити тесним, тешњим, сужавати. Вук Рј.* **2.** *сужавати, смањивати простор некоме, стешњавати некога*; фиг. *стварати осећање нелагодности, тескобе код некога, притискивати, тиштати.* — Даљине које вас тијесне ломе ми срце. *Уј.*

~ **се** *оскудевати у простору, мучити се, патити се у тескоби.* — Нијесам се тијеснио цијелог живота, па нећу, вала, ни под земљом. *Шуб.*

тêсно (комп. тѐшњē и тѐшње) ијек. тијесно, прил. **1. а.** *уже него што треба, уско*: ~ скројено одело. **б.** *неудобно, неугодно због мало простора, због затрпаности простора, стешњено, скучено*: у соби је тесно. **в.** *чврсто, стегнуто, стиснуто.* — Пререзала је узицу што га је тијесно везала. *Торб.* Халимачу [је] хватао страх ... у грлу му постало тијесно. *Сиј.* **г.** *у тесном додиру, припијено, приљубљено.* — Парови су се удаљавали ... тесно припијени једно уз друго. *Мил. В.* **2.** фиг. *непосредно, нераздвојно; срдачно, блиско, интимно, присно.* — Књижевност [је] тесно везана за језик. *Поп. П.* Њих двоје бјеху се ... тијесно спријатељили. *Мат.* **3.** фиг. **а.** *мало, недовољно, оскудно, сиромашно.* — Како је било »тијесно« [у располагању новцем] лани, не треба ни говорити. *Вј. 1973.* **б.** *тегобно, тескобно, мучно, тешко; опасно.* — Бијаше нама свима ... тијесно око срца. *Ков. А.* Ватра пали с обадвије банде, тијесно глави и тамо и амо. *Март.*

Изр. ~ му је око врата *у великој је невољи.*

теснòгруд, -а, -о и **теснòгрудан,** -дна, -дно, ијек. тјеснòгруд и тјеснòгрудан **1.** *који има тесне, уске груди. Р-К Реч.* **2.** фиг. *који води рачуна само о својим интересима, себичан; који оспорава свако опредељење друкчије од свог сопственог, нетрпељив, нетолерантан, ускогруд, искључив, задрт.* — Истина мора пробит ... бедеме ... кратковидих и тесногрудих обзира. *БК 1906.* У књижевним питањима били [су] тјесногруди. *Барац.*

теснòгрудно, ијек. тјеснòгрудно, прил. = тесногрудо *на тесногруд(ан) начин, себично, нетрпељиво, нетолерантно, ускогрудо, искључиво, задрто.* — Ми то нећемо схваћати онако тјесногрудно. *Новак.*

теснòгрудно̄ст, -ости, ијек. тјеснòгрудно̄ст, ж = тесногрудост *особина онога који је тесногруд(ан), онога што је тесногруд(н)о, себичност, нетрпељивост, нетолерантност, ускогрудост, искључивост, задртост.* — Не познаваше наше тјесногрудности. *Матош.*

теснòгрудо, ијек. тјеснòгрудо, прил. = тесногрудно.

теснòгрудо̄ст, -ости, ијек. тјеснòгрудо̄ст, ж = тесногрудност. — И у самој комисији ... има каткада и израза тесногрудости. *Пол. 1958.*

теснòта, ијек. тјеснòта, ж покр. *теснаћа.* — Тако чувасмо здравље у оној запари и тјесноти. *Љуб.* фиг. Покажите се ... у невољама, у биједама, у тјеснотама. *Вук.*

теснòћа, ијек. тјеснòћа, ж **1.** *особина, стање онога што је тесно, скученост простора, тескоба.* — Два ... малена прозора и ниски строп ... само још увећавају чувство неке

тјесноће. *Леск. Ј.* **2.** фиг. *невоља, мука, тегоба; сиромаштво, оскудица.* — Нешто с тога а нешто с домаће тјесноће, смјести ме ... отац у манастир. *Љуб.*

тѐспӣх, -и̏ха м тур. *нӣска муслиманских бројаница.* — У рукама [је] преметао жути теспих. *О-А.*

тѐст м енгл. **а.** *метода, поступак испитивања у медицини, хемији и др. наукама који служи за утврђивање неког својства, стања и сл.* **б.** *низ задатака према чијем се решењу утврђује ниво знања, односно степен интелигенције, област интересовања и сл. испитиваног кандидата; облик писмене анкете.* — Помоћу разних тестова и анкета ... у конфекцији испитују укус купаца. *Пол. 1958.* Офензива у пролеће 1972. заправо је била критични тест за све снаге ангажиране у тим борбама. *ВУС 1973.*

тѐста[1] ж покр. *цеста, пут.* — Сједе насред тесте, изу кондуре и истресе пијесак. *Ћор.* Истјерај ме, баци ме на тесту. *Бег.*

тѐста[2] ж *в. тесте.* — Удари Бајо ... и отме дванаест бремена фишека у тестама. *Љуб.*

тѐстав, -а, -о, ијек. тје̏став *замазан тестом.* — Руке су јој биле ... теставе. *Пол. 1959.*

тѐстӣван, -вна, -вно, ијек. тје̏стӣван *тестав, тестан.* — Теставне јој обадвије руке, месила је беле летурђије. *Вук Рј.*; *Р-К Реч.*

тестàмен(а)т, -нта м лат. *документ којим неко одређује шта коме од своје имовине оставља после своје смрти, опорука, завештање.* — Намислио [сам] писат тестаменат, нек се, бива, зна последња моја воља. *Ћор.* фиг. На чело првог листа исписао [је] ... »Мој политички тестамент«. *Десн.*

Изр. Нови ~ *в. Нови завет (уз завет, изр.)*; Стари ~ *в. Стари завет (уз завет, изр.).*

тѐстаментӣран, -рна, -рно *који се односи на тестамен(а)т, одређен тестаментом, опоручни, завештајни:* ~ одредба, ~ налог.

тѐстан, -а, -о (-тна, -тно), ијек. тје̏стан = тестен **1.** *замазан тестом. Р-К Реч.* **2.** *начињен од теста, од брашна.* — То су најглавнија жита ... од којих 'леб и друга своја тестана јела праве. *М 1867.*

тѐстӣтор м *онај који тестаментом нешто оставља у наслеђе, завешталац, опоручитељ.* — Ако би тестатор поступио противно овом пропису, тестамент би се за толико сматрао неважним. *Арх. 1926.*

тѐсте, -ета с (мн. тестѐта) тур. *свежањ, паковање од дванаест комада чега, туце; пакет од десет комада чега.* — Из шпага извади цело тесте фишека барута са зрном. *Лаз. Л.*; *Шкаљ.*

тѐстебаша м тур. *неупакован комад робе из тестета, узорак, мустра. Вук Рј.*

тѐстен, -а, -о, ијек. тје̏стен = тестан. — На рукама тјестени биљези подсјећају на оно тамо остављено тијесто. *Мих.*

тестенѝна, ијек. тјестенѝна, ж **а.** *прехрамбени артикал од брашна, обично индустријске производње, намирнице начињене од теста пшеничног брашна, без квасца, обично са јајима, осушене (без печења) и обликоване у различите облике (резанци, макароне и сл.).* — У саставу ... комбината налазиће се и ... погон за производњу тестенина. *Пол. 1958.* У Мађарској се у првом реду развијала индустрија тјестенине. *ОП 2.* **б.** *јело од теста; слатко или слано тесто, пите, колачи.* — Није нитко више пазио на фине тјестенине, сладоледе и конфете. *Ћал.*

тестѐњача, ијек. тјестѐњача, ж *врста јела од теста, пита; колачи.* — Она [му] је ... увијек по који комад гужваре ... или какве ... тјестењаче ... спремила. *Ков. А.*

тестѐра и **тѐстера** ж (ген. мн. тестѐрā и тѐстерā) тур. *челична алатка са оштрим исеченим зупцима на доњој ивици, за резање, пиљење дрвета, метала, камена и сл., пила.* Стадоше ... шуме сјећи теслом и тестером. *Наз.* На оборена стабла спусти механичку тестеру и зачас их преграже. *Дед. В.*

тестѐрāње с *гл. им. од тестерати.*

тѐстераст, -а, -о *сличан тестери, пиласт, зупчаст.* — Испод танког ... капута указа му се тестераста кичма. *Вуј.*

тестѐрати, -ā̀м несврш. *тестери(са)ти;* фиг. *врло гласно хркати у сну производећи шумове слične оним који се стварају при тестерисању дрвета.* — Припио ... образ уз јастук а раширио руке ... па хрче и тестера. *Андр. И.*

тестѐрача ж зоол. *врста морског пса с издуженом коштаном губицом назубљеном с обе стране, пилан* Pristis antiquorum. — Посљедња су хрпа кучкова пилани (тестераче), који живе у аустралијским и јапанским водама. *Финк.*; *Терм. 4.*

тестѐрāш, -а́ша м *радник који се бави тестерењем, стругањем дрва, стругар, пилар.* — Те шупе издаје неким тестерашима и зидарима. *Макс.*

тестерā́шев, -а, -о *који припада тестерашу.*

тестѐрāшкӣ, -ā, -ṑ *који се односи на тестераше, својствен тестерашима.*

тестѐре, -ета с *тестера.* — Зуби [су му] ... као неко тестере. *Црњ.*

тестѐрёње и **тѐстерёње** с *гл. им. од тестерити.*

тестѐрисање с *гл. им. од тестерисати.*

тестѐрисати, -ишём несврш. *сећи, стругати тестером, пилити.* — Својски су тестерисали дебло. *Рад. Д.*

тестѐрити и **тѐстерити,** -ӣм несврш. *тестерисати.* — Целу годину ми тестери и сече по три динара, а сад иште четири. *Петр. В.* У пилани је . . . као у кошници, тестерило се без престанка. *Бен.*

тестѐрица и **тѐстерица** ж **1.** *дем. од тестера.* — Добио је тестерицу . . . престругао решетке и побегао. *Дед. В.* **2.** бот. *биљка* Stratiotes aloides *из пор.* Hydrocharitaceae, *са листовима у облику мача. Сим. Реч.*

тѐстӣво, ијек. тјѐстӣво, с *јело од теста, пите, колачи, теста.* — Печенке . . . па пуне здјеле тјестива нуђаху се гостом. *Том.*

тѐстија ж тур. *земљани суд, врч, крчаг за воду крушкаста облика са грлићем и дршком на којој је обично изведен сисак.* — А што стојиш ти ту . . . Тестију па на воду! *Лаз. Л.*

тестијѐтина ж *аугм. и пеј. од тестија.*

тѐстијица и **тѐстӣјца** ж *дем. од тестија.*

тѐстӣр, -и́ра м тур. **1.** *дозвола, допуштење.* — Је ли тестир, пријо и ханумо? *Огр.* **2.** *документат, исправа о стручности, оспособљености за бављење неким занатом; мајсторско писмо.* — После три године шегртовања . . . доби тестир да је калфа. *Марк. М.*

тести́рање[1] с *гл. им. од тестирати*[1] (*се*).

тести́рање[2] с *гл. им. од тестирати*[2].

тести́рати[1], тѐстӣрам сврш. и несврш. (*из*)*вршити испитивање, проверити, проверавати тѐстом.* — Да боље спроведемо заштиту људи од туберкулозе . . . тестирано [је] 11,5 а вакцинисано 4,5 милиона лица. *Б 1958.* Публика ће тестирати и модне новитете. *ВУС 1972.*

~ **се** *проверити, проверавати тестом своје знање.*

тести́рати[2], тѐстӣрам сврш. и несврш. **1.** *потврдити, потврђивати уредност похађања наставе и других обавеза у наставном процесу, оверити, оверавати семестар. Деан. Рј.* **2.** *оставити, остављати, подари(ва)ти тестаментом, завешта(ва)ти. Свезн.*

тѐсто, ијек. тӣјесто, с **1.** *маса од брашна замешеног водом (или другом течношћу и додацима):* ~ за хлеб, ~ за колаче; фиг. *грађа, материја; састав.* — У малом Фредију има тијеста за нешто ванредно. *Бег.* Одмах је осетила да су ови београдски пословни људи од другог теста него меки и нехатни Сарајлије. *Андр. И.* **2.** *јело од теста (1), пите, колачи и сл.* — Савијачу с маком . . . од свију теста најрадије и једе. *Срем.*

Изр. као ~ (помрчина, магла и сл.) *ништа се не види;* кисело ~ *место с квасцем.*

тѐта и **тѐта** ж *хип. од тетка.*

тѐтак, -тка м *теткин муж.* — Нек оде Живко нек зовне тетка и тетку. *Вес.* Зајави тетку свому . . . све што си ево чуо. *Шен.*

тетàнија ж грч. мед. *обољење праћено грчевима у разним деловима тела, изазвано поремећајем у измени калцијума. МЕП.*

тѐтанка ж агр. покр. *врста јабуке. Тод.*

тѐтанус м грч. мед. *акутно заразно обољење изражено грчевима и укоченошћу, које изазива инфекција ране бацилом* Clostridium tetani.

тѐтанускӣ, -ā, -ō *који се односи на тетанус:* ~ бацил.

тети́ва ж **1. а.** *веза која спаја крајеве лука, начињена од упређеног влакна, животињске жиле, еластичне жице и сл., о коју се запиње стрела.* — Онда јунак са тетиве златне оштру стр'јелу громом пусти. *Крањч. С.* фиг. Гонећи нашу преморену војску једнако на нове напоре, он је толико затегао тетиву да је она морала прснути. *Јов. С.* **б.** *жица на лучним направама (дрндалу и сл.) или на инструментима. Вук Рј.* **2.** *главна уздужна греда на кући на коју се ослањају попречне греде.* — Угледао [је] и дебелу црну књигу за тетивом. *Коз. И.* **3.** анат. *жиласта творевина везивног ткива којом се мишићи учвршћују за кости, веза која омогућава покретљивост зглобова.* — У ногама су јој попустиле све тетиве. *Бег.* Тетиве на његовим . . . ногама запеше се да прсну. *Јевт.* **4.** мат. *дуж која спаја две тачке на периферији круга. Геом.*

тѐтӣван, -вна, -вно (обично одр.) *који се односи на тетиве:* ~ влакно, тетивни четвороугао, четворокут.

тетӣвика ж бот. **а.** *биљка* Smilax aspera *из пор.* Convallariaceae, *која се употребљава у народном лекарству. Сим. Реч.* **б.** мн. *назив за биљке овога рода* Smilaceae. *Бен. Рј.*

тети́вица ж **1.** *дем. од тетива.* **2.** бот. *тетивика (а). Сим. Реч.*

тети́вичница ж бот. *врста биљке* Gramen parnasi. *Бен. Рј.*

тѐтӣво с *в. тетива (1б).* — Ја бих свашто, мајко, раскинуо, до проклето дрндарско тетиво. *НП Вук.*

тѐтик м тур. заст. **1.** *лук. Р-К Реч.* **2.** *обарач, окидач на пушци. Вук Рј.*

Изр. држати на тетику (некога) *строго држати (некога).*

тѐтин и **тѐтин,** -а, -о *који припада тети.*

тѐтић м *теткин син, брат од тетке. Бен. Рј.*

тѐтићна ж *тетична. Бен. Рј.*

тѐтица ж *дем. и хип. од тета.*

тѐтична ж *теткина кћи, сестра од тетке.*

тѐтка ж (ген. мн. тѐтāкā) **1.** *очева или мајчина сестра; назив за старију жену уопште.* — Била је [ту] мала приземна кућица и у њој становала општа тетка Наста. *Срем.* **2.** вулг. *задњица, стражњица. Р-К Реч.*

Изр. ђаво од тетке 1) *веома далек или никакав род, никакав сродник;* 2) *в. уз ђаво изр.*).

тѐткин, -а, -о *који припада тетки.*

тѐткић м *тетић. И-Б Рј.*

тѐткица ж **1.** *дем. и хип. од тетка.* **2.** *назив одмила за послужитељку у школи, интернату и сл.* — Цело после подне је најстарија теткица уређивала велику учионицу. *Макс.*

тѐткичин, -а, -о *који припада теткици.*

тѐтков, -а, -о *који припада тетку.*

тетовáжа ж *тетовирана слика, шара.* — Она се расрдила кад је видјела ону тетоважу. *Бег.*

Тѐтовац, -бвца м **1.** *становник Тетова, града у северозападној Македонији; онај који је пореклом из Тетова.* **2.** (тѐтовац) агр. *врста пасуља, граха пореклом из Тетова.* — Тражња пасуља »тетовца« одувек [је] била велика. *Пол. 1958.*

тетовúрање с *гл. им. од тетовирати.*

тетовúрати, -двйрām сврш. и несврш. енгл. *убодом и наношењем боје уврта(ва)ти на кожи човека неизбрисиве знаке и слике.* — Увијек се изнова дивим његовим тетовираним рукама и прсима. *Пав.* На његовом ... телу нису били тетовирани једино лице и стопала. *Пол. 1958.*

Тѐтбвка ж **1.** *становница Тетова; она која је пореклом из Тетова.* **2.** (тѐтбвка) агр. *врста јабуке пореклом из Тетова. Р-К Реч.*

тѐтовскй, -ā, -ō *који се односи на Тетово:* ~ дуван.

тѐтошēње с *гл. им. од тетошити.*

тѐтошити, -йм несврш. (око некога, некоме, некога) *брижно и нежно се старати о некоме, угађати некоме, пазити некога; нежно се обраћати (некоме), умиљавати се (око некога, некоме), миловати, мазити.* — Мазила нас је [мати] ... и тетошила око нас. *Ивак.* Ратковић ... је тетошио и једној и другој. *Коз. Ј.* Мајсторице и госпође ... ће га тетошити, хранити и одевати. *Маш.* Милују, грле и тетоше несрећно момче Јована. *Бот.*

тетòшљив, -а, -о *који тетоши, мази, нежан, мāзан.* — Говорећи то тетошљивим начином, као да говори цурици од ... пет година, није престао гладити Мелиту руком по лицу. *Том.*

тетра- грч. *као први део сложенице означава да је оно што је њеним другим делом означено у вези са бројем четири:* тетрагон, тетрагоналан, тетраедар итд.

тѐтрагонāлан, -лна, -лно грч. *који има облик тетрагона, четвороугла, четвороугаони, четворокутан.*

тѐтраēдар, -дра м грч. мат. *геометријско тело ограничено с четири троугла, четворострана пирамида.*

тетраѐдричан, -чна, -чно *који има облик тетраедра.* — Споре су једнаке и тетраедричног облика. *Бот.*

тетралòгија ж грч. *четири књижевна дела, обично драмска, која чине идејну и тематску целину.*

тѐтрарх м грч. *један од четворице савладара у тетрархату.*

тетрàрхāт, -áта м и **тетрàрхија** ж грч. ист. *владавина четворице, облик врховне власти у Римској империји где је цела државна територија подељена на четири дела, а сваком четвртином влада по један тетрарх.*

тѐтрēб, ијек. тѐтријеб, м (мн. тѐтрēби и тѐтребови, ген. тѐтрēбā, тетребóвā и тѐтребōвā) **1.** зоол. **а.** *шумска птица из реда кока* Tetrao urogallus, *чији мужјак у периоду парења губи уобичајени птичији опрез па је у поезији често симбол љубавне опијености.* — Поте се занео као тетреб. *Срем.* **б.** мн. *породица птица из реда кока* Galiformes, Tetraonidae. **2.** фиг. *глупак, будала, звекан. Р-К Реч.*

Изр. бели ~ *врста тетреба* Lagopus albus; велики ~ *в. тетреб*; копиласти ~ *врста тетреба* Tetrao medius *добијен укрштањем женке великог тетреба и мужјака малог тетреба*; мали ~, ~ руковац *врста тетреба* Tetrao tetrix, Lyrurus tetrix.

тѐтребāр, ијек. и тѐтријебāр, м *ловачки пас за лов на тетребове.* — Не би било лоше кад би уза препеличаре ... и тетријебаре било паса да њуше овакове ... њуде. *Јурк.*

тетрѐбић м (ек. и ијек.) *дем. од тетреб; птиче тетреба.*

тетрѐбица ж (ек. и ијек.) *женка тетреба. Р-К Реч.*

тетрѐбичин, -а, -о *који припада тетребици, који се односи на тетребицу.*

тѐтребовина ж (ек. и ијек.) *тетребово месо.* — Воли да једе тетребовине или зечевине. *Јевт.*

тетрѐчка ж тур. (обично у мн.) *врста женског накита или украсних трака, реса и сл. које трепере, трепетљика.* — Ђердан јој је на грлу б'јеломе, на ком' има до триста дизија и пет стотин' ситних тетреика. *НПХ.* На капи му дуге лепршаве тетреике. *Дов.*

тѐтрēпка, ијек. тѐтријепка, ж *женка тетреба, тетребица. Жуј.*

тётрёпскӣ, -ā, -ō, ијек. тётријепскӣ *који се односи на тетребе, који је као у тетреба*: ~ поглед.

тётрёпски, ијек. тётријепски, прил. *као тетреб, занесено.* — Љубавници ... пиље међусобно у очи тетријепски задубљени у се. *Сим.*

тетрйвăн, -áна м тур. *затворена носиљка.* — Онда још нису биле у обичају кочије и тетривани. *Вел.*

тётријеб, ек. тётрёб.

тётријебăр, ек. тётребăр.

тётријепка, ек. тётрёпка.

тётријепскӣ, ек. тётрёпскӣ.

тётријепски, ек. тётрёпски.

тетрљан м бот. *биљка из пор. уснатица* Marrubium *и* M. vulgare. *Сим. Реч.*

тетрòлика ж бот. *в. срдачица* Leonurus marrubiastrum. *Сим. Реч.*

тетýбати, -ăм несврш. *тетурати.* — Несигурним кораком [дете] ... к њему тетуба. *Том.*

тетур (обично поновљено) *узвик за подражавање тетуравог хода.* — Он се диже, па тетур, тетур, изиђе из шљивара. *Дом.*

тетýрав, -а, -о *који се тетура, који посрће.* — Корак тежак, тетурав. *Коч.* Одгега тежак и тетурав. *Божић.*

тетýраво прил. *несигурно ходајући, тетурајући се, посрћући.* — Потрчи тетураво, забатрга рубом цесте. *Божић.*

тетýрање с *гл. им. од тетурати (се).*

тетýрати (се), -ăм (се) несврш. **1.** *ићи несигурно, једва одржавајући равнотежу, заводити се, посртати.* — Тетурао је преко Маркова трга. *Шен.* Она иде брзо а он ... тетура за њом. *Лал.* Тетурајући се као пијана ушла је у собу. *Бен.* Ненад се тетурао са Стојаном. *Бос. Б.* **2.** фиг. *тешко живети, животарити, таворити. Р-К Реч.*

тетýрнути (се), тётурнём (се) сврш. *изгубити равнотежу у ходу, посрнути, спотаknути се.* — Лупи је ... а она укочено тетурне. *Божић.*

тётбйр, -ира м тур. (обично у мн.) *муслиманска молитва.* — Хладним јутарњим зраком брујио [је] глас »тетбира«, што су га пролазници тихо учили. *Мул.*

тећи, тёчём (3. л. мн. тёкӯ; импф. тёцијāх и тёчāх; аор. тёкох, 2. и 3. л. тёче; имп. тёци; прил. пр. тёкāв(ши); р. прид. тёкао, тёкла, тёкло) несврш. **1. а.** *непрекидно се кретати од извора према ушћу (о реци, потоку); кретати се на сличан начин (о другој течности).* — Тихо тече Сава крајем. *Шен.* Сад смо опет где смо били, вода тече куд је текла. *Змај.* Црна по земљи течаше крвца. *М-И.* **б.** *пролазити укруг, колати, кружити, струјати (о крви, струји и др.).* — Мислите, можда, да сам хладна стена, да крв не тече у жилама мојим. *Ант. 2.* Кругом струје тече јача или слабија електрична струја. *Физ. 2.* **в.** *уливати се, утицати (о текућој води).* — Сава тече у Дунав. *Деан. Рј.* фиг. Богатство народа поче тећи у варош. *Марк. Св.* **г.** *излазити из цеви, суда, крвног суда и сл. (о течности и житкој маси), истицати, изливати се, цурити.* — Вино је текло ... без плаће за добри весели народ. *Шен.* Крв из ... ране ... лагано је текла. *Ант. 2.* Прехладио [сам] ухо ... све ми тече ђубре из њега. *Хорв.* фиг. Зетов новац у кућу капље и увире у огњиште, не тече широм земље. *Каш.* **2.** *падати (о киши); лити, сливати се (о сузама, зноју и сл.).* — А сада киша тече и звучи. *Уј.* Заједао сам и још сад плачем ... једино срцем, јер су сузе мачем крвничким текле задњи пута. *Гор.* Зној им је текао цурком низ ... вратове. *Андр. И.* **3.** фиг. **а.** *непрекидно и незадрживо ићи даље, пролазити, настављати се, протицати (о времену, животу).* — Живот ... тече својим мирним и поузданим током. *Скерл.* Године текле и они постали момци. *Шант.* Оба [близанца] су учили и изучили аутомеханичарски занат, купали се на истој плажи, исто су им текли школски и младићки дани. *ВУС 1972.* **б.** *одмицати од почетка према крају, бити у току (о временском периоду); трајати.* — Већ тече други мјесец откако сам отјерала Гргу. *Шен.* Када је Филипу Вишњићу текла осма година, велике богиње су харале Семберијом. *Сур.* Рокови почињу тећи од саопћења, доставе. *Мј. 1926.* **4.** фиг. **а.** *простирати се, пружати се (о путу и сл.).* — У равници, међу стрништима ... текла је жељезничка пруга. *Козарч.* Ишли смо држећи се правца којим је текао друм Чачак—Краљево. *Чол.* **б.** *проносити се, ширити се (о гласу, вестима).* — Тече глас да су Нијемци ... непријатељи вјере. *Нех.* **5.** фиг. **а.** *ићи глатко, без застоја, без запињања; настављати се једно за другим, низати се.* — Није ли текла лекција као вода, било је покоре и лупе. *Том.* Стих му је текао из пера као да га је унапред смислио. *Нуш.* Како му само мисли теку. *Креш.* **б.** *одржавати се, вршити се, развијати се.* — Увече је текла жива трговина конзервама меса. *Лал.* Све до морских врата ... путовање је текло малко досадно. *Наз.* **6.** (често с ген.) *постојати, егзистирати; трајати, достајати.* — Док један тече, да се терају ... с Турцима. *Вук.* Дивни обичај ... предаваће се ревносно с колена на колено докле тече сунца и месеца. *Дом.* Борио се док му текло хране и цебане. *Мул.* **7.** *хитати, журити, трчати.* — Фране, теци онамо и реци Вранићу нека се макне. *Кум.* **8.** фиг. *припадати (коме) редовно као утврђен приход, следовати.* — Дневницу имате сто франака,

у Београду вам тече плата. *Каш.* Рента не би текла појединим приватницима него држави. *Пов. 2.* **9.** необ. *пропуштати насуту течност, цурити (о расушном буретy или пробушеном суду). Рј. А.* **10.** *стварати, стицати.* — Софра тече, али има који ће растећи. *Игњ.* Тако се води радња, тако тече пара. *Маш.*

Изр. **текла река (вода) куд је текла** *остаје све по старом, без икаквe промене;* ~ **душу** нар. *чинити добра дела, спасавати душу.*— Теци душу док је раније. *Љуб.*; **тече као по лоју** *в. уз лој (изр.)*; **мед и млеко тече** *в. уз мед (изр.).*

~ **се** покр. *пáрити се, спаривати се (о кози и овци). Вук Рј.*

тѐћмӣл, -и́ла м тур. *допуна, накнада. Рј. А.*

Изр. ~ **учинити** *изравнати, намирити, накнадити.* — Дај ми харач од седам година, царску хазну, тећмил ми учини, штоно сам је ратеh потрошио. *НП Херм.*

тефѐлӣн, -и́на м *узан дрн каиш са кутијицом у којој се налазе исписане изреке из Библије, а при молитви Јевреји га обично обавијају око руке или око главе.* — Стари Мамулето свеза око десне мишице посвећени тефелин. *Јевт.*

тефѐрич м тур. **1.** *забава и гозба, провод у природи, излет.* — Обећао [је] да ће свакако ићи на ђурђевдански теферич. *Андр. И.* **2.** *место у природи пријатно за провод; летњиковац, вила.* — Требевићу, висок теферичу, са тебе се види Сарајево. *НП Шкаљ.* На крову запуштеног теферича зује каменице мртвачку пјесму. *Матош.*

тефѐричѐње с *гл. им. од теферичити.*

тефѐричити, -и́м несврш. *забављати се у природи, проводити се на теферичу.* — Мане је волео да теферичи. *Срем.*

тефѐричкӣ, -ā, -ō *који се односи на теферич, својствен теферичу.* — Сав [се] поломио у једном једином теферичком тренутку. *Михиз.*

тефери́чли прид. непром. *погодан, подесан, као створен за теферич.* — Због ледена извора и обиља чисте текуће воде ... овај кутак одавна је познат као »теферичли мјесто«. *Ћоп.*

тефѐричовӣње с *гл. им. од теферичовати.*

тефѐричовати, -чујем несврш. *теферичити.* — Онда ћемо теферичовати. *НП Херм.*

тѐфлōн, -óна и **тѐфлон** м *врста синтетичног влакна.* — Хирургија ... користи производе синтетичке хемије: најлон, орлон, тефлон. *Пол. 1958.*

тефтѐдāр, -ара м тур. ист. *благајник, књиговођа, рачуновођа; висок финансијски службеник, министар финансија.* — Први је поздравио конзула тефтедар. *Андр. И.*

тефтедáрев, -а, -о = тефтедаров *који припада тефтедару.*

тефтедáревица ж = тефтедаровица *тефтедарева жена. Вук Рј.*

тефтедáров, -а, -о = тефтедарев.

тефтедáровица ж = тефтедаревица. *Вук Рј.*

тефтѐдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на тефтедаре.*

тѐфтер м тур. *бележница, записник, регистар, протокол; трговачка књига примања и издавања, рачунска књига.* — Хоће Швабо да има тефтер од свега па и од наших глава. *Андр. И.* Нема клок, клок, пун те је тефтер. *Сим.*

тефтѐрдāр, -ара м *тефтедар. Бен. Рј.*

тѐфтерѐње с *гл. им. од тефтерити.*

тѐфтерити, -и́м несврш. *уписивати, уносити у тефтер.* — Па стадоше бројити сватове, Тале броји, а Рамо тефтери. *НП Шкаљ.*

тѐфтик м тур. покр. *в. тетик (2). Вук Рј.*

тѐфтӣш, -и́ша м тур. ист. **а.** *истрага, трагање и увиђај на терену (обично вршен ради хватања хајдука).* — Кад се хајдуци врло умноже ... онда изиђу Турци на тефтиш. *Вук.* **б.** *иследник, инспектор; иследна, истражна комисија.* — Сердари и тефтиши заћу по селима ... и стану истраживати и купити од људи оружје и лепе хаљине. *Вук.*

тефти́шѐње с *гл. им. од тефтишити.*

тефти́шити, тѐфтӣшӣм несврш. *вршити тефтиш, претрес, увиђај, водити истрагу. Вук Рј.*

тефтишлéма и **тефтишлѐма** ж тур. *инспекција, преглед, ревизија. Бен. Рј.*

тѐх *узвик за изражавање мирења с нечим, резигнације, равнодушности и сл.* — Нешто [си] забринут ... — Тех! ... дође каштo човеку и то. *Глиш.*

тѐхара ж фолкл. покр. *врста ускршњег колача с јајетом у средини. И-Б Рј.*

тѐхарица ж *дем. од техара; техара.*

техниза́ција ж *увођење техничке опреме, коришћење техничких достигнућа.* — Један од великих проблема [је] ... како сачувати народну уметност у клими муњевите техницизације. *КН 1956.*

тѐхник *в. техничар. Деан. Рј.*

тѐхника ж грч. **1.** *општи назив за многострану делатност засновану на примени физике, хемије, математике и сродних наука, уз употребу машина и алата, којој је сврха коришћење природних извора енергије и мате-*

ријала за усавршавање производње и животних услова уопште. — Напредак науке и технике постаје све више резултат рада научењака најразличитијих нација. *ОП 2.* **2.** *популарни назив за стручне школе, нарочито високе стручне школе на којима се изучавају математика, физика, хемија и сродне науке и њихова примена у машинству, електроници, грађевинарству, архитектури итд.* — У Петрограду [је] ... учио технику. *Барац.* **3. а.** *начин коришћења материјала, машина и оруђа, скуп свих поступака примењених при изради каквог уметничког, занатског, индустријског и др. производа; начин извођења или обављања неког посла (у занатству, уметности, спорту и др.), вештина, извежбаност у обављању неког посла; начин рада, поступак у раду уопште:* ~ сликања, ~ веза, ~ ткања, ~ зидања; ~ свирања, ~ пливања, ~ мачевања итд. — Говорио [је] о народном заjму и укратко упознао присутне са техником уписа. *Пол. 1950.* **б.** *механички, рутински део уметничког, научног и др. посла који се постиже обуком; степен обучености.* — Један човек са чудотворним талентом, непостижном техником ... слика закланог вола. *Јанк.* **4.** *машине, стројеви, технички уређаји; опрема техничким производима, механизација.* — Народноослободилачки покрет користио се ... најмодернијом ратном техником, која је отимана из руку завојевача. *ЛМС 1951.* Већина колхоза изразила је жељу да купи потребну пољопривредну технику. *Пол. 1958.* **5.** *примитивне машине, оруђа, материјал и целокупна опрема за штампање и умножавање пропагандног материјала; просторија у којој је то смештено.* — Његов шапирограф и читава остала »техника« налазили су се скривени у појати. *Ћоп.* Још док је радио у гимназијској техници, ископао је склониште за свој материјал. *Дав.*

тѐхнико м (мн. -ици) *технички руководилац, технички референт; особа која у спортским клубовима са тренером предлаже играче за утакмице.* — Играчи ... су потрчали према своме »технику« ... и подигли га на рамена. *Пол. 1959; Кл. Рј.*

тѐхниколор, -а и **техникȍлōр,** -óра м *филм у боји.*

тѐхникум м *средња стручна школа за разне гране технике.*

техницѝзам, -зма м **1.** *техничка усавршеност, стручност. Вуј. Лекс.* **2.** *схватање о предности технике над другим облицима стваралаштва.* — Овај техницизам душу ми поједе. *Петр. М.* Стајати на мјесту [за футуризам] значи закопати се у тврђави техницизма и свакојаких апстракција. *ХР 1928.* **3.** *технички изуми, технички уређаји, машинерија, техника.* — Он им враћа услугама у облику умијећа, стројева, заната, оруђа и направа, цјелокупним техницизмом. *Уј.*

тѐхничар м **1.** *стручњак са завршеном средњом техничком школом:* грађевински ~, зубни ~, машински ~. **2.** *студент техничког факултета; ученик средње техничке школе.* **3. а.** *онај који добро познаје технику посла, који добро влада техником (за), вештак у неком послу.* — Тај танкоћутни и осјетљиви умјетник уједно [је] и техничар на европској разини. *Баб.* **б.** *онај који ради механички, рутински по утврђеном шаблону.* — Оријентални занатски уметнички производи сасвим ће престати да се израђују, а њихово ће место ... заузети израђевине нових средњоевропских мајстора, који су често ... чисти техничари. *Ђорђ.*

тѐхничāрев, -а, -о = техничаров *који припада техничару.*

тѐхничāрка ж *жена техничар.*

тѐхничāров, -а, -о = техничарев.

тѐхничāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на техничаре.*

тѐхничкӣ, -ā, -ō *који се односи на технику* **1.** *који се бави техником, који изучава и усавршује технику:* ~ факултет, ~ школа, ~ интелигенција. **2.** *који се заснива на изумима, достигнућима технике, који се користи достигнућима технике:* технички уређаји, технички апарати, техничка средства. **3.** *који се односи на организацију послова, на снабдевање средствима за рад, који се бави стручном страном послова:* ~ екипа, ~ директор, ~ сарадник. **4.** *који врши механички, рутински део посла:* ~ лице, ~ особље. **5.** *који се односи на примену стеченог знања и вештине, рутински.* — Савремени ногомет изражава се богатством техничких решења. *Ног.* **6.** *који се односи на стручно оцењивање квалитета чега (неке машинерије, градње и сл.):* ~ преглед возила (зграде и сл.), ~ комисија. **7.** *намењен индустрији, индустријски.* — Све важније мјесто заузимају техничке културе или индустријско биље. *ЕГ 2.*

Изр. ~ помоћ *помоћ у материјалним добрима и стручним кадровима коју земљама у развоју додељује Организација уједињених нација.*

тѐхнички прил. **1.** *на технички начин, својствено техници, уобичајено у техници.* — Да се изразим технички, сваки пресек његове поезије показује једну довољно осветљену раван. *Панд.* **2.** *у погледу технике, с обзиром на технику.* — Чеси су били технички бољи тим. *Пол. 1957.*

технȏкрат(а) м *присталица технократије.*

технократѝзам, -зма м грч. *схватање и држање засновано на идејама технократије.*

— У појединим радничким саветима дошло је до технократизма, чији је појавни облик прецењивање технике. *Пол. 1957.*

технокра̀тија ж грч. = технократија **1.** *социјално-економски покрет у Сједињеним Америчким Државама тридесетих година овога века, који тражи да се све области друштвеног живота подреде законима технике и руковођење повери стручњацима технике и технологије. ЕЛЗ.* **2.** *владавина технике и техничара. Вуј. Лекс.*

технòкратскӣ, -ā, -ō *који се односи на технократе и технократију.*

технокра̀ција ж = технократија. — Технократијом већ се дирнула у живац чак и руска стахановштина. *Уј.*

техно̀лог м *стручњак за технологију; онај који је завршио технолошки факултет или технолошку стручну школу.*

технолӧгија ж грч. **1.** *наука о поступку обраде и прераде сировина, полупрерађевина и прерађевина у производњи.* **2.** *скуп процеса кроз које пролази производна материја од почетне фазе до готовог продукта.* — Девет пута изналазили су ливци технологију рада и девет пута се на пробама показивало да нису на правом путу. *Пол. 1950.*

технӧлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на технологију и технологе:* ~ метод, ~ процес, ~ испитивање.

техтѐрвān, -а́на м тур. *врста кôлā*; исп. тетриван. — Морали су да га [везировог слона] напола носе . . . и да га возе на нарочитим, ниским колима која су звали »техтерван«. *Андр. И.*

тецива̀рина ж *врста пореза на приход.* — Није му било суђено да изађе из сиве и тешке масе тециварина, глоба, цестарина. *Крл.; Бен. Рј.*

тѐцӣво с **а.** *стицање, течење имовине.* — Све му је некако ишло боље од руке, само тециво није. Ако коме што узајми . . . пропадне му; ако уложи у какву радњу — и то му пропадне. *Глиш.* **б.** *стечена имовина, течевина, тековина.* — Ја знам да и поштено тециво пропада. *Вел.*

тѐцикуња ж и м *вредна, разборита и штедљива особа која тече кућу, добар домаћин, добра домаћица*; супр. распикуња. *Вук Рј.*

тéча м *хип. од тетак.* — Сав блед у лицу . . . дохвативши . . . колац из плота устремио [се] на нашег течу. *Пол. 1973.*

тѐчāј м **1. а.** *краћа обука за стицање основних знања из теорије и праксе појединих наука или занимања, курс:* ~ руског језика, аналфабетски ~, ~ дактилографије, ~ прве помоћи, ~ кројења и шивења. **б.** шк. *ступањ у школовању, разред, годиште, година; полугође, семестар.* — Сврши се испит за први течај . . . Босилка распусти ђаке. *Вес.* Био је он правник у задњем течају. *Кум.; Р-К Реч.* **2.** *период у излажењу часописа и сл. публикација, серија; број, свеска такве публикације.* — Часопис је почео да излази у »новом течају« и са новембарском свеском даје други број. *СКГ 1937.* Осврће [се] на моју радњу »Иза Шеное«, приопћену у три течаја коледара »Свачица«. *Марј. М.* **3. а.** фин. *дневни однос вредности различитих валута; дневна берзанска цена хартија од вредности и разне робе, курс.* — Зарадио [је] пет стотина милијуна, али новчани течај претворио их је за мјесец дана у пет милијуна. *Крањч. Стј.* Течај новца . . . бит ће службени течај који је котирао на дан плаћања. *Тен.* **б.** *употреба, оптицај (новца).* — У течају су били страни новци, махом турски и аустријски. *Јов. С.* **4.** *в. ток (1).*—[Граница је] протегнута течајем ријеке Ибра до Митровице. *Јаг.* Сам Вук . . . стално је у течају свега што њему треба. *Поп. П.* Одношаји између кнеза и народа . . . изменили [су се] у течају четрдесет година државног развитка. *Марк. Св.* На сваком кораку течајем игре било [је] . . . погрешака. *Крањч. Стј.*

Изр. виши ~ шк. *виши разреди (V—VIII) основне школе; у раније школском систему виши разреди (V—VIII) гимназије*; нижи ~ шк. *прва четири разреда основне школе, односно у раније школском систему прва четири разреда гимназије.*

течáјац, -јца м *онај који похађа течај, курсист(а). Бен. Рј.*

тѐчāјка ж *она која похађа течај, курсисткиња.*

тѐчāјнӣ, -ā, -ō *који се односи на течај* **а.** *који се односи на наставу која се изводи, на течају:* ~ испит. **б.** *берзански:* ~ вредност, ~ листа.

Изр. виши ~ испит шк. *в. матура*; нижи ~ испит *в. мала матура (уз матура изр.).*

тѐчāјница ж фин. *листа берзанских вредности, берзански извештај. Бен. Рј.*

тѐчан[1], -чна, -чно **1.** физ. *својствен агрегатном стању које чини прелаз између чврстог и гасовитог, у коме је материја без одређеног облика и непроменљиве запремине:* ~ гориво, ~ храна. — фиг. Лаган вјетрић доноси свјеж уздух, течан као вода. *Кал.* **2.** фиг. *који тече, иде глатко, без тешкоћа, без застоја и неуједначености, равномеран, уједначен, складан, сређен (о стилу, говору и сл.).* — Дијалог је код Лазаревића увек лак . . . течан. *Скерл.* Жудим за мирном бесциљношћу, за течним сном. *Бен.*

тéчаи и **тѐчан**[2], -чна, -чно покр. *пријатан за јело, који се једе с теком, с апетитом, укусан (о јелу)*; исп. тêк[2]. — Тако је данас

било течно јело, да већ не може боље бити. *Вук Рј.*

тèчёван, -вна, -вно *који се односи на течење, стицање, предузет ради зараде; послован.* — Течевна заједница сувласника брода настаје ради тога да искоришћује заједнички брод. *Мј. 1936.*

тèчевина ж **1. а.** *стицање, зарада.* — [По Платону] држава није предузеће за течевину и богаћење. *Јов. С.* **б.** *зарађена, стечена имовина, имање.* — Шта је са мојом кућом, течевином. *Ћос. Д.* **2.** *постигнути успех, достигнуће, тековина.* — Година 1848 . . . чинила се Старчевићу погубном за све течевине Запада. *Нех.*

тèчёвњак м *онај који зарађује, стиче, стваралац; онај који је доста стекао, богаташ.* — Ниси хтио да будеш обичан капиталист, власник творнице, течевник. *Сим.*

тèчёње с **1.** *гл. им. од тећи.* **2.** *течевина, тековина.* — Раскрхани свати никад се окупити колико ли ни зло течење. *Љуб.*

тèчић м *теткин син, брат од тетке, тет(к)ић. Вук Рј.*

тèчићна ж *теткина кћерка, сестра од тетке, тетична. Рј. А.*

тèчно[1] прил. *на течан начин, без тешкоћа и без застоја, глатко, сређено, складно.* — Наставио је лако и течно да говори. *Андр. И.* Рапортира течно, као да чита из књиге. *Донч.*

тèчио и **тèчно**[2] прил. *с теком, с апетитом, укусно. Деан. Рј.*

тèчнōст[1], -ости ж **1.** = текућина. — Крвна течност разноси хранљиве материје . . . до свих органа и ткива. *Станк. С.* Со, мед и течност још у устима носим. *Наз.* **2.** *особина и стање онога што је течно;* фиг. *лакоћа и сређеност излагања.* — Довољно је било да један песник има мало више боје и музике, или макар само мало више течности, па да га Недић прогласи за великог уметника стиха. *Скерл.* Игњатовић се читаоцима наметнуо истинитошћу животних појединости . . . и течношћу свога приповедања. *Барац.*

тèчнōст и **тèчнōст**[2], -ости ж *особина, својство онога што је течно, што је пријатно за јело, укусност.*

тèчбина ж *течевина, тековина. Вук Рј.*

тèшёње, ијек. тјèшёње, с *гл. им. од тешити (се).*

тèшилац, -иоца, ијек. тјèшилац, м *онај који теши.* — Да потражим цвеће, негдашње другаре, тешиоце старе, душине лекаре. *Змај.*

тèшилица, ијек. тјèшилица, ж *она која теши, тешитељка, тешитељица.* — Оj пјесмо наша, рода тјешилице. *Марк. Ф.*

тèшило, ијек. тјèшило, с необ. *оно што теши.* — Јеванђелије ми на столу, најбоље таквој беди тешило. *Кост. Л.*

тèшитељ, ијек. тјèшитељ, м *онај који теши.* — Ох, хвала теби, тешитељу мој. *Кост. Л.* И кад у твом јаду тјешит бих те хтио, видим да ми самом тјешитеља треба. *Крањч. С.*

тèшитељица и **тешитèљица,** ијек. тјèшитељица и тјешитèљица и **тèшитèљка,** ијек. тјèшитèљка, ж *она која теши.* — Лепоту [је] поставио . . . као . . . тешитељицу рода људскога. *Цар М.* Ако вјерујете . . . да могу бити тјешитељица ваших боли, ја сам спремна. *Нех.* Не вуче мене туђих катедрала слика, но чедне цркве љупких загорских видика . . . тјешитељке благе. *Визн.*

тèшити, -ӣм, ијек. тјèшити, несврш. *благом и разборитом речју пружати утеху, ублажавати тугу, бол ономе ко је тужан, ожалошћен, умиривати.* — Тешио је кад је плакала. *Уск.* Старог Радуловића тјешила је само бура. *Јел.*

~ **се** (чиме) *налазити утеху у нечему.* — Добит ће отац писмо! — тјешио се у чами. *Гор.*

тèшкāње, ијек. тјèшкāње, с *гл. им. од тешкати (се).*

тèшкāр м зоол. покр. *врста птице, брглъез* Sitta europaea caesia. *Бен. Рј.*

тèшкати, -ām, ијек. тјèшкати, несврш. *у деминутивнам значењу: тешити.* — Да ли их тешкаш . . . да ли се дају утешит. *Кост. Л.*

~ **се 1.** *тешити се.* — Тешкао се том мишљу, и она га мало умири. *Вес.* **2. а.** *са жаљењем говорити о нечему, вајкати се.* — Уздише капетан, уздише Ђоша. Један се тешка како се мора трпети, други се тешка како се из ове коже не може никуд. *Глиш.* **б.** *жалити због неког свог поступка, кајати се.* — За опроштај моли и горко се тешка. *Јакш. М.*

тèшкāш, -áша м разг. **а.** *боксер тешке категорије.* — Интересовало нас је . . . како се боксери припремају за следећу сезону . . . По завршетку такмичења . . . једино је тешкаш Стефановић напустио клуб. *Сп. 1960.* **б.** *човек велике тежине, веома угојен човек, дебељко.* — Најдебљи је човек у свом селу. Он је већ одавно отишао у »тешкаше«. Још пре неколико година пребацио је 160 килограма. *Пол. 1966.*

тèшко и **тéшко** (комп. тèже и тèжē) прил. **1. а.** *с муком, с напором, напорно.* — Попео се уз степенице мрзовољно и тешко. *Торб.* Болесник дисаше тешко и неједнако. *Вес.* **б.** *споро, са закашњењем, с тешкоћом.* — Још је рано, тешко свањива. *Јевт.* [Вицко]

је теже слао новце за које је Марко писао. *Новак.* **в.** *неугодно, непријатно.* — Теже ми пада ова непрекидна вика командантова него цео овај рат. *Јак.* **г.** *тужно, жалосно, болно.* — Постаде ми још теже при срцу. *Наз.* Тешко се растати с њима . . . И сузе му на очи навру. *Каш.* **2. а.** *горко, љуто, немилосрдно.* — Судбина се тешко с вама поиграла! *Фелд.* **б.** *много, знатно, веома јако, у великој мери (по јачини, интензитету).* — Већ је годину дана . . . Георгије тешко болестан. *Чипл.* Тешко га је увриједио доводећи у сумњу његову искреност и исправност у раду. *ВУС 1972.* **3.** *дубоко, чврсто (уздахнути, спавати и сл.).* — Уздахнувши тешко крене . . . у сусрет другом намјештенику. *Краљч. Стј.* Ипак сам заспао дубоко и тешко, а кад сам се разбудио, уздахнуо сам за ишчезлим сновима. *Вуј.* **4.** *незграпно, невешто.* — Почели [су] да играју, али полако, тешко и силно. *Станк.* **5.** *сумњиво је, није вероватно, мали су изгледи.* — Кампања у штампи тешко да ће им користити. *Уј.* Хоћеш ли да идеш вечерас? Не знам, тешко да ћу. *Моск.* **6.** *нерадо, с негодовањем.* — Они се тешко одвајају од онога чему су се научили у младости. *Бел.* **7.** *зло, рђаво, мучно (с логичким субјектом у дативу).* — Опет ме затресе хладноћа . . . Виде и остали да ми је тешко, те помогоше да легнем. *Јак.* **8.** *веома погрдно, простачки, ружно, вулгарно.* — Звонар . . . опсује тешко и нестане у ноћи. *Гор.* **9.** (обично тѐшко) (у служби узвика) **а.** *за изражавање бола, жалости, страха: јао, куку, леле.* — Кука [мајка] после с мојом сестром: »Ej, тешко мени!« *Лаз. Л.* **б.** *за изражавање претње.* — Тешко стражарима кад је он дежурни. *Ољ.* **10.** (у именичкој служби: тѐшкō и тéшкō, -ōга) с покр. *тешко, мучно стање, тешкоћа, терет (обично психички, душевни).* — Кад се славонска удата жена састане са својом другом . . . онда јој . . . испричовиједа своје тешко. *Ивак.* Теби твој брачни живот постане трхом, који ти с мученичком резигнацијом подносиш; шутиш и гуташ своје тешко. *Коз. Ј.*

тешкоатлѐтичār м спорт. *онај који се бави тешком атлетиком (боксом, дизањем терета, рвањем и сл.).* — Ово . . . могу исто да постигну и атлетичари, кошаркаши, пливачи и тешкоатлетичари. *Пол. 1959.*

тешкоатлѐтскӣ и **тешкоатлѐтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на тешку атлетику:* ~савез, ~ спорт, ~ форум.

тешкòвоља ж ков. *рђаво расположење, незадовољство, мрзовоља.* — У тешковољи пароплов ме занио. *Павл.*

тешкòвōљан, -љна, -љно *нерасположен, зловољан, мрзовољан.* — Бакоња, тешковољан . . . закуца на гвардијанова врата. *Мат.* Капелан, тешковољан попут данског краљевића. *Матош.*

тешкокатегòрац, -рца и **тешкокатѐгōрнйк** м спорт. *боксер тешке категорије.* — Око 15.000 гледалаца је протестирало против одлуке судаца да тешкокатегорца Немеца . . . прогласе за побједника. *Вј. 1960.* Један немачки лист га је [Штрауса] назвао »политички тешкокатегорник«. Он је један од оних боксера који погну главу и ударају обема песницама. *НИН 1958.*

тешкòмислен, -а, -о необ. *који тешко схвата, који много размишља, опрезан.* — Лако мислити и о лаким стварима треба човек да је лакомислен, а ја сам тешкомислен. *Нен. Љ.*

тешкомитрàљѐскӣ, -ā, -ō *који се односи на тешке митраљезе.* — Волио се задржавати у нашем тешкомитраљеском одјељењу. *Хорв.*

тѐшкōст, -ости ж *в. тешкоћа.* — Не зна за опасност, нити хоће да познаје тешкости и препреке. *Ат.*

тешкòћа ж (ген. мн. тешкóћā) *оно што отежава живот или извођење неке делатности, сметња, незгода, неприлика; тешко стање.* — Адвокат Мишић запао у тешкоће због оне виле на Дедињу. *Бар.* Велика подручја шума . . . се недовољно искоришћавају због саобраћајних тешкоћа. *ЕГ 2.*

тѐшњāк[1], -áка м покр. *дрво од кога се теше лучка, луч. Вук Рј.*

тѐшњāк[2], -áка, ијек. тјèшњāк, м *тесна просторија, тесан стан; теснац.* — Откако се преселисмо у град, моја обитељ никако да се свикне на живот у нашем тјешњаку. *Вј. 1972.* Зар не заудараше у јарузи, тјешњаку пољском, лешина пса луталице. *КН 1958.*

тѐшњāр, -ápa, ијек. тјèшњāр, м *тешњак.* — Да су . . . мало проширили школу, да се ђачад не муче у оном тешњару. *Шапч.*

тѐшњати, -ām, ијек. тјèшњати, несврш. *постајати тешње, уже, сужавати се (о одећи).* — Крађа и тешња одећа на њој тако да газдарица мора да јој набави ново. *Андр. И.* Само су му [младићу] непрестано тјешњале памуклије и краћао хабит. *И.*

тéшњење, ијек. тијèшњење, с *гл. им. од тешњити.*

тѐшњй, -ā, -ē, ијек. тјèшњй *комп. од тесан.*

тѐштав, -а, -о, ијек. тјèштав *који је мек као тесто, који је по мекоћи налик на тесто.* — У пластичној тјештавој маси [качамака] при јелу наилазили су на струготину, сламке. *Лал.* Шта се то вере ноћу по житкој тештавој маси непоплочане улице? *Ранк.*

тѐштан, -а, -о, ијек. тјèштан *за који је прионуло тесто, на коме има теста:* тештане руке. *Вук Рј.*

тѐште речца *в. тешто.* — Хоћеш да ми закољеш ти јагње? — пита чиновник. — Та што га не би' заклао? Теште? *Дом.*

тѐштѐње, ијек. тијѐштѐње, с *гл. им. од тештити.* — Одржано је и савјетовање виноградара, гдје се разговарало о мућењу, тијештењу грожђа. *ВУС 1971.*

тѐштити, тѐштӣм (ређе ек.), ијек. тијѐштити, несврш. *цедити, гњечити.* — Тијештио лимун у чај. *Торб.* Пуну шаку купина ... трпа ... у ... уста ... и тијешти их међу зубима. *Божић.* фиг. *притискати, мучити.* — Терет га тешти ... терет големе љубави! *Јакш. Ђ.*

тѐшто покр. *речца за одобравање, саглашавање: ако, па нека, ништа за то, ништа не мари.* — Зар и ти овамо, Рамо? Тешто. *Куш.* Завидљивци ... веле: тешто, тешто, пуче тиква! *Вес.*

тѐшчати, -ӑм несврш. *постајати, бивати тежи.* — Дах му постаје кратак, и глава почиње бољети, и ноге тешчају. *Леск. Ј.* Капље ... су крупњале, тешчале. *Десн.*

тӣ[1] (ген. тѐбе и тѐбе, те; дат. тѐби и тѐби, ти; ак. тѐбе и тѐбе, те; инстр. тӧ̀бӧ̄м; лок. тѐби и тѐби) *лична заменица за 2. л. јд.*

тӣ[2] зам. *мн. од тај.*

ти а. *енклитички облик датива јд. личне заменице 2. л. јд.*: рекао ти је. **б.** *као речца за појачавање (етички датив).* — Ја пред Урвину, а оно ти пред њоме стоји ... пјесник. *Крањч. Стј.* Тако данас, тако сутра, мој ти млинар све сиромашнији и сиромашнији. *Андр. И.* **в.** *у заклетви.* — Отиди, вере ти, њему, па му покажи ово моје писмо. *Дом.* Говори тко је то започео, љубави ти твоје! *Богд.* **г.** *замењује присвојну заменицу: твој, твоја, твоје.* — Још који часак хтио бих да живим у грудима ти. *Цес. Д.* Приче би ове и најмања реч спржила ум ти, смрзла младу крв. *Панд.* **д.** *као суфикс уз прилог »каоно« и везник »или«: каоноти, илити. Бак. Реч.*

тӣба ж *дем. и хип. од трбух (у дечјем говору).* — Чоколаду пажљиво развиј ... Болеће ме тиба, — рече Ангелина. *Рист.*

тӣбати, -ӑм несврш. покр. *брати, тргати; чупати.* — А ја за њиме, тибајући по коју заосталу малину. *Матош.* Соко тијело тиба, росно перје љушти. *Март.*

тӣбати се, тӣбӑм се несврш. покр. *мењати перје, митарити се. Рј. А.*

тӣбија ж лат. анат. *голеница, цеваница.* — Читава она страна исповједаонице ... резонирала је од тога гласа, дрхтала попут метала што је производио неко неугодно струјање у Гигиним кољенима и тибијама. *Бег.*

тӣвушка ж зоол. *бркица*[2] *(врста рибе)* Cobitis barbatula. — Много је мања од чикова тивушка ... која има око уста само шест брчића. *Финк.*

тӣгӑњ, -а́ња и **тӣга́њ,** -гња м тур. *плитак метални или бакарни суд са дугачком дршком који се употребљава за пржење, тава.* — Пржи се и цврчи печење у тигањима. *Дим.* Често долазе да га [рибу угора] виде и сусједи, од којих би неки хтјели с њим на тигањ — да га поједу. *ВУС 1960; Шкаљ.*

тӣга́ња ж (ген. мн. тӣга́ња̄) покр. *в. тигањ. Бен. Рј.*

тига́њац, -ња̄ца м необ. *дем. од тигањ; шерпа.* — Кључа вода у тигањцу, па кључ баца по пребранцу. *Кош.*

тига̀њина ж *аугм. и пеј. од тигањ.*

тига̀њић м, **тига̀њица** ж и **тига̀њче,** -ета с *дем. од тигањ. Вук Рј.; Рј. А.*

тига̀њчина ж *аугм. и пеј. од тигањ.*

тӣгар и тӣгар, -гра м (мн. тӣгрови и тӣгрови, ређе тӣгри) грч. **1.** зоол. *крупна крволочна звер из пор. мачака, дугог и са стране стиснутог трупа, са крзном црвенкастожуте боје и попречним црним пругама* Felis tigris. *Терм. 4.* **2.** фиг. *веома суров, крволочан човек, крволок, крвопија.* — Швејк је ... стајао пред тим тигром, који је сједио у прочељу за дугим столом, пушио цигарету за цигаретом. *Јонке.*

тӣгарскӣ и **тӣгарскӣ,** -ӑ, -ӧ̄ *који се односи на тигрове, који припада тигровима, који је као у тигра*; исп. тӣгровскӣ: тигарске очи, ~ поглед.

тӣгарски и тӣгарски прил. *као тигар, попут тигра*; исп. тӣгровски. — У тим уличицама набаше човјек само још на мачке ... лисичји жуте и тигарски пругасте. *Бат.* Из све снаге силно викну и тигарски у мукама цикну. *Јакш. Ђ.*

тӣгл м нем. **1.** *калуп за ливење растопљених метала.* **2.** *део ротационе машине.* — Преко дана је струја покретала тигл у штампарији. *Пол. 1958.*

тӣгла ж (ген. мн. тӣга̄ла̄) нем. покр. **1.** *опека, цигла.* — Кроз ... рупе на крову, између тигала, засвијетљеле су се ... звијезде. *Ств. 1948.* **2.** *пегла, утија, глачало. Р-К Реч.*

тигла́ница ж покр. *фабричка коса*; исп. кованица (3). *Р-К Реч.*

тӣгла̀ње с *гл. им. од тиглати.*

тӣглати, -ӑм несврш. покр. *пеглати, глачати. Кл. Рј.*

тӣглен, -а, -о *који је од тигала, циглени.* — Гром ће да захишти у тиглене кровове. *Ђон.*

тӣграст, -а, -о *који је налик тигру (обично по крзну, кожи), пругаст:* ~ мачка, ~ жаба, ~ змија, ~ питон.

тӣгрић, -а и **тӣгрӣћ**, -и́ћа м *дем. од тигар; мали, млади тигар.* — Наврани се тигро с тигрићима. *Вук Рј.*

тӣгрица и **тӣгрица** ж *женка тигра*; фиг. *љута, срдита, бесна женска особа.* — У томе полусну она беше орјатка и тигрица. *Вес.*

тӣгричин и **тӣгричин**, -а, -о *који припада тигрици.*

ти́гро м *хип. од тигар. Вук Рј.*

тӣгров и **тӣгров**, -а, -о *који припада тигру, који је од тигра.* — Низ рамена пада жени скупоцјено тигрово крзно. *Шен.*

тӣгровина и **тӣгровина** ж *кожа тигра, крзно од тигра.* — Једна [слика] приказује ... дјевојку која се је ... окупала, па се затим свалила на тигровину. *В 1885.* Златне пјеге сунца [појављују се] ... као одбљесци на тигровини. *Лал.*

тӣгровскӣ и **тӣгровскӣ**, -ā, -ō *који се односи на тигрове, који припада тигровима, који је као у тигра*: ~ крзно, тигровске очи, ~ раса.

тӣгровски и **тӣгровски** прил. *као тигар, попут тигра.* — Мостови [су] ... тигровски витки. *Бат.* Плен ... ће после тигровски брзо и чврсто однети у своју јазбину. *Бар.*

тигрӧи̏д, -и́да м анат. *зрнасто телашце у цитоплазми живчане, нервне ћелије.* — Обојимо ли живчане станице нарочитим бојама, видјет ћемо у цитоплазми уска зрнаста тјелешца, која наликују на крзно тигра, па их због тога зову тигроид. *НЕ.*

тӣжба ж необ. *оно што тишти, мучи кога, тегоба.* — Момак ... од умора и невоље свладан, колико га неке тижбе тиште. *Март.*

тӣжика ж тал. покр. = тисика *в. туберкулоза. Вук Рј.*

тӣзӧи, -о́на м агр. покр. *врста крушке.* — Највише се препоручују за ова места ... крушке: ... тизон, тиквара ... томињача. *Тод.*

тӣја прил. заст. *в. тја*[2]. — Казне ради премјесте [га] одавле тија онамо у Лику. *Бал.*

тија́да ж грч. *в. бахантки̏ња.* — Нахрупе ... сатири ... силени, тијаде, коледе. *Матош.*

тӣјāк м необ. *в. тишак.* — Одупирући се веслом о дно, пребродио сам некако брзачину и нашао се у мирном и дубоком тијаку. *Пол. 1958.*

тӣјан *в. тихан.*

тӣјано *в. тихано.*

тӣјара ж (ген. мн. тӣја̄рā) грч. *раскошна капа старих персијских и асирских царева; трострука, троспратна круна римског папе.* — Зар га [Наполеона] не обожавају ... више него ... све оне који носе тијаре и дијадеме на овом свету. *Кнеж. Б.* Дум Франо би био св. отац папа, онако лијепо окрунан тијаром. *Војн.* фиг. *власт и достојанство папе.* — Кад се Саванарола домогне тијаре, постаје Лојола. *Крл.*

тӣјати, -ā̄м несврш. покр. *в. тињати. Р-К Реч.*

тијáцко прил. *дем. од тијано.* — Нешто ми тихо тијацко прође изнад чела. *Матош.*

тијáчак, -чка, -чко *дем. од тијан.* — Жив и окретан на улици, ал' у цркви ... скроман и тијачак. *Торд.*

тӣјек м (ијек.) (лок. тијѐку; мн. тијѐкови) *ток.* — Занесе га тијек воде ладне. *НП Вук.* Тијек повијести иде од истока к западу. *Баз.*

тӣјеком прил. (ијек.) *током, у току.* — Тијеком цијеле недјеље ... расло је њезино чувство свакога дана. *Крањч. Стј.* Тијеком путовања свога [мислила је] ... само на Станка. *Шимун.*

тӣјело, ек. тѐло.

Тӣјелово с (ијек.) црквено. *католички црквени празник, Брашанчево.*

тӣјеловскӣ, -ā -ō (ијек.) = тјеловски *који се односи на Тијелово.*

тијѐлце, -а и -ета, ек. тѐлце.

тӣјѐње с *гл. им. од пити̏.*

тијес-, ек. тес-.

тӣјесак, -ска м (ијек.) (мн. тӣјесци и тјѐскови) *справа којом се нешто тешти, цеди, гњечи, преса, преша (за маслине, грожђе и сл.).* — Млине с тјесковима за маслине граде. *Рј. А.*

тӣјест м (ијек.) покр. *в. тијесак. Вук Рј.*

тијѐшњѐње, ек. тѐшњѐње.

тијѐштѐње, ек. тѐштѐње.

тијѐштити, тӣјештӣм, ек. (ређе) тѐштити.

тӣк м малајско-енгл. бот. *врста дрвета из пор. спориша, индијски храст, чије се тврдо дрво употребљава за градњу бродова и производњу намештаја* Tectona grandis; исп. тиково дрво (уз тиков изр.).

тӣк[1] м фр. мед. *живчано, нервно обољење које се огледа у сталном понављању нехотичног, наглог, грчевитог трзања мишића (око уста, очију, носа и сл.). ЕЛЗ.*

тӣк[2] м енгл. *врста пунијег платна, градл. Кл. Рј.*

тӣк[3] прил. (за појачавање предлога) *сасвим, управо, баш (до, уз, близу).* — Стаде тик уз њега. *Мих.* Над речицом ... на једном месту, тик један уз другог — два моста.

Пол. 1959. Лице [му је] дошло тик под светиљку. *Петр. В.* Стајаше на потоку тик каптолске пиваре. *Шен.*

тӣкавчица ж бот. *в. шућурица* Cucurbita ovifera. *Сим. Реч.*

тӣкање с *гл. им. од тӣкати.* — Не мути је ни тикање старе уре на ходнику. *Цар Е.*

тӣкање с *гл. им. од тӣкати (се).*

тӣка-тӑк(а) оном. *тик-так.* — Стадох да ослушкујем монотону лупу точкова [локомотиве]: тика-так, тика-так. *Пол. 1959.* Имитирањем гласова који су се чули у природи ... и с изграђивањем ... ономатопеичних речи ... као ... кре-кре, тика-така итд., језик се ... знатно усавршио. *Псих.*

тикатӑкање с *гл. им. од тикатакати.* — Дуго се није ништа чуло, само тикатакање уре. *Крл.*

тикатӑкати, -ӑм несврш. оном. *ударати, куцати ритмички (обично о сату, часовнику).* В. пр. уз гл. им. тикатакање.

тӣкати[1], -ӑм несврш. оном. *тикатакати.* В. пр. уз гл. им. тӣкање.

тӣкати, тӣкӑм и **тӣкати**[2], -ӑм несврш. *говорити коме »ти«.* — Мислиш ли да смијеш старије од себе тикати? *Ков. А.* Јесам ли ти брат те ме тикаш? *Кнеж. Л.*

~ се уз. повр. *говорити један другом »ти«.* — Тикао сам се са људима који су ми могли бити очеви. *Уск.* [Николу је] сва грофовска породица сматрала за свога и тикала се с њим. *Том.*

тӣкач, -а́ча м покр. *в. ткач.* — За тикаче и кројаче водица је дивна част. *Јакш. Ђ.*

тӣква ж (ген. мн. тӣкāвā) **1.** бот. **а.** *једногодишња баштенска биљка из истоимене породице, са више врста, и плод такве биљке, који служи као храна стоци и људима, а семенке за добивање уља и у народном лекарству* Cucurbita (melo)pepo; исп. бундева (1), буђа (2). *Сим. Реч.* **б.** *биљка из исте пор. доле широка, а горе уска, с вратом, која осушена служи као суд за течност (за воду) или (више њих) као помоћно средство за пливање, за одржавање на површини воде* Lagenaria vulgaris. — Заиштем воде. Дадоше ми једну велику тикву. Нагох је и испразних до половине. *Вес.* Хвалио [се] како је с тиквама ... препливао Саву. *Лаз. Л.* **в.** мн. *породица којој припадају такве биљке* Cucurbitaceae. *Терм. 3.* **г.** *рђава, незрела лубеница. Р-К Реч.* **2.** фиг. фам. и пеј. **а.** *глава.* — Одрпани [су], боси, гладни, с обријаним тиквама и с прљавим перчинима. *Петр. В.* Доста разбијах тикву тим твојим питањима. *Матош.* **б.** *тикван. Бак. Реч.* **3.** *оно што има облик тикве, што је налик на тикву.* — Има ли на тој тикви [месецу] људи? И како је месец сграђен, од чега? *Дим.* **4.** покр. *боја карте за коцкање (са сликом тикве);* исп. бундева (2). — Хоћемо ли мало карте? Ево тикве, ево мака! *Змај.*

Изр. бот. бела ~ *в. бундева;* горка ~ *в. дивља тиква;* дебела ~ Bryonia alba; дивља ~ Bryonia, B. dioica *и* Citrullus colocynthis; тиква воденjача (водена, воднjача, грљача, винена, пивна) *в. тиква (1б);* дувати (пухати) у једну (исту) тикву с ким *слагати се у мишљењима и поступцима с ким;* ко с ђаволом тикве сади (сеје) о главу му се разбијају (лупају, пуцају) посл. *ко се удружи с рђавом особом, упада у невоље;* надувена (напухана) ~ *надмена, охола, ташта особа.* — Тикве напухане, а не учени људи! *Донч.;* покондирена ~ *особа која због свога новца, богатства, сматра себе много вишом, образованијом, отменијом и мудријом него што јесте;* пуче ~, прсла ~ *распало се пријатељство, прекинули се добри односи.* — По селу букну глас да ће Пантелићи да се деле ... Завидљивци се смејаше и вели: тешто, тешто, пуче тиква! *Вес.;* сабити кога у тикву *умањити, потамнити чију славу, углед; уђуткати кога својом надмоћношћу (знањем, опонирањем и сл.).* — Тако ми Венере, постаћу сликар, сабићу у тикву сва мазала млетачка. *Кост. Л.;* садити с ким тикве *удружи(ва)ти се с ким (обично с рђавом особом).* — С људима и с пропалима нећу тикве садити. *О-А.;* ~ без корена *човек без утицаја, без веза.* — Ама није ти ни Иван тиква без корена, има и он својих људи. *Вес.;* ~ пошла, ~ дошла *каже се за онога који некуд оде и ништа не научи, него се врати као незналица, глуп, онакав какав је и био.*

тӣкваја ж агр. покр. *в. тиквара (2в). Р-К Реч.*

тӣкван м пеј. *ограничен, глуп човек, глупак, глупан.* — Често који тикван, најгори ђак, који не зна ни срицати, бубне ма какву глупост. *Петр. В.* Шта је, тиквани, буквани, балвани божји, шта сте зинули? *Лал.*

тӣквања ж **1.** бот. *в. бундева.* — Убиру прве плодове ... крумпира, тиквања ... и плавих патлиџана. *Вј. 1971.* **2.** пеј. *в. тиква (2а).* — На, ево ти ... бурмута да ти се мало избистри у тој тиквањи. *Јурк.*

тӣквара ж **1. а.** *рибарска барка која има заклон за чувара и рибарски прибор.* — Осам година ... долетала је једна рода на тиквару Рибарског центра у Апатину. *НИН 1958.* **б.** *затворен избушен чамац за чување живих риба;* исп. барка (2). *Р-К Реч.* **2.** агр. покр. **а.** *тиквењача (2). Рј. А.* **б.** *врста крушке.* — Између јабука и крушака највише се препоручују за ова места ... крушке: ... тиквара, тиквичица ... томињача. *Тод.* **в.** *врста јабуке. Р-К Реч.*

тѝкваст, -а, -о **1.** *који има облик тикве, који личи на тикву.* **2.** *који има укус тикве.* *Р-К Реч.*

тѝквача ж агр. покр. *тиквара* (*2в*). *Р-К Реч.*

тѝквељ м **1.** бот. *в. бундева* (*1*). *Сим. Реч.* **2.** фиг. пеј. *в. тикван.* — Шта заправо пешњају тиквељи када баљезгају о »течном стилу«. *Сим.*

тѝквенӣ и тиквѐнӣ, -ā, -ō *који се односи на тикве, који је направљен од тикве:* ~ семе, ~ врежа, ~ врг.

тиквѐнӣк, -и́ка м покр. *в. бундевара.* *Р-К Реч.*

тиквѐњача ж **1.** бот. *дебела тиква* Bryonia alba. *Сим. Реч.* **2.** агр. покр. *врста крушке која има облик тикве.* *Рј. А.* **3.** покр. *в. бундевара.* *Рј. А.* **4.** фиг. пеј. *в. тиква* (*2а*). — Весело кући ... А не као оно двоје његових несретних колега с бубицама у тиквењачи. *Божић.*

тиквѐтина ж *аугм. и пеј. од тиква.* фиг. *глава.* — Сваштa ли он смисли у тој својој тикветини. *Пав.*

тѝквин, -а, -о *који припада тикви, који потиче од тикве.*

тѝквина и **тѝквина** ж **1.** бот. **а.** *в. бундева* (*1*). **б.** *в. локвањ. Сим. Реч.* **2.** *аугм. и пеј. од тиква;* фиг. *глава.* — Па он онда танку пушку ужди, обрну му мозак у тиквини. *Радич.*

тѝквић м **1.** бот. *в. тиква* (*1б*). *Сим. Реч.* **2.** *мала тиква.* — Дај ми, прије, једну тикву. Не дам, богме, ни тиквића. *НП Вук.*

тѝквица ж **1.** *дем. од тиква.* — Врати се редара носећи у тиквици ракије. *Вес.* фиг. Земљи бит ће зло ако трачак божје милости не сине у ваше мрачне тиквице. *Шен.* **2.** (обично мн.) бот. *врста младе тикве која се употребљава као вариво* (*пуњена обично месом и пиринчем, рижом*). **3.** (обично мн.) *стаклена боца разног облика и величине, која се употребљава у хемијским лабораторијама* (*обично за дестилацију*). — Обично се баждаре тиквице које садрже 25, 50 и 100 ... мл. *Кем.*

тѝквичӑрка ж агр. покр. *врста крушке која има облик тиквице.* *Рј. А.*

тѝквичӑрство с *гајење тикава као привредна грана.* — Подручје тиквичарства је бивша Војна крајина. *Пов. 2.*

тѝквичаст, -а, -о *који има облик тиквице, који је налик на тиквицу.*

тѝквичица ж **1.** *дем. од тиквица.* **2.** агр. покр. *врста крушке која има облик тиквице:* исп. тиквичарка. *Тод.*

тиквӯрина ж *аугм. и пеј. од тиква;* исп. тикветина; фиг. *глава.* — Што да кажем ... умишљеној величини ... кад ми приступа са својом буљоглавом тиквурином? *Крл.*

тѝквуша ж *в. тиквењача* (*3*). *Бен. Рј.*

тѝкет, -а и **тѝкӗт,** -е́та м енгл. *улазница; признаница, потврда; возна карта; бирачки листић; листић са рубрикама које се испуњавају жељеним бројевима* (*обично у спортској прогнози*). — Идемо! Ја имам спремне тикете! *Крл.* Студенти саобраћајног одсека Машинског факултета водиће рачуна о паркирању кола и издавање тикете. *Пол. 1958.* Тикет који је он испунио ... добио [је] премију од 20 милиона лира. *Б 1957.*

тѝки-тӑк м оном. *в. тик-так.* — Легнем увече, ти ме својим тики-таковима успаваш; отворим изјутра очи, опет чујем твоје тики-таковање. *Јакш. Ђ.*

тикитӑковӑње с *гл. им. од тикитаковати.* В. пр. уз тики-так.

тикитӑковати, -а̀кујем несврш. оном. необ. *в. тиктакати.* В. пр. уз тики-так.

тикѝтати, тѝкићем несврш. оном. *тиктакати.* — Седи крај професора ... и слуша како његов сат у прслуку тикиће. *Петр. В.*

тѝкнути, -нӗм сврш. *в. такнути.* — Момак викну, а ђогата тикну. *НП Вук.*

тӑ̀ков, -а, -о у изразу: ~ дрво бот. *тӣк.* — Највећи значај [у Бурми] има тиково дрво, које се употребљава у бродоградњи. *Пол. 1959.*

тӑ̀ковина ж *тиково дрво* (*живо и посечено*); *тиково дрвеће; тикова шума.* — Тиковина ... има велику вредност за бродоградњу, грађевинарство, прављење покућства итд. *Свезн.*

тӣком прил. покр. *в. тӣк*[3]. — Совуљага ... залепрша крилима и пролете му тиком поред лица. *Вес.*

тӣк-тӑк м оном. *звук којим се означава откуцавање сата, часовника.* — Тик ... так ... чули су се откуцаји зидног сата. *ЛМС 1951.* Чула је ... свако шкрипање пода, непрекидни тик-так сата. *Бен.* фиг. Откуцаји [срца] ... наликују тиктакању. Тик-так куца ... истрошени мишић. *ВУС 1971.*

тиктӑкӑње с *гл. им. од тиктакати.* — Дактилографкиње [су] ошамућене осмочасовним тиктакањем писаће машине. *Б 1958.* Ноћу је слушао у тој кући тиктакање колијевке. *Ств. 1948.*

тиктӑкати, -ӑм и тѝктачем несврш. **а.** *производити звук »тик-так«, куцати* (*о сату, часовнику*). — О зиду висе два-три џепна сахата различите величине, па тако тихо и разногласно тиктакају успављујући куцањем. *Шапч.* Огањ у пећи пламти, вода вриje, сат тиктаче. *Сим.* **б.** *производити чиме звук*

сличан куцању сата. В. примере уз гл. им. тиктакање.

тѝктāње с *гл. им. од тиктати.* — Није се чуло друго него једнакогласно тиктање уре. *В 1885.*

тѝктати, тѝкћēм несврш. *тиктакати.* — Толико је ... косова који чепркају по лањском, сувом лишћу и, тикћући, ониско летају из једног жбуна у други. *Петр. В.* В. и пр. уз гл. им. тиктање.

тиктѝкати, -ām несврш. *в. тиктакати.* — Бесрамно варалачки тиктика црном куглицом. *Божић.*

тѝкула ж тал. покр. *опека, цигла. Кл. Рј.*

тѝл, тѝла м (мн. тѝлови) фр. *лака, фина свилена или памучна мрежаста тканина (названа по француском граду Тилу* (Tulle)*, где се најпре производила).* — Имаде ... пуно достојанство, премда јој је бијело одијело од тила посве једноставно и накићено. *Бал.* Свјетлост се само пополдне пробије кроз завјесе од тила. *Бан.*

тѝла ж бот. *зановет (2)* Petteria ramentacea. *Сим. Реч.*

тѝлда[1] ж (ген. мн. тѝлдā) шп. **1.** *у рječницима знак у облику извијене таласасте, валовите црте (~), који показује понављање одреднице, а, у неким речницима, и њеног састављног дела.* **2.** *такав знак над словом* n (ñ) *у шпанској графији означава да га треба читати као њ. Кл. Рј.*

тѝлда[2] ж фр. *в. тил. Свезн.*

тѝлī и **тѝлī** прил. *за појачавање у изразима:* за (у) ~ час(ак), за (у) ~ трен(утак) *одмах, врло брзо, зачас.* — За тили час су дивљаци били недалеко од Станка. *Шант.* За тили часак пуче плот, као да га није ни било. *Дом.* Сместисмо се у саонице ... и за тили ... тренутак бејасмо у ... пољу. *Шапч.* Свих десет здјела било је у тили час разграбљено и поједено. *Кос.* Сваки прави модерниста када гуцне из чашице, за тили трен постаје себевид. *Уј.*

тѝлиприк и **тилѝприк** м тур. покр. *в. тиријлик.* — Магаза је била робом набијена, рафови крцати ботаном, безом, памучима, тилиприком. *Радул.*

тилѝсум м тур. покр. *запис, хамајлија.* — Она бије сваке тилисуме. *Вук Рј.*

тѝлов[1], -а, -о *који се односи на тил, који је од тила.* — Војводина кћерка ... пребаци прозирну тилову шемизету. *Шов.*

тѝлов[2], -а, -о *који се односи на тилу, који је од тиле. И-Б Рј.*

тѝловина ж *тила; тилово дрво.* — Мирољика тиловина шири задах свога мириса. *О-А.*

тѝлсум и тѝлсун м покр. *тилисум.* — Био [је] јунак мимо људе и није га била ни пушка ни сабља ... Такав је тилсум имао при себи. *Андр. И.; Шкаљ.*

тѝлӯт, -ýта м покр. *в. телуће.* — Овај одбије палошем мач и на тилуту му направи зубац. *Љуб.*

тѝлутицē прил. покр. *в. насатице. Вук Рј.*

тѝлӯће с покр. *в. телуће.* — Извади нож из цагрија, положи му тилуће на земљу, а оштрицу окрете горе. *Вес.*

тѝм[1] м (лок. тѝму) енгл. спорт. *група играча која наступа као целина, момчад; екипа, дружина:* фудбалски ~, кошаркашки ~, одбојкашки ~.

тѝм[2] **1.** *инстр. јд. од зам. тај, то.* — Онда је замолила мене да тим поводом кажем неколико речи у прилог уметности. *Поп. П.* **2.** *дат., инстр. и лок. мн. од зам. тај, та, то.* **3.** у прилошким изразима: ~ боље, ~ горе, ~ више, ~ пре и сл. *утолико (боље, горе, више, пре и сл.).*

тѝмāр, -ápa м тур. **1.** *неговање, чишћење и уредно храњење (најчешће коња).* — Одријеши дора са јасала, чудан му је тимар ударио: измио га лугом и сафуном. *НП Вук.* **2.** покр. *коњска опрема, орма. Вук Рј.* **3.** ист. *феудални посед, лено, спахилук у Турској Царевини; пољско добро, сеоски посед.* — Још ти ево ари и тимари и ево ти што год имам блага. *НП Вук.* Отишō је Мехо у тимаре. *НПХ.*

тѝмара ж бот. *врста миришљаве биљке.* — Мирише цвет мандарине и дуне у тишини дах јасмина и тимаре. *Дуч.*

тимáрēње с *гл. им. од тимарити (се).*

тимарѝот м ист. *поседник тимара (3).* — Тимариоти су посједовали тимаре. *Шиш.*

тимáрити, тѝмāрӣм несврш. **1.** *вршити тимар, чистити чешагијом и четком (најчешће коња).* — На челу је поворке ... ступао ... одред пјешадије и једна ... ескадрона на бијелим, помно истимареним кобилама. *Крл.* Слуге беху озбиљне као магарци кад их тимаре. *Јов. Ј.* **2.** *неговати, дотеривати, уређивати, гладити.* — Своју краву ... тимарила је ... као дијете рођено. *Берт.* Видите ли како га [мост] тимаре и дотјерују као коња за панађур! *Андр. И.*

~ **се** *дотеривати се, уређивати се.* — Пази на се, умјерено пије, уредно је одјевен, тимари се. *Десн.*

тимарѝвāње с *гл. им. од тимаровати се.*

тимарѝвати се, -àрујēм се несврш. *тимарити се.* — Паун нам се тимарује. *НП Вук.*

тѝмбар, -бра м (ген. мн. тѝмбāрā) *в. тембр.* — [Ирма] има ... изврсно ишколани

мецосопран красноѓа **тимбра**. *Новак.* Бах није могао чути тимбар саксофона или ... гудачке аранжмане Стравинског. *Лит. 1957.*

тѝмбоља ж бот. *в. пасквица* Solanum dulcamara. *Сим. Реч.*

тѝме *инстр. јд. од зам. то (поред »тим«).*

тѝмијān м бот. *в. мајчина душица (уз душица, изр.). Сим. Реч.*

тѝмјан м *в. тамјан. Вук Рј.*

тимокра̀тија и **тимокра̀ција** ж грч. *систем владавине у коме се политичка права дају и одмеравају према имовном стању, владавина богаташа.*

тѝмōл, -ола м грч. фарм. *саставни део етеричног уља из биљке мајчина душица које се употребљава као лек и за дезинфекцију.* — Има читав низ хемијских материја које су ... сасвим добро средство за дезинфекцију, нпр. ... тимол, хлорни креч и хлорни цинк. *Батут.*

тимолṑгија ж грч. фил. *учење о вредностима, теорија вредности.*

тимо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на тимологију.* — Према предмету који их изазива, Тумлирц дели осећања на 1) чулна ... 2) естетска ... и вредносна (тимолошка). *Пед.*

тѝмор м **а.** геол. *високи део Земљине коре, планински масив, који настаје спуштањем околних делова дуж раседа.* **б.** *место пуно високих, стрмих стена, камењар, крш.* — Оро гнијездо врх тимора вије јер слободе у равници није. *Маж. И.* Тек је донекле истина да орао слободе врх тимора кружи. *Петр. В.*

тѝмōран, -рна, -рно и **тѝмораст,** -а, -о *који се односи на тимор, кршевит, пун стена и шуме.* — фиг. У томе [одмору] му помажу и мирна соба ... и залепршан јаблан поред ... прозора и тиморно далеко небо над валовитом линијом планинског ланца. *Ћоп.* Кроз тиморасто плаветнило још се бјеласају, на једном врхунцу ... разбацани снијежни сметови. *Коч.*

тѝморина ж и **тѝмōрје** с *предео, крај у коме има тимора.* — То је алпијска тиморина, која од свега на чему лежи направи илузорни предео и фантастичну обману. *Дуч.* Далеко у уздуху ... закашњели орô своме тиморју ... ноћно броди. *Кос.*

Тѝмочанин м (мн. Тѝмочāни) *човек из краја око Тимока.*

Тѝмочāнка ж *женска особа из краја око Тимока.*

тѝмпан, -а и **тѝмпāн,** -āна м грч. **1.** муз. *инструменат из групе удараљки који се састоји од бакарног котла, са горње стране прекривен напетом кожом, по којој се удара мањицама, батићима.* — [Људи су] плесали уз сложни јек цимбала и тимпана. *Крањч. Стј.* **2.** архит. *тимпанон (1а).* **3.** анат. *бубна опна, бубњић (у уху). Кл. Рј.*

тѝмпанāлнӣ, -ā, -ō *који се односи на тимпан (3):* тимпанални органи. *Терм. 4.*

тимпа̀нист(а) м *онај који удара, лупа мањицама, батићима по тимпану.* — Конкурсна комисија Београдске филхармоније расписује конкурс за шест виолиниста ... тимпаниста. *Пол. 1959.*

тѝмпанōн м **1.** архит. **а.** *горњи троугласти део на прочељу и зачељу античких храмова и на фасадама ренесансних зграда, обично украшен киповима или високим рељефима.* **б.** *архитектонски украсни, декоративни елеменат изнад портала, врата и прозора.* **2.** анат. *тимпан (3). Вуј. Лекс.*

тим-тѝм оном. *узвик којим се подражава звук мањег звона;* исп. там-там. — Када окачише звона ... па када зачуше оно најмалецно »тим-тим«, па оно друго, па треће ... једна лепотиња. *Срем.*

тѝмӯн, -ýна м тал. покр. *кормило, крма. Деан. Рј.*

тимӯна̄р, -āра м покр. *кормилар, крмар, крманош.* — Ево Првића, нашега цића, а тимунар зна ту за сваки камечак. *Шен.*

тимӯнити, тѝмӯнӣм несврш. покр. *кормиларити, крманити, управљати. Р-К Реч.*

тѝн м покр. *преградни зид, преграда (обично између две собе). Вук Рј.*

тѝнгл-тā̀нгл нем. **а.** м *место за забављање најниже врсте, лош кабаре или варијете.* **б.** прид. непром. *који се односи на такво место.* — Јелка ... усред тараце ... ставила се у ... пози тингл-тангл пјевачице. *Вој.*

тѝнгул м тал. покр. *паприкаш од живади, перади.* — Пијевца ћемо на тингул. Него. *Јел.*

тиндѝрик м тур. заст. *врста металног накита.* — До везира триста тиндирика ... Ко помрси триста тиндирика да му удри триста дегенека. *НП Вук.*

тѝнејџер и **тинѐјџер** м енгл. *дечак или девојчица, односно младић или девојка од 13 до 19 година у којих често долазе до изражаја пубертетске слабости или ексцеси.*

тѝнејџерскӣ и **тинѐјџерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на тинејџере:* ~ фризура.

тѝнејџерски и **тинѐјџерски** прил. *на начин, попут тинејџера.* — За говорницом је стајала привлачна млада жена, одјевена модерно, готово тинејџерски. *ВУС 1972.*

тѝнел м тал. покр. *трпезарија, благоваоница, соба за дневни боравак.* — Такве су и капетанске ... куће с карактеристичним распоредом: у средини улаз и предворје ... лијево кухиња и комора, десно тинел. *Баб.*

Сутрадан у тинелу ... појављује се шјора Пашква. *ВУС 1972.*

тӣнӣ и **тӣиӣ** прил. *в. тили. Р-К Реч.*

тӣнити, тӣнӣм несврш. покр. *градити тин, зид, преграду, преграђивати кућу. Вук Рј.*

тӣнкати, -ӑм несврш. оном. *испуштати, одавати глас, звук »тин«, звонити, цинкати.* — Три дни без прекида звонили, пуцали и тинкали. *Љуб.*

тинктӯра ж лат. фарм. *лек припремљен од биљних или животињских материја екстракцијом помоћу алкохола, етера, ацетона или воде; течни екстракт из биљака који се употребљава као лек или као козметичко средство:* ~ јода (јодна ~), ~ за косу. — фиг. Свака велика идеја јесте тинктура од горчине бола и живота. *Кнеж. Б.*

тӣнта ж тал. *мастило, црнило:* зелена ~, црвена ~. — Написао је ... много писама ... кемијском тинтом. *Крл.*

Изр. симпатетична, хемијска ~ *безбојна, невидљива тинта која се претвара у видљиву грејањем или помоћу хемикалија.*

тӣнтан, -а, -о *који има у себи тинте, који потиче од тинте, мастиљав:* ~ оловка. — На неким су мјестима тинтане мрље уништиле сваки траг њезине природне боје. *Креш.*

тӣнтара ж фам. и пеј. *глава;* исп. тиква (2а). — *Мени* да је да ми се свака ствар понови бар десет пута! — Не иде ти у тинтару? *Вин.*

тӣнтӑрница ж *бочица за тинту, мастионица.* — У соби му стајао стар ... дрвени сто, с напукнутом, прљавом тинтарницом. *Ћор.* Прилазили људи ... к столу ... умакали ... перо у тинтарницу. *Гор.*

тӣнтаст, -а, -о *који је боје тинте, модар, плав.* — фиг. Онда опет тишина мрачног тинтастог ноктурна када је стала ... киша. *Крл.*

тӣнтеи, -а, -о и **тӣнтӧван,** -вна, -вно *тинтан.* — [Ормар] је од силних тинтених мрља већ сав био марморисан. *Шов.* [На плакатима] се руком, тинтом или тинтовном оловком уписује мјесто ... и вријеме приказивања. *Вј. 1960.*

тӣнторов, -а, -о у изразу: ~ трава бот. *в. хајдучка трава* Achillea millefolium. *Сим. Реч.*

тӣнути, тӣнӗм сврш. покр. *такнути, дирнути.* — И у Херцеговини је капа такође била у великој части и каже се: »У зеницу ми тини, у капу ми не тини.« *Ств. 1948.*

тӣњ м покр. **а.** *сено, папрат или слама који се стављају између два плота, којима се нешто тиња, преграђује. Вук Рј.* **б.** *слој који служи за изолацију. Р-К Реч.*

тӣња ж **1.** *блато, глиб, муљ.* — Тупо одјекује звек мојих мамуза по мекој и љигавој земљи која заудара на неку устајалу тињу. *Јак.* **2.** мин. покр. *лискун;* исп. тињац. *Рј. А.*

тӣњав, -а, -о *који тиња.* — Набаци суха лишћа на тињаву бијелу жеру. *Божић.* Око катоде је тањи слој плавичасте свјетлости; тај слој зовемо тињавом свјетлошћу. *Физ. 2.*

тӣњавина ж *оно што тиња, што је тињаво; место на коме нешто тиња.* — Корачао је ... између топлих и црних рушевина и тињавина које су се ... пушиле. *Петр. Б.*

тӣњаво прил. *на тињав начин, тињајући.* — Букова облица тињаво је горела и цичала. *Ћос. Д.*

тӣњӑње с *гл. им. од тињати.*

тӣњати, -ӑм несврш. **1. а.** *горети слабо, без пламена (обично испод пепела).* — Над ... огњиштем непрестано је горјела уљеница и тињала на њем жеравица. *Новак.* У пећи још тињаше догореo пањ. *Ранк.* **б.** *мало, слабо светлети.* — Свећа је тињала и пуцкарала. *Вес.* фиг. Стотине празних мостова гурили су се над белом реком у којој је тињало неколико звезда. *Дуч.* **2.** фиг. *једва, тек приметно се одржавати, показивати се у врло малом степену.* — Тињала је у њој једна искра притајене радости. *Бег.* Учинило ми се да у његовом погледу тиња нека нежност. *Поп. Ј.*

тӣњац, -њца м мин. *лискун.* — Тињчев шкриљавац се састоји углавном од тињца. *ОГ.*

тӣњӗње с *гл. им. од тинити и тињити.*

тӣњӣ и **тӣњӣ** прил. *тили.* — За тињи се часак зашарени широко двориште. *Матош.* За час тињи Турке замрсише. *Радич.* Отпаса се и изу, све то у тињи час. *Мат.*

тӣњити, тӣњӣм несврш. *стављати тињ између два плота, преграђивати тињем. Вук Рј.*

тӣњичица ж (у загонеци) *колевка.* — Тињичица вињичица у њу поје витикос. *Вук Рј.*

тӣњчев, -а, -о *који је састављен од тињца, у коме има тињца.* В. пр. уз тињац.

тӣо, тӣла, -ло покр. *дебео, мастан.* — Тило кључе и претило, а госпар му пушта вољу. *Радич.*

тио- грч. *предметак, префикс у именима хемијских једињења, спојева који означава да се та једињења изводе од аналогних једињења кисеоника заменом кисеоника сумпором:* тиофозген, тиосулфати, тиоцијанова киселина.

тӣп м (мн. тӣпови) грч. **1. а.** *основни облик који је заједнички некој групи предмета и појава, образац, узорак, модел.* — У ... куту стоји најновији тип телевизијског при-

јемника. *Пол. 1958.* Средоземна клима је пријелазни климатски тип од пустињске к осталим климатским типовима умјерене климе. *ОГ.* Карацић [је] ... градио сложене речи ... не према типу наших сложеница, него према готовим појединим речима. *Бел.* **б.** *онај који се одликује одређеном особином унутар исте врсте, изразити представник одређене групе људи:* акустички ~, визуелни ~, хумористички ~, ~ издајника. — Јунак »Ивкове славе« [Калча] је потпун и жив тип каквих је мало у књижевности нашој. *Грол.* Снаша је била у тај час ... управо прави тип прекрасне славонске жене. *Кос.* **2.** биол. *највиша подврста, систематска категорија у систематици организама, живих бића, род, врста, скупина, сој.* — Постоји већи број посебних организационих типова, од којих сваки на свој начин користи животне могућности средине у којој живи. *Станк. С.* **3.** фиг. пеј. *особењак, настран човек; препредењак, покварењак, сумњив човек.* — Ту малочас пролази неки тип с магарцем. *Мар.* Измишља преваре ... товари на ме дугове ... Таквог типа ... ја молити не могу и нећу. *Каш.*

тӣп м енгл. *наговештај, претпоставка, савет у погледу успеха у чему (спортском такмичењу, спортској прогнози, на берзи и сл.);* исп. типовати.

тӣпа ж *крпа, закрпа.* — Типа на типи, а нигђе крпљена није? *Вук Рј.* Ово је најбоља типа, ово ти може и по цести и по ледини. *Десн.*

тӣпав, -а, -о *који је спор, неспретан, који ради типаво, типав. Вук Рј.*

тӣпавац, -ávца м зоол. *в. лењивац (2).* — Типавци (лењивци) живе потпуно у крошњама дрвећа објешени о гранама. *Финк.*

тӣпа́вчев, -а, -о *који се односи на типавце, који припада типавцу.*

Изр. ~ мољац зоол. *врста мољца чије гусенице, ларве живе у крзну типавца. Финк.*

тӣпало с *в. клавијатура.* — На столчићу пред типалом сједио дјечачић од каквих дванаест година. *Новак.*

тӣпан, -пна, -пно (одр. тӣпнӣ) *в. типичан.* — За територију бивше Крајине типна су славонска села. *Баб.*

тӣпа́р, -ápa м *утврђени, одређени начин, модел, шаблон.* — Катица ... није била газдарица по типару господара Софре, да иде у дућан, да у механи служи. *Игњ.*

Изр. говорити по типару *говорити полако, извештачено, афектирајући. Вук Рј.*

тӣпа-тӣпа оном. *узвик којим се подражава лупање, ударање.* — Кад на гумну родно снопље врше, кад хлијевом стоји типа-тапа цијепâ ... Све биће му се опет с домом стапа. *Марк. Ф.*

тӣпац, -пца м бот. *в. вијук* Festuca. *Сим. Реч.*

типиза́ција ж грч. **1.** *уређивање, сврставање, груписање које се врши према одређеним типовима, према значајним основним обележјима, особинама.* — Типизација онемогућава стварање садржајно богате школе. *Пол. 1958.* Гогољев старац Буљба, човјек јунак ... расте из типизације ... расте у човјека. *Зог.* **2.** *рационализација у производњи свођењем модела и врста неког производа на најмањи број, на одређени тип производа.*

типи́зӣран, -а, -о **а.** *који је сређен, уређен по типовима, врстама; који се врши, изводи на одређен начин.* — Тражи типизиране врсте вина. *ЕГ 1.* Типизирани ... дриблинг има у игри супротан ефект. *Ват.* **б.** (о људима) *који је изразити представник одређене групе.* — Када дође Вук Мандушић, типизирани црногорски хајдук и осветник ... он бије у врата да их сломи. *Зог.*

типи́зӣра́но прил. *на типизиран начин, према одређеном типу.* — Програми изградње школских објеката не смеју [се] ... стварати типизирано. *Пол. 1958.*

типизи́рање с *гл. им. од типизирати.*

типизи́рати, -йзӣрām сврш. и несврш. **1. а.** *сређивати неки производ, робу по типовима, односно врстама.* **б.** *редуцирати разноврсне облике неког производа на мањи број типова.* **в.** *(из)градити, подићи, подизати неки објекат који по својој конструкцији, изгледу представља одређени тип тих објеката.* — Рађена је [зграда] с много укуса, није типизирана, а нарочиту драж дају јој дубоке лође и орнаментика. *Пол. 1959.* **2.** *да(ва)ти, приказ(ив)ати упрошћен лик као изразитог представника одређене групе људи;* исп. пр. уз типизовати.

тӣпизовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. типизирати.* — Главне личности романа ... попови Ћира и Спира, нису индивидуализани него типизовани. *Ж 1955.*

тӣпи́јски, -ā, -ō *в. типичан.* — Крањчевић је типијски представник таковог умјетника-филозофа. *С 1919.*

тӣпик м (мн. -ци, ген. тӣпӣкā) грч. црквн. **1.** *црквени устав, правилник за вршење богослужења у православној цркви преко године.* **2.** *правилник, прописи за живот монаха у манастирима.* — Биографију свог оца написао је [свети Сава] као дио типика за манастир Студеницу, што га је основао Немања. *Барац.*

тӣпика ж и **тӣпикум** м *в. типологија.* — [Појединости на цртежу колонисте] обезбеђују сличност његовом лику ... општи квалитет, његову типику. *Петр. Б.* Код

нових [слика] ... пречесто је све то бивало тек подлога за далеку ... инспирацију, немарну према заборављеном типикуму свога предмета. *И.*

тѝпичан, -чна, -чно *који припада једном типу, који има значајне црте, који представља нешто опште и многима заједничко, битан, карактеристичан.* — Били [су] типични великаши седамнаестог стољећа, љубитељи сјаја, ловова и рата. *Комб.* Заори се крајишка песма с оним преливима типичним за Крајину. *Дед. В.*

тѝпичкӣ, -ā, -ō *в. типичан. Кл. Рј.*

тѝпично прил. *на типичан начин, у типичном смислу.* — Тако изгледа, типично узевши, постанак, развој и свршетак узбуна по нашим варошима. *Андр. И.*

тѝпичнӧст, -ости ж *особина онога што је типично, карактеристичност одређеног типа.* — У песми »Отаџбина« Ђуре Јакшића лепо се види ... композициона типичност схеме лирске песме. *Т. књ.*

тѝпка ж *дирка, покретна плочица, дугме и сл. на неким музичким инструментима (клавиру, хармоници), механизмима, уређајима у које се удара или притиска прстом.* — Свирач почетник ... може само с највећом пажњом да редом притисне на клавиру једну типку за другом. *НЧ.* За писаћим столом ... чиновница кључне по типкама писаћег строја. *Кал.*

тѝпкалица ж *в. типкачица. Р-К Реч.*

тѝпкање с *гл. им. од типкати.*

тѝпкати, -ām несврш. *писати (на писаћој машини) ударајући у типке, куцати (4); производити звук таквим ударањем (о писаћој машини).* — Писарица сједи у куту и типка на стroју. *Дончић.* Још само у штабу типка писаћа машина. *Ств. 1948.*

тѝпкаћӣ, -ā, -ē *који служи за типкање, писаћи (о писаћој машини).* — Лист нисам исписао руком, већ се послужих типкаћом машином. *Мар.*

тѝпкāч, -áча м *онај који типка, пише на писаћој машини, дактилограф.* — Развију се у нервном систему типкача везе између изговорених гласова, слова и покрета прстију. *НЧ.*

типкàчица ж *она која типка, пише на писаћој машини, дактилографкиња.* — Музичари ... плесачице, типкачице и др. могу непрекидним и предугим тренингом изазвати упалу мишићних овојница. *НЧ.*

тѝповати, -пујēм несврш. *изражавати своје мишљење о могућности успеха неког такмичара, односно екипе у спортским утакмицама, предвиђати, претпостављати резултат, прогнозирати;* исп. тѝп. — Чак и један од вођа репрезентације Мексика типује на наш тим. *Пол. 1958.*

типògраф м грч. *штампарски радник, словослагач, слагач, графичар.* — Није било детектива који није знао да је Чабриновић типограф из Требиња. *Јов. Ј.* Био је учитељ ... типограф, бакрорезац. *Барац.*

типографија ж *предузеће у коме се штампају књиге, часописи, новине и сл., штампарија; штампарство.* — Од године 1796. има и у Будиму свеучилишна ћирилска типографија. *Јаг.*

типògрaфскӣ, -ā, -ō *који се односи на типографе и на типографију:* ~ радник, ~ вештина, ~ занат, ~ легура.

типолòгија ж грч. *наука о типовима, сврставање у типове, класификација; карактерологија.* — Проводи принцип да етнографски материјал обрађује и у музеју поставља по типологији и етиологији културе. *Р 1946.* Интервенција архитекте може доћи до пуног изражаја тек онда ако је он од првог часа присутан у разради ове нове школске типологије. *Пол. 1958.*

типòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на типологију.* — Налазиште Гласинац ... наткрива ... типолошком страном сва остала у Европи. *Шиш.*

типомашѝнист(а) м штамп. *радник који врши припрему готовог слога за штампу и штампа га на машини.* — Графичко предузеће ... тражи ... типомашинисту. *Пол. 1959.*

тѝпса ж покр. *в. стипса. Вук Рј.*

тѝпсање с *гл. им. од типсати.*

тѝпсара ж агр. *врста крушке. Р-К Реч.*

тѝпсати, -ām и тѝпшēм несврш. покр. *в. стипсати. Вук Рј.*

тѝпскӣ, -ā, -ō *типичан; изграђен, уобличен по једном моделу, типу.* — Налазимо у Крањчевићу најтипскијег пјесника савремене наше интелигенције (и полуинтелигенције). *Матош.* До данас је изграђено у новој рудничкој колонији у Љубији ... преко 19 модерних типских зграда. *Пол. 1950.*

тѝпски прил. *на типски начин, по одређеном типу.* — [Овде су] карсни облици ... типски развијени. *Цвиј.*

тѝп-тòп прид. непром. енгл. фам. *савршен, првокласан, врхунски. Кл. Рј.*

тѝпус м пеј. *тип (3).* — Нови непознати бруцоши ... питају се погледима какав је то типус сад што је дошао. *Лал.* Увијек су против друштва и против његових позитивних снага устајали мрачњаци и несрећени типуси. *Божић.*

тѝр м (лок. тѝру) тал.-тур. покр. *ударац, замах, хитац, пуцањ. Вук Рј.*

тӣр *узвик којим се умирују козе када се музу. Вук Рј.*

тӣра ж фр.-тур. покр. *врста бољег предива; бели памучни конац за ткање; двоструко упредени памук. Шкаљ.*

тира́да ж фр. *дуг, патетичан, досадан говор или спис, пун фразирања; одговор на нечији говор, реплика (обично у повишеном тону).* — Тираде [у драми] час романтичарске, час у стилу старих морализаторских романа, највише ремете утисак. *НК 1946.* Беговићев излет у наполеонско вријеме, срачунат на међународни успјех, досадна је верификована тирада. *Матк.*

тӣра́ж, -а́жа м фр. *број одштампаних примерака једног издања (књиге, часописа, новина и сл.).* — Одштампана је [књига] у многохиљадитом тиражу. *Јел.* Нарочито је дечја штампа исецкана уз релативно мали тираж и просечан квалитет. *Пол. 1958.*

тира́жа ж *тираж.* — Још [је] велика тиража, велика штампа. *Уј.*

тӣран м *тиранин.* — За таквоѓ тирана и дивљака ја не полазим. *Петр. В.*

тирани́да ж *в. тиранија.* — Од неваљаних управа стоји према краљевству тиранида (силништво). *Баз.*

тиранӣзам, -зма м *тиранија.* — Дух [је] тежећи за слободом порушио бедем тиранизма. *Бал.*

тиранизи́рање с *гл. им. од тиранизирати.*

тиранизи́рати, -йзӣра̄м сврш. и несврш. = тиранисати *поступити, поступати према коме као тиранин (самовољно, насилнички), злостављати, кињити.* — Рената ... је зла, загрижљива, брутална ... тиранизира. *Бег.*

тиранизовати, -зујём сврш. и несврш. *тиранисати.*

тира́нија ж **а.** *власт, владавина тирана, окрутна, деспотска владавина.* — И док се под владавином Мужиковског само крало, под Вашом тиранијом краде се и убија. *Крл.* Десетогодишњицу своје тираније Хитлер није прославио фанфарама. *Дед. В.* **б.** *тиранско поступак, насиље, свирепост, угњетавање, злостављање.* — Усамљеници су ... ослободитељи од различитих тиранија. *Уј.* Тело му се постепено навикавало на тиранију. *Вучо.*

тиранӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на тиранију,* тӣра́нскӣ. — Хашек је, пуцајући по Аустрији, пуцао по свим поробљивачким, полицијским, милитаристичким ... тиранијским државама. *Јонке.*

тӣранин м (мн. тӣрани, ген. тӣра́нӣ) грч. **а.** *владар који влада самовољно, насилнички (обично преотевши неком другом власт).* — Поштовани Анакреон није баш могао на мање а да не буде дворски чанколиз и пришипетља самоскога тиранина. *Уј.* **б.** *строг, окрутан, немилосрдан, безобзиран човек, насилник.* — Она је била ... неподношљив тиранин свих укућана. *Андр. И.*

тӣранинов, -а, -о *који припада тиранину.*

тира̀нисӣање с *гл. им. од тиранисати.*

тира̀нисати, -ишӗм сврш. и несврш. = тиранизирати. — Кад га видимо где тиранише друге, не треба да заборавимо да је и он сам тиранисан својим властитим страстима. *Јов. С.* Тиранисао [је] жену. *Сим.*

тӣра́нка ж *женска особа тиранин.* — Нешто ђаволско красно било је у тој тиранки. *Бал.* Теби да певам — теби, тиранко! А дух ми мори отров и гнев. *Јакш. Ђ.*

тиранома́ржња ж ков. *мржња према тиранима.* — Глава тиранинова била је за њега само предмет једног политичког назора, који је он водио без труни тираномржње. *Јов. С.*

тиранома́рзац, -рца м *онај који мрзи тиране.* — Подигао [је] цео Париз противу Луја XVI и изгледао највећи и најстрашнији тираномрзац на свету. *Јов. С.*

тираносӣур м зоол. *врста изумрле крволочне птице грабљивице.* — Било [је] и крупних и опасних грабљивица. Такви су били ... тираносаур, најкрволочнија грабљивица свих времена. *Станк. С.*

тираноуби́ство и **тираноубо́јство** с *убиство тиранина.* — Читао [је] у старој историји о тираноубиству. *Јов. С.*

тӣра́нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на тиране и тиранију, насилнички, немилосрдан, деспотски.* — Књижевност 7. и 6. вијека прије н. е. била је књижевност аристократије и тиранских дворова. *Пов. 1.* У [Анокином] држању било је нечега заповедничкога, тиранскога, као да си је морао послушати. *Лаз. Л.*

тӣра́нски прил. *на тирански начин, као тиранин, насилнички, немилосрдно, деспотски.* — Ромул се осили и поче тирански владати. *Нен. Љ.* Он се ... тирански понашао према њему. *Шег.*

тира́нство с *тиранија.* — И рекне смијач: — Завидниче, Боже, тиранство твоје све на свијету може. *Матош.* Она [поезија] је хиљаде година славила и тиранство и слободу. *Нен. Љ.*

тӣрӗ, -ѐа м (мн. тирѐи, ген. тирéā) фр. *цртица, спојница у писању* (-).

тиреоидѐа ж анат. *в. штитњача (жлезда на врату). МЕП.*

тӣрзус м *в. тирс. Свезн.*

тӣри узв. *в. тӣр. Вук Рј.*

тирӣнтика ж покр. *ситан комад чега што се може расцепати, подерати, разлупати,*

разбити. — Пукне цакло . . . и разбије се у стотину крпатака и тиринтика. *Љуб.*

тѝриплик и **тирàплик** м тур. покр. *тира.* — Увезла сам три дуката . . . и четири сваке свиле . . . и бијела тириплика. *НП Вук.*

тѝрит м тур. покр. *врста надева од сира, јаја, кајмака, меса и сл. Шкаљ.*

тирја̀кија ж *тирјаћија. Кл. Рј.*

тѝрјанин м *в. тиранин.* — Пашо, тирјанине! Она је наша сестра. Ако ви немате душе, ми морамо на њу пазити. *Петр. В.*

тѝрја̄нскӣ, -ā, -ō *в. тирански.* — Они су се с Турцим' свагда били и тирјанске груди пробијали. *НП Вук.* Чекај се само, тирјанска својто! *Матош.*

тирја́нство с *в. тиранство.* — Они [Аустријанци] жале нас од турскога тирјанства да нас под своје метну. *Миљ.* Опрости ми тирјанство моје и суровост моју! *Бег.*

тирја̀ћија м тур. покр. *страствен пушач, страствени уживалац кафе; мераклија.* — Знам да сте тирјаћија на ваљану рибу. *Шапч.*

тирја̀ћлук м покр. *страст за дуваном или кафом; огрезлост у пушењу дувана или пијењу кафе. Шкаљ.*

тѝркӣз, -и́за м мин. фр. *алуминијумов фосфат с водом, драги камен плаве боје, непровидан, а употребљава се као накит.* — Дандоло је . . . примио од кнеза на успомену драгоцјени прстен с каменом тиркизом. *Нех.* Скиде [кнегиња] златан крстић, посут тиркизима. *Кнеж. Л.*

тѝркӣзнӣ, -ā, -ō *који се односи на тиркиз; који је од тиркиза, који је као тиркиз.* — Гуска је увијала вратом, жмиркајући својим тиркизним очима. *Моск.*

тѝрō фр. *узвик којим се ловци обавештавају да долеће перната дивљач. Свезн.*

тѝройднӣ, -ā, -ō грч. у изразу: ~ жлезда анат. *штитњача, штитаста, штитна жлезда* glandula thyreoidea.

тирòксӣн, -ина м анат. *хормон штитњаче, тироидне жлезде. МЕП.*

тѝрṑлскӣ, -ā, -ō *који се односи на Тирол (покрајину у Аустрији):* ~ шешир.

Изр. тиролске године *доба око четрдесете године, зрело доба;* тиролске хлаче, панталоне *кратке (обично кожне) панталоне до колена с нараменицама и разним украсима. Кл. Рј.*

тирòцӣнӣј, -ија и **тирòцӣниј̄ум** м лат. **1.** *прво време војничке службе; први поход у рат.* **2.** *практични испит за време апотекарских, фармацеутских студија.* **3.** *пробни рад, огледни примерак младог мајстора.* **4.** *године учења, шегртовање, приправништво; стаж.* **5.** *уџбеник за почетнике. Кл. Рј.*

тѝрс м грч. *лака палица обавијена лишћем на горњем делу (обично бршљаном или лозовим лишћем), знак старогрчког бога Диониса(Баха).* — Лозовим лишћем тирс овијен носи. *Ант. 2.*

тѝртс̄јскӣ, -ā, -ō *који одушевљава, заноси, усхићава (према Тиртеју, грчком песнику из VII в. пре н. е., који је својим ратним песмама одушевљавао Спартанце).* — И јапански војник учи хероизам тиртејским патриотским стиховима. *Матош.*

тѝртс̄јски прил. *на тиртејски начин, одушевљено, заносно, с усхићењем.* — Ђура Јакшић је тиртејски певао: »На оружје!« *Скерл.*

тѝрше, -ета с тур. **1.** *танка кожица која се сече на врло уске каишиће за украшавање одеће; врста украсног појаса. Вук Рј.* **2.** *пергамен(а)т. Кл. Рј.*

тѝс м (мн. тѝсови) бот. **а.** *в. тиса*[1]. *Терм. 3.* **б.** *в. ариш. Сим. Реч.* **в.** мн. *породица таквих биљака* Taxaceae. *Терм. 3*

тѝса[1] ж бот. *биљка, планински четинар, тамноцрвенкасте боје, из пор. четинара, која се употребљава за фине столарске радове и у резбарству* Taxus baccata.

тѝса[2] прил. покр. *никад(а).* — Нијесам, тиса и вијек. *Вук Рј.*

тѝсак и **тѝсак,** -ска м **1.** *штампање, штампа.* — Наполеон је . . . задржао . . . слободу ријечи и тиска. *Крањч. Стј.* Осим руководиоца тиска предузећу је потребно и неколико мајстора за филмски тисак. *Б 1957.* **2.** *в. притисак.* — Твој ме укор . . . тишти одвећ јако и да нијесам војник, под тиском бих плакô. *Прер.* Не осетих тисак малених и белих прстића. *Шапч.* **3.** *в. преса (1).* — Кушају ново вино одмах испод тиска. *Павл.*

тѝсен, -а, -о *в. тисов. Р-К Реч.*

тѝсика ж тал. покр. = тижика. *Рј. А.*

тѝска ж **1.** *мноштво чега живог што се гура, тиска са свих страна, врева, стиска, навала, гурњава.* — У разговору догурали се некако до високе паоме, камо их је нанијела силна тиска разиграна свијета. *Цар Е.* фиг. Та тиска догађаја што навањују преплићући се одузима [ми] слободу да изаберем оно оружје које би . . . највише одговарало. *Дав.* **2.** *в. притисак.* — Њу [угљ. киселину] упија вода подоста, и то ма под којом тиском ваздуха. *М 1867.*

тѝскало с *в. преса. Бен. Рј.*

тѝсканица и **тѝсканица** ж **а.** *образац, формулар, бланкет.* **б.** *оно што је тискано, штампано.* — Онда метне пред Луцију некакву тисканицу. *Новак.*

тѝскање с *гл. им. од тискати (се).*

тѝскāр, -ара м *онај који тиска, штампа, штампар.* — Прочуо [се] у Италији и Француској као књижар, тискар и накладник. *Водн.*

тѝскара ж = тискарница *штампарија.* — Тако је веома важна слитина олова и антимона уз додатак нешто мало коситера, која служи у тискарама за лијевање слова. *Туђ.*

тискáрев, -а, -о = тискаров *који припада тискару.*

тискàрија ж заст. *тискарство.* — Тако бијаше до изумљења тискарије. *Старч.*

тѝскāрна ж *в. тискарница.*

тѝскāрница ж = тискара. — Књига није испала како сам ја хтио јер је рукопис ... ушао одмах у тискарницу. *Наз.*

тискáров, -а, -о = тискарев.

тѝскāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на тискање, штампање, штампарски:* ~ боја, ~ грешка.

тискáрство с *вештина тискања, штампања, тискарски занат, штампарство.* — Густи вапнењаци употребљавају се у тискарству за приређивање литографија. *Туђ.*

тѝскати, -ām несврш. **1.** *потискивати, гурати, терати.* — Морнар у море тиска чамац. *Наз.* Немци су ... тискали нове стотине у већ препуне бараке. *Ман.* **2.** *трпати, гурати нешто (у што), утрпавати.* — Тиска прстиће у уши. *Бег.* Муштерије с муком тискаху јој награду за лијекове и одлажаху. *Ков. А.* **3.** *штампати.* — Некоја поглавља и увод те књиге били су тискани у повременим издањима. *Крањч. Стј.* **4.** *цедити.* — Господар ... вино тиска и ту га спрема. *Павл.* Из овога [ланеног семена], а може бити и маковог семења ... тискало се ... уље. *Панч.*

Изр. ~ под нос *наметати; пребацивати.* — Учени професор [му] ту неукост у својему говору под нос тиска. *В 1885.*

~ **се** *пробијати се у гужви, навали, гурати се.* — Маса људи ... тискала се пред улазом у Градску вијећницу. *Чол.* фиг. Нове боје, облици ... нови звукови тискали су се на врата мојих чула. *Наз.*

тѝскӣ, -ā, -ō *који се односи на Тису, леву притоку Дунава, који потиче од Тисе, који ствара Тиса.* — Можда су то ... сомови што спавају у бечејском тиском мутљагу. *Чипл.*

тѝсковина ж *отворена писмоносна пошиљка, израђена на папиру, пергаменту и сл. штампањем, литографисањем и умножавањем (књиге, брошуре, музичка дела, бакрорези, дрворези, каталози, проспекти и др.). МЕП.*

тѝскōвнӣ, -ā, -ō *који се односи на тисак, тискање, штампање, штампарски.* — [Осјећао се] влажан воњ кеља и љепила и тисковног мастила. *Крл.*

тѝскопѝс м ков. *оно што је тискано, (на)штампано, штампана ствар.* — Ћирилицом изашло је ... не рачунајући први тископис »Покусни лист« ... седам књига. *Водн.*

тѝснути, -нēм (аор. тѝснух и тѝскох, 2. и 3. л. тѝснӯ и тѝште) сврш. **1.** *сврш. према тискати (1, 2).* — Тисну лађе у Блато широко. *НП Вук.* Талијер [му] тиснула у мали џепић. *Шимун.* Сат ... тисну ... дубоко под вунен појас. *Сиј.* **2.** *притиском оставити траг на чему, утиснути.* — Крвави печат владе паклене на чело тисне целог народа. *Јакш. Ђ.* **3.** *појурити, потрчати.* — Пропеше се коњи и радосно њисну, с јунацима добрим низ пољану тисну. *Вел.* **4.** необ. *извући, истргнути.* — Тисни мач, витеже, и отми ми живот кад си ми отео част. *Вел.*

тѝсов, -а, -о *који је од тиса, који припада тису:* ~ дрво, ~ венац.

тѝсовина ж **а.** *тисово дрво.* — Прислонио је [пушку] уз миришљаву колијевку од тисовине. *Ств. 1948.* **б.** *тисово стабло, тиса.* — [Гранате] су негде избацивале столетна стабла тисовине. *Јак.*

тѝсутњӣк м заст. *в. тисућник. Вук Рј.*

тѝсућ број заст. *в. тисућа.* — Тисућ грла ... се уперило на човјека. *Матош.*

тѝсућа ж = хиљада **1.** *број десет пута већи од сто, који се обележава цифром, бројком 1000.* **2.** (обично мн.) *мноштво, велики број, много.* — Тифус је обарао људе у тисућама. *Крањч. Стј.* [Смишљали смо] тисућама пројеката. *Нед.*

тисућгла̀снӣ, -ā, -ō *који потиче из мноштва гласова.* — Тисућ грлā »живио« му ори и тисућгласном прославља га пјесмом. *Марк. Ф.*

тисућгòдишњӣ, -ā, -ē *који траје тисућу година; који врло дуго траје, хиљадугодишњи.* — Ријетка стабла напола сухих ... грабова ... макар били и тисућгодишњи, нијесу се поносно уздизали. *Шимун.* Памтиш ли ти да је икада у твојој тисућгодишњој ... историји ... био теби пријатељ ... њемачки ... или ... други освајач? *Комун. 1951.*

тисућгòдишњица ж *тисућа годишњица (чега), хиљадугодишњица. Деан. Рј.*

тѝсућӣ, -ā, -ē = тисућни *редни број према тисућа, хиљадити.* — Његово родољубље се манифестовало најјаче за вријеме прославе тисуће обљетнице хрватског краљевства. *Обз. 1932.*

тѝсућина, тисућѝна, тѝсућѝнка и **тисȕћӣнка** ж **1.** *тисући, хиљадити део чега.* — Један микрон је тисућинка милиметра. *Бот.* **2.** мат. *трећа бројка, цифра иза деци-*

малног зареза или тачке, трећа децимала. Рј. А.

тѝсућитӣ, -ӣ, -ӧ *тисући.* — Она се одређује тисућитим дијеловима или промилима. *ОГ.*

тѝсућити се, -и̏м се несврш. *множити се у великом броју, јако се умножавати, хиљадити се. Прав.*

тѝсућица ж *хип. од тисућа.*

тисућкѝлометарскӣ, -ӣ, -ӧ *који има тисућу километара.* — Протегла се ... цеста ... као тисућкилометарска ступица. *Крањч. Стј.*

тѝсућкратан, -тна, -тно *који се врши у тисућу пута.* — И разорих твојих клица продирање тисућкратно. *Марк. Д.*

тѝсућлетнӣ, -ӣ, -ӧ, ијек. тѝсућљетнӣ *тисућгодишњи.* — Тако паде посљедњи остатак тисућљетнога византинскога царства. *Шиш.* Трпео је тако тисућлетне муке. *Змај.*

тѝсућлӗ̄ће, ијек. тѝсућљӗ̄ће, с *временски период од тисућу лета, година.* — Милионе прогутала ј' тама, црна тама многих тисућлећа. *Змај.* Моћ духа Аристотелова трајала је скоро два или бар половином више од једнога тисућљећа. *Баз.*

тѝсућљетнӣ, -ӣ, -ӧ, ек. тѝсућлетнӣ.

тѝсућљӗ̄ће, ек. тѝсућлӗ̄ће.

тѝсућнӣ, -ӣ, -ӧ = тисући. *Деан. Рј.*

тѝсућнӣк м ист. *заповедник, старешина над тисућом војника, ратника, командант батаљона.* — Ко би ти побројио ине паше што су управници војски, кајмаками ... тисућници, а и стотиници. *Март.* До четири овакве чете састављају батаљон под командом батаљонскога командира (тисућника) или мајора. *О 1875.*

тѝсућница ж *тисућгодишњица, хиљадугодишњица.* — По Славјанству цијелом тисућница њихова се слави. *Прер.* [Папа] је 1882. на дан Ћирила и Методија забранио мису у старословенском језику ... па је при тој забрани остао и 1885. приликом прославе Методијеве тисућнице. *Јов. С.*

тисућ̀рочнӣ, -ӣ, -ӧ *в. тисућгодишњи.* — Славимо славно, Славени, тисућ̀рочну годину [примања хришћанства]. *В 1885.*

тисућ̀струк, -а, -о *који је тисућу пута већи, јачи, хиљадострук.*—У дрази се скотрља камен, а мукла тисућ̀струка ломљава затутњи цијелом драгом. *Шимун.*

тисућ̀стручан, -чна, -чно и **тѝсућструк,** -а, -о *в. тисућструк.* — Треба да се ... забиљеже сви подаци о људима, сви њихови пороци и њихове крепости, сва њихова шаролика, тисућструка разноликост. *Нех.*; *Р-К Реч.*

тисућугòдишњӣ, -ӣ, -ӧ *тисућгодишњи.* — Ми смо се из тисућугодишње повеснице уверили да нема грђега непријатеља душевном напретку човечијег рода него ... слепо вероваше у оно што је ко други рекао. *Панч.*

тисућугòдишњица ж *тисућгодишњица. Прав.*

тѝта[1] *узвик којим се деца опомињу, терају да не дирају што. Вук Рј.*

тѝта[2] ж *назив грчког слова (ϑ) по новогрчком изговору.* — Тома и Теодор писао је са титом, а служио се са дебелим и мршавим јером. *Шапч.*

тѝтан, -а и **тѝтӑн,** -а́на м грч. **1.** мит. *име гиганата, дивова у старогрчкој митологији који су се борили против Зевса, али их је он савладао и бацио у Тартар (подземни понор).*, **2. а.** *човек врло великог узраста и снаге горостас, џин, див, гигант.* **б.** фиг. *онај који се истиче над другима својим особинама или делима, човек ванредних способности.* — Титан ... Бетовен нашао је свога генијалног интерпрета [Госпанинија]. *Цар Е.* **3.** хем. *хемијски елемент* (Ti), *метал мале тежине и велике отпорности, који се употребљава у легурама за вагонске осовине, авионске делове, ракете и сл., а у једињењима, спојевима за добивање боја, у керамици, козметици.* **4.** (Титан) астр. *највећи и најсјајнији Сатурнов сателит.*

тѝтанѝзам, -зма м *особина, својство титана.* — Осећање анархичне побуне против живота и човечанства — чувени романтичарски титанизам ... добио [је] симболично име по титану Прометеју. *Т. књ.* Тако се прољетни титанизам ... јавио ... у души ... дубоког генија Бетовена. *Матош.*

тѝтанин м (мн. тѝтани) *в. титан.* — И опет дршће силни боже Зеј! У титанину море мисли ври. *Кост. Л.*

тѝтанинов, -а -о *који припада титанину.* — И опет стрепи неустрашив Зеј, и опет онај титанинов смеј! *Кост. Л.*

титàнӣт, -и́та м **1.** мин. *врста минерала, силикат калцијума и титана.* **2.** *врста јаког експлозива. Свезн.*

тѝтӑнка ж *женска особа титан. Кл. Рј.*

тѝтанов и **титáнов,** -а, -о *који припада титану.*

тѝтанскӣ и **тѝтӑнскӣ,** -ӣ, -ӧ *који се односи на титане, који је својствен титанима, гигантски, дивовски, натчовечански:* ~ снага, ~ борба. — На своја слаба ... плећа он је био узео један титански терет. *Скерл.* Одатле титански, прометејски карактер његове поезије. *С 1919.*

тѝтански и **тѝтāнски** прил. *на титански начин, дивовски, џиновски. Бак. Реч.*

тѝти, тӣјēм несврш. заст. *гојити се, дебљати. Вук Рј.*

тѝтиз м тур. **1.** *тврдица, џиција, шкртац.* — Нико не памти да је икад женско створење било послован човек који ради новцем и хартијама од вредности, и то овакав титиз и каматник. *Андр. И.* **2. а.** *педант, цепидлака.* **б.** *набусит, ћудљив човек, зановетало. Кл. Рј.*

тѝтизлук м *тврдичлук, шкртост. Шкаљ.*

тѝткāње с *гл. им. од титкати.*

тѝткати, -ām несврш. **1.** *в. тиктакати.* — Уре такође титкају пригласно. *Креш.* **2.** необ. *неговати, пазити, чувати. Рј. А.* **3.** необ. *гурати, тискати. Р-К Реч.*

тѝтл м нем. *наслов, натпис, текст (на копијама филмова и сл.). Кл. Рј.*

тѝтла и **тѝтла** ж лат. *знак изнад скраћених речи (обично у старој графији) у којима је изостављено неко слово.* — Оздо се лако даје прочитати потпис, крупним минејским словима и титлама свакојаке врсте. *Шапч.*

тѝтлица и **тѝтлица** ж *дем. од титла.* — Да су само запарали две-три титлице, ја бих већ умео размрсити и прочитати. *Шапч.*

тѝтњāње с *гл. им. од титњати.*

тѝтњати, -ām несврш. *расти, гојити се, јачати (обично о малом детету).* — Кад мало дијете спава, рече се: титња, тј. гоји се, расте. *Вук Рј.* фиг. На слијепом ... своду титњале су бјелкаве пикње. *Божић.*

тѝтōвка ж (ген. мн. -кӣ) *партизанска војничка капа за време народноослободилачке борбе и сада у Југословенској народној армији.* — Још јуче у цивилу и гологлав ... младић ... навукао борбени дрес ... и накривио титовку. *Сек.*

Тѝтоградā м *главни град СР Црне Горе.*

Тѝтограђанин м (мн. -āни) *човек из Титограда.*

Тѝтограђāнка ж (дат. -ки; ген. мн. -кӣ) *женска особа из Титограда.*

тѝтор м грч. заст. *в. кптитор. Вук Рј.*

титòрија ж покр. *в. нурија. Вук Рј.*

тѝторин м заст. *управник, управитељ. Вук Рј.*

тѝторити, -ӣм несврш. заст. *в. неговати.* — Сву ноћ свога коња титорио. *НП Вук.*

тѝтōрка ж заст. *в. ктиторка. Вук Рј.*

тѝтра[1] ж покр. **1.** *округао каменчић, пиљак; игра с одређеним бројем каменчића, који се бацају увис и дочекују опет у руку;* исп. пиљак (2). — Сиграју се беспослени Турци, сиграју се беспосленијех титара. *НП Вук.* **2.** *предмет (обично дрвени штапић) који се баца при титрању (у игри).* — Чобани прекидају своје уобичајене игре, крију клисове, кеве и титре. *Јоп.* Брао је бујад и правио титре од њених стабљика, па смо се титрали пребацујући окресане бујадљике с руке на руку. *Ољ.* **3.** мн. шаљ. *мошнице. Вук Рј.*

тѝтра[2] ж бот. *врста траве из пор. жабљака* Eranthis hiemalis. *Сим. Реч.*

тѝтрав, -а, -о *који титра, треперав, трептав.* — Уз њезин [свијећин] титрави жижак писање слабо напредује. *Пав.* Титрави пламен осветљавао јој лице. *Јос. Д.*

тѝтрāј м *један покрет у титрању, трептај.* — Светло [се] наједном угасило без икаквог претходног титраја као опомене. *Мил. В.* фиг. Прилично ... збркана количина блитвинске стварности почела је да титра све узнемиренијим титрајима. *Крл.*

тѝтрāјнӣ, -ā, -ō *који се односи на титраје (који је испуњен титрајима, у коме се врши титрање).* — Након трећине титрајног времена струја ће бити максимална у узвојници. *Физ. 2.*

тѝтралица ж **1.** *јабука којом се титра, која се у игри баца увис и дочекује у руке. Вук Рј.* **2.** *титра*[1] *(2). Вук Рј.*

тѝтрāње с *гл. им. од титрати (се).*

тѝтрати, -ām несврш. *треперити, трептати, подрхтавати.* — Кад год титра неко тијело, настаје звук. *Лог. 2.* Осмех му је титрао на тврдом лицу. *Бар.*

~ се 1. а. (чиме) *бацати што увис па дочекивати, хватати у руке.* — Предвече ... се у доколици титра са два камена бјелутка. *Киш.* фиг. Дивно ли се умеш титрати стрпљењем нашим! *Ил.* **б.** *играти се, поигравати се међусобно.* — Вихор дује, мраком размахује, око њега [пустињака] дуси титрају се. *Март.* **2.** (с ким) фиг. *сматрати кога глупим, исмејавати кога, ругати се коме, вући кога за нос.* — Ја је уврједио, титрао се с њом као са сваком из села. *Бал.* Шалићу се, титраћу се с њиме. То мушки воле, па сам сигурна да ће ме заволети. *Трифк.* **3.** *в. титрати.* — Њено тело се титрало и бректало у самом оделу. *Петр. В.*

титрѐике, -ӣкā ж мн. тур. *врста женског накита који због своје лакоће титра, трепери, подрхтава.* — Бињиш [му је] ... искићен сребрним и позлаћеним плочама и титреикама. *Вук.* По њему висе саме кристалне титреике и ситни челични ланчићи. *Вел.*

тѝтрица ж бот. *в. камилица.* — Код зубобоље ... је ... много боље испирати уста с времена на време што топлијим тејом од титрице. *Батут.* Сиђе с пута на стазу

. . . гдје су се већ црвењели цвјетови титрица отворени према сунцу. *Бен.*

тӣтул м *в. титула.* — Није конте што има титул и мртво имање, него је прави конте онај што има доста новаца. *Шимун.*

тӣтула ж лат. **1. а.** *почасни породични или додијељени назив, почасно звање, име које припада некоме по његовом сталежу (гроф, барон и сл.), стечено (академско, научно и др.) звање (доктор, инжењер и др.).* — Богата буржоазија купује земљу и племићке титуле. *ОП 2.* Наш најмлађи мајстор [у шаху] Ивков је . . . побједом у Бирмингену дошао до титуле омладинског првака света. *Шах 1.* **б.** *реч која се из поштовања и пажње употребљава уз име и у непосредном обраћању.* — При зивкању не помене и уобичајену титулу: господине или госпођице. *Уск.* **2.** правн. *правни разлог, узрок, основ, доказ за правни захтев.* — Код стјецања власништва титула је купопродаја, даровање и сл. *Кл. Рј.* **3.** *заглавље, име, наслов, натпис књиге. Кл. Рј.*

титӯлӑр, -а́ра м *онај који има титулу, звање за нешто (обично само номинално).* — То неће бити аристократија титулара, дипломa и рода, већ аристократија ума, врлине и рада. *В 1885.* Од Вуловићеве смрти . . . катедра историје српске књижевности . . . била је без титулара. *Поп. П.*

тӣтулӑрнӣ, -ā, -ō *који има само титулу, почасни, номинални.* — Предсједник суда објави да је предмет расправе убојство титуларног савјетника. *Л-К.* Лекари су били: Давна . . . и Ђовани Марио Колоња, титуларни лекар аустријског консулата. *Андр. И.*

титулатӯра ж *титула која коме припада при ословљавању службеним или почасним именом, титулисање.*

титулӣрати, -ӯлӣрām и **титӯлисати,** -ишēм сврш. и несврш. *ословити, ословљавати кога титулом, звањем, да(ва)ти титулу, звање.* — Биљежниковицу је титулирао »милостивом госпођом«. *Кол.* Сељаци [чергаре] највише и титулишу: »Мајсторе!« а у доброј вољи: »Куме!« *Јакш. Ђ.*

тӣтулица ж *дем. од титула.*

тӣтуловати, -лујēм сврш. и несврш. заст. *в. титулисати.*

тӣтулус м **1.** *напис испод слике у средњовековној уметности, у стиху или прози, који објашњава њен садржај (најчешће религиозни). Кл. Рј.* **2.** *титула (2). Свезн.*

тӣтулуш м разг. покр. *разлог за неки поступак (обично за пијанку).* — Те ноћи случајно није се нашао никакав »титулуш«, ништа није било организирано; тако све остало тријезно и солидно, а локали пусти. *Кол.*

тӣћ м заст. нар. **1.** *в. птић.* **2.** *заперак на кукурузу. Вук Рј.*

тӣћēње с *гл. им. од тићити се.*

тӣћӣ, -ā, -ē покр. *в. птичји.* — Све што ми на ум пане или зажелим, пак ако ћу и тићега млијека . . . све ми . . . отац добави. *Љуб.*

тӣћити се, -ӣм се несврш. **1. а.** *терати, пуштати тиће, заперке (о кукурузу). Вук Рј.* **б.** *множити се, размножавати се, расти.* — Послије се кестење само тићило, развијало, док се створила оваква једна шума. *Бон.* **в.** фиг. *скупљати се, састајати се.* — Онда је нагло . . . падала ноћ. Око врба и јаблана овијала се тајанственост и тићиле авети. *Маш.* **2.** фиг. *разметати се, поносити се. Вук Рј.*

тӣћнога ж бот. *биљка из пор. лепирњача* Ornithopus. *Бен. Рј.*

тӣф м *в. тифус.* — Цревни тиф, колера, срдобоља . . . јављају се више пута. *Батут.*

тӣфдрук м нем. штамп. *метода ротационог штампања с удубљеним матрицама.*

тифли́тис и **тифлӣтис** м грч. *запаљење слепог црева.*

тифло̀лог м *стручњак у тифлологији.*

тифолӯгија ж грч. *наука о слепоћи и слепима.*

тифло̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на тифлологе и на тифлологију.*

тӣфо̄зан, -зна, -зно *који се односи на тиф, тифусни:* ~ болест, ~ грозница.

тифо̀ӣдан, -дна, -дно *који је сличан тифусу, који има знаке тифуса.* — Онај тифоидни Ниш . . . је био претпосљедњи чин трагедије. *Крл.*

тӣфо̄н, -о́на м грч. *елементарна непогода (олујни ветар, потрес, вулканска провала — према Тифону, диву из грчке митологије са змијоликим трупом);* исп. тајфун.

тӣфтик м тур. покр. *мавез; плави памук; чисто памучно платно.* — Иду [путници] на штакама . . . На глави сила од превоја, облога, тифтика. *Дом.*

тӣфтӣн, -и́на м фр. *чврста густа памучна тканина слична баршуну (за спортску одећу и сл.).* — Од материјала су за љетне успоне најбољи ребрасти самт, штрукс и тифтин. *З-Г.*

тӣфус м грч. *врста тешке цревне заразне болести, праћена високом телесном температуром.*

Изр. пегави ~ *пегавац;* трбушни ~ *акутна цревна заразна болест коју изазива бацил* salmonella, *праћена осипом на кожи и високом телесном температуром* typhus abdominalis.

тӣфусав, -а, -о *в. тифусни.* — Како је залутао овамо у ушљиве тифусаве самице? *Вуј.*

тӣфусӑр м *болесник од тифуса (реч настала у НОБ-у).* — Вриједно хукће ... банатски воз, али с очију се не смиче ... ни колона тифусара, ни чудни крајишки командир, Николетина Бурсаћ. *Ћоп.* Уз пут су сусретали тешко рањене борце, тифусаре, људе који су изгубљено лутали. *Вј. 1971.*

тӣфусӑрка ж *болесница од тифуса.* — Ја чујем колону по један ... тифусарке чујем. *Зог.*

тӣфусӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на тифусаре, који припада тифусарима, који је састављен од тифусара.* — Он је ... причао да је то гладна, тифусарска руља која бјежи пред хајком. *Лал.*

тӣфуснӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на тифус, који је заражен тифусом, у коме борави болесници од тифуса:* ~ болесник, ~ грозница, ~ одјељење. **б.** (у именичкој служби) *тифусар.* — Једна ручна тестера, једно секирче, доносили су затвор ... или још горе: копање гробова, сахрањивање тифусних. *Ћос. Б.*

тӣх *ген. мн. од показне зам. тај, та, то.*

тӣх, тӣха и тӣха, -о (комп. тӣшӣ) **1.** *који је без буке, граје.* — Град је био тих. Тих што се тиче градскога живота. *Поп. Ј.* Тиха ... дође ноћ. *М-И.* **2.** *који се једва чује, низак, пригушен (о гласу, говору).* — Разговор њихов био је тих и дискретан. *Андр. И.* Тихи жамор дјеце у ... смијеху допире. *Уј.* **3. а.** *који се лагано, споро креће, који не прави буку (у кретању, раду).* — И иначе тиха, сад је још тиша у кретању и пословању. *Петр. Б.* Из тихих вода ... сунце ... на људске оранице сине. *М-И.* **б.** *који мирује, непокретан.* — Болна слази са танане куле, па се вози по тихом језеру. *Ботић.* **4.** *који се не свађа, који воли слогу, повучен, миран, кротак; скроман.* — Млади Лековић је тих младић. *Дед. В.* Сви су они живјели у почетку тихим и горким животом. *Крл.* **5. а.** *који је слабе јачине, умерен, благ.* — Симка остави лонац чорбе да на тихој ватри крчка. *Рад. Д.* Спомињем њезино име с благим, тихим болом. *Козарч.* **б.** *који се појављује у мањој количини, који није обилан, нагао.* — — Прво, најљепше премаљење с тихим кишама. *Матош.* Дама, властелинка ... лила је тихе сузе и утирала их марамицом. *Л-К.* **6.** *који делује смирено, умирујући, благ.* — Уђе ... полуђелав човјек ... замишљених тихих очију. *Сим.*

Изр. пећи се на тихој ватри *бити дуго и стално изложен незгодама, опасностима.* — За таквог човека живети у Турској значи ... пећи се на тихој ватри. *Андр. И.*; тиха вода брег рони (дере) *в. уз вода (изр.)*; Тихи океан (оцеан) геогр. *део мора између Азије, Аустралије, Америке и Антарктика.*

тӣхан, -а, -о дем. *тих.* — Запјева тиханим, крупним гласом. *Вел.* Струји кроз оморје анђела ноћи тихани дих. *Кош.*

тӣхано прил. дем. *тихо.* — Тихо тихано отвори главна врата. *Креш.* Очи јој засузише, а снага тихано задрхта. *Коч.* Истина је! — потврди тихано грофица. *Том.* Неко тужно и тихано пјевуши. *Ћон.* Крајем тога поља вуче се тихано невелика ријека. *Шимун.*

тихӑнцӣ прил. *дем. од тихо и тихано.* — Розика нам тихо, тиханце отвори врата. *Кол.*

тӣхнути, -нӗм несврш. *стишавати се.* — Пјев му тихнуо и тихнуо. *Креш.* Таман је почео да тихне по селу разговор о Мари и Милутину, кад Мара стаде опет на програм. *Сек.*

тӣхо прил. (комп. тӣше и тӣшӣ) *на тих начин, једва чујно, без буке, граје, мирно; споро, слабо.* — Тихо ... отвори главна врата. *Креш.* У граду се тихо дише. *Чипл.* Нека га носи ђаво! — рече Стеван мало тише. *Глиш.* Из старог парка ријетки људи одлазе тихо. *Уј.* Ватра као да је тише горукала, ветар се мало ућутао. *Јакш. Ђ.*

тихӑвӑње с *гл. им. од тиховати.* — Вероватно је своје последње дане дотрајао као скрушени монах ... предајући се молитвеном тиховању и нади да ће се посветити. *НИН 1970.*

тихӑвати, тӣхујӗм несврш. необ. *живети тихо, повучено, усамљено, далеко од људи.* В. пр. уз гл. им. тиховање.

тӣхом(а) прил. заст. *в. тихо.* — Тихома дошла вечер мила. *Шен.*; *И-Б Рј.*

тӣхом(и)цӣ прил. заст. *в. тихо.* — Тихомице у собу стављају [му] вечеру. *Ђал.* Упитах улазећи у град тихомице свако дрво, сваки камен. *Шен.*

тӣхӧст, -ости и **тихӧта** ж *в. тишина.* — Она је вјечно шутјела, надвита својом скромном ... тихошћу. *Божић.* Тиха музика пратила нас је кроз читаву Финску ... Та тихост је особина овог менталитета. *Пол. 1973.* Волио [би] живјети у тихоти међу зеленим брдима неголи у бучном ... Бечу. *Кум.*

тӣхотӑјнӣ, -ā, -ō ков. *који се исказује, изриче, јавља тајно и тихо.* — Твојој ... души тихотајним дахом глас се божји јавља. *Прер.*

тӣхотан, -тна, -тно *в. тих.* — Бијели се чадорје бијело на тихотној мјесечини. *Маж. И.*

тихо̀ћа ж *в. тишина.* — Госпа Жваница ... умакла [је] за њим на Ријеку, па се тамо вјенчала да се ствар обави у тихоћи. *Драж.*

тихо̀хоћа м *онај који тихо, мирно хода. И-Б Рј.*

Изр. паклени ~ *ђаво, враг.* — Утиснуо му више главе неблагословљену свијећу да се паклени тихохоћа не прикраде труплу. *Гор.*

ти̏ца ж заст. и нар. *в. птица.*

ти̏цало с зоол. *покретљив, издужен израштај на телу црвâ, мекушаца и других животиња који служи као орган пипања, хватања, дисања, пипак.* — Од осјећала су нам код пужева најпознатија тицала. *Финк.* Држао је лентира, а било га је страх да га овај не дотакне тицалима. *КН 1960.* фиг. Своја духовна тицала младеж искушава на објектима што их школа са зграђањем одбацује. *Вј. 1971.*

ти̏цање с *гл. им. од ти̏цати.*

ти̏цање с *гл. им. од ти̏цати (се).*

ти̏цати, ти̏чём несврш. *в. ти̏цати. Бен. Рј.*

ти̏цати, ти̏чём (имп. ти̏чи; прил. сад. ти̏чу̑ћи) *несврш. и уч. према такнути, та̏ћи.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према такнути се, та̏ћи се.* — Пролетјеше ... као вијавица и не тичући се ногом земље. *Јурк.* У ушима ... нешто зуји као далеки ... рој пчела чија се прозирна крила једва тичу. *Лоп.* **2.** (кога, чега) *односити се на кога, што, интересовати кога, марити за кога, што.* — Зовне још људе којих ће се највише тицати бесједа. *Лаз. Л.* У први мах није га се догађај ништа тицао. *Киш.*

тич- *в. птич-.*

ти̏чинац, -инца м бот. *в. птичја трава (уз трава, изр.) Сим. Реч.*

ти̏чје о̀ко с бот. *в. разгон. Сим. Реч.*

ти̏чји лу̏к м бот. **а.** *в. власац (3). Сим. Реч.* **б.** *биљка* Ornithogalum comosum *из пор. љиљана. И.*

ти̏чји но̀кти м мн. бот. *биљка из пор. лепирњача* Ornithopus. *Сим. Реч.*

ти̏шак, -а́ка м *место у реци где вода мирује, где је мирно, тихо;* супр. брзак (1). — На свом мирном току ... Зета прави много окука, вирова и тишака врло погодних за риболов. *Пол. 1958.*

ти̏шати (се), -а̄м (се) несврш. *в. стишавати (се).* — Његов друг га је тишао: — Ћути, побратиме! Умири се! *Јакш. Ђ.* Ловска дружина ... поче сладокусним печењем тишати свој глад. *Том.* Тишају се људи, свијеће се гасе. *Вел.* Све се тиша, све се мири. *Змај.*

ти̏ше и **ти̏шē** прил. *комп. од тихо.*

ти̏шӣ, -ā, -ē *комп. од тих.*

ти̏шӣк, -и́ка м *тишак.* — Пљусну [Младен] у подубљи тишик, загрцну се ... Захватише га таласи. *Вуков.*

тишѝна ж **1. а.** *стање без буке, галаме, шу̑ма, мир; одсуство говора, ћутање.* — Ноћу кад се свуда око мене распе тишина ... *Ант. 2.* Ослушкивао [сам] тишину, потпуну, као да нико није живио у овом великом здању. *Селим.* У тој соби преломи тишину, као стакло, хистеричан смијех удовичин. *Гор.* **б.** *време без ветра, мирно, тихо време.* — Температуре екваторијалне климе Европљани тешко подносе, а тако исто и тишину зрака, испрекидану наглим и јаким олујама и ... влагом. *ОГ.* **2. а.** *стање без узбуђења, душевна, психичка равнотежа, мир, спокојство.* — У безбрижност и тишину душе почело је да се увлачи нестрпљење. *Поп. Ј.* Сестрина лакомисленост помутила је тишину њезина живота. *Војн.* **б.** *особина, стање онога који је миран, тих, мирноћа.* — Андрија је упао у очи својом повученом тишином. *Сим.* **3.** (у служби узвика) *мир! без галаме!* — Тишина тамо! — пренијели су Марково наређење. *Вуј.*

Изр. мртва (дубока, гробна, мукла, смртна, црквена) ~ *потпуни, неми мир, потпуно ћутање, мртвило.*

ти̏шити, -и̏м несврш. *в. стишавати.* — Узалуд [је] Баторић тишио и мирио. *Бал.*

ти̏шкање с *гл. им. од тишкати.*

ти̏шкати, -а̄м несврш. *стишавати.* — Онај мој из коже да изађе, ал' ја га тишкам. *Вес.* Вјетре умирује и гњев им тишка. *Марет.*

ти̏шлер и **ти̏шлер** м нем. варв. *столар.* — И сад се само шеталица [сата] чује као тишлер кад рендеише што. *Срем.*

тишлѐрāј, -а́ја м варв. *столарија, столарство; столарски занат.* — Ено где се у Пожаревачком казненом заводу усавршавају у тишлерају. *Срем.*

ти̏шлерка и **ти̏шлёрка** ж варв. *женска особа тишлер, столарка; тишлерова жена.* — Рајна тишлерка ... и човек јој ... путовали тако са столарском тезгом од села до села. *Рад. Д.*

ти̏шлеров и **ти̏шлеров,** -а -о *који припада тишлеру, столарев.*

ти̏шлерскӣ и **ти̏шлерскӣ,** -ā -ō *који се односи на тишлере, који припада тишлерима, столарски:* ~ занат.

ти̏шљār, -а, **ти̏шљār,** -а́ра, **ти̏шљер** и **ти̏шљер** м покр. *в. тишлер.*

тишљѐрāј, -а́ја м покр. *в. тишлерај.* — Ја ћу добити на лето прави тишљерај. *Петр. В.*

тѝшма ж покр. *тиска, навала, врева, гужва.* — И народа је ту ваздан. Тишма, брате! *Ивак.* Корпулентан и незграпан својим лактовима и чепањем умео [се] пробити кроз свет, кроз највећу тишму на пијаци. *Срем.*

ти́шња ж и **ти́штавци,** -авāцā м мн. *протисли, пробади.* — Изби тешка тишња у прсима, мучно и убрзано дисање и срчани напади. *Радул.* Упрли тиштавци. *Рј. А.*

ти́штање с *гл. им. од тиштати.*

ти́штати, -тӣм несврш. **1.** *притискивати, стезати; жуљити.* — Његови прсти љуту шарку тиште. *Бег.* Ех, проклете гојзерице, ала ме тиште. *Поп. Ј.* **2.** *изазивати, задавати бол, муку, тешкоћу, мучити (физички или психички, душевно).* — Тиштало га је под лажицом, у грлу му се дизала оштра љутина. *Моск.* Мисли те тиштале су га и мучиле сад слабије, сад јаче. *Крањч. Стј.*

тѝштац[1], -аца м (обично мн.) дијал. *в. тиштавци. Рј. А.*

тѝштац[2] прил. заст. само у изразу: у ~ *узастопце, одмах.* — Таки нису спори људи, јер у тиштац за њим врћ се хтјеше. *Март.*

ти́штити, -ӣм несврш. **1.** *тиштати.* — Материјална невоља ипак је тиштила њега и породицу му. *Том.* **2.** необ. *притискивати нешто (да буде мекше и.ли да пусти сок), гњечити.* — Сем тога има тиштених (»пресованих«) и нетиштених сирева. *Батут.*

тј. скраћ. *то јест.*

тјā[1] *узвик за изражавање мирења са постојећим стањем: шта можеш! шта ћеш! ех!* — Тја! то вам је тако, шта човјек може? Ништа. *Андр. И.* Тја, ја те се не бојим! *Сим.*

тјā[2] прил. заст. *далеко од чега (у простору и времену), све од, све до, чак;* исп. ћа. — И дан-данас тамо врви народ тја из Угарске. *Павл.* Бреме ... се каткада неугодно носи тја до гроба. *Јурк.*

тјѐдан, -дна м (ијек.) (мн. тјѐдни, ген. тјѐдāнā) *време од седам узастопних дана који се периодично понављају, седмица, недеља.* — Он је због тога био присиљен одгодити нападај на Совјетски Савез за око пет тједана. *Ч-М.*

тјѐдни, -ā, -ō *који се односи на тједан, седмични, недељни:* ~ лист.

тјѐдни́к м (ијек.) *лист који излази једном тједно, недељник.* — Ова је аутобиографија ... изашла ... у варшавском тједнику. *ХР 1928.*

тјѐдно прил. *за тједан дана, седмично, недељно.* — Два пута тједно навраћао [је] к старој свекрви. *Шег.*

тјел-, ек. тел-.

тјелѝвскӣ, -ā, -ō (ијек.) = тијеловски: тјеловске свечаности, ~ процесија, ~ недеља.

тјѐме, -ена, ек. тѐме.

тјеме-, ек. теме-.

тјѐна ж (ијек.) *опна, скрама.* — [На] бијеле зубе ... се била ухватила тјена од кукурузна хљеба. *Вуј.*

тјѐница и **тјѐнка** ж (ијек.) *дем. од тјена.* — Да бог да ... поље нам родило вином и шеницом ... планине урдом и тјеницом. *НП Вук.* Крије је вео ко сива тјенка; ником се право видјети не да! *Баш.*

тјер-, ек. тер-.

тјес-, ек. тес-.

тјѐска ж (ијек.) покр. *в. тиска (I).* — Пред црквом жагор и тјеска. *Шант.*

тјеш-, ек. теш-.

тка́лац и **тка̀лац,** -лца м (ген. мн. тка̂лāцā и тка̀лāцā) **1.** *ткач.* — Отада се прелази на индустријски начин прерађивања памука, који је у том пријелазном периоду уништио многе ткалце. *ОГ.* **2.** зоол. *врста птице, сродна врапцу* Ploceus socius. *Терм. 4.* **3.** бот. *в. пиревина. Сим. Реч.*

тка́лачкӣ и **тка̀лачкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ткалце, којим рукују ткалци, којим се баве ткалци и сл.:* ~ разбој (стан), ~ индустрија, ~ занат, ~ бригада.

тка̀лица ж *просторија, зграда у којој се тка.* — У »ткалици« жене ткају. *Рад. Д.*

тка́ло и **тка̀ло** с покр. **1.** *направа за ткање, разбој.* — Снаха снује и ткало поткаје, а свекрва предиво јој даје. *Март.* **2. а.** *материјал за ткање. Рј. А.* **б.** *оно што је откано.*

тка́лчев и **тка̀лчев,** -а, -о *који припада ткалцу.*

тка̀ља и **тка̀ља** ж **1.** *она која тка; ткачка радница.* — Ткаље су до скоро радиле по 12 чаршијских пара од аршина. *Лапч.* Како си ми, раденице моја, и најбоља везиљо и ткаљо? *Ков. В.* **2.** мн. зоол. *птице певачице тропских крајева, сличне зебама* Ploceidae. *Свезн.*

тка̀љин и **тка̀љин,** -а, -о *који припада ткаљи.*

тка̀нина ж *производ ткања, материја израђена ткањем (вунених, памучних, ланених, свилених и др. конаца).* — Све то није се никако слагало ... са беспрекорном елеганцијом његовог ... одела од енглеске тканине. *Ћос. Б.* фиг. Оток је сав у тананој тканини јутарње магле. *Нех.*

тка̀нинскӣ, -ā, -ō *који се односи на тканине, који је од тканине.* — [Кухиња] је била сва обложена покривачима сачињеним од

сваковрсних опшивених узорака тканинских. *Киш.*

ткáница ж **1. а.** *откан појас (у разним бојама и шарама).* — По телу бела ... кошуља ... сврх кошуље шарена вунена тканица. *Ат.* У пасу се стегла златном тканицом. *Торд.* **б.** *материја од грубо откане вуне (обично шарена).* — Спусти крај њих своју врећасту торбицу од тканице у шестинским шарама. *Дав.* **в.** мн. *врста женског појаса. Вук Рј.* **2.** покр. *узак пут, стаза.* — Цвијета сама силази низ кратке тканице пут града. *Тип.* **3.** бот. *в. боквица (1). Сим. Реч.*

ткáничица ж *дем. од тканица.*

ткáње с **1.** *гл. им. од ткати (се).* **2.** *в. тканина.* — Кад је [Павле] извадио џепну марамицу, било је то нешто ... фино ... Ткање танко као паучина. *Сек.* Три сандука пуна ланеног и конопљеног ткања. *Кос.*

ткáоница и **ткаóница** ж *ткачница.* — Осамдесетак радница са леве обале Мињацке, на којој је била и ткаоница, биле су ... слабо плаћене. *Андр. И.*

ткáоничкӣ и **ткаóничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ткаонице, који припада ткаоници:* ткаоничке просторије.

ткáти, -ām (ређе ткēм и чēм) (имп. ткáј; импф. ткáх; прил. сад. ткáјӯћи (ређе ткӯћи и чӯћи); прил. пр. ткáв(ши)) несврш. **1.** *израђивати тканину на разбоју (укрштањем и сабијањем конаца).* — У тој радионици проведу многи године ткајући на старинским разбојима грубо памучно платно. *Чол.* фиг. *стварати у мислима, машти комбиновањем.* — Нови уздисаји доносе и ткају мисли, бриге. *Јел.* **2.** *кретати се (иħи, летети, пловити) тамо-амо, горе-доле, у разним правцима.* — Од једног села другоме ткали су изасланици и сазивали отреситије људе на ... договор. *Ћоп.* Над главом [су им] непрестано ткале у оба правца гранате разних калибара. *Андр. И.*

~ се фиг. **а.** *стварати се постепено, настајати, рађати се.* — Толико је било ту жалости, а у учитељу се ткала ... злобна мржња и напрама себи и напрама том болеснику. *Шег.* **б.** *увлачити се, мешати се, преплитати се.* — У напјев опијела тка се пијук крампа. *Јел.*

ткáч, -áча м **1.** *онај који тка;* исп. ткалац (1). — Читаве генерације ... стварале су традицију кожара и ткача са Коране и Купе. *Б 1958.* Наши су преци били врсни ткачи. *Гор.* **2.** фиг. *паук (који при прављењу паучине као да тка).* — Мир је обузео и пауке, ткаче. *Марк. Д.*

ткáчкӣ, -ā, -ō *који се односи на ткача, ткаче или на ткање:* ~ занат, ~ прибор, ~ материјал, ~ разбој.

ткáчница ж *фабрика, творница (или једно њено одељење); занатска радионица у којој се тка, ткаоница.* — Од текстилних фабрика ради ткачница Вангела Костова која има 28 разбоја. *Пол. 1944.* У Русији су почели ... цареви и трговци подизати ... ткачнице. *Пов. 2.* Да се производња удвостручи [смета им] ... недостатак сопствене мање ткачнице. *Пол. 1960.*

ткúвнӣ, -ā, -ō *који се односи на ткиво.* — Размена материја између крви и ткива у капиларима врши се посредством ткивне течности или лимфе. *Станк. С.*

ткúво с **1. а.** *ткање, ткачка радиност; оно што се тка, ткачки рад, ткачке рукотворине.* — За ткиво је сејан лан. *Жуј.* Вујка ... устаде и пође: — Хајде да видиш моје ткиво! *Лаз. Л.* Ево ткива што га цуром још сам ткала. *Коз. И.* фиг. Живот људски — то је једно вечито ткиво. Основа му је себичност, а потка заборав. *Ком.* У ткиво тачних вести уткивале се тако и нити лажи. *Ћос. Б.* **б.** *тканина (платно, сукно и др.).* — На витезовима ... понајвише шушти дамаст, брокат и друго богато ткиво. *Вел.* Припио је лице уз танко ткиво њених димија. *Андр. И.* фиг. И небо је налик на разбој; ткиво је његово ткато свим нитима љетним. *Наз.* Њен је плашт сунчани можда ткиво лажи. *Дуч.* **2.** биол. *скуп ћелија живих бића разнога састава:* мишићно ~, коштано ~, везивно ~, живчано ~, масно ~. **3.** *састав, структура основа.* — Компликовано ткиво Шекспирове трагедије ... личи на сложено ткиво нашега живота. *Панд.* Мелодијско ткиво овој молитви [у »Дубравки«] извио сам из пучке попијевке. *ХР 1928.* Град у чијем ткиву још има ... много старих и већином трошних ћелија, разумљиво, још не може бити задовољан својим изгледом у целини. *НИН 1970.*

ткӧ (ген. и ак. кòга, кӧг, дат. и лок. кòме, кòму, кӧм, инстр. кӣм, кúме) = ко *именичка заменица за лице* **1.** *упитна.* — Тко си јунак и чијег си рода? *НП Вук.* Тко би га знао? Можда ће шетати у већем друштву. *Крањч. Стј.* **2.** *односна (често у корелацији са заменицом: онај, тај, свак).* — Тко је јачи, тај квачи, то бијаше тад опће правило. *Бог.* Обећава неброjено благо тко погуби Мусу Кесецију. *НП Вук.* **3.** *неодређена: неко.* — Пољуби је и три-четири пута, да тко броји и више би било. *НП Вук.* Може бити не би био препријечио његов ... изванредни начин, говора, да се тко то не јави против њега. *Бал.* Од кметова је пограбио тко виле тко бат. *Нех.* Сједи дружба мрка, ријетко тко шта вели. *Вел.*

Изр. било ~, ~ било; бог (ђаво) зна ~; где ~; како ~, ~ како; ~ га зна, ~ зна; ~ год; ~ куда, куда ~ (разбежати се); мало ~ (има, зна и сл.) *в. уз ко изр.*

ткòгод, кòгагод (покр. ткòгођ) зам. = когод. — Не зна л' ткогод воду јал ливаду, да ми своје коње одморимо. *НП*; *Рј. А.* Кад би јој ткогођ украо Сиду, можда се не би ни толико жестила, као кад јој тко украде коку. *Киш.* Ниси ти створена за когагођ. *Шен.*

тлȁ, тáлā с мн. *в. тло.* — Немој да ти лута нога на пијесак ужарених тала. *Комб.* Сједила на тлима. *Радул.* На тла се жена угушена срушила. *Гор.*

тлáјити, -ӣм несврш. *тињати.* — Тлаји ватра, скоро ће се угасити. *Рј. А.* Тлаји као жар под пепелом. *И.*

тлајȕцати, -ā̏м несврш. *дем. од тлајити.* — Вечерасмо, луч тлајуца. *Митр.*

тлȁк[1] м **1.** *сила која делује на јединицу површине, притисак*; атмосферски ~, крвни ~. — У највећим оцеанским дубљинама ... тлак воде износи на стотине и тисуће атмосфера. *НЧ.* Највећа колебања зрачног тлака [су] над пространим копненим површинама. *ОГ.* Требало би да престане пити алкохол. Стање с његовим тлаком није добро. *Донч.* **2.** *упште сила која притискује, стеже, делује на кога или што, притисак упште.* — Ишле те сјене под тлаком бремена, какво у сну давит зна нас. *Комб.* Само зној и смола и непрестан тлак на умртвљен мозак. *Андр. И.* Осећам ... у тренутку том ... слатки тлак немоћи што ме рашчињава. *Мас.*

тлȁк[2] м покр. *оно што је из плеве добијено сејањем на решету и чиме се зими хране пси и свиње. И-Б Рј.*

тлȁка и **тлáка** ж **1. а.** ист. *кулук, некадашњи обавезан рад сељака властелину.* — Бит ћу присиљен да вас позовем на »тлаку«, да проширимо гробље. *Дук.* Он ... је одрастао у доба тлаке. *Леск. Ј.* Пожућело лице ... је исисала брига ... тлака. *Кос.* **б.** *робија, присилан рад. Р-К Реч.* **2.** *траг од корака, од нечијих стопа*; *пртина.* — До двије, до три тлаке находио једну вучју, а другу лисичју, трећу тлаку Мијат харамбаше. *НП*; *Рј. А.* Кад се разданило ... видјети ће неко тлаке по снијегу. *Љуб.* И до нас је да пропртимо тлаку. *Павл.*

тлȁкомȅр, ијек. тлȁкомјȅр, м **1.** физ. *справа за мерење јачине ваздушног притиска, барометар.* — За мерење тлака употребљава се тлакомјер или барометар са живом. *ОГ.* Почео се мицати ... као игла тлакомјера. *Крл.* **2.** мед. *справа за мерење крвног притиска. Деан. Рј.*

тлȁкомјȅр, ек. тлȁкомȅр.

тлáпа ж *в. тлапња.* — Сан је тлапа, а бог је истина. *НПХ.*

тлȁпати, -ā̏м несврш. покр. *ићи тапајући.* — Искрпљени опанци тлапају по шкољу. *Ђон.* Дјед [је] ... хајкао на два упета, снажна вола који су пјенили, тлапали низ влажне бразде. *И.*

тлáпити, -ӣм несврш. **а.** *говорити несвесно, у буниlу, бунцати.* — Болесница опет тлапи. *Ћип.* Ноћу тлапио би у сну и развијао красну бајку. *Гор.* **б.** *сањати свашта, којешта.* — Сву ноћ сам тлапио којешта. *Вук Рј.* Тлапим да снивам на кнежеву длану. *Уј.*

~ **се** безл. *имати осећај да се нешто види што у стварности не постоји, чинити се, привиђати се, причињавати се.* — Тлапило јој се да стоји јунак пред њом. *Шен.* Ноћи у зору, твој знак ми се тлапи. *Уј.*

тлáпљење с *гл. им. од тлапити (се).*

тлáпња ж *тлапљење; оно што се тлапи, привиђа, причињава, сањарење.* — Мислећи да је то проста тлапња у сну, које ће одмах нестати, он отвори боље очи. *Глиш.* То је тек слатка тлапња, које ти оживотворити не можеш. *Коз. Ј.* То је можда ... нека тлапња мојих несаних ноћи. *Цар М.* Не заносећи се тлапњама о будућности, овог тједна сам два-три дана провео у згради Савезне скупштине. *Вј. 1972.*

тлáпњин, -а, -о *који припада тлапњи, који се односи на тлапњу.* — Дјеца умјетнички држе монологе с другим малишанима у тлапњину диму. *Уј.*

тлȁченица ж *дебела кобасица, крвавица. Деан. Рј.*

тлȁчење с *гл. им. од тлачити.*

тлȁчилац, -иоца м *тлачитељ.* — Ја ћу над њиним гробом грубе тлачиоце народа српског проклињати. *Јакш. Ђ.*

тлȁчило с *оно чиме се тлачи, притискује.* — Примио је у руке тешко тлачило и пријетећи га подигао. *Крањч. С.*

тлȁчитељ м *онај који кога или што тлачи, угњетач.* — У ... очима [добровољаца] ... читаш жељу: кад ће се сукобити са тлачитељем српске слободе? *Јакш. Ђ.* Појединци су се одметали у хајдуке, да се свете тлачитељима. *Барац.* Човек постаје човек кад кида ланце ропства и не трпи тлачитеље. *Пол. 1970.*

тлȁчитељскӣ, -ā̏, -ō̏ *који се односи на тлачитеља и тлачитеље.* — Боримо [се] данас против тлачитељског фашизма. *Пол. 1944.*

тлȁчити, -ӣм несврш. **1.** *подвргавати насиљу, грубом притиску, угњетавати, кињити:* ~ народ, ~ раднике. — Врази сужну домовину тлаче, чуј де, мати, како она плаче! *Радич.* **2.** *газити, газећи сатирати.* — Јелен попасе смиљ по загорју, више га тлачи нег' што га пасе. *НП Вук.* Више тлачи коњиц Јабучило, нег' што Момчил' бритком сабљом сијече. *И.* Стреле, копља, бојни мачи ... Јунак бије, а коњ тлачи. *Радич.* Узмуте

се Паштровићи гледајући с планине гдје им се поље тлачи. *Љуб.* **3.** *притискивати; стискати, збијати.* — Десна рука тлачи палицу ... од тела, а лијева к тијелу. *Хок.* Друга рука ... тлачи воду. *Ват.* Не дају се [текућине], за разлику од плинова, тлачити. *Кем.* фиг. Будућност га је несвијесно тлачила. *Божић.* **4.** *кршити, не поштовати.* — Тко тлачи заповиједи старијега? *Љуб.* **5. а.** *кулучити, ићи на тлаку. Вук Рј.* **б.** *бити робијаш, робијати. И-Б Рј.*

тла̏чнӣ, -ā, -ō *који се односи на тлак*[1]: ~ уређај, ~ комора. — Нећеш [да потпишеш] ?! ... — шкрипутне истражник ... и осјети како га она тлачна буновност напушта. *Божић.*

тлӗ, тлā с (мн. тлā, тáлā, тлӣма) *в. тло.* — [Прашина] обично покрива тле овога друма. *Нуш.* Стари Никола бацио се на тле, чупа косу. *Хорв.*

тлӗушица ж покр. *в. потлеушица.* — И унесеш радост, грају у кућицу тлеушицу. *Кош.*

тлӗх м покр. *в. тло.* — Узевши са тлеха комад дрвета, окуша [нож] је ли оштар. *Ћип.* Ријетко када на тлеху се покаже. *И.*

тлӣ ж мн. *в. тло. Вук Рј.; Рј. А.*

тлӣна ж *в. тло. Р-К Реч.*

тл�originalно, тлā с (мн. тлā, тáлā, тлӣма) **1.** *површина земљишта или друга основна површина (по којој се хода, на којој се нешто подиже и сл.)*: пасти на ~, подићи са тла. **2.** *земља, земљиште, терен.* — Слана тла или слањаче настају на различите начине. *ОГ.* По стрни видио је Руднић да је тло јако омршавило. *Том.* фиг. Језик којим ће писати нашао је [Доситеј] на домаћем тлу, у говору простог света. *Прод.*

Изр. бити на свом тлу *добро успевати; осећати се сигурно.* — Кукуруз ближе Дрини и бела жита Мајевици овде су на свом тлу. *Сур.*; губи ~ под ногама, измиче му ~ испод ногу *губи ослонац, подршку, сигурност.*

тло̀рис, тло́рис и **тло̀црт, тло́црт** м *план, нацрт, скица каквог земљишта и сл.* — За катастрални уред копира изванслужбене тлорисе. *Ков. А.* Понудио [сам се] да ћу израдити тлорис. *Шкреб.* Њен тлоцрт има облик брода јер је јако дугачка и доста уска. *КН 1960.* Смета тлоцрт свијета. *Павл. Б.*

тлӯст, -а, -о покр. *туст, дебео.* — То није била обична претилост; што веле: више подбуо но пун и тлуст. *Петр. В.*

тма̏ ж (обично непром.) **1.** *в. тама.* — Туге тма ме обастире. *Прер.* Свеђ исти угô, гн'јездо тме и плача. *Наз.* **2. а.** *велика количина, велики број.* **б.** (у прилошкој служби) *много, небројено много.* — Дајте воде, новинари, ви је барем тма имате. *Змај.* У доста широку простору ... слегла се тма људи. *Мул.* Тма мисли врзло ми се по глави. *Вес.* За тили часак оборише тма облица лескових и глогових. *Шапч.*

Изр. тушта и ~, ~ божја *в. тма (2).* — Имало је ... тушта и тма генерала. *Јак.* Извади из оног завежљаја тма божја колачића, јабука, кајсија. *Јакш. Ђ.* Прасаца тма божја. *Ком.*

тма̑ст, -а, -о и **тма̑ст,** -ásта, -ásто **а.** *црн, мрк, загасит; тамнопут.* — Жене [су у Боци] прикладне, црнооке и тмасте. *Љуб.* Купи три сомуна тмастога хљеба. *И.* Жамор прелети тмастом, плећатом дружином морнара. *Војн.* Тамо су се видели ... поцрнели зидови и тмасте ћерамиде на крову. *Бур.* Младожења ... је био снажан човек, са ... сумњичавим, тмастим погледом. *Андр. И.* **б.** *таман, мрачан.* — Мјесечев срп ... плови хитро између тмастих облака. *Донч.* Густа и тмаста, јакодушна поезија Тина Ујевића непоћудна је охотницима. *Шим. С.* **в.** *жалостан, тужан, несрећан.* — С његове невриједне главе заподје се тмасто ратовање. *Март.*

тмӣна ж *тама, мрак, помрчина.* — Тамо ... виде се села у тмини. *Радул.* Свјетло расипа око себе жућкаст и нестваран круг, а из кутова зјапи тмина. *Донч.* фиг. *туга, жалост.* — Бол и слутња раздиру ми груди, а тмина густа на душу ми пала. *Марк. Д.*

тмӣнав, -а, -о *тмуран, мрачан.*—Duineser Elegien — дубока и тминава Рилкеова поезија — нису течне. *Шим. С.*

тмӣнати, -ā̄м несврш. *мрачити се, замрачивати се.* — Шуме се [у пролеће] збијају, гусну, хладови тминају. *Ђон.*

тмӣца ж *тмина, тама, мрак.* — Двије аветне руке махале су штапом по тмици. *Војн.* Прозор се сабласно белео кроз тмицу. *Шуб.*

тмӣчан, -чна, -чно *пун тмице, таман, мрачан.* — Ниска, тмична соба на вечер бијаше слабо расвијетљена. *Нех.* Била је [стаја] тмична и претијесна за оних осам коња. *Том.*

тмô, тмӧла, тмӧло **1.** *таман, мрачан, тамномрк, загасит.* — Паде им на лице суморна, тмола светлост. *Дов.* [Бранко] посматра залазак Сунца над реком ... Светлосних ефеката нема много, јер тмола вода не распрскава и не ломи зраке. *Сек.* **2.** *тмуо*; исп. тмоло (2), тмон.

тмӧласт, -а, -о *доста таман, црнкаст, мркаст.* — Из димњака ... почне да кulja густ, тмоласт дим од печења, меса, кобасица. *Станк.*

тмо̀ло прил. **1.** *тамно, без сјаја.* — Сјајне звезде наоколо, прем Даници сјају тмоло. *Радич.* У соби је светлуцало кандиоце ... и тмоло осветљавало собу. *Рј. А.* **2.** *тмуло.* — Провалија разјапила је ждрело ... и тмоло бучи мржњом осветном. *Кош.*

тмо̀н, тмо́на, тмо́но *тмуо.* — Тмони одјек [песме] засу снег, крупан и густ. *Ћос. Д.*

тмо̀но прил. *тмуло.* — Туп! Туп! ... Туа! ... Тмоно је одјекивало кроз шуму. *Ћос. Д.*

тмо̀р, -а, -о *тмуран.* — Јако [је] чудноват човек ... Увек је нешто тмор. *Лаз. Л.* Сипи киша музава, ветар вије, брише. Тморни дани студе. *Кош.*

тмо̀ра и тмо́ра ж **1.** *тмурно, загушљиво време пред кишу.* — Не иде киша, већ онако некака тмора. *Вук Рј.* И спаде тмо̀ра и ра̀зведри се чамна гора. *Кош.* Иде олујина која ће разбити тмору и разнети загуш. *Сек.* **2.** *ситна киша; измаглица.* — По небу се витлају силни облаци; а »тмо́ра« (ситна киша) сад удари, сад престане. *Вес.* Пред светог Николу беше нешто тморе и оне измаглице. *Ком.* **3.** покр. *по народном веровању, вештица која долази у сну и људима сиса крв, мора. Рј. А.*

тмо̀ран, -рна, -рно *тмуран, суморан.* — Време беше тморно — па се рано смркло. *Шапч.* фиг. Тморна си и борна, смркнута ... А Јела је ока ведра. *Кош.*

тморѝна ж *в. тмора (1).* — Тморина с неба на земљу је пала, све застрла, у суро умотала. *Кош.*

тмо̀рнти се, -ӣ се несврш. безл. *тмурити се.* — Тма с неба на земљу је пала, све ... у суро умотала, и још се мршти, тмори. *Кош.*

тмо̀рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на тмору.* — Слаби јаук тргну из тог тморског вијења. *Војн.*

тмӯлити, -ӣм несврш. *кувати у поклопљеном суду, у пари. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

тмӯло прил. *на тмуо начин, потмуло.* — Тутњи и брујн промукло тмуло музика смрти. *Панд.* Дивљи голуб загука тмуло. *Сим.* То га је још више раздраживало и некако тмуло ... болело. *Дав.*

тмӯљӗње с *гл. им. од тмулити.*

тмӯо, -ӯла, тмӯло **1.** *који је тамне гласовне боје, потмуо, мукао.* — Хаим га гледа укоченим тамним погледом и ... каже тмулим гласом ... *Андр. И.* Глас музике неке јечао је тмуо. *Панд.* Букве се у тмулом јеку рушиле. *Сим.* **2.** *који нема јаркости, сјаја; тмуран, таман.* — Беше поноћ и тмула месечина над планином. *Пер.*

тмӯр, -ӯра, тмӯро *суморан, тамурн, натуштен.* — Ни облачка нигде нема на пређашњем небу тмуром. *Митр.* Опет дан пун магле, тмур и наоблачен. *Мас.* Настала [је] тмура позна јесен. *Сек.*

тмӯрав, -а, -о *в. тмуран.* — Стари, хроми ... свијет ... непријазан, тмурав, невесео. *Бег.*

тмӯран и **тмӯран,** -рна, -рно **1.** *који нема (у којему нема и сл.) довољно светлости, мрачан, таман.* — Уском, тмурном улицом иђаху два човјека. *Шен.* По небеском своду тмурном лагано се облак вије. *Митр.* **2. а.** *натмурен, намргођен; лоше расположен.* — Заспа сердар тмуран и уморан. *НП Вук.* Испред мојих врата смјењују [се] некакви тмурни стражари. *Вуј.* Оно [лице] је било још тмурније. *Краљч. С.* **б.** *суморан, туробан, испуњен тешким мислима.* — Њемачки складатељ проводи у Венецији тмурне дане сјећајући се своје младости. *ВУС 1971.*

тмурѝна ж *в. тмора (1).* — Авиони брундају по смрклом преподневу а тмурина расте и притиска мокру земљу. *НИН 1958.*

тмӯрити[1], тмӯрӣм и **тмӯрити,** -ӣм несврш. *чинити тмурним, суморним.* — Ти [облаче] сав суморан јуриш, једини ти ведрину још тмуриш. *Цес. Д.* [Проклиње] судбу клету, ведрину што му мути, тмури. *Кош.* ~ **се** *постајати тмуран, таман, мрачити се; постајати натмурен, мргодити се.* — Још задњи пламсај умрлога дана о руб облака бљедолик се тмури. *Кам.* Шта се мути, шта се тмури? Што облаци небо крију? *Митр.* Марија је дознала и разлог зашто се млинар тмури. *Донч.*

тмӯрити[2], -ӣм несврш. *чкиљити, слабо светлети.* — [Изашао је] из уске и мрачне улице, у којој је тмурио један једини задимљени петролејски фењер. *Маљ.*

тмурнѝна ж *тмурно, облачно, суморно време.* — Сметала му је тмурнина. Пожелео је да оде негде на море, ваљда тамо има сунца. *НИН 1959.*

тмӯрно прил. *на тмуран начин, мрачно; натмурено, невесело.* — Понеки је тмурно, испод ока, гледао потиштену колону. *Ћоп.*

тмӯрнӧст, -ости ж *особина онога што је тмурно.* — Њене очи, осјенчене маглом, тупо тону у тмурности јутра. *Мих.* Сви [су] пуни збиље, тмурности и нуја. *Кош.*

тмурӧ̀ба ж *тмурно време.* — Пробија га студен, ... он гегуца, мијлӣ ... окреће се, гледа кроз сиву тмуробу. *Кош.*

тмӯша ж **1.** *тмина.* — Из тмуше бијелиле се двије главе. *Шен.* Рефлектори су се борили с кишом и тмушом. *Поп. Ј.* Зачеље [партизанске колоне се] од вејавице и тмуше није видело. *Ћос. Д.* Прво свјетло ... се стало помаљати у тмуши његове душе. *Новак.* **2.** покр. *пећина, спиља.* — Слепе пећине се називају и поткапине, тмуше или градине. *Рј. А.*

тмȕшав, -а, -о **1.** *мрачан, таман, пун тмуше.* — Ноћ, мркла и тмушава ... налегла на планину. *Ћос. Д.* Сиво, тмушаво свануће ... завирило [је] у колибу. *И.* **2.** покр. *који није здраве памети, смушен, будаласт. И-Б Рј.*

тмȕшавац, -āвца м покр. *тмушав, смушен, будаласт човек, смушењак. И-Б Рј.*

тмȕшавица ж покр. *тмушава, смушена, будаласта женска особа. И-Б Рј.*

тмȕшан, -шна, -шно и **тмȕшаст,** -а, -о *тмушав (1).* — Иза њих била је мокра тмушна ноћ. *Лал.* Старе тмушне зидине освјетла му недавно ... градитељ Ђироламо Арконати. *Шен.* Блиједо јој свј тлило посизало у тмушасте уске уличице. *И.*

тмȕшити се, -ȉм се несврш. *мрачити се, тмурити се.*— Дан се наизмјенично тмушио и проблењивао. *Лал.* Гомилају се и тмуше облаци, прљави и сиједи крајевима, мрачни и тешки. *И.*

тӧ 1. *с. род јд. од замјенице тај.* **2.** *речца којом се веже главна реченица за зависну која јој претходи (условну, поредбену или др.).* — Ако ти дођеш, то ће и он доћи. *Вук Рј.* Што ми дубље у село, то око нас и за нама све већа чета. *Ад.* Што прије, то боље. *Крањч. Стј.* **3.** (поновљено) *у значењу растављног везника: или ... или, час ... час.* — Погледе [сам] бацао то на она кршна брда ... то на онај китњасти Срем. *Шапч.* Неко кука и нариче то за сином, то за мужем, то за оцем. *Ад.* Клизам се по кољаву путу то лево, то десно. *Дом.* То говор, то смијех, то куцања чаша, то глазба на измјену с домаћим свирцима у мијехове. *Новак.*

тоа̀лет м **1.** *сточић са огледалом, на коме је прибор за дотеривање, удешавање, чешљање.* — Интересовало [ме је] где оно [писмо] лежи ... на тоалету или на прозору. *Вас.* **2.** *в. тоалета (1).* — Сви племићи ће ... тебе обожавати; ти ћеш моћи најукусније тоалет непрестано имати. *Ат.* **3.** *купатило или друга просторија са заходом, клозетом.*

тоалѐта ж фр. **1.** *одело, одећа, хаљине.* — Своју тоалету [сам] мало у ред довео. *Нен. Љ.* Ту сам тоалету имала на бечком ... балу. *Крл.* **2.** *лично спремање, одевање, довођење у ред своје одеће.* — Затворио [сам] врата од кабинета за тоалету. *Мил. В.* Соба за тоалету [беше] начичкана небројем ... отмених сувишности, које су тако потребне женама. *Цар М.* Помагах јој код тоалете. *Матош.* **3.** *тоалет (1).* — На њеној тоалети нашао [је] случајно заложну цедуљу ... на ту бисерну огрлицу. *Крл.* **4.** *тоалет (3).* — Жене су ... одлазиле једна за другом у »тоалету«. *Десн.*

тоалетѝрати се, -ѐтӣрām се сврш. и несврш. необ. *довести, доводити одећу у ред, уредити се, уређивати се.* — Улазиле [су] , у тај обезбеђени вагон, привилегисане госпође, свеже и тоалетиране, јер су безбрижно провеле ноћ у топлој соби. *Нуш.*

тоалѐтица ж *дем. и ир. од тоалета (1).* — Да се цјенка ... над једном тоалетицом коју жели! *Десн.*

тоа̀летнӣ, -ā, -ō *који се односи на тоалету, који служи за тоалету:* ~ соба, ~ сто(л), ~ огледало, ~ вода, ~ папир, ~ сапун.

тӧба ж тур. *в. тобе. Шкаљ.*

тӧбалица ж покр. *водир, брушњача.* — Људи нит' су узели косе, нит' су припасали тобалице с брусовима. *Ћоп.*

тӧбе с тур. заст. *завет.* — Учинио тобе да не пије **вина.** *Вук Рј.*

тобо̀гāн, -āна и **тӧбоган** м енгл. *направа са глатком косом површином за клизање, сузање у седећем ставу (обично за децу).* — Нов је то мост ... изглачан, као склизалиште или тобоган. *Бат.* Малишани ће ... окретати се на вртешкама и јурити на тобоганима. *Пол. 1958.*

тобо̀гāнскӣ и **тӧбоганскӣ,** -ā, -ō *који се односи на тобоган.* — Ауто ... показује тенденцију да што елегантније прође тобоганским серпентинама. *Бат.*

тӧбож и **тӧбоже** прил. *привидно, наизглед, као бајаги, токорсе.* — Странац отишао до прве вароши тобож послом. *Ћоп.* Долазио сваки дан тобож по цигаре. *Леск. Ј.* Праскао [је] и викао, а она га је тобоже стишавала. *Вес.* Крену према врту да тобоже расправља важно господарско питање. *Шен.*

тӧбожнӣ, -ā, -ō *в. тобожњи.* — Сузним очима [ми] захвали на тој тобожњој доброти. *Шен.*

тӧбожњӣ, -ā, -ē *који у ствари није онакав какав се чини да је, који није прави, није истинит, привидан, лажан.* — Не би ни ваљало да је накит у комедији прави, него треба да је патворен и тобожњи, као што је и сама глума. *Вел.* Под неки тобожњи правописни конзерватизам заклањаше се ... пуко незнање. *Јаг.*

тӧболац, -бца и -блца и **тобо̀лац,** -бца и -блца м **1.** *кожна кеса, обично за дуван или новац.* — [Извадио је] из скромнога тобоца нов новцати ... црни сурогат једне форинте. *Шен.* Згњечи онај духан, па тури у један крај својега тобоца. *Лаз. Л.* **2.** бот. *биљни плод који личи на такву кесу.* — Плодница је трогрдна, а плод је тоболац. *Бот.*

тӧболица ж бот. *в. шушкавац (3)* Rhinanthus. *Р-К Реч.*

тоболча́ри м мн. (јд. тобо̀лчār, -ара) зоол. *в. торбари (под торбар).* — Тоболчари

(торбари ...) су врло велика ... хрпа сисаваца. *Финк.*

тòболчаст, -а, -о *који личи на тоболац. Рј. А.*

тòбо̀лчић, тобо̀лчић и **тòбо̀чић, тобо̀чић** м *дем. од тоболац.* — Новчићи су врвили у његов тоболчић. *Павл.* Ево вам мојег тобочића с новцима. *Јов. Ј.*

тòбџибаша м *заповедник, старешина тобџија. Вук Рј.*

тòбџија м војн. *војник који је обучен да рукује топом, артиљерац, топник.* — Ти би требало да си тобџија. Ти би лепо могао повући топ. *Лаз. Л.* Тобџија је добро гађао, једном гранатом рушио је по двије куће. *Вуј.* Беше одслужио свој рок ... у ратној морнарици, као тобџија. *Дов.*

тòбџијин, -а, -о *који припада тобџији*: ~ капа.

тòбџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на тобџије.* — Имали су ти они [деца] и своје тобџијско оруђе ... зовине пуцаљке, праћке. *Богдан.*

тобџѝлук м *тобџијска служба, артиљерија. Вук Рј.*

тồв, тòва м **1.** *товљење, гојење*: стока, говеда, свиње за тов. — Сељаци ће, као кооперанти ... остваривати доходак ... товом стоке. *Вј. 1970.* **2.** заст. *дебљина, ухрањеност, угојеност.* — Широк од това. *Вук Рј.*

тồван, -вна, -вно **1.** *добро ухрањен, утовљен, гојан; дебео.* — Суви, товни ... здрави, кљасти ... сваког некуд ђаво носи. *Радич.* Вук кроз плот видје како овна товна у дворишту парају пастири. *Цес. Д.* **2.** *који служи за товљење, који се тови за клање*: ~ свиња, ~ стока.

тòвар м **1. а.** *оно што је натоварено, терет који се носи (на леђима, на товарним животињама, на возилима)*: скинути ~ с леђа, с кола, с брода. — Са угинулог коња, који је носио тешки митраљез, скину товар. *Чол.* Сељаци су ... стално нешто туткали око ступаца, бојећи се да им нешто од товара не испадне. *Ћос. Д.* **б.** *терет, количина робе или материјала која се одједном понесе, натовари.* — Опремај ми ђога јединога, и опремај товар трговине. *Ботић.* Доносили су [људи] ... товаре робе упљачкане. *Десн.* **в.** *старинска мера за тежину, количину материјала (обично 100 ока, тј. колико се одједном може натоварити на коња).* — Имао је огромну ливаду ... где је косио преко 350 товара сијена. *Вујач.* **2.** покр. **а.** *магарац.* — Купујући и продавајући товаре дође до новаца. *Дов.* погрд. *за човека.* — Не лупај, товаре! — шапну између зуба парок. *Војн.* **б.** зоол. *в. ослић (2) (врста морске рибе)* Merlucius vulgaris. *Вук Рј.*

това̀рак, -рка м покр. *дем. од товар (1б).* — Ево сам вам један товарак дрва дођерô. *Рј. А.*

тòварац, -ā̀рца и **тóварац,** -рца м **1.** *дем. од товар (1б), мали терет.* — Шта је теби, баба, у товарцу, у товарцу на малом магарцу. *Вук Рј.* **2. а.** *дем. од товар (2а), магарчић. Рј. А.; Бен. Рј.* **б.** *магарац, магаре. Рј. А.* **3.** *товарни коњ. Рј. А.* **4.** зоол. *врста корњаша који живи на грмљу* Elytrodon. *Рј. А.*

Изр. морски ~ зоол. *в. ослић (2) (врста морске рибе). Рј. А.*

товàрāч, -а́ча м *радник који ради на утовару робе, утоваривач.* — Сада сам био товарач. *В 1885.*

товàрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на товараче. Прав.*

товàрāш, -а́ша м *товарач.* — фиг. ир. Данас признати товараши културе ... најбоље показују да је у њих тврда и дебела љуска. *Ков. А.*

тòварење с *гл. им. од товарити (се).*

товàрија ж покр. *мањи дрвени суд за воду или за вино.* — Донесу товарију (чутуру) вина, у којој је око 10 врча или ока вина. *Рј. А.* Приправио [сам] товарију и наточио капцу руњеша, да старац ... лакше приповиједа. *В 1885.*

тòвāрина ж покр. *в. товарнина.*

тòварина м *аугм. и пвј. од товар, магарчина. Рј. А.*

тòварити, -ӣм несврш. **1. а.** *стављати, слагати, подизати на кога или што (као терет, ради преношења)*: ~ дрва, ~ жито, ~ вреће. — Не бих га [рањеника] опет смео товарити на кола. *Лаз. Л.* Скидали [су] дијелове митраљеза и товарили на себе. *Чол.* **б.** *снабдевати или пунити товаром, оптерећивати бременом, товаром*: ~ коња, магаре, ~ кола, вагон. — Доље се колица ковчега товаре пред хотелом. *Уј.* **в.** *трпати, гомилати (негде у нешто).* — Секао [је] лед на Дунавцу и товарио га у леденицу. *Чипл.* **2.** фиг. *оптерећивати кога чиме, пребацивати на ког.* — Гдјекоји учитељи збиља превише тога товаре на малу главу [детета]. *Шен.* Измишља преваре, фалсификује документе, товари на ме дугове. *Каш.* Сватко препушта бригу за сиротицу Исусу и све товари на божју вољу. *Бен.* **3.** фиг. *подваљивати коме, магарчити, самарити, насамаривати кога.* — Сви заједно ... товаре оне што пролазе средином сокака. *Срем.* Састане га, товари га ласкањем. *Матош.*

Изр. ~ на врат (на леђа) коме *наметати као обавезу, бригу*; ~ на душу коме *пребацивати на кога одговорност за нешто.*

~ **се 1.** *повр. према товарити (1б).* — Стојим ту и товарим се гријесима! *Шов.* **2.** *уз. повр. према товарити (3).* — Ако се не свађају [њифте], а они се задевају или »товаре« узајамно. *Срем.* **3.** *гомилати се, падати на кога или што, оптерећивати кога или што.* — О несрећо, да те бог убије, свагда си се на нас товарила! *Њег.* Једва [се] могао кретати, јер му се на душу стала товарити мòра туге. *Бен.*

товàрић м *дем. од товар (2), магарчић. Вук Рј.*

тòварица ж покр. *магарица, ослица. Вук Рј.*

тòварйште с *место где се товари, место утовара и истовара. Р-К Реч.*

тòвāрнӣ, -ā, -ō **а.** *који служи за товарење, превношење терета:* ~ стока, ~ коњ, ~ кола. **б.** *употпуне који се односи на товар, товарење:* ~ лист, ~ транспорт.

тòвāрнӣк м *коњ који носи товар, товарни коњ.* — Одагна добивено благо на хиљаде коња товарника. *Март.*

тòвāрнина ж *уже за причвршћивање терета на самару. Вук Рј.*

тòвāрница ж **1.** *самар. Рј. А.* **2.** *товарни лист, спроводница за терет који се превози. Рј. А.*

тòвāрскӣ, -ā, -ō покр. *који се односи на товар (2а), магарећи. Вук Рј.*

тòвāрски прил. *као товар (2а), магарећи. Вук Рј.*

товàруш м покр. *друг, другар; брачни друг, муж. Рј. А.*

товàруша ж *кобила која носи терет, товарна кобила. И-Б Рј.*

товàрушица ж покр. *другарица, жена, супруга.* — Уз ... смијех прескочи поштовану »товарушицу« ... пургера Погачића. *Матош.*

тòвāрче, -ета с **1.** *дем. од товар (1). Р-К Реч.* **2.** покр. *магаре. Вук Рј.*

товàрчина ж *аугм. од товар. Р-К Реч.*

тòвāрчић и **товàрчић** м **1.** *дем. од товар (1б).* — Пошто, бато, тај товарчић? — Четрдесет и пет, господине. *Рад. Д.* **2.** *дем. од товар (2а), магарчић. Вук Рј.*

тòвидба ж *тов, товљење.* — Даде се гроф на товидбу волова. *Том.*

тòвилйште с *место (зграда, зграде са двориштем и сл.) где се тови стока, нарочито свиње.* — Довршили [смо] ... велико товилиште за четири стотине свиња. *Пол. 1950.* Отворићемо товилиште шарана. *Пол. 1959.* Био је чак у Африци да би зарадио новаца за градњу модерног товилишта у свом дворишту. *Вј. 1971.*

тòвйлњāк м *в. товилиште.* — Трећег љета метну их у нови рибњак, товилњак, гдје до јесени дорасту за продају. *Финк.*

тòвити, -йм несврш. *обилно хранити стоку да се добро угоји, гојити.* — Ми товимо сва друга створења да утовимо себе. *Богд.*

~ **се** *добивати у тежини обилно се хранећи, гојити се.* — [Кажу] да се каним товити и сладити, док други прољевају крв. *Шен.*

тòвјелица ж покр. *столичица без наслона.* — Товјелицу ... јој стављa испод ногу. *Војн.* Сјела је на товјелицу. *И.*

тòвљāч, -áча м *онај који тови стоку.* — Кооперанти у Банији ... никад [се] прије нису могли мјерити с барањским товљачима свиња и говеда. *Вј. 1970.*

товљèнӣк, -йка м **1.** *домаћа животиња (обично свиња или говедо) која се тови за клање.* — Испод сламе извирала [би] њушка товљеника. *Бен.* Број товљеника [волова] ... треба ... да порасте на преко 300.000 комада. *Пол. 1959.* **2.** фиг. погрд. *угојен, ухрањен човек.* — Поред нас, за спојеним столовима, запило се друштванце товљеника, задриглих сподоба и цикотавих плавуша. *Пол. 1973.*

товљèница ж *она која се тови за клање.* — Била је раздебљана, набијена неким жутичавим салом, као гуска товљеница. *Божић.*

тòвљѐње с *гл. им. од товити (се).*

тòвнӣк, -йка м *в. товљеник.* — Посече [му] и вола товника. *Вес.* Ухрани ... барјактар и товника бегу. *Мул.*

тòвњāк, -áка м мед. *дебело, гужње црево. Р-К Реч.*

товрљати, -ām несврш. *брбљати, чаврљати.* — Уживао [је] у оваквом причању и још би изазивао поручника да товрља и даље. *Лаз. Л.*

тóга ж *горња хаљина пунолетних грађана у старом Риму.* — Оба цезара ... бацише своје тоге, своје дугачке струке преко рамена. *Нвн. Љ.* За његовим корацима шушташе пурпурна тога. *Матош.*

тогòдишњӣ, -ā, -ē *који важи те године (о којој се говори).* — Ту је била столица и средиште тогодишње сеоске владе. *Јурк.*

тóде прил. покр. *овде, ту.* — Ја те тражим по вашару, а ти тоде. *Торд.*

тòжјӣ, -ā, -ē нар. (кад се избегава помињање бога) *божји.* — Имена ми тожјега! *Вук Рј.*

тòз[1] м тур. **1.** *прах, прашина. Шкаљ.* **2.** *талог од кафе.* — Шаре од тоза који се слијева низ шољицу треба да кажу кад ће се он, Рецеп, извући из затвора. *Бан.*

тòз[2] *узвик којим се коњ гони да се повуче унатраг. Вук Рј.*

то̀зање с *гл. им. од тозати.*

то̀зати, -ам несврш. *узвикивати коњу тоз да пође унатраг*; исп. тоскати. *Вук Рј.*

то̀злуке, то̀злӯкā ж мн. и **то̀злуци,** то̀злӯкā м мн. тур. *доколенице од чохе или сукна које се са стране закопчавају.* — У Тиме тозлуке и каиши на опанцима преплетени као и у Живка. *Лаз. Л.* Лабави тозлуци, рђаво закопчани, лапћу му око нога. *Бор.*

то̀злучине, -йнā ж мн. *аугм. и пеј. од тозлуке и тозлуци.*

то̀јага ж *тољага.*

тојѝшњӣ, то̀јишнӣ и **то̀јушнӣ,** -ā, -ō и **то̀јушњӣ,** -ā, -ē покр. *в. толишњи*; исп. толицни. — Згодан ли си, иако си тојишни. *Мат.* Ено тојушни [је], колико тај мали. *Рј. А.*

то̑к[1], то̑ка и то̀ка м **1. а.** *течење, кретање живе воде.* — Уз супротну испупчену ... обалу водени ток ће бити спорији, па ће се тамо вршити нагомилавање материјала. *ОГ.* Полако, лакше од тока споре реке, плови чамац по реци. *Чипл.* фиг. Врнут ће он токове живљења у планини опет по старом. *Божић.* **б.** *правац текуће воде, линија, пут којим протиче река, поток и сл.*: горњи ~, доњи ~. — Пошто су токови ових река управљени према Београду, то се у њему мора извршити концентрација речног саобраћаја. *Цвиј.* Да је наша Грабовица обрнула ток уз чаршију, и то нас не би тако зачудило као овај глас. *Ранк.* **в.** *упоште кретање течности или течност у кретању по каквој површини.* — Сузе се лију током и падају с лица бледа. *Митр.* Многе бактерије ... живе ... у дугачким нитима или скупинама, где су поједине станице слијепљене заједничким слузавим током. *Бот.* **г.** (бели ~) мед. *одлив из материце, бело прање,* fluor albus. *Рј. А.*; *Деан. Рј.* **2. а.** *кретање у простору или по каквој површини*: ~ саобраћаја, ~ возила. — Кола су успорила ток. *Торб.* Полумртва [ветрењача] на по ока прати облака ток. *Чипл.* **б.** *ширење, простирање.* — Ток свјетлости је мелем мојих најтежих рана. *Уј.* Ако је површина од 1 м² расвијетљена са 1 лукс, онда кажемо да на њу долази ток свјетлости од 1 лумена. *Физ. 1.* **3.** *правац и начин којим се нешто развија, збива, тече*: ~ припрема, ~ развоја. — Испит тече правилним својим током. *Дом.* Тако је Адилов живот ударио новим током. *О-А.*

Изр. бачва (буре и сл.) на току *начета бачва (или слични суд) с пићем, из које се по потреби точи пиће.* — Из једне бачвице на току налије му чашу. *Тип.* Пришао [је] најмањој бачви, у којој је боље вино на току. *Кал.*; у току, током *у служби предлога с временским значењем: за време, у доба трајања.* — Током дана добићеш једно писмо. *Цар М.* Молим [вас] да ми се у току разговора не приближујете. *Матош.*

то̑к[2], то̀ка м *корице, футрола, кутија.* — Отворио [је] заклопац тока, из којега густи низови алема чаробно засинуше. *Шен.* Из клобука се исклизне нешто четверокутна и црљена, налик на ток у какав се справљају земљовиди. *В 1885.*

то̀ка[1] ж тал. *врста капе (обично женске) без обода, начињене од штофа.* — Под током вирила су јој два-три чуперка златне косе. *Бег.* Пелц око врата и токе на глави уоквиривали су љупка ... лица дама. *Јак.*

то̀ка[2] ж тур. *копча.* — Опанци на току с каишевима. *Мул.*

то̀кавица ж бот. *врста биљке* Typhoides arundinacea. *Сим. Реч.*

то̀кāј, -ája и **токáјац,** -јца м *вино из околине Токаја, града у северној Мађарској.* — За продају носимо фина вина ... никаковом токајцу не уступа. *Игљ.* Ми ... смо пили — пили ... самога токајца. *Шен.*

то̀кāјскӣ, -ā, -ō *који се односи на Токај, који оданде потиче*: ~ вино.

то̀калија м тур. **1.** *онај који носи токе.* — Све атлије и све токалије. *Вук Рј.* **2.** *ђечерма или џемадан искићен токама. Шкаљ.*

то̀кало и **то́кало** с покр. **1.** *в. точило (1).* — Оће мени под гором лако за дрва ... припнемо се горе па уз ово токало отиснемо доље трупаца и балвана, па салете до пред кућу. *Рј. А.* **2.** *струга, рупа, пролаз кроз који се провлаче пси, мачке и друге мање животиње. Рј. А.*

то̀кār, -ара м *занатлија који од дрвета или друге какве грађе реже разне ситне предмете, стругар.* — Он је ... нимало лошије од токара, знао израђивати разне предмете од дрвета. *Шов.*

тока́рēње с *гл. им. од токарити.*

токàрија ж *токарски занат, токарство; токарски производи.*

тока́рити, то̀кāрӣм несврш. *радити на токарској машини, на стругу. Рј. А.*

то̀кāрница ж *радионица у којој се израђују токарски производи.* — Има атеље ... велик, лијеп, претворен у галерију и токарницу. *ВУС 1971.*

то̀кāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на машину и алат за токарење*: ~ клупа, ~ струг, ~ строј, ~ занат.

то̀кāрски прил. *на токарски начин, токарским поступком.*

тока́рство с *токарски занат, рад токара. Рј. А.*

то̀ката ж тал. муз. *краћа композиција за клавир или оргуље, најчешће у брзом темпу, у којој се десна или лева рука често смењују*

приликом извођења једне нотне фигуре. — »Нетко« би одсвирао по коју токату. *Крл.*

то̀ке, то̑кā ж мн. тур. *металне плоче и дугмета пришивени на предњем делу ђечерме или џемадана, које се стављају као украс, а некада и за заштиту груди у биткама.* — Сврх јечерме токе убојите, златне токе од четири оке. *НП Вук.* По долами сребрне токе с позлаћеним пуцима. *Вес.* На прсима сијеваху му велике сребрне токе. *Шен.*

то̀кмак м тур. **1. а.** *мал, бат.* — Неки разбијају стијене големим токмацима. *Креш.* **б.** *мали топуз. Вук Рј.* **2.** *здепаст човек.* — Бугарин је токмак, што значи кратак, збијен, плећат. *Цвиј.* **3.** *блесав човек, глупан.* — Називала га је токмаком који није у стању да нађе себи никакав честити посао. *Бан.*

то̀кмачина м *аугм. и пеј. од токмак. Прав.*

то̀кмачић м *дем. од токмак. Вук Рј.*

то̀кнути[1], -нēм сврш. дем. *мало наточити, уточити.* — Токни дјетету вина у чашу, уточи му га мало. *И-Б Рј.*

то̀кнути[2], -нēм сврш. *пасти нагло, сурвати се.* — Нађе се склупчан у рогозници . . . као да је токнуо с крова с бусом шевара. *Божић.*

токо̀вито прил. *као токови, бујице.* — То долази изненада, као бујице и провале, у наносима и врлетима, токовито. *КН 1960.*

то̀корсе прил. *тобоже, као бајаги.* — Уђе Ђура са Спасојем, па се мало поводе — токорсе пијани. *Глиш.* Митар се, токорсе, нешто замислио, као да ће нешто крупно казати. *Радул.*

то̀коршњӣ, -ā, -ē *тобожњи.* — Камо тај наш токоршњи господар? *Вук Рј.*

токсика̀ција ж *тровање. Вуј. Лекс.*

токсико̀лог м *стручњак који се бави токсикологијом.*

токсиколо̀гија ж грч. *наука и грана медицине (судске, индустријске и др.) која се бави изучавањем отрова и њихових деловања на организам, као и питањима установљавања и лечења односно спречавања тровања.*

токсико̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на токсикологе и токсикологију.*

токси́ни м мн. (јд. то̀ксӣн, -и́на) грч. *отровне беланчевинасте материје које стварају микроорганизми, неке животиње и биљке.* — Многе бактерије (редовно паразити) стварају отровне спојеве или токсине, који узрокују разне болести. *Бот.*

то̀ксичан, -чна, -чно и **то̀ксичкӣ,** -ā, -ō *који садржи токсине; отрован:* ~ спој.

то̑ла ж покр. *сто(л).* — Хусо сједи бану уз кољено, и пред Хусом тола постављена. *НП Херм.*

то̀лвај и **то̀лвај** м мађ. покр. *лопов, лупеж, пљачкаш, варалица, разбојник.* — Држите, дечаки, тога толваја. *Матош.*

толера̀нтан, -тна, -тно лат. *који се према некоме или нечему односи помирљиво, либерално, без крутости и искључивости, трпељив, помирљив.* — Грције је толерантан спрам свију позитивних религија. *Петрон.* Грчка црква [је] била и толерантнија према употреби народних језика у литургији. *Барац.*

толера̀нтно прил. *на толерантан начин, трпељиво, помирљиво.* — Има их који јасно виде формализам . . . али се држе . . . толерантно. *Зог.*

толера̀нтно̄ст, -ости ж *особина онога ко је толерантан, трпељивост, помирљивост, сношљивост.*

толера̀нца ж *в. толеранција.*

толера̀нција ж *толерантан, помирљив однос; допуштање, признавање нечега.* — Јосип II издао је едикт о толеранцији свих вјера. *ОП 1.*

толери́рати, -ѐрӣра̄м и **толѐрисати,** -ишēм несврш. *прихватати, допуштати, мирити се с чим.* — Пјевање је забрањено, али је недељом ипак толерирано. *Чол.* Римска власт није толерирала покрет који је захтијевао једнакост робова и господара. *Ант.* Принуђени смо да гледамо и да толеришемо и оно што нам се често не свиђа. *Б 1958.*

то̀ли[1] и **то̑ли** везн. покр. *(а)камоли.* — Како га муке беху обузеле, он га није честито ни видео а толи познао. *Вес.* Код нас [је] трудно . . . путом ходит, толи беспутицом. *Њег.*

то̑ли[2] (често у вези с: коли) прил. покр. *толико; тако.* — Гледао ме је чудно, толи чудно. *Шен.* Без мене мисли остати и побратимства раскинути вез, што толи мучно неговах га ја. *Кост. Л.* Књижнице казнених завода поправљене су коли с обзиром на број књига толи с обзиром на вриједност књига. *Мј. 1926.*

то̀лик, -а, -о *в. толики.*

то̀ликā̀ран, -рна, -рно и **то̀ликā̀чак,** -чка, -чко *аугм. од толики.* — Рог Роландов је толикаран колика је греда. *Вел.* Толикачки дјечак, па се не сраниш свашта диванити. *И-Б Рј.*

толи̏кӣ и **то̀ликӣ,** -ā, -ō зам. **1.** *који је по величини, износу и сл. као и појам с којим се упоређује, који је те величине, износа, узраста и сл.:* исто ~, приближно ~. — И мој је син толики колики и твој. *Ред.* Та не би се бојô још толики да сте. *Змај.* **2.** (с везником »да«) *који је по величини, износу и сл. такав да то доводи до последица које се констатују.* — Светлост [звезда] је била толика да тај

човек никада у животу није знао ни за мрачну шуму ни за мрачну стазу. *Дуч.* **3.** *који се истиче, пада у очи величином, износом, количином или значајем, рангом.* — Толике [су ми] године на грбачи. *Вел.* Отпочели смо разговор о незгоди са вином . . . — И јесте штета . . . толико вино. *Андр. И.* Није прије годину двије нити снивао . . . да ће знати пред конобарима толикога господина играти. *Коз. Ј.*

Изр. ~ и ~ *уместо броја, кад се жели избећи изричито одређивање количине или кад се она не зна.* — И они се по њој [мениси] обвезују као суобвезници или јамци на толику и толику суму. *Мј. 1926.*

толи̏кō и **тòлико** прил. **1.** (*кад је количина, износ и сл. као и у неком другом случају*) *у тој количини, у тој мери, у том износу*: исто ~, готово ~. — Шта је Смирна? . . . то је стотинак породица, педесетак турских и толико грчких. *Андр. И.* **2.** (с незником »да«) *кад о великој количини, износу, степену и сл. сведочи нека последица, појава везана за такву количину, степен.* — Хелена је била толико лијепа да се код ње . . . није опажала ни сјена кокетности. *Крањч. Стј.* **3. а.** *упошите кад је реч о великој количини, броју и сл.* — Гледаш ме с толико љубави. *Уск.* Стала је поново ту . . . где се нашла прије толико мјесеци. *Бег.* **б.** *у временском значењу*: *тако много времена, тако дуго.* — Шта вам је човече? Где сте толико? *Каш.* Забринула се [Анђа] што јој нема дјетета за толико с воде. *Коч.* **4.** *у препричавању, уместо казивања одређеног броја.* — Ето [риба има] у том мору толико, у том језеру толико, у тој реци толико! *Дом.*

Изр. колико- ~ *в. уз колико (изр.).* — Ја сам и сам науман да, колико-толико, помогнем народу. *Дом.*; свако толико *с времена на време.* — Шетао је, махао рукама, пламсао у лицу и свако толико клицао. *Наз.*; ~ и ~ *уместо одређивања бројног износа, кад се он не зна или се не сматра потребним да се одреди.* — Ту је . . . толико и толико накнаде за прекинути рад у механи. *Дом.* Дала сам за њ [мужа] толико и толико. *Цар Е.*; ~ и чини *ништа за то; не мари.*

толикòбрòјан, -јна, -јно *толики (3), многобројан.* — Стегнуте у целину ове песме, за разлику од толикобројних збирки заиста представљају јединство. *Михиз.*

толиковѐкōвнӣ, -ā, -ō, ијек. толиковјѐкōвнӣ *који траје много векова, вишевековни, вишестолећни.* — Сирота земљо српска! Толиковековна борба, толики напори и тако ванприродне жртве! *Јакш. Ђ.*

толиковјѐкōвнӣ, -ā, -ō, ек. толиковѐкōвнӣ.

толикогòдишњӣ, -ā, -ē *који траје много година, дугогодишњи.* — Знам да ће вам бити пријатније да се сами разговарате . . . после толикогодишњег растанка! *Срем.* Моје толикогодишње чизмарење није унесло што ево теби једна година. *Ков. А.*

тòликрāт и **тòликрāти** прил. *толико пута.* — Толикрат се мати удаје, коликрат је пуница. *Рј. А.* Твој мили звон, ког слушô толикратӣ! *Марк. Ф.*

тòлити, -ӣм несврш. *ублажавати, блажити, смиривати.* — Лепиња је . . . настала у . . . халапљивим . . . устима толећи јутарњу глад. *Чипл.* Још Он оста . . . муке да им толи. *Кош.*

толи̏ција и **толи̏ција** ж покр. *толико људи, толики број мушких особа.* — Нека вас не иде толицина (толициња). *И-Б Рј.* Толициња рашта га [духовника] пратите? *Њег.*

толи̏цкӣ и **тòлицкӣ,** -ā, -ō *в. толицни. Р-К Реч.*

толи̏цкō и тòлицко прил. *в. толицно. Р-К Реч.*

толи̏цнӣ и **тòлицнӣ,** -ā, -ō *дем. од толики.* — Знам га [г. Перу] кад толицни беше! *Срем.* Ојуначите то ваше срдашце, што је сада ваљда толицно колик је љешник. *Вел.*

толи̏цнō и **тòлицно** прил. *дем. од толико.* — Вјере ми, толицно бих им оточио и крви своје! *Гор.*

тòли̏ч прил. покр. *малочас, мало пре*; исп. отоич. — До толич [је била] одора убрана. *Март.* Толич је прошао. *Рј. А.*

толи̏чкӣ и **тòличкӣ,** -ā, -ō (ретко неодр. толи̏чак и тòличак, -чка, -чко) покр. *дем. од толики.* — Нарастао је ето толичак да га једва видиш. *Рј. А.*

толи̏чкō и **тòличко** прил. *дем. од толико.* — Дај ми само толичко количко стане на врх прста. *Рј. А.*

толи̏шнӣ и **тòлишнӣ,** -ā, -ō (ретко неодр. толи̏шан, -шна, -шно) *дем. од толики.* — Није марила што је толишно дете родила. *Н. прип. Вук.* Угледа је малену, толишну, није јој било ни пет шест година. *Лаз. Л.* Знаш ли ти . . . да сам и ја био толишан како ти сада? *Цар Е.*

толи̏шнō и **тòлишно** прил. *дем. од толико.* — Озона има . . . непрестано у ваздуху, али толишно мало да се не може определити на меру. *М 1867.*

тòлковā̏ње с *гл. им. од толковати.*

тòлковати, -кујēм несврш. рус. заст. *тумачити, објашњавати.* — Драга драгоме сан толкује. *НП Вук.* Митрополит нама узе те толкује некакве каноне. *Дом.* Тада ми заденуше две медаље . . . А ја сада мислим да ли је то стварно за јунаштво и све више толкујем да није. *Ћос. Д.*

то̀лмāч, -а́ча м мац. заст. *в. тумач.* — Паша је Шувајлија толмач. *Њег.*

толма́чев, -а, -о *који припада толмачу. Вук Рј.*

толма́чёње с *гл. им. од толмачити.*

толма́чити, то̀лмāчӣм несврш. заст. *в. тумачити.* — Е сад, ја . . . не знам газда Сибина . . . него ће она мени да толмачи ко је био газда Сибин! *Срем.*

толу̏о̄л, -о́ла м хем. *органско ароматично једињење које се добива при коксовању угља или прерадом нафте, метил-бензол.* — Из сировог бензола добива се . . . сировина која служи за производњу боја . . . толуол — из кога се производе експлозиви, боје, мириси и сахарин. *КН 1960.*

то́ља ж покр. *дрво које је привезано уз косиште, да при кошењу жита равномерно обара и слаже жито. Вук Рј.*

то̀љага ж **1.** *батина, јак штап који служи за поштапање, као средство за нападање или одбрану.* — Старац . . . држи у руци дугачку тољагу и њоме се поштапа. *Дед. В.* Ера је чувар воћњака . . . у руци [му] крива и ћошкаста тољага са челичним шиљком. *Андр. И.* Српијански сељаци [су отпочели] . . . голим шакама и тољагама . . . ослобођење народа. *Сек.* **2.** (обично у мн.) *ударци штапом, шибом или др. (као казна), батине.* — Ухвати нам попа Головића, те м' удари стотину тољага. *НП Вук.* Удрите му тридесет тољага. *И.*

тољàгāр, -а́ра м *онај који се бори тољагом, онај који некога туче, батина, батинаш.* — Камо вам пушке, тољагари? — обрати се . . . четничкој маси на насипу. *Лал.*

тољàгати, -а̄м несврш. *тући, батинати.* — Нећу ја, некрсте, да ме због тебе тољагају. *Лал.*

тољàгāш, -а́ша м *тољагар, батинаш.* — Иде полако према тољагашу, жељан неке освете. *Наз.*

тољага́штво с *особине, поступци, метод тољагаша; безобзирно обрачунавање.* — Частан назив Новинар [ће] постати срамота, не савлада ли прави журнализам игноранције . . . и клеветничког безименог тољагаштва. *Матош.*

то̀љажина ж *аугм. од тољага. Рј. А.*

то̀ља̄ње с *гл. им. од то̀љати.*

то̀ља̄ње с *гл. им. од то̀љати се.*

то́љати, то̀ља̄м несврш. *косити жито обарајући га у правилне наслаге, помоћу тоље. Вук Рј.*

то̀љати се, -а̄м се несврш. уз. повр. покр. *ударати један другог.* — Када се деца свечера растају, гледају да једно друго удари. Тој игри веле: тољати се. *Рј. А.*

то̀љашкē и **то̀љашки** прил. покр. *ударајући пушком као тољагом, млатимице.* — Бране се [Кучи] ножевима и пушкама тољашке. *Миљ.* Ударио га пушком тољашки. *Вук Рј.*

то̀љēње с *гл. им. од толити.*

то̑м и **то̀м** м грч. *свеска, свезак; књига (некога већег дела).* — Игуман . . . ће лупкати прстима по дебелим томовима црквених књига. *Ранк.* Све су то дебели томови, као од неких знанствених дјела. *Бег.*

То̀ма и **То́ма** м *мушко име.*

Изр. **неверни, неверовани ~** *(по Библији, према имену Христовог апостола који није поверовао да је Христос ускрсао, већ је хтео да се лично осведочи), онај који не верује, који сумња у све.* — Сви [су] они, неверне Томе по природи, навикнути да у све сумњају. *Рад. Д.* Јој, драги Мартине, али сте тврде главе, прави невјеровани Тома. *Шен.*

томàхāвк м енгл. *бојна секира Индијанаца Северне Америке.* — Ја га нећу убити, али . . . одсјећи ћу му томахавком обадвије руке. *Јонке.*

То̀мāш м *мушко име.*

Изр. **невјеровани ~** *в. уз Тома (изр.).* — Осјетио је господин поручник Лулић око себе невјероване Томаше. *Крл.*

то̀мбак м тур. хем. *месинг. НХ.*

то̀мбола ж тал. **1.** *врста лутрије, игре на срећу.* — Гледају ме зачуђеним очима, округлим као бројеви томболе. *Вучо.* Игра се шаљива пошта и томбола. *Сим.* **2.** *главни згодитак у тој игри. Кл. Рј.*

то̀мболо м (мн. -ли) тал. геогр. *пешчани спруд у мору који се спојио са копном.* — Овакав пруд [који се спојио са сусједним оточићем] зове се превлака или томболо. *ОГ.*

то̀мбула ж *в. томбола.* — [Хармоникаш] долази у Касину ради томбула, које сви радо . . . овде играју. *Срем.*

томѝзам, -зма м теол. *учење Томе Аквинског, које је признао папа Лео XIII и прогласио (1879. године) званичном филозофијом римокатоличке цркве. Вуј. Лекс.*

томѝњача ж агр. *врста јабуке. Тод.*

То̀мѝње и **То́мињe** с *Томиндан, празник св. Томе, који се слави 6/19. Х. Бен. Рј.*

то̀мист(а) м теол. *присталица, следбеник учења Томе Аквинског.* — Док су томисти хтјели да разумом све схвате и силогизмима све докажу . . . дотле су фрањевци наглашивали више контемплацију и мистицизам. *Водн.*

томѝстичкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на томисте и њихово учење.* — Дантеовска дисциплина је најпрозирнија тамо гдје је чиста томистичка логика. *Крл.*

то̀мити, -ӣм несврш. *притискивати, пригушивати. Р-К Реч.*

~ **се** *савлађивати своје жеље и прохтеве, уздржавати се.* — Изједала се, сиротица! А он се морао суздржавати и томити, да не учини шта горе. *Франг.*

то̀мљёње с *гл. им. од томити (се).*

То́мо м *мушко име.*

Изр. невјеровани ~ *в. уз Тома (изр.). Шен.*

то̀мпус м фр. *врста цигаре.* — Трећи је . . . пушио парче томпуса. *Вучо.* Промоли се огроман један подвољак испод томпуса. *Вас.*

то̀мруке ж и **то̀мруци,** то̀мрӯкā м мн. тур. *в. клада (3).* — Показаше ми роба скрушеног: у томрукама ноге скљештене. *Јакш. Ђ.* У томруцима крај воштанице мотрила је кроз решетке на царски друм. *Петр. В.*

томрукха̀на ж тур. *тамница, затвор у који се стављају они који су осуђени на казну да буду у томруцима.* — Тамнице градске све ми прегледај и томрукхане . . . да није коју рђа попала. *Јакш. Ђ.*

то̀н[1] м грч. **1. а.** физ. и муз. *звук, који настаје при правилном трепереньу каквог еластичног тела и код кога разликујемо висину, јачину, боју и трајање.* — Горњи тонови који су помешани са основним тоном чине боју тона. *Физ. 3.* Однекуд допираше до нас тонови од фагота. *Лаз. Л.* Као да су засвирале оргуље у најдубљим тоновима. *Пав.* **б.** лингв. *акценат, нагласак.* **2. а.** *боја, нијанса боје у сликарству.* — Шумановић . . . не ставља тонове један крај другога, он у шидским пејзажима поставља боју једну преко друге. *КН 1955.* Далтонист види на пр. црвену и зелену боју као различне тонове жућкастосиве боје. *НЧ.* **б.** *основни изглед, утисак који оставља нека слика и њене боје или неки предмет посматрања*: таман ~, плавичаст ~. — Кожа на лицу добила тон ружичаст. *Сек.* Тамне очи добише љубичаст тон. *Андр. И.* **3. а.** *начин говора, писања, обраћања и сл.*: оштар ~, нежан ~, уздржан ~. — Говори покровитељским тоном. *Фелд.* Главну је пажњу изазвао тон којим је чланак написан. *Л-К.* **б.** *начин понашања, опхођења (у додиру с другима, у друштву).* — Наташа је прва дала тон благданском весељу. *Крањч. Стј.* Енглези избегавају из обзира доброга тона свако утркивање . . . у друштву. *Дуч.*

Изр. бити у тону (са чиме) *бити у складу (са чиме).* — Ништа од свега тога што [Јоаким] . . . ту каже . . . не одговара ситуацији, није у тону с њом. *Поп. П.*; да(ва)ти ~ *одредити, одређивати стил, правац, смер, начин чега.* — [Љубица] је показивала . . . воље за отпор . . . против оних који су . . . давали . . . тон тадашњем друштвеном животу. *Бошк.* Политички дневник »Позор« . . . је . . . управо давао тон и смјер јавному саборскому раду. *С 1911.*

то̀н[2] м заст. *тоњење.* — Тоном тоне, тонући бесједи. *НП Вук.* Моја срећа — кита сува цвећа. Ја је гледам како тоном тоне. *Кош.*

то̀на и **то́на** ж енгл. **а.** *мера за тежину од 1000 кг* (t): ~ угља. **б.** *мера носивости брода, бродског простора (2,83 м*[3]*).* — Носивост сваког брода одређује се волуменским или регистарским тонама (Rt). *ОГ.*

тона́жа ж *носивост, запремина брода (у регистарским тонама).* — Дунав и Тиса . . . су пловни и за бродове веће тонаже. *ЛМС 1949.*

тоналѝтēт, -éта м фр. **1.** муз. *систем, међусобни однос тонова; хармонијска основа композиције.* — [Мокрањац је] из различитих мотивских елемената остварио јединство тоналитета. *Коњов.* Тоналитет је првенствено хармонијски појам, па се може дефинирати и као хармонијско-функционални систем који је основа за хармонијску изградњу композиције или појединога њеног дијела. *Муз. Енц.* **2.** слик. *основна, преовлађујућа боја, колорит. Кл. Рј.*

тоналѝтēтнӣ, -ā, -ō *који се односи на тоналитет.*

тоналѝтēтно прил. *у погледу тоналитета.* — Збор звучи хомофоно, у немиру контрапунктског карактера: типичан пример Мокрањчеве мајсторије. Он . . . ту само припрема успон, који ће донети и унети новим елементима и мотивски и тоналитетно. *Коњов.*

то̀нā̀лнӣ, -ā, -ō *који се односи на тон, тонски.* — Тонална структура музике као симбол одговара извесним облицима људског осећања. *КН 1955.*

то̀нā̀лно прил. *у погледу тона, тоналитета.* — Тонално, он сведочи о изванредној инвенцији свога »композитора«, да херојски мотив оплете финим . . . штимунгом. *Коњов.*

тона́лнōст, -ости ж *однос, склад тонова.* — Фигуре . . . имају за циљ . . . да понављањем истих речи и израза у више стихова . . . дају читавој песми одређену емоционалну тоналност. *Т. књ.*

то́нац, -нца м бот. *медунац (врста храста)* Quercus lanuginosa. *Сим. Реч.*

тонзѝле, -ӣлā ж мн. лат. анат. *крајници. Кл. Рј.*

тонзу́ра ж лат. *обријани круг косе на темену код католичких свештеника.* — Његово . . . лице [било је] с калуђерском тонзуром. *Јов. С.* Дон Кузма . . . обрише главу с ћелом, која је уједно служила и као тонзура. *Мар.*

тонзу̀рисати, -ишēм сврш. и несврш. *посветити, посвећивати, увести, уводити у свештенички ред одсецањем, брijањем косе на темену.* — Ћелав [је] и жут као тјеме старог тонзурисаног калуђера. *Матош.*

то̀ника ж **1.** муз. *први, основни тон дурске или молске скале; основни акорд скале (обично дурски или молски акорд над првим тоном скале).* — Певачи који »прате« ... у жељи да и сами »подрже« појца и певану мелодију, »хватали су« тонику или доминанту. *Коњов.* Прави хрватски напjеви не свршавају никада слиједом претходнице ... на тонику, тј. од H на C, већ иду од D на C. *B 1885.* **2.** лингв. *слог на коме је главни акценат. Кл. Рj.*

то̀никум м грч. фарм. *лек за јачање, окрепљење.* — Живео је ... међу ... тим пудријерама и боцама с млечним ноћним тоникумима за лице. *Дав.*

тонúрати, то̀нирām сврш. и несврш. *да(ва)ти чему основни тон, израз.* — Релативно успjела моделација главе с типном фризуром свијетли се и издиже од фино тониране цjелине. *Баб.*

то̀ничан, -чна, -чно *који се односи на тонус.* — Глатки мишићи су означени као тонични, јер су у стању да дуже времена остану у стању трајне згрчености или тонуса, и то без замора. *Станк. С.*

то̀ничкӣ, -ā, -ō *који се односи на тонику.* — Главна тоничка хармонија је тонички трозвук или трозвук првога ступња. *Муз. Енц.* Енглез сликује једносложну реч са тросложном, јер кратку може стакатирати, а другој тонички акцент ставити где хоће, а онда их сликовати. *Сек.*

то̀нички прил. *у погледу тонике (2); то̀нски.* — Једна ријеч не може тонички и топографски бити равна. *Уj.*

то̀н-ки́но м и с *биоскоп, кинематограф у коме се дају, изводе тонфилмови.*

то̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на тон.* — Средње или тонске фреквенције сежу до око 15000 херца. *Физ. 2.* Данашња наука о стиху утврдила је ... три система версификације ... То су: метрички, силабички и тонски (акценатски) систем версификације. *Т. књ.* Та је Мадона више тонска, она се одваја од »Римљанке са лутњом«. *Баб.* Лондонски филхармонијски оркестар ... се по својим тонским и техничким квалитетима налази данас на врховима светске оркестарске репродукције. *Пол. 1958.*

то̀нски прил. *у погледу тона.* — Кад би се његов поетски израз имао тонски да представи, он би звучао шиштаво и оштро. *Богдан.*

то̀нус и **то́нус** м мед. и физиол. *нормална напетост мишића.* — Глатки мишићи ... су у стању да дуже времена остану у стању трајне згрчености или тонуса. *Станк. С.* И кад су мирни, мишићи се налазе у више или мање напетом стању, спремни за покрет. Та се напетост назива тонус. *НЧ.*

то̀нути, то̀нēм несврш. **1. а.** *спуштати се, пропадати под утицајем сопствене тежине, ка дну какве воде или друге течности.* — Вода натопи дно, и осетно се могло опазити како мајка тоне. *Вес.* И ускочи у то море сиње, тоном тоне, тонући бесjеди. *НП Вук.* Кад чоек тоне, и за врело се гвожђе хвата. *Н. посл. Вук.* **б.** *пропадати, упадати (у нешто меко, житко и сл.).* — Тону вранцу коњу до колjена, у земљицу ноге све четири. *НП Вук.* Тонемо у свjеже оранице на којима сељаци ору. *Ђон.* Кудије га бичем удараше, кошуља му у месо тоњаше. *Вук Рj.* фиг. Под прстима мојим тонуле су дирке. *Марк. Д.* **в.** *грезнути, потапати се донекле при пловљењу, газити воду (о броду, чамцу).* — Брод који тоне двадесет лаката. *Љуб.* Чамац је био лаган, плитко је тонуо. *Пол. 1958.* **2. а.** *спуштати се за хоризонт, залазити, западати (о небеском телу).* — Сунце поче да тоне за вршкове jелика. *Куш.* Сунце тоне, па је запад у пламену. *Ћип.* **б.** *удаљавајући се нестајати из видног поља, губити се у даљини.* — Гледаш у птицу, што пjевајући тоне и ишчезава у дебелу пучину модрога неба. *Матош.* **в.** *бивати обухваћен нечим, губити се у нечему постајући невидљив; стапати се с нечим, упапати се у нешто.* — Читав Кварнер тоне у сутону. *Кум.* Уском се стазом сутон шуља, у таму тоне бријег. *Ћоп.* Маме га к себи оне гомилице белих, ћерамидом покривених кућица, што тону у зелену мору од воћњака. *Ранк.* **3.** *потпуно се предавати нечему, бивати обузет, занет нечим.* — Ја сам као махнитац тонуо у свим уживањима женске љепоте. *Матош.* **4.** *пропадати, нестајати.* — Манастири пропадају, цркве гину, а вjера тоне. *Љуб.*

Изр. ~ у заборав *бивати заборављен;* ~ у не(по)врат *нестајати, пролазити заувек.* — Гледао сам дуго како лете вране, црне као младост, кад у неврат тоне. *Бој.*

тону́ће с *тоњење, ишчезавање.* — Широко руке, у талас руке, посмијех на усни ... ко оно свето тоnуће дана. *Кам.*

то̀нфилм м *филмска трака на којој је уз слику снимљен и тон, звучни филм.* — У тонфилму музика се обично ограничује на пар шлагера. *Уj.*

то̀нфилмскӣ, -ā, -ō *који се односи на тонфилм.*

то̀њ м *мирис (обично непријатан, тежак), задах, воњ.* — Каква бачва, таки и тоњ дава. *Н. посл. Вук.* Дубокоj не вjеруj бари, шкоди и блата тоњ. *Марет.*

то̀ња ж **1. а.** бот. *маћа, пламењача* Peronospora parasitica *и* Puccinia graminis. — Попала га тоња. *Вук Рј.* Као пламењача или тоња што падне у малом дажду. *И.* **б.** *магла или оборине које изазивају пламењачу.*— Тоња, нека магла, што падне с пролећа и науди биљу. *Рј. А.* Иде вео хладне таме ... и тмором ме заогрће, као тоња када крене у мркло јесење. *Кош.* **2.** покр. *в. тоњ.* — Чудна тоња по пљесниво хљебу. *Цес. А.*

то̀њā̏ње с *гл. им. од тоњати.*

то̀њати, -ā̏м несврш. покр. *одавати тоњ, мирисати (обично непријатно), воњати. Вук Рј.; И-Б Рј.*

то̀њē̏ње с *гл. им. од тонути.*

то̀п, то̀па м (мн. то̀пови, песн. и то̀пи) **1.** воји. *врста артиљеријског оруђа, ватрено оружје сразмерно широке, у новије време редовно изолучене цеви којим се обично на веће даљине испаљују експлозивни хици (гранате)*: далекометни ~, бестрзајни ~, противавионски ~, брдски ~, брзометни ~. — Стоји гудњава топова. *Вук Рј.* Њихов пољски топ спрам наше хаубице права фрула. *Сек.* Топови су с обје стране рикали и ригали. *Мишк.* **2.** *пуцањ таквог оруђа за време муслиманског поста рамазана као знак да се може јести.* — Једне вечери по топу сједећи ... за софром рече сину ... *О-А.* Пред топ [рамазана] развикали се екмешчије, носећи на даскама вреле хлебове. *И.* **3.** шах. *фигура у игри шаха, кула.* — Топ се креће и туче само право. *Шах 1.* Покрену топа против учитељеве краљице. — Шек и шек до зоре! *Петр. В.* **4.** покр. *већи смотак, труба тканине.* — Топови чохе мољцима изједени. *Радул.* У рафовима [дућана] топови басме. *Сиј.*

Изр. глув (глувак) као ~ *сасвим глув*; заспати, спавати као ~ *(у)тонути у тврд, дубок сан, тврдо заспати, спавати*; као из топа *нагло, изненада, изнебуха (појавити се, упасти и сл.)*; *спремно, без оклевања (одговорити, рећи)*; у топ сатерати (бацити, метнути) *јако изгрдити, оштро напасти.*

то̀пā̏з, -а́за и **то̀паз** м грч. мин. *врста минерала* $Al_2SeO_4F_2$, *познатог као украсни камен жуте боје.*

то̀пак, -пка, -пко *в. топљив.* — Над каменим суво озиданим бедемом паљене су ватре дотле док се површина зида није отопила ... Ово је могло бити само када се имао какав топки камен као ... базалт. *Жуј.*

то̀пāк, -а́ка м покр. *в. топац. Рј. А.*

то̀пал *в. топао.*

то̀пал, -а и **то̀пāл,** -а́ла м тур. (обично уз им. као први део полусложенице) *онај који је хром, шепав, ћопавац.* — Стари топал-Мујо дружби каву пече. *Вел.; Вук Рј.; Шкаљ.*

то̀паласт, -а, -о *хром, ћопав, шепав. Вук Рј.; Шкаљ.*

то̀пā̏нка ж заст. *врста обуће која се везује.* — На ногама му мрке топанке. *Вел.; Рј. А.*

то̀пао (то̀пал), то̀пла, то̀пло **1. а.** *који има температуру изнад просечне, обичне, угрејан, врућ*: ~ млеко, ~ вода, ~ храна. — Пуше ветар и то тих, топал ... ветар. *Лаз. Л.* Извори с вишом температуром зову се топли или термални извори. *ОГ.* **б.** *у којему се одржава виша температура, у који не продире хладноћа*: ~ просторија, ~ соба. — Води Јању у бијелу кулу, а Лабуда у топле подруме. *НП Вук.* Направићемо топле леје за рано поврће. *Чипл.* **в.** *у којему влада клима с вишом просечном температуром; током којег влада виша температура ваздуха, током којег није хладно*: ~ крај, ~ месец. — Ово је та лепа и топла земља [Италија]. *Нен. Љ.* Видело се да ће дан бити веома топал. Први зраци сунчеви чисто су пекли. *Вес.* **2.** *који добро чува телесну температуру, који добро штити од хладноће*: ~ обућа, топле рукавице. — Ни зими се не гледа која је хаљина лијепа, него која је топла. *Н. посл. Вук.* **3. а.** *који изражава саосећање, наклоност, срдачан.* — [Погледала] га с неким топлим саучешћем. *Новак.* Иво ... топлим погледом посматра старицу. *Ћип.* **б.** *свесрдан, усрдан*: ~ препорука. — Молитва је била топла и срдачна. *Вес.* **в.** *пун осећања, нежан; који изазива осећања, пун присности.* — Вјетар је топли шапат носио преко језера. *Матош.* Настала је сад сцена дирљива и топла. *Сек.* **г.** *мек, осећајан, човекољубив.* — То је била једна топла душа и нежно срце. *Скерл.* **4.** *који својим звуком, звучном бојом делује меко, нежно, осећајно.* — Она је ... дивни, топли контраалто. *Матош.* Човек је имао мек, необично топал глас. *Ћос. Б.* **5.** *жив, јарки, светао (о боји).* — Знао се Ђуро враћати са својих шетња ... уживајући у цијелој тој величајној слици, састављеној од меких и топлих боја. *Нех.* Пјевају топле жутине наранџе. *Уј.*

то̀пā̏рница ж воји. *отвор, прозор у зиду утврђења кроз који се из топова гађају спољни циљеви.* — Потучени козаци леже подалеко од тврђаве ... а ... Гроћицки погледа на њих кроз топарнице и поново управља топове. *Кнеж. Л.*

то̀пати, -ā̏м несврш. тур. покр. *храмати, ћопати. Рј. А.*

то̀пац, -пца м покр. *дављеник; утопљеник.* — Топац се хвата за свашто, па и за пјену. *Љуб.* Заређале приче о ... топцима у тамном језеру. *Шимун.*

то̀пик м *в. топоним. Кл. Рј.*

то̀пика ж грч. грам. *наука о реду речи у реченици. Вуј. Лекс.*

то̀пило с *средство за топљење, растварање, отапало, растварач. Рј. А.*

топинàмбӯр, -ӯра м бот. *врста североамеричке биљке из пор. главочика, чије се кртоле употребљавају као сточна храна, морска репа, чичока* Helianthus tuberosus. — Једна врста [сунцокрета] ... топинамбур, има гомоље који се једу. *Бот.* Топинамбур или чичока још је и данас слабо позната у многим европским земљама. *Пов. 2.*

то̀пионица и **топи̏дница** ж *фабрика, творница или једно њено одељење у коме се топи нека сировина (метал, руда, смола, маст или др.):* ~ бакра, ~ железа. — И данас постоје трагови од великих топионица за китове. *Петр. М.* Ова глумица ... ради свој посао, као што би радила да је возачица трамваја или радница у некој топионици. *ВУС 1970.*

то̀пионичар и **топи̏ничар** м *онај који ради у топионици.* — Ту [на острву Јан-Мајену] је била читава колонија китоловаца и топионичара масти. *Петр. М.* Зенички ливци, топионичари и коксари схватили су ... да су амандмани и — станови. *НИН 1973.*

то̀пионичарскӣ и **топи̏ничарскӣ, -ā, -ō** *који се односи на топионичаре и њихов посао.*

то̀пионичарство и **топи̏ничарство** с *рад у топионицама.* — Рударство и топионичарство постали су главни покретачи за оснивање нових насеља. *Пол. 1959.*

то̀пионичкӣ и **топи̏ничкӣ, -ā, -ō** *који се односи на топионицу, који је у вези са топионицом:* ~ занат.

то̀пионӣштво и **топионӣштво** с *знање, наука о топљењу. Р-К Реч.*

то̀пӣр, -ира м зоол. *врста слепог миша* Rhinolophus hipposideros. — Топири (потковњаци, крпоноси нетопирји) такође имају на носу врло сложено избочену листићаву кожу. *Финк.*

то̀питељ м руд. *оно што се додаје рудама да се поспеши топљење.* — [Висока] пећ се пуни одозго наизменично коксом, рудом и другим потребним додацима (топитељима). *НХ.* Оксидна се руда тали у нарочитим пећима уз додатак топитеља, а то је обично вапненац. *Кем.*

то̀пити[1], -ӣм несврш. **а.** *преводити у течно стање под утицајем топлоте, талити:* ~ руду, ~ метал, ~ маст. — Стењак [би] провалио восак и топио га обилно. *Чипл.* фиг. С белом булом ... цвећем, миром ... летимо ти ми, срца топити. *Јакш. Ђ.* **б.** *разлагати излажући утицају какве течности, отапати, растварати.* — Топит ћу ти шећер за водицу. *НПХ.*

~ **се 1. а.** *прелазити у течно стање под утицајем топлоте, талити се.* — Снијег се помало топи. *Ивак.* фиг. Пред Ђуковом механом седео је Јово шаркијаш с његовим загушљивим гласом и песмом, крај које се само Србин топи. *Лаз. Л.* **б.** *разлагати се у каквој течности, растварати се, отапати се.* **2.** фиг. **а.** *мршавити, губити у тежини.* — Румен је у лицу, али бих рекао да мрша, топи се некако. *Андр. И.* **б.** *постајати све мањи или малобројнији.* — Турска царевина нестаје, топи се. *Нен. Љ.* Ми се лагано топимо, а попуне ни с које стране. *Јак.*

Изр. ~ се од милине (у милини, у миљу, у радости, од блаженства, у блаженству, од весеља и сл.) *јако уживати, осећати се веома пријатно (радосно, блажено, весело) због чега или кога.*

то̀пити[2], -ӣм несврш. **1. а.** *заливати, квасити; натапати, наводњавати:* ~ земљу. — Многу сам горку чашу попио, многи сам комад сузом топио. *Јакш. Ђ.* Мокрина је топила бјечве. *Божић.* **б.** *плавити, потапати.* — Веле да Тиса топи околне спахијске земље. *Јакш. Ђ.* Назиру се »Близанци« ... са уоколо сијасет шкрапа ... чије голети за олује топи море. *Ћип.* **2.** *урањати у течност, утапати, умакати, мочити.* — Могли [су] играти од јутра до мрака ... те су по шест дана ... морали топити ноге у млакој води, да ... раскраве ... »подбијене жиле«. *Ћор.* Топила је крпе у слану воду, жмикала их и облагала њима ... маснице. *Божић.*

~ **се 1.** *давити се у води или другој течности.* — Ко се топи хвата се за пјену; над главом се надодају руке. *Њег.* С осјећајем човјека који се топио и наједном осјетио око себе пличину. *Цес. А.* фиг. Топећ се у сузама, дуго стоје загрљени. *Ћип.* **2.** *потапати се, тонути (о броду).* — Би ли ти, капетане, оставио брод кад се топи? *Војн.*

то̀пић м *дем. од топ.* — Ни топић један нећеш да чуваш. *Чол.* Ја бих вам ... могао показати ... топић од мједи. *Л-К.*

топкӧћа ж *особина онога што је топко, топљивост. Рј. А.*

то̀плāк, -áка м покр. *огњиште.* — Бити на топлаку, тј. бити код куће. *Рј. А.*

топла̀на ж *постројење које производи топлоту за загревање већег броја зграда.* — Топлана ће загревати зграде Машинског, Технолошког и Правног факултета. *Пол. 1959.* Већ се граде велике топлане, из којих ће специјални водови разносити топлину по кућама. *Вј. 1960.*

то̀плӣк, -ика м **1.** *топао, јужни ветар, јужњак (2).* — Топлик вјетар у стре' ударио, а бијели снијег окопнио. *Вук Рј.* **2.** *стаклена*

башта, стаклара. — Незнатне устришке времена ... улагао је у мали топлик иза куће. *Десн.*

то̀пликаст, -а, -о *помало топао, млак.* — Надасве [чује се] упорна гудњава топликастог вјетра. *Божић.*

топли́на ж **1.** = топлота (1) **а.** физ. *један од основних видова енергије у природи, форма кретања материје изражена у хаотичном гибању саставних честица (молекула, атома и др.) тела*: специфична ~, ~ испаравања, ~ топљења, таљења. — Ковине су [добри] водичи топлине. *ОГ.* **б.** *особина или стање онога што је топло у физичком смислу, што је повишене температуре; температура (повишена или уопште).* — Свијет је овај тиран тиранину ... у њ ратује зима и топлина. *Ињег.* Осјетило за топлину састоји се од завршетка живчаних влакана. *НЧ.* фиг. Знам кад ти се душа милоштом прелива, а кад у њој носиш сву топлину Југа. *Рак.* **в.** *топло место, топао кутак.* — Како је лијепо ... спавати на меку, у сувоти и топлини. *Мат.* **2.** *особина или стање онога што је топло у пренесеном смислу, нежност, срдачност, хуманост, присност и сл.* — Осјећао сам сву топлину што је избијала из тог човјека. *Наз.* Ја сам имао дом, знам шта је топлина кућног прага. *Сим.* С нарочитом је топлином [Гундулић] приказао средњовјековну Србију и поробљени српски народ. *Барац.*

то̀пли́нски, -ā, -ō *који се односи на топлину, топлотни, термички.* — При радиоактивном зрачењу ослобађа се и велика количина топлинске енергије. *Кем.* Инфрацрвене зраке називају се и топлинске зраке. *Физ. 1.*

то̀плити, -и̏м несврш. **1.** *чинити да нешто постане топло, грејати (кога или што), загревати; штитити од хладноће покривајући или облачећи, утопљавати.* — Хтео бих ... док ти жудње вену и док мрем, да топлиш моје тело студено. *Бој.* Анђелија дете у постељи топлила. *Рад. Д.* **2.** *грејати, давати од себе, одавати топлоту.* — Сунце је све више топлило. *Шимун.*

~ **се** *грејати се, загревати се; све више осећати топлину.* — Иза ограде камина топле се пладњи. *Креш.* фиг. Мази се она, а он онда ... топли се човјек, загријава се. *Коз. И.*

то̀плица ж **а.** *топли природни извор. Бен. Рј.* **б.** мн. *купалиште, лечилиште са таквим изворима, бања.* — Лијечници су ... препоручили јој топлице у Абану. *Нех.* То су они извори које зовемо топлицама или термама. *Туђ.*

то̀пло прил. **1.** *са вишом температуром ваздуха (кад је реч о неком простору или о топлој клими)*: у соби је ~, лети је ~, на мору је ~. фиг. Овде [у Ратају] је некако топлије, осећа се да у близини живе људи. *Дед. В.* **2.** *на топао начин, срдачно, присно.* — Треба да их топло потражимо. *Уј.* Он јој приђе и руковаше се топло. *Нуш.*

то̀пловод м *цев или канал за пренос топлоте из једнога центра, из топлане.* — Сви станови ће се загревати са једног места помоћу система топловода. *Пол. 1958.* Вода ... озбиљно угрожава топловоде. *Вј. 1970.*

топло̀кр̀ван, -вна, -вно *који има сталну телесну температуру*: топлокрвне животиње.

топлокр̀вно̀ст, -ости ж *особина онога што је топлокрвно.*

то̀пломе̏р и **то̀пломе̏р,** ијек. то̀пломје̏р и то̀пломје̏р, м физ. *справа за мерење температуре која влада у организму или температуре ваздуха и других физичких тела, термометар.*

топло̀ноша м *проводник топлоте.* — Ваздух у фиоци остао је хладан, јер топлота није могла кроз дрво, као рђава топлоношу,ући у фиоку да га загреје. *Глиш.*

топло̀та ж **1.** = топлина (1): специфична ~, ~ топљења. — Провођење топлоте је преношење топлоте са топлијих делова тела на хладније. *Физ. 3.* Прочитам топлоту на термометру ... па забележим. *Лаз. Л.* **2.** *в. топлина (2).* — На свим лицима сјала је сад она сакривена топлота ... чувства. *Краљч. Стј.* Бијаше ... угодно препуштати се ... топлоти срца. *Шег.*

то̀плотво̀рац, -рна, -рно *који ствара, производи топлоту.* — Поједине врсте хране имају ове саставне делове: а) у животињској храни: беланчевина, масти топлотворне хране ... *Лапч.*

то̀плотни̏, -ā, -ō *који се односи на топлоту, топлински, термички.* — Земљина оса имала [је] тада друкчији положај ... па би по томе и размештај топлотних појасева морао бити друкчији но што је сада. *Жуј.* Атомска енергија стајаће ускоро на располагању индустрији као извор топлотне енергије. *КН 1955.*

топлу̀њав, -а, -о *мало, умерено топао, млак.* — Из блата вани ... пирка топлуњав вјетар. *Сим.*

то̀пљевина ж *топљење снега и леда; вода која тако настане.* — Нагле кише и топљевине угрозиле [су] да поплаве ... леви загат. *Дав.*

топљѐни̏к, -и́ка м *дављеник, утопљеник*; исп. топац. — Што је са бесвјесним топљеником кад га не можеш извадити из валова дераве воде. *Шен.*

топљѐница ж **1.** *кришка хлеба натопљена у врелој масти. Вук Рј.* **2.** *отопљена вода од леда или снега. И-Б Рј.*

тòпљење[1] с *гл. им. од* топити[1] (*се*).

тòпљење[2] с *гл. им. од* топити[2] (*се*).

тòпљив, -а, -о *који се може топити.* — Бакар није топљив у разређеној сумпорној киселини. *Кем.* Нетопљив камен [се] посипа песком од топљивога. *Жуј.*

тòпљивòст, -ости ж *особина онога што је топљиво, што се може топити.* — Вапненац је због своје лаке топљивости у води на вриштинама испран из тла. *Бот.*

топљѝкав, -а, -о *мало, умерено топао, млак.* — Силази [у подрум] . . . у густ, реско топљикав мирис вина. *Ћос. Д.*

тòпњак м *тобџија, артиљерац.* — Код свакога топа топник с упаљеном шипком. *Шен.*

тòпничкӣ, -ā, -ō *који се односи на топнике, тобџијски, артиљеријски.* — Јурица . . . топнички лајтнант, бијаше код куће. *Кол.* Наш топнички пук [је] прешао гребен. *Мил.*

тòпништво с воји. *артиљерија.* — Мало сам служио код топништва. *Крањч. Стј.*

тòпнути[1], тòпнēм сврш. *тупнути, лупити (нпр. ногом). Бен. Рј.*

тòпнути[2], тòпнēм сврш. необ. *натопити.* — Кад моју земљу топне рацки зној, удвостручиће плод и доходак. *Кост. Л.*

тòпњача ж *в. топовњача. Деан. Рј.*

тòпов, -а, -о *који припада топу.* — Дервиш-паша . . . начинио тврду [кулу], њу топово не пробија зрно. *Март.*

топо́вњача ж **1.** пом. *мањи ратни брод (до 2000 тона), намењен првенствено за уништавање обалских објеката и за артиљеријску подршку трупама на копну. МЕП.* **2.** фиг. *крупна жена. Р-К Реч.*

тòповођа м воји. *главни тобџија, заповедник тобџија.* — Топовођа . . . понови заповест командира батерије. *Јак.*

тòповскӣ, -ā, -ō *који се односи на топове:* ~ батерија, ~ ватра, ~ паљба, ~ кугла, ~ тане, ~ грмљавина.

Изр. ~ месо, ~ храна *они који се у рату немилосрдно излажу погибији (обично о војсци коју неко гони у неоправдане ратове или излаже неоправданим губицима).* — Њемачка омладина у Хитлеровој армији није ништа друго до топовско месо. *Зог.*

топо̀граф м *онај који се бави топографијом, стручњак за топографију.* — Учио је код чувеног тада топографа и картографа . . . Фишера. *Водн.*

топогра̀фија ж грч. **1.** *грана науке и геодетска дисциплина која се бави мерењем елемената Земљине површине и њеним представљањем на плановима и картама крупног размера.* **2.** *карактеристике, изглед Земљине површине (у неком крају, области).* — Топографија Средњега истока је врло различита. *Пол. 1958.* Научно [је] реконструирао топографију тих крајева у римско доба. *Водн.*

топо̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на топографију и топографе:* ~ карта, ~ план, ~ струка.

тòпол м бот. *в. тополa.* — Ај ви танкоструки високи тополи! *Враз.* Лијево и десно нижу се огромни тополи. *Кум.*

топо̀ла ж бот. *род високих листопадних дрвета* Populus *из пор. врба, који обухвата више врста (јаблан* P. pyramidalis, *бела* ~ P. alba, *црна* ~ P. nigra, *канадска* ~ P. virginiana *и др.*)

тополи́вац, -вца м *онај који израђује, лије топове.*

тополи́вница ж *фабрика у којој се израђују, лију топови.* — Блазнавац [је] . . . сву пажњу усредсредио на крагујевачку тополивницу. *Јов. С.*

тополи́вничкӣ, -ā, -ō *који се односи на тополивницу.*

топо̀лӣк, -и́ка м = тополњак *место обрасло тополама, шума или гај топола.* — Два млина сакривена сребролистим тополиком. *Коз. Ј.*

топо̀лика ж бот. *в. тополa. Р-К Реч.*

топо̀лин, -а, -о *који припада тополи.* — Кроз немирно лишће тополино продре [месец] до воде. *Ћор.*

топо̀лица ж *дем. од* тополa. — Поред пута тополицу једну, оборену олујом, ти згледну. *Радич.*

топо̀лов, -а, -о *који је од тополе, који се односи на тополу.* — Већ жутнуло тополово лисје беше почело да шумори. *Ком.*

топо̀ловина ж *тополово дрво. Вук Рј.*

тòполскӣ, -ā, -ō *који се односи на топо̀л(у). Павл.*

топо̀љак, -а́ка м = тополик. — Месец пође уз Мораву, завири у топољаке. *Ћос. Д.* Топољаци дуж реке оштро шумели. *Рад. Д.*

топо̀љār, -а́ра м *в. топољак. Р-К Реч.*

тòпоље с зб. *дрвеће тополе, тополик.* — Кроз топоље и бресте . . . трепере звезде, честе. *Кош.*

топо̀мет м **а.** *домет топовског метка.* — Он се бијели на топомет више Бањалуке. *Павл.* **б.** *топовски метак. Рј. А.*

топо̀ним м грч. *властито географско име, име неког места или другог географског појма.*

топоним̀ија и **топоним̀ика** ж грч. **1.** *топономастика.* **2.** *топоними неког подручја, неке територије, фонд топонима.*

топономàстика ж грч. *лингвистичка дисциплина (огранак ономастике) која се бави проучавањем географских имена, топонима.*

то̀пор м заст. **1.** *секира. Рј. А.* **2.** *држаља.* — Никад нећу бити топор за сјекиру трећега. *Шен.*

то̀порица ж *топор (2).* — Отац је ударао топорицом од вила. *Донч.*

то̀пот м оном. *лупа, шум који настаје при ходању или трчању, бат, бахат; уопште потмули шум удараца, лупа:* ~ корака, ~ чизама, ~ копита, ~ чекића. — Зачу се друмом топот коњског копита. *Шен.* Они су трчали. Убрзо се зачу тежак топот њихових ногу. *Андр. И.*

топо̀тање с *гл. им. од топотати.*

топо̀тати, то̀поћем несврш. *изазивати, одавати топот.* — Коњи су под нама топотали оним ситним монотоним касом. *Лаз. Л.* Тргну га кораци што топоћу на ходнику пред вратима. *Мих.* Ричу високе пећи, топоћу чекићи. *Сим.*

топо̀тљив, -а, -о *који топоће, који одаје топот.* — Испод њих се прашина дигне на пољу од ногу коњских топотљивих. *М-И.*

то̀праг и **то̀прак**[1] м тур. *земља, тло, териториј(а), домовина; кућно, домаће огњиште.* — Док се на мом прагу у орловско гнијездо дјеше кукавице, срљати ћу туђи на туђем топрагу, и на ширу земље искат слично лице. *Уј.* Илија је једини остао да ради и брани старо огњиште, стари топрак, одакле су се сви они излегли и полетјели. *Ћоп.* Никад да се смири овај ојађели прадедовски топрак земље! *Срем.*

то̀прак[2] м *здела.* — Баш је сабор! ... Дошли колачари ... бардагција разастро по земљи: бардаке, топраке, чиније. *Вес.* Е нећемо, вала, више кусати из једног топрака. *И.*

топра́чак, -чка м *дем. од топрак*[2]. *Рј. А.*

то̀прачић м *дем. од топрак.*[2] — Народ ... слуша [песму слепице] и баца крајцаре у њен зелени топрачић. *Вес.*

то̀прв прил. заст. *тек, само што, истом.* — Једни [Турци] истом Саву прелажаху, други топрв на Саву долазе. *НП Вук.* Младожењу топрв гарио мах на усници! *Љуб.*

то̀птāј м *топот.* — Чују се само уравнотежени топтаји корака око кестена. *Цес. А.*

то̀птање с *гл. им. од топтати.*

то̀птати, то̀пћем (то̀птим) несврш. *шумно газити или ударати ногама, топотати.* — Војници су ... топтали ногама, да се угрију. *Крањч. Стј.* Воловски папци меко и споро топћу по првом снегу. *Ћос. Д.* Сатнија топти у позору. *Крл.*

то̀пуз м тур. *врста хладног оружја за наношење тешких удараца, штап или тојага са тешком куглом (гвозденом или др.) на једном крају, буздован.* — Гвозденим топузом он је разбијао душманске чете. *М-И.* Убио [је] човека топузом. *Кнеж. Л.*

топу̀зāр, -а́ра м *онај који носи топуз.* — Заокренули [су] десно од млинице да се не сретну с Мркиним топузарима. *Божић.*

топу̀зара ж агр. *врста крушке. Тод.*

то̀пузина ж *аугм. од топуз.* — Трже Марко тешку топузину. *НП Вук.* Он се баци грдном топузином. *Ботић.*

топу̀злија м **1.** *топузар.* — Њега волоока води са својим топузлијом мужем. *М-И.* **2.** агр. покр. *врста крушке. Вук Рј.*

то̀пук м тур. **1.** *врста обуће. Вук Рј.* **2.** *потпетица на ципели. Шкаљ.*

топха̀на ж тур. *фабрика у којој се производе топови, тополивница.* — Ти ћеш, царе, до топхане сићи. *НПХ; Шкаљ.*

то̀пче, -ета с *дем. од топ.*

то̀пчибаша м *в. тобџибаша.* — Топчибаше уждише паливо. *Март.*

то̀пчија м *в. тобџија.*

то̀пчић м *дем. од топ.* — Одскочи топчић од силе своје три четири корака. *Чипл.*

то̀р, то̀ра м *ограда у коју се затвара стока, обор.* — Ту је тор за његове овце, ту му пасу, ту ноћивају, ту се музу. *Глиш.* И тор их [телад] не може више уздржат. *М-И.* Можда се посрамио што у свом тору нема прасета. *Кос.*

то́ра ж хебр. *јеврејски назив за првих пет књига Библије, Мојсијев законик, Петокњижје.* — Свечаније неголи наш свећеник табернакулум или рабин тору, отвори кутију. *Ђал.*

то̀рāзан, -зна, -зно *прљав, нечист:* ~ жито. — Просу мозак у траву торазну. *Март.*

то́рањ, -рња м **а.** *кула или друго високо и сразмерно уско здање, конструкција.* **б.** *као део веће грађевине, храма, утврђења, или као самостална грађевина:* криви ~ у Пизи, Ајфелов ~. — Сат на торњу удара ... ситно и брзо »четврте«. *Леск. Ј.* Чавке су грактале облећући око црквеног торња. *Јак.* Тамо је ... била ... запуштена црква са два танка џамијска торња. *Матош.* **в.** *као висок стуб, уздигнута платформа или друга висока конструкција различите намене:* телевизијски ~, опсадни ~. — Изграђен је [у пливачком базену] и торањ за скокове са 3,5 и 10 ме-

тара. *Пол. 1958.* Торањ за бушење нафтоносних слојева у Шумечанима код Чазме. *ОГ.*

то́рањскӣ, -ā, -ō *који се односи на торањ.* — Зацвркуташе око торањске јабуке ласте. *Гор.*

то́рба и **то̀рба** ж тур. **1.** *врећица, кеса која се обично носи о рамену или у руци:* школска ~, војничка ~, ручна ~. — Завалих главу на леђну торбу. *Јак.* **2.** *кеса на трбуху код торбара, у којој женка носи младунце откад се роде док не ојачају, тоболац.* — Женка [торбара] рађа сасвим мале и недовољно развијене младунце које даље негује у посебној кеси или торби на трбуху, коју образује велики кожни набор. *Станк. С.*

Изр. врагу из торбе искочити (скочити, ускочити) *вешто се извући из какве незгоде, невоље, спасти се; снаћи се вешто, лукаво*; главу у торбу метнути, метати (ставити, стављати, турити, турати) *изложити се, излагати се великој, смртној опасности*; гладан као слепачка ~ *веома гладан, увек гладан*; дотерати до торбе *постати просјак, много осиромашити*; имати кога у торби *имати кога у својим рукама*; носити главу у торби, бити с главом у торби *бити у великој, смртној опасности*; о својој торби војевати *ратовати о свом трошку, бринући се о својој исхрани*; сто пута мимо торбу, једном ће у торбу нар. *никада не треба губити наду, очајавати*; црн комад метнути коме у торбу *подвалити коме, изложити кога невољи, опасности.*

то̀рбāк, -áка и **то̀рбāк** м **1.** *мања торба (обично кожна); телећак, ранац.* — Дохвати свој кожни торбак да га распреми и очисти. *Вуј.* Са штапском пошиљком у торбаку пробијао [се] обноћ кроз шуме. *Ћоп.* **2.** покр. *вунена шарена торба коју људи носе о врату. Вук Рј.*

то̀рбār, -ára м **1.** *онај који прави, израђује и продаје торбе. Вук Рј.* **2.** *онај који у торби или чему другом носи разну робу и продаје по кућама (обично по селима), покућарац (1).* — Стотине »торбара« доносе вино и ракију па »крчме« на мало. *Пол. 1959.* Овдје се ... згрнуло мноштво продавача и торбара. *Шкреб.* **3.** мн. зоол. *ред и подразред сисара чији се младунци развијају без постељице, а у већине врста женка их неко време по рођењу носи у нарочитој кеси на трбуху, тоболчари,* Marsupialia. *Терм (4).*

торба́рев, -а, -о = торбаров *који припада торбару.*

торба́рење с *гл. им. од торбарити.*

торба́рити, то̀рбāрӣм несврш. *продавати разну робу ходајући по кућама, по селима или вашарима и носећи је у торби на леђима.* — Ћато, напиши му писмо, да може [Цинцарин] торбарити по целоме срезу. *Јакш. Ђ.*

то̀рбāрка ж *жена торбар; торбарева жена. Прав.*

то̀рбāркин, -а, -о *који припада торбарки.*

торба́ров, -а, -о = торбарев.

то̀рбāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на торбаре.* — На полицијском равнатељству [ће му се] изгубити његов торбарски кош. *Јонке.* Торбарски медвед или коала је мали торбар који ... личи на малога медведа. *Станк. С.*

то̀рбāч, -áча м *в. торбар (1, 2). Рј. А.*

торба́чак, -чка м *дем. од торбак.* — Узме и спусти у торбачак. *Ков. А.*

то̀рбаџа ж покр. *в. торбак (2). Вук Рј.*

то̀рбāш, -áша м *торбар (1, 2).* — Плашите се тих торбаша ... који су утекли од плуга, да робе! *Шен.*

торбѐтина ж *аугм. и пеј. од торба.* — Извади са дна своје торбетине једно мало стакленце. *Јакш. Ђ.* Ружну он торбетину на плећи баци. *М-И.*

то́рбин и **то̀рбин,** -а, -о *који припада торби.* — Вадио је из торбине утробе ... сир и маслац. *Ков. А.*

то̀рбица и **то̀рбица** ж **1.** *дем. од торба; торба, обично мања.* — Тома спреман за пут ... са торбицом на леђима. *Дом.* Узевши на руку малену црвену торбицу, изиђе из кочије. *Крањч. Стј.* **2.** мн. покр. **а.** *дарови које после прошевине младожењина кућа (породица) шаље девојачкој и девојачка младожењиној. Вук Рј.* **б.** *дарови које пуница носи кад иде у походе и кад јој кћи роди прво дете. Вук Рј.*

то̀рбичāр и **то̀рбичāр** м *в. торбар (1, 2).* — Да постанем [краљем]! О, волио бих да сам и торбичар! *Богд.; Вук Рј.*

торбичáрити, -йчāрӣм несврш. *в. торбарити. Прав.*

то̀рбичнна и **то̀рбичина** ж покр. *в. торба (1), торбетина. Вук Рј.*

то̀рбичица и **то̀рбичица** ж *дем. од торбица.* — Стутољила нешто у лепу шарену торбичицу, па се некуд жури. *Глиш.*

торбо̀иоша м и ж **1.** *онај који носи торбу; просјак.* — Торбоноше торбе попртише. *НПХ.* Копилан се уписао у торбоноше. *Шен.* Лорд или факин (торбоноша), мени је свеједно. *Нен. Љ.; Вук Рј.* **2.** покр. *рачваст клин на плугу с који се веша торба и др. Вук Рј.*

то́рбоња м *крадљивац, лупеж.* — Не може ли бити да то због нечег плаче стари окорјели торбоња и перјаница свих устаничких пљачкаша, чувени Јовандека Бабић. *Ћоп.*

торбу̏рина ж *аугм. и пеј. од* торба. *Вук Рј.*

то̀ргуња ж бот. покр. *в. тургуња. Вук Рј.*

то̀ргуњовача ж покр. *врста ракије. Прав.*

торѐа̄дор, -а и **тореа̀до̄р,** -о́ра м шп. *професионални борац у борби с биковима који се бори јашући на коњу, борац с биковима уопште.* — [Бик] је био чувен у Шпанији по храбрости и дурашности с којом се бранио од пикадора и тореадора. *Пол. 1958.* Ја је убијам као тореадор — једним ударцем. *Крањч. Стј.*

торѐа̄дорскӣ и **тореа̀до̄рскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на тореадоре, који припада тореадорима.* — Господи формалистима ... тај мој тореадорски ризико није баш симпатичан. *Крл.*

то̀рент м тал. варв. *бујица, брз, плаховит поток. Свезн.*

то̀рӗње с *гл. им. од* торити.

торе́ро м (мн. торе́ри) шп. *борац с биковима који се бори пешке.* — Она се играла са разулареним људима ... као тореро са биком. *Андр. И.*

торжа̀ствен, -а, -о заст. *в. торжествен.* — Улазак у панораму био је торжаствен. *Срем.*

торжа̀ствено прил. *в. торжествено.* — Одсад ћу, синко, — рече торжаствено, — сам на своје очи пљувати ако ме тако преваре. *Јакш. Ђ.*

торжѐствен, -а, -о рус. заст. *свечан, тријумфалан; величанствен, узвишен.* — Његово лице ... узбуђују његове речи са амвона изговаране у торжественој, свечано говореној беседи. *Чипл.*

торжѐствено прил. *на торжествен начин, свечано, тријумфално.* — Мјесни парох поклонио се торжествено великому мецени. *Павл.* Средњи век је торжествено њутао. *Цар М.*

торжѐственӧст, -ости ж *стање, својство онога што је торжествено.*

торжѐство с рус. заст. *слава, победа, тријумф; величанственост, узвишеност.* — Сачувао је ... чар ... царског византијског торжества и источњачке страствености. *Петр. В.*

торжѐствова̄ње с *гл. им. од* торжествовати.

торжѐствовати, -ствујём несврш. заст. *одржавати свечаност; славити победу, победнички клицати, ликовати, тријумфовати. Кл. Рј.*

то̀рзија ж лат. **1.** *увртање, увијање, упредање, усукивање (неке нити, конца).* **2.** физ. *деформација, увијање, увртање, усукивање чврстог тела, причвршћеног једним крајем, као последица деловања силе на другом крају тога тела. ЕЛЗ.* **3.** мед. *увртање краја пресечене жиле да би се зауставило крварење.*

то̀рзо м (ређе с) (мн. то̀рзи (то̀рза); ген. то̀рзā) тал. **1.** *горњи део човечјег тела, труп без удова.* **2.** ум. *вајарско или сликарско дело које приказује горњи део човечјег тела без удова; недовршено или оштећено попрсје, биста.* — Узмимо за предмет нашег разматрања мраморни торзо жене познат под именом »Сјећање«. *Крл.* фиг. То је слаба слика, управо торзо од слике. *Нед.* Гундулић ... нам је оставио велики пјеснички торзо, далеко од коначнога облика и у оним пјевањима која су допјевана. *Водн.*

то̀рӣј, -ија м хем. = торијум *хемијски радиоактивни елеменат* (Th) *који је у чистом елементарном стању сив прах или сив, доста мекан и растегљив метал.*

то̀ријев, -а, -о *који припада торију, који се односи на торij.*

то̀ријевац, -евца м (ген. мн. -ва̄ца̄) *присталица партије парламентарне аристократије у Енглеској (образоване у првој половини 18. в.),из које се развила Конзервативна странка.* — С обновом краљевства обновљена је и супротност између краља и парламента, те је дошло до образовања двију странака: торијеваца ... и виговаца. *Ант. 1.*

то̀ријум м хем. = торij.

то̀ријумов, -а, -о *који припада торијуму, који се односи на торијум.*

то̀рина ж *земља нађубрена тореньем.* — Хтио је ... да га [расад] засади у одморну ... земљу на торини. *Лал.*

то̀рина ж *тор; аугм. и пеј. од* тор. — Торина му се смањи за двадесет грла ситне и крупне стоке. *Пол. 1953.* Пушти своје из торине овце. *НПХ.*

то̀рити, -ӣм несврш. **1.** *ђубрити, гнојити; ђубрити земљу премештајући по њој тор.* — Ондје ... не треба торити земљу. *Наз.* **2.** риб. *бацати тор, мамац, мекy да се риба скупи;* исп. наторити (2). — Торили смо обилно и риба се све више скупљала испод наше барке. *Вј. 1971.*

то̀рић, -а и **то̀рӣћ,** -и́ћа м *дем. од* тор. *Прав.*

то̀рица ж бот. **1.** *в. чичак* Lappa, L. major. **2.** *в. помоћница (3а). Сим. Реч.*

то̀ричица ж бот. **1.** *в. петровац (1).* **2.** *в. чичак* Lappa minor. *Сим. Реч.*

то̀рӣште и **то̀рӣште** с *место где је био тор.* — Повијају се [жене] над браздом која каиша тмасту гнојну земљу торишта. *Вуков.*

тòрквеса ж лат. ист. *врста велике украсне металне огрлице.* — И стари Римљани и варвари носили су торквесе ... велике металне огрлице. *Пол. 1959.*

Тòрлак, -а и **Тòрлāк,** -áка м заст. *назив за припадника српског дијалекта који се говори у јужној и југоисточној Србији. Вук Рј.*

тòрлак м (ген. мн. тòрлāкā) тур. заст. *хвалисавац, разметљивац. Вук Рј.*

тòрлāње с *гл. им. од торлати.*

тòрлати, -ām несврш. заст. *хвалисати се, разметати се. Вук Рј.*

тòрлачкī и **тòрлāчкī,** -ā, -ō *који се односи на Торлаке. Прав.*

тôрман м бот. **а.** *в. хрен* Armoracia lapathifolia. *Сим. Реч.* **б.** *в. угас* Nasturtium. *И.*

тôрна ж заст. *део пушке у који се ставља набој, огњиште* (5), *хазна* (в). *Вук Рј.*

торнáдо м шп. *врло снажан ваздушни вртлог разорне снаге у којем се ваздух у необично брзом ковитлацу нагло диже увис.* — Торнадо је још жешћи од харикена, његова је брзина преко 600 км на сат, а језгро му се формира над копном. *Б 1958.* фиг. Око Фредија је зашумио прави торнадо смијеха. *Бег.*

тôрнī и **тòрнī,** -ā, -ō *који се односи на тор, који припада тору.* — Све сама пашчад ... од оних које можеш у рукав ставити ... до торних, што су велики као највећа телад. *Куш.* Украду чобанину покриваче из торне колибе. *Бор.*

торнȉзōл, -óла м бот. *в. сунцокрет* Helianthus annuus. *Сим. Реч.*

тôрнйк м покр. *пас који чува тор, овчарски пас.* — Пас Јована Јасикића не престаје, а ... прескамуче торник Вуколе Таслача као да се надмеће. *Лал.*

тòрнистар, -стра и **торнȉстер** м нем. *в. ранац*; исп. телећак. *Бен. Рј.*

тòрњāње с *гл. им. од торњати се.*

тòрњāр, -ára м *онај који чува, одржава торањ, онај који се брине о торњу.* — Торњар омишки озва се са висине торња свога јаким ... трубљањем. *Шен.*

тòрњаст, -а, -о *који је као торањ, налик на торањ.* — Мати, та лепа ... жена са ... високим челом под торњастом фризуром ... трчала је од рођака до рођака. *Поп. Ј.*

тòрњати се, -ām се несврш. *брзо одлазити, губити се* (*обично у имп., у грдњи*). — Торњај се одмах одавле и не требаш ме одселе више бријати. *Кор.* Ма-а-рш! ... Торњај ми се испред очију! *Чипл.*

тòрњић, -а и **тòрњīћ,** -ића м *дем. и хип. од торањ.* — Чуо је ... како су са торњића ... одбиле двије уре послије поноћи. *Том.*

тòро и **тōро** (обично поновљено) *узвик којим се подражава дуг и досадан говор.* — Торо-торо, и га-га, брбљамо и ћеретамо. *Богдан.*

торòгоња ж и м *особа која много говори, која тороче. Вук Рј.*

торòкалница ж *торокуша. Рј. А.*

торòкало с и м = торокљивац *онај који много тороче.* — Пусти ме да смрвим торокало гладно. Ни паре у џепу, а нос небо пара! *Бој.* Са 22 године постао је светски шампион и највеће боксерско торокало свих времена. *НИН 1970.*

торòкāљка ж *торокуша.* — Школовао се перући посуђе београдским алапачама, алајкама и торокаљкама. *Лал.*

торòкāње с *гл. им. од торокати.*

торòкати, тòрочēм и торòкām (имп. торòчи и торòкāj) несврш. *много говорити о свему и свачему, говорити којешта, брбљати.* — Састану се [жене] и онда све одједанпут причају, говоре и торочу. *Куш.* При раду, док су сви ... другови [Тодорови] ... торокали ... и смејали се, Тодор је остајао усамљен. *Шуб.*

торòкача ж *торокуша.* — Језик за зубе, торокачо једна! — издера се неко осорно. *Коч.*

торòкљив, -а, -о *који много тороче, брбљив.* — Гргур, несташан и торокљив, игра се око живе ватрице. *Шапч.*

торòкљивац, -йвца м *торокало.* — [Бол] веже језик и најречитијем беседнику и највећем торокљивцу. *Прод.*

торòкљивōст, -ости ж *особина, својство онога који је торокљив, брбљивост.* — Али, опрости мојој торокљивости, слатка моја Марто. *Шапч.*

торòкуша ж *она која много тороче, брбљивица, блебетуша.* — Градске торокуше узалуд о њој чешу језике. *Јел.* Мале [девојчице], слатке торокуше, увек ми причају све што се догађа по селу. *Бар.*

торòнчић м дем. *в. торањ.* — А доље село — питомо мјесашце, кућице чедне и торончић танки. *Бег.*

тóроњ м заст. *в. торањ.* — Тако ... дођу до једне вароши, већ се тороњи виде. *Игњ.* Црква је врло велика ... споља има шест тороња. *Нен. Љ.*

торòњчић м *дем. и хип. од тороњ.* — Моје село. Над њим скромно, невисоко тороњчић се диже. *Јаки. М.*

тòрпēд, -éда м и **торпéда** ж заст. *в. торпедо.* — Сада ... туку торпедама. *Нен. Љ.; Бак. Реч.*

торпедúрāње с *гл. им. од торпедирати.*

торпеди́рати, -èдӣрām сврш. и несврш. лат. = торпедовати **1.** *(из)вршити напад торпедом, потопити, потапати, уништити, уништавати торпедом.* — Италијанска подморница ... торпедира највећи ратни брод. *Риб.* Торпедирани брод прогутао је и Диса. *Михиз.* **2.** фиг. *осујетити, осујећивати, спречити, спречавати (нечија настојања, нечије планове).* — Под ударцем Фридјунгова процеса остао је Супило торпедиран, а под катастрофом лондонског уговора почео је тонути. *Крл.*

то̀рпедни, -ā, -ō *који се односи на торпедо, који је налик на торпедо; који је наоружан торпедима*: ~ брод, ~ авион. — Ово зрно ... има и облик који се зове »торпедни«. *Стр.*

торпе́дњача и **торпѐдњача** ж **1.** воји. *торпиљарка.* **2.** пеј. *крупна женска особа. Р-К Реч.*

торпе́до м (мн. торпе́ди) лат. **1.** пом. *подводно оружје за разарање бродова, које експлодира при удару у труп брода или у његовој близини.* **2.** зоол. *морска риба* Torpedo (Torpedo marmorata) *из пор.* Torpedinidae, *која при нападу и одбрани производи електрицитет, дрхтуље. Деан. Рј.*

то̀рпедовање с *гл. им. од торпедовати.* — Оптужују [се] САД за покушај торпедовања прелиминарних разговора за конференцију највиших представника. *Пол. 1958.*

то̀рпедовати, -дујēм сврш. и несврш. = торпедирати. В. пр. уз гл. им. торпедовање.

то̀рпӣдан, -дна, -дно лат. *безосећајан, обамро, укочен, непокретан.* — Слуша ... имун за обична ... узбуђења, опредмећен ... попут каквог торпидног полубожанства. *Божић.*

торпӣљāрка ж фр. пом. *мањи брзи ратни брод наоружан торпедима, брзометним топовима и бацачима дубинских бомби.* — Торпиљарка ... стајала је заштитнички мирно усред луке са упереним топовима у град. *Мар.*

торпӣљēр, -ера м и **торпӣљēрка** ж *в. торпиљарка.* — Са пучине допловили су витки торпиљери. *Јак.* Није ово Малта где су усидрене торпиљерке. *Б 1959.*

торпиљи́рање с *гл. им. од торпиљирати.*

торпиљи́рати, -йљӣрām сврш. и несврш. *торпедовати.* — Немачки сумарен торпиљирао [је] ... један брод који је пловио за Италију. *Јак.*

то̀рскӣ, -ā, -ō *који се односи на тор, торове, који припада тору, који потиче из тора*: ~ ђубре. — Наложи пред торском колибом ватру. *Коч.*

то̀рсо м (ређе с) *в. торзо.* — Видио је ... торсе знаних ил' незнаних људи. *Ђал.* [Влакови] су се котрљали ... одвозећи здраве момке на бојиште, а довозећи с њега размрскане, торса. *Вил.*

то̀рта ж (ген. мн. то̀ртā и то̀ртӣ) лат. *врста колача који се обично пече у округлом облику (с јајима, маслацем, чоколадом, разним кремовима и сл.).*

то̀ртица ж *дем. и хип. од торта.*

тортӯра ж лат. *мучење, физичко и психичко, обично у циљу да се измами признање од оптуженога; мучење уопште.* — Тортура се употребљава не само као казна него и као средство да се кривац пронађе. *Јов. С.* Разумијем смртну казну, али не разумијем тортуре затвора. *Матош.*

то̀рус м лат. **1.** архит. *полукружно испупчење на бази стуба.* **2.** мат. *геометријски лик у облику прстена, који настаје обртањем круга око неке осовине која пролази изван њега, а лежи с њим у истој равни.* **3.** мед. *испупчење (јаче или слабије) коштаних, хрскавичних или меких делова тела. ЕЛЗ.*

то̀с узв. *в. тоз*[2]. *Вук Рј.*

то̀сих м бот. *в. буника* Hyoscyamus niger. *Сим. Реч.*

То̀ска м *Албанац из југоисточних крајева Албаније, с леве стране реке Шкумбије.* — И поведи Тоску љуту војску. *Вук Рј.*

то̀ска ж *дуга пушка коју носе Тоске. Вук Рј.*

то̀скање с *гл. им. од тоскати.*

то̀скати, -ām несврш. *терати коња натрашке узвикујући »тоз«; терати, гурати кола натрашке.* — фиг. Вал за вал се веже, вал уз вал се преже. Један другог тоска, један другог носка. *Кош.*

то̀снути, -нēм *сврш. према тоскати. Бен. Рј.*

то̀ст м енгл. **1.** *пржен, препечен хлеб.* **2.** *здравица, наздрављање. Кл. Рј.*

То̀т, То́та м (мн. То́тови) *мађарски погрдни назив за Словака.* — Зар ти збиља какву пропаганду чиниш за наше Тотове? — поругљиво рекне, прочитав словачки натпис. *Ђал.*

то̀т прил. заст. *тамо, онде.* — Кад су дошли у бијеле дворе, тот налазе драгу секу своју. *НПХ.*

Изр. ~ га мени (теби и сл.) *не марим да ми (ти и сл.) је, нека ми (ти и сл.) је.* — Немој мудровати, него ... праштај, па како ми тамо буде [на другом свијету], тот га мени! *Љуб.* Да ми та бушица по уху не скаче: правопис под један закон дотјерат, тот га и мени и муке мање. *Кур.* Док се прекршћују другијем прстом, тот га њима, просто им било. *Љуб.*

то̀та̄л, -а́ла м лат. **а.** *укупност свих делова, целокупност*; исп. тоталитет и тоталност. — Његови дугови, у тоталу, прелазе све могућности да се санирају. *Вј. 1972.* **б.** *слика особе у целом стасу.* — У углу једног тотала види се како неки мангуп ... баца на неког у гомили грудву снега. *КН 1958.*

то̀та̄лан, -лна, -лно *цео, читав, укупан; потпун, свеобухватан.* — Потпуна или тотална помрчина Сунца настаје онда када поједина мјеста на Земљиној површини дођу у сјену Мјесеца. *ОГ.* Хитлеровци су радили на тоталном уништењу читавих народа и држава. *Зог.* Треба ићи само напријед. Пробијати се, треба избјећи тоталну гробницу на домаку зеленгорских врхова. *Пол. 1958.*

Изр. тотални рат *рат који се води свим средствима и против непријатељских оружаних снага и против читавог непријатељског становништва.*

тоталѝза̄тор м лат. **1. а.** *апарат за механичко регистровање неке операције, неких мерења (у метеорологији и сл.).* **б.** *уређај за клађење на коњским тркама, који показује колико је улога стављено на неког коња у појединој трци.* **2.** *игра у новац на коњским тркама. Кл. Рј.* **3.** *професионални кладилац; посредник при клађењу. Кл. Рј.*

тотализа́ција ж *сумирање, сажимање, сабирање.*

тотализа́ти, тота̀лизовати, -зујѐм сврш. и несврш. *саб(и)рати, сумирати; употпунити, употпуњавати, заокружи(ва)ти своту на цео број.*

то̀талита̄ран, -рна, -рно **1.** *свеобухватан, потпун*; исп. тоталитет. **2.** *својствен тоталитаризму, тоталитаристички.* — Овај режим ... је ... осигуравао буржоазији тоталитарно политичко унутарње уређење. *Ч-М.*

Изр. тоталитарна држава *држава у којој је уведен тоталитаризам.*

тоталита̀рац, -рца м (ген. мн. -ѝта̄ра̄ца̄) *тоталитариста(а).*—Дотични пропагатор [је] обични фашистички тоталитарац. *Шим. С.*

тоталитарѝзам, -зма м *начин владавине у којој држава контролише сав јавни и културни живот својих поданика и строгим мерама спречава сваку приватну иницијативу.*

тоталита̀ри̏ст(а) м *присталица, привржењик тоталитаризма.*

тоталитари̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на тоталитаризам, тоталитарност, који је својствен тоталитаризму*: ~ режим.

тоталита̀ри̏ōст, -ости ж *тоталитаризам.*

тоталѝтēт, -éта м *скуп свих елемената који чине једну целину, целокупност, укупност, целина, потпуност.* — Спинозина математичка метода ... представља грандиозан покушај да се тоталитет стварности ... дедуцира из неколико основних ставова. *Ант. 1.* У основи свих Андрићевих тежњи [је] да у своме делу оствари тоталитет времена, простора и човека. *КН 1956.*

то̀та̄лно прил. *сасвим, потпуно.* — Вукадин [је] на испиту пао ... пропао тотално и ... понавља разред. *Срем.* Сасвим [је] постиђен због неспретности која га је тотално дисквалифицирала. *Кол.*

тота̀ли̏ōст, -ости ж *својство, стање онога што је тотално, онога који је тоталан, целокупност, тоталитет.* — Због свега тога није лако обухватити ову сложену личност у њезиној тоталности. *Баб.*

то̀та̄лскоп м лат.-грч. филм. *један од система проширене филмске слике, који се добива снимањем кроз посебан систем сочива намонтиран на филмску камеру.* — Први наш филм у тоталскопу и црнобелој техници ... отворио је нове могућности ... артистичким сензибилитетима В. Стојановића. *Пол. 1958.*

то̀тēм, -éма м индијски етн. *живопиња, биљка или какав предмет коме примитивна племена исказују нарочито поштовање и који сматрају својим зачетником и заштитником; предмет култа уопште.* — Људи при прелазу у форме живота првобитне родовске заједнице сматрали [су] да сваки род води своје порекло од неког предмета или живог бића из најближе околине (тотем). *ПИФ.*

тотемѝзам, -зма м *скуп веровања и обичаја у вези с култом тотема, као облик примитивне религије.* — Ондашњи човек био је кадар само за такву религију као што је тотемизам, чија је основна карактеристика вере да је тотемна животиња или биљка ... у исти мах и човек. *Ђурић.* Такав примитивни, митолошко-религиозни поглед на свијет, у облику различитих анимизама, тотемизама ... владао је друштвеном заједницом. *Ант. 1.*

тотемѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на тотемизам, који је у вези с веровањем у тотеме.* — Песме, игра и музика, и сав духовни живот уопште, одражавају живот рода. То је тзв. магијски (колективни, тотемистички) начин мишљења. *ПИФ.* Њихова је религија имала много тотемистичких остатака. *Пов. 1.*

то̀тēмиӣ и **то̀тēмскӣ,** -ā, -ō *који се односи на тотем; који припада тотему.* — Основна карактеристика [тотемизма је] вера да је тотемна животиња или биљка ... у исти мах и човек. *Ђурић.* Члан тотемског рода [је] у исти мах и животиња или биљка. *И.*

То̀тица ж *мађарски погрдни назив за Словакињу.*

то̀тњему речца покр. *ако ће, ништа за то*; исп. то̀т. — Види Циганин да је узалуд сва мука [да нађе пару], рече: тотњему ... нека иде за бабову душу. *Рј. А.*; *Вук Рј.*

то́то̄в, -ова м покр. *глупак, незналица.* — Будала једна! ... Ка' тотов не зна он ништа. *Рад. Д.*

то̀товац, -о̄вца м *припадник фашистичке, нацистичке полувојничке радне организације »Тот« у II светском рату.* — До жице стоји неколико »тотоваца«, а крај њих као тумач Хинко. *Аз.*

то̀товскӣ, -а̄, -о̄ *тотски.*

то̀тр̄к м оном. *куцање, ударање, детла, детлића. Р-К Реч.*

тотр̀кав, -а, -о оном. *налик на куцање, ударање детлића (о гласу, звуку).* — Прекрилила је [црногорицу] збиља туге, тотркав гласак мале вуге. *Кош.*

тотр́ка̄ње с *гл. им. од тотркати.*

тотр́кати, то̀тр̄чём несврш. оном. *куцати, ударати (о детлићу); клопарати, ударати.* — Воз скакуће и тотрче о пругу као дијетао. *Цес. А.*

тотр́кнути, то̀тр̄кнём *свр. према тотркати.*

тотр̀љан м бот. *тетрљан. Вук Рј.*

то̀тскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Тотове и Тотице, који припада Тоту и Тотици, словачки.* — Ево ти канџије, која ће се свалити на јадна ти леђа и глупу ... тотску главу. *Ђал.*

то̀ту прил. дијал. *в. ту.* — Рођаци и пријатељи ископаше гроб и тоту их ... укопаше. *Маж. М.*

то̀х оном. *узвик којим се подражава пуцањ из ватреног оружја (обично пушке).* — Тај Јашар убио [је] човјека: тох — из пушке, у сам перчин. *Сиј.*

то̀цило с и **то̀цӣљ** м *брус у облику точка који се окреће око своје осовине.* — Ту нађоше Талу у потоку ђе он оштри палош на тоцилу. *НПХ.* Видиш, онај камен ти је најбољи за оштрење сикире. Према њему су брус и тоцило ништа. *Ћоп.* Језике изоштре као ножеве на тоциљу. *Божић.*

тоцӣ̀љā̄вка ж *в. тоциљајка. Вук Рј.*

тоцӣ̀љā̄јка ж **1.** *углачана стаза на леду по којој се тоциља, клизаљка (2).* — Реке се следише; путеви, стазе и тоциљајке на све стране. *Ком.* **2.** *кретање по глатком, клизавој површини, клизање.* — Трајало је то до првог снега, док нису почеле тоциљајке. *Михиз.*

тоцӣ̀љање с *гл. им. од тоцилати (се).*

тоцӣ̀љати, -ā̄м несврш. *варати кога, подваљивати коме; правити будалу, глупака од кога.* — [Француски сељак] из XVI века ... препредено и промућурно уме да вуче за нос и тоциља своје господаре. *Глиг.*

~ се *клизати се (на леду).* — Одлазиле [би] у ... стари парк ... па се тоциљале ... по замрзнутом језеру. *Матош.* На смрзнутој барици тоциљају се ... деца. *Петр. В.*

тоцӣ̀љā̄ч, -а́ча м необ. *онај који се тоциља, клизач. Р-К Реч.*

тоцӣ̀љача ж (обично у мн.) необ. *направа за клизање која се причвршћује на обућу, клизаљка (1). Деан. Рј.*

тоцӣљà̀чица ж необ. *женска особа која се клиза, клизачица. Р-К Реч.*

тоцӣ́љити, то̀цӣљӣм несврш. *оштрити на тоцилу.* — Нит' га пиљи, нити га тоциљи. *Вук Рј.*

тоцӣ́љнути се, то̀цӣљнём се *свр. према тоциљати се.* — Оклизнуо се ... на поледици, па се мало носом тоциљуо по леду. *Вин.*

то̀цио, -йла м *в. тоцило. Вук Рј.*

то̀цокљȗн м зоол. *в. пузавац (3б). Вук Рј.*

точа̀јлија м покр. *онај који точи пиће (на свадби или другој свечаности, гозби);* исп. точац (1). *Вук Рј.*

то̀чак и **то̀чак,** -чка м (мн. то̀чкови и то̀чкови, ген. то̀чко̄ва̄) **1. а.** *предмет кружног, тањирастог облика који се окреће око осовине и служи за покретање каквог механизма; коло:* воденички (млински) ~, ~ за наводњавање, ~ за мучење. — Шкрипи и пјева ненамазани точак на бунару: неко граби воду. *Ивак.* Грнчарија им је била ... груба јер није на точку обрађивана. *Жуј.* **б.** *део возила таквог облика који чини да се возило креће са мање отпора, коло.* — Његов омиљен посао [је] ... тесање палаца и наплатака за точкове. *Ранк.* Точкове те кочије ускоро подмазати! *Креш.* **2.** *бицикл, велосипед.* — Узјахали су точкове и ударили право друмом. *Чипл.* **3.** покр. **а.** *цев из које излази вода на бунару или извору. Вук Рј.* **б.** *чесма, бунар, извор из којих се кроз цев или жлеб излива вода. И.*

Изр. бацати, подметати, гурати клипове под точкове *подмукло кога спречавати у раду, настојању, правећи му сметње;* нису му сви точкови на месту, точкови у глави не раде (не функционишу) му добро *његово душевно, психичко стање није у реду;* пети ~ (у колима) *неко који је сувишан, непотребан, нешто сасвим сувишно, непотребно.* — Иди к њој, својој матери, ја сам овдје пети точак. *Пав.* Осим управника ... у свакој робијашници има учитељ и свештеник ... Они су пети точак у колима. *Чол.*; хтети вратити,

окренути натраг точак историје *хтети зауставити историјски развој.*

то̀чан, -чна, -чно *тачан.* — Умије створити точан суд о животињи. *Креш.*

то̀чац, -чца м **1.** необ. *в. точилац. Вук Рј.* **2.** бот. *в. љоскавац. Сим. Реч.*

то̀че̑ње с *гл. им. од точити (се).*

то̀чилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који точи (обично пиће).* — Дужност точиоца пића [у кафани] ... није нимало лакша. *Пол. 1959.*

то̀чило с (ген. мн. то̀чи̑ла̄) **1.** *удубљење, усек на падини брда, планине низ који се обурвава камење и спуштају одсечена стабла; дрвени жлеб дуж таквих удубљења који служи за лакше спуштање стабала и др. материјала.* — Проматра камење, одлази на точила, изрована од бујице и тамо прибира снесено камење. *Мил. В.* У том часу се указаше ... на путу, који је уједно био и точило, неколико јармова волова. *Куш.*; *МЕП.* **2. а.** *в. тоцило.* — Оштрио га [мач] на свом точилу да сева. *Дуч.* **б.** *в. струг (I). Р-К Реч.* **3.** *в. лѐвак (I). Деан. Рј.*

то̀чимба̄ша и **то̀чинба̄ша** м *в. долибаша. Р-К Реч.*

точио̀на и **то̀чиона** ж *в. точионица.* — Пивара »Овчар« састоји се из шест погона: сладаре, куваоне, пива ... хмељаре и точионе. *НИН 1959.*

то̀чионица и **точио̀ница** ж *просторија у којој се точи пиће.* — Изиђоше ... у кавану, која се нагло развила из бивше точионице пива. *Јонке.*

то̀чи̑р, -и́ра м *в. лѐвак (I).* — Сунце се дигло изнад тебе и пљушти као златни точир обиља. *Петр. В.*

то̀чити, -и̑м несврш. **1. а.** *испуштати из себе какву течност, изливати, проливати.* — Борићи точе благу смолу. *Уј.* Два дана и целу ... ноћ точила јадница крв као да је заклана, па се исцедила до сржи. *Рад. Д.* фиг. Јутро светлост кроз прозоре точи. *Кркл.* **б.** *имати пролив. Вук Рј.* **2. а.** *пунити водом или каквом течношћу, наливати; захватати, узимати воду.* — Точећи воду једнако је у њ гледала. *Н. прип. Вук.* **б.** *продавати, крчмити (пиће).* — Околни бирташи [су га] ... често тужакали да точи пиће без дозволе. *Ћоп.* Ја знам где се точи изврсна капљица. *Дук.* **3. а.** *сливати се, тећи, цурити.* — Полако [је] циједио капу, загледан у воду што из ње точи, а послије капље. *Сиј.* Сузе су точиле кроза сламке суве траве. Чула је капање. *Вуј.* **б.** покр. *прокишњавати, киснути.* — После таквих киша ... један другог питају: »Је ли ти кућа точила (киснула)?« *Нен. Љ.* **4.** *дупсти, бушити, гристи (о црву).* — Точећ дрво црвић куца. *Крањч. С.* фиг. Црви самовоље ... лични прохтеви ... точе стабло ове Пољске. *Кнеж. Л.* **5. а.** *оштрити на тоцилу.* — [Окреће] камен на коме точи ножеве. *Нед.* **б.** *стругати (на стругу), рендисати. Р-К Реч.* **6. а.** *окретати, обртати.* — Бијесне је очи точио по фишкаловој соби. *Ков. А.* **б.** *упредати, сукати, намотавати (свилу). Бак. Реч.*

Изр. ~ пе́сму *певати.* — Стотину грла пјесму точи. *Вит.*

~ **се 1.** *изливати се, сливати се.* — Чуло [се] како се вода точи улицама. *Шег.* Низ лице цурком му се точиле сузе, натапале чупави брк. *Кал.* фиг. Месечина се разлила ... па као да се точи преко дрвећа, чије лишће трепери и добија ... сребрнаст одблесак. *Марк. М.* **2.** фиг. **а.** *простирати се, ширити се.* — Градом ... се звук камиона као јека точи. *Полић.* Мрак се као и прије точио у тај угао. *Божић.* **б.** *кретати се, пробијати се.* — Људи су се ужурбано точили улицама. *Кал.* фиг. Месец се точио кроз грање. *Марк. М.* **3.** *окретати се, обртати се.* — Његове ... очи точиле се и косиле као у пјана човјека. *В 1885.* **4.** *увртати се, упредати се. Вук Рј.*

то̀чка ж *тачка.* — Посљедња точка програма бјеше величанствена ватрометна приредба. *Креш.* Турци [су] ... били потучени на свим точкама. *Крањч. Стј.* Говорили [су] ... с других полазних точака. *Сим.*

то̀чка̄ње с *гл. им. од точкати.*

то̀чкаре, то̀чка̄ра̄ ж мн. (јд. то̀чкара) зоол. *кољаци. Терм. 4.*

то̀чкаст, -а, -о **1.** *који има облик точка, сличан точку.* — Органи бильни могу бити точкасти. *Панч.* **2.** *тачкаст.* — Слика 23 приказује нам кружне валове који се шире од точкастог извора. *Физ. I.* Јака струја ... зачас ужари лимове на мјесту додира и запали их. То је тзв. точкасто заваривање. *Физ. 2.*

то̀чкасто прил. **1.** *у облику точка. Бак. Реч.* **2.** *тачкасто.*

то̀чкати, -а̄м несврш. *тачкати.* — Стаде точкати пером ивицу књиге. *Божић.*

то̀чка̄ш, -а́ша м необ. *бициклист(а), велосипедист(а). Р-К Реч.*

то̀чкић, -а и **то̀чкић̑,** -и́ћа м *дем. и хип. од точак.* — Урар послује око сата, намјешта точкиће. *Кал.* фиг. Човек кога су се плашили ... био [је] само несвесни точкић једног злог механизма. *Поп. Ј.*

то̀чкица ж *дем. и хип. од точка.*

то̀чио прил. *тачно.* — Чини се да ... није одмах точно превео све. *Вел.* И точно сам отишао на вечеру. *Фелд.*

то̀чно̑ст, -ости ж *тачност.* — На свему је лежао биљег точности и добра господарства. *Крањч. Стј.*

точу́рак, -рка м покр. *извор из кога вода капље, цури, слаб извор.* — фиг. С руха му се точурком сливала вода. *Сиј.*

точу́рати, -ам несврш. покр. *капати, цурити као из точурка.* — Јан и Силвестар стоје на крми ... обучени у увоштањено платно ... С њих точура читав поток. *Дов.*

То́ша и **То́шо** м *хип. од Тодор.*

Изр. прави се Тоша *претвара се да не зна, не чује, не види, не разуме*; исп. прави се луд.

тр. (обично латиницом) скраћ. муз. *тремоло.*

тра̀б м нем. *кас, касање.* — Коњ стаде одједаред касати у »трабу«, као да је из Андалузије. *Матош.*

тра̀бакул и **трабà кул** м, **тра̀бакула** и **трабà кула** ж тал. *теретни једрењак заобљена трупа на прамцу и оштре крме.* — У луци поредале се бројне брацере и трабакули. *Нех.* Иза »Титограда« већ су далеко остали чамци, барке, мали једрењаци и трабакуле. *Пол. 1950.*

тра̀бант м (ген. мн. -на̄та̄) тал. **1.** *стални пратилац, телесни стражар*; фиг. *претерано одани, послушни приталица*; *улизица.* — [Она] је тумарала градом и по дану и по ноћи праћена увијек новим трабантима. *Коз. Ј.* фиг. За хитлеровске освајаче и њихове трабанте неће бити милости. *Зог.* **2.** астр. *сателит.* — Већи планети имају своје пратиоце или сателите (трабанте), који се гибају око њих по путањи елиптичног облика. *ОГ.* Најважнији астрономски проналазак Галилејев то су четири трабанта Јупитерова. *Петрон.*

тра̀бантов, -а, -о *који припада трабанту, који се односи на трабанте.*

тра̀бантскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на трабанте, који припада трабантима.*

тра̀бати, -а̄м несврш. *в.* *трапати.* — Доруша је клемпавих ушију даље трабала кроз блато и водурину. *Креш.*

трабеа́та ж књиж. *староримска комедија са мотивима из високог римског друштва (названа по трабеи, свечаној горњој хаљини римских витезова). Свезн.*

трабеа́ција ж архит. *у античкој архитектури водоравни, хоризонтални конструктивни елементи који повезују усправне, вертикалне елементе (распон од стуба до стуба). ЕЛЗ.*

трабо̀зан м тур. покр. **1.** *ограда од стубића на степеништу, на софи и сл.* — Јадовала се ханума на тавану, наслонивши се лактом о трабозане. *О-А.* Дохватили су га и конопима везали за трабозане на тавану. *Радул.* **2.** *доксат, трем. Вук Рј.*

тра̀боло̄с и **тра̀болос** м тур. покр. *свилени шарени појас са ресама на крајевима.* — Преко димија опасала се дугачким, женским траболозом, па му ресе удараху по ... везеним папучицама. *Ћор.* Одело му увек уредно ... О пасу траболос, шарен и широк. *Марк. М.*

тра̀бука ж и **тра̀буко** м шп. *врста цигаре.* — Адвокат ... Николић палио је трабуку. *Мил. В.* Пали свој трабуко и размишља, комбинира. *Бег.*

тра̀булоз и **тра̀булос** м покр. *траболос.* — Блиједо момче, а пристало у оној црној чохи са свиленим гајтаном, у трабулозу. *Мул.* Гледа ... свог ... оца ... у фесу и шалварама, са широким, кицошким трабулосом. *Сим.*

тра̀бӯн ж (лок. трабу́ни и тра̀бӯни) *буњање, халуцинација.* — У трабуни говори. *Вук Рј.*

трабу́нити, тра̀бӯнӣм несврш. *в.* *трабуњати.* — А је ли шта трабунио? — Ништа! ... Пред зору је мало задремао. *Јакш. Ђ.*

трабу́њало с и м *онај који трабуња. Деан. Рј.*

трабу́ња̄ње с *гл. им. од трабуњати.*

трабу́њати, -а̄м несврш. *говорити бесмислено, булазнити.* — Ето, видиш, како трабуњаш, а зашто не говориш точно и јасно? *Кор.* Мислим: старкељи шенула памет па онако трабуња. *Ћос. Д.*

трабу́њӗње с *гл. им. од трабунити.*

тра́ва ж **1. а.** бот. *зељаста једногодишња или вишегодишња биљка из истоименог рода монокотила* (Graminae), *којих има врло много врста, са танким, шупљим коленастим стаблом.* — Испод прошлогодишњега лишћа, дижући га, избијала је прва зелена трава. *Крањч. Стј.* Засу их земља и ситно камење, барут опали траве. *Вуј.* **б.** *лековита биљка.* — Да ли су боље траве или медицине? Неки, видим, пију само траве. *Макс.* **2.** *зелени покривач земље од таквих биљака.* — Шећући дебелом травом застале [су] разговарајући. *Мул.*

Изр. **I.** бот. богородичина ~ *в. кантарион*; киселе траве (оштрице) *посебна група монокотила које расту по влажним и баровитим местима, међу којима је најпознатији шевар*; кравља ~ *биљка из пор. крсташица* Peltaria alliacea, Thlaspi, Thlaspi arvense; морска ~ *биљка из пор.* Potamogetonaceae *која се, просушена, употребљава за пуњење лежаја и омотавање ломљиве робе*; птичја ~ Cerastium; ~ белица *в. ливадарка (2)*; ~ од астме *в. кужњак*; ~ од вра̀та *в. пискавац*[1]; ~ од глиста (~ против глиста) *биљка* Artemisia cina, A. herba alba *из пор. главочика*; ~ од грозница а) *в. кичица (5)*; б) *в. маслачак (1)*; в) *в. кравља трава*; ~ од дрхтања Primula

veris, *в. јаглике*; ~ од жутице а) *в. свећица*; б) *в. златан (2)*; ~ од жучи а) *в. златан (2)*; б) *в. папраца*; ~ од зуба а) *биљка* Anacyclus pyrethrum *из пор. главочика*; б) *в. буника (а)*; в) *в. девесиље*; г) *в. повратич*; ~ од костобоље *в. покосница (2)*; ~ од краста а) *в. пепељуша (2)*; б) *в. росопас*; ~ од метиља *в. метиљ (2)*; ~ од пољачине а) *биљка* Cochlearia officinalis *из пор. крсташица*; б) *в. стрижуша*; ~ од срдобоље, ~ од срца *в. срчењак*; ~ од улома *в. костолом*[2] *(2)*; ~ од урока а) *в. гушавица (2)*; б) *в. трава од урока (уз урок, изр.)*; ~ од црног пришта *в. црњевац* Brunella vulgaris; ~ од шапа *в. струпник*; ~ од шуљева а) *в. суручица*; б) *в. потајница (5)*; в) *в. бобовњак*. **II.** где удари, ту ~ не ниче (не расте) *има врло снажан, смртоносан ударац; уништава све пред собом*; да нема (да му није) носа, траву би пасао (по памети, мудрости) *врло је глуп, заостао, некултуран, мало се памећу разликује од животиње*; дигла се и гора и ~ *све је устало на буну, општи је устанак*; не липши, магар(ч)е, до зелене траве (док трава нарасте), чекај, коњу, док ~ нарасте *сувише је дуго чекати; нема никаквих изгледа, не треба се надати*; нисам ни ја траву пàсао *и ја нешто знам, и ја се у нешто разумем*; од траве до главе *сав, потпуно, у свему*; исп. од главе до пете. — У хаљине зорне црногорске одјевен је од траве до главе. *Ств. 1948.*

трâван, -вна, -вно (одр. трâвнӣ) **а.** *који је обрастао травом, богат травом, травнат.* — Закрене с друма . . . па потражи гдје има травно мјесто. *Вел.* Иза њега чиста травна ледина по којој су жене простирале опрано рубље. *Ћоп.* фиг. Спавај — нек ти је сан траван, нек се таласа трава. *Зог.* **б.** (одр.) *који се односи на траве, својствен травама.* — Неке дугачке, али јаке травне жилице . . . једва [сам] размрсио. *Јаки. Ђ.*

трâван, -вња м *четврти месец у години, април.*

трâвањскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на травањ, априлски:* ~ ноћ, ~ вече. **2.** *в. травнички.* — У Травнику конак учинили, у Турчина, травањског муфтије. *НПХ.*

Трâвāње, -ета с дем. *Травничанин.* — Што ће мени момче Биограче кад ми може запаст и Травање? *НПХ.*

трàвāр, -ápa м *скупљач и продавац лековитог биља, лековитих трава; онај који лечи травама.* — О својој болести [говорио је] са надрилекарима, траварима и видарима. *Вучо.* Од једног травара смртоносну неку купио сам маст. *Панд.*

трàвара ж (ген. мн. трāвāрā) **1.** *женска особа травар.* — Потеци некој Анђи, травари и гатари, да је пита има ли му . . . лека. *Глиш.* **2.** *траварица (2). Бен. Рј.*

травáрев, -а, -о = траварев *који припада травару, који се односи на травара.*

травáрēње с *гл. им. од траварити.*

травàрина ж *новчана накнада или одштета, дажбина која се плаћа за пашу на туђем земљишту.* — Тридесетак талијера . . . Подмирио бих све: и траварину и неке потркушице. *Ћип.*

травáрити, трàвāрӣм несврш. *скупљати траве (обично лековите), бавити се скупљањем (лековитих) трава. Р-К Реч.*

травàрица ж **1.** *травара (1).* — Што год је било траварица и видара све је она [Смиљана] дозвала да јој виде Љиљанину бољу. *Шант.* **2.** *врста ракије у коју су стављене мирисне траве, односно њихова етерична уља.* — Главице воњавке . . . миришу . . . мирисом као од жестоке траварице. *Божић.*

травáров, -а, -о = траварев.

трàвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на траваре.* — Тако многи називају траварску радњу Борка Цветковића. *Б 1960.*

травáрство с *наука о травама (обично лековитим); скупљање трава и лечење травама.* — Упркос свему томе . . . народно траварство не сматра штетним. *НИН 1972.*

трâваст, -а, -о *траван, травнат. Деан. Рј.*

трàвāш, -áша м зоол. *врста морског рака Рј. А.*

травèљало с и м покр. *онај који травеља, трабуњало. Рј. А.*

травèљање с *гл. им. од травељати.*

травèљати, -ām несврш. покр. *в. трабуњати.* — Одлази, гаде брбљави, шта ту свашта травељаш. *Рј. А.*

трàверза и **травèрза** ж (ген. мн. трāвēрзā и травéрзā) лат. **1. а.** *метална или дрвена попречна греда, попречни праг.* — Већ су тутњале гвоздене траверзе земунског моста под теретом челичних точкова. *Чипл.* Промотримо грађу жељезничке трачнице или траверзе. *НЧ.* **б.** војн. *попречни бедем, заклон од бочне и леђне ватре (у сталној фортификацији) или у рову, саобраћајници (у пољској фортификацији).* — Ја сам посматрао . . . линију рова са његовим траверзама и настрешицама од земље. *Вас.* **2.** *део пењачког успона на коме се пење водоравно или мало косо у страну (у планинарству). З-Г.* **3.** покр. *в. траверса. Р-К Реч.*

трâверзāлан, -лна, -лно *који се односи на траверзе, који служи као траверза.* — То је систем бастиона . . . без . . . свих оних обрамбених направа што су се послије . . . изградиле у . . . траверзално обзиђе. *Крл.*

трàверзàлно прил. *на траверзалан начин, у облику траверзе.*

траверзи́рање с *гл. им. од траверзирати.* — Извршено је траверзирање Матерхорна и успон на Оцталске Алпе у Аустрији. *Б 1958.*

траверзи́рати, -èрзӣрām сврш. и несврш. **а.** *прећи, прелазити преко нечега, проћи, пролазити кроз нешто.* **б.** *попети се, пењати се траверзама (2).* В. пр. уз гл. им. траверзирање. **в.** *напасти, нападати с бока; избећи, избегавати ударац (у мачевању).*

травèрса ж покр. *кецеља, прегача;* исп. траверза (3). — Послије вјереника иде му мати са кћери својом ... и понесу ... пријатељицама [на дар] по траверсу (кецељу). *Вук.*

травèрсица ж *дем. од траверса.*

травèртӣн, -и́на м тал. мин. *врста бигра, кречњака који је наталожен из топлијих кречњачких вода и служи као добар грађевински материјал.*

травèршица ж *в. траверсица.* — Метни на се нову травершицу! *Наз.*

травèстàтор м *онај који пише травестије.* — Травестатор доказује ... да би се »Кохан и Власта« могла стегнути у једно пјевање. *Ков. А.*

травèстија ж лат. књиж. *књижевно дело којим се исмејава неко друго дело озбиљне садржине с циљем да се учини смешним, односно бесмисленим; шаљива, подругљива прерада неког књижевног дела;* исп. пародија.

травести́рати, -èстӣрām сврш. и несврш. *(на)правити травестију, изопачи(ва)ти, карикирати.* — Није ли то онај Ковачић који је травестирао смрт Ченгијића? *Крл.* Ви сте, док бијасте живи, травестирали нас, а ми ћемо сада вас. *Ков. А.*

травӣњāње с *гл. им. од травињати.*

травӣњати, -āм несврш. *непрекидно, стално жвакати, јести. Вук Рј.*

тра́вити, трâвӣм несврш. **1.** *в. затрављивати се.* — Над кућом трави, лединu орање. *Ђон.* **2.** *хранити травом.* — Сувише га [коња] травите. *Гор.*

~ **се** *обрастати, прекривати се травом.* — Виногради се у Жупи не загрћу ... стога што се и на највлажнијој години, због јако вапновитог земљишта, виногради не траве. *Панч.*

трàвица ж **1.** *дем. и хип. од трава.* — Угодно ми је ... лежати на младој, баршунастој травици. *Драж.* Покрива [га] црна земљица и зелена травица. *Срем.* **2.** бот. *в. хрчак (2). Сим. Реч.*

трâвка ж *дем. и хип. од трава (1).* — Свака висока травка шкакљала [га је] по носу. *Брл.* [Носи] зембиљ и у њему ваздан травака. *Сек.*

трâвл м енгл. **1.** често у изразу: риболовни ~ *мрежа у облику вреће за ловљење рибе са специјалних пароброда.* **2.** *направа за истраживање неравнина морског дна и за захватање животиња и биљака са дна.* **3.** често у изразу: мински ~ пом. *направа за хватање и дезактивирање морских мина; драгер. Кл. Рј.*

трâвлер м **1.** *рибар који лови рибу потегачом (врстом мреже за обални риболов).* **2.** *брод с кога се лови риба потегачом.* **3.** пом. *брод с кога се врши чишћење минских поља у мору. Кл. Рј.*

травли́рати, -àвлӣрām сврш. и несврш. *уништити, уништавати подводне мине, (о)чистити од мина травлером (3). Кл. Рј.*

трàвљача ж мед. покр. *врста злог пришта. Вук Рј.*

тра́вљење с *гл. им. од травити (се).*

трâвљӣ, -ā, -ē *који се односи на траве, који припада трави, травни.* — Разговарала [је] са мном о шумском дрвећу, трављем расту, птицама. *Козарч.*

трàвљив, -а, -о *травнат.* — Ходаше по ... трављивој дубодолини између Ловћена и Штировника. *Мат.*

трàвнат, -а, -о *обрастао, покривен травом, траван.* — Сада су то зелени травнати брегови по којима пасу крда говеда и коња. *Пол. 1958.* У већим дужинама тркалишне стазе [су] са травнатом подлогом. *Аут.*

трâвнӣк м **1.** *травњак.* — Мишињаци се црнили по травницима. *Гор.* По изгаженим травницима [у Топчидеру], поломљеном цвећу и шибљу ... може да се нагађа о бурној светковини. *Ђос. Б.* **2.** заст. *в. травањ.* — И добар и зао лан травника цвјета. *Дан.*

трâвнина ж *в. траварина.* — Бог нема субаше да побира травнину. *Љуб.*

Трâвничанин м (мн. -āни) *човек из Травника.*

Трâвничāнка ж *женска особа из Травника.*

трâвничкӣ, -ā, -ō *који се односи на Травник и травник.*

трâвнозèлен, -зелèна, -зелèно *зелен као трава.* — Чаробничине травнозелене очи замуте се од суза. *Креш.*

Трàвњāк, -а́ка м *Травничанин.*

трâвњāк м *земљиште обрасло травом; ливада.* — У том опрезном свитању над улицом ... с мокрим ... лишћем ... по асфалту и травњацима, било је и оне сетне дражи напола прошлих ... ствари. *Дав.* Доћи у Миљевића травњак у недељу. *Вес.*

трáвњача ж зоол. *врста жабе.* — У горовитим је нашим крајевима обична и честа по влажним ливадама и шумама уз потоке смеђа хрженица (смеђа жаба, травњача). *Финк.*

трáвњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на травњаке, који припада травњаку.*

трáвњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на Травњаке, који припада Травњацима.*

трáвњӣ, -ā, -ē *травни, травнат.* — Друкчије су сад биле и планине, овце, и сунчеви заласци, па чак и травњи пашњак. *Јоп.*

травòберица ж *она која бере лековите траве.* — Травоберица Маре и змај [наслов песме]. *НПХ.*

травòждери и **травòједи** м мн. зоол. *систематски назив за животиње које се хране травом.* — Сада, када треба јести и осушену степску биљку, зубало [коња] добива типични облик за травождере. *НЕ.* Носорози су травоједи. *НИН 1970.*

травȕљага ж *травуљина. Прав.*

травȕљак, -љка м дем. и хип. *трава (1).* — Ту [у Циришком језеру] нађени [су] . . . остаци од различнога . . . дрвећа и шибља, пак и од свакојаких травуљака, који се . . . на рађеној земљи радо насељавају. *Панч.*

травȕљāр, -ара м пеј. *онај који се бави траварством; ботаничар.* — У вину је истина! — викну онај професор »травуљар«, дижући од стола занесену главу. *Ранк.*

травȕљина и **травȕрина** ж *аугм. и пеј. од трава; коров.* — Насред авлије набацао неко . . . гомилу камења . . . а кроза њ избила свакојака травуљина. *Вукић.* По улицама и углима расте травурина. *Шимун.*

трáвчица и **трàвчица** ж *дем. и хип. од травка.*

трâг м (лок. трáгу; мн. трāгови, песн. трâзи; ген. трагóвā и трāгōвā) **1.** *отисак стопала, ноге, точка и сл. на некој површини.* — Гледаше . . . како стопе дечије остављаху трага у снегу. *Вес.* Трагови копита били су још свјежи. *Хорв.* фиг. Ох, познаћу и траг што остави на воденом огледалу му лик. *Кост. Л.* **2. а.** *остатак нечега што је било, постојало.* — Са његових груди још се вију трази залечених рана. *Ил.* Онда . . . мати брзо . . . избрише трагове суза с лица. *Козарч.* **б.** *карактеристична особина, обележје неког утицаја, каквог времена и сл.* — Одгој . . . оставио је у мојој души неизбрисиве трагове. *ХР 1928.* Он је . . . сав европејац, на коме није остало ни трага турско-балканских времена. *Милис.* **3.** *предмет, појава или нешто друго што служи као потврда нечему, што указује на нешто; доказ.* — И једини издајица је траг. Он води вука до зечјега скровишта. *Гор.* Има поуздана трага да су црквеношколске власти једном енергичном забраном учиниле крај школским представама. *Скерл.* **4. а.** *знак постојања, трајања.* — Знам да вам образ не опра нико, ни до вијека, ни докле вам буде трага! *Мат.* **б.** *будуће поколење, потомство.* — Црногорци натраг се вратише . . . са главама и св'јетлим оружјем . . . које трагу служи за поштење. *НП Вук.* **в.** *наследна особина, наслеђе.* — То му је у трагу да буде пргав. *Бак. Реч.*

Изр. без трага (нестати, отићи и сл.) *не оставивши никаква знака, белега (нестати, отићи и сл.);* бити на трагу (коме, чему) *бити близу сазнања, открића о коме или чему;* завара(ва)ти ~ *отићи, одлазити да се не зна куд;* вешто избећи, избегавати (потери и сл.); вешто прикри(ва)ти; замео му (јој и сл.) се (сваки) ~ *изгубио се (изгубила се и сл.) незнано куд;* замести (заметнути, затрти) ~ (трагове) *прикрити кретање (односно место боравка), сакрити се; прикрити, сакрити праве намере;* затрти (утрти) ~ *учинити да ко или што сасвим нестане, ишчезне, искорењити;* изгинути до трага *изгинути, пропасти до последњег.* — Ту се закуну . . . да ће се давању опријети ако ће до трага изгинути. *Љуб.*; изгубио му (јој и сл.) се (сваки) ~ *нестао је (нестала је и сл.), ишчезао је (ишчезла је);* ни трага (ни гласа, ни јава) од кога, чега *нема вести, ништа се не зна (о коме, чему);* разметнути, разметати трагове покр. *отићи, одлазити, побећи, бежати.* — Гостима се досади, те разметнуше трагове. *Мат.*; терати ~ *тражити, трагати за ким или чим.* — Наместо да даље тера траг одраслих јегуља на њиховом свадбеном путу, он је предузео трагање за јегуљином ларвом. *Петр. М.*; ући (стати) у ~, ухватити (дотерати) ~ *пронаћи, открити (некога, нешто).* — Скупили су паре . . . за неки споменик . . . па никако да ухвате траг тим покупљеним парама. *Срем.* Пошто су пратили јегуљу на томе путовању . . . природњаци су јој дотерали траг до Азорских острва, па је одатле траг био сасвим изгубљен. *Петр. М.*

трāга ж (дат. трāги; ген. мн. трâгā) (често с додатком: ђаволља, вражка, пасја и сл.) *род, пасмина (обично у погрдном значењу).* — »А чекај ти, ђаволља траго!« рече Буљба. *Глиш.* Скупиле су се у јата, ројеве и чопоре . . . а не по родовима и трагама. *Наз.*

трàгалац, -оца м (ген. мн. -лāцā) *трагач.* — У потрагу за њим разаслаше трагаоце и извиднике на све четири стране. *Креш.* Трагалац за необичношћу и шароликошћу живота . . . Матош је . . . без премца у југословенској и хрватској књижевности. *КН 1958.* Та . . . загонетка . . . заокупљала [је] научне трагаоце. *Пол. 1973.*

тра̀галачкӣ, -ā, -ō *који се односи на трагаоце, који је својствен трагаоцима.* — Роди се у мени страсна, трагалачка жеља да истражујем по збрканом сећању. *НИН 1958.*

тра̀галаштво с *трагање, тражење.* — Неиспуњена [је] жеља људска ... проблем који је тако истинито ... афирмисан у овој књизи као имплицита трагалаштва за слободом. *КН 1958.*

тра̀гаљ, -гља м (ген. мн. тра̑гāљā) зоол. *модрак (3).* *Деан. Рј.*

тра̀гант м грч. **1.** бот. *биљка* Astragalus gummifer *и* A. tragacantha *из пор. лепирњача.* *Сим. Реч.* **2.** *биљна смола која се добива из истоименог дрвета, а служи за апретирање тканина и израду штампарских боја.* *Свезн.*

тра̀гање с *гл. им. од трагати.*

тра̀гаочев, -а, -о *који припада трагаоцу.*

тра̀гатељ м *трагач.* — Штујмо писце ... зној трагатеља за љепшим. *КН 1960.*

тра̀гати, -ām несврш. *пажљиво, брижљиво се трудити да се неко или нешто пронађе, истраживати, испитивати.* — Власт поче много живље да трага за Ђурицом [хајдуком]. *Ранк.* Грчевито трага за грађом коју би ... обрадио. *Шкреб.*

тра̀гāч[1], -а́ча м **1.** *онај који трага за ким или чим, онај који тражи кога, што; истраживач;* исп. трагатељ, трагалац. — Опрезан [је], не измиче му ништа, окружио се четом невидљивих трагача. *Мих.* О ловцима или о трагачима нафте, који се никад нису вратили у базу, има пуно прича. *ВУС 1972.* **2.** (често у изразу: пас ~) *пас обучен да трага за неким (обично за преступницима).* — [Случај] је спријечио даље трагање за »бандитима«, будући да је Волфов пратилац ... непажњом настрадао — а без њега пас трагач не би био тако сигуран. *КН 1958.*

тра̀гач[2], -а́ча м и **тра̀гаче,** тра̑гāчā ж мн. **а.** *колица с једним точком, тачке.* **б.** *направа за пренос терета (две мотке са попречно прикованим даскама или сл.).* — Мислим ... на то стењуће извлачење трагача на врх скеле. *Дав.*

тра̀гāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на трагаче, истраживачки.* — Прва реч у наслову ... наговештава да ће писац чланка захваљујући својим трагачким способностима открити заверу. *НИН 1958.*

тра̀гāш, -а́ша м *трагач*[1]. — Није се осврнуо да ли за њим иде трагаш. *Кал.*

тра̀гēд, -е́да м необ. *трагичар.* — Има аутор прилике да се покаже и као епски и као лирски писац, и као трагед. *Вел.* Затим се наклонио као трагед. *Бат.*

тра̀гēдија ж грч. **1.** *драмско дело које приказује тешке животне конфликте и оштре сукобе карактера и нарави, а са жалосним последицама (обично се завршава смрћу главног јунака).* — Опростите! ја чух вас декламират; не бјеше л' грчке трагедије стих? *С-Ц.* Један глумац у комедији бива изврстан ... тај исти глумац у ... трагедији бива немогућан. *Поз. 1948.* **2.** *велика невоља, тежак, несрећан, догађај.* — Иван је дубоко осетио, кроз трагедију тога човека, сву велику потресну трагику тог народа. *Шуб.* И та трагедија тамо у кухињи тако ми је савршено индиферентна. *Крл.*

тра̀гēдица ж *в. тра̀геткиња.* — Знале су те завиднице ... да славна трагедица ... раби купке од чаја. *Том.*

тра̀гет м (ген. мн. тра̑гētā) тал. *врста лађе, бродарица, скела, ферибот.* *Бен. Рј.*

тра̀гēткиња и **тра̀геткиња** ж *глумица која игра трагичне улоге;* исп. трагед. — Мајку је играла једна позната француска трагеткиња. *Чол.*

трагигро̀тескан, -кна, -кно *који је и трагичан и гротескан.* — То је трагигротескни положај човјека између желуца и полиције. *Шим. С.*

трагигро̀тескно̑ст, -ости ж *стање, особина онога што је и трагично и гротескно.* — Слика трагигротескност епохе коју нам је повијест довела у походе. *Шим. С.*

тра̀гизам, -зма м *трагика.* — Осјетити ће ... нешто од страшног трагизма наведених твораца [научника и уметника]. *С 1937.* С вршком његовог [В. Мандушића] бритког трагизма ... додирује се и вршак комичног. *Зог.*

тра̀гик м *трагичар.* — Много слављени талијански трагик Ернесто Роси ... издат ће ... своје дјело: Студије о Шекспиру. *В 1885.*

тра̀гика ж (дат. -ци; ген. мн. тра̑гӣкā) *кобан, судбоносан сукоб, велика несрећа; потресно збивање, страдање.* — Изнад свих се поносно издиже ... лик Тараса Буљбе ... и његова дубока трагика. *Шов.* Иван је дубоко осетио, кроз трагедију тога човека, сву велику потресну трагику читавог тог народа. *Шуб.*

трагико̀мēдија ж *драмско дело у коме се мешају жалосни или трагични и смешни или комични елементи, са срећним завршетком радње.*

трагико̀мика ж = трагикомичност *стање, особина онога што је и трагично и комично.* — Велики су и штовања достојни аутори ... који га [човјека] цртају ... у трагикомици његових великих дисхармонија. *Матош.*

трагикòмичан, -чна, -чно *који је и трагичан и комичан.* — Ти ћеш се можда насмијати овој мојој ... трагикомичној исповиједи. *Козарч.* Прискакао [је Јова] у помоћ у оним ... трагикомичним моментима кад људи губе главу. *Сек.*

трагикòмично прил. *на трагичан и комичан начин, и трагично и комично.* — Све му се причини трагикомично. *Нех.* Издалека се види да није обријан, а кад се окрене, трагикомично му стрши иза врата петља од шињела. *Петр. В.*

трагикòмичнōст, -ости ж = трагикомика.

трàгичан, -чна, -чно *који је пун трагике, потресан, ужасан, злокобан.* — Споминьу домаћи љетописци о трагичној катастрофи веома укратко. *Јаг.* Колико је он [Сремац] уживао симпатије ... најбоље ... се видело приликом његове нагле и трагичне смрти. *Скерл.*

трàгичар м **1.** *глумац који игра трагичне улоге.* — Напустио [сам] дружину због неправде, јер управитељ хоће да утрапи мени комичног јунака, а ја сам трагичар. *Дом.* **2.** *писац трагедија.* — Први су пријеводи грчких трагичара дошли у хрватску књижевност из треће руке. *Комб.*

трàгичāрка ж *женска особа трагичар (1), трагеткиња. Прав.*

трàгическӣ, -ā, -ō рус. заст. *в. трагичан.* — Да, витеза сустопице трагически конац прати. *Њег.*

трàгичкӣ, -ā, -ō *који се односи на трагедију, који је у вези с трагедијом.* — Он [Сократ] је био и заторник велике трагичке културе грчке. *Баз.* Шекспир је осећао да то мора бити реч умна ... То су, уосталом, саставци велике трагичке поезије. *Сек.*

трàгично прил. *на трагичан начин, потресно, кобно, злокобно, злосрећно.* — Милан се уплашио да се сва та комедија ... не заврши трагично. *Дом.* Немојте то узети сувише трагично! *Фелд.*

трàгичнōст, -ости ж *својство, особина онога што је трагично, кобност, злокобност, злосрећност.* — У том лежи трагичност људског живота. *Бал.*

трàгус м лат. анат. *испупчење на предњој ивици ушне шкољке. Терм. 4.*

трàдīција ж лат. **1. а.** *усмено преношење историјских чињеница, предање.* — Из онога је града, каже традиција, потекао чак и један далај-лама. *Вел.* **б.** *вероваље, обичаји, правила понашања и сл. која се преносе с поколења на поколење.* — Слободан од ... штетних традиција ... Бранко је ... стао на страну ... Вука. *Бошк.* **2.** правн. *стицање својине покретних ствари предајом ствари из руке у руку. Кл. Рј.*

трàдīцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на традицију, на предање, који је у вези с традицијом.* — Провинцијско мјесто ... без традицијске госпарске финоће. *Матош.*

трàдиционāлан, -лна, -лно *који је основан на традицији, предању, који се предаје од поколења поколењу, утврђен обичајима.* — Тринаесторица се нису одазвала, једни од њих што су ... наслутили зло, други по традиционалној породичној гордости. *Андр. И.* Она је славила традиционалне ... имендане с огромним ... тортама. *Крл.*

Изр. ~ књижевност књиж. *народна књижевност.* — У прву књигу »Повијести хрватске књижевности« ... није ушла традиционална књижевност. *Водн.*

традиционāлизам, -зма м *вероваље у традицију, одржаваље традиције.* — Рељковићев [»Сатир«] заступа мисли новога доба, а Рапићев традиционализам. *Водн.* Сремац био је професор историје и то се ... опажа на његовом књижевном раду ... по култу прошлости и историјском традиционализму. *Скерл.*

традиционàлист(а) м *присталица традиционализма.* — Као традиционалисти и идеалисти они не могу наћи конкретан излаз из тешке ситуације. *Р 1946.* Осећа потребу да буде ... и револуционарни занављач и конзервативни традиционалист. *Петр. В.*

традиционалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на традиционалисте; традиционалан.* — У великом двобоју ... између ... озбиљне ... историје ... и традиционалистичке ... Сремац је ... био на страни традиционалиста. *Скерл.*

традиционàлисткиња ж *женска особа традиционалист(а).*

трàдиционāлно прил. *на традиционалан начин, по традицији.* — »Ноћ је да се спава«, љуте се традиционално. *Шим. С.*

традиционāлнōст, -ости ж *особина, стање онога који је традиционалан, онога што је традиционално.*

трàдицибӣ, -ā, -ō *традиционалан.* — Каквој је људској потреби злато најпре послужило, то се због недоскудице историјских и традиционих података одсудно казати не може. *Панч.*

традиционѝзам, -зма м *традиционализам.* — Традиционизам, ненародан, штетан и непотребан, имао је и даље да остане, одржаван силом власти, цензурама и конфискацијама. *Баз.*

трàжба ж *тражбина.* — Док се не испитају ваше тражбе ... обуставиће се

све. *Грол.* Нека се путем ... вјештака ... докаже неоснованост тражбе. *Божић.*

тра̀жбенӣ и **тра̀жбенӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на тражбу, тражбину*: ~ право.

тра̀жбенӣк м *онај који има, подноси тражбу, тражбину, онај који нешто потражује.* — Закашњење су овог пута проузроковали тражбеници. *Божић.*

тра̀жбина ж *право једног лица да потражује нешто од другога, потраживање.* — Да се ви као тужени притворите док не буде задовољено тужитељкиним тражбинама. *Креш.* Под ... утицајем Светозара Марковића цео наш покрет прихвата феминистичке тражбине. *Скерл.*

тра̀женӣк м *туженик, оптуженик.* — Траженик, дакле Мрко Курлан и компанија, дугују тражитељу ... своту од 400 динара. *Божић.*

тра̀женӧст, -ости ж *својство, стање онога који је тражен, онога што је тражено.* — Личила је оној уметности која задивљава свесном и неприкривеном траженошћу и избираношћу. *Петр. В.*

тра̀жѣ̄ње с *гл. им. од тражити (се).*

тра̀жилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) = тражитељ *онај који нешто тражи; истраживач.* — На малом простору налазишта гура се велики број тражилаца. *НИН 1958.* Он сам ... је тражилац истина. *Баз.*

тра̀жилачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на тражиоце, који припада тражиоцима; истраживачки.* — Све више тражилачког смисла потребно [је] да би се све те »тајне« разјасниле. *Пол. 1959.*

тра̀жило с *направа у камери помоћу које се осматра оно што се снима.* — Да камерман ... може контролирати оно што снима, у камери се налази и један мали телевизијски пријемник, тзв. електронско тражило. *Тел. 1960.*

тра̀жина ж покр. *путања, стаза.* — Ни стопе ни тражине око цркве, као да није чепала камоли вардала људска нога. *Љуб.*

тра̀житель м = тражилац. — Све ваше невоље долазе одатле што сте ви тражитељ истине. *Крањч. Стј.*

тра̀жити, тра̀жӣм несврш. **1. а.** *трудити се да се пронађе оно што је изгубљено, затурено, скривено.* — Јутрос су га рано дошли тражити. *Креш.* **б.** *захтевати да се неко појави, да дође, звати, позивати.* — Кад је Ферман паша прегледао, ал' га царе до Стамбола тражи. *НП Херм.* Тодор ... носи у руци лист хартије [из општине]. Шта је? Траже га одмах регименти. *Ад.* **в.** (девојку) *просити.* — Зони се јављају многе прилике; траже је неки официри. *Срем.* **2. а.** *категорично, упорно молити, захтевати, искати.* — Отићем ... код једнога мајстора као калфа тражити посла. *Маж. М.* Не тражим ја од тебе да ... пронађеш квадратуру круга, ал' ... лекцију ... можеш да научиш! *Срем.* **б.** *имати потребу за нечим, изискивати.* — Суха земља ... тражи кишу да је утиша ... да је ситу напоји. *Тип.*

Изр. бити тражен *имати велику вредност, углед и сл.; имати добру прођу (о роби које нема довољно на тржишту)*; ~ длаку у јајету *в. уз јаје (изр.)*; ~ ђавола, врага (свећом) *в. уз ђаво (изр.)*; ~ крв (од кога) *светити се коме убиством, крвном осветом*; ~ (од кога, коме) главу, живот *хтети, намеравати убити кога*; ~ по (својој) глави *мислити, размишљати о чему*; ~ реч *молити, захтевати дозволу, одобрење за учествовање у дискусији, расправи и сл.*; ~ свећом (у руци) *тешко проналазити, тешко добивати (оно што је ретко, изузетно и сл.)*; ~ хлеба код (поред) погаче, ~ преко хлеба погачу, ~ хлеба над погачом *не бити задовољан оним што се има*; тражиће зец матер *в. уз зец (изр.).*

~ **се 1.** уз. повр. *тражити један другога.* — Једно с другим готово никада не зборе, а очима се траже! *Мат.* **2.** *испитивати сопствене поступке, мисли и сл.* — Иследник тражи да му Бајкић објасни себе, а Бајкић се још увек и сам тражи. *Ћос. Б.* **3.** покр. *остављати траг за собом.* — Сад су се већ тражили зецови (рекне се неколика дана пошто падне велики снијег). *Вук Рј.*

тра̀жња ж **1.** *тражење, трагање.* — Уморан од узалудне тражње, сједе опет младић. *В 1885.* Ето ту недавно нестане ми говече. Дигнем се у тражњу трагом донекле. *Шапч.* **2. а.** *потраживање.* — Вешти момци настављају ... тражњу прилога, па се тако целим селом носи весеља граја. *Ранк.* **б.** *захтев, молба.* — На вашу тражњу шаље се овај одговор. *Рј. А.*

Изр. понуда и ~ *в. под потражња (изр.).* — У почетку се та понуда и тражња обављала у неком мрачном куту шатора, али ... постепено ... трговало се јавно. *Јак.*

тра̑ј м песн. *трајање, трајност.* — Сва ти прошлост славе бајка, вјечног траја и памети. *Крањч. С.* Ја му видим свуда светлост вечног траја. *Панд.*

тра̑јан, -јна, -јно **1.** *који дуго траје, који се продужава на дужи временски период; сталан, постојан.* — Глатки мишићи ... су у стању да дуже времена остану у стању трајне згрчености ... и то без замора. *Станк. С.* Нови зуби су трајни зуби јер се више не мијењају. *НЧ.* Његови научни радови ... остаће трајан спомен његове научне активности и стрпљивости. *СКГ 1937.* **2.** (одр.) грам. *несвршен (2).* — Глаголи што показују

радњу или стање ... чије трајање није ограничено јесу трајни или несвршени ... глаголи. *Стев.*

трàјање с *гл. им. од трајати.*

трàјати, -јēм несврш. **1. а.** *вршити се, развијати се дуже време, протезати се на дужи временски период.* — Пуцњава [је] трајала цијелу ноћ. *Крл.* Још пожари трају, дими се и пуши. *Стан.* **б.** *захватати одређени простор, пружати се, протезати се.* — На западној страни Скадарског језера, докле траје црногорска граница, нико не зна албански. *Нен. Љ.* **2. а.** *одржавати се у животу, живети, животарити.* — Сад би могла никад да не заспи, ништа да не једе ... до само да траје и да чека да очима види то што сања. *Сиј.* **б.** *одржавати се у одређеном стању, имати употребљиве вредности, значаја.* — Прешао [је] Мораву гвозденим мостом који [је], све док је калдрма трајала, мирисао на овнујска печења. *Рад. Д.* **в.** *одржавати се, остајати у сећању, памћењу.* — Ђорђе је добро знао причу која још траје у Прерову у разговорима најстаријих. *Јос. Д.* **3.** *проводити време, проживљавати.* — Срећан празник свима вама што трајете мучни живот у невољи и сузама. *Ил.* **4.** (често безл.) *бити довољан за нешто, достајати, дотицати.* — Узе све што је било најлепшег и најскупљег ... колико је год трајало новца. *Грол.* **5.** необ. *оклевати, чекати.* — Што трајете, српске поглавице ... Зар не знате, али не чујете да је јутрос Мирко ударио ... Но на ноге, Срби, соколови. *НП Вук.*

Изр. док траје нек лаје *док има нека се нештедимице троши;* док траје света и века *увек, за вечна времена, док буде људи;* ~ дане (године итд.) *тешко живети, животарити.*

трàјāшан, -шна, -шно **а.** *који дуго траје; постојан, издржљив.* — Конзервативна министарства нису била трајашна. *Јов. С.* Дрво пати од смолотока, а и родне гране нису тако трајашне. *Тод.* **б.** *који траје одређено време, временски.* — Рече ... да нас не кани казнити смртном казном, него другом трајашном казном. *Вел.*

трàјāшнōст, -ости ж *својство, стање онога што је трајашно, трајност.* — Погађам откуда је, какве је врсте, каква окуса и трајашности. *Вел.* Разумети неку ствар значи наћи јој њено право место међу другим стварима по њеној величини ... трајашности ... значају. *Кнеж. Б.*

трâјбар и **трàјбер** м нем. варв. **1.** *онај који гони, тера купљену стоку; свињар, свињарски трговац. Рј. А.* **2.** *хајкач у лову. Кл. Рј.*

трàјект м (ген. мн. трàјекāтā) лат. *велика скела, брод за превожење возила, возова великих терета и људи преко морских теснаца, река и језера.* — Возила [ће се] преко канала пребацивати трајектом. *Пол. 1959.* То се постиже ... пријевозом композиција влакова помоћу брода с једне обале на другу (трајекти). *ОГ.*

трајектòрија ж физ. **1.** *пут кретања материјалне тачке, односно физичког тела; путања.* — Силнице [се] у правцима нормалним на своју трајекторију међусобно одбијају. *Физ. 2.* **2.** *линија лета зрна, гранате од уста топовске цеви до судара с неком препреком. Кл. Рј.*

трàјлīш м нем. покр. *врста плеса, окретне игре у три такта.* — Па нек весб поцикује, као Шваба крај трајлиша, до белог јутриша. *Кош.*

трáјница ж бот. *биљка која живи неколико вегетационих периода, односно чије развиће траје неколико година, вишегодишња биљка.* — Многе траве на ливади су зељасте трајнице. *Бот.*

трâјно прил. (комп. трàјнијē) *на трајан начин; непрекидно, стално.* — [Киша] поче тихо али трајно ромињати. *Мат.*

трáјнōст, -ости ж *својство, стање онога што је трајно, онога који је трајан, сталност, постојаност.* — [Иво Андрић] учинио [је] ... дубоки продор у свет наших илузија ... о савршенству и трајности људског живота. *КН 1956.* Ријеч је трајност, вријеме, а не час као што је слика, пуки тренутак. *Бен.*

трâк м (лок. тра́ку; мн. трâци, тра́кови и трāкови, ген. тра́кā, тра́кōвā, тракóвā и трāкōвā) **1.** *в. трака.* — Око плоче [на предњој страни феса] обложен је трак ... кому се крајн спуштају невјести низ оба образа. *Љуб.* Сједјела је ... уперених очију у трак свјетлости, који је падао кроз врата. *Крањч. Стј.* На губици засребренила се пјена, коју стадоше румењети два танка трака крви потекла из носница. *Гор.* **2.** *везица, узица, пертла.* — Завезује трак на ципели. *Торб.* **3.** *траг, црта, линија.* — Лице њезино, на ком се вијаху траци повехле румени, одавало је велику одлучност. *Том.* **4.** *крак, пипак неких мекушаца као орган пипања, хватања.* — Уботница је својим трацима прихватила удицу. *Новак.*

трāк *узвик за подражавање звука који се чује при шкљоцању пушке, звецкању металног новца и сл., цак.* — Кад одједном одонуд иза плота: трак! а Бајро на леђа [паде мртав]. *О-А.* Читав дукат даде манастиру ... у слас', трак! *Лаз. Л.*

Изр. трак чаша, трак пара *платити одмах, чим се донесе нешто (обично пиће).* — Извол'те новине! ... Јок новине ... него овде, овде! 'Оћу: »Трак чаша, трак пара!« *Срем.*

тра̏ка ж (ген. мн. трâкā) **1.** *узак и дужи комад тканине, папира, пластичне масе и сл. којим се нешто везује, причвршћује и сл., врпца, пантљика; (украсна) машница.* — На глави му ... сламни шешир с црвеном траком. *Лаз. Л.* С хаљина свију траке се вију. *С-Ц.* **2.** фиг. *оно што има узак, издужен облик*: ~ неба, ~ дима. — Угледао [је] Саву ... Земун, сремску равницу и широку траку Дунава. *Андр. И.* Угледали [смо] бијелу траку друма како вијуга између зелених живица. *Чол.* **3.** *зрак(а); сноп светлости.* — Сунце поче да тоне за вршкове јелика, бацајући црвене траке. *Куш.* Црвена се трака ... трамвајске светиљке вукла по млакама кишнице полагано ... лијено. *Крл.* **4.** *део коловоза означен за кретање возила у једноме смеру.* — На улицама са више возних трака возите у најспоријој траци, а то је ... десна трака. *Пол. 1971.* **5.** техн. *в. гусеница (3).* — Траке (гусенице) покреће мотор [трактора] помоћу зупчастих точкова. *Физ. 3.*

Изр. покретна (бескрајна) ~ *уређај за непрекидно пребацивање материјала или предмета израде од једног радника до другог или од једне машине до друге (у фабрикама при серијској производњи).*

тра̏кавица ж **1.** зоол. *в. пантљичаре.* — Опасни наметник на јетри је личинка мале пасје тракавице. *НЧ.* **2.** *в. смицалица.* — Знам да је Флоримон вазда у кући газда; не дâ тај, као ја, да му направиш тракавицу. *Богдан.*

тра̏кавичин, -а, -о и **тра̏кавичји̏,** -ā, -ē *који се односи на тракавице, који припада тракавици.* — У тим мањим мјехурима [развију се] тракавичје главе. *НЧ.*

тра̏калица ж обично у изразу: мица ~ *в. мица*[1]*(1).* — фиг. Надиру [непријатељски војници] и на Шабац. То вам је као неки обухватни напад. Овам' те Цер, онам' те Шабац ... мица тракалица! *Јак.*

тракáнац, -нца м покр. **1.** *сушено месо од шарана исечено на каише. Вук Рј.* **2.** *в. траг (1).* — Ради да је за њим траканац *Вук Рј.*

тракà̏рање с *гл. им. од тракарати.*

тракà̏рати, -ā̏м несврш. *испрекидано лупати, ударати, лупкарати, тандркати.* — Равномерно тракара разбој, шкрипе подношке. *Рад. Д.*

тра̏каст, -а, -о *који има облик траке, који је налик на траку.* — Мишићи ... припети су за кости својим тракастим крајевима. *Батут.* У једном ... гробу нађен је накит од бронзе ... тракасте бронзане гривне. *Пол. 1959.*

тра̀катница ж зоол. покр. *в. хоботница. Вук Рј.*

тра̀киња ж бот. *в. кукуруз. Сим. Реч.*

тра̀кипе̏рје с зб. заст. *врста накита у народној ношњи.* — Све му пала пера низ рамена, кад с' окрене Цмиљанић сердару, стоји звека тракиперја златна. *НП Вук.*

тракȍвит, -а, -о *в. тракаст. Рј. А.*

тра̀кȍвље с *траци, зраци, зраке.* — Како та красота својим траковљем обасјава крајеве од Триглава до Балкана. *Бал.*

тра̏к-сȉстēм, -е́ма м енгл. *систем по коме послодавац исплаћује радника намирницама или робом, а не новцем (у већини држава забрањен). Свезн.*

тра̏кт м (мн. тра̏ктови) лат. **1.** архит. *крило зграде, грађевине.* — Овде ће се подићи три дванаестоспратне зграде и један тракт с три спрата. *Пол. 1959.* **2.** *комплекс, скуп улица. Кл. Рј.* **3.** *предео, подручје; систем. Кл. Рј.*

Изр. пробавни ~ *пробавни систем, органи за варење (желудац, црева).* — Људима који имају сметње на пробавном тракту ... киселу воду морамо ... само препоручити. *Донч.*

тра̀ктāт, -а́та м лат. **1.** *теоријска и детаљна расправа, спис о неком проблему, питању.* — Ја пишем трактате о лептирима, ја ... живим у своме свијету. *Крл.* Теолошко-политички трактат прво је веће самостално дело Спинозино. *Петрон.* **2.** прав. *међународни уговор.* — Турска би сметса окупирала Србију; трактат париски ... одрешио би руке силама. *Јов. С.*

тракти́рати, -а̀ктӣрām несврш. **1.** *расправљати о чему, излагати неку тему, питање.* **2.** *хранити, гостити, чашћавати. Кл. Рј.*

тра̏ктор м лат. *моторно возило за вучу пољопривредних алатки, машина и возила без сопственог погона*: ~ точкаш, ~ гусеничар, лаки ~, тешки ~.

тракто̀рист(а) м *онај који управља и рукује трактором.* — Тракторист Терзић је почео да превлачи букова дебла из шуме до жичаре. *Пол. 1950.*

тракто̀ристица и **тракто̀ристкиња** ж *женска особа тракторист(а).*

тра̏кто̀рнӣ, -ā, -ō *тракторски.* — Опрезно ... спусте на пристаниште јелове сандуке с материјалом за изградњу тракторне творнице. *Крањч. Стј.*

тра̏кторскӣ, -ā, -ō *који се односи на трактор, који је у вези с трактором*: ~ плуг, ~ курс, ~ бригада, ~ станица.

тра̀куље, тра̏кӯља̄ ж мн. зоол. *в. пантљичаре.*

Изр. говеђа тракуља Taenia saginata; јетрена тракуља T. echinococcus; овчја тракуља T. coenurus; свињска тракуља

T. solium; широкочлана тракуља Dibothriocephalus latus. *Терм. 4.*

тралáкање с *гл. им. од* тралакати.

тралáкати, трàлāчēм несврш. оном. = тралаликати *певати, понављати у певању »тралала«. Р-К Реч.*

трàлалā и **трà-ла-лā** *узвик (узет из немачког језика) који се припева у песми (обично после сваке строфе).* — Кад се умивају, певају све неке аустријске песме, певају: тра-ла-ла. *Срем.*

тралалúкање с *гл. им. од* тралаликати.

тралалúкати, -àлйчēм и -àлйкām несврш. оном. = тралакати. — Коњаници . . . тралаличући кроз зубе пјесмицу, гледаху за њим. *Шен.* Весело тралаличе зеленилу и цвећу. *Петр. В.*

трâља[1] ж **1.** (обично у мн.) *дроњак, рита, прња, крпа.* — Нећу да траљом злато крпим. *Наз.* фиг. У траљама остављен рукопис . . . припреми за штампу. *Мил. Ж.* **2.** покр. *траљава, неуредна женска особа. И-Б Рј.*

трâља[2] ж (обично у мн). покр. *направа за преношење тежих болесника, рањеника и др., носила.* — Лежао је скоро го на једној траљи сплетеној јасеновим прућем. *Љуб.; Р-К Реч.*

трâљав, -а, -о **1.** *дроњав, исцепан, неуредан, прљав.* — Скинула би са себе скрлетну кабаницу да покрије траљава просјака. *Шен.* **2. а.** *слаб, бедан, јадан.* — Пред нама је, ево, један . . . врло траљав или, боље рећи, рђав ђак. *Нуш.* **б.** *који је без вредности, без значаја.* — За редак траљава посла компилаторног плаћало му један или два суа. *В 1885.* **3.** покр. *који тешко хода, шепав. Рј. А.*

трâљавац, -āвца м (ген. мн. -āцā) *онај који је траљав, неуредан, дроњав, прљав.* — Овако ме дочекујеш у . . . опогањеној комори, гдје су се малоприје ваљали дангубњаци и траљавци. *Бег.*

трâљавица ж *женска особа траљавац. Бен. Рј.*

трâљаво прил. *на траљав начин, немарно, неуредно, аљкаво; рђаво, слабо.* — Иде нам врашки траљаво. *Гор.* Са оделом врло траљаво стајаше. *Јов. С.* Пројектирање се такође траљаво одвија. *Вј. 1971.*

трâљавōст, -ости ж *својство, особина, стање онога који је траљав, онога што је траљаво. Деан. Рј.*

трâљавчев, -а, -о *који припада траљавцу.*

трâљār м *човек који купује дроњке, старе крпе. Деан. Рј.*

трâљаст, -а, -о *в. траљав.* — У траљастој хаљи старац свећеник . . . чита латинске молитве. *Нех.*

трâљати, -ām несврш. покр. **1.** *неспретно, тешко ићи, шепати.* — Како га то не умијеш ићи, него траљаш, канда нешто за собом вучеш. *Рј. А.* **2.** *живети бедно, животарити, таворити.* — Још траља својим кукавним и јадним током животарења. *Креш.*

трâљица ж *дем. од траља.* — Моме Мирку закрпај траљице. *НПХ.*

трâм м (мн. трáмови и трâмови) нем. *греда, балван, стуб.* — У вртлогу дима и варница срушио се трам у пожар. *Донч.*

трамàњати, -ām несврш. оном. *говорити којешта, брбљати, трућати.* — Немој да ми говориш што не разумијем, ни траманђаш: фирцен-фуфцен. *Андр. И.*

трàмата ж тал. *рибарска мрежа по којој је уплетено грање или слама као страшила за рибе. Кл. Рј.*

трамàтати, -ām несврш. *ловити рибу траматом. Деан. Рј.*

трàмблāнка ж *врста окретне игре, плеса.* — Глазба засвира трамбланку. *Том.*

трамболúна ж *в. трамбулин(а).* — Скок са трамболине красна [је] радост за нас, ђаке. *КН 1958.*

трâмболос м *в. траболос.* — Племићи и крупни трговци . . . још су бркате људине . . . с појасима и трамболосима. *Петр. В.*

трамбýлика ж бот. *в. очобајка. Сим. Реч.*

трамбýлйн, -йна м и **трамбулúна** ж тал. *еластична даска за појачавање замаха тела при скоку (обично у воду), одскочна даска.* — Никада нисам волио скакати с високог трамбулина. *Крл.* Скаче са трамбулине у воду. *Пер.*

трâмбулос м *в. траболос.* — Развеза још једну торбу и извади златне токе и трамбулос. *Вујач.*

трâмвāј, -а и **трàмвāј,** -ája м енгл. *градска улична жељезница за путнички саобраћај са електричном (а раније и коњском) вучом.*

трамвáјац, -јца м (ген. мн. трàмвājāцā) = трамвајџија *радник односно службеник који ради у трамвајском предузећу (најчешће возач или кондуктер).* — Био [је] изаслан у име уредништва међу прашке трамвајце, који су управо били у штрајку. *Јонке.*

трâмвājка и **трàмвājка** ж = трамвајџијка *женска особа трамвајац. Кл. Рј.*

трâмвājскй и **трàмвājскй,** -ā, -ō *који се односи на трамваје, који је у вези с трамвајем:* ~ кола, ~ вагон, ~ пруга, трамвајске шине, ~ возач.

трамвàјчић м *дем. од трамвај.*

трамвàјџија м = трамвајац.

трамвàјџījка ж = трамвајка.

трами́нац, -нца м агр. *врста винове лозе и грожђа; вино од тог грожђа (према месту Трамин у Тиролу).* — Ризлинг, траминац и ружицу са нове лозе мора да продаје ... испод цене. *Петр. В.*

трамо̀нтāна и **трамонта́на** ж тал. *северни ветар, северац у северној Италији и у нашем Приморју.* — Бит ће свјеже »трамонтане«. *Кум.*

трâмп м енгл. **1.** *скитница, вагабунд, бараба. Кл. Рј.* **2.** *радник (обично у Сједињеним Америчким Државама) који тражи посао путујући од места до места. И.*

трâмпа и **трàмпа** ж тал.-тур. **а.** *облик трговине при којој се размена добара врши без новаца, замена, размена предмета.* — Круница [је] само од параде у његову цепу, док он с њом иде на свакојаке трампе и пијанке. *Кор.* Ако ... немате сад аспре при руци, можемо и трампе. *Јевт.* **б.** *уговор о замени. Шкаљ.*

трâмпав, -а, -о *в. трапав. Р-К Реч.*

трâмпāш, -а и **трàмпāш,** -а́ша м *онај који врши трампу.* — Не помињемо бесомучну дерњаву неких продаваца новина ... и »трампаша« животних намирница по кућама. *Пол. 1960.*

трâмпер и **трàмпер** м енгл. *теретни брод слободне пловидбе (без одређеног пловидбеног реда).*

трâмпити и **трâмпити,** -и́м сврш. и несврш. *(из)вршити трампу, разменити, размењивати.* — Хајде ... да трампимо белца за белца. *Шапч.* Герилци су долазили до оружја ... трампећи за њ разну робу и храну. *ВУС 1972.*

~ **се** *извршити међусобно трампу.* — Мислим већ неколико дана: како да се трампим с Иваном ... за оно парче у потесу. *Вес.*

трампљáвање с *гл. им. од трампљавати (се).*

трампљáвати (се), трàмпљāвām (се) *несврш. и уч. према трампити (се).*

трâмпнӣ и **трâмпнӣ,** -ā, -ō *који се односи на трампу.*

трампо̀лӣн, -и́на м тал. *трамбулин(а). Деан. Рј.*

трâмпша м *в. трапавко. Р-К Реч.*

трамӯнтāна ж *в. трамонтана. Деан. Рј.*

трàнболос м *в. траболос.* — Поврх силаја транболос, па ресе од њега бију по левом боку. *Лаз. Л.*

трàнге-фрàнге с непром. *врста коцкарске, хазардне игре.* — Бата Рајковић, у другој соби у апсу ... и кроз зид играмо транге-франге. *Сек.*

трандàвиљ м и **трандàвӣље** с бот. *в. трандовиље. Сим. Реч.*

трàндати, -ā̀м несврш. оном. *табати, тапкати.* — Жена се обазрије, јер јој се учини да неко транда преко авлије. *Радул.*

трандàфил м бот. *в. трандовиље.* — На гроб да ми туриш шебој и ... трандафил и дафину да ми посадиш! *Срем.*

трандо̀вӣље с бот. **а.** *бели слез* Althaea officinalis. *Терм. 3.* **б.** *питоми слез* Althaea rosea. *Вук Рј.*

трандо̀фил, трандо̀фиљ м и **трандо̀фӣље** с бот. *трандовиље. Сим. Реч.; Бен. Рј.*

транжи́рāње с *гл. им. од транжирати.* — Поп Спира је купио ... нож за транжирање шунке. *Срем.*

транжи́рати, трàнжӣрāм несврш. *в. трансирати.* В. пр. уз гл. им. транжирање.

транзàкција ж *в. трансакција.* — Само уметност не зна за нагодбе и транзакције; она стоји или изнад или испод критике. *Цар М.*

транзимàнса ж фр. *полуномадско сточарење (када човек заједно са стоком напушта стално пребивалиште — лети одлази у планину, а зими у долину). ОГ.*

трàнзистор м лат.-енгл. **а.** *кристални појачавач у који су смештене електроде, а замењује електронске цеви у радио-пријемницима, направама за побољшање слуха и сл.* **б.** *радио-апарат на батерије (обично мали, ручни).*

трàнзистōрнӣ и **трàнзисторскӣ,** -ā, -ō *који се односи на транзисторе:* ~ пријемник, ~ радио-апарат.

трàнзӣт, -и́та и **трàнзит** м лат. **1.** *превоз робе или путника из једне земље у другу кроз земљу која се налази између њих, провоз.* **2.** *превожење терета од места утовара до места истовара без претоваривања на успутним станицама. Кл. Рј.*

трàнзитӣван, -вна, -вно лат. у изразу: ~ глагол грам. *в. прелазан глагол (уз прелазан, изр.).*

трàнзӣтнӣ, -ā, -ō *који се односи на транзит, који се врши транзитом, провозни:* ~ виза, ~ роба, ~ путници, ~ трговина.

трàнзитōран, -рна, -рно *пролазан, краткотрајан.*

трàнзӣција ж *прелаз, веза; оно што чини прелаз између нечега, посредни члан, одељак и сл.* — Уколико хоћемо да покажемо и ту ширу повезаност ... између одељка и одељка, можемо се послужити читавим једним параграфом (такозваном транзицијом), која служи као веза ... између двају параграфа. *Т. књ.*

тра̀нс м енгл. **1.** *занос, усхићење, екстаза.* — Цео град је већ у трансу: плету се венци и дижу славолуци. *Пол. 1958.* **2.** *помрачење свести (обично у хипнози), хипнотички сан.* — Све оно . . . он је учинио у потпуно бесвјесном стању, у вансебном трансу. *Крл.*

транс- лат. *префикс у сложеницама са значењем: преко, с оне (друге) стране, кроз:* трансмисија, транспорт, трансцендентан итд.

тра̀нса ж *в. транс. Свезн.*

трансакција ж лат. *трговачки посао (обично крупнији); поравнавање, погодба, споразум.* — Зарадиле су варалице и мешетари милијуне на њему у којекаквим купопродајама и трансакцијама. *Бат.* Париска конференција . . . [није се] инспирисала методама старе дипломације, тајним уговорима и рђавим трансакцијама. *Цвиј.*

трансалпи́нски, -ā, -ō *који је с друге стране Алпа, прекоалпски, прекоалпински; који води, који пролази преко Алпа, кроз Алпе:* ~ Галија.

трансатла̀нтик м *прекоокеански брод.* — Ове године у Дубровник [је] допловило двадесетак трансатлантика с . . . групама туриста. *Пол. 1959.*

трансатла̀нтски, -ā, -ō *који се налази с друге стране Атлантског океана; који прелази с једне обале Атлантског океана на другу, прекоатлантски, прекоокеански. Кл. Рј.*

трансверза́ла ж лат. **1.** *правац који сече друга два правца, попречница (2).* — Пројект трансверзале која ће спајати Карабурму са болничким комплексом на Булевару ЈНА први је озбиљан захват. *Б 1957.* **2.** геом. *права линија која сече друге две праве (две стране троугла и сл.).*

тра̀нсверза́лан, -лна, -лно *који се односи на трансверзалу, попречан, пресечан.* — Попречне или трансверзалне обале су такве код којих се планински ланци протежу окомито на смјер обалне линије. *ОГ.*

тра̀нсверза́лно прил. *трансверзалним правцем, попречно. Бак. Реч.*

трансвести́ти м мн. (јд. трансвѐстӣт, -и́та) *особе које носе одела другог, супротног пола из еротских побуда. Свезн.*

тра̀нсгресѝван, -вна, -вно *који се односи на трансгресију, који је у вези с трансгресијом.* — Ако су слојеви [седиментних стијена] промијенили свој првобитни положај . . . па се преко њих таложе млађе серије, неће бити с њима паралелни, већ дискордантни, несложни или трансгресивни. *Туђ.* Он [бели туњ] путује заједно са трансгресивном водом тражећи непрестано такву температуру, не излазећи . . . ван таквих вода. *Петр. М.*

трансгрѐсија ж лат. **1.** геол. **а.** *прехват млађег слоја земљишта преко старијих слојева.* **б.** *прекривање старијег камења наслагама живог песка.* **в.** *надирање мора на копно услед спуштања земљишта и потапање копнене површине.* **г.** *надирање морске струје према другој морској струји. Кл. Рј.* **2.** *преступ, прекорачење; повреда, прекршај, гажење права. Кл. Рј.*

тра̀нсепт м и **тра̀нсепта** ж лат. **1.** *грађевина у облику крста.* **2.** *део хришћанског храма постављен као попречни брод, унакрст према главном делу храма. Свезн.*

тра̀нсконтинентáлан, -лна, -лно *који прелази преко копна, континената; који спаја, везује океане:* ~ железница, ~ авион, трансконтиненталне пруге.

траскриби́рати, -и̏бӣрām и **тра̀нскрибовати**, -бујēм сврш. и несврш. лат. **1.** лингв. *(на)писати речи неког језика фонетски, онако како се изговарају; преписати, преписивати другом азбуком.* — Једни их [страна имена] . . . транскрибују и пишу ћирилицом. *Нед.* **2.** *пренети, преносити музичко дело, написано за један инструмент или глас, на други инструмент или глас.* — За тај концерт транскрибирао сам за гласовир и хармониј Adagio. *Новак.* Неколико руковети композитор је аранжирао и транскрибовао из мешовитог за мушки збор. *Коњов.* **3.** *снимити, снимати радио-емисију на магнетофонску траку (која се касније емитује).* **4.** *препис(ив)ати, пренети, преносити на друго име (неко потраживање и сл.).*

тра̀нскриптѝван, -вна, -вно *који се односи на транскрипцију, написан транскрипцијом.* — Сутјеска, Ужице, Бихаћ . . . Та имена . . . са транскриптивним загонеткама [у енглеском језику] изазивају вероватно и нестрпљење странога читаоца. *Сек.*

транскрѝпција ж лат. **1.** лингв. *фонетско писање речи неког језика (онако како се изговарају); препис другом азбуком.* — Потпуно тачна и сасвим верна транскрипција не да се уопште постићи; сваки језик има своје гласове . . . који се могу само приближно наговестити писменима туђег језика. *Нед.* Писали су своје предикате мађарском транскрипцијом. *Крл.* **2.** *преношење музичког дела, написаног за један инструмент или глас, на други инструмент или глас.* — Фотографски снимци уметничких слика могу се упоредити с гласовирском транскрипцијом композиција за оркестар. *Поп. Б.* **3.** *радио-емисија снимљена на магнетофонску траку (која се касније емитује). Кл. Рј.* **4.** *преписивање, препис, пренос на друго име. Кл. Рј.*

трансла̀ција ж лат. **1.** *пренос звукова (говора, музике и сл.) помоћу посебне посредне пријемно-емисионе радио-станице. Кл. Рј.* **2.** *појачање сигнала телефона и телеграфа посредним уређајем и њихов пренос даље већом*

снагом путем водова (жице) или радија. Кл. Рј. **3.** *превод, превођење (на други језик).* **4.** правн. *преношење, пренос (неког права).* **5.** физ. *кретање тела при коме све тачке прелазе идентичне паралелне путање и где свака дуж у телу остаје паралелна сама себи;* супр. ротација (1).

транслитера́ција ж лат. *препис словима друге азбуке; преношење слова једне писмености помоћу слова друге писмености (из глагољице у латиницу и сл.). Кл. Рј.*

транслитери́рати, -ѐрӣра̄м сврш. и несврш. *(из)вршити транслитерацију.*

тра̀нслунáран, -рна, -рно лат. *који се налази с друге стране Месеца.* — Он хоће да пјесник посматра и уочи »дивне транслунарне ствари«. *Уј.*

трансмѝсија ж лат. *пренос снаге с главне погонске машине на једну или више других радних машина помоћу система осовина, зупчаника, каишева и сл.; уређај за такав пренос снаге.* — фиг. Полуге или трансмисије — то су оне масовне организације пролетаријата без чије помоћи није могуће остварити диктатуру. *Пиј.*

трансмѝсијскӣ и **тра̀нсмисиóнӣ,** -ā, -ō *који се односи на трансмисију, који је у вези с трансмисијом:* ~ каиш, ремен, ~ точак.

трансмити́рати, -ѝтӣра̄м сврш. и несврш. *пренети, преносити, прода(ва)ти, испоручи(ва)ти.*

трансмута́ција ж лат. *промена, претварање, преображај, преображавање:* ~ хемијских елемената.

трансокеа́нскӣ и **трансоцеа́нскӣ,** -ā, -ō *прекоокеански.* — Могли [су] прећи на самосталну серијску производњу обалних и трансоцеанских бродова. *ЕГ 1.*

транспа̀рент м лат. **1.** *слика или натпис на разапетом платну или папиру, који се носе у поворци приликом свечаности (као парола, реклама и сл.); велика реклама.* — Сељани су долазили на прославе ... у поворкама, са заставама, транспарентима. *Поп. Ј.* фиг. На бијелом транспаренту снијега све се сада маске, појаве и ствари прљавима чине. *Крл.* **2.** *папир с дебелим црним или црвеним линијама који се, при писању, подмеће под папир без линија на коме ће се писати. Кл. Рј.* **3.** *нешто што је провидно, прозирно (обично танка горња хаљина кроз коју се види доња). Кл. Рј.* **4.** *један од трикова при снимању у атељеу (у кинематографији), када се слика пројицира одостраг на прозиран екран, тако да изгледа као да је кадар снимљен у пејзажу. ЕЛЗ.*

транспа̀рентан и **транспарéнтан,** -тна, -тно *сличан транспаренту; прозиран, провидан.* — Испод руке продавала [је] транспарентне карте. *Нуш.* Транспарентна и воштана бљедоћа даје њезином лицу један трансхуманирани израз. *Бег.*

транспа̀рентнōст и **транспарéнтнōст,** -ости ж *стање, особина онога што је транспарентно; провидност, прозирност.*

транспира́ција ж лат. *испаравање; зној ење; процес испаравања воде преко надземних биљних делова.* — За испаривање (транспирацију) и измјену плинова служе посебни отвори на епидерми, који се могу отварати и затварати с помоћу станица запорница. *Бот.* Код листопадних биљака, пред неповољну зимску сезону, листови опадају, чиме је транспирација сведена на минимум. *Станк. С.*

тра̀нспирациóнӣ, -ā, -ō *који се односи на транспирацију.*

транспири́рати, -ӣра̄м и **транспѝрсати,** -ӣршēм сврш. и несврш. *испари(ва)ти; (о)знојити се.* — Све биљке транспирирају, али не испуштају све једнаке количине воде. *Бот.*

трансплàнтāт, -а́та м *део ткива или орган који је пресађен, трансплантиран. Кл. Рј.*

трансплантáција ж лат. *пресађивање, премештање ткива или органа на друго место истог организма или на други организам.* — Професор Чавка изложио је свој научни рад о трансплантацији беоњаче и рожњаче код неких обољења ока. *КН 1955.*

трансплантúрање с *гл. им. од трансплантирати.*

трансплантúрати, -àнтӣра̄м сврш. и несврш. *(из)вршити трансплантацију, пресадити, пресађивати, преместити, премештати ткиво или орган.* — Сенилни кардинал ... дао [је] да на њ трансплантирају мајмунске жлијезде. *Крл.* Нос, прилепљен насред лица ... изгледа као да је неуспело трансплантиран с леша. *Дав.*

тра̀нсплантовање с *гл. им. од трансплантовати.*

тра̀нсплантовати, -тујēм сврш. и несврш. *трансплантирати.*

транспозúција ж лат. **1.** *пренос, преношење, пребацивање уопште.* — Код песника, бар мога типа, врши [се] транспозиција доживљаја из конкретне друштвене стварности у лирски израз. *КН 1946.* Техника филма врши чудну транспозицију живота у игри глумаца. *Уј.* **2.** мат. **а.** *пребацивање чланова једначине с једне стране на другу.* **б.** *промена, пермутација која настаје међусобном изменом места двају елемената:* из пермутације 2547 настаје транспозицијом елемената 2 и 4 пермутација 4527. **3.** муз. *превођење на други тон, глас (за одређени интервал нижи или виши од тоналитета у коме је композиција написана).*

транспони́рање с *гл. им. од транспонирати.*

транспони́рати, -о̀њӣрам сврш. и несврш. = транспоновати *(из)вршити транспозицију, преместити, премештати, пребаци(ва)ти; променити, мењати.* — Масивне романске форме транспониране [су] у јужњачку мелодику. *Бат.*

тра̀нспоновано̀ст, -ости ж *стање, својство онога што је транспоновано.* — Код писаца који то нису [реалисти] нас могу ... интересовати многе ствари: њихова визија света ... степен транспонованости. *Михиз.*

тра̀нспоновање с *гл. им. од транспоновати.*

тра̀испоновати, -нујем сврш. и несврш. = транспонирати. — Јаковљевић не претвара стварност у визију, нити пак транспонује историјска дата у доживљај. *КН 1958.* Имамо две варијанте ове Мокрањчеве композиције ... Прва је написана ... за тенор, соло, мушки збор и клавир, друга ... транспонована за бас соло, мешовити збор, клавир, кастањете и тамбурине. *Коњов.*

тра̀нспорт м лат. **1.** *превозна средства и уређаји за превоз робе, путника и др.; саобраћај*: железнички ~, друмски ~, поморски ~ , речни ~, ваздушни ~. — Многе ... врсте [воћа] брзо [се] кваре, па зато не подносе дуљи транспорт. *ОГ.* Кроз сржне зраке врши се транспорт органских материја од дрвеног паренхима до коре и обратно. *Станк. С.* **2.** *партија робе или путника која се истовремено превози. Кл. Рј.* **3.** војн. **а.** пом. *помоћни ратни брод за превоз трупа и терета.* **б.** *колона превозних средстава са храном, ратним материјалом, људством, комора (3). Кл. Рј.* **4.** књиг. *пренос закључка, збира рачуна, са завршетка једне стране на почетак друге. Кл. Рј.*

транспо̀ртер, -ера м **1.** *уређај за преношење терета, конвејер.* — Транспортери су монтирани у свим рововима ... Отпуцани угаљ ... транспортери ... односе до термоелектране. *Пол. 1959.* **2.** *возило, аутомобил за превоз трупа и војног материјала.* — Уништено је: 153 тенка и ... 84 оклопна транспортера. *Пол. 1944.* **3. а.** *особа која се бави превожењем робе; отпремник, шпедитер.* — Извештај о нађеној бали [вунице] је обрадовао фабрику ... због отклањања неспоразума између пошиљаоца, примаоца и транспортера. *Пол. 1959.* **б.** *стражар-спроводник, пратилац. МЕП.* **4.** геом. *направа у облику полукруга, подељена на 180° за мерење или цртање углова, угломер. Кл. Рј.*

транспорти́рање с *гл. им. од транспортирати.*

транспорти́рати, -о̀ртӣрам сврш. и несврш. = транспортовати *пренети, преносити, превести, превозити, отпремити, отпремати.* — [То су] бурад у којима ће се транспортирати истопљена маст. *Петр. М.*

тра̀нспортнӣ, -ā, -ō *који се односи на транспорт, којим се врши транспорт*: транспортни папири, ~ машина, ~ **авион**, ~ брод, ~ средство, ~ веза, ~ предузеће, ~ радник.

тра̀нспортовање с *гл. им. од транспортовати.*

тра̀нспортовати, -тујем сврш. и несврш. = транспортирати. — Требало је извлачити и транспортовати свакога дана одређену количину [угља]. *Ћос. Б.*

трансра̀пӣд, -и́да м лат. *воз нарочите конструкције који ће у својој будућности возити врло великом брзином (до 700 км на сат).* — На свим релацијама до 1200 км трансрапид [ће] бити апсолутно привлачније прометно средство. *ВУС 1973.*

транссà харскӣ, -ā, -ō *који иде, води, пролази преко пустиње Сахаре.*

транссѝбӣрскӣ, -ā, -ō *који иде, води, пролази преко Сибира*: ~ железница, ~ експрес.

транссупстанцијáција ж лат. *претварање једне супстанције у другу (по хришћанском веровању претварање хлеба и вина у тело и крв Христову освећењем на литургији).*

трансу̀да̄т, -áта м лат. мед. *излив течности из крвних судова, који се појављује најчешће као последица отежаног крвотока. Свезн.*

трансура́ни м мн. (јд. трансу̀ран, -áна) лат.-грч. хем. *хемијски радиоактивни елементи чији је редни број већи од 92 (нептун, плутон и др.), који долазе иза урана, последњег хемијског елемента у Мендељејевом периодном систему елемената.*

трансу̀ра́нскӣ, -ā, -ō *који се односи на трансуране, који чине трансурани*: ~ елементи.

тра̀нсфер м лат. **1.** *пренос, превоз уопште*: ~ робе, ~ путника. **2.** *пренос новца из једне финансијске установе у другу или из земље у земљу (у одговарајуће валуте). Кл. Рј.* **3.** *пренос номиналних вредносних папира с једног власника на другог. Кл. Рј.* **4.** правн. *акт којим се преноси право власништва неке ренте, поседа и сл. на неку другу особу.*

трансфера́ција ж *пренос; стадијум у овршном судском поступку на покретнине при коме се запленьене покретнине одузимају ономе над ким се врши оврха, заплена и преносе другој особи на чување до завршетка овршног поступка.* — Кад ти из куће вуку постељину, господарско оруђе, то је запљена, трансферација, шта ли? *Мишк.*

трансфери́рати, -èрӣрām и **трансфèрисати,** -èришēм сврш. и несврш. **1.** (*из*)*вршити трансфер*(*ацију*); *пренети, преносити, преместити, премештати.* — Моја дужност бијаше плијенити покретнину, а затим је трансферирати. *Кос.* **2.** *превести, преводити* (*на други језик*). *Кл. Рј.* **3.** трг. *отпис*(*ив*)*ати износ менице са нечијег конта. Кл. Рј.*

трансфигура́ција ж лат. *преображај, промена облика.* — За Водника је »Јудита« једноставна трансфигурација библијских лица. *Р 1946.* Владика се најдуже задржавао у галерији слика, и то гледећи Преображење (трансфигурацију), прекрасну слику од Рафаела. *Нен. Љ.*

трансфигури́рати, -ӯрӣрām и **трансфигӯрисати,** -ишēм сврш. и несврш. *преобразити, преображавати, преиначити, преиначавати.*

трансфòрма̄тор м лат. **1.** физ. *справа за повећавање или снижавање напона наизменичне електричне струје.* **2.** *мађионичар, вештак који ствара илузију о тобожњем претварању једних предмета у друге, илузионист. Кл. Рј.*

трансфòрма̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на трансформаторе, који се састоји од трансформатора*: ~ станица.

трансформа́ција ж лат. **1.** *промена облика, стања, особина, преображај, претварање.* — Јавља [се на позорници] . . . илузионистичка трансформација облика помоћу светлосних ефеката. *Поз. 1948.* **2.** физ. **а.** *претварање једног облика енергије у други* (*хемијске и механичке у електричну, електричне у топлотну и др.*). **б.** *претварање електричне струје високог напона у струју ниског напона, и обратно.*

трàнсформацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на трансформацију.* — Праве се . . . покушаји са тзв. трансформационом бином која омогућује све облике представа. *Поз. 1948.*

трансформѝзам, -зма м биол. *учење о преображавању живог света у току историјског развитка*; исп. дарвинизам.

трансформи́рати, -òрмӣрām и **трансфòрмисати,** -òрмишēм сврш. и несврш. (*из*)*вршити трансформацију, изменити, мењати, преобразити, преображавати.* — [Дучић] је свијет осјећао преко својих осјетила више него што би дојмове интелектом трансформирао. *Барац.* Лајбниц . . . учи да је душа везана за једно тело које се само трансформише. *Петрон.*

трансфòрмист(**а**) м *присталица, припадник трансформизма.*

трансформѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на трансформизам и трансформисте*: трансформистичке идеје.

трàнсформовати, -мујēм сврш. и несврш. *в. трансформирати.* — Удови [перајара] су трансформовани у права весла. *Станк. С.*

трàнсфӯзија ж лат. *претакање, преток; претакање крви из једног организма у други; убризгавање крви у крвне судове* (*обично болесницима после тежих операција, повреда и сл.*). — Провалио му се чир у стомаку. Једини спас је трансфузија крви. *Јак.*

трàнсфузио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на трансфузију, који врши трансфузију.* — Заједно са нашим Одсеком за трансфузију крви ради и руска трансфузиона екипа. *Пол. 1944.*

трансфунди́рати, -ӯндӣрām сврш. и несврш. (*из*)*вршити трансфузију.* — Свјежа крв се из жиле даваоца преноси (трансфундира) у жилу болесника. *НЧ.*

трàнсцендента̀лан и **трансцендèнта̀лан,** -лна, -лно лат. фил. *који је, према идеалистичкој филозофији, у нашој свести пре сваког искуства, априоран.* — Филозофија има задатак да те чисте облике људског ума, те априорне, тзв. трансценденталне форме наше свијести . . . анализира, истражи. *Ант. 1.* Научник прави излет у област трансценденталних питања и метафизичких проблема, па се ипак врати са каквим корисним проналаском. *Прод.*

трансценденталѝзам, -зма м фил. *учење Кантове и уопште идеалистичке филозофије прве половине 19. ст. о априорним, трансценденталним формама сазнања, као реакција на рационализам и емпиризам.* — Данте и Шекспир јесу особена два човека . . . По општем осећању света неки . . . трансцендентализам, нека слава потпуног савршенства обавија ту двојицу. *Кнеж. Б.*

трансцендента̀лист(**а**) м *присталица трансценденталзима.* — Моћну струју чини у XIX стољећу правац тзв. трансценденталиста. *Баз.*

трàнсцендента̀лно и **трансцендèнта̀лно** прил. *на трансценденталан начин, априорно.* — Прави песимизам је израз трагичнога бола . . . па било да бол и несрећа леже на стварним страдањима или да су се детерминистички јавили и трансцендентално обојили. *Богдан.*

трансцендента̀лнōст, -ости ж *стање, својство, особина онога што је трансцендентално, априорност.*

трансцендèнтан, -тна, -тно **1.** фил. *трансценденталан.* — Филозофија не може бити емпирична пошто њена факта нису дата у искуству, она мора тражити на другом месту извор свом трансцендентном сазнању; тај извор лежи у нашем уму. *Петрон.* **2.** мат. *који се не може изразити алгебарски,*

неалгебарски: број П (пи), број е, гониометријске функције — синус, косинус, и др. — све функције које не улазе у дефиницију алгебарских функција јесу трансцендентне функције. *Алг. 1.*

трансцендѐнтно прил. *на трансцендентан начин, трансцендентално.*

трансцендѐнтнōст, -ости ж *стање, особина, својство онога што је трансцендентно.* — Кршћанство управо постаје симбол, не само по својој трансцендентности него прије свега по своме моралу. *Ант. 1.*

трансцендѐнца и трансцендѐнција ж *трансцендентност.* — Тиче се поглавито трансценденце идеја. *Баз.* Да је Јум (Hume) мало дубље мислио, увидео би да се ... просторна трансценденција спољних објеката не може образложити са његовог становишта. *Петрон.*

трансцендѝрати, -èндӣрām сврш. и несврш. *прећи, прелазити границе искуства, бити изван или изнад чулног опажања.* — Наше знање остаје свагда у границама могућег искуства, а оно што прелази (трансцендира) наше искуство, то је неспознатљиво, трансцендентно. *Ант. 1.*

транчѝрати, -àнчӣрām несврш. *в. транширати.* — Није то баш угодан посао — туђе браде транчирати. *Ков. А.*

трáнша ж фр. **1.** *кришка, режањ, део (хлеба, меса).* **2.** *венац на кованом новцу (с натписом или украсом).* *Кл. Рј.* **3.** *посебно емитован део зајма, вредносних папира (кад се зајам не емитује одједном, него у деловима).* — Већ је готова прва транша [зајма] од 12.000 бонова за Далмацију. *Дед. В.*

траншéја ж фр. *борбени ров који се добива повезивањем стрељачких ровова и који служи за осматрање, ватрено дејство, заштиту од непријатељске ватре, за прикривени саобраћај и сл.*

транширáње с *гл. им. од транширати.*

транширáти, -àншӣрām несврш. фр. *сећи, расецати, просецати.*

трáња[1] ж *траља*[1] *(1).* — Спремио сам нешто трање за пут. *Дав.*

трáња[2] ж покр. *траља*[2]. *Вук Рј.*

трáњав, -а, -о покр. *лењ, спор*; исп. тражав (3). — [Сељаци] устопице, један за другим ступају трањавим процесионим ходом. *Божић.*

трáњати, -ām несврш. покр. *висити, ландарати.* — Храмљу људи и по навици се прибијају крајем пута гдје има траве. Одлијепљене закрпе трањају за њима. *Лал.*

трáп, -а и трáпа и **трáп,**[1] трàпа м **1.** *доњи део, основа кола, колско постоље.* — Раменом упро у предњи трап аутомобила и ... запео из петних жила. *Рад. Д.* Предњи трап од кола и неколико ... плугова лежало је крај ... зидова. *Бен.* **2.** *лежај на спрат.* — Спавамо на траповима од по три спрата. *Ђон.*

трáп[2], трàпа м **1.** *јама у земљи у којој се чува кромпир, репа и друго поврће.* — Родитељи су наполичарили од зоре до сумрака за ваган граха ... те неколико трапова репе у пољу. *Гор.* Пођох ... у поље. И откопах један трап. *Б 1958.* **2.** покр. **а.** *земљиште на коме се гаји бостан, бостаниште. Вук Рј.* **б.** *бостан (диње и лубенице).* *И.* **3.** покр. *млад, скоро, недавно посађен виноград. Вук Рј.*

трáп[3], -а м холандски **1.** *степенице на броду. Кл. Рј.* **2.** *лествe од ужета, конопца (на броду или за гимнастичке вежбе).* *И.* **3.** (обично у изразу: стајни ~) *точкови или скије на авиону.* — Један ... мотор [авиона је] зазвиждао, а затим је стајни трап попустио и машина се са треском скљокала на земљу. *Б 1957.*

трáп[4] м *в. траб.* — Чамча се мало поднапио, па час пева ... час трчи по авлији керећим »трапом«. *Игњ.*

трáп[5] (често удвојено: трап-трап) оном. *узвик којим се подражава спор, трапав ход (обично праћен ударима, лупњавом о тло).* — Има још да се находамо, овако полако, све трап, трап. *Шуб.* Оне [војничке цокуле] опет чине трап-трап по камењу. *Лал.*

трáпа ж тал. покр. *врста замке, клопке*; исп. трапула. — Трапе су дрветом или каменом ограђени простори у које лисица може ући, али из којих не може изаћи. *Петр. М.*

трáпа м *в. трапавко. Р-К Реч.*

трáпав, -а, -о *који неспретно, тромо хода; неспретан уопште.* — Нико није знао да је тај трапави опанчар ... усред дана ... носио на леђима пуне џакове илегалног материјала. *Ћос. Д.* Мада [носорог] изгледа гломазан и трапав ... муњевито реагује на све што се креће. *НИН 1972.*

Изр. ~ недеља *в. трапавица (2). Вук Рј.*

трáпавац, -àвца м пеј. = трапавко *онај који је трапав.*

трáпавица ж **1.** пеј. *трапава женска особа. Р-К Реч.* **2.** рлг. покр. *недеља, седмица у којој се сваки дан (тј. и средом и петком) може мрсити, недеља пред задушном недељом. Вук Рј.*

трапáвко м пеј. = трапавац. — Двадесет година радиш, а у тебе губер сиротог студента. Е, мој трапавко. *Пол. 1958.*

трáпаво прил. *на трапав начин, тромо, неспретно.* — Блажо је дремљиво, трапаво гегао. *Божић.* Мукло су се отворила врата избе, трапаво је изашла крава. *Лал.*

трàпавōст, -ости ж *особина, својство онога које је трапав, онога што је трапаво, тромост, неспретност.*

трапàвуша ж пеј. *в. трапавица (1). Р-К Реч.*

трапађóза ж пеј. *трапава и алкава женска особа*; исп. трапавица (1). — Сањаш о њима недостижвим . . . Од касабалијских трапаћоза до лијепих, његованих дјевојака. *Сим.*

трàпан и **трàпан** м покр. *в. трепан.* — Циљ је трапана лекарска, а по смрти су лубање трапановане . . . да би се исечак као амајлија носио. *Жуј.*

трапàнање с *гл. им. од трапанати.* — У Црној Гори се чује за шару и »трепао« или »трапан«, а за операцију »трапање« или »трапанање«. *Ств. 1948.*

трапàнати, -ам несврш. покр. *в. трепанирати.* В. пр. уз гл. им. трапанање.

трапанàција ж *в. трепанација.*

трàпановати, -нујēм несврш. *трепанирати.* — Трапановане лубање доказују да се и хирургија почела развијати. *Жуј.*

трàпањ м покр. *в. трепан.* — Узме се »шара« или »трапањ«: гвоздена цијев, широка као свирала, на једном крају назубљена као тестера, а на другом од кости. *Ств. 1948.*

трàпање с покр. *в. трепанација.* В. пр. уз трапанање.

трàпање с *гл. им. од трàпати.*

трапàрање с *гл. им. од трапарати.*

трапàрати и **трàпати,** -ам несврш. **а.** *ићи, ходати (најчешће трапаво) лупкајући, ударајући обућом о тло.* — По калдрми испред женског затвора трапарала је фелдџандармерија. *Лал.* Не може да чује . . . ријечи унучића који за њим трапају. *Јел.* Мач му лупа о бедрима, а чизме трапају, без обзира што ја спавам. *Нуш.* **б.** *ићи не гледајући куда, басати. Вук Рј.*

трáпати, трâпам несврш. *прљати газећи незграпно, трапаво.*

трàпēз, -éза м грч. **1.** геом. *четвороугаоник с двема неједнаким паралелним странама.* **2.** *гимнастичка справа која се састоји од пречаге обешене на два конопца, висеће вратило.* — Намјештали [су] пречке, затезали конопце и вјешали трапезе и вратила за вјежбање. *Ћоп.* Акробат виси о ножним палцима на трапезу у вртоглавој висини. *Мар.* **3.** *направа изнад кревета у болницама која служи за лакше самостално дизање слабих, немоћних болесника. Кл. Рј.*

трàпеза ж *в. трпеза.* — Старац саслуша грешника . . . па га у храм приводио . . . до часнога на трапези кваса. *Март.* Прва салата шећерна за богате је трапезе. *Чипл.*

трапезàрија ж *в. трпезарија.* — Разговарао се и саветовао . . . о томе како би се могла . . . од кујне направити трапезарија. *Срем.*

трапēзист(а) м *вежбач на трапезу (обично у циркусу).* — Има код Мушицког и филолошких истезања која подсећају на опасну вештину трапезиста, и понекад на крајњи ефект од трапезиста који је пао у мрежу. *Сек.*

трапēзисткиња ж *женска особа трапезист(а).* — У излозима ашчиница . . . висили су плакати . . . трапезисткиње Лили. *Вучо.*

трàпēзнӣ, -ā, -ō *који се односи на трапез.*

трапēзоӣд, -óида м геом. *четвороугаоник чије странице нису ни једнаке, ни паралелне.*

трапēзоӣдни, -ā, -ō *који се односи на трапезоид, налик на трапезоид.* — Мишићи шије (трапезоидни мишићи) држе главу да не клоне напријед. *НЧ.*

трáпер и **трàпер** м енгл. *ловац дивљачи са скупоценим крзном у Северној Америци.* — Џим Стантон, канадски трапер . . . годинама [је] сам са женом становао и ловио у једном усамљеном заливу. *Пол. 1958.*

трáперице и **трàперице** ж мн. *врста панталона које носе трапери.* — Носим дугу косу, имам америчке траперице . . . мами се допадају излизане траперице. *Вј. 1973.*

трàпист м **1.** (и трàписта) *припадник католичког калуђерског реда, основаног у Француској у средњем веку, чувен по строгости својих прописа, нарочито по обавези сталног и потпуног ћутања.* — Сада . . . се налази у Бањалуци у самостану траписта, гдје . . . прави чувени сир. *Мар.* **2.** *врста сира који су до другог светског рата израђивали калуђери тракисти на свом имању код Бањалуке.*

трапѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на траписте, који припада трапистима.*

трáпити, -ӣм несврш. **1.** *стављати (поврће) у трап.* — Прође »позна« јесен . . . Људи вуку дрва или »трапе« поврће у трапове. *Вес.* **2.** *копати земљу дубоко (обично будаком).* — Папа . . . намјести Франца са још два друга . . . у самостан . . . да тамо код . . . Рима крче и трапе. *Павл.* Одабрао је лединy у Међугорју, ишао да је трапи. *Радул.* **3.** покр. *садити (обично лозу).* — Ако се желе употребљавати гранчице разних сората [воћака] појединце и по потреби, онда је најбоље сваку сорту трапити у редове. *Тод.* **4.** *нагло, изненада се појавити, доћи, банути.* — Нема га по неколико месеци, па тек изненада трапи у село. *Дом.*

трáпити, трâпӣм несврш. *мучити, кињити.* — Неста јој свих неугодних мисли, које су је цијеле ноћи трапиле. *Коз. Ј.*

~ **се** *мучити се.* — Још више бих се трапила да не могу говорити с тобом. *Нех.*

тра̏пкање с *гл. им. од* трапкати.

тра̏пкати, -а̄м несврш. *тапкати, топтати.* — Кад су се уморили [у свађи] ... престали [су] бесно да трапкају по соби. *Вучо.*

тра̏пљевина ж *трапљено земљиште.* — Нарочито би родила оваква трапљевина. *Ђур.*

тра̏пљенӣк м *онај који се трапи, који се злопати, који тешко живи.* — Тај чудни босјак и трапљеник ... боље је ... и прије схватио многа битна значења нове цивилизације. *ВУС 1971.*

тра̏пљење с *гл. им. од* трапити.

тра́пљење с *гл. им. од* тра́пити (*се*).

тра́пња ж *мучење, кињење; испосништво.* — Ова трапња и прегарање, ова аскеза прелази нужно у мировање. *Баз.*

тра̏повёсан, -сна, -сно, ијек. тра̏повијесан *који се није још добро разбудио, буновни.* — Жене, преплашене и траповесне, дизаху се на крпарама. *Петр. Б.* Ја мислим да је све то ... прича и лаж, или сни које причају људи кад се пробуде, или да боље рекнем: док су још траповијесни. *Вел.*

тра̏повёсно, ијек. тра̏повијесно, прил. *на траповесан начин, буновно, сањиво.* — Непомична, потпуно укоченог погледа, она је траповесно и несигурно пружала ... руку. *Андр. И.*

тра̏повијесан, -сна, -сно, ек. тра̏повёсан.

тра̏повијесно, ек. тра̏повёсно.

тра̏пула ж тал. покр. *мишоловка, замка, ступица.* — Чекај, чекај напећемо ти ми трапулу. *Шег.*

трапӯљати и **трапӯтлати,** -а̄м несврш. *трапати.* — То су били некада људи, а сада су живи лешеви, који гамижу захваљујући само оним ... трећепозивцима који трапуљају по ... врућини за њима [заробљеницима]. *Јак.* Јесу л' ти се папци растали те трапутлаш као арваула? *Лал.*

трара́кати, тра̀ра̄чём несврш. ном. *одавати глас, звук »трарара«* (*о труби*). — Кроз ноћну тишину трарачу трубље. *Шен.*

трара́кнути, тра̀ра̄кнём *свр. према трараката.* — Трубље трараknуше, Томо се трзну. *Шен.*

тра̀рара̄ *узвик којим се подражава звук трубе. Р-К Реч.*

трӑс и **трâс** *узвик којим се подражава звук при пуцању из ватреног оружја, при ударању, лупању, паду и сл.* — Извучем пиштољ и трас, трас за њима. *Хорв.* Мићо ... потегне виле, а Мухарембег из пушке — трас, — и убије Мићу. *ЛМС 1951.*

тра̀са и **тра̀са** ж фр. *означена, пројектована линија пута, железничке пруге, канала и сл.* — Русија је ... добила дозволу да скрати трасу транссибирске жељезнице. *ОП 2.* Слична ситуација је и на траси канала Дунав—Тиса—Дунав. *Пол. 1958.*

тра̀сант м тал. банк. *особа која издаје меницу, трату на другу правну особу.*

тра̀са̄т, -а́та м банк. *особа на коју је меница вучена, трасирана и којој трасант налаже да плати означену суму.*

трасӣра̄ње[1] с *гл. им. од* трасирати[1].

трасӣра̄ње[2] с *гл. им. од* трасирати[2].

трасӣрати[1], тра̀сӣра̄м сврш. и несврш. фр. *обележити, обележавати, пројектовати линију пута, железничке пруге, канала и сл.; (на)цртати, скицирати.* — Треба правити добре путеве ... да се лепо трасирају, кривине да се исправе. *Јос. Д.* фиг. Трасирају пут једној грани духовне културе. *КХ 1936.* Загребачка је организација ... успјела и да трасира курс даљње акције. *ВУС 1973.*

трасӣрати[2], тра̀сӣра̄м сврш. и несврш. тал. банк. *изда(ва)ти, вући меницу, трату на неку другу особу. Кл. Рј.*

тра́скало м и с *брбљивац, брбљивко. Вук Рј.*

тра̏скање с *гл. им. од* тра̏скати.

тра́скање с *гл. им. од* тра́скати.

тра̏скати, -а̄м несврш. покр. *лупати, трескати. Рј. А.*

тра́скати, тра̀ска̄м несврш. *брбљати, много говорити о чему безначајном. Вук Рј.*

тра̏-та̄ (обично поновљено) ном. *узвик којим се подражава звук трубе.* — Трубач ... засвира »тра-та, тра-та«, чета се опет скупи. *Шуб.*

тра́та и **тра̏та** ж тал. **1.** трг. *трасирана, вучена меница, писмени налог издавача менице, трасанта, другој особи — трасату — да уплати одређену суму новца.* **2.** (тра̀та) *врста рибарске мреже, мрежа потегача. Деан. Рј.*

тратàменат, -е̏нта м тал. покр. *гозба, гошћење.* — Михаљско звонце ... дозивље и боре и чемпресе ... па и живе и мртве на »тратаменат« у госпара пароха. *Војн.*

тра̀тарӣште с покр. *место у мору где се рибе лове тратом. Рј. А.*

тра̀тӣво с заст. *оно што је одређено за потрошњу, оно што се може тратити.* — Треба нам за потрошка пара, нек је мање готова тратива. *Март.*

тра̀тина ж *необрађено земљиште обрасло ситном травом, пашњак, утрина.* — Око ње зелена тратина, старе врбе, ма љепота! *Пав.* За оградом разбирала се пред кућом зелена, као баршун мека тратина. *Цар М.*

тра̀тиница ж *дем. од тратина.* — Широка цркву тратиница кружи. *Марк. Ф.*

тра̀тинчица ж бот. *в. красуљак.* — Ту на равној прузи, на ... зеленом бедему, посутом тратинчицама и модрим звончићима ... ту је протекла младост докторова. *Крл.*

тра̀тињак, -ињка м *в. тратина.* — Рубом тратињка осула се тајноцвјетна бусењача ... и миришљиви срцопуц. *Божић.*

тра̀ти (се), тӑрём (се) несврш. *в. трти (се).* — Милош извади махраму и као поче трати зној. *Ћор.* Он није трао главе за свог сина. *Мул.* А за што би се он баш и трао и трудио? *И.*

тра̀тити, -ӣм (имперф. тра̀ћāх; трп. прид. тра̀ћен) несврш. = тратити **1. а.** *трошити, употребљавати узалуд, улудо, расипати (обично новац).* — Силне новце тратио је на ту чету. *Шен.* А ти ми бјежи с крова, црна злокобнице [врана], да не тратим лагане стрелице. *Брл.* **б.** *упропашћавати, нарушавати.* — [Наш господар] ломи главу и трати здравље судећи народу. *Љуб.* **в.** *проводити узалуд, улудо, губити (време).* — Грехота је да се време овде трати, да нас сунце пече, киша да нас млати. *Змај.* Ми не обичавамо тратити наше вечери по крчмама. *Бег.* **2.** заст. *вршити, обављати, чинити.* — У кући [се] безакоња трате. *Март.* **3.** заст. *гостити, частити.* В. последњи пр. уз тратити.

тратòар, -ара м *в. тротоар.* — Ја сам дошô да истресем на тратоар само смеће. *Кам.*

тра̀тор м бот. **1.** *биљка* Amaranthus *и* A. paniculatus *из пор. штирова.* **2.** *в. тратурак (1).* *Сим. Реч.*

тра̀торак, -ӧрка м бот. **1.** *украсна биљка из пор. штирова, са црвеним, златножутим и белим цветовима који су скупљени у цваст* Celosia cristata. *ЕЛЗ.* **2.** *биљка са бодљикавим лишћем из пор.* Acanthaceae. *Сим. Реч.*

тратòрија ж тал. *гостионица, ресторан.* — Певање ... може се чути по свима кавана, тратоpијама и свуда по улицама. *Нен. Љ.*

тра̀торић м *дем. од тратор.* — Више ... пута је тратopић крај стазе утргнула. *Шен.*

тра̀ћēње с *гл. им. од тратити и трaћити.*

тра̀ћити, -ӣм несврш. = тратити. — Говорили [су] ... да су травари и бонбонџије, да траће ... паре. *Пол. 1958.* Што даље да на празно тандрче, да траћи речи. *Рад. Д.* Ноћи је траћио у пићу и кафанским весељима. *Глиг.* Златар ... би ... клисну у какву крчму где банчи олош и траће младост јалијаши. *Јевт.* Сватове је траћио Јанош у газдиној кући. *Берт.*

тра̀ума и **траȕма** ж грч. мед. **а.** *рана, повреда, озледа.* — У ауто-мото шпорту најчешће проузрокују трауме. *Аут.* **б.** *душевни потрес, психичко оптерећење.* — Стих је бйло времена: он увијек ... откуцава његове трауме и грчеве. *КН 1959.*

трауматѝзам, -зма м *општи поремећај у организму услед неке теже повреде. МЕП.*

трауматизѝрати, -ѝзирām сврш. и несврш. *изаз(и)вати трауму (б).* — Ова су ме открића напросто трауматизирала. *ВУС 1971.*

траумà тичан, -чна, -чно *који се односи на трауме.*

трауматолòгија ж мед. *наука о траумама; изучавање и лечење повреда тела и последица у нервном систему. МЕП.*

трауматолòшкӣ, -ā, -ō *који се односи на трауматологију, на трауме:* ~ болница, ~ одељење.

тра̀уматскӣ и **траȕматскӣ,** -ā, -ō *који се односи на трауме:* ~ обољење.

тра̀фика ж тал. **1.** *трговина у којој се обично продаје дуван, цигарете и друге ситне ствари.* — Сједи с другим пензионерима у једној малој трафици и разговара. *Десн.* **2.** заст. *дуван.* — Креше оцилом у труд, пали лулу и псује Чивутина што му је дао ситну трафику. *Срем.*

трафикà на ж *в. трафика (1).* — Иде код Шолема Чивутина у трафикану на комовицу. *Срем.*

трафѝкант м *продавац у трафици, онај који држи трафику или ради у трафици.* — Поклони се ... дубоко ... трафиканту, који је управо закључавао свој мали киоск. *Мар.*

трафѝкантица, трафѝканткиња и **трафикàнткиња** ж *продавачица у трафици, она која држи трафику или ради у трафици.*

трафѝкантскӣ, -ā, -ō *који се односи на трафиканте.*

тра̀фостаница и **трафостàница** ж *трансформатор, направа која повишава или снижава напон наизменичне електричне струје.* — Постоје нове трафостанице за појачање струје у граду. *Пол. 1958.*

тра̀хеāлан, -лна, -лно *који се односи на трахеју; душнички. Кл. Рј.*

трахеа̀ти м мн. зоол. *зглавкари који дишу трахејама. Кл. Рј.*

трахеѝде, -ѝдā ж мн. бот. *дугуљасте ћелије у дрвећу које су међусобно спојене.* — Трахеиде чине појединачне ћелије, краће и уже, које се својим крајевима додирују и групишу у низове. *Станк. С.*

трахѐја и **трахе́ја** ж грч. анат. *душник код људи и кичмењака који имају плућа.* — Доводна ваздушна цев, душник или трахеја, грана се најпре у две бронхије. *Станк. С.*

трахеотòмија ж мед. *разрезивање душника у случају његова обољења* tracheotomia. *Вуј. Лекс.*

трàхӣт, -и́та м грч. мин. *громадна, магматска стена порфирне структуре.* — Трахит је површински огранак сијенита. *Туђ.*

трахѝтис м мед. *запаљење душника* tracheitis. *МЕП.*

трахѝтичан, -чна, -чно и **трàхитскӣ,** -ā, -ō *који се односи на трахит.* — Околина Брестовачке бање чисто је вулканична, трахитична. *О 1875.* Западно трахитско стење не шири се даље од Малиника. *И.*

трàхо̄м, -о́ма м и **трахо́ма** ж грч. мед. *заразна болест очију, запаљење очних везица, вежњаче* conjunctivitis trachomatosa. — Трахом или мисирска окобоља јавља се највише у Мисиру. *Батут.*

трахомàтичан, -чна, -чно *који је оболео од трахома.* — Прашина му је насула и наприштила трахоматично око. *Божић.* Омален ... са жмиркавим трахоматичним очима. *Петр. В.*

трахòмāш, -а́ша м *онај који болује од трахома. Деан. Рј.*

трахомàшица ж *она која болује од трахома.*

трахòмāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на трахомаше.*

трàхо̄мскӣ, -ā, -ō *који се односи на трахом(у):* ~ обољење ока.

трâч, тра́ча и **трâч** м нем. *оговарање, клеветање, клевета, лаж; брбљање.* — Ја о томе не знам ништа. Трач. *Матош.* Таленат и знање [новинара] допиру једва за састав репортерских вијести и градских трачева. *Бег.*

тра́чак, -чка м *дем. од трак и трака.* — Чарапе [је] повезала више кољена једним трачком. *Берт.* Гледаше ... у трачак свјетлости што се кроз прозорчић назираше. *Тип.* фиг. Преко њежног и жалосног лица прели се трачак наде. *Тур.*

трâчан, -чна, -чно *који има тракове:* ~ риба. *Рј. А.*

трàчā̏ње и **трàчā̏ње** с *гл. им. од трачати.*

трàчара м и ж *особа која трача.* — Достојевски је — причају — био у приватном животу зао и завидан и несретан. — Занимљиво трачарама и психоаналитицима. *Шим. С.* Ваш начин изражавања ... човјек може често успоредити с брбљањем обичне бабе трачаре. *ВУС 1971.*

трачàрија ж *в. трач.* — Од трачарија о писцима ... те писаније ... туђе су књижевности. *Шим. С.*

тра̏част, -а, -о *в. тракаст. Рј. А.*

трàчати и **тра̏чати,** -ā̏м несврш. = трачковати *изводити трачеве, оговарати, клеветати, оцрњивати (кога).* — То му је главно занимање да по биртијама трача и клевеће своје политичке противнике. *ВЛ 1972.*

тра̏чē̏ње с *гл. им. од трачити.*

тра́чē̏ње с *гл. им. од тра́чити се.*

тра̏чер м = трачлер *онај који трача.*

трачѐра̏ј, -а́ја м *в. трач.* — [Разбијају] досаду трачерајима. *ЛМС 1951.*

тра̏чē̏рка ж = трачлерица *она која трача.*

трàчибаба м и ж *в. трачара.* — Бљезгарије — читке трачибабама и шупљеглавцима — штетне [су] друштву. *Шим. С.*

трàчина ж *аугм. од трак. Рј. А.*

тра̏чити[1], -и̏м сврш. и несврш. покр. *спремити, спремати, уговорити, уговарати свадбу.* — Што есапиш, Маро, хоћемо ли о св. Кати сватове трачити? *Торд.* Погоде се брзо за момка и девојку ... и када је згодно да сватове траче. *Вел.*

тра̏чити[2], -и̏м несврш. покр. *улудо проводити, трошити:* ~ време. — Млади фиђфирић Крсто ... трачио [је] вријеме и живце и снагу. *Мих.*

тра́чити се, тра́чӣм се несврш. *убијати, истребљивати, уништавати један другога;* исп. истрачити се. — Дизању ... катрамунаћ у светога Шпиридона у Крфу, да се трачите до девете капље крви што обаталисте црковину. *Љуб.*

трàчић, -а и **трàчић,** -и́ћа м *дем. од трак.* — Дивотно је блистала вечерњица, крупна и златна, с маленим трачићима. *Кум.*

тра̏чица ж **1.** *дем. од трака.* — Погледа на одело женино, на ... разне трачице и крпице. *Марк. С.* Вијао [је вјетрић] модром трачицом. *Бег.; Р-К Реч.* **2.** покр. *стаза; траг од кола. Рј. А.*

тра̏члер м нем. = трачер. *Кл. Рј.*

тра̏члерица ж = трачерка.

тра̏чнӣ, -ā, -ō *који се односи на трак(ове).* — Код звјездача (морских звезда) ... уста су у средини доње стране, а у трачним су браздама, које теку, средином тракова, ножице. *Финк.* Продајемо ... нову трачну пилу ... са уграђеним електромотором. *Б 1957.* Натјечај за брусача трачних пила. *Вј. 1960.*

тра́чница ж (обично у мн.) *паралелне челичне шине, пруге по којима се крећу локомотиве и вагони или трамвајска кола.* — Железничке трачнице својим широким ос-

новама наслањају се на прагове. *Физ. 2.* У даљини се, изнад празних трачница, нагло смањивало црвено око сигналног фењера. *Ћос. Б.*

тра́чничкӣ, -ā, -ō *који се креће по трачницама*: ~ возило.

трачо̀вати, тра̀чујēм несврш. = трачати. — Цијела фамилија [је] трачовала о љубави Славковој. *Крл.*

тра̀шēње с *гл. им. од* **тра̀шити.**

тра̀шити, -ӣм несврш. покр. *ножем тањити кожу на крају. Вук Рј.*

тр̏ба ж *хип. од* **тр̏бух.** — Не може празна трба да носи машинку горе и доље. *Лал.* Ако вас сврби, почешите се сами по трби. *Богдан.*

тр̏баст и **тр̏бат,** -а, -о *в.* **тр̏бушаст.** — Круница с доње стране је трбаста. *Панч.* Има ли већих изелица од тих кнежева и војвода ... који се ... сити и пресити, буцмасти и трбати, милионима накључкавају да пукну. *Богдан.* Где би сељак [био] трбат и задригô, кад му при раду ваља комоција? *Рад. Д.* Ни прегрштри брашна немам, а куд би' ја овако трбата у воденицу! *И.*

тр̏бӣште с *трбушна дупља. Рј. А.*

тр̏бо, -а и -ē м *хип. од* **тр̏боња.** — Људи по дебљини зову се ... трбоња, трбо. *Рј. А.*

трбо̀боља ж *обољење трбуха, болови у трбуху*; мед. *пролив* colica. — Хегл је мислио да је проста трбобоља, што га је спопала, права колера. *Нен. Љ.* Мартин [се спрема] да иде у село ... некаквој баби која је лијечила трбобољу. *Ћоп.* Нема конца грохоту, ни трбобољи ... смијача! *Гор.*

трбо̀зборац, -о̄рца м *в.* **трбухозборац.** *Рј. А.*

тр̏бок м покр. *врста пређе, повраза на штапу за хватање риба. Вук Рј.*

трбо̀ноге, -о̄гā ж мн. зоол. *врста пужева* Gastropoda. *Рј. А.*

трбоно́шци, -о̀нṑжāцā и **трбо̀ношци,** -о̀ножāцā м мн. (јд. трбоно́жац и трбо̀ножац, -шца) зоол. *врста мекушаца* Brachiopoda [Haliotis striata]. — Њихове главне хрпе [рамененожаца] окрстили [су] главоношцима, трбоношцима. *Финк.*; *Бен. Рј.*

тр̏боња м *онај који има велики трбух.* — Умах се појави пред нама трбоња румена носа. *Шен.*

тр̏боњаст, -а, -о *в.* **тр̏бушаст.** — Задњи [излетје напоље] трбоњасти врач. *Шен.*

трбо̀пёрке, -ркӣ ж мн. зоол. *рибе с трбушним перајама* Abdominales. *Рј. А.*; *Р-К Реч.*

тр̏борēз м мед. *хируршко отварање трбушне дупље* coeliotomia. *Бен. Рј.*

тр̏босек и **трбо̀сек,** ијек. тр̏босјек и трбо̀сјек, м *онај који убија људе секући им трбухе.* — То су, ето, гаскоњски кадети, трбосеци или пробисвети. *Дим.*

трбо̀словац, -о̄вца м *в.* **трбухозборац.** *Рј. А.*

тр̏бу, -(в)а м *в.* **тр̏бух.** — Само нек ми ухвати за пушку, не фали му кугла у трбу. *Петр. В.* Што би ти ... због нашије[х] трбува укидô своју срећу. *Ћоп.* Ваља поћи трбувом за крувом. *Ољ.*

тр̏бук м *в.* **тр̏бок.** *Вук Рј.*

тр̏буља ж **1.** *трбушаста женска особа.* **2.** бот. **а.** *в. кукута. Вук Рј.* **б.** *вишегодишња биљка из пор. штитара* Oenanthe aquatica *која расте по барама а плодови се употребљавају у лекарству. МЕП.*

трбу̀ља̄к, -а́ка м *в. трбоња.* — Он нагони хата трбуљака на дворове Јока подмуклаћа. *Лал.*

тр̏буљаст, -а, -о *в.* **тр̏бушаст.** — Садик, трбуљаст ... а прождрљив у јелу. *Сиј.*

трбу̀љика ж бот. *в. кукута. Вук Рј.*

тр̏бух м (мн. тр̏буси) **1. а.** *део тела у коме су желудац и црева; испупчени део тела и унутрашњи простор са органима који су у њему* abdomen. — Милисав ... потеже нож те њега у трбух. *Вес.* Жагару је шрапнела распорила трбух. *Гор.* Волићи су мирно стајали до трбуха у наносу [снијега]. *И.* **б.** *дроб, стомак, утроба.* — Чујем како му се мућка пиво у трбуху. *Лаз. Л.* Од љутине ју нешто стисло у трбуху. *Бен.* Удари га ножем по појасу и просу му трбух по долини. *НП Вук.* **в.** фиг. *празан стомак, глад.* — Ако их трбух не натера да цитогод раде, разум неће. *Нен. Љ.* **2.** *унутрашњост чега.* — Ако је [облак] градобитан ... у трбуху крије ледену тучу. *Чипл.* **3.** *истурени, испупчени део нечега, избочина, испупчење, издигнуће*: ~ таласа. — Трбух — камена избочина, која је на све стране заобљена. *З-Г.* [Жене] слушају како ... врштри белутак под трбухом претовареног чамца. *Ћос. Д.* **4.** *предак од кога потиче неки род; род, потомак.* — Данас од трбуха попа Милоша има 25 чељади. *Рј. А.* Дарује му султан ... сенџет у зоб. Отад све до данас тај је трбух владао у Скадру и вадио очи и нама и Црногорцима. *Љуб.* **5.** (обично у мн.) физ. *честице с великим амплитудама.* — Честице које уопће не титрају зовемо чворовима, док честице с највећим амплитудама зовемо трбусима. *Физ. 1.*

Изр. гледати један другом у ~ *одлично се међу собом познавати*; добити ~ а) *постати дебео, угојити се*; б) *затруднети*; држати се, ухватити се, хватати се за ~ од смеха *много се смејати*; завија ме (га) ~ *имам (има) болове у трбуху*;

залепио (прилепио) му се ~ за леђа, прирасли му трбуси уз крижа *много је сув, мршав*; игра трбуха *оријентална игра жена при којој извијају доњим делом стомака, трбушни плес*; имати ~ до зуба *бити увелико трудна, гравидна*; имати трбуха *бити сит*; ићи, (о)тумарати (с) трбухом за крухом (*от*)*ићи за зарадом, за средствима за живот и опстанак*; јести (нешто) од трбуха *лечити се нечим од трбушних (стомачних) обољења*; *потрбушке лећи (лежати)*; мали ~ *доњи део трбуха с бешиком и полним органима*; набијати ~ *превише јести, гојити се*; немати ~ *бити витак, неугојен*; носити ~ *бити трудна, гравидна*; пун ~ *ситост*; пустити ~ *угојити се, постати дебео, угојен*.

трбухозбо́рац, -рца м *човек који говори не мичући уснама тако да се чини као да гласови долазе из трбуха*. — Налик на онај чудновати напор трбухозборца. *Креш*.

трбухозбо́рачкӣ, -ā, -ō *који се односи на трбухозборце*. — Препаде се свог шупљег трбухозборачког гласића. *Божић*.

трбухозбо́рство с *способност трбухозборца да говори тако да се чини као да гласови долазе из трбуха*. — И наши најбистрији разговори још су трбухозборство. *Уј*.

тр̀бушак, -шка м **1.** *дем. и хип. од трбух, трбушчић*. — Каменом . . . погођена [жаба] . . . надме трбушак. *Гор*. **2.** покр. *в. трбух* (*4*). — Сеоштичани [из племена Братоножића] дијеле се на два главна »трбуха«: Велимировиће и Станковиће. Велимировићи опет имају два »трбушчића« или »трбушка«: Бошковиће и Љаковиће. *Рј. А*.

тр̀бушаст, -а, -о **1.** *обао, заобљен, бокаст, избочен, као трбух*. — Испод омањег, трбушастог брда . . . нижу [се] неколико реда родних винограда. *Ћор*. Вирио је . . . ишаран, трбушаст ормар. *Шен*. **2.** *који има (велики) трбух, трбушат*. — Климаше омалени и трбушасти фратар. *Кум*. По Шпанији . . . тетура на магарету трбушасти Санчо Панса. *Дуч*.

тр̀бушат, -а, -о *трбушаст*. — Пред . . . кућом застао трбушати биров. *Јакш*. Ђ. [Води] за собом трбушата . . . коњчића под самаром. *Андр. И*. Волим да градим . . . какав леп трбушат ковчег. *Богдан*.

трбу̀шатн, -ām несврш. *добивати трбух, гојити се, дебљати (се)*. — Парби се [народ], а фишкали трбушају. *Гор*.

тр̀бушатӧст, -ости ж *стање, особина онога који је трбушат и онога што је трбушато*.

тр̀бушило м *в. трбоња*. *Р-К Реч*.

тр̀бушина и **трбу̀шина** ж **1.** *аугм. и пеј. од трбух*. — Имао је . . . голему трбушину, а низак раст. *Вел*. Само ждеру, набијају трбушине. *Ћоп*. **2.** *део меса што покрива трбух*. *Р-К Реч*.

тр̀бушити се, -ӣм се несврш. *истурати трбух*. — фиг. До врата [се] трбушила земљена пећ. *О-А*.

тр̀бушић м *дем. и хип. од трбух*. — Чак и по оном својем округлом трбушићу био је посут орденима. *Маж*. *Ф*.

тр̀бушко и **трбу́шко** м *в. трбоња*. — Кафану је држао неки трбушко Шваба. *Срем*.

тр̀бушнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на трбух, који припада трбуху*: ~ дупља, шупљина, трбушни мишићи, ~ органи, трбушна марамица, овојница, опна. **2.** *који се носи на трбуху*. — Некада . . . је . . . трговац на трбушној кошари носио своју робу. *Бен*. **3.** *од кога оболевају органи трбуха, црева*: ~ тифус. **4.** *који се изводи трбухом, из трбуха*: ~ плес, ~ глас.

тр̀бушница ж **1.** анат. *трбушна марамица, опна, овојница* peritoneum. *Р-К Реч*. **2.** бот. *в. госпина папучица (уз папучица, изр.)*. *И*.

трбу̀шче, -ета с, **трбу̀шчић** и **тр̀бушчић** м **1.** *дем. и хип. од трбух*. — Гледај га . . . какав трбушчић има. *Нуш*. Осјети на својим грудима топлину његова бијелог трбушчића. *Шимун*. **2.** *в. трбух* (*4*). — У новије доба, братство се дијелило на три огранка, три »трбушчића«. *Вуков*.

тр̀вёље с покр. *врста женског украса на глави*. — Поскидао сам све трвеље са Влајиња сељанки. *Срем*.

трвѐнӣк, -ика м *утрвен пут, друм, цеста*. — И славу да си мимоходим, која с' увијек трвеником вози. *Прер*. фиг. [Иду] већ угаженим трвеником извесних наслеђених назора и усвојених система. *О 1875*.

трвѐњати се, -ām се несврш. покр. *трти се, чешати се*. — Ти се трвењаш, ти се заматаш . . . ал' све бадава, јер од њега [комарца] се не сакри. *Коз. Ј*.

тр̀вёње с **1.** *гл. им. од тр̀ти (се)*. **2.** *сударање, сукобљавање, свађа*. — Међу државама је било увек трвења, непријатељства и борбе. *Рј. А*.

тр̀вити (се), -ӣм (се) несврш. *в. трти (се)*. — Зачу [се] . . . нечије живо гдје трви траву. *Ћип*. Сваке ноћи на жалу сјена заман руке мочи. Таре их; њима своју душу трви. *Наз*. Тако ми трвимо и мрвимо од године до године. *Ков. А*. Народи [су се] баш кад су се техником сасвим зближили, почели трвити више и горе него ли прије тога зближења. *Шим. С*.

тр̀вољ м *нечистоћа, прљавштина; неред у кући*. — У собњем куту у трвољу сједи [миш]. *Сим*.

тр̏вољити, -ӣм несврш. покр. *правити нечистоћу разним отпацима.*

тр̑г м **1. а.** *роба која се продаје или купује; трговање.* — Тргом [је називан] . . . артикал којим се трговало. *Лапч.* Станари . . . долазе у град . . . да продају свој сиромашни трг . . . мало јаја . . . по којег копуна, пијетла. *Пол. 1950.* Је ли било на Шестановцу трга? *Павл.* **б.** *место где се продаје или купује, пијаца, тржница*: дрварски ~, цветни ~, мрвени ~. — Јутром дође с трга . . . и . . . нама . . . демонструје садржину котарице. *Лаз. Л.* Би ли . . . ми однио ову врећу брашна на трг? *Креш.* **в.** *трговиште, град у коме се одржавају вашари, сајмови, трговачки центар.* — Путовао [је] ради . . . послова по трговима у Сирији. *Кнеж. Б.* Тик штајерскога бријега Саве, управо напрама тргу Кршкому у Крањској. *Шен.* **2.** *слободан простор у граду на раскршћу улица, окружен зградама.* — У граду новском има трг, — простран већ као што су сви тргови у старим градовима. *Мат.* Он хоће онамо, у своју земљу преко мора, на онај трг од мрамора усред Млетака. *Наз.*

тр̏гавица ж *језа, дрхтавица; севање, тргање, пробади.* — А сад натраг у постељу, иначе ће вас зграбити тргавица. *Креш.*

тр̏гадба ж покр. *тргање, брање плодова, берба.* — Било је ту кукуруза у клиповима све до друге тргадбе. *Том.* ; *Рј. А.*

тр̏галац, -аоца м *берач. Вук Рј.*

тр̏галица ж *берачица. Рј. А.*

тргáиац, -нца м покр. *голи клип кукуруза. Рј. А.*

тр̏ганица ж *берачица. Р-К Реч.*

тр̏гáнка ж покр. *тргање, севање (нпр. у глави). Рј. А.*

тргáнци, тр̏гáнāцā м мн. **а.** *врста резанаца, ваљушака; тарана.* — Волио [сам се] у кухињи учити како се трганци . . . праве. *Ков. А.; Вук Рј.* **б.** *јело од куваног кукурузног брашна, качамак, полента, жганци. Рј. А.*

тргàнчићи, -ӣћā м мн. *в трганци (а). Р-К Реч.*

тр̏гáње с **1.** *гл. им. од тргати (се).* **2.** покр. *берба, брање, тргадба. Вук Рј.*

тргáњци, тр̏гáњāцā м мн. *в. трганци.* — Од њега [брашна] се прави . . . каша, тргањци. *Батут.* Служило се . . . месо . . . тргањци. *Дов.*

тр̏гāр, -ápa м *трговац на ситно, на мало, ситничар, крамар. Рј. А.*

тргáритн, тр̏гāрӣм несврш. *трговати на ситно, на мало, крамарити. Рј. А.*

тргàрица ж *трговкиња на ситно, на мало, крамарка.* — Покраду бреме овче вуне и криомице продаду је некој градској тргарици. *Љуб.*

тр̏гати, -āм несврш. **1. а.** *наглим покретом кидати на делове, чупати, растрзати.* — Вјетар трга и просипље суво, свенуло лишће. *Коч.* Дошло му да попут узнемирена пашчета гризе и трга ланац. *Ћоп.* фиг. Глад им је утробу тргао. *М-И.* Трга моје сне као конце. *Бег.* **б.** *скидати са стабљике, брати (цвеће, плодове, нарочито грожђе).* — Пратила ти . . . овој цвеће! Сама га је тргала у башчу. *Срем.* [Гледа] у њене прсте како брзо тргају дозрело воће. *Ћип.* Гроздове тргају друге. *М-И.* **в.** безл. *севати, пробадати.* — Нешто ме трга у зубу. *Р-К Реч.* И згрози се и трга га велика неисказана бол. *Ћип.* **2.** *нагло прекидати какво стање, ток неке радње; будити.* — Моји уздаси нису га тргали из његова сабрања. *Бег.* Нека нитко ничију љутину не тргa иза сна. *Вел.*

~ **се 1.** *кидати се на једном или више места.* — Конац се тргa. *Деан. Рј.* **2.** *јако се мучити.* — Напиши му . . . нека се не тргa послом. *Пец.* **3.** *борити се, отимати се око чега.* — Око тебе Ахејци и Тројанци су најбољи пали тргајући се за тебе. *М-И.* Сељаци тргали су се о закуп тих ливада. *Том.*

Изр. ~ од смеха *много и бучно се смејати, трести се, кидати се од смеха.* — Гледаоци се на то стадоше тргати од смијеха. *Креш.*

тр̏гаћи, -ā, -ē *који служи за тргање, кидање*: ~ машина.

тр̏гāч, -áча м *берач.* — За вријеме бербе . . . се размиле тргачи по виноградима. *Радул.* Тргачи стоје на љествицама. *Бат.; Деан. Рј.*

тргàчина ж *берба, брање плодова.* — Када сване јесен, . . . приспије берба (тргачина). *Павл.*

тргàчица ж *берачица.* — Сок тај млади [мошт] кипио је и шумио палећ крвцу тргачица. *Наз.*

тр̏гља ж зоол. *врста морске рибе, барбун.* — Од тргља нам је најпознатија брадата тргља са два дуља брка испод уста. *Финк; Вук Рј.*

тр̏гљав и **тр̏гљив,** -а, -о *који се лако тргa, кида, кидљив.* — Тргљави конци. *Рј. А.* Било је платно тргљиво. *НПХ.*

тр̏гнути и **тр̏ћи,** тр̏гнēм сврш. **1.** *нагло, брзо извући, извадити, ишчупати.* — Трже сабљу Љутица Богдане. *НП Вук.* Отме им се из руку и тргне мач. *Богд.* Гроф трже из џепа . . . сат. *Цар М.* [Мара] тргне боквицу из земље. *Лаз. Л.* **2. а.** *нагло, брзим покретом повући, потегнути.* — Точак од кола хтеде да ми прегази стопало, ја тргнем ногу. *Лаз. Л.* Кочијаш [је] тргнуо уздама. *Торб.* Тргох га за рукав. *Р-К Реч.* **б.** фиг. *повући, опоз-*

вати, одређи, поништити, променити одлуку. — И председник владе . . . навалио је на напредњачке министре да тргну оставку. *Јов. С.* Зар ће граф, ако га на састанку ми затекнемо, моћи тргнути своју реч? *Грол.* Чисто [му] дошло . . . да тргне тужбу и преда ствар забораву. *Срем.* **3.** фиг. **а.** *нагло попити, испити.* — Комшије на посједак дошли и да тргну коју чашицу. *Лал.* Тргни коју клековачу ако те стомак завија! *Рад. Д.* **б.** *повући који дим.* — Трже два-три дима из цигаре. *Дом.* Пошто је тргао добар дим дувана, [сељак] одлази. *Рад. Д.* **4.** *одједном погледати, скренути поглед на другу страну.* — [Милка] трже своје очи са Зара на Вују. *Ад.* Онако тек тргох очи на Милисава. *Вес.* Овај пут трже у њу поглед њежан. *Мул.* **5.** *нагло потећи, појурити, ударити.* — Трже му крв на нос. *Р-К Реч.* На уста тргне му крвца. *М-И.* Пјена му тргла на уста. *Бан.* **6. а.** *изненада кренути, дрмнути, сећнути мало.* — Онда воз тргну и, лагано клизећи, крену напред. *Пол. 1959.* **б.** *повући се.* — Тргнем неколико корака натрашке и опет станем. *Наз.* **в.** разг. *измерити робу тако да тег на ваги мало претегне, скочи на купчеву страну.* — Мери . . . по кила! . . . Ал' поштено . . . 'оћу кантар да тргне! *Рад. Д.* **7.** *израсти, избити, ницн.* — Из старога пања на пролеће неће младица тргнути. *Ћип.* Био сам тргнуо увис, скоро за читаву главу више од ње. *Бег.* Науснице истом тргле. *Мул.* **8.** *повући се, престати, стишати се.* — Поплава . . . ће до сутра, надам се, тргнути, те ће се моћи прећи. *Нед. Љ.* Вода је тргла . . . Оток је тргао. *Р-К Реч.* Од поноћи зачести грмљава, па тргнула олуја. *Павл.* **9.** *нагло пробудити, прекинути неко душевно стање; освестити.* — Колико ме само пута тргла из сна пољарева вика. *Ћоп.* Питање Заврзаново трже га мало из мисли. *Вес.* Тргнула ме од мог размишљања Нике. *Војн.* **10.** *нагло стати пред кога, појавити се пред ким.* — Једном држао чибук . . . кад Мўса трже преда њ. *О-А.*

Изр. ~ на нос *дојести се, огадити (коме нешто), дојадити се.* — Та чим да ме частите ви? Мени су тргле на нос препелице и јаребице у Млецима! *Мат.*

~ **се 1.** *нагло се пробудити иза сна, пренути се, разабрати се, расанити се, расвестити се.* — Трже се она иза сна вичући: »Влајко, брате Влајко«. *Змај.* фиг. *освестити се, опаметити се, постати ваљан, добар, поштен.* — Тргнуо се из омаглице кад је дошао у Бистрик и упознао Марију. *Шимун.* Био је пре . . . бекрија, али се сад човек тргô и окренô својој кући. *Вес.* **2. а.** *нагло се повући, цимнути унатраг (о ватреном оружју).* — [Пушка] може да се тргне, па сву вилицу на један ма' да ти однесе. *Дом.* **б.** *поћи уназад при наглом кретању или заустављању (о каквом возилу).* — Вагон се тргао, они који су стојали занели су се. *Јак.* **в.** *повући се, вратити се.* — Клизали су се све више иза границе са које се даље не може тргнути. *Уск.* **г.** *отети се, отпадити се.* — Ох, никада не бих слутила била да ће ми први син тргнути се из наручја. *Ков. А.*

тр̏гња ж покр. *берба, тргачина.* — Сјети се . . . тргње и мора и поља. *Ћип.*

тр̏гȏван, -вна, -вно *који се тиче трговине; трговачки.* — Не даду нама ћара учинити, отеше нам трговне волове. *НП Вук.* Да нека држава развије и унапреди трговину . . . да постане трговна држава, нужни су извесни услови. *О 1875.* У лађи . . . броди поглавар морнара, све самих трговних људи. *М-И.*

тр̏гȏвање с *гл. им. од трговати.*

тр̏гȏвати, тр̏гујēм несврш. **1.** *бавити се трговином, куповати и продавати у циљу зараде, водити трговину.* — [У кафану] свраћају и они крупни трговци што тргују с Бечом и Цариградом. *Срем.* Тргује се у жито . . . у мали и велики зуб [стоку]. *Павл.* Свеђеници [су] трговали с нама замјеном робе. *Креш.* **2.** фиг. *чинити нешто предметом трговине, давати некоме нешто на употребу за новац или за неку материјалну корист.* — Она нек' ти буде жена, али никако да . . . њоме тргујеш. *Дан.* У народно поштење се не тргује. *Павл.*

тр̏говац, -о̄вца м *онај који се бави трговином, купује и продаје у циљу зараде, води, држи трговину:* ~ на мало, на велико; марвени, свињарски, дрварски ~; ~ мешовитом робом и сл.

тр̏говачкӣ, -ā̄, -о̄ *који се односи на трговца, трговце и трговину, који припада трговцима, који је у вези са трговином, који служи трговини, који се бави трговином:* трговачке књиге; ~ биланс, ~ брод, ~ кореспонденција, ~ право, ~ предузеће, ~ комора, ~ морнарица, ~ дописивање, ~ роба, ~ помоћник, ~ путник и сл.

тр̏говачки прил. *као трговац, на трговачки начин.* — Носио се трговачки: чохане чакшире . . . копоран. *Вес.* Трговачки се држи. *Кал.*

тр̏говина и **тргȏвина** ж **1.** *привредна делатност онога који купује и продаје робу; трговање, промет робе:* унутрашња ~, спољна, ваньска ~, међународна ~, транзитна ~, слободна ~, ~ на велико, ~ на мало, ~ белим робљем. — У Мађарској код некаква Грка учио [је] трговину. *Вук.* **2.** *радња, дућан, продавница у којој се продаје разна роба:* винарска ~, гвожђарска ~, галантеријска ~, деликатесна ~, кожарска ~, ~ вином, ~ мешовите робе, ~ сухомеснатом робом и сл. **3.** *оно чиме се тргује,*

роба. — Ево ти писмо да продаш трговину слободно без царине. *Љуб.* Власник и кормилар лађе ... возио је трговину с отока Пароса. *Наз.*

тргòвиница ж *дем. и хип. од* трговина (*2*). — Отворио ... мало трговинице. *Креш.*

тргòвйнскӣ и **тр̀говйнскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на* трговину (*1*); *трговачки*: ~ биланс, ~ политика, ~ уговор, ~ споразум, трговински путеви, трговинске везе и сл. **2.** *који се односи на* трговину (*2*): ~ излог, ~ радња.

тр̀говйнство и **трговúнство** с **1.** *систем* трговине: слободно ~. *Рј. А.* **2.** *трговачки сталеж, трговци. Р-К Реч.*

тр̀говйшнӣ, -ā, -ō *који се односи на* трговиште.

тр̀говйште с *град, место где се тргује, где се држе сајмови, трговачки центар, сајмиште, пазариште, варошица; пијаца.* — Има још пет километара до трговишта. *Тур.*; *Рј. А.*

тр̀гòвка и **тр̀гòвкиња** ж *женска особа* трговац; *жена трговца.* — Имам ујну на мору трговку. *Вук Рј.* Трговка стала на врата. *Тур.* Сјећате ли се оне трговкиње на углу? *Шкреб.* Из трговкиње ... проговори мајка. *Срем.*

трговлáчење с *гл. им. од* трговлачити.

трговлáчити, -òвлāчӣм несврш. *одуговлачити, одлагати, одгађати, затезати, развлачити какав посао. Вук Рј.*

тр̀гòвља ж рус. *трговина* (*2*). — Витконоге даме ... увиру ка трговљама. *КХ 1936.*

тр̀гòвскӣ, -ā, -ō заст. *в.* трговачки. — И сватовско што је пио пиво и трговско цијенио пециво. *Март.*

тргóвство с заст. *трговина, трговање; трговачки сталеж.* — Далматинско је данашње грађанство ... дијелом плод поморства и трговства. *Павл.*

тр̀гòвчев, -а, -о *који припада трговцу.*

тр̀гòвчење с *гл. им. од* трговчити. — Или ће се оба насукати сваштарским трговчењем. *Божић.*

тр̀гòвчина м *аугм. и пеј. од* трговац. *Рј. А.*

тр̀гòвчити, -ӣм несврш. *трговати.* В. пр. уз гл. им. трговчење.

тр̀гòвчић м *дем. од* трговац; *трговац на мало.* — Застаде пред дућаном свога синовца, трговчића. *Тип.* Бирташи и трговчићи гладиће задовољно ... своју кесу. *Мил. В.*

трéба[1] ж (ек. и ијек.; ијек. и тријèба) у изразу: треба је, требе је *потребно је, од потребе је, потреба је.* — Ће је пити, или сјећи Турке, није треба кликовати Марка. *НП Вук.* Крајишником тражит треба није, јер је [храну] сваки себи наћи знаде. *Март.* Онда рече, скоро изван себе: »Тог и тог нема, ал' није ни требе«. *Радич.* А зар је требе да до тога дође? *Вес.* Ја мислим да није тријебе више говорити о овом. *М 1867.*

трéба[2] ж вет. *в. типа* (*4*): *Р-К Реч.*

трéба[3] ж шатр. вулг. *покварена, пропала жена.* — Постале [су] ... дроље ... требе. *Сим.*

трèбāње с *гл. им. од* требати. *Деан. Рј.*

трèбати, -ām (ек. и ијек.) несврш. **1.** безл. *потребно је, нужно је, ваља.* — Злато ми треба коњу за узду. *НП Вук.* Ко купује што не треба, продаваће и оно што му треба. *Н. посл. Вук.* Доста се [дете] јурило с јарићима. Требаће да даш дете у школу. *Срем.* Удају Ајишину треба свршит. *Мул.* Требало је заиста да будеш са мном. *Креш.* **2.** (с логичким субјектом у дативу) *имати потребу за чим.* — Човјеку који хоће да замеће уљаник, требају три улишта. *Љуб.* Мени не треба сазнати Ваших тајна. *Шен.* Требало му је три дана да напише ово писмо. *Р-К Реч.* **3.** (доста често али неправилно) *глагол стоји у коме било лицу, а онај који нешто треба постаје субјект у номинативу.* — Код другијех књига нити је било нити су требале. *Вук.* Понекад би газда-Славко затурио говор и о томе како би Тома требао да се жени. *Дом.* Храна даје телу материје које оно треба. *Батут.*

Изр. ако ти (му) не треба! *нећеш (неће он) то добити, постићи, нећеш (неће он) у томе успети;* како треба, као што треба *ваљан, поштен, честит.* — Надам се да сам нашла једну [девојку] како треба. *Уск.* Да јој је човек као што треба, он би био код куће. *Шуб.*; злу не требало *каже се обично када се носи, узима са собом и оно што није неопходно потребно.* — Понеше и пусат, нек се нађе — злу не требало. *Глиш.* [Хоћу] да и ја имам нешто од оружја у руци. Злу не требало. *Јак.*; мало је требало *замало.* — Батаљон се усколеба, мало је требало, па да одступи. *Пер.*; тако ми (ти, му) и треба! *то сам (си, је) и заслужио.*

трèбачкӣ, -ā, -ō *који припада Трепчи. Прав.*

трèбежина ж (ек. и ијек.) *искрчена земља, крчевина. Вук Рј.*

трèбежнйк м (ек. и ијек.) *онај који крчи нешто, крчилац. Вук Рј.*

трéбер м нем. *троп, комина. Кл. Рј.*

трèбијезик м индив. *онај који чисти језик.* — Требијезици, или чистословци, одбацују што им се привиђа нечисто. *Шим. С.*

трéбилац, -иоца, ијек. тријèбилац, м *онај који нешто чисти, треби. Прав.*

тре́билица, ијек. тријѐбилица, ж *она која нешто чисти, треби. Прав.*

тре́било, ијек. тријѐбило, с *справа за пречишћавање пшенице, тријер. Р-К Реч.*

требињац, -њца м **1.** *врста дувана из околине Требиња.* — Запутио [се] у своју писарну ... да фрче свој требињац. *Крл.* **2.** (Требињац) *човек из Требиња.*

тре́бити, трѐбӣм, ијек. тријѐбити, несврш. **1. а.** *чистити, одвајати оно што је нечисто, покварено, штетно.* — Старамајка [је на трему] требила ствари од гамади. *Ћос. Б.* Тријебили смо ... пасуљ за сутрашњи ручак. *Чол.* **б.** *чачкати.* — Зијевао [је] и зубе тријебио. *Ков. А.* **в.** *скидати кору, љуштуру, љуштити:* ~ кромпир, јабуку, орахе и сл. **г.** *чупкати, прстима рашчешљавати.* — Стаде руком требити густу браду. *Ранк.* **д.** *пребирати, листати, превртати.* — Док мој стари плован тријеби бревијар ... звоним ... поздрављење. *Матош.* **2.** фиг. *уклањати, истребљивати; уништавати.* — Тријебимо губу из торине! *Њег.* Проклети је Турчин ... тријебио народ или га у негвама гонио. *Бен.* Сложно [смо] по Далмацији тријебили зле људе. *Буд.*

~ **се** *чистити се, бискати се.* — Скинули кошуље и требе се од вашију. *Јак.*

трѐбӣште с заст. *олтар.* — За храм ја знадем, за свето требиште. *Наз.*

требљѐница ж *отребљена, чиста пшеница.* — фиг. Дужност [је] свакому уреднику да марљиво разлучује требљеницу од кукоља, пјевачицу од крештелице. *Кор.*

тре́бљѐње, ијек. тријѐбљѐње, с *гл. им. од требити (се).*

трѐбӣњк м рлг. *црквена књига са молитвама које се читају кад се врши какав верски обред, бревијар, обредник, ритуал.* — Калуђер извади из торбе ... требник и очита им опроштену молитву. *Н. прип. Вук.* Фра-Анђел ... проучи у великом требнику обред »егзорцизма«. *Мат.* фиг. Још и данас његови [Рачкога] списи јесу најбољи политички требник. *Јов. С.*

трѐбница ж *в. требник.* — У нашијем старијем требницама, србуљама, има особита молитва, која се чита кад се ко с ким побратими. *Вук.*

трѐбовање с **1.** *гл. им. од требовати.* **2. а.** *оно што се издаје коме на име следовања из каквог заједничког магацина (храна, одећа, алат и сл.).* — Јуче идосмо у варош по требовање *Лаз. Л.* Окупили се шпијуни и беспослена ћифтарија малог мјеста ... избегличка мизерија што живи од талијанског требовања. *Лал.* **б.** *документ о праву на такво следовање, писмена потврда на издате ствари из магацина.* — Иди у магацин да примиш. Требовања ће ти издати начелник одељења за снабдевање. *Моск.*

трѐбовати, -бујѐм (ек. и ијек.) несврш. **1.** *в. требати.* — Не мучи се, не продаји руха! Теб' ће твоје рухо требовати. *НПХ.* Ко шубару носити не може, њему ништа круна не требује. *Њег.* Хрибар га упита, да ли требује овећу своту. *Кум.* **2.** *ваљати, бити од помоћи, користи.* — Ти не удри ускок-Радована, доста нам је Раде требовао, ми смо доста са њим задобили. *НП Вук.* **3.** *тражити и узети из заједничког магацина потребне ствари на основу писмене потврде.* — У Јагру [се] имају требовати за војнике хлеб и конзерве за три дана. *Вин.* Јесте ли требовали пушку за онога што му је данас преби граната? *Јак.*

трѐвити (се), -ӣм (се) сврш. нар. *в. трефити (се).* — Да си га [сено] по целом срезу бирао, не би боље тревио. *Рад. Д.* Бојим се, тревиће се нешто, па ћу умријети сам, брез свијеће. *Ћоп.* Тревио сам се једном на крсном имену. *Рј. А.*

тре́гер м нем. варв. **1.** *носач (1), хамалин, трхоноша. Кл. Рј.* **2.** грађ. *главна греда; носач (2), потпорна греда. И.* **3.** (обично у мн.) *еластичне гумене или ткане уске траке пребачене преко рамена и закачене за панталоне, које држе панталоне да не спадну, раменице.* — Механички [поправља] »трегере« на раменима. *Ћоп.*

трегодишњӣ, -ā, -ē *в. трогодишњи.* — Износићу трегодишње вино. *НП Вук.*

тредјуниóни м мн. енгл. *радничке синдикати, професионални савези (у Енглеској).* — [Узбудљиву борбу] је њихов вођ, генерални секретар тредјуниона транспортних радника ... водио на два фронта. *Пол. 1958.*

тредјунионѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на тредјунионе.* — Њега су оптуживали због диктаторских тежњи и рушења тредјунионистичке дисциплине. *Пол. 1958.*

тредуниóни м мн. *в. тредјуниони.* — Тредуниони ... оснивају клубове, у којима су собе за читање новина и књига. *Лапч.*

тре́жњѐње, ијек. тријѐжњѐње, с *гл. им. од трезнити (се).*

тре́зан, -зна, -зно, ијек. тријѐзан **1.** *који је при свести, који није пијан, који се не опија, који се није опио; који се отрезнио; који се уздржава од алкохолног пића (о човеку).* — Што је бане пијан говорио, то тријезан бане учинио. *НП Вук.* Чист до прљавог, трезан до пијаног не либећи се ту седа. *Макс.* **2.** *трезвен (1).* — Штедљив, радан и тријезан, створио је лијепо имање. *Лал.* Тукидид је ... веома тријезан и критичан хисторичар. *Пов. 1.*

трѐзвен, -а, -о **1.** *разуман, разборит, уздржљив, сталожен, присебан, умерен.* — Око ње [Вукове победе] се купило трезвено и напредно младо покољење. *Бел.* Старија сестра, била је мирне, трезвене природе. *Андр. И.* Упознаде неколико ... ванредно трезвених и отреситих сељака. *Ћос. Б.* Подначелник ... трезвеном бесједом распрши тај приједлог. *Кос.* **2.** *в. трезан (1).* — Зато је боље пити, бар онда не знаш да си пијан и увиђаш да су многи трезвени пијани. *Петр. В.*

трѐзвено прил. *на трезвен начин, разумно, разборито.* — Иако је млад, он трезвено гледа на људе. *Чол.* Састадох људе, што јуначки живе и трезвено суде. *Вел.*

трѐзвенӧст, -ости ж *особина онога који је трезвен, разборитост.* — Често је истицана трезвеност као карактеристична особина народа у Србији. *Цвиј.*

трезвѐњāк, -а́ка м *присталица покрета за уздржавање од употребе алкохолних пића; онај који не пије алкохолна пића.* — Трезвењаци мрзе оне који пију. *Андр. И.* То је ноћ кад и трезвењаци пију. *Вј. 1972.*

трезвѐњака и **трезвењȁкиња** ж *жена присталица трезвењаштва. Р-К Реч.*

трезвѐњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на трезвењаке:* ~ покрет.

трезвењȁштво с **1.** *покрет трезвењака. Р-К Реч.* **2.** *трезвењаци. И.*

трези́на ж *в. дрезина. Кл. Рј.*

трéзнило, ијек. тријèзнило, с *оно што трезни.* — Вино је заборав и тријезнило. *Јел.*

трéзнити, трèзнӣм, ијек. тријèзнити, несврш. *чинити да неко постане трезан, истрежњивати.* — Он јасно види ... да је она [револуција] опијање речима од које стварност трезни. *Скерл.*

~ **се** *постајати трезан.* — [Пијаница] се на другоме месту опио, па дође после к мени [у крчму] да се трезни са флашом сода-воде. *Вин.* фиг. Канула [је] људима у мозак страховита вест. Машу главом и трезне се. *Каш.*

трéзно, ијек. тријèзно, прил. *на трезан начин, умерено, уздржљиво, разборито, паметно.* — Тад Мушовић стаде бесједити, и агама трезно говорити: »Двије старе аге, не лудујте!« *НП Вук.* Станоје га мири и говори му тријезнс. *Андр. И.*

трéзнӧст, -ости, ијек. тријèзнӧст, и **трезнӧћа** ж *стање онога ко је трезан, умереност, уздржљивост.* — Апелирао [је] на савјест човјечанства и тријезност свога народа. *Р 1946.* Запорошцима брзо поче помало досађивати тај неред и дуга трезноћа ... Кошеви заповеди да се удвоји порција вина. *Глиш.* Значајна је за енглеску природу трезноћа. *Баз.*

трèзӧр, -óра м фр. *место где се чувају драгоцености и новац; добро осигурана благајна, каса; ризница.* — Банчини трезори [су] тачно тамо где је била соба у којој сам се родио. *Нуш.* Мијешају у својим ... цеповима кључеве својих трезора. *Крл.*

трèзӧрскӣ, -ā, -ō *који се односи на трезор:* ~ кључ, ~ врата.

трѐк м енгл. *стаза за трке бициклиста или за такмичење у трчању, писта. Вуј. Лекс.*

трѐљаст, -а, -о *снажан, набијен, дебео.* — Био [је] мален, трељаст и широк. *Ков. А.* Рикардо бијаше лијеп и кршан младић, црномањаст и трељаст. *В 1885.*

трȇм, тре́ма, ијек. трȉјем, и **трȇм,** трема м **1. а.** *предворје куће, обично на стубовима, ходник око куће, каткад и непокривен.* — Гомила младих људи и жена ... тискала се по трему, кујни и соби. *Уск.* Умјетно изрезани готски прозори и танким ступовима урешени тријем чудно сијеваху о мјесечини. *Шен.* На кафанском трему ... било је десетак сељака. *Ћос. Б.* **б.** *простор између дела куће и спољашњег улаза или степеништа у сељачким кућама.* — У доњем спрату [сеоских кућа у Скопској Црној Гори] је трем, у коме се држи мрс, ковчези с рувом и земљорадничке справе. *Дед. Ј.* **2.** *кућица од сламе, појата.* — Тек што у коноби рикну магарац, диже се и она и потрча преко куће у тријем. *Лоп.* **3.** *балкон, галерија, трибина.* — Ако их је [млада] Српкиња задојила, знати ће бранити права своје народности и вјере, а ја ћу им с тремова рукама пљацкати. *Љуб.* Велики и дуги тријемови с обију страна тркалишта били су тако пуни. *Шимун.* **4.** анат. *део унутрашњег уха.* — Слушни нерв завршава се у унутрашњем делу уха, или слушном лавиринту, управо у његовим деловима: пужу и трему. *Псих.* Тријем се састоји од двије кесице: кугласте (sacculus) и јајасте (utriculus). *НЧ.*

трéма ж грч. *осећај страха, збуњеност пред предузимање каквог несвакидашњег посла, јавног иступања пред скупом људи, у позоришту, на испиту и сл.* — Иако је патио од велике треме, узимао је реч у свакој важнијој дебати. *Јов. С.* Овакове треме није [начелник] имао никада у животу. *Том.*

трéмак, -мка, ијек. тријèмак, м *дем. и хип. од трȇм.* — У тријемку сата два просједи пуна. *Марк. Ф.*

трèмāш, -а́ша м *онај који се често тремира. Кл. Рј.*

тремѝрати (се), -èмӣрāм (се) сврш. и несврш. *добити, добијати трему.* — Био сам се мало тремирао. *Уск.*

тремѝчак, -чка м *дем. и хип. од трȇм.* — Са свих страна надограђени тријемови и тремичци. *Шов.*

трёмнӣ, -ā, -ō, ијек. трӣјемнӣ *који се односи на трём (4). НЧ.*

трèмӧвље с (ек. и ијек.; ијек. и тријèмӧвље) зб. *тремови.* — Уз мрачно надсвођено тријемовље . . . *Креш.*

трèмӧвнӣк м *трем (1).* — Ислужени аугур тремовником носи жару с Јупитера ликом. *Видр.*

тремолúрање с *гл. им. од тремолирати.*

тремолúрати, -ӧлӣрāм несврш. *говорити, причати у тремолу; изводити тремоло.* — Тако је Шиме . . . тремолирао о Петраркиној Лаури. *Бег.* Вјетар запјева у димњаку. Тремолира прозор. *Андр. И.*

трёмоло, -ла м и с (мн. трёмоли, ген. трёмōлā) тал. муз. *подрхтавање, треперење, титрање тона при певању или свирању.* — У том тренутку . . . стану тужно да свирају. (Чује се језив тремоло). *Дим.* Овај самаритански побуњеник . . . вапио [је] широким, горкијевским тремолима. *Божић.*

трёмор м лат. *дрхтавица, дрхтање. Кл. Рј.*

трёмскӣ, -ā, -ō, ијек. трӣјемскӣ *који се односи на трем.*

трèн м **1.** *најкраћи део времена, тј. време потребно да се трепне оком, тренутак, часак, мах.* — О руже, да задахну раскошно у драгој хладовини као трен најлепши и најкраћи. *Уј.* **2.** *тренутак (2).* — Свима [је] одавно јасно да је Хелмут Шмит прави наследник Вили Бранта, кад за то буде дошао трен. *Пол. 1974.*

Изр. за (у) трен (ока), треном, у један трен, у очни трен *веома брзо, зачас; одмах; одједном.* — За трен дозва тумача. *Вуј.* Беспослењаци за трен ока испредоше двије сасвим различите приче. *Лал.* Савезника имам, с ким у трен ћу уништити краља. *Марк. Ф.* У трен ока обуче се. *Ћип.* Шта је ово у један трен, овако изненада? *Јевт.* Ево ме натраг у очни трен. *Љуб.* Оживљује треном долину и гору. *Хар.*; на трен (ока) *само за кратко време, часком.* — На трен је тихо. *Крл.*; у први трен, у првом трену *испрва, у почетку, у првом тренутку.* — У први трен није могла да не порумени. *Крањч. С.* Тај младић није био леп, чинило се и да је прилично тих, али то само одмах, у првом трену. *Макс.*; с трена на трен, из трена у трен *све јаче, све брже.* — Рибари с трена на трен живо, оберучке извлаче своје струкове. *Дов.* Из трена у трен вид ми се побољшава. *Лал.*

трèн м фр. **1.** војн. *кола са храном која прате војску при маршу, комора (3).* — Већ трен (train) читаве војске мимо парка крену. *Цес. Д.* После њих наилазе Немци. Уредни тренови. Бициклисти. *Ћос. Б.* **2.** покр. *трамвај; воз, влак. Кл. Рј.*

трена́жа ж *в. тренинг. Кл. Рј.*

трéнак, -нка м *дем. од трён; тренутак.* — Бројах тренак за тренутком. *Шен.* Има тренак кад бих пророковô. *Крањч. С.*

трèнд м енгл. *склоност, тенденција, тежња.* — Линија на графикону . . . је још и сада изломљена, осцилира, али тренд је одлучно управљен узлазно. *Пол. 1959.* У разним земљама има трендова према одређеном типу хумора. *ВУС 1973.*

трéнер м енгл. спорт. *онај који вежба, руководи тренирањем припадника разних спортских дисциплина.* — На крми [осмерца] седи тренер. *Андр. И.*

трéнерица, трéнёрка и **трènёрка** ж спорт. **1.** *нарочито одело (блуза и панталоне) које спортисти носе приликом тренирања.* — Обавезно понесите [у камп]: тренерку од памучног трикоа. *Пол. 1959.* **2.** *жена тренер. Кл. Рј.*

трéнеров, -а, -о *који припада тренеру.*

трéнерскӣ, -ā, -ō *који се односи на тренере.* — Тренирање подмлатка и младог тима прави је тренерски рад. *Сп. 1960.*

трènзла ж нем. *металнн део узде, који се ставља коњима у уста, ђем.* — Зашто пређице нису у реду? Зашто су трензле оваке? *Моск.*

трènимицē и **трènимнцē** прил. *тренутно, одједном, за један тренутак.* — Згледаше се тренимице и лица им засјаше, као да су одувијек заједно. *Ћип.* Саво му се тренимице упиљи у лице. *Вуков.* Пожели да . . . све срдаше тренимице љубије и измлати. *Гор.*

трènимнчан, -чна, -чно *тренутан.* — Лицем јој [мајци] прође нека трєнимична сета. *Дом.*

трéнинг м (мн. трéнинзи, ген. трéнӣнгā) енгл. спорт. *систематско вежбање, увежбавање спортиста у одређеној спортској дисциплини, физичко припремање тела за спортска такмичења.* — То су спортисти на тренингу за утакмицу. *Андр. И.* Тренинг осамстометраша базира се на трчању. *Атл.*

трéнинг-ýтакмица ж спорт. *утакмица која се одржава ради тренинга.* — У систем вјежбања укључују и утакмице . . . тренинг-утакмице. *Ног.*

трènирāно прил. *увежбано.* — Покривши се преко главе заспао је тренирано слиједећег момента. *Крл.*

трènирāнōст, -ости ж *увежбаност.* — Тактика овиси о тренираности момчади. *Ват.*

трениpáње с *гл. им. од тренирати (се).*

трениpáтн, трènӣрām несврш. *вежбати, увежбавати (кога или себе) у каквој спортској*

дисциплини; припремати, обучавати за учествовање на каквом такмичењу; дресирати. — Моша Марјановић је ... постигао врло добре резултате тренирајући тим Динама из Панчева. *Пол. 1950.* Одмах на почетку зимске сезоне морамо почети пажљиво тренирати. *Скиј.*

~ **се** *увежбавати се, припремати се; дресирати се.* — Натезање, колебање ... као да је душа њезина пеливан или кловн, који се тренира за своју одлучну продукцију. *Бег.* Тако се као пси тренирају за нови живот [они који су без ногу]. *Крл.*

трѐнирка ж *в. тренерка (1).* — Тренирка је неопходан реквизит играча за вријеме хладних дана и за потребе тренинга. *Ног.* Код дужих [планинарских тура] добро је понијети са собом и тренирку. *З-Г.*

трѐница[1] ж **1.** *направа за стругање, рибање површа, воћа или теста на ситније делове, ренде, рибеж.* — Аница [струже] рен на треницу. *Лаз. Л.* **2.** анат. *рожната и назубљена кожа* radula *чељусти и језика у пужева из пор.* Gastropoda *којом попут рибежа мрве и ситне храну. Терм. 4.*

трѐнница[2] ж *тања даска начињена тестером, пилом, стругана даска.* — Љубомир ... седе на сено и подупре леђа о тренице. *Ранк.* Вечерају око заједничког, од неугланчаних трениц начињеног стола. *Макс.*

трѐничав, -а, -о *који је као трениц*а[1]. — Лизне [је] по лицу својим црвеним и треничавим језиком. *Петр. В.*

трѐнѝван, -вна, -вно *тренутан.* — У треновној без тутњавине шутњи унакрст стријеле мрклу тмину деру. *Марк. Ф.*

тренòмицē и **трѐномицē** прил. *в. тренимице.* — Зној је треномице остудени. *Божић.*

трѐнса и **трѐнсла** ж бот. *в. магрива. Сим. Реч.*

трѐнсловина ж *дрво од трнсле. Рј. А.*

трѐнсула ж бот. *в. тренса. Р-К Реч.*

трѐнтаун и **трѐнтун** м покр. *тренутан бес, помама.* — Трѐнтаун ... [је] помама, али не трајна него тренутна, која човјека или жену изведе из обичног понашања. *Рј. А.* Опростите, каткад ме ухвати мој трентун. Морао сам да се искалим, но сада је све прошло. *Бег.*

трѐнӯт м *трен(утак).* — Само један тренут буде тако. *Ђал.* Опазила је да је гледам, није ни за један тренут дизала очију. *Лаз. Л.* Ненаслућене открива ми тајне тај предвечерњи тренут. *Цес. Д.*

трену́так, -тка м **1.** *трен.* — За тренутак су сједиле без ријечи. *Горб.* **2.** *време кад се нешто догађа или треба да се догоди, прилика.* — Није погодио прави тренутак, ето то је! *Донч.* Узбуна је била спремна и чекала је свој **тренутак.** *Андр. И.* Искористио [је] пре две године тренутак кад је његова партија дошла на власт. *Ћос. Б.* **3.** *догађај краћег трајања.* — То је био свечан тренутак! Прва битка и прва српска победа! *Јакш. Ђ.* Оживјеше у њој чаробни треноци. *Бег.* Почетак поплаве био је најважнији тренутак у животу нилске долине. *Пов. 1.*

трѐнӯтан, -тна, -тно *који траје један тренутак, који се догађа у трену(тку).* — Завлада тренутна тишина. *Ћос. Б.* Тренутна студен проће му низ леђа. *Л-К.*

трѐнӯтачан, -чна, -чно *тренутан.* — [Поводи се] лакомислено за својим тренутачним хирима. *Сим.* Оштра и непријатна мућа зали све по соби тренутачном зеленкастом свјетлошћу. *Бан.*

трѐнӯтачно прил. *тренутно.* — Болна сјета дрхтнула би [му] тренутачно на ... лицу. *Крањч. С.*

трѐнӯтачнӧст, -ости ж *стање онога што је тренутачно.* — Љубав ће задовољавати само тренутачност живота. *Л-К.*

трѐнути, -нём сврш. *склопити очи, заспати; поспавати мало.* — Ни ђедо није сву ноћ тренуо. *Лаз. Л.* Карлица је у први час мало тренула. *Цар Е.* До касно доба [ноћи], није могао ни оком тренути. *О-А.* Макну ногама једаред, двапут ... и док си тренуо, нестаде га, провуче се кроз рупу. *Ранк.*

Изр. док оком тренеш, колико би оком тренуо *в. за (у) трен ока (уз трен, изр.).* — Пренијели оволики мал и робу док оком тренеш. *Андр. И.* Све то пројаше, што бисте тренули оком. *Матош.* Колико би оком тренуо, вечера бијаше готова. *Цар Е.*

~ **се** *отворити очи, пробудити се.* — Нит' се прену нит' се трену Мара. *НП Вук.*

трѐнӯтно прил. **1.** *у (једном) тренутку; за један тренутак, брзо, одједном.* — Реакције у електролитним отопинама врло [су] брзе, тј. збивају се ... готово тренутно. *Кем.* Големе патње, необичне муке ... стварају, често тренутно, од обичног човека узвишеног мислиоца, филозофа. *Јакш. Ђ.* **2.** *за неко време, засада.* — Околности су га натерале да тренутно напусти пут којим је мислио да треба да иде. *Ћос. Б.* Дега [Degas] студира тренутно кретање балерина. *ОП 2.*

трѐнӯтнӧст, -ости ж *особина онога што је тренутно. Р-К Реч.*

трѐнӯћ, -ӯћа м *в. тренуће.* — Да не чекам одговор на писмо, ни тренућ се задржао не бих. *Њег.*

трѐнӯће и **трену́ће** с *време док се трене, трен, тренут(ак).* — Двоје се младих у тренуће размину. *Том.*

Изр. за (у) тренуће ока *в. за (у) трен ока (уз трен, изр.).* — За тренуће ока

био је у лугу. *Вес.* [Ја] ћу за тренуће ока уклонити све твоје потешкоће. *Вел.*

тре́нци, трéнāцā м мн. покр. *тарана. Рј. А.*

трéнчкот м енгл. *кишна кабаница.* — Сви су гледали у ... човека у тренчкоту. *Поп. Ј.* Пограбио је свој тренчкот и изјурио на улицу. *Крл.*

тре́ње с *гл. им. од тр̏ти (се).*

трéпавица ж (обично у мн.) *длаке на ивици очних капака.* — У Милице дуге трепавице, прекриле јој румен' јагодице, јагодице и бијело лице. *НП Вук.* И мени се разбио сан. Неће ми капци на очи, па да обесим о сваку длаку у трепавици ... доњи жрвањ. *Ад.* На трепавици мужа појави се суза. *Шен.* фиг. Расклапа зора трепавице сане. *Ант. 2.*

трéпавичав, -а, -о, **трéпавичан,** -чна, -чно и **трéпавичаст,** -а, -о *који има дуге трепавице; који је као трепавица, који личи на трепавице. Рј. А.; Прав.*

трéпāвка ж (обично у мн.) *в. трепавица.* — Не плачем! — стисну она уснама и широко разрогачи влажне трепавке. *Лоп.* Сабрана и мирна ... ни трепавком не макнувши стајала је Бобочка уз Филипа. *Крл.* Очи често прикривају дуге ... помало руменкасте трепавке. *Андр. И.*

трéпак м рус. *украјинска мушка народна игра у живом темпу; музика за такву игру.* — Чули [су се] весели изазовни звуци ... налик на обијесни трепак. *Крањч. Стј.*

трéпан м фр. **1.** мед. *справа за бушење костију, нарочито лобање. Кл. Рј.* **2.** *свердло за бушење камења, бушилица. И.*

трепанáција ж мед. *врста операције у којој се врши бушење костију; отварање шупљине главе ради лечења;* исп. шаронање. — У модерној медицини усвојен је за такву операцију термин »трепанација«. *Ств. 1948.*

трéпанг м малајски зоол. *врста морског краставца који се једе сушен или димљен.* — У источној Азији једу дебелу и тврду кожу трпова, па се осушеним трповима много тргује под именом трепанг. *Финк.; Бен. Рј.*

трепанúрати, -áнйрām и **трéпановати,** -нујēм сврш. и несврш. *(из)вршити трепанацију, отворити, отварати, (из)бушити кости, лобање (обично ради лечења).* — Из ... времена [неолита] ископавају [се] трепановане лубање. *Ств. 1948.* Примитивце којипут трепанују и из ... празноверја. *И.*

трéпāње с *гл. им. од трепати.*

трéпати[1], трéпām несврш. *в. трептати.* — Стари Кремен почне наједном трепати очима, као од прејаке свјетлости. *Кал.*

трéпати[2], -āм несврш. покр. *набијати кудељу. Рј. А.*

трéпача ж покр. *справа за набијање кудеље, ступа. Вук Рј.*

трéпēљка ж покр. *в. петељка. Вук Рј.*

трéпēр м песн. *треперење.* — Неба плавог дивоте вечне трепер небројни нек ноћи ваше постане дан. *Јакш. Ђ.* Ја сам у животу слутио осјетљиви трепер неба. *Уј.*

трепéрав, -а, -о *који трепери, подрхтава.* — На плавом небу ... се беху ... осуле трепераве звезде као стадо по пољани. *Вес.* Слушао сам треперави, звонки глас младога мујезина са оближње мунаре. *Ћор.*

трепéраво прил. *као да трепери, подрхтава.* — [Ојкање] се треперaво отегне дуго, дуго. *Кал.*

трепéравōст, -ости ж *особина онога што трепери.* — Код њега [Н. Симића] има и ширине и треперавости великих модерних сликара. *КН 1959.*

трéпēран, -рна, -рно *који трепери; жив, пун живота.* — Помахнитале [су пчеле] ... као да су под њиховим треперним крилима запаљени нагони безумне и неограничене делатности. *Рад. Д.* У њега има речи за треперно и жагорно шаренило великоварошких улица. *Цар М.*

трепéрење с *гл. им. од треперити.*

трепéрив, -а, -о *в. треперав.* — У први мах изгледа [море] као трепериво огледало у коме се нема шта огледати. *Дов.*

трепéрити, -ēм несврш. **1.** *светлуцати (се), испрекидано блистати (се), пресијавати (се).* — Трепери му џемадан, извезен срмом и обасјан сунцем. *Ранк.* Из злата жита над пољем трепери маслина сребро пут висина плавих. *Наз.* У чашици [локвања] биљур трепери — јутарње капље кристалне росе. *Чипл.* **2. а.** *подрхтавати, дрхтати (од каквог јаког узбуђења, страха и сл.).* — На његову блиједом лицу трепераше свака жилица. *Мат.* Како би у том часу треперила уха мојега зеца. *Фелд.* Тело ... се, трепереħи од плача ... невино подавало ... његовом ... миловању. *Ћос. Б.* фиг. Ријечи му почињу треперити од снаге. *Пав.* **б.** *убрзано куцати.* — Срце му је треперило од усхита. *Шимун.* **в.** *бридети.* — Прсти још нису престали треперити од рада. *Перк.* **г.** *изводити ситне покрете у игрању.* — [Играчица] ногом трепери и само што не зуји као златна буба. *Андр. И.* Ноге су му трепериле, изводећи необично брзо поклецивање. *Моск.* **3.** *вијорити се.* — Над њима трепери вито једриље. *Матош.* **4.** *покретати се лагано, обично уз шум, шуморити, трепетати.* — Само се чује шум оштрога лишћа [кукуруза] које вечито трепери и подрхтава. *Чипл.* Тек овдје-ондје треперила је понека усамљена бреза. *Ћоп.* **5.** *титрати.* — По ваздуху још трепери ... беличаста измаглица. *Ранк.*

Загледа се у плав ваздух који је треперио испод њега. *Уск.* **6.** *подрхтавати, вибрирати.* — Нема много жица, али оне три или четири трепере страховито и узвишено. *Уј.* **7.** *летуцати машући лагано крилима, лебдети.* — Над [пољима] . . . су ниско трепериле шеве. *Ирњ.* Моје су очи згасле на моме длану. Сигурно још су трепериле птице у њима. *Гор.* **8.** *осећати се на махове у ваздуху, ширити се у таласима.* — Мирис древне руже саронске трепери. *Матош.* Мирис трепери по двориштy. *Нам.*

трепѐрљив, -а, -о *који трепери.* — Глас младог сељака поиграва пркосно, изазовно. Глас треперљив и пун . . . снаге и надмоћности. *Поп. Ј.*

трепѐрљиво прил. *као да трепери, трепереһи.* — Септембарско пополдне [је] треперљиво, мирно и тешко лежало над градом. *Поп. Ј.*

трепѐрљивӧст, -ости ж *особина онога што трепери.* — Те фантастичне личности [у роману] . . . не проводе земаљски живот, него играју неку чудну игру пуну треперљивости, светлуцања . . . и лажног блеска. *Прод.*

трѐпёт м **1.** *трептање, треперење, титрање, светлуцање.* — Науживали [би се] . . . трепета звезда. *Бар.* Наста сједи с преслицом крај пећи . . . За освјетљење јој служи румени жбун сјаја из распаљене пећи, немиран у живом трепету. *Лал.* Под трепетом драгог камења обеју сестара, он је видео бедну постељу на којој је издисао . . . њихов отац. *Јов. Ј.* **2.** *треперав звук.* — Благо оном који уме да без речи бол изрази . . . трепетом харфе. *Змај.* **3.** *подрхтавање; лагано кретање.* — У новоме друштву . . . ће се мисао и трепет живаца исказивати. *Уј.* А што ћете сада? — упита она с трепетом у гласу. *Цар Е.* **4.** *бука, треска, звекет.* — Нешто зазвекета, нешто затрепета; по трепету се чини Краљевићу Марко. *НП Вук.* Трепет и страва паклена, љута, покриће место крвавог боја. *Ил.* **5.** (често у изразима: страх и трепет; трепет и страх) **а.** (*велики*) *страх, страховање; стрепња.* — Кнегињица Марија прилазила је тога дана с особитим трепетом к вратима кабинета. *Крањч. Стј.* Испунише је сву страхом и трепетом. *Станк.* По цијелом брду Гричу владао је трепет и страх. *Шен.* **б.** *онај који нечим улива велики страх некоме, од кога се дрши.* — Био је строг и прек. Трепет не само за кућу него и за целу породицу. *Станк.* Јурица бијаше часник . . . строг и неумољив, страх и трепет момчади. *Кол.*

трѐпетан, -тна, -тно *који трепеће, светлуца, блиста.* — Поново зашумеше трепетни брестови. *Рад. Д.* Засљепљивао га је трепетни сјај трговина. *Шов.*

трепѐтање с *гл. им. од трепетати.*

трепѐтати, трèпећēм несврш. *треперити, трептати, титрати, подрхтавати.* — Тијело ми трепетало као лист на вјетру. *Шен.* Три жице што трепећу . . . титрају пређом пјесме. *Наз.* Много . . . само трепећу очима. *Вукић.*

трепета́ши м мн. (јд. трепѐтāш, -а́ша) зоол. *глисте које имају трепље које трепере* Turbellaria. — Најједноставнији су [први] међу њима [пљошњацима] трепеташи (глисте трепљаре, турбеларије). *Финк.* Од бичаша су настали најприје мјешинци, а од њих трепеташи. *НЕ.; Бен. Рј.*

трепѐтика ж покр. *в. трепетљика*[2]. *Рј. А.*

трепѐтљив, -а, -о *који лако трепеће, подрхтава, дрхти; осетљив, осећајан.* — Мурва . . . је . . . шуштала са тисућама својих трепетљивих листова. *Бег.* Руже су свете варнице што су заврцале из дна душа наших трепетљивих у овом разблудном мају. *Уј.* Ти си сувише трепетљива душа, преотмјена. *Крл.*

трепѐтљивӧст, -ости ж *особина онога што је трепетљиво.* — Данас падају главе за те фиктивне осјећајне трепетљивости. *Крл.*

трепѐтљика[1] ж **1.** *истањени листови од сребра, злата или лима који трепере и светлуцају на иглама које се носе као украс у коси, на глави или чему другом.* — На војводи калпак свиле беле, за калпаком од сребра челенка, о њој златних триста трепетљика. *НП Вук.* Кроз косу прозаплела позлаћено цвијеће, позатицала сребрене трепетљике. *Горд.* Звецкају трепетљике у њеним увојцима. *Наз.* **2.** (у придевској служби) *који трепери, трепеће.* — Уочио [Вуја] неку звезду . . . А та звезда трепери . . . Вуја се трже . . . Изгубио ону звезду трепетљику. И баш не може да је нађе. *Ад.* Свјетиљка трепетљика преварила вас је. *Шен.*

трепѐтљика[2] ж *дрво чије лишће лако трепеће: јасика, јагњеда, топола.* — Усне јој задрхташе као трепетљика у јесен. *Јевт.* Спузну леђима низ дебло трепетљике. *Божић.*

трепѐтљикаст, -а, -о *који има трепље.* — Трепетљикасти епител. *НЧ.*

трепетљика́ши м мн. (јд. трепетљикāш, -а́ша) зоол. *врста живих бића која имају трепље.* — Трепетљикаши [су] најстарији вишестаничници. *НЕ.*

трепѐтнути, трèпетнēм *свршн. према трепетати, дрхтнути, потрести се.* — Он трепетну, из сна прену. *Радич.* И листови са букве крстате трепетнуше двапут и стадоше. *Стн. 1948.*

трепи́ља с мн. тал. покр. *троножац; сачак на огњишту.* — Трепиља ... [је] троножје за лопиже на огњу. *Рј. А.*

тре́пити, -и́м несврш. *стрепити, дрхтати; јако чезнути (за ким или за чим).* — А глас ... и како јој прси трепе! *Шимун.* Угињала се, трепила сваким њеним стиском. *Божић.*

трѐпка ж (дат. -пци) *трепавица.* — Између грубо омашћених трепака ... два ... зелена ока гледала су дрско. *Десн.*

трѐпкање с *гл. им. од* трепкати.

трѐпкати, -ā̀м несврш. *дем. од* трептати. — Миш стоји непомичан и забезекнут трепкајући ситним очицама. *Бег.* Око му је трепкало поносно и ведро. *Коз. Ј.*

трѐпља ж *ситна длачица као трепавица.* — Код трепљаша је ... читаво тијело прекривено маленим покретним трепљама, које правилно трепећу као ситна веслашца. *Финк.*

трѐпљав, -а, -о **а.** *који има трепље.* — Код велике је трепљаве лоптице ... изведена знатна диоба рада. Трепљава лоптица [је] врста пражива. *Финк.* **б.** *који је као трепља, трепавица. Рј. А.*

трѐпљање с *гл. им. од* трепљати.

трѐпљара ж (обично у мн.) зоол. *врста глисте*; исп. трепеташи. — Стресну се као трепљара. *Божић.* Плошњаци (пљоснате глисте) су једноставни црви, а ... међу њима трепташи (глисте трепљаре). *Финк.*

Изр. звонаста ~ Vorticella nebulifera. *Деан. Рј.*

трепљáри м мн. (јд. трѐпљāр, -ара) зоол. *врста праживотиња којима је тело покривено ситним покретним трепљама* Ciliata. *Финк.*

трѐпљаст, -а, -о *који је као трепља.* — Трепље трепљастих станица непрестано вибрирају у смјеру према устима. *НЧ; Рј. А.; Р-К Реч.*

трѐпљати, трѐпљēм несврш. **а.** *трептати.* — Овај [ђак] се скаменио, па само трепље очима. *Ранк.* [Мајмун] се окачио репом о гредице па се љуља, плази, бекељи, трепље. *Срем.* **б.** фиг. *несигурно ходати, заносити се.* — Звонко су куцкале њене ... потпетице, на којима је трепљала као да јој се танке ноге ломе. *Божић.*

трепљáши м мн. (јд. трѐпљāш, -áша) зоол. *в. трепљари. Финк.; Бен. Рј.*

трѐпљив, -а, -о *који трепље, трепти, трепетљив.* — [Мрави] се сусретну, састану ... замрдају трепљивим влакнима. *Вас.*

трѐпљика ж *в.* трепетљика[1]; исп. шљока. *Р-К Реч.*

трѐпнути, -нēм сврш. **1.** *учинити један трептај, брзо затворити, заклопити очи за један тренутак и опет их отворити.* — Цвета је гледала и није смела да трепне да се доктор не љути. *Рист.* фиг. Сијалица ... трепну, згасну, па бљесну. *Дав.* **2.** *учинити један дрхтај, задрхтати.* — На лицу му није трепнула ни жилица. *Сим.* **3.** *лако додирнути, благо тргнути (кога).* — [Опћински писар] га код чаше вина трепну по рамену: Е, мој Вицко! *Новак.*

Изр. док трепне (трепнеш, трепну) *врло брзо, одмах, сместа.* — Ђаци добивају лекарско уверење [за ослобођење од фискултуре] док трепну. *Пол. 1972*; не ~ (оком, очима) *не збунити се, не узбудити се, не узнемирити се (због кога или чега).* — Управник је, не трепнувши, одговорио: Седам динара. *Чол.* Изгубио је две хиљаде динара и није трепнуо. *Ћос. Б.* Пала би по која [звијезда], па нитко није више ни трепнуо очима ради ње. *Мих.*

трѐпња ж *стрепња.* — Једва је савлађивала трепњу, коју је ћутјела у читавом тијелу. *Шимун.*

трѐптав, -а, -о **1.** *који трепти, који треперн, треперав.* — У сазвучје песме улете ... један висок ... и трептав женски глас. *Ћос. Б.* На смињу се цвјетови жуте кô зв'језде од трептава злата. *Наз.* **2.** *који трепће*: трептаве очи. *Р-К Реч.*

трѐптаво прил. *на трептав начин, трепереħи, светлуцајући.* — Приковане звијезде у простор трептаво зраче. *Уј.*

трѐптāј м **1. а.** *један покрет трепавица у трепереħу; један покрет трепереħег тела од поласка до повратка у исти положај; осцилација.* — Мотрио је Адил сваки трептај хоџиних очију. *О-А.* Једно кретање шипке с једне стране на другу и натраг представља један трептај, или једну осцилацију. *Физ.* **2. б.** *дрхтај (о гласу).* — И најмањи трептај гласа или звука будио ме је. *Вуј.* **2.** *један светлосни сигнал (справе за давање сигнала бродовима).* — Отвара он [светионик] поморцима путеве равномерним трептајима. *Пол. 1959.*

трѐптāјнӣ, -ā, -ō *који се односи на трептај*: ~ кретање. *Р-К Реч.*

трѐптало с ков. *точкић на џепном часовнику.* — Точкић »трептало«, са малом спиралном опругом ... место клатна омогућује равномерно кретање механизма. *Физ. 2.*

трѐптање с *гл. им. од* трептати.

трѐптати, трѐпћēм несврш. **1.** *жмиркати, наизменце брзо затварати и отварати очи.* — Дјечак је ... трептао ... бистрим сивкастим очима. *Лал.* **2.** *дрхтати, подрхтавати; треперити, светлуцати.* — Она је била као луда ... и сва је трептала као лист. *Л-К.* Ћутао сам и трептао као трска. *Мил. В.*

Звезде трепте мирно и лениво. *Вес.* Ваздух трепти. *Јакш. М.* Једино још трепће свећа што дими крај болесника. *Каш.* Павлу је од љутње трептао глас. *Ћос. Д.*

трèптāч, -а́ча м *врста светлосног саобраћајног знака који се наизменце пали и гаси.* — Нови семафори — »трептачи« већ су постављени на више главних раскрсница у граду. *Пол. 1958.*

трèптељка ж зоол. *врста птице, џипа* Anthus. — Џипице (трептељке, џипе) имају краћи реп од плиска. *Финк.; Терм. 4.*

трèптети, -тӣм, *ијек.* трèптјети, несврш. **1.** *трептати (2).* — Нити спава, нити шта говори, него трепти као лист на гори. *НП Вук.* По образима трепте [ој] сузе. *Ад.* Бршљан на гробу стао трептјети. *Матош.* **2.** *лепршати се, вијорити.* — Високо над бријегом тамо к небу трепти шева. *Марк. Ф.* **3.** *светлуцати се.* — Златна одежда све трепти на њему. *Јакш. Ђ.*

трèптјети, -тӣм, ек. трèптети.

трèпћење с *гл. им. од трептети и трептјети.*

трèпуша ж **1.** *в. трепавица.* — Трепуше као гар а дуге. *Вукић.* **2.** бот. *врста биљке из пор. трава* Melica *и* M. ciliata; исп. мекуш (*2*). *Бен. Рј.; Сим. Реч.*

трепȕшало с *трептач, мигавац. Р-К Реч.*

трепȕшати, -ā̃м несврш. *трептати, мигати, жмиркати (очима). Р-К Реч.*

трèпчанӣ, -ā, -ō̃ *који трепеће, подрхтава.* — Преко шамије [је] прибодена иглама трепчанима бијела марамица. *Вук Рј.* На отоку томе се диже трепчано брдо Нерит. *М-И.*

трепчàнӣк, -и́ка м зоол. *орган на предњем делу црва колњака, точкара, којим привлаче храну.* — Колњаци (точкаре ...) су врло малена ... бића која на предњем крају имају трепљаво коло, трепчаник. То коло трајно трепће. *Финк.*

трепчáница ж *украсна игла која трепеће, трепчана игла, трепетљика*[1]. — Онда ми усади у косу обе игле трепчанице. *Бег.; Бен. Рј.*

трȇс[1] м покр. *грозница, дрхтање услед грознице.* — Ухватио га трес. *Вук Рј.*

трȇс[2], *ијек.* трӣјес, м (мн. трȅсови и трéсови) **1. а.** *гром, тресак, удар грома; грмљавина.* — Пуче пушка кâ тријес од неба. *Вук Рј.* »Убио га тријес божји!« загрми Јуриша. *Шен.* **б.** *мућа.* — У том тријеса огњу ... чудновит женски лик се призре Бруну. *Марк. Ф.* **2. а.** *потрес, земљотрес, трус.* — Ни бог ... неће да пусти свој громовни глас који земљине тресе умирује. *Јакш. Ђ.* **б.** *трéшња, дрмање.* — Икона Ђурђа, свеца на манастиру, стреса се слика у тресу све јачем, светитељ Ђурђе замахује мачем. *Кост. Л.* Тек нешто страшно задрма целом кућом ... моја баба као кроз сан чула сав тај трес. *Шапч.* **в.** *бука, штропот.* — Кад чуше [калуђери] тријес око цркве ... погленуше кроз прозоре тајне. *Март.* **3.** *пуцањ, тресак.* — Тријес за тријесом треска, зрно за зрном хуји, сељак за сељаком пада. *Шен.* Токе му је испарао од куршума трес. *Јакш. Ђ.*

Изр. као ~ (здрав, јак и сл.) *в. уз тресак (изр.).* — Скоче иза једне сухе међе четири оружана момка, сваки као тријес. *Љуб.* Здрав као тријес. *Рј. А.*

трȇс узв. оном. *за означавање* **а.** *шума изазваног падом чега оборенога јаким ударцем; обично у значењу аориста одн. презента од треснути, ударити, пасти и сл.: тресну, удари, паде.* — Гледа тако, гледа, па трес чибуком о астал. *Вукић.* Кад сам чуо ... да је дошло до жива, трес ја сјекиром у врата. *Шен.* Дошао, зазвонио и упитао, а онај ваш ... портир, мени ни одговора, већ трес вратима испред носа. *Маш.* **б.** (обично удвојено) *у значењу звецкања прапорaца.* — Товни коњици грабе хитрим ногама ... и само се чује оно разногласно ... звецкање прапорaца ... трес-трес ... трес-трес. *Ранк.*

трȅсав, -а, -о *који се тресе, дрхтав.* — Прозора се хвата руком тресавом. *Кош.* Исхлапљеле професорчиће са ... тресавим рукама ... *Сим.*

трȅсава ж *подводно земљиште, рит, барушшина, у којој се нагомилавају барске биљке, маховине и ствара тресет.* — Такве су његове ... хидробиолошке студије наших језера и тресава. *СКГ 1937.*

трȅсавица и **трȅсавица** ж **а.** *грозница, дрхтавица.* — Скрлетина се јавља ... с тресавицом и повраћањем. *Батут.* Хвата га тресавица, дрхте му руке. *Божић.* **б.** *обољење при коме дрхте удови и глава.* — Његова склоност тресавици ... бијаху докази да му тјелесно устројство није баш најснажније. *Адум.*

трȇсак, -ска, *ијек.* трӣјесак, м **1.** *јак, продоран звук који се чује приликом пада чега тешкога, при ломљењу нечега, експлозији, ударању и сл., ломљава, прасак; лупа.* — Кад би све громове, секо ... у један тресак и рсак сложила, он не би био тој хуки великој ни јека јекина. *Кул.* Чух ... страшан тресак гранате. *Вас.* Он зачује тријесак палога великога стабла на друго дрвеће. *Крањч. Стј.* Силни оклопници, без мане и страха ... ви јурнусте тада у облаку праха, и настаде тресак и крвава трка. *Рак.* Врата су се с треском отворила. *Сим.* **2.** *продоран звук који се чује при учесталом ударању чиме, по чему, бубњање.* — Бубњи су громорили у

стоструком тријеску. *Нех.* **3.** *лупкање, топот.* — Чује се само зурна и подврискивање и мукли тресак. *Андр. И.*

Изр. као ~ (здрав, јак и сл.) *веома здрав, јак и сл.* — Како се провуче [кроз рупу на зиду затвора] ... 'наки човек кâ тресак. *Ранк.* Био је ... крупан и плећат момак ... здрав кô тријесак. *Мул.*

трéсалица ж ков. *направа (обично од трске) којом се лупају пољаве, ћилими, теписи и сл. кад се истресају, испрашивач, тресач (2).* — Још не можемо да набавимо тресалице, од бамбусове трске. *Пол. 1958.*

трèсāљка ж покр. *решето у ветрењачи на које при вејању пада жито.* — Тресаљка ... [је] у вјетрењачи решето у које код вијања [вејања] из коша цури жито. *Рј. А.*

трèсāч, -áча м **1. а.** *онај који чисти, разбија вуну тресући је помоћу нарочите направе, дрндар, пуцар. Вук Рј.* **б.** *онај који тресе воће при берби.* — Покупе тресаче, бераче, набаве каце. *Сим.* **2.** *в. тресалица.* — Треба га [саг] трести само еластичном трстиком или пластичним тресачем. *Вј. 1960.*

трéсēње с *гл. им. од трести (се).*

трèсēт[1] и **трèсет** м **1.** мин. *врста угља, смеђе боје, који настаје угљенисањем наслага изумрлих мочварних, барских биљака.* — Од биљних остатака ствара се тресет, односно дрвени угљен, лигнит. *НЕ.* **2.** *мекано растресито земљиште које садржи наслаге оваквих иструлелих биљака, тресетиште.* — Из земље [се] помаља већ испод тресета првенац пролећа ... висибаба цвета. *Јакш. М.; Вук Рј.*

трèсēт[2] м и ж бот. *в. тресетница (2). Рј. А.*

тресèтāр, -ара м (и у изразу: мах ~) бот. *в. тресетница (2). Бот.; Бен. Рј.*

тресèтара ж бот. **1.** *тресетница (2).* **2.** мн. *породица таквих маховина* Sphagnales. *Терм. 3.*

трèсетйшнй и **трèсетйшнй,** -ā, -ō *који се односи на тресетиште.*

трèсетйште и **трèсетйште** с **1.** *земљиште на коме се услед труљења биљака временом образује тресет*[1] *(1).* — Од посебног су значаја лиснате маховине тресетнице које живе на мочварним тресетиштима. *Станк. С.* Током времена претварају се ... подводни и мочварни крајеви у тресетишта. *Туђ.* **2.** *место одакле се вади тресет. МЕП.*

трèсетнй и **трèсетнй,** -ā, -ō *који се односи на тресет, који је у вези са тресетом, који употребљава тресет као погонско гориво.* — У давна времена живјело је ... тресетно говедо, које се још и данас ... сачувало у нашој говеђој пасмини буши. *Финк.* Тресетне електричне централе у неким подручјима јесу најважнији извор електричне енергије. *ЕГ.*

трèсетница и **трèсетница** ж **1.** *тресетиште. Р-К Реч.* **2.** бот. *врста маховина* Sphagnum, *која расте по мочварним пределима, на тресавама.* — Угинули делови тресетнице ... образују тресет. *Станк. С.* Ту на дну, где на мртве алге тресетница пада, лежи гробље храбрих. *Бој.*; *Сим. Реч.*

трèсетуша ж бот. *биљка из пор. трава* Nardus stricta, *типац. Сим. Реч.*

трèсигаћа м зоол. покр. *в. мишар* Buteo buteo. — Тресигаћа, кобац или орао, који у зраку на једном мјесту стоји и крилима тресе. *Вук Рј.*

трèсилац, -иоца м *в. тресач (1б). Вук Рј.*

трèсйсабљица м погрд. *онај који се прави важан и има сабљу као обележје да је официр.* — Ви сте озбиљан млад човек, а не као остали ђаци и тресисабљице, који су згодни за једну ноћ чардаша, смеха и лаког разговора. *Петр. В.*

трèсисвијет м (ијек.) ир. *неозбиљан свет.* — Ти знаш каков је то тресисвијет и да му кадшто женска узица не шкоди. *Шен.*

трèска[1] ж **1.** *бука, вика, галама, лупњава, ломљава.* — Грдне треске поврх Љешкопоља: два се брата боре око вјере. *Њег.* Било је синоћ треске, ах — Кате? *Војн.* [Чује се] нека треска врата и прозора. *Срем.* Смијала [се] тој ђавољој трески и ломљави [влака који јури]. *Цар Е.* **2.** *звекет, звецкање.* — Настаде опће чаврљање и треска ножева, вилица и тањура. *Креш.*

трèска[2] ж **1.** зоол. *врста морске рибе* Gadus morrhua, *бакалар.* — У мршаве [рибе] треба рачунати: штуке, треске ... итд. *Батут.* Било [је] само неколико оброка рибе, коју у Кастиљу зову ослић ... у другим крајевима треска. *Вел.* **2.** *осољен и на сунцу осушен бакалар. Терм. 4.*

трéска, ијек. тријèска, ж *ивер, окресина; ситни комадићи чега разбијеног.* — Илија приступи гологлав и божићној свијећи на столу и са запаљеном тријеском с огњишта у руци. *Шимун.* Возови се сударе, све се на тријеске разлети. *Јурк.*; *Вук Рј.*

трèскав[1], -а, -о *који треска, који прави буку.* — Црне трескаве казаљке варошког сата ... упредају невидљивом мрежом надања. *Божић.*

трèскав[2], -а, -о *који се лако цепка. Деан. Рј.*

трèскавац, -áвца м покр. **1.** *врста кола (у Славонији). Вук Рј.* **2.** *онај који нешто тресе. Рј. А.* **3.** зоол. *врста копца* Accipiter nisus. *Рј. А.* **4.** *в. тресет*[1] *(2). Вук Рј.*

трèскавица ж **1.** *в. тресет*[1] *(2). Вук Рј.* **2.** нар. мед. *назеб са грозницом, дрхтавица.*

— Мој Ђуро зимује у шуми, сможднт ће га трескавица. *Гор.* Нека вртоглавица и трескавица обузе га. *Ђор.* **3.** покр. *трескавац* (*1*). *Вук Рј.* **4.** бот. *врста биљке* Scleranthus *из пор. карамфила. Сим. Реч.*

трёскāј м *трёска*[1], *трескање.* — Све се жари кô трескај мисли, кô снови глада. *Кам.*

трёскалица ж покр. *млатач, млатилица, двокраки прут којим се истреса, млати жито. Рј. А.*

трёскамицē прил. *трескајући се.* — Ауто поскокну преко туцаника и трескамице, на дахтаје, срну уз брдо. *Божић.*

трёскāње (ек. и ијек.) и **трéскāње,** ијек. тријёскање, с *гл. им. од трескати* (*се*).

трёскати (**се**), -ā̀м (се) (ек. и ијек.) и **трéскати** (**се**) трёскāм (се), ијек. тријёскати (се), несврш. **1.** *несврш. и уч. према треснути* (*се*). **2.** *дем. и уч. према трести* (*се*).

трёскац м оном. *звук који се чује при ударцу руке, шаке по телу.* — Старац зачу трескац ваљане пљуске иза врата. *Божић.*

трёскāч, -а́ча м зоол. *врста птице* Dendrocopus medius. — [Чест] је код нас средњи дјетао (трескач, средњи шарени дјетао). *Финк; Бен. Рј.*

трескòвит, -а, -о покр. *који је као тресак, као гром, муња, громовит, врло снажан; бучан, хучан. Рј. А.; Р-К Реч.*

трёсковица ж **1.** *велики топ. Рј. А.* **2.** бот. *в. трескавица* (*4*). *Бен. Рј.*

трёсколине, -ӣнā ж мн. покр. *в. трешње.* — Руб бијелога игала црнио [се] разним наплавима: тресколинама, иверјем . . . *Цар Е.; И-Б Рј.*

трёскот м оном. *пальба.* — Жамор људски и трескот пушчани не престају да се слијевају у заједнички чудан шум. *Цес. А.*

трескòтање с *гл. им. од трескотати.* — Слушати трескотање и пиштање локомотиве . . . *Бат.*

трескòтати, трёскоћēм несврш. *производити трескот, топот, тутњаву, клопотати, клопарати.* В. пр. уз гл. именицу трескотање.

трёскотиња ж покр. *ивер, треска. Рј. А.*

трёсла, ијек. трӣјесла, и **трёсла** ж бот. покр. **а.** *дивља трешња* Prunus avium. *Вук Рј.* **б.** *дивља вишња* Prunus fruticosa. *Сим. Реч.*

трёслица ж бот. *врста биљке* Briza *и* B. media *из пор. трава. Сим. Реч.*

трёслов, -а, -о *који се односи на треслу:* ~ дрво. *Рј. А.; Р-К Реч.*

трёсловина ж *дрво од тресле, дивље вишње, треслово дрво. Вук Рј.*

трёснути, -нēм сврш. **1. а.** (кога, што, киме, чиме) *нагло ударити* (*нечим, неким*) *производећи буку, лупнути; бацити* (*некога, нешто*) *с треском.* — Она ме остави саму, треснувши . . . врата за собом. *Ков. А.* Он . . . тресне маказама о тезгу. *Сек.* Шта ће ми та лудорија?! — прогунђа Мита јетко и тресну косу за врата. *Дом.* Он ме . . . тресну о земљу кâ бундеву. *Вес.* **б.** *јако ударити, млатнути, распалити.* — Жеља да је [Симку] тресне, да је треска по лицу . . . је јака. *Ђос. Д.* Ух, што га нијесам треснуо по губици. *Ђоп.* **2. а.** *пасти, бупити с треском.* — Тресну глава са јунака златна, канда на њем није нигда била. *Март.* Граната . . . тресну и експлодира поврх вртаче. *Ђоп.* **б.** *ударити* (*о нешто*) *с потмулим треском, бупнути, љоснути.* — Стаде пред сина. Гледа га, гледа, па онда тресну о земљу. *Лаз. Л.* Козак који је јашио . . . иза аудитора тресне с коњем о земљу. *Крањч. Стј.* **в.** фиг. ђач. *пасти на испиту, не положити испит. Деан. Рј.* **3. а.** *пући, праснути, грунути; загрмети.* — Тресну пушка, Живко паде као свећа. *Дом.* Навечер . . . је изненада тресну гром. *Вј. 1960.* **б.** *разлећи се, одјекнути громко.* — Подалеко од њега тресну оштар и снажан пуцањ. *Ђоп.* **4. а.** *затрести, задрмати.* — Она тресну мало главом, као човек који се на нешто одлучи. *Лаз. Л.* Жандар . . . тресну мамузама . . . салутира и оде. *Срем.* **б.** *мало отрести, отрести краткотрајним дрмањем.* — Он тресну цигарету и замисли се један моменат. *Јак.* **в.** *мало истрести, излупати.* — Тресни ми мало овај јастук. *Јак.* **5.** фиг. *изговорити, рећи, обично у једном даху, све што се зна, што се има на уму* (*обично нешто непријатно*), *истрести, скресати.* — Петроније [је] тресну Васи да је муфљуз и билмез. *Срем.* Тресну сам му у лице све што сам мислио поводом тога. *Мар.*

~ **се 1.** *ударити се, лупити се јако, грунути се.* — Ах, тресну се у груди Мане. *Срем.* **2. а.** *затрести се, задрмати се.* — Опалише огањ из пушака, тресну се брда из темеља. *НП Вук.* **б.** *задрхтати, затрепетити.* — фиг. Кад виђеше дјецу Црногорци, дјецу луду и те женске главе, како роне сузе низ образе, тресну се срца у јунаке. *НП Вук.* **3.** *нагло лећи или сести, пући, пући се, бацити се, стропоштати се.* — Врати [се] . . . у мрак . . . крај огњишта и тресну се на постељу, колико је дуг. *Црњ.* Он се тресну на диван. *Мил. В.*

трешњикав, -а, -о *који подрхтава.* — Дрво . . . нас . . . својим дивним зеленилом и мноштвом лишћа чисто очара . . . оним милионима својих трешњикавих плућица цео предел зачини. *М 1867.*

трёсōр, -óра м *в. трезор.* — Паришке банке чувају у својим тресорима око 80 милијарда франака. *Крл.*

тресо̀словац, -о̄вца м заст. *онај који прориче кад ће бити земљотреса.* — Фалб је тим тобожњим пророчанством учинио пуно зла, тај мјесечни тресословац могао је дан будућих потреса забиљежити. *Шен.*

трѐст м *в. труст.* — Напао је бесно трестове. *Црњ.*

трéсти и **трѐсти,** трéсēм несврш. **1. а.** *енергичним покретима померати тамо-амо, дрмати, дрмусати.* — Коњи фркћу, тресу главом. *Ћос. Д.* Кењац тресе уши, ни бриге га није. *Вел.* Докопа је за рамена и стаде је дрсати и трести. *Вес.* фиг. Козаци горњани отворено су се дизали и, под командом својих атамана, тресли стубове царства. *Моск.* **б.** *изазивати дрхтавицу код некога.* — Радојицу тај час спопаде нека језа и узе га трести грозница. *Нуш.* Тропска маларија тресла га је. *Божић.* фиг. [Јакшић] је певао урођену простоту сељачке душе ... и родољубиви занос који је Омладину тресао. *Скерл.* **в.** фиг. *јако узбуђивати, потресати.* — Љубав дома није маштанија, већ је нешто што ти душу тресе. *Баш.* **2. а.** *снажно машући нечим или лупкајући, ударајући чиме по нечему ослобађати га прашине, нечистоће и сл., истресати; отресати.* — Чисти собу, тресе ћилиме. *Мил. Ж.* фиг. Тресем од њих скуте и рукаве. *Љуб.* **б.** *енергичним покретима празнити (неки суд).* — Господин тресе мед из кованлука. *Петр. В.* **3.** *дрмајући чинити да отпадну плодови с дрвећа, отресати.* — С кога дрвета само воће пада, не ваља га трести. *Н. посл. Вук.* **4.** *цвокотати.* — Стадох дрхтати и зубима трести од хладноће. *Ков. А.* **5. а.** *гласно, громко одјекивати, разлегати се, трештати, грмети.* — Трубе ударају и глазбе тресу зраком. *Крл.* **б.** *испуњавати продорним, громким звуцима.* — Тридесет и два звучника ... тресла [су] зрак. *Сим.* Небројене су биле вечери и пуне наше мјесечине, коју је његова пјесма тресла и ломила. *Вил.* **6.** *в. трести се (2).* — Зима га обујмаше све више и више, зуби почеше цвокотати, а тело трести. *Вес.* **7.** *играти темпераментно, живо, цупкајући.* — Милан Рељин коловођа, а до њега Мијана ... тресе. *Вес.* На ледини поред касарне тресе разиграно коло и ори се пјесма. *Ћоп.*

~ **се 1.** *померати се тамо-амо кратким, брзим покретима, дрмати се; подрхтавати, љуљати се.* — Земља се тресла од громких експлозија. *Јак.* **2.** *бити захваћен дрхтавицом, језом, дрхтати (од зиме, страха, јаког узбуђења и сл.).* — Час [га] подузимаше ватрушина, а час се тресијаше од студени. *Мат.* Згрануо се и сав се тресе од једа. *Станк.* Шимун се тресао у грозници. *Гор.* **3.** *дрхтати, подрхтавати, треперити (о гласу).* — Гласови што грме, што се тресу ... јуре по дворани. *Сим.* **4.** (на кога, над ким) *грдећи (кога), вичући (на кога) искаљивати свој бес, истресати се, издирати се.* — Носи ми се, »згубидане«! — тресао се на ме злогуки сусјед. *Ков.*

тресу̀кање с *гл. им. од тресукати (се).*

тресу̀кати (се), -а̄м (се) несврш. *у дем. значењу: трести (се).* — Дебељку се стадоше тресукати образи као хладетина од бијелога меса. *Креш.*

тресу̀љење с *гл. им. од тресуљити (се).*

тресу̀љити (се), трѐсӯљӣм (се) несврш. *у дем. значењу: трести (се).* — Пропухује и паучина се тресуљи. *Божић.*

трећи̏на ж *в. трећина.* — Дође да се одасипа прва третина за »Швабина вакта«. *Мул.*

трети̏рање с *гл. им. од третирати.*

трети̏рати, трѐтӣрām сврш. и несврш. фр. *обрадити, обрађивати (неко питање), расправљати о чему, излагати, сматрати; понашати се према коме.* — Писци о којима говоримо третирали су претежно жива и актуелна питања. *Цар М.* Зашто би га третирали друкчије него као човека који је застао на пола пута. *Вучо.*

трѐтман, -а́на м фр. *поступак, поступање, понашање, опхођење; обрада, излагање некога питања.* — То је утеловљење ... људског бола, израженог детаљним третманом длијета ... мајсторским захватом у дрво. *Крл.* Задржао је [Лалић] понегде ... површински, непродубљен третман људи и збивања. *Михиз.*

трећа̀к, -а́ка м (често у атрибутској служби) **1. а.** *животиња, мужјак, од три године, трогодац.* — Ја од своје стране ... пишем ... овна трећака, у свети манастир. *Коч.* **б.** *трогодишњи дечак. Р-К Реч.* **2. а.** *ученик трећег разреда какве школе.* — Он [надзорник] се онда окрете једном трећаку: »Кажи ми ти, мали«. *Глиш.* **б.** *припадник треће јединице у каквој војној формацији.* — Нашем поднареднику су данас украли шињел ... има да се нађе ... — Ту ... код трећака. *Јак.* **в.** *трећеразредац.* — Браћа трећаци и словинско богослужје. *Павл.* **3.** *трећи рој једне матице.* — Добар рој ... — Трећак ... хвалила [се] мати спуштајући вршкару на лопар. *Рад. Д.* **4.** *трећи, најјачи узастопни талас.* — Шумор људских гласова приближава се са све већом жестином као талас трећак. *Јак.* **5.** *трећи коњ у запрези који се прежe са стране, логов.* — Морао би ће трећака наћи, ова ми два коња неће оваког воза узвести. *И-Б Рј.* **6.** покр. *буре од три хектолитра. Рј. А.* **7.** покр. *последња месечева четврт. Бен. Рј.*

трећака ж *трећедневка.* — Сваки трећи дан (»трећака«) ... ухвати болесника зима. *Батут.*

трећа̀киња ж (често у атрибутској служби) **1.** *трогодишња животиња, женка.* —

Побјегоше ... као јуница трећакиња. *Дан.* **2.** *ученица трећег разреда неке школе. Р-К Реч.* **3.** *бачва од три хектолитра.* — Примакну се бачви трећакињи. *НПХ.*

трећача ж *трећедневка. Бен. Рј.*

трећáчење с *гл. им. од трећачити.* — Устав ... од год. 1869 ... трећачењем Скупштине озго (тј. владиним постављањем трећине посланика) ову до пуког оруђа извршне власти понижава. *Јов. С.*

трећáчити, трèћāчӣм несврш. **1.** *тројачити. Р-К Реч.* **2.** ист. *постављати, именовати једну трећину посланика у народној скупштини.* В. пр. уз гл. им. трећачење.

трèће и **трèћē** прил. *при набрајању: иза другога, на трећем месту. Деан. Рј.*

треће- *као први део именичких и придевских сложеница казује да је оно што је њиховим другим делом исказано сврстано као треће по реду у својој врсти одн. да је везано за размаке означене бројем три и сл.*: трећебратучед, трећеразредни, трећепозивац, трећедневка и сл.

трећебрáтучед м *братучед у трећем колену, трећој генерацији. И-Б Рј.*

трећебрáтучеда ж *братучеда у трећем колену, трећој генерацији. И-Б Рј.*

трећèдневка ж *повратна грозница која болесника спопада сваки трећи дан. Р-К Реч.*

трећекатèгōрнйк м ков. спорт. *члан треће категорије, треће лиге савеза спортских друштава.* — У организацији Наших крила одржан је турнир трећекатегорника. *Пол. 1959.*

трећèкласан, -сна, -сно *трећеразредан.* — То [је] питање у целом свету (сем неколико ... трећекласних држава) скинуто с дневног реда. *Арх. 1926.*

трећепó̀зивац, -йвца м воји. *војник трећега позива, последње одбране.* — Стражари су били ислужени трећепозивци. *Лал.*

трећерáзредан, -дна, -дно *који је при оцени квалитета, вредности, значаја и сл. сврстан у трећу групу, у трећи, обично последњи, разред.* — Није то био неки веома отмен локал, али ... није био ни трећеразредан. *Пол. 1959.* Немамо ни једног дјела тако зване »трећеразредне литературе«, које би било забавно ... сувременом читаоцу. *Лит. 1957.*

трећерáзредац, -еца м *трећак (2а).* — Он је био у шестом разреду, а мени, трећеразрецу реалке, изгледао је нешто више од осталих ђака. *Пол. 1959.*

трећèстепенй, -ā, -ō *трећеразредан.* — Фактори који код обичних војски ... имају ... трећестепену важност, у нашој армији имају првостепену важност. *Тито.*

трéћй, -ā, -ē **1.** *редни број који одговара основном броју три*: ~ класа, ~ коло, ~ корен, ~ степен, ~ члан. **2.** (често и у именичкој служби) **а.** *који нема никакве везе са предметом разговора, који је сасвим друге природе, друго, друкчије.* — То не спада на ствар, то је штогод сасвим треће. *Трифк.* **б.** *који уопште није узиман у обзир, ниједан од познате двојице, сасвим друго, ново лице.* — Где се двојица свађају трећи се користи. *Н. посл. Вук.* Па која ће страна ликом ликовати? Хеј, ниједна неће, јер ће доћи трећи. *Змај.* **3.** (у именичкој служби) с *в. трећина (1). Р-К Реч.*

Изр. ~ лице 1) грам. *особа или предмет о коме се говори*; 2) *онај кога се ствар не тиче непосредно, који нема везе са нечим, незаинтересован, објективан посматрач.* — Аутобиографију ... је написао као треће лице, под шифром, да би могао себе ... хвалити. *Скерл.*

трéћина и трећйна ж **1. а.** *трећи део неке целине.* — Више од трећине приземља запрема благоваоница. *Пав.* **б.** *група од три лица. Р-К Реч.* **2.** (трèћина) покр. *помен покојнику који се даје трећег дана после његове смрти.* — Сарањше Степанију, Станојло јој издаје све уредно: и дању и трећину и ... годишњицу. *Вес.* **3.** ист. *трећи део приноса са имања који је кмет давао аги на име пореза.* — Својим агама поручише: »Трећине вам више од нас нема ...« *Сиј.*

трèћйнскй, -ā, -ō *који се односи на трећину, који обухвата, износи трећину.*

трећйчāр, -ара м заст. и покр. *беземљаш који као награду за обраду земље добива од власника трећину приноса.* — Сви смо ми сиротиња и јад ... Надничари, наполичари, трећичари. *Чипл.*

трећогòдишњй, -ā, -ē *трогодишњи. Р-К Реч.*

трећòјагњеница ж *овца која се јагњи трећи пут. Вук Рј.*

трèћōм прил. *трећи пут.* — Око попасниjех доба Илија и трећом премјести око. *Мат.* Сад опет трећом питамо. *Павл.*

трећопó̀зивац, -йвца м *трећепозивац.* — Космај [су] бранили трећопозивци. *Јак.*

трећорáзредац, -еца м *трећеразредац, трећак (2а).* — Трећоразредац ... виче да све надвиче. *Шапч.*

трећорéдац, -éца и **трећòредац,** -еца м кат. *припадник, редовник, трећега реда св. Фрање.* — Смјеран [је] и понизан као најскромнији трећоредац. *Цар Е.*

трећорèдāш, -áша м *ученик из треће, последње групе по успеху, најслабији ученик по учењу. Бен. Рј.*

трећо̀рётка и **трећо̀рёткиња** ж кат. *припадница, редовница трећег реда св. Фрање.* — Варошке трећоретките напуштале су црквене клупе. *Божић.*; *Бен. Рј.*

трёћоч прил. покр. *трећом.* — Трећоч [рече]: падох, освети ме. *Март.*

трећошко́лац, -лца м *трећак (2а). Бен. Рј.*

трећо̀шко́лка ж *трећакиња (2). Деан. Рј.*

трећо̀шко́лскӣ и **трећо̀школскӣ,** -ā, -о̄ *који се односи на трећошколце и трећошколке.*

трёф[1] м фр. *боја у картама у облику жира, жир, мак:* ~ ас, ~ седмица. — Одбацио [је] десетку »трефа«. *Дом.*

трёф[2] м *трефер (2).* — Затим су се вукле срећке ... једно за другим, срећка за срећком, треф за трефом ... пљусак од трефова. *Срем.*

трѐфер м нем. **1.** *онај који добро гађа, добар стрелац.* **2.** *погодак; згодитак, добитак.* — Ко зна ко ће ... кад се сврше и друге школе, извући велики трефер. *Сек.*

трѐфити, -ӣм сврш. нем. **1.** *погодити, згодити (при гађању, бацању и сл.).* — Капља ме могла трефити. *Матош.* Као да си у перину трефио. *Бен.* **2.** *случајно наићи, набасати на некога, на нешто; пронаћи.* — Мимо њега Захар пролетио ... на турскога трефи барјактара, ножем махну, откиде му главу. *НП Вук.* Тешко је трефити млин за свако жито. *Рј. А.*

~ **се 1.** *десити се, догодити се, збити се.* — Трефи се још да набасам на вашу, мјесто на своју постељу. *Бег.* Сад кад се несрећа трефила нема више шта да се доказује. *Андр. И.* **2.** *наћи се, задесити се.* — Трефила се у роду, па трпи, душо, бога ради. *Ћор.*

трёфов, -а, -о *који припада трефу, који се односи на треф*[1]: ~ осмица.

трѐхнути, -нём сврш. покр. *треснути.* — Диже [се] на ноге и трехну по чакширама. *О-А.*

тречѐнтист(а) м *уметник из тречента.* — Проповиједао је ... повратак к стилу и језику тречентиста. *Комб.*

тречентѝстичкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на тречento и тречентисте.*

тречѐнто м тал. *назив за четрнаести век у талијанској уметности, углавном у сликарству и књижевности.* — Комадић осамнаестог вијека куша се ... прилагодити ... намрштеном треченту. *Бат.*

трёшајица ж тал. покр. *врста северног ветра. Бен. Рј.*

трёшељ м покр. *место на седлу или самару између бисага или терета с обе стране, антрешељ.* — Мушкарац [иде] с натоварени коњем гдје из трешеља вире дјеца. *Лал.*

трешѐте и **трѐшете** ж мн. тал. *врста карташке игре.* — С Јаковом [је] ... заиграо партију »трешета«. *Бег.*

трёшљен м покр. *коленце, зглоб, чланак у биљке. Вук Рј.*

трёшница ж бот. *зељаста барска биљка* Blysmus compressus *из пор. шиљева. Сим. Реч.*

трёшња ж бот. **а.** *листопадна дрвенаста биљка, воћка из пор. ружа са слатким округлим коштичавим плодом* Prunus avium. *Терм. 3.* **б.** *плод те биљке.* — Усне [су јој] као трешња. *БК 1906.* Луцино лице и усне ... руде као трешња под сунцем. *Мих.*

Изр. вучје трешње бот. *в. јеремичак;* дивља ~ бот. 1) *в. трешња;* 2) *в. сремза* Prunus padus; медведова ~ бот. *в. смрдљика (3);* зобати трешње (с ким) *излагати се опасностима и неугодностима.*

трéшња[1] ж **1.** *тресење дрвета ради прибирања плодова, тресидба; истресање, лупање чега ради чишћења од прашине и сл.:* ~ шљива. — Зар се неће ћилими од трешње разгулити? *Ћор.* **2.** *дрхтање тела, дрхтавица, језа, (од хладноће, страха, у грозници и сл.).* — Ухватила [ме] трешња као некаква грозница. *Маж. М.* **3.** *подрхтавање тла, земљотрес, потрес, трус.* — Иван Гучетић ... је погинуо у трешњи год. 1667. *Водн.*

трéшња[2] ж бот. *врста крупног шареног граха, пасуља, вијања, вишњак (3). Сим. Реч.*

трѐшњава ж *учестани и јаки потреси; тресак, праска.* — Све [се] врти с неким бурним шумом и трешњавом. *Кос.* Сигурно бисмо чули, а и осјетили трешњаву подводних експлозија. *Вј. 1960.*

трѐшњāк, -áка м **1.** *трешњев воћњак.* — Одушевљава [се] процвјеталим трешњацима. *Ћоп.* **2.** бот. *в. трéшња*[2]. *Р-К Реч.*

трѐшњāр м бот. *в. трéшња*[2]. *Прав.*

трѐшњāр, -ápa м **1.** *трешњак (1). Р-К Реч.* **2.** зоол. *в. батокљун. Бен. Рј.*

трѐшњара и **трѐшњāрка** ж зоол. *в. батокљун.* — Ту је и ... трешњара ... што опет најволије коштицу, па је оним тврдим кљуном тако млави као да би од крте артије била, а месо баца. *М 1867.*

Изр. мува (муха) ~ зоол. *врста муве* Tripeta cerasi *која полаже јаја у плод трешње те се плод уцрвља. Бен. Рј.*

трѐшњаст, -а, -о *сличан трешњи (обично по боји).* — Са сводова су се љуштиле ... »фреске« ... с главицамá мајушним ... и с кокетним, трешњастим устима. *Петр. В.*

трѐшњев, -а, -о = трешњов *који се односи на трешњу, начињен од дрвета или плода трешње:* ~ воћњак, ~ стабло, ~ топ, ~ чибук, ~ сок.

трешњѐвāк, -áка м **1.** *штап, батина од трешњева дрвета.* — Реците право . . . је ли да су вас добро мазали брезовим прутом и сировим трешњеваком . . . по леђима. *Глиш.* **2.** = трешњевац (1) *предмет начињен од трешњева дрвета (чибук, топ итд.).* — Капетан погледа леви брк и повуче из трешњевака. *Ранк.*; *Рј. А.*

трѐшњевац, -ēвца м **1.** = трешњевак (2). — Сава одврну . . . коштани наглавак са свога дебела трешњевца, извади . . . лулу. *Шапч.* Тобџија принесе витиљ, и трешњевац рикну. *Вес.* **2.** бот. *трéшња*[2]. *Деан. Рј.*

трѐшњевача ж = трешњовача **1.** *ракија од трешања.* — Ема, изнеси трешњеваче. *Креш.*; *Батут.* **2.** *трешњевак (1). Деан. Рј.*

трѐшњевина ж = трешњовина *трешњево дрво (као грађа). Р-К Реч.*

трѐшњевица ж = трешњовица *трешњевача (1).* — Од трешања праве се различна пића, слатка као и шира, ил' печена, јака као трешњевица ракија. *М 1867.*

Трѐшњēвка ж *назив једног краја Загреба.*

трѐшњйк, -йка м *трешњак (1). Деан. Рј.*

трѐшњин, -а, -о *који се односи на трешњу, који припада трешњи:* муха ~. *Терм. 4.*

трѐшњица и **трѐшњичица** ж *дем. и хип. од трешња.*

трѐшњов, -а, -о = трешњев. *Вук Рј.*

трѐшњовац, -бвца м *трешњевак. Вук Рј.*; *И-Б Рј.*

трѐшњовача ж = трешњевача. *Вук Рј.*

трѐшњовина ж = трешњевина. *Вук Рј.*

трѐшњовица ж = трешњевица. *Вук Рј.*

трешњòкрадица ж и м необ. *особа која краде трешње.* — фиг. Има ту . . . и правих трешњокрадица . . . жуја . . . трешњарка. *М 1867.*

трéштав и **трѐштав,** -а, -о *који трешти, који се пролама, громогласан. Р-К Реч.*

трéштāње с *гл. им. од трештати.*

трéштати, -тйм несврш. *производити отегнут продоран и јак, громак звук као кад се нешто с треском руши, грмети; одјекивати громогласном буком, проламати се.* — Топови су трештали. *Јак.* Хармоника пијано грохоће и трешти у тами. *Гор.* Кафана и даље трешти забрањеном песмом. *Ћос. Д.*

трѐштен и **трѐштен,** -а, -о у изразу: ~ пијан *потпуно, сасвим пијан.* — Били су обојица трештени пијани. *Глиш.* Тај је младић . . . трештен пијан. *Сим.*

трѐштина ж (ек. и ијек.) (обично у мн.) *аугм. од треска; треска. Вук Рј.*

трѐштйње с (ек. и ијек.) зб. *трешће. Прав.*

трѐштити, -йм сврш. **1.** *громко, громогласно праснути, проломити се.* — Трешти пушка, човек се претури и закука. *Дом.* **2.** *треснути, ударити, лупити.* — Бјежи . . . да те не трешти. *Лоп.*

трѐшће, ијек. трйјешће, с зб. *треске, трешчице, иверје.* — Под пазухом јој свежањ тријешћа. *Брл.* Јефта . . . надеља трешћа и . . . припали ватру. *Ћос. Д.*

трѐшчица ж (ек. и ијек.) *дем. од треска.*

тр̀жāр, -ара м *трговац на мало, наситно, ситничар.* — Зар . . . не познајеш . . . Маура, тржара у твојем селу? *Вел.*

тржáрēње с *гл. им. од тржарити.*

тржáрити, тр̀жāрйм несврш. *бавити се трговином наситно; трговати. Вук Рј.*

тр̀жѐње с *гл. им. од тржити.*

тр̀жити, -йм и тр̀жйм несврш. *тржарити; продавати, крчмити.* — Што се на нашем тргу тржи, спада под њихову дању. *Шен.* Он, штитник назван тој држави, гле, већ ју тржи. *Марк. Ф.*

тр̀жица ж *трговкиња наситно, пиљарка, продавачица.* — Ово ми је приповиједала тржица Баре. *Новак.*

тр̀жйшнй и **тр̀жйшнй,** -ā, -ō = тржни *који се односи на тржиште, намењен тржишту, трговини:* ~ цена, ~ вредност, ~ инспекција, тржишни вишкови. — Улица иза тржишне зграде дисала је . . . мирисом зрелих плодова. *Ћос. Б.* Западне силе . . . биле [су] ангажоване на широким тржишним подручјима Средњег Истока. *НИН 1958.*

тр̀жйшно и **тр̀жйшно** прил. *у односу на тржиште и цене на тржишту.* — Резултат рада мора бити тржишно потврђен, јер ћемо тек тада доћи у позицију да се јасно искажу и слабе тачке, а и потенцијалне снаге . . . наше привреде. *НИН 1970.*

тр̀жйште и **тр̀жйште** с **1.** *трг, пијаца.* — Све јутро [је] жандарм Пеко вребао неког по тржишту. *Рад. Д.* Знао [је] . . . да му неће преостати нимало цвијећа за тржиште. *Креш.* **2.** екон. **а.** *подручје на коме се води трговина, место где се закључују трговачки послови; трговине, продавнице:* новчано ~, међународно ~, унутрашње ~. — Производња [развијених предузећа] има на тржишту добру понуду и потражњу. *Пол. 1957.* Чекају пораст цијена вину како би тек онда вино бацили на тржиште. *ВУС 1960.* **б.** *понуда и потражња робе на одређеном подручју и у одређено време.* — И стабилизација тржишта карактерише афирмацију радничких савета. *Пол. 1957.*

Изр. екон. јединствено ~ *тржиште без територијалних ограничења (у оквиру државе или шире трговинске заједнице) и са једнаким условима за све учеснике;* слободно

~ тржишите на коме нема ограничења у погледу цена и количине робе.

тр̏жнӣ и **тр̏жиӣ**, -ā, -ō = тржишни. — Био је тржни дан и дворана је врвела од света. *Богдан.* Наши већи отоци такође имају своје тржно средиште. *ОГ.*

тр̏жница ж *отворен или покривен простор где се врши контролисана продаја животних намирница; низ продавница различите робе у склопу једног трговинског објекта; трговинска кућа, трговина*: градска ~. — Швабо ми узе кућу дедину и хоће од ње да направи тржницу. *Јевт.* Тај државник сматра политичку арену обичном тржницом. *Цар Е.*

тр̏жница ж покр. **1.** *оклагија. Вук Рј.* **2.** заст. и покр. *жена која меси и продаје хлеб, пекарка; пекарска помоћница. Вук Рј.; Рј. А.*

тр̏зав, -а, -о *истрзан, искидан, испрекидан; дрхтав.* — Пред зору заспа немирним, трзавим сном. *Јанк.* У трзаву шапту . . . извијала се молба. *Вил.*

тр̏завица ж **1.** *грчевито стезање мишића, грчеви; тресење тела, дрхтавица, језа.* — Придоће после трзавица (грчеви) и узетост. *Батут.* Зачас га пробурази нека несвјестица и трзавица од главе до пете. *Ков. А.* **2.** (обично у мн.) фиг. *неспоразум, несугласице и живчана напетост због њих; непријатности, секирација.* — Код свих грозних политичких трзавица он је знао остати читав. *Матош.* Сви смо гладни мира, трзавица сити. *Стан.*

тр̏заво прил. *у трзајима, истрзано, испрекидано.* — А кад дођу глухи сати, трзаво сам снивô тебе. *Краљч. С.*

тр̏зāд ж *зб. им. од трзе.*

тр̏зāј м **1.** *нагао, изненадан, брз и кратак покрет, обично рефлексан; грч.* — Мандић [се] . . . покрену снажним трзајем. *Вуј.* Пређе Душановим лицем дрзовит трзај мишића. *Бег.* **2.** *трептај, титрај.* — Сунчано пошљедње свјетло . . . ломи се . . . у оргијском трзају. *Матош.*

тр̏зājнӣ, -ā, -ō *који се односи на трзај, на трзање; грчевит. Деан. Рј.*

трзà̄кање с *гл. им. од трзакати се.*

трзà̄кати се, -ā̄м се несврш. *дем. према трзати се.* — фиг. Страх . . . скакуће звјераво по очима, трзака се у ковитлац. *Сим.*

тр̏залица и **тр̏зāлька** ж *танка плочица, обично коштана, којом се удара у жице на тамбури и сл. музичким инструментима, трзијан.* — Марко Циганин . . . свира у берде . . . палцем и трзалицом од коже. *Петр. Б.* фиг. Зрикавац неки у близини одвије своју напету трзалицу. *Божић; Деан. Рј.*

тр̏зāње с *гл. им. од трзати (се).*

тр̏зати (се), -ā̄м (се) и тр̏жём (се) *несврш. и уч. према тргнути (се) и тр̏ћи (се)*; исп. тргати.

тр̏зе и **тр̏зе**, тр̏зета с (супл. мн. тр̏зāд) покр. *јагње које се врло касно ојагњило, сугаре (2).* — Заклано је . . . десетеро трзади и преко педесет пилади. *Коч.*

тр̏зимицē прил. *тргнувши се, наглим покретом*; исп. трзнути се. — Жена трзимице тукне леђима о зид. *Божић.*

тр̏змāње с *гл. им. од трзмати се.*

тр̏змати се, -ā̄м се несврш. *отимати се с ким око чега. Вук Рј.*

тр̏знути, -нēм сврш. **1.** *учинити нагао покрет, трзај, тргнути.* — С времена на вријеме трзне десним раменом. *Радул.* **2.** *прожети трзајем, протрести, продрмати.* — Мартина би у том тренутку трзнула нека тајна гроза. *Ков. А.*

~ **се** *тргнути се, пренути се.* — Тек ако би тко тркимице пролетио, трзнуо би се из мисли. *О-А.* Веселица се трзну читавим тијелом. *Јоп.*

трзу́нче, -ета с *дем. и хип. од трзе; трзе.* — Неки [је] од оних ситних јужњака који у овој нашој суровој земљи личи на трзунче прољећа у једном опаком и немирном вијеку. *Вуј.*

трзу̀цати се и **трзу̀цкати се**, -ā̄м се несврш. *дем. према трзати се.* — Ноге му се још трзуцају као падавичару. *Божић.* Сиједи густи брк крилаш стаде се трзуцкати. *И.*

тр̏й (ген. тр̏ијȗ, дат., инстр. и лок. тр̏има; уз предлоге често непром.) *основни број за једну јединицу већи од два, који се обележава цифром 3; назив те цифре.*

Изр. на ~ ћошка 1) (урадити што) *како не ваља, како се не ради, лоше, нескладно*; 2) (бити) *бити рђавог расположења, спреман на грдњу и свађу.*

трија̀нгл м (ген. мн. -а́нглā) лат. **1.** *троугао, трокут.* **2.** геод. *апарат за мерење висинских кота. МЕП.* **3.** муз. *мали ритмички инструменат начињен од челичне шипке савијене у облику троугла, о који се удара металном шипком. МЕП.*

триангула́ција ж геод. *одређивање положаја главних тачака при геодетским мереньима по систему мреже троуглова. Р-К Реч.*

триангула́цӣјскӣ и **трӣангулациōнӣ**, -ā, -ō *који се односи на триангулацију, изведен применом триангулације.*

триангули́рати, -ȕлӣрām и **триангу̀лисати**, -ишēм сврш. и несврш. **1.** геод. *(из)вршити мерење терена примењујући триангулацију.* **2.** агр. *(на)калемити, цепити младицу у трогласт процеп на стаблу. Кл. Рј.*

трибáда ж грч. *жена изопачених сексуалних склоности усмерених према другој жени, хомосексуалка, лезбијка. Бен. Рј.*

трибѝна ж фр. **1. а.** *амфитеатрално постављена седишта за гледаоце на стадионима, тркалиштима и сл.*: источна ~, западна ~. **б.** *привремени објекат погодне висине подигнут за посматрање какве параде, приредбе под ведрим небом и сл.*: свечана ~. — Ако је парада, добијеш [као министарка] место на трибини. *Нуш.* Ходали су у корак ... као да дефилују пред неком трибином. *Десн.* **в.** *део дворане издигнут над приземљем, који служи за смештај гледалаца, галерија*: новинарска ~, ~ за публику. **2. а.** *уздигнуто и одвојено место за говорника, говорница.* — Занио се ... као да говори са трибине. *Кол.* **б.** фиг. *средство или центар, тело за обраћање јавности, за иступање и ширење идеја.* — Књижевност [је] борбена трибина. *Зог.* Ту су још трибине за вањску политику, за науку и технику ... и марксистичка трибина. *Бј. 1973.*

трѝбѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на трибину.*

трѝбрах м грч. метр. *грчка стопа од три кратка слога настала из јамба у коме је дужина замењена са два кратка слога.* — То вам је костур сонета. Голе, хладне кости, од којих свака има свој старогрчки назив: трохеј ... трибрах. *Наз.*

трѝбӯн, -ýна м лат. **1.** ист. *изабрани представник плебејаца у старом Риму.* **2.** фиг. *борац за народна права, добар говорник и популаран народни вођа.* — Већ одавно човјечанство не гледа у пјесницима душевне трибуне. *Уј.* Јавља [се] трибун српске либералне демократије у Аустрији, Светозар Марковић. *Поп. Ј.*

трибýна ж *трибина.* — Грк [је] интригант са агоре, а Талијан са трибуне и амвона. *Дуч.* Наша »Модерна« свакако треба трибуну. *Марј. М.*

трибýнāл, -ála м лат. *судско веће, суд; судница.* — Друго је писати озбиљно и мрко као што се пише на зеленом столу трибунала. *Крл.*

трѝбӯнскӣ, -ā, -ō *који се односи на трибуне, који потиче од трибуна*: ~ говор.

трѝбӯнски прил. *као трибун, важно, достојанствено, самоуверено.* — Јовандека ... окружен пажњом и одобравањем, трибунски заокружи погледом по гомили. *Ћоп.*

трѝбӯт, -ýта м лат. ист. *данак који су покорени народи плаћали освајачу и окупатору; данак, порез, дуг; допринос, прилог.* — Њемачка није никада имала особиту вољу да плаћа ратне трибуте. *Обз. 1932.* фиг. Беговић долази мало доцкан са својим трибутом дивљења. *Скерл.*

трѝбутāран, -рна, -рно и **трѝбӯтскӣ,** -ā, -ō̑ *који се односи на трибут, на плаћање данка, подвргнут порезу, обавезан на плаћање данка; дужнички.* — Сада пукоше ланци трибутарне подложности. *Шиш.*; *Прав.*

трӣвијāлан, -лна, -лно лат. *обичан, прост, безначајан, баналан; простачки.* — Природно филозофирање износи реторику тривијалних истина. *Ант. 1.* Приказао [је] паланачки ћифтинску чаршију како се докона, тривијална духа, руга сељацима. *Глиг.*

трӣвнjāлно прил. *на тривијалан начин, просто, банално; простачки.* — Опростите ми што сам се тривијално изразио, али ја сам у ватри. *Л-К.*

трӣвнjāлнӧст, -ости ж *особина онога што је тривијално, баналност, отрцаност; оно што је тривијално, простачки начин, простачки поступак, просташтво.* — Погрешна фразеологија ... изненадна тривијалност каквог израза ... све су то погрешке те врсте. *Поп. Б.* Пјесников сарказам ту обично прелази у тривијалности. *Матош.*

Трӣвӯњдāн, -а и **Трӣвӯњ дāн,** Трӣвӯња дāна (днѐ) м *в. Трифундан. Р-К Реч.*

трӣгде, ијек. трӣгдје, прил. индив. (у игри речи према »другде«) *на трећем месту.* — Негде је писало: »Време није новац који траје цео живот«, а другде ... а тригде »секунд није живот који се чува као новац«. *Дав.*

трӣгдје, ек. трӣгде.

трӣгла ж зоол. *в. тргља. Р-К Реч.*

тригономѐтрија ж грч. мат. *део геометрије, наука о троугловима, која се бави изучавањем зависности између страна и углова троугла у равни (равна тригонометрија) и тим односима у сферном троуглу (сферна тригонометрија). ЕЛЗ.*

тригономѐтрӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на тригонометрију, заснован на тригонометрији*: ~ једначина, једнаџба, тригонометријске функције.

тригономѐтричкӣ, -ā, -ō *в. тригонометријски.* — Рјешавао [сам] ... тригонометричке задаће. *Новак.*

трӣдесӗт (трӣдесет) (некњиж. тридест, тридес, тријес(т)) **а.** *основни број три пута већи од десет, који се обележава цифрама 30.* **б.** *у бројевима састављеним од више речи*: ~ (и)пет, ~ (и)двоје, сто ~ итд.

тридесет- *в. тридесето-*: тридесетгодишњи, тридесетгодишњица и сл.

тридесѐтак, -тка (некњиж. три(ј)естак) м (најчешће непром.) *збир од приближно тридесет, око тридесет (особа, предмета, јединица неке мере и сл.).* — Једва тридесетак бискуповаца спаси се преко каптолског моста. *Шен.* Њих тридесетак постаријих бјеше се прикупило. *Мат.*

тридесѐтāк, -áка м *тридесетогодишњак. Прав.*

тр̀и́десетеро (јд. с. р. непром.; мн. тридесетери, -е, -а) = тридесеторо *зб. број према тридесет, тридесет мушких и женских особа, деце или младунчади.*

тр̀и́десе̏тӣ (тр̀и́десетӣ), -ā, -ō (некњиж. три(д)ести) *редни број према тридесет.*

тридесе̏тина и **тридесетѝна** (некњиж. три(ј)естина) ж **1.** *тридесети део неке целине.* **2.** *тридесе̏так:* ~ људи, ~ кућа.

тридесе̏тица ж **1.** *назив за бројку 30.* **2.** *оно што је означено бројкама 30 (нпр. просторија, дворана, аутобус и сл.).*

тр̀и́десе̏тка ж *тридесетица. Прав.*

тр̀и́десетница ж ист. *врста дажбине, царина; царинарница.* — Није ли и Хрватску тридесетницу пограбила пожунска комора. *Шен.* Наручили су му да »мања« за Карловачку тридесетницу цимере, цесаро-краљевске орлове. *Баб.*

тр̀и́десетнича̏р м заст. *царински службеник, цариник.* — Преда њ [је] ступио тридесетничар Шумаговић. *Ћал.*

тр̀и́десетничкӣ, -ā, -ō *који се односи на тридесетницу, царински.* —Туропољски племић Матија Магдаленић ... служио [је] код тридесетничког уреда у Јастребарском. *Комб.*

тр̀и́десе̏то, -ōга с *в. тридесетина (1). Р-К Реч.*

тр̀и́десето прил. *при набрајању: на тридесетом месту. Р-К Реч.*

тридесето- *као први део сложенице означава да је оно што је њеним другим делом показано у вези са бројем тридесет, да се појављује у тридесетоструком износу и сл.:* тридесетодневни, тридесетогодишњи, тридесетострук и сл.

тридесетого̀дишња̏к м *човек који има тридесет година.* — Висок тридесетогодишњак ишао је корак два напред. *Бур.*

тридесетого̀дишња̏ка и **тридесетогодишња̀киња** ж *жена која има тридесет година.*

тридесетого̀дишњӣ, -ā, -ē **а.** *који има тридесет година:* ~ човек. **б.** *који траје или се врши тридесет година; који се обавља после тридесет година и сл.:* ~ рад; ~ прослава.

тридесетого̀дишњица ж *навршена тридесета година од неког догађаја, прослава, помен и сл. после тридесет година.*

тридесето̀рица ж *тридесет мушкараца, тридесет људи.*

тр̀и́десеторо (јд. с. р. непром.; мн. тр̀и́десетори, -е, -а) = тридесетеро.

триест- *в. тридесет-.*

тр̀и́ж и **тр̀и́жди** прил. заст. *трипут.* — Морам признати да ми се допадаш, иако бих се трижди преокренуо да те у сну видим. *Јакш. Ђ.; Вук Рј.*

тр̏и̏жа̏ль и **тр̏и̏за̏ль** м бот. *врста биљке из пор. крсташица, жуњарица* Erysimum. *Деан. Рј.; Бен. Рј.*

тр̏и̏зица ж покр. *овца или коза у трећој години живота;* исп. двизица. — Смотра свирала ... које миришу по грушалини тризица, по пари шиљежа ... *Јел.*

тр̀ијáда ж грч. **1.** фил. *термин у Хегеловој филозофији, наслеђен из грчке филозофије, за означавање тростепене схеме дијалектичког развитка: теза — антитеза — синтеза. МЕП.* **2.** хем. *група од три сродна елемента.* — Немачки научник Деберајнер ... поставио је своју теорију тријада, тј. група од по три хемијска елемента. *НХ.* **3.** црквен. *тро̀јица, тројство (2). ЕЛЗ.*

тр̀ијáдни̏, -ā, -ō *који се односи на тријаду, тростепен.* — Систем као целина развијен је у тријадном ритму. *ПИФ.*

тр̀ијали̏зам, -зма м **а.** *федерација трију држава.* **б.** ист. *политичка концепција, схватање о тројној монархији у бившој Аустро-Угарској пред први светски рат, тј. да се поред постојеће две треба да призна и трећа државна јединица којом би биле обухваћене словенске земље монархије и тако створила тројна монархија: Аустрија-Угарска-словенске земље.*

тр̀ијали̏ст(а) м *присталица тријализма.*

тр̀ијали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на тријализам и тријалисте, заснован на тријализму.* — Кватерникова је основа тријалистичка. *Нех.* Од дуалистичке [Аустро-Угарске] створити једну ... тријалистичку државу ... могло се само силом. *Јов. Ј.*

тр̏и̏јас м грч. геол. *први од три периода мезозоика који се према наслагама или слојевима дели у три̏ дела, одакле му и име.*

тр̏и̏јаскӣ и **тр̏и̏јаснӣ,** -ā, -ō *који се односи на тријас:* ~ формација, ~ **море.**

трије-, ек. **тре-.**

трије̏нале, -ла м лат. *приредба ширег, међународног значаја (изложба и сл.) која се одржава сваке треће године:* ~ ликовних уметности у Београду, међународни ~ казалишне књиге и периодике.

тр̏и̏јер м фр. агр. *машина, строј за пречишћавање жита од примеса и сортирање зрневља по величини.*

тр̀ијéра ж грч. *старогрчка ратна лађа са три реда весала. ЕЛЗ.*

тр̀ијѐрати, -ā̄м и **тр̀ијѐрисати,** -ишēм сврш. и несврш. *пречистити, пречишћавати и сортирати жито тријером.* — Нека своје жито свако сам тријера. *Ћос. Д.* Налагао [је] ... тко [ће] на магазину »тријерати« зоб.

Кол. Ни семе није било неке нарочите врсте: наш домаћи јечам, само тријерисан. *Б 1951.*

тријес- *в. тридесет-.*

трӣјесло с (ијек.) *средство за штављење коже, танин; штављење коже. Бен. Рј.; Деан. Рј.*

трију̏мвӣр, -ӣра м лат. *члан тријумвирата;* фиг. *један од нераздвојне тројице.* — Умро [је] Раде, наш тријумвир, како су нас тројицу звали ... још на ђачким клупама. *Коз. Ј.*

трију̏мвӣрāт, -а́та м лат. **1.** ист. *облик владавине у староме Риму, владавина тројице.* **2.** фиг. *удружена тројица, тројка.* — ир. То је можда и охрабрило лоповски тријумвират сеоски ... Ацу Грозницу, Мију Вересију и ... Пају Провлака. *Срем.*

трӣјумф м лат. **1.** *свечан улазак победоносних трупа у староме Риму као највећа почаст која се исказивала победнику у рату; свечаност у славу победе.* **2.** фиг. *сјајна, потпуна победа; радост и славље због победе.* — — Најсилније тријумфе слави закон, што га је открио Хегел у области кемије. *Ант. 1.* Сваки успех једнога [конзула] био је неуспех другога, а сваки неуспех мали тријумф. *Андр. И.*

трӣјумфāлан, -лна, -лно *начињен, приређен у славу победе и победника; победнички, победоносан:* ~ капија, ~ лу̑к, ~ дочек. — На вјечни починак га не понијеше ... бучна и тријумфална крила славе. *Матош.* Тај тријумфални пут није дуго трајао. *Ћос. Д.*

трӣјумфāлно прил. *у тријумфу, свечано; победнички.* — На повратку из Рима тријумфално [је] био дочекан. *Нех.*

трију̏мфāтор м *победник.* — Опјевао [је] ... краљевића Владислава као тријумфатора. *Водн.* Држао се као умерен и разуман тријумфатор. *Андр. И.*

трију̏мфāторскӣ, -ā, -ō *победнички.* — Тријумфаторски посмијех помлађивао је оне гипке ... кретње. *Коз. Ј.*

трију̏мфӣратн, -у̑мфӣрām и **трӣјумфовати,** -фујēм сврш. и несврш. *однети, односити потпуну победу;* (*про*)*славити победу, победнички ликовати.* — Миша је тријумфирао. *Сим.* У Глави шећера ликује неправда ... у Подвали тријумфује правда. *Глиг.*

трӣк м (мн. трӣкови) енгл. *спретан поступак којим се постиже обмана, вешто изведена превара, мајсторија, смицалица.* — Иако не верују у чуда, људи воле да виде замену за њих: трикове, илузије. *Пол. 1958.* Тко зна каквих све професионалних трикова има код њих. *Мар.*

трӣка ж *игра удвоје у којој играчи повлаче своју коцку (каменчић, дугме и сл.) по правоугаоном цртежу, мица*[1]*, козаљка. Р-К Реч.*

трӣкати се, трӣкām се несврш. уз. повр. *играти трике с киме. Р-К Реч.*

трӣкӣрије ж мн. грч. црквен. *трокраки свећњак са три укрштене свеће којима епископ благосиља.* — Манастирски ђаци су прискакивали додајући владици ... трикирије. *Чипл.*

трӣклӣнӣј, -ија и **трӣклӣнијум** м лат. *староримска трпезарија са три лежаја поред стола, са којих се јело лежећи.*

трикли̏ничнӣ, -ā, -ō грч. мин. *чије се три осе секу под косим углом (о кристалима неких минерала и њиховом главном облику, косој призми са ромбичном основом):* ~ систем, ~ призма.

трӣклӣнскӣ, -ā, -ō *триклинични.* — Кристали с таквим положајем оси припадају триклинском суставу. *Туђ.*

трӣкṑ, -о̀а м фр. *машински, фино плетена растегљива тканина; одећа од такве тканине; плетена одећа уопште;* исп. трикотажа (2). — Вода им се циједила низ тијесно приљубљене трикое. *Сим.* Одлетела [је] ... у свом затегнутом трикоу. *Вучо.*

триколо́ра ж лат. *застава у три боје, тробојка, тробојница.* — Стајао бих ... и зурио ... на ону другу страну, гдје триколора лепрша. *Бат.*

трӣколо̄рнӣ, -ā, -ō *тробојни:* ~ застава.

трикота́жа ж фр. **1.** *фабрика, творница за израду плетених тканина и плетене одеће.* — Никла је трикотажа »Галеб«, која годишње изради по један предмет за одевање сваког Југословена. *Б 1957.* **2.** *машински плетене тканине, плетена одећа; трговина у којој се продаје таква роба.* — У Љењинграду ради преко 330 творница машинске ... и текстилне индустрије, као и творнице обуће и трикотаже. *ОГ.*

трӣкотāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на трикотажу:* ~ погон, ~ роба, ~ рубље.

трӣкрат и **трӣкрат** прил. покр. *в. трипут. Р-К Реч.*

трӣкратан, -тна, -тно *који се врши три пута, у три маха.* — Венчао их је, по разрешењу ... од трикратног оглашења. *ЛМС 1960.*

трӣла ж муз. *трилер.* — Знао [сам] и певао црквене песме ... са силним шарама, мелизмима и такозваним трилама. *Коњов.*

трӣлер м нем. **1.** муз. *мелодијски украс изведен брзим и неколико пута поновљеним смењивањем основног тона и најближег вишег тона у једнаком трајању, што ствара трепереље, подрхтавање гласа одн. звука. ЕЛЗ.* **2.** *узбудљив, акциони филм.*

трили̏јӯн, -у́на и **трили̏о̄н,** -о́на м лат. (*у једних народа: Југословена, Француза и Талијана*) *милион милиона*; (*у других народа: Енглеза и Немаца*) *милион билиона. МЕП.*

трили́рати, -и̏лӣра̄м сврш. и несврш. *извести, изводити трилере.* — Гдје вас могу наћи? . . . трилирао је Херналс. *Бег.*

трилоби́ти м мн. (јд. трило̀бӣт, -и́та) грч. зоол. *изумрли морски зглавкари из палеозоика, чије је тело издељено на три дела уздуж и попреко*; исп. трорежњаци. *Финк.*

трило̀гија ж грч. *три драме или три романа једног писца који тематски чине целину*: Дубровачка трилогија И. Војновића, Српска трилогија С. Јаковљевића. — фиг. Убледеле звезде жалостиво сјаје саучешћем, док се . . . живота нашег трилогија даје, велика, дуга неколико лета. *Панд.*

трӣља ж зоол. *тргља. Бен. Рј.*

трӣма *дат., инстр. и лок. од три.*

трӣместар, -тра м лат. *тромесечни период, тромесечје*; *четврти део године, квартал.* — Већ се двапут овога триместра посвадио. *Торб.*

трӣместарскӣ, -ā, -о̄ и **трӣместра̄лан,** -лна, -лно *који се односи на триместар, тромесечни, квартални.*

трӣметар и **трӣме̄тар,** -тра м грч. метр. *стих од три метра, шестостопни јампски стих, највише коришћен у дијалозима у грчким трагедијама.*

тримӣ́ре̄ње с *гл. им. од тримирити.*

тримӣ́рити, трӣмӣ́рӣм несврш. *тромирити. Р-К Реч.*

трӣмо̄, -о̀а м фр. *зид између два прозора; високо огледало постављено између два прозора или изнад камина. Бен. Рј.*

трӣна ж (ген. мн. трӣна̄) = трињa **1. а.** *мрва, трунка.* — На њему [столу] разбацане карте . . . пуно трина и пепела од дувана. *Лаз. Л.* **б.** фиг. *ситница, маленкост. Р-К Реч.* **2.** *отпаци од сена; пилотина.* — Да ли сада игдје на свијету мирише трина планинског сијена. *Јел.*

трӣнав, -а, -о = трињав *запрљан тринама, пун трина.* — Ваздух је топао као тринави дах лазаревачке стругаре. *КН 1959.*

трӣнаест (некњиж. тринаес, тринес(т)) *број за три јединице веће од десет, који се обележава са 13.*

тринаéстак, -тка м (обично непром.) *збир од приближно тринаест, око тринаест (особа, предмета, јединица неке мере и сл.).* — Агата, девојчица од тринаестак година . . . није личила на мајку. *Андр. И.*

тринаèстāк, -а́ка м *војник тринаестог пука.* — Турци . . . када на главама тринаестака из неготинског округа распознаше велике шубаре влашке, формално се разбегоше, мислећи да су то Руси. *Лаз. М.*

тринаестéрац, -рца м **1.** метр. *стих од тринаест слогова.* **2.** спорт. *казнени ударац који се изводи с линије удаљене тринаест метара од линије противникових врата, противничког гола. Рук.*

тринаестèрачкӣ, -ā, -о̄ *изведен у тринаестерцу:* ~ стих.

трӣнаестеро (јд. с. р. непром.; мн. трӣнаестери, -е, -а) = тринаесторо *зб. број према тринаест; тринаест мушких и женских особа, деце или младунчади.*

трӣнаестӣ, -ā, -о̄ *редни број према тринаест.*

тринаèстина и **тринаестѝна** (трӣнаестина) ж **1.** *тринаести део неке целине.* **2.** *тринаéстак:* ~ људи.

тринаèстица ж **1.** *назив за бројку 13.* **2.** *оно што је обележено бројком 13 (нпр. просторија, возило и сл.).*

трӣнаёсто, -ога с *тринаестина (1). Р-К Реч.*

трӣнаесто прил. *при набрајању: на тринаестом месту. Р-К Реч.*

тринаесто- *као први део сложенице означава да је оно што је њеним другим делом исказано у вези са бројем тринаест, да се појављује у тринаестоструком износу и сл.*: тринаестодневни, тринаестогодишњак итд.

тринаестòрица ж *тринаест мушкараца, тринаест људи.*

трӣнаесторо (јд. с. р. непром.; мн. трӣнаестори, -е, -а) = тринаестеро.

тринѝтӗт, -е́та м лат. *тро̄јица, тројство.* — Догму тринитета у њеном хришћанском облику одбацује Бруно сводећи три личности божије на три основна атрибута једнога бога. *Петрон.*

трӣнити, -ӣм несврш. = трињити *претварати у трине, мрвити, ситнити, дробити. Вук Рј.*

тринитротолу̀о̄л, -о́ла м *врло јак експлозив за пуњење граната, мина и сл. ЕЛЗ.*

трӣница ж *дем. од трина.*

трѝно̄м, -о́ма м грч. мат. *трочлани алгебарски израз.*

трѝно̄мнӣ и **трѝно̄мскӣ,** -ā, -о̄ *који се односи на трином, који се састоји из тринома:* ~ једначина, једнаџба.

трӣња ж (ген. мн. трӣња̄) = трина. — Дјечачина . . . се чешка по замршеној коси пуној трињa од сијена. *Јов.*

трӣњав, -а, -о = тринав. — Неугодна [су] остајала буђења у скупној бараци . . . с . . . трињавим сламарицама. *Дав.*

трӣњӗње с *гл. им. од трињити.*

трӣњити, -ӣм несврш. = тринити. — Трињи међу прстима сухи влат са осјем. *Чипл.*

трӣо, -ӣја м грч. муз. **1.** *камерни састав од три инструмента одн. три инструменталисте; композиција намењена таквом саставу.* **2.** *код троделних плесних композиција, маршева и сл. средњи део композиције, контрастан првом делу.* **3.** фиг. *три нераздвојне особе, тројка.* — Доћи ће породица Тимићева, и то господин отац, госпођа мати и госпођица кћи. — Несносан трио! *Трифк.*

трӣод м грч. црквен. *у православној цркви књига с објашњењима о појединим празницима.* — Узео да коричи неки стари триод. *Глиш.*

трио́да ж грч. физ. *електронска цев са три електроде. Физ. 2.*

трӣо́дни, -ā, -ō *који се односи на триоду:* ~ цев.

трӣола ж тал. муз. *група од три једнаке ноте које трају колико и две нормалне ноте истог облика.* — Све саме триоле. *Бег.*

трио́лет м фр. поет. *песмица од осам стихова у којој се после трећег стиха понавља први, а после шестога први и други стих.* — Луд за стихом ... за триолет даје ... три хлепчића. *Дим.*

трӣпаљ м фр. *в. триполи. Деан. Рј.*

трипаносо́ме ж мн. грч. зоол. *једноћелични пражживотиње из разреда бичара, реда* Trypanosoma, *које паразитирају на еритроцитима и ткивима човека и других кичмењака проузрокујући многе тешке тропске болести, као нпр. спавачу болест. ЕЛЗ.*

трипа́ртӣт, -и́та м лат. ист. *зборник хрватско-угарског обичајног права примењиван у Хрватској од шеснаестог до половине деветнаестог века. ЕЛЗ.*

трӣпартӣтан, -тна, -тно лат. **1.** *подељен на три дела, троделан, тространк. Кл. Рј.* **2.** *сачињен учешћем три стране, три учесника, три уговорача:* ~ споразум, ~ конференција, ~ уговор, ~ помоћ.

трӣпе, трӣпā ж мн. тал. покр. *јело од изнутрице, шкембића, филеки. Деан. Рј.*

трӣпер м нем. мед. *врста полне болести, гонореја, капавац.*

трипе́рац, -а́ца м *онај који болује од трипера. Деан. Рј.*

трӣпице, -пӣцā ж мн. *дем. и хип. од трипе; трипе. Деан. Рј.*

трӣплӗт, -е́та м и **трипле́та** ж лат. **1.** *три истоврсна предмета; три здружена лица, тројица, троје, трио.* **2.** лингв. *једна од три варијанте (акценатске, фонетске или морфолошке) неке речи; један од три равноправна назива за један појам. Прав.*

трипли́кāт, -а́та м лат. *трећи примерак (друга копија) некога текста. Деан. Рј.*

Изр. у трипликату *у три истоветна примерка.*

трипли́рати, -йплӣрām и **триплици́рати,** -йцӣрām сврш. и несврш. лат. *увећа(ва)ти три пута, утростручи(ва)ти.* — Са грозничавим узбуђењем стоји пред берзом, на којој ће се тога часа триплирати или пропасти његова ... имовина. *Нуш.* Он је »триплицирао« своје снаге на це-линији. *Шах 2.*

трӣпло прил. лат. *троструко;* исп. дупло. — [То] би коштало ... дупло и трипло но што нам цео атар вреди. *Рад. Д.*

трӣполи, -ија м *инфузоријска земља, брашнаста силикатна маса састављена од љуштурица изумрлих алги, која служи за глачање метала, камена и сл. (названа по Триполису, где су велика налазишта). Туђ.*

трӣпсӣн, -ина м грч. физиол. *фермент гуштераче који разлаже беланчевине. НЧ.*

трӣптик м *исправа аутомобилисте за прелаз државне границе без плаћања царине на аутомобил (састављена од три преклопна дела); триптихон. Бен. Рј.*

трӣптих и **трӣптихон** м грч. **1.** *три слике које чине целину спојене тако да крајње две чине крила која се могу преклопити преко два пута веће средње слике.* — У катедрали ... монументални триптихон у дрвету. *Петр. В.* **2.** *ликовно, музичко, литерарно и др. уметничко дело састављено од три засебна дела која тематски или идејно чине целину.* — Одмах послије рата [Отон Ивековић] слика ратне слике, међу којима ... и велики триптихон »Кајмакчалан — Добро Поље — Козјак«. *Баб.*

трӣпӯдӣј, -ија и **трӣпӯдијум** м лат. *свечани плес.* — У кући мојој славила љубав трипудиј. *Бег.*

Трӣпӯњдан, -а и **Трӣпӯњ да́н,** Трӣпӯња да́на (днӗ) м и **Трипуњи́ца** ж *в. Трифундан. Прав.; Деан. Рј.; Р-К Реч.*

трӣпут прил. *у три маха, у три наврата; троструко.* — Немој рећи трипут! — Вала и сто пута! *Вес.*

Изр. двапут- ~ *в. уз двапут (изр.);* ~ бог помаже нар. *што се уради двапут ваља учинити и трипут.*

трӣпутац, -уца м бот. *в. боквица (1). Сим. Реч.*

трӣпут и **трӣпрӗд** прил. *трипут.* — Трипред се женио. *Срем.*

Изр. дваред- ~ *в. уз двапред (изр.).*

трире́ма ж лат. *римски ратни брод са три реда весала рађен према грчкој тријери, тровесларка.* — Трирема једна, ко бијели паук пуже. *Крл.*

трѝсветӣ, -ā, -ō *три пута свети, пресвети. И-Б Рј.*

трѝсине ж мн. *оно што се отресе, што опадне са растиња, отресине, отпаци.* — Јутра ... су одисала ... зеленилом њива и пашњака ... иглицама заметнутих махуна и паприка у сплету лишћа и трисина. *Сим.*

трѝска ж *ударац длаком по лицу, шамар, пљуска.* — Гара је плакала ... с искром весеља у срцу што срамота пролази тако лако, трискама. *Божић.*

трѝскати, -ām несврш. *ударати кога длаком по лицу, шамарати, пљускати. Бен. Рј.*

трѝста 1. *основни број три пута већи од сто, који се бележи цифрама 300, три стотине.* **2.** фиг. *број којим се означава да је нечега веома много, да му се броја не зна.* — Не могу ја то данас ... Имам ја још триста послова. *Глиш.* Ако се вређа једном продере, бит ће триста чуда. *Пав.*

Изр. ~ без попа (без њега) ништа *без попа (без њега) сви остали су недовољни; он може што други не могу;* увече ~ ујутру ништа *в. уз ништа (изр.).*

триста- и **тристо-** *као први део сложенице означава да је оно што је њеним другим делом исказано у вези са бројем триста, да се појављује триста пута умножено, да је тристотинито по реду и сл.*: тристагодишњи, тристогодишњи, тристаљетница, тристољетница и сл.

трѝстӧтӣ и **трѝстотинитӣ,** -ā, -ō *редни број према триста.*

трѝстотинто и **трѝстӧто** с **1.** *тристоти део неке целине. Р-К Реч.* **2.** (у прилошкој служби, при набрајању) *на тристотом, тристотинитом месту, тристото, тристотинито по реду. Р-К Реч.*

трѝтӣј, -ија и **трѝтијум** м лат. хем. *нестабилни радиоактивни изотоп водоника са атомском тежином 3, елеменат водоничне бомбе* (Т). *МЕП.*

трѝтон м грч. **1.** зоол. *врста репатог водоземца, водењак, даждевњак. Бен. Рј.* **2.** (Тритон) *морско божанство у грчкој митологији са човечијим горњим делом и рибљим репом. МЕП.*

трѝћида ж грч. црквена *трикирије. Вук Рј.*

трѝуглӣ, -ā, -ō *троугли.* — Око једног малог ... огледала ... [је] старински израђен убрус, са триуглим шарама. *Лаз. Л.*

трѝфа и **трѝфла** ж бот. *врста јестиве гљиве* Tuber *и* T. melanosporum *из пор.* Tuberaceae, *чије округласто плодоносно тело расте под земљом, гомољика (1).* — Шампањац ... прашка шунка ... паштете са трифама. *Матош.* Од наших се [гљива] могу јести ... љутица, смрчак и трифла. *Батут.*

трѝфора ж, **трѝфӧрӣј,** -ија и **трѝфӧријум** м лат. архит. *прозор подељен са два усправна камена стубића на три дела, нарочито чест у архитектури готике.* — У једној тијесној трогирској улици ... стоји ... готичка палача са шиљастим прозорима и једном трифором у првом кату. *Бег.; Кл. Рј.*

трѝфт м (мн. трѝфтови) нем. *већа количина дебела коју водена струја носи низ реку.* — Припрема се велики трифт да крене низ реку. *Пол. 1974.*

трѝфтār м нем. *шумски радник који гура дебла уз обалу реке којом се превозе.* — Насред реке чучао [је] на камену њихов друг Мурат ... трифтар и шумски радник. *НИН 1959.*

трѝфтати, -ām несврш. *гурати, отискивати дебла низ обалу реке којом се превозе.* — Есад ... је дуго трифтао а сад сплавари. *Пол. 1974.*

трѝфтонг м (мн. трѝфтонзи) грч. фон. *спој три самогласника који се изговара као један слог, трогласник. Деан. Рј.*

трѝфтонгскӣ, -ā, -ō *који се односи на трифтонг.*

Трѝфӯндан, -а и **Трѝфӯн дан,** Трифуна дана (днē) м *дан у години посвећен хришћанском свецу Трифуну.*

трифӯнтāш, -áша м војн. заст. (често у атрибутској служби) *топ који испаљује гранате од три фунте.* — А каква је била сила у Мађара, према нашем шанцу где беху само два трифунташа топа! *Ат.*

трихи́на ж грч. зоол. *паразитна власаста глиста* Trichinella spiralis *која живи у цревима, а њене ларве у мишићима животиња сисара и човека, власац (2). Терм. 4.*

трихино́за ж грч. мед. *опасно обољење изазвано трихином* trichinosis. *Терм. 4.*

трѝхӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на трихине:* ~ ларва.

трихѝњав, -а, -о *захваћен, заражен трихином:* ~ месо. *Р-К Реч.*

трихотӧ́мија ж грч. *подела на три дела, на три групе. Лог. 1.*

трѝца[1] ж (ген. мн. трѝцā) **а.** *бројка 3 уопште (као школска оцена и сл.). Деан. Рј.* **б.** *тројка у картама. Вук Рј.*

трѝца[2] ж (ген. мн. трѝцā) (најчешће у мн.) **1. а.** мн. *опне, љуске од самлевеног зрневља жита које при сејању остају у ситу, мекиње.* — Ко се с трицама помијеша ваља да га свиње изједу. *Н. посл. Вук.* **б.** *мрвица, трунка.* — Овај младић не ваља ... ни трице дуванске. *Лал.* **2.** фиг. **а.** *безвредна ствар, тричарија.* — Ја пружим молбу. — Шта ће ми те твоје трице! — викну. *Дом.* Ал допусти, кад већ морам да се м'јешам у те трице ... *Крањч. С.* **б.** *безначајан, безвредан*

човек, ништарија. — Пусти трице нек проће ... тај ништа нема. *Андр. И.* Конте ... гледаше да свака трица не дође пред дуждa. *Наз.* **3.** *измет, поган, нечист. Вук Рј.*

Изр. купио би га за трице *неупоредиво је богатији од њега;* ~ и кучине *в. уз кучина (изр.).*

трѝцепс м лат. анат. *троглави мишић на надлактичној и потколеничкој кости.* — Троглави мишић (трицепс) ... је на страњој страни рамене кости. *НЧ.*

трѝцӣј, -ија и **трѝцијум** м лат. хем. *тритиј.* — Најбогатији природни извори трицијума су киша и снег. *Пол. 1958.*

трицѝкл м грч. *возило са три точка са ножним или моторним погоном.* — Друг се докопао одређеног места, где га је чекао један трицикл. *Дед. В.*

трѝчав, -а, -о **1.** *запрљан трицама; загађен, испогањен. Вук Рј.* **2.** фиг. *који није вредан помена, ситан, безначајан, безвредан, ништаван, бедан.* — Зар је ... рад тако тричава узрока загушила своје осјећаје. *Бег.* Радије бих му алалио онај тричави динар но да се свађам. *Петр. В.*

трѝчаво прил. *ситно, безначајно; ситничарски, глупо. Бен. Рј.*

трѝчавӧст, -ости ж *особина онога што је тричаво, безначајност, безвредност; оно што је тричаво, ситница, тричарија.* — Тричавости и модне афектације **жена** ... предмет су његових сатира. *Комб.*

трѝчан, -чна, -чно *који се односи на трице, мекињав. Вук Рј.*

тричѐарија ж (обично у мн.) *безвредна ствар, маленкост, ситница; беспослица, глупост.* — Није [се] лијепо тијело **толико** сакрило под модним тричаријама. *Ћал.* Игњатовић је имао прилике да види какве све апсурдне тричарије не постају предмет судских спорова. *Глиг.* Зацијело су све то тричарије. Не може рат почети без претходног упозорења. *Шов.*

трѝчица ж *дем. од трица*[2]. — Његови се дани састојали из самих тричица. *Шкреб.*

трѝш прил. покр. *трипут.* — Виђао сам га дваш или триш у граду. *Кост. Л.*

трѝшља ж бот. *грм наших приморских крајева* Pistacia lentiscus *и* P. vera *из пор. рујева. Сим. Реч.*

тр̏к м (лок. тр̏ку) **1.** *најбржи коњски ход, кас, галоп.* — Одједном се чу коњски трк. *Грол.* Коњи гоњени у трк ... бијаху пролетјели. *Наз.* **2.** *најбрже кретање, трчање.* — Дечаци ... нагнуше у трк испред два немачка војника. *Сек.* Све радње врше у пуном трку. *Хок.* **3.** (у прилошкој служби) *брзо, журно, трком.* — Сад су код гимназије, трк, Реџепе! *Бан.*

Изр. ~ напоље, шет у кућу нар. шаљ. *дијареја, пролив. Вук Рј.*

тр̏ка ж (дат. и лок. тр̑ци; ген. мн. тр̏кā) **1. а.** *трк, трчање.* — Стоји их [ждребад] трка док им дјечаци скачу на леђа. *Наз.* Кад су авиони ... поново наишли, није било толико трке. *Дед. В.* **б.** *велика журба, јурњава.* — Поред све трке, не даде одушити слузи, но га питаше за ово и за оно. *Мат.* С одласком зиме и нестанком снијега почела је трка да се накнади изгубљено. *Вј. 1970.* **2. а.** (обично у мн.) спорт. *такмичење, утакмица у брзини трчања, борба за што брже стизање на циљ, утрка:* коњске трке, аутомобилске трке, бициклистичка ~, ~ на 800 м. — Ето, однесе неколико трка, а ја му не видим никаква биљега од брзина. *Мул.* **б.** фиг. *усредсређивање свих напора на постизање неког циља, подређивање свега једном циљу:* ~ за новцем, ~ за уживањима.

Изр. и ми коња за трку имамо *в. уз коњ (изр.).*

тр̏кā̄ло м пеј. *тркач, тркало.* — Чудне игре што је тад заметне љути војно и љути тркајло. *Кур.*

тр̏калица ж зоол. **1.** *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Geodromicus. *Бен. Рј.* **2.** мн. *пор. афричких птица из реда мочварица* Glareolidae, *витких ногу и дугих крила и репа, које добро трче и вешто лете. ЕЛЗ.*

тр̏калӣшнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на тркалиште.* — Избјегавајмо тркалишне стазе већих дужина. *Аут.*

тр̏калӣште с *место, терен на коме се одржавају трке.* — На крајњим варошким кућама, више тркалишта, сједило свијета и на крововима. *Шимун.* фиг. Моја је земља па радила ја или не радила ... Зар је то тркалиште бијела свијета. *Ств. 1948.*

тр̏кало с и м пеј. **1.** *тркач. Р-К Реч.* **2.** *момак који преноси поруке, трчкарало. Бак. Реч.*

Изр. изиђи ће коло на тркало *све ће се обелоданити, истина се не може сакрити. Н. посл. Вук.*

тр̏кā̄ње с *гл. им. од тркати (се).*

тр̏кати, тр̑чēм (тр̏кāм) несврш. **1.** *трчати, јурити; трчати тамо-амо, трчкарати.* — Тко је три сата по лову тркао тај не пита како се по најновијој етикети једе. *Коз. Ј.* Трка ли, трка наш Јова ... за крајцару или двије. *Сек.* **2. а.** (коња) *нагонити коња на трк, јахати коња трком.* — Трче архиђакон Петар сиваља беглербегова. Сав га народ гледа како ... вјешто коња јаше. *Њег.* **б.** (алку) *учествовати у алци.* — Салко хоће да трче алку ове године. *Шимун.*

тр̏кати се, -āм се несврш. *учествовати у трци; такмичити се с ким у трчању, утркивати се.* — Осамнаест километара

испред Гламоча, Мартиновић и ја се тркамо. *Дед. В.*

тр̏каћӣ, -ā, -ē *тркачки*: ~ коњ.

тр̏кач, -áча м **1.** *онај који добро трчи; такмичар у трчању.* — Илија ... потрча неколико корака, пушка силовито груну и тркач се, у залету, пружи по земљи. *Ћоп.* Тркачи Партизана победили у Гетеборгу шведске екипе и поставили нов државни рекорд. *Пол. 1950.* **2.** *коњ који добро и истрајно трчи; коњ који трчи у трци, тркачки коњ.* — Имао би своје чезе и кобилу која би му ждребила полурасне тркаче. *Рад. Д.; Р-К Реч.*

тр̏ка̀чев, -а, -о *који припада тркачу.*

тр̏ка̀чица ж **1.** *она која добро трчи; такмичарка у трчању.* — На првом савезном такмичењу атлетичара ... такмичиће се преко 180 најбољих тркача и тркачица. *Б 1951.* **2.** *кобила која добро трчи; кобила која трчи у трци, тркачка кобила.* **3.** зоол. **а.** *птица закржљалих крила и снажних ногу, неспособна за летење, али способна за трчање и ходање на велике даљине (ној и сл. птице).* **б.** мн. *систематски назив за те птице* Cursores. *Терм. 4.*

тр̏ка̀чкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на трке и тркаче, који служи за трке*: ~ стаза, ~ тренинг. **б.** *подешен за брзо кретање; обучен у трчању*: ~ чамац, ~ кола, ~ коњ.

тр̏ка̄ш, -áша м *тркач.* — Да не буде какве пријеваре, или кавге између тркаша. *НП Вук.*

тр̏кӗ прил. **1.** *у трку, трком, трчећи.* — Трке поскакујући [стиже] међу дјецу. *Шен.* **2.** *у служби узвика за подстицање, сокољење.* — Изведоше их [бакове]. Около свијет са свих страна. — Трке, Јаблан! *Коч.; Бен. Рј.*

тр̏кија ж заст. *коњска трка.* — И сам царев син дође на тркију. *Н. прип. Вук.*

тр̏кимицӗ прил. *у трку, трком.* — Оне са свију страна тркимице журиле ка њему. *Ћал.* Из својих џепова извлачио је понеку ... милошту, коју су дјеца тркимице примала. *Бан.*

тр̏кља ж *притка, мотка.* — На тркљи ... шушти ... спарушено грахово лишће. *Кул.*

тркља̏нац, -нца м агр. (обично у изразу: грах ~) *тркљаш.* — Нађоше се у ... башти, у правој шуми од граха тркљанца. *Ћоп.; Р-К Реч.*

тр̏кљање с *гл. им. од тркљати.*

тр̏кљаст, -а, -о *сличан тркљи; висок и сув.* — Њихови пискутљиви гласови су ме сјетили тркљастог стаса ... учитеља Николе. *Кик.*

тр̏кљати, -ā̄м несврш. *побадати тркље, притке уз грах, бораницу, лозу и сл. биљке пењачице. И-Б Рј.*

тр̏кљаш, -áша м агр. *врста граха, пасуља који пушта вреже уз тркљу, притказ, причаник, тачкаш*; исп. тркљанац. *Вук Рј.*

тр̏кљӯн, -ýна м бот. *лековита биљка* Anacyclus pyrethrum *из пор. главочика, трава од зуба. Сим. Реч.*

тр̏кнути[1], -нӗм сврш. покр. *задати коме ударац, ударити, лупити (обично у ребра или леђа), мунути.* — Ах, како бих тркнуо у ребра нашега сусједа. *Ков. А.*

~ **се** *налетети на некога, сударити се с неким.* — Он се у пролазу тркну с Јаковом. *Сим.*

тр̏кнути, тр̏кнӗм и **тр̏кнути**[2], -нӗм сврш. *брзо поћи, потрчати некуд близу, на часак, скокнути.* — Како би било ... кад би ти тркнуо донде да видиш у чему је ствар. *Нуш.* Дај ми, па ћу тркнути да му јавим. *Вил.*

тр̏ком прил. *у трку, трчећи; брзо, журно.* — Одбјеже тром у шуму. *Креш.* Прво Моравци тром да претраже обалу. *Ћос. Д.*

тр̏кос м бот. *биљка из пор. главочика* Artemisia dracunculus. *Сим. Реч.*

тр̏кӯљ м *измуљано грожђе заједно са широм, кљук (1). Вук Рј.*

тр̏куље ж мн. зоол. *тркачице. Бен. Рј.*

тр̏куша ж **1.** *птица тркачица.* — Рукама је дрхтао као птица тркуша закржљалим крилима. *Божић.* **2.** *тек изведено пиле које трчи за квочком. Бен. Рј.*

тр̏ла ж покр. *трло.* — Однети [су] усеви, сена, кошаре, трле, на многим местима и куће разорене. *Дом.* Овде код трле ... кад се напијем ракије ... могао [би] однети ... и мене и трлу. *И.*

трла̀бука ж *тарлабука.* — У оној трлабуци и смјеши, страси и принаглици, једно друго ... куне и преклиње. *Љуб.*

тр̏ла-вр̏ла прил. *тамо-амо, овамо-онамо, тетурајући. Вук Рј.*

тр̏лац, -лца м *горњи део трлице са ручком. Р-К Реч.*

тр̏лац, -лца м зоол. *мољац који нагриза перје; пчелињи мољац. Рј. А.; Бен. Рј.*

трле́ма ж мед. покр. *трбушни тифус; болест праћена високом температуром и грозницом, врућица (1).* — После је одлежао трлему и мал' није умро. *Ранк.; Батут.*

тр̏лити, -ӣм несврш. **1.** *млатити лан или конопљу на трлици.* — Прољећем сијем лан, конопље и себицу, љети трлим и предем. *Љуб.* **2.** покр. *хватати (клис, лопту и сл. у игри)*; исп. трлица (3). *Вук Рј.*

тр̏лица ж **1.** *дводелна направа којом се млати конопља или лан и тако чисти од поздера.* — Трлице су биле умукнуле. Конопља у избе унесена. *Сиј.* Одавна су већ тукачице пребиле тукачима и исјецкале трлицама сасушене конопље. *Гор.* **2.** покр. *оклагија. Вук Рј.* **3.** покр. *грана којом у игри клиса суиграчи дочекују клис.* — Један ... баца клис ... а они други сви ... чувају подаљеко с трлицама и »трле« (тј. сметају клис да не иде далеко и гледају не би ли га ухватили прије него падне за земљу). *Вук Рј.*

трли̏чā̏ње с *гл. им. од трличати.*

трли̏чати, -ā̏м несврш. покр. *трлити (1). Вук Рј.*

тр̏ло с **1.** *стаја за стоку, појата, тор; место и стаје где се стока држи зими.* — Из оближњег грла бије дим кроз ... шиндру којом је стаја покривена. *Ранк.* **2.** (и тр̏ло) *место где риба избацује икру, где се мрести, мрестилиште.* — Кад скобаљи [врста речне рибе] ... очисте трла, започне љубавна игра. *Пол. 1971.*

трло̀мет м бот. *в. комоника. Сим. Реч.*

тр̏ља[1] ж зоол. *морска риба из реда коштуњавица тврдоперки, врло укусног мэса црвене до жутосиве боје* Mullus barbatus: брката ~. — Послали су вам на дар двије трље. *Бип.*

тр̏ља[2] ж покр. *у разним играма: играч који хвата штап, клис и сл.*; исп. трлити (2). *Вук Рј.*

тр̏љак, -лька м ел. *јастучић (електричне машине). Р-К Реч.*

тр̏љā̏ње с *гл. им. од тр̏љати.*

тр̏љā̏ње с *гл. им. од тр̏љати и тр̏љати се.*

тр̏љара ж *жена која трли лан. Р-К Реч.*

тр̏љати, тр̏љā̏м несврш. **1.** *притискујући превлачити руком прэко нечега; масирати.* — Придигао се, почео тр̏љати очи. *Донч.* Даде шумару стакленце најљуће ракије да га тр̏ља њоме по грудима. *Ранк.* **2.** *трти два тела, два предмета једно о друго, превлачити један предмет преко другога.* — Чуло се како тр̏ља шибицу, палећи дуван. *Моск.* **3.** *трлити (лан). Деан. Рј.*

Изр. ~ главу *в. уз глава, изр.*; ~ руке *бити врло задовољан због неког успеха, радовати се због нечега.* — Индустријалци ... последњих година ... задовољније него икад тр̏љају руке. *ИИН 1970.*

~ **се** *масирати се.* — Чврсто се тр̏љала длакавим ручником. *Донч.*

тр̏љати, -ā̏м несврш. *ићи без циља, лутати, луњати, скитати. Вук Рј.*

тр̏љати се, -ā̏м се несврш. покр. *надметати се узајамно одмеравајући снаге; рвати се.* — Кад се већ састанемо, онда се тр̏љамо или ... се банамо. *Шапч.*; *Рј. А.*

тр̏љā̏ч, -а́ча м **1.** *радник који се бави тр̏љањем, брисањем или глачањем чега.* — Одох да отпустим тр̏љача пода. *Грол.* **2.** *онај који врши масажу, масер. Бен. Рј.* **3.** *онај који трли лан. Деан. Рј.*

тр̏ља̀чица ж *женска особа тр̏љач, масерка.* — Пошла [је] баба Смиљка, чувена тр̏љачица, која ће тамо Софку купати. *Станк.*

тр̏ље̄ње с *гл. им. од тр̏лити.*

тр̏љимицē прил. необ. *тр̏љајући, тар̏ући.* Она шутке зашишта четком по поду, тр̏љимице, и распјени сапуницу. *Божић.*

тр̏љин, -а, -о *који припада тр̏љи*[2]. *Вук Рј.*

тр̏љкати, -ā̏м несврш. *дем. према тр̏љати.* — Скупив десну шаку ... стала [је] преко савијена кажипрста да тр̏љка, као оно кад се броје паре. *Ком.*

тр̏љкати се, -ā̏м се несврш. *врзмати се, мотати се, шуњати се, луњати*; исп. тр̏љати. — Кажи ти овом шпијуну нека се он овде не тр̏љка. *Ћос. Д.*

тр̏љнути, -нē̏м сврш. *благо, овлаш протр̏љати.* — Тр̏љнуо [је] динар по необријаном лицу. Тако ... чини сеоски дућанџија кад пазар »севтеише«. *Рад. Д.*

тр̏ма ж бот. *в. деспик.* — Оштро [су] ... куш и трма вољале. *Наз.*

тр̀ма ж покр. *магла.* — Од западних пучина ... пропела се трма: иза трме сунце затрубило у небо. *Павл.*

тр̀мизā̏ње с *гл. им. од тр̀мизати.*

тр̀мизати, -ижē̏м несврш. покр. *покретати се, помицати се. Вук Рј.*

тр̀мизнути (се), -нē̏м (се) сврш. покр. *покренути се, помаћи се, померити се.* — Слатко се гонце не тр̀мизну. *Матош.*; *Рј. А.*

тр̀мка ж (ген. мн. тр̀мкӣ) *купаста кошница од прућа, вршкара.* — За везира и његове ћатибе ... убијено је десет тр̀мки чела. *Коч.* Гуштери ... нек су далеко од медоносних тр̀мки. *Марет.*

тр̀мунта́на ж покр. *в. трамунтана. Бен. Рј.*

тр̀мӯњина ж покр. *стабљика кукуруза. Вук Рј.*

тр̀н м (лок. тр̀ну; мн. тр̀нови и песн. тр̀ни) **1.** *крут, игличаст израштај код биљака који боде, бодља (I).* — фиг. Осјетио [је] трн сумње. *Мих.* **2.** мн. *в. тр̀нак (2).* — У овој глухој самотињи овако самосама све [га] тр̀ни пролазе. *Торд.* **3.** бот. **а.** *назив за више тр̀новитих биљака, нпр. драч, тр̀њина; ниско бодљикаво шибље или грмље.* — Тукло се на све стране ... иза сваког тр̀на пушка је пуцала. *Вес.* Мучила се и отимала крварећи као змија на тр̀ну. *Донч.* **б.** *део назива више тр̀новитих биљака*: госпин ~, зечји ~, мрки (црни) ~, худобни ~, црљени ~.

Изр. забадати ~ у здраву ногу *в. уз забадати (изр.)*; бити (коме) ~ у оку *в. уз око (изр.)*.

тр̏нав, -а, -о *в. трновит.* — У руци му спремна палица да предузме трнави пут свога мучног и трудног посланства. *М 1867.*

трнáвак, -вка (мн. трнáвци, ген. тр̏нāвāкā) и **трнáвац,** -вца м (мн. трнáвци, ген. тр̏нāвāцā) (обично у мн.) *в. трнак (2).* — Подилазе [ме] мравци — трнавци и хладан зној. *Јел.* Мучнина и трнавци у отопљеној нутрини желуца ... *КН 1959.*

тр̏нāвка ж бот. *в. трњина. Сим. Реч.*

тр̏нак, -нка м (мн. тр̏нци, ген. тр̏нāкā) **1.** *дем. и хип. од трн.* — Имање поста напредније: сваки трнак беше понео. *Вес.* фиг. Први цвијет је никô на трнцима мраза. *Уј.* **2.** (обично у мн.) = тр̏нац *осећај у телу сличан боцкању изазван повећаном емоцијом, хладноћом, физиолошким поремећајима и сл., језа, дрхтавица, дрхтај, жмарац;* исп. мравак, мравац. — Ја се тајним трнком радујем томе. *Уј.* Осећао [је] неке ледене трнке у телу. *Бар.* **3.** агр. покр. *врста грожђа. Р-К Реч.* **4.** бот. **а.** *в. различак. Сим. Реч.* **б.** *в. чешљуга. Сим. Реч.* **в.** *в. чкаљ. Сим. Реч.* **г.** *в. огрозд. Сим. Реч.*

тр̏нан, -а, -о *в. трновит.* — Гдје трнањем пољем нашег рода крв с ноге твоје убодене кане, бар ниче цвијет под трњем. *Марк. Ф.*

трнáпити, тр̏нāпīм сврш. **1.** *изненада се појавити, банути, хрупити.* — Туба узела камичак па туца њешнике, док кнез трнапи на врата. *Коч.* **2.** *упутити се, кренути, ударити.* — А и како да трнапим кад су пути натраг непроходни. *Буд.*

~ **се** несврш. *мучити се, злопатити се.* — Да смо ми, како је тамо у вас ... Не би се ље ми трнапили и пребијали по овим брдинама и с овом сиротињом. *Ков. А.*

трнāц, -áца м (обично у мн.) покр. *воћњак ограђен трњем, живицом.* — Полако слази кроз трнаца сјену. *Марк. Ф.* Поштујемо и тамошње ... трнаце, трсје, сјенокоше. *Вј. 1973.*

тр̏нац, -нца м (ген. мн. тр̏нāцā) (обично у мн.) = трнак (2). — Кнегињу прође смртни трнац. *Нех.* Настоји да се ослободи хладних трнаца што му под кожом миле. *Шимун.*

тр̏нбоба и **трнбóба** ж бот. *в. огрозд.* — Трнбоба ... расте самоникло по каменитим шумама. *Тод.*

трндȍвӣље с и **трндȍфил** м бот. *в. трандовиље. Сим. Реч.*

тр̏нигӯз м шаљ. *онај који се сав предао послу, који неуморно ради. Р-К Реч.*

тр̏нина ж бот. *трњина.* — Под бијелим обрвама сјаје се живе очи кâ двије трнине. *Мул.*

тр̏нити, тр̏нӣм несврш. **1.** *трновом метлом, трнометом одстрањивати сламу и плеву из овршеног жита на гумну, трнометити.* — Ја ћу овде жито бацати а Јела ће метлом трнити. *Јаки. Ђ.* **2.** *ограђивати земљиште трњем. Вук Рј.* **3.** *изазивати трнце, језу, прожимати трнцима.* — Још лед ми ноге трни. *Наз.* Стално ти нешто унутра трни за том дјевојком. *Лал.* **4. а.** *бити прожет трнцима, трнути.* — Болно му трни рука загрижена ланцима. *Лал.* **б.** фиг. *кочити се, премирати од страха.* — Све стрепиш и трниш од невоље неке. *Змај.*

тр̏нић, -а и **тр̏нӣћ,** -ића м *дем. од трн.*

тр̏ница ж покр. **1.** *чобанска колиба са сламним кровом.* — Обишао [је] Буну и Буницу и ђавољу трницу, умијаше буху потковати. *Љуб.* **2.** бот. *биљка из пор. трава* Crypsis aculeata. *Сим. Реч.*

тр̏нӣште с *трнов жбун, трњак. Деан. Рј.*

тр̏нка ж **1.** *трмка.* — Једне ноћи неко је ... намјестио Јовандеки трнку с пчелама у сам нужник. *Ђоп.* **2.** зоол. *морска риба из пор. дрхтуља* Torpedo marmorata. *Р-К Реч.*

тр̏н-нȍга ж зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Olibrus. *Бен. Рј.*

трнȍбор м бот. *вёприна, кострика (а). Сим. Реч.*

тр̏нов, -а, -о **1.** *који се односи на трн, на трње, начињен од трња:* ~ ограда. **2. а.** *трновит;* фиг. *мучан, тегобан.* — О, трнова стазо, убога и нага, пуна си задаха и крвава трага. *Стан.* **б.** фиг. *мученички, паћенички.* — Трнов ли ће ми бити вијенац ако ми драги не дође. *Том.*

тр̏новац, -бвца м бот. *биљка из пор. броћева, лазаркиња. Сим. Реч.*

тр̏новача ж бот. **1.** = трношљива (1) *врста ране шљиве лопастог ситнијег модрог плода* Prunus insititia. *Сим. Реч.* **2.** *врста летње крушке, дивља крушка* Pirus piraster *и* P. silvestris. — Сједила је испод крушке трноваче ... везући. *Шимун.*; *Сим. Реч.*

тр̏новина ж **1.** *трново дрво. Р-К Реч.* **2.** бот. *трњина.* — С ове стране поља протезало се ... грмље: купина, трновина и глог. *Шимун.*

трнȍвит, -а, -о **1. а.** *пун трња, зарастао у трње; бодљикав:* ~ обала. — Провлачимо се међу трновитим жицама. *Црњ.* **б.** фиг. *заједљив, пецкав, оштар.* — Игличастом иронијом и трновитим сарказмима стављао [је] противнике на нечувене моралне муке. *Прод.* **2.** фиг. *пун тешкоћа, мучан, тегобан.* — Послије мучнога, трновитога, грешнога живота земаљскога, спрема [им] други жи-

вот. *Донч.* До овога хлеба ... водио је дуг, мучан, трновит пут. *Пол. 1972.*

трнòвито прил. *на трновит начин, мучно, тешко.*

трнòвитōст, -ости ж *особина и стање онога што је трновито. Р-К Реч.*

тр̏нōвка ж зоол. *трнка (2). Рј. А.*

тр̏нодрњен м (ијек.) бот. *в. трњина. Сим. Реч.*

трнòкоп м *гвоздена алатка насађена на дршаљу, заоштрена с једне а тупа с друге стране, којом се копа тврда земља, ископава камење, корење и сл. при крчењу земљишта, будак, пијук.* — Од њих нико да би пограбио трнокоп, премда су ти у њих жилаве руке. *Крањч. С.* Откопава трнокопом земљу. *Андр. И.*

тр̏нола ж бот. *в. удовица (3б). Сим. Реч.*

трнòмет м **1.** *велика метла од трња којом се овршено жито, при вејању на гумну, чисти од сламе, плеве и др. Вук Рј.* **2.** бот. *лековита биљка из пор. главочика, комоника. Сим. Реч.*

трнòметити, -етӣм несврш. *чистити трнометом овршено жито на гумну, трнити (1). Вук Рј.*

трнòмећење с *гл. им. од трнометити.*

трнòсплет м песн. *сплет трнових гранчица; трнов грм, жбун.* — Ја видјех како, испод трносплета, старо гробље прену, дигоше се плоче. *Шант.*

трнòшљива ж бот. **1.** = трновача (1). *Сим. Реч.* **2.** *в. трњина. Бен. Рј.*

тр̏нула ж бот. *в. трњина.* — Лице [јој] ... помодрело попут трнуле. *Ков. А.*

тр̏нулић м бот. **1.** *биљка из пор. главочика* Pallenis spinosa. *Сим. Реч.* **2.** *в. трњина. Деан. Рј.*

тр̏нути[1], -нӗм несврш. **1.** *чинити да нешто престане горети, гасити.* — Вјетар звижди и трне свијеће. *Коч.* фиг. Мушког срца невјера немила у ведрост твоју магле гони црне, и твоје сунце, твоје звијезде трне. *Марк. Ф.* **2. а.** *престајати светлети, сијати, престајати горети, гасити се.* — Слаба светиљка ... трне као свитац у мрачној шуми. *Нуш.* **б.** фиг. *нестајати, губити се, ишчезавати.* — Моја љубав постаје све страственија ... а његова све трне и трне. *Крањч. С.*

~ **се** *тр̏нути*[1] *(2).* — Трнуле су се последње звезде. *Пол. 1957.* Свијеће се гасе ... кô људски животи што се нујно трну. *Вел.*

тр̏нутн[2], -нӗм сврш. *мало протрљати, трљнути.* — Макса, задовољан, трну у длanове и нехотице се дотаче ... бурмутице. *Шапч.*

тр̏нути, тр̏нӗм несврш. *бити обузет трнцима, постајати утрнуо; постајати непокретан, кочити се, крутити се, обамирати (од страха, напора, умора и сл.).* — Сва [је] трнула од ужаса, и студени и сваки час јој мравци путовали уз кичму и преко темена. *Андр. И.* Ноге већ трну од дугога хода. *Михољ.*

тр̏њав, -а, -о *пун трња, зарастао у трње, трновит.* — По овој трњавој земљи разбијамо главе. *Ћос. Д.*

тр̏њавица ж *стање организма при коме је тело обузето трнцима, утрнулост.* — Ђина је већ прикупљала к себи руке у неодређеној нелагодној трњавици. *Ћоп.*

тр̏њāк, -āка м *трнов грм, жбун; земљиште зарасло у трње.* — Воћа западе у неки велики трњак и застаде. *Дом.* Зачују наједанпут халабуку и клепет ... из некога трњака. *Вел.*

тр̏њака ж покр. **1.** *в. трновача. Сим. Реч.* **2.** *в. трњина. Бен. Рј.*

тр̏њан, -а, -о *трњав, трновит. Деан. Рј.*

тр̏њати, -āм несврш. покр. *говорити у бунилу, бунцати, трабуњати.* — Обрашчиће му подузела нека ватра, а очице склопио па трња. Никако да се разабере, сав гори. *Вес.*

трњȁчица ж зоол. покр. *врста птице која се гнезди по трњацима* Sylvia orphaea *и* S. nisoria. *Бен. Рј.*

тр̏ње с *зб. им. од трн; трнов грм, трњак.* — фиг. Кад је живот препун трња био, нашто ће ми после смрти ружа. *Ант. 2.*

Изр. бацити у ~ (копље, перо и сл.) *одустати од даље борбе, даљег бављења нечим, напустити, прекинути рад на нечему;* бос по трњу трчати *бити изврнут највећим непријатностима и тешкоћама.* — Зашто опет на јесен бос трчати по трњу, а све у име неких виших начела умјетности. *ВУС 1970;* преко трња стићи до чега *тешко и мучно остварити нешто.* — Пошто се до договора стигло »преко трња«, било је нормално очекивање да ће после њега моћи много штошта и лакше и брже да се решава. *НИН 1971.*

трњȅвит, -а, -о *в. трновит.* — Подсећала је ... на трњевите ограде што процветавају у пролеће. *Рист.*

трњéзгало с и м *онај који се трњезга, скањерало. Р-К Реч.*

трњéзгāње с *гл. им. од трњезгати се.*

трњéзгати се, трњēзгām се несврш. *споро и тешко се одлучивати, неодлучно се решавати, канити се, скањерати се. Р-К Реч.*

тр̏њен, -а, -о *в. трновит.* — Како по трњеној се далеко верете хриди. *Марет.*

тр̏њēње[1] с *гл. им. од тр̏нути*[1] *(се).*

тр̏њēње[2] с *гл. им. од тр̏нути*[2].

тр̏ње̄ње[1] с *гл. им. од* ***тр̏нити.***

тр̏ње̄ње[2] с *гл. им. од* ***тр̏нути.***

тр̀њика ж бот. *трњина.* — Прождиру незаситно пуру ... а сви су кржљави као трњика. *Кал.*

тр̀њина ж бот. *разгранат шиб из пор. ружа* Prunus spinosa; *плод те биљке, ситна тамномодра коштуница опорог укуса.* — Како да роди слађана смоква крај тропских трњина. *Комб.*

тр̀њинаст, -а, -о *сличан трњини (обично по боји).* — Била је ... црномањаста, с трњинастим очима. *Ћор.*

тр̀њинин, -а, -о *који припада трњини, који се односи на трњину.* — Из мрачних трњининих ... густиша јавише се кратки одјеци. *Петр. В.*

тр̀њиннца ж *дем. од* ***трњина.***

тр̀њула ж бот. *трњина. Сим. Реч.*

тро- *као први део придевских и именичких сложеница означава да је оно што је њиховим другим делом означено тројако, троструко, утростручено:* тробојан, трогодишњи, тродневни, трогуб, тробојка, трогодишњица итд.

тр̏ӧатӧ̄ман и **троа̀тӧ̄ман,** -мна, -мно хем. *који садржи три атома (о молекулу).* *Р-К Реч.*

тр̀о̄ба̄зан, -зна, -зно хем. *који садржи два атома водоника који се могу заменити атомима метала (о киселинама). НХ.*

тр̀о̄бич м песн. *троструки бич.* — Стуб на завоју — конопац у мокар тробич усукан. *Зог.*

тробо̀зан м тур. *ниска ограда (поред степеница, око чардака, испред олтара итд.), трабозан.* — Кô развијена војска навалиште дјевојке тробозану. *Торд.*

тро̀бој, -а и **тр̀о̄бо̄ј,** -оја м *борба између тројице такмичара.* — Замолили смо их да одговоре на иста питања ... и да то буде нека врста вербалног тробоја између три најбоља играча [шаха]. *ВУС 1970.*

тр̀о̄бо̄јан[1], -јна, -јно *који је у три боје, састављен од три боје:* ~ застава.

тр̀о̄бо̄јан[2], -јна, -јно *троспратан.*

тр̀о̄бо̄јка и **тр̀о̄бо̄јница** ж *тробојна застава.* — Устаници [су] на Ловћену истакли југословенску тробојку са петокраком звездом. *Јак.* То се име читало и на тробојницама. *Том.*

тробо̀јно̄ст[1], -ости ж *особина онога што је тробојно, што је у три боје.*

тробо̀јно̄ст[2], -ости ж *особина онога што има три боја, спрата.*

тр̀о̄бок, -а, -о **1.** *широк, трбушат, дебео. Вук Рј.* **2.** (само у ж. роду) покр. *која носи у себи зачети плод (о женки);* исп. бременита, стеона, суждребна. *Вук Рј.*

тр̀о̄бра̄здӣ, -а̄, -о̄ *који одједном прави три бразде (о плугу).* — Орач [сам] на тробраздном плугу. *Вит.*

тр̀о̄брид, -а, -о и **тр̀о̄бри̏дан,** -дна, -дно *који има три брида, три оштрице.* — Перо нека буде мач, оштри тробриди просијек. *Крањч. С.* Помоћна средства [су] ... цртаћа даска ... тробридно равнало. *ОГ.*

тр̏о̄в, тр̀о̄ва м **1.** *мамац за рибу на удици, мека. Вук Рј.* **2.** *отров.* — Мјесто милог матерњег млијека, баш пуна чаша змијинога трова. *Крањч. С.*

тро̀ван, -вна, -вно *испуњен отровом, отрован.* — Тровним зубом десницу јој стисну. *Шен.*

тр̀о̄ва̄ње с *гл. им. од* ***тровати*** *(се).*

тр̀о̄ва̀тељ м *тровач.* — Волио [је] сам бесплатно дјецу подучавати, него да дође ... какав разноситељ туђинске културе и троватељ ... домовинских осјећаја. *Кум.*

троватељица и **тр̀о̄ва̀тељица, тр̀о̄ва̀тељка** ж *тровачица.*

тр̀о̄ва̀тӣ, тр̏ујём несврш. **1. а.** *разарати отровом; убијати отровом.* — фиг. Дуго [су га] тровали јади а одржавале само луде наде. *Лал.* Чешће му је те угодне мисли тровало сјећање на Шила. *Кал.* **б.** *стављати отров у нешто, чинити отровним:* ~ воду, ~ пиће. — И јело ... ми трује. *М-И.* **2.** фиг. *вршити рђав утицај на кога, кварити.* — Капетани, кметови ... некажњено трују здраву душу народну. *Скерл.*

~ **се 1.** *угрожавати своје здравље отровом, излагати се (свесно или нехотично) деловању отрова:* ~ алкохолом, ~ дуваном. — На тај начин трују се живом радници који граде огледала. *Батут.* фиг. Не треба се тровати безобличјем прошлости. *Божић.* **2.** фиг. *потпадати под рђав утицај, кварити се.* — Трује се народ, изокрећу се стари адети. *Ћоп.*

тр̀о̄ва̄ч, -а́ча м *онај који трује.* — Он је био ... увјерен да су се појавили тровачи водовода. *Крл.* Много се писало о шунду као највећем злу и тровачу код нас. *НИН 1970.*

трова̀чица ж *жена тровач.* — Тровачице још чу се смијех. *С-Ц.*

тр̀о̄ва̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на тровање, својствен тровачима; који трује, отрован.* — Био [је] оличење Крлежиног логора, активног, отрованог и тровачког у исто време. *СКГ 1937.*

тр̀о̄ве̄з м покр. *врста веза.* — Дувак [је] ... везен свилом различне боје на тровез и повлак. *Љуб.*

трòвēран и **трòверан,** -рна, -рно, ијек. трòвјēран и трòвјеран *који исповеда, признаје три вере; који се односи на три вере, три религије. Р-К Реч.*

трòверац, -ēрца, ијек. трòвјерац, м *онај који исповеда, признаје три вере. Прав.*

тровēслāрка и **трòвеслица** ж *трирема. ЕЛЗ; Бен. Рј.*

трòвило с *отров.* — Има тамо крајева у које још није допро луксуз ... и много има душевна и тјелесна тровила. *Коз. Ј.*

трòвјēран и **трòвјеран,** -рна, -рно, ек. трòвēран и трòверан.

трòвјерац, -ēрца, ек. трòверац.

трòвлāшће с *трострука власт, влада, управа тројице, представника трију групација, трију странака и сл.* — Гувернер [је] ... иступио ... са старом тезом тровлашћа на Кипру. *ИИН 1958.*

трóвница ж *тровачица.* — Није ли то грб Кларе Унгнадове, прељубнице, блуднице и тровнице. *Шен.*

трòврснóст, -ости ж *особина, стање онога што је троврсно.*

трòврстан, -сна, -сно *састављен од три врсте, тројак.* — Та троврсна се љубав сузом пере. *Комб.*

трóга *ген. од трг.*

трòгатēлан, -лна, -лно рус. *дирљив, узбудљив; тронут.* — Исписивали [су] велике крстове трогателним покретима. *Вучо.*

трòглав, -а, -о *који има три главе.* — Троглави мишић (triceps) ... је на стражњој страни рамене кости. *НЧ.* Нарастао сам у крупно троглаво и троруко биће. *Наз.*

трòгласан, -сна, -сно *који се састоји од три гласа; који се изводи у три гласа. Деан. Рј.*

трòгласнйк м грам. *спој трију самогласника који се изговара као један слог, слог од три гласа, трифтонг. Деан. Рј.*

трòглòдйт, -йта м грч. *пећински човек;* фиг. *човек мале културе, примитивац.* — Изгледало ми је неукусно да ушутим пред тим троглодитом. *Крл.*

трòглòдйтскй, -ā, -ō *који се односи на троглодите.* — Дајте ми домаћега мира ... дајте ми троглодитске ... пећине. *Уј.*

трòгод, -а, -о *који има три године, трогодишњи.* — Човек даде стеону кравицу, добро бравче, трогодо. *Рад. Д.*

трòгодац, -гоца м (ген. мн. -дāцā) **а.** *мужјак домаће или дивље животиње од три године.* — Главни сусрет ... протећи ће у борби најбољих старијих грла и трогодаца. *Б 1958.* **б.** *трогодишњи дечак, трогодишњак. Р-К Реч.*

трогòдишњāк м *онај коме је три године* **а.** *трогодишњи дечак.* — Тестови за трогодишњаке су ... показати нос, очи, уста ... *Псих.* **б.** *трогодац (а).* — Како вам те проклете чворуге расту ... отићи ћете као јелен трогодишњак. *Срем.*

трогòдишње прил. *сваке три године, по истеку три године. Р-К Реч.*

трогòдишњй, -ā, -ē *који има три године; који траје три године; који служи за три године; који се обавља после три године и сл.:* ~ дечак, ~ вино; ~ служба, ~ уговор; ~ зарада; ~ помен.

трогòдишњица ж **1.** *навршене три године од неког догађаја:* ~ ослобођења. **2.** (у придевској служби, уз именице ж. рода) *трогодишња.* — За попа спремио ја шљивовице трогодишњице. *Шен.*

трогòдйште с *време од три године, трогодишњи период. Деан. Рј.*

трògоче, -ета с (супл. мн. трògочā̄д) *трогодишње ждребе или теле; трогодишње дете. Вук Рј.; Р-К Реч.*

трògуб, -а, -о *трострук. Р-К Реч.*

трògубōст, -ости ж *особина, стање онога што је трогубо.*

трòдāнка ж покр. *грозница која спопада сваког трећег дана. Р-К Реч.*

трòдēлан, -лна, -лно, ијек. трòдијелан **1.** *састављен, склопљен из три дела; који се изводи у три дела, у три маха:* ~ прозор, ~ постеља; ~ тренинг. **2.** муз. *који се састоји из три временске јединице (о такту).*

трòдијелан, -лна, -лно, ек. трòдēлан.

трòдимензионāлан, -лна, -лно *који се простире у три димензије.*

трòдимензионāлно прил. *у три димензије.*

тродимензионáлнōст, -ости ж *својство онога што је тродимензионално.*

трòднēвнй и **трòдневнй,** -ā, -ō *који траје три дана; који је одређен за три дана:* ~ излет, ~ заседање, ~ трошкови, ~ храна.

трòднēвница ж *тродневни период. Р-К Реч.*

трòдрамница ж заст. *пушка која се пуни зрнима од три драма. Вук Рј.*

трòженац, -ēнца и **трожéнац,** -нца м *онај који се три пута женио.* — Било је и ... свештеника ... »троженаца«, то јест да су се по ... трећи пут оженили. *Ђорђ.*

трòжнц, -а, -о *в. трожичан (1).* — На поклопцу је лира трожица уклесана. *Наз.*

трòжичан, -чна, -чно **1.** *који има три жице (о инструменту). Деан. Рј.* **2.** *упреден од три нити:* ~ прeђа.

трòзвӯк м муз. *акорд, сазвучје од три звука (од велике или мале терце и чисте квинте) од најнижег тона навише.* — Период романтике компликује још више дурску и молску мелодију . . . употребом трозвука. *СКГ 1937.*

трòзвӯчан, -чна, -чно *сливен од три звука:* ~ акорд.

трòзнаменкаст, -а, -о *који има три знаменке, бројке, троцифрен:* ~ број.

трòзуб[1] м = трозубац (1) *оруђе са три зуба, три зупца, трокраке виле.* — Разним оружјем: мачем, трозубом, копљем . . . гладијатори су . . . задовољавали масе гледалаца. *Мач.*

трòзуб[2], -а, -о *који има три зуба, три зупца, три шиљка.* — Срушите зидове студене рукама крвавим . . . вилама трозубим. *Фран.*

трòзубац, -упца м **1.** = трозуб[1]. *Р-К Реч.* **2.** бот. *биљка* Triglochin *из пор.* Juncaginaceae. *Сим. Реч.*

трòзубица и **трòзупка** ж бот. *биљка из пор. трава* Sieglingia (Triodia). *Бен. Рј.; Сим. Реч.*

трòимен, -а, -о *који има три имена.* — Буржоазија је причала о троименом народу. *Ч-М.*

трòја ж *в. троха (1). Р-К Реч.*

трòјāк, -а, -о *који се појављује у три облика, на три начина, који је од три врсте.* — Мучио га је [Вука] још једино тројаки изговор јата. *Бел.*

трòјāк, -áка м покр. *лонац у који могу стати три друга мања лонца. Вук Рј.*

трòјāко прил. *на три начина.* — Стабла тројако расту. *Марет.*

трòјан, -јна, -јно **1.** (обично одр.) *који чине, изводе, остварују три стране, три групе:* ~ савез, ~споразум, ~такт. **2.** *трострук.* — Она цвили: »Паде! Паде! Паде!« . . . Тројан одјек утројеног бола. *Јакш. Б.*

Изр. правило ~ *в. уз правило (изр.).*

трòјáнац, -нца м **1.** *врста народног кола.* — Свирао [је] танго, нову игру коју су океански ветрови догнали . . . до нашег тројанца и наше пипиревке. *Рад. Д.* **2. а.** *мушко дете рођено при истом порођају кад и још двоје деце. Р-К Реч.* **б.** мн. (ген. трòјанāцā) *мушка деца рођена као тројке, тројци. Р-К Реч.*

трòјáнка ж (ген. мн. трòјанāкā) **а.** *женско дете рођено при истом порођају кад и још двоје деце. Р-К Реч.* **б.** мн. *три женска детета рођена као тројке. Прав.*

трòјáнче, -ета с (супл. мн. трòјáнчāд) *једно од деце рођене као тројке. Р-К Реч.*

трòјáчење с *гл. им. од тројачити.*

трòјáчити, трòјāчӣм несврш. *трећи пут прегоравати њиву.* — Ратари су тројачили по пристранцима. *Гор.*

трòје (у јд. обично с) (ген. трóга и трòјегā, дат. и лок. трóма, трóме и трòјему, инстр. трóма; мн. трòји, -е, -а, ген. трòјӣх, дат. трòјӣм(а) *збирни број који одговара основном броју три* **1. а.** (обично у јд.) *уз збирне именице, обично оне које означавају збир младих бића:* ~ деце, ~ јагњади, ~ пилади. **б.** *кад се заједно узима: три особе различитог пола.* — После Матије и Радојке још је члан кућевног савета . . . Благоје . . . Осим њих трога нико се ни за шта у кући не пита. *Лаз. Л.* Њима тројима до себе [је] морала мјеста да направи. *Берт.* **2.** (обично мн.) *кад се као јединка узима збирни појам или појам означен само обликом множине:* троји сватови, троје виле, троја кола.

трòјевац, -ёвца м бот. *селен, милодух*[1] *(1). Сим. Реч.*

трòједан, -дна, -дно и **трòједӣн,** -а, -о *јединствен у тројству, састављен од три неодвојива дела:* ~ бог, ~ краљевина.

Трòједница ж ист. *назив за уједињено краљевство Хрватске, Далмације и Славоније, троједна краљевина.*

трòједрица ж *брод с три једра. Бен. Рј.*

трòјèзичан, -чна, -чно и **трòјèзичкӣ,** -ā, -ō *који је израђен на три језика, који се односи на три језика:* ~ речник.

трòјèзичнōст, -ости ж *својство онога што је тројезично.*

трòјèручица ж (у придевској служби, уз им. ж рода) *која има три руке (о Богородици на једној икони).* — фиг. Стихокрадице тројеручице . . . морају, из све журбе, бацати на тебе све руке своје и прсте. *Зог.*

трòјнōм прил. *три пута више, троструко. Вук Рј.*

трòјити, -ӣм несврш. *тростручити, утростручивати. Р-К Реч.*

~ **се** *постајати трипут већи, утростручивати се. Р-К Реч.*

трòјица ж *три мушкарца.* — Свој тројици мјеста учинише. *НП Вук.*

трòјица ж рлг. *по хришћанском учењу, јединство три божанске особе, оца, сина и св. духа, тројство.*

Трòјице ж мн. и **Трòјичин дāн,** Трòјичина дâна (днē) м *покретни хришћански празник који се слави педесети дан по Ускрсу, Духови.*

трòјичиндāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Тројичин дан, тројички:* ~ сабор.

трòјичинскӣ, -ā, -ō *који се односи на Тројице, тројички:* ~ недеља.

трȍјичкӣ, -ā, -ō *који се односи на Тројице, одржан о Тројицама*: ~ сабор, ~ скупштина.

трȍјичница ж бот. *биљка* Trientalis *из пор. јаглика. Бен. Рј.*

трȍјка и **трóјка** ж (дат. -јци; ген. мн. трȍјāкā, трȍјкӣ и трóјкӣ) **1.** *назив броја 3, знак којим се обележава број три.* **2. а.** *оно што је обележено бројем три (просторија, возило, карта за игру, такмичар, касачко грло и др.).* **б.** шк. *оцена одређеног (у наше време научешће доброг, задовољавајућег) успеха и владања.* **3.** *три особе везане заједничким послом, интересом, задатком и сл., група од три лица.* — Штаб је решио да се чета растури у тројке. *Чол.* **4. а.** *колска запрега од три коња.* — Пожељет ћу трку најбољесније тројке. *Франк.* **б.** *кола или санке са тројном коњском запрегом.* — Ови се простори не би могли замислити без чувених руских тројки — санке са тројном коњском запрегом. *Пол. 1973.* **5.** *буре од три акова. Р-К Реч.* **6.** покр. *врста винове лозе која више пута у току лета цвета и рађа. Вук Рј.*

трȍјкāр, -ápa м зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Trypopitys. *Бен. Рј.*

трȍјкāш, -áша м *ђак чија је најчешћа оцена тројка*; исп. тројка (2б).

трȏјке и **трóјке** ж мн. *троје деце рођене при истом порођају*; исп. тројци. — Родила [је] ... тројке. *Пол. 1957.*

трȍјнӣк, -и́ка м *тробојно ишарано платно. Р-К Реч.*

трȏјно прил. *троструко, трипут. Р-К Реч.*

трóјнōст, -ости ж *особина онога што је тројно, тројство.*

трóјство с **1. а.** *недељива тројна заједница, тројно јединство.* — Чим се истичу »русе косе« ... и »бело грло«, ту су и »чарне очи« као залог тројства ради кога је песма и испевана. *Коњов.* **б.** *напоредно постојање три облика једне појаве.* — Он [Вук] је допуштао, у прво време, тројаки изговор тога звука [јата], али се то тројство књижевних изговора свело у току времена на познато двојство, на источни и јужни књижевни изговор. *Бел.* **2.** *трђјица. Бен. Рј.*

трȍјутāрје с *трећи дан после неког празника. Р-К Реч.*

трóјци, трȍјāкā м мн. *мушка деца рођена као тројке, троје мушке деце близанаца. Р-К Реч.*

трóјче, -ета с (супл. мн. трȍјчāд) *тројанче. Прав.*

трȏјчица и **трóјчица** ж *дем. и хип. од тројка.*

трȍкāтан, -тна, -тно *троспратан*: ~ кућа.

трȍкатница ж *трокатна зграда, троспратница.*

трокȅљати, -ām несврш. погрд. покр. *много причати, торокати. Бен. Рј.*

трȍкожац, -кошца м зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Troglops. *Бен. Рј.*

трȍколица ж *возило, кола на три точка. Деан. Рј.*

трȍкоска ж (ген. мн. трȍкозāкā) покр. *коза која се три пута јарила. Вук Рј.*

трȍкрак, -а, -о *који има три крака*: ~ свећњак, трокраке вȉле.

трȍкратан, -тна, -тно *који се врши, појављује, понавља и сл. три пута, у три маха*: ~ поклич. — Завршио би тај обред трократним »Господине, нисам достојан!« *Мар.*

трокрȅветнӣ и **трȍкреветнӣ,** -ā, -ō *који има три кревета*: ~ соба.

трȍкрӣлан, -лна, -лно *који има три крила, три преклопна дела*: ~ орман, ~ огледало, ~ врата.

трȍкрпа ж бот. *в. саса* Anemone hepatica. *Сим. Реч.*

трȏкȗт м *троугао*: равнокраки ~. — фиг. У трокуту великих сила на томе сектору ... шпекулира и Америка. *ВУС 1970.*

трȏкȗтан, -тна, -тно *који се односи на трокут, троугаони.*

трóла ж и **трȍлḗj,** -еја м енгл. *контактна спроводна полуга, направа за одржавање контакта између електричних водова и возила на електрични погон. Кл. Рј.*

трολḗјбус и **трȍлḗјбус** м енгл. *возило градског јавног саобраћаја на електрични погон које се креће путевима без трачница, шина.*

трολḗјбускӣ и **трȍлḗјбускӣ, трολḗјбуснӣ** и **трȍлḗјбуснӣ,** -ā, -ō *који се односи на тролејбусе*: ~ линија, ~ саобраћај.

трȍлетнӣ, -ā, -ō, ијек. трȍљетнӣ = тролетњи *који траје три лета, три године, трогодишњи.*

трȍлетница, ијек. трȍљетница, ж *тролетна грозница.* — Почела да [је] тресе проклета тролетница. *Рад. Д.*

трȍлетњӣ, -ā, -ē, ијек. трȍљетњӣ = тролетни.

трȍлеће, ијек. трȍљеће, с *трогодишњи период. И-Б Рј.*

трȍлик, -а, -о *који има три лика, три облика. Деан. Рј.*

трȍлӣст м **1.** бот. **а.** *детелина. Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. млечика, царевац.* **в.** *биљка* Epimedium alpinum *из пор.* Berberidaceae. *Сим. Реч.* **2.** фиг. *три нераздвојне особе, тројка, трио.* — Тај се тролист састојао од њега,

среског капетана и директора гимназије. *Вин.* Након те краће у провалнички тролист укључио се и малољетни »Кокић«. *Вј. 1970.*

Изр. грки ~ бот. *в. грчица. Сим. Реч.*

тро̀лист, -а, -о *тролистан*: ~ детелина.

тро̀листак, -ска м *тро̀ли̏ст (2).* — Тај тролистак ... врач, апотекар и школник, бијаху наоко језгра учености свега града. *Шен.*

тро̀листан, -сна, -сно *који има три листа.* — Јооj Срђане, Мрђане, Млађане ... јој, росни тролисни струче дјетелине кнешпољске. *Кул.*

тро̀листина и **тро̀листица** ж бот. *в. грчица. Бен. Рј.; Сим. Реч.*

тро̀личан, -чна, -чно необ. *који се истовремено јавља са три лица, лажљив, лицемеран, химбен.* — Поступак силе према истини је целатски, некад сурово прек, а некад подмукао, дволичан или троличан. *Пол. 1970.*

тро̀лучац, -чца м бот. *биљка из пор. љиљана* Gagea stenopetala. *Р-К Реч.*

тро̀ља̄ње с *гл. им. од тро̀љати.*

тро̀љати, тро̀љā̄м несврш. погрд. *имати пролив, дијареју. Вук Рј.*

трољет-, ек. тролет-.

тро̀љеће, ек. тро̀леће.

тро̄м, -а, -о *који се тешко, споро и лењо креће*; супр. хитар. — После ручка [су] троми као змијски цар кад се преједе. *Срем.* Троми таласи ваљали су се цијелом пучином. *Новак.*

тромбо́за ж грч. мед. *зачепљење крвних судова згрушком усирене крви.* — Ране су им заударале ... са јасним знацима тромбозе. *Пер.*

тро̀мбо̄зни̏, -ā̄, -о̄ *који се односи на тромбозу.* — Узбуркана крв ... ствара смртоносно тромбозно грумење. *Пол. 1958.*

тро̀мбо̄н, -о́на м тал. муз. *врста лименог дувачког инструмента, позауна.* — Ту је ... оркестар ... с пистоном, тромбоном и кларинетом. *Б 1958.*

тромбо̀ни̏ст(а) м *онај који свира у тромбон.*

тромбоци̏ти м мн. (јд. тромбо̀ци̏т, -и́та) грч. анат. *крвна телашца која имају велику улогу у згрушавању крви, крвне плочице. НЧ.*

тро̀међа ж *место где се састају међе, границе трију држава или подручја.* — Нестало је тромеђе између Аустрије, Турске и Србије. *Андр. И.* Имали [су] своје имање код тромеђе босанско-хрватско-далматинске. *Нех.*

тро̀међни̏, -ā̄, -о̄ *који се односи на тромеђу, који се налази на тромеђи. Р-К Реч.*

тромеи̏зати се, -а̄м се несврш. покр. *секирати се, љутити се, једити се.* — Није много наваљивао нити се тромеизао због тога. *Ћон.*

тро̀мелфајер м нем. варв. *учестана ватра, паљба из великог броја топова.* — Ја сам за највећег тромелфајера читао. *Крл.*

тро̀месечан, -чна, -чно, ијек. тро̀мјесечан *који има три месеца; који траје (важи, служи и сл.) три месеца; који се односи на тромесечје*: ~ беба, ~ следовање; ~ извештај.

тро̀месе̄чје и **тро̀месечје,** ијек. тро̀мјесе̄чје и тро̀мјесечје, с *период од три месеца, четврти део године, квартал;* шк. *трећи део школске године са оцењивањем ученика на крају тога периода.* — Боже, дај да умрем пре него што дође крај тромесечја. *Андр. И.*

тро̀месечни̏к, ијек. тро̀мјесечни̏к, м *лист или часопис који излази једанпут у три месеца.*

тро̀месечно, ијек. тро̀мјесечно, прил. *на три месеца, у размаку од три месеца.*

тро̀месечњā̄к, ијек. тро̀мјесечњā̄к, м *тромесечно мушко дете или мушко младунче животиње.*

тро̀мире̄ње с *гл. им. од тромирити.*

тро̀мирити, -и̏м несврш. *три дана ништа не јести, јести тек након три дана. Вук Рј.*

тро̀мити, -и̏м несврш. *чинити тромим.* — Врелина жеже, троми и замара. *Кош.*

тромјесеч-, ек. тромесеч-.

тро̀мо прил. *споро, лењо.* — Колона је кренула тромо и несигурно. *Чол.*

тро́моња м пеј. *онај који је тром.* — Ти ... као кад оно коњи потегну напред, а неки тромоња се завали сав унатраг. *Сек.*

тро̀мо̄ст, -ости ж *особина и стање онога који је тром.* — Сасвим [је] запао у тромост. *Нех.*

тромото́рац, -рца м *авион са три мотора.* — Конструисао сам колонијални тромоторац »Дасо-315«. *НИН 1970.*

тромпѐта ж тал. муз. *лимени дувачки инструменат висока тона, труба.* — Као три трумпете његове [су] сестре ... из свега грла тријештале. *Кол.*

тромпѐтист(а) м *свирач на трумпети, трубач.*

тро̀н м (лок. тро́ну) грч. *владарска столица, престо.* — Старе змије — тираније — климата се трон. *Змај.*

тронедѐљни и **тро̀недѐљни,** -ā̄, -о̄, ијек. тронѐдјѐљни и тро̀недјѐљни *који има три недеље; који траје (важи, служи, обухвата и сл.) три недеље. Прав.*

тронѐдѐљно и **трòнедѐљно,** ијек. тронѐдјѐљно и трòнедјѐљно, прил. *у размаку од три недеље, на три недеље.*

тронѐдјѐљнӣ и **трòнедјѐљнӣ,** -ā, -ō, ек. тронѐдѐљнӣ и трòнедѐљнӣ.

тронѐдјѐљно и **трòнедјѐљно,** ек. тронѐдѐљно и трòнедѐљно.

трòњњив, -а, -о *узбудљив, дирљив.* — На оним тронљивим местима Пери би дрхтао глас. *Срем.*

трòњњиво прил. *узбудљиво, дирљиво. Бен. Рј.*

трòног[1] м *троножац.* — На маленом огњишту ... стоји овелик троног. *Пав.; Р-К Реч.*

трòног[2], -а, -о *троножан:* ~ столица.

трòножак, -ошка м *троножац (1).* — Сједио [је] на меком троношку. *Михољ.*

трòножан, -жна, -жно *који има три ноге (о намештају и алаткама):* ~ сто, ~ статив.

трòножац, -ошца м **1.** *ниска столичица на три ноге, без наслона.* — Око стола велике столице и неколико троножаца. *Кос.* **2.** *гвозден троножни подметач, оквир на коме стоји котао, лонац или неки други суд за кување када се приставі на ватру, сачак; суд на три ноге.* — Изнад сваког таквог »бренера« на малом троношцу била је стављена по нека шерпа или лонац, у којима се крчкало јело. *Јак.* **3.** *постоље, сталак на три ноге.* — На предстражном положају остадоше један митраљез и један троножац. *Лаз. М.*

трòножица и **трòножница** ж *троножац (1).* — Скрштених руку на троножици сједи. *Торд.* Сва клонула седе на троножницу крај пећи. *Макс.*

трòноктица ж у изразу: горопадна ~ зоол. *врста корњаче* Trionix ferox. *Финк.*

трòносāње с *гл. им. од троносати.*

трòносати, -ошēм сврш. и несврш. *освешта(ва)ти, осветити, освећивати.* — Троносаше цркву Манасију. *НП Вук.*

трòношка ж (дат. -шци) *троножац (1).* — Он седи на ... прљавој цигли. Тада ми ... потури малу троношку. *Вукић.*

трòношкē прил. *на три ноге. Р-К Реч.*

трбнтати, -ām несврш. *претерано утопљавати кога с много одеће, натрпавати (на кога) много одеће. Р-К Реч.*

~ **се** *повр.*

трòнути, трòнēм сврш. *јако узбудити, дирнути, потрести, ганути.* — Бајкића трону њена наивност. *Јос. Б.* Дјевојка му тронута паде у наручај. *Маж. Ф.*

трòнӯто прил. *с узбуђењем, потресено, дирљиво.* — Сасвим тронуто [се] опростио од својих чиновника. *Кол.*

трбнӯтōст, -ости ж *стање онога који је тронут, потресеност.* — Осећајност ... и мекота ... често иде до тронутости. *Цвиј.*

тронӯће с *в. тронутост.* — Текле су [му] сузе од тронућа. *Бал.*

трооблѝчан, -чна, -чно *који има три облика, три форме, три лика. Р-К Реч.*

трооблѝчје с *особина, стање онога што је трооблично. Р-К Реч.*

трооκица ж зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Trogoderma. *Бен. Рј.*

трбп м грч. поет. *реч употребљена у пренесеном значењу као песничко или реторичко стилско средство.* — Маринистичка му је дикција ... пуна ... фигура и тропа. *Водн.*

трбп, трбпа м **1.** *талог који се слегне после топљења кајмака и при справљању масла; талог уопште.* — Кад се масло прави и испира остаје од њега и других производа (сурутке, тропа, сока итд.). *Батут.* **2.** *ком*[2], *комина, дроп. Вук Рј.*

трбпа прил. тал. у изразу: он је ~ разг. *изгубио је (на картама, у игри); пропао је, страдао је. Р-К Реч.*

трóпа ж *трбп. Бен. Рј.*

трòпалачнӣ, -ā, -ō *који износи, обухвата три палца:* ~ ширина.

трóпāње с *гл. им. од тропати (се).*

трòпāр, -ара м грч. *у православној цркви црквена песма посвећена неком свецу или празнику.* — Оштрим пискутавим гласом појала је празнични тропар. *Чипл.*

Изр. према свецу и ~ *свакоме онако како је заслужио.*

тропáрēње с *гл. им. од тропарити.*

тропáрити, трòпāрӣм несврш. **а.** *певати тропар.* **б.** фиг. *много причати; досађивати дугим причањем.* — Шта ћу од ... њега који тропари док се гости. *Зог.*

трóпати, трбпāм несврш. *сећи месо на крупне комаде. Р-К Реч.*

~ **се** *ићи чврстим, одсечним кораком, корачати табајући. Р-К Реч.*

трòпев, ијек. трòпјев, м муз. *композиција за три инструмента или три певача; три извођача такве композиције, терцет. Р-К Реч.*

трóпи и **трбпи,** трóпā м мн. грч. геогр. **а.** *појас Земљине површине између повратника. ЕЛЗ.* **б.** *земље, крајеви тропског појаса; крајеви с тропском климом.* — Људи ходају боси ... у тропима. *Сим.*

тропѝзам, -зма м грч. *општи назив за особину биљке или биљних делова да се окрећу преме спољним надражајима (под дејством Земљине теже, у правцу воде или сунца).*

тропѝкāл, -ала м *врста лаке тканине (погодне за тропске крајеве).*

трòпина ж **1.** *аугм. и пеј. од* трȍп (*1*). **2.** мн. покр. *трȍп* (*2*), *шибра. Вук Рј.*

трȍпица ж покр. *врста ракије, комовица, дрожђеница.* — Домаћини ће вас понудити ракијом, углавном тропицом, јер су шљиве слабо родиле. *Вј. 1973.*

трȍпичкӣ, -ā, -ō *в. тропски*[1]. — Тај купус хоће силом ... постати тропичка наранџа. *Ков. А.*

трȍплет м покр. *преплет од три жице или нити. Деан. Рј.*

троплѐтеи, -етèна, -етèно *оплетен од три нити, трострук. Вук Рј.*

трȍплошнӣ, -ā, -ō *в. тростран. Деан. Рј.*

трȍпљосан, -сна, -сно *в. тростран. Р-К Реч.*

трȍповица ж покр. *тропица, комовица. Бен. Рј.*

трȍпол, -а, -о *начињен од три поле, три једнака дела. Вук Рј.*

трȍпōлан, -лна, -лно ел. *који има три пола (позитиван, негативан и неутралан).* — Производи: трополне растављаче ... за напон 11 и 35 KV. *КН 1958.*

трȍполац, -бла̄ца м *чаршав, прекривач, губер и сл. од три поле. И-Б Рј.*

трȍполица ж покр. *простирка, поњава од три поле. И-Б Рј.*

трȍпољнӣ, -ā, -ō агр. *који се чини, обрађује са три наизменична обделавања, са три наизменичне врсте усева.* — Тропољно господарство ... и слаба употреба умјетних гнојива показују ниски ступањ обраде земље. *Старч.*

трȍпōнӣ, -ā, -ō *в. тропол. Вук Рј.*

тропòстотнӣ, -ā, -ō = тропроцентни *који садржи три посто, три процента нечега. Прав.*

тропосфе́ра ж геогр. *најнижи део атмосфере, између Земљине површине и стратосфере.*

трȍпōт м *тресак, треска, лупа.* — Уз ... тропот петролејских канта, орљаву воловског рога ... поворка [се] ... образовала. *Божић.*

тропòтāње с *гл. им. од тропотати.*

тропòтати, трòпоћēм несврш. *трескати, лупати, лупкарати. Р-К Реч.*

трȍпрег м *запрега од три коња.* — Пшеница [се] оврше на овалном гумну жестоким касом везаног тропрега. *Пол. 1973.*

тропрòцентнӣ, -ā, -ō = тропостотни. *Прав.*

трȍпрстан, -сна, -сно *који има три прста. Р-К Реч.*

трȏпскӣ[1] и **трȍпскӣ**[1], -ā, -ō *који се односи на област у кругу тропâ, упоредникâ, који захвата појас од 23° 27′ северно и јужно од Екватора:* ~ појас, тропски крајеви, ~ клима, ~ флора, ~ фауна, тропске болести.

трȏпскӣ[2] и **трȍпскӣ**[2], -ā, -ō *исказан у тропима, фигуративан. Р-К Реч.*

трȍпӯће с *раскршће, раскрсница три пута.* — На тропућу [те] урлањем часте. *Марет.*

трорáзвōђе с *развође, раскршће у три правца.* — На петровачком троразвођу путева догаза коначно ... до спрудовитог тла. *Божић.*

трȍред[1] м *низ, поворка од по троје у једном реду; три паралелна реда нечега.* — Пред исповиједаоницама стајаху трореди покајника. *Гор.*

трȍред[2], -а, -о *који има три реда (нечега), који је распоређен у трореду:* ~ хармоника, ~ бисер. — Трореди људски строј падао је лагано. *Пер.*

трȍрежњāци м мн. (јд. трȍрежњāк) зоол. *трилобити. Финк.*

трȍрог, -а, -о *који има три рога, изведен на три вршка.* — Не треба се враћати на Наполеона чија је тророга капа постала и симбол. *Вј. 1971.*

трȍродан, -дна, -дно грам. *који има сва три рода:* ~ именица.

трȍропка ж (дат. -шци) покр. *капа с три рога. Прав.*

трȍсāтан и **трȍсатан,** -тна, -тно = трочасован *који траје три сата, часа.*

трȍска ж (дат. -сци и -ски) **1.** *минерална смеса која отпада при топљењу метала, шљака*[2]*, згура.* — Стазе покрите троском и прашином од опека. *Креш.* **2.** бот. *троскот (1). Сим. Реч.*

трȍскав, -а, -о *пун троске, шљаке. Р-К Реч.*

трȍскавица ж бот. *троскот (1). Сим. Реч.*

трȍскаст, -а, -о *сличан троски, шљаки. Р-К Реч.*

трȍсква ж *троска (1).* — У изворној области реке Блашице ... Цвијић је нашао купишта од антимонске троскве. *Дед. Ј.*

трȍсковац, -овца м бот. *троскот (1). Сим. Реч.*

трȍскок и трȍскок м (мн. -оци, ген. -о̄кā) спорт. *троструки скок. Деан. Рј.*

трескòкāш, -а́ша м спорт. *онај који изводи троскок.* — Троскокаши су по дугачком гуменом тепиху изводили импровизоване скокове. *Сп. 1960.*

трȍскōт м бот. **1.** *једногодишња коровна биљка* Polygonum aviculare *из истоимене породице. Сим. Реч.* **2.** *пиревина. Сим. Реч.*

троскòтњача ж бот. *биљка из пор. главочика* Artemisia dracunculus. *Сим. Реч.*

трòсложан, -жна, -жно *састављен од три слога*: ~ реч.

трòснопица ж *мала крстина од три снопа. Вук Рј.*

трòсобан, -бна, -бно *који има три собе, који се састоји од три собе*: ~ стан.

трòспратан, -тна, -тно *који има три спрата*: ~ кућа.

трòспратница ж *троспратна кућа, трокатница.*

трòстепен, -а, -о *који се састоји из три степена.*

трòстепенòст, -ости ж *особина онога што је тростепено.*

трòстих м поет. *строфа од три стиха, терцина. Прав.*

трòстран, -а, -о **1.** *који има три стране, три бочне површине*: ~ пирамида. **2.** *у којем учествују три стране, који укључује, обухвата три стране, три учесника и сл.*: ~ уговор. **3.** *усмерен у три правца*: ~ разматрање.

трòструк, -а, -о **1.** *састављен од три струке, три нити, три слоја и сл.*: ~ пређа, ~ бич, ~ постава. **2.** *три пута већи*: ~ износ.

трòструко прил. *у троструком износу, три пута више.* — Тај ће му се уложак троструко повратити. *Том.*

трòструкòст, -ости ж *особина онога што је троструко.*

трòстручёње с *гл. им. од трострўчити (се).*

трòстручити, -ӣм несврш. *чинити троструким, повећавати, појачавати три пута, утростручавати.*

~ **се** *постајати три пута већи, утростручавати се.* — Опасност да се све изгуби и журба да се све добије — од тога се вријеме трострўчи. *Лал.*

трòтједнӣ, -ā, -ō (ијек.) *који има три тједна, три недеље, који траје три тједна, три недеље и сл., тронедељни.*

трòтл м нем. варв. *неспретан човек, шепртља; глупак, будала.* — Нисам ја тротл, драги мој, иако се чини да јесам. *Бег.*

тротлàрија ж *глупост, будалаштина. Бен. Рј.*

трòтласт, -а, -о *глупав, будаласт. Бен. Рј.*

тротòар, -ара м фр. *поплочан или асфалтиран пут за пешаке с обеју страна улице, мало изнад њеног нивоа, плочник (1).* — Трзао [је] кола уз ивичњак, насукао их два пута на тротоаре. *Сек.*

тротоàрина ж заст. *такса која се плаћала за коришћење тротоара.* — Један житељ Позоришне улице ... морао [је] да плати општини тротоарину што је метар дрва држао дан и по ... пред својим станом. *Пол. 1973.*

тротòарскӣ, -ā, -ō *који се односи на тротоар*: ~ ивичњак.

трòугао, -гла м **1.** мат. *део равни ограничен трима дужима*: равнострани ~, равнокраки ~, правоугли ~. **2.** фиг. *три особе, три фактора и сл.* — Цео број ... илуструје ... разне појаве наставе у троуглу — очеви, деца, школа. *Б 1959.* **3.** *троугаоник*: зидарски ~.

трòугаонӣ, -ā, -ō *троугли.* — [Повређену] подлактицу наместили у троугаону мараму. *Батут.*

трòугаоњак м *дрвена, метална или пластична справа у облику троугла за геометријско или техничко цртање и сл.* — Неимар [им] је ... мерио ... сваки час рад жутим лименим троугаоником. *Андр. И.*

трòугласт, -а, -о *који је у облику троугла, сличан троуглу, троугли.* — Гледао је стару госпођу троугласта лица камене боје. *Торб.*

трòуглат, -а, -о *троугли. Бен. Рј.*

трòуглац м *троугласт шешир; тророг.* — Бипи на каменити шешир троуглац. *Матош.*

трòуглӣ, -ā, -ō *који има облик троугла, трокутни.* — То је била мала троугла соба. *Чипл.*

трòфāзан, -зна, -зно ел. *који има три фазе (о струји); који је у вези са струјом од три фазе, подешен за такву струју*: ~ струја; ~ мотор, ~ трансформатор.

трòфӗј, -éја м грч. *предмет (непријатељева застава, оружје и сл.) који заплени победник у рату и који с гужи као доказ победе; предмет као спомен на ловачки успех (кожа, рогови или зуби животиње убијене у лову); знак победе на спортским такмичењима (пехар, медаља, заставица и сл.).* — Узели смо гордо у своје трофеје све твоје огњене заставе и маче. *Дуч.* Дворац је пространо ... ходници с ловачким трофејима на зиду. *Наз.*

трофе́ја ж *трофеј.* — Пред вратима већ стоји душманин овјенчан побједничким трофејама. *Нех.*

трòфӗјнӣ, -ā, -ō *који се односи на трофеје.* — Велики љубитељи трофеја долазе овамо у трофејни лов. *Пол. 1957.* Отпремљене су велике количине ... »трофејног материјала«. *ЕГ 2.*

трòха ж (дат. трȍхи; ген. мн. трȍхā) **1.** *мрва, трунка. Вук Рј.* **2.** *примеса, нанос, натруха.* — Угледамо ли да ... није без трохе ... ми га између се не трпимо. *Кур.*

трòхēј, -éја м грч. метр. *двосложна метричка стопа са наглашеним првим дугим слогом и ненаглашеним кратким другим.*

трòхēјскӣ, -ā, -ō *који се односи на трохеј, испеван у трохејима*: ~ стопа, трохејски стихови.

трохофо́ра ж грч. зоол. *облик ларви, личинки многих морских мекушаца и прстенастих глиста* trochophora. — Све те прилично различне хрпе животиња имају пливајућу личинку трохофору која их повезује у ширу цјелину. *Фин.*; *Терм. 4.*

трòцēван, -вна, -вно, ијек. трòцијеван *који има три цеви.*

трòцēвка, ијек. трòцијевка, ж (ген. мн. трòцевāкā и трòцēвкӣ) *пушка са три цеви.* — Наперио је троцијевку на Русију. *Неим.*

трòцēвци, ијек. трòцијевци, м мн. (јд. трòцевац, -ēвца, ијек. трòцјевац) зоол. *врста црвâ* Tricladida. *Бен. Рј.*

троцијев-, ек. троцев-.

троцкѝзам, -зма м пол. *политички правац у радничком покрету у СССР-у који се, као варијанта мењшевизма, непријатељски односи према марксизму-лењинизму (назван по идејном вођи Лаву Троцкоме).*

трòцкист(а) м *присталица и поборник троцкизма.* — У службу окупатору ступила је и биједна шачица троцкиста. *НК 1946.*

троцкѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на троцкизам и троцкисте.* — Везе с троцкистичким ... елементима ... повлачило је за собом искључивање из Партије. *Комун. 1951.*

трòчасо́ван и **трочàсо́ван,** -вна, -вно = тросатан.

трочетвр̀тӣнскӣ, -ā, -ō муз. *који траје три четвртине целе ноте*: ~ такт.

трòчлан, -а, -о *састављен од три члана, три повезана дела*: ~ породица, трочлани алгебарски израз, ~ глаголски облик.

трòшак, -шка м (мн. трòшкови) **а.** *издавање новца, издатак, расход.* — Вишеграђани [су] од давнина важили ... као људи лакомислени, склони уживањима и брзи на трошак. *Андр. И.* Има само бриге, неприлике и трошак. *Грг.* **б.** (обично у мн.) *износ новца утрошеног на нешто; количина утрошеног материјала и употребљене радне снаге (обично исказаних у новчаној вредности)*: селидбени трошкови, трошкови живота, трошкови производње. — Можда ће вам ово новца покрити један мали дио трошкова. *Креш.* **в.** *укупан износ за наручену храну и пиће, искоришћене услуге и сл., рачун.* — Ти немаш ништа плаћати. То је моје ... И извади те плати мејанцији трошак. *Вес.* **г.** *новац потребан за нешто; средства за живот.* — Овај дар изручио је ... својој снаси у име трошка за свадбено путовање. *Том.* Нестаде и трошка, хлеба давно нема. *Стан.*

Изр. бацити се, бацати се, да(ва)ти се у ~ *изложити се, излагати се великим издацима*; истер(ив)ати ~ (некоме) *изложити, излагати некога непотребним или претераним издацима*; на нечији ~, о нечијем трошку (у)чинити, (из)вршити нешто *на нечији рачун*; о једном трошку *истом приликом, уједно.*

трошàли прид. непром. покр. *који непромишљено и много троши, расипнички.* — Не радило се ништа, а трошали он човјек. *О-А.*

трòшан, -шна, -шно **1. а.** *који се лако мрви, ситни, осипа, сипак.* — Поред расцепа и пукотина стена је трошнија па је туда вода доста лако троши. *Жуј.* **б.** *који се једва може употребљавати, дотрајао, похабан, ислужен (о стварима); склон паду, рушеван (о згради и сл.).* — Угодна узрујаност бацила га [је] на трошни старински наслоњач. *Коз. Ј.* Стари трошни кућерци и појате, дивљина, заосталост. *Чол.* Спорна страћара је толико трошна да би се ускоро могла станарима срушити на главу. *Вј. 1970.* **2. а.** *који је на измаку животних снага, изнемогао, оронуо.* — Од веселог младића постаде трошан старац. *Јакш. Ђ.* **б.** *нежан, слаб (о здрављу).* — Трошнога здравља [био је] од детињства. *Скерл.* Иако трошна здравља ... доста [је] радио. *ВУС 1971.*

трòшāран, -рна, -рно *в. трошан. И-Б Рј.*

трошáрēње с *гл. им. од трошарити.*

трошàрина и **трошарѝна** ж *општинска одн. градска такса, дажбина на потрошну робу; зграда, место где се та такса наплаћује.* — Закони о порезима, царинама, трошаринама итд. вриједе све дотле док не буду укинути. *Мј. 1936.* Пред трошарином ... Никола заустави бицикл. *Бар.*

трошарѝнац, -нца м *службеник који наплаћује трошарину.* — Постао је трошаринац општине београдске. *Ман.*

трошàринскӣ и **трошàрӣнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на трошарину*: ~ службеник, ~ уред.

трошáрити, трòшāрӣм несврш. *трошкарити. Рј. А.*

трòшāрница ж *трошна, стара кућа.* — Ниједан клуб [омладински] из Земуна није минуле године био у новоградњи; већина их — у трошарницама од првог светског рата. *НИН 1972.*

трòшāсан, -сна, -сно *в. трошан. Р-К Реч.*

трòшāч, -áча м **1.** *потрошач, купац.* — Нимало [се] нису старали ... да олакшају

размену производа зближењем произвођача и трошача. *О 1875.* **2.** *трошаџија. Р-К Реч.*

трошàчица ж· *расипница, распикућа. Р-К Реч.*

трòшаџија и **трошàџија** м *онај који много и неразумно троши, расипник, распикућа.* — Био [је] ужасан трошаџија. *Сек.*

трòшаџӣ(ј)ка и **трошàџӣ(ј)ка** ж *женска особа трошаџија, расипница, распикућа. Р-К Реч.*

трòшӗње с *гл. им. од трошити (се).*

трòшилац, -иоца м *потрошач, купац.* — Положај трошиоца поправио се према положају власника. *Рад. Стј.*

трòшило с неол. *направа или апарат који троши погонско средство (гас, струју).* — [Приватни] инсталатери ... не пријављују повећање броја трошила, а изводе проширења плинских инсталација. *Вј. 1971.*

трòшити, -ӣм несврш. **1. а.** *издавати новац, чинити издатке.* — Ни великаши не смију трошити без рачуна. *Шен.* Лакомислено своју зараду ... троши. *Лапч.* **б.** *употребљавати потрошна добра, куповати.* — [Ту] се држи и продаје само она роба и руво што га троши сеоски свет. *Глиш.* **в.** пеј. *продавати, расипати, развлачити.* — Други му троше имутак. *М-И.* **2.** *мрвити, дробити, ситнити; ломити, уништавати нагризајући, крзајући; кварити.* — Поред расцепа и пукотина стена је трошнија, па је туда вода доста лако троши. *Жуј.* Троши врата тешком алчетином. *Бак. Реч.* **3.** *слабити, исцрпљивати, уништавати (снагу, здравље и сл.); губити (време).* — Видио [је] да ту воде нема — залуд троши и себе и људе. *Сиј.* Два консула ... су трошили своју снагу ... да један другом стављају на пут препреке. *Андр. И.* Ако се надате да ћете ви ту моћи нешто промијенити на ствари ... онда вас унапријед упозоравам да узалуд трошите вријеме. *Козарч.* **4.** *употребљавати (храну, пиће).* — Ми сјели за сто трошећи немилице остатке од синоћне вечере. *Пав.* Потајно пију вино ... али га отворено нико у касаби није точио ни трошио. *Андр. И.* **5.** необ. *удисати.* — Не бисмо ти ми данас трошили кужан ваздух по прљавим клупама кафанским. *Шапч.*

Изр. ~ језик, речи *говорити, причати (обично много);* ~ у ветар *расипати, губити узалуд, улудо.*

~ **се** *повр. према трошити (2, 3).* — Сапун и баба никако се нису трошили. *Вас.* Стерија се трошио и истрошио ... у даноноћном раду за хлеб. *Милис.* Улудо се трошно у одупирању новом начину живота. *Јел.* Малена војска се трошила, али су измучени остаци напрезали последњу снагу у борби противу моћне царевине. *Јак.*

трòшица ж **1.** *дем. од троха, мрвица.* — Да се уклоне трошице од прашине ... луче се сузе. *Батут.* **2.** (трòшицу — у прилошкој служби) *макар нешто мало, мрвицу.* — Да ми је трошицу да поспавам. *Сиј.*

Изр. ни трошице, ни трошицу *нимало, ни мрвице.* — Данас немам још ни трошице хране у тијелу. *Дук.*

трòшицӗ прил. *сасвим мало, нешто мало, мрвичак (2).* — Само је [болесник] узео трошице воде. *Вук Рј.*

трòшка ж *троха, мрва, мрвица.* — А ми без трошке 'леба заноћили. *Рад. Д.* Туда вода доста лако троши [стену] и трошке односи. *Жуј.*

трошкáрӗње с *гл. им. од трошкарити (се).* — Најновија директива о отварању вентила трошкарењу, неке је ... збунила. *Вј. 1972.*

трошкáрити, -ӣшкāрӣм несврш. *давати коме новац за ситне трошкове; трошкарити се.* В. пр. уз гл. им. трошкарење.

~ **се** *имати новца за (најчешће ситне) трошкове; мало трошити, с мало новца подмиривати своје потребе.* — Како је имао неколико завезаних гроша, он се трошкарио дан-два. *Срем.*

трòшкòвийк м *књига у коју се заводе, убележавају трошкови.* — Написао је ... на чист папир овај трошковник. *Новак.* Рачунски наредник ... је добио ... у бригадној канцеларији нови трошковник о снабдевању војске намирницама. *Вин.*

трòшнòст, -ости ж *стање, особина онога који је трошан, онога што је трошно.* — Остали дио Венеције ... својом трошношћу и рушевношћу у мени је ... остављао тако жалостив дојам. *Андр. Н.* Што се тиче Отоманске царевине, она је, поред своје трошности, била ... већа и јача од наше државе. *Јов. С.*

трòшчица ж *дем. од трошка.* — Свој лични живот до последње трошчице Гошић је уложио у стваралаштво и напретка позоришне уметности. *Поз. 1948.*

трӣ *в. трпови.*

трӣпавица ж зоол. *шарена дрхтуља, гњус (врста рибе)* Torpedo marmorata. *Финк.*

трӣпак, -пка, -пко (комп. трпкијӣ) **1.** *који је оштрог укуса, опор, резак.* — Грло му се стисло као да му је у устима комадић најтрпкије воћке. *Бег.* Уз јела од пернате дивљачи пријају црна вина ... која су мање трпка. *Вј. 1971.* **2.** *строг, крут, одбојан.* — Није ... чудо да јој се трпка нарав у таковој осамљености још веома снуждила. *Војн.* **3.** *мучан, тегобан; непријатан, неугодан.* — Живјети од својега духа трпко је стање. *Вј. 1973.* Видим како га боли да ми је трпку

ту истину морао рећи. *Маж. Ф.* **4.** *оштар, једак, заједљив.* — Она не схваћа ваше ... трпке шале, па је одмах увријеђена. *Ков. А.* На све те наше митинге гледао [сам] са интимном невјерицом ... и са незадрживим трпким подругивањем. *Кул.* **5.** *храпав, груб.* — Глас му одједном охрапавио, постао трпак. *Цар Е.*

тр̀панац, -āнца и **трпáнац,** -нца м *натрпаност, нагомиланост ствари или људи.* — Трпанац у соби, не може се човјек окренути. *Вук Рј.* Кад ето ти куће на кат ... и у њој читав трпанац. *Јурк.*

трпàнцук м тур. *коса (оруђе за кошење) која се може склопити и тако носити. Вук Рј.*

тр̀пање с *гл. им. од трпати (се).*

тр̀пати, -ām несврш. **1.** *стављати, бацати, гурати, гомилати без реда једно на друго.* — Жена је ... трпала неке ствари на гомилу и спремала се да направи завежљај. *Чол.* Намигнуо [је] и кћери, потпасујући се и трпајући на себе небројене огртаче. *Шимун.* **2. а.** *узимати много и без реда (о јелу).* — Дете све трпа у уста и све би хтело да једе. *Кнеж. Б.* Он се лакомо лати јела и стаде полагано трпати у себе. *Бен.* **б.** *брзо стављати, убацивати у нешто.* — Чим сам је опазио да долази у моју собу, ја сам одмах трпао моју цигару у уста. *Лаз. Л.* **3.** *затрпавати, засипати нечим.* — Мрцварим папир и — трпам бездану јаму. *Кам.*

Изр. ~ коме на леђа *оптерећивати кога; приписивати коме туђе грешке, преступе;* ~ све на (у) једну гомилу (у једну врећу) *сматрати једнаким, истим и оно што то у ствари није, што је различито.* — Прошла је сву Германију, па је трпала све Немце у једну гомилу. *Глиш.*; ~ свуда свој нос *мешати се у све, бити сувише радознао;* ~ у главу (у ухо) коме *честим понављањем убеђивати кога у што;* ~ у свој џеп *присвајати.*

~ **се** *гурати се где не треба, наметати се.* — Види ти нотарошевиће ...! Што се она трпа к младим људима?! *Ивак.* Тим баражом може се руководити и са суседног положаја, а не мора осматрач да се трпа у ту бомбашку гужву. *Јак.*

тр̀пеж м *трпљење, патња праћена стрпљењем.* — На судбину се неће никада потужити јер зна да ... »крпеж и трпеж пô свијета држи!« *Ков. А.* Опет је [мајка] ... много плакала. — Знам, дотрајао трпеж. *Сек.*

тр̀пежан, -жна, -жно и **трпè̀жљив,** -а, -о *који се односи на трпеж, који трпи нешто тегобно, тешко; стрпљив.* — Трпежан сељак ... на крижу правдања. *Божић.* Ej, ропски свете! куда ћу побећи с образа твога, с образа твога трпежљивога? *Кост. Л.*

тр̀пежњāк м *столњак.* — На крајевима бијелих трпежњака вишаху ружичасте чипке. *Мат.* Блистају од бијелости укућени ... трпежњаци. *Гор.*

тр̀пеза ж грч. **1.** *в. сто.* — Седоше сви заједно за трпезу. *Вес.* На њему [дворишту] су биле постављене двије камене трпезе. *Шег.* **2.** *јело; обед.* — Својом мајсторском ... кујном и трпезом стицао је непријатеље. *Срем.* У Хрватској киселе воде ... пјене на свакој бољој трпези. *Павл.* **3.** *в. даћа.* — Кад се покајнице врате с гробља, код куће покојникове даје се трпеза. *Вук.*

Изр. ~ од вражде покр. *в. крвно коло (уз коло, изр.). Вук Рј.*; часна ~ *сто у храму, у цркви, иза олтара.*

трпèзāр, -ара и **трпезáрац,** -рца м *онај који се брине око трпезе (који поставља, намешта трпезу, доноси јело и сл.).* — У касарнском кругу те прве вечери трпезарци су неколико пута полијевали земљу да се прашина не диже. *Вј. 1960*; *Вук Рј.*

трпезáрев, -а, -о = трпезаров *који припада трпезару.*

трпезàрија ж **а.** *просторија, соба у којој се једе, обедује, благоваоница.* — У засебној књажевој трпезарији трпеза је била окићена разним јеством. *В 1885.* На доручак, ручак и на вечеру скупљамо се у трпезарији. *Лаз. Л.* **б.** *намештај у таквој просторији. Свезн.*

трпезàријица ж *дем. од трпезарија.*

трпезàрн̄јскӣ, -ā, -ō *који се односи на трпезарију, који припада трпезарији:* ~ сто, ~ рубље, трпезаријске столице.

трпезáров, -а, -о = трпезарев.

трпèзāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на трпезаре, који припада трпезару.*

трпезáрчев, -а, -о *који припада трпезарцу.*

тр̀пезица ж *дем. од трпеза.*

тр̀пезнӣ, -ā, -ō *који се односи на трпезу.*

тр̀пезнӣк м *в. трпезар(ац). Р-К Реч.*

трпèљив, -а, -о **1.** *који може да трпи; толерантан; стрпљив.* — Судија Ристић, благородан створ, трпељива природа. *Сек.* У њој [држави] се испреплићу: модерни бизнис и трпељива сиротиња. *НИН 1970.* **2.** *који изражава стрпљивост, трпљење.* — Она се је болно, с трпељивим уснама смијешила ... шијући своје нове свадбене оправе. *Кос.*

трпèљиво прил. *на трпељив начин; толерантно; стрпљиво.* — Оштрицу овога прекора поднех трпељиво. *Нед.*

трпèљивōст, -ости ж *особина, стање онога који је трпељив; толерантност; стрпљивост.* — Устав је прогласио вјерску трпељивост. *ОП 1.* У браку мора бити темељ — трпељивост! *Петр. В.*

тр̀пети, -пӣм, ијек. тр̀пјети, (трп. прид. тр̀пен) несврш. **1. а.** *мучити се, подносити тешкоће, невоље, патити, страдати.* — Трпио [је] глад, зиму, издајство, изругивања. *Наз.* Десетине и стотине хиљада људи већ су трпеле муке у фашистичким ... логорима. *Марј. Ј.* **б.** *осећати морални, душевни бол, патњу због своје или туђе жалости, муке, несреће, патити.* — Због такове жене већ одавно невоље трпе! *М-И.* Сине ... Трпела сам — и праштам ти; трпео си — и опрости ми! *Вес.* **2.** (кога) (обично одрич.) *подносити кога (ко је непожељан).* — Снаху не трпи јер ју је син узео против њене воље. *ЛМС 1951.* Непријатељ нас није трпио. *Хорв.* **3.** (нешто) *подносити, сносити, издржавати нешто непријатно.* — Треба трпети оно што се не може спречити. *Грол.* Нећемо да трпимо таквих приговора. *Дук.* **4.** *имати штете, негативне последице; губити од своје вредности, значаја, утицаја.* — Мале хале Сајмишта још нису оспособљене за те сврхе [приредбе] ... и ... од тога трпи ниво самих приредби и сајмишни објекти. *Пол. 1958.* Трпимо губитке, а резултати никакви. *Вас.* **5.** *доживљавати, подносити негативне последице изазване утицајем кога или чега.* — Има још једно психичко стање при коме свесне функције трпе промене ... изазване вештачки: хипнотички сан или хипноза. *Псих.*

Изр. папир, хартија све трпи *в. уз папир (изр.).*

~ **се 1.** уз. повр. *подносити један другога.* **2.** *в. трпети (1а).* — Као спахија нешто приштедио и сада се некако трпио и мучио у миру. *О-А.* **3.** *в. стрпети се.* — Шта ћеш? Трпи се, ти си вредан момак ... све ћеш ти то накусурати. *Јакш. Ђ.*

Изр. трпен-спасен *стрпљивошћу, трпељивошћу често се постиже више него наглошћу, свађом.*

тр̀пија ж **1.** *трпљење, патња, страдање.* — Свет у овој нашој кући [болници] као и свугде ... трпија је. *Сек.* **2.** покр. *врста болести која изазива, побуђује нагон ка многом једењу.* — Кад трпија на душу напане, све молитве и сви мујезини не могу је са душе скинути. *Њег.*

тр̀пиказна ж ков. *онај који трпи, који стрпљиво подноси казну (без противљења, супротстављања).* — Жестоко се развика на неког измишљеног кривца, тр̀пиказну и несрећника каквих има у свакој војсци. *Лал.*

тр̀пило с ков. *направа за мучење.* — Мука је, моје дете! Није ласно ... мора се трпети док не пукну трпила. *Дом.* Осјети се одликаш Шимун ... у клупи као у трпилу, у ком је мучен тако да му бризга крв испод ноката. *Гор.*

тр̀пјетн, -пӣм, ек. тр̀пети.

тр̀пкав, -а, -о *који је мало трпак, трпкаст. Бак. Реч.*

тр̀пкаво прил. *на трпкав начин, помало трпко. Р-К Реч.*

тр̀пкавӧст, -ости ж *својство, стање онога који је трпкав, онога што је трпкаво.*

тр̀пкаст, -а, -о *трпкав.* — Дингач ... је наше чувено вино ... а својства су му: тамноцрвена боја ... пун окус, незнатно слаткаст, трпкаст. *Вј. 1973.*

тр̀пко прил. *на трпак начин, невесело, безвољно, мучно; љутито, јетко, строго.* — Трпко и мученички грицкајући јагоде ... дјед би стао да прича маломе. *Ћоп.* Ви још спавате, драги мој кумординер! — одсијечем трпко. *Ков. А.*

тр̀пковина ж бот. *в. жутика. Сим. Реч.*

тр̀пкӧст, -ости и **тр̀пкӧћа** ж *својство, стање онога што је трпко.* — [Вино] се свима успркос трпкости чини особито слатким. *Шен.* Мирку се од трпкоће стегнуше уста. *Михољ.*

тр̀пљѣње с *гл. им. од трпети (се) и трпјети (се).*

тр̀пљети (се), -пӣм (се) (ијек.) несврш. *в. трпети (се).* — Они ће сами устати на дахије јер се више трпљети не може. *Вук.*

тр̀пљив, -а, -о **а.** *трпељив.* — Доиста је добро да сваки од нас буде толико трпљив колико је могућно. *Кнеж. Б.* **б.** *који се може трпети, подношљив.* — Културна истина ... у нас је трпљива ако прија недотупавној културтрегерској већини. *Шим. С.*

тр̀пљиво прил. *на трпљив начин, с трпљењем, стрпљиво, истрајно.* — Дјевојка трпљиво ишчекиваше његов долазак и дан вјенчања. *Ћип.*

тр̀пљивӧст, -ости ж *особина, стање онога који је трпљив, трпељивост, стрпљивост, толерантност.* — Брат је мио које вјере био. Тиме сам рекао другу реч наше девизе: трпљивост. *Ћос. Б.*

тр̀пнӣ, -ā, -ō *в. пасиван.* — Нама је најстрашнији наук о неотпору против злу, трпно држање ... напрама злу. *Старч.* Они [обрасци] могу да потпомогну онај тајанствени прелаз од трпне спремности ка радном стварању. *Поп. Б.*

Изр. грам. ~ глаголски придев *глаголски облик који означава да је на некоме или нечему вршена или извршена глаголска радња;* ~ стање *пасив.*

тр̀пнӧст, -ости ж *в. трпња.* — Без трпности није ниједна створена монада. *Баз.*

тр̀пња ж *трпљење, патња, невоља; стрпљење.* — Послије толико мучања и трпњи накупило се у њој толико неизречених ћућења и мисли, које су сад хтјеле да

избију. *Шимун.* Стрп' се, дијете, пренаглићеш . . . — Зар моје трпње није доста још? *Кост. Л.*

трпови м мн. (јд. тр̏п, тр̀па) зоол. *разред бодљокожаца, морских животиња дугуљаста савитљива тела, на коме су ситне кречне плочице, бризгавци, морски краставци* Holothurioidea. *ЕЛЗ.*

трпу̏љина ж и м пеј. *онај који много једе (као да болује од трпиље), ждероња. Вук Рј.*

трпу̏њац, -њца м бот *в. мишинац. Сим. Реч.*

тр̏пӯт м бот. **1.** *в. мишинац. Сим. Реч.* **2.** *в. боквица (1). И.*

трпу̀тати, -ā̀м несврш. заст. *ићи, газити, табати.* — И неке ми посјекоше старце, не могаху путем трпутати, ни бјежати у гору зелену. *НП Вук.*

тр̏путац, -уца м бот. *в. боквица (1). Сим. Реч.*

тр̏с м (ређе ж) (мн. тр̏сови, ређе тр̏си) бот. **1.** *в. чокот; винова лоза.* — Избија лоза, соче здраве трси. *Шант.* Дворишт̏е бијаше . . . наткривено старим трсом. *Михољ.* **2.** *в. трска. Сим. Реч.*

тр̏сат, -а, -о *в. трснат. Р-К Реч.*

тр̏сати се, -ā̀м се несврш. *постајати чврст, једар, пун.* — Добро [му] и лијепо родило! У дну му се бусало, у сриједи трсало, на врху класало! *Вук.*

тр̏сато прил. *чврсто, једро, пуно.* — И све нам никло бусато, на сриједи расло трсато. *Наз.*

тр̏синьāк м *трсје (2).* — Највише се, сем у рату, проспе човечје крви кад се запарложен трсињак тр̏си: шикти тада крв из прстију и длановa. *Рад. Д.*

тр̏сити, -и̏м сврш. **1.** *завршити.* — Како би се овај белај могā о мањојзи трсит главобољи? *Њег.* Хоће ли [вијећа] нагодбеним начином да се међашне размирице трсе? *Павл.* **2. а.** *в. трсити се (2).* — Изгубили смо на брашну . . . мор'о сам га продават' будзашто, само да га трсим. *Ћор.* **б.** *потрошити.* — Надоће јесен и затече их истрошене и отанчане; трсише брзо оно што су имали, а зараде ниоткуда. *Ћип.*

Изр. ~ с врâта *в. скинути с врата (уз врат изр.).*

~ **се 1.** (и несврш.) *(по)бринути се, (по)трудити се, (по)старати (се).* — Повијен над вређом, он се трсио да му посао буде ваљано обављен. *Бан.* Боре се и трсе да у границама даних могућности учине што више. *Вј. 1970.* **2.** *отарасити се, решити се.* — Она се тргну — руке отраг пружи, да напасника невјерног се трси. *Бег.*

тр̏сити, тр̏сӣм несврш. необ. *брати, сећи трс.* В. пр. уз трсињак.

тр̏сје с **1.** *зб. им. од трс.* — Међу трсјем воћке сваке руке. *Јурк.* Она [кретања ветрова] се најбоље распознају поред ртова . . . по лелујању . . . биљака, трсја и ресе. *Дед. Ј.* **2.** *место, земљиште обрасло трсом, тршчак. Деан. Рј.* **3.** покр. *виноград.* — И дође јесен, дође берба доба. Свуд трсјем зричак зричку се озива. *Марк. Ф.; Вук Рј.*

тр̏ска и **тр̏ска** ж бот. *висока вишегодишња биљка из пор. трава, чије се шупље стабло употребљава у грађевинарству за покривање кровова и др.* Phragmites communis. *Терм. 3.*

Изр. бот. бамбусова ~ *в. трсковача (1);* италијанска ~ *биљка из пор. трава* Arundo donax; мирисава ~ *в. иђирот;* шећерна ~ *биљка из пор. трава, која расте у тропским и суптропским крајевима, а из њеног стабла се добива шећер* Saccharum officinarum; шпанска ~ *биљка из пор. палми, која се употребљава у плетарству, за прављење штапова и сл.* Calamus rotang.

тр̏скан, -а, -о *трсков.* — Пси поново навалише скачући преко трсканих фотеља и терасе. *Ћос. Б.*

тр̏скāр, -а́ра м *тршчак.* — Крио се [дивљи вепар] у трскарима и тешко пролазном густишу у поплављеном подручју покрај Дунава. *Б 1958.*

тр̏скара ж *колиба, кућица од трске.* — Играју [се] поред топлих шпорета, праве бунаре од кукурузових шишарака и трскаре за сенице и креје. *Ћос. Д.*

тр̏сков, -а, -о *који је од трске, направљен од трске.* — Гледала [га је] како иде, поштапајући се трсковим штапом. *Јакш. Ђ.*

тр̏сковāк, -а и **трскòвāк,** -а́ка м *трсковац (2).* — Отац дохвати штап трсковак . . . па ме стаде . . . бити. *Срем.*

тр̏сковац, -о̄вца м **1.** бот. *в. трсковача (1). Сим. Реч.* **2.** *штап од трске.* — Трсковцем по голом треба њега. *Маш.* Бије трсковцем по длановима. *Чол.*

тр̏сковача ж **1.** бот. *врста тропске трске из пор. трава, бамбус* Bambusa arundinacea. *Сим. Реч.* **2.** *трсковац (2).* — Избушио он трсковачу и зашиљио је. *Вел.* Узе трсковачу од команданта . . . па распали њоме по . . . столу. *Вин.*

тр̏сьика ж бот. *в. трска. Сим. Реч.*

тр̏снат, -а, -о *крупан, стасит, плећат, јак, чврст.* — Виде се чељад, трсната и здрава, ко тврда стабла на хрбату горе. *Шант.*

тр̏сӣ, -ā̀, -ṑ и **тр̏сов,** -а, -о *који се односи на трс, који припада трсу.*

Изр. ~ ушенац (уш, ваш) зоол. *в. филоксера, ваш, уш на лишћу и корењу винове лозе.* — Лозу ... је полако али сигурно подгризао трсни ушенац. *Кос.*

трсоточ м зоол. *врста инсекта, кукца* Rhynchites betuleti. *Бен. Рј.*

трст ж бот. *в. трска.* — Ногоступ води к рибњаку ... што ... вири из трсти, шаша. *Марк. Ф.*

трстáш, -áша м зоол. *инсекат, кукац чије ларве живе на корењу водених биљака* Donacia. *Бен. Рј.*

трстен, -а, -о *в. трсков. Деан. Рј.*

трстéњак, -ика м *в. тршчак. Прав.*

трстењáк, -áка м **1.** зоол. *врста птице. Деан. Рј.* **2.** мн. *в. трска.* — Ни тавана није било, него горе на гредама стари трстењаци да не зја празнина крова. *Кал.*

Изр. зоол. велики ~ *врста птице из пор. грмуша која живи у тршчацима* Accrocephalus arundinaceus. *ЕЛЗ.*; ~ рогожар Accrocephalus schoenobaenus. *И.*; ~ славић Locustella luscinioides. *Деан. Рј.*

трстиje с зб. *в. тршће. Р-К Реч.*

трстúк, -ика м *тршчак.* — Из далекога трстика одзиваше се ... вучји урлик. *Кнеж. Л.* Вјетар ... нагло прохуји преко густа трстика. *Шов.*

трстика ж бот. **1.** *биљка* Chaerophyllum *из пор. штитара.* **2.** *в. италијанска трска (уз трска, изр.).* **3.** *в. рдобрадица* Dactylis glomerata. **4.** *в. трска.* **5.** *в. токавица* Typhoides arundinacea. *Сим. Реч.*

Изр. бот. велика шарена ~ *биљка* Chaerophyllum bulbosum *из пор. штитара*; водена ~ *в. трска*; мирисна ~ *в. иђирот*; сладорна ~ *в. шећерна трска (уз трска, изр.). Сим. Реч.*

трстиков, -а, -о *који је од трстике.* — Извади некакву чудновату трстикову свиралу. *Креш.*

трстина ж бот. **1.** *в. трска.* **2.** *в. шпанска трска (уз трска, изр.).* **3.** *в. кáна (2). Сим. Реч.*

трстичан, -чна, -чно *трстиков.* — Он држи дугу трстичну пецаљку. *Божић.*

трт узв. у изразима: нема ту ~ -мрт *нема изговора, врдања, извлачења, избегавања (правог одговора, истине, обавезе и сл.). Вук Рј.*; ~ -мрт *в. туц-муц (уз муц, изр.). И.*

трта ж бот. *в. павит* Clematis vitalba. — Успињу се попут валова брежуљци ... сви обраштени винском тртом. *Ков. А.*

трták и **тртак,** -тка м зоол. покр. *в. цариħ, мала птица певачица из пор. грмуша* Troglodytes troglodytes. — Тртак јој се приближи и цијукне као миш. *Божић.*

тртаст, -а, -о *који има избочен, испупчен, уздигнут задњи део трупа (обично због гојазности).* — Кроз двориште [су] протрчали жандарми, неколико тртастих Немаца. *Вучо.*

тртати, -áм несврш. *тетурати, трáпати, тумарати.* — Ти трташ, главињаш, посрћеш. *Прер.* Није било никакве стазице па су тртали по кршу и грмљу. *Тип.*

тртé-мртé узв. *в. нема ту трт-мрт (уз трт, изр.).* — Ми треба ово да изнесемо до врха. Нема живети и нема трте-мрте док се не изнесе ствар до крајње чуке. *Дав.*

тртењáк м зоол. *в. тр̀тица. Бен. Рј.*

трти, трéм и тáрēм (имп. тàри; прил. сад. тáрући; р. прид. трò, трлà, трлò; трп. прид. трт, -а, -о и трвен, -ена, -ено) несврш. **1.** *трљати; масирати.* — Требало [је] два сува дрвета ... једно о друго трти. *Жуј.* Извадивши ... рупчић почне она трти њиме мужев прслук. *Крањч. Стј.* **2.** *стругати, мрвити, ситнити.* — Под нос [ми] рена тре. *Змај.* Кидала [је] лимуново лишће, трла га прстима. *Петр. В.* **3.** *брисати.* — Љубомир јој ... помагаше трти чаше и савијати убрусе. *Шапч.* Стаде ... трти зној и сукати дебели брк. *Ков. А.* **4.** фиг. *уништавати; мучити, ситнити.* — Немој залуд здравља трти. *Прер.* Ни онда није Стана беспослена седела, али је бриге нису трле. *Шуб.* **5.** *газити:* ~ усев. *Вук Рј.* **6.** *набијати, млатити, трлити (лан, конопљу). Вук Рј.* **7.** *в. врећи. Вук Рј.*

Изр. трла баба лан да јој прође дан *в. уз баба*[1] *(изр.)*; ~ главу *в. уз глава (изр.)*; ~ руке *в. уз рука (изр.).*

~ **се 1. а.** *трљати се; масирати се. Р-К Реч.* **б.** уз. повр. *трљати се један о другог, једно о друго.* — Осети да један од коњаника наилази на њега тако силно да се чак и коњи почињу трти боковима. *Кнеж. Л.* Нек раоник почне сијеват о бразду се таруħ. *Марет.* **2.** фиг. уз. повр. *гложити се, препирати се, свађати се, прегонити се.* — Руку мећем у ватру да ħе се и после четири стотине година наши прапраунуци исто овако да тру ... и један другом ħе одгризати нос. *Богдан.* **3.** *трошити се, нестајати, губити се, ишчезавати.* — Како се под притиском таре и сипи угљевље са огорјеле унутрице. *Лал.* Као стари новац снага нам се таре. *Стан.* **4.** необ. *бринути се, узнемиравати се.* — Ал' се он није много тро за своју будућност. *Ат.*

тр̀тити се, тр̀тим се несврш. *трћити се.* — Зграбише се у коштац ... Дахтали су ... узмицали и тртили се, док не падоше на земљу. *Топ.*

тр̀тица ж зоол. *врста инсекта* Corgophilus. *Бен. Рј.*

тр̀тица ж анат. *задњи део тела перади и птица, који чине закржљали репни пршљенови, на коме расте перје; задњи, доњи део кичме код човека* uropygium, соссух. — Код

болесника који дуго логом леже, поједу се или орањаве они делови тела на којима оно нарочито почива, као пете, крстине, тртица. *Батут.*

тр̏тиче, -ета с бот. *црвено смиље* Gomphrena globosa. *Сим. Реч.*

тр̏тичина ж *аугм. и пеј. од тртица.*

тр̏тичица ж *дем. и хип. од тртица.*

тр̏тичнӣ, -ā, -ō *који се односи на тртицу, који припада тртици:* ~ кост, ~ жлезда, ~ пршљенови.

тр̏тичњача ж анат. *тртична кост* os coccygis (coccygeum). *Р-К Реч.*

тр̏ткати се, -ā̄м се несврш. дем. *трћити се*; фиг. *оклевати.* — Четири бугарска ескадрона наступају, а он [командир] се још тртка тамо. Трчи и извести га нека одмах отвори ватру. *Јак.*

тр̏тљā̄ње с *гл. им. од тртљати.*

тр̏тљати, -ā̄м несврш. пеј. *говорити много о чему безначајном, брбљати, блебетати.* — Не тртљај којешта, јер од таквог говора нико нема вајде. *Рад. Д.* Сава [је] почео да тртља такве ... будалаштине да је дјед само уздахнуо. *Ћоп.*

тр̏то, -а и -ē, **тр̏тов,** -а и **тр̏тӧв,** -ӧва м пеј. *дебео и незграпан човек (обично са великом, дебелом задњицом); клипан, шмокљан, суклата.* — Говорио сам ја с министрима. То су ... тртови кӧ и ми. *Вас.*

тр̀товина ж бот. *в. виљага (1а). Сим. Реч.*

тр̀тӧвчина ж и м *аугм. од трто(в).*

тр̏тол м бот. **1.** *в. павит. Сим. Реч.* **2.** *в. чичока. И.*

тр̏тоња м *трто(в).* — Ваљало [је] показати шта вреди српски жандарм и како он зна, кад хоће, да врши службу, боље но иједан швапски тртоња. *Дав.*

тр̏тор м бот. *тртол. Сим. Реч.*

тр̏тоснути, -ӣм несврш. *тртљати. Вук Рј.*

тр̏тошӗње с *гл. им. од тртосити.*

тр̏тӯнчица ж бот. *црвено смиље* Gomphrena globosa. *Сим. Реч.*

тр̏тур м бот. *тртол. Сим. Реч.*

тр̏ћӗње с *гл. им. од трћити се.*

тр̏ћи, тр̏гнēм сврш. = тргнути.

тр̏ћити се, тр̏ћӣм се несврш. *издизати, истурати задњицу*; фиг. *шепурити се, охолити се.* — Где је онај што се ту тр̏ћио? *Чол.*

тр̏ћка ж зоол. *в. лиска*[3]. *Р-К Реч.*

тру́ба ж **1.** *врста лименог дувачког инструмента са савијеном цеви и писком у који се дува.* — Труба је свирала збор. *Јак.* фиг. Он [Крањчевић] не бијаше труба једне, него свих хрватских опозиција. *Матош.* **2.** *направа на аутомобилима за давање звучних сигнала.* — Лупе лакирана врата̄шца, зазвучи узбудљива медицинска труба и аутомобил однесе поткра̄ја ... у његове нове земље. *Крањч. Стј.* **3.** *велики свитак, ролна (платна, тканине); свитак, смотуљак уопште.* — Отвара своје сандуке у којима беху велике трубе платна. *Вас.* У бисагама бијељеле су се двије трубе сукна. *Сиј.* У чистој собици, претрпаној трубама омотача, калемима телефонске жице и другим војним материјалом, Штолман је дуго говорио с политкомом. *Моск.* **4.** *оно што подсећа на поменути музички инструменат.* — Намјести пред уста трубу од длана и опет закричи: »Газда! Ој, газда!« *Донч.* **5.** *извучена жица, пређа на ткачком разбоју.* — Доведи ми дугонокту другу да прокопа на вратилу трубу. *НП Вук.*

Изр. јерихонска ~ *в. уз јерихонски (изр.)*; није важно шта се у трубу дува, пуше него шта из ње излази *важнија су дела него речи и празна обећања*; ушна ~ анат. *танка цевчица која спаја дупљу носа и ждрело* tuba Eustahii.

трубадӯр, -у́ра м фр. *лирски средњовековни провансалски песник-певач у Француској који је опевао идеализовану витешку љубав*; фиг. *љубавни, заљубљени песник (који велича, глорификује жене).* — Увијек трубадур пред краљевном клечи. *Домј.* На г. Петковића је утицао и други један, њему сличан модернист ... усхићени трубадур »журова«. *Скерл.*

трубаду́рев и **трубаду́ров,** -а, -о *који припада трубадуру.*

трубадӯрскӣ, -ā, -ō *који се односи на трубадуре:* ~ поезија, ~ лирика.

трубаду́рство с *особина, својство трубадура, извештачена сентименталност.* — У Матици за 1866. омладинац Тома Недељковић удара на лажно трубадурство. *Скерл.*

трубӑ̀љка ж покр. *фрула, свирала од липове или лескове коре.* — Чобани [у Лици] сврну са подебела липића или лијеске кору, па направе свиралу, у коју трубе и коју зову трубаљиком. *И-Б Рј.*

трӯбӑ̄лька ж бот. **а.** *биљка из пор. штитарки* Angelica Pančići. **б.** *биљка из пор. штитарки* Angelica silvestris. *Сим. Реч.*

трӯбаст, -а, -о *који има облик трубе.* — Преварићете се [докторе], па ћете, уместо лиром, засвирати том вашом трубастом справицом. *Рад. Д.*

трӯбач, -а́ча м *онај који труби, свирач у трубу.* — Италијански трубач са куле ... изводио је мелодију повечерја. *Јак.*

трӯбача ж бот. *врста јестиве гљиве* Craterellus cornucopioides. *Свезн.*

трубач̏ев, -а, -о *који припада трубачу.*

трубӑ̀чица ж *женска особа трубач.* — фиг. Хисторија? ... Јавља се и као трубачица,

увијек спремна да затруби у славу својих љубимаца. *Крл.*

трȕбачкӣ, -ā, -ō *који се односи на трубаче*

трȕбељ м бот. *в. трубаљка (б). Сим. Реч.*

трубе̏љика ж бот. **1.** *вишегодишња зељаста биљка из пор. штитарки, која расте на мочварном земљишту, а садржи јак отров и етарска уља* Cicuta virosa. *Терм. 3.* **2.** *в. крбуљица (2). Сим. Реч.* **3.** *в. кукута. Сим. Реч.*

трȕбен м бот. *в. тумбео. Деан. Рј.*

трубе̏нтāш, -а́ша м *в. трубач.* — Дружба . . . би изненадила . . . којом новом мелодијом, пренесеном . . . најчешће . . . од трубенташа. *Ков. А.*

трубе̏нтица ж бот. *в. јаглика. Бен. Рј.*

трубе̏сāње с *гл. им. од трубесати.* — Онда и ми сви други [магарци] заревасмо за њим да се је небо орило од нашега трубесања. *Дук.*

трубе̏сати, -ām несврш. *трубетати.* В. пр. уз гл. им. трубесање.

трубе̏тāње с *гл. им. од трубетати.*

трубе̏тати, -ām несврш. *трубити (обично испрекидано и нескладно, нехармонично); одавати звук сличан испрекиданом звуку трубе.* — Смјешкао [се] изазовно . . . што гранате тако глупо и бесциљно трубетају брдима. *Пол. 1958.*

трȕбило с пеј. **1.** *в. труба.* — Јавио се власник богоугодног трубила, то јест магарца. *Мар.* **2.** *брбљивац, блебетало (који разноси гласине, оговара друге и сл.).* — Гамад лаје по улицама. А тко? Пијана Шафранићка трубило свјетско. *Шен.* Хрватска не треба . . . малограђанска трубила . . . мрачњаке и песимисте. *Вј. 1971.*

трȕбин, -а, -о *који припада труби, који потиче од трубе.* — Кроз тамно вече зајечa труба . . . Чинило ти се да у томе трубину гласу чујем неку превековну клетву. *Јакш. Ђ.*

трȕбити, -ӣм несврш. **1. а.** *дувати, свирати у трубу; давати звучне сигнале трубом (аутомобилском).* — Поезија није ни предикаоница ни говорница, њен задатак није ни да звижди ни да труби. *Скерл.* Каква су то била дивна времена за нас возаче, звониш, трубиш . . . а све без страха да ће те милиционар казнити. *ВУС 1971.* **б.** *свирати уопште на неки дувачки инструменат или сличну направу.* — Не труби црни Нико у вражји рог. *Шен.* **в.** *одавати, производити звук сличан звуку трубе.* — [Оџаци] не свирају као све локомотиве, већ трубе промукло као лађе. *Ћос. Б.* Извади свој . . . рубац и узе затакнув у њ свој дебели нос трубити. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *разносити, ширити гласине, сензационалне вести.* — Рат је неизбежан! . . . Србија мора ратовати! . . . Тако трубише наше и стране новине. *Јакш. Ђ.* Имаде већ више од три мјесеца што трубите . . . да је Домаћински криминалан тип. *Крл.* **б.** *позивати; говорити (обично понављајући нешто више пута).* — Хитлеровци, стреласти крсташи . . . недићевци . . . трубе на узбуну . . . вриште као кликуше. *Зог.* Још имаду ти наши родољуби образа да трубе народу на сва уста о свом родољубљу. *Бал.* **3.** фиг. (обично са придевом »празан«) *бити празан, зјапити, зврјати (празан).* — [Џамија] ти сама празна труби. *НП Вук.*

трȕбица ж **1.** *дем. од труба.* — Кад га нетко дирне, савије се оног тренутка у трубицу. *Финк.* **2.** бот. *в. петуница. Сим. Реч.* **3.** зоол. *савитљиви језичак којим лептири сисају сок цвећа. Бак. Реч.*

трȕбла ж покр. *в. труба (3):* ~ платна. *Вук Рј.*

трȕбља и **трȕбља** ж *в. труба (1).* — Сутрадан рано . . . зајечаше бојне трубље. *Наз.* На путањи блатној непознат смо странац, наш хор слаб је њине трубље да замени. *Бој.*

трȕбљāј м *знак, звук трубе.* — Гласан трубљај пред двором пробуди посланике. *Шен.*

трȕбљāње с *гл. им. од трубљати.* — Торњар омишки озва се са висине торња свога јаким веселим трубљањем. *Шен.*

трȕбљаст, -а, -о *в. трубаст.* — С ужитком сркућу медну садржину трубљастих латица. *Гор.*

трȕбљати, -ām несврш. покр. *в. трубити.* В. пр. уз гл. им. трубљање.

трȕбљāч, -а́ча и **трȕбљāш,** -а́ша м *трубач.* — На сваком лицу, од Денисова до трубљача, показала се око уста . . . заједничка црта борбе. *Крањч. Стј.* Сватови . . . и трубљаши узели силно трубити. *Бал.*

трȕбљёње с *гл. им. од трубити.*

трȕбнӣ, -ā, -ō *који се односи на трубу, који потиче од трубе.* — Командант дивизије . . . даде трубни знак . . . »Прекини паљбу!« *Лаз. М.* Па се брујање чује кô глас испрекидан трубни. *Марет.*

трȕбња ж *трубњава; прасак, праска, тресак. Вук Рј.*

трȕбњава ж *звук који одаје труба, трубљење, бубњање.* — Чуо је муклу трубњаву у ушима. *Божић.*

трȕвēр, -ера м фр. *трубадур.* — У периоду стварања епике главни су фактори певачи стваралоци . . . код Француза трувери, код нас гуслари. *Ђурић.*

трȕга ж нем. покр. *мртвачки сандук, одар.* — Иза труге пође големо мноштво жена, стараца, мужева. *Гор.*

трȗд[1], тру́да м **1. а.** *напор који се чини при вршењу неког физичког или умног рада.* — [Отац] није жалио ни труда ни новаца да васпита своје дете. *Лаз. Л.* У јесени се скупљају плодови труда. *Кал.* **б.** *плод, резултат рада.* — Погледује . . . како вода носи људски труд и муку. *Радул.* **2.** *књижевни рад, књижевно дело.* — Писац је овим својим трудом . . . хтео да покаже »како је српски језик **такав да** он може да дâ најбољи превод Дантеовог ремек-дела«. *Цар М.* **3. а.** *тешкоћа.* — С трудом гази дубоки снијег. *Шимун.* **б.** *умор, замор.* — Ноћ би знала да скрије бриге и дана труд. *Домј.* **в.** мн. *порођајни болови.* — Јелка опет леже у постељу и домало наступе трудови порођаја. *Тип.*

трȗд[2] м (ређе ж) бот. *врста гљиве из пор.* Polyporaceae *која живи као паразит на стаблу дрвећа, а просушена употребљава се за паљење ватре кресивом, огњилом* Polyporus fomentarius *и* P. igniarius. — Кресао [је] чакмак о кремен и са нежношћу држао запаљен труд међу прстима. *Андр. И.* Креше огњилом кремен да задими труд. *Божић.* Извади . . . кресиво и стаде кресати, а кад се труд запалила . . . Циганка му додаде . . . сува сена. *Јакш. Ђ.*

трȗдан, -дна, -дно **1.** *обузет умором, уморан.* — Падај, тело, па с' одмори . . . тако путник трудан рече. *Радич.* Протегнут ће трудне кости на клупи од чворава дрва. *Михољ.* **2.** *који задаје труда, који умара, тежак, мучан.* — Поучи [га] . . . како ће у трудном раду постићи оно што жели. *Панч.* Био [је] непрестано под теретом трудних мисли. *Новак.*

трȗдахан, -хна, -хно дем. песн. *трудан.* — Ту је Косто почињуо санка трудахна. *НП Вук.*

трȗдба ж *труд, рад.* — Кадри [су] радити . . . тежак рад, зарађивати трудбом новце. *Глиш.* Поготову ћути ту печал тко се у такву трудбу упустио. *Шим. С.*

трȗдбеник и **трȗдбенȉк** м *онај који се труди, ради, радник.* — О хидрогиганту Маврову . . . данас са гордошћу говоре сви трудбеници македонских градова и села. *Пол. 1950.* Нека и рад ових трудбеника не буде неспоменут. *Баз.*

трȗдбеница и **трȗдбеница** ж *женска особа трудбеник.* — Паћеница [је] и трудбеница од првог дана свога вјенчања. *Бег.*

трȗдбеничкӣ и **трȗдбеничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на трудбенике и трудбенице.* — Народна скупштина доноси закон о трудбеничком управљању привредом. *Ант. Л.* Гледао сам њихова груба трудбеничка лица. *Дед. В.*

трȗд-гљȉва ж бот. *в.* *труд*[2] Polyporus fomentarius. *Р-К Реч.*

трȗдити, трȗдӣм (импф. трȗђāх) несврш. **1.** *задавати коме труд, чинити да се неко труди, замарати.* — Ти спаде, куме, с ногу; а баш те, вала, много и трудимо! *Срем.* Труде чељусти на тврдом залогају. *Кал.* **2.** *в. трудити се (1).* — Стоји ријеч: не кради, него труди, ради. *Уј.* Па прегни. Кад трудиш да имаш нешто од тога. *Радул.*

~ **се 1.** *улагати труд; напрезати се; настојати, старати се.* — Изнад снаге . . . трудио се помажући и бранећи народ. *Бен.* Зари главу у кожни јастук . . . трудећи се да заспи. *Мил. В.* **2.** покр. *порађати се.* — Ту подлогу да уметне у своју обућу, па и њу да носи до порођаја. Кад се буде трудила, да то све повади. *Вас.*

трȗдна прид. у ж. роду *која је у другом стању, бременита (о жени).* — На врата од механе изађе једна трудна жена. *Лаз. Л.* Недавно се оженио и жена му је трудна. *Крл.*

трȗдница ж **1.** *трудна, бременита жена.* — Чим нека трудница добије порођајне болове, жене зову њу, учитељицу, у помоћ. *Пол. 1958.* **2.** (у придевској служби) *која је трудна, бременита.* — Витаминима мора бити богата храна коју узимају дјеца . . . жене труднице. *НЧ.*

трȗдно прил. *с трудом, с муком, мучно, тешко.* — Трудно је жвакао, истежући катkада врат да прогута . . . залогај. *Кал.* Из грмена великога лафу трудно изаћ није. *Њег.*

трудно̀ћа ж *стање у коме се налази трȗдна жена, бременитост.* — Коштано се ткиво почиње развијати код човјечијег заметка у трећем мјесецу трудноће. *НЧ.* Тек у трећој години . . . затрудње невјеста изненада. Ослаби је . . . више ненадана радост него трудноћа. *Андр. И.*

трȗдња ж заст. *труд, напор.* — Примјером својим бодре нас да нам трудња и напор не јења. *Прер.*

трȗдњача ж бот. *в.* *труд*[2] Polyporus fomentarius. *Сим. Реч.*

трȗдов, -а, -о *који се односи на труд*[2].

трȗдодāн м рус. *радни дан.* — Колхозник . . . добива плаћу по трудодану. *Бар.* Хладне . . . бројке . . . покушаће да утврде колико је ту утрошено трудодана . . . и челика. *КН 1958.*

трудољȗбац, -у́пца м *онај који воли труд, рад.* — Нема већ редовникā старога кова, песника, трудољубаца и штедника. *Љуб.*

трудољȗбив, -а, -о *вредан, марљив, радан.* — Као ђак био је трудољубив. *Јов. С.* Трудољубиво . . . римскó сељаштво бавило [се] земљорадњом и сточарством. *Пов. 1.*

трудољȗбивṑст, -ости ж *особина, својство онога који је трудољубив, вредноћа,*

марљивост. — Имао је ону трудољубивост ... која се види код наших сељачких синова кад се баце на науку. *Јов. С.*

тру́ђе̏ње с *гл. им. од трудити (се).*

тру̏ковати, -кујём несврш. нем. варв. *штампати, тискати*; исп. друкати. — Све неке псовке му прво долазе на памет, које ... не може труковати у новинама. *Срем.*

тру̏к-сѝстём, -е́ма м енгл. *систем исплаћивања радника у натури, производима фабрике у којој радник ради, место готовим новцем.* — Исплата тантузима, признаницама и упутницама је систем исплате у натури или такозвани трук-систем. *Лапч.*

трула́дак, -а́тка (мн. трула́ци, ген. тру̀ла̄да̄ка̄) и **тру̀ла̄к,** -а́ка м **а.** *комад трула дрвета. Р-К Реч.* **б.** *труо, гњио плод (јабуке, кромпира и сл.).* — Ето, кромпир се не држи, тикве још мање: провереш, одвојиш трулаке, а оне за ноћ натруле онолико. *Рад. Д.*

тру́леж м и ж **1. а.** *оно што је труло, гњило; трули предмети.* — Гавранови ... чекају час да их смрт почасти трулежом. *Уск.* Тијело ... ће ... изједати ... црви, који воле гњилеж и трулеж. *Мишк.* **б.** *прашина, прах трулог дрвета.* — Прозори су мртво одсијевали под тањушном навлаком прашине, уз прошће се пела мрка трулеж и хладна маховина. *Ћоп.* **2. а.** *распадање, труљење, гњиљење.* — Онда се из те нечистоће почну развијати гасови трулежи и гњиљења. *Батут.* **б.** *стање онога што је труло, трулост, гњилеж.* — Морско дно ... састављено [је] из слојева органских материја у стању трулежа. *Петр. М.* **3.** фиг. *морални друштвени пад.* — Овај трулеж у друштву продаје се за паре свакој реакцији. *Марк. Св.* Садањи свијет са својом трулежи није за мене. *Јурк.* **4.** бот. у изразима: бела ~, зелена ~, црвена ~, црна ~, горка ~, гусенична ~ итд. *врста гљивица које паразитирају на разним деловима и плодовима биљака. Сим. Реч.*

тру́лежнӣ, -ā, -ō *који се односи на трулеж; који проузрокује трулеж, трулост*: трулежне клице. *Бак. Реч.* Оборила јој чама к земљи гране ... Па пресипа се, стреса ... На купљенац, пасјачу, на трулежну рупачу. *Кош.*

тру́лежница ж **1.** бот. *врста гљиве* Dematophora necatrix. *Р-К Реч.* **2.** *болест жила, корена воћака и шумског дрвећа која изазива труљење корена и надземног дела дрвета. Свезн.*

тру̏лети, -лӣм, ијек. тру̀љети, несврш. *в. трулити.*

трули̏на ж *трулеж (1—3).* — Обилазио [је] тријем, бојећи се да вјетар не понесе откле жеравак и не нанесе га на трулину. *Мат.* Кућа Мана Вуколића црњаше се као авет ... а задах трулине и измета запахну од ње. *Лал.*

тру̏лити, -ӣм (ек. и ијек.) несврш. = трунути *постајати труо, кварити се због органског распадања, гњи(ле)ти.* — По земљи је трулило бледо лањско лишће. *Уск.* фиг. Вијетнамска авантура није само бунар без дна за јавне финанције, већ је то и рак који поткопава друштво чинећи да трули све чега се дотакне. *Вј. 1971.*

тру̏лӣште с необ. *место где нешто трули, распада се.* — Морам ићи да их видим како леже на трулишту. *Змај.*

тру̏ло[1] с грч. покр. *кубе, купола, свод.* — Спиље над којима кубе, трула и сводови савили се. *Наз.*

тру̏ло[2] прил. *на труо начин, као нешто што је у стању труљења, распадања; мукло, потмуло.* — Човјек гурне врхом чизме поугљењелу греду; она напијена водом труло одјекне. *Донч.* Врата прво завише цијуком, а затим лупнуше уз довратак, сухо и труло. *Сиј.*

тру̏ловина ж *оно што је труло, труло дрво.* — Ето ту ... неке труловине, као од дрвета. *Глиш.* Мокра маховина ... Труловина светли. *Пол. 1973.*

тру̏лӧст, -ости ж *стање, својство онога што је труло.* — Народ ... разјарен ... поразним стањем трулости ... одлучно приступи самостално рјешавању властите судбине. *Комун. 1951.*

тру̏лотина ж *труловина.* — На пропланку му се од старе брестове кладе, ишаране трулотинама, причинило као да се Јелисавка опружила смирена на пољави. *Рад. Д.*

тру̏ља ж *крпа, прља, дроњак, рита.* — Путем [смо] сусретали ... снуждена сељачка лица у трошним труљама. *Кос.*

тру̏љав, -а, -о *одрпан, дроњав, ритав.* — Та руља труљава и трештена ... сад крчи себи пролаз. *Божић.* Нису хтели знати ни да живи неки Тошић док је био тих и труљав. *Каш.*

тру̏љӑр, -а́ра м *онај који купује и купи труље, старинар.* — Понашали [су се] некако ропски и стиснути, као да су задњи труљари. *Коз. Ј.*

трульа́рство с *занимање, посао труљара. Бен. Рј.*

тру̏љёње с *гл. им. од трулети, трулити и труљети.*

тру̏љети, -ӯлӣм, ек. тру̀лети.

тру̏љица ж *дем. од труља.* — У трулицу сав терет зави и замумуљи, чврсто свеза. *Кош.*

трýљо, -а и -ē м *хип. од труљар.* — Крај хиљаде и двјеста круна живиш као чордаш или труљо каки. *Коз. Ј.*

трумбéта ж тал.-нем. *в. труба (I).* — У кући му је клавир, ћемане, трумбета и други сваковрсни инструменти. *Јакш. Ђ.* Хорнист је носио трумбету, бубњар бубањ. *Јонке.*

трумбèтāш, -áша м *онај који свира у трумбету, трубач.* — Ту [у јуришу] бубњари бубње побацали, трумбеташи бацили борије. *НП Вук.* Лице вјечно надувено као трумбеташу. *Матош.*

трýмпа ж нем. заст. *гомила.* — Турци на ме ударит не смију . . . док ми је Срдана Илије, кој' с малијем боја бити неће, веће жели да на трумпу уд'ри. *НП Вук.*

трýмпељаст, -а, -о *здепаст, незграпан.* — Командант, онако трумпељаст, потрчи доље. *Матош.*

трýн м (ређе ж) (зб. трýње) **1. а.** *врло ситан делић чега смрвљеног, мрва.* — Када би на њега налетјело перо, трун . . . отац [би] . . . прискочио да скине. *Ков. А.* **б.** *ситан део, сасвим мала количина, делић нечега.* — Покупи . . . све до једне труни. *Глиш.* Злочиначки је постати и за трун бољи или умнији него прописују пролазни диктати укуса и моде. *Уј.* **2.** заст. *в. трон.* — Са родна жала већ је крено барком на трун да сједне кога млад се достô. *В 1885.*

Изр. ни труна, ни труни, без труна, без труни, ни за трун *нимало, ни мрве.*

трýнак, -нка м *дем. од трун.* — Удариш оцилом о кремен, па . . . се усијају од кремена одбијени трунци. *М 1867.* Нигдје кајања, нигдје ни трунка жаљења. *Хорв.*

трýнити, трýнӣм несврш. **1.** *посипати, прљати трњем:* ~ воду. *Бак. Реч.* **2. а.** *отресати, стресати.* — Човјек, забављајући се димом од цигаре . . . сваки час [је] трунио пепео. *О-А.* Дрмусо је њоме као младом воћком с које труни јабуке. *Десн.* **б.** *просипати, сипати.* — Жива звијезда с ведрог неба, шева, труни бисер пјесме прашним путима. *Матош.* Кад говори лијепа дивојка, кад говори, канда росу труни. *НП Вук.* **3.** (коме) фиг. *радити против кога, чинити, наносити коме непријатности.* — Он је . . . највише мутио и трунио у родитељској кући. *Сек.* **4.** *ситно, помало падати, вејати (о снегу):* труни снијег. *Вук Рј.* **5.** *требити (чешљем) ваши из главе. Вук Рј.*

~ се **а.** *мрвити се, ситнити се, дробити се. Деан. Рј.* **б.** *падати, расипати се као трње.* — Из благе руке труни се на уморну душу успављиво махово цвијеће. *Матош.* **в.** *тећи, одвајати се у капљицама, крунити се (3).* — Сузе јој се труне једна за другом. *Пав.*

трýнић, -а и **трýнӣћ,** -и́ћа м *дем. од трун.* — Стаде лагано . . . бискати са оне руке трунић по трунић [дувана] и метати га на папир. *Дом.*

трýнка ж *трун.* — Био је чистунац . . . Ама трунци није дао да падне на његову хаљину. *Вес.* У њему нема ни трунке . . . идеала. *Вј. 1960.*

трýнтав, -а, -о *незграпан, тром, који тешко, тромо корача, хода.* — Фратричевић је био и као дете овако тежак, трунтав. *Петр. В.* Зачује њене трунтаве кораке. *Божић.*

трýнтаво прил. *на трунтав начин, незграпно, тромо.* — Сурко [је] трунтаво, хучећи грабио каменице и одхукивао. *Божић.*

трýнтавōст, -ости ж *својство, особина онога који је трунтав, незграпност, тромост.*

трýнтаст, -а, -о *трунтав.* — То је био добродушан сељак . . . мало трунтасти медвјед, који понекад зажели да се коčоперне. *Вуков.*

трýнтати, -ām несврш. *ићи, ходати трунтавим, незграпним, тромим кораком, клипсати.* — Иза жупника трунташе стари звонар са благословљеном водом и шеширом жупниковим. *Берт.*

трýнтāш, -áша м *леноштина, лењивац, готован, дембел, трут.* — Опет би трунташ Бепо узео перо да срачуњава. *Мат.*

трунтàшица ж *женска особа трунташ.* — Куд ћу с Луцом, трунташицом, куд ћу с њима? *Божић.*

трýнтељаст, -а, -о *здепаст, незграпан, дежмекаст.* — Не згоропаћује се над женама . . . већ онако трунтељаст тапше их . . . тустим длаком. *Гор.*

трýнтōв, -ова м *трунташ.*

трýнути, -нēм несврш. = трулити. — Рука нагло жртву гурне у јаму гдје ће с другима да труне. *Гор.* Западне му између . . . зуба . . . остатака од јела, па ту почну трунути. *Батут.* Ја сам добро већ научио . . . начин да се човјек некако одржи у таквој тешкој ситуацији кад труне у . . . затвору невин. *ВУС 1971.*

трýнца ж необ. *в. трунчица.* — Ја видим како . . . црв . . . полако гриска . . . стабла и гране, заметак и трунцу сваку. *Шант.*

трýнчица ж *дем. од трунка.* — Да ли сви ти људи имају . . . ма и трунчице савести? *Ћос. Б.*

трýња ж покр. *в. трињa. Вук Рј.*

трýњав, -а, -о *у коме има труња, који је посут трњем.* — У лонцу нађосмо мало трњавога кајмака. *Пер.* Тешко проји у трњавој торби. *НПХ.*

трӯњāч, -а́ча м покр. *густ чешаљ, којим се труне, требе из косе ваши. Р-К Реч.*

трӯње с *зб. им. од трун.* — Мршава брада професора веронауке пуна је ... труња од дувана. *Ћос. Б.* фиг. Кроз перје титрике и јадике посуло сунчано труње. *Павл.*

трӯњēње с *гл. им. од трунути.*

трӯњēње с *гл. им. од трунити (се) и трућити (се).*

трӯњити (се), трӯњӣм (се) несврш. *в. трунити (се).* — фиг. Проста ти вјера и ријеч, која се не даје трућити неистином! *Миљ.*

трӯњица ж *дем. од труња. Вук Рј.*

трӯо, -ла и трӯла, -ло (одр. трӯлӣ); исп. гњио **1.** *који се квари, распада; у коме има много трулежи.* — Ја знам један долап: црн, гломазан, труо. *Рак.* Ако је која врећа брашна трула, ти је уклони! *Фелд.* **2.** *гнојан, гнојав.* — Опасно [је] и болно одсећи згњечену ногу или труо прст. *Ћос. Б.* **3.** *у коме се осећа трулеж, устајао.* — Остала са мном само чула нага и задах труо спорог распадања. *Дис.* **4.** фиг. **а.** *веома слаб, немоћан, трошан, оронуо; безвредан.* — Сва сам ја трула, само да се скључкам. *Рист.* Изгледа да није рентабилно да се за такву трулу власт експонира. *Крл.* **б.** *досадан, монотон.* — Зато су нам и критике ... 'ладне, труле, без живота ... пуне натегнутости, досаде. *Дом.* **5.** фиг. *покварен, неморалан, сраман.* — Нешто је труло у држави Данској. *Панд.* **6.** (само ж) покр. *трудна, бременита (о жени). Вук Рј.*

Изр. нагазити на трулу даску; трула даска; труле кобиле; трули богаташ; трули газда *в. уз те именице.*

трӯп м (лок. трӯпу; мн. трӯпови, ретко трӯпи) **1. а.** *средишни, централни део човечјег или животињског тела између врата и удова, који обухвата грудни кош, трбух и карлицу* truncus. — Ево милостива госпођа баруница — тихо загргоља ... Молић ... устане и јако љубезно ... нагне труп. *Кал.* Дете ... продужи: — [Овца] има главу, врат, труп и удове. *Дом.* **б.** *тело уопште.* — Одложит ћу данас тај уморни труп. *Уј.* **2.** *мртво човечје тело, леш.* — По цести ... црнили се трупови мртваца и рањеника. *Мул.* Неколицина њих ... пронађу труп без главе и пренесу га у Кочане. *Вујач.* **3.** *стабло (обично одсечено) неког великог дрвета; већи пањ.* — Његов [дудов] дебели труп пун је отеклина, кврга и чворуга. *Пав.* У ниској колибици ... на грубим труповима сједимо. *Ћон.* **4.** *главни, масивни део брода; средишни део авиона (без репа и крила).* — Кад ... запазиш лађу на мору, ти ћеш прво сагледати њену катарку, а тек ће се доцније јавити и њен труп. *Нуш.* **5. а.** мех. *главни и средњи део неког дела машине:* ~ завртња, ~ клипа, ~ осовине. *Бак. Реч.* **б.** *средњи део стуба (између венца и подножја). Деан. Рј.* **6.** *планински масив.* — При издизању старијих заравњених горских трупова ломе се на многим мјестима земљини слојеви уздуж и попријеко. *ЕГ 1.* **7.** *део, комад.* — Робе роба, а сијеку главе. Не сијеку кâ што се сијече, но сијеку на четири трупа. *НП Вук.* **8.** фиг. *специјална војна јединица за вршење препада.* — Она [немачка дивизија] је свакодневно убацивала »трупове« преобучене у партизанске униформе, пребацивала их кроз шуме у нашу позадину и вршила покоље у селима. *Дед. В.* **9.** бот. **а.** *в. ротква. Сим. Реч.* **б.** *в. мајчина душица (под душица, изр.). И.*

трӯп[1] м зоол. покр. *врста морске рибе* Thynnus scomber, *сродна туни, из пор.* Scombridae. *Вук Рј.*

трӯп[2] оном. *узвик којим се подражава лупање, ударање ногама о тло при ходу.* — То једва дочека, па труп пред Мића. *Ранк.* Ето нам уз поље нашега Сефера ... и тако ће Сефер: труп на праг. *Сиј.*

трӯпа[1] ж (ген. мн. трӯпā) фр.-нем. **1.** (обично мн.) *већа војна јединица, војска.* — Цијело су јутро марширале трупе. *Крл.* Јанко Катић поћи ће са својом трупом навише ... и ту ће причекати силу турску. *Вес.* **2.** *друштво, колектив, дружина уметника, обично глумаца (често путујућих), односно циркуских артиста.* — Трупа Осјечког народног позоришта ... дала је у протеклој сезони 260 уметничких приредби. *Пол. 1950.* Хтио сам саставити трупу од десетак глумаца. *Вј. 1970.*

трӯпа[2] ж разг. **1.** *пањ на којем се сече месо. Рј. А.* **2.** *мали плитки чамац начињен од стабла, дебла.* — Трупа, трупара или трупица ... распрострањена је у доњем току ријеке Неретве. *Вј. 1972.*

трӯпа[3] узв. оном. *в. трӯп*[2]. *Р-К Реч.*

трӯпак, -пка м *дем. од труп, трупац.* — Моја права душа била ... ће мој трупак тијела отпануо. *Рј. А.*

трӯпак, -пка м *корак коња у касу.* — Укопај ме на друму широку да с' наслушам трупка од коњица. *НП Вук.*

трӯпāње с *гл. им. од трупати.*

трӯпара ж покр. *трупа*[2] *(2).* В. пр. уз трупа[2].

трупàрāње с *гл. им. од трупарати.*

трупàрати и **трӯпати,** -ā̄м несврш. *лупати, ударати о тло при ходу.* — Поред вагона неко је трупарао. *Јак.* Трупају о пут Каплар ове чизме. *Сиј.*

трӯпац и **трӯпац**[1], -пца м *дем. од трӯп, мали труп; одсечени део стабла, дебели балван,*

пањ, клада. — Сјео пред својом бараком на буков трупац. *Ћоп.* Свали с рамена трупац за огрјев. *Гор.*

трȕпац[2], -пца м покр. **а.** *бубуљица, чибуљица, мозуљица. Вук Рј.* **б.** *осип од грознице око усана. И.*

трȕпач, -а́ча м зоол. *врста морске рибе* Auxis bisus, *сродна туни, из пор.* Scombridae. *Деан. Рј.*

трȕпачкē и **трȕпачки** прил. *с места, из места, без затрке, без залета (скочити).* — Моје [имање] би' могао из двапут трупачке прескочити. *Лоп.* Узјахао [је] подивљалог коња и . . . трупачки скочио из бачве. *Глиг.*

трȕпāш, -а́ша м војн. *старешина (подофицир или официр) који је као обичан војник, из трупе, добио неки чин (после свршене одређене школе, односно курса).* — Млађи официри би га пањкали — трупаш, неспособан, остарео. *Ћос. Д.*

трупѐтина ж пеј. *трупина (1).* — Сада удри, прави рупетине, бацај у њих турске трупетине. *Радич.*

трȕпина ж **1.** *аугм. и пеј. од трȕп.* — За часак се убојице уклупчаше . . . па ти се чини једна трупина с неброј . . . глава и репова. *Ад.* Урликало [је] јато гладних вукова око трупине мртвога бријача. *Шен.* Возио [је] трговцима дужице из шума и трупине големих храстова на жељезничке станице. *Коз. Ј.* По цијели дан сједи на трупини при зиду. *Вуј.* Посматра не би ли у памети утврдила слику од брода, сенку од његових једрила заједно с његовом трупином. *Дов.* **2.** *главчина, део точка у који су учвршћени паоци. Вук Рј.*

трȕпиница ж *дем. од трупина (2).*

трȕпити, -ȉм сврш. **1.** *изненада се појавити, упасти, банути, хрупити. Р-К Реч.* **2.** *нагло ударити, лупити нечим широким. И.*

трȕпић, -а и **трȕпић,** -ића м *дем. од трȕп, трупац.* — Она застаде и сједе на суви трупић. *Ћип.* Стражња нога коњева . . . клатила се под струјом воденом као дрвен трупић. *Цес. А.*

трȕпица ж покр. *трупа*[2] *(2).* В. пр. под трупа[2].

трȕпица ж *пањ, клада.* — Хлеб је био извађен и разломљен на једној трупици. *Ћур.* Сио у ћошак на дрвену трупицу. *Вуј.*

трȕпка ж зоол. *врста инсекта* Buccinum. *Бен. Рј.*

трȕпкалица ж *коњски ход кратким корацима, мали коњски кас.* — Шваба вози трупкалицом. *Вук Рј.* Коњи [затрупкаше] трупкалицом на дивно пуцкетање бича. *Креш.*

трȕпкāње с *гл. им. од трупкати.*

трȕпкати, -ā̏м несврш. **а.** *ударати, лупкати ногама о земљу.* — Заробљеници гладни и измучени, са подигнутим јакама, трупкали су у месту. *Јак.* **б.** *идући (обично ситним, кратким корацима) подизати шум.* — У Италији виђате дуге поворке Енглескиња и Американки како трупкају за водичем. *Пол. 1958.*

трȕпло с *труп.* — Трупло [чуња] . . . садржи ос чуња и два подједнака и слична одреска чуња. *Анал.* Испод снијега нашли [су] трупло човјека. *Цар Е.* Као стријела одлетјели [су] током брзица на дрвеном труплу. *Уј.*

трȕпље с **1.** *зб. им. од трȕп.* — Видио [сам] у блату трупља осрамоћених . . . дјевојака. *Кум.* **2.** *мртво тело, леш, труп (2).* — Ако умрем, баците ме у јаму или ми пустите трупље да га звјерад разнесу. *Љуб.*

трȕпнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на трȕп.* — Имао је [брод] троструку трупну оплату. *Вј. 1960.*

трȕпнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на трупу*[1] *(1):* ~ официр, ~ комора, ~ санитет, ~ коњ.

трȕпнути, -нȅм сврш. **1.** *ударити, лупнути ногом или ногама о тло.* — Трупнуо би ногом . . . да стресе са њих дебели слој прашине. *Чипл.* **2.** *скочити, треснути, пасти.* — Трупнуо је с последње гране пред распуханог старчића . . . и стуштио се преко пољанка. *Ћоп.* **3.** *трупити.* — То не може ни да помисли . . . да виде својим очима Темелка Змаја да трупне у Скопље. *Пол. 1973; Р-К Реч.*

трупчȁнӣк, -и́ка м *пут, стаза у планинском, односно брдском пределу који утру, најчешће у снегу, трупци при спуштању у низину. И-Б Рј.*

трȕпчина ж *аугм. и пеј. од труп (3).*

трȕпчић м *дем. од трȕпац.* — Седе крај огњишта на два дрвена трупчића. *Дом.*

трȕс м **1.** (мн. трȕсови) *потрес (1).* — Прете томе староме ратнику, Београду, да ће га . . . атомским пламеном и трусом ударити, да му . . . камен на камену не остане. *Петр. В.* У неколико се маха оћутио трус земље, хумци се селе у долине клижући. *Киш.* фиг. [То су] предзнаци тешких историјских трусова који ће касније . . . задрмати светом. *Мил. Ж.* **2.** (мн. трȕсови) *спора, семе биљке које се труси, пада, из кога исклија, изникне нова биљка.* — То семе [бактерија] . . . зовемо ми »трус« или »спора«. *Батут.*

трȕса ж покр. *врста народног кола.* — Наиграло се и трусе, и тапе, и дере . . . на весеље . . . жупника, који се насладио да нам је показао најљепше коло. *Павл.*

трȗсак, -ска м *трускање, трескање, испрекидан потрес.* — Несрећни отац ... придржавао њихове већ укочене удове, као да је хтео спасти их од труска на путу. *Грол.*

трȗсан, -сна, -сно (обично одр.) *који се односи на трус (1), потресан (1), земљотресни.* — [Лаћа је] саграђена од горског дрвета које је расло на трусним падинама вулкана Етне. *Мил.* Тај крај ... спада међу најтрусније подручја на свијету. *ВУС 1970.*

трȗсање с *гл. им. од трȗсати.*

трȗсање с *гл. им. од трȗсати се.*

трȗсати, трȗсām несврш. *полако, уједначено, лако се тресући касати (о коњу).* — Коњи се пропињали, унатраг трусали. *Креш.*

трȗсати се, -ām се несврш. покр. *в. трускати се.* — Волим ићи пјешице нег' се по оваком путу у колима трусати. *И-Б Рј.*

трȗсити, трȗсīм (импф. трȗшāх; трп. прид. трȗшен) несврш. *трести, стресати, истресати нешто са (из) чега или у што; испијати тресући, испијати до дна.* — Трчао је ... преко непокошених ливада трусећи влаће и росу. *Донч.* Настави Сурко трусити здјелу. *Божић.* Још увијек могу наћи довољно провинцијских прчварница у којима се из очаја трусе шприцери. *Вј. 1970.*

~ **се** *стресати се, падати с чега; (у)падати у што.* — Са фасада мирних ту се жбука труси. *Полић.* У њих [чизме] се не труси снијег. *Гор.*

трȗсје с **1.** *зб. им. од трус (2).* — Од друштва њетко спотакне се и свали на трусја хрпи. *Марк. Ф.* **2.** *буђ, плесан (у вину). Бак. Реч.*

трȗска ж покр. **1.** *в. троска (1). И-Б Рј.* **2.** *стаго коље, притке у виограду. И.* **3.** *спора, клица (1а). Деан. Рј.* **4.** бот. *в. китњача. Бен. Рј.*

трȗскавац, -āвца м бот. *в. троскот. Сим. Реч.*

трȗскавица ж покр. **1.** *колски нераван, џомбаст пут на коме трускају кола при вожњи; трускање, труцкање, дрмање, дрмусање (у колима).* — Како је на таквим њивама велика трускавица, поразбијају готово све покључке. *Кор.* Дотукао га је управо овај цвилеж трамваја, трускавица и гужва. *Куш.* **2.** *в. тресет*[1] *(2). Р-К Реч.*

трȗскāње с *гл. им. од трускати (се).*

трȗскати, -ām несврш. *поскакивати, поигравати, џупкати (обично при игрању у колу).* — Нити се зна ко је коловођа, ни ко је кец; ни ко може, ни ко не може — него се све дигло и труска ли, труска. *Марк. М.*

~ **се 1.** *трускати.* **2.** *труцкати се.* — Мораде ... приповиједати ... како су се онда ... преко бразде трускали и ... све покључке полупали. *Ков. А.*

трȗскōвци м мн. зоол. *в. спорозое. Терм. 4.*

трȗсликовина ж бот. *в. крушина. Сим. Реч.*

трȗснути, -нēм сврш. покр. **1.** *в. треснути.* — Спотакне се [Анђа] понекад и трусне бременом и дететом. *Бур.* **2.** *испити, испразнити, иструсити.* — Тако све труснуше по капац вина. *Креш.*

трȗсњāци м мн. и **трȗсњаче** ж мн. зоол. *в. спорозое. Р-К Реч.; Бен. Рј.*

трȗсовина ж нар. песн. *чудотворна вода која доноси заборав, вода заборавка.* — О, капљу дај ми, боже мој, бар капљу трусовине! *Крањч. С.*

трȗст м енгл. *један од виших облика капиталистичког, монополистичког удруживања предузећа, при чему она губе своју самосталност, а њихови власници постају акционари, сувласници новог заједничког предузећа.*

Изр. ~ мозгова (понекад подр.) *назив за скуп, групу људи који се сматрају врло мудрим, ученим.*

трȗт и **трȗт** м (мн. трȕтови и трȗтови) **1.** *пчелињи мужјак који врши само функцију оплођења матице, а после тога пчеле га избацују из кошнице.* — Из оплођених јаја настају радилице или матице, а из неоплођених постају трутови. *Финк.* **2.** фиг. *човек који живи од туђег рада, готован, ленштина.* — А шта ће њему новац? Трутовима, калуђерима — да се жире? *Ћил.* **3.** покр. *гнојно запаљење прста, злић. Вук Рј.*

трȗта ж зоол. покр. **1.** *врста речне рибе сличне пастрмки, младица (2). Вук Рј.* **2.** *врста мреже за ловљење рибе. Бак. Реч.*

трȗтина м и ж *аугм. и пеј. од трут.* — То је од нас учинило гњиле трутине. *О-А.*

трȗтица ж *дем. од трута, мала трута. Бак. Реч.*

трȗтњāк и **трȗтњāк** м *ћелијице у кошници у којима се легу, развијају трутови. Деан. Рј.*

трȗтōв, -ōва м *трут (2). Р-К Реч.; Деан. Рј.*

трȗтовац, -ōвца м бот. *врста гљиве из пор. рупичара* Merulius. *Бен. Рј.*

трутóвњача ж = трутуша *престарела матица која леже само неоплођена јаја из којих се развијају трутови. Р-К Реч.*

трȗтовскӣ и **трȗтовскӣ,** -ā, -ō *који се односи на трутове.*

трутȍвчина м и ж *аугм. и пеј. од трут. Р-К Реч.*

трȗтуша ж = трутовњача. — Престарела матица постаје »трутуша«, леже само

неоплођена јаја и даје само мужјаке, трутове. *Пол. 1958.*

трýћало с и м *онај који труђа, причало, бенетало, наклапало, зановетало. Р-К Реч.*

трýћање с *гл. им. од* **трýћати.**

трýћање с *гл. им. од* **трýћати.**

трýћати, -ā̀м *несврш. и уч. према* **трýћити.** *Вук Рј.*

трýћати, трýћā̀м несврш. *бесмислено, којешта говорити, булазнити, лупетати.* — Ја неопрезан? Шта трућаш, — викнуо је Гембеш. *Поп. Ј.*

трýћити, -и̏м сврш. *в. бацити. Вук Рј.*

трýхао, -хла, -хло *в. труо.* — Видјело се да је трухло [рухо] и да ће се распасти чим га дотакну. *Њег.*

трухл- *в. трул-.*

трýхнути, -нēм *в. трунути.*

трýц м нем. покр. *пркос, инат.* — По тестаменту док је она [баба] жива ... не сме се ништа ни продати ни делити. Неће баба у труц да умре! *Срем.*

трýцати, -ā̀м и **труци́рати,** -ýцӣрā̀м несврш. (кога, коме) *проговарати, пребацивати, прекоравати; пркосити.* — И још ме труца да се клатим. *Донч.* За време док су у свађи ... кад се ... нађу где, они се не гледају, него »труцирају« једно другом. *Срем.*

трýцкав, -а, -о *који је изазван труцкањем, који је последица труцкања:* ~ вожња.

трýцкавица ж *трéшња, тресење, потресање (изазвано труцкањем при вожњи по неравном, џомбастом путу и сл.). Вук Рј.*

трýцкаво прил. *на труцкав начин, труцкајући се.* — Орачи воде ралицу с напором и журе за стоком јако раскоракнуто и труцкаво, час упадајући у растрошено тло ... час спотичући се. *Сек.*

трýцкā̀ње с *гл. им. од* **трýцкати** (*се*).

трýцкати, -ā̀м несврш. **1. а.** *трести, потресати, дрмати.* — У пени окупани коњ ишао је по стрњици лаким касом, труцкајући јахача. *Моск.* **б.** *труцкати се.* — Повио [се] на кључету па труцка и одскаче од седла, по такту вранчева касања. *Ранк.* **в.** *кретати се тресући се, потресајући се, дрмајући се* (*о колима*). — [Двоколице] су труцкале изложеним путевима. *Пер.* **2.** оном. *грицкати, грискати тако да се при том чује звук »труц«.* — Слушао [је] у дугим ... зимским ноћима како коњ труцка сено. *Ђур.*

~ **се** *трести се, потресати се, подрхтавати, дрмати се.* — Труцкали смо се неколико сати по џомбовитом путу. *Чол.* Гунђала је још увијек и кад је већ била на путу, труцкајући се у седлу, погунђа. *Франг.* Кочије су се труцкале на путу. *НИН 1970.*

трýцнути (се), -нēм (се) *сврш. према труцкати (се).* — У тај мах трцину железница мало појаче и он се раздрема. *Срем.* Кола [су се] ту и тамо морала трцнути. *Чипл.*

трýцњава ж *труцкавица, труцкање.* — Ја ... сиђем [с кола] да исправим ноге и бедни стомак од трцњаве многе. *Ил.*

трýшликовина и трýшљиковина ж бот. *в. крушина. Сим. Реч.*

трýшнӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на трушницу (I), који је од мекиња:* ~ хлеб. *Вук Рј.*

трýшница ж покр. **1.** *хлеб од мекиња. Вук Рј.* **2.** мн. *инсталације у којима се труси шумско семење. Свезн.*

тр̏фљā̀ње с *гл. им. од* **тр̏фљати.**

тр̏фљати, -ā̀м несврш. *тртљати, брбљати. Р-К Реч.*

тр̏х м покр. *терет, бреме.* — Дан по дан, а теби твој брачни живот постане трхом. *Коз. Ј.* На ме трх је тежак пао. *Наз.*

трхо̀носан, -сна, -сно ков. *који носи, односно вози трх, терет, теретни.* — Из Илице долазио штропот кочија и трхоносних колија. *Бал.*

трхо̀иоша м заст. *носач.* — Највише сам разговарао с њеким хамалом (трхоношом). *Рад. А.*

тр̏ц! узв. у изразу: ~ -вр̏ц *в. туц-муц (уз муц, изр.). Р-К Реч.*

тр̏цало с покр. *в. цртало. Вук Рј.*

тр̏цā̀ње с *гл. им. од* **тр̏цати** (*се*).

трцà̀р̏ōл, -о́ла м и **трцà̀р̏ōла** ж тал. пом. *део једра који се увија и помоћу конопчића̏ скраћује површина једра. Деан. Рј.; Бен. Рј.*

трцар̏о̀лати, -ā̀м несврш. *увијати, скраћивати једра. Деан. Рј.*

тр̏цати, тр̏цā̀м несврш. *крзати, хабати, цепати. Р-К Реч.*

~ **се** *крзати се, хабати се, цепати се; прљати се.* — Устао је са свилене фотеље (превучене навлаком да се не трца) и пружио му руку. *Поп. Ј.*

тр̏чак, -чка м (мн. тр̏чци и тр̏чкови, ген. тр̏чā̀кā̄ и тр̏чкṑвā̄) зоол. **1.** *в. трчуљак.* — Сјећам се вашег тараца, по којем знају да жустро хрле ... црнкасти трчци. *Бен.* Врло су лијепи и окретни корњаши тр̏чкови. *Финк.* **2.** *водена птица* Gallinula chloropus *из пор.* Rallidae. *Бен. Рј.*

тр̏чалац, -аоца м (ген. мн. -лā̀цā̄) *онај који трчи. Прав.*

тр̏чалица ж и м и **тр̏чало** с и м *тр̏чкало.* — Трчалицо сиротињска, напросио си се [дјевојака] по читавом котару, а ниједна се не нађе. *Гор.* Замоли трчала нека изађе и нек пригледа коња. *Креш.*

тр̏чање с *гл. им. од трчати.*

Изр. спорт. прогресивно (убрзавајуће) ~ *трчање при коме се брзина прогресивно појачава до постизања пуне брзине*; штафетно ~ *трчање са преношењем штафетне палице од старта до циља.*

тр̏чати, -чӣм несврш. **1. а.** *кретати се врло брзо, одбацујући се наизменично ногама од земље тако да тело кратко време лебди у ваздуху, јурити, бежати.* — Луђачки је трчао честом. *Гор.* Неке заостале поворке, бојећи се да не закасне, трчале су око ... цркве. *Чипл.* **б.** (стазу) спорт. *прелазити таквим, брзим кретањем.* — На 300 метара, иако је ту стазу први пут трчала, Сабина је постигла време од два минута и 8,5 секунди. *НИН 1973.* **в.** фиг. *брзо пролазити, тећи, јурити (о времену и ономе што се у времену догађа).* — Ведри дани неће да постоје мало, него трче — и живот једнако јури. *Глиш.* **2. а.** *ићи брзо, обилазити (обично ради обављања неког посла), журити, хитати.* — Сви ... не морају устајати изјутра ... и трчати право у школу немајући кад ни доручковати. *Уск.* Адам се цијеле дане мучи и трчи около и гњави се, само да би заситио каприце својих муштерија. *Крл.* **б.** *ићи некуд у великом броју, масовно.* — Код нас свет трчи у биоскопе. *Бак. Реч.* **3.** (за ким, чим, око кога, чега, на кога, што) *непрестано ићи за ким или чим, тежити за чим, отимати се.* — Мало прије је била овдје — свуда трчи за мном. *Богд.* Они вичу на оружје, али трче за новцем. *Матош.* фиг. На прљавог трчи и пас и метак! *Ћос. Д.* **4. а.** (чим) *махати; млатарати, брзо покретати.* — Руке му и очи само играју — час пружа сапун, час улар, час конопац ... Хаџија га гледа ... Никад он овако не трчи рукама. *Сиј.* **б.** *брзо прелазити с предмета на предмет (о очима, погледу).* — Њезине очи трче, скачу, мјере. *Киш.* **5.** фиг. *наилазити, долазити брзо (на језик и сл.).* — Све у животу што је видио ... сад му је трчало право на језик ... чекало да плане у ријечима. *Сиј.*

Изр. ~ кошију заст. *утркивати се на коњима.* — Он је ... терао коње као да трчи кошију. *Јов. С.*; ~ пред руду *в. уз руда (изр.)*; трчећи корак *кретање у тр̏ку.* — Чета трчећим кораком појури у оближње село. *Ћос. Д.*

тр̏чећи прил. *крећући се врло брзо, журећи, тр̏ком.*

тр̏чећки прил. *тр̏чећи.* — Ко хуктача, трчећки ходи. *Кош.*

тр̏чилажа ж и м *онај који проноси лажи*; исп. лажиторба. — Тр̏чилаже и смутљивци, то су та ... пискарала што се скиђу нашом Блатвијом. *Крл.* Људи (наравно они ... угледни ... а не којекакве барабе и тр̏чилаже) ... су ... најосетљивији. *Вучо.*

тр̏чка ж зоол. *врста птице, пољска јаребица.* — Зар није било љето? ... Зар није тр̏чка тр̏чала у жи̏ту? *КН 1958.* То ... ћемо се неколико дана наужити дивнога лова: сад на зечеве, сад на тр̏чке, сад на дивље патке. *Коз. Ј.*

тр̏чкалица ж покр. *женска особа тр̏чкарало, тр̏чалица. Рј. А.*

тр̏чкало с и м *тр̏чкарало.* — Погодио се за тр̏чкала на новосадској Рибљој пијаци код препродавца. *Чипл.*

тр̏чкање с *гл. им. од тр̏чкати.*

тр̏чкара̀ло с и м *особа која тр̏чкара, која се шаље да посвршава послове на разним местима.* — Ја у дворац нисам ушао да будем тр̏чкарало. *Грол.* Знате ли шта је то ордонанс? — Тр̏чкарало, господине натпоручниче. *Јонке.*

тр̏чкара̀ње с *гл. им. од тр̏чкарати.*

тр̏чкара̀ти, -ӑм несврш. **а.** *дем. према тр̏чати, тр̏чкати.* — Тр̏чкарао [је] за колима с капом у руци. *Цар Е.* Био је [мачак] ужасна лењштина ... По њему су се ... могли ... мишеви ... шетати и тр̏чкарати. *Срем.* **б.** *одлазити брзо на разна места, ићи брзо тамо-амо ради свршавања послова.* — Тамо се ради, тр̏чкара ... успрема. *Вес.* Мужеви су већ петнаест дана приковани уз дом ... [а жене] тр̏чкарају у сусједство. *Гор.*

тр̏чка́рење с *гл. им. од тр̏чкарити.*

тр̏чка́рити, тр̏чка̄рӣм несврш. дем. *в. тр̏чкарати. Вук Рј.*

тр̏чкати, -ӑм несврш. *дем. према тр̏чати.* — Чуше [се] мишеви како тр̏чкају. *Цр̏њ.* Њеним ћу пријатељима ... распиривати самовар, тр̏чкат ћу по што буде требало. *Л-К.*

тр̏чкē и **тр̏чки** прил. покр. *в. тр̏чећи, тр̏ком.* — Ђевојка се разљути ... те тр̏чке у пољеру за њим. *Н. прип. Вук.* Па прелеће преко поља равна ... пољем тр̏чки, а гором зекачки. *НП Вук.*

тр̏чу̏љци, тр̏чу̏љāкā м мн. (јд. тр̏чу̏љак, -љка) зоол. *породица инсеката тврдокрилаца снажног тела, јаких вилица, танких пипака и витких ногу, веома окретни и брзи, а хране се инсектима, ларвама и пужевима* Carabidae: ~ гусеничари, златни ~. *ЕЛЗ.*

тр̏ша ж *мршава овца накострешене, тршаве вуне. Р-К Реч.*

тр̏ша м = тршо *онај који има тршаву косу.*

тр̏шав, -а, -о *који стрши, разбарушен, чупав, накострешен, куштрав (о коси, длаци).* — Зној као да је извирао испод крутог тршавог прамена косе. *Вуков.* У мраку изгледаше Бикан подадуо ... бијеле тршаве руње. *Божић.* Не могу да опишем онај ... израз

његова смешљива лица ... с тршавим брковима. *Петр. Б.* фиг. Над њим црне, тршаве гране јеле и дубоко небо с ријетким звијездама. *Ћоп.*

тршáвати (**се**), тр̀шāвām (се) *несврш. и уч. према трсити* (*се*).

тр̀шавац, -āвца м **1.** = тршавко *онај који има тршаву, накострешену, разбарушену косу. Р-К Реч.* **2.** бот. *в. мачков брк* Nigella damascena *и* N. sativa. *Сим. Реч.*

тр̀шавица ж *женска особа тршавац. Р-К Реч.*

тршáвко м = тршавац (1). *Р-К Реч.*

тр̀шавōст, -ости ж *особина, стање онога који је тршав, онога што је тршаво.*

тршѐгати (**се**), -ām (се) несврш. покр. *в. батргати се.* — Па што онда да се петљам и тршегам тамо-вамо? Боље да се смиримо бар дан-два на једном мјесту. *Лал.*

тр̀шење с *гл. им. од трсити* (*се*).

тр̀шити, -ӣм несврш. *подизати тако да изгледа тршаво, разбарушено, накострешено* (*о коси, длаци*), *кострушити.* — Ко то пише? — питао се старац ... тршећи обрве од напрегнутости и пажње. *Ћур.*

тр̀шља ж бот. *грмолика, висока зимзелена биљка из пор. рујева, с малим тамноцрвеним гроздастим цветовима, која расте у приморју, а употребљава се у индустрији лакова, кита, фирнајза и у козметици,* тршља Pistacia lentiscus. *ЕЛЗ.*

тр̀шљака ж бот. *в. оштрика* (*а*). *Вук Рј.*

тр̀шљика ж покр. **1.** бот. *в. трска. Вук Рј.* **2.** *сува стабљика кукуруза са које су обрани зрели клипови кукуруза, кукурузовина.* — Јесен, кукуруз дигнут, голе њиве се раскаљале, штрче тршљике као стари зуби. *Ћос. Д.*

тр̀шиат, -а, -о *в. трснат. Вук Рј.*

тр̀шо, -а и -ē = трша.

тр̀штво с заст. *трговање, трговина.* — Свако трштво под Бакром и мимо Бакра да се плаћа. *Нех.*

тр̀шћāк, -áка м *в. тршчак.* — Посматраш тршћак и бусење на другој обали. *Чипл.* У бару бјежах, гдје се сред тршћака и муља сплетох и падох. *Комб.*

тр̀шће с *зб. им. од трст. Р-К Реч.*

тршȕтлати се, -ām се несврш. покр. *забављати се, играти се; задиркивати се.* — И овце су моје, и дијете моје ... де обуј се, де обуци се, и немој да се тршутлаш с дјецом, па да те дјеца убију у нос. *Сиј.*

тр̀шчāк, -áка м *место, земљиште обрасло трском.* — Легне у тршчак ... покрај ријеке. *Марет.* Мјесечина је преплавила обалу. Из мрака је извукла ... тршчаке у води. *Лал.*

тр̀шчан, -а, -о *који је од трске, трсков, који сачињава трска.* — Сахароза [се] често назива тршчани или репни шећер. *ОК.* Можда би најбоље било сломити тршчано перо ... зарезано на врху. *Селим.*

тр̀шчāр, -ара м *тршчак.* — Лева обала Дона, песак, језера опкољена шумом, непроходан тршчар ... све је било заливено хладним јутарњим руменилом. *Моск.*

тр̀шчица и **тр̀шчица** ж *дем. од трска.* — Седе на столицу ... лупкајући се танком тршчицом по листовима. *Вин.*

тс! (често са више гласова »с«: тссс) *пс*(*т*). — А вина? ... Тсс ... пио сам га понекад у Београду. *Ранк.* Мене боли! — зајаука шегрт ... Тссс ... — поче га Стојан уњуткивати. *Ћор.*

тȳ[1] прил. **1.** *за место: на том* (*овом*) *месту, на то* (*ово*) *место.* — Како можеш да живиш ту сам? *Вес.* Но да, што да се ту још тумачи? *Крањч. Стј.* **2.** *за време* **а.** *у том тренутку, тада, онда.* — Марко осети жеђ па заповеди: — Механџија, донеси ми вина ... Ту Марко одјаши Шарца. *Дом.* Ту се кнез ... замисли очито смишљајући тешко. *Крањч. Стј.* **б.** *врло близу, ускоро.* — Лекари нађу да је стање болесника врло опасно и да је катастрофа ту, неизбежна за који дан. *Скерл.* **3.** *за узрок: зато, стога, због тога.* — Професори нису ту да изричу казне! — настави да мисли Бајкић. *Ћос. Б.* **4.** *у том случају, у тој ствари, у тим приликама.* — Ту ништа не помаже. *Бак. Реч.* **5.** *близу, блиско* (*при одређивању, погађању тачности нечега*). — Удата си? — пита [жену] Синан ... Удовица? — вели Синан. — Ту си негдје. *Сиј.*

Изр. ја сам ту *ево ме* (*да ти помогнем*); нема ту *нема више, не може се више.* — Видим ја, и бати нису све козе на броју ... Нема ту да онако весело с наном разговара као пре. *Ад.*; ни ту ни тамо *нигде, ни на једном месту, неодређено.* — Све оно наше, блитвинско ... прелазно, ни ту ни тамо, између двије обале. *Крл.*; ту и тамо *на неким местима, понегде, овде-онде*; ту и ту *показује место које говорно лице неће да помене, али које мора да буде одређено.* — Кад дођеш на лађи ту и ту између две планине. *Н. прип. Вук*; ту и тутило *како је било онда тако је и остало, ништа се није променило.* — Ви у свету, у великом свету, а ми овде, па ту и тутило. Један дан као и други. *Петр. В.*; ту лежи зец *в. у том грму лежи зец* (*уз зец, изр.*); ту скоро, ту недавно, ту неки дан и сл. *за појачавање значења близине: пре кратког времена, недавно.* — Да му видите нове лустере! ... Ту неки дан их је наместио. *Ком.*; шта ја ту могу? *не могу у томе ништа да помогнем, немоћан сам*; шта је, ту је, шта ти га је, ту ти га је *треба*

се помирити с оним што је неизбежно; што је учињено, учињено.

ту̑[2] *ак. јд. показне заменице »та«.* — Ја ћу га купити по ту цијену. *Креш.*

ту̑[3] (обично поновљено) *узвик за подражавање звука трубе.* — Ту! Ту! наругала се труба. *Гор.*

ту̏аф прид. непром. тур. покр. *в. тухаф.* — Туаф му нека жена, ја све мислим да је до ње кривица. *Шуб.*

ту̏ба ж лат. **1.** *цев, обично од танког лима, са затварачем на завртањ, за разне кремове, пасте, лепак и др.* — Туба аспирина и кутија од сто цигарета ... то је био цео пакет. *Јос. Б.* Нашим друговима који штампају летке однијети треба тубе црнила. *Донч.* **2.** *врста лименог дувачког музичког инструмента дубоког регистра, у облику елипсасто савијене цеви, позауна, тромбон. Кл. Рј.* **3.** анат. *цев у облику трубе*: Еустахијева ~.

ту̏бӑк м покр. *дуван за шмркање, бурмут.* — Има свакојаких густова. Ето, мој Кипра воли да поспе дињу бибером или тубаком. *Срем.* Залаже га слашћу сваком ... киселицом сланом, млаком, и кржаком и тубаком. *Змај.*

туба́рити, ту̏ба̄рӣм несврш. заст. *намеравати, смишљати.* — Мислим зато да ме [светац] оставио јер тубарим да се покаурим. *НП Вук.*

ту̏баст, -а, -о *који је налик на тубу, туп, затубаст, спљоштен.* — Отвори мршави тубасту шаку. *Каш.* Био је весео момак, смијешна, тубаста носа и ријетких зуба. *Донч.*

ту̏бер м лат. **1.** анат. *велика кврга, гука која настаје на месту где се један или више тетивних мишића хватају за кост. ЕЛЗ.* **2.** мед. *упални, гнојни чвориће, величине зрна проса до пасуља, који се распада и оставља иза себе ожиљак. И.*

тубѐра̄н, -а́на м разг. *онај који болује од туберкулозе.* — Туберан је, физички ништа није. Вук би га једном руком скрцкао. *Дав.*

тубѐра̄нка ж *женска особа туберан.* — Срета је отишао да скува игле за инјекцију. Туберанка је јаукнула. *Дав.*

тубѐркул м *бацил туберкулозе.* — Лијечник је ... Сашу упозорио нека се чува, јер су туберкули преносни. *Ћал.*

тубѐркула ж **1.** мед. *чвориће, квржица, мехурић на завршетку бронхиола у плућима.* **2.** разг. *туберкулоза.* — Оболио [је] на неизлечивој туберкули. *Коз. Ј.* Пред излозима ... зуре блиједе силуете рада са клицама туберкуле. *Ћон.*

туберкӯлӣн, -и́на м *препарат, стерилни филтрат бацила туберкулозе, за заштитно цепљење и лечење од туберкулозе.*

туберкӯлӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на туберкулин.*

Изр. ~ експеримент (опит, покус) *убризгавање туберкулина у кожу да би се доказало туберкулозно обољење.*

туберкулӯза ж лат. мед. *заразна болест човека и животиња коју изазива Кохов бацил, сушица*: ~ плућа, ~ костију, ~ зглобова, ~ коже, ~ лимфних жлезда.

Изр. мед. милијарна ~ *туберкулоза која настаје када се туберкулозни бацили пренесу крвотоком у оба плућна крила или у цео организам*; отворена ~ *туберкулоза са туберкулозним бацилима у испљувку.*

ту̏беркулӯзан, -зна, -зно *који се односи на туберкулозу, који болује од туберкулозе, који је изазван туберкулозом, сушичав*: ~ човек, ~ грозница, туберкулозне жлезде, туберкулозне каверне. фиг. *веома рђав, слаб, мале уметничке вредности.* — Треба прочитати ону туберкулозну причу његову »Живот и смрт«. *Скерл.*

туберкулӯтик м *болесник од туберкулозе.* — Било је ту ... лимфатичне ... деце ... каштеланских туберкулотика ... врличких грозничавача. *Божић.*

туберкулӯтикер м *туберкулотик.* — Већина је те графике засићена болесном еротиком ... и стварала ју је надражена и грозничава фантазија ... тешког туберкулотикера. *Баб.*

туберкулӯтикиња ж *женска особа туберкулотик. Кл. Рј.*

тубѐрӯз, -о́за м бот. *в. тубероза. Сим. Реч.*

тубероза ж бот. *биљка једносупница јаког и пријатног мириса из пор. суноврата која се гаји као украсна, а служи и за производњу лекова* Polyanthes tuberosa. *ЕЛЗ.*

ту̏бити и **ту̏бити,** -ӣм несврш. *в. тувити.* — Он се на то све расејано смејао као детету чије се речи не тубе. *Петр. В.*

ту̏бла ж покр. *в. тугла.* — Просили Шестани по свој држави милостињу; прве године да клачину горе ... треће да пеку тубле и опеке. *Љуб.*

ту̏бљёње и **ту̏бљёње** с *гл. им. од тубити.*

ту̏бӑк м покр. *мали сирац, груда или кришка сира. Вук Рј.*

ту̏бус м лат. *цев (обично двогледа, микроскопа и сл.).* — Поврх окулара на тубус микроскопа долази Абеова коцка. *Физ. 1.*

ту̏вана прил. тур. покр. *лепо, бла̑го; у изобиљу.* — Богме је теби тувана. *Шкаљ.*

ту̏вити и **ту̏вити,** -ӣм несврш. **1.** *добро држати у памети, памтити.* — Ти соколићи никако не туве ону танану разлику међу мојим и твојим. *Торд.* Гуслар је све то тувио способношћу само слепима својственом. *Сур.*

2. *говорити коме убеђујући га, убедљиво савето-вати, сугерисати коме.* — То јој се тувило у главу од малих ногу. *Донч.* Игуман ми туви: ти га, вели, окрепи својом простотом. *Ћил.*

тȕвљење и **тȕвљење** с *гл. им. од тувити.*

тȕг м (мн. тȕгови и тȕзи) тур. ист. *коњски реп привезан на врху копља који се носио као застава, а представљао је пашин чин, ранг.* — У пашалуку је највећи заповједник и управитељ паша од три туга ... који се зове и везир. *Вук.* Дојаше Хусеин-паша биоградски, носећ' заставу са три туга. *Том.*

тȕга ж **1.** *душевни бол изазван неком несрећом или великом чежњом, душевна патња, жалост.* — Видино срце никад овака туга није стегла. *Змај.* Знао [је] да ће јој се туга ... макар мало ублажити. *Мул.* **2.** фиг. *особа која је веома драга (родитељ, дете, сродник, пријатељ, друг), према којој се осећа сажаљење, за којом се жали, која задаје бол.* — А ти си ми гладан? — тргне се она ... туго, туго, слатко моје дете! *Станк.* Редови клупа. Ej, туго моја! Нема другова знаних! *Ћоп.* **3.** *бедан, јадан, тужан изглед кога или чега.* — Над гомилом камена, пепела и недогорјелих изломљених греда стрче само димњаци, који још појачавају ... пустош и тугу згаришта. *Чол.* **4.** *тугаљивост, голицавост, шкакљивост.* — Туга ме кад ме такнеш по табану. *Рј. А.*

Изр. нема ни туге *нема ништа. Р-К Реч.*

тугàљив, -а, -о **1.** *голицав, шкакљив.* — [Чича Тима] уштинуо је тако незграпно ... испод мишке, где је лепа Гркиња најтугаљивија. *Јакш. Ђ.* **2.** *осетљив, деликатан (питање, посао и сл.).* — Одавно нисмо дирали у ово тугаљиво питање. *Ком.* Да ли се доликује, да ли има смисла начети ту тугаљиву ствар? *Кол.* **3.** *који је осетљив на нешто (што му изазива непријатност, одвратност).* — На муке [је] био страшно тугаљив. *Шапч.* **4.** *тужан, жалостан.* — Глас ти ... помало отегнут и тугаљив и слаже се са суморним дахом ноћи. *Радул.* Просуше се тугаљиви звуци хармонике. *Кос.* **5.** *који изазива тугу, жалост, сажаљење.* — Постоје прошлости тугаљиве и радосне, и веселе и жалосне, срамне и бесрамне. *Кик.* **6.** *досадан, одвратан, непријатан.* — Преостајала су им још једино заједничка читања, која су Милошу већ одавна дошла тугаљива и дјетињаста. *Десн.*

тугàљиво прил. *на тугаљив начин, тужно, мучно.* — Тугаљиво је гледат ће се мучи онолико чељади. *Миљ.* Очима ... је сад тугаљиво, сад пламно, сад љупко ... погледала. *Коз. Ј.* Само Алија [је] тугаљиво причао доживљаје оне кобне ноћи. *Мул.*

тугàљивōст, -ости ж *својство, стање онога што је тугаљиво.* — Сва тешкоћа и тугаљивост горњега питања по науку ... настаје тек онда ... кад је ... редован законодавни пут ... затворен и спречен. *О 1875.* Опазио [је] да њеној стаситој прикази лепше пристаје онај узвишени мир тугаљивости неголи бучна радост. *Коз. Ј.*

тȕгӣша ж бот. *в. коцкавица. Сим. Реч.*

тугèжљив, -а, -о заст. *в. тугаљив.* — И одјећа, и лица, и тугежљиви говори, све ти спомиње да си у сиромашној земљи. *Павл.*

тȕгиша ж, **тȕгишак,** -шка, **тȕгишан,** -а и **тугӣшāх,** -а́ха м бот. *в. коцкавица.* — Не падај ми иње од ораха, не долаз' ми мирис од катмера, од катмера и [од] тугишаха. *НП Шкаљ.; Сим. Реч.*

тȕгјāн, -а́на м тур. покр. *уживање, раскошан живот, раскошно живљење. Шкаљ.*

тȕгла ж лат. покр. *опека, цигла; цреп. Рј. А.*

тȕглија м тур. ист. *паша с тȕгом. Рј. А.*

тȕгōван, -вна, -вно заст. *тужан, жалостан.* — Жељан сам био истине, па била и туговна. *Павл.*

тугòвāнка ж *тужна, жалосна песма; туговање, жаљење.* — Кад би се разлила каква тугованка, њему би пошле сузе на очи. *БК 1906.* Ово ... шкртарење као да му начас весељем ... протка жалобну ... тугованку. *Божић.*

тугòвāње с *гл. им. од туговати (се).*

тугòвати, тȕгујēм несврш. **а.** *бити тужан, бити обузет тугом, осећати тугу, жалост.* — Жив се човјек мора бринути и радити, а не ... узалуд туговати. *Ивак.* Не тугујте, радујте се рају који вам је обећан. *Селим.* **б.** *изражавати тугу, жалост, жалити, оплакивати.* — фиг. Само тишина црна тугује над згаришћем пустим, остављеним. *Вит.* Велико [звоно] ... мумла и тугује само за богате. *Чипл.*

~ се заст. *жалити се, тужити се.* — Стадоше се њему [књазу] туговати како су их Турци освојили. *НП Вук.*

тȕговина ж покр. *туга, жалост, туговање.* — Много пута у току својих туговина над немилошћу времена ... она је мислила и на час кад ће се сукобити са људима. *ЛМС 1951.*

тугòвито прил. необ. *тужно, жалосно.* — Гадило му се и бивало му жалосно и туговито. *Дав.*

тугòпӯј и **тȕгопӯј,** -оја м ков. *песма бола, жалопојка, тугованка.* — Па сад ветар залуд пева уз њен тугопој. *Јакш. Ђ.*

тугòродан, -дна, -дно ков. *који изазива, причињава, побуђује тугу, жалост.* — То су чеда одгојена у пустој гори на студеној

стијени, самим лишћем тугородним завијена. *Павл.*

тȕгра ж тур. ист. *в. тȕра (1).* — Ал' на вратим' брзи татарине, у руци му ферман с тугром царском. *НП; Рј. А.*

тȕд прил. **1.** *туда.* — Туд ретко ко сад прође а да се не заблене у визиткарту. *Каш.* Туд сам и ја сртô за младијех дана. *Вел.* Понуди ми свој виноград и кућу у њему, да туд колико узмогнем проживим. *Јурк.* **2.** (у корелацији: куд . . . туд, буд . . . туд, колико . . . туд и сл.) **а.** *поред тога што . . . уз то.* — А куд је бан пресмион — туд је и без весеља. *Нех.* Куд је отпала честа новчана помоћ од њега, туд је сад брат стигао и кући. *Ћоп.* Буди губи [народ] крв, туд још и троши зној. *Кост. Л.* Колико је сироче и по себи нејачко, туд му је још извлачити ногу по ногу из густа глиба. *Јурк.* **б.** (обично куд . . . туд) заст. *како . . . тако.* — Жупанија ријечка увиђа куд нужду туд и тешкоћу тога препоручења. *Старч.*

тȕдā прил. **1.** *тим путем, у том правцу.* — Људи су као овце: куда ован, туда и цело стадо. *Моск.* Говорила [су дјеца] тише пролазећи туда на повратку из школе. *Десн.* **2.** *ту, на том месту.* — Откуд врело туда? *Вел.* Где не говори историја, туда кличе легенда. *Дуч.*

тȕдāн и **тȕдāр** прил. нар. *в. туда.* — Тудан ће ти сваки налегнути. *НП Херм.* Тудар Турци на конак панули. *НП Вук.*

тȕде(н) прил. нар. **1.** *в. ту*[1]. — Што не улазиш унутра . . . него се шуњаш туде око врата као пас? *Јакш. Ђ.* Сваки је камен туде народ окитио причом. *Баш.* Стигли су га на првом конаку, туден су их лијепо дочекали. *НП Херм.* **2.** *в. тамо.* — Како би било да ја одем туде? *Шуб.*

тȕденака и **тȕденакарцȇ** прил. нар. *туде(н). Р-К Реч.*

Тȕдешак, -шка м тал. покр. *в. Немац.* — Пије као Тудешак. *Вук Рј.*

тȕдешкӣ, -ā, -ō *који се односи на Тудешке, немачки.* — Знао [је] е је њека глупост тудешка. *Мат.*

Тȕдешкиња ж покр. *в. Немица. Вук Рј.*

тȕди прил. *в. ту*[1]. — Слободно нек вјетар обори ме туди. *Наз.* И те жене туди мирисаху на сан плаве ноћи. *Дис.*

тȕдије(р) прил. нар. *в. туда.* — Конзуле ће наоколо поћи и тудије међу поставити. *НП Вук.* Све се то тудијер састало па гледа у њ . . . у чуду. *Наз.*

тȕђ, тȕђа, тȕђе (одр. тȕђӣ и тȕђӣ) **1. а.** *који припада другоме, другима.* — Он седе сасвим комотно за туђ сто. *Јакш. Ђ.* Одринула [је] тебе као туђе псето. *Домј.* **б.** (у именичкој служби) с *оно што припада другоме.* — На туђе се не лакоми! *НП Вук.* **2. а.** *који је из друге земље, из другог краја, иностран.* — Вук [је] био дужан, пишући о кнезу Милошу, проносити о народу нашем у туђем свету добро мишљење. *Бел.* **б.** *који је стран (друге народности, језика, вере и сл.).* — Он опакли душу примивши туђ закон и туђе име. *Јакш. Ђ.* Онде су окренули говор на туђи језик. *Дук.* Још горе мојем брату као да му сестру туђа вјера гледа. *Ботић.* **в.** *непознат.* — Швејк се осврнуо, али није видио никог познатог; све сама туђа лица. *Јонке.* **3.** *који се разликује од другога по осећањима, схватањима, обичајима и сл., који нема ничег заједничког с другим.* — Вишња је била хладна и туђа и као да је једва чекала да је оставим на миру. *Козарч.* Спортови су му били непознати, студентски клубови туђи, као и њихове ноћне седељке. *Андр. И.*

Изр. водити туђу бригу *в. уз брига (изр.);* живети на туђи рачун, живети од туђег зноја (о туђем зноју) *живети, издржавати се од рада неког другог;* јести туђи хлеб *живети на рачун другога;* китити се туђим перјем *в. китити се лажним перјем (уз перје, изр.);* мислити туђом главом *у мишљењу бити под утицајем другога, не мислити самостално;* на туђи калуп *исти као други;* то је туђе масло *други има удела у томе, други је умешан у то, други је крив за то;* ~ мајка нар. *маћеха.* — Туђа мене мајка удавала. *НП Вук;* туђим зубима јести *в. уз зуб*[1] *(изр.);* умрети крај туђег плота *умрети напуштен од свих својих.*

тȕђā ж *она која припада другоме (обично о кокоши).* — Иш, туђа! *Вук Рј.*

тȕђанин м (мн. тȕђани) заст. *в. туђин.* — Већ се диже дванаест жупана, па позваше к себи туђанина. *Хар.*

тȕђāр м заст. *в. туђин.* — Пак су цару тужбе додијале од туђара и од трговаца, од момака и од ђевојака . . . плијенећи кићене сватове. *Рј. А.*

тȕђāрскӣ, -ā, -ō заст. *в. туђински.* — С леве стране каменога моста . . . по оној туђарској традицији из доба ћепенака, збирају се комшије у тога и тога. *Нуш.*

тȕђбина ж *туђа својина. Р-К Реч.*

тȕђе прил. *на туђ начин, чудно, необично.* — Висарион га погледа одсутно, туђе, затим као да први пут виде књегињу. *Чипл.* Приликом поздрава глас му ипак туђе затрепери. *Ћос. Д.*

тȕђе прил. покр. *в. туде.* — Ловћен је гора највиша, туђе ми момче лов лови. *НП Вук.*

тȕђȇње с *гл. им. од туђити (се).*

тȕђин м **1.** *туђинац.* — Рођена горо, туђин јуриша на те, а ја те браним до задњег

метка. *Поп.* Језик сам, премда туђин, временом научио. *Јурк.* Он, онако исто као некадашње стидљиво ђаче, одвојио се у крај и осећа се туђином у томе веселом, живахном друштву. *Ранк.* **2.** (у атрибутској служби) *туђ.* — Туђину човеку, који га види први пут, казаће његово име. *Глиш.*

туђи́на ж **1.** *туђа, страна земља, туђи крај, туђе место, туђа кућа; иностранство.* — Сељаштво . . . остављало је свој завичај и одлазило у туђину. *Пов. 1.* Ви сте овде у туђини. Туђина је тешка кад се нема свога. *Ком.* **2.** *туђи људи; гости;* супр. домаћи. **3.** *оно што припада другоме, што није своје, туђа ствар;* супр. својина. — Свакому [је] чељадету и свакому народу милија својина неголи туђина. *Кор.*

туђи́нац, -нца м (ген. мн. тӯђи́нāцā) **1. а.** *онај који је из туђине, туђега краја, места, из туђе земље; странац.* — Краљ Милан је по туђини дочекиван од туђинаца свуда с почастима. *Срем.* **б.** *онај који је непознат ономе о коме је реч.* — Деци се увек теже приближити но одраслим. Она туђинца с неповерењем гледају. *Ком.* **2.** *онај који се разликује од другога по осећањима, схватањима, обичајима и сл., онај који нема ничег заједничког с другим.* — Моја мати је савесна, негује га [оца], али они су једно другом туђинци. *Сек.* Та ја бих јој био туђинац. *Леск. Ј.*

тӯђи́нин м (мн. тӯђини) *в. туђинац.* — Што учини своме господару, негли не би мени туђинину! *НПХ.*

тӯђи́нка и **тӯђи́нка** ж *женска особа туђинац, странкиња; она која је из туђе земље, туђег краја.* — Бледа . . . са јаком косом црвеног металног сјаја, изгледала је као далека нека туђинка. *Сек.* Тјера лађу туђинку од роднога краја. *Шен.*

тӯђи́нкин и **тӯђи́нкин,** -а, -о *који припада туђинки.*

тӯђи́нскӣ и **тӯђи́нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на туђине, туђинце, који припада туђину, туђинцу:* ~ утицај, ~ дух, ~ плаћеник, ~ помоћ, туђински обичаји.

тӯђи́нство и **туђи́нство** с *оно што је туђе, туђинско, туђина, туђинштина.* — Отпочело [је] . . . материјално ослобођење од туђина на истоку и духовно ослобођење од туђинства на западу, северу и југозападу. *Бел.* Није било у њима снаге да се . . . опру наваљујућој бујици туђинства. *Новак.*

туђи́нче и **туђи́нче,** -ета с *дем. од туђинац, туђе дете.* — Дијете одгојено у туђини постаје туђинчетом и одбија се од своје домовине, од својега народа. *Старч.* Опирала се [госпа Нола] у себи . . . да узме под окриље туђинче, али је умиљатост Швапчета напослетку победила. *Сек.*

туђи́нчев, -а, -о *који припада туђинцу.*

тӯђи́нчење и **тӯђи́нчење** с *гл. им. од туђинчити.*

тӯђи́нчити и **тӯђи́нчити,** -и́м несврш. *чинити туђим, страним, наметати, односно истицати нешто туђе (културу, обичаје, језик итд.).* — Народ хрватски бива покрајинским и земљописним именима цијепан и туђинчен. *Старч.*

туђи́нштина ж *оно што је туђинско, туђе, туђинство (утицај, живот, обележје и сл.).* — Борба против туђинштине, брига да се сачува народна индивидуалност . . . изражена је у Љубишиним делима. *Глиг.* Из робовања римској култури родило се робовање уопће свакој јачој, сјајнијој туђинштини. *Рад. Стј.*

тӯђи́ње с заст. *в. туђина (1).* — Ноћ ме стигла у туђињу. *Прер.*

тӯ́ђити, тӯђи́м несврш. *чинити туђим, удаљавати од кога или чега, отуђивати.* — — Власт их је туђила рођеному народу. *Новак.* Лепа је! . . . али има нешто на њојзи што није лепо, што ме одбија, што ме туђи од ње. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *постајати туђ, прекидати тешње, присније везе с ким или с чим, избегавати кога или што.* — Није лијепо што се туђите од колега. *Нех.* Беше мало необичан Турчин . . . Није се туђио од људи, баш је ишао међу њих. *Вес.* Несрећниче, туђиш се од свог дућана, а тај је све вас од'ранио. *Игњ.* **2.** *понашати се као туђин, устручавати се, стидети се. Вук Рј.*

тӯђица ж (ген. мн. тӯђӣцā) **1.** лингв. *одомаћена реч из неког другог, туђег, страног језика, посуђеница.* — Изнесене су мисли о ослобођавању нашег језика од туђица. *Бел.* Словенски књижевни језик био је пун туђица. *Барац.* **2. а.** *туђа, страна особа, туђи, страни људи; туђа војска.* — Сад из чиста мира умировиште . . . капетана, па . . . послаше на врат овакову туђицу, сигурно глупана који низашто није. *Тур.* Уз твога ће господара туђица навалити, ти ћеш му у помоћ! *В 1885.* **б.** *в. туђин.* — Ниште кукавице и лопови наше људе, а за вољу туђице. *Тур.* Туђе млијеко — туђица крв. *Бег.* **в.** покр. *туђа особа у кући.* — Ако ти данас узе цуру туђицу, догодине ће их се у нас педесет удомити. *Љуб.* **3.** *в. туђина (1).* — Она и њезин стари отац [ће] . . . у туђи свијет да у њему . . . остану туђинци у туђици. *Тур.* Граница да нам је заједно, како би је боље бранили од Турака и Млечића, да не потпанемо туђици под данак. *Љуб.* **4.** *пчела из друге, туђе кошнице. Вук Рј.* **5.** *оно што припада другоме, оно што је туђе.* — А 'тео је туђице, поганац. Воли добро вино — ама пије и цеварике кад је џаба. *Вес.*

тӯ̑ђӣш, -и́ша м *в. туђин(ац)*. — Нашишу по пунишу, а туђишу по поњишу. *Н. посл. Вук.*

туђозе́мац, -мца и **туђо̀земац,** -ёмца м *в. туђин(ац)* (*1*). — Они могу не само да покуде него кадшто и да похвале извање (туђоземце). *Нен. Љ.*

туђо̀зёмка ж *в. туђинка. Вук Рј.*

туђо̀земскӣ, -ā, -ō *в. туђински. Вук Рј.*

туђозе́мство и **туђо̀земство** с *стране земље, иностранство. Р-К Реч.*

тужа̀кало с и м *онај који воли да тужака.* — Имућне обитељи . . . поплављују Петроград тужакалима. *Шов.* Желео сам да слободно поразговарам, а ови овде сви су доушкивачи, тужакала. *Ћил.*

тужа̀ка̄ње с *гл. им. од тужакати (се).*

тужа̀кати, -а̄м несврш. *често тужити, оптуживати кога (обично из мржње и нетрпељивости), потказивати, пријављивати.* — — На тога вражјег попа имам и онако зуб јер ме сваки час тужака. *Шен.* Чиновници нису то хтели да трпе, па су га тужакали управнику царинарнице. *Уск.*

~ се 1. *често изражавати расположење, незадовољство, јадати се, жалити се на кога или што.* — Све се тужакао на своје другове у служби. *Јов. С.* Ту око њега тужакају се нека сива претворљива лица на »звјерство« његових извршних органа. *Крл.* **2.** *често се жалити коме (на своје болове, нелагодности, непријатности, тешкоће и сл.).* — [Она] се тужака да је боли данас глава, сутра прса. *Ков. А.* Сви се . . . тужакају на своју огромну запосленост. *Крл.* **3.** уз. повр. *често тужити, оптуживати један другога. Р-К Реч.*

тӯ̑жа̄лька ж **а.** *тужбалица, нарицаљка.* — Једино се може истаћи тужаљка Тизбина над мртвим Пирамом. *Водн.* Жена је нарицала тихо, узастопно. Уз тужаљку мирно је сјекла дрва. *Лоп.* **б.** *тугованка, кукњава.* — Често је досадно слушати туђе тужаљке. *Јевт.* С друге стране великог пламена, гдје бјеху све три женске, наста плач и тужаљка. *Мат.*

тӯ̑жан и **тӯ̑жан,** -жна, -жно (одр. тӯ̑жнӣ) **1. а.** *који осећа тугу, обузет тугом, жалостан.* — Био [је] тужан за . . . Мустафом. *Мул.* Нешто ми је тако тешко било гледајући моју мајку и сестру . . . бледе, тужне, озбиљне. *Лаз. Л.* **б.** *који изазива тешко, суморно расположење.* — [Ђерам је] радосна мисао у пустом, тужном дану. *Чипл.* У шуми, под отвореним децембарским небом, избјеглице су се збиле око тужних ватри. *Хорв.* **в.** *који изазива тугу, бол.* — Таман да отпочнем причати своју тужну породичну историју . . . он [ме] прекиде. *Дом.* Ствари, о којима хоћу да говорим, врло [су] тужне, болне и крваве. *Козарч.* **г.** *који изражава тугу.* — Она [се] осмехне, и тај би јој осмех био горак, сетан и тужан. *Ком.* Статирали [су] по којекаквим . . . приредбама правећи тужно лице за »шпањолску ствар«. *Бат.* **д.** *бедан, јадан. Вук Рј.* **2.** *тежак, горак, несрећан.* — Старац од шездесет и седам година, пише Марковић . . . говорио је о тужним и крвавим данима од 48. до 52. године. *Скерл.* Док су они гњили у тамницама, дотле су жена Здуњићева и . . . Проданићева боравиле тужне дане у кули Здуњићевој. *Тур.* **3.** (у именичкој служби) м и ж *жалосник, жалосница.* — Зар ће и нас, тужан, старост кад дође, воља да проће грљењу том? *Змај.*

тӯ̑жан м бот. *в. јаблан* (*2*). *Сим. Реч.*

тӯ̑жба ж **1.** *писмена представка (обично суду) о незаконитом или неправилном раду неке особе, установе, организације и сл., као средство заштите закона или свога права.* — Тражаше да се уговор испуни, или ће подићи тужбу против њега. *Дом.* Право тужбе . . . по новом закону о штампи застарује . . . за годину дана. *Мј. 1926.* **2.** *израз незадовољства, нерасположења, љутње због неке непријатности, недостатка, боли и сл., жалба, негодовање, јадиковање.* — Бит ће . . . и нешто литератског претјеривања у тужбама ових књижевника на несхваћање многих савременика. *Комб.* Приказује и ону вјечиту ђачку тужбу да не могу да читају јер им недостаје времена. *Вукић.* **3.** *в. тужбалица* (*1а*). — Сењани их дивно укопаше, а Сењанке тужбом попратише. *НП Вук.* фиг. Тужбе ветра у гранама голим, са звуцима мог срца се друже. *Панд.*

Изр. доћи (ићи) некоме на тужбу нар. *доћи (ићи) некоме коме је по закону дата власт да суди и пресуђује жалбе против некога.* — Ту кмет обично суђаше парничарима који му на тужбу дођу. *Вес.*; **излучна ~** правн. *в. уз излучан (изр.).*

тӯ̑жбалица ж **1. а.** *исказивање туге, жалости за покојником речима и плачем, тужење; стихови или песма у одређеној, једноставној мелодији којом се гласно жали за неким или нечим, запевка, нарицаљка.* — Кад ко умре [у Боки], ожале га сродници . . . тужбалицама, које су особито изразите и китњасте. *Цвиј.* Тужаљка Тизбина над мртвим Пирамом . . . као да је грађена према народним погребним тужбалицама. *Водн.* фиг. Месец сија и гробове злати, а ветрови тужбалице плету. *Митр.* **б.** *лирска песма пуна туге и тужног расположења, елегија.* — То је извабило и више пјесничких тужбалица. *Уј.* **2.** *жена која на погребу и у одређене дане нариче за покојником.* — Улазе, свештеници у процесији; леш Офелијин, за њим Лаерт и тужбалице. *Панд.* Пусти да изјадам јучерашњу тугу . . . гласом тужбалице. *Пар.*

тȕжбаличкӣ, -ā, -ō *који се односи на тужбалице.* — Љубомир доби писмо од оца ... Описује му се оним бираним, сељачким, тужбаличким изразима жудња и туга целе родбине за њим. *Ранк.*

тȕжбā̏лька ж *тужбалица* (*1а*). — Детињство моје ... пуно си хуке сватовских кочија, и праисконских тужбаљки и лелека. *Макс.*

тȕжбарица и **тужбā̏рица** ж *в. тужбалица.* — Нит' Турцима вишег јада било, нити више тужбарице било од Турака и турскијех була ... *НП Вук.* Нема чељадета да не би проплакало слушајући вјешту тужбарицу како кити и нариче мртвога. *Рј. А.*

тȕжбā̏рница ж *тужбалица* (*2*). — Још је ту говорила, а била је говорница и тужбарница. *Миљ.*

тȕжбēнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на тужбу* (*1*): ~ захтев, ~ тражење. **2.** *жалостан, тужан.* — Заборавила је тренутачно на нетом прошле тужбене часове. *Божић.*

тȕжбеница ж *тужба.* — Цијело доподне читаше сресни начелник из тужбенице. *Гор.*

тȕжбица ж *дем. од тужба.* — Има ли тко од вас тужбицу на наше људе? *Шен.*

тȕжбо̀ван, -вна, -вно заст. *в. тужбени.* — Ако се нетко неовлаштено стави у посјед насљедства ... тиме насљедноправни захтјев постаје тужбовним. *Мј. 1926.*

тȕжен, -а, -о **1.** *трп. прид. од тужити* (*се*). **2.** (у именичкој служби, само одр.) м и ж *туженик, тужена.* — Свима: и тужитељу и туженоме и свједоцима досадно је и неугодно. *Ћип.* Тужена се није појавила пред судом. *Пол. 1960.*

тужѐнӣк, -ӣка и **тȕженӣк** м *оптуженик.* — Туженик [би] ... имао доћи пред криминал. *Шен.* Решавајући по жалби туженика Врховни суд је преиначењем пресуде ... одбио тужбени захтев за изгубљену добит. *Пол. 1957.*

туженӣков и **тȕженӣков**, -а, -о *који припада туженику:* ~ одговор.

тужѐница и **тȕженица** ж *оптуженица.* — Туженица ... признаде ... да је учинила преступак. *Старч.*

тȕжēње[1] с *гл. им. од тужити.*

тȕжēње[2] с *гл. им. од тужити* (*се*).

тȕжибаба м и ж *тужакало.* — А какав је он? ... Је ли тужибаба. *Куш.* Ако ти се не допада, иди па ме тужи. — Ја нисам тужибаба. *Ћос. Б.*

тȕжилац, -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) **1. а.** *онај који тужи, окривљује, оптужује некога или нешто због нечега.* — Остајући пјесником ... био је и тужилац друштвеног поретка. *Бараć.* **б.** *клеветник.* — Молим **вас** ... не вјерујте клеветама подлих и завидних тужилаца. *Богд.* **2.** (с атрибутима: државни, јавни) *онај који у име државе, јавности подиже или подноси оптужницу пред судским органима.* — Државни тужилац га је дао затворити на две године. *Петр. В.* Кривични поступак Краљевине Србије ... није познавао државне тужиоце. *Риб.*

Изр. **народни** ~ *представник какве друштвене организације који се пред судским органом јавља као тужилац.* — У стан [му] **стигао** позив народног тужиоца. *Крањч. Стј.*

тȕжилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на тужиоца:* ~ страна, ~ глас.

тȕжилаштво с *државни орган којему је главна и основна дужност заштита и контрола законитости рада готово свих државних и друштвених органа и организација и гоњење починитеља кривичних дела.*

тȕжилица ж **1.** *тужиља* (*1*). — Доктор Бартоло заступа тужилицу, а речени Фигаро сам себе. *Грол.* **2.** *тужбалица* (*2*). — И тако годинама, она, некад најбоља тужилица, лелекала на покајањима као људи. *Лоп.* **3.** (у атрибутској служби, најчешће уз реч песма) *веома тужна;* исп. тужбалица (1). — И у стану да се твоме тужилице пјесме гласе. *Наз.*

тȕжиља и **тȕжиља** ж **1.** *женска особа тужилац* (*1а*). — Пресудом окружног суда обавезано је тужено предузеће да тужиљи плати одређени износ за изгубљеног сина. *Пол. 1958.* **2.** *тужбалица* (*2*). — Сјети се како раније, на спроводима ... није могао уздржати сузе чим чује тужиљу. *Лал.*

тȕжионица и **тужи̏дница** ж индив. *место туге и жалости.* — После наступа мучно и тешко школовање у Београду. Неколико пута је покушавала да побегне кући, али је знала шта је тамо чека, па је стезала срце и ишла у своју »тужионицу«. *Ранк.*

тȕжиоц м непр. *в. тужилац.*

тȕжиочев, -а, -о *који припада тужиоцу.*

тȕжиоштво с непр. *в. тужилаштво.*

тȕжитељ м *тужилац.* — Бранитељ ... не може ушуткати тужитеља. *Баз.* У овоме случају замјеник јавног тужитеља има право. *Ћип.* И сам тужитељ Ћира се препао, па му чисто дошло да покуша да тргне тужбу. *Срем.*

тȕжитељица, тужитѐљица и **тȕжитѐљка** ж *женска особа тужитељ. Прав.*

тȕжитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на тужитеље.* — Одмах [су] глобили и тужену и тужитељску страну. *Ћоп.*

ту́жити[1], тӯ́жӣм несврш. **1.** (кога) **а.** *бацати кривицу на некога, окривљавати, оптуживати некога.* — Деца ме плаше да ће ме тужити мами. *Ћос. Б.* **б.** *подносити тужбу против некога судским органима.* — Нека се зна и за ту бруку: како је отац тужио суду сина зато што га је истерô из његове рођене куће. *Вес.* **2.** (на некога, на нешто) *тужити се (1), жалити (се).* — Не тужи народ ... већ на злу срећу, судбина је крива. *Шен.* Е на њега туже турске мајке, баш је многе мајке оцрнио. *НП Вук.*

~ **се 1.** (некоме, на нешто) *исказивати незадовољство, жалити се некоме или нечему због нечега.* — Одмах сам се тужио свима суцима на оног на ког сам сумњао био. *Ат.* Данијел се тужио на упалу табана. *Неим.* Он се тужио на зла времена. *Срем.* **2.** уз. повр. *подносити један против другога тужбу судским органима, оптуживати један другога.* — С Милком није [Бâта] ни два божићна колача пресекао у својој кући ... док се најпосле нису тужили и Конзисторији. *Ад.*

ту́жити[2], -ӣм несврш. **1.** *осећати тугу, туговати, жалити за нечим или због нечега.* — Шта ти је, драги мој? За чим тужиш? *Бег.* Ако се радовао или ако је тужио ... он је волео да подели своје узбуђење с неким ко му је најближи. *Петр. В.* фиг. У ђулистану ситни бумбул тужи. *Хар.* **2.** (за, над неким, нечим; покр. некога) *изражавати тугу за неким, оплакивати покојника, нарицати за покојником, јадиковати, кукати.* — А она тужи, тужи онако како само сеја за братом уме тужити. Набраја његове врлине. *Вес.* На одре нас метну да над нама туже. *М-И.* Тужи млада дјевера Андрију. *Њег.* Ишла је са неколико жена и тужила тихим, промуклим гласом сина Глигора. *Пер.* **3.** фиг. *тужно се оглашавати, јављати се једноличним, монотоним гласом, цвилети.* — Вани је падала киша, вјетар је мукло тужио. *Цар Е.* Сетна песма тужи им на лири. *Панд.*

ту́жица ж **1.** *дем. од туга.* — На путу ружица, код куће тужица. *Божић.* **2.** *она која тужи, јадикује. Р-К Реч.* **3.** бот. *в. млечика. Р-К Реч.*

ту́жѝће, -ета с бот. *в. млечика. Р-К Реч.*

ту́жљава ж *в. тужњава. Р-К Реч.*

ту́жљив, -а, -о покр. *отужан (2). Вук Рј.*

ту́жнӣк м *онај који је пун туге, бедник, јадник, несрећник.* — Ми умиремо изгнани, тужници. *Мил. Ж.*

ту́жница ж *женска особа тужник.* — Од онда није било посмијеха на лицу моје тужнице. *Војн.* Гледа жена тужница, сузава, па те пита тужиица: »Буде л' жито омашито, шта ћу ја, шта ћеш ти?« *Кош.*

ту́жно прил. *на тужан начин, жалосно; јадно, бедно.* — Нарицала је тако тужно ... да је морô човек оплакати. *Вес.* Дивна звијезда дјечакових сања ... тужно угасну. *Мих.*

тужнòкос, -а, -о индив. *којему тужно виси коса, грање (о врби).* — Ишао тужник, ишао, и наједном ће крај неког стати вира. Је ли то на тужнокосу врбу наишао? *Макс.*

тужнòлик, -а, -о *који има тужно лице.* — Сервантес живљаше тужније од свог тужноликог витеза. *Матош.*

ту́жномӣлостив и **ту́жномилòстив,** -а, -о *који изражава истовремено тугу и самилост.* — И наједанпут његов тужномилостиви поглед поста чврст и одлучан. *Вас.*

тужнòок, -а, -о *који је тужних очију, тужног погледа.* — И сећам се неког старог тужнооког псета. *Макс.*

ту́жњава ж *јадиковање, кукњава, нарицање.* — Сузе и тужњава материна саломише им снагу за отпор. *М 1867.* Помисли како им срца крвничка поскакују док чују плач и тужњаву! *Гор.*

ту́жњāк м **1.** *тужник.* — И он тужњак живи. *Кур.* **2.** зоол. *врста инсекта* Atomaria. *Бен. Рј.*

ту́зга ж тур. *нечистоћа.*

ту́згав, -а, -о *нечист, замазан, прљав.* — Извади из платнене торбе тузгавим рукама тузгаву сланину. *Матош.*

ту́земин м тур. *порески службеник који је у Тузли у време турске власти убирао таксу за со.* — Турци су [у Тузли] на главном тргу постављали нарочите таве у којима се ... прокувавала слана вода. Посебни људи, туземини, наплаћивали су за то таксу. *Пол. 1959.*

ту́земнӣ и **ту́земскӣ,** -ā, -ō *који се односи на земљу, о којој се говори, на ову земљу, домаћи;* супр. иноземни, инострани. *Деан. Рј.*

ту́земство с *земља о којој се говори, ова земља;* супр. иноземство, иностранство. — Нама у туземству [хоће да прикаже] смисао и смјернице културе иноземне. *Шим. С.*

ту́зла ж тур. **1. а.** *варена со из слане воде. Вук Рј.* **б.** *солана. Кл. Рј.* **2.** (Тӯзла) *град у Босни.*

Ту́злāк, -а́ка м *човек из Тузле.* — Тузлаци троше много и пасуља. *Пол. 1962.*

ту́зланскӣ, -ā, -ō *који се односи на Тузлу.*

ту́злук м тур. *посуда за со, сланик. Кл. Рј.*

ту́зруфа ж и **ту́зрух** м тур. хем. *сона киселина.* — Под [отровима] ... разумемо понајпре ... сону киселину (тузрух). *Батут; Кл. Рј.*

ту́ј прил. *в. ту.* — Два јаблана вита стајала туј. *Шен.* Туј су и они печени јагањци што остадоше од јучер. *К 1950.* Али се туј сјети сусједа Будора. *Леск. Ј.*

тӯ̄ј (обично поновљено) *узвик којим се вабе ћурке, туке, глас којим се оне оглашавају*; исп. ћур. *И-Б Рј.*

ту́ја ж бот. *дрвенаста биљка из пор. четинара* Thuja, Th. occidentalis; Th. orientalis. — Туја или смрекуша сличи чемпресу. *Бот.* Машемо им [кондорима] са земље ја и кипариси и нарикаче древне претворене у тује. *Макс.*

ту́ја̄ње с *гл. им. од тујати (се).*

ту́јати, тӯја̄м несврш. *вабити ћурке, туке узвиком туј-туј. Р-К Реч.*

~ **се** *парити се, газити се (о ћуркама, тукама).* — Тујају ли се већ твоје туке? *Рј. А.*

ту́јин, -а, -о *који припада туји.* — По дну брега вијуга се поток кроз тујин хлад. *Рад. Д.*

тӯ̄јка̄ње с *гл. им. од тујкати.* — Глас јој не лети у висину и не пада попут тучјега тујкања. *Кал.*

тӯ̄јкати, -а̄м несврш. *изводити глас тӯ̄ј-тӯ̄ј (о тукама, ћуркама).* В. пр. уз гл. им. тујкање.

тӯ̄к м *в. туг.* — Мехмет-паша добија и трећи тук и чин везирски због погибије Шћепанове. *Ње г.*

тӯ̄к[1] м *ударац.* — Њој [мисли] неће да одоле ни топи ни туци, ни лажи ни страва. *Прер.*

Изр. ударио ~ на лук *в. уз лӯ̄к (изр.).*

тӯ̄к[2], тӯ̄ка м *кут, угао. Вук Рј.*

тӯ̄к[3] (обично поновљено) *узвик којим се подражавају равномерни ударци (секире, часовника, точкова у покрету и сл.).* — Негдје [у гори] чула се сјекира, равномјерно, једнако: тук, тук — као да је та гора велики сат, а то његова шеталица. *Сиј.* Точкови су затутњали и почело уједначено так, тук, онда све брже. *Јак.*

ту́ка ж тур. *врста феса што га носе муслиманке у Босни око којега се обавије марама или повезача.* — Обје [жене] у црним димијама. Старија омотала по глави преко туке бијелу, танку округу. *О-А.*

ту́ка[1] ж (дат. -ки) **1.** зоол. *крупна домаћа птица из пор. фазана* Meleagris gallopavo *која се држи због укусног меса, ћурка.* — Било је ту перја од тука, пијеваца, патака. *Шимун.* Уплашени домобрани ... личили [су] на двије изгубљене и збенављене туке. *Ћоп.* **2.** фиг. *глупа, ограничена особа (обично женска). Деан. Рј.*

ту́ка[2] (обично поновљено) *узвик којим се подражава лупа, бука.* — Два-три пута се чуло: пљес! ... па онда тука! тука! Хлапић је ударио својим чврстим шакама. *Брл.*

ту́ка прил. покр. *в. ту. Вук Рј.*

ту́кавица ж зоол. *птица црног и белог перја из пор. детлова* Picoides tridactylus, *са три прста.* — У нашим планинским крајевима ... живи тропрста тукавица. *Финк.*

ту́кало с *горњи део преслице. Р-К Реч.*

ту́ка̄н, -а́на м зоол. **1.** *в. тукач.* — Носило се ... и пијетлова и тукана, и раца и гусака. *Ков. А.* **2. а.** *птица пузавица великог и дебелог кљуна* Ramphastus toco *која живи у шумама Јужне Америке.* — Ради посве особитог кљуна треба да споменемо кљунатог тукана. *Финк.* **б.** мн. *породица таквих птица. ЕЛЗ.*

ту́ка̄р, -а́ра м *кут, угао.* — Турчин излете напоље ... Завириваше у сваки тукар — нигде никога! *Вес.*

ту́кати, -а̄м несврш. покр. *ударати и хватати кљуном, кљувати.* — [Пијетао] би им [кокошкама] мало удварао тукајући, а онда си одабрао једну. *Кос.*

ту́кати, тӯ̄чӗм несврш. покр. *дувати, трубити у рог.* — Пастири свире или у рог тӯ̄чу. *Марк. Ф.*

ту́кати се, -а̄м се сврш. покр. *срести се, приближити се (у цени, у погодби).* — Некако би' се ја и ти, Бећир-ага, тукали. Ја ока мање, ја ока више. *Коч.*

ту́кац, -кца зоол. **1.** *мужјак туке, ћуран.* — Големи бијели тукац се шепири међу тукама. *Матош.* фиг. *глуп човек, будала, глупан. Деан. Рј.* **2. а.** *птица из реда кока* Talegallus. — Врло је занимљива кокошка аустралски тукац. *Финк.* **б.** *птица из пор. дропаља* Otis tarda: дивљи ~. *Бен. Рј.*

ту́ка̄ч, -а́ча м *оруђе којим се што туче, набија (у авану, ступи и сл.), тучак (1). Рј. А.*

ту́кача ж *направа за набијање лана, конопље, ступа.* — Одавна су већ тукачице пребиле тукачама и исјецкале трлицама сасушене конопље. *Гор.*

тука̀чица ж *женска особа која туче, набија конопље у ступи.* В. пр. уз тукача.

ту́кацӣја и **тука̀цӣја** м *онај који се радо туче, насилник, кавгаџија.* — О, колико он мора да прогута, да би се одржао у четама тих малих пустолова харамија и тукација. *Петр. В.*

ту́ква̄ње, -а́ња м *врг (2), крбањ.* — Мика ... додаде празањ туквањ секи Мари да га напуни. *Ивак.*

ту́кмак м тур. **1.** *в. токмак (1). Кл. Рј.* **2.** фиг. *будала, глупак, глупан.* — Ти тукмаче, сам си свему крив. *Ћал.*

ту́кнӯ̄т, -а, -о **1.** *трп. прид. од тукнути (се).* **2.** фиг. *ударен (у главу), ћакнут, помало луд, чудан, необичан.* — Сви су наши стари поморци мало тукнути. *Војн.*

ту́кнути[1], -нӗм сврш. **1.** *сврш. према тӯ̄кати.* **2.** *ударити, лупити, лупнути.* —

Могла би га [коза вука] тукнут' папком и розима. *Наз.* Жена трзимице тукне леђима о зид. *Божић.* **3.** *ситно утуцати, стући.* — Тукни мало соли. *Вук Рј.*

~ **се** *ударити се.* — Тукнуше се на Убаву равну, на Љубови а и на Липнику. *Март.*

тȕкнути[2], -нём несврш. *осећати се на што, заударати, вољати.* — Добра ти је, Мићане, ракија . . . Само . . . као да на нешто тукне. *Коч.*

тȕколук м покр. *тучак којим се бели лук туче. Вук Рј.*

тȕкул м *земљана колиба у Африци слична купи.* — Обичан европски човек који никада није био . . . у Африци и видео земљане колибице тукуле, има друкчији појам о кући од онога који је то видео. *Псих.*

тȕкчев, -а, -о *који припада тукцу, ћуранов.*

тȕл[1], тȕла м **1.** *кожна или дрвена направа у облику торбе у којој су се некада носиле стреле, футрола.* — На леђима пере се стријеле из тула. *Шен.* Једни [пастири] су имали лукове и тулове на леђима, неки самокресе. *Кнеж. Л.* **2.** *шупља ваљкаста направа коју праве ларве тулара у води ради своје заштите.* — Личинке живе у води и за заштиту свог меканог тијела начине себи ваљкасте тулове од дијелова биља, пијеска, каменчића и свега што нађу на дну воде. *Финк.*

тȕл[2] м *в. тил.* — После краткога времена појављује се у папучама и домаћица, на глави јој капа од тула, испод које вире увојци туђе косе. *Јов. Ј.*

тȕлај м *кукурузна стабљика. Р-К Реч.*

тȕлаја ж **1.** *кукурузовина.* — Кад падне киша и начини се блато, положе чисмени мештани по земљи поред зида . . . тулају (кукурузовину), а краве наишле . . . па појеле тулају. *Срем.* **2.** *врста бундеве, тикве. Р-К Реч.*

тулàјица ж **1. а.** *цев на гајдама у коју су углављене карабље.* **б.** *цев на левку. Вук Рј.* **в.** *цев у зиду кроз коју пролази уже црквеног звона.* — Чим је [добротворку] опазе духовници да долази манастиру . . . таки лупну ужа о тулајице и звона зазвоне. *Шапч.* **2.** *цев у коју се задене друга цев у облику водоравно положеног латиничког слова S, и служи за одвод или изливање нечисте воде. Терм.* **5.** **3.** мн. *кожни набор на стражњој леђној страни тела неких мекушаца издужен у облику две цеви.* — Код шкољкаша који много рују у пијеску плашт је страга срастао и извучен је у двије цијеви, тулајице. *Финк.*

тȕлājка ж *в. цев* (*1*). — Ноге су му као тулајка. *Р-К Реч.*

тȕлāр, -ápa и **тулáрац,** -рца м **а.** *зоол. водени инсект, кукац* Phryganea grandis *мањавих крила и дугих пипака, чије ларве живе у текућим и стајаћим водама и граде око свог тела покретну цевасту кућицу у облику туљца. Бен. Рј.* **б.** мн. *породица таквих инсеката* Trichoptera. *Бен. Рј.*

туларѐмија ж вет. и мед. *опасна заразна болест глодара (пољских мишева, зечева, веверица) која се преноси и на човека (по имену језера у Северној Америци). ЕЛЗ.*

тȕла-сâт м *сат од тула-сребра.* — Тула-сат је држао пред собом да зна у право вријеме измијенити стражу. *Киш.*

тȕла-срѐбро с *сребро ишарано црним шарама других метала (по руском граду Тули). Мин. Лекс.*

тȕлац, -лца м **1.** *тул*[1] (*1*). — О зиду на чавлима кабаница . . . лук, тулац пун стрелица. *Шен.* По канабету и фотељама . . . јастучићи . . . а на њима све неки голи Аморчићи са тулцима стрела. *Срем.* **2.** *шупаљ предмет који по облику или било чему личи на тул* (*1*) **а.** *кесица од папира савијена у таквом облику.* — Тај је цват налик на тулац папирнате кесе који је при дну нешто стегнут. *НЕ.* **б.** *висок крут мушки шешир ваљкаста облика, цилиндар.* — Тулац старога Бокеља сјаји се и блиста на сунцу. Јасново још није видјело овакових сватова. И Мато изнимно натакнуо тулац на главу. *Кум.* **в.** *део шешира у који улази глава. Бак. Реч.* **г.** *клопка, ступица за дивље звери.* — Ухваћен је као звијер у тулац, чека своје. *Сиј.* Кад лови куну белицу . . . деда-Радован носи бар по један тулац, издубљени комад стабла на чијем се излизаном крају налази тежи и добро зашиљени колац за пребијање кичме животиња. *НИН 1959.*

тȕлба ж и **тȕлбе,** -ета с *в. турбе.* — Онај живописни, на тулбу налик киоск . . . лежао је у једној страшној рушевини. *Ком.* Он [је] . . . формирао борбени поредак . . . око Гази-Местановог тулбета. *Лаз. М.*

тȕлбен м тур. *танко платно за чалме, марама којом жене покривају главу.* — Скиде црно покривало . . . а од белога тулбена пусти оба краја низ прси. *Рј. А.*

тȕлбēнта ж тур. *врста женске капе.* — Кад обуче дијете Грујицу, тад га покри златали тулбентом. *НП Вук.*

тȕлеж м *туљење*[2]*, урлање.* — Добро [је] чуо лупу вратима, дјечју дерњаву, пијани тулеж. *Куш.*

тȕлеј м *в. тулај. Бен. Рј.*

тȕлија ж **1.** *шипка на ђерму о којој виси кабао. Вук Рј.* **2.** *савијено дрво на левчи око осовине.* — Нисмо могли да нађемо тулију

и чивију [са чеза]. *Чол.* **3.** *лимена цев којом отиче вода са крова, жлеб. Р-К Реч.* **4.** *ваљкаста цев на горњем делу остију у коју се усађује дугачка и танка мотка. Рј. А.* **5.** бот. *биљка из пор. крсташица* Raphanus raphanistrum, *ротква. Сим. Реч.*

тȕлипа ж бот. *украсно дрво жутоцрвенкастих цветова* Liriodendron tulipifera: ~ жута. *Бен. Рј.*

тулӣпӑн, -а́на м тал. бот. *лала*[1]. — Холандија је рај тулипана. *Матош.*

тулипа́новац, -о́вца м бот. *тулипа.* — Близу има градић у којем се налази врт тулипановаца. *Креш.*

тулӣпӑнскӣ, -ӑ, -о́ *који се односи на тулипане; који има облик тулипана:* ~ орнаментика. — Точили су ... шампањац у тулипанске чаше. *Том.*

тȕлити[1], тȕлӣм несврш. **1.** *чинити да нешто престане горети, гасити.* — Низ њено лице циједиле су се сузе ... и тулиле жар у пепелу. *Лоп.* **2.** фиг. *чинити да се нешто слегне* (*прашина и сл.*); *не пуштати да се развије, одстрањивати.* — Мету брзо, не посипају воду да туле прашину. *Бон.* Нема већ ... сјетника миротвораца да тјеше и туле, но их има саможиваца да пожижу, драже и на свако зло наведају. *Љуб.* **3.** *в. тулити се* (*а*). — Варнице ... испунише помрчину која је утолико гушћа била што су ватре већ почеле да туле. *Нуш.*

~ **се а.** *престајати горети, гасити се.* — Као пламичак свеће воштане ... тули се, букне. *Јаки.* Ђ. Свјетла су се тулила. *Сим.* **б.** фиг. *престајати постојати, нестајати, губити се, гасити се.* — Дан се тулио. *Куш.* Гледа како догорева и како се тули живот његове деце. *Ђур.*

тȕлити[2], -ӣм несврш. **1.** *испуштати отегнуте и тужне урлике, завијати* (*о вуку, псу*). — Чуј, како вукови туле! *Наз.* Нимфе и сатири, загрљени венцем хијена, лавова, паса и вукова ... што ... урлају, ричу и туле из свег гласа. *Каш.* **2.** *пригушено плакати, јаукати.* — Што тулите и наричете, жене? *С-Ц.* Ударих му чврсту. Опет је почео да тули. *КН 1959.* **3.** *изводити, гласан, отегнут звук* (*о сирени, ветру*), *завијати; фијукати.* — Сирене у луци туле. *Цар Е.* Вјетар је тулио кроз ... раздрте зидине. *Бег.*

тȕлица[1] ж *в. тул* (*1*). — Спртише све своје имање, у тулицу стријела и тетиво, па разагнаше хиљаде душмана. *Март.*

тȕлица[2] ж **1.** *муштикла, цигарлук. Р-К Реч.* **2.** *мала цев, цевчица. Бак. Реч.*

тȕлица[3] ж бот. *в. броћац* (*1*). *Бен. Рј.*

тȕлнути, тȕлнӗм сврш. индив. *затрубити.* — Чекају само док он дигне војни вапај и у трубљу тулне. *Прер.*

тȕлуз м и **тȕлузина** ж тур. **а.** *окомак, кочањ кукуруза, тулуска. Вук Рј.* **б.** *в. комушина* (*1*). **в.** *в. кукурузовина. Рј. А.*

тȕлузовина ж *кукурузовина.* — Дижући с кола снопове тулузовине ... Ђујан се полугласно ... обрачунавао са својим невидљивим сабеседником. *Ћоп.*

тȕлум и **тȕлум** м тур. **1.** *мешина* (*за вино и другу течност*). — С мјеста маћи не би могла ... ни мој тулум од дванаест ока. *Наз.* **2.** фиг. *тулуман. Кл. Рј.*

Изр. у тулумима фиг. *сутра навече. Р-К Реч.*

тулȕман м *празноглав човек, глупан.* — Сувише је ... у старога звекана и тулумана глупости. *Ков. А.* Не знаш ли, тулумане, да молба твоја иде све до цара? *Матош.*

тулȕмаст, -а, -о *глуп*(*ав*). — А онда шта се брига бог за твоју мунту ... бено тулумаста! *Коз. И.*

тулȕмаш, -а́ша м *изнуђивач, уцењивач, варалица. Деан. Рј.*

тулȕмашкӣ, -ӑ, -о́ *који се односи на тулумаше.*

тулума́штво с *особина, занимање, поступци тулумаша. Бен. Рј.*

тулȕмбас м *в. таламбас.* — Једва да се дова свршила кад се очу у близини тулумбас. *Мул.*

тȕлумбаша м тур. *онај који точи вино. Вук Рј.*

тȕлумина и **тȕлумина** ж **1.** *мех, мешина за вино.* — Из ноздрва два му сучу плама ... о ункашу тулумина вина. *Фил.* Очи му сјакте ... па тек груну: Тулумину, гусле! *Куш.* **2.** *оно што су спахије некад узимале од винограда, десетак од грожђа.* — Спаија ... узима ... на казан по два гроша, и од винограда понешто тулумине (или десетак од грожђа). *Вук.*

тȕлуска ж *в. тулуз. Р-К Реч.*

тȕлчић м *дем. од тулац* (*1*). *Бен. Рј.*

тȕљавац, -ӑвца м зоол. *в. шљука. Бен. Рј.*

тȕљак, -љка м = туљац (1) **1.** *шупаљ предмет различите величине, који служи за различите сврхе* **а.** *шира цев у коју улази клип или једна мања цев. Вук Рј.* **б.** *тулац* (*2а*). *Р-К Реч.* **в.** *танки цигаретни папир, савијен у облику танке цевчице, који се пуни фино резаним дуваном.* — На кревету ... лежао је капетан; на покривачу кутија с празним туљцима за цигарете и дуваном. *Моск.* **г.** *навлака, чахура за оловку. Деан. Рј.* **д.** *стаклен балак на петролејској лампи, цилиндар* (*3*). — Слуга је чистио туљке од свјетиљака. *Краљч. Стј.* **ђ.** *навлака подешена према ономе на што се или преко чега се навлачи, футрола.* — Осим тога вам треба ... и посебна футрола, туљак, за ту длакаву израслину на

лицу. *Куш.* **2.** фиг. *мала, кржљава, неразвијена особа, жгеба. Р-К Реч.* **3.** зоол. *в. морска игла (уз игла, изр.). Бен. Рј.*

тӯљан, -а и **тӯљӑн,** -а́на м зоол. **1.** *сисар из реда перајара* Toca vitulina, *изврстан пливач вретенастог тела, спљоштене главе и кратког врата, са предњим и стражњим удовима претвореним у пераје. Р-К Реч.; Бен. Рј.* **2.** мн. *породица таквих сисара* Phocidae. — Најпознатији су перајари фоке или туљани без ушних шкољки и са задњим удовима окренутим уназад. *Станк. С.*

тӯљац, -љца м **1.** = туљак. *Бен. Рј.; Деан. Рј.; Р-К Реч.* **2. а.** *фино резани духан увијен у танки цигаретни папир, цигарета.* — Закреће цигар-папир и мијеша духан под прстима у туљац. *Сим.* **б.** *тулац (2а).* — Направио је дуг, савијен тулац од папира и прислонио га једним крајем на груди, а другим на ухо. *Вј. 1971.* **в.** *навлака од лепенке, коже и сл. за наочаре, футрол(а).* — Извади из џепа туљац од љепенке ... и покаже модре наочари. *Крањч. Стј.* **г.** *ваљкаста метална направа са плинским жишком.* — Чује се блиједи плински пламичац гдје блебеће у прљаву туљцу. *Крл.*

тӯљење[1] с *гл. им. од тулити*[1] *(се).*

тӯљење[2] с *гл. им. од тулити*[2].

тӯљење[3] с *гл. им. од туљити се.*

тӯљити се, тӯљӣм се несврш. *устручавати се, снебивати се. Деан. Рј.*

тӯљчић м *дем. од туљац (2а).* — Извукавши ... тај свој згужвани ... туљчић, он га је облизнуо прописно. *Крл.*

тумàнлије ж мн. *простране, широке турске шалваре. Вук Рј.*

тӯмара м *в. тумарало. Вук Рј.*

тумàралачкӣ, -ā, -ō *који се односи на тумарала.* — Богати Јевреји пронашли су овај забачени кутак, на који једино може тумаралачка ... нога да нагази, и ту живе са чобанима. *Ћон.*

тумàрало м и с *онај који тумара, који иде, путује, лута без одређеног циља. Вук Рј.*

тумàрање с *гл. им. од тумарати.*

тумàрати, -ām несврш. **1.** *ићи без одређеног циља, базати, лутати.* — Изишао је из читаонице и тумарао изван града. *Новак.* Тумарах дуго без правца и пута. *Ил.* **2.** (око некога) *окретати се, кружити.* — Кад дође тако чиновник, а Мицко [берберин] га заговара и разговара ... Тумара око њега ... а све погледа на врата неће ли му доћи калфа. *Срем.* Већ суморан тумара очима по лијепим, младим кауркињам. *Ботић.* И поглед ми стаде тумарати по гробљу. *Наз.*

Изр. ~ по (у) мраку *в. лутати по мраку (уз мрак, изр.).*

тумàрача ж **1.** *женска особа која тумара. Вук Рј.* **2.** *кухињска свећа. И.*

тумàрāш, -а́ша м *в. тумаралац.*

тумàрāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на тумараше.* — Везе шева ... славећи уморно сунце и пурпурне, тумарашке путове облака. *Матош.*

тумáрнути, тӯмāрнēм сврш. *изненада упасти, банути.* — Дођу некакви други Турци и ... тумаре усред војске српске, која се склони и побије их. *Вук.* Убију Ђакова брата који у Кусатку тумари међу њих. *И.*

тумáрнути, тӯмāрнēм сврш. *отићи изненада, одлутати.* — Распитивасмо на све стране, али нигде им не нађосмо трага. Бог би једини знао куда тумарнуше. *Шапч.* Узима лулу, па, поштапајући се о штаку, тумарне у гору и враћа се тек у касну ноћ. *Мил. В.*

тумáцнути, тӯмāцнēм сврш. покр. *појавити се, показати се, привидети се.* — Идем, идем, а испред церова тумацну ми се нешто бијело и дугачко ... као човјек само подскакује на једну ногу. *Лал.*

тӯмāч, -а́ча м **1. а.** *онај који нешто тумачи, објашњава:* ~ снова. — По тим својим цртама постао је најгласнији тумач словенскога грађанскога либерализма. *Барац.* фиг. А песма што је звонила из груди, тумач је била притајених жуди. *Марк. Д.* **б.** *позоришни, казалишни глумац који тумачи улогу.* — Обе ове улоге су психолошке природе па захтевају од њихових тумача једно дубље и унутарње интензивније сагледавање датих ликова. *Ж 1955.* **в.** *особа која изражава нечију поруку, расположење, жељу.* — Буди ми ти тумач код њега моје одане привржености према њему. *Бак. Реч.* **2.** *онај који при разговору преводи с туђег језика:* судски ~. — Посланици [су] с помоћу тумача проучили турски оригинал. *Шиш.* Ја сам онде заклети тумач и преводилац. *Каш.* **3. а.** *објашњење каквога текста, критичке напомене, примедбе на какав текст, коментар:* ~ Библије. *Деан. Рј.* **б.** *књига или додатак књизи који садржи објашњење о нечему.* — Тумач заставица. *Аут.*

тумáчење с *гл. им. од тумачити.*

тумáчитељ м *в. тумач.* — Што је најгоре, тиме би војништво постало тумачитељем закона. *Старч.*

тумáчити, тӯмāчӣм несврш. **1. а.** *давати, објашњавати смисао, значење нечега.* — Дуго су још били будни, разговарали се, тумачили снове један другоме. *Дом.* У оном горњоградском гнијезду ... све [се] контролира и тумачи на свој начин. *Бег.* **б.** (~ улогу) *глумити на позорници дајући улози своје значење.* — Тумачио [сам] улогу Штокмана. Њега увек играју као хероја, а ја ... као

особењака. *Поз. 1948.* На премијери ... тумачила [је] улогу синчића Раке. *Пол. 1972.* **2.** *преводити нечије речи, нечији говор с туђег језика, бити тумач (2).* — Софра честита му имендан, и то мађарски ... Чамча тумачи. *Игњ.* **3.** *критички износити мишљење о каквом тексту, коментарисати.* — Право [се] може тумачити — по слову и духу закона — у ужем или ширем смислу. *Мј. 1936.*

тумàчица ж *женска особа тумач.* — Ви ћете ми ... бити најбољом тумачицом. *Шен.* Женске су најбоље тумачице људских очију. *И.*

тȕмачњȉк м *в. тумач (2).* — Кадија ме је стао наговарати да код њега останем ... да нећу ништа радити, само да ћу му бити као један тумачник. *Маж. М.*

тȕмба[1] ж лат. **1.** *надгробни споменик у виду саркофага над гробом истакнуте личности сахрањене у цркви. Свезн.* **2.** *катафалк. Кл. Рј.* **3.** фолкл. *простор насут земљом и уваљан на којему се о празницима изводи сеоско коло.* — У сваком селу ... има увек један простор на коме ... о празницима играју коло. Тај се простор ... ако је подигнут од земље ... зове тумба. *Дед. Ј.*

тȕмба[2] прил. *в. тумбе. Вук Рј.*

тȕмбак м нем. покр. *жута легура бакра и цинка; изливен предмет од такве легуре.* — И дај мени ... тумбака топа великога. *НП Вук.* Већ вранчићу притеже дизгине, а примиче тумбак-узенђије. *НП Херм.*

тȕмбан м **1.** *в. турбан (1). Рј. А.* **2.** *марама којом жене покривају главу.* — Около зидова стајаху јаке клупе, у којима је стара госпа чувала своје хаљине и тумбане, своје ђердане и кожун. *Шен.*

тумбáнац, -нца м *тумбан (2).* — Њежну јој главу ... покривао ... старински »тумбанац«. *Новак.*

тȕмбāње с *гл. им. од тумбати (се).*

тȕмбāр, -ара м тур. *табор.* — Савише се у тумбар солдати да велики лагум закопају. *НП Вук.*

тȕмбас и **тȕмбāс** м тур. **1. а.** *мали чамац плитког дна.* — Видело [се] неколико чамаца, чунова или тумбаса. *Кнеж. Л.* **б.** *низ плитких чамаца преко којих се ставља привремени мост, понтонски мост.* — Преко воде тумбас пребацио. *НП Херм.* **2. а.** *камени стуб на коме лежи каква грађевина (амбар, воденица, мост).* — Побаучке се завлачио под тумбасе амбара да нађе грабуље. *Рад. Д.* **б.** *оно што подсећа на стуб.* — Негдје поврх горњег краја вароши ... изви се сив тумбас дима и узе да расте у огромним колутовима. *Ћоп.*

тумбàсара ж *воденица на тумбасима. Рј. А.*

тȕмбати, -ām несврш. *окретати, обртати, претурати, ваљати, котрљати.* — Тумба као пивар бечку. *Н. посл. Вук.* Овде сам само ... она лоптица на рачунаљки, коју туђе руке тумбају лево и десно. *Јак.* У дворишту је неко тумбао сандуке. *Вучо.*

~ **се** *повр.* — Брже [се] покупи и једва утече пред Паштровићем, који се за њим тумба у ноћи. *Петр. В.* фиг. Мукло ... тумба се [рат] равницама Војводине ... у градове Хрватске. *Лал.*

тȕмбе и **тȕмбē** прил. тур. *главачке, наглавце, обрнуто, стрмоглавце, наопако.* — Узеше га ... за батаке и стрпаше тумбе у котарицу и завезаше озго. *Глиш.* Сутра ће цијелу пријестолницу тумбе окренути. *Л-К.*

тȕмбео, -ела м бот. *биљка из пор. штитара* Smyrnium, S. perfoliatum. *Р-К Реч.*

тумбèсати, -ām несврш. *ваљати се, котрљати се.* — Који се ђаволи тумбесају ноћас око моје куће! *Лал.*

тумбèћија и **тумбèћина** ж тур. *врста дувана у листу који се овлажен пуши на наргилу.* — Момак Салих донио [би] наргилу на којој је у распаљеној тумбећији тињала жеравка. *Андр. И.* Она држи у рукама машице, њима мења агама на наргили жар са влажне тумбећине. *Јаки. Ђ.*

тумȉњати, -ām несврш. покр. *једва осетно тећи; таворити, тињати.* — Морача помамна ... хита ... док живот око ње у дубинама страшно тумиња. *Ђон.* фиг. Гром ће да захишти у ... кровове ... на којима димњаци ... тумињају тугу мучнога живота. *И.*

тȕмор и **тȕмор** м лат. мед. **а.** *новостворени израштај ткива на човечјем или животињском организму.* — Постајеш ... спремиштем тајне која те свега сапиње као тумор у мозгу. *Мар.* **б.** *гнојно место у поткожном ткиву, чир.* — [Прљавштина и смрад] на крају, у катастрофи, избијају, као из распуклутога тумора, из сваке поре тога глембајевског живљења. *Богдан.*

Изр. бенигни ~ *доброћудни тумор, састављен од зрелих ћелија које немају везе са околним ткивом;* малигни ~ *злоћудни тумор, састављен од незрелих ћелија које продиру у околно ткиво.*

тȕмула ж само у изразу: шумула-тумула *нико и ништа.* — Нијесам ја каквагод шумула-тумула. *Ков. А.*

тȕмул(ус) м лат. *већа или мања хумка од земље или насутог камења под којом се налази један или више гробова.* — Такови су хумови још од времена Римљана познати под именом тумулуса, а усправљене и положене плоче добиле су у науци данско име менхира и долмена. *Панч.*

тӯн прил. покр. *в. ту.* — Тун се добар јунак намјерио. *НП Вук.* Па, један не био, пеци се при огњу, не лези тун. *Лоп.*

тӯна ж зоол. = туњ **а.** *крупна морска риба селица* Thynnus thynnus *тамноплаве боје и укусна меса.* — Није Јожефић ишао тамо ... да поброји барила осољене туне. *Нех.* **б.** мн. *породица таквих риба* Thynnidae.

тӯна прил. покр. *в. ту.* — Нема ти туна, брате, никаквог дућанџије Каскала. *Срем.*

тӯнак, тӯнакаре и **тӯнакарцӗ** прил. покр. *в. ту.* — Шешир му нахеро, ко гора стоји стари слијепац тунак. *Марк. Ф.; Р-К Реч.*

тӯнӑра ж тал. риб. = туноловка (1) *уређај од високих лестава на обали за осматрање, и мрежа у мору за лов туна.* — Код азорских острва ... наилазили смо и на сталне направе у мору за лов туња, сличне тунарама на нашем Јадранском приморју. *Петр. М.*

тӯнгстен м хем. *тврд, тешко топљив метал који се употребљава у производњи челика, волфрам.* — И моје је срце помало отврднуло (поред других срдаца од тунгстена). *Уј.*

тӯндра ж рус. *голема мочварна раван на крајњем северу Европе, Азије и Америке, покривена оскудним растињем, маховинама, лишајевима, ниским жбуњем. Бот.*

тӯњӗла ж тал. *јастук, душек. Деан. Рј.*

тӯне прил. покр. *в. ту.* — Оставим капетана ... да он туне командира. *Нен. М.*

тунѐжић м зоол. покр. *птица која долази са туном у наше крајеве* Hydrochelidon fissipes. *Бен. Рј.*

тӯнӗл, -ела м енгл. *подземни пролаз прокопан кроз брдо, испод реке или мора и служи за провођење саобраћајница или у хидротехничке сврхе.* — Поче се копати тунел кроз Глогово. *Андр. И.* фиг. И нека кроз наше очи, кроз тунел нашега гњева проструји дах планина. *Пар.*

тунѐлић м *дем. од тунел.* — С муком смо се пробијали кроз тијесан тунелић испод ракита и сплетене вињаге. *Ћоп.*

тӯнӗлскӣ, -ā, -ō *који се односи на тунел:* ~ страна, ~ зид.

тӯнӗлски прил. *као тунел, као у тунелу.* — Вијугају неке уске ... уличице, мрачне као понори, ту и тамо тунелски надсвођене неким луковима. *Бат.*

тунѐлџија м *радник на пробијању тунела.* — Сав тај живот шофера, дрвосјеча, Личана тунелџија, који буше тунеле ... сав и наг оживљава у њему. *Вуј.*

тӯнӗра ж *тунара.* — На многим увалама у Хрватском приморју видимо већ издалека тунере, туноловке, по високим љествама које су косо нагнуте над море. *Финк.*

тӯника ж лат. **1.** *код старих Римљана доња хаљина слична кошуљи без рукава као кућно и радно одело.* — Уз тијело су Римљани носили вунену кошуљу — тунику. *Пов. 1.* **2.** *врста кратке женске хаљине.* — Под туником повлачи се сукња. *Шен.* На себи је носила црну свилену хаљину са туником. *Јакш. Ђ.* **3. а.** *кратка бела кошуља коју католички свештеници облаче при богослужењу.* — Окупила се [браћа] око великог олтара, у бијелим туникама, држећи ужежене воштанице у руци. *Ћип.* **б.** *врста грубе кошуље које католички редовници или монаси носе испод хабита.* — Никад нико не би рекао да испод његовог зборанот хабита, под грубом туником ... живи и постоји тако моћан костур. *Андр. И.*

тӯнина ж **1.** *аугм. од тун. Р-К Реч.* **2.** = туњевина (1) *месо туне. Деан. Рј.*

тӯнолӧв м *лов на туне; ловљење туне као грана рибарства. ЕЛЗ.*

тунолӧвац, -вца м *моторни брод са мрежама, нарочито грађен за лов на туне.* — Рибари са туноловца оценили су јато на вагон и по риба. *НИН 1958.* Шеф ... одлучује кад ће флота туноловаца испловити. *ВУС 1970.*

тунӧлӧвка ж **1.** = тунара. — На многим увалама у Хрватском приморју видимо већ издалека тунере, туноловке по високим лествама које су косо нагнуте над море. *Финк.* **2.** *птица што налеће у време ловљења туна. Рј. А.*

тӯнос и **тӯнофес** м тур. *врста феса са кићанком (по имену државе Тунис одакле је пренесен).* — Терајући дрва у град, зарадио је ... велики тунос са кићанкама. *Ранк.*

тӯнто м (вок. тӯнто) тал. покр. *глупа, блесава особа, блесан, будала. Деан. Рј.*

тӯњ м зоол. = туна. — Сродник туња је скуша. *Станк. С.* Туњ је риба умјерено топлих вода. *ОГ.*

тӯња[1] ж тал. **1.** риб. *направа, струк за ловљење туна, повраз (3).* — Приморци лове рибу мрежом, вршом, туњом. *Љуб.* Пркошљиво хити туњу што је даље могао. *Ћип.* **2.** покр. *врпца за мерење.* — Видиш под собом Дугу гору, гдје се протеже право, као уз туњу. *Љуб.*

тӯња[2] ж зоол. *в. тӯна. Деан. Рј.*

тӯња[3] ж *в. дуња.* — У ново их гробље поставиле ... На главу им ружу посадиле, а на прси туњу и јабуку. *НПХ.* Мештар Никола био је ... ружан као рутава туња. *Шен.*

тӯњав, -а, -о *који тешко схвата, тупоглав, несналажљив, сметен, сплетен.* — Ни обућу, видим, не уме да скрпи, дозлабога туњаво чељаде. *Рад. Д.* Нема више онога

спорог и туњавог Илије који га је спутавао као тежак синџир. *Ћоп.*

тӯњавац, -ávца м *онај који је туњав.* — — Деран је плашљив, а сметен . . . прави туњавац. *Ил.* Онога туњавца треба научити добро, њега ће [владика] питати зацело. *Ранк.*

туњáвко м *туњавац. Р-К Реч.*

тӯњавōст, -ости ж *особина онога који је туњав.*

тӯњāње с *гл. им. од туњати.*

тӯњāра ж *в. тунара. Деан. Рј.*

тӯњати, -ā̄м несврш. *њушкати, забадати свуда нос, цуњати (2). Вук Рј.*

тӯњга ж фолкл. покр. *врста женске капе. Вук Рј.*

тӯњевина ж **1.** = тунина (2). — Тко му је послао туњевине? *Бег.* **2.** зб. *туњеви.* — У марту . . . рибари на туноловцу »Партизан« . . . уловили су осам вагона туњевине. *Пол. 1950.*

тӯњез м *туп, тупоглав човек.* — Ниси ти неки туњез, као што има људи. *Лаз. Л.* Није Лакета . . . још ничије пјате лиза, нити се дава шарати масницама од којекаквих туњеза. *Маш.*

туњéзгало м и с *туњез.* — Оба су били . . . једнака раста, оба туњезгала. *Вес.* Микача је рекла . . . да ње није низашта брига, чак ни за њезиног старца, божијег туњезгала. *Ћоп.*

тӯњел м покр. *в. тунел.* — Пространо је то доста — дугачко и уско као туњел, пустило се унутра. *Лал.*

тӯњина ж *в. тунина. Р-К Реч.*

тӯњкав, -а, -о *који говори кроз нос, уњкав.*

тӯњкаво прил. *на туњкав начин, уњкаво.* — [Хусо] говори . . . туњкаво као људи без ресице. *Андр. И.*

тӯњкāње с *гл. им. од туњкати.*

тӯњкати, -ā̄м несврш. *говорити кроз нос, уњкати.* — Био [је] сплетен на језику: мало је туњкао. *Глиш.* Ми туњкамо туђе ријечи да се кажемо научнији. *Павл.*

тӯњолōв м *лов на туњеве, тунолов.* — Стиже на рибарски плато . . . на југозападу од Ирске; дотле се свуда интензивно лови, а одатле га нестаје и туњолов је завршен. *Петр. М.*

тӯп, тýпа, тýпо **1.** *који није довољно наоштрен, с којим се тешко реже, сече, тестери, брије и сл.*; супр. оштар: ~ нож, ~ бритва, ~ секира. — Нејунаку је тупа стријела, тупа ниткова. *М-И.* Најгоре [је] остати слеп код очију, јер те онда узјашу . . . колју те тупим ножем. *Вучо.* **2.** *који је на крају или врху заобљен, заокружен, који није шиљаст.* — Под оним онамо тупим врхунцем лежи . . . торањ. *Маж. Ф* Само снијег, сури војнички шињели, тупе губице машингевера. *Ћон.* **3.** *који није довољно развијен, непријемчив, неосетљив за звукове (о уху).* — Струји му . . . шапат са цвета, са сићушне траве — тупо је уво и слаб му је мах. *Кош.* **4.** фиг. **а.** *умно ограничен, који слабо, тешко схвата, глуп (о човеку, уму).* — Лијен [си] кô клада, а туп кô костура. *Кор.* У старога Дели-Крстовића беше син . . . тупа разума, и нитко њега није волео. *Јаки. Ђ.* **б.** *који ништа собом не казује, безизражајан, безизразан; празан (о лицу, погледу, очима).* — Старац је . . . лежао на ниском кревету и тупим погледом гледао како се топи жар у пећи. *Вуј.* Други . . . његову паролу циједе као уље . . . под маском патриота на лицу глупу и тупу. *Визн.* **5.** фиг. **а.** *који је због физичких или психичких стања лишен способности да опажа, прати, просуђује, безосећајан, отупео, равнодушан, апатичан.* — Нисмо ми Пунци срца толико тупих. *Марет.* Већ сам тупа, и себи и свима туђа. *Огр.* **б.** *који је својствен таквом стању.* — Под таквим околностима обичан би човек клонуо духом, пао у тупо апатично расположење. *Јов. С.* Пружи за њом руку. Но она се извија тупим засићеним покретом. *Мих.* **в.** *који је лишен разумног, логичног смисла, разумског схватања, бесмислен.*— Са старошћу . . . долазе све тупљи снови. *Шопч.* Од тупијех га мисли спасе олован сан. *Матош.* **г.** *лишен способности отпора, противљења, покоран, резигниран.* — Био је као свладан од тупе немоћи. *Новак.* Љути бол за некадашњом активношћу прелази . . . у тупу резигнацију. *Сек.* **6.** фиг. **а.** *мукао, потмуо, пригушен, нејасан (о звуку).* — И брз трк за њом [жртвом] сред тишине мртве, и тупи пас кад ловца нож је стиже. *Гор.* Земља задрхта и проломи се урнебесни прасак. Слушамо тупе ударе избачених бусенова. *Јак.* **б.** *који тишти, који се непријатно осећа, пригушен, потмуо, подмукао, непријатан (о болу).* — По целом телу осећала је тупе болове, али највише је тиштао прст са кога јој . . . мати беше стргла прстен, његов прстен. *Ћос. Б.* Протезао се, да поравна леђа и истјера из њих мукли тупи бол од дуга сједења. *Перк.* **7. а.** *потпун, дубок, апсолутан (о каквом стању).* — Коначно заспа тупим сном. *Андр. И.* Настаде тупи мир, тишина. *Кол.* После тупог мрака шуме, овај мрак је био светлији. *Чипл.* **б.** *који се мора извршити, безуслован.* — Можда ја у ствари нисам мрзио школу, него тупу дисциплину, којој су нас у њој учили. *Козарч.*

Изр. **т пи угао,** кут мат. *угао, кут који је већи од 90°, а мањи од 180°.*

тӯп узв. оном. **а.** *за подражавање звука од пада, удараца тупим предметом, лӯп.* — Лисица само дође ноћу под легало, укекети очима, а кокошка сама са седала туп! —

па пред лисицу. *Лаз. Л.* Дијето одлети у страну и ... туп! газдарици у чело. *Мар.* **б.** (обично поновљено) *за подражавање звука корака или удараца.* — И опет би се јавили кораци немачких војника ... туп, туп. *Андр. И.* Кроз ... тиху и страсну хармонију шумског јутра пробијали су тупи ударци мале секире: туп! туп! туп! *Ћос. Б.* **в.** *за изражавање нечег неочекиваног, необичног.* — Отишô Јово у Шабац неким послом, па кад се отуд вратио, он туп! ... па у кревет! Назебô. *Вес.* Мачка. Зелена мачка из зелене горе, па туп — преда ме. *Сиј.*

тȕпа ж оном. само у изразу: тупа-лупа *за подражавање тупих звукова при ударању, паду, кретању нечег тешког и сл.* — Коњи с товарима ту, слуге на њима, тупа-лупа. *Сим.*

тȕпав, -а, -о **1.** *туп* (*5а*). — Осамљен и далек од свију, тупави Раде куцкао у тамбуричу. *Ћоп.* Има гледалаца који су споре, троме, лијене и тупаве памети. *Шим. С.* **2.** *неокретан, неспретан у покретима.* — Аћим завија нову цигару и љути се на тупаве прсте што дрхте и просипају дуван. *Ћос. Д.* **3.** *који изражава стање умне ограничености, несабраности, збуњености.* — Тупава лица и мртав поглед крију у себи неку ледену равнодушност. *Бур.* Каноник, умјесто да му одговори, обрати се Бијанки с тупавим смијешком на свом шиљастом лицу. *Франг.*

тȕпавац, -ávца м *тупав човек.* — Сеоски попа ... се зној и ... да свете истине улије у тврде главурде ових тупаваца јадних и гадних. *Богдан.* Од таквих је међу Мрачајцима предњачио [у пљачки] тупавац зјакало Кркан. *Ћоп.*

тȕпавити, -ȉм и **тупáвити,** тȕпāвȉм несврш. *постајати тупав.* — А Београд расте док ја падам и тупавим и крв пљујем. *Вас.*

тупáвко м *тупавац.* — Све у свему имао сам седам имена: блесан ... тупавко. *Пол. 1972.*

тȕпаво прил. *на тупав начин, глуп(ав)о.* — Тупаво се смјешкао очима и уснама. *Мих.* Долетјела је, лоше нарумењена ... тупаво се узмувала око зелених авлијских вратница и потражила свога Ивана. *Ћоп.*

тȕпавōст, -ости ж *особина, стање онога који је тупав.*

тȕпāк, -áка м *тупавац.* — Мртве му очи зуриле у свијет као у тупака. *Шен.*

тупàмāрос м *припадник илегалне организације градске гериле у Јужној Америци (по имену перуанског индијанца Тупак Амаро, борца за ослобођење свога народа).* — Не могу да се сложим с онима у Уругвају ... који су име тог човјека узели као свој симбол и по њему назвали свој покрет — тупамароси. *ВУС 1972.*

тȕпан[1], -а и **тȕпāн,** -áна м *тупавац.* — Мој Михо је глупан и тупан. *Ков. А.*

тȕпан[2] м *в. тимпан* (*1*).

тȕпара ж *тупа секира. Вук Рј.*

тупàрати, -ȁм несврш. оном. *кретати се оглашавајући се звуком »туп-туп«* (*о железници*), *лупарати.* — Тупара воз и оставља поља, мостове. *Куш.*

тупàрија ж (обично у мн.) *будалаштине.* — То [су] лакрдије и глумачке тупарије. *Павл.*

тупàрина и **тупàрлија** ж (у атрибутској служби, најчешће уз реч сабља) *тупа.* — — Дај ти мени ... тупарину ћорду. *НПХ.* Да ми дајеш ћорду тупарлију. *И.*

тȕпаст, -а, -о **1.** *затубаст, округласт.* — И ту с љубављу и неком врстом захвалности погледа своје тупасте, снажне и окретне руке. *Лал.* **2.** *који је мало ограничен, туп. Рј. А.*

тȕпац, -пца м *велики ножни прст, палац на нози* hallux. *Бен. Рј.*

тȕпāч, -áча м зоол. *врста инсекта зеленкасте боје* Eusomus. *Бен. Рј.*

тȕпаџија м *тупавац, глупан.*

тȕпаџијскӣ, -ā, -ō *који је својствен тупаџији, глупав.* — Кад ли су о томе говорили? ... Где? И у исти мах се сети, чак пре но што се у њему заврши постављење тог тупаџијског питања. *Дав.*

тȕпеж ж *стање тупости, тупавости.* — Опет »заручница«, поништавање самог себе, а у мождanима настаје тупеж. *Леск. Ј.*

тȕпе-лȕпе оном. разг. *узвик којим се означава ударање по некоме, нечему.* — Ми смо са опкопа добацили Мартини метлу. Дограбила ју је и храбро се упутила непријатељу и тупе-лупе. *Богдан.*

тȕпети, -пȉм, ијек. тȕпјети, несврш. *постајати туп. Р-К Реч.*

тȕпик м зоол. *птица селица* Fratercula arctica *која стално живи на северу.* — На отоку Крку борави нешто мало ... чудна сјеверњачка птица сјеверни тупик. *Финк.*

тȕпина ж мин. *врста вапненца, важне сировине из које се директно производи цемент најбољег квалитета. Кем.*

тȕпити, -ȉм сврш. оном. **1.** *произвести глас »туп«* (*ударцем по чему*), *лупити. Р-К Реч* **2.** фиг. *пасти* (*на памет*). — Како би [баба-Ивони] ... кадшто тупило на памет, тако би и запевала било црквене песме, било врло гадне припеве. *Дов.*

тȕпити, тȕпȉм несврш. **1.** *чинити тупим, затупљивати.* — Сабљи ... да тупим рез по туским ребрим', да биједној раји ... с руку расијецам вез. *Ант. 2.* **2.** фиг. *смањивати интензитет нечега, чинити мање осетљи-*

вим, слабити; заглупљивати. — Алкохол тупи живце. *Панд.* Топли бридеж тврдосна тупи им чула. *Божић.* Кварите свијет, тупите га. *О-А.*

Изр. ~ зубе *в. уз зуб* (*изр.*). — Људи немају другог посла него тупити зубе за туђег вола. *Мул.*

~ **се** *постајати туп; смањивати се у јачини, интензитету нечега.* — Сјутрадан би ... осјећао како се тупи и слаби његов ... ратнички занос. *Ћоп.*

тȕпица и **тȕпица**[1] ж *тупа страна ножа, бодежа.* — Начима нову боцу, одбија јој гркљан туг ицом бодежа. *Јел.*

тȕпица[2] ж зоол. *врста инсекта* Auletes. *Бен. Рј.*

ту́пјети, -пӣм, ек. ту́пети.

тȕпкање с *гл. им. од тупкати.*

тȕпкати, -ā̃м несврш. и уч. оном. **1. а.** *лупкати, ударати лагано* (*ногом, руком или неким предметом*) *о нешто или по нечему.* — А откуд ја знам куд сте га оставили? Говорио је Захар тупкајући руком по хартијама и разним стварима што су биле на столу. *Глиш.* Тупка окорјелим опанцима о замрзлу земљу. *Андр. И.* **б.** *ударати копитом о земљу, коп(к)ати* (*о коњу*). *Деан. Рј.* **в.** *производити потмуо звук* (*о лопти или чему другом*). — На трави ... мукло тупка лопта, играчи тренирају. *Вј. 1970.* **2.** *скакутати с ноге на ногу на једном месту или око некога, нечега.* — Он је поче дуго трепћући гледати, не могући да је се сети, тако да Магда, тупкајући испред њега, сама поче да му се казује: — Ја сам, дедо. Ја, Магда, Магда! *Станк.* Вивак је испод врбе, а његова женка уза њ ... Тупка амо, тупка тамо, па криви врат и гледа у њу. *Наз.*

ту́пљење с *гл. им. од тупети и тупити.*

тȕпнути, -нём сврш. *једанпут ударити о нешто. Вук Рј.*

тȕпо прил. **1. а.** (уз глаголе: гледати, зурити, пиљити и сл.) *безизражајно, неодређено, одсутно, празно; равнодушно, апатично.* — Слушао је разговор, али није ништа више разбирао; немо и тупо је гледао, а ништа није видео. *Срем.* Стоји ... ослоњен на своју грабову тољагу и тупо пиљи у разваљене темеље. *Куш.* И гледасмо се у ћутању дугом тупо, ко сито дете шећерлеме. *Рак.* **б.** *једва осетно, потмуло, подмукло* (*о болу и било ком непријатном осећању*). — Послије му је бивало лакше, тупље, безосјећајније. *Шег.* Дријем неки притиска му сљепоочнице болено и тупо. *Вуков.* **2.** *мукло, потмуло* (*о звуку, обично ниском, удаљеном*). — На другој страни чуше [се] топови ..., чини ти се да му из дубине земљине допире промукли глас ... Тупо хују. *Јакш. Ђ.* Његов глас је јечао у дубрави некако тупо, потмуло. *Вес.* **3.** (уз глаголе: рећи, одговорити и сл.) *сухо, хладно.* — Четник се дуго мислио, па тупо рече. *Ћос. Д.* Раногајец тупо [рече]. *Фелд.*

тупòглав, -а, -о *који тешко схвата, ограничен, тупав.* — Јуре Пилиграп је менталитета тупоглавог жандарма. *Глиг.* Избуљи очи, биједо тупоглава! *Гор.*

тупòглаваст, -а, -о *тупоглав, будаласт.* — Не смијем ништа рећи о славама, тă могао би нас поновно неко тупоглаваст прогласити за ... *Јел.*

тупòглавац, -āвца м *тупоглава мушка особа.* — Ти ме сматраш старим искипјелим тупоглавцем. *Шен.* Давао је кондиције, подучавао туђе мазе и тупоглавце. *Петр. В.*

тупòглавица и **тупòглāвка** ж *тупоглава женска особа. Р-К Реч.; Рј. А.*

тупòглаво прил. *на тупоглав начин, глупо, будаласто, тврдоглаво.* — Себични су ... зли и ситничави, и живе тупоглаво на старински начин. *Донч.*

тупòглавōст, -ости ж *особина онога који је тупоглав.* — Чиновничка тупоглавост помаља се из његових поступака. *Глиг.*

тупòкутнӣ, -ā, -ō = тупоугли *који има тупи кут* (*о геометријском лику*). *Деан. Рј.*

тȕпомӣр м неол. еуф. *тупоглавац.* — Немојмо плакати ако су други нешто подигли: данас је већ и тупомиру јасно да без осјећаја за цјелину, за заједништво, за скупност одосмо до сто себичних, сепаратистичких дијелова. *ВУС 1972.*

тупòнос, -а, -о *који је дебелог, тупог широког носа.* — Његови синови били [су] много крупнији, а главе им округле и тупоносе. *Шимун.* Етиопљани тврде за своје богове да су тупоноси и црни. *ПИФ.*

ту́поња м *тупоглавац. Вук Рј.*

ту́пōст, -ости ж *особина онога што је тупо, онога који је туп; ограниченост, умна ограниченост.* — С њихових је израза читао нешто што га је дубоко дирнуло: гњилоћа воље ... сву тупост. *О-А.* Из тога писма може [се] добити слика тупости, заслепљености ... фашистичких војника. *Дед. В.* Улазећи на врата, Лино опет западе у пређашњу тупост. *Шимун.* Измијењени ... тупошћу дугог умора, чудни су ми и непознати. *Лал.*

тупòћа ж *тупост. И-Б Рј.*

тупòуглӣ, -ā, -ō = тупокутни *који има тупи угао* (*о геометријском лику*). *Р-К Реч.*

тупòӯман и **тупòуман,** -мна, -мно *тупоглав.* — Под водством своје матере ... тупоумне женске ... одрастао је ... *В 1885.* Мањи ... дио [чаршије] ... храбрио [је] и подстицао неславне пандуре новог поретка: варошке коцкаре и нераднике ...

и некаква тупоумна и гарава лица из циганске махале. *Ћоп.*

тупоу̏мље с *умна ограниченост.* — Доле у низини ... градић адвоката ... религиозних процесија, тупоумља и безумља. *Михиз.*

тупоу̏мњик и **тупоу̏мњак** м *тупоглавац.* — Налијепљен је љепивом смјесом ... варошки дијаболични тупоумник. *Божић.*

тупоу̏мно и **тупоу̏мно** прил. *као тупоумник, глупо, лудо, неразумно.* — Илија је тупоумно и упорно гонио своје ... он се био узјогунио као дијете. *Ћоп.*

тупоу̏мно̄ст и **тупоу̏мно̄ст,** -ости ж *особина онога који је тупоуман.*

ту̏р[1] м тур. **1. а.** *стражњи део панталона, хлача.* — Пред њим уђе један оџачар ... са плеханим туром. *Срем.* Навлачио [је] ... црне, закрпане на туру, али чисте и испеглане хлаче. *Сим.* **б.** *део широких чакшира и шалвара што виси позади.* — Када је Карађорђева фамилија владала овом земљом, тада су људи носили чакшире и турове. *Јов. С.* Да позлатим калдрму ... куд му Ружа шеће ... да не праши ... тура од шалвара. *НП Вук.* **2.** *део човечјег тела испод леђа, стражњица.* — На туру стално има модрице од учитељевих морсковача. *Поп. Ј.* Престаде јаукати иако га је тур немило жарио. *Кол.*

Изр. двадесет и пет по туру *казна којом су се некад кажњавали преступници;* испрашити, потпрашити некоме ~ *в. уз потпрашити (изр.);* ногу у ~ (дати) *грубо избацити кога одакле;* напунити некоме (пун) ~ *јако уплашити, застрашити некога.* — Синьани су им напунили пун тур. *Божић;* на ~ пасти *доживети велико изненађење.* — Али што? Не зна што. Само нешто такво те ће сви пасти на тур. *Донч.;* по туру добити а) *в. испрашити некоме тур;* б) фиг. *претрпети неуспех са тешким последицама;* пун ~ *велики страх.* — Шта те враћало? Страх те враћао. Пун тур, Ђоркане! *Андр. И.*

ту̏р[2] м пал. *изумрло дивље говедо* Bos primigenius, *снажна тела, црне длаке, напред повијених рогова, од кога потичу нека врста данашњег говеда. ЕЛЗ.*

ту̏р[3] фр. само у изразу: тур и ретур *тамо и натраг, у оба правца (обично при куповању возне карте која важи и за повратак).*

ту̏ра ж фр. **1.** *одвојени део или етапе у извођењу, остваривању нечега у односу на друге сличне делове* **а.** *једно кружно извођење плеса или музике за тај плес.* — Само да отплешем једну туру. *Крл.* Немојте да музика свира предуго. Доста је једна или двије туре. *Бег.* **б.** *једна етапа у извођењу какве радње, путовања, такмичења, пића и сл.* — Послије **такве** туре, с машине и блатобрана само је врцало перје гусака ... што су остале под Кланфаровим пнеуматицима. *Крл.* Морали [смо рањенике] преносити у три туре. *Дед. В.* Тако му излази — насмејаше се, па поручише још једну туру [пића]. *Пол. 1970.* **2.** *део турнира у игри шаха у којој се са сваким учесником игра само једна партија. Кл. Рј.*

ту̏ра ж тур. **1.** *султанов печат на указу, ферману, султаново име на новцу или извезен монограм у облику слике на зиду.* — Други цару стоји на дивану и замеће туре на ферману. *НПХ.* На зиду, као једина слика, царска тура ... монограм царског имена. *Андр. И.* **2.** *свитак, смотак, свежањ, китица; плетеница.* — Од милине свак Фату дарива ... Дервиш момче туру ибришима. *НП Вук.* Извади иза паса туру дувана и нож, уреза дуван, протре га, напуни лулу и запали. *Вес.* Од бега се ништа не виђаше, само мало туре и перчина. *НПХ.* **3.** *страна кованог новца на којој је лик. Шкаљ.*

Изр. ту̏ра-ја̀зија *у игри: бацање металног новца увис и погађање да ли ће на горњој страни бити тура или јазија (писмо).*

Ту̏ра̄д ж *зб. им. од Туре.* — Турад буљи скрстив руке. *Маж. И.* Откуда је то двоје Туради те сте ми их на дару довели? *Њег.*

Тура̀дија ж зб. *Турци.* — Русто паде — кликну Србадија, а уздахну листом Турадија. *Радич.*

Ту̏рак, -рка м *в. Турчин.* — Уста Вуче ... у лице се с Турком пољубио. *НП Вук.* Утврди се и дочекај Турка. *Март.*

тура́ко м зоол. *птица сродна кукавици* Turacus fischeri, *која живи у средњој Африци:* кацигасти ~. *Бен. Рј.*

тура̀ли прид. непром. само у изразу: турали-тапија (ферман) *који има султанов монограм.* — На једној се турали-тапији сасма искварила султанска тура. *О-А.*

ту̏ра̄н, -а́на м бот. *биљка из пор. главочика* Erigeron. *Бен. Рј.*

ту̏ра̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на Туран (област у Азији северно од висоравни Ирана и источно од Каспијског језера).*

Изр. ~ раса антропол. *турско-татарска раса из групе монголоидних раса.* — Мађари припадају угро-алтајској грани турске расе. *Шиш.*

ту̏рањ, ту̏рња м покр. *в. муљача (1).* — Имао турањ за вино ... у дворишту. *Наз.*

ту̏рањ, -рња м покр. *в. торањ.* — Пред везирским двором је ... велика џамија, још и сад има турањ на четири угла. *Маж. М.*

ту̏ра̄ње с *гл. им. од турати (се).*

ту̏рати, ту̏ра̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према туритн.* **2.** *померати употребом силе испред себе, с једнога места на друго, гурати.* — Загледа се опет у мраве који су турали задњу

мушицу до ... рупе. *Војн.* **3.** *нагонити, терати, натеривати на нешто.* — Једна Милева, на сто је мука ... отац турао, душу јој појео. *Рад. Д.* Сваки дан турају пучанство у назадак. *Павл.*

Изр. ~ нос свугде *бити сувише радознао, мешати се у све.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према турити се.* **2.** *пробијати се (у гужви или навали света), гурати се.* — Мушкарци и жене турале се ... гледајући пред себе. *Шен.* Пећанец (се тура кроз свијет ...). *М-О.*

тӯрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Турке.* — А вас црвен од турачке крви. *Радич.* У турачко оде у сужанство. *Март.*

тӯрба ж *в. турбе. Бен. Рј.*

тӯрбāн, -а́на м тур. **1. а.** *повез од лаке тканине који се омотава око главе или феса, сарук, чалма.* — На глави му је око ... феса црвен турбан. *Огр.* Тамо је стајао неки Индијац с ружичастим турбаном. *Торб.* **б.** *надгробни споменик од камена у таквом облику на муслиманским гробовима.* — Између каменех турбана [турског гробља] догорева ватра, неколико угљевака. *Дед. В.* **в.** *што својим обликом личи на турбан.* — Дуге плетенице кестењаве косе правиле су јој као неки турбан око главе. *Грол.* Свети Јосип добио велики бијели турбан од стеаринских сига. *Пав.* **г.** *марама или шал који жене обавијају око главе.* — Глава јој је обавијена црним сомотским турбаном какав се виђа на старинским фотографијама. *Пол. 1960.* **2.** зоол. *врста морског јежа* Cidaris cidaris *с дугим, чврстим бодљама. Бен. Рј.*

турбàнлија ж бот. *врста тикве* Cucurbita melopero. *Бен. Рј.*

тӯрбе, -ета с тур. *муслимански надгробни споменик, надгробна грађевина; маузолеј.* — Између кућа ... свуда имају гробље, пак се бијеле камена турбета према сунцу као лабудови. *Маж. М.* Трепти слаб сјај из Абдулах-пашиног турбета. *Андр. И.*

турбелā́ри м мн. (јд. турбѐлāр, -а́ра) и **турбѐлāрије** ж мн. зоол. *пљоснати црви или глисте* Turbellaria, *са многобројним трепљама на површини тела помоћу којих се крећу у води. Свезн.*; *Финк.*

турби́на ж лат. маш. *мотор који претвара кинетичку енергију струјања паре или воде у механички рад и служи као погонско средство електричних генератора*: водене, парне турбине. — Видио је ... силу и замах гломазних турбина. *Сим.*

турбѝнист(а) м *стручњак за турбине, руковалац турбинама.* — Комбинату шећера и врења ... потребни су ... два машиниста — турбиниста. *Пол. 1959.*

тӯрбӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на турбине, који се покреће помоћу турбине*: ~ прекидач. *Физ. 2.*

турбо- *као први део сложенице значи да се оно што означава други део покреће помоћу турбина*: турбогенератор, турболокомотива, турбореактор и сл.

турбогенѐрāтор м маш. *електрична машина за добивање електричне струје коју тера парна турбина.* — Русија мора куповати у иностранству знатне количине турбогенератора. *ЕГ 2.*

турболокомоти́ва ж *локомотива у којој се пара производи у котлу високог притиска и пушта у турбину, која окреће погонске точкове. Мин. Лекс.*

турбулѐнтан, -тна, -тно лат. *који се истиче брзим кружним кретањем, олујни*: ~ струјање ваздуха; фиг. *немиран, жесток, бунтован, необуздан.* — Ухватили и Мишка ... и још неке ... турбулентне елементе. *Кол.*

турбулѐнтно прил. *на турбулентан начин, с великом жестином.* — Он је певао ... као што вулкан избацује лаву — величајно и турбулентно. *Цар М.*

турбулѐнтнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је турбулентно.*

турбулѐнција ж лат. *вртложно кретање ваздуха у атмосфери као резултат измене ваздушних слојева различитих брзина; турбулентност. Свезн.*

тургењѐвштина ж *начин писања и гледања на живот као код руског писца И. С. Тургењева.* — Домјанић гибао се деценијама ... по најудобнијој црти тихе и једноставне версификације сецесионистичких виђета наше домаће, племениташке тургењевштине. *Крл.*

тӯргор м лат. *унутрашња напетост ткива у живој ћелији или организму.* — Стидљиво повлачи наниже сукњу која јој се одигла и открила ... део обешене бутине смежуране коже без тургора. *Дав.*

тӯргуља и **тӯргуња** ж бот. *врста ране шљиве* Prunus insititia (*дрво и плод*). — Дуж хендека зрију ситне модре тургуље. *Кик.* Познате су две врсте шљива: трношљиве или тургуње и цепаче. *Тод.*

Тӯре, -ета с (зб. Тӯрāд) **а.** *млади Турчин.* — Стидан с младога Турета не може се одмах да преда. *Ботић.* **б.** пеј. *Турчин уопште.* — У првој навали видјех га ... како једном Турету окину главу. *Кост. Л.*

тӯред м бот. *биљка из пор. крсташица* Berteroa. *Бен. Рј.*

турѝзам, -зма м *врста привредне делатности која обухвата послове везане уз путовања и привремени боравак људи изван свог*

сталног пребивалишта ради одмора, лечења, разоноде.

тȕрика ж бот. *в. петровац (1). Р-К Реч.*

турикефа̀лија ж лат.-грч. мед. *деформација главе у облику торња због превременог сраштења шавова лобање. Кл. Рј.*

тȕрӣн, -ӣна и **тȕрӣн** м покр. *њушка, рило, губица.* — Ја послах сина у Рим да промијени турин, а он кад дође из Рима, донесе два турина. *Н. посл. Вук.* Оне проклете свиње по цијелу ноћ се чешу и туринима претурају . . . корита. *Ћор.*

тȕрина ж *аугм. од тур*[1] *(1б).* — У оније' старинскије' чакшира била голема турина. *Ћоп.*

тȕрист(а) м фр. *онај који се занима за туризам, путник ради одмора, разоноде.* — Сваки час вијали су . . . сљеменски туристе срне и младу ланад. *Том.* Турист из света разликује се од јапанског туристе. *Пол. 1958.*

турӣстика ж *туризам.* — Домаћински [је] организатор нашег планинарства, туристике. *Крл.*

турӣстичкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на туризам и туристику:* ~ водич, ~ промет. **б.** *који има особине туризма, који је погодан за туризам:* ~ крај.

тȕристкиња ж *женска особа турист(а).*

тȕрити, -ӣм сврш. **1. а.** *метнути, положити, ставити нешто у унутрашњост нечега испод или преко нечега, на нешто.* — И не погледа новац, него га тури у џеп од капута. *Бег.* Стаде насред собе, па тури руке испод беле кецеље. *Моск.* Лешкари на кревету, тури руку преко очију, па сања, сања. *Лаз. Л.* Пограби камен . . . крупан . . . Њега са земље не би ни до два олако могла . . . пучанина помаћи и на кола турит. *М-И.* **б.** *завући, увући.* — Она мрдну главом, тури другу усну у уста и гледаше ме. *Лаз. Л.* **в.** (на кога) *навући, обући одело.* — Сад је првипут после бабове смрти на се турио свечано одело. *Јакш. Ђ.* **г.** *објавити нешто о некоме у штампи; написати, навести.* — Нашао некаквог пискарала, те описао капетана и турио га у новине. *Рј. А* И то ћемо турити у тужбу. *Глиш.* **д.** *протурити, раширити у јавност.* — Људи који . . . на уметнички пазар туре понеку сумњиву . . . новину . . . његов укус покваре. *Цар М.* **ђ.** *поставити у какво звање, на какав положај.* — Треба да пође у школу, ако хоћеш да га стриц опат тури у свећенике. *Вел.* Хоће ли нас јутрос вјешати Турчин? — Не . . . него ће нас турити за кадије. *Сиј.* **2.** *помакнути, померити, одгурнути;* фиг. *одбацити, одстранити.* — Ал' он с пута тури баку. *Радич.* Тури празну боцу од себе. *Шимун.* Тури такве разговоре црне. *Њег.* **3. а.** *бацити доле, гурнути, стровалити.* — Турке тури на дно у тамницу. *НП Вук.* 'Оћеш ли и ти да ме туриш у провалију? *Мат.* **б.** *бацити, хитнути; добацити.* — За Турчином буздован турио, те Алију смјеста погодио. *НП Вук.* Пред сватима Поцерац Милошу колико би џефердар турио. *НП Вук.* **4. а.** *послати, разаслати.* — На све краје тури перјанике, на сердаре и војводе вјерне. *Март.* **б.** *приморати некога да напусти неко место, да се удаљи, отерати некога некуд.* — Поче да се каје и очи вади што развјери сина и тури га млада и невјешта у . . . свијет. *Љуб.* **5.** *с именицом као допуном или са предложним изразом може се заменити глаголом изведеним од такве именице:* ~ гласе *разгласити;* ~ кавгу *закавжити;* ~ клетву *проклети;* ~ поглед *погледати;* ~ страх *устрашити;* ~ у хапс(у) *ухапсити.*

Изр. куд га враг турио? *каже се кад се неко удаљио, а потребно је његово присуство;* ~ главу у торбу *в. уз торба (изр.);* ~ клипове некоме под точкове *подмукло спречити некога у раду и настојању;* ~ нос свугде *бити сувише радознао, мешати се у све.*

~ **се 1.** (само у 3. л.) *машити се.* — И тури се руком у џепове и даде јој дванаест цекина. *НП Вук.* **2.** *наглим, снажним покретом бацити се (на коња, у седло), отиснути се преко нечега.* — Дорату се у седло турио. *НП Вук.* Па се тури преко шамца свога. *Март.* **3.** (на кога) *бити налик на кога, врћи се, уметнути се на кога.* — Турио се на оца. *БВ 1909.* Ништа . . . од овог нашег мангупа и несретника. Ово се турило на твоју фамилију. *Срем.*

тȕрић м **1.** *дем. од тур*[1] *(1).* **2.** *комадић платна или друге материје који се ушије или уметне испод пазуха кошуље, изнад пете чарапе и сл. Р-К Реч.*

тȕрица и **тȕрица** ж покр. **1.** *дем. од тȕра (2).* — Јован је . . . режући турицу духана, прорезао јагодицу на палцу. *Новак.* **2.** *кукурузни клип. Вук Рј.* **3.** *талог од воска, восковарина. И.* **4.** *машкара, чорује. И.* **5.** бот. **а.** *биљка из пор. крсташица* Alyssum. *Терм. 3.* **б.** *в. петровац (1). Сим. Реч.* **в.** *в. брођац. Џеан. Рј.*

тȕричȁр и **тȕричȃр** м *онај који купује и прерађује турицу (3), восковарција. Вук Рј.*

тȕркāње с *гл. им. од туркати (се).*

тȕркати, -ām несврш. *дем. према турати.* — Зли људи друге туркају у сужањство. *Старч.* Ћели би Србију, а не би ни кокош заклали: све туркате нас, Босанце, избјеглице. *Јел.*

~ **се** *тискати се у тесном простору гурајући један другога, гуркати се.* — Жене се туркаху напријед и упираху у мене сузне

очи. *Ков. А.* Иза довршена обреда све се туркало к излазу. *Ћал.*

тӯркаћ м бот. *в. турбанлија. Р-К Реч.*

Туркѐсина, Туркѐсиња и **Туркѐшања** м и ж *аугм. и пеј. од Турко.* — Од Турака нико не остаде, само једна древна Туркесина. *НПХ.* Гледао сам једнога дечака ... ухватио једног Туркешању ... па струже бритвом. *Вес.*; *Деан. Рј.*

Туркѐсница м и ж пеј. *Турко.* — Стојане, брате, да се Туркеснице овамо не увале? — Какве Туркеснице? ... Фашисти! ... — Крсти ти њега како ти драго, он је опет лијепи репати Турко. *Ћоп.*

Тӯркиња ж *женска особа турске народности, припадница турског народа.*

тӯркиња ж бот. **а.** *в. лубеница. Вук Рј.* **б.** *врста бундеве.* — Округла и голема као туркиња бундева ... стрши ... главурда ... градоначелнику. *Кор.* **в.** *врста печурке* Lepiota naucina. *Сим. Реч.*

Тӯркињица ж *дем. од Туркиња, млада Туркиња.*

Тӯрко м покр. и пеј. *Турчин*; исп. Турак. — Густи ланац устаника претресао је уз пут сваки љескар ... — Чек, чек, да се овдје није декованд какав Турко. *Ћоп.*

туркòбија м *онај који бије Турке, победник турске војске.* — Из плиме ... садашњости дижу [се] ... барокна капија великога савојскога туркобије и ... кула »Небојша«. *Петр. В.*

Тӯрков, -а, -о *који припада Турку* (*као претку од кога потиче турски народ*). — Виђи врага су седам бињишах, су два мача а су двије круне, праунука Туркова с кораном. *Њег.*

туркòвāње с *гл. им. од турковати.*

туркòвати, тӯркујēм несврш. *живети на турски начин.* — Кâ ће моћи у уске чакшире клањат Турци али турковати? *Њег.* Лекар [је] драговољно ... изјавио: да је спреман да прими турску веру и да је сада бољи мумин од многога који туркује по травничкој чаршији. *Андр. И.*

Туркòвлах м покр. *Влах из Турске.* — А кад оно Турковласи одагнали ... петоро говеда, бре, морадоше их вратити на моју заповијед. *Буд.*

туркòлог м *стручњак у туркологији.* — Хуманист Феликс Петанчић слављен [је] од савременика као ... турколог и дипломат. *Пол. 1959.*

турколòгија ж лат.-грч. *изучавање турског језика, књижевности и културе.*

туркòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на туркологе и на туркологију.*

туркòфил, -а и **туркòфӣл,** -ила м лат.-грч. *онај који је наклоњен Турцима и свему што је турско.*

туркофилѝзам, -зма м *наклоњеност и пријатељски однос према Турцима и свему што је турско, туркофилство.* —. Стаде одлучно ... да напада туркофилизам Мађара. *С 1911.*

туркòфилскӣ и **туркòфӣлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на туркофиле:* ~ политика.

туркофи́лство с *туркофилизам.*

тӯркōч м зоол. *барска птица из пор. штакара* Ibis falcinellus. *Бен. Рј.*

тӯркуља ж бот. *в. турбанлија.*

Тӯркуша м *Турчин који не зна српскохрватски језик, прави Турчин.* — Ријеч се окрену сад о снази: јесу ли Туркуше јаки људи и јесу ли јачи од нашег човјека. *Сиј.*

тӯрли прид. непром. тур. *разноврстан.*

тӯрлија ж *врста јела од различите зелени, резано поврће* (*кромпир, парадајз, паприка и др.*) *помешано с месом и на тихој ватри варено. Шкаљ.*

тӯрма ж лат. **1.** *најмања коњичка тактичка јединица у војсци старих Римљана.* **2.** *група људи упите.* **3.** *група товарних животиња којима се преноси каква роба, караван(а).* — Чека он турму Мулагића, деветнаест товара заире и пресвлаке која ће ових дана ... из Сарајева у Кладањ. *Куш.*

турмàлӣн, -ина м *минерал са лепим кристалима који се брусе као драго камење; драги камен различите боје.* — Код куће ... је имао слику ... у сребру, емаљу и турмалину. *Црњ.*

турмалѝнов, -а, -о *који је од турмалина.* — Ако узмемо двије турмалинове плочице и кроз њих пуштамо свјетлост, опазит ћемо занимљиву појаву. *Физ. 1.*

тӯрмāр, -а́ра м *возар, кириџија; онај који на коњу преноси робу.* — Срети турмаре или кириџаше. *В 1885.* Сваке седмице, уочи сриједе, појавио би се на Вратнику он, Јешуа турмар, са својим сивцем. *Куш.*

турнѐја ж фр. **а.** *кружно путовање.* — Од границе до Граца, првог места на глобтротерској турнеји, има четрдесет осам километара. *Б 1958.* **б.** *путовање уметника или спортиста на гостовања, политичара у агитацију и сл.* — Загребачки »Грађански« спрема се на турнеју по Србији. *Обз. 1932.* После врло успеле турнеје драме сарајевског Народног позоришта по источној Босни ... ових дана је отпутовао и ансамбл сарајевске опере и балета. *Пол. 1957.*

турнѝкēт, -е́та м фр. *направа најчешће у виду два унакрст постављена дрвена комада који се хоризонтално окрећу и омогућују да људи пролазе један по један.* — При излазу

стављаш опет картицу. Турникет кврцка, утискује вријеме. *Сим.*

тӯрнӣр, -ира м фр. **1. а.** *такмичење, групно или појединачно, витезова на дворовима феудалних владара у бојним вештинама.* — Госпође разгледавају оружје витешког турнира. *Матош.* Уживам у витешким турнирима и краљевским парадама. *Богдан.* **б.** *спортско такмичење већег броја учесника (нпр. у шаху).* — У Куманову се одржава среско првенство у шаху. На турниру учествују 14 такмичара. *Б 1957.* **2.** *мало еластично јастуче које су у прошлости жене стављале остраг испод сукње.* — Госпође у разнобојним хаљинама с турниром ... и господа ... запремала су улазе у парк. *Торб.* Паметна Јеврејка, ни прстења, ни турнира, ни фризуре. *Сек.*

тӯрнӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на турнир*: ~ дворана, ~ јахање.

тӯрнус и **тӯрнус** м грч. *унапред утврђени ред по коме више личности једна за другом обављају неки посао.* — Да је још само неколико сати закаснио, он не би био позван на ставњу са својим турнусом ... и његов би живот ударио ... сасвим другим смјером. *Крл.*

тӯрнути, -нём сврш. **1. а.** *кратким, снажним покретом учинити да се неко или нешто помакне, помери у неком правцу, одгурнути, одринути, отурити.* — Чврсто га турне на страну. *Бал.* Дођоше у увалицу где је био ... чамац. Иво се напрегну да га турне у море. *Вип.* **б.** *кратким, брзим покретом ставити, гурнути у нешто.* — Турну своју тврду шкуду у џеп и оде. *Шен.* Извади неколико гроша, те му их турну у шаку. *Вор.* **в.** *додирнути, гурнути некога кратким ударом, мукути.* — Гуша, буљећи у биљежника ... турне га руком у трбух: А ти си највећи лопов! *Кос.* **г.** *на брзину потурити.* — Потписује што му турну под руку. *Нех.* **2. а.** *отпремити, послати, упутити некога некуд не питајући за пристанак.* — Оно прије двадесетак година турнуше некамо у фратарску школу Дугићева Францека. *Ков. А.* **б.** *приморати некога да се одстрани, уклони, отерати.* — Био је турнут у туђину. *Нех.*

Изр. ~ ногом *грубо истерати, избацити*; ~ у гроб (у јаму) *отерати у смрт*; ~ у зла уста *изложити, извргнути оговарању, изнети на рђав глас.* — Осуду ... волим смртну, него драгу невјенчану да ... турнем у зла уста. *В 1885.*

~ **се 1.** *помаћи се напред, пробити се у гужви напред.* — Свјетина се турне напрво. *Бег.* **2.** *на брзину навратити, свратити где или коме.* — Баба-Петрија ... као свака баба брзорека, умаче из куће те се турну код Алексе. *Вукић.*

тӯрњати, -ā̄м несврш. *притискујући гњечити, муљати, пресовати (о грожђу).* — По селу још гдјегдје турњало се и наљевале се бачве цијелим вином и половником. *Вип.*

тӯро̀ба ж *стање онога који је туробан, тужно расположење, скупженост, туробност.* — Блиједо озбиљно лице ... одаваше неку сјету, неку туробу. *Шен.*

тӯро̄бан, -бна, -бно **1. а.** *невесео, нерасположен, натмурен, намрштен, мрачан, суморан (о човеку)*; супр. ведар, весео. — Данас бијаше Лука зачудо туробан. *Шен.* По другим селима наљуте га [капетана], наједи се, па је поваздан туробан. *Глиш.* **б.** *који изражава потиштено, узнемирено, забринуто душевно стање.* — Задње ријечи изговори она неким туробним ... акцентом. *Бег.* Сви који пролазе крај њега имају тако туробна лица. *Тос. Б.* **в.** *који изазива, ствара мучно, суморно расположење.* — Унутрашњост богомоље имала је туробан изглед: зидови на многим мјестима ољуштени, свод изрешетан куршумима. *Бан.* Низина ... протезала се као степа испаљена сунцем, док су се ... у магли видјела туробна брда. *Франг.* **г.** *неподношљив, неугодан, тежак, тегобан.* — Љубомир осети да се гуши у овој туробној самоћи, нешто га притеже, не да му дисати. *Ранк.* Туробан запах туткала и ножних прстију. *Сим.* **д.** *испуњен тужним, мучним садржајем.* — То је књижица са туробном историјом једне душе. *БВ 1909.* Туробне успомене могле би се наново у мени пробудити. *Ков. А.* **2.** фиг. *лишен светлости, облачан, тмуран, натушten (о дану, времену).* — Јутрос је освануо туробан дан, пун густе магле. *Вуј.* Учинило му се да чује топот јасније и ближе, а тек у задимљени и туробни расвит облачна дана ... изађоше и три коњаника. *Лал.*

тӯро̄бнӣк м *туробан човек, меланхолик.* — Што је неки човјек укопник ... нипошто не значи да стога ваља да буде мрзовољник и туробник. *Креш.*

тӯро̄бница ж **а.** *туробна женска особа.* **б.** (у придевској служби, уз реч песма) *туробна, тужна, сетна.* — Нарав, пуна суза, зажубори чесмом ... а моја душа туробницом пјесмом. *Хар.*

тӯро̄бно прил. *на туробан начин, тужно, жалосно, суморно.* — Погледа око себе, махну руком преко чела, па туробно одговори ... Живот ми је загорчао. *Ранк.* фиг. Трошна мала кућица, с које су туробно гледала два ситна прозора ... то је био цио иметак Данкова оца. *Ивак.*

тӯро̄бно̄ст и **туро̄бно̄ст,** -ости ж *стање онога који је туробан, сета, меланхоличност.*

тӯро̄ван, -вна, -вно *в. туробан.* — Ован подрмава главом и у даљ шаље туровну

јеку зарђале клепке. *Коз. Ј.* Само да жуто лишће не пада по путу као туровна киша. *Дов.*

тӯровēт ж бот. *биљка жутих, крупних главица из пор. главочика* Tragopogon, T. dubius, T. pratensis. *Вук Рј.*

тӯрӧвнӧст и **турóвнӧст,** -ости ж *стање онога који је туровaн. Р-К Реч.*

тӯ́роња м *надимак човеку великога тура.* — Туроња, стари посланик ... обећао је Милану да ће му ... омогућити похађање Педагошке школе. *Бар.*

Туропо́љац, -љца м **1.** *човек из Туропоља, дела Посавине између Загреба и Сиска, некад слободне племићке општине.* **2.** (туропо́љац) **а.** *домаћа масна свиња сивкастобеле боје са црним пегама.* — Од домаћих пасмина најраширеније су: мангалица, туропољац. *ЕГ I.* **б.** *врста лука.* — Кладим се да ћу јој објесити око врата вијенац туропољца лука. *Матош.*

Турӧпӧ́лька ж *женска особа из Туропоља.*

турӧпо́љскӣ, -а̄, -ӧ̄ *који се односи на Туропоље.*

тӯрпѐјисā̄ње с *гл. им. од турпејисати.*

турпѐјисати, -ишēм несврш. *в. турпиати. Р-К Реч.*

тӯрпија ж тур. **1.** *ручни алат од челика различитог облика, са зупцима обично косо урезаним, који служи за стругање метала, камена, дрвета и сл., рашпа.* — Турпија је једина алатка коју ми у апсу не дају да држим. *Андр. И.* **2.** фиг. разг. *жена лаког морала.* — Налик је на роду ... па се онда још таква турпија врти око војника. *Јонке.*

турпѝјā̄ње с *гл. им. од турпијати.*

турпѝјати, -ā̄м несврш. **1.** *стругати, дотеривати, уређивати турпијом.* — Сједи уз широм отворена врата своје радионице и оборене главе вечито нешто струже, куцка и турпија. *Ћоп.* Не турпијајте нокте исувише дубоко са стране. *Пол. 1970.* **2.** фиг. **а.** *трошити, уништавати.* — Жељезни зуби заточеништва и оскудијевања кроз двадесет су љета помало турпијали то јадно тијело. *Креш.* **б.** *оглашавати се гласом који подсећа на стругање турпијом.* — Ту је цвркутало, гукало, звиждало, турпијало мноштво разних птица. *Петр. В.*

турпијѐтина ж *аугм. и пеј. од турпија.*

тӯрпијица ж **1.** *дем. од турпија.* **2.** анат. *у жлезду пужева рожната кожица* radula, *са много правилно и косо поређаних зубаца који служе за мрвљење хране.* — У устима је пужева врло значајна треница ... малена турпијица с врло различитим бројем и обликом зубаца. *Финк.*

тӯ́рскӣ, -ā̄, -ӧ̄ **1.** *који се односи на Турке и на Турску, који припада Турцима и Турској:* ~ језик, ~ народ, ~ феудализам. **2.** *исламски, мухамедански (о вери).* — Ја ти истину говорим: прије бих у турску [веру] него у латинску. *Вујач.* **3. а.** *као саставни део ботаничких и зоолошких назива:* ~ вишња, ~ детелина, ~ лоза, ~ боб, ~ першун, ~ цвеће, ~ кос. **б.** *у називу боја:* ~ белило, ~ црвенило.

Изр. за турског земана, у ~ време *време кад су Турци владали у нашим крајевима:* каква је ~ сила? разг. *не треба претерано журити;* на турску, по турски *као што је обичај у Турака.* — На гипку бијелцу, кому су узде на турску златом оковане, сједило је витко тијело. *Шен.*; проћи као мимо (поред) турског гробља *в. уз гробље (изр.);* ~ калдрма *пут, улица покривена каменом округлим и неједнаке величине;* ~ кафа (кава) *црна кафа кувана на турски начин;* ~ пара *најмања новчана вредност.* — Ето пре светио сам му водицу, ама бар турску пару да је спустио у бакрач! *Јакш. Ђ.*; ~ сабља *јако крива, савијена сабља, кривошија.*

тӯ́рски прил. **а.** *као Турци, попут Турака.* — Сви су турски задимили. *Вас.* **б.** *живо, бучно.* — И ове смо вечери, штоно кажу, турски провеселили. *Ком.*

Изр. седети по турски *седети подвивши унакрст испод себе ноге.*

тӯ́рскō прид. ср. р. (у именичкој служби обично непром.) *турска држава или земља; турска власт, време кад су Турци влада ли у нашим крајевима.* — Њега са женом и шестеро нејаке дјечице прожене у турско. *Љуб.* Нема, проће турско, што би, би! *Мул.*

Тӯ́рство с **1.** *турски народ, Турци.* — Турство [је] ... због своје вјерске затуцаности и глупо. *Ств. 1948.* **2.** (турство) *турски дух и особине.* — Појам турства у њој [народној епици] нема толико народни и вјерски смисао, колико је он симбол насиља. *Барац.*

тӯ́рћија ж **1.** *турска песма, поневка, арија. Р-К Реч.* **2.** (Тӯ́рћија) покр. *турска држава, Турска.* — Сновао [је] како ће то лијепо бити у Турћији. *О-А.*

турћѝјā̄т, -а́та м тур. **1.** *турски начин живота.* — Свргнут је ђаур-султан ... а сада долази време да се очисти све блато што се последњих година налијепило на чисту вјеру и прави турћијат. *Андр. И.* **2.** *турkологија. Кл. Рј.*

тӯ́руз м бот. *в. уродица. Р-К Реч.*

туру́кати, тӯрӯ́чēм несврш. оном. *дувајући у трубу, или у нешто слично, изводити непријатан звук.* — Не туручи ту, кад свирати не умијеш. *Рј. А.*

тýру́кнути, тýрýкнēм *свр. према туркати.* — фиг. Обје купе прихватио Марко, у врх скрну, а у дно турукну. *НП Вук.*

тýрýнца ж тур. покр. *в. наранџа.* — Е тако ти родиле турунце у твојему Шаму питомому! *Март.*

тýрутва ж бот. *биљка из пор. главочика* Scorzonera. *Бен. Рј.*

Тýрци, Тýрāкā м мн. (јд. Тýрчин) *припадници народа турско-татарског порекла који чине основно становништво Турске.*

Изр. где сви Турци, ту и голи Хасан *в. уз Мујо (изр.).*

турцѝзам, -зма м *реч или израз турског порекла у неком језику.* — [Канижлић] се међу осталим обара и на турцизме. *Комб.* Говор му је пун турцизама. *Андр. И.*

турцизи́рати, -йзйрām свр. и несвр. *(у)чинити кога Турчином или нешто турским, потурчи(ва)ти.* — У њему [Тетову] ... већину становника чине Турци и турцизирани Арбанаси. *Дед. Ј.*

тýрчало м *онај који радо, често турча. Вук Рј.*

тýрчā̏ње с *гл. им. од турчати.*

тýрчати, -āм несвр. *говорити турски. Вук Рј.*

Тýрче, -ета с *в. Туре.* — А Турче је силно и бијесно, погони га тамо и овамо. *НП Вук.*

турчѐњāк, -а́ка м *в. потурчењак.* — Па што козō вјерује курјаку, то вјерује Цуца турчењаку. *Март.*

тýрчѐ̄ње с *гл. им. од турчити (се).*

Тýрчија ж покр. *Турска; зб. Турци.* — Дели-Мирка сва Турчија знаде. *Март.* Сва Турчија за њим окренула. *Рј. А.*

Тýрчин м **1.** *припадник турског народа;* исп. Турци. **2.** фиг. *окрутан, свирепо, немио човек.* — Прави је Турчин — пожали се пријатељици покоја наша жена. *Ил. Пол. 1960.*

Изр. пуши као ~ *каже се кад неко много и страсно пуши.*

турчѝнак, -нка м бот. *биљка из пор. макова* Papaver, P. dubium, *булка. Сим. Реч.*

турчѝнац, -нца м бот. *в. турчинак. Р-К Реч.*

тýрчин-цвѐт, ијек. тýрчин-цвијет, м бот. *в. нарцис. Сим. Реч.*

тýрчин-цвијет, ек. тýрчин-цвѐт.

тýрчити, -йм несвр. *чинити некога Турчином; преводити у муслиманску веру.* — Нас Турци турчише пет стотина година ... па нам не могоше ништа учинити. *Коч.*

~ **се 1.** *постајати Турчин; прелазити у муслиманску веру.* — Има и у шокаца много прекрасних дјевојака, али се неће да турче. *Маж. М.* **2.** фиг. *мењати се, мењати вредност; губити вредност.* — Алексина се пара никад није турчила и због тога је вероватно и богат, али ће овога пута да се обрише за мастан ујам. *Рад. Д.*

тýршија ж тур. *воће и поврће ушћувано за зиму у води, пресолцу и сирћету.* — Ја поменем грожђе из туршије, знајући да је оставио јесенас пуну качицу. *Ранк.* И раније сам набавио ... и паприке из туршије. *Лал.*

туршѝјара ж *паприка која се држи у туршији. Р-К Реч.*

тýршијица ж *дем. од туршија.* — Намигнуо је Пољи ... да окуша туршијицу и ракијицу. *Вуков.*

тýска ж покр. *талог што остане кад се нешто топи (нпр. масло, олово и сл.); комина. Вук Рј.*

тýскоња м пеј. *лен и угојен човек, готован, дембел(ан).* — Смешно је чисто казати како се те тускоње наоблаче најгорим једом ... кад год виде нашу браћу где мирно ... уживају своју слободу. *Шапч.*

тускòрашњѝ, -ā, -ē покр. *који је скоро, недавно био, скорашњи.* — Андрију одмах заокупља његова тускорашња накана која је дозорила. *Божић.*

тýст, -а, -о и **тýст,** тýста, тýсто (одр. тýстӣ и тýстӣ; комп. тýстијӣ) **1. а.** *угојен, дебео, гојазан.* — Сусретао [сам] ... нервозне Јеврејчиће ... тртасте, тусте и паничне. *Дав.* Разумијеш ли, један не био, гдје се крије зец, зекоња тусти? *Сим.* **б.** *меснат, дебео, крупан (о деловима тела).* — Укори га Сабина, гладећи непрестано своје бијеле и тусте руке. *Кум.* **в.** *који садржи много масти, сала, мастан (о месу).* — Вино пију, тусто месо ију. *Вел.* **2.** фиг. **а.** *бујан, густ, сочан; богат, обилан, издашан (о паши, трави).* — Раскошне ли и тусте паше за очи оних великана који су ... злочинима биљег утиснули, сваки своме тамноме стољећу! *Кум.* **б.** *плодан, родан (о земљи);* исп. мастан (3). — Као оштар плуг реже дубоке бразде у тусту земљу црницу. *Марј. М.* **в.** *који се истиче богатим родом (о години).* — Туста љета поправљају суха. *Шен.* **г.** *који обилује материјалним средствима, имућан.* — Уз млин бијаше »основица«, на којој је канио изградити туст, богат живот. *Донч.* **3.** фиг. *непристојан, саблажњив, мастан (7).* — Пређеранс је одгонио тусте мисли. *Божић.*

Изр. ~ кеса *в. уз кеса (изр.);* ~ комад *в. мастан комад (уз мастан изр.).*

тýстабан м *в. дустабан. Бен. Рј.*

тýстац, -а̀ца м мед. *бубуљица, гнојавица, чибуљица* comedo. *Бен. Рј.*

тȕстāш, -а́ша м зоол. *врста малог сисара* Нугах syriacus, *са густим крзном и укусног меса. Бен. Рј.*

тȕстеп м енгл. *врста брзог плеса.* — Наплесао се по плесним школама тустепа (twostepa) и танга до мртвила. *Крл.*

тȕстика ж бот. **а.** *зељаста биљка* Sedum rubens *и* S. rubrum *из истоимене породице, са сочним лишћем. Сим. Реч.* **б.** мн. *систематски назив за биљну породицу* Crassulacea. *Терм. 3.*

тȕстило с *тусте, масне наслаге у људском и животињском телу, дебљина.* — Ошишана глава увалила се у тустило кратка врата. *Кум.*

тустȉна ж = тустоћа (*превелика*) *дебљина, масноћа, претилина, тустило.* — Многа ће . . . скочити риба . . . да твоје тустине се наједе бијеле. *М-И.* Шија . . . се надвјесила изнад овратника својом тустином. *Ков. А.*

тȕстити, -ȉм и **тȕстити,** тȕстȉм несврш. *чинити тустим, гојити, ширити.* — Дјетелина тусти. *Гор.*

~ **се** *постајати туст, дебео, дебљати се, ширити се.* — Зато је рат да овакове битанге оновчају и да се туште на народним плећима. *Гор.*

тȕстица ж **1.** бот. *биљна врста месождере или бубоједне биљке* Pinguicula, *са дебелим, масним лишћем. Бот.* **2.** зоол. *врста инсекта тврдокрилца* Boros. *Бен. Рј.*

тȕстокљȕн м зоол. **а.** *в. тустокљунац. Бен. Рј.* **б.** *врста врапца:* ~ сиви Passer petronius. *Бен. Рј.*

тустòкљун, -а, -о *који је тустог, дебелог кљуна:* ~ чигра. *Финк.*

тустòкљунац, -у̑нца м зоол. *птица певачица краткога дебелог кљуна* Coccothraustes coccothraustes. *Бен. Рј.*

тустòћа ж = тустина. — Гуши се од дебљине и тустоће кад се пење уз степенице. *Вј. 1972.*

тустòшиња ж зоол. *инсект из пор. дрвоточаца* Anobium pertinax. *Бен. Рј.*

тȕт узв. (обично поновљено) само у изразу: ~ овамо, ~ онамо *сад овамо, сад онамо, час овамо, час тамо.* — Цио дан ништа не урадим, све тако тут, тут. *Рј. А.; Р-К Реч.*

тȕта узв. само у изразима: а) ~ вура *кад се неко подстиче, ободрава: само држи, удри, повуци, потегни и сл. Вук Рј.* б) ~ овамо, ~ онамо *в. тут. Вук Рј.*

тȕта[1] ж у изразу: испод туте триста ћуте *каже се о некоме који се прави другачијим него што јест. Р-К Реч.*; исп. испод мире три ђавола вире.

тȕта[2] ж покр. **а.** *лонац за проливање воде при прању рубља. Рј. А.* **б.** фам. *ноћна посуда.* — Туту износим кад се напуни. *Кик.*

тȕтањ, -тња м оном. **1. а.** *снажан и дуготрајан звук који се разлеже од грмљавине, експлозије и сл., тутњава.* — Уз тутањ грома . . . навалила киша помијешана градом. *Мишк.* Стоји тутањ силније пушака. *НП Вук.* Прасне бомба уз тутањ. *Гор.* **б.** *снажан звук који настаје од машина у раду, клопарања точкова и сл., лупа.* — Крикну администратор . . . и крупним басом надјача тутањ штампарске машине. *Уск.* Тутањ трамваја глухо одзвања кроз густу улицу. *НК 1946.* **в.** *мукао, потмуо, пригушен, туп звук од пада, удара о земљу, од буке из даљине и сл.* — Шчепа га . . . и с тутњем лупи о под. *Куш.* Око нас било је тако тихо, тутањ варошки био се сасвим изгубио. *Лаз. Л.* Зачу . . . тутањ олује која се примицала. *Франг.* **г.** *вика, галама, ларма.* — Позаваде се, те се излеже читав тутањ по кући. *Шапч.* **2.** *шум у глави као последица јаког душевног потреса, узбуђења, болесног стања и сл., бубњава.* — Тада Јаков покри лице рукама . . . једва чујући, кроз тутањ у глави, Полинине узвике. *Бил.* Ја ћу се зорли накресати ракије и поћи ћу, па ако се у том тутњу што добро . . . учини и изврши, добро и јест. *Коч.*

Изр. ухватити ~ *нагло се изгубити, побећи.*

тȕте, тȕтек(а), тȕтена и **тȕте, тȕтек(а), тȕтена** прил. покр. *в. ту.* — Ја ти се само чудим што туте говориш. *Десн.* Ако не буде другог мјеста, тада тутек преноћите. *Рј. А.; Вук Рј.*

тȕтењ м *невешт, неспретан, неумешан човек. Р-К Реч.*

тȕтењити, -ȉм несврш. *несигурно ићи пипајући, или не гледајући куда, трапати; радити невешто, петљати, шепртљити. Р-К Реч.*

тȕтија ж тур. хем. *цинк. Деан. Рј.*

тȕтило 1. м покр. *несталан, непоуздан човек, превртљивац.* — Тутило, жалосна ти мајка! Ти си независан кȁ плаћеник. *Павл.* **2.** прил. само у изразу: ту и ~ *као да се ништа није ни догодило, никоме ништа.* — Не дам! . . . нек најпре врати прсник и нашу кошуљу . . . Узео је овако исто за некакав имендан, па ту и тутило. *Глиш.* Ето тако . . . држимо говоре на зборовима. Испричамо се, излармамо, па ту и тутило. *Дом.*

тȕти-квȁнти прид. непром. тал. *сви такви, сви скупа (обично у презривом смислу).* — Коме су ауторитети један Аристотело, Хегел и тути-кванти, томе је то узвишено! *Срем.*

тȕтити, -ȉм сврш. *в. тутнути.* — Видим да ће у чету, морам наћи који златник да му тутим за пас. *Кост. Л.*

тȕткал м *в. туткало.* — Из тмина непродирних густих као туткал. *Сим.*

тутка̀лисā̏ње с *гл. им. од туткалисати.*

тутка̀лисати, -ишēм, **тȕткалити** и **тȕткалити,** -ȋм несврш. *лепити туткалом.* — Само ... туткалисане ... ствари ... покваре се у пари. *Батут.; Вук Рј.*

тȕткало и **тȕткало** с *лепак, лепило добивено прерадом костију и коже.* — Купио [је] туткала у таблицама. *Андр. И.* Продавач утрча с улице ... Туробан запах туткала с ножних прстију. *Сим.*

тȕткаљē̏ње и **тȕткаљē̏ње** с *гл. им. од туткалити.*

тȕткā̏ње с *гл. им. од туткати.*

тȕткати, -ā̏м *несврш. и уч. према тутнути.*

тȕткā̏ч, -а́ча м *онај који некога дражи, подбада, подбуњује, изазива, подстрекач. Р-К Реч.*

тутка̀чица ж *женска особа туткач. Р-К Реч.*

тȕткун м тур. *невешт, несналажљив, умно ограничен човек.* — Сад ми кажи и одговори: или си туткун собом или зуљур (немалац) с ћесом. *Вук.* У селу се причало да је [Спасоје] ... туткун; то јест потврд у памћењу. *Сиј.*

тȕтлек м покр. *тупоглав човек, глупан.* — Стипендисти су уопће они »божји тутлеки«, за које се сам бог брине. *Ков. А.*

тȕтлић м бот. *врста мале округле тикве* Cucurbita ovifera. *Вук Рј.*

тȕтљав, -а, -о покр. *лен, спор, тром, тупоглав. Вук Рј.*

тȕтљевина ж *в. тутњава (1).* — Стаде црне земље тутљевина. *НПХ.*

ту́тљо м (вок. тȕтљо) *умно ограничен, тупоглав човек.* — И натарош је неки тутљо кад то допушта. *Ивак.*

тȕтмиш м покр. *дечја игра жмуре;* исп. тутумиш. *Вук Рј.*

тȕтнути[1], -нēм сврш. **1. а.** *метнути, ставити, турити, гурнути некоме нешто журно или кришом у руку.* — Милка скочи и запали свећу, те му [самртнику] је тутну у руку. *Вес.* Медењак ... тутне кришом унучићу. *Пав.* **б.** *ставити, забости у што.* — Странац журно дочепа дуван, тутну у њега нос. *Јевт.* **2.** *наговорити, нахушкати, напуђдати.* — Хтели би можда да га наоштре, подмашеног тутну да се с оцем крви. *Рад. Д.* Ако тутнем моје мрке вашке, живу ће те раскинути, вило! *НП Вук.*

тȕтнути[2], -нēм сврш. оном. *зачути се, заорити се, одјекнути (о тутњу).* — Рога врх у уста меће ... Прегризе га. Рог је празан. Но, кад пухну, из њег тутну. Глас се шири наоколо. *Наз.*

тȕтња ж *в. тутањ (2).* — Чему га сјећа и мукле тутње и провале крви и ... како прсну ужарена лава! *Кам.*

тȕтњава ж *тутањ.* — Муња сене ... а силна тутњава разлеже се. *Вес.* При непрестаној тутњави точкова ... видјела је Ана свој положај посве другачијим. *Крањч. Стј.* Јае! — јекне Момир, стропоштав се с тутњавом на леђа. *Каш.* Иза буке и тутњаве тих првих дана повратка, опазио је да је ... коначно остао сам. *Сим.* фиг. Пет векова ... пали су по земљи у крваве воде ... уз тутњаву гнева и говор вулкана. *Дис.*

тȕтњавина ж *тутњава.* — Небо се на западу све више и више облачило. Већ се чула мукла тутњавина. *Кум.* Подмукла тутњавина прохуја и пљусак удари. *Шант.*

тȕтњаво прил. *с тутњавом, уз галаму, бучно.* — Затим је тутњаво одгегао до ... крчме. *Божић.*

тȕтњā̏ње с *гл. им. од тутњати.*

тутња̀рати, -ā̏м несврш. *дем. према тутњати, лупарати.* — Ноћи наше у ... склоништу између пилане и Радио-централе ... биле су свирепе ... никада не знаш шта управо хуји ... бректи, тутњара. *Сек.*

тȕтњати, -њȋм несврш. = тутњити **1.** *производити тутањ, оглашавати се тутњем (о громовима, авионима, топовима, мноштву људи, животиња, кола у покрету и сл.).* — Небо се натушти ... негде далеко претеће је тутњала грмљавина. *Моск.* Тада се напуни коња и људи читаво поље ... под ногама тутњаше земља. *М-И.* Млазњаци су тутњали у облацима. *Пол. 1970.* То је град у каосу збивања и смутњи, махнито легло немира, гдје клетва тутњи. *Уј.* **2.** *стварати јаке шумове буктећи, пламтећи.* — На средини је тутњала усијана пећ баш као да се неко у даљини вози низ каменит друм. *Ћоп.* **3.** фиг. *врети, брујати (у коме, као последица јаког осећања).* — Све је то плануло у њему и тутњало и бунило се. *Цар Е.*

тȕтњети, -њȋм несврш. *в. тутњати.* — Грмљавина је тутњела као да се жељезна кола по небу возе. *Брл.* А ова акција — три дана тутњети кроз мирна села, гонити оно неколико партизана ... то је као шала. *Пер.*

тȕтњити, -ȋм несврш. = тутњати. — Дивна је јесен ведрих винограда, гдје гајде јече и прангије тутње. *Цес. Д.* Предвече стави ухо на цесту и замре му срце: цеста је тутњила. *Гор.* Из неких дворишта чује се како тутњи коло. *Станк.* У високој земљаној пећи чуло се како бучно тутњи ватра. *ЛМС 1951.* Глас му је тутњио још даље. *Наз.*

тȕтољē̏ње с *гл. им. од тутољити.* Ж.

тȕтољити, -ӣм несврш. *кришом, неспретно нешто радити.* — Поп ... погледа опет Вују, који баш у тај мах тутољаше нешто око теркије. *Глиш.*

тȕтоњити, -ӣм несврш. *тутњати* (*1*). — Путеви су тутоњили под њиховим ногама. *Цес. А.*

тȕтор м лат. **1. а.** *лице коме је власт поверила бригу и старање о малолетним, умоболним и сл. особама, старалац, старатељ.* — Младом расипнику одређује суд тутора. *Уј.* **б.** *онај који се о некоме или нечему брине, стара, скрбник, старатељ упоште.* — Паула је некако ухватила корен у нашој кући: зна нам све тајне и некако нам је постала тутор, али врло услужан тутор. *Сек.* По савјету заводског тутора подијелио је дан на сатове. *Торб.* **2.** *световна особа ,која се као председник црквеног одбора брине за цркву и црквене ствари и представља цивилну везу између свештеника и верника.* — Није се враћао по неколико дана у манастир, све дотле док га сеоски црквени тутор или одборници црквене општине не би полумртва од пића ставили на кола. *Чипл.*

тутȍрисање с *гл. им. од туторисати.*

тутȍрисати, -ишем несврш. **а.** *вршити права и дужности тутора, бити тутор.* — Сад му треба тутор да му туторише. *Срем.* **б.** (обично пеј.) *бринути се непозван о коме, наметати своју вољу.* — Жељо ... нисам те ја узео да ми будеш тутор, него жена ... Да ме слушаш, а не да ми туторишеш! *Ранк.* Остало [нам] у крви да нас други јаше ... да нам туторише, а ми да аминујемо само. *Рад. Д.*

тȕторити, -ӣм несврш. *пипати тражећи.* — Туторио је нешто војник по слами, док не блесну слаба светлост. *Јак.*

тȕторица и **тȕторка** ж *женска особа тутор.*

тȕторовати, -рујем несврш. *в. туторисати. Р-К Реч.*

тȕторскӣ, -ā, -ō *који се односи на туторе; који је својствен туторима.* — Распали неким туторским гласом. *Срем.*

тȕторство с **а.** *брига, старање о малолетним, умоболним и сл. особама, која се остварује под контролом власти, старатељство, скрбништво.* **б.** *брига, старање о некоме упоште; држање некога у зависности, власт над неким.* — Треба да идеш у друштво, а не ... другови да ти у шали пребацују: »Гле ... бацио [се] под туторство женине папуче«. *Јаки. Ђ.* Државна власт иде све више за тим да се отме туторству цркве. *Баз.*

тȕтук м оном. *оштар, висок, пискав звук сирене којим локомотиве, аутомобили и сл. дају сигнале.* — Драга дјевојка ... неста ... у тутуку локомотива. *Сим.* Тутук сирена већ није брујао кроз млијечне маглице. *И.*

тутȕкање с *гл. им. од тутукати.*

тутȕкати, тȕтȕчēм несврш. *давати, производити* (*сиреном*) *звук »ту-ту«.* — Тутучу аути, титрају свјетла по кејовима. *Крл.*

тȕтуља ж *в. гуша. Р-К Реч.*

тȕтум м *в. тутун.* — Написмо се кафе и тутума. *Њег.* Под чадором ага сједи, тер измијења тутум кафом, мрку кафу духом пакленијем. *Маж. И.*

тутȕмиш м **1.** *тутмиш. Вук Рј.* **2.** фиг. *човек сумњивих, мрачних намера, дволичан, злобан, подмукао човек. Р-К Реч.* **3.** зоол. *врста шишмиша.* — Од брзолетих нетопира (тутумиша) чест је код нас најмањи европски нетопир, патуљасти тутумиш. *Финк.*

тутȕмрак м *в. тутумиш* (*2*). — Проклињао [је] жену што му није барем јазавца родила, а не овакога тутумрака. *Ђор.* Такви су сви тврдице и тутумраци, а пуни пара као шипак. *Андр. И.*

тȕтун м тур. *дуван.* — Каву пију, тутун припаљују. *НП Вук.* Ђенерал ... да знак да сваки сме припалити свој тутун. *Црњ.*

тутȕнисати, -ишем и **тȕтунити,** -ӣм несврш. *пушити.* — Ласно им је пашевати ... кахву срчуђ и тутунишући. *Март.* Сјео на серџаде, па тутуни и заљева ракијом. *Срем.*

тȕтун-кȅса ж тур. *дуванкеса. Вук Рј.*

тутȕнлук м тур. *цев кроз коју се увлачи дим.* — Тутунлук подобро зашушкам да дим не пролази. *Коч.*

тутȕнџија м тур. *момак који носи чибук и њиме послужује, чибуџија.* — Паша пошаље тутунџију да од већила донесе хлеба. *Маж. М.*

тутȕњати, -ām несврш. оном. *гунђати, мрмљати, мрморити.* — За њим цола Блаж Курлан, раскречених ногу и тутуња псовачки гадно. *Божић.*

тутурȉкати, -ȕрȉчēм несврш. оном. *тутукати.* — Међу лажи штампарске машине и тутуричу страх и трепет на аутима трубе. *Каш.*

тȕтуш м **1.** *ситан човек.* — Уђе један опћински стражар, њеки тутуш, коме сабља допираше до чланка. *Мат.* Дође у собу слуга ... прави тутуш. *Матош.* **2.** покр. *умно ограничен човек, сметењак. Рј. А.*

тутȕшак, -шка м *дем. од тутуш* (*1*). — Што се родисте тако огроман духом, а тако ситан, тутушак тијелом. *Матош.*

тȕћи и **тȗћи,** тȕчēм (импф. тȕцијāх и тȕчāх; аор. тȕкох, 2. и 3. л. тȗче; р. прид. тȗкао, тȕкла, тȕкло; трп. прид. тȕчен, -а, -о и **тȗчен, -ена, -ено**) несврш. **1. а.** (*за*)-

давати ударце, ударати некога наносећи му бол. — Зар нећу ништа учинити за сељака? Зар ћу пустити да га туку и кундаче? *Чипл.* Витка плавка, пуна модрица, избијена и тучена. *Фелд.* **б.** *ударати нечим тврдим о чврсту површину тако да се чује шум, куцати, лупати.* — У то доба турско момче младо . . . на авлију туче. *НПХ.* Ушета се по мосту тукући петама да му испроба чврстину. *Лал.* **в.** *ударати о нешто, по нечему падајући, дувајући, запљускујући (о киши, ветру, води).* — Киша . . . силно је тукла по прозорима. *Ков. А.* Трамонтана ме је тукла у лице. *Петр. Р.* Сву ноћ је таласом море о шљунак на игалу тукло. *Наз.* **г.** *лако додиривати, куцкати, лупкати.* — На боку је седео манастирски кочијаш . . . са шеширом на глави, чије су га црне свилене кићанке тукле по леђима. *Чипл.* **2.** *бацати се стражњим ногама, ритати се (о коњу, магарцу и сл.).* — Кењац се узритб, у облаке туче. *Вел.* **3.** фиг. **а.** *бити јачи, имати предност, односити победу над неким, побеђивати.* — Тукао [их је] дијалектиком као незналице. *Крл.* Главни фаворит остаје екипа Чехословачке, која је досад тукла све своје противнике. *Пол. 1958.* **б.** карт. *побеђивати, добивати (у картању).* — Извлачио је у серији добре карте и тукао немило своје партнере. *Бег.* **в.** спорт. *ударајући (ногом), бацајући (руком) лопту настојати убацити је у гол.* — Из . . . близине туче у врата. *Ват.* **г.** шах. *односити (противнику) фигуру.* — Топ се креће и туче само право. *Шах 1.* **4. а.** *одузимати живот, убијати.* — Није му бранио отац . . . тући рибу остима под свијећом. *Новак.* Павле је и даље стајао и викао . . . позивајући сељаке да туку официре. *Ћос. Д.* **б.** *клати животиње:* ~ свиње. *Вук Рј.* **в.** *онеспособљавати расплодне органе животиња, јаловити, шкопити, штројити:* ~ волове, бикове. *Вук Рј.* **5.** *гађати, пуцати из ватреног оружја (по некоме или по нечему).* — Знаш ли ти да је наша штампа тешка артиљерија, која туче непријатеља једнако као и тешка хаубица. *Хорв.* Стевча је са пушкомитраљезом лежао иза једног камена и тукао бугарски стрељачки строј. *Пер.* **6.** *дробити, комадати, ситнити, разбијати, туцати.* — Тукли смо орахе. *Маж. М.* Господа турска узимају са сокака Србе за различне послуге, тако нпр. да туку каву. *Вук.* Сједјели [су] људи с дугим чекићима и тукли камен за цесту. *Брл.* **7. а.** *притискивати, жуљити.* — Велике и тврде [ципеле] тукле су ми ноге не мање од камења кад сам брао коприве. *Лоп.* **б.** фиг. *задавати, причињавати муку, тешкоћу, мучити, додијавати.* — Камо среће да смо и ми научили [читати], те нас не би тукла наша глупост. *Јурк.* Он је патилац трагичне судбине бесцињености и узалудности народа кога туче фатализам. *Богдан.* **8. а.** *производити звукове, тонове ударајући у какав музички инструменат.* — Цигани туку у цимбале. *Каш.* Мала њезина рука туче по клавиру. *Уј.* **б.** *производити равномерне шумове, ударати (о машини у раду).* — Чуло се само велико срце брода како туче у морској дубини. *Дуч.* **в.** *помоћу звукова, некога обавештавати о нечему, давати какав сигнал.* — Звоно на пожар туче. *Крл.* **г.** *испуштати звукове у равномерним, ритмичким размацима, избијати ударце (о часовнику).* — У мрачној . . . соби тукле су свуда . . . старе . . . уре. *Козарч.* Само је однекле . . . тукао часовник . . . так-тики-тики-так. *Марк. М.* **9.** *ударати, куцати у кратким и ритмичким куцајима, пулсирати (о срцу, крвотоку).* — Гласно му тукло срце у полутами. *Гор.* Под грлом му је тукла крв. *Андр. И.* Глава ју је болела, слепе очи су тукле. *ЛМС 1957.* **10. а.** фиг. *ширити се од неког извора, снажно запахивати.* — Од зида у дну тукла је запара. *Дав.* Сунце зашло, од ријеке туче хладовина. *Бан.* **б.** *живо, пуним интензитетом нешто радити.* — Поред празних разговора, по селима су се тукле карте до бесвијести. *Ћон.* Он се брзо свуче и баци у кревет. Очи се не затварају: поглед туче по црном лептиру на белој кошуљи. *Ћос. Д.* **в.** *снажно избијати, јављати се, пробијати се.* — Младост је тукла упорно у њој. *Божић.* Из земље туку увис стабљике модре и младе. *Ћон.* **11.** *вршити неку радњу ударањем, припремати нешто (у неким кућним пословима и у производњи):* ~ лан, конопљу *набијати, трти;* ~ врхње, масло *бућкалом издвајати масло из млека, бућкати;* ~ злато *ударајући чекићем стањити у листиће;* ~ јаја у чорбу *разбијати јаја и мешати њихову садржину у чорби, зачинити чорбу јајима, размутити јаја у чорбу, јуху. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

Изр. ~ воду у авану *в. уз вода (изр.);* ~ жицу *в. уз жица (изр.);* ~ као вола у купусу *в. уз купус (изр.);* ~ лозовину *пити, испијати много вина;* ~ некога до ноге (ногу) *в. потући до ногу (уз нога, изр.);* ~ некога у главу *в. утући у главу (уз глава, изр.);* ~ некоме лук на глави *в. уз лук (изр.);* ~ рекорд *постизати највећи успех, највиши резултат, домет у такмичењу, у раду, у каквој вештини и сл.;* ~ пару *зарађивати много пара, новаца;* туче ми (му) срце за ким (чим) *живо жели кога (што).*

~ **се 1.** *(за)давати ударце себи, ударати се, ударати самог себе.* — Тући се у прси стане робиња свака. *М-И.* **2. а.** *бити склон тучи.* — Он воли да се туче. *Р-К Реч.* **б.** уз повр. *борити се с ким; задавати ударце један другоме.* — Ту се тукле до двије старе мајке. *НП Вук.* фиг. Тако ће се кроз сву своју младост само с биједом и невољом

тући. *Хар.* **3.** *борити се оружјем, у рату, двобоју.* — Словенци из вашега краја тукли су се јуначки. *Шен.* Борци Друге пролетерске бригаде били су продрли у Рогатицу, тукли се по улицама ... и морали су се повући. *Чол.* **4.** *долазити у сукоб, сукобљавати се; сударати се.* — На пролећним изборима туче се за опозицију. *Ђос. Д.* Дунуо је југо, који се тукао цијело послије подне са сјевероистоком. *Крл.* фиг. Мени није ни био циљ да конкретније пишем о Његошу ... него да се тучем с поменутим [идеалистичким] схватањима и да их ... потучем. *Бил.*

Изр. ~ од немила до недрага, ~ светом *в. ићи (потуцати се, пребијати се и сл.) од немила до недрага (уз недраг, изр.)*; ~ на живот и смрт *в. уз живот (изр.)*; ~ (црвеним, шареним) јајима фолкл. *ударати, туцати се врховима јаје о јаје па које надбије, његову власнику као победнику припада разбијено јаје.*

тӯф[1] м тал. мин. **1.** *глиновита стена постала углавном од слепљеног вулканског пепела.* — Од Младог Нагоричана на западу ... простире се кратовско-злетовска еруптивна област, која је састављена поглавито од ... андезита и туфа. *Дед. Ј.* **2.** *кречњак, вапненац, наталожен из воде, сига. Свезн.*

тӯф[2] оном. (често поновљено) *узвик за обележавање и подражавање снажног удараца, наглог пада и сл.* — Усуд сикиром иза ћошка, па по челенки сикиром — туф. *Пол. 1970.* Тишина кô у гробу ... наједанпут из шумарка туф, туф, туф ... *Вј. 1972.*

туфèгџија м тур. = туфекчија *онај који прави, поправља оружје, пушкар.* — Ја сам, ето, неки туфегџија ... оправљао сам ... браве, сатове и пушке. *Андр. И.*

туфèгџӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на туфегџије*: ~ занат.

тӯфек м тур. *пушка; метак, хитац.* — Идем ја напоље да испалим један туфек, Срби смо. *Срем.*

туфèкчија м = туфегџија. — Осим ових заната, које раји није слободно радити, од њих има и терзија, туфекчија. *Вук.*

туфèкчӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на туфекчије*: ~ породица.

тӯфла ж *в.* **тӯф**[1]. *Р-К Реч.*

тӯфна ж нем. *тачкица (нпр. на тканини).* — Кô данас да вас гледам. Бела картонска блуза са црвеним »туфнама«. *Петр. В.*

тӯфница ж *дем. од* **тӯфна.** — Моје чарапице ... биле су зелене боје са белим туфницама. *Б 1958.*

тӯхāф и **тухàфли** прид. непром. тур. *необичан, несхватљив, чудан.* — Двојица официра псују, отирући зној. — Пфу! Тухаф вилајет ... зар је ово нека земља? *Андр. И.* Баш си тухафли! *Радул.*

тӯхица ж нем. покр. *перјани душек, покривач, перина. Бен. Рј.*

тӯхљив, -а, -о покр. *покварен, плеснив, бајат. Бен. Рј.*

тӯхљивӣст, -ости ж *особина, стање онога што је тухљиво. Бен. Рј.*

тӯхнути, -нём несврш. *в. тукнути*[3]. *И-Б Рј.*

тӯхњив, -а, -о *тухљив.* — Намијенила свому твору расти о киселу зељу и тухњивој риби. *В 1885.*

тӯхтен, -а, -о заст. *влажан, буђав, плеснив*; исп. тухљив. — Боб је заиста изгледао тухтен. *Креш.*

тӯц[1] м зоол. *врста детла* Dendrocopus major. — Најчешћи је код нас велики дјетао (туц). *Финк.*

тӯц[2] узв. **1.** (обично поновљено) оном. *реч за изражавање звука кад се удари у нешто. Рј. А.* **2.** у изразу: ~ тамо ~ овамо *сад тамо — сад овамо, час тамо — час овамо, без икаква резултата.* — Јово их је водао и водао, туц тамо — туц овамо, па најзад и он диже руке. *Ћоп.*

тӯцāк, -а́ка м *онај који се потуца по свету живећи од милостиње, просјак.* — Дај преноћит' путнику туцаку. *Божић.* Тек овдје ми будне јасно да сам ... бескућник, туцак. *Матош.*

тӯцалӣште с *место где се врши туцање чега. Р-К Реч.*

тӯцало с **1.** *в. тӯчак (1).* — Чим се дохватила гвоздена туцала, на вратима кућице осјети као да је нешто изгубила. *Војн.* **2.** *в. бренце. Рј. А.*

тӯцāлька ж *туцало (1). Бен. Рј.*

туцáиац, -нца м *в. туцаник (1).* — Сељаци ситне камен туцанац. *Гор.*

туцàнӣк, -и́ка м **1.** *истуцан, издробљен камен којим се обично посипају друмови, цесте.* — Нога му упада у пирамидалну хрпу туцаника. *Божић.* Аутомобил почиње да поскакује по неравном коловозу од шљунка и ситног туцаника. *Пол. 1958.* **2.** *куван и изгњечен кромпир.* — Најбоље се [кромпир] у желуцу вари као туцаник, тј. кухан и истрвен. *Батут.*

тӯцањ, -цња м **1.** *в. тӯчак (1).* — Истицао [се] као туцањ међу кашикама. *Лал.* **2.** *клатно у звону, бренце, туцало (2).* — Барјактар омота својијем пасом звону туцањ. *Љуб.* Мач му звокоње о калдрму као туцањ о звоно. *Глиг.* **3.** *комад метала који је причвршћен на улазним вратима и којим се куца, звекир.* — Маре закуца жељезним туцњем. *Војн.*

тӯцāње с *гл. им. од тӯцати (се)*.

ту́цāње с *гл. им. од ту́цати (се)*.

тӯцати, -ām несврш. **1.** *ударањем дробити, претварати у ситне делиће, у прах; разбијати, мрвити, ситнити.* — Понудио би . . . и своју баку бурмутом . . . који је Ћир-Моша сам справљао и туцао. *Срем.* Стојаше код прозора и туцаше неке коштице и чампаше језгре. *Киш.* Одјекивала је велика ступа . . . у којој су туцане ситне јабуке за пекмез. *Андр. И.* **2.** *убијати гњечећи.* — Хватао је уши и туцао их . . . на чашу. *Чол.* По старој прљавој кошуљи туцао је вашке. *Бан.* **3.** *ударати чим о што.* — Газда Јеврем га [момка] хвата за ухо . . . треска и туца главом о зид. *Андр. И.* **4.** *туђи, мучити, кињити.* — Мрцвариће ме, туцаће ме. А ја бих више волео да станем пред преки суд. *Вас.* **5. а.** *туђи у куцајима.* — Нијема бол стаде мукло туцати под кожом. *Божић.* **б.** фиг. *бити, ударати, погађати.* — Кад се човек роди сирома' . . . онда га целог живота туца неправда. *Ћос. Д.* **6.** *производити звук (о музичком жичаном инструменту на окидање).* — Ту [се] пјесма пјева и коло води, а тамбурице ситно туцају. *Ивак.* **7.** риб. *хватати и гристи меку на удици (о риби).* — Старцу . . . држећ трстику у руци, дрхће рука . . . а нетремице гледа онај комад туње што се дотиче мора. — Туцају — рече Иво полако. *Ћип.*

Изр. ~ главе о зидове *кајати се због неког свог поступка, видети своју грешку кад је већ касно.* — Сви ти појединачни случајеви банкротства окончали су се самокажњавањем. Банкроти су туцали главе о зидове. *Вучо;* ~ камен *дробити камен, правити туцаник (често као робијаш).* — Онакви су у добра времена . . . камен туцали, а нису . . . с господом вијећали. *Андр. И.;* ~ некоме нешто у главу *честим понављањем настојати да неко усвоји нешто, уверавати, убеђивати некога.* — Туцам ја то у главу и нашем поручнику. *Ћоп.*

~ **се** *ударати (се) главом о главу, бости се (најчешће о јарцима, овновима).* — И кад год би му се Ћир-Моша приближио да га отера са сандука, јарац . . . би се исправио на стражње ноге . . . готов да се туца . . . с Ћир-Мошом. *Срем.* Малишани . . . се са дедом, који такође чува запећак боду и туцају главама кô овнови. *И.*

Изр. ~ (црвеним, шареним) јајима *в. уз туђи се (изр.).* — Усањао је Ускрс и да се . . . пред црквом туцају шареним јајима. *Ћоп.*

ту́цати, тӯцā̂м несврш. *ићи тамо-амо без правога циља, луњати, шврљати, базати; мајати се, радити безначајан посао без резултата.* — Баба је још неко вријеме туцала горе-доле по кућици, а онда је запретала ватру на огњишту. *Ћоп.* Он тако недјељом ујутру увијек нешто уздиже и туца по авлији. *И.*

~ **се** *потуцати се, скитати се.* — Туцао се он под свачијом заставом против свакога бијеса. *Шен.* Синове талијанске не пусти да се туцају по свијету. *Павл.*

тӯцāч, -а́ча м *онај који туца камен.* — Стрчаше се туцачи. *Гор.*

тӯцāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на туцаче, просјачки.* — Облачи се у туцачке хаљине и оде. *НП Вук.*

тӯцбру́дер м нем. разг. *пријатељ којему се говори »ти«, побратим.* — Мој туцбрудер школник . . . једва ће нас дочекати. *Ков. А.*

тӯце, -ета с *дванаест једнаких, историодних предмета или особа, целина од дванаест јединки.* — Пола туцета бомби било је пребачено у Босну. *Јов. Ј.* Таква су данашња дјеца — вели Јелица . . . као да је туце деце досад подигла. *Шуб.*

тӯцет м *в. туце.* — Књижар . . . је . . . отворено замолио да му напишем туцет оваквих ствари. *Шкреб.*

туцибāтина и **тӯцибатина** ж и м необ. *онај који батина, бије, туче, немилосрдно поступа.* — Посао му је успијевао и цвао, јер је створио бијесних четовођа, љутих туцибатина. *Шен.*

тӯцибрат м необ. *човек склон пићу.* — Било је по тој прилици судити да је то стар укрућен туцибрат. *Шен.*

тӯцилац, -иоца м *онај који туче жито. И-Б Рј.*

Тӯциндāи, -а и **Тӯцин да̑н,** Тӯцина да̑на (днѐ).

тӯцкāње с *гл. им. од туцкати.*

туцкà рати, -ām несврш. оном. *(про)изводити слабе испрекидане звукове.* — Испод његових ногу туцкарали су каменчићи. *Ств. 1948.*

тӯцкати, -ām несврш. *дем. према туцати.*

тӯцкац узв. *в. туц (1). Р-К Реч.*

туцкѐцати, -ām и **туцкӯцати,** -ām несврш. *ситно или испрекидано туцкати, ударати о што.* — Туцкецао ногама о даске пода. *Јел.* Разговијетно туцкуца ногом по поду. *И.*

тӯц-мӯц *узвик за обележавање муцања, замуцкивања (кад је неко збуњен).* — »Кажи ми мали: зашто Бог није дао човеку рогове? Дете туц-муц, погледа на ме, да га подсетим. *Глиш.* Он се невешто бранио, туц-муц. *Пол. 1959.*

тӯцнути, -нӗм *свршн. према туцати.* — Он ми прође, туцне ме по рамену. *Наз.*

~ **се** *лако ударити о кога или што, додирнути се, дотаћи се кога, чега.* — Море ... држ' се само, не бој се ништа! — рече један и туцнувши се о њега [пијанога], ухвати га испод руке. *Срем.*

ту́цо, -а и ē м (вок. тȗцо) *хип. од туцак.* — И узев глогов штап у руке, обукох просјачке хаљине ... И кȏ нов туцо преневољни ... редао сам Оченаше. *Наз.*

ту́цпрȕдер м *в. туцбрудер.* — Особито [се] дичио ... да су му ... учена господа туцпрудери. *Ков. А.*

ту́ч, тȕча м *легура бакра и калаја, бронза.* — Изгледао је ... као какав споменик јунака неког ... од туча саливен. *Срем.* Копита [коња] ... су била зеленкаста као туч. *Наз.*

ту́ча ж **1.** *свађа праћена међусобним ударцима, међусобно ударање двеју или више особа, тучњава.* — Скренем у биртијицу ... и наиђем на тучу и ломљаву. *Киш.* Зачело се од оштрих речи, а завршило — тучом и ножевима. *Б 1958.* **2.** *бијење, ударање, батинање.* — Док ти он чита своје науке, свиње му побегну. Увече кад се врати, они да га убију тучом. *Ћос. Б.* **3.** *смрзнуте капи кише које падају као зрна леда, грâд, крупа.* — Иза туче ведрије је небо. *Њег.* Дошли су к Станиној кући као ... олујан облак, пун туче и муње. *Шимун.* фиг. Нато се сасула на мене туча приговора. *Шкреб.*

ту́чāд ж *зб. им. од туче. Рј. А.*

ту́чак, -чка м бот. *биљка из пор. макова* Glaucium corniculatum. *Р-К Реч.*

ту́чак, -чка м **1.** *кратко, тешко метално оруђе с округлим крајем којим се нешто туче, туца у авану, ступи, туцало (1).* — Из куће чујете како лупа тучак у металној ступици — то се туца шећер или ораси. *Дом.* Суче брчине наредник према рукама уздигнутим попут аванских тучкова. *Сим.* **2.** *тврдо јаје којим се о Ускрсу при туцању надбијају друга јаја, натуцак. Деан. Рј.* **3.** бот. *део цвета који се састоји од оплодних листића на којима су семени пупољци* pistillum. — Поленова зрнца морају најприје доспети на жиг тучка. *Станк. С.; Бот.*

ту́чан[1], тȕчна и тȕчна, тȕчно и тȕчно покр. *дебео, угојен, ухрањен.* — Тучна копуна није ... знао оперушати како ваља. *Шен.* Плећати војник [био је] и комичан са својим ... ниским челом ... и тучним очицама као прашчић. *Бег.*

ту́чан, -а, -о и **ту́чан**[2], -чна, -чно **1.** *направљен од туча, бронзан.* — Дивио се ... мраморним и тучаним киповима. *Леск. Ј.* По Платоновом упоређењу, филозофи имају златну душу, војници сребрену, привредници тучну. *Јов. С.* **2. а.** *који је боје туча, бронзане боје.* — Забринут поглед лети под претеће летње небо прљавих, мутних тучаних облака. *Михиз.* Кȏ бескрајно тихо море, засејане тучне равни. *Ил.* **б.** *звонак као туч.* — Моја сапутница брбљива као ласта, полагано губи у гласу свој тучни акценат. *Дуч.*

ту́чār м **1.** *онај који чува туке, ћурке.* — Дође к тучарима и заиште једно туче у њих. *Н. прит. Вук.* **2.** *трговац тукама, ћуркама. Вук Рј.*

ту́чарица и **ту́чārка** ж *она која чува туке, ћурке. Рј. А.; Р-К Реч.*

ту́чац, -чца м бот. *в. тȗшт*[1]. *Р-К Реч.*

ту́чвāње с *гл. им. од тучвати се.*

ту́чвати се, -ā̄м се несврш. *в. потуцати се.* — Тучва се по свијету као новац. *Вук Рј.*

ту́че, -ета с (супл. мн. тȕчићи и тȕчāд) *младунче туке, ћуре.* В. пр. уз тучар.

ту́чевина ж = тучетина *туч(и)је месо, ћуретина. И-Б Рј.*

тучéнац, -нца м *туцаник (1).* — Котрља [се] бучно и тврдо као оковани точак по камену тученцу. *Кол.* Три су пута лежала пред антилоповцима: асфалтирани, тученцем насути и сеоски. *Крањч. Стј.*

тучѐнīк, -ика м **1.** *врста пушчаног праха, барута.* — Доватио тешку карабину, која ждере литру тученика. *НП Вук.* Пет стотина коња товарника, пуних соли, кафе, праха тученика. *Март.* **2.** *в. тучењак.* — Изнијето је на Кадину Воду ... десет ... каца сира тученика. *Коч.* Љоло изнесе велику ћасу пуну суротке, прегршт сира тученика. *Андр. И.* **3.** покр. *в. папула. Рј. А.*

тучѐњāк, -áка м *сир који се туче у качици и оставља за зиму. Вук Рј.*

ту́чење с *гл. им. од тући (се).*

ту́четина ж = тучевина. *Бен. Рј.*

ту́чијī, -ā̄, -ē̄ = тучји *који се односи на туке, ћуреће.*

ту́чити, -ӣм сврш. *наићи на кога, срести.* — Па тољагом омјери му леђа ... кад Турчина тучи сусретника. *Март.*

~ **се** *сукобити се, сударити се.* — Гдје стигоше ту се и тучише. *Март.*

ту́чијī, -ā̄, -ē̄ = тучији. — Глас јој не лети у висину и не пада попут тучјега тујкања. *Кал.*

ту́чкаст, -а, -о *који је са тучком (о цвету)*: тучкасти цвет. *Бак. Реч.*

ту́чков, -а, -о *који припада тучку*: ~ њушка. *Бот.*

ту́чнīк м *стаја за туке, ћурке. Прав.*

ту́чница[1] ж и м *скитница. Вук Рј.*

ту́чница[2] ж покр. *хлеб умешен од ситно истуцане храстове коре. Пол. 1958.*

ту́чница ж **1.** *масна жлезда. Р-К Реч.* **2.** бот. *в. тустица (1). Рј. А.*

тȕчнōст, -ости ж *особина, стање онога који је тȕчан, дебљина, гојазност.* — Поради своје лијености и гнусне тучности тијела то никада подузимао није. *Шов.*

тȕчња ж *в. тучњава.* — Сутрадан се је у свем граду говорило само о овој тучњи. *Том.* Није [му] помогло порицати тучњу ... утврђену исказом свједока. *Буд.*

тȕчњава ж **1.** *туча (1).* — На челу му се испољиле двије крупне чворуге, које је сигурно задобио у каквој тучњави. *Јор.* Међу њима је дошло до тучњаве, па је било и крвавих глава. *Пов. 1.* **2.** *туча (2).* — Тучњава у полицијској истрази ... је систем санкционисан од ... државне власти. *Чол.*

тȕчњāк[1] м *тучник. Вук Рј.*

тȕчњāк[2] м зоол. *в. пингвин. Деан. Рј.*

тучо̀носан, -сна, -сно *који носи у себи тучу, који је пун туче, града, градоносан.* — Као тучоносни облак сеје око себе раж, гази пшеницу прву. *Макс.*

тȕш[1], тȕша м фр. **1.** *црна водена боја која се добива од чађи (употребљава се за техничко цртање и у сликарству).* — Чим смо ступили у радионицу, он ме ... вођаше ... од једне до друге ... групе слика рађених понајвише ... тушем. *Шапч.* Тмина је дубока ... као туш. *Уј.* **2.** *преношење боја кичицом, последњи потез кичицом. Вуј. Лекс.*

тȕш[2], тȕша м фр. **1.** *направа за прање и обливање тела воденим млазевима.* **2.** фиг. *оно што стишава занос, одушевљење, узбуђеност, неугодан доживљај, разочарење; укор.* — Омладина је почела да се руши под претераним циљевима романтичног заноса и кипећег одушевљења, поливеног хладним тушем политичке збиље. *НК 1946.* Овај туш нек ти служи лијеком за твој неопрани језик! *Том.* **3.** *кратак музички комад, изведен обично дувачким инструментима и бубњевима као поздрав при исказивању почасти.* — Банда свира »туш«, тресу се прозори. *Јакш. Б.* Када би се Рајевски појавио ... музика би увијек ударила туш. *Крл.* **4.** обично у изразу: доћи у ~ позицију спорт. *стање кад је један од такмичара у рвању положен на обе плећке. Рв.*

тȕша ж *в. туш*[1] *(2).* — фиг. Бароница ... Леону ... баца најбестидније увреде у лице ... То је ... последња туша на грозној слици прљавштине. *Богдан.*

тȕшāк, -а́ка и **ту́шац,** -шца м бот. *в. тушт*[1]. *Бен. Рј.; Вук Рј.*

ту́шēње с *гл. им. од тушити (се).*

тȕшика ж покр. *тубаст, зарубљен врх у јајета. Вук Рј.*

туши́рāње с *гл. им. од туширати (се).*

туши́рати[1], тȕшӣрām сврш. и несврш. *(на)цртати, (на)сликати тушем*[1]. *Деан. Рј.*

туши́рати[2], тȕшӣрām сврш. и несврш. **1.** *(о)прати, (о)купати некога, нешто под тушем.* **2.** фиг. *(у)чинити да неко изгуби одушевљење за некога, веру у нешто, неко пријатно очекивање, разочарати.* — Измењујући топла писма са западним савезницима, Де Гол (De Gaule) је хладно туширао све, па и своје пријатеље. *НИН 1958.* **3.** спорт. *положити, полагати противника у рвању на обе плећке као знак коначне победе.* — С овим захватом тешко је туширати противника. *Рв.*

~ **се** *повр. према туширати*[2] *(1).* — Редовито се ваља туширати. *Атл.*

ту́шити, тȕшӣм несврш. **1.** *пригушивати (глас, звук).* — Злодух неки туши тамбурицу. *Крањч. С.* **2.** *готовити нешто, кувати у затвореном суду, у пари, пирјанити. Деан. Рј.* **3.** *гушити, уништавати (пчеле, чахуре, свилене бубе и сл.). Вук Рј.*

~ **се** *гушити се.* — Запути се она кући пред сами сутон, тушећи се у сузама. *Мул.*

тȕшица ж **1.** *вуна што се бритвом скида с коже или сама отпада. Вук Рј.* **2.** фиг. *неугледан, безначајан човек.* — Тушица и шака јада! Изрод, да му друга нема колико Зета паше. *Љуб.*

тȕшкати, -а̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према тушкнути.* **2.** *врсти се, врзмати се, мувати се.* — Крчмар тушка нешто око поспаних Цигана. *Мих.*

тȕшкиња ж покр. *в. нарикача. Вук Рј.*

тȕшле, -ета с покр. *кратки капут од добре вуне.* — Људи у најљепшим годинама ... обучени у штрикана тушлета и кожушке. *Кос.*

тȕшница ж бот. *в. тушт*[1]. *Р-К Реч.*

тȕшнути, -нём сврш. *тутнути.* — Тушни то под кревет. *Вук Рј.* Плативши, узео је једну [кокарду], тушнуо је у џеп. *Цес. А.*

тȕшт[1] м бот. *биљка из пор. маслина* Portulaca oleracea. — Набери штира, тушта. *Љуб.*

тȕшт[2], -а, -о *тмуран, натушten.* — Османлијско царство је ... прошло ... као туште облачине пуне грозе. *Мил. Ж.*

тȕшта 1. ж (и у вези: ~ и тама) *велико мноштво.* — У нећељу окупи се пука у Маине тушта непрегледна. *Њег.* То златно зрневље, једнолико у тушти, а свако за себе једно и одвојено ... благодат је божја. *Рад. Д.* Доживјела много, пребринула пуно, премучила тушту и таму. *Торд.* **2.** прил. обично у вези: ~ и тма, тма и ~ *врло много, безбројно.* — На зиду оружје сваке руке и тушта књига. *Матош.* Пратња приказује весео неред ... Тушта младића у којих живот кипи. *Дов.* Чим се упразни каква катедра, одмах се ... појаве као из земље тушта и тма даровитих

људи *Дом.* Кад би превртнули књиге поп-Томине . . нашли би незаконитих тма и туштa. *Сек.*

тӯште прил. *в тушта* (*2*). — Пред оградом било је туште кола *М 1867.* Досетака и дрвене филозофије туште. *Шапч*

тӯштити, -ӣм несврш *в. туштити се* — Очне јабучице туште *Јевт*

~ се 1. *мрачити се, мрштити се.* — Небо се туштило *Сим* — Гледи очи црне, лепе као поноћ црна што се тушти у белини снежној. *Јакш. Б* Туштила се она неодређена увријеђеност *Десн* **2.** *нагло и брзо јурити некуда* — Шта је човек ... према овом страховитом тутњу [ветра] што грми низ планине тушти се низ поља. *Ж 1955.*

тфӯ и **тфӯј** *узвик којим се изражава непријатно изненађење поводом неког догађаја,* исп фуј. — Пан Заглоба постаде још немирнији — Тфу, дођавола! Па то просто мирише на буну? *Кнеж. Л.*

тх *узвик којим се изражава омаловажавање, потцењивање, подсмех* — Шта се узрујавате? Молим вас, шта сте ви обојица у великој економији природе? Тх! *Петр. В.*

тхе̄ *узвик којим се изражава мирење са стварношћу, са судбином, резигнација.* — Многе су мудре изреке наших старих ... пропале ... и некадашње се глупости ... промудриле. Тхе, шта већ можемо кад је тако, све иде с временом *Дом.* Како у новом стану? .. Тхе ... кад није боље! А радња, питате? Тхе, капље, али сад и то слабо. *Петр. В.*

тхӣ узв *тх.* — А правници шта ми знају? Не знају рад на једном обичном регистру, а већ онако ... тхи! ... — рече он ... и насмеја се гласно. *Ранк.*

тхјӣ узв *тхе.* — Омахнуо [је] руком тужно резигнантно. — Тхја! Новац је ђаво, а и жена је ђаво, пришко мој слатки! *Петр. В.*

Ћ

ћ (Ћ) а. *предњонепчани безвучни сливени сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

ћа̑ покр. **1.** (и ћа̑ кад се жели истаћи велика удаљеност) прил. *в. чак.* — Пратисмо [стару далматинску књижевност] с обзиром на стање нашега језика ћа до друге половице 18. вијека. *Јаг.* Подигла се [кула] ћа до неба. *Радич.* **2.** узв. **а.** *одатле, даље, ван, напоље.* — Ћа, ћа! Нека иду! . . . То нису чељад! *Бур.* **б.** *за терање говеда.* — Терао је говеда и викао на њих: ћа, ћа! *И.* Изр. пођи ћа покр. *отићи. Вук Рј.*

ћа́ба ж ар. **1. а.** (Ћаба) *храм у граду Меки у Арабији, према коме су окренуте све џамије на свету, муслиманско светилиште.* — Остарисмо и осиједесмо, не виђесмо ћабе ни Медине. *НП Вук.* **б.** *светилиште уопште.* — Николетина [споменик] је сад наша главна ћаба. *Ћоп.* **2.** *ходочашће до Ћабе.* — И он и његов отац и дед . . . ишли су на ћабу у Меку. *Срем.* **3.** бот. *врста биљке, ђул, пелин-ђул* Artemisia annua. *Сим. Реч.*

ћабе́нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ћабу.* — Велика зелена ћабенска чалма. *Сиј.*

ћа̏бласт, -а, -о тур. покр. *сулуд, будаласт, ћакнут. Вук Рј.*

ћа̏ге, -ета с тур. **1.** *папир, хартија.* — Забиљежи . . . на комаду ћагета. *Ћор.* **2.** *писамце.* — Има ћаге и на ћагету пише да га [гај] може посјећи. *Сим.*

ћа́ија ж *в. ћахија. Вук Рј.*

ћа́ја[1] м (ж) (вок. ћа̑јо) тур. *в. ћехаја. Вук Рј.*

ћа́ја[2] ж тур. *в. ћахија. Р-К Реч.*

ћа̀јица ж *дем. од ћаја*[2]. — Хлебар је остављао за њих јучерашње ћајице. *Уск.*

ћа̑к м покр. *рђав глас, порука.* — Паметна и мудра као видра: никад селом не пође ћак за њом. *Вес.*

ћа́ка м (вок. ћа̑ко) = ћако *хип. од ћаћа.*

ћа̀кан м покр. *в. ћаћа. Прав.*

ћа́кање с *гл. им. од ћакати.*

ћа́кати, ћа̑кам несврш. *терати вола вичући »ћа«. Вук Рј.*

ћа́кин, -а, -о *који припада ћаки, очев.*

ћа́киница ж *ћакина жена. Вук Рј.*

ћа̏кнӯт, -а, -о *сулуд, луцкаст, будаласт.* — Нисам ћакнут па да палим свијећу људима којих не познајем. *Матош.* Нисам ја ћакнут, господине! *Вас.*

ћа̏кнути[1], -нӗм сврш. **1.** *сврш. према ћакати. Вук Рј.* **2.** *потерати; подстакнути, подстрекнути.* — Није тај способан за живот . . . док су га партизани ћакнули. *Ољ.* Ћакну и мене, и ја ти се . . . дадох на тражење злата. *Ћос. Д.*

ћа̏кнути[2], -нӗм сврш. *цокнути.* — Перса . . . измане рукама и ћакне језиком: — Чини су . . . бога ми. *Вукић.*

ћа̏кнӯто прил. *на сулуд начин, луцкасто.* — Загрлили су се некако ћакнуто. *Вучо.*

ћа̏кнӯтӧст, -ости ж *особина онога који је ћакнут.*

ћа́ко, -а и -ӗ м (вок. ћа̑ко) = ћака. — Свекар ми је кӧ рођени ћако. *НПХ.* У мога ме ишти ћака. *Радич.*

ћа́ков, -а, -о *који припада ћаку.*

ћа̏кула ж (обично у мн.) тал. покр. *говоркање, брбљарија.* — Ми бисмо то морале ипак прво да проверимо. Можда је то нечија ћакула. *Ств. 1948.* Ћакуле су причања која из ћаскања могу да пређу и у брбљање. *НИН 1958.*

ћакӯ̀лање с *гл. им. од ћакулати.*

ћакӯ̀лати, -ам несврш. покр. *брбљати, чаврљати, ћаскати.* — Пензионери су ћакулали под . . . спомеником. *Вј. 1960.* Ћаскају [жене], »ћакулају«, говоре невероватно брзо. *Пол. 1950.*

ћалапр̏дање с *гл. им. од ћалапрдати.*

ћалапр̏дати, -а̀пр̄дам несврш. *заносити, шегачити се.* — Ретко се [Шумадинци]

»ајначе« (»ћалапрдају«, зановетају), као што је то често случај код правих Динараца. *Цвиј.*

ћа́лац, -лца м *в. ћале (1).* — Хајдемо, Радекићу: ја свом ћалцу тамо под Букуљу, а ти у твоју турску Босну. *Ћоп.*

ћа́ле, -а и -ē и **ћа̑ле,** -ета м (вок. ћа̑ле) покр. **1.** *хип. од ћаћа.* **2.** *свекар. Вук Рј.* **3.** шатр. *отац.* — А цела мудрост: »Запамти, сине, без муке нема ништа на свету«. Решен проблем. Браво, ћале. *Ћос. Д.*

ћа̑летов, -а, -о *који припада ћалету.*

ћа́лов, -а, -о *који припада ћалу.*

ћа̀лō̑в, -о̀ва м *глупан, будала.* — Држе ме ћаловом, пијандуром, незналицом и зликовцем. *Матош.* Хтео би да те људи држе за ћалова и смушеног. *Богдан.*

ћа̀ловаст, -а, -о *будаласт.* — Кадри су ... изрећи много лакоумних и ћаловастих мнења. *Цвиј.*

ћа̀ловскӣ, -ā, -ō̑ *који се односи на ћалове. Р-К Реч.*

ћалдо̀вчина м *аугм. од ћалов.*

ћа́ма ж тур. покр. *женска горња хаљина. Р-К Реч.*

ћа̑ндā̑н прил. покр. *иза прексутра, наксутра.* — Обећаваху: »Подмирићемо сутра, прексутра, ондан, ћандан«. *Љуб.*

ћа̑нӯт, -а, -о *в. ћакнут. Вук Рј.*

ћа̑ондā̑н прил. покр. *ћандан. Вук Рј.*

ћа̑п *узвик којим се означава кад се нешто изненада ухвати, зграби.* — Он пушку олабави ... а ја — ћап, отмем му карабинку. *Ољ.* Увребам згоду ... па ћап чинију и њом буђ — у њедра! *Маш.*

ћапа̀рати, -ā̑м несврш. покр. *причати којешта, брбљати, лапарати (1).* — Почнемо ћапарати нешто бајаги по талијански. *Лал.*

ћа̑пити, -ӣм сврш. *руком ограбити, зграбити, шчепати. Вук Рј.*

ћа̑порак, -о̄рка м покр. *сплетена коса, витица, плетеница, кика, перчин. Вук Рј.*

ћа̑пораст, -а, -о *који је на праменове, на витице. Бак. Реч.*

ћа̀прда м и ж и **ћапр̏дало** м и с *онај који ћапрда, чаврљало, блебетало, наклапало.* — Аој Радо, ћапрдо, сесију-си проврдо̑. *Кош.* Чворак ћапрдало чагртати стаде. *Наз.*

ћапр̏дање с *гл. им. од ћапрдати.*

ћапр̏дати, ћа̀пр̄дā̑м несврш. *причати којешта, наклапати, ћаскати;* исп. ћалапрдати. *Вук Рј.*

ћа̀птати, -пћēм несврш. фам. *шумно сисати или правити одговарајуће покрете устима:* исп. цоктати, мљацкати. — Мали ... све чешће ћапће устима ... ко да тражи материне дојке. *Бан.*

ћа̀пћати, -пћēм, несврш. покр. *в. ћаптати.* — Сва три сте ми на сиси ћапћали. *Кул.*

ћа̑ппа м *в. ћалов. Р-К Реч.*

ћа̑р, ћа́ра и ћа̑ра м перс. **1.** *добитак, зарада, корист.* — Састао се ћар са ваљдом па се родила штета. *Јак.* Фабрикант ради с ћаром, радник остаје го. *Моск.* Мени је ћар што живим, јер су ме још 1943. окупатори осудили на смрт. *ВУС 1972.* **2.** заст. *трговина. Вук Рј.*

ћа́рење с *гл. им. од ћарити.*

ћа́рити[1], ћа̑рӣм несврш. **1.** (и сврш.) *зарађивати, зарадити, доби(ва)ти на лак начин; имати користи.* — Море, газда Вуле, ти баш добро ћариш овде. *Глиш.* Он је знао да Тодора може сад уцењивати до миле воље, те је гледао да што више ћари у његовој невољи. *Дом.* Ћариш сто на сто. *Матош.* **2.** *трговати.* — А шта си ћарио у чаршији? ... Продао сам мало жита и вуне. *Глиш.*

ћа́рити[2], -ӣм несврш. *пирити, ћарлијати (о ветру). Рј. А.*

ћа̑ркање с *гл. им. од ћаркати.*

ћа̑ркати[1], -ā̑м несврш. заст. *дем. према ћарити*[1]*, помало трговати. Вук Рј.*

ћа̑ркати[2], -ā̑м несврш. *дем. према ћарити*[2]. — Мирисни топли ветар ћарка. *Јакш. М.*

ћарли̏јање и **ћарли̏јање** с *гл. им. од ћарлијати.*

ћарли̏јати, ћа̀рли̏јā̑м и **ћарли̏јати,** -ā̑м несврш. *пиркати, лахорити (о ветру).* — Ветрић свежи са мора ћарлија. *Ил.* Повјетарац лако спрам мора ћарлија. *Крањч. С.*

ћа́рџија м тур. **1.** *онај који је лаком на добитак, зараду.* **2.** заст. *трговац. Вук Рј.*

ћа́са ж тур. **1.** *дубља, округла посуда без дршки са стране (од бакра, порцулана или земље).* — Дрвеним кашикама кусали [смо] из ћасе млијеко задробљено пројом. *Чол.* Горе на рафу стајало посуђе, дрвени вагани, бакрене ћасе. *Сиј.* **2.** бот. *биљка из пор. тустика, пупаквица. Сим. Реч.*

ћа́сица и **ћа̀сица** ж *дем. од ћаса.*

ћа́скалац и **ћа̑скалац,** -аоца м *в. ћаскало.* — Бољи систематичар него ћаскалац ... Бандић је далеко уверљивији тамо где је ... крађи. *КН 1958.*

ћа́скало и **ћа̑скало** м и с *онај који воли да ћаска, приповедало, причало.* — Био сам каванско ћаскало које ти је прикраћивало вече. *Сим.*

ћа́скање и **ћа̑скање** с *гл. им. од ћаскати.*

ћа́скати, ћа̑скā̑м и **ћа̑скати,** -ā̑м несврш. *причати о ситним свакодневним стварима,*

пријатељски и надугачко разговарати. — Лешкаримо пред кућама и ћаскамо. *Вел.* Пекли су пурењаке, пушили и ћаскали. *Чол.*

ћáта м тур. хип. нар. = ћато *писар.* — Илија и ћата одоше у судницу. *Вес.*

ћáтиб м тур. = ћатип *административни чиновник, писар.* — Хусеинов ћатиб приреди више преписа тога прогласа. *Том.*

ћáтин, -а, -о *који припада ћати.*

ћáтиница ж *ћатина жена.* — Либаде од двадесет дуката што га носе не само начелниковица већ често и ћатиница. *Марк. Св.*

ћáтинскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћате.*

ћáтип м = ћатиб. — Две године је како сам у њега ћатип био. *Јакш. Ђ.*

ћàтисати, -ишēм несврш. *бити ћата, вршити посао ћате, радити као ћата.* — Многе сам занате учио: шустерски, штампарски ... па сам ћатисао, па у пошти био телеграфист. *Пол. 1973.*

ћáтица м *дем. и ир. од ћата и ћато.* — Зазиру [сељаци] ... од ћатица и дрвених адвоката. *Рад. Д.*

ћáто, -а и -ē м = ћата. — Ту погибе уздан агин ћато. *Маж. И.* Ћато узе тужбу из гомиле аката. *Глиш.*

ћáтов, -а, -о *који припада ћату.*

ћâћа (вок. ћâћа) и **ћáћа** (вок. ћâћо) м фам. *отац, тата.* — Ћаћа [ме] не даде ни у сеоску школу. *Ранк.* Старији га син упита: »Гдје си, ћаћа, био?« *Тип.* Он је био кадар свога ћаћу објесити ако је то захтијевала служба и каријера. *Кол.*

ћáће м (вок. ћâће) покр. *в. ћаћа.* — Ћаће спи на Михајлу, а домало ћемо и нас троје. *Војн.*

ћâћин и **ћáћин,** -а, -о *који припада ћаћи.* — Два дјечака дохранила ... за ћаћину утјеху и дику. *Март.*

ћâћица м *хип. од ћаћа.*

ћâћко и **ћáћко** м *хип. од ћâћа и ћáћа.* — — Зове [син]: »Ћаћко, ћаћко, гдје си?« *Шен.* Три хиљаде ... [потрошио је] мој ћаћко на ме. *Срем.*

ћâћков и **ћáћков,** -а, -о *који припада ћаћку.*

ћâ-ћӯ *ономатопејски израз који означава празне разговоре, ћаскање, чаврљање. Вук Рј.*

ћаћӯкање с *гл. им. од ћаћукати.* — Кад додам ... да је шише већ трећи пут ношено у кафану ... онда је још лакше читатељима представити ону живу галаму и ћаћукање [жена]. *Срем.*

ћаћӯкати, -ām несврш. *водити празне разговоре, ћаскати, чаврљати.* В. пр. уз гл. им. ћаћукање.

ћàушак, -шка м покр. *ћушка, заушница, шамар. Вук Рј.*

ћàфа ж алб. покр. *главица брда.* — Ничег живог ни да пролети ... само висови и ћафе, као завијени ... савардаци. *Лал.*

ћáфир м тур. *неверник, каурин (о немуслиманима у језику муслимана).* — Иста судба чека крута на кијамет све ћафире. *Њег.* Показују како се ћафиру глава сече. *Андр. И.*

ћáфирскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћафире.* — Вјешајте пса ћафирског. *Андр. И.*

ћафӯрња ж тур. **1.** *в. камфор. Бен. Рј.* **2.** бот. *врста биљке која мирише на камфор* Camphorosma. *Сим. Реч.*

ћáхија ж тур. *врста слаког колача. Шкаљ.*

ћахѝџија м тур. *онај који прави ћахије. Вук Рј.*

ће енкл. *3. л. јд. и мн. през. од хтети.*

ћебàбџија м покр. *в. ћевабџија.* — Од мекиџије постаде ћебабџија. *Срем.*

ћèбāд ж *зб. им. од ћебе.*

ћèбāп, -апа м покр. *в. ћевап.* — У Србији [се] намамио на ћебапе и пропио ракије. *Срем.*

ћебàпчић м *дем. од ћебап.*

ћèбе, -ета с (супл. мн. ћèбāд и ћебèта) тур. *покривач изаткан од вуне или сличне материје.* — Затражише ћебе и јастук и положише болесног друга. *Андр. И.* Људи седе крај ватре, прекривени ћебадима. *Дед. В.*

Изр. појео би и масно ћебе *каже се за онога ко је прождрљив, лаком на јело.*

ћебéнце, -а и -ета с *дем. од ћебе.*

ћебèтина ж *аугм. од ћебе.*

ћèбеџија м *онај који прави ћебад. Вук Рј.*

ћèв, ћèва м *в. ћеф.* — Неста Миле, неста ћева! Ана точи, Ана служи, ал' за Милом срце тужи. *Јакш. Ђ.*

ћèвāб, -аба м тур. *в. ћевап. Шкаљ.*

ћевàбџија м тур. *онај који прави и продаје ћевапчиће и ћевап.* — Шта мислите тек о Васильку ћевабџији? *Дом.*

ћевàбџијин, -а, -о *који припада ћевабџији.*

ћевàбџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћевабџије.*

ћевàбџијка ж *жена ћевабџија; ћевабџијина жена.* — Преко пута њега седела је Стана ћевабџика. *Рист.*

ћевàбџијкин, -а, -о *који припада ћевабџики.*

ћевàбџијница ж *гостионица у којој се пеку и продају ћевапи и ћевапчићи.* — Беше се

састало отмено друштво у ћевабџиници на ћевапчиће и чашу вина. *Глиш.*

ћѐвāп, -а́па м *комадићи меса испеченог на ражњу.* — Сватови стадоше. Неки узеше по ражањ ћевапа. *Вес.*

ћевàпче, -ета с и **ћевàпчић** м (обично у мн.) *ваљчић самлевеног или исецканог меса испечен на жару (роштиљу).* — Пио је ракију ... у очекивању наручених ћевапчића. *Дав.*

ћѐверица ж покр. *в. ћиверица (2). Р-К Реч.*

ћѐвкāње с *гл. им. од ћевкати.*

ћѐвкати, -ā̀м несврш. покр. *в. кевтати. Вук Рј.*

ћѐзāп, -а́па м тур. хем. *азотна, душична киселина.* — Муком ми се груди трзају као да сам ћезапа срknуо. *Јакш. Ђ.*

ћѐиф м *в. ћеф.* — Треба ми ортак по мом ћеифу. *Ћор.*

ћѐја *узвик за терање говечета. Вук Рј.*

ћѐла и **ћéла**[1] ж тур. *место на глави где је коса отпала; теме без косе.* — Набавио је перику да сакрије своју ћелу. *Дед. В.* На тјемену ... помаља се ... дискретна ћела. *Мар.*

ћéла[2] м (вок. ћêло) = ћело *хип. и ир. од ћелавац.*

ћѐлав, -а, -о *који има ћелу, који је без косе.* — Ћелава глава ... просједа брада ... *Шен.* фиг. Велебит ... ћелав је и ћосав. *Наз.*

Изр. куд сви Турци, туд и ћелави Мујо *в. уз Мујо (изр.).*

ћѐлавац, -āвца м *онај који је ћелав.* — Поведе ме да пишемо жалбу у једнога ћелавца. *Љуб.* Нијесу, старче, за ћелавца дјевојчице младе! *Вел.*

ћѐлавити, -ѝм и **ћелáвити,** ћѐлāвīм несврш. *постајати ћелав.* — Већ почиње да ћелави и да му испадају зуби. *Крл.*

ћѐлавица ж *ћелава жена. Вук Рј.*

ћелáвко м *ћелавац.* — Два ћелавка, адвокат Зрнић и Калкић, и проћелави ... судац Марић. *Божић.*

ћѐлављѐње и **ћелáвљење** с *гл. им. од ћелавити.*

ћѐлавōст, -ости ж *стање онога који је ћелав.*

ћелèпи̏р, -и́ра и **ћѐлепи̏р** м тур. покр. *плен, добит.* — Чујем да ће целу општинску утрину да баштине на кметово име и да деле ћелепир. *Рад. Д.*

ћелепи́рити, -èпи̏рīм сврш. и несврш. покр. *ћарити*[1] *(1).* — Пазарног дана све [је] у паланци у покрету како би се нешто ограбило и брзо ћелепирило. *Бар.*

ћѐлепōш, -а и **ћелèпōш,** -о́ша, **ћѐлепӯш,** -а и **ћелèпӯш,** -у́ша м тур. покр. **1.** *народна капа од црвене чохе у Србији за турских времена.* — [Хајдуци су носили] на глави или ћелепоше или фесове или свилене капе кићенке. *Вук.* **2.** *капица за ћелу; капица коју духовници носе испод капе или шешира.* — Ситне ствари да ми не остану. Каиш и ћелепош. *Сиј.* Охо! — рече поп-Ћира и диже обрве чак под ћелепуш. *Срем.*

ћелéтак, -тка м *клип кукуруза с мало зрња. Рј. А.*

ћелѝбāр, -а́ра м *в. ћилибар. Вук Рј.*

ћѐлија ж грч. **1. а.** *собица за самца.* — Оде стари слуга у своју ћелију. *Матош.* **б.** *собица у манастиру, самостану.* — Ћелија [фра Марка] била је врло малена. *Андр. И.* **в.** *самица у затвору, у душевној болници, испосничка собица.* — Преноћи код мене ... Узми што ти може ћелија [пустињска] да пружи. *Нед.* Он пусти све хапшенике ... па закључа празне ћелије. *Моск.* Већ је више од једне године провео у ћелији чекајући смакнуће. *ВУС 1973.* **2.** биол. *основна морфолошка и физиолошка јединица у грађи вишећелијских организама, станица*[2]. — Ткива су [у човјечјем тијелу] изграђена од станица или ћелија. *НЧ.* [Коренд длаке] се састоји од живих ћелија. *Станк. С.* **3.** *основна организациона јединица у Комунистичкој партији.* — После кратког времена образована је прва партијска ћелија. *Јак.* **4. а.** *окце у сачу. Р-К Реч.* **б.** *окце у рибарској мрежи.* — Сом нам провалио мрежу. — Јесте ли закрпили? — Којекако, спојили смо ћелије. *Моск.*

ћѐлијица ж *дем. од ћелија.* — [Светитељ] је испаштао у шуми у малој ћелијици. *Л-К.*

ћѐлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћелије.* — Вјетар ... наноси на окна малог ћелијског прозора сусњежицу. *Чол.*

ћѐлӣца ж *в. ћелијица.* — Оборене главе ... враћа се невољница у своју ћелицу. *Ранк.*

ћѐлӣчнӣ, -ā, -ō *који се односи на ћелијице;* исп. ћелија (2). — Сви органи воћака ... састоје [се] од ћеличног ткива. *Тод.*

ћéло, -а и -ē (вок. ћêло) м = ћела[2]. — Каже ми онај његов ћело: »Крива ти ова једна акча«. *Андр. И.*

ћéлов, -а, -о *који припада ћелу.*

ћéлоња м пеј. *ћелав човек, ћелавац.* — А ти ... мислиш да преживиш револуцију! — прекиде га Никола, меснат ћелоња средњег раста. *Ћос. Д.* Службени дио вечери отпоче неки одрјешити стармали ћелоња. *Креш.*

ћелӯпача ж погрд. *ћелавица.* — А јетрве ћелупаче ... *Вук Рј.*

ћѐлча и **ћéлча** м покр. *в. ћелоња. Р-К Реч.*

ћѐмāл, -а́ла м тур. покр. **1.** *савршенство, потпуност. Бен. Рј.* **2.** *физичка и умна зрелост. Шкаљ.*

ћемáне, -ета с тур. *виолина.* — Поред циганског ћеманета чуле су се шумадијске гајде. *Уск.* Ту је ... на стијени ћемане. *Рад. А.*

ћѐмер[1] м тур. *свод, лук*; исп. болта (1). — Стиснула се ... магазица са уским на ћемер израђеним вратима. *Ћор.*

ћѐмер[2] м тур. етн. **а.** *мушки појас с прегрáдом за новац.* — Отпаса му пун ћемер с дукатима. *Глиш.* Сасу [новац] у свој ћемер. *Торд.* **б.** *женски појас украшен сребром.* — Око себе [има невјеста] ћемер (појас од сребрнијех и позлаћенијех плоча). *Вук.*

ћѐмерēње с *гл. им. од ћемерити.*

ћѐмерити, -и́м несврш. *градити на свод*; исп. сводити[2]. *И-Б Рј.*

ћемѐрли прид. непром. *који је на свод, засвођен.* — Па одоше на ћемерли кулу. *НП Вук.* И као да већ гледа затвор са великим ћемерли вратима. *Ћор.*

ћемѐрлија ж *крива, савијена сабља.* — Па до'вати ћемерлију криву, припаса је себе о бедрицу. *НП Вук.*

ћемо енкл. *1. л. мн. през. од хтети.*

ћѐнāр, -а́ра м тур. покр. **1.** *крај, граница, ивица, руб*; *крај, крајина.* — Отиште се [чета] гором и ћенаром. *НП Вук.* За гучегорску фантазију и Мостар [је] већ далека туђина, тамо негдје земљи на ћенару. *Андр. И.* А прави је јунак на мејдану, да га нема на овом ћенару. *НПХ.* **2.** *врста танког памучног платна украшеног на ивицама.* — У бећара гаће од ћенара. *Вук Рј.* **3.** *врста простирке, мањи ћилим којим се застиру крајеви собе. Шкаљ.*

ћени́фа ж тур. покр. *заход, нужник.* — Он осјети потребу да оде у ћенифу. *Бан.*

ћеп- *в. цјеп-.*

ћепàриз и **ћепàрис** м грч. бот. покр. *в. чемпрес. Вук Рј.*

ћѐпенак, -ēнка м (мн. ћѐпēнци, ген. ћѐпенāкā) тур. *једно од два крила, горње или доње, која су у старинских дућана служила уместо врата (на доње се, кад је било отворено, излагала роба, а на њему је каткад седео трговац).* — Ћепенци [су] затворени. *Куш.* Показаћу ја теби ко седи на ћепенку. *Глиш.* Ту се ређају ... ћепенци с изложеним уларима, конопима, женским марамама. *Ћоп.*

ћѐпеначкӣ, -ā, -ō *који се односи на ћепенак и на ћепенке.* — Известан број нових, модерних зграда ... одударају од патријархалне, ћепеначке архитектуре. *Пол. 1959.*

ћѐпēран, -рна, -рно *живахан, окретан, кочоперан.* — Човјек ниска струка, али жив и ћеперан да би се на игли вртио. *Љуб.*

ћепѐриз м бот. покр. *в. чемпрес*; исп. ћепариз. — Сједи међ ћеперизом и маслином. *Љуб.*

ћéпица и **ћѐпица** ж покр. *капица. Вук Рј.*

ћѐпӯркāње с *гл. им. од ћепуркати.*

ћѐпӯркати, -ā̄м несврш. покр. *брбљати, чаврљати. Вук Рј.*

ћѐпче, -ета с *справа за хватање рибе, черенаџ. Р-К Реч.*

ћēр, ћēри ж покр. *в. кћи.* — А шта си сањала, ћери? *Лаз. Л.* Ћер да сте ми оставили на миру! *Срем.*

ћер- *в. тјер-.*

ћéра ж *хип. од ћерка. Вук Рј.*

ћерàмида ж грч. *црeп за покривање кућа.* — Двокатница лепо окречена и ћерамидом покривена. *Ком.* У левој руци носио [сам] једну ћерамиду с крова. *Лаз. Л.*

ћерàмиднӣ, -ā, -ō *који је од ћерамиде.* — Ћерамидни кровови горели [су] на сунцу. *Пер.*

ћерамѝџија м тур. *црепар. Рј. А.*

ћерàна ж тур. заст. **1.** *радионица за израду сапуна, сапунара. Вук Рј.* **2.** *ужарска радионица. Р-К Реч.* **3.** *циглана. Бак. Реч.*

ћѐрдāње с *гл. им. од ћердати.*

ћѐрдати, -ā̄м несврш. *трошити, расипати, упропашћивати.* — Ћердам младост сред вина и дима. *Бој.*

ћѐрдисāње с *гл. им. од ћердисати.*

ћѐрдисати, -и́шем сврш. и несврш. покр. = ћердосати *упропастити, упропашћивати.* — Тако ме море не ћердисало! *Н. посл. Вук.*

ћѐрдосāње с *гл. им. од ћердосати.*

ћѐрдосати, -ошēм сврш. и несврш. покр. = ћердисати. — И вода вас ћердисала мутна. *НП Вук.*

ћерѐмет м *в. ћерамида. Бак. Реч.*

ћерѐмида ж *в. ћерамида. Вук Рј.*

ћерѐмиднӣ, -ā, -ō *в. ћерамидни.*

ћерѐна ж *в. ћерана (2).* — У Лесковцу има око 400 ужара који раде у ћеранама. *Лапч.*

ћерѐтав, -а, -о *који воли ћеретати, говорљив, брбљав, брбљив.* — Нека те забави ово ћеретаво унуче. *Матош.* фиг. Готска црква [је] само унутра тужна, а напољу је весела и ћеретава. *Дуч.*

ћерѐтавац, -а́вца м *онај који ћерета.* — фиг. Ћаћају се вали, ћеретавци мали. *Кош.*

ћерѐтавōст, -ости ж *својство онога који је ћеретав.*

ћерѐтало и **ћерéтало** м и с *онај који воли да ћерета, причало, приповедало.* — Најслађи од свих угодних ћеретала. *Матош.* [Учитељ из Школске иконе] није ћеретало и није дружеван. *Скерл.*

ћерѐтāње и **ћерéтāње** с *гл. им. од ћеретати.*

ћерѐтати, -āм и **ћерéтати,** ћèрēтāм несврш. *причати, ћаскати, чаврљати.* — Момчад ћерета с цурама, задиркује их. *Вес.* Стао ћеретати с њезином мајком. *Шимун.*

ћерѐтина ж покр. *пеј. од ћер.* — Какав ћаћа, таква је и ћеретина. *Јел.*

ћерѐтуша ж *ћеретава женска особа. Бен. Рј.*

ћерѐћа ж и **ћерѐће,** -ета с тур. покр. *врста танког памучног домаћег платна.* — Сједила је за станом и пјевуцкајући ткала ћерећу. *Ћор.* Завјеса од танка бијела ћерећета. *Андр. И.*

ћерећѐли прид. непром. тур. *који је од ћереће, од ћерећета.* —Избијају му снажна ... прса кроз ћерећели кошуљу. *Јевт.*

ћерећѐлија ж покр. *в. ћереће.* — Кошуља од ћерећелије. *Ат.*

ћѐрити се, -ѝм се несврш. покр. *в. церити се. Вук Рј.*

ћéрка ж *в. кћи.* — Разговарао [је] са њима као са двема својим ћеркама. *Јанк.*

ћéркин, -а, -о *који припада ћерки.*

ћèрпич м тур. *непечена цигла;* исп. черпић. — При врху [зида] су биле двије рупе као да су ћерпичи извађени. *Андр. И.* Куће ограђене зидом од ћерпича. *Јак.*

ћерпѝчār, -ара м *онај који прави ћерпиче.* — Ћерпичари ... месе блато и суше ћерпиче. *Глиш.*

ћерпѝчара ж *кућа од ћерпича.*

ћèрт м (обично у мн.) тур. *урез, усек на греди брвнаре.* — Сумњив му је горњи »ћерт« брвњаче. *Лал.; Вук Рј.*

ћéрца ж покр. *дем. и хип. од ћер.*

ћèрчӣво с тур. покр. *прозорски оквир, оплата.* — Лупао је ... у прозорска окна, штапом халакао преко ћерчива. *Рад. Д.; Вук Рј.*

ћéрчица ж *дем. од ћерка.*

ћèса ж *в. кеса.* — Висаше [му] о пасу ћеса дуванска од зелене свите. *Миљ.* Дај ми, бане, триста ћеса блага. *НП Вук.*

ћèсам, -сма м покр. *срећа.* — Купити што на ћесам, тј. на срећу. *Вук Рј.*

ћēсāр м ист. дијал. *цар;* исп. цесар. — Тај дуги и крвави рат водио је бечки ћесар победоносно. *Петр. В.*

ћесáрац, -рца м заст. *в. ћесаровац.* — Фридрих II изгубио [је] битку против ћесараца. *Вук.*

ћēсāрев, -а, -о = ћесаров *који припада ћесару:* ~ војска.

ћēсāревина ж заст. = ћесаровина *земља којом влада ћесар, царевина. Вук Рј.*

ћесàрија ж заст. *в. ћесаревина.* — Бјеше дат Устав пространој ћесарији. *Мат.*

ћēсāрица ж ист. дијал. *царица;* исп. цесарица. — Књигу пише госпа ћесарица. *НП Вук.* У прочељу »ћесар и ћесарица« раздвојени ... огледалом. *Мат.*

ћēсāричин, -а, -о *који припада ћесарици, царичин.*

ћēсāрка ж *ћесарица.* — Постао [је] љубимац ћесарке [Марије Терезије]. *Црњ.*

ћēсāров, -а, -о = ћесарев: ~ земља.

ћēсāровац, -бвца м **1. а.** *човек из ћесаровине; ћесаров војник.* — Њих тројица ... не бјеху силазили у Котор откад га коначно заузеше ћесаровци. *Мат.* **б.** *ћесаров присталица.* — Природна лична омраза с Рајачићем, рођеним граничарским ћесаровцем ... ни ... изглед на Кошутову побједу не би га могли да задрже на тој линији. *Петр. В.* **2.** ист. *врста аустријског новца. Вук Рј.*

ћēсāровина ж = ћесаревина. — Наши умешни трговци ... су ускоро овладали житарском и сточном трговином у ћесаровини. *Петр. В.*

ћēсāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћесара, царски.*

ћēсāрство с *ћесарска власт; ћесарска земља, царство, царевина.* — Круно наша, од Беча цесаре, ти се прођи врага од Млетака, него брани круну и ћесарство. *НП Вук.*

ћеск- *в. тјеск-.*

ћèскин прид. непром. тур. *љут, оштар, ватрен. Вук Рј.*

ћèсма ж тур. покр. *врста веза на рукавима кошуље, шупљика. Вук Рј.*

ћèсмāње с *гл. им. од ћесмати.*

ћèсмати, -āм несврш. *правити ћесме шупљике. Вук Рј.*

ћете енкл. *2. л. мн. през. од хтети.*

ћèтен м тур. *в. лан.* — Није смела поменути да се дели вуна и кудеља и ћетен. *Вес.*

Изр. ~-халва *халва која се прави од ћетенова семена.*

ћèтенӣште с *ланиште. Вук Рј.*

ћèтенов, -а, -о *који је од ћетена:* ~ семе.

ћēф, ћефа м (ретко ж) (мн. ћефови) тур. **1.** *жеља, воља, прохтев.* — Дође му ћеф да се жени. *Мил. В.* Имају увек доста новаца за личне ћефове. *Јов. Ј.* »Шта ти би, Лујо,

да гласаш комунисте?« ... »Од ћефи«, рече Лука. *Лал.* **2.** *добро расположење, забава, весеље.* — Не могу гледати да Турци с главом његовом себе ћеф чине. *Миљ.*

ћѐфенак, -ёнка м *в. ћепенак.* — Ешко Мехо на ћефенку, те он гледа низ чаршију. *НП Вук.*

ћѐфӣл, -ӣла м тур. *јамац, сведок.* — Затражи ... ћефиле ... који ће јемчити за мир и ред. *Андр. И.*

ћефи́лити (се), ћѐфӣлӣм (се) несврш. *јамчити, сведочити.* — Ћефиле се младе Сарајлије, базерђани један за другога. *НПХ.*

ћѐфин, -а и **ћѐфӣн,** -и́на м тур. *бело платно у које муслимани увијају покојника. Бен. Рј.*

ћѐфина ж *аугм. и пеј. од ћеф.* — Кажи ... да л' вреди што сам амо ходио? Ил' сам онако, тек за ћефину везирске моћи себе морио? *Јакш. Ђ.*

ћѐфити се, -ӣм се несврш. покр. *веселити се, забављати се.* — [Испод вињага] се свако вече окупљале еснафлије и ћефиле се уз ракију и мезе. *Пол. 1958.*

ћефлѐисӑн, -а, -о *весео, добро расположен од алкохола, припит.* — Сит и ћефлеисан причао је ... *Чол.* Ћефлеисани радници, касно у ноћи, враћају се у своје квартире. *Ћоп.*

ћѐфли прид. непром. тур. *ћефлеисан. Шкаљ.*

ћѐфлија м *онај који је добро расположен, у припитом стању.* — У углу вагона ... седи жгољав човек, ћефлија. *Ђ 1958.*

ћѐфнути се, -нӗ се сврш. безл. разг. *прохтети се.* — Станодавац узима за кирију ... колико највише може да добије, а када му се »ћефне« — да откаж. *Пол. 1974.*

ћѐфола ж грч. зоол. *в. лосос. Р-К Реч.*

ћѐфш м тур. *истрага, увиђај.* — Знаш што се каже: »Гђе је љеш, ту је и ћефш.« А гђе је ћефш ту је и глоба. *Андр. И.*

ћѐхаја и **ћехája** м (ж) тур. ист. **1.** *управитељ, надзорник имања (у двору турског цара или каквог великаша); заступник везира.* — У подне га изведоше пред ћехају. *Андр. И.* **2.** *старешина чобана. Кл. Рј.*

ћѐча ж тур. *в. кече. Бен. Рј.*

ћѐш м тур. *в. ћефш.* — Такови се човјек [нађен мртав] не смије прије сахранити док не дођу Турци да га чине ћеш. *Вук.*

ћеш енкл. *2. л. јд. през. од хтети.*

ћӣ, ћери ж покр. *в. кћи.*

ћѝбӑр, -а́ра м тур. покр. *онај који је поносит, достојанствен, отмен, елегантан.* — Ал у двору чудан због, све ћибара по избору. *НПХ.*

ћѝбрет и **ћѝбрит** м тур. покр. *шибица сумпорача.* — Дућан у коме се може купити дувана, ћибрита, хлеба. *Дед. Ј.*; *Вук Рј.*

ћѝверица ж покр. **1.** погрд. *глава.* — Шта га гладиш? Удри га по ћиверици. *Андр. И.* **2.** *народна капа у Боки.* — На глави му [јунаку] капа ћиверица. *Фил.*

ћѝвот м грч. *ковчег у којем се чувају посмртни остаци или мошти светаца.* — Ја имам један зачарани ћивот у којему су мошти мученика. *Наз.* Насред цркве ... стајао је свечев ћивот. *Чипл.*

ћиври́кӑње с *гл. им. од ћиврикати.*

ћиврѝкати, ћѝврӣчӗ несврш. оном. *певати (о јаребици), четверикати.* — Јаребица ћиврриче. *Р-К Реч.*

ћѝвта м *в. ћифта.*

ћѝк м покр. *в. чик.* — Два црна ћика ... даје младићу који их у два-три дима попуши. *Ћон.*

ћѝкавац, -а́вца м покр. *ован предводник. Вук Рј.*

ћѝкара ж тал. покр. *шоља, шалица Рј. А.*

ћѝла ж тур. *кеса за барут; лим на отвору те кесе. Вук Рј.*

ћѝлāш, -а́ша м *в. чилаш.* — Он појаши ћеливан ћилаша. *НП Вук.*

ћѝле, -ла *хип. од ћилаш, чиле*[1]. *Вук Рј.*

ћѝлер и **ћѝлер** м тур. *соба за оставу, спремница, смочница.* — Скинуше колевку с тавана, а дубак однеше у ћилер. *Срем.*

ћилѐрак, -рка и **ћилѐрић,** -а м, **ћилѐрче** и **ћилѐрче,** -ета с *дем. од ћилер.* — Потрча у ћилерак да почасти чичу ракијом. *Шапч.* Неки су вићали у његовом ћилерићу неке чекиће и шила. *Глиш.* Нареди Ђурици да се никуд не миче из онога ћилерчета. *Ранк.*

ћилѝбӑр, -а́ра м перс. **1.** *жута фосилна смола, јантар.* — Зуби су му били жути ... као ћилибар. *Козарч.* Бројаница од ћилибара. *Андр. И.* **2.** агр. *врста жутог грожђа*: смедеревски ~.

ћилѝбӑрка ж агр. *врста винове лозе*; исп. ћилибар (2). *Р-К Реч.*

ћилѝбӑрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћилибар, који је начињен од ћилибара.* — Пушио је на дебели ћилибарски цигарлук. *Андр. И.*

ћѝлим и **ћѝлим** м тур. *простирка изаткана од вуне или друге длаке, са разним шарама, тепих, саг.* — Загледа се у шарени ћилим којим је застрта соба. *Андр. И.* фиг. Она је саткала ћилим своје дуге среће. *Бег.*

ћѝлимак, -ӣмка и **ћилѝмак,** -мка м *дем. од ћилим.* — Простре ... ћилимак па заклопи очи. *Шапч.*

ћѝлимār, -а и **ћилѝмār,** -ара м *онај који израђује или продаје ћилиме. И-Б Рј.*

ћилѝмара ж *радионица у којој се израђују ћилими.* — У ћилимари . . . биле су [раднице] слабо плаћене. *Андр. И.*

ћѝлимāрев и **ћилимáрев,** -а, -о = ћилимаров *који припада ћилимару.*

ћѝлимāрка и **ћилѝмāрка** ж *она која израђује ћилиме.* — Пиротске ћилимарке имају зараду 0,20—0,30 дин. *Лапч.*

ћѝлимāров и **ћилимáров,** -а, -о = ћилимарев.

ћѝлимāрскӣ и **ћилѝмāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ћилимаре и ћилимарство.*

ћилимáрство с *ћилимарска вештина, ћилимарски занат.* — Откуда је пореклом то ћилимарство и зашто се веже баш за Пирот, још није проучено. *Борђ.*

ћѝлимац, -имца и **ћилѝмац,** -мца м *дем. од ћилим.* — Малишани . . . се претурају по ћилимцу у топлој соби. *Срем.*

ћѝлимскӣ и **ћѝлимскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ћилиме*: ћилимске шаре.

ћилѝмуша ж *ћилимарка.* — 'Ај'мо . . . да чујемо како ћилимуше пјевају. *Андр. И.*

ћѝлимчāд ж *зб. им. од ћилимче.*

ћилѝмче, -ета с (супл. мн. ћѝлимчāд) и **ћѝлимчић** и **ћилѝмчић** м *дем. од ћилим.* — Простре ћилимче . . . седне и узме тамбуру па запева. *Срем.* [На сандуку] ћилимчад, јастуци, мараме. *Сиј.*; *Кл. Рј.*

ћѝлит и **ћѝлит** м тур. покр. *катанац, локот. Вук Рј.*

ћимáне, -ета с *в. ћемане.* — Погубише ситна ћиманета. *Вук Рј.*

ћѝмлија ж (обично у мн.) тур. покр. *врста украса урезана у облику игала на ножевима или другим предметима од метала.* — По ножевим' ситне игле ћимлије. *Вук Рј.*

ћѝнтер м покр. *хаљетак крзном постављен, кожушак, ћурче. Вук Рј.*

ћѝнтерац, -ерца м *дем. и хип. од ћинтер.*

ћѝпӯр м грч. покр. *градина, врт, башта. Вук Рј.*

ћѝпурак, -ӯрка и **ћипӯрак,** -рка м *дем. од ћипур. Вук Рј.*

ћӣр м непром. грч. заст. *в. кир.* — Дошла сам да вас молим ћир-Јово да примите мог Вучка. *Лаз. Л.*

ћирѐметка ж бот. *биљка из пор. главочика, пупава* Carlina acanthifolia. *Сим. Реч.*

ћирѝбāр, -ара м *в. ћилибар. Вук Рј.*

ћӣрӣз м *в. ћириш (1).* — Пут је рудара постала љепљива као ћириз. *Цес. А.*

ћѝрија ж тур. покр. *в. кирија.* — Изједе коња ћирија. *Н. посл. Вук.*

ћирилица и **ћирѝлица** ж *једна од старословенских азбука која је настала поткрај IX или у почетку X ст. према грчком унцијалном писму и која је постала писмо неких словенских народа.*

ћириличкӣ и **ћирѝличкӣ,** -ā, -ō *који се односи на ћирилицу, написан ћирилицом.* — Остаће потреба да српска публика добије у ћириличким издањима писце хрватске књижевности. *Михиз.*

ћирилови́ца и **ћѝриловица** ж *в. ћирилица. Прав.*

ћирилóвскӣ и **ћѝриловскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ћириловицу, ћирилски*: ћириловски споменици.

ћирилскӣ и **ћѝрилскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ћирилицу*: ~ књижевност.

ћѝрӣс м *в. ћириш (1). Р-К Реч.*

ћѝрица м покр. *млад слуга, момак.* — Ћирица скочи са својега седишта [на колима] и отвори врата од кола. *Лаз. Л.* Викну ћирицу . . . да донесе цигаре. *Матош.*

ћирѝџија м тур. покр. *в. кирџија.* — Кад на друму царевоме дође, из свијета срете ћирџије. *НП Вук.*

ћѝрӣш м тур. **1.** *обућарско лепило.* — Тескобне просторије пуне задаха устајалог ћириша и старих поцепаних ципела. *Бан.* »Смрдиш на ћириш«, — вели управник подругљиво. *Чол.* **2.** покр. *греда. Вук Рј.*

ћѝтāб, -а́ба м тур. = китаб *књига која садржи верске догме муслиманске религије и муслиманске правне норме.* — Рафови жути, празни — да хаџија поређа ћитабе. *Сиј.* Клео се ћитабом да није пијан. *Шуб.*

ћитáба ж тур. разг. **а.** *потврда, уверење; листић папира с неком белешком, цедуља.* **б.** *писмено наређење. Прав.*

ћѝтāјка ж *врста тканине.* — Како јој је лепо стајало . . . јелече од пругасте ћитајке. *Ранк.*

ћѝтāп, -а́па м *ћитаб.* — Иђаху млада [дјеца] из џамије, а ћитапе носе под пазухом. *Вук.* То је све у реду по Тутилову ћитапу мржње. *Павл.*

ћӣћ м покр. *велика студен, мраз, цица.* — Шибаше је љетно сунце и зимњи ћић. *Љуб.*

Ћӣћ м *човек из Ћићарије (висоравни у северној Истри). Деан. Рј.*

Ћӣћка ж *женска особа из Ћићарије. Деан. Рј.*

ћӣћкӣ, -ā, -ō *који се односи на Ћиће. Прав.*

ћӣфал м зоол. покр. *в. џипал. Бен. Рј.*

ћи́фта м (вок. ћифто) тур. погрд. **1.** *трговчић, ситничар.* — Љутио се . . . ћифта . . . пред својим дућаном. *Рад. Д.* **2.** *зеленаш,*

лихвар, каишар; тврдица, шкртац. — Шути ћифто, зеленашу, каматниче! *Матош.* Наћи отплату, ићи у завод и молити оне трбушасте ћифте да се пролонгира [меница]. *Вас.* **3.** *малограђанин, филистар.* — Неки тазе радикалчић, ћифта, репа без корена. *Ћос. Д.*

ћи́фтаиски, -ā, -ō *ћифтински.* — Њих двојица имају заједничку одвратност од ћифтанске полуобразоване гомиле. *Мат.*

ћи́фтāр, -а́ра м *ћифта.* — Побратим беше добар човек; истина ћифтар, али ни упола себичан као данашња ћифтарија. *Јакш. Ђ.*

ћифта́рење с *гл. им. од ћифтарити.*

ћифта́рија ж зб. *ћифте.* — Ћифта, али ни упола себичан као данашња ћифтарија. *Јакш. Ђ.*

ћифта́рисати, -ишēм и **ћифта́рити**, ћи́фтāрīм несврш. **1.** *трговати ситном робом. Бак. Реч.* **2.** *тврдичити, шкртарити. Деан. Рј.* **3.** *малограђански, филистарски живјети, поступати као ћифта. Р-К Реч.*

ћифти́зам, -зма м *в. ћифтинство.* — Оно што је дубоко презирао . . . то је ћифта и ћифтизам. *Глиг.*

ћи́фтин, -а, -о *који припада ћифти.*

ћи́фтиница ж *женска особа ћифта. Р-К Реч.*

ћи́фтински, -ā, -ō *који се односи на ћифте, који је као у ћифте, својствен ћифтама.* — Ти људи имали су на државу чисто ћифтинске погледе. *Јов. С.*

ћи́фтинство с *ћифтинско схватање и поступање.* — У вери да ће ову индивидуалност сачувати од филистарства и ћифтинства, они су . . . хтели да негирају филистарство и ћифтинство у животу. *Глиг.*

ћи́фтица м *дем. од ћифта.* — Газда Мијалко . . . био је некада мали ћифтица. *Срем.*

ћо̀зот м (ген. мн. ћо̀зōтā) тал. покр. погрд. *народни назив за талијанског рибара (по граду Кјоџи у Италији).* — Са мора чује се . . . повик ћозота са брацере. *Нех.*

ћо́јлија м тур. погрд. *сељак. Бен. Рј.*

ћо́јлук м тур. *село, селиште.* — Вид' де моје на ћојлуку куле. *НПХ.*

ћо̀кнути, -нēм свршн. покр. *пецнути, ујести.* — Како да ме присојкиња ћокну за срце. *Буд.*

ћо́па м (вок. ћо́по) = ћопо *хип. од ћопавац. Р-К Реч.*

ћо̀пав, -а, -о *који ћопа, хром, шепав.* — Кромпа је ћопав и стално вуче штап. *Чипл.* фиг. Књижурине . . . по климавим столовима и ћопавим столицама. *Франг.*

ћо̀навац, -āвца м *онај који ћопа, шепавац.* — Смијешни ћопавац. *Матош.*

ћо̀навица ж *ћопава жена. Р-К Реч.*

ћопа́вко м *ћопавац. Р-К Реч.*

ћо̀навōст, -ости ж *особина онога који ћопа.* — фиг. Без сумње ту су прави корени технолошке ћопавости. *Пол. 1970.*

ћо́пāње с *гл. им. од ћопати.*

ћо́пати, ћо́пām несврш. *хрмати, шепати.* — Не ћопам ја од јуче, него од детињства. *Сек.* Ћопао је скачући с кука на кук. *Чипл.* фиг. Пошта финансијски ћопа већ две деценије. *Пол. 1971.*

ћо̀пек м (вок. ћо̀пече; мн. ћо̀пеци) тур. покр. **1.** *пас, псето. Шкаљ.* **2.** погрд. *мангуп; глупан, будала.* — Чича Јордан . . . полете с ужасном једном мотком на мале лопове . . . Чек да видимо, ћопеци, је ли ово алајбегова слама . . .! *Срем.; Кл. Рј.*

ћопѐклук м тур. *обест, пасјалук. Кл. Рј.*

ћо́пии, -а, -о *који припада ћопи.*

ћо̀пити, -ӣм сврш. покр. **1.** *ударити, млатнути, распалити. Вук Рј.* **2.** шатр. *украсти, здипити, смотати.* — 'Тео лепо . . . да ћопи пилад. *Рад. Д.*

ћо́по, -а и -ē м (вок. ћо́по) = ћопа. *Р-К Реч.*

ћо́пов, -а, -о *који припада ћопу.*

ћо̀пча м *в. ћопа. Р-К Реч.*

ћо̀пша м *в. ћопавац. Прав.*

ћо̀р прид. (обично непром.) (одр. ћо̀рӣ) тур. *в. ћорав.* — Ћор се неће ни гледати неће. *Вук Рј.* Хроми, сакати, ћори и сваке врсте рањеници. *Љуб.* Старица, ћора на једном оку, подигну луч. *Ђур.* Стари ћори кормилар трептао га по рамену. *В 1885.*

ћо̀ра и **ћо́ра**[1] ж **1.** *хип. и ир. од ћоравица.* **2.** (ћо̀ра) *ћорава кобила. Вук Рј.*

ћо́ра[2] м (вок. ћо́ро) = ћоро *хип. и ир. од ћоравац.*

ћо̀рав, -а, -о **1. а.** *који не види на једно око; који не види добро, који слабо види.* — На једно око била је [баба] ћорава. *Ђур.* Било је [псето] ћораво. *Куш.* Место ока добио сам црну закрпу . . . Тако ћорав вратио сам се у село. *Сек.* **б.** *слеп (у оба ока).* — Јеси ли ти, болан, ћорав, зар не видиш где је сунце већ дошло црвено? *Лаз. Л.* **2.** фиг. *невешт; сметен, смушен, глуп.* — Уочи суботе моле бога [Јевреји] да им у току целе идуће недеље шаље »ћораву муштерију«. *Андр. И.*

Изр. и ћорава кока нађе зрно *и неук, невешт кадгод паметно што каже и уради. Н. посл. Вук;* на једно око ћорав, а на друго не види подр. *слеп је;* баталити, оканити се (махнути, оставити,

проћи се) **ћорава посла** *дићи руке од бескорисна, узалудна посла;* ~ Анђелија нар. *мартовска вејавица;* ћорава ти страна! *иди бестрага;* то зна и ~ бака *то свако уме урадити.*

ћо̀равац, -а̄вца м *онај који је ћорав.* — фиг. Тко би и могао том примитивном ћоравцу објаснити ... *Крл.*

ћо̀равачки прил. *наслепо, насумце, без размишљања.* — Кад год сам о чему дуго мислио, испало ми је наопако, а што год сам ћоравачки радио, добро се завршило. *Нуш.*

ћо̀равити, -ӣм и **ћора́вити** (некњиж. ћора́вети), ћо̀ра̄вӣм несврш. *постајати ћорав. Вук Рј.*

ћо̀равица ж *она која је ћорава.* — Кад би прошли мимо каквог ... ћоравка или ћоравице ... само би му рекли његово име. *Вин.*; *Вук Рј.*

ћора́вко м *ћоравац.* — Девојка ... отрча на капију и доведе три ћоравка. *Вин.*

ћо̀рављење и **ћора́вљење** с *гл. им. од ћоравити.*

ћо̀раво прил. *невешто, неспретно, глупо.* — А мој труд? ... Ко ће то мени накнадити? — А јесам ли ја крив што си тако ћораво радио? *Тор.*

ћо̀равост, -ости ж *особина, стање онога који је ћорав.*

ћо́рак, -рка и **ћо́рац,** -рца м *набој без убојитог зрна, метак за вежбу.* — Махнитају и пуцају на женске ћорцима. *Шов.* фиг. Да ли је експлозија још једног нетеатарског ћорка уздрмала духове у суботичком театру? *ВУС 1970*; *Р-К Реч.*

ћо̀рбалта ж покр. *тупа секирица. Кл. Рј.*

ћо̀рбаџа и **ћорба̀џа** ж покр. *отвор баџа на крову. Вук Рј.*; *Шкаљ.*

ћо̀рбуџа̄к, -а и **ћорбу̀џа̄к,** -а́ка м *в. ћорсокак. Р-К Реч.*

ћо̀рда ж тур. *сабља*; исп. ђорда. — А низ бедру кривошија ћорда. *Март.* Блисне правда слична бритког ћорди. *Уј.*

ћо̀рдисање с *гл. им. од ћордисати.*

ћо̀рдисати, -ишем сврш. и несврш. *ђердисати.* — Тако ме море не ћордисало! *Вук Рј.*

ћо̀рдица ж *дем. од ћорда.*

ћо́рење с *гл. им. од ћорити.*

ћо̀реша м погрд. *в. ћоравац.* — Мани ме се, ћореша, јер ћеш зубе и то друго око сада тражити по прашини. *Ков. А.*

ћо̀рило с *слепило.* — На очи зашкиљио ко да је добио »ћорило«. *Вес.*

ћо̀рин и **ћо́рин**[1], -а, -о *који припада ћо̀ри и ћо́ри*[1].

ћо́рин[2], -а, -о *који припада ћо́ри*[2].

ћо́рити, ћо̀рӣм несврш. необ. *чинити ћоравим.* — **Не треба ни ћорити ни кљастити.** *Љуб.*

ћо́рка и **ћо̀рка** ж шатр. *хапсана, затвор.* — Суде вам за превару, трпају вас у ћорку. *Пол. 1959.* Колико ћу у затвор, није важно. Али колико ће онда директор у ћорку! Колико је тек он »зарадио«? *Вј. 1972.*

ћо̀ркан и **ћо́рко** м *ћоравац, ћоро.* — Како ли се овај ћорко прошверцовао у официре? *Лал.* фиг. Чуди се жена где су ти очи биле кад си се женио. Назива те и ћорканом. *Вес.*

ћорла̀исати, -ишем сврш. *жмуређки навалити, ударити на што. Вук Рј.*

ћо̀рнути, -нем сврш. шатр. *украсти, здипити, смотати.* — Било их је [казанских лула] ... од гумених црева ћорнутих из ко зна чије национализоване баштине. *Дав.* Мотрим [на плажи] ко оде даље да плива, да му ћорнем сунцобран. *Пол. 1973.*

Изр. ~ на памет (коме) *сетити се чега, пасти на памет.* — Пешадија је ... тражила да се отвори ватра чак и онда када то последњем каплару ћорне на памет. *Јак.*

ћо́ро, -а и -е̄ м (вок. ћо̀ро) = ћора.

ћо́ров, -а, -о *који припада ћору.*

ћо̀рџазар̄, -а и **ћорпа̀зар̄,** -а́ра м тур. *пазар, трговина наслепо, насумце. Р-К Реч.*

ћо̀рсокак̄, -а и **ћорсо̀как̄,** -а́ка м тур. **1.** *улица без излаза на крају, слепа улица.* — Кривудави сокаци ... се сваки час рачвају и завршавају затвореним улицама ... ћорсокацима. *Дед. Ј.* **2.** фиг. *безизлазан положај.* — Свијет је зашао у ћорсокак из којег може изаћи само онда ако буду брисани политички дугови. *Обз. 1932.* Кипарско питање поново је ушло у ћорсокак. *Пол. 1959.*

ћо̀рфишек м *в. ћорак.* — Да би ... створили илузију да наша артиљерија није престала дејствовати, мораху опаљивати своје топове ћорфишецима. *Лаз. М.*

ћо̀рче м погрд. *ћоравац.* — Куд сте бре нагли, ћорче ниједне? *Срем.*

ћо̀с, -а, -о *ћосаст, ћосав.* — Глатко лице, дјечачки ћосо и са старачким борама, довољно је да изазове језу. *Лал.* Купац је ... сух човјек, висок, ћос. *Сиј.*

ћо́са м (вок. ћо̀со) = ћосо *онај који је ћосав.* — Све ће бити до у ћосе брада. *Н. посл. Вук.*

ћо̀сав, -а, -о *којему не расту бркови и брада; који је без длака.* — Горела [је] вошташица у рукама ћосавог црквењака. *Рист.* Имао [је] детиње ћосаво лице. *Макс.*

ћо̀савац, -а̄вца м *онај који је ћосав.*

ћо̀савṑст, -ости ж *особина, стање онога који је ћосав.* — Ћосавост, у оно време, била је нешто ... енглеско. *Сек.*

ћо̀са̄ње с *гл. им. од ћосати.*

ћо̀саст и **ћо̀сат,** -а, -о *ћосав.* — Неки с рињастом косом, а ћосаст и пегав ... *Шапч.* На глави му ћосаста брада. *Маж. М.* Био је ... човјек ... угојена лица, ћосат. *Новак.*

ћо̀сати, -а̄м несврш. покр. *шалити се, ругати се; водити љубав (с киме), ашиковати.* — Она ћоса с Турцим' невјерницим'. *НПХ.*

ћо̀син, -а, -о *који припада ћоси.*

ћо̀синица ж *ћосина жена. Вук Рј.*

ћо̀со, -а и -ē м (вок. ћо̀со) = ћоса. — Није савијао шије пред сваким ћосом. *Торд.*

ћо̀сов, -а, -о *који припада ћосу.*

ћо̀тек м тур. покр. *ударац; батина, шиба.* — Он је ... од турскијех мука и ћотека умро. *Миљ.*

ћо̀ћка ж покр. *раскувано вариво или друго какво густо скувано јело. Рј. А.*

ћо̀ћкав, -а, -о *који је налик на ћоћку.* — На двадесетину корака од суснежне, али ћоћкаве већ цесте, Вук виде Тому. *Дав.*

ћо̀ха̄ње с *гл. им. од ћохати се.*

ћо̀хати се, -а̄м се несврш. покр. *чаркати се, пушкарати. Вук Рј.*

ћо̀хнути се, -нēм се *сврш. према ћохати се.*

ћо̀ша ж *в. ћошак.* — У једној ћоши собе ... сједаше Јока. *Шант.* На савијуцима ... [улица] је осјенчена ћошама и стрехама мањих кућа. *Ћор.*

ћо̀шак[1], -шка м (мн. ћо̀шкови) тур. *балкон, доксат; чардак.* — Кроз тебе [Ужице] се проћи не могаше од дућана и од безрђана, од ћошака и од ћепенака. *НП Вук.* Усред вароши ... опкољена са двије стране великим ... кућама, са гиздавим широким ћошковима, стиснула се ... мала ... магазица. *Ћор.* Сједио је тада у ћошку над уличним вратима. *О-А.*

ћо̀шак и **ћо̀шак**[2], -шка м тур. *угао, кут; рогаљ.* — У једном ћошку те одаје горило је кандилце. *Вес.* Имао [је] свој штацунчић под сводовљем старе варошке куће на ћошку Трга св. Марка. *Шен.* Сеоска младеж пева по ћошковима и раскршћима у јесен двосмислене песме. *Чипл.*

Изр. бити на три ћошка *бити нерасположен, бити зле воље;* држати три ћошка куће *вршити главнину посла у кући;* на три ћошка *како не ваља, лоше.* — Целог сам века аргатовао па увек на три ћошка испадало. *Рад. Д.;* стерати у ћошак *довести у безизлазан положај.*

ћо́ше, -ета и ћо̀шета с *в. ћошак.* — Ено ћоше [у собици] гдје му је мати лежала, ено друго, где му је отац умро. *Ћор.* Замаче за ћоше. *Ком.*

Изр. на своје ћоше вући *водити рачуна само о себи и својој користи.* — Код нас је постала пракса да свако вуче на своје ћоше. *НИН 1971;* округло па на ћоше *ни овако, ни онако; нејасно, неодређено, лукаво.*

ћо̀шка ж *в. ћошак.* — Седосмо на ћошку која гледаше право у равницу. *Шапч.* Гркиња је забринуто села на ћошку. *Јакш. Б.*

ћо̀шкаст, -а, -о *који има ћошкове, угласт.* — Злато ... се обично у ситним листићима или ћошкастим зрнима у води налази. *Панч.* Везао је необично крупна, ћошкаста слова. *Ћор.* фиг. *настран, своје̄глав; пргав, напрасит.* — Мука је мене разумјети, јер сам врло ћошкаст човјек. *Коч.* Рекао је готово нежно иначе ћошкасти Ђурађ. *Поп. Ј.*

ћо̀шкасто прил. *на ћошкове, угласто:* ~ здељати; фиг. *којекако, с муком, мучно;* супр. глатко. — Ишло је доста ћошкасто, али је тек којекако положио [пријемни испит]. *Срем.*

ћо̀шкић м *дем. од ћошак.*

ћо̀шнӣ, -ā, -ō *који се односи на ћошу.* — Крај кућице, уз призидак јој ћошни ... прильубила се жена. *Кош.*

ћӯ узв. *в. ћӯк.*

ћу енкл. *1. л. јд. през. од хтети.*

ћӯб м *чуперак косе;* исп. буђ[1] и ћуба (2). — Аксиња ... милује и мрси замршен Гришкин ћуб. *Моск.*

ћӯба и **ћӯба**[1] ж **1.** *истакнуто перје на птичјој глави.* — Тај вивак утече с ћубом на глави. *Панд.* **2.** *чуперак косе.* — Имао је ћубу нарогушене косе на глави. *Лал.* фиг. Гледао је за њима све док не утонуше у зелену ћубу узвишице. *Ћоп.*

ћӯба[2] ж *кокош, пловка или нека друга птица са ћубом. Вук Рј.*

ћӯба̄н, -а́на и **ћӯбан** м *голуб са ћубом. Р-К Реч.*

ћӯбаст, -а, -о **1.** *који има ћубу.* — Ћубаста га квочка гледала. *Цес. Д.* На њеним коленима се одмарала ... ћубаста глава козака. *Моск.* **2.** *који је налик на ћубу.* — Понешто ћубаст нос с мало заврнутим ноздрвама. *Бег.* Отисну се низ благу падину у правцу ћубастог брдељка. *Ћоп.*

ћӯбастṑст, -ости ж *особина онога који је ћубаст и онога што је ћубасто. Р-К Реч.*

ћӯбача ж покр. *в. ћуба*[2]. *Вук Рј.*

ћӯбити, -ӣм несврш. *чучати.* — Уђе у собу, а ја онако камена останем ћубећи до ваньских врата. *Буд.*

ђу̏бица и **ђу̏бица** ж *дем. од ђуба.*

ђу̏в м *в. ђух.* — Тихи ђув из оближњих харема мирисао је на уцвалу траву. *Радул.* Уз тиху пратњу прохладнога ђува ... идемо. *Панд.* Ђув југовине заноси ... облак дима. *Р 1946.*

ђу̏вӣк, -и́ка м тур. *стрм, стрменит брежуљак, брдски вршак.* — Са овога врлетнога ђувика разастрли су се далеки видици. *Јак.* Четници су ... запосјели ђувике око села. *Чол.*

ђу̏д ж (лок. ђу́ди) **а.** *скуп свих психичких својстава која се испољавају у понашању човека и у његовим поступцима, нарав, природа, карактер.* — Лављега си срца, пркосите ђуди. *Вел.* Они своју ђуд нису промијенили. *Чол.* фиг. Сваки човек своме оружју ђуд зна. *Нен. Љ.* **б.** *битна карактеристика, својство које се испољава у животиња.* — Ђуд лисичја не треба курјаку. *Ђег.* Кано риси кад их на крв ђуд понесе гладна ... *Март.* **в.** *тренутан прохтев, хир, ћеф, каприц(а).* — Једном прасну цару страшна нека ђуд, као да је бесан, кô да ј' двапут луд. *Змај.* фиг. На жалост све то овиси ... о ђудима ове реке која диктира живот ... и регулира планове пољопривредне производње. *Вј. 1973.*

Изр. бити по ђуди (коме) *бити по вољи, допадати се, свиђати се.*

ђу̏дӣње с *гл. им. од ђудати (се).*

ђу̏дати, -а̄м несврш. *желети што, имати нарочите прохтеве.* — Давор було, неће ти се сира и скорупа, ђудаш сати и сладора скупа. *Март.*

∼ **се 1.** *плашити се, зазирати, презати (од кога, чега).* *Вук Рј.* **2.** *бити несташан. Бак. Реч.* **3.** *понашати се тврдоглаво, упорно.* — А како деца [син и снаха] сад? — Добро. Мало се он још ђуда, али ништа то! *Вес.*

ђу̏дина ж *аугм. и пеј. од ђуд; зла ђуд. И-Б Рј.*

ђу̏дити се, -и̏м се несврш. *в. ђудати се. Р-К Реч.*

ђу́дити се, ђу́дӣм се несврш. *бити ђудљив. Прав.*

ђу̏дљив, -а, -о **1.** *који је настране, променљиве ћуди, несталан, хировит, каприциозан, чудан, особен.* — Да је удес ђудљив, видимо сваки дан. *Јурк.* Прегибао се и понижавао пред једним ђудљивим, осионим, обесним деспотом. *Прод.* Ђудљиво пролеће је прошло. *ВУС 1972.* **2. а.** (о коњу) *јогунаст, тврдоглав.* — Вежбајући се за трку, Николић је јахао неког ђудљивог коња који никако није хтео да прескочи једну баријеру. *Пол. 1958.* **б.** *плашљив. Вук Рј.*

ђу̏дљивац, -ивца м *онај који је ђудљив. Р-К Реч.*

ђу̏дљивица ж *она која је ђудљива. Р-К Реч.*

ђу̏дљиво прил. *на ђудљив начин.* — Добијају о науци рђав појам, као о гомили неповезаних или ђудљиво састављених ситница. *Пед.*

ђу̏дљивӧст, -ости ж *својство онога који је ђудљив.* — Збуњује га његов нов начин причања, пун неодмерености ... ђудљивости и нездраве маште. *Андр. И.*

ђудо̀вит, -а, -о *в. ђудљив.* — Ви знате оне чувене, духовите, али и мало ђудовите досетке против ове наше идеје. *Поп. П.*

ђудо̀витӧст, -ости ж *в. ђудљивост. Р-К Реч.*

ђудо̀редан, -дна, -дно ков. *који се држи правила друштвеног морала, исправан, моралан.* — Он није, што се ђудореднога владања тиче, узоран ђак. *Новак.* Племићи морају бити огледало простачини и у ђудоредном погледу. *Кум.*

ђудо̀редно̄ст, -ости ж, **ђудо̀рӗђе** и **ђудо̀ређе** с *моралност, морал.* — Вјера и ђудоредност главни су темељи социјалног живота. *Шен.* Власт без ђудоређа ништетна је. *Баз.* Приповиједали ми о ђудорећу, домољубљу, дужности и човјечанству. *Ћип.*

ђу̏жити, -и̏м несврш. покр. *ићи, трчати по земљи (о птицама). Рј. А.*

ђу̏к[1] м (мн. ђу̏кови) зоол. *врста ноћне птице грабљивице из пор. сова* Athene noctua. — Пева ђук, а он слути сушу. *Вес.*

ђу̏к[2] м покр. *женска капа.* — На глави јој фес црвени, а врх њега на само тјеме стоји усперени ђук. *Љуб.*

ђу̏к (обично поновљено) *узвик којим се вабе кокоши. Вук Рј.*

ђу̏ка ж *оруђе за исецање воденичког камена. Рј. А.*

ђу̏кӣње с *гл. им. од ђу̏кати.*

ђу́кӣње с *гл. им. од ђу́кати.*

ђу̏кати, -а̄м несврш. **1.** *вабити кокоши вичући »ђук-ђук«. Вук Рј.* **2.** *кљуцати.* — По ... калдрми скакутали су голубови и ђукали кукурузно зрње. *Радул.*

ђу́кати, ђу̏чӗм и ђу̏кӣм несврш. **1.** *оглашавати се, гласити се као ђук.* — Јејина ђуче продорним крицима. *Лал.* **2.** *проносити гласове, говоркати.* — Тако је било кад се у граду ђукало да су ... га срозали с министарске столице. *Цар Е.*

ђу̏кити, -и̏м сврш. фам. *пољубити, цмокнути, цукити.* — Мати диже Шкемба, те и он ђуки стрика. *Мат.*

ђу̏кнути, -нӗм *сврш. према ђу̏кати.*

ђу́кнути, ђу̏кнӗм *сврш. према ђу́кати.* — Далеко негде ђукну ђук. *Каш.*

ћу̏ко, -а и -ē м (вок. ћу̏ко) покр. *пас, псето.* — Уша, ћуко! — довикнем ја њему [псу]. *Ћор.*

ћу̏ков, -а, -о *који припада птици ћу̏ку*[1]. — Из даљине чула се ћукова песма. *Вес.*

ћу̏ков, -а, -о *који припада ћу̏ку.*

ћу̏кōв, -о̀ва м покр. *пас, псето. Р-К Реч.*

ћу̏кōс м покр. *в. кос. Вук Рј.*

ћу̏л м тур. покр. *пепео, лу̏г*[2]. *Шкаљ.*

ћу̏ла ж **1.** *батина са чвором на горњем крају, буџа, кијача, тољага.* — С ћулом на сивог вреба госта [вука]. *Цес. Д.* Носио је ... пожутелу и дланом углачану ћулу. *Петр. Б.* **2.** покр. *комад дрвета јајастог облика у дечјој игри ћулања;* исп. крмача (3) и крмачица (2). — Крмачица се негде зове ћула. *Рј. А.*

ћу̏лав, -а, -о **1.** *који је малих ушију, чулав:* ~ во. *Вук Рј.* **2.** *острижен; оголео, без крошње.* — Ухватио [је] за перчин и сав до главе осече ... па је пусти онда онакву ћулаву и шишаву у авлију. *Вес.* Ту је видик на пут што завија код ћулавог храста у празна поља. *Петр. Б.*

ћу̏лāв, -а́ва м *в. ћулах.* — Момче накривило црн ћулав на глави. *Павл.* Кнез је скинуо масан ћулав са проседа перчина. *Рад. Д.*

ћулà̄ња м покр. *будала, глупак. Рј. А.*

ћу̏лāње с *гл. им. од ћулати се.*

ћу̏лати се, ћу̏лā̄м се несврш. покр. *играти се грабикапе или ћулања;* исп. ћула (2). *Вук Рј.*

ћу̏лāф, -а́фа м *в. ћулах.* — На њему [Демку] бијела пртена кошуља ... на глави ћулаф. *Сиј.*

ћу̏лāх, -а́ха м тур. *мала капа од ваљаног сукна;* исп. кече. — Ћулах ... добио облик лобање. *Андр. И.* Стајао је ... босоног и раздрљен, забачена ћулаха. *Ћоп.*

ћу̏лбастија и **ћулбà̄стија** ж тур. *одрезак меса печен на жару.* — Поручи ћулбастију и чашу пива. *Вучо.*

ћу̏лити[1], ћу̏лī̄м несврш. *издизати ушне шкољке ради бољег хватања звукова, шумова, чуљити.* — Ћули [уши], у мрак зија [пас]. *Марк. Ф.* фиг. Шпијуни ћуле уши и одмах јављају ако неко рекне штогод против државе. *Чол.*

ћу̏лити[2], -ӣм несврш. покр. *в. чамити.* — Ћули код опћине као прави робијаш. *Павл.* Уз ватру ћули. *Кал.*

ћу̏лум м тур. заст. **1.** *топуз, буздован. Рј. А.* **2.** фиг. погрд. *ограничен човек, глупак, будала.* — Кога врага бројиш звезде туде, ћулуме! *Дражс.*

ћу̏лумак, -ӯмка м *дем. од ћулум. Вук Рј.*

ћу̏љēње с *гл. им. од ћулити*[1].

ћу̏ма ж покр. **1.** *чуперак, китица.* — У израслини стене ... Марија угледа ћуму алписког цвећа. *Бар.* **2.** *гомилица, хрпица. Вук Рј.* **3.** погрд. *глупа, ограничена женска особа, глупача. Рј. А.*

ћу̏маст, -а, -о *будаласт, глуп;* исп. ћума (3). *Рј. А.*

ћу̏мез и **ћу̏мез** м тур. **1.** *живинарник за кокоши, кокошињац.* — У нашем ћумезу ... закречаше кокоши. *Бан.* **2.** *запушten, влажан и прљав стан или крчма.* — Деца железничара пропадају ... у тесним, мрачним и влажним ћумезима. *Лапч.* Замјерао је поповима што сувише сједе по ћумезима. *Уј.*

ћу̏мица ж *дем. од ћума (1).* — Привлачила [је] себи влати траве и ћумице цвећа. *Б 1958.*

ћу̏мур м тур. *дрвени угаљ, угљен.* — Дрвени угаљ (ћумур) добива се сувом дестилацијом дрвета. *НХ.* Износе мангале и међу их на ивицу тротоара да се ћумур боље разгори. *Срем.*

ћумурà̄на ж **1.** *јама где се пали дрво ради добивања ћумура. Рј. А.*.**2.** *место где се продаје ћумур. Р-К Реч.*

ћумӯра̄ш, -а́ша м *онај који прави или продаје ћумур, угљар.* — Спуштали [су се] у варош дрвари ћумураши и катранџије. *Ћоп.*

ћумӯрница и **ћумӯрњача** ж *в. ћумурана. Р-К Реч.*

ћумӯрџија м *ћумураш.* — До рата је био ... рабација и ћумурџија на Јастрепцу. *Ћос. Д.*

ћумурџи̏лук м заст. *производња и продаја ћумура.* — [Села ближе Ветерници] баве се ћумурџилуком. *Ђорђ.*

ћумӯрџӣница ж *ћумурџијина жена. Р-К Реч.*

ћӯн м (лок. ћӯну) покр. *кљун у птице.* — Птица не гине ни с чега, него са свога ћуна. *Вук Рј.*

ћӯп, ћӯпа м тур. *земљани бокаст суд с ужим грлом, крчаг, врч.* — Испражњују ћупове вина. *Прод.* С клупице се циједе опрани ћупови и музлице. *Михољ.*

ћу̏па ж **1.** *в. ћуп.* — Напио се воде из ћупе. *Ад.* **2.** фиг. шаљ. *глава.* — Старији ... спрва чешу ћупе, онда послушају и сватове купе. *Вел.* Кад ми се »ћупа« сасвим замори и ускипи, ударим у шетњу. *Вуј.*

ћӯпина ж *аугм. и пеј. од ћуп.*

ћӯпић м *дем. од ћуп.* — Уђе једна баба, колик ћупић — није већа. *Глиш.*

ћу̏пица ж *дем. од ћупа.* — Двије ћупице раздробише се на комаде. *Ћор.*

ћу̏прија ж тур. *мост.* — А преко широке и дубоке воде ни ћуприје [нема]. *Мул.* Бацили [смо] удицу у брзак испод ћуприје. *Радул.*

ћупријѐтина ж *аугм. и пеј. од ћуприја.*

ћу̏пријица ж *дем. од ћуприја.*

ћупри̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћуприје.*

ћу̏пче, -ета с, **ћу̏пчић** и **ћу̏пчић** м *дем. од ћуп.*

ћу̏р (обично поновљено) *узвик за вабљење ћурака. Р-К Реч.*

ћу̏ра ж зоол. покр. *в. ћурка. Вук Рј.*

ћу̏рӣд ж *зб. им. од ћуре.*

ћу̏рак, -рка м тур. *огртач постављен крзном, кожух.* — А на дну јој перина и огроман ћурак личких и славонских чобана. *Матош.* Био то . . . човјек . . . огрнут дугим, дебелим ћурком. *Ћор.* Понекад навлачи и ћурак од јагњећег крзна. *Пол. 1972.*

ћу̏рак, -рка и **ћу̏ра̄н,** -а́на м **1.** зоол. *мужјак ћурке, који се гаји ради меса, пуран. Терм. 4.* **2.** фиг. *будала, глупак; лако поводљив човек. Р-К Реч.*

ћурáнов, -а, -о *који припада ћурану.*

ћу̏ра̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на ћуране. Р-К Реч.*

ћу̏рдија ж тур. **1.** *кратак кожух, крзнен капут, с рукавима или без рукава (обично од овчијег крзна).* — Алага навукао на се ћурдију. *О-А* Пред [њима] покрупан . . . домаћин у ћурдији. *Јефт.* **2.** *дуга женска хаљина с крзном. Р-К Реч.*

ћурдијѐтина ж *аугм. и пеј. од ћурдија.*

ћу̏рдијица ж *дем. од ћурдија.* — Долазиле су долачке газдарице . . . у атласли ћурдијицама. *Андр. И.*

ћу̏рдӣца ж *в. ћурдијица.*

ћу̏ре, -ета с (супл. мн. ћу̏рӣд и ћу̏рићи) *младунче ћурке.* — Испеци једно ћуре. *Јакш. Ђ.* Он и Петар као деца напасали [су] у степи ћуриће. *Моск.*

ћурéнце, -ета с *дем. и хип. од ћуре.*

ћу̏рење с *гл. им. од ћурити.*

ћу̏ретина ж *ћурчије месо, пуретина.*

ћу̏рећӣ и ћурéћӣ, -ā, -ē *који се односи на ћуране и ћурке, пурји.* — Дремаше [ћуран] не поимајући својим ћурећим мозгом пред какав је колегијум изнесен. *Глиш.*

Изр. ћуреће бобице *в. бобица (3).*

ћу̏ри (обично поновљено) *узвик за вабљење ћурака;* исп. ћур. *Р-К Реч.*

ћу̏ријӣ, -ā, -ē = ћурји *в. ћурч(и)ји.*

ћу̏рити, ћу̏рӣм несврш. *дувати, пирити.* — Из другога [змајева зуба] студен вјетар ћури. *НП Вук.* Сјевер поче да ћури. *Љуб.*

ћу̏рићи, ћу̏рӣћā м *супл. мн. од ћуре.*

ћу̏рји, -ā, -ē = ћурији.

ћу̏рка ж (ген. мн. ћу̏рāкā и ћу̏ркӣ) **1.** зоол. *најкрупнија домаћа птица (женка) из пор. фазана, која се гаји ради меса и јаја, пура* Meleagris gallopavo. — Шта вам је! . . . Крчите као да вам је ћурка крух одниjела. *Матош.* Исукали су сабље и пошли на живинарник гдје за трен ока направише русвај од ћурки и гусака. *Лал.* **2.** фиг. *будаласта женска особа, глупача.* — Баш си права ћурка! Зар ниси могла да упамтиш макар прве речи? *Нуш.*

ћу̏ркаст, -а, -о *будаласт, глуп.* — У дућан његов нагртао сељачки свет, нарочито ћуркаста . . . женска чељад. *Срем.*

ћу̏ркица ж *дем. од ћурка.*

ћу̏рков, -а, -о *који припада ћурку.*

ћу̏ркова крѐста ж бот. *врста цвећа* Polygonum orientale *и* P. tinctorium. *Сим. Реч.*

ћу̏рлија ж зоол. *врста птице* Numenius aquatus. *Бен. Рј.*

ћу̏рлӣк м **1.** *глас свирале.* — Умио је . . . ћурлике на фрули изводити и глазбом се изражавати. *Креш.* Грчи се, извијајући из свирале . . . бурне ћурлике. *Пав.* **2.** *глас, цвркут неких птица (јаребица, шева и сл.).* — Није чуо . . . ћурлика престрашених препелица. *Матош.* Шева се диже високо у ћурлику. *Чипл.* **3.** *в. ћурлика.* — Свирао је у ћурлик, који се далеко чуо. *Коч.*

ћу̏рлика ж *свирала, фрула.* — Извади ћурлику па засвира. *Коч.* Шумарци и љескари створени су за . . . лупкање клепетушама и чобанску ћурлику! *Ћоп.*

ћурли̏кавац, -а̄вца м зоол. *врста птице певачице* Emberiza melanocephala. *Бен. Рј.*

ћурли̏кање и **ћурли̏кање** с *гл. им. од ћурликати.*

ћурли̏кати, ћу̏рлӣчēм и **ћурли̏кати,** ћу̏рличēм несврш. **1.** *свирати у свиралу, фрулу, двојнице и сл.* — Ту скоро почео [је] да свира у фрулу па поваздан ћурличе у лугу. *Срем.* Неко је у близини ћурликао на свирали. *Јак.* **2.** *оглашавати се ћурликом (2), цвркутати.* — Зачује као да ћурличе шева. *Бег.*

ћу̏рлӣн, -и́на м зоол. *врста птице из реда мочварица која се обично пред олују јавља својим пискавим гласом, златар пијукавац (1)* Charadrius pluvialis. *Деан. Рј.*

ћу̏рта м (вок. ћу̏рто) = ћурто *хип. од ћурчија. Вук Рј.*

ћу̏ртаӯк м тур. покр. *болест ћурака у време парења. Вук Рј.*

ћу̏ртин, -а, -о *који припада ћурти.*

ђу́рто, -а и -ē м (вок. ђу́рто) = ђурта.

ђу́ртов, -а, -о *који припада ђурту.*

ђу́рче, -ета с *дем. од ђурак.* — Поп извади из ђурчета некакав кључић. *Глиш.*

ђу́рче, -ета с (супл. мн. ђу́рчāд и ђу́рчићи) *младунче ђурке, ђуре.* — Држао је ... као мокро ђурче. *Ћос. Д.*

ђу́рчевина ж *в. ђуретина. Р-К Реч.*

ђу́рчевица ж бот. *дичак. Сим. Реч.*

ђу́рчибаша м тур. заст. *ђурчијски старешина, првак.* — Пошаље му свога ђурчибащу ... да му дође на везу да се разговоре. *Вук.*

ђу́рчибашиница ж *ђурчибашина жена. Вук Рј.*

ђу́рчија м тур. *занатлија који прави ђуркове, крзнар, кожухар.* — У Шапцу је било ових занатлија: абаџија, опанчара ... ђурчија ... *Лапч.* Најпослије [било је у сандуку] скупоцјених ђурко́ва сарајевских ђурчија. *Сим.*

ђу́рчија крѐста ж бот. *в. ђуркова кресta.*

ђу́рчијӣ, -ā, -ē = ђурчји *који се односи на ђурке, ђурџи, ђурџи.* — [Грицка] масну ђурчију тртицу. *Ранк.*

ђу́рчијин, -а, -о *који припада ђурчији.*

ђу́рчијиница ж = ђурчиница *ђурчијина жена. Прав.*

ђу́рчӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на ђурчије, крзнарски:* ~ занат, ~ еснаф.

ђу́рчӣлук м *ђурчијски, крзнарски занат. Вук Рј.*

ђу́рчина ж *аугм. од ђурак.* — Обукао ђурчину наизврат. *Коч.*

ђу́рчӣница ж = ђурчијиница. *Прав.*

ђу́рчӣнка ж *крзнарска игла. И-Б Рј.*

ђу́рчӣскӣ, -ā, -ō *в. ђурчијски.*

ђу́рчић м *дем. од ђурак.*

ђу́рчица ж *дем. и хип. од ђурка;* исп. ђуркица. — фиг. Ђурчица мамина — изговори жена и пољуби дете. *Дом.*

ђу́рчӣјӣ, -ā, -ē = ђурчији. — Највише се једу ... кокошја ... ређе пачја, гушчја и ђурчја јаја. *Батут.*

ђусѐгија ж тур. покр. *ватраљ, жарач.* — Он му набрајао филџане ... машице, ђусегију. *Мул.*

ђу́скија ж тур. *гвоздени алат у облику полуге за бушење рупа у земљи, за подизање терета и др.* — Маса је ђускијама и крамповима разваљивала пругу. *Ћоп.* Подухватим ђускијом и подигнем ту плочу. *Моск.*

Изр. глуп као ~ *сасвим глуп;* пијан као ~ *јако пијан, потпуно пијан.*

ђу́скијица ж *дем. од ђускија.*

ђу́сла м (вок. ђу́сло) = ђусло *онај који је ђуслав. Р-К Реч.*

ђу́слав, -а, -о покр. *који је ошишан до коже. И-Б Рј.*

ђу́сло, -а и -ē м (вок. ђу́сло) = ђусла. *Р-К Реч.*

ђу́стек м тур. *веза за сапињање предњих ногу у коња, путо, букагије.* — Њему [Шарцу] метнули јаке ђустеке. *Дом.*

Изр. скок из ђустека *скок из места.* — Заметнули игре свакојаке ... а највише скока из ђустека. *НП Вук.*

ђу́т[1] м песн. *в. ђутање.* — Усред тешког ђута њих двоје раде. *Кош.*

ђу́т[2] ж заст. *осећај, осећање.* — [Мука] дражи ђут, а мрачи ум. *Љуб.* Умилна ђут ми дира груди. *Радич.* Кнез није човјек меке ђути. *Нех.*

ђу́т! узв. *ђути! шути!* — Ђут! Да се нисте макли! — викну Радован. *Ранк.*

ђу́так, -тка м = ђутук (1) *кратак комад одрезана стабла, клада, пањ, трупац.* — Истестери дебло на ђутке. *Вес.* Са колико »ђутака« може да загреје собу? *Ранк.*

ђу́талица м и ж *ђутљива, шутљива особа.* — Бијаше неповјерљив, ђуталица. *Матош.* Била је ђуталица. Није волела много да говори. *Срем.*

ђу́та̄ње с *гл. им. од ђутати.*

ђу́тати, -тӣм несврш. **1. а.** *не говорити, уздржавати се од говора, причања, мучати, шутети.* — Марко је ђутао и слушао. *Бег.* фиг. У животу свакога човека има мутних места, о којима његово сећање понајвише ђути или само стегнуто говори. *Андр. И.* **б.** (што) необ. *прећуткивати нешто, не износити на јавност, не одавати (тајну).* — Неку годину касније разумео је зашто је ђутао њихову тајну. *Ћос. Д.* **2.** фиг. **а.** *бити тих, миран, нем, не давати од себе гласа, звука, шума.* — Ђути мрка шума борова у тами, и природа цела ђути. *Рак.* Око мене ђуте књиге, ђути стари намештај и ђуте пожутели зидови. *Петр. В.* **б.** *бити неактиван, не предузимати никакве акције, мировати.* — Мада Енглези још увек ђуте, Совјетска армија слама ... немачку оружану силу. *Јак.*

Изр. ~ као заливен (као мула, као пањ, као риба) *упорно и дуго ђутати.*

ђу́тек м тур. *батина, штап; ударац.* — Мане ... га је ... запитао ...: Задржава ли се он подуже увече, зна ли шта су то ђутеци. *Срем.*

ђу́тети[1], -тӣм, ијек. ђу́тјети (ретко ек.; некњиж. ђу́тити и ђу́ћети) несврш. **а.** *примати чулима, ђутилима утиске, осећати чулима.* — Он је осјећао топлу једрину њезине пути, ђутио на свом лицу њезин дисај.

Том. Почне скакати преко зидова и грмља не ћутећи ударца по ногама. *Шимун.* **б.** *осећати уопште, доживљавати; доживљавати у машти.* — Мара је ... нагонски кораknула напред ћутећи у себи бол понижења и распламтеле љубоморе. *Петр. В.* И у дну груди ћутим топле звуке — златних птица распјевана јата. *Шант.* Ћутио је неугодне сусједове очи на своме потиљку и презир њихова погледа. *Гор.*

~ **се** *осећати се.* — Ћутјела се лака као птиче при лету. *Шим. С.*

ћу́тети[2], -тӣм, ијек. ћу́тјети, несврш. *в. ћутати.* — Господ ће се бити за вас, а ви ћете ћутјети. *Дан.*

ћутећкē и **ћутѐћки** прил. *без речи, ћутећи, ћутке.* — По сата провели смо ћутећки. *Ћор.* Ћутећки поздрави све госте и седе поред осталих. *Поп. Ј.; Р-К Реч.*

ћу́тӣлан, -лна, -лно *који се односи на ћутила, чула, чулни; осећајан.* — Потпуно усредоточење умних и ћутилних снага ... тегобније је него спјевати пјесму. *Шим. С.*

ћу́тӣлнōст, -ости ж *својство онога који је ћутилан, осећајност, суптилност.* — Изразити талент надарен ћутилношћу, фантазијом ... имао је све. *Шкреб.*

ћу́тило с *орган којим живо биће ћути, осећа, спознаје, осетило, чуло.* — Има толико тога непојмљива што је изван наших ћутила. *Ћал.*

ћу́тимицē прил. *ћутећи. Р-К Реч.*

ћу́тјети, -тӣм, ек. ћу́тети.

ћу́ткање с *гл. им. од ћуткати.*

ћу́ткати, -ā̄м несврш. *ућуткивати, умиривати.* — Маринко као да се помами. Опучи се дерати ... Она га ћуткаше и ублажаваше. *Вес.* Циганка му се приближи, па ... стаде га ћуткати. — Лакше. Андраш! *Јакш. Ћ.*

ћу́ткац узв. *мир! тишина! ћу́т!* — Душу у се па ћуткац! *Маш.* А ти ћуткац! Глава се за то губи, да знаш! *Ћоп.*

ћу́ткē и **ћу́ткē** прил. **а.** *без речи, не говорећи ништа, мучке, шутке.* — Показивао је младићима пут ћутке, али им је и ћутећи стално нешто рукама објашњавао. *Чипл.* Улази ћутке с револвером у руци. *Донч.* **б.** *не исказујући своја осећања, не противећи се и не жалећи се.* — Боље је да се нико од нас не врати него да ћутке подносимо срамоту робовања. *Чол.* Колико има моћних и великих који ћутке и невидљиво, а брзо, умиру у себи. *Андр. И.*

ћу́тљив[1], -а, -о *који мало говори, шутљив, мучаљив.* — Вујадин је био ... необично повучен и ћутљив. *Андр. И.* фиг. Као што је велика снага ћутљива, велика је мудрост слаткоречива. *Дуч.*

ћу́тљив[2], -а, -о *који је мека срца, осећајан, нежан.* — [Бокељ је] вјеран друг, постојан муж, ћутљив отац. *Љуб.* Биле су то двије ћутљиве душице, постарије госпођице. *Леск. Ј.*

ћу́тљивац, -йвца м *онај који је ћутљив, који нерадо говори.* — Пред женама ... нерадо прича, а кад га салете људи, ћутљивац се одједном отвори и везе ... своју причу. *Ћоп.*

ћу́тљивица ж *ћутљива, неразговорна женска особа.* — Догоди нам се да ... ону [бебу] која плаче хранимо два пута, док ћутљивице остају гладне. *Пол. 1970.*

ћу́тљи́вко м *ћутљивац.* — Ћутљивко се негде изгубио. *ЛМС 1960.*

ћу́тљиво прил. *без речи, ћутке, шутке.* — Врутку на руб ћутљиво су сјеле ... тишина и сјета. *Наз.* Пет година ћутљиво је плео конце завере. *НИН 1973.*

ћу́тљивōст[1], -ости ж *неразговорност, ћутљивост, мучаљивост.* — Прекорели [су га] ... због његове суморности и ћутљивости. *Кнеж. Б.*

ћу́тљивōст[2], -ости ж *осећајност, суптилност. Р-К Реч.*

ћу́тња[1] ж *стање кад се ћути, ћутање, шутња.* — Кад у ћутњи проседе мало и, поднапивши се, збију храброст, опет им се крене језик. *Каш.* Ћутњу прекиде Бранко. *Лал.*

ћу́тња[2] ж *стање кад се ћути, осећа, осећање.* — Оно се утварање о ћутњи љубавног чувства према Ружи расплинуло. *Коз. Ј.*

ћу́том прил. *в. ћутке.* — Већина је прелазила ћутом преко ратних злоупотреба. *Јов. С.* Заћута песма, сви ћуте ћутом. *Кош.*

ћу́тук м тур. **1.** = ћутак. — Она је непомична као ћутук. *Р 1946.* **На** среди дворишта »ћутук« и камено корито. *Станк.* **2.** фиг. *глупа особа. Бак. Реч.* **3.** *чета, гомила. Вук Рј.*

ћу́ћēње с *гл. им. од ћутети*[1] *и ћутјети.*

ћу́ћор м *жубор, ћућорење.* — Кроз ћућоре ситних вала, кроз шумове бреста стара ... пева химне. *Кош.*

ћу́ћорēње с *гл. им. од ћућорити.*

ћу́ћорити, -ӣм несврш. оном. **1.** *цвркутати.* — Ћућорила старица као птичица. *Бен.* **2.** *жуборити, гргољити.* — Ћућорила вода под снијегом. *Лал.* **3.** *чаврљати, ћаскати.* — Жене [су] ћућориле и гуркале једна другу. *Рад. Д.* Групице причају ћућорећи о догађајима који су се догодили последњих дана. *Ћон.* **4.** *шаптати, шапутати.* — Још поверљивије ћућорио [је] Обраду у ухо. *Рад. Д.*

ћућу́мија ж зоол. покр. *ћук*[1]. *Бен. Рј.*

ћућу̀рӣн, -и́на м зоол. покр. *зимовка. Деан. Рј.*

ћу̀ћурити, -ӣм несврш. оном. *ћућорити* (*4*). — Они . . . ћућуре међу собом, задиркују се и шале. *Вас.* фиг. [Вјетар] је . . . ћућурио . . . у долиници. *Сиј.*

ћу̀фта ж *в. ћуфте. Р-К Реч.*

ћу̀фте, -ета с тур. *пржена лоптица самлевеног или исецканог меса; јело припремљено од таквих лоптица у сосу.* — Сецка месо за ћуфте. *Срем.* Поједе два ћуфтета. *Дав.*

Изр. алал му ~ *в. уз халал* (*изр.*).

ћу̀фтер м тур. покр. *слатко или пекмез од грожђаног мошта* (*шире*). — Грожђе се разређује и све се спрема за пекмез, ћуфтер. *О-А.*

ћу̀фтица ж *дем. од ћуфта.*

ћу̀х м *тихо и слабо струјање ваздуха, лахор, поветарац.* — Нигдје ћуха ни духа. *Наз.* Студен ћух је пирио с истока. *Јакш. М.*

ћу́хнути, ћу̀хнēм сврш. *духнути, пирнути. Бен. Рј.*

ћу́чји, -ā, -ē *који се односи на ћука*[1] *и ћукове, који припада ћуку*[1]. — Путују до слободе преко вучијих лога и ћучјих гнијезда. *Вуј.*

ћу̀ш *узвик за терање магараца. Деан. Рј.*

ћу́ша ж *губица у свињчета, рило, њушка;* исп. ки́ша. — Као свиња кад једе мекиње, па по њима брбла ћушом и размеће их. *Вук.*

ћу́шак, -шка м (ген. мн. ћу̀шāкā) *дем. од ћух.* — Нема вјетра ни ћушка. *Вук Рј.* Под ћушком се зефира [сјена] њише. *Марет.*

ћу̀шāње с *гл. им. од ћушати.*

ћу̀шати, -ā̄м несврш. *ћушкати*[1]. — Гурали [су се] песницом у груди и ћушали. *Црњ.*

ћу̀ше[1], -ета с покр. *магарац.* — Чојку рекох чоче, а ћушету ћуше. *Радич.*

ћу̀ше[2] *узвик за терање магараца;* исп. ћуш. *Вук Рј.*

ћу̀шити, -ӣм сврш. *ћушнути, ошамарити; ударити.* — Ћуши га свом снагом по образу. *Нех.* Мајка га ћуши ногом. *Дом.*

ћу̀шка ж *ударац длаком по лицу, заушница, шамар.* — Док не добијеш добру ћушку, не можеш бити миран. *Каш.* фиг. [Освијестио се] послије понешто од те моралне ћушке. *Шен.*

ћу̀шкāње с *гл. им. од ћушкати* (*се*).

ћу̀шкапа ж *врста игре у којој се капа ћушка, одбацује ногом;* исп. шоркапа. *Вук Рј.*

ћу̀шкати[1], -ā̄м несврш. **1.** *ударати некоме ћушку, шамарати.* — Сваки је ђак свакога тједна по три пута ћушкан био. *Ков. А.* **2.** *гурати* (*обично ногом*), *отуривати.* — Водник наиђе на празну кутију од конзерве па је стане пред собом ћушкати цокулом. *Кол.*

~ **се** *гурати се.* — Ђокић сагиње главу и ћушка се међу свет, само да га не опазе. *Ранк.*

ћу̀шкати[2], -ā̄м несврш. *терати магарца повиком: ћуш!* — Увијао сад једном, сад другом страном ћушкајући пред собом магаре. *О-А.*

ћу̀шкац *узвик који се употребљава кад ко кога удари, ћуши. Вук Рј.*

ћу̀шнӯт, -а, -о *ћакнут, будаласт.* — Мало ћушнут по памети. *Кос.* Фантасте и блесане, ћушнуте људе . . . исмејао је жестоко и духовито. *Ђурић.*

ћу̀шнути, -нēм *сврш. према ћушкати.*

ћу̀шнӯтōст, -ости ж *стање, особина онога који је ћушнут, ћакнутост. Р-К Реч.*

у

у (**У**) **а.** *високи лабијализовани самогласник задњег реда.* **б.** *слово којим се обележава тај самогласник.*

ӯ и **ý** узв. **1.** *за изражавање жалости, непријатног изненађења и сл.: ух.* **2.** *при хајкању, гоњењу, подстицању.* — Кад само једно повиче на кога: »У, курја!« — цело село пристане уз тога једнога. *Ад.*

у[1] предл. с ак. и лок. **1.** (с лок.) *означава да се нешто налази или бива унутар нечега, у границама, у опсегу нечега:* бити у соби, у шуми, у граду, у кревету; копрцати се у блату, крити се у трави, човек у капуту итд. **2.** (с ак.) **а.** *означава кретање ка месту, тачки, положају унутар нечега, доспевање у такав однос:* поћи у собу, у шуму, у град; ставити у врећу, у недра, у траву; забости у земљу, усути у јело, пасти у блато, послати у село итд. **б.** *означава где се остварује дејство неке радње, на који предмет или његов део (одн. део тела) делује радња:* погодити у прозор, убости у прст. — Од тога доба не пецну више у сршеново гнијездо. *Јаг.* Кумче [га] стално у руку љуби. *Чипл.* На вратима стропошта се и тресну главом у праг. *Јанк.* Погинуо Стеван Јерковић! Ранило га и у ноге и у груди. *Мимд.* **в.** *означава правац, смер, усмереност нечега.* — Јован окрену главу у другу страну. *Вуј.* [Коњи] дижу у небо своје пљоснате фине главе. *Чипл.* Рашири руке и погледа у све нас редом. *Петр. В.* Ронио [је] погледом у дивотни одраз свога лица. *Креш.* Он је толико био заљубљен у лов. *И.* **3.** (с ак.) *означава оруђе, инструмент (обично музички) помоћу кога се изводи радња.* — Ко је први пред њима у свиралу свирао, био је Орфеј. *Нен. Љ.* До малене позорнице ударао је у клавир висок, мршав човјек. *Наз.* Ђаци ... ударају у тамбуре и певају. *Петр. В.* Тритони затрубе у своје рогове. *Креш.* **4.** *означава укључивање, приступање коме или чему (с ак.) односно укљученост, припадност, чланство (с лок.).* — Помијешао се у гомилу дјечурлије, па се с њима препире. *Ђор.* Што би требало да себи у гријех упишу, обараху на невини народ. *Јаг.* Претила [је] родитељима да ће ... побећи у глумице. *Петр. В.* **5.** *означава приступање некој радњи, њено започињање (с ак.) или вршење неке радње, њен ток (с лок.):* упустити се у трговину, поћи у лов, бризнути у плач, **праснути** у смех; бити у послу, проводити време у читању. — Удари у хохот. *Наз.* Нареди му да одагна живину у пашу. *Ћип.* Оставимо на страну ову сумарну оцену ... и уђимо у анализу књиге. *Поп. П.* Сједио [је] с њима за истим столом и био им другом у игри. *Креш.* **6.** *означава стање у које неко или нешто доспева (с ак.) или у коме се налази (с лок.):* пасти у очајање, довести у сумњу, бацити у бригу; живети у страху, бити у невољи итд. — Падох у потпун немар. *Наз.* Сутра се пушта у слободу Рајко Негословић. *Ком.* Гавани живе у сласти и ласти. *Креш.* **7.** *означава међусобни однос, везу која се успоставља (с ак.) или која постоји, траје (с лок.):* ступити у савез, бити у савезу. — Српски језик ... долажаше све више у опреку и са црквеним правописом. *Јаг.* Амфиболити и пешчари од којих је већина ... неолитских предмета израђена налазе се у изобиљу ... у Србији, те за ову потребу нису ондашњи становници морали ступати ни у какву размену са околним народима. *Жуј.* Та промјена имена стоји у савезу с оним ... мнијењем о словјенству старих Илира. *Јаг.* **8.** (с лок.) *означава предмет, садржај радње.* — Она се потпуно опоравила у здрављу. *Петр. В.* Настојао га поучити у љубави према живим створењима. *Креш.* У свему је управљао њима. *И.* **9. а.** (с лок.) *означава у ком смислу, у којој области и сл. долази до изражаја нека особина:* вешт у послу, спретан у опхођењу, брз у раду. **б.** (с лок.) *означава где се испољава нека телесна особина:* блед у лицу, јак у раменима. — И онда се смота све у клупко, пресавије се у пасу и забугари. *Пец.* Осјећа већ како се негдје у пасу руши, како је тијело заноси. *И.* **в.** (с ак.) *означава део тела*

на коме се испољава неки недостатак, телесна мана: хром у десну ногу. — Заиста је био богаљ у једну ногу. *Нен. Љ.* **10.** (с ак.) *означава шта се прибавља, тражи, скупља вршењем неке радње.* — Ходи да се опкладимо у барило вина. *Нен. Љ.* После ручка игра с Миланом домина ... у кафу или чашу вина. *Дом.* Велкачки сам био кад је окупација дошла, у дрва сам ходио. *Андр. И.* Нема хљеба ... а он слаба здравља и танка стања да иде »у жито« у богатије крајеве. *Чол.* **11.** (с ак.) *означава чему се намењује нешто, с каквом се наменом нешто ради.* — Он хтеде да удари у потврду себе по колену, али песница, без његовог ... одобрења, лупи о пањ. *Лаз. Л.* У одговор на ово важно питање ... можемо најпре рећи ... *Поп. П.* Божији дан сам цео ... пио у господар Лазино здравље. *Чипл.* Ја му ни ријечи не рекох у одговор. *Креш.* **12.** (с ак.) *означава промену стања, претварање у нешто.* — Жита су се морала трошити као прекрупљена јарма, јер их ондашњи жрвњеви нису могли у брашно самлети. *Жуј.* Зоне [се] разви ... у витку девојку. *Срем.* Ја преписујем у чисто ваше »концепте«. *Андр. И.* О јасенову кору удари чаша, цикну и распрште се у парчад. *Пец.* **13.** (с ак. и лок.) *означава начин на који се нешто врши*: говорити у глас, говорити у прекидима. — Ето, благајна набавила сијено ... па га̀ својима у дуг даје. *Ћип.* Бежао је тако ... од страха који га је пратио у стопу. *Андр. И.* Ја сам краљу Милану рекао у очи све што мислим. *Ћос. Д.* Књижевник ... који ... иде у корак са животом ... такав књижевник потребан је земљи и литератури. *Зог.* **14.** (с ак. и лок. и уз непром. изразе) **а.** *означава време вршења неке радње одн. догађања нечега*: у суботу, у саму зиму, у октобру, у том тренутку. — Е, у мој дан то не видјех, људи. *Сиј.* У тужни час кад зимско пада вече. *Рак.* Као да нитко у те четири године није преступио праг. *Коз. И.* Упознао се с њоме у цик пољећа. *Креш.* **б.** *означава временски одсек, трајање, рок*: у седам дана, у једној минути. — У мало година подиже млиницу, покупова куће. *Ћип.* **15.** *означава различите односе у устаљеним изразима, формулама, уобичајеним синтагмама*: доћи у питање, притећи у помоћ. — Дозвао у помоћ читав течај наше књижевности. *Јаг.* О њима [дјевојкама] је причао са неким заносом, оживљујући у звијезде љепоту им ... *Ћор.* Развила се борба прса у прса. *Чол.* Свакојаким те погрдама називао, у лице ти претио. *Богдан.*

у² предл. (с ген.) *означава да је нешто у поседу или домену појма у генитиву или да је својствено томе појму или везано за њега*: *код* **1. а.** *кад се указује на нешто што је својствено некој средини, заједници или што се догађа у њој.* — Чула сам га, ну онако се не говори у нас. *Ћип.* У примитивних народа обичаји имају такву моћ да нико ништа не ради мимо њих. *Ђорђ.* Шта има ново у вас? *Креш.* **б.** *кад је реч о поседовању, располагању нечим, или уопште о везаности неког предмета за кога или што.* — У Милке дијамантске минђуше и брош. *Глиш.* Ваљда не знаш оно место драго где свега има што у тебе није? *Ил.* **в.** *кад се указује на особине, стања или прилике, околности својствене неком.* — Он никако није знао ... колико је у њега дугова. *Крањч. Стј.* У оца се појавила ватра, наступила опасна криза. *Радул.* **2. а.** *кад је реч о односу посетиоца, госта и његовог домаћина, онога који га прима.* — Смиља нека остане у нас. *Коз. И.* Данас је био гост у градоначелника. *Новак.* Уочи самога поласка скупе се у њега сви пријатељи. *Ћор.* **б.** *кад је реч о службеној пословној посети, обраћању, решавању нечега на надлежном месту.* — Јесте ли бар послије ишли у адвоката? *Ћип.* Удеси те се све тако прими и у главнога команданта. *Нов.* **в.** *кад се указује да код некога неко ради, обавља или предузима нешто.* — Ја сам се ... учио у мога оца. *Лаз. Л.* Сада [Года] надничи у људи и тако зарађује кору хлеба. *Дов.* **г.** *кад је реч о тражењу кога или чега у неког, обраћању некоме.* — Кад сам тебе просио у мајке ... *НПХ.* Морао [је] ... писати о свачему што би књижари у њега наручивали. *Нед.* **д.** *кад је реч о ономе коме се неко тужи на некога, оцрњује га и сл.* — Где је Станиша? ... Ил' га у тебе неко опада? *Јакш. Ђ.*

у- **1.** *префикс у сложеним глаголима и њиховим изведеницама, којима се означава* **а.** *продирање, доспевање у нешто, у оквире, у унутрашњост нечега*: убацити, убележити, увалити, увући, урезати, ући, улетети итд. **б.** *потпуно обухватање глаголском радњом*: увезати, уплести, упаковати, улепити, умазати итд. **в.** *извршење глаголске радње*: убити, убрати, умесити. **г.** *развијање особине коју означава придев у основи*: убрзати (се), увеличати, угладити, укрутити. **д.** *нестајање, уклањање, удаљавање, ишчезавање*: уминути, утећи, уклонити, уврети. **2.** *први део прилошких и других сложеница насталих од падежних израза с предлогом »у«*: упоредо, уопште, уочи, улудо, умах, уназад итд.

ӯā *узвик за изражавање негодовања, неодобравања, незадовољства неким или нечим, за изражавање противљења некоме или нечему*; супр. браво; исп. доле. — Са прозора се чуло: »Уа, уа ... издајници ... шпијуни!« *Јак.* Моји другови варошани ... ругају ми се иза ћошка: — У-а-а, шељак, у-а-а-а-а! *Ћон.*

уабàиосити се, -ӣм се сврш. *в. уабоносити се.* — Чича Милија ... се већ уабаносио у кметству. *Шапч.*

ўабати (се) *в. ухабати (се).*

уабòносити се, -ӣм се сврш. **а.** *постати тврд или црн као абонос, отврднути (обично о дрвету кад се стави у воду). Вук Рј.; Р-К Реч.* **б.** фиг. *постати постојан, отпоран, не изменити се.* — Ко узимље интерез и ко криво мери ... он се тако уабоноси у земљи. Не да му онај грех ни да иструне као остали људи. *Глиш.*

уáвдити, ўāвдӣм сврш. покр. *залепити, слепити.* — [Мислио је] на скухане коре цимета уавђене остришке лубенице. *Сим.*

уазбучáвати, -ўчāвāм *несврш. и уч. према уазбучити.*

уàзбучити, -ӣм сврш. *поређати, сложити по азбучном реду. Прав.*

уáкатн, -ўāчēм несврш. необ. *плакати једнолично понављајући карактеристични глас »уа« (о малом детету).* — Дете, повијено у очеву изношену, пртену кошуљу, поче ситно да уаче. Анђа га принесе тамној, набреклој дојци, а дете узе грцаво да цмокће мајчину брадавицу. *Ћос. Д.*

ўалчити, -ӣм сврш. покр. *свезати халком, засужњити. Рј. А.*

уáмити, ўāмӣм (трп. прид. ўāмљен) сврш. *ставити коњу ам, упрегнути (коња). Бак. Реч.*

уампáсити се, уàмпāсӣм се сврш. *в. проскитати се. Р-К Реч.*

ўапити, -ӣм (дијал. ўапēм) сврш. покр. *шчепати, зграбити, ухватити.* — Мој левак, Целат га викам, појмија да уапе неку друслу што пред коњи наврнула ... Такој цукелу не апе Гаврило! — викам гу ја. *Рад. Д.*

ўапсити *в. ухапсити.*

уапш-, *в. ухапш-.*

уарáчити *в. ухарачити.*

ўāрио прил. покр. *заувар, заухар.* — Један да се ослободи, уарно је, јер, кад је један, и ономе другом је лакше. *Лал.*

уáрумити се, -ӣм се (трп. прид. уáрумљен) сврш. *не хтети кренути с места, постати јогунаст, ћудљив, узјогунити се (о коњу).* — Кад се кобилче уаруми, мањ' пиштоль па у чело, исправак јал' помозибоже не бива. *Рад. Д.* Један од њих је вукао за узде уарумљене коње. *Моск.*

уàснити се *в. ухаснити се.*

уàшапити, -ӣм сврш. покр. *опколити са свих страна, салетети.* — Уашапе га на води и ухвате га. *Павл.*

ўашити, -ӣм сврш. покр. *не признати, (о)порећи.* — Носио сам му кад десет — кад двадесет дуката, те давао ноде у дућану ... у четири ока ... Ко велим — човек је поштен, неће уашити. *Глиш.*

ўба прил. покр. **1.** *једва, с муком, тешко.* — Дере [се] непрестано, ўба кад да ћути, доста ме пута ноћу иза сна тргне. *Вес.* **2.** *сасвим, врло.* — Премда је гозба узорита ... ал' се чини да уба наличи на пријашњих величање годах. *Март.* Њешто мало одложи пушаках, уба мало пустих оста капах. *И.*

ўбав, -а, -о *леп, диван, красан.* — У исти мах показа се на кухињским вратима младо девојче убаво. *Шапч.* Подај јој то убаво цвијеће. *Шен.* Виде се и горе и море ... и убави наш Винодол. *Маж. Ф.*

ўбāван, -вна, -вно **1.** *в. убав.* — Што бје глава чо'ека убавнога, то сад жваље змаја кудравога. *Март.* **2.** *сиромашан, бедан, јадан.* — Да ти се је пригодити било ... у једному селу небогому. Ах! какво је јадно и убавно! *Март.*

ўбавијест ж (ијек.) *в. обавест.* — Он добива од својега предшастника убавијести о стању људи и ствари. *Старч.* Ево теби, старче Миловане, ситне књиге с овог свијета стране, што ју пише мало и велико, на убавијест теби, наша дико. *Прер.*

убавијèстити (се), убàвијестӣм (се) (трп. прид. убàвијештен) (ијек.) сврш. *в. обавестити (се).* — Тако ћеш га убавијестит љубо. *Март.* О том није ни сам био ваљано убавијештен. *Јаг.*

убàвило с покр. *лепота. Рј. А.*

ўбавица и **убàвица** ж *убава, лепа женска особа, лепотица.* — Дјевојке [млада зове] убàвицом, љепотицом. *Вук Рј.*

убавјештáвати (се), -èштāвāм (се) (ијек.) *несврш. према убавијестити (се).*

убавјешћáвати (се), -èшћујēм (се) (ијек.) несврш. *в. убавјештавати (се).*

ўбаво прил. *лепо, дивно, красно.* — А одавде све још убавије: Како само долина се вије, како гора подигла се густа. *Радич.* Један ће бар да ми плати кад-тад! Да ми плати, ем убаво, ем за све! *Срем.*

ўбавōст, -ости ж *особина онога ко је убав, онога што је убаво, лепота.* — Због убавости мио беше у женским круговима. *Ат.* Смијте се гласно тек онда када будете јавно хвалили убавост ваше пријатељице. *Матош.*

ўбāд и **ўбадāј** м *в. убод. Рј. А.*

убáдање с *гл. им. од убадати (се).*

убáдати (се), ўбāдāм (се) *несврш. и уч. према убости (се).*

убàдāч, -áча м **1.** *алат за бушење, пробојац (I). Р-К Реч.* **2.** *игла за косу, укосница. Бак. Реч.*

убàздети се, -дӣм се, ијек. убàздјети се (дијал. ијек. убажђети се), сврш. *добити непријатан мирис, смрад, воњ, усмрдети се, увоњати се.* — Тамо [у крчми] се накити ... сав се убазди од алкохола. *Пол. 1959; Вук Рј.*

убàздјети се, -дӣм се, ек. убàздети се.

убàјатити се, -ӣм се (трп. прид. убàјаћен) сврш. *постати бајат, покварити се, устајати (се).* — Давнашњи (матор) сир се ласно убајати и поквари. *Батут.* фиг. Давно [је] престао да ради ... па се силна сељачка снага убајатила у њему. *Сек.*

убàјбочити и **убàјбучити,** -ӣм сврш. *бацити, стрпати у бајбок, ухапсити, затворити.* — Вас је убајбочило, и то, богами, људски ... Кад човјек хоће да игра улогу арбитра, треба да је свијестан посљедица. *Крл.* Сигурно је који од ових убајбучених изланuо и наша имена. *Сим.*

убалѐгати се, -ӑм се сврш. *умазати се, запрљати се балегом.* — Кочијаш га довезе. Са убалеганим кључићима. *Ћос. Д.*

ȕбалити, -ӣм сврш. *замазати, упрљати балом.* — Ставили су му опршњак као бебици и он га је и убалио као бебица. *Божић.*

~ **се** *повр.* — Негдје у околини дерала се мачка као убаљено дијете. *Божић.*

убантȕрати се, -ӑм се сврш. покр. *умотати се, замотати се; обући се, оденути се.* — Не видим више босе ноге, ни кратке рукаве, ни папучице, ни цицаних сукњица: све се то, и мушко и женско и старо и младо, фатирало и убантурало добро. *Срем.*

ȕбао, ȕбла и ȕбла м (мн. ȕбли, ȕбли и ȕблови, ген. ȕбāлā и ȕблōвā) покр. *бунар, студенац; чатрња.* — Најчешће су рђаво грађени обични копани и зидани бунари (ублови). *Батут.* Марко Ђељошев сједио је ... код убла, ђе стока воду пије. *Миљ.* У Зврљеву има само убалâ, па кад лети пресахну, ред је ходити на далеко, до неког извора. *Мат.*

убарабáрити, -àбāрӣм сврш. покр. *убарабарити се.* — Отпоче надметање. Али набрзо убарабарише. Један другом не могоше одскочити. *Вес.*

~ **се** *постати с киме барабар, једнак, изједначити се.* — Ја се убарабарих са Смиљаном. Проће много пушкомета, док јој проговорих. *Шапч.* Кад нас стиже и са њиме се убарабарисмо, наједном занеме и са нама закорача. *Богдан.*

ȕбāрдати, -ӑм сврш. покр. *упамтити, запамтити.* — Она је добро убардала те њихове ријечи и никада их није с памети пуштала. *Берт.* Како је то опет име ...!? Не знам га ни изговорити, нити ћу га убардат. *Ивак.*

ȕбарити, -ӣм сврш. **1.** *упрљати, испрљати у бари. Вук Рј.* **2.** *угазити у бару. Бак. Реч.*

~ **се** *претворити се у бару, мочвару;* фиг. *запарложити се, учмати, заостати.* — А град, а Синь, а то убарено, устајало среско место. *Михиз.*

убàрјачити се, -ӣм се сврш. *заузети истакнуто, прво место, истаћи се; стати гордо, поносито, усправити се, устурити се.* — Не довршивши реченице Грекин скочи, па се ... убарјачи пред трговце. *Куш.*

убàсати, -ӑм сврш. *ући басајући, наћи се, доспети негде где се не би очекивало или где не би требало, обрести се, залутати, упасти.* — У сусједству лану пас и у двориште убасаше двојица с бициклима. *Бан.* Нама се чини убасасмо, луде, у врзино коло. *Поп. В.*

убата́лити, -àтāлӣм сврш. *занемарити, напустити, забаталити.* — Убатали оца, дица су изгубљена. *Павл.*

~ **се** фам. *в. унередити се.* — Молим вас, могу ли сад отићи, јер сам се убаталио. *Чол.*

убаȕљати, -ӑм сврш. *ући баљајући, побаучке. Рј. А.*

убаȕтити, убàȕтӣм сврш. покр. *ошамутити, онесвестити;* исп. убевутити се. — Лик се ... укочи као у грабљивице која је убаутила плен. *Сек.*

ȕбах прил. *в. уба (2).* — Не смијем ријети убах поуздано. *Март.*

ȕбахнути, -нӗм сврш. покр. *ући изненада, неочекивано, нагло, банути. Рј. А.*

убàцати, -ӑм сврш. *бацити једно за другим у нешто. Рј. А.*

убаци́вāње с *гл. им. од убацивати (се).*

убаци́вати (се), -àцујēм (се) *несврш. и уч. према убацити (се).*

уба́цити, ȕбāцӣм (трп. прид. ȕбāчен) сврш. **1. а.** *бацити, хитнути у нешто, утурити.* — Улога вратара састоји се ... да лопту убаци у врата. *Ват.* фиг. Нетко је убацио сумњу међу њих. *Бег.* **б.** *метнути, ставити брзим покретом, гурнути (у нешто).* — Истрчао сам напоље, убацио метак у цев, опалио. *Дед. В.* **в.** *утерати, стрпати, угурати негде.* — Отјерали су ме у самицу, претресли и убацили у ... ћелију. *Чол.* Усташе су убацили жену у једну мрачну собицу. *Бан.* **2.** *накнадно уврстити, уметнути, унети, додати.* — Ту може бити само случајева да превидимо и заборавимо неку појединост, коју ћемо лако убацити у план

на одговарајуће место. *Т. књ.* Који је играч зрео да га убаци у натјецања. *Ват.* Првобитни назори о души ... у филозофију убачени [су] из религије. *Псих.* **3.** *умешати се, уплести се, упасти у разговор кратком примедбом, приметити кратко, узгредно, добацити.* — »Имам само један метак, али то је за мене« — убаци један. *Пер.* Намеђу се кô кила на грбаво дрво! — нетко убаци. *Куш.* **4.** *послати, упутити (у борбу, на положај и сл.).* — Из северне Италије немачка команда убацила је у ову офанзиву три потпуне дивизије. *Дед. В.*

~ **се** *доспети, стићи на неко место, у неку средину накнадно, неочекивано или тајно, угурати се, увући се.* — Једног Београђанина младића, који је покушао да се убаци [у склониште], изударали су [Немци] кундацима. *Сек.* Адвокат има једног пријатеља који се убацио у милицију. *ЛМС 1951.*

у̏бачāј м **1.** *радња којом се што некуд убаци, у̏бацивање. Р-К Реч.* **2.** *оно што се убаци негде. Бак. Реч.* **3.** *реч или примедба изговорена у току нечијег говора, упадица. Бак. Реч.*

убà̄штинити, -ӣм сврш. **1.** *уписати у баштинске књиге право баштине на нечије име. Р-К Реч.* **2.** *добити у баштину, наследити.* — Једна угледна кућа сеоска, која је исто земљиште убаштинила, спорила је право манастиру. *Ранк.* Бјежао сам од господства, од отмјености ... од убаштињених традиција. *Бег.*

~ **се** *укоренити се, усталити се.* — Он о свему томе паметно приповиједа, правећи рукама убаштињене своје гесте, од којих га није било могуће одвикнути. *Бег.*

убаштињáвање с *гл. им. од убаштињавати (се).*

убаштињáвати (се), -њāвām (се) *несврш. и уч. према убаштинити (се).*

убаштињéње с *упис права баштине у баштинске књиге. Р-К Реч.*

убевȕтити се, убèвȗтӣм се (трп. прид. убèвȗћēн) сврш. покр. *пасти у несвест, онесвестити се, обезнанити се; доспети у полусвесно стање, ошамутити се. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

убèвȗћеност, -ости ж *стање онога који је убевућен, онесвешћеност, обезнањеност, ошамућеност.*

у̏бегнути и **у̏бећи,** у̏бегнēм, ијек. у̏бјегнути и у̏бјећи, сврш. *побећи, утећи негде склањајући се од нечег неугодног. Прав.*

убéдити, у̏бēдӣм (трп. прид. у̏бēђен), ијек. убијèдити, сврш. *изношењем доказа уверити некога да је оно што му се каже истинито или разложно, учинити да неко (по)верује у нешто; придобити некога да схвати оправданост неког поступка.* — Није могла ни саму себе да убеди, веровала је ипак у Ленкине речи што су је отровале. *Рист.* Ни од чега нису зазирали, само да убиједе управника како се у овој »кући« друкчије не може. *Чол.* Пошто не могу сви [рањеници] на коње, то ће морати неки другови пешице. Треба све снаге упрегнути и убедити људе. *Дед. В.*

~ **се** *уверити се у истинитост или разложност нечега.* — Лако се човек у ова тврђења убеди кад погледа ниско зеленило. *Пол. 1959.*

убèдљив, -а, -о, ијек. убјèдљив **1.** *који убеђује, који може да убеди, увери, уверљив.* — На случај да он [наведени доказ] не би био убедљив ... навешћемо још један. *Нед.* Глас [јој] више није био убедљив као раније. *Рист.* **2.** *који уме да убеди, који има способности, моћ убеђивања. Р-К Реч.* **3.** *који се може лако убедити. Р-К Реч.*

убèдљиво, ијек. убјèдљиво, прил. **1.** *на убедљив начин, уверљиво.* — Он говораше тако убедљиво да се свима учини да друкчије бити не може. *Вес.* **2.** *отклањајући сваку сумњу, сигурно.* — Јесеничани су убедљиво ... и прилично лако, освојили оба бода. *Б 1957.*

убèдљивōст, -ости, ијек. убјèдљивōст, ж *особина, својство онога који је убедљив, онога што је убедљиво, уверљивост.* — Убедљивост тог човека је врло велика. *Бак. Реч.* Травничани су и веровали и нису ... тако да су и најјаче речи изгубиле за њих и јасност и снагу убедљивости. *Андр. И.* Драмска дела која се играју на позорници имају онакву велику убедљивост какву немају други књижевни родови. *Т. књ.*

у̏бēђен, -а, -о, ијек. у̏бијеђен **1.** *трп. прид. од убедити (се).* **2. а.** *сигуран у што, уверен.* — Ја сам тврдо убеђен да у политици владају природни закони. *Нуш.* **б.** *који има своја убеђења, који дубоко, чврсто верује у нешто; непоколебљив.* — Оба су убеђени конзервативци. *Скерл.*

у̏бēђеност, -ости, ијек. у̏бијеђенōст, ж *стање и особина онога који је убеђен, убеђење, увереност.*

убеђéње, ијек. убијеђéње, с *мишљење, суд, став заснован на уверењу, веровању да је нешто исправно, правилно или неправилно; изграђени поглед на нешто, схватање.* — Немој да му пркосиш и да га вређаш у његовим убеђењима. *Цар М.* Има ли он права да упропасти децу за некаква своја радикалска убеђења? *Бос. Д.* У току свога дугог живота он је мењао убеђења. *Ж 1955.*

убеђи́вање, ијек. убијеђи́вање, с *гл. им. од убеђивати (се).*

убеђи́вати (**се**), -ѐђујём (се), ијек. убијеђи́вати (се) *несврш. и уч. према убедити (се).*

убѐжати, -жи́м, ијек. убијѐжати, сврш. *побећи, избећи, склонити се негде.* — Утече из бијела града да убјежи у гору зелену. *НП Вук.*

у̀бежи́ште, ијек. у̀бјежи́ште, с *уточиште, прибежиште. Р-К Реч.*

убезе́кнути се, -èзèкнём се и **убѐзекнути се,** -нём се сврш. *забезекнути се, запањити се, запрепастити се.* — Деца се убезекнуше. Хтедоше нешто рећи, али им уста ... остадоше непомична. *Шапч.* Младен се сав убезекнуо. *Јурк.*

убѐзѐкнӯто и **убѐзекнӯто** прил. *забезекнуто, зачуђено, запањено, запрепашћено.* — Он је погледа убезекнуто. *Цар Е.* Испрва се убезекнуто згледнусмо, а после се згранусмо сви као хртови на њега. *Петр. В.*

убѐзѐкиӯто̄ст и **убѐзекнӯто̄ст,** -ости ж *стање онога који је убезекнут, забезекнутост.*

убезо̀бразнти се, -и́м се сврш. *обезобразити се, избезобразити се.* — Додуше и служинчад се убезобразила. *Бен.* Циганке вриште од смијеха, и Цигани се убезобразили. *Андр. И.*

убѐзочи̯ти, -и́м сврш. *убезочити се.* — Не могао срцу одољети, но убезочи и приступи Гординој невјести. *Љуб.*

~ **се** *постати безочан, дрзак, безобзиран, избезочити се, избезобразити се.* — Те се човјек убезочи и својим неваљалим поступком принуди цуру на повратак. *Л 1905.*

убележа́ва̄ње, ијек. убиљежа́ва̄ње, с *гл. им. од убележавати (се).*

убележа́вати (**се**), -èжа̄ва̄м (се), ијек. убиљежа́вати (се) *несврш. и уч. према убележити (се).*

убележе́ње, ијек. убиљеже́ње, с *упис белешке. Р-К Реч.*

убѐлежити, -и́м, ијек. убѐљежити, сврш. **1.** *уписати, записати, забележити.* — »Особито ми је драго«, рекох, па је онда убележим у спис. *Шапч.* **2.** *ставити белег, белешку на нешто ради лакшег распознавања. Бак. Реч.* ~ **се** *уписати се, записати се. Р-К Реч.*

уби́ти, -ли́м, ијек. убијѐљети (некњиж. убе́лити, ијек. убијѐлити), сврш. **а.** *постати бео, светао, појавити се у белини, забелети се.* — Свану. Небо убелило кô самртни покров. *Вес.* Камен је с временом убелео загаситом белином пергамента и сијао је у мраку као осветљен изнутра. *Андр. И.* **б.** *добити белу, бледу боју у лицу, убледети, побледети.* — Вратио се отуд још тиши и финији, некако као умивен и убелео. *Андр. И.*

убе́лити, у̀бе̄ли́м (трп. прид. у̀бе̄љен), ијек. убијѐлити (некњиж. убе́лети, ијек. убијѐљети), сврш. **1.** *учинити белим, избелити; прекрити белином.* — Са перила одјекују ударци пратља̄ча, бијели се на обали простро убијељено платно. *Коч.* Снег само падаше. Већ је убелео земљу. *Вес.* Снијег ових шума леди дах ... убијели пут. *Андр. И.* **2.** *учинити светлим, видним, осветлити.* — Мјесечина ... је убијељела и друге врхове наоколо. *Лал.*

у̀бе̄тежити се, -и́м се сврш. мод. покр. *постати бетежан, болестан, разболети се.* — Ми се на то [страх] научили, па све једно ... И кад нема какве потере, ја заседе, ја се лепо убетежим. *Вес.*

у̀бетно прил. покр. *језиво, грозно, страшно, ужасно.* — Грдно се препаде и убетно му би кад видје старога како издужен виси на грани. *Ћоп.*

у̀бе̄ћи, у̀бегнём, ијек. у̀бјећи, сврш. = убегнути.

убѐутити се, -и́м се и **убеу́тити се,** убѐу̀ти́м се (трп. прид. убѐуђен и убѐу̀ђен) сврш. *в. убевутити се. Р-К Реч.*

убѐуђено̄ст и **убѐу̀ђено̄ст,** -ости ж *стање онога који је убеуђен. Р-К Реч.*

убе́чити, у̀бе̄чи́м сврш. *широко отворити (очи), избуљити, исколачити, разрогачити.* — Горде убечи црне очи у пријатељицу. *Љуб.*

~ **се** *упрети поглед, загледати се широко отворених, разрогачених очију.* — Заблијешту се јуначке очи као кад се убече у сунчани заход. *Љуб.*

уби̯ваковати се, -кујём се сврш. *смјестити се у бивак, улогорити се.* — Четрнаестом пуку нареди да се ту убивакује. *Лаз. М.*

уби́вати (**се**), у̀бива̄м (се) несврш. *в. убијати (се).*

уби̯венō̄ст, -ости ж *в. убијеност. Р-К Реч.*

уби́јање с *гл. им. од убијати (се).*

уби́јати, у̀бија̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према убити.* **2.** *набијати.* — Убијати гумно с коњима. *Вук Рј.* Предани весељу и поклицима, убијају ногама земљу. *Сиј.*

Изр. ~ **време** (дане, ноћи) *проводити време (дане, ноћи) не радећи или бавећи се каквим безначајним пословима.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према убити се.* **2.** *ударати се, разбијати се (о нешто).* — Фема хоће да се развесели у вечерима, док се вјетар убија о кућне стијене. *Мих.*

уби̯ја̄ч, -а́ча м *убица.* — Над гробом људског убијача правда бјесни. *Шим. А.*

уби̯ѐдити[1] (**се**), у̀биједи́м (се), ек. убе́дити (се).

уби̯ѐдити[2], у̀биједи́м (ијек.) сврш. *ражалостити.* — Помисао на Павла још ју јаче убиједи. *Леск. Ј.* Опростите мени ... што сам вас убиједио. *И.*

ȕбијеђ-, ек. ȕбēђ-.

ȕбијеђено прил. (ијек.) *жалосно, утучено.* — Сједаше убијеђено у наслоњачу, наслонивши главу о руку. *Леск. Ј.*

убијѐлити, ȕбијелӣм, ек. убѐлити.

убијѐљети, -елӣм, ек. убѐлети.

ȕбијен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од убити (се).* **2. а.** *повређен, рањав.* — Убијеним, поднадулим ногама почеше да скачу. *Црњ.* Грљајући убијени кук ... сједа на клупу. *Ћоп.* **б.** *изубијан:* ~ воће. **3.** *набијен, утабан.* — Коњи ... полетеше по равном и убијеном путу. *Ранк.* **4.** *погружен; утучен, сломљен, сатрвен (болом, јадом, невољом).* — После сваког његовог ... одласка у Турску, мати би ... ишла сломљена и убијена. *Станк.* Осјећао се душевно уништеним и убијеним. *Јонке.*

убијѐнӣк, -и́ка м *онај који је убијен, жртва убиства.* — Пловљаху у крви на гомиле мрци ... ах, убијеници твоји. *Прер.*

убијѐно прил. *утучено, скрушено.* — Свекрва убијено и решено одговори. *Станк.*

ȕбијенӧст, -ости ж *стање онога који је убијен, утучен, сломљен, потиштеност.* — Његова убијеност због њих све се јаче осећа. *Поп. П.*

убијѐње с *в. убијање.* — Није за учење већ за убијење. *Вук Рј.*

ȕбијство *в. убиство.*

ȕбијца *в. убица.*

убикáција ж лат. **1.** *својство нечега да буде на одређеноме месту. Кл. Рј.* **2.** *стан, настамба. И.*

ȕбквист(а) м **1.** биол. *биљка или животиња која има то својство да се може прилагодити најразличитијим еколошким условима. ЕЛЗ.* **2.** *онај који верује да је тело Христово присутно у сваком причешћу. Вуј. Лекс.*

убиквѝтēт, -е́та м лат. *способност кога, чега да се налази, да је присутан на свакоме месту.* — Не могу да будем у исто вријеме на свим мјестима ... као енглески краљ што располаже убиквитетом Правде. *Уј.*

ȕбилац, -йлца и **ȕби́лац,** -лца м **1.** *убица, убојица.* — Уби Турчин Турчина, па се убилац затвори у кућу своју. *Миљ.* **2.** *онај који нешто уништава.* — Јадна душа ова ... омамити хтједе мира јој убилца пјесмом. *Наз.*

ȕбилачкӣ и **ȕби́лачкӣ,** -ā, -ō *који убија, који доноси смрт.* — У животу има и других ствари, човечнијих ... од овог ... страха и убилачке пуцњаве. *Андр. И.* Из оне ... велике количине убилачких средстава ... [био је] пут до болећиве нервозе. *Крл.*

ȕбилачки и **ȕби́лачки** прил. *на убилачки начин, доносећи смрт, уништавајући, смртоносно.* — Обнажен челик убилачки сева. *Ил.*

ȕби́лчев, -а, -о *који припада убилцу.* — Убилчев син закрешти. *Наз.*

убиљеж-, ек. убележ-.

ȕбир м *убирање, скупљање, наплаћивање.* — Мирише на наредничке звијездице ... На убир порезе. *Јел.*

ȕби́рање с *гл. им. од ȕби́рати (се).*

ȕбирање с *гл. им. од ȕбирати.*

ȕби́рати, ȕбӣрām несврш. **1.** *правити наборе (на чему), набирати (што). Р-К Реч.* **2.** *в. ȕбирати.*

~ **се** *добијати наборе, набирати се.*

ȕбирати, -рēм несврш. **1.** *кȕпити, скупљати (нпр. плодове); брати.* — Сагибаше се [дете] те убираше цветиће. *Лаз. Л.* Убире још цвијећа и даје Фати. *Огр.* **2.** *наплаћивати, утеривати; узимати за себе, присвајати.* — Они су ... убирали разне дажбине од сељака. *Чол.* Убирали су говедари свих околних села пастирину. *Гор.* Радник ... је стварао, али газда је ... убирао добит. *Поп. Ј.*

Изр. ~ аплаузе *добивати признање, одобравање, имати успеха:* ~ ловорике *стицати славу, прослављати се.*

ȕбирāч, -а́ча м *онај који убире, скупља, наплаћује.* — Женио се ... Лукрецијом од Шампоа, кћери убирача пореза. *Богдан.* Контрибуцију убирали су ... изабрани убирачи. *Шиш.*

ȕбирљив, -а, -о *који се може убрати, наплатити (о порезу или другој каквој дажбини или потраживању). Р-К Реч.*

ȕбирљивӧст, -ости ж *могућност убирања, утеривања наплате каквог прихода. Р-К Реч.*

ȕби́ствен и **ȕбȉствен,** -а, -о **1.** *који убија, доноси смрт, уништавајући, смртоносан.* — Немци су ... одједном ... распалили убиственом пальбом. *Ћос. Д.* фиг. Колико је ... убиствених ножева било у тим очима уперених у њу. *Сим.* **2.** *који упропашћује, који наноси штету, поразан.* — То су за наше џепове убиствени трошкови. *Пол. 1958.* **3.** *који замара, изнурава, мучи, мучан, тежак; грозан.* — Наш је рад ... напоран и убиствен. *Уј.* Врућина [је] незапамћена, убиствена. *Андр. И.*

ȕби́ствено и **ȕбȉствено** прил. *на убиствен начин; поразно, ужасно.* — Убиствено заморна била је малочашња трка. *Дав.* Одговори Драгош убиствено монотоним гласом. *Аз.*

ȕби́ственӧст и **ȕбȉственӧст,** -ости ж *стање онога што је убиствено.* — Обрве ...

су појачавале убиственост погледа његових сивих очију. *Пол. 1958.*

уби́ство с (ген. мн. у̏би̏ста̄ва̄) **1.** *насилно одузимање живота, умориство, усмрћивање, убојство:* ~ из освете, мучко ~, хотимично ~, ~ с предумишљајем, нехотично ~, ~ из нехата, покушај убиства. — Био [је] на робији због некаквог убиства. *Дом.* Биле [су] на дневном реду унутрашње борбе, потајна убиства владара. *Пов. 2.* **2.** *пропаст, уништење.* — То је право морално убиство. *Панч.*

у̏би̏т, -а, -о **1.** *трп. прид. од убити (се).* **2.** *набијен.* — Пред нама цеста широка, од убита камена. *Бен.* **3.** *убог, јадан, злехуд, пуки.* — Била [је] убита сиротица. *Вес.* Само што није заплакао над толиком убитом сиротињом. *Вин.*

у̏битачан, -чна, -чно **1.** *који убија, наноси смрт, погубан, смртоносан.* — То оружје некад је пламтело убитачним огњем у јеку најтежих битака. *Пол. 1958.* Потом је слиједио благослов сјајне убитачне оштрице [ножа]. *Цар Е.* **2.** *који уништава, упропашћује, штетан, опасан, разоран, погибељан.* — Убитачна хладноћа и губитак крви — чинили су своје. *Лал.* Зној и прашина. Жега убитачна. *Донч.*

у̏битачно прил. *на убитачан начин, поразно.* — Све је то дјеловало на ме чудно и убитачно. *Радул.*

у̏битачно̀ст, -ости ж *особина, стање онога што је убитачно.* — Радничко законодавство мора водити рачуна о штетности и убитачности ноћнога рада. *Лапч.*

у̏бити, у̏бијём (трп. прид. уби̏јен, -ѐна, -ѐно и у̏би̏т) сврш. **1.** *насилно одузети некоме живот, лишити кога живота, усмртити, уморити; заклати, устрелити, уловити (животињу).* — Убити из пушке. *Вук Рј.* Да не стругнух, уби ме ко̀ зеца! *Огр.* Избави ме ... ил' ме ... убиј. *Вел.* Треба убити брава и набавити аков ракије. *Лаз. Л.* **2.** *штетним деловањем уништити, упропастити, утући (о мразу, граду и сл.).* — Озима [жита] ... убили рани мразеви. *Глиш.* Дечак је страховао да гра̏д не убије виноград. *Ћос. Д.* Уби [нас] клета филоксера. *Матош.* **3.** *довести до пропасти; уништити, разорити.* — Кућу уби инокоштина и прљавштина. *Ћон.* Убили га порези и дугови. *Сим.* Снагу своју сам проћердао због тебе, каријеру убио због тебе. *Петр. В.* **4.** *измучити, изморити, изнурити, преморити; сатрти (снагу, здравље).* — Људи [су] били измучени ... убила [их] ова тешка непроспавана ноћ у стисци. *Ман.* Баш сам ожеднио. Уби ме ова врућина. *Мар.* **5.** *бацити у очајање, довести у тешко (душевно) стање; ојадити, ућвелити; погодити, поразити.* — Насред срца пао ми неки терет и чама, па да ме уби̏је. *Ад.* Убит ће ме мисли! *Огр.* Она ћути ... можда је уби осама. *Радул.* Нисам те никад ни љубила. — Те речи су га просто убиле. *Срем.* **6. а.** *одузети коме што, учинити да неко нешто изгуби, лишити некога чега.* — Неверно [је] представљао ... бој на Бељини ... да војсци српској ... убије ... кредит код народа. *Скерл.* **б.** *учинити да нешто престане, прекратити, утолити.* — Да убије жеђ ... наручила [је] врч пиве. *Куш.* **в.** *сузбити, отклонити.* — По љекарници испросипали смрдљивих љекарија, да убију мирис духана. *Креш.* **г.** *не допустити чему да се испољи, развије, опстане, потиснути, угушити.* — Убила веселье, задушила младост, спасила ти ... понос. *Војн.* Последње недаће убише му ... вољу и одушевљење за радом. *Ранк.* Ружно [ти] стоји тако неочешљаној. Убићеш ми вољу на тако лепу хаљину. *Рад. Д.* Ви сте у њој убили идеју доброте. *Крл.* **7.** *ударити, ошинути; изударати, избити.* — Уби ме Марко ... скиде левчу с мојих ... кола, па уби! *Вес.* Јак вјетар ... уби га у прса као пијесак. *Сиј.* **8. а.** *проћердати, расути, улудо потрошити, провести (време и сл.).* — Говорио [сам ти], да не могу никад бити инжењер ... до сада убио [сам] пет година на ту струку. *Скерл.* **б.** *скратити време, отклонити досаду.* — Како ће убити сутрашњи бадњи дан до вечере. *Том.* Оду мало до Кике дуванџике, да убију време. *Срем.* **9.** *набити, утабати.* — О главо мобе љетне! Је ли гумно већ окресано, убијено, равно? *Наз.* **10. а.** *забити, ударањем утерати, забости.* — фиг. Може ли се итко похвалити, да је убио клин у коло од среће? *Вел.* **б.** *погодити.* — Није шала убити нишан, бити први нишанџија у касаби. *Мул.* **11.** *разбити, припремити јаја за јело; умутити.* — Могла му је ... ужину спремити. Двоје, троје јаја на таву убити, изнијети здјелицу варенике. *Коч.* **12.** *повредити, одерати, озледити, нажуљити.* — Није да нисам хтео, већ ме убила чизма. *Јак.* Волови ми ... у орању убили вратове. *Рад. Д.* **13.** карт. *пресећи, однети јачом картом. Вук Рј.*

Изр. бог, гром те (га, вас) убио *у клетви: нека дâ бог да нестанеш, да пропаднеш (пропадне, пропаднете);* ја̏ди (те, га, вас) убили (не убили) *у клетви и узречици: нека те (га, вас) несрећа, невоља снађе (не снађе);* једним ударцем ~ две муве *једним потезом, подухватом постићи двоструки успех, у исти мах обавити два посла;* кап (га, је) убила *добио (добила) је мождани, срчани удар.* — Петрићевића убила ... кап. *Шен.;* на месту ~ (кога) *одмах одузети живот (коме), приликом првога пуцања или ударца;* ри̏ја те (га, вас) убила *нек те (га, вас) снађе, прати зло, беда, срамота;* убиј боже *страшно, ри̏јаво, да не*

може горе бити; убио те (га, вас) бог; да (те) бог убије у клетви: *да нестанеш, умреш*; ~ бога у коме *претући, премлатити (кога)*; ~ жицу (код кога) шатр. *успети преваром добити од кога нешто*; ~ (кога) у појам *поразити, запрепастити, пренеразити (кога)*; ~ коме што у главу *учинити да неко нешто научи, сазна, запамти, поверује*.

~ **се** **1.** *одузети себи живот.* — Њему дође тешко и хтеде убити се. *Вес.* **2.** *јако се ударити, угрувати се, повредити се, озледити се.* — Убих се у ногу. *Нен. Љ.* Немој ... заспати, пашћеш, па ћеш се убити. *Ћоп.* **3.** уз. повр. *потући се, побити се (с киме).* — Убише се огњем из пушака. *Вук Рј.* Јуначки се убили, пак се јуначки миримо! *Љуб.* **4.** фиг. *много се трудити око чега, озбиљно се предати чему.* — Он се уби учећи. *Срем.* [Младен] је ... дошао ради ње и уби се водећи коло. *Станк.*

у̏би̏тно прил. *убиствено, ужасно.* — Кад приђе, грдно се препаде и убитно му би кад видје старога [оца] како издужен виси на грани. *Ћоп.*

уби́ће с покр. *в. убиство. Вук Рј.*

уби́ца и **у̏бица** м (вок. у̏би̏цо и у̏бицо) *онај који је извршио убиство, злочин, који је убио или убија, убојица.* — Кога му прокажу као убицу ... он га баци у Жуту Табију. *Андр. И.* Видјели смо дјело проклетих убица. *Ч-М.* фиг. Такви су људи можда најопасније убице слободе. *Вучо.*

убицира̀ти, -и̏цӣра̄м сврш. и несврш. *бити, живети, становати негде стално. Кл. Рј.*

уби́чин и **у̏бичин,** -а, -о *који припада убици*: ~ нож.

у̏бјег м (ијек.) *бегунац.* — Тај убјег и државу јој залаже! *Марк. Ф.*

у̏бјеглица м и ж (ијек.) *бегунац.* — Те несретне убјеглице огорчавале [би ми] сваку жљицу јухе. *Шен.*

у̏бјегнути, -нӗм, ек. у̏бегнути.

убјед-, ек. убед-.

убјеђ-, ек. убеђ-.

убјеж-, ек. убеж-.

у̏бјел м (ијек.) чеш. *ситнозрни бели гипс, алабастер.* — Ноге му се бијеле као убјел. *Вел.* У једном куту стоји ... кип од убјела. *В 1885.*

у̏бјећи, у̏бјегнӗм, ек. у̏бећи.

убла̀жа̄ва̄ње с *гл. им. од ублажавати.*

убла̀жа̄ва̀ти, -а̀жа̄ва̄м = ублаживати *несврш. и уч. према ублажити.*

убла̀жи̏ва̄ње с *гл. им. од ублаживати.*

убла̀жи̏ва̀ти, -а̀жујӗм несврш. = ублажавати.

убла̀жилац, -иоца м *онај који ублажава, ослабљује нешто.* — Зар мога ... сокола, ублажиоца твога покора? *Кост. Л.*

убла̀жити, у̏бла̀жӣм сврш. **1.** *учинити благим, блажим нешто оштро, силно, сурово, ослабити оштрину, снагу чега.* — Влада је дала мир цензури да ублажи своју строгост. *Јов. С.* Кнез Андреј ... је ... хтио ублажити Пјерове ријечи. *Крањч. Стј.* Нема шта да ... ублажи жегу и цичу. *Тод.* **2.** *учинити попустљивим, благим, смекшати, умилостивити.* — [Ја] бих Атену ублажио прву. *М-И.* Учитељу ... пође за руком ублажити и умекшати ... охоле госпојице. *Ивак.* **3.** *учинити подношљивијим, умирити, стишати; утолити, смирити.* — Ублажи душу разговарајући с њиме. *Бал.* Као да нам је само то требало да ... ублажимо своју раздраженост. *Ранк.* **4.** *смањити (нпр. казну, кривицу).* — [Казна] је ... утолико ублажена што жена није метана у џак, већ је ... отворено бацана у воду. *Ђорђ.* **5.** непрел. *постати блажи, ослабити.* — Пада [град] једнако. На махове ублажи, па после још жешће оспе. *Вес.*

~ **се** *постати благ, мек, смекшати се, стишати се.* — Мрко лице ... ублажило се на те ријечи. *Том.* Точкови су били обавијени ватом да не шкрипе. Све се ублажило. *Лал.*

убла̀жујӯћи прил. *на начин који ублажује.* — Пријелаз од оног упртог погледа у врата у тој оловчици, дјеловао је на њега ублажујући. *Шег.*

убла̀та̏вити, -а̀та̄вӣм и **у̏блатити,** -ӣм сврш. *упрљати блатом.* — Мокра му земља ... ублати цијело лице. *Шов.* фиг. *нанети срамоту.* — Ублатио је људе и себе и још му је дао пуковник пред свима под нос. *Крл.*

~ **се** *упрљати се блатом; покрити се блатом.* — Не можеш на земљу [стати], јер и оно мало што је гдјегдје има ублатавила се. *В 1885.* Ублати [се] ... до колена. *Јевт.* Косина код јаруге била је покривена ублаћеним снегом. *Пол. 1974.*

убле́дети, -дӣм, ијек. ублијѐдјети, сврш. *постати блед, изгубити боју, побледети, пребледети; избледети.* — Омршавела је и убледела. *Андр. И.* Војници се смеју ... ништанцији што је убледео када је видео леш! *Јак.* Дан је вани некако ублиједио. *Цар Е.*

убле́дити, у̏блѐдӣм, ијек. ублијѐдити, сврш. *учинити бледим.* — Студен јој ублиједи румене малињаке на образима. *Божић.*

убле̏ђи́вати, -ѐђујӗм *несврш. и уч. према убледити.*

ȕблẽштенӧст, -ости, ијек. ȕблијештенӧст, ж *стање онога што је ублештено.* — Полузатворене јој очи трепћу ... Знаде их и окаменити ... све док је осјећај сљепоће од ублијештености благо не тргне. *Божић.*

ублéштити, ȕблẽштӣм, ијек. ублијèштити, сврш. *засенити, заслепити.* — Није је могао пронаћи, јер му је небо ублијештило вид. *Божић.* Јарка ... свјетлост ... ублијештити га. *И.*

ȕближе прил. *нешто ближе.* — С обје стране су заливи од мора до Котора, гдје мало раздаље, гдје ближе велике прекрасне куће. *Вук.*

ȕблйзу прил. **1.** *на малој раздаљини, близу другога.* — Куће су по селима доста ублизу. *Вук.* Планине ... су стрме и толико ублизу да изгледају као затворен масив. *Андр. И.* **2.** *приближно.* — То није ни ублизу уносно. *Креш.*

ублијèдити, ȕблиједи̏м, ек. ублéдити.

ȕблијèдjети, -дӣм, ек. ублéдети.

ȕблијештенӧст, -ости, ек. ȕблẽштенӧст.

ублијèштити, ȕблијештӣм, ек. ублéштити.

убљувáвање с *гл. им. од убљувавати (се).*

убљувáвати (се), -ȕвāвām (се) *несврш. и уч. према убљувати (се).*

убљȕвати (се), ȕбљујēм (се) сврш. *запрљати (се) при бљувању. Вук Рј.*

ȕбог и **ȕбог,** -а, -о **1.** *веома сиромашан, јадан; достојан жаљења; оскудан.* — Шљапка по ... снегу бос, убоги пешак. *Јак.* Ово је земља оскудна и убога. *Андр. И.* Ја сам убог у чем сте ви ... богати. *Новак.* **2.** (у именичкој служби, одр.) м и ж *сиромах, просјак; сиротица, просјакиња.* — Замерила се свима ... грешила према убогом и нејаком. *Андр. И.* Домаћин у свом дому ... дочекива ... ниште и убоге. *Вук.*

Изр. убоги дом *сиротињски дом, дом за сиромахе;* убоги ђаво *веома сиромашан човек;* сваки убоги дан *сваки дан без изузетка.*

ȕбогāљ м *убогаљен човек, богаљ.* — То је опори прст неког бога који ... не воли убогаље. *Кик.*

убогáљити, -ȍгāљӣм и **ȕбȍгаљити,** -ӣм сврш. *учинити богаљем, осакатити; страшно наружити.* — Најслабијег чобана [је] ... природа убогаљила. *Гор.* Хоће ли га рана убогаљити? *Вуј.* Кад падне мрак, ако те спазе саму на улици ... подрезаће и офарбаће ти косу, убогаљиће те, несрећнице! *Вучо.*

~ **се** *постати богаљ, осакатити се.* — Убогаље се [пијанице], изгубе ... око, ухо. *Батут.*

ȕбогāр и **ȕбогāр** м *сиромашан човек, сиромах; просјак.* — Видјела [је] гомилу кљастих убогара. *Цар Е.*

ȕбогāрка и **ȕбогāрка** ж **1.** *сиромашна жена, сиротица, просјакиња.* — Стара убогарка редовно [је] пила по ракијашницама. *Крл.* **2.** (у атрибутској служби) *убогарски.* — Изнесе [ме] из собе на таван у нашу собу убогарку. *Ков. А.* Часом мач и пламен, а часом чедна рука убогарка. *Бег.*

ȕбогāрскӣ и **ȕбогāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на убогаре, сиротињски, сиромашки.* — Имао је ... убогарску одећу. *Б 1958.* Знајући за мајчино убогарско спремиште, нађе у колибици мало сухог сирца. *Брл.*

убогáрство с *стање онога ко је убогар, сиромаштво.* — Паво не може се вјенчат с оном коју воли, све рад пустог убогарства. *Хар.*

ȕбогац, ȕбокца м *сиромашан човек, сиромах.* — Микроорганизми ... се задовољавају остацима ... повлашћеног убокца. *Ђаја.* Шта ће њој љепоти над љепотом кљасти убогац? *Коз. Ј.*

ȕбого и **ȕбого** прил. *сиромашно, јадно, бедно.* — Видио сам ... како убого и јадно изгледа [ћелија]. *Чол.*

убогȍветно прил. *свакодневно, вазда, непрестано, увек.* — Пред њом [кућом] убоговетно виси чутура с препеченицом! *Лаз. Л.*

ȕбогȍст и **ȕбогȍст,** -ости ж *стање онога који је убог и онога што је убого, сиромаштво.* — Ту је изражена ... туга због убогости земље у завичају. *КН 1948.* фиг. У њој [Вуловићевој рецензији] се ... показује сиромаштина песничког духа Банова, убогост и сухоћа његових стихова. *Прод.*

ȕбод м **1.** *наношење повреде, рањавање оштрим, шиљатим предметом, жаоком и сл.; погодак чим шиљатим.* — Смрт [је] дошла од убода ножем. *Лаз. Л.* Биљем видам убод оштре драче. *Шант.* Обади ... својим убодима носороге умеју довести до беснила. *НИН 1970.* Код ношења мотке равно према напријед теже [се] трчи, али је зато сигурнији убод. *Атл.* **2.** *повреда, рана, ожиљак, настали бодењем; пробади; оштар, јак душевни бол (обично нанесен увредом).* — Имао је на тијелу неколико убода бајонетом. *Чол.* Кад год бих те гледао, исти убод у прсима. *Петр. В.* **3.** *бод при шивењу, пробијање иглом, шиљком и сл., рупица начињена бодом.* — Има још да доврши један вез, још само неколико убода. *Јевт.* Опасивао је широк каиш са два убода. *Ранк.* **4.** фиг. *оштра заједљива реч, жаока, увреда.* — Владимир осети убод увреде. *Моск.* Некакве убоде ћути: као да га нешто у души кори. *Цар Е.*

ȕбодац, ȕбоца м *в. убод.* — Из сваке ране, убоца дубока, бистрина тече мирисна сока. *Кост. Л.; Р-К Реч.*

ȕбодѐнӣк, -и́ка м *онај који је убоден, рањен убодом (нпр. ножа).* — По крвци јече рањеници . . . и убоденици. *НП Вук.* Људи јаучу као убоденици. *Неим.* Он се превија као убоденик. *Радул.*

ȕбодина ж *убодено место, рана од убода.* — Рамао [је] на штаци док се убодина не огноји и трн сâм . . . изиђе. *Глиш.*

ȕбодица м и ж **1.** *онај који или она која боде, вређа, заједа, заподева кавгу.* — Човјек . . . залопати убодицу . . . оштрим каменом. *Божић.* **2.** *заједљива реч, увреда.* — Искакују поскочице, укољице, убодице . . . кô из ватре варнице. *Кош.*

ȕбо̀дљив, -а, -о *који убада, који може да убоде.* — Његове убодљиве очи нису [јој] дале мира. *Бен.*

ȕбо̀дљиво прил. *на убодљив начин, заједљиво.* — Дјевојка се убодљиво насмије. *Кал.*

ȕбодн̄ӣ, -ā, -ō *који потиче од убода:* ~ рана.

ȕбожā̄д и **ȕбожа̄д** с зб. *убоги људи, сиротиња.* — Ви дакле мислите . . . да је . . . ваш . . . кућегазда доброчинац убожади? *Шен.*

ȕбожак, -ошка, -ошкȏ **1.** *в. убог. Вук Рј.* **2.** (у именичкој служби) м *сиромах.* — Таквог убошка нема који није успео да . . . негде прикрије најбоље своје вино. *Богдан.*

ȕбожан, -жна, -жно *убог, бедан, веома сиромашан.* — Нема . . . убожнијега . . . човиђка од нашега. *Павл.* Лука најубожнији и најскромнији није се истицао. *Ботић*; *Вук Рј.*

ȕбожа̄р и **ȕбожа̄р** м *сиромашан човек, сиромах; просјак.* — Гледају ме [укућани] као каквог крајњег убожара. *Лаз. Л.*

ȕбожа̄рка и **ȕбожа̄рка** ж *сиротица.* — Роде убожарке . . . врх крова . . . стоје и стражаре. *Кош.*

ȕбожа̄рскӣ и **ȕбожа̄рскӣ,** -ā, -ō *који се односи на убожаре, сиротињски:* ~ дом.

ȕбожӣ̄ште с *убожница (1), убошки, сиротињски дом; старачки дом.* — Својим средствима уздржава [је] убожиште. *Крањч. Стј.*

ȕбожја̄к и **ȕбожја̄к** м *убог човек, просјак.* — Да не мислиш да је и она [дјевојчица] кћи каквог убожјака? *Ком.* Дигнувши жмирквице на убожјака, трговац осјети пуно самопоуздање. *Божић.*

ȕбожӣ̄ӣк м **1.** *убог човек, просјак.* — Заустављао се . . . да . . . спусти убожницима свој новчани дар. *КН 1956.* **2.** *становник, житељ убожишта, сиротињског дома. Бен. Рј.*

ȕбожница ж **1.** *дом за убоге, старе, убошки, сиротињски дом; старачки дом.* — О земљо . . . постала си убожницом и лудницом! *Гор.* Отићи ћу под старе дане у убожницу. *Сим.* **2.** *убога жена, сиротица. Бак. Реч.*

ȕбожнӣ̄чкӣ и **ȕбожничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на убожнике и убожнице:* ~ дом.

ȕбо̄ј, -оја и **у́бој** м **1.** *повреда нанета ударцем (обично у тучи), ударац; ударање, убијање; набој, нагњечење.* — Лежи од убоја. *Вук Рј.* Ноге је боле од посртања и убоја. *Јевт.* Крчмар паде од убоја . . . мишљасмо умре. *Шапч.* Витке ноге [коња] . . . оквргавише од убоја. *Гор.* **2.** *убијено, нагњечено место на телу; траг од ударца.* — Убоји и маснице су нарасли у бескрај. *Андр. И.* Старали су се . . . да му лијече убоје и ране. *Лал.*

убоја́вати се, -о̀ја̄ва̄м се *несврш. и уч. према убојати се.*

ȕбо̄јан, -јна, -јно *в. убојни.*

ȕбо̀јати се, -ја̄м се сврш. *препасти се, уплашити се; у страху предвидети, наслутити (нешто рђаво).* — Бојао сам се, али се нијесам убојао. *Вук Рј.* За стид би се њему нашло убојат се од ње штогод. *Њег.* Милоје рече да се прибојава, и убоја се! *Вукић.*

Изр. не ~ *не моћи спречити оно од чега се страхује, не моћи отклонити узрок страховању.* — Бојах се [просилаца], али се не убојах. Једног дана дођоше просци, и испросише ме. *Вес.*

ȕбојит, -а, -о **1.** *који убија, који може убити, којим се убија.* — А у руке Мандушића Вука биће свака пушка убојита! *Њег.* Зазвечаше убојита копља. *Шант.* фиг. Била је . . . нека убојита тишина. *Новак.* **2.** *оштар, суров, жесток, свиреп; гневан.* — Његов [је] поглед убојит. *Андр. И.* Убојите очи стале [му] сјати благом ватром. *Шимун.* **3.** покр. *плах, буjан, нагао (о киши).* — Ударише [су] плахе и убојите ловћенске кише. *Вуј.*

ȕбојито прил. *на убојит начин, оштро, суровo, свирепо.* — Он ме погледа наједном убојито . . . као да ме прокле. *Кос.* Четврту пролетерску убојито су тукли нацистички авиони. *ВУС 1973.*

ȕбојитӧст, -ости ж *особина онога што је убојито.* — То . . . оружје . . . убојитости никакве није имало. *Лапч.*

ȕбојица м и ж (вок. ȕбојицо и ȕбојице) **1.** *убица.* — Тајни убојица [је] уморио министра. *Бен.* Набаса на једног . . . убојицу и кољача. *Топ.* **2.** *особа која се радо бије и свађа, кавгаџија.* — Имала је обичај . . . и да се потуче; јер је била позната као убојица. *Срем.* Тужит ћу те равнатељу, убојицо!

Новак. **3.** *борац, храбар човек. Бак. Реч.* **4.** *угојена свиња за клање, за посек. Р-К Реч.*

ȕбојичин, -а, -о *који припада убојици.*

ȕбојичкӣ, -ā, -ō *који се односи на убојице.* — Био [је то] тип украјинске лепоте, бујне ... и убојичке. *Кнеж. Л.*

ȕбојички прил. *као убојица, на убојички начин.* — [Колона устаника] корача под пушкама, убојички. *Пол. 1955.*

ȕбојӣштво с *склоност ка тучи, свађи, убијању; убојички карактер.* — У овим жилама кључа неко наследно убојиштво. *Вас.*

ȕбо̏јнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на бој, који служи за бој, бојни; ратни.* — Тешка убојна кола грохоћу. *Цар Е.* С улице се већ орила убојна песма. *Ад.* **2.** *који убија, може да убије, убојит.* — На балчаку сабље убојне и не виде се зрна алемска од њине крви. *Јакш. Ђ.* Мој убојни бритки мач! *Хар.* **3.** *способан, оран за бој, борбен.* — Војници стоје ... све неки убојни копљаници. *Сиј.*

ȕбо̏јнӣк м **1.** *ратник, добар борац, јунак.* — Ласно бисмо покупили војску, убојника четр'ест хиљада. *НП Херм.* Да л' ту беше вила са планина, да другове убојнике жали. *Митр.* **2.** *убојица, душманин (у рату).* — Да ли ће поље прекрит стада бијела ил' мрки вуци — дивљи убојници? *Вит.* **3.** *убојица (2). Р-К Реч.*

ȕбо̏јница ж **1.** (често у атрибутској служби) *оно што служи боју, борби или убијању (нпр. пушка, сабља, песма и сл.).* — Камо теби пушка убојница? *Вук Рј.* Умукнуо гром топова, занемеле убојнице. *Змај.* Трећа [леса] песму убојницу пева. *Фил.* **2.** *в. убојица (4).* — Зарасли су у сланину као убојнице. *Кнеж. Л.*

ȕбо̏јничкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на убојнике; душмански.* — Пао је од убојничког ножа. *Пов. 1.* **2.** *који се односи на убијање, убојство, убилачки, убојни.* — Довршили [сте] убојничко дјело. *Новак.*

убо́јствен, -а, -о *који убија, доноси смрт, убиствен. Прав.*

убо́јство с *убиство.* — Тај је Антун ... више пута осуђиван ... за увреде, за убојства. *Мат.* Озирисово убојство догодило се ... у листопаду. *Пов. 1.*

убокòрити се, -òкорӣм се сврш. *развити се у бокоре (о биљци).* — Настало је вр'јеме, да се јечам и раж убокоре. *Наз.* фиг. Људима је обично најтеже — растанак од онога ... што у њему пусти дубоки корен и убокори се. *Поп. Ј.*

убòкчија ж *сиромаштво, сиротиња, убоштво.* — Научило кукавно марвинче на ону нашу босанску убокчију па је збунила ова згода и љепота. *Ћоп.*

убòкчијскӣ, -ā, -ō *сиромашки, сиротињски.* — Неће имати бојазну убокчијску душу. *Ћоп.*

уболе́вати (се), -òлēвām (се), ијек. уболијѐвати (се) *несврш. и уч. према уболети (се).*

уболѐстити се, -òлестӣм се сврш. *пасти у болест, оболети, разболети се.* — Ето га, уболестио се. Осећа, каже, велики умор ... и кашље. *Макс.*

убòлети, -лӣм, ијек. убòљети, сврш. **а.** *нанети, задати бол.* — Уболи ме њезин плач ... јер ју познавах. *Љуб.* **б.** *ганути, дирнути.* — Почне уздисати и плакати да би убољело и крвника камо ли калуђере. *Љуб.*

~ **се** *разболети се.* — Тако се ... мораде убољети од тргавице. *Креш.*

уболи́јевати (се), -òлијевām (се), ек. уболе́вати (се).

у̏болица ж *телесна мана.* — Имао је незгодну тјелесну уболицу. *Креш.*

убòљети (се), -òлӣм (се), ек. убòлети (се).

у̏бор м **1.** *набор, превој.* — Лагано ... намешташе уборе на кошуљи. *Вес.* Предњи мозак је једним убором подељен у две мождане хемисфере. *Станк. С.* **2.** *опрема.* — Четири изведоше ата, под седлима и под уборима. *НП Вук.*

у̏борак, -о̄рка м **1.** *в. убор (1).* **2.** покр. *дрвена посуда која служи као мера за жито, мерица.* — Видјела [је] пред собом красне главице купусове, велике као уборци. *Берт.; Вук Рј.*

убо́рати, ȕбо̄рām сврш. *начинити уборе, наборе, наборати.* — Убора жуто лице, па оно дође као смежурана јабука. *Куш.*

~ **се** *добити уборе, наборати се.* — Јахаће панталоне ... фино се уборале. *Сек.*

убòсти и **у̏бости,** убòдēм сврш. **1.** *оштрим, шиљатим предметом, жаоком и сл. нанети повреду, ранити.* — Спроводници су мислили да је [слона] неки обад убо. *Андр. И.* Сутрадан му ... поручим да ћу га ... убости ... бургијом, камо га још ниједно перо не убоде. *Матош.* **2.** *забости, забити, зарити (што шиљато).* — Он ... почиње да прича ... и убоде чиоду [на карти]. *Вас.* Прилети и крмача, убоде ... рило те се налоче. *Ков. А.* фиг. *упрети.* — Убоде своје дрске очице у момчетину. *Божић.* **3.** фиг. *непријатно дирнути, погодити, увредити; задати оштар бол.* — Матана чудно убоде ријеч. *Лоп.* У музици погрешна нота просто убоде у само срце. *Сек.*

~ **се** *повр. према убости (1).* — фиг. Надин муж, — ипак се мало убо на то како

је она прилијепила очи на Теова златна уста. *Кал.*

ȕбошкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на убоге, на сиромахе, сиромашки, сиротињски.* — Сиромаси ... су пресељени из убошке куће. *Шен.* **2.** *убог, бедан.* — Бацио [је] у крај оне убошке хаљинице. *Огр.*

ȕбоштво и **ȕбоштво** с, **ȕбоштина** и **ȕбоштина** ж *сиромаштво, беда.* — Прши снијег ... као да хоће да сакрије њезине дроње и убоштво. *Кос.* фиг. Не морају се ипак проклињати они који су раскошном богатству духа додали просјачко убоштво карактера. *Прод.* То циметасти стоје бернардини, са закрпа им ȕбоштина збори. *Кош.*

ȕбошчā̏д и **ȕбошчā̏д** ж *зб. им. од убошче.* — Повика убошчад. *Креш.*

ȕбошче и **ȕбошче,** -ета с *убого дете.*

убрà̏дати, -ām сврш. *пустити браду; добити браду; пустити свилу, исвилати (о кукурузу).* — Исвилали се кукурузи, убрадали као [пастир] Јачица. *Гор.*

убрà̏дāч, -а́ча м и **убрà̏дача** ж *марама која се носи на глави и завезује испод браде, повезача.* — Старица [је] рогљем убрадача крадом утрла сузу. *Јурк.* Жене [су] у црним убрадачама. *Ћос. Б.*

убра́дити, ȕбрāдӣм сврш. **1.** *ставити убрадач, мараму на главу, везати мараму.* — Са њом беше ... неколико жена које су дошле да је убраде. *Вес.* фиг. Када је вријеме кишно ... Гран Сасо је вјечно убрађен облацима. *Ћон.* **2.** *насамарити, удесити кога.* — Рога му стрчи за вратом! ... А ко те то тако јутрос убради? *Глиш.*

~ **се** *ставити, везати себи убрадач, мараму око главе.* — Убрадила се [баба] некаквом мрколастом шамијом. *Глиш.* Добјежао [је] ... без своје капе, марамом се био убрадио. *Њег.*

Изр. убрадио се без убрадача *опио се. Н. посл. Вук;* ~ без игала *опити се. Р-К Реч.*

ȕбрађāј м *марама, вео или сличан комад тканине којим се убрађује глава, убрадач; такав вео, обично беле боје, различитог облика, који католичке калуђерице носе на глави.* — По зиду се потклобучио ћилим с извесним руским брадатим ... бојарима ... којима једна девојка с високим убрађајем облива руке из кондира. *Петр. В.* Кроз сутон се бели убрађај побожних нона. *И.*

убрађѝвање с *гл. им. од убрађивати (се).*

убрађѝвати (**се**) -а̏ђујем (се) *несврш. и уч. према убрадити (I) (се).*

убражђѝвање с *гл. им. од убражђивати.*

убражђѝвати, -а̀жђујем *несврш. и уч. према убраздити.*

убрà̏здати се, -ām се сврш. *утиснути се попут бразде, урезати се.* — Где се кућа кући, ту се убраздају урези, и рука се храпави. *Вукић.* Два коса строга зареза убраздала јој се у ... мршави обрадак. *Божић.*

убра́здити, ȕбрāздӣм (трп. прид. ȕбрāжђен) сврш. **1.** *почети орати, заорати бразду.* — фиг. Тој снаги ... Аустрија не би могла одољети, него би морала другачије убраздити. *Старч.* **2.** *упустити се у неки посао. Р-К Реч.* **3.** *спровести своје мишљење, вољу, истерати по своме.* — И ти убразди на своју. Зар нијеси господар своме дјетету. *Ков. А.*

убра́јање с *гл. им. од убрајати (се).*

убра́јати, ȕбрājām несврш. **1.** *бројећи стављати, укључивати у неку суму, урачунавати. Р-К Реч.* **2.** *рачунати, стављати у ред чега, уврштивати.* — У забавни део убрајао би излете у природу. *Срем.* »Младу хрватску лирику« ... могли [бисмо] да ... убрајамо у књижевну повијест. *КХ 1936.*

~ **се** *урачунавати се.*

ȕбраја ж (обично у мн.) пом. *ужад, конопци који служе за убирање, скупљање, мотање и везивање једара уз јарбол:* главне убраје, вањске убраје. *Рј. А.; Бак. Реч.*

ȕбрāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од убрати.* **2.** *наборан, пун бора.* — Намрштити ... своје ... убрано чело. *Шапч.* Носи се као и сви Скадрани ... убрану кошуљу ... *Нен. Љ.*

убра́нити, ȕбрāнӣм сврш. **1.** *спречити, омести (кога у чему), не пустити, забранити.* — Нико не смеде ... да му убрани што је наумио. *Вес.* **2.** *одбранити, заштитити.* — Почекасмо да нас домаћи убране од самсова. *Павл.* Плакала [је] и ... молила бога да убрани и заклони све жене. *Андр. И.*

Изр. боже (ме) убрани; убрани боже *боже (ме) сачувај, боже забрани, заштити.*

~ **се** *повр. према убранити (2).* — На мене су Турци ударили, ја се браних из својијех кула, досад сам се добро убранио и злотворе наше одгонио. *НП Вук.*

ȕбрати[1]**,** ȕберēм и убèрēм сврш. **1.** *брањем, тргањем откинути, узабрати, дохватити.* — Уберимо овдје барем ружу коју! *Шант.* фиг. И када видјех на уснах Ти цјелов, хтједох га убрат кô најслађе воће. *Домј.* Кад сам ручице пружао, да с неба уберем ... жуту звијезду? *Тад.* **2.** *скупити, сабрати плодове, обрати, набрати.* — Убери једну котарицу грожђа. *Вук Рј.* Нек му врати стотину клипова кад убере њиву. *Ранк.* **3.** *наплатити, утерати; узети:* ~ порез, ~ дуг. **4.** *узети у памет, схватити, утувити себи у главу; запамтити.* — Не

вјерују никоме. То убери! *Сиј.* Све што ти казујем добро у памет убери. *Пер.*

Изр. ~ ловоре, ловорике *прославити се.*

у̀брати[2], у̀берём и убѐрём сврш. **1.** *направити наборе, боре, набрати, наборати.* — Гњила старост убрала му лице мрштинама. *Шапч.* **2.** пом. *скупити и привезати једра уз јарбол.* — Оборили [су] сидро и убрали једро. *Креш.*

у̀брашњавити, -ӣм и **убрашњáвити,** -а̀шњавӣм сврш. *посути, упрљати брашном; уваљати у брашно:* ~ косу, лице.

~ **се** *постати брашњав, посути се, упрљати се брашном. Р-К Реч.; Бак. Реч.*

у̀брашњен, -а, -о *упрљан, умазан брашном, брашњав.* — [Трепће] својим убрашњеним трепавицама. *Петр. Р.* Кадшто би се појавиле ... жене, убрашњене, разбарушене. *Бен.*

у̀брдити[1], -ӣм сврш. *упутити се, поћи, потегнути.* — Једна кућа је посве на самиђи, к њој је убрдио Љубић својом четом. *В 1885.* Лукина ... убрди с њиме вијугавом уличицом до куме. *Драж.*

у̀брдити[2], -ӣм сврш. покр. **а.** *увући у брдо при ткању на разбоју. Рј. А.* **б.** фиг. *увртети нешто у главу. И.*

убрѐндати се, -а̄м се сврш. *стврднути се, отврднути, укрутити се. Р-К Реч.*

убрѐндитн се, у̀брендӣм се сврш. *в. убрендати се.* — Трбух му се [од многог јела] »убрендио« кô букара. *Батут.*

убре́чити (се), у̀брѐчӣм (се) сврш. покр. *надути (се). Рј. А.*

убрза́ва̄ње с *гл. им. од убрзавати (се).*

у̀брза́вати (се), убр̀за̄ва̄м (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према убрзати (се).* **2.** *пожуривати (кога).* — Понекад оштро одговори гестаповцима који је убрзавају. *Лал.*

у̀брза̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од убрзати (се).* **2.** *који има повећану брзину; учестао:* убрзани воз, влак. — Убрзаним кораком замакли смо за једно брдо. *Чол.* Тај убрзани економски развој утјецао је на диференцијацију различних друштвених слојева. *ОП 1.* Једва [се] разликовало пулсирање убрзаних плотуна. *Лал.*

у̀брза̄но прил. *с повећаном брзином, веома брзо.* — Дише испрекидано, убрзано. *Вел.* У честим грозницама сагарам убрзано и бескорисно. *Андр. И.*

у̀брза̄нӧст, -ости ж *стање онога што је убрзано. Р-К Реч.*

убрза́ње с **1.** физ. *промена брзине у врло кратком временском интервалу (обично у јединици времена). МЕП.* **2.** *повећање брзине.*— Потреба све већих количина робе изазвала је ... убрзање производње. *ОП 1.*

убр̀зати, -а̄м сврш. **1.** (што) *повећати брзину чега, учинити да се неко или нешто креће, дешава већом брзином.* — Упућен је у Скопље са задатком да убрза радове. *Дед. В.* Војник убрза корак. *Јонке.* **2.** (што) *учинити, допринети да се нешто раније, брже догоди, оствари, сврши.* — Људи ... би хтели да убрзају решење. *Јак.* **3.** *постати чешћи, учестати.* — Од тога лијепог јутра убрзаше састанци њихови. *Шимун.* **4. а.** *ужурбати се, почети ужурбано ходати; пожурити, похитати, полетети.* — Неколико женских убрзаше из цркве. *Ћип.* Убрза у ходник. *Божић.* **б.** *брзо рећи, изговорити.* — Тако је, тако је, убрза обрадован учитељ. *Ранк.* Шта је, побогу? — убрза Стојан поплашено. *Ћор.*

~ **се 1.** *постати бржи, брже настати.* — Споро раслојавање сељака ... убрзало се у Штукељино вријеме. *Вујач.* Суци су објавили да одгађају празнике како би се убрзао ритам рада на судовима. *ВУС 1973.* **2.** *постати чешћи, учестати.* — Дах му се убрзао. *Рад. Д.*

убр̀за̄ч и убрза̀ва̄ч, -а́ча м *направа, уређај за убрзавање.* — Ове пушке имају ... два окидача ... један је од њих убрзач. *Стр.* Моћни убрзивач (акцелератор), у науци познат као бетатрон, засад најснажнији уређај у радиологији, једина је машина ове врсте код нас. *Пол. 1970.*

убр̀зити, у̀бр̀зӣм сврш. **1.** *пожурити.* — Тилда убрзи корак. *Цар Е.; Бак. Реч.* **2.** *натерати кога да нешто брзо ради, сврши.* — Невоља и старца убрзи. *Шапч.* Упрегао их је у посао и убрзио, натјерао их и празником да раде. *Лал.*

~ **се** *пожурити се.* — Убрзим се ... и речем игуману. *Мат.*

у̀бр̀зо прил. *после врло кратког времена, за кратко време, ускоро; брзо.* — Умро [је] убрзо иза оца. *Вас.* Убрзо отвори златар врата. *Шен.* Има у њему [младићу] ватре. Само треба припазити да не испламти убрзо, да не прсне. *Петр. В.*

убри́дети, -дӣм, ијек. убри́дјети, сврш. *изазвати осећај оштре хладноће.* — Танки струк вјетра угнијезди му се у ушима и убриди влажне носнице. *Божић.*

убри́дјети, -дӣм, ек. убри́дети.

у̀брижити се, -ӣм се сврш. *постати брижан, забринут; забринути се.* — Како се само ... убрижио због дјеце! *Гор.*

убризга́ва̄ње с *гл. им. од убризгавати.*

убризга́вати, -у̀згава̄м *несврш. и уч. према убризгати.*

у̀бризгати, -а̄м сврш. *унети, убацити, уштрцати неки лек, неку течност или гас.*

— Не треба губити наду. Серум је на време убризган. *Сек.* Очи су му се свијетлиле ... као да је ... убризгао у њих буњикина сока. *Мих.*

ȕбринути се, -нēм се сврш. *забринути се.* — Немој се, тасте, препанути, ни за твоју ћецу убринути. *НП Вук*; *Рј. А.*

убриса́ва̄ње с *гл. им. од убрисавати (се).*

убриса́вати (се), -и̏сāвām (се) = убрисивати (се) *несврш. и уч. према убрисати (се).*

ȕбрисати, -ишēм сврш. **1.** *брисањем очистити, осушити, отрти, утрти.* — Убрисао сам сузе. *Јел.* Дошљак ... убрише рукавом брке. *Каш.* **2.** *брисањем уклонити прљавштину, очистити, усекнути (нос).* **3.** (кога) фиг. *доскочити коме, насамарити кога; прекорети, изгрдити кога.* — Знате л' куда ћете? — ... За носом! одговори онај, да се пошали. — Е, срећно! Ми ћемо за памећу! — убриса га враголанка. *Ад.*

Изр. ~ нос коме *пребацити што коме, нагрдити кога.* — Убрисала ми је нос ... не једном мрсном погрдом. *Јел.*

~ **се 1.** *повр. према убрисати (1, 2).* — Милица јој поли, те се уми и убриса. *Вес.* **2.** фиг. *не надати се да ће се десити (оно на шта се мисли); не добити ништа.* — Зар ти мислиш да ћу ја, пошто се удам, сама себе ухапсити. Убриши се ти, момче, ако тако мислиш. *Ком.* Пашћеш у првом боју ... и Марек има да се убрише за ту твоју плату. *Вин.*

убриси́ва̄ње с *гл. им. од убрисивати (се).*

убриси́вати (се), -и̏сујēм (се) = убрисавати (се). — Убрисује свиленом марамом. *Вук Рј.* Одговори ... убрисујући свијећу. *Креш.* Стрпао Среја пешкир [у џеп], како се убрисивао јуче од зноја. *Глиш.*

ȕбр̏кан, -а, -о *умрљан.* — Тетка би им окренула лице Хусрефово, убркано кајмаком и умазано. *Сиј.*

убр̏љати, ȕбр̏љām сврш. *упрљати; замазати, укаљати.* — Не даду да им убрљамо одело. *Петр. В.* фиг. Част моја је убрљана. *Каш.*

~ **се** *упрљати се; замазати се.* — Ту сусрете момче и ћевојку, обоје се сузом убрљало. *НП Вук.* Убрљали се људи, убрљала се стока. *Нуш.*

убр̀ждити, ȕброждīм сврш. покр. *забасати, загазити; заглибити се.* — Знате ли у чем сте уброждили? Подмити вас Млечић. *Љуб.*; *Вук Рј.*

уброжђа́ва̄ње с *гл. им. од уброжђавати.*

уброжђа́вати, -ѝжђāвām *несврш. и уч. према уброждити.*

уброја́вати (се), -ѝјāвām (се) *несврш. и уч. према убројати (се).*

ȕбро̄јан, -јна, -јно *в. убројив. Прав.*

убр̀ојати, -јīм сврш. = убројити **1.** *бројећи ставити, укључити у неку суму, урачунати.* — У овај број нису убројани они грађани који су чистили само пред својим кућама. *Пол. 1944.* **2.** *ставити, уврстити у што.* — Спарили [нас] с Деникином, убројали нас у његове помагаче. *Моск.*

~ **се** = убројити се *бити убројан, сврстати се.* — Овамо се могу убројати и мутавџијски и терзијски занат. *Ђорђ.*

убр̀ојив, -а, -о *урачунљив.* — Покојник [је] починио самоубојство ... у убројивом стању. *Гор.*

убр̀ојивӧст, -ости ж *стање онога који је убројив, урачунљивост.* — Искварености чувстава ... умањује или докида убројивост. *Баз.*

убр̀ојити (се), ȕбројīм (се) сврш. = убројати (се). — У епске песнике може се убројити и Мавро Ветрановић. *Поп. П.* Не сме да се заборави убројити и противничког краља у одрамбене фигуре. *Шах 1.*

ȕбро̄нзити се, -ӣм се сврш. *постати тврд, непомичан, хладан као бронза.* — Кузманово се лице просто убронзило. Никаква трага од узбуђења. *Ком.*

ȕбро̄нтити се, -ӣм се сврш. *добити бронт, гангрену, забрекнути, натећи.* — Задња се нога [јуници] убронтила и оток ... спустио се до по трбу'а. *Рад. Д.*

ȕбрус м *комад платна који служи за брисање уста, лица, руку; ручник; марамица, рубац.* — У десној руци држи свилени шарени убрус. *Љуб.* Протаре убрусом браду и бркове. *Десн.* [Шири] убрус да га метне преко колена. *Мил. Ж.* Згодимице би убрисао очи великим џепним убрусом. *Креш.*

ȕбрусац, -сца м *дем. од убрус; убрус упште.* — Брише убрусцем лице крај бунара. *Вес.* Код јела сав се завио у убрусац. *Ђал.* Завијали [су] му рану џепним убрусцима. *Креш.*

убру́сити, ȕбрȕсīм сврш. покр. *упустити се у што; намерити, наумити, нагнути; одлучити, усудити се.* — Неће му Турци поклати породицу, нити смију у то убрусити. *Радул.* Покупише и пођераше [људе], а ја убрусих, па клиснух у гај. *Ћоп.* Прѣд сами сутон убруси један сељак к њима у башчу. *Мул.* Час је дошао, гдје ваља убрусит, корачит, па било то с очином вољом или сама. *И.*

ȕбрусић м *дем. од убрус.* — Зграби убрусић и покри њим дукате. *Глиш.*

ȕбручић м *дем. од убрус; марама, рубац.* — Жене у бијелим платненим убручићима

... побожно су се крижале. *Шов.* Убручићи су махали, жене дизале рукама дјецу. *Војн.*

ȕбрȕшен, -а, -о *брушен, избрушен.* — Спремите у бочице с убрушеним чепом. *ОК.*

ȕбрушче, -ета̀ с и **ȕбрушчић** м *дем. од убрус.* — Уми се, обриса се малим убрушчићем. *Вес.*

убȕдȕће прил. *одсада, надаље, у будућности.* — Има да надокнади аги лањску трећину и да је убудуће редовно даје. *Андр. И.* Убудуће [се] нећемо виђати тако често. *Шов.*

ȕбуђавити се, -ȉм се и **убуђáвити се,** -ȕђāвȉм се сврш. *постати буђав, уплеснивити се.* — Ја ово [рану] носим од пунских ратова ... па да је од мермера, убуђавила би се. *Б 1959.*

ȕбуђан, -а, -о и **ȕбуђао,** -āла, -āло *буђав.* — Спазих ... парчад ... убуђале обуће. *Станк.* Воњало [је] по устајалом зраку, плијесни и убуђалој паучини. *Сим.* Гладовање и исхрана убуђаним брашном ... све је то створило ... страшну душевну депресију. *Петр. М.*

убȕђати се, -ām се сврш. *постати буђав, уплеснивити се.* — Јемчиш ... да се ораси неће убуђати? *Рад. Д.*

убȕљити, ȕбȕљȉм **сврш.** *уперити (поглед, очи), загледати се расколаченим очима.* — Он ... убуљи очи ... право на зид. *Лоп.*

~ **се** *загледати се расколачених очију, уперити поглед.* — Он се убуљи у мајчине мренаве очи. *Лоп.*

ȕбȕндати, -ām сврш. необ. *огрнути бундом, увити у бунду; увити у што.* — То није здравствено — ноге мокре, а главу си толико убундала. *Макс.* фиг. Мрзим ваш мртви говор црквењака, учмао, убундан у мантију црну. *И.*

убȕнити, ȕбȕнȉм сврш. *направити забуну, довести у забуну, збунити.* — Убунили вас лекари ... Не верујте им. *Рад. Д.*

убȕрити се, -ȉм се сврш. *помокрити се.* — Побалегао се [коњ] и убурио пода се. *Гор.; Р-К Реч.*

убȕсати се, -ā се сврш. *постати бусат (1), убокорити се.* — Убусало се жито. *Вук Рј.; Р-К Реч.*

ȕбућкати, -ām сврш. *бућкањем павлаке добити маслац.*

убушȉвати (се), -ȕшујēм (се) *несврш. и уч. према убушити (се).*

убȕшити (се), ȕбȕшȉм (се) сврш. *забости(се), увући (се).* — Ове личинке имају ... три бодљице помоћу којих се убуше у каквог воденог кукца. *Вј. 1960.*

ȕвадица ж *навада, обичај. И-Б Рј.*

увáђање с *гл. им. од увађати (се).*

увáђати (се), ȕвāђām (се) *несврш. и уч. према увести (се), уводити (се).*

уважáвање с *гл. им. од уважавати (се).*

уважáвати, -āжāвām несврш. **1.** *несврш. и уч. према уважити.* **2.** *поштовати, ценити.* — Ваљевски Турци [су] мога оца ... уважавали. *Нен. М.* Настојао се зближити с људима које је уважавао. *Шов.*

~ **се** *поштовати себе.* — Требало је мање волети себе а више се уважавати. *Уск.*

увáжање с *гл. им. од уважати (се).*

увáжати (се), ȕвāжām (се) *несврш. и уч. према увести (се), увозити (се).*

ȕважен, -а, -о **1.** *трп. прид. од уважити.* **2.** *поштован, цењен, угледан.* — Милан је био веома уважен у свом селу. *Глиш.* У њемачким школским листовима написао [је] уважених расправа. *Новак.*

ȕважēност, -ости ж *стање онога ко је уважен и онога што је уважено; поштовање.* — Варошка политика ... попримала [је] онај локални ... хоризонт одлука ... ради мјесног престижа, одржања постигнуте уважености. *Божић.*

уважéње с *поштовање, углед, признање.* — То му је донело лепа уважења у друштву. *Ранк.* Црквени кнезови [би] имали остати **без** имања ... без сјаја и уважења. *Нех.*

увáжити, ȕвāжȉм сврш. **1.** *узети у обзир; примити к знању; разумети, схватити.* — Уважите и то да је сад највећи посао код господарства. *Шен.* **2.** *прихватити, примити.* — Чланови ... одбора су одлучили да не уваже разлоге команданта. *Јак.* [Он] је предао демисију, ви сте је уважили. *Крл.*

увáјати, ȕвāјām сврш. *урезати, уклесати (длетом).* — Идеја у њеми камен увајана. *Дуч.*

увàјдити се, -ȉм се сврш. *извући неку корист, вајду, окористити се.* — Од мене се неће увајдити. *Моск.* Кад се још сиротиња нечим увајдила. *Ћоп.*

увàкуфити, -ȉм сврш. *начинити вакуф, задужбину, завештати.* — Паша је увакуфио куће и кметове и оставио још и у готовини. *Андр. И.*

ȕвала ж **1.** *округласто или елиптично удубљење у карсним, крашким пределима обично с равним дном, са стрмим странама, удолина.* — Увала ... [је] као долина или ждријело између два брда. *Вук Рј.* Доље се у ували ... види неко село. *Вел.* Преко попречних и уздужних увала ... ваљало је вешто наводити волове. *Рад. Д.* **2.** *мали морски залив.* — Најдужи ал' и најтјеснији рукав морске увале тискао се према доцу.

Наз. Видео [сам] Цавтат и увале Сребрног и Млина. *Чипл.*

ȕваласт, -а, -о *сличан ували.* — [Бура] ће ... ненадно заурликати кроз планинске, уваласте продоле. *Коч.*

ȕвалина ж **1.** *аугм. од увала; увала.* — Скучило се [сеоце] ... у малој стрмој увалини. *Дражс.*; *Вук Рј.* **2.** *удубљење уопште.* — На лицу удубе се засјењене увалине. *Мих.* Гледала је његове ... зеленкасте увалине на необријаним образима. *Десн.*

ува́лити, ȕвāлӣм сврш. **1.** *бацити, убацити, утерати.* — Ждријебе у кола мени уз ноге ували. *Јурк.* Гроф [је] неколико омашних нарезака ... увалио на свој тањир. *Том.* **2.** *гурнути, увући у што, обично непријатно или неприлично.* — Ноге увалили у пепео, гријемо се. *Бон.* Хтио ме [је] ... увалити разбојницима у шаке. *Пав.* Увалио [је] цијели свијет у страховит рат. *Мар.* И тако, сиромаха ... још у већи трошак увале. *Јакш. Б.* **3.** *забости, зарити, забити.* — Под грлом га зубима дохвати ... у гркљан му зубе увалио. *НП Вук.* У зубе је балчак увалио. *НПХ.* **4.** *извалити, развалити.* — Лупа старац руком, онда обадвјема, увалио врата али соба пуста. *Вел.* **5.** *натурити, подметнути, утрапити.* — Утврде да увале новоме зету бабу за невјесту. *Љуб.* Кад је чуо о огради коју би Бурђо желио увалити другоме ... смрче се у лицу. *Франг.* **6.** непрел. *упасти, насрнути, навалити; спустити се, сићи.* — Како су ти нагнули бјежати, у широку Зету увалити, сву су равну Зету похарали. *Њег.* Двоумили [су се] да ли да кроз винограде увале у равницу или да и даље продуже косом. *Лал.* **7.** покр. *оборити, повалити, заклати.* — Превари се [ждријебе] па отвори врата, а вук њега за врат те га ували и свега поједе. *Н. прип. Вук.*

Изр. ~ (кога) под пушку *узети у војску;* ~ (коме) црн колач (комад) у торбу *направити (коме) зло, увући (кога) у зло, нашкодити (коме).*

~ **се 1.** *упасти, заглавити се, заглибити се.* — Није пала — увалила се — ондје је мочвара! *Шимун.* Точкови упадају у дебели снег ... и запињу горе него да су се у блато увалили. *Чипл.* **2.** *ући, упасти; сјурити се.* — Широки Мечкар ували се у собу. *Бон.* Алпски батаљони увалили су се у црногорска села и пљачкају. *Бон.* Поподне се [Мате] ували у крчму. *Кал.* **3.** *угурати се, увући се (у што); упасти, наћи се (у чему).* — Пијан се увалио у постељу крај ... жене. *Коз. И.* Увалила се у столац. *Војн.* Ја се увалих у душек, а ти, фратре, како хоћеш. *Андр. И.* Он дошао кô пробисвет, па се увалио у господино имање. *Поп. Ј.*

ȕвалица ж **1.** *дем. од увала.* — Липа је расла на крају голе увалице. *Ћос. Б.* Вјетар је у увалици ... попустио. *Ћип.* **2.** *удубљење, бора, набор.* — Капут ... се слио са његовим струком, на њему није било ни једне боре, ни једне увалице. *Вукић.*

ува́љати, ȕвāљām сврш. **1.** *ваљањем, котрљањем гурнути, угурати (у унутрашњост чега).* — Ходи ... помози ми! ... Да увaљамо пањ у реку. *Вес.* Увaљао [је] буре у оставу. *Ћоп.* **2.** *набити, сабити; ваљком поравнати.* — Снијег се може увaљати до извјесне границе. *Ног.* **3.** *ваљањем набити, уредити (нпр. сукно, вуну).* — На њему [старцу је] дуга риза од кострети увaљане. *Митр.*; *Бак. Реч.* **4.** *ваљањем, котрљањем дати облик некој маси; умесити.* — Ти [си цедуљу] увaљао као лоптицу. *Јак.* **5.** *ваљајући, вукући по чему сипком, ситном, упрљати или учинити да се то нахвата на што.* — [Комаде рибе] увaљала у пројино брашно па ... пржи на зејтину. *Ком.* Ћевапчић [је] сав увaљан у со. *Глиш.*

~ **се 1.** *лежећи, у лежећем ставу претурити се, увући се у што.* — Увaљавши се у накошену траву ... он ... заспа. *Чипл.* **2.** *полећи.* — Беше већ почела зима ... зелена трава већ се увaљала. *Глиш.* **3.** *скупити се од ваљања (о сукну). Бак. Реч.*

ȕвāљено прил. *увaливши се, завaливши се опуштено.* — Ту су биле велике кожне, тешке фотеље ... на којима су увaљено седела господа. *Петр. В.*

увaљи́вање с *гл. им. од увaљивати (се).*

увaљи́вати (се), -áљујēм (се) *несврш. и уч. према увалити (се).* — Ено на прозор лиже и увaљује пламен. *Бал.*

ȕвāнка прил. *в. ванка.* — Закренимо мало уванка ... до острвца. *Ћип.*

ȕвāно прил. покр. *сигурно, зацело.* — Ашика јој узеше у војску. Какав је Лако, да га не примише, увано би се данас ... крв пролила! *Коч.*

ува́нце, -ета с *дем. од уво.*

ува́пнити (се), ȕвāпнӣ (се) сврш. *зацелити (се) помоћу калцијума, закречити (се).* — Почео [је] спомињати могућност да ће се увапнити туберкуле. *Бал.*

ȕвāр м = ухар *корист.* — Теби, момче, увар за мном иди, па ћеш из мрачне дубљине вратити се сретан ко још нитко жив. *Наз.*; *Вук Рј.*

Изр. за увар *в. заувар.*

ȕвар, -а и **ȕварак,** -áрка м **1.** *лековит чај, напитак од варених, прокуваних трава или дрога, одвар, одварак (б);* исп. тај (1). — Још није имао навику ... да увече пије некакав уварак. *Шов.* **2.** *месо испечено на*

подлози од кисела купуса или кромпира. Р-К Реч.

ȕвāрдати, -ām сврш. *размишљањем доћи до чега, спознати; открити, прокљувити, схватити.* — Док му само увардам његову политику, а он је онда већ мој. *Срем.* После сам те књиге мало и сам ошацовао. Само, одмах сам ја увардао где лежи зец. *Вин.*

Изр. ~ прилику *уврèбати или искористити прилику.*

ȕвàрисати, -ишēм сврш. тур. *погодити› оварисати. Вук Рј.*

ȕвáрити, ȕвāрӣм сврш. **1.** *дугим варењем добро скувати, укувати.* — Јако уварено пиво служи нам као пиће. *Батут.* **2.** *јаким загревањем спојити делове метала, заварити:* ~ шину на точку, ~ два парчета гвожђа.

ȕварòвӣт, -ита м мин. *зелени гранит.* — Ситних красних, као смарагд зелених ... уваровита [има] ... у Скопској Црној гори. *Туђ.*

ȕват, -а, -о = ухат **1.** *који има велике уши. Р-К Реч.* **2.** *који има дршке (нпр. лонац).*

ȕватити *в. ухватити.*

ȕвàшљивити, -ӣм и **ȕвашљúвити,** -àшљӣвӣм сврш. *пренети коме ваши, напунити кога вашима.* — Сетио [се] да ... може лако младића увашљивити. *Рад. Д.*

~ **се** *добити, запатити ваши.* — Пантелеј ... сав се увашљивио. *Моск.*

ȕвèден, -èна, -èно **1.** *трп. прид. од увести*[1] *(се).* **2.** *који има развијену делатност; признат, познат.* — Власник [је] добро уведене одвјетничке писарне. *Сим.* Само одабраним људима: добро уведеним трговцима ... отварала би ... врата своје куће. *ЛМС 1951.*

уведéње с *увођење, осниване.* — Нешто спремају против уведења мађарског језика. *Бал.* Уведењем народне опере отворило [се] нашој народној глазби ново натјецалиште. *В 1871.*

ȕвèдрити (се), ȕведрӣм (се) сврш. **1.** *постати ведар, чист, разведрити се.* — Велике плохе неба уведриле се и осуле звијездама. *Донч.* **2.** *убледети, омршавити, ослабити.* — Алај си ми ослабио, уведрио, лијепи витеже. *Матош.*

увежбáвање, ијек. увјежбáвање, с *гл. им. од увежбавати (се).*

увежбáвати (се), увèжбāвām (се), ијек. увјежбáвати (се) *несврш. и уч. према увежбати (се).*

ȕвежбāност, -ости, ијек. ȕвјежбāност, ж *особина онога који је увежбан и онога што је увежбано.* — Повећана употреба појединачних чула доводи до веће увежбаности њихове. *Псих.* Трему има сваки натјецатељ ... [то] овиси о степену увјежбаности ... и психолошком стању. *Стр.* Много се писало о техничкој савремености балета ... о сјајној увежбаности ... играча. *КН 1948.*

ȕвежбати, -ām, ијек. ȕвјежбати, сврш. **а.** *систематским понављањем научити, обучити (кога чему), учинити (кога) вештим чему.* — Сад су ме добро увежбали, те бих се радо ... послужио вашим лицем. *Нед.* **б.** *вежбањем, честом употребом развити, усавршити:* ~ руку, око, чула и сл. **в.** *сталним вежбањем нешто добро научити, овладати знањем, вештином.* — Ваљало је увежбати неколико рецитација. *Поп.* Сваки стријелац ... [треба да] увјежба [лежећи] став. *Стр.*

~ **се** *вежбањем стећи вештину, спретност у чему, научити.* — Не би ли згодно било ... да се увјежбам у конверзацији? *Вел.*

ȕвез м *оно у шта је књига увезана, повез, корице, омот.* — На финијим увезима [књига] утиснути су и ликови. *Водн.*

ȕвезак, -еска м *свезак, том.* — Пет година касније изишао је тако први увезак сензационалне серије [великог енгл. речника] — слово А до речи које су почињале с Ант —. *Пол. 1971.*

увéзати, ȕвēжēм сврш. **1.** *везањем причврстити, учврстити, спојити.* — Нађе се узица те увезаше врата да не може свако ... отворити. *Нуш.* **2.** *спутати, стегнути коме руке, ноге (ужетом, ланцем).* — Ја бих могао тако, али прво да ме добро увежу конопцима. *Ранк.* **3.** *више предмета обавити каквом везом и стегнути, направити од њих свежањ, дењак, сноп.* — Сад је све покошено, увезано и у ... камаре садевено. *Јакш. Ђ.* Једна удовица му увезала у мараму и писмо. *Ранк.* **4.** *увити, обмотати чиме и крајеве причврстити.* — Одрешише свилену мараму ... и везаше рану. *Вес.* **5.** *прошити и снабдети књигу корицама, укоричити.* — Бјеше то једна велика пјесмарица сва у злато увезана. *Лаз. Л.* Била је увезана у зелену кожу. *Торб.*

увезúвање с *гл. им. од увезивати.*

увезúвати[1], увèзујēм *несврш. и уч. према увéсти.* — Велико ткање двоструко ткаше увезујући шарено цв'јеће. *М-И.*

увезúвати[2], увèзујēм *несврш. и уч. према увезати.*

ȕвēк, ијек. ȕвијек, прил. **1.** *у свако време; у свакој прилици, сваки пут, свакад.* — Кад ми дође, увек пита: »Има ли још кога?« *Вес.* Мати је увијек напоминьала да је кухиња огледало куће. *Јел.* **2.** *стално, непрестано.* — Ипак си сваког дана нова мени, увек нова, увек тако чудно друга. *Рак.*

Изр. још ~ *и даље.* — Гледам тај лист; још увијек је у њему зелена боја. *Јел.*

ȕвелак, ȕвеока м (мн. ȕвеоци, ген. ȕвелāкā) *увео лист, цвет, плод.* — Преврћући прашну књигу нађох сух увелак. *Змај.* Лист опада са старих платана, увелак ти почива у коси. *Јакш. М.* фиг. Живот, секо, губим сад, кад тебе, увеоче, љубим. *Матош.* На ... хумку падали су златни увеоци ... са ... смоквиних грана. *Шант.*

ȕвеликē и **ȕвелико** прил. **1.** *знатно, много, јако; у знатној, великој мери.* — Јалшевчани вас увелике цијене. *Шен.* Почео управитељ ... увелико наручивати дивљач. *Том.* Поведе свога [коња] — храмље увелико. *Моск.* **2.** *у пуном јеку, замаху, у најбољем току.* — Кад стигосмо пред школу, а она гори увелике. *Лаз. Л.* Сазнаје [се] да већ увелико хапсе. *Петр. В.* Јесен је већ увелико. *Андр. И.* **3.** *већ давно, одавно.* — Већ је био увелике дан. *Јурк.* Поноћ је била увелико прошла када ... стиже кући. *Ћос. Б.*

ȕвèликоме прил. *в. увелико (1).* — Оно што се извршило умаломе са Вуком, Вук је тражио да се изврши увеликоме са свима књижевницима. *Бел.*

ȕвелина ж *оно што је увело.* — фиг. И ми смо као и цвијеће: пупољ, цвијет, увелина. *Шен.*

ȕвеличáвајућӣ, -ā, -ē *који увеличава;* обично у изразу: ~ стакло *сочиво које много пута повећава посматрани предмет, лупа, повећало.* — Ненад је покушао да увеличавајућим стаклом уђе у тајне ових бића. *Ћос. Б.*

ȕвеличáвāње с *гл. им. од увеличавати (се).*

ȕвеличáвати (се), -ȉчāвām (се) *несврш. и уч. према увеличати (се).* — Богатство ... је ревносно увеличавао. *Скерл.*

ȕвеличати, -ām сврш. **1.** *учинити великим, већим, увећати, повећати* **а.** *направити у већим размерама (нпр. фотографију, географску карту и сл.).* — Његову бих фотографију увеличао. *Дав.* **б.** *помоћу разних апарата, справа представити у већим размерама. Бак. Реч.* **в.** *повећати, проширити простор, територију.* — Нова влада ... тражила је да увелича своју државу погодбама. *Марк. Св.* **г.** *повећати масу чега:* ~ богатство. **2.** *учинити лепшим, изразитијим, величанственијим; допринети својим присуством.* — Дошли [су] на манастирску славу ... да увеличају ову свету лепоту. *Чипл.* **3.** *претерати у изражавању, исказивању или описивању чега, представити већим и вреднијим него што јесте.* — Ако сам што јаче увеличао, опрости ми, Србин сам па ми је моје најмилије. *Игњ.* Плаћене новине то увеличаше и раструбише на све стране. *Маш.*

~ **се** *постати већи, јачи, проширити се, порасти.* — [Задруга] се морала увеличати. *Марк. Св.*

ȕвелōст и **ȕвенулōст,** -ости ж *стање онога што је уве(ну)ло.* — На образима Емилије приметио сам неку увелост. *Игњ.* Тај је израз још више повећао ону увенулост која се ... очитовала на том лицу. *Ивак.*

ȕвенуо, -ула, -уло = увео **1.** *који је изгубио свежину.* — Бијела и увенула рука лежала је на покривачу. *Торб.* О, умрети тако: ... без писке, без света, ... нечујно, ко мирис увенулог цвета. *Рак.* **2.** *слаб; пропао.* — [Сневао сам] горку судбу моју, блаженство, срећу увенулих дана. *Ил.*

ȕвенӯт, -а, -о *в. увенуо.*

ȕвенути, -нēм (аор. 2. и 3. л. ȕвенӯ; р. прид. ȕвенуо и ȕвео) сврш. **1.** *изгубити свежину, боју, сјај, једрину.* — О, да није Госпе, увенуле бисмо [тј. руже], кô што ће увенут њене очи сјајне. *Визн.* Плакат ћеш, можда, у касне вечери, кад невени увену. *Тад.* Ижђикају људи као трава, и увену као трава. *Сек.* Глаткоћа њених образа била [је] сада увенула. *Кум.* **2.** *изгубити снагу, младост, оронути, остарити.* — Зар да увене с тобом прије времена, не упознавши живот? *Козарч.* Иако већ изможден и увео, имао је ... још увијек нешто од оног свог бијеса. *Андр. И.* **3.** *ослабити, пропасти; нестати, угасити се.* — То ће ми једно дете од туге сасвим увенути! *Трифк.* фиг. Мелодије са булевара увенуле [су] у памети. *Дуч.*

ȕвенȕће с *вењење, губитак свежине.*

ȕвéнце, -ета с *дем. и хип. од уво.* — Шапутао јој је доктор у увенце. *Петр. В.* Увенце му је квргаво као твоје. *Ћос. Д.*

ȕвенчáвāње, ијек. увјенчáвāње, с *гл. им. од увенчавати (се).*

ȕвенчáвати (се), -èнчāвām (се), ијек. увјенчáвати (се) *несврш. и уч. према увенчати (се).*

ȕвèнчати, -ām, ијек. увјèнчати, сврш. **1.** **а.** *окитити венцем, цвећем.* — Сећаш ли се ... кад сам му главу увенчала ловором и бршљаном. *Јанк. М.* **б.** *наградити; посебно истаћи одавањем признања.* — Дочекао [је] да му син буде као победитељ увенчан на Олимпијским играма. *Срем.* фиг. Славом увенчана Вардарска дивизија је на окупу. *Јак.* **2.** *украсити, крунисати; обдарити.* — Сиромах има то задовољење што зна шта је то некада бити несрећан па после увенчан срећом. *Нед.*

~ се 1. *окитити се венцем, цвећем. Бак. Реч.* **2.** *прославити се, окитити се славом. Бак. Реч.*

ȕвењача ж *врста веза. Р-К Реч.*

ȕвео, -ела, -ело = увенуо. — То старинско вријеме нашим ... ојађеним душама мирише као увели босиљак. *Сек.* Дођи ће јесен без увелих грана. *Цес. Д.* Мајка, прерано увела висока жена, не зна чиме да их тјеши. *Лал.* По подруму се просу жута и увела свјетлост. *Вуј.*

ȕвера, ијек. ȕвјера, ж заст. **1.** *в. увераваље.* — Под увером њених слова склапљу му се очи црне. *Кост. Л.* Својом ... дубоком увјером и жȕвим примјером силно зна дјеловати. *В 1885.* **2.** *уверење, потврда.* — Поред све писмене увјере лекареве ... попови ни да чују да га испрате и опоју. *Мат.*

увера́ва̄ње, ијек. увјера́ва̄ње, с *гл. им. од уверавати (се).*

увера́вати, увѐра̄ва̄м, ијек. увјера́вати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према уверити.* **2.** *тврдити, потврђивати; изјављивати са сигурношћу.* — Удавила новорођенче ... — Неће бити ... — понизно, молећиво уверавао Радисав. *Шуб.* Чврсто вјерујем и увјеравам вас у то као у сигурну чињеницу. *Креш.* **3.** *давати, пружати сведочанство, доказе о чему.* — Сулејман-бег је сваким даном више [Тијану] о својој ... љубави уверавао. *Јакш. Ђ.* **4.** *обећавати, давати изричито обећање.* — Последњим ... писмом увераваш ме да из мојих приповедака ... нећеш изводити никаквих закључака. *Лаз. Л.*

~ се 1. *несврш. и уч. према уверити се.* **2.** *постепено, све више постајати уверен у што, осведочавати се; увиђати што.* — Представљајући себи њену слику, уверавао сам се да она и није тако лепа. *Петр. В.* **3.** *убеђивати себе у нешто, тврдити нешто себи.* — Младић се поче увјеравати како би се то исто морало догодити да Борковићеве ћерке никад ни видио није. *Леск. Ј.*

ȕвереи, -а, -о, ијек. ȕвјерен **1.** *трп. прид. од уверити (се).* **2.** *убеђен, сигуран у што.* — Мој је ујак био увјерен о свом првотном дојму. *Креш.* Познао бих га, уверен сам. *Грол.* Можда је својеглав, али у његову оданост увјеренији смо него у твоју. *Поп. Ј.* Више не могу, будите увјерени. *Кол.*

ȕверено, ијек. ȕвјерено, прил. *с уверењем, самопоуздано, убедљиво, са сигурношћу.* — Говорили ... су уверено и без могућности сумње. *Поп. Ј.* Он увјерено погледа по свима ... као да тражи одобравање. *ЛМС 1951.*

ȕверено̄ст, -ости, ијек. ȕвјерено̄ст, ж *особина онога који је уверен, убеђеност у што; сигурност; самопоуздање.* — Искреност је увјереност да говоримо истину. *Селим.* Животарио [је] колебајући се ... између увјерености и малодушности. *Поп. Ј.*

уверѐње, ијек. увјерѐње, с **1.** *мишљење, суд који се заснива на веровању да је нешто истинито, правилно, праведно; изграђен поглед на што, схватање, убеђење.* — Неустрашиво је умро за своје научно увјерење. *Ант. Ј.* У Турској завлада уверење да ће царство пропасти. *Нов.* Вуково уверење ... било је да се језик тих песама и других умотворина ниуколико не разликује од књижевног језика. *Бел.* **2.** *увереност, (стечена) сигурност у што.* — Говорио је с дубоким увјерењем и ријечи су му текле ... убједљиво. *Леск. Ј.* **3.** канц. *сведочанство, доказ, израз.* — Примите уверење мога одличног поштовања. *Дом.* **4.** адм. *документ који потврђује неку чињеницу или право, званична сведоџба, потврда.* — Имаш ли нека документа: уверење о сиромаштву? *Шуб.* Тражи [се]: увјерење о владању и имовинском стању. *Мј. 1926.*

Изр. бити у уверењу *веровати, мислити, бити уверен;* доћи до уверења, стећи уверење *уверити се, закључити из чега;* остати у уверењу *остати при своме мишљењу, не променити мишљење.*

увересѝјати, -а̄м сврш. покр. (кога) *дати (коме) што на вересију, на кредит. Вук Рј.*

ȕверити, -ӣм, ијек. ȕвјерити, сврш. *доказати коме истинитост, правилност чега, учинити да неко (по)верује у нешто, убедити (кога).* — Сама себе је гледао да увјери како је та људска ћутљивост глупа. *Леск. Ј.* Иву смо уверили да му је потребан одмор. *Дед. В.*

~ се *добити, наћи потврду, сигуран доказ, сведочанство за што, испитивањем нешто потврдити, осведочити се; увидети.* — Али се Вукадин уверио ... да се »шут с рогатим не може бости«. *Срем.* О свему томе морате се сами увјерити. *Креш.*

ȕверица, ијек. ȕвјерица, ж покр. *примирје. Вук Рј.; Р-К Реч.*

увѐрљив, -а, -о, ијек. увјѐрљив **1.** *који уверава, који уме, може да увери; убедљив.* — [Ђура Јакшић] није успео да дâ ... психолошки уверљиве карактере. *Поп. Ј.* Његови приједлози нису били увјерљиви. *Грг.* **2.** *заснован на реалности, очигледан, опипљив.* — Иако је Русоов назор ... утопистички, он је ипак уверљив доказ ... колико је његова политичка мисао ... била напредна. *ЛМС 1951.*

увѐрљиво, ијек. увјѐрљиво, прил. *на уверљив начин, убедљиво.* — Ријеч му дјелује увјерљиво. *Чол.* Доктор ме тјеши ... пријатељски, увјерљиво. *Кол.*

увѐрљивōст, -ости, ијек. увјѐрљивōст, ж *особина онога што је уверљиво, убедљивост; очигледност, истинитост.* — Вишњић је слушаоце пленио уверљивошћу и жаром. *Сур.* Та, нека виша увјерљивост умјетничке материје није материјалне нарави. *Крл.*

ўвернйк, ијек. ўвјернйк, м покр. *један од оних који су дали веру, који су склопили уверицу.* *Вук Рј.*

ўверовати се, -рујēм се, ијек. ўвјеровати се, сврш. *поуздати се (у кога).* — У њега [су се] уверовали и желели баш њему да се предају. *Вук.*

увертúра ж фр. **1.** муз. **а.** *оркестарски увод у веће музичко дело (оперу, оперету, балет), предигра.* — Начини живахан покрет рукама, као што диригент оркестра почиње увертиру. *ЛМС 1951.* Управо је глазба свирала увертиру к Вилиму Телу. *Леск. Ј.* **б.** *мање дело за оркестар (у једном ставу).* *Кл. Рј.* **2.** фиг. *увод, почетак.* — Тако је почела да се одвија крвава увертира вагрaмске битке. *Крл.*

ўвēрчити, -ӣм сврш. покр. *запазити, уочити.* — Слијепац оборио очи земљи, а вођ, добро сам то уверчио, намигну нешто. *Коч.*

увеселѐније с рус. заст. *в. увеселење.* — Пустио [је] прасе на улицу, да гуриче на увеселеније шегрчади. *Петр. В.*

увесèлитељ м *онај који увеселава друге, забављач.* — Затекао сам га као увеселитеља свих виших официра. *Петр. В.*

увесèлитēљка ж *она која увеселава друге.* — Дуго и с љубављу посматра [сељак] своју увеселитељку [шеву]. *Јакш. Ђ.*

увесèлити, -èселӣм сврш. *забавити, развеселити.* — Ефемерне биљке се јављају да ... увеселе природу. *Вас.*

~ **се** *постати весео, развеселити се, разонодити се.* — [Кум] узме перо и потпише. Дјед, увесељен, стаде звати Тугомила. *Гор.*

увесељáвање с *гл. им. од увеселљавати (се).*

увесељáвати, -èљāвāм несврш. = увеселљивати *чинити кога веселим, добро расположеним; веселити, забављати.* — Имао је ... два шегрта која су му помагала и песмом га увеселљавала. *Срем.* [Он] престаде да »увеселљава« друштво. *Вуј.* Волио је да се истиче и увеселљава господу. *Л-К.*

~ **се** = увеселљивати се *веселити се, забављати се.* — Ђокица везао мачки ђезву за реп, па се увеселљава њеном трком. *Лаз. Л.*

увесељѐње с *весеље, забава, разонода.* — Суза и уздаха брзо нестане, и она наново тражи увеселљења. *Јакш. Ђ.*

Изр. бити коме на ~ *веселити кога, причињавати коме радост.* — Њена је радост била укућанима на увеселљење. *Десн.*

увесељúвање с *гл. им. од увеселљивати (се).*

увесељúвати (се), -èљујēм (се) несврш. = увеселљавати (се). — Војници су да гину ... проститутке и продавачице да увеселљују. *Сим.*

увéсти и **ўвēсти,** -éзēм (аор. 2. и 3. л. ўвēзе) сврш. *везући израдити нешто у (на) чему.* — Увезла сам три дуката, три дуката чиста злата. *НП Вук.* Миловидне слике кано да је везиља у онај саг увезла. *Јурк.* У своје мараме нећу моћи ни увести над моје име барунску круну. *Шен.*

увèсти[1] и **ўвести**[1], -èдēм (аор. 2. и 3. л. ўвēде; р. прид. ўвео, увēла и ўвела, -ло) сврш. **1.** *водећи учинити да неко, нешто уђе, приспе у одређен простор, на одређено место.* — Послуга ... уведе кола у среско двориште. *Ранк.* фиг. Не би требало благословити ону руку, која би нам забола нож ... и у тијело ... увела смрт. *Нех.* **2. а.** *довести, примити (кога) у неку средину, у унутрашњост чега, укључити (кога) у неку заједницу.* — Увео је [жену] у кућу да се брине за њ и за Смиљу. *Коз. И.* Мене је у кућу Илића увео Војислав. *Нуш.* Тај га је барун ... увео у салон баруница В. *Крл.* **б.** *учинити што саставним делом чега, уклопити.* — Одлучено је да се маратонска трка уведе у склоп олимпијских игара. *Атл.* **3.** *посветити, упутити (кога у што).* — Он и не мишљаше покушати да уведе сина у те велике науке. *Лаз. Л.* [Он] је Кватерника увео у уроту. *Нех.* **4.** адм. *унети у књиге, документа, записати, завести.* — Што не запишете и у протокол не уведете? *Нен. Љ.* [Он] је ... предлагао да се у уговор уведу и Срби. *Нов.* **5.** *увући прећу у брдо, у нити, спремити је за ткање.* — Кад она уведе у нити, може ткаља да пева. *Рад. Д.* **6. а.** *наместити, спровести неке уређаје:* ~ водовод, канализацију, електрику и сл. **б.** *завести, установити.* — Презбитеријанска влада ... је увела посредни порез. *ОП 1.* Уведен је у Хрватској ... централистички апсолутизам. *Нех.* **7.** *учинити да се нешто прими, да се почне употребљавати, да постане обичај, пракса.* — [Он је] лепи занат увео и овде одомаћио. *Нен. Љ.* По етрурском узору биле су уведене утрке на колима. *Пов. 1.* **8.** *успоставити, основати.* — Владика Раде ... увео је ... неке по државу и друштво ... нужне установе. *Нен. Љ.* Он [је] ... желио сад увести у Русији републику. *Крањч. Стј.* **9.** *подстаћи, потакнути кога на активно учешће у чему, увући кога у што:* ~ у акцију, ~ у борбу, ~ у разговор. **10.** *одвести.* — Ако ноћас не уве-

деш војску ... сјутра ће те Турци ухватити. *НП Вук.*

Изр. ~ ред, реда *уредити, средити;* ~ у дужност, звање адм. *поверити коме вршење какве дужности, поставити кога у звање;* ~ у живот *применити, учинити важећим, спровести;* ~ у колосек *дати чему правилан ток, правац;* ~ у обичај, у праксу *учинити да се нешто прими, прихвати као обичај, да постане пракса;* ~ у посао *упутити кога у рад, дати коме да нешто ради;* ~ у посед (*одговарајућим поступком*) *учинити кога власником чега;* ~ у ред *научити реду* (*кога*), *средити* (*што*); ~ у танке нити *доспети у тежак положај, бити близу пропасти.*

~ **се** *упутити се у што, снаћи се.* — Треба ... годину дана док се човјек уведе и почне ... судјеловати у доношењу коначних одлука. *Вј. 1957.*

Изр. ~ у посао *научити неки посао, снаћи се у њему;* ~ у ред *потчинити се неком реду, навићи се на ред, постати уредан;* ~ у тајну *проникнути у неку тајну, сазнати је.*

увѐсти[2] и **ȕвести**[2], -ѐзēм (аор. 2. и 3. л. ȕвезе; р. прид. ȕвезао, увѐзла и ȕвезла, -ло) сврш. **1.** *возећи унети, довести* (*некога или нешто*) *на одређено место.* — Док увеземо крстине на гумна, ваља нам се и тамо пожурити. *Шапч.* **2. а.** *унети страну робу на домаће тржиште, унети у земљу* (*новац*). — За који дан зајам [ће] бити потписан и новац увезен у земљу. *Дом.* **б.** *донети, примити стране навике, обичаје, моду и сл.* — Ту су моду увезли из Париза. *Ред.* **3.** заст. нар. *укрцати у лађу, брод.* — Ту находи на крају [мора] ћемију, ту увезе себе и Шарина. *НП Вук.* **4.** (кога) покр. *надјачати, победити кога у веслању. Рј. А.*

~ **се 1.** *возећи се приспети, стићи куда; упловити.* — [Он] се увезе у варош на четири белца. *Каш.* Лађа у итачки град се увезе. *М-И.* **2.** нар. *ући, укрцати се у лађу, брод.* — Под Котор се тада увезоше и дођоше здраво у Русију. *НП Вук.* **3.** нар. *извести се, изићи, испловити на пучину.* — Крену војске дванаест хиљада, увезли се у море дебело. *НП Вук.*

ȕвет и **ȕвет** м *в. увјет.*

увет- *в. увјет-.*

увѐтина ж *аугм. од уво.* — Лице је Крњино намушено ... уветина длакава. *Боэић.*

увећа́ва̄ње с *гл. им. од увећавати* (*се*).

увећа́вати (**се**), -ѐћāвām (се) *несврш. и уч. према увећати* (*се*).

увећа̀ница ж ков. грам. *аугментатив. Деан. Рј.*

увећа́ње с *повећање, пораст.*

увећати, -ām сврш. *учинити већим, повећати.* — И ову звезду покреће тама, тек да ми само увећа зло. *Митр.* Углед ... још увећа сретно војевање против њемачких заповједника у Карантанији. *Шиш.*

~ **се** *постати већи, бројнији.* — Та сеоска радост увећа се још више, кад се ту ... Стојан и Нешко ... помирише. *Глиш.* Друштво се увећа доласком двојице намјерника. *Креш.*

ȕвехао, -хла, -хло *в. увео.* — Махну болесник увехлим рукама. *Ков. А.*

ȕвехлṑст, -ости ж *в. увелост.*

ȕвехнути, -нēм сврш. *в. увенути.* — Зар ћеш да ти тај цвијет код куће увехне? *Јурк.*

ȕвечадити (**се**), -ȉм (се) сврш. *ушепртљити* (*се*). *Вук Рј.*

ȕвечѐ и **ȕвечѐр** прил. *кад настане, наступи вече, кад се смркне, свечера.* — Истога дана увече кренули смо. *Чол.* Жена ... увечер вечеру вари. *Брл.*

ȕвеџбати (**се**), -ām (се), ијек. ȕвјецбати (се), сврш. *в. увежбати* (*се*).

увешта́вати се, увèштāвām се, ијек. увјешта́вати се *несврш. и уч. према увештити се.*

ȕвештити се, -ȉм се, ијек. ȕвјештити се, сврш. **1.** *постати вешт, вичан, извештити се.* — Његов Никица изучио је школу, увјештио се и у писму. *Пец.* Сам се возих на колицима ... У томе увјештих се управо до мајсторије. *Ков. А.* **2.** (чему) *навићи се, упознати се* (*са чиме*). — Томе су се знаку сви увјештили, па су брзо прикупљали торбе и у њих слагали куповину. *Сиј.*

увéшће, -ета с *дем. од уво.* — Нек га вуку за увешће — да већи порасте. *Змај.*

ȕвид и **ȕвид** м *поглед у нешто, у неку ствар ради знања, обавештености, прегледа.* — Бркић ... власник је ... посједа ... како се увидом у грунтовницу увјерити можете. *Вел.* Изложба ... биће отворена ... у Дубровнику, са намером да послужи као афирмативан увид у наше савремено ликовно стварање. *Б 1957.*

Изр. бити (изложен) на увид, стајати на увид *бити доступан виђењу, прегледу, упознавању.* — То дјело стоји на увид свим сувременицима. *Крл.*; допустити увид у нешто, ставити на увид *дозволити, дати да се нешто види, разгледа, да се нечим упозна*; имати увид(а) у нешто *познавати нешто, бити обавештен о чему*; поднети, послати, предати на увид *дати некоме да нешто види, прегледа.*

ȕвидети, -дӣм, ијек. ȕвидјети, сврш. **1.** *размишљањем, расуђивањем о чему доћи до извесног закључка, уверења о чему; постати свестан чега, схватити што.* — Паланка најзад увиде ... да ће Павле истински отићи у Париз. *Сек.* Своју заблуду није у стању да увиди. *Поз. 1948.* Нису уопће хтјели увидјети да је настала нова етапа. *ОП 2.* **2.** *запазити, уочити значај, смисао чега.* — Не можемо да увидимо величину наших дана и поред наше високе политичке свести. *Дед. В.* У свему томе увидјеше само грозну моћ судбине. *Ков. А.* **3. а.** *видети, спазити.* — Заклињаше [нас] ако тебе ђегод увидимо, да кажемо да је погинуо. *НП Вук.* **б.** *извидети, осмотрити.* — Ухода ... је хтео нашу спрему ... да увиди. *Кнеж. Л.*

~ **се** *видети се (с ким), срести се.* — Ту се бане с цуром увидио. *НП Вук.* Не опомињем се ... кад се [нас двојица] увидесмо. *Јаг.*

ȕвидјети (се), -дӣм (се), ек. ȕвидети (се).

ȕвиђȁван, -вна, -вно *који увиђа, схвата суштину, смисао чега, који разумно поступа.* — Као трезвен и увиђаван човек [Вук се] ... о те жарке и детињасте жеље свога пријатеља оглушио. *Мил. Ж.* Нашло се увиђавних и праведних политичара, који су јавно ... устали на обрану темељнога уставнога права америкáнских насеобина. *Рад. Стј.*

ȕвиђȁвно прил. *на увиђаван начин, разумно.* — Сва ... уживања Берманова распоређена су увиђавно. *Грол.*

ȕвиђа́внӧст, -ости ж *особина онога који је увиђаван; способност да се нешто схвати онако како одговара датој прилици.* — Команданти ... радили су сваки самостално, по сопственој увиђавности. *Јов. С.*

ȕвиђај м **1.** правн. *утврђивање чињеница, околности непосредним опажањем, на лицу места.* — Кметове сатиру увиђаји, јер треба на лицу места проценити штету. *Рад. Д.* Позвао ме [истражитељ] да одем с њим на увиђај. *ВУС 1973.* **2.** *увид.* — Буџет ... се ... подносио државној власти ... само на увиђај. *Јов. С.*

ȕвиђа́ње с **1.** *гл. им. од увиђати.* **2.** *сазнање, свест о чему.* — Ја сам несрећан ... — понављао је ... све гласније. И на њега се спусти сав терет тога увиђања. *Петр. В.*

ȕвиђати, ȕвиђам *несврш. и уч. према увидети.*

ȕвиђе́ње с *схватање, сазнање.* — Кратка карактеристика [човека је] разум, којим размишљава и до увиђења долази. *М 1867.* Ријетко падне између мушкарца и жене баш она ријеч или она мисао, која би им казала ... да ће увијек доћи до једнога увиђења и спознања. *Коз. Ј.*

ȕвизи́рати, -ȉзирам сврш. *визирањем одредити правац, смер.* — Према дужини и ширини највећег одељка ... [се] увизира, одмери и начини један или два главна пута. *Тод.*

ȕвија́ње с *гл. им. од увијати (се).*

Изр. без увијања *непосредно, отворено, не околишећи.*

ȕвија́ти, ȕвијам несврш. **1.** *несврш. и уч. према увити.* **2.** *избегавати непосредан одговор, околишити, улепшавати, ублажавати говорећи (о чему).* — Ја не знам да увијам, ја говорим отворено. *Вас.* Дјевојке и ... момак нешто крију од ње и увијају. *Сиј.* **3.** *чинити кружне покрете неким делом тела, извијати, кривити, савијати.* — Он почне да увија леђима [у колу]. *Ранк.* Некако чудно увија главом и раменима. *Дом.* **4.** *савијати, гужвати.* — Шепртљи ... и увија капу рукама. *Дом.* **5.** безл. *болети уз грчеве, завијати.* — Боли, штреца, увија, чупа под ложичицом. *Рад. Д.*

Изр. ~ што у обланду, у шарене хартије *ублажавати, улепшавати нешто.* — [Стерија је] те горке пилуле увијао у шарене и позлаћене хартије шале и хумора. *Милис.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према увити се.* **2.** *извијати се, грчити се (од страсти, бола и сл.).* — Снага се увија, а уздрхтало срце хоће да искочи. *Коч.* Од сваког изненадног додира ... трзала [се] и слатко увијала. *Станк.* Закашља се увијајући се од болова. *Дом.* **3.** *повијати се, савијати се, угибати се.* — Угледасмо ... калдрму ... посуту стотинама поцрњелих радника, који су се увијали над тешким послом. *Андр. Н.* фиг. Под њиме [вранцем] се земља увијала. *Шант.* **4.** *правити круг око чега, вијугати, кривудати, кривити се.* — Дружба се око њега ... увијала, чинећи час мање, час више кругова. *О-А.* Одјашу ... путем који се увијао по густој ... шуми. *Крањч. Стј.* **5.** *улагивати се, обигравати око кога.* — Сима, манастирски ђак, послушно се увијао око калуђера. *Чипл.*

ȕвијач, -ача м **1.** *сукнена трака којом се обавија нога око гњата (део војничке опреме), завијач (3).* — Понеки би застао да намести ранац или привеже увијач. *Јак.* Размота увијаче и извади спретно у наборима смотане цигарете. *Јонке.* **2.** *омот, коверат.* — Дођоше ... два неочекивана писма. Једно, у жутом, простом увијачу. *Вас.* **3.** *онај који увија, јалови стоку. Бак. Реч.* **4.** *машина или алат за увијање. Бак. Реч.* **5.** покр. *цигара.* — Запалити цигару или како кажу Црногорци увијач. *БК 1906.*

ува̀ја̄ча ж **1.** *врста колача, пите, савијача.* **2.** *оловница (2); на пушци кремењачи оно у шта је кремен завијен. Вук Рј.; Р-К Реч.* **3.** *в. увијач (4). Бак. Реч.*

ува̀јек, ек. ува̀к.

ува̀ја̄н, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од увити (се).* **2.** *заобилазан, не потпуно јасан, посредан, непрецизан.* — Из ... непотпуних и увијених извештаја ... позадина је реконструисала живот у поробљеној земљи. *Јак.* Дандоло увијеним ријечима тумачи своју давну мисао. *Нех.*

ува̀јѐно прил. *на посредан, заобилазан начин, завијено, с улепшавањем и ублажавањем.* — Дадоше му увијено до знања да га још довољно не познају. *Кол.*

ува̀јено̄ст, -ости ж *особина онога што је увијено, нејасно, нејасност, непрецизност.*

ува̀јӯша ж *она која се много кинђури и овија, кокета.* — И тако две увијуше гује утроваше онакога човека. *Јанк.*

ува̀ла̀̄шити, -ѝла̄ша̄м сврш. *савити.* — Обје је руке ... увилашио изнад главе. *Донч.*

ува̀нӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од увинути (се).* **2.** *крив, повијен.* — Нос је имала дуг с увинутим великим ноздрвама. *Петр. В.*

ува̀нути, ува̀нѐ̄м сврш. **1.** *померити, помакнути из зглоба, ишчашити, уганути, ушинути.* **2.** *искривити (кључ, нож). Бак. Реч.*

~ **се 1.** *искривити се, савити се, уганути се, ушинути се.* — Као год што се ради код прелома костију, слично се ради и у случајевима где се који део ... ушине (увине). *Батут.* **2.** *привити се, приљубити се.* — Али се увине син ... дојкиња на груд. *М-И.*

ува̀нӯто̄ст, -ости ж *стање онога што је увикуто, уганутост, ушинутост.*

ува̀р и **ува̀р** м **1.** *увирање, утицање (о течности); понирање; нестајање.* — фиг. Опет будни увир гласа, још горак, ријечи недохваћене. *КН 1960.* **2.** *место увирања, понирања; уши̏ће.* — фиг. Мог живота вир је на увиру. *Радич.* Са далеких обронака поздравља те јасен ... На његовим ... тврдим корама, на увир у земљу, чека те одмор. *Ђон.*

ува̀ра̄ње с *гл. им. од увирати.*

ува̀рати[1], ува̀рѐ̄ *несврш. и уч. према уврети*[1].

ува̀рати[2], ува̀рѐ̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према уврети*[2]. **2.** *уливати се, сливати се, утицати (о течности).* — Мањи поток у виши увире. *Ђег.* фиг. Низ околне падине ... приста̏зале су све нове гомиле сељака и увирале у град. *Ђоп.* **3.** *пропадати у земљу, понирати (о води), нестајати.* — Река Грачаница и друге воде ... увиру у понор. *Нен. Љ.* фиг. Звона се просипају као слапови и у залив увиру. *Ђон.* Гомиле кућа ... увиру у таму, што захваћа видик. *Мих.*

ува̀̏с прил. *правцем навише, у висину.* — Хоћа осети како сећија под њим сукну увис и одиже и њега. *Андр. И.* Полетјет ће увис препелица сита. *Тад.*

Изр. коса му се (по)диже ~ *језди се (од страха, гађења и сл.);* (по)дићи руке ~ *предати се непријатељу;* руке ~ *позив на предају.*

ува̀̏сити, ува̀̏сѝ̄м сврш. *повисити, подићи (глас).* — Вјешајте ме, увиси Ајкуна глас. *Кос.*

ува̀соко прил. *у висину, високо.* — Песник ... своју буктињу увисоко носи. *Дом.*

ува̀̏так, -тка м (мн. ува̀̏ци, ген. ува̀̏та̄ка̄) **1.** *оно што је увијено, свитак, увојак; пакет. Вук Рј.; Р-К Реч.* **2.** *опадање, смањивање.* — Аниксимандар ... уводи принцип ... природног развитка и увитка као нове принципе за објашњавање природе. *КН 1959.*

ува̀ти, ува̀јѐ̄м (трп. прид. ува̀јен, -ена, -ено и ува̀̏т) сврш. **1. а.** *омотати (што око кога, чега); умотати, повити, обавити (што; кога чиме).* — Латио се одвијати га [дијете] ... тобоже матер псујући што га је увила онако. *Берт.* Марамом увила главу да су се само очи виделе. *Вес.* фиг. Младост [те] уви тканином љубавних боја. *Дис.* **б.** *ставити што у омот, направити замотуљак, упаковати:* ~ књигу. **в.** *ставити облог, обложити, завити, превити.* — Сад треба старцу увити у слачицу ноге. *Јов. Ј.* **2.** *прекрити, обавити, сакрити.* — Мрак увио поља, мисли. *Панд.* Кад изустимо реч: девојка! ... та реч увијена је у неке слатке тајне. *Шапч.* **3.** *уковрчити, накудравити (косу), засукати, усукати (бркове). Р-К Реч.* **4.** *направити свитак, савити у трубу, котур (нпр. цигарету, цигару). Р-К Реч.* **5.** *увртањем скратити; угасити:* ~ фитиљ, стењак. — Нико од гостију неће ... да је [лампу] увије. *Ђор.* **6.** *заболети, јавити се као оштар бол, завити:* увио ме зуб, стомак. **7.** *издигнути, извити.* — Дара је само мирно увила плећима и намрштила се. *Ђоп.* **8.** *ујаловити, ушторјити:* ~ бика. *Рј. А.*

Изр. ~ у црно *ожалостити, унесрећити.*

~ **се 1.** *повр. према увити.* — Златар ... се журно уви и пође кући. *Јевт.* Какво топло рухо, у које да се на путу увију, — ни за лијек. *Бал.* фиг. И душа се у дах ноћи уви. *Радул.* **2.** *обавити се (око кога, чега).* — Она полете Григорију уви се око њега, као дивља лоза. *Моск.* **3.** *извити се, искривити се, згрчити се (од бола).* — Врисну шешана из турске ордије. Станко се само уви ... Погибе! *Вес.* Погођен из близине метком у слабине ... тргнуо се целим телом: затим се

... уви у страну и паде. *Дав.* **4.** *прекрити се (чиме), нестати (у чему), утонути (у што).* — Куће [се] увиле у милу, дражесну спокојност. *Леск. Ј.* Соба се увије у благу ... полутмину. *Мар.*

Изр. ~ се у црно *ожалостити се.* — У црно се уви сва Романија. *Минд.*

увѝтлати, -ā̄м сврш. *сколити, спопасти.* — Болови [га] опако увитлали. *Рад. Д.*

ȕвитлити, -ȉм сврш. *поређати, сложити једно поврх другог (нпр. даске). Вук Рј.*

увишèстручити, -ȉм и **увишестрȕчити,** -èстрȕчӣм сврш. *вишеструко, више пута повећати.* — Успева да ... увишестручи интерес за саму приповетку. *Богдан.* Ове специфичне околности представљају само увишестручену садашњост. *Пол. 1958.*

ȕвједит, -а, -о (ијек.) *који добро зна нешто, упућен, искусан.* — Увједит у своје послове замолио [је] да се допусти растава. *Буд.*

увјежб-, ек. увежб-.

увјенчáвање, ек. увенчáвање.

увјенчáвати (се), -èнчāвām (се), ек. увенчáвати (се).

увјѐнчати (се), -ā̄м (се), ек. увѐнчати (се).

увјер-, ек. увер.

ȕвјет и **ýвјет** м (ијек.; ретко ек. увет) **1.** = услов. — Ако господар ... нехотице изостави какав увјет ... напоменуће то. *Мат.* Сјај, поносни поглед и веселост ... [су] основни увети угледног положаја. *Петр. В.* Хтједе да зна о увјетима склопљене погодбе. *Тип.* Нека нетко само покуша прекршити увјете циркуске конвенције ... раздерат ће [лав] све око себе. *Мар.* Поставља увјет да се нитко не мијеша у његове одредбе. *Крањч. Стј.* Промијењени економски увјети захтијевају нови ... облик производње. *ОП 1.* **2.** заст. *врста (феудалне) дажбине.* — Одметнули ми се кмети, не дају увјета ни царине. *Љуб.* **3.** покр. *уговор. Вук Рј.*

ȕвјетан и **ýвјетан,** -тна, -тно (ијек.; ретко ек. уветан) = услован: ~ осуда, ~ отпуст, увјетни рефлекси.

ȕвјетно и **ýвјетно** (ијек.; ретко ек. уветно) прил. = условно. — Један лијечник који је ... убио свог брата, био је осуђен само на годину дана увјетно. *ВУС 1973.*

ȕвјетовāнōст и **ȕвјетовāнōст,** -ости ж (ијек.; ретко ек. уветованост) = условљеност. — У естетици наглашује социјалну увјетованост уметности. *Баз.*

ȕвјетовати и **ýвјетовати,** -тујēм (ијек.; ретко ек. уветовати) сврш. и несврш. = условити, условљавати. — Ништа није било увјетовано ни у њеном ни у мојем животу. *Ћал.* Појаве и процеси једни од других и увјетују једни друге. *Лог. 2.*

ȕвјецбати (се), -ā̄м (се), ек. ȕвецбати (се).

увјештáвати се, -èштāвām се, ек. увештáвати се.

ȕвјештити се, -ȉм се, ек. ȕвештити се.

ȕвлажити (се), -ȉм (се) сврш. *в. овлажити (се). Р-К Реч.*

ȕвлака ж **1.** *врпца за везивање ципела, пертла; учкур.* — Лежала [је] ... у ципелама с црвеним увлакама. *Бен.* Узе ... ноже ... па му сијече у гаћам' увлаке. *НП Вук.; Р-К Реч.* **2.** *држаља, држало у које се умеће перце или писаљка за писање.* — Узе перо и увлаку ... и поче преписивати. *Срем.* Спустио је ... лепу металну увлаку за оловку. *Сек.* **3.** *врећа, кеса у коју се ставља перје или вуна за јастук, навлака, јастучница. Рј. А.; Б 1949.* **4.** *врста прозорског оквира (у који се увлачи, спушта, прозор).* — Спустивши пола прозора у увлаку ... провири. *Мил. В.* Спусти прозор до половине увлаке. *Креш.*

увлàкāч, -áча м *в. увлачалка. Прав.*

увлàтати, -ā̄м сврш. *добити влат, класати (о житу).* — По пољима ... се таласала увлатала пшеница. *Вес.*

ȕвлачāј м *комадић конца који се увлачењем увуче, удене у иглу. Рј. А.*

увлàчāљка ж *игла помоћу које се нешто увлачи (нпр. врпца, свитњак у гаће). И-Б Рј.*

увлáчēње с *гл. им. од увлачити (се).*

увлáчити (се), ȕвлāчӣм (се) *несврш. и уч. према увући (се).*

увлàчљив, -а, -о *који се увлачи, који се може увући.* — Особине грабљиваца ... су ... хитре ноге са увлачљивим канџама ... и лак нечујни ход. *Станк. С.*

ȕво, ȕва (некњиж. ȕвета) с (мн. ȕши, ретко ȕва, покр. и разг. ушѐса) = ухо **1.** *орган чула слуха код човека и животиња; његов спољни део;* спољно, вањско ~, средње ~, унутрашње ~. — Чешка се иза увета. *Ћор.* Коњ је још ... стригао ушима и дрхтао целим телом. *Нуш.* Дјеца ... миловала су дуга, танка зечја ушеса. *Р 1960.* **2.** фиг. *слух.* — Пођосмо обазриво, ослањајући се више на уво. *Јак.* Моје је уво ... довољно фино да разликује акорде. *Коњов.* **3.** *део неке ствари који обликом подсећа на уво, кружна, полукружна дршка (на суду), петља (на чизми, ципели и сл., за коју се обућа хвата и вуче при навлачењу).* — Жена ... држи за оба ува улупљени ... сић и ... пије воду. *Ћон.* **4.** *део капе која се навлачи на уши ради заштите од хладноће:* капа с ушима. **5.** *округласт отвор на секири, мотици, будаку у који се углављује дршка, ушице;* мн. *отвор на*

игли кроз који се провлачи конац: иглене уши. **6.** фиг. *човек, жена, чељаде.* — Па, велиш, све сте растерали [Турке]? — Све. — И више нема турског ува у Мачви? — Нема. *Вес.*

Изр. бити тврд на ушима *бити наглув, слабо чути*; вући кога за уши 1) *кажњавати кога хватањем за уво и повлачењем уха*; 2) *дете, да порасте (обично приликом рођендана)*; дође му, дошло му до ува, до ушију (*на*)*чуо је, сазнао је*; заљубити се до (преко) ушију *јако се заљубити*; запушити уши *не хтети за нешто чути, знати*; запушити уши (коме) *онемогућити (коме) да нешто сазна*; извући, ишчупати коме (обично детету) уши *казнити кога (припретити коме) вучењем за уши (због несташлука), казнити физички*; и зидови имају уши *и при највећој опрезности може неко чути или прислушкивати шта се говори*; из твојих уста у божје уши! *каже се кад се жели да се оствари оно што је неко рекао*; имати добро, музикално, фино ~ 1) *добро чути, имати добар слух*; 2) *бити музикалан*; имати зечје уши *одлично чути*; једно другом до ува (увета) *каже се о деци која су блиска по узрасту, рођена једно за другим*; магареће уши *заврнути углови листова у књизи, свесци*; на једно ~ чути (примити), на друго пустити (кроз једно уво улази, а кроз друго излази) *не придавати значаја нечему, олако узимати, брзо заборављати*; наћулити, наперити, напети уши 1) *наместити, подићи уши да би се боље ухватио звук (о животињама)*; 2) фиг. *обратити пажњу, напрегнуто слушати*; (на)пунити коме уши (*на*)*причати коме свашта, много којечега, наговорити кога на нешто*; не веровати својим ушима *чути нешто невероватно, нешто што веома изненађује*; ни увом не мрднути *не реаговати на оно што неко каже, не хајати за нешто*; није му ни у ~ *није га брига, неће ни да чује, не мари (за што)*; нико те није био, шибао по ушима (да кажеш, учиниш нешто) *нико те није терао, није од тебе тражио (да кажеш, учиниш нешто)*; осмехивати се (смејати се) од ува до ува *широко, весело се осмехивати, смејати*; отворити добро уши *добро и пажљиво слушати*; парати уши *непријатно деловати на слух*; покрити се, поклопити се ушима (*по*)*стидети се, повући се постиђен, заћутати*; поцрвенети до ушију *облити се црвенилом преко целог лица, јако поцрвенети*; претворити се у ~ *пажљиво слушати*; *сав се предати слушању*; проби(ја)ти коме уши чиме, киме *досадити, досађивати некоме стално говорећи о нечему или о некоме*; провлачити, провући коме што кроз уши *обавестити (кога о чему), наговестити некоме нешто, дати му да чује, да сазна нешто*; протерати, протеривати (кога) кроз иглене уши (*на*)*гонити (кога) у велику незгоду (искушење)*; пунити (коме) *називати, јављати коме што за кога*; пустити (метнути) коме буву (бубу) у уво, у уши *унети у кога немир, саопштивши му нешто.* — Баш волим што јој пустих буву у уши, нек' се мало једи! *Глиш.*; пустити коме што у ~, уши *обавестити кога о чему, натукнути му што*; пут за уши! *иди! крећи! одлази! пожури!*; (све) му пуца за ушима (кад једе) *једе халапљиво*; рећи, казати на (у) ~ *шапнути, поверити као тајну*; својим ушима, на своје уши (нешто) чути *лично, непосредно чути*; седети на ушима *не слушати, бити непажљив, растресен*; сеци уши, крпи нос *сиромаштво, оскудан живот*; слушати на једно уво, једним увом *пратити, слушати кришом шта ко говори, прича*; слушати на (са) по(ла) ува *слушати непажљиво, растресено*; спавати на једно ~, на пола ува *спавати опрезно, бити на опрезу.* — Никад починка, увијек спавај на једно уво. *Десн.*; спавати на оба ува *бити сигуран, спокојан, мирно спавати, не стрепети ни од чега*; тврд на ушима *глув*; уста од ува (увета) до ува (увета) *широка, велика уста*; чешати се (почешати се) иза ува (увета) 1) *бити у недоумици*; 2) *доживљавати нешто непријатно, тешко, збунити се.*

ува̀бољa ж = ухобоља *болест ува, ушију. Р-К Реч.*

у́вод и **у̀вод** м **1. а.** *почетни, припремни део књиге, списа, расправе и сл., који уводи у предмет, садржину; предговор у научном или књижевном делу.* — Уводи и предговори, а нарочито кад се ... не односе на ствар, досадни су. *Лаз. Л.* Живот мучни, отворена књига, преда мном стоји; ја још увод учим. *Марк. Д.* **б.** *почетак неког говора, разговора, усменог излагања.* — Увод у његов говор био је начињен ... зато да покаже како је у повољном положају. *Крањч. Стј.* **2.** *оно од чега нешто почиње, припрема, почетак неке радње, догађаја.* — Енгелс је француски материјализам XVIII-ога ст. назвао филозофском револуцијом, која је послужила као увод у политички преврат. *Ант. Л.* Владика јако воли овај увод у церемонијал архијерејске литургије. *Чипл.* **3.** *приручник који даје основна знања о некој научној дисциплини*: ~ у вишу математику; ~ у филозофију. **4.** *увођење* **а.** техн. *намештање, увлачење (нпр. цеви и сл.). Р-К Реч.* **б.** *давање правоснажности, увођење у живот.* — Почне у Боци буна против уводу закона домобранскога. *Љуб.* **5.** заст. *свечано увођење у дужност.* —

Скупите вашу чету. Да ми је овдје код увода банског намјештеника. *Шен.* [Чета] ће ... стићи зарад банова увода. *Бал.*

ȕвода м и ж *в. уходa. Вук Рј.*

уводàчица ж *радница која уводи основу (у брда, нити).* — Комисија ... расписује конкурс за две уводачице ... две препредачице. *Пол. 1959.*

уводàџија м *в. уходa.* — На кули се ватра расјајала, кад ту сједе од Никшића Турци, чаркације и уводаџије. *НП Вук.*

увòдилац, -иоца м *онај који уводи.* — Бријач је ... уводилац мушкараца у женске одаје. *Уј.; Р-К Реч.*

ȕводина м и ж *в. уходa.* — Тко је тамо у тамници тамној, ал' си вила, ал' си уводина. *НПХ.*

увòдитељ м **1.** *онај који некога некуд уводи, уводилац.* **2.** *онај који уводи неке уређаје (нпр. цеви, жице), инсталатер.* — У трговину се ... уселио уводитель водовода. *Крањч. Стј.*

увòдити[1]**,** ȕводим *несврш. и уч. према увести*[1].

~ **се 1.** *несврш. и уч. према увести се*[1]. **2.** (коме) *улагивати се. Вук Рј.*

увòдити[2]**,** ȕводим несврш. *в. уходити.*

~ **се** (кога) покр. *клонити се, избегавати (кога).* — Завиде моме оцу на свему и нешто га се уводе. *Радул.*

ȕводнӣ и **ȕводнӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на увод; који уводи у нешто, који представља увод, почетак; почетни, припремни.* — Зачуше се ... уводни звуци гитаре. *М 1867.* Отпочели су на територији Мачве ... уводне борбе прве непријатељске офанзиве. *Ч-М.* Обрадио сам ... културнохисторијске прегледе у уводним поглављима у појединa раздобља [књижевности]. *Комб.* **2.** *који служи за увођење, увод чега:* ~ цев. *Р-К Реч.*

Изр. ~ говор, уводно предавање *свечани говор, предавање онога који се уводи у дужност, звање, приступна беседа;* ~ реч *кратко излагање приликом отварања, почетка чега (скупа, курса);* ~ чланак *в. уводник*[1] *(1).*

ȕводнӣк[1] м **1.** *први, главни чланак у новинама, листу.* — Са прве стране избачен је уводник о сезони лова. *Пол. 1957.* Пише човјек слабе уводнике у страначким органима. *Крл.* **2.** *онај који уводи, уводилац.* — А ви два свата, два уводника, отвор'те врата. *НП Вук.*

ȕводнӣк[2] м *в. уходa. Р-К Реч.*

ȕводница[1] ж **1.** *она која уводи. Р-К Реч.* **2.** *предговор у позоришном делу, пролог. Бак. Реч.* **3.** *уводна реченица у реченичном периоду. Деан. Рј.*

ȕводница[2] ж **1.** *в. уходница. Р-К Реч.* **2.** *в. уводтка.* — Свака овца по јагњицу дала, уводница јањца и јагњицу. *НП Вук; Р-К Реч.*

ȕводничȁр м *писац уводних чланака.* — Уводничар је пронашао да је Гордон пољског порекла. *Б 1957.* Те предности [нису] биле тако колосалне, као што се то причиња уводничару новина. *Крл.*

ȕводничȁрскӣ, -ā, -ō *који се односи на уводничаре.* — Служио се артиљеријом тешких ... уводничарских речи. *Дав.*

уводорȁвнити, -òрāвнӣм сврш. *довести у водораван положај; изравнати, поравнити равњачом. Р-К Реч.*

ȕвођење[1] и **увођȅње**[1] с **1.** *гл. им. од уводити*[1] *(се).* **2.** *в. увод (5).* — Одлучила [је] да оде у цркву на увођење. *Бен.*

ȕвођење[2] и **увођȅње**[2] с *гл. им. од уводити*[2] *(се).*

ȕвожење и **увòжење** с *гл. им. од увозити (се).*

увòжљив, -а, -о *који се може увести. Р-К Реч.*

увòжљивōст, -ости ж *могућност увожења. Р-К Реч.*

ȕвоз и ȕвоз м **1. а.** *увожење, довожење колима на одређено место (обично жита, сена).* — Није могао наћи бољу згоду да нашкоди манастиру. Увоз ... вина забрањен је. *Андр. И.* **б.** *место на које се што увози, довози.* — Снаху нађе под увозом лица размрскана. *Донч.* **2.** *увожење, довоз трговачке робе из страних земаља; увезена роба.* — Због укидања увозних царина на житарице, увоз жита ... је задовољавао потребе тржишта. *НЕ.* Гуме су из увоза. *Дав.*

ȕвозан и **ȕвозан,** -зна, -зно *в. увозни.*

увòзити, ȕвозим *несврш. и уч. према увести.*

~ **се** *путовати бродом, долазити на броду.* — Кад сам се ... из Црнога мора увозио у Дунав, сећам се да се дунавска вода ... белела. *Нен. Љ.*

ȕвознӣ и **ȕвознӣ,** -ā, -ō *који се односи на увоз, на увожење трговачке робе из страних земаља:* ~ артикал, ~ роба, ~ трговина, ~ тврtка, фирма, ~ царина.

ȕвознӣк м *онај који увози, који се бави увозом (2).* — Експлоатацију нафте кочили су страни увозници. *ЕГ 1.* Енглеска [је] била главни увозник пољопривредних производа. *ОП 1.*

увознина и **увознȉна** ж *такса, царина за увоз робе.* — Доби град ... право прибирати увознину од иностраних вина. *В 1875.*

у̏возница ж **1.** *она која увози.* — Свака држава ... увозница извјесне врсте артикала, упутила се да сама производи те артикле. *Обз. 1932.* **2.** *дозвола за увоз. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

у̏возничкӣ, -ā, -ō *који се односи на увознике:* ~ земља, ~ дозвола.

у̏вој и **у̏вōј,** -оја м **1.** *трака за завијање ране, завој (1).* — Лева му рука беше обмотана увојима. *Шапч.* **2.** *бора, набор.* — Вода се сакупљала по увојима покривача. *Чол.* **3.** *мртвачки покров. Бак. Реч.*

у̏војак, у̏вōјка м **1.** *увијен, вијугав прамен косе, облака и сл., коврџа, витица.* — Смеђа коса ... падала је у два увојка на бијела рамена. *Шен.* Испод [капе] вире увојци ... косе. *Јов. Ј.* фиг. Видјела је на ... небу увојке облака. *Торб.* **2.** *нешто увијено, савијено (као спирала), део нечег што се увило, савило.* — Увојак коре од јабуке лежао је на ... тањуру. *Торб.* Наниже увија се танко црево у многе увојке. *Батут.* **3. а.** *вијугава црта, бора.* — Докле спаваш једна рука невидљива ... креће мирне црте и прави увојке. *Дуч.* **б.** *завијутак пута, окука.* — На путу што води ка срцу Шумадије ... многим се увојцима силази у Б. Поток. *Ранк.* **4.** *навој, завојица завртња, опруге. Бак. Реч.*

у̏војан, -јна, -јно необ. *увојит.* — Из увојна косотреса, из осмејка ... у један се уздах слива: Ох, Делила! *Кост. Л.*

у̏војаст, -а, -о *в. увојит.* — Млад ... господин ... увојасте косе. *Матош.*

увојачӗ́ње с *узимање у војску.*

увојáчити, увōјāчӣм сврш. *узети у војску, у војну службу, увојничити.* — Касније га [лугара] увојачили. *Новак.* Као готов глазбеник био је увојачен, служио као подчасник. *В 1903.*

~ **се** *ступити у војску, војну службу.* — Хтједох у Пијемонт, да се увојачим. *Вил.*

у̏војит, -а, -о **1.** *који је савијен у увојке, коврџав.* — Прво је говорила ... девојка увојите косе. *Макс.* **2.** *који вијуга, прави завијутке, вијугав, завојит.* — Очи ... се ... поведоше за увојитим, стрменим путем. *Сек.*

у̏војито и **увōјито** прил. *у увојитом облику, вијугаво, спирално.* — Почиње да се пење увојито уз планину. *Макс.*

у̏војица ж **1.** *завојита линија, спирала:* степенице на увојице. *Р-К Реч.* **2.** *навој, завојница, увојак на завртњу. Бак. Реч.*

у̏вōјка ж *в. увојак. Бак. Реч.*

у̏вōјнӣк м у изразу: папир ~ *таласаст папир.* — Пратио [је] на глазбалу, које је било згодно удешено од чешља укосника и папира увојника. *Креш.*

у̏вōјница ж *увојита линија, завојница, спирала на завртњу. Деан. Рј.*

увојни́чити, увōјнӣчӣм сврш. *узети у војску, учинити војником, увојачити.* — Нико нема самилости да те увојничи. *Лал.*

у̏вōјчић м *дем. од увојак; коврџица.* — На сљепочице пали су му сиједи увојчићи. *Кум.*

у̏волажа ж зоол. = ухолажа *врста инсекта из рода правокрилаца* Forficula auricularia. *Станк. С.*

у̏волеж м зоол. *в. уволажа. Вук Рј.*

у̏волез и **у̏волӗз,** ијек. ўвољез и ўвољёз, м зоол. *в. уволажа. Р-К Реч.*

увōлити се, ўволӣм се сврш. *в. увољети се.* — Старцем [би] синуло од радости лице када би се ово двоје уволило. *Ков. А.*

у̏вољез и **у̏вољӗз,** ек. ўволез и ўволёз.

увōљети се, ўволӣм се (ијек.) сврш. *заволети се.*

у̏вољити, -ӣм сврш. *одобровољити кога, угодити коме.* — [Знао] сам га ... и увољити, јер ми је по више пута спомињао како му је мило што сам га се сјетио. *Буд.*

~ **се** *одобровољити се.*

у̏воња м = ушоња *онај који има велике уши.* — Поклепушио жалосно уши тај увоња. *Божић.*

увōњати се, -āм се сврш. *усмрдети се. Вук Рј.*

у̏вор м = ухор *израслина на глави кокоши, креста у петла. Вук Рј.*

у̏вор и **у̏вор** м **1.** *увирање. Р-К Реч.* **2.** *место увирања, ушће, уток, увир.* — Мањи поток у виши увире, код увора своје име губи. *Њег.* Доље на увору глиб се гомила. *Наз.*

увōрача ж *змија љутица, отровница.* — Туци га као уворачу. *ЛМС 1951.*

у̏ворӣште с *место увирања, увир, ушће.* — фиг. Пошао [је] од познавања материје ... да би ... нашао своје креативно увориште у њеној врлој снази. *Б 1960.*

у̏вотка ж = ухотка *овца која се у трећој години не ојагњи. Вук Рј.*

у̏воткиња ж *крава или овца у трећој години.* — Ухвати овцу уводкињу. *НПХ; Р-К Реч.*

увошта́нити, увōштāнӣм сврш. *увоштити.* — Стоје на крми ... обучени у увоштањено платно, круто и сјајно као кожа у морскога пса. *Дов.*

увōштити, ўвоштӣм сврш. **1.** *замочити у растопљен восак, натопити, импрегнирати*

воском: ~ платно. — Бркове завио, као да их је увоштио. *Вукић.* **2.** *извоштити (2), истући. Р-К Реч.*

увра́зити, ȕврāзӣм сврш. *уврсти, уденути (конац у иглу). Вук Рј.*

ȕврāте ж мн. и **ȕврāти** м мн. *в. увратине.* — Нит их [волове] ткогод виче ... нит их враћа на уврате складне; но су сами лисје узорали. *Март.* Дубоко доље, на увратима ... гледао је за њом Милан. *Пец.; Рј. А.*

увра̀тине и **ȕвратине** ж мн. *место на крају њиве где орач окреће плуг и које остаје неузорано.* — Кад бише на увратинама, дете подиже плуг, отресе га, окрете полошке и оритком очисти. *Вес.* Стајао сам уврх њиве ... По увратинама цвао је кањун. *Чол.*

увра́тити, ȕврāтӣм сврш. **1.** (кога) *позвати путника, пролазника у кућу, свратити (кога).* — Како смо живели украј пута, често бисмо увратили путника ... да окуша наше вино. *Нед.* **2.** *заћи, доћи коме на кратко време, учинити кратку посету, навратити се, задржати се у пролазу, свратити.* — Упутише се кнежевој кући ... те увратише. *Мат.* На јутарњој кафи, на коју ће телеграфиста ... увратити, чуће се вести. *Нуш.*

~ **се** *в. увратити (2).* — Они се увратили по плату. *Глиш.* Прије него ћу ... поћи к свому послу, увратим се у Марцелову собу. *Јурк.* Увратим се дућану, те узмем неколико пијавица. *Вес.*

ȕвратка ж бот. *биљка из пор. каранфила* Cerastium. *Бен. Рј.*

ȕвратић м *ушкопљеник, евнух. Р-К Реч.*

ȕврāћање с *гл. им. од увраћати (се).*

ȕврāћати (се), -ā̏м (се) *несврш. и уч. према увратити (се).*

увра́чати, ȕврāчāм сврш. **1.** *врачањем нанети зло, бацити чини, урећи.* — Како ми она [снаја] дође у кућу, пође све наопако, као да је уврачала нешто или уклела. *Ад.* Уврачат ме је већ могô когод. *Ивак.* **2.** *врачањем, гатањем погодити, прорећи.* — А ви ... уврачасте мом јадном Ђаку погибију. *Ђоп.* Кô да си уврачала, баш погоди кад ћеш на мељаву! *Торд.*

увр̀вети и **ȕвр̀вети,** -вӣм, ијек. увр̀вјети и ȕвр̀вјети, сврш. *врвећи ући, увући се.* — Поротници, као мишеви, уврве у свој кор. *Божић.*

ȕвр̀вјети и **ȕвр̀вјети,** -вӣм, ек. ȕврвети и ȕвр̀вети.

ȕврга́вати се, -р̀гāвāм се *несврш. и уч. према ȕвргнути се.* — Често се дјеца не ургавају у своје племените родитеље. *Старч.*

ȕвргнути се и **ȕврћи се,** ȕвргнēм се сврш. *наследити нечије особине, уметнути се, бацити се (на, у кога).* — Сељаци [се] чудили на кога се Бакоња увргао. *Мат.* Јест, на њу сам се лицем увргао. *Буд.* Гледали су њезин карактер ... да се увргла у свог оца. *Кал.*

увре́бати, ȕврēбāм сврш. **1.** *вребајући ухватити, уловити.* — Ух, да ми га је где увребати, размрскô бих га. *Кост. Л.* Сјутрадан је ноћу увребају пси. *Матош.* Увребао сам те и не пуштам те. *Бен.* **2.** *испитивањем, извиђањем сазнати, докучити.* — Што се мене тиче, нећете ништа увребати. *Л-К.*

Изр. ~ згоду (прилику, тренутак, час) *наћи, улучити погодну прилику, погодно време за што.* — Кад увребамо прилику треба одједном сви да кренемо. *Лал.*

ȕвреда ж (ек. и ијек.) **1. а.** *речи, поступак којима се некоме наноси неправда, бол, срамота, којима се погађа нечије достојанство.* — Леону и Беатричи ... [бароница] баца најбестидније увреде у лице. *Богдан.* Он је ... тешко трпио ... од увреде коју му је нанијела жена. *Крањч. Стј.* **б.** *осећање изазвано таквим речима, поступком, лага.* — Нити ћу да ступим икад у ред који, док увреду најпре нисам добро спрао. *Дим.* Повјереник се не осврће на Јосу ... А Јоси се подигла увреда. *Кал.* **2.** *позледа, повреда ране. Р-К Реч.*

Изр. ~ части *изјава, поступак којим се погађа нечија част, углед.*

уврѐдилац, -иоца м (ек. и ијек.) *онај који је некоме нанео увреду.* — Пашта безусловно, не чекајући реакцију увредиоца. *Сек.* Ако је тко ... дао повод другоме да га увриједи, увредилац се може ослободити казне. *Крл.*

уврѐдитељ м (ек. и ијек.) *увредилац.* — Многим ... увредитељима од свега срца опрашта. *Кор.*

увредитѐљица ж *она која је некоме нанела увреду.* — Ниоба ... сама си крива, о увредитељице богова, погибији своје ... дјеце. *Наз.*

увре́дити, ȕврēдӣм, ијек. увриједити, сврш. **1.** (кога) *нанети коме увреду.* — Увредих до срца старога оца. *Ранк.* Једило га што му овако увриједи понос. *Мул.* **2.** (кога) *додиром, покретом повредити рањеног, озледити (коме) рану.* — Милисав [рањеник кога друг носи] наједанпут зајаука. — Да те нисам увредио? — упита Марко и застаде. *Вес.* Како сте слаби ... у тој тмини могли [бисте] увриједити главу. *Шен.*

~ **се 1.** *осетити се погођен увредом, примити нешто као увреду.* — Павле се због тога још више увреди. *Ђос. Д.* Нато се Иван ... доиста увриједи. *Шов.* **2.** *повредити се, озледити се.* — Ни листом се нисам увредио, ни пером ме није нико додирнуо. *Вукић.*

уврѐдљив, -а, -о (ек. и ијек.) **1.** *који наноси, садржи увреду, који вређа.* — Мојим

увредљивим понашањем према њему не могу да га се опростим! *Јаки. Ђ.* Истину изговорити у увредљивоме облику је изазовно. *Крл.* **2.** *који се лако вређа, осетљив на увреду.* — Немогућ је, увредљив, суров је, груб. *Дав.*

уврѐдљиво прил. (ек. и ијек.) *на увредљив начин, наносећи увреду.* — Описује како је Анока пала у загрљај заови Петрији према којој је увредљиво поступила. *Глиг.* Разговарали су управо о женама ... бесрамно и увредљиво. *Донч.*

уврѐдљивӧст, -ости ж **1.** *особина онога што је увредљиво, што вређа.* — Она [погрда] је давно изгубила своју првобитну увредљивост. *Пав.* **2.** *особина онога који је осетљив на увреду, који се лако вређа.* — Јовану се жалио са увредљивошћу и слободом коју никада пред другим ... није имао. *Вуј.*

ȕврӗђен, -а, -о, ијек. ȕвријеђен **1.** *трп. прид. од увредити (се).* **2.** *презрен, потцењен.* — Њезине горке ријечи ... не бијаху ино него жуч уврӣјеђене њезине љубави. *Том.* **3.** *који изражава увређеност.* — Споро, и са неким увређеним једом, увиђам да [Змај] нимало не хаје за моје ћуди. *Леск. М.* **4.** (у именичкој служби) *онај који је претрпео увреду, понижење.* — Отишао је у шуму — у то једино прибежиште потиштених и увређених! *Дом.*

увређѐнӣк, -ика м (ек. и ијек.) *онај који је увређен. Бен. Рј.*

ȕврӗђено, ијек. ȕвријеђено, прил. *на начин који одаје увређеног, показујући се увређен.* — Чика Јеврем увређено спусти слушалицу. *Пол. 1959.* Ја, издати вас! — избечим се увријеђено. *Пав.*

ȕврӗђенӧст, -ости, ијек. ȕвријеђенӧст, ж *осећање, стање онога који је увређен.* — Мучила [га је] радозналост да ли се оне вечери, уклонио од стида или од увређености. *Сек.* Своје одушевљење показивала [је] на тобожњој узнемирености и увријеђености. *Шег.*

увреж̀ава̀ти се, -ѐжāвāм се = уврежѝвати се *несврш. и уч. према уврѐжити се.*

ȕврӗжен, -а, -о, ијек. ȕвријежен **1.** *трп. прид. од уврѐжити се.* **2.** *који је узео маха, укорењен, дубоко усађен, раширен.* — Смео, енергичан, са јако увреженом навиком за систематски рад. *Бар.* Не могу се само тако мијењати увријежене догме. *Фелд.*

ȕврӗженӧст, -ости, ијек. ȕвријеженӧст, ж *особина онога што је уврѐжено.*

увреж̀ѝвати се, -ѐжујēм се несврш. = уврежавати се. — Много [се] боље и снажније уврежује у памет све оно што нам је сада на памети. *Вил.*

увре́жити се, ȕврēжӣм се, ијек. ȕвријежити се, сврш. **а.** *пустити врежу, раширити се чврсто прионувши као врежа, укоренити се.* — Ступ се не макну, јер му је жив коријен био дубоко увријежен у земљи. *Шен.* **б.** фиг. *учврстити се, дубоко продрети, примити се, узети маха.* — У Давилу је била уврежена неискорењива заблуда да има неких свесних духовних радња које воде човека ка поезији. *Андр. И.* Имао [је] у себи клицу онога значаја, која се обично ... у каснијој доби у срцу увријежи. *Коз. Ј.*

увремѐнити се, -ѐменӣ се (ек. и ијек.) сврш. безл. *пролепшати се, изведрити се (о времену). Вук Рј.*

ȕвретӗн прил. *увис.* — Сви са својих места поскакаше увретен. *Шапч.* Букнувши оздо ода дна вал увретен у висине избацује црни пијесак. *Марет.* Прескаче преко узица увретен по путу чавленику. *Креш.*

Изр. скочити ~ *скочити увис с места, без залета.* — Трипут дорат увретен скочио. *Вук Рј.*

увретѐнати се, -ā̄м се сврш. *усеменити се, избацити семе (о биљкама). Р-К Реч.*

ȕврети, ȕврӣ и ȕврије (ек. и ијек.) сврш. *врењем испарити, згуснути се. Вук Рј.* Не дај да уврије [ракија која се пече] ... Не додаји. *Андр. И.* Вода у самовару је уврила и ућутала. *Сек.*

ȕврӗти, ȕврēм, ијек. ȕвријети, сврш. **1.** *изгубити се, нестати у другој води, улити се.* — Уврите у виши поток, да вас суха земља не попије. *Љуб.* **2.** *увући, угурати.* — Пригурио [се] сасма, само што није увро главу међу ноге. *О-А.*

~ **се 1.** *упрети се.* — Оне се сад уврле у његово грозничаво било као у сићушну шкатуљу. *Божић.* **2.** *увући се.* — Нек ти се увре у растрижену доламу. *Павл.*

ȕврије-, ек. увре-.

ȕврискѝвати се, -ӣскујēм се несврш. *вриштати, поцикивати.* — Девојке ћућоре, уврискују се. *Дом.*

ȕврљати, ȕврљāм сврш. покр. *угазити, изгазити.* — Четници су у њој [колиби] ноћивали, снијег уврљали. *Лал.*

ȕврнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од ȕврнути (се).* **2.** фиг. *смушен, сулуд.* — Како би се ... објаснио сезонски успех ... уврнуте логике. *Радул.*

ȕврнути, ȕврнēм (аор. 2. и 3. л. ȕврну, ȕврнӯ и ȕврте) сврш. **1.** *увијањем, завртањем дати нарочит, обично спирални облик.* — Кô бркове своје и дух свој уврнем. *Дим.* Уврну брк и све присутне премери погледом. *Бар.* **2.** *загасити, окрећући увући (нпр. фитиљ, стењак петролејске лампе), угасити;*

смањити (светло лампе). — Уврне лампу и леже у постељу ... гледајући у слаб плави пламичак. *Дом.* Уврнуте су свуда светиљке па чкиље. *Вас.* **3.** *(пре)савијањем задићи, подавити, посувратити, завртнути:* ~ рукаве. — Сиротиња ... покрива леђа и главу старом врећом, уврнутом као капуљача. *Андр. И.* **4.** *окретањем, увијањем учинити да усахне, да отпадне.* — Зао ветар уврне петељку и загуши цвет. *Сек.* **5.** *наглим окретањем задати бол, извити:* ~ коме руку. *Р-К Реч.* **6.** *окретањем, увијањем начинити, усукати:* ~ конопац, уже. *Р-К Реч.* **7.** фиг. *притегнути, притиснути (кога); навалити што на кога.* — Закон може тебе да уврне само ако ја хоћу. *Нуш.* Тер ћемо им уврнут порезу. *Март.* **8.** *увртањем, увијањем ујаловити, уштројити, ушкопити, кастрирати:* ~ бика, ждрепца, овна. *Р-К Реч.* **9.** *в. уврнути се (3).*

Изр. ~ коме шију *убити кога.*

~ **се 1.** *уковрчити се, увити се, усукати се.* — Бич с таквом силином расече ... блузу ... да се парчад уврну као лишће запаљено ватром. *Моск.* **2.** фиг. *пресахнути, престати.* — Рекао бих, уврну се и Радина срећа! *Тип.* **3.** *увратити се, свратити коме при пролазу. Вук Рј.; Р-К Реч.*

ȕврнӯтост, -ости ж *стање, особина онога што је уврнуто.*

уврстáвање с *гл. им. од уврставати (се).*

уврстáвати (се), уврстáвам (се) *несврш. и уч. према уврстати (се).*

ȕврстак, -ска м *оно што је негде уврштено, уведено.* — Стајаше ... међу огласима уврстак: Господину Ф. *Том.*

ȕврстати, -ам сврш. **1.** *поставити у ред, врсту, поређати.* — Унутра уврстани столови за оне који пију. *Дов.* Са једне и са друге стране ... нижу се уврстани сеоски домови. *Матош.* **2.** *распоредити у бојне редове, постројити.* — Султан уврста Влахе под Мохачем. *Њег.*

~ **се 1.** *поставити се у врсте, поређати се, постројити се.* — Гомила уврста се у полукруг. *Мат.* **2.** *нарасти у висину, добити веће размере.* — Уврстао се виноград. *Вук Рј.*

ȕврсти[1] и **ȕврсти,** ȕврзēм сврш. *увразити, уденути (конац у иглу). Вук Рј.*

ȕврсти[2] **се,** ȕврзēм се сврш. *увући се, увртети се.* — Уврзло му се ... одједном у главу да ће то помоћи. *Поп.*

ȕврстити, ȕврстӣм (трп. прид. ȕврштен и ȕвршћен) сврш. **а.** *унети, ставити (кога, што) на одређено место међу друге.* — Српска књижевна задруга уврстила [је Јоаникија Памучину] ... у именик писаца. *Поп. П.* За Гетеа је човјек складно уврштен. *Уј.* Један талијански туристички брод уврстио је у своју руту и наш Раб. *Вј. 1970.* **б.** *убројати, укључити.* — Строганов је поручивао: да се Србија стара да у своје тражбине уврсти све своје потребе. *Нов.* [Принцеза] покуша ... да [Исаковича] ... уврсти у своју пратњу. *Црњ.* Можда ће ме уврстити и у пјешадију или коњицу. *Крањч. Стј.*

~ **се** *поставити се, стати у ред, врсту, укључити се, улазећи наћи место.* — Пошао [Лаза] да се уврсти у поворку. *Ман.* Ти су се стихови ... већ уврстили у живу хисторију. *Уј.*

уврта́вати, уврта́вам несврш. *в. увртати.* — На котлове Снаге увртавају безброј славина. *Цес. А.*

ȕвртањ, -тња м *ваљкаст клин са завојицом, завртањ.* — фиг. Показао [је] чврстину своје руке и стегао земљу до последњег увртња. *Јов. С.*

ȕврта̄ње с *гл. им. од увртати (се).*

ȕвртати (се), ȕврћēм (се) *несврш. и уч. према уврнути (се).* — Овде [на врату] тек треба бити пажљив са сечивом јер се брада ту увртала у мале праменове. *Пол. 1973.*

ȕврта̄ч, -а́ча м **1.** *онај који штроји, шкопи увртањем. Вук Рј.* **2.** *алат за увртање. Бак. Реч.*

ȕвртети и **ȕврте̏ти,** -тӣм, ијек. ȕврћети и ȕврћети, сврш. **1.** *врћењем, окретањем увући, учврстити, углавити:* ~ завртањ. — Употреба металне матрице у коју се уврти чеп ... је допуштена. *Ног.* **2.** *врћењем дати (чему) облик, направити, упрести, усукати.* — фиг. Моја једна песмо ... волео бих да си ми повесмо, да из те[бе] дивно ја увртим уже. *Радич.*

Изр. ~ што (себи) у главу *бити заокупљен неком мисли, идејом, замислити нешто.* — [Комесар и бискуп] су били ... увртели у главу да га [Исаковича] покатоличе. *Црњ.*

~ **се 1.** *врћењем, бушењем се негде увући.* — Најпре се [црвић] уврти у лику, обично при врху дрвета, и ту презими. *Тод.* **2.** *упрести се, усукати се.*

Изр. ~ коме у главу *наметнути се коме у свести, заокупити кога (о мисли, идеји).* — И то му се тако уврте у главу, да му се чинило неће моћи преживети, ако би је [птицу] поп Вујица однео. *Глиш.*

ȕврћети (се) и **ȕврте̏ти (се),** -тӣм (се), ек. ȕврћети (се) и ȕврћети (се).

ȕврткa ж *навртањ, наврткa, глава завртња, шрафа. Р-К Реч.*

ȕврћложити, -ӣм сврш. *увући у врtлог.* — Човјечанство мора да ... уништи и увртложи тежу тмине. *Кос.*

~ **се** *почети се окретати у ковитлац.* — Испадали [су] из гужве као жбице из увртложеног сломљеног точка. *Цес. А.*

ȕврћи се, ȕвргнēм се свршн. = уврнути се.

увруѝти, ȕврȗћӣм свршн. *загрејати, учинити да што постане врућe, угрејати.* — Гријање ... заудара по угљену ... [и] по увруѝеној гуми. *ХР 1928.*

~ **се** *постати врућ, загрејати се.*

уврх предл. с ген. **1.** *на врху, на крају горњег дела чега.* — Једна каменица тресну га уврх чела. *Лал.* Ујакова колиба била је смјештена уврх уског језика пољане. *Ћоп.* Вјеверице ... се играју ... уврх шумскога храста. *Крањч. С.* Милка је сједила на столици, уврх собе. *Ћор.* **2.** *на челу чега.* — Сасвим горе уврх стола седела је нека девојчица. *Рист.*

Изр. ~ главе *врло много, преко сваке мере.* — Протеклих мјесеци ... имала је посла уврх главе. *ВУС 1973.*

ȕвршан, -шна, -шно *вршком, преко мере пун, препун;* ~ чанак брашна. *Вук Рј.* фиг. Утоли увршну груд. Одмиче се брже од кола. *Божић.*

увршѝвање с *гл. им. од увршивати (се).*

увршѝвати (се), -ȗшујēм (се) *несврш. и уч. према увршити (се).*

увр̏шити, ȕвр̄шӣм свршн. **1.** *вршком напунити, препунити.* — Ах, бол ће јој донети, црнину њену да зацрни тешку, загорча живот скрушен, јадима ȕвр̄шен. *Кош.* **2.** *убличити као врх, дати облик врха.* — Потшишану браду увршио шиљак. *И.*

~ **се** *убличити се као врх, добити облик врха.* — Свила власи плави' увршила се у котуру ... на лепој глави. *Кош.*

увр̏шљати, -ām свршн. *угазити, утабати.* — Чавка или врана ... пада ... крај каквог сенā, око кога је утапкано и увршљано. *Дом.* Увршљали су ... снијег наоколо. *Лал.*

увршта́вање с *гл. им. од увртавати (се).*

увршта́вати (се), увр̏шта̄вām (се) = увршћивати (се) *несврш. и уч. према уврстити (се).*

увршћава́ње с *гл. им. од увршћавати (се).*

увршћа́вати (се), увр̏шћа̄вām (се) несврш. *в. увршћивати (се).*

увршћи́вање с *гл. им. од увршћивати (се).*

увршћи́вати (се), увр̏шћујēм (се) несврш. = увртавати (се).

ȕвула ж лат. анат. *ресица на меком непцу. Кл. Рј.*

ȕвулāран, -рна, -рно *ресични.*

увући и **ȕвȕћи,** увȕчēм свршн. (аор. 2. и 3. л. ȕвȕче; р. прид. ȕвȕкао, увȕкла и ȕвȕкла, -ло; трп. прид. увȕчен, -а, -о и увȕчен, -ѐна, -ѐно) **1.** *вукући унети, допремити (што), довести у одређен простор, у унутрашњост чега.* — Ваља ми [у дом] и ући и терет цео са собом увући. *Марк. Д.* Отвори вратанца у капији, увуче унутра и младиће и чувара. *Сек.* **2.** *угурати, утаћи што у неки отвор, у унутрашњост чега или између чега; завући, заденути, уденути:* ~ кључ у браву, ~ конац у иглу. **3.** *повући унутра, унатраг нешто истурено; скупити, сакрити (мачка канџе, пуж рогове):* ~ главу, ~ трбух. **4.** *упити, усисати (мирис, влагу); удахнути, повући (ваздух, дим при пушењу).* — Соба је ... увукла у себе неки нарочити мирис. *Црњ.* Испрси [се], увуче зрака и ... звиждну у прсте. *Сим.* Увуче два дима. *Фелд.* **5. а.** *учинити да неко учествује у чему, укључити кога у што.* — Био је увучен у ватрену препирку с француским гренадиром. *Крањч. Стј.* Био је за то да се Злата увуче у рад. *Поп. Ј.* **б.** *умешати, уплести кога у што (обично непријатно).* — У Цариград је стигао нови посланик француски ... са нарочитим задатком да Турску увуче у рат с Русијом. *Нов.* Није хтео да у нове непријатности увуче ... свог присног пријатеља. *ЛМС 1951.* Био [је] узрујан што је у такву неугодност увукао [жену]. *Креш.*

Изр. ~ душу (у се) *повући се у себе, држати се по страни.* — Треба увући душу у се, не мијешати се у усташке послове. *Ћоп.*; ~ језик погрд. *ућутати, престати говорити.* — Нареди [жени] да увуче језик и не буни ... село. *Андр. И.*; ~ рогове *в. уз рог (изр.).*

~ **се 1. а.** *провлачећи се, завлачећи се ући, сместити се у унутрашњости чега.* — Морао [се] увући кроз један мали отвор на таван. *Брл.* Госпођа се ... увукла ... у кревет. *Јонке.* **б.** *неопажено, тихо ући, ушуњати се.* — Увукао се у собу ... легао поред врата и заспао. *Ћос. Д.* фиг. Полако, полако увукла се пропаст у једну ову кућу. *Војн.* Осјећала је да се у њу нешто увукло што она није дотада осјећала. *Мил.* **2.** *склонити се, повући се; сакрити се.* — Мајстор Коста је ... издао један део куће и увукао се са Срећком у крило. *Сек.* Усред бијела дана спустила би ролое на прозорима и увукла се у најцрњи мрак. *Бег.* **3. а.** *силом или лукавством продрети негде, угурати се, заузети неко место, положај између чега.* — Турска војска увукла се као клин између наших трупа. *Јов. С.* У тај апарат увукло [се] много непријатељских елемената. *Ч-М.* У војсци се увукао у пуковнијску кухињу. *Јонке.* **б.** *продрети, укоренити се.* — Ово полицијско гледиште на одржање поретка ... увукло се свуда: у општину и суд, у школу. *Марк. Св.* Он је будно пазио да се не би ... увукао у његове редове безбожни либерализам. *Мар.* **4.** *обући одело (обично одвећ широко), обути*

обућу (*обично одвећ пространу*). — Поново се увукао у наранчасте чизме. *Крањч. Стј.* **5.** (*о нечем што стрчи, што је истурено*) *повући се уназад.* — Неке гвоздене шипке једнако излазе из ваљка. А увуку се, а истуре се. *Сек.*

Изр. ~ коме под кожу *додворити се, умилити се коме*; ~ у себе (у се) *одвојити се од људи, повући се у самоћу*; *постати неповерљив према околини.* — Од тада се некако уњутао, увукао у себе, и копнио. *Ћос. Д.*

увýчен, -а, -о и **увýчен,** -ена, -ено **1.** *трп. прид. од увући* (*се*). **2.** *склоњен у страну, у дубину чега, завучен.* — Он се загледа у осветљене прозоре ... дубоко у двориште увучене куће. *Вас.* **3.** (у себе, у се) *тих, миран, повучен* (*у себе*). — Озбиљан увучен у себе, диви се оцу као умјетнику. *Цар Е.*

Изр. ~ ред *ред којим се почиње одсек, пасус у тексту.*

увýченōст и **увýченōст,** -ости ж *особина, стање онога што је увучено; повученост, затворе̏ност у себе.* — Увученост кичме јахача при скакању игра нарочито важну улогу. *Јах.* Залуду је ... пужевска увученост. *Сим.*

ýвце, ýвца и ýвцета с *дем. од уво.*

угàгричити се, -ӣм се сврш. *добити гагрице, жишке* (*о зрнастој храни, сочиву, пасуљу и сл.*).

ўгадити, -ӣм сврш. *запрљати, укаљати, опоганити.*

~ **се** *запрљати се, загадити се; опоганити се, заразити се, окужити се, инфицирати се.* — Хоће [рана] и да се угади, ето, везао си прљавом марамом. *Нуш.*

ўгађāј м *удобност, угодност, згода.* — Газдиница је ... набрајала: О, мој Симо, мили господару ... хоће ли ти бити угађаја? Хоће ли ти бити тврдо без душека. *Ћор.*

угáђалица ж и м *особа која некоме угађа.* — Ви сте свому послу мајсторица, а к тому мени угађалица. *Јурк.*

угáђāње с *гл. им. од угађати* (*се*).

угáђати, ўгађāм несврш. **1.** *несврш. и уч. према угодити.* **2. а.** *удешавати, подешавати; давати нечему одређен израз, изглед; погађати.* — Разговарају се ... о цени и сваки угађа за себе. *Вукић.* Кораком лаким, невјестачким, који је навлаш угађала, пође вратима. *Сиј.* Лице му угађа јад, ниску молбу. *Кал.* **б.** (у нешто) *слагати се, подешавати се* (*са киме или са чиме*). — Судници виде да Мијат не казује како је њима мило и не угађа у Друшкове ријечи. *Љуб.* Ја гледам у стопе Дурмишове. Угађам у њих [каже Софија]. *Сиј.* **3. а.** *домишљати се, премишљати.* — Могао је докон да угађа ... шта ће ... и како ће. *Вукић.* Он је дуго ... угађао како Колашинце да искористи. *Сиј.* **б.** *смишљати.* — Вукашин и његов поузданик ... угађају своје кобне планове. *НК 1946.*

~ **се** *слагати се, одговарати.* — Пусту тишину ладањску ублажава ... свирка повјетарца ... и чобанских свирала, с којима се лијепо угађају веселе пјесме тежака. *Јурк.*

угàђач, -áча м **1.** *онај који некоме угађа, повлађује; који се некоме додворава.* — То је ... можда један од најнеугоднијих људских »заната«, ако се не жели бити импресионистички рецензент угађач. *КН 1960.* **2.** *усклађивач музичких инструмената, штимер.* — Угађач клавира ... изгори ... без круха и ловорових грана. *Полић.*

ўгажен, -а, -о **1.** *трп. прид. од угазити.* **2.** *утапкан, утрвен.* — Да наметне своју вољу ... довољно је да исприча ... о генију који не иде угаженим стазама. *Грол.*

ўгаз м *угажена стаза.* — Почињу се верати муљичном жилом ... покушавајући пронаћи какав вијугаст угаз. *Божић.*

ўгазити, -ӣм сврш. **1.** (у што) **а.** *газећи ступити, крочити, заћи* (*у нешто*). — У Тису воду угазио. *НП Вук.* Урош ... прегази поток и угази у папрат. *Ћос. Д.* Папцима [свиње] угазе у валов. *Петр. В.* Замути и запетља на концу као човјек који је угазио у балегу. *Донч.* **б.** *упустити се, увалити се у што, загазити.* — Ако угази Србија у рат, и ми ћемо онога часа. *Нен. Љ.* Кад једном у то већ смо угазили, на пола пута остати нам није. *Огр.* **2.** (што) *газећи утабати, згњечити.* — Уске путањице ... су официри ... временом угазили шетајући се горе-доле. *Вас.* Пут између заселака постоји само ако су га становници сами угазили. *ВУС 1972.* **3.** *нагазити на што, стати на ногу коме, ступити на што ногом, згазити.* — Корак јој је кротак ... мрава угазила не би. *Ћон.* [Мазга би] му ... угазила на ногу. *Кал.* **4.** *упрљати се газећи по чему.* — Угазит ће бијеле земље, па ће сав под умазати. *Бен.*

Изр. ~ у крв *почети проливати крв, упустити се у крваву борбу.*

угàшити се, -ӣм се сврш. *неопажено отићи, изгубити се, нестати. Вук Рј.*

ўгал, ўгла м *в. угао.* — Дошавши на угал од улице, скиде свој шешир. *Ат.*; *Вук Рј.*

ўгалнӣ, -ā, -ō *в. угаони.* — Својим пјесмама положио је угални камен културној ... задаћи. *Марет.*

ўгаљ, ўгља м *природно чврсто гориво настало дубоко у земљи распадањем органских, претежно биљних материја, без присуства ваздуха, угљен:* камени ~, мрки ~. — Из угинулих и у води угљенисаних старих

папратница изградиле су се моћне наслаге каменог угља. *Станк. С.*

Изр. дрвени ~ *несагорели остатак добивен сагоревањем дрвета уз недовољан приступ ваздуха, ћумур.* — Дрвени угаљ (ћумур) добива се сувом дестилацијом дрвета. *Ж-Л.*; живи ~ *жар, жеравица*; коштани, животињски ~ *врста угља добивеног сувом дестилацијом животињских костију. Ж-Л.*

угàнути, ўганēм свр. *повредити ногу или руку прекомерним напињањем зглоба, истезањем зглобних тетива, искренути зглоб, ишчашити.* — Старац се саплео на оструgу, пао и угануо ногу. *Дом.* Веле да си ногу угануо. *Бен.*

ўганўтōст, -ости ж и **уганýће** с мед. *повреда зглоба настала истезањем тетива или кад једна кост у зглобу изађе из свога лежишта, ишчашење.* — Уганућe зглоба ... представља најчешћу повреду насталу услијед наглог покрета. *Тен.*

угáњање с *гл. им. од угањати*[1].

угáњати[1], ўгāњām несврш. *в. угонити, утеривати:* ~ овце у тор да се помузу. *Деан. Рј.*

угáњати[2], ўгāњām сврш. *наћи, пронаћи, задесити.* — Једва сам га угањао. *Вук Рј.*

ўгао, ўгла м **1.** геом. = кут (1) **а.** *део равни ограничен двема полуправама које полазе из исте тачке*: оштар ~, прав ~, пун ~, раван ~, туп ~, теме угла, крак угла; физ. одбојни ~, преломни ~, упадни ~. **б.** *место, простор између двеју унутрашњих страна неког предмета које се спајају, најчешће између два зида у некој просторији.* — Ја сам сео у угао ... и гледао је. *Лаз. Л.* Проводећи нас кроз све углове ... цркве, показао нам је ... многе стародревне реткости. *Нен. Љ.* **в.** *скровито, заклоњено место.* — Богомоља [је] одјекивала до у невидљиве углове и дубине. *Андр. И.* Стигавши у мраку из ноћног угла, стане. *Визн.* фиг. У угловима свога сећања носе тешке поразе. *Поп. Ј.* **2.** *део неког места, простора, крај, предео.* — Сунчано руменило обоји ... и најзабаченије углове Београда. *Андр. И.* У ... најудаљенијем углу ове наше планете они се на путовању налазе. *Нен. Љ.* **3.** *шиљат крај неког предмета који чине његове ивице, стране, зидови; шиљат крај тканине; рогаљ.* — Осим плоха, запажамо на кристалу бридове (ивице) и углове (рогљеве). *Туђ.* Преко пута ... дућан. На углу камен, пола у кући, пола у тротоар узидан. *Сек.* [Брише] углом кецеље поцрвенели нос. *Моск.* **4.** *место где се састају, секу две улице или где савија низ зграда.* — На угловима се искупили ђаци и весело разговарају. *Јак.* Лишимо се те напасти истом онда када сврнусмо за углом. *Наз.*

Изр. ~ гледања, посматрања *гледиште, становиште*; мртви ~ војн. *место, простор ван домашаја артиљеријске и митраљеске ватре.* — Уклонише [се] са ћувика и заклонише у мртви угао. *Пер.*

ўгаонӣ, -ā, -ō **1.** *који припада углу:* ~ простор, ~ поље. **2.** *који се налази на углу.* — Наталија је седела у крајњој угаоној соби. *Моск.*

Изр. ~ камен, стуб фиг. *темељ, стуб, основа.* — Долазили су и одлазили нови песници ... Његов [Бранков] угаони камен остао је нетакнут. *Михиз.* Сви који страдају и умиру за своје истине ... угаони су камен у будућој згради новог човјечанства. *Андр. И.*

ўгаонӣк м *угаони камен*; фиг. *темељ, основа.* — [О тој старој тврђави] су ... пјесници писали хексаметре, као о једном од основних угаоника западне културе. *Крл.*

ўгāр[1] ж и м **1.** *ораница, њива која се после жетве преоре да одстоји пре новог сејања ради побољшања приноса.* — Плужи њиве и угаре. *Јакш. Б.* Стада шарених крава пасла су по угару. *Бен.* **2.** *угарење, орање.* — Волови ми ... орни ... И тако, заврших ја угар некако на брзину. *Лал.* Земљиште ... приправљено за угар за слиједећу годину. *Франг.*

ўгāр[2] м *угарак.* — Срдашце ... гори кано угар луча. *Март.*

угарáвити, угàрāвīм и **ўгаравити,** -ӣм сврш. *умазати, упрљати гаром, огаравити. Р-К Реч.*

ўгарак[1], ўгāрка м **а.** *комад запаљеног, делимично изгорелог дрвета.* — Неке [гљиве] положи наглавце врх живих угарака. *Гор.* фиг. Угарак мржње разгоријевао се. *Донч.* **б.** *остатак делимично изгорелог дрва, огорели комад дрвета.* — Спотаче угарке и ватра плану. *Вес.* Указаше [се] ... запуштене угљарске колибице, испред којих је читаво земљиште било опрљено, пуно угарака. *Ћоп.*

Изр. бацити, гурнути ~ у шта *изазвати пожар, запалити што.* — фиг. Такве су песме кадре да баце угарак у домаћи живот. *Нуш.*

ўгарак[2], ўгāрка м бот. *главница* Claviceps purpurea. *Сим. Реч.*

угарúвање с *гл. им. од угаривати.*

угарúвати, угàрујēм *несврш. и уч. према угарити.*

угáрити, ўгāрīм сврш. *узорати обрадиво земљиште и оставити извесно време незасејано, да би се одморило и постало плодније.* —

За пшеницу и јечам земљу ору . . . два пута: лети угаре, а у јесен изору ралом. *Дед. Ј.*

уга́рити се, ўга̄рӣм се свр̄ш. *омртвити од загрејаности.* — Мене спопала климавица и дријемеж . . . јер се бијах угарио од оне ватрене омарине. *Љуб.*

ўгарица ж *угарак*[1]. — Марију тишташе . . . жалостиво пуцкарање угарица вани на огњишту. *Цар Е.*

уга́рница ж *угар (1), угарена њива.* — Иде на угарнице да оре за пролећни усев. *Ад.* Попела [се] у селу на звоник да свиче момка са очеве угарнице. *Вел.*

уга́рњача ж бот. агр. *јесења, озима репа* Brassica rapa rapifera. *Рј. А.*

Ўгарскā ж (дат. Ўгарскōј) *држава у Средњој Европи, Мађарска.*

ўгарскӣ, -ā, -ō *који се односи на Угарску, мађарски.*

уга̀рчина[1] ж *аугм. од угарак. Р-К Реч.*

уга̀рчина[2] ж *време кад се врши угарење, преоравање. Рј. А.*

уга̀рчић м *дем. од угарак*[1]. — Изнесе му из куће угарчић да припали лулу. *Глиш.*

ўгас[1] м бот. *биљка из пор. крсташица, крстовник* Nasturtium officinale. *Сим. Реч.*

ўгас[2] м *угаснуће, гашење.* — На самртном часу, на своме угасу. *Змај.* Пусти их [папире успомена] да табанају по столу . . . »за припалу и угас крсне свијеће«. *Јел.*

ўгаса м и ж *особа без мушког порода;* погрд. *онај који ништа не представља, који је раван гашењу потомства, изрод.* — Она . . . удари у плач. — Слути, кућна угасо! Слути! — раздера се Марко. *Лоп.*

ўгасан, -сна, -сно (обично одр.) **1. а.** *који затире, истребљује, доноси смрт, смртни.* — Ударимо ли странпутицом, набасаћемо на угасну погибију. *Љуб.* **б.** *који је без (мушког) порода.* — Леле њојзи угасној, гдје погибе до краја сама! *Љуб.* **2.** *угасит, загасит, таман:* ~ црвено.

уга̀сив, -а, -о = угашљив *који се може угасити, који се лако гаси.*

угаси̏ва̄ч, -а́ча м *предмет за гашење опушака.* — Гњечио [је] угасивачем у пепељари свој чик. *Бег.*

ўгасит, -а, -о *који је тамне, затворене боје, таман, мрк, загасит.* — На њима су одела угаситих боја. *Андр. И.*

уга́сити, ўга̄сӣм свр̄ш. **1.** *учинити да нешто престане да гори или светли, утрнути.* — Леже у кревет, угаси свећу и покри се. *Лаз. Л.* **2.** фиг. **а.** *спречити да се нешто (неко осећање) развије, угушити, сузбити.* — Да бих угасио у њој и најмању сумњу . . . рекнем јој . . . *Лаз. Л.* Да ага знаде шта га чека . . . попијевке он би угасио! *Ботић.* **б.** *смирити, стишати (гнев, бес, јарост).* — Чим да заплаши његово свирепо срце . . . угаси бес и приведе смирењу. *Ћос. Д.* Онај ти неће гњева угасити. *М-И.* **в.** (*дах, осмех*) *задржати дах, престати дисати, осмехивати се.* — Она се подиже на прсте, угаси дисање. *Божић.* Везир је угасио свој осмејак. *Андр. И.* **3. а.** *уништити.* — Ми морамо . . . угасити свако њемачко огњиште отпора на Балкану. *Зог.* **б.** *убити, усмртити, одузети живот.* — Мале ранице, а угасе човека као да је свећица. *Сек.* Пушка, која га је прије неколико минута могла угасити . . . смиловала се његовом животу. *Лал.* Тко је тај, који ме љуби толико, да за мој ће живот свој живот угасит? *Цес. Д.* **4.** разг. *зло проћи, пропасти.* — Рањен сам пет пута смртно, али сам овај пут дибидуз угасио! *Вин.*

Изр. ~ жеђ *узимањем воде или какве друге течности утолити осећај жеђи;* ~ креч *прелити живи креч (водом ради добивања гашеног креча);* ~ (коме) свећу *уништити, упропастити кога.* — [Гарсија] је угасио свећу много вештијима но што си ти. *Грол.;* ~ крсну свећу (славу, кућу, лозу, огњиште, род, племе) а) (коме) *затрти, истребити нечију породицу, род, племе;* б) *учинити да неко остане без потомства, оставити без наследника;* ~ мотор *искључити мотор из рада.*

~ **се 1. а.** *престати горети, светлети.* — Једна звезда прелете преко плавог неба, па се чак тамо негде угаси. *Вес.* Сијалица се угасила. *Рист.* фиг. Суђено је тако да све се оно лијепо у срцу, што једном само у животу сине, угаси. *Огр.* **б.** *изгубити живост, сјај, боју, потамнети; ослабити, изгубити снагу, јачину.* — Усне му се обесиле, поглед напола угасио. *Цар Е.* Лијепе слике се угасиле од леденог даха. *Кал.* **2. а.** *престати постојати, нестати, изгубити се.* — Наш је живаљ преовладао нарочито око половине XVII века, кад се мађарска општина сасвим угасила. *Петр. В.* Угасила се свака успомена. *Наз.* Угаси се свирка, вика и пијанка. *Кош.* Нешто се смијех угасио. *Кал.* Шта би било кад бисмо . . . растурили одред? . . . борба би се угасила. *Ћос. Д.* **б.** *умрети.* — Угасише се у једном бурном моменту отац и син. *Сек.* Њен живот угасио се прије почетка безазлене операције. *ВУС 1974.* **в.** *престати излазити (о каквим публикацијама).* — Бечке Новине Сербске угасиле су се . . . 1822. године. *Петр. В.* **3.** *престати (о животу), престати радити (о моторима).* — Живот јој се тихо и незнано угасио. *Пер.* Један смо [тенк] изгубили — угасио му се мотор. *Дед. В.* **4.** *истећи, проћи, престати важити.* — Мандат је те Скупштине . . . угашен. *Јов. С.* **5.** *изумрети, затрти се.* —

Чије ово плеће те га гледам? Његова се кућа угасила. *Њег.* Хтео је ... да се благородно племе ... с њиме угаси. *Петр. В.*

Изр. угасила му се свећа а) *пропао је, с њим је готово*; б) *остао је без мушког порода.*

угасито- *као први део сложених придева означава тамнији прелив боје*: угаситозелен, угаситоплав, угаситоцрвен.

у̀гаситӧст, -ости ж *особина онога што је угасито.*

у̀гаслӣ, -ā, -ō *који се угасио, изгубио сјај, угашен; бежживотан.* — Вуче имагинарне димове из своје угасле луле. *Десн.* Командант је био сав испијен ... угаслих очију. *Јак.* С угаслога ока сузе ... се роне. *Домј.* На угаслу лицу болесникову указа се благи смијешак. *Леск. Ј.*

у̀гаслица ж бот. *в. разводник (3)* Solanum dulcamara. *Сим. Реч.*

у̀гаснӣк м *човек који нема мушког порода, с којим се гаси род, лоза.* — Ја нијесам мрцина ни угасник, него пун синова. *Љуб.* Обузети су бригом о продужењу своје лозе ... Несрећа је бити угасник, без порода. *Цвиј.*

у̀гасница ж бот. *в. разводник (3). Сим. Реч.*

у̀гаснӯлӣ, -ā, -ō *в. угасли.* — Потамнеле и угаснуле очи њихове зуре у даљину, а тела су укочена. *Јак.* Све се точи у моје мртве, угаснуле очи. *Кркл.*

угáснути, у̀гāснēм и **у̀гаснути,** -нēм сврш. **1.** *в. угасити (1).* — Сила вјетра угасну у један трен ... фењер. *Војн.* А мене ... узеле очи пећи. Ја их ... тарем и тарем да угаснем пламен у њима. *Гор.* **2.** *в. угасити се (1, 2, 4).* — Преврну лампу ... фитиљ угасну. *Андр. И.* Око му угасне ... Мртав је. *Маж. Ф.* Нека никад у вама не угасне нада. *Матош.* Нитко не може бити кажњен ради дјела ... чија је кажњивост угасла. *Мј. 1926.*

~ **се** *угаснути (2), угасити се.* — Сунце се угасло, настало је вече. *Бен.*

угаснýће с *гашење, престанак горења.* — Као да смрт људска није угаснуће једне обичне, потпуно безвриједне жигице? *Крл.*

угáтатн, у̀гāтāм сврш. *в. уврачати. Р-К Реч.*

у̀гатњāк м *гаћњак, свитњак. Р-К Реч.*

у̀гаћатн се, -āм се и **у̀гаћити се,** -ӣм се сврш. *обући гаће. Рј. А.*

угà̄шљив, -а, -о = угасив. — Он би имао ... малену као кријесница угашљиву искру. *Цес. А.; Р-К Реч.*

угво́здити, у̀гвōздӣм (трп. прид. у̀гвожђен) сврш. *ставити кога у гвожђе, у окове, ставити коме окове, оковати.* — Поче љубити угвожђеног и тепати му. *Куш.*

у̀гӗти, у̀гнēм сврш. покр. *в. угнути.* — Десно је лежала угета крајина у маглама. *Кик.*

у̀гиб м *угнуто место, мало улегнуће, удољица.* — Рињуша је осећала ... под копитом угиб утабаног пута по коме је стално касала. *Чипл.*

угѝ́бā̄ње с *гл. им. од угибати и угибати се.*

у̀гӣбао, -бли ж *угиб.* — Таљиге вуче ... блатњав коњић ... Ноге му дрхћу ... оне две угибли испод слабина брекћу. *Нуш.*

угѝ́бати, у̀гӣбām и у̀гӣбљēм *несврш. и учпрема угинути, липсавати, цркавати.* — Големи дио, чак и милијарда младунчади, угиба. *НЕ.*

угѝ́бати се, у̀гӣбām се и у̀гӣбљēм се несврш. **1. а.** *угињати се, савијати се, повијати се (под теретом).* — Њива се угиба од рода. *Коч.* **б.** *кретати се валовито, таласати се, њихати се.* — Стао па гледа у коло како се ... превија и угиба око свирца. *Ад.* **2.** *указивати поштовање наклоном, клањати се; потчињавати се, покоравати се.* — Цјелива младу своју суђеницу и угиба се старијему брату. *Шен.* Све се то пред њом угибало, све је сматрало за највећу срећу на кога се она осмехне. *Ранк.; Деан. Рј.* **3.** (коме, чему) *избегавати (некога, нешто), уклањати се.* — Узалуд сам салијетао Баторића, — он се угибао томе. *Ђал.* Куда је он пролазио, свак му се угибао. *Војн.*

угѝ́бач, -ача м *дрво којим се савијају обручи. Рј. А.*

угѝ́бљив, -а, -о *који може да се угиба, повија, лако покретљив, савитљив, гибак.* — Зарivши стопало у земљу ... у струку угибљив, али крепак, он [јаблан] бије увис ... бије пркосно. *Зог.*

угѝ́бнути се, у̀гӣбнēм се и **у̀гибнути се,** -нēм се сврш. *угнути се, повити се.* — Даске ... се угибоше под њим. *Вор.* Лабрња јој се угибну мало. *Божић.*

у̀гинути, -нēм (аор. у̀гинух и у̀гибох, 2. и 3. л. у̀гинӯ, у̀гибе и у̀гибе) сврш. **1. а.** *завршити живот, престати живети (о животињама), липсати, црћи.* **б.** *скапати, умрети.* — Из куће ми само дете остало ... Заложите да га огрејем, угинуће ми. *Ћос. Д.* фиг. Чија је угинула звијезда? Твоја или мајчина? *Јел.* **2.** *престати постојати, пропасти, нестати; изгубити се.* — Ова установа убрзо је угинула. *Јов. С.* И глас му угину мукли под звијездама ноћи ове. *Видр.*

угинýће с *губитак живота, смрт; смртност (животиња).* — Ниска [је] продуктивност стоке, велика угинућа. *ПИ 1950.*

угињáвати, -њавāм *несврш. и уч. према угинути.*

ȕгињање с *гл. им. од угињати (се).*

ȕгињати (се), -њем (се) *несврш. и уч. према угнути (се).*

ȕгипсати, -āм сврш. *ставити у гипс, обложити гипсом.* — Укочио се . . . отежала му глава као отекла и ноге као угипсане. *Гор.*

ȕгич м тур. покр. **1.** *ован предводник (са звоном о врату).* — Ту се скупи стока . . . и креће се уз клепет угича. *Панч.* **2.** фиг. *најугледнији човек у племену, првак. Рј. А.*

ȕглава ж покр. *уговор, договор; закључење (какве везе, односа и сл.):* ~ брака. — Углава је да приспије војска . . . о Госпођи малој. *Њег.* Сад се пољубите, као што је ред при углави мира! *Мат.*

углáвити, ȕглāвīм (аор. 2. и 3. л. ȕглāвӣ) сврш. **1. а.** *увући, натаћи, наместити нешто да чврсто стоји, учврстити; утиснути.* — Углавим свећу у пескаоницу од дивита. *Лаз. Л.* Господски улаз био је углављен међу саме кућерке. *Франг.* **б.** *затворити, запечатити.* — Већ [му је] све заплијењено и судски углављено. *Тур.* **в.** *заокренути, заћи.* — Изишао је из чаршије и углавио у узак сокак. *Сиј.* **2. а.** *споразумно утврдити, уговорити, договорити се.* — Чусмо да цареви углавише да Бока буде ћесарска. *Мат.* Вријеме одмиче, а ја бих да већ данас нешто углавимо. *Цар Е.* **б.** *одредити, прописати, поставити.* — Доситеј установи и углави начело. *Јаг.* Марковић је . . . углавио . . . програм и листа и рада, и поверљиво га саопштио. *Скерл.* **3. а.** *означити, именовати.* — Још би . . . дон Ловро . . . у једној од својих недјељних проповиједи углавио клеветнике . . . по срамним измишљотинама непријатеља цркве. *Мар.* **б.** *доказати, утврдити.* — Та [су] лица . . . пред судом углављени доушници, детективи и уходе. *Крл.*

~ **се 1.** *увући се, утврдити се, наместити се.* — Уча се боље углави у намет, разгрну снег . . . и страсно притиште кундак. *Бос. Д.* Углавио се међу кладе на дрвљанику. *Бор.* **2.** *углавити (2а).* — Народност, самосталност, то је добро, и о томе смо се добро углавили. *Павл.*

углàвнчити се, -ӣ се сврш. *увити се у главицу, добити облик главице (о купусу, луку и сл.). Р-К Реч.*

ȕглāвље с необ. *погодба, услов, увјет.* — То је жеља, воља и углавље под којим се станити можете. *Јакш. Ђ.*

углављéње с *уговор; договор, погодба. Р-К Реч.*

углављúвање с *гл. им. од углављивати (се).*

углављúвати (се), -àвљујем (се) *несврш. и уч. према углавити (се).*

углàвнōм и **ȕглāвнōм** прил. **1.** *у већини случајева, најчешће; највећим делом, претежно.* — Сви су се придружили . . . смијеху, углавном због поштовања према глави обитељи. *Адум.* Кирије је побирао углавном Павле. *Сек.* **2.** *у главним цртама, укратко.* — Намјеравам углавном описат, не опширно . . . неке главне црте из живота онија јунака. *Миљ.*

ȕгладити, -ӣм сврш. **1.** *учинити глатким, углачати; поравнати.* — Рђа [се] прилепи за углађено гвожђе. *Ат.* Пањ опсијечем и угладим међу. *М-И.* **2. а.** *зачешљати, загладити (косу, браду).* — Коса [му је] марљиво углађена. *Ранк.* **б.** *довести у ред нечији спољни изглед, улепшати, дотерати.* — Ласно је њега мало угладити и опремити за ђувеглију. *Глиш.*

~ **се 1.** *улепшати свој изглед, дотерати се.* — Момци се угладили, а цуре нагиздале. *Шапч.* **2.** *стећи лепе навике и понашање.* — Влада [га је] у Париз слала . . . да се мало у свету дотера, угладе. *Јакш. Ђ.* У бурси [богословији] би се обично мало угладили. *Шов.*

ȕглађен, -а, -о **1.** *трп. прид. од угладити (се).* **2.** *који је лепог понашања, отмен, љубазан.* — Истина, није углађен ни . . . дотеран . . . али је добар. *Ранк.* Бијаше тако углађен, тако одгојен да сам на мало такијех наишао. *Матош.* **3.** *цивилизован, просвећен.* — Удаљени од углађена света, они још беху очували првобитну простоту нарави. *Нед.* **4.** *складан, дотеран (о стилу).* — Добри [су] и његови . . . духовити и углађени прикази. *Нех.*

ȕглађено прил. *отмено, љубазно.* — »Ја сам . . . Морали-паша«, представи се врло углађено и слатко непознати. *Том.* Према њему [смо се] понашали углађено и . . . центлменски. *Вин.*

ȕглађенōст, -ости ж *особина онога који је углађен, онога што је углађено, углађено понашање; отменост, финоћа.* — Умио [се] сналазити с достојанством и углађеношћу. *Шкреб.* Успео је да . . . оствари највећи век културе и углађености који се икад видео. *Дуч.*

углађúвање с *гл. им. од углађивати (се).*

углађúвати (се), -àђујем (се) *несврш. и уч. према угладити (се).*

углàзбити, ȕглазбīм сврш. *ставити у ноте, саставити музичко дело, компоновати.* — Већ [је] стотину њемачких попјевака углазбио. *Новак.*

углàисати се, -ишем се сврш. покр. *углачати.* — Очи хладне као углаисани и

наоштрени челик, још више су се издвајале. *Петр. В.*

~ **се** *имати, добити сјај од дуге употребе (о оделу), усијати се, углачати се.* — Стално је био одевен у . . . господско, али већ углаисано одело својих . . . шефова. *Сек.*

у̀гла̀нцати и **у̀гла̑нцати,** -а̑м сврш. нем. варв. *трљајући учинити сјајним, углачати, улаштити.* — Коса му је била намазана, ципеле угланцане. *Лал.*

у̀гланцовати и **у̀гла̑нцовати,** -цујём сврш. *угланцати.* — Лице ти се сја као »угланцована« ципела. *Маш.*

у̀гла̑р, -а́ра м необ. *онај који стоји, који се смести на углу.* — А кестењари — ти углари — прашину љета с пећи бришу. *Цес. Д.*

у̀гла̑с прил. **1.** *гласно, наглас.* — Умало углас што не поче да рида. *Станк.* **2.** *сви одједном (говорити, викати).* — Не сви углас — само један нека говори. *Вучо.* »Да, да« завикаше сва дјеца углас. *Креш.*

у̀гласт и **у̀глат,** -а, -о **1.** *који има више углова, изведен на углове, ћошкаст:* ~ заграда. — До њега је седео поп Драги са црном брадом и угластим лицем. *Рист.* Рушем проће по овеликој накратко ошишаној углатој глави. *Кал.* **2.** фиг. **а.** *оштар, груб, настран.* — Његова појава . . . осорна и угласта, стане се разлијевати, изгуби оштре обрисе. *Крањч. Стј.* Официрски гад! — избијало је из Владе, оштрог, углатог и жучљиво нацереног. *Ћоп.* **б.** *рогобатан, крут, недотеран.* — Гледаоци су били усхићени . . . и поред тврдих и угластих стихова. *Скерл.* Кретње су **му** углате. *Нех.*

у̀глато̑ст, -ости ж *особина и стање онога што је углато; оштрина.* — Требало би . . . изгладити многе углатости, ублажити којешта. *Цар Е.*

у̀глачано̑ст, -ости ж *особина онога што је углачано, глаткоћа, сјај.*

у̀гла̀чати, -а̑м сврш. **1. а.** *учинити глатким и сјајним.* — Дијамант . . . има своју вредност ма и не био углачан. *Прод.* **б.** *поравнати, исправити глачалом, пеглом (рубље, одело и сл.), испеглати.* — Висока бијела печа [је] са два широка углачана крила. *Нех.* Његово одело . . . било је модерног кроја . . . увек углачано. *Уск.* **2.** *загладити, угладити.* — Млад човек . . . претерано углачане косе. *Ћос. Б.* **3.** фиг. *дотерати, улепшати (језички).* — Добре [су] песме . . . само мало да [их] углачам. *Ћос. Б.*

~ **се** *постати гладак, сјајан.* — Пртина се стврдла и углачала као лед. *Чол.*

у̀глед м **1. а.** *добар глас, част, поштовање, признање, уважење.* — То је подигло углед нашем покрету. *Чол.* Изгубио је сав углед међу људима. *Дук.* **б.** *положај, достојанство.* — Од пуке провинције римске успе се Далмација до угледа самосталне земље. *Јаг.* **2. а.** *пример, узор.* — Ријего [је] углед мушке љепоте. *Шен.* Та два човека били су први људи у Црној Бари. Они су били свима углед. *Вес.* **б.** *примерак који служи за узор, образац, узорак, преглед, мустра.* — Радим [вез] по једном угледу који ми је дала маркиза. *Петр. Р.* **3.** *угледање (на некога), подражавање (некога).* — Прави Анри Бек [је] у његовим драмама . . . Не потиче угледом ни на ког нити може послужити као образац икоме. *Грол.* **4.** *пример који опомиње; опомена, упозорење.* — Мене су осудили! . . . и још судац вели: за углед другима. *Ћип.* **5.** (често у мн.) етн. *показивање девојке за удају момку или његовим рођацима, гледање девојке и упознавање с њом; скуп на коме се гледају, упознају младићи и девојке.* — Изведи, брате, сестру на углед. *НП Вук.* Руму је мајка . . . излагала . . . момцима на угледе. *Љуб.* Сад је требало поћи у угледе. *Кол.*

Изр. (бити, стајати) на угледу *бити изложен јавности.*

угледа́ва̑ње с *гл. им. од угледавати (се).*

угледа́вати (се), -ѐда̑ва̑м (се) *несврш. и уч. према у̀гледати (се).*

у̀глёдан, -дна, -дно **1. а.** *који ужива углед, уважен, цењен, виђен.* — Оженио се Андрија с неком Луцијом, служавком у врло угледној кући. *Новак.* Позвао [је] педесет најугледнијих сплитских грађана. *Дед. В.* **б.** *истакнут, видан.* — Бранкова прича . . . појавила се на врло угледном месту књижевног часописа. *Сек.* **2.** *прикладан, згодан; леп.* — Ко није имао угледније одело, тај је позајмљивао. *Јак.* На прочељу понеке угледније зграде исписано је . . . име и презиме господара. *Пав.* **3.** *повелик, замашан, знатан.* — Може да их покаже угледан број. *Поп. Б.* За папир . . . мора [се] платити угледна свота. *Уј.* **4.** *који служи као пример за угледање:* ~ добро, ~ имање, ~ предавање.

угле́да̑ње с *гл. им. од угле́дати (се).*

у̀гледати, -а̑м (трп. прид. у̀гледа̑н) сврш. *опазити, спазити, видети, приметити.* — Наједном угледа цестом издалека једну кочију. *Војн.* Хоће ли скоро дедина кућа? — Још мало па ћемо је угледати. *Макс. Д.*

Изр. ~ свет 1) *доћи на свет, родити се;* 2) (о књизи, чланку и сл.) *изићи из штампе, бити објављен;* ~ сунце, ~ светлост *в. угледати свет (уз свет*[1]*, изр.).*

~ **се 1.** (на (у) кога) *поћи за нечијим примером, ускладити своје поступке по угледу на некога, на нешто.* — Вук [нам је] и ту красан примјер дао, у који би се ваљало вјерно угледати. *Јаг.* Чувај Милицу . . . кажи јој

да се угледа на своју маму. *Дед. В.* **2. а.** *видети себе, свој лик (у огледалу, у води и сл.).* — фиг. Како се човек угледа јадан и го кад му се пред разочараном старошћу укаже лик младости. *Богдан.* **б.** *упрети поглед, загледати се.* — У њега се био угледао, пак се тако са душом растао. *НП Вук.* **3.** (безл.) *видети се, показати се, учинити се.* — Нека, браћо ... нек се вама не угледа криво. *Март.*

угле́дати, ўгледам несврш. покр. *даровати, наградити.* — Би л' ме штогод мога' угледати. *НПХ; Рј. А.*

угле́дати (се), ўгледам (се) *несврш. и уч. према угледати (се).*

углѐдач, -а́ча м (об. у мн.) покр. *онај који иде на углед (5), просилац.* — Распевао се ... као цуре пред јесен кад зареде угледачи. *Ад.*

у̏глёдник м **1.** *угледан човек, првак.* — Годило му [је] ... што га сусрећу с признањем угледници странке. *Ћал.* Сви угледници нашег града имају раздрагана лица. *Кик.* **2.** *онај који служи за узор, оно што се узима за узор, пример; образац.* — Побјегао је у манастир ... у жељи да постане свецем, какви су били и његови угледници. *Барац.* Грчка по угледнику, римска по духу ... Енеида ... остаје најзначајније дело латинске старине. *Цар М.*

у̏глёдно прил. *примерно, лепо; прикладно.* — Лепушкаст, угледно обучен младић. *Петр. В.*

у̏глёдно̄ст, -ости ж *углед; леп изглед, лепота.* — Што му се вањске угледности дотиче, и ту би се могло рећи: крв није вода. *Јурк.* Кад нови фра-Брне стигне у село ... глас о његовој угледности и »чојству« давно га је претекао. *Цар М.*

у̏глеђанин м (об. мн. -ани) покр. *један од оних који с девојчине стране пре свадбе иду да виде младожењину кућу.* — Ти који иду кућу да гледе зову се угледачи или углеђани. *Вук.*

угли́бити, ўглӣбӣм сврш. **1.** *гурнути, увалити у глиб, у блато.* — фиг. Није добро кад човјека углибе у такво што. *Божић.* **2.** *заглибити се, упасти у блато.* — фиг. Сав је углибио у религијску мистику. *ВУС 1971.*

~ **се 1.** *упасти, увалити се у глиб.* — Кад се ... малишан крене преко таквог блата, деси му се то да се формално углиби у блату. *Срем.* **2.** фиг. *уплести се, запетљати се (у нешто тешко, непријатно):* ~ у дугове. — Баш се углибио у мудре изреке стојичке школе. *Ћал.*

углибљи́вање с *гл. им. од углибљивати (се).*

углибљи́вати (се), -ӣбљујём (се) *несврш. и уч. према углибити (се).*

у̏глијев и **у̏глијен** м (ијек.) покр. *угљен, жар.* — Невјеста ... свакоме углијев из огња на сипсију [лулу] ... меће. *Миљ.; Вук Рј.*

у̏гло с *в. угао.* — Ја се одмах згучим у угло као мртва. *Рј. А.*

у̏глоб м *посед, земљиште у вучено у територију друге државе, енклава.* — Муслиманско становништво остало је ... у малом Зворнику ... и њиме нису управљале наше власти него босански валија. Ово је био први турски углоб у нашем земљишту. *Јов. С.*

у̏глоба ж *рупа од клина; жлеб; састав, шав. Бен. Рј.*

угло̀бити, ўглобӣм сврш. *уметнути, ужлебити, углавити.* — Углобе весла чуњу у бокове. *Љуб.* Кроз углобљене [се] ... прозоре сипаше мјесец. *Марет.*

углобља́ва̄ње с *гл. им. од углобљавати.*

углобља́вати, -о̀бљāвām = углобљивати *несврш. и уч. према углобити.*

углобље́ње с *састав, уметање, уклапање. Бак. Реч.*

углобљи́ва̄ње с *гл. им. од углобљивати.*

углобљи́вати, -о̀бљујём несврш. = углобљавати.

угло̀внтӧст, -ости ж *обиље углова, оштрина, изломљеност линија.* — Винкелманова сенка опседа наш појам лепоте ... нежно извијеним линијама ... немарењем за угловитости и тензије. *КН 1960.*

у̏гло̄вни, -ā, -ō̄ *који се односи на угао.* — Треба само да измерим угловно одстојање Сунца од зенита. *Мил.*

у̏гломе̄р, ијек. ўгломјēр, м = кутомер *полукружна направа са обележеним степенима за мерење углова у равној површини.*

у̏гломје̄р, ек. ўгломēр.

углу́пити, ўглӯпӣм сврш. *учинити глупим, одузети, умањити способност здравог расуђивања, заглупити.* — Наши професори искварили су нас и углупили, па су се после тужили како смо глупи. *Марк. Св.*

у̏гљā̄р, -ара м **1.** *онај који прави и продаје дрвени угаљ;* исп. ћумурџија. — Угљар Сава ... му је из планине доносио угаљ. *Ћоп.* **2.** *рудар, копач угља.* — Далеко ... жмиркало је тек једно свјетло угљара. *Франг.* Криза угљара не траје од јуче. *НИН 1970.*

у̏гљара ж **1.** *пећ у којој се прави дрвени угаљ.* — У угљари већ полагано гори, а из рупица на кућици излази дим. *Наз.* **2.** *стоваришше и продавница угља.* — Лизнуо би [сноп фарова] зидове кућа у дну баштица

што су ... заклањале од прашине дрвара и угљара. *Дав.*

угља́рев, -а, -о = угљаров *који припада угљару.*

угља́рење с *гл. им. од угљарити.*

угља́рити, ўгљāрӣм несврш. *бавити се производњом и продајом дрвеног угља. Р-К Реч.*

ўгљāрка ж *угљарева жена. Р-К Реч.*

ўгљāрнӣк м *простор или просторија где је смештен угаљ.* — Из сваке собе одлазили су дежурни на угљарник, где су примали одређену количину угља. *Јак.*

угља́ров, -а, -о = угљарев.

ўгљāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на угаљ и угљаре.* — Могу продирати кроз лед угљарски пароброди. *Петр. М.* У мртвим дољинама живе само ... димови из какве угљарске пећи. *Ћоп.*

угља́рство с *производња угља (обично дрвеног).* — Котлина је ... богата и шумом, и становници се баве угљарством. *Дед. Ј.* Угљарство се све више креће упорном издисаји. *Пол. 1973.*

угље́вак, -вка м *комадић жара.* — Између камених турбана [у гробљу] догорела ватра, неколико угљевака. *Дед. В.*

ўгљевина ж хем. заст. *угљеник.* — У угљу је поглавита материја угаљ сам, или по кемичном имену угљик, угљина, угљевина. *М 1867.*

угљѐвит, -а, -о *који садржи угљеник, богат угљеником.* — Графит [је] постао метаморфозом ... из угљевите твари или неких других органских твари. *Туђ.*

угљѐвитӧст, -ости ж *особина, стање онога што је угљевито.*

ўгљевка ж зоол. *риба из пор. шарана, подуст* Chondrostoma nasus. *Бен. Рј.*

ўгљевље с зб. **1. а.** *жар у ватри, у пећи, разгорели дрвени угаљ или дрво.* — Грејао се ... угљевљем у крњем лонцу. *Петр. В.* Жене намјестиле самоваре, па дувају да се угљевље разгори. *Маж. Ф* **б.** *угашен жар, остатак ватре.* — Од дома му остала хрпа угљевља. *Дојч.* **2.** заст. *угаљ (као руда).* — Ћупријски округ знатан је са свог угљевља у Сењу и Жидиљу. *О 1875.* Бог зна колико се ту крије угљевља, олова, жељеза. *Шен.*

Изр. гасити угљевље празн. *гатати, врачати бацајући жар у воду;* као на угљевљу (бити) *осећати се врло неугодно; бити крајње нестрпљив.*

ўгљӗн, -ена м (лок. угљѐну и ўгљену) **1.** *угаљ.* — У планини ... има богатих наслага каменога угљена. *Том.* [Мурећеф, тј. мастило] је он сам правио од лучева угљена. *Ћор.* **2.** *оловка за цртање направљена од дрвеног угља.* — Управитељ ..., није био приказан уљаним бојама, ни акварелом, ни угљеном. *Крањч. Стј.* **3.** *жар, жишка.* — Глишан увалио у лулетину угљен колик шака. *Ћоп.*

Изр. живи ~ *жар, жеравица;* мртви ~ *угашен жар;* црн као угљен *сасвим црн.*

угљѐнār, -а́ра м *угљар.* — Посједали онда увече ... угљенари црни попут ђавола. *Ћоп.* Да ли ... и у Чешкој има наших угљенара? *Јонке.*

угљенáрев и **угљенáров,** -а -о *који припада угљенару:* ~ зарада.

угљѐнāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на угљенаре:* ~ посао. — Успео [сам] ... да пронађем ... угљенарску колибу. *Мил. В.*

ўгљенаст, -а, -о *сличан угљену. Р-К Реч.*

ўгљӗн-дӣоксӣд м хем. *једињење, спој угљеника и кисеоника, безбојан гас, без мириса, накиселог укуса, један од основних елемената живота на Земљи* CO_2.

ўгљенӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на угаљ и угљен:* ~ рудник, ~ пећ, ~ прах. **2.** хем. = угљични *који се односи на угљеник:* ~ киселина, ~ хидрат.

угљѐнӣк, -и́ка м **1.** = угљик *хемијски елемент* (C) *саставни део огромног броја органских једињења, битан састојак биљног и животињског света.* **2.** *рудник угља.* — Дрвени потпорњи у ... ходнику угљеника били су већ стари и трули. *Пав.* Копа по својим властитим тминама ... као рудар ... под наслагама затрпаног угљеника. *Крл.*

угљени́ков, -а, -о *који се односи на угљеник:* ~ једињење, спој.

угљѐнисāӣӧст, -ости ж *стање онога што је угљенисано.*

угљенѝсā̏ње с *гл. им. од угљенисати (се).*

угљѐнисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. *претворити (се), претварати (се) у угљен изгарањем или лаганом оксидацијом.* — Наишли су на угљенисане остатке човечјег тела. *Петр. М.* Кад комад шећера загревамо ... шећер се истопи, а затим поцрни — угљенише се. *Физ. 4.*

ўгљенити, -ӣм несврш. *угљенисати се.* — Сухи пањеви полако угљене у ватри. *Креш.*

угљѐнић м *дем. од угљен.* — Баци и трећи угљенић [у воду], који ... потону цврчећи. *Шапч.*

угљѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на угљеник, који је у вези с угљеником.*

ўгљӗн-мо̄ноксӣд м хем. *отровно гасовито једињење угљеника са кисеоником* (CO). — Опасност ... прети одсеченим рударима од пожара и угљен-моноксида. *Пол. 1958.*

угљеновòдӣнк, -и́ка м заст. *в. угљоводоник. Р-К Реч.*

угљенòкоп м *рудник угља.* — Што ће онда него ... у Америку, у угљенокопе. *Пав.* Било [је] ... доста рудара који су до рата радили у мајевичким угљенокопима. *Чол.*

угљенòкопӣ, -ā, -ō *који се односи на угљенокопе, рударски*: ~ синдикат.

угљенòсан, -сна, -сно *угљоносан. Р-К Реч.*

угљѐнчић м *дем. од угљен.*

ӯгљење с зб. *угљевље (1а).* — Сам са собом [је] мрмљао гурајући мотику дубље међу распаљено угљење. *Ћоп.*

угљéчак, -чка м *угљенчић.*

ӯгљик, -и́ка м = угљеник (1).

угљи́ков, -а, -о *који се односи на угљик*: ~ спој.

угљиковòдӣк, -и́ка м хем. = угљоводоник *једињење угљеника и водоника.*

угљикохѝдрāт, -а́та м *угљени, угљични хидрат.*

угљи́чак, -чка м *угљенчић. Вук Рј.*

ӯгљични, -ā, -ō = угљени (2): ~ киселина.

ӯгљиште с *налазиште угља.* — Вероватно је било времена када су првобитни људи знали за ватру ... Ово је могло бити на местима ... где се какво угљиште или тресетиште само од себе запалило. *Жуј.*

угљоводòнӣк, -и́ка м хем. = угљиководик.

угљòносан, -сна, -сно *који садржи угаљ, богат угљем, угљевит (о слојевима земље).* — Године 1890. избушена је [у Костолцу] прва бушотина кроз угљоносну серију. *Пол. 1958.*

угми́лети, -лӣ сврш. *в. угњилети.* — Сљуштила би се [кожа] лако, као са угмилеле оскоруше. *Петр. В.*

ӯгнати, -ā̀м (покр. ӯжењем) сврш. **1.** *силом убацити, гонећи утерати, сатерати.* — Угнаше [ме] међу високе и дебеле зидове. *Коч.* Из памети је теже изагнати заблуду него у њу угнати истину. *Шим. С.* Те ја узми троструку канџију, ужени јој у месо кошуљу. *Њег.* **2.** покр. *гонећи одвести, одагнати, отерати.* — Утекоше Турци у Бањане, и угнаше овце свеколике. *Вук Рј.*

Изр. ~ страх (у кости) коме *држати некога у страху, у покорности*; ~ у грех (кога) покр. *навести на грех*; ~ у лаж (кога) *в. утерати у лаж (уз лаж, изр.)*; ~ у ред (кога) *присилити на поштовање реда.*

~ **се** покр. *примаћи се врло близу, унети се (у лице).* — Тада Вуча нагло скочи. Угна јој се сасвим у лице. *Лоп.*

угнежђѝвати се, -èжђујēм се, ијек. угњежђѝвати се *несврш. и уч. према угнездити се.*

угнéздити се, ӯгнēздӣм се, ијек. угнијèздити се (некњиж. ек. и ијек. угњéздити се), сврш. **1.** *направити, савити гнездо.* — У том зиду угнијездила се птичица. *Маж. Ф.* **2.** фиг. *заузети место, наместити се, сместити се угодно.* — Бекташева и кућа Хасиничића угнијездиле се на самој обали. *Мул.* Проводацика ... се прва угнезди у колима. *Моск.* **3.** фиг. *увући се, уврежити се, ухватити корен, узети маха.* — Ето тако се угнезди несрећа у овај мирни дом. *Вес.* Предавање творница ... радним колективима онемогућит ће да се у нашој привреди угнијезди заразна болест . . бирократизам. *Ант. 1.*

угнијèздити се, ӯгнијездӣм се, ек. угнéздити се.

угнýсити, ӯгнӯсӣм сврш. покр. *испрљати, упрљати. Вук Рј.*

ӯгнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од угнути (се).* **2.** *сведен, свинут, конкаван; крив, искривљен*: ~ огледало. — Ноге [су му] ... мало угнуте као левче. *Игњ.* Небо је само угнута стопа господа бога. *Кост. Л.*

ӯгнути, ӯгнēм (аор. ӯгнух, ређе ӯгох, 2. и 3. л. ӯгнӯ, ређе ӯже и ӯже; трп. прид. ӯгнӯт) сврш. **1.** *притиском учинити да се нешто (об. нека површина) искриви надоле, удубити, улегнути, искривити.* — Људи ... зашљепају по води, да би изравнали врсту коју је вода мало угнула. *Божић.* **2.** *увући (главу, врат у рамена) (у беспомоћном положају, у потиштености).* — Вукан ... оклепио уши и угнуо главу. *Наз.* Окрену се као да би хтео нешто да каже али се предомисли, уже врат у рамена и упаде у ноћ. *Ђур.* **3.** (раменима) *одићи па спустити рамена, слегнути (раменима) (у недоумици или неприлици).* — Одмахну главом и угну раменима. Боље да ништа не говорим, помисли. *Лал.* **4.** *ступити, ући, доћи.* — Обрнусмо од запада ... угнусмо у брдине Папуку. *Павл.* **5.** *угнути се (3).* — Нећу угнути ни трећој. *Бен.*

~ **се 1.** *повити се, удубити се.* — Њене обрве дигоше се на крајевима, а угнуше на среди. *Лаз. Л.* [Столац] се је и сам научио на тијело свога господара, пак се услужно удубао и угнуо. *Крањч. Стј.* **2.** *помаћи се, повући се, одступити, устукнути.* — Упереним бајонетама се утискиваху у светину, која се пред њима угну. *Петр. В.* Кад се удовац појави, угнуше се на обје стране. *Креш.* **3.** *склонити се, сакрити се.* — Овдје би могао разабрати нашу намјеру и угнути нам се куда. *Ков. А.* **4.** *пригнути се к земљи, сагнути се, савити се.* — Она [пећина] је

тако ниска да смо се морали много угнути. *Нен. Љ.*

ȕгнȕтōст, -ости ж *особина, стање онога што је угнуто.*

угнȕ́ће с *угнуто место, улегнуће.* — Дримска удолина, пространо угнуће између шарске и проклетијске групе, [води] према Скадру и Медови. *Цвиј.*

угњáвити, ȕгњāвӣм сврш. **1.** *гњавећи, притискујући згњечити, здробити; угушити притиском, задавити.* — Коњ тресну о земљу и угњави под собом коњаника. *Глиш.* Сигурно би ме угњавио био да није ... прискочио тај одважни сељак. *Бог.* **2.** фиг. *досадити незанимљивим дугим причањем. Деан. Рј.* **3.** фиг. *потлачити, подјармити.* — Једна земља не може допустити да је друге угњаве. *Петр. Р.*

угњéвати, ȕгњēвām несврш. покр. *гњилити, трулити.* — Дажд находи, а јавор угњева. *Љуб.*

угњежђи́вати се, -èжђујēм се, ек. угнежђи́вати се.

угњéздити се *в. угнездити се.*

угњѐсти и **ȕгњести,** -èтēм (трп. прид. угњѐтен) сврш. *поробити, потлачити.* — Европска угњетена сиротиња мрзи на себе и на имућне људе. *Нен. Љ.* Противурјечности између нове, револуционарне класе и осталих угњетених класа још се нису биле испољиле. *Анти. 1.*

угњетáвāње с *гл. им. од угњетавати.*

угњетáвати, -èтāвām несврш. *држати у ропству, тлачити (1).* — Треба се уживјети у ту балканску психу вјечно угњетавану. *Матк.*

угњетàвāч, -áча м *угњетач.* — Позивао [је] Нијемце да се одупру угњетавачима. *Обз. 1932.*

угњетàвāчкӣ, -ā, -ō *угњетачки.* — Ишчезава потреба за нарочитом угњетавачком силом, за државом. *Анти. 1.*

угњѐтатељ м *в. угњетач.* — [Поклања] их ... угњетатељу. *Јакш. Ђ.*

угњѐтāч, -áча м *онај који некога држи у ропству, тлачитељ, тиранин.* — Доле с нашим угњетачима! *Дом.* Хисторија Југословена испуњена је честим бунама против угњетача. *Барац.*

угњетáчев, -а, -о *који припада угњетачу.* — Непријатељ [је] слободе и бранилац угњетачев. *Нед.*

угњетàчица ж *жена угњетач. Р-К Реч.*

угњѐтāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на угњетаче.* — Сишли [су] са правога пута поставши егзекуторима туђинске угњетачке воље. *П 1939.* Народноослободилачки одбори ... били су ... јемство против враћања старе угњетачке власти. *Пиј.*

ȕгњети, -њӣ сврш. покр. *в. угњити.* — Нађи Мијата распадена и угњела, гђе су га црви расточили. *Љуб.*

угњѐтљив, -а, -о *који се лако може гњести, мек.* — То [би] значило да би људско биће ... морало бити ... од колебљиве, лелујаве материје, мекушно, угњетљиво као тесто. *Богдан.*

ȕгњецати, -āм сврш. *гњецајући, газећи учинити меким, изобличити, изгњечити, растурити.* — Пут је водио покрај гробља ... Стока га грдно разгазила, угњецала. *Сиј.*

угњéчити, ȕгњēчӣм сврш. **1.** *притискујући начинити удубљења и неравнине, покварити изглед, деформисати.* — Сад брзо да угњечим постељу да Мара не позна да нисам код куће спавао. *Трифк.* Изравњавао [је] угњечени шешир. *Десн.* **2.** *гњечећи претворити у меку масу, добро изгњечити.* — Дај гњечи мало гра' ... дај укувај ... погачицу. *Коч.* **3.** *уништити, смрвити, здробити.* — То ће господа да ... народ хрватски и српски и његову слободу угњече и крв му испију. *Кур.*

угњи́вати, ȕгњӣвām несврш. покр. *пропадати, сатирати се радећи.* — Ја угњиват', а неко уживат'. *Вук Рј.*

угњи́лети, ијек. угњи́љети, и некњиж. **угњи́лити,** -лӣ сврш. **а.** *постати гњио, иструлити (о воћу).* — Род [мушмуле] на дрвету не може потпуно дозрети ... те се зато мање у сламу или сено да угњили. *Тод.* **б.** (кога, што) *довести у стање трулежи, распадања.* — фиг. Нас хоће разнародити, растровати ... и угњилити. *Ков. А.*

~ **се 1.** *угњилети (1а).* — Морао би се угњилити у овој пустој кућерини, међу грамжљивим људима. *Петр. В.* **2.** фиг. *изгубити отпорност, чврстину, виталност.* — Читаво [се] друштво ... умехкотило, угњилило и зацрвило. *Кур.*

угњи́љети, -лӣ, ек. угњи́лети.

ȕгњио, -ила, -ило **1.** *р. прид. од угњити.* **2.** *који је у распадању од трулежи, сатруо; који заудара на труљење, на трулеж.* — Мири опало лишће ... полутруло слатким, угњилим запахом. *Сим.*

ȕгњити, ȕгњијē сврш. *угњилити.* — Испред кровињара били су изложени сунцу безбојни постељни дроњци угњили од дјечје мокраће. *Лал.*

угњу́рити, ȕгњȕрӣм сврш. *уронити, загњурити.* — Вечерас ћу немиран угњурити своје прсте, угњурити своје лице. *Стипч.*

уговáрāње с *гл. им. од уговарати.*

уговáрати, -òвāрāм *несврш. и уч. према уговорити.*

уговàрāч, -áча м *учесник у склапању уговора.* — Један уговарач поверава другоме новац. *О 1875.*

уговàрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на уговараче.*

угȍвети, -ēм и -вӣм, ијек. угòвјети, свршн. *угодити; додворити се.* — Свак се од нас журио да му ... угоди и угове. *Јакш. Ђ.*

угòвјети, -вēм и -вӣм, ек. угòвети.

ӯговōр м **1.** правн. *сагласност двају или више лица, двеју страна, о успостављању неког односа ради постизања каквог правног дејства или резултата:* ~ о закупу, мировни ~, трговински ~. **2.** *састанак ради договора.* — Ту ми виле игре извађају ... ту је њихов љубавни уговор. *Ботић.* Сутра [ће] ... доћи Кречар и Чамча на уговор. *Игњ.*

Изр. друштвени ~ *буржоаска теорија по којој је држава настала на основу уговора слободних појединаца.*

уговòрāч, -áча м *уговарач.* — Уговорачи [су] ... мислили на село. *Нов.*

уговорȅње с заст. *в. уговор.* — У том стању не може с њоме бити ни разумна уговорења. *Старч.*

уговòрити, -òворӣм сврш. *споразумно одредити, договорити се, утврдити, уговорити.* — Бијаху већ читав сат прије уговореног времена на окупу. *Новак.* Јавише куму и уговорише дан крштења. *Срем.*

угȍворка ж заст. *одредба уговора; погодба, услов.* — Ево стави другу уговорку: да поврати што је заробио. *Март.*

ӯговōрнӣ, -ā, -ō *који се односи на уговор, који потиче из уговора; који учествује у уговору:* ~ одредба, ~ обавеза, ~ страна.

ӯговōрнӣк, -а и **уговòрнӣк,** -ика м *уговарач.* — Питајући га ... забиљежио сам о уговорнику: што стечено да подијелимо. *Рад. А.*

ӯговōрница ж **1.** *учесница у склапању уговора.* — Управна власт може ... измијенити ... износ давања, које треба да изврши друга уговорница. *Мј. 1936.* **2.** (у атрибутској служби, уз именице ж. рода) *уговорна:* страна ~, земља ~, држава ~.

ӯговōрно прил. *по уговору, на основу уговора.* — Досад је сваки послодавац, који је хтео да уговорно ангажује »гастарбајтера« ... морао да за сваког плати 300 марака Савезном уреду у Нирнбергу, као хонорар за посредовање. *Пол. 1973.*

ӯгōд м и ж песн. *в. угода.* — Твоје поље вилински је угод. *Ботић.* За чим сам чезнô, чему се надô, све је то давно пепô и пра', на угод живу пакости жуте. *Кост. Л.*

ӯгода ж *угодност, задовољство, пријатност.* — Очути слађану угоду код тога гласа. *Ђал.* Из опреке угоде и бола, свјетла и мрака ... извире видљиви свијет. *Ант. 1.*

ӯгодан, -дна, -дно **1.** *који причињава угодност, задовољство, пријатан.* — Пјевају ... у овој угодној сјени. *Уј.* Разговарали смо ... па се распреде прича, онај угодни разговор који крати пут. *Дед. В.* **2.** *удобан; повољан, згодан.* — Унутра постеља угодна и мека. *Ант. 2.* Ровао [је] по памети за разлозима који ће оправдати оно најугодније. *Кал.*

Изр. ~ дело *доброчинство.*

ӯгодба ж **1.** *пажња, услужност, угађање.* — Поред све њене дворбе и угодбе, свекрва ... не беше задовољна. *Вес.* **2.** (об. у мн.) *погодности, повољни услови.* — Било [је] немогућно добити угодбе за бољи живот, на прилику прибавити земље. *Нов.* Болест сузбио и боље угодбе за здравље радника утврдио. *Рј. А.*

угȍдити, ӯгодӣм сврш. **1. а.** *учинити по вољи, испунити жељу (коме), задовољити (кога).* — Мени ћеш доиста веома угодити хоћеш ли овај Божић провести код твога старога Антуна. *Јурк.* Гледао је да му угоди у свему. *Чипл.* **б.** *бити по вољи, допасти се, свидети се.* — Данас још-ниједна ти није моја пјесма угодила, аго! *Огр.* **2. а.** *бити од користи, погодовати.* — Жито се дигло до кољена и чисто је, здраво, јер су му угодиле кише. *Кал.* **б.** *бити погодан, потрајати погодно (о времену).* — И вријеме ... угодило да бог поможе. *Ђип.* **3. а.** *учинити како треба, како је згодно, добро урадити.* — Вријеме ће својим током ходит', а ово су стари уредили ... — Ко је да је, није угодио. *Њег.* **б.** *добро изабрати, погодити.* — Ти нијеси угодио пута. Ово није цада Шибенику. *НП Вук.* **4. а.** *добро, удобно сместити, положити.* — Видоје на тврдом аму некако угодио главу, примирио се као да [су] га мисли замориле. *Рад. Д.* **б.** *довести у ред, наместити.* — Оружје угоди на њем. *М-И.* **5.** *постићи, остварити.* — Стан', Омере, једна потурицо, не угоди што си наумио! *НП Вук.* **6.** *верно приказати, тачно представити; насликати.* — Да Арбанас долази сваки дан убога код писца да га [писац] мотри и опажа како ће га љепше угодити. *Љуб.* **7. а.** *удесити, ускладити, наштимовати.* — Она је свирала ... на клавиру ... који је требало угодити. *Шкреб.* **б.** *складно запевати; у један глас изговорити:* ~ песму. — »Заиста кукавно!« — сложно угоде градски вијећници. *Креш.* **8.** *погодити се, споразумети се, уговорити.* — Угодише шта ће овај ... донети за издржавање детиње. *Шапч.* Јело им додају пашини војници, као што је и угођено. *Сиј.*

~ **се** **1.** *угодити (8).* — Да га узмем [у службу] али да се некако угодимо да он мени даје што заради. *Глиш.* **2.** *ускладити однос, сложити се.* — Мајка и живи код мене. Угодила се с мојом женом па јој добро. *Нуш.* **3. а.** безл. *случајно, непредвиђено се догодити, десити се.* — Чудо су те пустили жива? Угоди се тако, а мислили, знам, нису. *Вукић.* **б.** *наићи, пружити се (о прилици, згоди).* — Прилика му се за то угоди кад се године 1840. сукобише црногорска Црмница и аустријски Паштровићи. *ЛМС 1951.*

у̀годица ж *дем. и хип. од угода.* — Љубав ... затрави и мене угодицом толи силном. *Прер.*

угòдљив, -а, -о *који радо хоће да угоди, предусретљив, сусретљив, пажљив, љубазан, пријатан.* — Има и љепших лицем ... али је угодљива па је милокрвна, па то срце, па душа. *Кост. Л.* Угодљив му јѐ тко га, било чиме, на њих упозорава. *Шим. С.*

угòдљивòст, -ости ж *особина онога који је угодљив, предусретљивост, љубазност.*

у̀годнӣк м **1.** рлг. (често с атрибутом бож(и)ји) *богоугодник, праведник; светитељ.* — Полако крачу [орачи], кô да сваки ступа ковчегу светом гдје угодник снива. *Шант.* Донијела [сам] ... вјенчане свијеће да их упалим пред угодником. *Крањч. Стј.* **2.** *онај који некоме угађа.* — Арбанаса никад немаш ракшта пофаљиват и увеличават с туђијем, ако 'оћеш да си његов и божи угодник. *Миљ.*

у̀годница ж **1.** *жена угодник, праведница, светитељка.* — Ту мора бити помоћницом чиста дјевица, божја угодница. *Шен.* **2.** *она која угађа некоме, која пружа задовољства.* — Турским страс'ма угоднице биле! *Јакш. Ђ.* Стигоше у крчму угодницу. *Креш.*

у̀годно прил. **1.** *на угодан начин, пријатно, драго; згодно, лепо.* — Е баш си дите! — рече Срдарина угодно дирнут. *Мат.* У кући се живело угодно. *Грол.* Настој ... да ти потеку ... реченице звучно и угодно. *Вел.* **2.** *повољно, погодно.* — За Србију [је] угодније да добије право на своју засебну народну владу. *Нов.*

угòдиòст и **у̀годнòст,** -ости ж **1.** *задовољство, уживање; пријатност, милина.* — Више [се] старао о својој угодности него о народној слободи. *Прод.* Чудна угодност струјала му крвљу. *Гор.* **2.** *оно што ствара удобност, што омогућује угодан живот (уређаји, опрема, снабдевеност и сл.), згода, погодност.* — Купатило било је нарочито луксузно ... са диваном и другим угодностима. *Ћос. Б.* Његово височанство стално је јахало код наше пуковније, тако да смо уживали све ... угодности. *Крањч. Стј.*

у̀гођај м **1.** *душевно стање, расположење; настројеност, склоност.* — Ово ће позивање на љубав дати темељни угођај и његовом главном дјелу. *Комб.* Поводи [се] за Шатобријаном, но угођаји су му ведрији и сунчанији. *КН 1959.* **2.** *карактеристичне особине неке средине.* — Сликар ... је своје идеје и виђење старих подравских кућа функционално и умјетнички спојио и створио угођај какав би могли пожељети многи други градови. *Вј. 1973.*

у̀гојак, -о̀јка м *добро храњен, добро однегован;* исп. гојан, гојенац. — То не слуша од Кладуше Мујо, већ то слуша угојак Халиле. *НПХ.*

угојѐнӣк, -и́ка м покр. *усвојеник.* — Узимају се под своје деца ... »кад им изумру родитељи« ... таква [се] деца ... зову ... угојеник. *Ђорђ.*

у̀гојенòст, -ости ж *особина, стање онога који се угојио. Р-К Реч.*

угòјити, у̀гојӣм сврш. **1.** *добро хранећи учинити дебелим, утовити, ухранити (стоку, живину).* — Угојићемо двоје-троје крмади. *Ћип.* Једна с омашним боцуном вина, друга с угојеном гуском. *Кол.* **2.** *подићи; однеговати.* — Ми смо оставили питома поља и угојене градове да напучимо дивљу и тужну кучку стијену. *Љуб.* Коса моја боље ј' угојена, с твоје туге резат ћу је млада. *Ботић.*

~ **се** *постати дебео.* — Ако се ... не угојите ... селите се у другу службу. *Сек.* Каинов роде, од твога зноја неће се она угојити. *Јурк.*

уголòврàтити се, -ӣм се сврш. *обнажити, оголити, открити врат, деколтовати се. Бен. Рј.*

уголòручити се, -ӣм се сврш. *обнажити, оголити руке. Бен. Рј.*

у̀гон м *угануће (руке, ноге), ишчашење. Вук Рј.*

угонѐнути, -о̀нӗнӗм сврш. *тачно одредити; погодити, одгонетнути.* — Једну ћу му исправити, што ми се чини да није угонену. *Љуб.* А ипак би се и та загонетка дала угонену. *Баз.*

угонѐтати, -о̀нӗтӑм сврш. покр. *угонену.* — Ефендија, ти не угонета око шта се ово окупило. *Њег.*

угòнити, у̀гонӣм *несврш. и уч. према угнати.*

угòњач, -а́ча м необ. *онај који угони, утерује.* — Не би ли Тидејева одвратила сина ... љутога стра угоњача. *М-И.*

у̀гоњење с *гл. им. од угонити.*

у̀гор м зоол. *врста морске јегуље укусна меса* Conger vulgaris, *груг.* — У масну

рибу треба рачунати: лосове, кечиге ... јегуље (угоре). *Петр. М.*

у̏горак[1], -о̄рка м *в. угарак. Бен. Рј.*

у̏горак[2], -о̄рка м бот. *в. краставац.* — Прирећује угорке за кисељење. *Ђал.*

у̏горац, -о̄рца м *дем. од угор.*

угóрдитисе, у̏гṑрдӣм се сврш. *погордити се, понети се.* — Мора да се ... сећаш Црне Горе, кад си се тако уцрнио и угордио. *Кост. Л.*

угòрети[1], -рӣм, ијек. угòрјети, сврш. *засветлети.* — Нешто је угорело у његовим очима. *Макс.*

угòрети[2] **се,** -рӣ се, ијек. угòрјети се, сврш. *остати довољно времена у угари, сакупити хранљиве материје под угари, одморити се (о поораној земљи). Вук Рј.*

угòрјети,[1] -рӣм, ек. угòрети.

угòрјети[2] **се,** -рӣ се, ек. угòрети се.

угоропа́дити се, -о̀пā̀дӣм се сврш. *разгоропадити се, разјарити се.* — Зар ми и ту недужну забавицу замјераш? — угоропади се барба Фране. *Драж.*

угòрочити, -ӣм сврш. покр. *смоћи храбрости, осмелити се.* — Угорочи и погледа их. *Сиј.*

угòститељ м *сопственик или руководилац кафане, ресторана, хотела и сл.; радник запослен у таквим радњама.* — Сима [је] био ту угоститељ. *Ад.*

угòститељка ж *жена угоститељ.*

угòститељскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на угоститеље и угоститељство:* ~ кадар, ~ служба, ~ предузеће, ~ радња.

угòститељство и **угоститељство** с **1.** *привредна грана која обухвата пословање кафана, ресторана, хотела, одмаралишта и сл.* — После двадесет осам година рада у угоститељству ... има извесно право да каже: »Ја имам свој сопствени поглед на људе.« *Пол. 1958.* Потребан је смисао за организацију туризма и угоститељства. *ОГ.* **2.** *угоститељски објекти.* — Туристичка предузећа ... су већ продала иностранству знатне капацитете сезонског угоститељства. *Б 1957.*

угòстити, у̏гостӣм сврш. *дочекати и услужити госта, почастити госта.* — Не знам уопће да ли има што чим вас могу угостити. *Бег.* Чисто ме срамота што вас ничим не угостих. *Чол.*

у̏готица ж зоол. *морска риба сребрнасто беле боје, врло укусна меса, сродна ослићу и бакалару* Gadus merlangus, *пишмољ. Свезн.; Деан. Рј.*

угòтовити, -ӣм сврш. **1. а.** *спремити, зготовити (јело).* — Најте ту рибу и што пре можете уготовите. *Нен. М.* Месо [је] купљено и уготовљено. *Креш.* **б.** ир. *припремити непријатност.* — Обадвоје су ти лијепо уготовили. *Лоп.* **2.** *вешто, спретно извести, извршити.* — Видјеше очи моје спасење твоје, које си уготовио пред лицем народа. *Шимун.*

уготовљáвање с *гл. им. од уготовљавати.*

уготовљáвати, -о̀вљāвām = уготовљивати *несврш. и уч. према уготовити.*

уготовљење с *израда; обрада. Деан. Рј.*

уготовљúвање с *гл. им. од уготовљивати.*

уготовљúвати, -о̀вљујēм несврш. = уготовљавати.

угошћáвање с *гл. им. од угошћавати.*

угошћáвати, -о̀шћāвām = угошћивати *несврш. и уч. према угостити.*

угошћéње с *дочек госта и гозба; послужење.* — Бискуп бијаше врло задовољан с угошћењем. *Том.* Обећа да ће му за част и угошћење да напише фељтон. *Вин.*

угошћúвање с *гл. им. од угошћивати.*

угошћúвати, -о̀шћујēм несврш. = угошћавати.

у̀грабити, -им сврш. **1. а.** *нагло, хитро ухватити нешто, дочепати се први нечега, дограбити, заузети.* — Испусти узде и поче да се навија. Ја скочим ... и ограбим узду. *Лаз. Л.* Неће бити лако ограбити си место. *Коз. Ј.* **б.** *журно искористити тренутак да се нешто учини, постигне, да се дође до нечега, улучити прилику за нешто.* — Сваки дан [ћеш ме] обилазити, — ограби он још да каже. *Макс.* Свака ће гледати ... да што више ограби од весеља, среће. *Станк.* Кад би ограбили да буду сами, Фехим би узео какву књигу и читао из ње Ибрахиму. *О-А.* **в.** *отети некоме оно што је први заузео или што му је намењено, преотети.* — Растурише се на све стране јурећи на возове, убијајући се међу собом да би једни другима ограбили место. *Цвиј.* фиг. Јер колико хтјели вољети и смјети, душманске ће руке ограбити срећу. *Уј.* **2. а.** *насилно одвести, отети.* — Данас ће се повратити у дом ујаков син Бенко, кога су прије неколико година из ове куће ограбили. *Шен.* Из тих сепета ... вирила су ... преплашена лица ограбљених дечака. *Андр. И.* **б.** *заробити, освојити.* — Ограбише Роганову кулу, ограбише па се затворише. *НП Вук.* фиг. Прва љепотица мјеста ... ограби му срце. *В 1885.* **в.** покр. *тајно одвести девојку (обично уз њен пристанак).* — Траг по трагу мени погинуо, да је бјеше Србин ограбио, ако хоћах главе обратити. *Њег.* **3.** покр. *претећи, хитро дохватити (у борби).* — Док Фурлан махну другом [ру-

ком], Кањош га ограби и проби мачем. *Љуб.* **4.** *запремити, захватити.* — У соби ... су два брачна кревета ограбила највећи дио простора. *Михољ.*

Изр. ~ главу (коме) *убити (некога)*; ~ пут *журно кренути.* — Једва ишчека да зора сване и он пут ограби. *Сиј.*

ограви́рати, -а̀ви̏ра̄м сврш. фр. *урезати слику, шару, слова и сл. на металу, дрвету, камену и др., украсити гравирама.* — Кључ је сада био позлаћен ... с огравираним бројкама и словима. *Мар.*

у̀градак, -атка м *ограђени предмет, део ограђене опреме, ограђеног намештаја, плакар.* — Бјеше то лијепа, пространа соба с великим оградама. *Креш.*

огра́дити, у̀грāдӣм сврш. **1.** *поставити у зид, на одговарајуће место, узидати, уклопити део намештаја, опреме, какав уређај и сл. у неки објекат:* ~ плакаре, ~ мотор, ~ микрофон. — Сва нова возила Градског саобраћајног предузећа имаће ограђене разгласне уређаје. *Пол. 1958.* Дођу до вратанца ограђених у једноме зиду. *Креш.* фиг. Иницијативу је ... избацила насушна потреба да се у домени комуналне самоуправе ... у општини заједничким снагама ... ограде елементи најпрогресивнијег. *ВУС 1973.* **2.** *употребити, уложити као грађевински материјал при градњи.* — Требало је ископати и оградити 200.000 кубика земље. *Пол. 1950.* **3.** *подићи, изградити (у унутрашњости, у дубини грађевине).* — Још зимус [су] ограђили темеље. *Пав.*

огра́дња ж *намештање, постављање каквих предмета, уређаја и сл. у унутрашњост нечега.* — При огради уређаја треба заиста отворити четворе очи. *Пол. 1971.*

ограђи́ва̄ње с *гл. им. од ограђивати.*

ограђи́вати, -а̀ђујēм *несврш. и уч. према оградити.*

огра́жа̄ње с *гл. им. од ограђивати.*

огра́жати, у̀грāжа̄м несврш. *в. огрожавати. Р-К Реч.*

огра̀нати се, -а̄м се сврш. песн. (с нечим) *међусобно испреплетати гране.* — фиг. Те шуме папучке ... су се у мени неодвојиво урачвиле с њим, огранале, слистале, помијешале као те жиле у мени. *Зог.*

у̀грбити се, -ӣм се сврш. *погрбити се, згурити се.* — Угрбила се, натмурила ... као права врба јадика. *Божић.* Погни се дубље, угрби се цијела. *Кам.*

огре́ва̄ње, ијек. огријèва̄ње, с *гл. им. од огревати (се).*

огре́вати (се), у̀грēва̄м (се), ијек. огријèвати (се) *несврш. и уч. према огрејати (се).*

у̀грезнути, -нēм (аор. у̀грезнух и у̀грезох, 2. и 3. л. у̀грезнӯ и у̀грезе; р. прид. у̀грезнуо, -ула и у̀грезао, -зла, -ло) сврш. *упасти, угазити, утонути (у нешто), огрезнути (у нечему).* — Угрезоше у крв до кољена. *НП Вук.* фиг. Сав [је] угрезнуо у ... хуманистичко одушевљење. *Нех.*

огрејáва̄ње, ијек. огријáва̄ње, с *гл. им. од огрејавати (се).*

огрејáвати (се), -èјāва̄м (се), ијек. огријáвати (се) *несврш. и уч. према огрејати се.*

огрејáнац, -нца, ијек. огријáнац, м необ. *занесењак, фантаста.* — Он лупао не лупао, ја већ знам, што ми Стева сад мисли да мисле све огријанци. *Павл.*

у̀грејāнōст, -ости, ијек. у̀гријāнōст, ж *стање онога који је угрејан, онога што је угрејано; степен топлоте. Деан. Рј.*

у̀грејати, -јēм, ијек. у̀гријати, сврш. **1. а.** *изложити утицају топлоте, учинити топлим, топлијим, загрејати; одстранити осећај хладноће, испунити осећајем топлоте:* ~ воду, ~ јело. — Твоја ће ме рука угрејати. *Вес.* **б.** *дати некоме да попије доста алкохолног пића, опити некога.* — И њих сам вечерас пуним врчом угријао. *Богд.* **2.** фиг. *привући, заинтересовати, одушевити (за нешто).* — Било га је лако предобити и угријати за ... племените ствари. *Том.* **3.** *почети јаче грејати; захватити зрацима, обасјати и загрејати (о Сунцу).* — Зборисање се продужи док сунце добро не угреја. *Ранк.* Мрачне и влажне шумске провалије ... никад сунце не угрије. *Лал.*

Изр. ~ (коме) леђа *истући, изударати (кога)*; ~ место (столицу) *в. загрејати место (уз место, изр.)*; угрејати табане *брзо отићи; журно идући стићи негде.* — Гледај ти ... да што прије угријеш табане, а немој се мијешати у наше послове. *Куш.*

~ **се 1. а.** *постати топао, испунити се топлотом, загрејати се; осетити топлину у телу:* ~ крај ватре, ~ радећи. — Обично ... седим с њиме, јер се моја соба не може добро да угреје. *Лаз. Л.* Хладан јесенски вјетрић дуваше му у угријано лице. *Том.* **б.** *постати расположен под утицајем алкохола, бити припит.* — Гости [су се], добро угрејани, ухватили у коло. *Јакш. Ђ.* **2.** фиг. **а.** *узбудити се, разјарити се, пасти у ватру.* — Бејасмо [се] угрејали препирући се. *Нед. Љ.* Ви сте данас ту заведени, угријали сте се, па говорите што ... и не разумијете! *М-О.* **б.** *заинтересовати се, одушевити се (за нешто).* — За ту мисао можда [би се] прије угријала, да је понашање Анкино и Лешићево одавало двоје заљубљеника. *Коз. Ј.*

Изр. угрејана глава *занесењак; фантаста.*

угрѐпсти и **ӯгрепсти,** -грѐбём свршс. *гребући оштрим предметом нацртати, уписати.* — [Ускршња јаја] су једнобојна с угребеним орнаментом. *Баб.*

угре́шити, ӯгрёшӣм, ијек. угријѐшити, свршс. *погрешити; огрешити се.* — Ту би, мој Кузма, ти веле угришио. *Павл.*

ӯгрешити, -ӣ свршс. покр. *почети добијати грешке, зелена, ситна, кисела зрна (о виновој лози).* *Вук Рј.*

Ӯгри, Ӯгāрā м мн. (јд. Ӯгрин) *в. Мађари. Прав.*

ӯгрижа̄ј м *храна за мањи оброк; храна уопште.* — Стока ипак нађе сладак залогај и обилат угрижај ... у миомирисном кушу. *В 1885.*

угри́жљив, -а, -о *заједљив, једак.* — Спјевао [сам] угрижљив епиграм. *Коз. Ј.* Угрижљиве ироније имаде на претек. *В 1885.*

угри́жљиво прил. *јетко, заједљиво.* — Оштро и угрижљиво [одговорио је] ... фишкал. *Ков. А.*

ӯгриз м **1.** = угризак *траг зуба на загризеном комаду хране или на угризеном месту; изугризан остатак хране; одгризак, залогај.* — Загризе у један сендвич ... оставивши ... угриз у форми полумјесеца. *Бег.; Деан. Рј.* **2.** *убод зубима, уједа.* — А ја ударце силном свијести множих, одбијајући пале истог маха, мада сам сваког — што крикну, загрца — ћутио као угриз у дно срца. *Гор.* Козаро ... У љут угриз стегни вилице! *Кул.*

ӯгризак, -иска м = угриз (1). — Два угриска хљеба јечменога. *НПХ.* Гледа трошке, угриске ... празне чиније. *Ћос. Д.*

угри́за̄ње с *гл. им. од угризати (се).*

угри́зати (се), ӯгрӣзām (се) *несврш. и уч. према угристи (се).*

ӯгризлица ж необ. *зао, љут пас.* — Два је имао псета ... двије страшне угризлице. *Киш.*

ӯгризнути, -нём свршс. *угристи; мало угристи.* — Доста си га [грло] пута загрлио и бијелим угризнуо зубом. *НП Вук.*

~ **се** *в. угристи се.* — Угризну се нехотично за усницу. *Божић.*

ӯгризина и **угрѝзотина** ж **1.** *в. угриз(ак).* **2.** *рана од уједа. Р-К Реч.*

угриј-, ек. угреј-.

ӯгристи, -и́зём свршс. **1. а.** *захвативши што зубима направити рану, оставити траг; зарити зубе у некога, уједсти:* ~ јабуку, ~ за руку. — Угризавши брк слушао је ... разговор смрknута држања. *Крањч. Стј.* фиг. Погледала га, угрызла очима. *Ћос. Д.* **б.** *надражити љутином, изазвати оштар надражај слузокоже, заштипати.* — Дим га угризе у грκљану и он се закашља. *Донч.* **2.** фиг. *добацити пакосну, заједљиву реч, пецнути, боцнути.* — Не би пропустио ниједну прилику гдје би могао да угризе бискупа. *Новак.*

Изр. ~ за срце *дубоко увредити.*

~ **се 1.** *сам себе озледити зубима.* **2.** (у кога) покр. *заузети непријатељско држање према некоме, наоштрити се на некога.* — Јадна Ана оста уз љуту свекрву и уз јетрву ... па се обе у њу угризле. *Павл.*

Изр. ~ за језик, за усну разг. *касно приметити своју несмотреност, покајати се због непромишљених речи.*

ӯгрк и **ӯгрк** м **1.** зоол. *говеђи обад. Вук Рј.* **2.** *паразитарно обољење говеда изазвано ларвама говеђег обада. Свезн.*

угри́нути, ӯгрнём свршс. *навалити, јурнути; наглоући, упасти.* — Угрнуо као махнит ... ни за длаку не смањујући брзине. *Креш.* Угрну он унутра с великом корпом. *Божић.*

угрожа́ва̄ње с *гл. им. од угрожавати.*

угрожа́вати, -ӣжāвāм *несврш. и уч. према угрозити.*

угрожѐнӣк, -ӣка м необ. *онај који је угрожен, који је у опасности.* — На њем је било да као најближи помогне угроженицима. *Том.*

ӯгроженӧ́ст, -ости ж *стање и положај онога који је угрожен, онога што је угрожено.* — Себи је задржао ... Галију и Хиспанију, у којима се због њихове угрожености налазила војска. *Пов. 1.*

угрожѐ́ње с *поступак којим се неко угрожава, довођење у опасност.* — Неки га сматрају ... као кривично дјело против личности (угрожење правне сигурности личности). *Мј. 1936.*

угрӧ́жљив, -а, -о *који угрожава, опасан.* — Ветар ... задаје страх, али има и других гласова ... стварнијих, угрожљивих. *Дов.*

угрӧзити, ӯгрозӣм свршс. *појавити се као претња, као опасност (некоме, нечему), довести у опасност, запретити уништењем.* — Пролетаријат [је] постајао ... снага која је угрозила како идеалистичким филозофијама тако и самом капитализму. *Ств. 1948.* Њихови колонијални посједи били су угрожени. *ОП 1.* Хоће да нам угрозе прелаз преко пруге Сарајево—Мостар. *Дед. В.*

угру́вати, ӯгрӯвāм свршс. = угрухати **1.** *јаким ударом или притиском повредити, нагњечити; здробити, смрвити.* — Оне [оловне цигле] падају радницима ... на мекане ципеле и врло често им угрувају палац. *Б 1958.* Људи су ме јако изгазили и угру-

вали. *Пав.* **2.** (у што) *набити, утиснути.* — Угрува метак у цијев. *Хорв.*

~ се = угрухати се **1.** *задобити повреде при паду, нагњечити се.* — Пао [је] на леђа и добро се угрувао. *Дед. В.* Мислили [су] да је ... сломио ногу или руку, и да се угрувао. *Л-К.* **2.** разг. фиг. *претрпети неуспех; насести. Р-К Реч.*

ӯгруд(в)ати се, -ам се сврш. *претворити се, збити се у груд(в)е, згруд(в)ати се.* — Угрудала се земља. *Вук Рј.* Шећер у праху и со лако повуку влагу и угрудвају се. *Пол. 1973.*

угру́хати (се), ӯгрӯхам (се) сврш. = угрувати (се): ~ ногу. — Ја ћу се некако, макар и опрљан и добрано угрухан извући. *Сим.*

ӯгрушак, -шка м (мн. ӯгрушци, ген. ӯгрушāкā) *делић угрушане материје; грудвица усирене крви* coagulum. — Простгландин ... спречава стварање крвних угрушака. *НИН 1971.* фиг. Самоуправљање разбуктава својеврсну друштвену драму ... и можда ... баш директори често бивају ... угрушци у артеријама организма који се мијења. *ВУС 1971.*

ӯгрушāнӧст, -ости ж *стање угрушане материје. Р-К Реч.*

угрӯшати се, -ā се сврш. *згуснути се, усирити се, згруд(в)ати се.* — Сав ... угрушаном крвљу омазан. *Богд.* У кухињи се осећао мирис угрушаног млека. *Моск.*

угру́шити, ӯгрӯшӣм сврш. **1.** *издробити, истуцати, самлети. Деан. Рј.* **2.** *ударити; очепити. Бак. Реч.*

ӯгрчити се, -ӣм се сврш. *стиснути се, згрчити се.* — Лице му се угрчило због болова. *Рад. Д.*

угӯжвати и **ӯгужвати,** -ām (р. прид. ӯгужвао, -āла, -āло; трп. прид. ӯгужвāн) сврш. *гњечећи, притискујући начинити неуредне наборе и превоје на нечему, погужвати.* — Њен кревет био је празан, покривачи угужвани. *Поп.* фиг. Дјевојчице се загледаше у осмијех што је разрезао угужвана уста. *Мих.*

~ се *постати неуредно наборан, погужвати се.* — Одело му се угужвало. *Петр. В.*

угужвѐљати (се), -ām (се) сврш. *в. угужвати (се). Р-К Реч.*

угура́вати (се), -ӯрāвām (се) = угуривати (се) *несврш. и уч. према угурати (се).*

угу́рати, ӯгӯрām сврш. **1.** *гурајући утерати, убацити; утурити, утиснути, тутнути.* — Угура келнера као какву играчку натраг у кавану. *Донч.* Угура кључ с ванске стране. *Бег.* Угураше јој у руке неки метални новац. *Јевт.* **2.** *протежирајући наместити на добро место, израдити службу некоме.* — Могао би ... угурати га у Скупштину. *Каш.*

~ се 1. а. *тискајући се, пробијајући се кроз гомилу уђи:* ~ у трамвај. **б.** *с напором, једва навући тесну одећу.* — Иза тог се ... с тешком муком угура у груби капут. *Креш.* **2.** *заузети добро место, добити добру службу; доћи негде непожељан, утрпати се.* — Толико тих разних конзулата и посланстава ... зар није умео ... да се ... пробије и угура. *Каш.* Како си се ти угурао у штаб? *Крањч. Стј.; Деан. Рј.*

угури́вати (се), -ӯрујēм (се) несврш. = угуравати (се).

ӯгурнути, -нēм сврш. *једним покретом угурати.* — Он је ... силовито угурну у ходник. *Божић.*

угӯрсуз м тур. **а.** *неваљалац; зао, опак човек.* — Не знаш каки је угурсуз кад се на кога испизми ... 'ће да те сатре. *Вес.* Видиш ли ти, угурсузе, ову канцију у мене. *Маж. М.* **б.** хип. *обешењак, мангуп, лола, враголан, спадало.* — Мора бити да је неко вабио вашке [псе]. — А има и угурсуза па дувају у кључ. *Лаз. Л.* И јесте некакав домишљан, угурсуз ниједан. *Сим.*

угурсӯзлук м *неваљалство, мангуплук, безобразлук; несташлук.* — Овај угурсузлук није [се] могао сакрити оку професоровом. *Лаз. Л.*

угӯрсускӣ, -ā, -ō *својствен угурсузима, неваљао; обешењачки.* — Још и данас збуњује ... с тим својим антисистематичним угурсуским поступком. *Матк.*

угӯрсуски прил. *као угурсуз, мангупски.* — Скине капу и угурсуски се подсмијехне. *Јурк.*

угу́стити, ӯгӯстӣм сврш. *претворити у густу масу, згуснути.* — Укухавање се наставља све ... док се из угушћене растопине не искристализира један дио шећера. *ОК.*

ӯгӯсто прил. *у густом слоју; на много места.* — Крв ће преварника као рђа угусто улијепити. *Божић.*

ӯгӯшено прил. *потмулим гласом, уздржавајући глас, пригушено.* — Роптао [је] угушено, као пас ... привезан за плот. *Уск.*

угуше́ње с **1.** *усмрћење, смрт гушењем, дављење.* — Вода сама није узрок угушењу. *Баз.* **2.** фиг. *сузбијање, ликвидација.* — Влада, охрабрена у угушењу устанка, отворено залази у реакцију. *Скерл.*

угуши́вање с *гл. им. од угушивати (се).*

угуши́вати (се), -ӯшујēм (се) *несврш. и уч. према угушити (се).*

угуши́вач, -а́ча м *онај који угушује, уништава.* — Слуго свију угушивача сло-

боднога исказа мисли! *Срем.* За катедром [су] вршили неславну функцију угушивача слободарских прегнућа. *П 1939.*

угу́шити, ȕгȕшӣм свр̏ш. **1. а.** *усмртити отровним гасом; уморити стежући за гушу, задавити.* — Мајку ... брата ... и сестре одвели [су] Немци ... и угушили у душегупкама. *Дед. В.* фиг. Угушила сам своје жудње као чедоморка свој пород. *Бег.* **б.** *онемогућити развој, растење, лишити неопходних услова за одржање.* — фиг. Могли би барбари ... угушити клице посијане од крш̏ћанских мученика. *Наз.* **в.** *пригушити, ућуткати.* — Угуши јој цјеловима крик на пр̏еструвљеној усни. *Мих.* **2.** *угасити (ватру).* — Сељаци притрче и колцима угуше ватру. *Брл.* **3.** *обуздати, укротити, умирити (јако осећање, узбуђење).* — Силио се да угуши своју зловољу. *Кум.* **4. а.** *савладати, сломити.* — Брзо [је] дошла једна војна буна ... коју је Вучић ... угушио. *Гавр.* Црква је организирала војничке походе ... и покр̏ет крваво угушила. *Ант. Ј.* **б.** *забранити, укинути, обуставити:* ~ јавну реч. — Полиција је угушила њихов ... лист »Ослобођење«. *Јов. С.*

~ **се 1.** *умрети због онемогућеног дисања или удисања отровног плина; утопити се, удавити се.* — Да није кроз њих [снежне сметове] вирила ... цев од ... вентилатора, заточник би се у рупи угушио. *Петр. М.* Нека ... се сви непријатељи угуше у властитој крви. *Јонке.* **2. а.** *изгубити дах, загрцнути се, задавити се (залогајем, гутљајем, од грча у грлу при јаком узбуђењу и сл.).* — Вели да би се угушио у трганцима. *Берт.* Иконија да се угуши од суза. *Лаз. Л.* **б.** *прекинути се, замукнути (о гласу, речи).* — Ријеч му се угуши у грлу. *Кум.* Уздрхтала [је], пружила му руку, а ријеч јој се угушила у грлу. *Мил. В.*

ȕд[1] м (мн. ȕдови и ȕди) (ретко ж) **а.** *заједнички назив за руке и ноге као органе кретања у човека (у животиња ноге).* — Не могаше ниједним удом маћи. *Вес.* Извукла је из постеље своје климаве уде. *Креш.* **б.** *део тела; део неке целине уопште.* — На своју верну он је стиска груд не ћутећ где јој свака дрхће уд. *Радич.* Нисам још никад видио витешку књигу која би приказивала потпуну цјелину приче са свим удовима. *Вел.* **в.** *полни орган. Рј. А.*

ȕд[2], ȕда, ȕдо *в. худ.*

ȕдав, -а и **ȕдāв** м зоол. *велика, неотровна, грабежљива змија која живи у тропским крајевима и која је због своје величине позната под именом змијски цар* Boa constrictor, *питон.*

ȕдава ж ист. правн. *право повериоца у старом српском праву да може лишити слободе дужника који не испуни обавезу. Свезн.*

удáвāње с *гл. им. од удавати (се).*

удáвати (се), ȕдајēм (се) *несврш. и уч. према удати (се).*

удàвача ж *девојка која је стигла за удају.* — Срчу кафу и разговарају о удавачама. *Срем.* Богатије удаваче ... гледају [га] с висине. *Сим.*

удáвити, ȕдāвӣм свр̏ш. **1.** *уморити стежући за грло, задавити.* — Клео је ... мајку што га није удавила кад га је родила. *Вес.* **2.** *усмртити загњуривањем, потапањем у воду, утопити.* — Узе голо ... новорођенче да га ... крсти ... то треба замочити цело у воду! »Бог и душа, удавићу га!« помисли. *Ранк.* **3.** *у експресивном изражавању: изморити у највећој мери, довести до крајњег исцрпљења; много намучити, изморити (нпр. досадним причањем).* — Кукао [је] како га удави маларија. *Шуб.*

~ **се 1.** *завр̏шити живот дављењем у води, утопити се.* — Давља ... да се удавила у Дунаву једна радница. *Уск.* фиг. Расуди ... ако нећеш да ти се памет удави у њеним сузама. *Вел.* **2. а.** *угушити се, задавити се (омиљеним јелом).* — Жена би се удавила у хладетини. *Јонке.* **б.** *прекинути се, умукнути (о гласу, речи).* — Из гласа му јечи пријетња, али се набрзо удави у грлу. *Цар Е.* **3.** фиг. *утонути, нестати (у нечему).* — Удавиле се међе у зеленилу. *Рад. Д.*

ȕдāвка ж зоол. *удав. Бен. Рј.*

удављѐнӣк, -и́ка м *дављеник, утопљеник.* — Боже! прошапута она ... гласом којим вальда удављеници говоре. *Лаз. Л.* Као што се удављеник грчевито хвата за слабу шибљику, дохвати ... ножић иза паса. *Ранк.*

удављѐница ж *дављеница, утопљеница.* — фиг. Дора је »пала у бунар« [у игри фота] ... Пољупци су ... пљуштали по ... удављеници. *Срем.*

удављѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на удављенике и удављенице:* ~ борба, ~ страх.

удављѐње с *смрт дављењем, угушење, утопљење.* — За мало дана осуди га на најгорч[ију]у смрт удављења. *Јаг.* Смрт покојног Велимира започета [је] дављењем конопцем, а довр̏шена удављењем у води у бунару. *Пол. 1959.*

ȕдадба ж *удаја.* — Заболе [ме] кад помислих на њену удадбу. *Ранк.* Бијаше готово заборавила на мужа и своју удадбу. *Шимун.*

ȕдадбенӣ, -ā, -ō *који се односи на удадбу.* — Показала [је] ... удадбену кошуљу. *Наз.* Дјевојке су [га] даривале ... понечим из своје удадбене спреме. *Топ.*

ȕдадбеница и **удадбѐница** ж **1.** *удавача.* — Кад зараза истријеби људе ... удадбе-

нице траже по свијету мужа. *Љуб.* Нијесу никуда ни ишли с њоме, чекајући да је покажу свијету као готову удадбеницу, под ђерданом. *Шимун.* **2.** покр. *врста везене кошуље за удаваче. Бак. Реч.*

ȕдаја ж *ступање женске особе у брак.* — Сећала се ... своје удаје. *Вес.* Увиђала је да мора ... помишљати на удају. *Сим.*

удалѐко и **ȕдалеко** прил. *врло далеко, надалеко.* — Њихове љубави не беше удалеко. *Глиш.*

ȕдаљ прил. *најчешће у изразу*: скок ~ *скок у даљину.* — У скоку удаљ победио је на 100 и 200 метара. *Пол. 1970.*

удаљáвање с *гл. им. од удаљавати (се).*

удаљáвати (се), -àљāвām (се) = удаљивати (се) *несврш. и уч. према удаљити (се).*

ȕдаљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од удаљити (се).* **2.** *који се налази на великом просторном одстојању, далек.* — Тако је ... преминуо тај поуздани савезник удаљене Русије, *Нен. Љ.* **3.** *који се односи на давно протекло доба, давнашњи, древни.* — Наједном ... искрсне у његовој машти цио низ успомена, најудаљенијих и најмилијих. *Крањч. Стј.* Дочарао [је] удаљену историјску епоху о којој пише. *Т. књ.* **4.** *који није у блиској сродничкој вези, дални.* — Појавише се и неки други, удаљени рођаци. *Ћос. Б.* **5.** *стран, туђ.* — Она му ... дође некако друкчија него до тада, удаљенија. *Ћос. Б.*

ȕдаљено прил. *на великом одстојању, далеко.* — Што је више ... молио, то се удаљење осјећао од циља за којим је ишао. *Крањч. Стј.*

ȕдаљенбст, -ости ж **1.** *одстојање, размак од нечега, даљина.* — На периферичкој удаљености од истока и запада ... Хрватство никада у хисторији [није било] Исток, а никад потпуно Запад. *Крл.* Крајишки другови [су] због велике удаљености закаснили. *Чол.* **2.** *одсуство присности, повјерљивости, однос на одстојању; хладноћа.* — И после осамнаест година ... остали су у истој удаљености у којој су при првоме пољупцу били. *Петр. В.* Однос између Старчевића и Кватерника ... обиљежен [је] удаљеношћу. *Нех.*

удаљѐње с **1.** *удаљеност; отуђеност.* — Потребно је да вођке буду у подједнаком удаљењу. *Тод.* Касније се удаљује од штованога учитеља али удаљење ово није изневјерење. *Баз.* **2.** *одстрањење, искључење*: ~ из игре, ~ из организације, ~ из школе.

удàљив, -а, -о *који се може удаљити, уклонити. Р-К Реч.*

удаљѝвање с *гл. им. од удаљивати (се).*

удаљѝвати (се), -дàљујēм (се) несврш. = удаљавати (се).

удàљити, ȕдāљīм сврш. **1.** *уклонити, одстранити; отерати.* — Хтела је одмах удаљити га сасвим од себе. *Ранк.* Послије тога писма удаљи од себе Францускињу. *Крањч. Стј.* **2.** *отпустити; искључити, истерати, избацити*: ~ из службе, ~ из школе. — Цело село знало је да је Слепи удаљен из организације, да је под казном. *Поп. Ј.*

~ **се 1. а.** *отићи, уклонити се; одмаћи се, одвојити се.* — Рече ... и удаљи се са неким значајним осмехом. *Ранк.* Није смио да се удаљи од пожућелог манускрипта. *Бег.* **б.** *отићи далеко, изгубити се у даљини.* — Удаљисмо се од шуме већ веле. *Комб.* Кад се пуцњава сасвим удаљи и утиша, Мирјана се помаче. *Ћоп.* **2.** *скренути с предмета о коме је реч, прећи на излагање о другим стварима*: ~ од теме, ~ од предмета разговора. **3.** *не бити више присан, близак с неким, постати далек, туђ према некоме, отуђити се.* — Како сам се ја удаљио од матере. *Нех.* Био је близак ... покрету, али се у Војној академији удаљио од нас. *Чол.* **4.** *стећи друкчије одлике током развоја, еволуирати.* — Од основног праоблика особито су се удаљили удови коња. *НЕ.*

Изр. удаљити се од истине еуф. *не говорити истину, лагати.*

удáнити се, ȕдāњ се сврш. необ. *разданити се*; фиг. *разведрити се, поправити се.* — Мирку се расположење сасвим удани. *Кал.*

ȕдар м **1.** *ударац (1).* — Удар нађе искру у камену, без њега би у кам очајала. *Њег.* Корак по корак пошли смо; стали опет; крклање, удар, пад и опет корак. *Гор.* фиг. Њима [посланицима] није ни на памет долазило да треба одмах ... задати удар влади. *Јов. С.* **2. а.** *звучни ефекат изазван замахом, кретањем, покретањем каквог механизма итд.*: ~ звона, ~ корака, ~ сата. — Слушаш ли уске низ улице хитаца ударе луде. *Домј.* Туп удар копита ... чује се једнако. *Црњ.* **б.** *свирање, свирка, звуци.* — Ударима моје лире будио сам бедног роба. *Ил.* Удари европских војничких труба одзвањају озбиљним ... тишинама данашње европске мисли. *Крл.* **в.** *ритмична осцилација зидова артерија која одражава рад срца, откуцај била, пулса.* — У обезнањеном длану још бије удар крви неког другог младог тијела. *Селим.* Често ... посматра куцање (удар) срца болесникова. *Батут.* **3.** *нагло и снажно струјање, замах, налет ветра и сл.* — С мора дуне јачи удар вјетра. *Ћип.* фиг. Ја не требам малодушника ... који ће при првом удару противна вјетра уздисати и цмиздрити. *Цар*

Е. **4.** *продор електричне струје кроз тело, захват тела њоме.* — Будући да се тада стегне ошит и мишићи срца, престане дисање . . . па настаје смрт од удара електричне струје. *НЧ.* Мало касније следи брзи потез као удар грома. *Шах 1.* **5.** *померање тла, потрес (при земљотресу).* — При јучерањем земљотресу осетио сам три удара. *Р-К Реч.* **6. а.** *војни напад, навала, јуриш.* — Дан прије удара Турака он о свему обавијести Стана Ђуканова. *Вујач.* Те групе, распоређене у зонама немачких оклопних удара, могле су створити смртоносан бараж. *Пол. 1973.* **б.** *губици у сукобу с непријатељем; пораз.* — Поједини одреди претрпели [су] тешке ударе. *Дед. В.* **7.** фиг. *ударац (5).* — Брз одговор, удар на удар, није вештина дубоких људи. *Дуч.* **8.** = ударац (6) *тежак душевни потрес, тежак удес, несрећа.* — Ни једно што је пало [у постељу] не диже се, све помре . . . Оволики удари сатрли су је. *Вес.* **9.** мед. *нагла, обично опасна по живот промена у организму изазвана унутрашњим или спољним узрочницима (прскањем или зачепљењем крвних судова, деловањем јаке топлоте и сл.)*: мождани ~, срчани ~, топлотни ~. — Другога дана послије удара [капи] кнез [је] одвезен у Богучарево. *Крањч. Стј.*

Изр. војни ~ *државни удар који изводе војна лица*; гласовни (ритмички) ~ поет. *в. иктус*; државни ~ пол. 1) *насилна промена власти, обарање режима извршено нагло, без грађанског рата, преврат*; 2) *напречац извршена промена режима у правцу диктатуре, укидање уставних слобода које изводе властодршци*; од једног удара (ударца) дуб не пада *не треба рачунати на брзе успехе, тешкоће се савлађују истрајношћу*; на удару (ударцу) (бити, наћи се, налазити се и сл.) 1) *налазити се на прометном, истакнутом месту.* — Кућа је била на удару — сваки час је неко наилазио. *Чол.*; 2) *бити изложен нападима.* — Први је био на удару десетник. *Крл.*; под удар (нечега) (доћи, пасти, доспети и сл.) *бити захваћен неповољним мерама, бити погођен, оштећен нечим*; ~ среће *изненадан срећан догађај. Бак. Реч.*; ~ (ударац) судбине *несрећа, трагедија.*

у̀дара̄љка ж муз. **1.** *дрвена мањица, челични штапић и сл. предмет чијим се ударањем производи звук на појединим музичким инструментима.* **2.** *општи назив за музичке инструменте чији се звук изазива ударањем дрвених или челичних штапића (бубањ, добош, звоно и др.).*

у̀да̄ран и **у̀да̄ран,** -рна, -рно *в. ударни.*

у̀дара̄ње с *гл. им. од ударати (се).*

у̀дарати, -а̄м несврш. **1.** *несврш. и уч. према ударити.* **2.** *куцати, лупати (у врата).* — На капији звекну алка. — Софке, удара неко! — довикну одоздо мати. *Станк.* **3.** фиг. *цијати, мислити на нешто не казујући отворено.* — Немој тако! — говорио му Ибро, кад је видио куда Фехим удара. *О-А.* **4.** *испуштати, ширити око себе задах, заударати.* — Ово место удара. *Бак. Реч.* **5.** покр. *дизати грају, ларматн, галамити.* — Ударају дјеца. *Вук Рј.*

Изр. ударати на живце (нерве) *досађивати, сметати.*

~ **се** *несврш. и уч. према ударити се.*

Изр. ударати се у груди *наметљиво истицати своје заслуге; бучно изражавати своју привржености (љубав, пријатељство и сл.).*

у̀дарац, -а̄рца м **1.** *јак притисак замахнутом руком, ногом или замахнутим односно баченим предметом; звук којим је обично пропраћен такав притисак.* — Брава [је] стара . . . један мушки ударац споља и врата су отворена. *Јакш. Ђ.* Падали су на све стране ударци и пљуске. *Мар.* Медвјед га одбаци стражњим шапама, ударцем испод чела. *ВУС 1973.* Дубоко доље у шуми шумски радници рушили су букова стабла и ударци њихових сјекира јасно су се чули. *Вј. 1971.* фиг. То је био озбиљан ударац. Тужба се заљубљала. *Божић.* **2.** *удар (2а).* — На торњу шкрипа зарђалог механизма. Три звучна ударца. *Дончч.* **3.** *удар (3).* — Ударац вјетра . . . је куцао на наш пенџер. *Бег.* **4.** *бој, борба; удар (б).* — Ко гођ са мном на ударац неће, проклет био на оба свијета. *Вук Рј.* Морнарица [је] већ . . . мобилизована и на ударац спремна. *Маж. Ф.* Послије заданога ударца француска се војска могла још докотурати до Москве. *Крањч. Стј.* **5.** фиг. *жучан напад оштрим речима.* — Крлежа враћа ударце и задаје нове . . . и са свом оштрином свога опорог духа . . . насрће. *Богдан.* **6.** = удар (8). — Буди храбра . . . да поднесеш ударац који те очекује. *Нуш.* Храброст слаби ударце судбине. *Ант. 1.* **7.** спорт. *у фудбалу, ногомету шутирање лопте под одређеним условима*: директан ~, индиректан ~, слободан ~, ~ са угла итд.

Изр. једним ударцем (убити) две муве разг. *једним потезом постићи двострук успех.* В. и изразе под удар.

у̀дара̄ч, -а́ча м *ороз на пушци. Деан. Рј.*

у̀дарен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ударити (се).* **2.** *мало луд, луцкаст, луцкут, ћакнут.* — Понекад је хоџа изгледао . . . као »ударен« и туп човјек. *Ћоп.*

Изр. ~ мокром чарапом (обојком, крпом) *ударен (2).*

у̀дарити, -ӣм (аор. ударих 2. и 3. л. ударӣ) свршн. **1. а.** *задати ударац некоме, лупити, млатнути.* — Ударио ме ногом!

Крл. Удари га песницом по глави. *Чипл.* **б.** *погодити, повредити, ранити (о метку из ватреног оружја, о оружју).* — Са свију страна стану пушке пуцати у њега и одмах га ... удари седамнаест пушака. *Вук.* А шта ћеш радити ако те удари пушка или сабља. *Лаз. Л.* **в.** *захватити собом и продрмати или опалити; проћи, продрети кроз неко тело наносећи оштећења или смрт (о електричној струји и муњи)*: ударила га струја, ударио гром у овце. — Као да ме је гром из ведра неба ударио. *Бал.* Гром је ударио у кестен у парку. *Лог. 2.* **г.** (понекад безл.) *погодити, згодити изазивајући одузетост или смрт (о кâпи).* — »Кад ме није јуче шлог ударио«, говорила је госпоја Сида. *Срем.* Пуно мање говори од прољећа, кад га ударило у пола тијела и остао дјеломично узет. *Цар Е.* За пар дана удари га срчана кап. *Гор.* **2. а.** (чиме о што) *снажним замахом извршити судар једног тела с другим изазивајући тресак, треснути.* — Кад то види Јелица госпоја, то кондиром о камен удари. *НП Вук.* Он онда удари уларом о земљу. *Н. прип. Вук.* **б.** *у замаху звучно саставити, додирнути две површине, два тела*: ~ длан ном о длан, ~ руком о руку. **3.** *при брзом кретању, у паду и сл. налетети на нешто, лупити о нешто; пасти*: ~ главом о довратак, ~ браником у рампу. — Ударила коса о камен. *Сек.* Неколико непријатељских мина ударило је близу нас. *Хорв.* **4. а.** *извршити оружани напад, напасти.* — Допреме топове којима је одлучио на тврђаву ударити. *Том.* Ударили смо на Нијемце на лајковачкој станици. *Чол.* **б.** фиг. *супротставити се некоме, изрећи оштре речи против некога.* — Гдје ја, прост човјек, смијем ударити на науку. *Лаз. Л.* Страсно [је] ударио по филологији. *Шкреб.* **в.** *устремити се, насрнути.* — Што тражиш овдје? удари надошљак к Ивану. *Новак.* **5. а.** *прописати, наметнути (порез, дажбине), притиснути наметима.* — На сваки приход морао би се праведан порез ударити. *Маж. Ф.* Краљ ... ударио велике порезе и данке на со. *Андр. И.* **б.** *одмерити, одредити (цену).* — Како ћу ударити цијену кад нисам видјела робе! *Шен.* **в.** *расписати, огласити (уцену).* —Мусолинијевци [су]... ударили на његову живу или мртву главу новчану уцјену. *Наз.* **6.** (на муке, на крст, на колац и сл.) *ставити на муке, мучећи разапети, набити на колац и сл.* — Удрите ме на муке! *Змај.* Ударе га на колац. *Маж. М.* фиг. Сам себе ударити на крст. *Матош.* **7. а.** *поставити, начинити, саградити*: ~ темељ. — Овуд средином ударићемо ограду. *Шапч.* Крста му на гроб нису ударили. *Огр.* фиг. Тиме је био ударен пут к рационализму. *Баз.* **б.** *ставити, метнути, наместити*: ~ печат, ~ славину у буре. — Знаш ти нашу писменост: ил' притисни прст ил' удари крст. *Ћоп.* Ударише га [фес] на калуп и дотјераше му облик. *Куш.* **в.** *укуцати, забити*: ~ чавао у зид, ~ колац у земљу. **г.** *обући, навући (одећу); наместити, ставити опрему.* — Још ми је ... драже што је Симеун на се ударио таку одећу. *Коч.* Ударио на руке рукавице. *Новак.* Момци ... на коња ударише опрему ... Сину коњ кô вила. *Ћор.* **8.** (с глаголском или именичком допуном) **а.** *почети, стати чинити нешто снажно испољавајући осећања, расположење; сав се унети у нешто, предати се нечему*: ~ у смех, ~ у плач, ~ у вриску. — Престравим се, ударим цвилити. *Матош.* Мати сад дирнута до суза удари благосивљати кћер. *Мул.* Расположили [се] и ударили у велике разговоре. *Рад. Д.* **б.** *упустити се у нешто, предузети нешто, окренути.* — Ви сте први ударили у пљачку. *Вин.* Спусти се у ... подрум и удари да диже плоче. *Мар.* **в.** (у нешто, по нечему) *расположено, с апетитом јести или пити.* — Да иштемо што за мезе па да ударимо у вино. *Јаки. Ђ.* Ударисмо неки по сиру и луку, а неки по пршуту. *Кол.* **9. а.** *кренути, поћи, управити ход у неком правцу.* — Оставише се пута, па ударише преко њива и ливада. *Вес.* Удари напријед журним кораком. *Мул.* **б.** *проћи, пробити.* — Ударио куршум кроз бутину. *Вес.* **в.** *наићи, набасати (на некога, на нешто).* — Наишла [је] случајно ... и ударила на Аникин леш. *Андр. И.* **10. а.** *почети падати, засути (о киши и снегу); снажно грунути, навалити (о ветру, мећави и сл.).* — Киша као из кабла удари. *Јурк.* Ударила божја мећава па не да око отворити. *Шант.* **б.** *настати и усталити се с великом жестином, завладати (о хладноћи, суши, болестима и сл.).* — Удари зло време, немаш се где склонити. *Глиш.* У Демирово ... удари срдобоља и ... отпоче помор дјеце. *Ћоп.* **11. а.** *наврети, потећи, линути (о сузама); јурнути, слити се (о крви).* — Због ом ... рече Тушин са сузама, које му ... ударише на очи. *Крањч. Стј.* Узбуди се. Крв му удари у главу. *Ћос. Б.* **б.** (у главу, у лице и сл.) *изазвати привремене промене у организму човека (о пићу).* — Винце удари у лице. *Мил.* Вино га нагло обузима. Најприје му је ударило у језик. *Донч.* **12.** *избити у јаком млазу, шикнути.* — Паде Фурлан, а удари му из ране кужањ крви као да си вола заклао. *Љуб.* **13.** *запахнути, задухнути (о врелини, мирису, испарењима и сл.).* — Илинка отвори врата ... Врућина удари, као из пећи. *Вес.* Из уста удари вољ од алкохола. *Матош.* **14. а.** *додиром, притиском или ударом произвести звук на каквом инструменту, на каквој направи; засвирати, одсвирати.* — Запевала [је] баш ону песму коју је Шаца малочас ударио у тамбуру. *Срем.* »Удари

на окуп«, рече мајор бубњару. *Шен.* Глазба удари туш, као пред јуриш. *Мар.* **6.** (гласом) *истаћи, нагласити.* — »Мени ће бити право«, удари чудним гласом. *Ком.* **в.** *огласити нешто звоњењем, праском, пуцањем итд., одзвонити, избити, грунути, пући.* — Нетом удари звек на Госпин поздрав. *Павл.* Ҥаумим отићи ... пре него што удари дванаест. *Шапч.* Да се човјек омрси кад удари топ. *О-А.* **15.** (на кога) *наследити нечије особине, уметнути се на некога.* — Ударила сва на своју мајку ... танка [је] као сенка. *Сек.* Не знам на кога је ударила, ако није на тетка-Тонку. *Сим.*

Изр. ударила га ведрица (чутура, шљивова грана и сл.) у главу *опио се*; ударила кола (руда) у брег *в. уз брег (изр.)*; ударила му власт (слава и сл.) у главу *постао је охол, уображен*; ударила му крв у главу *изгубио је власт над собом*; ударио тук на лук *в. уз лук (изр.)*; ~ бригу (муку) на весеље *в. уз брига (изр.)*; ~ главом о (у) зид *тврдоглаво, слепо срљајући наиђи на непремостиву тешкоћу*; ~ жиг (срамоте) *в. уз жиг (изр.)*; ~ кога по прстима *в. уз прст (изр.)*; ~ кога по цепу *в. уз џеп (изр.)*; ~ на сва звона (у велика звона, на добош, у таламбасе) *в. уз звоно (изр.)*; ~ тачку (на нешто) *завршити нешто*; *прекинути, престати с нечим*; ~ темеље чему *основати нешто*; ~ у друге жице *в. уз жица (изр.)*; ~ у танке жице *в. уз жица (изр.)*; ~ у очи 1) *пасти у очи*; 2) *ући у лице.* — Кад му Младен и Пљако ударе у очи и кажу какве су разговоре ... чули, онда он заплаче. *Вук.*; у кам ударио *в. уз кам (изр.)*.

~ **се 1.** *сам себи задати ударац; задобити убој при паду, налетевши на нешто и сл.* — Удари се руком по кољену. *НП Вук.* Истрча из школе и удари се из све снаге о непто црно. *Ранк.* фиг. Ти који си починио светогрђе, одај се ... удари се у груди. *Гор.* **2.** уз. повр. *сукобити се, сударити се.* — Војске су се јучер ударile. *Војн.* Ближе к мени, Новаковић Грујо, ближе к мени да се ударимо. *НП Вук.* **3.** уз. повр. *бити једнаке вредности, подударити се.* — Оба добри из двије крајине, и с благом се могу ударити. *Вук Рј.*

ȕдаркати, -ām несврш. *лако ударати, лупкати.* — Миловао их је, ударкао по плећима. *Петр. В.*

ȕдàрљив, -а, -о *склон ударању, тучи.* — У Салима дјеца ударљива, да читава махала од њих не може обастати на миру. *О-А.*

ȕдāрнӣ и **ȕдāрнӣ,** -ā, -ō **1.** *који задаје, наноси одлучан ударац*: ~ бригада, ~ група, ~ дивизија, ~ чета. — Кочимо и брзину напредовања наших ударних јединица. *Дед. В.* Ударна десетина заробила [је усташу] на цести. *Донч.* **2.** *који служи за задавање удара.* — Ударна игла удара ексцентрично на руб данцета чауре. *Стр.* Не би ли гдје спазио какво ударно или обрамбено оружје. *Креш.* **3.** *ударничкӣ.* — Да наш ударни месец плетења ... покаже ... шта су мајке и жене. *Пол. 1944.* У ове ударне дане пред празник, посвећен Борцу, достижу чак и 276 процената. *Вј. 1960.*

ȕдāрнӣк м рус. *истакнути радник социјалистичке производње који је овладао њеном техником, који се јако залаже на послу и пребацује прописане норме рада.* — Када је проглашен за ударника, био је срећан. *Пол. 1950.* Отац се поносио својим сином ударником. *ВУС 1971.*

ȕдāрница ж *женска особа ударник.* — Међу женама које нису примљене у Партију има и вишеструких ударница. *ПИ 1950.* Обећала је да ће се вратити као ударница и своје обећање је испунила. *Вј. 1969.*

ȕдāрничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ударнике*: ~ рад. — Хоће и да запну због ударничке награде. *Дав.*

ȕдāрнички прил. *на ударнички начин, уз јако залагање и добре резултате.* — Ми радимо ... одушевљено, ударнички. *Наз.*

ȕдāрнӣштво с *ударнички рад као метод социјалистичког такмичења.* — Осјетио [је] драж и љепоту радног полета и ударништва. *Ств. 1948.*

ȕдāрнōст, -ости ж *особина онога који има ударну снагу.* — Истицали [су] њихову мудрост, снагу и ударност. *Сим.*

ȕдати, -ām сврш. (за кога) *према својој одлуци дати коме за жену (кћер, сестру, рођаку).* — Родитељи је силом удају за богатог ћифту. *Матош.* Сестру је удао у друго село. *Ранк.*

~ **се** *ступити у брак (о девојци, жени, о женској особи уопште).* — Мајка ми се далеко удала. *НПХ.* Мало дете удате сестре цео дан дречи. *Сек.*

Изр. како сам се надала добро сам се удала *добро сам прошла, успешно сам завршила посао, упркос неповољним изгледима.*

ȕдāх и **ȕдах** м *увлачење зрака, ваздуха*; супр. издах. — Умјетник [му је] удахом своје душе дао израз живота. *Новак.* Људи ... забрзаше издасима и удасима. *Божић.*

удàхнути, ȕдахнēм сврш. **1.** *увући зрак, ваздух у себе (кроз нос или уста).* — Удахну свом снагом пуне груди овога дивнога ваздуха. *Ранк.* Реци, удахну ли када зрак цркве старинске, гдје се тамјан вије? *Јур.* **2.** фиг. *дахом својим оживети нешто, дати нови карактер.* — Тако рекавши снагу у коње

удахне вељу. *М-И.* Удахла ноћи жалосни шум реке. *Радул.*

удахњи́вати, -а̀хњујём *несврш. и уч. према удахнути.*

УДБ скраћ. *в. Удба.*

У̏дба ж скраћ. *Управа државне безбедности.*

у̏дбаш, -а́ша м *службеник Удбе.* — [Говоримо] о попијеним килама ракије, вампирима што су их удбаши побили у мочвари. *Дав.*

удвадесето̀стручити, -йм сврш. *увећати двадесет пута, помножити са бројем двадесет. Р-К Реч.*

удва́ја̑ње с *гл. им. од удвајати (се).*

удва́јати (се), ўдвāјām (се) *несврш. и уч. према удвојити (се).*

удва̀ја̑ч, -а́ча м *онај који удваја. Прав.*

удва́ра̑ње с *гл. им. од удварати (се).*

удва́рати (се), ўдвāрām (се) несврш. *лепим речима и понашањем настојати да се стекне нечија наклоност.* — Он је удварао лијепој ... Олги. *Новак.* Стао [је] облетати око Љубице и удварати јој се као какав ... кавалјер. *Ранк.*

удва̀ра̑ч, -а́ча м *онај који се удвара.* — Њезин је негдашњи удварач тражи и проналази у Дубровнику. *Барац.* Пожелео је удварач да девојци прича нешто привлачно. *Сек.*

удва̀ра̑чица ж *женска особа удварач. Р-К Реч.*

удва̀ра̑чкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на удвараче.* — Весели им удварачки разговори сасвим се изгубише. *Дов.* Јунаци у нашем удварачком веку неће ... бити тако сурови. *М 1867.*

у̏двој м (у вези са »бој«), *борба у двоје, двобој.* — Заметнути бој удвој с витезом којега он милује. *Вел.* На скровито мјесто гдје се може бити бој удвој. *Креш.*

удвојава̑ње с *гл. им. од удвојавати (се).*

удвојава̑ти (се), -о̀јāвām (се) *несврш. и уч. према удвојити (се).*

у̏двоје прил. **1.** *по двоје заједно, у пару.* — Свет ... је изашао овог лепог пролетњег дана у шетњу удвоје. *Ћос. Б.* Сањарили [су] заједно и измишљали удвоје цијеле приповијетке. *Л-К.* **2.** *двапут, двоструко.* — Наручи црну удвоје. *Нам.* **3.** *на два дела, надвоје.* — Срце ми је дрхтало и цијепало се удвоје. *Ков. А.*

у̏двојено̑ст, -ости ж *особина, стање онога што је удвојено. Р-К Реч.*

удво̀јити, ўдвојӣм сврш. = удвостручити *двапут увећати, учинити двоструким.* — Ми сви удвојисмо пажњу. *Ранк.* Кад ли ага одолио гладу и бијес друзијем удвојио бијесом, плану опет. *Маж. И.* Тешкоће су удвојиле његову енергију. *НИН 1970.*

~ се = удвостручити се *постати двапут, двоструко већи, јачи и сл.* — Веље њему удвоје се бриге. *Радич.* Силина се напада удвоји. *Кнеж. Л.*

удвора́ва̑ње с *гл. им. од удворавати се.*

удвора́вати се, -о̀рāвām се *несврш. и уч. према удворити се.*

у̏двӧран, -рна, -рно **а.** *углађен, услужан, пажљив.* — Својим љубазним и удворним понашањем могао [се] свагдје показати. *Коз. Ј.* Према одвјетнику бјеше необично удворан. *Креш.* **б.** *љубазан, пристојан, учтив.* — Послужив се радо и том приликом да јорекнем коју удворну ријеч. *Јурк.* И удворј ним и охолим тоном ... си ме питао. *Марк. Д.*

удво̀рити се, ўдворӣм се и **удво́рити се,** ўдвōрӣм се сврш. *лепим речима, ласкајући и чинећи услуге препоручити се, задобити нечију наклоност, додворити се.* — Машта ... шта би учинио да се удвори тој идеалној жени и задобије њену милост. *Цар М.* Чини [му се] да деда не обраћа довољно пажње на њега и смишља чиме би му се удворио. *Макс.*

у̏дворица ж и м *онај који се удворава, ласкавац, улизица.* — Подлац си и ти. Подлац подли, шпијун, удворица великашка! *Глиш.* Милосници ваши, корисници ваши, удворице ... дворјаници ... сви они клече пред вашим спомеником. *Крл.*

у̏дворичкӣ, -ā, -о̄ *који се односи на удворице.* — Настаде смех и шала и удворичко одобравање војводи. *Андр. И.* Измиљеће љигаве глисте удворичке. *Вуков.*

у̏дворички прил. *на удворички начин, као удворица.* — Оштар према малима ... удворички снисходљив према моћнима. *Прод.* Тако је! ... — удворички упаде један од сељака. *Ћоп.*

у̏дворӣштво с = удворништво *особина онога који се удворава, ласкање, улагивање.* — Критика [се] све више ... сводила на несамосталност, притворност, удвориштво и конформизам. *КН 1960.*

удво̀рљив, -а, -о *који се радо удвара, ласка, улагује.*

удво̀рљивӧст, -ости ж *особина онога који је удворљив.* — Лењост и млитавост доносе незнање ... ропску потчињеност, удворљивост. *М 1867.* Чете ... рођака исцрпљују усрдно природна богатства земље: срдачну доброту, глупост, пузавост и удворљивост. *Крањч. Стј.*

у̏дворнӣк м ист. *поседник који је био обавезан да даје двору одређен порез, али није*

морао да иде у војску; дворски достојанственик. — Док су од поданика удворници седјели на краљевским посједима ... *Шиш.* С круном, порфиром и са грбови[ма] удворника и двора дуждевског ... *Јакш. Ђ.*

ȕдвōрнйштво с = удвориштво. — Донео [је] у породицу плеснив задах, улизиштва, удворништва. *Моск.*

ȕдвōрно прил. *на удворан начин, понизно.* — Сви их гости удворно поздравише. *Шен.* [Одавао је] поштовање младој госпођи тиме што [је] своју старачку главу сагибао удворно. *Леск. Ј.*

ȕдвōрнōст и **удвóрнōст,** -ости ж *особина онога који је удворан.* — Урадио [сам] онако како бих из удворности каквој другој дјевојци такву жељу услишио. *Новак.* Приступа с удворношћу љубавника. *Комб.* И тако увијек: измјењивање лажних удворности. *Андр. И.*

удвóрство с *удворност.* — Етикетне углађености с којима се обично спаја исхитрено лукаво удворство. *В 1885.*

удвȍспōлити, -йм сврш. *учинити да неко постане дво(с)полан, да добије особине двају, обају (с)полова.* — Они ће ти дијете покварити и удвосполити. *Ков. А.*

~ **се** *постати дво(с)полан, добити особине обају (с)полова.* — фиг. Почео [је] да обрађује ... прелаз сељака у господина, дотично оно »удвоспољено« биће. *Марј. М.*

удвострȕчáвање с *гл. им. од удвостручавати (се).*

удвострȕчáвати (се), -ȕчāвām (се) = удвостручивати (се) *несврш. и уч. према удвостручити (се).*

удвȍстручеи̇̄ст, -ости ж *особина онога што се удвостручило, што је удвостручено.*

удвострȕчúвање с *гл. им. од удвостручивати (се).*

удвострȕчúвати (се), -ȕчујēм (се) несврш. = удвостручавати (се).

удвȍстручити, -йм сврш. = удвојити. — Удвостручио [је] своју љубазност. *Кол.* Удвостручили су војску. *Нуш.*

~ **се** = удвојити се. — Војска се удвостручила у неким крајевима. *Дед. В.* За педесет година ... становништво се отприлике удвостручило. *Д 1934.*

удебȅлити, -йм и -èбелйм *сврш. чинити дебелим.* — Уочи Божића не удебели прашчића. *Н. посл. Вук.*

~ **се** *постати дебео.*

удебљáвати се, -èбљāвām се *несврш. и уч. према удебљати се.*

удȅбљати (се), -āм (се) сврш. *постати дебео; постати дебљи.* — Мало је удебљао, брчићи су му посједјели. *Нех.* Сива се бјегуница управо наочиглед удебљала. *Шов.*

ȕдевак, ȕдēвка, *ијек.* ȕдјевак, м *оно што је уденуто. Бак. Реч.*

удéвање, ијек. удијèвање, с *гл. им. од удевати (се).*

удéвати, ȕдēвām, ијек. удијèвати *несврш. и уч. према уденути (се).*

ȕдеветеро и **ȕдеветоро** прил. *у групи од девет, по девет (лица, особа). Р-К Реч.; Прав.*

удеветострȕчáвати (се), -ȕчāвām (се) *несврш. и уч. према удеветостручити (се).*

удеветȍстручити, -йм сврш. *учинити девет пута већим.*

~ **се** *постати девет пута већи.*

удȅгēнчити се, -йм се сврш. покр. *укочити се, укрутити се.* — Дахну ... и удегенчи се сузна ока на дивану. *Матош.*

ȕдезба ж заст. *оно што је удешено; хармонизација.* — Човјек не може бити друкчији него онакав какав је! То је све таква удезба. *Крањч. С.* Толико му са стране удезбе гласовирске пратње — заправо хармонизације појединих попијевака — можемо спочитнути ... монотонију. *С 1911.*

ȕделак, ȕдēлка и ȕдеока, ијек. ȕдјелак, м **1.** *милостиња.* — Ништи и убоги [долазили] на глас и сретњи удјелак! *Вук.* **2.** *удео.* — Неукроћена чежњо! За чувства удјелком, срдаца складом, мудриње сваке измичеш се стази. *Марк. Ф.*

ȕделати, -āм, ијек. ȕдјелати, сврш. *учинити, урадити.* — Гле красних ... самара и кубура што [је] удјелала хрватска рука. *Павл.* На великом кревету који је сам удјелао од крупне храстовине ... *Кал.*

ȕделба, ијек. ȕдјелба, ж заст. *распоред на радно или службено место;* воји. *распоред. Деан. Рј.*

удéлити, ȕдēлйм, ијек. удијèлити, сврш. **1.** *дати милостињу.* — Просјацима пред црквом, колико их год има, удели. *Сек.* Удијелите ми мјестанце и макар онолико колико псу добаците! *Бен.* **2.** *даровати, поклонити.* — Жеља ми је била: кад би, боже, уделио мени једна крила. *Радич.* Удијели ми своје опроштење и допусти да се повратим у шуму. *Креш.*

ȕдēлнй, -ā, -ō, ијек. ȕдјēлнй (ретко ек.) **1.** *који има удела. Прав.* **2.** рус. *обласни.* — У XIII ст. било је око шездесет удјелних кнежевина. *Пов. 2.*

ȕдēлнйк, ијек. ȕдјēлнйк, м (ретко ек.) *деоничар, акционар. Бен. Рј.*

ȕдēлница, ијек. ȕдјēлница, ж (ретко ек.) *жена уделник. Бен. Рј.*

уделотво̀рити, -о̀творӣм, ијек. удјелотво̀рити, сврш. *оделотворити, привести у дело, остварити.* — Промјена исте [нагодбе] услиједити може само оним путем којим је удјелотворена. *Шиш.*

удељáвати, -èљāвāм, ијек. удјељáвати *несврш. и уч. према удељати.*

ȕдељати, -āм и -љём, ијек. удјељати, сврш. *урезати длетом, уклесати.* — Обноћ удјељу длијетом на једну плочу старинска слова. *Љуб.* Хоћеш ли у рабош да удјељам? *Сиј.*

удељи́вати, -èљујēм, ијек. удјељи́вати *несврш. и уч. према уделити.*

удѐница ж покр. *вешалица (2).* — На једној греди ... суво месо ... дохватим једну уденицу и ... отфикарим комад. *Ил. Пол. 1974.*

ȕденути, -нём, ијек. ȕдјенути, сврш. = удести и удети *увући кроз нешто узано, протурити; ставити:* ~ конац у иглу. — Дохвати ... прутић, па га лагано удјене стрицу под кошуљу. *Мат.* Велики му штап удјену у руку. *Креш.*

Изр. да га уденеш у иглу *каже се за онога који је много мршав, слаб.*

~ **се** = удести се и удети се *увући се.* — Једва се удјенуше у мали дрвени мост који тутњи под њима. *Андр. И.*

ȕдѐњчити, -ӣм сврш. *увезати, упаковати у дењкове.* — На заказани дан ... све беше удењчено [и] укрцано још за јутра. *Грол.*

ȕдео, ȕдела, ијек. ȕдио и ȕдјел, м **1. а.** *део који припада некоме у заједничкој својини; учешће у раду.* — Нема удела у очевини с осталом браћом. *Глиш.* **б.** *учешће, суделовање у нечему.* — Колики је његов удео у изради тих закона, тешко је рећи. *Јов. С.* Као и остале спортске гране, придонијет ће свој удио. *Ват.* **2.** *парцела, деоница.* — Господар на своме уделу, сељак је био заштићен од свакога другог. *Нов.*

Изр. узети удела (у чему) *суделовати, учествовати (у нечему).*

ȕдеонӣк, ијек. ȕдионӣк, м *онај који има удела у нечему, судеоник.* — Ликови савременика, ... омиљених сарадника и удеоника у заједничким доживљајима. *КН 1959.*

ȕдеоница, ијек. ȕдионица, ж *деоница, акција. Р-К Реч.*

ȕдеоничāр, ијек. ȕдионичāр, м **1.** *онај који има удела у нечему, судеоник.* — Они су били удеоничари туђег отимања. *Јакш. Ђ.* **2.** *деоничар, акционар.* — Постоји стално удружење, нека врста удеоничара и ортака, од по десет до двадесет другова. *Ђорђ.*

ȕдеоничāрка, ијек. ȕдионичāрка, ж *женска особа удеоничар. Прав.*

ȕдеоничкӣ, -ā, -ō, ијек. ȕдионичкӣ *који се односи на удеоничаре.*

ȕдеонӣштво, ијек. ȕдионӣштво, с *суделовање, учествовање у нечему.* — Не налазимо ... пређутног удеоништва код друштва ... трговачког саобраћаја. *О 1875.*

ȕдес м **1.** *судбина.*—Предала се неизбјежном удесу. *Бег.* Буде ми тешко, јер видим како је горак удес мој. *Ивак.* Дјецу ... никад није страшио ... као што обично чине људи његова удеса. *Ћоп.* **2.** *немио догађај, који некога неочекивано задеси, снађе, несрећан случај, судар, слом.* — Међу заробљеницима има и таквих који су доживели оба удеса. *Јак.* Аутоматизација сигналних уређаја и изградња великог броја надвожњака ... онемогућују велике удесе. *Пол. 1960.* **3.** *несрећа.* — Смрт и удес с њим су у дому ... нашли. *М-И.* Протекоше двије године без каквих знатних догађаја у манастиру, па опет наста вријеме пуно удеса. *Мат.* Била [се] узнемирила, бојала каква удеса. *Радул.*

ȕдесан[1], -сна, -сно *подесан, прикладан, повољан, погодан;* исп. удесити. — Ветар је био удесан. *Нен. Љ.* У тој соби ... било је све спретно и удесно. *Шен.* То [је] најудеснија прилика за коначно ослобођење. *Марк. Св.*

ȕдесан[2], -сна, -сно *судбоносан, судбински, фаталан;* исп. удес. — Остатак је мрмљао против мене ... да сам им ја донијела удесну коб. *Креш.* Пауза пуна удесне тишине. *Војн.*

удѐсетити, -ӣм сврш. *удесетостручити.* — Удвојићу, удесетити мушким радом моје жиће. *Змај.*

ȕдесетеро и **ȕдесеторо** прил. *у групи од десет, по десет (лица, особа).*

удесетерȍстручити, -ӣм сврш. = удесетостручити *учинити десет пута већим.* — Редовно примам многа писма, она су се удесетеростручила откад сам настрадала. *ВУС 1970.*

~ **се** *постати десет пута већи.*

удесетостручáвāње с *гл. им. од удесетостручавати (се).*

удесетостручáвати (се), -ȕчāвāм (се) *несврш. и уч. према удесетостручити (се).*

удесетȍстручитн (се), -ӣм (се) сврш. = удесетеростручити (се). — У њихову кругу амбиција ми се удесетостручила. *Петр. В.* Не би било ни најмање целисходно удвостручити или чак удесетостручити осуђеничке редове. *Мј. 1926.*

ȕдесити и **удѐсити,** ȕдесӣм сврш. **1. а.** *уредити, средити, приредити, начинити, спремити.* — [У вили] их је чекала посебна, за њих удешена одаја. *Цар Е.* Синоћ потпалили готов банак, па удесили ваљда зором весеље. *Рад. Д.* Почивала [је девојчица] у

једном нарочито удешеном плитком сепету. *Андр. И.* **6.** *подесити, прилагодити.* — Чита можда какав роман да удеси своје ријечи за откриће љубави према Олги. *Ков. А.* Видеће како је ... примила ту своју сељанку-тетку, па ће према томе удесити понашање. *Шуб.* **в.** *ускладити, угодити, наштимовати (обично музичке инструменте).* — Пошто удеси гусле, превуче гудалом преко струна. *Дом.* Удеси добро стару мандолину за своју госпу. *Кркл.* **г.** *учинити, омогућити да се нешто оствари.* — Ја сам удесио да Базил добије једно писмо без потписа. *Грол.* Ми ћемо то без сумње удесити за кратак час, госпо! *Креш.* **2.** *довести кога у неприлику, тежак положај, нагрдити, упропастити.* — *Људи, ми смо овде живи закопани.* — Удесио нас је онај спроводник. *Јак.* Удесит ћу те ја, стрвино, тако у ситно да те ни пси неће прождерати. *Бен.* То ме удеси она швапска битанга ... Кад ме удари, све сам звезде пребројио. *ЛМС 1951.* **3.** *срести, сусрести; задесити, снаћи.* — И поведи стотину катана, да те гдјегођ не удесе Турци, и да теби не би наудили. *НП Вук.* Ма удеси их нека срећа луда, те неке људе тад проводе туда. *Радич.*

Изр. ~ за врбицу *в. уз Врбица (изр.).*

~ **се 1.** *уредити се, дотерати се.* — Чим се удесио, изиђе да се прође градом. *Ћип.* Полетио [сам] ... да наручим коња и да се удесим. *Шкреб.* фиг. *напити се.* — Удесили су се тако код кнеза. *Бен.* **2.** *наићи (на кога), намерити се, сусрести се.* — Ако би се на те удесио, немој мене, брате, изгубити. *НП Вук.* Све ја одам, дората проводам, не бих ли се удесио с њиме да осветим браћу Сарајлије. *И.* **3.** уз. повр. *нагодити се, споразумети се, сложити се.* — То се двоје удесит' не море. *НПХ.*

ȕдесно прил. *на удесан*[1] *начин, подесно, згодно.* — Фонд могао се веома удесно употребити, јер је машина упростила рад. *Марк. Св.* Приповиједаше како је удесно уредио стан. *Шен.*

ȕдесно прил. *на десну страну.* — Мало удесно или мало улево од места где су стари стојали. *Макс.* Ускоро чета скрене удесно. *Хорв.*

ȕдесӣост, -ости ж *особина, стање онога што је удесно*[1]*, подесност, прикладност.* — С којих нас се разлога атмосфера божанствености и удесности ... не доима као права атмосфера душе. *Л 1905.*

ȕдести и ȕдети, ȕденēм и ȕдедēм, ијек. ȕдјести и ȕдјети, сврш. = уденути. — Уђедну му у ухо троструку узицу. *Љуб.* Нос се ушиљио, удео би га у иглу. *Вес.* Старе баке, које не виде у иглу удјети. *Јурк.*

~ **се** = уденути се.

удешáвање с *гл. им. од удешавати (се).*

удешáвати (се), -èшāвām (се) *несврш. и уч. према удесити (се).*

удешàвāч, -áча м **1.** *онај који удешава;* **2.** анат. *мишић за прилагођавање, акомодацију.* *Р-К Реч.*

удèшāч, -áча м *онај који удешава, усклађује, штимује клавире.* — Погледај преко пута, код удешача клавира. *Глиш.*

ȕдив м *(у)дивљење, чуђење.*— Сва природа говори о теби гласом својих безбројних на удив створова. *Прер.* Рече иза вечере ... на удив својих родитеља. *Кос.*

удȉвити, ȕдīвīм сврш. *изазвати дивљење, чуђење (код некога), задивити, зачудити.* — Његово тајанствено причање удиви браћу. *Шимун.* Удиви ме упитавши сјећам ли се у чему је тројака сврха реда. *Крањч. Стј.*

~ **се** *зачудити се, задивити се.* — Мати се удиви томе. *М-И.* Он се удиви срцем. *И.* фиг. *постати непомичан, укипити се.* — Удивио се ту ... па ни да би беле. *Кост. Л.*

удивљáвање с *гл. им. од удивљавати (се).*

удивљáвати (се), -ивљāвām (се) *несврш. и уч. према удивити (се).*

ȕдивљено прил. *дивећи се, задивљено, зачуђено, изненађено.* — Испрва су је сви мучке и удивљено гледали. *Андр. И.* Охо-о! — удивљено ће судац. *Код.*

ȕдивљенӧст, -ости ж *стање онога који је удивљен, задивљеност, запрепашћење.* — Од удивљености није ниједан прекидао говорника. *Бал.* Он ми се одзове оком гдје сјаше удивљеност иста. *Комб.*

ȕдивствен, -а, -о *који удивљава, који изазива (у)дивљење.* — У сучељу удивствених контраста природе ... лежи град Котор. *КН 1959.*

удȉднти се, ȕдīдīм се сврш. *стати као кип, укипити се.* *Р-К Реч.*

удијèвање, ек. удéвање.

удијèвати, ȕдијевām, ек. удéвати.

удијèлити, ȕдијелīм, ек. удéлити.

ȕднка и **ȕдиковина** ж бот. *врста жбунастог шумског дрвета* Viburnum lantana. *Сим. Реч.*

ȕдило с *штап на коме је на доњем крају завезан конац с удицом.* — Повуче удило, али се крај муњевито загњури у воду, удило се сави ... до воде. *Моск.* Гледао [је] како се копрца на удици увијајући танко удило. *КН 1959.*

ȕдӣљ прил. **1.** *стално, непрестано, увек.* — Ја да то све гледам ... да се удиљ кидам и жестим. *Шапч.* Иван [је] удиљ расипавао имање. *Шимун.* Не певајте удиљ све о љубави. *Змај.* **2.** *одмах.* — Удиљ се је јунак домислио што учини сестра. *НПХ.* Болестан је, шаљите му удиљ руже. *Шен.*

ȕдйльнӣ, -ā, -ō *трајан, непрестан.* — Којем је Зеус-бог удиљне муке мирно све одредио. *М-И.*

ȕдио, ȕдјела, ек. ȕдео.

удио-, ек. удео-.

удисáвати, -йсāвāм несврш. *в. удисати.* — Густ зрак једва се дао удисавати. *Нех.* фиг. Време је трајио немилице, удисавао је раскош. *Јов. Ј.*

ȕдисāј м *оно што се при дисању удахне одједном, удах.* — Још један дубок удисај и тело као да обамире. *Јак.* Дим је код удисаја имао ... призвук уздаха. *Крл.* Процес дисања састоји се из три фазе: удисаја, задржавања даха и издисаја. *Пол. 1971.*

ȕдисање с *гл. им. од удисати.*

ȕдисати, -ишēм несврш. *увлачити у себе (кроз нос или уста) зрак, ваздух.* — Кад ... удишемо, улази спољни ваздух у раширене плућне мехуриће. *Батут.* Свијетлу зору удишем. *Кашт.*

удисúвати, -йсујēм несврш. *в. удисати.* — И воћке, као и животиње, удисују из ваздуха ... кисеоник. *Тод.*

ȕдити[1], -йм несврш. *наносити штету, зло, шкодити.* — Та, то уди здрављу. *Шен.* Та му мана доцније није удила. *Матош.* Чудила [се] како њему, невиклу, не уди сунце и врућина. *Ћип.*

ȕдити[1], ȕдйм и **ȕдити**[2], -йм несврш. **1.** *сећи на удове, на велике комаде; одвајати месо од костију, разуђивати.* — Оде мојој кући да уди месо. *Дом.* Вино се претакало, убијала се па удила крмад. *Шимун.* **2.** *сушити на диму (о месу).* *И-Б Рј.*

ȕдити[2], -йм несврш. **1. а.** *чезнути. Вук Рј.* **б.** *слабити, венути.* — Још од прошле јесени [мајка] уди, вене, губи се. *Шапч.* [Попадија] почне нешто удити, свако јутро повраћа. *Лаз. Л.* **2.** *цичати, стењати:* свиње уде. *Вук Рј.*

ȕдић, -а и **ȕдйћ,** удйћа м *дем. од уд*[1].

ȕдица ж *мала челична кука, оштра при крају, привезана за удило којом се лове рибе.* — На ... дугачким шибама ... висе јалове удице. *Матош.* То је необично прождрљива ... риба која лети ... на удицу у вештој руци. *Андр. И.*

Изр. загристи удицу *одлучити се на нешто тешко, прихватити се тешког задатка; насести, упасти у клопку и сл.*

ȕдичāр м *онај који лови, пеца рибе на удицу.* — За удичара је шаран врло занимљива риба. *Финк.*

удичáрēње с *гл. им. од удичарити.* — Остало му је само неколико дана да ... окуша срећу у удичарењу уз камену обалу. *ВУС 1970.* Неки су ... удичарењем уловљену рибу продавали по кућама приватним угоститељима. *И.*

удичáрити, -йчāрйм несврш. *ловити рибе удицом.* В. пр. уз удичарење.

ȕдичāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на удичаре.* — Тиме се објашњава потпун неуспех ноћног удичарског туњолова у то време. *Петр. М.*

ȕдичаст, -а, -о *који је попут удице. Р-К Реч.*

ȕдичица ж *дем. и хип. од удица.* — Он 'итнуо удичицу, рибицу је стекō. *Радич.*

ȕдйшљив, -а, -о *који се може удисати; који се удише.* — Тај удишљиви дах ... стварности. *Б 1958.*

ȕдјевак, ȕдјēвка, ек. ȕдевак.

ȕдјел, ек. ȕдео.

удјел-, ек. удел-.

удјељ-, ек. удељ-.

ȕдјенути, -нēм, ек. ȕденути.

ȕдјести и **ȕдјети,** ȕдјенēм, ȕдједēм и ȕдијем, ек. ȕдести и ȕдети.

ȕдлага ж мед. *направа од чврстог или савитљивог материјала (жице, дашчице, картона и др.) која служи у хирургији за имобилизацију оболелог дела, обично при прелому.* — Пребијени део подупре [се] удлагама, које се скроје од дрвета. *Батут.*

ȕдлажити, -йм свршн. *поставити удлаге на оболело место. Р-К Реч.*

ȕдно предл. с ген. *показује место: у дну, на дну, у најнижем делу.* — Млада жена ... удно душе ћутјела [је] да не може скривити ни Зосу. *Шимун.* Удно позорнице велики прозор. *Кост. Л.* Неће моћи да открије скривену удно твојих очи блиједу звијезду. *Шим. А.*

ȕдо с **1.** *уд, део тела.* — Да се откине удо за удом домовине наше. *Шен.* Ко да мозак скупи и уда повеже. *Уј.* **2.** *комад меса за димљење, вешалица*[2]; исп. уденица. *Вук Рј.*

ȕдоба ж *в. удобност.* — Ја ћу се ... побринути да му у кући буде свака удоба. *Шен.*

ȕдобан, -бна, -бно *пријатан, повољан, погодан.* — Издаје се удобан стан с намештајем и послугом. *Дом.* Желим да јој створим удобан и сретан живот. *Креш.*

ȕдобно прил. *на удобан начин, пријатно, подесно.* — Живио је лијепо и удобно у кући. *Том.* Срце [ме] вуче да то двоје младих људи смјестим удобно. *Креш.*

ȕдобнōст и **удóбнōст,** -ости ж *особина, стање онога што је удобно.* — У својим кућама имају велике удобности. *Ранк.* У невољи [би] жртвовао штогод од своје удобности. *Креш.*

удобра́вати (се), -о̀брāвām (се) *несврш. и уч. према удобрити (се).*

удо̀брити, ўдобрӣм сврш. *учинити добрим, одобровољити.* — Навале гости да удобре дједа. *Вел.* Цвијеће што је врсно да удобри мужа. *Уј.*

~ **се** *постати добар, подобрити се.* — Надао се да ће се она удобрити. *Леск. Ј.* Одмах ћеш примијетити како ће се умекшати и удобрити. *Бен.* Сваки нови режим имао [је] потребу да се ... удобри сељаку. *Јов. С.*

удобровòљити и **удобрòвољити,** -о̀вољӣм сврш. *учинити да неко буде добре воље, одобровољити, расположити.* — То [га је] још већма удобровољило. *Кол.* Док га она није умирила и удобровољила миловањем. *ЛМС 1951.*

~ **се** *постати добре воље, одобровољити се, расположити се.* — Шутио [је] мислећи да ће се она већ удобровољити. *Ивак.* Није хтео да [га] погледа ... Али се већ сутра опет удобровољи. *Андр. И.*

ўдов, -а, -о *који је обудовио, која је обудовила, коме је умро брачни друг, супруг односно супруга.* — Нахрани удову мајку с дробном дјечицом. *Шен.* Да буде потпора својој удовој мајци. *Нед.* Старински дудуче ко удов жабац у шевару. *Чипл.*

ўдова ж *удовица.* — Удова покојникова предаде једно писмо. *Ком.* Увријеђено јави се млада удова. *Леск. Ј.*

ўдован, -вна, -вно *в. удов.* — Ни удовна удовица. *И-Б Рј.*

удо̀вање с *гл. им. од удовати.*

удо̀вати, удо̀вујēм и ўдовујēм несврш. *бити удовац или удова.* — Нијесу то године кад је ласно удовати. *Мат.* Већ је пет година удовала. *Л-К.*

удо̀вац и **удо́вац,** -о́вца м *онај коме је умрла жена, удов човек.* — У првом спрату становаше ... удовац са кћерком. *Шен.* У осамнаестој [години] остао је већ удовац. *Јак.*

удо̀вачкӣ, -ā, -ō *који се односи на удовце и удове.* — Остао удовац ... — Хм, ... удовачка посла! ... рече Веља. *Ранк.* Пропадао [је] у ... удовачком животу. *Андр. И.* Дође ми на памет њен удовачки живот. *Ћип.*

удо̀ваштво с = удовиштво *удовачки живот. Р-К Реч.*

ўдовин, -а, -о *који припада удови.* — Узе удовину десницу. *Кум.*

удо̀вити, -ӣм несврш. *постајати удова, удовица (1).* — Љубовце вам ваше удовиле. *НП Вук.*

удо̀вица ж **1.** *она којој је умро муж, удова жена.* — Рећи ћу им да сам удовица, да ми је муж у рату погинуо. *Макс.* Био је гост код његове матере, удовице иза поштанског савјетника. *Перк.* **2.** зоол. *в. јаз (5). Бен. Рј.* **3.** бот. **а.** *биљка сувих, сунчаних предела* Knautia arvensis. *Сим. Реч.* **б.** *врста лековите биљке* Scabiosa atropurpurea. *И.*

Изр. бела ~ *жена којој је муж на неко време одсутан;* ратна ~ *жена којој је муж погинуо у рату;* црна ~ зоол. *врста отровног паука* Latrodectes tredecimguttatus, *чији уједи доводи и до смрти.*

удо̀вичин, -а, -о *који припада удовици.* — Пред удовичином кућом жалосна скупштина. *Миљ.*

удо̀вичић м *удовичин син.* — Прерано развити удовичић ... позабави се. *Креш.*

удо̀вичица ж *дем. и хип. од удовица.* — Једног дана [ће] братински прекорити удовичицу. *Вел.*

удо̀вичкӣ, -ā, -ō *који се односи на удовице.* — Бринула [је] своју немоћну удовичку бригу. *Андр. И.* Госпођа ће остати у својој соби, у ... удовичком кревету. *Кол.*

удо̀вички прил. *као удовица, на удовички начин.* — Удовички се смешкало бледо сунце. *Моск.* Смјешка се ... матерински, удовички. *Кол.*

удо̀виштво с = удоваштво. — [Соба] с великом брачном постељом, која је и након двадесет година удовиштва остала каква је била. *Франг.*

удовнѝна ж *удовичка пензија.* — Она ... троши сву своју удовнину на своје опрāве. *В 1885.*

удовољава́ти (се), -о̀љāвām (се) *несврш. и уч. према удовољити (се).*

удовољѐње с *испуњење захтева, жеље, молбе; удовољство.* — У Ане Ивановићке бијаше то чувство удовољења велико. *Леск. Ј.*

удовòљити и **удо̀вољити,** -о̀вољӣм сврш. *испунити тражење, захтев, жељу.* — Сматрао [је] да је тиме удовољио потписницима рапорта. *Јак.* Туробни му спремно удовољи жељи. *Креш.*

~ **се** *задовољити се.* — Брзо се удовољила. *Леск. Ј.*

удовòљство и **удово́љство** с *задовољство; задовољење.* — Цијело нам биће обузме неко неописиво чувство миља и удовољства. *В 1885.* Удовољство ми је једино то што занимам нашу публику и занимаћу је док не изда'нем. *Игњ.*

ўдовство с *удоваштво, удовиштво.* — Разговарат ћемо ... о тузи удовства. *Драж.*

удо̀вче, -ета с *дем. и хип. од удовац.* — Мој ђердане, ... ко ли ће те младој потргати? Да л' удовче, да ли младо момче? *Вес.*

удо́вчев, -а, -о *који припада удовцу.*

удо̀вчина м *аугм. и пеј. од удовац.* — Војкан, удовчина, накресан, па ... би што му драго. *Ћип.*

у̀дол ж *удолина.* — Вјетарак кроз удоли разгони танку маглу. *Павл.*

у̀долина ж *увала, дужа долина између брегова.* — Налазимо је [земљу у кршу] по шупљинама, пропуклицама, удолинама. *Туђ.* Сумлак вјетар обара се низ удолину обраслу ситним јасењем. *Ћоп.* Значај моравско-вардарске удолине и Солуна. *Цвиј.*

у̀долит, -а, -о *који је као удолина, налик на долину.* — На све четири стране пукло удолито поље. *Павл.*

у̀долица ж **1.** *дем. и хип. од удолина.* **2.** *доља; удубљење.* — У тој мекој и забитној удолици ћутио би се заклоњен од свију непогода. *Шимун.* [Праменови косе би] сакрили ону удолицу испод ушију ка вилици. *Станк.* Вратно бȉло [је] у удолици која је поред јабучице. *Батут.*

у̀доља ж *доља; удолица.* — У једној удољи лежала је ... гомила шињела. *Лаз. М.*

у̀дољаст, -а, -о *сличан дољи.* — Ову удољасту, неправилну просторију ... чува. *Дов.*

у̀дољина ж *удолина.* — Уздужна удољина ... утиче знатно на политичку важност Балканског полуострва. *Дед. Ј.* Сумрак је већ стао да се хвата у удољини. *Ћоп.*

у̀дољица ж *дем. и хип. од удоља.* — Вјетар заљуља младу башту у удољици. *Лал.* Видјела се неугледна мала удољица обрасла ситним жбуњем. *Ћоп.*

удомà̀зетити, -ȉм сврш. *начинити кога домаземтом.* — Узме Зорку ... и с њом удомазети једног Црногорца. *Љуб.*

~ **се** *постати домазет, сасвим се одомаћити, удомаћити се.* — Наступали на пусте темеље Арбанаси ... и ту се удомазетили. *Љуб.*

удомаћѝвање с *гл. им. од удомаћивати (се).*

удомаћѝвати (се), -ȁћујēм (се) *несврш. и уч. према удомаћити (се).*

удомáћити, -òмāћȉм сврш. *учинити кога домаћим, блиским.* — [Туђинци] које корист овдје удомаћи. *Старч.* [Жене] сазнавши за моје име, удомаћиле ме. *Ков. А.*

~ **се** *постати домаћи, близак, одомаћити се.* — Видим ја и сама да си се тамо удомаћио. *Коз. Ј.* Тако сам се ... удомаћио у страном кругу. *Шкреб.*

удòмити, ȕдомȉм сврш. *дати кћер, сестру, девојку у туђ дом, удати.* — Једну је кћер удомио. *Вес.* Једаред те ја несрећно удомих, други пут ти сама. *Сек.*

~ **се 1.** *удајом ући у туђ дом, удати се.* — Нека се кћерка јединица удоми у Вицкову кућу. *Новак.* Девојка је на удају, па нека се удоми. *Глиш.* **2.** *стећи дом, кућу и имање, окућити се, обезбедити се за даљи живот.* — Удомио се напокон, закупио нешто земље. *Леск. Ј.* Време [је] ... да се негде удомим, ... да усталим себи хлеб. *Пол. 1963.* Већ се некако смјестио, удомио. *Пав.* **3.** *почети се осећати домаћим, одомаћити се; навићи се.* — Осјећао сам да се већ удомио у соби. *Шег.*

удомљáвāње с *гл. им. од удомљавати(се).*

удомљáвати (се), -òмљāвāм (се) = удомљивати (се) *несврш. и уч. према удомити (се).*

удомљéње с **1.** *удаја.* **2.** заст. *обавезно законско или обичајно материјално обезбеђење, имовина коју жена уноси у мужевљев дом, мираз.* — А женској деци ... припада уживање, издржавање ... и пристојно удомљење. *Јов. С.* Ако му [домазету] жена има сестара, оне немају право на наслеђе, већ само на удомљење. *Ћорђ.*

удомљѝвање с *гл. им. од удомљивати(се).*

удомљѝвати (се), -òмљујēм (се) несврш. = удомљавати (се).

у̀дорац, -ȏрца м покр. *в. ударац.* — Па отиде Анто из планина, докле сиђе на удорац први. *НП Вук.*

удòрци̏је м мн. *нападачи. Вук Рј.*

удостојáвати (се), -òјāвāм (се) *несврш. и уч. према удостојати (се) и удостојити (се).*

удостòјати, -јȉм сврш. *удостојити.* — Прошла [је] крај њега, а да га није ни удостојала погледати. *Кол.* Нисам га удостојао да се са мном разговара. *Л-К.*

~ **се** *удостојити се.* — Самог кицоша не удостоја се ни погледати. *Креш.* Говорио је кад би се удостојао да нешто каже. *Андр. И.*

удостòјити, -òстојȉм сврш. *учинити кога достојним, указати част, пажњу.* — Прве трговачке жене ... удостојиле су посетом својом госпођу Христину. *Срем.* Не мисли удостојити своје негдашње другарице својим присуством. *Цар Е.*

~ **се** *бити достојан, показати се достојним; стећи част, пажњу (од кога).* — Удостојила се части да јој на венчању руски цар кумује. *Јов. С.* Прави [се] да не слуша, да се не удостоји. *Кал.*

удрвènити се, -ȑвенȉм се сврш. *постати као дрво, укрутити се, укочити се, здрвенити се.* — Ноге му се од страха чисто удрвениште. *Ћоп.* Сав се као натегао, удрвенио. *Пец.*

удрвèидечнти се, удрвèчити се, -ȉм се и **удрвéчити се,** -ȑвēчȉм се сврш. *удрвенити се.* — Викне му Евка гласом пуним

негодовања, усправивши се и удрвенчивши се. *Берт.*; *Р-К Реч.*

ȕдрвити, -ȉм **и удр̏вити,** ȕдр̄вӣм сврш. *учинити да нешто буде као дрво, укрутити, укочити.* — Кад удрви реп [мајмун], не слуша тад никога. *Срем.*

~ **се** *удрвенити се.* — Кад је гадно [опасно], онда ми се и језик удрви. *Лал.* Удрви се над њим оружник у плакатској пози. *Божић.* Кочијаш . . . му је одмах набацио на ново тегет одело удрвљено ћебе од блата. *Пол. 1972.*

удре́мати, ȕдрēмām **и** ȕдрēмљēм, ијек. удријѐмати, сврш. *довести у дремљиво стање, учинити дремним.* — Нема . . . продолица да би те удријемале. *Марј. М.*

удремљи́вати, -ѐмљујēм *несврш. и уч. према удремати.*

удр̀жати, -жӣм сврш. *одржати, очувати, сачувати.* — Удржи нас, боже, светле и виђене, — уздахну чича. *Шапч.* Удржи ми га! *Вес.*

удријѐмати, ȕдријемām и ȕдријемљēм, ек. удре́мати.

ȕдријети, ȕдрēм (ијек.) сврш. покр. *в. ударити. Деан. Рј.*

ȕдримиц̄е прил. *ударајући.* — Шчепа га] удримице за јаку. *Божић.*

ȕдрити (се), -ӣм (се) сврш. покр. *в. ударити (се).* — Ми удри, па удри, па удри, ја сам их потукао . . . бар двадесет. *Шен.* Сред ме срца громом удри жива. *Радич.* Дигоше се да на браћу удре. *Вел.* Остах као сухо дрво . . . па удри ридај. *Лаз. Л.* Доходи [му] по која нова мисао . . . па удри брисати, исправљати. *Цар Е.* Нојца удри се за зором. *Радич.* На кремен се удрило огњило. *Сиј.*

удр̀мēндити се, -ӣм се сврш. покр. *удрвенити се, укипити се.* — Ти си се удрмендио ка' јаничар да си. *Рад. Д.*

ȕдробац, -опца м необ. *оно што је настало од разних удробљених комада.* — Направио [се] један удробац од закона [закона о радњама и закона о заштити радника]. *Лапч.*

удр̀обити, ȕдробӣм сврш. *дробећи на ситне комаде (хлеб и сл.) ставити у нешто течно.* — У млијеко му није много да удроби цијелу погачу. *Лоп.* Што су удробили, нека кусају. *Вел.*

удробљáвање с *гл. им. од удробљавати.*

удробљáвати, -о̀бљāвām *несврш. и уч. према удробити.*

удро̀њати се, ȕдрōњām се сврш. покр. *постати дроњав.* — Људи с дјецом код нас обично се запусте и удроњају. *Лал.*

ȕдруга ж *удружење;* исп. задруга (2). — Савјетник . . . код оснивања и вођења разних удруга и задруга. *Мишк.* Основао [сам] удругу за чување славонске љепоте. *Тур.*

ȕдружба ж заст. *скуп јединки повезаних у неку целину, заједница, савез уопште.* — Све народности жртвоване [су] једној, сви држављани једној удружби. *Старч.*

ȕдрȕжен, -а, -о *спојен, здружен, уједињен; заједнички, скупни, колективни.* — Час удружен са знањем онога што се хоће. *Сим.* Обојица [су] гласали за удружену опозицију. *Бар.*

Изр. организација удруженог рада (ОУР) *облик удруженог рада самоуправног друштва у социјализму;* основна организација удруженог рада (ООУР) *основни облик удруженог рада у социјализму у коме радници непосредно и равноправно остварују своја друштвено-економска и друга самоуправна права и одлучују о другим питањима свог друштвено-економског положаја;* удружени рад *слободно удруживање радних људи у радне организације и више производне организације, у социјализму, чију основу чини друштвена својина над средствима за производњу и свесно планско усмеравање, радничко и друштвено самоуправљање.*

ȕдрȕженōст, -ости ж *уједињеност, сложност у извршењу нечега.* — Та удруженост »лепог света« и крајњих екстремиста био је узрок полемике. *НИН 1970.*

удружѐње с *скуп већег броја лица удружених ради заједничког посла или циља.* — Одмах је написао писма . . . предсједнику новинарског удружења. *Нех.* Представнице разних удружења позивале [су] га на чај. *Макс.*

удружи́вање с *гл. им. од удруживати (се).*

удружи́вати (се), -ȕжујēм (се) *несврш. и уч. према удружити (се).*

удрȕжилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *онај који се удружује. Р-К Реч.*

удрȕжити, ȕдрȕжӣм сврш. *спојити, саставити у заједницу, целину, здружити; зближити, спријатељити.* — Трговачки помоћник, са којим ме је случај подуже времена био удружио. *Нед.* Онда их је [земље] све заједно удружио . . . с називом Илирске провинције. *Шиш.*

~ **се** *ступити у заједницу с неким ради истог циља.* — Удружи се с неколицином својих знанаца и рођака. *Пав.* Шта ће све . . . учинити фирма . . . кад се удруже њих тројица. *Срем.*

удрȕжљивōст, -ости ж *способност удруживања.* — Уметност се . . . ослања на општу симпатију и на људску удружљивост. *Скерл.*

ȕдскӣ, -ā, -ō *који се односи на удове.*

ȕдубак, -упка м *удубљење, удубина.* — Често [се] уставља у удупку прозора. *Нех.* На стази, на удупку стрмине под каштелом, тргну их крика. *Мих.*

удȕбенōст, -ости ж = удубљеност *стање онога што је удубено.* — Изглед посвемашње удубености [у глазбу]. *Торб.*

ȕдубина ж *удубљено место, удубљење.* — По меком дринском песку ... остају удубине од његових босих пета. *Шуб.* Широка пећ са запећцима, с удубинама. *Шов.*

удȕбити, ȕдȕбīм (трп. прид. ȕдȕбљен) сврш. **1.** *удупсти (1); зарити у дубину.* — Приликом раскопавања извора, који је друштво за нужно нашло да удуби, показало се да из камена извире. *Панч.* Узео [је] један крух ... удубио у њега своје крупне ... беле зубе. *Петр. В.* фиг. *учинити дубљим, садржајнијим, темељитијим, продубити.* — Ако је Стојановић мислио да ... продужи Даничићев рад, он је морао свестрано удубити своје филолошко-лингвистичко образовање. *Бел.* **2.** *уперити, управити, упрети (очи, поглед).* — Испитљиво опет удуби поглед у Мојсија. *Цес. А.*

~ **се**; исп. удупсти се **1.** *добити, имати удубину, усећи се.* — Пође улицом што се удубила испред Мартине куће. *Шимун.* Сламни диван у трему и ... кожни у ручаоници ... удубили се као корита. *Сек.* **2.** фиг. *дубоко се предати нечему, унети се у нешто, задубити се.* — Покуша да се удуби у послове. *Сим.* Обори главу и удубљен у мисли, корачаше даље. *Ђор.* Удуби се сав у ту дивну мелодију. *Дом.* Боначић се удубио у рад с компјуторима. *ВУС 1971.* **3.** *уперити се, управити се.* — Ђедове се очи одједном удубише у даљину. *Ранк.*

удубљȁвање с *гл. им. од удубљавати (се).*

удубљȁвати (се), -ȕбљāвām (се) = удубљивати (се) *несврш. и уч. према удубити (се).*

ȕдȕбљенōст, -ости ж = удубеност *стање онога што је удубљено.* — Сневао је у некој мистичној удубљености. *Вас.*

удубљȅње с *удубљено место.* — У удубљењу иза поштанских врата ... стајао је човечуљак. *Чипл.* Лијева плочица има ... удубљење или седло за палац. *Стр.*

удубљȉвање с *гл. им. од удубљивати (се).*

удубљȉвати, -ȕбљујēм несврш. = удубљавати (се).

удȕвати, ȕдȕвām сврш. = удухати *дувањем утерати. Р-К Реч.*

ȕдуго прил. **1.** *у дужину.* — Ивин ... осјен удуго се продужио. *Тип.* **2.** *надуго, преопширно.* — Да видимо — рече ... Само немој да буде удуго. *Ђор.*

удуготȅжити (се), -òтēжīм (се) сврш. *одужити (се), потрајати.* — Сви ти људи били су налик на лудаке узнемирене удуготеженим бурама. *Цес. А.*

удȕдучити се, -ȉм се сврш. *постати, бити као дудук; укочити се, укипити се.* — Удудучи се поред њега и тек у неко доба извали. *Ћоп.* Цијелог ми вијека виси над главом ... та удудучена слика. *Десн.* Проклети хајван [магарац који се задржава уз пласт] ... хајд, крећи се, што си се удудучио кô да си дрвен! *НИН 1960.*

удȕжити, ȕдȕжīм сврш. *дати на дуг, зајам, позајмити.*—Једва му удужили мало бијела круха. *Новак.* Одакле да прибавим новаца, а удужити ми неће нитко. *Шимун.*

~ **се** *запасти у дуг, задужити се.* — Ако што и имају, потроше за пир и још се удуже. *Шимун.*

удȕљити, ȕдȕљīм сврш. *одужити, развући надуго и нашироко.* — Кад је удуљио, ... начелник пресијече. *Креш.*

~ **се** *постати дуг, одужити се.* — Кад се удаље дани ... *М-И.* [Дријемеж] ... се спавачу чини да се удуљио цијела три тједна. *Креш.*

удȕпсти и **ȕдȕпсти,** удȕбēм (р. прид. ȕдȕбао, удȕбла и ȕдȕбла, -ло, трп. прид. удȕбен, -ена и удȕбен, -èно, -но) сврш.; исп. удубити (1) **1.** *дубећи, копајући и сл. начинити рупу, шупљину у нечему, урезати.* — Носили су чамцима од удубених храстова и борова драгоцену пурпурну боју цинабарита. *Петр. В.* Ослони се ... код плоче на којој су ... удубли знак крста. *Шимун.* Строп није раван него удубен попут свода. *Пав.* **2.** *уронити, занети.* — Трза [те] из дубоких мисли у које те је самоћа удубла. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *удубити се (1, 2).* — Латице [су се] удубле у мокру иловасту земљу. *Шимун.* [Столац се] научио на тијело свога господара пак се услужно удубао. *Крањч. С.* Још већма се удубла у свој посао. *Ђал.* Удубени у игру и задовољни. *Дим.*

ȕдȕпчити се, -ȉм се сврш. *укочити се, сместити се као у дубак*[1]. — Хаџија се удупчи на добру коњу. *Сиј.*

удурȅчити се, -ȕрēчīм се сврш. покр. *укочити се. Вук Рј.*

удȕхати, ȕдȕшēм и ȕдȕхām сврш. = удувати.

удȕхнути, ȕдȕхнēм сврш. **1.** *дахањем угасити.* — У недоумици удухну лампу. *Радул.* Удухните већ једном ту свјетильку. *Креш.* **2.** *задухнути.* — Хлад их је Петке већ удухнуо у љубичастој полутами. *Војн.*

~ **се** *угасити се.* — На небу се удухнула румен. *Војн.*

удȕшак прил. *надушак.* — Изређа их удушак поворку, а свакоме придјене што га иде. *Мат.*

удуши́вати (се), -ујем (се) *несврш. и уч. према удушити (се).*

уду́шити, ȕдȕшӣм сврш. **1.** *угушити, удавити, задавити, пригушити.* — Ја сам је [птичицу] удушила. *Шимун.* Пријети [му] да ће га удушити у води. *Тип.* Не могох удушити гњев у свом завидљивом срцу. *Шапч.* Стисну [му се] зуби и удуше псовку. *Цар Е.* **2.** *угасити.* — Кад смо удушили ватру ... договоримо [се]. *Шапч.*

~ **се** *удавити се, угушити се. Вук Рј.*

ȕђе с *зб. им. од уд; удови.* — Око тебе мрвеж, развалине, уђе, трупље, кости. *Прер.*

ȕђёње с *гл. им. од ȕдити.*

ȕђёње[1] и **ȕђёње** с *гл. им. од удити*[1].

ȕђёње[2] с *гл. им. од ȕдити*[2].

уђȕлати, -ам сврш. *бацити ђуле, куглу. Р-К Реч.*

~ **се** *стати се ђулати, бацати ђуле, куглати се. Р-К Реч.*

ȕђутурē прил. тур. *ђутуре, све скупа, укупно, у целини. Р-К Реч.*

ȕж м зоол. *врста змијоликог гмизавца, слепић. Тод.*

ȕжа̄горити се, -ӣм се сврш. *заграјати, зажаморити.* — Друштво се ужагори. *Драж.* Људи се ужагорили. *М-О.*

ȕжагрено прил. *као у ватри, са жаром, зажарено.* — Крто [се] смеју у мараму и ужагрено читају или слушају. *Скерл.*

ȕжагрити (се) и **ужа̀грити (се),** ȕжагрӣм (се) сврш. *усијати (се) као у ватри (о очима), ужарити се.* — У момака ужагриле очи. *Коч.* Он сав ужагрио и очи сијевнуше. *Матош.* Јагодице јој се ужагре. *Цар М.* Само ужагреним дјечјим очима проматра све што се збива око њега. *Вј. 1971.*

ȕжа̄д ж *зб. им. од уже.*

ȕжа̄к, -áка м зоол. *уж, слепић.*

ȕжапнути се, -нēм се сврш. *тргнути се, збунити се.* — Који је то? — ужапне се ... извјештачено. *Цес. А.*

ȕжа̄р, -ара м *занатлија који прави ужад.* — Стану длановима сукати као ужари. *Срем.* Поразговарао [се] с ... ужаром. *Донч.*

ȕжара ж *радионица за израду ужади.* — Три радионице ... су приватна предузећа: ужара, столарска радионица. *Чол.*

ужа́рев, -а, -о = ужаров *који припада ужару.*

Изр. женити кога с ужаревим дететом *тући кога ужетом, конопом.*

ȕжа̄рено прил. *усијано, врело, жарко.* — Стаде ... газити по њима подврискујући ужарено. *Пав.*

ȕжа̄ренō̄ст, -ости ж *стање онога који је ужарен и онога што је ужарено; усијаност, врелина.* — Постаје са ужареношћу што се мрачила — све пљоснатији. *Дав.*

ужаре́ње с *ужареност.*

ужа̀рија ж зб. *разне врсте ужади, ужарски производи.* — Сељаци сами израђују платно, одијела, обућу, ужарију. *ЕГ 1.* Ужарији [је] готово онемогућен извоз. *Лапч.*

ужа́рити, ȕжа̄рӣм сврш. **1.** *учинити жарким, усијати, претворити у жар.* — Та накана ... ужарила му [је] срце несавладивом жељом. *Бен.* **2.** *обасјати да изгледа као усијано.* — Те ноћи небо је било ужарено од огромних ватри позади нас. *Јак.*

~ **се 1.** *усијати се; ражарити се; постати врео као жар.* — Ватра се ... ужарила. *Шимун.* Скиде с огњишта ужарену црепуљу. *Лал.* **2.** *зајапурити се, заруменети се (о лицу); засијати се (о очима).* — Јако ужарена лица држао је руку страног цеитлмена. *Мил. В.* Очи јој се ужарише. *Бен.*

ужа̀рица ж = ужарка **1.** *ужарева жена.* **2.** *женска особа ужар.*

ȕжа̄рка ж = ужарица.

ȕжа̄ркин, -а, -о *који припада ужарки.*

ȕжа̄рница ж *ужарска радња, ужара. Р-К Реч.*

ужа́ров, -а, -о = ужарев.

ȕжа̄рскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на ужаре.* — Ткачкој вештини ... претходила [је] вештина ... ужарска. *Жуј.*

ужа́рство с *ужарски занат. Р-К Реч.*

ȕжа̄с м **1.** *душевно стање великог страха, страве, грозе.* — Страх и ужас ухвати свако срце. *Шеп.* Очајан врисак ... испуни ужасом цео народ. *Ранк.* Од ужаса чело ми се зној. *Бој.* **2.** *грозота, страхота, страшна ствар.* — Тада тек видјеше сав ужас. *Мат.* Он је само осјећао ужасе рата који су походили и његово село. *Чол.*

ужаса́вање с *гл. им. од ужасавати (се).*

ужаса́вати (се), -а̀са̄вам (се) *несврш. и уч. према ужаснути (се).*

ȕжа̄сан, -сна, -сно **1.** *пун ужаса, страшан, страховит, грозан, језив.* — Нејасне слике и представе ... кано да ужасне зубе цере на њ. *Ков. А.* Ја знам ту ужасну историју. *Уск.* **2.** *врло велик, огроман.* — Неки поменуше каву. Они су у ужасној мањини. *Дом.* Ви сте сви некакви ужасни слабићи. *Нех.*

ȕжа̄сно прил. **1.** *на ужасан начин, страшно, грозно, језиво.* — Ужасно! — рече мајор. *Том.* Мора да ужасно изгледам. *Дав.* **2.** *силно, веома много.* — Учим њихову историју, и ужасно ме занима. *Сек.* Новац [му је] ужасно потребан. *Л-К.*

ȕжа̄снōст, -ости ж *стање онога што је ужасно.* — То је предочено гледаоцима ...

уједно и ужасност и комичност ... од прогањања. *Сим.*

ужа́снути, ужа́снём свр̄ш. *изазвати ужас, страх, запрепашћење.* — Изиђе из његове собе и рекне: »Издише, свршава!« — а нас то жацне и ужасне. *Нуш.* Приходи ... државних министара ... ће зацело ужаснути наше радикалне реформаторе. *О 1875.* Призор који су пружале здробљене каросерије аутомобила и крваве жртве у њима ужаснуо је све чланове комисије. *Вј. 1973.*

~ **се** *осетити и показати ужас, згрозити се.* — Она се с тог посматрања упрепасти, ужасне. *Леск. Ј.* Нађоше дјевојку гдје лежи у истом положају и застадоше, ужаснуте. *Андр. И.*

ужа́снӯто прил. *са ужасом; ужасавајући.* — Звоњава ... је у помрчини ужаснуто лебдјела над крововима. *Франг.*

ужа́снӯтост, -ости ж *стање онога који је ужаснут. Р-К Реч.*

ужасну́ће с *ужас, ужасавање, страх.*

у́жба ж *пун месец, ушпап. Деан. Рј.*

ужва́кати, ужва́чём и ужва́ћём и **ужва́тати,** ужва́ћём свр̄ш. *добро сажвакати, сажватати.*

у́жгати, -а́м свр̄ш. покр. *в. ужећи.* — Искра коју је ... љубав у мени ужгала, није се више дала утрнути. *Коз. Ј.* Свјетло што се ужга ко би да утрне. *Кост. Д.*

у́ждити, -и́м свр̄ш. **1.** *упалити, ужећи.* — Ужди дворе усред села. *Горд.* Док сам ја скочила и уждила свијећу, он издахнуо. *Ћор.* **2.** *опалити (из ватреног оружја).* — Од ока танку пушку ужди. *Радич.* Ти, Радоше, пушку на нокат, па ужди, ако дође до густа. *Глиш.* **3.** фиг. **а.** (чим) *снажно ударити, распалити.* — Па до'вати златну купу вина, ужди с њоме под бијелу кулу, разби купу, а пролије вино. *НП Вук.* **б.** *силно дунути, почети дувати.* — Уждио југ да се морем није могло. *Љуб.* Сјеверњак уждио и пробија капут. *Матош.* **4.** *јурнути, заждити.* — Ужди као и метиљава овца, те на страну, у бијег. *Јакш. Ђ.* Преко мраморних стуба ужди и пљусне градски побуњени олош. *Матош.*

у́же, -ета с (мн. у́жа и ужѐта; супл. мн. у́жад) *већи број уједно упредених струка куделье, стабљике жита или гвоздених жица, конопац.* — Сео [је] на једну гужву ужади до крме. *Јакш. Ђ.* Дохвате голим шакама гвоздено уже [на скели]. *Чипл.* Жено, звони на сва ужета! *Трифк.* фиг. Богови вјечни држе у рукама побједе ужа. *М-И.*

Изр. држати (се) за једно ~ и држати се једног ужета *радити сложно, заједничким снагама.* — Не хћаше ли бити боље да смо држали за једно уже с осталим Србима? *Љуб.*

у́жег м **1.** *опекотина. Бак. Реч.* **2.** *пожар. Р-К Реч.; Бен. Рј.*

у́жега ж *припека, жега. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

у́жегнути (се), -нём (се) свр̄ш *в. ужећи (се).* — Овим поступком ... брашно ... много се дуже одржи да не угорча или не ужегне. *Пол. 1973.*

ужѐженӧст, -ости ж *особина онога што је ужежено. Р-К Реч.*

ужѐжљив, -а, -о *који се може ужећи, запаљив.* — Суздржао [се] да не успламти лицем, јер је био лако ужежљив. *Божић.*

ужѐлети, -лӣм, ијек. ужѐљети, свр̄ш. *зажелети, пожелети.* — Ја ужелим бити јој ближе. *Ђал.* Ужелио сам ја сваки онај ... бусен. *Лал.*

~ **се 1.** *зажелети се.* — Него сам се мајке ужелио. *НПХ.* Како се вечере човјек ужели. *М-И.* Зар си ме се тако брзо ужелео? *Макс.* Треба слушати песме из »Коштане«. Много их се ужелео. *Пол. 1972.* **2.** *издовољити се, науживати се.* — Трчао ... [је по бечком тротоару], а никако да га се ужели. *Маж. Ф.*

ужѐљети, -ѐлӣм, ек. ужѐлети.

у́жѐње с *гл. им. од узити.*

ужѐстити, ужѐстӣм (трп. прид. ужѐшћен) свр̄ш. *разљутити, наједити.* — Ја сам нешто смислио! ... Ужестићемо мало Јована. *Ћор.*

~ **се** *разљутити се, наједити се.* — И већ се ... ужестио. *Гор.* Није ли се и овом ноћном опасношћу желио ужестити? *Божић.*

у́жети, у́жањём и у́жњём свр̄ш. = ужњети *пожети.* — Ваздан жела, сноп ужела. *Рј. А.* Ужела би десетак-дванаест снопова. *Ћоп.*

ужѐћи и **у́жећи,** ужѐжём (аор у жѐгох 2. и 3. л. у́жеже; р. прид. у́жегао, ужѐгла и у́жегла, -ло; трп. прид. ужѐжен, -ѐна, -ѐно) свр̄ш. **1.** *упалити, запалити.* — Упућују [их] где могу дрва набавити те ужећи себи нову ватру. *Нуш.* Ушао [је] кондуктер да ужеже свјетиљке. *Андр. Н.* **2.** *јако угрејати, загрејати, припећи.* — Ужегло је љето ... притисла је омара. *Вј. 1971.*

~ **се 1.** *запалити се, упалити се.* — Ужегу се саме погашене свеће. *Јакш. Ђ.* фиг. Крв се била ужегла! *Шен.* **2.** *покварити се од стајања и врућине (о сланини, масти и др. масноћама).* — Старије масло ласно се ужеже. *Батут.* Нико не зна ... зашто је набављена ужегла сланина. *Пол. 1972.*

у́жӣ, -а́, -ӗ *комп. од узак и узан.*

ужи́валац и **ужи̏валац,** -аоца м **1.** *онај који ужива у нечем.* — Скромни уживаоци природе ... спавали [су] и одмарали се. *Шапч.* Изродио [се] у тип егоистичног уживаоца. *Баз.* **2.** *онај који се користи правом на нешто.* — [У коњици] су служили уживаоци војничких посједа, спахије. *Пов. 2.*

ужи́валачки и **ужи̏валачки** прил. *као уживалац.* — Снашавши се уживалачки у животу без мука ... *Мих.*

уживàнција ж нар. = уживација *осећање задовољства, пријатности, безбрижности, уживање.* — Нема ... уживанције такве нигде. *Срем.* Тамо је увијек весеље, русвај, уживанција. *Кос.* А нама је до живота и уживанције! *Куш.*

ужи́вање с *гл. им. од уживати.*

ужи́вати, ӯжӣвām несврш. **1.** *осећати задовољство, пријатност, удобност.* — Умеју да уживају у јелу и пићу. *Ранк.* Уживали [су] угодне зраке дана и сунца. *Креш.* **2.** *живети задовољно, безбрижно.* — Накривите капу па уживајте! *Срем.* **3.** (нешто) *бити познат по нечем (обично по доброј особини).* — Увек сам уживала добар глас. *Вас.* У иностранству ужива одличан углед и репутацију. *Крл.* **4.** *користити се чиме.* — И уживати благо што Пелеј стече га старац. *М-И.* Уживао [је] годинама повластицу код својих кафецијa. *Срем.* **5.** правн. *имати право, користити се неким правом.* — По тестаменту, док је жива, она све ужива. *Срем.* Болница ... ужива ... пуно право екстериторијалитета. *Крл.*

ужива́ција ж нар. = уживанција. — Човек ... би баш у томе налазио уживацију. *Вин.* И то ми је нека уживација да се мота по овој жези. *Поп. Ј.*

ужи̏вач, -а́ча м необ. *в. уживалац.* — Уживачу је пријатнији [плод] ... ако није занечишћен земљом. *Сим.*

ужи́вети, -вӣм, ијек. ужи́вјети, сврш. *поживети.* — Ако ја уживим, неће се ... дуго ширити. *Јакш. Ђ.*

~ се 1. *уносећи се, преносећи се у нешто поистоветити своје мисли, осећања и др. са нечим, неким.* — Мајор [се] одмах уживио у моју ситуацију. *Јонке.* Умела је да се уживи у бујну детињску машту. *Богдан.* Публика ... се сва уживјела у живот појединих јунака. *Чол.* **2.** (у нешто) *навићи се, привићи се на нешто.* — Није могла ... да се помири и уживи у кућу. *Станк.* Она [се] никако није уживела у посед. *Сек.*

ужи́вјети(се), -вӣм (се), ек. ужи́вети (се).

ужи̏вљење с цсл. *уживање, коришћење, употреба.* — Све моје ... остаје мојој супрузи ... на уживљење до смрти. *Игњ.*

ужи̏вљава̏ње с *гл. им. од ужи̏вљавати (се).*

ужи̏вља̀вати се, -ӣвљāвām се = уживљивати се *несврш. и уч. према уживети се.*

ӯжӣвљено прил. *с уживљавањем.* — Веома уживљено ... дао [је] прве утиске дечака. *Глиг.*

ӯжӣвљенӧст, -ости ж *стање онога који се уживљава.* — Личност Феђе Протасова ... тумачио [је] ... с потпуном уживљеношћу. *НК 1946.*

ужи̏вље́ње с необ. *живот.* — [Отишли су] у свет ... да траже себи боље уживљење. *Нен. Љ.*

ужи̏вља́ње с *гл. им. од ужи̏вљивати се.*

ужи̏вља́вати се, -ӣвљујēм се несврш. = уживљавати се.

ужи̏вӧтити, -ӣвотӣм сврш. необ. *остварити, оживотворити.* — Приједлог ... није могуће уживотити. *Старч.*

ужи̏га̄ч, -а́ча м *направа којом се нешто ужиже.* — Уопће нема ужигача. *Креш.* Поправљају ми ужигач. *Наз.*

ужи́жити, -ӣм сврш. *погледати ужареним очима, упиљити;* исп. жижити (2). — Маша [се] своје тамне боце и весело ужижи ситним упалим очима. *Ћоп.*

ужи̏жљивити се, -ӣм се *постати жижљив. Вук Рј.*

ӯжизā̏ње с *гл. им. од ужизати (се).*

ӯжизати (се), ӯжижēм (се) *несврш. и уч. према ужећи (се).*

ужи̏кати се, -ā̄м се сврш. покр. *ужарити се, спећи се.* — Цријепња се зажари и ужика. *Љуб.* Спалили [су је] у ужиканој пећи. *И.*

ӯжилити, -ӣм сврш. **1.** *положити лозу у земљу да пусти жиле. Р-К Реч.* фиг. Било планинско ... журно испушта низ стрме стране бијеле синџире поточића да висове усидри, да их устали и ужили у равни. *Зог.* **2.** *везати свињче конопцем за стражњу ногу да не може побећи, сапети. Вук Рј.*

ӯжимати, -ā̄м и -мљēм несврш. *стискати, стезати, затварати као у обруч, унаокло.* — На њу међе све мушко одиље, ужимље је сребреним каишом. *НПХ.* фиг. *обухватати, уоквиривати.* — Провезосмо се ... уз Врбас до рукава што ужимље Мали и Велики Бућ. *Павл.*

~ се 1. *стискати се, увијати се.* — Пожурио је преко овога ужимајући се од хладноће. *Бур.* **2.** *устезати се, устручавати се.* — Бојала [се] о том хајдучком харамбаши и мислити, а не што би се ужимала пред укућанима. *Шимун.; Бен. Рј.*

ȕжина ж *мањи оброк који се једе обично између ручка и вечере.* — Кројила је ... дружини за ужину оброке бијела круха. *Шен.* Стрина им изнела ужину. *Андр. И.*

ужи̏на ж *узан простор, узан пролаз.* — Још часак, пак свладасмо и ту ужину. *Ков. А.*

ужинáвати, -ињāвāм *несврш. и уч. према ужинати.*

ȕжинање с *гл. им. од ужинати.*

ужи̏нара ж **1.** *торба за ношење ужине. Вук Рј.* **2.** *жена која носи ужину радницима у пољу. Р-К Реч.*

ȕжинати, -āм сврш. и несврш. *(по)јести ужину.* — Гдје небога срећа вечерава, ту несрећа ужина и руча. *Март.* Ужинао је [дечак] и изашао да се игра. *Андр. И.* У ресторану су такође млади људи ... већ обилно »ужинали«. *Пол. 1973.*

ȕжиница ж *дем. и хип. од ужина.* — Жено, носи вина и колача за ужиницу. *Шен.*

ужи́рити, ȕжӣрӣм сврш. *ухранити, угојити.* — У Дуги се птице населиле, турском крви себе ужириле. *НП Вук.* Дала је ... ужирену свињу. *Ћос. Д.*

~ **се** *ухранити се, угојити се.* — Ужири се још више него у Шумадији. *Матош.* Војници се подгојили и ужирили. *Богдан.*

ужи́так, -тка м **1.** *уживање, задовољство.* — Кад меких груди вољан загрљај ужитка смртног открије му сласт. *Кост. Л.* Хранитељка њихова плеше њима на ужитак. *Креш.* **2.** *право уживања, коришћења.* — Турци ... само су ђекојим већим [манастирима] оставили за ужитак по једно село. *Вук.* Удовички ужитак на имању мужевљевом ... *Арх. 1926.*

ȕжити, ȕжӣјēм сврш. и несврш. *уживати; задовољити се уживајући.* — Да бисмо починули и слаткога ужили санка. *М-И.* Да се старка покријепи и бољега дана ужије. *Буд.* Двори моји тко ће вас дворити, а имање тко ће вас ужити? *НПХ.*

ȕжитник м *онај који нешто уживa, који има право коришћења, корисник;* исп. правоужитник. *Деан. Рј.; Бен. Рј.*

ȕжитничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ужитнике.*

ȕжитнӣштво с *уживање, задовољство; коришћење, корист.*

ȕжитнути, -нēм сврш. *окусити, осетити уживање, задовољство.* — Налактила се и мљаскајући устима полагано, преживајући замјеран углед који је ужитнула у овој соби. *Кал.*

ужи́ће с *ужитак, уживање.* — Из имена њена извине ужиће. *Вел.*

ȕжица[1] ж покр. *жлица, кашика;* исп. лажица[2] (1), ожица. — Не жали двије ужице крви што ће ти везир просути. *Миљ.*

ȕжица[2] ж *омча, петља.* — Почели су се употребљавати ... [чамци] без ужице за весло. *Весл.*

ȕжичица ж покр. *ожичица (2), лажица*[2] *(2).* — Ако буде неки дуганлија, чукни га испод ужичице. *Лал.* Шћепану се нешто љигаво и хладно савило на самој ужичици. *Вуков.*

ȕжлеб, ијек. ȕжљеб, м *жлеб, усек, урез. Деан. Рј.*

ȕжлебина, ијек. ȕжљебина, ж *ужлеб. Прав.*

ужле́бити, ȕжлēбӣм, ијек. ужлијèбити, сврш. **а.** *начинити жлеб, урезати.* — На раскршћу се искривио ступ, а у њему две празне ужлебљене рупе. *Ад.* фиг. Песничко дело ужлеби дубок траг у душу народа. *Михиз.* **б.** *уметнути у нешто и учврстити, углавити, углобити. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

~ **се** *сместити се у жлебу, уклештити се, урезати се.* — Ланац му је био урастао и ужлебио се у месо. *Нен. Љ.* фиг. А миш се ужљебио у утроби: сад ће се прогристи кроз цријева. *Матош.*

ужлебљáвати (се), -èбљāвāм (се), ијек. ужљèбљáвати (се) и **ужлебљивати (се),** -èбљујēм се, ијек. ужљèбљúвати се *несврш. и уч. према ужлебити (се).*

ужлијèбити, ȕжлијебӣм, ек. ужлéбити.

ужље-, ек. ужле-.

ужљýтити (се) *в. узљутити (се).*

ȕжњети, ȕжањēм и ȕжњēм сврш. = ужети. — Подрани на њиву да ужање који сноп више. *Глиш.* Смјести га између лотра и журно потрпа ужњевеним рогозом. *Бан.*

ȕжо̄вка ж зоол. *врста пужа са сјајном кућицом као од порцулана, са малим отвором. Финк.*

ужр̏вњати, -āм сврш. *самлети на ручном жрвњу. Вук Рј.*

ȕжуборити се и **ужубо̀рити се,** -ӣм се сврш. *произвести жубор;* фиг. *ужагорити се, узбунити се.* — Скупштина се ужуборила кад је саслушала шта је ... наређено. *Нов.*

ȕжуборкати се и **ужубо̀ркати се,** -āм се сврш. *дем. од ужуборити се.* — Слушкиње се ужуборкале. *Креш.*

ужу́љити се, ȕжӯљӣм се сврш. *усећи се у шта жуљећи то.* — Преко њених голих рамена ужуљиле се у месо упрте од вреће. *Нен. Љ.*

ȕжурбāн, -а, -о *који је у журби, који се врши у журби.* — Прикривали [су] ужурбану припрему. *ОП 1.* Видјело [се] ужурбано мноштво радника. *Мил. В.*

ȕжурбā̏нк м неол. *онај који је у журби.* — Трпио сам, али сам се помицао на изглед спокојан ... међу толиким ужурбаницима. *Вј. 1971.*

ȕжурбā̏но прил. *са журбом, у журби, журећи се.* — Мама је ужурбано ... доносила ... јело. *Кол.* Он је тако говорио и ужурбано радио. *Јанк.*

ȕжурбā̏ност, -ости ж *стање онога што је ужурбано; журба, хитња.* — По свим четама пројури вал ужурбаности последњих припрема. *Крањч. Стј.* Бочио се с ... стрменитим путевима без оне негдашње варошке жустрине и ужурбаности. *Ћоп.*

ȕжурбати се, -ā̄м се сврш. *журно ићи тамо и овамо; журно се почети опремати; ускомешати се.* — Ужурбали се људи не само по селима већ и у граду. *Шимун.* Ужурба се народ као пчеле пред ројење. *Вукић.*

ȕжустрити (се), -ӣм (се) и **ужу́стрити се,** ȕжӯстрӣм се сврш. *постати жустар.* — Тек се сад ужустрила Милојка. *Рад. Д.*

ужу́тети, -тӣм, ијек. ужу́тјети, сврш. *постати жут, пожутети.* — Вас ужути кано и наранча. *НПХ.* Меснате паприке ужутјеле као и ракија. *Вуков.*

ужу́тити, ȕжӯтӣм (трп. прид. ȕжӯ̄ен) сврш. *начинити жутим. Р-К Реч.*

ȕжутнути, -нӗм сврш. *в. ужутети.* — Болест се познаје по томе што ужутне лишће. *Тод.*

уз (испред пискавих, понекад и шуштавих сугласника: *уза*; испред енклитика: *ȕзā*) предл. с ак. *показује* **1. а.** *правац кретања навише, нагоре, узводно:* ~ дрво, ~ реку, уза стубе и сл. — Казала им да потеку уз Космај. *Нед.* Обје жене ... погледале уз варош да ли не иду. *Бег.* **б.** *кретање од ближе тачке према даљој.* — Шетао [би] уз собу низ собу. *Ћор.* **2. а.** *правац кретања или место мировања сасвим блиско нечему: дуж; поред, при, крај.* — Пође тетурајући уз куће. *Петр. В.* Један уз другог стоји. *М-И.* Столичица стајаше уза саму пећ. *Вес.* **б.** *место непосредно поред онога што име у акузативу значи: за.* — Сједе с људима чак уза сто. *Наз.* **3.** *заједницу: са; са собом.* — Мислим да су сељаци уз нас. *Поп. Ј.* Хтио би нешто ново, а веже се уз старо. *Марј. М.* Био сам уз покојног Партенију момак. *Коч.* Кладе се ко има више новаца уза се. *Петр. В.* **4.** *временско одређивање неке радње, збивања: у доба, за време.* — Прича да је још уз Кочину крајину долазило чак отуд. *Глиш.* Јакова сам родила уз господински пост. *Сим.* **5. а.** *околности које прате неку глаголску радњу, прилике у којима се нешто ради или дешава.* — Брод је пловио тихо уз лаки поветарац. *Грол.* Људи [се] уз вино и гозбу развеселе. *КХ 1936.* Уз пуцкарање свеће која догораваше ... заспао би. *Срем.* Пристао [је] но знадете ли уз који услов? *Крањч. Стј.* **б.** *начин и услов остварења неке глаголске радње: по.* — Имамо налог да ово доставимо уз сваку цијену. *Јонке.* **6.** *додавање: поред.* — Уз оштро око имају и добар укус. *Финк.* **7.** *допуштање: и поред.* — Уза све поштовање ... ваља овде опазити ... *Нех.* Уза све молбе Денисова, да се Ростов не мијеша у ту ствар, пристане Ростов. *Крањч. Стј.* **8.** *тешње повезивање, ближи прилаз чему: на.* — Ти [би] могао живље прионути уз посао. *Креш.*

Изр. ~ брк, ~ инат *упркос;* ~ длаку (ићи коме) *чинити насупрот нечијој вољи, жељи, пркосити некоме;* раме ~ раме *заједнички;* ићи ~ нос *в. уз нос (изр.);* ~ реч *за време говора, док је била реч, узгредно;* ~ руду прилећи *пристати на нешто, помирити се са извесном ситуацијом.*

уз- (пред безвучним сугласником ус-) *као предметак у глаголским сложеницама* **I.** *означава* **1.** *правац кретања одоздо навише; натраг, поново и сл.:* узјахати, успузати се, успети се, устукнути, узмаћи, узвратити и др. **2.** *почетак (обично буран, жив) какве глаголске радње или почетну свршеност:* узходатисе,устумарати се, устрептати, узбунити се и др. **II.** *служи за образовање перфективног презента (од трајних глагола) са значењем футура егзактног:* ако (кад) узмогнем, успишем, усхтем и сл.

ȕза ж (ген. мн. ȕзā) **1. а.** *петља; нит.* — Запе руком за копоран, те уза пуче и раздрља груди. *Вукић.* Има једно место где је прсла уза. *Дуч.* **б.** *веза.* — фиг. Нешто ... нас веже узом тако чврстом да је иста смрт прекинути не може. *Кур.* У прошлости [језик Дубровачке Републике] био [је] нераздвојним узама везан за развитак нашег језика. *Бел.* **2.** мн. заст. **а.** *окови, негве, пута.* — Хоћу ... одрешити јој узе, отрти јој тешке беде сузе. *Радич.*; *Р-К Реч.* **б.** *затвор, тамница.* — Стављен [је] у притвор у узама судбеног стола. *Крл.*; *Деан. Рј.*

узȁбирање и **узаби́рање** с *гл. им. од узабирати.*

узȁбирати, -рēм и **узаби́рати,** -ȁбӣрām *несврш. и уч. према узабрати.*

узабра́нити, -ȁбрāнӣм сврш. *забранити, ускратити.* — Помоћ коју фондови дају не може се заложити нити узабранити. *Лапч.*

узȁбрати, -берēм и -бȅрēм сврш. *у(з)брати, откинути, потргати.* — Узабере ружу да се закити. *Вес.* фиг. *добити, освојити.* — Кад ... узабереш и моје срце ... сети се ... мојих тужних дана. *Макс.*

узȁвирати, -рēм *несврш. и уч. према узаврети.*

ȕзāвнӣк м *в. узваник. Р-К Реч.*

ȕзāвница ж *в. (у)званица.* — Има л' Марко доста узавница? *НП Вук.*

узàврелōст, -ости ж *стање онога што је узаврело, ускипелост.* — На ... јабучицама горела је жарка румен, спољашњи сведоци унутрашње узврелости. *Шапч.* Снага је ... у унутрашњем напону, у оној узврелости ... атмосфере. *Богдан.*

узàврети, -рӣ (р. прид. ек. и ијек. узàврео, -ела, -ело, ијек. и узàврио) сврш. **1.** *проврети, прокључати.* — Све је узаврело како млијеко на ватри. *Војн.* **2.** *бурно се запенити, усталасати се, узбуркати се.* — Море узаври, црна сјена прелети преко валовља. *Новак.* **3.** фиг. *ускомешати се, узбунити се.* — Кад те видим, све нешто узаври у мени. *Ивак.* Опет кућа узавре од света. *Станк.* **4.** *почети превирати под утицајем фермената.* — Цело је село мирисало на воће и узавреле сокове. *Андр. И.*

узагрàпцē и **узагрèпцē** прил. *у галопу, у тркy, трком.* — Безглаво промичу коњи узагрепце. *Гор.* Чопор дјечурлије трчи узагрепце низ стазу. *Нех.*

ȕзадњē прил. *под крај; прекасно.* — Узадње били су добри, боље су нас хранили. *Божић; Прав.*

узàждити, -ӣм сврш. *уждити, ужећи, упалити.* — фиг. Ако би узаждио да бјежи ... *Креш.*

узажѝвети,-вӣм, ијек. узажѝвјети, сврш. *поживети.* — Она узаживи још годину дана. *Вес.* Мајку помажи док узаживи. *Ћор.*

узажѝвјети, -вӣм, ек. узажѝвети.

узàзвати, -дòвēм сврш. *изазвати.* — Послије много година пошао сам да узазовем тужни ... спомен на тај разговор. *ХР 1928.*

узàзлити се, -ӣм се сврш. *постати зао, прозлити се.* — Умало ... не пођоше под камење, тако се је био узазлио ... пук. *Љуб.*

узàзнати, -ā̄м сврш. *сазнати, разабрати; упознати.* — Он је први узазнао да се ... играч устријелио. *Цар Е.* Ханџије их већ узазнале, све по имену. *Мул.*

узàнмати, -ā̄м и -мљēм *несврш. и уч. према узајмити.*

узаѝмāч, -а́ча м *онај који узаима, узајмљивач. Р-К Реч.*

узанмàчица ж *она која узаима, узајмљивачица.*

ȕзајам прил. необ. *узајамно.* — Народни кад слуга служи вам, ја морам служит' народ, узајам. *Кост. Л.*

ȕзајāман и **ȕзајамаи,** -мна, -мно *који је намењен од једног лица другом и обрнуто; међусобан.* — Заједнички фонд којим се све задруге по узајамном договору користе. *Марк. Св.* Потребно [је] узајамно повјерење. *Л-К.*

ȕзајāмно и **ȕзајамно** прил. *на узајаман начин, међусобно, наизменично.* — Њих двојица ... узајамно [су] измјењивали осјећаје. *Креш.* Походе се узајамно. *Срем.*

узајāмнōст и **ȕзајамнōст,** -ости ж *особина онога што је узајамно.* — [Гај] постаде правим свећеником идеја славенске узајамности. *Шиш.* Ретка је узајамност међу људима каква је била између Вука и Копитара. *Бел.*

ȕзајāмцē прил. *узајамно.* — Стадоше уздисати и лијевати узајамце сузе. *Матош.*

ȕзаједно прил. *заједно.* — Стужи [се] кад њих двоје ... узаједно одлазе натраг у село. *Коз. И.*

узāјмити, ȕзājмӣм (трп. прид. ȕзāјмљен) сврш. *узети на зајам (у кога, од кога), дати на зајам, позајмити.* — Узајмио му је петнаест дуката. *Глиш.* Домаћи је сељак узајмио ... свој посјед. *Бен.*

ȕзајмица ж **1.** *оно што се узима или даје на зајам, позајмица.* — Веће му узајмице није ... могао нико да даде. *Цес. А.* Држић највише подсјећа ... узајмицама са свих страна. *Водн.* **2.** *узајамност.* — Све супстанције ... стоје у потпуној узајмици. *Баз.*

ȕзајмицē прил. *узајамно.* — Заједничким животом човека и жене васпитају се они узајмице. *Марк. Св.*

ȕзајмичан, -чна, -чно *узајаман.* — Ту није било излаза ... него напустити узајмично дјеловање. *Баз.*

ȕзајмично прил. *узајамно.* — Узајмично ћемо се ... помагати. *С 1911.*

ȕзајмичнōст, -ости ж *узајамност.* — Узајмичност битка и мисли изразио је он ријечима. *Баз.*

узајмљѝвāње с *гл. им. од узајмљивати.*

узајмљѝвати, -àјмљујēм *несврш. и уч. према узајмити.*

узајмљѝвāч, -а́ча м *онај који узајмљује. Р-К Реч.*

узајмљивàчица ж *она која узајмљује. Р-К Реч.*

ȕзак, ȕска и ȕска, ȕско и ȕско (комп. ȕжӣ) **1.** *који је мале ширине, узан; тесан;* супр. широк. — Легао сам ... на узак ... креветац. *Чол.* Свет ми је био узак. *Уск.* Стаза врлине [је] јако уска. *Вел.* **2.** *који је ограничен (по броју, смислу итд.), мален по броју, малог обима.* — Имао је ... обједовати ... у уском кругу. *Крањч. Стј.* Велика уметност није писана за узак круг књижевних мандарина. *Скерл.* Радња се ограничава

на најужи обим. *Прод.* **3.** *близак, интиман.* — О том уском пријатељству није знао нитко до њих двоје. *Ков. А.* Ужим другованьем и пријатељевањем ... нестало је оне укочености. *О-А.*

Изр. уско грло *в. уз грло (изр.)*; уски колосек жел. *колосек чије шине имају мали размак.*

узáконити, -ӣм сврш. *озаконити, учинити да нешто буде закон, законом одредити.* — Савет и кнез никако нису били обвезани да те закључуке узаконе. *Марк. Св.* Сабор [ће] својим Уставом узаконити. *Наз.*

~ **се** *постати закон.*

узакоњáвање с *гл. им. од узакоњавати се).*

узакоњáвати (се), -ӯњāвāм (се) = узакоњивати (се) *несврш. и уч. према узаконити (се).*

узакоњéње с *озакоњење.*

узакоњúвати (се), -ӯњујēм (се) *несврш.* = узакоњавати (се).

узàлазити, -ӣм *несврш. и уч. према узаћи.*

ӯзалӯд и **узáлуд** прил. *без користи, без потребе, (за)бадава.* — Кад виде да су све молбе узалуд, она окрете други лист. *Срем.* Најмања ствар у њезиној кући није била узалуд. *Мул.*

ӯзалӯдан и **узáлудан,** -дна, -дно *бескористан, који ничему не служи.* — Сваки пут [је] иза узалудна напора бацио перо. *Нех.* Толико су [ципеле] подеране, да је узалудна било каква оправка. *Ћоп.*

ӯзалӯдио и **узáлудно** прил. *на узалудан начин, узалуд.* — Ако би хтео потражити ко подгаји то колено, мучио би се узалудно. *Вес.*

ӯзалӯднōст и **узалýднōст,** -ости ж *особина онога што је узалудно, бескорисност.* — Из ње избија дојам о узалудности људских настојања пред смрћу. *Барац.* Осећао је он узалудност свога усамљеног напора. *Ћос. Б.*

ӯзалӯдо и **узáлудо, ӯзалӯду** и **узáлуду** прил. *узалуд.* — Чекају [га] узалудо. *Каш.* Хода од зида до зида, узалуду покушавајући да ... прибере и мисли своје. *Петр. В.*

ӯзамāн прил. *узалуд, бадава.* — Узаман су надања, јалова су и празна очекивања наша. *Коч.* Многа кочија с грбом долази узаман. *Матош.*

узамàнцē и **ӯзаманцē** прил. *узастопце; непрекидно, непрестано.* — Већ по трећи пут узаманце долази ... на лађу. *Лаз. Л.* У његовој души сјала је узаманце најљупкија ведрина. *Коз. Ј.*

ӯзан, -а, -о *узак.* — Собица је мала и узана. *Хар.* Лице му је било ... узано и дугачко. *Јанк.* Састанак ... за узани број узваника. *Цар Е.* Спознала је ... узани оквир његова схваћања. *Ивак.*

Изр. узани колосек жел. *в. уски колосек (уз узак, изр.).*

узанђàрати се, -āм се *загаламити.* — Ви се задивили и узанђарали тунакара унутра. *Срем.*

ӯзано прил. *са врло малом ширином, скучено.* — Вода ... је баш на том мјесту узано завијала. *Мих.* Како је узано и једнострано представљена та необична жена. *Грол.*

ӯзанōст, -ости ж *особина онога што је узано.* — По узаности рамена подсјећа је на старијега њихова дечка. *Михољ.* То се види ... и у узаности идеја. *Грол.*

ӯзанс м и **узàнца** ж фр. *обичај, навика, употреба (обично у трговини).* — Трговачке коморе издаваће ... уверења о трговачким узансима. *Лапч.* Почетак рада на припреми узанса за ову врсту пословања. *Б 1957.* Писац добро ... познаје ... трговачке узанце. *Бат.* Све је ... ишло по међународним узанцама које нису измишљене због нечијег ћефа. *Вј. 1970.*

ӯзао, ӯзла м *чвор.* — Конац [се] ... почиње завезивати у неправилан, замршен узао. *Глиш.* Жена чистом руком дохвати један крај узла рупца којим је подбрађена. *Кал.*

Изр. морнарски (крижни) ~ *в. уз крижни (изр.)*; мртви ~ *који се не може лако раздрешити*; не држати узла на језику *в. немати длаке на језику (уз длака, изр.).*

узàпēти се, ӯзапнēм се сврш. *упети се, напрегнути се.* — Највише се узапела диванити ... снаша Цеца. *Ивак.*

узàптити, -ӣм (трп. прид. ӯзапћен) сврш. **1.** *силом власти одузети, запленити.* — Полиција је узаптила и њен лични дневник. *Грол.* Рибарица ... је узапћена и спроведена у нашу луку. *Вј. 1972.* **2.** *ухапсити, затворити.* — Ја сам многу рају узаптио, покорио земљу и градове. *НП Вук.* фиг. Реке носе своје воде узапћене у хладне кејове. *Дуч.* Цик и опет ... појурио криком ... и бурном провалом узапћене и спутане душе. *Коз. И.*

узапћēник, -и́ка м *онај који је узапћен, ухапшеник.* — Рече поругљиво за узапћеницима и оде у своје одаје. *Том.*

узапћúвање с *гл. им. од узапћивати.*

узапћúвати, -àпћујēм *несврш. и уч. према узаптити.*

узáрумити се, -ӣм се сврш. покр. *узјогунити се.* — Стока се нешто узарумила па неће с мјеста. *Лаз. Л.*

узàсве прил. *ипак, и поред. Прав.*

узàсебицē прил. *једно за другим, узастопце.* — У дугим редовима, узасебице, трчаху животиње. *Куш.*

узàсјати, -ām сврш. *засјати.* — Вита јело, кад узасја сунце, узви гране. *НПХ.*

узаслòнити се, узàслонӣм се сврш. *ослонити се, наслонити се.* — Пали су ничице, четворица на леђа, а онај у средини мало узаслоњен. *Вуј.* Седе и узаслони се на своју торбу. *Пер.*

узасмéтати, узàсмēтām сврш. *засметати.* — Ако му проклета рана не узасмета, још ће их доста запамтити. *Шапч.*

узàсоб и **узàсопцē** прил. *узастопце.* — Који би у трипут узасоб био у Савет изабран. *Нов.*

узáстопан, -пна, -пно *који следи један за другим, који се понавља.* — Три узастопна несретна случаја . . . сматрао је . . . небеском казном. *Шов.* Лакше [је] . . . испитивати сродне и узастопне појаве. *Грол.*

узàстопицē прил. *узастопце.* — Него ће лепо . . . за њиме поћи узастопице. *Јакш. Ђ.*

узáстопно прил. *узастопце.* — Три ноћи узастопно враћао се у своју канцеларију касно ноћу и проверавао садржај сефа. *НИН 1973.*

узáстопнōст, -ости ж *особина онога што долази, што иде узастопно. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

узастòпцē прил. **1.** *једно за другим, за редом.* — Три дана [је] узастопце долазио. *Срем.* Општо кихне неколико пута узастопце. *Бен.* **2.** *у стопу.* — Корача лагано . . . а прати га узастопце велики пас. *Дом.* Пође, а за њим узастопце и Адил. *О-А.*

ўзастранкē и **узастрàнкē** прил. *уза страну.* — Не тако уз брдо . . . полако и мало узастранке. *Божић.*

узàткати, -ām и -ткēм сврш. *проткати.* — Девојче . . . у белим, црвеним памуком узатканим рубиницама. *Шапч.*

узáћи и **ўзāћи,** ўзāћēм сврш. *попети се (ходом) навише.* — На прстима узаће уза степенице. *Шант.* Да би . . . могла с те стране узаћи у кревет или с њега саћи. *Креш.*

ўзахан и **ўзахан,** -хна, -хно *дем. од узан.* — Гледао [је] на узахна оканца мале ћелијице. *О-А.* На узахан прозор . . . не улази доста свјетла. *Новак.*

узахтéвати, узàхтēвām, ијек. узахтијèвати *несврш. и уч. према узахтети.*

узàхтети, -ēм и -еднēм, ијек. узàхтјети, сврш. *усхтети.* — Ми ћемо их знати послати кудгод узахте . . . краљ. *Кост. Л.*

узахтијèвати, -àхтијевām, ек. узахтéвати.

узàхтјети, -тијēм и -тједнēм, ек. узàхтети.

узáцак, -цка, -цко и **ўзачак,** -чка, -чко *дем. од узак.* — Сусретоше [се] на узацкој стази. *Дов.; Прав.*

узбàцати, -ām сврш. *почети, стати бацати.* — Узбаца овако у вјетар жито. *Сиј.* Прашину к црним лађама узбаца вјетар *М-И.*

узбацúвати, -àцујēм *несврш. и уч. према узбацити.*

узбáцити, ўзбāцӣм сврш. **1.** *бацити горе, навише, подићи.* — Очале на чело узбацио. *Јурк.* Покров узбаци на лице. *Вес.* **2.** *забацити, затурити.* — Узбацио [је] главу натраг. *Берт.* Узбацила [је] главу. *Торб.* Узбацив копрену, погледала племића. *Нех.*

узбегáвати, -èгāвām, ијек. узбјегáвати *несврш. и уч. према узбегнути.*

ўзбегнути и **ўзбећи,** -егнēм, ијек. ўзбјегнути, сврш. *узмакнути, натраг побећи.* — Да му натраг не узбјегне војска. *НП Вук.*

узбезéкнути се, -èзēкнēм се и **узбèзекнути се,** -нēм се сврш. *забезекнути се.* — Депутати бледе, узбезекнути су. *Јевт.* Шарену масу гледа узбезекнуто, зачуђено сељаче. *Ранк.*

узбèзочити се, -ӣм се сврш. *постати безочан, безобразан, обезобразити се. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

ўзбер м необ. *берба.* — Без љуске су [кукурузи]. Коме их на њивама одмах по узберу. *Коз. И.*

узбéсити се, ўзбēсӣм се, ијек. узбијèсити се, сврш. *в. узбеснети се.* — Руља се тада још више узбеси. *Мил.*

узбèснети, -нӣм, ијек. узбјèснети сврш. **1.** *постати бесан од љутине, срџбе, помахнитати, побеснети.* — Узбјеснише сви од гњева на ову неискреност. *Мул.* У њој [је] намах узбеснела читава махнитост. *Рад. Д.* **2.** *почети дувати, ковитлати свом жестином, снагом.* — Олуја страшно узбјесни. *М-И.*

~ **се** *узбеснети, разбеснети се.* — Видим: узбијеснила се жена. *Ивак.* Сатник узбјеснио [се] двоструко. *Крл.*

ўзбећи, -егнēм, ијек. ўзбјећи, сврш. = узбегнути.

узбибáвати (**се**), -ибāвām (се) *несврш. и уч. према узбибати (се).*

узбúбати, ўзбибām сврш. *почети бибати; заталасати, зањихати.* — Нека лудост је дјеци узбибала обијест. *Мих.* Вјетар узбибао је зрак. *С-Ц.* Талас мали којега узбиба Зефир. *Гал.*

~ **се** *стати се бибати, зањихати се, заталасати се.* — Узбибаше се жита. *Бен.*

Срце у човјеку узбибало се и поиграло. *Ћоп.* Узбибало се бурно море. *Шен.*

узби́јање с *гл. им. од узбијати (се).*

узби́јати (се), ȕзбијām (се) *несврш. и уч. према узбити (се).*

узбȕјач, -а́ча м *мађица, бат. Р-К Реч.*

узбијѐсити се, ȕзбијесīм се, ек. узбе́сити се.

узби́љити, ȕзбиљīм сврш. фил. *довести у збиљу, остварити.* — У стварима је садржај њезин [опћенитости] узбиљен. *Баз.*

узби́так, -тка м необ. *губитак.* — Канда прву војску презиремо, али ње узбитак више треба да цијенимо него свој добитак. *Кур.*

ȕзбити, ȕзбијēм сврш. *сузбити, потиснути, одбити.* — Ударише козаци ... узбише и сметоше Лехе. *Глиш.* Хоћемо ми ... узбити Тројце. *М-И.*

~ **се** *повући се, сузбити се.* — Ударе Турци ... на Србе и на Русе, али не могну ништа учинити, него се узбију натраг. *Вук.* Море се узби вјетром са истока. *Наз.*

узбјег-, ек. узбег-.

узбјѐснути (се), -снēм (се), ек. узбѐснети (се).

ȕзбјећи, -егнēм, ек. ȕзбећи.

ȕзблатити се, -īм се сврш. *постати блатњав.* — Друмови се искварили и узблатили. *Ћоп.*

узблебѐтати се, -èбећēм се сврш. *почети блебетати, распричати се.* — Нешто сам се узблебетао. *Л-К.*

узблу́тити се, ȕзблȕтīм се сврш. *покварити се, узмутити се.* — фиг. Узблути се мозак у тиквини. *Њег.*

узбо̀јати се, -јīм се сврш. *побојати се.* — Марица све је више гинула, тако да су јој се родитељи узбојали за живот. *Том.*

узбо̀лети, -лī, ијек. узбо̀љети, сврш. (обично безл.) *јаче заболети.* — Ево су ме узбољеле руке. *НПХ.*

узбо̀љети, -о̀лī, ек. узбо̀лети.

узборо̀вати, -о̀рујēм сврш. *почети зборовати; одржати збор.* — Док бијеле узборују виле. *Март.*

ȕзбочити и **узбо̀чити,** ȕзбочīм сврш. *избочити, истурити, испупчити.* — Налијево узбочио Поштак силне бокове према тромеђи. *Буд.*

~ **се** *стати испурена бока, избочити се, истурити се.* — Наредник викну ... па одапевши орозе на пушци, узбочи се. *Петр. В.*

ȕзбрати, ȕзберēм и узбѐрēм сврш. *убрати.* — Ниђе шљиву узбрали нисте. *Чол.* Узбра све своје лијепе јагланце и напуни њима ... кошару. *Креш.*

узбрба̀шити, -рбā̀шīм сврш. покр. *довести у неред, испретурати, испрометати.* — Кућа је сва у нереду, узбрбашена, непометена. *О-А.*

узбр̀бљати се, -āм се сврш. *почети живље, у већој мери брбљати; занети се у брбљање, забрбљати се.* — Код вечере узбрбљали би се и најшутљивији језици. *Шов.*

ȕзбрдан и **ȕзбрдан,** -дна, -дно = узбрдит *који води, који се пење уз брдо, навише.* — Путић бејаше узан и узбрдан. *Вукић.*

узбрдѐљак, -љка м *узбрежак.* — [Појављује се] опет на узбрдељку. *Перк.*

ȕзбрдит и **ȕзбрдит,** -а, -о = узбрдан. — На узбрдитом путу дизала их је увис бура. *Перк.*

ȕзбрдница и **ȕзбрдица** ж *пут, предео који се пење узбрдо (у односу на правац посматрања или кретања);* супр. низбрдица. — Има ... четири сата хода узбрдицом. *Пав.* фиг. Пут истини је ... дуга и стрма узбрдица. *Кнеж. Б.*

ȕзбрдицē и **ȕзбрдицē** прил. *узбрдо.* — Јелена удари оштрим касом узбрдице. *Кум.* Вук сави лике па узбрдице и изгуби се у пустињи. *Шант.*

ȕзбрдо прил. *уз неку стрмину, навише, нагоре.* — Он је све по три степена узбрдо скакао. *Нен. Љ.* Тјерао [је] своју кључад узбрдо. *Шов.*

ȕзбрежак и **ȕзбрежак,** -шка м *благо нагнута страна брежуљка, узбрдица, падина.* — Идемо према нашој кућици, која се беласа на узбрешку. *КН 1958.*

ȕзбрежан и **ȕзбрежан,** -жна, -жно *који води уз брег, уз брдо, узбрдан.* — Да нема узбрежног колског пута ... помислио [би] да је ... бусенак. *Божић.*

ȕзбрежица и **ȕзбрежица** ж *узбрдица.* — Успињали [су се] оном узбрежицом крај Милетићеве виле. *Бег.*

ȕзбрēжје и **ȕзбрēжје** с *брдовит крај, предео уз планину, узбрдица, падина, стрмина.* — Праскозорје затече бјегунца ..., на шумовитим узбрежјима западно од вароши. *Божић.*

ȕзбрижити се, -īм се и **ȕзбринути се,** -нēм се сврш. *постати забринут, забринути се.* — Марина се узбрижила мајка. *Вук Рј.* Чуо сам за братову несрећу и узбринуо сам се за његову дјецу. *Бег.* На изненадну вијест ... стара жена узбрину се као никада дотад. *Ћоп.*

узбру́јати се, -јīм се сврш. *почети живо, јако брујати.* — Свет се узбрујао као пчеле у ујанику. *Ранк.* На узбрујаном вечерњем зраку ноте су звучале споро. *Торб.*

узбрȕјив, -а, -о необ. *који изазива брујање.* — Сужњује [звоно] ... узбрујиви бунтар — без покрета и без гласа. *Зог.*

узбр̏цē прил. необ. *в. узбрдице. Прав.*

у̏збуда ж *узбуђење.* — Имају извјесну премоћ над часовитим и наглим узбудама срца. *Баз.*

у̏збудан, -дна, -дно *в. узбудљив. Деан. Рј.*

узбу́дити, ȕзбȗдīм (трп. прид. ȕзбȗђен) свршн. **1. а.** *изазвати, пробудити јача осећања (у некоме), узнемирити, узрујати (некога).* — [Дискутовали смо] о свему што може да узбуди духове. *Поп. Ј.* Све то некако узбуди сердара. *Лоп.* **б.** *пробудити, изазвати уопште неко осећање, машту и сл.* — Настојао је да у мени узбуди љубав за ... трубадуре и јуначке пјеснике. *Шкреб.* Тај човјек [Хенрик VIII] као да је био напросто начињен по̀мјери да узбуди машту просјечног Енглеза. *ВУС 1972.* **2.** *проузроковати, изазвати неку појаву.* — [Комадом] жељеза ... узбудили [смо] магнетизам. *Физ. 2.*

~ **се а.** *бити обузет јачим осећањем, узнемирити се, узрујати се.* — Публика ... узбудила се од мојих ријечи. Настала је тишина. *Крл.* **б.** *настати, појавити се, пробудити се, побудити се (о осећањима).* — Осети како се у њему узбуди сав бес инстинкта. *Дуч.*

узбȕдљив, -а, -о **1.** *који изазива узбуђење, узнемирење, који узбуђује.* — Сам догађај ... узрујао [је] блитвинске духове као ... узбудљива сензација дана. *Крл.* **2.** *који се лако узбуђује, осетљив.* — Гвардијан је вешт и начитан човек, али лако узбудљив и сувише осетљив. *Андр. И.* **3.** необ. *узбуђен, узнемирен.* — Чекала прву жетву ... па ће узбудљива к мени. *Стипч.*

узбȕдљиво прил. *на узбудљив начин, узбуђујући.* — Њено је лице бијела мјесечина која ће титрати узбудљиво пред мојом грдњом. *Стипч.*

узбȕдљивṑст, -ости ж *стање, особина онога који је узбудљив, онога што је узбудљиво.* — Колико узбудљивости ... у мирном болу с којим Орсат ... тугује. *Грол.* Главно у натјецању [је] ... узбудљивост и одгојна вриједност самог натјецања. *Одб.*

у̏збудно прил. *на узбудан начин, узбудљиво. Бак. Реч.*

у̏збуђај м необ. *узбуђење.* — Озбиљност и узбуђај душе ... давао је његовом ... лицу чисто мужевни изражај. *Новак.* Сув [је] и схематичан дух без узбуђаја и топлине. *Скерл.*

у̏збуђājан, -јна, -јно необ. *који изазива узбуђење, који узбуђује, узбудљив.* — Све то [је] ... пука церемонија удешена ... за публику жедну сензација и узбуђајних сцена. *Петр. В.*

у̏збȕђено прил. *са узбуђењем, узбуђујући се, узнемирено.* — Узбуђено јавља да се њихова мајка удаје. *Кол.*

у̏збȕђенōст, -ости ж *стање онога који је узбуђен, узнемиреност.* — Хтеде да прикрије своју узбуђеност. *Лаз. Л.* Руке су ми дрхтале од узбуђености. *Шимун.*

узбуђе́ње с *узбуђеност.* — Тешко дише од узбуђења. *Киш.* Од узбуђења нисам могао да контролишем свој глас. *Чол.*

узбуђи́ва̄ње с *гл. им. од узбуђивати (се).*

узбуђи́вати (се), -ȕјēм (се) *несврш. и уч. према узбудити (се).*

узбȕјати, -ā сврш. **1.** *нагло, бујно израсти, развити се, ижђикати (о биљци).* — Узбујала љетина. *Гор.* **2. а.** *нагло надоћи, нарасти, набујати (о води). Бак. Реч.; Деан. Рј.* **б.** *набухнути, нарасти услед врења (о тесту). Вук Рј.* **3.** *нагло се прекрити таласима, узбуркати се, усталасати се (о мору). Бак. Реч.*

узбу́кати, ȕзбȕчēм и ȕзбȕкāм сврш. покр. **1.** *довести у неред, растурити.* — Гледам сламе: узбукане, јадне ... а мене мрзи ... да их преденем. *Вес.* **2.** *проћи овлаш чешљем кроз косу, прочешљати.* — Иди ... очешљај се друкчије ... Пава оде у вајат, те мало узбука косу. *Вес.*

узбу́кнути, ȕзбȕкнēм сврш. *букнути, планути.* — Пожуде ... живим узбукнуше пламом. *Бог.*

узбȕктети, -тӣм, ијек. узбȕктјети, сврш. *разгорети се, букнути, планути.* — Узбукти ватра кȏ да си прилио уља. *Ков. А.*

узбȕктјети, -тӣм, ек. узбȕктети.

узбу́ложити се, -ӣм се сврш. покр. *узбунити се, узнемирити се.* — Све то у један мах поскака на ноге, узбуложи се и поче комешати амо-тамо. *Мул.*

у̏збуна ж **1.** *стање изненадне приправности у случају опасности за време рата или у случају пожара, поплаве и сл., које се објављује нарочитим звучним знацима.* — Тек предвече ... огласила је сирена престанак узбуне. *Јак.* **2.** *велика узнемиреност, јако узбуђење, негодовање са спремношћу на отпор; побуна, бунт.* — Кад би ти знала ... какву је узбуну направило Гапаново писмо у селу. *Пав.* Појави се на свим лицима ... узбуна и пријекор. *Крањч. Стј.* Најважнија [је] она унутрашња узбуна коју осећа потчињено становништво према завојевачу. *Цвиј.* **3.** *побуна против власти, поретка, буна, устанак.* — Надао [се] да ће се ова сељачка узбуна ипак ... олако завршити, без крви. *Ћоп.* **4.** *узбудљива, сензационална вест.* — Бечом прође узбуна продаваца новина: »Убиство краља Александра, краљице Драге ...! *Јов. Ј.*

Изр. звонити на узбуну 1) *звоњењем објављивати какву опасност (обично од пожара, поплаве и сл.)*; 2) фиг. *в. (за)свирати (на) узбуну (2).* — Они [књижевници] ... звоне на узбуну ... буде успаване. *Бошк.*; (за)свирати, (за)трубити (на) узбуну, алармирати, викнути, викати, дићи, дизати на узбуну 1) *да(ва)ти знак за приправност у случају какве опасности*; 2) фиг. *(по)звати на будност, предострожност, упозорити, упозоравати на опасност.* — Случај студента Марка Ормана алармирао је јавност и власти на узбуну. *Б 1958.* Умећу ја дић' на узбуну и касацију и апелацију! — претио [је] стегнутим песницама. *Рад. Д.*

узбу́нити, ўзбӯнӣм (аор. узбу́них, 2. и 3. л. ўзбӯнӣ) сврш. **1. а.** *изазвати узбуну, узнемиреност, узбуђење (код некога), узнемирити (кога).* — Узбуњен Хирцијевом виком, дојури десетник. *Фелд.* Мравињак ... су ... штапом рашчепркали и узбунили мраве. *Чол.* Овај суд о Змају узбунио је све Змајеве политичке пријатеље. *Јов. С.* **б.** *покренути, подстакнути кога на устанак, на буну, ускомешати, побунити.* — Дахијски људи исеку ... гомилу поглавитих људи ... али у исти мах узбуне цео народ. *Нов.* **2.** необ. *нарушити, пореметити, покварити.* — Златковић [је] ... неопрезно и ... непажљиво узбунио дотадашњу тишину. *Перк.*

~ **се 1.** *узнемирити се, узбудити се, ускомешати се.* — Када га видјех са баруницом ... срце ми се узбуни од неке неописиве тјескобе. *Ков. А.* Узбунише се и кокошке; и мали прашчићи ... и они су тражили свој оброк. *Вес.* **2.** *дићи устанак, побунити се.* — Тако мало-помало узбуни се ... готово сва Шумадија. *Вук.* **3.** *јако се заталасати, узбуркати се; нагло се почети повијати, гибати тамо-амо.* — На мору сам узбуњеном био. *Прер.* Када ливадама дуне ... вјетар, узбуне се травке. *Цес. Д.*

узбу́њив, -а, -о *који узбуњује, узнемирује, који изазива немир, неспокојство.* — Отуда су долазиле узбуњиве вести. *Јов. Ј.*

ўзбӯњено прил. *у узбуњеном стању; на узбуњен начин, узнемирено. Бак. Реч.*

ўзбӯњеност, -ости ж *стање онога који је узбуњен, узнемиреност, неспокојство.* — Настојао је да сакрије своју узбуњеност и узрујаност. *Ђал.*

узбуња́вање с *гл. им. од узбуњивати (се).*

узбуња́ти (**се**), -бӯњујем (се) *несврш. и уч. према узбунити (се).*

узбургњати, -ам сврш. необ. *довести у неред, испреметати, испретурати, испревртати.* — Праскала је ... и све узбургњала по и онако ... закрченој кујини. *Маш.*

узбуркáвање с *гл. им. од узбуркавати (се).*

узбуркáвати (**се**), -ўркāвāм (се) = узбуркивати (се) *несврш. и уч. према узбуркати (се).*

ўзбуркāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од узбуркати (се).* **2.** *немиран, ускомешан.* — Писао [је те чланке] у једно узбуркано и страсно доба нашег политичког живота. *Скерл.*

ўзбуркāност, -ости ж *стање онога који је узбуркан, онога што је узбуркано, узнемиреност, узбуђеност.* — Узбурканост у којој се Европа налазила ... сматрана је као увод у велике међународне заплете. *СКГ 1937.*

ўзбуркати, -āм (аор. ўзбурках, 2. и 3. л. ўзбуркā и ўзбурка) сврш. *јако заталасати; узнемирити, узбудити, ускомешати.* — Тај глас узбурка свијет. *Мул.* [Догађаји] су узбуркали цело становништво. *Бел.*

~ **се** *јако се заталасати; узнемирити се, узбудити се, ускомешати се.* — Сва се крв у мени узбурка. *Наз.* Паланка се узбуркала. *Сек.*

узбуркúвање с *гл. им. од узбуркивати (се).*

узбуркúвати (**се**), -ўркујēм (се) несврш. = узбуркавати (се).

узбўрљати, -ām сврш. *учинити да нешто бурља, узмутити, ускомешати (течност); узбуркати.* — Вјетрови одмах море узбурљају. *Мар.*

~ **се** *узмутити се, ускомешати се; узбуркати се.* — Море се под витким веслима узбурљало и запјенило. *Новак.* фиг. Нек јој се крв узбурља. *Наз.*

узбу́чати, -чӣм сврш. **1.** *почети бучати, правити буку, захучати, забрујати; затутњати.* — Узбучаше богобојазнице. *Гор.* фиг. Полуђела, узбучала младост ка' ријека. *Лоп.* **2.** *постати кисео, прокиснути, прозукнути, узвиштати (о млеку).* — Узбучало ... [млијеко], тко га пије од среће се смије. *Наз.*

~ **се** *узнемирити се, узбудити се, узрујати се, ускомешати се; почети се кретати узнемирено, нервозно.* — Узбучао се тамо-амо. *Креш.*

ўзва ж заст. *трговачки, фабрички жиг. Свезн.*

узвáлити се, ўзвāлӣм се сврш. *забацити горњи део тела (на столици, на седишту), завалити се.* — Перо се узвали на столицу. *Ћор.* Уз дубок уздах ... узвали [се] на мека узглавља своје ... почиваљке. *Креш.*

узваљáнити се, -àљāнӣм се сврш. *постати ваљан, вредан, провреднити се.* — Узваљани се, ојуначи се. *Гор.*

узвáљати, ўзвāљām сврш. *подићи ваљајући, котрљајући узбрдо. Бак. Реч.*

~ **се** *почети се ваљати (као талас), заталасати се.* — Одједном [се] продрма тло пода мном, узваља се као вал. *Цар Е.*

фиг. Силна чувства узваљала се његовом душом. *Леск. Ј.*

узваљи́вати се[1], -а̀љујēм се *несврш. и уч. према узвалити се.*

узваљи́вати (се)[2], -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према узваљати (се).*

ȕзванӣк м *онај који је позван на неку свечаност, позвани гост, званик, званица.* — Тко је тај између ових триста и шездесет узваника? *Крл.* Храна за узванике ... стизала је сваки дан специјалним авионима. *ВУС 1971.*

ȕзваница ж и м *особа која је позвана на неку свечаност, позвани гост, позвана гошћа, званица.* — Цвијећем кити узванице. *Наз.*

узва̀пити, -ијēм и **узва́пити,** -ӣм сврш. *почети вапити, завапити. Р-К Реч.*

узва́рити, ȕзвāрӣм сврш. *метнути на ватру да узври; завршити вареље, скувати (течност, обично млеко).* — Узвари ракију, усу у чашу и оде да послужи. *Вес.*

~ **се** *повр.* — фиг. Хамдијина се кућа узварила од плача. *Мул.*

ȕзвати, узȍвēм сврш. *позвати некога да уђе унутра; призвати.* — Провирује ... не би ли их узвала унутра. *Дав.* К себи [је] узвао градске оце. *Нех.*

узвèдēм *през. од узвести*[1].

узвèзēм *през. од узвести*[2].

узвелича́ва̄ње с *гл. им. од узвеличавати.*

узвелича́вати, -ӣчāвāм *несврш. и уч. према узвеличати.*

узвелича̀ње с *увећање, повећање; похвала, уздизање.* — Гроф Адам дао је [то] на узвеличање прихода. *Шен.* Право је тако, да буде на узвеличање владалачког сјаја. *Вел.*

узвели́чати, -āм сврш. **1.** *повећати, увеличати.* — В. први пр. уз узвеличање. **2.** фиг. *похвалити, уздићи.* — Леонов ... би њиме [писаним делом] узвеличао лепоту и жигосао срамоту. *Пол. 1944.* Природа не ускраћује ... могућности да се лирски украсе и узвеличају [пјесници] до чаробне ауреоле. *Уј.*

узвèнтрати се, -āм се сврш. покр. *успентрати се, узвèрати се.* — Дјечаци се љествама узвентрали на сљемена кућа. *Бен.*

ȕзверати се, -āм се, ијек. ȕзвјерати се, сврш. *в. унезверити се.* — Наиђе на њега нека плашња, он се узвера, уједе се за уснy. *Ранк.* Одједном му се очи раширише, узвераше се. *И.*

узвèрати се, ȕзверēм се сврш. *попети се веруħи се, успентрати се.* — Узвера се брзо на торањ. *Марк. М.* По трећи пут се узвера на кршевито брдо. *Пол. 1973.* фиг. *постићи виши положај, звање у служби, напредовати.* — Сада је капетаном, па је сретан да се је тако високо узверао. *Том.*

ȕзверен, -а, -о, ијек. ȕзвјерен **а.** *трп. прид. од узверити (се).* **б.** *уплашен, преплашен, унезверен.* — Он иђаше узверена погледа, страшљиво управљена у помрчину. *Ранк.*

ȕзверено, ијек. ȕзвјерено, прил. *уплашено, унезверено.* — Трже [се] и обазре се узверено. *Глиш.*

ȕзверити, -ӣм, ијек. ȕзвјерити, сврш. необ. *погледати унезверено.* — Ах! повикаше сви, а очима узверише од страха. *Глиш.*

~ **се** *в. унезверити се.* — Неки младић ... долетио је до њих, сав усопљен и узвјерен. *Цес. А.*

ȕзверовати, -рујēм, ијек. ȕзвјеровати, сврш. *повеpовати.* — Ако не узвјерујете, све ћу вас прождријети. *Креш.*

узвесèлити се, -ӣм се сврш. *развеселити се, обрадовати се.* — Ej, бит ће белаја! — узвеселих се ја. *Ков. А.*

узвèсти[1] и **ȕзвести**[1], -èдēм (р. прид. ȕзвео, узвèла и ȕзвела, -ло; трп. прид. узвèден, -èна, -èно) сврш. **1.** *водећи, предводећи одвести навише.* — Узведе га на бијелу кулу. *Вук Рј.* **2.** *подићи, уздићи у облику свода, лȕка.* — Тако рече, те узведе обрве. *Вел.* **3.** *уткати уздужне пруге на платну*; исп. узвод (1). *Вук Рј.*

~ **се** *попети се, подићи се, пружити се навише, увис.* — Од Подвиња и Сибиња узвели се виногради. *Павл.*

узвèсти[2] и **ȕзвести**[2], -èзēм (р. прид. ȕзвезао, узвèзла и ȕзвезла, -ло; трп. прид. узвèзен, -èна, -èно) сврш. *возећи подићи навише. Р-К Реч.*

~ **се** *возећи се попети се.* — [Свети Илија] се узвезао горе у небо [двоколицама]. *Срем.*

узвéсти и **ȕзвēсти,** -éзēм (р. прид. ȕзвēзао, узвéзла, -ло и ȕзвēзла, -ло; трп. прид. узвéзен, -а, -о) сврш. *почети вести. Прав.*

узвиждȕкати се, -ȉждȕчēм се, -ȉждȕħēм се и -ȉждȕкāм се и **узвиждȕкати се,** -ȉждучēм се, -ȉждуħēм се и -ȉждȕкāм се сврш. *почети јако, живо и често звиждукати.* — Црни косићи узвиждукали се као за окладу. *В 1885.*

узви́јāње с *гл. им. од узвијати (се).*

узви́јати[1] **(се),** ȕзвијāм (се) *несврш. и уч. према узвити (се).*

узви́јати[2], ȕзвијāм сврш. *почети вијати, терати, витлати.* — [Ја] се чудим нашим првјенцима ... за каквом су отишли намећу, какав их је вјетар узвијао. *Ињег.* Чета плахо граби ... узвијали праха око себе. *Ботић.*

~ **се** уз. повр. *почети вијати, јурити једно друго; разиграти се.* — Како су се душе пра-

дједовске над Цетињем данас узвијале; играју се на бијела јата. *Њег.*

узвијо̀јла ж пеј. *женска особа која је стално у покрету, жива, немирна женска особа, врцкалица. Р-К Реч.*

узвијо̀рити, -ӣм и -ӣјорӣм и **ўзвијорити,** -ӣм сврш. *почети вијорити, витлати нечим, заковитлати, узвитлати, усковитлати.* — Није ни слутио да може тако да га узвијори и понесе, као ветар свемирски. *Дав.* Та брзометна пуцњава протутњила је изнад узвијорене збрке столњака ... порушених столица. *Крл.*

~ **се** *дићи се као вихор, усковитлати се.*

ўзвӣк м **1.** *реч или неколико речи које се гласно изговарају и којима се зове, дозива или изражава какво јаче осећање, поклик, поклич, усклик.* — Из груди ми се оте узвик: »Страдијо, ти нећеш никад пропасти ...!« *Дом.* »Хура-а-а-а!« заори отегнут узвик по нашим редовима. *Крањч. Стј.* **2.** грам. *врста непроменљиве речи, скуп, комплекс гласова или појединн глас, којим се на посебан начин изражава неко лично осећање или расположење.*

узви́кати, ўзвӣчем сврш. *почети викати, дићи вику, повикати, викнути.* — Ко ће мене стара 'ранити; ко ће ...? узвика деда очајнички. *Вес.*

~ **се** *развикати се, ударити у вику, дићи вику, разгаламити се.* — Сви се узвикаше и узлетјеше, а нитко се није ни примицао к Тодорини. *Тур.* Навали руља голе ... дјеце и узвиче се око нас. *Вел.*

узвики́вање с *гл. им. од узвикивати.*

узвики́вати, -ӣкујем *несврш. и уч. према узвикати и узвикнути.*

узви́кнути, ўзвӣкнем сврш. *јаким или високим гласом рећи, повикати, викнути, ускликнути.* — Ко би икад рекао ... Тако је морао човек узвикнути у чуду кад је видео Љубивоја, негдашњег глумца ... а садашњег званичника. *Срем.* Јурковци! — узвикнем сјетивши се да сам чуо то име од ... Микуле. *Пав.*

узвила́шити, -ӣла̄шӣм сврш. (нешто, нечим) *подићи, узвити (као вӣле).* — [Створење] узвилашило главом и мога ... фељтонисту бацило са себе. *Ков. А.*

узвиља́шити, -ӣља̄шӣм сврш. *в. узвилашити.* — Госпођа ... се са неким поносом уздиже и стаде са узвиљашеним обрвама пред огледало. *Јакш. Ђ.*

узви́нути, ўзвӣнем сврш. *подигнувши усмерити у одређеном правцу, извинути; искривити.* — Очи преставрљено узвине на њега. *Божић.* Шта си, Јожице, узвинуо грло, кано да ћеш пропјевати. *Ков. А.*

~ **се** *подићи се, винути се.* — Узвинути ће се колути врх глава. *Уј.* Од нискога нивоа ... је требало да се [писац] дигне и узвине. *Богдан.*

узвињи́вати (се), -ӣњујем (се) *несврш. и уч. према узвинути (се).*

ўзвӣс предл. с ген. необ. *уз, према врху.* — [Седлачица] се као глатки зид протегла узвис Варде. *Божић.*

ўзвисак, -ска м *мала узвишица; испупчено место, испупчење.* — Посмијех ... је синуо ... на сваком узвиску, у свакој јамици тога бајнога лица. *Кум.*

узвиси́вање с *гл. им. од узвисивати (се).*

узвиси́вати (се), -ӣсујем (се) = узвишавати (се) *несврш. и уч. према узвисити (се).*

ўзвисина ж *узвишица.* — Са те узвисине он је ... гледао сада тај свој родни град. *Андр. И.* Зауставе се кола пред новом високом приземницом подно узвисине. *Пав.*

ўзвисит, -а, -о *који се диже у висину, висок; који је на висини, издигнут.* — У белој и узвиситој кући ... владао је пакао. *Андр. И.* Жива слика била је с овог узвиситог мјеста прекрасна. *Новак.*

узви́сити, ўзвӣсӣм сврш. **1.** *подићи, померити увис, довести са нижег на виши положај, уздигнути.* — Руку ... узвиси скоро до прсију. *Јакш. Ђ.* **2. а.** *учинити да неко доспе на виши положај, да добије већи углед, славу.* — Вечито [је] захвална што је он њу узео, узвисио је к себи. *Станк.* **б.** (*при*)*дати нечему већу вредност, већи значај, истаћи.* — Све ћу дати ... да се узвиси право и правица у овој земљи. *Шен.* **в.** *веома, много похвалити.* — Сва околица узвиси [хвалом] младу учитељицу. *Шен.* **3.** *учинити некога или нешто бољим, квалитетнијим, вреднијим.* — Тако осећање узвиси човека. *Јакш. Ђ.* Не знају других језика нити имају другога знања које би ... њихов дар окитило, узбудило и узвисило. *Вел.* **4.** *повисити, подићи, појачати (глас, тон).* — Овога пута глас је узвисио. *Јор.* Почасна улазница вреди као и купљена — узвиси чика Тајко свој ... тон. *Бег.* **5.** необ. *сазидати, саградити, подигнути.* — Све би наше царство проширили ... узвисили разрушене цркве. *НП Вук.*

~ **се 1.** *бити висок, истицати се висином.* — Заустави се [очима] на плећатом ... сељаку, који се узвисио у средини. *Петр. В.* **2.** фиг. *прећи преко нечега, бити изнад нечега, показати равнодушност према нечему сматрајући то безначајним.* — Да би се могао узвисити над ... заплетена стања око себе, човјек мора да среди неред у себи и око себе. *Крл.*

ўзвисица ж *узвишица.* — На узвисици је очуван средовјечан град. *Матош.* На узвисици осврну се ... прама мору. *Ћип.*

ўзвити, ўзвијем сврш. **1.** *савити навише, дићи увис, подићи; усмерити у одређеном прав-*

иу. — Гле, гле, а зашто то? — узви водник обрвама. *Јоп.* Узвила обје руке горе и, саставивши их испод главе, почела смотрити. *Том.* Мало послије већ је узвио очи к небу. *Пав.* **2.** *почети окретати нешто у ковитлац, заковитлати, узвитлати.* — Вихор ... страшно прашину узви и онда у село стиже. *Ил.* **3.** *развити, истаћи (заставу и сл.). Бак. Реч.* **4.** *захватити, обузети, спопасти у виду грчева (о болу).* — Кад га бол узвије ... зашкрипи зубима. *Рад. Д.* **5.** необ. *узнемирити, узбунити.* — По смрти Петра III огласио [се] царем ... Пугачев ... пак и други и трећи узвили народ овом варком. *Љуб.*

~ **се 1.** *дићи се, подићи се вијући се, ковитлајући се, заковитлати се.* — Стићи ћу те макар се узвио с њоме небу ... под облаке. *Бог.* Густ се пламен узви и обузе дворе. *Ил.* фиг. Страве ... су се узвиле над свијетом, па и над овом убогом долином. *Вуков.* **2. а.** *почети се увијати, обигравати око кога, бити стално уз некога, у нечијој близини умиљавајући се.* — Узвио се ја око ње ... па стално око ње ... не дам никоме другом да јој се примакне. *Лал.* **б.** *привити се, приљубити се уз некога.* — На страни ту је још двоје било, па се дивно једно уз друго узвило. *Радич.* **3. а.** *искренути се, искривити се, извити се (телом).* — Брзо збацила тежак нарамак па се узвила, чучнула ... устала ... и ... пала ничице. *Рад. Д.* **б.** фиг. покр. *почети се мучити, узмучити се, узнемирити се.* — Узвио се ... па не уме ни да мисли, нити је знао како ће и откуда потребне трошкове да нађе. *Рад. Д.*

узвитлáвати (**се**), -ѝтлāвāм (се) *несврш. и уч. према узвитлати (се).*

ўзвитлāност, -ости ж *стање онога што је узвитлано, усковитланост.* — фиг. Глас му постајаше све оштрији ... тако да се на крају дигао до страсне узвитланости. *Рист.*

узвѝтлати, -ām сврш. *подићи у ковитлац, заковитлати, усковитлати.* — Ветар ... узвитла онај ситнији прах, па га ... носи. *М 1867.* фиг. Тако је старац ... узвитлао у њему ројеве сувишних мисли и комбинација. *Крл.*

~ **се** *почети се витлати, почети се кретати у ковитлац, усковитлати се.* — Глава се успријечи, а око ње узвитла се вранкоса попут лавље гриве. *Шен.* Јесен ... Врапци ... узвитлају се да отму оно мало дана пре но што ће пасти мрак. *Сек.* фиг. По души и савјести узвитла се кадшто тајни страх. *Ков. А.*

Изр. ~ прашину *в. дигнути прашину (уз дигнути, изр.).* — То су осуђеници који су у своје време узвитлали много прашине у јавности. *Чол.* Истина, случај је у оно вријеме узвитлао доста прашине. *Цар Е.*

узвѝхарити, -ѝм сврш. *в. узвихорити се.* — Густ дим полегао, а онда узвихарио. *Божић.*

узвихо̀рити се, -ѝхорѝм се сврш. *дићи се као вихор.* — фиг. »Вла-а-да земљом!« — узвихорише се на растојању неразговетне речи победничких усклика. *Моск.*

ўзвичица ж необ. *узвична реч, узвик, поклик, поклич.* — Стари Ђуро је, након поздрава и узвичица, одгегао у олтар. *Јел.*

ўзвичнӣ, -ā, -ō *који се односи на узвик, који се изражава узвиком:* ~ знак, ~ реч, ~ реченица.

ўзвичнӣк м грам. *интерпункцијски знак (!) који се пише иза узвика, узвичних реченица или израза, иза императива и иза вокатива кад се изговара подигнутим гласом.* — фиг. Ђермови бунара стрче као узвичници равнице. *Поп. Ј.*

узвишáвање с *гл. им. од узвишавати (се).*

узвишáвати (**се**), -ѝшāвāм (се) = узвисивати (се).

ўзвѝшен, -а, -о **1.** *трп. прид. од узвисити (се).* **2.** одр. **а.** *који улива и заслужује поштовање, морално и духовно високо уздигнут (над околином, средином, ситуацијом, догађајима).* — Дође ми узвишенији; изгледао је као човек што улива поштовање. *Вес.* **б.** *част епитет уз титуле великодостојника, или уз називе лица високог положаја; угледан:* ~ господар, ~ племић. — Цијеле је дане ... настојао мислити о угодним стварима ... о имеданима које узвишене особе. *Крањч. Стј.* **3.** *који уздиже дух, који оплемењује, свечан.* — Осећао сам се пријатно, у неком помало узвишеном расположењу. *Андр. И.*

ўзвѝшено прил. *на узвишен начин, величанствено, достојанствено, отмено.* — Нема много жица, али оне три или четири трепере страховито и узвишено. *Уј.* Држала се као иначе свечано и узвишено. *Кал.*

ўзвѝшенӧст, -ости ж **1.** *особина онога који је узвишен, онога што је узвишено, племенитост, достојанство.* — Човек се узвишеношћу осећаја разликује од животиње. *Нуш.* Змај [је] исмејао ту хладну узвишеност ода. *Т. књ.* Небески свод ... давао [је] њиховим чувствима узвишеност. *Шкреб.* **2.** (са допунама: ваша, његова) заст. *титула којом су се ословљавали службеници високог ранга.* — Већ су ми обећали и његова узвишеност, господин посланик, и господин намесник. *Кнеж. Л.*

узвишéње с **1.** = узвишица *место више од своје околине, уздигнуто место.* — Стојећи на узвишењу чинио се сличан кипу. *Бен.* **2.** *морално и духовно уздизање, оплемењивање.* — У себи носи побуну на нискост свога живљења и потребу узвишења. *Богдан.*

ўзвишица ж = узвишење (1). — Ауто се пење на последњу узвишицу друма. *Макс.*

Често улази у једну колибу ... на једној посве малој узвишици. *ВУС 1970.*

узви́штати, -тӣ сврш. *постати кисео и при томе се покварити, прокиснути, ускиснути (о млеку, вину и сл.).* — Воња по ... узвишталом зноју. *Божић.*

узвјер-, ек. узвер-.

ӯзвјернути се, -нӗм се (ијек.) сврш. необ. *бацити унезверен поглед, унезверено погледати.* — Писар још једном забрбоће уснама, узвјерне се према Марићу. *Божић.*

ӯзвјеровати, -рујӗм, ек. ӯзверовати.

узвла́чӗње с *гл. им. од узвлачити (се).*

узвла́чити (се), ӯзвлачӣм (се) *несврш. и уч. према узвући (се).*

ӯзвод м **1.** *платно проткано уздужним (обично свиленим) пругама. Вук Рј.* **2.** (обично у мн.) *редови лоза које се пењу уз нарочито поређано и усађено коље, у виду тераса, дуж стрме морске обале.* — Президи винограда на узводе, свако голо стабло ... све се то одсијевало у ... дубини. *Кум.*

узво́дити (се), ӯзводӣм (се) *несврш. и уч. према узвести*[1] *(се).*

узво́длија ж покр. *кошуља од узвода (1).* — Танана је кошуљица, узводлија бела. *Змај.*

ӯзводни и **ӯзводнӣ,** -ā, -ō *који се креће уз воду, уз речни ток, који је у супротном правцу од речног тока.* — При ... своме узводном кретању јегуљице иду напред ... невероватном истрајношћу. *Петр. М.* Многи градови настали су уз ријеку и то на мјесту гдје се завршава узводна пловидба. *ОГ.*

ӯзводно и **ӯзводно** прил. *у супротном правцу од воденог тока, узводним правцем, уз воду.* — Узводно од моста ... виде се удубине. *Андр. И.* Електрана се пројектира у Кршком, узводно од Загреба. *ВУС 1973.*

ӯзвођӗње и **узво́ђӗње** с *гл. им. од узводити (се).*

ӯзвожӗње и **узво́жӗње** с *гл. им. од узвозити (се).*

узво́зити (се), ӯзвозӣм (се) *несврш. и уч. према узвести*[2] *(се).*

ӯзвōј, -оја м *оно што је једном навијено, намотано око чега (калема, осовине, шипке и сл.), круг, спирала намотаног материјала (обично жице), намотај, навој.* — Узвоји су намотани један близу другога. *Физ. 2.*

ӯзвōјнӣ, -ā, -ō *који се односи на узвоје, који је у вези са увијањем, намотавањем.* — Величина самоиндукције [ће] зависити ... о величини узвојне плохе. *Физ. 2.*

ӯзвōјница ж *спирално увијена нит неког материјала (обично жице), спирала, завојница; спирална крива линија.* — Ако жицу савијемо у више кругова, настаје узвојница. *Физ. 2.*

узво́лети, ӯзволӣм, ијек. узво́љети, сврш. **1.** *почети волети, заволети.* — Тешко оном ко је мене кад волео, и ко мене кад узволи! *Змај.* **2.** (коме) покр. *свидети се, допасти се (коме).* — Повјерим мајци како сам му узвољела, те нека ми среће не убија. *Буд.*

узво́љети, ӯзволӣм, ек. узво́лети.

узво́њати се, -ām се сврш. покр. *в. усмрдети се. Вук Рј.*

ӯзврāт и **ӯзврат** м **1.** *поступак којим се некоме узвраћа (обично истом мером, на исти или сличан начин) указана пажња, помоћ и сл., одужење за учињену услугу, узвраћање; уздарје.* — Сеоски добротвор дао [је] своју кућу и имање за школу, а у старим данима за узврат добио — штенару. *Глиг.* Олтар [ће] ... надарити големом вошташицом, као узврат за ужитак којом Госпа њу подари. *Креш.* **2.** спорт. *бод, ударац у мачевању којим играч враћа противников ударац, противудар.* — Нападач [у мачевању] не смије рачунати с тиме да ће, ако навала не успије, противников узврат бранити. *Мач.*

ӯзврата и **ӯзврата** ж *в. узврат (1). Р-К Реч.*

ӯзвратак[1], -тка м необ. *део одеће који долази уз врат, оковратник, крагна, јака*[2]. — Закопча кошуљу, пригрну узвратак кабанице и прикупи скутове око голих колена. *Лал.*

ӯзвратак[2] -тка м *в. узврат (1).* — Загледа се и она на узвратак у њезин поглед. *Војн.*

ӯзвратан и **ӯзвратан,** -тна, -тно (обично одр.) *који се односи на узврат, који долази као узврат, повратан.* — Изненадило га је то несташно лице ... с узвратним пламеном у очима. *Шов.* Управо такав био је и карактер узвратне посете југословенског државног секретара. *НИН 1971.*

узвра́тити, ӯзврāтӣм (аор. 2. и 3. л. ӯзврāтӣ; трп. прид. ӯзврāћен) сврш. **1.** *вратити (обично истом мером, на исти или сличан начин) за учињену услугу, указану пажњу, помоћ и сл. или за нанесену увреду, одужити се (нечим).* — Млинар маломе Ивици никада ништа не узврати као уздарје. *Креш.* Кнежева жена ... јој узврати милим за драго. *Бен.* **2.** *одговорити (на питање), одвратити.* — На моје питање има ли шта за јело ... узвратила [је] питањем: одакле и куда идемо. *Поп. Ј.* **3.** *потерати, потнати натраг, вратити, повратити, окренути.* — Таде натраг узврати ђогина. *НП Вук* **4.** *завртнути навише, посувратити.* — Горња, малко узвраћена усница очигледно дрхти. *Тип.*

ӯзвратицē прил. = узвратно *обратно, обрнуто.* — Слободна Хрватска [је] уз неслободну Угарију, и узвратице, несподоба. *Старч.*

ȕзвратȉште с *место на њиви где се при орању плуг окреће на супротну страну и започиње нова бразда, увратине.* — Када дођу на узвратиште, вешто занесу ралом. *Бур.*

ȕзвратно прил. = узвратице. — То је тврђење истовјетно с оним које би хтјело да се добро и зло, и узвратно, може изрећи. *Старч.* Багремови . . . туберкулоза, бродовље и сл. шире се одавде наоколо, куд који, и узвратно. *Пол. 1971.*

ȕзвраћање с *гл. им. од узвраћати (се).*

ȕзвраћати, -ā̄м *несврш. и уч. према узвратити.*

~ **се** *долазити натраг, онамо одакле се пошло, враћати се (обично узбрдо, навише).* — Брзо су се натраг узвраћали. *Март.* У већој ријеци на много мјеста се вода узвраћа. *Нам.*

ȕзвраци, ȕзвратāкā м мн. *вратне жиле. Бак. Реч.*

узвр̏ети и **узвр̀ети́,** -вӣм, ијек. узвр̏ијети и узвр̀ијети, сврш. *почети врвети у великој мери, у великом броју, завртети, наврѐти.* — Узврвјела цијела правна кошница. *Креш.*

узвр̏ијети и **узвр̀ијети,** -вӣм, ек. узвр̏ети и узвр̀ети.

ȕзврдати се, -ā̄м се сврш. *почети се кретати, мицати узнемирено, збуњено, узврпољити се.* — Властелин се узврдао некако немирно. *Бен.* Каплар се узврда, притрча колима, саже се . . . обазре се око себе, опет саже. *Јак.*

ȕзврзати се, -ā̄м се сврш. *в. узврзмати се.* — Узврза се мноштво разне чељади. *Шим. С.*

ȕзврзмати се, -ā̄м се сврш. *почети се врзмати, кретати тамо-амо; узвртети се, узврпољити се.* — Цијело чудо . . . старих госпа и . . . господе узврзмало се по просторији. *Креш.*

узвриски́ва̄ње с *гл. им. од узврискивати.*

узвриски́вати, -ȉскујēм несврш. *оглашавати се вриском, подврискивати.* — Узврискује се, шале се, јуре, задиркују. *Дом.*

узври́штати се, -штӣм се сврш. *почети јако вриштати, ударити у виску (обично о већем броју лица).* — Све . . . изишло . . . дочекује [нас] . . . па се деца узвриштала. *Ад.* Свјетина се узвриштала. *Креш.*

узвр̏нути, ȕзвр̄нēм сврш. **1.** *заврнути, завратити навише, према горе, посувратити (рукаве).* — Распучила јелек на прсима, узврнула уз руке рукаве. *НП Вук.* **2.** *узвратити (3).* — Момчад љута бојем привучена, мало пољем узврнуше Турке. *НП Вук.* **3.** (очи) *управити навише према коме или чему.* — [Пас] је лежао непомично, само очи је узврнуо косо к њему. *Кал.*

~ **се** *вратити се, повратити се.* — С њиме се је на се узврнуо. *НПХ.*

узвр̏пати се, ȕзвр̄пām се сврш. *в. узврпољити се.* — Узврпао се по соби као муха без главе. *Матош.*

узвр̏пољити се, -ӣм се сврш. *почети се врпољити, окретати узнемирено тамо-амо, узвртети се; унемирити се.* — Сва се узврпољила, пјевуцкала од радости. *Бен.* Узврпољио се па само шара и крије очи. *Ћоп.* Даљњи рођаци . . . узврпољили су се и једва суздржали да не излану да је стари сенилац. *Вј. 1971.*

узвр̏сти се и **ȕзвр̄сти се,** узвр̏зēм се сврш. необ. (очима) *почети узнемирено гледати тамо-амо, у разним правцима.* — Неповјерљиво су се узврзли очима на разне стране. *Божић.*

ȕзвртā̄ње с *гл. им. од узвртати (се).*

ȕзвртати (се), -врћēм (се) *несврш. и уч. према узврнути (се).*

узвр̏тети се и **узвр̀тети се,** -тӣм се, ијек. узвр̏тјети се и узвр̀тјети се, сврш. **1.** *почети се вртети, окретати, узврпољити се.* — Узвртио се око Бушинскога и повео га у гостињску. *Леск. Ј.* Узвртеле се жене и деца, иду, трче, кикоћу се, плачу. *Бур.* **2.** *завртети се, заплести се, усковитлати се.* — Сада му се од свега тога узвртјело у глави право врзино коло. *Цар Е.*

узвр̏тити се и **узвр̀тити се,** -тӣм се некњиж. (ек. и ијек.) *в. узвртети се.*

узвр̏тјети се и **узвр̀тјети се,** -тӣм се, ек. узвр̏тети се и узвр̀тети се.

узвр̀тложити и **узвр̏тложити,** -ӣм сврш. *почети вртложити, окретати у ковитлац, усковитлати, ускомешати.* — Повијају се врхови букава под притиском ваздуха узвртложеног елисама. *НИН 1958.*

~ **се** *повр.*

узвӯћи и **ȕзвӯћи,** -ӯћēм сврш. *одвући навише.* — Имала је сва служинчад доста посла . . . док су »милостивога« . . . узвукли у први спрат. *Том.* И брата . . . узвукли на губилиште. *Л-К.*

~ **се** уз. повр. *извући, довући навише један другога. Р-К Реч.*

узга́јалӣште с *место, врт где се узгајају, гаје племенитије врсте животиња или биљака:* ~ дивљачи, фазанско ~, ~ каранфила.

узгајàнӣк, -ика м *васпитаник, питомац. Прав.*

узга́јā̄ње с *гл. им. од узгајати (се).*

узгàјатељ м *узгојитељ.* — Најприје постаде узгајатељем Шефтсберијева сина. *Баз.* Бројне изложбе и награде потицале су на даљњи рад у том смјеру, тако да је вјештина узгајатеља невјероватно порасла. *НЧ.*

узгајатѐљица и узгàјатељица ж *жена узгајатељ, узгојитељица.*

узгáјати (се), ўзгājām (се) *несврш. и уч. према узгојити (се).*

узгàјāч, -áча м *узгајивач.* — Он је пасионирани узгајач коња племените пасмине. *Донч.*

узгајѝвāч, -áча м *онај који узгаја, негује (животиње или биљке), одгајивач, гајилац.* — Овај тежак преступ [одстрељивање срндаћа] изазвао [је] међу узгајивачима велико негодовање. *Б 1958.*

узгàјитељ м *узгајивач.* — Искочио [је] зец испред ... доброг ловца и познатог узгајитеља дивљачи. *НИН 1959.*

узгáкати се, ўзгāчēм се сврш. *почети јаче, гласније гакати, ударитц у гакање.* — По двориштима [се] узгакали гусаци. *Бен.*

узгѝбати, ўзгѝбām и ўзгѝбљēм сврш. *почети гибати, заљуљати, заталасати.* — Тежак јединствен дојам неправде ... узгибао је масом. *Новак.* Кад год би ... Морава, узгибана ноћним ветром, грунула у обалу, претрнуо би. *Пол. 1957.*

~ **се** *почети се гибати, зањихати се, заталасати се.* — У Бушинскога узгибала се и најтајнија страна душе. *Леск. Ј.* Брда се узгибала. *Ћос. Д.*

ўзглавак и **ýзглавак,** -āвка м *узглавље.* — Навалио се на узглавак па се загледао у таванице. *Вукић.* Притиште главу на сламом напуњени узглавак. *Матош.*

ўзглавица ж **1.** *узглавље.* — Торбе ће им служити за узглавице. *Вуј.* **2.** *узглавница (3).* — Ни гроб ти није опојан, ни узглавица на њему подигнута. *Лал.*

узглàвљāч, -áча м *в. узглавље.* — Да би се избегло то [умирање] ... треба им [старцима] узглављач направити што више висок. *Бур.*

ўзглāвље с и **ўзглāвиљк** м *јастук (1).* — Понова [је] главом падала на меко узглавље. *Јанк.* Изнад њихова узглавља висе ... светиљка и ура. *Пав.* У углу кревет ... На високом чипканом узглавнику Маријина глава. *Ћос. Б.*

ўзглāвица ж **1.** *узглавље.* — Јутром [би] нашла да су ми узглавнице мокре од суза. *М 1867.* Старица с уздахом клоне на узглавницу. *Донч.* **2.** *горњи део, горња табла кревета уз коју лежи глава.* — Степан метну ногу на узглавницу од кревета. *Моск.* **3.** покр. *знак, обележје на гробу изнад покојникове главе, надгробни споменик.* — [Букови пањеви] су штрчали као надгробне узглавнице. *Лал.*

узглàвцē прил. *в. наглавце (1).* — Сруши [се] узглавце, а бијесни га коњ повлачи о стремену кроз крвави снијег. *Шен.*

ўзгледати, -ām сврш. *погледати навише.* — Пришō ... колима ... и узгледао горе према мени. *Мар.*

узглéдати, ўзглēдām *несврш. и уч. према ўзгледати.*

узглòбити, ўзглобѝм сврш. **1.** *вратити ишчашени део тела у одговарајући зглоб. Р-К Реч.* **2.** фиг. *поставити на своје право место оно што је поремећено. Бак. Реч.*

~ **се** *спојити се у зглоб, направити, образовати, формирати зглоб.* — Горњи део голенице састаје се са доњим делом бутњаче, те се у колену узглобе. *Батут.* Развијају [се] покретљиви узглобљени удови за ходање по тлу. *НЕ.*

узглобљáвāње с *гл. им. од узглобљавати (се).*

узглобљáвати (се), -òбљāвām (се) = узглобљивати (се) *несврш. и уч. према узглобити (се).*

узглобљѝвāње с *гл. им. од узглобљивати (се).*

узглобљѝвати (се), -òбљујēм (се) несврш. = узглобљавати (се).

ўзгмизати се, -ижēм се сврш. *почети гмизати у већој мери, у већем броју.* — фиг. Илија се смије видећи како су се од страха узгмизали. *Миљ.*

узговòрити, -òворѝм сврш. *почети говорити; повести разговор, поразговарати.* — Узговоре ли истину, онда само добро о мени морају рећи. *М 1867.* Ако каква сова узговори с тобом, немој јој одговарати. *Креш.*

ўзгој м **1.** *одгој, васпитање.* — Ако су људи ... добили добар узгој, знат ће држати мјеру. *Баз.* У једној кошници ... постоји савршена подела рада, беспрекоран ред и чистоћа, дисциплина ... организовано старање о нези матице, узгоју подмлатка. *Пол. 1973.* **2. а.** *гајење, узгајање расних животиња; гајење животиња уопште.* — План ... се углавном односи на узгој ... корисне дивљачи у ловиштима. *Пол. 1958.* **б.** *гајење, култивисање биљака.* — Бољи су увјети за узгој јабука у земљама сјеверне хемисфере. *ВУС 1973.*

узгòјитељ м **1.** *онај који некога васпитава, одгаја, васпитач, одгојитељ.* — Узгојитељ сам Добранићева сина. *Шен.* **2.** *онај који се бави гајењем, узгојем животиња или биљака, одгајивач, узгајивач. Деан. Рј.*

узгојитѐљица и **узгòјитељица** ж *жена узгојитељ, васпитачица, одгојитељица. Деан. Рј.*

узгòјити, ўзгојѝм сврш. **а.** *одгојити, одњеговати, подићи, отхранити; васпитати.* — Узгојила ју господична Каролина. *Леск. Ј.* **б.** *одгајити (животиње или биљке).* — Дура, доро, ... зашто сам те залуд узгојила?

НП Вук. [На тавану] је слагао духан што га је узгојио за владу. *Рад. А.*

~ **се** *одрасти, стасати.* — Узгоји се лијепа ђевојка прије вакта и прије земана. *НП Вук.*

ȕзгōјнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на узгој, одгојни, одгајивачки; васпитни.* — Савез ... подиже фазанерију у свом узгојном резервату. *Б 1958.* **2.** *пуначак, дебео.* — Бара је малена и узгојна стаса. *Кор.*

ȕзгон м **1.** физ. *сила која дејствује одоздо према горе; сила, корисна компонента аеродинамичке реакције која одржава авион у ваздуху. Свезн.* **2.** *пораст, повећање.* — И узгон и опадање телесне топлоте јавља се гдекада напречац. *Батут.*

ȕзгонити, ȕзгонӣм сврш. (у значењу футура егзактног) *почети гонити, терати.* — фиг. Који што старо зло спомене или какву пизму узгони, биће му као што сам казао. *Нен. М.*

ȕзгор(а) прил. *навише, нагоре; усправно.* — Човјек ... погледа узгор према њему. *Божић.* Чему да труло дрво стоји узгора и отимље раст новоме. *Кос.*

ȕзгорац, -брца м у изразу: на узгорцу покр. *усправно.* — Празна вреча не може стати на узгорцу. *Љуб.*

ȕзгори прил. необ. *в. узгор(а).* — Зар праху да се душа поклони ... те да га дигне собом узгори. *Кост. Л.*

ȕзгорит и **ȕзгорит,** -а, -о *који стоји, који се дижe, пење узгор(а);* фиг. *висок, поносан.* — Нит' се ломе узгорите куле. *Март.*

ȕзгоритōст и **ȕзгоритōст,** -ости ж *особина, стање онога што је узгорито. Бен. Рј.*

ȕзгорица и **ȕзгорица** ж *в. узбрдица.* — Колико је узгорица, толико је низгорица. *Вук Рј.* Застале водарице с чабрима на глави, пењући се узгорицом. *Гор.*

узгоропа́дити се, -о̀па̄дӣм се сврш. *разгоропадити се, разбеснети се.* — На њега [би се] узгоропадила баш стога што је тако добар и мекан. *Кос.*

узгȍрчати, -а̄м сврш. *учинити горким, горчим, загорчати.* — Нек узгорча пелином загорчено вино. *Божић.*

узгоспо̀дити се, -о̀сподӣм се сврш. *почети се господити, постати господин, погосподити се.* — [Петровић] се поохолио, узгосподио. *Крањч. Стј.*

узгȍтовити, -ӣм сврш. покр. *спремити за јело, зготовити. Вук Рј.*

ȕзграбити, -ӣм сврш. **а.** *зграбити, дочепати.* — Па узграби топа јединога, па га ваља јунак низ фортицу. *НП Вук.* **б.** *почети грабити, брзо ићи, пожурити, похитати.* — Он би одмах узграбио узбрдо. *Божић.*

узгра́дити, ȕзгрā̄дӣм сврш. *почети градити.* — Они исти који су с једне стране обарали не имађаху одважности да барем на другој страни нову зграду узграде. *Јаг.*

узгра́јати се, -јӣм се и **ȕзграјати се,** -јēм се сврш. *почети јако и у великом броју грајати, подићи грају, галаму; загаламити, залармати.* — Зато је Перка, слушајући како се свјетина узграјала, мудро шутјела. *Божић.*

ȕзгрēд прил. *уз пут, мимогред, уз други посао (као нешто споредно, случајно).* — Приповетке [је Јакшић] писао само узгред. *Скерл.* Запињао [је] и дизао, једном цио десни крај колибе, а други пут сијенска кола и то као узгред и од шале. *Сиј.* То је само онако узгред речено. *Јурк.*

Изр. узгред буди речено *да и то уз пут, уз ово кажем, да и ово напоменем.*

ȕзгрēдан, -дна, -дно *који се врши, дешава, збива и сл. узгред, који је од споредног значаја, мимогредан, споредан:* ~ посао. — Због тога се задужује и тражи узгредну зараду. *Ж 1955.* Брбља којешта, што је ситно, узгредно, што долази ... само по себи. *Бен.*

ȕзгредицē прил. *в. узгред.* — Не разумјеше ... његових ријечи дубоких, узгредице бачених. *Матош.* Од лирске песме отишло [се] само до песме у прози, и то узгредице. *Пол. 1959.*

ȕзгрēдница ж необ. *оно што се дешава, збива узгред, споредан посао, споредна ствар, узгредност.* — Поезија [му је] била узгредница, песма била вежба перу. *Михиз.*

ȕзгрēдно прил. *узгред.* — И пре њега [Вука] је било покушаја реформе књижевног језика и правописа, али узгредно и овлашно. *Прод.* Граматике узгредно ... пишу о овом питању. *Ј 1957.*

ȕзгрēднōст, -ости ж *особина онога што је узгредно; споредна ствар.* — На главну се ствар свуда пазило ... а узгредности су се дотеривале према месним приликама. *СКГ 1937.*

ȕзгрēдом прил. *в. узгред.* — Спомиње њихово настојање само узгредом. *Баз.* [Овако] свима редом, па чак, узгредом, и онима које и не знам. *Богдан.*

ȕзгрејати (се), -јēм (се), ијек. ȕзгријати (се), сврш. *в. загрејати (се).* — фиг. Каткад ће му измакнути ријечи којима се и сама узгријана младеж чуди. *Шен.*

ȕзгријати (се), -јēм (се), ек. ȕзгрејати (се).

узгр́нути, ȕзгрнēм сврш. **1.** *подићи, завргнути, засукати, посувратити.* — Узгрну кошуљу до изнад кољена, па зађе у воду. *Коч.* Бјеласале се у води ... ноге праља

под узгрнутим сукњама. *Гор.* **2.** *гртањем прикупити на гомилу, згрнути.* — Гувно мирише уродицом, сухом сламом ... Узгрни сламу хајијинице. *Сиј.*

~ **се** *загрнути се, задићи мало пресавивши, посувратити, завртнути (своје рукаве, ногавице, сукњу и сл.).*

узгрòмити се, ȕзгромӣм се сврш. необ. *јако, громко викнути.* — Тако јеее ... узгроми се мноштво. *Божић.*

узгрòхтати се, ȕзгрохћӗм се сврш. *почети се смејати грохотом, из свега гласа ударити у бучан, грохотан смех, загрохотати.* — Пијанац се узгрохтао. *Божић.*

ȕзгрт м покр. *загртање, окопавање.* — Кукурузи су стасали за узгрт. *Лал.*

ȕзгртӑње с *гл. им. од узгртати (се).*

ȕзгртати (се), ȕзгрћӗм (се) *несврш. и уч. према узгрнути (се).*

узгру́стити, ȕзгрȕстӣм сврш. необ. *згрушати, згуснути, згрудвати;* фиг. *слȅдити.* — Тај Биканов поглед узгрустио му крв. *Божић.*

ȕзгрчити, -ӣм сврш. *грчевито скупити, стегнути, згрчити.* — Какав јој то дрхат узгрчи рамена? *Вуков.*

узгȕжвати (се) и **узгужвȅљати (се),** -ӑм (се) сврш. *збити се у гомилу, згомилати се;* исп. згужвати се (2). — Е̏но поп-Васе ... Ускомешасмо се, узгужвасмо се, па се прогурасмо да смо му ближе. *Ад.; Р-К Реч.*

ȕзда и **у́зда** ж **1.** *део јахаћег или теглећег прибора за обуздавање коња у кретању, двоструки кожни каиш, везан за ђем, који се ставља животињи (најчешће коњу) на главу и служи за управљање животињом; такви каишеви, поводац, вођице, дизгини.* — Симан тражи гласно да купи нову узду са пуцама и црвеним китама. *Андр. И.* Купио бих нове тарнице ... нове амове ... Онда бих сео, узео узде у руке ... па бих те само возао по саборима. *Вес.* фиг. Ми Шћепана грдно изгубисмо; без узде ће остат' Црногорци. *Њег.* Уставна опрезност [је] преслаба узда кад залута народно представништво или влада. *Рад. Стј.* **2.** пом. *уже којим се уз јарбол везује доњи предњи крај једра. Мин. Лекс.*

Изр. држати на узди, држати у рукама узде *имати потпуно у власти, чврсто владати, господарити (неким, нечим);* (по)притегнути узду *увести стегу, строги надзор, власт;* (по)пустити узде, пустити с узда *ослободити стеге, дати више слободе, попустити у строгости, дисциплини.* — Том одлуком цијене ипак нису пуштене с узда. *ВУС 1973;* пуна узда *узда на којој је ђем са чампаром и жвалом истовремено.* — Употребу пуне узде треба по сваку цену избегавати [код коња скакача]. *Јах.;* узети, ухватити (зграбити) узде у (своје) руке *узети, задобити власт, загосподарити, овладати (неким, нечим).*

ȕздавати се, ȕздāвӑм се несврш. *в. уздати се.* — Не уздаваху се ... у паметну главицу малога Шандора. *Шен.*

ȕздāј м нар. *в. уздах. Вук Рј.*

ȕздāјан, -јна, -јно *в. уздан.* — Ема бјеху уздајна дружина ... те шибама одбијају Турке. *НП Вук.*

ȕздāн, -а, -о *поуздан, сигуран; веран, одан.* — Стадоше ... пружати уздане деснице младом капетану. *Том.* Независност и будућност домовине прешле [су] ... у уздане руке. *Зог.*

ȕзданӣк и **ȕзданӣк** м *поуздан, веран човек, поузданик.* — Оне [виле] су њему сестре, а он њима побратим и узданик. *Јурк.*

ȕзданица и **ȕзданица** ж **1.** *особа у коју се има поуздање, поверење, поуздана особа; оно у што се има поуздање, поверење.* — Наши родитељи ... треба да гледају у нама наду и узданицу своју! *Дом.* На своју сабљу узданицу, на своју десницу руку кунем вам се. *Шен.* **2.** *поуздање, вера.* — Смалаксала ми узданица у самог себе. *Љуб.*

ȕздāно прил. *поуздано, сигурно.* — Стара памет ... узданије води. *Вел.*

уздȁнути *в. уздахнути.*

ȕздāнца ж песн. *в. узданица. Вук Рј.*

ȕздāње с *гл. им. од уздати се.*

ȕздāње с *гл. им. од ȕздати.*

ȕздāр м покр. *в. уздарје.* — Добије у уздар млетачко племство и многе друге повластице. *Љуб.*

ȕздāр, -ара м *онај који прави узде. Вук Рј.*

уздáрев, -а, -о = уздаров *који припада уздáру. Вук Рј.*

ȕздāрје с *дар, поклон који се добива као узврат за примљени, добивени дар или услугу.* — На поласку је оставио сељанима већу количину дувана као уздарје за вечеру и конак. *Чол.* Теби се ништа не враћа као уздарје. *Креш.*

уздáров, -а, -о = уздарев.

ȕздāрскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на уздáре.*

ȕздати, -ӑм несврш. *стављати узду (коњу, мазги и сл.), зауздавати.* — Првијенче брате! ... коња уздај ... а сватове вичи! *Вук.* фиг. *уздржавати, обуздавати, спутавати, савлађивати.* — Сељак [је] уздао своју напраситост. *Божић.*

ȕздати се, -ӑм се несврш. (у некога, нешто) *имати поуздања, поверења (у некога, нешто) ослањати се (на кога или што); надати се.* — Не узда се ни у племство ни у грађанску класу. *Прод.* Узда се у своје пријатељство с учитељем. *Кал.*

ȕздāх м (мн. ȕздāси) *дубок удисај и издисај (као израз бола, патње, жаљења, олакшања, умора и сл.).* — Пала је као камен ... не пустивши од срца сузе ни уздаха. *Матош.* Само тихи, лагани уздаси покадшто одају његово немо присуство. *Ранк.*

ȕздāхнӣ, -ā, -ō необ. *праћен уздасима, испуњен уздасима.* — Кратко је било уздахно ашиковање. *Божић.*

уздàхнути, ȕздахнēм сврш. *испустити уздах (жалећи за ким или чим, жалећи се, вајкајући се на кога или што и сл.).* — Ах — уздахне он дубоко из дна душе. *Кос.* Неко уздахну за оцем Георгијем. *Чипл.* »А ето« — Анте уздахне судбини. *Кал.* Неожењен оста ... мада је за њиме уздахнула многа. *Змај.* Много сам пута уздахнуо: »Ах, та шта је живот кад ме она не љуби?« *Јакш. Ђ.*

уздàхтати се, ȕздахћēм се сврш. *задахтати се, задихати се, задувати се (од брзог хода или трчања).* — Уз господара се оне уздахташе. *М-И.* Уздахтан и узнемирен, ручио се тешко у наслоњач. *Сим.*

уздѐрати се, ȕздерēм се сврш. *почети се дерати, раздерати се, развикати се.* — Мато се врашки уздерао, а из крчме чује се некаква вика. *Матош.*

ȕздертити се, -ӣм се сврш. *бити обузет дертом, болом, муком, узнемирити се; забринути се;* исп. дерт. — Но се бјеху тешко уздертили, ђе им нема попа на дȏрину. *И-Б Рј.*

уздȉвљати, -ām сврш. *подивљати; побеснети.* — Уздивљали сеоски пси развлачили [су] утробе покланих брава. *Лал.*

ȕздигнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од уздигнути (се) и уздићи (се).* **2.** *који је постигао виши степен у своме политичком, идеолошком развитку, изграђен.* — Да вам је другови, свест уздигнутија и виша, не бих ја тако сам морао ... *Дав.*

ȕздигнути и **ȕздићи,** ȕздигнēм (аор ȕздигнух и ȕздигох, 2. и 3. л. ȕздигнӯ, ȕздиже и ȕздиже; прил. пр. ȕздигнӯв(ши) и ȕздигāв(ши); р. прид. ȕздигнуо, -ула и ȕздигао, -гла, -ло; трп. прид. ȕздигнӯт) сврш. **1. а.** *померити, преместити навише, учинити да нешто доспе на већу висину, подићи, издићи.* — Узе чашу, уздиже је увис, па ... поче ... говорити. *Јакш. Ђ.* **б.** *пружити, управити увис, дићи.* — Бијеле си руке ... увис уздигнула. *Бег.* **2.** *учинити јачим, вишим, повисити, појачати (глас, тон).* — Из те вике и халабуке уздигне опет свој глас пјесник. *Ков. А.* **3. а.** *довести, поставити на положај који има већи друштвени значај.* — Дај вилу и лимузину, или дај ми перспективу, уздигни ме, па да видиш и брат ће да сагорева на послу. *Дав.* **б.** *довести у боље стање, побољшати, поправити, унапредити.* — Радници ... могу ... повећати наднице, скратити радно време ... и уздићи свој положај само тада ... кад ... имају јаке ... борбене организације. *Лапч.* **в.** *учинити да ко добије већи углед, поштовање, узвисити; дати коме, чему већи значај, већу вредност, учинити вишим, важнијим, значајнијим, подићи на виши степен.* — Била је ... шутљива и тужна, што је само могло њу уздигнути у очима људи. *Мар.* Таква критика је и уздигла књижевни часопис на једну висину на којој он дотле никад код нас није био. *Мил. Ж.* Надам се ... да ћете примајући од мене одређене директиве, уздигнути наш батаљон над остале јединице. *Јонке.* **г.** *подићи у моралном погледу, дати некоме елана, оснажити; одушевити.* — Сада [је] његове ријечи уздигоше до таква врхунца. *Креш.* **4. а.** *сазидати, саградити, подићи, начинити.* — Оне дворе ... су људи богу и себи уздигли. *Љуб.* **б.** *поново успоставити, обновити.* — Размишљам о томе како ће се уздигнути царство Душаново. *Ат.* **5.** рлг. *васкрснути, ускрснути.* — Дјевица ће родити пророка који ће ... уздићи све мртве. *Ант. Л.* **6.** необ. *иселити, испразнити (кућу, дом).* — Сва је кућа била већ уздигнута и одјекивала од празнине. *Андр. И.*

Изр. уздигнуте главе (уздигнута чела) *поносито, гордо, охоло; смело;* ~ главу *заузети поносан став, постати поносан; охрабрити се;* ~ на површину *изнети на видело, показати, обелоданити, открити.* — [Позоришна критика] је уздигла на површину и нека суштинска питања Родољубаца. *ЛМС 1951;* ~ нос *постати охол, направити се важан, уобразити се;* исп. дићи нос.

~ **се 1.** *преместити се с нижег на више место, подићи се, придићи се; дићи се у висину, попети се, успети се.* — Госпођа се ... уздигла на јастуцима. *Торб.* Он се [авион] ... уздигао над површином мора. *Петр. М.* **2.** *појавити се, зачути се; постати виши, јачи, повисити се, појачати се (о гласу, тону).* — Један јасан и тужан глас уздиже се, затрепта. *Станк.* **3. а.** *постићи успех, доћи до високог положаја (у друштву, служби и сл.), напредовати.* — [Поштени] одбијају да се уопште уздигну у таквом друштву. *Јос. Б.* [Он] се успјешно уздигао од сељанчета-чобана до борца. *Јел.* **б.** *развити се у већој мери, достићи виши ниво.* — Уздигла се политичка свест широких народних маса. *Дед. В.* **4.** *поћи, кренути, упутити се куда, подићи се (на пут).* — Раним јутром једнога дана уздигла се сва варош. *Мул.*

ȕздигнӯтōст, -ости ж *стање онога који је уздигнут, морална и духовна узвишеност.* — Змај ... децу није давао ... са оним осмехом доброћудности и у исто време уздигнутости изнад деце, који одрасли човек обич-

но има. *Богдан.* Опоравио [се] од моралне уздигнутости. *Креш.*

уздигну́ће с **1.** *узвишење, узвишица. Р-К Реч.* **2.** *уздигнутост.* — Није редак случај да људи нагризеног ... карактера проповедају морално уздигнуће и неговање грађанских врлина. *Прод.*

у̀здизање с *гл. им. од уздизати (се).*

у̀здизати (се), -ижём (се) *несврш. и уч. према уздигнути (се), уздићи (се).*

уздѝзач, -а́ча м *направа за дизање терета, дизалица. Бен. Рј.*

у̀здимити се, -ӣм се сврш. *почети се јаче димити.* — Плови ... брод, штропоћући и димећи. Шта си се расклопотао, шта си се уздимио? *Маж. Ф.*

у̀здисај м *уздах.* — Стана је дрхтала ... понекад би јој се поткрао и уздисај, али испрекидан, угушен. *Јакш. Ђ.* Увукао се у себе с дубоким уздисајем. *Марј. М.*

у̀здисајан, -јна, -јно *пун уздисаја, испуњен уздисајима.* — Уздисајне играју тупке ... под прстима. *Бег.* Ударио [би] у уздисајно мачије цвиљење. *Петр. Б.*

у̀здисало с и м необ. *особа која много уздише, која се много жали.* — Ти коју надовежи да види ... да ниси мртвопухало или бабље уздисало. *Ков. А.*

у̀здисан, -а, -о необ. *за којим се много уздише, који се много жели.* — Није њему до лова ни кошута̂, већ је хтио састати се с уздисаним својим златом. *Том.*

у̀здисаника ж необ. *песма (обично љубавна) у којој се много уздише, жали (за неким, нечим).* — У поплави љубавних јадиковки и уздисанки ... Ђура Јакшић је љубавној песми дао ново обележје. *НК 1946.*

у̀здисање с *гл. им. од уздисати.*

у̀здисати, -ишём *несврш. и уч. према уздахнути.*

у̀здићи (се), у̀здигнём (се) сврш. = уздигнути (се).

у̀здӣх м индив. *в. уздах.* — Српкиња је по погледу, речи и уздиху. *Кост. Л.*

уздӣхати се, у̀здӣшем се сврш. *задихати се, задувати се.* — Пригну чело к његовим уздиханим прсима. *Шимун.*

уздихи́вати, -йхујём несврш. *в. уздисати.* — Дјевојка кршила прсте, уздихивала. *Мул.*

у̀здица ж **1.** *дем. од узда.* **2.** мн. *узде теглећег, запрежног коња. Вук Рј.*

уздӣшљив, -а, -о необ. *који лако и често уздише.* — Његова партнерица ... била је ... цмиздра ... уздишљива као мијех на старој хармоници. *Бег.*

уздо̀држа м ков. *онај који држи коња за узду. Бен. Рј.*

уздра̀гати (се), -а̄м (се) и **уздра́гати (се)** у̀здрāгām (се) сврш. необ. *раздрагати (се).* — Тако мисли Пера, блудом и слатким примислима уздрагана. *Божић.* Обори главу уздрагавши се дјетињасто. *И.*

уздра̀жати, -а̄м сврш. покр. *постати скуп, поскупети;* исп. драг (5). *Вук Рј.*

уздржа́ва̄ње с **1.** *гл. им. од уздржавати (се).* **2.** правн. *обавеза дужника да не предузима ништа што би било негативно, штетно за његова повериоца (иако би по закону на то имао право). Свезн.*

уздржа̀ватељ м **1. а.** *који уздржава, одржава, држи у животу, хранитељ, старатељ.* — Дуализам ... раставља свемир у двије ... супстанције, стварни свијет и нестварнога бога ... као његова створитеља, уздржаватеља и управљача. *Баз.* **б.** *онај у кога се неко може поуздати, на кога се може ослонити, ослонац, потпора. Деан. Рј.* **2.** *особа којој је поверено одржавање, чување чега, конзерватор (I). Деан. Рј.*

уздржа́вати (се), -др̀жа̄вām (се) *несврш. и уч. према уздржати (се).*

у̏здржан, -а, -о **1.** *трп. прид. од уздржати (се).* **2.** *уздржљив.* — Нашао је једног уздржаног господина који га је позвао на вечеру. *Ћос. Б.* Још више [је] и на неки нов начин уздржан и бојажљив. *Андр. И.* **3.** *који се једва испољава, пригушен, опрезан.* — Кад би настао полумрак, чуло се уздржано кашљање. *Макс.* Требало се ослободити тог уздржаног осјећаја. *Божић.*

у̏здржано прил. *на уздржан начин, савлађујући се, уздржљиво, резервисано; пригушено.* — На двориште јављала би се љубазно али уздржано. *Ћос. Б.* Жена је уздржано јецала. *Пол. 1954.*

у̏здржа̄ност, -ости ж *особина онога који је уздржан, уздржљивост, резервисаност, опрезност.* — У њој има само оне уздржаности која је типична за опрезне људе. *Глиг.*

уздржа́ње с *уздржавање; уздржаност, уздржљивост.* — Нагони његови, одређени за уздржање, могу га и упропастити. *Баз.; Вук Рј.*

уздр̀жати, -жӣм сврш. **1. а.** *задржати, зауставити, спречити кога да нешто учини, одвратити.* — Баћа се распомамио ... По сто пута налети ... на Стевана, али га људи уздрже. *Вес.* Одисеј је од тог уздржи. *М-И.* **б.** *спречити да се што појави, испољи, пригушити, обуздати, савладати.* — Једва уздржи смијех. *Лал.* **в.** *учинити да ко негде остане, зауставити, задржати; не допустити коме да оде.* — Јао мени, зашто га не уздржасмо код куће! *Ков. А.* **г.** *зауставити, спречити чему или коме кретање, учинити да ко или што стане, не пустити даље.* — Једва [су] уздржали кола да се не откотрљају низбрдо.

Бен. **2. а.** *омогућити коме издржавање, средства за живот, исхранити, отхранити.* — Ко ћ' уздржат' ову сиротињу? *НП Вук.* **б.** *очувати, одржати.* — Још [је] уздржао цијело своје некадашње младенаштво духа. *Креш.* **в.** *заштитити, одбранити.* — Власт ... мора ради умирења јавнога мишљења да изналази нове принципе, само да себе уздржи. *Бен.* **3.** *издржати, поднети, претрпети (нешто тешко, непријатно и сл.).* — Тко би иначе уздржао тако једноличан и досадан живот! *Ков. А.*

~ **се 1. а.** *савладати се, обуздати се, издржати.* — Једва се уздржа да не поврати. *Лал.* **б.** (од чега) *одрећи се (чега, обично неког порока).* — Може се рећи да се ... сваки човјек може уздржати од пића. *Рад. А.* **2. а.** *остати, одржати се у неком положају.* — Једва се уздржа на ногама. *Ћип.* Авдул се уздржа да не пане. *Сиј.* **б.** *сачувати се, очувати се, одржати се.* — Прича, која се је до данас међу ... пучанством уздржала, приповиједа да име тога града потиче од витешких игара. *В 1885.* Отац ... у здрављу се добро уздржао и нико не би рекао да му је близу шездесет. *Радул.* **3.** *не определити се, не изјаснити се, не исказати своје мишљење.* — За другу резолуцију је гласало 50 делегација, а 22 су се уздржале. *Б 1957.*

уздр̀жљив, -а, -о *који може, који уме да се уздржи, који се нерадо изјашњава, који таји своје мишљење, резервисан, суздржљив, опрезан.* — Мора ... праведник бити и уздржљив. *Баз.* Тетка Мила, која је иначе умела тако лепо да прича, била је у овом случају шкрта на речима и уздржљива. *Андр. И.*

уздр̀жљивац, -йвца м *уздржљив човек. Прав.*

уздр̀жљиво прил. *на уздржљив начин, савлађујући се, уздржано.*

уздр̀жљивӧст, -ости ж *особина, стање онога који је уздржљив, уздржаност, резервисаност; опрезност.* — Дуго су разговарали. Испрва с нешто збуњене уздржљивости, потом све слободније. *Цар Е.* Русија саветује ... уздржљивост и смотреност. *Јов. С.*

уздркт- *в. уздрхт-.*

уздр̀ктати (се), ўздркћём (се) и уздр̀ктӣм (се) сврш. *в. уздрхтати (се).* — При најслабијем необичном звуку уздркћу јој слепе очи. *Дов.* Тихо ... у собу уђе један човек. Ружа се уздркће. *Ат.* Бијах дијете голцато и меко, уздрктано крај прозора. *Кам.*

уздр̀љати, ўздр̀љам сврш. *в. издрљати (I). Р-К Реч.*

уздрмáвати (се), -дрмāвам (се) *несврш. и уч. према уздрмати (се).*

ўздрмāј м необ. *уздрманост, потрес;* фиг. *јако узбуђење.* — Калиновић није доживео ниједан од ових великих уздрмаја и потреса који оживљују и замрзле савести. *Прод.*

ўздрмāнӧст, -ости ж *стање онога који је уздрман, онога што је уздрмано.* — Свакако да је уздрманост под ударцем ... револуције ... била знак за устанак. *Поп. Ј.*

ўздрмати, -āм сврш. **а.** *продрмати, задрмати, затрести. Деан. Рј.* **б.** фиг. *учинити несигурним, пољуљати, поколебати.* — Сиромах човек! Његове су финансије јако уздрмане. *Цар М.* Опозиција једва чека каково згодно питање ... да уздрма владин положај. *Мј. 1926.* **в.** фиг. *јако узбудити, потрести.* — Илијина смрт уздрма читав град. *Шен.* Целу ме уздрма жеља да скочим са своје столице. *Шапч.*

~ **се 1.** *затрести се, заљуљати се; заталасати се.* — Воз се ... уздрма и крену. *Мил. В.* Сва [се] природа уздрма. *Крањч. Стј.* Сједаше на крову пароброда и гледаше уздрмано море. *Шант.* **2. а.** *постати колебљив, пољуљати се, поколебати се.* — И ја морам признати ... да су се ти основи уздрмали. *Рад. Стј.* Као да се и он уздрмао и поплашио. *Срем.* **б.** *потрести се, узнемирити се, узбудити се; ускомешати се.* — Ленка се уздрмала, ал' по цртама лица јој видело се шта је наумила. *М 1867.* Цело поље већ се уздрмало, пешац, коњик, све с' опремат' стало. *Радич.*

уздрмӯсати (се), -ām (се) сврш. *у појачаном или пеј. значењу: уздрмати (се).* — фиг. Марко Ристић успева да ... начини живе ... загрејане пасусе. Они могу да вас повуку и погурну својим уздрмусаним ритмом. *Богдан.*

ўздртити се, -йм се сврш. покр. *разжалостити се, растужити се.* — Но се сердар силно уздртио, немаше му друга најбољега. *НП Вук.*

уздрхтáвање с *гл. им. од уздрхтавати (се).*

уздрхтáвати (се), -дрхтāвам (се) *несврш. и уч. према уздрхтати (се).*

ўздрхтāј м *кратко дрхтање, дрхтај, трзај; немир.* — Сваки уздрхтај гласа ... носаше у себи и стваралачку вољу. *Ћал.* Кроз моју је душу уздрхтај прошӧ. *Бег.*

уздр̀хтало и **ўздрхтāло** прил. *са дрхтањем, дрхтећи, узбуђено; дрхтећим гласом.* — Господине, ви вређате! — пригушено и уздрхтало ће учитељ. *Петр. В.*

уздр̀хталӧст и **ўздрхтāлӧст,** -ости ж *стање онога који је уздрхтао, онога што је уздрхтало; узбуђење, узбуђеност, узнемиреност.* — Испод наоко хладне коре наслућује се племенита уздрхталост чувстава. *Бар.*

Та непрекидна узнемиреност духа, та патолошка уздрхталост нерава је можда ... знак дегенерације. *Богдан.*

уздр̀хтао, -ла, -ло и **ӯздрхтао,** -āла, -āло **1.** *р. прид. од уздрхтати (се).* **2.** *узбуђен, потресен.* — Он уздрхталим гласом одговори. *Вес.* Комадић ведрине неба ушао је у његову ... уздрхталу душу. *Кол.*

уздр̀хтати, ӯздршћēм и уздр̀хтīм сврш. **1.** *почети дрхтати, задрхтати, затрести се, задрмати се, заиграти.* — Рашта ове горе уздрхташе? *Њег.* Погледа оштро, а доња усница и брада јој уздршћу. *Киш.* **2.** фиг. *узнемирити се, узбудити се.* — Био је сав узбуђен и уздрхтао. *Петр. В.* Павао ћути да му је уздрхтало срце. *Ков. А.*

~ **се** *в. уздрхтати.* — Слуга се уздрхће. *Јурк.* Поп се уздрхта, а сузе му ударише. *Лаз. Л.*

уздȕвати се, ӯздӯвām се сврш. = уздухати се *почети убрзано и гласно дисати, задувати се, задихати се.* — Шта је ... што си сè толико уздувао? *Чол.*

ӯздӯж 1. прил. *по дужини, дужином.* — Стражари нек ... легну уз оклоп читави уздуж. *М-И.* Очистити и исећи уздуж ... $1^1/_2$ кг бораније. *Пол. 1957.* **2.** предл. с ген. *у правцу пружања, протезања нечега или напоредо с тим правцем, по дужини, дуж.* — Иду новим путем уздуж своје стране. *Ћип.* Бего превозио свет ... педесет и неколико километара ... уздуж Дрине или попреко Подриња. *Марк. М.*

Изр. ~ и попреко *в. уз попреко (изр.).*

ӯздӯжан, -жна, -жно *који иде или стоји уздуж, који је постављен, који се простире уздуж, дужином нечега;* супр. попречан (1).— Та дупља преграђена је уздужном и попречном преградом на четири одељка. *Батут.* Глава је у продужењу уздужне осовине тијела. *Атл.*

ӯздӯжно прил. *в. уздуж (1). Р-К Реч.*

уздȕрисати (се), -ишēм (се) сврш. *в. уједурисати (се).* — Све је могло лијепо да се уздурише. *Кум.*

ӯздӯх м (лок. уздȕху и ӯздӯху) *смеса гасова која чини атмосферу и коју удишемо, ваздух, зрак.* — Дрхташе усијани уздух над жарким пољима. *Гор.* фиг. *поветарац, лахор.* — Служе им мора модра и спокојни уздуси. *Уј.*

Изр. осећати се, висити у уздуху *предстојати у врло скором времену.*

уздȕхати се, ӯздӯшēм се и ӯздӯхām се сврш. = уздувати се.

ӯздуховṑд м *канал код риба који спаја мехур са ждрелом и служи за спровођење уздуха, ваздуха. Финк.*

ӯздухоплṑвий и **уздухо̀плṑвий,** -ā, -ō *ваздухопловни, зракопловни.*

ӯздушан и **ӯздӯшан,** -шна, -шно *који се односи на уздух, ваздушан.* — С осовином је спојен пригушивач с уздушним трењем. *Физ. 2.*

ӯздушаст и **ӯздушаст,** -а, -о *који је као уздух, ваздушаст;* фиг. *мек, фин.* — Бијели ми снијег баш уздушаст јастук! *Павл. Б.*

ӯздушасто и **ӯздушасто** прил. *као уздух, ваздушасто, фино, лако.* — Наступала су ... уживања љепша ... уздушасто трепељива готово. *Сим.*

уздȕшити, ӯздӯшīм сврш. *надоћи, набујати, нарасти.* — Уздушио ка' и сухи поток. *Вук Рј.*

ӯздӯшје с необ. *в. уздух.* — Одасвуд пахне и споро лелуја згријано уздушје. *Божић.*

ӯздушница ж *канал за дисање код инсеката и стонога. Финк.*

ӯзе, ӯзā ж мн. *в. уза (2).*

узелѐнети, -нӣм, ијек. узелењети, сврш. *постати зелен, позеленети.* — Запусти се ... страшно, сав закосмати, узелење од траве, уцрње од земље. *Сиј.*

узелењети, -ѐнӣм, ек. узелѐнети.

уземљѐње с ел. *везивање, спој електричног апарата са земљом помоћу посебног електричног вода ради обезбеђења од електричног напона. ЕЛЗ.*

уземљѝвāч, -áча м ел. *метални вод или проводник који се спаја с апаратом ради уземљења. ЕЛЗ.*

узѐмљити, ӯземљӣм сврш. *извршити уземљење.*

~ **се** *продрети, заћи у земљу.* — [Јаблан] расте, дубоко устремљен и уземљен. *Зог.*

узѐнгија и **узѐнђија** ж тур. **а.** *део јахаћег прибора у облику металне папуче која виси о каишу с обе стране седла, у коју јахач ставља ногу, стремен.* — Био је срећан ако је неком бегу или аги придржао узенгију да на коња узјаше. *Вес.* Сви кô један, ногу у узенђију, па појахаше ... коње. *Мул.* **б.** *каиш о коме виси узенгија (а).* — Девојка ... замоли ... брата ... да јој прикрати мало узенгије. *Андр. И.* Мјераше дужину узенђија. *Матош.*

узѐпсти и **ӯзēпсти,** узēбēм сврш. *страдати од мраза, промрзнути (о биљкама, воћу). Вук Рј.*

ӯзести, ӯзмēм сврш. покр. *в. узети. Вук Рј.*

ӯзēт, -а, -о **1.** *трп. прид. од узети (се).* **2.** *одузет, парализован.* — Лежао је као увијек загледавши се пред себе и узет као увијек. *Бен.* Узета му је цијела лијева страна. *Радул.*

ȕзēти, ȕзмēм (имп. ȕзми; аор. 2. и 3. л. ȕзē; р. прид. ȕзео, -ēла, -ēло; трп. прид. ȕзēт) свршн. **1. а.** *прихватити, дохватити руком; ухватити.* — Узео сам перо и пишем. *Нен. Љ.* Узме Стјепан ... Левина под руку. *Краљч. Стј.* **б.** *примити (као поклон, зајам и сл.).* — Узмите што смо донијеле јер дајемо с добра срца. *Бен.* Сасвим су ретки људи који нису узели нешто на кредит. *Пол. 1960.* **в.** *наплатити, добити, примити (за предато, дато на коришћење и сл.).* — Продаћу [свиње] ... одмах, ма ни сто гроша не узео! *Лаз. Л.* Наравно ... како би и могло бити да ... не узме процент. *Сек.* **г.** *подићи што, преузети од кога.* — Прође ... слуга ... носећи ... готове хаљине, узете тек сада од кројача. *Станк.* Ако се то само још један једини пут догоди, можете узети ваше ствари. *Крл.* **2. а.** (коме) *лишити (кога или чега), одузети, отети.* — Из ... лађа Феничани узму ми благо. *М-И.* Овај страшни догађај узеће ми најмање пет година живота. *Мат.* **б.** *одузети, однети (коме одређено време), потрајати.* — Пут који ћемо даћу ... превалити за неколико сати, узеће нам ноћу двапут више. *Чол.* **в.** *заузети, освојити.* — Ова ноћ чини ми се врло згодна да узмемо везирову тврђаву и њега жива ухватимо. *Том.* **г.** *одстранити, уклонити.* — Слабост и умор ми узе из уда. *М-И.* **3.** *прибавити у својину, власништво плаћајући, кȕпити, набавити.* — [Мркова] је покојни отац узео у Лијевну на пазару. *Шант.* А кад сте ви што у своју кућу узели на дуг? *Новак.* **4.** (са допуном: девојку, жену, за жену и сл.) *склопити брак, ступити у брак, оженити се.* — За њега се вјеровало да ће он узети најмлађу сестричну. *Козарч.* Није могао узети за жену девојку коју никад није видео. *Дом.* **5.** *примити на рад, у службу, ангажовати за извршење неког посла, задатка.* — Кнез ... је узео руског учитеља — учи руски. *Краљч. Стј.* Можете узети кога адвоката да вас брани. *Дом.* **6.** (*из*)*најмити, закупити.* — Ту је опазио неки ... хотел и узео собу. *Кол.* **7.** *прогутати, појести или попити нешто.* — Узели [сте] на вријеме љекарију. *Креш.* **8. а.** *одвести, повести (са собом); одвести неким превозним средством, превести.* — Узео га са собом у Беч и давао му озбиљније послове. *Краљч. Стј.* Онда ће Вас поштанска лађица узети. *Петр. Р.* **б.** *повести се, поћи (неким превозним средством).* — Трамвај који су били узели водио је само до Сењака. *Уск.* **9.** *поћи, упутити се (у неком правцу, смеру).* — Узели једну стазу која се од главне одваја удесно. *Уск.* На улици је ... комбинирао гдје би се могло налазити оно двоје и који су смјер могли узети. *Бег.* **10.** (у војску) *упутити на одслужење војног рока, регрутовати.* — Очевима тобоже испослује да им синови не буду узети у војнике. *Тип.* Отац му млад ... узеше га у војништво. *Мул.* **11.** *изабрати, одабрати (за неку тему, предмет разговора и сл.).* — Узео је за тему свог говора питање о вредности физичке теорије. *КР 1924.* Узесмо нешто тако у разговор Тому. *Дом.* **12. а.** *схватити, разумети, прихватити; окарактерисати, оценити.* — Немојте то узети сувише трагично! *Фелд.* Јакшић је написао много приповедака, али би било погрешно узети га као приповедача. *Скерл.* **б.** *промислити, размислити, проценити.* — Кад строго узмеш, добро њуши тај наш Тркуњић. *Сек.* **в.** (у 1. л. мн., ређе у 2. л. јд. и 2. л. мн. императива или безл., при навођењу неког примера) *у служби модалне речце: на пример, рецимо, претпоставимо.* — Ако му понуди ... узмимо 2000 динара ... он ће се посла прихватити ... савјесно. *Донч.* Узми наш раднички савет, тема ниједном још није била повећавање продуктивности рада. *Дав.* **13.** *примити, преузети, прихватити што од другога (нпр. обичај, проналазак и сл.).* — Када је ... та ... грофичица ... усисала ... тај руски дух; одакле је узела те кретње? *Краљч. Стј.* **14.** (у нешто) **а.** *унети, увести (у нешто), обухватити (нечим).* — Уговоре Руси с Турцима примирје, у које су били узети и Срби. *Вук.* **б.** *обухватити, захватити (нечим).* — Моћи ћемо конструирати хиперболу ... тако да узмемо у шестар дужину r_1. *Анал.* **15.** (одређену годину) *ући, ступити, у одређену годину живота.* — Огњан узео петнаесту годину. *Глиш.* **16. а.** *почети, стати, заокупити.* — Ȕзме лупкати прстима по столу. *Вел.* Онда га по ... лицу узе да шиба густа ... шикара. *Ћоп.* **б.** (у безличној конструкцији са »се«, са логичким субјектом у дативу) *доћи, доспети у неко стање, расположење и сл., бити обузет неким расположењем.* — Јаблану се узело на смех. *Рад. Д.* **17. а.** *сместити се негде, заузети одређено место.* — Партизани хитро узеше заклоне иза букава. *Ћос. Д.* **б.** *заузети (одређен положај, растојање и сл.), стати, доћи (на одређени положај, растојање и сл.).* — Узети правилно растојање од лопте и трчати на њу пострànце. *Тен.* **в.** *заузети известан став, изглед.* — Кад одговара, а он узме војничку позитуру. *Срем.* Знао је поново узети своје карневалско достојанство. *Мар.* **г.** *добити, примити (нови, други изглед, нове особине).* — Овај мрамор ... доцније узме боју бакра и најзад благи прелив злата. *Дуч.* Све је збивање узело преко ноћи неке драматске форме. *Крл.* **18.** *обузети, захватити.* — Пријевор понесе у Турску ... да га погледа кад га жеља узме за својом кућном и својим крајем. *Сиј.* Узела га грозница. *Леск. Ј.* **19.** *завести, увести, успоставити.* — Зашто

влада ... просто не узме диктатуру? *Марк. Св.*

Изр. бог га узео (к себи) *умро је*; враг (ђаво) га узео, враг (ђаво) узео ушур од њега *почео је да се понаша како не ваља, пошао је рђавим путем*; како се узме, како узмеш (узмете) *није потпуно сигурно, може бити и овако и онако*; ни узми ни остави (ни узми ни подај) *потпуно исти, нема никакве разлике, прави.* — Еле бал, ни узми ни остави, као у каквом београдском хотелу! *Глиш.* Породила се начелниковица и дијете јој ни узми ни подај — онај нови пристав. *Бан.*; орах да му из руке не узмеш *неуредан је, прљав, гадан*; ~ главу (коме) *погубити, убити (кога)*; ~ душу (коме) *веома, јако измучити, упропастити; убити, усмртити (кога)*; ~ за зло *замерити, озбиљно приговорити*; ~ маха *добити велике размере и јачину, развити се, раширити се*; ~ (кога) на зуб *в. уз зуб (изр.)*; ~ на нишан (кога или што) *в. уз нишан (изр.)*; ~ (кога) у заштиту, у одбрану *заштитити, одбранити (кога)*; ~ (што) на себе *прихватити се, примити се чега, примити на себе одговорност за што.*

~ **се 1.** уз. повр. **а.** (за руке) *ухватити једно друго (за руке).* — Дечака редови цели узели се за руке. *Макс.* **б.** *ухватити се укоштац, шчепати једно друго, дочепати се, дохватити се.* — Узеше се два добра јунака, па се носе по зеленој трави. *НП Вук.* **2.** *ухватити се за неки део тела, дохватити се.* — Призвао је ђаче ... па се опет узео за главу. *Сиј.* **3.** уз. повр. *склопити брак, ступити у брак, венчати се.* — Они су се узели од љубави. *Том.* Кад смо се ми узели, нисмо имали ништа осим оне поњаве. *Лаз. Л.* **4.** *постати одузет, парализован, одузети се, парализовати се.* — Рука ми клонула и узела се. *Мил. В.* Остао [је] дјеломично узет. *Цар Е.* **5.** *почети, стати.* — Он се узе на њу смијешити. *Матош.* Мало му и ракија ћеф угрејала, те се узео грлити с људима. *Вукић.* **6.** *појавити се, указати се.* — Стид се узе уз образ дјевојком. *Ботић.* **7.** *удружити се, повезати се с ким.* — Љубомир ... се узео са неким силама, вилењацима, шта ли су. *Ранк.*

Изр. узео му се језик, узела му се реч *изгубио је моћ говора*; ~ (добро) у памет, ~ (добро) на ум *добро промислити, добро пазити (на свој рад, поступке и сл., обично у некој озбиљној, тешкој ситуацији), опаметити се*; ~ на зло *погоршати се (о болести и сл.).*

узе́тиња ж **1.** (и зб.) *одузет, парализован човек, одузети, парализовани људи.* — Ово је већ трећи дан откако се око његове куће окупљају свакојаки болесници, богаљи и штокаква узетиња. *Ћоп.* **2.** *одузетост, парализа. Бак. Реч.*

у̀зе̄ткиња ж *одузета, парализована женска особа. Бак. Реч.*

узе́тња ж *в. узетост.* — [Питај] записе да те ослободе од узетње. *Павл.*

у̀зе̄то̄ст, -ости ж *одузетост, парализа.* — То врело ... било је чудотворно за костобољу, за најтеже случајеве узетости. *Крл.* фиг. Нужна [је] реакција ... оној духовној узетости људи без идеја и без осећања. *Скерл.*

узе́ће с *освајање, заузимање, заузеће.* — Крсташки рат 1204. довео [је] до узећа Цариграда. *Нов.* Превише јесте један видјети разор и града узеће преживјет. *Марет.*

у̀ззара̀да ж ков. *в. нуззарада.* — Сваке године ... људи из Имунолошког завода Хрватске одлазе у покрајину откупљивати змије. Постоје цијела села змијара која тако долазе до лијепе уззараде. *Вј. 1972.*

узи́бати се, у̀зи̏бам се и у̀зи̏бљем се сврш. *заљуљати се, зањихати се, заклатити се.* — При сваком ударцу узиба јој се одијело на јаком и пуном тијелу. *Новак.*

узигра́вање с *гл. им. од узигравати (се).*

узигра́вати (се), -и̏грāвам (се) *несврш. и уч. према узиграти (се).*

у̀зи̏грати, у̀зигрām сврш. **1.** *заиграти, заплесати.* — Није га допало да с Ивком узигра. *Љуб.* фиг. На равници код Сутјеске, мислио би, узбибало се бурно море, узиграли силни таласи. *Шен.* **2.** *почети подрхтавати, задрхтати, затреперити.* — Марији прекипело, узиграло јој ... у грудима. *Рад. Д.*

~ **се** *в. узиграти.* — Очи јој се плашљиво узиграју од изненађења. *Божић.* У њему се узигра срце. *М-И.*

узи́дати, у̀зи̏дām и у̀зи̏ђēм (имп. у̀зи̏дāј и узи́ђи) сврш. **1.** *зидајући ставити, градити у зид.* — фиг. Свак им је био добро дошао ко је само могао да узиђе макар шта у ... идеолошку грађевину. *Ћил.* **2.** *сазидати, саградити.* — Дизали се тврди, сјеченим каменом узидани зидови. *Горд.*

узи̏ђи̏вање с *гл. им. од узиђивати (се).*

узи̏ђи̏вати, -и̏ђујēм *несврш. и уч. према узидати.*

~ **се** *повр.* — фиг. Сваки човек писмено или усмено узиђује се у језик. *Сек.*

у̀зи̏лажење с *гл. им. од узилазити.*

у̀зи̏лазити, -и̏м *несврш. и уч. према узићи.*

у̀зи̏малац, -аоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који узима (нешто) (нпр. порезник, благајник, купац, позајмилац и сл.). Р-К Реч.*

у̀зимало м и с *онај који радо узима, прима (нешто). Вук Рј.*

у̀зимање с *гл. им. од узимати (се).*

ȕзимати, -ȃм и -мљȅм несврш. **1.** *несврш. и уч. према узети.* **2.** *заузимати, садржати, обухватати, запремати.* — Стȃр, мјера, која узима 40 ока жита. *Вук.*

~ **се** *несврш. и уч. према узети се.*

узи́мити, ȕзӣмӣ сврш. безл. *настати, отпочети, наступити (о зими), зазимити.* — Сад им није доба, док год не узими. *Креш.*

узȉна ж **1.** *уско место, узак пролаз, теснац.* — Да копамо шарампов на оној узини између Саве и Засавице. *Вес.* [Тешко] се могасмо пробит по оној узини. *Комб.* Боље [је] него у смрдљивој, живoтињској узини логора. *Ћон.* **2.** *ускост. Бак. Реч.*

узинȁтити се, -ӣнȁтӣм се сврш. *почети радити, поступати за инат, упркос (коме), упорно, тврдоглаво остати при чему, узјогунити се.* — Посматрали [су] како се коњ узинатио. *Уск.* Откуд опет знате да ћу даље? — узинати се момак. *Ћоп.*

ȕзирати се, -рȇм се несврш. покр. *погледати, обазирати се, осврtати се.* — Капетани . . . шетаху се под сводом . . . и узираху се на сељаке. *Кум.* фиг. У бога се узирати свим је и свагдје. *Кур.*

ȕзиркати се, -ȃм се сврш. необ. *почети плашљиво, унезверено гледати, узнемирити се, унезверити се.* — Мучаљив, намркнут, погнуте главе, узирканих очију, ишао је у поља. *Коз. И.*

узȉскати, ȕзиштēм сврш. *заискати, затражити.* — Ђука ћути . . . стид га је узискати. *Коз. И.* Ако узишту сведоџбе . . . рећи ћу да у та два разреда . . . нисам ишао. *Сек.*

ȕзискрити (**се**), -ӣм (се) сврш. *засветлети, засијати искрама, заискрити (се) (обично о очима, сузама).* — Капа . . . нахерила се, очи узискриле. *Коз. И.*

ȕзитати се, -ȃм се сврш. *в. усхитати се. Вук Рј.*

ȕзити, ȕзӣм несврш. *чинити уским или ужим, сужавати.* — фиг. Некако те притискају, некако ти узе мисли и не дају маха. *Нуш.*

узи́ћи и **ȕзӣћи,** ȕзӣћēм (аор. 2. и 3. л. узȉће и ȕзӣће; р. прид. узȉшао и ȕзишао, -шла, -шло) сврш. *доћи навише, попети се.* — У вашим годинама не можете да узиђете двадесет степена. *Лаз. Л.* фиг. Све је било . . . природно. Треба само узићи уз ток живота до извора. *Ћос. Б.* Свака идеја је ефекат, и . . . тешко [је] . . . узићи до његова узрока. *Ант. 1.*

ȕзица ж *танко уже, конопац, канап.* — Два тврда картона утегнута [су] и умотана . . . пантљикама и узицама. *Андр. И.* фиг. Наканили су [га] провести на љубавничкој узици. *Мих.*

Изр. бити на (чијој) узици *зависити (од кога)*; водити, држати на узици *имати (кога) у својој власти.*

ȕзичица ж *дем. од узица.*

ȕзӣшњӣ, -ā, -ō *који се односи на узиште, затворски.* — Данас ће доћи и узишни доктор. *Цес. А.*

ȕзӣште с *затвор*; исп. уза (2б). — Пред зору прекинуо је тишину загребачког судбеног узишта мукли . . . трескот о врата једне самотне ћелије. *Цес. А.* Осуђени [је] . . . из узишта предведен по двојици оружника. *Пол. 1959.*

ȕзјаати *в. узјахати. Вук Рј.*

ȕзјазбенȏст, -ости ж необ. *стање онога који се узјазбио, страх, паника.* — Стање узјазбености и панике не траје дуго, приберу се. *Цвиј.*

ȕзјазбити се, -ӣм се сврш. **1.** *уплашити се, препасти се.* — Иако је био куражан, беше се . . . прилично узјазбио. *Глиш.* **2.** (на кога) *испизмити се, озлојадити се (на кога)*; исп. изјазбити се. — Ни ријечи вам једне не речем, а ви сте се узјазбили на мене као на какво кључе. *Бен.*

ȕзјанути, -нēм сврш. покр. *в. узјахати*; фиг. *доћи на власт.* — Кад ли ће једном они наши узјанути, — ма само три дана. *Срем.*

узјацȕрити се, -àцȕрӣм се сврш. *постати зажарен, црвен у лицу, облити се руменилом, зајапурити се.* — фиг. Мирис процвалога багрема нагло, као узјапурен шапат, зашао је . . . у кухињу. *Михољ.*

узјарȉвати (**се**), -àрујēм (се) *несврш. и уч према узјарити (се).*

узјáрити, ȕзјāрӣм сврш. **1.** *јако загрејати, распалити*; фиг. *узрујати, узбудити.* — [Знала је] да би каковим приговором још већма узјарила Луцијино чувство. *Шен.* **2.** *в. узјарити се.* — Облачи се са свакоје стране; узјарила браћа православна около нас. *Њег.*

~ **се** *јако се загрејати, зажарити се, распалити се*; фиг. *узбудити се, узрујати се, наљутити се.* — У момку се срце узјарило као гладну вуку код овчице. *НП Вук.* Могô би се бабо узјарити . . . па тргнути гвожђе. *Огр.*

ȕзјахати, -ашēм (аор. 2. и 3. л. ȕзјахā и ȕзјаха) сврш. **1. а.** *попевши се и опкорачивши сести на јахаћу животињу или на неки предмет, појахати.* — Дон Гесуалдо узјаха такође. *Франг.* Човек онда узјаше кожно седиште трактора. *Дав.* фиг. Узјахали су на то као на разлог ванредно повољан њихову становишту. *Нов.* **б.** *попети, посадити кога на јахаћу животињу. Р-К Реч.* **2.** фиг. *почети мучити, тлачити, кињити (кога).* — О, проклети Србине . . . увијек ли се нађе неко да те узјаше! *Ћоп.*

Лако [се] подвргавају свакој организацији и сваком ђаволу који зажели да узјаше. *Лал.*

узјахи́ва̏ње с *гл. им. од узјахивати.*

узјахи́вати, -àхујēм *несврш. и уч. према узјахати.*

у̀зјахнути, -нēм сврш. *в. узјахати. Вук Рј.*

у̀зјашити, -ӣм сврш. *в. узјахати.* — Он узјаши на врана коњица. *НПХ.* Изведоше ата четвртака, на њ узјаше сеју јединицу. *НП Вук.* Деца ... узјашила на клупу. *Поп. П.* фиг. Што се то трпи у нашој општини? ... Треба ... тај Шуле за врат да нам узјаши! *Дом.*

узје́дити се, ỳзјēдӣм се сврш. *наједити се, наљутити се.* — Шаком ћу је ...! узједи се и запјени Сјекирица. *Божић.*

узје́жити се, ỳзјēжӣм се сврш. *најежити се, накострешити се.* — Узјежила [му] се коса. *Ков. А.*

узјезѐрити, -èзерӣм и **у̀зјезерити,** -ӣм сврш. необ. *учинити да се вода претвори у језеро, да добије изглед језера, претво̀рити у језеро.* — Дабар је у стању да знатно измени изглед једног краја претварајући текућице у узјезерене површине. *Станк. С.*

узјеки́вати, -èкујēм несврш. *разлегати се од јеке, јечати, одјекивати.* — Нит' Голубац с кулам' узјекује да његова јека досађује. *НП Вук.*

у̀зјести, ỳзједēм сврш. (у значењу футура егзактног) *појести.* — Узједете ли по четири пецива сваку вечер ... *Креш.*

у̀зјецати се, -ā̏м се сврш. *почети јако, много јецати, ударити у гласан плач, зајецати, заридати.* — Она се узјецала, а из очију провру јој ... сузе. *Кум.* На то се она узјеца од густа плача. *Буд.*

узје́чати, -чӣм сврш. *огласити се, испунити се јеком, одјекнути; одговорити одјеком.* — Негдје [се] бој ... бије, па одзивом брдо узјечало. *Њег.* Једном је [јеку] зазва у долини, а она му одзивом узјеча ријеч по ријеч. *Креш.*

узјогу́нити се, -òгȗнӣм се и **узјо̀гунити се,** -ӣм се сврш. *постати јогунаст, јогунасто, тврдоглаво остати при своме ставу, заинатити се, запети.* — Не идем — узјогунио се мали. — Нећу да остављам матере без паре. *Бег.* После се један од коња узјогуни, и ни бој ни молбе не могоше га приволети да пође напред. *Нед.*

узла̀гати, ỳзлажēм сврш. (у значењу футура егзактног) *почети лагати.* — Баците [нас] под гомилу ако узлажемо. *Љуб.*

у̀злажēње с *гл. им. од узлазити.*

у̀злаз м **1.** *пењање навише, узлазак, успон.* — Је ли то ... сунчев узлаз? *Зог.* **2.** *место где се иде навише, место узлажења, успона. Бак. Реч.*

у̀злазак, -аска м *пењање навише, узлажење, успон.* — фиг. Ако успон у горњи свијет ... упоредиш с узласком душе у мисаоно подручје, нећеш скренути од оног што мислим. *Ант. 1.*

у̀злазан, -зна, -зно **1.** *који се пење, који иде навише;* фиг. *који показује, који означава напредак.* — Класици марксизма ... су га [социјализам] схватили као поредак ... који настаје на узлазној линији развитка људског друштва. *Комун. 1951.* **2.** (одр.) грам. *у којему се тон пење, расте:* узлазна интонација, узлазни акценат, нагласак.

у̀злазити, -ӣм *несврш. и уч. према узићи.*

у̀злазно прил. *навише.* — [Развој] је одлучно управљен узлазно. *Пол. 1959.*

у̀злајати се, -јēм се сврш. *стати лајати, ударити у лајање, разлајати се.* — Пашчад се узлајала. *Глиш.* У дворишту се узлајаше пси. *Шов.*

у̀злāн, -а, -о *рађен са узловима, чворовима.* — [Ту] ваља прибројити биљце и остале узлане ћилиме. *Баб.*

у̀злат, -а, -о *пун чворова, чворноват. Бак. Реч.*

у̀злати и **у̀злати,** -ā̏м несврш. *везивати у чво̀р, у узао.* — Како узла, тако га ... разузлава. *Мих.*

узла́тити, ỳзлāтӣм сврш. ков. *оковати у злато; превући златом; начинити, направити од злата.* — Узлатићу пет [зуба]. *Кош.*

узлѐбдети, -дӣм, ијек. узлѐбдјети, сврш. *почети, стати лебдети.* — Наједном узлебди преда мном у зраку сура кост. *Кос.* Спужву исциједи стиском руке и она узлебди опет лагахна, суха и зрачна. *Божић.*

узлѐбдјети, -дӣм, ек. узлѐбдети.

у̀злегнути, -нēм сврш. *в. узлећи.*

узлелу̀јати, -ā̏м сврш. *учинити да се нешто лелује.* — Елегичан шумор ... узлелујане трске [у риту] заноси сањаријама занетог путника. *Срем.*

~ **се** *почети се лелујати, доћи у стање лелујања.* — Под тим фрктањем лозје се узлелује. *Божић.*

узле́нити се, ỳзлēнӣм се, ијек. узлијѐнити се, сврш. *постати лен, разленити се.* — Узлијенили се, отромили, а то није никакав живот. *Цар Е.*

у̀злењача ж покр. *прут, штап за који се везује основа у разбоју за ткање. Вук Рј.*

узлепѐтати (се), -èпећēм (и -епѐтам) (се) сврш. *почети лепетати (крилима), залепршати (се).* — У зору прву ... страхом узлепећу пијетли. *Кост. Д.* фиг. Грло му

стало грцати, узлепета рукама, ноге му се уздигоше изнад земље. *Ков. А.* Кад нам се срце страхом узлепета, плахотна се чељад сва разбеже. *Кур.*

узлепр̀шалōст и **ỳзлепршāлōст,** -ости ж *стање онога ко је узлепршао.* — То монотоно грактање [врана] и узлепршалост још је више појачавало осјећај остављености и самоће. *Сим.*

узлепр̀шати (се), -āм (се) сврш. *стати лепршати, ударити у лепршање, залепршати (се).* — [Рањена птичица] умирући крилима узлепрша. *Ков. А.* фиг. Мато! Дорице! Што се узлепршасте? *И.*

ỳзлēт и **ỳзлет** м *лет навише, полетање.* — Слепи миш ... лепршастим узлетом растреса мрачну ноћ. *Рад. Д.* Послије неколико узлета смјештају се [јаребице] за јутарњу пашу. *Кал.* фиг. *занос, занесеност, жар.* — Ренанова душа изишла је из мучне фазе религиозне сумње да би се слободним узлетом ỳвинула у сфере чисте лаичке религиозности. *Цар М.*

узлетáвати, -èтāвām несврш. *в. узлетати.*

ỳзлетан, -тна, -тно *способан да полети навише, живахан, полетан.* — Био вам то рођени пјесник ... пјесник по духу узлетном и слободном. *Маж. Ф.*

узлéтāње, ијек. узлијèтāње, с *гл. им. од узлетати (се).*

узлéтати (се), ỳзлēћēм (се), ијек. узлијèтати (се) *несврш. и уч. према узлетети (се).*

узлѐтети, -тӣм, ијек. узлѐтјети, сврш. **а.** *дићи се у висину летећи; летећи доспети на неко узвишено место.* — Узлетео је на једном малом, отвореном школском авиону. *Дед. В.* Ћуран већ узлети на један зид. *Глиш.* фиг. *подићи се (духовно и морално).* — Само врло јаки духови могу морално узлетети изнад своје средине. *Прод.* **б.** *нагло појурити навише, брзо се попети.* — Без изуна, узлеће уз кулу, у одају ће Тодор сиђаше. *НП Вук.* Тресну врата за собом и узлете на ... мансарду. *Ћос. Б.* Сањке ... узлетјеше залетице благим ... хумом. *Божић.* **в.** *заокупити, салетети (кога), не дати (коме) мира.* — Узлетио око њега. *Вук Рј.*

~ **се** *почети трчати, растрчати се узнемирено.* — Кад разабра куда је Здунић и с ким оде, узлети се око куле. *Тур.*

ỳзлетӣште с *место са ког узлећу, полећу авиони, аеродром; полетна површина на аеродрому, писта.* — Извиђачки авиони већ употребљавају узлетиште Валенције. *Пол. 1944.* По узлетишту су се палили мотори. *Вј. 1960.*

узлѐтјети (се), -тӣм (се), ек. узлѐтети (се).

узлѐћи и **ỳзлећи,** ỳзлежēм и ỳзлегнēм сврш. *лећи по површини чега.* — Убрзо узлегне дим о читаву плоху ... крова. *Божић.*

узлѝвњача ж (ек. и ијек.) *врста воденичког кола. Прав.*

узлијѐнити се, ỳзлијенӣм се, ек. узлѐнити се.

узлијѐтāње, ек. узлѐтāње.

узлијѐтати (се), ỳзлијећēм (се), ек. узлѐтати (се).

ỳзлити се, -ӣм се сврш. **1.** *постати зао, прозлити се. Бак. Реч.* **2.** *наљутити се. Бак. Реч.*

ỳзлић м *дем. од узао.*

ỳзлица ж *в. узица. Р-К Реч.*

узлобу́дјети се, -дбӯдӣм се (ијек.) сврш. индив. *наместити се, наћи место.* — [На леђима] се узлобудио смијешан врат. *Матош.*

узло̀видети се, -дӣм се (ек.) сврш. *постати зао, пркосан, прозлити се.* — Узловидело се дете. *Бак. Реч.*

узло̀вит, -а, -о *пун узлова, чворноват.* — Баца мршаве ноге и узловите руке. *Матош.*

узло̀витōст, -ости ж *особина онога што је узловито, чворновато. Бак. Реч.*

узло̀вољити и **узловò̀љити,** -òвољӣм сврш. *учинити зловољним, озловољити, наљутити.* — Не мало [су га] узловољиле оне бадње свјећице. *Јурк.*

узло̀трити (се), ỳзлотрӣм (се) сврш. покр. *оленити се.* — Копита му напаја ракијом, да се не би дорат узлотрио! *НПХ; Р-К Реч.*

узлу́дети (се), ỳзлӯдӣм (се), ијек. узлу́дјети (се), сврш. *узбудити се, доћи ван себе, полудети.* — Огорчен, док му срце није узлудило — он је доспео дотле да је дубоко осећао да свет није његов пријатељ. *Кнеж. Б.*

узлу́дјети (се), ỳзлӯдӣм (се), ек. узлу́дети (се).

ỳзлудобар, -бра м покр. бот. *в. чуваркућа (1). Вук Рј.*

узлу́пати (се), ỳзлӯпām (се) сврш. *почети лупати, залупати.* — Срце ми се страховито узлупа. *Божић.*

узљѐвњача ж (ијек.) *в. узливњача. Бен. Рј.*

узљу́бити, ỳзљӯбӣм сврш. *почети волети, заволети.* — Хоће ли он Љубицу узљубити, хоће ли бити с њом сретан у браку? *Том.* Како да не узљубиш човјека који ти је донио срећу! *Цар Е.*

узљу́љати, ỳзљӯљām сврш. **1.** *почети љуљати, довести у стање љуљања, заљуљати.* — Прелази су нагли и брзи: узљуљани брод

и тврдо копно, сухота и влага. *Кум.* **2.** фиг. **а.** *уљушкати, успавати, умирити.* — И њу је занијела та вијест и узљуљала ју неком радосном тихом надом. *Бен.* **б.** *покољебати.* — Писмо [се] јавно прочита, па узљуља вјеру у бенавост намјесникову. *Вел.* **в.** *узбудити.* — Није се лако шалити кад нам је душа узљуљана најдубљом сућути. *Креш.*

~ **се 1.** *почети се љуљати, доћи у стање љуљања, заљуљати се.* — Узљуљам се, али како сам се журио, сукоб је био прежесток и ја се извалим. *Вел.* **2.** фиг. *узбудити се.* — Сав се узљуља народ. *М-И.*

ỳзљуљкати, -ām сврш. *дем. према узљуљати; заколутати (очима).* — Неко вријеме она тупо узљуљка очи. *Божић.*

узљуљушкúвати, -ȕшкујēм несврш. *почети љуљушкати.* — Усхићење је у њему прејако ... узљуљушкује му ријечи. *Цес. А.*

узљýтити, ỳзљȕтīм сврш. **1.** *почети љутити кога, наљутити. Бак. Реч.* **2.** *изазвати љутину, наљутити. Деан. Рј.*

~ **се 1.** *почети се љутити, наљутити се.* — Марагун се узљути, застаде. *Лал.* **2.** фиг. *почети киснути, ускиснути.* — Још је читаву ноћ кисао као узљућени квас. *Божић.*

ỳзма ж **1.** *узетост (тела, удова), одузетост, парализа;* исп. узетња. — Узма те узела, дабогда! *Вук Рј.* Може ... кичмена мождина ... оболети, те онда дође до узме (узетости) доњих удова. *Батут.* Руке јој се бијаху отеле узми. *Наз.* **2. а.** пеј. *тврдица.* — Ко не изнесе на трпезу доета, макар био и сиромах, пребацује му се да је узма и никоговић. *Ђон.* **б.** погрд. (*без јасног значења*). — Што зло проричеш, узмо једна! *Мат.*

ỳзмајати се, -јēм се сврш. *почети хитро и немирно се кретати, узмахати се.* — Узмајȏ се Хусо, као курјак гладни. *Вел.*

ỳзмак м **1.** *повлачење, одступање у боју.* — Војска [је можда] на свом узмаку раскинула понтонски мост. *Бег.* Тражени су добровољци који би без узмака остали на истуреном положају. *Вуков.* **2.** *попуштање, уступак.* — Од вас се тражи у овој ствари узмак. *Крл.* Разочарење не даје снагу за акцију него само повод за узмак. *Лал.*

Изр. без узмака *веран.* — Он је мој ... пријатељ без узмака. *Зог.*

узмàкнути, узмàћи и **ỳзмаћи,** ỳзмакнēм сврш. **а.** *коракнути натраг, повући се, одступити; измаћи се, одступити у борби.* — Почеше пришивати један другоме буботке ... час узмакну ... час изнова наступе. *Глиш.* Немојте узмаћи. *М-И.* Непријатељ је узмакнуо за 30 километара! *Фелд.* фиг. Начин стварања речи ... може узмаћи у друго време. *Бел.* **б.** *смањити интензитет чега, попустити.* — Разбољело се дијете, крава узмакла с мужом. *Ћоп.* Угарска ... не смије тобоже ради своје части ... узмакнути пред »маленом Хрватском«. *Рад. А.*

~ **се** *узмакнути (а).* — Шегрт се узмакну, извади ... завежљај, па ... побјеже. *Ћор.* Ја се узмакох и једним ударом ... оборим Доротеју. *Грол.*

узмалàксати, -àлакшēм сврш. *малаксати.* — У такву би положају узмалаксало расположење и одлучност многом смртнику. *Креш.*

узмáнути *в. узмахнути.*

узмàњкати, -ām сврш. *изостати, недостати, не наћи се.* — Учините ... што можете, а награда неће узмањкати. *Новак.* Никад му није узмањкало посла. *Шов.*

узмáрити, ỳзмāрīм сврш. *добити вољу за нешто, зажелети.* — Што ли је мајстор хтио изрећи ... нитко не знаде, нити узмари знати. *Дражс.*

узмàћи (се) и **ỳзмаћи (се),** ỳзмакнēм (се) сврш. = узмакнути (се).

ỳзмах и **ỳзмāх** м **1.** *брз покрет руком, крилима и сл., замах.* — Пензионирац је неспретно нагнуо пуну здјелу, а поета је узмахом руке превалио. *Ков. А.* Пун зебње и слутње он [гачац] просеца зрак и узмахе даје крилу. *Кош.* **2.** *покрет (главе).* — Поздрави је узмахом главе. *Том.* **3.** *полет.* — [У овим приповеткама] нема тога џиновскога узмаха. *Богдан.* **4.** муз. *ненаглашени део једног ритмичког облика, једног музичког такта (обично у почетку неке мелодије).* — Усред пјесме, као на узмах, упадне гласић танке ... пискутљивости. *Божић.*

узмáхати (се), ỳзмāшēм (се) сврш. *почети махати, размахати се, добити маха.* — Пред очима [му се] усталила слика, како се оно узмахао да дрво посијече. *Цар Е.* Валови се узмахали, јуришају на крму. *Наз.*

узмахúвање с *гл. им. од узмахивати.*

узмахúвати, -àхујēм *несврш. и уч. према узмахнути.*

узмáхнути, ỳзмāхнēм сврш. *замахнути чим нападајући кога.* — Шчепа нож, узмахне на Милоша. *Кост. Л.* Он бесно згради забуњену жртву и узмахну њоме. *Ил.*

узмекèтати се, -èкећēм се сврш. оном *стати мекетати, ударити у мекетање (о јарцу и кози).* — Узмекетао се [јарац] као да га кољу. *Гор.*

узмéсти се и **ỳзмēсти се,** -ētēм се сврш. *помести се, смести се, збунити се.* — Остављени војници узметоше се и зажагорише не знајући ни шта би, ни куд би. *Ћоп.*

узмèтање с *гл. им. од узметати (се).*

узмèтати (се), ỳзмећēм (се) несврш. **1.** *несврш. и уч. према узметнути (се).* **2.** *бацати.*

— Узмѐтати ... на пр. жито и сламу на гумну кад се врше. *Вук Рј.*

узмѐтнути и **ȕзметнути,** ȕзметнēм свршс. **1.** *попети.* **2.** *бацити увис.* — Ако ти није прилика, узметни венце па бежи. *НП Вук.*

~ **се** *попети се; узјахати.* — На добре се коње [девојке] узметнуле, па пођоше до равна Гламоча. *НПХ.*

узмеће́вати се, -ћујēм се несврш. **1.** *несврш. и уч. према узметнути се.* **2.** *окретати се.* — Све се Туре узмеће нáсе, па јој љуби лица бијелога. *НПХ.*

узме́шати (**се**), ȕзмēшām (се), ијек. узмијѐшати (се), свршс. *помешати (се).* — Дим на ветру ... зов птица у олуји ...? Све је то узмешано и много неуловљиво. *КН 1956.*

узмѐшкољити се, -ȉм се свршс. *промешкољити се.* — Сви се узмешкоље, загрејају. *Цес. Д.*

ȕзмигати се, -ām се свршс. *почети светлуцати, засветлуцати, заиграти пред очима.* — Уз оближње стабло сунула је нејасна сенка и узмигала се по гранама. *Ћоп.*

узми́гољити се, -ȉм се свршс. *почети се мигољити.* — Људи божји, ала сте дивљи! — На то се узмигољише. *Мат.*

узмијѐшати (**се**), ȕзмијешām (се), ек. узмéшати (се).

узми́лети, -лȉм, ијек. узми́љети, свршс. *попети се милећи.* — Узмилила мразна струја ... тијелом. *Божић.*

узми́љети, -и́лȉм, ек. узми́лети.

узмѐ́рāзје с *оно што се приликом венчања даје млади преко мираза. Бак. Реч.*

ȕзмицāј м *узмицање.* — [Бечлија] да наплати стражару свој узмицај, одсијече му: ... Du ... Hund! *Новак.*

ȕзмицāње с *гл. им. од узмицати (се).*

ȕзмицати, -ичēм *несврш. и уч. према узмакнути, узмаћи.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према узмакнути се, узмаћи се.* **2.** *правити место помичући се, померати се.* — Седај! викну он Никифору, узмичући се мало удесно. *Ранк.* Учитељ се клања и узмиче на све стране да у тијесну коме од господе не смета. *Ћип.*

узмлачи́вāње с *гл. им. од узмлачивати.*

узмлачи́вати, -а̀чујēм *несврш. и уч. према узмлачити.*

узмла́чити, ȕзмлāчīм свршс. *загрејати што да буде млако, смлачити.* — Шпирит пре тога нешто узмлачи. *Тод.*

узмна́жати, ȕзмнāжām несврш. *умножавати, повећавати.* — [Пустош] су узмнажале шуме. *Павл.*

ȕзможан, -жна, -жно *моћан, силан.* — Узможном цару ... брат Сигмунд ... знат ће обранит заручницу своју. *Марк. Ф.* Пресвијетли господине и ви остала узможна господо! *Ћал.*

узмо̀тати се, -ām се свршс. **1.** *почети се мотати, кретати, врзмати, растрчати се, узмувати се.* — Неколике жене узмотале се по авлији као у неком послу. *Ћор.* Освануо дан и градским се улицама узмота свијет, као обично без циља. *Цар Е.* **2. а.** *збунити се.* — О знам, како не бих знао — узмотао се [јадник]. *Креш.* **б.** *побркати се, измешати се.* — Опћина, железница, Будишин — све се то у њему узмота. *Цар Е.*

узмо̀ћи и **ȕзмоћи,** ȕзмогнēм (обично у значењу футура II) свршс. *моћи, наћи снаге.* — Аполонија се не узможе свладати. *Нех.* Чим узмогнем, одмах ћу их разјурити. *Срем.*

узмр̏сити се, ȕзмрсīм се свршс. *замрсити се.* — Коса јој се узмрсила. *Пец.*

ȕзмувати се, -ām се свршс. *почети се мувати, устумарати се, ускомешати се; почети се врзмати.* — Ковачу то ... није било право, па се немирно узмувао. *Бен.* Чуло се да је почео рат. Официри се узмуваше. *Ћоп.*

узму́тити, ȕзмūтīм свршс. **1.** *учинити што мутним, узбуркати, заталасати.* — Рукама зграбив остве узмути море. *М-И.* [Бојао се] да ни ваздух не узмути више него што мора. *Ранк.* **2.** фиг. *изазвати, створити немир, узнемирити.* — Оне ријечи узмутише њезину крв. *Бег.* Душу ... ми [жена] узмутити хтеде. *Радул.*

~ **се 1.** *постати мутан, замућен, замутити се; превући се облацима, изгубити ведрину.* — Узмућен поток јури. *Јакш. Ђ.* Узмутила се глатка једноличност пролетног дана. *Михољ.* **2.** *узбуркати се, покренути се, узбунити се.* — [Тада] ми се узмути утроба. *Вес.* Загледавала се у узмућено језеро. *Бен.* **3.** фиг. *показати негодовање, незадовољство, постати немиран.* — Читава се гомила наново узмути. *Петр. В.*

узмȕтљати се, -ām се свршс. *помешати се, збркати се.* — Ништа више није на своме месту, све се узмутљало као у поплави. *Марк. М.*

узмући́вāње с *гл. им. од узмућивати (се).*

узмући́вати (**се**), -ȕћујēм (се) *несврш. и уч. према узмутити (се).*

ȕзмућкати, -āм свршс. *учинити мутним, замутити.*

~ **се** *постати мутан, замутити се.* — фиг. Да се није ... у памети ... нешто узмућкало и пореметило? *Рад. Д.*

ȕзмухати се, -āм се свршс. *в. узмувати се. Вук Рј.*

ȕзмуцати (се), -ȃм (се) сврш. *почети, стати муцати, замуцати.* — Код куће су ми у граду [три тисуће], узмуца се Мића. *Л-К.*

ȕзмучити, -ȋм сврш. *почети, стати мучити, причинити муку (телесну или душевну), узнемирити, онерасположити (кога).* — Сада га узмучи помисао да је може бити неће бити у казалишту. *Ђал.* Узмучи [је] нешто од тога погледа. *Вукић.*

~ **се 1.** *почети, стати осећати муку, болове.* — Мислио сам неће из ноћи изићи, тако се био узмучио! *Вес.* **2.** *узнемирити се, бити на муци; унети се да се што постигне, намучити се.* — И стара госпођа узмучила се . . . не беше јој лако тајну чувати. *Јакш. Ђ.* Зато се она толико узмучила да се састане с њиме! *Цес. А.*

узнáгнути се, ȕзнагнēм се сврш. необ. *нагнути се унатраг, наслонити се.* — Напола лежали узнагнути на своју пртљагу. *Мул.*

узнáдати се, ȕзнāдāм се сврш. необ. *почети, стати се надати, понадати се.* — Не брини се за ме. Ево ме није него се и узнадате. *Ћор.* Узнадах се бољему. *Буд.*

ȕзнāк прил. *наузнак, на леђима.* — Зорка, лежећи узнак, тврдо је спавала. *Кум.*

узнàпредовати, -дујēм сврш. *почети, стати напредовати, поћи напред.* — Непријатељ је . . . мало узнапредовао. *Ћоп.* Узнапредовао је у њезиној наклоности тек мало. *Грг.*

узнáстојати, -јȋм сврш. *потрудити се, постарати се.* — Неистинитим наводима сам . . . узнастојао да заведем власти у блудњу. *Крл.* Ипак ћу узнастојати да испричам. *Вел.*

ȕзнатрāг и **ȕзнатрāге** прил. заст. *в. унатраг(е).* — Узнатраг корак хитар креће. *Март.* Он се врати трагом узнатраге. *НПХ.*

ȕзначицē и **ȕзначцē** прил. *наузнак, на леђа, на леђима; забацивши унатраг.* — Лежећи узначице . . . будан [би] доживљавао. *Новак.* [Положи] главу узначце на наслоњач. *Маж. Ф.*

узнѐверен, -а, -о, ијек. узнѐвјерен *в. унезверен.* — Непрестано [је] зверао неким узневереним погледом. *Вес.* Узлете узневерена погледа. *Маш.*

узнѐверено, ијек. узнѐвјерено, прил. *в. унезверено.* — Очи му гледаху узневерено. *Вес.* Мотри га узневјерено. *Донч.*

узнѐверенōст, -ости, ијек. узнѐвјеренōст, ж *стање онога ко се узневерио. Р-К Реч.*

узнѐверити се, -ȋм се, ијек. узнѐвјерити се, сврш. *унезверити се, збунити се јако, изгубити присуство духа.* — На један мах све се узневери, све застало. *Нуш.*

узневјер-, ек. узневер-.

узнемирáвāње с *гл. им. од узнемиравати (се).*

узнемирáвати (се), -ȉрāвāм (се) = узнемиривати (се) *несврш. и уч. према узнемирити (се).*

узнѐмȉрено прил. *немирно, збуњено, уплашено.* — Састадоше се у Чупићевом шатору, гледећи један другог узнемирено. *Вес.*

узнѐмȉреноōст, -ости ж *стање онога ко је узнемирен, забуна, немир.* — У Београду је владала велика узнемиреност. *Јов. С.* Што се конвиктице примичу ближе, узнемиреност расте. *Пав.*

узнемирȅње с *немир, узнемиреност.* — Свака се обавеза . . . сматра . . . узнемирењем. *Баз.* [Строфе] су без великих узнемирења . . . ствари [се] не рефлектују компликовано. *Богдан.*

узнемирȉвање с *гл. им. од узнемиривати (се).*

узнемирȉвати (се), -ȉрујēм (се) несврш. = узнемиравати (се).

узнемȉрити, -èмȉрȋм сврш. **1.** *направити забуну, изазвати немир, начинити неред.* — Зашто си дошао да нам узнемириш свадбе? *Грол.* фиг. Топли вјетар узнемирио мирно зимско небо. *Мих.* **2.** *довести у стање узбурканости, заталасати.* — Вали узму маха кад их весло узнемири. *Митр.* Огледујем се само у ћаси чорбе, прије него је узнемирим кашиком. *Лал.* **3.** *уплашити.* — Узнемирио сам стоку навлаш, да видим ко сте. *Мат.*

~ **се 1. а.** *постати немиран, неспокојан, уплашити се.* — Људи се ускомешаше, узнемирише пред опасношћу. *Р 1946.* Непријатељ је . . . на двадесет километара од нас . . . узнемирени су [људи]. *Дед. В.* **б.** *поколебати се, пореметити свој мир, узбудити се.* — Ми, живчано узнемирени појединци, окружени смо глупанима. *Крл.* **2.** *заталасати се, узбуркати се.* — Бацим поглед на узнемирено море. *Нуш.* Чами у мраку над узнемиреном ријеком. *Мих.* **3.** *почети се комешати; узбудити се.* — У стаји [би се] зачуло . . . звецкање . . . меденице, онда би се кокоши на дуду узнемириле. *Ћоп.*

узнѐмоћи, -огнēм сврш. *не моћи више нешто чинити.* — Старци, кад узнемогну књигу учити, очи у шпагу носе. *Јурк.*

узнервȉрати, -èрвȉрāм сврш. *учинити нервозним, раздражити.* — Силна глад [их] . . . узнервира. *Божић.*

~ **се** *постати нервозан, раздражити се.* — Дерао се узнервирани Тривун. *Ћоп.*

узнервозȉрати се, -òзȉрāм се сврш. *узнервирати се.* — Узнервозирао се г. Лацковић. *Кол.*

узнѐредити, -ѝм сврш. *учинити неуредним.* — Разасуо је и узнередио глатко причешљане ... ријетке прамове на глави. *Шим.*

узнѐсен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од узнети (се).* **2.** *занесен, задивљен, полетан.* — Заустави се као узнесена од те успомене. *Војн.* Ни на шта више није могла да слети узнесена мисао. *Вуков.*

узнѐсеност, -ости ж *стање онога ко је узнесен, занос.* — Од узнесености ... један другоме ... [би] одгризивали носеве. *Ков. А.* Глас јој се промени, доби неку снагу и узнесеност што опија. *Рист.*

узнесе́ње с *занос, занесеност, задивљеност.* — Као у дрхтавици узнесења зури у једну грчку гему. *Креш.* Психозу која прати Анокин преображај, Лазаревић даје као да се догађа неко чудесно узнесење човека. *Глиг.*

узнѐсти (се) и **у̀знести (се),** -ѐсём (се) сврш. заст. *в. узнети (се).* — Њу [је] толика љепота природе доста слабо узнесла. *Леск. Ј.*

узнестр̏пити се, -ѐстр̏пим се сврш. *почети бивати нестрпљив, постати нестрпљив.* — Поп се мало узнестрпи. *Десн.*

у̀знети, -ѐсём, ијек. ўзнијети, (аор. ўзнёх, ўзнё и узнѐсох, ўзнесе; р. прид. ўзнео, ўзнёла -ло; трп. прид. узнѐсен, -ена, -ено и ўзнёт) сврш. **1.** *подићи, дићи; попети.* — [Ноге] су ме данас узнеле на тако висок брег. *Нен. Љ.* Жупник узнесе према Магдићу силно зачуђене ... очи. *Донч.* **2.** фиг. *дати, истаћи вредност, прославити, подићи углед, узвисити.* — Све што се може, то ћу ја да учиним, само тебе да обасјам и узнесем. *Станк.* Нова генерација ... узнијела је поезију више него све друго. *Марј. М.* **3.** фиг. *занети, одушевити.* — Из њезиних ријечи увјерио [се] да је то наображена дјевојка ... што га још више за њу узнесе. *Ћал.* Љубави! ... Ти која си утеха бескрајна, узнеси твог сина. *Радул.*

~ **се 1.** *дићи се, винути се, понети се.* — Налик на галеба он се узнесе. *М-И.* фиг. Између липових и врбових грана бијаше се узнио лијепи дворац. *Шант.* **2.** *осоколити се, морално се уздићи, показати велику моралну снагу, храброст.* — Узнесе се јунак уз јунака. *Вук Рј.* Треба имати много моралне снаге у себи па се узнети изнад нормалне линије, бити изнад осталих. *Нуш.* **3.** *погордити се, узохолити се, показати охолост.* — Нити се у добру узнеси, ни у злу понизи. *Љуб.* Узалуд се био узнио и посилио. *Наз.* **4.** фиг. *одушевити се, занети се.* — Он се узнесе овом чистоћом душе и невиношћу срца. *Ћал.* Фехим се био разгријао, узнио — а младићи су га слушали позорно. *О-А.*

у̀знећкати се, -ам се сврш. *почети се нећкати.* — Не, не, не! — узнећкала се тврдокорно стара графица. *Том.*

у̀знӣ, -ā, -ō *затворски.* — Риба и метуљ крилма трепћу без умора, ал' не могу пријећи узнога простора. *Враз.*

узни́јати, ўзнијам сврш. *в. узњихати.* — Друга зипка благослов узнија! *Крањч. С.*

у̀знијети (се), -нѐсём (се), ек. ўзнёти (се).

у̀знӣк м *затвореник, ухапшеник, сужањ.* — Пред сеоски затвор искрадали би се ноћу пјевачи ... храбрећи пјесмом узнике. *Гор.*

у̀зникнути и **у̀зниће,** ўзникнём (аор. ўзникнух и ўзникох, ўзниче и ўзниче; р. прид. ўзникнуо, -ула и ўзникао, -кла, -ло) сврш. **1.** *никнути, ницн.* — Зашто узникну само ти, невене? *Враз.* **2.** *усправити се, дићи главу.* — Не пониче, већ јунак узниче. *Вук Рј.*

у̀зница[1] ж *женска особа узник. Бен. Рј.*

у̀зница[2] и **у̀зница**[1] ж *тамница. Р-К Реч.*

у̀зница[3] ж покр. *уска површина, узан простор, узина.* — Општинска судница, школа и кафана — ето то је све што је могло стати на случајној узници равничице. *Рад. Д.*

у̀зничар и **у̀зничӑр** м *чувар затвореника тамничар.* — Да га некако избавимо ван .. да не знају узничари. *Креш.* фиг. Да ослободи коња, преузима сад бијели крај улогу узничара црнога ловца. *Шах 2.*

у̀зничкӣ и **у̀зничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на узницу, затворски, тамнички.* — Опет се враћа узничка соба. *Коз. И.* Смрадно је од гњилежи и узничких отпадака. *Мих.*

у̀знојан, -јна, -јно и **у̀знојен,** -а, -о *знојен, знојав.* — Уставши ... од спарине узнојни, причекамо док захлади. *Јурк.*

узно̀јити, ўзнојим сврш. *учинити да некога облије зној, знојити (кога).* — [Коња] је по дубоку снијегу узнојио. *Јурк.* Ех, мајко, што ме узнојн данас. *Ћоп.*

~ **се** *бити обливен зноју, знојити се.* — Сам узме мотику па копа ... док се вас не узнојн. *Андр. И.* [Осјећа] да се страховито узнојио. *Шов.*

у̀знос м *занос, занесеност.* — Он узносом небо стиче. *Прер.* Пљешиву му главу смео узнос млад. *Ков. А.*

у̀зносан, -сна, -сно *в. узносит (3). Бен. Рј.*

у̀зносит, -а, -о **1.** *који је на висини, на високом месту, висок.* — На једној узноситој ливади лежи црква. *Љуб.* Допрли [су] ... до једне узносите големе хриди. *Кос.* Јеле. на је узносита, висока раста. *Кум.* **2.** *подигнут (о глави), уздигнут; поносит, горд, охол.* — С узноситом главом летио је младац.

. . . као да га виле носе. *Шен.* Неће бити ни богатих, ни сиромашних, ни узноситих, ни понижених. *Л-К.* **3.** *пун одушевљења, полетан, снажан.* — На улицама је заорила узносита пјесма. *Ков. А.* Хоце и шеихови узноситом ријечју бодре пук. *Том.*

узно̀сити (**се**), ўзносӣм (се) *несврш. и уч. према узнети* (*се*), *узнијети* (*се*).

ўзносито прил. *поносито; полетно, одушевљено.* — [Они] га узносито гледаху са околних зидова. *Франг.* Ријечи навиру све бујније, узноситије. *Пав.*

ўзноситост, -ости ж *понос, поноситост; гордост, охолост.* — Осјећај . . . узноситости и узвишености врхунасто га понесе. *Сим.* Мајко, ја сам тебе занијекао у часу своје узноситости. *Креш.*

ўзносно прил. *узносито, полетно, заносно.* — фиг. Море је пљуштало силно и узносно. *Гал.*

ўзношёње и **узно̀шёње** с **1.** *гл. им. од узносити* (*се*). **2.** *гордост, охолост, претеран понос. Вук Рј.*

узно̀шљив, -а, -о *горд, охол; поносит; полетан.* — Дивови су сви узношљиви и сурови. *Вел.* Нада [се] да ће . . . глас још једног узношљивог потхвата одјекнути и с ону страну Задра. *Цар Е.*

узно̀шљивост, -ости ж *гордост, охолост.* — Ватра узношљивости [је] избила. *Креш.*

узњи́хати, ўзњӣшēм и ўзњӣхām (имп. узњӣши и ўзњӣхāј) сврш. *заљуљати, одњихати; подићи, отхранити.* — Је ли мајка родила јунака, ил' сестрица брата узњихала, ко би ову подигнуо војску! *НП Вук.*

~ **се** *заљуљати се.* — Љуљушкао се у кориту, као у огромној полако узњихалој зипци, дремљиви Дунав. *Чипл.* Мило се узњихало [дрвеће] својим гранатим рукама. *Креш.*

узобе́стити, -о̀бēстӣм, ијек. узобијèстити, сврш. *учинити обесним.* — Нас је некадања добра срећа узобијестила. *Драж.*

~ **се** *постати обестан, побеснети, сувише се ослободити.* — Он [се] узобијести и засвира на клавиру један од својих најбучнијих маршева. *Наз.* Осилио се г. Клар, узобијестили се пазитељи. *Гор.*

узобијèстити (**се**), -о̀бијестӣм (се) ек. узобе́стити (се).

узо̀бити, ўзобӣм сврш. **1.** *нахранити зобљу.* — Узобит ће га [коња] овдје! *Гор.* **2.** *ухранити, угојити зобљу. Вук Рј.*

ўзов м обично у изразу: ми смо на узо̀ву *позивамо, зовемо један другога на крсно име, славу. Вук Рј.*

ўзо̀вник м *гост, званица, узваник.* — Нађоше му девојку . . . позивају се узовници. *Вес.* Је ли гдје моба, он је први узовник. *Кос.*

узо̀дати се *в. усходати се.*

ўзор и **ўзор**[1] м **1.** *најбољи у својој врсти, пример, образац, идеалан пример.* — Није био баш узор карактера. *Петр. В.* Младу даму сматрају правим узором невиности и уљудности. *Креш.* **2.** *оно што служи некоме као углед, онај на кога се неко угледао.* — Тако је [Веселиновић] . . . написао . . . Писма са села, где је дао важних . . . података о узорима којих се . . . држао. *Скерл.* [То је] више плагијат или компилација туђих узора него оригинална примјена за наше прилике. *Крл.* **3.** књиж. *први део полусложенице у значењу узоран*: узор-дело, узор-књига, узор-мајка.

Изр. по узору (на кога, на што), по чијем узору *угледајући се* (*на кога, на што*); ~ од човека *најбољи човек, диван човек.*

ўзор[2] м *узорано земљиште. Р-К Реч.*

узора́вање с *гл. им. од узоравати.*

узора́вати, -о̀рāвām *несврш. и уч. према узорати.*

ўзорак и **ўзорак,** -о̀рка м **1.** *огледни примерак неке робе, мустра.* — Склапали [су се] крупни трговачки послови . . . према показаним узорцима. *Баб.* **2. а.** *слика или цртеж који служи за углед и који се преноси на какав индустријски или занатски производ.* — [Дјеца] копирају некакве узорке на стаклу прозорском. *Крл.* **б.** *копија.* — Нарисао [је] узорак онога истога печата. *Нех.* **3.** *примерак, пример.* — Посебних узорака [тих чипака] налази се већ између г. 1670. и 1750. *Баб.* **4.** *узор, углед.* — Том својом строгости . . . хтјела [је] достигнути узорак што га је одабрала у маркизици. *Ђал.* Писмо које је стигло од њега било је савршено срочено, један мали узорак литерарне вештине. *Андр. И.*

ўзо̀бран и **ўзоран,** -рна, -рно *који служи као узор, пример или углед*: ~ отац, ~ добро. — У народним песмама и пословицама имамо речи и обрта од апсолутне узорне вредности као појмовна тачност. *Сек.* Језик Неимаревићев управо [је] узоран: бистар, сочан и крепак. *Ј 1957.*

узо̀рати, ўзорēм (трп. прид. ўзорāн) сврш. *орањем припремити земљу за сејање, поорати, изорати.* — [Земљу] су орачи за кукурузе узорали. *Вес.* За један дан ўзорали су читаву ледину. *Вј. 1970.* фиг. Ове боре, ово прерано остарело лице нису туга и удар узорали. *Петр. В.*

ўзорит, -а, -о *узоран, који служи као узор, као пример, угледан, леп.* — Један од . . . узоритих представника тога доба био је Сава

Текелија. *Петр. В.* Увек [си] био узорита владања. *Десн.*

ȕзорити, ȕзорӣм сврш. *сазрети. Деан. Рј.*

ȕзорито прил. *узорно.* — Љубав, којом овај цјелов збори, без такмаца узорито гори. *Прер.*

ȕзоритӧст, -ости ж **1.** *особина онога ко је узорит и онога што је узорито.* **2.** *титула високих црквених великодостојника у католичкој цркви, еминенција.* — Овај пресвјетски наступ његове узоритости [кардинала] није нипошто у складу са прописима еванђеоскога сиромаштва. *Нех.*

ȕзӧрнӣк м **1.** *онај који је за углед, за пример, узор, узоран човек.* — Доскора [су] косовци ... на крај улице узели опонашати свога узорника. *Драж.* **2.** *угледан, виђен човек.* — Вечера се на стол пред узорнике изнесе. *Берт.*

ȕзӧрница ж *она која служи као узор, узорна женска особа.* — За здравље домаћиновијех пирница и узорница [речи у сватовској здравици]. *Вук.*

ȕзӧрно и **ȕзорно** прил. *на узоран, примеран начин, примерно.* — Узорно [је] све уредио. *Шов.*

узортӣрати се, -ȍртӣрām се сврш. *в. узортити се. Р-К Реч.*

ȕзортити се, -тӣм се сврш. подр. *јако се уплашити.* — Ја се био узортио [за јанџик с парама]. Синоћ сам у парку заборавио. *Рад. Д.* Није ме ухватио страх као тебе. Ти си се сав узортио. *Сим.*

узохȍлити се, -ȍхолӣм се сврш. *постати охол, понети се, погордити се.* — Не треба остајати дуго у заносу, да се човек не узохоли. *Андр. И.* Исказа дон Кихоту ... толику част и штовање да се понио и узохолио и сав напео од задовољства. *Вел.*

узрáдити, ȕзрāдӣм сврш. **а.** *заузети се, потрудити се (да се што уради).* — Морам ... да узрадим нека те још данас изаберу. *Вел.* **б.** *обавити послове, урадити.* — Као да је сторука, она доспије и да намири дјецу, и да изиђе на њиву, и узради све по кући. *Вуков.*

ȕзрадовати, -дујēм сврш. *обрадовати.* — Жупника долазак новога опћинскога начелника није особито узрадовао. *Коз. Ј.* ~ **се** *почети се радовати, обрадовати се.* — Чаршија се узрадовала. *Козарч.* И узрадовао се, а није знао узрок радости. *Креш.*

узрадȍстити се, -ӣм се сврш. необ. *обрадовати се.* — Није се узрадостио ни сочним јагодама. *Гор.*

узрађȉвати, -äђујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према узрадити.* **2.** *обрађивати.* — Што ће му жена? ... А имање ће некако узрађивати. *Лоп.*

узразговȍрити се, -ȍворӣм се сврш. *упустити се, утонути, задубити се у разговор.* — У ... сутон, кад су њезини код огњишта узразговорили се, устала је она. *Пец.*

узрáколити се, -ӣм се сврш. подр. *почети се раколити, ударити у ракољење.* — фиг. Узраколила се госпођа Нупкнис. *Креш.*

ȕзрāснӧст, -ости ж ков. *висок раст, развијеност. Прав.*

ȕзрāст м **1.** *висина, стас, раст.* — Красна ти си стаса и узраста. *Вук Рј.* Био је малог узраста. *Л-К.* **2.** *време, године живота (од рођења), степен, временски период у расту човека.* — За сваки узраст ... постоји известан типичан обим интелектуалног рада, који су деца тога узраста у стању да врше. *Псих.* Ћопић је ... [желео] да и позоришну реч, тако магичну за млад узраст, искористи. *НК 1946.*

ȕзрāстан, -сна, -сно *који је високога раста, висок. Р-К Реч.*

узрáстати, ȕзрāстāм *несврш. и уч. према узрасти.*

узрáсти и **ȕзрāсти,** -áстēм сврш. **1.** *одрасти, порасти, стасати.* — У селу помрли старци, узрасла младеж — мало сам кога препознао. *Лал.* Она је узрасла уживајући све друштвене предности и разоноде свијета. *Шкреб.* **2. а.** *добити у висини, постати висок, дићи се.* — Узрастао зеленкасти зид ражи. *Бен.* фиг. Коса ми узрасте а срце ми залупа. *Шант.* **б.** *појачати се, добити у снази.* — Огорченост домаћина ... узрасте до највишега ступња. *Јурк.*

узрашћȉвати, -äшћујēм *несврш. и уч. према узрасти.*

узрèбрити се, ȕзребрӣм се сврш. *в. изребрити се. Р-К Реч.*

узрéвāње, ијек. узријèвāње, с *гл. им. од узревати.*

узрéвати, ȕзрēвām, ијек. узријèвати *несврш. и уч. према узрети*[1].

узрèвати се, -ām се сврш. *почети ревати.*

узрèметити, -ӣм сврш. *почети ремети, пореметити.* — Догоди [се] нешто што му опет узремети сан. *Гор.*

ȕзрени̏, -ā, -ō *који је код репа, уз реп. Р-К Реч.*

ȕзрēсе ж мн. покр. *женски накит на глави. Вук Рј.*

ȕзрети[1], ȕзрēм и ȕзрӣм сврш. *постати зрео, сазрети (обично о плодовима).* — Зелене љуске ... отпадају кад орах узри. *Лаз. Л.* Размахнут ћу оштрим српом: жетва је узрела! *Тад.* фиг. *постати одрастао, одрасти.* — Узрела је у Јулици девојка. *Сек.*

ȕзрети², ȕзрēм свршено заст. *угледати.* — Ја сређе своје бајни узрех лик. *Крањч. С.*

ȕзречица ж (ек. и ијек.) **1.** *пословица, изрека, афоризам.* — Какви су Марица и Сима? Онакви каква је и она црногорска узречица: На соколу понајмање меса, ал' је соко соко. *Сек.* Ријечи му теку глатко ... разне узречице ... само врцају. *Пав.* **2. а.** *реч или речи које неко често понавља.* — Свакад би додавао своју подмуклу узречицу: — Али нека их, она ће опет моја бити. *Јаки.* **Б. б.** *поштапалица, уобичајена реч учтивости и сл.* — У говору узречица му је »знате« и »молим лепо«. *Срем.*

ȕзрӣг м *подригивање. Р-К Реч.*

узриги́ва̏ње с *гл. им. од узригивати (се).*

узриги́вати (се), -и̏гујēм (се) *несврш. и уч. према узригнути (се).*

ȕзригнути (се), -нēм (се) свршено *подригнути (се).* — Подвивши главу, спусти му се потиљак и — узригну му се. *Тип.* Шта ја ту могу?! узригну се задовољник. *Гор.*

узријѐва̏ње, ек. узрéва̏ње.

узријѐвати, ȕзријевām, ек. узрéвати.

узри́тати се, ȕзрӣтām се и **ȕзритати се,** -ām се свршено *почети ритати се.* — Кењац се узритб. *Вел.*

ȕзрнити се, -ӣм се безл. свршено *претворити се у зрна, постати зрнаст.* — Под ногама им се осипа и под кундацима звечи узрњен и крт стари снијег. *Лал.* Студене капи се лијепе као узрњени ... бопци по лицу. *Кик.*

ȕзробо̀вати, -о̀бујēм свршено *почети робовати.* — Ти [Срби] ... љуто војују, Француз добар могу бити мађ. — Још бољи биће, кад узробују. *Кост. Л.*

узрò̀вати, ȕзрујēм (ређе узрò̀вēм) свршено *изрити, ископати. Р-К Реч.*

узрогоба́тити се, -о̀ба̄тӣм се свршено *постати рогобатан, нераван, џомбаст. Вук Рј.*

узрогобо̀рити (се), -о̀борӣм (се) свршено *узнемирити (се), узбунити (се).* — Све [ће] у његову селу узрогоборити на то и узмотрити њега ћудљиво. *Коз. И.* Ти састанци и то супарништво није никому измакло, па се већ узрогоборило село. *Коз. Ј.*

узрогò̀тати се, -ām се свршено *почети се смејати гласно, раскикотати се.* — Ха, ха, **ха** — узрогота се жена. *Ков. А.*

ȕзрōд, -ода м *воћке које се саде поред засађених воћака.* — Да се од земље види што већа корист, често се између или поред редова воћака саде као узрод и осредње воћке. *Тод.*

узрò̀дити, ȕзродӣм свршено *почети доносити плод, почети рађати, родити.* — Дивљаку крај џаде [уцепи]. Па када узроди нека се заслади ... плодом ... који ожеднели намерник. *Петр. В.*

ȕзродица ж *биљка која расте и даје плод уз неку другу.* — Успијева ... као узродица на кукурузним пољима. *ЕГ 1.*

узрò̀јити се, ȕзројӣм се свршено *почети се ројити; окупљати се.* — Сад ће се узројити факини око кућице Барлешине. *Божић.* Они се узроје ... разјуре у цик јутра ... гуле зидове, премазују бојом [пароле], блатом блате. *Зог.*

ȕзрок м **1.** *појава која изазива другу као своју природну последицу.* — Ништа се не може збивати без стварног разлога, ȕзрока. *Лог. 1.* Ако је могуће да тај узрок покушам и отклонити! *Креш.* **2.** *повод, разлог.* — Нећу никад више дати узрока својој жени да ми онако писмо пише. *Трифк.*

ȕзроковалац, -аоца м *онај који што узрокује, узроковатељ. Бен. Рј.*

ȕзроко̀ва̏ње с *гл. им. од узроковати.*

ȕзроковатељ м *узроковалац.* — Организација Лиге народа против узроковатеља рата ... не може [се] провести ... док једнакост у наоружању не буде успостављена. *Обз. 1932.*

ȕзроковати, -кујēм свршено и несвршено *бити узрок чему, изаз(и)вати што, довести, доводити до чега, (про)узроковати.* — [Гледа] расуло које је узроковао. *Креш.* Тајно зло, што сам га узрокујем, на мучан терет стављам другима. *Богд.*

узрò̀ктати се, ȕзрокћēм се свршено *почети роктати, ударити у роктање.* — Крмад по загонима узроктала се. *Тип.*

ȕзрочан, -чна, -чно **1.** *који је у вези са узроком ствари, који представља узрок.* — Те слике су живеле свака за себе, без узрочне везе. *Андр. И.* Изводи закључак о њиховој узрочној повезаности. *Лог. 2.* **2.** покр. *крив.* — Ко је узрочан? Твоја луда памет. *Тип.* Свему је сама узрочна, и та је мисао највише изиједа. *И.*

Изр. узрочна (каузална) реченица грам. *зависна реченица којом се казује узрок радње у главној реченици (за коју је везана везницима: будући да, јер, што, пошто, како).*

ȕзрочити, -ӣм свршено и несвршено заст. *в. узроковати.* — Глад узрочи хладноћу. *М 1867.* Горе и брегове оголио је козји зуб што узрочи љетну сушу и зимну поплавицу. *Љуб.*

ȕзрочнӣк м **а.** *онај (лице, појава и сл.) који је узрок нечему, изазивач, проузроковач.* — Оне [линије развитка] постоје као што постоје њихови свједоци, узрочници и посљедице. *Матк.* Болест се не појави одмах чим узрочник болести уђе у организам. *НЧ.* **б.** *кривац.* — [Конзервативци] су их оптуживали као моралне узрочнике тога злочинства. *Јов. С.*

Кад је он свалио сву ту срамоту ... на нас, да сада мене обружује као узрочника томе? *Креш.*

ȕзрочница ж *женска особа узрочник. Р-К Реч.*

ȕзрочно прил. *у односу на узрок и последице, тражећи (налазећи) узроке.* — Може се гледати на ствари једносмјерно, узрочно, у круговима слика које се рађају једна из друге. *Крл.* [Природне науке су] пронашле низ чињеница које се могу узрочно објаснити само с гледишта науке о еволуцији. *НЕ.*

ȕзрочнӧст, -ости ж *веза узрока и последица, каузалност, каузалитет.* — Доказе своје оснива Тома на принципу узрочности. *Баз.* [Књижевни критичар] мора ... пазити добро да просту сукцесију не узме за узрочност. *Прод.*

узрујáвање с *гл. им. од узрујавати (се).*

узрујáвати (се), -ујāвām (се) *несврш. и уч. према узрујати (се).*

ȕзрујān, -а, -о **1.** *трп. прид. од узрујати (се).* **2.** *узбуђен, узнемирен.* — Те речи падоше као блага дажда на моју узрујану душу. *Нуш.* Видјела је да је узрујан. *Грг.* **3.** *узбуркан.* — Угазише наједном у ... матицу узрујана зрака. *Јурк.* Јакшић је волео природу дивљу и узрујану. *Јов. С.*

ȕзрујāно прил. *изражавајући узрујаност, узбуђено.* — Слете низ степенице и рече узрујано: — Био сам се уплашио да ме нећете повести. *Јанк.* Грички грађани ... расправљају узрујано. *Нех.*

ȕзрујāӧст, -ости ж *стање онога ко је узрујан, узбуђеност, узбуђење.* — Колика узрујаност бјесни у мојој души. *Ков. А.* Ова решења ... изазвала [су] ... велику узрујаност. *СКГ 1937.*

узрујáње с *в. узрујаност.* — Пре него што се ... могао повратити од узрујања, они су стојали у авлији. *Мил. В.* Све ће бити добро! ... то је само у први час од узрујања! *Крл.*

узрȕјати, -ām сврш. *узбудити, узнемирити.* — То је узрујало сав Скадар. *Нен. Љ.* Отац не одговори ништа ... и то је дирну и узруја. *Мил. В.*

~ **се** *узбудити се, узнемирити се.* — Као кад се у пчелињаку узрујају пчеле ... *Ад.* Београд се сав узрујао. *Јов. С.*

узрукȍвати се, -ȕкујēм се сврш. *завршити руковање, изруковати се.* — Узруковаше се са мном и пођоше. *Лал.*

узрȕштити, -ȉм сврш. покр. *нагло прснути, пући.* — Стакло узрштило, вино потекло, баре цијеле уоколо. *Коз. И.*

узугáрити, -ȕгāрȉм сврш. *завршити угарење (земљишта).* — Задруге су све ... парцеле дубоко узорале, узугариле и **добро** нађубриле. *Б 1957.*

ȕзуēлан и **узȕелан,** -ēлна, -ēлно *обичан, уобичајен. Кл. Рј.; Бен. Рј.*

ȕзуēлно и **узȕēлно** прил. *обично, већином, редовно.*

узȕјати, -јȉм сврш. *ући куда зујећи.* — Шум вјетра узујa јој у уши. *Божић.* Сад јој узујн валић некакве кмеке. *И.*

узукàпија ж лат. правн. *право власништва стечено застаром туђег права, досјелост, одржај. Кл. Рј.*

ȕзун прид. непром. тур. заст. *висок, дуг, велик. Вук Рј.*

ȕзȗр, узȕра м тур. *живот без рада, без посла, одмор, доколица.* — Који Турци леже на узуру, њима ради изокола раја. *Вук Рј.* Паша с дугим чибуком узура свога дуге часове густијем димом бошче мирисне у тренут ствара. *Јакш. Ђ.*

Изр. живети на узуру заст. *живети на миру, безбрижно, у доколици.*

ȕзȗран и **ȕзȗран,** -рна, -рно *који угодно, безбрижно живи; беспослен, докон. Вук Рј.*

узȕрāш, -áша м **1.** *отимач, лихвар, каматник.* — Дођи ми само, тате, узурашу ...! *Ков. А.* Да ли је истина да је доктор Лучић, познати узураш, једнога свога дужника отровао? *Ђал.* **2.** *узурлија. Кл. Рј.*

узȕрēње с *гл. им. од узурити.*

узȕрити, ȕзȗрȉм несврш. *живети ништа не радећи, у доколици, комотно; одмарати се, не радити.* — Нити кисне, нит' га сунце жеже, него узури, једе и пије. *Вук Рј.* Каваз уђе у собу где су бегови узурили ... па ... јави да неко куца кули на вратима. *Јакш. Ђ.*

ȕзȗрлија м тур. *онај који угодно живи; докон човек, докоњак, беспосличар, дангуба.* — Што ми кажеш узурлије Турке, ласно им је чинити јунаштво. *Вук Рј.*

ȕзȗрно и **ȕзȗрно** прил. *безбрижно, у беспослици.* — Уме л' грозније ... махнит смислити, него што Турчин, каву срчући, узурно спрема робљу несрећном? *Јакш. Ђ.*

узȕрпатор м *онај који на незаконит начин, насилно узме власт, чије право или чију имовину, отимач.* — То је био скоројевић и узурпатор, који је отерао раније господара да би узео његово место. *Јов. С.* Шаљу поклисаре да би се смјерно поклонили узурпатору. *Крањч. Стј.*

узȕрпāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на узурпаторе*: ~ поступак.

узȕрпāторски прил. *на узурпаторски начин, као узурпатори.* — Изгледа ми да се наша критика ... понаша често узурпаторски. *Михиз.*

узурпа́ција ж лат. *незаконито узимање, присвајање власти или чијег права, отимачина.* — Макијавели је схватио монархију као војну тиранију и целисходну узурпацију. *Јов. С.* Ова краљева . . . узурпација на штету сељака . . . охрабрила је његове министре. *Риб.*

узурпи́рање с *гл. им. од узурпирати.*

узурпи́рати, узу̀рпи̏рам сврш. и несврш. (*из*)*вршити узурпацију,* (*при*)*грабити, отети, отимати, бесправно присвојити, присвајати* (*власт или чије право*). — Под маском поретка, религије или морала узурпирају власт. *Грол.* фиг. Зграђао сам се од тог другог човјека у мени . . . који је узурпирао сва моја права. *Козарч.*

узу̀рписати, -ишем сврш. и несврш. *в. узурпирати.* — Бојим [се] да он [Б. Кнежевић] не узурпише назив религиозног човека. *Скерл.*

у́зус м лат. **1.** *обичај; навика.* — Отац, свештеник, дао је, по узусу који је владао у Србији, сина у богословију. *Глиг.* Његове [Ђ. Јакшића] љубавне песме су биле потпуно изнад узуса. *Поп. Ј.* **2.** правн. *право употребљавања туђе ствари без права на плодове или приходе од ње. Кл. Рј.*

у̀иглити се, -им се сврш. *постати као игла, ушиљити се.* — Пожутио као јаглац, нос му се уиглио. *Матош.*

уигра́вање с *гл. им. од уигравати* (*се*).

уигра́вати (**се**), уйгра̀вам (се) *несврш. и уч. према уиграти* (*се*).

у̀игран, -а, -о *извежбан, чија је игра уједначена, усклађена.* — Од глумаца који су нам дошли из свих крајева наше земље . . . није се могао образовати довољно уигран ансамбл. *Пол. 1944.* Као тренер врло добре и уигране момчади немам разлога да посебно бринем. *Вј. 1971.*

у̀играно прил. *извежбано, уједначено, усклађено.* — Немају . . . концепцију игре, нити маневришу уиграно. *Пол. 1958.*

у̀играно̀ст, -ости ж *извежбаност, уједначеност, усклађеност у игри, глуми.* — Глумци . . . [су] били у могућности да . . . упркос недовољној уиграности ансамбла . . . даду . . . живу естетску стварност. *Зог.* Играче [у одбојци] треба измијенити према уиграности и мјесту момчади. *Одб.*

уи́грати (**се**), ўиграм (се) сврш. *извежбати* (*се*) *толико да игра буде лака и природна* (*о глумцима, спортистима и сл.*). — Вратари треба да су добро уиграни са својим браничима. *Хок.* фиг. Језик се Томин уиграо, као глумац кад осјети да је произвео утисак. *Мар.*

у̀имање с *гл. им. од уимати.*

у̀имати, -ам (-мљем) *несврш. и уч. према ујмити*[2]. *Вук Рј.*

у́иљити се, ўйљим се сврш. покр. *направити се, начинити се, симулирати. Вук Рј.*

у̀исати, ўишем несврш. тур. *доликовати, приличити, пристајати.* — Дај, Лимуне, двије пушке мале, да ја видим би л' ми уисале. *Вук Рј.* Лијепо ли ми младој уисаше. *НПХ.* Грешит' сваком не уише. *Змај.*

у̀истини прил. *в. уистину.* — Од предстража до главних упоришта. Тако се Устанак уистини и морао ширити. *Сур.*

у̀истину прил. *истински, стварно, доиста.* — Њихова кућа чинила се уистину стара и трошна. *Шимун.* Један . . . се казује хоџа из Бихаћа, а уистину чини се да путује свијетом. *Андр. И.*

уистòветити, -им сврш. *изједначити, идентификовати. Р-К Реч.*

уи́ћи и **у̀ићи,** ўйћем сврш. покр. *в. ући.* — Па он бегу под шатор уиће. *Вук Рј.* Уиђосмо у дворану журно. *Дис.*

уи̏шћилити, -им сврш. тур. *погодити у кога је прстен* (*у игри прстена*). *Вук Рј.*

у̀ј, ўја м зоол. *врста речне рибе* Huchо hucho. *Панч.*

у̀ј (најчешће поновљено) *узвик којим се растерују вране. Вук Рј.*

у̀ја[1] ж тур. *в. хџа*[1]. — Прође по сата, а њему [Карађорђу] дође опет уја [да пође на Турке], повика: »Спремајте!« Брже обалише чадор. *Нен. М.*

у̀ја[2] и **у́ја**[1] ж *прекид рада, одмор;* испхџа[2]. — Ту исту приповетку приповедала су . . . деца на њиви . . . о великој ују за ужином. *Ад.* Гледни само после ује сваке, гледни само оне ноге лаке. *Радич.*

у́ја[2] м = ујо *хип. од ујак.* — Разболи се уја вуче. *Змај.* Помисли, уја Перо! *Матош.*

у̀ја̄ узв. **1.** *у игри жмурке и скривања којим се јављају играчи ономе који жмури да су се већ сакрили.* — Уја! Ухвати ме! *КН 1955.* **2.** *стој, стани, престани.* — Ујаа! . . . разлеже се његов . . . глас и одједном се почеше звона устављати. *Ранк.*

у̀ја ж *в. бàја. Р-К Реч.*

ујáвити, ўјāвим сврш. *увести* (*овце*) *у тор.* — Глас растури на четири стране, те овчари ујавише овце. *НП Вук.*

ујављи́вати, -àвљујем несврш. **1.** *несврш. и уч. према ујавити.* — Тако чобанин улази у тор када увече ујављује овце. *Сиј.* **2.** *улазити.* — Спазио [сам их] како у бујуцима ујављују унутра, обазиру се свуда, занимало их је како изгледа ова кућа. *Вуј.*

ујàгмити, ўјагмим сврш. **1.** *ограбити, зграбити; отети.* — Залијеће се да ујагми сабљу од . . . слуге. *В 1885.* Враћали [се] . . .

у села да ујагме још понешто од имовине што су у ... журби били заборавили. *Ћоп.* **2.** *стићи што пре.* — Оне с' јагме до чардака свога, ујагмише у чардак дрвени. *НПХ.* Пожури само да ујагмиш преко пољане и да се дохватиш друма. *Ћоп.*

ӯјадити се, -ӣм се сврш. *остати у лошој успомени, дојадити, досадити, постати мрзак.* — Би их живе у огањ бачали, како су се њима [Французи Бокељима] ујадили с неправице што им Француз даје. *НП Вук.*

ӯјāк м **1.** *материн брат.* **2.** кат. хип. *фратар (фрањевац).* — Ујаци иђаху му свуда на руку. *Том.* На тебе послао по мисника? — пита један фратар. — Није, молим вас, ујаци — брани се Љоњо. *Андр. И.*

Изр. дошао је бели ~ у походе *пао је снег;* ~ из Америке *изненадна срећа која доноси благостање, богатство.*

уја̀карити, -ӣм сврш. тур. **1.** *ухватити, уграбити, шчепати. Вук Рј.* **2.** *силом коме што утрпати, натоварити. Бен. Рј.*

ӯјāков, -а, -о *који припада ујаку.*

ӯјāковић м *ујаков син, брат од ујака.* — У граду су стрељали таоца Сава ... зато што је Видо, његов ујаковић ... напао са својим људима три камиона. *Ћур.*

ӯјаловити, -ӣм сврш. *учинити јаловим, ушкопити, кастрирати (нпр. вепра);* фиг. *онеспособити, умртвити.* — Друштвена пракса ондашње Србије сапела је или ујаловила читав низ изразитих талената. *Зог.* Четничка власт [је] у овом крају била некако немоћна, ујаловљена. *Пер.*

уја̀ловљѐње с *ушкопљење, кастрирање. Бен. Рј.*

ӯјам и **ӯјам,** ӯјма м **1.** *накнада у брашну за млевење у воденици, млину, ушур.* — Стари Сима [је] побирō ујам на млину. *Бег.* Гајића поточара тракарала ... падало је ујма да се животари. *Рад. Д.* **2.** *део, проценат.* — Треба да и ја уберем свој ујам! *Ков. А.* Преко свих трошкова и такса драгомани узму још ујма од зараде радничке у самој Румунији 620.000 дин. *Лапч.*

ӯјамак, ӯјāмка м = ујемак *конац којим је нешто ујамчено, привремено прошивено, јемственик;* исп. ујамчити (3). — Жене гатају да ујамком никаквијех хаљина не ваља шити. *Вук.*

уја̀мча́вати (**се**), -а̀мча̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према уја̀мчити (се).*

ӯјāмчити и **ӯјамчити,** -ӣм сврш. = ујемчити **1.** *осигурати, обезбедити, загарантовати.* — Нек се то право ујамчи уставом. *Марк. Св.* Треба ... да нам тај устав ујамче велевласти. *Старч.* **2.** *утврдити, доказати.* — За већи, први дио зборника, ујамчено је да садржи само пјесме Менчетићеве и Држићеве. *Водн.* **3.** *привремено прошити, прихватити концем, јемствеником. Вук Рј.*

~ **се** *дати јамство, обећање, примити обавезу један за другога.* — Ујамчи се један за другога. *Вук Рј.* Траже од ње да плати десет тисућа форинти. Тако се није она ујамчила, нити је вољна била толику своту платити. *Том.*

ӯјāње с *гл. им. од уја̀ти.*

уја̀ра̀ити се, -а̀ра̄ӣм се сврш. *постати јаран, пријатељ с ким, спријатељити се. Вук Рј.*

уја̀рачити, -ӣм сврш. *увежбати, припремити коња за трку. Шкаљ.*

~ **се** *постати ћудљив, тврдоглав, узјогунити се, уарумити се (о коњу).* — [Петрун] сједе у седло. Нејахан одавно, коњ се уја̀рачи, фркну кроз нос, окрену се уокруг. *Сиј.*

уја̀рити, ӯја̀рӣм сврш. *в. уја̀карити (2). Бен. Рј.*

уја̀рити се, ӯја̀рӣм се сврш. **1.** *загрејати се, зајапурити се (при раду). Бак. Реч.* **2.** *наљутити се, разјарити се. И.*

уја̀рмити[1], ӯја̀рмӣм сврш. *упрегнути у јарам (вола).* — Звонар и звонарица уја̀рмили марву. *Гор.* Два велика бела вола, уја̀рмљена [су] у тешка кола. *Богдан.* фиг. *заробити.* — Лепотом ћеш ми душу уја̀рмити. *Радул.*

уја̀рмити[2], ӯја̀рмӣм и **уја̀рмити,** ӯја̀рмӣм сврш. *начинити јарму, прекрупу.*

ӯјāрмљено̄ст, -ости ж *робовање, ропство.* — Био је оваплоћење неке стеге, уја̀рмљености и потчињености. *Шуб.*

уја̀рмљи́ва̄ње с *гл. им. од уја̀рмљивати.*

уја̀рмљи́вати, -а̀рмљујēм *несврш. и уч. према уја̀рмити.*

ӯјати *в. хӯјати.*

ӯјати[1], -а̄м сврш. и несврш. *одморити се, одмарати се.* — Што не ујаш мало? *Вес.*

ӯјати[2], ӯјā̄м сврш. и несврш. заст. **1.** *ухватити, хватати.* — Ујале су сивога сокола. *НПХ.* **2.** *примити у себе, држати у себи.* — Просторије самостанске ... могу ујати до осамсто узника. *Павл.*

ӯјатити, -ӣм сврш. *скупити у јато, удружити, увести у друштво, у јато;* фиг. *умножити.* — Зја [ми] срце да инокосни дукат ујатим. *Љуб.*

~ **се** *удружити се у јато, у јата; појавити се у јатима.* — Планина се више не чује, само се звезде ујатиле на небу. *Ћур.*

ӯјахāно̄ст, -ости ж *извежбаност, навикнутост коња да буде јахан.* — Метод тренирања [се] ... мора мењати ... према ујаханости, здравственом стању коња. *Јах.*

ȕјахати, ȕјашēм сврш. **1.** *ући јашући.* — Ујахаше у једну ... јаругу. *Књеж. Л.* фиг. Рат ... је ујахао у село једног предвечерја. *Крл.* **2.** *увежбати, навикнути коња на јахање.* — Коњ скакач треба безусловно да буде добро ујахан. *Јах.*

ȕјахȉвати, -àхујēм *несврш. и уч. према ујахати.*

ȕјац, ȕјца м *в. ујак.* — Ујац [ме је] тражио за посвојенца. *Сек.* Код ујца проведох читав дан. *Стипч.*

ȕјáчити, ȕјāчīм сврш. покр. *ојачати. Бен. Рј.*

~ **се** *постати јак, ојачати се.* — Ако се падиша ујачи, све ће вас покорити. *Љуб.*

ȕјáчки прил. *на начин ујака, као ујак.* — Осјетио је да не смије да буде тако ујачки сух. *Вил.*

ȕјашити, -ȉм сврш. *в. ујахати.* — Ловац побједник ујаши у скуп ловаца. *Крањч. Стј.*

~ **се** *заморити се од јахања (о коњу).* — Коњи оборили главе, ујашили се; ни корака да их убијеш. *Павл.*

ȕјáштво с *ујачки однос. Р-К Реч.*

ȕјдисати, -ишēм несврш. *в. уисати.* — Како јој је младој ујдисало баш кô крвца по бијелом сн'јегу. *НПХ.*

ујдурисáвање с *гл. им. од ујдурисавати (се).*

ујдурисáвати (се), -йсāвāм (се) *несврш. и уч. према ујдурисати (се).*

ујдȕрисати, -ишēм сврш. тур. **1. а.** *направити; удесити, свршити.* — То [тикву као суд за ракију] је мој Лазар ујдурисао. Он ти је мајстор око тога. *Вес.* Могу кол'ко сутра ујдурисати да се видите. *Срем.* **б.** *дотерати, уредити, удесити.* — Кад Миле уђе у кућу, с пушком и великим ножем о појасу, Стојан се грохотом насмеја: — Ма ко те тако ујдурисâ, стара бировчино? *Јакш. Ђ.* Причекни ... ја ћу сад овај час ... па ћу да те ујдуришем за невесту. *Срем.* И он ти брже-боље ујдуриса некако ... да себе унапреди у сустанара. *Пол. 1958.* **2.** пеј. *урадити нешто иза чијих леђа, направити смицалицу, подвалити коме.* — Клекла [је] пред икону и ... бацила анатему на све а највише на Мана који је ... све то ујдурисао. *Срем.* А поп нећеш бити док си у мојим рукама! ... Ако сте то ујдурисали, твој жупник и ти, вала сте се преварили. *Сек.*

~ **се** *доћи у ред, бити у реду, дотерати се, уредити се.* — Млади су а век је дуг ..., дотераће се, ујдурисаће се. *Јакш. Ђ.* Кад се овај спровод ујдурисао, крену се напред. *Дом.*

ујдȕрма ж тур. *превара, подвала, смицалица.* — Знамо ми те ... ујдурме, куда се општински новац троши. *Дом.* Требало [је] агу преварити ... и заметнути све трагове некој ујдурми. *Радул.*

ȕјēд и **ȕјед** м *рана, повреда добивена уједањем, угриз, убод.* — Распорила [је] детињу ножицу дуж опаких уједа [змијиних]. *Рад. Д.* Као да је изненада осјетила уједа отровне змије. *Шов.*

ујéдалица ж *заједљива, пакосна шала.* — Према страном досјетка му и уједалица храмље. *Ков. А.*

ȕједан, -дна, -дно *који нагриза, уједа. Бен. Рј.*

уједа̀нак прил. *в. уједанпут.* — Што тебе данас, може нас сутра! — уједанак ће сељани и поведоше погорелце у село. *Горд.*

уједа̀нпȗт прил. **1.** *у исто време, све заједно.* — Што ниси казô па да читам [молитву] свима уједанпут. *Вес.* Још нисам право доспио да се снађем ... Нови људи — нов живот, школа и мали град — пуно је тога уједанпут. *Нех.* **2.** *изненада, одједном.* — Уједанпут му се око смркну. *Шен.* Уједанпут поче да се тресе као у грозници. *Ђор.*

ујéдање с *гл. им. од уједати (се).*

уједа̀рēд и **уједа̀ред** прил. **1.** *у исто време, заједно.* — Платићемо вам за обадва месеца уједаред. *Срем.* Сви говоре уједаред. *Вел.* **2.** *изненада, одједном.* — Уједаред он чу да нешто шушти. *Лаз. Л.* Уједаред, као вихор, долети у собу неки партизан. *Хорв.* **3.** *одмах, од тога часа.* — Доласком Мађара уједаред се измијене политичке прилике у панонској Хрватској. *Шиш.*

ујéдати, ȕјēдām несврш. **1.** *несврш. и уч. према ујести.* **2.** *вређати, нагризати, задавати бол.* — Ветар тутњи ... Дим уједа за очи. *Андр. И.* На Морави је дувала кошава и уједала за лице. *Ђос. Д.* фиг. Он је радо уједао другог, али тим теже поднашао туђе ударце. *Коз. Ј.*

Изр. уједале су мене те буве *познајем те невоље, знам за то зло;* ~ (кога) за срце *јако, грубо вређати, заједати.*

~ **се** уз. повр. *уједати, угразати једно друго.* — Као пси око кује, тако се уједају због тебе. *Бен.* фиг. Само вас слушам како се уједате. *Ђос. Д.*

ујединилац, -иоца м = ујединитељ *онај који уједињује, који је ујединио.* — Он је ујединилац народа с невидљивим светом. *Књеж. Б.*

ујединилица ж *жена ујединилац. Р-К Реч.*

ујединитель м = ујединилац. — Ујединитељ Италије треба да буде као лав јак и лукав као лисица. *Пов. 2.*

ујединити, -èдйнйм сврш. **1.** *удружити у једну државну целину распарчане делове народа.* **2.** *удружити у сложну целину.* —

Не уједини, боже, Влаха (кажу да се тако Турци моле богу сваки дан). *Вук Рј.* фиг. Нека нас овај свети дан уједини све у мислима на наше грехе. *Чипл.* **3.** безл. необ. *изједначити се.* — Трећи дан како снег веје ... Ујединило се бојом све, и небо и земља. *Вес.*

~ **се 1.** *удружити се, сједињити се у једној државној целини; удружити се у сложну целину.* — фиг. [Радост] је једном снагом захватила сву уједињену народну душу. *Новак.* **2.** *изједначити се, слити се.* — Више нисам чуо ни пуцањ него само тутањ, и то се онако ујединило као кад се земља тресе. *Вес.*

уједињáвање с *гл. им. од уједињавати(се).*

уједињáвати (се), -йњáвам (се) = уједињивати (се) *несврш. и уч. према ујединити (се).*

уједињàвач, -áча м *в. ујединилац. Р-К Реч.*

ујèдињен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ујединити (се).* **2.** у називима: Организација уједињених народа (нација); Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске.

ујèдињенòст, -ости ж *особина, стање онога што је уједињено.* — Остаје и мишљење њихово кроз све вријеме народне уједињености. *Баз.*

уједињéње с *стање уједињености; довођење у такво стање.* — Рачки је остављао будућности да покаже пут којим ће се ... доћи и до политичког уједињења. *Јов. С.* Био је један од првих поборника уједињења Њемачке. *ОП 1.*

уједињúвати (се), -йњујем (се) несврш. = уједињавати (се).

ујèдиц̄е прил. *уједљиво.* — Нека бритка кривња уједице [га] пеца за срце. *Божић.*

ујèдљив, -а, -о *заједљив.* — Чује се кроз ноћ женски, уједљиви глас. *Тип.* Прије весела послушна — а сад тужна, уједљива. *Горд.*

ујèдљиво прил. *заједљиво.* — Уистину се некако уједљиво, дрско насмијао. *О-А.* Неколико пута [се] уједљиво задјела о свог мужа. *Леск. Ј.*

ујèдљивòст, -ости ж *особина онога који је уједљив.* — Клара је знала за уједљивост поджупанову. *Шен.* Нема у њега [Доситеја] срдитости, уједљивости. *Прод.*

уједначáвање с *гл. им. од уједначавати (се).*

уједначáвати (се), -àчāвам (се) = уједначивати (се) *несврш. и уч. према уједначити (се).*

ујèднāчен, -а, -о *подједнак, равномеран; монотон:* ~ куцање.

ујèднāчено прил. (*све*) *подједнако, на исти начин, равномерно; монотоно.* — Чекић се уједначено чује. *Ћос. Д.* Она се уједначено смијешила. *Шим. С.* Тако живот протиче уједначено, без великих брига и главобоља. *Радул.*

ујèднāченòст, -ости ж **1.** *особина онога што је уједначено, једноличност, монотонија; једнакост.* — После пола сата ропац [смртни] стаде разређивати своју неуморну уједначеност. *Сек.* Људи [су се] тек почели ослобађати родовске уједначености. *Пов. 1.* **2.** спорт. *сложност, извежбаност која доводи до складног извођења игре, играности.* — Од момчади [се] захтијевала све већа ... уједначеност. *Весл.*

уједначéње с *уједначеност.* — О, са врха смртног помирења свију ствари мирнији је ход: све ублажи сен уједначења; јад је само среће горчи плод. *Мас.*

уједначúвати (се), -àчујēм (се) несврш. = уједначавати (се).

уједнáчити, -èднāчīм сврш. **1. а.** *учинити нешто уједначеним, равномерним.* — Настојала [је] да ... заспи. Заклопила је очи и уједначила дах. *Андр. И.* **б.** *постати уједначен, равномеран (у кретању, току и сл.); чинити нешто уједначено, равномерно.* — Северац уједначио, па дува онако исто како је почео пре три дана. *Вес.* На махове нас [киша] запљусне, па опет уједначи. *Чол.* Коњ уједначио, па поносито, гипко језди у лаганом раваилуку. *Коч.* **2.** *равномерно, подједнако распоредити какав терет при преношењу.* — Уједначити н. п. лађу, тј. натоварити је једнако на обадва краја, да не претеже ни на једну страну. *Вук Рј.* Уједначити значи натоварити на коња једнако с обје стране, да товар не крива. *Шим. С.*

~ **се 1.** *усталити се, не мењати се.* — Већ неколико дана се ... није могло време да уједначи, плахи пљускови и грмљавине смењивале се са жегом. *Макс.* **2.** *друштвено, класно се изједначити.* — Готово је сав народ био уједначен, све сељаци. *Цвиј.* **3.** спорт. *уиграти се, извежбати се.* — [Тренер има] да састави добру и уједначену момчад. *Хок.*

ȳједно прил. **1.** *једновремено, у исто време, у исти мах.* — Анђелија је уједно надгледала децу, којој је обашка постављено. *Вес.* То бијаше почетак, што је уједно и свршетак. *Леск. Ј.* **2.** *заједно, на једноме, на истоме месту.* — Уједно су овце и курјаци, здружио се Турчин с Црногорцем. *Њег.*

ујèдноличенòст, -ости ж необ. *особина онога што је уједноличено, једноликост.* — Многобројност вокала *а* даје импресивну уједноличеност боји звука. *Коњов.*

уједноличúвати, -йчујēм *несврш. и уч. према уједноличити.*

уједнòличити, -ӣм сврш. *постати једнолик, монотон.* — Да му тај посао не уједнoличи, покаткад би урликнуо. *Креш.*

ујѐднōм прил. *одједном.* — Здраво колега! — рекох, и он се чисто трже, па уједнoм застаде. *Дом.*

уједнòобразити, -ӣм сврш. *ујединачити, начинити једнообразним. Бак. Реч.*

уједнòставити, -ӣм сврш. *в. уједнoставнити.* — У жељи да управу уједнoставе ... све су више централизирали власт у Бечу. *Барац.* Драмска архитектоника уједнoстављена [је] и прочишћена. *Матк.*

~ **се** *в. уједнoставнити се.*

уједнoстáвнити, -òстāвнӣм сврш. *учинити једноставнијим, простијим, поједноставнити, упростити.*

~ **се** *постати једноставан, поједноставнити се.* — Досадило [му] велико господство па се одлучи што више уједнoставнити. *Ков. А.*

уједнoстављѝвати (**се**), -àвљујēм (се) *несврш. и уч. према уједнoставнити (се).*

ујѐднòстручити, -ӣм сврш. *начинити једноструким; упростити. Р-К Реч.*

ујѐдотина ж *уједено место, ујед, рана од уједа. Р-К Реч.*

ујѐдрати, -āм сврш. *наједрати, постати једар, ојачати, развити се.* — Играју му пред очима презрели кукурузи и ... уједрала дјевојка. *Ћоп.* Личио је са својом дугом плавом косом на здраву уједралу дјевојчицу. *Бан.*

ујѐдрити[1], -ӣм сврш. *в. уједрати.* — Разрастао се, уједрио. *О-А.*

ӯједрити и **ујѐдрити**[2], ӯједрӣм сврш. *једрећи ући, уловити.* — Гледати да се уједри онај [затон] који ће тек да дође. *Дав.*

ујѐзгрити, ӯјēзгрӣм сврш. *учинити једурим. Бен. Рј.*

ујѐздити и **ујѐздити,** -ӣм сврш. *ући куда возећи се на колима; ујахати.* — Ујездише [сватови] у авлију. Младожења скочи са кола. *Вес.* Ујездише [на колима] у варош. *Кнеж. Л.*

ујезѐрити се, -èзерӣм се сврш. *претворити се у језеро.* — Понегдје прате ријеку читави низови ... бара с ујезереном водом. *ЕГ 1.*

ӯјемак, ӯјēмка м = ујамак. *Вук Рј.*

ујемчáвати, -èмчāвām и **ујемчúвати,** -èмчујēм *несврш. и уч. према ујемчити.*

ӯјēмчити (**се**) и **ӯјемчити** (**се**), -ӣм (се) сврш. = ујамчити (се). — За ујемчити несигурност иметка, пуку је без разлога отето и забрањено оружје. *Старч.* То ... није ујемчено никаквом друштвеном силом, али је утврђено народним обичајем. *Марк. Св.*

ујѐњати, -āм сврш. *ослабити, попустити.* — Пуцњава ујења и ускоро сасвим престаде. *Ћоп.*

ӯјести, ӯједēм сврш. **1.** *загристи, убости зубом, рилицом и сл., направити повреду зубима, рилицом и сл. тако да остане траг, рана.* — Лоло, љуби да се виде зуби, још уједи да се нана једи. *Леск. М.* Пчеле се узнемириле, али га ниједна не уједе. *ВУС 1970.* **2.** фиг. *ранити.* — Милошу је говорио: »Ти си ме ово ујео« (показујући рањену руку). *Вук.* Осуше се пушке ... — Уједе ме пас, ја! — На пешкир, завиј. *Глиш.* **3.** фиг. *увредити, пецнути.* — Казао сам му да се гадим трговине, и то га је најљуће ујело. *Вучо.* Не знајући кога је ујео својом шалом, мисли како ће се још данас измирити с царем. *Цес. А.* **4.** *заболети, жацнути.* — Бјеласне очима, уједе га грчна вена у нози. *Божић.*

Изр. казаће и кад је мајку за сису ујео *на мукама ће све признати*; пази да те змија (гуја) не уједе *добро се чувај и пази*; уједе га гуја (змија) *зло му се десило; преварио се, погрешио је*; ујео бес врага, ујео вук магаре *ником ништа; ништа не мари*; исп. изјео вук магаре, уз изјести (изр.). — Овако из прикрајка ујео бијес врага, ковач бравара. *Шен.* Ако је [власт] драге воље послушаш, добро и јест, ако не послушаш, ником ништа — ујео вук магаре. *Ћоп.*; ~ (кога) за (у) срце *љуто увредити.* — Кад неког волиш, па кад те уједе за срце, горе га мрзиш од најљућег душмана! *Вес.*

~ **се 1.** *угристи самога себе.* **2.** (на кога) *везати се (за кога), окомити се (на кога).* — [Борио] се с худом срећом, која канда се бијаше на њега ујела. *В 1885.*

Изр. ~ за језик *в. уз језик (изр.).*

ӯјин, -а, -о *који припада уји (ујаку).*

ӯјка и **ӯјка** м = ујко *хип. од ујак.* — Сад ће моћи опет ујка-Настас да поради да добије указ. *Срем.* Ево му га ујка. *Вин.*

ӯјкање с *гл. им. од ујкати.*

ӯјкати, -āм несврш. *дозивати животиње узвиком »ујк«.* — Полетјела два голуба изнад Маглаја, ујкала их беговица. *НПХ.* Николај ... и његов ловац вртјели се над вуком, ујкајући и вичући. *Крањч. Стј.*

ӯјкин и **ӯјкин,** -а, -о *који припада ујки.*

ӯјко и **ӯјко,** -а и -ē м = ујка. — Урош једе хљеба бијелога, Урош једе, ујко га не једе. *НП Вук.*

ӯјков и **ӯјков,** -а, -о *који припада ујку.*

ӯјмаз прил. непром. тур. *недолично, недостојно.* — А ујмаз је бегу Алибегу да он моли наново дјевојку. *НПХ.*

ӯјмāр м зоол. *врста штетног инсекта на житу, грашку и сл. из пор. жижака* Pissodes. *Бен. Рј.*

ујмā̀р, -ápa м *онај који узима ујам.* — Бог је био најокорелији ујмар. *Рад. Д.*

ујмити, ујмīм сврш. **1.** *одузети, смањити.* — Дед да мало ујмимо. *Јел.* **2.** *дати (млинару) ујам. Бен. Рј.*

~ **се** *одузети се, смањити се.* — Ујмиле ми се ноге. *Р-К Реч.*

ујмљѐње с *гл. им. од ујмити (се).*

ујмовина ж *закупнина; ујам.* — Не хтједну ли потпасти ујмовини, а они нека дижу с црковнога. *Љуб.*

ујна ж *ујакова жена.* — Моји нећаци и сестрићи клоне се своје тетке и ујне. *Лаз. Л.* Ујна Јела и Анђелија одоше. *Шен.*

ујин, -а, -о *који припада ујни.*

ујнути, -нēм *сврш. према ујкати, одхукнути, рећи: уј. Вук Рј.*

ујо, -а и -ē м = ујā². — Ујо Вид има ... кућу и виноград. *Шен.*

ујов, -а, -о *в. ујин.*

ујогу́нити се, -ȍгӯнīм се сврш. *в. узјогунити се. Р-К Реч.*

ӯју и **ӯјӯ** узв. **1.** *за грдњу или за дозивање у помоћ.* — Завикнуо што га грло носи: »Ују! Упуј! Не дај! Курја!« *Берт.* **2.** *за исказивање радости (при весељу). Бен. Рј.*

ујујка́вати, -ӯјкӯјēм несврш. *узвикивати »ују«.* — Гуркао ватру и ујујкивао: колико искара, толико берићета. *Јел.*

ујуна́чити (се), -ӯнāчīм (се) сврш. *ојуначити (се), осмелити се. Бен. Рј.*

ујӯ́рити, ујӯрӣм сврш. *јурећи ући куда.* — Ван себе, гурну у врата и ујури у собу. *Ћос. Б.* Ујури тета Клотилда у собу. *Кол.*

ӯјутро и **ӯјутру** прил. *у јутарњим часовима, кад прође ноћ, после ноћи.* — Да ноћимо овдје, па ћемо ујутро поранити. *Чол.* Ујутру видим вјероватноћу десно од себе. *Ант. 1.*

ӯјчев, -а, -о *који припада ујцу.* — Нано, код тебе је и сада стари ред, твој и ујчев ред. *Сек.*

ӯјчевина ж **1.** *род, породица из које потиче мајка, ујаков род.* — Не уврже се на Гојевиће, него на ујчевину! *Шимун.* Сва та моћна ујчевина гледала [га је] како се мучи као црв и пјешачи го и бос. *Лал.* **2.** *место где живи ујак. Вук Рј.; Бен. Рј.* **3.** *наследство од ујака, ујакова земља. Р-К Реч.*

ӯјчевић м *брат од ујака, ујаков син.*

ӯк¹ м у изразу: **узети ук** *узети мах, тражити, захтевати (силом).* — Свјетина узме ук. *Вук Рј.*

ӯк² и **ӯк** м заст. *стаpo име слова »у« у ћирилици и глагољици. Р-К Реч.*

ӯка *в. хука.*

ука̀баничити се, -ӣм се сврш. *обући кабаницу, утоплити се кабаницом.* — Пенсионирци су се укабаничили, као да ће с Наполеоном преко Алпа. *Неим.*

укабу́лити, -а̀бӯлӣм сврш. покр. *одлучити, решити се; одобрити, пристати, усвојити.* — Требало [би] да њих двојица већ једном укабуле ... и оду »некуд испод неба«. *Ћоп.* Проклећу те ако не пођеш за њега ... И ја нијесам могла друкчије, него укабулити. Плакала сам, кукала сам ... ама каква фајда. *Ћор.*

ӯказ м рус. заст. **1.** *одлука, решење, акт врховне извршне власти у држави, које потписује шеф државе одн. носилац највише власти.* — [Цензура је] заведена царским указом. *В 1885.* Најзад долази указ ... који допушта деобу задруге. *Јов. С.* **2.** заст. *решење врховне власти о постављењу за сталног чиновника.* — Његови другови већ [су] одслужили војску и добили указ. *Уск.*

ука́зати, ӯка̄жēм сврш. **1.** *показати што да се може видети.* — Властелко, душо моја, укажи лице дивно! *Митр.* **2.** *навести (као пример).* — За један доказ указат ћемо на два ... комада пергамене. *Водн.* **3.** *показати, открити, нагласити.* — Настојао [сам] ... указати на добре и зле појаве. *Мј. 1936.* Указао [сам] колико ... кочи наше операције задржавање рањеника и болесника на Млиништу. *Дед. В.* **4.** *пружити, посветити, одати:* ~ пажњу, ~ помоћ, ~ почаст.

Изр. ~ **прстом на кога** *означити кога да није поштен, моралан и сл.*

~ **се 1.** *показати се, појавити се.* — На ... лицу болесникову указа се благи смијешак. *Леск. Ј.* На видику се указаше неке куће. *Јак.* **2.** *показати свој прави смисао.* — Још му се сјајније указаше ... дани старе славе. *Баз.* И самом дон Петру [се] указала бесмисленост бојазни. *Шег.* **3.** необ. *представити се, рећи своје име.* — Симеун Пејић Рудар, ђак од манастира Гомјенице, — указах му се. *Коч.*

Изр. **указала му се прилика** *дошао је у прилику (да нешто постигне).*

указѝвање с *гл. им. од указивати (св).*

указѝвати (се), -а̀зујēм (се) *несврш. и уч. према указати (се).*

ӯказнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на указ.* — На протоколу [је] потписан сресни практикант, а по закону мора бити указни чиновник. *Лаз. Л.*

укаишáрити, -ӣшāрӣм сврш. *преварити (на мери, у плаћању), закинути. Р-К Реч.*

ӯка̄јдити, -ӣм сврш. заст. *сложити у кајде, ноте, забележити ноте, углазбити, компоновати.* — Није морао ... пјесму укајдити. *Бал.*

ӯкајтити, -ӣм сврш. тур. **1.** *записати, забележити. Шкаљ.* **2.** *уписати у земљишне књиге право својине. И.*

укалàјисати се, -ишём се сврш. *усијати се, добити сјај од дугог ношења (о оделу).* — Огрлица му црвена, а ивица јој мало укалајисана. *Шапч.*

укалдр̀мисати, -ишём и **ỳкалдрмити,** -ӣм сврш. *уградити, ставити у калдрму.* — Лежи укалдрмисана ... плоча. *Божић.*

укалкули́рати, -ýлӣрām и **укалкỳлисати,** -ишём сврш. *урачунати.* — Морали су укалкулирати и болничке трошкове. *Bj. 1971.* [Инвеститор] је сматрао за потребно да у трошкове изградње објекта ... укалкулише као »ризико« 30 одсто изнад стварне предрачунске цене. *Пол. 1958.*

укàлупити, -ӣм сврш. **1.** *ставити нешто у калуп (да добије одређени облик).* — Високи укалупљени фес му на глави. *Радул.* **2.** фиг. *васпитати по одређеном обрасцу, дати чему жељени образац, калуп.* — Павелић ... **и** ... Недић нису могли да укалупе омладину Југославије у своје фашистичке калупе. *Тито.* Лепе нове школе ... ће ... већ укалупити некако децу. *Петр. В.*

~ **се** *изгубити изразитост и свежину, изгубити оригиналност, свести се на калуп, на шаблон.* — Када се [језик] сувише укалупи или када му устреба да се освежи, он позајмљује речи. *Бел.* Менчетић је у изразу више укалупљен а Држић слободан. *Барац.*

укалупља́вање с *гл. им. од укалупљавати (се).*

укалупља́вати (се), -ýпљāвām (се) = укалупљивати (се) *несврш. и уч. према укалупити (се).*

укàлупљено́ст, -ости ж *особина онога што је укалупљено, рад по шаблону, једноликост у раду.* — Једноликост, укалупљеност, исцрпеност и замор ... вребају човека у новинарству. *Мил. Ж.* Провинцију је себи представљао ... просту од градске укалупљености. *Десн.*

укалупље́ње с *довођење, прелазак у стање укалупљености. Р-К Реч.*

укалупљи́вање с *гл. им. од укалупљивати (се).*

укалупљи́вати (се), -ýпљујēм (се) несврш. = укалупљавати (се).

ука́љати, ỳкāљām сврш. **1.** *упрљати, запрљати блатом, нечистоћом.* — Тко би пет пута на дан прао укаљане ноге! *Рад. А.* [Кокоши] обиђу и школске разреде и укаљају учитељев сто. *Јор.* **2.** фиг. *осрамотити, обрукати.* — Она неће исмијати и укаљати, она је чиста, ријешена страсти. *Сим.* Увек сам уживала добар глас, и сад ево она несретница [сестра] да ме укаља. *Вас.*

Изр. ~ име, част *осрамотити, нанети срамоту.*

~ **се** *упрљати се, запрљати се блатом.* — Није га мрзело устати, укаљати се, потрчати. *Вес.* фиг. Макар се сав укаљао џузајући пред њима ... бит ће вољан да мукама окаје своје срамно дјело. *Шов.*

укàмарити, -ӣм сврш. *сложити, саденути у камару:* ~ пшеницу, ~ сламу.

~ **се** *претворити се у камару.* — фиг. Никад подне дочекати! Време се укамари и стоји. *Сек.*

ỳкаматити и **укàматити,** -ӣм сврш. *донети камате, интерес; дати под интерес, на камате. Р-К Реч.*

укамаћи́вање с *гл. им. од укамаћивати.*

укамаћи́вати, -àћујēм *несврш. и уч. према укаматити.*

ỳкаменити се, -ӣм се сврш. *претворити се у камен, скаменити се.* — Прекапамо црне наслаге сагњилог укамењеног биља. *Цес. А.* фиг. *скаменити се, укочити се (од узбуђења).* — Остала је укамењена и, мислио сам, опет је обезумила. *Бег.*

ука́нити се, ỳкāнӣм се сврш. *наканити се, одлучити се.* — Баш ти хвала ... што си се уканио по овом кијамету. *Лаз. Л.* Млади гуслар се свакако није уканио прво на најдужи пут. *Сур.*

укањи́вати се, -àњујēм се *несврш. и уч. према уканити се.*

ука́пати (се), ỳкāпām (се) несврш. *в. укопавати (се).*

ỳкапати, -āм и -пљēм сврш. **1.** *покапати, капима поквасити или упрљати.* — Сав је ђерђеф укапала горким сузама. *НПХ.* Над силесијом оборених ... гараво укапаних, догоревајућих свећица ... црвене [се] ... ватре ... троструких свећа. *Сек.* **2.** *усути неколико капи, накапати у нешто (нпр. у очи).* — Међутим ћу ти укапати неколико капљица. *Десн.* фиг. Њему и његовим пријатељима нешто је у главу укапао »елемент тржишта«. *ВУС 1970.*

~ **се** *покапати се, упрљати се капима чега.*

ука́пити, ỳкāпӣм сврш. *убити на месту.* — Од њега се не може сакрити ... ни твор, нити икаква ... зверка, а да је не нађе и не укапи. *Глиш.* Ако га то не би укапило, ех, онда бих му ја тане извукао и тако му дошао главе. *Креш.*

ука́пчати, ỳкāпчām *несврш. и уч. према укопчати, укопчавати.* — Укапчамо волтметар паралелно с тим отпором. *Физ. 2.*

укара́рити, -àрāрӣм сврш. тур. **1.** *удесити, наместити како треба.* — Укарари камен [воденички] да ситно меље. *Глиш.* **2.** *сложити, ускладити (гласове при певању и сл.).* — Ђаци укарареле, па брују сва црква.

Ранк. Опет је успео да укарари дах, живахнуо и брже крочио. *Андр. И.*

~ **се** *наместити се како треба.* — Само се потмуло чуо коњски топот и шкрипа понеког точка, који се још није укарарио у ходу. *Глиш.*

ука̀ратити, -ӣм сврш. *измерити; успоставити равнотежу. Бен. Рј.*

ӯкасати, -а̄м сврш. *ући касајући, ући трчећи.* — Кроз отворене вратнице Мијат са коњима лако укаса у двориште . . . Санке су празне. *Ћос. Д.* Отворише [се] врата и к њима укаса мален старчић. *Креш.*

ӯкаснити, -ӣм сврш. *закаснити.* — Опростите, ја сам данас мало укаснио. *Кор.*

ӯкати, ӯчём *в. хукати.*

ука̀транити, -ӣм сврш. *натопити катраном.* — На глави им као неки шлемови од укатрањена платна. *Дов.*

ука̀хнути се, ӯкахнӗ се сврш. безл. *досадити, додијати.* — Укахло ми се. *Вук Рј.*

укачи́вати (**се**), -а̀чујём се *несврш. и уч. према укачити (се).* — У ланцу догађаја, чије се карике укачују једна у другу . . . дошло [је] до нечега врло крупног. *Сек.*

ӯкачити, -ӣм сврш. покр. **1.** *попети кога на коња, на кола.* **2.** *окачити, закачити. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *попети се (у воз, на кола, на коња). Р-К Реч.* **2.** *окачити се, закачити се.* — Две . . . девојке дохватише жупана . . . испод руке, за њих две се укачише још две . . . и тако га . . . одвукоше. *Сек.*

ӯка̄чкӣ, -а̄, -о̄ *пун укања.* — Грохотање разблуђено, шкакљиво, вељачно, укачко. *Божић.*

ӯкваре ж мн. мед. покр. *просутост, кила.* — Киле (продори, укваре . . .) развијају се обично постепено. *Батут.*

ӯкварити, ӯквӑрӣм сврш. *покварити.* — То нипошто да нисте радили! Одмах ћете му укварити ову добру вољу. *Глиш.* Ја да исправљам што си ти укварио! *Лаз. Л.*

~ **се а.** *покварити се, постати неупотребљив (о намирницама).* — Знате л' да ми се укварило слатко од кајсија? *Шапч.* **б.** *оболети (о зубима).* — Ако би јој се зуб укварио, позвали би бербера. *Петр. В.*

ӯквара̀рљив, -а, -о *који се лако уквари, покварљив. Р-К Реч.*

ӯквáсити, ӯквӑсӣм сврш. *учинити да нешто узаври, узбурка се, изазвати врење:* ~ тесто. — фиг. Из тога [се] излеже у Француској револуција која и осталу Европу поплави и укваси. *Старч.*

ӯквасити, -ӣм сврш. *покваситити, овлажити.* — Укваси убрус и метну му на чело. *Ранк.* Укваси га [сунђер] и избриши таблу. *Нуш.*

~ **се** *поквасити се, овлажити се.* — Жигице су се биле уквасиле и ниједна не хте упалити. *Лаз. Л.*

ӯквржити се, -ӣм се сврш. *скупити се, згрчити се, постати кврга́в.* — [На трњацима] остале само модре трњине и по који уквржени листић. *Рад. Д.*

укеба́вати, -ѐба̄вам *несврш. и уч. према укебати.* — Фуј! . . . укебавам себе у којекаквим мислима. *Сим.*

уке́бати, ӯкёба̄м сврш. *увребати, ухватити, уловити, обично у чему недопуштеном.* — Ужасно предизао [на ђумруку], а комисији никако не испаде за руком да га укеба. *Срем.* Поставио јој је клопку и напокон је укебао на дјелу. *Пав.*

уке́зечити, -ӣм сврш. *поставити накриво, косо, нахерити. Р-К Реч.*

~ **се** *стати криво, косо, нахерити се. Р-К Реч.*

уке́кати се, ӯкёка̄м се сврш. вулг. *в. укењати се. Р-К Реч.*

укеке́рити, -ѐкёрӣм и **укеке́тити,** -ѐкётӣм сврш. *ужагрити, усјактити (очима).* — Сава замукне, укекери очима као да је ухваћен у лошу послу. *Ћоп.* Откако је у пенсиону нека Енглескиња . . . укекетио при . . . кафи оним пустијем очима. *Матош.*

уке́љати се, ӯкёља̄м се и **уке́њати се,** ӯкёња̄м се сврш. вулг. *обавити велику нужду, испразнити црева.* — Размотала је укељаног малишана. *Божић.* Аспирант на официрско звање . . . укењао се. *Вин.*

укѐњачити (**се**), -ӣм (се) сврш. *умазати (се) кењачом, коломазом. Р-К Реч.*

укерѐбечити се, -ӣм се сврш. *дићи нос, погордити се. Р-К Реч.*

укѐрепити, -ӣм сврш. *повезати (обично чамце) једно за друго у керепе.* — Воз се тоциља . . . као укерепљен низ кошара. *Цес. А.*

укѐсимити, -ӣм сврш. *дати под кесим, закуп, најам.* — Укесими ми оно баре своје. *Мул.*

ӯкечити, -ӣм сврш. *ухватити лопту у игри. Вук Рј.*

уки́ва̄ње с *гл. им. од укивати.*

уки́вати, ӯкӣва̄м *несврш. и уч. према уковати.*

укѝва̄ч, -а́ча м *јако чизмарско шило којим се праве јамице за клинце. Вук Рј.*

уки́вити се, ӯкӣвӣм се сврш. *постати киван.* — Само сеоским путевима може да се иде. Укивили су се [четници], па само вребају. *Лал.*

уки́да̄ње с *гл. им. од укидати (се).*

уки́дати (**се**), ӯкӣда̄м (се) *несврш. и уч. према укинути (се).*

ука̀да̄ч, -а́ча м необ. *онај који нешто укида.* — И само су се једног бојали отресити и непоколебљиви дунавски пограничари — бродари и укидачи границе Сремске партизанске републике. *Поп. Ј.*

ука̀дљив, -а, -о *који се може укинути, несигуран. Р-К Реч.*

ука̀дљивӧст, -ости ж *особина онога што се може укинути, несигурност. Р-К Реч.*

у̏кидиј, -а̄, -о̄ заст. у изразу: ~ суд, ~судиште правн. *касациони суд.* — Укидни суд француски једини је тумачитељ закона. *Старч.* Као касационо (укидно) судиште одређено је оно у Милану. *Шиш.*

ука̀ја̄ти, у̏кӣја̄м несврш. *падати* (*о снегу*). *Бен. Рј.*

у̏кинути, -нӗм (аор. у̏кинух и у̏кидох, 2. и 3. л. у̏кинӯ, у̏киде и у̏киде) свршс. **1.** *учинити да нешто престане постојати, обуставити рад или важност чега* (*неке установе, уредбе, закона, уговора*), *затворити, забранити*: ~ батине. — На крају Мађари су укинули српску црквену аутономију у јужној Угарској. *Цвиј.* Прије пар година укинута [је царинарница] у Броду. *Обз. 1932.* Тај исти ђенерал припадао је влади која је 1894. укинула устав. *Јов. Ј.* **2.** *откинути, узабрати.* — Укинула цвијет од ружице. *НП Вук.* Двије дуње с листа укинуте. *НПХ.* **3.** *одузети.* — То је мојој мајци пола века укинуло. *Лаз. Л.* Остали видећи̏га онакова, збланута и укинуте ćвијести, заграјаше. *Куш.* **4. а.** *оборити, срушити.* — Три пута је пасом опасао, а четвртом од сабље кајасом, да му булу вијор не укине. *НП Вук.* **б.** *убити.* — Док би они своје [пушке] наперили, тројицу би можда момче укинуло. *Мул.* Повади од паса пиштоља да укине до два побратима. *Ботић.* **5.** *одсећи, одрубити.* — Док укинем једну непослушну главу — видјећемо онда! *Вес.* Са мјесеца, кô с укинуте главе зликовца грозног, кап по кап, на моје чело капљу блиједе боли. *Матош.*

Изр. ~ са света, с гласа нар. *усмртити, убити.* — Вићи ... жбира и шпијуна, ће га послаше да ме укине са свијета! *Срем.* Пуче пушка ... и погоди хајдука Мијата усред паса, укиде га с гласа. *НП Вук*; ~ с ногу *оборити.* — Поворка ... пројури професору између ногу, укинувши га с ногу. *Јурк.*

~ **се** *прекинути се.* — Никада није знала зашто му у тренуцима пресуше ријечи и глас се укине. *Вуј.*

Изр. жив се укинути послом *много се преморити, претргнути се од посла.*

ука̀нӯће с *обустављање рада или важности чега, укидање*: ~ ропства. — Од г. 1848. почиње се све више искати савршено укинуће горњега дома. *М 1867.*

ука̀пити се, у̏кӣпӣм се свршс. *стати мирно као кип, укочити се, укрутити се.* — Стаде пред чича Стојиљка, укипи се баш као да ће да декламује. *Ком.* Чим је опазио дјевојку, протрнуо је и укипио се. *Вел.*

Изр. што си се (ту) укипио *што си стао* (*тј. прихвати се посла, потрчи*).

у̏кисати, -а̄м свршс. *в. укиселити* (*2*): ~ купус, ~ краставце, ~ паприке.

~ **се** *в. укиселити се.* — Те исцједине ... миришу као укисана говеђа јуха. *Јонке.* фиг. Памет вам се укисала, навалит ћете на нас још гору несрећу! *Гор.*

у̏киселити, -ӣм свршс. **1.** *покиселити, расквасити* (*у води*). **2.** *учинити да нешто постане кисело* (*стављањем у сирће, оцат, врењем или додавањем култура*), *ставити у туршију*: ~ краставце, паприке, купус, млеко. — Стале [су се] ... рушити компотске флаше, укисељени краставци. *Кол.*

~ **се 1.** *расквасити се, омекшати* (*у води*). — Полије [окорео комад хлеба] ... водом, да се мало укисели. *Јакш. Ђ.* **2. а.** *постати кисео, добити кисео укус*: хлеб се укиселио. **б.** *ускиснути, укиснути се, покварити се* (*о храни*). — Гулаш [ће се] прогласити укиснутим и укисељелим за јело и онда излити. *Јонке.* **3.** *онерасположити се, намрштити се, натмурити се.* — Он ми је најбоља мушторија! — укисели се рођак. *Цес. А.* фиг. Натмурио се, укиселио јесенски дан. *Кол.* Лепотица се укисели, прогута своју следећу мисао, скупи прње и оде. *НИН 1970.*

укисељава̀ти (се), -ѐљава̄м (се) и **укисељи̏вати (се),** -ѐљујēм (се) *несврш. и уч. према укиселити* (*се*).

у̏киснути (се), -нӗм (се) свршс. **1.** *расквасити се, омекшати.* — Јеси ли утопила варице ... да укисну? *Љуб.* **2.** *нарасти од квасца* (*о тесту*). **3.** *в. укиселити се.* — Гулаш [ће се] прогласити укиснутим ... за јело. *Јонке.*

у̏китити, -ӣм свршс. *метнути, увезати у киту; уплести цвет у киту.* — И у киту укитите. *Вук Рј.*

ука̀ћа̄ње с *гл. им. од укићати.*

ука̀ћати, у̏кӣћа̄м *несврш. и уч. према укитити.* — У киту га укићаше. *Вук Рј.*

у̏кишити, -ӣ свршс. безл. *окишити.* — Онда [је] опет укишило. *Креш.*

~ **се** *окишати се. Бен. Рј.*

у̏клад м *в. уклада*[1]. — Стоји ормарић од црне ебановине, с укладима од бјелокосних плочица. *Креш.*

у̏клада[1] ж *уметак као украс на дрвеним предметима* (*вратима, намештају и сл.*). — На оба прозора и на мањим укладама двокрилних врата стојало је написано. *Грг.* Пробит ће нам укладе у вратима. *Креш.*

ȕклада[2] ж покр. *опклада. Вук Рј.*; *Бен. Рј.*

ȕкладити се, -ȋм се сврш. покр. *опкладити се. Вук Рј.*

ȕкладица ж покр. *парче, комадић коже (које служи чизмарима као уметак при шивењу сара). Вук Рј.*

ȕклађен, -а, -о *украшен укладом*[1]. — Голем ормар, уклађен ахатом и лазур-каменом. *Креш.*

ȕклањȁње с *гл. им. од уклањати (се).*

ȕклањати (се), -ȃм (се) *несврш. и уч. према уклонити (се).*

уклáпȁње с *гл. им. од уклапати (се).*

уклáпати (се), ȕклāпāм (се) *несврш. и уч. према уклопити (се).*

ȕкласти, -áдēм сврш. заст. *метнути, ставити у нешто, уметнути.*

ȕклати, ȕкољēм сврш. *заклати.* — Да си ми се пригодила, вило, гдје супарник укла супарника. *Март.*

уклáтити се, ȕклāтȋм се сврш. *уморити се.* — Уклатио се вазда радећи. *Вук Рј.*

уклéпати, ȕклēпāм сврш. *уклопити, гурнути, дати (коме што) у руке. Вук Рј.*

~ **се** *угурати се, увући се, наметнути се.* — Санчо ... се уклепа међу њих, и буде четврти у ... разговору. *Вел.* Ту би се опет однекуд уклепали стихови. *Десн.*

уклéсати, ȕклешēм сврш. *урезати (обично у камен).* — Уклесана слова су се налазила управо у висини њихове главе. *Њег.* фиг. Има створова којима се удес већ у дјетињству види уклесан на лицу. *Војн.*

ȕклēт, -а, -о **1.** *трп. прид. од уклети (се).* **2.** *један, несрећан, чемеран, гоњен клетвом и проклетством.* — Уклети, луталачки живот Филипа Вишњића смирила је тек смрт. *Сур.* Тишина је у овој уклетој кући [тамници]. *Крл.*

ȕклēтва ж **1.** *клетва, проклетство.* — Записала си име ... и скинула си тиме ту страшну уклетву. *Змај.* Човјека нема ... да с дома уклетву скине. *М-И.* **2.** погрд. *несрећа, несрећник.* — Ах, Лимо, уклетво братска, чему ископа себе и мене. *Љуб.* Уклетво једна! *Кост. Л.*

уклѐтвеи, -а, -о у изразу: ~ писмо *папина повеља којом баца на кога клетву, анатему због непослушности.* — Легат папе ... држећи у љевици свијећу, а у десници уклетвено писмо, проклиње. *Наз.*

ȕклēти, укȕнēм сврш. **1.** *проклети, бацити клетву на кога; бацити кога у несрећу клетвом.* — Кроз земљу коју усуд укле, милимо влаком у сумраку кобном. *Панд.* После је он мене клео и уклео ме. *Бан.* **2.** *изгрдити, опсовати у облику клетве.* — Ушао у нас неки страх од баба-Стојне ... кад ... те укуне чим проговори. *Ад.* Запали, — запалила му се душа на оном свијету, — укле љути воденичар. *Торд.*

~ **се** *проклети самог себе.* — Како се клеле, тако се уклеле. *Вук Рј.* Кунем [вам] се на сва четири јеванђеља, а прав се у бога не уклео. *Љуб.*

ȕклētōст, -ости ж *стање онога који носи на себи проклетство, несрећа.* — Човек који се одвише испне нада друге ... тај падне под уклетост самоће. *Сек.* Око Госпаве, од њенога брзог хода ... са лица ... из смеђих очију ... врцале су искре неке мистичне уклетости. *Вуков.*

уклéтство с *проклетство, несрећа.* — Модру сукњу ... није промијенила од оног прекањског завјетног уклетства. *Божић.*

уклештéње, ијек. укљештéње, с обично у изразу: ~ киле мед. *уклештеност, заглављеност спуштених црева у шупљине у трбушној дупљи* incarceratio herniae; исп. уклештена кила (уз уклештити (се) изр.).

уклéштити, ȕклēштȋм, ијек. уклијèштити, сврш. *метнути као у клешта, ухватити као клештима, приклештити, заглавити, учврстити.* — Његов жилави врат чврсто уклијештих објема рукама. *Креш.* фиг. Нестало је мрачног и уснулог града, уклештеног међу стрма брда. *Андр. И.*

Изр. ~ очима *дивље погледати, погледати као пијан, закрљештити (о пијаном човеку).*

~ **се 1.** *заглавити се; увући се.* — Пријекор за изгубљеном слободом бјеше му се уклијештио ... чврсто у можданима. *Војн.* **2.** фиг. *доћи у сукоб, ухватити се укоштац.* — Страх и ужас свакоме тко год ти се њему опире или се с њим уклијешти. *Ков. А.*

Изр. уклештена кила мед. *опасна болест кад се спуштена црева не могу да врате у своје природно лежиште* hernia incarcerata. *Терм. 5.*

уклешћѝвати (се), -èшћујēм (се), ијек. укљешћивати (се) *несврш. и уч. према уклештити (се).*

уклúзити, -ȋм сврш. *ући лако и глатко клизећи.* — Сјечиво уклизи брзо у ... мекоту. *Божић.* фиг. Уклизе ... у једноставну причу. *Сек.*

~ **се** *постати клизав, углачати се.* — Терен ... се можда нешто ... уклизио и постао за његове ноге несигуран. *Бег.*

ȕклизнути, -нēм сврш.' *в. уклизити.* — Мирно уклизну у просторију. *Креш.*

ȕклија ж зоол. *в. укљева сијања (уз укљева, изр.). Вук Рј.*

ȕклијȁр м зоол. *орао риболовац* Pandion haliaëtus. *Бен. Рј.*

уклѝјати, -ȃм сврш. *почети клијати, проклијати. Р-К Реч.*

уклијèштити (се), ȕклијештӣм (се), ек. **уклéштити** (се).

ȕклин м покр. *проклетство*; обично у изразу: остати, стојати за уклин *остати, стојати као страшна опомена, да се људи »уклињу«, да се тако што не догоди више.* — Од мечета и турске џамије направисмо проклету гомилу, нека стоји за уклин народу. *Њег.* Није ми жао кору хљеба да дам, дао сам и више — али уклин, и да се по прсту казује! *Лал.*

ȕклинити, -ӣм сврш. *забити, забости, углавити као клин.* — Дрвљад уклини између камења. *Вуј.*

~ **се** војн. *направити клин, пробој, продрети, пробити се у борби у противнички фронт.* — Непријатељ је поново кренуо у напад и уклинио се до саме Раковице. *Дед. В.* фиг. Стратегију те борбе, он је окарактерисао као жељу непријатељске идеологије да се ȕклини у комунистичку идеологију. *НИН 1971.*

ȕклӣнчити, -ӣм сврш. *забити клинцима, укуцати.* — Искрпљену стару кожу од ципела уклинчи [обућар] у какав труп: послије теше сјекиром и ствара облик [дрвене] ципеле. *Ђон.*

~ **се** *забити се, ући (о клинцу). Р-К* ***Реч.***

ȕклињање с *гл. им. од уклињати (се).*

ȕклињати, -њём (дијал. -њӑм) *несврш. и уч. према уклети; заклињати.* — Но те молим и богом уклињем, пушти мене с миром умријети. *НП Вук.*

~ **се 1.** *опомињати, памтити нешто као зло, несрећу (која се помиње у клетви, заклињању), бити, служити као опомена људима*; исп. уклин. — Остала је прича од старине, с њом се свијет и данас уклиња. *Њег.* Да нијеси на сугреб стао ... или о злу чијему вијећао? Кажуј, да те лијечим, да се сутра с тобом не уклиња пук. *Љуб.* **2.** *заклињати се. Р-К Реч.*; *Бен. Рј.*

ȕклӣње с покр. *в. уклин.* — Остале би обје за уклиња, свако би на нас попљувао и од нас очи окренуо. *Љуб.*

уклòнити, ȕклонӣм сврш. **1. а.** *преместити, склонити са места.* — Још раније [су] уклонили све чамце с леве обале Саве. *Дед. В.* **б.** *учинити да нечега не буде, одстранити.* — Тако ћете најсретније уклонити ону запрегу која највише смета успјеху. *Богд.* **2.** *склонити, заклонити.* — Откуд злато који крова не има, мирна крова да уклони главу. *Маж. И.* Треба негдје у селу испросити какву појату да уклониш главу. *Ђон.* **3.** *избавити, сачувати, спасти.* — Е да би нас и бог веселио ... и од сваке муке уклонио, тешке муке и турачке руке. *НП Вук.*

Изр. ~ с пута (с очију) *победити, уништити каквог непријатеља*; ~ с овога света *убити.*

~ **се 1.** *склонити се (од чега), измаћи се, избећи што; сакрити се.* — Уклонила се, није могла дуље да издржи. *Леск. Ј.* Харамбаша замахну и опет, но Крљо се уклони ударцу. *Тур.* Јован се уклони у врбак, седе у жбун и одлучи да сачека дан. *Ћос. Д.* **2.** *склонити се коме, уступити своје место другоме.* — Милош решава брзо ... да Карађорђе има пред њим да се уклони. *Јов. С.*

уклòњив, -а, -о *који се може уклонити, уклоњив. Р-К Реч.*

ȕклоњати (се), -ӑм (се) несврш. *в. уклањати (се).* — И још ме је често заклињала да се ником не уклоњам с пута. *НП Вук.*

уклоњéње с *одстрањење, уклањање.* — Послије ... уклоњења разних потешкоћа добио је Гај коначно дозволу ... да може издавати политичке новине. *Шиш.*

уклòњив, -а, -о *који се може уклонити. Прав.*

ȕклопац, -пца м *оно што уклапа, укопчава ток чега (електричне струје).* — Бакрена жица спојена је преко уклопца с половима галванског чланка. *Физ. 2.*

уклòпити, ȕклопӣм сврш. **1.** *тутнути, ставити (у руку), дати.* — Стари ме изведе насамо и уклопи у шаку — десет дуката. *Шапч.* Уклопи јој у руку кесу пуну златника. *Јурк.* **2. а.** *углавити, наместити.* — Уклопи довратнике. *М-И.* **б.** *наћи место, уврстити.* — Жао ми је ... да нисам и њега уклопио као покретача у механизам које новеле. *Шкреб.*

~ **се** *наћи места, снаћи се, прилагодити се у новој средини, ситуацији.* — Његова се мисао уклопила у узрочно-посљедично кретање. *Шег.* Становништво подељеног Берлина некако се уклопило у своју провизорну судбину. *Б 1958.* фиг. *увући се.* — Страх којим се обавијао још више се уклопи у њ. *Сим.*

уклопљáвати (**се**), -ȍпљавӑм (се) и **уклопљívати** (**се**), -ȍпљујēм (се) *несврш. и уч. према уклопити (се).*

ȕклубак, ȕклупка м *грумен, грумуљица. Р-К Реч.*

уклȕпчати се, -ӑм се и **ȕклупчити се,** -ӣм се сврш. *савити се у клупче, скупити се, смотати се; помешати се.* — Скупио се у наслоњачи, уклупчао се, увукао главу међу рамена. *Чипл.* У колима некакви рогати предмети ... се возе, па се уклупчало све са сјеном. *Кал.* фиг. Онемоћао је некако, а под ложичицом му се уклупчила нелагодност. *Рад. Д.*

укља́јити, ȕкљājīм сврш. покр. *искривити.* — Пас кад га одудари редуша ... погрби кркачу и укљаји ногу, па се покупи из куће. *Ад.*

ȕкљата ж зоол. *в. комарча.* — Обноћ ловим рибу ... удицом зубаце, укљате ... и капце. *Вук Рј.; Бен. Рј.*

укљàурити, -ӣм сврш. *искривити.* — Види како је само укљаурила руку кô каква кљастица. *Ћоп.*

ȕкљева ж зоол. *врста слатководне рибе из пор. шарана, укусна меса и издужена тела покривеног сребрнастим љускама, од којих се добива вештачки бисер* Alburnus scoranza *и* Alburnus bipunctatus. *Вук Рј.; Терм. 4.* Изр. ~ сјајна Alburnus lucidus.

ȕкљевнӣ, -ā, -ō *који се односи на укљеву:* ~ мрежа. *Пол. 1960.*

укљешта́вати, -èштāвāм *несврш. и уч. према укљештити и укљешћити.*

укљеште́ње, ек. уклештéње.

укљéштити (се), ȕкљēштīм (се) сврш. некњиж. *в. уклештити (се).* — Рука му је била укљештена у кошчатој руци старога подворника. *Ћос. Б.* фиг. Велики страх [од школе] ... малишана обузме и стегне од главе до пете и укљешти га као грч. *Ћоп.*

укљешћи́вати (се), -èшћујēм (се), ек. уклешћивати (се).

ȕкљувак, ȕкљȕвка м **1.** *место где је птица кљувала какву воћку и др. Бак. Реч.* **2.** фиг. покр. *мала количина.* — Кад они почну око трпезе замирати, а ви прождрите укљувак прашка, што је у овој ... кутијици. *Љуб.*

укљȕвати, ȕкљујēм сврш. *ударити кљуном, угристи, ујести кљујући; појести кљујући.* — [Гуске] мене убога готово укљуваше. *Јурк.*

ȕкљукати, -āм сврш. **1.** *кљукајући угојити (живину).* — Шта мислиш да би стари јео тукца који није укљукан? *Бег.* Жуте [се] ... добро укљукане ћурке и гуске. *Ранк.* **2.** *забити, забости. Бен. Рј.*

ȕкљунути, -нēм сврш. *укљувати.* — Дође кока, укљуну га. *Вук Рј.* Указа [се] рана ... мала, као да га је птица укљунула. *Вуј.*

укључе́ње с *пуштање у рад, укопчавање:* ~ електричног апарата, ~ електричне струје.

укључи́вање с *гл. им. од укључивати (се).*

укључи́вати (се), -ȕчујēм (се) *несврш. и уч. према укључити (се).*

ȕкључиво прил. = укључно *укључујући, бројећи и оно што је речено као крајње.* — Гимназија ... до укључиво матуре. *Обз. 1932.* Комисија [је] ... заседала ондје до укључиво 1. липња. *Ј 1957.*

ȕкључити, ȕкључӣм сврш. **1.** *везати, укопчати за ток електричне струје, пустити у рад (неки апарат на електричну струју).* — Те ... ријечи промијениле су читаво његово стање, као да га неко укључи за струју. *Вуј.* Укључили смо магнетофон. *ВУС 1970.* **2.** *придружити, увести у неки заједнички посао, заједницу.* — Видели смо низ предузећа ... већ готових и укључених у производњу. *Пиј.* Брод ... ће већ 1. травња 1961. бити укључен у редовити саобраћај. *Вј. 1960.* **3.** *унети, обухватити (планом, говором).* — Проширили смо план ... што смо у њега укључили и напад на Лазаревац. *Чол.* Владика може да исприча целу историју ..., постанка [манастира] укључивши историјску тачност легенде. *Чипл.*

~ **се** *придружити се, ући у неку заједницу.* — Био је чудан, тешко му је било укључити се у јединицу, подврћи се дисциплини. *Поп. Ј.* Укључих се између Реље и Свете. *Лал.* Ја сам се за те акције одмах интересирао и сам се укључио властитим радом. *Вј. 1971.*

ȕкључнӣк м ел. *утикач, направа за укључивање електричне струје. Бен. Рј.; Прав.*

ȕкључно прил. = укључиво.

ȕкметити, -ӣм сврш. **1.** *поставити за кмета, увести у старешинску, кметовску дужност, закметити.* **2.** *учинити спахијским кметовима, довести у феудалну потчињеност властелину.* — Турци почеше све силније навaљивати на Ратково да га поработе и укмете. *Коч.*

~ **се 1.** *постати кмет (сеоски старешина), закметити се.* **2.** фиг. *заузети лепо место у животу, каријери.* — И на том острву заборавности, добијеном на мачу гребештаку ... и овдје се укметио Жидов. *Матош.* Све се то укметило и понамештало [у државној служби] ка' званице на слави. *Срем.* **3.** фиг. *засести, разузурити се (негде).* — Што си се ту поред ватре укметио? *Јакш. Ђ.* Поред несрећника укметила се сељачка баба. *Матош.*

ȕкнути *в. хукнути.*

ȕкнути се, ȕкнēм се сврш. покр. *угнути се.* — Скукуљи се [оболела свиња] ка' пребијена ... а лубина јој се укне ка' да је сто дана боловала. *Рад. Д.*

укњижа́ва̄ње с *гл. им. од укњижавати (се).*

укњижа́вати (се), -ȉжāвāм (се) = укњиживати (се) *несврш. и уч. према укњижити (се).*

ȕкњижба ж и **укњиже́ње** с књиг. *уписивање имовинских права и терета у*

земљишне књиге, интабулација. — Порези нису плаћени већ трећу годину. Осигурани су укњижбом. *Мих.*

укњи́жив, -а, -о *који се може укњижити.* — Није ли свако рјешење ... бескрајности једна граница, ситна ... укњижива. *Уј.*

укњижи́вати (се), -ујём (се) несврш. = укњижавати (се).

у̀књижити, -им сврш. *уписати у земљишне књиге, извршити укњижбу.* — Дугујете ... своту која је уз шестпостотне камате укњижена на вашу кућу. *Шен.* фиг. *извојевати, задобити.* — Партизан и Хајдук су укњижили ... по седам бодова. *Б 1958.*

~ **се** *уписати своје право својине у земљишне књиге.* — Имаде на десетке већ сељака којима се дао властелин ради дугова укњижити. *Ћал.* Не бацам ја новац тако ... Његов дуг прећи ће на ме, а ја ћу се укњижити. *Ћип.*

укњижи́ња ж *такса за укњижење у земљишне књиге. Р-К Реч.*

у̀коб м *сусрет.* — На укоб им голуб лети, мирољубив гост. *Јакш. Ђ.*

уко̀бати, -ам сврш. покр. *убити.* — Мислите да не хоћаху укобати ме, да су смјели? *Мат.*

уко̀бити, у̀кобим сврш. *сусрести. Вук Рј.* Изр. коб у̀коби заст. *судбина донесе.* — Ако нам коб укоби зло, носит ћу несретну љубав у свом срцу. *Шен.*

~ **се** *сусрести се.* — С лошом се укобио коби. *Март.; Вук Рј.*

уко̀вати, у̀кујём сврш. **1. а.** *заковати (у што).* — Клинци требају бити потпуно уковани у ђон. *Ног.* **б.** *заковати металне комаде новца и повезати их металном жицом један за други начинивши тако ниску, огрлицу, ђердан. Вук Рј.* **2.** *заковати даску или летву за неки дрвени предмет, закуцати, прикуцати гвозденим клинцима, чавлима.* — Треба притке ... уковати летвама. *Тод.* **3.** ист. *оковати, приковати (веслача у галији).* — Кад дође на галију укују га и зајме пут Млетака. *Љуб.* фиг. *заробити.* — Ево зле три године да ме несрећа ... овдје уковала и да ми калуђерски хљеб кроз ноздра скаче. *И.* **4.** *потказивајући коња ранити га, забивши му клинац у месо, повредити. Вук Рј.* **5.** *урезати кујући.* — У овој самици једва је дозвољено имати кашику од алуминијума, па како је Циганин, и чиме, у тешка гвоздена врата уковао своје име? *Вуј.*

Изр. као уковано *чврсто;* ~ очи у што *загледати се, занети се чиме.*

у̀кови *в. бабини укови.*

уковњајати, -ам сврш. покр. *смршати.* — Сва је уковијала, сама кост и кожа. *Радул.*

у̀ковица ж *женски накит на глави са укованим новцем (сребрним или златним); ниска од новаца закованих на жицу.* — Метну [снахи] преко главе [прекоглавље] и притврди. Са леве и десне стране намести по једну »уковицу« у којима беше по талир ... а на чело опет »уковицу« са три дуката. *Вес.; Вук Рј.*

уковр̀чати, -ам, **уко̀врчити,** -им, **уковр̀цати,** -ам и **уко̀вр̀цити,** -им сврш. *увити у коврче, коврџе, увртети (косу, бркове).* — Даде код власуља уковрчати косу. *Шов.* [Јан је брке] уковрчио ... у две сличне коврџице. *Дов.*

~ **се** *увити се (у коврче, коврџе).* — Руком пригладио ... косу, што му се била уковрчила. *Бен.* По ... уковрченим брковима лако се могао познати војник. *Грол.* Коса разбарушена и чисто се уковрџила. *Вукић.*

уко́дати, у̀кōдам сврш. покр. *залити, залемити, заковати.* — Ми ти нијесмо укодали мач у балчаку. *Љуб.*

уко̀дошити, -им сврш. *дати, створити прилику за нешто, удесити, омогућити. Бен. Рј.*

у̀кожити, -им сврш. *повезати књигу у кожу. Бен. Рј.*

уко́кати, у̀кōкам сврш. нар. *убити.* — Смислио је да укока Гаврила чим Милошу очита опело. *Ћос. Д.*

уко̀ко́рити, -о̀кōрим сврш. *в. укекерити.* — Далеко вам ваља путоват'. Одма', да вас ноћ не у'вати кроз планину! — и Митар укокорио очи. *Рад. Д.*

уко̀ко́тити се, -о̀кōтим се сврш. **1.** *одрасти, стати на снагу.* — У ово вријеме ... се преко ноћи укокотили толики који јој отраг неколико година нису били ни до кољена! *Цар Е.* **2.** *укрутити се у месту.* — Могли сте га ухватити ... него сте се сви укокотили, па ни да мрднете. *Аз.*

уко̀ктити, -им сврш. *в. укекерити.* — Скочи на њ [бубањ]. Пуче кожа и обе ноге пропадоше му унутра. Оно [момче] само укокти очима. *Глиш.*

уколáчити, -олāчим сврш. **1.** *забезекнути се. Р-К Реч.* **2.** *избечити (очи).* — [Наредник] уколачио очима и не трепље. *Јак.*

уко̀лёнчити, -им, ијек. уко̀љёнчити, сврш. покр. *уларом сапети (коња) испод колена. Вук Рј.*

уколи́ко, у̀колико и **уко̀лико** везн. **1.** *у поредбеним реченицама, у корелацији с прилогом утолико казује да је оно што се износи главном реченицом сразмерно ономе што је речено зависном реченицом;* исп. што (II, 2). — Светлост ... буде ослабљена, и то утолико јаче, уколико је дубина [мора] већа. *Петр. М.* О томе утолико нема појма, уко-

лико не може то себи и другоме разложити казати. *Ант. 1.* Уколико га пијанство више хватало, све је одрешитије мислио. *Рад. Д.* **2.** *у погодбеним реченицама: ако.* — Радио је свим силама, уколико му је то званичан посао и канцеларија допуштала, да прва представа [позоришта] испадне што боља. *Срем.* Мудрац је његов слободан као бог, уколико може бити слободан од свега. *Баз.*

уколо̀течити се, -ӣм се сврш. *ући у колотечину, колосек, у уобичајени ток живота, правац.* — фиг. Познаници и вршњаци били су се ето поженили, оградили за себе, уколотечили. *Шим. С.* Свадбена поворка ... се ... образовала и уколотечила уским ходником. *Божић.*

уколу̀тати се, -а̄м се сврш. *везати се у коло, у колут, уплести се.* — Врти се с уколутаном змијом узника око кестена. *Цес. А.* фиг. Мисли ми ... навалише одједном уколутане, испреплетене. *Нуш.*

укољёнчити, -ӣм, ек. укòлёнчити.

у̀кољица ж и м *онај који се радо инати и завађа с другима, свађалица, убојица.* — Велике [су] укољице и хрсузи да таквих надалеко нема. *Ћоп.* Укољице устукну, као кокотићи пред домаћином. *Гор.*

у̀кољи̏штво с *убојичка нарав.* — [Страх] је уливао деци својом снагом и укољиштвом. *Марк. М.*

укòмити, у̀комӣм сврш. покр. *управити, упутити.* — Ај! судбино, ти не судбовала, јер си на ме укомила јала. *Март.*

укомпо̀нирати, -о̀нӣрам и **укòмпоновати,** -нујём сврш. *унети што у какву уметничку целину.* — Унутар тог ... мрамора укомпониране су групе људи. *Бат.* Детаљи су укомпоновани у фабулу и уносе врло много животне верности. *Глиг.*

уконаче̏ње с *долазак, примање, смештање на конак.*

уконачи̏ва̄ње с *гл. им. од уконачивати (се).*

уконачи̏вати (се), -а̀чујём (се) *несврш. и уч. према уконачити (се).*

укòначити, -ӣм сврш. *довести на конак (на стан); доћи на конак, на спавање, одсести негде; примити (кога) на конак (на преноћиште).* — Кад вам по селима уконаче козаке, тко ће извући батине? *Бен.* На путу према Лондону уконачио овдје с двојицом пријатеља. *Креш.*

~ **се** *одсести негде, настанити се.* — Уконачили се и раширили. *Нех.*

укòнчати се, -а̄м се сврш. *постати кончав, добити конце, оматорити (о боранији, махунама). Р-К Реч.*

у̀коп и **у́коп** м **1.** *погреб, сахрана мртваца.* — Укоп Крцунов бјеше у подне. *Мат.* На укопу нас је било мало. *Петр. В.* фиг. *тужан догађај, жалост.* — Ово нису сватови ... Ово је укоп! ... Без свирача и гадљара! *Бег.* **2.** *растојање (од два метра) колико се обично добаци каменом с рамена.* — Једном баци, свијема добаци: другом баци те свијех пребаци: два укопа и три мушке педи. *НП Вук.* **3.** *ископано место, удубљење укопано у брду.* — Улазимо у ... собу смјештену у једном укопу у брду, који личи на железнички тунел. *Вуј.*

укопа̀ва̄ње с *гл. им. од укопавати (се).*

укопа̀вати (се), -о̀па̄вам (се) *несврш. и уч. према укопати (се).*

у̀копāј м *в. укоп (2).* — Све му коњиц на колаче скаче ... збандачке по три укопаја. *НП Вук.*

укòпати, -а̄м сврш. **1. а.** *ставити у јаму ископану у земљи и затрпати, закопати.* — Сачекаше да се оруђе укопа. *Вас.* фиг. *сакрити, увући.* — Човјек укопа уши у оковратник ... и покуша да га не слуша. *Божић.* **б.** *сахранити.* — Катица је умрла ... укопали су је ... до њене матере. *Игњ.* Није био на Михајлу [дубровачком гробљу] откад су му укопали ... покојну жену. *Војн.* **2.** *саградити ископавши земљу, начинити, изградити што испод нивоа околине.* — [Гробница] није укопана ... него је изидана озго. *Нен. Љ.* Колона је ишла укопаним путем па је немачка ватра била безопасна. *Ћос. Д.* **3.** војн. *утврдити (у рововима).* — Треће ноћи укопали су скоро читаву дивизију. *Дед. Д.*

Изр. стоји као укопан *не миче се с места, стоји као камен.*

~ **се 1.** војн. *утврдити се, направити ровове, шанчеве, ушанчити се.* — Укопај се! — пренесе се команда. *Хорв.* Нисмо могли да отерамо Немце ... Дубоко су се укопали. *Дед. В.* **2.** *занети се, задубити се у што, предати се чему.* — Водила [је] кућне послове, сва се укопала у њих. *Андр. И.* Гледао је часак ... одсутним погледом, затим се поново укопао у новине. *Донч.* **3.** *чврсто стати, не мицати се.* — Што си се тамо укопао? — викне Марунић. *Цар Е.* Већ лева нога [хоће] да се укопа где се други корак [у колу] завршио. *Чипл.* **4.** фиг. *повући се из јавног живота.* — Марија Орсола ... и она се укопала, да живи за једну једину ... мисо̀. *Војн.*

укопа̀ција ж нар. *в. окупација.* — И ђед [му се] борио на Мајевици против Швабе, за укопације. *Марк. М.*

укопи̏стити се, -о̀пӣстӣм се сврш. пеј. **1.** *успротивити се тврдоглаво; упорно хтети или тврдити што.* — Страхиња се укопистио — неће баш никако да попусти! *Глиш.* Безброј је таковиx посуда још у вагонима, али се један од њих укопистио да је посуда

његова. *Цес. А.* **2.** (на кога) *окомити се.* — А шта сте се ви укопистили на мене са тим вашим краљем [при картању]! *Вин.* Гле, гле, газдарице, како се укопистила и ускричала на ме. *Ков. А.*

укòпитити, -ӣм сврш. *притиснути у земљу, као да су укопана (копита коња), укопати ноге, чврсто стати.* — Све четири ноге [би] чврсто укопитила у земљу. *Креш.*

~ **се** *стати као да су копита укопана у земљу, чврсто стати (о коњу).* — Ждријебац се укопитио, подигао главу и стао да слуша. *Шимун.* фиг. Сав свој бијес [Мађар] на ове крајe ригa, укопитив се међ' староседеоцима. *Марк. Ф.*

у̀копиште с *место за сахрањивање мртвих, гробље.* — Она почива у нашем малом укопишту. *Креш.*; *Р-К Реч.*

укòпнети, -нӣ, ијек. укòпњети, сврш. *отопити се, окопнети (о снегу).* — Усови са Ливана кад укопне на врх брега, те кедрове збришу луге под навалом силна снега. *Кост. Л.*

у̀копнӣ, -ā, -ō *који се односи на у̀коп, погребни.* — Од колијевке до укопне мотике — човјек се сузом брани од грдне жалости и страве смртне. *Вуков.* То ми је знаш [новац] за покров и за смртно — укопно руво. *Ћоп.*

у̀копњак м **1.** *гробар.* — О сватови, моји укопници, копајте ме близу Мате мога! *НПХ.* Њих тројица укопника дају се на посао. *Пав.* **2.** *учесник у пратњи при укопу мртвога.* — У сумраку враћали се укопници домовима. *Гор.* Чича Марко ју лијепо сахранио и укопнике ... погостио. *Ивак.*

у̀копнина и **укопни̏на** ж **1.** *погребни трошак, такса за укоп, за сахрану. Вук Рј.* **2.** *покојниково оружје и друге ствари сахрањене с њим.* — [Људи] уз своје мртве додају разноврсне прилошке од оружја ... Оваквих је укопнина нахођено по свима гробницама каменога доба. *Жуј.*

у̀копница ж **1.** *учесница на укопу, сахрани.* — Рок је био божји угодник! — закључе на спроводу укопнице. *Гор.* **2.** у изразу: јама ~ *рака.* — Копа јаме укопнице у гробљу. *Креш.* **3.** *укоп, дан сахране.* — Братски [јој је] олелекао мужа и на укопници зацијели тај дан остао код ње у кући. *Лоп.* **4.** *укопна кошуља у коју облаче мртваца. Вук Рј.*

укòпњети, -нӣ, ек. укòпнети.

укòпцē прил. *усусрет, против кога, нападајући у лице*; исп. укобити се. — Укопце трчи као зоља. *Вук Рј.*

укопча̀ва̄ње с *гл. им. од укопчавати (се).*

укопча̀вати (**се**), -ȍпчāвām (се) *несврш. и уч. према укопчати (се).*

укòпчати, -ām сврш. **1. а.** *спојити, укључити, прикључити.* — Требало је ... извући радио апарат и укопчати га за електричну инсталацију. *Јак.* фиг. Ми ћемо се смијати и његовим законима, у које је ... укопчао своју слободу. *Мих.* **б.** *сапети копчама. Шкаљ.* **2.** *привезати, осигурати.* — Извадио ланац и укопчао га [бицикл] катанцем. *Бар.* **3.** фиг. разг. *схватити, разумети, разабрати.* — Узалудно се трудила да слушно укопча какве друге шумове. *Божић.*

~ **се** *спојити се, ући у неку целину, средину, укључити се.* — Чим се постави улична мрежа, овај мали водовод ... би се укопчао у ... пумпну станицу. *Пол. 1950.* фиг. Доживљавао сам јасно вријеме у којему је био укопчан ... и овај исјечак мога послијеподнева. *Шег.*

у̀кор и **у́кор** м **1.** *опомена због погрешке, замерка, прекор, приговор.* — Опростите што морам ваш комплимент да разумем као укор. *Лаз. Л.* У несрећи не има времена укору. *Шен.* **2.** адм. *најнижа дисциплинска казна (у школи или у служби).* — Кажњен [је] укором наставничког збора. *Гор.* [Надзорна власт] добила је право да их [кметове] за мање погрешке кажњава укором или новчано. *Јов. С.*

укора̀ва̄ње[1] с *гл. им. од укоравати*[1].

укора̀ва̄ње[2] с *гл. им. од укоравати*[2].

укора̀вати[1], -ȍрāвām *несврш. и уч. према у̀корити.*

укора̀вати[2], -ȍрāвām *несврш. и уч. према у̀корити.*

у̀корāк прил. **1.** воји. *корачајући сложно, у истом ритму.* — Петровић и Бајкић пођоше укорак. *Ћос. Б.* **2.** фиг. *сложно, не заостајући, не одвајајући се, напоредо.* — Саобраћај ... и туризам иђи ће укорак са цјелокупним привредним развојем. *Вј. 1960.* Та огромна снага не иде укорак с решавањем проблема комуне. *Б 1958.*

у̀кōран и **у̀кораи,** -рна, -рно **1.** *који у себи садржи, показује укор.* — Слао нам укорна писма. *Наз.* Бјежаше од строгог и укорног погледа старога свекра. *Шимун.* **2.** *који је под срамотом.* — Боље једном поштено умријети, но укоран на св'јету живјети. *Вук Рј.*

укора̀ћити се, -ȍрāћīм се сврш. покр. *укочити се.* — Онако укорaћену [девојку] обухвате је хајдуци ... пак је пренесу. *Љуб.*

укорача̀вати, -ȁчујēм *несврш. и уч. према укорачити.*

укора̀чнти, -ȍрāчīм сврш. *ући, ступити у нешто.* — Таман он укорачи [у хан], а иза хана се појави Дева. *Вес.* И за пријашње владе никад није укорачио у суд. *Мул.*

у̀корба ж *в. укор.* — Наопак' се од укорбе нађе. *Вук Рј.* То му је била највећа укорба од предстојника. *Ћор.*

укоре́нити, -о̀рēнӣм, ијек. укоријѐнити, сврш. *учинити да се нешто учврсти, да пусти корен, да постане блиско, учврстити.* — Те песме [Змајеве] прве [су] у многоме од нас укорениле смисао за добро. *Богдан.*

~ **се 1.** *пустити корен, примити се* (*о дрвету*). — Кад се једном [дрво] добро укоренило, оно се тако јако столичи да од ... једног дрвцета кроз десетину година читава шумица постаје. *Панч.* фиг. *ухватити се чврсто* (*да се не може ишчупати*). — Ноге им [пољским радницима] сваким кораком хватају корен и чупају се из тла, да се наново укорене. *Поп. Ј.* **2.** *дубоко се усадити* (*о навикама*). — Немар је узроком да се врло брзо развију антисоцијалне навике, које ће у каснијој доби бити превише укоријењене. *Мј. 1926.* Ристићеви другови били су националисти са старом укорењеном мржњом и неповерењем према Аустрији. *Јов. С.*

укорења́ва̄ње, ијек. укорјења́ва̄ње, с *гл. им. од укорењавати* (*се*).

укорења́вати (се), -ѐња̄ва̄м (се), ијек. укорјења́вати (се) = укорења́ти (се) *несврш. и уч. према укоренити* (*се*).

у̀кōрењенōст, -ости, ијек. у̀кōријењенōст, ж *особина онога што је укорењено. Р-К Реч.*

укорење́ње, ијек. укорјење́ње, с *пуштање корена, довођење у стање укорењености. Р-К Реч.*

укорења́ва̄ње, ијек. укорјења́ва̄ње, с *гл. им. од укорењивати* (*се*).

укорења́вати (се), -ѐњујēм (се), ијек. укорјења́вати (се), несврш. = укорења́вати (се).

укоре́пити се, -о̀рēпӣм се, ијек. укоријѐпити се, сврш. *постати као кора, окорети, стврднути се* (*о хлебу*); *добити кору по површини, скорети се, отврднути.* — фиг. Ко би све то открио ... испод оних ... укоријепљених »корпелина« [корсета]. *Војн.*

укорепља́вати се, -ѐпљујēм се, ијек. укорјепља́вати се *несврш. и уч. према укорепити се.*

у̀корети (се), ӯкорӣм (се) сврш. *в. укорити* (*се*). — Јасна [га] за његов нечувен поступак, није ни речју укорела. *Ћос. Б.*

укоријѐнити (се), -о̀ријенӣм (се), ек. укоре́нити (се).

у̀коријењенōст, -ости, ек. у̀корењенōст.

укоријѐпити се, -о̀ријепӣм се, ек. укоре́пити се.

у̀корити, ӯкорӣм сврш. *учинити* (*коме*) *прекор, прекорити* (*кога*), *замерити, приговорити* (*коме што*). — Мати [изиђе] пред њега да га укори. *Мул.*; *Вук Рј.*

~ **се** *повр.* — Скрене у двориште, укоривши се, какав ли је човјек, те си рода још походио није. *Леск. Ј.*

у̀корити, -ӣм сврш. **а.** *израдити, начинити корице за нож. Вук Рј.* **б.** *укоричити* (*књигу*). — Носи ... књижетине, све укорене у бивољу кожу. *Глиш.*

у̀кòритити, -ӣм сврш. необ. *удесити* (*о гласу*), *довести у сагласност, ускладити с чим.* — Узе гусле ... превлачи ситно по струњи, а грло укоритио, па мисли чојек: не пјева већ заједно са струњом плаче, јеца и цвили. *Коч.*

укорича́вати, -ӣчава̄м и **укорича́ти,** -ӣчујēм *несврш. и уч. према укоричити.*

у̀кòричити и **у̀коричити,** -ӣм сврш. **1.** *повезати, увезати, ставити у корице* (*књигу и сл.*). — Замолио га [је] да му књигу укоричи. *Јак.* Извади из ормара ... укоричену биљежницу. *Пав.* **2.** *обавити дршку од ножа каквим корицама.* — Угледа подужи нож чудно укоричен у седеф и сребро. *Грол.*

укорјењ-, ек. укорењ-.

укорјепља́вати се, -ѐпљујēм се, ек. укорепља́вати се.

у̀кòрљив, -а, -о *који изражава укор.* — Гласом је желио да буде другарски укорљив, упозорљив. *Божић.*

у̀кōрно и **у̀кòрно** прил. *с прекором, прекорно, прекоравајући.* — Погледах слику ... Боже како ме укорно гледа! *Маж. Ф.* Сит срећу, синко, не улови, — одврати му Негосав укорно. *Рад. Д.*

уко́ровити се, -ӣм се сврш. *зарасти у коров.* — Укоровљено, утрњено семе у уродици угуши се силној. *Кош.*

у̀кòружити се, -ӣм се сврш. *добити дебелу кору.* — Над њим су сад лиснати укоружени храстови. *Божић.*

у̀косеро прил. необ. *укосо гледајући, попреко.* — Одступа Момир иза жене и зрика у таста укосеро. *Каш.*

укоси́рити, -о̀сӣрӣм сврш. *укосити, искривити.* — Носећ торбу, главу би мало укосирила. *Берт.*

у̀кòсити[1] ӯкосӣм сврш. **1.** *наместити, управити, ставити укосо, накриво, искривити.* — Главу је малко укосила, као да ослушкује. *Андр. И.* Укоси очи на Николетину. *Ћоп.* **2.** *поћи укосо.* — Беше ... јасно да су волови укосили, и да трзају лево. *Сек.*

~ **се 1.** *нагнути се у страну, поставити се косо.* — Фра Марко се мораде добро и сагнути и укосити док уђе [кроз врата]. *Андр. И.* Преко чела се укосио један влажан чуперак. *Чипл.* **2.** *задрхтати, заболети.* — Кад

дјевојка угледа га мртва: срце јој се одмах укосило. *Ботић.*

ȕкòсити[2], ȕкосȉм свршс. **1.** *накосити.* — — Доспјели су да до јутра покосе толико колико би два косца укосила косећи цијелу ноћ. *Тур.* **2.** *од суседне ливаде нешто траве покосити, закòсити*[2] *(2). Вук Рј.*

ȕкоснȉк м **1.** *украсни чешаљ.* — [Глазбило] је било ... удешено од чешља укосника. *Креш.* **2.** мн. *ланчић са нанизаним новцем или бисером као украс у коси на глави. Вук Рј.*

ȕкосница[1] ж *двокрака игла којом жене причвршћују косу.* — Почела [је] извлачити укоснице из косе. *Торб.* Коса је на челу била придржана гвозденом искривљеном укосницом. *Макс.*

ȕкосница[2] ж *ливада (за кошење). Р-К Реч.*

ȕкосо прил. *у страну, у косом правцу, постранце.* — Грабећи укосо спорим се корацима одвукла. *Јел.* [Лишће] је укосо падало на земљу. *Лал.*

укòтвити (се), ȕкотвȉм (се) свршс. *спустити котву на дно, усидрити (о лађи).* — Неколико је лађица било укотвљено уз обалу. *Вј. 1960.* Наша лађа је лагано ушла у затон Крфа и ту се укотвила. *Дуч.* фиг. Пиквик се укотвио у осамљеној дражици. *Креш.*

укотвљáвање с *гл. им. од укотвљавати (се).*

укотвљáвати (се), -òтвљāвāм (се) и **укотвљȉвати (се),** -òтвљујēм (се) *несврш. и уч. према укотвити (се).*

укòтити, ȕкотȉм свршс. *окотити.* — Дође тако човјеку ... да прокуне: мајку му милу, што ме укоти скота! *Кашт.*

~ **се** *накотити се, запатити се, размножити се.* — Бијеле ваши ... укотиле су се у свим рубовима логорских дроњака. *Бон.*

укотрљáвање с *гл. им. од укотрљавати (се).*

укотрљáвати (се), -ȑљāвāм (се) *несврш. и уч. према укотрљати (се).*

укотр̀љати, -òтр̀љām и **укотр̀љати,** -āм свршс. *убацити нешто што се котрља, котрљајући га.*

~ **се** *ући котрљајући се.* — У двориште се укотрљају каруце. *Поп. Ј.*

укотȕрати се, -āм се и **укотȕрити се,** -òтȕрȉм се свршс. *савити (се) у котур.* — Загрејао се ваздух, омекнуо восак, па се свећице понагињале ... укотурале. *Сек.* Укотурена, лежала је. *Кош.*

укочáнити се, -òчāнȉм се и **укочáњити се,** -òчāњȉм се свршс. **а.** *укочити се, стати мирно као кип.* — Фратри ... видећи фра Брну, укочањише се пред олтарима. *Мат.* **б.** *укочити се (о телу мртвога); укрутити се, смрзнути се од хладноће, студени, скочањити се.* — Узме дугачку чакљу и скупља модре укочањене војничке лешине. *Вас.* Треба ... да протрљамо укочањене нам прсте. *Богдан.*

ȕкṑчен, -а, -о **1.** *трп. прид. од укочити (се).* **2. а.** *крут, укрућен (о држању).* — Изгубио ју је [лисницу] неки високи ... укочени лорд. *Кол.* **б.** *сувише званичан, строг, формалистички, сав од круте дисциплине.* — [Сремац] има ... мржњу ... на све људе педантне, званичне, укочене. *Скерл.* Прописи су дворски укочени. *Нех.*

укоче́нац, -нца м необ. *човек укоченог, крутог држања.* — Ја не распознајем коњаничког официра од полицајног — мени је сваки укоченац сумњив! *Мажс. Ф.*

ȕкṑчено прил. **1.** *не трепћући, гледајући у једном истом правцу.* — Укочено гледа једним правцем. *Том.* По читаве часове сједаше ... гледајући укочено у какву стварчицу. *Мат.* **2.** *непомично, без покрета.* — Слепи седе укочено, као да су од камена. *Рист.* Играчи који стоје укочено ... неће увијек успјети да изведу правилно ударац. *Хок.*

ȕкṑченōст, -ости ж **1. а.** *укрућеност мишића (од дугог седења итд.).* — Морао је неколико пута око кола ... протрчати да га укоченост мине. *Бал.* [Нога] му је трнула од укочености. *Вуков.* **б.** *укрућеност*; фиг. *неосетљивост, обамрлост.* — Мртвачка укоченост сапела му је и дух и тијело. *Коз. Ј.* **2.** *мртвило, одсуство живота и живости.* — Каогод отоич што беше пала у чаму и укоченост, тако сад заплива ... у сузама. *Вес.* **3.** *одсуство природности, изразитости.* — Забава би морала бити срдачна, без присиљене укочености. *Кум.* Оно што су они [академичари] називали племенитост и достојанство књижевног језика ... у ствари [је] било његово сиромаштво и укоченост. *Прод.*

укóчити, ȕкōчȉм свршс. **1.** *онемогућити окретање точка на неком возилу; пустити у дејство, притиснути кочницу, закочити.* — Велика низбрдица, те се суљају возови, иако укочени. *Јак.* **2.** *стегнути, укрутити мишиће; одузети способност кретања.* — Укочи рамена, спусти руке низ тијело. *Војн.* Нека промаха ме одмах ухвати и укочи целу леву страну. *Лаз. Л.* **3.** *задржати, успорити, прекинути какву делатност, акцију.* — Штрајк [лучких радника] ће знатно укочити утовар и истовар бродова. *Обз. 1932.* То је укочило читаву ... операцију. *Дед. В.* **4.** *учинити непомичним (као последица каквог изненадног душевног стања).* — Тај је глас укочи, скамени. *Вес.* Све те гласове је уђуткала и све покрете укочила експлозија. *Андр. И.* **5.** *управити нетремице поглед, очи (на кога, у*

што). — Подиже главу и укочи свој поглед на Коломбу. *Грол.* Укочи поглед у тле. *Водн.*

~ **се 1.** *зауставити се у кретању, у обртању, у раду, у развитку.* — Укочено срце ... затворена оба ока. *Змај.* Метак је погодио у жицу, искривио је, точак се укочио и скела је застала. *Дед. В.* Под притиском ... даље усавршавање је ... укочено. *Пед.* **2. а.** *изгубити способност кретања као последица каквог психичког стања (страха и сл.), укрутити се, не мицати се, не покретати се.* — Тако се Рачић укочио, стао на три корака у позор. *Крл.* Фења ... се укочила од страха. *Л-К.* Уз њу су дјеца укочена у новом руху. *Мих.* фиг. Како му је дух укочен и непокретан пред школском плочом. *Новак.* Шта сте се укочили, па мудрујете само о књигама. *Петр. В.* **б.** мед. *изгубити могућност покретања (о појединим удовима), бити парализован, одузети се.* — У Малој Русији сељаци, кад се коме укочи рука ... накупе пун рукав мрави, па вежу. *Нен. Љ.* **3.** *загледати се нетремице у што, гледати само у једну тачку; постати непомичан, без израза (о очима, погледу).* — За њим се сви погледи укочише. *Матош.* Стиснутих усана, укочена погледа ... промакоше војници. *Јак.* **4.** *постати хладан и укрућен (о мртвацу).* — Умрла је сирота ... нађем [је], укочила се већ. *Вес.*

укошáвање[1] с *гл. им. од укошавати*[1] (*се*).

укошáвање[2] с *гл. им. од укошавати*[2].

укошáвати[1] (**се**), -ȍшāвām (се) *несврш. и уч. према укосити*[1] (*се*).

укошáвати[2], -ȍшāвām *несврш. и уч. према укосити*[2].

ȕкошено прил. *укосо.* — Коњ корача ситно, стално укошено. *Ћос. Д.*

ȕкошкати, -ām сврш. *утерати и везати заједно у јарам (волове).* — Укошка у кола њега [Сивоњу] и његовог друга Галоњу, натовари на кола ... врљике. *Дом.*

ȕкошњāк м *в. укосник (2). Павл.*

укȍштац прил. у изразу: ухватити се, хватати се ~ *почети, почињати се рвати, гушати, тући; почети, почињати одлучну борбу.* — Кад је он покушао силом, она се ухватила с њим укоштац. *Чол.* Ријеч »филозоф« значила је у то вријеме ... активног човјека који се ухватио укоштац с тадашњом праксом. *Ант. 1.* Хватао се укоштац с најтежим проблемима људске мисли. *Ж 1955.*

ȕкрада ж *в. крађа. Р-К Реч.*

укрáдати се, ȕкрāдām се *несврш. и уч. према украсти се.*

ȕкраднути, -нēм сврш. *в. украсти.* — Кад би јој ткогод украо Сиду, можда се не би ни толико жестила као кад јој тко украдне коку. *Киш.*

ȕкрај и **ȕкрāј** (или ненаглашено) предл. с ген. *поред, код, крај.* — Журно претражују ... громове украј цесте. *Гор.* До мало пре пушио је овде украј ватре. *Јакш. Ђ.*

Изр. ни ~ памети (бити) *не досећати се.*

ȕкрајити, -ȉм сврш. *пристати уз крај, уз обалу.* — Украјили смо били сплав у беспуће кањона Дрине. *НИН 1959.*

ȕкрāс м *оно што служи за улепшавање или украшавање, накит.* — Ланац [је] са лепим украсом на крају. *Ранк.* фиг. Те птичице мале украс [су] твоје круне. *Митр.*

Изр. песнички, стилски украси поет. *фигуре којима стил добива више сликовитости, живописности и изражајности.*

ȕкрāсан, -сна, -сно *в. украсни.*

укрáсити, ȕкрāсȉм сврш. *дати чему леп изглед, учинити лепшим, улепшати, накитити, уресити; послужити као украсни предмет, као украс.* — Балкон су украсили цвијећем. *Вј. 1971.* фиг. *учинити пунијим, богатијим по смислу, садржају.* — Отимали су се око њега да им појавом и појањем украси двор. *Чипл.* Ово што ти досад рекох, науке су, да украсе душу. *Вел.*

~ **се** *улепшати себе.* — Ала сам ти се украсио! *Шапч.* Природа не ускраћује раскошне могућности да се [пјесници] лирски украсе. *Уј.*

ȕкрāснӣ, -ā, -ō *који служи као украс.* — Обучени су били у тешке капуте с великим украсним сребрним пуцетима. *Кос.* У тој земљи [је] узгојено много ... украсног биља. *НЕ.*

ȕкрасти, -áдēм (аор. 2. и 3. л. ȕкрāде) сврш. *извршити крађу, кришом присвојити туђу ствар.* — Читав сат ... тјераху их без милосрђа, као што се тјерају украдени ... волови. *Кол.*

~ **се 1. а.** *извући се неприметно, тајно, искрасти се.* — Мати се ... украла на часак из кухиње. *Новак.* Украдох се од дружине и ево ме опет код тебе. *Шант.* **б.** фиг. *случајно промаћи, провући се, поткрасти се.* — Трудио [сам] се свуда да кажем истину, а ако се ... буде што украло, то је било ... из незнања, или по слабости људској. *Вук.* **2.** *увући се, ући.* — Како ми се та лисица знала украсти у срце! *Ков. А.*

укрáтити, ȕкрāтȉм сврш. **1.** *скратити. Вук Рј.* **2.** *одузети, лишити чега, ускратити (2).* — Љута зима [нам] украти то уживање [клизање]. *Шапч.* Ако му хтеднеш, Господе, живот укратити, онда одузми мени најпре! *Вес.* Он је повратка дан укратио самоме теби. *М-И.*

у̀кратко и **у̀крāтко** прил. **а.** *у неколико речи.* — Приповједих јој укратко како сам изнио главу. *Шен.* Наредник му је укратко објаснио. *Чол.* **б.** *кратко, просто речено, једном речи.* — Он ... укратко, тежи за онаквом влашћу какву су некада имали римски цареви. *Пов. 2.* Дакле, укратко, ... око куће Које Тадића држе [се] сваке ноћи оргије. *Мил. В.*

у̀краћē прил. *краће.* — Мустафа-пашини пријатељи или — како се онда украће звало — султански, царски или добри Турци изгубили [су] вођење устанка. *Нов.*

украћéње с *скраћење, лишење. Р-К Реч.*

украћúвāње с *гл. им. од украћивати.*

украћúвати, -āћујēм *несврш. и уч. према укратити.*

украшáвалац, -аоца м *онај који украшава. Р-К Реч.*

украшáвалица ж *жена украшавалац. Р-К Реч.*

украшáвāње с *гл. им. од украшавати (се).*

украшáвати (се), -àшāвām (се) = украшивати (се) *несврш. и уч. према украсити (се).*

у̀крашāј м песн. *украс.* — Ти у гробу лежиш онде тавном, украшај је покривало тавно, нада травом један крстић мали. *Радич.*

у̀крāшенōст, -ости ж *особина или стање онога што је украшено, накићеност.*

украшéње с *довођење у стање украшености. Р-К Реч.*

украшúвāње с *гл. им. од украшивати (се).*

украшúвати (се), -àшујēм (се) несврш. = украшавати (се).

украшúвāч, -áча м *онај који украшује; декоратер.* — О украшивачима, професионалним декоратерима, требало би у нашој културној средини говорити с више пијетета. *Bj. 1970.*

укрвáвити, укрвāвīм сврш. *окрвавити, закрвавити. Р-К Реч.*

~ **се** *запрљати се, умазати се крвљу, постати крвав (нпр. очи).* — Погледаше се ... укрвављеним очима. *Божић.; Р-К Реч.*

у̀крвина ж необ. *оно што је некоме ушло у крв, постало његова навика.* — Сваки се грађанин ... у неприлици одриче своје нарави и својих укрвина. *Божић.*

у̀крвити се, -ӣ се сврш. *ући у крв (коме), постати чија навика.* — Света дужност обећања мога, која се је са мном укрвила, у мом срцу ватру успаљује. *Прер.* Заволели смо сви Топчидер. Пут до горе просто нам се укрвио. *Сек.*

у̀крдити, -ӣм сврш. покр. *скупити (нпр. овце) у крдо, стадо. Вук Рј.*

укрèпилац, -иоца м (ек. и ијек.) *онај који крепи, подиже дух.* — [Горски вијенац је] укрепилац клонулих. *Прод.*

укрéпити, у̀крēпīм, ијек. укријèпити, сврш. *оснажити, ојачати, помоћи неком да што издржи, подржати, учврстити.* — У том га још укријепи надошли Смиљанић који такође не бијаше за Јеленчићев приједлог. *Ђал.* Желио бих ... да радимо ... како би Хрватску и Србију у снази и слози укријепили. *Павл.*

~ **се** *добити снагу, оснажити се, учврстити се.* — Нит извора ... ни птичица, ни песама лепи' да уморно срце се укрепи. *Радич.* Дјевојка ... укријепи се још у својој тврдој одлуци. *Шен.*

укрепљáвāње с *гл. им. од укрепљавати (се).*

укрепљáвати (се), -èпљāвām (се) (ек. и ијек.) = укрепљивати (се) *несврш. и уч. према укрепити (се).*

укрепљéње с (ек. и ијек.) *добивање у снази, оснажење, ојачање. Р-К Реч.*

укрепљúвāње с *гл. им. од укрепљивати (се).*

укрепљúвати (се), -èпљујēм (се) (ек. и ијек.) несврш. = укрепљавати (се).

укресáвати, -èсāвām = укресивати *несврш. и уч. према укресати.*

укрèсати, у̀крешēм сврш. **1.** *избити искру ударом о кремен, запалити (ватру, шибицу, бомбу и сл.).* — Укреше ватре да запали лулу. *Јурк.* Укреса шибицу и припали [цигарету]. *Неим.* Бљеснула је муња и укресала гром. *Вуј.* Ако ви смете да их [бомбе] укрешете, ја ћу одмах да их поједем. *Ћос. Д.* **2.** *испалити, опалити.* — Укреса метком у суву трулину посуту барутом. *Лал.* **3.** фиг. *запалити, учинити да засветли, да се зажари (о очима), пробудити.* — Пуцњи ... разиграше се у Николи, укресаше му очи. *Ћос. Д.* Нису ни умели ни хтели ... укресати искру поноса и достојанства у прсима у којима је она очајавала. *Прод.* **4.** (кога) нар. *на месту убити, усмртити;* исп. укрхати. **5.** *убрати, одсећи, откинути (нпр. листове купуса, лукова пера и сл.). Вук Рј.*

укресúвати, укрèсујēм несврш. = укресавати.

у̀креснути, -нēм сврш. *в. укресати.* — Укреснуо [је] жигицу да запали лулу. *Кум.*

укрúвāње с *гл. им. од укривати (се).*

укрúвати (се), у̀крīвām (се) *несврш. и уч. према укрити (се).*

укрúвити, у̀крīвīм сврш. *искривити, наместити, поставити (што) укриво, укосо.* — Главу малко укриви. *Берт.* Доста је тешко ... да укриви танак врат. *Кик.*

~ **се** *стати укриво, укосо; искривити се.* — Двије ... сабље димискије ... су се са сваке стране једнако укривиле. *Огр.* Нос као да јој се укривио. *Божић.*

укривљáвање с *гл. им. од укривљавати (се).*

укривљáвати (се), -ивљавам (се) = укривљивати (се) *несврш. и уч. према укривити (се).*

укривљéње с *прелазак у стање искривљености. Бак. Реч.*

укривљúвање с *гл. им. од укривљивати (се).*

укривљúвати (се), -ивљујем (се) несврш. = укривљавати (се).

ȕкрȉво прил. *кривим правцем, накривљено, накриво, косо, у страну.* — Лопта ... некако укриво одскаче од земље. *Срем.* Укриво се вежу кравате у журби. *Крл.*

ȕкривȕд прил. *укриво. Р-К Реч.*

ȕкрȉж и **ȕкрȉж** прил. *крижајући се, унакрст.*

укријèпити (се), укријепим (се), ек. укрéпити (се).

ȕкрити, укријем сврш. **а.** *сакрити, склонити.* — Нисмо дошли да течемо благо ... већ оружја да се наносимо и да живе укријемо главе. *Март.* Излазимо ... али само када пада снијег, да укрије трагове. *Лал.* **б.** *покрити, затрпати.* — Ако је у доба кад носе јаја лепо време, лептирице укрију добро и високо на воћки сва јаја. *Тод.*

~ **се а.** *сакрити се, склонити се.* — Молио [је] бога да до ње [ватре] не дође и да он остане овако ... укривен у својој логи. *Ћоп.* **б.** *прокрасти се.* — Укрише се у гору зелену, те кроз лишће и зелену траву укрише се путем странпутице. *НП Вук.* **в.** *покрити се добро (нпр. хаљинама). Вук Рј.*

ȕкркити, -им сврш. *упртити, узети кога на леђа, понети кога на кркачи.* — Отац тада укрки дијете, па брже боље с њиме у болницу. *Креш.*

укрљéштити, укрљéштим сврш. *упрети, устремити (очи) у неког.* — [Врачара] само укрљешти своје зелене очи у њу. *Вес.*

укр̏мачити, -им сврш. *покрмачити, пишући мастилом умрљати. Р-К Реч.*

укр̏мити, укр̏мим сврш. пом. *управити лађу према ветру. Деан. Рј.*

укр̏мити се, укр̏мим се сврш. **1.** *угојити се.* — Укрмљени људи нека таљиге вуку. *Мажс. Ф.* **2.** *накупити се; упутити се куда.* — Ма се силна укрмила војска. *Март.*

ȕкроп м и **ȕкропина** ж *кључала вода. Бен. Рј.; Деан. Рј.*

укрòтилац, -иоца м = укротитељ *онај који кроти (обично дивље животиње).*

укрòтилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на укротиоце.*

укрòтилица ж *в. укротитељка. Р-К Реч.*

укрòтитељ м = укротилац. — Захваљујући ... интервенцији укротитеља, берберин је извукао живу главу. *Пол. 1958.* фиг. Ја цар нисам него укротитељ звери. *Бој.*

укрòтитељка ж *жена укротитељ.*

укрòтити, ȕкротим сврш. *умирити, учинити кротким, мирним и послушним (обично дивље животиње), припитомити.* — [Био је] као укроћен млади лав. *Кол.* Пограбите га, па опре л' се — ма стајало га главе — укротите га! *Богд.* фиг. Према Калкићу није могао укротити свој ... језик. *Божић.*

~ **се** *умирити се, смирити се.* — Сељаци из околине тужили је ... али је добила процес ... Сељаци се укротише и упреподобише. *Сек.* Устане одлучно, али се укроти у пристојност. *Кал.*

укрòтљив, -а, -о *који се може укротити. Р-К Реч.*

укрòтљивòст, -ости ж *особина онога који је укротљив, који се може укротити. Р-К Реч.*

укроћáвање с *гл. им. од укроћавати (се).*

укроћáвати (се), -ōћавам (се) = укроћивати (се) *несврш. и уч. према укротити (се).*

ȕкроћено прил. *мирно, смирено.* — Ишла [је] чврсто и укроћено према благоваоници. *Сим.*

ȕкроћенòст, -ости ж *стање онога који је укроћен.*

укроћéње с *довођење у стање укроћености.*

укроћúвање с *гл. им. од укроћивати (се).*

укроћúвати (се), -ōћујем (се) несврш. = укроћавати (се).

укрòчити, ȕкрочим сврш. *ући, укорачити.* — Полако одгурну капију и укрочи. *Сиј.*

ȕкрпати, -ам сврш. *закрпати.*

~ **се** *пришити себи закрпу.* — фиг. Твоја ће брига бити, Јанко, да се који укрпа, ма и не имао вотума, ако би дошло до тијесна. *Шен.*

ȕкрпити, -им сврш. *закрпити. Р-К Реч.*

ȕкрснȉк м **1.** *кончаница, укрштени конци. Р-К Реч.* **2.** *унакрсни шав. Деан. Рј.*

ȕкрсница ж *раскрсница, раскршће. Р-К Реч.*

укрстáритн, -рстāрим сврш. *почети крстарити, ходати.* — Укрстарио Истром тражећи помоћи за откуп оног парчета дједовине своје. *Цар Е.*

укр̀стити, ȕкрстӣм свршн. **1.** *ставити, наместити унакрст.* — Дјечак ... преко груди укрстио реденике. *Чол.* Укрсти ђакон нараменик преко прса. *Крањч. Стј.* фиг. Укрстише разговор два тешка митраљеза. *Лал.* **2.** *заокупити, почети се појављивати (са две или више страна).* — Оне [муње] са свих укрстиле страна. *Радич.* О, људи, ово укрстило са обадвије стране, па не да ока отворити. *Коч.* **3.** биол. *спојити две различите животињске врсте или биљке при размножавању:* ~ расе. *Деан. Рј.*

Изр. ~ мачеве *сукобити се;* ~ очи (очима) *гледати разроко (о пијаном или о болесном човеку);* укрстити погледе 1) *погледати у исти мах један другог;* 2) *љутито се погледати;* укрштене речи *в. уз реч (изр.).*

~ **се 1.** *стати попреко, један преко другог у облику крста.* — Гдје су се двије косе укрстиле, ето ти четири земље. *Јурк.* Ту је место где се железна змија са друмом укрстила. *Чипл.* **2.** *сукобити се, срести се.* — Само су се очи оца и матере престрашено и срдито укрстиле. *Петр. В.* Почеше да гађају некога иза ограде. Пуцњава се укрсти. *Лал.* **3.** *срести се и проћи један крај другога у супротном правцу, мимоићи се.* — На једној ... постаји укрстише се са једним возом који је вукао топове. *Ћос. Б.* **4.** *појавити се у великом мноштву, изукрштати се.* — Хиљадама мисли укрстило се у оној јадној глави. *Вес.*

Изр. укрштен слик поет. *кад се слику̑ју или римују̑ речи на крају првог и трећег, другог и четвртог стиха (абаб). Терм. 2.*

у̀кртити (се), -ӣ (се) свршн. *сазрети, устојати се (о пићу, воћу).* — Најрадије [се] једе [плод дуње] ... Кад укрти, што бива после дужег стајања. *Тод.* Наточи ... оне исте у̀крћене кристалне шљивовице. *Ранк.*

у̀кр̄уг прил. *уоколо, около.* — [Гледа] Сремце ... који су се око њега укруг били скупили. *Ат.* Бесцињно је ишао укруг око варошице. *Вуј.*

у̀кр̄упно прил. **1.** *у крупном новцу, уцело.* — Под капом ми бијаше пет банки укрупно. *Сиј.* **2.** *у главним цртама.* — Од хронолошког реда задржао [је уредник] само укрупно изведену поделу на три доба. *Ант. 2.* **3.** *у већој мери, много, јако.* — За све вријеме заједничког им живота нису се укрупно свађали ни разилазили. *Радул.*

укрупња̀ва̄ње с *гл. им. од* укрупњавати *се.* — У свим републикама се настоји на окупљању и, како се то у последње време говори — укрупњавању. *НИН 1970.*

укрупња̀вати се, -у̑пња̄вам се несврш. неол. *постајати крупнији, већи (о земљишним поседима, о предузећима).* В. пр. уз гл. им. укрупњавање.

укру́тити, ȕкрӯтӣм свршн. **1. а.** *учинити крутим, затегнути, стегнути (мишиће).* — Укрути ту ... мишицу, ведро од себе, ето си се сва исполивала. *Сек.* Милки мисли укрутиле лице; иза сваког смијешка нагло се навлачи тврд израз. *Кал.* **б.** *управити (очи, поглед).* — Скрстивши руке, укрути очи у нас. *Цар М.* **2.** *заузети крут став, стати мирно, зауставити.* — Па одиста побјегнути ћаше, ал' му жао Шаруне ђевојке, па укрути себе и дорина, стиже Чекмен на коњу зекану. *НП Вук.* **3.** *замрзнути, стегнути (о мразу).* — Студени вјетар ... мразним својим дахом укрутио површје земље. *Том.*

~ **се 1.** *стврднути се, постати крут, несавитљив.* — [Књига] је била укрућена од туткала и тешко се отварала. *Андр. И.* Дјевојчица у укрућеној ружичастој хаљини ушла [је] унутра. *Торб.* **2. а.** *укочити се (о мишићима, жилама).* — Дувала је ужасна промаја и ... жиле ми се на врату укрутиле. *Нуш.* Од невоља задњих година кнез се Иван укрутио сасвим. *Нех.* **б.** *изгубити гипкост.* — Пред старост, када му се укрутише кости ... задеси га несрећа. *Гор.* **3.** *укочити се (2а), стати мирно, не мичући се (често од страха).* — Деца се уплашише од њеног строгог израза и тона, па се свако укрутило, гледа је право у очи и не трепће. *Ранк.* Стајао је као кип и блијед и укрућен пред бројним старјешинама. *Јел.* **4.** *постати званичан, држати се хладно, укочено, направити се важан.* — Има појединаца који се укруте од сувише развијеног поноса и мушкости. *Цвиј.* Мало касније покаже се говорник: укрућени стари господин. *Донч.*

укру̀тљив, -а, -о *који се може укрутити. Р-К Реч.*

у̀кр̄ӯто прил. у изразу: држи се ~ *пази се, бој се од оног што ће те снаћи.* — Кад треба да се састанемо ... ради каквог договора ... [биров] обзнани народу ... И онда само немој доћи, па се држи укруто. *Вес.*

укруће́нко м *човек који се држи укрућено. Р-К Реч.*

у̀кр̄ућено прил. *круто, укочено.* — Трудећи се да не изгледа пијан, укрућено је пролазио преко дворишта. *Ћоп.* Играчи који стоје укочено и укрућено неће увијек успјети да изведу правилно ударац. *Хок.*

у̀кр̄ућено̄ст, -ости ж **1.** *згрченост (мишића), узетост.* — Такав снажан и форсиран рад у већини случајева доводи до ... укрућености цијелог мишићног апарата. *Атл.* **2.** *извештаченост, укочено држање.* — Ријетко [му] полази за руком да се отме укрућености клишеја и да се ... пробије до сретнијег израза. *Комб.* Често код људи преовлађује озбиљност до укрућености, и она је била сметња да се развију шала и хумор. *Цвиј.*

укруће́ње с *крутост, укоченост. Р-К Реч.*

укруће́ње с *гл. им. од укруђивати (се).*

укруђи́вање с *гл. им. од укруђивати (се).*

укруђи́вати (се), -ујем (се) *несврш. и уч. према укрутити (се).*

укр̏хати, -ам сврш. **1.** *сломити, одломити, скрхати.* — Порцеланску шкропионицу ... држао [је] анђео укрхана већ носића. *Леск. Ј.* **2.** (кога) нар. *на месту убити*; исп. укресати (4).

укрца́вање с *гл. им. од укрцавати (се).*

укрца́вати (се), укр̏цавам (се) *несврш. и уч. према укрцати (се).*

у̏крцај м *утовар, укрцавање.* — Брегови боксита што чека укрцај. *Десн.* [Бродови] долазе због искрцаја и укрцаја. *Пол. 1959.*

укр̏цати, -ам сврш. *унети, утоварити робу, сместити путнике (у лађу, брод, у кола, у воз)*: ~ угаљ, ~ руду, ~ децу. — Радници су укрцали у пароброд сву дрвену грађу, сложену на обали за укрцај. *Вј. 1972.*

~ **се 1.** *ући, попети се у неко превозно средство.* — Прије ... се мој ујак имао укрцати на лађу. *Креш.* Укрцали ѓсмо] се са осталим путницима у аутобус. *Бар.* **2.** *увући се, убацити се.* — Прекорачио [је] низак зид и укрцао се у смрекову ограду. *Кал.*

укрца́вати (се), укр̏цујем (се) несврш. *в. укрцавати (се).*

у̏крцић, -ā, -ō *који се односи на укрцавање, који служи за укрцавање, утоварни.* — Стигли су [камиони] на укрцну ... рампу. *НИН 1960.*

укр̏чити се, у̏кр̏чим се сврш. необ. *склонити се, повући се.* — Не може да послуша оца, који га ... моли и наговара нека се укрчи на који дан из села. *Тур.*

у̏крчкати (се), -ā (се) сврш. *крчкајући на тихој ватри добро се укувати (о јелу).* — Старица [је] подигравала од задовољства ... што су сарме добро укрчкале. *Рад. Д.*

у̏кршити и **укр̏шити,** у̏кршим сврш. *скршити, одломити.* — Укрши грану јасена. *Вуј.*

укрштава́ње с *гл. им. од укрштавати (се).*

укрштава́ти (се), -р̏тавам (се) *несврш. и уч. према укрстити (се)*; исп. укрштати (се).

у̏крштај м **1. а.** *унакрсно кретање, укрштање*: ~ возова. — У њему [се] одигравао укрштај скроз противних мисли. *Новак.* **б.** фиг. *сплет, чвориште супротности.* — Исток **и** Запад укрстили су се ту. Ко у тај укрштај проникне ... то ће бити мајстор српске приповетке. *Ад.* **2.** фиг. *спој, веза; резултат укрштања.* — Може бити да их је ... гурао једно другом у загрљај и нагон за укрштајем. *Мат.* У мени има нешто још неуравнотежено ... Ја сам укрштај раса. *Сек.*

у̏крштајнӣ, -ā, -ō *који се односи на укрштај, на коме се врши укрштање.* — Постало [је] познато као једна од важних и укрштајних тачака бјежаније. *Ђон.*

укр̏штање с **1.** *гл. им. од укрштати (се).* **2.** биол. *парење животиња или калемљење биљака различитих особина да би се добила нова врста, нов тип бољег квалитета.*

укр̏штати (се), у̏кр̏штам (се) *несврш. и уч. према укрстити (се)*; исп. укрштавати (се).

Изр. ~ копља *борити се (с ким), препирати се, ватрено бранити своје мишљење.* — Карактеристично је за обје стране — које понекад укрштају копља полемике, да ни једна ... практички не нуди никаква рјешења. *ВУС 1970.*

укрштѐница ж *загонетка у којој се укрштено, у водоравне и усправне квадрате или на сличан начин у омеђене просторе уписују речи као одговори на постављена питања, крижаљка*: наградна ~. фиг. *сплет изукрштених проблема и интереса.* — Говорећи о економско-социјалној укрштеници, он је изјавио ... Мора да ту постоји неки трик. *НИН 1959.*

у̏крштено̏ст, -ости ж *особина онога што је укрштено; испреплетаност*: ~ интереса. — Личност његова ... представља укрштеност свих најкомплекснијих проблема. *Уј.*

укршћ- *в. укршт-.*

у̏ктати *в. хуктати.*

у̏кћерити, -ӣм сврш. *усвојити женско дете, законски прихватити као кћер.* — Укћерила [је] своју полусестру. *Сек.*

уку̏бити, у̏кӯбӣм сврш. необ. *сложити (дрва) у кубне метре, уметрити. Р-К Реч.*

укубљи́вати, -ујем сврш. *несврш. и уч. према укубити.*

уку̏бурити, -ӣм сврш. *запасти у кубуру, у невољу.* — У старости јадно укубури. *Наз.*

укува́вање с *гл. им. од укуваватн (се).*

укува́вати (се), -ујавам (се) *несврш. и уч. према укувати (се).*

у̏кувати, -ам сврш. = укухати **1. а.** *кувајући спремити, скувати; дужим кувањем довести до веће густине*: ~ сок. — Чича Митар им укува каву. *Вес.* **б.** *ставити као додатак јелу које се кува*: ~ резанце у супу. **2.** покр. *умесити, зготовити (хлеб, питу, колаче).* — Нит' им има тко воде дон'јети, нит' им има хљеба укувати. *НПХ.*

~ **се** = укухати се *згуснути се при кувању (о јелу, соку и сл.). Р-К Реч.*

уку́дрити се, ȕкȕдрӣм се свршн. *скупити се не мичући се, шћућурити се.* — Мали се укудрио негдје у кутку као да га нема. *Божић.*

уку̏(ј)исати, -ишēм свршн. и несвршн. *поз(и)вати вернике на молитву с мунарета (о мујезину).* — Пре рата био [је] престао да укуише. *Андр. И.* Мујезин ... тек што је укујисао сабах. *Ћор.*

ȕкупан, -пна, -пно **1.** *који обухвата све делове, све елементе, целокупан, потпун; сав, читав:* ~ приход. — На тридесет и пет година после смрти Светозара Марковића ... може се дати укупни суд о његову раду. *Скерл.* Располагао је с три четвртине укупне количине парне и електричне енергије. *ОП 2.* **2.** *неподељен, јединствен.* — Принцип концентричних кругова јавља се ... под именом укупне наставе. То је захтев да се настава изводи без поделе на предмете. *Пед.*

ȕкупити, -ӣм свршн. *скупити, прикупити.* — Хиљаду је дукат' укупио. *НПХ.* Тога дана уписасмо и укуписмо стотину. *Коч.* ~ **се** *окупити се, састати се, сакупити се.*

уку̏пљати (се), ȕкȕпљāм (се) *несврш. и уч. према укупити (се).*

ȕкупно прил. **1.** *заједно, скупа; уједно.* — У сабору [ће] већати укупно како да се тому мелем нађе. *Бог.* Све то није могућно укупно прогутати. *Богдан.* **2.** *у општим цртама, узев у целини, без појединости.* — То ћемо учинити укратко и ȕкупно; нећемо улазити у појединачне анализе. *Поп. П.*

ȕкупнӧст, -ости ж *особина и стање онога што је укупно, обухваћеност свих елемената; скуп, заједница, целина.* — Он [их је] само као укупност заступао напрама иностранству. *Старч.* Биће кривичног дјела [је] укупност свих објективних и субјективних елемената, која ... одређује дато кривично дјело. *Арх. 1947.*

ȕкȕс м **1.** исп. окус **а.** *чуло смештено у слузокожи усне дупље, највише језика, којим се примају утисци слатког, горког, сланог, киселог и сл. састава материје.* **б.** *утисак који нека материја оставља на то чуло:* сладак ~, горак ~. — фиг. Знао сам додир њене руке ... укус њених усана. *Мил. В.* **2. а.** *осећање и смисао за лепо; одмереност, углађеност.* — Одијевала се са много укуса. *Нех.* Одсуство укуса се много пута осети у његовом стилу. *Богдан.* **б.** *систем естетских погледа, појам, схватање лепога, естетско мерило:* источњачки ~, старински ~ . — Упознаше ... господичића аристократског укуса, без занимања. *Ков. А.*

ȕкȕсан, -сна, -сно **1.** *који има пријатан укус.* — Боље куће изненаде ... укусним старовлашким јелима. *Цвиј.* Ако нам је окус угодан, кажемо да је јабука укусна. *Ј 1957.* **2.** *који је с укусом израђен, леп, складан.* — Уз ... зграду смјестила се ... капуцинска укусна црквица. *Ћал.* По укусном оделу ... одвајала [се] од осталих. *Уск.*

ȕкусити, -ӣм свршн. *окусити (1).* — Турци не смију ништа укусити [уз рамазан]. *Маж. М.*

ȕкȕсно прил. **1.** *на укусан начин, с укусом, допадљиво, лепо.* — Седела је у својој укусно намештеној соби. *Дом.* **2.** *умесно; пристојно.* — Није укусно што ми спомињеш удају. *Фелд.*

ȕкȕсиӧст, -ости ж *особина онога што је укусно. Р-К Реч.*

уку̏трити, ȕкȕтрӣм свршн. *ућутати, умукнути не мичући се.* — Зарежило би [псетанце] и пискутљиво залајало, но иза сваког покушаја закашљало би и укутрило. *Шимун.*

ȕкућанин м (мн. -ани) **1.** *члан породице који живи у истој кући, у истој заједници; станар исте зграде.* — Укућани се већ беху искупили. *Вес.* Знали су укућани за тај његов чудни обичај. *Шен.* **2.** ист. покр. *сељак који нема ораће земље. Вук Рј.*

ȕкућанка ж *жена укућанин.* — Знаш Јецу шнајдерку, моју укућанку. *Петр. В.*

ȕкућанскӣ, -ā, -ō *који се односи на укућане:* ~ рад, ~ договор.

ȕкућанство с **1.** зб. *укућани. Р-К Реч.* **2.** ист. покр. *новчана накнада коју је сељак плаћао спахији за кућу, кућарина. Вук Рј.*

ȕкућити, -ӣм свршн. *довести, примити у кућу.* — Имање [је] лежало на мојим и његовим рукама док нисмо укућили Кола. *Пол. 1959.*

Изр. ~ конопљу *сложити снопове конопље у купу да се суше. Р-К Реч.*

~ **се** *ући у туђу кућу као укућанин; стећи кућу, засновати породицу, окућити се.* — Он ће се оженити ... дјевојком из села ... па ће се укућити код ње и постати кућеван човјек, неће више бити слуга. *Берт.* Одабрала [је] свога војна и укућила се. *Ков. А.* Боже мој, гдје се она укућила! *Ћип.*

ȕкућнӣ, -ā, -ō *кућни, домаћи.* — Млада невеста ... реди обућу укућним тежацима и гостима. *Павл.*

ȕкућница ж *жена која води кућу, која се стара о домаћинству, домаћица, кућаница.* — Да ми будеш млада за снашицу, а у кући кућна укућница и мојему благу разложница. *НП Вук.*

укуха́ва̄ње с *гл. им. од укухавати (се).*

укуха́вати (се), -ȕхāвām (се) *несврш. и уч. према укухати (се).*

ȕкухати, -а̄м свршн. = укувати. — Ваљда га [слатко] нисте добро укухали? *Шапч.* ~ **се** = укувати се.

укуца́ва̄ње с *гл. им. од укуцавати.*

укуца́вати, -ȗцāвām *несврш. и уч. према укуцати.*

у̀куцати, -ā̄м сврш. *забити куцајући, закуцати.* — Поглед му паде на један укуцан ексер у дувару. *Дом.* фиг. Ишчепркат ћу га да је у мишијој рупи, укуцат ћу му ја чава'. *Божић.*

уку́цити се, у̀кȗцīм се сврш. *постати непокретан, укрутити се, укочити се, примирити се, притајити се.* — Сваки се живи створ укуцио. *Бен.* Наредник се укуци, дарне га оштрогом, а добри се коњиц пропе и ... полети као стријела са тетиве. *Матош.*

у̀куштрати се, -ā̄м се сврш. *постати куштрав, уковрџати се.* — Одбруси јој ... Филип, чија се грмовита коса укуштрала. *Божић.*

у̀л м *кошница, улиште.* — Кô зук у неком празноме улу, долази к мојему чулу давно заборављени звук. *Наз.*

у̀ла ж *в. хула.* — Свака ула и протуха тражи злу свом часна руха. *Змај.*

у̀лав, -а, -о *в. хулав.* — У то време побегла [је] из Турске једна просјакиња, неко улаво младо девојче. *Станк.*

у̀лага м и ж *улизица, удворица, полтрон, улагивач.* — Она [Аустрија] је хрпа бечких лицемјераца и улага. *Старч.*

улага́нити, улàгāнīм сврш. *учинити лаганим, успорити.* — Улаганивши корак, осећа старчев поглед. *КН 1959.* Како ће још ... покрађати корак, улаганити. *Пеш.*

улáга̄ње с *гл. им. од улагати (се).*

улáгати (се), у̀лāжēм (се) *несврш. и уч. према уложити (се).*

улàгати се, у̀лажēм се сврш. *додворити се улагивањем, ласкањем.* — Морамо те славити да ти се улажемо. *Змај.*

улàга̄ч, -áча м **1. а.** *онај који улаже свој новац у банку на штедњу, штедиша.* — Стотине малих улагача ... оштећени су. *Бег.* **б.** *онај који уплаћује одређени улог стичући одговарајући статус у каквом удружењу:* члан ~. **в.** *играч који ставља улог у какву коцкарску игру. Деан. Рј.* **2.** *онај који убацује, умеће неки материјал* **а.** *радник на вршалици.* — Улагач, хранећи неуморно ... вршалицу, викао је промукло ... »Дај! Дај!« *Моск.* **б.** *штампарски радник који улаже, умеће табаке у машину, уметач (2).*

улага̀чица ж *жена улагач (2), уметачица.* — Улагачица [је] радила у фратарској штампарији у Мостару. *Дед. В.*

улàга̄чкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на улагаче. Р-К Реч.*

улагѝва̄лица ж *она која се улагује.* — Гледај ти само једне улагивалице! *Шапч.*

улагѝва̄ње с *гл. им. од улагивати се*

улагѝвати се, -àгујēм се (ретко -àгӣвām се) *несврш. и уч. према улàгати се.* — Веселиновић је мрзео људе који се улагују власти. *Глиг.* Улагује [се] мојој жени. *Ивак.* Сам се њојзи причом улагива. *Хар.*

улагѝва̄ч, -áча м *онај који се улагује, улизица, полтрон.* — То ... потпомагаху ... удворице и улагивачи, којима би ... спас била кућа богатога газда Теје. *Шапч.*

улагива̀чица ж *улагивалица. Прав.*

улагѝва̄чкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на улагиваче:* ~ држање.

улагѝва̄чки прил. *на улагивачки начин, удворички, полтронски.* — Вучеља му улагивачки потврђује. *Лал.*

улàгљив, -а, -о *који се улагује, који жели да улагивањем освоји нечију наклоност; којим се жели неко придобити, освојити, ласкав.* — Спусти главу на ... крило, као улагљиво дете. *Дов.* Шапутнуо [је] још пар других улагљивих ријечи. *Коз. Ј.*

улàгљиво прил. *на улагљив начин, улагујући се, удворички, полтронски.* — Брате, рече Коломба улагљиво. *Грол.*

улагòдити се, улàгодīм се сврш. (некоме) *учинити по вољи, угодити; подесити држање према некоме, прилагодити се.* — Тко није хтио да се пуку улагоди није могао у јавности да живи. *Баз.*

улагȕмати, -ā̄м сврш. *подметнути лагуме, минирати; разнети минама.* — Листом ћемо за барјаком поћи, па ту Гору поткопати Црну и проклете улагумат кланце. *Март.*

улàгȕш, -ȕша м необ. *ласкавац, улагивач.* — Лакоумник и ласкавац ... удворица и улагуш — опрека пјеснику. *Шим. С.*

у̀лажа м и ж *улажица.* — То овај улажа ... из Славоније износи државну мисао угарску. *Павл.*

у̀лажēње с *гл. им. од улазити.*

у̀лажица м и ж *улагивач, удворица.* — Не буди улажица. *Гор.*

у̀лаз м **1.** *место на које се улази, врата; прилазни, гранични део територије, терена посматран као приступ у њих.* — Прење право на главни улаз у парк. *Глиш.* Обухватала је [Дубровачка република] »цело приморје од улаза у Которски залив до близу ушћа Неретве«. *Поп. П.* Кутије за цигарете ... сјетио се тек на улазу у град. *Крањч. Стј.* **2.** *улазак (1):* незапосленима улаз забрањен. **3.** адм. *страница књиге или рубрика у коју се уноси пријем (новца, робе, предмета и сл.).* — С леве стране се бележи »улаз деце«. *Нуш.*

у̀лазак, -аска м **1.** *улажење, долазак; приступ унутра, ступање:* ~ у армију, ~

у службу. — Улазак у песничку кућу Илића за мене је тада имао нарочиту драж. *Нуш.* Данас се очекује улазак у град. *Обз. 1932.* **2.** *улаз (1).* — Турци јуришаше . . . у пећину, којој је улазак ружан, стрмен и каменит. *Миљ.*

ȕлазити, -ȉм *несврш. и уч. према ући.*

ȕлазиште с *в. улаз (1).* — На улазишту заустави [га] . . . слуга Кузма. *Краљч. Стј.*

ȕлазни, -ā, -ō *који се односи на улаз(ак), који служи за улаз(ак); приступни:* ~ врата. — Мора да је куршум погодио у леђа, иначе улазна рана никада не би могла бити толика. *Вуј.* Након тога . . . покажу му знакове [масонске] ложе, саопће му улазну ријеч. *Краљч. Стј.*

ȕлазник м *онај који улази.* — Озго сретаху улазнике најприје силна јара, помијешана с . . . димом . . . *Мат.* Син се није ни макнуо, па га је улазник морао обићи. *Кал.*

улазни̏на ж *новац који се плаћа за улазак, улазница.* — Могао је уништи сватко, плативши улазнину. *Кум.* Улазнина »само један динар од особе«. *Ћоп.*

ȕлазница ж *карта којом се стиче право уласка на неку приредбу; улазнина.* — Даде [му] три улазнице и плакат. *Срем.* Из захвалности за улазницу . . . припремила [је] доручак. *Фелд.*

ула̀знути се, ȕлазнēм се сврш. покр. *измерити своју висину стојећи усправно уз дрво или други који предмет и лизнувши место до кога се досеже. Вук Рј.*

ȕлак м тур. *гласник, гласоноша, писмоноша.* — Јуре на хитрим коњима улаци. *Наз.* Тај дан . . . стигне улак с царским ферманом. *Андр. И.*

ула̀ктити, ȕлāктӣм (трп. прид. ȕлāкћен) и **ȕлактити,** -ȉм (трп. прид. ȕлакћен) сврш. *окренути коме руке наопако, на леђа, и везати их за лактове. Вук Рј.*

~ **се** (с ким) *узети се под руку. Бак. Реч.*

ула̀кшати, -ām сврш. *олакшати. Вук Рј.*

ула̀ма ж тур. покр. *златан вез у облику лозе на женској одећи. Вук Рј.*

ула̀мање с *гл. им. од уламати (се).*

ула̀мати (се), ȕламāм (се) *несврш. и уч. према уломити (се).*

ȕлан, -а́на м *коњаник наоружан некада копљем и сабљом, а касније карабином; онај који служи у коњици.* — Служио је као улан . . . у Галицији. *Ивак.* Први се поколебаше . . . улани. *Моск.*

ула̀ндати се, -ām се сврш. *сав се упрљати блатом, искаљати се;* исп. улопати се. *Вук Рј.*

ула̀нер м *улан.* — Зором те уланери пробуде боријама. *Радул.* Служио је код уланера. *Крл.*

ула̀нерскӣ, -ā, -ō *уланski.* — Према свакој њеној слици . . . по какав . . . официр уланерски. *Срем.* Крај ње уланерска слика . . . Винка Хорвата. *Донч.*

ȕланка ж *уланска блуза.* — Старац покаже на уланку. *Ћал.*

ȕланскӣ, -ā, -ō *који се односи на улане.* — Учио је мазурку . . . од уланског официра. *Игњ.* Имао је на себи још уланску униформу. *Ћал.*

уланчава̀ње с *гл. им. од уланчавати (се).*

уланчава̀ти, -àнчāвām *несврш. и уч. према уланчати и уланчити.*

~ **се** *низати се у ланцу, ланчано се повезивати.* — Несреће се нижу, несреће се уланчавају. *КН 1958.*

ула̀нчати, -ām сврш. *уланчити.* — Изује му отрага ципеле . . . па му их тутне у уланчане руке. *Божић.*

уланче̏нӣк, -и́ка м *онај који је уланчен, затвореник с оковима.* — Поворка уланчених повећавала се. *Гор.*

ȕланчити, -ȉм сврш. **а.** *везати ланцем, бацити у ланце; оковати.* — Два жандара уланче га и гурну у ред. *Гор.* фиг. — Једна људска природо, уланчена у обзире и конвенције, приморана да се . . . оправдаваш! *Ћос. Б.* **б.** *дати чему облик ланца, поређати у облику ланца.*

Изр. уланчене планине геогр. *планине које су настале борањем Земљине површине, веначне планине.*

ула̀псати се, -ām се сврш. *испрљати се, искаљати се, укаљати се;* исп. улопати се. — Кад се пропије каква луда, улапса се као крме, па се ваља. *Баш.*

ȕлар, -а́ра м тур. *конопац око главе коња за крај којег се коњ води или се њим везује.* — Коње узео за улар па их води у појату. *Ад.* Вранцу тамном, што се . . . плаши, тегнух улар. *Бег.*

ула̀рити, ȕлāрӣм несврш. *држати на улару;* фиг. *ограничавати слободу, спутавати.* — Све би добро [било] да није жене. — Улари те, зауздава. *Драж.*

ȕласкати се, -ām се сврш. *стећи нечију наклоност ласкајући, додворити се; допасти се, свидети се.* — Хтједе се Пава уласкати и уздахну тешко. *Кос.* Он . . . се знао уласкат господи. *Мул.*

у̏лати се, ȕлāм се несврш. *кретати се споро; прикрадати се, шуњати се.* — Рибљи је мехур . . . врло мален . . . највише у оних риба које се по дну воде улају или се у муљ завлаче. *Панч.; Вук Рј.*

ȕлатити се, -ȉм се сврш. *латити се, прихватити се.* — Твојега се сидра улатисмо. *Кур.*

ȕлаштити и **улàштити,** ȕлаштӣм сврш. *глачањем изазвати сјај на нечему, учинити сјајним, углачати.* — Плешу пред очима улаштени коњски бутови. *Мих.*

~ **се** *брижљиво се дотерати, налицкати се.* — Наваљивао [је] мали, улаштени официрчић на својега ... пријатеља. *Маж. Ф.*

улѐва ж тур. = улефа *новчана награда, плата.* — Ал' тако ти улеве од краља, немој сине, заметати кавге! *НП Вук.*

улéвање, ијек. улијèвање, с *гл. им. од улевати (се).*

улéвати (се), ȕлēвам (се), ијек. улијèвати (се), несврш. *в. уливати (се).*

улѐвача, ијек. уљèвача, ж *кајгана. Бен. Рј.*

ȕлēво, ијек. ȕлијево, прил. **1.** *на леву страну, лево.* — Окрени улѐво да заобиђемо. *Глиш.* **2.** фиг. *у духу левице, левичарски.* — Чешки се човјек ... оријентира улијево. *Јонке.*

улéгање, ијек. улијèгање, с *гл. им. од улегати (се).*

улéгати (се), ȕлēжēм (се), ијек. улијèгати (се) *несврш. и уч. према улећи (се) и улегнути (се).*

улеглѝна ж *улегнуће, удубљење.* — Поравњивао [је] улеглине, прочишћавао јаркове. *Пол. 1955.*

улѐгнути (се), ȕлегнēм (се) сврш. *улећи (се), угнути (се), удубити (се).* — Висока раван била је ... мало улегнута. *Андр. И.* Кревет [је] ... улегнут по средини. *Јел.* [Магарац се] мало улегнуо под нашим теретом. *Ћон.*

улегнýће с *улегнуто место, удубљење, удољица.* — Већина тих улегнућа постала су спуштањем земљишта. *Дед. Ј.*

уледѐнити, улèденӣм сврш. *охладити, следити.* — Као да му се ... смрт успјела у кости, уледенила му крв, зауставила срце. *Цес. А.*

~ **се** *повр.*

улèдинити, -ӣм сврш. *оставити земљиште необрађено, претворити у леђину.* — Велике стрмени не треба ... орати, већ улединити и пошумити. *Жуј.*

улèдити се, ȕледӣм се (трп. прид. ȕлеђен) сврш. *следити се; залеђити се.* — Крв јој се уледила. *Радич.* фиг. Коб ... се чисто уледила у њеним грудима. *Леск. Ј.*

улеђѐница ж (ијек.) *ледена свећа, леденица, ледени клин.* — [Минарети] изгледају као улеђенице по јануарским крововима. *Сим.*

улеђѝвање с **1.** *гл. им. од улеђивати се.* **2.** мин. *кристализација.* — У том правилном поретку састоји се улеђивање или кристализација неке твари. *С 1911.*

улеђѝвати се, -èђујēм се *несврш. и уч. према уледити се.*

ȕлежалōст, -ости ж *особина онога који се улежао, онога што се улежало, непокретност; нерад.* — У тој ватри ће спржити и сљуштити са себе мртви талог улежалости и празнога умовања. *Вуков.*

улèжати се, -жӣм се сврш. **1.** *опустити се, омлитавити од дугог лежања, нерада; предати се ленствовању.* — Улежали смо се ми и олењили. *Ћос. Д.* Свакому унутрашњост хлепи ... да се улежимо овако и прикујемо једни друге. *Кал.* **2. а.** *повратити истрошене састојке остајући неко време без усева, одморити се од рода (о обрађиваном земљишту).* — Њиву ... треба засијати, јер се одморила и улежала. *Лал.* **б.** *добити бољи укус од лежања, мировања, стајања ван употребе (о пићу, воћу и сл.). Р-К Реч.* **в.** *остати дуже време склоњен, некоришћен.* — Мирише на босиљак и улежану рубенину. *Ћоп.* **3.** *удубити се од чијег лежања, уваљати се.* — Сламарица танка, улежана као гнездо. *Макс.*

ȕлезина ж *краста на глави. Р-К Реч.*

улекнѝна ж *улекнуто место, улегнуће.* — По улекнинама прскало је под ногама блато. *Бен.* Насталу улекнину испунила је вода. *ОГ.*

улéкнути се, ȕлēкнēм се и **улѐкнути се,** ȕлекнēм се, сврш. *угнути се, улегнути се.* — Кров је у распадању и улекнут. *Грг.* Диван ... је под њим јако шкрипнуо и улекнуо се. *Перк.*

улекнýће с *улекнуто место, улегнуће. Р-К Реч.*

улѐма м тур. **1.** *муслимански учен свештеник и учен човек уопште, теолог.* **2.** ж зб. *муслиманско учено свештенство; муслимански богослови и правници.* — Бар један од Мутевелића изучи школе и припада улеми. *Андр. И.*

Изр. реисул-улема *врховни верски поглавар муслиманске заједнице у некој држави или већој аутономној заједници.*

улéнити се, ȕлēнӣм се, ијек. улијèнити се, сврш. = уленити се *постати лен.* — Уленио се, угојио, изгледао старији него што је био. *Моск.* Код вас се нитко не може улијенити. *Бен.*

улѐњати се, -ām се, ијек. уљèњати се, сврш. *уленити се.* — Млатарао [је] рукама, живо помицао уленьале мишиће лица. *Дав.*

улењѝвање, ијек. уљењѝвање, с *гл. им. од улењивати се.*

улењѝвати се, -èњујēм се, ијек. уљењивати се *несврш. и уч. према улењити се.*

улéњити се, ȕлēњӣм се, ијек. улијèнити се, некњиж. уљéњити се, сврш. = уленити се. — Друго гледиште [о стању сељака] је било

... **да** ... **непоучаван** како да ради, сељак се улењио. *Јов. С.*

ȕлеп, ијек. ȕљеп, м *улепак* (*1*); фиг. пејгад, *неваљалац.* — Шути ти, уљепе један. *Андр. И.*

ȕлепак, -пка, ијек. ȕљепак, м **1.** *оно што је улепљено, запрљано; дугом употребом улепљена и замашћена капа. Вук Рј.* **2.** *скривен шав на саставу. Р-К Реч.*

улéпити, ȕлēпīм, ијек. улијèпити, (трп. прид. ȕлēпљен) сврш. **1.** *саставити лепилом, прилепити; уметнути лепећи.* — Улепи ово у ту књигу. *Р-К Реч.* **2.** *превући, премазати лепом, малтером, облепити.* — Те су кућице биле врло просте ... Наоколо се оплете пругем ... па се оно улепи блатом да не би ветар продувао. *Вес.* Пећ је окречио, бањак око пећи изравнао и улијепио. *Берт.* **3.** *прекрити каквом лепљивом смесом; умазати, испрљати.* — Испод стола склонио руку и у њој пакло улепљених карата. *Глиш.* Уста [су] црвена, улијепљена лизањем кашика и лонаца. *Сим.*

~ **се 1.** *слепити се, прионути.* — Хаљине им се улепиле за тело. *Нуш.* **2. а.** *умазати се, испрљати се.* — Запрашена брашном, улепљена тестом ... сва срећна грли се и љуби с мојом бабом. *Станк.* **б.** *на више места прилепити себи нешто, излепити се нечим.* — Сав се улепио фластерима по лицу. *Лаз. Л.*

улепљи́ва̄ње, ијек. уљепљи́ва̄ње, с *гл. им. од улепљивати* (*се*).

улепљи́вати (**се**), -èпљујēм (се) *несврш. и уч. према улепити* (*се*).

улепшáва̄ње, ијек. уљепшáва̄ње, с *гл. им. од улепшавати* (*се*).

улепшáвати (**се**) -èпшāвām (се), ијек. уљепшáвати (се) *несврш. и уч. према улепшати* (*се*).

ȕлепшāност, -ости, ијек. ȕљепшāност, ж *особина онога што је улепшано, дотераност.*

улепшáње, ијек. уљепшáње, с *улепшан изглед; улепшан приказ.* — Да чујем твоја оправдања, уљепшања, да се искитиш мученичтвом. *Бег.*

улèпшати, -ām, ијек. уљèпшати, сврш. **1.** *учинити лепим или лепшим, дотерати:* ~ лице. — Диже одлучно главу улепшану од плача. *Петр. В.* Туризам мора да види све ... чиме би могао уљепшати и обогатити боравак туриста. *ВУС 1973.* **2.** фиг. *приказати нешто у лепшој боји, учинити да нешто изгледа лепше него што је.* — Оживео [је] све тренутке везане ... за далеко улепшано детињство. *Шуб.*

~ **се** *повр. према улепшати* (*1*).

улепшȉва̄ч, -áча, ијек. уљепшȉва̄ч, м ков. *онај који улепшава.* — Надамо се да ће наши осведочени улепшивачи увидети ... *Пол. 1959.*

ȕлести, ȕлезēм, ијек. ȕљести, сврш. *в. ући.* — Не бих желео више у њега [град] улести. *Јакш. Ђ.* Задавао [је] тврду вјеру да већ неће уљести у барку. *Новак.* Уљезав у собу дубоко се поклони отмјеном друштву. *Том.* У собу ми уљезе Даша. *Ћор.*

ȕлет и **ȕлет** м *улазак, приспеће у лету, улетање, Деан. Рј.*

ȕлетан и **ȕлетан,** -тна, -тно *предузимљив, вредан.* — Ми смо ти растркана стада и бесправне раје напоруч јачему и улетнијему. *Павл.*

улéта̄ње, ијек. улијèта̄ње, с *гл. им. од улетати* (*се*).

улéтати (**се**), ȕлēћēм (се), ијек. улијèтати (се) *несврш. и уч. према улетети* (*се*).

улèтети, -тīм, ијек. улèтјети, сврш. **1.** *ући летећи.* — Он неће чекати да му печена шева улети у уста. *Поп. Ј.* **2.** *ући у највећој брзини, дојурити.* — Наједном улетјеше касом коњи у двориште. *Ков. А.* Улетео бих онда кроз кишу од куршума. *Ранк.* **3.** *неочекивано, изненада ступити, ући; упасти.* — Управо тада ... улетио је у њен живот газда Јован. *Сим.* Чета је улетела у немачку заседу. *Ћос. Д.* **4.** фиг. *упустити се у нешто, предузети нешто* (*обично непромишљено*). — Хоџес је ... мислио да ће Милош ... улетети у неко предузеће против Турске. *Гавр.* **5.** (обично с допуном: у реч) *својом упадицом прекинути нечије излагање, упасти.* — Шта сусјед? Који сусјед? — улети жупник. *Ков. А.* **6.** *удаљити се летећи, одлетети.* — Куда си ми улетео, мој соколе, од дивнога јата твога. *Њег.*

~ **се** *улетети* (*4*). — Зауста нешто. Но Спасоје се улети и прекиде га. *Ћор.*

ȕлетити, -īм, ијек. ȕљетити, сврш. **1.** *настати* (*о лету*), *залетити* (*2*). — Уљетило, а сунце припекло. *Новак.* **2.** *обући некоме летње одело. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *обући се у летње одело. Р-К Реч.* **2.** *улетити* (*1*).

улèтјети (**се**), -èтīм (се), ек. улèтети (се).

ȕлетница, ијек. ȕљетница, ж покр. *плата за одређене услуге у току године. Вук Рј.*

ȕлећи, ȕлегнēм, ијек. ȕљећи, сврш. *в. ући.* — Већина пећина има тако мали отвор да се једва бауљке у њих улећи може. *Жуј.* Зашто није уљегао? *Цар Е.* Доста му је да му у дом улегне мир. *Каш.* У касно доба ноћи уљегосмо у вагон. *Пав.*

улéћи[1] и **ȕлēћи**[1], ȕлēгнēм и ȕлēкнēм и **улèћи,** ȕлегнēм и ȕлекнēм сврш. **1.** *угнути, савити.* — Горње тијело улегла и накитила шареним врпцама. *Шимун.* **2.** *угнути се,*

увући се; *утонути*. — Плећа улегоше, а прса одскочише. *Вес.* Ноге под њим дошле кратке ... чини му се улегле у земљу. *Сиј.*

~ се[1] *спустити се, слегнути се* (*о терену*); *угнути се, удубити се, повити се*. — Земља се улегла и ... рупа захватила три четвртине улице. *Срем.* Улегле кровове могао бих лако да зајашем. *Стипч.*

улећи се[2] и **ȕлећи се**[2], улéжēм се сврш. *угнездити се*. — Видио [је] да се у пукотини улегла нека птичурина. *Мат.* фиг. Међутим су се на обалама подно Учке улегли први, туђи најездници. *Цар Е.*

улећи се и **ȕлећи се,** ȕлежēм се и ȕлегнēм се сврш. *в. улежати се. Бен. Рј.*

улèфа ж тур. = улева. — Диздари њихови улефу једу. *Вук.*

улúбати се, ȕлйбāм се несврш. **1.** *устручавати се, снебивати се, устезати се* (*пред неким, од некога*). *Вук Рј.* **2.** *удварати се, улагивати се. Вук Рј.*

улúбити се, ȕлйбйм се сврш. *заузети стидљиво и бојажљиво држање, са устручавањем прићи некоме. Р-К Реч.*

ȕлив, -а и **ȕливак,** -йвка м *мед у саћу. Вук Рј.*

улúвадити, -йм сврш. *пустити да се њива или друго обрађивано земљиште претвори у ливаду* (*обично да би се у испошћеној земљи сакупиле хранљиве материје*), *заливадити.*

~ се *претворити се у ливаду, зарасти у траву* (*о раније обрађиваној земљи*), *заливадити се.* — Воћке захтевају да се земља около њихова дебла ... праши и окопава јер кад се земља уливади, не могу у њу продирати ваздух, топлота. *Тод.*

улúвање (ек. и ијек.; ијек. и улијéвање), с *гл. им. од уливати* (*се*).

улúвати, ȕлйвāм (ек. и ијек.; ијек. и улијéвати) *несврш. и уч. према улити*; исп. улевати (се) и улијевати (се).

~ се 1. *несврш. и уч. према улити се.* **2.** *текући улазити у већу реку, одн. у језеро, море, утицати* (*о реци, потоку*).

улúвсити се, ȕлйвсйм се сврш. покр. *в. улипсити се. Вук Рј.*

улúгањ, -ња м и **ȕлигиња** ж зоол. *в. лигња* Loligo vulgaris. *Вук Рј.; Бен. Рј.*

улизáвање с *гл. им. од улизавати* (*се*).

улизáвати (се), -йзāвāм (се) = улизивати (се) (1) *несврш. и уч. према улизати* (*се*).

ȕлизак, -иска м (ген. мн. ȕлизāкā) *комад, грумен соли на солилу за стоку. Вук Рј.*

улúзати, ȕлйжēм сврш. **1.** *више пута превући и овлажити језиком, олизати.* — Узе онај папир с дуваном ... зави и улиза добро крај од папира, залепи и опет озго олиза. *Дом.* **2. а.** *загладити лижући* (*длаку*). — Магаре ... је живо, окретно и улизане длаке. *Ћип.* **б.** *глатко зачешљати, зализати, загладити* (*косу*). — Био [је] елегантан и улизане фризуре. *Кол.*

~ се 1. *углачати се, усијати се; истањити се од дуге употребе, излизати се.* — Сви другови су одевенији ... Ја у једном улизаном и избледелом капутићу. *Ком.* **2.** *дотерати се, улицкати се. Деан. Рј.* **3.** *додворити се, улагивати се.* — Успео је да се улиже старцу. *Чипл.*

улизúвање с *гл. им. од улизивати* (*се*).

улизúвати (се), -йзујēм (се) несврш. **1.** = улизавати (се). **2.** *мерити своју висину лижући на дрвету или другом неком предмету место до кога се може досегнути*; исп. улазнути се. *Вук Рј.*

ȕлизица ж и м *онај који се радо улизује, удворица.* — [Краљеви] радо слушају ласкање улизица. *Шен.* Улизицу и чанколиза [је] презирао. *Радул.*

ȕлизичкӣ, -ā, -ō *који се односи на улизице, удворички.* — Песма [је] ... карикатура улизичких песама ... кнезу Михаилу. *НК 1946.*

ȕлизúштво с *особина и понашање улизице, удвориштво.* — Донео [је] у породицу плеснив задах улизиштва, удворишта. *Моск.*

ȕлизнути се и **улúзнути се,** ȕлизнēм се сврш. *улазнути се. Вук Рј.*

улије-, ек. уле-.

улúпсити се, ȕлйпсйм се сврш. *умртвити се, омртвити, постати одвећ тром*; *угинути, умрети.* — Улипсио се гад ... Прескочио би он [коњ] планину. *Гор.* У међувремену улипсио се Дракоје Брко — одвукоше га. *Лал.*

улúсичити се, -йм се сврш. *добити карактер лисице, постати лукав као лисица. Р-К Реч.*

ȕлискати, -āм сврш. *улицкати, загладити.* — Самицу откључа солдат улискане ... косе. *Вуј.*

улúстати, -āм сврш. *пустити лишће, олистати.* — Врбе улистале. *Вес.* Док је лоза још млада и првом када улиста ... *Марет.*

улúтати се, ȕлйтāм се сврш. вулг. *испрљати се житком столицом, изметом.* — Кад је срдобоља, нема тога ко се неће улитати. *Вин.*

ȕлити, ȕлијēм сврш. **1.** *насути* (*неку течност у нешто*). — Петар улије за се литру [вина] и сједе даље од брата. *Ћип.* Улили [су] неколико капи уља. *Наз.* **2.** (често с допуном: у душу, у срце, у главу и сл.) фиг. *учинити да неко буде обузет неким осећањем, неком мишљу, да стекне неко својство, испунити нечим, усадити нешто*: ~

љубав, ~ мржњу, ~ поштовање, ~ страх. — Тутор је био ... решен да улије витешки, крепки дух дечаку. *Глиг.* **3.** *почети густо падати, усути (о киши).* — Ули из облака грозна пљуштавица. *Креш.*

~ **се 1.** *текући ући, испунити собом.* — Утрнуле пусте [ноге]. Улила се у њих крв ђутурумска. *Сиј.* **2.** фиг. *ући у састав неке заједнице губећи своја обележја.* — Тај пук се ... улио у један одред црвене гарде. *Моск.*

ȗлица ж **1. а.** *пут кроз насељено место с кућама с обе стране; становништво тих кућа:* главна ~, споредна ~. — Деца су проводила свој живот. Дворишта су се тукла са двориштима, улице са улицама. *Ћос. Б.* **б.** *свет који иде улицом (1а), пролазници; маса окупљена на улици (1а).* — Једина музика ... била је звиждук улице уз кајгану од муњака на министарским цилиндрима. *Крл.* **2.** зб. *беспослен и морално лабилан свет који велики део времена проводи на улици (1а), беспризорни, уличари, уличарке.* — Жаргони ... носе на себи вонь сиротиње, акцент улице, опорост простаклука. *Бег.* [Тема комада је] трагичан удес једног омладинског појаса којега је ... васпитавала улица. *Јевт.*

Изр. избацити на улицу 1) *отпустити из службе;* 2) *истерати из стана;* наћи се, остати на улици 1) *остати без службе;* 2) *остати без стана, без крова над главом;* слепа ~ *улица затворена на једном крају, улица без излаза, ћорсокак.* — фиг. Хоће ли пленум и знати извести земљу из слијепе улице? *Вј. 1971.*

ȗлицкати, -ȃм сврш. *углачати, угладити, дотерати.* — Улицкат ће стару подртину. *Гор.*

~ **се** *удесити се, угладити се, дотерати се.* — Својом спољашњошћу одударам од тог улицканог света. *Јак.* Зашто су сви шефови кабинета тако улицкани? *Сим.*

ȗличар м *онај који се беспослен бави по улицама, улични мангуп, скитница. Деан. Рј.*

ули̏чара и **ȗличарка** ж *жена која се скита по улицама; улична, јавна жена;* исп. сокачара. — То је уобичајени вал уличарки сваког петка увечер. *ВУС 1972.* Била је то тужна исповест мајке уличарке. *Пол. 1959; Р-К Реч.*

ȗличарскӣ, -ā, -ō *који се односи на уличаре и уличарке, неуљудан:* ~ понашање.

ули̏чити, ȕличӣм сврш. *дати леп изглед, довести у ред, удесити, наместити, дотерати. Вук Рј.*

~ **се** *удесити се, наместити се, улепшати се. Вук Рј.*

ȗличица ж *дем. и хип. од улица.*

ȗличка ж *уличица.* — Сунце је ... сјало ... у нашој улички. *Мих.*

ȗличкӣ, -ā, -ō *улични.* — Тумарају као улички пси. *Дуч.*

ȗлички прил. *као на улици, као уличари, неваспитано.* — Понекад [је] улички непосредан и жив. *Михиз.*

ȗличнӣ, -ā, -ō (ретко неодр.) *који се односи на улицу, окренут улици; који се води, одржава на улици.* — Оба улична прозора шарене се. *Пав.* Једнособан, комфоран [стан] ... светао, уличан ... за већу гарсоњеру. *Пол. 1970.* У току су уличне борбе. *Дед. В.*

Изр. ~ девојка *уличар(к)а, јавна жена.*

ȗличњак и **ȗличњȁк**[1] м бот. *биљка из пор. троскота* Rumex obtusifolius *штавељ, коњштак (3). Сим. Реч.*

ȗличњȁк[2] м *уличар, скитница, мангуп.* — У собу ступи мали уличњак. *Јурк.* Понашали су се тако разуздано да би им и најокорјелији уличњаци на томе могли позавидјети. *Вј. 1971.*

ули̏чњача ж *уличара, уличарка.* — Закачио се ... с једном познатом уличњачом. *Цес. А.*

ȗличњачкӣ, -ā, -ō *који се односи на уличњаке, уличарски:* ~ речник, ~ понашање. — Чује се баналне уличњачка мелодија. *Крл.*

ȗлӣште с **1.** *кошница; пчелињак, ућаник.* — Из освете провађује туђа улишта. *Бег.* Недалеко од пчелињака који је постао читаво улиште, седе стриц и синовац. *Андр. И.* **2.** анат. заст. *грудни кош.* — 24 ребра, ртењача и грудњача склапају тзв. грудни кош (улиште, кабао). *Батут.*

ȗлов м *уловљена риба, дивљач и сл.; укупна количина онога што се улови.* — Хладне [су] као улов плаве рибе избачен на жало. *Дав.* Годишњи улов износи просјечно 500.000 т. *ЕГ 3.*

ȗловити, ȕловӣм (трп. прид. ȕловљен) сврш. **1. а.** *ухватити или убити у лову (дивљач); упецати (рибу):* ~ зеца, лисицу, фазана. — Уловљена риба не може с удице. *Божић.* **б.** фиг. *вештином стећи, добити.* — Као да су се натјецали који ће га прије уловити за зета. *Ћор.* **2.** *трчећи стићи; гонећи ухватити.* — Трчи да улови влак. *Горд.* Напао [ме], измакао ми пушку, а сад — кренули да ме жива улове. *Ћоп.* **3.** фиг. *пажљиво мотрећи уочити, дочути, сазнати оно што неко хоће да сакрије, ухватити.* — Дјевојка је ипак уловила тај поглед. *Ћал.* Петар је уловио тај шапат. *Ћил.* Боје се да их суд не улови у лажи. *Ћип.* **4.** *обузети, притиснути.* — Уловила га жалост велика и црна. *Михољ.*

~ **се 1.** *постати плен, упасти, уплести се у мрежу, у замку и сл.* — Ил' се вила у грм уловила. *Март.* **2.** *ухватити се за нешто; стићи, доспети негде, домоћи се нечега.* —

Уловио се прстима за њу. *Перк.* Ја као мачка ... кроз шашину, док се не улових ... нашега табора. *Торб.*

у̏лог м **1. а.** *оно што неко уложи, обично новчани износ за учешће у каквом послу, игри и сл.* — Нису ни приметили кад је он почео да ставља мање улоге на карту. *Андр. И.* фиг. Показало се да се и велики могу сложити уз мало добре воље и кад им у игри нису велики улози. *Вј. 1970.* **б.** *одређена уплата за чланство у каквој организацији, за коришћење права које оно обезбеђује, чланарина, удео, допринос.* — Сврши упис и наплату улога [за удружење]. *Ранк.* За осигурање ... од туче установљује се обавеза паушалног улога. *Обз. 1932.* **2.** *појединачна сума уплаћена на штедњу; укупан износ тих уплата, штедња.* — Улог на поштанској штедионици растао [је] преспоро. *Кал.* Подизањем новца с улога, новчани заводи су дошли у велику незгоду. *СКГ 1937.*

у̏лога[1] ж **1. а.** *лице, личност коју игра глумац у неком сценском делу (позоришном, филмском, оперском, балетском).* — Није се могао наћи глумац који би глумио насловну улогу. *Чипл.* **б.** *речи, текст и уопште све оно што се односи на ту личност у сценском извођењу; интерпретација, извођење тога.* — Нека те сви јакобински ђаволи из пакла благослове, одговарао је Рота, мирно, као да говори научену улогу. *Андр. И.* **2.** фиг. *задатак, дужност, функција.* — Знали смо каква је улога професора Дражића на нашој школи. *Козарч.*

Изр. **водећа ~** *првенство.* — Љуто [су се] завадили у борби за водећу улогу. *Јак.*; (од)играти улогу *(из)вршити утицај; у великој мери допринети, доприносити нечему.*

у̏лога[2] ж *удлага. Р-К Реч.*

у̏логав, -а, -о *који је оболео од у̏лбгā костобоља*; исп. улози. — Сећање на Јосипа, оног мртвог, улогавог, »дртог«, пред њу је падало ... као камен из праћке. *НИН 1958.*

улогора́вање с *гл. им. од улогораватн (се).*

улогора́вати (се), -о̀рāвām (се) *несврш. и уч. према улогорити (се).*

улогоре́ње с *смештај у логору, стварање логора. Р-К Реч.*

у̀логорити, -ӣм сврш. *сместити у логор.* — Улогорили смо батаљоне ... ивицом шуме. *Чол.*

~ се *начинити логор, сместити се у логору.* — Буна ... је названа тополском због тога што су се побуњеници улогорили у Тополи. *Јов. С.* Сазнали [смо] да су се Американци улогорили тридесетак километара од наших села. *Пол. 1972.*

у̏лож м зоол. *в. ухолажа. Р-К Реч.*

у̏ложак, -ошка м **1. а.** *оно што се улаже, умеће, уметак, подметач; ортопедска направа од коже, пластике и сл. која се израђује по тачно узетом отиску стопала, уметак у ципелу.* — Посљедице равног стопала донекле се исправљају улошцима, који се стављају у обућу. *НЧ.* **б.** *додатак, примеса.* — Земунска фабрика производиће ... резанце, шпагете, улошке за супу. *Пол. 1959.* **2.** *улог (2).* — Тај ће му се уложак троструко повратити. *Том.* **3.** *улагање, утрошак.* — Покушава ... да се гурне напред, но увек мањим улошком сила. *КР 1924.*

Изр. **грунтовни ~** правн. *власнички лист у земљишним књигама, у грунтовници. Мј. 1933.*

улòжити, ўложӣм сврш. **1.** *ставити, положити унутра, увући, уметнути.* — Пође под орах ... па у једну процијеп стабла уложи дар. *Љуб.* **2. а.** *употребити новац за набавку нечега; унети у нешто, утрошити на нешто (новац, труд, време и сл.).* — Данас је ... најсигурније уложити новац у куће. *Козарч.* У те приповетке ... уложио [је] много труда. *Скерл.* **б.** *уплатити, предати, дати на чување и интерес (новац):* **~** новац у банку. **3.** *дати, положити као улог, као удео.* — Сваки нека уложи по пет новчића [при картању]. *Јонке.* **4. а.** *доставити, поднети вишој инстанци какав писмени захтев:* **~** жалбу, **~** протест, **~** призив. **б.** (реч) *казати, рећи у корист кога, чега.* — Умоле га нека код суца уложи коју добру ријеч. *Кум.* Питао ме ... да ли ћу код тебе уложити коју добру ријеч за њега. *Ад.* **5.** покр. *стати, почети.* — Мирчета уложи да говори први. *Љуб.* **6.** покр. (на кога) *насрнути на кога, напасти. Вук Рј.*

у̏ложица ж *дем. и хип. од улога.*

у̏ложнӣ, -ā, -ō *који се односи на улог:* **~** књижица.

у̏ложнӣк м **1.** *улагач. Р-К Реч.* **2.** покр. *уљез, дошљак, домазет.* — Уложници [су] ... страни људи који се населе у селу или прижене у кућу. *Рад. А.*

у̏ложница и **у̏ложница** ж **1.** *уложна, штедна књижица.* — Банковне уложнице продају [се] под једну четвртину вриједности. *Мј. 1936.* **2.** анат. *јагодична кост* os zygomaticum. *Деан. Рј.*; *Р-К Реч.*

у̏лози, ўлōгā м мн. мед. *обољење зглобова* arthritis urica *(обично ногу или руку) које настаје због неправилне измене материја и таложења кристала мокраћне киселине у зглобовима; костобоља, гихт, подагра.* — Клети улози кано тешко олово о ноге се објесили. *Јурк.*

улоја́нити се, -о̀јāнӣм се сврш. *добити скраму одохлађеног лоја (о јелу).* — У средини чиније с кајмаком, улојањена пита. *Дед. В.*

улȍјити, ўлојӣм сврш. (очима) *ужагрити, засијати, засветлети.* — Уочила га је и уло-

јила очима чим га је ... видела. *Срем.* Очима улојио и све дашће. *Андр. И.*

~ **се** *улојанити се.* — На једном пању улојено печење, муве. *Шуб.*

у̏лока ж **1.** *мање удубљење, улегнуће; јамица.* — На спољној површини бедрене кости има подубока округла улока, која прима горњи крај кости бутњаче. *Батут.* **2.** анат. *стидница. Деан. Рј.*

у̏локнути се, -нём се свршс. *улекнути се.* — Плод је врло различног облика и меснат, улокнут је на обе стране. *Тод.*

у̏лом м *прелом, фрактура.* — Улом за улом, око за око, зуб за зуб. *Дан.*

у̏ломак, -бмка м *парче, комад; истргнути део, одломак.* — Добаци [ми] комадину меса и уломак погаче. *Шимун.* До мене допиру усклици, гласови и уломци разговора. *Андр. И.*

уло̀мити, ўломӣм свршс. *сломити, скршити.* — Уломи му ногу у колењу. *НП Вук.* Гледају како би један другом уломили врат. *Маж. М.*

Изр. ~ зуб на некога *омрзнути и прогонити кога, окомити се на кога.*

у̏ломично прил. *у одломцима; непотпуно, делимично.* — Права цивилизација и права култура ... ма колико се досада уломично испољиле, исто теже к једним циљевима. *Уј.*

уло́пати, ўлōпӑм свршс. *јако испрскати блатом.* — Зато сам те и улопао, немој да се поносиш. *Моск.*

~ **се** *сав се упрскати и упрљати блатом.* — Нашла се однекуда ... онако улопана пред поп Ћирином кућом. *Срем.* Сав улопан, блатан ... помоли се Тошица. *Маш.*

у̏лоптати, -ӑм свршс. *збити, претворити у лопту, у лопте, згрудвати. Р-К Реч.*

~ **се 1.** *претворити се у лопте, у грудве, згрудвати се (о брашну и другим сипким материјама). Вук Рј.* **2.** *савити се, заокруглити се као лопта.* — Јеж се улоптао. *Бак. Реч.*

у̏лоћкати се, -ӑм се свршс. *улопати се. Вук Рј.*

у̏лстер м енгл. *врста широког горњег капута, огртача без поставе.* — Од неколико дана иде с њим неки господин у широком кариранom улстеру. *Бег.*

ултӣма̄т, -áта м *в. ултиматум.* — То је ... неустрашиви ултимат онога ... што продире у целу егзистенцију човекову. *Кнеж. Б.*

у̏лтиматӣван, -вна, -вно *који садржи ултиматум, који има карактер ултиматума.* — Влада је послала ... препис ултимативне ноте. *Јов. Ј.* Тон ... благ и учтив, али облик писма ултимативан. *Цар Е.*

у̏лтиматӣвно прил. *на ултимативан начин, ултиматумом, категорично.* — Ултимативно [је] наређивао. *Јел.*

ултима́тум м лат. *захтев пропраћен претњом за случај неиспуњења; категоричан захтев који једна држава упућује другој с претњом прекида односа или објаве рата за случај неизвршења.* — Дао [је] ... нашему кућегазди одлучни ултиматум: или ја, или они доље из куће. *Новак.* Ратоборност грчка само је изазвала турски ултиматум. *Јов. С.*

у̏лтимо м тал. (непром.) *последњи дан у месецу; термински посао закључен за последњи дан у месецу; ознака за оно што је последње. Свезн.*

ултра- лат. *као први део сложенице означава да се оно што је другим њеним делом исказано јавља у изузетно великој, крајњој, претераној мери, или да је изнад, изван онога што други део сложенице означава:* ултрамодернист(а), ултранационалист(а), ултраконзервативан, ултразвук, ултраљубичасти зраци и сл.

ултраба́зичан, -чна, -чно хем. *презасићен базом, лужином.* — Настао је [серпентин] при кристализацији најбазичније (ултрабазичне) магме. *Туђ.*

у̏лтрабр̄з, -а, -о *изузетно, у највећој мери брз.* — Захваљујући систему ултрабрзих веза ... за неколико секунди организује [се] потера. *Пол. 1958.*

ултравио̀летан, -тна, -тно = ултраљубичаст у изразу: ултравиолетни зраци, ултравиолетне зраке физ. *невидљиви електромагнетски таласи дужине мање од таласне дужине светлосних зракова, који се у Сунчевом спектру налазе у тамноме пољу иза љубичастих зракова; често се користе у медицини.* — Сунце шаље Земљиној атмосфери ултравиолетне и електричне зраке. *Петр. М.*

ултрави́рус м мед. *најмањи вирус.* — Кад је техника конструирала електронски микроскоп ... нађени су и ... ултравируси. *НЕ.*

ултравӣсок, -а, -о *изузетно, претерано висок.* — Ти зраци смртоносни за мајмуна били су ултрависоке фреквенције. *Пол. 1959.*

у̏лтрагама непром. у изразу: ~ зраци (зраке) *космички зраци који долазе из непознатог извора. Мин. Лекс.*

ултрадѐсница ж *крајња десница, окорела реакција.* — Ниједна од фашистичких партија ултрадеснице ... није била партија југословенског значаја. *Марј. Ј.*

ултрадѐсничӑр м *присталица, припадник ултрадеснице.* — Имао [је] да одговара један

ултрадесничар из исламских верских кругова. *Б 1958.*

ултрадѐсничáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ултрадесничаре*: ~ удружење, ~ штампа.

ȕлтразвȕк м физ. *механичка треперења чврстих, течних и гасовитих тела која се човечјим ухом не чују.* — [Слепи мишеви] се при лету руководе претежно нечујним ултразвуцима које испуштају из себе. *Станк. С.*

ȕлтразвȕчнӣ, -ā, -ō *који се односи на ултразвук.* — Фреквенције које премашују 15000 трептаја спадају у ултразвучну област. *Б 1958.*

ултрàјзам, -зма м *футуристички књижевни покрет у Латинској Америци и Шпанији.*

ултраколонијàлизам, -зма м *колонијалистичка политика француских крајњих десничара који су настојали да задрже колоније у Африци; сваки колонијализам тога типа.*

ултраколонијàлист(а) м *поборник, присталица ултраколонијализма.*

ултраколонијалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ултраколонијализам и ултраколонијалисте*: ~ политика.

ултракòнзерватȉван, -вна, -вно *крајње конзервативан.* — Ултраконзервативни [лист] назива ноту ... изазивањем. *Јов. Ј.*

ȕлтракраткӣ, -ā, -ō у изразу: ~ таласи, валови *електромагнетски таласи дужине испод 10 м, нарочито се примењују у телевизији. МЕП.*

ултракраткотàлāснӣ, -ā, -ō *који се односи на ултракратке таласе*: ~ апарат.

ултраљȕбичаст, -а, -о = ултравиолетан.

ултрамàрȉн, -ѝна м лат. *минерал плаве, зелене или љубичасте боје и скупоцена модрољубичаста боја добивена од њега или на вештачки начин.* — Штетном утицају сумпорасте киселине ... изложени [су] радници у радионицама ... где се гради ... ултрамарин. *Батут.*

ултрамàрȉнскӣ, -ā, -ō *који се односи на ултрамарин, својствен ултрамарину.*

ултрамѝкроскоп м *врста микроскопа којим се под одређеним углом осветљавања виде изванредно ситне честице неуочљиве обичним микроскопом. Физ. 1.*

ултрамѝкроскопскӣ, -ā, -ō *видљив само под ултрамикроскопом; бескрајно мален*: ~ честица, ~ димензија.

ултрамонтàнац, -нца м лат. *присталица ултрамонтанизма.* — Схвати да се ... нападна на ... ултрамонтанце. *Нех.*

ултрамòнтāнӣ, -ā, -ō *који се односи на ултрамонтанце и ултрамонтанство, ултрамонтанистички*: ~ покрет.

ултрамонтанѝзам, -зма м = ултрамонтанство *екстремни католички клерикални политички правац који заступа интересе папства и цркве против државних и народних интереса, у најновије време правац да највиша власт у католичкој цркви припада папи, а не збору бискупа сабраним на црквеним концилима.* — Та црква гуши мрак ... ултрамонтанизам, клерикализам. *Павл.*; *ЕЛЗ.*

ултрамонтанѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ултрамонтанисте и ултрамонтанизам.* — Они су држани ... ултрамонтанистичким подјармљивањем и заглупљивањем у служби Венеције. *Божић.*

ултрамонтáнство с = ултрамонтанизам.

ултранационалѝстичкӣ, -ā, -ō *крајње националистички.* — Његови ултранационалистички савременици истицали су народ као ... метафизички појам. *Скерл.*

ȕлтрафилтар, -тра и **ȕлтрафилтер** м **1.** *филтер с веома ситним порама за пречишћавање течности и издвајање сићушних честица промера и само 1 мм.* **2.** *направа или материја која пропушта зраке одређене таласне дужине. МЕП.*

ултрафилтрàција ж *филтрирање извршено ултрафилтером. ЕЛЗ.*

ултрацр̏венӣ, -ā, -ō у изразу: ~ зраци, зраке физ. *в. инфрацрвени.*

ȕлтрāш, -áша м **а.** *ултраколонијалист(а)*; исп. ултраколонијализам. — Присталице мира [позвани су] на опрез ... у случају да се ултраши покушају супротставити преговорима. *Вј. 1960.* **б.** *онај који је претеран у својим захтевима, који захтева крајње, ексклузивно решење.* — Конгрес ... се подвојио у ултраше и реалисте. *Вј. 1971.*

ȕлтрāшкӣ, -ā, -ō *који је својствен ултрашима.* — У самој партији јављају се десне ревизионистичке и лијеве ултрашке тенденције. *Вј. 1970.*

ȕлњер м заст. *спољни крај, почетак у ваљак намотане чохе, од кога се почиње сећи. Вук Рј.*

улȕбити, ȕлȕбīм свршн. *угнути површину нечега равног или испупченог.* — Нисам зарачунао 3000 динара за исправљање крила које је улубио кум ... коме сам једном уступио ауто. *Пол. 1958.* Један »волво« налетио је на њега и од »фиће« направио палачинку ... искривио га, улубио, врата извалио. *ВУС 1972.*

~ **се** *оштетити се удубљењима.* — Улубљена пећ. *Вуков.*

улубљȅње с *оштећење са угнућем равне или испупчене површине. Р-К Реч.*

улубљѝвање с *гл. им. од улубљивати (се).*

улубљѝвати (се), улȕбљујēм (се) *несврш. и уч. према улубити (се).*

ȕлȕдо прил. *узалудно, бескорисно*; *лудо*. — Не могу ја тако улудо просипати новац. *Шапч.* Улудо је и мислити. *Вел.*

улȕжити, ȕлȕжӣм сврш. *ставити у луг*. *Р-К Реч.*

улȕкавити се, -ӣм се и **улукáвити се,** -ȕкāвӣм се сврш. *почети се претварати; лукаво се приклонити некоме изражавајући скромност и оданост.* — Умела [је] . . . мазно да се улукави као калуђер. *Ћос. Д.*

улулȕкати, -ȕлȕчēм несврш. оном. *викати »улулу« дижући велику грају.* — Гоничи нису више истјеривали него улулукали. *Крањч. Стј.*

улȕњити се, ȕлȕњӣм се сврш. покр. *умирити се правећи се мртав, притајити се*; исп. уљунити се. — Није умро Раде, него се је улуњио Раде. *НПХ.*

улупѐжати, -āм сврш. необ. *лупежки присвојити туђу ствар, украсти.* — А је ли, цокуло, гдје си оставио онога Горкога што га улупежа? *Вуј.*

улȕпити, ȕлȕпӣм сврш. **1.** *улубити.* — Мали га је Тома . . . улупио. *Кал.* Мртво паде, улупивши јастук. *Лоп.* **2.** разг. *жестоко потући, умлатити.* — Савезници [су] Немце, што се каже, улупили. *Моск.*

~ се 1. *улубити се.* — И наплећници и попрсја улупише се у обојице од удараца. *Глиш.* **2.** *зарити се, утиснути се.* — Осјећала [је] његове кошчате зглобове, што су се болно улупили међу њезине прсте. *Бег.*

улупљȉвати (се), -лȕпљујēм (се) *несврш. уч. према улупити (се).*

Ȕлус м скраћ. *Удружење ликовних уметника Србије.*

улȕтма ж тур. *врста источњачког колача од умућених јаја, шећера, брашна и масла.* — Скркућу кахву и једу алву и улутму. *Ћор.*

Ȕлух м скраћ. *Удружење ликовних уметника Хрватске.*

улȕчити, ȕлȕчӣм сврш. (прилику, згоду) *уграбити, добити, искористити.* — Једном згодом улучи прилику, скочи са првог ката. *Матош.* У неко доба ноћи Рајка улучила згодан тренутак и с Лазом отишла у собу. *Рад. Д.*

Ȕлчек м тур. покр. *старинска запреминска мера за жито, брашно и сл., различите величине.* — И рађало је . . . улчек сјемена бацао по десет рода. *Коч.*

Ȕлчија ж тур. покр. **1.** *старинска дужинска мера, дашчица са ознакама мере. Шкаљ.* **2.** *штап којим се мери дужина мртваца да би се одредила величина гроба. И.*

ȕљ м бот. **а.** *врста корова, уродице из пор. трава, љуљ*[1](*а*). *Сим. Реч.* **б.** *биљка из пор. штитара* Bifora radians, *смрдуша* (*б*).

ȕља *в. хуља.*

уљàнӣ и **ȕљанӣ,** -ā, -ō **1.** *који је као уље, који се односи на уље, који садржи уље, од којег се добива уље*: ~ боја, ~ палма, ~ биље. **2.** *који гори помоћу уља.* — Јасна би брзо гасила лампу и палила мали уљани жижак. *Ћос. Б.*

Изр. ~ репица бот. *индустријска биљка* Brassica napus oleifera *из пор. крсташица, чије семе садржи преко четрдесет процената уља, огрштица. Сим. Реч.*

уљàнӣк, -и́ка м *место где стоје кошнице, пчелињак.* — Свет се узбрујао као пчеле у уљанику. *Ранк.* фиг. Са пчелама . . . што лете у уљаник божије љубави. *Матош.*

уљàника ж бот. *уљана репица. Сим. Реч.*

уљàница ж **1.** *светиљка на уље.* — Иза њих је момак носио малу уљаницу. *Андр. И.* Соба је била повећа . . . слабо расвијетљена уљаницом. *Хорв.* **2.** *бочица за уље. Деан. Рј.*

уљано- *као први део придевских сложеница означава да основна боја садржи зеленкасту нијансу карактеристичну за уље*: уљаножут, уљаноплав, уљаносив итд.

ȕљār, -ára м **1.** *продавац уља. Деан. Рј.* **2.** заст. *пчелар.* — Уљари (кованџије) . . . су чешће имали своја насеља. *Нов.*

ȕљара ж *фабрика, творница уља.* — Две и по милијарде предвиђене су за реконструкцију шећерана, уљара, млекара. *Б 1957.*

уљàрица ж **1.** *справа за цеђење уља. Деан. Рј.* **2.** *уљаница* (*2*). *Деан. Рј.* **3.** мн. бот. *општи назив за биљке из чијег се плода или семена добива уље* (*маслина, сунцокрет, сезам, рицинус, уљана репица, мак, конопља и др.*), *због чега се и гаје као индустријске биљке.*

Изр. ~ владика зоол. *мала морска риба, кнез* (*5*) Coris julis. *Бен. Рј.*

ȕљārка глàватā ж зоол. *врста кита* Physeter catodon. *Терм. 4.*

ȕљārница ж *фабрика или складиште уља. Деан. Рј.*

уљáрство с *производња уља.*

ȕљаст, -а, -о *сличан уљу.* — Кости код пингвина . . . тешке су и пуне уљасте сржи. *Финк.* фиг. Уљаст сумрак текао је путем. *Сиј.*

ȕље и **ȕље** с **1.** *мастан сок биљног, животињског или минералног порекла, специфично лакши од воде и не меша се с њом, растворљив у готово свим органским растварачима*: маслиново ~, ланено ~, рицинусно ~, ружино ~, ментино ~, рибље ~ итд. **2. а.** *слика рађена уљаним бојама.* — У његовим уљима, акварелима, графици и скицама има нечег заједничког. *Пол. 1958.* **б.** *уљана, масна боја.* — Фотографу је одбио снимање дворца јер ће га умјетник израдити у уљу. *Гор.*

Изр. јестиво ~ *уље добивено из зрелог плода маслине, других уљарица, кукуруза и др., зејтин*; камено ~ *петролеј*; лако ~ *течно гориво које се добива из катрана каменог угља фракционом дестилацијом*; расветно ~ *керозин, петролеј*; свето ~ црквено *освећено уље, миро*; тешко ~ *трећа фракција катрана каменог угља, течно погонско гориво за дизел-моторе, мазут*; ~ на ватру (сипати, долити и сл.) *распири(ва)ти сржбу, свађу, непријатељства*.

ульѐвача, ек. улѐвача.

у́љеви, у́љёвā м мн. *пчелиње легло. Вук Рј.*

ульѐвит, -а, -о *који садржи уље.* — Данас [се рицинус] опћенито сади због уљевитог сјемења. *Бот.*

ульѐвитӧст, -ости ж *особина онога што је уљевито.*

у́љёвка ж бот. *в. уљана репица (уз уљани, изр.). Сим. Реч.*

ульѐвуша ж покр. *врста пите. Рј. А·*

у́љез м **1.** *онај који се настанио у туђој средини, нежељен дошљак, сумњив странац; онај који се сам наметнуо, придошлица, непозван гост.* — Као да је онај дио откинут од куће и да га је потпуно присвојио онај уљез. *Бег.* Остаћеш и код њих уљез, а код својих издајник. *Бар.* **2.** *мушкарац који после женидбе пређе у кућу женините родитеља, у женину кућу, домазет.* — Рано је почела да му пребацује што је уљез ... Ако му још једном пребаци што је ушао у Новичину кућу, он ће смјеста »на своју страну«. *Вуков.* **3.** *онај који немајући своје куће живи у домаћинству рођака или пријатеља.* — Увијек сам био гост, станар, додатак, уљез. *Мар.*

у́љезница ж необ. *жена уљез. Прав.*

у́љенӣк м покр. *пита од зеља помазана уљем. Вук Рј.*

у́љенӣ, -ā, -ō **1.** *уљани:* ~ боја, ~ биљка. — Ујутру [се] враћају ... с уљеним свјетиљкама. *Андр. И.* **2.** *који је рађен масним, уљаним бојама.* — Три уљена платна у ... позлаћеним оквирима. *Кол.*

ульѐнӣк, -и́ка м *уљаник, пчелињак.* — Стругњава пила ... наличи зуки пчела у уљенику. *Павл.*

ульѐница и **у́љёика** ж *уљаница.* — И по ноћи устане па код уљенице везе. *Шимун.* Упалила је уљенку пред његовом сликом. *Бег.; Деан. Рј.*

ульѐњати се, -ā̀м се, ек. улѐњати се.

ульењи́ва̄ње, ек. улењи́ва̄ње.

ульењи́вати (се), -ѐњујём (се), ек. улењи́вати (се).

у́љеп, ек. у́леп.

ульеп-, ек. улеп-.

у́љескӣ, -ā, -ō *који се односи на уљезе. Прав.*

у́љести, у́љезём, ек. у́лести.

у́љетити (се), -и́м (се), ек. у́летити (се).

у́љетница, ек. у́летница.

у́љећи, у́љегнём, ек. у́лећи.

ульѐшаре ж мн. зоол. *в. уљешуре. Финк.*

у́љештво с *стање и положај уљеза.* — Нагађало [се] ... да ће довести мужа у уљештво. *Мат.*

ульѐшуре ж мн. зоол. *породица китова зубана са зубима само у доњој вилици* Physeteridae. *ЕЛЗ.*

Изр. главата (обична) уљешура *кит зубан дуг око двадесет м, у кога глава износи читаву трећину тела* Physeter macrocephalus; патказта уљешура *кит зубан из групе кљунатих уљешура* Hyperoodon ampullatus.

у́љешчић м *дем. од уљез.* — Сумњам да ће људски род у нашем уљешчићу изгубити каквог Аристотела. *Матош.*

у́љӣк, -ика м *маслинова шума, маслињак.* — У уљику запјевали су штурци. *Крл.*

у́љика ж бот. *маслина (дрво)* Olea europaea. *Сим. Реч.*

у́љити, -и́м несврш. *справљати јело на уљу, зачињавати.* — Сад је коризма па се много уљи. *Вук Рј.*

у́љнӣ и **у́љнӣ,** -ā, -ō *који се односи на уље, уљани.* — Почну се испаривати најприје лакши уљни дијелови. *ОК.*

ульднос̏ан, -сна, -сно *који садржи уља из кога се добива уље. Деан. Рј.*

ульӧскати се, у́љӧскā̀м се сврш. **1.** *јако се испрскати блатом.* **2.** *претерано се напити.* — Ти би се брзо уљоскао, па би ти пиће застрло памет. *Цар Е.*

ульу́бити се, у́љу́бӣм се сврш. *заљубити се.* — Штиљановић се уљуби и ожени с том дјевојком. *Љуб.* фиг. Око ње пршу ... цвркутаве птице, уљубљене. *Гор.*

у́људан, -дна, -дно *добро васпитан, пристојан, углађен, учтив.* — Разговор им паметан, шала уљудна. *Вес.* Треба увијек бити љубазан и уљудан. *Брл.*

у́људба ж *уљуђеност, уљудност, васпитање; култура (3).* — Добро зна да овим земљама треба уљудбе. *Шен.*

ульу́дити, у́љу́дӣм (трп. прид. у́љу́ђен) сврш. *учинити уљудним, васпитати; дати пристојан, складан изглед, довести у ред, дотерати.* — Дјевојку ваља уљудити. *Шен.* Нису [се] ни трудили да ... уљуде и дотјерају своје пребивалиште. *Поп.*

~ **се** *постати уљудан, довести у ред свој изглед и понашање.* — Уљудио се, не псује, не левентује и не бије Милицу. *Вес.* Неко се је вријеме уљудио и гледао на се. *О-А.*

ӯљудно прил. *на уљудан начин, пристојно, учтиво.* — Чиновници ... су врло уљудно кућали на врата, улазили и врло брзо излазили. *Ћос. Б.* Уљудно су га одбијали. *Сим.*

ӯљудно̄ст, -ости ж *особина онога који је уљудан, пристојност, углађеност; уљудан поступак, обзир.* — То су људи пуни уљудности и лијепога начина. *Кум.* То није у реду. Кад некога избацују напоље, онда се то бар чини с извесним уљудностима. *Јов. Ј.*

ӯљудство с *уљудност, васпитање; култура.* — То су двије повијести, двије држ̑аве ... два уљудства. *Павл.*

ӯљӯђено̄ст, -ости ж *особина онога који је уљуђен, онога што је уљуђено.* — Нека засја ... луч просвјете, знања и уљуђености. *Ћал.* Мислио је на далеку ... мрачну земљу Босну ... у којој је живот, без икакве више уљуђености и питомости, сиромашан, штур и опор. *Андр. И.*

уљуђи́вање с *гл. им. од уљуђивати (се).*

уљуђи́вати (се), -ӯђујем (се) *несврш. и уч. према уљудити (се).*

уљуљава́ње с *гл. им. од уљуљавати (се).*

уљуљава́ти (се), -ӯљава̄м (се) = уљуљивати (се) *несврш. и уч. према уљуљати (се).*

уљӯљанка ж песн. *песма којом се неко уљуљкује у сан, успаванка.* — Певаће му вали песму уљуљанку. *Кош.*

уљу́љати, ӯљӯља̄м сврш. *љуљајући успавати.* — Село спава мирно, слатко, као једро, здраво и осорно планинче кад га мати подоји и уљуља. *Коч.* С неколико га [је] нежних гласова уљуљала опет у сан. *Новак.*

~ **се 1.** *запасти у сан, заспати љуљајући се.* **2.** фиг. *предати се пријатним мислима и осећањима обично бежећи од стварности, занети се.* — Он се брзо уљуљао у дуге љепше и слађе мисли. *Коз. Ј.* Био се склонио и прићутао у овој касаби и уљуљао у варљиву наду да је то трајно. *Андр. И.*

уљуљи́вање с *гл. им. од уљуљивати (се).*

уљуљи́вати (се), -ӯљујем (се) несврш. = уљуљавати (се).

уљуљка́вање с *гл. им. од уљуљкавати (се).*

уљуљка́вати (се), -ӯљка̄вам (се) = уљуљкивати (се) *несврш. и уч. према уљуљкати (се).*

ӯљуљка̄но̄ст, -ости ж *стање онога који је уљуљкан; занесеност.* — Зачуди га и пробуди из те горке уљуљканости ... мала промјена. *Лал.*

ӯљуљкати, -а̄м сврш. *дем. према уљуљати.* — Одмах по поласку уљуљка [га] пљусак весала. *Кнеж. Л.* Зацопат ћеш се у њу ... али не тако глупаво да би је уљуљкао у сигурност. *Сим.*

~ **се** *повр.* — Помало се [Француска] уљуљкала у илузији да је она Алжиру у Сахари потребнија него што је то у ствари био случај. *Пол. 1971.*

уљуљки́вање с *гл. им. од уљуљкивати (се).*

уљуљки́вати (се), -ӯљкујем (се) несврш. = уљуљкавати (се).

уљуљӯшкати (се), -а̄м (се) сврш. *уљушкати (се).* — Волео је да се ... уљуљушка у сан. *Петр. В.*

уљу́нити се, ӯљӯња̄м се сврш. *правити се мртав, умртвити се.* — Није мртав већ се уљунио. *Вук Рј.*

уљушкава́ње с *гл. им. од уљушкавати (се).*

уљушка́вати (се), -ӯшка̄вам (се) = уљушки́вати (се) *несврш. и уч. према уљушкати (се).*

ӯљушкати, -а̄м сврш. *дем. према уљуљати.* — Предао [се] својим осећајима па га то уљушка. *Вес.* „Покушај ... да читаоце уљушка квази филозофским и апстрактним приказивањем одговорности за ... злочин заслужује презрење. *Пол. 1970.*

~ **се** *дем. према уљуљати се.* — Волео је да се ... уљушка у сан уз звријање машине. *Петр. В.*

уљушки́вање с *гл. им. од уљушкивати (се).*

уљушки́вати (се), -ӯшкујем (се) несврш. = уљушкавати (се).

ӯм, ума и ӯма м (мн. ӯмови и ӯмови) **1. а.** *човекова способност сазнања и мишљења, стваралачка духовна снага, интелект, памет.* — Марко Антоније [у Шекспировој трагедији Јулије Цезар] је најсложенији умом и карактером, најдаровитији. *Сек.* Далек је пут и за онога који признa границе људског ума. *Марј. М.* **б.** *способност правилног расуђивања, разум.* — Ум дере ткиво што га машта сатка. *Уј.* Његов бистри ум разабрао је брзо да су најбоље прилике за трговину с дрвима. *Том.* Вредност једног књижевног критичара може се оцењивати по уму ... и по вештини писања. *Прод.* **2.** *уман човек, умна особа.* — Наш научењак Руђер Бошковић ... један [је] од признатих умова 18. столећа. *ОГ.* Постоје закони ... које су открили велики умови. *Ћос. Б.*

Изр. на ум доћи (долазити, пасти, падати и сл.) (коме) *сетити се, сећати се (некога, нечега);* на ум се узети *повести рачуна о својим поступцима, припазити се, причувати се;* на ум узети, на уму имати,

(држати и сл.) (кога, што) *мислити (на некога, на нешто), памтити; повести, водити рачуна, (по)старати се (о некоме, о нечему)*; не силази ми с ума *стално мислим (о томе)*; ни до сто ума (умова) *ни на крај памети*. — Заборавих ... Заговоримсо се, па ни до сто ума! *Глиш.*; помрачио му се, пореметио му се ~ *полудео је*; при бистром уму *при чистој свести*; с ума сићи (скренути), умом шенути и сл. *полудети*; с ума сметнути (сметати, одбаци(ва)ти, скинути, скидати, забаци(ва)ти и сл.) *заборавити, заборављати*; што на ум(у) то на друм(у) *без околишења и прећуткивања, отворено говорити*.

ӯма ж *врста глине. Р-К Реч.*

ӯмā прил. *в. умах. Р-К Реч.*

умàглити, -ӣм сврш. *обавити, прекрити маглом (димом, паром и сл.)., замаглити.* — Сива је пара сву умагли. *Божић.*

~ **се** *замаглити се; замутити се.* — Сад јој разапињу дах мајчине умагљене и бојажљиве очи. *Божић.*

ӯмагљено прил. *замагљено, мутно*; фиг. *одсутно.* — Опет је зурио, умагљено и пусто. *Божић.*

ӯмазати, -ажēм сврш. *упрљати, замазати, умрљати*: ~ руке, ~ одећу.

~ **се** *упрљати се, умрљати се.* — Петрија ... сва умазана од суза шапће нешто. *Лаз. Л.* Брисао је] с лица свога блато, којим се још ише умазао. *Глиш.*

умáзити, ӯмāзӣм сврш. *размазити, распустити.* — Обоје сирочад, па мајке умазиле, и сад, кад одрастоше, не да никако себи доказати. *Мул.*

ӯмајати се, -јēм се сврш. *занети се у посао, замајати се.* — Редуше се умајале. *Кош.*

умàјија ж перс. *врста чврстог памучног платна.* — Стајало [је ту] ... парче прљаве умајије. *Ком.* Неће да тргује на ситно ... да сецка умајију. *М-О.*

ӯмāк м *умокац.* — Какав би умак, би ли од хрена? *Коз. Ј.*

Изр. јаје на ~ *меко скувано, ровито јаје.*

ӯмака ж *умокац. Деан. Рј.*

умáкање с *гл. им. од умакати.*

умáкати, ӯмāчēм *несврш. и уч. према умочити.*

умàкнути, умàћи и **ӯмаћи,** ӯмакнēм (аор. умàкнух и умàкох, 2. и 3. л. ӯмакнӯ, умàче и ӯмаче; р. прид. умàкнуо, -ла и ӯмакао, умàкла и ӯмакла, -ло) сврш. **1.** *кришом се извући; утећи, побећи, киднути.* — Сва наша настојања овде своде се да умакнемо из логора. *Јак.* Скочили су с камиона и ... умакли у шуму. *Ђон.* Умакао нам је из руку. *Крањч. Стј.* **2.** *крећући се брже отићи даље од сапутника, измаћи, одмаћи.* — Ево Лединаца! — повикаше испред нас, који напред умакли беху. *Ад.* **3.** *остати незапажен, промаћи; изгубити се, избрисати се, нестати (из сећања).* — Његовом бистром оку није умакла ни једна слаба страна у нашем народном карактеру. *БК 1906.* Тај [нам] ред бројева не може више никад умаћи из памћења. *Јонке.* **4.** *измаћи се прелазећи у руке другога (о добитку).* — Да никако теби не умакну дарови, синко. *М-И.* **5.** покр. *ограбити, отети (девојку).* — Кад је умакао Јолу, није му ни осамнаест година било, а касније су се и вјенчали. *Шимун.*

~ **се 1.** *помаћи се, померити се.* — Умаче се један до другога и Никици мјесто начинише. *НП Вук.* **2.** *измаћи се, уклонити се.* — Хтједе се умакнути ... али није имао снаге да устане. *Војн.*

умàлилац, -иоца и **умàлитељ** м мат. *број који се одузима од другог броја. Р-К Реч.*

умáлити, ӯмāлӣм сврш. *учинити малим или мањим, умањити.* — Смислио је ... како своме брату да умали део. *Змај.* Касније јој [је] умалило вриједност његово дјело. *Јаг.*

~ **се** *умањити се, смањити се.* — Кад их угледа, жалост му се некако умали. *Тип.* Умалила се прошлост. *Мас.*

ӯмало прил. *готово, замало.* — Умало да те нисам повукао са собом. *Бег.* Стари умало не умре. *Сек.*

умаљáвање с *гл. им. од умаљавати (се).*

умаљáвати (се), -аљāвам (се) = умаљивати (се) *несврш. и уч. према умалити (се).*

умáљати, ӯмāљам сврш. покр. **1.** *обојити.* — Оквире од прозора модро умаљао. *Берт.* **2.** *упрљати, замазати.* — Имала је просуту и умаљану косу. *Ђур.*

умаљèнйк, -йка м мат. *умањеник. Р-К Реч.*

умаљúвање с *гл. им. од умаљивати (се).*

умаљúвати (се), -аљујēм (се) несврш. = умаљавати (се).

умáмити, ӯмāмӣм сврш. *мамећи увести, привући, намамити унутра.* — Умео је ... умамити муштерију. *Срем.* Умамио [је] прасад у подрум. *Ђоп.*

умамљúвање с *гл. им. од умамљивати.*

умамљúвати, -àмљујēм *несврш. и уч. према умамити.*

ӯман, -мна, -мно **1.** (одр.) **а.** *који се односи на ум, на интелекат, интелектуални*: ~ рад. — Лаке ствари ... не траже велико умно напрезање. *Ранк.* Расцјепкаше се умне силе народа. *Јаг.* **б.** *који се односи на унутрашњи живот човеков, духовни, мисаони, душевни.* — Мени изгледа да видим свога оца ...

у моме умном оку, Хорацијо. *Панд.* **2.** *који се истиче развијеним интелектуалним способностима, који изражава те способности, паметан, мудар*: ~ поглед, ~ чело, ~ поступак. — Из редова најбољих, најумнијих, најсмелијих људи и жена ничу тајна друштва. *Скерл.* Никола Скрлец опћенито [је] сматран најумнијом политичком главом код Хрвата. *КХ 1936.* Уман разговор са усана им тече. *Цес. Д.* **3.** *науман, намеран, спреман нешто учинити.* — Нијесам ни уман био то ... учинити. *Вук Рј.*

уманасти́рити се, -а̀стӣрӣм се сврш. необ. *постати једнолично, непроменљиво, неприкосновено као у манастиру.* — Без критике много штошта би се у нама и око нас — уманастирило. *Пол. 1970.*

ума̀ника ж бот. *в.* (*по*)*вратич* Tanacetum vulgare. *Сим. Реч.*

умањи́ва̄ње с *гл. им. од умањивати* (*се*).

у̀мањи́вати (се), -а̀њӣва̄м (се) = умањивати (се) *несврш. и уч. према умањити* (*се*).

умањѐнӣк, -и́ка м мат. *број од којега се одузима други број.*

умањѐница ж грам. *реч за умањавање, деминутив. Деан. Рј.*

у̀мањенӧ́ст, -ости ж *особина и стање онога што је умањено. Р-К Реч.*

умањѐње с *свођење на мањи износ, мању бројност, смањење.* — С умањењем крупне стоке, сточарство [је] ... почело ... опадати. *Јов. С.*

умањи́ва̄ње с *гл. им. од умањивати* (*се*).

умањи́вати (се), -а̀њујēм (се) несврш. = умањавати (се).

умањило с ков. *справа за смањивање*; супр. повећало. — Она је његове године гледала на умањило. *Креш.*

умањити, у̀мањӣм сврш. **1.** *начинити малим или мањим, смањити.* — Не мислим умањити значење његове делатности. *Матк.* Одликовање у рату није умањило кнежеву мржњу. *Јов. С.* **2.** *умањити се.* — Кад умањи шверц, слаби исхрана. *Јак.*

~ **се** *постати мањи, смањити се.* — Приходи ... су се ... умањили. *Јов. С.*

умра̀ње с *гл. им. од умарати* (*се*).

умара̀ти (се), у̀мара̄м (се) *несврш. и уч. према уморити* (*се*).

умарини́рати, -у̀нӣра̄м сврш. *ставити у маринаду, у саламуру. Р-К Реч.*

умаршѝрати, -а̀ршӣра̄м и **у̀маршовати,** -шујēм сврш. *ући у маршу, у маршовском поретку; ући с војском.* — Вечерас, у први мрак, по расквашеном снегу умаршира Трећа крајишка бригада, певајући. *Дед. В.* Тражила је [Аустро-Угарска] да се умаршира одмах у Србију. *Јов. Ј.* Поподне је умаршовао претходнички ескадрон. *Лаз. М.*

ума́стити, у̀ма̄стӣм (трп. прид. у̀ма̄шћен и у̀ма̄штен) сврш. **1.** *упрљати, умрљати нечим масним, лепљивим, запрљати дугим ношењем и сл.* — Она [качкета] је тако умашћена да ниуколико не заостаје од јаке с капута. *Лаз. Л.* **2.** *потопити, ставити у боју, обојену течност, крв и сл.*; *обојити.* — Умастише руке до лаката, запливаше токе позлаћене на грудима у крваве пене. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *постати мастан, лепљив; испрљати се, умрљати се.* — Био сам дијете, умашћено купинама, када сам шврљао туда. *Ђон.* **2.** *облити се неком бојом, нечим обојеним, обојити се.* — И десна се ... сва умастила крвљу. *Мар.*

ума́тати, у̀ма̄та̄м несврш. *в. умотавати. Деан. Рј.*

у̀матнчити, -ӣм сврш. *увести у матичне књиге.* — Ова су грла [расни бикови] уматичена код завода за селекцију стоке. *Пол. 1958.*

ума̀ћи и **у̀маћи,** у̀макнēм = умакнути.

у̀ма̄х прил. *истог часа, у исти мах*; *одмах.* — Умах забрује страсна ... рапсодија. *Матош.* Умах разабра да је то позив. *Тип.*

ума́хати, у̀ма̄шēм сврш. *махањем изазвати пламен, распламсати* (*ватру*). *Вук Рј.*

ума́хнути, у̀ма̄хнēм сврш. *смлатити, изубијати.* — Као да их [усеве] неко умахне, почну излазити све кржљавије и јаловије. *М 1867.* Умахнути, хроми и узети, не плачите! *Кош.*

у̀мацкати, -а̄м, **ума́цкати,** у̀ма̄цка̄м и **умацу̀пати,** -а̄м сврш. *јако умазати, замазати, испрљати. Вук Рј.*

~ **се** *сав се умазати, сав се испрљати. Р-К Реч.*

умацу̀рати се, -а̄м се сврш. *умазати се, измрљати се.* — Гле, само како се умацурала од плача! *Срем.*

ума̀чадити, -ӣм сврш. покр. *ушепртљити* (*се*). *Вук Рј.*

ума́чати, у̀ма̄ча̄м несврш. покр. *умакати; стављати унутра, уметати.* — Нијесмо ... се боју наредили; а да смо, привијали би подебље крпе и умачали у дубље [ране] витиље. *Љуб.*

у̀машити, -ӣм сврш. *не погодити циљ, промашити. Вук Рј.*

ума̀штати, -а̄м *несврш. и уч. према умостити; угађати.* — Деверима умаштала је што је боље могла. *Вес.*

умашћѐње с **а.** *запрљаност.* **б.** *запрљано место, мрља. Р-К Реч.*

умашћи́ва̄ње с *гл. им. од умашћивати (се).*

умашћи́вати (се), -а̀шћујēм (се) *несврш. и уч. према умастити (се).*

у̀медба, ијек. ўмједба, ж *умење, вештина, знање.* — Ја бих тебе, девојко, по умедби узео за ... жену. *М 1867.*

у̀мећити и **умѐћити,** ўмећӣм сврш. *захватити међом, обухватити границама, омеђити.* — Краљ је умећио равно седам планина. *Нов.*

у̀мејак, -ējка м дијал. *узан појас земљишта међу међама; шумица, дрвеће на међи.* — Отишла [је] у умејак да насијече ловорја. *Цар Е.*

у̀мекнути, -нēм сврш. *мало омекшати, омекнути. Р-К Реч.*

умекша́ва̄ње с *гл. им. од умекшавати (се).*

умекша́вати (се), -èкшāвām (се) *несврш. и уч. према умекшати (се).*

у̀мекшај м *поступак који доводи до умекшања; умекшање.* — фиг. Још је душом тврд! Шат ово буде згодан умекшај. *Кост. Л.*

у̀мекша̄но прил. *с мекоћом, без оштрине и рескости, меко.* — Задобова митраљез умекшано и без одјека. *Ћоп.*

у̀мекша̄нӧст, -ости ж *особина и стање онога што је умекшано.*

умекша́ње с **1.** *прелазак у стање разређености, губитак чврстине, компактности.* — Добива [се] умекшање мозга. *Јонке.* **2.** грам. *палатализација:* ~ сугласника.

у̀мекшати, -ām сврш. **1.** *смањити тврдоћу нечему, довести у стање мекоће и савитљивости, размекшати:* ~ восак. **2.** фиг. *учинити да неко постане мање оштар и строг, довести до попустљивости, ублажити, одобровољити.* — Нико није могао да га умекша ни смио да му се успротиви. *Андр. И.* Учитељу ... пође за руком ублажити и умекшати и те охоле госпојице. *Ивак.* **3.** фиг. *гласом, држањем и сл. показати више спремности за добре односе, постати попустљивији.* — Помогли би ти, комшија — умекша онај из Брезе. *Лал.*

~ **се 1.** *постати мек, мекши, омекшати:* умекшало се воће. **2.** фиг. *постати увиђавнији, попустљивији; одобровољити се, разнежити се.* — Пецну га реч дубоко, ал' се не умекша. *Вукић.* Чинило се да се старица мало умекшала. *Шов.*

у̀мелац и **у̀мелац,** -ēлца и -еоца, ијек. ўмјелац и ўмјелац, м *онај који уме, човек вичан неком послу, вештак.* — Таква је већ твоја мјера: јесу ли људи — то умјелци и јунаци. *Зог.*

уме́љати, ўмēљām сврш. *улепити, умрљати нечим житким, лепљивим, умазати.* — Летву ... је умељао блатом и кречом. *Ад.*

~ **се** *повр. Р-К Реч.*

у̀мӗње, ијек. ўмијење, с *добро познавање нечега, оспособљеност за неки посао; вештина.* — Све своје знање и умијење пак скупио [је] он да продичи свој родни град. *Шен.* Кад се нађемо на слободи ... онда сваки према својој памети и умењу. *Јак.*

умера́ва̄ње, ијек. умјера́вање, с *гл. им. од умеравати (се).*

умера́вати (се) -èрāвām (се), ијек. умјера́вати (се) *несврш. и уч. према умерити (се).*

у̀мерати, -ām несврш. *мекшати, размекшавати (нпр. восак гњечећи га). Вук Рј.*

у̀мерен, -а, -о, ијек. ўмјерен **1.** *који не иде у крајности, сведен на добру, праву меру; средњи.* — Кренуо је ... возећи умереном брзином. *Андр. И.* **2.** *који уме да ограничи своје прохтеве, уздржљив, скроман.* — Вредни [су] и умерени. *Нен. Љ.*

Изр. умерени појас геогр. *површина Земље између повратника (23°27′) и стожерника (66°37′) северне и јужне ширине.*

у̀мерено, ијек. ўмјерено, прил. *с мером, уздржљиво; осредње.* — Већином су се врло умерено изражавали. *Кол.* Има оштар језик, умерено паметна. *Моск.*

у̀мерено̄ст, -ости, ијек. ўмјеренӧст, ж *особина онога који је умерен, онога што је умерено, уздржљивост, скромност.* — Није хтела ни да чује за пост и умереност. *Шов.* У свему тврда и хладна грађанска мера и умереност. *Андр. И.*

умерѐњā̄к, -áка, ијек. умјерѐњāк, м *онај који је умерен, уздржљив; онај који гледа да се не замери ниједној међусобно супротстављеној страни, онај који се у сукобима држи средње линије.* — Умерењаци ... зазиру од сваке претераности. *Цар М.* Повремено се ослањају на ... умјерењаке. *ОП 2.* Група »умјерењака« већ је покушала да ... успостави везу с опкољеним жандармима. *Ћоп.*

умерѐњā̄чкӣ, -ā, -ō, ијек. умјерѐњāчкӣ *који се односи на умерењаке, који припада умерењацима.* — Кроз његова уста проговорила [је] Урошева умерењачка назадност. *Вуков.*

умерѐњā̄штво и **умерења́штво,** ијек. умјерѐњāштво и умјерења́штво, с *особина, својство умерењака.* — Два човека из највишег врха партије ... се и даље колебају ... Умерењаштво им је заједничка црта. *Пол. 1971.*

у̀мерити, -ӣм, ијек. ўмјерити, сврш. **1.** *учинити умереним; ускладити с могућношћу, с приликама, довести на праву меру.* — Понављам ти, умери свој захтев. *Л-К.* Требало је умерити све издатке према новцу који су имали. *Јов. Ј.* **2.** *свести на мању меру, огра-*

ничити, успорити (снагу, брзину). — Кад зађоше у шуму, умерише корак. *Ранк.*

~ **се** *постати, бити умерен, ограничити своје прохтеве (емоције и сл.), наћи праву меру.* — Могао [би се], да се знао умјерити, како тако уздржавати. *Бег.* Милунка се умери у толикој својој радости. *Шапч.*

ȕмеркати, -ā̄м сврш. нем. *добро осмотрити, одмерити, проценити.* — Само би ... бацала по који поглед на моју страну да ме умерка, да се увери да јој је плен још увек у замци. *Богдан.*

ȕмеса, ијек. ȕмјеса, ж (ретко ек.) *примеса.* — Боље је да смо у чети све своји, без туђе умјесе. *Ћоп.*

умéсити, ȕмēсīм, ијек. умијèсити, сврш. **1.** *месећи припремити:* ~ хлеб, крух, ~ колаче. — фиг. Овај патуљак телом, кога је природа пакосно умесила ... калио се под васпитним окриљем вољене Партије. *Поп. Ј.* Сви су вијекови сабрали грађу, ми смо умијесили будућност. *Крањч. Стј.* **2.** фиг. *створити збрку, пометњу, запетљатиц припремити неку подвалу.* — Све је то дроља Врличева умијесила! *Донч.* Умесио [је] некоме нешто због наследства. *Чипл.*

Изр. ~ колач, погачу (коме) *в. уз колач (изр.);* умешено па обешено *без труда, на готово.*

ȕмесно, ијек. ȕмјесно, прил. *на уместан начин, на своме месту, добро, згодно; потребно, целисходно.* — Од играча зависи да оцени кад је умесно спровести велику рокаду. *Шах 1.* [Потребно је] да се ... та научна критика умесно примени. *Поп. П.* Умесно је питати чему то служи. *ВУС 1970.*

ȕмеспо̄ст, -ости, ијек. ȕмјеснō̄ст, ж *особина онога што је умесно; уместан поступак.* — Тешко [је] увек одредити ... умесност његових савета. *Прод.*

ȕместан, -сна, -сно, ијек. ȕмјестан *који је на своме месту, који одговара потреби, прилици, оправдан.* — Да ли су њени поступци ... били умесни? *Ранк.* Ставили [сте] тако умјесну примједбу. *Кол.*

умéсти, -éтēм сврш. **1.** *умешати, уметнути, усути у нешто. Вук Рј.* **2.** *упропастити, уништити, сатр(е)ти.* — Баш нас, браћо, умете Грац ... Умиру момци ... кô кад се овце пометиље. *Коч.* Умео [је] читав иметак. *Шимун.*

~ **се** *затр(е)ти се, истребити се.* — Цибовино, шјеме ти се умело! *Коч.*

ȕместити, -ȉм, ијек. ȕмјестити, сврш. **1.** *наместити, ставити, сместити у друго што, уградити.* — Раствора [се] ушће Которског залијева, као да га је творац ту умјестио да буде топцу спас. *Љуб.* Овај начин присађивања употребљава се ... у циљу да се на потребном месту умести родна грана. *Тод.* **2.** *свечано увести у дужност, инсталирати;* исп. умештати.

~ **се** *заузети место, наместити се, сместити се, разместити се.* — Под дрвећем умјестили се хајдуци. *Торд.*

ȕместо, ијек. ȕмјесто, предл. **1.** *с речју у генитиву показује да је оно што је њиме исказано замењено нечим другим: наместо, место.* — На самрти заклео је Марка да Милоју буде уместо њега. *Вес.* Баруница је своме мужу умјесто мираза донијела древни грофовски грб. *Цар Е.* **2.** (у прилошкој служби, с везницима; да, што) *означава да је једна радња, ситуација и сл. замењена другом.* — Шест нахија ... би биле исто тако аутономне ... као и Србија, али би имале своје засебне старешине, уместо да потпадну под Милоша. *Јов. С.*

ȕмета ж *крпа или четка за чишћење пећи. Вук Рј.*

ȕметак, -тка м (мн. ȕмеци) **1. а.** *мањи комад, парче којим се нешто проширује; детаљ уметнут у текст, у композицију:* ~ на рукаву. — Спјевао сам најприје неколико лирских уметака. *Шкреб.* **б.** *оно што је уметнуто као украсни додатак.* — Али што је обучена! ... Ципеле са умецима од плавог сомота. *Сек.* **в.** *било шта што је уметнуто, уложак.* — Намештала је косу, кроз коју је вирио уметак, као кучина из канабета. *Петр. В.* **2. а.** грам. *глас или скуп гласова који се умеће у средину речи, инфикс; уметнута реченица. Деан. Рј.* **б.** муз. и поет. *међуигра, међучин. Деан. Рј.* **3.** покр. *мелез, бастард, мешанац.* — Ту се саста калабалук коња: двјеста ата и триста парипа, још су дошла два Арапа црна и довели два уметка врана. *НП Вук.*

умèталйште с *простор на коме се држе надметања, такмичења у бацању камена, кугле и сл. Бак. Реч.*

умèтāљка ж *камен за уметање, надметање у бацању; пљоснат камен који се баца из праћке.* — Један другом уметаљком пријете. *Март.; Деан. Рј.*

ȕметан, -тна, -тно *в. умјетан. Р-К Реч.*

умèтāње и **ȕметāње** с *гл. им. од уметати (се).*

умèтати и **ȕметати,** ȕмећēм *несврш. и уч. према уметнути.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према уметнути се.* **2.** *надметати се, такмичити се (обично у бацању камена).* — [Лугар] се с друговима на ливади уза стадо уметао. *Новак.* Засукаше рукаве од кошуље те се стадоше уметати каменом. *Ћип.*

умèтāч, -āча м **1.** *такмичар у бацању камена с рамена.* — Млади фратар бијаше ... први у сваком колу, најбољи рвач и уметач каменом. *Шимун.* Пошто се изведе начисто који је најбољи уметач ... узе камен,

па као из шале добаци. *Мат.* **2.** штамп. *радник који умеће табаке у штампарску машину, улагач (2б).*

уметà̀чица ж штамп. *радница која умеће табаке у штампарску машину, улагачица.*

ȕмети, -ēм, ијек. ȕмјети, свршн. и несвршн. **1.** *бити способан за нешто, овлада(ва)ти неком вештином, бити вичан нечему.* — Језик нам се завеза па не умијемо ни двије унакрст пробесједити. *Коч.* Ти си томе вјештакиња, ти ћеш то умјети. *Јурк.* **2.** *бити добро упућен у неки предмет, знати.* — Умио је додуше читати, паче и писати. *Шен.* Кажу да је пуно учен човек, да уми латински кâ и фра-Тетка. *Мат.* **3. а.** (око некога, с неким) *вешто подесити, подешавати држање угађајући некоме, прилагодити се, прилагођавати се нечијој ћуди; стећи, стицати нечију наклоност, придоби(ја)ти некога.* — Не знаш ти како он уме око жена. *Вес.* Милош је умео са светом. *Јов. С.* **б.** *бити сналажљив, вешт, окретан, умешан.* — Напред иде онај који уме, а не који зна. *Петр. В.*

уметúљити се, -ѐтӣљӣ се свршн. *оболети од метиља, ометиљавити, ометиљати (се) (о овцама).* — Ко му је крив што му се овце уметиљиле и полипсале. *Рад. Д.*

ȕмети-Мухàмед м тур. непром. *Мухамедов народ, муслимани. Вук Рј.; Шкаљ.*

ȕметицē прил. *умећући. Р-К Реч.*

ȕметнӣк, ијек. ȕмјетнӣк, м **1.** *онај који ствара уметничка дела, стваралац у области уметности:* ликовни ~, драмски ~. — Умјетник је радник, а сваки радник је умјетник у неку руку. *Матош.* Побегла [је] у свет с неким уметником. *Андр. И.* **2.** *добар зналац, вештак.* — Ти стари лисци уметници беху да свој осећај представе врлином, а лепши изглед дадну своме греху. *Рак.*

ȕметнӣков, -а, -о, ијек. ȕмјетнӣков *који припада уметнику.*

ȕметнина ж (ек.) *в. умјетнина.*

ȕметница, ијек. ȕмјетница, ж **1.** *жена уметник:* естрадна ~. — Ви сте уметница да се обучете. *Јанк.* **2.** (у атрибутској служби, уз им. ж. рода) *вешта, вична.* — О дебло веже умјетнице руке. *Матош.*

ȕметничин, -а, -о, ијек. ȕмјетничин *који припада уметници.*

ȕметничкӣ, -ā, -ō, ијек. ȕмјетничкӣ, **1.** *који се односи на уметнике, који припада уметницима.* — Оснива ... приватну умјетничку школу. *Матош.* Осећање лепоте сусрело [се] са уметничким даром. *Жуј.* **2. а.** *који се односи на уметност.* — Прва је дефиниција уметничког дела, да је емоционално. *Поп. Б.* То [су] највећа умјетничка достигнућа старих мајстора. *Креш.* **б.** *који потиче од одређеног уметника (за разлику од народног стваралаштва).* — Оне нити су народна ни уметничка песма. *Нед.* **3.** *који није дело природе, вештачки.* — Фесићи им окићени бисерним гранама или умјетничким цвијећем. *Ћор.*

ȕметнички, ијек. ȕмјетнички, прил. *на уметнички начин, као уметник; вешто.* — Хтео је уметнички да заврши. *Срем.* Браћа те удесила. Онако фино, умјетнички. *Сим.*

ȕметнӣштво, ијек. ȕмјетнӣштво, с *уметничко стварање; склоност уметности. Р-К Реч.*

ȕметно и **ȕметно** прил. *в. умјетно.*

ȕметносни, -ā, -ō, ијек. ȕмјетносни, индив. *који се односи на уметност, уметнички.* — Социјални критериј постаје важан колико и умјетносни. *Шим. С.*

ȕметнӧст, -ости, ијек. ȕмјетнӧст, ж **1.** *људска стваралачка радиност која помоћу говорне или писане речи, линија, боја, тонова, покрета, пластичног облика, конструкције и др. изражава мисли и осећања на начин који причињава естетско уживање; способност за стварање таквих дела:* ликовна ~, сценска ~. — На доколици је никла уметност, када се осећање лепоте сусрело са уметничким даром. *Жуј.* Осјети ... дух умјетности што струји из умјетничких дјела. *Марј. М.* **2.** *висок степен достигнућа у вештини, занатству, обртништву и сл.* — Тамо [су] стајали дивни примјерци књиговезачке умјетности. *Крањч. Стј.*

Изр. примењена ~ *уметничка обрада занатских производа; уметнички обрађени предмети за практичну употребу;* седма ~ *филм.*

ȕметнути и **ȕмѐтнути,** ȕметнēм свршн. **1.** *метнути, ставити нешто унутра, између нечега, убацити; накнадно унети, додати:* ~ летву, ~ део текста. — Сави признаницу, уметну је у тефтер и умота. *Ћор.* Може се оцјењивати једино код специјалних уметнутих задатака за вријеме једне вожње. *Аут.* **2.** *учинити упадицу, добацити.* — Још нема, — уметне Наполеон. *Крањч. Стј.*

~ **се 1.** *хитно ући, убацити се.* — Уметнули смо се у ред. *Јак.* **2.** *умешати се, уплести се (у разговор).* — Уметну се Пантелеј ... у жив женски разговор. *Моск.* **3.** (нечим) *бацити се, хитнути се.* — Ондјека га Турад дочекала, па се једно копљем уметнуло. *НПХ.* **4.** (на, у некога) *наследити нечије особине, бити сличан неком од родбине, уврћи се (на).* — Да ми је само знати на кога се уметну. *Ранк.* Да су се барем синови уметнули у њега. *Бен.*

Изр. ~ чијом главом *погубити неког.*

ȕметнȕће с *уметање, убацивање. Р-К Реч.*

ȕметрити, -ӣм свршн. *сложити у метре.* — Седе поред уметрених дрва. *Рад. Д.*

ȕмећа̄ње и **умѐћа̄ње** с *гл. им. од умећати (се)*.

ȕмећати (се) и **умѐћати** (се)[1], ȕмећēм (се) несврш. *в. уметати (се). Бен. Рј.*

умѐћати се[2], -ā̄м се сврш. *в. умекшати се.* — Умећа се Хајдуковић, па је руком погласи по . . . коси. *Торд.*

умéће, ијек. умијѐће, с *вештина, умење.* — Чему твој труд и цијело ти умијеће. *Цес. Д.* У друштву [је] војника пуних . . . љубави за његово умеће. *Сур.*

умéцати, ȕмēцām сврш. **1.** *смекшати притиском или ударањем, изгњечити.* — Умецати јабуку. *Вук Рј.* **2.** фиг. нар. *умлатити, убити.*

умéцкати, ȕмēцкām сврш. **1.** *убити ударцима. Р-К Реч.* **2.** *умрљати, умазати. Р-К Реч.* ~ **се** *умазати се, испрљати се. Р-К Реч.*

умéцгати, ȕмēцгām сврш. *изгњечити.* — Ако га [пасуља] имаш, умецгај . . . тањир — два. *Рад. Д.*

умешáвати (се), -èшāвām (се), ијек. умијешáвати (се) *несврш. и уч. према умешати (се).*

ȕмешан, -шна, -шно, ијек. ȕмијешан *вешт, спретан, окретан.* — Тело чило, а умешна рука. *Радич.* Мој вам је господар веома умјешан човјек. *Креш.*

умéшати, ȕмēшām, ијек. ȕмијѐшати, (трп. прид. ȕмēшāн), сврш. **1.** *мешајући припремити; завршити мешање.* — Скиде с ватре бакру и умијеша пуру. *Тип.* **2.** *спустити, сасути у неку другу материју, додати и измешати; убацити, уметнути:* ~ раж у пшеницу, ~ једно јело у друго. — Натуца . . . немачки и умеша и погдекоју реч српску. *Глиш.* **3.** *увући, уплести, упетљати (обично у нешто неповољно).* — Ти не знаш у какву смо те ми ствар умешали. *Чипл.*

Изр. ~ прсте у нешто *имати (скривеног) удела у нечему.*

~ **се 1.** *предузети неке мере, неки поступак, интервенисати; узети учешћа, уплести се.* — Власт се умешала. *Вукић.* Тако се . . . Швејк умијешао у свјетски рат. *Јонке.* **2.** *упасти, убацити се (у разговор).* — Е да видите . . . умијеша се сад један кмет. *Том.* **3.** *ући у неко мноштво, изгубити се у маси; постати члан неке заједнице, изједначити се с њом.* — Умијешао се [атентатор] у народ. *Неим.* Благо мени, умијешах се у кућу Петровића. *Нен. Љ.*

ȕмешно, ијек. ȕмјешно, прил. *на умешан начин, вично, спретно, вешто.* — Умешно води разговор. *Ранк.* Шибице . . . су биле умјешно разрезане по половици главице. *Јонке.*

ȕмешно̀ст, -ости, ијек. ȕмјешно̀ст, ж *особина онога ко је умешан, спретност, вештина.* — Дивих се његовој умешности. *Вес.* При том послу треба умјешност. *Стр.*

умéштāње, ијек. умјéштāње, с *гл. им. од умештати (се).*

умéштати, ȕмēштām, ијек. умјéштати *несврш. и уч. према уместити.* — Није се овај родио за то да умјешта цесаре. *Нех.*

~ **се** *несврш. и уч. према уместити се.*

ȕмештво, ијек. ȕмјештво, с и **ȕмештина,** ијек. ȕмјештина, ж *умешност; вештина.* — Највише требамо туђег искуства и умештва. *О 1875.* Изводили [су] свакојака лакрдијашка умјештва. *Креш.* То је мудрац чаробњак . . . по својој умјештини и знању докучио. *Вел.* Не служим се умјештином. *Богд.*

умúвало с *умиваоник.* — Под испред умивала такође је влажан. *О-А.*

умúвање с *гл. им. од умивати (се).*

умúваоник, -а и **умúваоник,** -ика м *суд за умивање, обично уграђен у зиду или у ормарићу; лавабо.* — У предњим колима [су]: кревети . . . столице, умиваоници. *Нуш.* Дуго је . . . прао своје руке код умиваоника. *Крл.*

умúваоница и **умúваоница** ж **1.** *просторија за умивање.* — Кујна испод нас, а до ње умиваоница са више чесама. *Јак.* **2.** *умиваоник.* — Држао је . . . водени суд с умиваоницом и убрусом. *Шапч.*

умúвати (се), ȕмīвām (се) *несврш. и уч. према умити (се).*

умúдерити се, -ȉм се и **ȕмидрати се,** -ā̄м се сврш. *утегнути се мидером.* — Баба . . . нафризирана, умидерена; дрска. *Сек.* Лијепе жене падају . . . пред умидраним драгонима. *Крл.*

умúжати се, -ā̄м се сврш. покр. *умокрити се. И-Б Рј.*

ȕмијење, ек. ȕмēње.

умијèсити, ȕмијесȉм, ек. умéсити.

умијѐће, ек. умéће.

умијèшати, ȕмијешām, ек. умéшати.

ȕмúлан, -лна, -лно *умиљат, љубак; пријатан, угодан.* — Дјевојче . . . је умилне ћуди. *Брл.* Нећу чути његов умилни, пуни мушки баритон. *Петр. В.*

умúлети, -лȉм, ијек. умúљети, сврш. *полако идући, милећи ући.* — Одшкринуше се врата, умилеше . . . сестра . . . и њен шешир. *Сек.*

ȕмилити се, -ȉм се сврш. (некоме) *постати мио, ући у вољу (некоме), стећи нечију наклоност.* — Ленка [је] гледала да јој се умили. *Рист.* Пошаље . . . милоште само да се умили силном цару. *Брл.*

у̏мйлно прил. *на умилан начин, умиљато.* — Радознало и умилно [су] погледали плаву жену. *Јанк.* Гласић ... подрхтаваше лако и умилно. *Крањч. С.*

умѝлнӧст, -ости ж *особина онога који је умилан.*

умилѳ̀срдити се, -йм се и **умилосрдити се,** -ѳ̀срдйм се сврш. *постати милосрдан, умилостивити се.* — Поче га молити да се умилосрди и стиша. *Рад. Д.*

умилѳ̀стивити, -йм и **умилости́вити,** -ѳ̀стйвйм сврш. *учинити некога милостивим, отклонити нечију зловољу.* — Треба неко да умилостиви пашу. *Марк. М.* Хтио [бих] умилостивити бога молитвама. *Пав.*

~ **се** *постати милостив, показати благост.* — Тада се мајка умилостивила. *Јакш. Ђ.* Његово се срце није дало умилостивити. *Кол.*

умилѳ̀стити се, -йм се сврш. *умилостивити се.* — У кућу их зове нек' се умилосте. *Вел.*

умиљава́ње с *гл. им. од умиљавати се.*

умиљава́ти се, -йљавам се несврш. *настојати да се постане мио, да се стече наклоност.*

умѝљање с *гл. им. од умиљати се.*

у̏миљат, -а, -о **а.** *који се умиљава, који осваја наклоност нежним, питомим понашањем, мазан; угодан, пријатан.* — Млад је и умиљат и добар као дијете. *Огр.* Имадијаше умиљат и снажан глас. *Мат.* **б.** *љубак, мио, леп.* — Око нас умиљата Посавина с брежуљцима, виноградима. *Поп. Ј.*

Изр. умиљато ја(г)ње две овце сиса *в. уз јагње (изр.).*

у̏миљатан, -тна, -тно *в. умиљат. Бен. Рј.*

умѝљати се, у̏мйљам се несврш. *в. умиљавати се.* — Стаде се умиљати око њега. *Брл.*

у̏миљатно прил. *в. умиљато. Бен. Рј.*

у̏миљато прил. *на умиљат начин, љупко.* — Шапуће му ... колико може тише и умиљатије. *Андр. И.* Ове је ријечи изрекла нежно, умиљато. *Фелд.*

у̏миљатӧст, -ости ж *особина онога који је умиљат, онога што је умиљато.*

у̏миље с *умиљатост, питомост.* — Свака добра донесите, а највише биља од умиља. *Вук Рј.*

у̏миљено прил. *в. умиљато.* — Моли му се старац умиљено. *НПХ.*

у̏миљенӧст, -ости ж *в. умиљатост.* — Служио сам вас ради мојега човјештва и умиљености моје. *Нех.*

умѝљети, -и́лйм, ек. умѝлети.

у̏мимогре̏д прил. *узгред, успут.* — Иван би се умимогред често заустављао. *Љуб.*

у̏мина ж *плодан предео са блажом климом, заклоњен од ветрова и изложен сунцу, жупа. (I). Вук Рј.*

умѝнути, у̏мйнём сврш. **1.** *мимоићи; проћи, нестати.* — Уминуше та љета тешка, дуга. *Домј.* Кад умине живот, положиће ми шутња ... руке на очи. *Андр. И.* **2.** *изгубити силину, жестину, смањити интензитет, попустити.* — Да би му болови уминули, ходао је по соби. *Нен. Љ.*

~ **се** *проћи (поред, мимо).* — Сјавио сермију у оно стрниште испод млина, па се уминуо онамо крај млина. *Коч.*

умињава́ти, -йњавам и **умињи́вати,** -йњујём *несврш. и уч. према уминути (се).*

у̏мир м **1.** *умирење, мир; смирење.* — Сав је одавна потребан утјехе и умира. *Коз. И.* **2.** покр. *помирење крвника с породицом убијеног, опроштај крви (у крвној освети).* — Држала се крвна освета, а судије при умиру звали су се »добри људи«. *Цвиј.* Начини суд књигу од умира и пусти Вука да пође. *Љуб.*

у̏миралац и **умѝралац,** -аоца м необ. *онај који умире, самртник. Р-К Реч.*

у̏миран, -рна, -рно (обично одр.) *који се односи на умир; који доноси умирење, смирење:* ~ веће, ~ комисија. — Умирни и хармонични завршетак разблажује ... срце. *В 1885.* Свуд носе речи умирне. *Кош.*

у̏мирање с *гл. им. од умирати.*

у̏мирати, -рём несврш. **1. а.** *несврш. и уч. према умрети.* **б.** *губити знаке живота, падати у стање гашења животних функција живих организама.* **2.** *замирати, нестајати, губити се.* — Унутра све више умире тихи жагор. *Вас.* Пјесма далеко у ноћи — умире. *Гал.* **3.** фиг. (за неким) *много патити, чезнути.* — Њему се само смијали док је толико за вама умирао. *Домј.* Кунем ти се, умире за тобом. *Вас.*

у̏мирба ж *мир; примирје.* — Хоће ли бити какве умирбе? *Ћоп.*

умире́ње с **1.** *престанак непријатног стања изазваног болом, страхом, раздраженошћу и сл., смирење:* средство за умирење. — Ми тражимо ... умирење наше савјести. *Кол.* **2.** *престанак непријатељстава, мир.* — Глас о аустријско-турском умирењу нигде није примљен тако рђаво. *Нов.*

умири́вање с *гл. им. од умиривати (се).*

умири́вати (се), -ирујём (се) *несврш. и уч. према умирити (се).*

умирѝвач, -ача и **умѝрилац,** -иоца м *онај који умирује, који разваја, миротворац.* — Неколицина ... умиривача нађе [се] такође на асфалту. *НИН 1958; Р-К Реч.*

умѝрити, у̏мйрйм сврш. **а.** *учинити да неко престане бити немиран, да прекине буку,*

неред, свађу и сл., смирити: ~ ђаке, ~ децу. — Идем погледати њих и бескрајну свађу умирит. *М-И.* **б.** *ублажити нечију љутњу, срџбу; отклонити узрочнике узнемирености, успокојити.* — Стаде [јој се] умиљавати ... Кад је мало умири, пољуби је у руку. *Вес.* Моја ваљштина мора да ју је напокон умирила. *Леск. Ј.* **в.** *угушити отпор, повратити редовно стање*: ~ побуњени крај. **г.** *ублажити, олакшати (бол).* — Понео је [ракију] рањеницима да умире болове. *Ћос. Д.* Не би ли како гњев умирио страшни. *М-И.*

~ **се 1.** *постати миран, смирити се, прекинути манифестације немира, нереда.* — Таман су се деца умирила, а учитељ запита. *Срем.* Вјетар се стишава и небо се умирило. *Михољ.* **2.** *прекинути непријатељства, склопити мир.* — Пошто се Немци умире с Турцима, он ... добије пензију. *Вук.*

умӣрљив, -а, -о *који умирује, олакшава.* — Затим се чу умирљив уздах. *Глиш.*

ӯмирњак м **1.** *онај који мири, умирује, умирилац.* — Сан умирник слатки ... поји заборављу. *Вел.* Дедер, умирују сад, умирниче. *Вуков.* **2.** *један од оних који су прекинули непријатељство, који су начинили, склопили мир. Вук Рј.*

ӯмирно прил. *смирено; помирљиво.* — Да је све сретно, умирно, бијело. *Кам.*

умирӣвити, -ӣровӣм (трп. прид. умӣровљен) сврш. *превести из активне службе у мировину, пензију, пензионисати.* — Мало прије него што га хтједоше умировити, паде му кап. *Новак.* За њима пристане ... гдјекоји стари умировљени чиновник. *Мат.*

умировљѐњак, -ӣка м *онај који је умировљен, пензионер.* — Живио [је] ... као умировљеник ... у Љубљани. *Комб.*

умировљѐњчкӣ, -ā, -ō *који се односи на умировљенике, пензионерски*: ~ живот, ~ примање.

умировљѐње с *престанак активне службе, пензионисање.*

ӯмирӯћӣ, -ā, -ē *који се односи на умирање, смртни; који умире, који се гаси.* — Тежак ми беше умирући час. *Јакш.* Ђ. фиг. Унесе ... неколико умирућих зрака. *Сим.*

ӯмислити, -ӣм (трп. прид. ӯмишљен) сврш. **1. а.** *представити у мислима, у машти, замислити.* — Направио је Радојко план за једну умишљену офанзиву. Мени је доделио да отворим брзу ватру на аустријске ровове. *Јак.* Брзо га умисли изван својега рада, изван ове кућице. *Кал.* **б.** *створити у машти слику нечега што не постоји, што је нестварно, уобразити.* — Цензори ... су умислили да ће само њихова клерикална опрезност [забраном филма] ... спасти душе младих. *НИН 1971.* **2.** *намислити, наумити, смислити; свесно се одлучити на нешто.* — Чекаће рок ... па ће остварити оно што је умислио ... у тренутку кад му муње из зеница прснуле. *Рад. Д.* Ако се током главног претреса установи тотално пијанство (умишљено или из нехата) ... судови проглашују оптуженог кривим ради преступа пијанства. *Мј. 1936.*

~ **се** *превисоко мислити о себи, сувише високо, оценити своје способности, постати надмен, охол, уобразити се.* — Баш зато се умислио да је лукавији ... од других, јер није хтио бити официјелни политичар. *Божић.* У људе ушао неки чудан понос. Сви ... зборе мудро, и све се некако умислили да би и сами ... могли сјести на пашино мјесто. *Сиј.*

ӯмити, ӯмијēм (трп. прид. умӣвен, -ѐна, -ѐно, ређе ӯмӣт) сврш. **1. а.** *употребљавајући воду учинити чистим, опрати (људско биће одн. део тела)*: ~ дете, ~ лице. — Брије се ретко ... не можеш га умити никаквим сапуном. *Глиш.* Киша ће ти умити вруће руке. *Уј.* фиг. Уми нас од гријеха нашијех крвљу својом. *Вук.* **б.** фиг. *облити, преплавити, обузети.* — Неки хладан, језиви задах уми његове горуће образе. *Вас.* Гршу кроз рупу умије оштра студен. *Кал.* **в.** фиг. *довести у ред, уредити, дотерати.* — Да се у траљама остављен Владисављевићев рукопис што пре умије, очешља и припреми за штампу. *Мил. Ж.* **2.** *превући чим влажним, овлажити.* — На лопати је [лепиња] сва зарумењена ... само да се умије перушком влажном од воде. *Чипл.* **3.** *перући скинути, спрати.* — Побјегла си за гору на воду, да умијеш сузе од образа. *Март.*

Изр. ~ руке *в. опрати руке (уз опрати изр.).*

~ **се** *повр. од умити (1а).* — Умио се и прекрстио се. *Март.* Милица јој поли, те се уми и убриса. *Вес.* фиг. Ми стари, морамо издржати на стражи ... А ако је то грешно ... умићемо се сузама. *Сек.*

ӯмити, ӯмӣм несврш. *в. умовати.* — Умом уми, а ушима стриже. *Вук Рј.*

ӯмицање с *гл. им. од умицати.*

ӯмицати, ӯмичēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према умакнути, умаћи.* **2.** *кидати, тргати, цепати.* — А прекри га суром међедином, да му гора свилу не умиче. *НП Вук.* **3.** *уклањати, уништавати.* — Тако кидати самовољно на параћесике малено имање, умицати најбоље куће ... махнитост је. *Павл.*

ӯмишљāј м **1.** правн. *унапред смишљено извршење неког противправног, кривичног дела, предумишљај.* — Умишљај починитеља несумњиво садржава свијест да је та форма непристојна и увредљива. *Крл.* Моменат лажности исказа треба да буде обухваћен умишљајем учиниоца. *Пол. 1959.* **2.** *замисао, намера, план.* — Ала би се разиграле оне

грешне груди, искипеле многе тајне, умишљаји худи! *Змај.* **3.** *погрешна представа, уображење.* — Можда је само умишљај с моје стране. *Креш.* И данас у Истамбулу живот човека није на особитој цени, а људско достојанство у њему се може сматрати чистим и европским умишљајем. *НИН 1970.*

ўмишљā̀јан, -ја̀н, -јно *који се односи на умишљај, који има карактер умишљаја, предумишљаја.* — Заједно с њим одговара његов лични шофер ... због умишљајног помагања. *Пол. 1958.*

ўмишљā̀јно прил. *са умишљајем, предумишљајно.* — Учинилац је одговоран за прекршај учињен умишљајно или нехато. *Аут.*

умѝшљā̀ње с *гл. им. од умишљати (се).*

умѝшљати, ўмѝшљā̀м несврш. **1.** *несврш. и уч. према умислити.* **2.** (често са допуном »себи«, »си«) *неоправдано, неосновано замишљати, уображавати.* — Просјаци ... луђаци ... себи умишљају да су потомци ... претендената на ... круне. *Крл.* Не умишља си да ће својим разлагањем доказати науку вјере. *Баз.* Нити би ... почео да умишљаш како постајеш незаменљив. *Пол. 1958.*

~ **се** *несврш. и уч. према умислити се.*

ўмишљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од умислити (се).* **2.** *који има превисоко мишљење о себи, који одражава такав став, уображен:* ~ човек, ~ држање.

умишљѐнӣк, -ӣка м *онај који је умишљен, уображенко.* — Син и сви умишљеници ... у мјесту, све је то прошло поред дон Гесуалдова кревета. *Франг.*

ўмишљено прил. *са осећањем самозадовољства, уображено, охоло.* — Краљеви официри су дигли главе ... и умишљено погледали на италијанску команду. *Јак.*

ўмишљенӧст, -ости ж *особина онога што је умишљено, уображеност.* — То је управо Сократова накана увјерити их о умишљености њихова знања. *Баз.*

умишљо̀тина и **умѝшљотина** ж *оно што је нестварно, измишљотина.* — Монархија је по имену раздијељена у двије умишљотине. *Старч.*

ўмједба, ек. ўмедба.

ўмјелац и **ўмјелац,** -иоца, ек. ўмелац и ўмелац.

умјер-, ек. умер-.

ўмјера ж (ијек.) *равнотежа, баланс.* — Валент се трже, изгуби ... умјеру и слетје низ љестве. *Неим.*

умјес-, ек. умес-.

ўмјеса, ек. ўмеса, ж (ретко ек.) *оно што је некоме или нечему додано и смешано, примеса.* — Сами смо засад без сваке умјесе, па смо сложни и слушамо се. *Рј. А.*; *Деан. Рј.*

умјет-, ек. умет-.

ўмјетан, -тна, -тно (ијек.; ретко ек. ўметан) **1.** *који не настаје, који се не врши природним путем, вештачки:* ~ гнојиво, ~ језеро, ~ свила, ~ сателит, ~ дисање. **2.** (одр.) *који се односи на уметност, уметнички.* — У нашој умјетној литератури нема ни трага оним масним ... голотињама, какве народ зна избацивати ... на прелу. *Матош.* Они су ... више умјетни обрт, него умјетничка реализација. *Баб.*

ўмјетнина и **умјетни̏на** (ијек.; ретко ек. ўметнина и уметни̏на) ж *уметнички рад, уметнички производ.* — Био [је] страстан колекционар слика и умјетнина. *Кол.* По зидовима умјетнине старонемачке школе. *Кал.*

ўмјетно (ијек.; ретко ек. ўметно) прил. **1.** *на умјетан начин, вештачки.* — Експеримент је умјетно произведена појава. *Лог. 2.* Класно друштво [је] ... основа за настајање ... предрасуда, које онда владајућа класа ... још и умјетно подржава. *Ант. 1.* Коса ... уметно или природно заковрчена, падала је око чела. *Цар М.* **2.** *вешто, зналачки.* — Стргнуо [је] с лица врло умјетно патворено лице. *Ков. А.* Свираше доста уметно на гласовиру. *Шапч.*

умјеш-, ек. умеш-.

ўмјеша м и ж (ијек.) *онај који је умешан, вешт, окретан, сналажљив у своме послу, својој струци, вештак.* — Ту је пред нама хиромантска вјежба читања длана ... свакојако њима [рукама] баратају умјеше. *Вј. 1972.*

ўмјештина ж и **ўмјештво** с (ијек.) *в. умештност. Деан. Рј.*

ўмкā̀ш м *в. ункаш.* — Већ ми пошљи бабова дорина, ... о умкашу сабљу Цмиљанића. *НП Вук.*

умла̀тити, ўмлā̀тӣм сврш. **1.** *убити млатећи, тукући; уопште убити, усмртити.* — Дође ми ... па сам мека срца ... Ето, умлате вука који ми браве коље, па ми га је некако жао. *Вуков.* Колико су људи умлатили у самицама! *Јонке.* **2.** *омлатити, стрести воће са стабла. Вук Рј.*

умла̀чити, ўмлā̀чӣм сврш. *учинити млаким, мало загрејати, смлачити. Р-К Реч.*

ўмлети, ўмељѐм, ијек. ўмљети, сврш. *самлети, измлети.* — Ни прегршт немам ... Умлећу ја данас, ни бриге немој да те је! *Рад. Д.*

умлечѝвати, -е̏чујēм, ијек. умљечѝвати *несврш. и уч. према умлечити.*

умлѐчити, ўмлѐчӣм, ијек. умлијѐчити, сврш. *затворити на сачу чахурице, ћелије.* — Умлијечиле чеље, тј. затвориле на сату чаурице одозго. *Вук Рј.*

умлијѐчити, ўмлијечӣм, ек. умлѐчити.

ȕмлитавити, -ȉм и **умлитáвити,** -ȉтāвȉм свршв. *учинити млитавим, омлитавити.* — Као да је прољеће ухакнуло у судницу и топликастим валовима умлитавило удове. *Божић.*

~ **се** *постати млитав, омлитавити се.* — Умлитавио се утруђен чељусном мељавом. *Божић.*

ȕмље с *в. ум.* — Бог није дјело умља. *Уј.* Ко ти ноћас тамни светлост твога умља! *Радул.*

Изр. **померити умље** *полудети.*

ȕмљескати, -ā̄м свршв. заст. *убити, усмртити, уцмекати.* — Пукао је глас по целој околини како је један три хајдука умљескао. *Игњ.*

ȕмљети, ȕмељēм, ек. ȕмлети.

ȕмљецкати (се), -ā̄м (се) свршв. *упрљати се, замазати се.* — Све је постало умљецкано, прљаво и зимогрозиво. *Пол. 1958.*

умљечúвати, -ѐчујēм, ек. умлечúвати.

умнáжати (се), ȕмнāжȁ̄м (се) *несврш. и уч. према умножити (се).*

умнàжāч, -áча м *умножилац (2). Прав.*

ȕмнȉк м *уман, мудар човек; мислилац.* — Микић бан бијаше и силан богаташ — у свем жилав кременак, оштровид умник. *Шен.* Прослављамо тога умника, једног научника који је . . . своју славу стекô далеко од своје отаџбине. *Петр. В.* фиг. То је тако одредила природа, највећи стваралац, умник и умјетник на свијету. *Козарч.*

ȕмнȉков, -а, -о *који припада умнику.*

ȕмница ж *умна, мудра жена.* — [Регина] је . . . била слављена умницом. *Новак.*

ȕмно прил. **1.** *на уман начин, мудро, паметно.* — О својој прошлости умно је шутио. *Кос.* Он је . . . бацио оригинално светло на огромну област тмине и небитка . . . као што је умно рекао један филозоф. *Ж 1955.* **2.** *у погледу ума, разума, душевно, ментално, психички.* — Доцније, кад човек постане умно развијенији, кад је у стању да размишља о својој радњи . . . онда се његова мера моралног и неморалног усавршава. *Марк. Св.* Полиција је јучер ухитила човјека за којега се држи да је умно поремећен. *Обз. 1932.*

ȕмноболан, -лна, -лно *в. умоболан.* — Од цара . . . добио на дар имање умноболног неког . . . каноника. *Барац.* Александар га је . . . упутио у завод за умноболне крај Ниша. *Риб.*

ȕмного прил. *в. умногом(е). И-Б Рј.*

ȕмногōм(е) прил. *у великој мери, по много чему.* — Живот у великим кућним заједницама утјецао је умногоме повољно на обичаје и на карактер Славена. *Баб.* Подухватио се Бошко Петровић крупног, и у нашим приликама, умногоме пионирског посла. *Б 1958.*

умногострућáвати (се), -ȕчāвāм (се) = умногостручивати (се) *несврш. и уч. према умногостручити (се).*

умногострућѐње с *многоструко умножење, повећање. Р-К Реч.*

умногострућúвати (се), -ȕчујēм (се) несврш. = умногостручавати (се).

умногòстручити, -ȉм свршв. *учинити многоструким, многоструко повећати, умножити.* — Он је умногостручио своје богатство у вријеме велике економске кризе 1929. године. *ВУС 1973.*

~ **се** *постати многострук, развити се многоструко, вишеструко.* — Нема много маште, она то не уме . . . да се умногостручи. *Дуч.* Он се на чудан начин умногостручио, а и глас му је такав те час подсјећа на Јова . . . час на Радомира и још неке што су давно погинули. *Лал.*

умножáвāње с *гл. им. од умножавати (се).*

умножáвати (се), -òжāвāм (се) *несврш. и уч. према умножити (се).*

ȕмножак, -ошка м мат. *резултат множења, производ, продукт.* — Подијелимо ли неки двознаменкасти број умношком његових знаменака, добивамо 3. *Алг. I.* Тај умножак концентрација зовемо продукт топљивости. *Кем.*

умножáње с *умножење.* — С умножањем ових настаје распадање. *Баз.*

умнòжати (се), -ā̄м (се) свршв. *в. умножити (се).* — Не ваља укинути, већ умножати војску. *Маж. Ф.* То најјасније свједочи да се је притисак душе умножао у опћем човјечанству. *Л 1905.*

умножѐнȉк, -ȉка м мат. *в. множеник. Прав.*

умножѐње с *увећање, повећање броја нечега.*

умнòжилац, -иоца м (ген. мн. умнòжилāцā̄) **1.** мат. *в. множилац. Р-К Реч.* **2.** *онај који умножава нешто. Р-К Реч.*

умнòжити, ȕмножȁ̄м свршв. **1. а.** *учинити да нечега буде више (на број), бројно увећати.* — Тиме би само он умножио послове нама. *М-И.* Вештим операцијама и везама умножила [је] готовину. *Андр. И.* **б.** *употпуне повећати, учинити јачим, већим.* — Порта умножи своју пажњу према српским депутатима. *Гавр.* **2.** *одштампати, графичком техником произвести у више примерака.* — Одмах смо ову вест [о уништењу 500 усташа и 150 Немаца] умножили и разаслали по читавој општини. *Дед. В.* Одлучио је да умножи и изда овај . . . елаборат. *Весл.*

~ **се** *повећати се бројно, постати многобројнији.* — Књиге [су се] ... вукле ... по соби и по изби ... и најзад се грдно умножиле — од једне се начиниле по три. *Сиј.* фиг. Око мене би сад деца трчала ... душа се у њима твоја умножила. *Макс.*

умно̀жљив, -а, -о *који се може умножити, повећати. Р-К Реч.*

умно̀жљивост, -ости ж *својство онога што је умножљиво. Р-К Реч.*

у̀множник м мат. *в. множеник. Прав.*

у̀мност, -ости ж *особина и стање онога што је умно, разборитост, мудрост.* — Врлина и умност често сметају да се буде активан. *Кнеж. Б.* Видећи код робова толико примјера умности и пожртвованости, он је тврдио да роб може по свом моралу бити виши од слободног човјека. *Пов. 1.* Умност не овиси од мождане масе. *ВУС 1971.*

у̀мњак м анат. *назив за последњи кутњак који избија после пубертета, зуб мудрости.*

у̀мобо̀лан, -лна, -лно *умно, душевно болестан, ненормалан.* — Волтер [је био] болестан од жучи, а Русо умоболан. *Дуч.* Он се и сам уживљава ... у она осећања ... страха ... малоумних и умоболних. *Глиг.*

у̀мобо̀лник м *онај који је умоболан, душевни болесник.* — Један умоболник из околине Страгара ... често приређује с коњима и кочијама бесомучну трку кроз насеље. *Пол. 1958.* Као тихи умоболник ходам кроз поља у кошуљи од туге. *Макс.*

у̀мобо̀лница ж *умоболна женска особа, душевна болесница. Прав.*

умобо́лност, -ости ж *стање онога који је умоболан, душевна поремећеност, лудило.* — Појаве којима се ... бави психопатологија ... носе назив појава душевних поремећаја ... умоболности или лудила. *Псих.*

умо̀боља ж *душевна болест, поремећеност, лудило. Р-К Реч.*

у̀мо̄ван, -вна, -вно *уман, мудар.* — Проналазак се имитира, а његова (умовна) имитација спутава нове проналазаче. *Уј.*

умо̀ва̄ње с *гл. им. од умовати.*

умо̀вати, ўмујēм несврш. **1.** *бавити се разматрањем, анализирањем нечега, излагати своје мисли о нечему; мудровати, филозофирати.* — Равнодушно слуша Машана који ... спокојно умује о свачем. *Вуков.* Да се је код нас ... нешто мање умовало ... били бисмо доиста у већем напретку. *Јаг.* **2.** *размишљати, премишљати.* — Томо све умовао како да се тога ријеши. *Мишк.* Док сам ја тако умовао ... наиђе и трећи пролазник. *Десн.*

умо́дити се, ўмо̄дīм се сврш. *обући се, удесити се по моди.* — Немам с чиме ни у цркву отићи, а толи до умођене канторове госпођице Луизе. *Јаки. Ђ.*

у̀мока ж *в. умокац. Деан. Рј.; Бен. Рј.*

у̀мокац, -кца м *посебно припремљен и зачињен течан додатак јелу, умак, сос.* — Овому ... се хоће овакове јухе, печенке ... умокца, тијеста. *Старч.* фиг. Нема [у чланку] ништа осим званичних лажи, сензација, зачињених понекад сладуњаво-сентименталним умокцем. *Чол.*

умо̀крити, ўмокрīм сврш. **1.** *овлажити, укваситн, наквасити.* — Понирем као понорница, да опет негдје умокрим земљу. *Божић.* **2.** *поквасити, намочити мокрењем, испуштањем мокраће. Р-К Реч.*

~ **се** *повр. Р-К Реч.*

у̀молан и **у̀мо̄лан,** -лна, -лно *пун молбе, молећив (о погледу, изразу, гласу и сл.).* — Погледа Пилиавјова умолним погледом. *Шов.* Дода кнез Николај Андрејевић обраћајући се кнезу Василију и одговарајући на његов умолни изражај: Да или не? *Крањч. Стј.*

умо̀лити, ўмолīм сврш. **1.** *обратити се коме с молбом, упутити коме молбу, замолити.* — Зато сам тако слободан умолити вас за њену руку. *Трифк.* Качић с катедре умоли нека се господа малко потрпе. *Бал.* **2.** *молбама наговорити, приволети.* — Даде се умолити, те крене натраг. *Баз.* Бокељи отправише у Петроград ... Вучетића ... не би ли умолили цара ... да не уступа Боку Французима. *Мат.*

Изр. вијеће умољених ист. *некадашњи Сенат у Дубровнику* (consilium rogatorum), *са несталним бројем чланова, старијих племића, чија је надлежност била издавање наредби које су се односиле на унутрашње и спољашње послове Републике.*

~ **се** *стећи милост молбама (или молитвама), умилостивити некога.* — Да ... врагу душу поклониш, не би ли ти се он смиловао, када се богу умолити не можеш. *Јурк.* Овога је послао старац да се ... умоли једној баби ... да му длаку греха опрости. *Вукић.*

у̀молнйк м *онај који је замољен да нешто изврши, да обави неки посао или дужност; онај који суделује у моби, мобар.* — Ти знаш да се на вечерашње вече не долази на пошјед, но да ће бити друга работа! Ми смо умолници. *Мат.* Масти, све колико би у једну кашику стало, док се код нас умолник и надничар »набачају« сланине, шунке ... спра и хљеба. *Ђон.*

у̀молница ж покр. *в. моба. Љуб.*

у̀молно и **у̀мо̄лно** прил. *на умолан начин, молећиво, са молбом.* — Ни ријечи није могла изговорити, него је умолно погледавала дједа. *Кум.*

умоља́вати (се), -ља̑вам (се) *несврш. и уч. према умолити (се).*

умо̀љив, -а, -о *који се може умолити, попустљив. Р-К Реч.*

у̀мољчавити се, -им се, **умољча́вити се,** умо̀љчавим се и **умо̀љчати се,** -ам се сврш. *бити нападнут, изгризен од мољаца (обично о вуненим материјама, крзну и др.). Р-К Реч.*

у̀мор м **1.** *осећање смањења снаге, способности за рад или активност, сусталост, клонулост, малаксалост услед дугог и напорног рада, напрезања, болести и др., замор.* — Као да јој је неки слатки умор тиштио тијело. *Наз.* Ти копачки и косачки умори не траже спас у сну; ћуте широко отворених очију. *Ћос. Д.* У запосленом човјеку гомила се умор који потпуно не могу елиминирати ни ... дневни одмори. *ВУС 1973.* **2.** разг. *смртни тренутак, час, смрт, умирање; смртни час;* бити на умору (при умору), рана од умора. — Вакат нами од умора дође. *Рј. А.*

Изр. без умора *без одмора, починка, неуморно, непрекидно;* мртав од умора *јако уморан, сустао;* падати (пасти, рушити се и сл.) од умора *бити сасвим исцрпен, клонути.*

умора́вати (се), умо̀рāвам (се) несврш. *в. умарати (се).* — Није смрт него је живот оно што нас мучи ... умарава нас и цеди нам наше снаге. *Уск.*

у̀мо̄ран, -рна, -рно **1.** *који осећа умор, замор, посустао, малаксао (од напора и др.).* — По свршеном послу он је био уморан. *Андр. И.* **2.** *који изражава, одражава умор.* — Чују се и гусле. Пјесме, само тихе и уморне, издалека. *Куш.*

Изр. мртав (на смрт) ~ разг. *јако уморан, преморен.*

у̀морено прил. *уморно, посустало, изнемогло.* — Неуспјех ... успјех ... говорио је некако уморено сам собом фишкал. *Ков. А.*

умо̀ритељ м *извршилац уморства, убица, убојица.* — Како се суди сада гдје је син пустио смакнути умориоца својега оца, цар умориоље цара. *Старч.*

умо̀рити, у̀морим сврш. **1.** *учинити уморним, довести у стање умора, клонулости, посусталости, заморити.* — Јер је врло уморио б'јела коњена Хектора. *М-И.* Нож исукан у Узуна ... следише му храбро срце, уморише десну руку. *Јакш. Ђ.* фиг. После ... дугог ... и заобилазног увода ... који на крају умори стрпљење и забринутог Гвида и нас гледалаца. *Грол.* **2.** *убити, усмртити.* — Тог умног, здравог ... човјека ... измучили су ... и уморили на поду београдске полиције. *Зог.* Ох, куга је уморила! *Пав.*

~ се 1. *постати уморан, малаксати, (по)сустати, заморити се.* — [Цевар] се уморио и државе и вјере. *Нех.* Мислите ... умориће се Швабо. *Јевт.* фиг. Одушевљење се уморило, па воде [партизани] ситне, искидане разговоре ... и дремају. *Ћос. Д.* **2.** *одузети себи живот, убити се, усмртити се.* — Прете управницима друштва [Индијанци] да ће се уморити глађу ако им не услише захтеве. *Грол.* Сперанца, неутјешна, пријетила ... да ће се уморити глађу. *Франг.*

умо̀рљив, -а, -о **1.** *који се лако и брзо умори. Р-К Реч.* **2.** *који изазива умор, заморан. И.*

у̀мо̄рњак м **1.** *онај који је уморан.* — Ноћ је пала по бурном Паризу, санак леће, уморнике тражи. *Змај.* **2.** *убица, убојица.* — Уфам се — стаде мало иза тог сопити уморник. *Креш.*

у̀мо̄рница и **умо́рница** ж **1.** *она која замара, исцрпљује; она која усмрћује.* — Из коре од киновог дрвета правимо ... лек од оне уморнице грознице. *М 1867.* **2.** *врста напитка који ојачава, окрепљује уморан организам. Р-К Реч.*

у̀мо̄рно прил. *показујући, испољавајући умор, (по)сустало, заморено.* — Уморно наслања главу на његово раме. *Срем.* Ријечи [су] споро и уморно падале. *Кол.*

у̀мо̄рно̄ст, -ости ж *осећање и стање онога који је уморан, умор, замореност.* — Осјети у себи такву тежину, такву уморност у костима. *Бен.* Уморност људи ... невољкост несклона је умјетности и веселости. *Шим. С.*

умо́рство с *чин, преступ којим се некоме насилно одузима живот, убиство.* — Нису ријетки случајеви да је такав човјек починио уморство или да је завршио у лудници. *НЧ.* Најјачи је дојам на Андрију оставила страшна казна због уморства. *Шов.*

Изр. грабежно ~ правн. *разбојништво, убиство из користољубља.*

умо̀стити, у̀мостим сврш. покр. *угодити, удовољити некоме.* — Ту су јетрве ... заове, може бити свекрва, па свекар, па сваком ваља умостити. *Глиш.*

~ се *постићи нечију наклоност, сложити се с неким.* — Наја ми је као добар дан, и њој ти се неће бити тешко умостити. *Вес.*

умота́вање с *гл. им. од умотавати (се).*

умота́вати (се), умо̀тāвам (се) *несврш. и уч. према умотати (се).*

умо̀тати, -ам сврш. *обавити, завити (са свих страна, вишеструким омотом и сл.), упаковати, увити.* — Умотан је жутим платнима и помазан миродијском драгомашћу. *Креш.* фиг. Ноћи, умотај нас у најцрње тмине, заклони људе. *Стан.* Насмије се кисело

као некој шали у коју је умотао тако нешто горко да га је по челу пробио зној. *Михољ.*

~ **се** *заштитити се савијајући, омотавајући нешто око себе (вишеструко, са свих страна и сл.), увити се.* — Упита га јесу ли давно отишли киријаши, па се умота у кожух. *Шов.* фиг. Стоје кукурузи са својим клиповима пажљиво умотаним ... у меке зелене љуштике. *Чип.* Град се умотао у тајанственост. *Поп. Ј.*

умо̀твор, -а и **у̀мотво̀р,** -ора м *в. умотворина.* — Да је то исто и неумрли Гундулић учинио, најбоље нам посвједочују његови дивни умотвори. *Јаг.* У позоришту је слушао и дивио се умотворима од Есхила, Софокла. *Цар М.*

у̀мотво̀ран, -рна, -рно *којему је својствено умно, духовно стваралаштво, стваралачки уман.* — Свјетло борних, умотворних глава рађаш силан број. *Шен.*

умо̀творина и **умотво̀рина** ж *плод, творевина стваралачког умног рада (обично о уметничком делу).* — По чему би умјетници били просветитељи ... ако не по дојму својих умотворина? *С 1919.*

Изр. народне умотворине *народна усмена књижевност, народно стваралаштво.*

умо̀трити, ўмотрӣм сврш. *угледати, спазити; уочити, запазити.* — Јеси ли умотрила оног што није ни гледао на наш прозор? *Ком.* У свима [приповеткама Б. Станковића] има по једна кондензована сцена, тачно умотрена и снажно изнесена. *Прод.*

умо̀чварити се, -ӣ се сврш. *претворити се у мочвару, блато, блатњаву масу.* — Под проклетим даскама за лежање бијаше ... крпа инфамног људског ђубрета, што се умочварила. *Матош.* фиг. Нек се овдје [наше мисли и тежње] не помуте и не умочваре, како се то збивало под прошлим режимима. *Наз.*

умо̀чити, ўмочӣм сврш. **1. а.** *уронити, загњурити (обично делимично) у неку течност.* — Седи крај стола, држећи умочено перо над хартијом. *Ранк.* фиг. Несрећна се Украјина поделила на две половине. Обе су убрзо имале да умоче руке у братску крв. *Кнеж. Л.* Музика ми била најслађа умочена у сан и алкохол. *Уј.* **б.** *ставити, уронити (делимично) у неку иситњену материју.* — Умочи хлеб у со и поједи! *Вес.* **2.** *натопити течношћу, смочити, укваситн.*

~ **се** *ўквасити се, смочити се.*

у̀мраморити се, -ӣм се сврш. *претворити се у мрамор, скаменити се.* — Дуга просиједјела брада кано да се умраморила на прсима. *Ков. А.*

умрачи́ва̄ње с *гл. им. од умрачивати(се).*

умрачи́вати (**се**), -а̀чујем (се) *несврш. и уч. према умрачити (се).*

умра́чити, ўмра̄чӣм сврш. *учинити мрачним, тамним, замрачити; учинити слабо видљивим, прекрити сеником, засенчити (1).* — У тај час Драшко помоли умрачену главу преко зидића. *Божић.*

~ **се** (обично безл.) *мркнути, замрачити се, смрачити се.* — Већ се било добрахно умрачило, звијезде стале ницати. *Леск. Ј.* Кад тамо присједе, бјеше се већ посве умрачило. *Креш.*

у̀мрвити, -ӣм сврш. **1.** *претворити у мрве, измрвити, уситнити. Р-К Реч.* **2.** *ставити, умешати мрве у нешто, удробити. И.*

у̀мр̄вшӣ, -ā, -ē арх. *преминули, умрли.* — Хвалила се да је неки дан била дјеверуша умрвшему гимназијалцу. *Коз. И.*

у̀мрежити, -ӣм сврш. *спојити, повезати, сплести у мрежу;* фиг. *учланити, увући у организовану мрежу.* — Све гимназије ... и остале средње школе, све су редом умрежене у тајне ђачке организације. *Јов. Ј.*

у̀мрёти, ўмрём (аор. ўмрех, 2. и 3. л. ўмрё; прил. пр. ўмр̄в(ши) и ўмрёв(ши); р. прид. ўмро, ўмр̄ла, -ло), ијек. ўмријети, сврш. **1. а.** *доћи у стање престанка свих биолошких функција (обично о човеку), престати живети, преминути.* — Убрзо иза тога Маријан се разболи и умрије. *Радуј.* Пред годину и пол умрла им мати. *Пав.* **б.** *клонути, занемоћи, обамрети.* — Смрзло ми се срце у њедарца, а умрле руке до рамена. *НП Вук.* **2.** фиг. **а.** *нестати, ишчезнути.* — Блиједа материна слика у мом тамном сјећању никада неће умријети. *Козарч.* **б.** *престати, замући.* — Његови прсти на тананијем жицама стадоше и звуци умријеше. *Шант.*

Изр. жив ~ *уплашити се јако, претрнути (од страха);* умрем ти на песму (одећу и сл.) подр. *каже се кад се нешто потпуно одбацује, тј. кад се сматра да нема никакве вредности;* ~ од страха *јако се престрашити;* ~ под ножем *умрети за време хируршке интервенције;* умрех од жеђи, гладн *јако сам жедан, гладан;* умрех (од жеље) за неким, нечим *јако желим некога или нешто, чезнем за неким, нечим.* — Ја погинух за тобом, ја умријех за уром кад ћу бити твоја. *Бег.*

умрзо̀вољити се, -ӣм се сврш. *постати мрзовољан.* — Зора се умрзовољи, нагло се исправи ... а онда стане преда ме. *Кос.*

у̀мријети, ўмрём, ек. ўмрёти.

у̀мрлац, ўмр̄лца и ўмроца м **1.** *мртвац, покојник.* — Али би му још већа хвала била да је загледао бар у црквене протоколе умрлаца. *Рј. А.* **2.** *онај који претерано ради, који се сатире на послу (обично уз именице радник, тежак и сл.).* — Чак и таквом сељаку који се одвајкада, без одмора, сатирао на послу и кога су називали тежак-умрлац,

сваки је темељит рад обнемилио. *Ћоп.* Његов отац, радник »умрлац« ... је сатирао у пюслу и себе и оба сина. *И.*

ӯмр̄лӣ, -ā, -ō **1. а.** *који је умро, мртав; преминули, покојни.* — А теби, чувару умрли, у име обране од нашег бандитства барем да су ти златни орден дали! *Стипч.* фиг. Зато нам нису океани страни, ни гробови старих, умрлих столећа. *Бој.* **б.** (у именичкој служби) м *мртвац, покојник.* — Прича: о рађању са сабљом у руци ... о оживљавању умрлих ... све се то потенцисало у једну моћну гужву. *Лаз. Л.* Мајстор [је] несигурном руком исписао име и презиме умрлога. *Берт.* **2.** *који је у вези са смрћу (о часу, дану), смртни.* — Много хтео, много започео, час умрли њега је помео. *Радич.* Кад ми дође суђен сахат, мајко, суђен сахат и умрли данак, обуци ми ђузел-одијело. *НПХ.*

Изр. на умрлу заст. *на самрти, у смртном часу (ури).* — И тако је ... стари Тома ... и свијет промијенио, привезав на умрлу још једном за душу свој савјет ради женидбе. *Јурк.*

ӯмр̄лӣк м **1.** *онај који је умро, покојник.* — Умрлику ни траґа. *Матош.* **2.** *човек као смртно биће, смртник.* — Да л' ће икада на њу ступит опет нога умрлика њему сподобна. *Прер.*

ӯмрлица и **ӯмрлица** ж *званичан документат о нечијој смрти, смртовница.* — Немац би пришао умрломе Русу, ударио цокулом о леш ... дао умрлицу кочијашу, који је мртве колима одвозио до заједничких рака. *Пол. 1944.* Открио је да ... дјевојка за коју је већ била издата умрлица, још није сасвим мртва. *Вј. 1970.*

ӯмр̄лӧст, -ости ж необ. *особина онога што је умрло; смрт.* — Без мене све је умрлост и сљепост. *Бег.* С умрлошћу душе пада и страх пред Тартаром. *Баз.*

умр̏љати, ӯмр̄љам сврш. *учинити да се на нечему појаве мрље, замрљати; упрљати, укаљати.* — Сигурно су му прсти зној ни, па ће јој и хаљину умрљати. *Лит. 1957.* фиг. Међу њима [поповима] има и професионалних злочинаца који су своје руке умрљали у народну крв. *Дед. В.*

~ **се** *замрљати се, замазати се, упрљати се.*

умр̏сити, ӯмр̄сӣм сврш. *учинити да се конци, нити, власи и сл. заплету, запетљају тако да их је тешко раздвојити, замрсити.*

~ **се** *испреплетати се, заплести се (о концима, прећи, власима и сл.).* — Умрсили му се и сами чворови жилаве косе. *Божић.* Нека копча јој се умрси у бујне праменове косе. *Бар.* фиг. Пиће, жене, покварени људи, трговци ... све се то умрсило око мене. *И.*

умр̏твати (се), -ām (се) сврш. *в. умртвити (се).* — Заседну [Пашић и Вучетин унук] у Гогама ... па заокупе ченгије и бањковачке Цигане док се људи не умртвају и не запомажу: Аман, Пашићи, манъкасмо! *Марк. М.*

ӯмр̄твено прил. *в. умртвљено.* — Црно паробродарско трупло лежало је на млаким водама снено, умртвено. *Вил.*

умр̏твити, ӯмр̄твӣм сврш. **1. а.** *учинити да нешто (или неко) замре, привремено обуставн животне функције:* ~ експерименталну животињу. — Критична фаза настаје на температури од 15 степени, када ... хлађење умртви дисајне ћелије. *Пол. 1959.* **б.** *успорити одн. зауставити кретање нечега; учинити тромим, спорим:* ~ игру. — Не смије [се код стоног тениса] заборавити да је код краћења најважније како се лопта умртви. *СТ.* **в.** *лишити живахности, ватрености, ослободити страсти, жеља, смирити; довести у стање мртвила, пасивности.* — Проклето тело ... како су толики испосници ... умртвили ово слабо ... ништавило. *Ранк.* [Капелан] је неку ноћ умртвио ... три познате — ватрене љубавнице. *Крл.* **г.** *учинити да нешто не долази до изражаја, отупити, парализовати.* — Одузети дјетету игру ... значило би зауставити његов развој, умртвити његову активност. *Вј. 1960.* Изгубио [сам] енергију своју, умртвио савест и постао шарлатан. *Петр. В.* **2.** *убити, усмртити; уморити, побити.* — Око куле погибоше Турци, шест ранио, седам умртвио. *Миљ.* Кад су [Немци] село умртвили, цепали су рафалима црне барјачиће приковане за вратнице. *Ћос. Д.*

~ **се а.** *начинити се мртвим, престати давати видљиве знаке живота.* — Има ... кукаца ... који се, кад их птица кљуном дирне, одмах ... умртве ... мисле да ће се тако спасити. *Наз.* **б.** *предати се мртвилу, пасивности; смирити се, успокојити се.* — ир. Свијет се лијепо умртвио од некакава добра и милине, па једва дише. *Коч.* фиг. Ипак сам присилила срце да се умртви. *Нам.*

умртвља́ва̄ње с *гл. им. од умртвљавати (се).*

умртвља́вати (се), умр̏твљāвām (се) = умртвљивати (се) *несврш. и уч. према умртвити (се).*

ӯмр̄твљено прил. *у умртвљеном стању, обамрло:* ~ лежати.

ӯмр̄твљенӧст, -ости ж *стање онога што је умртвљено; мртвило.* — Иницијативу [књижевника у паланци] уништава умртвљеност јавнога живота. *Прод.* Послије једног прилично дугог периода поетске умртвљености ... добили смо шест књига поезије. *Ж 1955.*

умртвљи́вати (се), умр̀твљујēм (се) несврш. = умртвљавати (се).

у̀мр̄ти, у̀мрēм сврш. покр. *в. умрети.* — Овај немили ... Антикрст, смрћу немилом хоће умрти. *Бен.* Онда и она умр. *О-А.*

умр̀ће с покр. *смрт, самрт, умор (2).* — Није ти фаца од умрћа. *Вук Рј.* Јесу л' твоје ране од прибола, оли су ти од умрћа пусте? *НПХ.*

умр̀цинити се, -ӣм се сврш. *претворити се у мрцину.* — Овај се ... умрцинио, тешко њему. *Сек.*

у̀мр̄шено прил. *замршено, заплетено, сложено.* — Тамо се нешто нејасно, умршено догађало међу људима, подвајало их на супротне ... таборе. *Бар.*

у̀мскӣ и **у̀мственӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на ум, интелектуални.* — О њем нема ни праве умске спознаје. *Баз.* Трећи пут она [филозофија] је тежила за самознањем умске делатности. *КН 1959.* Овај [је] умјетност хтио приказати као посве умствену дјелатност. *Баз.* Кант ... прелази на анализу ... чисто умствене спознаје ствари. *ПИФ.*

у̀мство с заст. *мудрост.* — И наше пословице ... умство су самога народа. *Павл.*

умствò̀ва̄ње с *гл. им. од умствовати.*

умствò̀вати, у̀мствујēм несврш. *в. умовати.* — У своје време, он је »умствовао« о политичким стварима боље него ико други. *Јов. С.* Брак је сматрала сигурним прибежиштем ... Можда јој је и мати тако умствовала. *Петр. В.*

умудра́ва̄ње с *гл. им. од умудравати (се).*

умудра́вати (се), -у̀дрāвам (се) *несврш. и уч. према умудрити (се).*

умӯ́дрити, у̀мӯдрӣм сврш. *учинити мудрим, разумним, уразумити, опаметити.* — Невоља је најбољи учитељ, те тако мука и невоља умудре овог јадног човека. *Дом.* Кани се тога, ... нећеш их умудрити. *Бен.* ~ **се 1. а.** *почети се мудро, рационално понашати, заузети промишљено држање.* — Вукадин се умудрио, па постао хладан и званичан. *Срем.* **б.** *предати се мислима, замислити се; уозбиљити се.* — Сви ћуте ... па и чича-Вучко, што је још на Мацара војевао, нешто се умудрио. Узео своју лушу, нешто као чачка по њој, али му поглед далеко по ноћи лута. *Јакш. Ђ.* Потпредсједник се умудри усред највеће позорности и прозбори. *Креш.* **2.** *доћи себи, освестити се, уразумити се.* — Умудрио се луђак. *Вел.*

у̀муз м *количина млека помузена у једној мужи. Р-К Реч.*

у̀музгати се, -а̄м се сврш. *умазати се, замазати се (сузама).* — Милица је стајала крај огњишта бледа и умузгана од суза. *Вес.*

умӯ́кнути и **у̀мӯ̄ћи,** у̀мӯкнēм, **у̀мукнути** и **у̀мући,** у̀мукнēм сврш. *престати говорити, давати глас, звук, ућутати, зашутати, ушутети, занемети; прекинути се, престати (о говору, песми, гласу, звуку и др.).* — Нагло [смо] као мртви умукли. *Гор.* То је био знак да има умукнути опћи разговор. *Нех.* Прошло је двадесет осам година откако су умукли топови. *Вј. 1973.* фиг. Наше расположење умуче, када негде у близини нашој рукнуше експлозије разорних зрна. *Јак.*

умӯљати и **у̀муљати,** -а̄м сврш. *гњечећи исцедити сок (из грожђа), измуљати. Деан. Рј.*

умундӣ́рити се, -у̀ндӣрӣм се сврш. *обући се у мундир, униформисати се.* — У Војној крајини ... владао је цар, директно по својим умундиреним опуномоћницима. *Баб.* Шта беху ти царски регулаши? ... умундирене лутке! *Јакш. Ђ.*

у̀мусати се, -а̄м се и **умӯ́сати се,** у̀мӯсам се сврш. *умазати се, замазати се, забрљати се, запрљати се.* — Као да јој леш уносе, толико се умуса од суза. *Каш.* Кроз ситне, умусане прозорчиће пробијају сунчани траци. *Торд.*

умӯ́сити се, у̀мӯсӣм се сврш. *утонути у нерасположење, туробно ћутање.* — Што си се умусила? ... Кажи нешто, насмеј се мало. *Рист.* Што си се умусио, говори! *Вуков.*

у̀мусти, умӯ́зēм сврш. *музући улити у нешто; намусти, измусти, помусти (извесну количину млека). Р-К Реч.*

умӯ́тити, у̀мӯтӣм сврш. *мутећи, мешајући саставити једну материју с другом, измешати, умешати.* — Пије [се] бела кава са шлагом у који су умућени ситно резани печени бадеми. *Сек.*

~ **се 1.** *смешати се с нечим чинећи једноличну (житку) масу;* исп. умуцнути се. **2.** *постати мутан, замаглити се, замутити се.* — Умућена вида сузама-навиркама, она се у мислима простре пред то вишње пријестоље. *Божић.*

у̀мӯ̄ћи, у̀мӯкнēм и **у̀мући,** у̀мукнēм сврш. = умукнути.

умући́вати (се), -у̀ћујēм (се) *несврш. и уч. од умутити (се).*

у̀мућкати, -а̄м сврш. *смешати мућкајући. Прав.*

у̀муцати, -а̄м сврш. *сплести се, збунити се (у говору), замуцати.* — Мала лудица је умуцала и рекла њему »да«. *Богдан.*

ȕмуцкати, -ā̄м сврш. индив. *учинити да неко умукне, ућуткати.* — Тко може умуцкати ... оне који кажу да није никаково зло настојати да Аустрија дође под Њемачку. *Старч.*

ȕмуцнути се, -нēм се сврш. дем. необ. *умутити се, упасти у нешто као примеса, саставни део, елеменат.* — фиг. Види[м] да се је нашему Цицеру катkада и што туђега умуцнуло — него то се и другим писцем догађа. *Маж. Ф.*

умȕчати, -чӣм сврш. *в. умукнути.* — Шта је ово, ево неко доба, те су наше горе умучале, не разлежу ратнијем клицима? *Њег.* Угрбила се, натмурила, умучала као права врба јадика. *Божић.*

умучка̏ва̄ње с *гл. им. од умучкавати.*

умучка̏вати, -ȕчкава̄м *несврш. и уч. од умучкати.*

ȕмучкатн, -ā̄м сврш. покр. *в. ућуткати.* — Свако чедо умучкава [Божја мајка] и по гори свако дрвце, а јасике не умучка. *Вук Рј.*

УН скраћ. *Уједињене нације, Уједињени народи*; исп. ОУН.

унàвӣљчити, -ӣм сврш. *скупити, згомилати у навиљке (сено).* *Вук Рј.*

уна̏глити, ȕнāглӣм сврш. **а.** *нагло се променити (о расположењу и сл.).* — Весеље Воба Сојера унаглило̀ у помаму. *Креш.* **б.** *нагло кренути, пожурити.* — Они што имају бити у уреду у девет и пол, на једном својски унаглили. *Креш.*; *Р-К Реч.*

ȕнадити, -ӣм сврш. необ. *наоштрити ојачавајући оштрицу новим слојем челика, нада.* — Свој занат је мајстор-Митар испекао добро: секиру и мотику умео је унадити. *Јаки. Ђ.*

ȕназа̄д и **унàза̄д** прил. = унатраг **1. а.** *у супротном правцу, тамо откуда се дошло, натраг; према задњој страни.* — Обнезнањени ројеви [чете] јурнуше на цесту и познатим путем уназад. *Лал.* Прихвати боцу, забацујући главу уназад. *Франг.* **б.** *у лошем правцу, нагоре.* — Од прве свеске он није учинио никакав напредак; можда је још и ударио уназад. *Скерл.* **2.** (у временском значењу) **а.** *у протекло доба, према прошлости.* — Са поносом гледају на сто година уназад, на Књижевни договор својих предака. *Бел.* Тако је ситуација ... привидно враћена пола године уназад када су почели контакти. *Вј. 1970.* **б.** *после времена за које се нешто веже, на које се односи садржај исказа; након обављеног посла;* плаћање ~. — Ако хвалит је уназад могу, њена је врлина на врху нашег вијека стајала. *Богд.*

унàзадак прил. *в. уназад. Прав.*

унàзадан и **ȕназадан,** -дна, -дно *који се креће уназад; усмерен уназад. Р-К Реч.*

уназа̏дити, унàзāдӣм и **унàзадити,** -ӣм сврш. *учинити да се погорша стање некога или нечега, вратити у горе стање, положај, животне услове и др.* — Види само њихову неразумљиву мржњу и њихову тежњу да је уназаде ... у сваком послу. *Андр. И.* Нарасте река преконоћ и удари ... с таквом жестином да их је ... још неискусне уназадила за више од два месеца. *Дав.* Поезију ... је само уназадио и нанио јој штету. *Вј. 1971.*

~ **се** *повр.*

унàзадовати, -дȕјēм сврш. необ. *в. уназадити.* — Мислиш да је бог све људе једнако створио, и сваком дао памет ... а некога као није унакарадио, и уназадовао! *Бар.*

унàзāђенōст, -ости ж *стање онога што је уназађено.* — Свесни духовне и материјалне уназађености свога народа, они су се питали како би га могли подићи на виши ступањ. *Јов. С.*

уназађи̏вати (се), -āђујēм (се) *несврш. и уч. према уназадити (се).*

уна̀имати, -ā̄м и -мљēм *несврш. и уч. према ȕнајмити.*

унàјмилац, -иоца и **унàјмитељ** м *онај који нешто унајмљује, узима у најам.*

унàјмитељица ж *она која унајмљује, узима под најам нешто.* — Остали станарски ситнеж на челу с одговорном унајмитељицом Луцијом Францевном. *Крањч. Стј.*

уна̏јмити, ȕнāјмӣм (трп. прид. ȕнāјмљен) сврш. **1.** *узети за најамника, плаћеног вршиоца или извршиоца нечега.* — У спроводима су плакале само унајмљене нарицаљке, као и данас у Египту. *Дуч.* Начелник ... македонске револуционарне организације ... унајмио га је ... да врши злочине на нашој територији. *Обз. 1932.* **2.** *узети под најам, узети на искоришћавање, употребу уз одређену накнаду.* — Док су други на унајмљеним колима обилазили ситну властелу, он је сједио у свом стану. *Шов.* Покушали смо да у Аранђеловцу унајмимо једну вилу. *Чол.* **3.** необ. *дати, издати под најам, изнајмити.* — Унајмио је свој стан неком брачном пару примивши од њих аконтацију. *ВУС 1973.*

~ **се** *ступити у најам, запослити се као најамник, најамни радник (или извршилац нечега).* — Унајмио се код човјека богата а злочеста, па побјеснио и он. *Наз.* Он се појавио ... однекуд из кршевитих страна, и унајмио се, мршав и јадан. *Лал.*

унајмљѐнӣк, -и̏ка м *онај који је унајмљен за нешто, најамник.*

унајмљѐница ж *она која је унајмљена, најамница.* — Новој унајмљеници повјери службу чобанице. *Ћип.*

унајмљѝвати (се), -ѝвам (се) *несврш. и уч. према унајмити (се).*

унајмљѝвач, -а́ча м *онај који некога унајми.* — Најмљене убојице су у затвору ... Унајмљивачи им праве друштво, само у другим просторијама. *ВУС 1973.*

унàкāженōст, -ости ж *стање онога који је унакажен, онога што је унакажено.*

унакажѐње с *повреда или оштећење којим се неко или нешто унакази; унакажено место, наказан ожиљак.* — Да сакрије врло незнатно унакажење. *Торб.*

унаказѝвање с *гл. им. од унаказивати (се).*

унаказѝвати (се), -ѝвам (се) *несврш. и уч. према унаказити (се).*

унакази́ти, -ѝм свршс. **а.** *учинити наказним, нагрдити; осакатити, обогаљити:* унакажен експлозијом. — Изменити макар шта у њој [у Венецији], значило би нагрдити је и унаказити. *Дуч.* Ради комичног ефекта и реалистичне вјерности унаказио је кристални језик старије српске приповијетке. *Матош.* **б.** *изобличити, искривити; учинити да неко или нешто добије ружан, непријатан израз.* — Немац пушком разби литрењак, сељак ... одједном унакази лице, јер га кундак удари у ребра. *Ћос. Д.* Теодосијево бледо лице, сад унакажено лукавством, указа се на вратима. *Чипл.* Сасвим је унакажена од мржње. *Пав.*

~ **се** *повр. према унаказити (а):* ~ киселином, ватром итд.

унакара́дити, -а̀рāдӣм свршс. *учинити накарадним, нагрдити.* — Бог [је] све људе једнако створио, ... а некога као није унакарадио, и уназадовао! *Бар.* Укочио се [Мутавац] насред собе, раздрљен, упрљан, полугол, ужасан, космат костур, као смрт унакарађена људским крпама. *Цес. А.*

~ **се** *повр. Р-К Реч.*

унакарађѝвање с *гл. им. од унакарађивати (се).*

унакарађѝвати (се), -а̀ђујēм (се) *несврш. и уч. према унакарадити (се).*

унáкрсно прил. **а.** *унакрст (1), укрштено, укрштајући (се):* ~ положити, ~ обасути (нпр. пушчаном ватром). **б.** *на унакрстан начин, сад на једну сад на другу страну, час о једном час о другом.* — Окупљеном мноштву одговара унакрсно на разна питања, окрећући се у свим правцима. *Ћон.* Устаде ... не би ли унакрсно [га] испитујући ... избио што важно. *Креш.*

унáкрст прил. **1. а.** *у облику крста, попреко једно у односу на друго, укрштено.* — Прецрта унакрст хладну латинску прозу. *Андр. И.* У снопове унакрст слажу шрапнеле и гранате. *Фелд.* **б.** *укрштајући смерове, дејствујући у правцима који се међусобно пресецају.* — Запрашташе преко нас унакрст пушке. *Коч.* Просукљали ... млазови воде ... те ме унакрст стали млатити. *Шкреб.* **2.** *на разне стране, у разним правцима; на све стране, свуда.* — Тражили су нас Турци унакрст. *Шен.* Свет [је] унакрст обишао преживевши свакојака чуда. *Дов.* **3.** необ. *у обрнутом смислу, заузврат.* — Горка рано, гдје ми наједанпут читав свијет у чемер обрати, без икакве унакрст утјехе. *Ботић.*

Изр. не знати (не умети) ни две (ни четири) унакрст *не знати ништа.*

унáкрстан, -сна, -сно **1. а.** *који има облик крста, сложен, намештен унакрст.* — Повијала се [врата] од тежине тела навољених на унакрсне пречаге. *Вучо.* **б.** *који делује или који се изводи унакрст, у смеровима који се укрштају, пресецају.* — Командир извештава писмено да је тучен унакрсном ватром, да су му многи људи изгинули. *Јак.* Измјеничним унакрсним додавањем вјежбају хватања. *Ват.* **2.** *који се тиче час једног час другог садржаја, теме; који упућује или врши час једна час друга особа:* ~ саслушање, ~ испитивање. — Тужитељ и бранитељ стадоше стављати унакрсна питања. *Л-К.* Марица [га је] стисла у шкрипац унакрсним питањима. *Креш.*

Изр. унакрсни углови мат. *једнаки углови чији се кракови, продужењем преко темена, секу у виду крста;* ~ опрашивање бот. и агр. *оплођивање цветним прахом из другог цвета, а не сопственог.*

унакрстити (се), -а̀крстӣм (се) свршс. *в. укрстити (се).* — Мисли о томе како би било добро ... да унакрсти једну ногу преко друге. *Крл.* Руке је унакрстио на леђима. *Цес. А.*

ўнакрштāј м *унакрсно сучељавање, укрштање.* — А овдје у унакрштају двају свјетала, овога с ходника, а онога у канцеларији, побаучке пуже ... Мутавац. *Цес. А.*

унакр̀штати (се), -а̀кр̄штām (се) *несврш. и уч. према унакрстити (се).*

унàкрштенōст, -ости ж *особина онога што је унакрштено, укрштеност.* — Жалост тога патоса, та грчевита унакрштеност ногу ... сви ти детаљи транспонирани су ... стално. *Крл.*

унакрштѐње с *место где се нешто сече, укрштa.* — Највећи ми је ужитак био оком кружити по ступовима све до свода, лутати по унакрштењима. *ХР 1928.*

ўнаоколо и **ўнаоколо** прил. **а.** *у (по) околном простору, свуда око некога или нечега.* — Унаоколо никога не беше. *Лаз. Л.* Про-

мрмља ... климајући главом и гледајући унаоколо по голим зидовима дворане. *Франг.* **б.** *по кругу одн. кружном рубу, ивици, са свих страна.* — Скинуо је жену до кошуље и још је и кошуљу дао унаоколо подсећи и тако је отерао. *Ђорђ.*

ӯнаокрӯг и **ӯнаокрӯг** прил. *унаоколо.* — Шамика [је] ... толико миља прешао да је с тим могао ... целу земљу ... унаокруг опутовати. *Игњ.* Чим сам то приметио, бацим поглед унаокруг и ... опазим Маргариту како долази. *Цар М.*

ӯнапрёд, ијек. ӯнапријед, прил.; супр. уназад **1. а.** *пре него што ће доћи до нечега, раније; пре него што је нешто накнађено, заслужено, добијено:* ~ погодити, ~ се осигурати; примити, потрошити плату ~. — Лекар ће то ... унапред одредити. *Батут.* Нашао је у вијестима с ратишта ... да је наша војска повучена на унапријед припремљене положаје. *Јонке.* **б.** *пре одређеног времена, раније, превремено.* — Ја сам мало дошао унапријед да план скројим с вама обојицом. *Њег.* **2. а.** *даље од датог тренутка.* — Распикућа мисли до вечере, а домаћин десет дана унапред. *Ћос. Д.* **б.** *убудуће, одсад.* — Кад нијесмо ни кроз толико стотина изгинули, нећемо ни унапријед. *Шен.* **3. а.** *даље од одређеног места, у правцу кретања, гледања и сл.* — Од ... уласка, па за двадесет метара унапред, било је побијено коње. *Петр. М.* **б.** *на месту, у простору који је напред, испред некога или нечега.* — А тамо унапред, камо се он кретао, борба је још трајала. *Вас.*

ӯнапреда прил. *в. унапред (3а).* — Стара шеће мало унапреда, погледала на ту десну страну. *НП Вук.* Пегазу се на рамена вргох, и полетех малко унапреда. *Радич.*

ӯнапредак и **ӯнáпредак** прил. *в. унапред.* — Што се тиче наплате ајлука, Милун ће ми паре по два дуката свакога месеца давати, и то пошто цео месец одслужим, а не унапредак. *Глиш.* Овај пут се ... забранило да унапредак нитко не смије читати мисе ... него на латинском или грчком. *Водн.* Пођи мало унапредак, мајко, па погледај на ту десну страну. *НП Вук.*

ӯнапредан, -дна, -дно *који се врши унапред.* — Унапредно кретање локомотиве. *Р-К Реч.* Планете имају унапредно кретање. *И.*

унапре́дити, -ӑпрёдӣм, ијек. унапријèдити, свршн. **1. а.** *довести у боље, повољније стање:* привредно ~, ~ културу, ~ односе. — Стога га [наше тело] оно [млеко] ... може само одржати и унапредити. *Батут.* Мјерење поља унаприједило је геометрију. *Пов. 1.* **б.** *учинити садржајнијим, развити, проширити, продубити.* — Да би се само спречило да 1774. Русија у Турској своје интересе сувише далеко не унапреди. *Нов. фиг.* Стару славу својих отаца наставили [су] и унаприједили. *Јаг.* **2.** *довести на виши положај, степен у некој хијерархији, произвести у виши чин, промакнути:* ~ официра. — Сва је кућа одахнула кад је [управник] премјештен, наравно — био је унапређен. *Чол.* За савјетника III групе унапријеђен је ... код исте дирекције. *Обз. 1932.*

~ **се 1.** *доћи у боље, повољније стање.* **2.** *добити виши чин, степен, положај.*

унапређе́ње с **1.** *остварење напретка у нечему, подизање нивоа нечега.* — Говорио о бризи радничких савета за унапређење производње. *Пол. 1957.* Ми смо желели да ... потпомогнемо оне тенденције које иду у правцу привредног и социјалног унапређења радних маса нашег народа. *СКГ 1937.* **2.** *прелазак одн. превођење на виши хијерархијски степен или положај, у виши чин.* — Никако јој није ишло у главу да може добити службу и унапређење неко ко јој није хтео доћи на подворење. *Јов. С.* Кршан официр ... иде к своме другу да се поразговори о унапређењу. *Шов.*

унапређѐвалац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) *унапређивач. Р-К Реч.*

унапређѝвање с *гл. им. од унапређивати (се).*

унапређѝвати (се), -èӣујēм (се) *несврш. и уч. према унапредити (се).*

унапређѐвач, -áча м *онај који нешто унапређује, развија. Р-К Реч.*

унапрèчац прил. *неочекивано, изненада, напречац.* — Он јој некога дне саопћи унапречац одлуку да ће у свијет. *Цар Е.*

ӯнапријед, ек. ӯнапрёд.

унапријèдити, -ӑприједӣм, ек. унапрéдити.

унáточ 1. предл. (с дат., некњиж. с ген.) *у допусном значењу, кад се констатује да нешто бива, постоји и сл. иако није сагласно с околношћу изложеном у падежном изразу с овим предлогом: упркос, и поред.* — Извјешћују да су ... унаточ опирању, одвели Луку ... у кућу Ципријана Јелића. *Вел.* Није се могао отрести наумљена посла унаточ очева наговарања. *Тур.* Ипак унаточ том временском паралелизму, између Крлежиних легенди и сваке од споменуте три драме постоји велика разлика. *Матк.* Унаточ своме устаљасаном животу ... [задржала је] израз једне готово девичанске наивности. *Цар М.* **2.** (у прилошкој служби) *у значењу супротстављања нечему: насупрот, супротно, противно; у супротном смеру.* — Кад се упре поглед управо, онда очни мишићи раде један другом унаточ. *Батут.*

ӯнатрāг и **ӯнатрāг** прил. = уназад. — Син се повуче унатраг мало. *М-И.* Ти ...

као кад оно коњи потегну напред, а неки тромоња се завали сав унатраг. *Сек.* Црну косу је нехајно унатраг причешљала. *Том.* Писац, уз чије је стварање везана ова проблематика и сви успеси наше драмске литературе унатраг тридесет година. *Матк.*

ȕнатраге прил. *в. унатраг.* — Хвата Манду за бијелу руку, пак је шаље мајци унатраге. *НПХ.* Изродила му лип пород: дви кћери и три сина, па — куд ли, што ли — враћај је роду унатраге. *Огр.*

ȕнатрāжан, -жна, -жно *који делује унатраг, у супротном правцу.* — Таква се ерозија зове унатражна или регресивна ерозија. *ОГ.*

унатрàшкē прил. **1.** *крећући се унатраг, са леђима окренутим у правцу кретања.* — Погоди врата унатрашке. *Каш.* Јуришић се тихо, унатрашке, помакне спрам врата. *Цес. А.* **2.** *унатраг.* — Повратио се за пуних двадесет година унатрашке. *Драж.*

унáшање с *гл. им. од унашати (се).*

унáшати (се), ȕнāшām (се) несврш. *в. уносити (се).* — У тај бујан живот који својом крепошћу ... презираше ... смрт, спровод не унашаше нимало жалости. *Мил. В.*

ундúна ж лат. мит. *женско водено божанство, водена вила која својим певањем заводи рибаре и морнаре.* — Ундина нек се вије. *С-Ц.* Није то идилично језерце нимфа и ундина. *Бат.*

ȕндулāран, -рна, -рно *валовит, таласаст.* — Потресни валови ... могу се ширити и у облику валова (валовито или ундуларно гибање). *ОГ.*

ȕндулацио̄нӣ, -ā, -ō̄ *који се преноси, простире у облику таласа, валова, таласни:* ~ теорија светлости. — Дуго [су се] борише двије теорије свјетлости, Њутнова емисиона и Хајгенсова ундулациона теорија. *Лог. 2.* Закони простирања, преламања ... светлости [су] ... закони ... изведени из једне хипотезе (ундулационе хипотезе о светлости). *Лог. 1.*

ȕневрāт и **ȕневрāт** прил. *неповратно, унеповрат.* — Химера једна што се Болом зваше, са нашом срећом уневрат се креће. *Панд.* Гледао сам дуго како лете вране, црне као младост, кад уневрат тоне. *Бој.*

ȕнедоглēд прил. *докле се не може оком допрети, у бескрај; бескрајно дуго.* — А преда мном прагови, прагови ... унедоглед. *Мар.* У твојој свести истина и правда ... расту унедоглед. *Сек.* Илузорно је чекати док се прометна милиција попуни до пуног бројног стања, то значи унедоглед продужавати данашње стање. *ВУС 1972.*

унедрáвати се, -ѐдрāвām се, ијек. уњедрáвати се *несврш. и уч. према унедрити се.*

ȕнедрити се, -ӣм се, ијек. ȕњедрити се, сврш. *увући се, утиснути се (о неком осећању).* — Незнана безимена чежња за даљином уњедрила ми се у душу. *БВ 1909.* Ови фактори [љубав према српским пределима и осећање за боју] су се присно и органски унедрили у њено сликарство. *Пол. 1959.*

унéжити се, ȕнēжӣм се, ијек. уњéжити се, сврш. *постати нежан, разнежити се.* — Шта је, грлице моја! — уњежи се музикаш. *Ков. А.* Излане баруница ... умиљатим уњеженим гласом. *Ћал.*

унèзвēрен, -а, -о, ијек. унѐзвијерен *који одаје духовну помереност, одсуство присебности, сметен, избезумљен; јако узбуђен, који је изван себе.* — Тражила је унезвијереним погледом по соби. *Шег.* Он није добро видео ову старицу, унезверену од радости. *Уск.*

унèзвēрено, ијек. унѐзвијерено, прил. *на унезверен начин, сметено, дивље.* — Чему се смејати? — запита мајор ... унезверено. *Сек.* Погледа бијесно ... сина, мичући уснама без ријечи, гледајући унезвијерено ... најбоље мјесто гдје би се утопио. *Франг.*

унèзвēренō̄ст, -ости, ијек. унѐзвијеренō̄ст, ж *стање онога што је унезверено.* — Непотребно је да још једном угледа њихова лица. Ни њихову зебњу, унезвијереност, пробдјевеност у очима. *Сим.* Настао је мук. Притајена узнемиреност која је све више прелазила у унезвереност, испољавала се у нема, грозничава питања: Ко је на списку? *Пол. 1971.*

унезвере́ње, ијек. унезвјере́ње, с *наступ унезверености, унезвереног стања.* — Одмах затим бризгају ... неодређеним унезвјерењима. *Божић.*

унезвéрити се, унѐзвēрӣм се, ијек. унезвијѐрити се, сврш. *постати унезверен, изгубити прибраност, присебност, бити захваћен пометњом.* — Иве се унезвери. *Десн.* Тражи те ђак из манастира. Нешто се унезверио много, да није игуман умро! *Чипл.*

унезвије-, ек. унезве-.

унезвјере́ње, ек. унезвере́ње.

ȕнекē прил. **1.** *у неко доба, касно.* — Разговор ... се отеже врло дуго ... Једва унеке сети се поп: Ама, Милошу, ми дођосмо до тебе! *Вес.* Кад унеке, а он се тобож нађути што нећу да пијем. *Буд.* **2.** *унеколико.* — Турзо и Батор бар унеке знаду на чему су. *Нех.*

ȕнеколнко прил. *у некој мери, донекле, делимично.* — О покладама [ће] заурлати обичајне мећаве, које ће гостима ... барем унеколико омести славу. *Шимун.* У тужбалицама су се јавиле и неке сасвим нове црте, а неке старе су унеколико измењене и добиле нов смисао. *Ђурић.*

ȕнеповрā̀т прил. *неповратно, без враћања, заувек.* — Давнина је ишчезла унеповрат. *Марк. Ф.* Све је отишло унеповрат. *Божић.*

унеравнòтéжен, -а, -о *духовно нестабилан, несређен, неуравнотежен.* — Смјели и унеравнотежени духови лакше се одлучују на преврате у земљи. *Мј. 1926.*

унеравнòтéженòст, -ости ж *стање душевне неравнотеже, неуравнотеженост.* — Она [пожуда] као и опијум уништава смисао за меру и дух за разазнавање . . . Тај отров ствара јарост, . . . унеравнотеженост. *Рад. Д.*

унерéдити, -èрēдӣм сврш. **1.** *учинити неуредним, довести у неуредно стање.* — Након једног сата била су сва одијела згњечена и унерeђена. *Крањч. Стј.* **2.** разг. *загадити, испрљати вршећи нужду*: дете унередило пелене.

~ **се** *запрљати се, замазати се; обавити физиолошке потребе прљајући хаљине, просторије и сл.*: дете се унередило. — Уто се госпођа . . . пажљиво загледа у кујицу . . . која је . . . балила и стењала. — Ију! . . . опет се унередила. *Маш.*

унерeђи̏вати (се), -èђујēм (се) *несврш. и уч. према унередити (се).*

Ȕнèско, -а скраћ. (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation), *Организација Уједињених народа за васпитање, науку и културу.*

унеспокòјити, -òкојӣм сврш. *учинити неспокојним, обеспокојити, узнемирити.* — Отровне мисли, болесне . . . песимизам! . . . Откуда ми овакве мисли . . . — надвикивала се унеспокојена савест. *Ћос. Д.* Било је то . . . и раздобље неколико криза које су већ забринуто човечанство унеспокојиле још више. *Пол. 1970.*

унесрéћа̄ва̄ње с *гл. им. од унесрећавати (се).*

унесрéћа̄вати (се), -èћā̄вām (се) несврш. *в. унесрећивати (се).*

унесрèћѐнӣк, -ика м *онај који је унесрећен.* — Они унесрећеници и њихово покољење имају служити огледалом . . . како се правица кроји. *Старч.*

унесрèћѐница ж *она која је унесрећена. Прав.*

унесрéћи̏вати (се), -èћујēм (се) *несврш. и уч. према унесрећити (се).*

унесрèћитељ м *онај који је некога унесрећио или који некога унесрећује.* — Навали Хусеин капетан на зворничкога бега, свога дин-душманина и унесрећитеља. *Том.*

ȕнèсрећити, -ӣм сврш. **1.** *учинити несрећним.* — Молио [је] да не унесреће двоје младих, родитељи ни да чују. *Нуш.* Волио је имати посла са . . . сумњивим, унесрећеним људима. *Донч.* **2.** *повредити, ранити, убити.* — Крај осталих услова [терен мора да] пружа услов **пуне** сигурности да који залутао метак не би кога унесрећио. *Стр.*

~ **се 1.** *постати несрећан.* — Заувијек би се унесрећио. *Шов.* Морало [је] да дође до тога да се човечанство унесрећи. *Вас.* **2.** *бити повређен, настрадати, доживети удес.* — Двојица су се унесрећила: једном сломљена нога, други контузован. *Дав.* Неки од заштитних уређаја . . . могу чак и озбиљно унесрећити путнике. *ВУС 1973.*

ȕнèсти и **ȕнести,** -èсēм сврш. *в. унети.*

унестрпљи̏вати се, -тр̀пљујēм се несврш. *постајати нестрпљив, одавати нестрпљење.* — Ненад је предуго корачао, превише се унестрпљивао. *Сим.*

ȕнѐти, унèсēм (аор. унèсох и ȕнēх, 2. и 3. л. ȕнесе и ређе ȕнē; р. прид. ȕнео, ȕнēла, -ло; трп. прид. унèсен, -ена, -ено и ȕнēт), ијек. ȕнијети, сврш. **1.** *носећи допремити, сместити, ставити унутра, у унутрашњост нечега.* — Скинули су га [погинулог] с кола и унели у кућу. *Вес.* Прије кише унесоше све сијено у штагаљ. *Вј. 1971.* **2.** *укључити у неки текст, спис, књигу и сл., увести, записати; завести, укњижити.* — Изишле су и библиографије њихових радова које овде нису унете. *Скерл.* Молим да се ова' чињеница унесе у записник. *Крањч. Стј.* **3. а.** *учинити да се нешто појави у нечему; додати нечему нови елемената садржаја, нову карактеристику, попунити, обогатити нечим.* — Вероватно [ће] . . . телевизија унети нове моменте у могућности радија. *Поз. 1948.* Својим свежим и лаким стихом [Бранко је] унео освежење и овладао духовима. *Милис.* **б.** (у кога, шта) *изазвати, проузроковати (у чему); бити узрок, извор нечега.* — Најважније је . . . да се у противнички табор унесе немир. *Крањч. Стј.* Један весео дан унио [је] збрку у . . . досадни живот. *Пав.* **4. а.** *упрети, упиљити (очи).* — Дохвати новине и унесе очи у њих да чита. *Ћип.* **б.** (у шта) *принети, приближити чему.* — Узела је с јастука Цекину длаку . . . унијела је у своје очи и није знала шта с њом да чини. *Сиј.* **5.** *однети, пренети, изнети.* — Ти под барјак покупи јунаке . . . који може стићи и утећи . . . И рањена друга унијети. *НП Вук.* фиг. Мајка јој суза није видјела, али је видјела . . . кад је дјевојка заплакане очи унијела ујутро. *Вил.*

~ **се 1.** (пред кога) *примаћи се, приближити се (некоме).* — Та оно, господине, поче мало тише Узловић, а унесе се ближе пред капетана. *Глиш.* **2.** *удубити се, занети се, уживети се у нешто.* — Потпуно се унео у клавијатуру машине, устима је . . . фућкао као дете кад учи да пише. *Поп. Ј.* Кад су мљекарице почеле о цијенама на пазару . . . она се унесе у рачуне. *Кал.*

Изр. ~ се некоме у лице (очи) *стати лице у лице с неким сасвим му се приближујући.*

ȕнећкати, -ām сврш. *натерати кога да нешто одрекне. Р-К Реч.*

унéчишћен, -а, -о *умазан, упрљан.* — Дуго зира кроз маглу ... у његове унечишћене руке. *Божић.*

ȕнешто прил. *унеколико, донекле, нешто.* — »Равно сто ока« рече газда, — а оно седам — ексик ... Ха-ха ... смејали се остали. — Баш као да си знао те да му унешто олакшаш? *Јакш. Ђ.*

универ̀за ж *в. универзитет.* — Зар се после свега овога сме приговарати речи универзитет или универза код нас? *Бел.* Стриц Пашко пошаље [га] на универзу у Беч. *Десн.*

ȕниверзā̀лан, -лна, -лно лат. **1.** *који се односи на универзум, светски, општи, свеопшти, свеобухватан.* — Осим индивидуалних и универзалних има и збирних или колективних појмова. *Лог. 2.* Од Хирошиме до Кореје, човечанство је прешло судбоносни мост, који га је са обале опште кризе капитализма превео на обалу универзалне кризе људског рода. *ЛМС 1957.* **2.** *многостран, свестран.* — Варошица је имала и једног универзалног занатлију, који је прије подне поткивао коње или правио самаре. *Вуј.*

универзалѝзам, -зма м *универзалне идеје, тежње, свестраност, свеобухватност у нечему.* — У темељу постоје полазне опреке између та два принципа: универзализма на једној, а индивидуализма на другој. *Д 1934.* Руши се стари тисућљетни феудални поредак ... ношен идејом универзализма и реалносвјетског негативизма. *Ант. 1.*

универ̀зā̀лија с мн. и **универ̀зā̀лије** ж мн. лат. фил. *опште ствари, општи појмови.* — Номиналности [су] ... поставили тврдњу да су опћи појмови или универзалија само ријечи или имена. *Пов. 2.* Међу универзалијама пет су основних врста: генус, спациес, разлика, специфичност и акциденција. *Петрон.*

универзā̀лист(а) м *онај који има универзалне планове, тежње, присталица универзализма.*

универзалѝстичан, -чна, -чно *универзалан.* — По том и филозофија добива универзалистично обиљежје. *Баз.*

универзалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на универзалисте; универзалан, свеопшти, свеобухватан.* — Универзалистичке претензије »Светог римског царства њемачке народности« стајале су под изравним утјецајем римскога права. *Мј. 1936.*

универза́лиṑст, -ости ж *својство, особина онога што је универзално, свеобухватност.* — Књижевни рад хуманиста ради универзалности латинског језика ... имао је европску публику. *Водн.* У наше време само инжењеру специјалности позната је универзалност у употреби дрвета. *Б 1958.*

универзијáда ж спорт. *назив за повремена међународна спортска такмичења студената универзитета и високих школа.*

универзѝтēт, -éта м **1. а.** *највиша научна и школска установа (подељена на факултете) за проучавање научних дисциплина и за образовање високостручних кадрова, свеучилиште.* **б.** *зграда у којој је смештена таква установа.* **2.** (обично са атрибутом »народни«, »раднички« и сл.) *установа за унапређење општег образовања, у којој се држе предавања, течајеви и сл. о разним стручним и друштвеним питањима.* — У многим сеоским школама ... основани су народни универзитети. *Марј. Ј.*

универзитѐтлија м ир. *онај који је на универзитету; онај који има универзитетско образовање.* — Кад вам се испречи какав новосковани универзитетлија ... накљукан којекаквим глупостима и теоријама. *Дом.*

универзѝтѐтскӣ, -ā, -ō *који се односи на универзитет, свеучилишни:* ~ професор, ~ омладина.

универ̀зум м *свет; васиона, свемир.* — Читав бескрајни универзум није друго него живо јединство. *Ант. 1.* Мисао ... се подиже да универзум обухвати. *Нен. Љ.*

универс-, *в. универз-.*

унижа́ва̄ње с *гл. им. од унижавати (се).*

унижа́вати (се), -йжа̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према унизити (се).*

ȕнйженōст, -ости ж *стање онога који је унижен.* — Аустрија је била понижена и смањена; Русија, њена савезница, делила је ову униженост. *Гавр.*

униже́ње с *повреда достојанства, поноса, понижење.*

уни́зати, ȕнйжēм сврш. *сложити у низ, ниску, нанизати.* — фиг. Исписао је стихограditељ или песник стихове ... материјал свој је унизао у стихове. *Сек.*

уни́зи прил. *доле. Вук Рј.*

унизи́вати (се), -йзујēм (се) несврш. *в. унижавати (се).* — И пристајеш, без речи многе, да те ... псујемо ... унизујемо? *Богдан.*

уни́зити, ȕнйзīм сврш. *повредити нечији понос, достојанство, понизити; осрамотити, компромитовати.* — Унизит ће нас пред богом, ђаволи. *Гор.* Никада и никако нећу унизити углед српског учитеља. *Ћос. Б.*

~ **се** *доспети, упасти у недостојан, недоличан положај, понизити се.* — У самом поручнику он је будио сјећање на сва понижења која је досад претрпио ... Како ли се само човјек заборави и унизи! *Ћоп.* Тамо је умало не удадоше за неког остарелог ... »паора« ... са чировима као шака по телу. Још и сад је благодарна Господу, који јој није допустио да тако дубоко падне и унизи се. *Маш.*

ȕнија ж лат. **1.** *савез, заједница држава, нација, међудржавна или наднационална организација.* — Дипломација покушала је ... ујединити све државе Латинске Америке са САД у једну Панамеричку унију. *ОП 2.* **2.** *придруживање, прикључење неких православних црквених организација католичкој цркви, уз признавање папске власти као врховне.* — Да нам кроз црквене књиге не дође католицизам или унија, као што је било код малоруских унијата. *Бел.* И наши раденици у Ри̏му ... били [су] пропагатори уније. *Водн.* **3.** *савез као друштвена организација, удружење.* — Студенти београдских факултета ... имаће веома живу сарадњу са унијама студената многих земаља. *Пол. 1958.*

Изр. персонална ~ *однос држава које признају једног заједничког владара, мада и даље задржавају своју независност*; царинска ~ *уговор о укидању царине између појединих држава и одређивања заједничких царинских услова у односу на друге земље.*

ȕнијати м мн. (јд. ȕнијат) *верник унијатске цркве, тј. православне црквене организације која је унијом (2) везана с католичком црквом.* — Да ли поп пристаје да опоје покојника који је унијат по вери? *Андр. И.* Опажају [се у књизи] први трагови његове овисности о малоруским унијатима. *Водн.*

ȕнијатити, -ȉм несврш. *преводити у унијате. Р-К Реч.*

~ **се** *прелазити у унијате.* — [Срби су се од арнаутског зулума спасавали било] ... емиграцијом ... било да се унијате. *СКГ 1937.*

ȕнијатка и **ȕнијаткиња** ж *женска особа унијат. Деан. Рј.; Р-К Реч.*

ȕнијатскӣ, -ā, -ō *који се односи на унију (2) и унијате.* — Са унијатске цркве огласи се ... звонце. *Бег.* Све је то требало да заштити наш народ од католичке и унијатске опасности. *Бел.*

ȕнијатство с *унијатска вера, верска припадност унијатима.* — Гледао је да заштити своју националност тиме што је из Русије примао прве црквене књиге, непомућене унијатством. *Бел.*

ȕнијаћење с *гл. им. од унијатити (се).*

ȕнијачӑд ж *зб. им. од унијаче.*

ȕнијаче, -ета с (супл. мн. ȕнијачӑд) *дете унијат. Вук Рј.*

ȕнијаштво с *унијатство.* — Сметње, унесене мијешањем руског унијаштва у хрватско глагољаштво. *Водн.*

ȕнијети (се), унѐсēм (се), ек. ȕнēти (се).

ȕникāт, -áта м лат. *једини примерак нечега; јединствен, изузетан узорак нечега*: библиотечки ~. — По својим складним димензијама и финоћи обраде, она [фигура] се сматра за уникат своје врсте у свету. *Б 1958.*

ȕникум м **1.** *уникат; редак примерак, јединствен у својој врсти.* — Још се тамо негде у свету ... сакривају уникуми наших преисторијских, нумизматичких, рукописних збирки. *Петр. В.* **2.** фиг. *чудновата, сасвим необична, ретка ствар.* — Ваша је брада ... прави уникум! *Куш.*; *Бак. Реч.*

ȕнилазити, -ȉм *несврш. и уч. према унићи.*

ȕнилатерȃлан, -лна, -лно лат. *који обавезује само једну уговорну страну, једностран*; супр. билатералан.

унионȉзам, -зма м лат. **1.** *тежња за политичким јединством, унијом, уједињењем.* **2.** ист. *политичка струја у Хрватској у доба Аустро-Угарске, став који је ишао на руку претензијама мађарских политичких кругова у односу на Хрватску, мађаронство.* — И када је његов унионизам био доста интегралан ... доктор Крижовец се осјећао ... сепаратистом. *Крл.*

ȕниони̏ст(а) м *присталица, следбеник унионизма.* — Могао [је] постићи одобравање униониста. *Нех.* Људи су постајали унионисте ... из крухоборства. *Крл.*

унионȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на унионизам и унионисте.* — Настаде оштра борба између бана ... и његових противника, којима је унионистички сабор мислио тако доћи на крај. *Шиш.*

унионȉстички прил. *на начин униониста, мађаронски.* — Расположен унионистички, једанпут ми је ... доказивао да смо ми мање вриједни од коњске балеге на цести. *Крл.*

унионȉсткиња ж *жена унионист(а). Прав.*

ȕнирање с *гл. им. од унирати.*

ȕнирати, -рēм несврш. *увирати, понирати. Р-К Реч.*

ȕнисōн[1] м тал. муз. *склад двају или више тонова (гласова) исте висине, једногласност.* — Будете ли се успротивили том коралном ... унисону, ви угрожавате смисао ораторија. *Лит. 1957.* Био је то фини глазбени звук, који је ... прешао у лак гуслачки унисон. *Крањч. Стј.*

у̏нисо̄н², -а, -о *једнозвучан, једногласан; складан, сложан.* — Допирали унисони гласови црквених песама. *Јак.* Не може бити сложан, сагласан хор, ништа није унисоно. *Михиз.*

у̏нисо̄но прил. *једнозвучно, једногласно, у истом тону; у једном гласу, тону, без прат̏ње.* — Циличу монотоно, улисоно. *Божић.* Дувач ... истреса трубу, па наставља ... тужно и унисоно. *Рад. Д.*

у̏нита̄ран, -рна, -рно лат. *који има јединствено, централизовано уређење и управљање.* — Према облику државног уређења државе могу бити једноставне или унитарне и сложене или федеративне. *ОГ.*

унитари̏зам, -зма м *тежња јединственој, централизованој власти, ограничавање и негирање аутономије и посебних права саставних делова или јединица које чине државу; државно уређење засновано на таквој тежњи, државно уређење са јединственом централном управом која спутава развој покрајинске и месне власти.* — Унитаризам, централизам и сл. неизбежно су доводили и довели до диктатуре. *Пол. 1944.*

унита̀ри̏ст(а) м *присталица унитаризма.* — Друга је опет слика када одвајамо федералисте од унитариста. *Риб.*

унитари̏стичк̄и, -ā, -о̄ *који се односи на унитаризам и унитаристе.* — Одвајамо ... оне ... које су биле за унитаристичко уређење. *Риб.* То се показало најбоље ... под утицајем унитаристичких покрета код Југословена. *Бел.*

уни̏та̄рски, -ā, -о̄ *в. унијатски.* — Оженио се генерал с Мелитом, прешавши скупа с њом на унитарску вјеру. *Том.*

уни̏тити, у̏нӣтӣм сврш. *увести, увр̏стити у ни̏ти (основу, пређу за ткање).* — фиг. Босна ... Пуна слуха и осећања језичког, она је и турске елементе са коришћу унитила у језик Босне. *Сек.*

уни̏ћи и **у̏нӣћи,** у̏нӣћӣм сврш. *в. ући.* — Врата се полако отворише и наредник униће. *Петр. В.* Унишао [је] на авлијска врата као вјетар. *О-А.* Заповиједи својих власти слушали [су] и тако помало унишли у европску цивилизацију. *Кол.* Код старије чељади ... је суј̏еверство у крв унишло. *БВ 1909.*

унифика̏ција ж лат. *свођење на јединствен тип, систем и сл., уједначавање, уједначење.* — Изван ... процеса поновне унификације нашег језика остао [је] словеначки кајкавски дијалект. *Бел.* Међутим се унификација грађанског процесног права једва миче с мртве тачке. *Мј. 1926.*

уни̏фиковати, -кујем и **унифици̏рати,** -и̏цӣрам сврш. и несврш. *свести, сводити на јединствену норму, тип и сл., уједначити, уједначавати.* — Има доста резултата материјалне културе и науке који остају исти и унифицирају свет. *Цвиј.* Није ... било потребе да се унифицирају говори којима су се служили јер је било ограничено ... међуплеменско општење. *Ств. 1948.*

у̀нифо̄рма ж лат. *службено одело прописаног кроја и материјала, исто за све припадничке одређене установе, организације и др.* — Вињала је сваки дан жандаре како пролазе двориштем у униформи. *Рист.* Бивши војници скинули су униформе и постали цивили. *Хорв.* фиг. *облик, израз.* — Свака мисао имала је своју прописану униформу. *Нен. Љ.*

у̀нифо̄рман, -мна, -мно *једнообразан, истородан, једнак.* — Претпоставка ... да је природа једнообразна (униформна) ... јесте ... априоран елемент при истраживању природе. *Лог. 1.* Прогрес као да није униформан. *Уј.*

униформи̏ра̄ње с *гл. им. од униформирати (се).*

униформи̏рати, -о̀рмӣра̄м сврш. и несврш. = униформисати **1.** *снабде(ва)ти, обезбедити, обезбеђивати униформом; обући, облачити униформу, ангажовати на дужности где се носи униформа.* — Био је униформиран, али ни на час није постао солдат. *Мишк.* Поздрављају војнички свако униформирано лице. *Мар.* Вуче униформирани човјек. *Бен.* **2.** *(у)чинити униформним, једнообразним, истоветним.* — Много је времена и талената ... потрошено у ... бици да се покуша ... униформирајући свој стих, створити своју ... уметничку личност. *Михиз.*

~ се = униформисати се **1.** *обући се, облачити се у униформу, ступити на дужност која изискује ношење униформе.* **2.** *постајати униформан, једнообразан.*

унифо̀рмисање с *гл. им. од униформисати (се).*

унифо̀рмисати (се), -ишем (се) сврш. и несврш. = униформирати (се). — Било је више униформисаних полицајаца. *Јов. Ј.* Унутра се видела два униформисана човека. *Уск.* С једне стране уништава индивидуум држава својом униформисаном ... наобразбом. *Матош.*

у̀нифо̄рмно̄ст, -ости ж *особина онога што је униформно, једнообразност, једноличност.* — Напада и ружи униформност догматског католицизма. *Ант. 1.*

уни̏формовати, -мујем сврш. и несврш. *в. униформисати, униформирати.* — Коњаници ... изгледаху као каква униформована чета. *Шапч.*

уништа̏вајӯћӣ, -ā, -е̄ *који уништава, разоран:* ~ оружје, ~ непогода. — фиг.

У временима страначке огорчености ... уништавајућа критика узбуђивала [је] страсти. *Мј. 1926.*

уништа̀валац, -аоца м *онај који уништава, упропаститељ.* — Опозициони листови подсетили су ... да је тај исти генерал припадао и Николајевићевој влади, која је 1894. укинула Устав: шта ће тај уништавалац Устава у уставном добу? *Јов. С.*

уништа̀валачкӣ, -ā, -ō *који се односи на уништаваоце; који уништава, уништавајући.* — На рингу [у »Господи Глембајевима« М. Крлеже] остану само отац и син у једној уништавалачкој борби. *Богдан.* После ... трезвене инвокације [у »Бећарцу«], сме ли се очекивати ... уништавалачка, врела, љубавна лирика? *Леск. М.*

уништа́ва̄ње с *гл. им. од уништавати (се).*

уништа̀ватељ м *в. уништавалац.* — Доктор Нилсен ... постаје фаталним уништитељем људских живота. *Крл.*

уништа́вати (се), -ѝштāвāм (се) *несврш. и уч. према уништити (се).*

у̏ништāј м *уништење.* — Поима да се с ножем треба приближити баш уз њега ... А после ... дуго газити, до уништаја. *Ранк.*

уни̏штāч, -а́ча м *уништавалац.* — Ми смо је чували од раних освајача и уништача, од Османлија и Млечића. *Петр. В.*

униште́ње с *изазивање пропасти кога или чега, дело које доводи до нестанка (смрти, разорења) кога или чега.* — Овладало [је] њом ... чувство разорбе и уништења. *Леск. Ј.* Кружила је авет општег уништења. *Панд.*

уништа́вати (се), -ѝштујēм (се) несврш. *в. уништавати (се).* — Не смијем да уништујем њену вјеру у мене. *Нех.*

уни̏штитељ м *уништавалац; онај који је нешто уништио.* — Треба поменути још једне уништитеље [фрeсака] чија се работа не може ублажити епитетом несвесно. *Б 1958.* Дједовина! Баш мораш бити њен уништитељ. *Божић.*

у̏ништити, -ӣм сврш. **1. а.** *учинити да неко или нешто више не постоји, утаманити, затрти, разорити; побити, војнички савладати:* ~ много непријатеља. — Ти си данас све ми уништио, оде чадор, оде миловање. *Огр.* Вели [да је] уништио партизане. *Чол.* **б.** *довести у тешко стање, изложити невољама, губицима, разарању.* — Дигла [се] кука и мотика, па је тај уништени народ отресао прашину са своје чамотиње. *Рад. Д.* **в.** (са прилошком одредбом која ограничава значење) *довести у крајње лош положај у погледу нечега:* финансијски ~, привредно ~. — Овај клипан ... мора бити морално уништен. *Јонке.* **2.** *огласити неважећим, укинути, поништити.* — Напада [се] судска одлука ... у циљу да се она уништи или преиначи одлуком вишег суда. *Арх. 1926.*

у̏нкāш м тур. *предње облучје на седлу.* — Режи под њим пули рисовина, о ункашу тулумина вина. *Фил.* Око му је каткад залутало к оним пушкама што су висјеле о ункашима. *Божић.*

уновачи́вати, -а̀чујēм *несврш. и уч. према уновачити.*

уновáчити, -ò̀вāчӣм сврш. *прогласити некога новаком (регрутом), регрутовати.* — Калмински се тако опоравио да га у јесен уновачише. *Матош.* Даде се султан ... на пресудан корак, кад је ... увео ... редовито уновачену и извјежбану војску. *Шиш.*

уновча́ва̄ње с *гл. им. од уновчавати.*

уновча́вати, -ò̀вчāвāм = уновчивати *несврш. и уч. према уновчити.*

уновче́ње с **а.** *замена чега за новац, претварање у новац:* ~ вредносних папира. — Брине [се] само за продукцију вриједности, а сасвим занемарују њезину измјену и уновчење. *Р 1946.* **б.** *извлачење материјалне користи из нечега, претварање у материјалне погодности, повластице.* — Заглушени су ... уновчењем солунства, скандалима, аферама. *Дав.*

уно̀вчив, -а, -о *који се може уновчити, продати за новац.* — Дуг [му је] према количини брзо уновчиве робе био незнатан. *Радул.*

уновчи́вати, -ò̀вчујēм несврш. = уновчавати.

у̏новчити, -ӣм сврш. **а.** *заменити за новац, претворити у новац; продати.* — Таква је мјеница вриједила као новац и могла се увијек уновчити. *Пов. 2.* Њему није било толико важно да уновчи тих својих пет-шест кила грожђа. *Пол. 1958.* **б.** *извући корист из нечега, претворити у материјалне погодности, привилегије, искористити, накнадити.* — Сви журе да уновче жртвовања. *Дав.* Избор места [за међународну конференцију] може да се уновчи за одговарајући политички уступак. *НИН 1973.*

уно́рити, у̏нōрӣм сврш. покр. *в. уронити. Р-К Реч.*

у̏нос и **у̀нос** м **1.** *оно што се уноси у нешто; допринос.* — Ако је критика само у томе ... она се лако може лишити стваралачких одлика. Јер се не ствара ништа без нових уноса. *Богдан.* **2.** *добит, добитак. Бак. Реч.*

у̏носан и **у̀носан,** -сна, -сно *који доноси добит, корист, који се исплати, пробитачан.* — Будимски валијат је био врло угледан и уносан. *Петр. В.* Теби увијек треба новаца, а та је служба ... уносна. *Кол.* Као министар

ваньске трговине много је учинио за отварање према уносноме кинеском тржишту. *ВУС 1972.*

у̏но̀сити (**се**), у̏носи̏м (се) *несврш. и уч· према унети (се).*

у̏носно и **у̏носно** прил. *на уносан начин, извлачећи корист, пробитачно.* — Веома ... уносно раде трговањем и претрговањем. *О-А.*

у̏носно̀ст и **у̏носно̀ст,** -ости ж *корисност, добит.* — Разговарали [су] о градитељској струци и њезиној ... уносности. *Бег.*

унӧћати (**се**), унӧћа̄ (се) сврш. безл. *заћи, наступити, спустити се (о ноћи).* — Било је сасвим уноћало кад је стигла кући. *Вес.* Кад се почне уноћати ... тек ће тада срце осећати. *Радул.* Ми сад пабирчимо ... док се смркне и уноћа. *На̏з.*

у̏нӧћити се, у̏ноћӣ се сврш. безл. *уноћати се.* — Не бијаше ни опазио да се већ било уноћило. *Ћоп.*

у̏нӧшӗње и **унӧшӗње** с *гл. им. од уносити (се).*

У̏нра, -ē скраћ. (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) *Управа Уједињених нација за помоћ и обнову, која је деловала после II светског рата.*

у̏нтер м нем. варв. *фигура у игри карата, пуб, жандар.*

у̏нтерок м нем. варв. *доња сукња (испод горње сукње), подсукња. Бен. Рј.*

унтерха̀лтовӑње с *гл. им. од унтерхалтовати се.*

унтерха̀лтовати се, -тујēм се несврш• нем. варв. *забављати се, занимати се.* — Ви [се] са обожаваном богињом унтерхалтујете. *Јакш. Ђ.* Играла [је] немачке игре ... унтерхалтовала се, правила ероберунге. *Срем.*

унтерха̀лтунг м варв. *унтерхалтовање, забављање, забава, разонода.* — Учен човек воли ... немецки унтерхалтунг. *Срем.*

у̏нук м *синовљев или кћерин син.*

у̏нука ж *синовљева или кћерина кћи.*

уну́тар покр. **1.** прил. *в. унутра. Деан. Рј.* **2.** предл. с ген. *показује да се што догађа или налази у унутрашњости чега.* — Унутар логора издају се наши илегални листови. *Дед. В.* Чудан прасак разлијегне [се] унутар кипа. *Креш.*

у̏нутарње и **уну̀тарње** прил. необ. *као унутарња одлика, као природни садржај.* — Осјећања и мисли, иако су унутарње својствени материји ... у сваком тренутку нестају. *Ант. 1.*

у̏нутарњӣ и **уну̀тарњӣ,** -ā, -ē = унутрашњи **1. а.** *који је унутра, који се односи на оно што је унутра:* ~ секреција.—Лагано трља унутарње зидове вршкаре. *Рад. Д.* **б.** *који је дубоко у души, у природи, бӣти кога или чега.* — Назире ... нешто што није изговорено, што је дубље, неку унутарњу нит која чврсто везује ... за ствар праведну. *П 1939.* **2.** *који се обавља у границама земље:* ~ политика, ~ трговина, унутарњи послови.

у̏нутарњо̀ст и **уну̀тарњо̀ст,** -ости ж = унутрашњост (1) *простор који се налази у оквирима, границама чега; оно што испуњава тај простор, оно што представља унутрашњи састав чега:* ~ Земље, ~ код механизма, ~ неке просторије и др. — фиг. У његовој унутарњости јављао се само један глас. *Леск. Ј.*

унутарпа̀ртӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на унутрашњи живот и односе у партији.* — Водити строго рачуна ... о формама унутарпартијског рада. *Комун. 1951.* Објашњавао [је] суштину унутарпартијске борбе. *Пол. 1959.*

уну́тра и **у̏нӯтра** прил. **1.** *за праваџ: у нешто, у оквире, границе нечега;* супр. напоље. — Камени праг преступивши ступи унутра. *М-И.* Тада јурну унутра. *Вас.* **2.** *за место: у нечему, у оквирима, границама нечега;* супр. нaпољу. — Унутра је било баш као на робном сајму. *Креш.* Негде је унутра, баш као на срцу, притискало. *Јанк.*

у̏нутрашњӣ и **уну̀трашњӣ,** -ā, -ē = унутарњи. — Основну потпору тела даје чврст унутрашњи осовински скелет сграђен од хрскавице или кости. *Станк. С.* Извади из унутрашњег десног џепа капута наочаре. *Јел.* Лирика приказује свет човекових пишчевих осећања ... његов унутрашњи субјективни живот. *Т. књ.* Кад је купио тај диван, њему је неки унутрашњи глас рекао ... *Јонке.* Она [трговина] се може обављати унутар граница одређене земље (унутрашња трговина) или између појединих земаља (међународна трговина). *ОГ.*

у̏нутрашњо̀ст и **уну̀трашњо̀ст,** -ости ж **1.** = унутарњост. — Одмицала [сам] у унутрашњост палаче. *Креш.* Перушина се раскорачио ... откопчава се да покаже унутрашњост. *Кал.* фиг. Кардиналу се причинило да је ова лепотица ... права сестра цијеле његове унутрашњости. *Нех.* **2.** *део државе који је даље од главног града, покрајина, провинција:* премештен у ~. — Питање организације изложбе у мјестима унутрашњости накнадно ће се утврдити. *Обз. 1932.* Наивни сликари ничу готово свагдје по унутрашњости. *ВУС 1973.*

уну́три и **у̏нӯтри** прил. *в. унутра.* — Иза њих дубоко унутри увукла [се] нека

танка маглица. *Цар Е.* Ваљда су се унутри играли шаха. *Петр. В.*

ýнутр̀ина и **ȕнутрина** ж *в. унутарњост.* — Долази споља весела дања свјетлост, но не може да продре пуна у унутрину. *Ћип.* Осјети како нестаје из унутрине његове неко нејасно ... расположење. *Леск. Ј.*

ȕнутрица ж *изнутрица, утроба.* — Осуђеник [је] жив и има изгледа да ће живети још, јер му унутрица није повређена. *Андр. И.* Сипи угљевље са огорјеле унутрице. *Лал.*

ȕнучад ж *зб. им. од унуче.*

ȕнуче, -ета с (супл. мн. ȕнучад и ȕнучићи) *унук или унука; дем. и хип. од унук и унука.* — Ово ми је унуче једина потпора. *Ранк.*

ȕнучић м *дем. и хип. од унук.* — Краљица ... напитак лије, кроз румену дојку, последњем ми унучићу, у повојку. *Богдан.* Унучићу [сам] његову сличан. *Маж. Ф.*

ȕнучица ж *дем. и хип. од унука.* — Унучицу старац срећним оком гледи. *Вел.*

ȕнучкӣ, -ā, -ō необ. *који се односи на унуке, који припада унуцима.* — И гробове наших праотаца са унучком крвљу попрскаше. *Јакш. Ђ.*

ȕнца и **ȕнција** ж **1.** *мера за тежину (28,35 грама за дроге и 31,103 грама за племените метале) у употреби у Америци и Енглеској.* **2.** *унча.* — Описује лопту ... која има ... тежину од 10 унца. *Ног.* Један злочинац у тамници добија укупно хране недељно 183 унција. *Марк. Св.*

унцијȁл, -ала м и **унцијȁла** ж лат. палеогр. *један од најстаријих графичких стилова грчког и латинског писма, који се од монументалног писма разликује већом заобљеношћу слова.*

ȕнцијалан, -лна, -лно *који се односи на унцијал:* ~ писмо, ~ стил.

ȕнцут м погрд. *в. унцут.* — Је л' он само берберин ... унцут је он! *Срем.* Опет морам казати: велики је унцут! *Ивак.*

унцутȁрија ж *в. унцутарија.* — То [је] нечија ... паклена унцутарија. *Срем.* Стану га онако из унцутарије пецкати и као не вјерују му. *Ивак.*

ȕнча ж лат. (ген. мн. ȕнчā и ȕнчӣ) **1.** *стара мера за тежину, дванаести део литре или фунте, драм.* — Узела сам ти ... свијећу од по унче. *Војн.* Не би пожалио да даде унчу сребра за драм зелене свиле. *Вел.* **2.** *мера за дужину, палац.* — Ишли су унчу по унчу напред, лагано, споро. *Бур.* **3.** фиг. *мала количина, мрвица, зрнце.* — Памет је поразднјељена по унчама да су све главе помало осољене. *Уј.* Боља је унча памети неголи сто литара снаге. *Н. посл. Вук.*

уњедрáвати се, -ѐдрāвāм се, ек. унедрáвати се.

ȕњедрити се, -ӣм се, ек. ȕнедрити се.

уњéжити се, ȕњēжӣм се, ек. унéжити се.

уњúвати, ȕњивāм несврш. *губити свежину, венути.* — Докле ружа ниче, докле она ниче, цвета, па уњива. *Радич.*

уњихáвати, -йхāвāм *несврш. и уч. према уњихати.*

уњúхати, ȕњйхāм и ȕњйшēм сврш. *успавати, уљуљати.* — Послије кратка, али крепка сна, у који га студен зоре уњиха, пробуди се окријепљен. *Шимун.*

ȕњкав, -а, -о *који говори кроз нос (о човеку); који има носни призвук (о гласу), назалан; сличан таквом гласу;* исп. хуњкав. — Само што је глас њин мало уњкав био. *Дим.* Уњкави Спиро [је] дугих гњати и руку. *Десн.* Гајде су изврсно одговарале својој функцији дискретне ... пратње ... са оним ... сањиво-милујућим уњкавим брујањем. *Леск. М.* фиг. Као да се у њима ... пробудила испод уњкаве осетљивости ... стара топла сељачка крв. *ЛМС 1951.*

ȕњкавац, -āвца м *онај који уњка.*

ȕњкавица ж **1.** *женска особа која уњка.* **2.** мн. зоол. *породица жаба црвене боје по трбуху, које се у случају опасности изврну на леђа и умртве;* исп. мукачи. *Бен. Рј.*

ȕњкаво прил. *на уњкав начин, кроз нос, стегнутим, назалним гласом.* — Поп је уњкаво читао молитве. *Дав.* Тиме се мења и говор те такве особе говоре уњкаво. *НИН 1959.*

ȕњкалица ж *уњкавица (1). Р-К Реч.*

ȕњкало с *уњкавац. Р-К Реч.*

ȕњкање с *гл. им. од уњкати.*

ȕњкати, -ām несврш. *говорити кроз нос, стегнутим, назалним гласом;* исп. хуњкати. — Уњкао је други дедица, провађена носа и без горње усне све до десни. *Моск.* Дочека Крпо уњкајући кроз нос. *Креш.*

уобичáвати, -йчāвāм и **уобичајáвати,** -àјāвāм *несврш. и уч. према уобичајити.*

уобȉчājен, -а, -о *који је у обичају, који се обично примењује, догађа, среће:* ~ поступак, ~ име. — Са уобичајеним церемонијалом ... учитељ је написао молбу. *Андр. И.* Одлазио [је] на своју уобичајену вечерњу шетњицу. *Франг.*

уобȉчājено прил. **а.** *на уобичајен начин, по обичају.* — Никанор уобичајено пословно пружи крст ... гуркајући му .:. га према уснама. *Ћипл.* **б.** *у предикату, кад се констатује да је нека радња, поступак и сл. уобичајена, да одговара обичају.* — Уобичајено је да се развијеност једног народа мјери употребом техничких средстава. *НК 1946.*

уобича̏јеност, -ости ж *оно што је ушло у обичај, што се уобичајило.* — Његово је грло већ подерано . . . али зато . . . крај све уобичајености . . . уме да развуче некако искрено. *Петр. В.* Све што је . . . речено о читању односи се, већ по уобичајености, на појединца. *Ств. 1948.*

уобича̏јити, -и̏чā̀јӣм сврш. *завести као обичај (свој), стећи навику, навикнути.* — У данима риболова уобичајио би Мартин . . . оборити се око шест ујутро на свој плијен. *Кос.* Пред ноћ се враћао да потражи друга, јер су уобичајили да увијек заједно спавају. *Ћоп.*

~ **се** *постати обичај, ући у обичај.* — Та им се је неваљаштина, дакле, већ и уобичајила. *Вел.*

уобла̏чити се, уо̀блā̀чӣ се сврш. *обавити се, омотати се облацима.* — Опише их далеки видици њихових зелених ливада . . . и плаве ивице уобличених планина. *Петр. В.*

уо̀бликовати, -кујӣм несврш. *в. уобличавати.* — Из незграпне материје . . . камења . . . уобликује и ствара киповље, ступовље, храмовље. *ХР 1928.*

~ **се** *повр.* — Све оне [мисли] хоће да се овдје среде и обликују као прошлост. *Шег.*

уо̀блитн, уо̀блӣм сврш. *начинити облим, заоблити.* — Уобљена немачка мањерка . . . се миче. *Петр. В.* фиг. Браћо, — поче вишим . . . уобљеним гласом. *Ћор.*

~ **се** *постати обао, заокруглити се.* — Те куће изазваше у . . . мислима сећање на уобљена . . . лица ћифтâ. *Бар.*

уобличава̀лац, -аоца м *онај који нешто уобличава, који нечему даје облик, стваралац.* — Биће је . . . несвесно, оно је само уобличавалац, градитељ . . . сваке субјективне пројекције живота. *КН 1959.*

уобличава̀лачкӣ, -ā̀, -ṑ *који се односи на уобличаваоце.* — Филозофија није књишка мудрост . . . већ уобличавалачка снага живота. *КН 1959.*

уобличава̏ње с *гл. им. од уобличавати (се).*

уобличава̏ти (се), -и̏чāвā̀м (се) = уобличивати (се) *несврш. и уч. према уобличити (се).*

уо̀бли̏чити, уо̀бли̏чӣм сврш. *дати облик нечему, обликовати, оформити.* — Уметник живо осећа потребу да све . . . слике које се стварају у његовој машти . . . уобличи у конкретну слику. *Т. кљ.* У овом случају кост и боја на зиду . . . уобличили [су] одраз свога доба. *Бат.* На то питање . . . можда [би] и пронашао неки одговор . . . али га не би могао тачно уобличити. *Куш.*

~ **се** *добити одређен облик, лик, обликовати се, оформити се.* — При крају студија . . . његов лик као човека и као књижевника скоро је потпуно уобличен. *Мил. Ж.* Мисао . . . се већ уобличила у њему јасно. *Цес. А.*

уобља̏вати (се), -о̀бљāвā̀м (се) *несврш. и уч. према уоблити (се).*

уобража̏вање с *гл. им. од уображавати (се).*

уобража̏вати (се), -а̀жāвā̀м (се) *несврш. и уч. према уобразити (се).*

уо̀бра̏жен и **уо̀бражен,** -а, -о *који уображава да је нешто више, боље од других, који себе цијени, умишљен, надмен, охол.* — Човјек доста суров, али за чудо уображен, држећи се Аристотелом или бар Амосом Коменским. *Шен.* Ја сам уображена будала! *Уск.*

уображе́нко м *онај који је уображен, надувенко.* — Командир ће . . . оштро прснути, назваће га уображенком, шепртљом. *Вуков.* Баш то није била намера охолог уображенка. *НИН 1973.*

уо̀бра̏женост и **уо̀браженост,** -ости ж *особина, својство онога који је уображен, надменост, умишљеност.* — Искуство је показало да је слобода питања најбоље средство за сузбијање тенденциозних питања (из самољубља, уображености). *Пед.* Упоредо с тим сазријевањем . . . расте и његова уображеност. *Шов.*

уображѐњак, -а́ка м *уображенко.* — Ником не би повјеровали . . . да ће . . . хиљаде . . . љепотана и уображењака кезити потамњеле, смрђу опаљене зубе. *Лал.* У Америци пресити смо већ разних . . . уображењака, који нас третирају као недорасле. *Пол. 1959.*

уображе́ње с **1.** *замишљање нечега што не постоји, уображена представа о нечему, фантазија.* — Гоголь је био без јаког конструктивног уображења. *Прод.* Патио [је] од уображења да је није случајно увриједио каквом својом гестом. *Сим.* **2.** *в. уображеност.* — Тако се . . . оно [частољубље] може извргнути у уображење или охолост: осећања која резултирају из прецењивања личних одлика или способности . . . и придавања

себи вредности које у ствари не постоје. *Псих.*

у̏образа ж необ. *в. уобразиља.* — Нити што кому кажем ... него пустио бих мах уобрази. *Павл.* Ако га је бог надарио умом, у њем се најјаче развија уобраза. *И.*

уобрàзиља ж *машта, фантазија, способност уображења.* — Пренапрегнута уобразиља заробљеника испредала је читаве приче о неслагању Хитлера и Хеса. *Јак.* Сваком [витезу] смисли и даде опрему, боју, гесло и запис, како је већ сковао у уобразиљи своје невиђене личности. *Вел.*

уобра́зити, уо̀брāзӣм и **уо̀бразити,** -ӣм сврш. *машта̄јући створити представу чега што не постоји, замислити; стећи погрешну представу о чему, уврети себи у главу*: уобразио да је болестан. — Уобразите себи напросто да је Маргарета жена удата. *Цар М.* Сви [су] уобразили да ће чути дотада још нејечале струне. *Шов.*

~ **се** *стећи о себи високо мишљење, постати надмен, охол.* — Уобразили се младићи у своју памет. *Лал.*

уобруча́вати, -ӯчāвāм *несврш. и уч. према уобручити.*

уобру́чити, уо̀брӯчӣм сврш. **1.** *ставити у обруч, опасати, стегнути обручем.* **2.** фиг. *стиснути као обручем, стегнути, сапети.* — Уобручи га грч тешко, нагло. *Божић.* Отворио уста да нешто каже, али ... препречило му се изнад срца, пружило се преко мозга, уобручило му се око прсију. *Рад. Д.*

угла́вити, уо̀глāвӣм сврш. *ставити оглав (обично коњу), заоглавити, зауларити.* — фиг. Далеко из ове споне, гдје ме људи углавише као животињу. *Нам.*

уо̀збиљено прил. *на озбиљан начин; замишљено.* — Урош [је] због нечег уозбиљено ћутао. *Ћоп.*

уозбиљи́вати (се), -ӣљујēм (се) *несврш. и уч. према уозбиљити (се).*

уозби́љити, уо̀збӣљӣм сврш. *учинити озбиљним, замишљеним.* — То разметање уозбиљи околне столове. *Матош.*

~ **се** *постати озбиљан; задубити се у мисли, постати брижан.* — Он се осмијехне, али одмах затим уозбиљи. *Божић.* Један [је] од оних људи који се никад не смире и не уозбиље, него се целог живота играју са самим собом. *Андр. И.* Пера изашао паметан као какав маторац. Кад ради штогод, а он се некако уозбиљи и пази да му се што не измакне. *Вес.*

уоквири́вање с *гл. им. од уоквиривати (се).*

уоквири́вати (се), -ӣрујēм (се) *несврш. и уч. према уоквирити (се).*

уоквири́ти, уо̀квӣрӣм сврш. **1.** *направити оквир око чега, ставити у оквир, урамити; опточити.* — Све фотографије његове уоквири и повјеша на видљивим мјестима. *Шимун.* Дуга »танчица« у руци имаћаше преко тридесет сребрених пафти, а кундак јој срмом уоквирен. *Вес.* **2.** фиг. *обухватити као оквиром, окружити, заокружити.* — Пелц око врата и токе на глави уоквирили су љупка, насмејана лица. *Јак.* Сва та ликовна раскош ... имала је тек задаћу да ... пјесмом боја, реторике, позе и глуме уоквири један круг животног баканала свакојаких ... уживања. *КХ 1936.*

~ **се 1.** *поставити се као оквир, поређати се око нечега.* — Разговара са женама које се уоквире око нас на раскршћу. *Ћон.* **2.** фиг. необ. *уљудити се.* — Кадикада ми се чини да ћу се и ја уоквирити. *Уј.*

у̏окōл прил. *в. уоколо.* — Све уокол шути. *Крањч. С.*

у̏околo прил. *око неког места, унаоколо.* — Људи врве ... мувају се уоколо. *Мар.* Уоколо зарaван је утонула у зеленило. *Ћоп.*

у̏окрӯг прил. **1. а.** *у околном простору, унаоколо, уоколо.* — Сви брегови уокруг румени су од сунчева заласка. *Андр. И.* **б.** *около, по ивици (кружној) неке површине.* — Доњи крај њезине кошуље има уокруг црни обруб. *Пав.* **2.** *кружно, укруг.* — Поскочи на ноге и заврће се уокруг. *Ло̄п.* Коњ се уја̄рчи, окрену се уокруг. *Сиј.*

уокру́глити, уо̀крӯглӣм сврш. *учинити округлим, заокруглити, заоблити.* — Громко је питао ... кружећи око себе уокругљеним очима. *Ћоп.*

~ **се** *постати округао, заокруглити се, заоблити се; постати пуначак, угојити се.* — Онда га надуха да се уокругли као лопта. *Вел.*

уокру́жити, уо̀крӯжӣм сврш. *сакупити, груписати у облику круга.* — Бијело стадо сакупи се, па га [чобанче] уокружи. *Баш.*

~ **се** *поређати се, поставити се у облику круга.* — Украј пута ... уокружио се силан свет. *Ад.*

у̏омчити, -ӣм сврш. необ. *ставити некоме омчу, обухватити, везати, спутати омчом.* — фиг. Њивице ... притиснуте низводно кањонима. Уомчене њима уским. *Дав.* За овакве, као што сам ја, потребан [је] ударац ... да буду уомчени и спутани спољашњом силом. *Л-К.*

уопа̀чац прил. *наопако.* — Бритку вије уопачац ћорду. *Март.*

уопћа́вање с *гл. им. од уопћавати (се).*

уопћа́вати (се), уо̀пћāвāм (се) *несврш. и уч. према уопћити (се).*

ȕопће прил. = уопште **1. а.** *у начелу, посматрајући као заједничку особину, као општу појаву, без обзира на појединачне, конкретне случајеве*: разматрати неку појаву ~. — Анализира не лично — индивидуалну људску свијест, него свијест уопће. *Ант. 1.* Вјерујем у сеобу душа или продужњу бивствовања уопће. *Јурк.* Познаје он сељака уопће, а познаје и Илију. *Тип.* **б.** *и иначе, и мимо датог случаја, и шире посматрано; у целини, без изузимања*: људи ~, Европљани ~. — Не схваћам ... Имам уопће тврду главурду. *Јонке.* Поче причати како су ... уопће слабо обавијештени. *Мат.* **в.** *само у општим цртама, без ближих података, елемената и сл.*; познавати кога или што само ~, знати нешто само ~. **г.** *по правилу, углавном, понајвише, обично.* — Мушки су уопће висока струка, а ... жене црнооке. *Љуб.* **2.** (у одричним реченицама) *ни у ком случају, никако.* — Картага ... изван Африке није уопће смјела ратовати. *Пов. 1.* Уопће не вјерује у будућност човечанства. *Петр. В.*

ȕопћен, -а, -о **1.** *трп. прид. од уопћити (се).* **2.** = уопштен (2) *који има општи карактер, који се не односи на конкретно, појединачно*: ~ оцена, ~ закључак. — Он јој је завидио на уопћеном осјећају ... среће. *Торб.*

ȕопћено прил. = уопштено *на уопћен, уопштен начин, у општем смислу, у општим цртама; уопште, начелно посматрано*: говорити ~. — Да је код нас уопћено нешто мање умовало, били бисмо доиста у већем напретку. *Јаг.*

ȕопћенȍст, -ости ж = уопштеност *особина онога што је уопћено, уопштено*: ~ критике, ~ закључака.

уопће́ње с = уопштење *проширење нечега у ширу, начелну појаву, категорију, генерализација.*

уопћи́вати (**се**), уо̀пћујēм (се) несврш. *уопћавати (се), уопштавати (се).*

уо̀пћити, ȕопћим сврш. = уопштити *дати нечему шири начелан вид, учинити општим, општим*: ~ стечена знања, искуства. — Естетика је само закључке извучене из једног краја примјерака хтјела да уопћи. *Уј.*

~ **се** *добити општи, општи карактер, постати општа појава.*

уопштáвање с *гл. им. од уопштавати (се).*

уопштáвати (**се**), уо̀пштāвам (се) *несврш. и уч. према уопштити (се).*

ȕопште прил. = уопће. — Истакао [је] супротност која постоји између слободе уопште ... и централистичког, етатистичког социјализма. *Скерл.* Уопште узев, највише вреди храна из животињског царства. *Батут.* Код свештенства уопште код католика ... не ступају у брак још болесници, безумници и неспособни за рад. *Ђорђ.* Дознала [је] ствар уопште, а не ... у појединостима. *Сек.* Уопште не би требало као храну употребити неварено млеко. *Батут.*

ȕопштен, -а, -о **1.** *трп. прид. од уопштити (се).* **2.** = уопћен (2). — Осећајност [Бранкове лирике] је чисто уопштена, недовољно лична. *Михиз.*

ȕопштено прил. = уопћено. — Он ... није волео људе. То је онако уопштено казано, јер сви ми и волимо и не волимо људе. *Андр. И.* Може се уопштено рећи да уколико је друштво хетерогеније ... утолико је потребнија кодификација. *Арх. 1951.*

ȕопштенȍст, -ости ж = уопћеност. — На тај начин уопштеност уметничке слике доводи до питања о општем, друштвеном значају те слике и о сазнајном значају њеном. *Т. књ.*

уопште́ње с = уопћење. — Свако је питање научно, то јест тражи ... претходну ... анализу предмета и ... објашњење и доказ суду и уопштењу. *Поп. Б.*

ȕопштити (**се**), ȕопштīм (се) сврш. = уопћити (се): ~ запажања, ~ искуства. — Разговор [се] уопштио и ... тако окрупњао да се појеви мува са таванице нису више чули. *Рад. Д.*

уорѐолити, -ӣм и **уореóлити,** -èōлӣм сврш. необ. *оивичити, украсити ореолом или нечим што личи на ореол.* — Ноћни му трак уореолио свечану браду. *Божић.*

ȕорити, -ӣм сврш. *погодити право време, учинити, предузети што у право време, ухорити. Вук Рј.*

уортаче́ње с *успостављање ортачких односа.*

уортачи́вати (**се**), -а̀чујēм (се) *несврш. и уч. према уортачити (се).*

у̀ртачити, -ӣм и **уортáчити,** у̀ртāчӣм сврш. **1.** *узети за ортака.* — Шта би ти фалило да те уортачим!? *Срем.* **2.** *унети у ортаклук неку имовину, вредност. Бак. Реч.*

~ **се** *ступити у ортаклук с неким, удружити се у неком послу.* — Ваше господство дало би потпору имена ... Могли бисмо се уортачити нас троје. *Франг.* Убио си ми највернијег човека јер није ... хтео да се уортачи с тобом као онај лопов Миладин. *Петр. В.*

у̀себити, -ӣм сврш. заст. *представити нешто апстрактно каквим ликом, оличити, отеловити.* — Државе у својих међународних заступањих уосебљене су у својих владарих. *Старч.*

~ **се 1.** *добити оличење у коме или чему.* **2.** *потврдити, успоставити идентитет, самосвојност, осамосталити се.* — Ако ли се по-

каза права прилика, пучанство ју пригрли тер се уособи, основа своју државу. *Старч.*

уо̀собити, -ӣм сврш. заст. *в. уособити.* — Предбаци Ципић обћини Јаснову, уособљеној у вриједној особи главара . . . Вранића. *Кум.*

уо̀стāлōм *речца која се употребљава кад се износи још нека околност сагласна са смислом већ реченога, напослетку, најзад.* — То се, уосталом, види по свему. *Бел.* Уосталом, закључи Марунић спустивши шаку на сто, нисте ни ви криви. *Цар Е.*

уо̀стāлōме речца заст. *в. уосталом.* — Тиме би се, уосталоме, објашњавало зашто је своме потпомагању устанка Данилово министарство дало тако много јавности. *Јов. С.*

уо̀стрити се, ўострӣм се сврш. покр. *разљутити се, распалити се, наоштрити се.* — Колико се уострио бане, он не тражи ништа од оружја, но му б'јелим грлом запињаше, а под грло зубом доваћаше, закла њега како вуче јагње. *Вук Рј.*

уо̀цтити се, ўоцтӣ се сврш. *укиселити се, усирћетити се. И-Б Рј.*

уочáвање с *гл. им. од уочавати (се).*

уочáвати (се), уо̀чāвām (се) *несврш. и уч. према уочити (се).*

уочáјити, уо̀чājӣм сврш. *бацити у очај, довести до очаја.* — Велите да не би свакога за цијели његов вијек уочајило непрестано проматрање. *Креш.*

ўочан, -чна, -чно *непосредан, неувијен, оштар; наметљив, насртљив;* исп. уочност. — Још рекоше, у претњи уочној: не послушаш ли правде њихове, да за сватима шаљу дужду власт . . . *Кост. Л.*

уочéње с *увиђање, спознаја.* — Та помисао је била тако страшна да се он читавим својим бићем борио против њеног уочења. *Шег.*

уочи (наглашено: ўочи) предл. с ген. **1.** *дан пре; непосредно пре; у предвечерје*: ~ празника, ~ рата, ~ револуције. — Уочи петка долазили су у Синанову текију учени људи. *Андр. И.* Уочи тога дана одржао нам он у дворишту велик говор. *Јонке.* **2.** заст. *насупрот, наспрам.* — Уочи великога жртвеника . . . укована је приповједаоница. *Љуб.*

уочúвати (се), уо̀чујēм (се) несврш. *уочавати (се).*

ўочиглēд прил. (често у служби предлога с ген.) *у односу на нешто; пред нечим, у непосредној близини нечега.* — Како ли су смијешне нетом држане политичке правде мојих старих пријатеља уочиглед ове појаве. *Ћал.* У што још и да стављ сопствене наде? У будућност? Он је уочиглед свршетка, уочиглед бога. *Леск. Ј.*

уо̀чити, ўочӣм сврш. **1.** *угледати, спазити.* — Опет се загледа у шашу уочи једну главу. *Вес.* Цико га уочи и одмах искључи из вида. *Кал.* **2.** *постати свестан нечега, запазити, приметити; сагледати, схватити.* — Мића Бојацић је ишао журно, и Ненад одмах уочи озбиљан поглед са којим га ујак срете. *Ћос. Б.* Једним махом уочи ситуацију. *Десн.* И неке најреакционарније снаге у свијету . . . уочиле су да се у нас нешто крупно збива. *ВУС 1972.* **3.** покр. *одабрати, одлучити се за неку могућност.* — Требује сви да . . . ти благодаримо што си уочио да дођеш у кућу нашега старога, а тебе [теби] новога пријатеља. *Миљ.*

~ **се** *срести се, видети се; наћи се с неким лице у лице, суочити се.* — Мислио како ће бити нечасно и тешко навести момка до тога да на њихову цуру помисли, а онда хоће ли се свидјети једно другому кад се уоче. *Шимун.* Хоћу . . . данас кад се пред судом уочимо. *Љуб.*

уо̀чљив, -а, -о **1.** *који се лако уочава, који пада у очи, упадљив.* — Жена му је лепа, средњег раста, али има науснице јако уочљиве. *Бар.* Уочљиву боју имају редовито само нејестиви кукци. *НЕ.* **2.** *склон непосредном, неувијеном изражавању; оштар на језику, жучан.* — Недић није имао нимало беседничког дара; али уочљив и инадија . . . волео [је] да се препире. *Јов. С.* Био је жив човек, духовит и уочљив, али вољен и поштован од свих. *Андр. И.*

уо̀чљиво прил. *на уочљив начин, приметно, видљиво, очигледно.* — Звека мотика заглушује . . . уочљиво испред њих нестаје необрађене земље. *Ћип.* Лењинграђани су најуочљивије показали нашим играчима од колике је важности брзина и умешност у клизању за једног доброг хокејаша. *Б 1957.* На слици се уочљиво виде трагови медвједичина загрљаја. *ВУС 1973.*

уо̀чљивōст, -ости ж **1.** *особина онога што се може уочити, што се лако запажа, приметност, упадљивост. Р-К Реч.* **2.** *склоност непосредном, неувијеном изражавању; оштрина, жучност.* — Његова [Алихоцина] пословична уочљивост претвара [се] у јеткост. *Андр. И.* Приметила [сам му] да је ипак, иако у праву, био исувише уочљив . . . и да му та уочљивост не може увек користити у животу. *Ћос. Б.*

ўочно прил. *са нападном непосредношћу, наметљиво.* — Примаш, једини виолиниста у банди . . . пио је са свом српском господом братинство, стога се понаша више но другарски, уочно. *Петр. В.*

ўочнōст, -ости ж *особина онога што је уочно.* — Са сваке шетње с Љубицом враћала се Мара индигнисана . . . због уочно-

сти мушкараца који ... брбљају неумесне примедбе. *Петр. В.*

уошт̀равати (се), уо̀шт̀рāвām (се) *несврш. и уч. према уоштрити (се).*

уо̀штрити, ўоштрӣм сврш. *учинити оштријим, заоштрити; оштро, продорно управити, упрети (поглед, очи).* — Сад и Бикан уоштри поглед и подиже штит своје ножне капе. *Ћоп.* Дигао је [Авдун] очи, уоштрио их ... и бојао се да гдје не угледа Спасоја и Стојану. *Сиј.*

~ **се 1.** *постати оштар, оштрији; постати љући, отровнији.* — На земљу пала омарина, час када се коприва уоштри. *Сиј.* **2.** *заузети оштар, строг став.* — Е, нећемо пустити, да знаш! уоштри се Пирго. — И сваког Талијана који наступи на нашу територију сравнићемо с црном земљом! *Ћоп.*

упавѝтити се, -а̀вӣтӣм се сврш. *увити се као павит.* — Овде, онде ... неколико упавићених џбунића. *Шапч.*

ўпāд и **ўпад** м **1.** *нагли насилни улазак, продор, провала у неки простор (непријатеља).* — Енглези пишу о упаду 35 немачких тенкова у Шавник. *Дед. В.* Све те сцене ... (осим упада сељака у Таҳијев град на крају II. чина) не значе никакав напредак. *Марк. Ф.* **2.** *изненадни улазак, упадање.* — Његово разматрање прекиде упад једногодишњег добровољца Марека. *Јонке.* Платон ... није предвиђао упад овако великих маса у друштвени живот. *Јов. С.*

ўпадак, -атка м (мн. ўпаци, ген. ўпадāкā) **1.** *смртност, помор.* — Ове је године велики упадак од богиња. *Вук Рј.* **2.** *в. упад (1). Р-К Реч.*

ўпадан, -дна, -дно **1.** *упадљив.* — Пјесник је био одвећ оригиналан и упадан. *Уј.* **2.** (одр.) **а.** *који упада, продире из виших предела.* — [Бура] је упадни, врло хладан ветар ... сурвава се са ... планина и површи у тршћанско-кварнерско приморје. *Цвијић.* **б.** физ. *који долази од неког спољног или даљег извора на посматрани објекат (о зрацима); који се односи на такву појаву:* упадни зрак, упадни угао.

ўпадāње с *гл. им. од упадати.*

ўпадати, -āм *несврш. и уч. од упасти.*

упа̀дач, -ача м *онај који врши упаде, који продире у друге територије.* — Помијешао се са ратничким упадачима са истока и тим путем развио ратничке особине. *Мј. 1936.*

ўпадица ж *примедба, реч, коментар добачен за време нечијег говора.* — Свака реч његова изазивала је у нама ... тисућу заједљивих упадица. *Петр. В.* Даворија ... се танко и реско смијао на све упадице. ***Кол.***

упа̀дљив, -а, -о *који пада у очи својим изгледом, особинама и сл., изразит, уочљив.* — На њему су биле најупадљивије руке са дугим, црним прстима. *Рист.* Бројним је покусима утврђено ... да све насљедне промјене не морају бити упадљиве. *НЕ.*

упа̀дљиво прил. *на упадљив начин, уочљиво, изразито.* — Скоро [је] упадљиво окићен гроб Војина Зеловића. *Дед. В.* Он је упадљиво наглашавао идеју »народног јединства«. *Риб.*

упа̀дљивӧст, -ости ж *особина онога што је упадљиво.*

ўпадињк м *упадач.* — Около [је] страх од упадника и дивљих племена. *КН 1958.*

ўпадно прил. *в. упадљиво.* — Упадно повијен — тихо је зујао нешто познанику до себе. *Пол. 1959.* Најупадније је ... како тоталитаристички фашистички режими допуштају да се с њима ... »културно сарађује«. *Сим.*

ўпаднӧст, -ости ж *упадљивост. Прав.*

ўпаднути, -нӗм сврш. *в. упасти.*

ўпазити, -ӣм сврш. **1.** *спазити, угледати.* — Овакву напаст упазих малчице касно. *Ил.* Блудећи дођем на један брежуљак, отуд упазим надалеко ватру. *Маж. М.* **2.** *в. упамтити.* — Ти мене, гладна и бона, у великом добру свом да заборавиш? То ћу ти до гроба упазити! *Маш.*

ўпаковати, -кујӗм сврш. *сложити у пакете, завежљаје и сл.; увити, спаковати.* — Упаковао сам што ми је најпотребније. *Јак.* Најпотребнији намештај су упаковале. *Андр. И.*

ўпала ж **1.** мед. *обољење неког органа или ткива изазвано обично инфекцијом и праћено температуром, боловима и др., запаљење:* ~ мозга, ~ мождане опне, ~ плућа, ~ црева. **2.** *ватра, пожар. Вук Рј.*

упа̀лити, ўпāлӣм сврш. **1. а.** *учинити да нешто гори или светли, запалити, ужећи.* — Пуковниче ... наређено је ... да упалите мост. *Крањч. Стј.* Гори кандило ... Упалила га Мара. *Рист.* Упали сијалицу. *Јак.* фиг. Ти си у хиљаду срца бацио ватру, душе упалио. *Наз.* Сунчев залазак руменилом обгрлио брда и небо над њима за читав конопац упалио. *Рад. Д.* **б.** *пустити у рад, активирати:* ~ мотор. **2.** фиг. **а.** *надражити, узбудити.* — Раније се смејала кад би мушкарца упалила пољупцем. *Рист.* Упалило ју је нешто једног дана ... и кренуло је из стања мирне кућне марљивости. *Мар.* **б.** *одушевити, загрејати, заинтересовати за нешто.* — Покушавају да се боре за своје идеале и да упале друштво у коме живе. *Прод.* **3.** *јако угрејати, упећи, ужарити.* — Кад сунце јаче упали ... заклонили би се

међу хриди. *Ћип.* **4.** *опалити, пући из неког ватреног оружја.* — Била пуна пушка ... нико је не дира ... а она сама упали: Треееc! *Дом.* **5.** разг. (често безл.) *поћи за руком, успети.* — А ни с Агатом јој није упалило: стара, мјесто да је умрла, фино је оздравила. *Бен.* Покушали смо нешто, али нам није упалило. *Лал.*

Изр. упалио му кец (лоз) *успео је, постигао је нешто.*

~ **се 1. а.** *почети горети, запалити се.* — Напољу је још горео густо упаљени ваздух. *Чипл.* **б.** *јако се угрејати, упећи се, ужарити се.* — Овдје се скривам пред упаљеним камењем, жега. *Јел.* **в.** *бити захваћен врењем, ужећи се, покварити се.* — Корубамо ... Бојимо се да се [кукуруз] не упали и убуђа. *Ђур.* Јелена, кад јој се код трећег порођаја упалило млеко, бунцала. *Петр. В.* **г.** *бити захваћен запаљењем, упалом.* — Извирује ... наборано ... лице с упаљеним очима. *Пав.* **2.** фиг. **а.** *узбудити се, узрујати се, усплamтети.* — Не можеш крај ње стајати мирно, не можеш је погледати да се сав не упалиш. *Ивак.* Мишљаше, ништа на свету не постоји ... што може да стиша старачку крв кад се упали. *Јевт.* **б.** *одушевити се, усхитити се, загрејати се за нешто, бити понет нечим.* — Поднаредник је добро знао шта значи ма какво оружје у рукама ... сељачке руке која се брзо упали. *Ћоп.* Кад се опет почеше политичке борбе, он се упали. *Куш.*

ȕпаличити, -ӣм сврш. *упрегнути удевајући палице у јарам.* — Овај упаличи волове. *Ком.*

ȕпалнӣ, -ā, -ō *који се односи на упалу (1).* — Има ... неки упални процес, и то ће требати зауставити рендген-терапијом. *Куш.*

упа̀љач, -а́ча м **1.** *направа за паљење цигарета.* — Креснем упаљач и гледам. *Гор.* Принесе цигарету устима, извади ... упаљач, па га, укресавши, врати у џеп. *Дав.* **2.** *део експлозивног пуњења, пројектила и сл. који изазива паљење, детонацију:* ~ мине. — Лупну упаљач бомбе о букву, и ... хитну је на Немце. *Ћос. Д.* Ако ставимо у пушку упаљач, експлозив у тане па тада упалимо, рачунамо на познати ефекат. *Ант. 1.* фиг. Репресивне мере ... постале [су] упаљач ширих немира радника и сељака. *Пол. 1970.*

Изр. временски (темпирани) ~ *упаљач мине, пројектила и сл. који се темпира, који пали у одређено време.*

упаљѐнӣк, -ика м *онај кога је обузела страст, похота, похотљивац.* — Бјежи од мушкараца, видиш да напастују упаљеници. *Сим.*

упаљѐница ж *она коју је обузела страст, похотна жена.* — Напоље! Носи те ђаво, упаљенице једна! *Радул.* Упаљеница. Куја. Све су оне кује. *Сим.*

ȕпаљенӧст, -ости ж *стање онога што је упаљено.*

упа̀љив, -а, -о **1.** *који се може упалити, запаљив, горив.* — фиг. У ње је срце упаљиво као слама. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *који се брзо и лако загреје, одушеви за нешто; ватрен, страстан.* — Иначе нехајан — био је врло упаљив кад би женску видео. *О-А.* Било их је извјештачених у миловању, упаљивих и страсних, али у свакој ... је уживао само — час. *Коз. И.* **б.** *који побуђује, распаљује одређена осећања, расположења, тежње и сл.* — Нушића глумци играју за упаљиву реч ... Нушићев текст им је читава барутана. *Богдан.*

упаљѝвање с *гл. им. од упаљивати (се).*

упаљѝвати (се), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према упалити (се).*

упаљѝвач, -а́ча м **1.** *в. упаљач.* — Стара донесе ... лулу, дуванкесу и упаљивач. *Сим.* Неки су ... добивали од њега прах и упаљиваче. *Гор.* **2.** *онај који се бави паљењем нечега (нпр. уличних фењера).* — Што сте ви прије били упитах га. — Упаљивач градских фењера. *Наз.*

упа̀љивӧст, -ости ж *особина онога што је упаљиво.*

ȕпāмтити, -ӣм сврш. *запамтити.* — Хлапић је добро упамтио ту плаву звијезду. *Брл.* Нећу вечерас више да учим ... Ко је још гладан могао што да упамти. *Макс.*

упа̀мтљив, -а, -о *који се дуго памти.* — Светлости велеграда ... су већ прилично давно инспирисале Чарли Чаплина за његов најупамтљивији филм. *Пол. 1974.*

ȕпанути, -нēм сврш. *в. упасти.* — Да нам није још ове пјаности, давно бисмо и ми упанули, ка сви други, у ђавољу торбу. *Њег.*

упа́њити се, ȕпāњӣм се сврш. *јако се изненадити, запањити се, запрепастити се, пренеразити се; укочити се, удрвенити се.* — Узврпоље се одједаред свађалице и посматрачи око Владе, упањени. *Гор.* Прилази ближе, шта си се упањио. *Пав.*

ȕпаочити, -ӣм сврш. *спречити окретање точкова (задевајући што међу паоце или уопште), закочити.* — Укочи! Упаочи [тенк]! Хајд! *Наз.*

~ **се** *закочити се, стати.* — Закркну кола кроз шуштећу пшеницу, па се опет упаоче да те не разнесу низ Кардеш. *Павл.*

упара́дити, -а̀рāдӣм сврш. воји. *постројити, уредити за параду.* — Јаков упаради сву своју војску, па ... стане говорити. *Вук.*

~ **се** *уредити се, дотерати се као за параду.* — Према дућанским вратима, стајале [су девојке] упарађене, нацифране. *Кол.* Несретник се упарадио ... али су га, умјесто дјевојке, дочекали раскалашени момци и добро га излемали. *ВУС 1973.*

упарађивати (**се**), -ађујем (се) *несврш. и уч. према упарадити (се).*

упарати, ȕпāрām сврш. *изрезати, исећи; убости, распарати.* — Сада пођи па упарај неколико прињепака. *Тип.* Упара га! ... убоде брата! *Јел.*

~ **се** *урезати се, усећи се.* — На лицу њему видим две-три пруге, но да л' од веље упараше с' туге. *Радич.*

ȕпарити, -ȉм сврш. *учинити да се нешто прожме паром, да одаје испарења, јако угрејати.* — Има много те траве и када је касно јесење сунце упари — замало да не проговори од јаког мириса. *Вуј.*

~ **се 1.** *јако се угрејати, испунити се испарењима.* — Испијао ... чокањчиће ... кроз сумрачна ткања упареног простора. *Јевт.* **2.** *бити обузет топлотом, осетити јаку врућину.* — Сав упарен ... нађе се слабих ногу пред оштрим мајором. *Новак.*

упарȉћати, -āм сврш. тал. покр. *спремити, зготовити. Вук Рј.*

упаркȉрати, -àркīрām сврш. *довести на паркинг, допремити на место одређено за паркирање, паркирати; сложити, депоновати.* — Гледајући онај правилно »упаркирани« челик ... слушајући одсечне команде, имао сам утисак као да тонем у неку дубину. *Јак.*

упáрложеност, -ости ж *запарложеност. Р-К Реч.*

упáрложити се, -ȉм се сврш. *запустити, не обрадити, запарложити (нпр. виноград). Вук Рј.*

~ **се 1.** *запарложити се, запустити се;* **2.** фиг. *учмати, умртвити се.* — Упарложен [виноград] — сав је обрастао у корову. *Шапч.* Те су њиве после пружале тужан призор: биле су се упарложиле, нико их није обрађивао. *НИН 1972.* Ја сам успела ... да завирим у нешто што није био онај свакодневни, упарложени ... живот. *Бар.*

упàрожити, -ȉм сврш. *ставити коњу поводац, везати повоцем.* — Кад делија коње упарожи ... *Вук Рј.*

ȕпасати, ȕпашēм сврш. *увезати пасом, појасом, опасати.* — Дебеле плетене чарапе ... су изнад упасаних чакшира допирале скоро до колена. *ЛМС 1951.*

ȕпасти, ȕпаднēм сврш. **1. а.** *пасти (одозго доле под дејством сопствене тежине), увалити се у нешто:* ~ у бунар, ~ у блато. **б.** *ући, угазити, доспети крећући се у неку неповољну ситуацију, у нешто опасно:* ~ у замку (нпр. о зверкама), ~ у заседу. **в.** *упоште наћи се у некој нежељеној или неочекиваној ситуацији, запасти у нешто; учинити, починити нешто нежељено:* ~ у заблуду, ~ у грех. — фиг. Млад, неискусан, њежан, упао сам најједном у вртлог догађаја. *Радул.* Режисер је упао у крупну грешку. *НК 1946.* **г.** *бити обузет нечим, запасти у неко стање.* — Морате говорит о човјеку ... што није у љубоморност лако упао. *Богд.* Она је уто била већ упала у оно душевно расположење. *Леск. Ј.* **2. а.** *силом ући, продрети, провалити.* — Следеће ноћи упали су карабинијери у логор. *Јак.* Оружници [су] упали пред јутро у кућу. *Гор.* **б.** *изненада доћи, банути.* — Сестрична Јеле управо ме бискала кад је старица упала у двориште. *Јел.* Упао је онамо као бомба. *Јонке.* **в.** *ући, доспети негде.* — [Девојка] ће упасти у добру кућу ... димије ће имати увек од чега да среже. *Шуб.* **3.** *умешати се, уплести се у говор (певање и сл.).* — Усред пјесме ... упадне гласић танке ... пискутљивости, као да је посвирнула сиђушна фрулица. *Божић.* **4.** *постати удубљен, угнут (услед слабости, болести, мршавости):* упали му образи. — Очи упале, уста се скупила. *Сек.* Кожа се [у старца] набрала, плећа упала. *Цар Е.*

Изр. упала му секира у мед *послужила га је срећа, нашао се у срећној ситуацији;* ~ у дуг *задужити се;* ~ у клопку (мрежу, мишоловку и сл.) *наћи се у тешкој ситуацији;* ~ у очи *привући пажњу, истаћи се неком особином;* ~ (коме) у шаке *наћи се у нечијој власти.*

ȕпатан, -тна, -тно покр. *напаћен, намучен.* — Оде ми брат у солдачију ... остадосмо ја, двије ми сестрице и упатна, саката нам мати. *Коч.*

ȕпаученост, -ости ж *стање онога што се упаучило, паучљивост; плесновост, убуђалост;* фиг. *запуштеност, запарложеност.* — Мало позориште треба да буде ... свеж ветар који ће развејати нашу театарску упученост. *Јевт.*

ȕпаучинити се и **ȕпаучити се,** -ȉм се сврш. *прекрити се паучином, испунити се паучином.* — Непечен, сиров хлеб ... се лакше и брже квари (уплесниви, упаучи, ускисне ...). *Батут; Рј. А.*

упàхнути, ȕпахнēм сврш. покр. *изазвати страх (код некога), заплашити, уплашити кога.* — Рече полако да их не упахне — да га је нешто спопао сан, што је значило да се разилазе. *Сиј.*

упàчити, -ȉм и **упáчити,** ȕпāчȉм сврш. покр. **1.** *притиснути, упрети.* — Хтједе упачити слободном руком према унутра, али јој рука падне тромо натраг. *Божић.* **2.** фиг. *припећи, упећи (о сунцу).* — [Сунце] је у тај час жестоко упачило. *Бег.* Онај божји

звиздан липањски упачио зрацима као ватреним прстима чело човјека. *Божић.*

упа́шити се, ўпāшӣм се сврш. покр. *почети, стати пашити, усмрдети се.* — Упашило се месо. *Вук Рј.*

ўпашкати се, -ā̆м се сврш. деч. *в. упувати се (1). Рј. А.*

ўпев, ијек. ўпјев, м ков. муз. *период певања после запева у коме се већ увелико ушло у певање.* — Кад претходи стиху, запев је ту да почетни замах мелодије ... буде што снажнији, упев је ту да прошири први период са два такта и да га стиша. *Коњ.*

ўпевати се, -ā̆м се, ијек. ўпјевати се, сврш. *песмом ући (у душу).* — Ту пребива старац Миловане, славан пјесник југословенске стране, који у срца свуда се упјевô. *Прер.*

упе́глати и **ўпēглати,** ўпēглā̆м сврш. *испеглати, углачати.* — Кошуља му није ... упеглана као што би он хтео. *Срем.* Упеглај де ми оне рупце. *Рј. А.*

упедесетòстручити, -ӣм сврш. *увећати педесетостручно.* — Јапан и САД праве планове да за следећих 25 година упедесетостручe свој хотелски потенцијал. *Пол. 1958.*

упѐничити се, -ӣм се сврш. покр. **1.** *стати као пеик, улак, гласоноша. Вук Рј.* **2.** *лепо се развити, добити леп стас. Р-К Реч.*

ўпека[1] ж *припека, жега.* — Жене ... су морале носити велике кабле на глави ... и додијаваше им жестока упека жаркога сунца. *Ћип.* Сабијале се [овце] на упеци у хрпу. *Гор.; Р-К Реч.*

ўпека[2] ж *убод, уједа, белега од уједа.* — Упека поскока. *Рј. А.*

ўпека[3] ж покр. *тврд горњи део хлеба, кора. Рј. А.*

упѐкљати (се), -ā̆м (се) сврш. *в. упетљати (се). Р-К Реч.*

ўпекнути, -нēм сврш. **1.** *в. упећи (1, 2 а).* — Пушта да га упекну окомити зраци сунца. *Божић.* Боље је да те змија упекне, него да те сунце марчано огрије. *Вук Рј.* Кад змија уједе (упекне), ваља покушати да јој се јед (отров) из убода посиса. *Батут.* **2.** *изазвати озледу, повредити.* — Сличном помоћу можемо притећи у помоћ и особама које муља упекне. *Батут.*

упексúнити, -èксӣнӣм сврш. тур. *упрљати.* — Ублати се до колена и упексини посуновраћене ногавице од гаћа. *Јевт.*

ўпеља и **ўпељa** ж зоол. *в. шумска шљука (уз шљука, изр.). Рј. А.*

упе́љати, ўпēљā̆м сврш. *уцмекати, убити.* — Оца су вам у збјегу упељали. *Кул.*

ўпēнгати, -ā̆м сврш. варв. *насликати; извести, израдити слику везом.* — У самуру себе упенгала. *НП Херм.* Лица у полутами ... чине се укочена, напета, као упенгана. *Куш.*

упѐнезити, -ӣм сврш. заст. *претворити што у новце, уновчити, продати.* — Кад се ... природ упенези ... буду [сви] радосно плаћати постотке. *Старч.*

упепѐлити, -èпелӣм сврш. **1.** *посути, упрљати пепелом. Р-К Реч.* **2.** *претворити у пепео, спалити, сагорети.* — Твој поносити град римски је такмац запалио и упепелио. *Кур.* [Држи] лијевом руком до половице упепељену цигару. *Крањч. Стј.*

упепѐљавити, -ӣм и **упепељáвити,** -èљāвӣм сврш. *учинити да нешто буде пепељаво, посути, упрљати пепелом. Вук Рј.; Р-К Реч.*

ўперак, ўпēрка м *тањи, уврћен крај дебљег конца или врпце који се удева у иглу. Вук Рј.*

ўпēран, -рна, -рно покр. *подесан, згодан.* — Све је то добро, али некуд не ваља и није уперно. *Рј. А.*

упери́вāње с *гл. им. од упериватн.*

упери́вати, -èрујēм *несврш. и уч. према уперити.*

упѐрити и **ўперитн,** ўперӣм сврш. **1.** *управити (прст, поглед, оружје и друго што), нанишанити у неком правцу.* — Строго упери очи у Павла. *Сек.* Потегао је кубуру иза појаса и уперио према Хасанаги. *Огр.* Његова рука у одређеном часу зна уперити смртоносни револвер у непријатеља. *Матк.* У нас [су] уперене очи цијелога свијета. *Цар Е.* **2.** *поћи у неком правцу; управити, усмерити.* — Они су уперили амо у касарну. *Крл.* [Траже] плакате уперене противу кнеза Милана. *Скерл.* Не могу ... да прихвате решење ... уперено против интереса ... кипарских Грка. *Пол. 1958.* Моје мисли су све уперене к том несретном свршетку. *Шег.*

~ **се** *управити се.* — Њен кажипрст се упери у девојчицу до прозора. *Макс.*

уперја́вити, -èрјāвӣм сврш. *покрити, посути перјем. Рј. А.*

~ **се** *добити перје. Р-К Реч.*

упѐрјати, -ā̆м сврш. покр. *почупати лукова пера. Рј. А.*

упѐрјати (се), -ā̆м (се) сврш. *в. упердавити (се). Бен. Рј.*

ўпесмити, -ӣм, ијек. ўпјесмити, сврш. *ставити, унети у песму, опевати.* — Стара скаска, коју је упесмио и Илошвајн. *Змај.* Црногорци ... су тај догађај одмах упесмили. *КН 1959.*

ўпетан, -тна, -тно покр. *који добро памти.* — Човјек јаког памћења кажу упетан, тј. који све добро упети. *Рј. А.*

ȗпетеро прил. = упеторо *у броју од пет особа.*

упетерȍстручити се, -ȋм се сврш. *постати пет пута већи.* — Цетиње се сада упетеростручило. *В 1885.*

ȗпēти и **упе́ти,** ȗпнēм сврш. **1.** *запети, одупрети, напрегнути.* — Виђао [сам] и коње у планини, кад ће на њих вук, они ти га сви у колутар ... а стражње ноге упни у ледину, пак удри сви на душмана. *Павл.* **2.** *показати јаку вољу, жељу, навалити да се нешто учини.* — Сташо је упео и пошао. *Бен.* **3.** покр. *заденути, забости.* — Упни иглу у мараму. *Павл.*

Изр. ~ очи, очима *управити поглед, погледати.* — Кочијаш упео очи у зјајуће гудуре. *Павл.*; ~ све снаге (силе) *запети свом снагом.* — Јунаци! ... Упните све снаге, да се одупремо непријатељу још мало. *Јак.*

~ **се а.** *запети, употребити сву снагу, напрегнути се.* — Шта ћеш кад се упео враг па не да. *Шапч.* Има ... крила, али се мора много упети да их развије. *Петр. В.* Упео се један, силом кењца креће. *Вел.* **б.** фиг. *учинити велике напоре, заузети се за нешто, предати се чему.* — Све се живо упело да пронађе убицу. *Вес.* У школи се закључило да би Марко могао даље, па се мати упела да тако и буде. *Михољ.*

Изр. жив се упео *хоће пошто-пото*; упело се коме око у девојку *загледао се, заљубио се. Павл.*; ~ из све снаге, ~ из петних жила *запети свом снагом.*

упе́тити, ȗпēтȋм сврш. заст. **1.** *опазити, угледати.* — Дигнув изненада очи у лице писару, упети ... на њем ... забуну. *В 1885.* Под окном ... упети ... прислоњену од лијеске батину. *Марк. Ф.* Чега ја не налазим ни са својим старим очалима, то ће он простим оком упетити на први мах. *Шен.* **2.** покр. *упамтити, добро утувити.* — Лако је зло упетити. *Рј. А.*

упетљáвāње с *гл. им. од упетљавати (се).*

упетљáвати (се), -ѐтљāвām (се) *несврш. и уч. према упетљати (се).*

упѐтљати, -ām сврш. **1.** *увезати.* — Упетљали [смо] жицом осовину [чеза]. *Чол.* Коњи ... упетљани у искривљене амове. *Уск.* **2.** *везати тако да се не може лако развезати ни размрсити.* — Треба велико знање ... играча ... да може [коло] да заплете, да закити, да упетља. *Чипл.* **3.** *умешати, уплести, убацити.* — Успут је писац ... упетљао [у комаду] неке назарене. *Чол.*

~ **се 1.** *заплести се, уплести се.* — Тешка [је] ... реч ... коју је [Фрања Јосиф] бацио у лице 1854. Русији, упетљаној у кримски рат. *Јов. Ј.* **2.** *умешати се, уплести се.* — Ако се још упетља какав рођак ... онда слободно дигни руке. *Шов.* **3.** пеј. *обући се, навући на себе.* — Бесвесна гомила [регулаша] ... се за пет крајцара наднице дала упетљати у беле каише и шарене фракове! *Јакш. Ђ.*

ȗпеторо прил. = упетеро. *Р-К Реч.*

ȗпētōст, -ости ж *напор, стање онога који се упео.* — Стална упетост да се бар у очима њих, сеоских учитеља, изгледа што културније. *Бар.*

упетòстручити, -ȋм сврш. *повећати петоструко, пет пута; много повећати.* — Живот [Даничићев је] сагорео на раду пре времена, удвојивши могућно радно време и упетостручивши могућне духовне напоре. *Бел.*

~ **се** *повећати се петоструко.*

упѐћати, -ām сврш. покр. *испећи (хлеб). Вук Рј.*

упѐћи и **ȗпећи,** упѐчēм сврш. **1.** *припећи, јако угрејати (о сунцу и сл.).* — Упекла божија звијезда, изгори све. *Мул.* Упекло сунце — сажеже све! *Коч.* Често ... на Цетињу упеку жеге и врућине. *Нен. Љ.* **2. а.** *убости, ујести.* — Кушмељу би као да га пчела упече. *Мат.* Мува га је упекла. *Р-К Реч.* На спомен куће мати се лецнула, као да ју је упекла змија. *Пав.* **б.** *пецнути, увредити.* — Није ли те ништа упекло у души? *Војн.* Шаљива досјетка ... ће жестоко упећи противника. *Гор.*

~ **се а.** *печењем изгубити део тежине, смањити се за извесну количину (о месу).* — У десет ока меса упећи ће се двије оке. *Вук Рј.* **б.** *испећи се сувише, препећи се.* — Деца жуте од упечене проје. *Јевт.* **в.** *запећи се, стврднути се.* — Чује [се] само звек мотике о тврду упечену земљу. *Мил. В.*

ȗпецати, -ām сврш. **1.** *ухватити, уловити рибу пецајући, уловити на удицу.* — Таман га [чикова] упецаш ... а он исклизи. *Срем.* фиг. Био је у Паризу и упецао је тај бисер сликарске умјетности. *Кол.* **2. а.** фиг. *ухватити кога у замку, преварити, надмудрити.* — До дванаест морају упецати ... јемце. *Петр. В.* Осјетљива је ... и ја ћу је на томе упецати. *Л-К.* **б.** *вештином задобити брачног друга.* — Ствар [је] свршена и зет упецан. *Срем.* Моја је господарица најдивнија госпођица! ... Неки племић по имену Парис хтио [би је] упецати. *Богд.* Али како да је упецам за жену? *Сим.* **3.** *убости, угристи.* — Зелембаћ упеца као и змија. *Рј. А.*

~ **се** *бити обманут, преварити се.* — Морао [је] признати у себи, да се као обично лакомислено упецао. *Божић.*

упѐцљив, -а, -о *који задиркује, пецка, подсмешљив.*

упе̏цљиво прил. *као да пецка, подсмешљиво.* — Погледа по дружини, упецљиво се смијући. *О-А.*

у̏пецнути, -нём сврш. *убости, пецнути*; фиг. *подсмехнути се, дирнути.* — Небојшу најприје змија упецне. *Рј. А.* Рука ми се пружала не марећи што ће је жаока упецнути. *Наз.* Упецнуо је ... сатнију у пету. *Крл.*

упе̏чатак, -тка м заст. *утисак, дојам.* — Желим да прве своје упечатке забележим. *Нен. Љ.* Први упечатак био је да имам посла са човеком који није обичан сељак. *Вес.* То ми остави немио упечатак. *Шимун.*

упе̏чатати (се), -ā̄м (се) сврш. *в. упечатити (се).* — Кô восак слику у њ упечатану. *Комб.*

упе̏чатити, -тӣм сврш. *ударити печат, начинити отисак, утиснути, обележити.* — Извади једну књигу у тврдим корицама с црном кожом на полеђини и четвороуглом од црвене кожице, на којој се виђаху упечаћена ... слова. *Шапч.* фиг. [Мени] је српско знамење упечаћено на чело. *Љуб.*

~ **се** *оставити траг у души, утиснути се.* — И данас су још верни утисци што се упечатише у моју осетљиву душу. *Шапч.* Он се у полутмини мога сјећања јављао ... одређен, оштар, као упечаћен у једну моју мождану вијугу! *Кул.*

упечà̏тљив, -а, -о **1.** *осетљив на утиске.* — Упечатљив ... брзомислен и домишљат, Милан је ... много ... ствари уочио. *Јов. С.* **2.** *који се памти, који чини утисак.* — Пријатно ми је гледати његово упечатљиво, изразито лице. *Бар.* Упечатљив је био тај час. *Десн.* Упечатљиво је оно поређење које је природно. *Т. књ.*

упечà̏тљиво прил. *на упечатљив, жив начин, да се памти, живо, јасно.* — Сличност извесних ствари пре и после 1918. упечатљиво је подвучена. *Богдан.* Ово шумореље црних крпа [барјака] рекло ми је о крагујевачком октобру све одједном, довољно јасно, довољно упечатљиво. *Ман.*

упечà̏тљивō̏ст, -ости ж *особина онога што је упечатљиво, што изазива утисак, што се памти.* — Било [је] ... и шлагерске упечатљивости кабареа. *Пол. 1958.*

у̏печити, -ӣм сврш. *убости, угристи, пецнути.* — Тешко ономе кога шаран [змија] из камена упечи. *Рј. А.*

упи̏ждрити (се), ўпӣждрӣм (се) сврш. *упиљити се, необично се загледати, заблењути се, загледати се широко отворених очију и упрта погледа.* — Упиждрио он несрећник очима у њу. *Ћос.* Сагнула си [се], па си се упиждрила у траву како овце. *Војн.*

упи̏јање[1] с *гл. им. од упијати*[1] *(се).*

упи̏јање[2] с *гл. им. од упијати*[2].

упи̏јати[1] **(се),** ўпӣјām (се) *несврш. и уч. према упити*[1] *(се).*

упи̏јати[2], ўпӣјām *несврш. и уч. према упити*[2].

упи̏јаћӣ, -ā̄, -ē̄ у изразу: ~ хартија *врста хартије за упијање мастила после писања.*

упијà̏ћица ж *упијаћа хартија. Бен. Рј.*

упи̏јач, -а́ча м *метална или дрвена направа на коју је стављена упијаћа хартија.* — Милош је ... [држао] грчевито дрвен упијач у ... руци. *Уск.*

упи̏јача и **упијà̏чица** ж *упијаћа хартија.* — Вода ... се ... успиње између ситних честица, као у упијачици. *Бот.*; *Р-К Реч.*

упиктӣ̀јати се, -ām се сврш. *дугим кувањем претворити (се) у пиктије, бити укуван до пиктијастог стања.*

упи̏лети се, -лӣм се, ијек. упӣљети се и дијал. упӣлити се, сврш. **1.** *урезати се, усећи се.* — Конопи су се били упиљели у месо и морало се ножем кидати више пута. *Лал.* **2.** *увртети се.* — Онај растанак ћацима се упилио дубоко у памет. *О-А.* **3.** покр. *заљубити се, загледати се у кога.* — Ваља [га] пустити, и да видиш ... како ће се он [пијевац] у своју коку упилити (заљубити). *Рј. А.*

у̏пиљено прил. *загледавши се, пажљиво.* — Сједио [је] као злочинац, сједио упиљено преда се. *Сим.* Упиљено, гладно ... уносиле [су се] у ... ликове затвореника. *Петр. Б.*

упи̏љети се, -и́лӣм се, ек. упи́лети се.

упи̏љити, ўпӣљӣм сврш. *в. упиљити се.* — [Вук] стаде и упиљи у њу. Она обори главу. *Вес.* Понека слободнија снаша упиљи му у очи и узвикне: — Их, како си млад и лијеп. *Ранк.* Стресе [се] и упиљи поглед. *Вел.*

~ **се 1.** *унети се погледом, загледати се нетремице у кога.* — С времена на време упиљио би се у Павла. *Ћос. Д.* Стезала га је за мишице и упиљила му се у очи. *Петр. В.* Тко је онај чији се поглед ... упиљио за њом? *Шов.* Она се упиљила у свог момка. *Пол. 1973.* фиг. *занети се, замислити се.* — Иво упиљен у се. *Војн.* **2.** *усадити се, угнездити се.* — Све бадава кад му се Љуба упиљила у срце, у мозак и не може је ишчупати. *Ивак.*

у̏пињање с *гл. им. од упињати (се).*

у̏пињати (се), -њём (се) *несврш. и уч. према упети (се).*

у̏пир м покр. *в. вампир.* — Разлетјеше [се] као упири на све стране свијета. *Шен.*

у̏пирање с *гл. им. од упирати (се).*

у̏прати (се), -рём (се) *несврш. и уч. према упрети (се).*

у̏пирина ж покр. *утвара, сабласт, авет, вампир. Рј. А.*

упи́рити, ȕпӣрӣм сврш. покр. **1.** *заложити (ватру), запалити.* — Упирили ватру насред сјенокоса . . . да им се види вечерати. *Љуб.* Неко се . . . . . љутио што не може ватру да упири. *Сек.*; *Бен. Рј.* **2.** *опалити, испалити (пушку).* — Упири свијетлу латинку. *НП Вук.* **3.** *ући, упасти, увалити се.* — Без куцања [је] упирио у . . . предсобље . . . трбушаст човјек. *Божић.*

упирја́нити, упӣрјӑнӣм сврш. *упржити, испржити на тихој ватри, у пари*: ~ месо, кокош. *Вук Рј.*

упиркива́ти, упӣркујēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према упирити.* **2.** *улазити, упадати.* — Јежурац . . . је упиркивао на . . . прозорско једриље. *Божић.*

у̏пис и **у̏пис** м **1.** *уписивање, попис, убележавање; укњижење, укњижба*: ~ ђака, ученика у школу, ~ зајма, ~ добровољаца, ~ у земљишне књиге. **2.** покр. *слика, цртеж.* — Свака готово дјевојка да полуди за њим — прави упис. *О-А.*

Изр. леп као ~ *врло леп.* — Лијеп си кȏ упис! *Ђор.*

у̏писа̄н, -а, -о у изразу: леп као ~ *врло леп, леп као слика, као насликан.* — Леп момак, сестро, леп, леп као уписан. *Глиш.*

у̏писан, -сна, -сно *в. уписни.*

упи́сатељ м заст. *в. писар.* — Уписатељ код бојног одсјека банскога вијећа. *В 1885.*

упи́сати, ȕпӣшēм сврш. **1. а.** *унети (где) уписујући, записати, написати.* — Приложене стихове уписао сам на врх куполе св. Петра у Риму. *Њег.* Отворио [је] Сидин споменар, да нешто упише. *Киш.* **б.** *унети, записати у списак одређене намене (војни, школски, бирачки итд.).* — Из нашег села уписали готово све што помлађе бејаше. *Вукић.* Гласало [је] . . . 92 посто од уписаних бирача. *Вј. 1957.* [Узео је] од сваког уписаног таксу. *Чипл.* **2.** *дати новац за државни зајам или као прилог за нешто.* — Чим је држава расписала први ратни зајам, Госпођица је уписала упадљиво велику суму. *Андр. И.* Наста писанија. Њих шесторица уписаше пола милиона. *Дом.* **3.** фиг. *урезати, утиснути.* — Није целу ноћ ока с ње скинуо, сваку црту њеног лица уписао је у своје срце. *Ат.* У мојој души остале су јако уписане те слике. *Нех.* **4.** *добро оценити (кога), оценити нешто као добру или рђаву особину.* — Красан млад човек! — И, што је најглавније, код вас добро уписан. *Трифк.* Јеси ли ми бар то спреман уписати у добро? *Донч.* **5.** мат. *уцртати мању слику у већу*: ~ круг у троуглу. **6.** *насликати, намалати. Вук Рј.*

Изр. ~ у грех (кривицу) *оценити (чији поступак) као погрешку, замерити (коме на чему).*

~ **се** *пријавити се (у неку странку, школу, добровољце и сл.).* — Не морам се . . . уписати под овај или онај стијег. *Ђал.* Кад се оно Дишкрећани стадоше у својевољце уписивати, заједно се уписасмо, заједно смо и војевали. *Јаки. Ђ.* Није . . . знао у што би се уписао на свеучилишту. *Нех.*

уписи́ва̄ње с *гл. им. од уписивати (се).*

уписи́вати (се), -йсујēм (се) *несврш. и уч. према уписати (се).*

у̏писнӣ и **у̏писӣ,** -ā, -ō обично у изразима: ~ протокол заст. *уписница*; ~ такса *такса која се плаћа при упис(ивању)*; ~ место *место, просторија, установа у којој се врши упис (државнога зајма или било чега другог).*

у̏писнӣк м **1.** заст. *онај који се уписао за шта* **а.** *онај који је уписан у војнике, добровољац.* — Одоше бућуше сваки своје уписнике [војнике] спремити . . . да буду готови. *Нен. М.* **б.** *претплатник, пренумерант. Рј. А.* **2.** *онај који уписује зајам.* — Уписници . . . ће за положени износ одмах добити [обвезнице]. *Пол. 1950.* **3.** *књига у коју се уписују грађани и њихове обавезе и права, регистар.* — Има се у уписник бродова уписати: »имена, радно мјесто и обитовалишта свих сувласника [брода] . . .« *Мј. 1936.*

у̏писнина и **уписни̏на** ж *такса, новчани износ који се плаћа при уписивању.* — Одлучио је био да положи уписнину за другу и трећу годину. *Јов. Ј.*

у̏писница ж *књига у коју се уписују нпр. ученици за сваки разред.* — Кмет . . . запише у уписницу име и презиме детиње. *Ранк.*

у̏пит м *питање неком постављено.* — Разним упитима . . . [брбљавци] досађују. *Шен.* Стотине упита и одговора довикивали једни другима. *Шимун.*

у̏питан, -тна, -тно *в. упитни.*

упита̀нӣк, -йка м *онај који даје одговор на постављена питања; онај кога саслушавају.* — Претресали су и подријетло упитаника, а на невелик број листића ставили су посебне знакове. *Вј. 1971.*

упи́тати, ȕпӣтӑм сврш. *поставити питање, запитати.* — Никад не упитах за твоје здравље и твоје трагове. *Андр. И.* Упитани [одговори] уздахнувши. *Срем.*

~ **се** **1.** *поставити питање самом себи.* — Како би било да што лепо читам? — упита се после неког времена. *Дом.* Упитао сам се, не би ли било боље прекинути ово писање. *Селим.* **2.** уз. повр. (често са додатком: за (јуначко) здравље) *питати један другог за здравље, поздравити се.* — Пурко се . . .

упита за здравље са Ћебом, Срданом ... и осталима. *Глиш.* Сока прије да се упита са Рајком. *Андр. И.* Како си ти, невјеста? — запита Јован Анђу ... — Не знамо се, ама треба да се упитамо. *Ћор.*

ȕпити[1], ȕпијēм сврш. **1.** *попити, усисати у себе, натопити се.* — Један део кише упије земља. *Р-К Реч.* Повесмо упије ракију. *Вес.* **2.** фиг. *удахнути.* — Протегли [се] и упије у се пуна уста чиста ваздуха. *Ћип.* **3.** фиг. **а.** *примити у себе.* — Утрну глас непознатог као да га упише сакривени зидови. *Вуј.* **б.** *усвојити.* — Упио је некако [Шамика] женску нарав, научио је ... штрикати, вести. *Игњ.* **4.** *задржати, запамтити.* — Као да хтеде да и последњи акорд његова гласа ... упије у себе. *Станк.* Мокрањац је ... још од раног детињства упио у себе те песме. *Коњов.*

Изр. ~ поглед *загледати се.* — Упио је поглед у затегнуте хаљине на куковима. *Ђур.*

~ **се 1. а.** *натопити се, ући, прожети.* — Чизме до колена, намазане лојем или машћу ... која се преконоћ добро упила у кожу. *Срем.* Опрао [је] руке и очистио трагове крви упијене у поре. *Лал.* **б.** *увући се (једно у друго или само у себе).* — Усне се од дугог ћутања упише једна у другу. *Коч.* Усне [јој] сувише танке и упијене, као да их је силом стиснула. *Петр. В.* **2.** *пијући, сисајући што увући се, прибити се, прилепити се, припити се.* — Упио се крпељ (у месо). *Вук Рј.* Одорица [им је] свȅтла и бела као снег! Упила се уз тело. *Шапч.* Осетио је ... жељу да се упије у те усне. *Петр. В.* Упиј се у мене загрљајем једним ... и дај ми пољупце за којима жедним. *Рак.* **3.** *упасти.* — Слепе очи упијене. *Петр. В.* **4.** *увући се, заронити, дубоко заћи.* — Како се тако брзо упио у моју душу! *Шапч.* У срце се језа упила. *Мас.* **5.** покр. *занети се, везати се за неког.* — Чује из устију народа ... како су Црногорци упити у Мошкова. *Љуб.* Баталила је све и ҷафану и госте, но се упила у копиле. *Мат.*

Изр. ~ се погледом *загледати се пажљиво.* — Погледом се упио у Драгицу, као да оно [спасење] од ње зависи. *Поп. Ј.*

ȕпити[2], ȕпијēм сврш. покр. *завапити, викнути, зовнути, покликнути (кога).* *Вук Рј.*

упитȉвање с *гл. им. од упитивати (се).*

упитȉвати (се), -ȉтујēм (се) *несврш. и уч. према упитати (се).* — Никада и ни с ким не упитиваше се за ... здравље. *Јакш. Ђ.*

упитȉјати се, -ȁм се сврш. *в. упиктијати се.* — Мораде да се утеши шунком и упитијаним рацима. *Петр. В.*

упиткȉвати, -ȉткујēм *несврш. и уч. према упитати.* — Белка беше хиљаду пута ... упиткивана, а одговараше свима. *М 1867.* Сваки [га је] корак живота немило упиткивао. *Крањч. С.*

~ **се** *питати један другог, распитивати се.* — Збуњени и радознали жаморили су, упиткивали се. *Цес. А.*

упȉтљив, -а, -о *који значи, изражава питање, упитни.* — Погледа га својим упитљивим ... очима. *Ћип.* [Одговарао је] на г. Тапманов упитљив поглед. *Мил. В.*

упȉтљиво прил. *питајући, упитно.* — Дјевојка га упитљиво погледа. *Ћип.*

ȕпитнӣ, -ā, -ō **1.** *који изражава или означава питање.* — Погледао [је] упитним погледом око себе. *Новак.* Запазих њене плаве, упитне очи. *Пол. 1958.* **2.** *о коме је реч.* — Није требало да Весић по упитном члану поставља питање повјерења. *Риб.* **3.** у граматичким изразима: а) ~ реченица *реченица којом се пита;* б) ~ заменица *заменица која значи непознато лице или ствар односно њихову особину, количину и сл.*

Изр. ~ лист (арак) *анкетни лист, лист на коме се дају подаци према написаним питањима, упитник (3).*

ȕпитник м **1. а.** грам. *знак питања.* — А блиједим ноктом задње што је макӧ: написао је у лед — упитник! *Крањч. С.* фиг. Обрве су биле узвијене у правилне, строге упитнике. *Донч.* **б.** фиг. *питање.* — [Енглезу] ... се на непомичном лицу показао упитник. *Шов.* **в.** *нешто непознато, неизвесно.* — Ја путујем у зло, у јаз, у упитник. *Уј.* **2.** *онај који је питан, упитан.* — Елипса је ... пљосната, — одговори упитник. *Том.* **3.** *скуп, збирка питања на која треба дати одговоре, квестионар, упитни лист.* — Сваки кандидат дужан је да попуни упитник. *Пол. 1950.*

ȕпитно прил. *питајући, као да пита.* — Гледала га је упитно. *Сим.* Партизани се забринуто и упитно погледаше. *Ћос. Д.*

ȕпитнӧст, -ости ж *особина онога што је упитно, што је под сумњом.* — Настоји показати да је сувремена филозофија ... у ствари филозофија кризе своје упитности. *Вј. 1960.*

упитӧвати, упȉтујēм несврш. покр. *в. упитивати. Вук Рј.*

упитӧмити и **упȉтомити,** упȉтомӣм сврш. *учинити питомим, припитомити, ублажити.* — Стисну [му] руку да га ... мало упитоми и охрабри. *Срем.* Ставила [је себи] у дужност ... задатак да упитоми овог планинског медведа. *Грол.*

~ **се** *постати питом, благ.* — Телесни болови [су] потребни, да би се нижа душа упитомила и умекшала. *Кнеж. Б.* И валови ... упитомише се. *Марј. М.*

упитомљáвање с *гл. им. од упитомљавати (се).*

упитомљáвати (се), -ôмљāвām (се) *несврш. и уч. према упитомити (се).*

ўпицање с *гл. им. од упицати (се).*

ўпицати (се), ўпичēм (се) *несврш. и уч. према упећи (се).* — Небо ... бијаше ... превучено бјелином, кроз коју је сунце још жешће упицало. *Ћип.* Они би се ... подсмјехивали, у разговорима га упицали. *О-А.* Колико се упиче [меса] у јагњету од десет ока? *Вук Рј.*

упишáнац, -нца м *в. упишанко.*

упишáница ж пеј. **1.** *женско дете упишано, које се често упиша. Р-К Реч.* **2.** *сасвим мала девојчица.*

упишáнко м пеј. **1.** *мушко дете упишано, које се често упиша. Р-К Реч.* **2.** *сасвим мало мушко дете.*

упйшати, -ām сврш. *поквасити мокраћом, помокрити.* — Ако немате на шта да легнете, овде можете наћи упишане сламарице. *Пол. 1972.*

Изр. ~ крушку вулг. *настрадати.*

~ **се** *поквасити се мокраћом, попишати се, помокрити се у гаће или у кревету.*

Изр. ~ од смеха *преко мере се смејати.*

упйшотина ж **а.** *упишане ствари.* **б.** *трагови од мокраће на рубљу.* **в.** *задах на мокраћу.* — Воњ нечисти и упишотине ... би постао неподношљив. *Сим.*

упйштати (се), ўпйштām (се) сврш. покр. *укувати (се), испарити при кувању. Рј. А.*

ўпјев, ек. ўпев.

ўпјевати се, -ām се, ек. ўпевати се.

ўпјесмити, -йм, ек. ўпесмити.

уплáвити, ўплāвйм сврш. *учинити плавим, провући, пропустити кроз плавило.* — Жена је била до самих очију умотана тек опраном и уплављеном повезачом. *Моск.*

ўплакати се, -ачēм се сврш. (за ким или за чим) *расплакати се, пасти у велики плач; умазати се сузама од плача, имати трагове суза на лицу услед плача.* — У кога је мушко чедо, уплакаће се. *НП Вук.* Ове гласе када разумјеше, уплака се мало и велико. *Њег.* Волела [је] ... да чита какав страшан криминалан роман ... и да се сва уплаче од жалости. *Срем.* Сва уплакана причала [је] како цијели Добој шушка о вама двома. *Сим.* Јачица се пробуди уплаканих очију. *Гор.*

уплáкати се, ўплāчēм се сврш. *увући се у какав посао или међу кога непозван, наметнути се. Вук Рј.*

уплáстити, ўплāстйм сврш. *скупити, саденути, сложити (сено, сламу) у пласт.* — Тврдиш да си сламу упластила на своме. *Пол. 1959.* Још јуче сам морао сено да упластим. *Ћос. Д.*

ўплата ж *сума новца уплаћеног за неку куповину, отплату и сл.; уплаћивање новца.* — Виђао је чланске уплате. *Крањч. Стј.* Обвезнице [ће се] ... издавати ... код сваке уплате оброка [другог зајма]. *Пол. 1950.*

уплàтив, -а, -о *који се плаћа, који се може платити. Деан. Рј.*

уплáтити, ўплāтйм сврш. **а.** *дати уплату, унапред платити нешто (купљено, закупљено).* — Имали [су] уплаћена мјеста за кочију. *Креш.* **б.** *потпуно исплатити дужну суму.* — Индулгенције су биле потврде да је уплаћена нека свота за потребе цркве. *Пов. 2.* Акције су уплаћене. *Р-К Реч.*

ўплаткати, -ām сврш. карт. *победити неког (у игри карата);* фиг. *учинити да неко изгуби нешто.* — »Уплаткао« човека и јавно мњење га ... грозно избруси и изгрди. *Дом.*

~ **се** *изгубити (у игри карата).* — Швејк (кад би се год ко уплаткао приликом »узимања«), обзнањивао је да је та игра [фрише фире] најправеднија игра на свету. *Вин.*

уплàтљив, -а, -о *в. уплатив. Р-К Реч.*

ўплатнй, -ā, -ō *који се односи на уплату:* ~ број, ~ место.

ўплатница ж *формулар, бланкет који се испуњава за уплаћивање (новца).*

уплаћйвање с *гл. им. од уплаћивати.*

уплаћйвати, -àћујēм *несврш. и уч. према уплатити.*

уплахйрити (се), -àхйрйм (се) сврш. *в. усплахирити (се). Вук Рј.*

ўплашено прил. *са страхом, у страху.* — Очи упале па гледају страховито уплашено. *Лаз. Л.* Уплашено [се] нагиње на дијете. *Крањч. С.*

ўплашенōст, -ости ж *страх, стање уплашеног.* — [У гласу] се одражавала ... и уплашеност. *Шов.*

уплашењàк, -áка м индив. *онај који се уплашио, плашљивац.* — Не могу ја да се натежем сатима, с будалама путерашима и уплашењацима. *Дав.*

ўплашити, -йм сврш. *изазвати страх, устрашити, препасти некога, бацити у страх.* — Те речи ... уплашиле ме не би. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *осетити страх од некога или нечега, препасти се, застрашити се.* — Они су се мене уплашили, јере ћу им узет' власт врховну. *Њег.* Уплашен од Маркова чудна коња ... потера што брже може. *Дом.* Остале су се пелопонеске државе уплашиле моћне Спарте. *Пов. 1.*

уплашћйвање с *гл. им. од уплашћивати.*

уплашћйвати, -àшћујēм *несврш. и уч. према упластити.*

уплéјати, ȕплēјām, ијек. упљéјати сврш. пеј. *умлатити, премлатити, уцмекати, ударајући убити (кога).* — Уплејали га Мрачајци кô пашче. *Ћоп.* Уплејô би он мене кô зеца. *КН 1948; Вук Рј.*

уплéнити, ȕплēнīм, ијек. уплијèнити, сврш. *узети као плен (обично ратни), запленити; украсти, опљачкати.* — Хиљаду уплијениште брава. *Март.* Натакосмо некол'кô уплењених овнова на ражањ. *Јакш. Ђ.*

уплéсати, ȕплēшēм сврш. *ући плешући, играјући; ући ходом који личи на плес, на игру.* — Служавка [је] уплесала унутра. *Торб.*

ȕплеснúвити се, -ȉм се и **уплесúвити се,** -èснȉвīм се, ијек. ȕпљеснивити се и упљесни́вити се, сврш. *претворити се у плесан, убућати се, прекрити се буђем, плеснућу.* — Не смета што се [кукуруз] упљеснивио. *Ђор.* [Месо] не одговара нашој потреби ... ако се уплесниви. *Батут.*

уплèсти, -èтēм сврш. **1.** *сплести, направити сплет, плетеницу, начинити венац од лука и сл.* — Власи бјеху уплетене у мале полукружне коврче. *Креш.* Буцмаста, с косицом невешто уплетеном у курјук. *Пол. 1957.* Умије уплести суви бијели лук у вјенчеве. *Лоп.* **2.** *увући у косу, преплести:* ~ траку, киту. — Уплете [коњу] прсте у гриву. *Мат.* Уплете [му] руку у косу, а другом га стаде ударати по лицу. *Бен.* **3.** *плетући начинити, исплести.* — Уплела [је] пет пари чарапа. *Кал.* **4.** *испреплитати једно с другим.* — Да ли је могло нешто да уплете и сједини душе наше кроз читав век. *Макс.* Цео живот [је] спојила и уплела са овим осећањем. *Ранк.* **5.** *унети у главну тему, у основни предмет (говора, писања).* — Радо бих уплео тај наш доживљај у ... своју проповијед. *Маж. Ф.* [Кнеза] Милоша без икаква повода каткад уплете где било у причање. *Поп. П.* **6.** пеј. *увући, умешати (некога у нешто).* — Не изгледа да су Ристић и Радивоје уплели Чумића у тополску буну. *Јов. С.* Настојао [је] и он да се ослободи тешког приговора што је дјевојку уплео у тај посао. *Тур.*

Изр. ~ прсте *умешати се;* ~ у мреже кога *увући, умешати некога у нешто ружно, непријатно.*

~ **се 1.** *запетљати се, упетљати се у нешто.* — [Један] се од страха и невештине уплео у гране. *Срем.* Рудни дешњак [је] пао ... Несрећна животиња, онако уплетена [у амове], лежала је немоћно. *Јак.* **2.** *умешати се.* — Уплете се у разговор кројач. *Неим.* Педагогика је лепа ствар, али се од наших учитеља ту ... не смем уплести. *Дом.* Кнез Милан је једва дочекао да види Марковића уплетена у тополску буну. *Јов. С.* [У афере] су уплетени високи државни функционери. *ОП 2.* **3. а.** *ући у неки јавни, заједнички рад.* — Зашто се ти онда ниси уплео у ствар? *Крл.* Затим се ... активно уплео у умјетнички покрет. *Уј.* **б.** *ући у нечији живот, постати део нечијег живота.* — [Описаћу] ратна ... прикључења која су у мој живот уплетена. *Нен. М.* Сумор се тешки у живот уплео. *Марк. Д.*

ȕплет и **ȕплетāj** м *уплитање, увлачење* — Пробуђен ... уплетом вјетра међу перчине ... почео је дозивати. *Јел.* Измирили [смо се] сами без туђег уплетаја. *Том.*

ȕплетак, -тка м **1.** *оно што је негде уплетено, уплетњак (врпца и сл. која се уплиће у косу, у перчин, плетеницу).* — Уплеци ти још тер звоне дјевојачким по раменима. *В 1885.* **2.** фиг. *оно што се увукло, умешало у било шта.* — Прошлост је увијек варава ... она је уплетак, напоминање смрти. *Божић.*

ȕплетање с *гл. им. од уплетати (се).*

ȕплетати (се), -еȉēм (се) = уплитати (се) *несврш. и уч. према уплести (се).*

ȕплетке, -така ж мн. *накит на глави.* — Уплетке блиставе њој далеко спадну са главе. *М-И.*

ȕплетнȉк и **ȕплетњāк** м *врпца, трака уплетена у косу, некад искићена новцима.* — Ох, да ми је само парче плаве трачице, да начиним мојој смеђој коси плаве уплетнике! *Јакш. Ђ.* Бежала је ... губећи папуче, дукате с врата и уплетњаке из косе. *Андр. И.* Звецкала [је] уплетњацима. *Сиј.*

ȕплетњȉк м *в. уплетник. Рј. А.*

ȕплив м **1.** *деловање, дејство, утицај (чега на нешто).* — [Испитивања] ће обухватити ... проучавања ... електричних појава у атмосфери и њиховог уплива на пријем радио-емисија. *Петр. М.* Као да столице и столови зраче неки уплив. *Торб.* Влажна звезда под чијим упливом стоји све царство бога Нептуна, помрча. *Панд.* Словенска се штампа ... ослободила од туђинског уплива. *Нен. Љ.* Под упливом ... идеја велике француске револуције је прихваћена формула. *Мј. 1926.* **2.** *моћ да се својим угледом, примером, својим саветима и захтевима утиче.* — Он је уживао код оне госпоштине велики уплив и могао чо(в)ека дићи с вјешала. *Љуб.* Оцеви и мајке ... треба ... да своје упливе и везе врше само у фамилији. *Кнеж. Б.* Ко би имао толико уплива над њом као Бранка? *Сим.*

Изр. човек од уплива *моћан, угледан човек у друштву.*

уплива́ње с *гл. им. од уливати.*

уплива́вати, -ȉвāвām *несврш. и уч. према упливати.*

ȕплȉван, -вна, -вно *који има уплива, утицајан, моћан.* — Сабина је свемогућа,

упли́вна. *Кум.* А пријатељи? Све угледни и упливни. *Поп. П.*

у̏пливати, -а̄м сврш. *у̏ћи пливајући; упловити.* — Трећи нападач уплива у зону напада из средине. *Ват.*

упли́вати, у̏плӣва̄м сврш. и несврш. заст. *в. утицати.* — Сваки јачи покрет душе, радост, бол, јед ... Све то уплива на наш апетит. *М 1867.* Покварени градски живот није на њега упливао. *Кум.* Штета би упливала само на род прве године. *Божић.*

упли́висање с *гл. им. од упливисати.*

упли́висати, -ишем сврш. и несврш. *(из)вршити уплив, утицати.* — Ти људи упливишу ... на новије развоје прилика. *Крл.* Благотворно [је] упливисао на њега рапорт ... мајора Николића о бекству непријатељевом. *Лаз. М.*

уплије̏нити, у̏плијенӣм, ек. упле́нити.

у̏плитање с *гл. им. од уплитати (се).*

у̏плитати (се), -ићем (се) несврш. = уплетати (се).

у̏плитке, -та̄кā ж мн. *уплетке.* — Носе неке узахне уплитке од баршуна. *Кур.; Бен. Рј.*

у̏плӣтко прил. покр. *плитко, наплитко, с малом дубином.* — Немојте уплитко садити крумпјера. *Рј. А.*

у̏плитњак м и **у̏плӣтња̄ча** ж *уплетњак.* — Узе баби двоје упл̨итњака. *НПХ; Рј. А.*

у̏плићати (се) *в. уплитати (се).*

упло̀вити, у̏пловӣм сврш. **1.** *у̏ћи у воду пловећи:* ~ у пристаниште, у луку, ~ у реку; фиг. *у̏ћи.* — Унутра [у собу] је упловио други младић. *Торб.* Упловила је била у бит његова живота. *Бар.* **2.** покр. *заронити, уронити. Вук Рј.* **3.** *занети се.* — Један за другим упловише у снове пуне оружја. *Лал.*

упловљава̏ње с *гл. им. од упловљавати.*

упловљава̏ти, -о̀вљава̄м *несврш. и уч. према упловити.*

у̏плочити се, -ӣм се сврш. *постати крут као плоча, претворити се у плочу, укочити се.* — Уплочиле се прси од новаца. *Вук Рј.*

у̏пљачкати, -а̄м сврш. *отети, одузети као плен, као пљачку, опљачкати, запленити.* — Да однесем благо што је упљачкано. *Змај.* Упљачкали су нешто кокошију. *Чол.* фиг. Тражим да ми разбојници врате упљачкану част, труд. *Нуш.*

у̏пљевак, -ёвка м покр. *в. упљувак (1). Вук Рј.*

упље́јати, у̏пљејам, ек. упле́јати.

упље́скати, у̏пљёскам сврш. **1.** *набити, утабати, утапкати.* — Има их [сиђушних цевчица] много и у збијеној глини, коју киша упљеска, а када се осуши, испуца. *Жуј.* **2.** подр. *премлатити на мртво име; убити кога ударцима, умлатити, уцмекати.* — Ако му сувише дојади, може упљескати некога, па у тамници имати хљеба до смрти! *Мат.* Премлатили су га [тамничара] ... на једном салашу ... Хтео се и ту правити громовник ... па га један упљескао. *Чол.*

у̏пљеснивити се, -ӣм се и **упљесни́вити се,** -ѐснӣвӣм се, ек. у̏плеснивити се и уплесни́вити се.

у̏пљетњак м покр. *в. уплетњак.* — Упљетњаци су јој од ледене цванцике. *Рј. А.*

упље́хати, у̏пљёхам (ијек.) сврш. *в. уплејати. Вук Рј.*

упљува̏ње с *гл. им. од упљувати.*

упљува̏ти, -у̏ва̄м *несврш. и уч. од упљути.*

у̏пљувак, -у̏вка м **1.** *оно што муве упљувају (на месо, на храну, на зидове), јаја муве, траг од мува на стварима, нарочито на стаклу.* — У баракама шкиљиле сијалице пригушене прашином и упљувцима мува. *Јак.* фиг. *гадна измишљотина.* — Он је први бацио овај упљувак о Талијанима и њиховој доброти. *Ђоп.* **2.** *ларва муве и осталих сличних инсеката.* — Личинке ... двокрилаца ... зовемо ... упљувцима. *Финк.* **3.** покр. *испијено зрно грожђа. Рј. А.* **4.** фиг. *ништарија, протува, гад. Р-К Реч.*

упљу́вање с *гл. им. од упљу́вати (се).*

упљу́вати (се), у̏пљу̏ва̄м (се) *несврш. и уч. према упљу̏вати (се).*

у̏пљувати, у̏пљујем сврш. **1.** *покрити, загадити упљувцима.* — Прозоре упљували мухе. *Дом.* Никада нам прозори нису били упљувани од муха. *Козарч.* На зиду фотографија упљувана од мува. *Моск.* фиг. *осрамотити.* — Чинило [му се] као да му је душа сва упљувана, прљава ... загађена. *Вас.* **2.** *поквасити пљувачком.* — Упљувао длanове и ухватио за поводник кратко до самих волујских губица. *Рад. Д.* **3.** *пљујући по нечем загадити, попљувати. Вук Рј.*

~ **се** *испрскати, упрљати себе пљувачком, попљувати се.*

у̏пљускати (се), -а̄м (се) сврш. *упрскати се, полити (се) пљускајући (се). Бен. Рј.*

упљуски́вати, -у̏скујем *несврш. и уч. према упљускати.* — Стоји црне земље тутњавина, а Морача вода упљускује. *НП Вук.*

упо̀ганити (се), -ӣм се сврш. покр. *избацити измет (на нешто).* — [Врабац] му се ... упоганио на јастук. *Ђос. Д.*

уподо̀бити, -о̀добӣм сврш. цсл. *упоредити, учинити, представити сличним чему, бити сличан.* — Бока Которска ... се својом красотом може уподобити само Босфору и Неапољу. *Нен. Љ.*

~ **се** *упоредити се (с неким или с нечим), учинити се сличним (чему).* — Богу се повинути, њему се уподобит ... тому нас научи ... наш помазаник. *Кур.* Уз дуждев стуб се не увих, уподобљен гипкој лози. *Зог.*

уподобља́вати (се), -ȁбљāвāм (се) *несврш. и уч. према уподобити (се).*

упознáвање с *гл. им. од упознавати (се).*

упознáвати (се), -ȁзнāјēм (се) *несврш. и уч. према упознати (се).*

упознáње с *познанство.* — Од дана нашега упознања одлучио [сам] устројити противстранку. *Ков. А.*

упȁзнати, -āм сврш. **1.** *учинити познатим, стећи познавање, познати, сазнати, проучити једну ствар.* — Командант ... нас је [у штабу] упознао с планом. *Хорв.* Мора да је ... упознала живот у свој његовој прљавштини. *Бар.* **2.** *препознати неко лице, сетити се, утврдити истоветност.* — Издалека упознао је пред собом на цести равнатеља гимназије. *Новак.* Кријем се иза новина да ме не упознају. *Петр. В.* **3.** (кога с ким) *представити једног другоме, подстаћи (их) да рукујући се један другоме кажу своја имена, одн. презимена.* — Икица је Вукадина упознао ... са механџијом. *Срем.* После их је упознао са Драгутином. *Уск.*

~ **се 1.** *стећи познавање чега проучити једну ствар.* — Ми бисмо им препоручили ... да се ... упознаду са обичајима који су ... покупљени и пописани. *Ђорђ.* Још није упознат с важним успоном на степеницама живота. *Креш.* **2.** *учинити познанство с неким, представити се једно другом (нови познаници).* — По свршетку службе другови се [учитељи] упознаше. *Ранк.* [С њима] сам се јутрос упознао. *Креш.* **3.** *погрешно закључити помисливши да је неко непознато лице познаник, пребацити се у упознавању (кога, чега).* — Погледа ... види да доиста није онај. — Е, опрости ... упозн'о се ќа' човек. *Срем.* Кад посумњају сељаци, а он им вели да су се упознали и да је он адвокат ... код Топа, а онај ... код Последњег марјаша. *И.*

упозорáвање с *гл. им. од упозоравати.*

упозорáвати, -ȍрāвāм = упозоривати *несврш. и уч. према упозорити.*

упозорéње с *скретање пажње, опомена.* — Тргнуо [се] на Панкрачево упозорење. *Цес. А.*

упозорúвати, -ȍрујēм несврш. = упозоравати.

упȁзорнти и **упозȍрити,** -ȁзорӣм сврш. *скренути пажњу да се нешто спрема, опоменути.* — Лукави жандар ... био је најчешће нешто опасно и упозорио страшљиву управу. *Лал.* Хтједе [је] ... упозорити на своју назочност. *Креш.*

упозȍрљив, -а, -о *који упозорава, опомиње.* — Гласом је желио да буде другарски укорљив, упозорљив. *Божић.*

упојединити, -ȅдинӣм сврш. *издвојити као појединачно, индивидуално, индивидуализирати. Деан. Рј.*

упȏјмити, ȕпōјмӣм сврш. *схватити, разумети. И-Б Рј.*

ȕпокōј м *мир, тишина.* — За тим навјесницама [тихим сјенама] ноћнога упокоја пођем и ја. *Леск. Ј.*

Изр. за упокој душе рлг. *за спас, смирење, упокојење душе умрлога.* — Читајте ми молитве за упокој душе. *Ђор.* Дајете ли мисе за упокој душа својих милих покојника? *Кос.* Узми, друже, за упокој моје душе. *Марк. М.*

ȕпокōјан, -јна, -јно *спокојан, смирен, умирен.* — Немам више никакве бриге и ништа што би сметало складну пролажењу све више упокојна часа. *Крањч. С.*

упȍкојен, -а,-о **1.** *трп. прид. од упокојити (се).* **2. а.** *покојни, мртви, умрли.* — Завршавала је ... молитву за душу ... упокојене Маре из Травника. *Андр. И.* **б.** фиг. *умирен, смирен, спокојан.* — Сад сам упокојена, сад нек ме слободно поведу сватови. *Том.*

упокојéње с *умирење, смирење; спас.* — Чекао [сам] док није ... дошла Архела и донијела души упокојења. *Киш.* Није му нитко ни мисе платио души за упокојење. *Вил.*

упокȍјити, -ȍкојӣм сврш. **1.** *дати коме покој, учинити да ко буде миран, умирити, смирити, утишати.* — Усне јој је упокојио радостан смијешак. *Кум.* Писма, затим нови знанци, упокојише ме некако те се ... опет снађох. *Коз. Ј.* **2.** *успавати кога; ставити у кревет. Горд.* **3.** црквн. *(у молитви) дати мира, рајско насеље.* — Малог, Боже, упокој! *Јакш. М.*

~ **се 1. а.** *постати миран, умирити се, утишати се.* — Бијесни некоћ Јанош сасвим се упокојио откад је добио Параску. *Марј. М.* Претрпјела је ... много тога, па се њезини живци још не упокојише. *Шимун.* Могаше ... поћи, јер се псета упокојише. *Киш.* **б.** фиг. *смирити се, лећи; отићи на почивак, на спавање.* — Сунце се упокојило, море се још отимље сјенама. *Цар Е.* Глухо је наоколо, све се већ живо упокојило. *Горд.* **2.** *умрети.* — Тог несретног болесника хладнокрвно зове »покојним«, мада се још увијек није упокојио. *Крл.*

упокорáвати (се), -ȍрāвāм (се) *несврш. и уч. према упокорити (се).*

упокȍрити, ȍкорӣм сврш. **1.** *победити, покорити.* — На глас да је Србија упокорена, хајдуци су се сами повлачили. *Андр. И.* Победнички императори ... водили [су]

у тријумфу упокорене ... барбаре. *Кол.* **2.** *умирити, укротити, утишати, умекшати.* — Студена вода га је толико упокорила да је наглас прогунђао: »То је ипак лудост.« *Ков. А.* Ја бих била већ грофа Лацу упокорила. *И.*

~ **се** *постати миран, питом, покоран, умирити се, смирити се, стишати се.* — И сам, некад својевољни муж јој Иван, некако се упокорио, говорио готово понизно с њом. *Шимун.* Дивљачни Вргељ упокорио се лакше него што се то и очекивало. *Ћоп.*

ўпола прил. *до неке мере, до половине, за половину.* — Изгорјела ... два три пласта сијена и један хамбар упола. *Сим.* [Он] је упола луд. *Јов. Ј.* Ствар ... [је] дипломатија успела само упола решити. *Јов. С.* И одело му је било упола козачко. *Јевт.*

уполага́нити, -а̀гā̀нӣм, сврш. покр. *успорити ход, вожњу, поћи полагано.* — Кола [су] узбрдицом уполаганила. *Рад. Д.*

уполежа́чити се, -ѐжа̄чӣ се сврш. безл. *улежати се*; у изразу: уполежачило се *доста се пекло, пресушиће се (тј. кукурузница, проја у ватри). Вук Рј.*

уполова́чити, -о̀вā̄чӣм и **уполо̀вити,** -о̀ловӣм сврш. *бити упола готов, зрео и сл.*; *доћи, свршити до половине, до извесне мере.* — Грожђе тек уполовачило. Ја се сит наједо'. *Дом.* Таман уполовачили ручак. *Вес.*; *Вук Рј.*

~ **се** *постати упола готов, зрео и сл.*

ўпољак, -о̄ька м *нерашчешљан прамичак вуне или кудеље. НЕ.*

ўпоље прил. **1.** *напоље, у правцу спољне стране, ван*; супр. унутра. — Била је ... мало кривонога, са петама упоље, а прстима окренутим унутра. *Срем.* **2.** *у страну (тамо где неће нико бити повређен).* — Да ми се није заломила арбија, сад би' опалио — рече он. — Окрени упоље. *Вес.*

упома́дити се, упо̀мā̀дӣм се сврш. *намазати се помадом.* — Упомађени и намирисани Сава мислио је с чежњом [на лепе жене]. *Чипл.*

ўпомоћ *узвик којим дозива онај што је у опасности, у невољи*: звати, викати ~. — Гледао је у њих кроз крв и сузе милијуна људи који су вапили упомоћ. *Бен.*

ўпопрёк, ијек. ўпопријек, прил. *в. упопреко.* — [На позорници] спријед овећи стол малко упопријек. *Крањч. С.*

ўпопрёк, -а, -о, ијек. ўпопријек *попречан.* — Обилажењем млака̂ на упопријеком путу одуљи [се] пут до села. *Новак.*

ўпопрёко, ијек. ўпопријеко, прил. **1.** *попреко, попречке.* — Тепсије са баклавом ... наслагане упопреко. *Андр. И.* Тодорина ... га још увијек притиште лежећи упопријеко по њему. *Тур.* Јаков извади сат. Коса црта упопријеко: седам и пет. *Сим.* **2.** *преким путем.* — Вришти пода мном хат и пријеча упопријеко. *Коч.*

упопречи́вати (се), -ѐчујēм (се) *несврш. и уч. према упопречити (се).*

упопре́чити, упо̀прēчӣм, ијек. упопријечити, сврш. *поћи преким путем.* — Упопријечи да што брже на планински пут избије. *Ћип.* У први мах не знаде ... којом би стазом кући упопријечио. *Буд.*

Изр. ~ очи на кога *попреко погледати.*

~ **се 1.** *испречити се, стати попреко чега, препречити пут.* — Јаков се на вратима упопријечи пред Мишу. *Сим.* **2.** *наместити се попреко преко чега.* — Тодорина му се упопријечио преко трбуха и немило притискао корице ножа. *Тур.* Нека се [кућица] упопријечила по богзна каквом грађевном плану. *Кол.*

упоприје-, ек. упопре-.

упопуња́вати (се), -ўњāвām (се) и **упопуњи́вати (се),** -ўњујēм (се) несврш. *в. употпуњавати (се).* — Проматрала [га је], оцјењивала, упопуњавала искуство о њему. *Кал.* [Предлози] ... се међусобно »упопуњују«. *Цар Е.*

у́пор м **1.** *упорност, отпор, противљење.* — Он је мислио да ће Саву пожећи на упор, али се љуто варао. *Љуб.* Ако си од упора, па не слушаш мога збора ... страдаћеш. *Богдан.* **2.** спорт. *отпор ноге кад се на њу преноси тежина тела.* — Корак ... се састоји од три фазе ... 3. фазе упора, кад се послије додира са земљом нога у колењу нешто савија и на њу преноси тежина тијела. *Атл.* Њихова телесна конструкција је још слаба за вежбе »упора«. *Пол. 1949.* **3.** покр. *западни ветар на Скадарском језеру. Вук Рј.*

ўпора ж покр. **1.** *левча на колима.* — У хладу [је] тесао некакву упору. *Кол.* **2.** *пречага, греда, подупирач.* — [Причврсти] крајеве са двије жељезне упоре. *Креш.*

ўпораба ж *употреба.* — Шкаф је мени предан на упорабу, а не вама! *Крл.* За такву свакодневну упорабу ... потребна нам је и корисна формална логика. *Лог. 2.*

ўпорабан, -бна, -бно *који се односи на упорабу, употребу.* — Упорабни уговор. *Мј. 1926.*

упора̀бив, -а, -о = упорабљив *који се односи на упорабу, који се може употребити, употребљив.* — [Судац је] у свима околностима практичан и упорабив. *Ков. А.*

упора̀бивӧст, -ости ж *употребљивост.* — Међу свим плодинама готово ниједна нема толике упорабивости колико има жир. *Коз. Ј.*

упора́бити, упо̀рā̄бӣм сврш. *употребити.* — Човјек треба да упораби своју снагу.

Марј. М. Изум ... ћу данас ... први пут упорабити у овој фантазмагорији. *Војн.*

упора́бљати, упо̀ра̄бљам несврш. *употребљавати.*

упорабље́ње с *употреба.* — Још ... Наполеон I сматра луђаком разумника који му говори о снази и упорабљењу паре. *Старч.*

упора̀бљив, -а, -о = упорабив. — То би ... за све доживљаје те врсти била упорабљива ријеч. *Драж.*; *Деан. Рј.*

упорабљи́ва̄ње с *гл. им. од упорабљивати.*

упорабљи́вати, -а̀бљујем несврш. *употребљавати.* — Та његова доброта [се] зло схваћа а још горе упорабљује. *Коз. Ј.*

у̏порава ж заст. *употреба.* — Није била ни практична упорава језика у државним пословима. *Цар М.*

упо̀равити, -ӣм сврш. **1.** *употребити.* — Вољан [је] да пољодјелне изуме упорави на корист своју. *Павл.* **2.** *упутити.* *Вук Рј.*

~ **се** *упутити се у чему. Рј. А.*

упора́вљати, упо̀ра̄вљам *несврш. и уч. према упоравити.*

упора̀вљив, -а, -о *в. употребљив.* — [Јан и Силвестар] се не боје, јер добро знају да је брод упорављив. *Дов.*

упоравља́вати (се), -а̀вљујем (се) *несврш. и уч. према упоравити (се).*

у̏пōран, -рна, -рно **1. а.** *који се упире, опире, непопустљив, који остаје при своме.* — Стрпљиви и упорни Марковић је добар учитељ. *Чол.* Упорна ... марљивост, која је трајала дан и ноћ, више [ме је] смућивала него веселила. *Шкреб.* **б.** *истрајан, издржљив.* — Упорна вода [бријег] гризе. *Уј.* У мрачној дубини [се] пробија ... жива и упорна река Рзав. *Андр. И.* **в.** *тврдоглав, догунаст.* — Показала [се Јулица] ... са ситним али ужасно упорним каприсима. *Сек.* Уплашени сељаци устрчали [се] око упорних коња. *Андр. И.* **г.** *који дуго траје.* — Капци надувени ... од неке упорне дуге очне болести. *Чипл.* **2.** фиг. *горак, опор(ан).* — Прве капље из чаше отрови најгрче су и најупорније. *Њег.*

у̏поред прил. *упоредо.* — Од Жељина ... упућује се једна коса западу упоред са Моравом. *Панч.* Његов космати пас ... корача упоред с њим. *Ил.* [Костури] леже на даскама ... упоред. *Крањч. С.*

у̏пореда прил. *упоредо.* — Двије су шпиље упореда. *Павл.*

у̏поредан, -дна, -дно **1.** *напоредан, паралелан.* — Коље је побијено у редове упоредне и усправне спрам обале. *Жуј.* Ваљски [су] упоредни вијенци. *ЕГ 2.* **2. а.** науч. *који се оснива на поређењу, на утврђивању узајамних односа, поредбени, компаративан:* ~ граматика, ~ књижевност, ~ митологија. **б.** грам. *који изражава поређење:* ~ реченица. *Терм. 1.*

у̏поредба ж *поређење.* — Нећу да вучем упоредбу између ова два сликара. *КР 1924.* Може се ... на рачун те упоредбе [двају књига пјесама] донијети неки суд о њеној поезији. *Ж 1955.*

у̏поредбен, -а, -о *који је узет за поређење.*

упорѐдив, -а, -о *који се пореди, који се може упоређивати.*

упорѐдивōст, -ости ж *особина онога који је упоредив и онога што је упоредиво.*

упо̀редити, -ӣм и **упоре́дити,** -о̀ре̄дим сврш. **1.** *испоредити, извршити поређење, потражити сличности и разлике између две представе, појаве.* — С овом песничком карактеристиком вреди упоредити чисто политичку. *Јов. С.* Са тим ... делима ... упоредите оде Лукијана Мушицког. *Скерл.* Ако се упореди с поносом ... *Креш.* **2.** *поћи упоредо.* — Све троје упоредише пртином кући Арифовој. *Мул.*

~ **се** *повр.*

упорѐдљив, -а, -о *упоредив. Р-К Реч.*

упорѐдљивōст, -ости ж *особина онога који је упоредљив и онога што је упоредљиво, упоредивост.*

у̏пореднӣк м геогр. *замишљена црта, линија на земаљској кугли којој су све тачке једнако удаљене од екватора, паралела (2).* — Латитуде Београда и Загреба поклапају се са упоредницима који пролазе јужним и северним ободом Ломбардије. *Цвиј.*

у̏поредно прил. *в. упоредо.* — Та ти си с нама упоредно. *Крањч. С.*

у̏поредно̄ст, -ости ж *особина онога што је упоредно, паралелност.* — Планинске превлаке ... иду у удаљеној некој упоредности са водама. *О 1875.*

у̏поредо прил. **1.** *један поред другог, напоредо.* — Чича-Тима са својим зетом упоредо оде право у бакалницу. *Јакш. Ђ.* Сагласише се да Ромул и краљ сабински упоредо владају. *Нен. Љ.* [На креветима] би могла четворица упоредо лежати. *Новак.* Напред иђаше крст и са њим упоредо барјак. *Ранк.* **2.** *на исти начин (као нешто друго), подједнако, једно као друго; у исто време, једновремено.* — Државно усавршавање није упоредо напредовало са разумом људским. *Нен. Љ.* Упоредо мучат ћемо оба. *Крањч. С.* **3.** *у поређењу једно са другим, поредећи се.* — Сви словенски језици ... [се] упоредо проучавају. *Поп. П.*

у̏порēђе прил. покр. *упоредо.* — Кућа до куће упорēђе. *Љуб.*

упоређе́ње с **1.** *гл. им. од упоредити.* **2.** *поређење.* — Гледам ову обалу и пада ми на ум једно упоређење. *Уск.* Има и изванредно лепих упоређења. *Прод.*

упоређи́вање с *гл. им. од упоређивати (се).*

упоређи́вати (се), -ѐђујем (се) *несврш. и уч. према упоредити (се).*

у̏порит, -а, -о *упоран, истрајан.* — Отворио [му је] тек иза дугог и упоритог куцања. *Крл.*

у̏порито прил. *упорно, истрајно.* — Георгис упорито тврди да је сигурно у нечијој служби! *Крл.* Надвила руку над чело и упорито гледа за поворком. *Пав.*

у̏поритӧст, -ости ж *особина онога који је упорит, упорност, истрајност.* — Као да се оно опирање из прошлих дана с овом данашњом упоритошћу сложило у једно. *Леск. Ј.*

у̏порӣшнӣ, -а̄, -ӧ̄ *који се односи на упориште:* ~ база, ~ тачка.

у̏порӣште с **1.** *ослонац, тачка ослонца, на којој се стоји, држи оно на што се ко или шта ослања.* — Несигурно насађеној, расклиманој глави упориштем служи крут ... овратник. *Јурк.* Чинило му се да ће пасти ... у дубину, пошто му је кретање изгубило циљ и тело упориште. *Андр. И.* [Треба] да се упориште весла што више истури. *Весл.* **2.** *морални ослонац, извор снаге, помоћи, подршке, потпора, помоћ.* — Тврдо бијаше наше упориште. *Шен.* Србија би имала да буде братско уточиште и упориште осталих. *Марј. М.* **3.** воји. *утврђена тачка, база.* — [Ту] су Њемци ... држали утврђено упориште. *Кул.* Ту су сви објекти ... војничка упоришта. *Баб.*

у̏пӧрка ж *држач, дршка;* исп. упора (2). — [Рука] је [придржавала] жељезну упорку. *Леск. Ј.* Окрену се и прихвати за упорку. *И.*

у̏пӧрнӣк м *упоран, истрајан човек, тврдоглавац, јогуница, бунтовник.* — Јуришали [су] и кад се дим разишао, у соби су се видела три погинула упорника. *Јакш. Ђ.* И жупник и трговац и пекар радостили се из потаје пркосу упорникâ. *Гор.; Р-К Реч.*

у̏пӧрница ж *упорна, истрајна жена. Р-К Реч.*

у̏пӧрио прил. *истрајно, стално не попуштајући.* — Пси су упорно лајали. *Јак.* Ту се ... зауставе и стану се упорно борити. *Том.* Упорно [сте] одбијали да сазнате ... разлоге [неком болу]. *Мил. В.*

упо́рнӧст и **у̏пӧрнӧст,** -ости ж *истрајност, жилавост, непопустљивост.* — [Вукова] упорност и издржљивост у борби појачана је тиме што је био самоук. *Прод.* Због те упорности мати му се једноћ подругнула. *Пав.*

у̏порњāк м **1.** *темељац, основ, ослонац; део моста.* — На стрмим кршевитим обалама ничу камени упорњаци, на које се поставља челична конструкција моста. *Вј. 1960.* **2.** фиг. *истрајни заступник, бранилац, заточник.* — [Скерлић је] упорњак своје идеје оптимизма и здравља. *Михиз.*

упо́рство с *истрајност; тврдоглавство, упорност.* — То [би] било упорство, непослушност и непокорство према старијем. *Јакш. Ђ.* Пријетња сломи упорство Драгићево. *Мат.*

упосле̏нӣк, -и́ка м *онај који је упослен; онај који се бави неким радом као професијом.* — Овако замишљен институт имао би шездесетак упосленика. *НИН 1972.*

у̏посленӧст, -ости ж — упошљеност *стање онога који је упослен, запосленост. Р-К Реч.*

упосле́ње с = упошљење *посао.* — Тражим ма какво упослење. *Пол. 1944.* Свакоме за рад способном човјеку омогућено [је] упослење. *Арх. 1947.*

упосли́вање с *гл. им. од упосливати (се).*

упосли́вати (се), упо̀слујем (се) *несврш. и уч. према упослити (се).* — Оправља и кречи куће, упослује се гдје стигне. *Сим.*

упо̀слити, у̀послӣм сврш. *дати (коме) посао, запослити, узети у службу.* — Упосли је тамо код паковања цигарета. *Нам.* Помишљала [је] ... да је упосле негдје и без плате. *Бег.*

~ **се** *наћи посао, службу, запослити се.* — [Мајстори] су били упослени код градње ... дуждеве палаче. *Обз. 1932.* Ја бих рад и да се упослим. *Нуш.* Засукао рукаве, упослио се кӧ ја кад кољем брава код куће. *Шуб.*

у̏посмӯк прил. у изразу: прести ~ *прести дебље. Вук Рј.*

у̏потак, -тка м *в. упоњак. Р-К Реч.*

у̏потан, -тна, -тно покр. *чије су ноге и руке болесне, сакат; кркљав. Вук Рј.*

упо̀тесити, -ӣм сврш. *изделити поље на потесе (њиве, ливаде и сл.).* — Њиве употешене. Зна се где је кукуруз, где је жито. *Шапч.*

упо̀тити (се), у̀потӣм (се) (трп. прид. у̀поћен) сврш. *запотити се,ознојити (се).* — [Момак] је наслонио упоћено црвено лице на груди своје плесачице. *Новак.* Загледа кроз упоћени прозор. *Драж.*

у̏потица ж *в. упоњак. Вук Рј.*

у̏потљив, -а, -о **1.** *чворноват, чворугав.* — Брада јој је на употљивим зглобовима ... приклопљених руку на мољење. *Божић.* **2.**

који има пуно упоћака, чворића (о ткању, платну). Вук Рј.

упо̀тњичити се, -и̏м се свршен. *однојити се.* — Смакљали [су] стотињак запапрених »арамбаша«, тако да су се свима употњичиле вјеђе. *Божић.*

у̏потоње и **у̏потоњу** прил. покр. *напослетку, најзад; у последње време.* — Што ми нећеш вратити ђевојку, то ћеш платит Марку употоње. *НП Вук.* Пак и он употоње оштети: — Дођи, рече, сутра. *Љуб.* Употоњу Бакоња снијеваше све лепше и лепше. *Мат.*

упо̀тпунити, -и̏м свршен. *учинити потпуним, потпунијим, допунити.* — Још је нешто хтио да рече, да поткријепи своју поруку, да је употпуни. *Вуј.* [Жели] им употпунити срећу. *Креш.* Немци нису морали много да се труде ... да би употпунили групу [људи] за смрт. *Ман.*

~ **се** *повр.*

употпуња̀ва̄ње с *гл. им. од употпуњавати (се).*

употпуња̀вати (се), -у̏њава̄м (се) = употпуњивати (се) *несврш. и уч. према употпунити (се).*

упо̀тпуњено̄ст, -ости ж *стање онога што је употпуњено. Бак. Реч.*

употпуња̀ње с *гл. им. од употпуњивати (се).*

употпуњи̏вати, -у̏њујем несврш. = употпуњавати.

~ **се** *допуњавати се, чинити целину.* — Страдање и гријех се употпуњује као калуп и његов одљевак. *Андр. И.*

у̏потреба ж *служење за нешто; примена, намена; употребљавање.* — [Карта] би послужила и за школу и за општу употребу. *СКГ 1937.* [Ти предмети] нису били ни за какву кућну употребу. *Јонке.* Клупе су излизане и искривљене ... дугом употребом. *Андр. И.* Кабинет био је препун предметима који су очевидно били стално у употреби. *Крањч. Стј.* Употреба сачињава један од најважнијих закона у језику. *СКГ 1937.*

Изр. **избацити, изићи из употребе** *не примењивати што, не употребљавати;* **прећи у употребу** *почети се употребљавати.*

у̏потребан, -бна, -бно *који се употребљава, троши, који има значај и по својој употреби, по већој или мањој корисности, применљив.* — Забавна музика [је], пре свега, употребна музика. *Б 1958.* Прерадом сировине у полупроизвод и производ, добива она нови облик и њихова употребна вриједност је већа. *ОГ.* Покушавамо да статистичким методама испитамо употребну вредност речи. *КН 1955.*

Изр. ~ **вредност** екон. *употребљивост, корисност ствари.*

употрѐбив, -а, -о *в. употребљив. Деан. Рј.*

употре́бити, упо̀трёбӣм, ијек. употријѐбити, свршен. **1.** *применити нешто, послужити се нечим да се оствари, постигне какав циљ.* — Ако не дају [кола за превоз рањеника], употребити силу и реквирирати. *Дед. В.* Већ су били употребљени сви пријашњи потези. *Крањч. Стј.* **2.** *потрошити, дати.* — Ми бисмо оне новце ... за џебану употребили. *Нен. М.* Новац [се] имао употријебити на инвестиције у посједу. *Том.* **3. а.** *провести (време).* — Вријеме [је] употребио на шетње и краће излете. *Креш.* **б.** *послужити се могућностима које пружа нека згода, ситуација, искористити.* — Употреби једно право које стичеш нада мном за цео живот. *Грол.* **в.** *улучити (прилику, згоду и сл.).* — При првом њиховом разговору ја употребих прилику и пођох ... горе. *Нен. Љ.* Морам ... употребити ову згоду и обзнанити ... Гунтеру да није никакав џентлмен. *Креш.*

употребља̀ва̄ње с *гл. им. од употребљавати.*

употребља̀вати, -ѐбља̄ва̄м = употребљивати *несврш. и уч. према употребити.*

употрѐбљив, -а, -о *који се може употребити.* — Телефон није употребљив! *Фелд.* Сад је био још више збуњен и још мање употребљив. *Срем.* За Барклеја кажу да је највише употребљив. *Крањч. Стј.*

употребљи̏ва̄ње с *гл. им. од употребљивати.*

употребљи̏вати, -ѐбљујем несврш. = употребљавати.

употрѐбљивṑст, -ости ж *својство нечега што је употребљиво, могућност употребе.* — Има научних проблема који се обрађују само ради сазнања, без обзира на њихову практичну употребљивост. *Пед.*

употријѐбити, упо̀тријебӣм, ек. употре́бити.

у̏поћак, -ћка м покр. *чворић у прећи, у ткању, у платну.* — Тешко упоћку на бабину оплећку. *Вук Рј.*

упошља̀ва̄ње с *гл. им. од упошљавати (се).*

упошља̀вати (се), упо̀шља̄ва̄м (се) *несврш. и уч. према упослити (се).*

у̏пошљено̄ст, -ости ж = упосленост. *Прав.*

упошље́ње с = упослење. *Прав.*

у̏пра̄в прил. *управо.* — Он управ у варош, као да је најправеднији праведник. *Бег.* Управ су сједили крај огњишта и вечерали. *Мил. В.* Случајно окрене се ... [Милан] управ каси. *Шант.*

у̏права ж **1.** *извршна власт (насупрот законодавној и судској) која управља чиме.* —

Силне пријеваре . . . није кадра запријечити ни онаква жељезна управа као што је у Пруској. *Рад. Стј.* Колико је год Милошу требало вештине да истисне турску управу, толико му је исто требало . . . да . . . утврди . . . српску. *Јов. С.* **2. а.** *грана државне управе; установа која управља неким јавним пословима, надлештво, уред*: пореска, порезна ~, финансијска ~, шумска ~, општинска ~, друштвена ~. **б.** *зграда где је управа смештена.* **3.** *старешинство; командовање.* — Леонтије прими управу манастирску. *Ранк.* Степен наше организације војске . . . надмашује четничку управу. *Дед. В.* **4.** *вођење (имања), управљање.* — Имање наше због очеве рђаве управе поче пропадати. *Дом.* Издао је . . . жени пуномоћ за управу свих великоруских имања. *Крањч. Стј.* **5.** заст. *управљање колима, вожња.* — [Кочијаши] су одговорни . . . ако својом управом доведу у опасност само два човека! *Нен. Љ.* Коњи не остану дуго без управе. *М-И.*

Изр. бити под нечијом управом *бити вођен од некога*; бити на управи *имати власт у рукама.*

у̀пра̄ван, -вна, -вно *в. управни.*

у̀правни, -а, -о *који припада управи*: ~ зграда.

упра̀витељ м **1.** *онај који управља, руководи чиме, старешина, шеф, директор*: ~ манастира, ~ двора, ~ позоришта, ~ казалишта, ~ писарне, обласни ~. **2.** *управник над имањем.* — Бијаше дошао за управитеља к некоме баруну. *Леск. Ј.* У бољим собама . . . смјестили су се господарски управитељи. *Крањч. Стј.* **3.** ист. *старешина основне или учитељске школе.* — Гојко Савић, . . . управитељ школе орловичке упућује [се] на . . . дужност. *Ранк.* **4.** заст. **а.** *заповедник, командант, старешина.* — Био [је] главни управитељ над том војском. *Вук.* **б.** *повереник, комесар.* — Кад су се стале продавати турске куће и . . . миљкови, Милоје је био управитељ тога продавања. *Вук.*

упра̀витељица и **управитѐљица** ж *жена старешина школе, дома, установе; жена управитељ.* — Ми смо се сагласили . . . да будеш управитељица Више женске школе. *Дом.*

упра̀витељка ж **1.** *в. управитељица.* — Прва управитељка школе била је Катарина Ђорђевићева. *Пол. 1960.* Уђе у двор као дојкиња . . . и сврши као управитељка. *Мат.* **2.** *управитељева жена.* — Шта је тај само управитеља и управитељки променио! *Дом.*

упра̀витељскӣ, -ā, -ō *који се односи на управитеље*: ~ место.

упра̀витељство и **управитѐљство** с *дужност, власт, управа; место и уред управитеља.* — Образује [се] . . . позориште под управитељством г. Ј. Ивића. *Дом.* У селу бијаше . . . управитељство властелинства. *Том.* Брат Димитрије [био је] . . . први писар управитељства вароши Београда. *Мил.*

у̀правити, -ӣм сврш. **1. а.** *послати, упутити, предати.* — Питао сам се откуд мени право да јој управим то дрско писмо. *Цар М.* Одлучише . . . да сами саставе молбу и да је управе изравно, без посредника. *Гор.* **б.** *обратити се некоме (говором итд.).* — Замолио [сам] . . . да на њих управим неколико питања. *Ком.* Видјело се . . . да је он њему те ријечи управио. *Крањч. Стј.* **2.** *упутити се у неком правцу.* — Војска управи цестом низ Босну. *Мул.* Младић је без ријечи управио право онамо куд му је показано. *Бог.* Заглавиња некуда улицом и управи к мору. *Цар Е.* Обрне коње и пусти их да кораком управе натраг. *Коз. И.* **3.** *окренути у неком правцу (о очима), погледати (у неком правцу).* — Из таме ноћи . . светлуца очију безброј управљених на ме. *Панд.* Управи . . . на ујака . . . лијепе очи. *Франг.* **4.** *наперити, уперити, усмерити (у неком правцу).* — Извади . . . револвер . . . и управи га на Гајића. *Каш.* Сложно су управили пољбу у том правцу. *Чол.* [Светлост] окретањем рефлектора можемо управити камо желимо. *Физ. 1.* **5.** *показати пут, поучити, упутити, окренути.* — Тко зна како је Бог с ким управио? *Јурк.* Управише нови нараштај новим путем. *Мул.* Бог ће све на добро управити! *Мат.*

~ **се 1.** *поћи у неком правцу, упутити се.* — Обојица . . . су се . . . управили равно према тезги. *Бен.* **2.** *поступити.* — Није се управио према владичиној повељи. *Вујач.*

у̀правицē и **у̀правичкē** прил. покр. *в. управо. Вук Рј.*

у̀правља̄ње с **1.** *гл. им. од управљати (се).* **2.** *управа, руковођење*: друштвено ~, радничко, трудбеничко ~, орган управљања.

у̀прављати, -ām несврш. **1.** *несврш. према управити.* **2. а.** *владати, руководити.* — Навикао је [Милош земљу] да буде . . . чврсто управљана. *Јов. С.* Управљамо овим несрећним народом по нашој најбољој увиђавности. *Дук.* Ахмет, средњи брат, над свим [је] управљао. *Нам.* **б.** *бринути се о пословима, руководити.* — [Имањем, стоком] управљао је домаћин. *Вес.* **3.** *давати правац, водити.* — Он је љуто замашито момче, он не знаде народ управљати. *НП Вук.* [Вилењаци] ветровима управљају. *Чипл.* [Лађицу] управља свилено једро. *Креш.* Војници [брдског пука] . . . сада први пут управљају [мазгама]. *Јак.* **4.** *упућивати.* — Сунце јарко свом западу управљаше ход. *Баш.*

~ **се 1. а.** *владати се, држати се неког правца, равнати се према чему, понашати се.*

— Ова гомила . . . има једну тачку око које се креће и по којој се управља. *Андр. И.* Кад је угледала сина бледа лица, знала је . . . на чему је па се према томе и управљала. *Јакш. Ђ.* **б.** *сналазити се, оријентисати се.* — По ђерму се управљају пастири. *Чипл.* **2.** *имати своју владу, уређење.* — За Котор се приповиједа . . . сам да се управљао и себи судио. *Вук.*

управ̀љач, -а́ча м **1.** *онај који управља, влада, старешина.* — За подјелу хране предвиђени су управљачи. *Обз. 1932.* Остао је у успомени света као благ и праведан управљач. *Андр. И.* **2.** *возач.* — Управљач трактора се покреће сваки час. *Рист.* **3.** *ручица којом се креће каква машина (крма, волан).* — Ухватио [је] једном руком за управљач топа. *Петр. М.* За управљачем је сједио уморан шофер. *Крањч. Стј.*

управљ̀ачица ж *она која управља, жена управљач.*

управ̀љачкӣ, -ā, -ō *који се односи на управљаче.* — Батина бијаше алфа и омега вашег правознанства и управљачке вештине. *Том.* У директорском кабинету . . . био је скупљен сав управљачки персонал. *Ћос. Б.*

управ̀љив, -а, -о *којим се може управљати.* — Аеростати који се могу кретати и управљати у одређеном правцу помоћу пропелера и крма . . . зову се управљиви балони. *Физ. 3.*

у̏правнӣ, -ā, -ō **1.** *који управља; који се односи на управу и управљање:* ~ апарат, ~ власт, ~ одбор, ~ вијеће, ~ суд, ~ чиновник; ~ право, ~ поступак, ~ трошкови. **2.** мат. **а.** *који стоји управо (2), вертикалан:* повући управну линију. *Р-К Реч.* **б.** *напоредан, који се развија напоредо:* ~ пропорција, ~ пропорционалност. **3.** грам. **а.** *непосредни, директни:* ~ говор, ~ обраћање. **б.** *главни.* — Управни је онај члан синтагме који и сам за себе може да стоји. *Стев.*

Изр. управни судови правн. *судови за административне спорове.*

у̏правник м *онај који управља, управитељ, старешина, шеф:* ~ полиције, ~ града, ~ филијале, ~ државног имања, ~ добара, ~ бање итд.

у̏правнӣков, -а, -о *који припада управнику:* ~ стан.

у̏правнӣковица ж *управникова жена.* — Управниковица стоји на прозору. *Срем.*

у̏правница ж *жена управник:* ~ школе, ~ обданишта, ~ дома.

у̏правничкӣ, -ā, -ō *који се односи на управника, управницу:* ~ посао, ~ спретност.

у̏правно прил. **1.** разг. *право озго на доле.* — Лишће је воћака и . . . биљака положено тако да сунчани зраци падају на њ што управније. *Тод.* **2.** мат. **а.** *усправно, вертикално. Р-К Реч.* **б.** *напоредно, истим редом, што више (мање) то више (мање) (кад се говори о пропорцији);* супр. обрнуто. — Јакост мишића управно је размјерна с површином њихова пресјека. *НЧ.*

у̏пра̄во прил. **1.** *право, не скрећући.* — Одвезли смо се управо на железничку станицу. *Нен. Љ.* Чича-Мија из среског суда [оде] управо у гостионицу. *Ад.* Бундаш је вукао . . . кола управо према тежацима. *Брл.* **2.** *усправно, вертикално, не нагињући се.* — Једном од таквих дрвета што и сада управо стоје, било је пет стотина година. *Нен. Љ.* Дјечарац, што је носио крст, држао га као свијећу управо. *Берт.* **3.** *директно.* — »Ми [спахије] вам не можемо ништа помоћи . . . него се тужите управо цару . . .«. *Вук.* Непријатељ је управо на болнице кидисао. *Поп. Ј.* Спази да се налази управо пред слапом. *Марк. М.* **4.** *баш тада, тачно у то време, у томе тренутку.* — Управо је свитало кад смо легли да спавамо. *Чол.* [Дјед] је управо био заустио да нешто каже. *Ћоп.* Једнога дана, управо на Богојављење . . . јави им се у кући ненадан гост. *Ћор.* **5.** *како одговара истини, стварности, истински, тачно да се каже, у ствари, такорећи.* — Стара [је] . . . имала управо змијски језик. *Кум.* Желио би да из ваших уста чује како се управо ваше име чита. *Андр. И.* Је ли, Пауна . . . за кога ти, управо, мислиш поћи? *Вес.* Тај поглед није говорио управо ништа. *Крањч. Стј.*

Изр. управо (је) тако разг. *тачно, баш тако (као што је речено).*

у̏пра̄вцē прил. покр. *в. управо.* — Управце опречно него раде литерарни журналисти . . . има неодољив нагон за самом умјетношћу. *Шим. С.*

у̏пражити, -им сврш. *в. упржити. Р-К Реч.*

упражња̀ва̄ње с *гл. им. од упражњавати (се).*

упражња̀вати, -а̀жња̄вам несврш. цел. **а.** *радити, вршити, обављати неки посао, нарочито занат, као стално занимање; практиковати.* — Кочијашење је упражњавао више као неки спорт него као средство за зараду. *Срем.* Нушић мора да упражњава тежак занат весела човека. *Скерл.* Костић, који је ревносно упражњавао гимнастику, увео је у своје спортске навике и Матавуља. *Глиг.* Он је . . . малоне све министарске ресоре упражњавао. *Риб.* **б.** *имати обичај чинити.* — Моментални отпуст, који послодавци у нас упражњавају, убитачан је за дотичног радника. *Лапч.*

~ **се** *вежбати се, усавршавати се.* — Код куће сам се у живописању упражњавао. И мирно сам по вас дуги дан моловао. *Јакш. Ђ.* Треба се упражњавати у стрпљењу! *Срем.*

ўпрāжњенōст, -ости ж *постојање празног места у служби. Деан. Рј.*

упражњѐње с *упражњеност.* — У случају упражњења престола, новога кнеза ваља првенствено бирати између мушких потомака. *Јов. С.*

упрáзнити, ўпрāзнīм сврш. *учинити празним, тј. слободним, незаузетим, ослободити неко место.* — Требало је . . . упразнити једно саветничко место. *Јов. С.*

~ **се а.** *остати празан, незаузет (обично место у служби).* — Обећава [му пуковник] израдити прво место које се упразни. *Нен. Љ.* На свако упражњено место предлаже сваки . . . по два кандидата. *Мј. 1926.* **б.** *бити слободан, незаузет (о столици).* — Кад је упражњену столицу приметио, лице му дође блеђе. *Јакш. Ђ.* За столом старих пензионираца две-три столице упражњене. *Петр. В.*

ўпрāзно прил. *напразно, узалуд, бескорисно.* — Шути, Мато, не млатари упразно! *Мих.* [Било је] много . . . трошења муниције и снаге упразно. *Лал.* Упразно вапимо небо. *Јел.* Јака сијалица . . . сијала је упразно. *Десн.*

упрáскати, ўпрāскām сврш. покр. *убити, упљескати (2), уџмекати. Рј. А.*

ўпратити, -ӣм сврш. покр. *провести, испратити (идући уз некога као заштита).* — Упрати ме од кучка да ме не би увио [ујео]. *Вук Рј.*

упрàтичити се, -ӣм се сврш. покр. *постати вичан, навићи се, научити.* — Још се нисам упратичио у овом језику. *Ћип.*

упрáшити, ўпрāшīм сврш. **1.** *напрашити, упрљати. Вук Рј.* **2.** *насути, засути.* — Кроз прозор би ноћу вјетар упрашио снијег. *Вуј.* Настало је вр'јеме . . . пелуд златни да упраши боре. *Наз.*

~ **се** *упрљати се прашином, напрашити се.* — Стану [људи] и подниме се гледајући за упрашеним странцем. *Киш.* Коњ клецну . . . чалма Хаџијина паде на пут, размота се и упраши. *Сиј.* Где сте се тако упрашили? *Петр. В.*

упргáвити, упргāвīм сврш. *учинити кога пргавим, наљутити.* — Све му је изгледало да би је [жену] и према детету упргавио. *Рад. Д.*

упр̏дети и **упр̀дети,** -дӣм, ијек. упр̏дјети и упр̀дјети, сврш. вулг. покр. *опалити пушку и убити, ударити, погодити смртоносно.* — Ево, господине, овијем [каменом] је ћео да ме упрди. *Вук Рј.* Како погибоше? . . . Упрдило . . . из мрака, па ником ни цвока. *В 1885; Р-К Реч.*

упр̏дјети и **упр̀дјети,** -дӣм, ек. упр̏дети и упр̀дети.

ўпрег м *запрега.* — Проће батерија топништва. У једном упрегу прекорачио је логов конопац. *Крањч. Стј.*

упрéгнути, упрéћи и **ўпрēћи,** ўпрēгнēм сврш. **1.** *везати коња уз руду или вола у јарам.* — Кола спремна, коњи упрегнути. *Вес.* Дозове кочијаша да упрегне. *Леск. Ј.* На малим . . . колима . . . били су упрегнути човек и пас. *Дуч.* фиг. *ангажовати кога да ради за (или против) некога.* — Љубомир упрегнуо све, од попова до пандура, против њега. *Бар.* **2.** *увући (у тежак посао и сл.).* — У овај посао су упрегнуте биле све старе организације. *Јов. Ј.* Зет чува дућан и биртију, а ја . . . упрегнем Перу у економију. *Игњ.*

Изр. ~ у јарам *узети у посао, приморати кога да ради неки посао.*

~ **се 1.** *ући у јарам и повући кола (плуг итд.).* — Хоћеш ли да се упрегнем у јарам да поорем [њиву]. *Вес.* фиг. *ангажовати се у неком тешком послу.* — Лете [облаци] кō да муње пред њих се упрегле. *Вел.* Одлучио [сам] . . . да се упрегнем у рад једне изборне комисије. *НИН 1971.* **2.** *послушати нечију команду, бити натеран, присиљен на неки тежак посао.* — Упрегō си, што коње, ал' и нас. — Упрегнути се ником не дам ја. *Кост. Л.*

ўпредак, -етка м (мн. ўпреци, ген. ўпредāкā) **а.** *упреден прамен вате или другог санитетског материјала за рану.* — Рањеник осване ведрији . . . те лакше поднесе испирање и увлачење упретка. *Мат.* **б.** *најситнији прамичак.* — Ружан глас . . . свет дочека као на виле . . . рашчешља [га] на сто прамичака, и из њих свију стотину упредака. *Ком.*

упрéдање с *гл. им. од упредати (се).*

упрéдати, ўпрēдām несврш. **1.** *несврш. и уч. према упрести.* **2.** *увртати (бркове, браду).* — Мргуд је нестрпљиво упредао бркове. *Мат.* Поче ходати по соби упредајући брадицу. *И.* **3.** *скретати у страну.* — Упредај десни точак кад наиђеш преко локве! Држ' краће улар дешњаку! *Рад. Д.* **4.** *извијати.* — Лагано измицала [Спасенија], упредала слабинама. *Рад. Д.* Пловке, злослутице кише и олује, упредале вратове и лепршале кострешећи све перје. *И.*

~ **се 1.** *несврш. и уч. према упрести се.* **2.** *увијати се.* — Сукња се упреда око њених ногу као окачена на два коца. *НК 1946.*

ўпреденац, -енца м бот. *брођац* Galium mollugo. *Бен. Рј.; Сим. Реч.*

упрéжати, ўпрēжām и ўпрēжīм сврш. **а.** *сачекавши ухватити незаштићена (кога, шта), увребати.* — Да није хајдук, који у ово доба прежа, да би упрежао нестражене оборе, да их опусти. *Торд.* **б.** *настојећи искористити, улучити.* — Народ упрежи ту прилику, похитају с новцима, понуде мито. *Миљ.*

упре́за̄ње с *гл. им. од упрезати (се).*

упре́зати (се), ȕпрēжēм (се) *несврш. и уч. према упрегнути (се) и упрећи (се).*

ȕпрēко, ијек. ȕприjеко, прил. *у страну, на погрешан пут.* — По три копља уприjеко скаче. *Вук Рj.* Волови . . . jурнуше упреко, умало не изврнуше кола. *Глиш.* Који га црни враг одагна од села и свиjета уприjеко, у пустињу? *Лал.*

упрèкрат прил. *кратицом, краћим, преким путем, пречицом.* — Окренули су упрекрат — ливадом. *Сиj.*

упре́крст, ијек. уприjèкрст, прил. *прекрстивши jедно преко другог, унакрст.* — Поставе на тле двиjе дуге пушке уприjекрст. *Љуб.* Режемо [колач] уприjекрст, када при обjеду напиjа у славу божjу. *И.*

упрела́вити се, -èлā̏вӣм се сврш. *постати прелав, укварити се, ужећи се (о сланини, о jелу). Деан. Рj.*

ȕпремā̏се прил. *jедан према другом. Прав.*

упрепа́стити, -èпā̏стӣм (трп. прид. упрепā̏штен и упрèпā̏шћен) сврш. *зачудити у највећој мери, запрепастити, пренеразити.* — Други, још важниjи догађаj упрепасти Стоjана. *Ђор.* Беше ме упрепастило њихово понашање. *Нед. Љ.*

~ **се** *запрепастити се, пренеразити се.* — Свиjет се упрепастио па се . . . крсти од чуда. *Коч.* Он се у прави час упрепастио од страха. *Мишк.* Стао [jе] као укопан . . . упрепашћен од њихових погнутих глава и лица заплаканих. *Шимун.* Мара . . . га упрепаштена мотри. *Бег.*

упрепашта́вати (се), -àштā̏вām (се) = упрепашћивати (се) *несврш. и уч. према упрепастити (се).*

упрèпā̏штенӧст, -ости ж *стање онога ко је упрепаштен, запрепашћење, пренераженост.*

упрепаште́ње с *в. упрепаштеност.* — Вук се скаменио од упрепаштења. *Јакш. Ђ.*

упрèпā̏шћено прил. *запрепашћено, пренераженo, у великом чуду.* — Младен га упрепашћено погледа. *Лаз. Л.* Хациjа упрепашћено погледа око себе. *Јевт.*

упрèпā̏шћенӧст, -ости ж *стање онога ко је упрепашћен.*

упрепашће́ње с *упрепашћеност.* — Разгрне снег и, на своjе упрепашћење, нађе — мртво дете. *Лаз. Л.*

упрепашћи́вати (се), -àшћујēм (се) несврш. = упрепаштавати (се).

упреподо̀бити се, -ȍдобӣм се сврш. подр. *направити се као најмирниjи, као потчуно невин, узети на себе маску преподобнога, наивнога.* — Чуjе се кикот, цичање . . . а чим уђе мушко, оне уђуте и упреподобе се . . . као да ни две унакрст не знаjу! *Срем.* Од оних који се знаду упреподобити долазе изненађења. *Сим.*

ȕпресовати, -сујēм сврш. *притискивањем, пресовањем учинити да се осуши (о биљци).* — Упресована [биљка] и урамљена стоји више кревета. *Срем.*

ȕпрести, упрēдēм сврш. **1.** *испрести од више нити једну.* — Већ као упреден ибришим. *Вукић.* Гори . . . лампа са фитиљем од упредене маховине. *Петр. М.* **2.** *унети у предиво.* — фиг. Jесен живота била [jе] већ . . . упрела у црну косу ретке паучине седине. *Моск.* **3.** фиг. *унети, умешати, увући.* — Ја сам сав упреден у хиљаду планова моје матере. *Сек.* Зора упреде у све отворе прамење модруjасте свjетлости. *Божић.* **4.** *доста напрести. Вук Рj.* **5.** *предући утрошити. Р-К Реч.* **6.** *увити (брк).* — Пљуцнуо у прсте . . . и . . . упрео брке. *Рад. Д.*

~ **се 1.** *увртети се, усукати се (од суше).* — Кукурузи, закржљали, испржени, перасто [се] упрели. *Рад. Д.* **2.** *увити се у предиво.* — Свилене бубе се упреле. *Р-К Реч.* **3.** *уплести се у друго ткиво.* — фиг. Бијела мрена . . . jој се упрела у густе трепавице. *Божић.*

ȕпрет м *запретана ватра, жар, попрет.* — Испод ȕпрета је избијао напоље пламичак. *Моск.* фиг. *огњиште, кућа.* — Мичи ми се с упрета. *Вук Рj.* Да жалим синове . . . А да за кад ћу штедjети!? . . . Да ми од старости кашљу на упрет код жена! *Миљ.*

упрèтати, ȕпрећēм сврш. *в. запретати. Вук Рj.*

ȕпрēти, ȕпрēм, ијек. ȕприjети, сврш. **1.** *снажно притиснути.* — Уприје у jабучицу затварача, и метак силом уђе у лежиште. *Вуj.* Жене опет уприjеше веслима. *Вил.* **2.** *напрегнути (снагу), запети.* — Тражи . . . да све силе упремо. *Баз.* Наши jунаци [треба да] упру све своје силе и крену . . . ка истоку. *Дед. В.* **3.** *управити (поглед, очи).* — Занесен и блажен, упро поглед у даљину. *Ранк. С.* Сви уоколо уприjеше поглед у њ. *Ђип.* Уприје очи у врата. *Вел.* **4. а.** *ударити (о светлости).* — Кад сам се пробудио, сунце је већ било упрло у прозор. *Радул.* **б.** *показати, пружити, управити, указати.* — Прстом би могô уприjет у њег. *Мул.* Одређујем . . . тебе — и упре прстом у мене. *Јак.* **5.** *уперити, нанишанити.* — Дед' да се делимо! — рече и упре пиштољ у Маринка. *Вес.* фиг. Фотограф . . . упро у нас објектив свог . . . апарата. *Мил.* **6.** *одупрети се, супротставити се.* — Упро он да не иде. *Кол.*

~ **се 1.** *притиснути собом, одупрети се;* исп. заврети (1). — Целом тежином се упре у врата. *Ђос. Б.* **2.** *одупрети се, одбранити се.* — Он сам не може се упрети царској сили.

Вук. Шта да ради? Зар да се упре и оглуши о кћерину молбу . . .? *Каш.* **3.** *упети се, учинити напор.* — Напао [ме је] да се упрем и да се пјеснички изражавам. *Вел.* **4.** *управити се.* — Моје се очи упријеше у њу. *Наз.*

упрéтрк и **ўпретрк** прил. *престижући, трчећи да неког престигне.* — Хумке партизанске . . . хитају упретрк возу да га одсијеку. *Зог.*

упрéћи и **ўпрећи,** ўпрēгнēм сврш. = упрегнути. — Упрећи коње због њег дала ниси. *Наз.*

упрéчити, ўпрēчӣм, ијек. упрӣјечити, сврш. **1.** *поћи преким путем.* — Преко поља . . . упријечи Бруно. *Марк. Ф.* **2.** *погледати оштро, попреко.* — Упријечи очи у Марију, па ће јој овако [рећи] . . . *Креш.*

~ **се 1.** *стати попреко, испречити се.* — Сто се неспретно упријечио у куту. *Мат.* **2.** *успротивити се, супротставити се.* — Где може она да му се упријечи и . . . осујети све. *Лоп.*

ўпржити, -ӣм сврш. **а.** *пржити дотле да нестане течности, пржењем одстранити, отклонити течност (из чега):* ~ купус. **б.** *пржити док не буде готово, завршити пржење, испржити:* ~ месо.

~ **се 1.** *бити готов, зготовити се пржећи се (јело).* **2.** *опећи се, опржити се.* — Тко посегне за жеравицом, како се неће упржити? *Шен.*

ўпригати (се), -ӑм (се) сврш. *упржити (се).* *Вук Рј.*

упријáзнити се, -йáзнӣм се сврш. *постати пријазан, љубазан, поправити расположење, удобровољити се.* — Предомислио се, па се поново упријазнио. *Креш.*

ўпријеко, ек. ўпрēко.

упријèкрст, ек. упрéкрст.

ўпријети (се), ўпрēм (се), ек. ўпрēти (се).

упријèчити (се), ўпријечӣм (се), ек. упрéчити (се).

упричúвати (се), -йчујēм (се) *несврш. и уч. према упричити (се).*

упри́личити, -ӣм сврш. *удесити, уредити.* — Тако [је] себи повољнији живот упричио. *Јурк.* Покушали [су] да упричиче и неки пазар. *Ћоп.*

~ **се** *ускладити се.* — [Тражи] изражај да се упричи озбиљности друштва. *Војн.*

упри́стојити, -ӣм сврш. *учинити пристојним или пристојнијим.* — Опрезнији припадници путујућих хипи-племена мало су поткратили косу и упристојили одећу. *Пол. 1972.*

~ **се** *постати пристојан или пристојнији.*

упр̀кос и **ўпркос 1.** прил. = успркос *из пркоса, пркосећи, за инат.* — Балота . . . упркос Станку убије тога Влаха. *Вук.* Упркос је дошла, да с фали. *Огр.* Да знаш, урадит ћу, упркос ћу урадити. *Бен.* **2.** предл. (обично с дат., ређе с ген.) *и поред, насупрот.* — Волим [те] упркос наше сиротиње. *Уск.* Упркос мећави дођоше. *Шимун.*

упр̀љати, ўпр̄љӑм сврш. **1.** *запрљати, учинити прљавим, испрљати.* — Нећу ништа да ми [Анока] ради у кући, да не упрља господске руке. *Лаз. Л.* Послије младости, упрљана блатна цеста. *Уј.* **2.** *осрамотити, обешчастити, оскврнавити.* — Понижени сви гробови . . . упрљано и опело и крштење. *Дис.* Треба предати суду официра и упрљати цијелу пуковнију. *Крањч. Стј.*

~ **се 1.** *запрљати се, испрљати се, додирнути нешто прљаво.* — Пазићу да се не упрљам. *Вес.* Лице му је . . . изражавало гађење, као да се бојао да ће се он о нешто упрљати. *Л-К.* **2.** фиг. *бити осрамоћен, осрамотити се.* — Бутењев [рече] . . . да су руски кавалјери који су имали руске ордене — упрљани, и да све то иде против руског двора. *Гавр.*

упр̀љити, ўпр̄љӣм сврш. *опрљити, подржати на ватри мало; опалити пламеном по површини.* — Успели [су] да макар упрље и огреју парче козјег меса. *Ћос. Д.*

упр̀љетити, -ӣм, ијек. упрȍљетити, сврш. индив. *дати изглед који се има у пролеће, искитити (као у пролеће).* — Сву би је упрљетио имитираним гранчицама расцвалог бадема. *Десн.*

~ **се 1.** *дати себи изглед који се има у пролеће; обући пролећно одело.* **2.** безл. *настало је пролеће, запролетило је.* — Кад се упрљети, он се тек тада сјети ковачнице. *Ћоп.*

упрȍљетити (се), -ӣм (се), ек. упрȍлетити (се).

ўпропāњ прил. *успропнице, пропињући се (о коњу).* — То пјена крвава коњица наших, јездећи упропањ, попрскала нас. *Марк. Ф.* Уз цесту дојаше упропањ човјек. *Нех.*

упропàстилац, -иоца м *онај који је упропастио, упропаститељ.* — Зар Турцима [се предаде] . . . упропастиоцима царства нашега? *Јаки. Ђ.* Наступају као технички савјетници . . . упропастиоци буџета. *Тел. 1960.*

упропàстилица ж *женска особа упропастилац.* — Ја је [ружу] гајих да јој будем упропастилица. *Шапч.*

упропàститељ м *упропастилац.* — Опозициони листови називали би ме »упропаститељем државе«. *Нуш.* Зликовче, упропаститељу! *Крањч. Стј.*

упропàститељица, упропастѝтељица и **упропàститељка** ж *женска особа упропаститељ.* — Упропаститељицу Фјодора

Павловића ... видјеле су наше госпође. *Л-К*; *Р-К Реч.*

упропа́стити, -о̀пāстӣм (трп. прид. упрò-пāшћен и упрò-пāштен) сврш. **1.** *довести до пропасти, уништити.* — Ударе кише и гра̄д па упропасте љетину. *Ћоп.* фиг. Барутански је на путу ... да [Блитву] ... са својим легионарима заједно и упропасти. *Крл.* Не дам да упропастите одред. *Ћос. Д.* **2.** *одузети част, невиност девојци, осрамотити, обешчастити.* — Они [ковачи] су највише сиротих девојака упропастили. *Срем.*

~ **се 1. а.** *бити уништен, пропасти, нестати, изгубити се.* — Цртежи из ... устанка — досада су сви већ упропашћени. *Јакш. Ђ.* **б.** *постати неупотребљив.* — Добра је свака она пушка ... којој цијев није упропаштена. *Стр.* **в.** *навући тешку болест, оболети.* — Још турског рата упропастио се негде око Битоља. *Вас.* **2.** *запрепастити се, упрепастити се, пренеразити се.* — Турци се упропасте видевши шта раја иште. *Вук.* Колико се упропастила, укочиле јој се сузе на срцу. *Брл.*

упропашта́вати (се), -а̀шта̄ва̄м (се) = упропашћавати (се) и упропашћивати (се) *несврш. и уч. према упропастити (се).*

упрò-пāштенӧст, -ости ж *стање онога што је упропаштено. Прав.*

упропаште́ње с *упропаштеност.*

упропашћа́ва̄ње с *гл. им. од упропашћавати (се).*

упропашћа́вати (се), -а̀шћа̄ва̄м (се) несврш. = упропаштавати (се).

упрò-пāшћено прил. *у највећем чуду, запрепашћено, пренеражено.* — Загледао се у њега упропашћено. *Крањч. С.*

упрò-пāшћенӧст, -ости ж *стање онога што је упропашћено. Прав.*

упропашће́ње с *упропашћеност.*

упропашћи́ва̄ње с *гл. им. од упропашћивати (се).*

упропашћи́вати (се), -а̀шћујēм (се) несврш. = упропаштавати (се).

у̀пропнице прил. *пропињући се на задње ноге, упропањ (о коњу).* — Малена бедевијица скакаше под њим упропнице, кад је ... такну ... оструга̄ма. *Шапч.* Опалит ће [коње] швигаром и потјерат упропнице. *Гор.*

у̀прос и **у́прос** м **1.** *молба.* — Ту да упрос кажем краљев? *Марк. Ф.* Ријетко би се догодило да му на ... упросе не би родитељи ... послали коју круну. *Кос.* **2.** *просидба, прошевина.* — То бијаше од дана упроса непрестано слутња грофичина. *Том.*

упрò-сити, у̀просӣм сврш. **1.** *замолити.* — Већ неколико дана [се] спремам да те упросим то. *Ков. А.* **2.** *добити молећи, испросјачити.* — Сједи сам пред црквеним вратима и пребраја упрошену готовину. *Ћоп.* У кратко вријеме ... упроси новчаницу од пет фунта. *Креш.*

упросја́чити, -о̀сја̄чӣм сврш. *измолити што просјачењем.* — Сиромашак ишâ ... да упросјачи штагод. *Рј. А.*

~ **се** *добити просјачки изглед, начинити се просјаком.* — С њеним доласком све се ... смањило, отанчало и упросјачило. *Ћоп.*

упрò-сјечити, -ӣм (ијек.) сврш. неол. *учинити просечним, осредњим.* — Та колосална концентрација ипак није ... изједначила, упросјечила ... аутентичне интересе сваке учлањене државе. *ВУС 1970.*

у̀проснӣк м *просилац, просац, молилац, молитељ.* — Такове упроснике ... к стрики, ка гаталици отпрема. *Јурк.* То је ... моја улога загледача и упросника. *Креш.*

упростáчит и се, -о̀стāчӣм се сврш. необ *постати простак, начинити се простаком* — Он се ... дивно упростачио, те га људи сматрају помало својим. *Кол.*

упрò-стити, у̀простӣм (трп. прид. у̀прошћен и у̀прошћен) сврш. *направити простијим, поједностав(н)ити.* — Радници су се трудили да што више упросте посао, да ... надокнаде оскудицу у механизацији. *Пол. 1950.* Читав овај поступак [писања] може се упростити. *Т. књ.* И пре Вука било [је] настојања да се азбука упрости. *Стев.*

упрò-стљив, -а, -о *који се може упростити. Р-К Реч.*

у̀прошкӣ, -ā, -ō *који се односи на упрос (2), просилачки.* — Базулмет гле и чевру свилену! То упрошки су моји дарови! *Огр.*

у̀прошћенӧст, -ости ж *особина онога што је упрошћено, простота, јасност.*

упрò-шћити се, у̀прошћӣм се сврш. *укочити се (као прошћац), запрепастити се од чуда.* — Раде се чисто упрошћио од чуда. *Ћип.* Што си се упрошћио као колац? *Сим.*

упрошћа́ва̄ње с *гл. им. од упрошћавати.*

упрошћа́вати, -о̀шћа̄ва̄м = упрошћивати *несврш. и уч. према упростити.*

у̀прошћен, -а, -о **1.** *трп. прид. од упростити.* **2.** *прост, једноставан, лако схватљив, јасан.* — Упрошћени Стендал ... је већ и сам хтио да буде ... припрост. *Уј.* Упрошћена по типовима, ова комедија је веома снажна. *Поп. Ј.*

у̀прошћено прил. *просто, једноставно, без сложености.* — Своја ... размишљања ... изнео [је] ... упрошћено. *Глиг.* Упрошћено речено — цене ће наставити да расту. *Пол. 1971.*

у̀прошћенӧст, -ости ж *особина онога што је упрошћено, простота, јасност.* — На ...

упрошћености [стила] ... не треба да се види [напоран рад]. *Бел.* Драмски ликови су због своје упрошћености ... некако једнострани. *Т. књ.*

упрошћи́ва̏ње с *гл. им. од упрошћивати.*

упрошћи́вати, -ӯшћујём несврш. = упрошћавати.

упр̏скати, ӯпр̏скам сврш. **1.** *попрскати (капљицама чега течног или житког).* — Био је сав упрскан морском водом. *Јанк.* фиг. Прозори су били упрскани блатом. *Торб.* **2.** *убацити у шта прскањем, расути у ситним зрнцима.* — Асфалт налази се упрскан у стијенама. *ОГ.* **3.** разг. *обрукати се, осрамотити се, подбацити (у било чему).* — Твој стриц ... сасвим упрскао. *Рад. Д.* Кадар [је] и са слабијим противником да »упрска« партију. *Б 1957.*

~ **се** *повр. Р-К Реч.*

ӯпрсте прил. *савршено, потпуно, до ситница (знати).* — Обичне канцеларијске послове знао је [ћата] упрсте. *Глиш.* Познавао [сам коње] сваког упрсте. *Вучо.*

ӯпр̏т и **ӯпрт** м *оно што је упрћено, терет на леђима.* — Винодолци и Винодолке под упртима. *Павл.* И пастир ено (вӯчина на плећи) свој ӯпрт хитро распртио, скинô. *Кош.*

Изр. на упрт носити *носити што на леђима. Вук Рј.*

ӯпрта ж и **упр̏та̄ч,** -а́ча м **1.** *конопац, каиш који држи торбу или ранац на леђима.* — Потегне за упрте пробајући тежину. *Глиш.* На њој за упрту конопац бјеше. *М-И.* На леђима му је висила торба са кожним упртама. *Коч.* Стаде да дреши упрту од торбе. *Ранк.* Стезали [су их] упртачи ранчева, па су попуштали везице. *Јак.* **2.** *торба која се носи на леђима, ранац.* — Донесите тридесет упрта, ево блага колико вам драго. *Вук Рј.*

упр̏тача ж *в. упртњача. Бен. Рј.*

ӯпр̏ти, ӯпрēм сврш. *в. упрети.*

ӯпртити, -ӣм сврш. **1.** *понети, узети терет (обично на леђа), напртити.* — Гром девојка! ... Да упрти четири момка као четири снопа, па да их носи преко села! *Вес.* Кум Козимо упртио је тесарску сјекиру. *Франг.* Стари сâм упрти буренце и унесе га у кућу. *Ћоп.* **2.** *дати посао, запослити (кога).* — Понекад би му упртила и ражањ да га окреће. *Јакш. Ђ.*

~ **се 1.** *узети терет на леђа, бити под упртом.* — Женске ... бјеху упрћене врећама. *Мат.* Журе кући упрћени пуном торбом. *Ћип.* **2.** (у нешто) фиг. *примити се каквог тешког посла, заплести се у посао.* — У што сам се упртио: а хоће ми се блага, да то све причиним. *Војн.*

ӯпртица ж *дем. од упрта (2). Р-К Реч.*

упр̏тљати се, -ā̄м се сврш. *уплести се.* — Видим у што сам се упртљао. *Јурк.*

ӯпртњāк м *торба.* — Далматински упртњаци, босански саруци ... у ријеци свијетла промичу. *Сим.*

ӯпртња̄ча и **ӯпртњача** ж *торба, ранац.* — Бацих преко рамена упртњачу. *Јевт.* [Држи] у једној руци малу кожну упртњачу. *Креш.*

ӯпрто и **ӯпр̏то** прил. покр. *право, пажљиво гледајући.* — Упрто их гледа. *Ћип.* Помњиво и упрто мотри њезино лице. *Шимун.*

упрћи́вати (се), упрћујём (се) *несврш. и уч. према упртити (се).*

упр̏цати, ӯпр̏цам сврш. **1.** *побећи, утећи, умаћи, одметнути се.* — Упрцаше здраво и весело. *Вук Рј.* Јуриша ... је упрцао у гору и по свој прилици отишао у хајдуке. *В 1885* **2.** *журно и бучно ући.* — Пријеђе двоје дјец: опрезно преко урушеног зида и упрцај. кући. *Кал.*

упр̏штити, ӯпр̏штӣм сврш. у изразу ~ погледом у кога *упиљити се, загледати се (у некога).* — Он је докопа за рамена па упршти погледом у њу. — Немо ј ме лагати *Вес.*

упӯвати се, ӯпӯвам се сврш. = упухати се **1.** *нечујно пустити ветар. Вук Рј.* **2.** *од великог страха свршити нужду у гаће. Вук Рј.*

упӯдити се, ӯпӯдӣм се сврш. *уплашити се. Р-К Реч.*

ӯпузати (се), ӯпужēм (се) сврш. *ући пузећи. Вук Рј.*; *Бен. Рј.*

ӯпӯј *узвик којим се плаши вук. Бен. Рј.*

упумпа́ва̏ње с *гл. им. од упумпавати.*

упумпа́вати, упӯмпа̄вам несврш. *пумпајући убацивати.* — Кроз жуту цев извана су упумпавали бетон. *Дав.*

упупа́вети, упӯпа̄вӣм, ијек. упупа́вјети, сврш. *в. упупавити.* — Упупавело [дете] као да га је што испијало. *Вукић.*

упупа́вити, упӯпа̄вӣм, (ек. и ијек.) сврш. *постати пупав, добити велики трбух.*

упупа́вјети, упӯпа̄вӣм, ек. упупа́вети.

упӯстити, ӯпустӣм сврш. **1.** *пустити неког унутра.* — На авлији врата отворио и на врата Грује упустио. *НП Вук.* Затим у лађу овце упустисмо. *М-И.* **2.** *предати, препустити, уступити коме нешто.* — Ђурађ [се] покалуђери и постане владиком Максимом, упустивши деспотство брату. *Љуб.* **3.** *испустити из руку да утече, да се разбије, да се поквари; пустити да побегне.* — Дете ... упусти [птицу], утече му 'тица лепа. *Радич.* Служавник је ... упустила, те су и лончић

и шољица отишли у сто парчади! *Глиш.* Чувајте овога, чувајте добро! . . . Ако ми га упустите, знајте да главе на вама нема! *Андр. И.* **4.** фиг. *пропустити, пустити да пропадне.* — Не дај му да те избије из седла! . . . Упустити онаку прилику — грехота је! *Вес.* Фигаро није човек који ће упустити један мираз. *Грол.* **5.** *попустити, ублажити.* — Турци упустише од зулума те признавају и Румуње и Србље, али Мађар не попушта. *Мур.*

~ **се 1.** *ступити, започети, отпочети* (*разговор, посао итд.*). — Намјерице се упустио у тај посао. *Цар Е.* [Жене] се улустише у крупан разговор. *Ђор.* Кад сам се већ упустила у борбу, ићи ћу до краја. *Нуш.* Схвативши добро ситуацију, упустили су се у неколико не баш малих ризика. *ВУС 1972.* **2. а.** *заборавити се, непромишљено се предати чему, почети водити недозвољену љубав.* — Решивши да се упусти са снахом . . . [Аранђел] није хтео да мисли на брата. *Црњ.* Гдје би се она упустила с једним слугом? *Ивак.* **б.** *почети се дружити.* — Отац . . . се упустио са последњим људима који измишљају, клеветају и подмећу. *Нуш.*

у̀пут м **1.** *в. упутство.* — [Воде] свој народ напред, као по божјем упуту. *Кнеж. Б.* [Професор их] . . . поучи са неколико посљедњих упута. *Креш.* **2.** *потврда да се неко негде јави*: ~ за интернисту, ~ за хирурга, ~ за болницу.

у̀пӯт и **у̀пӯт** прил. покр. *одмах, сместа.* — Пошљи луда на пут, па хајде за њим упут. *Вук Рј.* Како [птице] пале, упут заграјале. *НП Вук.* Чим то рече упут јој се стече. *НПХ.* Хтедох да окренем главу, али упут пренух. Учини ми се као да нешто бело претрча двориште. *Шапч.* И поклима главом, и упут старац пође у исповједницу. *Павл.*

у̀пута ж *упутство.* — По тој упути . . . пође даље ходником. *Креш.* Очекујући од своје отресите жене последњу ријеч и упуту, Перо је стајао пред орахом. *Ђор.*

у̀путан и **у̀путан,** -тна, -тно *ваљан, исправан, погодан, згодан.* — Кад [у мешћеми] признаду да су тевтери упутни, онда кадија потврди својим муром. *Нен. М.* Судац . . . посакупи упутне ријечи да је на признају склони. *Буд.* Није [им] се чинило упутним да се одвезу заједно натраг. *Грг.*

упӯтилац, -иоца и **упӯтитељ** м *онај који упућује. Р-К Реч.*; *Рј. А.*

упӯтити, ӯпӯтӣм сврш. **1. а.** *послати, управити у неком правцу*: ~ у болницу, ~ на посматрање. — Једну [војску] упути да пређе Дрину. *Нов.* Упутили [су] један пук на положаје код Јаворка. *Дед. В.* Те ријечи [га] упутише на друге мисли. *Шимун.* **б.** фиг. *упропастити.* — Чујем, проси је [удовицу] и Мирко, дућанција из Рогаче. Таман да упути ово мала и тековине! — рече брата Мата . . . јетко. *Глиш.* **в.** *препоручити.* — Бисте ли ме упутили на којега од ваших пријатеља. *Креш.* **2. а.** *обавестити* (*о чему*), *упознати* (*кога с чиме*). — Мајсторовић вас је већ упутио у ствар? *Ћос. Б.* Пропада и план . . . у који сам те упутио. *Фелд.* **б.** *посаветовати, поучити, научити, уредити.* — Он ће јој бацити букет. Ваља га упутити: он је још срамежљив. *Глиш.* Зашто ми је краљ дао указ него да упутим овај народ! *Нуш.* **3.** *рећи* (*коме*). — Овдје станује гроф, братић Олгин, упути нешто презирно господин Подгорскога. *Ков. А.*

Изр. бити упућен један на другог *бити остављени да један од другога траже помоћ или савет.* — Јужни део панонске равнице и динарска планинска зона су дакле једна на другу упућене. *Цвиј.*; бити упућен на (самог) себе *бити остављен* (*сам*) *себи*; ~ на прави (криви, рђав) пут *дати добар* (*рђав*) *савет*; ~ питање *запитати.*

~ **се 1.** *поћи у неком правцу.* — Упутили смо се једним сеоским сокаком. *Чол.* Одрешито се упутио баш према ономе мјесту. *Креш.* Упутисмо се . . . опет на југ. *Петр. М.* **2.** *научити, обавестити се, упознати се.* — Очарана [је] гледајући га како се добро упутио у свој посао. *Радул.* Чим је дошао у варош, настојао је да се упути у наше прилике. *Ивак.*

у̀путити[1], -ӣм сврш. *сапети* (*коња*). *Вук Рј.*

у̀путити[2] **се,** -ӣм се сврш. *утеловити се, оваплотити се. Деан. Рј.*

у̀путнӣ, -ā, -ō *који означава куда се нешто или неко упућује*: ~ место, ~ станица, ~ акт.

у̀путнӣк м *в. упутилац.* — Ви свога духовнога оца љубите . . . и у њему свога . . . савјетника, упутника . . . поштивате. *Буд.*

у̀путница ж *поштански формулар или банкарски чек којим се преко поште или телеграфа упућује, шаље коме новац, дознака.* — Дали су јој упутницу на тридесет динара. *Дов.*

у̀путничкӣ, -ā, -ō *који се односи на упутницу*: ~ промет, ~ износ.

у̀путно прил. *добро, паметно, исправно, згодно, оправдано, саветно.* — Није пошteno и није упутно да тако говоре ни над мртвацима. *Јевт.* Било [би] упутно да Мађарска закључи претходно такве уговоре с њеним суседним земљама. *Пиј.* [Биће] упутније не тјерати мак на конац. *Цар Е.* Није упутно . . . да се играте добротвора. *Фелд.*

у̀путнӧст, -ости ж *особина поступка који је упутан, оправданост, разумност.* — Могла

је посумњати у упутност своје прве лудости са њим. *Грг.*

ȕпутство и **упу́тство** с *поука, савет, наредба, директива како шта треба радити.* — Једно високо морално упутство ... даје мудри игуман [Стефан]. *Прод.* Стигао је у Сарајево са специјалним упутствима Политбироа. *Ч-М.*

ȕпуће с покр. *пут.* — Када свати на упућу били, за ђевојком бане пристајаше. *НП Вук.*

ȕпућен, -а, -о **1.** *трп. прид. од упутити (се).* **2.** *који осећа, познаје, дорбо зна ствар.* — Био [је] изврсно упућен у синдикални покрет. *Лапч.* Нисмо овдашњи, па нисмо упућени. *Крањч. Стј.* [Стихови су му] били уживање за упућене. *Андр. И.* **3.** заст. *усмерен.* — Деца су ми, хвала богу, добро упућена; а кад су добра, за све је друго лако. *Нед.*

упућѐнӣк, -и́ка м *онај који је у нешто упућен, који нешто познаје, зна.* — [Не могу] ... ни упућеници олако саставити класичне критичке мисли. *Шим. С.*

ȕпућенӧст, -ости ж *познавање ствари, знање, обавештеност.* — На читаоце Вукове преписке ... не може [се] ... пребацити сва одговорност ... за недовољну упућеност. *Мил. Ж.*

упућѐње[1] с *в. упутство.* — Господин је препошт ... добио усмено строга упућења. *Нех.*

упућѐње[2] с рлг. *утеловљење, оваплоћење, инкарнација:* ~ сина божијег. *Деан. Рј.*

упућѝвање с *гл. им. од упућивати (се).*

упућѝвати (се), упућујём (се) *несврш. и уч. према упутити (се).*

упућѝвач, -áча м *онај који упућује, упутилац. Прав.*

упућѝвачкӣ, -ā, -ō *који се односи на упућиваче, на упућивање.* — Ту упућивачку [функцију] могао је првобитно вршити и сам наставак. *Бел.*

упу́хати се, ȕпӯхām се и ȕпӯшēм се сврш. = упу́вати се. *Вук Рј.; Бен. Рј.*

упу́хнути, ȕпӯхнēм сврш. покр. *пухањем угасити свећу. Рј. А.*

ȕпуцати, -ām сврш. **1.** *погодити; убити.* — Тај смо авионлан упуцали ... код Лавова. *Вин.; Р-К Реч.* **2.** *удесити оружје да добро пуца.* — Стројопушка ... грмјела је ... брзином добро упуцаног ... строја. *Крл.* Основно је да си стријелци упуцају оружје за извјесну муницију. *Стр.*

~ **се** *убити се.* — Оберлајтнант ... се упуцао због женидбене кауције коју је узео од таста — па је спљискао. *Вин.*

упу́штање с *гл. им. од упуштати (се).*

упу́штати (се), ȕпӯштām (се) *несврш. и уч. према упустити (се).*

ȕпуштен, -а, -о **1.** *трп. прид. од упустити (се).* **2.** *који је без вредности, без способности, разуздан, распуштен, распојасан.* — Био [је] ... размажен и упуштен господичић, склон многим пороцима. *Андр. И.*

Изр. понесен па ~ *није читав, има неку ману, нешто му недостаје од рођења.*

ȕпуштенӧст, -ости ж *особина онога који је упуштен.* — Пушач марихуане веома је наклоњен асоцијалном понашању и упуштености. *НИН 1970.*

упу́шћати (се), ȕпӯшћām (се) сврш. *в. упуштати (се).* — Крсто ... писа' краљу да се не упушћа у бој. *Павл.*

ȕра и **ӯра** ж **1. а.** *час, сат (времена).* — Од милине уру сам слушао. *Њег.* Одбиле [су] двије уре послије поноћи. *Том.* **б.** *тренутак, време кад се нешто дешава.* — Нестаде им праха и олова, дође ура да им се предаду. *НП Вук.* Умријех за уром кад ћу бити твоја. *Бег.* **2.** *часовник, сат.* — На ормару је ... позлаћена ура под стакленим звоном. *Кум.* Негдје је горе куцала ура. *Војн.*

Изр. ура-будилица *будилник;* ура-њихалица, ~ шеталица *зидни сат са шеталицом;* куцнула је ура *дошло је време, куцнуо је час;* последња (страшна, задња, умрла) ура *смртни час, смрт.* — Тако ми страшне уре која ме чека! *Н. посл. Вук.*

ȕрā узв. **1.** *за изражавање радости, одобравања и сл.* — Ура, ура! Другови се куцају, испијају до дна. *Сек.* Ура! ... стигли пакети. *Јак.* **2.** *узвик којим се прати јуриш у борби.* — Ура, други батаљон напријед, јуриш! *Чол.*

ȕрābошити, -ӣм сврш. покр. *унети у рабош, уписати, унети у списак.* — Дедер, Лазо, урабоши ... Станка. *Поп.* фиг. Забележено и одмах урабошено остане ... оно што је атрактивно, спољашње и драстично. *Михиз.*

ȕрāвањ, -вња м рус. *ниво, висина чега.* — Ово ... дјело ће ... обратити пажњу неколицине на човјека чији је душевни уравањ неизмерно виши. *С 1911.*

ура́вљање с *гл. им. од урављати.*

ура́вљати, ȕрāвљām *несврш. и уч. према уровити:* ~ прошће (за ограду). *Вук Рј.*

уравна́вање с *гл. им. од уравнавати.*

уравна́вати, ȕравнāвām *несврш. и уч. према уравнати и уравнити.*

ȕравнати, -ām(трп. прид. ȕравнāн и ȕравнāт) сврш. = уравнити **1.** *учинити равним, поравнити.* — Дрхтавим рукама уравна свилену хаљину. *Креш.* фиг. *учинити лакшим, олакшати.* — Љубежљивост и велика ... даровитост уравнаше му све путеве. *В*

1885. **2.** фиг. *уредити, удесити.* — Уравнај рачуне са жупником. *Ков. А.* Учинило [ми] се да сам ствар ... уравнао. *Ком.*

уравни̏ло̄вка ж рус. *систем уједначеног плаћања заради, независно од количине и квалитета израђеног посла; потпуно друштвено изједначавање уопште.* — Било [је] тежњи ка »уравниловкама« у платама. *Пол. 1959.* Уметност је ... одбрана индивидуалитета од уравниловке друштвеног и политичког идеала који уметник као грађанин усваја. *КН 1959.*

ура̀внити, ȕрāвнӣм сврш. = уравнати. — Уравнила ти пут до среће твоје. *Марк. Ф.* Сав простор [ће] ... бити рашчишћен и уравњен. *Пол. 1959.* фиг. Бог нам бијаше уравнио бездано море. *М-И.*

Изр. ~ са земљом *в. сравнити са земљом* (*уз сравнити, изр.*). — А дворе му са земљом уравни. *Вук Рј.*

уравнòмерен, -а, -о, ијек. уравнòмјерен *равномеран, уједначен.* — Чуо му је шиштав, уравномјерен штропот. *Цес. А.*

уравнòмерити, -ӣм, ијек. уравнòмјерити, сврш. *учинити равномерним, уједначити.* — [Треба] уравномерити рад фаза и дотурати сировине. *Пол. 1950.*

уравномје̏р-, ек. уравномер-.

уравнотежа̀вати (се), -ѐжа̄ва̄м (се) = уравнотежívати (се) *несврш. и уч. према уравнотежити (се).*

уравнòтӗжен, -а, -о **1.** *трп. прид. од уравнотежити (се).* **2.** *душевно миран, срећен.* — Тај уравнотежени ... џентлмен ... одбио ми је поздрав. *Крл.* Он [Љ. Недић] није имао ... уравнотежену осетљивост оних критичара који суде ... на основу утисака. *Јов. С.*

уравнòтӗжено прил. *мирно, смирено.* — Размишљао је ... отпухујући уравнотежено димове. *Сим.*

уравнòтӗженӧст, -ости ж *особина онога који је уравнотежен и онога што је уравнотежено, смиреност.* — Јавном раднику [је] ... најпре и најнужније ... уравнотеженост ... умна и морална. *Цар М.*

уравнотежӗ́ње с *уравнотеженост.* — Срећа је мир: одмицање од живота, уравнотежење свих гибања. *Бег.*

уравнотежи̏вати (се), -ѐжујēм (се) несврш. = уравнотежавати (се).

уравнотӗ́жити, -òтӗжӣм сврш. **1.** *поставити у равнотежу, изједначити.* — Постави их [теразије] на сто, уравнотежи и онда баци бурме и минђуше на један тас. *Ћос. Б.* **2.** *изједначити приходе са расходима.* — Главна [ће] законска мјера према којој би се уравнотежила трговачка биланса, бити ... заштитне царине. *Обз. 1932.* Буџет је уравнотежен како-тако. *Јов. С.* **3. а.** *усагласити, довести у сагласност, у сношљиву ситуацију.* — Поставља [се] питање како треба уравнотежити политичке елементе са стручним. *СКГ 1937.* Тема секса још ће ... неко вријеме потрајати. А кад се тај однос ... друштвено уравнотежи, он више неће бити баш нарочито занимљив. *ВУС 1971.* **б.** *изједначити кога (што) с ким (чим) другим.* — Уравнотежене су позиције ... осјетљиве, па ваља у њима играти најпрецизније. *Шах 2.*

~ **се** *постати срећен, прибран, миран.* — У нашем друштву ... мало их је [људи] који су се ... изградили и уравнотежили. *Скерл.* Треба времена док се сан уравнотежи и спавање донесе прави одмор. *Пол. 1958.*

уравњава̄ње с *гл. им. од уравњавати.*

уравњава̀ти, ура̀вњава̄м = уравњивати *несврш. и уч. према уравнити.*

ура̀вњати, -а̄м сврш. *в. уравнити.* — Међусобно проучавање ... у стању је много да учини да се припреме и уравњају путеви паметнијима и бољима. *Скерл.*

ура̀вњача ж техн. *справа којом се равна, нивелише, којом се утврђује да ли нешто стоји водоравно, равњача (2), либела (1).* *Р-К Реч.*

ȕра̄вњенӧст, -ости ж *стање онога што је уравњено.* — [Услед регресије језера] су постале уравњености или језерске површи. *Цвиј.*

уравњи̏вање с *гл. им. од уравњивати.*

уравњи̏вати, ура̀вњујēм несврш. = уравњавати.

ура̀га̄н, -а́на м фр. *тропски циклон, јак ветар, бура врло велике снаге.* — Једва што си пошȏ, ураган ми разнио кућу. *Војн.* фиг. Крију се у непрозирним дубинама олује мржње, читави урагани сапетих ... мржњи. *Андр. И.*

ура̀га̄нски, -а̄, -ӧ *који се односи на ураган, снажан, страшан као ураган.* — Ми смо отварали ураганску ватру на тенкове. *Пол. 1973.*

ура̀гански прил. *као ураган.* — [Сукоб] двају светова ... је почео ураганski да тутњи у тој полуфеудалној земљи. *Бар.*

ура̀дити, ȕрāдӣм сврш. **1.** *обрадити, прекопати, поорати.* — Свака је стопа земље засејана, и урађена је као у Тоскани. *Нен. Љ.* Она шака [земље] што је има, урађена је. *Нам.* **2.** *прерадити, оплеменити (сиров материјал):* урађене коже; ~ вуну. **3.** *скројити, сашити.* — Јефтиније [је] одело кад се из фабрике купи него кад се код куће уради. *Марк. Св.* Урадила сам рукаве. *Ред.* **4.** *направити, израдити.* — Ово је урађено ножем. *Ред.* **5.** *извести, створити, извршити*

неки посао. — Двадест и три године бити на свету, постојати и не урадити ништа! ... Ужасно! *Дом.* Ја сам то урадио без присиле. *Јонке.* Под уставобранитељима је доста урађено за путеве. *Јов. С.* **6. а.** *учинити, поступити.* — Све [ћу] урадити по вашој вољи. *Шен.* **б.** *извести, учинити нешто неприлично, причинити.* — Помисли шта је урадио луди Никола — обријао бркове и уписао се у буршеве. *Лаз. Л.* О, људи, ... шта уради' од човека! *Ћоп.*

урадо̀стити (се), -ӣм (се) сврш. *обрадовати (се).* — Шапутао ... раздраган и урадошћен шуштем банака. *Коз. И.*

ура̏ђати, ӯрāђām *несврш. и уч. према уродити.*

ӯраздалеко и **ураздалѐко** прил. *раздалеко, у већем размаку један од другога. Бен. Рј.*

ура́зити, ӯрāзӣм сврш. *ударити, погодити (у срце), увредити.* — Ти да узмеш његову цуру, кћер онога разбојника кој' ме је уразио у срце. *Шен.*

~ **се** *спојити се уједно, ујединити се.* — [У том изразитом погледу] су се све страсти и милине овога свијета уразиле. *Коз. Ј.*

уразу́мити, ӯразӯмӣм и **ӯразӯмити,** -ӣм сврш. *учинити разумним, објаснити, учинити да схвати, отворити очи.* — Немој тако, Гино кћери! ... трудила се старица да је уразуми. *Рад. Д.* Пушком вас треба. То је једино што би такве могло уразумити. *Андр. И.* Морао сам те најприје уразумити. *Пав.*

~ **се** *постати разуман, доћи до разумевања ствари, опаметити се, схватити, разумети положај.* — Адаме ... велим очајно, де се уразуми! *Донч.* Ако се Уча не уразуми ... биће велике несреће. *Ћос. Д.*

уразумљава̀ти (се), -ӯмљāвām (се) и **уразумљи́вати (се),** -ӯмљујēм (се) *несврш. и уч. према уразумити (се).*

ура́мити, ӯрāмӣм сврш. нем. **1.** *ставити у рам, оквир (слику и сл.).* — Над креветом ... сина ... написао је кир-Герас, урамио и обесио ове речи: ...»Време добро употреби«. *Срем.* На зидовима урамљени свеци. *Јел.* **2.** фиг. *налазити се непосредно около чега, окружити;* исп. уоквирити (2). — Од некадашњег сјаја ... остао је црвен и рафиниран »Забрањени град« у Пекингу и ова погребна метропола, урамљена језерским водама, тамним четинарима и тишином. *Пол. 1973.*

урамљи́вање с *гл. им. од урамљивати.*

урамљи́вати, ӯрàмљујēм *несврш. и уч. према урамити.*

урамљи́ва̄ч, -а́ча м *занатлија који се бави урамљивањем слика.* — Моји цртежи били су чак изложени у радњи јединог урамљивача у граду. *Пол. 1959.*

Ӯра̄н, -а́на м астр. **1.** *једна од девет (седма по реду) Сунчевих планета. ОГ.* **2.** (уран) хем. *врста метала, радиоактивни елеменат* (U). *НХ.*

ӯранак, ӯрāнка м **1.** *зора; рађање сунца.* — Као што јуриш сад огласе трубе, уранке ће мирне да јављају петли. *Дуч.* Окно забљешти од сунца на уранку. *Лал.* Плакала је ... од вечери до рана уранка. *Вел.* **2.** *рано јутарње устајање.* — Још су ... били малко лијени од уранка. *Бен.* Изгубио сам здрав сан, чиле уранке. *Петр. В.* Сироче сељаче ... зна ... што је ... ноћивање у пустој појати, уранци у хладна јутра. *Ћоп.*

Изр. ђурђевски ~ *излет у природу на Ђурђевдан, на који се полази обично у рану зору.*

ӯра̄нӣј, -ија и **ӯра̄нијум** м хем. *в. уран(2).*

ӯра̄нијев и **ӯра̄ннјумов,** -а, -о *в. уранов:* уранијеве, уранијумове соли.

ура̀нӣт, -ита м мин. *уранова руда, уранов смолинац.* — Минерал уранит [уранов смолинац] ... има 4% олова. *НЕ.* Уранова руда уранит (смолинац) делује на фотографску плочу. *НХ.*

ӯранити, -ӣм сврш. **1.** *рано ујутро устати, рано поћи, рано отпочети што.* — Сутрадан је уранила и изашла у авлију. *Вес.* Требало [је] са зором уранити на посао. *Бен.* **2.** *рано доћи, рано настати, приспети.* — фиг. Јесен је те године уранила. *Шимун.*

ӯра̄нкиња ж *она која рано устаје, раноранилица.* — Буди птице уранкиње шароперe. *Кош.*; *Р-К Реч.*

ура́нов, -а, -о *који припада урану, који је у вези са ураном:* ~ руда, ~ атом, ~ оксид, уранове соли.

ӯра̄нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на уран:* урански зраци, ~ рудача.

ура́њање с *гл. им. од урањати.*

ура́њати, ӯрāњām *несврш. и уч. према уронити.* — фиг. Врата се нагло отварају ... у светлост урања човек крвава лица и кошуље. *Ћос. Д.* Сумрак ... лагано урања у модрикасте ријеке дима. *Вуков.* Урањам у угодну полусјену као у неку фотељу. *Уј.*

ӯра̄р, ура́ра и **ӯра̄р** м *занатлија који поправља или продаје уре, часовничар.* — [Колешца] није знао ... поправити ... ни урар Полди. *Киш.*

ура́рев, -а, -о = ура́ров *који припада урару:* ~ дућан.

ура̀рица и **ӯра̄рка** ж **1.** *жена урар. Прав.* **2.** *уларева жена.*

ура́ров, -а, -о = ура́рев.

ȕрāрскӣ, -ā, -ō *који припада урару, који се односи на урара*: ~ радња, ~ занат.

ȕрāрство и **урáрство** с *урарски занат. Бен. Рј.*

ȕраскорāк прил. у изразима: ићи ~ *ићи широко раширених, раскречених ногу*; ићи с киме ~ *неуједначено ходати, не слагати се с киме. Р-К Реч.*

урáслōст, -ости ж мед. *урастање у страно ткиво* (incarnatio); *срашћење, сраслина. Бен. Рј.*

урáсолити, -ӣм сврш. **1.** *метнути купус да се кисели. Бен. Рј.* **2.** *усолити, ставити у саламуру (месо). И.*

урáстање с *гл. им. од урастати.*

урáстати, ȕрāстāм *несврш. и уч. према урасти.* — У тај контекст ураста и идеја о будућем прерастању антикварнице у изложбени простор. *НИН 1973.*

урáсти и **ȕрāсти,** -áстēм сврш. **а.** *срасти, саставити се, слити се с нечим.* — Сухо злато находи се . . . у првобитном стању, урасло у стене. *Панч.* Има минерала којих се кристали налазе у некој стијени као да су у њој урасли. *Туђ.* **б.** *растући продрети, ући дубоко у што*: урастао нокат у месо. — Ланац му је био урастао и ужљебио се у месо. *Нен. Љ.* **в.** *ући дубоко у што и постати непокретан.* — Као да су јој ноге урасле у лед, те се није могла макнути. *Бен.* **г.** *постати саставни део нечега.* — Он је у седло био урастао и таква чуда с коњем правио кô да је једно тело. *Панд.* фиг. Таква мјеста толико [су] урасла у драму да одређују и њен карактер. *Матк.* [У друштвену хијерархију] је он био урастао целим својим бићем. *Пер.* **д.** *прекрити се, зарасти (у браду).* — Неки јалијаш, урастао у браду. *Јевт.*

урачуна́вање с *гл. им. од урачунавати.*

урачуна́вати, -ȕнāвām *несврш. и уч. према урачунати.*

урачȕнати, -ām сврш. **1.** *убројати, унети у рачун, у број.* — Те године нису [му] урачунате у године . . . службе. *Дом.* Овде нису урачунате приповетке из година 1887—1902. *Поп. П.* У бројевима о иноземним радницима урачунати су само они који активно раде . . . без чланова породице. *ВУС 1973.* **2.** *сматрати, узети као*: ~ у грех, ~ у кривицу, ~ у заслугу. *Р-К Реч.*

урачȕнити, -àчунӣм сврш. заст. *в. урачунати.* — Уз то још урачуни и неколико слава. *Глиш.*

урачȕњив, -а, -о *који се сматра да је здраве памети, разуман, одговоран. Р-К Реч.*

урачȕњивōст, -ости ж *особина онога који је урачуњив, разумност, одговорност. Р-К Реч.*

Изр. смањена ~ правн. *умањена способност да се схвати одговорност за учињено кривично дело.*

урашћéње с *ураслост*: ~ нокта у месо.

урашћúвање с *гл. им. од урашћивати.*

урашћúвати, -àшћујēм *несврш. и уч. према урасти.*

ȕрбанӣ, -ā, -ō лат. *градски, који носи у себи особине града.* — Павловић и Попа су рефлексивни писци . . . градски, урбани песници. *Михиз.*

урбанѝзам, -зма м *проблеми уређења града, делатност на уређивању градова, урбанистика.* — Задатак урбанизма јест тај да изради перспективан план развоја града. *ОГ.*

урбанизáција ж **1.** *појаве које прате развијање градова* **а.** *већи или мањи број уређених градова.* — Ступањ урбанизације је одраз опћега нивоа цивилизације неке земље. *ОГ.* **б.** *пресељавање сеоског становништва у град и промена сеоских навика која пресељавање прати.* — Постоји стално мигрирање становништва у оба правца: урбанизација и руризација. *ЕГ 1.* **в.** *претварање села у град.* — И поред нагле урбанизације сеоског живота [у Војводини], још увек [се] одржавају многе наше народне тековине. *ЛМС 1949.* **2.** *утицај градског живота на садржину и облике духовног живота.* — Роман Новака Симића поводом кога је и написано ово неколико сумарних размишљања о урбанизацији нашег романа . . . интересантан [је]. *Михиз.*

урбанизúрати, -изӣрām и **урбàнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. **1.** *развити(ја)ти и умножити, умножавати градове.* **2.** фиг. *утицати на духовни живот у правцу потреба градских становника.* — Наш стари проблем [је]: сељачко-паланачку тематику наше литературе . . . урбанизовати до мере до које је то већ и сам живот учинио. *Михиз.*

~ **се 1.** *доби(ја)ти велики број градова и градског становништва.* — Најјаче су урбанизиране земље с веома развијеном индустријом. *ОГ.* **2.** *доби(ја)ти и изразити, изражавати навике градског живота.* — То [је] тежња . . . нечег материјалног у нама . . . урбанизирана растрованост живаца. *Крл.* Урбанизовали смо се брзо, а дрвена ралица је још орала . . . горштачке њиве. *Михиз.*

урбàнист(а) м *стручњак за урбанизам.* — Дискусија је вођена између урбаниста. *Р 1946.* Урбанисти нису случајно одлучили да припреме планове за дефинитивно обликовање овог дела града. *Б 1957.*

урбанѝстика ж *урбанизам.* — Жртвом урбанистике пала је и стара приземна гостионица. *Десн.*

урбанѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на урбанизам, урбанистику*: ~ план Београда, ~ развој града.

урбанѝстички прил. *према принципима и захтевима урбанистике.* — Лапово је прво село у Шумадији које се урбанистички уређује. *Пол. 1957.*

у̀рбā̄нōст, -ости ж *в. урбанизација (2).* — Приказујући немачку лирику после првог светског рата, Крлежа је истакао то јединство интелектуалности и урбаности у њој. *ЛМС 1957.*

у̀рбā̄р, -а́ра м лат. ист. *збирка прописа којима се уређују односи између властелина и зависног сељака (у Хрватској и Војводини до XIX ст.).* — Марија Терезија самовољно уведе урбар, којим су права племића тешко повријеђена. *Старч.*

у̀рбаријā̄лнӣ, -ā, -ō *в. урбарски.* — Као извјеститељ у урбаријалној парници ... није хтио удесити ствар у корист властелина. *Ђал.*

у̀рбā̄рнӣ и **у̀рбā̄рскӣ**, -ā, -ō *који се односи на урбар, на односе између племића и сељака.* — То је било урбарно питање, питање огромне народне већине. *Пов. 2.* Нису хтјели ни начелно да признаду урбарског откупа. *Крл.*

урва́вати, у̀рвāвām несврш. *в. урвати*[1]. — Леш [је] ... урвавао у реку да му се не зна гроба. *Ђур.*

у̀рвā̄ње с *гл. им. од урвати (се).*

у̀рвати[1], -ām несврш. **1.** *рушити, сурвавати (о стенама, камењу, земљи и сл.).* *Вук Рј.* **2.** фиг. *трошити.* — Блага сам урвала што сам могла само да те до краја [школовања] догурам. *Ђоп.*

~ **се** *рушити се, осипати се, сурвавати се, нагло клизити наниже.* — Па онај ветар; рекао би да се дебели бедеми на граду урвају. *Јакш. Ђ.* Брвна почињу да се урвају, остаје само гола соба. *Сиј.*

у̀рвати[2], -вēм сврш. *срушити, сурвати, сручити, раскопати.* — У то се чу зла ријеч ... Урвите камење вр' њи'. *Миљ.* Ни хиљаду кила динамита не би је [цесту] могло ... урвати. *Лал.*

~ **се** *срушити се, сурвати се, сручити се.* — Није [се] могло бројит колико их се [Турака] урвало доље. *Миљ.*

у̀рвати, -вēм сврш. *савладати у рвању. Рј. А.*

у̀рвина ж **а.** *стрм обронак с којега се каткад руши камење или земља, стрмина, стрма стена.* — Окомито под њим зјају стравичне урвине. *Мат.* У загрљају [се] строваље низ урвину. *Бег.* **б.** *провалија, амбис.* — У црну урвину мртав јунак преко дора пао. *Фил.* фиг. Баци ту мртвачку зубљу у урвину мука и мрака. *Полић.* **в.** *крш, рушевине, развалине.* — Моје грло цјелива ... погледом урвине древног потањелог града. *Матош.* Село ... [се] претвара ... у тужну урвину којом ... хује мутне воде. *Лал.* [Ловци] се ... крену на пут ... преко снежних поља, урвина од леда. *Петр. М.*

ургѐнтан, -тна, -тно лат. *хитан, неодложан.* — Задаци филозофске и научне мисли ... били [су] ... постављени као ургентни проблеми свагдашњице. *Ант. 1.*

ургѐнтно прил. *хитно, неодложно.* — Приближавање завршетка рата све је ургентније постављало пред савезничке владе питање: шта ће бити с Југославијом? *Марј. Ј.*

ургѐнција ж *пожуривање, опоминање.* — Три нове ургенције суда ... доживеле су исту ... судбину. *НИН 1958.*

ургѝрати, ургѝрām сврш. и несврш. *(за)тражити да се нешто хитно учини, (за)тражити хитност.* — Ургират ћемо да вам се повиси потпора! *Крл.*

у̀рда ж **1.** *угрушано млеко, грушевина. Вук Рј.* **2.** *врста лошег сира.* — Извозе ... урду у Гостивар. *Дед. Ј.* Извадио [је] комад урде (сир од кога се није одвајао) ... и стрпао у уста. *Вучо.*

урѐвати, -вēм сврш. покр. *продрети, навалити.* — У бијелу уревала цркву [вода] и од цркве олтар однијела. *Вук Рј.*

уревѐнити се, -ӣм се сврш. *в. сревенити се*; исп. ревена. *Р-К Реч.*

урегу̀лати, -ām сврш. покр. *уредити, регулисати.* — Нађи ћемо ми већ начина да све то урегуламо. *Ђоп.* Читаво јутро ходам по селу ... и гледам је ли све урегулано. *Ђор.*

у̀ред и **у̀ред**[1] м **1.** *орган јавне службе, надлештво, установа; зграда, просторија у којој се налази такав орган*: општински ~, земљишни ~, окружни ~ за осигурање радника, жупни ~, порезни ~, поштански ~. — Неће талијанског језика, а без њега не може бити ни уреда ни школа. *Шимун.* **2.** *уопште назив за пословну просторију, зграду; канцеларија, биро и сл.* — Ти не знаш куцати? ... Улазиш у уред као дивља свиња! *Кол.*

у̀ред[2] прил. покр. *готово, скоро.* — Ено Турци пале савардаке, уред ће ти и на Зупце сићи. *Март.* Лежи горе у соби, има уред годину дана. *Сим.*

у̀редан, -дна, -дно **1.** *који држи до реда, који води рачуна о уредности, о својој спољашњости, чист.* — Сви су мушкарци тамо тако уредни, чисти, услужни. *Донч.* **2. а.** *који одговара одређеним захтевима, нормама, тачан, савесган.* — Предао се мирном и уредном животу, раду и читању. *Мил. В.* **б.** *добро уређен, потпун.* — То је била прва

уредна штампарија са ћириловским словима. *Нен. Љ.* **3.** *који је и складу са прописима, законит, прописан, пуноважан.* — Казниће се ... послодавци ... који свој радни однос ... нису уредним путем раскинули. *Лапч.* Она [је] редовно издавала уредне признанице. *Ранк.* Док још нема уредних избора, не видим велику разлику у томе да ли законодавну власт обавља влада. *ВУС 1973.*

ȕредба ж **1.** правн. *нормативни акт највишег органа државне управе којим се обично регулишу одредбе закона и његово извршење.* — Совјет је још из Смедерева разаслао по нахијама кратке уредбе како ваља судити. *Вук.* **2.** *уређење, устројство, организација.* — [Волф] није по принципима своје науке био споразуман с многим уредбама људског друштва. *Новак.* Унутрашња уредба села морала је одговарати оволиким његовим дужностима. *Нов.*

уре́дити[1], ȕрēдӣм (трп. прид. ȕрēђен) сврш. **1.** *довести у ред, у уредно стање, удесити да нечему одговара, средити, наместити (собу, стан и сл.).* — Те две собе ... за такве вечери нарочито застру и уреде. *Андр. И.* Тешко је то кад нема женске главе у кући ... Нема ко да ми уреди. *Ћор.* Проширен је локал, уређена кухиња, измијењен инвентар. *Вј. 1973.* **2. а.** *отклањањем сметњи, несугласица, повољно решити, довести у склад, усагласити, средити.* — Имао је посла да нешто уради с њиховим ... официром што се границе тиче. *Вукић.* фиг. Са мном се не шали, ја ћу хитно твој неопрани језик уредити. *Бал.* **б.** *намирити, измирити, исплатити (рачун, дуг и сл.).* — Ви дођосте да уредите своје рачуне? *Креш.* **3.** *приправити, припремити (за даљи поступак).* — Јова је био чувен као вешт да закоље, ошури и уопште уреди прасе. *Срем.* Отац Миланов ... наређује како ће се уредити прасе и јагње што је за тај дан спремао. *Дом.* **4. а.** *увести, завести у живот као правило, удесити, одредити.* — [Кнез Милош] је уредио да уместо сеоских кнезова у сваком селу буде по један главни кмет. *Ђорђ.* За кратко време уредио је [кмет] тако: да нико своје марвинче не пусти у поље. *Вес.* **б.** *повезати у целину тако да сви делови врше свој посао складно и успешно, организовати.* — Судство је било у Илирији уређено слично далматинскому у доба Дандолово. *Шиш.* Исти дан уредио и трку. *Ћор.* [Арнаути] ненавикнути да се правилно и уређено боре, врло брзо малаксавају. *Лаз. М.* **5.** *сврстати у редове, постројити.* — Млађи фратри отидоше да уреде сељаке за спровод. *Мат.* **6.** *обавити уреднички посао, припремити за штампу (новине, часопис и сл.).* — Први број »Борбе« уредио је и преломио с Весом чика Јанко. *Дед. В.* Рукопис је у року предан, уређен за штампу и књига се у прави час појавила у јавности. *ВУС 1971.* **7.** (кога) ир. нар. *учинити да неко настрада, награбуси, удесити кога.* — Он се диже, кањав и жалостан, па пође ... стењући ... Ма ко тебе тако уреди? *Јакш. Ђ.* О момци, ала вас уредише! *Јонке.*

Изр. уредити кога за Врбицу *в. уз Врбица (изр.).* — Кукавице ... вас [ћу] ја ... уредити за Врбицу. *Дав.*

~ се 1. *довести себе у ред, дотерати се, удесити се.* — Повуче [га] жеља ... да се обуче, да се уреди и накити. *Ћор.* Мардеша се, дакле, уредио да иде у град. *Кал.* **2.** ир. нар. *онередити се, свршити нужду. Р-К Реч.*

уре́дити[2], ȕрēдӣм, ијек. уријèдити, сврш. *постати ређи, проредити се.* — Од неко доба ... пушка уриједила. *Мул.*

ȕредник м **1. а.** *онај који уређује новине, часопис и сл., који врши одговорне послове око припремања, утврђивања текстова за штампу, редактор.* — Пронађено је трупло доктора Нилсена, издавача и уредника ревије »Форум«. *Крл.* Директор и главни уредник листа »Слободна реч« ... заинтересовао [се] и прибележавао све што је чуо. *Срем.* **б.** *онај који одабире текстове за зборник, антологију и сл.* — Уредник [антологије] је бирао песме по њиховој лепоти. *Поп. Б.* **2.** заст. покр. *управник, старешина, командант.* — Неготин ... могао би много мањи јунак, али добар уредник, чувати боље од њега [Хајдук Вељка]. *Вук.*

ȕредниковање с *гл. им. од уредниковати.* — Ту је оцртано Шеноино уредниковање код »Вијенца«. *Ков. А.* »Књижевни листови« су чланак којим је писац почео своје уредниковање Српског Књижевног Гласника. *Поп. Б.*

ȕредниковати, -кујēм несврш. *вршити посао, дужност уредника.* В. пр. уз гл. им. уредниковање.

ȕредница ж *женска особа уредник (1).* — Можда је ту доста кумовала и Милка ... али њу као уредницу мање виђамо на екрану. *ВУС 1973.*

ȕредничкӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на уреднике.* — Врата од уредничке собе се отворише са треском. *Ћос. Б.*

ȕредништво с **1.** *група људи који врше уређивање новина, часописа, редакцијски колегијум; просторије где се то врши, редакција (1).* — И против воље уредништва [тешкоће су] одредиле и садржај овог двоброја. *ХР 1928.* После се потуцао по уредништвима ... паланачких листова. *Петр. В.* **2.** *уређивање, уредниковање.* — Смишљао је план о једном великом Речнику ... на којем би, под његовим уредништвом, радили Џонсон ... и други. *Нед.*

у̏редно прил. **1.** *у уредном стању, чисто, педантно.* — Како је све уредно и дотјерано! *Торб.* **2.** *тачно, редовно; као што одговара реду, обичају, закону.* — Идем сваки дан уредно три пут у Ћијукову механу на пиво. *Лаз. Л.* Саранише Степанију, Станојло јој издаде све уредно: и дању и трећину . . . *Вес.*

у̏ређе̏ност, -ости ж *особина, стање онога који је уредан, онога што је уредно.* — У први мах није му, са велике уредности, био у вољи. *Јакш. Ђ.*

у̏ређо̀ван, -вна, -вно **1.** *који се односи на уред, канцеларијски.* — Отац није никада говорио пред њим о уредовним пословима. *Новак.* **2.** *службен, званичан:* ~ потврда. — На окорјелим лицима читала се уредовна укоченост. *Коз. Ј.* Хрвати успијевају ипак сачувати латински уредовни језик. *КХ 1936.*

у̏редова̀ње с *гл. им. од уредовати.*

у̏редовати, -дујём несврш. **1.** *радити у уреду* (*као службеник*). — Наредник тај је . . . нижи службеник, јер ето »уредује« са најситнијим практикантима. *Сек.* **2.** *заводити ред, интервенисати (обично о полицији).* — На крају уредује болоњска полиција. *С 1919.* Вичу месари, сладолеције . . . уредују полицајци. *Бар.*

уредо̀вница ж *пословна просторија, канцеларија.* — Није море црне каве . . . у уредовници. *Киш.* Господа су посједала . . . у стражњој соби уредовнице загребачке подружнице. *Сим.*

у̏редскӣ и **у̏редскӣ,** -ā, -ō *који се односи на уред, канцеларијски.* — Пролазили су покрај уредских врата. *Торб.* Приучио се на хладна службена лица уредских предстојника. *Леск. Ј.*

у̏ређāј м **1.** *скуп апарата сложених у целину ради вршења одређене функције, постројење, инсталација.* — Новост у Станици за хитну помоћ је да су дуго очекивани радио-уређаји за кола најзад стигли из Љубљане. *Б 1957.* Уређаји којима располажемо на Белим Водама не могу да га [фенол из воде] отклоне. *Пол. 1958.* Приједлог . . . предвиђа градњу најпотребнијих уређаја за прочишћавање отпадних вода. *Вј. 1973.* **2.** *уређење, устројство, решење.* — [Куће] су све једнаке . . . по расподели простора и, мање-више, и по унутрашњем уређају. *Андр. И.* Против овог демагошког идеала националног уређаја Пушкин . . . износи своју теорију. *Цар М.*

у̏ређати, -ā̀м, ијек. урјеђати, сврш. *постати ређи. Прав.*

у̏ређе̏ност, -ости ж *стање, изглед онога који је уређен, онога што је уређено, дотераност, уредност.*

уређе̏ње с **1.** *друштвени поредак, устројство, организација нечега.* — Држава је настала послије распада родовског, односно племенског уређења. *ОГ.* У том елаборату излажу се погледи на будуће уређење Југославије. *Чол.* **2.** *организовање, успостављање.* — Много посла имађаше Лазар око уређења самог суда. *Вес.*

уређѝвање с *гл. им. од уређивати* (*се*).

уређѝвати (**се**), -ѐђујём (се) *несврш. и уч. према уредити*[1] (*се*).

уређѝвач, -а́ча м **1.** *уредник, редактор.* — У XVIII нас стољеће води сам марни уређивач и издавач. *ХР 1928.* **2.** *онај који нешто уређује, дотерује, улепшава и сл.*

уређѝвачкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на уређиваче, уреднички, редакциони:* ~ одбор. **2.** *који се односи на уређивање, дотеривање, улепшавање нечега.* — Мора се поздравити ова уређивачка акција [уређења трга]. *Пол. 1958.*

у̏рез м **а.** *зарез, урезотина у нечему, усечено место, жлеб.* — [Земљано посуђе] се вића свакојаким урезима ишарано. *Панч.* **б.** *посекотина, бразготина, ожиљак* (*од ране и сл.*). — На [плећки] је био дубок урез, округао, превучен танком бијелом кожицом. *Сиј.* **в.** *бора, бразда* (*на телу, лицу*). — Ал' где се кућа кући, ту се убраздају урези и рука се храпави од жуљева. *Вукић.* Видећи преко усана Ирене Александровне ситан урез сарказма, одмах се досјети. *Бег.*

у̏резати, у̏режēм сврш. **1.** *усећи, уклесати, уграварати (слова, шаре и сл.), усецањем записати, украсити.* — Показивала је [она] големи сребрни послужавник с урезаном посветом. *Торб.* Јатаган му урезан је златом. *Ств. 1948.* **2.** *насећи, нарезати; одсећи, одрезати.* — Уреза дуван, протре га, напуни лулу. *Вес.* Ништа оштро да дјетету пупак уреже. *Нам.*

~ **се** *усећи се, зарезати се, забости се* (*у нешто*). — Ниједна бора није успела да се уреже у то ткиво. *Дов.* фиг. [Црква] се урезала у небо шиљаста и оштра. *Крањч. С.*

Изр. урезало му се у памет (мозак, душу и сл.) *добро је упамтио, не може да заборави.*

урезѝвање с *гл. им. од урезивати* (*се*).

урезѝвати (**се**), -ѐзујём (се) *несврш. и уч. према урезати* (*се*).

урезѝлити, -ѐзилӣм сврш. тур. *осрамотити, обрукати, изврнути руглу, жестоко изгрдити. Бен. Рј.*

у̏резица ж бот. *биљка из пор. главочика* Homogyne. *Сим. Реч.*

у̏резнӣк м (обично мн.) *крајеви од основе у ткању, остаци неоткане основе у кроснама.*

— Жене гатају да урезницима не ваља шити ништа што се носи на себи. *Вук Рј.*

урѐзотина ж *урез, посекотина; бразготина; бора.* — Боре на његовом лицу постадоше дубље, попут урезотина ножем. *Донч.* Свака је година онде [на челу] урезана, а по тим урезотинама упиле се борице. *Јакш. Ђ.*

ӯрекнути и **урѐкнути,** ӯрекнём сврш. *в. урећи.*

урѐмија ж грч. мед. *тровање организма нагомилавањем мокраћне киселине у крви и ткивима коју оболели бубрези не могу да излуче.*

ӯрēс и **ӯрес** м *предмет који служи за украшавање, украс, накит.* — Велико распеће урес му је цијели. *Јур.* Ти волиш лепу нову хаљину . . . урешену богатим уресима. *Ком.* фиг. Ја сам ружа, урес врта. *Митр.*

ӯрēсан и **ӯресан,** -сна, -сно (обично одр. ӯрēснӣ и ӯреснӣ) *који служи за украс, украшавање, украсни.* — Праве [се] уресни предмети. *Туђ.* Цеста [се] међ уресним . . . дрвећем успиње к дворцу. *Леск. Ј.*

урēсити, ӯрēсӣм (трп. прид. ӯрēшен) сврш. *украсити, накитити, нагиздати; декорисати.* — Орман за бело рубље . . . обложила је и уресила својом руком . . . ресканим папирима и чипкама. *Петр. В.* Бијаше црква урешена као што бива у највишим светковинама. *Љуб.*

~ **се** *ставити на себе урес, накит; накитити се, нагиздати се, лепо се дотерати.* — То си се за госте тако уресила . . . Лијепа си, врло лијепа. *Крањч. С.* фиг. Ливада се уресила, све цвијећем бијелијем. *НП Вук.*

урѐтер м анат. *канал који од бубрега спроводи мокраћу у мокраћну бешику, мокраћовод. МЕП.*

ӯрētко, ијек. урӣјетко, прил. *ретко, само понекад; гдегде.* — Уријетко, обично за неродних година, силазили су из планине медвједи. *Ћоп.* Уретко су се белили као праменови лаки и провидни облаци. *Глиш.*

ӯретра ж грч. анат. *мокраћна цев којом мокраћа отиче из бешике. МЕП.*

уретри́тис и **уретрӣтис** м грч. мед. *запаљење, упала мокраћне цеви. Свезн.*

урећи, -ечем и **ӯрећи,** ӯречём и ӯрекнём сврш. **1.** *заказати договором, уговорити, договорити с ким.* — Упутили смо се у једну шуму . . . у којој је био уречен састанак. *Чол.* С том женом сам урекао састанак. *Андр. И.* **2.** (кога) празн. *бацити урок (на некога), уроком навући злу коб, проузроковати несрећу и сл. (некоме).* — Неки су обогаљили или се разбољели јер их је она урекла. *Бен.* Ђорђева завист урекла му је жену и призвала смрт његовој кући. *Ћос. Д.*

урешáвати(се), -èшāвāм(се) *несврш. и уч. према уресити (се).*

урӣ́бати, ӯрӣбāм сврш. *рибањем опрати, истрти, изрибати.* — [Зрачак] се у жутим пругама спусти на бео урибани патос. *Шапч.*

ӯривак, -йвка м **1.** *конопац, уже.* — Морао је плести дебеле »уривке« од костријети. *Лал.* На грани млијеко висаше у котлини за уривак дуги. *Ств. 1948.* **2.** *дубок урез. Бак. Реч.*

урӣ́вати (се), ӯрӣвāм (се) *несврш. и уч. према урити (се).*

урӣјѐдити, ӯриједӣм, ек. уре́дити[2].

ӯрӣјетко, ек. ӯрētко.

ӯрӣн, -ина м и **урӣ́на** ж лат. *мокраћа.* — Све је воњало по диму, по урину, по нафталину. *Крл.* Говорили су [лијечници] о мојој крви, о столици, о урини. *Мар.*

уринӣ́рати, -йнӣрāм несврш. *мокрити.* — Почет ће још уринирати на тргу. *Божић.*

ӯринути, -нēм сврш. *урити (а), увући, завући.* — У својој соби шетао је Иван Мартинић, уринуо у њедра десницу. *Ков. А.* Уз те ријечи [он] лијепо урину своју руку у [његову]. *Креш.*

~ **се** *забити се, зарити се.*

ӯрис м мит. *мушка суђаја. Рј. А.*

ӯрисати, -ишēм сврш. *уцртати; урезати.* — Видје јој урисане ситне боре под очима. *Сим.*; *Деан. Рј.*

ӯрисница ж мит. необ. *суђеница, суђаја.* — Са поклоном лепе уриснице пружала му је [оцу] најлепше воће. *Јакш. Ђ.*

ӯрити, ӯријēм сврш. **а.** *забости, зарити, забити (у нешто).* — Наслоним се на чатлов, а ноге уријем у сено. *Шапч.* **б.** *унети, нанети убодом (у унутрашњост нечега).* — фиг. Слатка је то дужност превијати ране, које су непријатељи човечјих права . . . једном читавом народу у тврде кости урили. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *забити се, зарити се; утонути.* — фиг. Мисао [му] се урила негде . . . испод . . . постељице. *Ћос. Д.*

ӯритмити, -ӣм сврш. необ. *дати ритам (чему), ускладити по ритму.* — Додајте ту који слик, уритмите речи. *Сек.* Уритмили корак и . . . све брже и брже певају и корачају. *И.*

ӯрица ж *дем. и хип. од ура.* — Дакле доћи ћете одмах? . . . За урицу. *Крањч. Стј.* О прсима јој висила златна урица. *Шен.*

урӣ́цати, ӯрӣчēм *несврш. и уч. према урећи, урекнути.*

урѝшāње с *гл. им. од уришати.*

ури̏шати, -ӣм несврш. покр. *в. јуришати.* — Твоје силе страшно уришају. *Њег.* Па на кулу уришају момци. *НП Вук.*

урје̏ђати, -ӣм, ек. урѐђати.

у̏рлавина ж покр. *урлање, завијање.* — Силна урлавина псета заустави га. *Шен.*

у̏рлāј м **1.** *урлање, завијање.* — Вук! Је ли то био онај потмуо урлај који је он сматрао лавежом пса? *Цес. А.* Рика и урлај вјетра као да их још већма зближише. *Цар Е.* **2.** *урлик, рика, вика.* — У исто вријеме из стотине се грла изви у ноћни мрак урлај: — Не дамо вас! *Цар Е.*

у̏рлāње с *гл. им. од урлати.*

у̏рлап м варв. *в. урлауб.* — Пиши и мене у војску без смјене и урлапа. *Ћоп.*

у̏рлапчā̏д ж *зб. им. од урлапче.*

у̏рлапче, -ета с (супл. мн. ўрлапчā̏д) нар. и покр. *дете зачето од војника на урлапу, одсуству.* — Волови воде њихови [војника] ... синчићи и урлапчад. *Кик.*

у̏рлати, ўрлā̏м несврш. = урликати **1. а.** *завијати јаким гласом, производити урлик, рику (о вуку, псу и сл.).* — Вук ... завија и урла. *Бар.* **б.** *громогласно, продорно викати, певати; дерати се (у узбуђењу, болу и сл.).* — Доље с њим! урлаше свјетина. *Шен.* На крају дворане три састављена стола урлају неку корачницу с неке пруге. *Пол. 1972.* **в.** (нешто) *изговарати, певати и сл. претерано гласно, дерући се.* — Урлају сви у глас фашистичку песму. *Јак.* **2.** *оглашавати се продорним звуком, тутњавом, фијукати, трештати.* — Вјетар урла. *Крл.* Споља је урлала митраљеска ватра. *Чипл.*

у̏рлā̏тор м тал. *назив за певача забавних мелодија чије певање подсећа на урлање.* — Урлатори певају данас по читавој Европи. *НИН 1960.*

у̏рлауб м нем. варв. *одсуство, допуст.* — Преморила сам се и одох на урлауб и ја. *Сек.* Ја већ нис' два лета бил' на урлаубу. *Крл.*

у̏рлаубер и **урла̏убер** м нем. *војник на одсуству.* — Враћали су се било као краткотрајни урлаубери, било као рањеници. *Бег.*

у̏рлик м **1. а.** *отегнуто завијање, урликање (вука, пса и сл.).* — Залајаше пси ... тутњава се претопи у подземан урлик вучји. *Јевт.* **б.** *запомагање, јаук.* — Са свих страна одјекују крици и урлици. *Б 1958.* Овдје је груди распарао очајан урлик. *Уј.* **2. а.** *снажан фијук, хујање (ветра, олује).* — Урлик олује ... одјекиваше по лападској долини. *Војн.* **б.** *продоран звук, тресак.* — Затварач шкљоцну и громовити урлик затресе земљу. *Јак.*

урли̏ка̄вци (јд. урли̏кавац, -āвца) и **урли̏ка̄лци** (јд. урли̏калац, -āлца) м мн. зоол. *врста мајмуна који живе у чопорима по шумама и снажно се деру, дрекавци.* — Мајмуни урликавци непрестано су прекидали ноћну тишину. *ВУС 1972; ЕЛЗ.*

урли̏ка̄ње с *гл. им. од урликати.*

урли̏кати, ўрли̏чēм несврш. — урлати. — Лево од светлости ... урликало је псето. *Вучо.* Мора се наћи каква бекрија да урличе. *Глиш.*

урли̏кнути, ўрли̏кнēм *свр. према урликати, испустити урлик.*

у̏рма ж бот. *биљка* Phoenix dactylifera *из тропског рода палми која има веома сладак, укусан и хранљив плод; плод те биљке, датула.* — Палма датула даје плод урму. *Станк. С.*

урма̀шица ж *врста оријенталног колача од масла, брашна и јаја, преливеног растопљеним шећером, брдарица.* — Око казана на великим тевсијама поредане баклаве, урмашице, локуми. *Ћор.*

у̏рменӣ, -ā, -ō *који се односи на урму.* — Неколико урмених дрвета својим плодом исхране целу породицу. *Нен. Љ.*

урме̏(н)тӣн, -ина м тал. покр. *кукуруз;* исп. фруме(н)тин, фурме(н)тин. — Добивô је питу и пециво од бијела хљеба урментина. *Ств. 1948.*

у̏рна ж лат. **1.** *суд, посуда у облику вазе, обично од мермера или метала, у којем се првенствено држи пепео спаљеног, кремираног покојника.* — Са обилним прњагом ... је негде била и урна са пепелом њеног мужа. *Андр. И.* **2. а.** *тегла, саксија, ћуп.* — На тераси су имале гримизног цвијећа у својим урнама. *Торб.* Ноа је ... с урном на рамену тихо долазила. *Наз.* **б.** *кутија, жара с уским отвором у коју се код тајног гласања спуштају гласачки листићи или куглице.* — У брончаним су урнама била нађена и два бијела листића, гласови комунистичких гласача. *ВУС 1973.*

у̏рнебēс м *велика граја, галама, бука; неред, лом.* — Искупи се силество паса и залајаше са свију страна, направи се читав лом и урнебес. *Дом.* Сад нешта тресну и до неба грмну урнебес. *Шен.*

у̏рнебēсан, -сна, -сно *веома гласан, бучан, громогласан.* — У публици — урнебесан смех. *Пол. 1944.* Наједном заори ... урнебесно клицање. *Дук.*

урнебѐсати, -ā̏м (некњиж. урнѐбешēм) несврш. *правити урнебес, галамити.* — Пола је улице обастало да чује гдје нетко урнебеса. *Киш.* Поврх свега издизао се поклич младе госпе којим је поспјешивала мога ујака урнебешући. *Креш.*

у̏рнебēснӣк м неол. *онај који галами, лармација, разметљивац.* — Као писац ... остаје фанатични колекционар рељефних

живих детаља живота. Најбољи је не као необуздани урнебесник, него као дискретни сликар ... сете. *НИН 1973.*

ȕрнебёсно прил. *на урнебесан начин, громогласно.* — Па уздахну урнебесно. *Змај.* Урнебесно се пролама вапај. *Вас.*

ȕрнек м тур. заст. *пример, узорак, образац.* — Прави урнек гастрономије била [је] супа с кнедлама од џигерице. *Срем.*

ȕрнис м *одвајање великих маса стена или земље и њихово клизање или рушење с треском са планинских страна. Свезн.*

ȕрнисање с *гл. им. од урнисати (се).*

ȕрнисати, -ишём сврш. разг. *упропастити, уништити; разрушити.* — Ти си грозница сладострасна што снагу ми урнише. *Марк. Д.* Запалио кућу и урнисао. *Лал.* ~ **се** *упропастити се.* — Једног дана цео свет се урнише и пропадне. *Сек.*

ȕрȏвањ, -вња м покр. *оно што се урови, укопа у земљу и служи као подупирач, потпорни стуб. Вук Рј.*

уровáшити, -ȏвāшӣм сврш. *урезати, убележити у роваш.* — Ровашари бјеху спремни да уроваше тргове на ровашу. *Креш.* фиг. Сукрвице по устима и мозгу казале би све оно што је уровашено у образ данашњем дану. *Јел.*

урȍвити, ȕровӣм (трп. прид. ȕровљен) сврш. *укопати, забити, зарити, усадити у земљу, побости.* — Једно јутро осване Крунин плот уровљен . . . а већ био да се сав поруши. *Ад.* фиг. [Старици] блеснула из уровљених очију кап и . . . за дуго није канула. *Рад. Д.*

ȕрод м *годишњи принос биљака, плодови, род.* — Двојица по тројица путују шумом и процјењују урод жира. *Коз. Ј.* [Ђубриво] представља гарантију доброг урода жита. *Пол. 1958.*

урȍдити, ȕродӣм сврш. **1.** *донети, дати род, плод; родити.* — Јадају се старци кад поља не уроде. *Макс.* Самих шљива уродило на хиљаде товара. *Пав.* **2.** (чиме) *довести до нечега, изазвати (нешто).* — Свако наметање воље може уродити само новим, опасним немирима. *Пол. 1958.* [Протурјечја] уродила су разним грубим, примитивним неспоразумима на културном сектору. *Матк.*

ȕродица ж бот. *систематски назив за више врста биљака* **1.** *врста траве сличног плода као у жита* Melampyrum arvense, M. cristatum, M. pratense, *ливадар.* — Чистоћа брашна [страда] и у приликама кад се из нехата . . . загади чисто зрно уродицом. *Батут.* **2.** *в. кукољ (1). Сим. Реч.* **3.** *в. љуљ*[1]. *И.* **4.** *биљка из пор. лепирњача* Lathyrus. *И.*

ȕрођен, -а, -о **1.** *стечен, наслеђен рођењем, од рођења; природан.* — Говорила је [жена] . . . савлађујући очигледно урођени стид. *Андр. И.* Говоре суздржљиво и с урођеним тактом. *Фелд.* **2.** *који је становник неке земље родом, по рођењу, рођени, прави.* — Колонизацију на Запад вршили су само урођени Американци. *Ђур.*

урођѐник, -и́ка м (мн. -ни́ци) **1.** *припадник, староседелачких народа или племена неке земље.* — Главна средства . . . су била . . . експлоатација колонија до истребљења урођеника. *Грг.* Обале пусте, одијељене од свијета . . . урођеници дивљи. *Цар Е.* **2.** заст. *домородац.* — То је била . . . досадна славонска природа која само за урођеника има правога чара. *Коз. Ј.*

урођѐница ж *женска особа урођеник.*

урођѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на урођенике.* — Као да је син неког урођеничког поглавице. *Кол.* Има неко урођеничко племе у Африци. *Мар.*

ȕрођено прил. *од рођења, у нечијој природи, нарави.* — По једној теорији је урођено познавање добра и зла. *Марк. Св.* О, жено! . . . Је ли теби урођено да вараш. *Грол.*

ȕрођенȏст, -ости ж *особина оног што је урођено.* — Општа примљивост био би врло слаб аргументат за урођеност идеја. *Петрон.*

ȕрок м празн. **1.** *поглед или чин који по народном веровању може на некога да навуче несрећу, недаћу, зло, мађија, проклетство.* — Све је то био сан, ноћна мора, урок бачен на њу од кљастога жреца. *Наз.* Лијечи дјецу по селу од сугреба и урока. *Мат.* **2.** *в. урочица (1).* В. и пр. уз урочица.

Изр. не буди (му) урока, да (му) није урока *да нико не баци чини (на њега), да (га) не урекне;* трава од урока бот. *трава из пор. карамфила* Cucubalus baccifer *и* Lychnis viscaria *која отклања урок, штити од злих очију или чини. Сим. Реч.*

урȍкљив, -а, -о **1.** *који има магијску моћ, који може да урекне (о очима, погледу).* — То је запис који дијете носи . . . да би се сачувало од урокљива ока. *КН 1956.* Ја велим да је онда прошао нетко тко има урокљиво око! *Франг.* Пијан није . . . Него . . . урекао га урокљив поглед. *Ад.* **2.** *који штити, лечи од урока:* ~ трава; исп. трава од урока (уз урок, изр.). *Сим. Реч.*

урȍлог м *лекар, стручњак за урологију.*

уролȍгија ж грч. *наука о болестима мокраћних органа.*

урȍлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на урологију.*

урȍнити, ȕронӣм сврш. **1. а.** *завући нешто у дубину, у унутрашњост нечега, загњурити, забити.* — Сједи на огњишту, руке у огањ уронила. *Наз.* фиг. Брегови су уронили своје врхове у сиви, маглени омотач. *Бар.* **б.** *заћи дубоко, увући се.* — Кад смо

уронили у кукурузно море, угледали смо шест жандара. *Поп. Ј.* **2.** фиг. *занети се нечим, предати се чему, удубити се у нешто.* — Чисто урони у посао само да би се отргла од мисли. *Вес.* Она је уронила у сјетне мисли. *Кум.*

урòнути, ўронём свршн. *в. уронити.* — Целина је уронула у софу. *Торб.* Била је ноћ ... кад смо уронули у шуме иза Осла. *Пол. 1959.* Визијом своје епохе [Мештровић] је уронуо у стари исток. *КР 1924.*

урòњáвање с *гл. им. од урањавати.*

урòњáвати, -ôњāвām и **урòњúвати,** -ôњујēм *несврш. и уч. према уронити.*

урòсити, ўросӣм свршн. *росом поквасити, оросити.* — Скуте носе да се не уросе. *НПХ.*

ўрота ж *тајни договор о заједничкој акцији против кога или чега (нарочито против политичког поретка), завера (1).* — Кад, дакле, сазнаш за рок и мјесто уроте, пођи равно к бану. *Шен.* Против њега [је] скована урота. *Крањч. Стј.*

урòтити се, ўротӣм се свршн. *направити уроту, заверити се (1).* — Сви чиновници ... [су се] уротили против тамбурашког и пјевачког збора. *Чол.* Ви сте се уротили против мене. *Крл.*

ўротнйк м *онај који учествује у уроти, завереник (а).* — Уротници — издајице позвали су га на гозбу и овдје га уморили. *Пов. 1.* На поглавицу уротника злих ... на Перу Сегединца, пада крв свих оних што их на зло наведе. *Кост. Л.*

ўротничкӣ, -ā, -ō *који се односи на уротнике, заверенички.* — Анте Ракијаш, ... [је] уротнички друг Кватерников. *Нех.*

ўротийштво с *учешће у уроти, завереништво. Прав.*

урòњúвати се, -ôњујēм се *несврш. и уч. према уротити се.*

ўрочак, -чка м празн. *предмет који штити од урока, хамајлија.* — Занимало га то село ... где се деци на повојима ушивају урочци. *Рад. Д.*

ўрочан, -чна, -чно **1.** *урокљив.* — Урочно се у те Маре нашло око. *Хар.* **2.** *који је у вези с уроком, који потиче од урока.* — Од урочне болести знао је Шпиро уистину излијечити. *Кум.*

урòчити[1], ўрочӣм свршн. **1.** *одредити време, рок, заказати, уговорити.* — На силу му препроси ђевојку и за мало свадбу урочио. *НП Вук.* Племић је долазио у кућу, урочисмо дан за сватове. *Шен.* **2.** (кога) *позвати.* — Тамо га је урочио Брђо, одилазећи на састанак. *Тур.* Зато урочисмо управо вас амо. *Шен.*

~ **се** *уговорити с ким (место састанка) споразумети се, договорити се.* — Прије него ће се разићи, уроче се ... на Цвитуши. *Тур.*

урòчити[2], ўрочӣм свршн. *в. уређи (2).* — Док тако младу воде њеном младожењи, неко од њене ближе родбине је ... да је неко не би »урочио«, посипа пшеницом. *Пол. 1973.*

ўрочица ж празн. **1.** *нестварно биће које, према народном вјеровању, отклања урок, чини.* — Урок седи на прагу, урочица под прагом; урок уриче, урочица одриче. *Вес.* **2.** *средство против урока, хамајлија;* исп. урочак. — Дугу косу оплела у перчин у који није уплетала »урочице«. *Вес.* **3.** бот. *в. трава од урока (уз урок, изр.). Сим. Реч.*

ўрочйште с *уречено, уговорено место.* — Прођосмо капетаново урочиште. А где је оно? Остало нам је улево. *Ранк.*

урòчљив, -а, -о *в. урокљив.* — Ниједно урочљиво око још није у те рачуне загледало осим инџинира. *Рј. А.*

ўрочнйк[1] м *завереник. Прав.*

ўрочнйк[2] м **1.** *онај који је некога урочио, урекао.* — Нека се не нађе у тебе ... ни који гата по птицама ни урочник. *Дан.; Вук Рј.* **2.** *в. трава од урока (уз урок, изр.). Сим. Реч.*

ўрочница[1] ж *завереница. Рј. А.*

ўрочница[2] ж *женска особа урочник*[2] *(1).* — Потом иду те посипљу њоме [варицом] уљанике говорећи: Урочници и урочнице низ улицу ... а моје чело пут истока уз улицу. *Вук Рј.*

уртйкāрија ж мед. *копривњача.*

урукàвичен, -а, -о *који је у рукавицама, с рукавицама.* — Извео [је] нека недјела ... љубећи вршке урукавичених прстију дамама. *Уј.* Морате у Паризу урукавичени држати цилиндер. *Матош.*

уручáвāње с *гл. им. од уручавати.*

уручáвати, -ўчāвām = уручивати *несврш. и уч. према уручити.*

уручéње с *предаја, давање у руке, додела.* — Пре уручења награде ... говорила је. *Пол. 1959.*

уручúвāње с *гл. им. од уручивати.*

уручúвати, -ўчујēм несврш. = уручавати.

урўчилац, -иоца м (ген. мн. **-лāцā**) *онај који нешто уручује. Деан. Рј.*

урўчити, ўрўчӣм свршн. *дати, предати у руке, доставити, испоручити, изручити, предати.* — Миле му уручи своту новца. *Шант.* НИН је своју традиционалну књижевну награду ... уручио ... писцу. *НИН 1971.* Одговорио је да ће отићи тек кад му се уручи писмени отказ. *Вј. 1970.*

ўручљив, -а, -о *који се може уручити, предати, испоручљив. Бак. Реч.*

ўруџба ж заст. *уручење. Деан. Рј.*

ўруџбени̏, -ā, -ō *који се односи на уруџбу. Р-К Реч.*

Изр. ~ записник *деловодни протокол.*

уруџби́рати, -ўџбӣрām сврш. и несврш. *унети, уносити акт у деловодни протокол.* — Док су они уруџбирали, телефонирали ... учинио их је он више живим људима. *Вј. 1973.*

урушáвање с *гл. им. од урушавати (се).*

урушáвати (се), -ўшāвām (се) *несврш. и уч. према урушити (се).*

ўрушити, -ӣм сврш. *рушењем оборити, разорити, срушити, разрушити.* — И сав тај живот бисмо урушили у ништа. *Цес. А.* ~ **се** *срушити се, пасти.* — Остао је пуст као какво урушено згариште. *Ћоп.* Није добро боравити крај рушевине, јер се може урушити и на твоју главу. *КН 1960.* То су старе јаме, запуштене, урушеће. *ВУС 1973.*

ўрушнӣ, -ā, -ō *изазван рушењем, обрушавањем.* — Урушни потреси јављају се пригодом рушења сводова великих подземних шупљина. *ОГ.*

уршýлӣнка ж *калуђерица реда св. Уршуле за васпитање девојака и негу болесника.* — Дјевојка је баш сврши̏ла свој одгој у вараждинском самостану уршулинака. *Ћал.* Унучад тих неписмених баба илиризирала се код ... уршулинака вараждинских. *Крл.*

ўс м (лок. ўсу; мн. ўси и ўсови) *једна од рожнатих тространих плоча које висе на непцу кита као ресе.* — Китови ... немају зубе, него имају на непцу усе ... Китове данас највише лове ... ради масти и ради усова. *Финк.*

ўса *узвик којим се терају свиње.* — Свиње мало подигоше главе ... Уса-а! Бог ве убио што не излазите! *Ћос. Д.*

УСА скраћ. United States of America (*Сједињене Америчке Државе*); исп. САД.

усáветовати, -тујēм, ијек. усáвјетовати, сврш. *дати савет (некоме); научити, уразумити (некога).* — Исто сам тако могао ... усаветовати ... и тебе. *Јакш. Ђ.* Немају [жене] кога ни да их поведе, ни да их усаветује. *Нуш.*

~ **се** *поучити се (чему), уразумити се. Вук Рј.*

усáвјетовати (се), -тујēм (се), ек. усáветовати (се).

усавршáвање с *гл. им. од усавршавати (се).*

усавршáвати (се), -ршāвām (се) = усавршивати (се) *несврш. и уч. према усавршити (се).*

усàвршенóст, -ости ж *својство, стање оног што је усавршено.* — Немци су конструисали за лов китова такве бродове који, по својој усавршености, превазилазе све. *Петр. М.*

усавршéње с *усавршеност.* — Ово ... [је] развој и усавршење науке. *Баз.* Свак је о усавршењу свога заната могао слободно говорити и писати. *Нен. Љ.*

усавр̏шив, -а, -о = усавршљив *који се може усавршити, који служи за усавршавање нечега.*

усавршúвање с *гл. им. од усавршивати (се).*

усавршúвати (се), -р̏шујēм (се) несврш. = усавршавати (се).

усавр̏шилац, -иоца и **усавр̏шитељ** м *онај који нешто чини бољим, савршенијим, који нешто усавршава.* — Прави добри борац бивао је врло често ... прави добар усавршилац, проналазач. *Кнеж. Б.* Пушкин је био већма оснивач неголи усавршитељ руске културе. *Цар М.*

усавр̏шити, -àвр̏шӣм сврш. *учинити да нешто постане боље, унапредити, побољшати, довести на виши, савршенији ниво.* — Госа могао би сад усавршити пасме оваца и говеди. *Марк. Св.* Потребно је систематски усавршити функције органа за крвоток. *Ват.*

~ **се** *развити, унапредити своје стручно, практично знање, развити се у својој струци до највишег степена, до савршенства.* — Ни о чему другом не мисли него како ће се у том послу усавршити. *Нен. Љ.* Мени треба могућности да се развијем ... да се усавршим. *Ћос. Б.*

усàвршица ж необ. *метод усавршавања.* — Увођење нових усавршица у раду, ствара све нове услове ... у борби. *Лапч.*

усавр̏шљив, -а, -о = усавршив. — Углед уставности ... је једино усавршљиво ... оружје да се поправи све оно што не ваља. *Мил. Ж.*

усаглáсити, -àглāсӣм сврш. *довести једно с другим у сагласност, ускладити, уједначити.* — Јављају се питања: када ће правилници бити усаглашени. *Пол. 1959.* Сачињена је листа питања с којима ваља усагласити ставове. *ВУС 1973.*

~ **се** *доћи у међусобну сагласност, подударност.* — Требало је да ... рат овде почне ... да би се ... историја усагласила са географијом овога тла. *НИН 1960.* Нису се могли усагласити ставови двију страна ни у једном једином питању. *Вј. 1970.*

усаглашáвање с *гл. им. од усаглашавати (се).*

усаглашáвати (се), -àшāвам (се) *несврш. и уч. према усагласити (се).*

усàглāшенōст, -ости ж *својство, стање онога што је усаглашено.* — Кодификација [се] не може извршити док се право не доведе у своју сопствену ... усаглашеност. *Арх. 1954.*

усáдити, ўсāдим сврш. **1.** *засадити, посадити.* — Ја усадих виту јелу. *Вук.* Усади палму ... у ситну посуду ... закржљат ће. *Новак.* **2.** *уметнути, уградити, утиснути у нешто, учврстити (као у лежиште).* — Запали свијећу и усади је у чашу жита. *Мат.* Окрену се огледалцету које је био усадио у орахову љуску. *Пер.* фиг. Сваком топиничару је та стална опасност усадила смисао да распознаје израз на лицу свог другара. *Пол. 1973.* **3.** фиг. *васпитањем, утицањем, поступком и сл. учврстити, укоренити у некоме нешто, учинити да добро упамти (нпр. какву мисао, својство и др.).* — Осјећај набожности ... јој је у младости усадила њезина мајка. *Том.* Лудаку је требало усадити у свест идеју о убиству. *Пол. 1957.*

~ се 1. *ући, увући се, укопати се у нешто.* — Усадила се у кољаче. *Каш.* Човјек ... усадио се у млад кукуруз, гледа некуда. *Сиј.* **2.** *наместити се, сместити се.* — Тај цвикер ... се усади на крупан нос госпа Ноли. *Сек.* фиг. На лицу младића ... усадила се ... старачка проживљеност. *Сим.* **3.** фиг. *учврстити се у некоме, уврежити се, остати у сећању (о мислима, осећањима и др.).* — У дјечаку се усадила нека наклоност према старини. *Шкреб.* Онај загрљај ... дубоко јој се усадио у памет. *Кум.*

усáдњāк м *предмет који служи као лежиште, у који се усађује нешто.* — Усадник је шупљи цилиндар ... у њега [се] наврће задњак цијеви. *Стр.*

усађивати (се), -àђујēм (се) *несврш. и уч. према усадити (се).*

усалàмурити, -ӣм сврш. *ставити у саламуру, усолити за зимницу.* — [Рибу] чувају ... калају је и суше ... усаламуре је. *Батут.*

ўсалити се, -ӣм се сврш. *добити наслаге сала; угојити се.* — фиг. Одскочиће дебело усаљено летње сунце. *Чипл.*

усàловљен, -а, -о *в. усаљен.* — Ситничар рече масно подригујући и пиштећи кроз све отворе свога усаловљена тијела. *Донч.*

ўсаљен, -а, -о *сав у салу, мастан.* — фиг. Цанде се усаљене смеће ови. *Бошић.*

усáмити се, ўсāмӣм се сврш. *издвојити се од других, остати сам.* — Затворили смо се, усамили и потпуно предали нашем првом великом болу. *Ћос. Б.* Беше се усамио и живео је за себе. *Јевт.*

ўсāмљен, -а, -о **а.** *издвојен од других, сâм.* — [Жандару] западе за око усамљена светлост једне свеће. *Чипл.* Зими је исто био необично усамљен. *Креш.* **б.** *који је без друштва, који живи сам избегавајући друштво.* — У великом сам граду, а ипак усамљен. *Ред.*

усамљѐнӣк, -ӣка м **1.** *онај који је усамљен, без друштва, који живи сам клонећи се људи и друштва.* — Нико живи да разговори растуженог усамљеника. *Шапч.* Ретко отвара пошту која му стиже, и остаје усамљеник. *НИН 1973.* **2.** *онај који се повукао у самоћу, испосник.* — Онај усамљеник планински. Речи су му мелем, молитва му је спасење. *Јакш. Ђ.*

усамљѐница ж *женска особа усамљеник.* — Називао их [је] »миле моје усамљенице«. *Скерл.*

усамљѐнӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на усамљенике.* — Кир Герас поче осећати сву страхоту свога усамљеничког и самачког живота. *Срем.*

усамљенӣштво с *усамљенички начин живота, повученост, издвојеност од других.* — Рачунао је да ће ... време свог добровољног усамљеништва провести у медитацији. *НК 1946.* Шта је друго значило његово презриво усамљеништво. *Дав.*

ўсāмљено прил. *на усамљен начин, без других, одвојено.* — Прекида службу и отада живи усамљено у Швицарској. *Ант. 1.* Дуго је она тако усамљено шетала. *Јакш. Ђ.*

ўсāмљеност, -ости ж *особина, стање онога који је усамљен, који живи сам за себе, издвојеност, самоћа.* — Замислих [Анино] ... вечно осећање усамљености, јер је нико не разуме и она никога не разуме. *Лаз. Л.* Сви осуђеници издржавали су целокупну казну у потпуној усамљености. *Б 1958.*

усамљѝвати се, -àмљујēм се *несврш. и уч. према усамити се.*

усáњати, ўсāњам сврш. *доживети у сну, уснити.* — Постарај се да нешто добро усањаш. *Лал.* Кад је најзад легао у појату, усањао је да је Ускрс и да се ... пред црквом туцају шареним јајима. *Ћоп.*

УСАОЈ скраћ. *Уједињени савез антифашистичке омладине Југославије.*

ўсахлōст, -ости ж *особина онога што је усахло, суво.* — фиг. Узме [за предмет приповетке] ... неминовну усахлост једне љубави. *Михиз.*

усàхнути, ўсахнēм сврш. **1.** *остати без воде, изгубити воду (о реци и сл.), пресушити.* —

Фрушкогорски потоци . . . час набујају, час усахну. *Петр. В.* Око Петрова-дне . . . баре усахну. *Нен. Љ.* фиг. Усахну један од најблаготворнијих врутака љепоте. *Матош.* **2.** *увенути, сасушити се.* — Ваше цвијеће неће усахнути у ђардину. *Шимун.* фиг. Од тешке лакомости и . . . ненависти и тијело му се осушило и душа усахла. *Јурк.* **3.** фиг. *изгубити једрину, смежурати се, спарушати се.* — То је лице сасвим старачко, усахло и пуно ситних бора. *Пав.* Лица им усахла, а коса проређена. *Јак.* **4.** фиг. *нестати; одумрети.* — На лицу усахну онај вјечни слатки осмијех. *Шант.* Свака грађанска кућа наша или усахне, или се одроди. *Петр. В.*

усахњи́вати, -а̀хњујēм *несврш. и уч. према усахнути.*

усà̀чмити се, ўсачмӣ се сврш. *постати као сачма (нпр. грожђе). Вук Рј.*

усвàјати, ўсвājām *несврш. и уч. према усвојити.*

усвéтлети, -лӣм, ијек. усвијѐтљети, сврш. *засијати, зажаграти (очима).* — Не сећа се сад како је усветлио очима кад сам га уверио да Живан нема његове квите. *Глиш.* Дјечак срећно усвијетли очима. *Ћоп.*

~ **се** *постати светао.*

усвéтлити, ўсвётлӣм, ијек. усвијѐтлити, сврш. *учинити светлим. Прав.*

ўсветовати, -тујēм, ијек. ўсвјетовати, сврш. заст. *в. усаветовати.* — Није га могла усветовати ни мајка, ни отац ни школа. *Рј. А.*

~ **се** *в. усаветовати се.* — [Вук] се лијепо усавршио и на боље усвјетовао . . . у познању језика. *Јаг.*

ўсвијѐстити се, ўсвијестӣм се (ијек.) сврш. покр. *постати свестан, уразумити се;* исп. освестити се (б). — Побожном руком прикупљајте старе успомене да се малко усвијестите. *Павл.*

усвијѐтлити, ўсвијетлӣм, ек. усвéтлити.

усвијѐтљети (се), -тлӣм (се), ек. усвéтлети (се).

усвúњити, ўсвӣњӣм сврш. *упрљати као свиња, укаљати. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

~ **се** *повр. Р-К Реч.*

ўсвӣрān, -а, -о *добро увежбан у заједничком свирању, складан, сложан.* — [Приказана је] изванредна хомогеност звука и скупина усвираног ансамбла. *Пол. 1959.*

ўсвјесно прил. (ијек.) *у свести, јасно, знано.* — Ја сам мајка! Нека ти то буде усвјесно! *Кол.*

ўсвјестан, -сна, -сно (ијек.) *јасан, разложан.* — Могао би ме натјерати да му . . . усвјесним критичким поступком утувим у главу колико је у њима несмисла. *Шим. С.*

ўсвјетлāн, -а, -о (ијек.) *доведен до сјаја, сјајан, блештав.* — Желим имати тај ормар. Најбоље што има дрво орахово, споља лијепо на смеђе усвјетлано. *Јурк.* Влажило му се усвјетлано око сузом ужитка. *Коз. Ј.*

ўсвјетовати (се), -тујēм (се), ек. ўсветовати (се).

усвјешћи́вати (се), -ѐшћујēм (се) (ијек.) несврш. *в. освешћивати (се).*

ўсвођен, -а, -о *који има свод, засвођен.* — [Кола] излетеше кроз велике усвођене вратнице. *Ранк.*

усвојѐнйк, -йка м *онај кога су туђи људи усвојили, прихватили као своје дете.* — Уз њихову породицу се накупила многобројна гомила . . . штићеника и послуге, усвојеника. *Андр. И.* Треба утврдити да ли је усвојење корисно за усвојеника. *ВУС 1973.*

усвојѐница ж *женска особа усвојеник.* — Мала усвојеница обори главу па се смешила. *Дов.*

усвојѐње с *правни акт, којим се између усвојиоца и усвојеника заснива однос сличан односу родитеља и деце, посињење, адопција.*

усвòјив, -а, -о *који се може усвојити, прихватљив. Прав.*

усвòјилац, -иоца и **усвòјитељ** м *онај који усваја туђе дете.* — Усвојилац мора бити старији од усвојеног детета. *Б 1960.* Тврдимо да је давање дјеце усвојитељима најбољи излаз. *ВУС 1973.*

усвòјити, ўсвојӣм сврш. **1.** *прихватити, примити, одобрити.* — Савезно извршно веће усвојило је нацрт закона. *Пол. 1957.* Пленум је једногласно усвојио одлуку о верификацији чланова Партије. *Bj. 1957.* **2.** *схватити, научити.* — Деца су добро усвојила оно што им је казивано. *Ранк.* Натјецатељи . . . су већ усвојили технику игре. *Одб.* **3.** *узети туђе дете под своје, посвојити.* Причало се . . . како је госпа Нола усвојила Тотицу Паулу. *Сек.* Био је науман да усвоји једно дете из женске лозе Обреновића. *Јов. С.*

ўсврдлати, -а̄м сврш. **1.** *увртети свредлом, ушрафити.* — Само је у довратак усврдлана ова глупа кружница мједеног електричног звонцета. *Бат.* **2.** фиг. *усадити, утувити (мисао, идеју).* — Тако рачунају и они сељаци, не можеш им усврдлати друго. *Пав.*

~ **се 1.** *урити се, продрети у што попут свредла, увртети се.* — фиг. Усврдла му се Рашула погледом у очи. *Цес. А.* **2.** фиг. *усадити се, увређити (о мисли, идеји и сл.).* — Младену се усврдла у мозак како они [четници] и сами увиђају да му не могу ништа. *Вуков.*

ȕсвудȕж прил. и предл. покр. *по целој дужини; уздуж.* — Сјене њихове пружиле се усвудуж читавог сокака. *Ивак.*

ȕсвушȉр прил. покр. *по целој ширини.* — Послије веома обилне вечере распрео се разговор усвушир уз ватрено винце. *Ивак.*

ȕсебан, -бна, -бно покр. *посебан, нарочит.* — Чини се . . . као да [она] и нема усебних доживљаја. *Баз.*

усебѝна ж заст. *садржај.* — Имаде у новијој лирици талијанској пјесник који не позна традиције ни у усебини ни у облику. *В 1885.* Истресавши из ње [врећице] . . . усебину, нађе на дну некакав смотак писама. *Ков. А.*

ȕсебицē прил. *свакодневно, из дана у дан.*

ȕсебичити, -ȉм сврш. *учинити да се нешто сваки дан употребљава, уобичајити, радити нешто усебице;* исп. себица[1]. *Вук Рј.*

ȕсев и **ȕсев,** ијек. ȕсијев и ȕсјев, м **1.** *оно што је посијано и изникло (об. житарице); засијано поље.* — Жито и сви усеви успијевају дивно. *Дом.* Једна жена, на неком усјеву, пита нас матерински јесмо ли гладни. *Бон.* **2.** *семе за сијање:* озими ~. — Имао је хране довољно за сву породицу и усев. *Вес.*

ȕсēван, -вна, -вно, ијек. ȕсијēван *који се односи на усев. Рј. А.*

ȕсед, ијек. ȕсијед, м **1.** *улегнуће на планинском билу, планински превој.* — Погинеш ли . . . у пољу или кроз дубоки планински усед, часа истог нека ме казни грома бог. *Макс.* **2.** *бол у крстима. Рј. А.*

усéдати, ȕсēдām и **ȕседати,** -ām, ијек. усијéдати и ȕсиједати *несврш. и уч. према усести.*

ȕседба, ијек. ȕсиједба, ж покр. *усев, летина. Вук Рј.*

сèделац, -ēлца, ијек. усȉдјелац, м *човек, обично старији, који је остао неожењен, стари момак.* — Ми смо ту политичка партија, а не старе фрајле и . . . уседелци. *Дав.*

усèделица, ијек. усȉдјелица, (некњиж. ијек. усјèделица; дијал. ијек. усȉћелица) ж *девојка, обично старија, која је остала неудата.* — Претурила си тридесету, а још се китиш, матора уседелицо! *Уск.* Ријетко је ту која дочекала двадесетпету и усједелица није никако било. *Радул.* Ја нећу да будеш усићелицом. *Шен.*

усèделичин, -а, -о, ијек. усȉдјеличин *који припада уседелици.*

усèделичкӣ, -ā, -ō, ијек. усȉдјеличкӣ (дијал. ијек. усȉћеличкӣ) *који се односи на уседелице.* — Са извесном уседеличком наслађом . . . препричавају разне . . . баналне приче. *Пол. 1950.* Неодређена ганутост заструји јој сувим, уседеличким телом. *Поп. Ј.*

усèделйштво, ијек. усȉдјелйштво, с *стање уседелице.* — Од њеног уседелиштва . . . направљена [је] већ и карикатура. *Пол. 1970.*

усѐдети се, -дȉм се, ијек. усјèдјети се и усјèдити се, сврш. **1.** *наседети се, дуго остати седећи на истом месту; засести.* — Он се тако усједио и окаменио у овој топлини, тако да му се није дало покренути. *Куш.* Дијете, пошто се усједи, почело [би] да се врти. *Сиј.* фиг. Руководећи службеници . . . су се »уседели« на руководилачким столицама. *Пол. 1959.* **2.** *уленити се.* — Мађарица код свог . . . старог господара уседела се. *Сек.*

усѐдлати, -ām сврш. *оседлати чврсто притегнувши, стегнувши седло.* — Три седлана јако уседлаше, одбјегоше гором и планином. *НП Вук.*

ȕседмеро и **ȕседморо** прил. *по седам заједно. Прав.*

уседмòстручити, -ȉм сврш. *увећати, умножити седам пута.* — Шест година касније поновио је покушај — опет без успеха — али је број гласова безмало уседмостручио. *Пол. 1973.*

ȕседнути, -нēм, ијек. ȕсједнути, сврш. *в. усести. Рј. А.*

усејáвати, -ējāвām, ијек. усијáвати *несврш. и уч. према усејати.*

ȕсејати, -јēм, ијек. ȕсијати, сврш. *засејати, посејати.* — Добро је било што су ипак нешто . . . и пре јесењих киша усејали. *Ђур.* Јошко баш прољетос био усијао један комад дјетелине. *Берт.* фиг. Густо усејане [куће] . . . лети се од шуме нису могле сагледати. *Пол. 1957.*

ȕсек и **ȕсек,** ијек. ȕсјек и ȕсијек, м **1.** *усечено место, засек у брду, падини терена (ради постављања пруге, пута и сл.).* — Било је потребно ископати много усека, подићи бројне насипе. *Б 1958.* Нарочито су познате личке зиме с дебелим наносима који . . . потпуно затрпају цесте, жељезничке пруге и усјеке . . . на висоравни изнад Зрмање усјеци су чак и наткривени да их снијег не затрпа. *ВУС 1973.* **2.** *узан пролаз, теснац између два брда, две узвишице, кланац (1).* — [Турци] посједоше десну и леву страну тамошњег усека кроз који пролази кумановски друм. *Лаз. Л.* Морали су [Немци] застати пред једним усеком. *Дед. В.* **3.** *узани појас земљишта, простор између нечега.* — Прва батерија . . . је дејствовала од усека између усамљене цркве и Раковца. *Лаз. М.*

ȕсека[1] ж *усек.* — У једној природној усеци у камену петнаестак лешева. *Дед. В.*

ȕсека[2], ијек. ȕсјека, ж бот. покр. *в. труд*[2]. — Тражи огњило, крем, усјеку. *Љуб.*

усе́кање с *гл. им. од усецати се*: ~ носа, ~ свеће. *Вук Рј.*; *Деан. Рј.*

усе́кати се[1], ӯсе́чём се несврш. *в. усецкивати се. Вук Рј.*

усе́кати се[2], ӯсе́чём се (некњиж. ӯсекā̀м се) несврш. покр. *мешати се.* — И ми остали се по који пут усекамо у разговор. *Ђон.*

усе́кач, -а́ча м *маказе за подсецање фитиља свеће.* — Маши се за усекач, отвори га и усекну свећу те боље засветли. *БК 1906.*

усеки́вати (се), -ѐкујём (се) *несврш. и уч. према усекнути (се).*

ӯсеклина, ијек. ӯсјеклина, ж *усек; јарак који издубе водена бујица, вододерина.* — Прљаве кућице пењу се уз суха пјесковита брда ... а веза нису путови или цесте, него јарци и усјеклине од бујица. *ВУС 1973.*

усе́кнути, ӯсе́кнём сврш. **1.** (кога) *убрисати нос коме*: ~ дете. *Р-К Реч.*; *Деан. Рј.* **2.** *одсећи фитиљ свеће (да боље светли).* — Дон Ђузепе ... усекне свијеће. *Франг.* Усекну фитиљ који се био расцветао. *Шапч.* **3.** фиг. *пресећи, прекинути, зауставити кога у говору, уђуткати.* — Такве је газда Таса умео добро усекнути за ту њихову грдњу. *Срем.* Чим би он стао тако да развезе ... одмах да га усекнете. *Вин.*

~ **се** *обрисати нос шмрчући.* — Усекну се и обриса бркове. *Јаки. Ђ.* Пуковник се гласно усекнуо. *Јонке.*

усекња́ва̄ње с *гл. им. од усекњивати (се).*

усекња́вати (се), -ѐкњујём (се) *несврш. и уч. према усекнути (се).*

Усекова̀није и **Усекова́ње,** ијек. Усјекова̀није и Усјекова́ње, с црквн. *православни празник (11. IX) на дан одсецања главе св. Јована Крститеља.*

усѐкотина, ијек. усјѐкотина, ж *место које је засечено; посекотина на телу, бразготина.* — Руке су му биле већ потпуно замрљане крвљу: црне, дубоке усекотине виделе су се више зглавкова. *Ћос. Б.*

ӯселина, ијек. ӯсјелина, ж *стрмен, стрмина.* — Од истока сунца са великих усјелина ... завило се поље. *Павл.*

усѐлити, ӯселӣм сврш. **1.** (кога) *довести у ново пребивалиште, настанити. Р-К Реч.* **2.** фиг. *унети, усадити.* — [Немезис] у женска срца редом усели опаку мржњу. *Ил.* Изр. ~ себи у главу *замислити, утувити, запамтити.*

~ **се 1.** *настанити се, доселити се.* — Ко год се уселио, морао се што пре оданде иселити. *Срем.* **2.** фиг. *увући се (у душу, у сећање и сл.).* — Кад се то уселио страх у његову душу? *Ћос. Д.*

усељава̄ње с *гл. им. од усељавати (се).*

усељáвати (се), -ѐљāвām (се) *несврш. и уч. према уселити (се).*

усељѐник, -и́ка м *човек који се уселио, доселио. Вук Рј.*

усељѐничкӣ, -ā, -ō *који се односи на усељенике*: ~ пасош, ~ становништво.

усељѐње с *доселење, долазак у нови стан, у ново пребивалиште.*

усѐљив, -а, -о *у који се може уселити, који може примити станаре (обично о стану, кући).* — Такви станови у правилу нису усељиви. *Bj. 1960.* Усељиву породичну кућу ... продајем хитно. *Б 1957.*

ӯсеменити се, -ӣ се, ијек. ӯсјеменити се, сврш. *отићи у семе, у прораст (нпр. лук, салата). Рј. А.*

усемењава̄ти се, -ѐњāвā се и **усемењи́вати се,** -ѐњујē се, ијек. усјемењавати се и усјемењивати се *несврш. и уч. према усеменити се.*

ӯсести, ӯседнём и ӯседём, ијек. ӯсјести, сврш. **1.** *узјахати, појахати.* — Пандури већ беху усели на коње. *Ранк.* Усједе ђогина. *НП Вук.* **2.** *посадити се, сести.* — Кола се окренуше и капетан уседе. *Глиш.* Велика [је] грјехота усјести у домаћинску столицу под туђим шљеменом. *Вуков.* фиг. *упасти, улегнути се.* — Кровињаре ... усјеле у земљу под покровом снијега. *Ж 1955.*

~ **се 1.** *в. уседети се. Р-К Реч.* **2.** *остати уседелица (о девојци). Деан. Рј.*

ӯсетити се, -ӣм се, ијек. ӯсјетити се, сврш. *сетити се.* — Сву господу зови на вечеру, а не зови Дуке Сенковића, 'оће л' га се снаја усетити. *НП Вук.*

ӯсећи, -е́чēм, ијек. ӯсјећи, сврш. **1.** *урезати, прокопати, издупсти (бразду, канал и сл.).* — Алувијални слојеви, у које су Драва и Мура усекле своја корита, познати су од давних времена као златоносни. *Ђорђ.* Танка усјечена трака [сухог ријечног корита] промиче пољем и одједном нестаје на мјесту обрубљеном громадама камења. *Bj. 1973.* **2. а.** *одрезати, одсећи.* — Усијече једну лиснату грану. *Мил. В.* Усјекао бадњаке у високој планини. *Ћип.* **б.** *нарезати, насећи.* — Боји се да ко не види шта он то сијече и колико је усјекао. *Ћоп.* **3.** фиг. *живописно оцртати, осликати.* — Они му усјекоше предоџбе велике епопеје. *КР 1924.* **4.** покр. *одмерити, одредити, прописати.* — Не смијемо ми ... ломити што су мудрији ... усјекли и установили. *Љуб.*

~ **се 1.** *урезати се, засећи се.* — Боре су му се усјекле у лице. *Козарч.* фиг. На њиховим лицима усјекла се дубока озбиљност. *Кал.* **2.** *забити се, зарити се; уронити.* — Сјекира се ... дубоко усијече у храстова врата. *Шов.* Насеље ... се усекло међу високе хридине. *Пол. 1957.* фиг. Мој-

сије ... се усијече у њега погледом. *Цес. А.*

Изр. усекло му се у памет (душу, срце и сл.) *добро памти, не може да заборави.*

усе́цати (се), ȕсēцām (се), ијек. усијѐцати (се) *несврш. и уч. према усећи (се).*

ȕсец(к)ати (се), -ām (се), ијек. ȕсијец(к)ати (се), сврш. *у дем. значењу: усећи (се). Рј. А.*

ȕсигȕрно прил. *сигурно, поуздано, насигурно.* — Ја не бих могао мирно умријети кад не бих усигурно знао да ће остати довољно мушких глава да ... [имање] обрађује. *Шуб.*

усидје-, ек. уседе-.

усидра́ва̄ње с *гл. им. од усидравати (се).*

усидра́вати (се), -йдрāвām (се) *несврш. и уч. према усидрити (се).*

ȕсидрити, -йм сврш. *спустити сидро на морско или речно дно да се брод држи на месту, укотвити (брод и сл.).* — Наредио је да брод ... усидри ... на пет стотина метара од обале. *Јак.* фиг. [Јосо] усидри своју крупну тјелесину на тратини. *Кал.*

~ **се** *бацити сидро, укотвити се.* — Следећег дана тринаест ратних бродова се усидрило у једној тајванској луци. *НИН 1971.*

усѝ̄ѣелица *в. уседелица.*

усѝ̄ѣеличкӣ *в. уседелички.*

усијáвати[1] **(се),** усȉ̄јāвām (се) *несврш. и уч. према усијати (се).*

усијáвати[2], -йјāвām, ек. усејáвати.

ȕсијāнōст, -ости ж *стање, особина онога што је усијано.* — У мозгу као да је нека усијаност. *Ђур.*

усијáње с *усијаност, стање усијаности; зажареност.* — Унутрашња политичка напрегнутост достигла је необично висок степен усијања. *Пол. 1973.*

Изр. бело ~ *највиша тачка загревања (кад изгледа да је сјај бео);* фиг. *крајња граница (напетости, узбуђења и сл.).* — Он је војник уверења, свести доведене до белог усијања страсти. *Дав.* Била би то само једна од многих медитеранских причица ... у којима страсти дођу до белог усијања. *Пол. 1958.*

усѝ̄јати, -āм (трп. прид. ȕсијāн) сврш. **1.** *загревањем, жарењем учинити да се нешто сија, довести до усијаности (обично о металима), зажарити.* — Наши људи ... мучени су ... усијаним гвожђем. *Јов. С.* Град [је] био затрпан усијаном лавом. *Вј. 1960.* **2.** *доспети у стање јаке загрејаности, врућине.* — Његово усијано чело расхладила је ... водицом. *Шант.* Асфалт [је] усијан од сунца и жеге. *Бар.* **3.** *трљањем, чишћењем, глачањем у чинити да нешто добије сјај, да се сјаји.* — Он је усијао ципеле. *Ред.* **4.** фиг. *довести до крајње напетости, узбуђења.* — Хистерични женски гласови ... [усијавају] и иначе усијану атмосферу. *Моск.*

Изр. ~ очима *нетремице гледати (обично са жудњом, љубављу у некога), ужарити.*

~ **се 1.** *постати усијан, ужарен.* — Гвожђе се тамноцрвено, бело усијало. *Р-К Реч.* **2.** *постати врућ, врео.* **3.** *добити сјај, светлети; цаклити се.* — Очи им усијане. *Мат.* **4.** фиг. *доспети до велике напетости, раздражености.*

Изр. усијана глава *в. уз глава (изр.).*

ȕсијати, -јēм, ек. ȕсејати.

усијѐцати (се), ȕсијецām (се), ек. усе́цати (се).

ȕсѝ̄лан, -лна, -лно **1.** *усиљен, извештачен.* — И усйлни смијех ... и неугода и поруга ... пробију као капље зноја. *Божић.* **2.** *силан, јак.* — А зборе да су усилни? *Ћип.*

ȕсилити, -йм сврш. **1.** *напрегнути, прикупити (снагу).* — Новица усилио снагу, затрка се скока јуначкога. *Март.* **2.** *настојати на чему, инсистирати.* — Ви пристајете! — усили Фран. *Драж.*

~ **се 1.** *учинити преко воље, приморавајући себе на што.* — [Коломба] се усили да се насмеши. *Грол.* **2.** *употребити све снаге за нешто, упети се, напрегнути се.* — Мој се отац био усилио и још томе узајмио од Исака ... 410 форинти па купио дарове Анђи. *Ат.* **3.** *добити у снази, интензитету.* — Усилило се сунце, разбуктала се божја буктиња. *Рад. Д.* **4.** *савладати се, суздржати се снагом своје воље.* — Онда се усили и немој му ништа пребацивати. *М 1867.* Усилисмо се па не дасмо маха болу. *Шапч.*

ȕсйлио прил. *усиљено.* — Видите ли? — рече Пера ... усилно. *Божић.* Крђо се усилно насмијеши. *И.*

ȕсиловати (се), -лујēм (се) сврш. *в. усилити (се). Деан. Рј.*

усиљáва̄ње с *гл. им. од усиљавати (се).*

усиљáвати (се), -йљāвām (се) *несврш. и уч. према усилити (се).*

ȕсиљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од усилити (се).* **2.** *наметнут, учињен против воље, силом.* **3.** *неприродан, извештачен.* — Добија се утисак усиљене духовитости. *Глиг.* Пјесме су ... не само хладне него некако и усиљене. *БВ 1909.*

Изр. усиљени марш војн. *убрзани, форсирани марш.*

ȕсиљено прил. *на усиљен начин; невољно; извештачено.* — Официр се окрену и усиљено се наклони. *Креш.* Она одговори усиљено природним и веселим гласом. *Јов. Ј.*

ȕсиљенōст, -ости ж *особина, стање онога што је усиљено, неприродност, извештаче-*

ност. — Осећа се у њима [романима] нека ... усиљеност. *Прод.*

усѝнити, ўсѝнӣм сврш. *узети под своје мушко дете, посинити, адоптирати.* — Он усини свога братанца. *Јакш. Ђ.* Ја сам му отац, ал' њега је Марко усинио. *Вес.*

усиновљáвати, -ôвљāвāм *несврш. и уч. према усинити.*

усиња̀нӣк, -ӣка м *онај кога је неко усинио.* — [Људи] посињују мушко дете ... Такво се дете зове ... усињеник. *Ђорђ.*

ўсипање с *гл. им. од усипати.*

ўсипати, -ām и -пљēм *несврш. и уч. према усути.*

ўсирак, -ирка м *грудвица згрушане крви која се ствара у артерији, згрушак, тромб. Бен. Рј.*

ўсирити, -ӣм сврш. *стављањем у млеко киселог сока из сиришта или сиревине учинити да се млеко претвори у сир.* — Ко у селу умије љепше усирити сир? *Лоп.*

~ **се 1.** *прогрушати се, укварити се; претворити се у сир (о млеку).* **2.** *згрушати се (о крви).* — По уснама се била згуснула и усирила [крв]. *Вас.* Само се једна капљица крви сруни и усири. *Божић.*

усѝрћетити се, -ӣ се сврш. *претворити се у сирће; укиселити се.* — У бухљивим бачвама одмах се вино поквари, па се усирћети. *Ћор.*

усисáвање с *гл. им. од усисавати.*

усисáвати, -йсāвāм *несврш. и уч. према усисати.*

усисàвāч, -áча м техн. = усисач и усисивач *апарат који увлачећи у себе прашину служи за чишћење станова, намештаја, књига и сл. од прашине.* — Стројеви за прање и сушење рубља и усисавач могу користити домаћинства уз врло ниске цијене. *Вј. 1957.*

ўсисати, ўсишēм и ўсисām сврш. физ. *сисањем, упијањем, увлачењем (ваздуха, течности и сл.) унети, увући у себе; апсорбовати.* — Усишући пуним плућима оштри ваздух, пењу се [морнари]. *Дов.* фиг. Шиљак је усисао истоимени електрицитет са стакленог штапа. *Физ. 2.* [Човјек] је с религијом усисао страх од сабласних бића. *Новак.*

Изр. ~ с мајчиним млеком *примити, прихватити што од рођења (обично какву особину).*

усѝсач и **усисѝвач,** -áча м техн. = усисавач. — Кад се укључи усисивач, сва прашина из црева биће издувана. *Пол. 1957.*

ўсиснӣ, -ā, -ō техн. *који служи за увлачење, усисивање (течности, ваздуха и др.).* — Кад се отвори усисни вентил, омогућује се улазак смеше запаљивог гаса и ваздуха у цилиндар. *Физ. 3.* Један крај усисне цеви стави се у усисни отвор. *Пол. 1957.*

ўситнити, -ӣм сврш. **1.** *променити, разменити у ситно (новац, новчаницу); свести, изделити, исцепкати на мале, ситне делове, јединице, целине:* уситњен посед. — Тај добивени новац још истога дана уситни. *Скерл.* Земља за обраду уситњена је, а систем обрађивања остао је примитиван. *ВУС 1970.* **2.** *смањити, скупити (о очима).* — Уситни очи као чиодице. *Божић.* **3.** *радити, чинити нешто изводећи мање, краће, брже и сл. покрете него што је уобичајено.* — Само је уситнила кораке. *Ивак.* Он уситни са хркањем. *Вин.* **4.** *падати у ситним капима, пахуљицама (о снегу, киши).* — Пахуљице уситниле, загустиле. *Гор.* Слушао кишу која после пљуска уситнила. *Рад. Д.* **5.** *говорити, танким, испрекиданим гласом.* — Нећу, нећу, баш нећу, — уситни она гласом. *Маш.* Није то за мене ... једнако уситнио: »Не могу ...« *Сиј.*

~ **се** *постати ишитњен, измрвити се, издробити се.* — Земља се преко зиме изложила утицају мраза и тако се што боље уситнила. *Тод.*

ўситно прил. *ситно, у малим деловима. Деан. Рј.*

уситњáвати (се), -йтњāвāм (се) = уситњивати (се) *несврш. и уч. према уситнити (се).*

ўситњенòст, -ости ж *својство, стање онога што је уситњено.* — Уситњеност привредних организација ... неповољно се одразила на ... реализацију многих ... подухвата. *Пол. 1959.*

уситњи́вати (се), -йтњујēм (се) несврш. = уситњавати (се).

ўсѝћено прил. *на усићен начин, догунасто.* — Ја се, усићено али и радознало, прибијао уз кућу. *Петр. Б.*

усѝћити се, ўсѝћӣм се сврш. покр. *тврдоглаво остати при свом, узогунити се, уинатити се.* — Дође му таки па се усићи, не знаш ни зашто и ни крошто. *Срем.* Сам га је властелин одговарао, но момак се тврдоглаво усићио. *Беш.*

усјáјити, -ӣм сврш. **1.** *учинити да нешто добије сјај.* — Кора тог дрвета усјајена је лећима многих генерација које су дангубиле пред некадашњим »Руским царем« ... премештајући се са ноге на ногу. *НИН 1971.* **2.** *засијати као у ватри, ужагрити (о очима).* — Очима усјаји, као да га је сунашце огријало. *Ћоп.*

усјàктети, -тӣм, ијек. усјàктјети, сврш. *усијати, ужагрити (очима, зеницама).* — Нова поколења дочекиваће раширених руку, усјактелих зеница и раздрагана срца нова ... пролећа. *Прод.*

~ **се** *усијати се.* — Од рана јутра навале **на** свакојака јела ... мора да им се усјакте вратови. *Рад. Д.*

усјàктјети (се), -ктӣм (се), ек. усјàктети (се).

усје-, ек. усе-.

ўскајати се, -ӗм се сврш. *покајати се.* — Боже дај да се од нас двојице нико не ускаје. *Љуб.*

ускáкање с *гл. им. од ускакати.*

ускáкати, ўскāчӗм *несврш. и уч. према ускочити.*

ускакúвање с *гл. им. од ускакивати.*

ускакúвати, -àкујӗм *несврш. и уч. према ускочити.*

ўскинути, -нӗм сврш. покр. *откинути.* — Имао сам злаћану јабуку, па су ми је браћа ускинула. *НПХ.*

ускúпелōст, -ости, ијек. ускúпељōст, ж *особина, стање онога што је ускипело.* — Не могу да победим борбу својих осећања, ову ускипелост сањалице. *Јевт.*

ускúпети, -пӣм, ијек. ускúпјети, сврш. **1.** *почети кипети.* — Није могло да ускипи, једва је мало узаврело. *Бен.* **2.** фиг. **а.** *разљутити се, ражестити се, планути.* — Учитель ускипе па рече. *Глиш.* Он сав узрујан и увријеђен ускипи. *Мул.* **б.** (осветом) *испунити се неодољивом тежњом, жељу (за осветом).* — Али народ ... ускипи осветом. *Вук.* **в.** *узбунити се, узбуркати се (о осећањима, страстима).* — И нешто ускипе у њему. Он плану. *Вес.* Ускипјела је изновице сва страст у мени. *Коз. Ј.*

ускúпељōст, -ости, ек. ускúпелōст.

ускúпјети, -пӣм, ек. ускúпети.

ускúптети, -птӣм, ијек. ускúптјети, сврш. **1.** *почети киптети, узбуркати се, узаврети.* — фиг. Неки бес ускипте у њему и он скочи. *Марк. М.* **2.** фиг. *испунити се снагом, једрином, набујати.* — Девојке су сазреле и ускиптеле, скоро све удаваче. *Ђур.*

ускúптјети, -птӣм, ек. ускúптети.

ускисúвати, -ӣсујӗм *несврш. и уч. према ускиснути.*

ўскиснути, -нӗм сврш. **1.** *постати кисео, прокиснути, покварити се услед тога.* — [Беланчевине] се издвајају из њега [млека] кад ускисне. *Батут.* **2.** *надоћи, нарасти услед врења, набујати (о тесту).* — Тијесто је већ било ускисло. *Бен.*

ўскладити, -ӣм (трп. прид. ўсклађен) сврш. *довести у склад, сагласност (с нечим), сложити.* — Црногорац ... је како-тако ускладио свој глас са гуслама. *Андр. И.* Сва правила и правилници КСЈ ... усклађени су са Статутима. *Кугл.*

~ **се** уз. повр. *међусобно се довести у склад, сложити се.* — Све снаге имале су да се ускладе за напредак листа. *Ћос. Б.* Претходит ће томе дуго и напорно израђивање и изгласавање нових закона да би се радни сектори ускладили са заједницом. *ВУС 1971.*

ускладиштáвати, -йштāвӑм = ускладиштивати *несврш. и уч. према ускладиштити.*

ускладиштéње с *смештање (робе) у складиште.*

ускладиштúвати, -йштујӗм несврш. = ускладиштавати.

ўскладиштити, -ӣм сврш. *сместити (робу, ствари) у складиште, у магацин.* — Ускладиштено је око 400 различитих мотоцикла. *Пол. 1958.* Ускладиштио је велике количине живежних намирница и муниције. *Вј. 1972.* фиг. Сада се јавља проблем. Тело може ускладиштити храну, али не може ускладиштити кисеоник. *Пол. 1972.*

усклàдљив, -а, -о *који се може довести у склад, у сагласност (с нечим).* — Бојажљива и усклàдљива критика је contradictio in adjecto. *Шим. С.*

ўсклађен, -а, -о *усаглашен, складан, хармоничан.* — Вријеме је текло својим усклађеним током. *Козарч.*

ўсклађенōст, -ости ж *особина, стање онога што је усклађено, усаглашеност, хармоничност.* — Веслач стиче ону толико потребиту усклађеност кретњи. *Весл.*

усклађúвање с *гл. им. од усклађивати (се).*

усклађúвати (се), -ӑђујӗм (се) *несврш. и уч. према ускладити (се).*

усклађúвач, -áча м *онај који доводи у склад, усаглашава нешто.* — Режисери ... [су] усклађивачи напора свих осталих многобројних сурадника. *Р 1946.*

ўсклӣк м **1.** *глас, реч и сл. којом се изражава нагло изненађење, јако узбуђење и сл., узвик.* — Придушивши једва весели усклик, нехотице рече. *Вој.* Крај куће у којој се сместим, чујем усклике: — Живео! *Дед. В.* **2.** грам. *в. узвик (2).*

ускликúвати, -йкујӗм *несврш. и уч. према ускликнути.*

ўскликнути, -нӗм сврш. *усклико м изразити какво јако осећање, узбуђење, изненађење и сл., узвикнути.* — Е! чисто ускликну Миона. *Глиш.* Ускликнуше обоје од радости. *Крањч. Стј.*

ўскличнӣ, -ā -ō *којим се изражава усклик, клицање (о речима, реченицама), узвични.* — Првобитне ускличне и ономатопејичне речи [почињу се] преносити и на предмете. *Псих.*

ўскличнӣк м грам. *в. узвичник.*

усклобу̏чати, -ā сврш. **1.** *почети се клобучати, испунити се клобуцима (о води кад кључа, пени се).* **2.** фиг. *снажно избити; ускомешати се.* — У срцу јој усклобуча врело суза. *Ћоп.* Народ усклобуча. *Лоп.*

усклъ̏чати, -ā сврш. *почети кључати, узаврети; узбуркати се.* — Тамни катран . . . ускључа. *Ћоп.* фиг. Треба . . . ускључати очевом . . . снагом. *Божић.*

у̏ско прил. (комп. у̏жē и у̏же) **1.** *на узак начин, узано, тесно.* — Панталоне су му уско скројене. *Ред.* **2.** фиг. **а.** *присно, интимно.* — Ферхадија је . . . крај јеврејски и српски, уско везан заједницом трговачких интереса. *Јевт.* Он и господин Лешић уско су се спријатељили. *Коз. Ј.* **б.** *једнострано, ограничено.* — Код нас се на извоз̀ још увек гледа прилично уско. *Пол. 1950.* И други су неки историци питање постављали уско. *Р 1946.*

уско- *као први део* ***сложеница*** *значи да је уско оно што значи други део сложенице*: ускоглав, ускогруд, ускотрачан.

усковитла̀вати (се), -и̏тлāвām (се) *несврш. и уч. према усковитлати (се).*

у̏сковитлā̀ност, -ости ж *својство онога што је усковитлано; узбурканост, узнемиреност.* — [Југословенска књижевност] је у страсти, жестини, усковитланости. *НИН 1959.* Младеновић је . . . у свом елементу кад је у . . . усковитланости хаотичног времена. *КН 1956.*

ускови̏тлати, -ām сврш. **1.** *почети ковитлати, снажно вртети у кругу, у ковитлац.* — Ветар усковитла прашину. *Ред.* **2.** фиг. *узбуркати, узнемирити.* — Вихор огорчења и бола све је испретурао и усковитлао у Гвоздену. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *узвртети се, узврпољити се.* — Хтедох да је [јуницу] прекољем, јер се усковитлала, па је место не држи. *Рад. Д.* Убрзо се разлегла пушчана паљба . . . а затим се све одједном усковитлало. *Пол. 1972.* **2.** фиг. *изазвати немир, узбуђење, узбуркати се, усталасати се.* — Све притајене радости, жеље и наде, усковитлаше се у његовој души. *Шимун.* Шта би нас опет снашло ако би се усковитлале зле страсти и моралне наказности? *НИН 1970.*

ускогаћа м нар. презр. *онај који носи уске варошке панталоне, градско одело.* — То је мржња на »лацмане«, на »ускогаће«, на буржоаско друштво. *Ћип.* [Кад] спомену оне што носе те хаљине [европско одело], они ће кадшто рећи: »Ускогаће«. *Нен. Љ.*

ускогла̀в, -а, -о *онај који има уску главу. Р-К Реч.*

ускогла̀вост, -ости ж *својство, стање онога који је уске главе.*

ускогру̀д, -а, -о и **ускогру̀дан,** -дна, -дно **1.** *који има уске груди, узан грудни кош.* **2.** фиг. *који је уских, ограничених погледа.* — Постали су сувише једнострани и ускогрудни да би могли стварати већа и снажнија умјетничка дјела. *Марј. М.* Код стварања партизанских одреда не смије се бити ускогрудан. *Тито.*

ускогру̀д(н)ост, -ости ж *својство онога који је уског грудног коша; особина онога што је ускогрудо, ограниченост.* — Због »ускогрудости« . . . [га] не узеше у војску. *Кол.* То је твоја синдикална ускогрудност. *Поп. Ј.*

у̏скок м (обично у мн.) **1.** ист. *назив за пребеглицу (обично из Босне и Херцеговине) који је, после турских освајања у 16. и 17. ст., упадао из Аустрије или Млетачке Републике у освојене области ради обрачуна с Турцима*: сењски ускоци. — Што је режим [у Босни] јачи бивао . . . то је сирова раса хајдука и ускока била отпорнија. *Јов. Ј.* **2.** фиг. *онај који је пре̏шао у други табор, у другу групу.* — Други ускок бјеше — комесар. *Мат.* Где су ти те твоје егеде, господине ускоче? *Шапч.* **3.** *скок, прелаз.* — Бијели би могао суставно спремати ускок коња на Ц-5. *Шах 2.* Успон мелодије . . . тражи поново ускок у ге-дур. *Коњов.* **4.** *ускакање.* — Може се поставити ниско шибље или ограда од мотки за ускок и искок. *Јах.*

ускокода̀кати се, -òдāчēм се сврш. **1.** *почети кокодакати, раскокодакати се.* — Ускокодакане кокоши. *Гор.* **2.** фиг. *заграјати, дићи галаму; узнемирити се.* — Жене се ускокодачу. *Кал.* Срце му се ускокодакало. *Божић.* Није ми јасно што смо се толико ускокодакали око језика да ли је један или није, кад је ствар јасна. *Крл.*

ускоко̀тити се, -òкōтīм се сврш. **1.** *ускокодакати се, заграјати.* — Наста цика и помагање, ама све вам се . . . ускокотило. *Горд.* **2.** *шепурити се, правити се важан. Р-К Реч.*

у̏сколебā̀ност, -ости ж *особина онога што је усколебано, поколебано, узнемиреност, немир.* — Већином су оточани давали дојам . . . вјечне усколебаности у ћуди. *Кос.*

усколѐбати, -ām сврш. **1.** *учинити да се нешто (обично море) покрене, заталасати, узбуркати.* — Гледам у немирну усколебану пучину. *Ћип.* фиг. Гром весеља усколебао је дворану. *Шен.* **2.** *поколебати, учинити несигурним.* — Његова заједљива примедба је само . . . усколебала људе. *Ћоп.*

~ **се** *заталасати се, узбуркати се (о мору).* — Море се силно усколеба и мује севају. *Ил.*

усколу̀тати, -ām сврш *почети колутати, заколутати.* — Избуљи зелене усколутане очи у сударуга. *Божић.*

ускомѐтрāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на уску филмску траку (обично ширине 8 или 16 мм).* — Још увек има низ задатака у погледу ширења и развијања ускометражног филма. *Б 1957.*

ȕскомешānōст, -ости ж *својство онога што је ускомешано.* — Суседство запази неку појачану ускомешаност у мојој прегради. *КН 1956.*

ускомѐшати, -ām сврш. **1.** *начинити покрете у разним правцима, немирно покренути.* — [Свекар] одмах ускомеша по ... поду омршале краке. *Рад. Д.* **2.** *изазвати комешање, немир; узнемирити, узбудити.* — Вест о томе убиству ускомешала је сељаке. *Бар.* Нисам чуо да је испјевана ... пјесма ... која је сав свијет ускомешала. *Вел.*

~ **се 1. а.** *узурбано се усходати у разним правцима, узвртети се.* — Треба евакуацију убрзати, јер су се Немци нешто ускомешали. *Дед. В.* Друштво дижући се ускомеша се на све стране. *Шен.* **б.** *бити захваћен немиром, узнемирити се; испунити се живошћу, акцијом.* — Он је тражио кавгу и Скупштина би се ускомешала чим би га сагледала на говорници. *Јов. С.* Одмах се ... град силно ускомешао због ... узвраћања посјета. *Шкреб.* Тукли смо их [облаке] са свих лансирних рампи, а они су се били ђаволски ускомешали од снажних експлозија. *Пол. 1973.* **2. а.** *узбуркати се, усталасати се.* — Ох, кад ветар силан дуне, кад се море ускомеша ... вода небу груне. *Радич.* фиг. Крв се у њему ускомешала, кад је опазио ... у њ упрте оне очи. *Киш.* **б.** фиг. *смутити се, помутити се.* — У ту празнину паде ... те му се свест ускомеша а тама паде пред очи. *Шапч.* **3.** *збуњено, нервозно се понашати, збунити се, ȕзврпољити се.* — Непомук се ускомеша, накашља се, осврне се око себе. *Донч.* Драпал се ускомеша ... те једва једвице прочита начелников налог. *Коз. Ј.*

ускȍнос, -а, -о *који има узак нос.* — Усконоса Ана Ивановна била је нероткиња. *Моск.* Усконоси мајмуни ... су мајмуни старога свијета. *Финк.*

ускопа́вати, -ȍпāвām *несврш. и уч. према ускопати.*

ускȍпати, -ām сврш. *прекопати, окопати.* — Обићи ће смело све вртове. И ускопат' баште. *Радул.* фиг. *узбуркати, заталасати.* — Југовина ускопала море. *Цар Е.*

ускȍпутица ж *узак пут, стаза.* — Синоћ се враћамо стрмом ускопутицом. *Дук.*

ускора́вање с *гл. им. од ускоравати.*

ускора́вати, -ȍрāвām *несврш. и уч. према ускорити.*

ускорàчати се, -ām се сврш. *усходати се тамо-амо.* — Немирно се ускорачао полутамном собом. *Цар Е.*

ускȍрити, ȕскорӣм сврш. *убрзати, поспешити, пожурити.* — Ускори кораке и уђе у кућу. *Вес.* Па ваљало би и ваше венчање ускорити. *Ков. А.*

ȕскоро и **ȕскоро** прил. *у скором, кратком времену, убрзо.* — Морамо ускоро опет на посао. *Ранк.* Ствар ће се ускоро на добро ријешити. *Шен.*

ȕскос прил. *у(с)пркос.* — Не осећа се барабар с њима да им може ваљда рећи што ускос. *Ад.* То би баш њима ускос поотимао и у твоје руке предао. *Вел.*

ускȍсити се, ȕскосӣм се сврш. покр. *узјогунити се, заинатити се.* — Многима је и дуван понестао па су се зато још више ускосили. *Лал.*

ȕскōст, -ости ж *својство, стање онога што је уско.* — Ускост погледа наших језичних критичара прелази често у некритичност. *Бел.* Осећао је ускост средине тог провинцијског Београда. *Михиз.*

ускȍстāзје с *уска стаза, путељак, ускопутица.* — Иван ... пређе мост над рибоносном речицом Укрином, па ускостазјем похита навише. *Пол. 1972.*

ȕскотрāчан и **ускȍтрāчан,** -чна, -чно, жел. *који је уских трачница (о колосеку, прузи):* ~ пруга.

ускотрљати, -ām сврш. *котрљајући преместити навише. Деан. Рј.*

ускȍћа ж *ускост.* — Због ускоће и сапетости затворске и здравље га почело остављати. *Креш.*

ускȍчити, ȕскочӣм сврш. **1.** *ући (у нешто) скоком, скочити у што.* — На углу ... су лепа кола у која је она ускочила. *Јов. Ј.* Приђе тихо вратима, а онда их нагло отвори и ускочи унутра. *Тур.* **2.** *побећи, пребећи (коме).* — Сва ће царева војска ускочити у своју чету. *Кост. Л.* Ускочи са својом пешадијом к нама. *Шен.* **3.** (за кога, за ким) нар. *удати се без сагласности родитеља и без венчања, одбећи.* — Претила је родитељима да ће ускочити за циганског примаша. *Петр. В.* Она ускочи за момком па их после једва можеш да натераш да се што пре венчају. *Срем.* **4.** (у нешто) разг. *домоћи се, доспети до положаја, звања и др.* — Ја мислим да ћеш догодине у саветнике ускочити. *Глиш.* У организацији показати се вриједан ... спретно ускочити у главни одбор. *Кол.* **5.** (у одело, обућу и сл.) *навући на себе, обући, обути.* — Свуче с муком своје бивше официрске кожне [чизме], ускочи у Томине још вруће и зноjне. *Дав.* Сељак, кад ускочи у ципеле, све ће учинити да остане у њима. *Бар.* **6.** *умешати се, упасти (у реч, у разговор).* — Молим лијепо ... — ускочио је у ријеч Господин Пишкулић. *Кол.* [Илија] ускочи у патриотски разговор. *Неим.*

ȕскочкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на ускоке*: ~ песма, ~ крај.

ȕскочкиња ж *ускочница. Деан. Рј.*

ȕскочница ж *девојка која је ускочила, која је одбегла*; исп. самодошла. — Ова би ме жена ускочница милом или силом смотала прије краја тједна. *Креш.*

ȕскошен, -а, -о *нерасположен, зловољан.* — [Мара] затворила очи и шапнула ускошена. *Војн.*

ȕскошено прил. *нерасположено, зловољно.* — Одсјечно и ускошено завика. *Цес. А.*

ȕскрата ж *ускраћивање, одузимање, одбијање, одрицање коме чега.* — Извршни одбор свеиндијског конгреса закључио је да се опћа ускрата грађанског послуха понови. *Обз. 1932.* Тко је [димницу] ускрати или другога на ускрату позове, кривац је. *Нех.*

ускра́тити, ȕскрāтīм сврш. **1.** *престати давати, одбити давање, не дати.* — Позивају (се) сељаци који су ускратили [агама] трећину. *Андр. И.* Тко је [димницу] ускрати . . . кривац је. *Нех.* Банка му ускратила кредит. *Бар.* **2.** *одузети, узети, лишити чега.* — Нико теби неће оно што је твоје ускратити. *Михољ.* Зашто би човек то ускратио себи? *Р-К Реч.* **3.** *не дозволити, забранити, ограничити.* — Нема ничеса . . . што је кардинала присилило да јучер себи ускрати сваку забаву. *Нех.* Лекар ми је ускратио вино. *Р-К Реч.*

ускраће́ње с *ускрата, забрана. Деан. Рј.*

ускраћи́ва̄ње с *гл. им. од ускраћивати.*

ускраћи́вати, -а̄ћујем *несврш. и уч. према ускратити.*

ȕскрӣк м покр. *крик, усклик.* — Тишина кроз коју би се само покадшто чуо какав ускрик човјека. *Шен.* Ускрик рањеника смете предње страже. *Том.*

ускри́лити, ȕскрӣлīм сврш. *дати крила, замах, полет чему, развити; дићи у вис.* — фиг. Боже живи и ускрили нашу срећу досад јадну. *Прер.* Хоћу ли објесити или ускрилити свој фабулозни нос. *Божић.* ~ **се** *полетети, уздићи се у висину.* — Ускрилит ће се сада лаким крилом. *Шен.* фиг. Ускрили му се мисао до бога. *В 1885.*

ускриси́вати, -ӣсујēм *несврш. и уч. према ускрисити.*

ускри́ситељ м заст. *онај који васкрсава из мртвих, Исус Христос.* — Као да је сам ускриситељ међу своје апостоле дошао. *Бал.*

ускри́сити, ȕскрӣсīм (трп. прид. ȕскрӣшен) сврш. покр. *вратити у живот, ускрснути.* — [Чудотворац је] ускрисио од мртвих једну дјевојчицу. *Крл.* фиг. Ускрисио си мајку нам Хрватску и извео из стољетне гробнице. *Гал.*

ускри́чати се, -чӣм се сврш. *почети кричати, развикати се.* — Што си се ускричала? *Новак.* Гле, газдарице, како се . . . ускричала на ме! *Ков. А.*

ускришћа́вати, -йшћāвāм *несврш. и уч. према ускрисити.*

ускрше́ње с *ускрснуће.*

Ȕскрс м **1.** црквени *хришћански празник који се светкује као дан Христова ускрснућа.* — Било је то лањске године по Ускрсу. *Вес.* **2.** (ȕскрс) фиг. *враћање у живот, поновно оживљавање, уздизање, препород.* — Она велича ускрс народа српског. *Скерл.* Идеални мир у Блитванску [ће] значити ускрс блитванских идеала. *Крл.*

ускрса́ва̄ње с *гл. им. од ускрсавати.*

ускрса́вати, -ȓса̄вām *несврш. и уч. према ускрснути.*

ускрсе́ње с *ускрснуће.*

ȕскрснӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на Ускрс, ускршњи.* — Ускрсне благдане провео је код куће. *Тип.* Ускрсни су празници, а ја сам се зажелела дома. *Леск. Ј.*

ȕскрснути, -нēм сврш. **1.** *устати из мртвих, оживети; повратити се у живот.* — Ти си ускрснула из пепела. *Баш.* **2.** *подићи из мртвих, оживити некога, нешто.* — Ускрснула га је епоха рестаурације. *Р 1946.* **3.** *поново се јавити, појавити се (у сећању, мислима и сл.).* — Лик млада . . . човјека ускрсне наједанпут у мојем памћењу. *Наз.*

ускрсну́ће с **1.** *устајање из мртвих, васкрснуће.* — У њима су обрађени догађаји од Цвјетне недјеље до ускрснућа Исусова. *Водн.* **2.** фиг. *поновно оживљавање, препород, обнова.* — Оно славно покољење . . . објавило [је] свету ускрснуће нашег народа. *Бел.*

ȕскрсов, -а, -о покр. *ускршњи.* — Шарајте ускрсова јаја. *Ињег.*

ȕскрсовати, -сујēм сврш. и несврш. *празновати, светковати Ускрс*; *проводити, провести Ускрс.* — [Он] је понекад у Бечу чак и ускрсовао. *БК 1906.*

ускр̏шити, ȕскршīм сврш. *одломити, откинути*: ~ цвет. *Вук Рј.*

ȕскршњāк м покр. *обојено или шарено јаје које се даје о Ускрсу. Вук Рј.*

ȕскршњача ж (обично у атрибутској служби, уз именице ж. рода) *она која је у вези с Ускрсом*: ~ кошуља. *Р-К Реч.*

ȕскршњӣ, -ā̄, -ē̄ *који се односи на Ускрс*; исп. ускрсни. — Приближише [се] ускршњи празници. *Ранк.* То су ускршње хлаче. Прије сам их облачио само на Ускрс. *Крањч. Стј.*

ускукуре́кати се, -ȕрēчēм се, ијек. ускукуријēкати се, сврш. *почети кукурекати, разгаламити се кукурекањем.* — Пси су се узлајали и петлови ускукурекали. *Петр. В.*

ускукурија̀кати се, -ўријечём се, ек. ускукуре́кати се.

ўскупан, -пна, -пно *скупан, групни.* — Дивизије Прве армије крену̏ше . . . у ускупном поретку. *Лаз. М.*

ўскуцати, -а̄м сврш. *почети јако куцати, залупати.* — Ускуца јој срце од узрујаности и плахости. *Ћал.*

ўслада ж заст. *задовољство, наслада, ужитак.* — Од те болести болују нарочито особе које се усладама предају. *Батут.* Никога не беше . . . да му на болове кане балсам душевне усладе. *Јакш. Ђ.*

усла́дити, ўслā̄дим сврш. *учинити слатким, засладити. Деан. Рј.*

~ **се** *постати сладак, омилети, бити по вољи.* — Ама ми се ракија усладила. *Вукић.* Услади крв се горка. *Маж. Ф.*

ўслӗд и **ўслед, ијек.** ўслијед и ўсљед, предл. с ген. *због.* — Он је услед магле налетео на Немце. *Дед. В.* [Творница] је доспјела (услијед неких његових . . . потеза) у тешкоће. *Сим.* [У кућици] много је некаква свијета који се усљед рата обрео ту. *Чол.*

усле́дити, ўслӗдим, ијек. услијѐдити, сврш. *доћи, наступити, догодити се* (*после, након нечега, као последица нечега*). — Услиједише приповијести сиђушних сеоских сплетака. *Цар Е.* После аудиције, усљедили су и ангажмани за гостовања. *Пол. 1959.* Јасан пуцањ расцијепи тишину, за њим услиједише још многи. *Лал.*

ўслијед, ек. ўслӗд.

услијѐдити, ўслиједим, ек. усле́дити.

ўслијепо прил. (ијек.) *наслепо, насумце, без циља.* — Чудна војска: троше муницију услијепо. *Лал.* Птица је одлетјела некуд услијепо. *Пол. 1959.*

ўсликати, -а̄м сврш. покр. *насликати кога, фотографисати.* — Услика те за сва времена. *Ћоп.* С фото-апаратом преко рамена бјесомучно јуре да у што краћем времену прођу што више градова и усликају што више свјетских чуда. *ВУС 1973.*

~ **се** *повр.* — Шпанија је иначе пуна Немаца који овамо долазе . . . да се сниме и усликају. *Пол. 1970.*

ўслинити, -и̏м сврш. *умазати слинама, избалавити.* — Свуд ју је услинио пољупцима. *Донч.*

услиша́вати, -и̏шāвām *несврш. и уч. према услишати.*

усли̏шати, -а̄м сврш. *услишити.* — Такву молитву Бог мора чути и услишати. *Вес.* Сигурно ће »мајка заштитница« услишати њезину прошњу. *Пав.*

ўслишити, -и̏м и **усли̏шити,** ўслӣшӣм сврш. *саслушати* (*молитву, молбу*); *саслушати и удовољити, испунити* (*нечију молбу*). — Услиши ову молитву, о боже! *Ант. 2.* Господ и свети мученици . . . услишили су наше молитве. *Ћос. Д.* Молба му је услишена. *Рј. А.*

услобо̀дити, -о̀бодим сврш. *в. охрабрити, осмелити.* — Моје их хркање услободило па почеше говорити. *Шен.* Све је убрзо услободило Терезу и повратило ју к њеној властитој нарави. *Коз. Ј.*

~ **се** *усудити се, осмелити се.* — Услободио сам се вас данас позвати. *Шен.*

услобођи́вати (се), -о̀ђујēм (се) *несврш. и уч. према услободити* (*се*). — Исприча се што се непозната . . . услобођује молити. *Новак.*

у̏слов и **ўслов** м = увјет **1.** *оно што треба испунити, извршити, да би се нешто остварило, оно од чега нешто зависи, погодба.* — Уз такве услове неће к вама доћи ниједан бољи стручњак. *Крањч. Стј.* Он јој је вероваo под тим условом да му буде блиска. *Јанк.* **2.** (обично у мн.) *околности, прилике нужне да се нешто оствари.* — Имао је добре услове за напредовање. *Андр. И.* Ни воде није било. Хигијенски услови очајни. *Јак.*

Изр. имати услова (за нешто) *имати могућности, испуњавати одређене захтеве,* (*за нешто*).

у̏слован и **ўслӧван,** -вна, -вно = увјетан **1.** *који је у вези с каквим условом, који може бити само под неким условом*: ~ казна, ~ пресуда. — Јесу ли били предлози условни? *Сек.* Сва та лица око њега . . . [су] криминални осуђеници на условном допусту. *Крл.* **2.** *који подразумева, садржи извесну резерву, ограду.* — Њему се замера што у »Историји облика« није дао »историју« већ само облике, и то под условним објашњењима Шлајхерове епохе. *Бел.*

услӧвити, ўсловӣм сврш. = увјетовати **1.** *створити услове, могућности за нешто, омогућити, проузроковати, изазвати.* — Економско повезивање са залеђем . . . условило је процват Трста. *ОП 1.* Тај бијес је условљен њеном антипатијом спрам Маријане. *Крл.* **2.** *поставити, одредити услове, ограничити условом; уговорити, утврдити.* — Пуковник услови да капетан неће повести никаквог путника. *Грол.* Изгледа да је то утицало на судије који су од 89 изречених казни само 18 условили. *НИН 1972.*

~ **се** уз. повр. *међусобно утврдити услове* (*за нешто, погодити се*). — Само да се условимо. Никаквих испада! *Крањч. Стј.*

условља́вати (се), -о̀вљāвām (се) *несврш. и уч. према условити* (*се*).

ўсловљено̀ст, -ости ж = увјетованост *стање онога што је условљено, што је зависно од одређених услова, зависност.* — То се пос-

тиже утврђивањем социјалног значаја језичног облика и његове функционалне условљености. *Ств. 1948.* Пружају ... низ најочигледнијих доказа о међусобној условљености и повезаности свега збивања на земљи. *Туђ.*

у̏словно и **у̏слȍвно** прил. = увјетно *под условом, с резервом, с оградом; привремено.* — Министри су предлагали да се потписивање споразума одложи ... или да се изврши само условно. *Јов. С.* Примам вас условно до првог прекршаја дисциплине. *Краљч. Стј.*

у̏словнȍст и **услȍвнȍст,** -ости ж *стање онога што је условно, условљеност; околности нужне да се нешто оствари.* — Условност његова значења и гони нас да задржимо међународни назив. *Бен.* Био је принуђен да, у специфичним условностима концертног подијума, делује ... вокалним средствима. *Пол. 1959.*

услòнити, ȕслоним сврш. покр. *наслонити.* — Уз цркву је пушку услонио. *НП Вук.* Лежао је услоњен уз брвна. *Сиј.*

у̏слуга ж (дат. -зи) **1.** *поступак који некоме доноси корист, корисно дело, допринос, помоћ.* — [Бригада] је истовремено учинила велику услугу ... јер је на себе привукла главне снаге бугарске окупаторске војске. *Дед. В.* Пустит ће га да умре од глади, али услугу му неће одбити. *Франг.* **2.** *служење, послуживање.* — Издаје се удобан стан за самца са услугом. *Дом.* **3.** *стручна (занатска, лекарска и др.) помоћ, сервис:* комуналне услуге. — Оболели не могу добити, из економских разлога, лекарске услуге. *Лапч.* Сви су пресретни да могу искористити услуге механичког возила. *Краљч. Стј.*

Изр. медвеђа ~ *ријава помоћ, одмоћ;* бити (стајати, наћи се) на услузи *бити спреман да се помогне, учини некоме услуга.*

у̏служан, -жна, -жно *спреман на услугу, помоћ, предусретљив, сусретљив.* — Ако би нањушила да су богати, ... била [би] љубазна и услужна. *Рист.* Како да се не врати ... и не почаврља ... [с] услужном домаћицом? *Шов.*

Изр. услужне делатности *занатске радионице или предузећа која врше разноврсне услуге.* — О неком повећању услужних дјелатности нема ни говора. *ВУС 1971;* ~ предузеће *предузеће које врши разноврсне, обично занатске услуге;* ~ телефон *телефон, телефонски број на који се могу позвати и лица која нису у вези с власником — претплатником телефона.*

услужи̏вати, -ȕжујēм *несврш. и уч. према услужити.*

услу̏жити, ȕслȕжīм сврш. **а.** *понудити, послужити (јелом, пићем), угостити.* — Нико из куће није отишао а да га не услуже ... пићем. *Вес.* Преговарали [су] са ресторатером да нас услуже неким топлим јелом. *Јак.* **б.** *послужити (муштерију, купца).* — Разгледајте прво робу, — рече продавац — па онда дођите да вас услужим. *Пол. 1958.* Слабо [смо] услужени ... каткад и некоректно од стране продавца. *Б 1957.*

у̏служно прил. *на услужан начин, љубазно, предусретљиво.* — Механџија притрча услужно. *Глиш.* Услужно јој одговара један ... борац. *ЛМС 1951.* Агента му је услужно посудио ... шеф. *ВУС 1973.*

у̏служнȍст и **услу̏жнȍст,** -ости ж *особина оног који је услужан, љубазност, предусретљивост, сусретљивост.* — Да није ваше услужности, морали бисмо ноћити на путу. *Кнеж. Л.* Онда се опет сјетила ... Лукине срдачности и услужности. *Кол.*

у̏сљед, ек. ȕслед.

у̏смелити се, -ȋм се, ијек. ȕсмјелити се, сврш. *усудити се, осмелити се.* — Он се јучер усмелио те јој насаму пољубио руку. *Леск. Ј.* Усмјелише се и они голим ножицама у снијег. *Ков. А.*

у̏смен, -а, -о **а.** *исказан, изражен речима, ненаписан, неписан.* — Ристић није имао са руском владом никакав споразум, ни писмен ни усмен. *Јов. С.* Имам усмени налог од бригаде да се стара објеси на липу. *Крл.* **б.** *који се обавља говором, који је у живој речи, који се преноси говором:* ~ испит, ~ књижевност.

у̏смено прил. *на усмен начин, говорним средствима, неписано.* — Везир је ... био послао такву наредбу али усмено. *Нов.* О свему томе ја бих вам усмено приповедао. *Нен. М.*

у̏сменȍст, -ости ж *својство оног што је усмено, што није написано.* — Прописи новога закона о штампи одступили су ... од начела усмености и непосредности. *Мј. 1926.* [Закон о кривичном поступку] заснован је на опће усвојеним принципима ..., као што су ... принцип усмености и непосредности. *Арх. 1953.*

усмера̀ва̏ње, ијек. усмјера̀ва̏ње, с *гл. им. од усмеравати (се).*

усмера̀вати (се), -ѐра̀вам (се), ијек. усмјера̀вати (се) *несврш. и уч. према усмерити (се).*

усмера̀ва̏ч, -а́ча, ијек. усмјера̀ва̏ч, м *усмеривач. Прав.*

усмѐра̏ч, -а́ча, ијек. усмјѐра̏ч, м *усмеривач. Прав.*

у̏смеренȍст, -ости, ијек. ȕсмјеренȍст, ж *својство онога што је усмерено, опредељеност, упућеност.* — Богдановић указује ... и на ... социјалну усмереност. *ЛМС 1949.* Код

спознаје велику вриједност има усмјереност воље на разне предоџбе. *Ант. 1.*

усмерѝвач, -áча, ијек. усмјерйвач, м **1.** *онај који усмерава (нешто), одређује правац (нечему).* — [Песници] не могу бити критичари критике . . . што значи ни њени усмеривачи. *НИН 1959.* Није се у то вријеме довољно истицало да Савез комуниста треба да буде усмјеривач. *Тито.* **2.** *уређај који претвара електричну енергију једног система у електричну енергију другог система. ЕЛЗ.*

ўсмерити, -ѝм, ијек. ўсмјерити, свршн. *упутити, одредити, определити у извесном правцу, к неком циљу и сл.* — У рату тежишна тачка нашег ударца била [је] усмерена само на непријатељске оружане снаге. *Дав.* Његова страсна револуционарна мисао сва [је] усмерена на проблем добра. *ЛМС 1951.* Усмјери кораке према тргу. *Креш.*

~ **се** *усредсредити се, сконцентрисати се.* — Пажња веслача мора бити усмјерена само на што бољу изведбу. *Весл.*

ўсмина ж **1.** *средњи слој коже, поткожно везивно ткиво.* — Кожу сачињавају 3 дијела . . . средњи — усмина. *Н-Ч.* **2.** *чашица цвета. Бак Реч.* **3.** *вагина. Р-К Реч.* **4.** *горњи део чизме који покрива листове, сара. Вук Рј.*

ўсмјелити се, -ѝм се, ек. ўсмелити се.

усмјер-, ек. усмер-.

усмо̀лити, ўсмолѝм свршн. *улепити, упрљати смолом.* — Добегао је на Сечу с усмољеном, поцрнелом главом. *Глиш.*

усмо̀трити, ўсмотрѝм свршн. *спазити, угледати.* — [Виле] ће га . . . устрелити ако га усмотре. *Вес.*

ўсмрадити, -ѝм свршн. *усмрдети. Р-К Реч.*

~ **се** *пустити смрад од себе, усмрдети се.*

усмрађѝвати, -ађујём *несврш. и уч. према усмрадити.*

усмр̀деo и **усмр́деo,** -ела, -ело, ијек. усмр̀дио и усмр́дио *који заудара, шири смрад (услед укварености, трулења и сл.).* — Војници су с муком уклонили једну црну, надувену и усмрделу лешину. *Вас.*

усмр̀дети и **усмр́дети,** -дѝм, ијек. усмр̀дјети и усмр́дјети (дијал. усмрђети), свршн. *учинити да нешто смрди, да постане смрдљиво, испунити смрадом.* — Људи ће месиштем да усмрде земљу. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *постати смрдљив, укварен; одати смрад од себе, засмрдети.* — И рибе у ријеци помријеће и ријека ће се усмрдјети. *Дан. фиг.* Некршћу се горе усмрђеше, уједно су овце и курјаци. *Њег.* **2.** *упувати се (1).*

усмр̀дио и **усмр́дио,** -дјела, -ло, ек. усмр̀деo и усмр́деo.

усмр̀дјети и **усмр́дјети,** -дѝм, ек. усмр̀дети и усмр́дети.

ўсмртити, -ѝм (трп. прид. ўсмрћен) свршн. *лишити живота, убити.* — Могао је он њу на незгодно место ударити, па усмртити! *Вес.* Питате ме . . . биx ли њега можда усмртила да није умро наравном смрћу? *Кос.*

~ **се** *повр.*

усмрће́ње с *убиство. Рј. А.*

усмрћи́вати (се), -рћујём (се) *несврш. и уч. према усмртити (се).*

ўсна ж *једна од две меснате покретне ивице уста које споља заклањају зубе (обично код људи)*: горња ~, доња ~. — Доња му усна мало висила. *Лаз. Л.* Гледао [је] непомично преда се отромбољених усана. *Кал. фиг.* Ветар јој удара у лице и љуби је својим влажним уснама. *Рист.*

Изр. висити на нечијим уснама *нетремице гледати коме у уста (док говори)*; отети се с усана *нехотице изрећи*; развући усне *насмешити се*; угристи се (ујести се) за усну *тргнути се и нагло ућутати, не довршити (незгодан, неуместан и сл.) исказ, лецнути се.*

ўснат и **ўснат,** -а, -о *који има дебеле, снажно развијене усне.* — Од осталих се медвједа знатно разликује уснати медвјед. *Финк.*

усна̀тице и **ўснатице** ж мн. бот. *биљна породица* Labiatae.

ўснача ж **1.** зоол. **а.** *врста морске рибе* Labrus turdus *из истоимене породице.* **б.** *породица таквих риба* Labridae *са јаким и чврстим зубима којима дробе љуштуре пужева и шкољки. ЕЛЗ.* — Врло су красних боја рибе усначе. *Финк.* **2.** мн. бот. *уснатице.* — Њихов је цвијет сличан отвореним устима, па их зато зовемо усначама. *НЕ.*

ўсненӣ и **ўсиенӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на усне.* — Поп-Ћириница брише уснене углове. *Срем.* **2.** фон. *који се образује на уснама (о изговору сугласника б, п, м, в, ф), лабијалан.* — Сугласнике делимо по месту изговора на: уснене (лабијалне). *Стев.*

усненӧзӯбнӣ, -ā, -ō фон. *који се образује додиривањем доње усне са зубима (о изговору сугласника в, ф). Прав.*

усненонӧснӣ, -ā, -ō фон. *који се образује кад се усне затворе а ваздушна струја пропусти кроз нос (о изговору сугласника м). Прав.*

уснѐтина ж *аугм. и пеј. од усна. Деан. Рј.*

ўснӣ, -ā, -ō *који се односи на уста*: ~ дупља, ~ отвор.

ўснӣ, -ā, -ō *в. уснени.* — Задршће њезин широки врат, а усни кутови се спусте. *Краљч. Стј.*

ȕснити, -ӣм (дијал. ȕснијēм) свршн. **1.** *видети, доживети у сну, сањати.* — Али сам ружно ноћас уснила. *Јакш. Ђ.* Уснио [је] неке гадне сне. *Наз.* **2.** *в. уснути.* — Због велике студени никако се нисам могао толико загријати да усним. *Чол.*

~ **се** (коме, шта) *причинити се; појавити се у сну.* — Ћаћа, уснило ми се да сте јунце купили. *Гор.; Вук Рј.*

ȕсница ж *усна.* — На усници тек проникли брци. *НП Вук.* Доња му усница уздрхтала. *Гор.*

ȕсничица ж *дем. и хип. од усна и усница.* — Напрћи танке своје усничице. *Шапч.*

усно̀нити, ȕсноӣм свршн. *сложити и повезати у снопове. Р-К Реч.*

ȕснулōст, -ости ж *стање онога који је уснуо, заспалост, поспаност.* — Затим се умирила, пала у уснулост. *Мих.* Алкохол . . . у судбини његових јунака [је] као последња утеха, заборав и уснулост. *Богдан.*

ȕснути, ȕснēм свршн. **1.** *утонути у сан, заспати.* — Ту уснух као заклан. *Матош.* фиг. У њој су се . . . пробудиле све уснуле . . . жеље и наде. *Крањч. Стј.* **2.** *в. уснити.* — Уснем коло анђела. *Уј.*

ȕсōв, -ова и **ȕсов** м **а.** *лавина.* — Ову појаву одроњавања снијежних маса називамо лавине (усови или плазеви). *Скиј.* Први пробија пртине и рве се с наносима и усовима. *Вуков.* **б.** фиг. *гомила, мноштво нечега што се незадрживо креће.* — Слутио је усов бомби који је падао. *Поп. Ј.*

ȕсова ж покр. *в. усов.* — Црква је изгледала за очни трен као да се на њу свалила усова с највишег бријега. *Љуб.*

усо̀вити се, ȕсовӣм се свршн. *узногунити се, заинатити се.* — Усовио сам се. *Креш.*

усоли́дити се, -о̀лӣдӣм се свршн. необ. *постати солидан.* — Можда би се усолидила и сретно удала. *Кос.*

усо̀лити, ȕсолӣм свршн. *обилним сољењем (меса и сл.) заштитити од кварења:* усољена харинга. — Муселим је наредио да се две главе усоле. *Андр. И.* Љети треба усољени сир три-четири пута изапрати водом. *ВУС 1973.*

усоља́ва̄ње с *гл. им. од усољавати.*

усоља́вати, -о̀љāвām *несврш. и уч. према усолити.*

усо̀пити се, ȕсопӣм се (трп. прид. ȕсопљен) свршн. покр. *задувати се, задихати се.* — Бјеше се идући усопио. *Шен.* Теби се ваљда жури, док си се тако усопио. *Ивак.* Црквењак уђе усопљен. *Шов.*

усо̀птити, ȕсоптӣм (трп. прид. ȕсопћен) свршн. *узаврети, ускувати (о гневу).* — У свима усопти и плане онај гњевни дрхтај. *Божић.*

~ **се** *почети убрзано дисати од узбуђења, задихати се, задувати се;* исп. усопити се. — Ускричи, усопти се и очи му закрваве. *Коз. Ј.* Лугови су близу . . . но за нас усопћене, изнемогле још су далеко. *Пол. 1973.*

ȕспāвāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од успавати (се).* **2.** фиг. *несвестан, притајен, сакривен, латентан (о снази, способности и сл.).* — Интернационала је кренула успаване радничке масе. *Скерл.* Врши снажан деструктиван утјецај на успаване традиције сколастике. *Ант. 1.*

Изр. успавана савест *одсуство осећања за морал;* успавани пупољци бот. *пупољци који дуго остају неразвијени.*

успа̀ва̄нка ж **а.** *песма, обично нежног и монотоног ритма, којом се успављују деца.* **б.** фиг. *досадна забава; досадан говор. Бак. Реч.*

успава́нко м *онај који воли дуго да спава, који је успаван, занет у сан.* — Мој звездознанко је баш то вече пред својим дурбином био успаванко. *Богдан.*

успа́вати, ȕспāвām свршн. **1.** *учинити да неко заспи, уљуљкати у сан.* — Дај ми дете да успавам. *Вес.* **2. а.** фиг. *умирити, смањити, утишати (бол и сл.).* — Болове успавај моје! *М-П.* [Сан] није успео да успава буру њене душе. *Јанк.* **б.** *учинити неактивним, ослабити, умртвити.* — Наш ум . . . је био савршено успаван системом васпитања у нижим разредима. *Марк. Св.* Слатким ријечима и ласком . . . је успавала опрез. *Донч.*

~ **се 1. а.** *занети се у сан, заспати.* — Шта се он пута успавао код свиња! *Глиш.* **б.** *занети се у јутарњи сан, задоцнити са устајањем.* — Изјутра се успавао јер је . . . доцне заспао. *Дом.* **2.** фиг. *бити неактиван, предати се мирном, тихом (а често и учмалом) животу.* — У њему се будила одређена дужност; та и онако се успавао и пустио се животу на вољу. *Ћип.* Сав [се] предао мирном породичном животу у једној успаваној паланци. *Јов. С.*

успавки́вати, -а̀вкујēм несврш. *в. успављивати.* — Блага музика . . . милује га и успавкује лагано. *Ћип.*

успа̀вљāч, -а́ча м песн. *успављивач.* — Ej, ти, врачу — успављачу! *Петр. В.*

успа̀вљив, -а, -о **а.** *који доноси сан, који успављује.* — Нејасне успављиве слике почеше се ређати. *Лаз. Л.* С благе руке труни се на уморну душу успављиво маково цвијеће. *Матош.* **б.** мед. *анестетичан:* ~ средства. *Терм. 5.*

Изр. успављива трава бот. *в. буника (а). Сим. Реч.*

успављи́ва̄ње с *гл. им. од успављивати (се).*

успављи́вати (се), -а̀вљујēм (се) *несврш. и уч. према успавати (се).*

успављи́вāч, -а́ча м *онај који успављује, који доноси сан. Р-К Реч.*

успа̀вљиво прил. *на успављив начин, доносећи сан.*

успа̀вљујӯћӣ, -ā, -ē *успављив.* — Калуђер је причао лепим, успављујућим гласом. *Ћос. Д.*

у̀спадати (се), -āм (се) сврш. и несврш. (у значењу футура егзактног) *почети падати у већој мери; падати.* — Киша се јаче успадала. *Бен.* Ако ... на жиг тучка успада киша за дуже доба ... зрнца праха усишу воду и пропадну. *Тод.*

у̀спала ж и м *онај који се лако успали, раздражи, успаљеник, успаљеница; уображена, умишљена женска особа.* — Само да му буде добра жена, а не нека успала као она прошла. *Прп. Ј.*

у̀спалац, -а̄лца м покр. *прст до палца на нози. Бен. Рј.*

успа́лити, ўспа̄лӣм сврш. **1.** *учинити да неко падне у ватру, јако, веома узбунити, раздражити, узнемирити.* — Вукашин се развикао, па успалио и децу. *Ад.* **2.** *загрејати, ударити у главу (о алкохолу).* — Успалила га ракија па се распјевао кроз улицу. *Пав.* **3.** *учинити да нешто почне горети, упалити, запалити; ужећи.* — Ужегла земља, успаљена врењем невидљивих гљива, обавијала се испарењима ... киселина. *Лал.*

~ **се** *пасти у ватру због неке страсти, јако се раздражити; јако се загрејати за што; постати немиран, несташан.* — Није се више могло с њима разговарати, тако су се успалили. *Бен.* Говорио [је] као ђак успаљен оним што је читао у старој историји о тираноубиству. *Јов. С.*

Изр. успалио се као неслан сир *сувише је пао у ватру, преко мере се узбудио.*

у̀спалōст, -ости ж необ. *в. успаваност.* — Сумња се његова опет извлачила из своје успалости. *Бег.*

у̀спа̄љен, -а, -о **1.** *трп. прид. од успалити (се).* **2.** *који је раздражен, пожудан, загрејан за нешто; уображен.* — Одмах ћу тамо, одмах! — ускликне она журно, сва успаљена. *Бен.* Она није била нека нарочито успаљена жена. Држала је на себе. *Поп. Ј.*

успаљѐнӣк, -и́ка м *успаљен човек, успала. Р-К Реч.*

успаљѐница ж *успаљена жена, успала.* — Газдиницу назваше подмигушом и успаљеницом, која није била у стању да »онаког ђувегију« жали ни неколико мјесеци. *Ћор.*

у̀спа̄љенōст, -ости ж *особина, стање онога који је успаљен, раздражености, пожудност.*

успа̀љив, -а, -о *који се лако успали, раздражљив.* — Утисак је да, због успаљивих латинских ситуација и темперамената, за судбину овог Британца постоји више страховања. *Пол. 1971; Бен. Рј.*

успаљи́вати (се), -а̀љујēм (се) *несврш. и уч. према успалити (се).*

успа̀ничен, -а, -о *обузет паником, избезумљен од страха, ужаса.* — Нема још увијек поузданих информација о томе тко је пуцао у успаничену масу младића. *Вј. 1970.*

успа̀ничено прил. *у паници, у великом страху, безглаво, избезумљено.* — Успаничено су [за вријеме потреса] искакали кроз прозоре. *Вј. 1972.*

успа̀ничити, -ӣм сврш. *учинити да некога захвати паника, изазвати панику.* — Колико прекључе све нас је успаничила вест да нема гаса. *Пол. 1972.*

~ **се** *постати успаничен, захваћен паником.* — Сви су се успаничили мислећи да је Наполеон пред вратима Лондона. *Пол. 1972.*

у̀спара ж *врелина, жега, спарина, запара (летња).* — У подне, иза успаре која се дизала изнад удољице, спази ... кров касарне. *Моск.*

у̀спа̄ран, -рна, -рно и **у̀спарен,** -а, -о *пун успаре, спарине, спаран, запаран.* — Ваздух је успаран, пун ... неке трептаве јаре. *Јак.* У оном успареном уздуху осјећа и мирише гмазове ... крљуштице. *Божић.*

у̀спарина ж *успара.* — Подне је. Из влажне земље бије нека тешка успарина. *Јак.*

у̀спати, ўспӣм сврш. заст. *заспати.* — И ту паше два витеза главна ... па гдје паше тудје и успаше. *Март.* фиг. Ја сам пијевац ... који навјешћујем зору ... успалом народу. *Срем.*

у̀спатити се, -ӣм се сврш. *почети патити, трпети много.* — Одмах [се] још горе успатио видећи њено пропало лице. *Божић.*

успа̀хнути, ўспахнēм сврш. *струјањем покренути, запахнути, залепршати што.* — Лак вјетар ... успахне модра ... лијешћа, зашуми грање. *Сиј.*

успе́ва̄ње, ијек. успијèва̄ње, с *гл. им. од успевати.*

успе́вати, ўспēва̄м, ијек. успијèвати, несврш. **1.** *несврш. и уч. према успети.* **2.** *давати плод, рађати (о усевима).* — Жито и сви усеви успевају дивно. *Дом.* [У Мезопотамији] су успијевали јечам и пшеница. *Пов. 1.*

у̀спелōст, -ости, ијек. ўспјелōст, ж *стање, својство онога што је успело, успешно решење.* — Његова се умјетност доима унутрашњим јединством, без обзира на већу или мању

успјелост појединости. *Барац.* Према јачини и успелости хипноза може имати више ступњева. *Псих.*

ўспēм *през. од усути.*

ўспēм *през. од ўспети.*

Успе̏није с (обично у изразу: ~ Богородице) цсл. *хришћански празник (28. VIII) у спомен на дан смрти Богородице, Велика Госпоўина (Госпођа).*

ўспенити се, -ӣм се, ијек. ўспјенити се, сврш. **1.** *прекрити се пеном, пустити пену, запенити се.* — Ријеке [су] успјењене. *Кост. Д.* **2.** фиг. *разбеснети се у говору, распалити се, наљутити се.* — Тко подметнуо?! — успјени се Дотлић. *Киш.*

успе̏нтрати се, -ām се сврш. *попети се пентрајући се, с муком (уза зид, дрво, стрми обронак и сл.).* — Помоћу бршљана успентраше се преко зида. *Матош.* Сручили се у један пресушен поток . . . а онда уза стрму његову обалу успентрали у шикару. *Чол.*

успенӯшати се, -ām се и **успенӯшити се,** -ѐнӯшӣм се, ијек. успјенӯшати се и успјенӯшити се, сврш. *прекрити се пеном, пустити пену, запенушати се.* — Гризли [су] . . . успјенушаним пјенама крви, која им је лоптила из уста. *Цес. А.* Иза [прозора] . . . се узбуњује прљава магла као успенушено море. *Јевт.* фиг. Био се предао бујици успјенушане младости. *Радул.*

успе̏њати (се), ўспењӗм (се) сврш. *успети (се).*

успе́ње с цсл. **а.** рлг. *узнесење на небо после смрти (о Богородици).* — [На столу] . . . је била икона са исписаним успењем Богородичиним. *Чипл.* **б.** (Успе́ње) *в. Успеније.* — Позове . . . госте на службу у парохијску цркву Успења Богородичког. *Крањч. Стј.*

ўспео, -ла, -ло, ијек. ўспио **1.** *рад. прид. од ўспети.* **2.** *који је успео, добар, леп, добро нађен и погођен.* — Душан Милачић . . . је . . . објавио успелу студију о Балзаку. *Ж 1955.* Упечатљиво је . . . свако успело поређење. *Т. књ.*

ўсперак, -ēрка м (ген. мн. -ерāкā) **а.** *уметак на ногавицама. Вук Рј.* **б.** *трака, пруга (златна, сребрна и сл.) дуж спољашње стране ногавица на панталонама (на неким униформама), лампас. Бак. Реч.*

ўсперац, -ēрца м (ген. мн. -ерāцā) *перолика шара (на оковратнику, кошуљи, јечерми).* — Кошуља је од појаса . . . рубом извезена на усперце. *Љуб.*

ўсперити (се), -ӣм (се) сврш. покр. *подићи (се), усправити (се).* — На глави јој фес . . . а врх њега на само тјеме стоји усперени ћук. *Љуб.*

ўсперица ж = усперница *лева тупа и мало повијена страна раоника на плугу, бранник (Зг). Вук Рј.*

успе̏рјати се, -āм се сврш. необ. *појурити, полетети.* — Усперја се опет Ада према мужу. *Божић.*

ўсперница и **ўспēрница** ж = усперица. *Вук Рј.; Деан. Рј.*

ўспети, -ēм, ијек. ўспјети, сврш. **1.** *имати успеха, среће, добро проћи, поћи за руком.* — И да имамо обућу, бекство би нам тешко успело. *Јак.* Пел је на . . . задовољство . . . обраника успио доказати. *Креш.* **2.** *имати времена, стићи.* — Не успех ни да дрекнем од изненађења. *Јевт.*

ўспēти, ўспнēм сврш. *попети, дићи увис.* — [Дјечака] сам . . . успео на дрво. *Креш.* фиг. Чуо [сам] . . . да ће га . . . успети на олтар. *Љуб.*

~ **се 1.** *попети се, дићи се увис.* — Једва сам се успео уз степенице. *Ком.* **2.** фиг. *постићи какав положај, звање, постати нешто више.* — Успела се до графице и књиње. *Нех.*

ўспех, ијек. ўспјех, м **1.** *добар резултат у неком послу, спорту и сл., добар свршетак посла, подухвата.* — Инструктор мора знати да је правилан тренинг кључ успјеха. *Атл.* Српски устанак био је крунисан успехом. *Гавр.* **2.** шк. *оцене које постиже ученик у школи.* — Са првим разредом треба постићи одличан успех. *Ранк.*

ўспешан, -шна, -шно, ијек. ўспјешан *који је успео, који је постигао успех; који доноси успех.* — У том . . . репертоару има творевина неједнако успешних. *Грол.* Успјешан ће бити савјет . . . ако га даје особа која је систематски радила с играчем. *Кугл.*

ўспешно, ијек. ўспјешно, прил. *са успехом, добро.* — Помогли [су] . . . експедицији да успешно изврши своја испитивања. *Петр. М.*

ўспешнōст, -ости, ијек. ўспјешнōст, ж *својство онога што је успешно; каквоћа, квалитет посла.* — Изјава садржи критику успјешности протокола. *ХР 1928.*

ўспизмити се, -ӣм се сврш. *постати писмен, испизмити се на кога.* — Кнез [се] још већма успизмио на њих. *Коз. Ј.*

успи́ја̄ње с *гл. им. од успијати (се).*

успи́јати, ўспијām несврш. (често у изразима: ~ уснама, устима, усне, уста) *стезати усне и при том их увлачити да би се оставио, изазвао утисак префињености; кокетовати.* — Стадоше успијати, намештати фризуре . . . дотеривати се. *Срем.* Дигла главу, трепће, успија устима. *Дом.* Херувимски сте појали . . . херувимски! — Успијала би усницама најстарија. *Маш.* Ох! ох! —

прекине каноник са злобом ... успијајући танане усне. *Франг.*

~ **се** *успијати.* — Од неке куварице [је] научила успијати се. *Јакш. Ђ.*

успи̏јача ж *в. успијуша.* — Благајник ... лизну и обриса усне, као успијача. *Петр. В.*

успијѐвање, ек. успе́вање.

успијевати, ўспијевам, ек. успе́вати.

успијўкати се, -и̏јўчем се **и успијўкати се,** -и̏јучем се сврш. *стати пијукати, дати се, ударити у пијукање.* — Кокице се устрчале, пуре се успијукале. *Кол.*

успи̏јуша ж *женска особа која често успија (уснама, устима).* — Помодарски [се] кревељи неколико шминком унакажених успијуша. *Бар.*

успи̏куша ж *в. успијуша. Р-К Реч.*

успи̏лити, ўспи̏љим сврш. *наставити пиљити, продужити са пиљењем.* — Ако још тако успиљите кроз тарабу, одмах ћу вас овом мотиком. *Срем.*

успи̏њало с *успињача.* — Док се изграде нарочита парна или електрична успињала на жељезним ужетима ... видјет ћемо их и ми ... планинари. *Андр. Н.*

ўспињање с *гл. им. од успињати (се).*

ўспињати (се), ўспињем (се) *несврш. и уч. према успети (се), успењати (се).*

успи̏њач, -а́ча м *в. успињача (2).* — Саградио је успињач за дизање исклизнулих железничких вагона. *Пол. 1959.*

успи̏њача ж **1. а.** *брдска, планинска жичана железница, жичара (1).* — Дјечак ... би ишао ... до успињаче да види како се диже и спушта. *Бег.* **б.** *нарочит механизам на оштрим стрминама који подиже и спушта вагон са путницима и теретом помоћу дебелог жичаног ужета:* загребачка ~. **2.** *направа, механизам уопште који успиње, диже увис; дизалица.* — Њихова [ватрогасаца] »успињача« — специјалне лествe ... су спремне. *Пол. 1959.*

ўспио, -пјела, -пјело, ек. ўспео.

успири̏нати (се), -и̏рујем (се) *несврш. и уч. према успирити (се).*

успи̏рити, -и̏м и ўспи̏рим сврш. *распалити, распирити (ватру).* — Жена ћутке диже се ... и успири ватру. *Ћип.* фиг. *појачати, дати маха (осећању).* — То би ... успирило у њему оточанске страсти за стицањем. *Кос.* Бојао се да може успирити још више ... сваћу. *Петр. В.*

~ **се** *распалити се, распирити се.* — фиг. У ... младом срцу већ се је ... успирила искра ... блаженога чувства. *Јурк.*

успи̏сати, ўспи̏шем сврш. и несврш. (*на*)*писати.* — Што вам не усписа баш ни словцета? *Ков. А.* Кад успишете депешом ... господину министру, а ви наведите само један ред. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *стати писати, расписати се.* — Ту се већ нешто више усписао. *Киш.*

успи̏тати, ўспи̏там сврш. и несврш. (најчешће у значењу футура егзактног) (*за*)*питати.* — Ако само успита [надзорник] — свако ће му одговарати као вода! *Глиш.* Ако га гдје успитају како је живио, а он ће рећи: онако како сам знао и могао. *Јурк.*

ўспити, ўспијем сврш. у изразу: успити уснама (устима) *стегнути усне и при том их увући да би се оставио утисак префињености, важности.* — Узела [га] баба Стана ... од које нико није умео лепше да успије уснама. *Марк. М.* Ишла [је] ... успијених усана. *Уск.*

~ **се** *припити се, приљубити се.* — Науснице [му се] ... успиле уз зубе. *Рад. Д.*

успи̏штати (се), -штим (се) сврш. *ударити у писку; ударити у пискаву свирку.* — Успиштала се по кући гладна ... дјеца. *Ћоп.* Дјеца успиштала на пиштaлице. *Коз. И.*

успје-, ек. успе-.

ўспјевчити се, -и̏м се (ијек.) сврш. *постати охол, надмен, узохолити се.* — Надули [се], успјевчили и умислили да се без њих баш ништа урадити не може. *Јел.*

ўспјешак, -шка м (ијек.) необ. *дем. од успјех.* — Није ни једног јединцатога успјешка ... постигнуо. *Ћал.*

ўспламити се, -и̏м се сврш. необ. *пасти у ватру, распалити се, огорчити се.* — Војници [се] успламили, окренули пушке један у другога. *Миљ.*

ўспламса̄ј м *нагла појава пламена, први пламен;* фиг. *нагли надолазак, навала осећања.* — Сва та чељад ... као да је обуздавала успламсај свога заноса за свечани час. *Наз.*

успла̀мсати, -а̄м сврш. *почети пламсати, синути, севнути;* фиг. *нагло надаћи, избити (о осећању).* — У црним очима успламса јој страст. *Ков. А.* Помисао на доктора ... још више разбесне Николу и он сав успламса пркосан. *Бар.*

успла̀мтелӧст, -ости, ијек. успла̀мтјелӧст, ж *стање онога који је успламтео, онога што је успламтело. Р-К Реч.*

успла̀мтети, -тӣм, ијек. успла̀мтјети, сврш. **1.** *јако се разгорети, планути, букнути (о ватри).* **2.** фиг. **а.** *пасти у ватру, распалити се, букнути (од узбуђења).* — Али ја нећу иначе! — успламти сада Мелита. *Том.* **б.** *нагло, јако се зарумењети, поцрвенети, зажарити се (о лицу); засјати (о очима).* — Лице му успламти гњевом. *Креш.* Лице

капетана Лазара је устрептало, очи усплам-теле. *Јак.*

~ **се** *усплаштети.* — фиг. У средини разговора о политичком стању Ана Павлов-на се усплам̀тјела. *Крањч. Стј.* Куд ћу веће [несреће] него . . . да се на зраку њених . . . очију и друга срца усплам̀те? *Јакш. Ђ.*

усплàмтјелōст, -ости, ек. усплàмтелōст.

усплàмтјети (се), -тӣм (се), ек. усплàм-тети (се).

усплàмћи́вати (се), -àмћујēм (се) *несврш. и уч. према усплам̀тети (се) и усплам̀тјети (се).*

усплàхи́рено прил. *веома узнемирено, збуњено, узбуђено; уплашено.* — Ходао је усплахирено. *Сим.* Примети да нека црна појава жури, застаје и усплахирено се окреће на све стране. *Ђур.*

усплàхи́реност, -ости ж *стање онога који је усплахирен, велика збуњеност, узне-миреност; уплашеност.* — Збуњеност свеопћа. И нека необична усплахиреност. *Цар Е.* Поглед јој доби опет нову . . . усплахире-ност. *Јакш. Ђ.*

усплахи́рити, -àхӣрӣм сврш. *јако узне-мирити, збунити, узбудити; уплашити.* — Све те припреме за [њен] долазак . . . усплахирише мој дух. *Ков. А.* Кад се светло од-једном угасило . . . то је знатно усплахирило његово узрујано расположење. *Мил. В.*

~ **се** *повр.* — Карактеристична је била народна мирноћа . . . и онда када се многи од интелигенције усплахире. *Цвић.* Силовито навали на Живанову кућу, те се у њој сви усплахирише као дивљи голубови. *Шен.*

ўсплахнути се, -нēм се и **усплàхнути се,** ўсплахнēм се сврш. *усплахирити се.* — Виђе Турчин [крсташе барјаке] пак се усплахнуо. *НП Вук.*

ўсплашити, -ӣм сврш. *в. уплашити.* — Ласта̀вици гњездо разметнуо и два тића врло усплашио. *НП Вук.*

ўсплити, ўсплијēм сврш. необ. *испли-вати.* — Муљ и талог, узмућујући се, усплију са дна воде. *Зог.*

ўсплōће с бот. *семени омотач, перикарп.* — Плод се састоји од усплоћа и сјеменке. *Бот.*

ўспљускати се, -āм се сврш. *почети пљускати, буркати, таласати.* — Вода се успљуска и напуни лијес, који потоне. *Кум.* Врти се тај . . . глобус сновиђења, скоро течан, успљуска се. *Зог.*

успòзнати, -āм сврш. нар. песн. (*пре*)*познати.* — Ту га турска сила успознала, обрнула убојне топове. *НП Вук.*

успòјати, -јēм сврш. заст. *запојати, за-певати.* — Ја т' не рекох да ти за ме цмиљиш, него њему хвалу да успојеш. *Кур.*

успокоја́вати (се), -òјāвāм (се) *несврш. и уч. према успокојити (се).*

успòкојенōст, -ости ж *мирноћа, мир, смиреност.* — Бијаше свуда наоколо толика тишина, толика успокојеност. *Бал.*

успокојѣ́ње с *умирење, смирење.*

успокòјити, -òкојӣм сврш. *умирити, смирити.* — Да бих те успокојио, дајем ти реч да ћу од сад спавати. *Лаз. Л.* Наводим то . . . да успокојим духове који су огорчени због тога. *ХР 1928.*

~ **се** *умирити се, утишати се.* — Попци зацврчали . . . па се брзо успокојили. *Рад. Д.* Тако ће се . . . очистити и успокојити раз-ним сакраменталним чинима. *Шкреб.*

успома́мити се, -òмāмӣм се сврш. *постати помаман, необуздан, разбеснети се.* — Они . . . нишане и бију . . . а рука им је ево овај успомамљени Капетановић. *Ћоп.*

ўспомена ж **1.** *сећање на кога или што, утисак који остаје у сећању на кога или што.* — Како у месту рођења оживе све успомене из детињства. *Дом.* Јецај, срце, у самоћи, кад навиру успомене. *Тад.* **2. а.** *предмет који подсећа на кога или што, који остаје за сећа-ње.* — Разгледнице су копче, успомена с цеста. *Уј.* Чувао [их је] као обитељску успо-мену на дједа. *Јонке.* **б.** *запис, забелешка, усмено предање или традиција која се односи на прошлост народа.* — Побожном руком прикупљајте старе успомене. *Павл.*

ўспомēнка ж хип. песн. *успомена.* — Вали блуде, лутајући; рекао бих, сјајне сенке миле неке успоменке. *Јакш.* Ђ.

ўспоменскӣ, -ā, -ō необ. *који садржи успомене, мемоарски.* — Хисторија ѓомила дала [је] занимљивих . . . прилога успоменској књижевности. *Уј.*

ўспон и **ўспон** м **1. а.** *део пута, терена који се диже, пење под нагибом.* — Држим се на висини свога достојанства као планинар на успону. *Крл.* фиг. Неки људи у животу иду хипотенузом, страном благог успона, док други увек иду катетом. *Макс.* **б.** *ди-зање увис, пењање.* — Ресавац и Гута, који су завршавали успон, стигли су већ на пола метра од краја димњака којим су се верали. *Дав.* **2.** *успешан развитак, напредак, развој, напредовање.* — Кренуо [је] нагао успон за-натства и занатлија. *Сек.* [Љетне приредбе] пружиле су свој допринос општем културном успону. *Вј. 1960.* **3. а.** *дизање музичког тона.* — Позната је мелодија ове . . . песме . . . [која] успоном у првом полупериоду и смири-вањем у другом . . . као да се . . . колеба из-међу . . . мола и дура. *Коњов.* **б.** *дизање људ-ског гласа у читању, рецитовању.* — Дуже реченице имају обично свој интонациони успон и свој пад. *Т. књ.* **4.** *однос висине стрме равни према њеној дужини. Физ. 3.*

у̏спонӣ и **у̏спонӣ,** -ā, -ō *в. успонски.* — Метеоролози су установили да постоје веома јака »успона струјања«. *Пол. 1958.*

у̏спонскӣ и **у̏спонскӣ,** -ā, -ō *који се односи на успон:* ~ кривуља, ~ завој, ~ профил, ~ развитак.

у̏спор и **у́спор** м **а.** *задржавање, успоравање мање водене масе већом у коју се мања улива.* — Дрим ... брзином својом прави велики успор [за воду реке Бојане]. *Нен. Љ.* Удара успор у р'јеку велики морски. *М-И.* **б.** *успоравање, задржавање, спречавање уопште.* — Има све своју вриједност, према јачини успора или спречавања. *Баз.*

успор. скраћ. *успореди, испореди.*

успора́вање с *гл. им. од успоравати.*

успора́вати, -ра̀вам *несврш. и уч. према успорити.*

успо̀ра̄ч, -а́ча м *онај који успорава. Бен. Рј.*

у̏споре̄д прил. *успоредо.* — Све то ... успоред са мном и за мном бјежаше. *Јурк.* У теби ми је мој васцели свет, и рај и пакô, оба успоред. *Кост. Л.*

у̏споре̄да прил. *в. успоредо.* — С погибијом ... лети успореда! *Јаки. Ђ.*

у̏споредан и **у̏споре̄дан,** -дна, -дно *упоредан. Бак. Реч.*

успоре́дати (**се**), -ра̀ђам (се) несврш. *ређати (се), редати (се).* — Чудна чуда ... кад се наша ... војска пред нашим оком успоредат узе. *Кур.*

у̏споредба ж *упоредба.* — Што му ... може пружити Роберта у успоредби с дјевојком Сандина положаја? *Грг.*

успоре́дити (**се**), -ра̀ђим (се) и **успо̀редити** (**се**), -ӣм (се) сврш. *упоредити (се).* — Укратко [ћемо] успоредити те двије науке. *Лог. 2.* Погледајте ви трговце! Успоредите ме са њима! *Киш.*

у̏споредиӣк м геогр. *успоредница (2). Прав.*

у̏споредница ж **1.** мат. *паралелна, упоредна линија. Алг. 1.* **2.** геогр. = упоредник. *Деан. Рј.*

у̏споредно прил. *упоредо.* — Успоредно с тиме [измирењем између САД и СССР] ... тече сређивање односа између СР Њемачке и Совјетског Савеза. *ВУС 1973.*

у̏споредно̄ст, -ости ж *упоредност.* — Управо [је] успоредност идеја у брошури и код непријатеља Аустрије Кватернику прибавила тамницу. *Нех.*

у̏споредња̄к м *паралелограм. Бен. Рј.*

у̏споредо и **у̏споре̄до** прил. *упоредо.* — Тако ти бога — настави Ристо с њиме успоредо идући — да теби није штогод на ме жао? *Шант.* фиг. Идете успоредо с духом времена. *Јонке.*

успоре́ђати, -ра̀ђам сврш. *ставити све у ред, испоређати.* — Полегле [су] кровињаре и њивице успоређане испод њих. *Пол. 1958.*

успоређе́ње с *поређење.* — У успоређењу с другим континентима Европа је најгушће насељена. *Старч.*

успоређи́ва̄ње с *гл. им. од успоређивати (се).*

успоређи́вати (**се**), -ђујем (се) *несврш. и уч. према успоредити (се).*

у̏спорен, -а, -о *који је постао нешто спорији, смањио брзину.* — Тек пред зору, покрети ове људске гомиле постају успорени. *НИН 1970.*

успоре́ње с *смањење брзине.* — Релативно успорење пораста привредне активности проузроковано је и тешкоћама у извозу. *Б 1958.*

успоре́чити се, -ра̀чӣм се, ијек. успоријечити се, сврш. заст. *споречити се, споречкати се.* — Никад неће се [Шамика] са каквом женском успоречити, он увек ће о свакој лепо казати. *Игњ.*

успори́вати, -ра̀ујем *несврш. и уч. према успорити.*

успори́ва̄ч, -а́ча м *оно што успорава неки процес.* — У батеријама за производњу атомске енергије кадмиј служи као модератор (успоривач) нуклеарних реакција. *Кем.*

успоријечити се, -ра̀ијечӣм се, ек. успоре́чити се.

у̏спорит, -а, -о необ. *в. успорен.* — Хујн хука једначита, ускорита, успорита. *Кош.*

успо̀рити, у̏спорӣм сврш. *учинити споријим, смањити брзину.* — Временске прилике ... су успориле радове. *Вј. 1960.* Наше трупе успеле су да успоре непријатељски напад. *Пол. 1944.*

успо̀собити (**се**) и **успосо̀бити** (**се**), -ра̀собӣм (се) сврш. *в. оспособити (се).* — Око 300 пучких учитеља у том заводу се ... успособило. *В 1885.* Није [их] смео пустити да се крену пре но што буду потпуно успособљене за ... операцију. *Лаз. М.*

успособља́ва̄ње с *гл. им. од успособљавати (се).*

успособља́вати (**се**), -ра̀бљава̄м (се) *несврш. и. уч. према успособити (се).*

успособље́ње с *в. оспособљење.* — При учвршћивању новака обзир [се] узети има на њихово успособљење за становите струке. *Павл.*

у̏спостава ж *завођење, увођење, обнова пређашњег стања; увођење, стварање нечег новог.* — Паралелно са успоставом телефонских веза ... радило се и на успостављању железничких телеграфских веза. *Пол. 1944.*

Послије успоставе републике Бугарска је прешла на централизирану привреду. *ЕГ 2.* Политика се води на дугу стазу и нису сви за брзо рјешење кризе ни за успоставу праведног мира. *Вј. 1971.*

успòставити, -ӣм сврш. **1.** *вратити у раније, пређашње стање, ранији поредак; обновити.* — Те старе државе ваља успоставити онакве какве су некад постојале. *Јов. С.* Данас до вечери могао [би] бити успостављен цијели жељезнички промет између Загреба и Сплита. *Обз. 1932.* **2.** *остварити, створити, направити.* — [Она је] успоставила баш такву везу. *Грг.* Умио [је] ... да брзо успостави контакт са људима. *Чол.* **3.** *установити, сазнати.* — Из разговора с ... представником ... успоставило се да је производња у пуном току. *Крањч. Стј.*

успòстављање с *гл. им. од успостављати.*

успòстављати, -ā̄м *несврш. и уч. према успоставити.*

успостављѐње с *успостава.*

ӯспрāв прил. *в. усправно.* — Неће остат дрвље при камењу ... камоли ће усправ гора Црна. *Март.* Узгрну кошуљу ... заће у воду и стаде усправ. *Коч.*

ӯспрāван, -вна, -вно **1.** *који стоји право, окомито, вертикално.* — И моја су леђа негда била усправна. *Ивак.* **2.** фиг. *који изазива поштовање, поносит, достојанствен, одважан.* — Онда се смирио усправан и пркосан. *Ћос. Д.* Сви су дошли одати посљедњу пошту једном усправном, прерано прекинутом животу. *ВУС 1972.*

ӯсправити, -ӣм сврш. **1.** *поставити, довести у усправан положај.* — Каткад би нетко усправио погурена ... леђа. *Бен.* **2.** фиг. *пробудити понос, достојанство (у некоме).* — Силно је усправи и подиже помисао: да је она чорбаџијска кћи и прва лепотица. *Срем.*

~ **се 1.** *заузети усправан положај, стати право.* — Часник ... кад угледа царске боје [заставе], усправи се као ускличник. *Неим.* **2.** фиг. *постати, бити свестан своје вредности; побољшати своје стање, положај (обично економски, материјално).* — У немогућности [си] да се усправиш, да дознаш тко си. *Бег.* Паштио [сам се] и мучио ... док се нисам усправио, тако да сад могу поштено да живим. *Каш.* **3.** *поставити се у водораван положај, испружити се. Бак. Реч.*

ӯсправљање с *гл. им. од усправљати (се).*

ӯсправљати (**се**), -ā̄м (се) *несврш. и уч. према усправити (се).*

ӯспрāвно прил. **1.** *право, вертикално, окомито.* — Нигде ветрића! ... влат пшенице стоји усправно као свећа. *Вес.* **2.** фиг. *поносито, достојанствено, одважно, храбро.* — Дошло је вријеме да ... прохода усправно, да постане покретач своје ... судбине. *Крл.*

успрáвнōст и **ӯспрāвнōст,** -ости ж *стање, особина онога који је усправан, онога што је усправно;* фиг. *поносито, достојанствено, одважно држање.* — Појам усправности оличавао је понос и постојаност карактера и у смрти. *Глиг.*

ӯсправо прил. *в. усправно.* — Стубови још стоје усправо. *Нен. Љ.*

ӯспрaћкати се, -ā̄м се сврш. *стати, почети праћкати се, прaћакати се.* — [Црвенперка] се ... успраћкала. *Јурк.*

успрáшити се, ӯспрāшӣм се сврш. *јако, много се запрашити, испунити се, прекрити се прашином.* — Све се поље пусто успрашило од добријех коња и јунака. *НП Вук.*

успрáштити, -ӣм сврш. *почети праштити, пуцати.* — Кад успрашти једна од обијех, тад Лукова смјеста прашти диљка. *Март.*

успрéгнути, успрéћи и **ӯспрēћи,** ӯспрēгнēм сврш. **1.** *узмаћи.* — Ништа Турци успрегнути неће. *НП, Вук Рј.* **2.** *зауставити, уздржати, савладати.* — [Дјеца] смијех ... не могоше успрегнути. *Јурк.* фиг. Успрегни дах твојих валова. *Матош.*

~ **се** *уздржати се, савладати се, устегнути се.* — Гршо се успрегне од рада. *Кал.*

ӯспреднути (**се**), -нēм (се) сврш. *тргнути се, пренути се.* — Наједаред зачу брзе кораке за собом; успредне ... али [се] не обазре. *Шимун.* Коњи, жицнути бичем, успредну се, те им на муњи заблисташе ... поткове. *Гор.*

успрéзāње с *гл. им. од успрезати (се).*

успрéзати (**се**), ӯспрēжēм (се) *несврш. и уч. према успрегнути (се), успрећи се.*

ӯспрема ж **1.** *довођење у ред, спремање, уређивање.* — Предлог законски допушта послодавцима да прикују своје раднике ... за надгледање радњи ... успрему ... као и рад на инвентарисању робе. *Донч.* **2.** *одељење, просторија за чување намирница, остава. Р-К Реч.*

успрéмāње с *гл. им. од успремати.*

успрéмати, ӯспрēмām *несврш. и уч. према успремити.*

успремàчица ж *женска особа која успрема, спремачица, чистачица.* — Жупник тражи другу успремачицу цркве. *Сек.*

успремѐтати се, -èмећēм се сврш. **а.** *почети брзо, журно пребирати по чему.* — Стењући, Илија се успремета по џеповима. *Ћоп.* **б.** *усходати се тамо-амо, узвртети се.* — Још два дана пред задушнице, Глотињар се успремета по својој мрачној и леденој

брвнари. Тражио је памук и восак, требало се постарати још зарана и припремити воштаницу. *Ћоп.*

успре́мити, ўспрēмīм сврш. *довести у ред, (по)спремити, уредити (кућу, сто итд.).* — Илинка оста с Аницом ... да успреми софру и да проветри собе. *Лаз. Л.* Све је код Власте било ... успремљено, све у добром ... стању. *Сек.*

ўспренути, -нēм сврш. *успреднути.* — Дјевојка успрене и зеру се поодмаче. *Ћип.*

успреподо́бити се, -о̀добīм се сврш. *направити озбиљан, невин израз, преподобити се, упреподобити се.* — Кад им ... попадају и кутњаци, онда се ... успреподобе. *Јел.*

успрета́кати, -ѐтā̀чēм сврш. *извршити претакање, испретакати.* — Ријека ... успретаче ... глечер ... у славине и у шаке. *Зог.*

успре́ћи и **ўспрēћи,** ўспрēгнēм сврш. = успрегнути.

успре́чити се, ўспрēчīм се, ијек. успријèчити се, сврш. *успротивити се.* — Успријечи ли се тко, туци! *Шен.*

ўспржити се, -īм се сврш. *почети се пржити;* фиг. *узвртети се, узнемирити се.* — А било је боме и вриједно да се стара толико успржила. *Новак.*

успријатељити се, -īм се сврш. *в. спријатељити се.* — Отпоче да говори овако: »Ви се два браства успријатељисте.« *Ћорђ.*

ўспријети, ўспрēм (ијек.) сврш. *одупрети се, одолети.* — Али Турци прођоше се Мирка, ни Зејбеци успријет' могли нису. *Март.*

успријèчити се, ўспријечīм се, ек. успре́чити се.

успри́мити, ўспрīмīм сврш. нар. песн. *примити, прихватити.* — Под њиме је коња успримила. *НПХ.*

успр̀кос и **ўспркос** прил. и предл. = упркос. — Оне, као успркос, заинтачиле, па никако да попусте. *Ћор.* Мој је газда прави ... анђео успркос свему томе. *Креш.*

успр̀косити се, -īм се сврш. *пркосно се супротставити, ударити у пркос.* — Био [је] ... будаласт човјек па се још више успркосио и супрот села и супрот мајке. *Брл.* Што си се, дијете, успркосио и са тим Прагом и са Србијом? *Сек.*

успр̀овр̀знути се, -нēм се сврш. необ. *почети се врзмати, узмотати се тамо-амо.* — Јово ... се нешто успроврзô, сад уз чаршију сад низ чаршију. *Шант.*

успр̀окшити се, ўспрокшīм се сврш. *постати прокшен (1), размазити се. Бен. Рј.*

успроле́тати (се), -о̀лēћēм (се) и -о̀лēтāм (се), ијек. успролијèтати (се), сврш. **1.** *почети летети тамо-амо.* — Наједаред запеваше птичице и успролеташе лептирићи. *Вес.* **2.** *живнути, узнемирити се, устумарати се.* — Стока се успролетала по пашњацима ... све је веселије. *Вес.*

успролијèтати (се), -о̀лијећēм (се) и -о̀лијетāм се, ек. успроле́тати (се).

успр̀опадати се, -āм се сврш. *узбунити се, устумарати се, растрчати се, не налазити себи мира ни места.* — Не може да стоји на једном месту, него се успропадала, па јој све смета по кући. *Срем.* Цвијо се успропадао око котла, подјарује ватру, окреће обртњем да не загори, мућка буренце. *Ћоп.*

успр̀опињати се, -њēм се сврш. и несврш. *пропети се, пропињати се. Р-К Реч.*

ўспропни́це прил. *упропнице, упропањ.* — Повуче коња те овај скочи успропнице. *Петр. В.*

ўспропнȕт, -а, -о необ. *који се диже увис успропнице, нагло.* — Планина ... се намеће својим наглим променама, успропнутим чртама. *Петр. В.*

успроти́вити се, -о̀тīвīм се сврш. *показати противљење, неслагање, учинити противно чијој вољи.* — Да си се ти ... успротивио извршењу ове смртне осуде, тебе би већ били устријелили. *Крл.* Он се није успротивио, није рекао да се не слаже. *Ћос. Д.*

успротивљáвати се, -ѝвљāвām се *несврш. и уч. према успротивити се.*

ўспрсит, -а, -о = успрт *стрм.* — Одшетао сам на горњи град ... успрситом цестом. *Павл.*

ўспрсити се, -īм се (трп. прид. ўспршен) сврш. *управити се и при том се испрсити.* — Моја мати се успрси на столици, уозбиљи се. *Лаз. Л.* Сватови се успрсили да би изгледали дичнији. *Вес.*

ўспр̄т, -а, -о = успрсит. — Сва су ова три пута преко високих, успртих и ... каменитих брда ... непроходљива. *Панч.*

ўспртити се, -īм се сврш. *попети се.* — Успртили [су се] на леђа ... народу и владали две стотине година. *Нуш.* Успртише се у кола, кренуше. *Шов.*

успр̀хнути, ўспрхнēм сврш. *прхнути, полетети, одлетети.* — Док једну отјера, дотле друга [кокица] успрхне. *Јурк.* фиг. *постати живљи, живнути, живахнути.* — Ја сам се томе обрадовала, па сам успрхнула. *Шов.*

успр̀чити, ўспр̄чīм сврш. *ставити, поставити нешто тако да се истиче, стрчи.* — Успрчила очале на нос и почела заматати клупко. *Војн.*

ўспрчкати се, -āм се сврш. *почети се праћакати, запраћакати се.* — Тргнуо [би]

удицу, а на њој се успрчкао какав пијорак. *Божић.*

успузáвање с *гл. им. од успузавати (се).*

успузáвати (се), -ýзāвām (се) *несврш. и уч. према успузати (се).*

ỳспузати (се), -ужēм (се) сврш. *попети се пужући.* — Успузаше на сури бријег. *Лал.* Познато је да се поскок воли успузати на дрво. *ВУС 1973.*

успỳлсати, -āм сврш. необ. *изазвати пулсирање.* — [Крв] час узмакне, час зид успулса и прожеже. *Зог.*

ỳспӯт *в. уз пут.*

ỳспӯтан, -тна, -тно (одр. ỳспӯтнӣ) *који се дешава, налази уз пут; споредан, неважан.* — Дању се крио по успутним сељачким кућама. *Вј. 1971.* Није желио никакав сусрет, ни оне кратке успутне разговоре. *Вуков.* Ниједан сусрет двојице озбиљних привредника, па ни успутни, не пролази без реминисценција о организацији. *НИН 1970.*

ỳспутица ж необ. *посао који се обави уз пут, лако.* — Била му [је] то и нека успутица да посјети свог јарана. *Мул.*

ỳспӯтно прил. *пролазећи, летимично, површно.* — Поручника ... нисам могао тад јасно да се сетим, као да сам га успутно из воза видео. *Пол. 1957.* Учинили ... су [то] ... крајње површно, успутно. *Ћил.*

успýхати се, ỳспӯхām се и ỳспӯшēм се сврш. *стати, почети пухати, дувати, дати се на пухање, дување.* — Куха кашу за дијете. Успуше се устима као да му је хлади. *Божић.* Успухао се чича, седло га не држи. *Ћоп.*

ỳспуцкати, -āм сврш. *стати, почети пуцкати, пуцкетати.* — Онда опет успуцкају бичеви, пронесе се фијук. *Коз. И.*

ỳспушити се, -ӣм се сврш. *стати, почети се пушити, испуштати дим или пару.* — Ако им се успуше оџаци и сви капци буду отворени, ја сам млада осванула жива. *НПХ.* Успуши се земља као да ври. *Јевт.*

ýсра м вулг. = усро *усранац. Р-К Реч.*

усрáнац, -нца и **усрáнко** м вулг. *онај који се усере у панталоне (обично о деци); фиг. човек мале вредности, млитавко, шоња.* — Прави блезгарије у цивилу, али кад дође рат, тада он није поручник, него усранац. *Јонке; Р-К Реч.*

ỳсрати, ỳсерēм сврш. вулг. *избацити из себе измет, поган на нешто, загадити изметом. Вук Рј.*

~ **се** *избацити из себе измет у доње рубље, унередити се;* фиг. *јако, веома се уплашити.* — Нек навале тешкоће, нека поплава угрози, опет ће се усрати. *Дав.*

ỳсрдан, -дна, -дно **1.** *искрен, срдачан, љубазан, топао.* — Била је пријазна, сусретљива, усрдна са сваким. *Бег.* Дочек ... беше усрдан. *М 1867.* **2.** заст. *предан послу, вредан, ревностан. Вук Рј.*

ỳсрдно прил. **1.** *искрено, срдачно, љубазно, топло.* — Стаде молити тако усрдно да је не тера. *Јанк.* Поздрављао се с њим усрдно. *Мул.* **2.** *ревносно, ватрено, живо.* — Млађарија је ... наставила да усрдно плеше. *Шов.*

ỳсрднӧст, -ости ж **1.** *срдачност, искреност, љубазност, топлина.* — Госте један другога, а немају ни усрдности ни доброте. *Глиш.* С великом их је усрдности дочекао. *Цар Е.* **2.** заст. *преданост, марљивост, ревност.* — Висока зарада изазива усрдност на послу. *Лапч.*

ỳсрђе и **ỳсрђе** с *усрдност (1).* — Рад бих поздравити ... оца — рече дајући своме гласу тон учтивог усрђа. *Цар Е.* Требало је употребити ... све усрђе према пролетерској ствари. *Лапч.*

усред предл. с ген. (ек. и ијек.) *показује место и време: у средини, у средину:* ~ Београда, ~ Црне Горе, ~ моста, ~ зиме, ~ разговора.

ỳсредњāк м *средњи прст на нози. Бен. Рј.*

усредоточáвати (се), -òчāвām (се) = усредоточивати се *несврш. и уч. према усредоточити (се).*

усредоточéње с *постизање високог степена сабраности, усредсређеност, концентрација.* — Потпуно усредоточење умних и ћутилних снага ... тегобније је него пјевати пјесму. *Шим. С.*

усредоточúвати (се), -òчујēм (се) несврш. = усредоточавати (се).

усредòточити, -òточӣм и **усредсрéдити,** -èдсрēдӣм, ијек. усредсријèдити, сврш. *скупити, сабрати, обратити (сву пажњу, све мисли, сву активност) на једну ствар, у једном правцу, концентрисати.* — Хуманисте су усредоточили свој рад поглавито око књижевности. *Водн.* Те установе ... усредсреде у себи све функције ... власти. *Ч-М.* Сву пажњу [је] усредсредио на крагујевачку тополивницу. *Јов. С.*

~ **се** *управити (своје мисли, своју пажњу) на једну ствар, у једном правцу; скупити се на једно место, концентрисати се.* — Све су им се мисли усредоточиле на халву. *О-А.* Сва трговина ... усредсредила [се] у главној улици. *Петр. В.*

усрèдсрēђен, -а, -о, ијек. усрèдсријēђен **1.** *трп. прид. од усредсредити (се).* **2.** *прибран, духовно сређен, концентрисан.* — Поглед му ... стално мало оборен и усредсређен. *Сек.*

усрèдсрéђено, ијек. усрèдсријеђено, прил. *прибрано, пажљиво, мирно.* — Ради усредсређено и напето. *Крл.* Усредсређено се загледа у Павла као да процењује дејство својих речи. *Ћос. Д.*

усрèдсрéђеност, -ости, ијек. усрèдсријеђеност, ж *особина онога који је усредсређен, концентрисаност.* — [У очима] је јутрос ... она напрегнута усредсређеност бораца. *Вуков.*

усредсређе́ње с (ек. и ијек.) *усредсређеност.* — При таквим вежбама потребно је веће усредсређење глумчеве пажње. *Поз. 1948.* Испит савјести ... за ме [је] ... врховни тренутак моје животне сабраности и усредсређења. *Уј.*

усредсређи́вање с *гл. им. од усредсређивати (се).*

усредсређи́вати (се), -ѐђујем (се) (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према усредсредити (се).*

усредсрије-, ек. усредсре-.

усређа́вање с *гл. им. од усређавати (се).*

усређа́вати (се), -ѐђāвām (се) = усређивати (се) *несврш. и уч. према усређити (се).*

ȕсређењак, -а и **усређѐњак,** -ка м *в. усређитељ.* — Хитро се враћа носећи духан своме усређењаку. *Киш.*

ȕсређеност, -ости ж *стање онога који је усређен, осећање среће.* — Живе ... у некој јуродивој усређености. *Сек.*

усређе́ње с *достигнуће среће, срећног стања, задовољства, усређеност.* — Жалим да је не можемо употребити ... за усређење домовине. *Ћал.*

усређи́вање с *гл. им. од усређивати (се).*

усређи́вати (се), -ѐђујем (се) несврш. = усређавати (се).

усрèђилац, -иоца м (ген. мн. -лāцā) *усређитељ. Деан. Рј.*

усрèђитељ м *онај који усређује, доноси срећу.* — У озбиљну животу, гдје се ради о срећи читавих народа, набацују се усређитељи свијета, дипломати ... каламбурима и дорјечицама. *Шен.* Многи позвани и непозвани усређитељи света стварали су разне теореме. *БВ 1909.*

усрèђитељица, усрèђитèљица и **усрèђитèљка** ж *жена усређитељ.* — [Мелита је] рођена усређитељица човјечанства. *Кол.* Погледа с благодарношћу своју усређитељку. *Дом.*

усрèђитељскӣ, -ā, -ō *који се односи на усређитеље, на усређивање.* — Не чине вам се успјели разни усређитељски рецепти. *Матош.*

ȕсређити, -ӣм сврш. **1.** *учинити срећним, донети срећу, дати срећу.* — Све што сам радила ... било је да усрећим и утешим своју мајку. *Уск.* Људи ... мисле да их је злато кадро усрећити. *Креш.* **2.** *срећно оженити или удати:* ~ кћер. *Вук Рј.*

~ **се 1.** *постати срећан, стећи срећу.* — Зар се усрећио? *Вел.* **2.** *срећно се удати или оженити.* — Но и он се није усрећио. Оженили га богатом девојком ... Али као и да га нису оженили. *Станк.* Жали што ће се од ње одвојити, а срећна је што држи да ће јој се дете усрећити. *Дом.*

ȕржити, -ӣм сврш. необ. *учинити да нешто скроз захвати, прожме, да продре у срж нечега.* — Код ... Војновића је стил ... дубоко усржен у само дело, оно ... кроз њега живи. *Богдан.*

усриjед *в. усред.*

усркáвати, -ркāвām *несврш. и уч. према усркати.*

усȑкати, ȕсрчēм сврш. = усркнути **а.** *срчући попити или појести, прогутати, посркати.*—Усркао је само неколико жлица јухе. *Леск. Ј.* **б.** *увући у себе (течност, ваздух, дим), усисати.* — Преткоморе ... усрчу крв из доводница у себе. *Батут.* Струје су га [дим] усркале у своје ... ковитлаце. *Кул.*

усркúвање с *гл. им. од усркивати.*

усркúвати, -ркујēм *несврш. и уч. према усркати и усркнути.*

усȑкнути, ȕсркнēм сврш. = усркати. — Домаћин захвати кашику дробљења ... и псето усркну свој дио. *Лал.* Дубоко усркне у се свјежи ... зрак. *Ћал.*

усȑљати, ȕсрљām сврш. *усрнути.* — фиг. Мјесечина усрља у собу. *Ћип.*

усȑнути, ȕсрнēм (аор. усрнух и ȕсртох, 2. и 3. л. усрну, ȕсрнӯ и ȕсрте) сврш. *упасти, ући нагло (често и насилно).* — Тихи супруг управо усрнуо у свој мали стан. *Крањч. Стј.* фиг. *снажно, силовито навалити, насрнути.* — Махом слуге, као јастребови кад на мирне усрну голубе. *Март.*

Изр. усрнути у дуг *пасти у дуг, задужити се.* — Лијепо би се живило ... да не усрну покојни отац у дуг. *Ћип.*

ȕсро, -а и -ē м вулг. = усра. *Вук Рј.*

усȑпити, ȕсрпīм сврш. *савити врат (у облику српа) и спустити главу (о коњима кад се бĕче).* — Силни жерави ... риђани и вранци усрпили главе и ... склижу саоником. *Кос.*

~ **се** *искривити се, савити се, погрбити се.* — Усрпљен је сав и лице му је окошто. *Нам.*

ȕсртање с *гл. им. од усртати.*

ȕсртати, ȕсрћēм *несврш. и уч. према усрнути.* — У раздрљену ... кошуљу усрће повјетарац. *Божић.*

у̏ста с мн. **1. а.** анат. *шупљина, дупља у доњем делу главе са унутрашње стране зубне преграде, као почетни орган за варење кроз који пролази храна у желудац; отвор између усана који води у ту шупљину*: ставити залогај у ~, напунити ~ храном. — Имате очи тек да не пронесете залогај мимо уста. *Андр. И.* Ја нијесам могао свијету затворити уста убрусом. *Љуб.* Наредник блажено растегне уста: под црним брцима зареже жути зуби. *Гор.* **б.** *слична шупљина и отвор код животиња (обично код товарних, за вучу и код риба)*: велика ~ шкрпине. **2.** *усне.* — Близина смрти није изобличила те главе с необично ... лијепим чувственим устима. *Крањч. Стј.* Она [Ана] напући уста. *Лаз. Л.* **3.** фиг. **а.** *отвор на нечему, улаз у нешто.* — Замахну пушком, и устима цијеви удари у ... пањ. *Лал.* Већ смо на устима самога кратера. *Нен. Љ.* Видим и звона. Имаду широка округла уста са клатнима. *Наз.* Гледам у плава уста кадуљина! *И.* **б.** *отвор желуца*: желучана' ~. *Деан. Рј.* **4.** фиг. *особа (обично члан породице) коју треба хранити, издржавати; човек уопште.* — Шта ће ти син? Чиме ћеш да храниш и четврта уста? *Ћос. Д.* Желим ... да за гладна уста нађу увијек залогаја. *Хорв.*

Изр. бацити у ~ *појести, презалогајити нешто*; бити (стално, увек) на устима, не силазити с уста *помињати (стално, увек)*; везати, свезати ~ (коме) *не дати, не дозволити коме да говори, уђуткати кога*; говорити кроз чија уста *износити, објављивати своје мисли, планове преко другога*; говорити на сва ~ о некоме, нечему *говорити отворено, јавно*; говорити на пола уста *говорити тихо, уздржавајући се.* — Ја нисам овдје на исповиједи, па да говорим на пола уста. *Бег.*; доћи на ~ *сетивши се чега изговорити, изустити.* — Обузме [га] исти осјећај сажаљења ... и исте му ријечи дођу на уста. *Крањч. Стј.*; завезати ~ *престати говорити, уђутати*; занемела су (чија) ~ *умро је*; запушити (зачепити, затворити, заптити, запечатити) ~ (коме) *приморати некога да престане говорити, уђуткати*; зла (погана) ~ (имати) *погрдно, ружно, клеветнички говорити о некоме, не уздржавати се од погрдних речи*; златна ~ *речит, лепоречив човек.* — Докле проси, златна уста носи, а кад враћа, плећа обраћа. *Рј. А*; иде (удара) ми вода на ~ *гладан сам, хтео бих да једем (обично кад видим или осетим укусно јело)*; изгрдити кога на пасја ~ *жестоко изгрдити, испсовати некога*; из твојих уста у божје уши *дај боже да тако буде*; из уста му тече мед *говори лепо, вешто*; *на речима је благ, мио.* — Говори, говори, из уста твојих тече мед. *Маж. Ф.*; из (на) уста (дати какву изјаву, чути) *усмено (саопштити, рећи, чути).* — Дозову ту и Милоша ... те му ... благодаре из уста на његову труду. *Вук*; из првих ~ чути *сазнати непосредно од очевица*; из других (трећих) ~ чути *сазнати нешто не непосредно, него преко посредника, заобилазно*; из уста си ми извадио *то сам баш хтео рећи, претекао си ме у изјави, саопштењу*; из уста у ~ (казати и сл.) *преносити се од једног до другог усмено, од уста до уста.* — Ферман кажу из уста у уста, све на тајну божју вјеру тврду. *НП Вук*; излетети из ~ (на ~) *изговорити, узвикнути нешто (обично изненадно, неочекивано)*; испирати ~ ким (чим) *говорити јавно о туђој несрећи, незгоди.* — Ћер да сте ми оставили на миру! Не испирајте уста с њом! *Срем.*; још му капље млеко из уста *сувише је млад, неискусан, недорастао*; коме год су ~ прорезана *сви, свако (говори о томе).* — Ствар се беше већ рашчула по свему селу, и у кога беху уста прорезана говораше о Станојлу и чича-Срећку. *Вес.*; мете ми се по устима *в. наврх ми је језика (уз језик, изр.)*; на пола уста (од)говорити *уздржавајући се, неодлучно (од)говорити*; на сва ~(викати, говорити, хвалити, грдити и сл.) *много, јако, не уздржавајући се, јавно (викати, говорити, хвалити, грдити и сл.)*; наилазити на ~*сећајући се чега изговарати, говорити.* — Онда застаје усред псовке која му наилази на уста. *Сим.*; на уста *наизуст, напамет.* — Испојем га ка' пјесму на уста. *Њег.*; на (чија) ~ причати, говорити *говорити, изјављивати, испољавати своје мишљење преко посредника.* — Зато се тако топло опростила с њиме Православна црква на уста београдског пароха. *Матош*; не (ис)пуштати из уста *често помињати.* — — Шнајдерски момци ... нису испуштали из уста име мајстор-Костино. *Сек.*; оволика ~ (на кога) *грдити, оговарати кога*; од својих уста откидати (одвајати, давати) *одвајати, давати коме од онога чега ни сам давалац нема довољно*; од уста до уста (ићи, ширити се) *мало-помало све већи број људи сазнаје, шири се вест*; отварати ~ *говорити*; отворених уста (отвореним устима) (слушати, гледати) *веома пажљиво (слушати, гледати)*; отворити ~ *проговорити*; отворити коме ~ *учинити да неко проговори, приморати, принудити кога да проговори.* — Муке ће отворити вам уста. *Богд.*; отео (узео) ми је с уста (реч) *управо сам хтео рећи*; отети се (реч) из уста *проговорити, рећи (обично нехотично, изненада)*; отимати (коме) залогај из уста *остављати (кога) без могућности зараде, без средстава за живот*; откинути се (реч) с уста *в. отети се (реч) из уста*; печене шеве, печени пилићи лете у ~ *благостање, срећа (влада)*; попирати по

устима *в. испирати уста.* — Зар је то поштено да вас бољи и гори попира по устима? *Вес.*; потећи из (чијих) уста *рећи, изјавити нешто*; прст на ~ *треба ћутати*; пуна су му ~ (кога или чега) *стално говори похвално (о коме или чему).* — Роси [свекрви] ... пуна уста Љубе. Где седне, где стане, само о њој прича. *Вес.* Пуна су му била уста нове радничке и сељачке републике. *Козарч.*; пустити из уста *изрећи, изустити.* — Што о њему мислим то држим и нећу пустити из уста! *Бен.*; развалити ~ *почети гласно говорити; гласно запевати*; развезати ~ *почети говорити, проговорити*; развући ~ (у (о)смех) *насмешити се, насмејати се*; сабирати с уста *скупљати, памтити или бележити оно што неко каже, што се чује.* — Ја сам питао људе ... сабирао с њихових уста оно чега нема свагда ни у најсјајнијих писаца. *Рад. А.*; силазити с уста *изговарати, казивати.* — [Швејку] су данас и нехотице силазили с уста сами срокови. *Јонке*; скочити, скакати сам себи у ~ *(у)радити нешто против самога себе (обично несвесно)*; стављати, метати (коме) у ~ (речи) *посредно, преко друге личности, изражавати, исказивати своје мишљење (обично писац преко личности у књижевном делу).* — Молијер свом главном лицу [Гартифу] ... ставља у уста опробане и већ отрцане аргументе из теолошке реторике. *НК 1946*; стављати на ~ (кога или што) *говорити о коме или чему (обично негативно).* — Не стављајте свето име мога оца на своја блатна уста. *Шен.*; с ~ у ~ *в. од уста до уста.* — Повијест се је помрсила ходећи с уста у уста. *Љуб.*; увући коме језик у ~ *принудити, присилити кога да ућути.* — Ти нијеси чојак ако јој тољагом не увучеш језик у уста. *Лоп.*; узети, узимати у ~ 1) *(по)јести*; 2) *рећи, говорити о коме или чему, поменути, помињати кога или што*; ~ му се завезала *не може реч да изусти, да проговори*; ~ му се залила водом *осећа велику жељу за јелом.* — Уста му се залила водом од пожуде за печенком. *Ков. А.*; ~ има, језик нема *ћути, ништа не говори*; ~ не саставити *не престати говорити, стално говорити.* — Ча-Мојсило ... нити ромори ... нити говори. А Круна му целе ноћи уста не састави. *Вукић*; ~ ти (му итд.) се крате *уздржава се, устеже се од говорења, причања.* — Нек ти уста се не крате, изабрани душе, молит, је л' ти стало да тамо макнем смртне ноге за те. *Комб.*; устезати ~ (од јела) *уздржавати се (од јела).* — Не устезаше уста своја од обиља газде Медонића. *Ков. А.*; што му на ~ дође *не бирајући речи, говори што му падне на памет.*

ýста м (ген. мн. ýстā) тур. *мајстор*; *муетник. Кл. Рј.*

ýстабаша м ист. *старешина еснафа, цеха.* — Дунђери Малешевци иду у гурбетлук четама које предводе устабаше. *Бор ђ.*

ýстав и **ýстāв** м **1.** правн. *основни државни закон, највиши правно-политички документ једне државе који одређује начела и облике државног и друштвеног уређења, прописује права и дужности грађана.* — Законик којим се кодификује уставно право назива се уставом. *Арх. 1954.* **2. а.** *основна уредба православне цркве.* **б.** *правилник по коме се живи у манастиру.* — У мој манастир нека нико не улази са својим уставом! дрекну игуман. *Ранк.* **в.** *основни законски документ неких већих међународних државних организација.* — Мала Антанта ... се не слаже с намером да се мења устав Лиге народа. *СКГ 1937.* **3.** *свечано мајускулно, унцијално писмо (познато у глаголској и ћирилској палеографији). ЕЛЗ.*

ýстава ж **1.** *уређај, преграда за заустављање и пропуштање воденог тока ради саобраћаја бродова или покретања млинова.* — Највећи дио канала налази се на надморској висини од 26 м, па се промет бродовима врши њиховим издизањем или спуштањем помоћу устава. *ОГ.* Он воли њезин [реке Уне] бијес кад удара на препреке и уставе око млинова. *Мил. В.* **2.** фиг. **а.** *препрека, сметња.* — Најзад неколико псовки продреше. Крајње времѐ и беше! ... Али кад се устава једном проби ... језик ми поче да дроби! *Богдан.* **б.** *застајање, заустављање.* — Може пустити да потеку без уставе врела невољалства. *Рј. А.* **3.** покр. *шара на кецељи.* — Уздуж латицâ опрегљаче пришите су двије уставе изашаране истрицканом свитом. *Љуб.* **4.** бот. **а.** *в. жешља. Сим. Реч.* **б.** *в. чешљуга (1)* Dipsacus. *И.*

ýставак, -āвка м необ. *задржавање, заустављање.* — Одлучи ту починути један дан и онда без уставка кренути пут Сарајева. *Том.*

ýстāван и **ýстāван,** -вна, -вно *који се односи на устав, заснован на уставу, сагласан са уставом:* ~ питање, ~ реформа, ~ закон, ~ право, ~ одредба, ~ владавина, ~ монархија.

Изр. ~ писмо *в. узтав (3). Терм. 2.*

ýставити (се), -ȉм (се) сврш. *заустaвити (се).* — Сви су коње уз двор уставили. *Огр.* Донесите чађу и уставите човјеку крв! *Вуј.* Молер ... заиште од везира да устави ватру ... да се разговоре о предаји. *Вук.* Цвијета поплашено гледа уоколо и ни на коме од куће не устави очију. *Тип.* Боја ... устави благ ... поглед на Илији. *Шимун.* Марија могла би ти себи уставити овога ... помлађег, ено, онога гарању. *Топ.* Ми не знамо где да се уставимо. Идемо тако од ватре до ватре. *Нуш.* Гостов поглед ...

пође по кући и чељади, па се устави на лијепој зубљоноши. *Мат.* Око му се устави на Велебиту. *Тур.* Ја бих се уставио само код двије ствари. *Рад. Стј.*

Изр. уставити дах *в. зауставити дах (уз зауставити, изр.).*

у̀ставица ж зоол. *врста морске рибе* Echeneis remora. *Вук Рј.*

у̀стављā̏ње с *гл. им. од* **у̀стављати** (*се*).

у̀стављати (се), -ā̏м (се) *несврш. и уч. према* **у̀ставити** (*се*).

устàвљач, -áча м *кочница. Бен. Рј.*

устàвљача ж техн. **1.** *део уређаја којим се зауставља кретање (на зупчастим точковима и сл.). Р-К Реч.* **2.** *засовница, засун, преворница. Р-К Реч.*

устàвљачкӣ, -ā, -ō̏ *који се односи на* **устављаче**: ~ точак. *Бак. Реч.*

у̀ставнӣ, -ā, -ō̏ *који се односи на* **устав**.

устáвнōст и **у̀ставнōст,** -ости ж *стање, особина онога што је уставно, што је засновано на уставу, примена и поштовање устава.* — У Енглеској је учвршћена и оснажена уставност борбом племства против апсолутистичке владалачке власти. *Прод.* Смију ли испитивати уставност закона, није речено ни у уставу ни у закону о судијама. *Мј. 1926.*

устàвњāк, -áка м *бранилац, поборник уставног уређења.* — Кватерник је радикални уставњак. *Нех.*

уставобрàнитељи м мн. *чланови опозиционе странке у Србији за време кнеза Милоша који су заступали, бранили устав од 1838. год.* — [Противници кнеза Милоша] су после устава од 1838. добили име »уставобранитељи«. *Јов. С.*

уставобрàнитељскӣ, -ā, -ō̏ *који припада уставобранитељима*: ~ странка.

уставове́рнōст и **уставо̀вернōст,** -ости, ијек. уставовје́рнōст и уставо̀вјернōст, ж ков. *особина онога који је веран уставу, који се ослања на устав.* — Угарска влада, тај симбол слободоумља и уставовјерности, ... не мисли на ... протузаконитости. *Бал.*

уставовје́рац, -рца м (ијек.) ист. *онај који је веран уставу, онај који спроводи уставне одредбе бечког парламента у бившој Аустро-Угарској.* — Нијемци, уставовјерци, не могу се навеселити тој саблазни коју приписују аутономашима. *Старч.*

уставовје́рнōст и **уставо̀вјернōст,** -ости, ек. уставове́рнōст и уставо̀вернōст.

у̀ставодāвнӣ и **у̀ставодāвнӣ,** -ā, -ō̏ *в. уставотворни. Р-К Реч.*

уставотво́рац, -рца м *онај који даје, доноси устав. Р-К Реч.*

у̀ставотво̀рнӣ и **у̀ставотво̀рнӣ,** -ā̏, -ō̏ *који ствара, доноси устав, који има право доношења устава*: ~ скупштина, ~ власт.

у̀стāвци, у̀ставāкā м мн. покр. **а.** *трећи (негде први) дан по крсном имену, слави.* — Вјерник ... иде к њој ... на уставке њезиног крсног имена. *Вук.* **б.** *дан по свршетку каквог празника уопште.* — Тако је трајало до уставака месојеђа. *Мат.*

у̀стајāло прил. необ. *на устајао начин, безвољно, пасивно.* — Домановић је мрзео оне који траже свој тихи кутак у животу ... проводе живот дремљиво, устајало. *Глиг.*

у̀стајāлōст, -ости ж **1.** *стање онога што је устајало, што није свеже, одсуство свежине уопште.* — Осећала [се] она влага и устајалост собе, која се не отвара, не ветри. *Станк.* **2.** фиг. *мртвило, једноликост друштвеног живота, запарложеност.* — Плодови су ... сазријевали полагано, а устајалост Метернихова времена није била нимало прикладна да ускори њихово сазријевање. *Комб.* Да ли ћемо ... своје кости оставити негдје у туђини, у пљеснивој устајалости логорског живота? *Бок.*

у̀стајāн, -а, -о *устајао.* — Баре устајане ... смрде. *Змај.* Осећао се млак устајан ваздух. *Мил. В.* [У соби] је ... било много устајане прашине. *Црњ.*

у̀стајāње с *гл. им. од* **у̀стајати** (*се*).

у̀стајао, -āла, -āло (обично одр. у̀стајāлӣ) **1.** *који је изгубио свежину, бајат, покварен, нездрав; који није дуго проветраван*: ~ ваздух, ~ вода, ~ сир, ~ јело. — Осећао [је] тежак дах устајале избе. *Бур.* **2.** *који је добио бољи укус дугим стајањем (обично о воћу)*: ~ крушка, ~ мушмула. **3.** фиг. *обузет мртвилом, запарложен, једнолик, сив.* — Критике устајалог друштвеног система. *Р 1946.* Нико у овој устајалој касаби ... није могао [то] ни помислити. *Андр. И.* **4.** (у именичкој служби, одр.) с *устајалост.* — Отвори све ... спаваће собе да се проветре ... да не би јако мирисале на устајало. *Чипл.*

у̀стајати (се), -јēм (се) *несврш. и уч. према* **у̀стати** (*се*).

устàјати се, устȍјӣм се сврш. **1.** *добити бољи укус дугим стајањем (обично о воћу).* — Има много крушака и јабука које се не могу јести док се не устоје. *Вук Рј.* **2.** *изгубити свежину, покварити се од дугог стајања.* — Свуда су се крај кућа устајале воде, блато до кољена. *Бен.*

устаклаисáвати се, -йсāвām се необ. *несврш. и уч. према* **устаклаисати** *се.*

устаклàнсати се, -ишēм се сврш. необ. *в. устаклити се.* — Док донеше свећу, њене очи већ се беху устаклаисале. *Вес.*

устаклѐнити (се), -àкленӣм (се) и **устàклисати (се),** -ишēм (се) свршн. *в. устаклити (се).* — Још један ропац и њене очи устаклените се на моме лицу. *Мил. В.*; *Р-К Реч.* Само [је] гледа, гледа, док му се очи не устаклишу као у мртваца. *Вес.*

устàклити, -ӣм и ўстаклӣм свршн. **1.** *в. застаклити. Деан. Рј.* **2.** фиг. (обично с додатком: очима) *почети укочено, нетремице гледати у кога или што.*

~ **се** *засијати се као стакло, постати сјајно и непомично (о оку).* — Очи [јој] стале, па се чисто устаклиле. *Ад.* Јан је мртав. Очи му се укочиле и устаклиле. *Ћур.*

устàкнути, устàћи и **ўстаћи,** ўстакнēм (аор. устàкнух и устàкох, 2. и 3. л. ўстакнӯ, устàче и ўстаче; прил. пр. устàкнӯв(ши), устàкāв(ши) и ўстакāв(ши); р. прид. устàкнуо, -ула, -уло и ўстакао, устàкла, -ло и ўстакла, -ло) свршн. **1.** *метнути, ставити на нешто, навући, натаћи; наглавити.* — Кад је какав велики гӧд или збор, устакне шубару. *Коч.* Чељад млада код здрава и добра вида очињега носове оседлала, наочари устакнула. *Јурк.* Него скине златни прстен с руке, па га цури на прст устакнуо. *НПХ.* **2.** *дићи, надићи, подићи.* — Псето ... реп устакло кано перјаницу. *Јурк.*

усталаса́ва̄ње с *гл. им. од усталасавати (се).*

усталаса́вати (се), -àсāвām (се) *несврш. и уч. према усталасати (се).*

устàласа̄лӧст, -ости ж *в. усталасаност. Бак. Реч.*

ўсталасāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од усталасати (се).* **2.** фиг. *прекривен борама, наборан.* — Само сам јој показао своје сиједе косе ... усталасало чело и наврасканo лице. *Вил.*

ўсталасā̄нӧст, -ости ж *стање, својство онога што је усталасано.*

усталàсати, -ām свршн. **1.** *изазвати талашање неке течности, жита и сл., заталасати, узбуркати.* — Бура је усталасала море. *Уј.* **2.** фиг. *изазвати комешање (у народу, друштву); ускомешати; пробудити, узнемирити, узбудити.* — Није предвиђао да ће питање унутрашње политике оволико усталасати народ. *Јов. С.* Немир и жеље ... јој ... жарки љетни дан усталасао у души. *Шимун.* **3.** *почети дрхтати, задрхтати, уздрхтати.* — Хоћи усталаса брада ... а глас поче подрхтавати. *Ћор.*

~ **се 1. а.** *покренути се на талашање, заталасати се, узбуркати се.* — Редови [народа] уз цесту усталасали се као класје. *Гор.* Осу се брза пушчана паљба ... Ваздух се усталаса. *Јак.* **б.** *почети се покретати тамо-амо; бити захваћен немиром, ускомешати се.* — Кошена митраљезима ... колона се пред ватром ... буњкера за час усталасала и застала у недоумици. *Поп. Ј.* Свијет се усталаса, узрује, побјесни. *Коч.* **в.** фиг. *узнемирити се, узрујати се, узбудити се.* — Усталасала се моја душа и учинила ми се дубока. *Јанк.* **2.** *пренети се као талас, раширити се.* — Усталасао се шапат пун ... уфања и наде. *Крл.* **3.** *прекрити се благим неравнинама (као таласима).* — Испитује какав је терен: је ли раван ... или се ... нешто усталасао ... и постао за његове ноге несигуран. *Бег.*

ўсталац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) **а.** *вредан, марљив, предузимљив човек, прегалац.* — Имање ... хоће устаоца, а неће дембела! *Вес.* Баш такав је био, вредница и усталац. *Пол. 1970.* **б.** *онај који рано устаје, рановранилац. Р-К Реч.*

ўсталачан, -чна, -чно *в. ўсталачкӣ (а).* — Вредан, усталачан ... адвокат ... може да истера колико три судијске плате. *Ком.*

ўсталачкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на устаоце, прегалачки.* **б.** *који се односи на устанике, устанички.* — Не знамо ни ко је побунио усталачку браћу, па нам изгледа да се Србија прилепила устанку. *Јов. С.*

ўсталачки прил. *као усталац, вредно, прегалачки.* — Неуморно, усталачки ради. *Михиз.*

ўсталачнӧст, -ости ж *в. усталаштво. Бак. Реч.*

ўсталāштво с *својство, особина усталаца, вредноћа, прегалаштво.* — Немаш оно сељачко усталаштво: да ћипиш ... да се чујеш по кући. *Сек.*

устáлити, ўстāлӣм свршн. *учинити да нешто постане стално, увести у сталну навику, уобичајити.* — Трговци ће имати ... посла док не устале основне односе у пословању. *Пол. 1959.* Неколико бољих љетина дало је наслутити да ћемо ... усталити високе жетвене приносе. *ВУС 1973.*

~ **се 1. а.** *постати сталан, учврстити се.* — Док се не усталu нова власт ... треба нетко да одржава ... поредак. *Кол.* Од колере не треба страховати, јер у нашој земљи ... она не може да се усталu и добије епидемиолошке облике. *НИН 1973.* **б.** *бити, остати исти, једнак, престати се мењати.* — Овогодишња међународна изложба уметности ... није променила физиономију Париза која се усталила. *СКГ 1937.* Послије благдана вријеме се усталило. *Бен.* **в.** *задржати се дуго у сећању, у мислима.* — Онда му се пред очима усталиле слике како се оно узмахао да дрво посијече. *Цар Е.* **г.** *раширити се, распрострети се, преовладати, надвладати (о вестима, мишљењу и сл.).* — Усталu се мишљење да султан предаје Босну без отпора. *Андр. И.* **2.** *остати, задржати се дуго на истом месту, код исте особе.* —

Запао снијег и добро се усталио. *Леск. Ј.* Карте пређоше неколико пута из једних руку у друге, али се на крају усталише код странца. *Андр. И.*

ӯсталица ж *жена усталац.* — Тина је усталица, од ње ће добра газдарица и послушна жена бити! *М 1867.*

устаљáвати (**се**), -áљāвāм (се) несврш. *в. устаљивати (се).*

ӯстāљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од усталити (се).* **2.** *који се не мења, сталан, непроменљив, уобичајен:* ~ мишљење, ~ ред, ~ навика, устаљене норме, ~ метода.

ӯстāљенōст, -ости ж *особина онога што се усталило, постало стално, непроменљиво, уобичајено.* — Нема никад мировања у развитку књижевног језика, и поред привидне устаљености ... његове »арматуре«. *Бел.*

устаљúвање с *гл. им. од устаљивати (се).*

устаљúвати (**се**), -áљујēм (се) *несврш. и уч. према усталити (се).*

ӯстанак, -áнка м **1.** *оружана побуна народа:* народни ~, општи ~, оружани ~, Карађорђев ~, Дан устанка. **2.** *устајање, дизање из постеље.* — Добар вам устанак, како сте ми? *Креш.*

ӯстанӣк м *учесник у устанку, побуњеник.* — У редовима устаника, из доба Карађорђа и Милоша, налазе се многи Срби из Аустро-Угарске. *Јов. Ј.*

ӯстаница ж необ. *жена устаник.* — фиг. Створише [се] ... птице у нове устанице. *Макс.*

ӯстаничкӣ, -ā, -ō *који се односи на устанике, који припада устаницима:* ~ пушка, ~ војска, ~ борба, ~ чета, ~ крај, ~ топ.

ӯстанова ж **1.** *организовано тело, надлештво (обично државни орган); организациона јединица неке гране јавног пословања, управне власти или администрације према начелима друштвеног самоуправљања; зграда у којој се она налази:* просветна ~, научна ~, здравствена ~, кредитна ~, војна ~. **2.** *облик друштвеног уређења, друштвених односа уопште.* — Оваквом развитку ... стајао је на путу систем феудалних установа. *Ант. Ј.* Задруга и општина — те две српске установе — остале су недодирнуте од турске државне системе. *Марк. Св.* **3.** *одредба, уредба, пропис.* — Са позитивним законским установама ви бисте већ морали бити спаљени. *Ков. А.* **4.** *увођење, установљење, оснивање.* — Циљ друштвени је: стручно и умно развиће ... чланова. То ће се постићи ... установом школе. *Лапч.*

устанòвитељ м неодом. *оснивач.* — И само име награде доста говори о њеном карактеру и намерама њених установитеља. *НИН 1970.*

устанòвити, -áновӣм сврш. **1.** *основати, створити, увести.* — Владика Раде хтио [је] да за највеће јунаштво ... установи орден за храброст. *Вујач.* Брак није установљен зато да свакога заиста и усрећи. *Јонке.* **2.** *утврдити, одредити, доказати; открити.* — Миром ... не бијаху потпуно установљене границе. *Старч.* Галилеј [је] ... установио законе многих природних појава. *ПИФ.* Откриће неких инструмената на потонулом броду могло [би] помоћи да се точно установи како је дошло до бродолома. *ВУС 1973.*

установљáвање с *гл. им. од установљавати.*

установљáвати, -òвљāвāм = установљивати *несврш. и уч. према установити.*

установљéње с *оснивање, стварање, увођење; одређивање, констатација, доказ.* — У ... писму расправља се о ... установљењу школа и ширењу просвете. *Прод.* Тиме нам бјежи један од основних елемената за установљење висине ... ренте. *Пов. 2.*

установљúвати, -òвљујēм несврш. = установљавати.

ӯстанути (**се**), -нēм (се) сврш. нар. *в. устати.* — Тадар се је Марко устануо, па дозива од Будима краља. *НП Вук.*

устáнца с мн. *дем. и хип. од уста;* вар. устанца. — Чинила јој [кћерчици] је све по вољи, само ... да не би напућила ... своја слатка мала устанца. *Рј. А.*

устàнчић м *дем. од устанак.* — У тим стиховима садржана је крилатица свих малих чета ... устанчића и устанака. *Пол. 1959.*

ӯстаоштво с *в. усталаштво.* — По чистоти познаје јој се вредноћа и устаоштво. *Шапч.*

устарàбāр, -ára м *човек без достојанства, без кичме, бескарактеран човек.* — Устарабар се овога пута преварио. Поклони и посвете нијесу имали ефекта. *Зог.*

устарàбāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на устарабаре, који припада устарабарима.*

ӯстат, -а, -о *који има велика уста. Р-К Реч.*

ӯстати, -анēм (аор. ӯстах и ӯстадох, 2. и 3. л. ӯста и ӯстаде; имп. ӯстани и ӯстāј) сврш. **1.** *заузети усправан, стојећи положај; дићи се на ноге (из седећег или лежећег положаја); дићи се после спавања.* — Устане с наслоњача и оде у кућу. *Креш.* Када смо сутрадан устали, људима се све причињавало као да су уснили неки тежак сан. *Јак.* **2.** *напустити болесничку постељу, придићи се, оздравити.* — Тешко [је] болестан ... Бојим се ... неће устати. *БК 1906.* Смршао и усукао се

као да је устао иза тешке болести. *Ћоп.* **3.** рлг. и песн. *васкрснути, оживети.* — Он устаде из мртвијех. *Вук.* Сви ћуте ћутом, ко да је неко из ћивота устô, па прича нешто увело и жуто. *Кош.* **4.** *повести борбу, дићи буну, устанак.* — Тамо код новограднье: још јуче вјешала, гдје смо са Титом устали пркосећи. *Кашт.* Српски народ ... је од првог устанка 1804. већ устао у борбу за слободу. *Пол. 1944.* **5.** *дићи протест, успротивити се, протестовати.* — Нико ... није тако отворено устао против намесничкога предлога. *Јов. С.* Можда је то моја заслуга да је све устало против мене? *Козарч.* **6.** (често са допуном: око кога, чега) *потрудити се, постарати се, побринути се, заузети се за нешто својски.* — Зави му ране и устаде око њега. *Вук.* Сви ћемо онда устат да се дијете окрене на прави пут. *Мул.* Видим да је чаршија устала да те жени. *Андр. И.* **7.** *настати, отпочети, зачути се.* — Уста цика и помагање ... мислиш: судњи дан. *Торд.* Уста зврка кочије из далека. *Јурк.* **8. а.** *надоћи, набујати (о реци и сл.).* — А устала Зета валовита, сјутра Зету прије̂ћи не можеш. *НП Вук.* фиг. Од смилила прси ми устале. *Павл.* **б.** *узвисити се, подићи се; никнути, узрасти.* — Ваљани су прорадили људи, рука к руци, стијена на стијену, три дебела устадоше зида. *Март.* На ливадама уста плод. *Лоп.* **9.** *нестати, отопити се.* — Пошли су ... пузећи по мокрој земљи са које је снег тек устао. *Ољ.*

Изр. устала је кука и мотика *в. уз кука (изр.);* ~ на леву ногу, левом ногом *в. уз нога (изр.);* ~ на оружје *в. уз оружје (изр.).*

~ **се** *в. устати (1, б).* — Па се Данил' на ноге устаде и закрочи лабуда својега. *НП Вук.* С натегом се [газда] устаде, ухвати човјека с леђа. *Ћип.* Устаде се Але од Новога, стаде Але купити сватове. *НП Вук.*

ўстатōст, -ости ж *својство, особина онога који има велика уста, велике усне. Бен. Рј.*

ўстàћи и **ўстаћи,** ўстакнēм свршс. = устакнути.

ўстāш, -а и **ўстāш,** -áша м ист. *в. устаник.* — Невесињски жали за оном Херцеговином пре окупације и, заједно са старим усташима, уздише: »Хај, наша златна старино.« *Скерл.* Усташи се повукоше у честе под дрва. *Вес.*

ўсташа м **1.** ист. *в. устаник.* — За време устанка у Босни 1875. године »кад би ... усташа убио непријатеља, одсјекао би му главу, па је носио у торби, да је покаже своме војводи«. *Ђорђ.* Пораз липањских усташа приправио је ... тло на коме је грађанска република могла да буде основана. *КР 1924.* **2.** *припадник фашистичке терористичке организације Анте Павелића, која је настала од франковачке емиграције а за време другог светског рата, уз помоћ окупатора, прогласила тзв. Независну Државу Хрватску.*

ўсташица м *дем. и пеј. од усташа.* — Шта да ту савијам главу пред овим шугавим усташицом са Јасенка и да му врат за клање подносим. *Ћоп.*

устàшица ж = усташкиња *женска особа усташа.*

ўсташкӣ, -ā, -ō *који се односи на усташе, који припада усташима, усташама:* ~ чета, ~ војска, ~ логор, усташка зверства.

ўсташкиња ж = устàшица. *Бен. Рј.*

устàшлук м *усташтво (1).* — Српска хегемонија изродила [се] у четништво ..., сепаратизам хрватски у Павелићев усташлук. *Пол. 1944.*

ўсташтво и **устáштво** с **1.** *усташка идеологија.* — Разумљива [је] појава таквог ... хитлеровског типа шовинизма ... као што је усташтво, четништво итд. *Бил.* **2.** *мноштво, велики број усташа.* — Наоружано оствр̂ељено усташтво мијеша [се] с ... фратарским лицима. *Ћоп.*

устàшца и **устáшца** с мн. *дем. и хип. од уста;* вар. устанца.

уствáрити се, ўствāрӣ се свршс. *в. остварити се.* — Тада је дошао час да се идеја устварила и што је само у мисли било да се укаже и постане видљиво, зорно. *Баз.*

уствр̀дити, ўствр̄дӣм свршс. *рећи, изјавити нешто тврдећи.* — На концу ћеш уствр̀дити да сам крив. *Бен.* Ако је опет она што самостално уствр̀дила, младић је одмах ... климнуо главом у знак да јој даје за право. *Петр. В.*

уствр̀доглавити се, -ӣм се свршс. необ. *постати тврдоглав.* — Он се уствр̀доглавио. *Вел.*

ўстега ж *уздржавање, устезање. Бен. Рј.*

устéгнути, устéћи и **ўстēћи,** ўстēгнēм (имп. устéгни; аор. 2. и 3. л. устéгну, ўстēгнӯ, устéже и ўстēже; р. прид. устéгнуо, -ла, ўстēгао, -éгла и ўстēгла, -ло; прил. пр. устéгнӯв(ши), устéгāвши и ўстēгāв(ши)) свршс. **1. а.** *задржати затегнувши, успорити; затегнути (узду).* — Но да ага знаде што га чека, бахат коња он би устегао. *Ботић.* Дјечак се нагло зауставио као да му је неко устегао дизгин. *Ћоп.* **б.** *тргнути, повући натраг.* — Не, не ... устегне Ирина ... к себи руку. *Бег.* **2.** *одузети, ускратити, лишити.* — Дај ми матери ... пет дуката. Немам више јер су ми плате скадарске устегли. *Љуб.* Умирући гроф устегну Јулији сву баштину. *Шен.* **3.** *савладати, уздржати се у чему.* — Није лако себе устећ, изгубит такву наслађу с којом је уживао светећи

себе. *Миљ.* Устегну гњев колико је могао. *Креш.* **4.** *удесити, начестити (одећу).* — Бранко устегну своје зелене панталонице. *Бан.*

~ **се 1.** *повући се натраг.* — Види и они запис детету на прсима па се устегну на се. *Н. прип. Вук.* **2.** *уздржати се, савладати се.* — Човек се устегну од сваког прекоревања, јер он ... на то немађаше ни права. *Цар М.* Мехмед-ефендија се устеже од чаршије с оправдана разлога. *Мул.*

устéзање с *гл. им. од устезати (се).*

устéзати (се), ȕстēжēм (се) *несврш. и уч. према устегнути (се), устећи (се).*

устѐничити се, -ȉм се, ијек. устѐничити се, сврш. *постати стеничав, напунити се стеницама. Р-К Реч.*

ȕстерати, -ā̀м, ијек. ȕстјерати, сврш. *наставити, продужити са досадашњим, старим начином живота.* — Нацко воли и да се напије ... због тога и нема ... ништа, нити ће икад ишта имати ако овако и даље устера. *Срем.*

устéћи (се) и **ȕстēћи (се),** ȕстēгнēм (се) сврш. = устегнути (се).

ȕсти ж мн. покр. *в. уста.* — Усном [је] дирнуо његове усти. *Шен.*

устѝдети се, -дȉм се, ијек. устѝдјети се, сврш. *застидети се.* — Као да се устидио пред својим старијим рођаком. *Божић.*

устѝдјети се, -дȉм се, ек. устѝдети се.

ȕстимицē прил. покр. *усмено.* — Пошаље по Вукасовића да му устимице изјави свој страх. *Љуб.*

ȕстисати, -ишēм сврш. необ. **1.** *притиснути, притеснити, навалити, јурнути (куда).* — Устисало једно на друго. *Вук Рј.* **2.** (око кога) *навалити на кога, салетети (тражећи од кога или молећи нешто). Вук Рј.*

~ **се** (око кога) *салетети, заокупити кога). Р-К Реч.*

ȕститрати и **устѝтрати,** -ā̀м сврш. *затрепетити, заиграти, затитрати.* — Лице као да [јој] је уститрало од заноса. *Новак.*

ȕстиховати, -хујēм сврш. необ. *ставити у стихове.* — Устихована [је] ... другарска порука партизана Сремаца партизанима Босанцима. *Сек.*

ȕстицање с *гл. им. од устицати.*

ȕстицати, -ичēм *несврш. и уч. према устакнути, устаћи.* — Доктор је баш устицао шешир на главу и спремао се да пође. *Ћор.*

устјѐничити се, -ȉм се, ек. устѐничити се.

ȕстјерати, -ā̀м, ек. ȕстерати.

ȕстō *уз то.*

устòбоља ж **1. а.** *бол у устима. Р-К Реч.* **б.** вет. *заразно обољење слузокоже у устима неких животиња (нарочито говеда) изазвано паразитом који живи на воћним плодовима.* **в.** мед. *такво обољење код људи, нарочито деце, у виду белих мрља црвенкасто опточених* stomatitis aphtosa. — У млеко могу прећи и ... клице од шапа и устобоље. *Батут; Терм. 5.* **2.** бот. *врста биљке, жабиџа (7б). Сим. Реч.*

устòбочити, -ȉм сврш. **1.** *дићи, усправити:* ~ ноге. — Устобочио је главу на кратком врату. *Божић.* **2.** *управити.* — Очи ... на ме устобочи. *Јонке.*

~ **се 1.** *стати укрутивши се, укочити се.* — Стражар се устобочио на дну сваког ходника. *Нех.* Црни се устобочио на своме сједишту. *Чол.* **2.** *подбочити се. Деан. Рј.*

устòварити, -ȉм сврш. необ. *натоварити на кога још један терет.* — Устоварили сте их на врат сами себи! *Мул.*

устóжити, ȕстōжȉм и **устòжити,** ȕстōжȉм сврш. *саденути у стог.* — Сједим наслоњен на скоро устожену сламу. *Чол.*

ȕстојāн, -а, -о *в. устајан. Р-К Реч.*

ȕстојао, -ā̀ла, -ā̀ло *в. устајао.* — Осећаш [ли драга] да се у њој [песми] крије несносни задах устојалих рана. *Рак.*

устòјати се, -јȉм се сврш. *в. устàјати се. Р-К Реч.*

ȕстока ж *источни ветар, кошава.* — Не дува више оштра устока ни хладни север. *Глиш.*

устòлидба ж *в. устоличење.* — [Било је то] пригодом устолидбе фра Маријана Марковића за бискупа у Бањалуци. *В 1885.*

устоличáвати се, -ȉчāвām (се) = устоличивати (се) *несврш. и уч. према устоличити (се).*

устоличéње с *постављење (на високи положај), унапређење (у неки виши чин).* — [У песмама] је ... поздрављао устоличења банова и бискупа. *Комб.*

устоличúвати (се), -ȉчујēм (се) несврш. = устоличавати (се).

устòличити, -ȉм сврш. **1.** *поставити (на високи положај), произвести, унапредити (у неки високи чин).* — Двор [га је] ... дао устоличити за бана. *Шиш.* Митрополит ... је ... био са султановим пристанком устоличен. *Радул.* **2.** *усадити, учврстити.* — Лијеност устоличила у њему свијест о важности [тих] мисли. *Мар.*

~ **се 1.** *завладати, учврстити се.* — У Енглеској и Француској ... [капитализам] се већ устоличио. *Поп. Ј.* Јапански произвођачи нафте су се дали на посао не би ли се пре иког другог устоличили у Кини.

НИН 1971. **2.** ир. *сести.* — Сам се устоличио иза стоца свога господара. *Креш.*

ýстòношци, -ожāцā м мн. (јд. устòножац, -ошца) зоол. *врста ракова издуженог тела, стоматоподи. Финк.*

ýстоња м пеј. *онај који има велика уста. Р-К Реч.*

ýстопицē прил. = устопице *пратећи у стопу, непосредно за неким или нечим.* — Устопице, један за другим ступају ... процесионим ходом. *Божић.* фиг. Граматичари су дужни устопице пратити развитак књижевног језика. *Бел.*

устопòтати (се), -òпоћēм (се) и **устòптати (се),** ýстопћēм (се) сврш. *почети топотати, топтати.* — Устопоће малко босим крхким ногама. *Божић.* Он му тако страшно запријети и тако се устопта ногама. *Шов.*

устòпцē прил. = устопице. — За њим устопце кнезови аргејски пођу. *М-И.* Прате ме устопце стоусте глади. *КН 1958.*

устоструча́ва̄ње с *гл. им. од усторучавати (се).*

устоструча́вати (се), -ýчāвам (се) = усторучивати (се) *несврш. и уч. према усторучити (се).*

устòстручено̄ст, -ости ж *стање, својство онога што је устостручено.*

устоструче́ње с *стоструко повећање, појачање.*

устостручи́вати (се), -ýчујēм (се) несврш. = усторучавати (се).

устòстручити, -ӣм сврш. *повећати, појачати стоструко.* — Та реч се понављала у њему као устостручена јека. *Андр. И.*

~ **се** *повећати се, појачати се стоструко.* — [Наука] је доказала да се »производност човекова рада у друштву усторучи«. *Јов. С.* Само у задње три године број полазника се усторучио. *Вј. 1970.*

ýстра ж тур. покр. *нож за бријање, бријач.* — Јер се длака мијенила није, нити устром нити невољалством. *Март.*

устра́вити, ýстрāвӣм сврш. *јако, много уплашити, устрашити.* — То би га још више ... устравило. *Ћоп.* Устраве остале људе. *Креш.*

~ **се** *јако, много се уплашити, устрашити се.* — Мајка Даринкина устрави се због незгоде. *Ћип.* Момци ... чисто се устравише. Тек после дугог времена један дође к себи. *Ат.*

ýстравица ж покр. *велики страх, страва.* — Прочитавши ... тај чудновати свршетак, обузе га немила устравица. *Матош.* Послі онакога покора није чуда да ухвати ... устравица душевна човика. *Мат.*

ýстрāвљено прил. *у великом страху, уплашено, устрашено.* — Тетка устрављено врисну. *Јакш. Ђ.*

ýстрāвљенō̄ст, -ости ж *стање онога који је устрављен.*

устра́жити, ýстрāжӣм сврш. **1.** *заискати, затражити, захтети.* — Ево ме приправна да вам одговарам кад год устражите. *Јурк.* **2.** *потражити (кога, што).* — Ако ме ко устражи, кажи нека очека. *Вес.*

ýстрājан, -јна, -јно *истрајан, постојан, непопустљив, упоран.* — Био [је] радник устрајан. *БВ 1909.* Његова устрајна мучаљивост највише ми се свиђа. *Ков. А.*

ýстрајати, -јēм сврш. **а.** *истрајати, издржати, не попуштати.* — Одлучио савладавати се и устрајао је више од мјесец дана. *Леск. Ј.* Радничка класа Југославије устрајаће до коначне побједе. *Комун. 1954.* **б.** *потрајати, продужити се, одржати се.* — Шта ће тек бити касније, ако уопште та љубав устраје! *Цар М.* **в.** *навалити, бити упоран (у питањима, молбама и сл.).* — Је ли био тко ... осим твојих сестрични? — устрајала је она. *Грг.*

устра́јати, ýстрājам несврш. *в. устројавати.* — Устрајају добровољачка друштва за ... казалишне забаве. *Јурк.*

ýстрājно прил. *истрајно, стално, упорно.* — Крв је устрајно извирала из главе. *Михољ.* Устрајно [би га] пратила погледом. *Ћоп.*

устра́јнō̄ст и **ýстрājнō̄ст,** -ости ж **1.** *истрајност, упорност, постојаност.* — У младога Јакоба била [је] тврда нарав и гвоздена устрајност. *Ков. А.* У сваки свој посао уносио [је] упорну живу устрајност. *Ћоп.* **2.** физ. *сила којом се неко тело опире промени свога стања или положаја, инерција.* — Због силе устрајности или инерције камен је падајући на земљу задржао своју почетну линеарну брзину. *ОГ.*

устралали́кати се, -а̀лӣчēм се сврш. оном. *стати, почети тралаликати, дати се на тралаликање, распевати се (тра-ла-ла).* — Гле мог канаринца, како се устралаликао! *Коз. Ј.*

ýстрашено прил. *у страху, уплашено.* — Погледа око себе устрашено. *М 1867.* Побјегне ... обазирући се устрашено. *Шимун.*

ýстрашенō̄ст, -ости ж *стање онога који је устрашен.*

устра̀шив, -а, -о = устрашљив *застрашљив, застрашујући.* — Сада истом, у овој светој устрашивој осами, осјети ... значај вјере. *Драж.*

ýстрашити, -ӣм сврш. *задати страх, уплашити, застрашити.* — Жена ме је, бог

је убио, устрашила. *Коч.* На концу је покуша устрашити. *Донч.*

~ **се** *уплашити се.* — Колико смо се ми устрашиле. *Новак.* Била је одвојена од својих, устрашена, усамљена. *Андр. И.*

устра̀шљив, -а, -о = устрашив. *Бен. Рј.*

у̏стр̄г м бот. *в. главоч (2). Сим. Реч.*

у̏стргнути, -тргнём сврш. *убрати трагајући, откинути.* — Са дрвета устргох ... златних јабука десет. *Марет.* Суви прути, с гране устргнути. *Кош.*

у̏стребати, -а̄м сврш. (у значењу футура егзактног) *требати, бити потребан, затребати.* — Караџић није био против прављења нових речи када коме устребају. *Бел.* Био [је] сигуран да би нашао намјештење у каквом хотелу ако би устребало. *Грг.*

у̏стрел м мед. *в. прострел (I). Свезн.*

устре̏лити, у̏стрёлӣм, ијек. устријѐлити, сврш. **а.** *погодити, убити стрелом.* — Па узеше [виле] стреле и тетиве, устрелише дијете Јована. *НП Вук.* **б.** *убити из неког ватреног оружја (пушке, пиштоља и сл.).* — Утврђено [је] како су та четири човјека устријељена с леђа. *Крл.* фиг. У очима му дуго ... гори жудња да се нешто кључуном устријели. *Вуј.* **в.** фиг. *ударити, оборити смртно, усмртити (обично о срчаном удару).* — Устријели [га] кап. *Креш.*

~ **се** *убити се, извршити самоубиство из ватреног оружја.* — Треба или објаснити живот свој ... или устријелити се. *Крањч. Стј.*

устре̏љати, у̏стрёљā̄м, ијек. устријѐљати, сврш. *в. устрелити.* — Он [Војновић] се гордио ... снагом Душановог сестрића Војновића ... што устреља кроз прстен јабуку. *Грол.*

устрељѐнӣк, -и́ка м (ек. и ијек.) *онај који је устрељен. Прав.*

устрѐљив, -а, -о (ек. и ијек.) необ. *који може да устрели, који устрељује.* — Ал' ко те рани, тићу, ко је крив? ... Испод тог луцња тај устрељив глед. *Кост. Л.*

устрељи́вати, -ѐљујём (ек. и ијек.) *несврш. и уч. према устрелити, устријелити, устрељати, устријељати.* — Ја сам похватане Черкезе и низаме брзо ... устрељивао ... у срце. *Ћос. Д.*

устре̏мити, у̏стрёмӣм сврш. *оштро, брзо управити, упутити (поглед, напад и сл.).* — Он се трже и запањено устреми поглед у постељу. *Кум.*

~ **се 1.** (на кога, што, некуд, према коме) *јурнути, бацити се, полетети, навалити.* — Дванаест бомбардера почеше да круже као копци над Макљеном, па се устремише на ... Прозор. *Дед. В.* Забрзала је ивицом јаза ... Она се увијек зацрвени кад се тако нагло устреми некуд. *Вуков.* На Сплит, срце Далмације, окупатор се посебно устремио. *Вј. 1973.* **2.** (чиме) *устремити.* — Не вичи! — устреми се очима игуман на жандарма. *Чипл.* **3.** *стати усправно, усправити се.* — Угледах издалека човјека што се пред усамљеном кућицом устремио на прстима ногу. *Наз.* Показа нам то дрво што се десетак корака од нас устремило, озбиљно и мрко. *Кол.* **4.** фиг. *сав се унети, предати се чему.* — Свима који запиље у њу ... делила [је] погледе као бомбоне, па кад им се ... устреме лица, она да пукне од кикота. *Петр. В.* Вребајући оштро устремила се и пази развитак разговора. *Михољ.*

у̏стрёмљено прил. *гледајући, посматрајући с највећом пажњом.* — Устремљено и ронећи погледом у његове зенице тражила је нешто. *Бар.*

у̏стрёмљено̀ст, -ости ж *својство, особина онога који је устремљен, управљеност, стремљење, тежња.* — Треба ... настојати да у нашој активности ... буде што више устремљености једном одређеном циљу. *Пол. 1957.*

устремље́ње с *устремљеност.* — Мали дежмекаст ... Пера Добриновић управљао се у своме устремљењу као звер ... у Стеријином Кир-Јањи. *Грол.*

устремљи́вање с *гл. им. од устремљивати (се).*

устремљи́вати (се), -ѐмљујём (се) *несврш. и уч. према устремити (се).*

устрепѐљити се, -ѐпељӣм се сврш. необ. *устрептати, затрепетити.* — фиг. Завежите ви ... свој погани језичац! Он је сувише устрепељио, госпо Трепетљико! *Ков. А.*

устрепѐрити, -ѐперӣм сврш. *затрепетити, устрептати, уздрхтати.* — Напет и устреперен као лук дигао се и попео на прозор. *Цес. А.* Милица ... осети како [Нера] сва устрепери. Брже боље спусти јој руку на чело да би је умирила. *Вес.*

устрепѐтати, -ѐпећём сврш. *в. устрептати.* — Ој, како да му груд не устрепета! *Марк. Ф.*

устре̏пити, -ӣм сврш. *уздрхтати од стрепње, великог страха од нечега што треба да се деси.* — Страва га [народ] спопа; устрепи и стане. Под њим ... урлик страшан. *Наз.*

устрептава̏ње с *гл. им. од устрептавати.*

устрептава̏ти, -ѐптāвāм *несврш. и уч. према устрептати.*

у̏стрептāј м *устрепталост.* — [Јела] са врха планине ... радосно узмахује му [потоку] граном у милосном и топлом устрептају. *Кош.*

ȕстрептāло прил. *трептећи, трепереħи.* — [Димови] се устрептало дигли у вис. *Шен.*

ȕстрептāлōст и **устрèпталōст,** -ости ж *стање, својство онога који је устреħтао, онога што је устрептало, узбуħеност.* — Мени више годи оно унутрашње, скривено богатство духа ... и устрепталост срца. *Бар.* Рађали су се у њој нови осјећаји ... нека тајанствена и стидна устрепталост. *Франг.*

устрèптати, ȕстрепћем сврш. *затрепереħи, уздрхтати, задрхтати.* — [Шума] устрептала од златног прелива свјетлости и росе. *Лоп.* Био [је] сав устрептао од нестрпљења. *Чипл.* Ушепртљио се, устрептао неискусни момчић. *Кол.*

устрèптети (се), -тӣм (се), ијек. устрèптјети (се), сврш. *в. устрептати.* — И ту срце зар да устрепти и каже реч друкчу? *Мас.* У њем [би] и последњи живац устрептио. *Новак.* Лишће се на стаблу устрептило. *Јурк.*

устрèптјети (се), -тӣм (се), ек. устрèптети (се).

устрéсти и **ȕстрēсти,** -éсēм сврш. **1.** *затрести.* — Загрмјеше топови ... и устресоше горе. *Њег.* **2.** фиг. *јако узбудити, изазвати снажан утисак, потрести.* — Бој се ... да га пламен ока њена не ошине и устресе. *Наз.*

~ **се 1.** *затрести се.* — Кућа се сва устресла, а стара видећи да су се зањихале вериге, лецну се. *Цар Е.* **2.** фиг. *доћи у јако узбуђење, узбудити се, узнемирити се; уздрхтати.* — Кад се устресе читав народ до дна, онда и мирније душе плану. *Шен.* Устресла [би се] увијек кад би угледала какав пароброд на пучини. *Шимун.*

ȕстрижак, -ишка м *отпадак при стрижи (ваца); крпица, уски одрезак тканине, стриза.* — Пред њом [је] кутијица пуна устрижака. *Мул.* фиг. *комадић, делић.* — Незнатне устришке времена ... улагао је у мали топлик иза куће. *Десн.*

устријèлити (се), ȕстријелӣм (се), ек. устрéлити (се).

устријèљати, ȕстријељам, ек. устрéљати.

ȕстрӣљ, -и́ља м бот. *в. јеленак (2). Сим. Реч.*

устр́кати се, ȕстрчем се сврш. *растрчати се, почети трчати тамо-амо.* — Устркала се ... чељад. Сваки час ударе по која авлијска вратанца. *Коз. И.* Скочим са постеље, дохватим пушку ... и устрчем се по соби. *Јурк.*

устрки́вати се, -ȑкујем се несврш. *в. утрки вати се.* — Онај силни Самум, оно чудо живо, са којим се негда [лав] често устркив'о. *Змај.*

устр́мити, ȕстрмӣм сврш. **1.** *устремити.* — Бијесан поглед ... [је] устрмио на њу. *Коз. Ј.* Устрмио [би] поглед час у један час у други сто. *Цар Е.* **2.** *окренути, поставити стрмо.* — Стави гуњац под нагнуту плочу, устрми га и гледа како се снијег топи. *Ћип.*

~ **се** *устремити се.* — Гдје си само досегао ту јакост ...: устрмити се на онога сиромаха, слабићка. *Гор.* Је л' облак оно што се стрмоглав устрмио с висина вихорних? *Кост. Л.* Глогов грм ... се устрмио управо пред понором. *Ков. А.*

устр́нути, ȕстрнēм сврш. *уплашити се, претрнути.* — Чисто би устрнуо док би му пало на памет да се мора повратити у град. *Ћип.*

ȕстрој и **ȕстрој** м *устројство (2).* — Од природе [је] њежног тјелесног устроја. *Крл.* Побојао сам се за његов живчани устрој. *Ков. А.*

устројáвāње с *гл. им. од устројавати.*

устројáвати, -ȍјāвам *несврш. и уч. према устројити.*

ȕстрōјан, -јна, -јно необ. *лепо грађен, складан.* — Уто бане у дућан Раде Смиљанић ... наочито устројно момче. *Ћип.*

устројéње с *устројство (1а).* — Доста је спомињати устројење Свеучилишта, Академије знаности и умјетности и Матицу хрватску. *В 1885.*

устрòјити, ȕстројӣм сврш. рус. **1.** *основати, установити, уредити, организовати.* — Подгорски и ја устројисмо чисту странку Хрвата. *Ков. А.* Ђенералштаб није био устројен. *Јов. С.* **2.** необ. *постројити, поставити у строј, ред.* — Јунаци! ... — разлегао се капетанов глас пред устројеним колонама. *Јакш. Ђ.* **3.** *уштавити, учинити (кожу).* — Његов му занат тако устроји кожу да дуго одбија воду. *Богд.* **4.** *уштројити, кастрирати. Вук Рј.*

устрóјство с **1. а.** *осниваħе.* — Кнез је издао указ о устројству Државног савета. *Гавр.* **б.** *уређење, организација.* — Устројство ... тадашњег друштва приказује се ... сликовито као пирамида. *Мј. 1936.* **2.** *састав, структура, конституција.* — Такво јој је тјелесно устројство. *Сим.* Механизам рефлексних покрета објашњава се самим устројством нервног система. *Псих.*

устр́пети се, -пӣм се, ијек. устр́пјети се, сврш. *притрпети се, стрпети се; уздржати се.* — Устрпи се, Јожице, данас ћемо већ сазнати на чему смо. *Ков. А.* Кад би ко изишао, нико није устрпио да га не пита. *Лоп.*

устр́пити се *в. устрпети се.*

устр́пјети се, -пӣм се, ек. устр́пети се.

устрпљéње с *стрпљење, стрпљивост.* — У путу убрзо се прилагоди новоме животу

устрпљењем жене која је одувијек вична подвргавати се. *Тип.*

устр̏пљети се, -пӣм се (ијек.) сврш. *в. устрпети се. Вук Рј.*

устр̏пљив, -а, -о *стрпљив.* — Слично је тужном . . . устрпљивом погледу старца који догара. *Шимун.* У самоћи чека [душа] тиха, у устрпљивој љубави. *Андр. И.*

устр̏пљиво прил. *стрпљиво.* — Стојаху подаље од мајке и устрпљиво ишчекиваху. *Тип.* Каћа је све то устрпљиво трпјела четири дуга мјесеца. *Наз.*

устр̏пљивӧст, -ости ж *стрпљивост, стрпљење.* — Молим за мало устрпљивости. *Матош.*

у̏стрһи, -тргнӗм сврш. *в. устргнути.*

устру́гати, у̏стругӗм сврш. *стружући додати, настругати у нешто. Р-К Реч.*

устру́јати, -јӣм сврш. *струјећи ући, увући се.* — С влажним зраком који нагло устружа, мириси су се раслојили. *Дав.*

устручава̏ње с *гл. им. од устручавати се*: рећи нешто без устручавања.

устручава̏ти се, -у̏чава̏м се несврш. *устезати се, снебивати се, стидети се, женирати се.* — Колико јој год пута долазило на уста да га за то упита, увијек би се устручавала. *Бег.* Домаћица нас је . . . молила да се не устручавамо. *Чол.* Нимало [се] није устручавала да свом младунчету угради најлепши комад из чиније. *НИН 1970.*

устру̏чљив, -а, -о необ. *који се устручава, снебивљив.* — Зато сам овако устручљив. *Леск. М.* Учесници у овим аферама имају такав респект пред истином да су врло устручљиви у њезином откривању. *Пол. 1973.*

устру̏чљивӧст, -ости ж *особина, својство онога који се устручава, снебивљивост, устручавање.* — [То] се каже [у] једном [бећарцу] без трунке устручљивости. *Леск. М.*

устрча̏ва̏ње с *гл. им. од устрчавати (се).*

устрча̏ва̏ти (се), -тр̏ча̏ва̏м (се) *несврш. и уч. према устрчати (се).*

устр̏чати, -чӣм сврш. *трчећи попети се уз нешто, уз неко узвишење.* — Он брзо устрчи по стубама. *Крањч. Стј.* Обузе је дивља снага и као звијер устрча страном. *Лоп.*

~ **се а.** *растрчати се, ужурбано и сметено почети ићи, кретати се горе-доле, тамо-амо.* — Ева се устрчала, а Маријана даље стоји као узета. *Крл.* фиг. Младен изгуби присебност. Прсти му се устрчаше по пушци. *Вуков.* **б.** *почети ужурбано трчати, дати се у трчање, ужурбати се вршећи, обављајући неки посао.* — Опет се слушкиње устрчаше доносећи нове, пуне боце. *Шимун.* Све је узаврело и устрчало се око њега са . . . жустрином која је била непозната код западних церемонијала. *Андр. И.*

устр̏шити се, у̏стр̏шӣм се сврш. *издвојити се, издићи се стршећи.* — Лијеви се брк . . . устршио, рашчепуривши се попут развинута птичјега крила. *Драж.*

устӯбити се, у̏стӯбӣм се сврш. *стати као стуб, укочити се.* — Освијестио сам се кад се преда мном устубио онај топник. *Киш.*

устӯбочити (се), -ӣм (се) сврш. *в. устобочити (се).* — На томе поду подизате су . . . брвнаре од устубочених брвана. *Жуј.* Опазиш украј друма устубочен храстов стуб. *Кор.*

у̏стук м **1.** *одступање, узмак; уступак.* — Занатска вештина [се] није свуда у исто доба . . . развијала: бивало је и застоја и устука. *Жуј.* У најновије доба . . . је силно снижен порез на вино, да се овим начином учини устук жешћим пићима. *Рад. Стј.* **2.** празн. **а.** *реч у гатању, бајању којом се тобож сузбија нека болест или зло уопште.* — Лева ру̏ка крста нема, ова боља [мицина] места нема . . . устук, мицо, овде ти места нема! *Вес.* **б.** *трава која се при бајању употребљава као лек.* — Некакав устук баци у вино. *М-И.* **3.** *противотров (за сузбијање, уклањање дејовања отрова).* — На томе се темељи и употреба бјеланца од јајета као устука (противотрова) код отровања сулиматом. *ОК.* фиг. *противудар, спас.* — Данас би за нас проучавање француског језика било најбољи устук инвазији све силовитијег теутонства. *Матош.* **4.** (у служби узвика) *назад, натраг!* — Стој, устук! Стојане, удри Лабуда [вола] по носу, нек' Сивоња први закорачи јарак. *Рад. Д.* **5.** бот. **а.** *врста биљке из пор. главочика, конопљуша. Сим. Реч.* **б.** *биљка сродна рути из истоимене породице* Ruta chalepensis, Haplophyllum patavinum. *Сим. Реч.*

у̏стукнулӧст, -ости ж *стање онога који је устукнуо, повукао се, повученост, утученост.* — Четрдесет прва — слом . . . Човек се осврtао за њим, као за . . . тихом гујом . . . у својој устукнулости и наглом ћутању. *ЛМС 1949.*

у̏стукнути, -нӗм (аор. 2. и 3. л. у̏стукнӯ, у̏стуче и у̏стуче; р. прид. у̏стукнуо, -ла и у̏стукао, -кла, -ло) сврш. **1.** *коракнути назад, одступити, повући се.* — Олга устукну пола корака натраг. *Јанк.* И на тај глас је нагло устукнуо, те неста нам га испред очију. *Богд.* Скида чеп и приноси ми га да помиришем. Устукнуо сам пред неугодним жестоким воњем чешњака. *ВУС 1971.* **2.** *постати помирљивији, блажи, попустити.* — Рече јој да жали што је учинио, али да неће ни пред чим устукнути. *Тур.* Кад је притисак . . . грађана . . . постао прејак, влада је устукнула. *Пол. 1972.* фиг. Једино пред

величанством сунца устукнуло је непомично и стравично величанство ових планина. *Ђон.* **3.** *спречити, сузбити; обуздати (осећања и сл.).* — Ваља устукнути вампира да не плаши село. *Шапч.* Пред оцем ... устукне своја осјећања. *Сиј.* **4.** (кога) фиг. *надмашити, превазићи (способношћу, вредношћу и сл.).* — Има ћерку ... [које] нигде у свету нема ... надмудриће ... и учитеља и капетана ... те ... и самог господина попу устукнути. *Ранк.*

устумàрати, -ām (аор. 2. и 3. л. ȳстумарā и устумàра) сврш. *устумурати се (б).* — Здравко погледом устумарао по животињским кожама ... на зидовима. *Рад. Д.*

~ **се а.** *почети збуњено, узнемирено ићи, трчати горе-доле, тамо-амо, ускомешати се.* — Он ... се устумарао по кући, помакнувши сад ово, сад оно. *Куш.* фиг. У Младену се устумараше различне, чак и супротне мисли. *Вуков.* **б.** (погледом) *збуњено, узнемирено почети бацати поглед, гледати на све стране.* — Баш нећеш да кажеш? ... А Иван се устумарао с погледом. *Вес.*

ȳступ м **1.** правн. **а.** *предаја територије новој суверености власти (обично победнику у рату), одређеној међународним уговором.* — Онај уступ бијаше претежак ... свему народу талијанском. *Старч.* **б.** *усвојупање неког свога права другом лицу; пренос тражбине са дотадашњег повериоца на ново лице по њиховом договору, цесија. Мин. Лекс.* **2.** *уступак.* — Кад би он пристао на жртву коју сте ви вољни да за њ учините, његова част и достојанство захтева да се и он вама сличним уступом одужи. *Цар М.* **3.** војн. заст. *одбрамбени положај при одступању, утврђење у позадини.* — Он се стане измицати на своје уступе ... и тако измакнувши се до последњега уступа, упре се онде. *Вук.* **4.** бот. *в. струпник* Scrophularia nodosa. *Сим. Реч.*

ȳступак, -пка м (мн. -пци, ген. -пāкā) *одступање од извесног свога права (става, гледишта и сл.) у корист сауговорача ради постизања споразума у неком спору; прихваћени захтев противне стране.* — Марашлија није учинио Србима политичке него само финансијске уступке. *Јов. С.* Са овим уступцима ... ријешено је и питање о дуговању. *Нех.* Лист додаје да то ... и није био тренутак погодан за америчке уступке другој страни. *Вј. 1972.*

устȳпање с *гл. им. од уступати.*

устȳпати, ȳстȳпām *несврш. и уч. према уступити.*

устȳпачкē прил. необ. *једно за другим, поред другог, узастопце.* — Љепше је бити сам и послагати слике очеве уступачке по поду око себе. *Гор.*

устȳпилац, -иоца м *онај који уступа неко своје право другоме. Р-К Реч.*

устȳпити, ȳстȳпīм сврш. **1.** *пренети неко своје право на другога, дати на располагање, коришћење, предати, оставити некоме:* ~ стан, ~ место, ~ улазницу. — Нама их је [рукописе] уступио само за порабу. *Јурк.* Нијемци су обећавали четницима да ће им уступити источну Босну. *Чол.* **2.** *напустити положај, одступити, повући се, узмаћи.* — Везир ... изда заповест војсци у Србији да уступи. *Нов.* фиг. Не траже ли прилике да праведност уступи пред благости? *Баз.* **3. а.** *учинити уступак, попустити.* — Свему одол'јева Амор; нек уступим Амору и ја. *Март.* Да један другом што уступи, ни за живу главу: свак упорно остане при свом мишљењу. *Каш.* **б.** (некоме) *препустити првенство (некоме), показати се слабијим, горим (од некога), заостати (за неким).* — Ми војске имамо доста и ... Турцима ни мало у храбрости нећемо уступити. *Нен. М.* **4.** *дати коме да уради, изврши неки посао, поверити.* — Све је ... чинио ... да се њему уступи зидање нове школе. *Дом.*

ȳступка ж *в. уступак.* — [Порта] није хтела учинити ни најмању уступку. *Јов. С.* Баба-Вујка нађе за потребно и умесно да учини ову модерну уступку. *Лаз. Л.*

ȳступљив, -а, -о *који се може уступити, погодан за уступање. Р-К Реч.*

уступљȳвање с *гл. им. од уступљивати.*

уступљȳвати, -ȳпљујēм *несврш. и уч. према уступити.*

ȳступљивōст, -ости ж *особина и стање онога што је уступљиво; могућност уступања.*

ȳступњȳк м бот. *в. струпник* Scrophularia nodosa. *Сим. Реч.*

уступнȳна ж *новчана накнада за уступање неког права, неке вредности.* — Између претплате на стан и уступнине сличност је само у погледу циља. *Б 1960.*

устȳрање с *гл. им. од устурати (се).*

устȳрати (се), ȳстȳрām (се) *несврш. и уч. према устурити (се).*

устурȳвање с *гл. им. од устуривати (се).*

устурȳвати (се), -ȳрујēм (се) *несврш. и уч. према устурити (се).*

ȳстурити, -īм сврш. *одићи и померити уназад, забацити.* — Младен исправи главу, устури рамена. *Вуков.* Устури му [коњу] дизгин на јабуку. *НП Херм.*

~ **се 1.** *померити се уназад.* — Док ... ја пишем своје задатке, старац ћути устурен на јастуке. *Ћоп.* **2.** *исправити се, испрсити се.* — Ја како ... рече Милан и устури се још мало. Тако ја знам! *Глиш.*

устȳћи се, -ȳћēм се сврш. *стати, почети снажно и учестано тући, куцати (о срцу).* — Жени се срце устуче као кривњом преливено. *Божић.*

усугла́сити (**се**), -ӯгла̄сӣм (се) свр̄ш. *усагласити (се)*. — Представници ... [су] затражили да се детаљније проуче заједничке теорије »шесторице« и њихова усуглашена пољопривредна политика. *Вј. 1960.*

усӯгубити, -ӣм свр̄ш. заст. *учинити сугубим, двоструким; удвојити, удвостручити.* — Усугубише труде ваше. *Вук.*

ӯсуд м **1.** (и Усуд) празн. *измишљена личност из народних бајки која одређује човеков судбину.* — »Ко тебе мени даде?« ... »Мене је Усуд теби дао«. *Н. прип. Вук.* Што ми усуд досудио, тому нећу утећи. *Матош.* **2.** *оно што је усуд одредио некоме, судбина, удес, коб.* — То ти је мој усуд! Чим се у коју заљубим, већ се удаје. *Маж. Ф.* Ej сиротињо, усуде наш, што је год јада на свијету ... све на наша леђа. *Шуб.*

ӯсудан, -дна, -дно *који одређује судбину, судбински, судбоносан, пресудан.* — Торањ ... је ... подигла талијанска влада у спомен усудне битке солферинске. *Андр. Н.* Дрзну [се] .. Паладин усудни кип из храма истргнут светог. *Марет.*

усу́дити, ӯсӯдӣм свр̄ш. *доделити као судбину, судбином одредити.* — Усуд нам је тако усудио. *Вес.* Да причам ти сад о несретном повратку своме што ми га усуди Зеус. *М-И.*

~ **се** *осмелити се, одважити се.* — Кад је видео да нема никога, усудио се да уђе. *М-В.* Мислим да се смијем усудити да узмем најамну кочију. *Креш.*

ӯсудница ж *она која одређује судбину, суђаја.* — Мало их је којима је усудница ... зарана пререзала животну нит. *Обз. 1932.*

ӯсудно прил. *као усуд, као судбина; судбоносно, пресудно.* — На сваком кораку усудно ме прати. *Уј.* Само се чудим како усудно сличе живи на мртве. *И.*

ӯсудски прил. *као по заповести усуда, судбине, судбински.* — Опет се усудски склања. *Уј.*

усуђи́вати (**се**), -ӯђујēм (се) *несврш. и уч. према усудити (се).*

ӯсӯжњити и **ӯсужњити,** -ӣм свр̄ш. *учинити сужњем, робом, бацити у тамницу; поробити, покорити.* — Јеси ли ми дунда погубио, погубио или усужњио. *НПХ.* Толико [је] било више љубави Талијану до усужњене и угњетаване домовине. *Ков. А.*

ӯсӯка̄н, -а, -о **1.** *трп. прид. од усукати (се).* **2.** *мршав, слаб, испијен.* — Урошу паде у очи ... млад момак, усукан, строг и црн. *Ћоп.* Усукани сиромашак службеник забављао се ... да им ... показује врата. *Божић.* **3.** фиг. *претерано уздржљив, крут, уштогљен. Деан. Рј.*

усука̀нӣк, -ика и **ӯсӯка̀нӣк** м *усукан мушкарац, мршавко, дугоња.* — Један бјеше гојан малиша, а други мршав усуканик. *Креш.*

ӯсӯка̄но прил. *уздржљиво, круто, уштогљено;* исп. усукан (3). — Кад су завршили вечеру и стол био поспремљен, поста још уже, још усуканије него што је било за вријеме јела. *Сим.*

ӯсӯка̄нӧст, -ости ж *особина, стање онога који је усукан, онога што је усукано, мршавост; уштогљеност, укоченост.* — Због усуканости тела и дужине ногу изгледаше много виши. *Мил. В.* У тој фантазмагорији карневалског запада праснула је и усуканост скамењеног Града истим смијехом процињеног сунца. *Војн.*

усу́кати, ӯсӯчēм свр̄ш. **1.** *сједињити две или више нити, влакана, власи и сл. увијајући их једно око другог, упрести:* ~ уже, ~ жижак. — Он усука бркове ... и поче причати. *Вес.* Тражио је памук и восак да усуче свијећу. *Ћоп.* **2.** *закренути, завртети.* — Веса само усука вратом и погледа мало у страну. *Ком.*

~ **се 1. а.** *упрести се, увити се, изувијати се.* — Као да се усукала сва у себе и још тања и ситнија постала. *Мих.* Какав ми је амрел, сав се усукао. *Сек.* **б.** *искренути се, извити се.* — Да се Кањош некако хитро не усука, хћаше га раскројити. *Љуб.* **2. а.** *јако смршати, омршавити.* — Усукао се од све муке као циганско кључе. *Кол.* Откад је Иван погинуо она се била некако сва усукала и постарела. *Ћоп.* **б.** *добити издужен изглед, ушиљити се.* — Ту су, дакле, — сва се усука и јетко зарадова госпођа Јуца. *Маш.* **3.** *спарушити се, свенути од суше и уврнути се (о биљкама).* — Ено се кукуруз сав усукô. *Вес.* Трава се усукала од жеге. *Мих.* **4.** *провући се, протиснути се.* — Једва се путник усуче и пређе преко ових дебала. *КН 1958.*

усуки́вати (**се**), усӯкујēм (се) *несврш. и уч. према усукати (се).*

усу́кнути се, ӯсӯкнēм се свр̄ш. *усукати се.* — Чак и човек умукне када се нађе на њој у то доба: толико се и он усукне, увуче у себе. *Петр. В.*

усула́не прил. тур. покр. *пристојно, уљудно.* — Усулане дођи пред везира. *НП Херм.*

усу́мит прил. покр. **1.** *сумитице; унакрст, укрштено, укриж.* — Онда се браћа пољубише усумит два пута. *Мат.* **2.** (у служби предл. с дат.) *према, ка, у сусрет.* — Распите те брежуљке папучке, који ... хитају усумит возу, ил' с њим упоредо, или га претичу и сијеку. *Зог.*

усу́мњичити се, -ӣм се свр̄ш. необ. *почети сумњати у све, постати сумњичав, неповерљив према свима, према свему.* — Он се усумњичио. *Десн.*

усу̏ндати се, -ā̄м се свр̄ш. покр. *узврзмати се (око некога)*; *салетети, окупити (некога)*. — Узвио се ја око ње и усундао се, па . . . не дам никоме другом да јој се примакне. *Лал.*

усу́нути, ўсӯнēм свр̄ш. **1. а.** *снажним покретом зарити, забости, забити.* — Између жуди и чина ко је бодеж усунуо? *Уј.* **б.** *завући, увући.* — Усуне руке у своје рукаве. *Кум.* **2.** *усути, улити мало, у малој количини:* ~ воде.

усу́пнути се, ўсӯпнēм се и **ўсупнути се,** -нēм се свр̄ш. *тргнути се зачуђено; јако се изненадити, запањити се, забезекнути се.* — Сви се усупну на ове ријечи. *Шимун.* Оба се усупнуше и чисто им би жао што су их заједно нашли. *Ћип.*

усӯпрот и **ўсупрот** предл. **1. а.** (с ген. и дат.) *упркос.* — Спавах као заклан усупрот ужасном смраду. *Матош.* **б.** (с дат.) *према; против. Деан. Рј.* **2.** *у служби супротне речце: напротив.* — Ви, дакле, не љубите музику? . . . — Усупрот . . . ја ју фанатички љубим. *Том.*

усӯргунити, -ӣм свр̄ш. покр. *потерати у сургун, у изгнанство, протерати, прогнати.* — Треба да спаси нас четворицу одавде. Видиш да су нас усургунили с комунистима. *Лал.*

ўсуручити се, -ӣм се свр̄ш. *претворити се у сӯрутку (о млеку).* *Р-К Реч.*

усӯстопицē прил. *непосредно иза неког (идући), пратећи у стопу, сустопице.* — Она двојица . . . не хћеду за њом усустопице, јер су се стиђели да их ко види. *Љуб.*

ўсӯти, ўспēм свр̄ш. **1. а.** *налити, насути (течност).* — Одмах усу кафу у филџане. *Срем.* фиг. Љубав ће усути у њу слатки немир. *Бег.* **б.** *изручити нешто сипко, растресито, сасути.* — Извади једно десетак пуних ћеса злата . . . злато успи у зобнице, да га пошаљем цару. *Кост. Л.* **2.** фиг. **а.** *почети густо падати, сипати, осути.* — Кад успе киша из пушака а он да зна ће му је сваки војник. *Лоп.* **б.** *почети говорити брзо, без предаха, обасути речима, засути.* — Изволите, господине — усу Сам. *Креш.*

усу́тонити се, -ӣ се свр̄ш. безл. *настати, спустити се (о сутону), смрknути се.* — Усутонило се кад г. сресни [начелник] заврши испитивање. *Гор.*

усу́шити се, ўсӯшӣм се свр̄ш. *осушити се; усахнути, увенути.* *Вук Рј.*

ўсфалити, -ӣм свр̄ш. (обично безл.) *понестати, узмањкати, недостати.* — Кад усфали вина и ракија је добра. *Шен.* Што год вам буде требало, моја вам помоћ и мој савјет неће усфалити. *Андр. И.*

усфр̏кати се, ўсфр̄чēм се и ўсфр̄кā̄м се свр̄ш. **1.** *почети учестано фркати.* — Повика на вранца који се беше нешто усфркао и почео копати ногом. *Глиш.* **2.** необ. *израсти, развити се, стасати.* — Нек се дјечко усфрка до младића, нек му мишице отврдну на буздован. *Шен.*

усфр̏кнути, ўсфр̄кнēм и **ўсфркнути,** -нēм свр̄ш. *увртети, усукати.* — Усфркнуо брк око носа и очешљао се брижљиво. *Кал.*

усфӯртучити се, -ӣм се свр̄ш. покр. *запасти у тешку, безизлазну ситуацију; јако се збунити, спетљати се, изгубити главу.* *Бен. Рј.*

ўсхит м *усхићење.* — Планчић ју погледа с усхитом. *Ивак.* У вечној смени усхита и туге — ја страдам свесно и безумно волим. *Марк. Д.*

ўсхитан, -тна, -тно *који доводи до усхићења, који изазива усхићење, заносан; задивљен, усхићен.* — Пун усхитне среће полетећу теби, чист, без сумње црне. *Шант.* Титрају струне твоје кô усхитна душа кад титра пред чудом љепости. *Бег.*

ўсхитати се, -ā̄м се свр̄ш. *похитати, пожурити.* — Куд си се ти тако усхитао? *Вук Рј.*

усхи́тити, ўсхӣтӣм (трп. прид. ўсхӣћен) свр̄ш. *изазвати усхит, усхићење (код некога), одушевити, занети.* — Мала парна машина . . . га је највише усхитила. *Петр. В.* Много их више усхити чаробњакова вјештина. *Креш.*

~ **се** *одушевити се, занети се.* — Ej, како сам . . . некад! — усхити се. *Коз. Ј.* Она се усхити лепотом човека . . . и, опијена, пружи руке према њему. *Дуч.*

усхи́тљив, -а, -о *који изазива усхит, усхићење.* — Одмах смо уочили да је Габи постала Габријела, девојчурак — млада жена, следећи усхитљиву линију елеганције. *НИН 1970.*

ўсхитно прил. *усхићено.* — Задрхће усхитно од саме помисли на њезину вјероватност. *Цес. А.*

усхићáвање с *гл. им. од усхићавати (се).*

усхићáвати (се), -ићāвам (се) = усхићивати (се) *несвр. и уч. према усхитити (се).*

ўсхӣћено прил. *с усхићењем, одушевљено, занесено.* — Сабор га је у другој сједници усхићено поздравио. *Нех.*

ўсхӣћенōст, -ости ж *стање онога који је усхићен, одушевљење, занос, усхићење.* — Из крајње раздрагапости и усхићености прешло се у крајњу јарост и помаму. *Јов. С.*

усхићéње с *радосно узбуђење, одушевљење, занос, раздрагапост.* — Гдје је наш вилински занос и усхићење? *Ков. А.* Моје празнично

расположење претворило се у усхићење ... у једну безумну срећу. *Вас.*

усхи̏ва̄ње с *гл. им. од усхићивати (се).*

усхи̏ва̄ти (се), -и̏ћујем (се) несврш. = усхићавати (се).

усхихо̀тати се, -и̏хоћем се сврш. *ударити у хихот, почети се хихотати, закикотати се, засмејати се гласно, неуздржано.* — Усхихоташе се мало кандидаткиње и кандидати. *Кол.*

у̀схо̄дӣ, -а, -о **1.** *трп. прид. од усходати се.* **2.** *који је дугом применом прешао у навику, уходан.* — Наметнула [му се] животна пракса, усходни обичаји. *Јел.*

усхо̀дати се, у̀сходам се сврш. *почети ходати тамо-амо, усшетати се, устумарати се; почети, стати неуморно ићи на све стране.* — Бернардин се усходао собом. *Нех.* Командант се усходао логором, храбри, заклиње. *Сур.*

усхо̀хо̀тати се, -о̀хоћем се сврш. *усхихотати се.* — Ето, сам Пајо ... и он се усхохотао. *Кол.*

усхра̀нити, у̀схра̄ним сврш. *одгајити, отхранити.* — Дадеш им живот, родиш их, мучиш се, усхраниш их — а они дигну главе. *Ков. А.*

у̀схтети, у̀схтем и -теднем, ијек. у̀схтјети, сврш. **а.** (у служби футура егзактног) *осетити жељу, тежњу за чим, добити какав прохтев, пожелети.* — Јесам, одсијече старица — и још ћу, усхтједне ли бог. *Цар Е.* Остао би и кад би усхтела да га се отараси. *Дав.* Кад год усхтијеш, пиши ми. *Бег.* **б.** (са лог. субјектом у дативу) *прохтети се.* — Што год се Ђуки усхтјело, вршила је без приговора. *Коз. Ј.*

у̀схтје̄ти, -тијем и -теднем, ек. у̀схтети.

усху̏кати се, у̀схӯчем се и **усху̀ктати се,** у̀схукћем се сврш. *стати, почети често хукати, хуктати; дати себи одушке често хучући, хукћући, уздишући.* — Стари Боно ... усхукао би се ... гледећ ту горку жалост у својој кући. *Том.* Ујак се тешко узруја и усхукта. *Кош.*

усцврку̀тати се, -р̀кућем се сврш. *почети много цвркутати, предати се цвркутању.* — Та мала врапчја синагога толико се стравично усцвркутала, као да се ... збила нека необична ствар. *Крл.*

усцвр̀љити, у̀сцвр̄љим сврш. *почети цврљити, зацврчати, запиштати.* — Све то усцврљи, ускипи, зашуми. *Ков. А.*

усцвр̀чати се, -чим се сврш. *ударити у цврчање, занети се цврчањем.* — Доље ... преко потока усцврчали се попци. *Пец.*

усцѐптати и **усцѐптети,** -тӣм, ијек. усцѐптјети, сврш. *почети цептети, затреперити, уздрхтати, затрести се (од узбуђења).* — Стана усцепта. Нагло крену из собе. *Вуков.*

усцѐптје̄ти, -тӣм, ек. усцептети.

усци̏кати се, у̀сци̏чем се сврш. *усцичати се.* — Женскиње се усцикаше. *Ад.*

усцѐ̀ктати се, у̀сцикћем се сврш. **1.** *усцичати се.* — Нешто јој се чедо усциктало. *НП Вук.* Расплашени штакори усциктали се под кровиштима. *Гор.* **2.** *почети цикатати, вискати, закликтати.* — С друге стране се сви у дворани усцикћу. *М-И.* **3.** *запуцати, запрашатати.* — Усциктале [су] пушке. *КН 1958.*

усци̏чати (се), -чӣм (се) сврш. *ударити у цику, вриску, развриштати се; запевати цикћавим, пискавим гласом.* — Кад усцичи у биртији, својом пјесмом друге натпјевава. *Коз. И.* Дијете ... се усцичало у зипци. *Гор.*

усше̏тати се, у̀сшетам се сврш. *почети шетати тамо-амо, усходати се.* — Испрва се усшета по мосту тукући петама да му испроба чврстину. *Лал.* Подијелио кочијашима зоб и онда се усшетао кроз све стаје. *Кол.*

у̀сшибати, -а̄м сврш. *почети шибати;* фиг. *узети снажан мах, узвитлати се.* — Девојке ... трепере између меланхоличне апатије и усшибаног весеља, особито ако свира чардаш. *Поп. Ј.*

утаба̀ва̄ње с *гл. им. од утабавати.*

утаба̀вати, утàбава̄м *несврш. и уч. према утабати.*

утаба̀нати и **у̀табати,** -а̄м сврш. *изравнати, набити, угазити таба(на)јући (земљу, тло).* — Испред земунице утабанали смо једну узану стазу. *Јак.* Нетко је ... под прозором, гдје спава млинарова цура, утабанао чак читаво гумно. *Донч.* Крену утабаним путељком кући. *Гор.* Прелазили су мост ... као да је то неки од безбројних путева који су они и њихова стока утабали својим ногама. *Андр. И.*

Изр. ићи утабаним стазама (путевима) 1) *прихватати се добро разрађеног, уходаног посла, бити у повољној ситуацији настављајући добро започет посао;* 2) *избегавати новине; бити без иницијативе.*

утàбачити, -ӣм сврш. *сложити у табаке, арке. Р-К Реч.*

у̀тāборити, -ӣм сврш. *сместити у табор, улогорити:* ~ војску.

~ **се 1.** *улогорити се.* — Пред општинском зградом ... су се утаборили издајници. *Ман.* фиг. Око ових су се у врућем пијеску утаборили поједине породице. *Адум.* **2.** *постројити се у редове. Шкаљ.*

утавн- *в. утамн-.*

утавњ- *в. утамњ-.*

утажа́ва̄ње с *гл. им. од утажавати (се).*

утажа́вати (се), -а̀жа̄ва̄м (се) = утаживати (се) *несврш. и уч. према утажити (се).*

у̀тажбати се, -а̄м се сврш. покр. *утишати се, умирити се.* — Све се у њему утишало, утажбало. *Лал.*

утàжив, -а, -о = утажљив **1.** *који се може утажити.* **2.** *који утажује, утољује.* — Осјети тијелом мелем утаживог небеског дажда. *Матош.*

утажи́ва̄ње с *гл. им. од утаживати (се).*

утажи́вати (се), -а̀жујем (се) несврш. = утажавати (се).

у̀тажити, -ӣм и **ута́жити,** у̀та̄жӣм сврш. **1.** *задовољити прохтев за пићем или јелом, утолити, угасити; олакшати тегобно осећање, бол и сл., ублажити:* ~ глад, ~ жеђ. — Још није могла да утажи тугу. *Бен.* **2.** *умирити, стишати.* — Мудри Драшковић ... утажи гњевнога губернатора. *Шен.*

~ **се** *смирити се, стишати се.* — Чевриља себјеше утажио крај браће. *Мат.* Утажио се жамор. *Уј.*

утàжљив, -а, -о = утажив.

у̀таја ж **1.** *тајно присвајање туђе имовине, проневера.* — Неки чиновник био је оптужен за утају државног повца. *Јов. С.* Тужили [су] за утају и присвајање туђе имовине. *Сим.* **2.** *непријављивање прихода или имовине пореским органима у циљу избегавања пореза, скривање прихода, имовине.* — Порезном уреду тешко промакне зарада или повећање имовине, а казне су за утаје ригорозне. *Вј. 1972.*

утајàвач, -а́ча м *в. утајивач.* — Утајани материјал продаван је у корист утајавача. *Јов. С.*

утајàгати се, -а̄м се сврш. покр. *добити равномеран ток, уједначити се, мирно потећи, смирити се.* — Био је мир, тишина, дан се утајагао, мале беле пене су милеле реком. *Ђур.*

ута́јалӧст, -ости ж *особина и стање онога који се утајао, онога што се утајало.* — Расковани бјегунци ... прозвали су се кроз утајалост чудним промашашћем згромљене душе. *Цес. А.*

у̀та̄јан, -а, -о **1.** *трп. прид. од утајити (се).* **2.** *притајен, потајан, прикривен, латентан.* — Писци и критичари живе непрекидно у једном утајаном сукобу. *Богд.*

у̀та̄јано прил. *уздржано, пригушено.* — Дише утајано. Хоће да чује мој дах. *Станк.*

ута́јати, -јӣм (трп. прид. у̀та̄јан) сврш. **1.** *надјачати гласом, буком, заглушити; утишати, умирити.* — Пој к теби лети са мојих усана; утајат људска вика га не може. *Наз.* **2.** *сачувати у тајности, сакрити, прикрити, прећутати, затајити. Вук Рј.* **3.** *сакрити, склонити.* — Брже виче хитре савјетнике што до нужде држи утајане. *Март.* **4.** (некога) *присилити на ћутање, ућуткати.* — Па утаја тридест девојака, да ни једна није говорила. *НП Вук.* **5.** *утајити (1).* — Исти учитељ је присвојио и утајао једну моју ствар. *Глиш.* Утајани материјал продаван је у корист утајавача. *Јов. С.*

~ **се** *утајити се.* — Све је ... начичкано народом који се утајао па не дишући слуша. *Ранк.* Вјетар био се посве утајао. *Кум.* Све обасјало [сунце] што с' досад утајало. *Радич.*

у̀тајати се, -јӣм се сврш. *почети ширити смрад из себе, усмрдети се, увоњати се. Вук Рј.*

у̀та̄јен, -а, -о **1.** *трп. прид. од утајити (се).* **2.** *притајен, потајан, подмукао:* ~ грозница. — Из земље је вребала утајена огњена суша. *Пол. 1973.*

утајива́ти (се), -а̀јујем (-а̀јива̄м) (се) *несврш. и уч. према утајити (се).*

утајѝва̄ч, -а́ча м *онај који је извршио утају, онај који врши утају, проневерилац.* — Прве утајиваче тражили су међу продавцима. *Пол. 1951.* Према утајивачима пореза захтијева се оштрије поступање органа власти. *ВУС 1972.*

ута́јити, -ӣм сврш. **1.** *кришом, бесправно присвојити поверену туђу имовину, проневерити.* — Могла би се кладити ... да је он утајио даровницу. *Шов.* Они су мени утајили неколико година мучног, робијашког рада. *Сим.* **2.** *прикрити, сакрити, прећутати, затајити.* — Обични људи који живе од плаће не могу утајити порез. *Вј. 1972.* **3.** *не испунити очекивања, подбацити, оманути.* — Крив је да је слаб житород, да је утајила берба. *Гор.* **4.** *утајати (4). Деан. Рј.*

~ **се 1.** *ућутати се, умукнути; остати притајен, притајити се, примирити се.* — Хатка испусти пригушен глас ... и утаји се. *Сиј.* Кажу да онај рат још није свршен, само се био мало утајио. *Ћоп.* **2.** *склонити се, сакрити се.* — Нису купили карте за њега. Морао се утајити. *Михољ.*

у́так, у́тка м покр. *потка у ткању. Вук Рј.*

ута́ка̄ње с *гл. им. од утакати.*

ута́кати, у̀та̄чём (у̀та̄кам) *несврш. и уч. према уточити.*

у̀такмити, у̀такмӣм сврш. *утврдити, утаначити.* — Бан, прабиљежник и друга господа су уроту сковали против Загреба и утакмили закључак нечувен и злобан. *Шен.*

у̀такмица ж **1.** спорт. *борба, такмичење за првенство између два или више учесника (појединаца, тимова, група и сл.):* фудбалска ~, пријатељска ~, међународна ~, финална ~. **2.** *надметање у разним делатностима (у привреди, трговини, учењу, науци и др.);*

борба за престиж, за савлађивање противника, конкуренција. — Похвале и награде ... побуђују на **рад и утакмицу**. *Пед.* Док није било страшне америчке утакмице, ова је царина постизавала барем своју заштитну сврху. *Рад. Стј.*

ўтакмицē прил. **1.** *једно за друго, у размену, у трампу, трампећи.* — Даје воће за жито утакмице. *Вук Рј.* **2.** *такмичећи се, такмичарски. Р-К Реч.*

ўтакмичāр м *учесник у утакмици, такмац, конкурент.* — Она [држава] треба да одбија утакмичаре од употребе неморалних средстава. *Јов. С.*

ўтакмичкӣ, -ā, -ō *који се односи на утакмице, такмичарски.* — Нови утакмички чамци не би се смјели ... користити. *Весл.*

утàкнути, утàћи и **ўтаћи,** ўтакнēм (аор. утàкнух и утàкох, 2. и 3. л. ўтакнӯ, утâче и ўтаче; р. прид. утàкнуо, -ула и ўтакао, утàкла и ўтакла, -ло) сврш. **1.** *ставити, метнути у нешто, уденути, затакнути; наместити, натаћи.* — Згужва дописницу и утаче је у џеп од капута. *Креш.* Фреди утакну у лево око монокл. *Ћос. Б.* **2.** *умешати, уплести.* — У то ... су чаролије утакле прсте. *В 1885.*

~ **се** *умешати се, уплести се, упасти.* — Њему се утакне у ријеч Ахилеј. *М-И.* Опасно је кад се слабић утакне у ... двобој моћних противника. *Панд.*

ўтал, ўтла и ўтла, -о заст. *утао. Прав.*

утáложити, -ӣм сврш. *стишати, умирити.* — Уталожи срце своје драге. *Кост. Л.*

~ **се 1.** *стишати се, смирити се.* — Некако пред мрак уталожи се ватра [грозница] и почне је хватати лаки сан. *Шапч.* У дворани се бука понешто уталожи. *Бал.* **2.** *сталожити се, разбистрити се (о течности). Деан. Рј.*

ўтамāн прил. *без успеха, узалуд.* — Утаман море ме тјеши. *Наз.* Нека не губи утаман главе ... већ нек се врати. *Ћоп.*

утамàнилац, -иоца и **утамàнитељ** м *онај који утамањује, тамани, уништава, утамањивач. Р-К Реч.*

утамàнитēљка ж *она која утамањује, тамани, уништава. Р-К Реч.*

утамáнити, утàмāнӣм (трп. прид. утàмāњен) сврш. *потпуно уништити, затрти, истребити.* — Хоће ли се већ једној подићи хајка да утамани ту неман. *Ков. А.*

~ **се** *повр.* — Заклели смо се пређе сви изгинути и утаманити се ... него покорити се овим Турцима. *Нен. М.*

утамàњив, -а, -о *који се може утаманити, уништити, уништив. Р-К Реч.*

утамањēње с *потпуно уништење, истребљење. Деан. Рј.*

утамањúвāње с *гл. им. од утамањивати (се).*

утамањúвати (се), -àњујēм (се) *несврш. и уч. према утаманити (се).*

утамањѝвāч, -áча м *онај који утамањује, тамани.*

утамничѐнӣк, -йка м *онај који издржава казну у тамници, на робији, затвореник, заточеник, сужањ, робијаш.* — Што могу помоћи мисли утамниченику кад зидова пробит не може. *Кос.*

утамничѐница ж *жена утамниченик, затвореница, заточеница, робијашица.* — Озаре се њом као утамниченица чистим зраком. *Божић.*

утамничѐње с *осуда на тамницу и издржавање те казне, заточење, заточеништво, робија.* — Нуђен му је високи ступањ у чланству и помоћ ... за случај утамничења. *Нех.*

утàмничити, -ӣм сврш. *осудити на тамницу, на робију, бацити у тамницу, затворити (у тамницу, затвор), заточити.* — Мене оптужише рад преваре и хоће ме утамничити. *Ков. А.* Аустријанци [су га] оптужили и утамничили као велеиздајника. *Шуб.*

утаначáвāње с *гл. им. од утаначавати.*

утаначáвати, -àчāвām = утаначивати *несврш. и уч. према утаначити.*

утаначѐње с *заједнички донета одлука заинтересованих страна, споразум, уговор.* — Потписано је и утаначење. *Бат.*

утаначúвати, -àчујēм несврш. = утаначавати.

утàначити, -ӣм и **утаначúти,** -àнāчӣм сврш. мац. **1.** *договорно утврдити у појединостима, тачно одредити споразумом, уговором, договорити се, уговорити.* — Да би се све то утаначило, делегати су одлучили да се састану још једном. *Јак.* Дође вечер одређена за прошњу, када утаначише и дан вјенчања. *Шимун.* **2.** *удесити, ускладити.* — Таман попак у запећку утаначио своју песмицу, а он се трже. *Вес.*

утàнаџба ж *утаначење; споразум, одлука.* — Утанаџбом власти могу [се] гледе морских тјеснаца одредити и друга начела. *Мј. 1926.*

утанчáвāње с *гл. им. од утанчавати (се).*

утанчáвати (се), -àнчāвām (се) = утанчивати (се) *несврш. и уч. према утанчати (се).*

ўтанчāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од утанчати*[1] *(се).* **2.** *танан, префињен, суптилан.* — Са утанчаном осјећајношћу бележен је развој

унутрашње драме. *Глиг.* И најутанчанији укус има своје ћуди. *СКГ 1937.*

ȕтанчāно прил. *на утанчан начин, танано, префињено, суптилно.* — Посматрати ствари тако значило би посматрати одвише утанчано. *Панд.*

ȕтанчāност, -ости ж *особина и стање онога што је утанчано, тананост, префињеност, суптилност.* — Укус појединаца може да се . . . подигне до највишег степена утанчаности. *Цар М.* Музичар . . . развије свој слух до изванредне утанчаности. *Псих.*

утàнчати[1], -ām сврш. **1.** *учинити танаким, довести до велике осетљивости, усавршити.* — Сваки . . . може да своје музикално ухо утанча и развије. *Цар М.* Овде је читав један свет јасно уобличен, и то ретке каквоће, утанчане и изворне каквоће. *Пол. 1970.* **2.** *утанчати се. Р-К Реч.*

~ **се** *постати танак, изгубити јачину, силину, ослабити.* — Јуначка крв отачка још се није утанчала у жилама његовим. *Шапч.*

утàнчати[2], -ām сврш. *утаначити.* — Прими неку раније, пре рата утанчану кирију. *Ћип.* Дошао му он да сē за прошевину договоре и да све . . . утанчају да после не би било врдаламе. *Рад. Д.*

утанчи́вање с *гл. им. од утанчивати (се).*

утанчи́вати (се), -àнчујēм (се) несврш. = утанчавати (се).

утáнчити, ȕтāнчīм сврш. *утањити.* — Плачним гласом је утанчила: »Јао, јао, нама жалоснима!« *Ков. А.*

утáњање с *гл. им. од утањати.*

утáњати, ȕтāњām несврш. **1.** *западати у дубину, лагано тонути.* — Стадоше му ноге утањати у блато. *Вес.* **2.** *угибати се, улегати се.* — Песак под ногама утања. *Мас.*

утањи́вати (се), утàњујēм (се) *несврш. и уч. према утањити (се).*

утáњити, ȕтāњīм сврш. **1.** *учинити танким или тањим, стањити, смањити.* — фиг. Утањивши нос и уперивши поглед . . . чекаше да се по њу дође. *Богдан.* **2.** *почети тећи у веома танком млазу, једва цурећи, готово пресахнути (о води). Вук Рј.* **3.** фиг. **а.** *утањити се (2а).* — Ти си, брате, много утањио. Оно, никад ниси био нека грађа. *Андр. И.* **б.** *постати знатно мањи, свести се на незнатну меру, осетно се смањити.* — Очево обиље било и како утањило. *Шен.* Последњих година чаршија је била ослабила и пазар утањио. *Андр. И.* **в.** *запасти у материјалне тешкоће, остати без новаца.* — фиг. После овог годишњег одмора, сви смо прописно утањили. Нигде динара — ни за лек. *Пол. 1972.* **4.** (често са допуном: глас, гласом) *проговорити танким слабо чујним, тихим, благим гласом, обично извештачено, неприродно (у узбуђењу, у жељи за угађањем саговорнику и сл.).* — Зло господине! утањи Симица. *Глиш.* Ипак кад је пришла телефону . . . не само да је утањила гласом и ублажила речима, него јој и лице доби насмешено услађен израз. *Маш.* Знам, брате, знам — плашљиво утањио глас. *Ћоп.*

~ **се 1.** *постати танак или тањи, истањити се.* — фиг. Ноћ се утањила и већ се давно види мјесто на којем ће се раздрти. *Мих.* **2. а.** *ослабити, смршати; смањити се.* — Покојница се пред смрт била сасвим утањила. *Нех.* Утањила се, кожа некада пуног лица виси. *Поп. Ј.* Сунце се утањило као старац пред смрт. *Неим.* **б.** *постати танак и гибак, добити виткост.* — Још љетос црнпураста . . . сад одједном побијеље, утањи се и преломи у пасу. *Андр. И.* **3.** фиг. *бити на измаку, смањити се, понестати, истрошити се.* — Нестали колачи, утањио се мрс. *Кол.*

ȕтао, ȕтла и ȕтла, -ло *празан; шупаљ, пробушен.* — Све је остало празно, шупље, утло. *Ков. А.*

утáпање с *гл. им. од утапати (се).*

утáпати (се), ȕтāпām (се) *несврш. и уч. према утопити (се).*

утапка́вање с *гл. им. од утапкавати.*

утапка́вати, утàпкāвāм *несврш. и уч. према утапкати.*

ȕтапкати, -ām сврш. **1.** *тапкајући поравнати и набити; утабати.* — У башти је била црвена, мањем утапкана табла за тенис. *Петр. В.* фиг. Знали су да сваки странац који дође у Босну утапка малко пут између непријатељске туђине и њих. *Андр. И.* **2.** *покрити тапкајући и подвлачећи, подвијајући покривач са свих страна, утуткати, зашушкати.* — После ме лепо утапка јорганом па . . . леже. *Вукић.*

утáпљати (се), ȕтāпљām (се) несврш. *в. утапати (се).* — фиг. Анка рони дубоко у Иванове очи и утапља у дубинама свијест и стварност око себе. *Михољ.*

утàптати, -ām сврш. *утапкати.* — Оранице су звецкале карикама по утапталом путу. *Донч.*

утàслачити, -īм сврш. *дотерати, удесити. Бен. Рј.*

ȕтатā! деч. *узвик за изражавање осуде и омаловажења онога коме је упућен: уа.* — Другови га воле . . . Да га не воле они би викали: утата! Добио одело од црвеног крста. *Пол. 1960.*

утàћи (се) и **ȕтаћи (се),** ȕтакнēм (се) сврш. = утакнути (се).

ȕтачкати, -ām сврш. *причврстити (бильку) за тачку, притку.* — Врапци јатомице слећу на утачкани грах. *Шапч.*

ȕташте и **ȕташте** прил. *напразно, безразложно, улудо.* — Сами Турци могу мислити да бога хвале кад га уташте именују. *Павл.*

ȕтва ж зоол. *барска птица, врста дивље пловке* Anas boscas. — Ловио је утве на водици. *НПХ.* Блиста се речно огледало ... и поносита утва брзо плови по њему. *Глиш.*

Изр. морска ~ *врста утве* Tadorna tadorna. *Бен. Рј.*; ~ златокрила *утва златнорићих крила* Casarca casarca и C. ferruginea, *често опевана у нашим народним песмама*; исп. златоутва.

ȕтвāј м *пашњак. Бен. Рј.*

ȕтвāр ж *утвара.* — Виде ... неку мутну утвар да маше и коси. *Дис.*

ȕтвара ж **1.** *авет, сабласт, привиђење.* — Је ли то он или је утвара? *Срем.* Стајао је ту као утвара из царства четврте димензије. *Јонке.* **2.** *маштање; плод маште, фикција.* — Моја љубав није више младеначка утвара, никакав испразан занос. *Коз. Ј.*

утвàрало с *уображена особа. Бен. Рј.*

ȕтвāран, -рна, -рно **1. а.** *који је као у утваре, својствен утвари, сабластан, аветињски, стравичан.* — Осјетила [је] моћ њезиног погледа и утварне јој појаве. *Војн.* **б.** *који је плод маште, маштовит, фантастичан.* — Покушаћу да испричам ... ову своју легенду — заблуђу, ову своју утварну јаву. *НИН 1970.* **2.** необ. *који штити од утвара.* — Сокаци се посипају негашеним кречом, кућеките утварним венцима бела лука [као заштита од куге]. *Сур.*

утвáрање с *гл. им. од утварати (се).*

ȕтвараст, -а, -о *који је као утвара, сличан утвари, аветињски.*

ȕтварасто прил. *као утвара, слично утвари, аветињски.* — Утварасто су и живели. *Сек.*

утвáрати (се), ȕтвāрām (се) *несврш. и уч. према утворити (се).*

ȕтвāри, -ārй ж мн. црквн. *осве̏ћени судови и други прибор за богослужење.* — У оној истој катедрали св. Петра ... поразбијаше скулптуре, однесоше златне утвари. *Дуч.* Скоро сваког часа угледам кроз прозор неку литију са рипидама, министрантима и утварима. *Пол. 1970.*

ȕтварскй, -ā, -ō *који се односи на утваре; који је као у утвара, сличан утварама, аветињски.* — Ствари [су] ... као ... слеђене под погледом тога великог утварског ока. *Дов.*

ȕтварски прил. *као утваре, аветињски, сабласно.* — Густи ... димови [су се] утварски вукли. *Вас.*

ȕтвор м и **ȕтвора** ж *утвара.* — Помисли да је каква утвора. *Дом.* Не зна ... или је пред њим оно љепушно гаравo дијете вила, утвора или збиља крштено чељаде. *Торд.*; *Деан. Рј.*

утво̀рити, ȕтворйм сврш. (себи) **а.** *представити у мислима, замислити.* — Како и може да буде људске памети, која би себи утворила да су збиља на свијету били они безбројни Амадиси и сва та руља ... витезова. *Вел.* **б.** *уобразити нешто и тврдоглаво се држати тога, увртети у главу.* — Ти ћеш опет себи нешто утворити и онда у то вјеровати. *Новак.*

~ **се 1.** *створити се, појавити се као утвара, привиђење.* — И кроз маглу од измирне утвори се — па је дирне онај познат лик. *Змај.* **2.** (са логичким субјектом у дативу) *причинити се; привидети се.* — Утвори му се одмах да му је хладније. *О-А.* Ја трупла не видим. У сутону се утворило ... нешто теби. *Марк. М.*

ȕтворица ж *утвара. Бен. Рј.*; *Р-К Реч.*

утво̀рљив, -а, -о *који о себи има неоправдано високо мишљење, уображен.* — Ја сам за њ утворљив идиот, немам талента, пискарам за новац. *Крл.*

ȕтво̀рница ж *утвара, привиђење у лику женске особе.* — Ал' си вила, ал' си утворница, ал' дјевојка рођена од мајке? *НПХ.*

утво́рнӧст, -ости ж *особина онога који је утворан, уображен, уображеност.* — Не бих ни сматрао да је смисао те реченице утворност. *Сим.*

ȕтврда ж *тврђава, утврђење, град.* — Утврде су већ прије пале. *Леск. Ј.*

утвр̀дити, ȕтвр̀дйм сврш. **1. а.** *учинити да нешто чврсто стоји, да се не помера, учврстити; обезбедити, осигурати.* — Виде Јерка где стоји пред кућом па креше пруће да утврди ограду. *Шапч.* Онда утврди заклон. *М-И.* Да би утврдила свој положај на престолу, она је морала што пре постати мајка. *Јов. С.* **б.** *учинити непоколебљивим, одлучним.* — Болић га у намјери највише утврди. *Бал.* Тај тренутак [ме је] боље увјерио и јаче утврдио него све његове ријечи. *Андр. И.* **в.** *тачно одредити, фиксирати.* — У трустовима је ... добивао сировине по утврђеним цијенама. *Крањч. Стј.* **г.** *потврдити, оверити.* — То су штампани бланкети, које су ... учитељи исправно попунили и својеручним потписом утврдили. *Ранк.* **2.** (са допуном: град, ров, положај и сл.) *подићи ради одбране од непријатеља, утврђењима осигурати, обезбедити од непријатеља, оспособити за одбрану*: ~ град, ~ положај. — Адакале ... су Њемци ... правилно сазидали и утврдили. *Вук.* Он ... подиже брвна и утврди ровове. *Куш.* **3.** *испитујући,*

изучавајући сазнати; доћи до закључка, установити, констатовати: ~ истину, ~ чињенице. — Рајевски је одмах утврдио да се између њега и Ларсена ради о двије мјере. *Крл.* Још истог дана утврдише за мене ... да нисам из Прерова. *Бос. Д.* **4. а.** *споразумети се, договорити се о нечему, уговорити.* — Нитко није ни слутио да су Андро и Мара већ нешто утврдили били. *Шен.* Ту је утврђено који ће и часници бити. *Срем.* **б.** *донети одлуку о нечему, одредити, установити.* — Границе између држава треба утврдити на основу тачно проучених етнографских прилика. *Цвиј.* Сваки атлетичар мора ... утврдити за себе специјални план тренинга. *Атл.* **5.** *склопити, засновати; успоставити, увести.* — Ће је оно пријатељство старо те с праћедом мојим утврдише? *Њег.* Руски интерес је да се кнежевско достојанство одмах утврди. *Нов.* **6.** *дати дефинитиван облик, садржај нечему.* — Утврђен је списак кандидата. *Срем.* **7.** (са допуном: градиво, лекцију и сл.) *стећи сигурност у познавању нечега, добро научити:* ~ градиво, ~ лекцију. — Не обраћа се довољна пажња на све делове градива, услед чега поједини делови његови остају недовољно утврђени. *Псих.* **8.** *подићи, поставити, начинити.* — Загрли камен, што муж јој за спомен утврди. *Наз.*

Изр. ~ сан *заспати дубоким, чврстим сном, чврсто заспати.*

~ **се 1.** *наћи ослонац, подупрети се, учврстити се.* — Рука му клонула, али се утврдио и стао. *Војн.* **2. а.** *подићи утврђења око себе, ради одбране, запосести и осигурати положај за отпор непријатељу.* — Наши су се утврдили код Пауновца између Бравског и Кључа. *Дед. В.* Наоружани плебејци ... утврдили су се на Светом брду. *Пов. 1.* **б.** фиг. *оградити се, издвојити се.* — Видим ће се ниси утврдио ко они, већ мислиш ... и о народу. *Шуб.* **3.** *ухватити корен, распростријети се, раширити се.* — Сви они ... помогоше те се утврди хришћанство. *Шапч.* **4.** *уверити се, осведочити се.* — Тако мислим и данас, а у том сам се утврдио и на свом путовању. *Рад. А.* **5.** уз. повр. *једно другом дати тврду веру, часну реч.* — Издати се нећемо, ама треба да се утврдимо клетвом. *Њег.*

ȕтврдо прил. *поуздано, сигурно, чврсто.* — Надао се утврдо да ће добити Београд. *Глиш.* То утврдо вјерују сви. *Крањч. Стј.*

ȕтврђеност, -ости ж *особина, стање онога што је утврђено.* — Говорећи о трајности и утврђености појединих устава државних, вели ... *О 1875.*

утврђе́ње с **1.** *објекат подигнут за одбрану од непријатеља; тврђава.* — Срби бију утврђења њина, а бране се Турци закопани. *Март.* На трећој коси ... бејаше израђено по једно затворено пољско утврђење. *Лаз. М.* Тако су Версајци ... заузели већи дио паришких утврђења. *Бур.* **2.** *потврда, признање; обезбеђење, осигурање, учвршћење.* — Заседање Антифашистичког већа ... у Јајцу ... и није ништа друго већ само писмено утврђење те велике тековине. *Пол. 1944.*

утврђи́ва̄ње с *гл. им. од утврђивати (се).*

утврђи́вати (се), -ђујем (се) *несврш. и уч. према утврдити (се).*

утврђи́ва̄ч, -а́ча м *део на пушци којим се причвршћује мушица за пушчану цев.* — На предњем горњем дијелу цијеви налази се мушица која се може мијењати ... помоћу утврђивача. *Стр.*

у̏тег м (мн. ȕтези) **1.** *в. тег (1а).* — Пођите к мени — к свом човјеку, чија вага право важе, у ког нису криви утези. *Гор.* **2.** *сваки од два тега на старинском зидном часовнику који својом тежином покреће часовник и замењују клатно, шеталицу.* — По стјенама [виси] неколико слика и један часовник са утезима. *Мат.* **3.** мн. *в. тег (1в).* — Дизање утега развија снагу. *Рв.*

у̏тега ж **1. а.** *нарочито обликован завој којим се спречава испадање померених трбушних органа, потпасач.* — Киле ... се ... задржавају добрим и тачно притегнутим утегама. *Батут.* **б.** *направа којом се повређени део тела чврсто држи у одређеном положају.* — Имао [је] ... укочену ногу, у утегама. *Петр. В.* **2.** *везе, путо; оков.* — Стеже га својим снажним рукама као утегом. *Ранк.* **3.** *стезник, мидер.* — Струк јој ... као у какве елегантне госпође, у припијеној уз тело утези. *Дов.* **4.** *утег (1).* *Деан. Рј.*

у̏тегнȕт, -а, -о **1.** *трп. прид. од утегнути (се).* **2.** фиг. *уздржан, крут, хладан.* — Деца почињу бивати све више утегнута и повучена. *Ранк.*

утегну́ти, ȕтегнēм (аор. утегнух и утегох, 2. и 3. л. утегну и ȕтегнȗ, утегне и ȕтēже; р. прид. утегнуо, -ула и ȕтегао, утегла и ȕтегла, -ло; трп. прид. ȕтегнут) свршн. **1.** *чврсто увезати, обавијајући стегнути.* — Јеси ли наместила кост? — Јесам ... И утегла сам. *Вес.* Тако рече и брзо утегнуо кошуљу пасом. *М-И.* **2.** *захватити, повући.* — Вир дубок, утегну вир Планинка. *Брл.*

~ **се 1.** *ставити и затегнути појас, опасач, чврсто се опасати.* — Утегао се тканицама ... вес је накривио на уво. *Јакш. Ђ.* **2.** *уредно се обући и дотерати одећу на себи (обично тесно скројену и припијену уз тело).* — Најсмелији — обукли рухо из сандука, утегли се, умили. *Ж 1955.*

ȕтегнȕто прил. фиг. *уздржано, хладно, укочено, круто.* — На славама је ... све-

чано и величанствено, али некако утегнуто. *Срем.*

ȕтēгнȕтōст, -ости ж *особина, стање онога који је утегнут, онога што је утегнуто*; фиг. *укоченост у опхођењу, хладно држање.*

утѐжати, -ā̄м сврш. *постати тежак, тром, отежати. Деан. Рј.*

ȕтежнӣ, -ā̄, -ō̄ *који служи за тегљење, вучу, запрежни.* — Утежну стоку пазио је као и чељад своју. *Дом.*

ȕтēз м и **утѐзало** с *утега; утег.* — Било је и послије доста свега: болнице ... протеза, утеза. *Мишк.; Деан. Рј.; Р-К Реч.*

утѐзање с *гл. им. од утезати (се).*

утѐзати (се), ȕтēжēм (се) *несврш. и уч. према утегнути (се).*

утезȉвати (се), -èзујēм (се) несврш. *утезати (се).*

ȕтезнӣ и **ȕтезнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који служи за утезање.* — Напустио утезни конопац. *Пол. 1957.*

утѐлити, ȕтēлӣм, ијек. утијèлити, сврш. необ. *утеловити.* — Божје све милости сјају утијељене у живој истини. *Прер.*

утелòвитељ, ијек. утјелòвитељ, м *онај који утеловљује. Деан. Рј.*

утелòвити, утѐловӣм, ијек. утјелòвити, сврш. **1. а.** *дати физички лик нечему апстрактном, отелотворити, оваплотити, оличити.* — Гроф Илија Андрејић ... [је] частио кнеза утјеловивши у себи московску ољудност. *Краљч. Стј.* **б.** *учинити постојаним, трајним (у нечему), уградити, узидати (у нешто).* — У старца нема лепше утјехе од оне да је сву снагу своје младости утјеловио у дјелима која неће остарјети. *Обз. 1932.* **2.** *припојити нешто нечему као његов саставни део, присајединити.* — Царски генерали не бијаху тек задовољни да им добро њихово, тада у близини Карловца, утјелове Крајини. *Бал.*

~ **се а.** *појавити се као физичко лице, добити телесни облик (о нечему апстрактном), отелотворити се, оваплотити се.* **б.** необ. *претворити се, преобразити се (у некога, у нешто).* — Граната ... убије тога коња у којеґа се онај покојник утјеловио. *Јонке.*

утеловљȁвање, ијек. утјеловљȁвање, с *гл. им. од утеловљавати (се).*

утеловљȁвати (се), -òвљāвām (се), ијек. утјеловљȁвати (се) = утеловљивати (се) *несврш. и уч. према утеловити (се).*

утеловљȅње, ијек. утјеловљȅње, с *стварни, телесни лик нечега апстрактног, отелотворење, оличење.* — Он је утјеловљење блитвинске душе. *Крл.*

утеловљȉвање, ијек. утјеловљȉвање, с *гл. им. од утеловљивати (се).*

утеловљȉвати (се), -òвљујēм (се), ијек. утјеловљȉвати (се), несврш. = утеловљавати (се).

утемељȁвање с *гл. им. од утемељавати (се).*

утемељȁвати (се), -èљāвām (се) = утемељивати (се) *несврш. и уч. према утемељити (се).*

утемѐљач, -áча м **1.** *онај који поставља темељ нечему, творац, оснивач; онај који је учврстио, ојачао нешто.* — Она [радио-драма] тек очекује утемељаче својих уметничких закона. *Поз. 1948.* Према црквеном предању велики утемељач Христове цркве ... није био такав. *БК 1906.* **2.** *члан друштва, организације и сл. који одређеном новчаном уплатом помаже њихов рад.* — Волео је да буде ... добротвор и утемељач. *Сек.*

утемељȁчев, -а, -о *који припада утемељачу.*

утемељȁчица ж *жена утемељач. Р-К Реч.*

утемѐљачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на утемељаче:* ~ рад, ~ улог.

утемељȅње с *оснивање, установљење; појачање, учвршћење. Деан. Рј.*

утемељȉвати (се), -èљујēм (се) несврш. = утемељавати (се).

утемељȉвач, -áча м *утемељач.* — Познато је и то да је Гај у прошломе стољећу био утемељивач читавог једног покрета који је ишао за тим да се сви Јужни Славени сједине у један народ. *ВУС 1971.*

утемељивȁчица ж *жена утемељивач. Прав.*

утемѐљитељ м *утемељач.* — Године 1848. је поново утемељено ... стрељачко друштво са 24 члана утемељитеља. *Стр.*

утемѐљитељица и **утемељитѐљица** ж *жена утемељитељ.*

утемѐљити, утѐмељӣм сврш. **а.** *поставити темеље (нечему), основати.* — Мјесто [су] утемељили досељеници из Елафузе у Хелади. *Наз.* **б.** *уградити, узидати у темеље (нечега).* — У нашим законима је утемељен принцип социјалне правде. *Тито.* Водство ... је утемељило и аутократски стил руковођења ... и створило плодно тло за волунтаризам у економској политици. *Вј. 1971.*

~ **се** *учврстити се, утврдити се, укопати се.* — Јањичари су воденим лагумом у град ушли и како су се утемељили, убили су пашу. *Нен. М*

утемѐљивӣк, -и́ка м *утемељач. Бен. Рј.*

утемѐљница ж *утемељачица. Бен. Рј.*

утѐнзӣлије ж мн. лат. **а.** *прибор, инструменти, алатке. МЕП.* **б.** мед. *лекарски инструменти и справе.*

утѐнсил м *алатка, прибор; справа*; исп. утензилије. — Његова је ... тинтарница најмодернији и најсавршенији утенсил своје врсте. *Бег.*

ȕтепати (се), -ām (се) сврш. покр. *в. убити (се). Р-К Реч.*

утерáвати, -èрāвāм, ијек. утјерáвати, несврш. *в. утеривати.*

утерáње, ијек. утјерáње, с *наплата (потраживања дуга).* — Није се могло наћи начина утјерања. *Мј. 1936.*

ȕтерати, -āм, ијек. ȕтјерати, сврш. **1.** *нагнати, приморати некога да уђе у какав ограничен простор, у просторију; терајући угнати:* ~ свиње у обор, ~ овце у тор. — Гавро утера агента у спаваћу собу. *Бос. Д.* **2. а.** *замахујући, притискујући или ударајући учинити да нешто продре у унутрашњост чега, забити, зарити, забости; закуцати:* ~ нож, ~ клин. **б.** *хитнути унутар чега, убацити:* ~ лопту у мрежу. **3.** *наплатити (дуг, порез и сл.).* — Сећате ли се како нам је свима позајмљивао новац? ... како је умео утерати своје? *Сек.* Шаље наоколо егзекутора да утјера дугове. *Франг.*

Изр. ~ (коме) памет у главу *в. уз глава (изр.);* ~ (кога) у лаж *в. уз лаж (изр.);* ~ (коме) страх у кости *в. уз кост (изр.).*

утѐрив, -а, -о, ијек. утјèрив = утерљив *који се може наплатити, наплатив:* ~ дуг.

утерúвање, ијек, утјерúвање, с *гл. им. од утеривати.*

утерúвати, -èрујēм, ијек. утјерúвати *несврш. и уч. према утерати.*

утерȉвач, -áча, ијек. утјерȉвач, м *онај који утерује, наплаћује неки дуг. Деан. Рј.*

утѐривōст, -ости, ијек. утјèривōст, ж = утерљивост *могућност наплате дуга, наплативост.* — Прелиста ... старе облигације покојног оца, сумњиве утјеривости. *Драж.*

утѐрљив, -а, -о, ијек. утјèрљив = утерив.

утѐрљивōст, -ости, ијек. утјèрљивōст, ж = утеривост.

ȕтерус м лат. анат. *материца.* — Ситна јаја ... доспевају у јајоводе, проширене у свом задњем крају у утерус или материцу. *Станк. С.*

утетовúрати, -òвȉрām сврш. *уцртати тетовирањем.* — Човек се поистовећује са својим тотемом, претком, чији лик припадници истог племена носе утетовиран на телу. *Пол. 1970.*

утетȕрати (се), -āм (се) сврш. *ући тетурајући (се), једва се држећи, поводећи се.* — Клецавих колена утетура у радњу. *Божић.* Пјевач се сад утетурао у своју авлију. *Андр. И.*

утѐћи[1] и **ȕтећи**[1], утèчēм и ȕтекнēм сврш. **1.** *бежећи склонити се од некога, побећи, умаћи.* — Дахије одмах утеку из Београда. *Нов.* Баш као да је из глади утекао. *Креш.* **2.** фиг. *бити бољи од некога, претећи, превазићи некога.* — Кнежевић Милан ... мало је утекао од идиота. *Гавр.* **3.** фиг. *спустити се, склизнути; отети се.* — Павлину утече око на стол, види на хартији стихове. *Кум.* Замало му не утече један презрив осмијак. *Мил. В.* **4.** *проћи, протећи, минути.* — А други месец тек је утеко откако сунце заће брату мом. *Кост. Л.*

Изр. (бити кадар) стићи и ~*снаћи се у свакој ситуацији;* не утече ока ни сведока покр. *нико жив није остао да може рећи шта се десило;* утекле му очи у главу *омршавио је толико да су му очи дубоко упале у дупље.*

~ **се 1.** (коме) **а.** *наћи уточиште, склонити се код кога, пребећи, добећи.* — У тој својој невољи утече се роду своје жене. *Бал.* На целом свету нема никог коме би се утекао. *Каш.* **б.** *затражити помоћ од кога, обратити се коме.* — Његово тијело бјеше пуно можуља, ама се никад не утече оцу да га он брани. *Мат.* Није видио никога коме би се утекао којим ... питањем. *Креш.* **в.** *учинити, предузети нешто тражећи излаз из тешкоћа, прибећи нечему.* — Једино [јој је] љубав навела па се одлучила на тај корак којему се утекла. *Креш.* **2.** *умешати се, упасти у реч, уплести се у разговор.* — Овршено већ ... утече се Илија. *В 1885.*

утѐћи[2] и **ȕтећи**[2], утèчēм и ȕтекнēм сврш. *улити се, слити се.* — Када би сваку сузу шточију ... по збјеговима што потече с очију, што потече и у тебе утече, — све сузе кад би на лист зелен скапила ... толико крилатих налијеће Млађена. *Кул.*

утéћи (се) и **ȕтēћи (се),** ȕтēгнēм (се) сврш. *в. утегнути (се).*

ȕтеха, ијек. ȕтјеха, ж **1. а.** *речи охрабрења упућене ожалошћеном да би му ублажиле тугу.* — Он није слушао утехе њихове, већ је и даље говорио о смрти. *Срем.* Тко би могао улити наде или утјехе томе одбаченоме бићу. *Креш.* **б.** *онај у коме ожалошћени налази ублажење бола, на кога преноси своју љубав и наде гајене у онога кога више нема, онај који замењује изгубљено.* — Синко мој ... Утехо дедина! *БК 1906.* Каква ли сте утјеха морали бит и својој покојној мајци! *Креш.* **в.** *ублажење туге, олакшање.* — Да је нашао утехе бар код својих синова! *Срем.* Писма њему ... нису [јој] пружала утјехе. *Крањч. Стј.* **2.** *предсмртна причест у католика.* — Душобрижник стари што носи утјеху цијелој пастви. *Уј.*

Изр. духовна ~ *последња исповест осуђеника пред погубљење.*

ўтецāј м *в. утјецај.*

ўтецати[1], -ечём несврш. *в. утјецати*[1].

ўтецати[2] **(се),** -ечём (се) несврш. *в. утјецати*[2] *(се).*

ўтецѝште, ијек. ўтјецѝште, с *место сигурности за бегунца, прибежиште, уточиште.* — Овамо ти повратишта нема, повратишта нити утјецишта. *НП Вук.*

утѐчём *през. од утећи.*

ўтечнити, -ѝм сврш. необ. *претворити у течност, у текућину. Р-К Реч.*

утечњáвање с *гл. им. од утечњавати.*

утечњáвати, -èчњāвāм *несврш. и уч. према утечнити.*

утечњéње с *прелазак у течно, текуће стање. Р-К Реч.*

утешáвати, утѐшāвāм, ијек. утјешáвати *несврш. и уч. према утешити. Деан. Рј.*

ўтешан, -шна, -шно, ијек. ўтјешан **1.** *који доноси утеху, који олакшава тугу; који умањује, ублажује бриге, умирујући:* ~ реч. — Јавила му се ... утјешна мисао. *Кол.* Утјешна је појава што се више не ради као до сада. *БК 1909.* **2.** *који се додељује ономе који није освојио главне награде али се приближио постигнутим резултатима:* ~ награда, ~ згодитак. **3.** *који може да се утеши, утешљив. Деан. Рј.*

утешéње, ијек. утјешéње, с *утеха.* — Тврди кланци, мрко стење, само једно утешење уцвељене душе моје. *Јакш. Ђ.*

утѐшив, -а, -о, ијек. утјѐшив = утешљив (1) *који се може утешити. Деан. Рј.*

утѐшилац, -иоца, ијек. утјѐшилац и **утѐшитељ,** ијек. утјѐшитељ, м *онај који пружа утеху (некоме).* — Младен беше њихов утешитељ. *Ат.* Живио је у увјерењу да ће као духовни утјешитељ рањених ... откупити и гријехе својег разврatног жупника. *Јонке; Р-К Реч.; Деан. Рј.*

утѐшитељица и **утешитѐљица,** ијек. утјѐшитељица и утјешитѐљица, ж = утешитељка **1.** *она која пружа утеху (некоме).* — Како си лепа, Зорка, у тој улози утешитељице. *Уск.* **2.** фиг. шаљ. *ракија.* — Диме се казани, пече се утјешитељица. *Сим.*

утѐшитѐљка, ијек. утјѐшитѐљка, ж = утешитељица. — Дат ћу ти и оклоп јак да одбијеш ту ријеч ... утјешитељки филозофије. *Богд.* Књига му је ... била утешитељка, храбритељка, бодрила га да истраје у тим својим тешким тренуцима. *Пол. 1972.*

утѐшитељскӣ, -ā, -ō, ијек. утјѐшитељскӣ *који се односи на утешитеље.* — Свест о утешитељској улози била је тога дана код њега необично будна. *Макс.*

ўтешити, -ѝм, ијек. ўтјешити, сврш. *пружити (коме) утеху, ублажити (нечију) тугу, жалост.* — Најбоље га утјеши Дундак, с којим је ... осушио оку мученице. *Мат.* Дјеца се доиста расплакала па их морадоше утјешити слаткишима. *Креш.*

~ **се** *наћи утеху, смирити се.* — Чудно [им се] ... учинило што се Јула тако лако утешила. *Срем.*

утѐшљив, -а, -о, ијек. утјѐшљив **1.** = утешив. **2.** *утешан (1).* — Огрешићу се ако му неколико утешљивих речи не кажем. *Цар Е.* Без наде и без утјешљивих пословица не може се живјети. *Кол.*

утѐшљиво, ијек. утјѐшљиво, прил. *утешно.* — Јасни и милочујни глас звона утјешљиво се разлијегао. *Кум.* Све ће бити добро, утјешљиво докрајчи мати. *Ћип.*

ўтешњӣк, ијек. ўтјешњӣк, м *утешилац.* — Погледала [је] своја утјешника. *Горд.*

ўтешница, ијек. ўтјешница, ж *утешитељица.* — И пада вера, утешница нада. *Кош.* Куд је тек твој један поглед пао ... утјешнице бајна! *Хар.*

ўтешно, ијек. ўтјешно, прил. *на утешан начин, дајући, пружајући утеху.* — Ти утешно збориш. *Стан.* Сунце ... утјешно жари. *Уј.*

ўтешнӧст, -ости, ијек. ўтјешнӧст, ж *особина онога што је утешно, ублажујуће дејство, деловање.* — Видјела [је] интимност кимона и утјешност крзна. *Уј.*

ўтиглати, -ām сврш. *испеглати, углачати. Р-К Реч.*

ўтија ж тур. *старинска направа за глачање рубља, одела и сл., глачалица, глачало;* исп. пегла. — Вучку дадоше да угреје утију и он је по пропису тури у ватру. *Лаз. Л.*

утијáвање с *гл. им. од утијавати.*

утијáвати, -ијāвāм несврш. *утијити. Деан. Рј.*

утѝјање и **ўтијање** с *гл. им. од утијати.*

утѝјати и **ўтијати,** -ām несврш. *глачати, пеглати.* — Вечито је нешто прала, утијала, шила. *Јевт.* Снаха му је ... прала и утијала све његово. *Михољ.*

утѝјати (се), -ām (се) сврш. *утишати (се).* — Чамац залази за рāт, иза кога се простире дебели хлад утијане, већ тамне увале. *Ћип.*

утијѐлити, ўтијелѝм, ек. утѐлити.

утѝкāч, -áча м ел. *техничка направа виљушкастог облика којом се апарат везује са током електричне струје, укључивач, прикључник.* — Корисно је пре чишћења потпуно искључити штедњак вађењем утикача. *Пол. 1957.*

ўтилитāран, -рна, -рно лат. *који доноси корист, користан; практичан.* — Ова реална критика је управо утилитарна критика, која све цени са гледишта корисности. *Нед.*

Вођен [је] у првом реду утилитарним сврхама. *Комб.*

утилита́рац, -рца м *утилитариста(а).* — Такозвани утилитарци нијесу него софисте. *Матош.*

утилитари́зам, -зма м **1.** *буржоаски филозофски правац, етичко учење по коме је основа људског морала оно што доноси непосредну корист.*— Ја нисам рекао да се мени не свиђа тај суврмени утилитаризам. *Крл.* **2.** *схватање да из свега треба извући корист, користољубље.* — Чему води овај утилитаризам у књижевности? *Нед.*

утилита́рист(а) м *присталица утилитаризма.* — [Локе] је у етици углавном утилитариста. *Петрон.* Као социјални утилитариста оправдава престиж. *Петр. В.*

утилитари́стичан, -чна, -чно *који доноси корист, користан, утилитаран.* — Шетање је кретање обично хигијенско, утилитаристично. *Матош.*

утилитари́стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на утилитаризам, на утилитаристе, који је у духу утилитаризма; користољубив.* — Ви сте најутилитаристичкија . . . генерација у повијести човјечанства. *Козарч.*

утилита́рно̄ст, -ости ж *корисност.* — Много озбиљнији посао био [је] да истакне ненаметљиву утилитарност свога романа. *Пол. 1959.*

у̏тилита́рскӣ, -ā, -ō *утилитаран.* — Цвијеће зла је . . . реакција против утилитарског . . . антииндивидуалног демократизма. *Матош.*

у̏тина и **у̏тина** ж зоол. *шумска сова ушара* Asio otus. *Терм. 4.*

у̏тињати, -њём *несврш. и уч. према утнути.*

утӣ̏њати (**се**), -ā̄м (се) сврш. *лагано се угасити, догорети (о ватри).* — Дахови пролебдјеше, раскошни дахови ноћи . . . утињалих ватри. *Сим.*

у̏тирање с *гл. им. од утирати.*

у̏тирати, -рём *несврш. и уч. према утрти.*

утӣ̏рач, -а́ча м *крпа за утирање, брисање пода, брисач.* — Бјеше просуто воде под умиваоником а утирач бијаше на поду. *Мат.*

у̏тӣсак и **у̏тисак,** -ска м **1.** *субјективно осећање, слика, траг, одраз у свести који оставља какав доживљај, појава, сазнање нечега, импресија, дојам.* — Његова појава учинила је утисак. *Петр. В.* Под изненадном навалом сентименталних утисака, запјева. *Јонке.* **2.** *отисак, траг.* — Широка нога остављала је утиске у иловачи. *Лаз. Л.*

у̏тискати (**се**), -ā̄м (се) сврш. *утиснути (се).*

утиски́вање с *гл. им. од утискивати (се).*

утиски́вати (**се**), утӣскујēм (се) *несврш. и уч. према утиснути (се) и утискати (се).*

у̏тиснути, -нēм (аор. у̏тиснух и у̏тискох, 2. и 3. л. у̏тиснӯ, у̏тиште и у̏тиште; прил. пр. у̏тиснӯв(ши) и у̏тискāв(ши); р. прид. у̏тиснуо, -ула и у̏тискао, -сла, -ло; трп. прид. у̏тиснӯт) сврш. **1. а.** *притискујући предмет начинити његов отисак у нечему; притиском оставити траг на нечему:* ~ жиг, ~ знак, ~ печат. — Сада су спали на . . . 200 грама хлеба, на коме је утиснут датум од пре неколико дана. *Јак.* фиг. Добили [су] неко особито значење, што га љепота и љубав утисну свим стварима. *Шимун.* **б.** *притискујући пренети нешто на подлогу, на удубљење у њој и сл., уметнути.* — По оквиру утиснута срма чиста. *Рак.* **2.** *забити, забости; уметнути, убацити.* — Ако је дно било . . . тврдо да се у њега које није могло утиснути, онда је око кола нагомилаван камен да га подупре. *Жуј.* Он му је нож утиснуо у руку. *Шен.* **3.** *као узгред, неприметно гурнути, путнути.* — Неки непознати господин [ми је] . . . утиснуо у руке два велика сребрењака. *Ков. А.* **4.** *отиснути, одгурнути, одбацити.* — У Тису га [коња] воду утиснула. *НП Вук.*

~ **се 1.** *сместити се у какав тесан простор, сабити се; тӣскајући се заузети место, угурати се, увући се.* — Неки се утиснуше у сједала, други се посадише по пултовима. *Ђал.* Утисне се Бендер у гомилу. *Крањч. Стј.* **2.** *забити се, забости се, зарити се.* — На рањену ногу Ивана Алексијевића стаде коњ, тупи клинци потковице утиснуше се у месо листа. *Моск.* **3.** (у свести, памети, сећању и сл.) *оставити свој отисак, траг, одраз, урезати се, усећи се (у свести, памети).* — На једној страни . . . задржавао би се . . . да му се је свако оно слово . . . утиснуло у памети. *О-А.* Страшне оне слике . . . дубоко су се утиснуле у душу Манину. *Срем.*

у̏тисућити, -ӣм сврш. *повећати тисућу, хиљаду пута, ухиљадостручити. Прав.*

~ **се** *повећати се тисућу, хиљаду пута, ухиљадостручити се.*

утисуће̏ўстручити (**се**), -ӣм (се) сврш. *утисућити (се). Прав.*

у̏тити, у̏тијēм (р. прид. у̏тио, -ила, -ло) сврш. *одебљати, угојити се. Вук Рј.; Деан. Рј.*

у̏тићити се, -ӣм се сврш. покр. **1.** *залећи се, запатити се, намножити се, накотити се.* — Пазио је да му испод мотике не умакне ни један црвић . . . срдито би га прштио . . . — Утићио се ђаво . . . Утићио. *Ђур.* **2.** *скупити се у јато, сјатити се (о птицама). Бен. Рј.*

у̏тиха ж (дат. -хи) *тихо време, без ветра, тишина. Бен. Рј.*

у̏тихнути, -нēм (р. прид. у̏тихнуо, -ула и у̏тихао, -хла, -ло) сврш. **1.** *утишати се,*

стишати се, смирити се, престати. — Ветар је утихнуо. *Ољ.* Комешање народа иза ње утихну. *Божић.* Кутри над утихалом ватром, тужан као болесна кокош. *Ћоп.* Радови, због хладноће и леда на ријекама утихну. *ВУС 1973.* **2.** *ућутати, умукнути.* — Зар утихну весеља глас? *Цес. Д.* Утихнули смо и чекамо шта ће Мартин да започне. *Ћоп.*

утихњи́вати, утѝхњујем *несврш. и уч. према утихнути.*

ўтицāј м (ек. и ијек.) = утјецај *деловање на нечији рад, усмеравање нечијих поступака (понашања, опредељења и сл.), уплив; моћ деловања (на некога, на нешто).* — Ја се под утицајем овога живота мењам. *Вес.* Три [су] ... песника ... били од пресуднога утицаја на развијање генерација које су дошле после њих. *Панд.* Осјећао је ташто задовољство кад је видио свој утицај на те три жене. *Крањч. Стј.*

ўтицāјан, -јна, -јно = утјецајан *који врши, који има утицај, који уплива (на некога, на нешто), силан, моћан.* — Он је био врло утицајан у тадашњој српској народној организацији. *Глиг.* Бистар и окретан, познат и од утицајне куће ... знатно [је] користио покрету. *Лал.*

ўтицāјно прил. = утјецајно *на утицајан начин, с утицајем.* — Руси тако моћно и тако утицајно владају књижевним укусом. *Богдан.*

утицājнōст, -ости ж = утјецајност *особина и стање онога који је утицајан; моћ утицаја, утицај.* — Говорећи о извесној међусобној утицајности има на уму могућност утицаја. *Бел.*

ўтицāње[1] с *гл. им. од утицати*[1].

ўтицāње[2] с *гл им. од утицати*[2] *(се).*

ўтицāње[3] с *гл. им. од утицати*[3].

ўтицати[1], ўтичēм (ек. и ијек.) несврш. = утјецати[1] *вршити утицај, деловати на некога, на нешто, усмеравати нечији рад, нечије понашање, поступке, опредељење, уплив исати.* — Опазио [је] да то ... утиче на Ђурицу повољно. *Ранк.* Покушао [је] ... да лијепим и човјечним поступком утиче на робијаше. *Чол.* Повратак кући ... свакако [ће] на њу повољно утицати. *Десн.*

ўтицати[2], ўтичēм (ек. и ијек.) = утјецати[2] (1) *несврш. и уч. према утећи*[1].

~ **се** = утјецати[2] се **1.** *несврш. и уч. према утећи*[1] *(се).* **2.** *надметати се, такмичити се.* — Не разлази с' руља, све се већма купи, утече се свакако да и њему приступи. *Змај.* А момци ... утичу се, ироше се, све хоће да надигра један другога. *Берт.*

ўтицати[3], ўтичēм несврш. **1.** *несврш. и уч. према утећи*[2]. **2.** *завршавати ток, уливати се (о текућој води).* — При тако равним обалама тешко је познати где река утиче. *Нен. Љ.*

утишáвалац, -аоца м *онај који утишава, умирује (кога), умиривач. Р-К Реч.*

утишáвање с *гл. им. од утишавати (се).*

утишáвати (се), утѝшāвām (се) *несврш. и уч. према утишати (се).*

ўтишāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од утишати (се).* **2.** *тих, нечујан; безгласан.* — Непојамно је миран, утишан. *Кост. Л.* Стриц умрије. И наша кућа поста утишана. *Радул.*

ўтишāно прил. *смирено, тихо.* — У малим кавanама ... све је мирно и утишано. *Радул.*

ўтишāнōст, -ости ж *особина, стање онога који је утишан, онога што је утишано, смиреност; тишина, мир.* — Живот у паланци ... по својој утишаности више приближује размишљању. *Радул.*

утишáње с *смирење, умирење; тишина, мир.*

утѝшати, -ām (трп. прид. ўтишāн) сврш. **1.** *умирити, смирити, стишати, ублажити.* — Доћу у Пожаревац и утишају буну. *Вук.* Настојао [је] сабрати се и утишати ударање срца. *Шимун.* **2.** *задовољити, подмирити (какав прохтев), утолити, утажити.* — Малко [су се] најели и утишали прву глад. *Бен.* **3.** *утишати се (2).* — Утишао је маестрал и настала потпуна тишина. *Ћип.*

~ **се 1.** *смирити се, стишати се.* — Иако је настојао да се утиша, бивао је све немирнији. *Шимун.* То је увек био ... њен обичај, прво плане, па се одмах после утиша. *Макс.* **2.** *ослабити; нестати, престати.* — Кад је бацила поглед на Опатију, утиша се у њој свако гризодушје. *Бег.* Буре и мећаве су трајале до краја фебруара; тада су се тек утишале. *Петр. М.*

утѝшити (се), ўтѝшīм (се) сврш. *в. утишати (се).* — Дај ми хљеба ... да си глад утишим. *НПХ.* Ну и та се туга утиши по времену. *Шен.*

утишкáвати, утѝшкāвām *несврш. и уч. према утишкати.*

утѝшкати, -ām сврш. *у дем. значењу: утишати.* — Реци попи нека га мало утишка и ублажи. *Глиш.*; *Р-К Реч.*

утѝшмати (се), -ām (се) сврш. покр. *утишати се (1).* — Ево је свак заспао и утишмао у првоме сну. *Љуб.* Најпослије се утишмају и склоне на ону барјактареву [ријеч]. *И.*

утјел-, ек. утел-.

утјер-, ек. утер-.

ўтјеха, ек. ўтеха.

ўтјецāј (ијек.; ретко ек. ўтецāј) м = утицај. — Националне културе [су] по свом постанку и извору плод туђинског утјецаја. *Матош.* Експериментални је роман ... силна

утецаја имао на масу. *Срем.* То нема никаква утјецаја на онога мога срећу. *Креш.*

ȕтјецājан, -јна, -јно (ијек.) = утицајан. — У то вријеме неоплатонизам је био утјецајан облик филозофије. *Ант. 1.* Он је имао у министарству војске врло утјецајне личности, које су учиниле да није отишао у пензију. *Јонке.*

ȕтјецājно, прил. (ијек.) = утицајно.

утјецājност, -ости ж (ијек. = утицајност.

ȕтјецати[1], ȕтјечēм (ијек.; ретко ек. ȕтецати) несврш. = утицати[1]. — Све је то ... утјецало на Бакоњу. *Мат.* Плодно [су] утјецали на даљи развој филозофске мисли. *Ант. 1.*

ȕтјецати[2], ȕтјечēм (ијек.; ретко ек. ȕтецати) несврш. **1.** = утицати[2]. **2.** *уплитати се, мешати се.* — Није хтјела утјецати у разговор. *Нех.*

~ **се** = утицати[2] се. — Све се утјечу тко ће кога надиграти, тко ли натпјевати. *Торд.*

ȕтјецȉште, ек. ȕтецȉште.

утјеш-, ек. утеш-.

ȕтка ж (дат. -ки) *основа* (*у ткању*). — Чуњци прелете кроз утку. *Креш.*

ȕткāнōст, -ости ж *особина и стање онога што је уткано, уплетеност.* — фиг. То је прослављени хиндуски песник [Тагора] са свом својом уткношћу у ко́смос. *Сек.*

ȕткати, ȕткāм и (ређе) ȕткēм и ȕчēм (аор. ȕтках, 2. и 3. л. ȕткā и ȕтка; трп. прид. ȕткāн) сврш. **а.** *ткајући унети, учврстити предиво у оно што се тка.* — У ту крпицу уткао сам и ја један кончић. *Нуш.* фиг. У роман је уткана ... голема љубав. *Обз. 1932.* **б.** *ткањем уметнути, израдити.* — Чобанин само кабаницу огрне од белог сукна ... с утканим цвећем. *Чипл.*

~ **се** *умешати се, уплести се.* — И не хтијући уткао сам се у опћи хихот. *Јел.* То није била само чиста љубав, него се кроз њу уткало и осећање жаљења. *Ђур.*

ткúвање с *гл. им. од уткивати* (*се*).

ткúвати (**се**), ȕткȉвām (се) *несврш. и уч. према ткати* (*се*).

утлèисање с *гл. им. од утлеисати.*

утлèисати, -ишēм несврш. покр. *глачати, пеглати*; исп. утијати. — Она се врати носећи преко ... руке ... чисту утлеисану кошуљу. *Ђор.*; *Вук Рј.*

утлȉна ж покр. *шупљина, рупа, дупља.* — ...чет [ће] ... свој нос забости у све куто : и утлине. *Ков. А.*; *Деан. Рј.*

ȕтмастити, -ȉм сврш. *учинити тмастим, затамнити, замрачити.* — Просукну увис пробијељени простори ... утмашћени ... каменим и земљаним жиљем. *Божић.*

ȕтмулити, -ȉм сврш. *утулити, угасити. Р-К Реч.*

ȕтнути, ȕтнēм сврш. *увући, уденути, утакнути*: ~ конац у иглу. — Диже десну руку да утне прамен косе под повезачу. *Вуков.*

ȕтō прил. *утом.* — Уто се зачу кас. *Андр. И.* Уто је конобар почео сервирати ручак. *Бег.*

ȕтовāр м *уношење, смештај терета, робе у кола за превоз, за отпремање, укрцавање.* — Постат ће надгледник утовара и отпреме готове робе. *Сим.* Понекад терет од истовара из жељезнице до утовара у брод промијени мјесто и три, па и четири пута. *ВУС 1970.*

утовáривање с *гл. им. од утоваривати.*

утовáривати, -áрујēм *несврш. и уч. према утоварити.*

утовáривāч, -áча м **1.** *радник који ради на утовару робе.* — На Доброј Води живи и ради свега десетак ... утоваривача. *Пол. 1950.* У слиједећих десетак дана управа ... је запослила 20 нових чиновника, утоваривача, носача. *Вј. 1972.* **2.** техн. *врста дизалице за захватање и преношење материјала.* — За грађевинарство постоји читав низ врло корисних оруђа ... хидраулични копач са утоваривачем. *НИН 1959.* [Видјели смо]: утоваривање — гусјеничаре који заграбе по два кубика глине и утоварују у камион. *Вј. 1960.*

утòварити, -ȉм сврш. *унети, сместити у кола ради отпреме, превоза.* — [Еским] исече месо и ... утовари на саонице. *Петр. М.*

утòварȉште с *место утовара. Бак. Реч.*

ȕтовāрнӣ, -ā, -ō *који се односи на утовар, који служи за утовар.* — Руда би се ... допремала до утоварних депоа. *Пол. 1950.* У припреми је производња ... утоварних лопата. *Пол. 1958.*

утòвити, ȕтовȉм (трп. прид. ȕтовљен) сврш. *добро ухранити* (*стоку*), *угојити.* — Ти си ... утовио крда њихова. *Гор.*

~ **се** *угојити се, одебљати.* — Лако је њему [кувару], тај се ... утовио у командантовој кујни. *Јак.*

ȕтовљенōст, -ости ж *стање, особина онога који је утовљен, онога што је утовљено, угојеност, ухрањеност, гојазност, дебљина.* — На читаву његову лицу ни трачка радости или било чега другог осим утовљености. *Креш.*

ȕток и **ȕток** м **1.** *место где једна текућа вода утиче у другу, ушће.* — Тако стигоше до утока једног потока. *Ђос. Б.* Крка је мирно утицала утоку. *Јел.* **2.** покр. *уточиште.* — То би била брука и грдило ... да икому уток забранимо. *Њег.* **3.** правн. *жалба на*

пресуду, обично упућена вишем суду, вишој власти, призив. — Његов адвокат проти осуди положи уток на старију власт. *Ћип.* Суд је уважио наш уток. *Фелд.*

у̀тока и **у̀тока** ж **1.** *ушће (реке).* — Три чамца крену у правцу уточе Лене у море. *Петр. М.* **2.** *бекство.* — Ја ћу имат коња од уточе, ја ћу имат браћу од освете, ја ћу имат сабљу од посјека. *НП Вук.*

Изр. извор и ~ *одлучујући, најважнији чинилац.*

утолéгање, ијек. утолијèгање, с *гл. им. од утолегати се.*

утолéгати се, утòлēжē се, ијек. утолијèгати се *несврш. и уч. према утолегнути се, утолећи се.*

утòлеглица ж (ек. и ијек.) *место где је земља улегнута, улегнуће.* — Граница према Мађарској иде делом преко пешчаних брежуљака и утоглеглица. *ЛМС 1949.*

утолèгнути се, утолèћи се и **утòлећи се,** утòлегнē се (ек. и ијек.) сврш. *угнути се, удубити се, улегнути се.* — Глава и ноге су сама кост и жила, сапи су обично лако утолегнуте, као што се то звало »олукли«. *Лаз. Л.*

утолегну́ће с (ек. и ијек.) *улегнуће. Прав.*

утолијèгање, ек. утолéгање.

утолијèгати се, утòлијежē се, ек. утолéгати се.

утолúкō и **у̀толикō** прил. (обично испред компаратива или речи компаративног значења) **1.** *исказује последицу онога што је претходним делом исказа речено: због тога, зато, стога.* — Израсла је ту и жалосна врба, кржљава, и утолико жалоснија. *Сек.* Утолико боље, — додаде Остап. *Крањч. Стј.* **2.** *у супротним реченицама, кад се указује на нешто што је замена, накнада за оно што је претходно поменуто: с друге стране, у накнаду за то.* — Од животиња дала је Америка Европи само пуране, али је утолико важнији њезин допринос у биљкама. *Пов. 2.* **3.** покр. *управо у тај мах, баш у том часу, утом.* — Утолико долази Драго и са њим три Подгоричанина. *Ђон.* **4.** (у служби везника, у поредбеним реченицама) *у корелацији с везничким прилогом »уколико« или везником »што« указује да је оно што се износи главном реченицом сразмерно с оним што је речено зависном реченицом.* — Он [је] утолико више морао радити уколико му плата бејаше мања. *Дом.* О томе утолико нема појма уколико не може то себи и другоме разложито казати. *Ант. 1.*

у̀толина ж необ. *тренутак смиривања, смирај, предах.* — У кратким утолинама ... још би само одвио и поново чвршће завио увијаче око мршаве голијени. *Десн.*

утòлити, ùтолйм сврш.; исп. утажити **1. а.** *отклонити неугодно осећање због какве неподмирене потребе, задовољити жељу, прохтев за нечим:* ~ глад, ~ жеђ. — Утоли ситне љубави ми жар. *Хар.* Каже се да велики проценат Јевреја силази с ума због неутољених амбиција. *Сек.* **б.** *ублажити, умирити, смирити, стишати (нешто непријатно):* ~ бол, ~ патњу, ~ гнев. — Једна другој јад утолит куша. *Марк. Ф.* Зацели и утоли ране што љуто пеку! *Мас.* **в.** *зауставити, прекинути.* — Она утоли плач јер је страх ухвати. *Сиј.* **2.** *опасти, стишати се, смирити се, престати.* — Каткад мећава утоли, вјетрови се смире. *Коч.* Вјетрина ни сада није утолила. *Пав.*

~ **се** *утолити (2).* — Кад тета Јула уђе у собу ... онда се убрзо утоли гњев и у Марку и у његовој жени. *Коз. Ј.* Чисто [му се] ражалило што се је вјетар утолио. *Ћип.*

утољáвање с *гл. им. од утољавати (се).*

утољáвати (се), -ôљāвāм (се) = утољивати (се) *несврш. и уч. према утолити (се).*

утољéње с *подмирење, задовољење каквог прохтева, какве жеље; прекид, смирај. Деан. Рј.*

утòљив, -а, -о *који се може утолити. Деан. Рј.*

утољúвање с *гл. им. од утољивати (се).*

утољúвати (се), -ôљујēм (се) несврш. = утољавати (се).

у̀тōм прил. *за време* **а.** *у тај мах, у истом тренутку, тада.* — Утом се проломи глас са друге стране. *Чипл.* **б.** *у исто доба, за то време, истовремено.* — Онђе је [војску] срету други гласови: да су Турци у Шапцу само коње одморили и утом похарали и попалили оно српских колиба. *Вук.* Утом ти Артејца син Менелаја уби. *М-И.*

у̀томā и **у̀томāх** прил. **1.** *насум(и)це, без размишљања; напамет.* — Тако утома збориш. *М-И.* **2.** *узалуд.* — Радимо утомах дању ралом и мотиком, а ноћу веслом и мрежом да избијемо из земље и из мора кору хлеба. *Љуб.*

у̀томē прил. *утом.* — Утоме се из села чуше добоши како ударају на збор. *Јакш. Ђ.* Утоме му умре теча који га је тако свесрдно помагао. *Нед.*

утòмити, ùтомйм (трп. прид. ùтомљен) сврш. *пригушити, потиснути; угушити.* — Заводила га на то она силна провала страсти која је у њему била тако дуго утомљена науком. *Ђал.* Сав тај напор и сва та премучена мука не утомише у њем крвавих успомена. *Шен.*

у́тон м песн. *пад; спуштање.* — Знамо већ кол'ко бридење и трајати успон и утон помрачења вољених. *Мас.*

утòнуо, -ула, -уло **1.** *р. прид. од утонути.* **2.** *упао, увучен.* — Бијаше жут човјечуљак главе утонуле међу плећа. *Креш.* Гледао [је] оздо очима без сјаја, утонулим дубоко под вјеђе. *Сиј.*

утòнути, ȕтонēм сврш. **1. а.** *нестати у дубини воде, потонути; удавити се, утопити се.* — Сидро тежином утоне и о дно запне. *Љуб.* Да ли је можебит на дну мутнога залијева утонуо стари Грчетићев двор ... који је ту недавно нестао са свијем његовијем ... ломбардскијем прозорима. *Војн.* Много пута најбољи пливач утоне. *Н. посл. Вук.* **б.** *бити потпуно захваћен нечим, постати невидљив, неприметан у нечему.* — Село утонуло у дим ... те се куће и не виде. *Нуш.* Цијело је мјесто утонуло у тешки зимски мрак. *Мар.* **в.** *изгубити се, нестати у маси, у мноштву, у пространству.* — Пожурих се да утонем у онај народ. *Јак.* фиг. Ријечи су утонуле у празнину. *Донч.* **г.** *уклонити се, нестати, изгубити се иза хоризонта, заћи (о небеским телима).* — Утонуло је божје свјетло са небеса. *Војн.* Утону сунце у морске таласе плаве. *Митр.* **2.** *дубоко запасти спуштајући се у нешто мекано, увалити се.* — Јаков се завали у наслоњач и меко утону у њ. *Сим.* То треба за ону малу плаву главицу која је утонула у јастук. *Мил. В.* **3.** *угнути се, улегнути се.* — Синуше јој сви зуби и утонуше јој двије јамице на обрашчићима. *Мат.* У затвореном аутомобилу сједио је крупан човјек ... Утонула под њим сједалица. *Гор.* **4.** фиг. *сав се унети у нешто, потпуно се предати нечему, занети се, удубити се; сав се препустити некој страсти, неком заносу:* ~ у мисли, ~ у читање, ~ у пороке. — Утоњо је Ратковић у стилизацију те пријаве. *Крл.* Људи утонуше у бриге о својим убогим домовима. *Макс.* Сасвим [је] већ био утонуо у кавански живот. *Нех.* **5.** *минути, проћи.* — Колико је година утонуло! *Ков. А.* **6.** покр. *бити занемарен, заборављен.* — Ако прије не умрем, твоја заслуга неће утонути. *Љуб.*

утонýће с *нестанак у некој дубини;* фиг. *потпуна преданост нечему.* — Идеално стање развитка филозофије и науке [је] потпуно утонуће у религију. *Кнеж. Б.*

утоњáвати, -ōњāвām *несврш. и уч. према утонути.*

ȕтопак, -пка м покр. *део пушке кремењаче о који се удара кременом. Вук Рј.*

утòпалац, -аоца м *в. утопљеник.* — Утопалац за наг се мач хвата. *Дан.*

ȕтопац[1], -пца м покр. *утопљеник.* — Колико је изгинуло ... није се никад право дознало, но су људи бројили до петнаест хиљада с утопцима. *Љуб.*

ȕтопац[2], -пца м покр. *утопак. Вук Рј.*

утопи̏зам, -зма м *утопистичко схватање, утопистичке идеје, утопија.* — Таквом утопизму Лењин је одувијек био начелно противан. *Крл.*

утòпија ж грч. *замишљена идеална земља у којој владају савршени друштвени односи, благостање и срећа (по називу измишљеног острва у делу Томаса Мора* [Thomas Morus]; фиг. *фантастична, неостварива замисао без икакве реалне подлоге, идеално стање које се не може остварити, неостварљиве идеје, фантазија, машта, сањарије.* — Њих су њихове мисли заводиле у област утопије. *Јов. С.* Утопије Илираца зашле [су] и у овај кутељак. *Новак.*

утòпијскӣ, -ā, -ō *који се односи на утопију; који постоји само у машти, нестваран, машгарски, фантастичан, сањалачки, неостварљив.* — Он је опјевао утопијске наде о новом реду. *Матош.*

Изр. утопијски социјализам *претеча научног социјализма, учење које је капиталистичком поретку супротстављало социјалистички идеал, друштвено уређење у коме влада потпуна једнакост.*

утòпист(а) м **1.** *присталица утопијског социјализма.* **2.** *маштар, сањалица, занесењак.* — Рачки [је] са својим Југословенством изгледао савременицима утопист. *Јов. С.* Неко то тумачи да су филозофи утописте. *Уј.*

утопи̏стичан, -чна, -чно *утопистички.* — Он [је] социјалистичку идеју балканске федеративне републике подозревао као утопистичну. *КР 1924.*

утопи̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на утописте, нестваран, неостварљив, занесењачки:* ~ план, ~ програм, утопистичке идеје.

утопи̏стички прил. *на утопистички начин, занесењачки.* — Француски материјалисти ... утопистички верују у свемоћ разума. *ПИФ.*

утопи̏стичнōст, -ости ж *особина онога што је утопистично, нереалност, неостварљивост.* — За књижевни успјех смета ... утопистичност. *Р 1946.*

ȕтопит, -а, -о покр. *спљоштен, улубљен.* — Ча је ... озва се времешан човјек, обријаних бркова, утопита носа и дебелих усница. *Тип.*

утòпити, ȕтопīм (трп. прид. ȕтопљен) сврш. **1.** *бацивши, загњуривши у воду лишити живота, удавити.* — Ушио бих те у врећу и утопио насред Дњепра! *Шов.* **2.** *ставити у течност, потопити, намочити, наквасити.* — Јеси ли утопила варице у лопижу да укисну? *Љуб.* **3.** *учинити да се нешто расплине, изгуби, да нестане у већој маси, широј заједници и сл.* — Утопити приватну својину у општинску ... то је циљ. *Скерл.*

4. *пригушити, заглушити, утишати.* — Опет се усшеташе људи да уз звекет окова утопе оне непријатне шумове. *Лал.* **5.** покр. *уништити, упропастити; изгубити.* — Ти си своју утопио душу. *НПХ.*

Изр. утопио би га у чаши (у жлици и сл.) воде *мрзи га у највећој мери.*

~ **се 1. а.** *изгубити живот дављењем у води, удавити се.* — фиг. Овдје ће се човјек утопити у скандалу. *Крл.* Ако би нас непријатељ напао, онда би се утопио у мору народног рата. *НИН 1970.* **б.** *нестати у дубини воде, потонути.* — Све он разабере и докучи . . . где се претурила железница или утопила лађа. *Дом.* **2.** *изгубити се, нестати стапајући се с нечим већим, јачим и сл.* — Утопила се моја ријеч . . . у море граје, магле, дима, гласова. *Крклн.* Слично је важило и за тврдњу да наша Партија не остварује руководећу улогу, него да се утопила у Народни фронт. *ВУС 1971.* **3.** *сав се предати нечему, занети се, утонути.* — Он се утопи у размишљања о Сањи. *Бар.*

утòплити, ўтоплӣм (трп. прид. ўтопљен) сврш. *обезбедити од хладноће, од назеба, топло оденути; загрејати:* ~ дете. — Сваки гледа како ће своју рану завити и утоплити. *Јакш.* Ђ. Стаде друскати ногама да их утопли на оној студени. *О-А.*

~ **се а.** *обући топлу одећу, обући.* — Ухвати мраз, падне снег, а ти се утоплиш, па сув ти и опанак и обојак. *Вес.* **б.** *отклонити осећај хладноће, загрејати се.* — Мушки ноћу одлазе међу говеда и коње у шталу да се утопле. *Гор.*

утопљáвање с *гл. им. од утопљавати (се).*

утопљáвати (се), утòпљāвām (се) *несврш. и уч. према утоплити (се).*

утопљènик, -йка м *онај који се утопио, дављеник.* — Златарић [је] страдао што се у потес сеоски закопао утопљеник. *Глиш.* Бијели се кô надгробни споменик утопљеника, младога морнара. *Гал.*

Изр. ~ се и за сламку хвата *у очајању и опасности човек тражи спаса и онде где га иначе нема.*

утопљènица ж *она која се утопила, дављеница.* — Поче да узмиче . . . не скидајући погледа са места где је лежала утопљеница. *Андр. И.* Жена је плакала тихо, набухлог лица као утопљеница. *Крл.*

утопљèничин, -а, -о *који припада утопљеници, који се односи на утопљеницу.*

утопљèничкй, -ā, -ō *који се односи на утопљенике, својствен утопљеницима.* — Остала је утопљеничка нада за коју се дијете грчевито хватало већ полуонесвјесло од глади и зиме. *Боп.*

утопљènички прил. *као утопљеник, дављенички, очајнички.* — И скрнух утопљенички: крв густа кроз носнице и грло оштро бризну. *Гор.*

ўтопљенòст[1], -ости ж *стање, особина онога који је утопљен, онога што је утопљено; загрејаност, топлота.* — Из оне мале собе . . . бйла је устајалост, утопљеност. *Станк.*

ўтопљенòст[2], -ости ж *стање онога што је утопљен, стање дављеника.*

утопљéње с *смрт дављењем.* — Он је имао да бира између лудила и утопљења. *Крл.*

ўтопнйк м *утопљеник.* — Појави се стари Маријан окисао, мокар као утопник. *Ћор.*

ўтопнница ж *утопљеница.* — Вољу бити воде утопница, нег' Арапа бити љубовница. *НПХ.*

утòптати, ўтоптāм сврш. *утабати, утапкати.* — Капетан тврдо бубња чизмама по утоптаној земљи. *Кол.*

ўтор м покр. **а.** *урез, жлеб на крајевима дугâ бурета у који се углављује дно бурета, ведра и сл. Вук Рј.* **б.** *уопште урез, усек, жлеб у нечему.* — Погледајте оквир лежишта сијалице и саму сијалицу [на аутомобилу]. Видјет ћете различите уторе, зарезана места . . . која одговарају тим мјестима на лежишту. *Вј. 1971.*

ўторак и **ýторак,** -ōрка м *други дан у седмици, други дан после недеље.*

утóрбити се, ўтōрбӣм се сврш. *постати просјак. Бен. Рј.*

ўторе ж мн. покр. **1.** *доњи део дугâ на буретy, испод жлеба у који је углављено дно бурета. Вук Рј.* **2.** *утор (а). Вук Рј.*

утòрити[1], ўторӣм сврш. покр. *правити уторе на буретy:* ~ бачву. *Деан. Рј.*

утòрнти[2], ўторӣм сврш. *затворити у тор:* ~ овце. *Деан. Рј.*

ўтōрнй, -ā, -ō покр. *обиман; јак, темељан, задружан. Вук Рј.*

ўтōрнйк м *уторак. Деан. Рј.*

ўторњāк м покр. **1.** *обруч на буретy који са спољне стране учвршћује дуге на уторама. Вук Рј.* **2.** *струг, блања за прављење утора. Деан. Рј.*

утòрожити, -ӣм сврш. покр. **1.** *укрутити, укочити.* — Идем, а испод церова тумацну ми се нешто . . . као човјек, само подскакује на једну ногу . . . а другу уторожило па је држи — овако. *Лал.* **2.** *уништити, упропастити. Бен. Рј.*

ўтоскало и **утòскало** м и с покр. *в. у њез. Вук Рј.; Деан. Рј.*

ўтоскати и **утòскати,** -āм сврш. покр. *утиснути, увући, увалити. Р-К Реч.*

ўточен[1], -а, -о *трп. прид. од уточити[1].*

у̀точен[2], -а, -о **1.** *трп. прид. од уточити*[2]. **2.** *који залази дубоко у унутрашњост чега; заклоњен, скровит.* — Граница [је] турска дубља и уточенија него гђе је поп каже. *Љуб.*

утòчити[1], у̀точӣм (трп. прид. у̀точен) свршн. *насути, усути, наточити, налити.* — Болан, ја би' крви своје уточио овом суду и нашој . . . земљаној влади. *Коч.* Кава се донијела и свакој по шољица уточила. *Јурк.*

утòчити[2], у̀точӣм свршн. покр. *сместити у заклон, дубоко увући.* — Вук Мандушић сања сјенокос, уточен између шуме и ријеке. *Зог.*

у̀точица и **у̀точица** ж покр. *притока.* — Изгледа . . . да се сав лед из . . . Тисе, Мораве и других дунавских уточица нагомилао . . . дуж . . . обала. *Петр. М.; Р-К Реч.*

у̀точӣште с **1. а.** *место сигурности за онога који се склања од опасности, прибежиште; склониште.* — Сматрао је своје село једино поуздано уточиште. *Ранк.* Болница је уточиште најбједнијих. *Фелд.* **б.** *последња могућност опстанка, спас.* — Развије се у њих [лукавост] до савршености, јер им је једино уточиште. *Новак.* **2.** фиг. *особа која пружа склониште и сигурност.* — Изим тебе неимам другог уточишта. *Шен.*

у̀точнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на уток. Прав.*

у̀точнӣк м правн. *подносилац утока, жалбе, жалилац.* — Оба уточника били су чланови комисије изборне, пак да је било погрешака, они би то примијетили у изборном записнику. *Љуб.*

утра́вити се, у̀трāвӣм се (трп. прид. у̀трāвљен) свршн. *обрасти травом, зарасти у траву.* — Утравиле се самилости стазе. *Кош.* Радости су наша дјетињства пробуђена летом птица низ утрављена поља. *Стипч.*

утрà̀гати, -а̄м свршн. *начинити траг; изгазити, утабати.* — Мрави људских мука . . . су . . . изгризли стазу, траг утрагали, изгранали — слан и жљебаст. *Зог.*

утра́јати (се), у̀трāјām (се) *несврш. према утројити (се).* — Страх је удвајао и утрајао његову војску. *Кнеж. Л.*

утраквӣзам, -зма м лат. црквен. *примање причести у оба вида (»хлеб и вино«). Кл. Рј.*

утрàквист(а) м *присталица утраквизма.* — Призната је 1485 . . . утраквистима слобода исповиједања вјере. *Пов. 1.*

утраквӣстичкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на утраквизам и утраквисте.* — Утраквистичка црква обухваћала је само један дио крупних феудалаца. *Пов. 1.*

у̀трањити се, -ӣм се свршн. необ. *обући се у траље, постати траљав.* — фиг. Мисао — дивно зачета — утрањила се и постиђена никако да се коначно уобличи. *Пол. 1960.*

у̀трапити, -ӣм (трп. прид. у̀трапљен) свршн. **1.** *грубо, на силу ставити, утрпати (у руке).* — Манда [мужу] утрапи у руке торбицу са јајима и боцу за петролеум. *Ћоп.* **2.** фиг. *силом или на превару, лукаво наметнути, натурити.* — Управитељ хоће да утрапи мени [улогу] комичног јунака а ја сам трагичар. *Дом.* Ако купујете ципеле . . . утрапе [вам] тијесне, које вас страховито тиште. *Куш.* **3. а.** *ставити, метнути у трап (повр̀ће, воће и др. намирнице):* ~ крумпир, ~ јабуке. **б.** *укопати, закопати:* ~ виноград. *Вук Рј.*

~ **се** *наметнути се, натурити се (некоме), пришљамчити се (уз некога). Р-К Реч.*

утрапљи́ва̄ње с *гл. им. од утрапљивати (се).*

утрапљи́вати (се), -а̀пљујēм (се) *несврш. и уч. према утрапити (се).*

у̀тратити и **у̀трањити,** -ӣм свршн. *улудо потрошити, страћити; упропастити.* — Чак и генији може . . . снагу . . . утратити у тутањ. *Р 1946.* Аћим је бездушник и зверка, а ја сам . . . утрањио живот. *Ћос. Д.*

у̀трацкати (се), -а̄м (се) свршн. *испрљати (се).* — Били [су] као утрацкано псето с којега цури блато. *Бен.*

утрвѐнӣк, -и́ка м *утреник. Вук Рј.*

утрвенӧ̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је утрвено, угажености, утабаност.*

у̀тр̄г м покр. *снежна громада која се сурвала са стрмих страна планине, усов, лавина.* — Ови снијежни утрзи понекад изломе по читаву шуму на коју наиђу, свукујући је за час у корито Бистрице. *Ћон.* Да ли су то тутњели сњегови у планинским утрзима. *Лал.*

у̀тргати (се), -а̄м (се) свршн. *утргнути (се).* — Цвијет ће драга утргати. *Шен.*

у̀тргнути, -нēм (аор. у̀тргнух и у̀тргох, 2. и 3. л. у̀тргнӯ, у̀трже и у̀тржe; р. прид. у̀тргнуо, -ула и у̀тргао, -гла, -ло) свршн. *откинути, отргнути.* — Пође према расцвјетаној грани босиока . . . хоће да је утргне. *Огр.*

~ **се 1.** *откинути се, отргнути се.* **2.** фиг. *затрти се, намучити се радећи, претргнути се.* — Оно, Велимир се баш није бог зна како утргао у свом послу. *БК 1906.*

у̀трēм *през. од утрти.*

утрѐнӣк, -и́ка м *пут, друм; коловоз.* — Кренуше уским утрeником према обали. *Кум.* Пошто су изишли на утреник главне цесте . . . почну коњи сами потезати узде. *Крањч. Стј.*

Изр. узети ~ *побећи, умаћи, клиснути.*

утрѐница ж бот. *зељаста биљка из пор. главочика* Inula germanica. *Сим. Реч.; Р-К Реч.*

утрѐнйчкй, -ā, -ō *који се односи на утреснике. Прав.*

утре́сати се, ȕтрēсām се несврш. покр. *трести се, дрхтати.* — Утреса се [момче] као прут над водом. *Њег.*

ȕтрескати, -ām сврш. покр. *премлатити, претући; убити.* — Ето гужве у колу ... Утрескаће Зара Ристина. *Ад.*

ȕтрēти, ȕтрēм, ијек. ȕтријети, сврш. *в. утрти.*

ȕтреш м покр. *в. антрешељ.* — Стеван осамари мазгу ... објеси о утреш торбу. *Љуб.*

ȕтржак, ȕтршка м *новац добивен трговањем, пазар*: дневни ~. — Тога [је] дана имао добар утржак. *Грг.*

ȕтржити, -ȉм сврш. *стећи тргујући.* — Морао [је] код куће полагати рачун о утрженом новцу. *Новак.*

ȕтријети, ȕтрēм, ек. ȕтрēти.

ȕтрина ж **1.** *општинско, сеоско земљиште које служи за испашу стоке; тратина, потрица; запуштено, необрађено земљиште.* — На утринама босонога сеоска дјеца чувају овце. *Чол.* Излазио [сам] у шетњу ... до оног тамо великог камена ... гдје отпочиње градска утрина. *Л-К.* **2.** *ситна трава која расте на утрини (1). Бак. Реч.*

ȕтриjац, -ȉнца м бот. *вишегодишња зељаста биљка из пор. трава* Lolium perenne, *енглеска права. Сим. Реч.*

ȕтриљити се, -ȉ се сврш. *претворити се у тињу, уситнити се.* — За то вријеме зађубри се нечишћена соба, утриљи се изгажена слама. *Лал.*

ȕтрӣра̄но прил. *претерано, превише.* — Говори јаким руским нагласком, али не утрирано. *Крл.*

утри́рати, ȕтрӣрām сврш. фр. *изгубити меру, прећи границу, претерати, преувеличати.* — Па оно о протезама и сурогатима! — кликне с утрираном занесеношћу писац. *Бег.*

утри́скати се, ȕтрӣскām се сврш. вулг. *извршити велику нужду у своју одећу, усрати се. Бен. Рј.*

ȕтрка ж **1.** *такмичење, натјецање у трчању, у брзини прелажења одређеног растојања уопште, трка*: коњска ~, аутомобилска ~, бициклистичка ~. **2.** фиг. *такмичење, натјецање, утакмица уопште.* — Настала је утрка с Француза, тко ће прије заузети Судан. *ОП 2.*

утр̏кати, ȕтр̏чēм (ȕтр̏кām) сврш. покр. *утрчати.* — Па ... утрка у своју одају. *НПХ.*

утр̏кач, -а́ча м = утркивач *учесник у утрци, тркач.* — Два утркача успоредо лете према истој мети. *Шен.*

утрки́вање с *гл. им. од утркивати (се).*

утрки́вати, утр̏кујēм несврш. *трчећи улазити негде, утрчавати.* — Дјеца ... утркују у мрачне улице и истркују на обалу. *Кал.*

~ **се 1.** *учествовати у утрци, такмичити се, натјецати се у трчању, у брзини прелажења одређеног растојања.* — Сека се утркује са псима. *Сек.* Пси су весело штектали утркујући се по путу с децом. *Бен.* **2.** фиг. *такмичити се, натјецати се, надметати се у нечему.* — Сестре и мати утркивале се која ће што више да му угоди. *Станк.*

утркивач, -а́ча м = утркач. — Одржане [су] ... међународне утрке на којима судјелују најбољи утркивачи. *Аут.*

ȕтркмити, -ȉм сврш. покр. *измирити, помирити.* — Утркмисмо Вука с капетаном. *Њег.*

ȕтрлити, -ȉм сврш. *в. укечити. Р-К Реч.*

утрљава̏ње с *гл. им. од утрљавати.*

утрљава̏ти, утр̏љāвām *несврш. и уч. према утр̏љати.*

утр̏љати, ȕтр̏љām сврш. *трљањем утиснути.* — Опра ... руке, утрља мало крема у кожу. *Дав.*

ȕтрнак, ȕтр̏нка м песн. *гашење сјаја, тренутак гашења, замрачење.* — Ти све знаш. Виђех у једном часу твоје свијести, између просијева и утрнка твоје зенице. *Кост. Л.*

утр̏нулōст, -ости ж *стање, особина онога који је утрнуо, онога што је утрнуло.* — Комплимент ... га пробуди из утрнулости. *Шов.*

утр̏нуо, -ула, -уло **1.** *р. прид. од утрнути.* **2.** *тешко покретљив због утрнулости, удрвењен, укочен.* — Утрнулом руком пипа платно. *Андр. И.* Утрнуле јагодице на прстима сада ми горе. *Пав.*

ȕтр̏нӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од утрнути (се).* **2.** *утрнуо (2).* — Слушао је утрнутих уда и замрле душе. *Шимун.*

ȕтрнути, -нēм сврш. **1.** *учинити да нешто престане горети, угасити*: ~ свећу, ~ватру. — Вјетар је утрнуо пламен. *Ћип.* фиг. Спомен на Урбаницкога ... утрнуо је и ту ситну искру. *Коз. Ј.* **2.** *престати горети или сијати, угасити се.* — Још једна звезда с неба нам оде, још један светли утрну зрак. *Ил.* **3.** фиг. *нестати, ишчезнути, изгубити се.* — Утрнуо је сваки осећај саучешћа и самилости. *Јак. С.* Смијешак му утрне на лицу. *Донч.*

~ **се** *утрнути (2).* — Свијећа ... прасну и утрну се. *Ћор.* Могао би да повуче два-три

удисаја кроз своју хавану прије но што ће му се утрнути жигица у руци. *Крл.*

Изр. свећа му се утрнула (у клетви) *остао је без мушког потомства.*

утр̏нути, ȕтрнēм свршс. **а.** *обузети се, прожети се трнцима, жмарцима због слабе циркулације крви, изгубити осетљивост, покретљивост због психичке или телесне исцрпености.* — Снага ми је сва утрнула ... а душа празна. *Коч.* Дајем се на посао док ми прсти не утрну од писаљке. *Пав.* **б.** *тренутно постати непокретан, укочити се (од страха, изненађења, запрепашћења), претрнути, обамрети.* — Кад је чуо за ... покољ на понору, он само утрну и занијеми. *Ћоп.*

утрну́ће с *тренутак гашења, гашење*; фиг. *ишчезавање, нестанак. Деан. Рј.*

утрњи́вати (се), -рњујēм (се) *несврш. и уч. према ȕтрнути (се).*

ȕтроба ж **1. а.** анат. *органи смештени у трбушној и (ређе) грудној дупљи у човека; сви меки делови, органи у трбушној и грудној дупљи у животиња, изнутрица, дроб* splanchna, viscera. *Терм. 4.* **б.** *стомак, трбух; желудац.* — Није ми било боље ни у мајчиној утроби! *Вес.* Како је Јова била празне утробе ... нагло јој се смучило. *Михољ.* **2.** фиг. *средишни, унутрашњи део нечега, унутрашњост.* — Назирао је мрачну утробу шуме. *Чипл.* Тамо даље у утроби планине мора бити неисцрпних наслага угљена. *Том.*

Изр. диже се ~; преврће се ~ (од тога) (*то*) *изазива гађење, дубоку одвратност.*

ȕтробина ж *утроба.* — У утробину младић лаву оштар бодеж рину. *Шен.* Те си могô чути баш и истог црва како зуби тоȁи утробину дрва. *Враз.*

ȕтробица ж *цигерица; бела цигерица, плућа.* — Кад ћеш попригати утробицу? *Мат.* Белу цигерицу или утробицу ... могу јести само оне особе које се хвале здравим желуцем. *Батут.*

Изр. црна ~ *црна цигерица.* — Па сам и ја допануо рана, виде ми се утробице црне. *НП Вук.*

ȕтробнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на утробу*: ~ артерија, ~ кеса, утробни органи. — Емска вода [се] препоручује против хроничног катара органа за дисање и хиперемије утробног канала. *Панч.*

ȕтроје прил. **1.** *уз учешће три особе, све троје заједно.* — Више нису играли удвоје, него ... утроје. *Вин.* Утроје су то смислили. *Л-К.* **2.** *трипут, троструко.* — Све су потребе за живот утроје поскупеле, а која је разлика ... плата? *Панч.*

утрȍјити (се), ȕтројīм (се) свршс. *утростручити (се).* — Он сада продужује утројеном снагом. *Бел.; Р-К Реч.*

ȕтројичити се, -ӣ се свршс. нар. *наступити, уследити у истим или подједнаким временским размацима (о три јесења празника).* — Кажу да се од Велике Госпође утројичи, јер су од онда три недеље до Мале Госпође, а од Мале Госпође до Михоља дне, а од Михоља дне отприлике толико до Лучина дне. *Вук Рј.*

утромбо́љити се, -о̀мбо̄љӣм се свршс. *изгубити једрину и виталност, постати млитав, тром, опустити се, разлењити се.* — Кућерци су запрегнути дебелим сјенама кô црне кочије утромбољеним коњима. *Стипч.*

утро̀мити се и **ȕтромити се,** ȕтромīм се свршс. *постати тром, тешко се покретати, олењити се.* — Ви сте као планински поток који увире у ријеку и не пушта да се она утроми. *Наз.*

утростручава́ње с *гл. им. од утростручавати (се).*

утро̀стручавати (се), -ȕчāвāм (се) = утростручивати (се) *несврш. и уч. према утростручити (се).*

утростручење с *тростручо увећање, појачање. Р-К Реч.*

утростручи́вање с *гл. им. од утростручивати (се).*

утростручи́вати (се), -ȕчујēм (се) несврш. = утростручавати (се).

утро̀стручити, -ӣм свршс. **а.** *учинити тростручим, саставити уједно три струка, три нити:* ~ конац, ~ жицу. **б.** *три пута, тростручо појачати, увећати.* — Бјесни утростручена четничка хајка. *Лал.* Да је пловио у Дубровник ... утростручио би се пут. *Водн.*

~ **се** *постати три пута јачи, бројнији, повећати се тростручо.* — У многим организацијама број кандидата се ... утростручио. *ПИ 1950.* Опажа се да су се цијене признатих умјетника у Британији утростручиле. *Вј. 1970.*

ȕтрошак, -шка м **1.** *потрошња, трошење.* — Стаза од 400 м ... захтијева од тркача максимум утрошка физичке и нервне енергије. *Атл.* **2.** *оно што се утроши, потроши, издатак, расход.* — Остали утрошци су одређени са свотом која је прошле године стварно била утрошена. *Обз. 1932.* Најмодернији лабораторији подигнути су уз утрошак многих милијарди. *Пол. 1972.*

утро̀шити, ȕтрошīм свршс. **1.** *употребити, потрошити, издати за нешто (новац, материјал и сл.).* — Жали боже за те новце што отац утроши за вас! *Петр. В.* **2.** *провести време бавећи се чим.* — На то [су] утрошили најбоље године свога живота. *Крањч. Стј.*

утрпа́вање с *гл. им. од утрпавати (се).*

утрпа́вати (се), ȕтрпāвāм (се) *несврш. и уч. према утрпати (се).*

ȕтрпāно прил. *с много сувишног, густо и без реда збивено, начичкано.* — Обоје ми се види нешто нејасно, утрпано, сувише наслагано. *Шапч.*

утр̏пати, -ām сврш. **1. а.** *без реда нагурати, натрпати у нешто.* — Поново се појавио с ранцем у који је био утрпао њихове ствари. *Поп. Ј.* **б.** *утрапити; увалити.* — Ни они сами нису знали што су им све утрпали њихови помоћници. *Риб.* Дијете му у прса утрпа: ево . . . твоје је. *Сиј.* **2.** *добро, са свих страна покрити, утуткати, ушушкати.* — Кабаницом и покривачима . . . смо га утрпали. *Ћос. Б.*

~ **се 1.** *обући много одеће, покрити се с много покривача, претерано се утоплити.* **2. а.** фиг. *доћи нежељен, непозван, натурити се, наметнути се.* — Сад се утрпаше сви Вајтбајси . . . само да дођу у престоничке новине. *Петр. В.* **б.** *увући се, завући се, увалити се.* — фиг. Овако трулом газди каквом кад би се утрпао као зоља под кошуљу. *Маш.*

ȕтрс м мед. покр. *озледа коже услед трења, зноја и сл., оједено место, ојединa; повреда, рана од огуљене коже, огуљење, огулотина.* — Деци . . . хоће да се кожа разрањавa и разједе (утрс). *Батут.; Деан. Рј.*

ȕтрти, ȕтрēм и ȕтарēм (аор. ȕтрх и ȕтрēх, 2. и 3. л. ȕтр и ȕтрē; имп. ȕтри и утàри; трп. прид. ȕтр̄т, -а, -о и утр̏вен, -èна, -èно) сврш. **1.** *утрљати.* — Да ли да господину утарем сапуницу четкицом? *Нам.* **2.** *избрисати, обрисати, уклонити.* — Утри сузе, кукавица нек их лије! *Домј.* фиг. Утрите крв мојом крвљу. *Петр. В.* **3.** *угасити, утабати; утиснути.* — фиг. Сада је у томе стаза, коју је наша партија утрла својом политиком. *Пиј.* Свијет [је] силазио до мора пречацима, које су године утрле у камену. *Михољ.* **4.** *трењем смрвити. Деан. Рј.* фиг. *потпуно уништити, сатрти, искоренити.* — Здунић је хтио утрти хајдуштво, али да сачува и хајдуке и народ. *Тур.* Утријеше војску турску. *Њег.* 'Ранимо их, чувамо их, а због њих нас утреше. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *затрти се, нестати, ишчезнути, искоренити се.* — Великаши, траг им се утро, распре сјеме посијаше грко! *Њег.* А мени су рекли да род вам се утро. *Наз.* **2.** *добити озледе коже услед трења и зноја, ојести се. Р-К Реч.*

ȕтртина ж *утрвен, угажен пут.* — Њихово имање . . . се стере од утртине која продужује пошљунчени пут што . . . води у Босну. *Божић.*

утру́дити, ȕтрȗдīм (трп. прид. ȕтрȗђен) сврш. **1.** *задати труда (коме, чему), уморити, заморити, намучити.* — Ви сте данас из далека ходили . . . а ноге утрудили. *Вук.* Нисте додуше утрудили тијело. *Вел.* **2.** *стећи трудом, зарадити.* — Носите к мени што утрудите. *Павл.*

~ **се** *уморити се, намучити се.* — Јеси ли се утрудио љуто? *Њег.* Бојим [се] градских језичина. — Бриге за њих . . . Млате па се и утруде. *Драж.*

утруђи́вање с *гл. им. од утруђивати (се).*

утруђи́вати (се), -ȕјēм (се) *несврш. и уч. према утрудити (се).*

утру́нити, ȕтрȕнīм (трп. прид. ȕтрȕњен) сврш. **1.** *нанети трње у нешто, трњем запрљати, натрунити.* — Из пуне шаке утруни око. *Поп. В.* **2.** (некоме) фиг. *речима или својим поступцима учинити нажао, нанети непријатност (некоме).* — Ја чух прије пар дана па не хтједох никому утрунити. *Торд.* Тешко оном ко утруни недотупавном литерарном медиокритету. *Матош.*

~ **се 1.** *добити трун у око.* — Утруниш се, а никога да ти трун извади. *Сиј.* **2.** *упасти, улетети (о трњу).* — Покрије игуман суд буковијем кругом да се што не утруни. *Љуб.*

ȕтрусак, -ска м *оно што је из друге средине негде упало, примеса, нанос, натруна, натруха.* — Ситни индивидуи друге генерације чине основу стијене, у којој леже као утрусци крупни индивидуи прве генерације. *Туђ.*

утрча́вање с *гл. им. од утрчавати (се).*

утрча́вати (се), утрчāвāм (се) *несврш. и уч. према утрчати (се).*

утр̏чати, -чīм сврш. *ући трчећи.* — Потрча за мном и утрча у трамвај. *Јевт.* Утрчао је опет у спаваоницу. *Крањч. Стј.*

~ **се** *умешати се где непозван, уплести се у туђе ствари, у туђе послове. Вук Рј.*

ȕтубити, -ȋм и **утȕбити,** ȕтȕбīм сврш. заст. *утувити.* — Вујадине, утуби што ти ја сад ово реко'. *Срем.* Тај је пут он већ тако утубио да ће га погодити и насумце. *Ад.*

ȕтувити, -ȋм и **утȕвити,** ȕтȕвīм (трп. прид. ȕтувљен и ȕтȕвљен) сврш. **1.** *задржати у памћењу, упамтити.* — Пази што ти говорим, утуви добро и гледај шта радиш. *Рист.* Мудар си ти, већ си утувио и дан кад добивам плаћу. *Пав.* **2.** (коме) *наметнути коме неку мисао, неко уверење.* — Журио се да Перушини утуви своју мисао. *Кал.* Утувили су му да се његово одијело . . . мора »приложити збирци стварних доказа«. *Л-К.* **3.** необ. *усмерити, уперити, устремити.* — Утувио [је] очи у сеоско прољеће, а онда као да се је пренуо, зажмурио. *Вил.*

Изр. ~ у главу 1) *добро запамтити, запамтити за свагда;* 2) *уобразити, умислити.*

~ **се** (у главу) *наметнути се, заокупити, обузети (о мисли).* — Утуви му се у главу

таштa мисао да је збиља он јунаком и побједником. *Шен.*

утувљи́вати (**се**), утȕвљујēм (се) *несврш. и уч. према утувити* (*се*).

утȕ̄ћити, ȕтȕ̄ћīм сврш. покр. *одвојити од кога, отуђити.* — Је ли то била . . . љубав и у нас . . . за које вољети није било: вртлог који те опјани и утуђи да не видиш и не вичеш на сврдла полицијска, на сабље и на галоп. *Зог.*

утужѐње с *подношење тужбе, тужба; захтев изложен у тужби.* — Након утужења једног потраживања неће [суд] више примити тужбу гледе осталих. *Мј. 1936.*

утȕживв, -а, -о *који се може тужити, подложан тужби.* — Извозе [је] . . . обезбедио . . . међународним трговачким уговорима, утуживима пред међународним судовима у Хагу. *Крл.*

утȕжити[1], ȕтȕжīм сврш. **а.** *поднети тужбу против некога, оптужити.* — Мато бијаше . . . утужио стражаре ради увреде. *Кум.* **б.** *обухватити тужбом, назначити у тужби, унети у тужбу.* — Све је у реду утужено и укњижено, ништа се не може испетљати. *Мих.*

утȕжити[2], ȕтȕжīм сврш. покр. *дотужити, дојадити, додијати, дозлогрдити.* — А везира ухватише жива, како им је био утужио, на ватру му изгорјеше т'јело. *НП Вук.*

ȕтуити, -ӣм и **утȕити,** ȕтȕӣм сврш. покр. в. *утувити.* — Утуио [сам] часове и псалме, па би' их среда наизуст изрекао. *Љуб.*

ȕтук м **1.** *средство за отклањање непријатног деловања нечега, лек; противотров.* — Старо жупско вино . . . је утук свакој претилини. *Срем.* Ако је отров био сичан, онда се по апотекама . . . може добити одређен утук. *Батут.* **2. а.** *одговор на противнички напад, противнапад.* — Победе наше изградње нису само утук на лажи и клевете. *Пиј.* Ларсен је на утук одговорио утуком. Петросјан је потражио другачије решење. *НИН 1971.* **б.** књиж. заст. *ауторов одговор на критику.* — Хаџић је с Вуком почео полемику . . . књижицом Ситнице језикословне, а продужио ју је у три »Утука«. *Стев.*

Изр. на утук (некоме, нечему) *на штету (некоме, нечему); за инат.* — Све што се око њега збива . . . или је њему на утук, или њему на инат. *Десн.*

утȕлити, ȕтȕлīм (трп. прид. ȕтȕљен) сврш. **1.** *учинити да нешто престане да светли, да гори, угасити.* — Она утули лампу. *Матош.* И океан је мали да огањ утули ови. *Марк. Д.* **2.** *смањити, пригушити светлост.* — Пуше се утуљене петролејке штедећи петролеум. *Гор.* У соби је горела утуљена петролејска лампа . . . пуцкарала и димила кроз окрњено стакло. *Ћос. Д.* **3.** *отклонити, угасити жеђ, утолити, утажити.* — Многи умру напречац јер се лакомо напију нездравом водом из језера да утуле давну жеђу. *Љуб.* **4.** *прекинути говор, песму и сл., ућутати, умукнути.* — Пошто нијесу могли да сложе [гласове у песми] утулише оба. *Сиј.*

Изр. ~ свећу (некоме) покр. *убити последњег мушког потомка.*

~ се 1. *престати горети или светлети, угасити се.* — фиг. Она ће изгорети сама у себи, утулити се као остављена светиљка. *Сим.* **2.** фиг. *нестати, изумрети, искорењити се.* — Код краљева њиних утули се раса, стара смелост њина нестаде тог часа. *Панд.* **3.** *притајити се, прикрити се; ућутати.* — Одмах се затим утули, угну, осмотри околиш. *Божић.*

ȕтȕљено прил. *без сјаја у очима, мрачно, безизражајно, тупо, угашено.* — Гледао је уморно, тупо, утуљено. *Сиј.*

утȕљити се, ȕтȕљīм се сврш. *увући се, затворити се.* — фиг. Био се сад некако утуљио у себе, прошла га је била воља чак да оволико брине. *Божић.*

утȕпити, ȕтȕпīм (трп. прид. ȕтȕпљен) сврш. *учинити тупим, затупити;* фиг. *учинити глупим, ограниченим, заглупити.* — Овај ту [жандарм], јак, наоружан, ухрањен и утупљен за ову службу. *Божић.*

~ се *постати туп, изгубити оштрину, иступити се.* — Тешким рукама нашироко одмахују и ударају утупљеном мотиком у црну земљу. *Ћип.*

утура́вање с *гл. им. од утуравати* (*се*).

утура́вати (**се**), утȕрāвām (се) *несврш. и уч. према утурати* (*се*).

утȕра̄ње с *гл. им. од утурати* (*се*).

утȕрати (**се**), ȕтȕрām (се) *несврш. и уч. према утурити* (*се*).

ȕтурити, -ӣм сврш. *турити, сместити унутра, увући, угурати, убацити.* — Перица је зауставио дах, утурио лице у уски отвор. *Петр. В.* Утурише му у руке кутлачу. *Божић.*

~ се 1. *увући се, убацити се. Деан. Рј.* **2.** *доћи непозван, наметнути се. Р-К Реч.* **3.** (на некога) *наследити физичке или психичке особине неког претка, неког сродника, уметнути се, бацити се на некога. Р-К Реч.*

утуршӣјати се, -ām се сврш. *сачувати се као у туршији, конзервирати се.* — фиг. Стално ме је то сећало на Стеријине комедије: и тврдице, и они утуршијани Цинцари који нити иду нити се посрбљују. *Сек.*

ȕтȕтањ прил. *узалуд, упразно.* — Пуцају онако, утутањ! *Ћоп.* Немојте вријеме губити утутањ. *Шов.*

утутка́ва̄ње с *гл. им. од утуткавати (се).*

утутка́вати (се), утȗткāвām (се) = утуткивати (се) *несврш. и уч. према утуткати (се).*

ȕтуткано прил. *без уласка, продора хладноће споља, затворено, зашушкано са свих страна.* — Гледало [се] ... да су собе ... што топлије, утутканије намештене. *Станк.*

ȕтуткано̄ст, -ости ж *стање, особина онога који је утуткан, онога што је утуткано.* — Тај опис... физиономије села са утутканошћу топлих соба ... доказује ... да »и позна јесен има своје поезије ...« *Ж 1955.*

ȕтуткати, -ām сврш. **1. а.** *затиснути, запушити, затворити са свих страна тако да ниоткуд не продире хладноћа.* — фиг. Породично гнездо ... ће ... очистити од очевих претераности и утуткати, наталожити ... својом материнском љубављу. *Вучо.* Долина ... блага и љупка, утуткана између робустних кавкаских гребена. *Пол. 1972.* **б.** *завући са свих страна (покривач).* — Најпре га покри и утутка добро јорган око њега. *Глиш.* **2.** *утурити, тутнути.* — Путник докопа обрамицу па је утутка у руке ... слузи. *Шапч.*

~ **се** *добро се покрити завлачећи покривач са свих страна.*

утутки́ва̄ње с *гл. им. од утуткивати (се).*

утутки́вати (се), утȗткујēм (се) несврш. = утуткавати (се).

ȕтутнути, -нēм сврш. **1.** *угурати, увући.* — Поправи на глави повезачу, утутну под њу прамичак седе косе. *Глиш.* **2.** *подметнути, тутнути, гурнути, ћушнути у што.* — Потписала га је на менице које је тасту утутнуо у сто место старих. *Каш.*

утȗћи и **ȕтȗћи,** утȗћēм (аор. утȗкох, 2. и 3. л. ȕтȗче; р. прид. ȕтȗкао, утȗкла и ȕтȗкла, -кло; трп. прид. утȗчен, -а, -о и утȗчен, -ена, -ено) сврш. **1.** *туцањем изгњечити, иситнити, измрвити, истуцати.* — На брзу руку утуче белог лука. *Вес.* **2.** *убити, усмрти* **ти;** *уништити, сатрти.* — Ти утуци главу змају. *Наз.* Њега [произвођача] је родна година могла утући као и неродна. *Марк. Св.* **3.** фиг. *докраја сломити, савладати, уништити (морално, здравствено, материјално и сл.); довести некога у стање безвољности и потиштености, убити вољу (некоме), депримирати.* — Биједа их је утукла. *Цар Е.* Добих од њега одговор да су он и ... породица утучени том вешћу. *Мил.* Становници су Тузле утучени — бол је у људима превелик. *ВУС 1972.* **4. а.** *улудо, некорисно потрошити, страћити.* — Свако гледа да оно мало живота ... утуче на најрасипљивији начин. *Лаз. Л.* Зрнце свога талента утукоше у хватању минулих мириса прашином покислих времена. *Бен.* **б.** (време) *провести време у нечему скраћујући досаду, прекратити (време).* — Идете по механама само да утучете време. *Срем.* Тако би некако најбрже утукао дан. *Цар Е.* **5.** *ујаловити, ушкопити:* ~ вола. *Бак. Реч.; Деан. Рј.*

Изр. ~ у главу 1) (некога) *потпуно уништити, упропастити (некога);* 2) (себи) *увртети себи у главу, уобразити нешто и тврдоглаво се држати тога.*

ȕтуцати, -ām сврш. *утући (1, 3 и 4):* ~ шећер; ~ време. — Чујеш ли да се има мало новаца, одмах би га утуцала. *Макс.*

ȕтуцкати, -ām сврш. **1.** *ситно истући, истуцкати.* **2.** *утући (4а).* — Они, готовани, продали [би] и утуцкали све да он није жив. *Ђур.*

утȗчен, -а, -о и **утȕчен,** -ена, -ено **1.** *трп. прид. од утући.* **2.** *безвољан, потиштен, тужан.* — Никад тужнија и утученија није Ташана била него после тога сна. *Срем.* Пожурио се да умири и себе и своја утученог пријатеља. *ВУС 1973.*

утȗчено и **утȕчено** прил. *потиштено, безвољно, тужно.* — Утучено погледа у брата. *Пол. 1957.*

утȗчено̄ст и **утȕчено̄ст,** -ости ж *стање онога који је утучен, онога што је утучено, потиштеност, безвољност, апатија; беживотност, мртвило.* — Ана Марија је падала из бесних сцена у мрачну утученост. *Андр. И.* Најбољи знак наше ... културне утучености је чињеница да имамо карикатуриста који не смију карикирати. *Матош.* Владу је захватила малаксалост и утученост. *Пол. 1970.*

утȗшити, ȕтȗшīм сврш. *угушити; угасити.* — Јастучком прста дај утуши на вјеђам ... огањ љути. *Крањч. С.*

~ **се** *угушити се; угасити се, ȕтрнути, нестати.* — Пламен [се] утуши. *М-И.*

ȕтушкати, -ām сврш. *утуткати.* — Све то још за видела згодно наместили у кола и утушкали сеном. *Шапч.* Узе губер те га утушка са свих страна. *Вес.*

ућа́рити, ȕћāрīм сврш. *доћи до зараде, добити, зарадити; извући неку корист.* — Гледао [је] да и ту [играњем у орахе] ућари. *Ђор.* Знаду ... шта је тога дана ућарио ђаво. *Вел.*

ућèјфнти се, ȕћејфīм се сврш.; исп. ћеф, ћеиф **1.** *постати ћефлеисан, развеселити се, расположити се под дејством мање количине алкохола.* — [Паше] хегленишу, ућејфили се, ракијом обређују се, пуше. *НП Вук.* **2.** *постати дрзак; каприцирати се, уинатити се. Бак. Реч.*

ућелепи́рити, -èпīрīм сврш. *доћи до зараде, плена на лак начин. Рј. А.; Кл. Рј.*

ȕћи и **ȗћи,** ȗћēм сврш.; супр. изићи **1.** *идући, крећући се доспети у какав затворен,*

ограничен простор, у унутрашњост нечега. — Ти остави врата отворена, да за тобом назорице уђем. *НП Вук.* Ушао [би ткогод] на чашицу, испио и изишао. *Бен.* Уђу у Боку с бродовима Инглези. *Мат.* фиг. Око подне уђе немир у људе. *Неим.* **2.** *ступити у какву средину, заједницу.* — Како уђох у свијет ... не бих вам знала казати. *Матош.* Брат му је ... ушао у један наш батаљон. *Дед. В.* **3.** *доспети до каквог друштвеног и сл. положаја, заузети какво место.* — Ушао је ... тај догађај у босанске читанке за основне школе. *Неим.* [Мушицки] је ... ушао међу псеудокласике. *Рад. Д.* Јулкица ће ући у обитељ. *Адум.* **4. а.** *ступити у неку делатност, активност и сл., почети суделовати, учествовати у нечему.* — У устанак су ушли као сасвим млади људи. *Чол.* Ушао [је] у посао са пола милиона. *Ћос. Б.* Мало-помало уђе у разговор. *Матош.* **б.** *упустити се дубље у нешто (проучавајући, разматрајући и сл.); продрети у нешто, разумети нешто.* — Уђимо у анализу књиге. *Поп. П.* Он [Јован Илић] је умео ући у дух народне поезије. *Нед.* У стварну истину може се ући само срцем. *Крл.* **5. а.** *започети неку годину живота, ступити у одређено доба живота, старости и сл.* — Ушао је у двадесету годину. *Ред.* **б.** *остати дуже и преко одређене временске границе.* — Ушло [се] дубоко у ноћ. *БВ 1909.*

Изр. дубље ~ (у неку ствар) *добро проучити што*; ~ у вољу (коме) *в. уз вољаˡ (изр.)*; ~ у главу (коме) а) *постати јасан, разумљив (коме)*; б) *постати опседнут неком мишљу, идејом*; исп. ударити у главу; ~ у године *постати старији, остарети*; ~ у дејство *ступити у акцију*; ~ у душу (коме) *схватити, разумети (некога)*; ~ у живот *упознати свакодневни, прави, стварни живот*; ~ у историју, повијест *в. уз историја (изр.)*; ~ у колосек *навићи се*; ~ у крв *в. уз крв (изр.)*; ~ у милост (коме) *умилити се*; ~ у моду, у обичај *постати обичај, уобичајити се, одомаћити се*; ~ у нормални колосек *в. уз колосек (изр.)*; ~ у причу *постати познат толико да се о томе прича*; ~ у траг (коме, чему) *пронаћи (кога, што), открити (кога, што)*; ~ у уши *в. ући у главу (б).* — Кад су му брзине »ушле у уши« ... покушала сам ... одвратити га од аутомобилизма. *ВУС 1972*; ~ у штампу *бити дат у штампу, почети се штампати*; ушао ђаво (враг, сотона) у њега, под кожу (њему) *помамио се, побеснео, изгубио памет*; ушла му вода у уши *понео се због новог положаја и сл. и изгубио осећање мере, способност расуђивања и сл.* — Теби је ушла вода у уши. Измакао се испод партијске контроле. *Ћос. Д.*

ућмат м *в. ућумат. Кл. Рј.*

ућудати се, -ам̑ се и **ућудити се,** ућудим̑ се сврш. *постати тврдоглав, ћудљив. Бак. Реч.; Вук Рј.*

ућумāт -áта, **ућумет** и **ућýмет** м тур. покр. *в. хућумет.* — Фехрат ... је ... послуживао у ућумату. *Андр. И.* Командант [ће] ... одржати рапорт код штаба пука, испред ућумата. *Вас.; Рј. А.; Бен. Рј.*

ућýтати (се), -тӣм (се) сврш. вар. ућутети (се) **1.** *престати говорити, ушутети, заћутати, умукнути.* — Где двојица говоре па трећи дође, они ућуте. *Вес.* Одговорила би кратко, на питање, а онда ућутала. *Бег.* Био се нешто ућутӧ ово дана. *Ћоп.* фиг. Старији пјесници наши ... помрли [су] или су ... ућутали сасвим. *Л 1905.* **2.** *престати одавати глас, звук, примирити се, утишати се.* — Ућуташе бубњи и свирале. *Вук Рј.* Ветар се мало ућутао. *Јаки. Ђ.* У тамним сенкамà брестова ... ућуте се села. *Ћос. Д.*

ућýтети (се), -тӣм (се), ијек. ућутјети (се), сврш. *в. ућутати (се).* — О Иване, сењанско копиле, а шта си се ... ућутио? *НП, Рј. А.*

ућýтјети, -тӣм (ијек.) сврш. заст. *осетити (чулима). Рј. А.*

~ **се** *унети се у нешто.* — Тко учи ријечју, мора се у њу уживјети, ућутјети се у њу. *Сим.*

ућýтјети (се), -тӣм (се), ек. ућутети (се).

ућуткáвāње с *гл. им. од ућуткавати (се).*

ућуткáвати (се), ућуткāвām̑ (се) = ућуткивати (се) *несврш. и уч. према ућуткати (се).*

ућуткати, -ām̑ сврш. **1.** *приволети, приморати некога да ућути, натерати на ћутање.* — Уме да је ућутка једним погледом. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *надјачати, угушити, заглухнути.* — Рафал из шмајсера ... ућутка машинку. *Лал.* **б.** *умирити, стишати:* ~ савест.

~ **се** *заћутати, утишати се.* — Онај тихи, мирни, домаћи дух ... се ... беше ућуткао у њему. *Вес.*

ућуткúвāње с *гл. им. од ућуткивати (се).*

ућуткúвати (се), ућуткујēм (се) несврш. = ућуткавати (се).

ућушкати, -ām̑ сврш. *угурати, утерати.* — Усташа ућушка Ивес, блиједу као крпа. *ЛМС 1951.*

~ **се** *угурати се.* — Мита ... се и сам ућушка у гомилу људи. *Дом.* фиг. Он се опет некако ућушка у државну службу. *Срем.*

ућушнути, -нēм сврш. *гурнути, ућушкати.*

ўў *узвик у игри жмурке као позив на тражење оних који су се посакривали. Р-К Реч.*

ӯӯ *узвик за изражавање јаког осећања хладноће. Р-К Реч.*

ӯф *узвик којим се изражава непријатно изненађење, нестрпљење и сл.* — Уф! ... вруће! — јекнуше браћа. *Ћип.* Уф, никада подне дочекати! *Сек.* Уф, да ти се је, Адиле, овај мах створити у Мостару! *О-А.*

уфа̀јдити се, -ӣм се сврш. *доћи до користи, окористити се.* — Много ови наши видели 'ајир од мене, те ће се Талијани уфајде. *К 1950.*

ӯфа̄н, -а, -о *поуздан, сигуран, веран.* — Немам драга, кому бих те дала, нит уфана по ком бих послала. *НПХ.*

ӯфа̄но прил. *поуздано, сигурно.* — Ни данас не знају уфано, да су кадгођ живили и мрли. *Март.* Уфано и испит ваш [ће] добро проћи. *Том.*

ӯфа̄ње с *гл. им. од уфати (се).*

ӯфати (се), -а̄м (се) несврш. **1.** *надати се, веровати, уздати се.* — Уфајмо у Мајку божју, Божице! ... Неће нас она запустити. *Ћип.* Уфам се тврдо да ћу мирно ... уснути. *Шен.* **2.** *усудити се, сметн.* — Кући није се уфао ићи. *Ђал.*

ӯфатити (се), -ӣм (се) дијал. *в. ухватити (се).*

ӯфаћкати, -а̄м сврш. вулг. *ухватити.* — Знао [је] све стазе и богазе ... па га никад нису могли да уфаћкају. *Вин.*

ӯфачловати, -лујём сврш. *обавити, увити завојем, увити уопште;* исп. фачла. — Једна ... носи уфачловано дете. *Игњ.*

~ **се** *увити се, обавити се завојем и сл.* — Долазило ми је да се сав уфачлујем, да стегнем сваки свој делић. *Вучо.*

ӯфашати, -а̄м сврш. покр. *в. уфачловати.* — Чини [ти се] да се ту ... љуља права колијевка и у њој немирно, уфашано дијете. *Ђон.*

уфи́нити, ӯфӣнӣм сврш. *учинити финим истанчаним, профинити, често претерано без потребе.* — Може [им се] осветити ... једино својим уфињеним одбојним муком. *Божић.* Говорио [је] посебним, уфињеним стискањем усана. *Крањч. Стј.*

уфити́љити, уфӣтӣљӣм сврш. **1.** *увртети, увити као фитиљ, усукати.* — Заглади солуфе, уфитиљи бркове. *Ћор.* Уфитиљи папир на оба краја цигаре. *Дом.* фиг. Пијуцка ракију, уфитиљио очима и натура фес на чело. *Сим.* **2.** *много ослабити, смршати; занемоћати, клонути.* — Познавао сам ја једног, танак, танак, уфитиљио. *Ћос. Б.* Две три чаше [попије], па одмах уфитиљи. *Дом.*

~ **се 1.** *постати танак (као фитиљ), стањити се.* — Шум воде ... бивао је све тањи и тањи, па се сасвим профини, уфитиљи. *Десн.* **2.** *удесити се, дотерати се.* — Жаце, парадно уфитиљени као за дочек какве краљевске делегације. *Божић.*

ӯфитити, -ӣм сврш. покр. *ухватити, ухитити. Вук Рј.*

ӯфлашити, -ӣм сврш. *налити, насути у флаше, боце.* — Тридесет и прве сам уфлашио стотинак литара [ракије] и у песак [ставио]. *Ћос. Д.*

уфр̏кати, ӯфр̏чӗм сврш. *увити, укovрчити (бркове, косу).* — Имао је ... густе ... незнатно уфркане црне бркове. *Том.*

уфркéстити, уфр̏кёстӣм сврш. *уплашити, препасти.*

~ **се** *уплашити се, препасти се. Р-К Реч.*

ӯфркнӯт, -а, -о *повијен, завrнут.* — Проматрач је ... месар ... уфркнута носа. *Кал.*

ӯфронтити, -ӣм сврш. *ставити у фронт, постројити, сврстати (у војнички ред).* — То је некакав страх да нас неко не уфронти. *Пол. 1972.*

~ **се** *стати у строј, у ред.* — На зачељу се уфронтио и Танасије. *Јак.*

уфука̀рити се, -ӯкарӣм се сврш. *постати фукара, пропалица.* — Мислим да би се и само зато исплатила револуција — да се пречисте, да се не уфукаре људи. *Лал.*

уфу́лати се, ӯфӯлӣм се сврш. *ушуњати се, увући се. Бен. Рј.*

ӯх узв. **1. а.** *у страху; у изненађењу пред нечим неочекиваним, великим и сл.* — Бахну ... из буквика Страхиња, те пред њу. — Ух, Страхиња, ала ме уплаши! — рече Радојка. *Глиш.* Ух, ала је била бијесна. *Ивак.* **б.** *у каквом непријатном осећању, болу и сл.* — Ух, мрачно, незгодно! ... У таквој соби не мили ми се никакав рад. *Ранк.* Ух, кад штруцне на саставцима шина, осећам како ме заболи у куку. *Јак.* **2. а.** *при исказивању жеље, у вајкању; у тузи, жаљењу.* — Ух, све би друго лако, само да је он друкчији. *Ранк.* Ух, да ми га је где увребати, размрскӧ бих га, утукӧ бих га! *Кост. Л.* Ух, јадна Лепша, шта је дочекала ... да јој јединца одведу душмани. *Андр. И.* **б.** *као израз олакшања.* — Ух! — чуо се хук као олакшање. *Јак.*

ӯхā узв. **1.** *за изражавање изузетног интензитета какве радње, особине и сл.* — А може ли Мира тебе да обали? — Уха! ... треснем под њом кӧ дулек. *Ранк.* За његово бекство дознали би тек на вечерњем прозиву, а до тога времена ... уха! он би био далеко у планини. *Јак.* **2.** *као израз презира, подсмеха; у пругању: уа.* — Е, у здравље ... његове домаћице. — Уха ... Не будали! Нема он још домаћице! *Глиш.* Напољу граја, смех и узвици: »Уха, Пупавац! Уха, иш, Пупавац!« *И.*

ȕхабати (се), -ām (се) сврш. *в. похабати (се). Вук Рј.*

ȕхабити се, -ȉм се сврш. *запрљати се, опоганити се. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

ухáђање с *гл. им. од ухађати.*

ухáђати, ȕхāђām несврш. *в. уходити.* — Неуморно ухађа своју жену. *Леск. Ј.*

ухàннити се, -ȉм се сврш. *постати хаин, злобан, неверан, издајица.* — Ја нисам досад кушао да њега плашим зортом каковим! . . . Зато се и ухаинио! *Јакш. Ђ.*

ухáкнути, ȕхāкнēм сврш. *запахнути, дахнути.* — Као да је прољеће ухакнуло у судницу и топликастим валовима умлитавило удове. *Божић.*

ȕхāљ м *ушна шкољка. Р-К Реч.*

ухáнце, -а и -ета с *дем. и хип. од ухо.* — [Псето] час-по нађули једно или друго уханце. *Лаз. Л.*

ȕхапсити, -ȉм сврш. *ставити у затвор, хапс, затворити.* — Влада ће ухапсити и све оне који помажу акцију одбеглих у шуму. *Јак.* Човјека . . . су ухапсили због злочина. *Л-К.*

ухапшѐнȉк, -ȉка м *онај који је ухапшен, затворен, затвореник.* — А гдје су још, као привага, оне тешке бриге због ухапшеника. *Бен.* Ухапшеници су ван животне опасности. *Ћос. Д.*

ухапшѐница ж *жена ухапшеник, затвореница. Р-К Реч.*

ухапшѐње с *хапшење, затварање.* — Свједок је . . . ухапшења [тога човека]. *Р 1946.*

ȕхāр м заст. = увар. — Бит ће то на ухар свим оним који маре за чисти народни говор. *В 1885.* Диже добро, зло обара, све на ухар своме роду! *Хар.*

ȕхāран, -рна, -рно *користан.* — Намјеравао [је] стећи новаца . . . за ухарни свој посао. *Павл.*

ȕхарати, -ām и **ухáрати,** ȕхāрām сврш. **1.** покр. *подерати, похабати. Вук Рј.* **2.** *похарати, опљачкати. Р-К Реч.*

ухарáчити, ухàрāчȉм сврш. *обавезати на давање харача, наметнути харач (некоме); подврћи под своју власт.* — Ухарачи мјеста и градове. *Вук Рј.* Паша хоће да вас ухарачи. *НП Вук.*

ȕхāрно прил. *корисно.* — Ухарно [би] било да ви у својем листу отворите рубрику. *Ков. А.*

ухáсити се, ȕхāсȉм се сврш. *(п)осилити се, понети се, постати обестан;* исп. похасити се. — Твоја је кривица што се [Станоје Главаш] толико ухасио! *Јакш. Ђ.*

ȕхаснити се, -ȉм се сврш. *доћи до хасне, окористити се. Р-К Реч.*

Изр. ухаснићеш се као пчела на брусу *слабо ћеш до неке користи доћи. Р-К Реч.*

ухáсулити, -ȉм сврш. тур. *приправити приредити, дотерати. Шкаљ.*

ȕхат, -а, -о = уват **1.** *који има велике уши.* — Ухати зекоња сио . . . на задње ножице. *Гор.* Као кад би сиви, ухати магарац навукао на себе костим гордог јахаћег коња, тако је то . . . изгледало. *Мар.* **2.** *који има дршке, наслон за руке са стране (о суду, корпи, фотељи и сл.).* — Кошаре . . . ухате и њулаве. *Наз.* Посуда од . . . лима, ухата на обје стране. *Донч.* Све чешће је сједала у његову велику ухату фотељу. *Вј. 1971.*

ȕхатōст, -ости ж *особина онога који је ухат. Р-К Реч.*

ȕхвāно прил. *в. уфано.* — Чуо вас бог, господине, а ја ћу се ухвано чувати. *Буд.* Ухвано знаду за његов рад. *Кал.*

ȕхвāње *в. уфање.*

ȕхватак, -тка м **а.** *јунац који се хвата у плуг. Вук Рј.* **б.** *ждребац, млади коњ који се преже у кола. Р-К Реч.*

ȕхватити, -ȉм (трп. прид. ȕхваћен) сврш. **1. а.** *узети, дохватити брзим покретом (обично рукама):* ~ пушку, ~ лопту. — Он би ухватио те измучене . . . руке, па би их из захвалности изљубио. *Леск. Ј.* Хтеде да је ухвати под руку, али она се отрже. *Рист.* **б.** *домоћи се нечега, уловити; шчепати.* — Марко ухвати миша. *Р-К Реч.* Смијемо се тихо кад неко од нас ухвати [буву]. *Чол.* **в.** *силом задржати некога не допуштајући да побегне; затворити, ухапсити.* — Данас смо палили новине и камионе. Неке су ухватили. *Поп. Ј.* **2. а.** *наћи у одређеном стању, ситуацији и сл., затећи, увребати.* — Ухватим ли те још једанпут с њом, убит ћу те. *Козарч.* Мајка га је ухватила међу мангупима. *Грол.* **б.** *настати, појавити се док је неко или нешто у одређеном положају, стању и сл.* — Ухвати ли га поноћ близу мога стана, он долази и чмава у мојој постељи. *Матош.* На ливадама ће нас ухватити зора. *Ћос. Д.* На путу нас је ухватио мрак. *Чол.* **в.** *пронаћи (нешто забрањено, скривено и сл.).* — Полиција [је] ухватила неке лажне дводинарце. *Срем.* Код кога ухвате дуван, треба га казнити. *Чол.* **3. а.** *заузети (место, ред и сл.).* — Ухватисмо мјесто на клупи до прозора. *Пав.* На намирнице могу рачунати само они који ухвате ред што раније. *Ћос. Б.* **б.** *освојити, запосести.* — Изберу Милоша да узме две хиљаде коњика, па да трчи да ухвати Београд док још нису Турци стигли. *Вук.* [Увиђа] важност положаја који бјеше ухватио велики везир. *Том.* **в.** *уграбити (време, прилику).* — Једва што су . . . ухватили и часак времена. *Креш.* **4. а.** *домоћи се (некога или нечега),*

достићи, стићи; захватити. — На веслима напреже се [Марко] да ухвати другу увалицу. *Ћип.* Потрчао [сам] на станицу да ухватим воз. *Јак.* [Син] угушује пожар да не ухвати и жито. *Нед.* **б.** *поћи (неким путем), кренути у неком правцу.* — Кад нема дужности, а он ухвати пут по вароши и околини. *Срем.* Ухватио [је] неку странпутицу заједно с Михаилом. *Лал.* **5. а.** *зарадити, добити; извући, повратити (новац).* — Преко тридесет талијера ... је за продата вола ухватио. *Ћип.* Макар и изгубио на њима [кожама], само да паре ухватим. *Ћор.* **б.** *добити (болест, заразу и сл.).* — Нахладио [се] и ухватио грозницу. *Новак.* [У затвору] је ухватио клицу несрећне болке. *Коч.* **в.** *обузети, освојити (о каквом душевном стању, осећању).* — Касније га ухвати сан. *Мил. В.* Ухвати га несавладљиви страх, па није могао јахати. *Крањч. Стј.* Ухватило га пиће. *Лаз. Л.* **6. а.** *доћи до каквог закључка, уверења; одредити, утврдити, оно што је карактеристично; схватити, разазнати, разабрати; опазити.* — Загледам [ћебе]. Хтио бих да му ухватим боју. *Вуј.* Тешко [је] било ухватити макар и једну ријеч. *Бен.* Кватерник је ... ухватио главну мисао. *Нех.* Нушић [има дар] да ухвати смешно око себе и да га наслика. *Богдан.* **б.** *верно пренети, насликати, поновити и сл.* — Ретко кад може испасти сликару за руком да ухвати на платну и оно што је невидљиво. *Нед.* [То је] сликар био кадар ухватити на платно. *Креш.* Одмах ухвати [на гитари] акорде за пјесму. *Крањч. Стј.* **7. а.** *бити нагло захваћен неким стањем.* — Штала гори ... И пластови ухватише. *Бен.* **б.** *наступити, настати.* — Кад ухватила ноћ, подвостручише страже. *В 1885.* Дигла се магла, па мраз ухватио. *Сиј.*

Изр. не моћи ~ чему ни репа ни главе *не моћи разумети;* ухватило га *добио је наступ, напад (беса, гнева и сл.);* ~ везу (с киме) *ступити, доћи у додир, у контакт (с киме);* ~ веру *заћи се, дати реч, дати свечано обећање;* ~ за реч (кога) *в. уз реч (изр.);* ~ конце *в. похватати конце (уз конац, изр.);* ~ маглу *побећи, нагло се изгубити, нестати;* ухватило га пиће *опио се;* ~ смисао *разумети;* ~ траг (коме, чему) *ући у траг (коме, чему);* ~ у канце (кога) *заробити, подвластити;* ~ у све четири *открити нечија недела и лажи.*

~ **се 1. а.** *дохватити себе за неки део тела.* — Ухвати се оберучке за косе. *Вес.* **б.** *домоћи се нечега, дохватити нешто.* — Само да се ноктима ухватим нечега и да не паднем у биједу. *Бен.* фиг. Тешко је ... било наћи у његовим поступцима ... нешто конкретно и чврсто за што би се човјек могао ухватити. *Козарч.* **в.** *латити се, прихватити се неког посла.* — Ухватила се [Вера] била књига. *Нех.* **г.** *поћи у неком правцу, упутити се.* — Ухватише се главнога пута. *Срем. Младић* се ухватио узбрдице. *Ћип.* **2. а.** *узети један другог за руку, испод руке и сл.* — Срба и Лука се ухватили и играју. *Сек.* Ухватише се чврсто испод руку и кренуше широм пута. *Бен.* **б.** *дограбити се, побити се.* — И ухватише се ... И понеше се по оној чистини ... два рвача, два најбоља момка у селу, кушају снагу. *Вес.* **3. а.** *настати, наступити, завладати.* — Скоро се ухвати први мрак. *Ков. А.* Ноћ се већ одавно ухватила. *Глиш.* **б.** *створити се, образовати се.* — По крову се маховина ухватила. *Јурк.* Не тече никуд па се ухвати по њој [бари] жабокречина. *Вес.* **в.** *понети (о роду).* — Показа [им] како су се шљиве ухватиле. *Вес.* **4.** *укочити се.* — Ухватила се рука. *Вук Рј.*

Изр. ~ се за скут (коме) *држати се нечије заштите;* ~ за трбух (од смеха) *много се и дуго смејати;* ~ коме воље, срца и сл. *допасти се некоме.* — Особито ми се био ухватио воље један млад човјек. *В 1885.* Како ли се та жена [чобанка Ружа] његова ухватила срца. *Коз. И.;* ~ се у коло 1) *ући у играчко коло;* 2) *удружити се с ким.*

ухва́тити, ȕхвāтīм (трп. прид. ȕхвāћен) свршн. *размерити у хватове (дрва). Р-К Реч.*

ухва̀тљив, -а, -о *који се може ухватити, видети, описати.* — Не може се ничега сјетити, ничега колико црта, зрнце ухватљивог. *Сим.* Она је [песма, бећарац] ... гоњена у брзу скицу (ако је реч о сликарски ухватљивој ситуацији). *Леск. М.*

ухватни́на ж *новчана награда коју добива онај који је помогао при хватању каквог преступника, уцена. Деан. Рј.*

ухваћѐник, -ика м *заробљеник.* — Хусари [су] све рањенике и ухваћенике посјекли. *Шен.*

ухва́ћи̏ва̄ње с *гл. им. од ухваћивати.*

ухва́ћи̏вати, -а̏ћујēм *несврш. и уч. према ухва́тити.*

ухе́рити се, ȕхēрīм се свршн. *нахерити се, накривити се, нагнути се.* — Ухерене слупљене дашчаре као да моле. *Кик.*

ȕхидбен̄, -ā, -ō канц. *који се односи на ухићење, хапшење.* — Бригада [је] телеграфирала тјералицу са ухидбеним налогом да те ухапсим. *Крл.* Редарство је ... ухапсило [Гандија] на основу ухидбене заповијести због отпора против државних власти. *Обз. 1932.*

ухидбѐница ж канц. *налог за хапшење.* — Начелник [потписује] ухидбенице. *Креш.*

ухи́лити, ȕхīлīм свршн. *онесвестити се, изгубити свест. Вук Рј.*

ухи̏љадити се, -ӣм се сврш. *намножити се на хиљаде, веома се умножити.* — По ливадама ухиљадили се пољски мишеви. *Гор.*

ухиљадо̀стручити, -ӣм сврш. *ухиљадити се.* — Још нису имали прилике да своје дело ухиљадоструче. *Михиз.*

ухи̏њити се, ўхӣњӣм се сврш. **1.** *представити се болесним, немоћним и сл., начинити се друкчијим, претворити се уопште.* — Ја се нисам разболила млада, него сам се ухињила сада. *НПХ.* **2.** *умирити се, упреподобити се.* — Бијаше [се] Јовица примирио и ухињио као прасе кад га чешкају. *Ћоп.*

ўхитати, -ӑм сврш. *похитати. И-Б Рј.*

ўхитити, -ӣм сврш. покр. **1.** *ухватити, узети (обично рукама).* — Сретам моју вјереницу, ухитим је за ручицу. *НПХ.* **2.** *ухапсити, лишити слободе.* — Полиција је јучер ухитила човјека за којега се држи да је умно поремећен. *Обз. 1932.* Сигурно је да ни један [од оптужених] није ухићен без разлога. *ВЛ 1972.* **3.** *обузети, савладати.* — Не знам како ме је сан ухитио. *Војн.*

~ **се** *ухватити се.* — Дај ми руку! Ухити се за мене! *Војн.*

ўхитница ж *налог за хапшење, ухидбеница. Бен. Рј.*

ўхитрити, -ӣм сврш. *убрзати (корак), пожурити.* — И она њега опазила, па ухитрила кораке. *Леск. Ј.* Ухитри кораком и стаде. *Лоп.*

ухићѐнӣк, -и́ка м *ухапшеник.* — [Гони] пред собом ухићеника. *Куш.*

ухићѐница ж *ухапшеница. Бен. Рј.*

ухићѐње с *хапшење, лишавање слободе.* — У пријави стражарске опходе назначен [је] разлог ухићењу пијанство. *Ћал.*

ўхкати, -ӑм несврш. оном. *убрзано, шумно дисати, дахтати;* исп. ух. — У прсима је нешто стискало и гушило, и под тим је уздисала и ухкала као под бременом дрва. *Ћур.; Бен. Рј.*

ухла́дити, ўхлӑдӣм сврш. *охладити, расхладити.* — Најбоље освежава . . . ухлађена . . . вода с мало лимунова сока и шећера. *Батут.* Испила [је] чашу ухлађеног грога. *Том.*

ўхлебити, -ӣм, ијек. ўхљебити, сврш. *поставити на место које омогућује опстанак, зараду; наћи службу некоме, запослити.* — Досађивала [је] министрима да ухлебе њене кумове и пријатеље. *Јов. С.* Косово се брине како да их [раднике] . . . ухљеби. *ВУС 1970.* Једно књижевно друштво тражи . . . двоструко за ухљебљено особље него за књижевнике. *ХР 1928.*

~ **се** *добити службу, запослити се.* — Кад се ухљебио, не види никога. *Сим.*

ўхлѐбље, ијек. ўхљѐбље, с *плаћени, стални посао, служба. Бак. Реч.*

ухлебљѐње, ијек. ухљебљѐње, с *ухлебље.* Код њега наилази на гостопримство и ухљебљење. *Десн.*

ухлебљи́вати (се), -лѐбљујӗм (се), ијек. ухљебљи́вати (се) *несврш. и уч. према ухлебити (се).*

ўхљебије с цсл. *в. ухлебље.* — Разлеже [се] смех . . . на рачун . . . Лакетина ухљебија. *Маш.* Више не мора да тражи службу и ухљебије. *Милис.*

ўхљебити, -ӣм, ек. ўхлебити.

ўхљѐбље, ек. ўхлѐбље.

ухљебљѐње, ек. ухлебљѐње.

ухљебљи́вати (се), -љѐбљујӗм (се), ек. ухлебљи́вати (се).

ўхо с (мн. ўши, ретко ўха, покр. и разг. ушѐса) = уво. — У Миличевића је . . . особито танко ухо. *В 1885.* Нема . . . превода који би тако задовољио ухо као што нека копија слике може задовољити око. *Сек.* Дохвати четвртак за обадвоје уши и наже га. *Ад.* Забадали су лопате до ушију и . . . вадили . . . камење. *Лал.* [На ногарама] су објешене за уха висјеле чизме. *Бен.* Дабогда ти био дика међу домаћинима и један по један у српском уху. *Андр. И.*

Изр. ~ светога Петра зоол. *в. позлатка. Финк;* доћи до чега кроз иглене уши *в. провући се кроз иглене уши (уз иглени, изр.).* — Када би се . . . судило по неким процедурама, стекао би се утисак да се до јавне функције ни кроз иглене уши не може доћи док се не добије потпуна подршка јавности. *Пол. 1973;* магареће уши *десни горњи или доњи угао на листу књиге који је савијен намерно или непажњом.* — С пажњом је отварала књиге на мјестима гдје је он савио магареће уха. *Вј. 1971;* опрати уши коме *добро изгрдити кога;* претварати се, претворити се у ~ *слушати са напрегнутом пажњом.* — Џед би причао о својим бродоломима, а он се претварао у ухо. *ВУС 1972;* ући у уши *в. ући у главу (б).* В. и изразе уз им. уво.

ухо̀боља ж = увобоља. *Р-К Реч.*

ўход м *улаз, улазак.* — Вуци вију . . . да га на уходу страве. *Март.; Р-К Реч.*

ўхода м и ж **1. а.** *онај који уходи, шпијун.* — Слутио [је] да су дјечаци његове уходе. *Мул.* Неповјерљиви су, у сваком човјеку виде уходу. *Ћон.* **б.** *јатак.* — [Хајдуке] сачека њихов ухода из истога села, који им

даде сва . . . обавештења. *Ранк.* **2.** *уходење. Р-К Реч.*

ȕхо̀дан, -а, -о **1.** *трп. прид. од уходати се.* **2.** *обичан, уобичајен, редован, нормалан.* — Они су затражили непосредне преговоре заобишавши уходани . . . механизам бирократског синдикалног строја. *НИН 1970.* Благдан се углавном слави на уходани начин. *Вј. 1971.*

ȕхо̀дано̄ст, -ости ж *особина онога што је уходано, онога који је уходан; редовно, уобичајено, нормално вршење нечега, уобичајеност.* — Уходаност, законитост манастирске стварности, . . . није [се] могла изоловати из друштвене стварности. *Глиг.*

ухо̀дар, -а́ра м *в. ухода.* — Вребају [га] . . . кô злотвора туђинци уходари. *Марк. Ф.*

ухода́рење с *гл. им. од уходарити.*

ухода́рити, ухо̀да̄рӣм несврш. *уходити.* — Уходарили су напетих очију и ушију. *Наз.*

ухо̀да̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на уходаре, који је у вези са уходењем, шпијунски.* — Уходарски значај Фабијанов био ми је по себи одуран. *Новак.*

ухода́рство с *уходење, праћење, шпијунирање.* — [Такве одредбе] живо сјећају на уходарство и на инквизицију. *Рад. С.*

ухо́дати се, ȕхо̄да̄м се сврш. *ући у редован ток рада, почети уредно тећи, извршавати се.* — Док се апарат у реорганизованим службама уходе, може да прође доста времена. *НИН 1959.* Кад се ресторан у Југославији уходао, продао би све што има . . . и сав новац овде уложио. *ВУС 1971.*

ухо̀дилац, -иоца м *онај који уходи, прати;* исп. уходилачки.

ухо̀дилачкӣ, -ā, -ō *који се односи на уходиоца, својствен уходиоцима.* — [Ту је] уходилачка радозналост Полонијева. *Панд.*

ȕходни, -а, -о *који припада уходи, који се односи на уходу.* — Звезде гледе га . . . подругљиво као очи уходине који је пронашао кривца. *Вес.*

ухо̀дити, ȕходӣм несврш. **1.** *несврш. и уч. према ући.* **2.** *пажљиво пратити (некога или нешто), испитивати.* — [То] ми од неко доба код тебе брижно али узалуд уходимо. *Јурк.* Генезу песама је врло тешко уходити. *Сек.* **3.** *праћењем тајно скупљати податке о некоме или нечему, шпијунирати.* — За француске владе уходио [је] све што се њој у прилог у граду говорило. *Новак.* Четници су уходили једну жену која је носила герилцима храну. *Дед. В.*

ȕходица ж покр. (*код муслимана*) *жена која пре венчања уходи момкову кућу. Р-К Реч.*

ȕходнӣ, -ā, -ō *који уходи, прати, пази.* — Нигдје нема у селу Турака, нит ходају уходни стражари. *Март.*

ȕходнӣк м *в. ухода. И-Б Рј.*

ȕходница ж *она која уходи.* — Прелази ли уходница стража? *Март.*

Изр. пчеле уходнице *пчеле које пре ројења траже згодно место. И-Б Рј.*

ȕходничкӣ, -ā, -ō *који се односи на уходнике, који ради на уходењу.* — [Тај збор] врши уходничку службу. *В 1885.*

ухо̀ђење и **ȕхођење** с *гл. им. од уходити.*

ȕхола̄ж м и **ȕхолажа** ж зоол. — уволажа. *Вук Рј.; Терм. 4.*

ухо̀лача ж покр. зоол. *в. уволажа. Вук Рј.*

ȕхолēж, ијек. ȕхољēж и **ȕхолēз,** ијек. ȕхољēз, м зоол. *в. уволажа. Вук Рј.; Р-К Реч.*

ȕхољēж, ек. ȕхолēж.

ȕхољēз, ек. ȕхолēз.

ȕхоња м *увоња;* фиг. *зец.* — Шест малих . . . ухоња гмизало је по зечици. *Сим.*

ȕхор и **ȕхор** м = увор. *Вук Рј.; Финк; Бен. Рј.*

ȕхорити, -ӣм сврш. *ускладити, удесити у право време.* — Гдје ће се браћа вјерити, Слава ка̏д ухори пир. *Крањч. С.; Бен. Рј.*

~ **се 1.** *ускладити се.* **2.** *заинатити се.* — Вишевци се . . . ухоре — кад знају да доље чекају аге, и ватра до у ноћ не престаје. *Сиј.*

ȕхотка ж — увотка. *Вук Рј.*

ухра́нити, ȕхрā̄нӣм сврш. *хранећи учинити дебелим, гојазним, угојити; утовити.* — Да ми нашу ждребицу ухранимо . . . исто би тако јурили. *Бен.* Нећеш ти . . . отићи тако . . . мршава. Ухранићемо ми тебе, па ћеш бити округла и дебела. *Ћоп.*

~ **се** *угојити се, удебљати се.* — Затворите оно гаваро назиме да се у'рани. *Дом.*

ȕхрā̄њен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ухранити (се).* **2.** *дебео, гојазан.* — Пред Драчом сретосмо неку италијанску војску. Ухрањени и одевени, гледали су охоло гладну риту. *Јак.* На коњима . . . момци из добрих сељачких кућа, ухрањени и снажни. *Михољ.* **3.** *мастан (о храни).* — Воли да једе . . . ухрањене вепровине. *Јевт.*

ȕхрā̄њено̄ст, -ости ж *стање и особина онога који је ухрањен, гојазност, дебљина.* — Шта сте учинили са секс-епилом? Просто сте га уништили ухрањеношћу! *Рад. Д.* Удовица се истиче својом свјежином, ухрањеношћу. *Кал.*

ухрпа́вати (се), ухр̏па̄вам (се) *несврш. и уч. према ухрпати (се).*

ухр̏пати и **у̀хрпати,** -ā̄м сврш. *скупити на хрпе, гомиле; нагомилати.* — Односи на сметницу ухрпано смеће. *Гор.*; *Р-К Реч.*

~ **се** *нагомилати се, нарасти, увећати се.*

у̀хрптити се, -ӣм се сврш. *савити се, згрбити се.* — Старац се држао прежалосно, врат увукао, а леђа му се силно ухрптила. *Леск. Ј.*

у̀хӯ и **у̀хӯ̄ 1.** оном. *узвик којим се подражава, опонаша глас буљине.* — Буљина . . . кроз . . . поноћ виче: Уху! Уху! Уху! *Јакш. Б.* **2.** *узвик за изражавање чуђења, подсмеха и сл.* — Уху, па зар ти то не видиш? *Ћоп.* Мене си наумио да побиједиш, ухуј! *Донч.*

ухӯ́кање с *гл. им. од ухукати.* — Чуло се . . . ухукање сове. *Том.*

ухӯ́кати, ӯхӯчēм несврш. оном. *испуштати глас »уху«* (*о буљини и сл. птицама*). В. пр. уз гл. им. ухукање.

ухӯ̀ктати се, ӯхукнēм се сврш. *захуктати се.* — У ритму овог брзог, ухуктаног збивања изгубе се . . . мале појединости. *Сим.*

у̏ц *узвик којим се дражe, пујдају пси на кога*; исп. пуци! *Р-К Реч.*

уцӣ̀клити, -ӣм сврш. **1.** *засјактити, ужагрити, зацаклити.* — Ћиба уцаклио очима и задовољно трља руке. *Јак.* **2.** (ӯцаклӣм) *учинити глатким, сјајним.*

~ **се** *заблистати се, засијати се.* — Излазили су из подрумā уцакљених очију. *Пер.*

у̀цварити, -ӣм сврш. *испећи, испржити.* — Крв уцварена у шалици боља [је] од меса. *Чол.*

у̀цвасти и **уцва̀сти,** -а̀тēм и **уцва̀тети,** -тӣм, ијек. уцва̀тјети, сврш. *в. уцветати.* — Плове бијели . . . прољетни облаци — као да су уцвале крошње јабука, шљива. *Гор.* Крилата ти је уцвала шљива ранка. *Макс.*; *Вук Рј.*

уцва̀тјети, -тӣм, ек. уцва̀тети.

уцве́лити, ӯцвēлӣм, ијек. уцвијѐлити, сврш. *ожалостити, растужити.* — Они су их љуто уцвијелили! *Јурк.* Плакаше као уцвељено дете. *Уск.*

~ **се** *ожалостити се.*

у̀цвēљеност, -ости, ијек. ӯцвијељенōст, ж *стање онога који је уцвељен, жалост, туга.* — Бела је боја значила уцвељеност. *СКГ 1937.*

уцвѐтати, -ā̄м, ијек. уцвијѐтати, сврш. *пустити цвет, процветати; покрити се цвећем.* — Башта . . . уцветана од првих висибаба. *Сек.* Сва крајина уцвјетала ситним цвијетом. *Креш.*

уцвијѐлити, ӯцвијелӣм, ек. уцве́лити.

у̀цвијељеност, -ости, ек. ӯцвēљенōст.

уцви́лити (се), ӯцвӣлӣм (се) сврш. *в. уцвелити (се).* — [Рат] је уцвилио толико мајкā, женā и сестара. *Шен.* Зашто сте уцвилили старицу? *Андр. И.* Веома се уцвилила јер . . . она није била крива. *Бен.*

у̀цвӣљеност, -ости ж *стање онога који је уцвиљен, уцвељеност. Деан. Рј.*

уцвјѐтати, -ā̄м, ек. уцвѐтати.

уцврчати, -чӣм сврш. *испржити се, испећи се цврчећи, пуцкетајући.* — Кад су [гљиве] уцврчале, разастре их на папир. *Гор.*

уцеди́ти, ӯцēдӣм, ијек. уцијѐдити, сврш. *цедећи улити, усути, нацедити:* ~ лимунов сок у чај. — Уциједи мало уља. *Деан. Рј.*

уцеђи́вати, -ѐӯјēм, ијек. уцјеђи́вати несврш. *и уч. према уцедити.*

ӯцѐло, ијек. ӯцијело, прил. *у једном комаду; у целини, у потпуности.* — Узимајући свој живот уцело наћи ће у њему врло много бола. *Јов. С.*

уцелому́дрити се, -о̀мӯдрӣм се сврш. заст. *умудрити се.* — Кад дође кући, у суморну голет, јерej се уцеломудри. *Јевт.*

уцементи́рати, -ѐнтӣрā̄м сврш. *залепити, учврстити цементом.* — Бетонски блок . . . се приликом узиђивања »уцементира« бетоном. *Пол. 1958.*

у̏цена, ијек. ӯцијена, ж **1.** *претњом изнуђен новац.* — Хајдуци . . . одведу [некоме] сина или брата и воде га собом докле им гођ не донесе уцјену. *Вук.* **2.** *сума новца коју власт даје или наређује да се даје за хватање неког преступника, одметника и сл.* — »Пазите: за Деспића двеста [дуката], а за Мацара — сто!« Сви се згледаше, јер нису знали да је уцена повишена. *Ранк.* Сад једна сад друга војска сједи нам пред вратима, уцјењује нас тешком уцјеном. *Шен.* **3.** *уцењивање, изнуђивање.* — Испоручивање оружја остаје једно велико средство . . . уцене и везивања . . . интересних сфера. *НИН 1970.*

уцѐнитељ, ијек. уцјѐнитељ, м *уцењивач.* — Том . . . уцјенитељу он ће већ показати. *Донч.*

уцѐнити, ӯцēнӣм, ијек. уцијѐнити, сврш. **1.** *притиском, претњом, застрашивањем изнудити новац.* — [Она вуцибатина] је уценио ову жену, претећи јој да ће је компромитовати. *Мил. В.* **2.** *одредити новчани износ за ухваћеног или убијеног преступника и сл.* — Краљ уцијени моју главу. *Шен.* Твоју су главу уценили с две хиљаде дуката. *Глиш.* **3.** покр. *проценити, оценити.* — Нека се уцијени њино јунаштво. *Миљ.*

уцењи́вање, ијек. уцјењи́вање, с *гл. им. од уцењивати.*

уцењи́вати, -ѐњујēм, ијек. уцјењи́вати *несврш. и уч. према уценити.*

уцењѝва̄ч, -а́ча, ијек. уцјењѝва̄ч, м *онај који уцењује (некога).* — Откупљивали су се уцењивачима, па и разбојницима оним што су носили уза се. *Сек.* Сва [су] та лица око њега уцјењивачи ... криминални осуђеници. *Крл.*

уцењивачица, ијек. уцјењивачица, ж *жена уцењивач. Р-К Реч.*

уцењѝва̄чкӣ, ијек. уцјењѝва̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на уцењиваче, који представља уцену.* — Добио [је] уцењивачко писмо. *Сек.* Срећом, у том тренутку кћи је била ... у шетњи, па је тако ова уцењивачка отмица пропала. *ВУС 1973.*

уцењѝва̄чки, ијек. уцјењѝва̄чки, прил. *на уцењивачки начин, као што раде уцењивачи. Бак. Реч.*

уцēпати, ўцēпām, ијек. уцијēпати, сврш. покр. *убити.* — Змаја уцепао. *Март.* Ако ме тај ноћас не уцијепа, живјећу још сто година! *Лал.*

уцēпити, ўцēпӣм, ијек. уцијēпити, сврш. **1.** *извршити цепљење, калемљење, накалемити.* — Дивљака [би] истјерала младицу, која би ону уцијепљену, племениту гранчицу престигла и угушила. *Коз. Ј.* Дивљаку крај џаде могао [би] уцепити. *Петр. В.* **2.** фиг. *улити, усадити.* — Имају један циљ: уцијепити младежи вјеру у ... натприродне истине. *Пав.*

ўцепкати, -ām, ијек. ўцјепкати, сврш. *дем. према уцепити. Бен. Рј.*

уцепљи́вати, -ѐпљујēм, ијек. уцјепљи́вати *несврш. и уч. према уцепити.*

уцēцати, ўцēцām сврш. нар. *убити, умлатити.* — Док њега не уцецају, неће му народ у ред с пуковима. *Гор.*

~ **се** *убити се.* — Поджупан се један уцēцō. *Петр. В.*

уцијѐдити, ўциједӣм, ек. уцēдити.

ўцијело, ек. ўцēло.

уцијѐнити, ўцијенӣм, ек. уцѐнити.

уцијѐпати, ўцијепām, ек. уцēпати.

уцијѐпити, ўцијепӣм, ек. уцēпити.

уци́љати, ўцӣљām сврш. *гађајући погодити.* — Перичине руке уциљаше слику. *Јел.*

уцјеђи́вати, -ѐђујēм, ек. уцеђи́вати.

ўцјена, ек. ўцена.

уцјѐнитељ, ек. уцѐнитељ.

уцјењ-, ек. уцењ-.

ўцјепкати, -ām, ек. ўцепкати.

уцјепљи́вати, -ѐпљујēм, ек. уцепљи́вати.

ўцкало м и с *онај који уцка, пужда, хушкач. Бак. Реч.*

ўцкā̄ње с *гл. им. од уцкати.*

ўцкати, -ām несврш. **1.** *нагонити, пуждати (псе на неког).* **2.** фиг. *подјаривати, наговарати, дражити, изазивати против неког.* — Гола неука сиротиња и још их [попови] уцкају једне на друге. *Пав.* Паштровићи [гледају] с планине гдје им се поље тлачи, а поп Греговић уцка их да ударе. *Љуб.*

уцмéкати, ўцмēкām сврш. пеј. *убити, умлатити.* — Тољагама уцмекати, а мрцину бацити псима! *Бен.* Предај се боље с миром, јер ћу те иначе уцмекати кô кера! *Петр. В.*

уцми́лити, ўцмӣлӣм сврш. покр. *завртњући фитиљ учинити да слабо гори (лампа и сл.), ушкиљити; угасити.* — Уцмили лампу па се ... завали у кревет. *Радул.*

уцмо́љити се, ўцмōљӣм се сврш. покр. *покуњити се, растужити се, расмиздрити се.* — Шта смо се ту уцмољили! Данас ћемо се провеселити. *Петр. В.*

уцо́љати, ўцōљām сврш. покр. *убити.* — Ја ... једног [курјака] уцољах. *Ранк.*

уцо́пати, ўцōпām сврш. нар. *убити, уцмекати.* — Уцопао га као гују. *Рј. А.*

ўцрвак, ўцр̄вка м *црвљив плод.* — Ено ти цљиве, попни се па једи колико хоћеш ... али једног уцрвка нећеш понијети одавле. *Андр. И.*

уцр̀вати се, -ām се сврш. *в. уцрвљати се.* — Доље под крушком липсало штене и уцрвало се. *Рј. А.* Зли завладају а добри им се покоре ... И да тако потраје дуже, све на земљи би се уцрвало. *Андр. И.* фиг. Е, вала ... да не каза теби, чини ми се, до сјутра би се уцрвō. *Ћоп.*

уцрвљава̄ње с *гл. им. од уцрвљавати се.*

уцрвљава́ти се, -р̀вљāвām се = уцрвљивати се *несврш. и уч. према уцрвљати се.*

уцр̀вљати се, -ām се сврш. **1.** *добити црве, испунити се црвима.* — Како да се не уцрвља [рана]. *Б 1959.* **2.** фиг. **а.** *учаметити се, надосађивати се.* — Морам ићи одавде, иначе ћу се уцрвљати. *Моск.* **б.** *постати нестрпљив, узнемирен и сл. од ишчекивања, радозналости и др.* — Од синоћ га [писмо] носим, а не знам да га читам, па се уцрвља' жива. *Шуб.*

уцрвљи́ва̄ње с *гл. им. од уцрвљивати се.*

уцрвљи́вати се, -р̀вљујēм се несврш. = уцрвљавати се.

уцр̀нети, -нӣм, ијек. уцр̀њети, сврш. *постати црн, поцрнети.* — Слаб ... од зимушње болести пожуће брзо и уцрње. *Сиј.*

уцр̏нити се, ўцр̄нӣм се сврш. *обући се у црно; постати мрачан, мрзовољан, смркнути се.* — Хеј ти, црњаче [црна маско]! Ти мора да се понајчешће сећаш Црне Горе кад си се тако уцрнио и угордио. *Кост. Л.*

уцр̏њети, уцр̏нӣм, ек. уцр̏нети.

уцр̏тава̄ње с *гл. им. од уцртавати.*

уцр̏тавати, уцр̏тава̄м *несврш. и уч. према уцртати.*

ўцртати, -а̄м сврш. **а.** *записати, уписати нешто у обичан текст нарочитим словима.* — Велики догађаји из новије и старије историје уцртани су у календаре црвеним словима код свих народа. *Пол. 1970.* **б.** *цртајући убележити у нечем већ нацртаном.* — Било је још више ... малих уцртаних ружа. *Торб.*

у́ча м = учо *хип. од учитељ.* — Било је то — пише нам стари уча — рујна 1945. *Вј. 1970.* Узме сеоски црквењак, уча и пјевалац ... *Матош.*

уча́вити, ўча̄вӣм сврш. *посивети, променити боју (од дугог времена).* — Тамо у плоту, стара турска застава, учавила од дуга времена. *Сиј.* Ражово сноп̂ље од сунца већ сасвим учавило. *И.*

учаћа́вити, -а̀ћа̄вӣм сврш. *почаћавити. Р-К Реч.*

ўча̄јнӣк м покр. *онај који пости за време хришћанских постова више него остали, велики испосник. Вук Рј.*

уча́мати, ўча̄ма̄м сврш. *в. учаметн. Р-К Реч.*

уча́мети, -мӣм (ек.) сврш. *запарложити се, запустити се; пасти у чаму, бити обузет мрачним осећањима.* — Ситна, водена душа обичног ... човека ... би без ње [бриге] брзо ... учамела. *Кнеж. Б.*

уча́мити, ўча̄мӣм сврш. необ. *гурнути у чаму, мрачна осећања исл.* — [У затвореност] су је учамили бестидници. *Божић.*

ўчан, -чна, -чно покр. *који зна, вичан, навикнут.* — Нека ми доведе попа ... који је учан нашој сеоској невољи. *Љуб.* Учан сте путовању по свијету. *Јурк.*

учара́ватн, -а̀ра̄ва̄м *несврш. и уч. према учарати.*

уча́рати, ўча̄ра̄м сврш. *уврачати, опчинити.* — Врачарица ... учара куд јој досегне зелено око. *Новак.* На твоје гласове ... паст ћу као учаран. *Уј.*

ўчас прил. *одмах, за један час, убрзо.* — Учас се нађоше на обали. *Вос. Б.* Учас је заборави. *Божић.*

ўчасни́к м *в. учесник.* — Учасници су овамо дошли да буду учасници љубави и сунца. *Дуч.*

ўчасница ж *в. учесница.* — Нису се жалиле материјалне жртве од стране држава учасница. *Петр. М.*

ўчаствовати, -вујём несврш. *в. учествовати.*

учахура́вати се, -ўра̄ва̄м се *несврш. и уч. према учахурити се.*

учȁхурено прил. *одвојено, усамљено, изоловано.* — Поданици три монархије, Скандинавци се не отуђују, не живе учахурено. *Пол. 1972.*

учȁхурено́ст, -ости ж *особина, стање онога који је учахурен, онога што је учахурено; неучествовање у друштвеном животу.* — Долази до конформизма и грађанске учахурености. *СЛ 1960.* Упињао [се] ... да ту учахуреност уклони и победи. *Ђур.*

учахуре́ње с *учмалост, учахуреност. Р-К Реч.*

учȁхурити се, -ӣм се сврш. **1.** *увити се у чахуру, омотати се чахуром (о ларвама инсеката).* — Ту се учахури [трихина] међу мишићним влакном. *Батут.* **2.** *повући се у себе, оградити се од друштва, изоловати се; укалупити се.* — Трећи се учахурио у страшни наслов псеудонима. *Ков. А.* Никола се није учахурио у себе, у неку ... озлојеђеност на свет. *Поп. Ј.*

у́чац, -чца м *в. вучац. Вук Рј.; Р-К Реч.; Бак. Реч.*

ўчачкати, -а̄м сврш. *потрошити, проћердати. Р-К Реч.*

ўчашити, -ӣм сврш. **1.** покр. *в. ишчашити. Вук Рј.* **2.** *наместити (зглоб), узглобити. Р-К Реч.*

учворȕгати се, -а̄м се сврш. *претворити се у чворуге, прекрити се чворугама.* — Тијело му је ... учворугано некуд попут бамбусове трстике. *Цес. А.*

ўчврснути, -нӗм сврш. *в. очврснути.* — Све је ... преродило, учврсло, забрекло. *Ранк.*

учвр̏стити, ўчвр̄стӣм сврш. **а.** *учинити чврстим, постојаним, осигурати, утврдити.* — Тодор ... хоће да ... учврсти погодбу. *Лал.* [То] је опет учврстило брак. *Ђорђ.* Логоровања ... имају циљ да учврсте и подигну квалитету најбољих стријелаца. *Стр.* **б.** *учинити истрајним, непоколебљивим у каквом уверењу, уверити.* — Све је ово ... учврстило Карађорђа да настави политику коју је почео. *Гавр.*

Изр. ~ неког у мишљењу (уверењу) *потврдити му то мишљење (уверење).*

~ се а. *постати чврст, снажан; ојачати.* — Лоза ... се временом разгранала и жилама учврстила. *Љуб.* **б.** *изградити одбрамбене насипе, утврђења и др.* — Дивизија ... се

још не беше довољно учврстила на својим положајима. *Лаз. М.*

Изр. ~ у мишљењу (уверењу) *потврдити своје мишљење(уверење), поново увидети његову тачност.*

учвршће́ње с *учвршћивање, оснажење, ојачање.*

учвршћи́ва̏ње с *гл. им. од учвршћивати (се).*

учвршћи́вати (се), учвр̏шћујēм (се) *несврш. и уч. према учврстити (се).*

у̏чēван, -вна, -вно нар. **а.** *школован, образован, учен.* — Ти си човјек учеван, знаш да у свакој ствари господа треба да иду пред народом. *Андр. И.* Да су барем дали да мирно солдачију сврши, да буде мало паметнији и учевнији. *Кол.* **б.** *школски, наставни.* — Морао је све већма сузивати учевно градиво. *Ђал.* Отвара као главар земље највиши учевни завод, хрватско свеучилиште. *ХР 1928.*

у̏чевина ж нар. *наука, знање.* — Кад та дјеца ... попријме вашу учевину, похватају ваше планове, списе ... тешко вами. *Коч.* Каплар ... нађе да му је баш ту право мјесто и по чизмама и по учевини. *Сиј.*

учевни̏на ж *плата, награда за учење. Рј. А.*

у̏чēвнӣк м *учеван човек, онај који је образован, учен; научник. Бен. Рј.*

у̏чēвно прил. *учено. Р-К Реч.*

у̏чēвнōст и **учёвнōст,** -ости ж *ученост, школованост.* — Уђе ... барба Андрија ... најогорченији непријатељ »учевности«. *Мар.*

учѐвњāк, -а́ка м нар. *учевник, учењак, научник.* — Код старих Јевреја свештеници су се служили хебрејским језиком, учевњаци и књижевници грчким. *Сек.*

учѐлити се, у̏челӣм се сврш. *стати лицем у лице, суочити се, сучелити се, срести се. Р-К Реч.*

у̏чен, -а, -о **1.** *трп. прид. од учити (се).* **2.** *који се оснива на науци; који се бави науком, научни.* — Поредио [је] наше учено тело [Академију наука] са ма каквим чешким сполеком. *Скерл.* Приказ је ... из пера у ученом свијету најпозванијега. *Водн.*

Изр. ~ човек *школован човек; зналац;* ~ друштво заст. *научно друштво.*

у̏ченӣк м **1.** *онај који учи, полази неку школу;* ђак: ~ гимназије; ~ економске школе, редовни ~, приватни ~. **2.** *онај који учи занат, шегрт.* **3. а.** *онај који је нешто учио од некога; приста̏лица, следбеник:* Сократови, Аристотелови ученици. **б.** плг. *апостол:* Христови ученици. **4.** заст. *приправник, практикант у канцеларијској служби.* — Он био шегрт абацијски, а ја био ученик у канцеларији. *Срем.*

у̏ченица ж *женска особа ученик:* ~ учитељске школе, ~ у привреди.

у̏ченичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ученике, који припада ученицима:* ~ игра, ~ књижница.

у̏ченички прил. *на ученички начин, као ученици.* — Понаша се ученички. *Ред.*

у̏чено прил. *на учен начин, с ученошћу.* — Мање учено речено ... [он] је необичан идеалисани тип. *Грол.*

у̏ченōст, -ости ж *особина онога који је учен; знање, наука.* — Баш лијепо то је, докторе ... што човјек учености те од народа не зазире. *С-Ц.* Хуго Гроције ... био је чувен са своје учености. *Петрон. фиг. учени људи.* — Сала [је] ... била препуна ... Богатство и власт, и отменост, и ученост тога града беше ... заступљена. *Срем.*

у̏чењāк м покр. *велико вретено за вуну. Рј. А.*

учѐњāк, -а́ка м *онај који се бави науком, научник; учен, образован човек.* — У Холандији су тада дјеловали многи знаменити учењаци. *ОП 1.*

учѐњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на учењаке, који припада учењацима.* — Јавио се нови: учењачки сталеж. *Пов. 2.*

учѐњāчки прил. *на учењачки начин, као код учењака.* — Црна коса [му] се раскуштрала учењачки. *Кал.*

учењáштво с *в. ученост.* — Дођут и домисао свједоче поузданије него би учењаштво етимологиста: водити и вођење настало је од вода. *Шим. С.*

у̏чēње с **1.** *гл. им. од учити (се).* **2.** *идеологија; теологија; наука.* — Нити наводи ма и једног стручњака чије би учење ишло њему у прилог. *Мј. 1936.* Кампанела ... услед својих природно-филозофских учења био је пред инквизицијом. *Петрон.* **3.** *вежбање, обука.* — Кад сам се вратио са учења, ... а ја онако с коњем право у село. *Јак.*

учéпити, у̏чēпӣм сврш. **1.** *стати некоме на ногу, очепити, згазити.* — Сад га ребнуше лактом, сад учепише ногом. *Божић.* **2.** фиг. *учинити, нанети (обично намерно) некоме штету у каквом послу.* — У погодби ме учепио. *Павл.*

у̏чесни̏к м *онај који је узимао или узима учешће, учествује у некој делатности, акцији и сл.:* ~ у дискусији, ~ покрета, револуције, ~ у рату (рата), ~ у буни, ~ у анкети (анкете).

у̏чесница ж *она која учествује у некој делатности, жена учесник.* — Таква санкција ... не би погађала само земљу у питању него и остале учеснице међународног транспорта. *НИН 1973.*

у̏чешћивање с *удео у заједничкој акцији с неким, саучешћивање.*

у̏чест ж *в. учешће. Р-К Реч.*

учеста̀вати, -ѐстāвāм *несврш. и уч. према учестати.*

у̏честāлī и **учѐсталī,** -ā, -ō *који се често врши или понавља.* — Киша постаје од учесталих капи. *Кнеж. Б.*

Изр. ~ глаголи грам. *глаголи који означавају радњу која се понавља, итеративни глаголи. Терм. 1;* ~ бȉло мед. *убрзано било, убрзан пулс. Деан. Рј.*

у̏честāло и **учѐстало** прил. *често, учестано.* — Капље ... учестало падају. *Вуј.* Од досадашњих уредника — велика су већина професионални новинари и публицисти, или се јавном ријечју учестало јављају. *Вј. 1971.*

у̏честāлōст и **учѐсталōст,** -ости ж *особина или стање онога што је учестало, учестаност:* ~ дисања, ~ покрета.

у̏честāн, -а, -о **1.** *трп. прид. од учестати.* **2.** *чест, врло чест.* — [Свуда] има учестаних варница духа. *Скерл.* Учестани и продорни јаук ... сирене најави долазак ... Капетановића. *Ћоп.*

у̏честāно прил. *понављајући се често; брзо, нагло.* — Звизну учестано. *Ранк.* Снијег поче испрва тешко ... па онда лакше, учестаније и гушће. *Коч.*

у̏честāнōст, -ости ж *особина или стање онога што је учестано, учесталост.* — Учестаност вести указује да је можда на помолу још једна етапа у кинеским превирањима. *НИН 1970.*

у̏честао, -āла, -āло и **учѐстао,** -ала, -ало *в. учестали. Терм. 1.*

учѐстати, -ām сврш. **1.** *постати чешћи.* — У новинама учесташе дописи. *Нех.* Учеста севање и тутњава. *Вес.* **2.** *почети све чешће чинити нешто.* — Министри све јаче учестали похађати стране земље. *Дом.* Влајко учеста са посетама. *Ранк.*

у̏чествовāње с *гл. им. од учествовати.*

у̏чествовати, -вујēм сврш. и несврш. *узети, узимати учешћа, удела у некој заједничкој акцији, суделовати.* — Жели да и ми [у излету] учествујемо. *Цар Е.* Учествовао [је] у свим већим биткама свог одреда. *Дед. В.*

у̏чēсто прил. *густо, једно уз друго.* — Куће лепе и високе, а дућани свуд учесто. *Радич.* Око ње [цркве] учесто су скупили ... своје станове побожни житељи маленога сеоца. *Јакш. Ђ.*

у̏четверо прил. = учетворо *тако да четири лица учествују, са четири учесника.*

учетвòрити, -ѐтворȉм сврш. **1.** *направити четвороструким, учетворостручити. Р-К Реч.* **2.** *упрегнути четири коња. Р-К Реч.*

~ **се** *учетворостручити се. Р-К Реч.*

у̏четворо прил. = учетверо. — Разговор пође учетворо. *Ћоп.*

учетворòножити се, -ȉм се сврш. *поћи четвороношке. Р-К Реч.*

учетворòстручити, -ȉм сврш. *учинити четири пута јачим или већим.* — Кир-Герас је ... учетворостручено енергијом ... радио у дућану. *Срем.*

~ **се** *постати четири пута већи, јачи.* — Опсег трговине се учетворостручио. *ОП 2.*

учешљáвати, -ѐшљāвāм *несврш. и уч. према учешљати.*

учѐшљати, -āм сврш. *уредити косу чешљањем, очешљати, зачешљати.* — Са учешљаном косом до рамена ... седи у зачељу. *Шапч.* Учешља ... косу на сљепочицама. *Крањч. Стј.*

у̏чēшће и **у̏чешће** с **1. а.** *учествовање, суделовање у неком заједничком послу, деоништво; саучесништво.* — Младићево учешће у разговору [је] расло. *Андр. И.* **б.** *присуство, назочност на месту где се нешто дешава.* — Отворење је ... прослављено ... уз учешће многобројног грађанства. *Обз. 1932.* **2.** *уплив, утицај.* — Природна наклоност човека к човеку ... се добија инстинктивно, без учешћа човекове воље. *Марк. Св.* **3. а.** *саосећање.* — Свет најпре из радозналости, а после из учешћа, поче пристајати уз кола. *Лаз. Л.* Лијечник [га је] озбиљно и с учешћем мотрио и нудио му капљице. *Крањч. Стј.* **б.** *саучешће, сажаљење, жалост.* — Дирнут са овога јада, осети учешће у грудима својим. *Нед.* Тегобе [сам] ишчекивао ... и учешћа у јаду. *Комб.*

Изр. узети (узимати) учешћа *учествовати, суделовати.*

у̏чилȉште с заст. *школа.* — Свечано [је] отворено богословно училиште. *Новак.* Не подсећа на некадашње српско читалиште ... училиште и грејалиште. *Петр. В.*

у̏чило с *наставно средство:* збирка школских учила, очигледно (зорно) ~.

у̏чни, -а, -о *који припада учи, учитељу, који се односи на учу.*

у̏чин м **1.** *оно што је учињено, чин, дело.* — Након учина ... као под притиском неке ... силе одшуњала [сам се] на оно мјесто у продолу. *Кос.* Месечина нит' греје, нити

оживотворава, ни моћ садржи великих учина. *Марк. Д.* **2. а.** *утисак, дејство, дјеловање, учинак, ефекат.* — Гледала [је] непосредно у учин своје пјесме. *Вил.*; *Р-К Реч.* **б.** *последица.* — Нешто претходи у времену (узрок), и нужно изазива нешто што непосредно следује (последица, учин). *Лог. 1.* **3.** заст. *чињеница.* — Не могу овдје умовати, него ћу само казати повјесничке учине. *Старч.* **4.** *чињење, штављење (коже).* — Дати кожу на учин. *Вук Рј.*

у̀чинак, у̀чи̏нка м **1.** *производ, резултат (рада).* — Механизација рудника и заштитна средства се свуда спроводе . . . да би учинак рада био што већи. *ОГ.* **2. а.** *дејство, утицај.* — Коњак с водом изведе диван учинак. *Креш.* Овакви примери . . . имали су учинка. *Сур.* **б.** *утисак, ефекат.* — Застаде да види какав је учинак оставила . . . његова животна прича. *Креш.* **3.** *чин, поступак.* — Негдашњи неугодни учинци завршили [су се] сретним посљедицама. *Коз. Ј.*

Изр. награ̑ивање по учинку *награ̑ивање према раду и резултату рада.*

у̀чи̏нилац, -иоца м *извршилац дела (обично кривичног).* — Гоњење учинилаца кривичног дјела стављено [је] у искључиву надлежност управне власти. *Мј. 1926.* Кривичном законику је сврха . . . да се спречи учинилац, да се он поправља. *НИН 1970.*

у̀чи̏ниочев, -а, -о *који припада учиниоцу.* — Суд има . . . да води рачуна о добу учиниочевом. *Арх. 1926.*

у̀чи̏нити, у̀чи̏нӣм свр̀ш. **1. а.** *направити, начинити; створити.* — У комаду картона учињена су два низа рупица. *Физ. 2.* Нетко је . . . до воденице учинио пртину. *Донч.* Само нек ја од синова учиним људе! *Бег.* **б.** *спремити, приредити.* — Таст . . . се са зетом помири, а онда учине пир. *Маж. М.* **2. а.** *извршити, извести, предузети (какву радњу, покрет и сл.).* — Пуковник је учинио покрет да јој благо метне руку на раме. *Андр. И.* [Она] учини неколико корака. *Крањч. Стј.* Учинио је неколико покушаја да га [питање] реши. *Јов. С.* **б.** *произвести (утисак); изазвати последице.* — Неки дубљи дојам на њу . . . нисам могао учинити. *Козарч.* Стерија је . . . својим првим комедијама учинио на савременике . . . дубок утисак. *Милис.* Лик ове сјене . . . и говор оне учине да их познат жељах живо. *Комб.* **3.** *зарадити, стећи.* — Можеш и новаца учинити. *Кал.* **4.** (некога нечим, ређе некога нешто) *довести некога на какав положај, поставити.* — Кнез Илија се преда Турцима, и они га учине оборкнезом. *Вук.* Учини ли ме губернатором у Индији, поставит ћу те . . . за министра у Кашмиру. *Крањч. Стј.* **5. а.** *помоћи, изићи у сусрет.* — Волео [је] сваком учинити. *Нед.* **б.** *нанети зло, штету.* — А шта ти је учинио? — Много ми је учинио пас! *Вес.* Неправду сам учинио. *Креш.* **в.** *опчинити мађијом, омађијати, зачарати, урећи.* — Да чинилице и вештице не би што учиниле стоци. *Рј. А.*; *Вук Рј.* **6.** *рећи, изрећи.* — Искапи чашицу, намрштивши се мало и учини: — Их! ала пали! *Глиш.* Јесте ли ради гостима? — учини онај нови гост. *Ком.* **7.** *уштавити (кожу).* — Добро учињен пâс од јеленске коже . . . падаше . . . чак на бедра. *Кнеж. Л.*

Изр. реч не учини *без речи, без погово̀ра, ништа не рече;* ~ вољу (по вољи) *послушати;* ~ души места *извршити добро дело;* ~ очима (на кога) *дати знак (коме);* ~ себи (од себе) што (год) *покушати, извршити самоубиство.*

~ **се 1.** *направити се, начинити се; постати.* — Тетка твога оца . . . учинила се думна. *Војн.* Чим мало загази у свијет, он се учини другим човјеком. *Сиј.* Учини се болестан. *Вук.* Ја се учиним да га не видим. *Јурк.* **2.** *причинити се, приказати се.* — Мени се [Ана] учини необично лепа. *Лаз. Л.* Умрети, учини јој се утеха. *Рист.* **3.** *догодити се, десити се.* — Ништа не знам што се учинило, јесу ли их Турци погубили. *Њег.*

Изр. ашик ~ покр. *заљубити се.*

у̀чиница ж *учина жена.* — Учиница . . . орах коми [у] авану, да поспе резанце. *Кош.*

у̀чинскӣ, -а̄̀, -о̄̀ **1.** *који проузрокује, узрочан. Терм. 1.*; *Бак. Реч.* **2.** грам. ~ глагол *активни, транзитивни глагол. Терм. 1.*; *Бак. Реч.*

у̀чиона и **учио̀на** ж *в. учионица.* — Мајка је била учитељица главне учионе. *Нех.* Походи цркве . . . учионе. *Љуб.*

у̀чионица и **учио̀ница** ж **1.** *просторија у којој се учи, у којој се одржава настава.* — Прилике у школи [су] рђаве с обзиром на број ђака у учионици. *Пед.* **2.** необ. *школа:* пучка ~. *Старч.*

у̀чионичкӣ и **учио̀ничкӣ,** -а̄̀, -о̄̀ *који се односи на учионице:* ~ простор.

учи̏тати, -а̄м свр̀ш. *урачунати, убројити.* — Учитао сам га међ Хрвате, знав да је родом Осечанин. *Кур.*

у̀читељ м **1. а.** *просветни радник са средњом стручном спремом, са учитељском школом, који ради у основној школи.* — Ђаци [учитељске школе] су радо узимани за домаће учитеље. *Ђос. Б.* Мене је именовала влада за намјесног учитеља у Вучјаку. *Крл.* **б.** *стручњак који поучава друге у некој врсти знања или вештине:* ~ страних језика, ~ музике, играња, јахања, пливања и сл. **2.** *онај од кога се може нешто научити.* — На хајдуштво и сва опачила Турци су им учитељи били. *Њег.* [Гојко је] дјечаков недостижни узор и учитељ у свим објешењаклу-

цима. *Ћоп.* фиг. Црнчићу је природа једини ауторитативни учитељ. *Матош.*

учите́љац, -љца м *ђак учитељске школе.* — Требало би израдити и списак ... сомборских учитељаца. *Петр. В.*

у̏читељев, -а, -о *који припада учитељу*: ~ соба.

у̏читељева̄ње с *гл. им. од учитељевати.*

у̏читељевати, -љујём несврш. = учитељовати *бити учитељ, радити као учитељ.* — Почео [је] учитељевати у кући Клариној. *Шен.* [У Далмацији] је учитељевао три године. *Петр. В.*

у̏читељевица ж *учитељева жена. И-Б Рј.*

учитељѐтина м и ж *дуг. и пеј. од учитељ.* — Она учитељетина знаде за твоје стазе! *Гор.*

у̏читељица и **учитѐљица** ж *жена учитељ*: ~ писања, ~ музике.

Изр. ~ живота фиг. *(х)историја, повест.* — Рачки хоће да хисторија буде учитељицом живота. *Нех.*

у̏читељичин и **учитѐљичин,** -а, -о *који припада учитељици.*

у̏читељичкӣ и **учитѐљичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на учитељице.* — Српска учитељска и учитељичка школа у Сомбору ... стварно су зрачиле широм целог Српства. *Петр. В.*; *И-Б Рј.*

у̏читељи̏ште с заст. *учитељска школа.* — Забављен [је] Бузолић управљањем учитељишта и интерната. *В 1885.* Добива место на учитељишту у Петрињи. *Марј. М.*

у̏читѐљка ж **1.** *учитељица.* — Гроф гоји особите симпатије за нову учитељку. *Шен.* Разговарали [су] у стану ... пензионисане учитељке. *Вас.* **2.** *учитељева жена. Р-К Реч.*

у̏читѐљкин, -а, -о *који припада учитељки.* — Пере учитељкине судове. *Марк. Св.*

у̏читељова̄ње с *гл. им. од учитељовати.*

у̏читељовати, -љујём несврш. = учитељевати. — [Овде] је мој ... отац дуго година учитељовао. *Рад. Д.*

у̏читељскӣ, -ā, -ō *који се односи на учитеље*: ~ школа, ~ испит, ~ збор.

у̏читељски прил. *на учитељски начин, као учитељи.* — Тако [је] и схватио свој позив [критичара], цензурисати, учитељски оцењивати. *Скерл.*

у̏читељство и **учите́љство** с **1.** *учитељи (као колектив), учитељски сталеж.* — Сигурни смо за симпатије цијелог хрватског учитељства. *Нех.* [Он] својом спремом ... чини част ... целом учитељству. *Ћос. Б.* **2.** *учитељски позив, учитељска служба.* — Желите [се] посветити учитељству. *Шен.*

у̏читељчић м *дем. и пеј. од учитељ.* — Сада из службе отпуштају јадне учитељчиће. *Ћос. Д.*

у̏чити, -ӣм (импф. у̏чāх; трп. прид. у̏чен) несврш. **1.** (нешто) **а.** *настојати да се нешто упамти, разуме, стицати какво знање, вештину.* — Учио сам Хегелову филозофију. *Нен. Љ.* Види се да је нешто учио. *Павл.* Ја ... учим музику и француски језик. *Макс.* **б.** *похађати какву школу, бити на каквом занату.* — С њим [је] ... учио у оријенталној академији у Бечу. *Том.* Друг ... је с њиме заједно учио папуцилук. *Јакш. Ђ.* фиг. *васпитавати се у извесном правцу.* — И јапански војник учи хероизам ... патриотским стиховима. *Матош.* **2.** покр. **а.** *размишљати, мислити (о нечему).* — Крупно нешто учиш у памети ... а ја зебем од много мишљења. *Њег.* Стаде да учи ... како би хљеб из оне дубине изрибао. *Љуб.* **б.** нар. *читати*; *говорити.* — Када бану ситна књига дође ... ону учи, другу бр̀же пише. *НП Вук.* Вода ... гргори стално, као да неко молитву учи, сам, у ноћи. *Сиј.* **3.** (некога) **а.** *предавати некоме какво знање, вештину, поучавати.* — Ана, хоћеш да те учим српски? *Лаз. Л.* фиг. И крв нас патњи и страдању учи. *Уј.* **б.** *саветовати, наговарати.* — Аустрија и Француска училе [су] Турке да не попуштају. *Нов.* **4.** *проповедати какву идеју, теорију, бити њен поборник.*

Изр. како те бог учи *како знаш, како се сам снађеш*; ~ књигу нар. *учити се писмености*; ~ (кога) памети *давати коме савете, обично непотребне*; ~ школу *ићи у школу.*

~ **се а.** *учити школу, стицати школска знања.* — Не може се казати да се није учио, али се владао ... рђаво! *Лаз. Л.* Бјех одлучио ... да ћу се учити, да ћу се добро владати. *Јурк.* **б.** *стицати какво знање, вештину уопште.* — Мислим ... да [Мару] ... дам у кумову кућу, да се дијете учи раду. *Лаз. Л.* [Ја] се, гледајући вас, свагда учим ономе што и мене чека. *Крањч. Стј.* **в.** *вежбати се.* — Учили [смо] се да погодимо које се то звоно огласило. *Чипл.*

у̏чичкати, -а̄м сврш. *напунити чичковима.* — Ди [где] си, цуро, учичкала скуте? — У шљивику, чекала сам дику. *Леск. М.*

~ **се 1.** *напунити се чичковима.* — Пас ... машући учичканом репином, отпрати је. *Ад.* **2.** *густо се нагомилати једно уз друго.* — С лица [је] ... окречила, а онако прљавштина ... те се учичкале жуте рупе и греботине. *Вукић.*

у̏чка ж *в. хука*; исп. хучка. *Вук Рј.*; *И-Б Рј.*

учки̏љити, -ӣм сврш. = ушкиљити (очима) *погледати шкиљећи, упола зажму-*

рити. — Ти ... страћи тол'ке паре! ... Пајкан учкиљи очима: — Кол'ке паре? *Вукић.*

ўчкур и **ўчкӯр** м тур. *узица којом се у појасу завезују гаће и сл., свитњак, гаћник.* — Навуче их [гаће] ... учкур добро стеже око себе. *Лаз. Л.* Дијете ... рукама се држи за учкур од гаћа. *Сиј.; Вук Рј.*

ўчкурица ж *учкур.* — Гаћице је најбоље везати везицом (учкурицом). *Ног.*

учкўрлук м *поруб на гаћама кроз који се провлачи учкур. Вук Рј.; Шкаљ.*

ўчланити, -ӣм сврш. *примити за члана.* — Да је мало озбиљнији могао бих га учланити у Партију. *Ћос. Д.*

~ **се** *уписати се као члан, постати члан.* — Радић је ... позвао сав хрватски народ да се учлани у његову странку. *Риб.*

учлањи́ва̏ње с *гл. им. од учлањивати (се).*

учлањи́вати (се), -а̀њујӗм (се) *несврш. и уч. према учланити (се).*

учло́вити се, ўчлӧвӣм се сврш. покр. *стати чловечи, стојећи на рукама, с ногама увис.* — Ено се све учловило, све се тумбе наврнуло. *Ад.*

ўчмало̏ст, -ости ж *мртвило, пасивност, непокретност.* — Вратио [се] међу своје да их продрма и покуша тргнути из учмалости. *Десн.* У свих народа наилазе дани моралне посусталости, учмалости. *Прод.*

учмà̏нути, ўчмасти, ўчманӗм и **ўчмати,** ўчмӗм и ўчмӑм сврш. **1.** *увенути, спарушити се. Р-К Реч.* **2.** фиг. *изгубити осетљивост, ведрину, вољу, успавати се; запустити се духовно, запарложити се.* — Његови ... професори сматрали су да је штета да се такав латинац врати и учма негде у Босни. *Андр. И.; Р-К Реч.*

ўчмао, -ала, -ало (одр. ўчмалӣ) **1.** *р. прид. од учмасти и учмати.* **2.** фиг. *духовно неосетљив, који је без воље, без живота, тром, млитав, апатичан.* — Ријеч је ... о драми која је непоштедно анализирала учмале грађанске врлине. *ВУС 1970.* Антологија ... усковитла наше страсти ... пробуди учмало интересовање. *НИН 1970.*

у́чо, -а и -ӗ м = уча. — Мене један стари учо из Груже ... лепо научи и упути. *Глиш.* Највише и најрадије говори учо Томо. *Вел.*

учо̀вечити се, -ӣм се, ијек. учо̀вјечити се, сврш. **1.** *одрасти, сазрети, постати човек. Р-К Реч.* **2.** *уљудити се. Р-К Реч.*

учо̀вјечити се, -ӣм се, ек. учо̀вечити се.

ўчтив, -а, -о *пристојан у понашању.* — Врло [је] наображен младић, учтив, паметан. *Кум.* Кажем ти да будеш учтив, и да лепо кажеш шта хоћеш од мене. *Дом.*

ўчтиван и **ўчтӣван,** -вна, -вно нар. *в. учтив.* — Миран и учтиван човек. *Срем.*

ўчтиво прил. *на учтив начин, пристојно.* — Неко се врло учтиво распитује за пут до ... неког села. *Сек.*

ўчтивӧст и **учти́вӧст,** -ости ж *учтиво понашање, пристојност.* — Поред мужа је живела у хладној учтивости. *Јанк.* Младићи су ослобођени од учтивости која их је до сада кочила. *Мих.*

учтўглија м тур. ист. *паша или везир са три туга.* — Што је војска од Мостара града, ордија је царева низама, четири је воде учтуглије. *Март.; Вук Рј.*

учу́вати, ўчӯвӑм сврш. покр. *сачувати.* — Бјежи ко је учувао главу. *Март.* Да може човјек учуват оно што је прије стекô био би добар. *Ћор.*

Изр. да бог учува, учувај боже *сачувај боже, не дај боже.*

~ **се** *сачувати се.* — Чувам се ... Али учувати се не можеш! *Андр. И.*

ўчудити се, -ӣм се сврш. *зачудити се, запрепастити се.* — Погледа, учуђен, млади бријест пред собом. *Гор.*

учӯпати, -ӑм сврш. *ишчупати; начупати.* — Учупај главицу лука. *Коч.* Одлазио [је] ... ван града да ... учупа траве. *Десн.*

учўрисати, -ишӗм сврш. покр. *сакрити. Вук Рј.*

ўџаклица ж покр. *кућерак, уџерица.* — Раштркане хрпице потлеушица, уџаклица. *Сим.*

ўџбенӣк м **а.** *школска књига (обично службено одобрена) из које се учи неки наставни предмет:* ~ (х)историје, ~ римског права. **б.** *књига која садржи поуке из неке вештине:* шаховски ~.

ўџбенӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на уџбеник, који је као у уџбенику.* — Чекаше ... да избаци из себе нека своја уџбеничка знања. *Јонке.*

ўџбенички прил. *као у уџбенику.* — У естетску анализу ... иде наоружан оружјем које је ... музејско, уџбенички скучено. *Михиз.*

ўџгарица ж покр. *в. уџерица.* — Искрала се босонога радна војска из својих домова, из уџгарица ... да ... ради. *Рад. Д.*

ўџера ж *мала кућа од лошег материјала, чатрља, страћара.* — Само да се не морам више завлачити по ... ушљивим уџерама. *Чол.*

ўџерица ж *дем. од уџера; уџера.* — Око згурених ... уџерица ... увек се повијао дим. *Маш.* Подигао [је] на крај села малу уџерицу. *Сек.*

у̑ш, у̑ши ж (мн. у̑ши, ген. у̑шӣ и у̑шијӯ) **1.** зоол. = ваш: штитаста уш напада воћке. **2.** погрд. *човек ниских, негативних особина, неваљалац, нитков.* — Уш је то! Није он достојан ни да га згњечим рукама! *Каш.*

Изр. пртена ~ *уш која преноси пегавац. НЧ.*

у̑ш и **у̑ша**[1] (обично поновљено) *узвик којим се терају разне домаће животиње (свиње, кокошке и сл.).* — Ене нечијих свиња у њиви ... Паја скочи ... вичући ...: — Уша! уша! *Глиш.; Вук Рј.*

у̑ша[2] ж бот. *в. ушац. Р-К Реч.*

у̑шак м покр. *угаони дирек, дрвени стуб.* — Затворе ... врата [од колибе] тешким клином ... и подметну ватру под сва четири ушака. *Брл.*

ушанча́вати (се), -а̀нчава̄м (се) и **ушанчи́вати (се),** -а̀нчујем (се) *несврш. и уч. према ушанчити (се).*

у̑шанчити, -и̑м сврш. *утврдити, осигурати шанчевима.* — Ушанчити војску. *Вук Рј.*

~ **се** *утврдити се, осигурати се шанчевима.* — Већ је три дана како се Зекановић ушанчио у караули. *Куш.* Мора да су се ушанчили сваки на свом положају. *Лал.*

у̑шање с *гл. им. од ушати.*

у̑шара ж зоол. *в. сова.* — Рани сумрак већ се хватао и прве сове ушаре већ су полетавале на ноћна ловишта. *ВУС 1970.*

Изр. зоол мала ~ Pisorhina scops. *Терм. 4*; шумска ~ *врста сове* Asion vulgaris. *Деан. Рј.*

ушара́ти, у̑шара̄м сврш. **1.** *почети шарати, заколутати, завртети (очима).* — Увријеђен ускипи, ушара очима па загалами. *Мул.* Кравар ушара много. Најпосле укрсти очи. *Мил.* **2.** *почети петљати, лагати. Вук Рј.; Бак. Реч.*

ушара́фити, -а̀ра̄фӣм сврш. = ушрафити **1.** *завртнути, завити шараф, завртањ.* **2.** *причврстити шарафом, завртњем.*

ушарафљи́вати, -а̀фљујем *несврш. и уч. према ушарафити.*

ушарѐнити се, -и̑м се сврш. *обући се у шарено одело.* — Како сте се то обоје ушаренили: и ти и та твоја кобила? *Ћоп.*

ушà рица ж зоол. *в. сова*; исп. ушара. *Финк.*

у̑шат, -а, -о **1.** *који има велике уши.* — Сивогривац [магарац је] нешто ушат. *Шен.* Упорни тврдоглави Мицко рода ушатог. *Чипл.* **2.** *у именима животиња*: ушати гњурац, ~ медуза. *Финк.*

у̑шата ж зоол. *морска риба укусна меса са црним прстеном око репа, црнорепа* Oblata melanura. *Деан. Рј.*

у̑шати, -а̄м несврш. покр. *слушати, прислушкивати.* — Друшко преобиде по клијети, да се није ко забио да уша. *Љуб.*

Изр. слушају, али не ушају *чују, али не маре.* — Ја говорим, ја заповиједам, а они слушају, али не ушају. *Вел.; Вук Рј.*

у̑шатка ж зоол. покр. *врста беле водене птице* Colymbus auritus. — Ружна птица ушатка бешумно плови [Скадарским] језером. *Пол. 1960; Вук Рј.; Бен. Рј.*

у̑шаторити се и **у̑шӣторити се,** -и̑м се сврш. *разапети, подићи шатор. Р-К Реч.*

у̑шац, у̑шца м бот. *врста биљке* Lychnis, L. flos cuculi, Melandrium *из пор. каранфила. Сим. Реч.*

ушӣшће с заст. *долазак, улазак.* — Дајмо хвалу богу господину за ушашће краљево! *Нех.*

у̑шверцовати, -цујем сврш *прошверцовати, пренети преко границе без царине, прокријумчарити.* — Кожу је ... продао у Аугсбургу и ... за те новце ушверцовао читаву врећицу кремења за упаљаче. *Дав.*

у̑ше (обично поновљено) узв. *в. у̑ш.* — Стао да вија двоје прасади ... Уше, ... шта ћете ту. *Ћоп.* Трља очи и тобож навикује на крмке: — Ej, уше, уше! Гиц, гиц! *И.*

ушевр̀дати се, -а̄м се сврш. *стати шеврдати, узнемирити се, збунити се.* — Ја се ушеврдао, што да радим. *Јурк.* Ушеврдао се и једва једном отвори врата. *Матош.*

ушéнац, -нца м зоол. **1.** *врста инсекта који напада винову лозу*; исп. филоксера. — Винограде је ... трсов ушенац уништио. *Том.; Деан. Рј.* **2.** мн. *породица инсеката, кукаца рилаша који сишу биљне сокове из лишћа* Aphididae, *лисне ваши. Терм. 4.*

ушéњак[1], -њка м *мала у̑ш. Вук Рј.*

ушéњак[2], -њка м зоол. *в. ушенац. Прав.*

ушепѐсати се, -а̄м се сврш. *узнемирено се усходати, ушетати се тамо-амо нахрамљујући једном ногом.* — Ушепесао се горе-доље по ... дућану. *Десн.*

ушѐпртљати (се), -а̄м (се) и **ушѐпртљити (се),** -и̑м се сврш. *почети шепртљати, шепртљити, упетљати се, збунити се.* — Обично [се] сви сеоски становници збуне и ушепртљају кад им дође из града ... какав члан ... породице. *Ранк.* Како ... Шта? — ушепртљи професор силно изненађен. *Срем.* Ушепртљио се ... и почео нешто муцати. *Кол.*

ушѐса *в. ухо.*

ушестòрострүчити, -и̑м сврш. *в. ушестостручити.* — Спрема се ... да своју

прву милијарду ... бар ушесторострући. *Вј. 1960.*

ушестòстручити, -ӣм сврш. *повећати шест пута. Р-К Реч.*

ушéтати, ӯшетӑм и ӯшетӣм сврш. *ући лаким кораком, као шетајући се.* — У Марине дворе ушеташе. *НПХ.* Пустили су освајача да мирно ушета у нашу земљу. *Чол.*

~ **се 1.** *в. ушетати.* **2.** *почети ходати тамо-амо, горе-доле.* — Други пут би опет ћутао ... и ушетао се по кући ... нервозно. *Ђур.* фиг. Мени се ушетала по глави удаја. *Буд.*

ушећерити, -ӣм сврш. **1.** *укувати у растворени шећеру; конзервирати на тај начин.* — Узимао [је] ... ситне залогаје свог драгог бенџелука у ушећереном воћу. *Андр. И.* **2.** *поквасити шећерном водом (косу да би постала чвршћа).* — Испод ... мараме вириле [су јој] ушећерене шишке. *Рад. Д.* **3.** фиг. *испунити претераном разнеженошћу, сладуњавошћу.* — Ушећерише речи због љубопитљивости ... хоће ли ... пара или иметка имати? *Маш.*

~ **се** *испунити се зрнцима шећера (о воћу лоше конзервираном у шећеру).* — Ако се [слатко од кајсија] јаче укуха, онда се ушећери. *Шапч.*

ӯши *в. ӯхо и ӯш.*

ӯшив, -а, -о *в. ушљив.* — Сакрио сам се пред ... ушивим станарима. *Бег.; Деан. Рј.*

ӯшивак, -ӣвка м *поруб којим се сужује неки део тканине, ушитак.*

ушúвање с *гл. им. од ушивати.*

ушúвати, ӯшӣвӑм *несврш. и уч. према ушити.*

ӯшивац, ӯшӣвца м **1.** бот. *врста биљке* Delphinium staphisagria *из пор. жабљака. Вук Рј.; Сим. Реч.* **2.** *в. ушљивац. Р-К Реч.*

ӯшивòст, -ости ж *в. ушљивост. Деан. Рј.*

ушúкати, ӯшӣкӑм сврш. покр. **1.** *успавати љуљајући, уљуљкати (дете).* — фиг. Мирна ноћца свијет ушикала. *Ботић.* **2.** *увући, угурати.* — Море [је] ту близу ... увијек справно да га одведе или да га у бездан ушика. *Војн.*

~ **се 1.** *успавати се.* — Сан те љуби и говори: ушикај се, драго моје! *Вук Рј.* **2.** *ући, увући се.* — Кад се дика у дворе ушика. *Вук Рј.*

ӯшӣљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ушиљити (се).* **2.** *сличан шиљку, зашиљен, шиљаст.* — Нови ... Ниш, ушиљена шубара, чиновничка качкета. *Грол.* Танка и суха, сва ушиљена, као преслица. *Кол.* Само су му оштре, ушиљене уши ... стригле. *Јевт.* **3.** *танушан, мршав.* — Ђон те ципеле ... као да прети ушиљеној Рези. *Марк. М.* Примијетио је ... руку утањену, ушиљену. *Кал.* Дјеца ... су малокрвна, блиједих, ушиљених лица. *Вј. 1970.*

ушиљúвати (се), -ӣљујем (се) *несврш. и уч. према ушиљити (се).*

ушúљити, ӯшӣљӣм сврш. **1.** *дати нечему облик шиљка (дељањем, стругањем и сл.), зашиљити:* ~ писаљку, оловку. **2.** *усукати, увртети (бркове, прамен косе).* — Бркове ушиљио, косу остраг разделио. *Лаз. Л.* **3. а.** *нањушити, начуљити.* — [Вук] диже главу и ушиљи уши. *Куш.* Пружи [бик] главу, ушиљи ушке и зачуђен погледа. *Гор.* **б.** *напућити, скупити, истурити напред (усне, уста).* — Ушиљи усне и стаде кесити њушку. *Божић.* **в.** (лице) *добити озбиљан и пажљив израз.* — Ушиљи лице, а очима зашара. *Куш.*

~ **се 1.** *постати шиљат; смршати.* — Нос му се ушиљио, јабучице испод грла искочиле. *Вес.* Од невоље и глади ушиљише им се уши и носеви. *Маш.* Они обли лактови ушиљили се. *Леск. Ј.* **2.** *постати озбиљан, пажљив.* — Мале сиве очице ушиљиле се па боду ... као шило. *Кал.*

ӯшимицӣ прил. *шицом од секире, мотике и сл. (ударити, лупити).* — Окласине ... су ... тукли сјекирӧм, ушимице. *Лал.* Издигну мотику високо и поче да удара ушимице по старом металу. *Ђур.; Вук Рј.*

ушúнути, -нӣм и **ушúнути,** ӯшӣнӣм сврш. *уганути, ишчашити, извити.* — Све пијући у прозоре, мишљах — врат ће ушинути! *Глиш.* Био је ... ушинуо леђа вукући ... воду. *Лаз. Л.*

~ **се** *ишчашити се, извити се.* — Да му се [злобнику] ушинуле руке! *Март.*

ӯшинӯтòст и **ӯшӣнӯтòст,** -ости ж и **ушинýће** с *стање онога што је ушинуто, ишчашење, уганутост, угануће* distorsio. *Терм. 5.*

ӯшињāк м *место са пуно ушију, легло ушију.* — Ниједна се [жена] не нађе да отријеби гамад у твом ушињаку. *Гор.*

ушúпилити, -ӣм сврш. покр. *ужлебити, узглобити. Вук Рј.; Деан. Рј.*

ӯшӣр и **ӯшироко** прил. *у ширину.* — Зјенице ... ширише се све шире ушир од ... ужаса. *Шен.* Дрвце је ... пошло и ушир и увис. *Перк.; Деан. Рј.*

ушúтак, -тка м *ушивени, увучени комад, део неке тканине.* — [Униформа] би, без црвеног ушитка, изгледала скоро отмјено. *Десн.* Овај ефекат може [се] постићи ... одбацивањем ... ушитака у струку. *Пол. 1958.* Направите један ушитак за косину рамена. *И.*

ӯшити, ӯшијем сврш. **1.** *шивењем причврстити, спојити; нашити, пришити.* — Ушићу дугме на капут. *Сек.* **2.** *шивењем за-*

творити, зашити (*у какав џеп, поруб и сл.*). — Треба да узме ... сребрну пару ... па ... да ушије у појас и да носи са собом до порођаја. *Вес.* **3.** шатр. *надмашити, превазићи.* — Скупио је близу триста хиљада, ушиће нас све кад се обуче! *Пол. 1974.*

ушиће́рити, -и̏ћа̄рӣм сврш. *добити шићар, извући корист из чега, окористити се* (*нечим*). — Просјаци се ... тискају ... не би ли што ушићарили. *Бег.* Весео [је] као да је ... богзна шта ушићарио. *Ћоп.*

у̏шица[1] ж зоол. *дем. од уш. Деан. Рј.* Изр. *лисна ~. Финк.*

у̏шица[2] ж (обично у мн.) **1.** *металнн део алатке са отвором у који се утиче држаље, копљача и сл.* — Пљас, ушицом од сјекире. *Чол.* Подизаху мотике и ... спуштаху, разбијајући ... грумење земље ушицама. *Донч.* Удари ... ушицама трнокопа у ... дирек на авлијским вратницама. *Ћоп.* **2.** *отвор на игли кроз који се удева конац.* — Чешће је с продикаонице наглашавао, како ће прије дева кроз ушицу игле него богаташ у краљевство небеско. *Гор.* **3.** *омча, рупица уопште.* — Очеве ципеле везао [сам] канапом за ушицу ... и вукао као колица. *Нуш.*

ушѝцати, у̏шӣцӑм сврш. покр. *погодити из пушке.* — Шандорија је славно ушицао буре рампаша. *НИН 1959.*

у̏шишкати, -а̄м сврш. *умирити, утишати. Вук Рј.*— Напокон су га некако ушишкали. *Креш.*

у̏шка ж **1.** *спољашњи део ува, ушна шкољка* concha auris; *уво.* — Разјапио уста од ушке до ушке. *Гор.* Носи ... капицу да би ресама прикрио изгризену ушку. *Пол. 1959.* **2. а.** *ушица* (*од секире*). — Забије сјекиру до ушке. *Гор.* **б.** *дршка, уво на каквој посуди.* — Носила је на глави ... вједро воде држећи га једном руком за ушку. *Божић.* Стара шерпења ... проваљена, без ушке. *Чипл.*

у̏шка̄ње с *гл. им. од ушкати.* — Сове се почеле својим лудим, на смијех наликим ушкањем јављати. *Бал.*

у̏шкати, -а̄м несврш. *испуштати гласове »уху«* (*о совама*). В. пример уз гл. им. ушкање.

ушки̏љити, у̏шкӣљӣм сврш. = учкиљити. — Само [би] очима ушкиљио. *Берт.* Зловољно ушкиљи у пашњак испред себе. *Ћоп.*

ушкѐпити, у̏шкопӣм сврш. *уштројити, кастрирати*: ~ бика, коња. — Много гаје копуне и осталу ушкопљену живад. *Ант. 1.*

ушкопља̏ва̄ње с *гл. им. од ушкопљавати.*

ушкопља̏вати, -ѐпља̄вам = ушкопљивати *несврш. и уч. према ушкопити.*

у̏шкопљен, -а, -о **1.** *трп. прид. од ушкопити.* **2.** фиг. *млитав, слаб.* — Ушкопљена господа вегетаријанци ... пију ... минералну воду. *Крл.*

ушкопљѐнӣк, -ика м *онај који је ушкопљен.* — Да будем светац, да не кажем ушкопљеник, то би ми ... личило на издајство наше расе. *Пол. 1958.* фиг. пеј. *млитавац, слабић.* — Зазирем од душевних ушкопљеника свих народа. *Маж. Ф.*

ушкопљѐница ж *ушкопљена жена.* — фиг. Нисам ушкопљеница светог Бенедикта ципеларског. *Сим.*

ушкопљѐнӣчкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на ушкопљенике*: ~ изглед.

ушкопља̏ва̄ње с *гл. им. од ушкопљивати.*

ушкопља̏ти, -ѐпљујем несврш. = ушкопљавати.

у̏шкрљак, -рљка м *устрижак, парче, одрезак платна или чохе, крпица. Деан. Рј.*

ушкро̀бити, у̏шкробӣм сврш. *умочити у шкроб, штирак, уштиркати*: ушкробљена кошуља.

у̏шљив, -а, -о *у којему има ушију, вашљив.* — Злопате [се] полугладни, боси, подерани, ушљиви. *Чол.*

у̏шљивац, -ивца м *онај који је ушљив, вашљивац.* — Приказују балканске владаре као ушљивце. *Матош.*

у̏шљивица ж *она која је ушљива, вашљивица.* — Вуци се, ушљивице! *Кост. Л.*

ушља̏вко м *в. ушљивац. Деан. Рј.*

у̏шљивӧст, -ости ж *стање онога који је ушљив, вашљивост. Р-К Реч.*

у̏шљискати, -а̄м сврш. *упрскати блатом. Р-К Реч.*

~ **се** *упрскати се блатом. Р-К Реч.*

ушмѝкати се, у̏шмӣка̄м се сврш. *усмрдети се; упувати се. Р-К Реч.*

ушмр̀кати, у̏шмр̄чӗм сврш. *увући ваздух и др. у нос.* — Извуче духан-кесу и ушмрка. *Франг.*

~ **се** *истрести, ишмркнути нос, усекнути се.* — Ипак се нервозно ушмркао. *Божић.*

ушмркѝва̄ње с *гл. им. од ушмркивати* (*се*).

ушмркѝвати, -р̄кујем *несврш. и уч. према ушмркати.* — Шјор Марко ушмркивао [је] уситњени ... духан. *Божић.* Суче дуг брк и ушмркује слине из носа. *Радул.*

~ **се** *ишмркивати се, усекњивати се.* — Ушмркивао се у једну велику мараму. *Уск.* Ушмркивале се у скуте доњих сукања. *Моск.*

ушмр̀кнути, у̏шмр̄кнӗм сврш. **1.** *ушмркати.* — Ушмркну штип бурмута с ужитком. *Креш.* **2.** *ишмркнути, усекнути.* — Петар ушмркну нос и обриса руку о стабло. *Вуј.*

~ **се** *ушмркнути се, усекнути се.* — Ушмркнула се [баба] у прсте. *Рад. Д.* Гласно се ушмркнула. *Јел.*

ушмркњи́вати (се), -рк̀њујем (се) *несврш. и уч. према ушмркнути (се).*

у̀шмрцати, -ам̄ сврш. *ушмркати.* — Пухне кроз нос, мада није ... био ушмрцао бурмута. *Драж.*

у̀шнӣ[1], -а̄, -о̄ *који се односи на уво, ухо:* ~ канал, ~ шкољка, ~ маст, ~ труба, ~ лој, ушне жлезде.

у̀шнӣ[2], -а̄, -о̄ *који се односи на уши, ваши.*

у̀шнӣк м покр. *ушица од секире и др.* — Затвара рупу набијајући крпе ушником секире. *Ћос. Д.*

у̀шница ж **1.** *ушна шкољка. Р-К Реч.* **2.** *ушица од секире и др. Р-К Реч.*

ушња́ци, -а́ка м мн. покр. *минђуше, наушнице, обоци. Вук Рј.*

ушо̀боља ж *в. ухобоља. Р-К Реч.*

у̀шоња м = увоња; фиг. *магарац.* — То си ти, мој ушоња сиви! *Змај.*

ушора́ва̄ње с *гл. им. од ушоравати.*

ушора́вати, -о̀ра̄ва̄м *несврш. и уч. према ушорити.*

ушо̀рити, у̀шорӣм сврш. *плански изградити (село, куће) правећи улице.* — Прављење закона оставља [се] неписменим сељацима који не умеју своја ... села да ушоре. *Јов. С.* Данас је то село велико и ушорено. *Вес.* Ушорена села Славоније захваљују свој облик цести или ријеци. *ЕГ 1.*

ушпи́јати, у̀шпӣја̄м несврш. *уходити, пратити.* — Око девет сати ће г. обрстар зајахати коња па ће у шетњу. Лазо је већ издалека ушпијао. *В 1885.*

у̀шприцати, -а̄м сврш. *убризгати, уштрцати:* ~ инјекцију. — фиг. У крв привреде ушприцан [је] елемент без којег би [аутомобилска индустрија] могла озбиљно да клоне. *Пол. 1973.*

у̀шрафити, -ӣм сврш. = ушарафити фиг. *учврстити, савладати.* — Борио се ... да ушрафи своју храброст. *Мил. В.*

у̀шта ж *в. уштва. Вук Рј.*

у̀штавити, -ӣм сврш. *обрадити кожу потапајући је у одређене растворе, учинити (кожу).* — [Лице] се љеска као ... уштављена кожа. *Донч.* Вадио сам по мразу уштављене коже из јаме. *Ћос. Д.*

~ **се 1.** *постати обрадив, учињен (о кожи).* **2.** *скорети се, скврчити се.* — Уштављена је и слијепљена [капа] ... јер је ... цијелу зиму била на глави и служила као јастук. *Вуј.* фиг. [У мржњи] се већ био уштавио. *Лал.*

у̀штӑп м *пун месец; време кад је месец пун.* — Уштап или пун Мјесец настаје кад се Земља нађе у положају између Сунца и Мјесеца. *ОГ.* Изнад воћњака̑ уснулих румен извирује уштап. *Тад.* Подиже се месец ... мало окрњен после уштапа. *Вес.* Изр. с мене па на уштап (на мену па на уштап) *ретко, врло ретко.*

уштӑпити се, у̀штӑпӣм се сврш. *укочити се.* — Пусте ноге уштапиле се. *Мул.* Овамо, дјевојко — гле, како се уштапила. *Торд.* Па се уштапио и не може ни кољено да савије. *Вел.* фиг. *испрсити се, укрутити се, стати право.* — Сретао је ... понајвише младог женскиња, а тада би се уштапио и сукао бркове. *Мат.*

уштӑпнути се, у̀штапнӗ се безл. сврш. *смањити се (о месецу). Вук Рј.*

у̀штӑпскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на уштап.* — Уштапски мјесец је велики балон. *Уј.*

у̀штва ж пеј. *никакав човек, неваљалац, ништарија.* — Буни поштен свет! О, уштве једне! *Каш.* Висока мршава жена, та уштва његова. *Божић.*

у̀штвӣнски прил. *као уштва.* — Поназа се [старешина] према њему уштвински. *Вин.*

у̀штеда ж **1.** *оно што није утрошено и што се чува; уштеђена сума новца.* — Имао сам нешто мало уштеде. *Ком.* Више неће бацати уштеду да удовољи жељи хировитој. *Мих.* **2.** *добитак у времену, скраћивање времена.* — Уштеда времена јесте основна уштеда на којој почивају све ... тековине човекове. *Кнеж. Б.* То је примјер аутоматске обране, која ту уштедом важног темпа води до добитка фигуре. *Шах 2.*

у̀штедак, -етка м *в. уштеда (1).* — На нећака [је] ... трошила свој уштедак. *Том.*

уште́дети, -дӣм, ијек. уште́дјети, сврш. **1.** *прикупити извесну суму новца избегавајући излишне трошкове, штедњом скупити, увећати иметак, заштедети.* — Можеш лепо у коју ... бању отићи ... за те уштеђене паре. *Срем.* **2. а.** *сачувати од пропасти или какве несреће, опасности, поштедети, заштитити (од неприлика и сл.).* — Одиве ... је куга ... уштедјела. *Љуб.* Много би ми чемерних дана уштедио! *Ком.* **б.** *спречити, не допустити (што непотребно, узалудно).* — Ако ће се уштедјети испитивање других свједока ... *Креш.*

уште́дјети, -дӣм, ек. уште́дети.

уште́дња ж *в. уштеђевина.* — Повећао [би] своју мршаву уштедњу. *Грг.*

уштѐђевина и **уштеђѐвина** ж *уштеђен новац, уштеда (1).* — Живео сам с мајком од моје плате и њене мале уштеђевине.

Лаз. Л. Од своје уштеђевине ћеш лако отргнути. *Гор.*

уштеђи́ва̄ње с *гл. им. од уштеђивати.*

уштеђи́вати, -ѐђујем *несврш. и уч. према уштедети.*

у̀штимовати, -мујем сврш. нем. варв. *довести у равнотежу, изравнати, удесити, ускладити.* — Често је остајала сатима ноћу да би све срачунала и уштимовала. *НИН 1970.*

уштѝнути, у̀штѝнем сврш. **1. а.** *ухватити и пригњечити кожу (обично прстима или међу прстима).* — Потајно ме уштинула за мишицу. *Пав.* фиг. Њега нешто ледну, као да га неко уштину за срце. *Вес.* **б.** *подсмехнути се, пецнути, боцнути.* — Окупао [си се] био у језеру! — уштине Мато своја предговорника. *Ков. А.* **2.** *узети мало међу прсте.* — Отвори је [бурмутицу], уштину подобар чупак бурмута. *Креш.* **3.** *закинути, оштетити.* — Гдје је ... могао уштинути град, учинио је то. *Шен.* Адвокат Нестор [га је на картама] јако синоћ »уштинуо«. *Лаз. Л.*

~ **се 1.** *самог себе ухватити за кожу и нагњечити је.* — Уштину се за образе, да му изгледају руменији. *Ђор.* **2.** *променити се (о гласу).* — Глас му се уштину да прикрије дрхтање. *Лал.*

у̀штип м **1.** *захват, притисак прстима или штипаљком на површину коже, штипање за кожу.* — Сваким уштипом зину крвава рана. *Шен.* **2.** *боцкање, пецкање, убод.* — Спаваj ... ако можеш да спаваш од бодаца, уштипа и зврчака. *Вел.*

у̀штипак, -пка м (мн. у̀штипци, -пāкā) *мали колач од киселог теста пржен у масти.* — Говори Јоци да ће му спремати уштипака с медом. *Лаз. Л.* Мајка њезина ... напекла уштипака. *Шимун.*

уштипљи́вати, -и̏пљујем несврш. *штипати.* — [У шапу] окрапци уштипљују месо. *НПХ.*

у̀штипно прил. *заједљиво, с подсмехом.* — Нећу то, већ бих радо да одсијечем комадић од ваше језичине, — одврати уштипно Марчин. *Том.*

уштѝпнути, у̀штѝпнем сврш. *в. уштинути.* — Уштипне вранца за десно ухо. *Брл.*

у̀штипчā̄р м **1.** *онај који прави и продаје уштипке. Вук Рј.* **2.** *онај који воли уштипке. И.*

уштѝпчара ж *жена уштипчар. Вук Рј.*

у̀штипчић м *дем. и хип. од уштипак.* — Виде ли ми они мојијех уштипчића, а? *Јел.*

у̀штиркати, -ā̄м сврш. *умочити у штирак, заскробити:* ~ кошуљу, сукњу, капу, мараму и сл.; фиг. *пажљиво се оденути, дотерати.* — Била [је] сва уштиркана, упеглана ... набељена. *Јаки. Ђ.* Уштиркана дадиља возикала је ... дјечја колица. *Десн.*

у̀штити, -ӣм несврш. заст. *дозвољавати, допуштати.* — Само врло богати људи могу уштити [себи] луксус да држе имања. *Том.* Ни те му забаве уштити неће. *Јурк.*

уштóглити се, у̀штōглӣм се сврш. *укрутити се, држати се укруђено.* — Отишао [је] даље, некако укочен, уштогљен. *Кол.* Зашто још нема уштогљеног Алексе? *М-В.* фиг. Ослободио [се] Стерија калупа и стега једног старински уштогљеног времена. *Милис.*

у̀штōгљеи̏бст, -ости ж *особина, стање онога који је уштогљен и онога што је уштогљено.* — Велике симпатије стицао је ... захваљујући томе што је разбијао познату дипломатску »уштогљеност«. *Пол. 1971.*

уштóгљити се, у̀штōгљӣм се сврш. *в. уштоглити се. Бен. Рј.*

у̀штрапати, -ā̄м сврш. *поштрапати, попрскати, замазати, запрљати.* — Танак млаз крви ... умало не уштрапа младожењин капут. *Божић.*

у̀штрб м заст. *штета, губитак.* — Ферије су, наука неће трпети уштрба од твога апса. *Срем.* Моґла би се без уштрба за опћенитост подијелити. *Мј. 1926.*

у̀штрикати, -ā̄м сврш. нем. варв. *уплести нешто при плетењу. Бен. Рј.*

у̀штрк м *непотпуно, лоше ујаловљено говече. Р-К Реч.*

уштр̀кљати се, -ā̄м се сврш. *ушепртљити се. Бен. Рј.*

у̀штркнути, -нēм сврш. **1.** *мало умусти. Вук Рј.* **2.** *уштрцати, уштрцнути. Р-К Реч.*

у̀штројено̀ст, -ости ж *стање онога који је уштројен. Р-К Реч.*

уштрòјити, у̀штројӣм сврш. *ушкопити.* — Мораћемо га уштројити! *Моск.*; *Вук Рј.*

у̀штрпак, -пка м *прамичак.* — Свиће. Растргле се магле у сто уштрпака. *Наз.*

уштрцáва̄ње с *гл. им. од уштрцавати.*

уштрцáвати, -тр̀цāвām *несврш. и уч. према уштрцати.*

у̀штрцā̄j, -а и **у̀штрцак,** -цка м *уштрцавање, убризгај.* — Сажалне ријечи дјеловале [су] на масу незадовољних као добро промишљен уштрцај отрова. *Цар Е.* Вино само пресеците једним уштрцком [соде]. *Пол. 1971.*

у̀штрцати, -ā̄м сврш. *убризгати; дати инјекцију.* — Уштрцали [му] серум против гас-гангрене. *Поп. Ј.* фиг. *улити.* — Уштрцали су дисциплину у крв и месо ... регрута. *Крл.*

у̀штрцнути, -нēм сврш. *в. уштрцати.* — Уштрцнули [му] ... клистир од воде сњежанице и пијеска. *Вел.*

у̏шће и **у̏шће** с **1.** *место где се река или поток улива у већу реку или у море.* — Ушће Дрине чувао је . . . јунак Зека. *Вес.* **2.** *отвор, улаз.* — Пружа руке према ушћу луке. *Наз.* Кужне клице улазе у човечје тело кроз ушћа органа за дисање и варење. *Батут.*

ушћерѐтати се, -ā̄м се сврш. *почети ћеретати, рашћеретати се.* — Дјецу ушуткава тек што би се нешто гласније ушћеретала. *Цар Е.*

ушћу́лити, у̏шћӯлīм сврш. *наћулити (уши).* — Коњ ми ушћули уши, па ни да крочи унапред. *Јакш. Ђ.*

~ **се** *ушћулити уши. Р-К Реч.*

ушћу̏кутрити се, -ӣм се сврш. *збунити се, ушепртљити се. Вук Рј.; Р-К Реч.*

ушћуља́вати се, -у̏ља̄вām се *несврш. и уч. према ушуљати се.*

ушу́љати се, у̏шӯљām се и **ушу́њати се,** у̏шӯњām се сврш. *кришом се увући, ући крадом.* — Ушуња се [мачак] . . . у кујну. *Срем.* Около су подаље радили . . . и ја се ушуњах у кућу. *Пол. 1970.* фиг. У груди неће ушуљат се злоба. *Уј.* Јесен се ушуљала у град нечујно. *Мар.*

у̏шур м *в. ујам.* — Навале у сувачу [воденицу], ал' ту им стари Балог добар . . . ушур узима! *Јакш. Ђ.* Жали се . . . на ушур који се узима у млину. *Дед. В.* Сељаци . . . пеку ракију у туђем и за то дају ушур. *Рј. А.*

Изр. узео бог (враг, ђаво, нечастиви) ушур од њега *шеһуо је, није читав, има каквуману.*

ушу́тети (**се**), -тӣм (се), ијек. ушу́тјети (се), сврш. *престати говорити, ућутати (се), заћутати.* — Нисам знао што бих одговорио и ушутио сам. *Шег.* Јова ушутјела и сјела непомично крај стола. *Михољ.* Хтио би да чује шта ће [Хатема] . . . рећи . . . Али се она ушутјела. *Сиј.*

ушу́тити, у̏шӯтīм сврш. покр. *натерати на ћутање, ућуткати.* — То [је] ушутило сваког противника Шћепанова. *Љуб.*

ушу́тјети (**се**), -тӣм (се), ек. ушу́тети (се).

ушуткава́ње с *гл. им. од ушуткивати.*

ушуткава́ти, -у̏ткāвām = ушуткивати *несврш. и уч. према ушуткати.*

у̏шуткати, -ā̄м сврш. *присилити, натерати (кога) на ћутање, шутњу, ућуткати.* — Не могу више да ушуткам гласове из тих дубина. *Леск. Ј.* Не знају како да га ушуткају. *Сиј.* Они су то схватили као изазов и ушуткали га шамарима. *Вј. 1970.*

ушуткива́ти, -у̏ткујēм несврш. = ушуткавати.

ушушка́вати (**се**), -у̏шкāвām (се) *несврш. и уч. према ушушкати (се).*

у̏шушкати, -ā̄м сврш. *добро умотати, покрити.* — Ја је добро покрио и ушушкао са стране. *Радул.*

~ **се** *умотати се; добро се обући.* — — Долазиле су . . . румене и ушушкане. *Андр. И.*

ушчавр̏љати се, -ā̄м се сврш. *почети чаврљати, распричати се.* — Подјарило га . . . па се живо ушчаврљао. *Цар Е.*

ушчѐшљати, -ā̄м сврш. *зачешљати навише.* — Смеђа коса високо ушчешљана. *Шен.*

ушчѝтати, -ā̄м сврш. *прочитати; опазити, запазити.* — Нико . . . неће веровати . . . ако коме дође ово до руку те ушчита. *Дом.* Кад ушчиташ ове ретке, ја сам већ на путу. *Ков. А.* Још док је улазио, барун му на лицу ушчита да не носи ништа добро. *Цар Е.*

у̏шчӯвано̄ст, -ости ж *стање онога што је ушчувано, сачуваност.* — Продана су . . . подузећу за промет отпадака (без обзира на ушчуваност). *Вј. 1960.*

ушчу́вати, у̏шчӯвām сврш. *сачувати, обезбедити, осигурати.* — Молила сам . . . да ми у срећи и здрављу ушчува миле моје. *Шен.* Нигдје склонита мјеста да се ушчува и спаси глава. *Ћоп.*

~ **се** *сачувати се.* — Та се зграда најцјеловитија ушчувала од свију зграда. *Вел.*

у̏шчудити, -ӣм сврш. *зачудити.* — Твоја би кукавштина и мене малко ушчудила. *Вел.*

~ **се** *зачудити се.* — Пет форинти! ушчуди се старица и погледа жалостиво увис. *Кум.*

ушчупа́вити се, -у̏пāвīм се сврш. *рашчупавити се.* — Сточић с даском . . . толико изрибаном . . . да се [даска] чисто ушчупавила, и дрвена влакна стрше. *Лаз. Л.*

ушчу̏пати, -ā̄м сврш. *убрати, узабрати чупајући. Вук Рј.; Бен. Рј.*

у̏шчупкати се, -ā̄м се сврш. *повући се (за косу).* — Отац Руфим се ушчупкао за косу. *Јел.*

у̏шчути, -ујēм сврш. *чути, зачути.* — Ах, како ће се запањити свијет кад ушчује праве гласове љубави! *Новак.*

Ф

ф (**Ф**) **а.** *лабиодентални безвучни струјни сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

фа̀брика ж лат. творница *индустријско предузеће за прераду сировина или израду различитих производа чији се производни процес заснива на подели рада и примени механизације, технике и сл.* — фиг. Прошлост и друштво су фабрике појединих људи и мисли. *Књиж. Б.*

фабри̏кант м *власник, сопственик фабрике, творничар; капиталист(а).* — Фабриканти су сувише произвели, на пијаци је превише еспапа. *Марк. Св.*

фабри̏кантица и **фабри̏канткиња** ж *жена фабриканта; фабрикантова жена.*

фабри̏кантов, -а, -о *који припада фабриканту.*

фабри̏кантскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фабриканте.*

фабри̏кат, -ата м *фабрички, творнички производ.* — фиг. Кад би за живу природу постојали слични закони као и за мртву ... онда би и ово моје писмо ... било само фабрикат те машине. *Мил.*

фабри̏катор м *онај који нешто фабрикује, производи, произвођач.*

фабрика̀ција ж *производња робе на индустријски начин, фабричка производња.* — Данас се маст од кита употребљава ... за фабрикацију сапуна, хемијску индустрију и друго. *Петр. М.*

фа̀бриковање с *гл. им. од фабриковати.*

фа̀бриковати, -кујем сврш. и несврш. фабрицирати **1.** *произвести, производити на фабрички начин, индустријски.* **2.** *(на)правити вештачки, лоше.* — Стари [је] фабриковао мастику. *Мат.* **3.** фиг. *измислити, измишљати, злонамерно, с циљем да се неко обмане, опањка.* — Режисери антијугословенске политике фабрикују нове ... оптужбе ... против Југославије. *Пол. 1950.*

фабри̏куша ж *радница у фабрици.* — Биле су то старе дјевојке, најближе сусјетке, фабрикуше. *Сим.*

фабрици̏рање с *гл. им. од фабрицирати.*

фабрици̏рати, -ӣцӣра̄м сврш. и несврш. нем. = фабриковати. — Ово је вино ... фабрицирано. *Ков. А.* фиг. Само одушевљење народа остављено је да се фабрицира »књажевским указом«. *Марк. Св.*

фа̀бричица ж *дем. од фабрика.*

фа̀бричкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фабрику, који припада фабрици, израђен у фабрици, творнички:* ~ димњак, ~ зграда, фабрички производи.

Изр. ~ цена *цена по којој фабрикант продаје своје производе трговини.*

фа̀бричнӣ, -а̄, -о̄ *фабрички.* — [Младићу] је пола фабрични, пола наравни ... алкохол чудно кључао у мождапима. *Ков. А.*

фа̀була ж лат. **1.** *главни предмет, кратак садржај радње књижевног дела.* — Али зато су они знали како треба изабрати фабулу. *Марк. Св.* **2.** *измишљена прича, басна, бајка; лаж, измишљотина.* — Ја се не разумијем у те фабуле нити у њезину политику. *Ков. А.* А што хтједоше рећи својом фабулом? *Матош.*

фа̀булатӣван, -вна, -вно *који се односи на фабулу (1).* — У својој основној фабулативној проблемској поставци Симићева »Браћа и кумири« су социолошки роман. *Михиз.*

фабу̀ла̄тор м *онај који измишља, ствара приче, бајке, причалац.* — Томића ... држао је [Радић] само фабулатором, који измишља занимљиве људе и догађаје само да забави читаоце. *С 1937.*

фабу̀лија ж *фабула (2).* — Гончинка чара и вара, прави цоприје и фабулије, уређи ће врага. *Шен.* Измишљате нове фабулије. *Ков. А.*

фабули̏рање с *гл. им. од фабулирати.*

фабули̏рати, -у̀лӣра̄м несврш. нем. = фабулисати *смишљати, причати фабуле,*

приче; маштати. — Од мајке Хрватице [имао је] »вољу да фабулира«, али чином, не ријечима! *Матош.*

фабу̀лисање с *гл. им. од фабулисати.* — Без ... постављања сваког података под светлост стварности ... нема најбољег проучавања. Има једино фабулисања, бајки за велику и малу децу. *Мил. Ж.*

фабу̀лисати, -ишēм несврш. = фабулирати. — В. пр. уз гл. им. фабулисање.

фабу̀лист(а) м *фабулатор.* — Трувери, трубадури ... фабулисти, глумци ... певали су, причали су по скуповима. *Петр. В.*

фабулѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на фабулисте, својствен фабулистима.* — У лапидарном, фабулистичком и симболском аперсију зна згуснути резултат цијелог романа. *Матош.*

фа̀булисати, -лујēм несврш. *в. фабулирати.* — Да који господски син начухне како о старој правди фабулујеш, могао би оћутити чему је конопља добра и зла. *Шен.*

фа̀булōзан, -зна, -зно *који се односи на фабулу, који је као у фабули; чудан, необичан.* — Нећу презати сваки час ... »хоћу ли објесити или ускрилити свој фабулозни нос«. *Божић.*

фа̀булōзно прил. *на фабулозан начин, као у фабули; чудно, необично.* — Он је фабулозно радин. *Матош.*

фавѝрати, фàвӣрām сврш. и несврш. лат. *бити склон, наклоњен некоме или нечему, дајући му предност, потпомажући га;* исп. фаворизирати. — А к тому би добричина мјесец радо жмирио на нашу стару конституцију, па је, како се вели, фавирао нашему магистрату. *Шен.*

фаворизѝрање с *гл. им. од фаворизирати.*

фаворизѝрати, -ӣзӣрām сврш. и несврш. = фаворизовати *да(ва)ти предност, бити склон некоме или нечему; (за)штитити, подупрети, подупирати некога или нешто.* — Осим тога не фаворизирати, већ [треба] разбити заблуде да смо привредно готово најбогатија земља у Европи. *Цвиј.*

фавòризовање с *гл. им. од фаворизовати.*

фавòризовати, -зујēм сврш. и несврш. = фаворизирати. — Опозиција се отуђује од свог народа, тежи да истисне домороце, а да фаворизује дошљаке. *Глиг.*

фавòрит, -а и **фавòрӣт,** -и́та м тал. **1.** *љубимац, миљеник, штићеник.* **2.** спорт. *онај који има највише изгледа да победи у неком такмичењу, натјецању.* — Трке оног времена ... нису биле као ове сада са ... фаворитима и кладионицама. *Пол. 1958.* Бити фаворит не значи бити и побједник. *Вј. 1972.*

фавòриткиња ж *жена фаворит.* — Рита се у Тиберију искрцала у источњачкој ноћњи краљевих фавориткиња. *Пол. 1958.*

фагà̀нио, -àњела м зоол. покр. *птица конопљарка* Acanthis cannabina. *Деан. Рј.*

фà̀гот м тал. **1.** муз. *дрвени музички дувачки инструмент дубоких, муклих тонова.* — Три су глазбеника, од којих један пуше у зурлу, други у фагот, а трећи у обоу. *Шкреб.* **2.** покр. *ковчег, кофер.*

фагòтист(а) м *свирач на фаготу.*

фагоцѝти м мн. грч. мед. *станице, ћелије (леукоцити, неке ћелије везивног ткива и др.) које имају способност да уништавају бактерије и др. страна тела и тиме бране човечији организам од узрочника болести.*

фагоцитòза ж мед. *способност фагоцита да уништавају бактерије.*

фà̀етон м фр. *висока, лака, непокривена кочија.* — Купио, вели, нови фаетон. *Маш.*

фà̀жōл, -о́ла м тал. покр. *пасуљ, грах.* — Ове године нити фажола ... нити купуса — све је жега однијела. *Војн.*

фа́за ж грч. *развојни степен, ступањ; одсек, период у неком процесу, мена.* — Шаховска игра прошла је досад кроз многе развојне фазе. *Шах 1.* Тада почиње трећа фаза ... у којој би привремена скупштина донијела пословник о своме раду. *Вј. 1972.*

фазанѐрија ж *место, фарма где се узгајају фазани.* — У многим нашим крајевима развио се прави покрет за подизање фазанерије. *ВУС 1972.*

фази́ни м мн. (јд. фà̀зāн, -а́на) зоол. *птице дугачког репа из рода* Phasianinae: обични ~, сребренасти ~, златорепи ~. *Терм. 4.*

фà̀зāнка ж *фазанова женка.*

фà̀зāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на фазане, који припада фазанима.*

фазà̀нчић м *дем. и хип. од фазан.*

фâзнӣ, -ā, -ō *који се односи на фазу.*

фà̀зōн, -о́на м и **фазо́на** ж фр. *облик, форма; начин на који се нешто обавља, чини; стил; крој, модел (одеће, обуће).* — Куд год се човек окренуо, могао је да види све сама нека кандила ... у окрњеним чашама старога фазона. *Срем.* И нове тоалете јер долазе нове фазоне. *Павл. Б.*

фазони́рање с *гл. им. од фазонирати.*

фазони́рати, -ōнӣрām сврш. и несврш. *да(ва)ти нечему фазон(у), облик, уобличити, уобличавати, формирати.*

фà̀јанс м и **фајà̀нса** ж тал. **а.** *маса од глине, гипса и неких других материја за израду*

керамичких предмета, мајолика. — Ако се финијој глини дода вапненца и кремена, добива се глазурни фајанс. *Кем.* **б.** *керамичко посуђе с непрозирном цаклином, глеђу од такве масе.* — Изнад дивана и књига ... скупоцјене фајансе. *Крл.*

фа̀јда ж тур. варв. *корист, добит*; исп. вајда. — Што је фајде крити оно што је? *Њег.* О Ајкуно ... која фајда е си тако лијепа! *Ботић.*

Изр. за фајду *узалуд, залуду.* — Доносили свакоје понуде ... ал' за фајду кад лијека није. *НП Вук.*

фа̀јдисати, -ишём и **фа̀јдити,** -ӣм свршн. и несврш. покр. *бити од користи.* — Али ништа фајдисало није. *Вук.* Ако му пиће није фајдило — шкодило му заиста није! *Срем.*

~ **се** (*о*)*користити се.*

фа̀јдица ж *дем. од фајда.*

фа̀јер м нем. варв. *ватра.*

Изр. дигнути ~ покр. *почети грдити, викати, узрујавати се. Кл. Рј.*

фа̀јер м нем. варв. *карташка игра.* — Густирао сам на ајнцу и фајеру. *Кик.*

фа̀јерамт м нем. варв. *свршетак рада, време затварања кафана и других локала.*

фа̀јерунт м *фајерамт.* — Молим — фајерунт! викну један келнер. *Глиш.*

фа̀јка ж нем. варв. покр. *лула.* — Укреса да потпали своју фајку. *Ад.*

фа̀јн прид. непром. нем. варв. *фин, пристао.* — Баш красан, фајн млад човек! *Срем.*

фа̀јронт и **фа̀јрунт** м *фајерамт.* — Поноћ је давно прошла, келнери су ... једва чекали да дође фајронт. *Пол. 1958.* Фајрунт! — виче Остојица продирно. *Сим.*

фа̀јта и **фа̂јта** ж мац. варв. *сој, раса, пасмина.* — Кад човек на вашару купује животиње, он гледа од какве је фајте. *Игњ.* Тај потајни шурјак Луторове фајте. *Шен.*

фа̀јтати и **фа̂јтати,** -ам несврш. нем. варв. *влажити* (*опрано рубље пре глачања, пеглања*).

фа̀к *узвик за истицање брзине радње: држ'.* — Чим се нека четничка тачкица покаже, а они: фак одовуд, фак одонуд, чап за врат. *Лал.*

фа̀к(а)т, -кта м (мн. фа̀кти и фа̀кта, ген. фа̀ка̄та̄) лат. *оно што је познато, стварно, чињеница.* — Главно је да је то факат, непобитан факат, који се више ничим не може оборити! *Срем.* Она осјећа како би било потребно ... да се помири с тим стањем факата. *Крл.* Факта и разлози што смо их малочас изложили сматрају се као основица. *Батут.* Факт је да они нису лепо живели откако су се узели. *Ком.*

фа̀кат, -кта м тур. *в. вакат.* — Дође факат да води дјевојку. *НПХ.*

фа̀ка̄ција и **фака̀ција** ж покр. *в. вакација.* — И сад иако је факација, он [учитељ] се сваки дан одшета до школе. *Срем.*

фа̀кӣн, -ина м тал. **1.** *уличњак, дера̄н, мангуп; пропалица, ништков, неваљалац.* — Сада разумијем зашто пук воли чапкуне, мангупе и факине. *Матош.* За мене кажу: »Мано Бадоњић, пијаница, карташ, факин, будала«. *Лал.* **2.** покр. *носач.* — Лорд или факин, мени је свеједно. *Нен. Љ.* Ако ти је пак потреба још кога, зазвању ти факина да ти помогне. *Војн.*

факина̀жа ж зб. *факини.* — Није ли подигао удицу из ритова и распоклањао их факинажи? *Сим.* Та факинажа иде у школу само док је зима. *Крл.* Факинажа проклета ... мало вам је што сте пола Загреба покрали. *Чол.*

факина̀рӗње с *гл. им. од факинарити се.*

факинàрија ж **1.** *факинско дело, факински посао; неваљалство, мангуплук.* — Племенита ти је драга, због тога и измишљаш факинарије! *Мих.* **2.** зб. *факини.*

факина̀рити се, -ӣнāрӣм се несврш. *радити, поступати као факин; скитати се, мангупирати се. Кл. Рј.*

фа̀кӣника ж *женска особа факин.* — Ви кокетирате с том факинком, с том ништаријом! *Крл.*

фа̀кӣнскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на факине, који припада факинима, својствен факинима.* — Изазивао га бодљећи се факинском језичином. *Божић.*

факӣнство с *својство факина, факински начин живота.* — Тад би се хтио са мном заортачити у факинству. *Божић.*

факӣнчина ж и м *аугм. и пеј. од факин.* — Камо ти кућа, смрдљива факинчино! *Мат.*

факӣнчић м *дем. од факин.*

фа̀кӣр, -ира м тур. **1.** *сиромах, бедник.* **2.** *индијски аскет који упорним вежбањем и одрицањем постиже таква стања која за човека изгледају немогућа.* — Видио сам у Индији факире који су године проспавали у своме гробу као мртваци. *Крл.* Само најбољи ... међу њима бацали су се ... са фанатизмом факира у акцију и ту сагарали као мушице. *Андр. И.*

фа̀кӣрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на факире, који припада факирима, својствен факирима.* — С факирском вером дочекао ту бих сан дубок. *Панд.*

фа̀кӣр-фука̀ра и **фа̀кӣр-фӯкара** ж *сиротиња, сиромаси.* — Као свака оријентална варош, Сарајево има своју факир-фукару ... своју руљу. *Андр. И.*

фа̏кља ж **1.** нем. варв. *бакља, буктиња, зубља.* — Херострати ми смо без факље, без храма. *Бој.* **2.** нар. песн. *накит на калпаку.* — Један калпак, девет челенака и десета факља окована. *НП Вук.*

фа̏кс м шатр. *факултет.* — Онда су почела предавања, упознао сам колеге с факса. *Вј. 1973.*

факсѝмил м лат. **1.** *верна копија, снимак, фотографија рукописа, цртежа, слике, књиге и сл.* — Објављујемо факсимил овога документа. *Каш.* На другој страни ... била је моја слика и факсимил оне пријавнице због које сам глобљен. *Крл.* **2.** *клише(ј), жиг с власторучним потписом.*

фа̀ксне ж мн. и **фа̀ксни** м мн. нем. варв. *лудорије, лакрдије; кревељење, гримасе.* — Сви ови модерни факсни су ми несхватљиви. *Крл.* Не прави апсолутно никаквих факсна. *Матош.*

фа̀ктитѝван, -вна, -вно *који ставља у делатност, који нешто узрокује.*

Изр. фактитивни глаголи грам. *активни глаголи који означавају подстицање каквог дејства, приступање каквој акцији (нпр. црвенити према црвенети).*

фа̀ктичан, -чна, -чно и **фа̀ктичкӣ,** -ā, -ō *који одговара фактима, који се заснива на фактима, чињенички.* — Грунтовно стање није у складу с фактичним посједом. *Вел.*

фа̀ктички и **фа̀ктично** прил. *на фактички начин, уистину, заиста.* — Могућност француске интервенције није била само празан аргументат за Русију, већ се она фактички бојала тога. *Гавр.* Она опстоји фактично. *Нех.*

фа̀ктичнӧст, -ости ж *стање онога што стварно постоји, стварност, збиља.* — Егзистенција није нужност, већ је чињеништво, фактичност. *Лог. 1.*

фактѳ̀граф м *онај који бележи чињенице без улажења у њихову анализу.* — Време је ... да већ једном напрсне мит о Андрићу реалисти-фактографу. *Михиз.*

фактографѝја ж лат.-грч. *бележење чињеница, догађаја без њихова тумачења, анализирања.* — У његову приповедању има врло много веристичне фактографије, репродукције стварности без одабирања. *Глиг.*

фактѳ̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на фактографију, на фактографе.* — Велике слабости ове приповетке су у фактографском излагању података из живота, који нису литерарно пробирани. *Глиг.*

фа̏ктор м лат. **1. а.** *покретачка снага, узрочник, чинилац.* — Раднички савјети су постали изванредно јак политички фактор социјализма. *Пол. 1957* **б.** *онај који о нечему одлучује, који је одговоран за нешто.* — Гробарка Ната ... разговара ... о кривицама одговорних и неодговорних фактора. *Сек.* **2.** *пословођа, надзорник у штампарији, фабрици и сл.* — Упита фактор штампарије Патриоту кад му узе и последњу шлајфну ... *Уск.* **3.** мат. *број који се множи с којим другим бројем, чинилац* (*4*): заједнички ~, растављање на факторе.

фактѳ̀рија ж лат. ист. *трговачко насеље у културно и привредно заосталим земљама, у колонијама (која су организовали обично европски трговци).*

фактѳ́тум м лат. **1.** *човек који ради све, главни помагач, главни чинилац.* **2.** ир. *онај који се у све меша, који свуда забада нос.*

фактӯра ж лат. **1.** *начин на који је нешто урађено и остварено; укупност средстава (уметничких, техничких и др.) којима се уметник изражава.* — Рационалан глумац ... изванредне говорне фактуре у којој је увек било нечег ближе животу него сценској рутини. *Пол. 1970.* Ријеч је дакле о фактури, о начелно криво постављеном проблему књижевног или ликовног израза! *Крл.* **2.** трг. *рачун с подацима о роби (посланој или проданој).* — Уђи у радњу да ти покажем фактуру. Фактура говори. *Андр. И.* Започињући за тезгом у одјељењима на мало, завршавали би потписујући милијунске фактуре. *Мих.*

фактурѝрати, -у̏рӣрām и **фактӯрисати,** -ишēм сврш. и несврш. трг. *испоставити, испостављати фактуру (2).* — То избјегавање да се роба фактурира ... има за сврху да се спријечи откривање крijумчара. *ВУС 1970.* Фабрика »Тоби« ... послала [је] предузећу ... »Метал« 80 комада ... фрижидера, фактуришући по 60.000 динара комад. *Пол. 1957.*

фактӯрист(а) м трг. *онај који се бави испостављањем или ревизијом фактура.*

фа̀ктӯрнӣ, -ā, -ō *који се односи на фактуру.*

фа̏културатѝван, -вна, -вно лат. *који се може бирати по вољи, остављен слободном избору, необавезан.* — Боравак у опатији био је факултативан. *Уј.*

фа̏културатѝвно прил. *на факултативан начин, необавезно.* — Правило је да грађани факултативно користе јавне службе, према својој вољи и својим потребама. *Арх. 1954.*

факултатѝвнӧст, -ости ж *својство онога што је факултативно, необавезност.* — Факултативност вјерске обуке у школама, право националних мањина ... то су главне тачке дневног реда. *Наз.*

факӯлтēт, -е́та м лат. *највиша наставна установа у саставу универзитета, свеучилишта за одређену групу научних дисциплина:* филозофски ~, медицински ~, правни ~.

факултѐтлија м разг. *онај који је свршио факултет, факултетски образован човек.*

факу̀лтѐтскӣ, -ā, -ō *који је у вези с факултетом, који припада факултету.*

факу̀лтѐтски прил. *на факултетски начин, као на факултету.* — Од средње школе праве Велику школу, предајући у њој факултетски. *Нед.*

фа́ла *в. хвала.*

фа̀лаге, фа̀лāгā и **фа̀лаке,** фа̀лāкā ж мн. тур. *врста мучила која су се у ранија времена употребљавала за ударање по табанима*; исп. валаке. — Тешка гвожђа и фалаке грозне. *Мажс. И.* За сто форинти ви би је [играчицу] и у фалаке везали. *Андр. И.*

фа̀лáнга ж (дат. и лок. фа̀лáнги) грч. **1.** ист. *збијен борбени ред тешке пешадије у стара времена.* — Македонске фаланге су овде победиле. *Дуч.* **2.** фиг. *ред људи који се боре за остварење какве идеје.* — Даничић и Бранко пре су потврде у Вуковој победи, украси на њеним тријумфалним колима неголи борци у његовој фаланги. *Бел.* фиг. За тобом стихова звучне фаланге сјајне ницале. *Марк. Д.* **3.** *шпанска, шпањолска фашистичка странка.* — Шпањолска влада има три ослонца: војску, фалангу и цркву. *ЕГ 3.* **4.** *радна социјалистичка општина, комуна, у утопијском социјализму фуријѐризма.* — По његовој замисли, будуће друштво треба организовати по принципу општина (»фаланги«). *ПИФ.* **5.** зоол. *врста паука.* — Једанпут ме . . . уједа фаланга, и ја сам од тога двије седмице одлежао у грозници. *Л-К.*

фала̀нгист(а) м *припадник фаланге.*

фалангѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на фалангисте.*

фаланстѐрија ж фр. *врста социјалистичке заједнице за становање у Фуријѐовом систему.* — Са својим фантастичним фаланстеријанизмом . . . замишља будућу државу на основи продуктивних задруга, званих фаланстеријама. *Баз.*

фала̀нстерскӣ, -ā, -ō *који се односи на фаланстерију.* — Јучер [су] . . . путовали барокни »погледи на свијет« . . . сјутра ће фаланстерски. *Крл.*

фа̀лат м мад. *комад, залогај.*

фала̀тати, -ā̄м несврш. *гутати, прождирати*; исп. валатати (в). — Вечито гладни Петрониј̀е . . . грдно [је] фалатао хлеб. *Срем.*

фа̀лда *в. фалта.*

фале́рнац, -нца м лат. *врста вина код старих Римљана (према Фалернском пољу у Кампанији у Италији).* — Ал' ти се с фалернцем мјерити немој! *Марет.*

фа̀лзет м *в. фалсет.* — Али одједном запјева, уз пратњу гитаре, слатким фалзетом неки мушки глас куплет. *Л-К.*

фалѝмент м тал. *банкротство, економски крах.* — Стеци два, растеци три — па фалимент! *Цар Е.*

фа̀лӣнга и **фа̀лӣнка** ж нем. варв. *мана, недостатак*; *погрешка.* — И ако му нема фалинге, ви га примите. *Шен.* Четвере су очи они уперили у њ, па га само пазе неће ли га уловити у каквој фалинги. *Јоп.* Била је много ваљана женска . . . али је имала ту једну фалинку што је мислила да је вијају. *Вин.*

фалѝрати, фа̀лӣрā̄м свршн. и несврш. нем. варв. *пасти, падати под стечај, економски пропасти, пропадати, банкротирати. Кл. Рј.*

фа̀лити, -ӣм свршн. и несврш. нем. **1.** *недоста(ја)ти, (по)мањкати.* — Само је једно фалило, твоји старији нису дуго имали порода од срца. *Шен.* Пуна их је [партизана] шума, само им фале командири. *Чол.* **2.** *(по)грешити.* — И поп у књигу фали. *Н. посл. Вук.* Моја пушка не може фалити. *Шен.*

Изр. главом ~ *померити памећу*; не фали, не сме ~ *дакако, свакако, без бриге (буди)*; неће ти ~ ни длака с главе *в. уз длака (изр.)*; фали му даска у глави *в. уз даска (изр.)*; фали му нешто *нешто с њим није у реду*; фали за влас, за длаку *врло мало недостаје.*

фа́лити *в. хвалити.*

фа̀личан, -чна, -чно нем. варв. = фалишан **1.** *који има каквуману, недостатак*; *неисправан.* — Дјевојка, фалична на једно око, сједи на прагу. *Михољ.* Чекај! Откуд ти знаш да ја нисам фаличан човек? *Јос. Д.* **2.** *лажан, кривотворен.* — Узео новац са стола . . . лупнуо њиме о плочу да се увјери није ли случајно фаличан. *Куш.*

фа̀лично прил. *на фаличан начин, погрешно, криво.* — Причао сам ти да могу ребра фалично да се ужлебе. *Јос. Д.*

фа̀личнӧст, -ости ж *својство, стање онога што је фалично, онога који је фаличан.*

фа̀лиша м *в. хвалиша.* — Тако се спомиње у народу још који Марков друг, али ово су ситни фалише. *Миљ.*

фа̀лишан, -шна, -шно нем. варв. = фаличан. — Ваљда му нећу наметати [своју кћер] кô фалишну форинту! *Срем.* Фалишна истина може на себи носити хиљаду година име праве истине, али она свагда остаје лаж. *Нен. Љ.* Фалишни људи нису никакви људи. *Донч.*

фа̀лот м фр. варв. *ветрогоња, вуцибатина, беспосличар.* — Сломит ћу те као цвибак, ти фалот један! *Бег.*

фа̀лсет м тал. *грлени глас посебне боје, по тону виши од природног регистра.* — Наш политички комесар . . је обесио велике

бркове и подигао глас до фалсета да би изгледао строжи. *Поп. Ј.*

фалсифи̏кāт, -а́та м лат. *оно што је фалсификовано, кривотворина; извртање чињеница, лажан приказ.* — Пописи становништва [су] препуни неистине и фалсификата. *Цвиј.* Ја сам у свему гледао саме фалсификате, саме кривотворине. *Крл.*

фалсифи̏кā̀тор м *онај који фалсификује, кривотворитељ.* — »За владу« је, свечано узвикнувши, гласао варошки дојавник, фалсификатор таксених марака. *Божић.*

фалсифи̏кā̀торскӣ, -ā, -ō *који се односи на фалсификаторе, својствен фалсификаторима.* — Одиграо је ... изразито фалсификаторску улогу! *Р 1946.*

фалсифика́ција ж *фалсификовање, кривотворење.* — Код тих је фалсификација судјеловао и познати варалица. *Шиш.*

фалсѝфиковā̏ње с *гл. им. од фалсификовати.*

фалсѝфиковати, -кујēм сврш. и несврш. = фалсифицирати *створити, стварати, (на)правити лажно, вештачки.* — Ако треба да се фалсификују изборни спискови, дај овамо Срету. *Нуш.*

фалсифици́рā̏ње с *гл. им. од фалсифицирати.*

фалсифици́рати, -ѝцӣрām сврш. и несврш. лат. = фалсификовати. — Неком пане на памет па ме окриви да сам фалсификовала ваш потпис. *Бег.*

фа̀лта ж нем. варв. *бора, набор.* — Из мора свилених ... чипкастих фалта играле су двије расне темпераментне ноге. *Бег.* Хаљина од црне свиле, сва у фалтама. *Уск.*

фа̀лцати, -ām и **фа̀лцовати,** -цујēм сврш. и несврш. нем. вар. *(из)браздати, сави(ја)ти, преви(ја)ти, (у)жлебити.*

фа̀лш прид. непром. и **фа̀лшан,** -шна, -шно нем. варв. *лажан, вештачки.* — И фанфара заигра марш дивље као смијех харлекина, смијех развучен и фалш. *Стипч.* [О нашој хиљадугодишњој култури] малограђанин декламира фалшним патосом ... већ више од стотину година. *Крл.*

фа̀ља ж тал. *део затварача, прашник, упаљач на старинским пушкама, топовима.* — Или су им [топовима] фаље поиздале. *Март.*

фа́ма ж лат. *оно што се прича, преноси, непроверена, најчешће неповољна, нетачна вест, гласина (према имену богиње вести код старих Римљана).* — Страшни ударци које задаје Црвена армија фашистичким бандитима разбили су фаму о непобједивости ове пљачкашке хорде. *Тито.*

фа̀мӣлија ж лат. **1.** *породица, обитељ.* — Та има у нашем селу људи те каквих газда и од какве фамилије, па у њих има девојака! *Јакш. Ђ.* Зар баш цијела наша фамилија мора да има црва у глави? *Матош.* **2.** биол. *скуп сродних биљних или животињских врста, породица (4).* — Највећи део разних жита рачуна се у ботаничку фамилију тзв. травака. *Батут.*

фамилӣ̀јāз, -а́за м заст. *в. фамулус.* — Оде фамилијаз као ветар и стаде из све снаге ударати у ђачко звоно. *Јакш. Ђ.*

фамилијā̀зина ж *фамилијазова плата. Вук Рј.*

фа̀милијā̀ран, -рна, -рно **1. а.** *који је у вези с фамилијом, породични, обитељски.* — Коран тачно ... регулира фамилијарни живот. *Пов. 2.* **б.** *који има фамилију, који живи у породици.* — Фамилијаран човек не може [се] ни напола часа изван вароши на пут кренути а да га женска чељад као камилу не натовари каквим поруџбинама. *Срем.* **2.** *који је без церемонија, пријатељски, неусиљен, присан.* — Послије вечере бијаше плес, фамилијаран, неусиљен. *Том.* Он ... је штаћипе био груб и фамилијаран у понашању с њим. *Глиш.*

фамилијарѝзам, -зма м стил. *реч или израз из приватног, фамилијарног живота.* — Такође спадају у грешке против стилске употребе речи и такозвани фамилијаризми и вулгаризми. *Т. кљ.*

фамилијаризи́рати, -изӣрām и **фамилијā̀ризовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(у)чинити фамилијарним, породичним.* — Умео је [Змај] да поезију учини популарном, да је фамилијаризује, приближи земљи. *Михиз.*

∼ **се** *створити, стварати међусобне фамилијарне односе (на служби и уопште тамо где им није место).*

фа̀милијā̀рно прил. *неусиљено, без церемонија, као у фамилији.* — Предстојник ... се завалио сасвим немарно и готово фамилијарно. *Кол.* Калкић је изишао са својима и фамилијарно их тапшао по леђима. *Божић.* Ти [би се] осећао фамилијарније под паорском перином. *Петр. В.*

фамилијā̀рно̄ст, -ости ж *својство онога који је фамилијаран, онога што је фамилијарно; неусиљеност; пријатељство, присност.* — Све је око нас било тихо, прожето фамилијарношћу. *Вучо.* Пред натуралистом ће причати о својој великој фамилијарности са Хорацијем. *Матош.*

фа̀мō̄з, -а, -о тал. покр. *в. фамозан.* — Ма видје ли ти што су ми данас фамозе! *Војн.*

фа̀мō̄зан, -зна, -зно лат. **а.** *који је познат, о коме се говори, чувен, гласовит.* — Свесловенска књижара ... и данас издаје фамозну библиотеку Албатрос. *Панд.* Ту је

... и онај фамозни коси торањ. *Бат.* **б.** *озлоглашен, злогласан.* — То је дакле тај фамозни Вјежбовник за мађарску инфантерију. *Крл.*

фа̏мулуз и **фа̏мулус** м лат. заст. *послужитељ, подворник, обично школски.* — Фамулусу рече [учитељ] да распусти ђаке за данас кући. *Глиш.* Зимске ноћи пробдијеваше над књигама о Фаусту, о његову фамулусу. *Матош.* У зору посласмо фамулуза у срез по доктора. *Тос. Б.*

фа́на ж нем. варв. *застава.* — Ето налог да журно истуримо фану, и то још данас. *Куш.*

фанарио̀ти м мн. *Грци из цариградске четврти Фанара; грчки богаташи, високи државни чиновници који су израбљивали остале националне мањине и хришћанску рају у бившој Турској.* — По својим пашама, беговима, кавазима и фанариотима немилице дере и гули. *Шен.*

фанарио̀тски, -ā, -ō *који се односи на фанариоте, који припада фанариотима; својствен фанариотима.* — Срби су познавали Грке по фанариотским владикама. *Гавр.* Он је имао фанариотски сладак начин изражавања. *Андр. И.*

фанатѝзам, -зма м *занесеност каквом идејом, вероваљем, слепа оданост некој идеји, уверењу (често повезана с нетрпељивошћу према другим уверењима).* — Идентификовањем политичког или државног народног ослобођења ... са духовним ослобођењем народним ... може се разумети онај фанатизам са којим је Карацић ишао у борбу. *Бел.* У своме вјерском фанатизму они су се стали сматрати Турцима. *Барац.*

фанатизи́ра̏ти, -ѝзирām и **фанатѝзовати,** -зујēм сврш. и несврш. (*у*)*чинити фанатиком, занети, заносити за какву идеју, уверење, завести, заводити.* — Знао је да је одгоји, да је фанатизира. *Риб.* Нико се лакше не даје фанатизовати као Рус ни жртвовати као Рускиња. *Дуч.*

~ **се** *поста(ја)ти фанатик.*

фанатѝк м лат. *онај који се истиче фанатизмом.* — Знаност има своје фанатике као и вјера. *Јурк.* По тој теорији ... сви религиозни фанатици били су узвишено морални карактери који су из дубоког увјерења ... поубијали хиљадама људи. *Марк. Св.*

фанатѝчан, -чна, -чно *својствен фанатику, занесен, загрижен, ватрен.* — Људи из народа били су фанатични обреновићевци. *Јов. С.* Сестра је фанатична као какав факир. *Бег.*

фанатѝчар м *фанатик.* — Није било детектива који није знао да је Чабриновић ... великосрпски ... фанатичар. *Јов. Ј.*

фанатѝчкӣ, -ā, -ō *који се односи на фанатике, својствен фанатицима, фанатичан.* — Он [ће] све чинити с дубоким фанатичким увјерењем. *Кос.*

фанатѝчки и **фанатѝчно** прил. *као фанатик, занесено.* — Усупрот ... ја је фанатички љубим. *Том.* Сремац је сав, из дубине свога бића, искрено, готово фанатично, био на страни традиционалиста. *Скерл.* Највећи мајстор свога заната, умјетник који фанатично тражи стварност. *Шим. С.*

фанатѝчнӧст, -ости ж *својство, особина фанатика, занесеност каквом идејом, уверењем и сл., фанатизам.*

фа̀нӧн, -о́на м лат. **1. а.** *део одеће католичких свештеника (оковратник, трака на митри).* **б.** *црквена застава. Бен. Рј.* **2.** *завој код прелома кости. Кл. Рј.* **3.** *орган у устима кита, китова ус.* — Све што се у тој води нађе буде задржано нарочитим органима »фанонима« што се у великом броју ... налази у устима кита. *Петр. М.*

фа̏нт м тал. покр. **1.** *војник пешак.* — Фанти, алпинци, берсаљери, топници ... а онда шаренило грађанства сваког соја и доби [бијаше ту]. *Наз.* **2.** *момак, дечко.* **3.** карт. *фигура у играћим картама, дечко, пуб.*

фанта̀зам, -зма м грч. *представа створена у машти; обмана, привиђење;* исп. фантазија и фантазма. — Што је дубље падао у пропаст ... тим је грозничавије ишао са својим фантазмом. *Десн.*

фа̀нтāзија ж грч. **1.** *способност живог, сликовитог представљања, стварања, измишљања, маште, уобразиља, имагинација.* — фиг. Природа имаде неизрециво велику фантазију. *Маж. Ф.* **2.** *представа створена у машти, замисао, фикција.* — А ту неке фантазије плести, како је када није, нема то све користи! *Крл.* Пошто га је тако заобилазно добро испитао ... морао се уверити да се и овде ради о једној од Симанових фантазија. *Андр. И.* **3.** *онај који фантазира, машта, занесењак, сањар; необична, хировита особа.* — Начинили су га фантазијом и будалом. *Уск.* фиг. Славуј је идеалиста, фантазија, врабац познаје свет и ужива га онаквог какав је. *Нен. Љ.* **4.** *врста музичке инструменталне композиције слободне форме.* — Кад је дошао у Србију, он је прво концертирао: свирао Паганинијеву фантазију »Мојсеј« на жици. *Срем.*

фанта̀зијскӣ, -ā, -ō *који је у вези с фантазијом.* — Није тим казано да Перзијанци уопће немају фантазијских творевина. *Баз.*

фантази́рање с *гл. им. од фантазирати.*

фантази́рати, -ѝзирām несврш. **1.** *машти, сањарити, заносити се.* — Он је раније одавао паметна човека. А сада само фантазира о астрономији. *Јак.* **2.** *говорити бесмисли-*

це, глупости, бунцати (у врућици, грозници). — Господин Софра лежи у кревету, грозница мало јача ... Мало заспи, почне фантазирати. *Игњ.* Почела је бунцати и фантазирати о некаквим анђелима. *Кол.* **3.** *изводити нешто без припреме, импровизовати на музичком инструменту.* — Случајно ми је дошла под прсте кад сам синоћ на гласовиру фантазирала. *Новак.*

фантàзност(а) м *в. фантаст(а).*—[Они су] у маси ... некритични, кадри веровати у немогућност, фантазисти. *Цвиј.*

фàнтазма и **фантàзма** ж грч. *приказа, привиђење, фантазам.*

фантазмагòрија ж грч. **1.** *вештина дочаравања разноврсних привиђења оптичким средствима.* **2.** *опсена, обмана, опсењивање, необичне слике које види човек с болесно растројеном машћу.*

фантазмагòричан, -чна, -чно *који се испољава, очитује фантазмагоријом.*

фантазмагòричнōст, -ости ж *својство, стање онога што је фантазмагорично.*

фàнтазовати, -зујēм несврш. *в. фантазирати.* — Сневало се и фантазовало се, али се није увек добро пролазило. *Скерл.*

фантàсист(а) м *в. фантаст(а).* — [Он] је фантасист, с више хумора и поезије. *Уј.*

фàнтасно прил. *в. фантастично.* — Мирис се процвалих бијелих ружа фантасно разлијева. *Крл.*

фàнтаст(а) м грч. *човек с врло развијеном машћу, сањар, занесењак; писац, уметник који описује и бира фантастичне садржаје.* — Тај фантаст, тај поет ... никад [се] није бавио политичком економијом. *Скерл.* Гледају на њега као на човека који се одродио од своје професије, као фантасту, особењака. *Глиг.*

фàнтастан, -сна, -сно *в. фантастичан.* — Чини се да је читав вагон одијељен од земље и лебди негдје у тамним висинама као нутриња фантасног зракоплова. *Цес. А.* У сјени фантасног чокота тугује Пан. *Крл.*

фантастèрија ж *маштарија, сањарење.* — Не бих никада схватио да се у тога човјека скрива много више чувства, фантастерије. *Крањч. Стј.*

фантàстика ж грч. *оно што је створено фантазијом, што је измишљено, чудновато, несталрно; фантазија.* — Сам будимпештански процес, ма колика била његова монструозност по фантастици измишљања, не представља никакво изненађење. *Пиј.*

фантàстикати и **фантастѝкати,** -ām несврш. покр. *в. фантазирати.* — Шта ми ту фантастикаш? *Војн.*

фантàстичан, -чна, -чно **1.** *који је створен машћу, фантазијом, несталран; чудан, невероватан.* — Она би ... гледала фантастичне слике и визије једног уметника који је много сам умео да сања. *Јанк.* Наш женски свет чита сулуде, фантастичне романе. *Дом.* Како је садржајем црквена драма чудесна и фантастична, тако јој је и техника слободна и невезана, а врло примитивна. *Водн.* **2.** *необично велик, огроман.* — Затварао сам ... очи пред њиховом лакомошћу, која је попримала фантастичне димензије. *Козарч.* **3.** *необично леп, изванредан.*

фантàстичкӣ, -ā, -ō *фантастичан.* — Гдје се стољетним прекапљивањем створиле завјесе, а иза њих некакви фантастички, готово људски облици ... *Цар Е.*

фантàстично прил. *на фантастичан начин, чудно, необично.* — Само су у алеји ријетко настављене свјетиљке фантастично свјетлуцале. *Леск. Ј.* [Кочијашу] је све ... што госпођица ради ... изгледало фантастично. *Андр. И.* Гардероба је тога театра фантастично биједна. *Баб.*

фантàстичнōст, -ости ж *својство онога што је фантастично, онога који је фантастичан.* — Тома Морус је — поред све фантастичности својих мисли — зачетник новога смјера. *Баз.*

фàнтастка и **фàнтасткиња** ж *жена фантаст(а).* — Да не остане код оне луде фантастке која мјесецу пјева и плаче кад се пиле закоље. *Бал.* Пожури се горе и реци тој фантасткињи да мама спава. *Том.*

фàнтōм, -óма м грч. **1.** *приказа, сабласт, утвара.* — Само луд затрављеник може летјети за таковим фантомом. *Шен.* Заиграју пред погледом крупна слова трезвене прозе као ситни фантоми и привиђења. *Андр. И.* **2.** мед. *врста лутке или вешто имитирани део тела на којему се вежбају операције, порођаји и сл. ЕЛЗ.* **3.** *модел људског или животињског тела у природној величини (у музејима, паноптикумима и сл.). Вуј. Лекс.*

фàнтомāлан, -лна, -лно *који је као фантом, својствен фантому.* — Многи наши писци ... настојали су ... да извиде и провиде често и оно што је неумитно, небулозно, фантомално у својој стравичности и трагици. *КН 1955.*

фàнтōмскӣ, -ā, -ō *који је у вези са фантомом, својствен фантому.* — Он је хтио појурити, ишакати све око њих, ох да је фантомска снага — да их спаси. *Божић.* Осјећа се једна трептава опрека (опрека с фантомским, астралним границама). *Уј.*

фàнфāр, -ára м *в. фанфара.* — Трубе и фанфари престају. *Ил.* Данас ... фанфари на нов позив_треште. *Бој.*

фàнфара и **фанфáра** ж фр. **1.** *кратак музички комад писан најчешће за трубе, кратка (обично војничка) мелодија коју изводе трубе.*

2. *труба или лимени дувачки инструменат којим се изводи такав комад, таква мелодија.* — Лебдела [је] крилата Победа ... дувајући у фанфару. *Црњ.* **3.** *скуп музичких инструмената којима се изводи каква музичка композиција, музика, глазба.* — И фанфара заигра марш. *Стпч.* фиг. Фанфаре усхита мојих силно су трештале. *Марк. Д.* На брежуљцима поздрављале топло сунце фанфаре жутих јаглаца. *Гор.*

фанфа̀рōн, -óна м фр. *хвалисавац, разметљивац, јунак на језику.* — А онај фанфарон један безобразни платит ће ми за ово лупештво! *Божић.*

фанфаронáда ж *хвалисање, разметање, јуначење на језику, обестан чин, поступак.* — У тим хотелима станују они невидљиви, безимени, они због којих се догађају све те европске фанфаронаде и оперете већ столећима. *Крл.*

фа̀нфа̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на фанфаре, својствен фанфарама.*

фа̀нфа̄рски прил. *на фанфарски начин; бучно, разметљиво.* — [Мислио је] на прве фанфарски објављене немачке вести о победама у Совјетском Савезу. *Чипл.*

фа̀нфуља ж вулг. *неваљала, неморална женска особа.* — Теби је ... фанфуља икона, смисао живота. *Сим.*

фа̑р м (лок. фа́ру) грч. **1.** *светионик (према истоименом острву пред Египтом на ком се налазио чувени светионик).* — фиг. Фар нада мутно сја да нам навести обале спаса и одмора даха. *Панд.* **2.** (обично у мн.) *светиљка с рефлектором на аутомобилима и другим возилима.* — Недалеко испред њих, испо̀д планина, забрундаше мотори камиона и фа̑рови унакрсно блеснуше по помрчини. *Ћос. Д.*

фа̑ра ж мад. покр. *крма на броду. Вук Рј.*

фа́ра ж нем. покр. *жупа, парохија.* — Била је то жупна црква на Биковском врху. У ту је фару спадао Гладовец. *Кол.*

фа̑рад и **фа̀рад** м физ. *јединица за мерење електричнога капацитета (према имену енглеског физичара).*

фарадиза́ција ж мед. *лечење електричном струјом болести живаца и мишића.*

фараṑн, -óна м **1.** ист. *назив за владара у старом Египту.* **2.** погрд. *Циганин.*

фараṑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на фараоне, који припада фараонима.*

фараӯ̀н, -ýна м *в. фараон.* — И фараун стаде. *Наз.*

фа̑рба ж нем. варв. *боја, материја која служи за бојење, обојеност, колорит.* — Ту је стајало црвеном фарбом омазано распело. *Шен.* Замислити простор и кретање без фарби немогуће је. *Петрон.*

Изр. *изаћи с фарбом на среду в. уз среда (изр.);* одговорити на фарбу *дати на туђу карту своју карту исте боје, (у картању).*

фа̑рбā̀ње с *гл. им. од фарбати (се).*

фа̀рбā̄р, -ара м нем. *онај који се бави фарбањем, бојадисар, бојаџија.* — И фарбара сам платила. *Бан.*

фа̀рбара ж *фарбарница.*

фарба́рев, -а, -о = фарбаров *који припада фарбару.*

фа̀рбā̄рка ж *жена фарбар.*

фа̀рбā̄рница ж **1.** *радња у којој се продају боје, фарбе.* **2.** *радионица у којој се боје, фарбају тканине.*

фарба́ров, -а, -о = фарбарев.

фа̀рбā̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на фарбаре.*

фарба́рство с *посао и занимање фарбара.*

фа̑рбати, -ā̑м несврш. **1.** *постизати обојеност неке материје потапањем у раствор фарбе, боје или премазивањем фарбом, бојадисати, бојити.* — Почео си фарбати и косу. *Шен.* Ускрсно јутро, на бијелом столњаку фарбана јаја. *Крл.* **2.** фиг. *улепшавати, дотеривати; обмањивати, подваљивати.* — Цига је рецитовао одлично ... Гледај Циге ... како фарба — узвикује један мислећи да је ове ријечи Циганин измислио. *Чол.* ~ **се** *бојити себи лице, косу, браду.*

фа̀рбл м и **фа̀рбуле** ж мн. нем. *в. фербл.* — Свет је овај »фарбл мали«, час те дигне, час те свали. *Змај.* Вишак му је дозвољавао да ... поврати кобилу коју је изгубио на фарбулама. *Вучо.*

фарӣ̀зēј, -éја м хебр. = фарисеј **1.** ист. *припадник религиозно-политичке секте у старој Јудеји која се истицала строгим одржавањем свих обреда, спољашњом побожношћу.* **2.** фиг. *онај који се претвара да је привржен каквој идеји, лицемер.* — Лажу фаризеји! у туђем оку виде трун, а у свом ни брвна! *Кос.*

фаризе́јац, -јца м *фаризеј.* — Фаризејци, фаризејци! — Одвраћа духовни пастир вјерноме црквеном штакору. *Ков. А.*

фарӣ̀зēјскӣ, -ā, -ō = фарӣсējскӣ *који се односи на фаризеје, који припада фаризејима, својствен фаризејима:* ~ душа, ~ лицемерство, ~ поступак.

фарӣ̀зēјски прил. = фарӣсējски *на фаризејски начин, као фаризеји, лицемерно.* — А каквог то смисла има превртати над тиме фаризејски очи и кукати и кајати се? *Крл.*

фаризе́јство с и **фаризе́јштина** ж = фарисејство и фарисејштина *својство фаризеја, лицемерство.* — Фаризејштина и плитка формалност убила [је] наравни живот човјеков. *Кос.*

фарингѝтис и фарингѝтис м грч. мед. *запаљење слузокоже ждрела (фаринкса) праћено надражајем на кашљање. ЕЛЗ.*

фарѝсēј, -éја м хебр. = фаризеј. — Није ни да су кавгације ... ни безбожници, ни фарисеји, него људи мирни и благи као овце. *Ћор.*

фарѝсēјскӣ, -ā, -ō = фарѝзēјскӣ. — Насупрот мртвим законима и фарисејским конвенцијама истиче се право свакога. *Скерл.*

фарѝсēјски прил. = фарѝзēјски.

фарисéјство с и **фарисéјштина** ж = фаризејство и фаризејштина.

фâрма ж енгл. *пољопривредно добро, салаш, мајур.* — За то се може у Калифорнији купити фарма! *Крл.*

фармакогнòзија ж грч. *наука о познавању лековитих сировина биљног, животињског и минералног порекла.*

фармакòлог м *стручњак у фармакологији.*

фармаколòгија ж грч. *наука о деловању лекова на живи организам.*

фармакòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на фармакологе и на фармакологију.*

фармакопéја ж грч. *нормативни попис и опис лекова, обавезан за апотеке.*

фармàсōн, -óна м *в. фрамасон.* — Ја бих се удала за човјека који ми је мио, па макар он био и ... фармасон. *Мат.*

фармàцајт м *в. фармацеут.* — Фармацајт се прибра и рече ... *Сек.*

фармàцајтскӣ, -ā, -ō *в. фармацеутски.* — Проће сокаком са својим ... побратимом апотекарским или фармацајтским помоћником. *Срем.*

фармацèут и фармàцеут м грч. *факултетски образован стручњак за припремање и дистрибуцију лекова, магистар фармације, апотекар, лекарник; студент фармације.* — Тамошњи фармацеути [су га] непрестано оптуживали месној власти. *Срем.*

фармацèутика и фармацèутика ж *наука о лекарству и лековима; фармакологија.* — У лицеју задарском ... учит ће се ... фармацеутика. *Шиш.*

фармацèуткиња и фармàцеуткиња ж *женска особа фармацеут.*

фармацèутскӣ и фармàцеутскӣ, -ā, -ō *који се односи на фармацеуте и фармацију.* — Из Француске ћемо извозити ... фармацеутске сировине и лијекове. *ЕГ 3.*

фàрмāција ж грч. **1.** *наука о лековима и њиховом припремању.* — Свршио је фармацију, али је баталио. *Матош.* **2.** *лекарница, апотека.* — Он посједује угледну ... фармацију на главном тргу. *Крл.*

фàрмер, -а и **фàрмēр,** -éра м енгл. *власник или закупник фарме; пољопривредник, ратар.* — Фармери су тежаци домаћини. *Нед.*

фàрмерица и фàрмēрка ж **1.** *фармерова жена.* **2.** мн. *фармерске панталоне, хлаче; сличне панталоне уопште.* — Био је обучен у кратки црни капут и излизане фармерице. *Б 1959.* Стручњаци из разних конфекцијских предузећа сем »фармерки« ... нису ништа дали нашој омладини. *НИН 1959.*

фàрмерскӣ и фàрмēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на фармере, који припада фармерима:* ~ посед.

фàрмēрство и фармéрство с *фармерски сталеж.* — Било би ... погрешно мислити да ће национализација ... ако се ново фармерство окрене к диоби, остати као пролазна појава без озбиљнога значења. *Пов. 2.*

фâрмскӣ, -ā, -ō *који се односи на фарму, који припада фарми.* — Истодобно излазе из земуница и граде делом фармска, салашка, а делом ушорена сеоска насеља. *Петр. В.*

фâрнӣ, -ā, -ō *жупски, парохијски;* исп. фа́ра. — Мушкарци су били познати због бистре главе ... фарни вијећници. *Донч.*

фа́ро м грч. *в. фар.* — И после хиљаде година стајаће на том месту [у римском Колосеуму] крст ... тај фаро, та буктиња на пучини мрака и глупости. *Нен. Љ.*

фàроф м нем. покр. *жупни двор.* — Мало даље од цркве, између стародревних липа разазнавао се жупни двор илити фароф. *Кол.*

фâрса ж фр. *кратак, весео позоришни комад са јефтиним хумором; лакрдија, шала.* — Комад Куљавкова је сатира са одблесцима фарсе. *Поз. 1948.*

фасáда ж фр. *прочеље, лице зграде.* — фиг. Али Гундулић је дао осјетити да се иза свијетле фасаде крије нешто тмурније: притисак богата на сиромашна, погубност новца, мрскост корупције. *Барац.*

фасàдēр, -éра м *грађевински радник који је стручњак за израду фасада.* — Грађевинари обаве свој посао [на новоградњи] ... а онда се јављају ... лимари, фасадери, инсталатери. *Пол. 1959.*

фасàдēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на фасадера, који је у вези с фасадером:* фасадерски радови.

фàсāдиј, -ā, -ō *који је у вези с фасадом:* ~ камен.

фасèта ж фр. *једна од страна брушеног драгог камена или кристала.*

фасети́рати, -èтӣрām несврш. *резати, брусити на фасете, израђивати фасете.*

фа̏совати, -сујēм сврш. и несврш. нем. варв. **а.** *доби(ва)ти, примити, примати нешто што припада, што следује.* — Пушке фасују [војници] тек вани, на фронти. Боје се буне. *Крл.* **б.** фиг. *добити батина, бити кажњен.* — Тај ће онда фасовати своје! *Крл.*

фа̏сӧн, -о́на м и **фасо́на** ж фр. *в. фазон и фазона.* — Лупну ногом о земљу ... да се на шиљастој чизми старог фасона расцепи ђон. *Моск.*

фа̏сӯнг и **фа̏сунг** м нем. **1.** *оно што коме припада, следовање.* — Понио би чак и дио свога фасунга, сријемске сланине. *Кол.* **2.** *оно чиме је што опточено, уоквирено, оно што држи саставне делове чега:* ~ сијалице, жаруље.

фасци̏кл м, **фасци̏кла** ж, **фасци̏кул** м и **фасци̏кула** ж лат. *свежањ, свежњић списа, аката; омот за списе или акта.* — На фасциклима се рогушили редни бројеви. *Уск.* Он ће вам резигнирано пружити ... разне реферате ... брижно сложене у одебљи фасцикл. *ВУС 1974.* Ја сам већ знао да се разговарам са својом архивом и оним фасцикулама. *Ком.*

фасцина̀нтан, -тна, -тно *који очарава, опчињава, опсењује.* — Представа Дунда Мароја ... импресионирала је ... фасцинантним текстом. *Пол. 1959.*

фасцина̀нтно прил. *на фасцинантан начин, очаравајуће.*

фасцина̀нтиӧст, -ости ж *својство онога што је фасцинантно, онога који је фасцинантан.*

фасцина̀ција ж лат. *опчињавање, опсењивање.*

фасцѝнӣра̄но прил. *као очаран, опчињен.* — Спуштао се на седиште и фасцинирано пратио одвијање филма. *Дав.*

фасцини́рати, -йнӣрām сврш. и несврш. *о(п)чара(ва)ти, опчинити, опчињавати, заслепити, заслепљивати.* — Фасцинирао ме онај модрикасти сјај метала, и нисам могао да се макнем напријед ни натраг. *Крл.* Савременици никад не изгледају тако атрактивни, прошлост увек фасцинира више него садашњост. *Пол. 1958.*

фа̑т *в. хват.*

фа̀тӑлан и **фа̑тӑлан,** -лна, -лно лат. *који се не може спречити, судбоносан; који доноси несрећу, кобан, несрећан.* — Болесници се ... предају судбини и очекују фаталан крај. *Петр. М.*

фаталѝзам, -зма м *веровање да је све што се дешава унапред судбином одређено.*

фаталѝст(а) м *човек који се слепо предаје судбини, који верује у судбину.*

фаталѝстичан, -чна, -чно и **фаталѝстичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на фаталисте и фатализам, који се оснива на фатализму, склон фатализму, који је својствен фаталистима.* — Налазио је да су ... стоици сувише фаталистични. *Петрон.* Јунаци арапских гатки иду мирно кроз највеће опасности са својим фаталистичким схватањем: свакоме је унапред писано шта ће с њим бити. *Прод.*

фаталѝстички прил. *на фаталистички начин, као фаталист(а).* — Сада фаталистички, право турски, мотри рт свог пачјег носа. *Матош.*

фата̀листкиња ж *жена фаталист(а).* — Ја не знам; нека дође што има доћи ... Ја постајем фаталисткиња! *Том.*

фаталѝтӗт, -éта м *судбински закон, судбина.* — И тако се по неком чудном фаталитету у једном пробуђеном Глембају јавља принцип уништења глембајевске ... организације живота и бића. *Богдан.*

фа̀тӑлно прил. *на фаталан начин, судбоносно, злокобно.* — Изнебуха напипа длаком фатално празни џеп. *Божић.* У нашој злосрећној лирици ... сви прави поетски извори фатално брзо пресахњују. *Богдан.*

фата́лнӧст, -ости ж *својство онога што је фатално, судбинско, судбоносност; злокобност.*

фатаморга́на ж тал. **1.** *оптичка варка у пустињи кад се због нарочитог примања сунчевих зрака привиђају крајеви и предмети којих нема.* **2.** фиг. *привиђење, опсена, варка.* — Па то је утопија, то је фатаморгана протегнута изнад пустиње наше увијек голе и тврде стварности! *Наз.*

фатамо̀ргӑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на фатаморгану, који је као фатаморгана.* — Фатаморганска визија на води ... *Уј.*

фа̀тати *в. хватати.*

фатѐлӣн *в. вателин.*

фатӣгати, -ām несврш. тал. покр. *радити, мучити се.* — А ко ће за Јулу фатигат, прат и чуват овце? *Војн.*

фа́тум м лат. *судбина, удес, коб, усуд.*

фа́тумскӣ, -ā, -ō *који се односи на фатум, судбински.*

фа̑ћати, -ām несврш. покр. *в. хватати.* — Ајд, фаћај пут и ти, сви одоше! *Срем.*

фа̑ћкалица ж вулг. *жена лаког морала.* — Дречећи одјевене фаћкалице очима [су] звале иза осамљених столова. *Сим.*

фа̑ћкање с *гл. им. од фаћкати.*

фа̑ћкати, -ām *несврш. и уч. према фаћати.*

фа̀ћук м мац. варв. = фачук *ванбрачно дете, копиле.* — Чијег то фаћука храниш Хорватовим крухом? *Донч.*

фа̏ул и **фа̀ул** м енгл. спорт. *један од прекршаја правила у спорту; недопуштен, груб испад.*

фаули́рање с *гл. им. од фаулирати.*

фаули́рати, фаўлӣрām сврш. и несврш. спорт. *повредити, повређивати правила игре, лоше поступити, поступати у игри, непрописно напасти, нападати.*

фа̏ун и **фа̀ун** м лат. **1.** мит. *ниже божанство у староримској митологији, добри дух шума и ливада, заштитник пастира и стоке, сатир.* **2.** фиг. *похотан, путен, разблудан човек.* — Разум . . . притисну леденим теретом срце тог фауна. *Матош.*

фа̀уна ж лат. *скуп свих животиња; животињски свет, животиње некога краја, неке земље или неког периода у геолошкој историји земље.*

фаунѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на фауну.* ⊣ Проматрањем различитих фаунистичких области увјерили смо се да је њихова фауна то различитија што су дуље растављене. *НЕ.*

фа̀уница ж *женска особа фаун.* — [Ту су описани] обичан фаун и обична фауница, изненађени кишом, у боровој шумици. *Наз.*

фа̀унскӣ и **фа̀унскӣ**[1], -ā, -ō *који се односи на фауне; разблудан, обестан.* — Било нешто весело и обијесно — готово фаунско — у том одговарању брегова. *Бал.*

фа̀унскӣ[2], -ā, -ō *који се односи на фауну, који припада фауни, фаунском царству.*

фа̀устовскӣ, -ā, -ō *који је као у Фауста, немачког средњовековног лекара и главне личности Гетеове истоимене трагедије; пустоловски.* — Ја не схваћам овакве фаустовске нарави! *Крл.*

фа̏х, фàха м (мн. фàхови) нем. варв. **1.** *занимање, струка, специјалност.* — Ради и он и жена му, свако у своме фаху. *Срем.* фиг. Зато је љубав нарочито пјеснички фах. *Уј.* **2.** *преградак, претинац:* поштански ∼.

фа̀ца ж тал. покр. *лице; изглед.* — Није та фаца од умрћа. *Н. посл. Вук.* Куриозан сам, Орсате, какве ћемо фаце имати сутра. *Војн.*

фацѐта ж *в. фасета.* — А сваки вал плам је уљуљане фацете. *Стипч.*

фацетѝрати, -èтӣрām сврш. *в. фасетирати.* — На тераси каквог кристалног фацетираног стакленика . . . гњавила је Крижовца. *Крл.*

фа̀цит м лат. *исход, резултат.* — Три генерације, свака све више откривајући своју буржуазност, то је фацит развитка њиховог од илиризма до данас. *КР 1924.*

фа̀цōл, -óла и **фацо̀лет** м тал. покр. *рубац, марама.* — И невести ће раскинут' фацол модри ракамани. *Наз.*

фа̀чла ж нем. варв. *повој, завој.* — Шта је само фачли, капица и бенкица спремила! *Срем.*

фа̀чловати, -лујēм несврш. *завијати, повијати.*

фа̀чук м мад. варв. = фаћук. *Р-К Реч.*

фа̀ша ж тал. покр. *трака, врпца.* — Драго моје рало . . . Видим те како кројиш земљу на мрке фаше као тмасто сукно. *Бон.* Шаторско крило је исцијепао у фаше, које је пришивао дуж ногавица. *Лал.*

фа̏шāнге и **фа̏шāнке** ж мн. нем. варв. *веселе карневалске забаве под маскама, покладе;* исп. фашник. — Само мало још стрпљења док фашанге прођу. Зар не мора се баш у фашанге женити. *Игњ.* О фашанкама после поноћи играју [Циганке] по кафанама. *Срем.*

фашѝзам, -зма м тал. *идеологија и владавина реакционарних и империјалистичких представника крупног капитала, којој је главно обележје шовинизам, расизам и уништење свих демократских слобода.*

Изр. Смрт фашизму — слобода народу *народни поздрав и парола у борби против фашизма у народноослободилачком рату народа Југославије.*

фашизàција ж *увођење фашизма.* — Стојадиновић . . . води енергичан курс за даљу фашизацију земље. *Комун. 1951.*

фашизи́рање с *гл. им. од фашизирати.*

фашизи́рати, -йзӣрām сврш. и несврш. *увести, уводити фашизам, уредити, уређивати, организовати по фашистичком узору.* — На простору фашизираног, сада порушеног Задра настат ће нови, чисто хрватски Задар. *Наз.*

фа̀шина ж тал. *свежањ, сноп шибља, прућа (за учвршћивање насипа, обале, бедема).* — Турци виде одређену за јуриш војску с фашинама. *Вук.* Повлачећи се кроз тршчак зауставише се пред натрпаним грађем и прућем за фашине. *Глиш.*

фаши́рати, фàшӣрām сврш. и несврш. нем. варв. *(и)сецкати (месо) на ситне комадиће, (са)млети.*

Изр. фаширана шницла кув. *врста јела од исецканог меса у облику спљоштене лоптице.*

фа̀шист(а) м (ген. мн. фàшīстā) тал. *присталица фашизма, члан фашистичке странке.*

фашѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на фашисте и фашизам.*

фа̀шисткиња ж *жена фашист(а).*

фа̀шник м нем. варв. **а.** *месојеђе, покладе.* **б.** *последњи дан поклада.* — Па то су комедије за фашник! *Крл.*

фа̀шничкӣ, -ā, -ō *што је у вези с фашником.*

Фе̑б м *Сунце (према надимку старогрчког бога Аполона).* — Док Феб не почне сјати ... *Дим.*

фе̑бра ж лат. *повишена телесна температура с дрхтавицом, као симптом разних обољења, грозница.*

фе̑бри̏лан, -лна, -лно *који је у фебри, који одаје фебру, грозничав.* — У тихој ноћи његове фебрилне очи свијетле као свици. *Божић.*

фе̑бру̏ар м лат. *други месец у години, вељача.*

фе̑бру̏арскӣ, -ā, -ō *који се односи на фебруар.*

Изр. ~ револуција ист. *буржоаско-демократска револуција у Русији која је почела у фебруару 1917, срушила цара и царизам и била прва фаза социјалистичко-пролетерске револуције.*

фе̏дер м нем. варв. *опруга, пругло (2).*

фе̏дера̀лан, -лна, -лно *који се односи на федерацију, савезни.* — Македонија је ушла као федерална јединица у састав Демократске Федеративне Југославије. *Дед. В.*

федерали̏зам, -зма м *федерални систем државног уређења*; супр. централизам, унитаризам.

федерализа̀ција ж *увођење федералног уређења (у некој земљи).* — Борба за аутономију нагодбењачку ... за федерализацију Југославије компромисна су настојања. *Крл.*

федерализи̏рати, -йзи̏рām и **федера̀лисатн,** -ишēм сврш. и несврш. *(у)чинити федеративним.* — По њиховој замисли у федерализаној Аустрији могло се извршити не само уједињење свих Хрвата него и свих Југословена. *Јов. С.*

федера̀лист(а) м *присталица федерализма.*

федерали̏стичкӣ, -ā, -ō *који се односи на федерацију или федерализам.* — Сабор се поставио на федералистичко становиште. *Шиш.*

фе̏дерати̏ван, -вна, -вно *који се оснива на федерацији, на федерализму.* — Утврђен је већ и спроведен федеративни принцип државног уређења. *Марј. Ј.*

федерати̏вно̑ст, -ости ж *својство онога што је федеративно, федеративно устројство.* — Та федеративност ... осигурава и зајемчава благостање и напредак сваког од народа ... и у државној федеративној заједници. *Пол. 1944.*

федера̀ција ж лат. **1.** *савезна држава састављена од више народних република, кантона, држависа или сл. којима је савезним уставом загарантована самоуправа и које према иностранству иступају као јединствена целина, док у унутрашњим пословима имају различите облике самосталности.* **2.** *савез друштава или организација, особито спортских.*

федери̏рати, -ѐрӣрām несврш. варв. *стезати се и растезати, одскакати као федер, опруга.* — Такве [кратке и стрме кичице коњске] нису еластичне и после скока ... не федерирају довољно. *Јах.*

фе̏дермадрац м нем. варв. *жичани уложак за кревет који лежају даје еластичност.*

фе̏динг м енгл. *слабљење или нестајање звука при радио-преносу због поремећаја у преносном медију.* — фиг. Свеједно, мајко, свеједно ... шапутао је у мислима пред фединзима који су настајали у њему. *Дав.*

фѐка̄лије ж мн. лат. *измет, поган, екскременти.* — Колера и још неке болести преносе се фекалијама. *ВУС 1973.*

фѐка̄лнӣ, -ā, -ō *који се односи на фекалије, загађен фекалијама:* фекалне воде.

фе̏ла ж мац. **1.** *врста, сој, пасмина.* — Целокупан живот на земљи то је очајна борба фела, па и у литератури мора тога бити. *Дом.* **2.** *начин.* — Ви не бисте хтели Швабицу? — Нећу на две феле да се у кући крсти. *Игњ.* Нахвалила му Јагу на све феле. *Кол.*

фѐла̄х, -а́ха и **фѐла̄х** м ар. *земљорадник у Египту.*

фѐла̄шкӣ и **фѐла̄шкӣ,** -ā, -ō *који се односи на фелахе.*

фѐлдбаба и **фѐлдбе̑бел** м нем. варв. *в. фелдвебел.* — Једну сам годину живјела с једним фелдбабом. *Кос.* На пијаци ... мијешају се са ... аустријским фелдбебелима. *Божић.*

фѐлдвебл м нем. *носилац највишег подофицирског чина у бившој аустријској војсци.*

фѐлдмаршал м нем. *носилац највишег војничког чина у многим земљама.*

фѐлдспат м нем. мин. *врста руде глинења.*

фѐлер м нем. варв. *недостатак, мана; погрешка, омашка.* — Сви се они познају у главу ... па сносе и опраштају фелере један другом. *Уск.*

фелѐричан, -чна, -чно *који је с грешком, неисправан:* ~ роба.

фѐлō̑н, -о́на м грч. *у православној цркви, свештеников огртач без рукава који покрива прса и леђа.* — Дође архимандрит с целим братством. Метнуше епитрахиље и обукоше фелоне. *Шапч.*

фѐлчер м нем. варв. *видар, ранар.* — Разумијем се ја у ране боље него најизученији

фелчер! *Крл.* Фелчер га је [кажњеника] онако онесвеслог прао и везивао. *Црњ.*

фе̏љбаба и **фѐљбаба** м нар. *фелдвебл.* — Родитељи га пошаљу у Бања-Луку код његова дједа, очева стрица, пензионисаног аустријског фељбабе. *Ћоп.*

фѐљтӧн, -о́на м фр. *чланак у новинама или часописима о каквој актуелној теми популарно-научног, друштвено-политичког или литерарног карактера, писан живо и духовито; подлистак.* — То је фељтон посвећен проблему просјачења у Далмацији. *Глиг.*

фељтӧни́ст(а) м *писац фељтона.* — Публициста, књижевни критичар фељтонист ... све је то ... истовремено био [Матош]. *Михиз.*

фељтонѝстика ж *писање фељтона као књижевна врста.* — Његове [Симе Матавуља] прве београдске приче деловале су као фељтонистика. *Глиг.*

фељтонѝстичкӣ, -ā, -ӧ *који се односи на фељтонисте и фељтонистику, својствен фељтонистима, фељтонистици.* — То је ... фељтонистичка фраза! *Крл.*

фѐљтӧнскӣ, -ā, -ӧ *који се односи на фељтон, који је као у фељтону.* — Суморно разочарење у човека обојило је ову фељтонску цртицу. *Глиг.*

фѐљтӧнски прил. *на фељтонски начин, као у фељтону:* ~ писан чланак.

феминѝзам, -зма м лат. **1.** *буржоаски женски покрет за формално правно изједначење жена с мушкарцима.* **2.** мед. *женске особине код мушкараца. ЕЛЗ.*

феминизи́рати, -и̏зӣра̄м сврш. и несврш. *(у)чинити да неко добије женске особине или да нешто буде као у жена.* — Афектирано и феминизираним гласом узвикује ... *КН 1956.*

~ **се** *доби(ја)ти женске особине.*

фе̏минин и **фе̏мининум** м лат. грам. *женски род; именица женског рода.*

фемѝнист(а) м лат. *присталица феминизма.*

феминѝстичкӣ, -ā, -ӧ *који се односи на феминисте, својствен феминистима.*

фемѝнисткиња ж *припадница, присталица феминизма.*

фе̏н м нем. **1.** *топао, сух пролетни ветар у Алпама.* **2.** *електрични апарат за сушење косе.*

фе́никс м грч. *митска птица која тобоже, осећајући близину смрти, изгори, а онда се поново рађа из пепела;* фиг. *онај који васкрсава, који се обнавља, препорађа, симбол бесмртности, вечности.* — То је нов феникс слободе и просвјете. *Павл.*

фѐнӧл, -ола м хем. *карболна киселина која се употребљава као средство за дезинфекцију и као сировина за многе боје, лекове, експлозиве и др.*

фенолӧ́гија ж грч. *део биологије који проучава периодичне појаве у животу биљака и животиња, изазване променом годишњег доба.*

фенолӧ́шкӣ, -ā, -ӧ *који се односи на фенологију.*

феноме́н, -ена м грч. **1.** *свака ствар, процес, збивање или појава коју опажамо нашим чулима, осетилима:* физички ~, природни ~, психички ~, социјални ~. **2.** *оно што је изузетно, необично, ретко; необично способна личност, изузетак.* — Вели [директор позоришта] да је овај човек феномен у путујућем друштву, права бела врана међу другима. *Срем.*

фѐномена̀лан, -лна, -лно *изузетан, изванредан, необичан:* ~ памћење.

фѐномена̀лно прил. *изванредно, необично.*

феномена̀лнӧст, -ости ж *својство онога што је феноменално, онога који је феноменалан.*

фе́ња *в.* **вења.**

фѐњер м тур. *светиљка у облику застакљене кутије у којој гори свећа, петролејска лампица и сл., латерна, лампаш, ферал.* — фиг. Очи: два фењера што у маглу роне. *Наз.*

фењѐрић м *дем. од фењер.* — Један мали хартијом заклоњени фењерић на земљи давао је толико свјетлости да су се једва распознавале силуете по изваљеним столицама. *Мил. В.*

фењѐрче, -ета с и **фењѐрчић** м *дем. од фењер.* — Пред спавање пратио би оца с фењерчетом по домазлуку. *Сек.* Водиће те [мајка] у госте птици и пчели, ухватиће ти лептира за скутак и фењерчић украсти од светлаца. *Макс.*

фењѐрџија м *онај који пали и чисти фењере.* — Краве се враћаху с паше, фењерџија општински већ пролази са мердевинама да пали фењере. *Срем.*

фѐр енгл. **1.** прид. непром. *исправан, поштен.* — Нико не би могао да ми каже да нисам фер. *КН 1955.* **2.** прил. *исправно, поштено, лепо, у реду.* — Сматрам да је фер што ти то кажем. *Дав.*

Изр. фер плеј *поштена игра; исправно, поштено.*

фѐра̄л, -а́ла м тал. *фењер.* — А мрак пада: свет с клицањем пали шарене ферале. *Дуч.*

фера̀лић м *дем. од ферал.* — Грађани [су], враћајући се ноћу с покладних плесова, осветљавали себи пут малим уљеним фералићима. *Мар.*

фѐра̄та ж тал. варв. *железница.* — Хе! хе! ... ферата! *Војн.*

фѐрбл м нем. *хазардна карташка игра*; исп. фарбл. — Код »Ратара« ... српске газде играју фербла. *Петр. В.*

фѐрблати се, -ām се несврш. *играти се фербла.* — Фербла се овдје слабо. *Новак.*

фѐрдек м нем. *кров на лађи.* — Путовао сам лађом за Шабац ... Старчић неки ... седе за један сто који је на фердеку намештен био. *Јакш. Ђ.*

фѐреџа ж тур. *у муслиманској женској народној ношњи, дугачак огртач од црне или модре чохе, који се носио с тамном копреном преко лица.* — Руку десну у фереџу меће и из џепа три дуката вади. *Рј. А.* Стаде једна жена, сва забуљена у избледелој фереџи. *Андр. И.*

фѐрибо̏т и **фѐрибо̏т** м енгл. *велики брод за превоз људи и возила преко река, канала и сл.* — Жив промет фериботима између двају градова (у Месинском тјеснацу). *Вј. 1973.*

фѐријалан, -лна, -лно *што је у вези с феријама.* — Око свих тих скупова разлили се ђаци и феријални студенти. *Божић.*

Изр. феријалне колоније *заједничка летовања школске омладине за време летњег распуста*; феријални савез *организација за пружање олакшица и помоћи школској омладини за летовање.*

феријáлац, -лца м (ген. мн. ферија̀лāцā) **1.** *ђак на феријама, на школском распусту.* **2.** *члан Феријалног савеза.*

ферија̀лка ж **1.** *ученица на феријама, на школском распусту.* **2.** *чланица феријалног савеза.*

фѐрије ж мн. лат. *дани одмора, одмор, распуст*: школске ~, судске ~.

фѐрмān, -āна м тур. ист. *писмена наредба муслиманских владара, заповест, султанов декрет.*

фѐрмати[1], -ām сврш. тал. *зауставити.* — Ма видиш, фермали нас жбири на Дупцу. *Војн.*

фѐрмати[2], -ām несврш. тур. *поштовати, ценити; обазирати се на кога.* — Замислите како би се изишло на крај с људима који ... нису фермали ни цара ни ћесара. *Чол.* Долазе у обзир, радници ... које нико до сада није »фермао«. *ВУС 1970.*

фѐрмен и **фѐрмеи** м тур. *мушки прслук од чохе без рукава, обично украшен гајтанима, који се носи поврх копорана.* — Носио је фермен и антерију од плаве чоје на којој су белим гајтанима били извезени грбови и круне. *Ћос. Д.*

ферментáција ж лат. *хемијски процес изазван ферментима, врење.* — фиг. Разноврсне прилике [наше државе] ... ће изазвати ферментације. *Цвиј.*

фѐрментациōнӣ, -ā, -ō *који је у вези с ферментацијом.* — Духанске станице и ферментациони заводи су за мјеста духанских култура. *ЕГ 2.*

фѐрменти м мн. лат. *органске материје способне да у минималним количинама јако убрзају разне хемијске процесе у живим организмима, квасне гљивице. ЕЛЗ.*

ферментѝрати, -èнтīрām, **фермèнтисати,** -ишēм и **фѐрментовати,** -тујēм сврш. и несврш. *бити у стању ферментације, претворити, претварати, киснути, киселити се.*

ферме́нче, -ета с и **фермèнчић** м *дем. од фермен.* — Зими носи чохану памуклију, а лети ферменче шарано срмом. *Дом.*

феро- *као први део сложеница са значењем: који се односи на гвожђе, који садржи гвожђа, железни*; исп. ферум: ферокром, фероманган, феросилиције, феросулфати, феромагнетизам и др.

фѐртӣлан, -лна, -лно лат. *плодан, родан.*

фертилѝтēт, -ēта м *плодност; број нормално рођене деце на хиљаду жена способних за рађање у одређеном времену*; исп. наталитет.

фѐртӯн, -ýна и **фѐртух** м нем. покр. *прегача, кецеља. Бен. Рј.*

фѐрула ж лат. *равнало, ленир или прут којим је учитељ некада кажњавао децу*; фиг. *оштар, строг надзор.* — Он је уловио Обломова на песнике, па га је годину и по држао под ферулом мисли и науке. *Глиш.*

фѐрум м лат. *гвожђе, железо.*

фѐрштер м нем. варв. покр. *шумар, шумарски инжењер.* — Ти познајеш овога нашега новога ферштера? *Ивак.*

фѐрштерица и **фѐрштēрка** ж варв. покр. *шумарева жена.* — Ви бисте ваљда вољели да вам кћи постане ферштерица? *Ивак.*

фѐс, феса м тур. *капа нарочитог облика, обично од црвене чохе, какву обично носе муслимани (названа по граду Фесу у Мароку).*

фѐсак, -ска м *дем. од фес.* — На глави имала је фесак. *Шапч.*

фѐсина ж *аугм. и пеј. од фес.* — Масну фесину набио до ушију. *Ћор.*

фѐсић, -а и **фѐсић,** -ића м *дем. од фес.* — Фесићи им окићени бисерним гранама или умјетничким цвијећем. *Ћор.*

фесли̏ген, фесли̏ђан и **фесли̏ђен** м тур. бот. покр. *в. босиљак.* — Уз црвен каранфил феслиђен се свио. *Шант.*

фѐста ж тал. покр. *празник, веселье, свечаност, свечана приредба*; исп. фешта. — Купила сам јој вечерицу — ма какву! ... Биће права феста. *Војн.*

фестѝвāл, -а́ла м лат. *јавна свечана приредба као смотра какве уметности*: музички ~, ~ народних игара.

фестѝвāлскӣ, -ā, -ō *који је у вези с фестивалом.*

фѐстōн, -о́на м фр. *природни или вештачки венац од цвећа, воћа и гранчица; архитектонски украс.* — По зидовима, око слика, припела се као фестони паучина пуна прашине. *Глиш.*

фесӯрина ж *аугм. и пеј. од фес, фесина.* — А мени донио фесурину што не ваља два гроша. *Ђор.*

фѐт м тур. покр. *победа, освајање, турско освајање Босне.* — Знаш ти кад се градила ова џамија? То је било од фета, кад је наш цар сио у Босну. *Павл.*

Изр. **фет(а), фетом учинити** *освојити.* — Док Грахово фета учинише и по њему харач покупише. *НП Вук.*

фѐтак, -тка, -тко покр. *стар, похабан*; исп. вет(ах). — Око њеног струка црно и фетко одело се млати ... као око какве кратке и танке летве. *Ђур.*

фѐтва ж тур. *мишљење, пресуда, решење великога муфтије.* — Ова фетва бијаше највише наперена против јањичара. *Том.*

фѐтити, -ӣм сврш. шатр. *украсти.* — Он је у затвору за његову политику, а ја фетим барку с рибом. *Чол.*

фѐтиш и **фѐтиш** м фр. **а.** *ствар или појава као предмет који примитивна племена обожавају као носиоца чудотворне, натприродне силе.* — Све што је долазило од Зорке он је поштовао као неки фетиш, као светињу. *Уск.* Он се осигурао хамајлијама, фетишима. *Цар Е.* **б.** *предмет обожавања, оно чему се слепо верује.*

фетишѝзам, -зма м *веровање у фетише, обожавање фетиша.* — Данашња религија обичних људи само је једна виша врста фетишизма. *Скерл.*

фетишизā́ција ж *поклоништво, обожавање.* — Снажан реалистички инстинкт ... није допуштао да се његова љубав према селу претвори у неку фетишизацију патријархалности сеоског живота. *Глиг.*

фетишизи́рāње с *гл. им. од фетишизирати.*

фетишизи́рати, -и̏зӣрām сврш. и несврш. *приписати, приписивати нечему натприродне нереалне моћи.* — Препуштамо [се] стихији и фетишизирамо улогу административних мера. *Б 1957.*

фетѝшизовāње с *гл. им. од фетишизовати.*

фетѝшизовати, -зујēм сврш. и несврш. *фетишизирати.* — Они изузимају друштвено и мисаоно кретање од закона остале природе и фетишизујући га претварају у свемоћну силу. *ПИФ.*

фѐтишкӣ и **фѐтишкӣ,** -ā, -ō *који је у вези с фетишем.* — Фетишки култ породице ... се у последњој анализи сводио на једну невероватну зависност од матере. *Скерл.*

фѐтус м лат. *заметак у утроби.* — У воденьаку [убијене срне] нашли [су] три прозрачнобела срнећа фетуса. *Дав.*

фѐуд и **фѐуд** м старогермански ист. *имање, земља, посед који су средњовековни владари давали племићима у наследну својину.*

фѐудāлан, -лна, -лно *који је у вези с феудом*: феудални господар, феудални систем, ~ добро.

феудā́лац, -лца м *поседник феуда, властелин, спахија, представник владајуће класе у феудализму.*

феудалѝзам, -зма м ист. *социјално-економско друштвено уређење између робовласничког и капиталистичког, у коме су феудалци били власници средстава за производњу, имали неограничену власт на своме феуду, а сељаци били у кметској зависности.*

феудализā́ција ж *увођење феудалног система.* — У XI столећу био је процес феудализације завршен стварањем проније. *Пов. 2.*

феудализи́рати, -и̏зӣрām и **феудàлизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *увести, уводити феудални систем, развити се, развијати се у феудални систем.* — Виши клер био [је] потпуно феудализиран. *Р 1946.* Источноримско царство се такође феудализује. *ПИФ.*

феудалѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на феудализам.*

феȕдāлка ж *жена феудалца.*

феудā́лчев, -а, -о *који припада феудалцу.*

фѐудум и **фѐудум** м лат. *феуд.* — Под самовладом параграфа и мађарског феудума, у оном отровном стању развио се ... скептицизам. *Крл.*

фефѐрōн, -о́на м нем. агр. *врста мале врло љуте паприке.*

фѐш прид. непром. нем. варв. *леп, стасит; лепо обучен, дотеран.* — Доносио је кришом сегединске папучице, јер вели, и сам воли да види »кад је младост феш«. *Срем.* Још никада не бијасте тако феш, тако шик! *Матош.*

фѐшāк, -а́ка м необ. *феш човек, гиздавац.* — Али кад видим оваквог нашег ... аграмерског пристава ... гдје ту игра некаквог фешака ... мени паде мрак на очи! *Крл.*

фе̏шта ж тал. покр. *фе̏ста*. — Перу се као само једанпут у години, на св. Ану, кад је фешта у жупи. *Том.* И данас професора није понукала на писање београдска књижевна фешта [сајам књига]. *НИН 1973.*

фе̏шче, -ета с *дем. од фе̏с*. — Једно црно Туре, са црвеним фешчетом на глави ... ударало је ... четкама за обућу по свом сандучићу. *Ћос. Б.*

фи̏бра ж лат. анат. *влакно, жилица*. — фиг. Има у твари што је из себе вадим да је мијесим и калупим и по која њежнија фибра. *Наз.*

фи̏була ж лат. **1.** *нарочита врста игле која саставља два дела хаљине, копча, спона.* — Нађено је више бронзаних фибула, гривни, наруквица и другог украса. *Б 1958.* **2.** анат. *лисна кост у нози, цеванница.*

фи̏га ж (дат. -ги) тал. **1.** *смоква (дрво и плод).* — Купио ... је лимуна, паранча, фига. *Шен.* **2.** вулг. *протурен палац између кажипрста и средњака као знак поруге или ускраћивања, шипак (3).* — И још је бандитима при том показао фигу. *Донч.* **3.** зоол. покр. *в. смоквача (а). Деан. Рј.*

Изр. добити фигу нар. *не добити ништа.*

фигу́ра ж лат. **1.** *лик човека или животиње у сликарству или скулптури, кипарству; слика, цртеж.* — Види се иконостас са читавим редом својих византинских фигура, у укоченој екстази. *Бег.* **2. а.** *облик људског тела, стас, раст.* — Сећао се мрачне фигуре свога оца. *Уск.* За официра нема фигуру. *Поп. Ј.* **б.** *обрис, контура; облик уопште; распоред предмета, појава у неком поретку или реду.* — Чигре ... су ... пружале оку увијек исту фигуру. *Деск.* фиг. Он је размицао поједине фигуре свог друштвенополитичког успјеха увијек у једном те истом ... плану. *Крл.* **3.** *положај, став који неко заузима при каквој игри, вежби и сл.* — Аранжер бијаше већ навијестио нову фигуру. *Леск. Ј.* Прва се фигура сврши, играчи и играчице ... чекаху да захуји музика друге фигуре. *Ант.* **4.** (у шаху) **а.** *краљ, краљица, топ, скакач, коњ (за разлику од пешака).* **б.** *сваки од 16 шаховских ликова којима располаже сваки играч.* **5.** карт. *јача, већа карта (ас, кец, краљ, дама, дечко и др.).* **6. а.** стил. *нарочита употреба речи која им даје особиту изражајност, сликовит израз.* — Ово је говорничка фигура, зове се метонимија. *Ков. А.* **б.** муз. *ритмичко-мелодијски елемент који украшава музичко дело.* — Ја сам и у овом Осмогласнику на више места задржао старинске мелодијске фигуре. *Коњов.* **7.** *геометријски цртеж, слика.* — Професор [је] ... писао и цртао ... математичке формуле и геометријске фигуре. *Ћос. Б.*

фи̏гурā̀лан, -лна, -лно *који је изражен фигуром, фигурама.* — Фолклор је у тим фигуралним студијама јако наглашен. *Баб.*

фигурā̀лист(а) м *ликовни уметник који приказује фигуре, ликове.* — [Сликар Ј. Мише] је фигуралиста. *С 1919.*

фигурā̀лнōст, -ости ж *својство онога што је фигурално, фигурација.*

фигу̏рант м **а.** *човек који место кога другога врши неки посао; безначајна личност.* — Један фигурант имао је да скупи људе и припреми све потребно. *Цар Е.* **б.** *статист(а) у позоришту, у филму;* супр. солист(а). *Вуј. Лекс.*

фигу̏рантица ж *жена фигурант; статисткиња, статистица.*

фи̏гураст, -а, -о *који има облик фигуре, сличан фигури.* — Чини вам се небо плавље, а фигурасти облаци бељи од најбељег папирја. *Шапч.*

фи̏гуратȉван, -вна, -вно *изречен фигуром (6).* — Песнички језик се одликује и фигуративним начином казивања мисли и осећања. *Т. књ.*

фи̏гуратȉвно прил. *на фигуративан начин, помоћу фигура.* — Он фигуративно приказује слабост режима који у народу нема подршке. *Глиг.*

фигуратȉвнōст, -ости ж *својство онога што је фигуративно, фигурација, фигуралност.*

фигура́ција ж *сликовито, фигуративно приказивање, изражавање у сликама и метафорама; у ликовној уметности, сликање мотива из реалног видљивог света.* — Без обзира да ли се садржај изражава фигурацијом или апстрактно ... данашњи уметник се претежно интересује за идејни садржај ... форме и технике. *Пол. 1958.*

фигури́на ж *мала фигура.* — Филип се је снуждио под појмом мале брончане фигурине. *Крл.*

фигури́рати, -у̏рӣрām несврш. *привидно вршити какву службу, представљати, играти чију улогу.* — Грађани су фигурирали на позорници као смешне личности. *Т. књ.* Појединa [су] посланства у иностранству још увијек фигурирала као српска. *Риб.*

фигу̏рисати, -ишēм несврш. *в. фигурирати.* — Многи туђи романи и други списи фигуришу и у нашој књижевности. *Поп. П.*

фигу́рица ж *дем. од фигура.* — Треснула је о под некакву порцеланску фигурицу жене. *Ћоп.*

фи́да ж тал. покр. *танки резанци.* — Купио мало фиде за чорбу. *Срем.*

фи̏дан м тур. покр. *билька за цепљење; садница, младица.* — Многима је раније раздао

многе фидане, многима искалемио силне руже и силне воћке. *Срем.*

фидеј̀зам, -зма м лат. фил. *реакционарни идеалистички правац у буржоаској филозофији који учи да се највише истине могу докучити само вером, а не рационалном спознајом.*

фи̏зик м грч. **1.** = физикус *лекар одређеног подручја, градски или државни лекар.* — Ја знам да сам данас ... умировљени физик. *Кор.* **2.** *физичар.*

фи̏зика ж (дат. -ци) грч. *наука која проучава материју, појаве у природи уопште и законе њихових стања и збивања.*

фи̏зикā̀лан, -лна, -лно **1.** *који се односи на физику, на опште законитости којима се бави физика:* ~ теорија. **2.** необ. *физички, телесни.* — Заборавио бих физикални рад. *Уј.*

фи̏зикā̀т, -а́та м *физиков уред, физиково надлештво.* — Интересантна је статистика коју је физикат београдски дао у извјештају своме. *Лапч.*

фи̏зикус м = физик (1). — Јоца убрзо затим доби место физикуса. *Лаз. Л.*

физилѝрати, -и̏лӣрām сврш. и несврш. фр. варв. *устрелити, стрељати.* — Она ће се дати физилирати. *Крл.*

физио- *као први део сложеница са значењем: који је у вези с природом:* физиологија, физиотерапија и сл.

физиогно̀мика ж *просуђивање карактера и духовних својстава на основу физиономије.*

физио̀крат м *присталица физиократије.*

физиокра̀тија ж грч. ист. *француска економско-политичка школа у 18. ст. која је учила да је природа једини извор богатства и да само пољопривредни рад ствара вредност.*

физио̀кратскӣ, -ā, -ō *који се односи на физиократију и физиократе.*

физио̀лог м *онај који се бави физиологијом, стручњак за физиологију.*

физиоло̀гија ж грч. *наука о процесима својственим живим организмима.*

физиоло̀гӣјскӣ, -ā, -ō = физиолошки *који се односи на физиологију и физиологе:* ~ начин, ~ јединство.

физиоло̀гӣјски прил. = физиолошки *на физиолошки начин, по природи.*

физио̀лошкӣ, -ā, -ō = физиоло̀гӣјскӣ.

физио̀лошки прил. = физиоло̀гӣјски. — Ја смјело тврдим да је физиолошки немогуће постојање вјечне љубави. *Козарч.*

физио̀ном м *в. физиономичар.* — Само лице могло би и најбољега физионома преварити да је српско. *Јакш. Ђ.*

физионо̀мија ж грч. **1.** *израз и изглед човечјег лица.* — Нека вечита брижност и намрштеност сушили су ту физиономију. *Сек.* фиг. Диже се најизразитија физиономија наше поезије у лику Назора. *Марј. М.* **2.** *оно што карактерише неку особу или појаву; карактер.* — За известан низ година физиономија старе породице биће коначно измењена. *Прод.*

физионо̀мика ж грч. *просуђивање карактера и духовних својстава према крстьама, мимици лица.*

физионо̀мичā̀р м *онај који се бави физиономијом.*

физиотера̀пија ж грч. мед. *лечење физичким методама (светлом, топлином, ваздухом, водом, електриком, механичким справама итд.), физикална терапија.*

физиотера̀пӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на физиотерапију.*

фи̏зичан, -чна, -чно *в. физички.* — Нагиње к реалноме, физичноме. *Баз.* Она [слутња] бијаше као вјесница, као нека копча између физичнога и душевнога живота. *Ћип.*

фи̏зичā̀р м *онај који се бави физиком, стручњак у физици.*

фи̏зичкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на физику.* — Физички је закон да се на топлини растежу тјелеса. *Вел.* **2.** *стваран, реалан.* — Подржавају и оне који не постоје у физичком животу. *Бег.* **3.** *телесни.* — Прођеш ... кроз животне муке најниже врсте, физичку патњу. *Сим.*

Изр. ~ географија *наука која проучава Земљину површину, климатске прилике, њезин биљни и животињски свет;* ~ хемија *наука која проучава хемијске појаве помоћу физичких метода, везујући тако обе науке;* ~ култура *свестрано јачање и усавршавање човечјег тела телесним вежбама и одржавањем правилног режима у животу;* ~ рад *рад који се врши снагом мишића;* ~ лице, ~ особа правн. *човек, жена као носилац права и обавеза;* ~ обрачунавање *тучења.*

фи̏зички прил. *на физички начин; телесно.* — Ђуру је стала управо физички бољети свака ријеч. *Нех.*

фи̏зично прил. *в. фи̏зички.* — На маховe трчао је да се измори, да физично изнемогне. *Ћип.*

фи̏зичнṑст, -ости ж *својство онога што је физично.*

фијà̀кер и **фијáкер** м фр. **1.** *кочија као превозно средство.* **2.** *фијакерист(а).* — Заповједи фијакеру да тјера што брже може. *Матош.*

фијакѐрист(а) м *власник, кочијаш фијакера.* — Фијакерист види угледна и лепо обучена господина. *Срем.*

фијакѐрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фијакериста.* — Ја [ћу] бити пасиван и пун презира за ту фијакеристичку поворку. *Крл.*

фијакѐрица ж *жена фијакериста.* — Не постадох фијакер и ви не постадосте госпођа фијакерица. *Матош.*

фијàкерскӣ и **фијáкерскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на фијакере.* — Фијакерски кочијаши [су] ... могли имати више духа. *Шим. С.*

фијакѐрџија м *в. фијакерист(а).* — Фијакерџија пјевуцка, коњи грабе. *Радул.*

фијакѐрџијскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фијакерџије.* — Шеноа [је] научио презирати фијакерџијске досјетке. *Шим. С.*

фијàско м тал. *велик, потпун неуспех, пропаст, крах.* — Опозиција тврди ... да смо ми са нашом економијом и политиком доживјели фијаско. *Крл.* Буне [против Милоша] редовно су се свршавале фијаском. *Гавр.*

фијо̀рӣн, -ína м тал. покр. *в. форинт.* — А они би му зато покадшто турнули у руку по који фијорин. *Цар Е.* Кад би ... потрошио који фијорин, хукао би. *Радул.*

фӣјук м оном. *висок, резак, оштар звук произведен брзим струјањем ваздуха или брзим кретањем неког тела кроз ваздух.* — Љепше је чути веселу пјесму шеве ... него фијук ћука у ноћи. *Шен.* Ваздух над долином испунио се пријатним мирисом смоле и ресним фијуцима пила. *Лал.* Мрачна ноћ ... фијук вјетра. *Хорв.*

фијӯкав, -а, -о *који фијуче, праћен фијуком.* — И чини се под силном фијукавом струјом не љуља се дрвље него густи редови бојовника. *Кос.*

фијӯкање и **фијӯкāње** с *гл. им. од фијукати.*

фијӯкати, фӣјӯчēм и **фијӯкати,** фӣјучēм несврш. *производити фијук, звиждати.* — Бура фијуче низ стрму драгу. *Новак.* Али тек овдје [на робији] ... сам ... осјетио на себи шта значи тај бич који данас фијуче над главама милиона. *Чол.*

фијӯкнути, фӣјӯкнēм и **фӣјукнути,** -нēм сврш. *произвести фијук.* — Дошљак фијукну јако, и у трен згрнуше се сви становници забитног градића на чистину. *Шен.* Неколико стопа изнад њих [пливача] фијукну куршум и буђну у воду. *Чипл.*

фӣјӯчан, -чна, -чно необ. *изложен фијуку ветра.* — Тутње поносне легије што се по голетима фијучним роје. *Бој.*

фӣк узв. оном. *глас којим се опонаша, подражава звук који се чује при наглом сечењу, при одсецању.* — И један се ... наш залетио на њиног официра па фик сабљом кô краставац. *Вукић.*

фӣкарити, -ӣм несврш. фам. *одсецати, сасецати, одрубљивати. Р-К Реч.*

фӣкнути, -нēм сврш. *одсећи једним потезом, ударцем:* ~ сабљом. *Р-К Реч.*

фиксàтӣв, -ӣва и **фӣксатӣв** м лат. хем. *нарочити раствор као средство за утврђивање, фиксирање (нпр. боје, фотографског снимка).*

фиксáција ж лат. **1.** *трајно установљење, утврђење; оно што је устаљено, утврђено.* — У томе где се стиче и данашњи доживљај и несмирене слике прошлости ... у томе стоје ипак нека остварења, неке фиксације. *ЛМС 1951.* **2.** *обрађивање негативне фотографске слике тако да се више не мења на светлу.*

фиксúрање с *гл. им. од фиксирати.*

фиксúрати, фӣксӣрām сврш. и несврш. **1. а.** *утврдити, утврђивати, одредити, одређивати.* — Он није имао друге дужности него да одигра ту своју већ унапријед фиксирану улогу. *Крл.* **б.** *(за)бележити, (на)сликати, приказ(ив)ати.* — Послије овог акта никада нитко није више умио на платну фиксирати овако чудан женски лик. *Бат.* **2. несврш.** *упорно, нетремице гледати у кога или у што, изазовно гледати.* — Ако ме дрско фиксирају, вратићу им погледе тако да ће се згрозити. *Петр. В.* **3.** фот. *усталити, устаљивати фотографску плочу после експонирања неким фиксативом и (у)чинити да светло више не делује на њу.*

фӣкснӣ, -а̄, -о̄ лат. *чврст, сталан, утврђен, тачно одређен:* ~ плата, фиксне цене. Изр. ~ идеја *мисао која некога стално прогони, манија.*

фӣктӣван и **фӣктӣван,** -вна, -вно *измишљен, привидан, тобожњи.* — Ниједан наш приповедач нема толико и тако живих људи, личности са толико живота, без ичега апстрактнога и фиктивнога. *Скерл.* Чупа косу, поклекла је и плаче у очају неког фиктивног кајања. *Крл.*

фиктúвнōст, -ости ж *својство, стање онога што је фиктивно.*

фӣкус и **фúкус** м лат. бот. *тропско украсно дрво са великим овалним листовима* Ficus elastica. *Сим. Реч.*

фӣкција ж лат. *измишљена ствар, измишљен догађај; замисао, лажна претпоставка.* — Бежећи пред стварношћу измишљају којекакве фикције. *Шуб.*

фӣл, фúла и **фӣл**[1] м тур. = фиљ *слон.* — Заове ми љуте змије, дјеверови ко филови. *НПХ.*

фӣл[2] м нем. *надев за колач и сл.*

-фил грч. *као други део сложенице значи да неко воли или да је пријатељ онога што је речено првим делом сложенице*: славенофил, библиофил и сл.

фи̏ла ж тал. покр. варв. *ред, низ, поворка; чекање у реду*: дугачка ~.

филадѐлфија ж **1.** грч. *братска љубав, љубав према ближњима.* **2.** фиг. фам. *онај који је најврснији, најбољи, први у чему; лукавац, препредењак.* — Не велим да сам светац, још мање завезана врећа, али оно је мајстор, филаделфија. *Срем.*

филàнтроп м *човек који воли људе, човекољубац; пријатељ људи, добротвор*; супр. мизантроп.

филантропи̏зам, -зма м ист. *учење просветитеља 18. ст. да је човек по природи добар и да му треба помоћи у развијању његових способности у складу с природом.*

филантро̀пија ж грч. *човекољубље.*

филàнтропкиња ж *жена филантроп.*

филàнтропскӣ, -ā, -ō *који се односи на филантропе и филантропију*: ~ осећање.

филаре́та ж (обично у мн.) нем. *ограда од малих летвица или стубчића.* — Скупљеном пљувачком . . . гађали [су] као мецима пупољке ружа на филаретама летњиковца. *Вучо.*

фи̏лӣрка ж покр. *трговкиња на мало, пиљарица. Бен. Рј.*

филатѐлија ж грч. *систематско сабирање, скупљање и проучавање поштанских марака и других поштанских вредности.*

филатѐлист(а) м *онај који се бави филателијом.*

филателѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на филателисте и филателију.*

филатѐлисткиња ж *жена филателист(а).*

фи̏лати, -ӣм несврш. нем. варв. *филовати. Кл. Рј.*

фи̏лдиш м тур. *слонова кост, оно што је начињено, накит, украс од слонове кости.* — Показују ми беле зубиће, ал' тако лепе . . . да филдиш никад није сјајнији. *Јакш. Ђ.* Грло јој је [од] чиста филдиша. *Њег.*

фи̏лӗ, -ѐа м фр. **1.** *мрежасто плетиво.* — Једна девојка која ради филе на ђерђеву врло је лепа. *Петр. Р.* **2.** кув. *месни део на хрптењачи, кичми животиње; печеница. Бен. Рј.*

филе́ки и **филе́ци,** -е́кā м мн. мађ.-нем. покр. *говеђи желудац; јело од говеђег желуца, шкембићи, трипе.* — Тек је десет сати прије подне, заудара отужно на паприкаш . . . и на филеке. *Донч.*

филѝгран, -а и **филѝгрӑн,** -а́на м тал. **1.** *фини мрежасти рад од сребрне или златне жице сличан чипки, као украс, накит.* **2.** *водени знак на папиру, на новчаници. Вуј, Лекс.*

филѝграначаст, -а, -о и **филѝгрӑнӣ,** -ā, -ō *који је као филигран, сличан филиграну*; фиг. *фин, нежан, крхак.* — Ви сте, драга пријатељице, сувише филиграначасти за хероину. *Мил.* Имала је дугуљасту, меку главу руског хрта, на тијелу њежног филиграног раста. *Крл.*

филѝгранскӣ и филѝгрӑнскӣ, -ā, -ō *који се односи на филигран, израђен као филигран.* — Двије велике златне филигранске игле . . . крижају се у њезиној коси. *Бег.*

фили́зити, фи̏лизӣм несврш. покр. *кидати изданке на коренима дувана, чистити (дуван) од заперака.* — Оду на њиву да филизе дуван. *Станк.*

филѝјӑл, -ала м *в. филијала.* — фиг. Он . . . претвара цркву у филијал државе, плашећи људе именом божјим. *Јов. С.*

филија́ла ж лат. *огранак неког друштва, предузећа или установе, подружница.* — Као филијалу администрирала је и тамо далеко доле кућу своје некадашње породице. *Сек.* Био сам . . . у филијали Завода за социјално осигурање. *Пол. 1960.*

филија́ција ж лат. *веза деце и родитеља, порекло.* — [Људи динарско-планинске зоне] имају своје претке по неколико колена уназад, негде та филијација иде по 10—12 колена. *Цвиј.*

филѝпика ж грч. *оштар говор против некога (према говорима старогрчког говорника Демостена против македонског краља Филипа).*

фи̏лӣр, -и́ра м мађ. *најситнији аустроугарски метални новац.*

фи̏листар, -тра м хебр. *ситничав, ограничен човек с уским хоризонтом и лицемерним понашањем; паланчанин, малограђанин.*

фи̏листарскӣ, -ā, -ō *који се односи на филистре, својствен филистрима*: ~ живот, ~ мишљење.

фи̏листарски прил. *на филистарски начин, као филистар.* — А дугова се филистарски бојао. *Матош.*

фи̏листарство с *својство, стање филистра.* — У вери да ће ову индивидуалност сачувати од филистарства и ћифтинства, они су оваквим стилом личног живота хтели да негирају филистарство и ћифтинство у животу. *Глиг.*

фи̏листер м нем. *в. филистар.*

фи̏листерскӣ, -ā, -ō *в. филистарски.* — Зар си ти са том твојом филистерском њушком за архимандрита? *Чипл.*

фи̏листровати, -рујēм несврш. необ. *живети филистарски, као филистар.* —

Певало се и кокетовало за певницама својих цркава ... филистровало се и сањало о славјанству. *Михиз.*

филѝшћанин м *в. филистар.* — Ништа тако не ставља човека у нижи ред као кад је филишћанин, то јест човек који нема духовних потреба. *Поп. Б.*

филѝшћанскӣ, -ā, -ō *в. филистарски.* — [Јакшић] је увек побуњен против филишћанских схватања, тиранских конвенција и чаршинског морала. *Скерл.*

фӣлм м (лок. фӣлму; мн. фӣлмови) енгл. **1.** *танка прозирна врпца, трака од целулоида за фотографске и кинематографске снимке; трака за кинематографске представе.* **2. а.** *комад који се приказује у кинематографу.* **б.** *сва делатност везана уз стварање филмских дела, кинематографија:* југословенски ~. **3.** фиг. *низ слика које долазе једна за другом и чине неку целину.* — И тек ове речи покренуле су читав један филм сећања. *Поп. Ј.*

фӣлмаџија м (често подр.) *човек који снима филм, који се бави филмом.* — Зашто филмаџије снимају такве блезгарије? *Дав.* Филмаџије га не експлоатирају, али телевизија му је други дом. *ВУС 1971.*

фӣлмовати, -мујём сврш. и несврш. *снимити, снимати филм или за филм.* — Ово није ... кадар неке филмоване бајке. *Пол. 1958.*

филмо̀лог м *онај који се бави питањима филма.* — Има филмолога који чврсто верују да ће синерама пронаћи свој језик. *Пол. 1957.*

филмо̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на филмологе:* ~ друштво.

филмо̀фил, -а и **филмо̀фӣл,** -ӣла м *онај који воли филм.* — Анимирани филм у свијету не престаје ... привлачити све више стручњака, филмофила и креатора. *Вј. 1970.*

фӣлмскӣ, -ā, -ō *који се тиче филма; који припада филму:* ~ платно, ~ врпца.

фӣловати, -лујём несврш. нем. варв. *пунити, надевати (колаче, јело).* — Тетка Пела, куварица, са Катом је прекјуче ... мешала и филовала торте. *Чипл.*

филогѐнеза и **филогенѐза** ж грч. *биолошки процес развитка свих органских облика у сва времена.*

филогенѐтика и **филогѐнија** ж грч. *наука која проучава филогенезу.*

филогенѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на филогенетику, филогенетски:* ~ класификација.

филогѐнетскӣ, -ā, -ō *који се односи на филогенезу:* ~ развитак врста.

фило̀гӣн, -ӣна м грч. *пријатељ жена, љубитељ женског друштва, обожавалац жена;* супр. мизогин.

фило̀гӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на филогине, својствен филогинима.*

фило̀зоф м грч. **1.** *научник који се бави филозофијом; мислилац, мудрац.* **2.** *студент филозофије.* — У првој половини јуна месеца један по један [стижу] правници, медицинари, филозофи ... из Беча. *Андр. И.* **3. а.** фиг. *човек који се разумно и промишљено односи према животу и који мирно подноси невоље и незгоде живота.* — Реч филозоф означавала [је] мудра човека који свој живот удешава према захтевима разума и врлине. *Скерл.* **б.** ир. *мудријаш.* — Кажи и оном филозофу, учи, нека и он дође да коју чашицу искапимо. *Јакш. Ђ.*

филозофѝзам, -зма м *склоност филозофирању.*

филозо̀фија ж грч. **1. а.** *наука о најопштијим законима развитка природе, човечјег друштва и мишљења.* **б.** *учење неког филозофа:* Кантова ~. **2.** *принципи који леже у основи какве науке:* ~ права, ~ језика. **3. а.** *назор, поглед на свет и живот.* — Он, ето, има и своју филозофију и живи по њој. *Кос.* **б.** ир. *мудријашење, мудролије.* — Е, знам и ја те ваше филозофије! *Лаз. Л.* **4.** *филозофски факултет.* — На љето дође кући на ферије Круно ... студент филозофије. *Десн.* **5.** ист. *наставак гимназије (данашњи трећи и четврти разред гимназије).* — Син новосадског кабаничара ... после гимназије у Новом Саду свршио је филозофију у Сегедину. *НК 1946.*

филозо̀фӣјскӣ, -ā, -ō *филозофскӣ.* — Био је већ сувише угрезао у филозофско поимање смрти. *Ђал.*

филозо̀фӣјски прил. *филозофски.* — Мисао славенства схватао је Прерадовић филозофијски, месијанистички. *Бараћ.*

филозофѝрање с *гл. им. од филозофирати.*

филозофѝрати, -о̀фӣрām сврш. и несврш. **1.** *бавити се филозофијом, размишљати о филозофским питањима.* **2.** ир. *мудровати, мудријашити.* — Нека тамо некакав Павловић и остали докони официри филозофирају. *Чол.*

филозо̀фисање с *гл. им. од филозофисати.* — У дискрецији његовог филозофисања већ као да је лежала слутња разочарања. *Десн.*

филозо̀фисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. филозофирати.* В. пр. уз гл. им. филозофисање.

филозо̀фичаи, -чна, -чно и **филозо̀фичкӣ,** -ā, -ō *в. филозофскӣ.* — Оно мало што је

од тога чуо причињало му се тако недокучљиво филозофично. *Ков. А.* Уредник »Вијенца« редовито [је] у кош бацао његове саставке филозофичког садржаја. *Ћал.*

филòзофкиња ж *женска особа филозоф.*

филòзофскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на филозофију, на филозофе:* ~ питање, ~ назор, ~ разматрање. **2.** *који садржи у себи дубоке мисли, назор на свет:* ~ роман, ~ драма.

филòзофски прил. *на филозофски начин, као филозоф.* — Ко би рекао . . . да ти умеш тако филозофски да посматраш живот! *Нуш.*

филоксе́ра ж зоол. *уш, ваш на лишћу и корену винове лозе, опасна штеточина која уништава лозу* Phylloxera vastatrix.

филòлог м *онај који се бави филологијом, стручњак у филологији, језикословац, лингвист(а).*

филолòгија ж грч. **1.** *скуп научних дисциплина (науке о језику, књижевности, етнографије и др.) нужних за познавање историје и културе неког народа; испитивање текста ових дисциплина.* **2.** *наука о језику, језикословље, лингвистика.*

филолòгичкӣ, -ā, -ō *филолошки.* — Некоје расправе Вукове управо [су] цвијет и узор наше филологичке критике. *Јаг.*

филòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на филологе и филологију.*

фи̏лтар, -тра м лат. = филтер **1.** *цедило за чишћење, прочишћавање течности, гасова и др.*: цигарета с филтром. — Течна лимфа протичући око њих [ћелија] оставља као у неком филтру све оно чиме је загађена. *Батут.* **2.** *направа за задржавање каквих зракова (топлотних, светлосних и др.) или струја*: акустички ~, електрични ~.

фи̏лтарскӣ, -ā, -ō *који се односи на филтар.*

фи̏лтер м = филтар. — Али како сам се смирио . . . давао је филтер [гасне маске] више чистог зрака. *Гор.* Цигарете су имале филтер. *Б 1958.*

фи̏лтерскӣ, -ā, -ō *који се односи на филтер.*

фи̏лтрāт, -áта м *филтрирана, процеђена течност.*

филтра́ција ж *процеђивање, прочишћавање кроз филтар.* — Ту се [ћубре и нечистоћа] поред механичке филтрације и хемијски претварају и разлажу. *Батут.*

филтри́рање с *гл. им. од филтрирати.*

филтри́рати, фи̏лтрӣрāм свршн. и несвршн. *(про)цедити, (про)чистити, (про)пустити, пропуштати кроз филтар.* — Према великом прозору, који је филтрирао слабо свјетло последњег сумрака, одражавала се његова глава. *Бег.* фиг. У тим разговорима тече као мутна вода све оно . . . безоблично што живи у грађанском човеку; све се то претаче и филтрира у разговорима. *Андр. И.*

фи̏луга ж тал. покр. *врста морске лађе*; исп. фиљуга. *Вук Рј.*

филфе́дер м нем. варв. *налив-перо.*

филхармо̀нија ж грч. муз. **а.** *симфонијски оркестар.* **б.** *друштво, установа за неговање музике и приређивање симфонијских концерата.*

филхармо̀нијскӣ, -ā, -ō *који се односи на филхармонију*: ~ концерат.

фи̏лц м нем. *уваљано чврсто сукно од зечје длаке или других влакана за израду шешира и сл.*; исп. пӱст.

фи̏лцан, -а, -о *који је од филца.* — Видиш тек једног како је место филцаног шешира метнуо качкету. *Срем.*

фи̏лџāн, -а́на м тур. *шољица за кафу без дршке.*

филџа̀нчић м *дем. од филџан.* — Попиј болан тај филџанчић каве, боље ћеш писати. *Ћоп.*

фи̏љ, фи́ља м тур. = фи̏л. *Р-К Реч.*

фи̏љāрка ж фам. покр. *филарка.* — Саме фиљарке напуљске биле би могле протјерати ону руковет гарибалдијеваца. *Старч.*

фи̏љуга ж покр. *филуга. Деан. Рј.*

фи̏н, фи́на, фи́но (одр. фи̏нӣ) нем. **1. а.** *танак, узан*; супр. дебео. — Фине усне Лукрецији дрхтаху од лагодног посмијеха. *Шен.* **б.** *ситан, мали.* — Фина киша, која се није видела, али се осећала по лицу и рукама. *Ћос. Б.* **2. а.** *који није груб, гладак, нежан.* — Њезин бијели, фини . . . тен . . . сјећа на дјевојче што је јучер оставило затвор каквог строгог женског института. *Новак.* **б.** *који је начињен вешто, умешно, укусно, од доброга материјала, леп:* ~ сукно, ~ платно. **в.** *који је без других састојака, чист, пречишћен.* — Тај дестилат . . . се . . . ослободи . . . и употреби као фини шпирит. *Батут.* **г.** *који има изврстан укус, мирис (о пићу, јелу итд.)*: ~ вино, ~ печење. **3.** *углађен, отмен, истанчан.* — Наобразба и фине манире: то се дјевојачком свијету чинило најпречом потребом живота. *Нех.* У држању и понашању фин. *О-А.* Она га зато одликовала особито фином сусретљивошћу. *Леск. Ј.* Оно високо уметничко дело које, поред савршене обраде, има и фини квалитет емоције, фини квалитет осећајнога тона. *Поп. Б.* **4.** *који има добрих квалитета, који вреди, добар.* — Видиш, Грга је био фина глава, добра рука. *Шен.* ир. Фине су вас ствари солдати научили! *Шен.*

фи̏нāлан, -лна, -лно *завршан, коначан*: финални производи.

Изр. финалне реченице грам. *намерне реченице.*

фина́ле, -а́ла м лат. **1.** *конац, крај, свршетак.* — Свој плес обично завршава неугодним ... финалом. *Крл.* **2.** *завршни део музичког, драмског или књижевног дела.* — Глазба доврши бриљантним финалом ... а слушаљи стоје још запањени. *Новак.* **3.** *завршни део спортског такмичења.* — У финалу играју [шаховске] екипе. *Пол. 1957.*

фина̀лист(а) м спорт. *играч у финалу (3).* — Била је финалист ... међународног првенства Југославије. *Вј. 1972.*

фина̀листкиња ж *женска особа финалист(а).*

фи̏нално прил. *завршно, коначно.* — Стари Глембај ... бива оборен срчаним ударом ... Финално настаје једна потпуна глембајевска катастрофа. *Богдан.*

фина́лно̄ст, -ости ж *својство онога што је финално, коначно.*

фи̏нанс м фр. = финанц *финансијски службеник; порески или царински стражар, најнижи орган финансијске контроле.* — Најзад се мануо школе и пошао у финансе. *Лал.*

фина̀нсија ж заст. = финанција (1) *в. финансије.* — И у његове самовољне руке предају војску, штампу, финансију. *Нен. Љ.*

фина̀нсије ж мн. фр. = финанције *новчана средства, новац; новчане прилике.* — Његове су финансије јако уздрмане. *Цар М.* Не треба заборавити на стање наших финансија. *Јов. Ј.*

финансије̏р, -ера м = финанцијер *онај који финансира кога или што; стручњак у финансијама, у вођењу финансијских послова; финанс.* — Хоћете да заведете и намагарчите мојега финансијера. *Уј.* Финансијери ... пишу предлоге скупштини. *Срем.*

финансије̏рски, -ā, -ō *који се односи на финансијере.* — Тако глупи финансијерски скоројевић ... испаде ... нека врст умне неличине. *ЛМС 1949.*

фина̀нсијски, -ā, -ō *који се односи на финансије.*

финансира́ње с *гл. им. од финансирати.*

финансира́ти, -а̀нсӣрām сврш. и несврш. — финанцирати *да(ва)ти новац за неки потхват, новчано помоћи, помагати кога или што, снабдети, снабдевати новчаним средствима.* — Он је сносио њене трошкове и финансирао њене потхвате. *Десн.*

фина̀нсист(а) м *онај који се бави финансијама.* — За судију иште се сасвим друга знања но за финансисту. *Марк. Св.*

фи̏нанц м фр. = финанс. — Нисмо више људска стока из које се регрутирају разни пандури, оружници, финанци. *Наз.*

фина̀нција ж **1.** = финансија. — Наша финанција имадијаше знатан сувишак, а врело наше финанције бијаше само сол. *Старч.* **2.** зб. *финанци.* — Хоће да пита где сам склонила дуван испред финанције. *Шуб.*

фи̏нанцијалан, -лна, -лно *в. финансијски.* — Господа ... мантиле ... предаду једноме финанцијалноме стражару. *Ћип.* Да би се извукао из финанцијалних криза, носи се драмским основама. *Матош.*

фина̀нције ж мн. = финансије. — Најприје уредише његове финанције готовином вјеренице. *Том.* Не треба заборавити на стање наших финанција. *Јов. Ј.*

финанцијѐр, -ера м = финансијер. — Треба финанцијера и треба организатора! *Божић.* Финанцијери ишчупали су им духан, па их плијенили. *Шен.*

финанцијѐрскӣ, -ā, -ō *који се односи на финанцијере.*

финанцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на финанције.* — Финанцијска спрема његова бијаше нешто виша од обичног племићког спорта. *Матош.*

финанци́рање с *гл. им. од финанцирати.*

финанци́рати, -а̀нцӣрām сврш. и несврш. = финансирати. — Имао је да створи велико подузеће за дрвну индустрију, коју би финанцирао један конзорциј страних капитала. *Бег.*

фи̏нгӣрān, -а, -о *измишљен, тобожњи.* — Пјесници су мајстори љубави јер вјерују у фингиране, имагинарне осјећаје. *Уј.*

фингира́ње с *гл. им. од фингирати.*

фингира́ти, фӣнгӣрām сврш. и несврш. лат. **а.** прел. *приказ(ив)ати као истинито, стварно; измислити, измишљати.* — Поћи ће тамо фингирати грозницу. *Цес. А.* **б.** непрел. *(на)правити се, претворити се, претварати се.*

фи̏ндељ м покр. *сламната женска капа, облика као шупаљ тањир. Вук Рј.*

фи̏ндика ж покр. *младица која избије за једну годину из дрвета. Вук Рј.*

финѐса ж фр. *оно што је нарочито фино, префињеност, истанчаност; особеност, појединост.* — Оне [девојке] не знају шта је учтивост и финеса. *Цар М.* Психолошке су финесе главна карактерна црта брата Мише. *Сим.* Познавалац прилика ми саопћи још неке појединости, детаље и финесе. *Вј. 1973.*

фи̏ник м грч. бот. *урма, датула. Р-К Реч.*

фи̏ниш, -а и **фи̏нīш,** -йша м енгл. спорт. *завршни одлучујући део спортског такмичења; крај, завршетак.* — Посебно је незадржив био у финишу. *ВУС 1973.* Изгледало је да су Јесеничани праву канонаду одложили тек за финиш. *Б 1957.*

фи̏но прил. **а.** *лепо, добро, вешто.* — Али бадава је то фино зборити кад се иде до душе. *Шен.* **б.** ир. *лукаво, подмукло.* — А оно браћа те удесила. Онако фино, умјетнички. *Сим.*

фино̀ћа ж *особина, својство онога који је фин, онога што је фино.* — Његово знање озбиљно и темељито, здружено са друштвеном финоћом и вјештином. *Шен.* Кад таквих преводилаца буде, појачаће се и воља за превођење ... уносиће се финоћа у посао. *Поп. П.*

Изр. ~ драгих метала, ковина *износ чистог злата или сребра у кованом новцу и легурама, изражен у каратима.*

фи̏нофес, -а и **финофѐсак,** -ска м *фини фес. Вук Рј.*

фи̏нофесић м *дем. од финофес.* — Љепушни женскић каквих десетак година ... под финофесићем, лети кроз башчу. *Павл.*

фи̏нта ж тал. *измишљотина, варка, лукавштина, превара.* — Све поповске свјетске финте одбиле се баш о мене. *Шен.* У циљу заваравања противника дизачи се морају служити разним финтама. *Одб.*

фио́ка ж (дат. -ци) мад. *четвороугласта кутија у столу, ормару која се извлачи, ладица.*

фи̏ола ж грч. *бокаста посуда с дугим и узаним грлићем која се употребљава за течности које лако испаравају; бочица за лекове и сл.* — Поставља фиоле отрова на стол. *Крл.*

фио́че, -ета с и **фио́чица** ж *дем. од фиока.* — Мали сточић с чаробно тајинственим фиочетом. *Петр. В.* Поново му изађе пред очи одшкринута фиочица на огледалу. *Ћос. Б.*

фи̏ра ж перс. *растур, одбитак од живе ваге; кало*[2]. — Пре рата трговци стоком приликом куповине говеда обавезно су одбијали фиру — известан број килограма од тежине говечета који се није плаћао продавцу. *Пол. 1958.*

фи̏рале, фи̏рāлā ж мн. тур. покр. *врста старинске мушке и женске плитке обуће без пете; ципеле, папуче.* — На ногама фирале, ал' да не памтиш им боје. *Мул.*

фи̏рā̀нга ж нем. покр. *завеса, застор.* — Велики трокрилни прозор ... био је застрт само чипканом фирангом. *Чипл.*

фира̀ӯн, -у́на м ар. покр. **1.** *Циганин, Ром.* — Фираун кô фираун. Опет ћеш ти њега видети где бос продаје кокоши. *Андр. И.* **2.** фиг. *инаџија, безобразник. Шкаљ.*

фира̀ӯнка ж **1.** *Циганка.* **2.** *инаџика, безобразница. Шкаљ.*

фираӯнлук м *циганлук, Цигани, Роми.* — Проће вијек док види Хусу фирауна ... како се опет враћа у свој фираунлук. *Андр. И.*

фира̀ӯнскӣ, -ā, -ō *цигански.* — Сорту ли му фираунску, куд се одскита баш у оволиком послу. *Ћоп.*

фира̀ӯнче, -ета с *Циганче.* — За то чуло фираунче. Оно кључе поковало. *НПХ.*

фи̏рга м *човек црне пути;* исп. фираун (*I*). *Р-К Реч.*

фи̏ргаз м покр. *штап, палица, шиба.* — Његово перо личи на учитељски фиргаз. *Скерл.*

фи̏ргаиз м покр. *в. фиргаз.* — [Учитељ] бије фиргаизом по столу дајући такт. *Лаз. Л.*

фи́рер м нем. **1.** *поднаредник у бившој аустроугарској војсци.* — Јесте лола ... — рече наредник фиреру. *Матош.* **2.** *вођа, предводник.*

фи̏рма ж лат. **1. а.** *назив какве радње, предузећа и сл.* **б.** *натпис над каквом радњом и др.* — Враћајући се ... у свој стан приметих на једној згради ... једну нову таблу за фирме. *Мил.* **в.** *привредно предузеће, тврtка; трговачки посао.* — Ја сам агент двију фирма које добављају баш оне ствари које служе сељанима. *Шимун.* **2.** фиг. *име, спољашњи изглед, изговор, излика.* — Под разним фирмама, заставама ... стоји капиталиста још увијек ту. *Крл.* **3.** црквр. *кризма, конфирмација.*

Изр. ~ човек *угледан човек.*

фирмàмеит м лат. *небески свод.* — Фирмамент сину ко да пламти злато. *Јакш. М.*

фирмоно́сац, -сца м ков. *човек под чијим се именом води каква радња, на чијем је имену фирма.* — Тај пушкар [је] ... само фирмоносац радње коју одавно воде његови ... синови. *Сек.*

фирмопи́сац, -сца м ков. *онај који израђује фирме, натписе.*

фи̏рн м нем. *крупнозрнасти снег, преспа.* — Од отопљеног снијега настаје смрзнути снијег зван преспа или фирн. *ОГ.*

фи̏рнāјз, фи̏рнāјс и **фи̏рнис** м нем. *уљаста или смоласта течност за премазивање предмета ради заштите.* — Дрвне смоле прерађују се у терпентин, фирнајс. *ЕГ 2.*

фи̏рцā̀ње и **фи̏рцā̀ње** с *гл. им. од фирцати.*

фи̏рцати и **фи̏рцати,** -ām несврш. мад. варв. *прихватати, овлаш причвршћивати концем, прошивати. Р-К Реч.*

фи̏с[1] м алб. *род, колено, сој.* — Али се у њих [Арбанаса] не броје на племена, но на барјаке и на фисове . . . Којега је фиса више, под тијем је барјаком и војске више. *Миљ.*

фи̏с[2] м муз. *хроматски повишен тон »ф«.*

фи̏с[3] узв. оном. *звук који се чује при удару, шамару (нпр. заушнице). Вук Рј.*

фи̏сак, -ска м *бол у мишићима и костима, жигање, севање.* — [У назебе] убрајамо нарочито све севотине (жигове, фискове). *Батут.*

фи̏сија и **фи̏сија** ж лат. *цепање, разбијање атомског језгра при чему се ослобађа велика количина енергије.* — Први пут је тада утврђена фисија: цепање језгра атома. *Пол. 1974.*

фи̏ск м лат. *државна благајна, државна имовина.* — Подврже Лику и Славонију . . . врховној аустријској финанцијалној области као царском фиску. *Шиш.*

фи̏ска ж *вика, граја.* — Велика фиска од радости, грмљаве пушака. *Њег.*

фи̏скал, -а́ла м лат. **1.** *правни заступник државне благајне.* — За вармеђског фискала буде именован некакав помађарен Буњевац. *Петр. В.* **2.** *адвокат, одвјетник*; исп. фишкал. — Школски савет бацио [га] у пензију, па се сада ставио у службу једном фискалу. *Петр. В.*

фи̏скалан, -лна, -лно *који се односи на фиск:* фискална питања.

фи̏скати, -а̄м несврш. *фијукати, звиждати*; исп. фис[3]. *Вук Рј.*

фи̏скац узв. *в. фис*[3]. *Вук Рј.*

фи̏скија ж тур. *цев из које прска вода, млаз; типа, славина.* — Из ње бије за седам фискија. *НПХ.* фиг. Нагнуше се вјетрови и сучу му кабаницу; на рамену широка лопата само што бректи под вјетреним фискијама. *Куш.*

фискултӯ́ра ж скраћ. *физичка култура.*

фи̏скултӯрни, -а̄, -о̄ *који се односи на фискултуру.*

фи̏скултӯрнӣк м *онај који се систематски или професионално бави фискултуром, спортист(а), спорташ.* — Треба проширити здравствену заштиту фискултурника. *Б 1958.*

фи̏скус м *в. фиск.*

фи̏снути, -нӗм сврш. **а.** *ошинути, звизнути.* — Запуцаше пушке на хиљаде и фиснуше до седам хиљада. *НП Вук.* **б.** *ујести, пецнути.* — Силно Туре Осман-барјактаре, из Мостара, фиснула га гуја! *НП Вук.*

фи̏стан, -а́на м тур. *врста сукње, фустан.* — Кад где изиђе, она метне фес са ћилибарским иглама, а обуче фистан. *Дом.*

фи̏стула ж лат. **1.** мед. *отвор, рупа, обично у загнојеном, оболелом ткиву.* **2.** муз. *фалсет.* — Певао је неку силну песму у фистули. *Петр. В.*

фису́ра ж лат. **1.** *пукотина уопште (на дрвету, камену, металу и сл.).* — Бетон је издржао, али на граници између темеља и загатске масе створила се фисура. *Дав.* **2.** анат. *пукотина, бразда на кости и др. ткиву. ЕЛЗ.*

фи̏т прид. непром. енгл. спорт. *који је у доброј форми, спреман, способан (за такмичење). Вуј. Лекс.*

фи̏тӣљ, -и́ља м тур. **1.** *памучна врпца, гајтан у свећи или петролејској лампи, жижак, стењак.* — Отпочиње разговор са фра Марком, који суче фитиље за свијеће. *Андр. И.* фиг. Има неки гар или фитиљ у пламену љубави. *Богдан.* **2.** *врпца за паљење барута, експлозива код старинских пушака и топова.* — Нацунише топ, утиснуше зрно, примакоше горући фитиљ. *Горд.* На крају ужета је запаљен фитиљ. *Сим.*

фити̏љача ж *светиљка, лампа на фитиљ.* — И сиђе унутрашњим степеницама у крчму . . . крешући успут шибице да припали фитиљачу. *Десн.* Стана је поред фитиљаче . . . чистила и прала суђе. *Ђур.*

фити̏љӑш, -а́ша м покр. *врста памучног убруса, пешкира.* — Кмет одједном [издвоји] из оне гомиле [пешкира] један велики фитиљаш. *Ранк.*

фити́љити се, фӣтӣљӣм се несврш. *завртати се, тањити се као фитиљ, усукивати се.* — Кукурузи су се прво једрили, а онда од жеге и суше фитиљили. *Ђур.*

фити̏љић м *дем. од фитиљ.*

фити́ље, -ета с *дем. од фитиљ.* — Запаливши оно фитиљче од свијеће адресује Марици. *Матош.*

фӣтмија ж тур. = фитнија *намигуша, кађиперка, кокета.* — Куд год иде, пјева и јаше коња бијесно и силно, увијајући се на седлу као каква фитмија. *Коч.*

фӣтмијаст, -а, -о *кађиперан, кокетан.* — Фитмијаст [је] онако и са нечим женским у свом држању. *Радул.*

фӣтнија ж тур. = фитмија. — Њега је она фитнија послала да ми брка све рачуне. *Ђор.*

фито- *као први део сложенице са значењем: који је у вези с биљкама, биљни:* фитогеографија, фитологија, фитопалеонтологија и сл.

фӣ́ћ м (лок. фӣ́ћу; мн. фӣ́ћеви) *в. фићок. Бен. Рј.*

фићкӯтати, -а̄м несврш. дем. оном. *в. фијукати.* — Дрозд фићкута, звижди кос. *Наз.*

фи̏ћōк, -о́ка м *стаклена бочица из које се пије ракија, фраклић, чокањ.* — Пред њим стоји један фићок ракије. *Срем.*

фи̏ћӯк м оном. *звиждук.* — Вика, пјев, смијех, фићук служинчади. *Леск. Ј.* Тихи жубор валова, фићук сирене. *Хорв.*

фи̏ћӯкање и **фи̏ћӯкање** с *гл. им. од фићукати.*

фи̏ћӯкати, -а̄м и **фи̏ћукати,** фи̏ћӯка̄м несврш. оном. *производити фићук, звиждати.* — Дражи га [папагаја] прстом и нешто му фићука. *Мар.* У самици [се] не смије ни фићукати ни пјевати. *Чол.*

фи̏ћӯкнути, фи̏ћӯкнē̄м сврш. *произвести фићук, звизнути.* — Вани фићукне тане. *Фелд.*

фи̏ћфи̏рић, -и́ћа м мај. *ветропирац, лакомислен младић; кицош, гиздавац.* — То је шупљоглав паланачки фићфирић. *Чол.* Они фићфирићи ... знаду и то уколико се јапанска радио-телеграфска станица разликује од енглеске. *Крл.*

фи̏фер м нем. варв. *девер у сватовима.* — И фифери ... чутури чешће завртањ обрну. *Кош.*

фи̏фик прид. непром. нем. варв. *лукав, препреден.* — Био си, бре, видра и фифик човек. *Рад. Д.*

фи̏фикус м *лукав, препреден човек.*

фи̏ш м (мн. фи̏шеви) фр. штамп. *отисак штампаног слога пре него се преломи у стране, шпалта, шиф. Деан. Рј.*

фи̏ша и **фи̏ша** ж фр. *листић, цедуља.* — [На његову столу лампа] ширила је круг ... светлости у којој су се белиле хартије, напола испуњени картони за фише. *Андр. И.*

фи̏шбā̏јн м нем. варв. *рибља кост, рожаста материја из уста китова (од које се праве шипке у стезнику, мидеру, чешљеви, разни украси и сл.).*

фи̏шек м тур. **1.** *набој, метак, патрона; чахура метка.* — Тко љут огањ пушки огледа и фишеке смртне броји. *Маж. И.* Из шпага извади цело тесте фишека барута са зрном. *Лаз. Л.* **2.** *папирната кеса левкастог облика.* — Присилио сам га да узме ... парче хљеба и фишек печеног кестења. *Лал.*

фишèклија ж (обичније мн.) *кожни појас с преградицама, са џеповима у којима стоје фишеци, кеса или кутија за фишеке.* — Он журно узе шару, припаса фишеклију, па замаче у луг. *Вес.* Увек је [у рату] уза се имао доста барута у фишеклијама и вина у чутури. *Срем.*

фишèктā̏р, -а́ра м *ремен, каиш са затакнутим фишецима.* — Бљеште им фишектари на грудима. *Лал.*

фи̏шек-ћѐса ж *в. фишеклија. Р-К Реч.*

фи̏шек-цвѐт, ијек. фи̏шек-цвӣјет, м бот. *биљка из пор. љиљана* Hosta. *Р-К Реч.*

фи̏шек-цвӣјет, ек. фи̏шек-цвѐт.

фи̏шечић м *дем. од фишек.*

фи̏шечница ж *в. фишеклија. Р-К Реч.*

фи̏шкāл, -а́ла м **1. а.** *адвокат, одвјетник.* — Који се проклети фишкал мучи са својим клијентом од јутра до мрака? *Крл.* Већ је два ланца најбоље своје земље понудио да прода, и фишкала нашао. *Срем.* **б.** *правни заступник.* — Не дам! протестирам! Скочи ... фишкал градски. *Шен.* **2.** ир. *мудријаш, довитљивац; лукавац, препредењак.* — Велики је фишкал. А кад је човјек овако гледа, рекао би да је ни за козама не би смио послати. *Бан.*

фишкàлија ж **1.** *фишкалско занимање, фишкалски посао.* — Почео тјерати мимогред и закутну фишкалију. *Шен.* **2.** ир. *мудријаштво, довитљивост; лукавство.* — Радили ми што радили, опет господа са својом политиком и фишкалијом испадну горња. *Ћоп.*

фишкàлисати, -ишēм несврш. *вршити фишкалски посао, бавити се фишкалским занимањем.* — Зашто он не фишкалише? *Игњ.*

фишкàлица и **фи̏шкāлка** ж **1.** *жена фишкал.* **2.** *фишкалова жена.* — Ту је [на балу] ... неколико фишкала и фишкалица. *Игњ.* **3.** ир. *мудријашица; лукавица.*

фи̏шкāлскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фишкале, који припада фишкалима, својствен фишкалима.* — Не искобеља се више тај ... из фишкалских шака. *Срем.* С правом фишкалском реториком џепидлачаре о закону. *Шен.*

фи̏шкāлски прил. *на фишкалски начин, као фишкал, попут фишкала.* — Ту се преко тога не може никако фишкалски! *Крл.*

фишкáлство с *фишкалско занимање, адвокатско звање.*

фи̏шкуш м покр. *онај који на гозбама точи и служи пиће старајући се да чаше буду увек пуне, виноточа, пехарник.* — Господа фишкуши нека пазе да се свака чаша докрајa испије. *Ђал.*

фи̏штати, -тӣм несврш. *испуштати резак глас (о животињама), њиштати, виштати.* — Кад га појим, нека фишти. *Наз.*

фјā̏ка ж тал. покр. *малаксалост, тромост.* — Лежерна готово трома гестикулација ... нешто од сплитске »фјаке« у свему томе. *Вј. 1970.* Около је све голо, само усијани камен и један пас који оборен фјаком дрема. *НИН 1970.*

фјӧрд м норвешки геогр. *узан и дугачак морски залив са стрмим обалама.*

флагѐлант м лат. *онај који се (из верског фанатизма, због болесних склоности и др.) шиба сам или тражи да га други шибају*; исп. бичевалац (2).

флагрàнтан, -тна, -тно лат. *очевидан, очит, несумњив.* — Забога, то је флагрантна повреда. *Кол.* Обе стране биле су свесне да им је немогуће . . . да наруше на флагрантан начин највеће добро човјечанства — мир. *КН 1955.*

флâк м нем. воји. варв. *противавионски топ.* — Уништено је 86 камиона . . . и два флака. *Пол. 1944.*

флàкōн, -óна м фр. *мала стаклена бочица (обично за парфеме).* — Иза једне фотографије стајало је неколико женских дрангулија и флакона. *Уск.*

фламѐнко, -а м шп. *андалузијска народна песма и плес.*

фламѝнго, -а м шп. зоол. *птица са црвенкастим перјем, дугим вратом и дугим ногама, пламенац (2)* Phoenicopterus roseus. *Деан. Рј.*

флангѝратн, флàнгӣрām несврш. фр. варв. *ходати без циља, лутати, тумарати.* — Шта флангирате ви овдје за сатнијом и држите руке у џепу! *Крл.*

флâндра ж *распуштена, неморална женска особа, блудница.* — Уместо да оваку фландру протера, он је пушта на беседу! *Јакш. Ђ.*

флâндрати се, -ām се несврш. *живети неморално, блудничити.*

флâндровати, -рујēм несврш. *базати, скитати се.* — Не дам ја . . . њима [служавкама] да фландрују! Има код мене да раде! *Поп. Ј.*

флàнēл, -éла м енгл. *лака, мека памучна или вунена тканина.*

флàнеласт, -а, -о *налик на фланел; фланелски.* — Прехлађен сам . . . морам носити фланелску кошуљу. *Хорв.*

флàнēлскӣ, -ā, -ō *који је од фланела.*

флàнēр[1], -éра м покр. *в. фланел.*

флàнēр[2], -éра м фр. *онај који лута без циља, скитница, дангуба, беспосличар.*

фланēријa ж фр. *ходање без циља, лутање, беспослицење.* — Жалите што вечерњу сијесту не дијели с вама лијепа дјевојка, љубитељица самотних фланерија. *Матош.*

флàнēрка ж *лагани капут од фланела.* — Набаци на себе »фланерку«, па пође напоље. *Лаз. Л.*

флàнēрскӣ, -ā, -ō *в. фланелски.* — Треба да су . . . чизме и дебели фланерски обојци, па да се човјек усуди преко сокака и његовог дебелог блата. *Срем.*

фланѝрати, флàнӣрām несврш. варв. *в. флангирати.* — Он је стављао свој монокл . . . и фланирао . . . пијацом, гдје је свирала музика. *Бег.*

флâнка ж фр. варв. **1.** *бок, страна, слабина.* **2.** воји. *лева или десна страна какве војне јединице у маршевском или борбеном поретку, крило.*

фланкѝрати, флàнкӣрām и **флâнковати,** -кујēм сврш. и несврш. **1.** *утврдити, утврђивати (бокове зграде и сл.).* — Западно прочеље је ријешио . . . тако да је фланкирао језгру зграде. *Баб.* **2.** воји. *ударити, ударати, напасти, нападати с бока.* — [Артиљерија] фланкује положаје. *О 1875.*

флâстер и **флàстер** м грч.-нем. *лепљиви завој за ране; мелем.* — Сав се улепио фластерима по лицу, био човек на дуелу. *Лаз. Л.*

флàута ж тал. *врста дувачког инструмента нежног звука.*

флаȕтāр, -ара м *в. флаутист(а).* — Једни флаутари и добошари ишли су пред њима, а други за њима. *Јов. С.*

флаȕтāш, -áша м *в. флаутист(а).*

флаȕтист(а) и **флàутист(а)** м *свирач у флауту.* — У Капуцинској улици мало те ми некада не одреза ухо рудокоси . . . брицо и флаутист. *Матош.*

флàутица ж *дем. и хип. од флаута.*

флâх прид. непром. нем. варв. *плоснат, раван.* — Лист је лепо опремљен, а штампа га Београдски графички завод на модерној флах-штампи. *Пол. 1957.*

флâша ж нем. *стакленка, боца.*

флашѐтина ж *аугм. и пеј. од флаша.*

флâшица ж *дем. од флаша.*

флѐгма ж грч. **1.** *флегматична особа.* — Они . . . беху у свему контрасти: она жива жеравица . . . он, опет, флегма до крајности. *Јакш. Ђ.* **2.** *флегматичност.* — Извалити [се] у блаженој флегми натрбушке. *Кор.*

флегмàтик м *в. флегматичар.*

флегмàтичан, -чна, -чно *који се лако не узбуђује, миран, хладнокрван; равнодушан.* — Ескими . . . темперамента су флегматичног, отворени и добродушни. *Петр. М.* фиг. Прими их [море] и покри својим бистрим, флегматичним водама. *Вил.*

флегмàтичāр м *флегматичан човек.* — Код флегматичара осећања се такође јављају лагано, али трају дуго. *Пед.*

флегмàтично прил. *на флегматичан начин, мирно, хладнокрвно.* — Рачунао је флегматично. *Десн.*

флегмàтичнōст, -ости ж *особина, стање онога који је флегматичан, мирноћа, хладнокрвност; равнодушност.*

флегмóна ж грч. мед. *гнојно запаљење, упала поткожног или међумишићног ткива. Кл. Рј.*

флѐк, флека м и **флѐка** ж **1.** *упрљано место на оделу, мрља, пега.* — Још ће ми остати флека на копорану. *Донч.* фиг. Тај брак ће коначно извадити једну непријатну флеку из његове прошлости. *Вучо.* **2.** *закрпа на чипели.*

флѐкав и **флѐкан,** -а, -о *који има флеке› упрљан.* — Столови обични, кафански ... застрти флекавим столњацима. *Пол. 1972.* Наше даме стиде се често да изађу са флеканом хаљином. *Марк. Св.*

флѐкице ж мн. нем. кув. *парчићи, комадићи квадратног облика изрезани од истањеног тѣста; јело зготовљено с таквим тестом.*

флѐксибѝлан, -лна, -лно лат. **1.** *применљив, еластичан.* **2.** *који има флексију, деклинабилан и конјугативан.*

флѐксиван, -вна, -вно грам. *у коме се семантичко-синтаксички односи изражавају флексијом променљивог дела речи (о језицима).*

флѐксија ж лат. **1.** *промена, мењање; еластичност.* **2.** грам. *заједнички назив за деклинацију и конјугацију.*

флексу́ра ж лат. геол. *дугуљасто удубљење с напоредним испупчењем, бора коленастог облика која настаје услед радијалних померања у Земљиној кори.*

флѐктиван, -вна, -вно грам. *флексиван.*

флѐрт м енгл. *удварање, кокетирање, љубавна игра, забава без озбиљне намере.* — Живот није само флерт. *Бар.*

флѐртовање с *гл. им. од флертовати.*

флѐртовати, -тујем несврш. *удварати се, кокетирати, забављати се без озбиљних намера.* — Проводе [се] и флертују на забавама. *Глиг.* Шалила се и флертовала, била хировита и живахна. *Сим.*

флѐш м енгл. **1.** *магнезијева светлост при фотографисању.* — Виде Васића како отвара своју лајку и вади флеш из џепа. *Дав.* **2.** карт. *фигура у картама код покера која се добија кад играч сложи све карте једне боје.*

флигòрна ж нем. покр. *врста музичког инструмента, рог.* — Кад је засвирао у флигорну, освојио је срце своје садашње жене. *Срем.*

флигòрнист(а) м покр. *свирач у флигорну.* — Њен покојни супруг, чувени флигорнист. *Срем.*

флѝнта ж нем. **1.** *пушка кремењача.* — Шлем и медене копче српских витезова ... па све до ... тешких »флинти« принц-Евгенијевих војника. *Петр. В.* **2.** шатр. *жена лаког морала, дроља.*

флѝрт м *флерт.* — Сјетио се и мале Рођене и њиховог флирта. *Бег.* Флирт се после наставио и у театру. *Петр. В.*

флѝртати, -ām несврш. *флертовати.* — Знала је фликртати ... да се кавалирима од ње вртио мозак. *Бег.*

флѝртāш, -áша м *онај који радо флиртује.* — Има толико фликртова колико има флирташа. *Матош.*

флѝртāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на флирташе.* — Најљепше флирташке пјесме извијају муслимани. *Матош.*

флѝртић м *дем. од флирт.* — Знао сам ... да је све била угодна шала, један мали флиртић. *Сим.*

флѝртовати, -тујем несврш. *флертовати.* — Лако је то, по банкетима ходати ... и флиртовати! *Крл.*

флѝснути, -нем сврш. оном. *фљиснути.*

флиспàпӣр, -ира и **флѝспапӣр** м нем. варв. **1.** *танак, готово прозиран папир.* — Стиже и Милутин с великим сендвичем у флиспапиру. *Вучо.* **2.** *упијача хартија, упијач, бугачица.*

флѝчка ж вулг. *жена лаког морала, дроља.* — Уздржава ... сина вуцибатину који се повазда смуца са сумњивим фличкама. *Вј. 1972.*

флѝш м нем. геол. *врста непропусних седиментних стена (углавном лапора и пешчењака).*

флѝшнӣ, -ā, -ō *који се односи на флиш:* меке флишне стене, ~ тло.

флóбер(т) м и **флóбертица** ж фр. *једноцевна пушка малога калибра (названа по француском проналазачу Флоберу).* — Дали су му чак и Лолин флобер. *Бар.* Учио сам их пуцати из флоберта. *Фелд.* Пера је пружио ... шешир који су му деца пробијала флобертицама. *Петр. В.*

флòк м нем. пом. *мало трогласто једро на прамцу једрењаче, косник (2).* — На палуби остало неколико морнара ... да свежу задње флоке. *Војн.*

флòр м лат. **1. а.** *лака, прозрачна тканина од свиле, лана или вуне.* **б.** *копрена, вео.* **2.** *црна трака на рукаву, шеширу или другде као знак жалости за покојником.* — Упалила је уљенку пред његовим сликом. И оквир је омотала флором. *Бег.* Метнуо си флор око шешира и уздисао си често. *Нуш.* фиг. Небо се превукло црним флором и читав крај као да тугује у короти. *Цес. А.*

флóра ж лат. *све врсте биљака, биљни свет једнога краја или одређеног временског*

раздобља: алпинска ~, приморска ~, тропска ~, бујна ~.

флòрет м фр. **1.** *танак туп мач са челичном куглицом на врху (за вежбање у мачевању); вежбање у мачевању.* — Оно је ... паралитик, црножути пустолов, за њега је рат нека врста флорета. *Крл.* **2.** *танка полусвилена тканина.*

флòсăр м нем. варв. *сплавар.* — Нисмо ни ми ... дошли овамо неки дан, као што долазе они крањски флосари низ Саву. *Крл.*

флòскула ж лат. *празна реч, шупља фраза.* — Пуна вам је глава кршћанских и фантастичних флоскула. *Адум.*

флòта и **флòта** ж тал. *сви бродови (ратни или транспортни, речни или морски) неке државе, неког предузећа и сл., бродовље, морнарица*: ратна ~, трговачка ~.

Изр. ваздушна, зрачна ~ *авијација, сви авиони неке државе, неког предузећа и сл.*

флотàнтан, -тна, -тно фр. *који се мења, променљив, колебљив, неодређен.* — У Европи има много таквих прелазних области, са флотантним народним масама, без одређене националне свести. *Цвиј.*

флотàција ж енгл. *технолошки процес издвајања корисне руде од разних примеса путем испирања водом или воденим раствором; место, погон, фабрика и сл. где се такав процес обавља.* — Преко конвејера ... руда ће се после преносити у флотацију на даљу прераду. *Пол. 1958.*

флотѝла и **флотѝља** ж фр. **1.** *скуп мањих бродова; одред мањих ратних бродова, једрилица, рибарских бродића и сл. који плове уз морску обалу, у рекама или језерима*: речна ~, савска ~, ~ рибарских бродова, ~ шлепова. **2.** фиг. *скуп, мноштво каквих ствари.* — [Крчма] је била начичкана многобројном флотилом флашетина, флаша и фраклића свих врста. *Шов.*

Изр. ваздушна, зрачна ~ *скуп мањих летилица.*

флòтњ, -ā, -ō *који се односи на флоту*: ~ прописи.

флўвијàлан, -лна, -лно лат. *речни, створен речном водом*: ~ ерози а, флувијални облици.

флўид, -а и **флўйд,** -йда м лат. **1.** *течно или гасовито тело у коме молекули слабо привлаче један уз други, течност или гас уопште.* — Магнетизам је тумачио помоћу двају хипотетичких флуида без тежине. *Физ. 2.* **2.** фиг. *тајанствено струјање, зрачење које долази од неког човека или предмета.* — Наиђе у касаби ... такав свечан тренутак ... кад свако створење ... носи ... увећан лик од светлости и незнаног флуида. *Андр. И.* Било што од њега читате, ви осетите песнички флуид. *КН 1958.*

флўйдан и **флўйдан,** -дна, -дно **1.** *који се односи на флуид, који тече, струји.* **2.** фиг. *који одаје нешто тајанствено, недокучиво, који зрачи.* — Њихове су очи ... свијетлиле неком необојеном флуидном влагом. *Вил.* Његови флуидни, лепи стихови утичу на жене као нека врста опијума. *Скерл.*

флўктуàлан, -лна, -лно *који се мења, несталан.*

флуктуàлнōст, -ости ж *особина, својство онога који је флуктуалан, онога што је флуктуално, несталност, променљивост.* — Нефиксираност наше градске средине, њена флуктуалност ... све то чини ту средину једва ухватљивом. *Михиз.*

флуктуàција ж лат. *колебање, промена уопште; наизменично варирање, повећавање и смањивање (радне снаге у каквом предузећу и др., новца у оптицају, тржишних цена и сл.).* — У овоме савезу ... била је врло велика флуктуација чланова. *Лапч.* То је по прилици наше имовно стање ... без обзира на разне мање флуктуације иметка. *Адум.*

флуктуѝрање с *гл. им. од флуктуирати.*

флуктуѝрати, -ўйрām несврш. *бити несталан, колебати се, мењати се уопште, варирати; приливати се односно одливати се, долазити и одлазити (о радној снази и сл.).* — Квалификована радна снага ... слабо плаћена ... има тенденцију да флуктуира у боље плаћене индустрије. *НИН 1973.*

флўндра ж *фландра.* — Причао ми је да ти плешеш с неком глупом флундром. *Јонке.*

флўндрати се, -āм се несврш. *фландрати се.*

флўор м лат. *хемијски елеменат из групе халогених елемената, зеленкастожути гас омамљујућег мириса.*

флуоресцèнтан, -тна, -тно *који се односи на флуоресценцију, који има својство флуоресценције.*

флуоресцèнција ж лат. физ. *својство неких тела да испуштају видљиву светлост под утицајем озрачивања невидљивом светлошћу мање таласне дужине; испуштање такве светлости, зрачење таквом светлошћу.*

флуоресцѝрати, -èсцйрām несврш. *имати својство флуоресценције; зрачити флуоресценцијом.* — За твари које ... свијетле само тако дуго док траје обасјавање кратковалном свјетлошћу кажемо да флуоресцирају. *Физ. 1.*

флуспàпйр, -йра и **флўспапйр** м *флис-папир.*

фљàс оном. *узвик за подражавање звука који се чује кад нешто падне с висине у воду.*

фља̏снути, -нём сврш. оном. *пасти, ударити са шумом, пљаснути.* — Баци канту, и она ... фљасне у воду. *Божић.*

фљи̏с оном. *узвик за подражавање звука који се чује кад се руком или нечим другим удари по лицу, по телу.*

фљи̏снути, -нём сврш. оном. *ударити, лупнути нагло, са шумом, звизнути, пљеснути.* — По покрету руке ... види с које ли ће га стране да фљисне. *Нуш.* У току својих вишегодишњих студија ... колико је официра фљиснуо сабљом посред лица! *Вин.*

фљу̏с оном. *узвик за подражавање звука који се чује од ударца у нешто течно или меко.* — Одједном ... један потмуо ударац у меко: фљус! *Ћос. Б.*

фљу̏снути, -нём сврш. *ударити (о нечем течном, меком или у нешто течно, меко).* — Коњска и човечја црева помешала су се у бари ... и фљуснула по лицу, влажна и топла. *Пол. 1972.*

ФНРЈ скраћ. *Федеративна Народна Република Југославија, ранији назив за СФРЈ.*

фоа̀јё, -ѐа м фр. *просторија у позоришту, концертној дворани, биоскопу и сл. где се задржава публика за време одмора.*

-фоб грч. *као други део сложенице значи: мрзилац, непријатељ*: германофоб, славофоб, хидрофоб.

фо̀бија и **фо̀бија** ж грч. **1.** *неоправдан, неразуман страх који се јавља код извесних душевних поремећаја, неуроза и др.; неоправдан страх уопште.* **2.** *као други део сложенице значи: мржња, презирање*: англофобија, славофобија, хидрофобија.

фовѝзам, -зма м фр. *сликарски правац поникао у Француској почетком 20. ст. чији представници одбацују традиционалну, натуралистичку дескрипцију модела и прихватају сугерисање, наметање модела уз примену јарких, чистих боја.*

фо̀вист(а) м *присталица фовизма.*

фо̀гӣн, -и́на м тал. *онај који упаљује, активира мине.* — И фогин ... мучи се дуго да на ветру принесе запаљену шибицу корди. *Дав.*

фогӣнара ж *просторија за спремање и чување упаљивих, експлозивних ствари;* исп. фогин. — Комисија вештачка утврдила је да је у тунелу ... постојала фогинара (дрвена барака). *Пол. 1958.*

фо̀гош м мац. зоол. *врста слатководне рибе, смуђ* Lucioperca sandra. — Сви су се наслађивали течним фогошем из Блатнога језера. *Том.*

фо̀гӯн, -у́на м тал. покр. *огњиште, ложиште (нарочито на бродовима).*

Изр. мали од фогуна *најмлађи на броду.*

фо̀ка и **фо́ка** ж (дат. -ки) грч. зоол. *туљан* Phoca vitulina.

фо̀кӑлиј, -ā, -ō лат. *који је у вези с фокусом, који је у жаришту, жаришни.*

фо̀кош м мац. покр. *штап са секирицом, мајак.* — Баци у вис свој ... фокош, засуче бркове те стаде ... ијујукати. *Ков. А.*

фо̀кс м енгл. скраћ. *фокстеријер и фокстрот.*

фокстерӣјёр, -е́ра и **фо̀кстеријёр** м енгл. *врста ловачког пса (нарочито за звери које живе у јамама).*

фо̀кстрот м енгл. *врста плеса или музички комад у ритму тога плеса.*

фо́кус м лат. **1.** физ. *тачка у којој се секу светлосни зраци после одбијања од издубљеног огледала или после преламања кроз сочиво, жижа.* **2.** мед. *жариште обољења у организму.* **3.** фиг. *средиште, жариште, центар.* — Забавља се ... елита овога друштва око три фокуса ове свечане опросне вечере. *Крл.*

фо̀л м тал. шатр. *измишљотина, лаж.* — Бацај ти фолове фрајерима, а не мени! *Чол.*

фо̀лија ж лат. **1.** *врло танак метални листић*: алуминијумска ~. **2.** *предмет поређења мање вредности који служи да би се што јаче истакла вредност неког другог предмета. Вуј. Лекс.*

фо̀лија ж фр. **1.** *лудило, махнитост.* **2.** *живахан музички комад с варијацијама. Кл. Рј.*

фолӣјант м лат. **1.** *књига формата полутабака.* **2.** *дебела књига великога формата.*

фо̀лио, -ија м **1.** *формат књиге у величини полутабака*: фолио-издање. **2.** *лист у трговачкој књизи.* **3.** *лист или страна књиге.*

фолӣрати, фо̀лӣрām несврш. тал. варв. *лагати, варати; измишљати;* исп. фол. — Мораш да пијеш, не фолирај. *Ћос. Д.*

фо̀лклӧр, -о́ра м енгл. **1.** *целокупност обичаја, умотворина, напева и плесова као културна баштина једнога народа или краја*: музички ~, сакупљање фолклора. **2.** *наука о фолклору (1).*

фолклӧрист(а) м *онај који скупља, изучава фолклор; онај који ствара уметничка дела у духу фолклора.* — Наоко није толико оригиналан писац колико фолклорист. *Барац.*

фолклорӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на фолклористе.*

фо̀лклорнӣ, -ā, -ō *који се односи на фолклор*: ~ материјал, ~ група, фолклорне студије.

фо̀лксдојчер м нем. *назив за Немца рођеног у некој другој држави изван Немачке.*

фо̀н[1] м грч. **1.** *шум, пуцкетање у телефонској слушалици, у радио-пријемнику и сл.* **2.** *јединица за мерење јачине гласова и шумова.*

фо̀н[2] м фр. *основа, темељ; дубина, позадина (слике, позорнице).* — фиг. На фону капетанове породичне ... среће појављује се трагична силуета Благојевог сина. *Глиг.*

фо̀нд м фр. **1.** *основа, темељ; позадина.* — Критика ... била је у једној тврдњи једногласна да је Змај песник без правога лирског фонда. *Богдан.* **2.** *новчана и сл. средства прикупљена у неку сврху; заклада:* ~ за помоћ пострадалим крајевима. **3.** *имовина у новцу и др. вредностима.* — Приложио је ... у фонд нашег листа дин. 10. *Десн.* фиг. То је привилегија сељанки ... које свој душевни фонд не расточе на вођење уметничких творевина. *Петр. В.*

Изр. диспозициони фонд *новац који влада једне земље може трошити, а да о трошку не мора полагати рачуна парламенту.*

фондáција ж фр. *фонд, заклада; добротворна установа чија су средства намењена одређеном циљу; задужбина.* — Чувена данска фондација ... дала му је новчану помоћ од три милиона франака. *Петр. М.*

фо̀нēм, -е́ма м и **фонéма** ж грч. лингв. *глас као носилац разлике значења, као функционална јединица гласовног система.*

фонѐтик м *в. фонетичар.*

фонѐтика ж грам. *наука о гласовима и гласовним системима; гласовни систем неког језика или дијалекта.*

фонѐтичāр м *онај који се бави фонетиком.*

фонѐтичкӣ, -ā, -ō *који се односи на фонетику, фонетски:* ~ начин писања.

фо̀нетскӣ, -ā, -ō *који се односи на фонетику.*

Изр. ~ правопис *правопис према изговору, у којем се речи пишу онако како се изговарају.*

фонòграм м *оно што је забележено фонографом.* — Шести армијски корпус шаље хитан фонограм штабу Друге армије. *Дед. В.*

фонòграф м грч. *апарат за снимање звукова и гласова ради репродукције (претеча грамофона и магнетофона).* — Из једне каване на бријегу чуо се фонограф. *Крл.*

фонографија ж *снимање звукова и гласова ради репродукције.*

фонографи́рати, -àфӣрām и **фонографи́сати,** -ишēм сврш. и несврш. *снимити, снимати звукове или гласове фонографом.* — фиг. Нађите ми хрватског писца који је фонографирао у најмање танчине кајкавца, штокавца и чакавца! *Матош.*

фонòграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на фонограф:* ~ плоча, ~ снимање.

фонòлог м *онај који се бави фонологијом.*

фонолòгија ж грч. лингв. *наука о фонемама, гласовима посматраним с функционалне стране.*

фонолòшкӣ, -ā, -ō *који се односи на фонологију и фонологе.*

фо̀нометар и **фо̀нометар,** -тра м грч. *справа за мерење снаге гласа.*

фонтāн, -а́на м *в. фонтана.* — Сред предворја фонтан шумори. *Бег.*

фонтáна ж тал. *ограђен извор, чесма (обично у облику архитектонског или скулптурског дела); водоскок.* — Мало је и лепо уређених паркова, мало и фонтана. *Пол. 1958.* фиг. Уста му ... изригаше цијелу ватрену фонтану. *Шов.*

фо̀р[1] м (мн. фо́рови) фр. *тврђа, утврђење.*

фо̀р[2] м нем. **1.** *предност.* **2.** спорт. *у ногомету: додавање лопте напред (сам себи или суиграчу).* — Он је себи дао сувише јак фор, али он је веома брз, и сам је на нашој половини терена. *Пол. 1958.*

фо̀р[3] м *в. форум.* — Хелен и Римљанин више је на фору и агори него код куће. *Матош.*

фо́ра ж *в. фор*[2] *(1).* — Стићи ћу те иако имаш фору. *Рад. Д.*

фо̀рикати, -ām и **фо̀риковати,** -кујēм несврш. нем. варв. *ићи, помицати се напред, напредовати.* — Пиши и мене у војску без смјене ... све док не форикујемо до Косова! *Ћоп.*

фо̀рӣнга ж нем. варв. покр. *најамно превожење терета, кириjашење.* — Он мисли да коњ краде вријеме ако није запрегнут у плаћену форингу. *Крл.*

форӣнгāш, -а́ша м *возар, кириjаш, рабаџија.* — Марија је слушала форингаше. *Донч.*

фо̀рӣнт, -и́нта м и **форѝинта** ж *сребрни или златни новац у неким земљама (у бившој Аустро-Угарској новац од две круне или 100 крајцара).* — Поклонио му два форинта. *Нен. Љ.* Никад више не видјех оно неколико форината. *Матош.* Он није могао да купује ни »Матичиних« књига — три форинте, брате, три форинте на годину! *Леск. Ј.*

форӣнтāк, -а́ка м покр. *в. форинт(а).* — Извади три форинтака сребрна. *Киш.*

форӣнтача ж покр. *аугм. и пеј. од форинта; форинт(а).* — Пружи јој лугар двије сребрне форинтаче. *Новак.*

фо̀рма ж лат. **1.** *облик, изглед, спољна, ваљска страна, спољашњи обрис.* — По форми је шљунак био јајаст ... или срцаст. *Жуј.* Истина, форме су јој савршене, реч би саливене. *Шен.* **2.** *предмет који служи, модел при изради чега, калуп:* ~ за прављење шешира, ~ за припремање различитих колача, ~ металних предмета и сл. **3.** *устаљени на-*

чин изражавања и поступања, норма, правило. — Није много пазио на друштвене форме. *Козарч.* У тој тешкој духовној атмосфери у којој се све свело на реч и форму, Светозар Марковић се ипак духовно развијао. *Скерл.* **4.** *начин устројства, уређења, систем.* — Та истина важи за све народе и све форме државне. *Марк. Св.* Та се форма парламентарне владавине одржала у Енглеској до данас. *ОП 1.* **5.** *спољна страна уметничког дела; изражајна средства уметничког дела.* — Читав тај матошевски култ форме ... свео је хрватску лирику на неко беспуће. *КН 1936.* **6.** грам. *облик речи.*

Изр. бити на једну (исту) форму *бити једнак, исти, сличан.* — Сви сте ви мушки на једну форму, особито наспрам женских. *Трифк.*; бити, налазити се у форми *бити као што треба, бити способан, спреман за што, за какву спортску игру и сл.*; испасти, изићи из форме 1) *изгубити складан облик; одебљати, угојити се.* — Па и није више лепа. Сва је изашла из форме. *Поп. Ј.*; 2) *не држати се друштвених норми, правила.* — Крижовец, као да је испао из форме, скочи. *Крл.*; 3) *изгубити спремност, способност за какву спортску игру и сл.*; на форму, у форми нечега *као што је нешто, у облику нечега*; немати форме, бити без форме 1) *бити неучтив*; 2) *бити незграпан*; у законској форми *по закону, као што закон прописује*; форме ради, од форме (рећи, учинити и сл.) *тек да се удовољи обичају.*

фо̀рмāлан, -лна, -лно **1.** *који се тиче форме, облика, спољног изгледа, а не садржаја.* — Његова [жупникова] побожност била је малена и формална ... више нека врста наслеђа и навике него плод осећања. *Андр. И.* Многе државе имају само формалан суверенитет. *ОГ.* Ова подела [лирске поезије] је ... више теоријска и формална. *Т. књ.* **2.** *прави, истински.* — Прометну се Клара формалном кокетом ... љубакајући се на све стране. *Шен.* Не би се заиста више зачудио поп-Спира него сад кад је ово чуо. Гром, прави, формални гром из ведра неба. *Срем.* **3.** фил. *који придаје главно значење форми, који полази од форме, од облика:* ~ логика, ~ физика.

формалдѐхӣд, -йда м *најпростији алдехид, безбојан гас оштра мириса.*

формали̏зам, -зма м **1.** *претпостављање форме садржају и суштини; слепо, ситничаво чување, поштовање устаљених норми без реалне основе, на штету суштине.* **2.** фил. *идеалистичко учење по којему се сва спознаја изводи из облика и закона мишљења уз негирање важности материјалног елемента.* **3.** *смер, правац у књижевности и уметности који даје значење уметничкој форми на штету садржаја и идејности.* — Борба против декадентне уметности и буржоаског формализма. *Поз. 1948.*

формализи̏рати, -йзи̏рām и **формàлизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *да(ва)ти нечему само форму, а не садржај, сводити само на форму занемарујући суштину.* — У неким великим интеграционим целинама поступак примене радничких амандмана се формализује или се суштина прикрива. *Пол. 1972.*

формàлӣн, -и́на м хем. *водени раствор формалдехида.*

формàлист(а) м **1.** *онај који се слепо држи форме.* — Из превелике бриге да васпитање не буде формалистичко ... и сам нехотице постаје формалист. *Петрон.* фиг. Историја је суров формалист. *Ћос. Д.* **2.** *присталица формализма (нпр. у уметности).* — Р. Младеновић је био ... формалист у поезији. *Зог.*

формали̏стичан, -чна, -чно *формалан (3).* — Он је данас главни заступник ... чисте или формалистичне логике. *Баз.*

формали̏стичкӣ, -ā, -ō *формалан (1 и 3):* ~ настава. — Хегел се ... устремљује на формалну логику ... доказујући да је она ... формалистичка, статична и метафизичка. *Петрон.*

формали̏стички прил. *на формалистички начин, само форме ради.* — На тај телеграм цар је одговорио намерно кратко и формалистички. *Јов. Ј.*

формали̏тēт, -е́та м *формалност.* — Код њега је била љубав неки ... спољашњи формалитет. *Игњ.* Само [је] чекао да га [бика] прода опћини без нужних формалитета. *Новак.*

фо̀рмāлно прил. **1.** *на формалан начин, у погледу форме.* — Са појавом Војислава Илића у нашу тадашњу лирику, и садржајно и формално запуштену ... улази једно богатство мотива. *Панд.* **2.** *стварно, истински.* — Он формално трпи ако пјевачица настоји да пјева ... а то јој не полази за руком. *Нам.*

формали̏бст, -ости ж **1.** *формализам (1).* — Фаризејштина и плитка формалност убила је наравни живот човјека. *Крл.* **2.** *поступање по утврђеном реду, обичају; норма, пропис.* — Прибоше и остали и испунише тачно све формалности. *Срем.*

Изр. пука ~ *нешто што се чини само због обичаја, без икаква смисла.*

фо̀рмант м лат. лингв. *део речи који служи као средство, елемснат у творби речи.*

фо̀рмāт, -а́та м лат. *величина и облик (књиге, слике или чега другог).* — Природно је да нам се ових дванаест књига, које пред нама стоје у истом формату, чине једном цјелином. *Шкреб.* Код нас је, изгледа, још

увек у пракси да се само мали број вредних књига издаје брошурано у формату такозване »џепне књиге«. *Пол. 1958.* фиг. Ту је још једном ... упознао изближе живот редовника ... »босанског формата«. *Андр. И.*

формáција ж лат. **1.** *уобличавање, обликовање, формирање, стварање, изграђивање.* — На формацију Сремца књижевника одлучиваше његов ујак. *Матош.* **2. а.** *облик, састав, склоп.* — Нијесам се могао начудити формацији земљишта. *Рад. Стј.* **б.** геол. *рудне наслаге и слојеви који су настали у току једног геолошког раздобља*: карбонска ~, пермска ~. **3. а.** *група, скупина; гомила, јато.* — Доскорашње политичке формације биле су већином ограничене на горње и грађанске слојеве. *Ћос. Б.* Кад ниско лете [дивље патке], види се како цела формација крије, чува једну патку. *Сек.* **б.** воји. *састав и организација војне јединице; војна јединица уопште.* — Није дао да га додијеле ни у коју јединицу или формацију. *Крл.* Заједно с њемачким трупама наступале су усташке и домобранске формације у јачини од око једне дивизије. *Чол.* **4.** *облик постојања друштва, степен, ступањ у развитку људског друштва, одређен начином производње и системом производних односа.* — Те ступњеве зовемо друштвено-економске формације. *Пов. 1.*

формáцијскӣ, -ā, -ō *који се односи на формацију*: ново ~ стање (у војсци).

фòрмӣнга ж грч. *старогрчки музички инструмент са жицама (сличан харфи).* — Ахилеја нађе гдје формингом срце весели. *М-И.*

формúрање с *гл. им. од формирати (се).*

формúрати, фòрмӣрām свршн. и несврш. *да(ва)ти форму, одређен облик (нечему); изградити, изграђивати; образовати; створити, стварати; саставити, састављати.* — Нос му је био нарочито лијепо формиран. *Адум.* У Челинцу је формиран Први босански пролетерски батаљон. *Дед. В.*

~ **се** *доби(ва)ти одређен облик, наста(ја)ти.* — Воз се формирао. *Уск.* Грађанска класа је у повоју, она се тек формира. *Пов. 2.*

фòрмисати, -ишēм свршн. и несврш. *в. формирати.* — Први су судови само руком формисани, а доцније тек пронађен је грнчарски точак. *Жуј.*

фòрмула ж лат. **1.** *кратко правило које садржи какву истину, законитост и сл. и које се под извесним условима може применити у великом броју случајева.* **2.** мат. *правило изражено математичким симболима.* — Инструктор је читао на глас неке математичке формуле. *Новак.* **3.** хем. *међународни уговорени знакови којима се означују хемијски елементи, једињења.*

формýлāр, -ápa м *штампани образац, тисканица.*

формулáција ж лат. *облик у коме је изражена каква мисао, законска одредба или нешто слично.* — Из текста овога члана ... видимо да се он по својој формулацији много не разликује од текста старог кривичног законика. *Арх. 1947.*

формулѝзам, -зма м *склоност изражавању у формулама.* — Исто толико значи и оно што ми зовемо формулизам и обожавање формула. *Кнеж. Б.*

формули́рање с *гл. им. од формулирати.*

формули́рати, -ýлӣрām свршн. и несврш. = формулисати *да(ва)ти чему одређен облик, стилизацију усмено или писмено; изразити, изражавати у облику формуле.* — Конгрес је јасно формулирао да економска борба пролетаријата путем синдикалних организација није довољна. *ОП 2.*

формýлисање с *гл. им. од формулисати.*

формýлисати, -ишēм свршн. и несврш. = формулирати. — Наука заправо и настаје ондје гдје почиње да формулише баш оно апстрактно. *Ћил.* До данас се формулисало много аргумената против сталних закона и држáве. *Матош.*

фòрмуловати, -улујēм свршн. и несврш. *в. формулирати.* — Он излази са програмом који је формуловао у једном писму. *Скерл.*

фôрса ж фр. варв. покр. *сила, снага, јакост, моћ; присила, насиље. Кл. Рј.*

фòрсӣран, -а, -о **1.** *убрзан, одвећ напоран.* — Пут је тежак, колона ... ће имати два дана форсираног марша. *Поп. Ј.* **2.** *усиљен, наметнут.* — Чисту и под сваку цијену форсирану штокавштину ... није волио. *Крл.*

фòрсӣрано прил. **1.** *на форсиран начин, убрзано.* — Па журим тако ... кроз неку пешадију што маршује форсирано. *Вас.* **2.** *усиљено, вештачки.* — Загрли је страсно, али већ форсирано, лицемјерно. *Божић.*

форси́рање с *гл. им. од форсирати.*

форси́рати, фòрсӣрām свршн. и несврш. **1. а.** *убрзано, журно спровести, спроводити нешто дајући му предност, подржавајући га.* — Данас готово све земље форсирају узгајање више културних биљака на одређеном подручју. *ОГ.* Неке основне партијске организације сматрају да је правилно форсирати виши тип сељачких радних задруга. *ПИ 1950.* **б.** *омогућити, омогућавати некоме успех (често неоправдан) делујући њему у прилог, протежирајући га.* — Каже му капетан Дикин како Енглеска и Америка имају заједнички став према Балкану, иако Амери-

канци форсирају неке своје људе. *Дед. В.* **2.** *присилити, присиљавати, примора(ва)ти да се што уради.* — Ако баш форсираш [да кажем], молим лијепо! *Крл.* **3.** *(у)чинити што журећи, напрежући се.* — Импулзиван и сиров, какав је био, почео је форсирати. *Десн.* **4.** војн. *заузети, заузимати што борећи се, освојити, освајати.* — Наши су форсирали ријеку у дивном налету. *Божић.* Друге наше трупе ... форсирале су Дунав. *Пол. 1944.*

фо̀рте м непром. тал. муз. **1.** *динамички знак за снажно, гласно извођење тонова.* **2.** *јак, снажан глас.* — Снажан форте ... заљуља се попут звона. *Матош.*

фортепија́но м тал. *клавир.*

фортѝсимо, -ма м тал. муз. **1.** *динамична ознака за веома снажно извођење тонова.* **2.** *још виши глас него форте, врло јако, снажно певање, свирање, снажан глас.* — Чује се врло тихо ... пјевање; оно ... прелази у ... химнички фортисимо. *Бег.*

фортификáција ж лат. **1.** војн. **а.** *грана војне науке која се бави проучавањем могућности утврђивања земљишта, положаја.* **б.** *подизање утврда, утврђења.* — Је л' ти позната вештина фортификације? *Јакш. Ђ.* **2.** *тврђава, утврђено место.* — На овом острву постоје најмодерније фортификације с дубоким казаматима. *Дед. В.*

фортификáцијскӣ и **фо̀ртификацио̀нӣ,** -ā, -ō *који се односи на фортификацију.* — Рад на фортификацијском уређењу положаја био је врло интензиван. *Вј. 1960.*

фо̀ртица ж тал. *тврђава.* — Та славна фортица и није за друго саздана била. *Шен.* Станица је била брзо ликвидирана, само се упорно бранила једна фортица. *Дед. В.*

фортӯна ж тал. **1.** *судбина, коб, удес; срећа (према имену богиње Фортуне из староримске митологије).* **2.** (и фо̀ртӯна) покр. *јаки ветар, вихор, олуја.* — Гдје им бијаше памет оставити кућу саму ... сред онакве фортуне! *Цар Е.*

фо́рум м лат. **1. а.** *трг у старом Риму, средиште римског јавног живота.* — Старе базилике претварале су у хришћанске цркве; стари форуми у нове пијаце. *Дуч.* **б.** *јавно место, трг уопште.* — Ту је зграду наумио Кршњави изградити ... на великом замишљеном форуму. *Баб.* **2. а.** *изабрано или именовано тело које је надлежно за решавање извесних питања и доношење одлука.* — Сваки ... члан [Партије] ... мора без поговора да извршује наређења виших партијских форума. *Чол.* Сва ова отворена питања требало би да се ријеше пред компетентним форумом. *Крл.* **б.** *збор, скуп.* — Охо — овде је цео форум светитељака. *Шапч.*

фо̀сӣл, -ила м лат. **1.** геол. *окамењени остаци организама (биљака или животиња) из ранијих геолошких периода, окамина.* **2.** фиг. *оно што је застарело, старовремењско.* — Место да остане анатомист живих књижевних бића, одважио се да буде палеонтолог полукњижевних фосила. *Прод.*

фо̀сӣлан, -лна, -лно **1.** *окамењен, скамењен:* фосилни организми, фосилни остаци. **2.** фиг. *застарео, старовремењски:* фосилни назори.

фосӣлно̀ст и **фо̀сӣлно̀ст,** -ости ж *својство онога што је фосилно.* — фиг. У тој је приповеци изванредно животописно приказана фосилност једнога живота који је изгубио све своје виталне сокове. *Глиг.*

фосфа́ти, -ā м мн. грч. **1.** хем. *соли фосфорне киселине.* **2.** мн. *минерална тела која садржавају соли фосфорне киселине, важни као вештачко гнојиво.*

фо̀сфор м грч. хем. *елемент који се у природи налази у разним мичералима, а чија су једињења од животне важности за развитак биљних и животињских организама.*

фо̀сфораст, -а, -о *сличан фосфору; који је с примесама фосфора.* — Врхови високих топола и танких јасика ... као да беху преливени неком фосфорастом златноруменом пеном. *Ком.*

фосфоресцѐнтан, -тна, -тно *који се односи на фосфоресценцију, који има својство фосфоресценције.* — Морем би тек на местима и изријетка затитрало слабо фосфоресцентно свјетлуцање које би се готово одмах изгубило. *Цар Е.*

фосфоресцѐнција ж физ. *својство неких тела да у мраку испуштају апсорбовану светлост, испуштање такве светлости, зрачење таквом светлошћу.* — Свијетљење бројака и казаљки на неким сатовима ... које се опажа у тами ... називамо ... фосфоресценцијом. *Физ. 1.* Сулфид цинка ... има особину да изложен светлости продужује ... и у мраку да светли (фосфоресценција). *НХ.* Ноћу благо освјетљење морске површине ... долази од фосфоресценције милијарда сићушних морских организама. *Петр. М.*

фосфоресци́рање с *гл. им. од фосфоресцирати.*

фосфоресци́рати, -èсцӣрām и **фосфори́рати,** -òрӣрām несврш. *имати својство фосфоресценције; зрачити фосфоресценцијом, светлуцати.* — Онда су по тој Босни фосфоресцирали оглодани костури седамдесетосмашких устаника. *Кик.* фиг. Из тих ... младићки крилатих редака фосфоресцира један идеал. *КН 1955.* У свима његовим драмама фосфорира нека дискретна блиставост у изразу. *Богдан.*

фо̀сфо̄рнӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на фосфор:* ~ киселина, ~ руда, ~ гнојиво.

2. *који светлуца као фосфор.* — Посвуда се нешто светлуца црвенкастим, фосфорним одсјевима. *Наз.* Из дубине оних отворених врата ... синуше две фосфорне тачке и угасише се: једна шарена мачка ... суну низ ходник. *Вос. Б.*

фо̀та и **фо́та** ж нем. *врста друштвене игре у којој играчи као казну дају какав предмет који искупљују извршавањем онога што се од њих тражи, залог; сам предмет који служи као улог у тој игри.* — Они одоше у побочну собу, а после неког времена јавише се и стадоше изрицати пресуде и враћати фоте. *Срем.*

фо́тати се, фо̀там се несврш. *играти се фоте или залога.*

фо̀тељ, -е́ља м *фотеља.* — После му дође у памет ... куповина једног фотеља. *Лаз. Л.* Уза зидове ... ниски фотељи. *Кол.*

фоте́ља ж фр. *широка и дубока, обично сукном или кожом превучена столица, с наслоном за руке и леђа, наслоњач.*

фотељчић м *дем. од фотељ.* — Превали један округли фотељчић. *Мил. В.*

фо̀то м грч. (мн. фо̀тоси) разг. непром. *фотографски снимак.* — Изложени су и веома укусни фотоси. *Пол. 1958.*

фото- *као први део (полу)сложеница значи* **а.** *фотографски:* фото-апарат, фото-лабораторија, фото-служба. **б.** *који је у вези о појавама светлости:* фотохемија, фотосфера.

фо̀то-амà тёр, -е́ра м грч.-фр. *човек који се фотографијом бави од забаве, а не као занатом.*

фо̀то-амà тёрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фото-аматере:* ~ збирка.

фо̀то-апà рāт, -а́та м *фотографски апарат.*

фотогѐничан, -чна, -чно грч. *прикладан, подесан, изразит за фотографисање:* ~ лице.

фотогѐнично̄ст, -ости ж *особина, својство онога који је фотогеничан, онога што је фотогенично.*

фо̀то-грави́ра ж грч.-фр. *преношење слике ради репродукције на бакрену плочу.*

фотòграф м *човек који се бави фотографисањем као занатом, професијом.*

фотографà фија ж грч. **1.** *стварање трајних слика (помоћу фото-апарата, уз посебан технолошки поступак) на нарочитим плочама осетљивим на светлост, на хартији, филмовима и сл.* **2.** *снимак, слика која се на тај начин добива.* — С досадом превр̂ше албум с фотографијама. *Сим.* **3.** фиг. *детаљан, веран опис, често без истицања битних елемената.* — Максим се прошета ... испред деце тако достојанствено да се писцу чини најзгодније да га баш сад опише и фотографију преда читалачкој публици. *Срем.* Али његова поезија ... није чак ни репортажа, обична фотографија. *Уј.*

фотографà ӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фотографију:* ~ апарат.

фотографи́рање с *гл. им. од фотографирати (се).*

фотографи́рати, -а̀фӣра̄м сврш. и несврш. = фотографисати **1.** *снимити, снимати фотографским и сл. апаратом.* — Они се ту возикају и фотографирају наше природне лепоте. *Мар.* **2.** фиг. *детаљно, верно опис(ив)ати, често без истицања битних елемената.* — Но већина је да се у двије ријечи нађу формуле које фотографишу мрске и неразумне заплете. *Уј.*

~ **се** = фотографисати се *бити снимљен фотографским и сл. апаратом.* — Наместио се ... као да је дошао и сео да се фотографира. *Срем.*

фотографà фисање с *гл. им. од фотографисати (се).*

фотографà фисати, -ишем̄ сврш. и несврш. = фотографирати. — Данас су му двапут фотографисали плућа. *Црњ.*

~ **се** = фотографирати се. — Рекли су да се фотографишу, али се нису фотографисали, већ су се за тај новац напили. *Уск.*

фотòграфкиња ж **а.** *женска особа фотограф.* **б.** *фотографова жена.*

фотòграфов, -а, -о *који припада фотографу.*

фотòграфовати, -фујем̄ сврш. и несврш. *в. фотографирати.* — Уставио сам се и на путу да фотографујем католичко гробље. *Рад. А.*

фотòграфскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фотографе и фотографију:* ~ апарат, ~ папир, ~ занат, ~ снимак, ~ плоча, ~ слика.

фотокѐмија ж грч. = фотохемија *део хемије, хемије који изучава реакцију и промене материје под утицајем светлости.*

фотокѐмӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на фотокемију.*

фо̀то-ко̀пија и **фо̀то-ко́пија** ж *тачна репродукција, слика оригинала начињена фотографским апаратом.*

фотокопи́рати, -о̀пӣра̄м сврш. и несврш. *(на)правити фотокопију (нечега).* — Домогао [се] тајних материјала из ... министарства обране ... фотокопирао их је и — објавио. *ВУС 1973.*

фо̀то-монта́жа ж грч.-фр. *фотографија, слика начињена од изрезака више фотографија, слика, цртежа и сл. која даје утисак једне фотографије, слике; плакат, реклама, илустрација и сл. начињена на такав начин.* — Фото-

-монтаже на књигама ... издају накладници револуционарне књижевности ... *Шим. С.*

фото-мо̀нтā̀жни, -ā, -ō *који се односи на фото-монтажу.*

фо̀то-репорта́жа ж *новински извештај са фотографијама о актуелним догађајима, личностима и сл.* — Новинари припремају у Загребу прву савезну изложбу новинарске фоторепортаже. *Б 1957.*

фо̀то-репо̀ртēр, -ера м грч.-фр. *сарадник новина или часописа који фотографише за новине.* — Ову слику наш фото-репортер направио је у Београду на Сави. *Пол. 1958.*

фото-репо̀ртēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на фото-репортере.*

фотосфе́ра ж грч. *видљива светла површина Сунчеве кугле.* — [Језгру] обавија фотосфера или Сунчева површина, уси̏јана текућа маса из које избија свјетлост и топлина. *ОГ.*

фототе́ка ж грч. *збирка, архив(а) фотографија или фотографских негатива.*

фототера̀пија ж грч. *лечење сунчаним или вештачким светлом (ултраљубичастим зрацима).*

фототи̏пија ж грч. *литографски поступак при израђивању рељефних плоча применом фотографије и нагризања киселином; умножавање фотографија помоћу штампе.*

фо̀тотисак и **фо̀тотисā̀к,** -ска м *в. фототипија.*

фототропи̏зам, -зма м грч. *својство биљака да се окрећу према светлости (нпр. сунцокрет).*

фотохѐмија ж = фотокемија.

фотохѐми̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на фотохемију.*

фо̀то-ци̏нкогра̀фија ж грч. *преношење фотографије на цинчану плочу.*

Фо̀чā̀к, -áка и **Фо̀чанин** м *човек из Фоче.* — Ако видиш да [путник] ... јаше, а на њему црвен џемадан ... то је Фочак. *Андр. И.*

фр. скраћ. *франак и франко.*

фрā̏ скраћ. *фратар*: фра Марко.

фрā̀гӣлан, -лна, -лно лат. **1.** *ломљив, крхак.* **2.** фиг. *слаб, нежан, неотпоран*: ~ девојчица.

фрā̀гӣлно прил. *на фрагилан начин, нежно, неотпорно.* — Дјелује фрагилно као дјевојка. *Крл.*

фрагӣлно̀ст, -ости ж *својство, стање онога што је фрагилно, онога који је фрагилан; нежност, неотпорност.*

фрā̀гмен(а)т, -нта м лат. *сачуван део, остатак, нарочито каквог књижевног, уметничког дела, рукописа и сл.; одломак таквог дела уопште.* — Садржином подудара се овај фрагменат са »Кијевским листићима«. *Водн.* Преводио је ... неке фрагменте из Петронија. *Поп. П.*

фрā̀гментā̀ран, -рна, -рно *који је у одломцима; непотпун.* — Аристотелови су нам списи сувише фрагментарни. *Петр. В.*

фрā̀гментā̀рно прил. *на фрагментаран начин, непотпуно.* — Познат нам је глаголски зборник ... у коме се налазе, понешто фрагментарно сачуване, три црквене драме. *Водн.*

фрагментā̀рно̀ст, -ости ж *особина, стање онога што је фрагментарно.*

фрā̀з *в. фраз.*

фра́за ж грч. **1. а.** *спој речи који има своју мисаону самосталност; реченица.* — Он их је верно бележио, често дословце, старајући се ... да сачува једру народну фразу и сав колорит. *Скерл.* Говорио је ... бираним француским фразама. *Крањч. Стј.* **б.** *устаљени израз, устаљена конструкција, обрт речи (нпр. рекла-казала).* **2.** *леп израз који не казује ништа, који је без садржаја*: бомбаста ~, отрцана ~, стална ~, стереотипна ~, шупља ~. **3.** муз. *најмањи део композиције који представља мелодијску и ритмичку целину.*

фразеоло̀гија ж грч. **1.** *скуп устаљених говорних израза карактеристичних за неки језик; део науке о језику који проучава такве изразе*: класична ~, народна ~. **2.** *начин изражавања својствен неком говору, писцу, књижевном правцу и сл.* — Када би морао саветовати Скупштини какву умерену политику, он је облачио своје мисли у демагошку фразеологију. *Јов. С.* Тужбалица на крају дјела ... посве одговара фразеологији трубадура. *Водн.*

фразеоло̀шкӣ, -ā, -ō *који се односи на фразеологију*: ~ речник, ~ обрт.

фразеоло̀шки прил. *у фразеолошком смислу; у фразама, по фразама.* — Све те појединости се не само паралелно поклапају, но су још и међу собом у најбољем складу, и логични и фразеолошки. *Поп. Б.*

фрā̀зēр, -ера м фр. *онај који фразира, који се изражава празним речима; исп.* фраза (2). — Марић је и сад више фразер него борац. *Поп. Ј.*

фрā̀зēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на фразере, својствен фразерима.* — Стерија ... је приказао у рескоj светлости генерацију фразерских националиста, моралних слабића. *НК 1946.*

фрā̀зēрски прил. *на фразерски начин.* — Грдили су Турке, псовали народне непријатеље патетички и фразерски. *Барац.*

фразе́рство с *фразерски, празни, извештачени начин изражавања у говору или писму, фразирање.* — У хрватском грађанском ... свијету видио је Ковачић ... празно фразерство. *Барац.* Светозар Марковић ...

жестоко је критиковао . . . фразерство либерала. *Глиг.*

фрази́рање с *гл. им. од фразирати.*

фрази́рати, фрàзӣрām несврш. *служити се у говору и у писму празним речима, фразама*; исп. фраза (2). — Док књижевник не бијаше везан . . . за читалачку публику . . . није толико фразирао. *Матош.* Има . . . примера да . . . чланови Партије фразирају о дисциплини, а на делу то не доказују. *ПИ 1950.*

фрâј прид. непром. нем. варв. **1.** *слободан; који ништа не плаћа; који ништа не кошта, бесплатан*: бити ~. — Одонда је сваки Иђошанин фрај на скели и на ћупријн. *Срем.* **2.** прил. *без новчане накнаде, бесплатно.*

фрâјвилигер м нем. варв. **1.** *добровољац.* **2.** *војни обвезник у бившој аустроугарској војсци који је служио ђачки рок.*

фрâјер и **фрàјер** м нем. шатр. **а.** *лакомислен, беспослен млад човек неозбиљног, често недоличног понашања, мангуп, хулиган.* — Представе Музеја кинотеке . . . редовито . . . су . . . ометане од групица »фрајера«, чији испади иду до границе насиља. *Пол. 1959.* **б.** *наивчина, будала, безвезник.* — Мисле фрајери да ћу ја да стрељам своје класне непријатеље. *Ћос. Д.* Фрајеру божји, зар не видиш да вас раде. *Дав.*

фрајèрисати, -ишēм несврш. шатр. *бити фрајер*; *живети као фрајер.* — Кад престане да фрајерише, примићемо гâ. *Б 1957.*

фрâјерскӣ и **фрàјерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на фрајере, својствен фрајерима*: ~ живот, ~ фризура. — Кабадахије са галерија звижде, лупају ногама . . . изводе фрајерске штосове . . . добацују. *Пол. 1959.*

фрâјерски и **фрàјерски** прил. *на фрајерски начин, као фрајер*: ~ се владати.

фрајèрчина ж и м *аугм. и пеј. од фрајер.*

фрàјкōр, -óра и **фр̏àјкор** м **1.** ист. *добровољачки одреди састављени од Срба војника у аустро-турском рату (1788—1790), познатом под именом Кочина крајина.* — Отиде својевољно у Мијаљевићев фрајкор и пређе у Србију. *Вук.* **2.** *одред добровољаца у рату.* — У касаби је тада било много жандара и сувишних фрајкора, који су гонили невесињске усташе. *Андр. И.*

фрàјкорац, -óрца м *припадник фрајкора, добровољац.* — Гледао сам . . . где свако јутро по осам и по девет фрајкораца стрпају у стражару. *Нем. М.*

фрâјла ж нем. варв. *назив у грађанском друштву за неудату женску особу, госпођица.* — Све ће пуцати од једа док их виде наше фрајле. *Трифк.* Какве су то комедије с оном фрајлом из Загреба? *Бег.*

Изр. стара ~ *уседелица.*

фрâјлица ж *дем. и хип. од фрајла; млада госпођица.* — Он се около с фрајлицама клатари. *Крл.* фиг. и ир. И хоћу, и то млађу — одговара . . . загребачки џепар и позната казнионска фрајлица. *Чол.*

фрâјт м нем. варв. *најнижи подофицирски чин у некадашњој аустроугарској војсци.* — Па ће нам син постати фрајтом и неће зепсти и кочити се на зими. *Торд.*

фрâјтер м *в. фрајт.* — У војсци није постао ни »фрајтер«. *Поп. Ј.*

фрàк, фрàка м фр. **1.** *врста свечаног кратког капута изрезаног с предње стране и с дугим скутима отраг.* — А господа сва у злату, с одличјима на свом фраку. *Крањч. С.* Два човјека у црвеним фраковима . . . повукла су конопац. *Вучо.* **2.** фиг. ир. *онај који је у фраку*; *човек из горњих слојева друштва.* — Из аутомобила излазе фракови . . . и цилиндри. *Сим.* Створи цијелу забуну међу . . . фраковима . . . моја »рапинска« појава. *Матош.*

фрàкање с *гл. им. од фракати се.*

фрàкати се, -ām се несврш. покр. *мазати се белилом, руменилом и др. по лицу ради улепшавања, претерано се шминкати.* — Говорио би . . . да се она већ фрака, да би му се боље свидела. *Црњ.*

фрàкāш, -áша м *онај који носи фрак.* — Сада атилаши, сад фракаши . . . будите мање господски! *Шен.*

фрàклић м нем. покр. *стакленце од пола десилитра.* — Треба нагласити . . . како је још неколико минута пред своју смрт попила свој облигатни фраклић. *Крл.* Из сажаљења донео је Теодосију два пута по фраклић ракије. *Чипл.*

фрактýра ж лат. **1.** мед. *лом, прелом кости*: ~ лубање. **2.** штамп. *готичка штампана слова.* — Наслови пјесама били су писани фрактуром. *Шкреб.*

фрàкција ж лат. **1.** *група чланова какве друштвене организације или политичке партије који по својим назорима одступају од заједничке линије, али остају и даље у организацији или партији борећи се за победу својих схватања.* — За друга два бела стола разместише се две омладинске фракције. *Петр. В.* Тек је 1927—28. године почела организација у Загребу иступати јединствено против обје фракције. *Комун. 1951.* **2.** хем. *нуспродукт који се добива дестилацијом какве течности.* — Дестилацијом се нафта раздијели на више фракција, онако како нам је у пракси потребно. *ОК.*

фракцȉјāш, -јáша м *члан фракције (1), групаш.*

фракцѝја̑шкӣ, -ā, -ō *који се односи на фракцијаше, својствен фракцијашима, групашки*: фракцијашке методе, ~ груписање.

фракција̑штво с *стварање фракција, групаштво.* — Некада је фракцијаштво било унутрашња појава у комунистичким редовима, где је оно било плод утицаја класног непријатеља. *Пиј.*

фрàкцӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на фракције*: фракцијске борбе.

фракциòна̑ш, -а́ша м *фракцијаш.* — Послије Конгреса, на коме су се фракционаши прикрили, започела је ... бескрупулозна групашка борба. *Ч-М.*

фракциòна̑шкӣ, -ā, -ō *фракцијашки*: ~ елеменат.

фракциона́штво с *фракцијаштво.* — Ново руководство је ... мобилисало ... читав партијски актив против покушаја групашења и фракционаштва. *ПП 1950.*

фрàкцӣоно̀ӣ, -ā, -ō *који се односи на фракцију (2)*: ~ дестилација.

фрамàзо̀н, -о́на м *фрамасон.*

фрамàзо̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на фрамазоне.*

фрамàсо̀н, -о́на м фр. *масон, слободни зидар, фрамазон.*

фрамàсо̀нскӣ, -ā, -ō *који се односи на фрамасоне*: ~ штампа.

фрамасо́нство с *масонство*; зб. *фрамасони.*

фрамàсӯн, -у́на м *в. фрамасон.*

фра̏нак, -нка м фр. *основна новчана јединица у Француској, Белгији, Швајцарској и неким афричким земљама.*

фра̏начкӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на Франке (као народ)*: ~ држава, ~ господство. **2.** *западноевропски.* — Најљући противници реформа падаху на кољена пред окрутним везиром, кунући се да примају франачке адете. *Том.*

франки́ра̑ње с *гл. им. од франкирати.*

франки́рати, фра̀нкӣрām сврш. и несврш. *(на)лепити (на писмо) марку, платити поштарину или возарину; ослободити плаћања поштарине или возарине*: ~ писмо.

фра̏нко прил. тал. **1.** *ослобођено плаћања поштарине или возарине, бесплатно; ослобођено од поштарине.* **2.** трг. *одредба у уговорима и сл. којом се означава на ком је месту продавац дужан да стави робу купцу на располагање.*

Изр. ~ станица *плаћено од станице*; ~ царина трг. *трошкови царињења садржани су у цени робе.*

фра̏нковац, -о̄вца м (мн. фра̏нко̄вци, ген. -а̄ца̄) ист. *припадник, присталица реакционарне политичке странке у Хрватској којој је био на челу Јосип Франк.*

фра̏нковачкӣ, -ā, -ō *који се односи на франковце.*

фра̏нко̄вка ж **1.** *женска особа франковац.* **2.** *врста лозе и вина у Фрушкој гори.* — Претпразничко вече почело је ... фрушкогорским вином ... познатом »франковком«, чију су лозу још Франци ... пренели у Фрушку гору. *Пол. 1958.*

франкòвлук м *политички правац франковаца; противнародна политика.* — Требало је радити и борити се не само против клерикализма и франковлука већ и против феудализма. *Риб.*

франкòман, -а и **франкòма̑н,** -а́на м *онај који претерано воли Француске и све што је француско.*

франкомàнија ж *претерана љубав према Французима и свему што је француско.*

франкòманскӣ и **франкòма̑нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на франкомане.*

франкòфил, -а и **франкòфӣл,** -и́ла м *пријатељ Француске и Француза.*

франкòфилскӣ и **франкòфӣлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на франкофиле.* — У Хрватској постоји јака струја франкофилска. *Нех.*

франкофи́лство с *љубав, пријатељство према Француској и Французима.*

франкòфоб, -а и **франкòфо̄б,** -о́ба м *онај који мрзи Француске.*

франкофо̀бија ж *мржња, непријатељско расположење према Французима и свему што је француско.*

франкòфопскӣ и **франкòфо̄пскӣ,** -ā, -ō *који се односи на франкофобе, својствен франкофобима.*

фра̀нкфуртер м (по нем. граду Франкфурту) *врста нарочито припремљених месних прерађевина (кобасице, сланина).*

фра̏нца и **фра̀нца** ж мед. нар. *в. френга.*

фра̏нцав, -а, -о *заражен францом. Р-К Реч.*

фра̏нцати, -ā̄м сврш. *заразити францом.* ~ **се** *заразити се францом.*

францизи́рати, -изӣра̄м и **фра̀нцизовати,** -зујē̄м сврш. и несврш. *(у)чинити да неко или нешто прими, добије француске особине (у начину живота, култури и сл.).* — Он је францизовао, пофранцузио [америчког пјесника]. *Матош.*

~ **се** *примити, примати француске особине (у начину живота, култури и сл.).* — Данас се све земље на континенту европеизирају ... у ствари само францизирају. *Дуч.*

францѝскāн, -а́на м лат. *фрањевац, припадник католичког фрањевачког реда.*

францискáнац, -нца, **францѝшкāн,** -áна и **францишкáнац,** -нца м *в. францискан.* — Свуда нас прати и спроводи један францишканац. *Нен. Љ.*

францјозефинѝзам, -зма м *доба владања цара Фрање Јосипа I и начин живота у то доба.* — Родио се ... као типично мађарско дијете посљедњих деценија францјозефинизма. *Крл.*

францјозѐфѝнскӣ, -ā, -ō *који се односи на францјозефинизам, својствен францјозефинизму.* — Францјозефинска култура лежи ... разорена. *Крл.*

францјòзефовскӣ, -ā, -ō *који је као у цара Фрање Јосипа I.* — Прими га ... за његову францјозефовску браду. *Мар.*

францјòзефскӣ, -ā, -ō *в. францјозефински.* — То су била она три деценија релативног благостања и привидног, францјозефског мира. *Андр. И.*

фрàнцла ж нем. нар. *кита, реса, ројта.*

фрàнцљив, -а, -о *францав.*

фрàнцӯз, -у́за м зан. *в. француски кључ (уз француски изр.).*

Францу́зи м мн. (јд. Фрàнцӯз, -у́за) *романски народ који чини главни део становништва Француске.*

фрàнцӯскӣ, -ā, -ō *који се односи на Француске, који припада Французима, својствен Французима:* ~ мода.

Изр. ~ кључ зан. *врста оруђа за одвијање завртања, вијака;* ~ болест мед. нар. *луес, сифилис.*

францу́штина ж *француски језик, говор; француско понашање.* — Одмах им се позна да им та француштина није језику прирасла. *Шен.* Фантастичном француштином увјерава управитељицу ... да му новци баш долазе. *Кол.*

фрáњевац, -ēвца м *редовник католичког реда Фрање Асишког.*

фрáњевачкӣ, -ā, -ō *који се односи на фрањевце:* ~ ред, ~ самостан.

фрáњēвчев, -а, -о *који припада фрањевцу.*

фрапàнтан, -тна, -тно *који пада у очи, који чини снажан утисак, упадљив.* — Камо год погледате, налазите фрапантних аналогија. *Матош.* Писац је ... бирао од стотине израза, а изабрао баш тај који је најфрапантнији и најлепши. *Петр. В.*

фрапàнтнōст, -ости ж *особина, својство онога што је фрапантно, онога који је фрапантан, упадљивост.*

фрапи́рāње с *гл. им. од фрапирати.*

фрапи́рати, фрàпӣрām свршн. и несвршн. фр. *(у)чинити на кога снажан утисак, изненадити, изненађивати, запрепастити, запрепашћивати.* — Та беспринципијелност фрапирала је ... масе нашег партијског чланства. *Пиј.* Та ненадана заповиједь ... фрапирала је и изненадила двије стотине кумека. *Крл.*

фрâс м нем. нар. *грч који настаје од страха (нарочито код мале деце), шклопац (2).* — Кад мали Шуња остаде гологлав и виде качкет у туђим рукама, дрекне Циганче као да га је фрас спопао. *Срем.*

фрâтар, -тра м (ген. мн. фрâтāрā и фратáрā) лат. **1.** кат. (скраћ. фра) *члан католичког верског реда који живи у самостану и који је положио завет да ће живети аскетским животом према самостанским правилима, редовник, самостанац, монах (најчешће фрањевачког реда).* — Лука се убио, а Марјан је отишао у фратре. *Мар.* **2.** зоол. *врста рибе са црном пегом на репу* Sargus. *Бен. Рј.*

Изр. макар фратри с неба падали *догодило се било шта, ма шта.*

фрâтарскӣ и **фратàрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на фратре, својствен фратрима.*

фрâтарски и **фратàрски** прил. *на фратарски начин, као у фратра.* — Нешто фратарски мртво и нељудско бије из овога човјека. *Ћоп.*

фратернизáција ж лат. *братимљење, братско опходење.*

фратернизáрати, -йзӣрām и **фратèрнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. *з(б)ратимити се; братски се опходити, поступити, поступати с ким.* — Људи фратернизирају ако не одбију понуђену цигарету. *Уј.*

фрâтор м покр. *в. фратар.* — Заграјаше отегнути, подругљиви гласови: »Фратори! Попови! Јалах, кардаш!« *Андр. И.*

фрàтрија ж зб. грч. *заједница од неколико родова у време родовског уређења; братство, родбинство, задруга, племе.* — Неколико родова чине фратрију или братство. *ОГ.*

фрàтрина ж *аугм. и пеј. од фратар.* — Та је фратрина ... одвратна креатура. *Крл.*

фрàтрић, -а и **фрàтрӣћ,** -и́ћа м **1.** *дем. од фратар.* — Јучер ... прогласили свецима или блаженицима два босонога фратрића. *Вел.* **2.** зоол. *в. фратар (2). Бен. Рј.*

фрâтров, -а, -о *који припада фратру.*

фрегàта ж тал. **1.** пом. **а.** *ратни брод на једра, са три јарбола, наоружан топовима, који је престао да се употребљава почетком овога века. Кл. Рј.* **б.** *ратни брод с лакшим наоружањем, сличан разарачу, који служи за пратњу трговачких бродова у конвоју и за заштиту од подморница и авиона.* **2.** зоол. *врста птице из пор. летачица (најбржа у својој врсти)* Fregata aquila. *Мин. Лекс.*

Изр. поручник, капетан фрегате *официрски чин у ратној морнарици.*

фрѐгатнӣ, -ā, -ō *који се односи на фрегату.*

фре́за ж фр. **1.** *машина с много зубаца за обрађивање различитих врста металних и дрвених површина, глодалица, струг.* **2.** *машина за обрађивање земље. Кл. Рј.*

фре́зер м **1.** *нож помоћу којег се врши обрада металних предмета на фрези. Свезн.* **2.** *радник металске струке који ради на фрези. Кл. Рј.*

фре́зерскӣ, -ā, -ō *који се односи на фрезере.*

фрѐзмашӣна ж *в. фреза.*

фреквѐнтан, -тна, -тно *чест, учестан, често посећиван.*

Изр. ~ пулс мед. *убрзан пулс.*

фреквентӣрање с *гл. им. од фреквентирати.*

фреквентӣрати, -èнтӣрām и **фрèквентовати,** -тујēм сврш. и несврш. *често посетити, посећивати, походити, похађати. Кл. Рј.*

фреквѐиција ж лат. **1.** *често понављање, јављање, учесталост.* **2.** *често посећивање, чест долазак.* **3.** *број истоврсних покрета, титраја и сл. у јединици времена.*

фрѐнга ж тур. *сифилис, луес, француска болест.*

фрѐнгав, -а, -о *болестан од френге.*

фрѐнђија ж тур. *кула сазидана на европски начин;* исп. вренђија. — Зета воде на френђију кулу. *НП Вук.*

френѐзија и **фрѐнēзија** ж грч. *душевни поремећај, лудило, махнитост; претерано одушевљење, усхићење, занос.* — Своје парадоксе о слободи добио је из своје рано зачете френезије у природи. *Дуч.* [Писац] то одушевљење зове »лијепом френезијом«. *Уј.*

френѐтичан, -чна, -чно и **френѐтичкӣ,** -ā, -ō *махнит, луд; бурдан, одушевљен, усхићен.* — Провлаче се манифестантски крици, пјесма и френетични узвици. *Кик.* Феријалци су поздравили френетичним аплаузима и поклицима. *Пол. 1958.* Али патња је развила моје Ја до френетичке хиперпотенције. *Уј.*

френѐтично прил. *на френетичан начин, махнито, лудо; одушевљено, бурно.* — Френетично повлаћују. *Ков. А.* Сви ми . . . френетично кличући пљескамо. *Дав.*

френо́лог м *онај који се бави френологијом.*

френолōгија ж грч. *проучавање особина и карактера човека према облику лубање.*

френо́лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на френологију и френологе:* ~ испитивање.

фрѐнт м нем. варв. *путовање (младог тек изученог калфе) у друга места ради стицања искуства и праксе, вандровка; скитња, лутање.* — Са дванаест година . . . морао сам у френт, трбухом за крухом и душом за динаром. *Дав.*

фрѐнтер м варв. *онај који путује по свету ради заната, трговине и сл., вандровац; пробисвет, скитница.* — Катица је била »заслијепила« за неким Богданом, веселом и безбрижном барабом и френтером, који је познавао читаву Славонију и Сријем уздуж и попријеко. *Ћоп.*

фрѐнтовати, -тујēм несврш. варв. *путовати по свету, ићи од места до места ради трговине, заната и сл., вандровати; скитати се.* — Међу мјесним занатлијама била су двојица опанчара који су као младићи »френтовали« по Србији. *Чол.*

фрѐнч м енгл. *кратак до горе затворен војнички капут.* — Он је био брижљиво избријан, на њему кицошки френч заштитне боје. *Моск.* На позорници се шеткао предавач у зеленом френчу. *Крањч. Стј.*

фрѐњак, -њка м и **фрѐња** ж покр. *в. френга.*

фрѐсер м нем. *врста игре на шаховској табли у којој победник мора остати без једне фигуре.*

фрѐсина ж бот. покр. *в. вресак. Сим. Реч.*

фрѐсиница и **фрѐсиница** ж бот. *биљка из пор. ружа* Dryas octopetala. *Сим. Реч.*

фрѐска ж тал. *слика (обично велика), израђена воденим бојама на свеже малтерисаном зиду.*

фрѐско-слӣка ж *в. фреска.*

фрѐско-слӣкār м *онај који слика фреске.*

фр̄ж и **фр̄ж** м и ж (мн. фр̄жи и фр̄жеви) покр. *кврга, чвор у дрвету;* исп. врж[1]. — Посматра [Ђоркан] како кроз испале фржеве и пукотине пробија сунце. *Андр. И.* У куту собе фрж испала из једне даске, и ја гледам у кухињу. *Радул.*

фр̄жев, -а, -о *који припада фржу, који је од фржа.* — Ко си? — запита иза каната, старајући се да кроз овећу фржеву рупу провири напоље. *Ћор.*

фр̄жнат и **фржнȍвит,** -а, -о *који има фржеве, квргав, чворнат.* — Он се на та забадања само смијешио и . . . одмахујући својим фржнатим рукама одговарао набусито. *Куш.*

фр̄вōлан, -лна, -лно лат.-фр. **1.** *површан, невредан, ништаван, испразан.* — Све оно површно, фриволно, земаљско што је било на њезиној души почело је да је тишти. *Бег.* У тој генерацији Ћосић се задржао на њеном најповршнијем и најфриволнијем кругу, који себе назива монденским. *Богдан.* **2.** *непристојан, срамотан.* — Из даљине за-

јече фриволни шантански гласови. *Матош.* Непрестано су певали ту песму, фриволну по садржини. *Уск.*

фрѝво̄лно прил. *на фриволан начин, ништавно; непристојно.* — Тако попратити, тако исплатити своју погрешку ... то зацело није фриволно и лако. *Јанк.*

фриво̀лӣост, -ости ж *својство онога који је фриволан, онога што је фриволно, безвредност, ништавност; непристојност.*

фрѝга̄н, -а, -о тал. варв. **1.** *трп. прид. од фригати.* **2.** *сналажљив, довитљив; лукав.* — Фишкал вам је кухан, печен и фриган. *Шен.*

Изр. ни ~, ни печен *недовршен, непотпун; неодређен.* — Сењ ће бити и краљевски град и под крајишком командом, ни фриган, ни печен. *Шен.* Ни жена, ни дјевојка, ни печена, ни фриґана. *Цар Е.*

фрѝганица ж **1.** *јело од пржених јаја, кајгана. Деан. Рј.* **2.** бот. *врста бундеве* Cucurbita repo. *Сим. Реч.*

фрѝга̄ње с *гл. им. од фригати (се).*

фрѝгати, -а̄м несврш. тал. варв. *пећи, пржити (на уљу или на масти)*; исп. пригати. ~ **се** *пећи се.* — фиг. Сад се негдје [киша] притајила, па нам се смије како се тромо фригамо ... у овој божјој тави под сунцем. *Мар.*

Изр. фрига ми се разг. *није ми стало, баш ме брига.*

фригѐњача ж бот. покр. *в. фриганица (2). Сим. Реч.*

фрѝгѝдан, -дна, -дно лат. *бежживотан, хладан, равнодушан; хладан у полном смислу.* — Има ... много и много жена које би дале све да буду добре мајке и супруге, а међутим су фригидне. *Пол. 1958.*

фригѝдно̄ст, -ости ж *својство онога који је фригидан.*

фригорификáција ж лат. *увођење и грађење хладњача; хлађење, смрзавање воћа и поврћа.* — Програмом је био предвиђен ... и план развитка фригорификације у Југославији. *Б 1960.*

фрѝж м **1.** *златна врпца којом се украшавају одела (нарочито око врата, на рукама)*; *руб, поруб, окрајак, ободи*; исп. фриз. **2.** *врежа, витица.* — По плоту пењао се широколисти фриж бундеве и повенуто фрижје грашка. *Коз. Ј.*

фрѝжак, -шка, -шко нем. варв. = фришак **1.** *свеж, нов, скорашњи:* ~ зрак. **2.** *бодар, одморан.* — Он је мислио да ће цијелу ноћ лијепо проспавати, па фрижак ... осванути у Орловцу. *Том.* **2.** *хладан (о ветру, времену).* — Бурин је оштар и фрижак. *Нех.*

фрижѝдѐр, -е́ра м фр. **а.** *хладњак у коме се електричном или сл. енергијом ствара ниска температура; електрични хладњак.* **б.** *у индустрији, велике просторије с уређајем за хлађење или смрзавање животних намирница.*

фрѝжје с *зб. им. од фриж (2).* В. пр. уз фриж (2).

фрѝз м (лок. фрѝзу; мн. фрѝзови) нем. **а.** *у античкој архитектури, појас између архитрава и кровног венца, обично украшен орнаментима.* — Фриз тога покривеног дијела зграде био је некоћ осликан фрескама. *ВУС 1973.* **б.** *вајарски и сликарски радови који у облику дугачке траке теку дуж спољних или унутрашњих делова грађевина.*

фрѝзѐр, -е́ра и **фрѝзер** м фр. *онај који уређује (чешља, шиша и др.) косу, берберин, бријач.*

фризѐрица, фрѝзѐрка и **фрѝзѐрка** ж *жена фризер.*

фрѝзѐрница и **фрѝзерница** ж *фризерска радња.*

фрѝзѐрскӣ и **фрѝзерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на фризере:* ~ занат, ~ радња.

фрѝзѐрски и **фрѝзерски** прил. *на фризерски начин.* — Ђенерал Ранко, кицош ... коса онако фризерски углађена, а на униформи нигде ниједне пегице. *Јакш. Ђ.*

фризѝра̄ње с *гл. им. од фризирати (се).*

фризѝрати, -ѝзӣра̄м сврш. и несврш. **1.** *уредити, уређивати (чешљањем, коврџањем и сл.) косу (некоме)*; *уредити, уређивати (косу, фризуру).* — Ко зна све позоришне сплетке? — Брице, они фризирају глумице! *Трифк.* **2.** фиг. *дотер(ив)ати:* ~ чланак, ~ цртеж, ~ одело.

~ **се** *уредити, уређивати себи косу.*

фризу́ра ж *начин чешљања, шишања косе.* — фиг. Зелена фризура, дјевичанске груди, зашто ти, танка брезо, поглед по језеру блуди? *Цес. Д.*

фризу́рица ж *дем. од фризура.*

фрѝјес м (ијек.) бот. покр. *в. вресак. Вук Рј.*

фријѐсло с (ијек.) покр. *в. вресло.* — Она дрхтавом руком ухвати фријесло котла. *Лал.*

фрикàндо̄, -òа м фр. кув. *печење од телећег, јагњећег или срнећег бута. Кл. Рј.*

фрѝкатѝв, -а и **фрикàтѝв,** -и́ва м лат. грам. *струјни сугласник.*

фрѝкатѝван, -вна, -вно *који се изводи док траје струјање ваздуха, струјни:* фрикативни сугласници.

фрѝснути, фрѝснēм сврш. покр. *в. вриснути.* — Још се веће бојe распалише, тер фрисну̀ше млади капетани. *НП Вук.*

фрѝта ж покр. *в. фритула. Рј. А.*

фри̏тула ж (об. мн.) тал. варв. покр. *врста уштипака, приганица.* — Моја Ђурђа пекла би ми уторком фритуле. *Јел.*

фри̏ц м нем. *погрдни назив за Немца, за немачког војника (према хипокористику од честог немачког имена Фридрих).* — А ујутро ће Фрицеви скупљати своје мртве око пруге. *Поп. Ј.* А ако смо жељни шале, онда читамо те летке и смејемо се глупостима фрицева. *Дед. В.*

фри̏шак, -шка, -шко нем. варв. = фрижак: ~ хлеб, ~ крух, ~ траг, ~ рана, ~ ~ цвеће, ~ сено. — Фришак и здрав као риба. *Н. посл. Вук.*

фри̏шефи́ре им. непром. нем. варв. карт. *врста хазардне игре.* — Прије Анка изгубила на фришефире сто седамдесет динара. *Нуш.* Играш ли фришефире? *Јонке.*

фри̏шкати и **фри̏шкати,** -а̏м несврш. тал. варв. *хладити, расхлађивати:* ~ пиће. ~ **се** *освежавати се, расхлађивати се (умивајући се хладном водом и сл.).*

фри̏шко прил. *свеже; хладно; бодро, хитро.* — Фришко извучемо топић и Турке све ђулетима у леђа. *Нен. М.* Копајте! Фришко, дјечаци! *Шен.*

фришко̀ћа ж *особина онога што је фришко, свежина.* — Дивим се фришкоћи и љепоти ваших ружица. *В 1885.*

фри̏штик м нем. варв. = фруштук *доручак, зајутрак.*

фри̏штикати, -а̏м сврш. и несврш. варв. = фруштукати и фруштуковати *доручковати, зајутарковати.*

фр̏к м покр. *оно што је савијено, свитак;* исп. зафр̏кнути. — Он је искапио још двије чаше, појео је два фрка пите, па ... изађе из собе. *Ђор.* Појави се жена ... са издигнутим шеширом на глави и плетеницом позади савијеном у фрк. *Радул.*

фр̏к оном. **1.** *узвик за опонашање звука који се чује при наглом покрету, полетању.* — Скочи мачак — фрке-фрк, па четнику чупа брк. *Ђоп.* **2.** *у служби речце, за истицање брзине, наглости какве радње.* — Како рекли, фрк се послушали. *Вук Рј.* Па јој спусти обадвије руке, фрк је баци на силна Лабуда. *НП Вук.*

фр̏ка ж (дат. -ци) *снажно и гласно дување кроз нос, фркање.* — Само се чуло шиштање пламена и фрка коња. *Кнеж. Л.* Сад и мачак Брко скочи, сијевају му жуте очи, ту је фрка, мијаук, цика. *Ђоп.*

фр̏ка̄ње с *гл. им. од фр̏кати (се).*

фр̏ка̄ње с *гл. им. од фркати.*

фр̏кати, фр̏ка̄м и фр̏чём и **фр̏кати**[1], фр̏ка̄м и фр̏чём несврш. *обрћући, окрећући савијати, сукати, завртати; смотавати, завијати.* — Малим очима је стригао наоколо, фркао брк. *Цар Е.* Дјевојка фрче у жицу чуперке кудјеље. *Донч.* Фрчу цигарете. *Хорв.*

~ **се** *савијати се; завијати се, завртати се.* — Страшни црви лудила ... завукли се у људска тјелеса, па се колутају ... фркају. *Цес. А.* Фрче се лишће кукурузно као цигарета. *Гор.*

фр̏кати[2], фр̏чём несврш. **1.** *снажно, уз шум избацивати ваздух, дувати кроз нос, ноздрве.* — Коњи, покривени мокрим ћебадима, фрчу незадовољно. *Нуш.* Велик, јак гарољa [во] фркао је немирно ноздрвама. *Сим.* Фркао је на нос, док се умивао спужвом. *Торб.* **2.** *испуштати нагло кроз нос, ноздрве (ваздух).* — Коњи су фркали густе млазове паре, димећи зноjеним леђима. *Ћос. Б.*

фркафу̏ља м и ж подр. *капуташ, варошлија (у супротности према сељаку). Р-К Реч.*

фр̏кёт м тал. покр. *чамац, лађица на весла.* — Са црногорским фркетима за два сата дођемо у варош што се зове Црнојевића Ријека. *Нен. Љ.*

фр̏кёт непром. **1.** прид. *обратан, супротан.* **2.** прил. *обратно, супротно.*

фркѐтић м *дем. од фркет.*

фр̏кнути, -нём и **фр̏кнути**[1], фр̏кнём сврш. оном. **1.** непрел. *нагло отићи, полетети, скочити;* исп. фр̏к. — Та ће фоспода фркнути из варошке куће ... бит ће их по грош! *Шен.* Један је након самих десет минута фркнуо напоље. *Бег.* **2.** прел. *хитнути, бацити.* — Да је [бомбу] фркнемо у воду, па крај! *Цес. А.* Фркну [ракијску чашицу] на сто. *Пол. 1973.*

фр̏кнути[2], фр̏кнём *сврш. према фркати*[2].

фр̏ктање с *гл. им. од фрктати.*

фр̏ктати, фр̏кћем несврш. *фркати*[2]. — Шарац поче узнемирено фрктати на нос и стрељати ушима. *Дом.* Мазге, које су се донедавно налазиле у стаду, ритале су се и фрктале. *Франг.* Букће и фркће варошки камен [јавно мишљење] од јутра до подне и меље оно што смо ми бацили под камен. *Нуш.*

фр̏кӯн, -у́на м тал. *дечак од 10—15 година. Вук Рј.*

фркӯнић м *дем. од фркун.*

фркӯница ж *девојчица од 10—15 година.* В. пр. уз фркунчић.

фркӯнчић м *дем. од фркун.* — На средини је била велика гомила кукуруза, опкољена одраслим дјевојкама, малим фркуницама и фркунчићима. *Ђур.*

фрлèсија ж тал. покр. **1. а.** *непромишљен поступак, непромишљеност.* **б.** *неразумна особа. Рј. А.* **2.** *велики назеб. Вук Рј.*

фр̏љав, -а, -о *в. врљав.* — Фрљаво, дрљаво око, задрте трепавице. *Март.*

фрљáкнути, фрљāкнēм свршн. *фрљити.* — Узе чахуру. Окрену је неколико пута, а затим фрљакну жут и сјајан метал преко обора. *Бур.*

фр̏љање и **фр̏љање** с *гл. им. од фрљати.*

фр̏љати, -ām и **фр̏љати,** фр̏љām *несврш. и уч. према фрљити*; исп. врљати[2]. — Кад сте ви сви Момира овако ... фрљали ногом по патосу, онда сам ја био његов ... пријатељ и стуб! *Каш.*

фрљáцати, фрљāцām *несврш. и уч. према фрљацити.* — Мицић ... само чупа ... кочиће и фрљаца за њима. *Андр. И.*

фрљáцити, фрљāцīм и **фрљáчити,** фрљāчīм свршн. покр. *фрљити, фрљакнути.* — И скочи, докопа ону кладу испред мене ... па је фрљаци пут мене. *Куш.*

фр̏љити, -īм и **фр̏љити,** фр̏љīм свршн. тур. *бацити, хитнути*; исп. врљити. *Рј. А.*

фр̏љнути, -нēм и **фр̏љнути,** фр̏љнēм свршн. *в. фрљити.* — Молим вас, другари ... фрљните ми овамо парче хлеба! *Вин.*

фрмè(н)тӣн, -и́на м тал. покр. *в. фруме(н)тин.* — Најмио сам мобу да ми окопавају фрментин. *Вук.* Или суша уништи фрметин, или снијег озим. *Бур.*

фр̏ндаст, -а, -о покр. = фрнтаст, фрњаст и фрњкаст *заврнут, пр̏њаст.* — Нос мали и фрндаст издизао се и одмицао у своју дупљу. *Маш.*

фр̏дати и **фр̏ндати,** -ām несврш. оном. покр. *зујати, кврчати; прести.* — Мачка фрнда на пећи. *Рј. А.*

фр̏нтаст, -а, -о покр. = фрндаст. — Нос мален и јако пр̏њаст: »Сасвим фрнтаст, сасвим фрнтаст!« — мрмљаше Коља у себи. *Куш.*

фр̏ња ж тал. покр. *зврчка, чврга*: дати фрњу.

фр̏њаст, -а, -о покр. = фрндаст. — Господа ... с фрњастим носом. *Бег.* На малом и понешто фрњастом носићу нервозно дрхтао златом обрубљени цвикер. *Кол.*

фр̏њити, фр̏њīм несврш. покр. *мицати (носом), пр̏њити (нос).* — »Ми смо они који вучемо кестење из ватре«, тако говори резерва за себе и фрњи носом. *Крл.*

фр̏њкаст, -а, -о покр. = фрндаст. — Фрњкасти нос дрско јој сједио на пјегавом, округлом лицу. *Сим.*

фр̏њōк, -о́ка и **фр̏њок** м тал. покр. *зрно, зрнце.* — Изгубит ћу још стотину само да докажем како не може погодит гдје је фрњок. *Божић.* Извуче из џепа два црна чика, колико два фрњока, и то даје младићу. *Бон.*

фр̏њōка ж покр. *в. фрња. Вук Рј.*

фрњо́калица ж тал. *нос, њушка.* — Док ми је фрњокалица била у реду, морао сам за осам гроша теглити цијели дан. *Јонке.*

фр̏њоока ж покр. *в. фрња. Вук Рј.*

фројдѝзам, -зма м *учење аустријског неуропсихијатра С. Фројда, познато под именом психоанализа, којим се појаве нормалног психичког живота и психонеуротичке појаве тумаче из подсвесне динамике нагона, посебно сексуалног.*

фрòјдист(а) м *присталица фројдизма.*

фројдѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на фројдизам, својствен фројдизму.* — Нико жив не би уопште писао такву песму сем у некој бизарној жељи да илуструје фројдистичке хипотезе о сексуалитету код деце. *К 1950.*

фрòјдовац, -о̄вца м *присталица фројдизма.*

фрòјдовски прил. *на начин учења С. Фројда.*

фрòнда ж фр. *социјално-политички покрет вишег племства у Француској у 17. ст. против апсолутизма.*

фрòндер, -ера м **1.** *присталица фронде.* **2.** фиг. *немиран, незадовољан човек; човек неспособан за заједницу.* — И тако док су поражени фрондери стискали зубе ... дотле се у противном табору кликтало. *Цар Е.*

фрòндерка ж *жена фрондер.* — И није се мала фрондерка могла уздржати. *Бал.*

фрòндерскӣ, -ā, -ō *који се односи на фрондере, својствен фрондерима.* — Вама ће бити јамачно познато моје више него фрондерско држање против власника. *Матош.*

фрондѝрање с *гл. им. од фрондирати.*

фрондѝрати, фрòндīрām свршн. и несврш. *бити у опозицији, изразити, изражавати незадовољство (углавном из личних, неначелних разлога).*

фрòнжата ж покр. *в. фружата. Рј. А.*

фрòнт м и **фрòнта** ж лат. **1.** *лице, чело, предња страна, најчешће какве грађевине.* — Мајстор Коста ... је ... и кућу купио. Обичну ... кућицу ... са три прозора на фронт. *Сек.* На оној ниској ... приземници ... свих шест прозора у фронти било је помно затворено. *Крл.* **2.** војн. **а.** *предња страна строја или борбеног распореда војске; дужина постројене војске.* — И после толико времена паде команда: у фронт! *Јак.* **б.** *у рату подручје, линија на којој се води борба међу двема војскама*; супр. позадина. — Он је већ отпутовао на фронт. *Вучо.* Ту гдје је јутрос пролазила импровизирана линија фронта, шума је била проријеђена. *Хорв.* На фронти је затишје. *Мар.* **3.** пол. *савез више политичких*

странака ради остварења заједничких циљева; уједињене масе ради остварења заједничких циљева. — У Француској је народни фронт покретао милионске масе народа. *Марј. Ј.* Ми смо савезници радничке класе и заједно с њом правимо фронт радног народа. *Ћоп.* **4.** мет. *гранично подручје између хладне и топле струје.* — Први је [тип] хладни фронт, и то на мјестима гдје поларни зрак продире у умјерене ширине. *ОГ.*

Изр. Народни фронт, Народна фронта *антифашистички борбени савез радничке класе са другим прогресивним снагама*; Јединствени народноослободилачки фронт, Јединствена народноослободилачка фронта (ЈНОФ) *савез Комунистичке партије Југославије са другим прогресивним снагама за борбу против фашизма (касније прерастао у Социјалистички савез радног народа Југославије).*

фрȍнтāл, -ála м *предња страна лица.* — Њен фронтал ... зјапио је као чељусти неког гладног чудовишта. *Уск.*

фрȍнтāлан, -лна, -лно **1.** *који је на прочељу, спреда, с предње стране:* ~ страна куће. **2.** *који се врши целом дужином строја, фронта; директан.* — Турци су рачунали да ће Алексинац ... моћи узети фронталним нападом. *Јов. С.* Словенски су партизани вјешто умјели комбинирати брзе партизанске нападе и узмаке с фронталним биткама. *Ч-М.* фиг. У XVII веку француска буржоазија још није била довољно јака да би могла кренути у фронталан напад против феудализма. *ЛМС 1951.*

фрȍнтāлно прил. *са фронталне стране, с лица; навалујући целим фронтом.* — Кад се утврђење не може фронтално заузети, онда га треба заобићи. *Дед. В.* Црква, теологија и религија бит ће фронтално нападнуте. *Ант. 1.*

фрȍнтāш, -áша м **1.** *војник на фронту, у борби.* — Фронташ фронташа ... може да моли и духана и круха. *Крл.* Да мало вучеш муницију! Заборавио си ти како фронташи живе! *Ћос. Д.* **2.** *официр који није завршио војну академију, него је чин стекао у рату, на фронту.* — Командант војног округа ... стари ислужени потпуковник без школе, зупаш, фронташ. *Чипл.* **3.** *в. фронтовац.* — Фронташи и фронташице, вама ... кличем добродошлицу! *Наз.*

фрȍнтāшица ж *в. фронтовка.* В. пр. уз фронташ (3).

фрȍнтāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на фронташе.* — Било је то у вријеме ... када се по тим путовањима фронташких транспорта осјећало да су ланци негдје већ пукли. *Крл.*

фрȍнтити, -ӣм несврш. *постројавати у фронт(у).* — Причај како те је Жарко »фронтио« као командант дивизиона у Љубљани. *Јак.*

~ **се** *постројавати се у фронт(у).* — Научили су већ да се фронте, подијељени у чете и касте. *Лал.*

фрȍнтнӣ, -ā, -ō *који се односи на фронт(у); фронташки.*

фрȍнтовац, -óвца м *члан, припадник политичке организације Јединствени народноослободилачки фронт.* — Недавно су фронтовци Љубије у добровољним акцијама изградили леп парк. *Пол. 1950.*

фрȍнтȍвка ж *жена фронтовац.*

фрȍнтȍвнӣ и **фрȍнтовскӣ,** -ā, -ō *који се односи на фронт(у).* — Зони се јављају многе прилике; траже је неки официри, три фронтовна и два академска. *Срем.* Али иако не постоји растварање Партије у фронтовској маси, постоји ипак неко сливање фронтоваца с Партијом. *Пиј.*

фрȍнцла ж нем. варв. *кита, реса, ројта.* — Висе вам конци без дугмета као фронцле неке. *Срем.*

фрȍнцāта ж покр. *в. фружата. Рј. А.*

фрȍтӣр, -ӣра м фр. *храпав или чупав ручник, пешкир и уопште слична чупава тканина.* — Добаци му сва цвокотава бели фротир. *Дав.*

фротӣрāње с *гл. им. од фротирати.*

фротӣрати, фрȍтӣрām несврш. фр. *трти, трљати.* — Легне на трбух, а ја га фротирам. *Матош.*

фрȍцлати, -ām и **фрȍцловати,** -лујēм несврш. нем. *задиркивати, дражити. Кл. Рј.*

фр̏с *узвик за подражавање звука који се чује кад пушка фрсне, слаже.*

фр̏скав, -а, -о *који фрска:* ~ глас.

фр̏скало с и м *онај који фрска, врскавац, врскало. Р-К Реч.*

фр̏скāње с *гл. им. од фрскати.*

фр̏скати, -ām несврш. **1.** *не изговарати чисто неке зубне сугласнике (у случају говорне мане или извештаченог говора), врскати.* **2.** *фркати*[2]. — Па на мегдан скочи [мачка], фрска ноздрвама. *Змај.* **3.** *испуштати пискаве и шуштаве гласове.* — Почне лаганим кретњама претраживати грмље ... фрска уснама, прави буку да дигне зеца. *Кал.*

фр̏снути, -нēм сврш. оном. покр. *не опалити, слагати (о пушци);* исп. фрс. *Вук Рј.* Пушка не ужди, но фрште. *Миљ.*

фрȍтāљ, -áља м нем. **1.** *четврти део чега, четврт, четвртина.* — Онај меша вино с водом, фрталь чаше вина, а три фрталя воде. *Срем.* **2.** *мера за тежину.* — Антек упрегне коње, метне у кола фрталь ражи и врећу кромпира. *Бен.*

фр̀таљче и **фр̀таљче,** -ета с **1.** *дем. од фрталь.* **2.** *буренце од четвртине акова.* — Јеси л' чуо, дида, фртаљче вина стражмештру и неколико вреће зоби капетану. *Торд.* Мешина ти кâ ... пивско фртаљче — затапшао [кочијаш Гаврa] по трбуху кафецију. *Рад. Д.*

фр̀таљчић и **фр̀таљчић** м *дем. од фрталь (1).* — Неколико дана узастопце хранио се готово самим месом и, штавише, залијевао га фртаљчићем вина. *Ћор.*

фр̀ȳгāлан, -лна, -лно лат. *једноставан, скроман (о јелу).* — Пожурио се први да се увјери да ли лугаричина фругална вечера уистину заслужује толику хвалу. *Том.*

фр̀ȳжāта ж тал. риб. покр. *врста рибарске мреже, рибарског прибора и начин риболова таквом мрежом;* исп. фронжата и фронцата. *Деан. Рј.*

фружàтати, -ām несврш. *ловити, хватати рибе фружатом. Деан. Рј.*

фрукто́за и **фруктуо́за** ж лат. хем. *воћни шећер.*

фр̀ȳла ж мац. муз. *дувачки народни инструмент, најчешће од дрвета.* — Чује се фрула пастирска из шуме. *Крл.*

фр̀ȳлāње с *гл. им. од фрулати.*

фр̀ȳлāр м *онај који прави фруле. Рј. А.*

фр̀ȳлати, -ām несврш. *свирати у фрулу. Рј. А.*

фр̀ȳлāч, -а́ча м *в. фрулаш. Прав.*

фрула̀чица ж *в. фрулашица. Прав.*

фр̀ȳлāш, -а́ша м *свирач у фрулу.* — Особито је у младим годинама као пастир [био] устрајан и неуморан фрулаш. *Кор.*

фрула̀шица ж *жена фрулаш.*

фр̀ȳлица ж *дем. и хип. од фрула.* — фиг. Ана га је погледала и учини му се још блеђа, још тања — фрулица. *Дав.*

фрумé(н)тӣн, -и́на м тал. покр. *кукуруз;* исп. фрме(н)тин, фурме(н)тин. — Он [сељак] је срастао са земљом, из ње добија снагу, као фруметин, као лоза. *Ћур.*

фр̀ȳс м тал. покр. *дечија болест с осипом на лицу и телу, богиње.* — Добрац (фрус) је болест која јако наличи на мрасу. *Батут; Вук Рј.*

фр̀ȳсӣн м покр. *в. фрус. Вук Рј.*

фр̀ȳста м и ж тал. покр. погрд. *човек или жена злог језика. Рј. А.*

фр̀ȳстати и **фр̀ȳстати,** -ām несврш. тал. покр. *говорити о некоме лоше, клеветати. Рј. А.*

фрустра́ција ж лат. *потиштеност као последица неостварених жеља, неких препрека и сметњи.*

фрустри́рати, фр̀ȳстрӣрām сврш. и несврш. *довести, доводити (некога) у стање фрустрације.*

фр̀ȳт м тал. покр. *плод.* — Једва се успело да се један део фрута убаци у кућу. *Ћур.*

фр̀ȳтити, -ӣм несврш. тал. покр. *обрађивати земљу и убирати плодове.* — Остала добра земља, родна, коју је он радио и фрутио да се не иштети и не подивља. *Сиј.*

~ **се** *давати, доносити плод (о земљи, биљкама и сл.).* — Хаџија је као и њива: фрути се лијепо, и то и зими, пада и пара и надница. *Сиј.*

Фрушкогóрац, -рца и **Фрушкòгорац,** -о̄рца м (вок. Фр̀ȳшкогṑрче и Фрушкòгṑрче; ген. мн. Фрушкòгṑрāцā и Фрушкòгорāцā) **1.** *човек из Фрушке горе.* **2.** (фрушкогóрац) *вино из Фрушке горе:* мирисави ~.

Фрушкòгṑрка ж *женска особа из Фрушке горе.*

фрушкòгṑрскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на Фрушку гору:* ~ вино.

фр̀ȳшт м агр. *врста трешње, врускавац, врушшавац. Р-К Реч.*

фр̀ȳштати, -тӣм несврш. покр. *брстити.* — Озелењела је глоговина ... Халкидичке козе, крупне као магарад, фруште омладе. *Лал.*

фр̀ȳштук м нем. варв. = фриштик. — И за секунду је дошао на сребрној таси фрушшук. *Бег.* Само нам оста фрушшук непоједен! — озлојеђено узвикну један курир. *Чол.*

фр̀ȳштукати, -ām и **фр̀ȳштуковати,** -кујēм сврш. и несврш. варв. = фриштикати.

фр̀фљāње с *гл. им. од фрфљати.*

фр̀фљати, -ām несврш. *брбљати, тртљати.* — Ти сићушни фијуманскu у сало умотани мозгови што тамо све не блебећу и не фрфљају. *Цар Е.*

фр̀цāње с *гл. им. од фрцати.*

фр̀цати, -ām несврш. *нагло избијати, бризгати, врцати.* — Ти »погледи на свијет« фрцају као искре из главње, а онда се опет ... гасе. *Крл.* Фра Филип нас је дизао вукући нас душмански за уши да су нам сузе фрцале. *Андр. И.* Очи гараве, што горе чудном ватром, из којих ко да фрцају искре љубави и страсти. *Ивак.*

~ **се** уз. повр. *гонити се, парити се (о мачкама);* исп. фрч. — Мачке се фрцају. *Рј. А.*

фр̀цити, -ӣм сврш. покр. *скочити.* — Са земље је у седло фрцио. *Рј. А.* фиг. Забога, како може [тако говорити]? Како јој памет не фрци? *Нам.*

фр̏цнути, -нём свршс. **1.** *пасти, треснути.* — С високе постеље ... фрцнем о земљу, и од то доба шепао сам на обадвије ноге. *Кор.* **2.** *севнути, засјати.* — Дуге трепавице задрхташе ... испод њих фрцне живљи сјај очију. *Ћип.* **3.** *нагло одбацити, хитнути.* — Кресну му јаје иза врата ... онда са два прста отаре и фрцне желатинозну ојајину. *Божић.*

фрцу̏лет м и **фрцу̏лета** ж тал. покр. *рубац, рупчић, марама*; исп. фацол(ет). — Јешна се враћа, даје фрцулете и непрестано се вајка. *Куш.*

фрцулѐтина ж *аугм. и пеј. од фрцулета.* — Тек кад му ставише [прије стријељања] крпу на очи, он устукну и поче да тресе главом. »Мичи ми ту фрцулетину, оца ти поганскога!« *Лал.*

фр̏ч м *нагон за парење.* — Кад се мачке гоне, рече се: пошле или удариле у фрч. *Вук Рј.*

фр̏чање с *гл. им. од фрчати.*

фр̏чати, -чӣм несврш. *изражавати незадовољство, љутити се, дурити се.* — Све Римљанке, од којих су и најотменије биле праве паланчанке према Клеопатри, фрчале су на њу. *Мил.* Одборник се љутио на брата и фрчао промуклим гласом. *Лал.*

фр̏чити, -ӣм несврш. **1.** *в. фркати*[2]. *Р-К Реч.* **2.** *фрчати. Р-К Реч.*

фр̏чка ж покр. *штап с колутом којим се у стапу масло мѐтӗ, стапајица. Р-К Реч.*

фр̏шав, -а, -о *који пршти, који се распрскава кад гори.* — Хлад пада горе по тавану, пада жуто од жута пламена фршавога луча. *Сиј.*

фр̏шкати, -ӑм несврш. оном. *одавати реске, шкрипаве шумове.* — Под плотом у њиви жњеле су жене и српови оштро фршкали кроз стабљике. *Сиј.*

фр̏штати, -тӣм несврш. оном. *производити, одавати шуштаве, пршташе шумове*; исп. фрскати. — Алага задимио из чибука и тегли нагло, гласно, а у лули све фршти духан. *О-А.*

фти́за ж грч. мед. **1.** *сушица, туберкулоза.* **2.** *фтизиологија.*

фтизио̀лог м *лекар специјалиста за туберкулозу.*

фтизиологија ж мед. *грана медицине и лекарска специјалистичка струка која се бави проучавањем и лечењем туберкулозе.*

фу̏ = фуј *узвик којим се изражава незадовољство, презирање, гађење и сл.* — Увек једно те једно. Исте улице, исти људи ... Фу! како је то одвратно! *Каш.* Фу, како је вруће! *Крањч. Стј.*

фу́га ж (дат. -ги) лат. **1.** *полифона музичка композиција у којој се партије, теме понављају по одређеним правилима*: двогласна ~, вишегласна ~. **2.** *пукотина, жлеб.* — Човек се навикне и заволи да корача онако ситно ... да броји фуге између бетонских плочица. *Вучо.*

фу́гна ж нем. варв. *в. фуга (2).* — Лист пресавијен на двоје сад прође кроз фугну. *Дав.*

фу̏гован, -а, -о *који има фуге, саставке са жлебовима.* — Направићу ти ... сандук рендисан, фугован и комотан. *Рад. Д.*

фу̏дбал и **фу̏дба̄л** м енгл. *врста спортске игре лоптом, ногомет.*

фудба̀лер, -ера м *играч фудбала, ногометаш.*

фудба̀лерскӣ, -ā, -ō *који се односи на фудбалере, својствен фудбалерима*: ~ дрес.

фу̏дбалскӣ и **фу̏дба̄лскӣ,** -ā, -ō *који се односи на фудбал, који припада фудбалу*: ~ клуб.

фу̏дика, фу̏диковина и **фу̏дљика** ж бот. *в. удика. Сим. Реч.*

фу̏зија ж лат. **1.** *стапање, спајање.* **2.** *спајање, уједињење двеју или више странака, друштава, предузећа или сл.*; *интеграција.* — Вјероваше у фузију православља са католичанством. *Матош.* Група Стевча-Грујићева није се никада потпуно слагала са Ристићем, и пред његов пад предвиђала се могућност њене фузије са конзервативцима. *Јов. С.*

фузиони̏ш, -а́ша м *поборник, присталица фузије.* — Свађају се Срби; неке кризе ... самосталци, фузионаши очи ће да поваде. *Дом.*

фузиони́рање с *гл. им. од фузионирати (се).*

фузиони́рати, -о̀нӣрām сврш. и несврш. = фузионисати *провести, проводити фузију, спојити, спајати, ујединити, уједињавати; интегрисати.*

~ **се** = фузионисати се *ујединити се, уједињавати се; интегрисати се.* — Казали смо да су у Демократску странку ушле фузиониране старе српијанске партије. *Риб.*

фузиони́рац, -рца м *в. фузионаш.* — Фузионирци, то су вам људи који имаду ... либерално-народан програм. *Кор.*

фузио̀нисање с *гл. им. од фузионисати (се).*

фузио̀нисати (се), -ишēм (се) сврш. и несврш. = фузионирати (се). — Општински одбор Савеза бораца Палилуле састао се с одбором Карабурме да се ... фузионишу. *Б 1957.*

фузио̀нист(а) м *фузионаш.* — Пашићеви фузионисти били су прозвани курџони. *Риб.*

фу̑ј и **фу̏ј** узв. нем. — фу. — Фуј, срам вас било, тако млади ... па отишли у раубере! *Кол.* Фуј! На јело мислиш крај овакве жене! *Дим.* Извана хуј, изнутра фуј! *Крл.*

фу̏к оном. **1.** *узвик којим се изриче брзина, наглост какве радње, збивања.* — И таман [змија] да пецне младожењу, а старац фук маказама и одсече јој главу. *БВ 1909.* Гадно ти је то: узмеш лисицу, и гониш је, и већ само да је шчепаш, а она фук! па у рупу. *Лал.* **2.** *узвик којим се подражава звук који се чује при наглом струјању, фијукању ваздуха.* — Одједном иза његове главе нешто необично фијукну ... ф-ф-фук! ... зачу се оштар, танак глас кроз ваздух. *Ранк.*

Изр. ~ је мени (за некога, за нешто) *не марим, није ми стало.* — Ха, овце! Фук је мени за њих! *Тип.*

фу̏ка ж оном. *фијукање, хука, звиждук.* — Стаде фука крсташа барјака. *НП Вук.* Фука кита стоји од барјака. *НПХ.* И ту сиђну грома буку, и олује страшну фуку ти сатвори! *Радич.*

фука̀ра и **фу̏кара** ж и м тур. **1.** *сиромашан свет, сиротиња, беда.* — Господин Лученац баца злато међу гричку фукару. *Шен.* Фукари ћу подијелит оне старе, издрпане хаљине, нек' ми се моле богу за здравље. *Ђор.* Видиш и сама да ја радим само за вас, за друге, откуд мени, фукари! *Куш.* **2.** пеј. *неваљалац, мангуп, пропалица.* — Твој лепи Ратко је неваљалац, хохштаплер и фукара. *Андр. И.*

фука̀рак, -рка м *в. фукара (2).* — Гдје ће ићи првог бега кћерка за Алију, једнога фукарка? *НПХ.*

фукара̀шица ж *женска особа фукара (2).* — Ништа ти нијесам забранила, осим да идеш оној ... фукарашици. Шта ће ти она? *Ђор.*

фукара́штина ж *сиромаштина, беда. Бен. Рј.*

фука̀рскӣ и **фу̏карскӣ,** -ā, -ō *који се односи на фукару, који припада фукари.* — Више га не састајем по ноћним ђор-сокацима и по кукавним фукарским ћумезима. *Матош.* [Исаковичу су личила та] насеља на ... черге простачке, бедне, фукарске. *Ирь.*

фука̀рски и **фу̏карски** прил. *на фукарски начин, као фукара.*

фука̀рство и **фу̏карство** с *неваљалство, искварености;* исп. фукара (2). — То је та рђа — такви искварени људи. Њих ја зовем фукара ... А замисли нешто: кад би фукарство постала наследна болест. *Лал.*

фу́кати, фу̑кām несврш. покр. *јести, кусати.* — Иза вука и лисица фука. *НП Вук.*

фу̏кнути, -нём сврш. оном. *брзо, нагло ударити, лупити;* исп. фук. — А из стене грдна сова муну ... Нуто среће, тек што она сукну, а он ти је пијучином фукну. *Радич.*

фу̏кса ж нем. варв. **1.** *име кобили риђасте боје.* **2.** вулг. *блудница, јавна жена, уличарка.* — А она, фукса ниједна, сад се само шепири по кући. *Десн.* Ти ... фуксе гањаш, луксузно се одеваш и пијеш! *Дав.*

фуксѐтина ж *аугм. од фукса (2); фукса (2).* — Нису престали да прате строгим очима ту танку, крхку фуксетину све док не прође. *Дав.*

фу̏ксија ж бот. *врста украсне биљке* Fuchsia *(по имену ботаничара).* — Плаве камелије са памучастим срцем, фуксије велике ... са пијетловим перјем у средини. *Војн.* На окнима крхљаве фуксије цвату у зраку пуном сјете. *Цес. Д.*

фу̏ктāње с *гл. им. од фуктати.*

фу̏ктати, фу̑кћём и **фу̏ктети,** -тӣм несврш. оном. *производити оштре, реске шумове, фијукати.* — Узалуд је рало фуктало, кидало, шкрипутало и дрмало. *Ђур.* А вани уз механу вјетар проноси сњежне пахуљице, као ријека лишће, и фукти силовно. *Куш.*

фу̑л[1], фу́ла и фу̑ла м нем. покр. *памучни или свилени конац (обично обојен) који се употребљава за плетење или везење.* — [Хладолеж] се пење навише уз плавобеле конце фула, опаране са старе чарапе. *Ранк.* Побркају [жене] вуницу и фул. *Каш.*

фу̑л[2] м карт. *нарочито добра комбинација карата у игри покера.* — Можда им је причао о фулу кечева и ноћашњој партији покера? *Вучо.* Неколико пута је добио фул и два пута каре. *Бар.*

фу́лāње с *гл. им. од фулати се.*

фу̑лār, -ára м фр. *лака и мека свилена тканина.* — Елегантан ... с дугачком краватом од фулара. *Бег.*

фу̑лати, -ām и **фу́лати**[1], фу̑лām сврш. и несврш. варв. *(по)грешити, промаши(ва)ти:* ~ гол. — Путујемо као агенти у истом тајном послу, и ја, глупан, »фулао«. *Матош.*

фу́лати[2] **се,** фу̑лām се несврш. *ићи кришом, шуњати се, красти се;* исп. вулати се. — Па се Дорча покрај Саве фула. *НП Вук.*

фулминā̀нтан, -тна, -тно лат. *жесток, оштар, громовит:* ~ говор, ~ чланак. *Кл. Рј.*

фу̏љика ж бот. покр. *в. удика. Р-К Реч.*

фу̏мāње с *гл. им. од фумати.*

фу̑мār, -ára м лат. покр. *димњак, оџак.* — Госпар Лукша ... лупнуо штапом, показујући гњевно на »фумар« електричне централе, који тамо стрши увис и баца дим. *Војн.*

фумаро̀ла ж тал. **1.** *струја вруће водене паре која сукља из вулканских кратера; место*

где таква пара избија. — Мјесто гдје они [плинови и паре] излазе зовемо фумаролама. *Туђ.* **2.** фиг. *жив, ватрен говор.* — То је наша зрелост — прогунђа Калкић — послије фумароле завршити с каквим идиотским вицем. *Божић.*

фу̀мати, -ā̀м несврш. тал. варв. *димити, пушити. Кл. Рј.*

фунги́рати, фу̀нгӣрām сврш. и несврш. *(из)вршити неку функцију, улогу, бити на неком послу.* — Фолнеговић је у то вријеме фунгирао као тајник клуба. *Нех.* Социјалистичка ... држава ... на садашњем степену развитка у одређеној мери још неизбежно фунгира у руковођењу привредом. *Комун. 1951.*

фундàклија м и ж тур. ист. *врста старог турског дуката*; исп. фундуклија. — Примаче се ведру огледалу, закити се бисернијем цвијетом, а на челу дукат фундаклија. *Рј. А.*

фундàмен(а)т, -нта м лат. **1.** *темељ, основа, подножје, постоље, ослонац*: камени ~. **2.** фиг. *оно на чему се нешто заснива, изграђује, база, упориште.* — За овим механичким дефиницијама долазе дефиниције најважнијих математичких појмова који чине фундамент механике. *Петрон.*

фу̀ндаментāлан, -лна, -лно *темељни, основни; базни, упоришни.* — Формулишући један од фундаменталних закона друштвеног развитка Марко је својевремено казао да наступа време прелома. *Комун. 1951.*

фу̀ндати, -ā̀м сврш. и несврш. лат. *уништити, уништавати, упропастити, упропашћивати*: ~ имовину. *Кл. Рј.*

фу̀ндā̀тор м *оснивач, утемељитељ*: ~ задужбине, закладе.

фундā́ција ж лат. **1.** *оснивање, утемељење.* — Иследник би хтео да разуме Бајкића, а у ствари он несвесно иде за што бољом фундацијом оптужбе. *Ђос. Б.* **2.** *задужбина, закладa, фондација.* — Можда ће се ускоро обновити и питање његових [Саве Текелије] значајних фундација. *Петр. В.* **3.** *осигурање, покриће (банковних новчаница и сл.)*: ~ златом.

фу̀ндӣран, -а, -о **1.** *трп. прид. од фундирати.* **2.** *тврд, учвршћен; заснован, снажно поткрепљен доказима.* — Због тешке арматуре којом је располагала Аустро-Угарска могли бисмо лако схватити ... тежњу к једној чврстој ... власти, фундираној на унитаристичком уставу. *Риб.*

Изр. фундирани доходак екон. *доходак који се добива из сталних, сигурних извора (од земље и других некретнина)*; фундирани зајмови фин. *дугорочни зајмови, осигурани одређеним изворима државних доходака. Кл. Рј.*

фундӣрā̀ње с *гл. им. од фундирати.*

фундӣрати, фу̀ндӣрām сврш. и несврш. *ударити, ударати темељ, заснивати, заснивати, (у)темељити; поткрепити, поткрепљивати доказима, документовати.* — Посао који је започео био је ванредно добро фундиран, изврсно организиран. *Бег.* Положај главара у роду и племену, пошто је фундиран на економским разликама, постаје наследан. *Мј. 1936.*

фундрòмāн, -āна м нем. *лоше књижевно дело (роман) које писац пише да више заради (и које се продаје на »фунте«), петпарачки роман*; исп. фунтроман.

фундрòмāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на фундромане, својствен фундроманима.* — Достојевски је деструктивна литература са фундроманском фабулом. *Крл.*

фундȕклија м и ж *фундаклија.* — Тај ми куца дукат фундуклија. *Шкаљ.*

фу̀ндус м лат. *имање, имовина, земља; фонд, залиха; обиље.* — Био је ритмичан [Вељко Петровић] ... са великим фундусом речи који у ово доба није био уобичајен. *Михиз.*

фунȅбрāш, -а́ша м фр. необ. *намештеник погребног завода, погребник.* — У оној црној униформи. Што мртваце чува. Фунебраш. *Крл.*

фу̀нкција ж лат. **1. а.** *вршење неке радње или службе; дужност, посао, служба.* — Једнога јутра кренула је госпа Настасија обучена и накинђурена као да је у функцији проводаџинице. *Срем.* Радован изгуби функцију берача загребачке плаћовине. *Матош.* **б.** *врха, намена, циљ.* **2.** мат. *зависна променљива величина која се мења зависно од мењања друге величине.* — Кажемо ... да је опсег круга функција полумјера круга, гдје ријеч »функција« значи исто што и »зависи«. *Алг. 1.* **3.** биол. *специфичан рад органа и рад организма уопште.*

фу̀нкцӣјскӣ, -ā, -ō и **фу̀нкционāлан,** -лна, -лно *који се односи на функцију, који зависи од радње, деловања, циља.* — Функцијски, законски појмови јесу принципи (начела) одређивања. *Лог. 1.* Имамо само функционални одношај духа и ствари. *Баз.* Између радње у Родољупцима и историјских догађаја на бојиштима постоји тесна веза и неки функционалан однос. *ЛМС 1957.*

фу̀нкционāлно прил. *на функционалан начин; по функцији.* — Добро ће бити ако упозоримо читаоца да описивање племенске културе, као и сваке друге културе, треба да схвати функционално, а не формално. *Мј. 1936.*

функционāлнӧст, -ости ж *својство, особина онога што је функционално.*

функцио̀нар, -ара и **функционѐр,** -ера м *онај који врши какву функцију, који је на каквој дужности (обично одговорној, значајној).* — Мишљења и одлуке високих црквених функционара значили су коначне пресуде. *Бараћ.* Помагао је ... све српске установе, чашћавао функционаре. *Сек.* Он је тад већ био истакнути партијски функционер. *Чипл.* Венеција подијели својим ... управним и војним функционерима ... најдебље земље. *Божић.*

фу̏нкциони̏р, -ā, -ō *в. функционалан:* ~ однос.

функционѝрање с *гл. им. од функционирати.*

функционѝрати, -о̀нӣрām свршн. и несврш. = функционисати *(из)вршити функцију, бити у функцији.* — Тим се кретњама показује за некога да му точкови у глави не функционирају баш особито. *Мар.*

функциони̏сање с *гл. им. од функционисати.*

функциони̏сати, -ишēм свршн. и несврш. = функционирати. — У близини магнетског пола бусоле престају функционисати. *Петр. М.*

фу̏нт м заст. *в. фунта (1).* — Хранио се петак и светак посољеним грахом ... а рибе, кад се и за крајцар фунт продавао, није куповао. *Новак.* Осјетио сам топле жмарке од клороформа над исјеченим фунтом меса. *Уј.*

фу̏нта ж енгл. **1.** *мера за тежину (у разним земљама различита, око 1/2 кг).* — Опет уредно играм гимнастику и испружам руку са тридесет и шест фуната у њој. *Лал.* Вуна је већ огребена, а бит ће је око сто фунта. *Бен.* **2.** *новчана јединица неких држава:* египатска ~, турска ~, палестинска ~, ~ стерлинга.

фу̏нтāна ж тал. покр. *в. фонтана. Кл. Рј.*

фу̏нтāрка ж покр. *врста крупне крушке (тешка око једне фунте). Рј. А.*

фу̏нтача ж покр. *врста пушке.* — Груну Петрова фунтача. *Матош.*

фу̏нтāш, -а̏ша м покр. *вага којом се мери на фунте; предмет који садржи фунту:* кантар ~, лонац ~. — На леђима је фунташ-џак, зној цури са прашњавог чела. *Чипл.*

фунтàшица ж покр. *врста крупније јабуке (тешка око једне фунте);* исп. фунтарка. *Рј. А.*

фунтòвњāк, -а̏ка м *предмет којему је тежина изражена у фунтама. Р-К Реч.*

фунтрòмāн, -а̏на м нем. *фундроман.* — Тако, као у сентименталном фунтроману, говори једна вјереница из средине средњега вијека. *Матош.*

фу̏њара ж и м тур. пеј. *безвредна, нечасна особа, ништарија.* — Викне му пред свједоцима да је фуњара и доушник. *Матош.* Али за запис да платиш човјеку, јер ово није сеоска фуњара, но човјек с ћабе. *Сиј.*

фу̏њестра ж тал. покр. *прозор.* — А младићи с кокардама на клобуцима, све госпође на фуњестрима. *Војн.*

фу̏р м мађ. покр. *в. курдељ (1), клин на плугу за који се запиње гужва орачица. Р-К Реч.*

фу̏ра ж нем. варв. *превоз, вуча.* — Цијели прошли тједан били смо на фури, па су нам коњи ослабили. *Рј. А.*

Изр. извући фуру *изложити се прекору, грдњи; бити бијен.* — Па види овај миље, немој, наопако да га полијеш, јер ћу ја онда извући фуру. *Петр. В.*

фу̏рāж, -а̏жа м, **фу̏рāж,** -и ж и **фура̏жа** ж фр. *сточна храна, крма.* — А на задњем делу истог [виса] разузурише се остали коњаници, уколико се не беху растурили по околини да реквирирају фураж. *Лаз. М.; Кл. Рј.*

фурàжēр, -е́ра м фр. *онај који стоку снабдева фуражом, набављач сточне хране. Кл. Рј.*

фу̏рāжнӣ, -ā, -ō *који се односи на фураж(у), сточни.* — Јова је мислио бити и остати активни наредник и фуражни надзорник. *Сек.* Пољопривредно добро ... је развило производњу фуражних култура и тиме проширило свој сточни фонд. *Пол. 1958.*

фу̏рање с *гл. им. од фурати (се).*

фу̏рати, фу̏рām несврш. покр. **1.** *бацати.* — Јер у врећи одоздо до горе, само брда, врлети и горе, а бог руку све унутра турај, па брдине око себе фурај. *Радич.* Зграбише [козаци] Јевреје испод пазуха и почеше их фурати у таласе. *Глиш.* **2.** *гурати. Р-К Реч.*

~ **се** *гурати се.*

фу̏ргōн, -о́на м фр. **1.** *железнички вагон за превожење поштанских пошиљки, робе и стоке.* — Из Београда је друг Темпо пошао за Лесковац у једном поштанском фургону. *Дед. В.* Ускоро смо потрпани у коњске фургоне, бломбирани и повезани за Њемачку. *Бон.* **2.** *мртвачка кола. Кл. Рј.*

фу̏рда и **фу̏рда** ж перс. **1.** *утроба, дроб, црева заклане животиње.* — Прозоре је застро фурдом, тј. разапетим осушеним цријевима. *Шкаљ.* **2.** *устрпици што их кројачи одбацују, метални отпаци и одресци бакра код казанџија; кало, шкарт. Шкаљ.; Рј. А.* **3.** фиг. презр. *фукара (2), одрпанац, пропалица.* — Јеси ли кадгод чуо ову нову фурду како су јој пуна уста кад изговарају »конституцијон«, »парламенат«? *Војн.* Лице му је било подсвраљено подругљивошћу као у праве фурде. *Божић.*

фу̀решт м тал. покр. *странац, дошљак, туђинац.* — Све је њихово, тих проклетих фурешта. *Шимун.* Да ли тко станује у оној кући? . . . Неки фурешт. *Наз.*

фурѐштија ж зб. покр. *страни, туђ свет.* — Нису то Цигани! . . . Бит ће каква фурештија. *Бег.*

фу̀рија ж лат. **1.** (Фурија) *у староримској митологији богиња освете.* **2. а.** *помама, јарост, бес, махнитост.* — Тад пробуди ти, бискупе, по твојим људима опет фурију крваве свађе. *Шен.* То је био један успех неодољивог француског налета и бравуре, успех »француске фурије«. *Јов. С.* **б.** *разљућена, разјарена особа, зла, свадљива жена, олупотрошена, аспида.* — Једног дана улети као фурија у моју ћелију тамнички пристав. *Чол.* Зашто многе жене које имају доброг мужа . . . сикћу по кући као несрећнице и фурије. *Андр. И.*

фуријѐрѝзам, -зма м *једно од учења утопијског социјализма (према имену француског социјалисте утописте Ш. Фурија, с краја 18. и почетка 19. ст.);* исп. фаланга (4).

фурѝ̄ōж, -ожа м покр. *бесан, помахнитао човек.* — Неки кажу да се баш они фуриожи, они што скачу и разбијају, најлакше поврате. *Десн.*

фу̀риозан, -зна, -зно тал. *бесан, диваљ.* — Њен је улазак у толикој мјери фуриозан да Леоне остане клечећи. *Крл.* Она суптилна и одмјерена игра жене у првобитном стилу ишчезава пред фуриозном игром жене без грације. *Ств. 1948.*

фу̀риозно прил. *на фуриозан начин, бесно, помамно.* — И кад се сан прикраде, Марија тако фуриозно здере онај вео под којим се склапају очи. *Лаз. Л.* Појурио на шефа фуриозно, и пљује по њему, и хоће да га гребе. *Крл.*

фуриозно̀ст, -ости ж *својство, особина онога који је фуриозан, онога што је фуриозно, махнитост.*

фу̀рӣр, -ира м фр. војн. заст. *војнички писар; подофицир који надгледа намирнице и брине се за коначење, преноћиште војске.* — Све студирам кога да избирам . . . ил' фурира, или официра. *НП Вук.*

фу̀рити, -им несврш. *парити, шурити.* — Цичи, фури, пржи . . . убити ме нећеш. *Шен.* фиг. Хладан вјетар . . . фурио задње зеленило. *Бен.*

фу̀ришац, -шца м војн. заст. *војник придељен, додељен официру као његов служитељ, посилни.* — Фуришац капетанов бијаше му добар пријатељ. *В 1885.*

фу̀рмаи м нем. варв. *кочијаш теретних кола.*

фурмѐ(н)тӣн, -ина м тал. покр. *в. фруме(н)тин. Кл. Рј.*

фу̀рмине ж мн. тал. покр. *шибице, жижице.* — На полици је лампа с уљем. Тамо су и фурмине. *Ств. 1948.*

фу̀рнӣр, -ира м фр. *врло танка дашчица од финог дрвета (храстовине, ораховине, палисандровине и сл.) којом се облаже дрвени намештај, покућство и сл.).*

фурнѝрање с *гл. им. од фурнирати.*

фурнѝрати, фу̀рнӣрам свршн. и несврш. *обложити, облагати фурниром.*

фу̀рнӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на фурнир.*

фу̀рор м лат. *бес, махнитање, разјареност.* — И сад је слиједио један врло непристојан версић, који су отпјевале тако искрено да је изазвао прави фурор. *Л-К.*

Изр. правити фуроре *постизати велике успехе, изазвати одушевљење, сензацију и сл.* — Сестра јој је писала да Нела прави »фуроре« у вароши. *Коз. Ј.*

фу̀рсат м тур. **1.** *згодна прилика. Шкаљ.* **2.** *самовоља, осионост, вурсат. И.*

фу̀рт прил. нем. варв. *стално, непрестано.* — Он фурт виче: »Паре, паре 'оћу!« *Срем.* Идем, идем, идем . . . а то фурт за мном гмиже и рокће! *Бен.* Твој брат попа, а то све фурт исти паор. *Поп. Ј.*

фу̀ртим прил. лат. *тајно, крадом, кришом. Кл. Рј.*

фуртѝ̄ма̄ш, -аша м лат. **1.** пол. *надимак клерикалаца у Хрватској с почетка 20. ст., који су добили кад су се организовали као посебна политичка странка (и кад су од старог бискупа Штросмајера »фуртим« измамили пристанак).* — Франковцима прилази у помоћ једна нова странка, клерикална, чији су присташе названи фуртимаши. *Риб.* Јави се гњеван магистеров глас с балкона: »Ошини по фуртимашима!« *Мар.* **2.** фиг. *тајни реакционар. Кл. Рј.*

фуртѝ̄ма̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на фуртимаше, својствен фуртимашима.* — У младости није имао попут већине наших ладањских свећеника баш ништа фуртимашког. *Матош.*

фу̀руна и **фуру̀на** ж тур. варв. *пећ;* исп. вуруна. — У селу се гријају собе фурунама на калиће. *Кос.* Осећао се као цврчак у пекарској фуруни. *Вучо.*

Изр. треба да још поједеш три фуруне хлеба *недостаје ти искуства, немаш још довољно искуства.*

фу̀руница и **фуру̀ница** ж *дем. од фуруна.*

фуру̀нкул м лат. мед. *чир, поткожњак. Кл. Рј.*

фу̀рунскӣ, -ā, -ō *који се односи на фуруне:* ~ лопата.

фурýнче, -ета с *дем. од фуруна.* — Замисли: утуткана собица мирише на дуње и јабуке ... Фурунче брекће да излуди! *Ћос. Д.*

фурýнџија м варв. **1.** *онај који прави пећи, фуруне, пећар. Вук Рј.* **2.** *пекар, хлебар.* — Био је тада обичај ... да све ашчије, фурунџије ... кредитирају целога месеца подофицирске чинове. *Срем.*

фурýнџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на фурунџије.* — Фурунџијски ћепенци покривени тепсијама и колачима. *Ком.*

фурýнџијница ж *пекарска радња, пекарница.* — Уз пут свратише у фурунџиницу чича-Смиљана, и Јован узме чесницу и неко тесто. *Срем.*

фурфýрōл, -óла м лат. хем. *хетероциклично органско хемијско једињење, које се добива од пољопривредних отпадака (мекиња, кукурузних клипова и др.) и које служи као сировина за вештачке смоле, пластичне масе и синтетичка влакна.*

фýс м покр. *врста игре у којој играчи један другоме додајући запаљену сламку говоре: фусо! Вук Рј.*

фýсак м нем. *крзнена врећа у коју увлаче ноге и читав доњи део тела особе које се колима или саоницама морају возити по јакој хладноћи. Кл. Рј.*

фýсекла ж (обично мн.) нем. варв. *кратка мушка чарапа.* — Јесте ли завирили кадгод у радионицу где седе, у фусеклама и прслупима, шпајдерски момци? *Сек.*

фýска ж оном. *ударац по задњици.* — Чим нешто »рђаво« каже, одмах на мацке, па фуска по туру. *Дом.*

фýснóта и **фуснóта** ж лат.-нем. *белешка испод текста, обично написана ситним словима, која објашњава нешто у вези с изложеним текстом.* — Предговор овој антологији ослобођен [је] фуснота и научничког кањиперлука. *Михиз.*

фýста ж тал. *мала ратна или гусарска галија.* — Дуж цијелог тјеснаца не бијаше видјет млетачке орманице или фусте, које иначе и за буре вребају на вражје ускочке барке. *Шен.*

фýстāн, -áна м тур. *фистан.* — Дај ми га [момче], бабо, дај, дај, дај ... да му купим свилен фустан, срмали јеленче! *Коњов.*

фустанèла ж тал. покр. *дуга бела кошуља.* — Али кад би га угледао у дугачкој фланелској фустанели усред лета ... долазило му да зажали што га има. *Вучо.*

фýта и **фýта** ж тур. покр. *прегача, кецеља.* — Јер се данас пород умеће у ујчевину, као да га свака одива у футу из рода донесе. *Љуб.*

фýтавац, -āвца и **фýтāч,** -áча м зоол. *врста птице, пупавац* Upupa epops. *Бен. Рј.*

фýтбал и **фýтбāл** *в. фудбал.*

фýтвāч, -áча м зоол. *в. футавац. Бен. Рј.*

фýтер м нем. варв. *постава за одело. Кл. Рј.*

фýтрати, -ām несврш. варв. **1.** *поставити одело, хаљину и сл.* **2.** фиг. *добро хранити, кљукати.* — Свако друго рјешење води у оне системе у којима су писци државни намјештеници, добро футрани плаћама ... и путовањима. *Вј. 1973.*

фýтрōл, -óла м и **футрóла** ж нем. *кутија, корице, навлака за чување какве ствари, каквог инструмента и сл.* — Ако зачује, разбит ће ти онај футрол о главу. *Пав.* Притегао је официрски опасач, док из футрола дршак пиштоља вирка. *Јел.* Свилен фини кишобран ... је у футроли носио само кад је било ведро. *Срем.* Свирачице спремише своје инструменте у футроле. *Донч.*

Изр. (турити, забити) нос у футрол(у) *склонити се, повући се, побећи.* — Лармате, вичете ... а кад дође до дела, а ви шмуг, па нос у футрол. *Трифк.* Али имају сва та господа [матуранти] да забију нос у футрол, има ту да се ради, и учи још и још! *Сек.*

фýтӯр, -ýра м лат. грам. *глаголски облик којим се исказује будућа радња; будућност:* ~ први, ~ други или егзактни.

футурúзам, -зма м лат. *правац у уметностима, посебно ликовној, настао у почетку 20. ст. у Италији, који је спољним, механичким средствима изражавао динамику и суровост савременога живота и града.*

футýрист(а) м *припадник, присталица футуризма.*

футурúстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на футуризам и футуристе:* ~ слика, ~ утопија.

футýристкиња ж *жена футурист(а).*

футурòлог м *стручњак у футурологији.*

футуролòгија ж лат.-грч. *наука која на основу чињеница и искуства покушава да одреди развој будућих догађаја, посебно с обзиром на научна достигнућа.*

фýћ нем. = фуч *узвик којим се исказује да је нешто пропало, нестало.* — Да, да Жировићка умрла ... сад је ваших пет форинти фућ! *Шен.*

фýћкалица ж *звиждаљка (начињена обично од коре свежег дрвета).* — Матица Цврчак, назван Пиштолица, опет је клечао код плоче, јер је ораховом фућкалицом сметао обуку. *Гор.*

фýћкање и **фýћкање** с *гл. им. од фућкати.*

фýћкати, -ām и **фýћкати,** фýћкām несврш. *звиждати, звиждукати.* — Ја му [псу] фућкам, и за час се показује његов уздигнути

метличасти реп *Перк.* Док је одлазио ... у вагон без класе, чуло се како скоро весело фућка локомотива. *Б 1958.*

Изр. ~ на што *не марити за нешто.* — Не знам што ће на ово влада, али ја фућкам на то. *Цар Е.*

фу̏ћнути[1], -нём и **фу́ћпути,** фу̏ћнём *сврш. према фућкати.*

фу̏ћнути[2], -нём сврш. *(из)бацити. Р-К Реч.*

фу̏ћнути[3], -нём сврш. вулг. *пропасти,* исп. фућ.

фу́цање с *гл. им. од фуцати се.*

фу́цати се, фу̏цам се несврш. вулг. *лињати се; хабати се;* исп. офуцати се. — Познавао сам сваког [фијакерског коња] упрсте, гриве њихове и репове који су се сушили и фуцали. *Вучо.*

фу̏ч узв. нем. = фућ. — Какве су то речи, Илија! ... Чорба фуч! *Трифк.* Ерго, ја сам фуч, као и ти! *Матош.*

фу̏чија ж тур. *дугуљаст дрвени суд, сличан буренцету, у коме се држи или преноси вода и друге течности.* — Дијелила се вода на фучије, према броју кућне чељади. *Тип.* Ја сам гледао ... једну муслиманку ... са фучијом о рамену. И вода у фучији неће бити попивена, а мене већ неће бити. *Шуб.*

фу̏чијица ж *дем. од фучија.*

фу̏ш м нем. покр. **1.** *производ површног, фушерског рада.* **2.** *тајни незаконит, кућни рад радника или занатлија, изван редовног рада у радионицама, фабрикама и сл.* — Израђују накит, највише код куће, у »фушу«. *Вј. 1970.*

фуша́рити, фу̏ша̄рӣм и **фу̏шати,** -а̄м несврш. нем. варв. *рђаво или површно радити, мешати се у туђи посао као нестручњак*

фу́шер и **фу̏шер** м нем. варв. *човек који ради површно и рђаво, шепртља, петљанац.*

фушѐра̄ј, -а́ја м *лош, рђав рад, производ фушерског рада.*

фу́шерити, -ӣм несврш. *фушарити.*

фу́шерскӣ и **фу̏шерскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на фушере* ~ рад.

фу̏шкиња ж тур покр. *коњска измет,ина, балега.* — Кажу, у Енглеској џентлмени ... употребљавају нарочити мирис, комбинацију коњске фушкиње, сена и сламе. *Петр. В.* Врапци се прпили у издробљеним сухим фушкијама коњским *Кик*

фу̏штан, -а и **фу̏шта̄н,** -а́на м покр. *в. фистан. Р-К Реч.*

фу̏штањ м тал. покр *врста тканине, пархет.* — Ево, кога год хоћеш перкала ... кретона, фуштања! *Шимун.*

X

х (**Х**) **а.** *задњонепчани безвучни струјни сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

ха̑ и **ха̀** **1.** узв. **а.** (само *ха̑*) *при дозивању, оглашавању и поздрављању: о, ej.* — Ха, здраво да си, мио побратиме! *Ранк.* **б.** *за подстицање и у молби: хајде, дела, деде.* — Ха, одбиј се, не биј се на правди. *Март.* На сваки шум . . . брзо изусти у себи: »Ха, помози боже!« *Сиј.* **в.** *за изражавање раздрагапости, дивљења, одушевљења: браво, тако.* — Ха, Бато! — одушевљавао се Лазарић трљајући руке. *Јак.* **г.** *у претњи (често одвојено): нд.* — Ха, ха! — Ко то неће да спава? *Андр. И.* **д.** *за изражавање изненађења: гле.* — Ха! — викну, као да је нешто нашла. *Вес.* Кога ухватили? Њега! Ха! *Андр. И.* **ђ.** *за изражавање двоумљења, недоумице.* — Ха . . . како се узме. *Јак.* **е.** *за изражавање злурадости, освете.* — Ха, ха, а нисте се надали? Хја, вук силази стаду кад га оно и не очекује. *Петр. В.* **ж.** (само *ха̑*, поновљено више пута) оном. *за подражавање кикотања, смејања.* — Ха! Ха! Ха! — хохотао је . . . господин. *Гор.* Ми . . . праснусмо у смех: — Ха! ха! ха! ха! *Петр. В.* **2.** *речца у прилошкој служби* **а.** *нимало, николико.* — Ама баш ха! . . . ни црно испод ноката! *Јакш. Ђ.* **б.** *прàво, тачно, таман.* — Разобадао хата . . . па ха! на стражара. *Вукић.* **в.** *чак.* — Видим само једног роба, скрушеног ха до блата. *Јакш. Ђ.* **г.** (удвојено) *час . . . час, сад . . . сад.* — Ваља се кô грм низ воду, ха тамо, ха 'вамо. *Шуб.* **3.** *речца за питање: је ли?* — Па како је у Крагујевцу, ха? — запиткивао је. *Јакш. Ђ.* **4.** *речца у служби везника (за истицање врло брзе узастопности двеју радњи): чим, тек што.* — Ха му рука пође дубље у туђи арар или кантар притегне на његову страну, он . . . врати одмах ону прегршт брашна натраг. *Андр. И.*

ха̀ба *в. аба.*

ха̀бав, -а, -о **а.** *похабан, изношен, подеран, отрцан.* — Д' ако би сунце свету хабавом прикрити умô масном шубаром. *Јакш. Ђ.* **б.** *прљав, нечист, неваљао. Бен. Рј.*

ха̀бавац, -а̄вца м **1.** *хабав човек. Бен. Рј.* **2.** покр. *врста кукуруза са кратким клипом и зрнима на врху смежураним. Рј. А.*

хабáција *в. абација.*

ха̀бање с *гл. им. од хабати (се).*

ха̀бар, -бра м *в. хабер.* — Те опали двије даницкиње, хабар даде у своју дружину. *НП Вук.*

ха̀бати, -а̄м несврш. **1.** *чинити хабавим, ношењем кварити, трошити, дерати; физички прљати.* — фиг. Живот хаба људе, суши им срце, нагриза карактер. *Прод.* **2.** заст. *кудити (некога), рђаво говорити (о неком).* — Што ти хабаш младе Црногорце, а фалиш ми од Никшића Турке? *НП Вук.* Вјера турска подниjет не може да се хаба докле глава скочи. *Њег.*

~ **се** *прљати се и дерати ношењем (о оделу и сл.).* — Сопствена свест ми личи на бедну панораму већ овешталих слика, што се све већма хаба. *Панд.*

ха̀бати се, хā̀бā̄м се несврш. *чувати се, клонити се; избегавати (некога, нешто).* — Штросмајер му је [Рачком] писао: »Молим Вас, што можете више поентирајте хисторично право наше. Мађари се тога хабају«. *Јов. С.*

ха̀бдовина и **хабдȕшика** ж бот. *anna.* — Десно . . . за високом хабдушиком кућа у тарабама. *Кик.*

ха̀бен, -а, -о заст. *рђав, лош. И-Б Рј.*

ха̀бер и **ха̀бер** м тур. *глас, вест; порука.* — Је ли ми отац жив? — Бог му душу простио . . . — А томе сам се хаберу и надô. *Ђор.* Он такав мени хабер наслао! *Огр.*

Изр. ни хабера немати *не поклањати нимало пажње, не марити,* ~ учинити *обавестити.*

хабѐрдā̀к, -а́ка и **хабѐрдā̀р,** -а́ра м *в. хаберник (1).* — И пришали топа хабердака. *Вук Рј.* Па он мене пушку хабердара. *И.*

хабѐрнйк, -йка м заст. **1.** *топ или пушка чијом се пуњавом даје хабер, нешто оглашава, објављује.* — Доље код Криваје дрмну хаберник. *Куш.* **2.** *весник, гласник, гласоноша. Бен. Рј.*

хабѐрџија м *в. хаберник (2).* — Иде смрт, иде. Ово су јој хаберџије. *Ћор.*

хабилита̀ција ж лат. *студија, научни рад на основу кога се дају права на известан научни степен, на известан положај, на држање предавања на универзитету.*

хабилита̀ци̏јскӣ и **ха̀билитацио̄нӣ,** -ā, -ō *који се односи на хабилитацију:* ~ рад.

хабилити̏рати се, -йтӣрām се и **хабѝлитовати се,** -тујēм се сврш. и несврш. *испунити, испуњавати услове за неки положај хабилитационим радом.*

ха̀бит м тал. **1.** *одећа католичких свештених лица, редовника, монаха.* — Ни најученији улема не зна . . . о чем хабит на фра Луки виси. *Андр. И.* **2.** *хаљина, горња одећа.* — Ступе у празан простор придруживши се неколицини људи у вијећничким хабитима. *Нех.*

ха̀битус м лат. **1.** *в. хабит.* — Зар у оваком хабитусу, божји човјече? *Матош.* **2.** *спољашњи, ваљски изглед човека, животиње, биљке.* — Филм је само . . . покушај да се повијесна збивања одјену у људске хабитусе и прикажу из непосредне близине. *Вј. 1972.*

хабрдо̀ноша м *онај који носи хабер; онај који шири гласине, брбљивац. Вук Рј.*

ха̀ва ж тур. *ваздух, зрак.* — Човјек који има углед, који се уздиже високо, плови у хаву. *Сим.*

ха̀ван *в. аван.*

хава̀на и **ха̀ва̄нка** ж *врста фине цигарете.* — Смијешећи се пуши своју хавану. *Шен.* Испукне из писаћег стола једну од лани справљених хаванки. *Дражс.*

хавари̏рати (се), -а̀рӣрām (се) сврш. и несврш. (*пре*)*трпети хаварију.* — Потонуо је пред нама као лађа за коју смо знали да је хаварирана. *Крл.* фиг. Ви нам поклањате свој живот прилично хавариран. *Цар Е.*

ха̀велок м енгл. *мушки широки огртач без рукава.* — Потпоручник . . . испод хавелока није видео моје знаке. *Јак.* Подстава му је била на хавелоку . . . подерана. *Крл.*

ха̀влија ж тур. *велика бела марама којом су удате муслиманке покривале лице.* — Једна је била жена, јер је преко фереџе пребацила бијелу хавлију. *О-А.*

ха̀вли-ма̀храма ж *в. хавлија. Вук Рј.*

ха̀вра ж хебр. *синагога, мојсијевски храм. Вук Рј.*

ха̀вс м и **ха̀вса** ж *в. хапс.*

ха̀вџити *в. авџити.*

хагио̀граф м *писац хагиографије.*

хагиогра̀фија ж грч. *опис живота неког свеца.*

хагио̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на хагиографе и хагиографије:* ~ спис.

ха̀д м грч. мит. **а.** (Хад) *бог подземног света старих Грка.* **б.** *подземни свет, пакао; мучилиште.*

ха̀дес м *в. хад.* — Да је пошаљемо у хадес рогатог проклеца. *Матош.*

ха̀дет *в. адет.*

ха̀днаћ м мад. заст. **1.** *поручник граничарске милиције.* — Савин отац је дотерао само до хаднаћа. *Петр. В.* **2.** *жандарм.* — По теби и твојој памети прати нас [лопове] . . . гајдаш, а по мојој памети пратили би нас хаднаћи и . . . онај пуста-комесар! *Срем.*

ха̀дскӣ, -ā, -ō *који се односи на хад, паклени.* — И хадски смијех све ближе и ближе ватром лиже. *Матош.*

ха̀дум, -а и **ха̀думац,** -ӯмца м тур. *евнух, ушкопљеник.* — Гдје је икада хадум замијенио султана? *Бег.*

ха̀думица ж *ушкопљеница. Вук Рј.*

ха̀е узв. *в. ајс.*

ха̀ер м *в. хаир.*

ха́зар прид. непром. *в. хазур.* — Хазар да сте пјешци и коњици. *НП Вук.*

ха̀зард м фр. *игра на срећу; коцка, картање.* — Ту се игра на хазард. *Крл.* Дао се на хазард. *Поп. Ј.* фиг. *кушање среће, игра случаја.* — Мијене хисторије јесу под . . . цијену случајности и хазарда. *Уј.*

ха̀зардан, -дна, -дно *који се односи на хазард, коцкарски:* ~ игра, ~ начин.

хазà̀рдāш, -а́ша и **хазà̀рдēр,** -е́ра м *коцкар, онај који ставља све на коцку.* — Феркоња одјури међу хазардаше. *Ков. А.* Он је хазардер који је ставио на коцку срећу своје дјеце. *Крл.* Ми нисмо хазардери, него почињемо рат. *Поп. Ј.*

хазà̀рдēрка ж *жена хазардер.* — Дакле: као каква хазардерка. *Бег.*

хазà̀рдēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на хазардере.* — Хазардерска идеја, али што му друго преостаје? *Бег.* Навикао [је] на ту лакомислену, брзу и смјелу хазардерску срећу. *Ћоп.*

хазà̀рдēрски прил. *као хазардер.*

хазарди̏рање с *гл. им. од хазардирати.*

хазарди̏рати, -а̀рдӣрām сврш. и несврш. *коцкати се, хазардно играти; бацити, бацати*

на коцку. — Причало се да је читавог дана хазардирао с Нијемцима. *Адум.* У то доба се прокартао. Хазардирао је. *Поп. Ј.*

хàзардно прил. *на хазардан начин, коцкарски.* — Ако треба, и њој дајем, јер узимају, узимају хазардно, али . . . су задовољне и захвалне. *Л-К.*

хàзбāшча ж тур. покр. *цветњак; перивој.* — Синја магла по хазбашчи пала. *НПХ.*

хазéна ж чеш. спорт. *женска спортска игра лоптом.*

хазенàшица ж *играчица хазене.*

хàзна ж тур. арх. **а.** *благајна, ризница; каса.* — Цареву си хазну напунио. *НП Вук.* Однекуд су донијели гвоздена врата, пак су метнули на другу [пећину], и то им је била хазна. *Маж. М.* **б.** *благо.* — Не можеш ти . . . дочерати у ред ове наше цркве и капеле па да сву царску хазну на њих потрошиш. *Андр. И.* **в.** покр. *огњиште у пушке. Вук Рј.*

хазнàдāр, -ара м (вок. хàзнадāру и -āре) *благајник.* — Њега најми везиров хазнадар и посла . . . у Босну. *Андр. И.* Он је оружани спроводник, а у исто време хазнадар. У руци му гломазна каса. *Шапч.*

хазнадáрев и **хазнадáров,** -а, -о *који припада хазнадару.*

хазнàдāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на хазнадаре.*

хазнадáрче, -ета с *млад хазнадар. Вук Рј.*

хàзна-ōдаја ж заст. *ризница. Вук Рј.*

хáзур прид. непром. тур. *спреман, готов.* — Јесте ли хазур? — Запита Омер-ага. *Ђор.*

хазурáвати (**се**), -ȕрāвāм (се) *несврш. и уч. према хазурати (се). И-Б Рј.*

хáзурала узв. тур. *спремај(те) се.* — Најтрезнији повикаше: хазурала! земан је! *Јурк.*

хазȕрати, -āм и **хазȕрити,** хàзȕрīм сврш. и несврш. *спремити, спремати; наредити, наређивати спремање за покрет. И-Б Рј.*

∼ **се** *повр.*

хàин, -а, -о тур. *злобан, неверан; опак, страшан.* — А тамо су хаине планине. *НП Вук.*

хàин(ин) м **1.** *неваљалац, разбојник, одметник; издајица; непоуздан човек.* — Жали [се] на овога хаина рсуза од команданта који му већ годинама удара на благајну. *Андр. И.* **2.** (у атрибутској служби) *неваљао, опак, разбојнички.* — Отлен хајде хаинин дивојко. *НПХ.*

хàинство с *особина онога који је хаин, неваљалство.* — Ти не купи свате по хаинству, но покупи свате по делијству. *Вук Рј.*

хàир и **хàир** м тур. покр. **1.** *корист, добро, срећа.* — Доста ја њему аргатовах, па не виђех хасне ни хаира. *Ранк.* Падишах нас, с хаиром, попешкешио Шваби. *Куш.* **2.** *задужбина.* — Ова је ћуприја везиров хаир. *Андр. И.* **3.** прил. *за одрицање: не, није. Вук Рј.*

хàиралā узв. тур. покр. *које добро; шта је.* — Хаирала, кукавице сиња? што си тако рано долетјела. *Вук Рј.*

хàир-дòва и **хàир-дóва** ж тур. *молитва; благослов.* — Цар пашама хаир-дову даје. *НП Вук.*

хàирли покр. **1.** прид. непром. *какав се жели; честит, ваљан.* — Момак кȏ златна јабука, па уз то радиша и хаирли. *Шант.* Жалим [краву] као и дијете једно јер је била хаирли хајван. *Ђор.* **2.** прил. *са срећом, срећно.* — Све нек носи! Хаирли јој било! *Огр.* Нек ти је хаирли . . . жени се, сине. *Сим.*

хàирлија м покр. **1.** *онај који носи срећу, срећан човек.* **2.** (у прилошкој служби) *са срећом.* — Дођи ће ми твој син, хаирлија, са читавим суботним пазаром. *Андр. И.*

хàирлук м покр. *радост, задовољство. Бен. Рј.*

хàирно прил. *добро, срећно.* — Старије жене . . . клањале . . . искале од драгог бога да се то све размине без крви . . . онако каконо је најхаирлије. *Мул.*

хàирсуз м ар.-тур. покр. **1.** *онај који нема среће, несрећник.* — Пустите хаирсуза нек иде куд је пошао. *Андр. И.* **2.** (у атрибутској служби) *злосрећан, несрећан.* — Онај поповски хаирсуз син из Добруна треба одмах да иде. *Андр. И.*

хàирџија м заст. *добротвор, дародавац. Вук Рј.*

хâј[1] ж песн. *хајање.* — Посадих палму, кад се та пресуши, љубави ми тад ће јењат хај. *Хар.*

хâј[2] и **хȁј** узв. **1. а.** *за дозивање и скретање пажње.* — Весело подвикну: — Хај, старче! Писмо од Милке. *Јаки. Ђ.* **б.** *за изражавање дивљења, раздрагапости: ах.* — Хај, дивно је по горама нашим. *Митр.* Јуха, хај, попет ћу се јаблану на грану. *Ивак.* **в.** *за изражавање очајања.* — Колико се младих људи убило због тога! Хај! хај! као мухе! *Лаз. Л.* Хај, уморне су такве шале. *Крањч. С.* **2.** (поновљено више пута) оном. *за подражавање гласова при зевању.* — Ха-а-ај, хај-хај! — зева и вели: Дај да се . . . задимани једна. *Срем.*

хȁјāње с **1.** *гл. им. од хȁјати.* **2.** *наклоност, брига, марење.*

хȁјāт, -áта м тур. **1.** *доксат, трем, ходник око куће.* — Здесна и слева од хајата су веома

простране собе. *Дед. Ј.* Скочи она као срна преко хајата. *Мул.* **2.** *вајат, засебна зградица уз сеоску кућу (обично намењена младенцима).*

хàјати, хàјēм несврш. *марити, обраћати пажњу, бринути се.* — Тко вас хаје, плоде л' крши вином? *Маж. И.* За дијете и не хајеш, кô да није твоје. *Бан.*

хáјати[1], хáјēм несврш. покр. *намеравати ићи, упутити се.* — А камо то сви хајете, кô да се спремисте у сватове или на проштење? *Ков. А.*

хáјати[2], -јӣм несврш. деч. *спавати. Бен. Рј.*

хајàтина ж *аугм. и пеј. од хајат.*

хајàтић м *дем. од хајат.*

хајàтскӣ, -ā, -ō *који се односи на хајат.*

хàјба ж *хајање.* — За њиҳ и данас није хајбе. *Шим. С.*

хàјвāн, -áна м (вок. хàјвāне) тур. покр. **1.** *живинче, животиња.* — Додијала ова суша и хајвану и инсану. *Ћор.* **2.** зб. *стока, марва.* — Спремише коње и стјераше хајван. *Куш.* Куд ћемо ми с дјецом и хајваном. *Чол.*

Изр. хајван-вагон жел. *вагон за превоз стоке.*

хајвàнлук м покр. *оно што је својствено живинчету, неразумност, глупост.* — Живе од вјере и којекакве блазгарије и хајванлука. *Сим.*

хàјвāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на хајван, који је као хајван, животињски.* — Дедер пази добро, гаде хајвански, како ћеш играти. *Ћоп.*

хàјвāр, -ápa м тур. **1.** *усољена рибља икра, кавијар. Кл. Рј.* **2.** *салата од печених паприка и плавих патлиџана.*

хајвàрнт и **хајварòвит,** -а, -о *који је богат хајваром (икром), пун икре.*

хàјд узв. *в. хајде.* — Узмемо сваки своју сјекиру, па хајд у главицу. *Маж. М.* Министар се смејао: »Хајд, хајд, имаћеш времена да се предомислиш«. *Ћос. Б.* За чланове главног одбора [поставља се] тај и тај, тај и тај . . . па хајд! *Дом.*

хàјда[1] ж бот. *в. хељда.* — Ондје је и моје поље с хајдом. *Бог.*

хàјда[2] узв. *в. хајде.* — Зар си дошао овамо да нам заповиједаш, хајда у Херцеговину, угурсузе! *Маж. М.*

хајдàкати, -ām несврш. *пожуривати некога узвицима »хајде, хајде«.*

хајдàмак и **хàјдамак** м тур. **1.** *батина, мотка, врљика. И-Б Рј.* **2.** *окомак, шепурика од кукуруза.*

хàјдара ж погрд. *неуредна жена. Р-К Реч.*

хàјдāц узв. *одлази, склањај се. Вук Рј.*

хàјде и **хàјде** (често у облику имп. 1. л. мн. хàјдемо, хàјдемо, хајдéмо, хàјдмо, хàјдмо, хàјмо и хàјмо; 2. л. мн. хàјдете и хàјдете, хàјте и хàјте; за 1. и 2. л. заједно: хàјдемоте, хàјдемоте, хàјмоте и хàјмоте) узв. тур. **1. а.** *за подстицање: дела, деде.* — Другови, хајде да се леже. *Јак.* **б.** *при одбијању, неодобравању: пусти, мани.* — Хајде, прођи се беспослице! — брани се жупник. *Андр. И.* **2.** *са значењем правог имп. глагола ићи, поћи и сл.* — Овде је тако пуно света. Хајд'моте боље у мање улице. *Лаз. Л.* Хајдете кући јер се крави нешто десило. *Бен.* **3.** речца **а.** *за допуштање (често појачано са »де«): па добро, ако, нека.* — А да је она жена . . . хајде, де. Али ово је девојка. *Станк.* **б.** *у претњи, обично удвојено: добро, добро; нека, нека.* — Хајде, хајде: видећемо. *Петр. В.* **в.** *за истицање да је нешто окончано: свршено, готово;* исп. трећи пр. уз хајд. **г.** *у неверици или чуђењу: није ваљда.* — Ма хајде — у неверици зажмирка Танасије. *Ћоп.*

хàјдемо *в. хајде.*

хајдèњāк, -áка м покр. *горостас, џин, оријаш, голијат.* — Људи казиваху да само »хајдењаки« ношаху такве чизме. *Ков. А.*

хàјдец м покр. *воља, прохтев.* — Моћи ћете избити кад год јој хајдец дође. *Буд.*

хàјдина ж бот. *хељда.* — Сијао је различите житарице, али се хранио највише просом и хајдином. *ВУС 1973.*

хàјдӣнскӣ, -ā, -ō *хељдован, од хељде.* Мјесто тога рабила јој хајдинска или јечмена каша. *Бал.*

хàјдмо *в. хајде.*

хàјдȗк, -ȗка м (вок. хàјдȕче; мн. хајдȕци) тур. **1.** ист. *одметник од турске власти и члан дружина које су штитиле народ борећи се против турског насиља.* — Народ наш мисли и пјева да су у нас хајдуци постали од турске силе и неправде. *Вук Рј.* Турци га [грмље] одмах запале, од страха да се не би хајдуци залегли. *Маж. М.* **2. а.** *одметник уопште, разбојник.* — Државна власт после неколико дана прогласи Бурицу за хајдука. *Ранк.* Кад би оно велико [звоно] . . . госпу поздравило — пак да си хајдук, морало би те богу обратити. *Јурк.* **б.** *препредењак, превејанац; лопов, тат.* — Ej, ej, још ти мене не знаш! Јевта је стари хајдук. *Ћос. Д.* **3.** заст. покр. *пандур. Вук Рј.* **4.** покр. *натега, направа за вађење течности из суда. Вук Рј.* **5.** бот. *в. ноћурак (1а). Сим. Реч.*

хајдȗклук м *хајдучија, пљачка.* — Више је . . . улога наплаћено него што је требало . . . а то је прави хајдуклук. *Лапч.*

хајдȗков, -а, -о *који припада хајдуку.*

хајдукòвāње с *гл. им. од хајдуковати.*

хајдукòвати, -дȕкујēм несврш. *радити и живети као хајдук.* — Ноћу ашикује и хајдукује. *Бег.* Овде је слобода да хајдукујеш, да хараш, да заузимаш општинске утрине. *Вос. Д.* фиг. шаљ. *проводити се, забављати се, ашиковати.* — Још стоје ... они сеновити шумарци ... где смо хајдуковали са студенткињама првог семестра. *Дуч.*

хајдȕче, -ета с *дем. и хип. од хајдук.* — Чифуче и хајдуче својим се занатом на свет раћају. *Горд.*

хајдȕчēње с *гл. им. од хајдучити се.*

хајдȕчија ж **1.** *одметање од власти и борба против ње; одметништво, хајдуковање.* — То је више личило на хајдучију противу спахија него на прави рат. *Јов. С.* У селу су сви знали ... да је Мојо провео немирну младост у хајдучији. *Десн.* фиг. Ако се тада погреши у језику, мисао је крива. Она се од њега одметнула. Али то није хајдучија, већ знак духовног развитка. *Бел.* **2.** *хајдучки логор, пребивалиште хајдука.* — Први и други устанак начинили су од целе земље једну велику хајдучију. *Јов. С.* **3.** *хајдучка, одметничка разбојништва и пљачке.* — Поред устанка почела је да цвета и хајдучија. *Андр. И.* Све пламти око нас, пожар ... хајдучија, крађе. *Крл.*

хајдȕчина 1. м *аугм. и пеј. од хајдук.* — Дугогодишњем хајдучини не може се приписати кукавичлук. *Сур.* А, хајдучино, већ ти је била рука у мојој торби. *Пав.* **2.** ж *в. хајдучија (1 и 3).* — Ја сам хајдук те гоним хајдуке, гласнија је моја хајдучина. *Њег.* Онда опет злочин и хајдучина? *Бег.*

хајдȕчити се, хàјдȕчӣм се несврш. *постајати хајдук; правити се као хајдук. Вук Рј.*

хајдȕчица ж **1.** *жена хајдук; хајдукова жена. Вук Рј.* **2.** (у атрибутској служби, уз им. ж. рода) *хајдучки.* — Љубав у мени дубоко је скрита ... ко у процепу ватра хајдучица. *Бон.* **3.** бот. *хајдучка трава. Сим. Реч.*

хàјдȕчкā трáва ж бот. *зељаста биљка из пор. главочика* Achillea millefolium. *Сим. Реч.*

хàјдȕчкӣ, -ā, -ō *који се односи на хајдуке.* — Хоћу да избјегнем смрти у хајдучком кланцу. *Уј.* Нечујним хајдучким ходом избише на цесту и прећоше је. *Лал.*

хàјдȕчки прил. *као хајдук, на хајдучки начин.* — Није право човјека ноћу хајдучки хватати и везати. *Вук.*

хајдȕчљив, -а, -о *у коме има хајдука.* — Рекоше ... да је механа још далеко, а земља је, веле, хајдучљива. *Маж. М.* У прољеће [се], продавши жито, враћао кроз хајдучљиву Помрклицу. *Мул.*

хајдȕштво с *в. хајдучија.* — На хајдуштво и сва опачила Турци су им учитељи били. *Њег.* Туђинца отпратише ... да хајдуштво затаре и ослаби му траг. *Тур.*

хàјћиди и **хâјћиди** перс.-тур. **1.** приднепром. *прекрасан, изврстан;* исп. ћиди. *Вук Рј.* **2.** прил. *прекрасно, изврсно. И-Б Рј.*

хајéкати, хàјéчēм несврш. *гонити волове вичући им »хај(е), хај(е)«.* — Нит' их [волове] ткогод виче нит хајече. *Март.*

хàјин(ин) *в. хàин(ин).*

хáјити, -йм несврш. *в. хáјати*[2]. — [Дојенче] се напило, насисало, па сада хаји. *Јонке.*

хâјка ж (дат. хâјци) **1. а.** *гоњење дивљачи на ловачке заседе; вика хајкача.* — Ђурица постаде зверка која се спасава од велике хајке. *Ранк.* За мном је хајка као за вуком и гледај да ме заклониш. *Бег.* **б.** *група гонилаца, потера.* — Швапске хајке прориједише људство у шуми. *Лал.* **в.** *гоњење са циљем уништења, прогони.* — У касаби је тек тада отпочела права хајка на Србе. *Андр. И.* **2.** фиг. **а.** *повика; негативна критика.* — У Београду се на њ дигла читава хајка. *Скерл.* **б.** *гомила, мноштво.* — Ја сам већ наснубила читаву хајку дјевојака. *Шен.*

хâјкāње с *гл. им. од хајкати.*

хàјкара ж погрд. *жена рђавога понашања. Бен. Рј.*

хàјкати, -ām несврш. **1.** *гонити у хајци; водити хајку.* — Пасјим ћеш лавежом вепре и хајкајућ у мреже гонит. *Марет.* **2.** *гонити, терати стоку уз узвике »хај, хај«.* — Договори се само да му [пастиру] нађе замјеника који ће моћи ... гласно хајкати благо. *Гор.* Путићима хајкају сељаци на ... волове. *Бон.* **3.** фиг. *избацивати, изгонити.* — Ћорави, често хајкају из језика најбоље, најплеменитије ријечи. *Шим. С.*

хàјкāч, -áча м (вок. хàјкāчу) **а.** *гонилац дивљачи који је хајкањем натерује на ловачке заседе; учесник у хајци.* — Поведу их ... у лов на крупну дивљач с ... четом ловаца и хајкача. *Вел.* Путем до шуме сретосмо хајкаче с кубурама, пушкама и сјекирама. *Коз. Ј.* **б.** *онај који хајкајући гони говеда. И-Б Рј.*

хàјкача ж *бич којим се гоне волови.* — Један узима волове за порожје, а други хајкачу и подвикује: ајс, пероња! *Вес.*

хàјкāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на хајке и на хајкаче.* — Ако писац умије хладно писати ... хушкашке и хајкачке потешкоће нестају. *Уј.*

хàјкāчки прил. *као у хајци, као хајкачи, на хајкачки начин.* — Окривљује друштво ... за неправедно прогањање које му је

дуж целог његовог живота хајкачки приредило. *Глиг.*

хàјкāш, -áша м *хајкач.* — Чудних ли ловаца који немају ни хајкаша. *Шен.*

хàјкāшкӣ, -ā, -ō *хајкачки.* — Током дугих година хајкашке службе навукла [се кора] на срце тога човјека. *Цес. А.*

хàјкнути, -нēм *сврш. према хајкати.* — Тамо хајкни звјерад из планине. *Вук Рј.*

хàјлаз м тур. *беспосличар, лењштина, лола, скитница. Шкаљ.*

хајлáзити, хàјлāзӣм несврш. *беспосличити, скитати се беспослен.*

хâјме *в. ајме.*

хàјнак *в. ајнак.*

хàјош, -òша м мац. покр. *лађар. Вук Рј.*

хàјōш, -óша и **хâјош** м тур. *хајдук, одметник.*

хàјошкӣ, -ā, -ō покр. *лађарски.*

хàјōшкӣ и **хâјошкӣ,** -ā, -ō *који се односи на хајоше.*

хàјс = ајс *узвик за подстицање волова.* — Човек оре по брегу, на белим воловима. Хајс, Беља, хајс, Крилоња, хајс! виче он. *Петр. В.*

хàјсāње с *гл. им. од хајсати.* — Много [се] напрезала да једном руком уздигне ралицу из земље ... док ҳајсањем ... не окрене волове. *Сек.*

хàјсати, -āм несврш. *гонити волове уз узвике »хајс, хајс«.* В. пр. уз гл. им. хајсање.

хајтáр м *в. хáтар.* — Не хтје Стојан бега изгубити рад хајтара Хајкуне дјевојке. *Рј. А.*

хàјтāш, -áша *в. ајташ.*

хајтер м *в. хатер.*

хâк м оном. **1.** *изговарање гласа »х, ха«.* — Онда су опет имали означавати тихи хак, онда више или мање тврди грлени глас. *Шкреб.* **2.** *дах, дисање, дување; дашак.* — Глас мој шта је због у том свемирском? Што хак слабог на издаху лахора. *Прер.* И видјети стазе њу сјајне, хак осјетит свемирског даха. *Наз.*

хàк м тур. ист. *одређени део прихода са имања који је кмет давао спахији.* — Бивши кметови и њима шаљу ... дужни »хак«, трећину, петину, десетину, како кад. *Петр. В.*

Изр. дōћи коме хака покр.; исп. дохакати 1) *уништити, упропастити некога;* 2) *доскочити некоме;* 3) *досадити;* ~ му је *заслужио је.*

хàкāн, -áна м тур. *стара титула турских владара.* — Ко би икад могâ вјеровати да народац један без приправе мож' остати и противу стати дивљој сили ... стамболскијех грубијех хакана. *Њег.*

хáкāње с *гл. им. од хáкати.*

хàкāње с *гл. им. од хàкати.*

хáкати, хâчēм несврш. *дувати у нешто испуштањем даха.* — Хачем у њено ситно хрскавичаво тијело. *Наз.* Усходао се и хакао у руке. *Божић.*

хàкати, хâчēм несврш. *викати »ха-ха«; изражавати неко осећање узвицима »ха-ха«.* — Турак хаче, парип пропњом скаче. *Март.*

хàкӣк, -и́ка м ар. *полудраги камен црвене боје; накит (наруквице, прстење и сл.) њим украшен. Бен. Рј.*

хакȉкли прид. непром. *од хакика, искићен хакиком.* — Стаде шкрипа хакикли-нанула. *НПХ.*

хáким м ар. заст. *кадија, судија, судац. Шкаљ.*

хàкӣћ, -и́ћа м *дем. од хакик.* — Они црвени хакићи око једрих ручица, ма као да су за њу грађени. *Мул.*

хàкнути, -нēм *в. àкнути.*

хáкнути, хâкнēм сврш. **1.** *сврш. према хáкати.* — Ако коњи издурају — одврати човјек и хакне. *Божић.* Он се уплаши ... хакну, скочи. *Сиј.* **2.** *духнути.* — Дах је неки са истока хакнуо. *Наз.*

хâл[1], хáла м тур. покр. *беда, зло, несрећа. И-Б Рј.*

хâл[2] м енгл. *велико предсобље, пространа трем, предворје; дворана.*

хàла[1] ж енгл. *велика фабричка просторија са машинама; велика спортска или изложбена дворана.* — Расту огромне хале ваљаоница. *КН 1955.* [Студенти] би могли да раде за време Сајма као помоћници контролора по халама. *Пол. 1958.*

хàла[2] *в. àла*[1].

хàла[3] ж покр. *прљавштина, нечистоћа.* — Од смрада и хале имасмо оба панути на врх главе. *Љуб.* фиг. погрд. *одвратна особа, гад.* — Мичи се, хало и ниткове. *И.*

хáла ж тур. покр. *нужник, заход, ћенифа. Вук Рј.*

халàбāрда ж *в. халебарда.* — Носили су људске главе на врху својих халабарда. *Наз.*

халàбука ж (дат. халàбуци) тур. *бука, врева, граја, вика, повика; метеж, неред.* — Од муке и халабуке још сам и сад пијан. *Шен.* Та дјетињаста халабука траје ... непрекидно већ седамдесет хиљада година. *Крл.* Ова клерикална халабука храни [се] из чисте ... прождрљивости за новим интересним сферама. *Д 1934.*

халабýкати, -àбўчēм несврш. *в. халабучити. Р-К Реч.*

халàбучан, -чна, -чно *пун халабуке, хучан, бучан.* — Он напусти тај службени халабучни живот, те се повуче у свој лијепи дом. *Ков. А.*

халàбучити, -ӣм несврш. *дизати халабуку, галамити, ларматн.* — Гости су жаморили, халабучили, пјевали и поцикивали. *Кос.* Ако баш пука сиротиња мора за свако зрно да халабучи и диже кућу на главу, то Ћопићи . . . још не морају. *Ћоп.*

халàбучио прил. *с халабуком, бучно.* — Ми смо ушли халабучно, јер је конац године већ био ту. *Кик.*

хàлав[1], -а, -о покр. *прљав, гнусан. Вук Рј.*

хàлав[2] *в. алав.*

хàлāван, -вна, -вно *в. хàлав*[1]; фиг. *бедан, ништаван.* — Прикупио [сам] ово мало халавна новца. *Креш.*

хàлāј *в. алај*[1].

хàлāјка ж тур. покр. *невенчана жена; неваљалица, жена сумњива морала.* — Изгинути сви до цигленога, а не дати за живота свога, да Турцима кметују ви мајке, а дјевојке иду у халајке. *Март.*

хàлāк м тур. = алак *урнебесна вика, ларма, граја.* — Нека се халак дигне кад се ја оженим. *Мат.* Чинило се да отуд војска трчи у неком дивљем заглушном халаку. *Сиј.*

халàкāње и **халáкāње** с *гл. им. од халàкати и халáкати.*

халàкати, -āм и **халáкатн,** хàлāчēм несврш. = алакати **а.** *викати »ала-а« или »алах«.* — Татари халакајући све страшније, сокољаху се узајамно. *Кнеж. Л.* **б.** *викати, узвикивати, дерати се, дречати.* — Псујући и халачући куцнуше . . . на прозор. *Андр. И.* ~ **се** = алакати се *лудирати се.*

халáкнути, хàлāкнēм *свршн. према халакати.*

хàлāл, -ála м ар. **1.** *благослов; опроштај;* супр. харам.—Не могô се с душом раставити, док не прими од мене халала! *НПХ.* Поручује оном Милисаву Пиносавцу: да је . . . боља сиротиња с халалом него богатство с харамом. *Срем.* **2** (у прилошкој служби) *са срећом, благословено, просто.* — Тко да те куне? — Халал теби мајко. *Огр.*

Изр. ~ ти (му итд.) вера, пушка, ~ ти њуфте, ~ ти залогај, ~ ти качамак, ~ ти мајчино млеко *нека ти (му, вам, им) је срећно, свака ти (му, јој итд.) част, браво, честитам; нека ти је просто.*

хàлала ж тур. *наруквица, гривна. Вук Рј.*

халáлити, хàлāлīм сврш. и несврш. *благословити, благосиљати, (по)желети срећу; опростити, опраштати.* — Јунаци се у образ љубише, један другом живот халалио. *НП Вук.* А сад халалите и помените ме у молитвама. *Андр. И.*

~ **се** уз. повр. *поздравити се, поздрављати се, опростити се, опраштати се на растанку; опростити једно другом.* — Дела ти халали се с људима, па да идемо. *Лаз. Л.* Кад се халалише с родбином, кренуше некако пред акшам. *Куш.*

халаљúвати (се), -àљујēм (се) *несврш. и уч. према халалити се.*

халàмāнка *в. аламанка.*

халàпљив, -а, -о *похлепан на јело, незаситан, прождрљив.* — Знао [му је] мирис печена бравчета натјерати сузе у лакоме, халапљиве очи. *Матош.* Набацао је клипове . . . кукуруза пред гладне халапљиве свиње. *Ранк.*

халàпљивац, -йвца м *халапљив човек.*

халàпљивица ж *халапљива жена.*

халапљúвко м *в. халапљивац.*

халàпљиво прил. *незасито, прождрљиво; похлепно.* — Јео је халапљиво. *Петр. В.* Запаљи халапљиво цигарету. *Матош.* Халапљиво граби новац. *Сек.*

халàпљивōст, -ости ж *особина онога који је халапљив, прождрљивост.*

хàлāс, -áса м мађ. *рибар, риболовац.* — У гостиону су свраћали . . . највише дунавски хàласи. *Куш.*

хàлāскӣ, -ā, -ō *који се односи на халасе:* ~ прибор, ~ чорба.

хàлāски прил. *као халас; простачки, грубо.*

халáсов, -а, -о *који припада халасу.*

хàлат *в. àлат.*

хàлāт, -áта *в. àлāт.*

хàлат м *широко кројен капут с рукавима.* — Ово није домаћа хаљина него халат — рече Обломов. *Глиш.* Жидов је покушавао да му закрчи пут ширећи свој халат. *Бен.*

хàлаўк *в. алаук.*

халаўкати, -àўчēм и **халàукати,** -àучēм *в. алаукати.*

хàлбец м *в. халпцилиндер.* — Када је воз кренуо, отворио је врата и . . . онај с халбецом. *Шег.*

хâлва и **хàлва**[1] ж тур. *источњачки слаткиш од пшеничног брашна, масла и меда (шећера).* — Сркућу кахву и једу халву. *Ћор.* Зна што је шербет и халва. *Наз.*

Изр. бела ~ *халва од шећера и ораха;* ћетен ~ *в. уз ћетен (изр.);* као ~ *уз највећу потражњу, на јагму.*

хàлва[2] ж тур. покр. *марама у игри пртена. Вук Рј.*

халвàлук м тур. *награда; поклон, напојница.* — Халвалук да платиш. *Срем.* Мени,

Дуде, халвалука дала, халвалука бијела бошчалука. *НПХ.*

хàлват м тур. **1.** *пространа соба у приземљу; соба за женскиње које се скривало од очију мушкараца осим родбине.* — Синоћ бијаше нас у Мујаге пун халват. *Мул.* Њен страховит смех . . . одјекује из халвата. *Андр. И.* **2.** прид. непром. *издвојен, засебан.* — Ет' Халила у халват одају. *Рј. А.* Затворили су их [децу] . . . у . . . халват-приземље. *Андр. И.*

хàлваџија и **халвàџија** м *онај који справља и продаје халву.*

хàлваџијскӣ и **халвàџијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на халваџије.*

хàлваџи́ница и **халвàџи́ница** ж *радња где се справља и продаје халва.*

хàлвеџија и **халвèџија** м *в. халваџија.* — Сад је од својих земљака халвеција запазио дјевојку у бијелој кући. *Андр. И.*

хàлвеџијскӣ и **халвèџијскӣ́,** -ā, -ō *в. халваџијски.*

хàлвеџи́ница и **халвèџи́ница** ж *в. халваџиница.* — Према кући је била халвеџиница. *Андр. И.*

халèбāрда ж фр. = хелебарда *старинско пешачко копље које испод металног шиљка има с једне стране сечиво секире а с друге оштре куке.* — На ћошку стајаше . . . ноћобдија са великом халебардом. *Шен.* Свим путем стајаху, као мирне јеле, царски копљаници, стрелци, халебарде. *Дуч.*

халèдина ж покр. *в. ледина.* — Крче . . . оне халедине што их нијесу хтели обрађивати. *Нам.*

халелу́ја узв. *в. алелу́ја.* — Учитељ пјеваше ускрсну пјесму »Халелуја«. *Леск. Ј.*

хàлија ж перс. *скупоцен персијски ћилим, тепих, саг.* — Шта зна балија шта је халија. *Мул.*

хàлит м грч. мин. *камена или кухињска со. Туђ.*

хàлиф, -а, **хàлӣф,** -и́фа и **халӣфа** м ар. ист. = калиф(а) *врховни муслимански поглавар у арапским државама, који је имао државну и световну власт; титула турских султана.* — И данас седи на престолу султан и халифа. *Андр. И.*

халӣфāт, -а́та м = калифат *територија под влашћу халифа; држава којој је на челу халиф.*

хàлифскӣ и **хàлӣфскӣ,** -ā, -ō *који се односи на халифе.*

хâлк м ар. покр. *људство, чељад.* — У непуне три године пропаде са свијем халком. *Љуб.*

хàлка и **хâлка** ж (дат. и лок. халци) тур. **1. а.** *беочуг, карика.* — Масивна халка, стегнута изнад зглоба . . . душмански стеже голијен. *Лал.* **б.** фиг. *чврста веза.* — Кад пријатеља имаш опробана, челичном халком за срце га вежи. *Панд.* **в.** *в. колут* (*1а*). — Обрен пушта халке дима магленога. *Ств. 1948.* **г.** *омча.* — Повероваo би да му Момир намиче на врат халку. *Каш.* **д.** *звекир на вратима.* — Куцну нетко халком три пута на . . . врата. *Шен.* На авлијским вратима зазвеча халка. *Ђор.* **2.** покр. *в. алка* (*2*). — Момци трче халку. *Вел.*

халкàнтӣт, -и́та м мин. *модра, плава галица, плави камен.*

хàлкāр, -а́ра *в. алкар.*

халкѝдōн, -о́на м грч. мин. *в. калцедон.* — Од халкидона и сафира саградит ваља теби дворе. *Гал.*

халкопѝрӣт, -и́та м грч. мин. *пирит бакра.*

хàлō и **хàло** *узвик при успостављању телефонског разговора; узвик при непосредном обраћању.*

хàлōв, -ова м мац. *врста рибарске мреже.* — Ако се праћне, у халову је! *Јаки. Ђ.*

халòвит *в. аловит.*

халòгēн, -е́на м грч. хем. *елеменат или други радикал који гради со у једињењу, са неким металом.*

халòгēнӣ елèменти м мн. хем. *хемијски елементи бром, флуор, јод и хлор који директно са металдм дају соли.*

халои́ди м мн. хем. *в. халогени елементи.*

халòйднē сòли ж мн. хем. *соли које постају једињењем једног халоида са једним металом.*

халофи́те ж мн. грч. бот. *биљке које расту на сланом земљишту, на терену на којем има пуно соли. Свезн.*

хàлпцилѝндер м нем. *полуцилиндер, крут шешир за свечане прилике.* — Мјесто капе добијао је . . . халпцилиндер. *Кол.*

хàлуга ж покр. **1.** *провалија, дубока увала.* — Људи не могу да пређу оне халуге и дубине. *Андр. И.* **2.** *велика, густа шума. Рј. А.* **3.** покр. *травуљина, коров.* — Горе, изнад израсле халуге, била је очева соба. *Пол. 1970.* **4.** зоол. *врста морске алге која често нарасте и по неколико метара* Laminaria. — Камо ћеш је довести? Да ти на пијеску ноћује и да се храни . . . халугама? *Вил.*

хàлужина ж *аугм. од халуга.*

халу́сија ж *аугм. и пеј. од хàла*[2]. — Други се бију дрвљем и камењем против читавих легиона поноћних утвара и нечистих халусија. *Ком.*

халуцинàнтан, -тна, -тно *који потиче од халуцинација.* — Нервозним гестом, као да тјера од себе . . . мушице халуцинантних привиђења . . . скинуо [је] цвикер. *Крл.*

Изветрило је из њега и оно мало здравог суда и отпорне снаге и њихово место заузео је панични, халуцинантни страх. *Андр. И.*

халуцинàнтнōст, -ости ж *особина онога што је халуцинантно.*

халуцинàнтскӣ, -ā, -ō *који се односи на халуцинације.*

халуцѝнāтор м *онај који пати од халуцинације.* — Без занимања . . . човек постане хипохондар, неурастеник, халуцинатор. *Петр. В.*

халуцѝнāторство с *стање и особина халуцинатора.*

халуцинáција ж лат. мед. *ненормално душевно стање при коме се јавља пред очима и оно чега нема.* — Све је то био само један страшан сан, једно мучење, једна халуцинација. *Мил. В.*

халуцинúрати, -ѝнӣрām несврш. *патити од халуцинација.* — Почео сам халуцинирати. *Матош.*

хàлуша ж агр. покр. *врста бундеве.* — Купи за динар бијеле мисираче — »халуше«. *Ћоп.*

хâлф м енгл. спорт. *играч у фудбалском, хокејском и сл. тиму који помаже одбрани и навали.*

хâлф-ли́нија ж спорт. *линија тројице халфова.*

халцѐдōн, -óна м лат. мин. *в. калцедон.*

хâлчица и **хàлчица** ж *дем. од халка.*

хàља и **хáља** ж **1.** *в. хаљина (1).* — Хаља му се земље прима. *Радич.* Имала је на себи дугу сиву хаљу. *Шен.* **2.** покр. *кратка женска горња одећа без рукава. Вук Рј.* **3.** покр. *дугачак мушки плав сукнен капут преко кога се не опасује. Вук Рј.*

хáљак, -љка м *прост, кратак гуњ.* — Дундак легао на бок, под ракитом, и покрио се хаљком. *Мат.* Крупне ручетине утекле му из уских рукава замашћена хаљка. *Кал.*

хаљéтак, -тка м (мн -éци, ген. хàљётāкā) *део одеће, хаљина.* — Непознати поче навлачити на себе неке старе хаљетке. *Ћос. Б.* Кроз танке пруге јутарњег хаљетка љепоте тајне твога видјех тјела. *Бог.*

хàљете ж мн. покр. *в. хаљина (3).* — Попрскана је тамним мрљама одбачених затвореничких хаљета и ћебади. *Лал.*

хаљѐтина ж *аугм. и пеј. од хаља и хаљина. Вук Рј.*

хàљина ж **1.** *одећа женска или мушка која се носи поврх рубља.* — Он зажмури и виде њу у простој кућној хаљини. *Лаз. Л.* Скоро читава хаљина му је већ мокра. *Шег.* **2.** мн. *мушко одело састављено од више делова; сви делови женске одеће за једну прилику.* — Рекао сам официрима како чезнем за тренутком кад ћу моћи да свучем војничке хаљине. *Маж. Ф.* [Са] девојчиног тела . . . је бујица потргала и свукла свадбене хаљине. *Андр. И.* **3.** мн. (обично уз атрибуте: спаваће, креветне и сл.) *постељина.* — У велике дењкове увезане [су] спаваће хаљине. *Дом.* Момак хитро стави у ред креветне хаљине. *Мат.* **4.** заст. *гуњ од бела сукна. Вук Рј.*

Изр. црне хаљине *хаљине које носе католички богослови.* — Ради те љубави свукао је Ивановић у дванаестој школи црне хаљине. *Леск. Ј.*

хаљѝнак, -нка м *дем. и хип. од хаљина. Вук Рј.*

хаљѝнац, -нца м покр. *сељачки или војнички сукнени капут или гуњ.* — Оружницима [смо] дали сашити нове хаљинце. *Шен.* Намјести боље пода се хаљинац на коме је сједио. *Мил. В.*

хàљиница ж *дем. од хаљина.*

хàљѝнка ж *в. хаљина.* — Понекад се удружи и више њих па му купе и неку хаљинку. *Марк. М.*

хаљѝнче, -ета с *дем. од хаљина.* — Нигдје постеље . . . лежи на поду на њекаквом хаљинчету. *Рад. А.*

хаљѝнчина ж *аугм. и пеј. од хаљина.* — Брзо узмите какве хаљинчине па бјежимо. *Ћур.*

хаљѝнчић м покр. *дем. од хаљинац.*

хâљнца ж *дем. од хаља.* — Марица бијаше обучена у плаветну хаљицу. *Шен.*

хâљка ж (дат. хâљци) *дем. од хаља.* — Хаљку стере на зелену траву. *Вук Рј.*

Изр. хаљку на батаљку *покупити све своје ствари па отићи; поћи у скитњу, проскитати се.*

хâм, хáма и **хàм** м (мн. хáмови и хàмови) мац. *запрежна коњска опрема за кола.* — На угојеним коњима сијали су се сребром искићени хамови. *Јаки. Ђ.* Кочијаш . . . узме поправљати хам својем коњићу. *Крањч. Стј.*

хàма везн. *в. ама.* — Дјевојка је хама спремна била. *НПХ.*

хамáјлија и **хамàјлија** ж тур. **1.** *запис или мали предмет који празноверни људи носе уза се верујући да ће их штитити од несреће; омот у коме се он носи.* — Он се осигурао хамајлијама. *Цар Е.* Вјешали су о вратове записе и хамајлије. *Кик.* **2.** агр. покр. *врста јабука. Вук Рј.*

хамáјлијица и **хамàјлијица** ж *дем. од хамајлија.*

хàмāл, -ála и **хàмалин** м тур. *в. носач (1).* — Послаћу хамала. *Јевт.* Хамали се збијали по угловима са објешеним конопцима о десном рамену. *Кик.* Носио [је] вреће . . . као последњи хамалин. *Јов. Ј.*

хама́лити, хàмāлīм несврш. *обављати хамалски посао. Бен. Рј.*

хàмāлскӣ, -ā, -ō *који се односи на хамале*: ~ опрема, ~ посао.

хàмāлски прил. *као хамалин.*

хàмāм, -а́ма м тур. *јавно купатило.* — Синоћ кад се вратих из топла хамама, прођох покрај башче старога имама. *Шант.*

хàмāмскӣ, -ā, -ō *који се односи на хамаме*: ~ послуга.

хамàмџија м *власник или закупац хамама; онај који ради у хамаму.*

хамàмџӣ(ј)ка ж *жена хамамџије; жена која ради у хамаму.*

хамàмџик м покр. *домаће, кућно купатило.* — Уз пећ је био »хамамџик« у коме се умивало. *Дед. Ј.*

хàмāн, -а́на *в. àмāн.*

хàмбāр *в. àмбāр.*

хàмбер *в. амбер.*

хàмбра *в. амбра.*

хàмбуља *в. амбуља.*

хàметицē *в. аметице.*

хàметом *в. аметом.*

хамлетӣзам, -зма м *хамлетовско схватање и држање; подражавање, опонашање Хамлета, јунака истоимене Шекспирове трагедије.* — То што ви причате, то је нихилизам, пантеизам, хамлетизам. *Крл.*

хàмлетовскӣ, -ā, -ō *који је као у Хамлета*: ~ питање, ~ држање.

хамлето́вштина ж (често погрд.) *в. хамлетизам.* — Оставите се нарицања! То је чиста хамлетовштина. *Крл.*

хàмнути, -нēм сврш. = хапнути *зграбити, дочепати, ухватити.* — Само смишља како би нешто хамнуо. *Лал.*

хàмпа ж тур. покр. *чопор, ергела; гомила.* — Вреднија је твоја плетеница, нег' сто хампа најбољијех коња. *НПХ.*

хàмпамук и **хампàмук** м тур. *вата, фини памук*; фиг. *најбрижљивија нега, удобност, добро.* — Не знам ја шта је мука!? Безбели, кô да сам у хампамуку растао. *Андр. И.*

хâн[1], ха́на м перс. *друмска крчма, механа; гостионица; коначиште.* — Стигао [је] у Мостар и одсјео у хану. *Ћор.* Башибозуци пред хановима пију. *Куш.*

хâн[2] м тур. *титула турских и татарских владара, кан. Кл. Рј.*

хàнгāр м фр. *велика покривена просторија за смештај авиона или возила.* — Запалили [су] пет непријатељских авиона у хангару код Јагодине. *Ч-М.*

хàнгāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на хангаре*: ~ простор, ~ врата и сл.

хàндрāк *в. андрак.*

хàндрача ж покр. *шума, честар. Вук Рј.*

хàнега ж покр. *комад земље од 1/4 јутра.* — Продао [је] многе ханеге ораће земље. *Вел.*

хàнина ж *аугм. и пеј. од хан*[1]. — У дну једног друмског заокрета указа [се] олупана ханина. *Јевт.*

хâнскӣ, -ā, -ō *који се односи на хан и на ханове, који припада хану.*

хантѐрија и **хàнтерија** *в. антерија.*

хàнума и **ханӯма** ж тур. *госпођа; супруга.* — Зове ли то ханума баш мене? *Огр.* Мудро и лепо су сносили своју злу срећу и хаџи Омер и његова ... ханума. *Андр. И.*

хàнумица и **ханӯмица** ж *дем. и хип. од ханума.* — Сви сте ви млади такви, зимљиви као ханумице. *Андр. И.*

хàнџāр, -а́ра м тур. *нож савијеног облика, ношен у корицама за појасом; врста старинске сабље.* — И ње ради ханџар сева, и смрт хладна шири крила. *Митр.* Пјесма рапсодова претвара се у сијевање ханџара. *Матош.*

хàнџàрина ж *аугм. и пеј. од ханџар.* — За појасом ... поред пиштоља искезила се стара нека ханџарина. *Јакш. Ђ.*

хàнџàрић м *дем. од ханџар.*

ха́нџија и **хàнџија** м *онај који држи хан, власник хана.* — Ханџија и пандури субашини спаваху око ватре. *Вес.* Све те стварце ... предам у похрану ханџији. *Кос.*

ха́нџијин и **хàнџијин,** -а, -о *који припада ханџији.*

ха́нџијскӣ и **хàнџијскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ханџије.*

ха́нџика, хàнџика и **хàнџӣница** ж *жена која држи хан или ради у хану; ханџијина жена.* — Ханџика је нека Црногорка или Арнаутка. *Стан.* Није оно ханџиница с Метаљке, а ни џизлија сарајска. Господско је оно, хеј! *Андр. И.*

хâос м грч. **а.** = каос (2) *неред, збрка; лом.* — Изблиза изгледало је све то као хаос без главе и репа. *Крл.* У глави му читав хаос. *Ранк.* **б.** *велика количина нечега у гомили и нереду.* — Доље их је чекао хаос купињака и обурваних валутица. *Лал.*

хаòтичан, -чна, -чно и **хаòтичкӣ,** -ā, -ō *који је сав у нереду, испретуран, збркан.* — У војарнама ... хаотична безглавост. *Цар Е.* Мити су првобитна, хаотичка магла у којој су клице свих потоњих ствари — религије, филозофије, поезије, науке. *Кнеж. Б.*

хаòтично прил. *на хаотичан начин.*

хаòтичнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је хаотично.*

хӑп оном. **1.** *узвик за подражавање штуцања.* — Из самог трбуха разлеже [се] оно пресито грубо штуцање: хап! *Ранк.* **2.** разг. *у значењу: хапнути (3. л. јд.).*

хӑп м и **хӑпа**[1] ж тур. заст. *зрно, пилула.* — Пилуле (зрнца, хапе) ... прогутаће болесник најлакше с гутљајем воде. *Батут.*

хӑпа[2] *в. апа.*

хӑпакс м грч. *реч коју је неко измислио и само једном употребио.*

хӑпити, -йм сврш. *хапнути.* — Хапило те а, накриво насађен, нешто ти се десило, па се истресаш. *Сим.*

хӑпица ж *дем. од хапа*[1]. — Жена му је увијек кувала неке хапице са живом и лијечила га. *Сим.*

хаплолӧгија ж грч. лингв. *губљење једног од двају суседних једнаких слогова у речи:* законоша (од закононоша).

хӑпнути, -нём сврш. = хамнути. — Хапнуло га — примијети радник што је читао, и устаде. *Сим.*

хӑпс м и **хӑпса** ж тур. *затвор, зграда у којој затвореници издржавају казну; казна лишења слободе.* — Ђоркана су јединог задржали у хапсу. *Андр. И.* Изјављујем да [више] волим смртну казну од хапса. *Матош.* Не имадох куда ни камо, него га турих у хапсу. *Јакш. Ђ.*

хапсӑна ж *зграда у којој осуђеници издржавају казну.* — Довели [су их] под кров ове необичне хапсане. *Бан.*

хапсӑнскӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на хапсану:* ~ кључ, ~ стражар и сл.

хапсӑнџија м *чувар хапса, затвора.*

хӑпсен- *в. хӑпшен-.*

хӑпсити, -йм несврш. *терати у хапс(у); лишавати слободе.* — А ко си ти ... да хапсиш мене, команданта Подгорине?! *Ћоп.*

хӑпта и **хӑпта** ж бот. = апта *врста коровa, бурјан* Sambucus ebulus. *Сим. Реч.*

хӑптак узв. нем. *команда у некадашњој аустроугарској војсци: мирно!* — Видиш, то је сад мој солдат, а ја сам капетан, па га егзерцирам: Хајде, хаптак! *Петр. В.*

хапшӗнӣк, -йка и **хӑпшенӣк** м *затвореник, осуђеник.* — [Придружио је] к хапшеницима сумњиве испитанике. *Гор.* У згради жупског редарства довођени су нови хапшеници. *Бан.*

хапшӗница и **хӑпшеница** ж *затвореница, осуђеница.*

хапшӗнӣчкӣ и **хӑпшеничкӣ,** -ӑ, -ӧ *који се односи на хапшенике и хапшенице.* — Мало су завирили у хапшеничку собу. *Ћоп.*

хӑпшӗње с *гл. им. од хапсити.*

хӑр[1] *в. ахар.*

хӑр[2] м *в. ар*[2]. — А кад Турци на конак ти дођу ... све им подај а свог не дај хара. *Март.* Мора кући с плитке кесе, још више с дужног синовског хара. *Марк. Ф.*

Изр. у ~, за ~ *на корист; у славу.*

хӑра ж перс. *врста свилене тканине.* — Јер да само видиш у лијепе Маре какве су јој пусте димије од харе! *Шант.*

харакӣри и **харакӣри,** -ија м јапански *начин самоубиства у Јапану расецањем трбуха.*

харӑктӗр, -ера и **харӑктер** м *в. карактер.*

хӑралац, -аоца м (ген. мн. -лӑцӑ) *онај који хара. И-Б Рј.*

хӑралица ж *она која хара.* — Са свих страна харалице моћи тмина озивљу се. *Наз.*

хӑрӑм, -ӑма м тур. **1.** *оно што је забрањено, грехота; проклетство;* супр. халал. — Знају они да је оно [мост] везиров хаир ... и да је харам и камен са њега одбити. *Андр. И.* **2.** (у прилошкој служби) *проклето.* — Нек је харам му со и хљеб. *Наз.*

хӑрамбаша м тур. **1.** ист. *хајдучки старешина.* — Дружина, му се диви и бира га за харамбашу. *Вес.* **2.** заст. *старешина страже, старешина општинских пандура.* — Јесте ли када видјели харамбашу сережанина? *Шен.* **3.** погрд. *разбојник.* — Надамо се да ће власт послати на робију тога ... реакционарнога вуцибатину, харамбашу. *Матош.*

хӑрамбашин, -а, -о *који припада харамбаши.* — Стас, лице и понашање харамбашино уливало му је као неко поштовање. *Вес.*

хӑрамбашӣћи м мн. покр. *јело справљено од прженог меса увијеног у лист купуса или лозе; сарма од винова лишћа. Рј. А.*

хӑрамбашкӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на харамбаше.* — Он броји харамбашке главе. *НПХ.*

хӑрамбашовӑње с *гл. им. од харамбашовати.*

хӑрамбашовати, -шујём несврш. *бити харамбаша; понашати се као харамбаша.* — — Откако [је] он узео харамбашовати, од тада му ни један друг погинуо није. *В 1885.*

харамзӑда м и ж (вок. хӑрамзӑдо) тур. заст. *обешењак; мангуп; варалица.* — Не ход' тамо, драго дијете моје, јер је Јанко млада харамзада. *НПХ.*

харӑмија м тур. **1.** *разбојник.* — Крстиница сама је ... описала »грчке харамије« који су их напали. *Андр. И.* **2.** ист. *лако наоружан војник; хајдук.* — Даде га ... протјерати кроз бичеве својих харамија. *Ђал.*

харӑмијскӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на харамије, који је као у харамија.* — Радничка класа мора одлучно устати ... против харамијских прохтева послодаваца. *Лапч.*

харàмӣјски прил. *као харамија.*

харáмити, хàрāмӣм сврш. и несврш. *ӣроклети, проклињати*; супр. халалити. *Вук Рј.*

харамљúвати, -àмљујēм *несврш. и уч. према харамити.*

хáран[1] и **хâран,** -рна, -рно (одр. хâрнӣ) грч. покр. **1.** *захвалан, који изражава захвалност.* — И кад бих оставио себе, тебе и још пет стотина глава под Скадром, мислиш ли ти да би нам Млечићи били харни? *Љуб.* На томе сам јој необично харан. *Креш.* **2.** *вољан, расположен.* — А будем ли харан дуго боравити, пожељет ћу трку најбјесније тројке. *Фран.*

хáран[2], -рна, -рно ар. *вредан, честит, ваљан, добар*; *снажан.* — Гдје свијетли владика владаше, харан госпар од горштака харних. *Март.* Нек на мач капље отров страшни тај, нек харни челик љуто проједе. *Кост. Л.*

хàранга ж фр. *подстрекавање, подбадање, хушкање*; *хајка.* — Чињеница је да је десница . . . водила харангу против Четврте Републике. *Б 1958.*

харàнгēр, -éра м *подстрекач, хушкач.* — То су били људи недисциплиновани, закерала, харангери. *Чол.*

харàнгēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на харангере, који је својствен харангерима.*

харангúрāње с *гл. им. од харангирати.*

харангúрати, -àнгӣрāм сврш. и несврш. *подстакнути, подстицати, подбости, подбадати, (на)хушкати против некога или нечега.* — Ни њој се не харангира против конференција, против зборисања. *Ћоп.* Није он . . . пао с неба . . . да харангира петроградске гомиле. *Крл.*

харàнија ж тур. *бакрени котао*; исп. оранија. — Оде Ханија по харанију, па ни Ханије ни харание. *Шкаљ.*

хàрāње и **хáрāње** с *гл. им. од харати.*

хàрāр, -ára м тур. *врећа од кострети.* — Коликим се . . . харарима маслина може господар земље надати? *Наз.*

харáрет м тур. *грозница, врућица*; *жеђ, жеља. Бен. Рј.*

харàрина ж *аугм. од харар. Вук Рј.*

хàрати, -ām и **хáрати,** хâрām несврш. тур• **1.** *пљачкати, отимати.* — Овде је слобода право да хајдукујеш, да хараш, да заузимаш општинске утрине. *Ћос. Д.* **2.** *пустошити, уништавати.* — Када се устројила наука, свијетом је почела да хара заблуда. *Уј.*

хàрач, хàрча м тур. заст. *в. харч. Вук Рј.*

хàрāч, -áча м тур. ист. *порез који се за турске власти плаћао на сваког мушкарца немуслимана*; *данак.* — Нема ли тако великих људи да им човјек мора спонтано да плаћа харач. *Уј.*

харáчити, хàрāчӣм несврш. *скупљати харач*; *вршити насиље, пустошити, отимати.* — О болестима се говори које харају, и о смрти која харачи обилато. *Крл.* Још увек хараче по Лици швапске и усташке банде. *Пол. 1944.*

хàрāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на хàрāч.* — На тој скупштини расправљани [су] харачки и порески рачуни пашалука. *Нов.*

харàчлија м *онај који скупља харач.* — У по ноћи проћи ће харачлија, па га ваља пресрести. *Вес.*

харàчлијин, -а, -о *који припада харачлији.* — Чета Ивана Мажуранића удари на харачлијино чадорје. *Матош.*

харàчлӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на харачлије.*

хàрба ж тур. заст. *кратко копље.* — Сад надлијеће ине Турке скоком брза коња, сад надмеће харбом. *Маж. Ф.*

хàрбија ж тур. заст. *шипка којом се при пуњењу набија пушка.* — Силај ишаран златом, за њега заденута једна харбија с дршком од слонове кости. *Лаз. Л.*

харвàнија ж тур. *врста огртача који се у Босни појавио увођењем низама.* — Још пригрну мрку харванију. *Шкаљ.*

хàрдōв, -òва м мад. *бачва, велико буре.* — Сви хардови вином напуњени. *Рј. А.*

хардòвић м *дем. од хардов.*

хáрем и **хàрем** м тур. **1.** *одељење за жене у муслиманским кућама.* — Зар да туђи харем твоје чаре скрива, султанијо моја? *Хар.* **2. а.** *све жене једног муслимана.* — Почетком јануара је стигао у Сарајево, без харема и са мало ствари. *Андр. И.* **б.** шаљ. *скуп, мноштво жена.* — Фјодор Павловић у трен ока окупи у кући читав харем. *Л-К.* **3.** *двориште.* — У маленом харему џамијском . . . посјели старци. *Мул.*

харèмлук м *в. харем (1).* — Лежао је . . . у пустом харемлуку, док су најбржи коњи послати по хећима. *Андр. И.*

хáремскӣ и **хàремскӣ,** -ā, -ō *који се односи на харем, који припада харему.* — Од харемског чувара примио [је] награду. *Нен. Љ.* Она изгледа као харемска љепотица. *Наз.*

хáремски и **хàремски** прил. *на харемски начин, као у харему.* — Вријеме њеног дјевојаштва на почетку столећа било је . . . заправо харемски затуцано. *Крл.*

харèшли прид. непром. тур. *који је дуг један лакат.* — И дохвати харешли шешану. *НП Вук.*

Хàрибда ж грч. мит. *в. Сцила.*

хàрӣнга ж нем. зоол. *врста сарделе из Северног мора* Clupea harengus.

хàритатӣван, -вна, -вно *в. каритативан.* — У данашњем друштву влада љубав ... класна, црквена ... харитативна, самаританска. *Лит. 1957.*

хàрити, -ӣм несврш. покр. *туђи, млатити. Бен. Рј.*

~ **се** уз. повр. *туђи се, млатити се.*

хàриш м зоол. *прдавац (врста препелице).* — Счех, счех! — Клас се к земљи свио, харши криче. *Бег.*

харлѐкӣн, -и́на м тал. = арлекин **1.** *шаљиво лице у талијанској комедији, лакрдијаш, шаљивчина.* — И фанфара заигра марш дивље као смијех харлекина. *Стипч.* **2.** *превртљивац, врдалама.* — Футуристички харлекини су ... били његови реакционарни сумишљеници. *Шим. С.*

харлѐкӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на харлекине.*

харлѐкӣнски прил. *на начин харлекина.*

хàрли и **хáрли** прид. непром. тур. *који је велике вредности.* — На њој јесу три харли ћердана. *НПХ.*

хàрлина ж бот. покр. *жедраљевина. Вук Рј.*

хàрлӯк *в. арлук.*

хàрмница ж мад. заст. **1.** *царина.* — Павлини ... побиру и хармице за кнезове. *Нех.* **2.** *царинарница, трошаринска станица, митница.* — Када истом на стару »хармицу« сиђе ... не могаше се ... тому свему ишчудити. *Јурк.*

хàрмӣција ж заст. *в. хармица (1).* — Господине, шта ћемо платити хармиције за то вино? *Игњ.*

хармицӣја̏ш, -а́ша и **хàрмичӑр** м заст. *цариник.* — Нигдје [се] не види никаква ронда стражара ни људи »од официја« осим хармичара. *Нех.*

хармониза́ција ж **а.** муз. *музичка пратња уз једну мелодију.* — Цимбрић, коме је Мокрањац показао оба та рада, с хармонизацијом прве песме, био је задовољан. *Коњов.* **б.** *складна уметничка обрада.* — Лирика Г. Крклеца је разноврсна хармонизација те животне песме. *Богдан.*

хармонизӣрати, -и̏зӣрām и **хармо̀низовати,** -зујēм сврш. и несврш. **1.** муз. *да(ва)ти музичку пратњу једној мелодији; музички обрадити, обрађивати по правилима хармоније.* — У шестом разреду ... хармонизује за мушки хор песму »Луло моја«. *Коњов.* **2.** *бити у складу, слагати се.* — Попут пољског цвијећа хармонизира сељачко одијело с околицом. *Матош.* **3.** (што) *довести, доводити у склад, успоставити, успостављати хармонију, ускладити, усклађивати.* — Те прилике [физичкохемијске] не могу имати моћ да групишу, хармонизују појаве у реду и низању у коме се појављују у живих бића. *Ђаја.*

~ **се** *ускладити се, усклађивати се; слагати се.* — Треба све осветлити са симпатијом ... и онда се све механички само од себе хармонизује! *Крл.*

хàрмо̄нӣј, -ија м = хармонијум *музички инструменат сличан оргуљама.* — Продa намјештај, два пијана и хармониј. *Матош.*

хàрмо̄нија и **хармо̀нија** ж грч. **1.** муз. **а.** *истовремено, складно звучање неколико тонова, благозвучност.* — При свршетку слиле су се аније у хармонију. *Неим.* **б.** *део теорије музике који изучава акорде, њихово компоновање и уклапање у целину.* **2. а.** *слога, сагласност, усклађеност, склад.* — Између њих [језика и правописа] би морала владати увек хармонија. *Бел.* **б.** *складност делова једне сложене целине, уједначеност, сразмерност.* — Налазио је у ње толику хармонију љепоте женских облика. *Леск. Ј.* Шта је лакше него прочитати једну књигу ... напоменути места која су могла изостати, јер кваре хармонију. *Дом.* **3.** *в. хармониј.* — Сета, што је ... производе звуци хармоније, блажи срце. *Нед.*

хармо̀нӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на хармонију.* — Све му црте беху у хармонијској слози. *Ранк.*

хàрмо̄нијум м = хармониј. — У гимназијској згради налазио се и један хармонијум. *Коњов.*

хармо̀ника ж *музички инструменат са диркама с леве и десне стране и мехом у средини.* — фиг. У прсима тешким од астме хармоника стење кô бреме. *Полић.*

Изр. усна ~ *инструменат са челичним језичицима на коме се производи звук дувањем.*

хармонӣкӑш, -а́ша м *свирач на хармоници.* — Дигао [је] хармоникаша увис и унио га у гостионицу. *Гор.*

хармоникӑшица ж *жена хармоникаша.* — Била је она хармоникашица некад, у оркестру. *Дав.*

хàрмониво̄зан, -зна, -зно *в. хармоничан.* — Она [ме] претече гласом ванредно бојажљивим и хармониозним. *Цар Е.*

хармони́рати, -о̀нӣрām сврш. и несврш. *бити у хармонији, сложити се, слагати се.* — Једва и да опажају призоре који не хармонирају с њиховим осећањем. *Прод.* Тај симбол хармонира с диспозицијом онога духа који нам је пјесник хтио да саопћи. *Марј. М.*

хармо̀нисати, -ишēм сврш. и несврш. *в. хармонирати.* — Њено чисто а снежно лице ... хармонисало је ... са оном ... свежином природе. *Нуш.*

хармо̀ничан, -чна, -чно и **хармо̀ничкӣ,** -ā, -ō *који је пун хармоније, складан; сложан.* — Ријечи и арија у овој пјесми представљају једну ријетко хармоничну цјелину. *Бон.* Та жена није за хармоничну сарадњу. *Фелд.* Он би своја узбурканога пријатеља опет привео у хармоничке сфере умнога рада. *Бал.*

хармо̀нички прил. *в. хармонично.* — Овде ваља да се хармонички подудара настава са васпитањем. *Панч.*

хармо̀нично прил. *с пуно хармоније, складно; сложно.* — Код Зоје се хармонично усклађује поезија прве љубави и . . . снага херојске дужности. *Поз. 1948.*

хармо̀ничнӧст, -ости ж *особина онога што је хармонично.* — Касније у талијанском сликарству нестаје ренесансне дубине и хармоничности. *Баб.*

хàрмӧнскӣ, -ā, -ō *в. хармонијски.* — Мелодијска, ритмичка и хармонска средства изражавају најтананије преливе преживљавања. *Поз. 1948.*

хáрно прил. покр. **1.** *са захвалношћу, захвално.* — Цвијет се буди, цвијет се од сна прене, па тад росу харно благосивља. *Хар.* **2.** *добро.* — А тежаку, сиромаху харно ли је? . . . Худо ли је? *Јакш. Ђ.*

хáрнӧст, -ости ж *захвалност.* — Прими, водо, ев' за харност моју, што си мене с драгим састављала. *Ботић.*

хàрпија ж грч. мит. *грабљиво чудовиште с главом дјевојке а телом птице.* — Моји нокти — налик на панџе харпија — до његова срца лако пут ће наћи. *Јур.* фиг. *зла, опака, опасна жена.* — Није имао што да каже оној источњачкој харпији . . . *Торб.*

хàрпӯн, -ýна м и **харпýна** ж грч. риб. **а.** *рибарско копље везано о дугачко уже.* — Топ на врху брода избаци харпун на кита. *Петр. М.* **б.** *шиљак који се насађује на стрелу подводне пушке.*

харпӯнáр, -ára и **харпӯнēр,** -éра м *риболовац који лови харпуном.* — Свака ловачка експедиција води собом по једног вештог харпунера. *Петр. М.*

хàрпунаст, -а, -о *који је као харпун, који је с харпуном.* — Све рибарске бродове [треба] опскрбити харпунастом стријелом ручног или експлозивног типа. *Вј. 1960.*

харпуни́рати, -ӯнӣрāм сврш. и несврш. *погодити, гађати харпуном.* — То [се] мора чинити из непосредне близине, тако да се морс одмах може харпунирати. *Петр. М.*

хàртија ж грч. **1.** *танки листови (добивени од биљних сировина) који служе за писање, штампање, паковање и сл., папир.* **2.** (обично мн.) **а.** *рукописи, белешке.* — Доскора [ће] можда ево већ напокон котачи се дати на штампање мојих хартија. *Уј.* **б.** *исправе, документа.* — Полиција је свако јутро обилазила хотеле и прегледала хартије путницима и странцима. *Мил. В.* **в.** банк. *акција, деоница.* — Дуго и пажљиво би распитивала док не би сазнала најповољнији курс неке од својих хартија. *Андр. И.*

Изр. бацити (бацати, ставити, стављати) на хартију (*на*)*писати*; лакмусова ~ хем. *хартија за хемијска испитивања натопљена лакмусом*; мртво слово на хартији *пропис или писмена обавеза који само формално постоје, који се не примењују*; покрити кућу хартијом *сазидати кућу задужујући се на менице.* — Како оживи све кад падне мрак на кровове београдских кућа, и иначе покривених хартијама и интабулацијама. *Срем.*; хартије од вредности *акције, обвезнице, чекови и сл. хартије које имају неку новчану вредност*; ~ све трпи *може се писати шта се хоће.*

хàртијаст, -а, -о *који личи на хартију, који изгледа као хартија.* — Преста да љушти прегорелу, хартијасту кору са свог комада [бундеве]. *Дав.*

хартијѐтина и **хартијѐшина** ж *аугм. и пеј. од хартија. Вук Рј.*

хàртијица ж *дем. од хартија.*

хáрум *в. арум.*

харӯспик м лат. празн. *онај који је код старих Римљана погађао судбину уз утробе животиња принетих на жртву.*

хâрфа ж (ген. мн. хâрфā и хâрфӣ) нем. *музички инструмент троугаоног облика са жицама затегнутим на окомито постављеном оквиру и са великим резонатором.*

Изр. Еолова ~ 1) *харфа са жицама које зује на ветру*; 2) *тихи звуци.*

хàрфāш, -áша м *в. харфист(а). Бак. Реч.*

харфàшица ж *в. харфисткиња. Бак. Реч.*

харфенѝстица ж *в. харфисткиња.* — Би ли то сретна идеја била кад би тко опјевао нпр. св. Цецилију као најстарију харфенистицу? *Крл.*

хàрфист(а) м *свирач на харфи.* — И бојим се да и других харфиста безброј чух. *Уј.*

хàрфистица и **хàрфисткиња** ж *свирачица на харфи.*

хâрфица ж *дем. од харфа.*

харфѝнист(а) м *в. харфист(а).* — Целу ноћ рида црна харфа полуделога харфонисте. *Јакш. М.*

харфѝнисткиња ж *в. харфисткиња.* — Долазак ових [глумаца] . . . ипак [је] епохалнији . . . него долазак каквих . . . харфонисткиња. *Срем.*

хáрч м тур. заст. **1.** *трошак; издатак.* — Да вам је било видјети тога харча и живота! *Јурк.* А треба л' доста харча за школу?

Срем. **2.** *гајтан, срма као украс, опрема.* — У рукама пушке једнолике, једног харча, од дванаест драма. *НП Вук.* Носио се трговачки: чохане чакшире са свиленим харчем. *Вес.*

харчàлија ж тур. заст. *врста пушке великог калибра.* — У Турака пушке харчалије. *НП Вук.*

хàрчёње с *гл. им. од харчити (се).*

хàрчити и **хâрчити,** -ӣм несврш. *трошити, расипати, лакомислено трађити новац.* — Од зараде нису много харчили. *Кос.* Харчите оно што је луди Георгије накупио. *Чипл.*

~ се *излагати се трошку. Вук Рј.*

Изр. кад се харчи нек се харчи *кад се толико потрошило, нека се потроши још.*

хàрчљив, -а, -о *који много и лакомислено троши, расипа. Вук Рј.*

хáрџија *в. áрџија.*

хâс м ар. заст. *царски или државни посед, власништво. Шкаљ.*

хàсаба ж тур. покр. *непокретна имовина коју може наследити само мушкарац. Вук Рј.*

хâсан, хáсни ж *в. хасна.* — Лети као нијема звијер у свој властити квар, а за чију вражју хасан? *Шен.*

Хàсан м *муслиманско име.*

Изр. где (куд) сви Турци, ту и голи **~** *заједно са свима, са осталима.*

хáсија *в. áсија.*

хàсна ж тур. *корист.* — Није у питању само хасна већ и таштина. *Петр. В.* Слаба хасна од таквога друга. *Кол.*

хàснија м и ж покр. *лакомац, шићарџија.* — А оно ти је ... све го Бошњак, хасније и прзница, на го нож ће налетети. *Шуб.*

хàснити, -ӣм несврш. *доносити корист, помагати, вредети.* — Нису хасниле никакве молбе. *Бал.*

~ се *користити се.* — Мачак може само видети све то и зазубице добити, али се неће хаснити. *Срем.*

хàсница ж *дем. од хасна.* — Хоћу и ја да видим мало хаснице. *Глиш.*

хаснòвит, -а, -о *користан.* — У свијету штошта ... хасновита има. *Шен.* Занемарит хасновити и лаки покушај, у бескорисну срљајућ опасност. *Богд.*

хаснòвитōст, -ости ж *особина онога што је хасновито.*

хàста прид. непром. тур. **1.** *болестан.* — А је ли одавно хаста? ... А не знате где га боли? *Ћор.* **2.** (у именичкој служби) *болесник, болесница.* — Ајша боловала, била тешка хаста. *Мул.*

хастàлук м *болест.* — Може хасталук доћи ... куд си тад приспио. *Радул.*

хàсура ж тур. *простирка исплетена од рогозине, рогозина.* — Покрије ... слике хасурама. *Матош.* Простријеше им хасуру да сједну. *Андр. И.*

Изр. извући коме хасуру *подвалити, преварити кога.*

хàсурица ж *дем. од хасура.*

хасȕџија м *занатлија који прави хасуре.*

хасȕџијин, -а, -о *који припада хасурџији.*

хасȕџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на хасурџије.*

хâт *в. ат.*

хâтан, -тна, -тно *марљив, који приања;* исп. хатати. — Гуја сикће, па се грчи, трн се мрчи, напредан и хâтан, родан и ваљатан. *Кош.*

хâтāр м мађ. *територија неког села, краја, котара, области, подручје.* — Та мени је свеједно, а служио у овом хатару, или ма на коме другом крају божијега света. *Јакш. Б.* Тако је тамо у њиховом хатару. *Ков. А.*

хáтар м тур. *наклоност, љубав, воља.* — Нека њих два удесе тако да испадне свима по вољи и по хатару. *Срем.* За туђ хатар под небо се вере. *Крањч. С.*

Изр. изићи из хатара коме *замерити се, нажао учинити коме,* иштетити **~** (с ким) *позаваћати се,* по хатару *пристрасно,* у **~** (коме) *за љубав (некоме);* у **~** истине (истини) *у корист, за вољу истине (истини).*

хатáрити, хàтāрӣм несврш. *постављати међе, разграничавати земљиште,* исп. хâтāр. *Кл. Рј.*

хатàрџија м *онај који ради према наклоности, пристрастан човек. Вук Рј.*

хàтати, -ām несврш. покр. *марити, хајати, приањати уз што.* — Нит ко чију за привјеру хата, нит тко чијег жали јаукања. *Март.*

хàтāч, -áча м покр. погрд. *сеоски господин.* — Сви ти наши хатачи ... и нијесу права господа. *Ков. А.*

хáтер м *в. хáтар.* — Одсад ће и Неша гледати себе и своју корист. Нема више хатера ни пријатељства. *Глиш.*

хатèрисати, -ишēм сврш. и несврш. *(у)радити по хáтеру, пристрасно. И-Б Рј.*

хàтӣб, -иба м тур. *исламски вероучитељ и проповедник, имам.* — Поточић жубори и хатиб худбу збори. *Баш.*

хатишèрӣф, -ифа и **хатишèриф** м тур. *султанов указ, повеља.*

хàтма ж тур. покр. *муслиманска заједничка, скупна молитва.* — Могао [би] на Царини хатму у џамији учити, јер ... немају хафиза. *О-А.*

хàтнӣк м *в. атлија.* — На хиљаде ... полети крвожедних хатника. *Ботић.*

хáтор м *хатар.* — Знају ли они да је оно [мост] везиров хаир, да је ... за божји хатор грађено? *Андр. И.* Онда си ти то учинила из хатора? *Бег.*

хáторити, -ӣм несврш. *бацати кривицу (на кога).* — На мајсторе немој хаторити. *НПХ.*

хàтула ж тур. **1.** *банак, истурени део зида (са даскама преко њега).* — Изнутра су зидани темељи ... припуштени; на тим су банцима широка брвна и на њима стоји посуђе; тај се банак зове хатула. *Цвиј.* Уз црну хатулу стајале су букове ћаве. *Сиј.* **2.** *греда на зиду куће на коју се ослања кровна конструкција.* — Онда су по зиду положене дебеле греде — хатуле. *Дед. Ј.*

хàуба ж нем. варв. *капа у прибору за стављање трајне ондулације.* — Указаше се шарене хаубе [у фризерском салону] ... упалише се ... сигнали на електричним кутијама. *Пол. 1958.*

хàубица ж чеш. *врста тешког топа.* — Хаубица поче да туче косе које су држале остале двије чете. *Ћоп.* Наша [је] штампа тешка артиљерија која туче непријатеља једнако као и најтежа хаубица. *Хорв.*

хàубичáр м *артиљерац, тобџија који служи на хаубици.* — Сигурно ћемо одступати и са свих положаја ... рече ми командир хаубичар. *Јак.*

хàубичкӣ и **хàубичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на хаубице*: ~ цев. — Није више могао поднијети патње у хаубичном дивизиону. *Хорв.* Грме тешка хаубична зрна. *Андр. И.*

хàузúрер м нем. варв. *онај који продаје робу по кућама, торбар.* — Дошли су онда некакви агенти, хаузирери. *Крл.* У памћењу многих искрсне ... фигура Шамике хаузирера, с торбом на леђима. *Поп. Ј.*

хàузмàјстор м нем. варв. *настојник куће, кућепазитељ, домар, пазикућа.*

хàузмàјстóрка ж *жена хаузмајстор; хаузмајсторова жена.*

хàузмàјсторов, -а, -о *који припада хаузмајстору.*

хàук м *вика; јаук.* — Кад нестане боја и хаука, онда прйђи, мој миљахни брајне. *НПХ.*

хàусрок м нем. варв. *кућни капут, кућна, домаћа хаљина.* — Улази стари Глембај у свиленом хаусроку. *Крл.*

хàустор м нем. варв. *велика врата, главни улаз у кућу, капија.* — Сива боја расла је по сјенама отворених хаустора. *Крл.*

хàф м тур. *фине длачице на тканини.*

хàфиз и **хàфис** м тур. *човек који зна Куран напамет; учен човек, учењак, зналац.* — Свет се окупљао око натписа ... док се не би нашао какав ... хафис који би ... прочитао натпис. *Андр. И.*

хаха́кање и **хахàкање** с *гл. им. од хахакати.*

хаха́кати, хàхāчēм и **хахàкати,** хахàкām несврш. *узвикивати ха, ха, ха.* — Извана се зачуо смијех ... неко је хахакао. *Цес. А.* Хахачући запјеваше ругалицу. *Шен.*

хаха́кнути, хàхāкнēм *свршн. према хахакати.*

хàхāр м мађ. покр. *крвник, џелат, вуцибатина.* — Ови разбојници, проклети хахари ... [су је] пробудили. *Крл.* Дошао Петар и чета таквих хахара кô што и он. *Шен.*

хáхати, хâхām несврш. *в. хахакати.* — Пунио је свој ... амбар кукурузом, хахајући од неке вреле нутарње сласти. *Божић.*

хàхољак, -бљка м *ситна уштеђевина, уштедак, приштедак. Деан. Рј.*

хахýљати, -ām несврш. *слабити, венути.* — Мецена поче слабити, хахуљати и поболијевати. *Ков. А.*

хàџ, хàџа м *в. хаџилук.* — Трипут је досада ишао на хаџ. *Сиј.*

хáџа м = хáџо *хип. од хаџија.* — На средини првог реда сједиле су неколике старе оронуле хаџе и ... пушиле на дуге чибуке. *Ћоп.*

хàџи непром. *титула која се ставља испред имена хаџије*: хаџи-Омер, хаџи-Тома.

хàџија м *онај који је ишао на хаџилук, ходочасник, поклоник Мухамедову или Христову гробу.* — Имају ... човјека с Ћабе, хаџију. *Сиј.* Доћи ће хаџија кроз двери златосаног Истока. *Уј.*

хàџијин, -а, -о *који припада хаџији.*

хàџијиница ж = хаџиница *хаџијина жена. Вук Рј.*

хàџӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на хаџије.*

хàџика ж **а.** *жена која је ишла на хаџилук.* **2.** *в. хаџијиница.* — Има безброј ... призора који [би] ... могли ... дати изврсне романе. Тако историја старе хаџике Ташане. *Скерл.*

хаџикýскун м *онај који се назива хаџијом иако то није. Вук Рј.*

хàџӣлук м тур. **1.** *ходочашће, поклоњење местима која се сматрају светим (Мека код муслимана, Јерусалим код хришћана).* — Умро [је] на хаџилуку. *Андр. И.* **2.** фиг. *поклоњење, подворење.* — Ибиш-ага је ишао на хаџилук и оном Ђул-Баби у Будим. *Срем.*

хàџӣн, -а, -о *в. хаџијин.*

хáџин, -а, -о *који припада хáџи.*

хаџинедо̀мак м *онај који је пошао на хаџилук али се вратио не стигавши до циља. Вук Рј.*

хаџи́ница ж = хаџијиница. — Жена му, хаџиница, није задовољна. *Јевт.*

хаџи́нски, -ā, -ō *в. хаџијски.*

хаџипѐшмāн, -а́на м тур. подр. *онај који брзо одустаје од намере, онај који се брзо покаје. Р-К Реч.*

ха́џо, -а и -ē м — хаџа. — На писној дрвеној скамији дријемуцка хаџо. *Кик.*

ха́џов, -а, -о *који припада хаџу.*

ха̀ша[1] ж *в. абација.* — Златним ћу те седлом оседлати и везеном хашом покривати. *НПХ.* Јаше коња ... жуто седло на њему и црна хаша. *Сиј.*

ха̀ша[2] ж тур. *в. хашање.* — Лупежи се дадоше у нијек и хашу. *Љуб.*

ха̀шā узв. *не, не дао бог.* — Хајир, хаша, травнички везире. *НП Херм.*

ха̀шāње с *гл. им. од хашати.*

хашàрија м и ж тур. *несташна особа, несташко.* — К њој долази хашарија, хашарија млад делија. *Змај.*

хашàријаст, -а, -о *несташан, враголаст. Рј. А.*

ха̀шати, -ām несврш. тур. *не признавати, одрицати, нијекати. Кл. Рј.*

ха̀шēње с *гл. им. од хашити.*

ха̀шер и **ха̀шир** м непром. тур. *пропаст, уништење. Рј. А.*

Изр. ~ бити *страдати, пропасти;* ~ учинити *упропастити, уништити, разорити.*

ха̀шити, -īм несврш. *в. хашати.*

ха̀шиш м тур. **1.** *источњачка опојна дрога.* — Не узимаше увијек хашиша и опијума. *Матош.* **2.** бот. *индијска конопља* Canabis indica. *Сим. Реч.*

хашѝшист(а) м *онај који ужива хашиш.* — Био [је] горљиви посјетник кружока хашишиста. *Уј.*

ха̀шишкӣ, -ā, -ō *који се односи на хашиш; који потиче од хашиша.* — Ту имамо неколико тренутака хашишких заноса. *Уј.*

ха̀шлук м тур. *новац за трошак.* — Остаје ми по егбе цекина, што ми може за хашлука бити. *НПХ.*

ха̀шлучити, -īм несврш. *давати коме хашлук, трошити на кога. Рј. А.*

хв. скраћ. *хват.*

хва́јда ж *в. фајда.* — Нема хвајде од скупа ђердана. *Уј.*

хва́ла ж **а.** *лепо мишљење изражено о коме, похвала, истицање врлина, хваљење.* — Умјетника обасипаше хвалом и одобравањем. *Том.* По препоруци ... [ће] запросити ту девојку, о којој му толико причају ... неки с хвалом, неки с кућењем. *Дом.* **б.** *хвалисање, самохвалисање.* — Лијепо се хвалиш! ... Много ће ти ваљати таква хвала овдје. *Лал.* **в.** *захвалност, признање.* — То нам је хвала за све што смо учинили за тебе. *Козарч.* **г.** (у служби прил. сад.) *захваљујући.* — Ми радо признајемо ... да су ... били духови у Хрватској, хвала, нашим опозицијама, сувише махани. *Бал.*

Изр. ~ ти (вам итд.) *захваљујем ти (вам итд.).*

хва̀лан, -лна, -лно покр. *који заслужује хвалу, похвалан.* — Његова су дјела весма хвална. *НП Вук.*

хва̀лба ж покр. *хвала.* — Пјевана је некада хвалба роду и језику. *Шим. С.*

хва̀лбен, -а, -о *који хвали, прославља.* — После такве сцене одиста није остајало ништа друго до мирис тамјана и хвалбена песма. *Скерл.*

хва̀лидба ж *хвала (а и б).*

хва̀лилац, -иоца м *онај који некога хвали.* — Не боји се лисица вечерњега хвалиоца него јутрењега раниоца. *Н. посл. Вук.*

хва̀лисав, -а, -о **а.** *који се нечим хвали, који се много хвалише.* — Куша бар ... један успјех, да га затакне као орден на своје хвалисаве прси! *Бег.* **б.** *којим се изражава хвалисање.* — Љубомир се наслушао хвалисавих прича о провођењу и уживању свога сељака. *Ранк.*

хва̀лисавац, -āвца м = хвалиша *онај који сам себе хвали.* — Најгрлатији у читавој соби је један ... коцкар, лажов и хвалисавац. *Чол.* Не бисмо хтјели да испаднемо хвалисавци. *Вј. 1957.*

хва̀лисавица ж *хвалисава женска особа.*

хва̀лисаво прил. *са хвалисањем; хвалишући се.* — Хвалисаво узвикује. *Јел.*

хва̀лисавṑст, -ости ж *особина и држање хвалисаве особе.* — Он се са неком гордом хвалисавошћу насмеши. *Ранк.*

хва̀лисā̀ње с *гл. им. од хвалисати се.*

хва̀лисати се, -ишēм се несврш. *хвалити сам себе, своје поступке и своје успехе; хвалити сē преко мере.* — Док је рат беснео далеко ... они су се још некако прсили, хвалисали, па и лагали. *Јак.* Зашто ти, који се хвалишеш својом искреношћу, не говориш истине? *Крањч. Стј.*

хвали́снути се, хва̀лйснēм се сврш. необ. (у деминутивном значењу) *похвалити се.* — Зато се он често знао хвалиснути. *Том.*

хва̀литељ м *онај који хвали, хвалилац.* — Хвалитељи добрих старих времена су зловољно гледали. *Нех.*

хва́лити, хва̀лӣм несврш. **1.** (кога) *истицати нечије врлине, вредност, лепоту и сл., узносити некога.* — Мајка јој није ништа сметала, хвалила је наредника. *Уск.* **2.** *захваљивати (коме).* — Све хвалим бога што то дочекао. *Ћос. Б.* Крсто хвали племству што је пожртвовано похрлило под његове заставе. *Нех.*

Изр. не хвалећи му вере нар. *иако је друге вере*; хвали море, држ' се краја *не излажи се опасности*; хваљен Исус *поздрав код католика.*

~ **се** *повр.* — Чим ми се хвалите? *Буд.* Само су се једна другој хвалиле ... док не пуче тиква. *Срем.*

хва̀лиша м = хвалисавац. — Ђокић је кицош, леп младић и велики хвалиша. *Ранк.* Није био гизделин и хвалиша. *Гор.*

хвалопо́јац, -јца м *в. хвалоспевац.* — Младић одговори да је свирач и хвалопојац синоћни. *Вел.*

хвалòпо̄јка ж *в. хвалоспев.* — Девојке ... [су] запевале хвалопојку. *Вил.* Пјевају се хвалопојке онима који су креирали постојећи девизни ... режим. *Вј. 1970.*

хва̀лоспев, ијек. хва̀лоспјев, м **а.** *песма којом се неко слави, уздиже, велича.* — Тако је дошло до овог величанственог хвалоспјева, коме ће се можда дивити будућа покољења, али ја нипошто. *Крл.* **б.** *претерана похвала; ласкање.* — Лењин је оштро критиковао све покушаје хвалоспева великоруској култури. *Комун. 1961.*

хвалоспе́вац, -вца, ијек. хвалоспје́вац, м *онај који пева хвалоспеве.* — Песник буне и хвалоспевац јунака више није имао шта да тражи у Србији. *Сур.*

хва̀лоспјев, ек. хва̀лоспев.

хвалоспје́вац, ек. хвалоспе́вац.

хва́лџија м *в. хвалисавац.* — Ниси јачи — сунце рече — хвалџија си, ветре, само. *Змај.* Хвалџије ни за лијек у њем нема. *Марк. Ф.*

хва́љење с *гл. им. од хвалити (се).*

хва̀ста ж *в. хвалисање.* — Хвастом се разметати ... *Павл.*

хва̀став, -а, -о *в. хвалисав.* — Да не испаднем и одвећ хваставим, морам признати да ми се предмет учинио драматским. *Шкреб.*

хва̀ставац, -ávца м *в. хвалисавац.* — Лука није био ни хваставац ни брбљивац. *Кол.*

хва̀ставо прил. *в. хвалисаво.* — [Моћи ће о својој победи] бучно и хваставо наклапати. *Драж.*

хва̀ставо̄ст, -ости ж *в. хвалисавост.* — К тому се придружила још и једна мана — хваставост. *Баз.*

хва̀стāвче, -ета с *дем. и хип. од хваставац.* — Мучи, хваставче једно! — стане да га кори отац. *Љуб.*

хва̀стāње с *гл. им. од хвастати се.*

хва̀стати се, -ā̀м се несврш. *в. хвалисати се.* — Хвастамо се пјесничким даром, а још немамо пјесника који би и друге народе занијети могао. *Коз. Ј.* У мајстор-Кости порасте сујета оца. Почео је богме и да се хваста. *Сек.*

хва̀т м (лок. хва́ту; мн. хва́тови и хва̀ти, ген. хва́тōвā, хва́тā, хва́тӣ) **1.** *мера за дужину (око шест стопа).* — Груну у прса Максимова, и овај одлети цио хват далеко. *Л-К.* **2.** *мера од четири кубна метра, обично за огревно дрво и грађу; толика хрпа сложених дрва.* — Сиромашни Посавчани правили хвате од јасеновине и грабовине. *Коз. Ј.* Отац је био наслоњен лећима на хватове дрва. *Дав.* **3.** *потез, замах.* — У једном часу дође до снаге и у неколико хватова дочепа се сплава. *Марк. М.*

хва̀талица ж и **хва̀тало** с *в. хватаљка.* — Личинка ... захвати плијен клијештима на крају хватала. *Финк.*

хва̀тāљка ж **1. а.** *орган или оруђе којим се хвата, придржава, причвршћује.* — Он [реп дрекавца] представља поузданију »хватаљку« од руке. *Пол. 1958.* Помоћу хватаљке учврстите је на сталак. *ОК.* **б.** *оруђе за хватање, дохватање.* — фиг. Немајући хватаљке, заправо с хватаљком закључују да сигурно постоји ... оно што се не да ухватити. *Шим. С.* **в.** фиск. *дршка за коју се хвата рукама при вежбању на коњу (гимнастичкој справи).* — Вјежбање на омиљеној справи, коњу с хватаљкама, довео је до савршенства. *ВУС 1973.* **2.** *замка, клопка.* — Тулац се поставља на излазу из јазбине тако да куна мора да прође кроз ову примитивну хватаљку да би изишла напоље. *НИН 1959.*

хвата̀ња ж *прикудно одвођење обвезника у војску. Вук Рј.*

хва̀тāње с *гл. им. од хватати (се).*

хва̀тати, -ā̀м несврш. **1. а.** (кога, што) *узимати, дочекивати рукама или чим другим, задржавајући некога или нешто.* — Свјетина је алакала за њим: — Држи га, махнит је! ... Хватај, не дај! *Андр. И.* Вјетар хвата јата волова у чврсти свој загрљај. *Цес. Д.* Сада ме већ довољно знају и продају сами, хватају бољу цену. *Ћос. Б.* **б.** *пресретати некога.* — Излази свако јутро на железницу да хвата сељаке из свога краја и доводи на адвокатску кланицу. *Петр. В.* **в.** *примати ухом, слушати.* — Хватам истанчаним слухом тихе, мачје кораке Терезине. *Козарч.* Криво суде о Вуку сви који држе да је само онако насумце хватао ријечи народне. *Јаг.* **г.** *захватати; црпсти.* — Ту воду хватају жене

уочи Ђурђева дне. *И-Б Рј.* **2. а.** *ловити (о риби и сл.).* — Ми смо још мутна вода, у којој може рибу хватати тко год хоће. *Коз. Ј.* **б.** *прихватати се чега, почети радити.* — Ево већ он хвата нови посао. *Ков. А.* **в.** *заузимати.* — Дворани се отварају врата ... и сваки ... своје мјесто хвата. *В 1885.* **г.** *дочекивати и узимати за себе оно што је другоме намењено.* — Таква писма [Карађорђева Русима] ... хватао је и отварао и задржавао. *Вук.* **д.** *мамљењем (кога или шта) привлачити у нешто.* — А како ти хваташ рој? *Вес.* **ђ.** *држати под влашћу, присиљавати кога на што.* — Налази ниску насладу хватати нас гладом. *Матош.* **3.** *затицати кога (обично у нечем недозвољеном).* — Сваки час је себе хватао у тим грозним мислима. *Вос. Б.* [Она] не хвата мужа у неверству. *Поп. П.* **4.** *упрезати (запрежну стоку).* — Хватај коње у каруце. Крећемо одмах. *Чипл.* **5.** (за нешто) **а.** *стезати, стискати (нешто).* — Прсти [јој] дршћу, док је нешто за срце хвата. *Наз.* Да скаче у очи и тобџију за грло хвата, то ... никад није чинио. *Чипл.* **б.** *посезати за нешто, мешати се, лаћати се (чега).* — Научили [су] да противу турскога зулума одмах хватају за пушку. *Јов. С.* **6. а.** *примати, схватати; подешавати; преносити; снимати, бележити, записивати.* — Колико сам се веселио безбројним сликама што сам их уз пут хватао. *Рад. А.* Не квари песму ... тачно хватај глас. *Вос. Б.* Сељачки говор ... је ... тако веран као да је фонографски хватан. *Скерл.* **б.** *привлачити, задобивати, везивати за себе.* — Камо оно време ... кад вас је читање полако хватало и освајало, као што у позоришту комад који се игра хвата и занима гледаоца. *Поп. П.* **в.** *примати; прихватати, увлачити, увијати; привлачити к себи.* — Диже [се] од стола наглим покретом, као човек који хвата дах. *Андр. И.* У душу хватај дубоко, о ствари се великој ради. *Марет.* **7.** *обузимати, прожимати, освајати; савлађивати (о сну, пићу и сл.: о осећањима, болести, сумњи и сл.).* — Хвата ме сан. *Шен.* Какав је тај ваш Пера у пићу: хвата ли га лако, је л' свађалица? *Срем.* Хвата га тресавица, дрхте му руке. *Божић.* Поче да ме хвата зима. *Вос. Б.* **8.** *кретати се прелазећи на што, прелазити на нешто.* — Пешадија је већ изашла на друм и хватала десну страну пута. *Јак.* Јунаци шуљаху се са бојног поља хватајући сваки своју стазу. *Ков. А.* Сократ је, осећајући како му се отров ... диже и хвата срце, покрио своје лице одећом да га не виде ученици. *Дуч.* **9.** *заузимати (неко место), смештати се, склањати се (негде).* — Хватајте и ви бусију! *Гмш.* Борци ... су се расипали иза барака и хватали заклоне. *Вос.* **10. а.** *износити, обухватати, садржавати, запремати.* — Узе велики котао што хвата двадесет ока. *Вес.* Његова збирка је мала, хвата само петнаест приповедака. *Поп. П.* **б.** *досезати, допирати.* — Зимски капут [је] хватао скоро до чланака. *Шапч.* **11.** *успостављати, стварати.* — Кристијан, који се у први мах збунио, хвата опет равнотежу. *Крл.* Путовао [је] у иностранство ... хватао везе. *Ств. 1952.* **12.** *стицати, прибављати.* — Нећу да души хватам гријеха. *Вип.* **13.** *дохватити део чега, погађати.* — Је ли пало крви и од твоје руке ...? — Вјере ми, није ... изим ... да нијеси могао другачије изнијети главе, а и онда се, већ да би у тјеснацу, хватало олово ногу. *Буд.* **14.** непрел. *бити довољан, стизати.* — Ево идем отуд већ четири дана, хвала милом богу, што нам хвата храна. *Вел.* **15.** непрел. *качити, закачињати; одговарати намени.* — Ова два дуба не хватају добро. *Р-К Реч.*

Изр. ~ за реч *користити се оним што је неко рекао на његову штету или у своју корист;* ~ корена (маха) *јачати, освајати;* ~ маглу *бежати;* ~ на нешто фам. *користити се нечијом слабошћу или неком својом предношћу.*

~ **се 1. а.** *уз. повр.* — Свађу ове две комшике потпалио [је] јутрошњи глас о Вилимону, те су се почеле грдити и за кике хватати. *БК 1906.* **б.** *дружити се, пријатељевати.* — Чудим се како вас весели да се са сваким хватате. *Л-К.* **в.** *ступати у коло, узимати се за руке у колу.* — Погледа како Павлија јури колу и како се хвата све до момака. *Вес.* фиг. На повратку у домовину хвата се у коло с Буковцем и осталима. *Баб.* **2.** *ширити се; допирати до, достизати, једним делом обухватати.* — Одатле надалеко се хвата красно поље уз дубраве славонске. *Павл.* По доби се наш племић хватао педесетих. *Вел.* **3.** *настајати, спуштати се (о сутону, вечери).* — Кад се буде хватао мрак, доћи ће овце саме из шумице на брег. *Кум.* **4.** *стварати се на површини нечега.* — Запалих цигару и гледах како се по жишци хвата пухор. *Вес.* Хвата се чађ на фитиљу. *Марет.* **5.** *пријањати, лепити се.* — фиг. Перу једнако поучава, кара, али се ништа не хвата. *Игњ.* **6. а.** *гомилати се, скупљати се.* — Грдне облачине стану се гонити небеским обзорјем и хватати се у једну цјелину. *Том.* **б.** *претварати се.* — Поглед њен беше влажан, хладан као прва зимња киша, која се непримегно хвата у лед. *Лаз. Л.* **7.** заст. *помрачивати се (о Сунцу, Месецу).* — Од Трипуна до светога Ђурђа сваке ноћце мјесец се хвата̀ше. *НП Вук.* **8.** *бити, износити (о цени, услузи).* — То ми се хвата врло скупо. *Р-К Реч.*

Изр. не хвата ми (ти) се рачун *немам (немаш) рачуна;* ~ за главу *бити на великој муци;* ~ за косе *увиђати да је погрешно кад је касно;* ~ за косе (с ким)

туђи се; ~ за стомак, за трбух, за слабине (смејући се) *јако се смејати*; ~ сламке, за сламку *в. уз сламка (изр.)*; ~ срца *узбуђивати*; ~ укоштац (с ким) *сукобљавати се, водити борбу*.

хва̏тач, -а́ча м **1.** *онај који што хвата.* — Бездушни ловац ... прикрао се дугоногим хватачима жаба [родама] и опалио из двоцевке. *НИН 1959.* **2.** *онај који се пентра хватајући се за нешто.* — Необично се вјешто пењу хватачи [мајмуни]. *Финк.* **3.** мн. зоол. *систематски назив за једну врсту мајмуна* Ateles.

Изр. црни ~ зоол. *врста мајмуна* Ateles paniscus.

хва̏тити, -ӣм сврш. **1.** *дохватити, ухватити.* — За руку га белу хвати. *Радич.* **2.** *дохватити се, отпочети.* — Младо момче ... тек га наусница хватила. *Коч.*

~ **се 1.** *уз. повр.* — Хваташе се за прси јуначке. *НПХ.* **2.** *машити се, дохватити се.* — И још се вишег неба хвати. *Крањч. С.* Све хоће кола да се хвати. *Крањч. С.* **3.** *бацити се, узјахати.* — Па се ђогу хвати на рамена. *НП Вук.*

хва̀тити, хва̏тӣм несврш. *слагати дрва у хватове. Р-К Реч.*

хва̏тӣште с *оно за шта се хвата; место ослонца.* — Ручка је троугласта и служи као хватиште. *Атл.* Хватиште — мјесто у стијени које служи за хватање рукама. *З-Г.* фиг. Жену је волио ... као ... биће које бојадише житак, ослонац је, хватиште за живот. *Кал.*

хва̏тљика ж **1.** *дрво из хвата, цепаница. И-Б Рј.* **2.** *мотка којом се бележе хватови. И.* **3.** *кука. Р-К Реч.*

хво̀ја и **хво̀ја** ж **1.** *грана, младица на стаблу.* — А трећа је жуте боје као лишће сухе хвоје. *Наз.* На клупи под хвојама лозе ... седело је неколико младића и девојака. *Поп. Ј.* **2.** бот. *в. бели бор (уз бор, изр.). Сим. Реч.*

хво̏јан, -јна, -јно *који је од хвоја; пун хвоја.* — Пршти коље и плетери хвојни, а хиљаду жари се ватара. *Март.*

хво̏јаст, -а, -о *сличан хвоји.*

хво́је с *зб. им. од хвоја.* — Усахло хвоје се немоћно пружа. *Домј.*

хво̏јка ж *дем. од хвоја.* — На трулу пању још се која хвојка зелени. *Хар.* Ни дашак није пирнô хвојкама. *Шен.*

хво̏ште с бот. *раставић. Сим. Реч.*

хê и **хѐ** узв. **1.** (каткад удвојено) *за изражавање различитих расположења: разочарења, дивљења, радости, задовољства, резигнације, незадовољства, бриге, сумње, претње и сл.* — Хе, мој синко ... да је то што ти радиш какво добро, зар не би и твој отац то радио? *Ранк.* Хе! врти главом стари Замфир и не верује му. *Срем.* Хе! Шта сад велите? *Бал.* Чувши како му хвали дјецу, чисто узрасте човјек ... — Хе, хе, јесу ли ми красни? *Бор.* Хе, хе, ипак се даде живјети! *Бор.* **2.** *за скретање пажње и за дозивање или при непосредном обраћању коме; за изненађење.* — Ти си зацијело гладан. Хе, Нежо, или ти, Магдо! Одмах спремите штогод. *Бал.* **3.** (обично удвојено, или више пута поновљено) *за подражавање смејања.* — Хе, хе! — насмија се постолар. *Шен.* Хе, хе, хе — задовољно се поче смешкати газда Симо. *Бор.*

Хѐбреји м мн. (јд. Хѐбреј) *народ семитског порекла који је до скора живео растурен по многим земљама, а сада има своју државу Израел, Јевреји, Жидови.*

хѐбрējскӣ, -ā, -ō *који се односи на Хебреје, јеврејски, жидовски.*

хевзѐџана ж тур. покр. *апотека, лекарна.*

хевзѐџија м покр. *апотекар, лекарник.*

хѐгбе *в. егбе.*

хегелијанӣзам, -зма м фил. = хегелијанство *учење идеалистичког филозофа Хегела и његових присталица.*

хегелӣја̏нскӣ, -ā, -ō = хегеловски *који се односи на хегелијанство, који је као у Хегела*: ~ учење, ~ схватање и сл.

хегелија́нство с фил. = хегелијанизам.

хе́геловац, -овца м *следбеник, присталица Хегелова филозофског учења.*

хе́геловскӣ, -ā, -ō = хегелијански. — И тако су ти филозофи ... прозвани ... хегеловска љевица. *Ант. 1.*

хегѐмōн, -она м грч. *неограничени господар, владар; вођа.* — Пролетеријат Русије постао је »хегемон, политички руководилац«. *Р 1946.*

хегемонӣзам, -зма м *спровођење хегемоније; тежња за хегемонијом.* — Она је јачала ... великосрпски хегемонизам. *Риб.*

хегѐмōнија и **хегемо̀нија** ж *превласт, господарење (над ким); водство.* — Француска апсолутна монархија ... успјела [је] да оствари хегемонију у Европи. *ОП 1.*

хегемо̀нӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на хегемонију, који испољава тежњу за превлашћу*: ~ тежња.

хегемо̀нист(а) м *онај који спроводи хегемонију; присталица хегемоније.*

хегемонӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на хегемонисте.*

хеди́ја ж тур. покр. *дар, поклон.* — А ти ... ако хоћеш кô хедију, ех, колико хоћеш, двадесет, тридесет ока. *Мул.*

хедонӣзам, -зма м грч. фил. *филозофско учење по коме је смисао живота у задовољствима и уживању.*

хедо̀нист(а) м *присталица хедонизма.* — Ви материјалисте, ви сте хедонисте! ужитак вам је јединим циљем! *Крл.*

хедонѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на хедонисте, који је својствен хедонистима.* — Један бестидно гласан, хедонистички глас затруби. *Дав.*

хезѐла ж тур. покр. зб. *простаци, пропалице, ниткови.* — Гдје ће хезела и фукара на своју руку ратовати? *Андр. И.*

хе̑ј узв. **1.** *в. хе.* — Капетан долази, хеј! *Јакш. Ђ.* Хеј! Што се ту лепих дана проживело! *Вес.* Хеј, има ли ко у кући? *Тор.* Господско је оно, хеј! *Андр. И.* **2.** (у прилошкој служби, често удвојено) *врло далеко, чак.* — Видите ли тамо далеко ... тамо, хеј, где се савија свод небески. *Ранк.* Ено видиш тамо, хеј, хеј тамо. *Срем.*

хекатѝмба ж грч. **1.** *у старих Грка приношење на жртву стотину грла стоке; огромна и света жртва уопште.* — Само да волујску он хекатомбу и јањећу прими. *М-И.* **2.** фиг. *масовни покољ у ратовима; уништење огромног броја људи у природним катастрофама.* — Други свети завет [Црногораца] је косовска освета, због које су ... правили хекатомбе од лешева и никад се нису задовољили. *Цвиј.* Ако град не разоре ... а шта онда? Освете, пакленске тортуре, хекатомбе. *Цар Е.* Већ видим крај пута и хекатомбе путника у гробу. *Уј.*

хекатѝмпскӣ, -ā, -ō *који се односи на хекатомбе.* — Карнскал је побјегô ... и младост и смијех. Бесконачни псалми ... хекатомпска здуха ... и вјерујте: остао је гријех! *Кам.*

хѐклање с *гл. им. од хеклати.* — Мамица се прихватила веза, хеклања. *Пол. 1973.*

хѐклати, -ām несврш. = хекловати *плести иглом са кукицом, кукичати.* В. пр. уз гл. им. хеклање.

хеклѐра̄ј, -а́ја м нем. варв. **1.** *хекловани ручни радови.* — По канабету и фотељама исхекловани јастучићи и комадићи хеклераја. *Срем.* **2.** *хекловање као занимање; процес хекловања.*

хѐкловати, -лујēм несврш. = хеклати. — Како је леп овај јастучић! Чије га је дете хекловало? *Јакш. Ђ.*

хекс- и **хекса-** грч. *као предметак у сложеницама значи: шест.*

хексà̄гōн, -о́на м грч. мат. *шестоугао, шестерокут.*

хѐксагонā̄лан, -лна, -лно и **хѐксагṑнскӣ,** -ā, -ō *шестоугаон, шестерокутан.*

хѐксаедар, -дра м грч. мат. *геометријско тело са шест једнаких и равних страна, коцка.*

хѐксамѐтар и **хѐксаметар, хексàмѐтар** и **хексà̀метар,** -тра м поет. *шестостопни стих.*

хѐкта- грч. = хекто- *као први део сложеница у називима за меру означава да је јединица мере исказана другим делом сложенице узета сто пута*: хектаметар итд.

хѐктā̄р м грч. *јединица за мерење површине земљишта, 10.000 м² (ha).*

хѐктā̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на хектаре.*

хѐктика ж покр. *в. јектика.*

хѐктичан, -а, -о и **хѐктичан,** -чна, -чно *в. јектичан.*— Непрестане хектичне грознице ... посве му ослабиле тијело. *Бал.*

хѐкто- = хекта-: хектолитар.

хектò̀граф м грч. *машина, строј за умножавање списа и цртежа.*

хектò̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на хектограф, који је рађен на хектографу.*

хѐктолѝтар и **хѐктолитар,** -тра м *сто литара.*

хѐктомѐтар и **хѐктометар,** -тра м *сто метара.*

Хела́да и **Хела̀да** ж *стара Грчка, Јелада.*

хѐлā̄ђ, -а́ћа м тур. *несрећа, пропаст, уништење.* — Ми ћемо овако срцем бити с партизанима, а они ... нека озго грме својим гранатама ... па макар и нас двојица у хелаћ отишли. *Бан.*

хѐлбет и **хелбѐтенā** *в. елбет и елбетена.*

хе̑лда ж *в. хељда.*

хѐлдо̄ван, -вна, -вно *в. хељдован.*

хелдò̀вњāк, -а́ка м бот. *врста вргања.* — Тамо расту касни вргањи »хелдовњаци« с црносмеђом кором. *Донч.*

хѐлдопита ж покр. *пита од хељдовног брашна. Рј. А.*

хѐле речца и везн. *в. еле.* — Рам-Девреча ... Хеле јунак, хеле бик, хеле барјак, море, гледајте га. *Сиј.*

хелѐба̄рда ж нем. = халебарда. — Пољодјелац у опанцима и кожуху припаше мач и ухвати хелебарду. *Нех.*

хѐлем *в. елем.*

Хелéи м мн. (јд. Хѐлēн, -éна) *стари Грци, Јелини.*

хеленѝзам, -зма м **1.** ист. *доба цветања грчко-оријенталне културе после Александра Великог, јелинизам.* **2.** *оно што карактерише Хелене, скуп особина Хелена.* **3.** *грчки језик, обичаји и култура.*

хеленизи́рати, -йзӣрām сврш. и несврш. (у)*чинити кога Хеленом,* (у)*чинити да нешто буде као код Хелена, јелинизирати.* — Грчка

цивилизација **мање** [је] хеленизирала Азију него што је она поазијатила Грчку. *Дуч.* ~ **се** *постати Хелен, јелинизирати се.*

хелѐнист(а) м *стручњак за старогрчки језик и књижевност; одушевљени поклоник старе грчке културе, јелинист(а).*

хеленѝстичкӣ и **хелѐнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на хеленизам, јелинистички, јелински:* ~ култура.

хелѐнство с *хеленизам (1), јелинство (2).*

хе̏лер м нем. заст. *ситан бакарни новац у бившој Аустро-Угарској, стоти део круне, пара.* — Трећи није добио ни хелера. *Кик.*

хе̏лӣј, -ија и **хе̏лијум** м хем. *гас, плин, најлакши гас после водоника* (He).

хелѝкōн, -óна и **хѐликон** м грч. муз. *највећи дувачки инструменат који се држи о рамену, бас-труба.* — Како би могли поздравити своје старешине они што дувају у хеликоне? *Нуш.*

хелико̀птер м грч. авиј. *апарат за летење који се уздиже окомито увис помоћу елиса постављених на вертикалној оси коју покреће мотор.*

хелио- грч. *као предметак у сложеницама значи: Сунчев, сунчани.*

хелиогравӯра ж грч. *слика на бакарној плочи.* — Њега је од мртваца на поду много више поразила она полихромна хелиогравура. *Крл.*

хелиѝограф м физ. *справа за снимање Сунца; справа за светлосне сигнале.*

хелиѝографскӣ, -ā, -ō *који се односи на хелиограф.*

хелиѝодор м грч. мин. *драги камен.*

хелиѝоскоп м физ. *телескоп за посматрање Сунца.*

хелиѝостāт, -áта и **хелиѝостат** м физ. *апарат помоћу кога се сунчани зраци могу усмерити у једну тачку.*

хелиотерàпија ж мед. *лечење сунчањем.*

хелиѝотроп м грч. **1.** физ. *апарат за давање светлосних сигнала на велику даљину.* **2.** *сунчаник (1), сунчани часовник.* **3.** мин. *врста полудрагог камена калцедона тамнозелене боје са црвеним мрљама.* **4.** бот. *сунчац. Бен. Рј.*

хелиоцѐнтричан, -чна, -чно *коме је Сунце у средишту.*

Изр. хелиоцентрични систем геогр. *Коперниково откриће да је Сунце средиште планетног система.*

хе̏лōт, -óта м грч. *роб земљорадник у старој Спарти;* фиг. *роб.* — Забава за хелоте, провађање за аналфабете. *Уј.*

хе̏лōтскӣ, -ā, -ō *који се односи на хелоте.*

хе̏ља ж *хип. од хељда. Вук Рј.*

хе̏љда и **хе̏љда** ж бот. *једногодишња биљка из пор. троскота, врста жита* Fagopyrum sagittatum. *Терм. 3.*

хе̏љдин и **хе̏љдин,** -а, -о *који припада хељди, који је од хељде.*

хе̏љдōван, -вна, -вно *који је начињен од хељде:* ~ брашно, хељдовни хлеб.

хемàтӣт, -ита м грч. мин. *црвена гвоздена руда.*

хематӯгēн, -éна м грч. мед. *лек против малокрвности.*

хематӯлог м мед. *стручњак за хематологију.*

хематолӯгија ж грч. мед. *наука о крви и крвним болестима.*

хемиза́ција ж *свестрано коришћење хемијских средстава и примена хемијских метода у производњи, хемизација.* — Хемизација пољопривреде показује невероватну експанзију. *НИН 1958.*

хѐмија ж грч. = кемија *наука која изучава промене у материји и законе по којима се те промене врше.*

Изр. органска ~ *део хемије који проучава угљеникова једињења;* анорганска (неорганска) ~ *део хемије који изучава сва друга једињења, спојеве.*

хѐмијскӣ, -ā, -ō *који се односи на хемију:* ~ елеменат, ~ појава, ~ анализа, ~ формула, ~ индустрија и сл.

хѐмик м *хемичар.*

хемѝкалија ж (обично мн.) *хемијски производ, хемијски препарат, кемикалија.* — Власници возила [су] открили хемикалију која лож-уљу враћа боју нафте. *НИН 1970.*

хемисфе́ра ж грч. геогр. *Земљина или небеска полулопта, полукугла.* — фиг. Домаћинов ... трбух ... је својом огромном хемисфером горњи и доњи дио тијела раздвојио. *Јурк.*

хѐмичār м *човек који се бави хемијом, кемичар.*

хѐмичārев, -а, -о = хемичаров *који припада хемичару.*

хѐмичārка ж *жена хемичар, кемичарка.*

хѐмичārов, -а, -о = хемичарев.

хѐмичārскӣ, -ā, -ō *који се односи на хемичаре.*

хемо- грч. *као предметак у сложеницама значи: крвни.*

хемоглѝбӣн, -ина м грч.-лат. анат. *саставни део црвених крвних зрнаца који им даје боју а цело тело снабдева кисеоником.*

хемѝограм м грч. мед. *крвна слика, резултат лабораторијске анализе крви са подацима о количини хемоглобина, црвених и белих крвних зрнаца.*

хемо̀нијскӣ, -ā, -ō *који је као крв, црвен.* — Поигравају ... хемонијске боје и ритам тонова. *Новак.*

хемора̀гија ж грч. мед. *јак излив крви, јако крварење.*

хемороӣди м мн. (јд. хеморо̀ид, -ида) мед. *чворићи на излазном делу дебелог црева настали проширењем вена на томе месту, шуљеви.*

хеморо̀идӣалан, -лна, -лно и **хеморо̀ӣдан,** -дна, -дно *који је у вези са хемороидима; који болује од хемороида.*

хемотера̀пија ж грч. мед. *лечење хемијским средствима.*

хемофӣлија ж грч. мед. *наследна склоност великим крварењима услед неспособности крви да се згруша.*

хемофӣлича̀р м *онај који болује од хемофилије.* — Крв детета хемофиличара је болесна, она не може да се згруша. *НИН 1973.*

хе̏мшерија м тур. покр. *земљак, суграђанин, друг.* — Ово ми је сељанин, хемшерија — рече показујући им Стојана. *Ћор.*

хе̏мшо, -а и -ē м *хип. од хемшерија. Вук Рј.*

хѐндек *в. јендек.* — Нечије гладно дијете бере по хендецима огризине и коре. *Кик.*

хендија̀да ж грч. поет. *говорна фигура када се један појам изриче двема речима од којих прва одређује другу јако су везане везником и:* кита и сватови (тј. кићени сватови).

хѐндикеп м енгл. **1.** *отежавање, сметња; лишавање предности; непредвиђена незгодна околност која спречава неку активност.* — Чињеница да се одлуке у комитетима доносе простом већином представља тежак хендикеп за француску делегацију. *Б 1957.* **2.** спорт. *давање предности слабијим такмичарима да би се приближно изједначиле снаге. МЕП.*

хѐндикепер м *онај који врши хендикепирање.* — Коње из Великог Извора памте хиподромски хендикепери. *Б 1958.*

хендикепи́рати, -е̏пи́рām сврш. и несврш. *довести, доводити некога у неповољан положај, створити, стварати сметње некоме.* — Без НР Кине ... светска организација је опасно хендикепирана у остварењу своје историјске мисије. *Пол. 1970.*

хепати́тис и **хепати̏тис** м грч. мед. *запаљење, упала јетре.*

хе̏пиенд м енгл. *неочекивано срећан завршетак, срећан расплет.*

Хе́ра м нар. = Херо **а.** *Херцеговац.* **б.** *становник ужичког краја.*

хе̏рав и **хѐрав,** -а, -о *разрок, зрикав; накривљен.* — Херави зуби са жутим истрошеним кутњацима. *Сим.*

хераклӣт, -и́та м грађ. *лак грађевински материјал у облику плоча, који служи нарочито за изолацију.*

хераклити̏зам, -зма м фил. *учење грчког филозофа Хераклита.*

хера̀клитовскӣ и **хера̀клитскӣ,** -ā, -ō *који је у духу Хераклитова учења, који је као у Хераклита.*

хера̀лдика ж фр. *помоћна историјска наука која се бави изучавањем грбова.*

хера̀лдичкӣ и **хера̀лдичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на хералдику.*

хѐрбāр, -а́ра, **хѐрбāрӣј,** -ија и **хѐрбāријум** м лат. *збирка пресованих осушених биљака.*

херба́рити, хѐрбāрӣм несврш. *скупљати и припремати биљке за хербар.*

хербѝцӣд, -и́да м лат. *хемијски препарат за уништавање корова.*

хѐредитāран, -рна, -рно лат. *који се преноси са предака, наследан.*

хѐредитāрно прил. *наследно.* — Рађају [се] хередитарно оптерећени. *Уј.*

хередита́риоӣст, -ости ж и **хередӣте̏т,** -е́та м *наслеђивање особина предака, наследност.*

хѐреза и **херѐзија** ж грч. рлг. = јерес *учење које се противи црквеним догмама;* фиг. *одступање од општепризнатих погледа или ставова у једној идеологији.* — Глаголска слова бијаху ... ожигосана жигом аријанске херезије. *Водн.*

херѐтик м = јеретик *проповедник од цркве забрањеног учења, присталица херезе.*

херѐтичан, -чна, -чно и **херѐтичкӣ,** -ā, -ō *који се односи на херетике, у чему има херезе.*

хе́рити, хѐрӣм несврш. *кривити, окретати у страну.* — Хери главу и пева. *Наз.* ~ **се** *искривљавати се, накривљивати се.*

Хѐркул м лат. **1.** мит. *грчки митолошки јунак огромне снаге.* **2.** астр. *звезда из сазвежђа Велика Кола.*

хѐркул и **хѐркулес** м *човек огромне физичке снаге.* — Описивао је хероје и херкулесе, делије и левенте. *Скерл.* Тај херкулес је свему крив. *Крл.*

хѐркуличан, -чна, -чно *в. херкуловски.* — Сватко је се живо сјећао тога младића херкулична стаса. *Шен.*

хѐркуловскӣ и **хѐркулскӣ,** -ā, -ō *који је као у херкула, огроман, дивовски:* ~ снага, ~ мишица, ~ стас.

хермафро̀дӣт, -и́та м и **хермафро̀дита** ж грч. *организам са оба пола; особа која има полне одлике оба пола.*

хермафро̀дӣтскӣ и **хермафро̀дитскӣ,** -ā, -ō *који се односи на хермафродите; који је као у хермафродита.* — Промукло виче хермафродитским гласом. *Крл.*

хермѐлӣн, -и́на м лат. *звер из пор. куна* Putorius erminus; *скупоцено крзно те животиње.*

хермѐлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на хермелин, који је од хермелина:* ~ огртач, ~ плашт.

херметѝзам, -зма м поет. *један од видова субјективизма, затварање, повлачење у себе и стварање света према сопственој замисли.*

хермѐтика ж грч. *алхемичарско објашњење »тајних ствари«*; исп. алхемија. — Не знам херметике, нисам посвећен у мистеријско твоје слово. *Матош.*

хермѐтичан, -чна, -чно и **хермѐтичкӣ,** -ā, -ō *потпуно затворен, који потпуно затвара, непропустљив:* ~ затварач, ~ поклопац и сл.

хермѐтички и **хермѐтично** прил. *потпуно затворено, непропустљиво:* ~ затворен.

хермѐтичнӧст, -ости ж *особина, стање онога што је херметично.*

хѐрнија ж лат. мед. *кила, просутост, брух.*

Хѐро, -а и -ѐ м = Хера.

Хѐров, -а, -о *који припада Херу.*

херѡ̀глав, -а, -о *разрок, зрикав; накривљен. Вук Рј.*

херѡ̀главац, -āвца м *хероглав човек. Рј. А.*

херѡ́деш м покр. *плетена шиба којом се католици шибају на Херодешово.*

Херѡ́дешово с кат. покр. *црквени празник (28. XII), знак сећања на погубљење деце у Витлејему, Бетлехему, Младенци.*

херо̀йзам, -зма м = херојство *одлика јунака и његовог дела, јунаштво; јуначки подвиг.*

хероизи́рати, -йзи́рām сврш. и несврш. (*про*)*славити као хероја; представити, представљати као хероја.* — Та романтична ... опера траје још и данас у хероизираним ликовима. *Крл.*

херѡ̀изовати, -зујēм сврш. и несврш. *в. хероизирати.* — Народна машта је ... неретко хероизовала и поједине историјске личности стварајући мит о њима. *НИН 1970.*

херѡ̀нка ж **1.** муз. и поет. *химна, апотеоза херојству.* — Уздигнути до највиших тонова хероике Вишњићеви стихови уводе шаку устаника у бујицу турске силе. *Сур.* **2.** *хероизам; херојске одлике, херојство.* — Писци познају психолошку потребу омладине за делима која ће ... носити племениту хероику узбудљивог авантуризма. *Пол. 1957.*

херѡ̀йн, -и́на м *дериват морфијума као опојна дрога.*

херо́йна ж *јунакиња; глумица у улози јунакиње.* — Ја сам будним оком пратио животну, разорну игру хероине Зоре. *Кос.*

херѡ̀ичан, -чна, -чно и **херѡ̀ичкӣ,** -ā, -ō *в. херојски.*

хѐрӧј, -ója м грч. **1.** *полубог у грчкој митологији.* — Богови су се женили ... женама, а оне су им рађале хероје, нарочиту расу између богова и људи. *Дуч.* **2. а.** *велики јунак, изузетно храбар човек.* — Истакли су се ... будући хероји Париске комуне. *ОП 2.* **б.** *велики човек свога времена, велики дух.* — Свака епоха има своје тежње, своје потребе, па и своје мане, што је све оличено у једном хероју. *Књеж. Б.* **в.** *особа са једном истакнутом врлином.* — Херој воље [био је С. Марковић]. *Скерл.* Можда негде необично хероји духа и знања чекају. *Уј.*

Изр. **народни** ~ *онај који се истакао херојством у Народноослободилачком рату и Народној револуцији и зато добио највише одликовање тог имена;* ~ **рада** *почасна титула која се даје у социјалистичким земљама за нарочито успешан рад у науци или привреди.*

хѐрӧјкиња ж *хероина.* — Хероји, херојкиње и романтични јунаци замењују свете ликове црквене драме. *Водн.*

хѐрӧјскӣ, -ā, -ō *јуначки:* ~ дело, ~ доба, ~ борба и сл.

хѐрӧјски прил. *на херојски начин, као херој, јуначки.* — Херојски [се] жртвује да ти будеш сретна. *Новак.*

херо́јство с = хероизам.

хѐролд м нем. *гласник, весник.* — Он [Милорад Митровић] је био херолд и песнички заставник слободе. *Скерл.*

херостратѝзам, -зма м *безобзирно уништавање вредности ради стицања макар и мрачне славе рушиоца (према Херострату који је запалио прекрасни Артемидин храм у Ефесу да би овековечио своје име); особина онога који тако поступа.* — Ствара ... херостратизам, подло, нестално дјело као пут до славе. *Матош.*

херѡ̀стратскӣ, -ā, -ō *који је у духу херостратизма.* — За коју годину ће херостратски снобови и кретени убијати. *Матош.*

хѐрпес м грч. мед. *врста кожне болести, лишај, перутац (обично око уста или ноздрва).*

хѐрскӣ, -ā, -ō *који се односи на Хере. Вук Рј.*

хѐруб, -а и **херӯбӣн,** -и́на м хебр. *в. херувим.* — Ко херуб твоја путеност се смије. *Матош.*

херу̀бӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на херубине*: ~ песма, ~ глас.

херу̀бӣнски прил. *на херубински начин.* — Пјеваше херубински. *Матош.*

херу̀вика ж црквн. *песма у православном богослужењу која се пева при изношењу светих дарова.* — Зар не знате како уча пева херувику ... кад год износим свете дарове. *Ранк.* фиг. У природи је шумила тајанствена херувика ноћи. *Уск.*

херу̀вӣм, -има м хебр. *анђео вишег реда, керуб(ин), херуб(ин).* — Често ми се чинило да су те мале птичице херувими и серафими. *Јакш. Ђ.*

херу̀вӣмскӣ, -ā, -ō *који се односи на херувиме, који је као у херувима*; фиг. *изванредно леп (о музици).* — Језгро бића његова потресе тај херувимски адаџо. *Матош.*

херу̀вӣмски прил. *као херувим, дивно.* — Херувимски сте појали. *Маш.*

хѐрцӣ м нем. *боја у картама (срце).*

хѐрцег м нем. *војвода (највиша племићка титула).*

Хѐрцег-Бо̀сна ж Босна и Херцеговина. *Деан. Рј.*

хѐрцегиња ж **а.** *жена херцег, војвоткиња. Деан. Рј.* **б.** *херцегова жена.* — Знам толико да ми херцегиња о томе никад ни речи није рекла. *Нед.*

Хѐрцегновљанин м (мн. -ани) *човек из Херцег-Новог.*

хѐрцеговā̀ње с *гл. им. од херцеговати.* — Под конац Белина херцеговања [Андрија је] именовао два бана. *Шиш.*

хѐрцеговати, -гујēм несврш. *владати као херцег.* — В. пр. уз гл. им. херцеговање.

Хѐрцеговац, -о̄вца м *човек из Херцеговине.*

хѐрцеговачкӣ, -ā, -ō *који се тиче Херцеговине; који припада Херцеговини.*

Хѐрцеговина ж *покрајина у југозападном делу СФРЈ, између Црне Горе, Босне и Далмације.*

хѐрцеговић м *херцегов син. Прав.*

хѐрцеговица ж *херцегова жена. Деан. Рј.*

Хѐрцегṑвка ж *жена из Херцеговине.*

хѐрцеговскӣ, -ā, -ō *херцеговачки.* — Тумба се [рат] ... у градове хрватске и херцеговске *Лал.*

Хѐрцегṑвче, -ета с *дете или младић из Херцеговине.* — Није оно момче Херцеговче. *Вук Рј.*

хѐрцешкӣ, -ā, -ō *који се тиче херцега.* — Стога ... њега зову »херцешко величанство«. *Шиш.*

хѐрцештво с *херцегова власт; област којом влада херцег.* — Уклони [их] с пријестоља, односно херцештва хрватскога. *Шиш.*

хѐрцог м нем. *в. херцег.* — Поклонио јој је херцог тоскански свилену заставу с грбом. *Крл.*

хѐсā̄б, -а́ба м *в. хесап.*

хеса́бити, хѐсā̄бӣм несврш. *в. хесапити.*

хѐсā̄п, -а́па м тур. варв. *рачун.* — Ко би ухватио краја и хесапа толику јаду и грдилу? *Шапч.* И дају ти блага без хесапа. *НП Вук.*

хеса́пити, хѐсāпӣм несврш. **1.** *мислити, сматрати, рачунати.* — Ово бројење кућа и људи, како ја хесапим ... треба [Шваби] за неки нов намет. *Андр. И.* **2.** *ценити, поштовати.* — Како јунак пушку не хесапи. *Вук Рј.*

хете́ра ж грч. ист. (*у старој Грчкој*) *образована жена слободног владања*; фиг. *жена лаког морала.* — Хетера побјеђује патријархалну матер. *Крл.*

хетеро̀гēн, -а, -о грч. *који није од исте врсте, разнородан*; супр. хомоген. — Комуна је због свог хетерогеног састава ... учинила и читав низ судбоносних погрешака. *ОП 2.*

хетеро̀генṑст, -ости ж *особина онога што је хетерогено, разнородност.*

хѐтман м пољ. *козачки заповедник, атаман.*

хѐћим м тур. *лекар, лечник.* — Хећими говоре да може и пребољети. *Јакш. Ђ.*

хѐурека! грч. *узвик радости због неког проналаска, срећног решења.*

хеурѝстика ж грч. фил. *наука о методима испитивања нових спознаја; вештина изналажења, откривања истине.*

хѐфта ж грч. варв. *недеља дана, седмица, тједан.* — Ил' си љута на ме што по хефту дана у механи сједим. *Шант.*

хӣ узв. **а.** (обично удвојено) *за изражавање стидљивог, ситног и уздржаног смејања.* — А волиш ли је? — Он се опет поче смејати ... Хи, хи! *Вес.* Девојке забуриле носеве у рупце, па се једној ... омаче тек: — Хи! Момци се напрегли, да попуцају. *Ад.* **б.** *за изражавање омаловажавања.* — Хи, а шта ти је опет слон према киту. *Ђоп.* **в.** *хеј!* — Хи, госпођо, мога господара ... То ће бего теби погинути. *НП Вук.*

хӣбри́д, -ида м лат. биол. *биљка или животиња настала укрштањем, križањем родитеља који припадају истом роду или*

врсти, а разликују се у неким особинама, бастард, мелез.

хи̏брӣдан, -дна, -дно **1.** *који је настао укрштањем, мелезни*: хибридни кукуруз. **2.** фиг. *прелазан; разнородан, мешан.*— Драма је, између лирске пјесме и романа, један хибридан генус. *Уј.* Одушевљава се хибридним, турско-српским стиховима Јована Илића. *Скерл.*

Изр. ~ реч грам. *реч састављена од елемената двају језика.*

хибридиза́ција ж биол. *укрштање, križање биљака и животиња различитих урођених особина.*

хигије́на ж грч. *наука, као грана медицине, о чувању, неговању здравља; чување здравља и одржавање чистоће; мере, прописи, правила за то*: лична ~, социјална ~, ~ рада.

хигијѐничӑр м *онај који се стара о одржавању хигијене; стручно лице за хигијену.* — На шетњи трче [робијаши] и дижу чикове да би ... тргли који дим. То губе из вида наши хигијеничари. *Чол.*

хигијѐничӑрка ж *жена хигијеничар.* — Непокретни старци ... су под сталним надзором нашег особља. Хигијеничарке се о њима старају. *Пол. 1973.*

хигӣјенскӣ, -ā, -ō *који се односи на хигијену, који одговара захтевима хигијене.* — Градови [су] морали водити бригу и о хигијенским приликама. *Баб.* То се постизава ... градњом хигијенских захода. *НЧ.*

хи̏грометар и **хѝгрометар,** -тра м грч. *справа за мерење влажности ваздуха, зрака, влагомер.*

хигрӧ̀скоп м грч. *справа која показује влажност ваздуха, зрака.*

хида̀лго м шп. *нижи племић у Шпанији.* — [Господин] Пацак осјећао се као хидалго ... с оштрим рапиром своје супериорне духовитости у руци. *Крл.*

хи̏дра ж грч. **1.** мит. *неман с осам глава*; фиг. *велика опасност, зло.* — Он ће извршити свој позив и задавити хидру револуције. *Крањч. Стј.* Потоцки не може ... да стигне до сутра на ноћ, и онда ко ће хидри откинути главу? *Кнеж. Л.* **2.** зоол. *слатководни полип из кола дупљара* Hydra. *Терм. 4.*

хи̏дрант м грч. **1.** *улични водоводни уређај из којег се узима вода за гашење пожара, поливање улица и сл.* **2.** зоол. *врста полипа* Hydranthus. *Терм. 4.*

хи̏дрāт, -а́та м грч. хем. *једињење, спој воде с неком киселином или базом.*

хидра̀улика и **хидраӯлика** ж грч. *наука о притиску и кретању течних тела; наука о примени и искоришћавању кретања воде.*

хидра̀уличан и **хидраӯличан,** -чна, -чно **а.** *који се односи на хидраулику*: хидраулични радови. **б.** *који је на водени погон, који делује под притиском воде*: ~ дизалица.

хидра̀уличкӣ и **хидраӯличкӣ,** -ā, -ō *хидрауличан*: ~ преса.

хидроавио̀н, -она м грч.-лат. = хидроплан *авион опремљен за узлетање с воде и спуштање на њу.*

хи̏дробус м грч.-лат. *мањи моторни путнички брод.* — У речном саобраћају лепо је примљена новина — хидробуси. *Б 1958.*

хидро̀гӗн, -е́на, **хидро̀генӣј,** -ија и **хидро̀гӗнијум** м грч. хем. *водоник, водик.*

хидро̀гӗнскӣ, -ā, -ō *водонични*: ~ бомба.

хидроглӣсер м грч.-фр. *лак моторни чамац нарочитог облика и велике брзине, који клизи по површини воде.*

хидрогра̀фија ж грч. *део физичке географије који се бави проучавањем водених површина.*

хидро̀графскӣ, -ā, -ō *који се односи на хидрографију*: ~ карта, хидрографске прилике, ~ чвор.

хидроелектра̀на ж *електрична централа на водени погон.*

хидроелѐктричан, -чна, -чно *који се односи на електричну струју произведену воденом снагом*: ~ централа, ~ енергија.

хидроенергѐтика ж *наука о искоришћавању водене енергије.*

хидроенѐргетскӣ, -ā, -ō *који се односи на хидроенергетику.*

хидроенѐргија ж грч. *водена снага.* — Створени су увјети за искоришћавање хидроенергије. *ОП 2.*

хи̏дроксӣд м хем. *једињење, спој који садржи једну или више хидроксилних група у молекулу везаних за метал*: натријев ~, калијев ~.

хидролӣза ж грч. хем. *разлагање неког хемијског једињења под утицајем воде.* — Конзерве воћа ... треба држати на нижим температурама да би се избегла хидролиза шећера. *Пол. 1959.*

хидро̀лог м *стручњак за хидрологију.*

хидролӧ̀гија ж грч. *наука о воденом омотачу и циркулацији воде на Земљи.*

хидро̀лошкӣ, -ā, -ō *који се односи на хидрологе и хидрологију*: ~ изучавање, ~ прогноза.

хидромеха̀ника ж грч. *наука о законима кретања течности.*

хи̏дроплāн м грч. = хидроавион.

хидростà тика ж грч. *наука о течности у мировању.*

хидросфе́ра ж грч. *водени омотач Земље, сва вода на површини Земље.*

хидротерапѐут м *стручњак за хидротерапију.*

хидротера̀пија ж грч. *наука о лечењу водом, лечење водом (хладном или топлом).*

хидротѐхника ж грч. *наука о радовима у вези с водом (на води или у води).*

хидротѐхничар м *стручњак за хидротехнику.*

хи̏дрофите и **хидрофи́те** ж мн. бот. *биљке које живе већим делом у води (нпр. алге, неке маховине и др.).*

хидрофо̀бија ж грч. мед. *страх од воде који се испољава код болести беснила.*

хидроцентра́ла ж грч.-лат. *електрична централа на водени погон.*

хи̏змет м тур. *служба, послуживање, измет*[2]. — Сву је децу по хизмету дала. *Рад. А.*

Изр. ~ чинити *служити, радити као кулучар.*

хизмеће̏р, -а́ра м *слуга.* — Ви сте туђе слуге, туђи хизмећари. *Вел.* Иако продајем каву, нисам ничији хизмећар. *Куш.*

хизмеће̏рка ж *служавка, слушкиња, измећарка.*

хи̏јат, -а́та и **хи̏јат** м лат. грам. *зев, додир двају вокала (у једној речи или између две речи).*

хијàцинт м грч. **1.** бот *зумбул.* **2.** мин. *драги камен жућкасте боје.*

хије́на ж **1.** зоол. *животиња из реда зверова, која се храни стрвином и заудара* Нуаепа. ~ пегава, ~ пругаста. **2.** фиг. *безобзирни грабљивац.* — Доцније се као зеленаш и бурзанска хијена дочепао блага. *Матош.*

хи̏јенски, -ā, -ō *који је као у хијене.* — Увијек изнова крвари та хијенска крастава глава кад удари решетку. *Крл.*

хи̏јенски прил *као хијена.* — Прошетао се собом, хијенски нервозан. *Крл.*

хијерàрхија ж грч. *степенасти систем по рангу, чину од нижег ка вишем.* црквена ~, чиновничка ~, друштвена ~. — Ана Павловна поздрави га наклоном одређеним за људе најниже хијерархије. *Краљч. Стј.*

хијерàрхи̏јски, хијерàрхичкӣ и **хијерàрхичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на хијерархију*: ~ лествица, ~ однос.

хијероглѝфи м мн. (јд. хијерòглӣф, -и́фа = јероглифи **1.** *сликовно писмо старих Египћана.* — Египћани већ нису умели да читају хијероглифе на својим споменицима. *Нен. Љ.* **2.** фиг. *тешко читљиво писмо, тешко читљив рукопис.* — Франкопан оним својим шкрбавим хијероглифима . . . брзо пописује читаве листове папира. *Нех.*

хи̏јō *узвик којим се гоне коњи.* — Хијо! потјера коње уза стрмчић. *Гор.*

хи̏ла ж тур. покр. *неправда, превара, лаж.* — Ја ћу теби право казивати, иако ћу себе огријешити, што ћу браћи хилу учинити. *НПХ.* Слободно ме мож' у очи ружит' да ти хиле помислити нећу. *Њег.*

хи̏лав, -а, -о *лукав, препреден.* — Кад је цијело село хилаво и губаво, нека и она буде таква. *Лоп.*

хи́лус м лат. анат. **а.** *средишње место на неком унутрашњем органу где улазе артерије а излазе вене и изводни канали.* **б.** мед. *лимфа пробавног система која у себи садржи капљице масти.*

хи̏љав, -а, -о покр. *ћорав.* — Чини ми се и хиљав је [коњ]. *Гор.*

хи̏љада ж грч. (ген. мн. хи̏љāдā) — тисућа **1.** *број десет пута већи од 100, који се обележава цифром, бројком 1000.* **2.** (обично у мн.) *мноштво, велики број, много.* — Сиротиња, па макар на себе метнули хиљаде свилених сукања. *Дом.* Хиљаде срдаца већ чекају на вас. *Наз.*

хиљáдак, -а́тка м (у прилошкој служби) *око хиљаду.* — Разилази се већ оклевајући', ал' биће још хиљадак или два. *Кост. Л.* Једно хиљадак гроша, а? — могло би те изнијети! *О-А.*

хи̏љадāрка ж *новчаница од хиљаду новчаних јединица.*

хи̏љадитӣ, -ā, -ō **1. а.** *редни број према хиљаду, тисући.* **б.** *ко зна који.* — По хиљадити се пут један другом потужили. *О-А.* **2. а.** мат. *који је хиљаду пута мањи од једног целог, један од хиљаду једнаких делова једног целог.* **б.** *врло мали, незнатан (део).* — Мића је био свестан да отац не мисли ни хиљадити део оног што је рекао. *Дав.*

хи̏љадити се, -им се несврш. *множити се у великом броју, јако се умножавати, тисућити се.* — Трипут ти се хиљадиле овце! *НПХ.* Хиљадили се такви добротвори! *Срем.*

хи̏љадица ж *дем. и хип. од хиљада.* — Где је данас крајцарица, тамо [би] сутра могла бити хиљадица. *Јурк.*

хиљадо̀струк, -а, -о *који је хиљаду пута већи, јачи.* — Глас је застао у грлу, али . . . је одјекивао и даље хиљадоструком снагом. *Поп. Ј*

хиљадугòдишњӣ, -ā, -ē *који траје хиљаду година, који врло дуго траје, тисућугодишњи.* — Хиљадугодишња историја морала би показати да је једно такво ударање уназад немогуће. *Скерл.*

хиљадугòдишњица ж *хиљадита годишњица (чега), тисућгодишњица.* — Малогра-

ђанин проматра пацијента ... и говори му ... о хиљадугодишњици. *Крл.*

хи̏мба ж *превара, обмана; злоба, завист; претварање, лицемерје.* — Отећу томе латинскоме краљу све што је Балшићима и Иванбегу хилом и химбом потомио. *Љуб.* Химба Марка Антуна изабра својим оруђем миђеника млетачког. *Шен.*

хи̏мбен, -а, -о *злобан, извештачен, преваран, лажан, претворан, лицемеран.* — Огромно чуђење избија из читавог њезиног љубопитљивог и химбеног бића. *Донч.*

хи̏мбенӣк м *извештачен, злобан човек, лицемер, претворник.* — Себе сам и заборавио, та химбеници ми спалише и колијевку моју. *Шен.* У мушким нема вјере ни поштења ... ништарије су и химбеници. *Богд.*

хи̏мбено прил. *на химбен, преваран начин, извештачено, лажно.* — Смјерови [су се] тек химбено прикривали Толстојевим именом. *Р 1946.*

хи̏мбенӧст, -ости ж *особина онога који је химбен, онога што је химбено, извештаченост, претворност, лицемерје.* — Људи, којим је бог очувао срце од химбености и од злобе, сви ће с тобом дијелити твоју кушњу. *Кум.*

хи̏мен м грч. анат. *танка опна која делимично затвара улаз у вагину, девичанска опна, девичњак, чедњак* hymen.

химѐнеј, -а и **химѐнӣј,** -еја м грч. *песма у славу свадбе и бога брака, сватовска песма, сватовац.* — Писана [је] уочи његове женидбе ... као хименеј к његову вјенчању. *Водн.*

химе́ра ж грч. **1.** *чудовиште из митологије.* **2.** фиг. *варка, самообмана, неостварљива замисао.* — Тад видиш да често колико и срећа вреди једна топла и лепа химера. *Дуч.* У крви пјева љубавна химера. *Уј.*

химѐричан, -чна, -чно и **химѐричкӣ,** -ā, -ӧ *нестваран, преваран.* — Труди [се] да нам докаже да је све у овоме свијету само химерична илузија. *Ант. 1.* Сунце зида градове по небу ... химеричне вртове по земљи. *Дуч.*

хи̏мна ж грч. **1.** *свечана похвална песма спевана у славу обично нечега што је узвишено.* — Спуштаху се славски пуци, грмеђ богу и младости нову химну. *Наз.* фиг. Пролеће је ... [пјевало] најчистије химне небу. *Бон.* **2.** *званична песма у част државе (која се свира или пева у свечаним приликама).*

хи̏мничкӣ, -ā, -ӧ *који се односи на химну, који је као химна.* — Глазба ... удара химничке парадне маршеве. *Божић.*

химнопе́вац, -вца, ијек. химнопијѐвац, и **химнопо́јац,** -јца м заст. *песник химни.* — Све се мржње изливале ... на Матију Бана, химнопевца султану. *Скерл.*

химнопијѐвац, -вца, ек. химнопе́вац.

хи̏на ж *в. химба.* — Скупила се ево далеко од сплетке и хине шака хрватских племића. *Шен.*

хи́нац, -нца м *в. химбеник.* — Књижевност не може бити жртва химбе, хинца, да је злораби. *Шим. С.*

хи̏нӣн, -и́на м *в. кинин.* — Подесном употребом хинина ... може се грозница ... одмах сузбити. *Батут.*

хи́нити, хи́нӣм несврш. *претварати се, правити се, обмањивати.* — Хтјела је хинити да нешто тражи на столу. *Крањч. Стј.* Мајка ... хињаше да се срди. *Новак.*

хи̏нтӧв, -о̀ва м мац. *кочија, фијакер.* — Најмим хинтов, стигнем тачно у десет. *Матош.* Људи су ишли у Конак да виде црни, сјајно лаковани »хинтов«. *Андр. И.*

хи́ње̑ње ж *гл. им. од хинити.*

хӣп, хи́па м *трен(утак), часак.* — Пјевам Сунцу ... у јутарњи хип. *Наз.* Погледаше у тај хип на мога газду. *Бур.*

хипер- *као први део сложенице значи у највећем степену оно што је означено другим делом њеним:* хипердемократски, хиперкритички, хипермодеран.

хипѐрбола ж грч. **1.** *стилска фигура преувеличавања; преувеличавање уопште.* — Ја нећу да претерујем — не волим да се служим хиперболама. *Јос. Б.* **2.** мат. *отворена крива линија чији се краци симетрично разилазе у бесконачност.*

хипербо̀лика ж *преувеличавање, претеривање.* — »Три хајдука« написала је родољубива хиперболика грађанских ... одушевљења. *Михиз.*

хипербо̀лисати, -ишӗм несврш. *преувеличавати.* — Песник обично хиперболише своја осећања. *Т. кн.*

хипербо̀личан, -чна, -чно **1.** *који је облика хиперболе:* ~ путања, ~ зрцало. **2.** *преувеличан, претеран.*

хипербо̀личкӣ, -ā, -ӧ *хиперболичан (2).*

хипербо̀личнӧст, -ости ж *особина онога што је хиперболично; преувеличаност.*

хипермàнгāн, -а́на м хем. *тамнољубичасти кристали који се, растопљени у води, употребљавају као дезинфекционо средство.*

хиперпродȕкција ж грч.-лат. *већа производња од потрошње.* — У капитализму увијек долази до појава хиперпродукције. *ОП 2.*

хипертѐнзија ж грч.-лат. мед. *повећаност крвног притиска, тлака.*

хипертò нија ж грч. мед. *повећани крвни притисак у артеријама; повећана напетост мишића.*

хипертр̀офија ж грч. **1.** мед. *прекомерно повећање и раст неког органа или ткива*; **2.** фиг. *превелика количина нечега.* — Има у нашој земљи одиста људи паћеника од хипертрофије талента. *Матош.*

хипертр̀офи́ран, -а, -о мед. **1.** *трп. прид. од хипертрофирати.* **2.** *претерано увећан.* — Неке од ... животиња имају ... врло развијене очи, чак и хипертрофиране. *Петр. М.*

хипертр̀офи́рано̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је хипертрофирано.*

хипертрофи́рати, -о̀фи́рām сврш. и несврш. *претерано повећа(ва)ти.* — фиг. Три огледа [Савковићева] ... хипертрофирају значај ... теме. *Михиз.*

хи̏пи, -ија и **хи̏пик** м енгл. *представник једне врсте савременог омладинског анархистичког понашања које је настало као протест против савременог »потрошачког друштва« у САД и др.*

хипно́за ж грч. *безвољно и бесвесно психичко стање изазвано сугестијом.* — Прихвати пружену малу, пуначку руку, једнако механички, као у хипнози. *Мар.*

хипнотѝзам, -зма м *појаве у вези са хипнозом.*

хипнотѝзер, -е́ра м *онај који уме да изазове хипнозу, онај који друге доводи у стање хипнозе.*

хипнотѝзерскӣ, -ā, -ō *који се односи на хипнотизере.*

хипнотизи́рати, -йзи́рām сврш. и несврш. **1.** *изазвати, изазивати хипнозу.* **2.** фиг. *придобити за кога, за што, одушевити, опчинити кога, овладати ким.* — У том лежи говорнички чар тога човјека ... да он знаде пронаћи најделикатније начине да хипнотизира масе. *Бен.*

хипнотисà̀нӣк, -и́ка м *онај на коме се обавља хипноза. Псих.*

хипнòтисати, -ишēм сврш. и несврш. *хипнотизирати.* — Имао је моћ да их [кредиторе] хипнотише, и то врло вешто. *Срем.* Та музика фасцинира и хипнотише. *НИН 1973.*

хипнòтист(а) м *в. хипнотизер.* — За децу са јаком маштом ова је књига [Робинзон Крусо] прави хипнотиста. *Ранк.*

хипнòтичан, -чна, -чно *који је у вези с хипнозом.* — Први акорди ... преносе Амадеја с мјеста хипнотичком снагом. *Новак.*

хипнòтичкӣ, -ā, -ō *који се тиче хипнозе, који је изазван хипнозом:* ~ покус, ~ сан, ~ стање.

хи̏пнути се, -нēм се сврш. *бацити се.* — Пастув се хипну и прескочи ... кола. *Матош.*

хипòдром и **хи̏подро̄м** м грч. *простор, поља, стадион за коњске трке, тркалиште.*

хипòдромскӣ и **хи̏подро̄мскӣ,** -ā, -ō *који се односи на хиподром.*

хипокорѝстик м грч. грам. *реч одмила, од милоште.* — Ваљуша — [је] један од многобројних хипокористика од мушкога имена Иван. *Шов.*

хипòкрӣзија и **хипокрѝзија** ж грч. *претворност, притворство, лицемерство.* — Лови полтронство Млечића, оштроумним духом запажа њихову лажљивост и хипокризију. *Глиг.*

хипòкрит(а) м *лицемер.* — Знаш да ниси хипокрита, него да ти је срце искрено. *Вел.*

хипòкритскӣ, -ā, -ō *лицемеран:* ~ фраза.

хипòкритски прил. *лицемерно.* — Стоје и смеше се ... хипокритски. *Вучо.*

хипòксија ж грч. *делимичан недостатак кисеоника у крви и у ткиву, висинска болест.*

хипòлог м *познавалац коња.* — Деценијама су хиполози проучавали »коректне« облике коња. *Јах.*

хиполòгија ж грч. *наука о коњима и коњарству.*

хипòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на хипологе и хипологију.* — Други [коњ је] са управо идеалном хиполошком правилношћу линија. *Јах.*

хипоста́за ж грч. **1.** фил. **а.** *основа, суштина, бит.* **б.** *претварање у реални лик, у предмет чега апстрактног, утеловљење, опредметљење.* — Вјерује да је Мјесец ... хипостаза божанства. *Уј.* **2.** *субјект, особа.* — У том једном бићу [су] три хипостазе. *Баз.* **3.** мед. *застој крви код тешких болесника.*

хипостази́рати, -àзи́рām сврш. и несврш. *нечем апстрактном прида(ва)ти значај самосталних ствари или бића, опредметити.* — Платону се наметала мисао да идеје хипостазира. *Баз.*

хипоте́за ж грч. *оно што се узима као врло вероватно, претпоставка.* — Коперник иставља у своме предговору своју теорију не као хипотезу већ као истину. *Петрон.*

хипоте́ка ж грч. (*непокретни*) *залог за добивени зајам који се уписује у земљишне књиге; сам зајам.* — И лично има велики дуг, чак је и кућа у којој станује под хипотеком. *Ћос. Б.* А гдје су још обавезе, стари дугови, хипотеке? *Крл.* фиг. Скинуте су политичке хипотеке које су дуго стварале тешкоће. *Пол. 1973.*

хипоте́карӣ, -ā, -ō *који се односи на хипотеку; зајамчен хипотеком:* ~ банка, ~ дуг.

хипотенýза ж грч. мат. *најдужа страна правоуглог троугла.*

хипотѐнӯзнӣ, -ā, -ō *који се односи на хипотенузу*: ~ плоха призме.

хипотѐрмија ж грч. мед. *снижена телесна топлота.* — Сасвим су друге околности за рад срца при такозваној хипотермији. *Б 1958.*

хипотѐтичан, -чна, -чно и **хипотѐтичкӣ,** -ā, -ō *који се оснива на хипотези, који се претпоставља, замишљен.* — Рјешења овога питања ... стварно су врло хипотетична. *Водн.* Потребно је најпре поставити опште математичке ставове у хипотетичкоме облику. *Петрон.*

хипотѐтички и **хипотѐтично** прил. *под претпоставком, замишљено.* — То хипотетички може да се поднесе. *Крл.*

хипотѐтичнōст, -ости ж *заснованост на хипотези, вероватноћа.*

хипòтētскӣ, -ā, -ō *в. хипотетичан.* — За Парменида је мноштво само хипотетског карактера. *Ант. 1.*

хипòтēчӣ, -ā, -ō *који је у вези с хипотеком.* — Од очајног корака да се отвори стечај нема се ништа, јер се хипотечни вјеровник подмирује. *Мј. 1936.*

хипофѝза ж грч. анат. *жлезда с унутрашњим лучењем која се налази на доњој страни мозга, мождани привесак.*

хипохо̀ндар, -дра м *болесник од хипохондрије.* — Овакав живот, без занимања, ствара да човек постане хипохондар, неурастеник. *Петр. В.*

хипохо̀ндарскӣ, -ā, -ō *који је у вези са хипохондријом.* — Обојица воле хипохондарску утјеху духана и вина. *Матош.*

хипохо̀ндер м *хипохондар.* — Био [је то] сед намргођен и саможив хипохондер. *Андр. И.*

хипохо̀ндрија ж грч. *претеран страх од болести; стање душевне утучености.* — Тај је човјек ... имао часове кад је добивао нападаје неке зловоље, хипохондрије. *Шкреб.*

хипохо̀ндрист(а) м *в. хипохондар.* — Речи су у стању да натерају смех на уста и највећег хипохондриста. *Скерл.*

хипохо̀ндричан, -чна, -чна *болестан од хипохондрије.*

хѝпоцентар, -тра м грч.-лат. *жариште потреса, земљотреса*; исп. епицентар. — Сваки потрес има своје исходиште у унутрашњости Земље, а зове се хипоцентар. *ОГ.*

хѝр м (лок. хи́ру; мн. хѝри и хи́рови) *обест, ћуд, прохтев, каприц.* — Какав ће то бити живот овисан богзна о чијој милости и хирима. *Новак.* Управник опали стражару неколико шамара ... [то је био] само један управников хир и ништа више. *Чол.*

хѝра ж покр. *слатка сурутка. Вук Рј.*

хирòвит, -а, -о *који је с нестални̂м, променљивим прохтевима; обестан, ћудљив, каприциозан.* — Постала је као право дијете, сумњичава, раздражљива, хировита. *Франг.* Тражила је идеал достојан ње и онакав као што је то хировито море. *Тип.*

хирòвито прил. *ћудљиво.* — Облаци су ... лутали хировито. *Торб.*

хирòвитōст, -ости ж *особина онога који је хировит, онога што је хировито, ћудљивост.* — Он ће им ... одматати крпе с глинених модела кад њихова господства то у својој хировитости буду зажељела. *Крл.*

хирòмант м *онај који чита, прориче људску судбину из длана.* — Ових дана био је код Бобе на вечери један каирски хиромант. *Крл.*

хиромàнтија ж грч. *читање, прорицање судбине из длана.* — Верујеш ли у хиромантију? То је читање судбине по линијама из длана. *Ћос. Д.*

хирòманткиња ж *жена хиромант.* — Презао сам од хироманткиња и извлачења карата. *Уј.*

хѝрург м = кирург *лекар специјалист(а) за хирургију (1).* **2.** заст. *ранар(ник), видар.* — Пера је постао од учитеља ђакон ... а Шаца од берберина хирург и дентист. *Срем.*

хирӯргија ж грч. = кирургија **1.** *грана медицине која лечи болеснике оперативним путем.* **2.** заст. *ранарство, видарство.* — Сад може ићи у Беч да сврши хирургију. *Срем.*

хѝруршкӣ, -ā, -ō *који се односи на хирурге и хирургију*: ~ екипа, ~ интервенција, ~ нож, ~ павиљон, ~ сто.

хѝса ж *в. хисе.* — Ти дође у ове наше крше да с нама примиш хису јуначкијех мука. *Јаки. Ђ.*

хѝсе, -ета с тур. *део, удео, квота*; исп. исе. — Кад је ноћи треће хисе прошло, Бошњаци се туде изгрлише. *НП Херм.*

хѝстēрија и **хистѐрија** ж грч. *врста нервне болести, изражене у претераној раздражљивости и телесним реакцијама.* — Чупала [је] косу, цепала хаљину и срушила се на под ... Наступ хистерије. *Рист.*

хистѐријскӣ, -ā, -ō *хистеричан.* — Жена [му се] ... заквачи за прса у хистеријском бијесу. *Матош.*

хистѐрик м *хистеричан човек.* — Ја нисам зато овдје да пасивно слушам све те неубројиве испаде једног хистерика. *Крл.*

хистѐричан, -чна, -чно *који болује од хистерије; који долази од хистерије, грчевит,*

болесно раздражљив: ~ човек, ~ жена, ~ напад, ~ смех.

хистѐричкӣ, -ā, -ō *в. хистеричан.* — Кому за вољу? Љубоморној хистеричкој жени? *Том.*

хистѐрички и **хистѐричио** прил. *на хистеричан начин, као хистерик, у претераној раздражености.* — Хистерички је ... стао да копа по бунди за рукавицама. *Крл.* Стаде да колута очима и да дозива хистерично. *Андр. И.*

хистòлог м *онај који се бави хистологијом.*

хистолòгија ж грч. биол. *наука о ткиву (човечјем, животињском и биљном).*

хистòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на хистологе и хистологију*: ~ налаз. — Радио [је] на знаменитим хистолошким презимама. *Крл.*

историјàзам, -зма м *методолошки принцип који тражи посматрање и испитивање свих ствари у историјском развоју.* — Умјетност је морала бити патриотско-агитаторска, с много историзма. *Марј. М.*

хѝстōрија ж грч. = историја **1.** *наука која истражује и проучава прошлост; наука о развоју људског друштва, повест; уџбеник из те науке.* **2. а.** *развој чега, прошлост.* — Знао [је] историју те црквице. *Десн.* Батаљони ваше бригаде имају већ своју историју. *Јонке.* **б.** *догађај, прича.* — Сјетио се и историје с мртвацем на леду. *Цес. А.*

Изр. правити историју, улазити (ући) у историју *бити од великог значаја, (тако да остане записан у историји)*; точак историје *неумитност историјског збивања, историјског развоја*; хтети вратити, окренути натраг точак историје *хтети зауставити историјски развој.*

историјàт, -áта м *ток догађаја, повест.* — Причао им [је] историјат доласка Хрвата. *Кол.*

хѝстōријица ж *дем. од историја.* — Од те ваше историјице могли би нас двојица живјети годину дана. *Новак.*

историјскӣ, -ā, -ō *који се односи на историју; значајан, познат у историји; значајан уопште.* — Објективна је стварност ишла својим историјским путем. *Ћип.* Обилазио је музеје, цркве, историјска места. *Матош.*

Изр. ~ право *одавно стечено право*; ~ материјализам *в. уз материјализам (изр.).*

историјски прил. *на начин историје.*

историк м *историчар.* — Умјетник се јавља као објективан историк своје класе. *Горб.*

историòграф м *онај који се бави историографијом.*

историографија ж грч. *проучавање историјских извора и литературе.*

историòграфскӣ, -ā, -ō *који се односи на историографе и историографију.*

историцѝзам, -зма м *проучавање чега претежно са историјске стране; давање много места историји у проучавању књижевности или чега сродног.*

историчан, -чна, -чно *в. историјски*: ~ право.

историчàр м *онај који проучава историју.*

историчàрка ж *она која проучава историју.*

историчàрскӣ, -ā, -ō *који се односи на историчаре.*

историчàрски прил. *као историчари.*

историчàрство с *особина историчара.*

историчкӣ, -ā, -ō *историјски.* — Диже [се] Штросмајер и узе историчким подацима доказивати да је Далмација дио крањевине. *Шиш.*

историчнòст, -ости ж *особина онога што је исторично.*

хѝт м песн. *в. хитац.* — До мог жића мени није стало, ал' би с мојим још и друго пало, два би срца смакô један хит. *Прер.*

хѝт м енгл. *нешто што изазива велико интересовање (нпр. позоришни комад, књига, филм, забавна песма), шлагер.* — Овогодишњи хит ... сајма била је књига »Границе раста«. *Вј. 1973.*

хѝтан и **хѝтан,** -тна, -тно **1.** *који се мора одмах извршити, неодложан.* — Није почео увјеравати да је дошао хитним државним послом. *Крањч. Стј.* Тражи хитну помоћ. *Дед. В.* **2.** *брз, журан.* — Мисли ... хитне као ... вјетар. *Војн.*

Изр. ~ помоћ *установа за указивање што брже лекарске помоћи.*

хѝтар, -тра, -тро **1.** *који је брзих покрета, брз, спретан; који се врши брзим покретима.* — Већ хтеде зграбити наш швајцарски сир, али мој другар беше хитрији ... те са сиром па у уста. *Јакш. Ђ.* Хитар везак на ђерђефу везу. *НПХ.* **2.** *бистар, проницљив.* — Ви сте хајдуци хитра ума и јуначкога срца. *Том.*

хѝтати, -ām несврш. **1.** *настојати да се што пре негде стигне, доспе или да се нешто учини, журити, хрлити.* — Хитају на посао. *Сим.* Наређење је било да треба хитати. *Дед. В.* **2.** *бацати.* — Јерко копа, а Диша хита земљу напоље. *Шапч.* Погледао [би] у дјечаке, који су хитали камење на велику крушку. *Бен.* **3.** *хватати.* — Иде млада да му

хита коња. *НПХ.* Човјек поштен, уредан и врстан свагдје хита срећу за реп. *Торд.*

~ **се 1. а.** *журити се.* — Умилна се шева пјесмом к небу хита. *КХ 1936.* **б.** *дизати се.* — [Из града] се хита под облаке стародаван звоник. *Павл.* **2. а.** *бацати се на некога, гађати се.* — Не хитајте се каменом на нас. *Петр. В.* **б.** уз. повр. *бацати се један на другога.* — После су се хитали један на другога. *Шапч.*

хи̏тац, хи̏ца м **1.** *замах, јачина замаха при бацању чега.* — Кад је бацао камена с рамена . . . његов хитац премашао је најдаљу белегу. *Шапч.* **2.** *метак, набој, куршум.* — Пинторовић тргао кубуру и испалио три хица у зрак. *Огр.* **3.** *избацивање метка, пуцањ.* — Вјежбањем старта атлетичар треба да добије прави осјећај реагирања на хитац. *Атл.* **4. а.** *ударац.* — Један хитац ногом несташног ждрепца умалс [му] не однесе бедро. *Ранк.* **б.** фиг. *жаока.* — Зашто си ти добровољно пошао у рат? — скоро озлојеђено добаци Миша. Влајко осети хитац, зажута. *Сек.* **5.** *путања хица; домет хица; пушкомет.* — Сјети се косог хица из механике, па се увјери да и ту имамо параболу. *Анал.* Ријечи пјесме [су се] разабирале, као да је путник само на један хитац далеко. *Шим. С.* **6.** *количина барута за једно пуњење пушке. Вук Рј.*

Изр. на хитац ми (ти итд.) је *жури ми (ти итд.) се.* — Очекни, брате, мало ако ти није на хитац. *Вес.*; на један ~ *одједном. Вук Рј.*

хи̏тети, -тӣм, ијек. хи́тјети, несврш. *журити, наглити.* — Што ли онако [Мирко] хити? *Вес.* По снегу журно гази хитећи некуд радник један. *Јакш. М.* Улицом су хитјели они што запаљују уличне свјетиљке. *Киш.* Пијте у здравље, али брзо, јер вријеме хити. *Бен.*

хи̏тимицӗ прил. *брзо.*— Пуну шаку купина тријеби на длану, па трпа хитимице у разјапљена уста. *Божић.*

хи̏тӣн, -и́на м грч. *врста органске материје која даје чврстину спољном скелету зглавкара или се налази у ћелијској опни гљива.*

хи̏тӣнскӣ, -ā, -ō *који је од хитина*: ~ оклоп (код инсеката).

хи̏тити, -ӣм сврш. **1.** *бацити.* — Уједанпут ђерђев хити. *Радич.* Тако се цурица настани на школу . . . одакле се могло до морских хриди каменом хитити. *Ћип.* **2.** *ухватити.* — Кад изађе тамници на врата, хитила га за бијеле руке. *НПХ.*

~ **се** *бацити се.* — Вретеном се за мном хитила. *Рј. А.* Хитила се увис . . . мрка големија, тврди »каштел«. *Кум.*

хи̏тјети, -тӣм, ек. хи́тети.

хи̏тлен, -а, -о необ. *хитар, брз.* — Јурећ' гором зеленом за хитленим јеленом, кћи царева . . . залута. *Митр.* Са језика хитлена већ је многи страдӧ. *Змај.* Ватрена и хитлена помагача у Москова [је] стекао. *Кур.*

хи̏тлерӣзам, -зма м *немачки фашистички покрет под вођством Адолфа Хитлера, нацизам.*

хи̏тлеровац, -бвца м *Хитлеров присталица, нацист(а).*

хи̏тлеровскӣ, -ā, -ō *који је у духу хитлеризма, нацистички.*

хи̏тнӣк м необ. *човек који се жури.* — Хитник посрће узалуд, па сломи и врат. *Сим.*

хи̏тница ж необ. *жена која се жури.* — Брзала би, хитница, од једне обитељи к другој. *Гор.*

хи̏тно прил. *без одлагања, брзо, журно, неодложно.* — Да би се подигао, морао је хитно да прода нашу велику кућу. *Ћос. Б.* [Судија] хитно бележи нешто по . . . хартији. *Јевт.* Хитно је узела листић. *Војн.*

хи̏тнӧст, -ости ж *особина онога што је хитно, брзина, журба, неодложност.* — Пашић није изгледао . . . уверен у хитност . . . инвалидског питања. *СКГ 1937.* Лијекови, према хитности, подијељени су у три листе. *Вј. 1973.*

хи̏тнути, -нӗм сврш. *бацити.* — Хитну свој празан џак са конопцима на леђа и настави пут. *Ћос. Б.* Згради груду блата и хитне је за њом. *Шов.*

~ **се а.** *бацати се (нечим).* — Сватовска врева . . ширила се . . . докле се може . . . хитнути каменом. *Бен.* **б.** *скочити.* — Поп се хитну на вранца. *Глиш.* **в.** *залетети се.* — Станко се хитну и — прескочи нож. *Вес.* **г.** *ритнути се.* — Хитнувши се задњим ногама, бијесно се устрча [магаре]. *Ћип.*

хи́тња ж *настојање да се што пре негде стигне или нешто учини, журба, брзина.* — У хитњи . . . заграбим жлицом. *Јурк.* Затворио сам врата која је дечак у хитњи оставио само притворена. *Андр. И.*

Изр. није хитње *није хитно, не жури ми (ти итд.) се.*

хи̏тон м грч. *кратка бела хаљина код старих Грка; одело уопште.* — Обуче хитон танки и тако робињи оде. *Митр.*

хи̏тӧст, -ости ж *в. журба.* — Једна фрајла, чувши да иде Шамика . . . у хитости . . . разбила је главом прозор. *Игњ.*

хи̏трац м индив. *онај који је хитар.* — Пјесника је натјерала [техника] да буде хитрац и с њоме се натјече. *Шим. С.*

хи̏трен, -а, -о песн. *хитар.* — Шиј и боди без престанка, игло хитрена. *Наз.*

хи̏трено прил. *хитро.* — Ја похитах ка њојзи хитрено. *Радич.*

хитрѐна ж **1.** *особина оног што је хитро, хитрост, хитроћа, брзина.* — Од хитрине твојих ногу много стоји. *Вес.* С муњевитом хитрином турила би језик међу двије ријечи и облизнула се. *Бег.* **2.** *бистрина, оштроумност.* — Он је генијалном хитрином и проницљивошћу одмах схватио да има постићи ова два циља. *Креш.*

хи̏трити, -и̏м несврш. *журити.* — Писар за писаром хитри на трг. *Креш.*

хи̏трица ж необ. *она која је хитра.* — Ноге су хитрице ... сустижу прогоњеног. *Божић.*

хи̏тро прил. *брзо, журно.* — Хитро је дигао очи. *Бег.* Њена сељачка глава радила је хитро. *Ћос. Б.*

хитрòкрил, -а, -о *који је хитрих крила.* — Заиграо коња ... те полијеће као хитрокрила ластавица. *Кос.*

хитрòног, -а, -о *који је хитрих ногу.* — Потркао по златноме пијеску као хитроног дијете. *Брл.* Она, као хитронога срна, одскакута. *Вес.*

хитрòпло̀вка ж ков. (у атрибутској служби) *која брзо плови.* — Три лађе хитропловке. *В 1885.*

хитрòпрѐља и **хитрòпреља** ж ков. *она која хитро преде. Бак. Реч.*

хи̏трӧст, -ости ж *хитрина.* — Губе мало помало од оне своје партизанске продорности и хитрости. *Дед. В.*

хитрòћа ж *хитрина.* — Јеси ли ... читао о иједном који има ... већу хитроћу у обарању. *Вел.*

хитрòу̏ман, -мна, -мно песн. *који је хитрог ума, бистроуман.* — Видео је да овде сабља не помаже, зато, хитроуман, другим путем наже. *Змај.*

хи̏ћење с *гл. им. од хитети и хитјети.*

хи̏фа ж грч. биол. *дугачка, слична нити, безбојна ћелија у гљива. Станк. С.*

хихи̏штати се, -а̄м се несврш. покр. *кикотати се.* — Обје машкаре ... зачну хихиштати, грлити се. *Војн.*

хи̏хӧт м оном. *гласан смех, кикот.* — Оне се каткад блажено смијеше, а каткад се цирикају да их све стоји хихот. *Ивак.* Најзад ... праснуше у дивљи хихот и смијех. *Кол.*

хихòтање с *гл. им. од хихотати (се).*

хихòтати (се), хи̏хоћем (се) несврш. *гласно се смејати, кикотати се.* — На крају би хихотала гласније од свију. *Креш.* Веселица је женски хихотао. *Ћоп.* Хихотали су се мазно. *Сим.*

хи̏ч речца перс. (у прилошкој служби) *ништа, нимало, ич.* — А богме ти хич не знам! *Срем.*

хја̏ *узвик којим се казује равнодушност.* — Хја, што ћеш, не може се без тога. *Сек.* Арапи у Шпанији, хја, било је и ту свачега. *К 1950.*

хлâд м **1.** *простор који није огрејан сунцем, сенка коју баца предмет осветљен сунцем.* — Уморни су у хлад блиски сјели. *Гор.* Хлад пао већ до пола сокака. *Срем.* **2.** *свежина, хладовина.* — Хлад ноћи ме зебе. *Уј.* Пободне се и ђаци обукоше у машкаре, те ... махнитаху све до првих хладова. *Мат.* **3.** *поветарац, дах.* — Сад не јунак више, но трст којој сваки хлад кидише. *Мажс. И.* **4.** *језа.* — Страшна празнина ... обли га чудним хладом. *Лоп.* **5.** фиг. *затвор, хапс.* — Већ сви људи знају да је газда у хладу. *Дук.* Заптије свладаше бијесна младића, па с њим у »хлад«. *Мул.*

Изр. дебели ~ *в. уз хладовина (изр.).*

хлâдак, хлâтка м *дем. и хип. од хлад.* — Због горе, места моја слатка, пуна липа и дебела хлатка. *Радич.* Од недалеке шуме лепршао хладак. *Коз. И.*

хлâдан, -дна, -дно **1.** *који има ниску температуру, који изазива осећај свежине, студен;* супр. топао, врућ. — Пет хладних извора само су за пиће. *Нен. Љ.* Старица ме хладном руком глади. *Гор.* **2.** фиг. **а.** *мртав.* — Тако је хладну не љубио. *Бат.* **б.** *језовит.* — Из оних редова ... задахну нешто хладно као предзнак смрти. *Скерл.* **3. а.** *који се не узбуђује, не узрујава, миран, сталожен, трезвен.* — Јасноћа и сигурност погледа сведоче боље од свега о његовој потпуно хладној глави усред опасности. *Јов. С.* Радисав је био у самој својој основи хладан човек. *Сек.* **б.** *равнодушан, неосетљив, нељубазан.* — Приучио се на хладна службена лица уредских предстојника. *Леск. Ј.* Зашто је он тако хладан према мени? *Крањч. Стј.*

Изр. бити хладне крви *не узбуђивати се, бити флегматичан, хладнокрван;* (као) поливен хладном водом (хладним тушем) *осећати се нелагодно због нечег;* као хладне воде *много;* оставити хладна *не (моћи) узбудити;* остати ~ *не узбудити се;* ~ зној пробија (неког) *обузима га језа, страх;* ~ као лед (камен, змија) 1) *сасвим хладан;* 2) *непријатељски расположен;* хладне боје *заједничко име за плаву, зелену и сиву боју;* хладни рат *в. уз рат (изр.);* хладно оружје *оружје из којега се не пуца (нож, сабља итд.).*

хлâдац, хлâца м *дем. и хип. од хлад.* — Спавао би ... у хлацу под колима. *Шапч.*

хлàдетина ж **а.** *охлађен и згуснут сок у дрхтавом стању од искуваног меса и костију, пиктије.* — Сервират ће се гушчја јетра и

лососовина у хладетини. *Крл.* **б.** *згуснут воћни сок, желе.* — Показа [јој] читаве редове стаклена ка ... у којима је справљен стајао сок од малине, па хладетина и мармелада од истога плода. *Том.*

хлàдетинаст, -а, -о *који је као хладетина, пиктијаст, дрхтав.*

хлàдетинасто прил. *као хладетина, пиктијасто.* — Сало ... тресло се хладетинасто од подмуклог ... цереља. *Донч.*

хлàдилица ж *лепеза.* — Крунастић отмјени листови дивљег кестена [су] хладилице фараонске. *Божић.*

хлàдило с **1.** *хладовина.* — Вино пије у мирној сенци мога хладила. *Јакш. Ђ.* Још не бијаше свјежих лахора моћних, но ипак више бистрине и хладила него у кући. *Шимун.* **2.** *средство или уређај за хлађење.* — Одвојимо ли те паре кроз хладило, оне се кондензирају у текућину. *ОК.*

хлàдионйк м *орман с уређајем за хлађење намирница, ледењача, фрижидер; уређај за хлађење.* — Проналаском специјалних бродова и вагона с хладионицима трговина месом постала је много живља. *ОГ.*

хладиòница и **хлàдионица** ж *хладионик.* — Хранисмо га [месо] ... на леду или у хладионицама. *Батут.*

хладнòничкӣ, хлàдноничкӣ и **хладнòничнӣ,** -ā, -ō *који се односи на хладионике и на хладонице*: ~ мрежа, ~ уређај.

хлáдити, хлáдӣм несврш. **1. а.** *чинити што хладним, одузимати чему топлоту; расхлађивати, освежавати*: ~ вино. — Хладио [је] водом груди и чело. *Андр. И.* Влага нас хлади. *Уј.* **б.** безл. *постајати хладније, свежије.* — Момак [је] пошкропио [дућан] водом да је лијепо хладило. *О-А.* **2.** фиг. *умиривати, стишавати.* — У нас је разум да хлади наше бијесне страсти. *Богд.*

Изр. ~ кашу (с ким) *дружити, бити пријатељ* (*с неким*).

~ **се 1.** *расхлађивати се.* — Женске су се хладиле лепезама. *Бег.* **2.** *губити топлоту, постајати хладан, хладнети.* — Послаше посилног да однесе флаше ... да се хладе за ручак. *Срем.* **3.** *постајати равнодушан; губити у јачини, слабити, смиривати се* (*о осећањима*). — Заиста хлади се [према госпођи Славки]. *Мил. В.* Ипак се одушевљење код младих људи не хлади. *Дом.* Само се срдба хладила. *Торб.*

хлáдӣште с *место где је хладовина.* — Говоре сусједи на хладишту више мора. *Ћип.*

хлàднети, -нӣм, ијек. хлàдњети, несврш. **1.** *постајати хладан, губити топлоту, хладити се.* — Свима [су] ... хладнели прсти на рукама. *Андр. И.* фиг. Његов живот поче хладнети. *Вес.* **2.** *постајати равнодушан, губити занос, одушевљење.* — У почетку сам мислила да га волим ... па сам почела да хладним. *Сек.* Хладњеле [су] његове вреле ускиптјеле мисли. *Божић.*

хлáднӣк м *хладњак* (*1*). — Испод хладника од свежег грања свирала је већ громка музика. *Андр. И.* Одао је да се налази у непосредној близини хладника. *Креш.*

хлáдница ж *в. хладњак* (*1*). — Пред ... механом ... подигли су ... широку хладницу од самих ... букових грана. *Ћор.*

хлáдно и **хлâдно** прил. **1.** *с хладноћом, студено.* — Спуштају се влажно и хладно [магле] на земљу. *Ков. А.* Под [у цркви] ју је хладно обухватао и пунио језом. *Станк.* **2. а.** *без узбуђења, узрујавања, мирно.* — Тек тада одахну душом, прибра се мало и размишљаше хладније. *Срем.* Око ... навикло да све проматра ... хладно, без узрујавања. *Кол.* **б.** *без осећања, нељубазно, равнодушно.* — Изволи, одговори Сабина хладно. *Кум.* Она нас хладно примаше и не даде нам ни своје руке. *Шапч.*

Изр. ~ му је око срца *страхује, стрепи.*

хладнòков м ков. *студенклеп. Вук Рј.*

хлáднокрвац и **хладнòкрвац,** -вна, -вно **1.** *који се не узбуђује, миран, сталожен.* — Хладнокрвна освета најљуће пече непријатеља. *Ков. А.* **2.** *који није за трку, миран, тежак* (*о коњима*).

Изр. хладнокрвне животиње *животиње које немају сталну температуру.*

хлáднокрвно и **хладнòкрвно** прил. *на хладнокрван начин, без узбуђења, мирно.* — Гледао [сам] јуначкога Лому како хладнокрвно ... разбија густе колоне Турака. *Јакш. Ђ.* Не можеш хладнокрвно пробости човјека. *Торб.*

хладнокрвнòст, -ости ж *особина онога који је хладнокрван, мирноћа, сталоженост.*

хладнòратни, хладнòратничкӣ и **хладнорàтовскӣ,** -ā, -ō ков. *који се односи на хладни рат*: ~ политика, ~ пропаганда.

хлáднòст, -ости ж *особина онога што је хладно, хладноћа.* — Осјећих хладно трупло гдје ме тишти, хладност смрти! *Гор.*

хладнòћа ж **1.** *ниска температура, студен, зима.* — С мутног Дунава допире оштра хладноћа. *Бен.* На положајима борци страдају од хладноће. *Чол.* **2.** фиг. **а.** *мирноћа, сталоженост.* — Под Дамјановом хладноћом дршће потајан страх. *Бег.* Одударао је [његов глас] хладноћом у општем ратничком расположењу. *Б 1957.* **б.** *хладно, нељубазно држање, ненаклоност, нељубазност.* — Ивану незгодно бејаше то ћутање и хладноћа његова друга. *Ат.* Осетих да ме боли њена хладноћа. *Лаз. Л.*

хлàдноћȗтно прил. ков. *в. хладнокрвно.* — Један другога упозориваху спокојно и хладноћутно. *Ков. А.*

хлàдњāк и **хлâдњāк** м **1.** *заклон од сунца, обично обрастао пузавицама или виновом лозом, сеница, хладник*; *вењак.* — Под хладњаком свађали се пијанци. *Сим.* Вечера под хладњаком бивала је све слађа. *Макс.* **2.** *хладионик.* — [Може се] вратити у свој стан, извадити вечеру из хладњака. *Лит. 1957.* **3.** *уређај за хлађење код мотора, тешког оружја и сл.* — Шофер зауставља кола да би налио воду у хладњак мотора. *Јак.* Милан диже један машингевер чији хладњак беше залепљен блатом. *Пер.*

хлàдњача ж *зграда, камион, вагон, брод са просторијом у којој се помоћу нарочитих уређаја одржава ниска температура за чување покварљивих намирница.* — За чување рибе постоје огромне хладњаче. *Пол. 1958.*

хлàдњети, -дњим, ек. хлàднети.

хлàдњикав, -а, -о *помало хладан, прохладан.* — Помаљали [су] главу напоље да виде да ли је запарно или хладњикаво. *Макс.*

хлàдњикаво прил. *помало хладно, прохладно.*

хлàдȏван, -вна, -вно *свеж, који доноси хладовину.* — Хладовна сенка [је] прати. *Јакш. Ђ.*

хладȏвање с *гл. им. од хладовати.*

хладȏвати, хлàдујēм несврш. **а.** *седети, одмарати се у хладовини.* — Поздравио [се] са сваким стаблом, под којим је негда хладовао. *Коз. Ј.* **б.** фиг. *уживати, не радити.* — Зар ја да поднесем и отрпим да други ... хладују и благују. *Богдан.*

хладȏвина ж **1.** *место, простор заклоњен од сунца.* — Склонило се [дете] у хладовину код те воденице. *Андр. И.* **2.** *прохладан ваздух, свежина.* — Подрхтавали су мало од вечерње хладовине. *Чипл.* Баш као и онда хладовина иза кише. *Нам.* **3.** фиг. **а.** *леншшина.* — Што не идеш ... на посао? ... уморан си! ... Ej, хладовино. *Ранк.* **б.** *служба у којој се не ради много*; *нерад, ленстковање.* — Тај је хладовину умео да стекне. *Стан.*

Изр. дебела ~ 1) *пријатна, добра хладовина*; 2) *нерад, ленстковање.*

хладȏвинаст, -а, -о *у коме има хладовине, хладовит.* — Испричао [је] читаве мале поеме о ... тајанственој осами хладовинастих ритова. *НИН 1959.* Обузима га нека свежа, хладовинаста језа. *Ранк.*

хладȏвит, -а, -о **а.** *богат хладом, пун хлада, сеновит.* — На крају врта стајаше хладовита шумица. *Шен.* [Излазе] да поседе на зелену и хладовиту месту поред реке. *Андр. И.* **б.** *прохладан, свеж.* — Лагано [је] струјао хладовити вечерњи вјетрић. *Ђал.*

хладȏвитōст, -ости ж *особина онога што је хладовито, свежина.* — Бистри и јасни уздух [ће нас даривати] хладовитошћу. *Вел.*

хлàдолеж и **хладȍлеж** м **1.** *биљка пењачица, ладолеж* Ipomoea purpurea — Показује му ... узвишицу ... опкољену ... лишћем хладолежа. *Ранк.* **2.** *леншшина, готован.* — Залежао се ... Залијенио, хладолеж. *Гор.*

хладȕњав, -а, -о *хладњикав.* — Под сваким успутним распелом кроз ... бијели хладуњави ходник клекне. *Божић.*

хлàђан, -а, -о песн. *хип. од хладан.* — У хлађаном лугу ... младе су девојке певале песме. *Јакш. Ђ.*

хлàђати, -āм несврш. покр. *хип. према хладити.* — Врбас ... хлађа своју Бањалуку. *Павл.*

хлàђахан, -хна, -хно песн. *хлађан.* — Напише се момци хлађанога врела. *Вел.* Хлађахна течаше вода. *М-И.*

хлáђēње с *гл. им. од хладити (се).*

хлàмуча ж (об. мн.) покр. *папуча.* — Нечије хламуче засмуцаше се до врата. *Војн.*

хлâп[1] и **хлâп** м *пара, испаравање.* — Напуња се [кухиња] лако димом и хлаповима из лонаца на штедњаку. *Наз.* Успори, друже, ноћас ход и сркни морски слани хлап. *Фран.*

хлâп[2] м зоол. *в. рарог. Станк. С.*

хлâпат, -ута м *лупање, ударање*; *ударац.* — Те ноћи осјетила је први пут несносни хлапат срца. *Новак.* Цио простор био је испуњен ... хлаптовима ... жестоке буре. *Кос.*

хлáпети, -пим, ијек. хлáпјети, несврш. = хлáпити *испуштати пару, мирис, испаравати (се), ветрити.* — фиг. Хлапи винска момачка туга. *Божић.*

хлàпив, -а, -о *в. хлапљив.* — Ову [киселину] смо и по мирису препознали, јер је доста хлапива. *Кем.*

хлàпивōст, -ости ж *в. хлапљивост.*

хлàпимуха ж **1.** *брбљив човек, блебетало, ветрогоња.* — Те иностране хлапимухе плаћеничке и те ветрењаке паразитске требало би све истјерати из земље. *Крл.* **2.** бот. *в. мухоловка (2). Сим. Реч.*

хлáпити, -пим сврш. *шчепати. Р-К Реч.*

хлáпити, -пим = хлапети.

хлáпјети, -пим, ек. хлáпети.

хлáпљење с *гл. им. од хлапети, хлапити и хлапјети.*

хлàпљив, -а, -о *који лако хлапи, испарљив*; исп. хлапив. — Мирисом можемо осетити само хлапљиве материје. *Батут.* фиг. У том хлапљивом, пјенушавом ткању сна ускрсавају слике ... са дна душе. *Перк.*

хлàпљиво прил. *хлапећи, брзо.* — Плави дим хлапљиво плови к висинама. *Вил.*

хлàпљивòст, -ости ж *особина онога што лако хлапи, испарљивост*; исп. хлапивост.

хлàпнути, -нём *свршс. према хлаптати.*

хлàптати, хлàпћем несврш. *в. лаптати* (*1*). — Краве су хлаптале напој и гласно стругале језицима дно каблова. *Бен.* Хлапће [старац] језиком и мрмља. *Вел.*

хлâче, хлâчā ж мн. *доњи део мушког* (*у новије време и женског*) *одела, панталоне.* Изр. дерати ~ (на клупама) *проводити време у школи*; напунити ~ вулг. *препасти се, уплашити се*; срце му је пало у ~ *препао се, уплашио се*; тресу му се ~ *дрхће, страх га је.*

хлâчице ж мн. *дем. од хлаче.* — Дјеца су загалила хлачице и рукаве. *Гор.*

хлâчнӣ, -ā, -ō *који се односи на хлаче.* — Узео [је] свој хлачни ремен и изашао. *Крл.*

хлâчница ж (об. у мн.) *ногавица од хлача, панталона.* — Ходао је увијек разгаљен ... и заврнутих хлачница. *Гор.*

хлâчњāк м *ремен, каиш.* — Тамничар ми заповједи да извадим из ципела жниранце и узме ми хлачњак — ваљда зато да се не објесим. *Мишк.*

хлѐб, ијек. хљѐб, м = крух **1. а.** *људска храна од брашна мешаног с водом, ускислог и печеног на ватри*: бели ~, црни ~, пшенични ~, кукурузни ~, ражани (ражени) ~. — Не може више ни хљеба да замијеси. *Лаз. Л.* **б.** (мн. хлѐбови) *засебан део те хране разне величине и облика у коме се пече.* **2.** нар. *храна уопште.* — Много је ... сиротиње без одела, без хљеба, без ичега. *Чипл.* **3.** *основна средства за живот, зарада, служба, посао и сл.* — У народу ... не налази хљеба слободан књижевник. *Матош.* Његово срце затрепери ... када види невољне тежаке да за хлебом иду у Америку. *Скерл.* Изр. бели ~ *господски живот*; бити на белом хлебу 1) *очекивати извршење смртне пресуде*; 2) *очекивати са стрепњом решење чега*; горак ~ *тежак живот, тешка зарада*; *мучан посао*; дочекати кога с хлебом и сољу *пожелети коме добродошлицу, указати коме гостопримство*; имати своје парче (свој комад) хлеба, јести свој хлеб *издржавати се својом зарадом, имати запослење*; јести с ким со и хлеб *живети с ким* (*у заједници*); јести хлеба без мотике *лако живети, не радити*; јести чији хлеб 1) *бити на чијем издржавању*; 2) *служити код кога*; кора хлеба *основно за живот, за опстанак*; лак ~ *лак живот*; лези хлебе (хлебу) да те једем *ленштина*; нема за нас овде хлеба *нећемо овде ништа постићи*; суви ~ *хлеб без смока, без икаквог другог јела*; тврда кора хлеба *в. горак хлеб*; тражити хлеба преко погаче *бити нескроман, тражити више него што треба*; треба ми као парче хлеба *неопходно, неизостављено ми треба*; узети коме хлеб *одузети коме службу, оставити кога без зараде*; хлеб и с хлеба (с хлебом) *све што је потребно за живот*; ~ јести *живети*; ~ насушни (свакидашњи) 1) *хлеб, храна*; 2) *издржавање, живот, опстанак*; царев ~ нар. песн. *плата од поглавара државе, плата државног службеника.*

хлѐбāр, ијек. хљѐбāр, м *онај који меси, пече и продаје хлеб, пекар.* — После кратког разговора ... љутито враћа хлебару хлеб. *Нен. Љ.* Његов хљебар пече у крушници и пециво, и крух, и колаче. *Гор.*

хлѐбара, ијек. хљѐбара, ж **1.** *продавница хлеба; остава, магацин за хлеб. Р-К Реч.* **2.** покр. *врста ракије, комадара.* — Од комаћа заостала хлеба итд. добија се ... врста ракије ... хлебара. *Батут.*

хлѐбарица, ијек. хљѐбарица и **хлѐбāрка,** ијек. хљѐбāрка, ж *продавачица хлеба.* — Брбљиве хлебарице би ... тврдиле ... *Петр. В.*

хлѐбāрница, ијек. хљѐбāрница, ж **1.** *продавница хлеба, пекара.* — Народ [се] гушио пред хлебарницама. *Јов. Ј.* **2.** *просторија где се меси и пече хлеб.* — [Чује се] како у хлебарници тапћу сита. *Макс.*

хлѐбац, хлѐпца, ијек. хљѐбац, м **1.** *хлеб.* — Угледа он некаку Маргариту да сече деци хлебац. *Лаз. Л.* Он је гледао како се главе ... обитељи ... боре за свагдањи хлебац. *Новак.* **2.** *дем. од хлеб. Рј. А.* **3.** *оно што је у облику округлог хлеба.* — По гредама рушили се хљепци сира. *Бал.*

хлѐбача, ијек. хљѐбача, ж покр. *хлеб* (*с квасцем*). — Вазда су му на трпези погача, хљебача, бардак вина. *Љуб.*

хлѐбнӣ, -ā, -ō, ијек. хљѐбнӣ **а.** *који се односи на хлеб, који је од хлеба*: ~ пећ, хлебне мрве. **б.** *од чега се добива хлеб*: хлебна жита.

хлѐбница, ијек. хљѐбница, ж *в. хлебара* (*1*). *Р-К Реч.*

хлѐбно, ијек. хљѐбно, прил. *богато хлебом, храном.* — Свуд хљебно је, и медно је. *Кул.*

хлебдвит, -а, -о ијек. хљебдвит *који има, садржи у себи много хлеба, који је богат хлебом.* — Зањиха се пшеница — хлебовито зелено море. *Пол. 1973.*

хлебо̀ждер, ијек. хљебо̀ждер, м *онај ко једе много хлеба. Р-К Реч.*

хлебо̀ждёрка, ијек. хљебо̀ждёрка, ж *жена хлебождер.* — Хљебождерке проклете! *Гор.*

хлебо̀јења, ијек. хљебо̀јења, м ков. *онај који једе (много) хлеба.* — Човјеку није сличан хљебојења био. *М-И.*

хлебо̀ноша, ијек. хљебо̀ноша, м и ж *особа која носи радницима хлеб на њиву; онај који доноси, разноси хлеб.* — Толико пута [сам] ишао с хлебоношама. *Шапч.*

хле́пилац, -иоца м *онај који хлепи, који јако жели нешто. Р-К Реч.*

хле́пити, -и̏м несврш. *јако желети, жудети.* — Хлепљаше за новцем. *Матош.* Он је хлепио за јелом и одмором. *Кал.*

хле́пња ж *јака жеља, жудња.* — Прије неколико година оженио [се] једино у хлепњи за богатством. *Ђал.* Каинов роде, хлепња се чувај. *Јур.*

хлѐптjети, -тӣм (ијек.) несврш. *хлепити.* — И кад јој [дијете] на час само преко прага ишчезне оку, како за њим хлепти! *Марк. Ф.* Само срце за њом хлепти. *Крањч. С.*

хлѐпчић, ијек. хљѐпчић, м *дем. од хлеб.*

хлӣjев м (мн. хљѐвови и хлӣjеви, ијек.) *стаја.* — Некоме старцу гори хлијев. *Мажс. Ф.* Био је то огроман шљиварски дом, који окружаваху хлијеви, хамбари. *Ков. А.*

хло̀р м грч. хем. = клор *један од елемената, гас, плин жутозеленкасте боје и јаког мириса* (Cl).

хло̀рӣд, -и̏да м хем. *једињење, спој хлора с неким другим елементом, клорид.*

хло̀рнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на хлор, који је од хлора:* ~ вода, ~ креч, ~ раствор.

хлороводо̀нӣк, -и̏ка м хем. = клороводик *једињење, спој хлора и водоника, загушљив гас, плин без боје* (HCl).

хлороводо̀нӣчнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на хлороводоник:* ~ киселина.

хлоро̀за ж грч. = клороза **1.** бот. *болест биљака због недостатка хлорофила.* **2.** мед. *врста малокрвности, нарочито код девојака у доба пубертета.* — Хлороза [је] готово искључиво женска болест. *Пол. 1959.*

хло̀ропласти и **хлоро̀пласти** м мн. грч. бот. = клоропласти *крупнија зрна живе зелене боје у ћелијама, станицама лишћа. Бот.*

хлоро̀фӣл, -и̏ла м = клорофил *биљно зеленило у свима зеленим деловима биљака, нарочито у листу.*

хло̀рофӣлнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на хлорофил, у чему има хлорофила, клорофилни:* хлорофилна зрнца.

хло̀роформ и **хлоро̀форм** м хем. = клороформ *безбојно наркотично средство с јаким мирисом у којему има хлора.*

хљѐб, ек. хлѐб.

хљеб-, ек. хлеб-.

хљѐпчић, ек. хлѐпчић.

хм (каткад удвојено) *узвик којим се изражава* **а.** *подсмех.* — Хм ... удовичка посла! *Ранк.* Хм! Као да има неког ко не би хтео да живи мукте! *Каш.* **б.** *сумња.* — Мудрице у селу нашле се позване да махну ... главом и ... промумлају кроз нос мудријашки: »Хм-хм!« *Ад.* **в.** *неизвесност са питањем.* — Хм ... шта ће бити ако дозна виша команда? питао се забринуто. *Јак.* **г.** *потврђивање.* — А право ми кажи, волиш ли га? — Хм, хм! *Вес.*

хмѐљ, хмѐља м бот. *индустријска биљка чији се осушени плодови употребљавају у пиварству* Humulus lupulus. *Терм. 3.*

хмѐљā̄р, -а́ра м *произвођач, узгајивач хмеља.*

хмѐљара ж *остава, магацин за хмељ.*

хмѐљā̄рка ж *жена која бере хмељ.* — Хмељарке су кренуле. *Вј. 1960.*

хмељáрство с *производња хмеља.*

хмѐљев, -а, -о = хмељов *који је од хмеља.*

хмѐљевина ж *шибљак, стабљика у хмељу. Вук Рј.*

хмѐљнӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на хмељ.* — У кухињи се осећао кисео мирис угрушаног млека и хмељних реса. *Моск.*

хмѐљнӣк, -и́ка м *земљиште припремљено за гајење хмеља. Р-К Реч.*

хмѐљов, -а, -о = хмељев. — Дабогда ропства допао ако се Анусја не умиљава оној хмељавој притки литавској! *Кнеж. Л.*

хми́лети, -ли̏м, ијек. хми́љети, несврш. *в. милети.* — Одасвуд около хмили пук к Превлаци. *Љуб.* Свачијом крви хмилио леден мраз. *Шен.*

хми́љети, -и́лӣм, ек. хми́лети.

хмӣкати, хмӣка̄м *несврш. и уч. према хмкнути.*

хмӣкнути, -нӣм сврш. оном. *рећи »хм«.* — Учитељ одговара једном ријечи или хмкне. *Кал.* »Хм« — хмкне Ђука и пред очима му се ослика изнова дебела особа попа. *Коз. Ј.*

хо̀ *узвик који изражава* **а.** *чуђење.* — Хо, људи, како могу заборавити да сам био ожењен! *Ранк.* **б.** *љутњу, незадовољство.* — Хо, убио те бог, Мицо! *Срем.* Хо, људи! ... дрекну он из свег гласа, не даду ми одмора ни у мојој кући! *Ранк.* **в.** (више пута поновљено) *за опонашање смеха.* — Хо, хо, хо! надре се смијати. *Крањч. Стј.*

хо̏би, -ија м енгл. *омиљено занимање, омиљен посао, страст, пасија.* — Свако има неки свој »хоби«, неку своју страст. *Б 1959.*

хо̏бл м нем. варв. *блања(ло), струг, ренде.*

хо̏блати, -ам и **хо̏бловати,** -лујем несврш. *блањати, стругати, рендисати.*

хо̏ботница ж зоол. *морски главоножац са осам кракова (са два реда хватаљки), октопод* Octopus vulgaris. *ЕЛЗ.*

хо̏д, хо̀да м **1. а.** *кретање корацима, корачање; пешачење.* — Држао је много ... до своје бујне косе, која је просто играла му на глави при ходу. *Сек.* Коњ пође у ход. *Лаз. Л.* Глад и жеђ и ход, непрекидан ход, кроз Баварску. *Црњ.* **б.** *померање, кретање.* — Вода се узалуд опирала ... побједоносном ходу брода. *Новак.* Лијет птица и правац сунчаног хода — говорили су да је љето минуло. *Лал.* **в.** *померање шаховске фигуре, потез.* — Игру отвара увијек бијели ... он чини први потез или ход. *Шах 2.* **2.** *звук, бат корака.* — Зачу се ход босих ногу по земљаном поду. *Ранк.* Познајем га у ноћи по ходу. *Вј. 1971.* **3.** *начин корачања.* — Ја сам твога хода и говора. *НПХ.* Ход му је сигуран и као непрегибљив у кољенима. *Гор.* **4.** *ток, развој.* — Наша ствар, међутим, узима један такав ход као да смо на домаку растанка! *Цар М.* Схватамо ... ход културе. *Рад. А.* **5.** *рад, кретање (неке машине, механизма и сл.).* — [Возач] посебно мора концентрирати сву своју пажњу на регуларни ход мотора. *Аут.* **6.** *пут(овање).* — Ови његови ходови по пустињи ... бијаху изнова усплахирили његову умртвљену снагу. *Наз.*

хо̏далац, -аоца м *онај који хода, ходач.*

хо̏далачкӣ, -ā, -ō *који се односи на ходаоце.* — За планинарске потхвате довољна је само ходалачка кондиција. *План.*

хо̏далица м и ж **1.** *особа која много хода, пешачи, луталица.* — [Они су] посљедњи тужни остаци сеоских трговчића, — ходалица. *Коч.* На друмовима баш ниједног ходалице. *Ћоп.* Што је сада спомињеш, о сиви ходалица вјечни! [Ахасвер]. *Наз.* **2.** *она која хода (птица).* — Прилагођеност ногу птица ... ходалица. *НЕ.*

Изр. песме ходалице *народне песме (које се преносе усменим путем).*

хо̏дало с и **хо̀дāлка** ж (обично мн.) **1.** *оно чиме се или помоћу чега се хода, нога.* — Труп је наслоњен једнако на сва четири ходала. *Кал.* Просјак корача на цести једнолично на четири ходаљке. *Кал.* **2.** мн. *ходуље. Рј. А.*

хо̏дāње с *гл. им. од ходати.*

хо̏дати, хо̑дām несврш. **1. а.** *ићи кораком, ићи пешке, корачати.* — Ходао сам преко једног брежуљка. *Наз.* Чуло се како обојица ходају убрзано. *Андр. И.* **б.** фиг. *преносити се.* — Пљоска ... хода од руке до руке. *Куш.* **2.** *померати се, мицати се (овамо-онамо).* — Шеталица је ходала. *Петр. В.*

хо̀дац, хо̀ца м *онај који хода, пешак.* — [То је] Марко Бајов ... ходац каквоме нема друга. *Мат.* Коњи су »бољи хоци и кретачи«, како рече возар. *Креш.*

хо̀дилица ж *она која ходи, иде.* — фиг. Ријеч [је] једна ходилица, отићи ће од уста до уста. *Вук Рј.*

хо̀дити, хо̀дīм несврш. **1. а.** *ходати, ићи.* — У кући се ходило на прстима. *Мил. В.* **б.** фиг. *бити, трајати.* — Не, то не може више тако ходит'! *Војн.* **2.** заст. *одлазити, путовати.* — Ти си, бего, у Влашко ходио. *НПХ.* Ходио је до у Млетке Драшко. *Њег.* **3.** (у 2. л. имп.) *хајде(те).* — Ходите, децо, за мном. *Ад.* Ходи са мном госпођи. *Тур.*

Изр. кад је бог по земљи ходио нар. *врло давно, у старо, добро време.*

хо̀дни, -ā, -ō *који се односи на ход; пешачки, пешадијски.* — Вани је стала чета ловачке ходне сатније. *Крл.* Водио је пуковнију на митраљезе у ходној колони. *Јонке.*

хо̀днӣк м *дугачак и узан пролаз за остале просторије (у згради, вагону и сл.).* — Чују се ... из дугачког ... ходника тихи кораци стражара. *Чол.* Проће кроз вагон све до краја, до попречног ходника. *Јонке.* фиг. Пробијамо се кроз живи ходник људи што као зид стоје с обе стране пута. *Пол. 1944.*

Изр. подземни ~ *прокоп, пролаз ископан испод површине земље, тунел.*

ходни̏чић м *дем. од ходник.*

хо̀дничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ходник; који припада ходнику:* ~ врата, ~ зид.

хо̑дом прил. *идући кораком, корачајући.* — Хита Раде право у Кладушу, пољем ходом, а планином трком. *НП Вук.*

ходо̀часнӣк м *човек који иде на ходочашће, поклоник (I), хаџија.* — Честом пролазила множина ходочасника некуд на сусједно проштениште. *Леск. Ј.* У Палестину су сваке године одлазиле велике поворке ходочасника. *Пов. 2.*

ходо̀часница ж *жена која иде на ходочашће.*

ходо̀часничкӣ, -ā, -ō *који се односи на ходочаснике.* — Пут од Међаша до Трнове за њега је био хаџилук, пун ходочасничког преживљавања. *Сур.*

ходочà̏стити, -ōчастīм несврш. *ићи на ходочашће.* — Тамо свијет ходочасти чудотворцу св. Василију. *Тип.* фиг. Сва интелигенција ходочастила је к мени. *Киш.*

ходо̀ча̏шће с *посећивање светог места из религиозних мотива, хаџилук.* — Папа

није [имао] право кога нагонити у оно ходочашће. *Старч.*

ходочàшћēње с **1.** *гл. им. од ходочастити.* **2.** *ходочашће.* — Крену на ходочашћење. *Креш.*

хòдуље, хòдӯља̄ ж мн. **1.** *две летве с високо постављеним пречагама за ноге, које служе за ходање по блатном или мочварном земљишту (и деци за игру), гигаље, штула (б).* **2.** *штаке.* — Она је због туберкулозе костију 15 година лежала, а сад се миче на ходуљама. *Вј. 1960.*

хòђēње с *гл. им. од ходити.*

хо́зентре́герн м мн. нем. варв. *наранменице, нарамници за придржавање панталона, хлача.* — Палци су му закачени за црне хозентрегере. *Вучо.*

хȏј (каткад поновљено) *узвик који служи* **а.** *за дозивање.* — Хој, Златија! Иди реци Суљи да доведе Вукосава. *Кост. Л.* О, хој, Бернардо! *Панд.* **б.** *за указивање на нешто велико, значајно, важно.* — Пред њоме су пут, брда ... и далеко путовање. Хој, хој. *Шуб.* Кад први пут изведем пред надзорника моју чету ђака, хој, хој, постаћу вам ја наставник. *Сек.*

хȏјкā̄ње с *гл. им. од хојкати.* — При том хојкању све четворице кочија се заустави. *Креш.*

хȏјкати, -ā̄м несврш. *викати »хој«.* В. пр. уз гл. им. хојкање.

хòкēј, -éја и -èја м енгл. спорт. *групна спортска игра (на леду или трави) у којој се настоји да се нарочита лоптица или плочица штаповима, на једном крају повијеним, утера противнику у гол.*

хокèјāш, -áша м *играч хокеја.*

хòкēјскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на хокеј:* ~ клуб.

хòклица ж нем. варв. *столица без наслона.* — Ђорђе је седео на хоклици. *Дав.*

хòкус-пòкус *израз који се употребљава при извођењу мађионичарских вештина, трикова; трик уопште.* — Правио је најразличитије хокус-покусе. *Јонке.*

хȏл м енгл. *велико предсобље, пространо трем, предворје, хол*[2].

хȏл, хóла, хóло песн. *в. охол.* — Обави му облачина холо тјеме. *Наз.* Иде моја зима и пада на срце младо, увек холо. *Дис.*

Холàндēз, -éза м *в. Холанђанин.*

холàндēскӣ, -ā̄, -ō̄ *в. холандски.*

Холàндија ж *држава у западној Европи, Низоземска.*

холàндȉјскӣ и хȏландскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на Холандију.*

Холáнђāнн и Холàнђанн м мн. (јд. Холанђанин) *становници Холандије, Низоземци.*

хȏлба и хȏлба ж нем. нар. *стара мера за течност (око четврт литра).* — Донесу пред госте сатљик вина и холбу воде. *Срем.*

холèрик м *в. колерик.*

холестèрӣн, -и́на м грч. *један од састојака жучи, жучног камена, жумањцета. МЕП.*

хóлити се, хȏлӣм се несврш. заст. *в. охолити се. Деан. Рј.*

хȏло прил. песн. *охоло.* — И стуб до стуба, до кубета кубе, холо се дижу и под небом губе. *Митр.* У свијет полетисмо холо. *Кам.*

хȏлōст, -ости ж песн. *охолост.* — Нећу штедјет' ни старо ни младо ... холост [је] ваша додијала. *НП Вук.*

хȏлӯј, -ýја м и **холýја** ж заст. *в. олуј(а).* — Полете као холуј. *Срем.* Бржи је од холује. *Змај.*

хȏмēрскӣ и **хȏмерскӣ,** -ā̄, -ō̄ **1.** *који је као у Хомера, који је у Хомерову духу.* — Нећу вам хомерским начином избројати све оне покладне битке. *Шен.* **2.** *огроман, велики.* — Диже се управо хомерска галама. *Крањч. С.*

Изр. ~ смех *гласан, бучан смех.*

хомилèтика ж грч. *правила за састављање црквених проповеди.*

хомȉлетскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на хомилетику:* ~ спис.

хȏмӣлија ж грч. *проповед којом се тумачи неко место из Светог писма.*

хомȏген, -а, -о грч. *истородан, истоврстан, једнак, јединствен.* — Минерал [је] једнородно хомогено тијело. *Туђ.* Црнотравски батаљон [је био] хомогена, уједначена и здрава целина. *Пер.*

хомȏгено прил. *на хомоген начин, јединствено.* — Никад раније није нам се Б. Ковачевић представио стилски хомогеније. *Вј. 1957.*

хомȏгенōст, -ости ж *истородност, истоврсност, јединственост.*

хомȏлоган, -гна, -гно грч. *истосмислен, одговарајући.* — Сваком рудиментарном органу човјека одговара хомологан развијени орган код неких краљежњака. *НЧ.*

хомȏним м грч. грам. *реч иста по облику с другом а различита по значењу.*

хȏмосексуā̄лан, -лна, -лно *који има особину хомосексуалаца.*

хомосексуáлац, -лца м *човек сексуално наклоњен особи истог пола.*

хомосексуáлнōст, -ости ж *особина хомосексуалца.*

хомо̀фо̄н, -а, -о *једногласан, једнакозвучан.* — У суштини збор звучи хомофоно. *Коњов.*

хомофо̀нија ж грч. муз. *једногласност, једногласно певање или свирање.*

хо̀мут м **1.** *оно што се захвати руком, руковет, шака* (*чега*). — Докопа хомут сена и запали га. *Шапч.* Циганка му додаде хомут сува сена. *Јакш. Ђ.* **2.** *огрлина* (*део хама око врата*). — Коњчету [се] већ кожа озлиједила од хомута. *Бен.*

хо̀нвéд м мађ. *војник* (*мађарске*) *пешадије, домобранац.* — На капију су наишли ... с пушком на готовс, мађарски хонведи. *Андр. И.*

хонда̀р, -а́ра м лат. *награда за рад; награда за ванредан посао.*

хо̀нора̄ран, -рна, -рно *који се односи на хонорар*: хонорарни рад, хонорарна служба.

хонора́рац, -рца м *онај који ради за хонорар.*

хо̀нора̄рно прил. *уз хонорар, примајући хонорар, ванредно.* — У недостатку сталних чиновника моћи ће се употребити и личности које ће ову дужност и хонорарно вршити. *Лоп.*

хонора̀рчић м **а.** *дем. од хонорар.* **б.** презр. *незнатан, мали хонорар.* — Био [је] ... коректор са хонораром, хонорарчићем. *Сек.*

хонори́рати, -рӣра̄м и **хонда̀рисати,** -ишēм сврш. и несврш. *новчано наградити, награђивати, платити, плаћати за ванредан посао.* — Принципала ћу осим трошкова хонорирати за то са педесет дуката. *Игњ.* Служба је војног свећеника пристојно хонорирано занимање. *Јонке.* Домановић је постао хонорисани сарадник тога листа. *Прод.*

хо̀п(а) (каткад поновљено) узв. **1. а.** *којим се означава скок.* — Не реците хоп, док нисте скочили. *Шен.* Опкорачим ногом и хоп у кола. *Јак.* **б.** *којим се псу наређује да скочи.* — Грга је викао обузет страшћу потјере: »Хоп! Хоп! Држ' гада!« *Донч.* **2.** (у прилошкој служби) *одједном, нагло.* — Ето ... Човјек! ... Жив и здрав, ходи и ради, и — хоп, умре. *Сиј.*

Изр. прво скочи па онда реци »хоп« *не радуј се пре времена, пре него што је ствар готова.*

хо̀п(а)-цу̀п(а) *узвик при игрању кола.* — Знаде зека варке многе, па четнику међу ноге: хопа-цуп. *Ђоп.*

хо̀пса (каткада поновљено) узв. *хоп.* — Хопса! Хопса! *Наз.*

хо̀псати, -а̄м несврш. нем. *скакати, поскакивати.* — [Дјеца] хопсају и пјевају. *Наз.* Ондје можете ... скакутати на једној нози ... хопсати. *Јонке.*

хо̀р, -а и хо́ра м (мн. хо́рови) грч. = кор. **1.** муз. **а.** *група, скуп, збор певача који заједно певају.* — Пјева са хором и с она три грлата пјевача. *Матош.* Жабе су безброј хорова удесиле. *Чипл.* **б.** *музички комад састављен за певачки збор.* **в.** *збор свирача, музиканата.* **2.** *скуп, група.* — Хор модрих звезда мртвим небом плови. *Бој.* **3.** *место у цркви, обично на галерији, одређено за певаче и оргуље.*

Изр. у хору *у један глас; сви заједно, скупно.*

хо̀ра ж лат. *време, час.* — [Киша] напоји земљу без крста и молитве кад јој хора дође. *Љуб.* Кад ти хора дође, ти ћеш лећи у моју сјену. *Наз.*

Изр. у хору *у прави, згодан час.*

хо̀ран и **хо̀ран,** -рна, -рно (обичније оран[2]) *вољан, расположен.* — Коњи се одморили, пути проходни, а возар хоран. *Креш.* Полицајац није баш хоран. *Куш.*

хо̀ра̄цијевскӣ, -ā, -ō *који је у духу римског песника Хорација, на Хорацијев начин.* — Нашао је ... облик који му је најбоље одговарао, у имперсоналној хорацијевској сатири. *Комб.*

хо̀рда ж монголски **1.** *гомила освајача који пљачкају и уништавају.* — Почетком 13. ст. монголске су хорде страховито опустошиле Кину. *ЕГ* 2. Азијске хорде притисле поље. *Јакш. М.* **2.** *гомила, мноштво; руља.* — То је била читава мала хорда [деце] што се отимала о поклоне. *Андр. И.* **3.** ист. *најпримитивнији облик људског друштва.* — Хорда [је] настала развојем полигамског брака. *ОГ.*

Изр. Златна хорда *монголска држава у јужној Русији у 13. веку.*

хо̀рда̄ш, -а́ша м *припадник хорде.* — На пушку, попут Атилиних хордаша, плео [је] стручак бијелог ковиља. *Божић.*

хо̀рдија ж тур. *в. ордија.*

хо̀рēј, -е́ја м грч. поет. *в. трохеј.*

хорѝзонт м грч. **1.** *привидна гранична црта неба и земље.* — На пучини иза хоризонта изгубила [се] она лађа. *Јанк.* [Обала] је далеко ... негдје под хоризонтом. *Кос.* **2. а.** *простор који се види уокруг с места на којем се стоји, видик* (*2*), *обзор* (*б*), *зреник.* — Гледао је он преко мирне реке тамо у зелено-сиви хоризонт банатске равнице. *Вас.* фиг. Црножуте хоризонте почели су застирати облаци револуције. *Јонке.* **б.** фиг. *знање и схватање.* — То је скуп сеоских газда који су ... троми на мишљењу и имају узак локални хоризонт. *Јов. С.* Да ли је Швејков душевни хоризонт одговоран или неодговоран за све оне злочине због којих је оптужен. *Јонке.* **3.** руд. *спрат, кат* (*у руднику*). — Прва јутарња шихта спремала

се за силазак у хоризонте. *Б 1958.* Избио је пожар у петом хоризонту јаме. *Пол. 1958.*

Изр. кружни ~ *(задња) завеса на позорници која представља небо.* — Задње платно ... тзв. »кружни хоризонт« ... се навлачи помоћу нарочитих ... вођица. *Поз. 1948*; појавити се (оцртати се) на хоризонту *бити у скором изгледу.*

хоризонта́ла ж *хоризонтална, водоравна црта; хоризонталан, водораван положај*; супр. вертикала. — Иван се положи у кревет, у милу хоризонталу. *Кал.* Сагнуо [се] у хоризонталу. *Крл.*

хо̀ризонта́лан, -лна, -лно **1.** *који је паралелан, упоредан с равнином хоризонта, водораван положај*; супр. вертикалан. **2.** фиг. *који иде, који се простире у ширину.* — Хоризонтално ширење града. *ОГ.*

хо̀ризонта́лно прил. *паралелно, упоредо с равнином хоризонта, водоравно положено.* — Сунце ударише готово хоризонтално у капке на прозору. *Ранк.* Глава му и труп дођоше готово хоризонтално. *Матош.*

хо̀рист(а) м = корист(а) *певач у хору, члан хора.*

хо̀рнстица и **хо̀ристкиња** ж *певачица у хору, чланица хора, користица, користкиња.*

хо̀рити (се), -и́м(се) несврш. *в. орити (се).*

хо̀рјат(ин) м (мн. хо̀рјати) тур. *простак, неотесанац, грубијан, дивљак.* — Рашта те даде оному хорјату. *Љуб.* Ста ме трести хорјатин, да већ црње бити не може. *Шапч.*

хо̀рјатка и **хо̀рјаткиња** ж *жена хорјат(ин).* — Царица запита кћер хоће ли поћи за Имбра, али она ни да чује, јер је Имбро рода хорјатског и ... јер га је родила хорјатка. *Борђ.*

хо̀рјатскӣ, -ā, -ō *који је својствен хорјату, груб, простачки.* — Ја сам ... рода хорјатскога. *Матош.*

хо̀рмона́лан, -лна, -лно *који је (начињен) од хормона, који је у вези с хормонима*: хормонални препарати, хормонални поремећаји.

хормо́ни м мн. (јд. хо̀рмōн, -о́на) грч. *производ лучења нарочитих жлезда који се не излучује одводним каналом, већ прелази у крв или у лимфу, а има специфично физиолошко дејство.*

хо̀рмо̄скӣ, -ā, -ō *хормоналан.*

хо̀ри м и **хо̀рна** ж нем. варв. *врста трубе, рог.* — Умукните хорне, утрните луче. Доста је певања. *Бој.* Затрубио је и »хорну« раскинуо дахом. *Нам.*

хо̀рнист(а) м *свирач у хорну, трубач.* — Један се хорнист попео на кров од бараке. *Крл.* Отац му је био ... хорниста по музикантској специјалности. *Пол. 1970.*

хо̀ро с *врста кола, оро.* — Бих, владико, одмах учинио да све ове горе заиграју, и у хора да ни [нам] се окрећу. *Њег.*

Изр. шарено ~ *главна свадбена игра, обично завршна.*

хо̀ровођа м *онај који управља хором, диригент, зборовођа, коровођа.*

хо̀роз м (обичније ороз) перс. *в. петао.* — На једном буњишту је један хороз гиган задовољно пјевао. *Кик.*

хоро̀з(и)јӣ, -ā, -ē и **хо̀розов,** -а, -о *петлов.* — Вријеме је то кад је човјечија глава јефтинија од хорозије. *Мул.*

хоро̀скоп м грч. празн. *приказ положаја звезда у тренутку нечијег рођења, према коме се прориче његова судбина.* — Што је до мога хороскопа, могу вам већ сада рећи да је одличан. *Цар Е.*

хо̀рскӣ, -ā, -ō *који је одређен за певање у хору, корски*: ~ певање.

хортикулту́ра ж лат. *баштованство, вртларство.* — Земљотрес им је помогао да ... на местима очишћеним од страћара формирају нове паркове према плановима мајстора хортикултуре. *Пол. 1972.*

хо̀ругва ж готски заст. *застава, коругва.* — Запео [је] онамо на ходочашће бискуп ... са ... хоругвама и рипидама. *Вин.*

хо̑-рӯк *узвик којим се подстиче у неком заједничком раду (при подизању нечега и сл.), ô-рӯк.* — Хорук! повичу они ... и повуку. *Гор.*

хоса̀на хебр. црквн. **1.** ж *јеврејска литургијска песма.* **2.** *узвик одушевљења*: *здраво! слава! добро дошао!* — Скакуће врабац пред њим и пјева: — хосана, пјесниче! *Полић.*

хоспӣта́л, -а́ла м лат. *болница.*

хоспӣтант м лат. *онај који хоспитује; гост, посматрач на предавањима.*

хоспӣтантица, хоспӣтанткиња и **хоспита̀нткиња** ж *женска особа хоспитант.*

хоспити́рати, -и́тӣрām и **хо̀спитовати,** -тујēм сврш. и несврш. *присуствовати, бити на предавањима као посматрач, као гост.*

хо̀стија ж лат. црквн. *округли танки листић од белог пшеничног брашна који у католика служи за причешћивање*; исп. нафора. — Фра Марко бијаше наложио ватру да пече хостије. *Андр. И.* Она мијеси тијесто за хостију. *Гор.*

хо̀тел, -а и **хо̀тēл,** -е́ла м фр. *свратиште са уређеним собама за преноћиште.*

хотелӣјѐр, -е́ра м *власник хотела; онај који управља хотелом; радник у хотелу.*

хотелијѐрство с *руковођење хотелима, привредна грана која се бави хотелским пословањем.*

хòтелскӣ и **хòтēлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на хотел; који припада хотелу*: ~ соба, ~ зграда, ~ особље.

хòтēње с *гл. им. од хотети.*

хòтети, хòћу, ијек. хòтјети, несврш. *в. хтети.* — Хотио бих стихом рећи онај грч ти трпак тако. *Крањч. С.*

хòтимицē прил. = хотимично *са одређеном намером, намерно.* — Маши се руком за јабуку, али алчаци објесили јабуку хотимице високо. *Андр. И.*

хòтимичан, -чна, -чно *који је (учињен) са одређеном намером, намеран.* — Причињена [му је] хотимична штета. *Ранк.*

хòтимично прил. = хотимице. — Кватерник [је] ... хотимично искривљавао врела. *Нех.* Хотимично [се] прави да не види. *Ћор.*

хòтѝмицē и **хòтицē** прил. *хотимице.* — Рече и избаци копље, ал' промаши оног хотимце. *М-И.* Како би могао крштен човјек хотице толико зла починити. *Шен.*

хòтјети, хòћу, ек. хòтети.

хòткāр, -ара м покр. *ухода.* — Чуо је некаквог хоткара како прича на другом посијелу. *Матош.*

хòткàрање с *гл. им. од хоткарати.*

хòткàрати, -ām несврш. = хоткати *дем. према ходати, ићи тамо-амо, шеткати.* — На стаклу, ту и тамо посутом мрвицама круха, лепршају и хоткарају голубови. *Цес. А.*

хòткáрēње с *гл. им. од хоткарити.*

хòткáрити, хòткāрīм несврш. покр. *хоткарати.* — Француска република допушта да ђаци ... иду правдати се и хоткарити. *Старч.*

хòткати, -ām несврш. = хоткарати. — [Вране су] скакутале по диснатим гранама и хоткале по масној земљи. *Коз. И.*

хòтомичан, -чна, -чно *в. хотимичан.* — Прави људи не би смјели опћити ни са оваквим хотомичним злочинцима. *О-А.*

хóћа м (вок. хôћо) = хоћо *онај који хоће. Вук Рј.*

хòћак, -ћка, -ћко покр. *који хоће, који је вољан.* — Ако ниси хоћак кренути са мном ... бог био с тобом. *Вел.*

хòћко прил. *вољно, спремно.* — Ошине коња ... и они хоћко полетјеше. *М-И.*

хóћо, -а и -ē м (вок. хôћо) = хоћа. — Ако неће нећо, а оно хоће хоћо. *Н. посл. Вук.*

хòћу *1. л. јд. през. од хтети.*

хòћу-нéћу с (?) им. непром. бот. *русомача, тарчужак. Сим. Реч.*

хофúрати, хòфӣрām несврш. нем. варв. *удварати се.* — Нисам се баш ... заљубио ... већ сам мало хофирао. *Кол.*

хòхō! *узвик који означава чуђење, дхō.* — Ама, па зар Марјан пије? Пије ... Хохо! Чуде се сви. *Срем.*

хòхōт м оном. *гласан смех, кикот.* — Удари у хохот. *Наз.* По црквеној огради свијала се множина у хохоту. *Гор.*

хохòтав, -а, -о *који је пун хохота.* — Онај лијепи глас [се] скрха, бучно у хохотавом мушком вриску. *Мих.*

хохòтāње с *гл. им. од хохотати (се).*

хохòтати (се), хòхоћēм (се) несврш. *гласно се смејати, кикотати се.* — Чачкајући земљану лулу, хохотао је за свој рачун. *Јел.* Ха, ха, ха! — хохотао је ... господин. *Гор.* Почео се хохотати. *Шег.*

хòхштаплер м нем. варв. *варалица вишег стила, углађеног понашања, човек који се издаје за друго него што јесте.*

хохштаплèрāј, -ája м *дело, чин хохштаплера.* — Сестре се нису освестиле да су биле жртве хохштаплераја. *Вучо.*

хохштаплèрија ж **1.** *хохштаплерај.* — Ове далматинске малограђанске хохштаплерије не подносим. *Мар.* **2.** зб. *хохштаплери.* — Одсео господин у Гранд-хотелу ... сама хохштаплерија где год се окренеш. *Ћос. Б.*

хохштаплèрисати, -ишēм сврш. и несврш. = хохштаплирати *понети се, понашати се као хохштаплер.* — Ја од њих живим, али не хохштаплеришем са њима. *Андр. И.*

хòхштаплēрка ж *жена хохштаплер.*

хòхштаплерскӣ, -ā, -ō *који се односи на хохштаплере, који је својствен хохштаплерима*: ~ понашање, ~ држање, ~ живот.

хòхштаплēрство с **1.** *особина хохштаплера.* — Алузије на ... покондиреност ... хохштаплерство. *Поп. Ј.* **2.** *хохштаплерај.*

хохштаплúрати, -àплӣрām сврш. и несврш. = хохштаплерисати. — Брат ... је за вријеме рата хохштаплирао у Пешти. *Нам.*

хòџа м тур. *муслимански свештеник, вероучитељ.*

хòџин, -а, -о *који припада хоџи, који се односи на хоџу.* — Ни хоџин ми запис више помоћ неће. *Шант.*

хòџиница ж *хоџина жена.*

хòџинскӣ, -ā, -ō *који се односи на хоџе*: ~ живот, ~ запис.

хòџица м *дем. од хоџа;* ир. *бедан, неугледан хоџа.* — Ама, говорим ја вама једнако — каже узбуђено ... један хоџица. *Андр. И.*

хòшаф м тур. покр. *кувано суво воће, компот.* — На крају дође захлада, а то су обично сутлија ... хошаф. *Ј 1957.*

хра̑бар, -бра м нар. *заручник, младожења, муж.* — Освану звезда на ведром небу, храбар девојци пред белим двором. *НП*; *Вук Рј.*

хра́бар, -бра, -бро (одр. хра̑брӣ) *који се не плаши, који остаје прибран у опасности, смео, одважан.* — Не долазе ронци ни храбре подморнице. *Уј.* Увијек је пријатно срести храбра човјека. *Чол.*

хра̑брен, -а, -о покр. *в. хра̑бар.* — Мислиш да не би била храбрен војник? *Тип.* Неустрашива срца и храбрена нема у тебе. *М-И.*

хра̑бренӣк м покр. *храбар човек, јунак.* — Један само храбреник ступа пред свијетла испитивачка лица, док остали чекају у репу. *Божић.*

хра̀брено прил. покр. *в. хра̑бро.* — Ја — ја сам говедар — отпоче на сву силу храбрено. *Крањч. С.*

хра̑бренӧст, -ости ж покр. *в. храброст. Р-К Реч.*

хра́брӗње с *гл. им. од храбрити (се).*

хра́брити, хра̑брӣм несврш. *подстицати на храброст, умиривати страх код кога, бодрити, соколити.* — Пред сеоски затвор искрадали би се ноћу пјевачи ... храбрећи пјесмом узнике. *Гор.* Ти само бери, а ја ћу да носим. Могу ја, храбрила ме је мило. *Станк.*

~ **се а.** *повр.:* ~ певањем. **б.** *уз. повр.* ~ међусобно. **в.** *добијати храброст, ослобађати се страха; јуначити се.* — Загледао [се] у ону гомилу што се видно храбрила последњом ... вешћу. *Вас.* Још прије три године није био међу љупинама и храбрио се. *Крањч. Стј.*

хра̑бро прил. *на храбар начин, јуначки, смело.* — И у великом шанцу одрже се храбро. *Вук.*

хра́бро м нар. *в. хра̑бар. Р-К Реч.*

хра́брӧст, -ости ж *особина онога који је храбар, прибраност пред опасношћу, смелост, јунаштво.* — Војници и официри ... разметали [се] својом храбрости. *Крањч. Стј.*

храбрӧ̀ћа ж ков. *в. храброст.* — Већ сама храброћа га његова смакне. *М-И.*

хра́кање с *гл. им. од хракати.*

хра́кати, хра̑чӗм и хра̑кам несврш. оном. *шумно истискивати ваздух кроз стиснуто грло, одстрањујући из грла и душника слуз и др.* — Човјек је кашљао и хракао. *Торб.* Теодосије, обамро, јечао је и хракао на постељи. *Чипл.*

хра́кнути, хра̑кнӗм *свр. према хракати.* — Испи двије чаше вотке и дубоко хракне. *Шов.*

хра̀котак, -тка м (мн. хра̀коци) *в. хракотина. Бен. Рј.*

хра̀котина ж *испљувак избачен хракањем.*

хра̑м, хра́ма м **1.** *грађевина посвећена божанству; зграда за религиозне обреде, богомоља било које вероисповести:* Јупитеров ~, будистички ~. — У муклом, поноћном храму пламти ... кандило снено и нијемо. *Гал.* фиг. Везује нас само неба храм. *Макс.* **2.** заст. *светковина, слава, црквени год.* — Кад дође цркви храм, приступи на славу одасвуд пука као тушта. *Љуб.* Био храм цркве. *В 1885.*

Изр. ~ богиње Атине *свеучилиште, универзитет;* ~ науке *висока научна установа;* Талијин ~ *позориште, казалиште.*

хра́мак, -мка м *дем. од храм.* — Заће у храмак божји, морнарима одавна друго уточиште. *Драж.*

хра́мање с *гл. им. од храмати.*

хра́мати, хра̑мљӗм и хра̑мам несврш. **1.** *ићи као хром, тешко, неравномерно ходати због болесне ноге.* — Љевакиња храмље на предњу ногу. *Бен.* **2.** фиг. *бити несигуран у чему, не бити спреман, запињати; имати недостатака.* — Из земљописа мало су храмали, али читанку и прва знања знали су ама као вода. *Јакш. Ђ.* И љетина храмље. *Пец.*

хра̀мбен, -а, -о *који се односи на храну, на припремање животних намирница. Бен. Рј.*

храмбӑна̑ш, -а́ша м неодом. *радник или службеник који у току боловања прима новчану накнаду.* — Одређују [се] максимални проценти »храмбинаша«. *Д 1934.*

хра̀мина ж *аугм. од храм.* — фиг. Та вест би, велим, тужно-радосна разорила ми црну храмину у којој један живот несрећан парастос држи мртвој прошлости. *Јакш. Ђ.*

хра̀мӣћ, -и́ћа м *дем. од храм.* — Кад мртвац пролази ... прати га сваки храм и храмић ... својим гласом. *Нех.*

хра́мљати, хра̑мљӗм несврш. покр. *в. храмати.* — Опази свекрва да јој добросретња невјеста храмље. *Љуб.*

хра̀мӧвље с необ. *зб. им. од храм.* — Из незграпне материје жилама и ерозијама издртог камења хисторијских података уобликује и ствара киповље, ступовље, храмовље. *ХР 1928.*

хра̀мӧвнӣ, хра́мовскӣ и **хра̑мскӣ,** -ā, -ō *који се односи на храм, на храмове:* ~ зграда, ~ икона.

храмӯцати и **храмӯцкати,** -а̄м несврш. *дем. према храмати.* — И храмуца малчице Мара Јосимова. *Сек.* Сад је храмуцкао пјешице. *Лал.*

хра́на ж **1. а.** *материје које живи организми узимају ради одржавања живота, јело, намирнице за људе и животиње, сранљиве материје уопште.* — Зашто је ... пало неко-

лико складишта хране у руке непријатеља? *Хорв.* Уморни волови ... дршћу очекујући да им се положи храна. *Нуш.* **б.** фиг. *оно што помаже развој нечега, што подстиче и одржава нешто.* — Уз то, сваки час дешавало се нешто што је томе расположењу давало нове хране. *Јов. С.* Флирт је ... врста љубавне хране. *Матош.* **2.** *исхрана, исхрањивање.* — Он је био ректор те школе, са ... бесплатним станом и храном у митрополитовом дворцу. *Скерл.* Још прошлог мјесеца видио сам на списку хране неког Никодема. *Јонке.* **3.** покр. *усеви, летина.* — И птице певају, и храна живнула [после кише]. *Вес.* **4.** хип. нар. *реч одмила у тепању (обично онима који ће бити хранитељи).* — Стано, моја храно, што уцвили мене? *Вел.*

Изр. бацити на храну *почети добро хранити;* духовна (душевна) ~ *оно што подржава, бодри дух;* топовска ~, ~ за топове *војници и народ који се олако бацају у битку; жртве рата;* ~ богова *врло добро јело.*

хранàрина ж *новчана накнада уместо редовних примања раднику и службенику у току боловања; накнада редовних прихода за време одвојености од посла.* — Јавна је тајна да врхунски фудбалери, поред редовне хранарине, примају и посебне награде. *НИН 1959.*

хрàнив, -а, -о *в. хранљив. Бен. Рј.*

хрàнйво с *оно што служи за исхрану, храна.* — Шкроб је једна од најважнијих хранива за многе домаће животиње и човјека. *ОК.*

хрàнидба ж неодом. *храњење, исхрана, прехрана.* — Основна својства живота, као што су тварна измјена (хранидба и дисање) ... заједничка су једнима и другима. *Бот.*

хрàнидбенӣ, -ā, -ō *који се односи на хранидбу.* — Мајурски је во обично трагично мршав, јер се у хранидбеним нормама њему указује врло мало пажње. *Кол.*

хрàнилац, -иоца м (вок. хрàниоче; ген. мн. хрàнилāцā) = хранитељ (а) *онај који храни некога; онај који издржава некога, који привређује за породицу.* — Доста је породица ... остало без својих хранилаца. *Петр. М.*

хрàнилāштво с *функција законом одређених хранилаца, њихове дужности и права.* — Закон о хранилаштву ... предвиђа обавезну друштвену функцију и надзор над дјецом која живе у другим породицама. *Б 1960.*

хрàнилица ж *в. хранитељица.* — Источник снаге ти си увек мени и мом животу хранилица била. *Марк. Д.*

хрàнилйште с **а.** *место где се нешто или неко храни, отхрањује, исхрањује.* — Да би се могао проучавати живот бактерија, узгајају се у посебним хранилиштима. *НЧ.* Уместо 73 хранилишта за срне требало би их најмање 110. *Bj. 1960.* **б.** арх. *место за чување ствари од вредности, ризница, спремница, остава.*

хрàниља и **хрàнйља** ж *в. хранитељица.* — Онда ће жућкасто крзно од вучице храниље носећ Ромул расплодити племе. *Марет.*

хрàнионица и **хранидòница** ж *хранилиште (б).* — Све сам наређао што се дало видети у тој удавачиној хранионици. *Ад.*

хрàнитель м **а.** = хранилац. — Хранитеље и бранитеље отјерају од куће да лакше раде, знате већ што! *Мишк.* Жена скочи са кревета и јурну на Немце, отимајући хранитеља своје деце. *Јос. Д.* **б.** нар. хип. *орађи во. Вук Рј.*

хрàнитељица, хранитèљица и **хрàнитèлька** ж **а.** *жена хранилац; она која храни, отхрањује; дојиља.* — Поћох равно удовици Јаги, старој нашој хранитељици. *Шен.* **б.** нар. хип. *крава која даје млеко.* — Извела [би] своје мршаве хранитељице на ужету да пасу. *Бен.* У стаји још је кравица је стара: отимљу му и њу, добру пријатељку, убогу му дјеци задњу хранитељку! *Хар.*

хрàнити, хрàнӣм (импф. хрàњāх; аор. 2. и 3. л. хрàнӣ; трп. прид. хрàњен) несврш. **1. а.** *стављати храну у уста (детету, болеснику), пудити храном, помагати при храњењу; дојити.* — Морају га хранити као мало дијете. *Јонке.* Та ти на својим грудима си хранила мене. *М-И.* **б.** *снабдевати храном, држати на исхрани; прехрањивати, исхрањивати.* — Погоди мајсторе ... прими [се] и да их храни. *Вес.* **в.** *издржавати уопште; отхрањивати, подизати.* — Храним жену, себе и четворо деце. *Јос. Б.* Мајка храни девет Атлагића на преслици, на десници руци. *НПХ.* **г.** фиг. *одржавати, крепити, потхрањивати.* — Тко је хранио његове наде? *Нех.* Само је тим хранила душу. *Бен.* **2.** *бити извор хране, прехрамбених артикала (нпр. о њиви или пољопривредном рејону); бити извор прихода.* — [Пише] обилно, грозничаво као сваки којега перо храни. *Скерл.* **3.** *служити као храна (људима, живим бићима уопште, ткивима), снабдевати хранљивим састојцима (нпр. о хлебу у односу на човека, о крви у односу на ткиво и сл.).* **4.** *снабдевати материјалом, оним што је потребно за нормално функционисање.* — Уклони ... Фјодора и стане сам хранити строј. *Крањч. Стј.* Јакост сталног крашког врела зависи о количини атмосферске воде која храни крашку подземну воду. *ОГ.* **5.** заст. и покр. *чувати.* — [Однијели] златну кутију у којој се храни ... оштија. *Мат.* Црква ... храни кости Драшковића. *Павл.*

Изр. ~ змију у недрима *држати непријатеља уза се.*

~ **се а.** *користити се (нечим) за исхрану; узимати храну, јести, прехрањивати се; гостити се:* ~ сувим хлебом, ~ у ресторану. — Ступови друштва ... представници науке ... сва та багажа ... се годинама хранила у мојој кући. *Крл.* **б.** *обезбеђивати себи храну, животне потребе, издржавати се.* — Мало пискара, мало узима на менице, које ... други исплаћује, па се тако храни. *Срем.* **в.** фиг. *крепити се, одржавати се.* — Храним се надом да ће ми бити опроштено. *Л-К.*

хра̀ни̏ште с *хранилиште* (*а*). — Да су фратрови дошли, не би се ... навратили него у наш самостан на рочиште и храниште. *Шен.*

хра̀нка ж индив. хип. *хранитељица.* — [Похвалио се] да је љепша Бјежанова мајка од Смиљане, Стојанове хранке. *Март.*

хра̀нко м индив. *хип. од храњеник.* — У колиби мајка без својега останула хранка. *Март.*

хра̀њљив, -а, -о — храњив *који има доста састојака хране, који има особину да храни, који се може употребљавати као храна:* хранљиви састојци, хранљиве материје.

хра̀њљивӧ̀ст, -ости ж — храњивост *особина онога што је хранљиво.*

хранӧ̀носац, -сца м ков. *онај који носи храну.* — Храноносце [ће] краљеве затећи. *Дим.*

хра̀њати, хра̂њӑм несврш. покр. *в. хранити* (*5*). — Тијело деспотово и данас се храња у манастиру Шишатовцу. *Љуб.*

хра̀њѐнӣк, -ика и **хра̀њенӣк** м **1.** *мушка особа коју су отхранили људи који јој нису родитељи, усвојеник; васпитаник.* — Узимају се »под своје« деца ... Таква [се] деца зову храњеник и храњеница. *Ђорђ.* Матија Франкопан бијаше неко вријеме ученик и храњеник Бакачев. *В 1885.* **2.** *домаћа животиња која се тови за клање, товљеник (обично о свињи).* — Мекиња требамо за храњеника. *Бен.*

хра̀њѐница и **хра̀њеница** ж *женска особа коју су отхранили људи који јој нису родитељи, усвојеница.* — Тако је ... Лобода натерао пану Попљинску да му да за жену своју храњеницу. *Кнеж. Л.*

хра̀њенӣче, -ета с покр. *утовљено прасе. Вук Рј.*

хра̀њенӣштво и **хра̀њеништ̏во** с правн. *делимично усвојење при коме усвојитељ даје усвојенику само издржавање, али га не уводи у наследна права. Свезн.*

хра̀ње̏ње с *гл. им. од хранити (се).*

хра̀њив, -а, -о = хранљив: храњиве твари, храњиви састојци.

хра̀њивӧ̀ст, -ости ж = хранљивост.

хра̏па ж *удубљење, неравнина. Вук Рј.*

хра̏пав, -а, -о **1.** *који има испупчења и удубљења, нераван;* супр. гладак. — Лала протре очи храпавом руком својом. *Ад.* Одвезао си се дуж храпаве бијеле цесте. *Торб.* **2.** фиг. **а.** *који је неравномерног, нечистог тона; промукао (о гласу).* — Чуо се из тамна кута храпав, изморен глас. *Новак.* Он хтеде Бранка силом да задржи, али му овај припрети песницом и сухим, храпавим гласом. *Чипл.* **б.** *груб, оштар; неспретан, неотесан.* — Грохотан смијех наплати храпаву импровизацију ђака Мирослава. *Шен.* Старац се већ и заборавио шалити, па му је шала и изгледала мало храпава, заједљива. *Јакш. Ђ.*

храпа̀вило с *в. храпавост.* — Истеши поему, па макар се храпавилом натјецала са храстовом кором! *Ков. А.*

храпа́вити (се), хра̀па̄вӣм (се) и **хра̀павити (се),** -ӣм (се) несврш. *постајати храпав.* — Ал' где се кућа кући, ту се убраздају урези, и рука се храпави од жуљева. *Вукић.*

храпа́вљѐње и **хра̏пављѐње** с *гл. им. од храпавити (се).*

хра̀паво прил. *храпавим гласом, промукло.* — Говори тешко, храпаво. *Дед. В.* На селу су старе црквене уре храпаво одбијале сате. *Торб.* фиг. Поглед му из очију не тече равно него храпаво, на прекиде. *Вил.*

хра̏павӧ̀ст, -ости ж *особина онога што је храпаво.* — Нема [у ритму] ни запињања ни храпавости. *КХ 1936.*

храпа̀рав, -а, -о *в. храпав.* — Смијех гушљиви, квечави, грлени. Храпарави смијех. *Божић.*

хра́понља м пеј. *онај који има храпаву кожу. Вук Рј.*

хра̏сница ж покр. *крамп, трнокоп, будак.* — Зашто не ударимо красницом о камен и не избијамо води пут под наше крове? *Цар Е.*

хра̂ст, хра́ста м (мн. хра́стови) бот. *назив за биљни род* Quercus, *чије су врсте обично листопадна дрвета која високо расту, погодна за грађу и гориво:* ~ китњак, ~ лужњак, ~ лутик и др.; исп. **дуб** (1).

храста́лак, -лка м *ситна, ниска шума од закржљалог храста. Свезн.*

хрàстѐница ж покр. *храстова грађа (цепаница, балван и сл.).* — Клијет бијаше просто стање, сабито од сурових храстеница. *Бал.*

хрàстӣк, -ика м *храстова шума.* — Алеја старог, стољетног храстика одуљила се. *Гал.*

хрàстић, -а и **хрàстӣћ,** -ића м *дем. од храст.*

хрàстић, -ића м *дем. и хип. од храст и хрàстић.*

хрàстов, -а, -о *који је од храста; који се односи на храст:* ~ намештај, ~ греда, ~ жир, ~ шума, ~ гљива.

хрàстовац, -овца м *хрàстов колац или штап.* — Пастир се нагао на хрàстовац. *Шапч.*

хрàстовача ж *предмет од хрàстовине; хрàстова батина, мотка и сл.* — Лисната весла донесу и хрàстоваче још сасвим сирове, брзо отпловити хотеh. *Марет.*

хрàстовина ж *хрàстово дрво (као грађа).*

хрàстôвље с зб. *хрàшће.* — Ваљда ћемо срест у том хрàстовљу душу која се дигла у дрварију. *Шен.*

хрàстôвњāк м (у атрибутској служби) *хрàстов.* — Са тих мостова хрàстовњака ... срце ти се шири. *Павл.*

хрàстýљак, -љка м *дем. од храст.* — Војници су Варићака привезали за један хрàстуљак. *Ољ.*

хрáчак, -чка м *хракотина. Деан. Рј.*

хрàштāк, -ика м покр. *в. хрàстик.* — С лијеве руке под Гуњу протегла се греда сама хрàштика. *Павл.*

хрâшће с *зб. им. од храст; хрàстик.* — Под снажном његовом руком хрàшће је падало тада. *Ил.* Са висина грувала бура, канда ће поломити древно хрàшће око Сења. *Шен.*

хр̀бат, хр̀пта и хр̀бата м (мн. хр̀птови и хр̀бати) **а.** *леђа; хрптењача.* — Робље, камен млински на свој хрбат прти. *Наз.* Вучјак се слеже, пови хрбат и принесе главу предњим шапама. *Јевт.* **б.** фиг. *планински или брдски гребен, грбина; горњи, задњи или избочени део чега, сличан леђима:* планински ~, горски ~, ~ таласа, ~ књиге. — Напио се ... па отро усне хрптом руке. *Кум.* Митраљези кокају поређани хрптом бријега. *Лал.*

хр̀батнӣ, -ā, -ō *који се односи на хрбат.*

хрвàтање с *гл. им. од хрватати.* — Шта ће мојему детету то хрватање? *Шен.*

хрвàтати, -ām несврш. необ. *в. хрватовати.* В. пр. уз гл. им. хрватање.

Хрвáти м (јд. Хр̀вāт, -áта) *народ из групе јужних Словена, чија већина живи у СР Хрватској.*

хрватȉзам, -зма м *језички израз (реч, термин) својствен хрватском језичком подручју.* — Уведених ... хрватизама у источном српском делу има тако исто доста. *Бел.*

Хрвàтина м *аугм. од Хрват.*

хр̀вати (**се**) *в. рвати (се).*

хрвáтити, хр̀вāтīм несврш. *правити Хрватом, похрваћивати.*

~ **се** *постајати Хрват; правити се Хрватом.* — Та ви се наоко хрватите кад вам то хрватство носи плода. *Шен.*

Хрвàтица ж *припадница хрватског народа.*

хрвàтица и **хр̀вāтка** ж етн. *врста хрватске народне капе.* — Сваки коњаник имао је ... на глави хрватицу црвенкапу. *Шен.* Гледам како се сабире огроман због пјевача под црвеним хрваткама. *Новак.*

хрватȍвање с *гл. им. од хрватовати.*

хрватòвати, -àтујēм несврш. *истицати, испољавати хрватство и оно што је хрватско.*

Хр̀вāтскā ж (дат. -кōј) *социјалистичка република у саставу СФРЈ и назив за одговарајућу територију у прошлости;* ист. *назив за разне хрватске државне организације у прошлости.*

хр̀вāтскӣ, -ā, -ō *који се односи на Хрвате и на Хрватску:* ~ земља, ~ народ, ~ језик и др.

хр̀вāтскоср̑пскӣ, -ā, -ō *који је заједнички Хрватима и Србима:* ~ језик.

Хрвáтство с зб. *хрватски народ, Хрвати.* — Услиједе провале Турака остало је Хрватство без ... своје природне географске подлоге. *Крл.*

хрвáтство с *осећање припадности хрватском народу, хрватски дух и особине.* — Црнчићево војничко и њемачко образовање је свакако худило његовом хрватству. *Матош.*

Хрвáћани м мн. (јд. Хрвáћанин) *в. Хрвати.*

хрвáћēње с *гл. им. од хрватити (се).*

хр̀вāч *в. рвач.*

хр̀вāштина и **хрвáштина** ж **1.** заст. *хрватски (хрватскосрпски или специфично хрватски) језик; особине тог језика; хрватизми.* — Много [се ту] плесова, доста клавира, нешто њемштине, малко француштине и ништа хрваштине учило. *Шен.* **2.** *врста лаког, црвенкастог и рескот вина из Хрватског Загорја и његове околине.* — При пуној чаши хрваштине, текли су родољубиви разговори. *Павл.* Све се то полијевало руменом хрваштином. *Бег.*

хр̑га ж покр. **1.** *кврга.* — То хрге хрипљу хрàстових жила. *Наз.* **2.** *кљусина, рага. Рј. А.*

хр̑гав, -а, -о покр. *који има пуно хрга, чворноват, квргав.* — Умије и сатине [саћа] наћи, из букава дупља хргавога. *Март.*

хр̑гати, -ām *несврш. и уч. према хргнути.*

хр̀гљати, -ām несврш. *в. кркљати.* — У лули је хргљало као у прсима сипутљива човјека. *Донч.*

хр̏гнути, -нём сврш. покр. *подбости, чарнути.* — И хргну га [коња] бакрачлијом сјајном. *НП*; *Рј. А.*

хр̏дати, хр̏дам и **хр̀дати,** хр̀дам несврш. покр. **1.** *несврш. и уч. према хрднути.* **2.** *сатирати, харати.* — Имао се утисак да их је [стабла] хрдала, оглодавала ... стока а не људи. *Ћон.*

хр̏днути, -нём сврш. покр. *трескнути, лупити, ударити.* — Хрдну неки о рудину тврду. *Март.*

хрђ- *в. рђ-.*

хрёб м заст. *пањ; комад дебла.* — Као хреб, као пањ чворав је и чупав. *Кал.* Нос'те пање и хребове! *Наз.*

хрёк м покр. *стабло; пањ.* — Сјеница скакуће на маховинастом хреку. *Матош.* фиг. Спуштало се низ Карпате до шест вељих људских ријека; одбило се ... шест изданка древна хрека. *Наз.*

хре́ло с покр. заст. *в. крило.* — Хрелом лети, кљуном проговара. *НПХ.*

хре́љо м зоол. *врста крупног тврдокрилца* Dynastes hercules. *Финк.*

хрѐн, хрена м бот. и агр. *врста поврћа из пор. крсташица, љутог корена који се употребљава као зачин* Armoracia lapathifolia. *Сим. Реч.*

Изр. натрти коме под нос хрена *рећи некоме врло неугодне ствари.*

хрѐнӧвка ж *врста кобасице која се једе с хреном, виршла.*

хрѐпёт м покр. *хропот; хрипав смех.* — Оживјеше малу, таванску позорницу бучним хрепетом полудјелих марионета. *Војн.*

хрепѐтав, -а, -о покр. *хрипав.* — Његов глас, обично хрепетав и дрхтав, зазвечио онћас оштрином младости. *Војн.*

хрепѐтати, хрѐпећём и хрепѐтам несврш. покр. *смејати се хрипаво, грохотом.* — Све три хрепетају оним сељачким широким смијехом што наличи и радости и нарицању. *Војн.*

хрестомàтија ж грч. *збирка краћих књижевних састава или одабраних одломака књижевних дела, читанка.*

хр̏жа ж зоол. *врста птице сродне препелици* Crex pratensis. *Финк.*

хржѐница ж зоол. *врста жабе. Финк.*

хр̀з м (лок. хр̀зу) тур. *поштење, образ, част.* — Ја не желим од Сријема бана ... већ ја желим хрза и образа. *НПХ.*

хрз- *в. рз-.*

хр̀зуз м *в. хрсуз.* — Дижи се с те постеље, хрзузе! *Бег.*

хр̑ӣб м покр. *в. брежуљак. Деан. Рј.*

хр̑ӣд м и ж *велики голи камен; гребен, стена.* — Ја чујем са мора плачљиве звуке и јаук с црног хрида. *Радул.* И пође ... преко литица и хриди, преко гора и мора. *Фран.*

хр̑ӣда и **хр̑ӣда** ж *в. хрид. Р-К Реч.*

хр̑ӣдан, -дна, -дно *хридовит.* — Горди хридни колос с огромном громачом земље сваља се. *Кос.*

хр̑ӣдина ж *аугм. од хрид.* — Двије у њојзи хридине стрше. *М-И.*

хр̑ӣдинаст, -а, -о = хридовит *који је пун хридина.* — Бијела се точка ... истиче на дугој прузи пусте, хридинасте обале. *Нех.*

хр̑ӣдица и **хр̑ӣдица** ж *дем. од хрида. Бак. Реч.*

хридо̀вит, -а, -о = хридинаст. *Прав.*

хр̑ӣдо̄вка ж зоол. *врста отровне змије, шарка* Vipera berus. *Бен. Рј.*

хр̑ӣље с песн. *зб. им. од хрид.* — Хриље, дрвље, равнице и горе ... пјевају. *Прер.*

хризантéма ж грч. бот. = кризантема *биљка из пор. главочика, лепог, крупног и мирисавог цвета* Tanacetum indicum. *Сим. Реч.*

хризо̀лӣт, -ита м грч. мин. *врста украсног драгог камена, бистре зелене боје. ЕЛЗ.*

хр̑ӣзопра̄с м грч. мин. *врста украсног драгог камена боје зелене јабуке.* — фиг. Хризопрас старих кровова над градом се купа. *Крл.*

хризотера̀пија ж грч. мед. *лечење препаратима злата.*

хр̑ӣја ж грч. рет. *обрада теме по утврђеној схеми, плану.*

хр̑ӣнг м *аварски шатор, табор.* — Граде тврђаве, опкопе велике и округле, опасане насипима од камења, дрвља и земље, који се зову хринги. *Наз.* Удари на Аваре ... и разори им утврђења ... хрингове. *Пов. 2.*

хр̑ӣп м и **хр̑ӣпа**[1] ж оном. **а.** *шуштање, крклање у душнику при дисању и кашљу; хропац.* — Ту мре ми жена, пустош хрип јој чује. *Краљч. С.* Тежак и изломљен баца се рибар у постељу ... и устаје са ... хрипом у грудима. *НК 1946.* **б.** *чегртање, шкрипа.* — Сад се чује јача хрипа зубаца и опруга из четвртасте куле варошког сата. *Божић.*

хр̑ӣпа[2] ж покр. *камен, валутак.* — Дјеца ... осипаху чардак хрипама. *Куш.*

хр̑ӣпав, -а, -о = хрипљив *који хрипа, праћен хрипом;* исп. храпав (2а). — »Лука!« зовну га хрипавим гласом из колибе. *Шен.*

хр̑ӣпавац и **хр̑ӣпавац,** -ávца м мед. *заразан загушљив кашаљ, магарећи кашаљ, велики кашаљ, рикавац* pertussis.

хри̏паво прил. = хрипљиво *хрипајући, са хрипом.* — Кад успе да сузбије кашаљ, проговори хрипаво, измучено. *Пол. 1958.*

хри̏пање с *гл. им. од хрипати.*

хри̏пати, хри̏пљем и хри̏пам несврш. оном. *одавати хрипу, тешко, шумно дисати, крклjати; говорити са хрипом, хрипаво.* — Деца у лицу помодре и хрипљу. *Батут.* Хрипа узбуђени глас с положаја кроз слушалицу телефона. *Донч.*

хри̏пети, -пӣм, ијек. хри̏пjети, несврш. *в. хрипати.* — Хрипи, стење као у хип ужасне смрти. *Шен.* Сав смркнут сопће и хрипи. *Цар Е.*

хри̏пjети, -пӣм, ек. хри̏пети.

хрѝпљив, -а, -о = хрипав. — Говораше хрипљивим и муцавим гласом. *Кнеж. Л.*

хрѝпљиво прил. = хрипаво.

хри̏птав, -а, -о *хрипав.* — Кнез је пjевао хриптавим, промуклим гласом. *Нех.*

хрипу̀тати, хри̏пућем несврш. *дем. према хрипати.* — За гомилом су ступали и хрипутали бангави старци. *Ћоп.*

хрипу̀тљив, -а, -о *који хрипуће.* — Једноруки опусти књигу и хрипутљивим гласом рече . . . *Цар Е.*

хрипу̀тљиво прил. *на хрипутљив начин, хрипући.* — Хрипутљиво дишући и балећи, забауља за црним помичним точкицама. *Божић.*

хрисо̀вуљ м и **хрисо̀вуља** ж грч. *свечана владалачка повеља са златним печатом (у средњем веку);* исп. златна була.

Хри̏ст, Хри̏ста м грч. = Христос *по Библији назив Исуса из Назарета, оснивача хришћанства, Христ.*

Изр. браћа у Христу *припадници исте хришћанске заједнице, реда и сл.*

христијан- цсл. *в. хришћан-.*

христијанизација ж *обраћање на хришћанство, ширење хришћанства.*

христољу̀бив, -а, -о арх. *одан хришћанству, побожан.* — Потом тај христољубиви син његов учини вијеће. *Јаг.*

Хри̏стос, -а и Хри̏ста м = Христ.

хрѝшћанин м (мн. хрѝшћани, ген. хри̏шћана̄) = кршћанин *следбеник, припадник хришћанства, човек хришћанске вере.*

хрѝшћанка ж *следбеница, припадница хришћанства, жена хришћанске вере, кршћанка.*

хришћа̀нлук м зб. *в. хришћанство (2).* — Него ти држиш: ударила болест у хајван па захватила и хришћанлук. *Радул.*

хрѝшћанскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на хришћане и хришћанство, који одговара нормама хришћанства, кршћански.*

хрѝшћански прил. *на хришћански начин, као хришћанин.*

хришћа́нство и **хрѝшћа̄нство** с = кршћанство **1.** *једнобожачка вера која је настала у првом столећу н. е. и која се оснива на култу Исуса Христа као богочовека.* — »Југословенство« и »хришћанство« били су му само спољна етикета. *Риб.* Прешли су [Ескими] и у хришћанство и протестанти су. *Петр. М.* **2.** зб. *хришћани, хришћански свет, заједница хришћана.*

хр̏к м *хрка*[1]. — Испод таванице, умјесто хрка волова, шушкало је нешто налик шушку сијена. *Јел.*

хр̏ка[1] ж *шум који се ствара у грлу при дисању за време спавања, хркање.* — Био [је] тако осетљив да га је све вређало, па чак хрка једног спавача иза леђа његових. *Вес.* Заспао је и то тврдо, све га хрка стоји. *Јурк.*

хр̏ка[2] ж ар. покр. **1.** *дервишки огртач.* — Са излизаном дервишком хрком на леђима . . . дервиш је препречио пут везировој пратњи. *Андр. И.* **2.** *рита, прња.*

хр̏кало м и с = хркач *човек који хрче. Бак. Реч.*

хр̏ка̄ње с *гл. им. од хркати.*

хр̏кати, хр̑чем и хр̑кам несврш. *дисати у сну уз храпав шум који се ствара у грлу услед опуштања гркљаног поклопца или епиглотиса.* — Стојан се извалио у сено, па хрче. *Лаз. Л.* Благајник Панижић још ваљда хрче код куће. *Кол.*

хр̀ка̄ћ, -а́ћа м нар. *погрдни назив за православне у Далмацији и Босни;* вар. ркаћ.

хр̀ка̄ч, -а́ча м = хркало. *Бен. Рj.*

хр̏кнути, хр̑кнем сврш. **1.** *сврш. према хркати.* **2.** *хракнути.* — Хркнувши својим јаким грлом, проговори. *Ранк.*

хр̀котина ж *в. хракотина.*

хр̀ктати, хр̑кћем несврш. покр. *в. хркати.*

хркута̀ти, -а̄м и хр̑кућем и **хркућка̀ти,** -а̄м несврш. *дем. према хркати.* — Дјечица . . . хркутају. *Кал.* Мушкарци хркуцкају у сну. *Сим.*

хр̀л, -а, -о *в. хр̏о.*

хр̏лити, -ӣм несврш. **а.** *журно ићи, журити, хитати.* — Похрлише гомиле узрујаног и запрепашћеног народа . . . све то хрли и срља према Вуковом Гају. *Коч.* фиг. **б.** *стремити, тежити некуд.* — Творнице ево дрхте и расту . . хрле висинама. *Сим.*

хр̏ло и хр̏ло прил. *брзо, хитро.* — Жупник униђе хрло у своју кућу. *Дук.*

хр̏ло̄ст и **хр̏ло̄ст,** -ости ж *особина онога што је хрло, брзина, хитрост. Бен. Рj.*

хр̀љавина ж нар. песн. *њиска, рзање.* — Стоји јека големих јунака, хрљавина подобрих коњица. *НПХ.*

хр̀љёње с *гл. им. од хрлити.*

хр́ња м покр. = хрњо *хрњав човек. Вук Рј.*

хр̀њав, -а, -о *који је с распукнутим или разрезаним уснама.* — Зрака свјетла кривила му је линију горње усне тако да се чинило да је хрњава. *Божић.*

хр̀њага ж покр *хрпа, гомила.* — Магаза је била робом набијена . . . а на тлима отворене вреће тамјана, чивита и хрњаге метала. *Радул.*

хр̀њати се, -ā̄м се и **хр́њати се,** хр̀њā̄м се несврш. *трти се о нешто. Р-К Реч.*

хр̀њица м *в. хрња, хрњо. Р-К Реч.*

хр́њо, -а и -ē̄ м = хрња.

хр̀о, хр̀ла, хр̀ло и хр́ла, хр́ло (одр. хр̀лī̄ и хр̀лī̄) заст. **а.** *брз, хитар, журан.* — Затим крену поджупан хрлим кораком према врту. *Шен.* **б.** *здрав, чио. Вук Рј.*

хро́кнути, хр̀кнēм сврш. *в. грокнути.* — Хрокне он као крмак. *Кик.*

хр̀ктати, хр̀кћēм несврш. *в. гроктати. Бен. Рј.*

хр̀м, хр̀ма м грч. хем. = кром *сјајан, бео, врло тврд метал* (Cr).

хр̀м, -а, -о и хр̀ма и хр̀мо **1. а.** *који има болесну или дефектну ногу (укочену, повређену, краћу од друге и сл.), тако да ходa неједнако, храмље.* — Оно сипљиво и хромо кљусе . . . оличава сву људску судбу. *Скерл.* **б.** *који је без једне ноге или је краће, оштећене ноге (о деловима намештаја).* — Из мртвих жица хромог гласовира тек катkад чујем валцер, јеку с пира. *Ћал.* Немоћан, шћућурен за овим хромим столом . . . црвеним се, гушим од стида. *Ћон.* **2.** *непотпун, мањкав.* — Видим срећа нам је хрома, али ходи. *Стан.* **3.** *који протиче споро, без живости.* — Ништа није дуго као дани хроми, кад снијег тешки терет гране ломи. *Јур.*

хроматѝзам, -зма м грч. = кроматизам **1.** физ. *својство белог зрака да се распада на зраке различитих боја.* **2.** муз. *узлазно и силазно кретање гласа по полутоновима.*

хромàтика ж = кроматика **1.** *наука о бојама.* **2.** муз. *в. хроматизам (2).*

хромàтӣн, -ина м грч. биол. = кроматин *основни саставни део челичног језгра који се бојадише основним анилинским бојама.*

хр̀оматскӣ, хромàтичкӣ и **хромàтичнӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на хроматизам и хроматику*: ~ скала, ~ лествица.

хр̀омац, -мца м (ген. мн. хр̀мā̄цā̄) *хром човек.* — Отворе се врата и испане један хромац. *Љуб.* Лука се чудио како хромац силно лаже. *Шен.*

хромѝрати, хр̀мѝрām сврш. и несврш. *превући, превлачити хромом, кромирати.*

хр̀мӣт, -ита м грч. мин. = кромит *зрнасти минерал, основни састојак хромове руде.*

хр̀мити, -ӣм несврш. необ. *чинити неспособним, слабити.* — Болесна, слана и бљутава југовина хромила је њихове мишиће, узимала живце. *Кос.*

хр̀омица ж **1.** *она која је хрома.* — Стаде да плаче и да се под грлом замиче, гдје запача синовљу срећу једном хромицом. *Љуб.* **2.** покр. *размак између врхова палца и кажипрста кад се сасвим размакну (као приближна мера за дужину).* — У пет недјеља крвавог боја . . . не могоше Турци ступити ни хромице, а камоли да се састану три војске. *Љуб.*

хр̀омнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на хром, кромни*: ~ руда, превлака.

хр̀омо прил. *као хром, храмљући.*

хро́мо, -а и -ē̄ м *хром човек, хромац.* — Гле хроме! — повика свјетина. *Креш.*

хромо- грч. = кромо *као део сложенице значи: обојен, у вези с бојом*: хромолитографија, хромопласт и сл.

хромосо́ми м мн. (јд. хромо̀сō̄м, -о́ма) грч. биол. = кромосоми *штапићасти елементи у ћеличној језгри који се развијају при деоби ћелија и носиоци су наследних особина.*

хр̀ōмṑст, -ости ж *особина онога који је хром.*

хромосфе́ра ж грч. = кромосфера *средишњи слој Сунчеве атмосфере (између фотосфере и короне), црвенкасте боје, видљив за време помрачења.*

хромо̀тиња и **хромо̀ћа** ж *в. хромост. Вук Рј.*

хромӯцати, -ā̄м несврш. необ. *дем. према храмати.* — С пута хромуцајући бјежи. *Ботић.*

хр̀оника ж грч. = кроника **1.** *историографски рад у којему су забележени догађаји по реду збивања*: ~ попа Дукљанина. **2.** *књижевно дело које описује друштвене, породичне и др. догађаје поступно пратећи њихов развој.* **3.** *рубрика у новинама и часописима која прати текуће догађаје.*

хр̀оничан, -чна, -чно *који се дуго болује, од којега се дуго пати (о болести); који болује од дуготрајне болести, крочичан*; супр. акутан: ~ болест, ~ малокрвност, хронични болесници; фиг. ~ криза, ~ незапосленост.

хр̀оничā̄р м *писац хронике, летописац.*

хрòничáрскӣ, -ā, -ō *који се односи на хроничаре, који је као у хроници:* ~ стил, ~ поступност.

хрòничáрски прил. *као хроничар, као у хроници.*

хрòничкӣ, -ā, -ō **1.** *хроничан.* **2.** *који се односи на хронику.*

хрòничнòст, -ости ж *особина, стање онога што је хронично, кроничност.*

хронòграм и **хрòнограм** м грч. књиж. = кронограм *запис или стих у којему велика слова обележавају, (својом бројном вредношћу) годину неког догађаја.*

хронòграф и **хрòнограф** м грч. = кронограф **1.** *хроничар.* **2.** *одређивање времена нечега и мерење кратких временских интервала (убележаваћем импулса на нарочиту траку).*

хронографија ж = кронографија *писање лепописа.*

хронолòгија ж грч. = кронологија **1.** *временски редослед догађаја; преглед догађаја према њиховом временском редоследу.* **2.** *помоћна историјска наука која се бави датирањем догађаја и историјских докумената.* — И хронологија, наука којом се Ератостен нарочито бави, заступљена је овде. *Мил.*

хронолòгијскӣ, -ā, -ō *који се односи на хронологију.*

хронòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на хронологе и хронологију:* ~ ред, ~ проучавање, ~ преглед.

хронòлошки прил. *хронолошким редом.*

хрòномéтар и **хрòнометар,** -тра м грч. = кронометар *нарочито израђен часовник за прецизно мерење времена.*

хронòскоп и **хрòноскоп** м грч. = кроноскоп *справа за тачно мерење веома малих одсечака времена.*

хрòп м *в. хропац.* — Хроп се чује, као да некога сад гуше. *Наз.*

хрòпац, -пца м *тешко дисање и крклање пред смрт или у тешкој болести; предсмртна агонија, издисање.* — Човек [би] рекао да је то хропац човека на умору. *Јов. Ј.* фиг. Док зврчи вретено под сухом јој руком — море хропцима ријечи јој прати. *Наз.*

хропòтати, хрòпћем несврш. *в. хропити. Вук Рј.*

хрòпити, -ӣм несврш. **а.** *бити у хропцу, тешко дисати и крклати пред смрт или у тешкој болести.* **б.** *крклати уопште, хрипати.* — Прса се надижу и гола крупна ребра, а у њима нешто хропи, као кад се закоље младо јуне. *Нам.* [Дјед] хропи од суздржавања да не плане. *Гор.* **в.** покр. *в. хркати. Вук Рј.*

хрòпљење с *гл. им. од хропити.*

хрòпнути, хрòпнем *свршр. према хропити.*

хрòпња ж *в. хропац.* — Ону исту ноћ почне Мијату хропња. *Љуб.* Три мјесеца пролежао је у болници ... слушајући ... хропњу и уздисаје. *Кос.*

хрòпōт м *крклање, хрипа.* — Из грла јој испаде накакав неартикулисан хропот. *Бег.*

хропòтати, хрòпоћем несврш. *крклати, хрипати.* — Лешеви се мичу ... хропоћу и вичу. *Гор.*

хропòтина и **хропòтиња** ж покр. *сипња.* — На оној наглој промјени времена пук се поболи с хропотине, вучца ... и нахладе. *Љуб.*

хропòтљив, -а, -о *праћен хропотом, хрипав: сипљив.* — Старац је лежао мирно пратећи каткада хропотљиво дисање муклим стењањем. *Новак.*

хрòптав, -а, -о *који хропће, промукао, храпав.* — Унесе се у ријеч биједник с хроптавим гласом. *Креш.*

хрòптање с *гл. им. од хроптати.*

хрòптати, хрòпћем несврш. **1.** *хропити.* — Лозар поче домало хроптати и хркати. *Кум.* Хропће њезин глас од узбуђења. *Пав.* **2.** *клокотати, крклати.* — Далеки су валови ... хроптали мукло. *Наз.* **3.** *роктати.* — По кући не хропће угојено крмче. *Ћип.*

хрòптети, ијек. хрòптјети, и **хрòптити,** -тӣм несврш. *в. хропити.* — Почнем хроптити и јецати с те грозне ... ријечи. *Ков. А.* Крв густа као лава из лијеса лопти, ал' човјек ни да писне, само хропац хропти. *Визн.*

хрòптјети, -тӣм, ек. хрòптети.

хр̀па и **хр̀па** ж (ген. мн. хр̀пā и хр̀пā) **1.** *већа маса материјала или предмета набацаних на једно место без реда; гомила.* — Прилазили су хрпама италијанског оружја. *Дед. В.* фиг. Истресао [је] ... хрпу вијести. *Чол.* **2. а.** *мноштво, маса, гомила људи или животиња скупљених на једном месту без реда.* — У цркви се Цико укипио у хрпи мушкараца. *Кал.* На њу [је] по читава хрпа паса нахрупивала. *Бег.* **б.** *група, скупина.* — Ћирилске [исправе] могу се поразиједилити у неколико хрпа. *Јаг.* **3.** покр. *колос, џин.* — Ја не смијем ходити, јер сам малашан, а дужде тражи хрпу според Фурлана. *Љуб.*

хр̀пимицē и **хр̀пимицē** прил. *у хрпама, гомилама, без реда.* — Свијет је хрпимице излазио кроз ниска али пошира врата. *Шимун.* Читава чета, неуредно и хрпимице, даде се у потјеру. *Ћоп.*

хр̀пимичнӣ и **хр̀пимичнӣ,** -ā, -ō *који се врши хрпимице, у хрпама, масовни.* — И тако настаде она криза, у којој је посљедак био хрпимични повратак Чеха у Славонију. *Коз. Ј.*

хр̏пити се, -ӣм се несврш. *скупљати се у хрпе, гомилати се.* — Бучно се је друштво младих расипника све већма хрпило. *Ков. А.*

хр̏пица и **хр̏пица** ж *дем. од хрпа.*

хр̏пиште и **хр̏пиште** с *место где је стајала хрпа, гомила (нпр. кукуруза). Вук Рј.*

хр̏тенӣ и **хр̏тенӣ,** -ā, -ō *који се односи на хрбат, леђни.*

хр̏тѐница ж анат. = хрптењача *главни део костура човека и неких животиња који се протеже дуж леђа и састављен је од кичмених прибленова, кичма, краљежница* columna vertebralis. — фиг. Ја сам твоја савјест, твоја хрптеница. *Бег.*

хр̏тѐничнӣ, -ā, -ō *који се односи на хрптеницу.*

хр̏тѐничњāци м мн. зоол. заст. *в. кичмењаци. Бен. Рј.*

хр̏тѐњача ж = хрптеница. — фиг. Међутим сунце стаде залазити обрубљујући златним својим рубом зубату хрптењачу стрме Учке. *Маж. Ф.* Ту не помажу фразе, већ јака хрптењача. *Цар Е.*

хр̏тѐњачнӣ, -ā, -ō *који се односи на хрптењачу.*

хр̏птина ж *в. хрбат.* — Помало га [коња] и грозница хвата, разнојио се по хрптини. *Гор.*

хр̏с м (лок. хр̏су) *нагон, страст.* — Под оба рамена осјети мјехуре зрака и низ кичму струју мутног хрса. *Божић.*

хр̏сак, хр̏ска м и **хр̏ска** ж *пуцкетање крцкање, хрскање.* — Лагано притисне плочу о кољено. Хрсак диска. *Божић.* Зачуо [се] кратак, болан, смртни крик . . . хрска крханих костију. *Бен.*

хр̏скав, -а, -о **1.** *који хрска.* **2.** *хрскавичав.* — Глава је продужена хрскавим наставком у кљун. *Финк.*

хр̏скавац, -āвца м **1.** агр. = хрускавац и хруштавац *врста трешње тврђег меса;* исп. врускавац, врушшавац. **2.** *врста тврђег колачића.* — Поједе . . . шаку танких колачића хрскаваца. *Вел.*

хр̏скавица ж анат. *врста чвршћег везивног ткива (око костију или уместо њих) у телу кичмењака.*

хр̏скавчав, -а, -о *који је од хрскавице; који садржи хрскавице:* ~ пераја, ~ ткиво.

хр̏скавичнӣ, -ā, -ō *који се односи на хрскавицу; који је од хрскавице:* ~ скелет.

хр̏скавичњаче ж мн. зоол. *хрскавичаве рибе* Chondrichthyes. *Финк.*

хр̏скало м и **с** *онај који хрска. Бен. Рј.*

хр̏скā̏ње с *гл. им. од хрскати.*

хр̏скаст, -а, -о *в. хрскав.* — фиг. Хрскаст, поцакљен мирис топлог печења туткали се за свијест. *Сим.*

хр̏скати, -ām несврш. = хрускати **1.** непрел. *одавати шум мрвећи се или тарући се под притиском (о храни при жвакању, о смрзнутом снегу, песку и др.).* — А под зубима све хрска. *Вин.* **2.** прел. *шумно гристи, дробити зубима; ломити зубима, крцкати.* — Почне [пас комад хлеба] хрскати, освајати на дијелове, као кост. *Кал.* Успе му се помицаху као да хрска љешњаке. *Шен.*

хр̏снути, -нēм *свр. према хрскати.*

хр̏стати, -ām несврш. покр. *хрскати.* — Лагано је газио по снијегу, који је хрстао и шкрипао под ногама. *Ћор.* Тражили [су] шкољке и парали чупке, и онако сирове и мокре зубима хрстали. *Ћип.*

хр̏суз м (ген. мн. хр̏сӯзā) тур. *лопов, крадљивац, лупеж.* — Велике [су] укољице и хрсузи да таквих надалеко нема. *Ћоп.* Поштен свијет за такове несретнике немаде друге ријечи него — хрсуз. *О-А.*

хр̏сузин м *в. хрсуз. Р-К Реч.*

хрсӯзлук м *крађа, лупештво. Р-К Реч.*

хр̏скӣ, -ā, -ō *који се односи на хрсузе.*

хр̏суство с *хрсузлук.*

хр̏т, -а и хр̏та м зоол. *врста ловачког пса витког тела и дугих ногу* Canis familiaris grajus. *Терм. 4.*

хр̏таст, -а, -о *који је као хрт.*

хр̏тасто прил. индив. *као хрт.* — Надгледник пође . . . хртасто, погнутих леђа. *Кос.*

хртѐница ж *в. хрптеница.*

хртѐњача ж *в. хрптењача. Терм. 4.*

хр̏тина м и ж *аугм. од хрт.*

хр̏тица ж *женка хрта.*

хр̏тов, -а, -о *који припада хрту.*

хр̏товоња м *човек који води хртове.* — Хртовоња је осим господе било осам. *Крањч. Стј.*

хрӯматн, -ām несврш. *в. хрскати.* — Носе модрозелене мундире инфантеријске и хрумају цвибаке. *Кик.*

хрӯмити, -ӣм несврш. покр. *в. грмети.* — Далеко негдје непрестанце мукло хрумио гром. *Ков. А.*

хрӯпē̏ћӣ, -ā, -ē необ. *храпав, крупан (о гласу).* — Старац бијаше то . . . још читава људескара, хрупећег гласа — ну срца дјетињега. *Леск. Ј.*

хрӯпити, -ӣм сврш. *изненада се појавити, доћи, банути; изненада ударити, навалити.* — У вагон хрупи жандар. *Матош.* Ахејци . . . одасвуд хрупе. *М-И.* фиг. [Није могао]

одољети навали осјећаја што су хрупили. *Сим.*

хрȕпнути, -нём сврш. *в. хрупити.* — И устао сам из гроба, кад вјетар нагли хрупну. *Наз.*

хрȕскав, -а, -о *који хруска.* — Прскав и хрускав под зубима као корица хлеба. *Богдан.*

хрȕскавац, -āвца м агр. = хрскавац (1).

хрȕскāње с *гл. им. од хрускати.*

хрȕскати, -āм несврш. = хрскати. — Свиње под бријестима хрускају жирке. *Марет.*

хрȕст, -а, -о *в. чврст.* — Тврђе [је] у њем срце било, но то хрусто гвожђе. *Март.*

хрȕстати, -āм несврш. *в. хрскати.* — Под ногама је хрустао бијели пијесак. *Крањч. Стј.* Каву лоче и скупи сладор хруста. *Јурк.*

хрȕстити се, хрȕстīм се несврш. покр. *јуначити се, хвалисати се.* — Јазбеца је живо занимало хоће ли шпан заиста кренути кући, као што се хрустио. *Кол.*

хрȕшт, хрȕшта м (мн. хрȕштеви) зоол. *гундељ. Терм. 4.*

хрȕштавац, -āвца м агр. = хрскавац (1).

хрȕштāње с *гл. им. од хрушшати.*

хрȕштати, -тīм несврш. *хрскати.* — Хрушше зрна под коњским зубима. *Сиј.* У тору су уједначено хрушшали волови једући сено. *Моск.* Зачу се ... хрушшање смрзнутог блата, угаженог коњским копитама. *И.*

хрȕхнути, -нём сврш. покр. у изразу: не моћи ~ *не моћи дахнути, не моћи се помаћи од тескобе, бити у сасвим збијеној гомили.* — А црква се напунила господе и набило [се] једно на друго да не могу хрхнути. *Љуб.*

хрцкати, -āм несврш. *в. хрскати.* — Он добро чује корице пите како му хрцкају изнад главе, а не зна ко једе. *Сиј.*

хрчāд ж *зб. им. од хрче.*

хрчак, -чка м (вок. хрчку; мн. хрчци и хрчкови, ген. хрчāкā и хрчкōвā) **1.** зоол. **а.** *врста глодара са великим образним кесама за пренос хране* Cricetus cricetus. — Гдје је житница ту се нађе ... и хрчака. *Пав.* фиг. *онај који лакомо гомила имовину; крадљивац.* — Таквих појединих случајева [краће] било је ... од ... рачунског наредника ... до хрчка у генералским еполетама. *Вин.* **б.** мн. *општи назив за породицу таквих глодара* Cricitidae. *ЕЛЗ.* **2.** бот. *род гљива* Helvella. *Сим. Реч.*

хрче, -ета с *дем. од хрт; хртово штене.* — Јесте ли вид'ли хрчад, огарчад, кад господара свог опскакују. *Кост. Л.*

хрчков, -а, -о *који припада хрчку, који је као у хрчка.* — Човјек ... хрчкове главе. *Киш.*

хрчковина ж *крзно од хрчка. Р-К Реч.*

хрштати, -штīм несврш. *в. хрскати.* — Чуло се ... како у њему нешто хршти, прелама се. *Радул.*

хршум м перс. заст. *повика, грдња.* — На тобџије хршум учинио. *НПХ.* фиг. Погнао се хршум чувства кроз ... моје груди. *Кам.*

хтѐдбудем, ијек. хтјèдбудем *в. уз хтети.*

хтѐње, ијек. хтјѐње и хтијѐње, с *стање које претходи извођењу вољне радње, воља, одлучност, тежња, жеља.* — Жеља ... прелази у хтење, тј. одводи преузимању мере за њено остварење. *Псих.* Као руке дављеника, испружене из воде ... у беспомоћно хтијење. *Кркл.*

хтѐти, хòћу, хòћеш, ијек. хтјѐти (през. мн. хòћемо, хòћете, хòће; енкл. през. ћу, ћеш, ће, ћемо, ћете, ће; през. у служби футура II и у приповедању: хтѐднēм; през. одрични: нéћу, нéћеш, нéће, нéћемо, нéћете, нéће и нéће; футур II: бȗдем хтео, заст. хтѐдбудēм; импф. хòћāх, ређе хòтијāх, хтијāх и др.; аор. хтèх, хтè и хтѐдох, хтѐде; прил. сад. хòтēћи, хотéћи и хтéћи; прил. пр. хтèвши, ређе хтèв и хòтēв(ши); р. прид. хтèо, хтèла) несврш. **1. а.** *имати вољу, премност, решеност за неку радњу, пристајати на нешто, бити сагласан да нешто буде; желети.* — Нико не хте примити ... злочин на себе. *Јакш. Ђ.* Хтјела [је] свом снагом да заштити матер. *Шимун.* фиг. *тежити, стремити.* — Сви дрхтаји хоће да се сложе у један вапај. *Леск. Ј.* **б.** *намеравати, смерати; покушати.* — Поручник Дуб погледа Швејка као да га хоће пробости. *Јонке.* Хтједоше му узду ставити. *Шен.* **в.** *смерати куд, намеравати поћи или преместити што; намеравати урадити:* куда ћеш? — Куд, сердаре, хоћеш с том пасином? *Њег.* Шта ћете с њиме? *Лаз. Л.* **г.** *захтевати, тражити.* — Хоћемо праведно осигурање у случају старости, болести и друге немоћи. *Хорв.* фиг. Говорим ... како то предмет хоће. *Уј.* И палме расту овуда, али не роде ... оне хоће африканску врућину. *Нен. Љ.* **2.** *пристајати на брак с ким, прихватати за брачног друга; волети, марити.* — Нит га хоћу, нит ћу ићи с њиме. *НПХ.* **3. а.** *као помоћни глагол у футуру (у потврдном облику обично енкл.):* доћи ћу, неће доћи, хоћеш ли доћи? — Ну другијем обрнимо друмом, јер овијем погинут хоћемо. *НП Вук.* **б.** *са изостављеним главним глаголом, који се подразумева.* — Киша ће — вели начелник. *Вел.* Дај назад, иначе ћу те

бајонетом! *Моск.* **4. а.** *бити готов, бити пред неком радњом или догађајем који предстоји (понекад са изостављањем главног глагола).* — Кад хтједе Сунце на запад, он се попе на високу гомилу. *Тип.* Већ свијест ми [је] угаснути хтјела. *Домј.* Хоће сумрак, а коло се све срдачније разиграва. *Лаз. Л.* **б.** (обично у аор.) *бити близу неког неповољног догађаја, једва, умало избећи.* — Једнога дана хтедосмо да изгоримо. *Јак.* Поблиједио, хоћаше да пукне. *Ботић.* **в.** покр. (у импф. и перф.) *као помоћни глагол у конструкцији са инфинитивом неког глагола, у значењу потенцијала за прошлост.* — Тако хоћаше трајати до прољећа да се ... не деси немили догађај. *Мат.* Да случајем не пођох у Млетке ... не хтијах ништа вјернога о њему [Шћепану Малом] ... објелоданити. *Њег.* **5. а.** *бити склон, обичавати (понекад са изостављањем главног глагола).* — Био је пијанац, а и украсти је хтио. *Берт.* Нити се она што боји, баш ни Благојевог брња, што хоће и ногом и зубима. *Лаз. Л.* **б.** (у конструкцији импф. са инф. неког глагола) *за означавање радњи које су се понављале у прошлости* — Кад год би дошао у посјету ... увијек хоћаше рећи: »Ево ме у моме маломе Сиону«. *Мат.* **6.** (о чему стихијском, неконтролисаном, што зависи од среће) *служити, ићи од руке; кочити, погађати:* хоће га карта. — Није га хтело зрно! *Минд.* **7.** (у одричном облику) *о неком догађају, промени: не наступати, не остваривати се.* — Сан јој није хтио на очи. *Новак.* **8. а.** (у упитном облику и у безличној конструкцији са »се«) *требати, бити потребан.* — Што јастребу хоће наочали?! *Њег.* Хоће се неко вријеме док се све то сталожи. *Наз.* **б.** (у безличној конструкцији са »се«, са субјектом у дативу) *желети, бити у вољи.* — Њему се хоће лаког живота и власти. *Чол.* Мени се радити неће; хајде да гдјегод засједнемо и лова гледамо. *Јурк.*

Изр. ако хоћете (ако хоћемо, ако се хоће) *може се и то рећи, штавише;* а нећеш ти (а неће он и сл.) *а камоли ти (он и сл.).* — Ми се уморисмо слушајући, а нећеш ти говорећи. *Чол.*; зна шта хоће *не колеба се, ради смишљено, одлучно;* како хоћеш (хоћете) *по вољи, како ти (вам) је угодније, лакше;* судб(ин)а је хтела *догодило се, било је суђено;* тако те хоћу *то се очекивало од тебе, то је поступак какав треба;* хоће бити — неће бити *кад се прича о чијој препирци, о очекивању чега или о оклевању, спорости и сл.;* хоћеш! (али хоћеш!) *при категоричном одбијању или негирању: врага! шипак!;* хоћеш-нећеш (хтео-не хтео, хтели-не хтели и сл.) *без обзира да ли се жели или не жели.* — Хоћеш-нећеш мијењао [је] свој навикли начин живота. *Шов.*; хоћеш ... нећеш *или ... или, било ... било.* — Девлет-ханума, најстарија, најприбранија, хоћеш по згоди, хоћеш по еглени. *Мул.*; шта ћеш! (шта ћемо! и сл.) *шта се може, треба се помирити са стварима, догађајима.*

~ **се а.** *уз. повр. према хтети (2).* — Не бој се, рекох јој; ми се хоћемо, а држим да ће наше мајке бити ... расудне. *Шапч.* **б.** *држати се с неким (обично добро), одржавати односе.* — Ти се добро хоћеш с везиром. *Љуб.* Са сваким се хтио лијепо. *О-А.*

хтијѐње, ек. хтѐње.

хтијѐдбудѐм, ек. хтѐдбудѐм.

хтјѐње, ек. хтѐње.

хтјѐти, хòћу, ек. хтѐти.

хȳ и **хȳ** (понекад поновљено више пута) узв. **1. а.** *за изражавање љутње, осуде, прекора.* — Ху, срам те било ... Зар си ти мушко? *Ивак.* Ху, несрећо од дјетета, гдје се само такав роди! *Ћоп.* **б.** *за изражавање непријатног физичког осећаја, умора и сл.* — Ху, ала је то врућина! *Петр. В.* **2.** оном. *за опонашање хуке.* — Огроман вал протутња. Ху-ху-ух-ух ... Победили смо. *Марк. М.*

хȳбав, -а, -о *в. леп*; исп. убав. — Ја ћу оженити вас обојицу, хубаве куће близу мене ћу [вам] дати. *М-И.*

хȳбаво прил. *в. лепо*; исп. убаво. — Много хубаво рече. *Срем.*

хубѐртус м *врста горњег капута (по имену бискупа Хубертуса).* — Ђорђе се удари лако по џепу зеленог хубертуса у ком је носио револвер. *Дав.*

хугѐнот м нем. ист. *назив за присталицу реформације у Француској.*

хȳд, хȕда, хȕдо (одр. хȳдӣ; комп. хȳђӣ) **1.** *лош (у моралном смислу), зао, опак.* — Народу [су] хуђи но Турци дошљаци. *Љуб.* Ви сте, худи човјече, рекли неистину. *Матош.* **2. а.** *јадан, несрећан; кукаван, бедан.* — Бесмо нас двоје худе сироте. *Шапч.* Сад њој сретној и смије мирише, а мени худој ни каранфиљ неће. *Ботић.* **б.** *мучан, тежак, непријатан.* — Па могу л' те одбацит муке худе? *С-Ц.* Ни теби ... казати нећу ријечи хладне, худе. *Кркл.* **в.** *мршав, постан (о земљи).* — Све пропаде ... свега нестаде осим худе и врлетне земље. *Коч.*

хȳдан, -дна, -дно *в. худ.* — На њему није било другога одела, а и то худно што бејаше на њему било је скроз мокро. *Ат.* Мој худни породе! — рече његов отац гледајући новорођенче. *Наз.*

хȳдба ж тур. *проповед коју држи имам петком у џамији пре клањања.* — И поточић жубори и хатиб худбу збори. *Баш.*

хȳдика ж бот. *род биљака које се употребљавају у плетарству* Viburnum; вар. удика. *Сим. Реч.*

хȕдиков, -а, -о *који је од худике*: ~ пруће.

хȕдиковина ж бот. *худика*.

хȕдити, хȕдīм несврш. *кудити, ружити*. — Сви ... до задњега злобе ме и худе. *Шен*. Којим се правом то у њега похваљује ... а у других худи. *Кур*.

хȕдити *в.* **ȕдити**[1].

хȕдјети, -дӣм, ек. хȕдети.

хȕдо прил. **1.** *рђаво, зло*. — Није оче, ни Шћепан такови да о теби штогод худо мисли, но се с тобом жели помирити. *Њег*. Као романтика уопће, није здрав, и што је још хуђе: хотимице је болестан. *Матош*. **2.** *ружно, гадно*. — Капетан [се] два пута худо накашља. *Шен*. Агамемнон ... га [свештеника] отпусти худо. *М-И*.

худȍба ж **1.** *зло дело, неваљалство; зло, несрећа*. — Ето не боји се худобе чинит. *М-И*. О, како га је Провид мудрошћу надарила и како је худоби избјегао! *Кос*. **2.** *зао, опак човек*. — Окривљена [је била] оном худобом од човјека да је накит ... на врače потрошила. *Јурк*. **3.** нар. празн. *нечиста сила, ђаво, сотона*. — Нигдје на свијету није у то доба више било ни змајева, ни вила, ни вјештица, ни каквих худоба. *Брл*. Он у зрак баца круглице од гњиле, а рогата худоба дотакне се прстом и кип је створен. *Л 1905*.

хȕдобан, -бна, -бно *в. худ* (*1*). — Циљ те худобне засједе имала је бити Анђелија. *Шен*.

худȍбина ж зоол. *врста морске рибе* Lophias piscatorius; исп. грдобина (2). *Бен. Рј*.

хȕдобица ж фиг. *жива, млада женска особа, враголанка*. — Дајте ми пољубити ту худобицу! *Матош*.

хȕдобњик м заст. *зао, опак, покварен човек*. — Овај мрски обрт цвате гдје се наплаћује новцем ... или мјестом које худобник не заслужује. *Старч*.

хȕдȍвница ж (у атрибутској служби) *худа, зла*. — У Стипана худовница мајка, она ће те уморити глађу. *НПХ*.

худȍлетница, ијек. худȍљетница, ж бот. *украсна биљка из пор. главочика* Erigeron. *Свезн*.

худȍљетница, ек. худȍлетница.

худȍсрећан, -ћна, -ћно ков. *који је худе среће, злосрећан, проклет*. — Кô пијавица, гад худосрећан. Мора спаде с мене. *Матош*.

худȍсрећњик м ков. *онај који је худе среће, злосрећник*. — Худосрећник полети, али ослаби и клоне. *Матош*.

хȕј м *хука, хујање*. — Шуми охладан, влажан вјетар жалобитим хујем. *Драж*. Глас брујаше страсно као хуј вјетрова на обали мора. *Јур*.

хȕј *узвик којим се исказује одвратност или незадовољство*. — А ... онда ... она, она ... Хуј! — сјекнуло у њему. *Коз. И*. Ама куд сам зашао да мислим о животу. Хуј, колико ту треба мислити. *Нуш*.

хȕја[1] ж тур. *бес, срџба; зла воља*. — Дрекнуо зато Павковић сав изван себе од хује. *Сим*. Шта је теби човјече? Кад год се вријеме мијења, тебе спопадне нека пасја хуја. *Бан*.

хȕја[2] и **хȕја** *узвик којим се означава или наређује прекид неке радње, одмор*. — Хајде нека се још наручају, док не свирне труба: хуја! *Сек*.

хȕјан, -јна, -јно *хучан*. — Стојте галије царске! Буктиње нек утрну, веслање умре хујно. *Бој*. И сукну поток, плач и хујан, и навали на препречну стену. *Кош*.

хȕјāње с *гл. им. од хȕјати*.

хȕјати, -јӣм несврш. *одавати хуку, хучати, истрајно и мукло шумити*. — Тужно хуји на вјетру црногорична шума. *Чол*. Те ноћи забури страшно и стаде хујати велики дажд. *Гор*. фиг. И бучно весеље тајанствено хуји. *Рак*.

хȕјати, -āм и **хȕјити,** -ӣм несврш. *в. хȕјати*. — Цијела та шума за њима хуја и урла. *Цар Е*. Само је бура хујила, врискала и зучала по копну. *Шен*.

хȕјкати, -āм несврш. **1.** *узвикивати гонећи стоку*. — Поче овце гонити, хујкајући и грајући. *Ћор*. **2.** *хукати* (*1а, б*). — Баци маљ хујкајући у натечене длanове. *Лоп*.

хȕјукати, хȕјȕчēм несврш. оном. *производити хукове* (*о сови*). — Хујучу сове по зидуринама. *КН 1959*.

хȕк м **1. а.** *хука; хујање које се слива у један глас*. — Ослушкивао [је] хук воде и ветра. *Андр. И*. Напољу једнако бесни кобна хука ... Све се слило у један трајан хук. *Дов*. фиг. Шапћу слутње олујним хуком. *Гал*. **б.** фиг. *буран или брз равномеран ток, пролажење, протицање*. — То је неумитни хук времена. *Петр. В*. Тече тако ... у равномерном хуку тај живот. *Сим*. **в.** фиг. *бес, помама*. — Иако је њему долазио тај хук његов, опет је, пошто се одљути, био милостан. *Вес*. **2. а.** *шум наглог и снажног издисања ваздуха, отхукивање*. — Ух! — чуо се хук као олакшање. *Јак*. **б.** *мукли глас ноћних грабљивица*. — Плач је одјекивао у празној кућетини као совин хук. *Нам*.

хȕка ж (дат. хȕци) **а.** *снажни и неразговетни шумови* (*услед ветра, ковитлања воде, мноштва људских гласова*); *бука, тутњава*. — Чуо [се] познати шум, а онда све ближе хука ... буре. *Шимун*. Са силном хуком ћошак се сруши. *Ћор*. фиг. Хука [се] стишала у њему. *Ћос. Д*. **б.** фиг. *узбуна, повика*;

метеж, вртлог. — Лењинове ријечи дају кључ к суштини цијеле штампане и усмене хуке око Толстојева имена. *Р 1946.* У крвавој хуци рата и револуције ... нијесу заборављена њихова имена. *Лал.*

Изр. ~ и бука *узбуна, метеж; повика.*

хýкање с *гл. им. од хукати.*

хýкати, хýчēм несврш. **1. а.** *отхукивати (од умора, бриге, жалости), испуштати узвике »ху«, »ух« и сл.; мукло узвикивати, јаукати.* — Ух, ух, ух! — хуче гђа Перса и лупа се по челу. *Срем.* Али он само хуче и дере се неразумљивим гласовима. *Ков. А.* **б.** *нагло издисати, издувавати ваздух кроз полуотворена уста (ради загревања руку, влажења нечега и др.).* — Сваки час хукаше у прсте. *Дук.* Колико сам пута ... у зрцало хукао. *Јурк.* **в.** *производити хукове (о сови).* — Совуљага — хукаше у шуми. *Вес.* **г.** фиг. *извикивати молитву (о хоџи, дервишима).* — Те синоћ нешто, баш кад је хоџа хукао јацију, из Смедерева ноћ га изведе. *Јакш. Ђ.* На цркви им турски хоџа хуче. *НПХ.* **2.** *хујати, хучати.* — Вјетар хуче и студено је. *Ћип.* Талас у тминама хуче. *Наз.*

хýкāч, -áча м *човек који хуче, букач. Вук Рј.*

хýкнути, хýкнēм **1.** *свр. према хукати (1).* **2.** *свр. према хујати, хучати.*

хýкњава ж *хука.* — И чујем ... неку хукњаву као да вјетар ломи вршике омора. *Куш.* Далеком хукњавом гмазила је студен. *Божић.*

хýкотина ж необ. *влага, измаглица од хукања.* — фиг. Два ока гледала су равно у њега, два смеђа, крупна ока, с танком мрежицом хукотине. *Сим.*

хýктав, -а, -о *који је налик на хукање.* — Осјетио [је] потмуло, хуктав шум, као да се ту под земљом пробудила и затулила нека звијер. *Цес. А.* Тај центар [где су се редовно састајали] био је ... мостић преко тамне и хуктаве реке. *Пол. 1974.*

хýктāње с *гл. им. од хуктати.*

хýктати, хýкћēм и хýктīм несврш. **1.** *хукати (1).* — Он ... само што не хукће од муке. *Чол.* Он руком привуче жицу устима, хукћући на њу да је загреје. *Ћос. Д.* Ћук пјева, сабласно хукће. *Сим.* **2.** *хујати, хучати; одавати испрекидану хуку, бректати.* — Вани је звиждао, урлао, хуктао вјетар. *Гор.* Морача хукти, надире у недоглед. *Ћон.* Воз хукће, јури кроз црну тамнину ноћи. *Вас.*

хýктача ж зоол. *сова, буљина. Р-К Реч.*

хýктети, -тīм, ијек. хýктјети, несврш. *в. хуктати.*

хýктјети, -тīм, ек. хýктети.

хýла ж *грдња, псовка којом се вређа нешто што се сматра светим, узвишеним, хуљење.* — »Маркиз« са лорњоном ... сипа непрестано хулу на бога и на цркву. *Сек.* Франција је побјегла из кухиње да не слуша хулу. *Пав.*

хýлав, -а, -о *в. хулан.*

хýлавица ж покр. *в. сова.* — Далеко ... хулуче хулавица, крије̄шти подмукло. *Куш.*

хýлан и **хýлан,** -лна, -лно *пун хуле, погрдан. Вук Рј.*

хýлба ж *в. хула.* — Нисам се никад надао чути такову хулбу из твојих уста! *Десн.*

хýле, -ета с нар. песн. *крме, прасе (као погрдна реч).* — Зар си дошло, хуле и копиле! *НПХ.*

хулѝга́н, -а́на м рус. *мангуп, неваљалац.* — Загрлио сам своје синове. Загрлио сам два гамена, два хулигана, два фрајера. *Пол. 1958.*

хулѝга́нити, -ѝга̄нīм несврш. *понашати се као хулиган.* — Ти младићи ... хулигане скоро по свим излетиштима, сачекују грађане на улици и тако удружени експонирају своје силеџијство. *КН 1958.*

хулѝга́нскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на хулигане.*

хулига́нство с *хулиганске особине; хулигански поступак, хулиганско понашање.* — Хулиганство [је] прекршај јавног реда и мира грађана који се врши из обести, без зле намере и не са предумишљајем. *Б 1958.*

хýлитељ м *онај који хули.* — Он [Сократ] је ... осуђен као хулитељ богова и кваритељ младежи. *Јов. С.* Овај омражени хулитељ обичног грађанског живота сасвим грађански фамилијарно живи. *Обз. 1932.*

хýлити, хýлīм и **хýлити,** -īм несврш. *вређати нешто што се сматра светим и узвишеним; ружити, кудити.* — Ја сам хулио свеце и светиње божје. *Јонке.* Само нема прошлост своју децу хули, док будућност празна тутњи као у сну. *Бој.*

хýлнӣк и **хýлнӣк** м *хулитељ.* — За неке ругопјеве тога заједача и хулника мало их је хајало. *Шим. С.*

хулýкати, хýлўчēм несврш. покр. *в. хукати (1в).* — В. пр. уз хулавица.

хýља м и ж погрд. *неваљао и нечастан човек, нитков, подлац.* — Међусобно су се називали лоповима, преварантима и хуљама што варају народ. *Мар.* Чекај, ти хуљо! *Чипл.*

хýљати се, хýљām се несврш. покр. *суљати се, клизати се.* — Неки загнô у пећину робље ... неки још се низ врлети хуља. *Март.*

хýљēње и **хýљēње** с *гл. им. од хулити.*

хӯљинскӣ, -ā, -ō *подлачки, нитковски. Р-К Реч.*

хӯљица м и ж *дем. и хип. од хуља.*

хӯљскӣ, -ā, -ō *хуљински. Бен. Рј.*

хӯљски прил. *као хуља, подло.* — Подло, хуљски и нитковски [су се] понијели према својим најбољим пријатељима и доброчинитељима. *КХ 1936.*

хӯм, хӯма м (мн. хӯмови) **а.** *мали брег, брежуљак.* — Било је јасно да се морају што прије удаљити ... преко рјечице и ниских таласастих хумова. *Лал.* **б.** *хумка (а).* — Тајне те ... покрива твој хум. *Кост. Л.* И хум наспе му гробни. *М-И.*

хӯмак, -мка м *дем. и хип. од хум.* — С десне стране бјеше хумак, који заклањаше видик на поље. *Мат.* У хумак већ сте попадали гробни! *Марк. Ф.*

хӯмāн, -а, -о ЈИат. **а.** *прожет човекољубљем, бригом о људима, тежњом за отклањањем или ублажавањем њихових невоља, човечан, племенит:* ~ човек, ~ поступак, ~ однос. **б.** *добротворан:* хумане установе, хумане организације.

хуманӣзам, -зма м **1.** ист. *идеолошки покрет у Европи у доба ренесансе који је, насупрот средњовековној сколастици и аскетизму, тежио слободном развијању човекове личности у духу класичне просвећености и световног образовања.* **2.** *хуманост, човечност.* — Бранио [је] начела хуманизма против батинања хрватских сељака. *Крл.*

хуманизāција ж *стварање човечних, хуманих односа, хуманизирање, хуманизовање.*

хуманизӣрање с *гл. им. од хуманизирати.*

хуманизӣрати, -йзӣрām сврш. и несврш. = хуманизовати **а.** *(у)чинити хуманим, човечним, оплеменити, оплемењивати; приказати, приказивати и сматрати хуманим.* — Мишкин ће хуманизирати живот зато што је ... у људе ове земље непоколебљиво веровао. *КН 1958.* **б.** *(у)чинити људским, прилагодити, прилагођавати људској природи.* — У Француској се не дивинизира оно што је људско, него се хуманизира и оно што је божанско. *Дуч.*

хумàнизовање с *гл. им. од хуманизовати.*

хумàнизовати, -зујēм сврш. и несврш. = хуманизирати.

хумàнист(а) м **1. а.** *присталица хуманизма (1).* **б.** *онај који се бави хуманистиком.* **2.** *човекољубив, племенит човек.* — Наши народи су ... одгајили тип новог човјека ... родољуба и хуманисту. *Зог.*

хуманӣстика ж **а.** *општи назив за науке које проучавају друштвене односе и духовну активност људи.* **б.** *проучавање класичних језика и књижевности.*

хуманӣстичкӣ, -ā, -ō **а.** *који се односи на хуманизам (1) и његове присталице:* ~ покрет, ~ филозофија. **б.** *који се односи на хуманистику:* хуманистичке науке, ~ образовање.

хуманӣстички прил. *у хуманистичком духу.*

хумàнисткиња ж *жена хуманист(а).*

хӯманитāран, -рна, -рно **1.** *добротворан, хуман (б).* — Најбољи суд о његовом хуманитарном раду дала је нека жена. *Бег.* **2.** (одр.) *који се односи на хуманистику (а):* хуманитарне науке.

хуманитāрац, -рца м **1.** *човек који суделује у хуманитарном, добротворном раду.* — Ја ћу ... сутра кренути у Загреб и прикривати тим вриједним хуманитарцима да добро пазе на овакову вуцибатину. *Ков. А.* **2.** *човек хуманих начела.* — Зола се тако на концу претворио у хуманитарца. *Матош.*

хуманӣтēт, -ēта м *в. хуманост.* — На тај начин се шири и идеја хуманитета и правде. *Пед.*

хӯмānōст, -ости ж *особина онога који је хуман, онога што је хумано, човечност, човекољубље, племенитост.* — Тако су стоици први истакнули достојанство човјека и начело човјекољубивости (хуманости). *Наз.*

хӯмац, -мца м *хумак, хумић.* — Има у зетскоме пољу једно село, зову га Хум, стога што сједи наврх једног хумца. *Љуб.* Она с братом сјела хумцу на врхунцу. *Наз.*

хӯмбуг м енгл. *превара, обмана.* — Хтјела их је преварити ... и подметнути им некакав хумбуг. *Бат.*

хӯмић, -а и **хӯмӣћ,** -йћа м *дем. од хум, хумак.* — Летели су бесни коњи преко јарака, хумића, преко ровова и потока. *Глиш.*

хумификāција ж лат. агр. *стварање хумуса.*

хӯмка и **хӯмка** ж **а.** *узвишица од земље насуте на гроб; старинска гробница са великим насипом, тумул(у)с.* — Гледам хумку под којом ... почивају наши погинули другови. *Чол.* **б.** *хум (а).* — фиг. Насред дворишта сто, а уврх стола читава хумка насечена хлеба. *Ад.*

хӯмље с *зб. им. од хум.* — Поглед ми гасне на винородном хумљу. *Крл.*

хумȍвит, -а, -о *пун хумова, брежуљкаст.* — Гле, како се магла повија с гора хумовитих. *Тад.*

хӯмор и **хȗмор** м енгл. *представљање догађаја, ситуација, људи и њихових поступака у смешном или шаљивом облику.*

Изр. црни хумор *заједљив, саркастичан хумор.*

хуморȅска ж *хумористична причица.*

хумо̀ризам, -зма м необ. *хумористичност, шаљивост.* — Пјесничка контеплација преобрази се напокон у узвишени хуморизам. *Шим. С.*

хумо̀рист(а) м књиж. *писац хумористичких састава; онај који воли хумор, који је склон хумору.*

хумо̀ристика ж **1.** *хумористичка литература.* **2.** *оно што је смешно.* — Тај избор и те забране можда су врло самовољне, можда у њима има и мало хумористике. *Уј.*

хумо̀ристичан, -чна, -чно **а.** = хумористички *који се односи на хумор; који има у себи хумора, прожет хумором.* **б.** *склон хумору; који има дара за хумор.*

хумо̀ристичкӣ, -ā, -ō = хумористичан (а).

хумо̀ристкиња ж *жена хумориста(а).*

ху́мус м лат. *земља органског порекла, настала од распадања биљних и животињских отпадака.*

ху́муснӣ, -ā, -ō *који се односи на хумус.*

ху̀мчић, -а и **ху̀мчӣћ,** -и́ћа м *дем. од хум.*

ху̀мчица и **ху́мчица** ж *дем. од хумка.*

ху̀нцут м нем. погрд. *угурсуз, мангуп.* — Копиљан [си], хунцут . . . и никаква вјера! *Ћор.* Али је Илија хунцут. *Наз.*

хунцута̀рија ж **1.** зб. *хунцути, мангупи.* **2.** *угурсузлук, неваљалство.* — Вријеме је да се тој хунцутарији стане на крај. *Цар Е.*

ху̀њавица ж *кијавица.* — Могла би се прехладити и хуњавицу добити. *Јурк.*

ху̀њавичав, -а, -о *кијавичав.*

ху̀њати, -а̄м несврш. *хуњкати. Прав.*

ху̀њкав, -а, -о *који хуњка, који говори кроз нос.* — Ухвати га са два прста! — рече хуњкавим гласом. *Вел.*

ху̀њкавица ж *хуњавица, кијавица. И-Б Рј.*

ху̀њкање с *гл. им. од хуњкати.*

ху̀њкати, -а̄м несврш. *говорити кроз нос.* — Тај . . . професор мало је хуњкао. *Перк.* Хуњкала је кроз нос — тобож плакала. *Сиј.*

ху̀па ж покр. *в. хука.* — Бакоњино танко ухо, кроза сву вјетрену хупу, чу коњски бахат. *Мат.*

ху̀пач, -а́ча м зоол. *пупавац. Бен. Рј.*

ху̀рā 1. *узвик војске при јуришу; узвик одушевљења, поздрава, славља (обично у великој маси), ура.* **2.** *узвик којим се означава ударање: удри!* — Не смије се папица макнути ни на час, већ оно спадало тамничар хура по њему! *Цес. А.*

ху̀рија и **ху́рија** ж ар. рлг. *митска дјевојка муслиманског раја.*

ху̀риска ж *в. хурија.* — И црне се грешне ријечи као хуриска с миртовим вијенцем. *Крл.*

ху̀рма *в. урма.*

ху̀сā́р, -а и **ху̀сā́р,** -а́ра м (вок. ху̀сā́ру и -а́ре) мађ. *лако наоружани коњаник у војскама разних земаља.*

хусà̀рија ж зб. *хусари, хусарска коњица.* — Двадесет је и седам година од тог доба кад је хусарија нападала јаничаре. *Кнеж. Л.*

ху̀сā́рскӣ и **ху̀сā́рскӣ,** -ā, -ō *који се односи на хусаре.*

ху̀сā́рство и **хуса́рство** с *хусарска служба; поступци, понашање хусара.* — Престани . . . живјети тим животом. Теби то никако не пристаје; све то банчење, хусарство и све. *Крањч. Стј.*

ху̀сā́рче и **хусà̀рче,** -ета с *дем. и хип. од хусар.*

хусà̀рчина м и ж *аугм. и пеј. од хусар.* — Капетан шта ће, замоли наредника Влаховића, стару хусарчину, да му се он попне на гребен. *Матош.*

хусà̀рчић м *дем. и ир. од хусар.*

ху̀сӣт, -ита м *присталица учења Јана Хуса, чешког верског реформатора с почетка 15. ст.*

ху̀сӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на хусите.*

ху̀стити, -ӣм несврш. покр. *подбадати, хушкати.* — »Чапа ла чап!« заповједи нато Мурку хустећи га на Адолфа. *Том.*

хућу́мет м ар. покр. *управна власт; зграда у којој се налазе органи власти.* — Људи се разгаламили на неправду хућумета. *Мул.*

ху̀хор и **ху̀хор** м *меснати израштај на глави неких птица (нпр. петла), креста.* — Пијетао . . . с јаким хухором на глави. *Кал.*

хухӯкати, ху̀хӯчēм несврш. *хукати (1).* — Марва! — одазове се кумординар, хухукајући из грма. *Ков. А.* А онда се три пута чуло како хухуче сова. *Франг.*

ху̀цкāј м *подстрек, туткање (пса).* — Гладни рундови, очекујући миг својих господара или њихов хуцкај . . . залајуцкају. *Божић.*

ху̀цкало с и м *в. уцкало.* — Није то била нека фукара ушљива, него због муж, кога не може срамотити свакакво хуцкало. *Божић.*

ху̀цкати, -а̄м несврш. *в. уцкати.* — Тко хуцка тај народ против нас, тко га буни? *Шен.*

ху̀чан, -чна, -чно *који ствара хуку, бучан, шуман.* — Дрина је бесна, хучна и валовита, али није велика. *Вес.* Хује воде хучне. *Кркл.*

ху́ча̄ње с *гл. им. од хучати.*

ху́чати, -чӣм несврш. **а.** *одавати хуку, хујати; брујати, орити се.* — Поток хучи. *Баш.* Звона су непрекидно хучала. *Бен.* **б.** фиг. *бујати, врети.* — Поред њих хучи живот са својим законима. *Чол.*

ху́чац, -чца м мед. *болест уха (при којој се осећа као неко хујање у уху). Бак. Реч.*

ху́чити, -ӣм несврш. *хучати.* — С Велебита се рушило југо, хучило и ваљало са собом силне облачине. *Тур.*

ху́чка ж *в. хука. Деан. Рј., Прав.*

ху́чно прил. *на хучан начин, са хуком, бучно, шумно.* — Хучно јуре [потоци] са оних планина. *Јак.*

ху́чно̄ст, -ости ж *особина онога што је хучно, хука.* — Свег пакла, свег раја одсвирасмо шумор, сву хучност, сву срећу, сав јаук, сав сумор. *Бој.*

ху̏дера ж ар. покр. *колиба*; исп. уџера. *Прав.*

ху̏шкало с и м пеј. *онај који хушка, хушкач, подстрекач.* — Завјеренике ... подземна хушкала ... сву ту багажу треба водити у евиденцији. *Крл.*

ху̏шка̄ње с *гл. им. од хушкати.*

ху̏шкати, -а̄м несврш. пеј. *подбуњивати, подстрекивати, туткати против некога.* — Он хушка неуке људе. *Новак.* Окупатор ... хушка један народ на други. *Чол.*

ху̏шка̄ч, -а́ча м (вок. ху̏шка́чу) пеј. *онај који хушка, подбуњивач, подстрекач.* — Доћи [ће] час ... када ће се расплинути занос штетне хајке која тера воду на млин ... само ратним хушкачима. *Пиј.*

ху̏шка̄чкӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на хушкаче, својствен хушкачима.*

ху̏шка̄чки прил. *као хушкач, хушкајући.*

Ц

ц (Ц) а. *писмени, сложени сугласник, сливен од праскавог елемента »т« и струјног »с«.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

цàбājка ж покр. *женски свечан и дебео капут.* — За »параду« су имале заједнички један пар високих ципела и једну цабајку. *Кол.*

цàварија ж *в. цаварика. Рј. А.*

цавàрика ж покр. *слабо, рђаво вино*; исп. цеварика[1]. *Вук Рј.*

Цàвтāјка ж *жена из Цавтата.*

Цàвтаћанин м (мн. -ани) *човек из Цавтата, места на југоистоку од Дубровника.*

цàвтети, -тӣм, ијек. цàвтјети, несврш. *цвасти, цветати.* — Цвијеће цавти и мирише зими на отвореној пољани. *Љуб.* Око мене цавти јоргован. *Матош.* фиг. Причињаху му се [покличи и смијех грушких и лападских дјевојчица] пјесмом оне љубави каква само цавти на хридинама што их плаче дубока пучина и обасјава јужно сунце. *Шимун.*

цàвтјети, -тӣм, ек. цàвтети.

цàвћēње с *гл. им. од цавтети и цавтјети.*

цàгрије, цāгрӣјā ж мн. тур. *корице сабље или ножа, ножнице.* — Нож тури у цагрије. *Лаз. Л.* Сваком о пасу вишаше источни нож у шареним цагријама. *Шапч.*

цагр̏кнути, цàгр̏кнēм сврш. оном. *звекнути, зазвонити.* — Пред кућом цагркну бронца, бит ће на овну претходнику. *Куш.*

цāјг м нем. варв. *врста просте памучне тканине.* — Чакшире су му биле нове, варошке, од цајга. *Шуб.*

цāјган и **цāјгаст,** -а, -о *који је од цајга.* — На Бајрам могу дјецу у цајгасто одијело ... обући. *Нам.*

цàјгер м нем. варв. *казаљка на сату, часовнику. Бен. Рј.*

цàјзнӣ м нем. зоол. *в. чиж. Бен. Рј.*

цāјтнōт и **цàјтнот** м нем. варв. *недостатак времена, временски тесnац, шкрипац.* — У том општем »цајтноту«, није готово ни остало времена за музеје и галерије. *НИН 1973.*

цāк оном. *узвик за подражавање звука који се чује кад нешто пукне, звекне.* — Намјери [пушку] и цак! *Шен.* Човек ти је божја срча, док длан о длан, а она цак од краја на крај. *Рад. Д.*

цāка (обично удвојено) оном. *узвик за подражавање звецкања нечега (накита, путаца, дугмади, оковица, разбоја и сл.), пуцања и сл.* — Цака-цака три дни лакат (откала). *Н. посл. Вук.* Штекћу пушке: цака, цака, цака. *Ћор.*

цāка ж шатр. *тешко уочљива чињеница (обично духовита), која је на изглед безначајна а у ствари карактеристична и важна у датим околностима.* — Кумим вас, откријте ми бар неку »цаку«. *Пол. 1973.* Ако се лијепе неспретне цаке једна на другу ... не добива се духовита литература, чак ни за телевизијску употребу. *ВУС 1973.*

цāкавац, -āвца м *човек који говори цакавским говором.* — У тим местима свако *ч* замењено је са *ц*, а свако *ж* и *ш* са *з* односно *с* ... Због тога се становници који овако говоре називају цакавцима. *Пол. 1951.*

цакавӣзам, -зма м *језичка црта својствена цакавском говору.*

цāкавскӣ, -ā, -ō *који се односи на цакавце и цакавштину*: ~ говор, ~ језичка црта.

цāкавштина и **цакāвштина** ж лингв. *цакавски говор, цакавско наречје.*

цàкан[1] м фам. *слатка, драга, мила мушка особа.* — Шишкане, цакане, како си? *Шим. С.*

цàкан[2], -а, -о фам. *сладак, драг, мио, љубак.*

цàкана ж фам. *слатка, драга, мила женска особа.*

цāкāње и **цàкāње** с *гл. им. од цакати.*

цāкат, -кта м оном. *звук који се чује кад се откочи ороз на пушци, звекет, звецкање;*

исп. цак. — Чуо се само топот [коња] ... и цакат ороза на пушкама. *Вес.*

цакàтāње с *гл. им. од цакатати.* — [Часовник] је лежао негде на столу али његово ситно цакатање нисам чуо. *Пол. 1959.*

цакàтати, -ām несврш. *в. тактакати.* В. пр. уз гл. им. цакатање.

цàкати и **цàкати,** -ām *несврш. и уч. према цакнути.*

цàклāрница ж покр. *в. стакларница. И-Б Рј.*

цàкласт, -а, -о покр. *в. стакласт. Бен. Рј.*

цàклен, -а, -о покр. **1.** *в. стаклен.* — Ређају на господском столу цаклене и златне врчеве. *Матош.* **2.** фиг. **а.** *стакласт, светао, сјајан.* — Напокон засја [мјесец] потпуно златан и готово цаклен. *Кос.* **б.** *који је обамро, без живота, укочен, туп, безизражајан (о очима, погледу).* — Толико је обузимаше оштар и постојан додир грофових цаклених очију. *Матош.* Њен поглед био је цаклен. *Крл.* **3.** *који је покривен цаклином, глеђу.* — Оним [речним] струјама и трвењу најбоље су могле одолети тврде кости крупних дебелокожаца, а нарочито њихови цаклени зуби. *Жуј.*

цакленúна ж покр. *стаклено посуђе.* — Трпеза свачеса пуна ... Цакленина и постоље све ново. *Драж.*

цàкленица ж *цаклен, стаклен суд*; *чаша. И-Б Рј.*

цàклено прил. *звонко као стакло, стаклено.* — Црвени и зелени балони шуштаху ... тајновито, цаклено. *Крл.*

цаклèњача ж покр. **1. а.** *стаклена чаша. Р-К Реч.* **б.** (у атрибутској служби уз им. ж. рода) *стаклена.* — Хем у руци чаше цаклењаче! *НПХ.* **2.** бот. **а.** *в. вијошница. Сим. Реч.* **б.** *врста биљке која расте на сланом тлу, со(л)њача* Salsola, Salicornia. *Сим. Реч.*

цаклúна ж **1.** *танак, стакласт, провидан или мутан слој којим се превлаче керамички и сл. производи.* — На рукама [му] набубрише дуге жиле попут пруга модре цаклине око брончане вазе. *Креш.* **2.** *в. глеђ.* — Воду осјећа да је хладна на цаклини зуба. *Крл.* Провирила му два сјекутића, суха, без сјаја као да на њима нема цаклине. *Десн.*

цàклити, -ím несврш. **1.** *стаклити, застакљивати, уметати стакло у нешто:* ~ прозоре. **2. а.** *в. цаклити се.* — Цакли божја звезда па би рекô: усијан сач се над нама натклопио. *Рад. Д.* [Наслаге лимонита] кадшто цакле смоластим сјајем, па их зовемо цакловицом. *Туђ.* **б.** (очима, погледом) *гледати са стакластим сјајем у очима.* — Пољуљаше врагови ... и све цакле очима на њега. *Вукић.*

~ **се** *сијати се као стакло, стаклити се.* — На руци му некакав прстен, цакли се ... не да у се погледати. *Лаз. Л.* Окна су се цаклила на мјесечини. *Шов.* Зашто му се, док о њој говори, цакле онако очи? *Цар Е.*

цàкло с (ген. мн. цакáлā) покр. *в. стакло.* — Кад под њом [обалом] с брода завириш у тиху пучину, видиш сваку кућу ... гдје се у води као у цаклу цакли. *Љуб.* Небо ... као цакло чисто. *Буд.*

цàкловина ж анат. *стакласто тело у оку* corpus vitreum. *Р-К Реч.*

цàкловица ж геол. *врста жељезне руде стакластe, сјајне површине.* В. други пр. уз цаклити (2а). *Туђ.*

цаклољýскаре, -āрā ж мн. зоол. *в. штитоноше (2). Бен. Рј.*

цàкљёње с *гл. им. од цаклити (се).*

цàкнути, -нём сврш. оном. **1.** *дати, произвести звук »цак«, звекнути.* — Ороз цакну, ал' пушка не плану. *Шен.* Само нека цакне и запршти лед. *Ћос. Д.* **2.** *ударити (ногом), распалити, мазнути.* — Да му је неколико пута цакнути ногом издајицу Галалона, не би жалио дати своју газдарицу, а за прид и синовицу. *Вел.* фиг. *потиснути, уклонити.* — [Исаковић] цакну и барона ... коме се дотле дивио и читав један ред надодељених заповедника. *Црњ.*

цáколити, -ím несврш. *кокодакати, раколити се (о кокоши)*; фиг. *много говорити, блебетати, брбљати, ћеретати.* В. пр. уз гл. им. цакољење.

цáкољёње с *гл. им. од цаколити.* — Не чујем од твога цакољења шта овај човек говори. *Рј. А.*

цàктāње с *гл. им. од цактати.*

цàктати, цàкћём *несврш. и уч. према цакнути.*

цàкум-пāк(ум) прил. нем. варв. *све скупа, потпуно, ћутуре.* — Главно је оно да је она све своје имање ... оставила »цакум-пакум« своме мужу Кузману. *Ком.*

цáлати, цâлām несврш. покр. *палацати језиком. Рј. А.*

цâлкèлнер м нем. варв. *келнер, конобар који наплаћује рачун, главни келнер.* — Међу многобројним келнерима ... био је и неки Наум »цалкелнер«. *Срем.*

цāн оном. (обично у вези: цин-цан, цан-цин) *узвик за подражавање звука звонца, меденице или удараца чекића у наковањ.* — И сад му допире до ушију тај чаробни звук [меденица]: цин ... цан ... цин ... цан ... *Ранк.* Цан! — кратко зазвони гвоздени

електрични стуб ... погођен камичком. *Минд.*

цангàрāње с *гл. им. од цангарати.* — Сви су напето ослушкивали звонцање и цангарање крагујевке [бомбе], док најзад из дубине не одјекну потмула детонација. *Ћоп.*

цангàрати, -ām несврш. оном. *одавати од себе звуке »цан-цан«.* — Најмлађем [младићу] ... цангара о боку гарав плехани котлић. *Ћоп.* В. и пр. уз гл. им. цангарање.

цангр̏зāње с *гл. им. од цангрзати.* — Та цангрзања ... његова посташе јој несносна. *Вес.*

цангр̏зати, цàнгрзām несврш. покр. *в. чангризати.* В. пр. уз гл. им. цангрзање.

цàндрав и **цàндрав,** -а, -о мац. покр. *који је у крпама, дроњцима, дроњав, одрпан, ритав. Р-К Реч.; Бен. Рј.*

цàндравац, -āвца м покр. *онај који је цандрав, одрпанац.*

цàња м и ж пеј. *особа која се увек тужи, јадикује, кука. Вук Рј.*

цàњав, -а, -о *који се стално тужи, јадикује, досадан, несносан због сталног јадиковања. Вук Рј.*

цáњак, -њка м нем. варв. покр. *крпа, прња, дроњак, траља. Бен. Рј.*

цàњāње с *гл. им. од цањати.*

цàњати, -ām несврш. *досађивати говором, досадно се тужити, јадиковати. Вук Рј.*

цàњкāње с *гл. им. од цањкати.* — Ослушкиваше дрски лавеж љуте пашчади и цањкање мазгиних звонаца. *Ћип.*

цàњкати, -ām несврш. оном. *одавати од себе звуке »цан-цан« (о звонцу);* исп. цангарати. В. пр. уз гл. им. цањкање.

цàп (често удвојено) *узвик којим се означава или истиче нагли и неочекивани преокрет радње, хватање и сл.* — Лепо да одеш код таког човека, па лепо: Помози бог, господине! ... па њему писмо цап у руке. *Дом.* Могао бих [брijачем] да пресечем овај врат за тили час, цап! цап! и готово. *Пол. 1973.*

цàпа[1] ж тал. покр. *шапа (најчешће у пса).* — Скочи на земљу ... огледа псету цапу. *В 1885.*

Изр. пасја ~ погрд. *човек.* — Врло умна и лукава главица, али пасја цапа не зна правописа. *Ков. А.*

цàпа[2] ж тал. покр. *мотика. Вук Рј.*

цàпăр м покр. *шкрабало, пискарало.* — А што ови други цапари драпљу — бах! — то су ми дјела! *Ков. А.*

цапàрика ж хем. *в. нишадор. Р-К Реч.*

цàпаст, -а, -о *који има перје по ногама, гаћаст:* цапасти петао, цапасти голуб. *Рј. А.*

цàпати, -ām сврш. разг. *умрети. Р-К Реч.*

цапàтињe с покр. *крпеж; лоше одело.* — Што ће, дакле, стајати то цапатиње? *Ков. А.*

цàпĭн, -ина м тал. **1.** *оруђе које се састоји од јаког држаља на коме је комад гвожђа савијен у облику кљуна, а служи за привлачење и дизање балвана у шуми:* исп. цапун и цепин. — Имам цапин и сјекиру! *Гор.* Уз читаву улицу звечали су око врата и ролетни цапини, крампови и сјекире. *Ћоп.* **2.** *планинарски штап.* — А онда су сва тројица [алпиниста] почели да забијају у лед своје цапине. *Пол. 1929.*

цапĭнāш, -áша м (вок. цàпинāшу) *онај који ради цапином, шумски радник.* — По клупама за јеловим столом сједе, осим Ризе и Јосе, још двојица цапинаша. *Сим.*

цапĭнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на цапинаше.* — Од пилане допире крик рада и цапинашки узвици. *Куш.*

цапĭнēр, -éра м покр. *в. цапинаш.*

цàпити, -ĭм сврш. тал. покр. *ухватити, зграбити, шчепати. Рј. А.*

цàпица[1] ж *дем. од цапа*[1].

Изр. пасја ~ *в. пасја цапа (уз цапа изр.).* — Чекај, пасја цапице! мрмљао старац под брезом. *Шен.*

цàпица[2] ж *дем. од цапа*[2]. — Ја и мој друг узели смо двије широке цапице и почели копати. *Ћон.*

цàпкāње с *гл. им. од цапкати.*

цàпкати, -ām несврш. оном. *производити звукове »цап«-»цап« (о води кад капље, кад се хода по блату и сл.).* — Чуло се како пада влагом натопљено лишће ... као да нетко цапка по шушњу. *Крл.* Жене су цапкале по блату. *Кол.*

цàпнути, -нēм сврш. оном. *произвести звук »цап«, ударити, клопнути, лупити снажно да се чује »цап«.* — На десно! ... Слабо, слабо је то, момци! Нисам чуо како су цапнуле цокуле. *Ћоп.*

цáпоња м *онај који има велике цапе, шапоња. Рј. А.*

цàпра ж покр. (обично у ген. јд.) *врста пастирске игре.* — До недавна играо се ... све њихове »свињарске« (пастирске) игре: и козица и чушке и чорка и цапре. *Коз. И.*

цàптети, -тӣм, ијек. цàптјети, несврш. покр. *в. цавтети.* — У најлепше доба од године кадно цапти зумбул и зерина. *НП Вук.* фиг. Живот се отвара, цапти, дрхти, стење, гори. *Ђур.*

цàптјети, -тӣм, ек. цàптети.

цàпӯн, -ýна м тал. покр. *тркоп, будак;* исп. цапин (1). *Вук Рј.*

цāр[1] м (вок. цāре, инстр. цāрем; мн. цāреви, песн. цāри) лат. **1.** *највиша титула*

владара или монарха у неким државама: јапански ~. **2.** фиг. *онај који се у нечему истиче изнад свих (свега), који храброшћу, снагом, лепотом или другом каквом особином надмашује остале.* — Црногорче, царе мали, ко те овде још не хвали! *Радич.* Јејина једна ту [у букви] сад леже новог и страшног цара ноћи. *Дуч.* Сунце је зашло! О због, због небески царе! *Јакш. Ђ.* Куга цар је зала. *Бој.* **3.** покр. *онај који је први у игри.* — У игри банању онај који почиње игру зове се цар. Које [дијете] најдаље баци [штап] оно је цар. *Вук Рј.*

Изр. бити ~ на своме *бити свој господар, независан ни од кога*; благо цара Радована празн. *силно благо за којим сви трагају, а нико га не може наћи*; горски ~ *хајдук (који је господар у гори)*; дотерати цара до дувара *довести кога у безизлазан положај*; живети као (мали) ~ *живети у изобиљу, без икакве бриге*; змијски ~ зоол. *једна од највећих змијских врста, удав, питон* Boa constrictor; небески ~ *бог*; ~ шљива *крупна врста шљиве у Босни*; цару уз колено седети *доспети, стићи до највеће части.*

цӑр[2] м тур. *врста коцке, ж(д)реб. Рј. А.*

цӑрев, -а, -о **1.** *који припада цару.* **2.** *као саставни део назива неких биљака*: ~ цвет, ~ око и др.

Изр. ~ година *врло дуга година (година која се мора служити цару).* — Дуга ноћ кô царева година. *Н. посл. Вук.*; ~ дан *леп, тих и сунчан дан*; правдати се за цареву браду *правдати се ни за што, ни око чега.*

цӑревак, -ёвка и **царе́вак,** -вка м бот. **а.** *в. зумбул. Сим. Реч.* **б.** *царевац (2б). Сим. Реч.*

цӑревӑње с *гл. им. од царевати.* — Зашто би нам ограничавали оно мало нашег царевања, јер кад се удамо, онда постанемо ропкиње. *Коз. Ј.*

цӑревати, -рујём несврш. = царовати **1.** *бити цар, владати као цар, вршити царску власт.* — Од њега [Шћепана] се народ бојаше, а он цареваше јевтино. *Љуб.* **2.** фиг. **а.** *владати, господарити, слободно се ширити, имати превагу над осталим, преовлађивати.* — Не знам како је данас у Београду, али онда цареваше дрски памфлет. *Матош.* Празнина је царевала у његовој широкој души. *Крл.* Никада у нашем новинарству ... није епиграм толико царевао. *Јов. С.* **б.** *уздизати се високо изнад своје околине (о планини, брду и сл.).* — [Комови] висином својом царују над читавим простором што га одавде може да угледа људско око. *Вуков.* **3.** *лепо и безбрижно живети, уживати.* В. пр. уз гл. им. царевање.

цӑревац, -ёвца м **1.** *царев човек, царев присталица.* — Само овој влади не може нахудити руковет краљеваца, ни руковет цареваца. *Старч.* **2.** бот. **а.** *биљка из пор. млечика* Euphorbia lathyris. *Вук Рј.* **б.** *биљка из пор. љиљана* Bellevalia romana. *Сим. Реч.*

цӑревина ж **1.** *царева земља, држава којој је на челу цар*; исп. царство (2). — У тој школи уче дјеца највјернијих службеника нашег цара која ће послије ... управљати и дрмати цијелом вашом царевином. *Коч.* **2.** фиг. *место, област где је неко господар или где нешто влада.* — Овдје је моја царевина. *Ад.* **3.** *оно што се цару плаћа, царски данак, државни порез.* — Нијесу царевине цару платили. *Вук.* Лако је нама платити »царевину« — државни порез — али нас уби оних сто других ђавола. *Рад. Стј.*

цӑревӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на царевину, царски.* — Елзас и Лотарингија нису добили самоуправу, него су постали царевинска област. *ОП 2.*

Изр. ~ веће ист. *парламенат царевине (бивше Аустро-Угарске Монархије).*

цӑревић м **1.** *царев син.* — Знам поуздано да је кнез Кутузов као безувјетни захтјев ставио да насљедник царевић не буде при војсци. *Крањч. Стј.* **2.** покр. *човек из цареве земље, човек у царској служби. Вук Рј.* **3.** бот. *в. зумбул. Р-К Реч.*

цӑревићев, -а, -о *који припада царевићу.*

цӑревићка ж *царева кћи, принцеза.* — Царевићка Ана, кћи твоја, то је љубичица. *Игњ.*

цӑревица ж **1.** *в. царица.* — Бога моли царевица млада. *НП Вук.* **2.** заст. *ситан новац, стопарац.* — Драга ми је сјајна мјесечина, још је драже сунце над горицом, понајдража пара царевица. *НПХ.* Брата Мата расклопи уста мртвом Јанку, метну му царевицу под језик. *Глиш.* **3.** агр. *в. кукуруз.* — И кочански кукуруз или царевица цени се као најбољи у Македонији. *Дед. Ј.*

цӑрёвка ж **1.** ист. *аустријска царска, државна химна.* — Сви као један устадоше и запјеваше »царевку«. *Бег.* **2.** бот. **а.** *в. зумбул. Сим. Реч.* **б.** *в. кукуруз. И.* **в.** агр. *врста крушке.* — Разне сорте крушака ... тиквењача, трновача, царевка итд. *Пол. 1950.*

цӑрёвна ж рус. *царева кћи, принцеза.* — Прича приче о царевнама и патуљцима. *Мих.*

цӑревскӣ, -ā, -ō *в. царски.* — Царевска и краљевска војна магазинска мачка. *Јонке.*

цӑрёвчица ж бот. *в. даниноћ. Р-К Реч.*

цӑренӣк м заст. *в. цариник.* — Добро једу цареници, али умиру у тамници. *Дан.*; *Рј. А.*

цареуби́ство с = цароубиство *убиство цара.* — Цареубиство сматра као највећи грех. *Марк. Св.*

цареуби́ца м = цароубица *човек који је убио цара, убица цара.*

цареумо́рство с = цароуморство *уморство цара, цареубиство.*

ца̏рза ж покр. *вунена сукња.* — Љепушан дјечачић испузао је за њом, па се ухватио за царзу и дере се. *В 1885.*

ца̏ризам, -зма м *царска власт, систем неограничене царске владавине.* — Када су ... ударени темељи савезу француског капитала и руског царизма, Љењин је писао своје основно дјело. *Крл.* Он је за царизам и за православље. *Глиг.*

ца̏рина ж **1.** *државни приход од увезене или извезене робе*: увозна ~, извозна ~, заштитне царине. **2.** *в. царинарница.* — Видје човјека̀ гдје сједи на царини. *Вук.*

ца̏ринар, -а и **царѝнар,** -а́ра м *в. цариник (1).* — Илија погибе у једном сукобу са царинарима. *Мат.* Прелазимо на француски териториј, а ... царинарима ни спомена. *Андр. И.*

царѝнара и **ца̏ринара** ж *в. царинарница.* — Морао сам поћи на »сухопутну« царинару ... да подигнем неке ствари. *Јаг.*

царѝнарник и **ца̏ринарнӣк** м *в. цариник (1).* — Обрнеш само једном-двапут царинарника, и оно што је свилено означиш као памучно, и хиљадарка ти остане под јастуком. *Андр. И.*

царѝнарница и **ца̏ринарница** ж *канцеларија, надлештво где се царини роба и плаћа царина.* — Има празних места у царинарници на Сави. *Уск.*

царѝнарскӣ и **ца̏ринарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на царинаре.*

ца̏ринӣк м **1.** *државни службеник који одређује и наплаћује царину, службеник у царинарници.* — Трговачки су послови ишли преко цариника. *Дан.* Већ је било месец дана како је Милош добио за цариника. *Уск.* **2.** ист. *онај који је скупљао римски порез у Јудеји (омражен и сматран као издајица и крвопија).* — Зашто с цариницима и грешницима учитељ ваш једе и пије? *Вук.* фиг. Ако је судити по утиску који је комад остављао деценијама на најшири круг гледалаца, на народ, не на књижевне фаризеје и цариника ... похвала није неоправдана. *ЛМС 1951.*

ца̏ринӣков, -а, -о *који припада цариницима.*

ца̏ринӣковица ж *цариникова жена.* — Заузме се госпођа цариниковица. *Нуш.*

ца̏ринити, -ӣм несврш. *одмеравати, одређивати и наплаћивати царину.* — Са највећим поштовањем говорило [се] о неколицини чиновника који су умели да царине златне предмете. *Уск.*

ца̏риничкӣ, -ā, -ō *који се односи на цариницима.*

ца̏рӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на царину*: ~ преглед, ~ рат, ~ савез, ~ тарифа, ~ декларација.

ца̏рињёње с *гл. им. од царинити.*

ца̏рист(а) м *онај који је за цара, присталица царизма, царева апсолутизма.* — Куш ти, царист! Што нам увијек солиш памет? *Крл.*

царѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на цариште и царизам у Русији.* — Чеси и Пољаци нису улазили у оквир тих великих планова царистичке Русије на Дарданелима. *СКГ 1937.*

царѝстички прил. *на начин цариста, као царисти.* — Загорци су прије свега схватили државу царистички. *Крл.*

ца̏ристкиња ж *жена цариста(а).*

ца̏рити се, -ӣм се несврш. поет. *постајати цар.* — фиг. Сада се цари вила ледена [зима], а њојзи пред дахом зелен се жути и набире суха. *Крањч. С.* Гроза се цари у мојој души. *Петр. В.*

ца̏рић[1] м **1.** *дем. од цар; мали цар; цар мале државе.* — Дошли царићи азовски и астрахански који никад дотле нису били у Пољској. *Кнеж. Л.* **2.** *царев син, царевић.*

ца̏рић[2], -а и **ца̀рӣћ,** -и́ћа м зоол. *мала птица певачица из пор. грмуша, палчић (2)* Troglodytes troglodytes. — Три птичице су се кренуле на пут ... царић, црвендаћ и другарица шева. *Богдан.* Царић мали на гранчици од весеља све скакуће. *Шант.*

ца̏рица ж **1. а.** *женска особа цар.* **б.** *царева жена.* — Као цар с царицом, тако сиромах са сиромашицом. *Н. посл. Вук.* **2.** фиг. *неограничена господарица; она која је највиша и најбоља у својој врсти.* — Царица живота је смрт. *Бар.* Бркати мађарски граничар већ слуша грмљавину совјетске артиљерије — царице битака и побједа. *Зог.* **3.** бот. *в. књега. Сим. Реч.*

Изр. ~ **недеља** покр. *прва недеља по Илијину дне. Вук Рј.*; ~ **ноћи** бот. *врста кактуса* Cereus grandiflorus. *Сим. Реч.*

ца̏ричин, -а, -о *који припада царици.*

ца̏ричица ж бот. *биљка из пор. главочика* Achillea ageratum. *Сим. Реч.*

царо̀бā̏јка ж бот. *биљка из пор. штитара* Imperatoria ostruthium. *Р-К Реч.*

ца̏рова̄ње с *гл. им. од царовати.*

ца̏ровати, -рујём несврш. = царевати. — Ти ћеш, Марко, први царовати, а ја

ћу ти бити до кољена. *НП Вук.* После онога страшнога дана царовала је свуда около гробна тишина. *Јак.* Ово ме, побратиме, сећа на оно срећно време кад царовасмо по луговима нашим. *Вес.*

царòвит, -а, -о *који је као у цара, сјајан, диван.* — Дјеве планинске биле су тако лијепе, замамне, царовите. *ВУС 1970.*

царòстāван, -вна, -вно *који се односи на старе цареве (краљеве) и царства, старински;* исп. староставан; обично у изразу: књиге цароставне *књиге о царствима и царевима, књиге из давних, старих времена.* — Узми, кнеже, књиге цароставне, те ти гледај што нам књиге кажу. *НП Вук.* Знајући гудети уз гусле, знао је и разабирао се помало и у цароставним књигама. *Срем.*

царòстāвнӣк м *књига о старим царевима (краљевима) у старој српској књижевности, цароставна књига.* — Наш су цароставник признали девет царева римскијех и цариградскијех. *Љуб.*

цароубѝство с = цареубиство.

цароубѝца м = цареубица.

цароумо́рство с = цареуморство. — Због чега се он уопште кренуо на крвави пут убиства, цароуморства? *Глиг.*

царòфил, -а и **царòфӣл,** -ила м *онај који воли цара, присталица царизма.*

царòфилскӣ и **царòфӣлскӣ,** -ā, -ō *који се односи на царофиле.* — Ових је дана у хрватском новинству изашао један од посљедњих уздаха царофилске хрватске хидре. *Бен.*

цā́рскӣ, -ā, -ō **1.** *који се односи на цара и цареве, који припада цару и царевима:* ~ двор, ~ круна, ~ саветник, чланови царске куће, надзорник царских штала. **2.** *који се односи на државу, државни.* — Седамнаест година царске службе све строго ... како пропис захтева. *Андр. И.* **3.** *који је као у цара, одличан, изврстан, сјајан, диван.* — Лепше грло у Милоша царско, јесте лепше него је у виле. *НП Вук.* Кад си имао, свакоме си био мио и твоје понуде царске. *Рад. Д.* **4.** *као саставни део назива неких биљака и птица:* ~ трон, ~ круна, ~ око, ~ орао и др.

Изр. ~ вода хем. *мешавина соне и азотне киселине (средство за отапање злата);* царска врата, царске двери црквен. *средња врата на олтару (иконостасу) у православној цркви кроз која улазе само црквена лица и цар;* ~ година *в. уз царев (изр.);* ~ дан *в. уз царев (изр.);* ~ друм, ~ цада *државна главна цеста;* ~ коњ *државни, војнички коњ;* ~ месо кув. *сушена сланина прорасла, прошарана месом;* ~ рез мед. *акушерска операција која се изводи резом на трбушном зиду и на материци када је порођај природним путем немогућ или опасан* sectio caesarea.

цā́рски прил. **1.** *на царски начин, као цар, попут цара.* — Објашњава му професор како он треба да замисли да је прави цар, па тако и да се понаша царски. *Дом.* **2.** *како доликује цару, као код цара, одлично, сјајно.* — Ручају царски и разговарају као да су рођена браћа. *Вес.* Пријатељ је чак из Левча ... треба га царски дочекати. *Рад. Д.*

цā́рскō ṑко с бот. *врста цвећа налик на љубичицу* Coreopsis tinctoria. *Вук Рј.*

цā́рствен, -а, -о **1.** заст. *в. царевински.* — Славонија удиоништвује на царственом вијећу. *Нех.* **2.** *који се односи на царство и цара, царски.* — У војсци је Јандрија дубоко нагонски осјетио царствену величину. *Десн.*

цā́рство с **1.** *царска власт, царско достојанство.* — Ово наше дуго бити неће, него ће се промијенити царство. *НП Вук.* **2.** *царевина (1).* — Нисам смио узети пасоша за страно царство. *Маж. М.* Његова сва поезија беше: огромно руско царство. *Јакш. Ђ.* **3.** фиг. *подручје у коме ко или што (схваћено највише лично) живи или влада:* ~ богова, ~ смрти, ~ снова, ~ слободе, ~ идеја, ~ поезије, ~ мрака итд.

Изр. ~ божје, ~ небеско рлг. *загробни живот и уживање у њему;* девојачко ~ *време девовања (пре удаје);* дошло је његово (њихово) ~ *дошао је (дошли су) до власти, до положаја;* приволети се чијем царству *прећи на чију страну, постати нечији присталица;* то (ту) је моје ~ *у томе сам ја стручњак.*

цā́рствовати, -вујēм несврш. *в. царевати.* — Православна московска царице ... бог ти дао много царствовати. *НП Вук.* фиг. Радозналост царствоваше на лицима свију. *Лаз. Л.* А чим је он [стари Замфир] прилегао, целом кућом је одмах овладао неки дремеж и царствовала нека свечана недељна тишина. *Срем.* Идеја вјечита и чиста царствује свемиром. *Крањч. Стј.*

цà̄цар м покр. *в. цецељ (2).* — Вечера нешто зеља и два печена прцаћа, слана као цацар. *Љуб.*

цà̄цкати, -ā̄м несврш. оном. *полако, с муком ходати, тапкати, каскати.* — Једна девојчица ... носи малог брата ... цацка по леду, уз Оштрељ. *Дед. В.*

цā́цорēње с *гл. им. од цацорити.*

цā́цорити, -ӣм несврш. оном. *цаколити.* — Кокошке задовољно цацориле. *Рад. Д.* Она ... стаде да цацори ка' кокош. *И.*

цà̄цӯрка ж бот. покр. *в. шућурица. Сим. Реч.*

цвà̀јер м нем. варв. покр. *предмет означен бројем 2, предмет друге категорије;* исп.

двојка (1). — Бијаше ту брашна, хоћеш нулерице, ајнзера, цвајера. *Кол.*

цва̀кнути, -нём сврш. оном. *ударити тако да се чује прасак.* — Ако је само око добро, и зрно се нијемо не зарони у лединy, већ цвакне у даску, онда чувар даде знак бајрачићем. *Мул.*

цва̀лика ж покр. *голен, голеница.* — Ухватим ли ја тог поповског жутокљунца, цвалике ћу му пребити. *Сим.*

цва̀нути, цва̑нём сврш. песн. *процвасти, процветати.* — фиг. Бијела се зажарише лишћа, а по њима крвца цвану рујна. *Март.*

цва̀нциг м нем. варв. карт. *добитак од 20 бодова.* — Да ће господин затајити његов цванциг, то Матек није очекивао. *Хорв.*

цва̀ицига ж, **цва̀ицик** м и **цва̀ицика** ж заст. *некадашњи аустријски сребрни новац у вредности од 20 крајцара.* — Извади ову своту у шкудама и цванцигама. *Ђал.* У тас је бацио два небушена цванцика. *Јаки. Ђ.* На сваки дукат дајем теби ја . . . белу цванцику. *Кост. Л.*

цва̑о, цвâла м тал. зоол. покр. *врста длакаве рибе. Вук Рј.*

цва̀рёње с *гл. им. од цварити (се).*

цва̀рити (се), -и̏м (се) несврш. *в. чварити (се).* — Необичан овај Банат . . . Вртиш се као по тепсији, одозго те поклопим сачем, небом, па се сад цвари како знаш. *Ћоп.*

цва̑ст ж (лок. цва́сти) **1.** бот. *скуп цветова у облику грозда, метлице и сл.* — Бадем плаши зиму гроздом цвасти. *Јел.* фиг. Наша лирика у том периоду показује типичан пример једне лирске цвасти. *Панд.* **2.** *цветање.* — фиг. Сва је она у јеку цвасти. *Радул.*

цва̀сти, цва̀тём (аор. цва̀тох, 2. и 3. л. цва̀те; р. прид. цва̑о, цва̑ла, -ло) несврш. *цветати.* — Цвати, ружо, ти не гледај на ме! *НП Вук.* Било је пролеће и цвале су ђурђице. *Крл.* фиг. Дјевојче је цвало у лицу. *Ков. А.* Тада су још цвали у Србији занати. *Лаз. Л.* У тој [је] варошици због турске границе цвала трговина. *Маш.*

цва̑т м (лок. цва́ту; мн. цва̑тови) **1.** *в. цвет.* — Из перивоја . . . црвенило се од дозрела лишћа и цватова. *Ђал.* Све што се посејало расло је брзо и високо и било обилно цватом и плодом. *Андр. И.* Помислите на сунчане видике, на дрвеће у цвату. *Јевт.* фиг. Маријан је [дјевојку] био загледао кад је била у цвату. *Радул.* Стари град . . . утврђење још из доба цвата босанског краљевства. *Андр. И.* **2.** *цваст (1).* — Усправни . . . цватови кô канделабри су блистали. *Наз.*

цва̑тан, -тна, -тно (чешће одр.) песн. *који је у цвату, цветан.* — Под нама се уљегала мирисна и цватна трава. *Вил.* Гледа̀ју сунце како мило трепти по вртној стази, цватном по дрвећу. *Марк. Ф.*

цва̀тёње с *гл. им. од цвасти.*

цва̀тети, -тӣм, ијек. цва̀тјети, (р. прид. цва̀тео, цва̀тела, -ло) несврш. *в. цветати.* — Онда су вишње цватиле. *НП Вук.* Твоје цвеће лепо цвати. *Радич.* фиг. Мирис древне руже цвати на руменом образу. *Матош.*

цва̀тјети, -тӣм, ек. цва̀тети.

цва̑тнути, -нём сврш. песн. *процвасти, процветати.* — Куд је ишла, цватнуле јој ружице под стопом. *Шен.*

цва̀тња ж *цветање, доба цвата.* — За време цватње вири из љушчице црвенкасти жиг. *Тод.* фиг. Обитељ . . . [се] састојала од . . . шест неудатих дјевојака које су минуле прву цватњу. *Ђал.* Тко у вријеме цеховске цватње не бијаше калфом, тај и не може просудити. *Том.*

цва̀тӯћӣ, -а̄, -е̄ *који цвета, цветан.* — Мала ливада [је] прошарана цватућим травама. *Леск. Ј.* фиг. Бујност младеначка, цватући живот, све је то међу амазонкама утонуло у море. *Ков. А.* Ми хоћемо цватућу земљу. *Тито.*

цва̀ћёње с *гл. им. од цватети и цватјети.*

цве́ба ж (чешће у мн.) нем. покр. *зрно сувог грожђа, грожђице, сушак.* — Ивица [је] пио каву и чупкао цвебе из куглофа. *Бег.*

цвèк[1] м нем. *експерчић за причвршћивање ђона, потплате на ципели, клинац.* — По склиском асфалту звецкали цвекови на ципелама. *Кол.* Тамо један . . . босјак . . . диригира уличном чизмару како треба да забије цвек у његову постолу. *Крл.*

цвèк[2] м покр. *сок који пчеле наберу, те од њега буде мед. И-Б Рј.*

цвèка ж *в. цвек*[1]. — Удубине . . . ишаране потковицама и цвекама. *Р 1946.* Видио је . . . од цвеке на цокули до авионске бомбе опремљене дивизије. *Вуј.*

цвèкати се, -а̄м се несврш. покр. *ценкати се, препирати се.* — Ту се човјек мора цвекати и тући с мужеком за сваки новчић. *Ков. А.*

цвèкла ж бот **а.** = цикла *повртарска биљка чији се вретенаст црвен корен једе као салата* Beta vulgaris, Rapa rubra. — Избријано му лице постаје црвено као кувана цвекла. *Ћос. Б.* **б.** фиг. *дебела, румена девојка.* — Фини блед младић, зар је то прилика за ону њену цвеклу?! *Срем.*

цвèклин, -а, -о *који се односи на цвеклу, који потиче од цвекле:* ~ семе, ~ лишће.

цвèклица ж *дем. од цвекла.*

цвéлā̃ње с *гл. им. од цвелати се.*

цве́лати се, цвéлā се несврш. *парити се, буцати се, букарити се (о крмачама, свињама). Вук Рј.*

цве́лити, цвéлīм, ијек. цвијèлити, несврш. *чинити да неко цвили, задавати коме бол.* — Љуто своја стрица цвијељаше. *НП Вук.* Та што ме цвелите, снаје! *Срем.* фиг. Звоњава се просипа па цвили и цвијели. *Наз.*

цве́љање, ијек. цвијèљање, с *гл. им. од цвељати.*

цве́љати, цвéљам, ијек. цвијèљати, несврш. *в. цвелити.* — По сокацим цвијеља нејаке. *НП Вук.* Ако не можеш тешити, немој ни цвељати. *Ком.*

цве́љење, ијек. цвијèљење, с *гл. им. од цвелити.*

цвет, ијек. цвијет, м (лок. цвéту; мн. цвèтови, ген. цвèтōвā и цветóвā; супл. мн. цвéће) **1.** бот. *орган расплођавања у биљака који се често одликује живим бојама и пријатним мирисом.* — Чудне очи у дјечака ... модре као ланени цвијет. *Донч.* Мирис цвећа поље шара. *Јакш. Ђ.* **2.** *време цветања.* — Хоће л' она о цвијету доћи? *НП Херм.* Озебло воће у цвијету. *Вук Рј.* Сада је у Топчидеру јамачно све у цвету. *Ћос. Ђ.* фиг. *пун, снажан развитак, процват.* — Тада је било у цвету царство скупоцених чибука. *Шапч.* **3.** *оно што је налик на цвет* **а.** *шара, украс.* — Имао је малу пушку за пасом у сребрним цвјетовима. *Љуб.* **б.** *бела пега, белега на челу неких животиња (коња, вола).* — Погледај [јагње] ... како му је лепо око! ... Па овај бели цвет на челу. *Вес.* **в.** покр. *кружић косе заковрчене на темену.* — Колико тих цвјетова има, толико пута, веле, да ће се женити. *Рј. А.* **г.** *пламен (свеће).* — Собу је испуњавао топли сумрак, у њему су треперили жућкасти цветови воштаних свећа. *Бил.* **д.** *гранати облик железне рудаче:* железни ~. *Туђ.* **4.** фиг. *мразне шаре на стаклу.* — Заседне у кафану, до прозора што вири у свемир кроз ледено цвеће. *Каш.* С удивљењем [гледам] како снијег пада и звијездано цвијеће по прозорима шара. *Кркл.* **5.** фиг. *оно што се истиче својим квалитетима, што је најлепше, најбоље* **а.** *драга, мила, врло лепа особа.* — (Опази девојке) Гле, гле још два цвета! *Кост. Л.* Ој Фатимо, ој Мехо, цвијеће моје! *Огр.* **б.** *најбољи, најбранији људи.* — Цвет јунака крије рака. *Змај.* Та бригада је била цвет партизана Јабланице. *Пер.* **6.** фиг. *руменило на лицу (као знак стидљивости).* — [Дјевојче] коме се цвијет стида расцвао на лицу. *Ков А.* **7.** *врста друштвене игре.* — Икица им изређа неколико тих [друштвених] игара као ... »Поште«, »Цвећа«, »Адвоката« ... *Срем.* **8.** *као саставни део назива многих биљака:* Богородичино цвеће *в. љиљан;* божји ~ *в. медуника;* госпин ~ *в. кантарион;* ђурђевско цвеће *в. ђурђевак;* жабљи (пчелин) ~ *в. камилица;* иваньско цвеће Galium verum; ледено цвеће *в. ледак;* петровско цвеће *в. хајдучка трава* Achillea millefolium; румени ~ *в. (с)тратор;* сребрно цвеће Lunaria annua; стамболско цвеће *в. георгина;* царев ~ *в. камилица;* ~ из ,цвета, ~ у цвету *в. јаглика* и др.

Изр. бели ~ мед. нар. *бело прање, праница* fluor albus; вински ~ *бела скрама, плесан на вину, бирза;* водени ~ зоол. *в. воденцвет;* девичански ~ *полна невиност;* дечји ~ мед. нар. *в. поганица (3б);* женски ~ 1) бот. *цвет који има само тучкове;* 2) мед. нар. *в. менструација;* морски ~ зоол. *врста планктона;* мушки ~ бот. *цвет који има само прашнике;* сумпорни ~ хем. *в. уз сумпорни (изр.);* у цвету (живота, младости, стваралаштва итд.) *у најлепше доба (живота, младости итд.).* — Премину у цвету своје младости. *Нуш.;* ~ од брашна *најфиније брашно.* — Нешто мало цвијета од брашна на столу. *Наз.*

цвета́вати, цвèтāвāм, ијек. цвјета́вати, несврш. *в. цветати.* — У гори јабука цвјетава. *НПХ.* фиг. У дну душе, тајно, чежња се њихала, цвјетавала. *Ћон.*

цве́так, -тка, ијек. цвијèтак, м (мн. цвéци, ген. цвèтāкā) *дем. и хип. од цвет.* — Пчелица пала на онај плави цветак. *Вес.* Зато се на том бијелом свијетлу зоре [поље] чинило осуто њежним цвијецима иња. *Шимун.* Ти [брате] не беше онај храсте силни ... веће цветак скровен и умилни који цвета, вене па с' осуши. *Радич.* Дјевојка расла ... мирисав цвијетак у очеву дому. *Шен.*

цвѐтан, -тна, -тно, ијек. цвјѐтан (чешће одр. цвѐтнӣ и цвѐтнӣ) **1. а.** *који је у цвету, цвату, пун цвећа, расцветан.* — Зрака пролетног сунца, продирући кроз цвјетно грање липе, ожари вито тијело млада красника. *Шен.* Шу́ме бокори цветног јоргована. *Рак.* фиг. Осећао се као башта: зелен, цветан, свеж. *Сек.* **б.** *који припада цвету, који се односи на цвет, који потиче од цвећа:* цветна ложа, цветни омотач, цветни прах, цветни пупољак. — Пролетни лахори ... поклањаху свијету ... цвјетне мирисе с поља. *Гор.* **в.** *који је начињен од цвећа.* — Цветни венац ... јој чело краси. *Ил.* **г.** *који је намењен цвећу.* — Наши велики градови имају посебне цвјетне пијаце. *ЕГ I.* **2.** фиг. **а.** *пун сликовитих израза, богат алегоријама, кићен, китњаст.* — Са годинама, он [Чед. Мијатовић] је ... добијао један сладуњав цветни стил. *Јов. С.* Та цвјетна и обојадисана молитва, тај плес јесени успављује пана. *Крл.* **б.** *који је пун среће, успеха, напретка, леп, диван:* ~ доба. — Пред њима се смеши цветни пут далеке каријере. *Лаз. Л.*

Пораћа се крепка вера ... у цветну будућност. *Прод.*

Изр. цветне муве зоол. *в. цветарице*; Цветна недеља црквб. *недеља пред Ускрс, Цветн, Цветница.*

цвѐтање, ијек. цвијѐтање, с *гл. им. од цветати.*

Изр. ~ воде *појава у мору од слузи која потиче од ситних животињица из пор.* Flagellata; исп. морски цвет, уз цвет (изр.).

цвѐтār, -ара, ијек. цвијѐтāр, м **1.** *цвећар. Деан. Рј.* **2.** зоол. *врста инсекта, кукца који живи на цвећу или се храни цветним соком. Бен. Рј.*

цветàрица, ијек. цвјетàрица, ж *цвећарица.* — Талијани идеализирају ... млетачке цвјетарице. *Шен.*

цветàрице, ијек. цвјетàрице, ж мн. зоол. у изразу: ~ мухе *врста муха које обилазе и попрашују цветове разног биља* Syrphidae. *Бен. Рј.*

цвѐтāрка, ијек. цвијѐтāрка, ж *цвећарка.*

цвѐтāрна, ијек. цвијѐтāрна, ж *в. цветарница.* — Хтио [је] да се врати у цвјетарну. *Бат.*

цвѐтāрница, ијек. цвијѐтāрница, ж *цвећарница.* — Сањалац стоји пред излогом цвјетарнице. *Гор.*

цвѐтāрскӣ, -ā, -ō, ијек. цвијѐтāрскӣ *који се односи на цветаре, цвећарски.*

цветáрство, ијек. цвјетáрство, с *цвећарство.*

цвѐтаст, -а, -о, ијек. цвијѐтаст **а.** *који је налик на цвет, који има облик цвета:* ~ украс. **б.** *пун цвећа, цветни.* — Лепршају [пчеле] над цвјетастим лијехама у башти. *Цес. А.* **в.** *који има пегу на челу као цвет;* исп. цвет (3б). — Један цветаст дорат ... осетивши овас, пружи главу вређи. *Моск.*

цвѐтати, -āм, ијек. цвијѐтати, несврш. **1.** *развијати, пуштати, терати цветове (о биљци).* — Птице пију, цветају ружице. *НП Вук.* Пред њом су пролетни батови цвјетали, плотови листали. *Наз.* фиг. Опет вјера моја пупи, цвјета, листа. *Наз.* Под носом већ цветали први брчићи. *Шен.* **2.** фиг. **а.** *бити у бујном, снажном развитку, напредовати.* — Радња му се разграњавала и цветала. *Срем.* Партијски политички живот цветао [је]. *Поп. П.* **б.** *имати што у изобиљу, обиловати (чиме).* — Улице цвјетају корацима и смијехом. *Ђон.* **в.** *горети, пламтети.* — Мртвац [лежи] ... са воштаницама које цветају. *Рист.* **3.** ир. *бити у стању распадања, распадати се од истрошености.* — Поклонио је старе своје јеменије на којима је кожа почела цветати, а ђонови се већ расцветаше. *Јакш. Ђ.* Гледао је дијете ... на њему су цвјетале гаће. *Сиј.* **4.** *добијати вински цвет, бирзу (о вину).*

Изр. вода цвета *јављају се на површини воде јата инсеката, кукаца;* не цветају му (јој, им и сл.) руже *нема (немају) среће, успеха;* нека ти све цвета *нека ти све полази за руком;* нос му цвета шаљ. *црвени се (од пића).*

цвѐтача, ијек. цвијѐтача, ж бот. *карфиол.* — И један и други гоји цвјетачу (карфиол). *Шен.; Р-К Реч.*

цвѐтаче, ијек. цвијѐтаче, ж мн. бот. *в. цветњаче.*

Цвѐти, Цвéтӣ, ијек. Цвијети, ж мн. *недеља уочи Ускрса, православни црквени празник.*

цвѐтина, ијек. цвијѐтина, ж *аугм. од цвет.*

цвѐтић, -а и **цвѐтӣћ,** -ића, ијек. цвијѐтић и цвијѐтӣћ, м *дем. од цвет.* — Стотине цвјетића отвараху своје чашке према сунцу. *Шен.* фиг. Цветићу мој ... Тањушка! Погледај ... отвори очице! *Моск.*

цвѐтичāр, ијек. цвијѐтичāр, м зоол. *врста инсекта, кукца који живи на цвећу* Thalycra. *Бен. Рј.*

цвѐтӣште, ијек. цвијѐтӣште, с бот. *врх цветне петељке на којој стоји цвет;* исп. ложа[1] (2). *Терм. 3.*

цвѐтнав, -а, -о, ијек. цвијѐтнав *в. цветан.* — Пет година не видесмо свога ... ни пољане лепе ни цветнаве. *Јакш. Ђ.*

цвѐтнат, -а, -о, ијек. цвијѐтнат *в. цветан.* — Пут цвјетнатог крене жала. *Хар.* Цвјетнате гране пружа према небу. *Бен.*

цвѐтњāк, ијек. цвијѐтњāк, м *в. цветњак.* — Људству кажу [птице] да у поља иде и у китне башче и цвјетнике. *Њег.*

Цвѐтница, ијек. Цвијѐтница, ж **а.** *недеља уочи Ускрса, католички црквени празник.* — Крсте се жене ... и киге ормаре и свете слике мацама од Цвјетнице. *Крл.* **б.** мн. *в. Цветн.* — Изгледаће ... сито говече кâ да је од Цветница стеоно. *Рад. Д.*

цвѐтнице, ијек. цвијѐтнице, ж мн. бот. *в. цветњаче.*

цвѐтнōст, -ости, ијек. цвијѐтнōст, ж *особина онога што је цветно;* фиг. *кићеност.* — С каквом цветношћу песник опева његову Лауру. *Нов.*

цвѐтњāк и **цвѐтњāк,** ијек. цвијѐтњāк и цвијетњāк, м *врт, башта са цвећем.* — Пређе на цветњаке и оранжерије. *Глиш.* Стајала је у цвјетњаку ... приземница. *Крл.* Имам мален лијеп цвијетњак. *Шен.*

цвѐтњаче, ијек. цвијѐтњаче, ж мн. бот. *биљке са цветом* Anthophyta. *Терм. 3.*

цветòвит, -а, -о, ијек. цвјетòвит, ков. *који је пун цвећа.* — Тисућу ватри је горјело

ту, а уза сваку људи ... и тако цвјетовиту чекаху зору. *М-И.*

цветȍждер, ијек. цвјетȍждер, м зоол. *врста инсекта, кукуц* Antophagus. *Бен. Рј.*

цветȍкитан, -тна, -тно, ијек. цвјетȍкитан, ков. песн. *који је окићен китама цвећа.* — Цвјетокитна липа. *Враз.* На Анкин дође гроб већ цвјетокитан од мајке и сестре. *Марк. Ф.*

цветȍлик, -а, -о, ијек. цвјетȍлик *који је налик на цвет.* — Где год зађеш, птичју ћеш одећу наћи ... и цветолике крејине украсе. *Макс.*

цвètољуб, ијек. цвјètољуб, м зоол. *врста инсекта, кукуц* Anthaxia. *Бен. Рј.*

цветȍносан, -сна, -сно, ијек. цвјетȍносан *који има на себи цвећа, који обилује цвећем.* — [Анђу] нико никад није чуо, осим ... ноћи, пуне мириса ... и травних цвјетоносних ливада. *Ђур.*

Цветȍносије, ијек. Цвјетȍносије, с цсл. *в. Цвети.* — Кад је било на Цветоносије, збор зборило осам везирова. *НП Вук.*

цветȍносје, ијек. цвјетȍносје, с песн. *обиље цвећа, расцветаност.* — С новим цвјетоносјем сиђе мир у село. *Наз.*

цветȍноша, ијек. цвјетȍноша, м **1.** *онај који носи цвеће у некој поворци.* — Учитељ требоваше неколико [ђака] за ... цвјетоноше. *Јурк.* **2.** мн. бот. *в. цветњаче. Р-К Реч.*

цвètоња и **цвéтоња,** ијек. цвјètоња и цвијètоња, м *во са белом пегом на челу. Вук Рј.; Р-К Реч.*

цвètоша, ијек. цвјètоша, ж покр. *цветаста коза. Вук Рј.*

цвètуља, ијек. цвјètуља, ж *цветаста крава. Вук Рј.*

цвећȁр, -ара, ијек. цвјећȁр, м *онај који гаји цвеће (обично за продају); љубитељ цвећа.* — Нашао је цвећара и његову мршаву жену. *Мил. В.*

цвећара, ијек. цвјећара, ж *в. цвећарница Р-К Реч.*

цвећáрев, -а, -о, ијек. цвјећáрев = цвећаров *који припада цвећару.*

цвећàрица, ијек. цвјећàрица, ж *цвећарка. Р-К Реч.*

цвећàричин, -а, -о, ијек. цвјећàричин *који припада цвећарици.*

цвећȁрка, ијек. цвјећȁрка, ж (дат. -ки) *жена цвећар.* — Ви сте уметница да се обучете и ... боље што нисте цвећарка. *Јанк.*

цвећȁрнйк, ијек. цвјећȁрнйк, м (мн. -йци) *в. цветњак. Р-К Реч.*

цвећȁрница, ијек. цвјећȁрница, ж *продавница цвећа.* — Композиција је јурила ... покрај њива ... и цвећарница. *Јак.*

цвећáров, -а, -о, ијек. цвјећáров = цвећарев.

цвећȁрскй, -ā, -ō, ијек. цвјећȁрскй *који се односи на цвећаре:* ~ трговина.

цвећáрство, ијек. цвјећáрство, с *грана пољопривреде која се бави гајењем цвећа, цветарство.*

цвéће, ијек. цвйјеће, с *зб. им. од цвет.*

цвéћйце, ијек. цвйјећйце, с *дем. од цвеће. Вук Рј.*

цвèћка ж (ек.) ир. *особа која се не одликује позитивним квалитетима.* — Зато ћу те одвести ... да својим ушима чујеш каква је цвећка твој лепи Ратко. *Андр. И.* Они су цвећке позадине, забушанти. *Јак.*

Изр. ниси ни ти (није ни он итд.) ~ *ниси ни ти (није ни он итд.) без мана.*

цвèћњāк и **цвèћњāк,** ијек. цвјèћњāк и цвијèћњāк, м *цветњак.* — Пред њом је узак цвијећњак. *Матош.* Мало двориште са ... уском лејом цвећњака. *Андр. И.*

цвй оном. *узвик за подражавање гласа којим се јављају мале птице и неке ситне животиње.*

цвйбак м нем. *в. двопек.* — Кивна је судба гдјекоји пут тврђа од десетгодишњега цвибака. *Кор.*

цвйјел м (ијек.) *в. цвил.* — Људски јаук ... цвијел живина ... к теби вапи. *Прер.* Чујте кршћанскога народа цвијел. *Шен.* фиг. По јарболима ... пењали се морнари ... уз шкрипу и цвијел колотура. *Новак.*

цвйјелан, -лна, -лно (ијек.) *в. цвилан.* — Потеку цвијелне тужбице. *Буд.*

цвијèлити, цвйјелйм, ек. цвéлити.

цвйјелно прил. (ијек.) *цвилећи, јаучући.* — Не узмаче више ни за длаку, већ заврши цвијелно: — Сјекли ме, пекли ме ... ја друго не знам. *Буд.*

цвијељ-, ек. цвељ-.

цвйјет, ек. цвēт.

цвијет-, ек. цвет-.

Цвйјети, Цвијèтй, ек. Цвēти.

цвијећ-, ек. цвећ-.

цвйјеће, ек. цвēће.

цвијýлити, цвйјўлйм несврш. оном. = цвијуљити *в. цвилети (3).* — Ватра у пећи палуца, сировац запијева, цвијули. *Коз. И.*

цвијýљење с *гл. им. од цвијулити и цвијуљити.*

цвијýљити, цвйјўљйм несврш. оном. = цвијулити. — Пиштп и свира, цвијуљи свако парченце, кô писак у гајдама. *Коз. И.*

цвйк[1] м покр. *кисела сурутка. Р-К Реч.*

цвйк[2] м карт. *врста карташке игре.* — О његову миру ... свједочи ... што је

прије стријељања одиграо . . . партију цвика. *Јонке.*

цви́ка ж нем. варв. *ексер, клин*; исп. цвек[1].

Изр. забити коме цвику *подвалити коме, насамарити кога. Кл. Рј.*

цви́кер м (често у мн.) нем. *наочари, наочале које се на носу држе помоћу металне штипаљке.* — Човек . . . са златним цвикером. *Уск.* Предстојник збаци цвикер на сто. *Тор.* Овај је брисао рупчићем цвикере. *Цес. А.*

цвикѐра̄ш, -а́ша м (вок. цвȉкера̄шу) *онај који носи цвикер, цвикере.* — Летос дошао Француз са женом . . . цвикераш некакав. *Пол. 1958.* фиг. подр. *учен човек.* — Можда знам више него понеки цвикераш. *Моск.*

цвикѐрчина ж *аугм. и пеј. од цвикер.* — Требало би [га] опалити по њушци . . . разбити цвикерчину на оној његовој носурини. *Кркл.*

цви́кла ж нем. варв. *уметак, клин*: сукња са цвиклама.

цви́ковати, -кујём несврш. нем. варв. *бушити (железничку карту).* — Кондуктер цвикује карте. *Пол. 1958.*

цвȉл м (лок. цвȉлу) *цвиљење, плач; глас сличан цвиљењу, плачу.* — Пјев њезин бијаше . . . сличан цвилу мале птичице. *Маж. Ф.* Не чујеш му љута цвила патној души из дубине. *Кош.*

цви́ла ж заст. *цвиљење.* — Љуту цвилу цвилила два анђела. *Крањч. С.* Цвилу цвили мајка Маргарита. *Наз.*

цвȉлан, -лна, -лно заст. *који цвили, пискав (о гласу, звуку).* — Комарци . . . у своје гусле и дипле цвилне свирећ удријемљу Бруна. *Марк. Ф.* Сићан гласак, пискав, цвилан. *Кош.*

цвȁлба ж заст. *цвиљење.* — Цвилба невољника . . . у мом срцу меко је гн'јездо нашла. *Наз.*

цви́леж м *цвиљење.* — Чују . . . цвилеж . . . и одмах помисле није ли Потјех . . . заглавио. *Брл.* Псетанце . . . с . . . цвилежом завуче се под стрељу. *Лал.* фиг. На доњем дијелу врата зачује се тих цвилеж неког посебног запора. *Нех.*

цви́лети, цви́лӣм, ијек. цвȉљети,(р. прид. цви́лео, цви́лела, -ло) несврш. **1.** *испуштати пригушен пискав глас (од бола, жалости и сл.), јаукати, јадиковати, пиштати.* — Ви пијете и попијевате, сиротиња у невољи цвили. *НП Вук.* Он је својим храпавим гласом цвилео. *Јакш. Ђ.* **2.** *цичати, скичати (о птицама или животињама).* — Хлапић . . . је знао да ће [пас] за њим цвиљети. *Брл.* Гуја то . . . од глади цвили. *Митр.* **3.** фиг. *пуштати глас налик на јаук, писку.* — Непритворена врата . . . цвилела су у зарђалим шаркама. *НК 1946.* Цвили под ногама лањско лишће труло. *Стан.* У Ђуриним грудима цвили заробљен кашаљ. *Јел.* Дажд јесењи цвили. *Кркл.*

цвȉлидрета ж **1.** зоол. *инсекат, кукац с дугачким чланковитим пипцима, шумска штеточина. Бен. Рј.* **2.** фиг. погрд. *слаб, сув човек с танким ногама.* — Дођи ми само, дођи, тате, узураше, цвилидрето једна! *Ков. А.*

Изр. зоол. храстова ~ Cerambyx cerdo; миришљава ~ Aromia moshata.

цвȉлик м *цвилих. Р-К Реч.*

цви́лити, -ӣм несврш. *в. цвилети.* — Она је цвилила од ужаса. *Крл.* Ветар је цвилио у високој црној бици. *Андр. И.*

цвȉлих м нем. *јако и грубо памучно или ланено платно.* — Оптужили су га због неисправности у набавци . . . цвилиха. *Прод.*

цвȉлнути, -нём сврш. *зацвилети.* — Ухвати прасе за ухо, прасе цвилну. *Рј. А.*

цвȉло̄ван, -вна, -вно покр. *који хоће да се пари, бӯца (о вепру)*; исп. цвелати се. *Вук Рј.*

цви́љење с *гл. им. од цвилети и цвиљети.*

цви́љети, цви́лӣм, ек. цви́лети.

цви́чати, -чӣм несврш. *в. цичати.* — Штакори цвиче. *Донч.*

цвȉшна ж нем. варв. *врста крутог памучног материјала који се умеће између поставе и штофа.* — Друг ми је рекао да ми је још потребно . . . метар цвишне. *Пол. 1951.*

цвјет-, ек. цвет-.

цвјећ-, ек. цвећ-.

цво̑к (обично поновљено) оном. *узвик за подражавање цвокотања или цвоктања.* — Клечао [је] на . . . дорушиним леђима . . . цвокћући устима: Цвок, дорушо! Цвок! Цвок! *Наз.* Одапе једну цијев: цвок . . . одапе другу: цвок. *Ков. А.*

цво́ка ж само у изразу: у поке [тј. у пола оке] нема ни цвоке *са половином мере не може се ништа учинити. Н. посл. Вук.*

цво́ка̄ње с *гл. им. од цвокати (се).*

цво́кати (се), цво̑ка̄м (се) и цво̑чӗм (се) оном. *несврш. и уч. према цвокнути (се). Деан. Рј.*

цво̑кнути, -нём сврш. оном. **1.** *цмокнути. Вук Рј.* **2.** *произвести устима или зубима глас »цвок«.* — Повуку дијете за ухо и устима као цвокну. *Н. посл. Вук.* Она је скочила са лествица . . . свом тежином тако да је цвокнула зубима. *Андр. И.* Хтедох да вриснем, али само вилице цвокнуше. *Марк. М.* **3.** *шкљоцнути, опалити.* — Часник дигне сабљу, пушке цвокну, а луткице једна за другом у зелену траву. *Маж. Ф.*

~ **се** *цмокнути се.*

цвòкōт м оном. *цвокотање.* — Још мрак крије страх ... цвокот зуба. *Марк. М.* фиг. Брзо се шири цвокот леда. *Ћос. Д.*

цвокòтав, -а, -о *који цвокоће.* — И добаци му сва цвокотава бели фротир. *Дав.*

цвокòтавица ж *грозница, дрхтавица праћена цвокотањем зуба.* — Склупчан ... сав од несавладиве цвокотавице човјек је остајао сам. *Ћоп.*

цвокòтаво прил. *цвокоћући;* фиг. *прскајући, пȓскајући.* — Промрља нешто ... у складу са загушљивим мирисом тамјана и свећама чији је пламен ... цвокотаво дрхтуљио. *Дав.*

цвокòтање с *гл. им. од цвокотати.*

цвокòтати, цвòкоћēм несврш. оном. *од зиме или од страха ударати зубима о зубе производећи нарочити шум.* — Видје како му се рамена ... тресу и чу како му цвокоћу зуби. *Мат.* Цвокоће зубима од зиме, од ужаса, од грозе. *Бег.* Добро се уви покривачем, али је још дуго цвокотала. *Јанк.*

цвòктање с *гл. им. од цвоктати.*

цвòктати, цвòкћēм (имп. цвòкћи; прил. сад. цвòкћȕћи) несврш. оном. **1.** *шкргутати, шкрипати, шкљоцати зубима;* исп. цвокотати. — Разјарује се каткад и цвокће оним назубљеним зубалом. *Божић.* **2.** *одавати, испуштати глас »цвок-цвок«.* — Црн хитар кос ... бјежи у оближње лијеске цвокћући срдито. *Наз.*

цволе̏ника ж **1.** бот. *в. кукута. Сим. Реч.* **2.** *цволика (3).* — Покри голе цеванице и табане десетогодишњем првенцу. Видиш ли какву цволенику има? *Ћос. Д.*

цвòлик м *цволика (3). Батут.*

цвòлика ж нем. бот. **1.** *прорасла стабљика црнога лука на чијем врху је семе, бик (3). Вук Рј.* **2.** *в. кукута. Сим. Реч.* **3.** *голен, цеваница;* исп. цволеника (2) и цволик. — Оба рамена дечку сломљена и једна му цволика вири у листу. *Рад. Д.* Тло ... улично од разријеђене мућаве текућине ... уз неутопљене сиромашне цволике пење се као леден гмаз. *Кркл.*

цвòлина ж бот. *в. кукута. Сим. Реч.*

цвóњак, -њка м *врста ситног новца;* исп. марјаш. — Истрошило се, па се остало без цвоњка. *Рад. Д.* фиг. *нешто ситно, мало, безначајно, трунка, мрвица.* — Нема ту ни цвоњка, све су браћа оглодала. *Ранк.* Ја ти не бих дао ни цвоњка. *Моск.*

цврȗ узв. оном. *глас који се чује кад нешто усцијано падне у воду.* — Цвр! Лагано и тајанствено звижну угљен, паднувши на ... хладно водино огледало. *Шапч.*

цвргȕкнути, цвргȕкнēм сврш. оном. необ. *испустити глас »цврг«.* — Певам ... и кȏ ласта кад цвргукне и кȏ славуј кад промукне. *Змај.*

цврéти и **цврȇти,** цврȇм, ијек. цвријȅти и цврȉјети (трп. прид. цврȔт) несврш. **а.** (што) *пржити, топити маст или сало. Деан. Рј.* **б.** *в. цврљити (а). И.*

цвријȅти и **цврȉјети,** цврȇм, ек. цврéти и цврȇти.

цврк м оном. *глас којим се оглашава цврчак.* — Цврчка ... чује, јасан му је цврк. *Змај.*

цврка ж (дат. -ки) оном. **а.** *цвркут, цвркутање птица, цврчање инсеката.* — Сјенице мале уз косове цврку учестале. *Март.* Цврка [цврчака] навуче му тврд сан. *Вес.* **б.** *плач, кмечање (малога детета).* — Пробуди се нејачак Ненаде, стаде цврка ... дијете у бешици, нико њега утјешит' не може. *Рј. А.* **в.** *звук који се чује кад на ватри нешто гори или кад се нешто пржи, цврчање.* — Стаде цврка на ватри кошуље [змијине]. *И.* **г.** *звека.* — Стаде цврка тока и илика. *И.*

цврка̀вац, -āвца м зоол. *в. цврчак.* — Пошао да гони цврквца ... јер при спавању није трпио ничијег пјевања, а цврквчева понајмање. *Ћор.*

цврка̀вчев, -а, -о *који припада цврквцу.*

цврка̀ње с *гл. им. од цврквти.*

цврка̀ти, цвркȃм несврш. оном. *в. цврчати.* — Цврчак је негдје у близини цвркво. *Ћор.*

цврка̀ц *узвик којим се истиче супротност квквог тврђења;* исп. хоћеш, јест! — Хтио је бити мудрији од мене. Цврквц! *Божић.*

цврка̀љив, -а, -о необ. *који кад говори као да цврчи, крештав.* — Нијесам ја накрај срца кȏ онај мој цврквљиви Јовица. *Ћоп.*

цврка̀нути, цврка̀нēм сврш. **1.** *сврш. према цврчати.* — Жижак цврквну тужно. *Вес.* **2. а.** *рећи гласом који личи на цврквтање;* исп. цврквтати (1б). — И ћаћи се ја своме ругам. па ми увијек опрости — цврквне она. *Божић.* **б.** *скупивши и мало истуривши усне произвести глас сличан звуку »цвр«.* — Застаде, скупи усне, цврквну. *Петр. В.* **в.** *прснути, пукнути.* — Груне нечији штуц, а за њим цврквну нешто као дуплица. *Ћоп.* **3.** прел. **а.** *попити, срквути.* — Цврквне коњака жедни Момир, али му буде горак. *Каш.* Ту одсједнемо да се мало прехране коњи, а и ми коју да цврквнемо. *М 1867.* **б.** подр. *ударити, квргнути, млатнути.* — Ако те мало цврквнуо, није те убио. *Ков. А.*

цврка̀тање с *гл. им. од цврквти.* — Цврктањем усана или језика ... мамио га у подрум. *Петр. В.*

цвр̀ктати, -ām и цвр̀кћēм несврш. оном. *производити уснама или језиком нарочите гласове позивајући или мамећи кога, цоктати*; исп. цвркнути (2б). В. пр. уз гл. им. цвр̀ктање.

цврку́љити, цвр̀кӯљӣм несврш. необ. *в. цвркутати.* — Нешко слатко и вижласто цвркуљи на усне онај ђаволски напјев. *Драж.*

цврку́љнути, цвр̀кӯљнēм *сврш. према цвркуљити.* — Једна птица цвркуљну поред њих. *Петр. В.*

цвр̀кӯт м оном. **а.** *глас малих птица и неких инсеката.* — Ја газим по росној трави, а око мене цвркут птичијих гласова. *Вес.* У крошњама ... чуо се већ цвркут врабаца. *Крл.* Цвркут скакаваца и цврчака ... навали. *Војн.* фиг. Чула се ... вика продаваца новина, дрека носача, цвркут дечјих гласова. *Јак.* **б.** фиг. *звук који се чује кад свећа догорева, пуцкарање, праскање.* — Смртни цвркут мале свијеће из лаког ме сна пробуди. *Баш.*

цврку́тав, -а, -о **1.** *који много цвркуће*; исп. цвркутљив. — Каткада би цвркутаве ластавице смукнуле између црних дебала на зелена ... поља. *Бен.* фиг. [Лијане] се пењу од гране до гране ... правећи мостове и читаве водопаде најцвркутавијег цвијећа. *Маж. Ф.* **2.** фиг. *који говори гласом сличним цвркуту, ћеретав.* — Цвркутава [дјевојка] личила је на неку од оних прољетних птица. *Лал.* **3.** *који подсећа на цвркутање, сличан цвркутању.* — Вера одговори цвркутавим гласом. *Ћос. Б.*

цврку́таво прил. *цвркућући, цврчећи, цвилећи.* — Пила се сребрно свјетлуца, цвркутаво реска. *Сим.*

цвр̀кута̄ј м песн. *в. цвркут.* — С грмечка птице слијећу ... траже које зрно уз тужни цвркутај. *Хар.*

цврку́талац, -аоца м подр. *в. цвркутало.* — Опазио је ... да се језик тих безочних цвркуталаца ... силно разликује од нарјечја пророка Илије и Јеремије. *Шен.*

цврку́тало м и с подр. *особа која брбља, чаврља, блебетало.* — Ми смо једном цвркуталу морали плаћати 300 франака на мјесец. *Шен.*

цврку́та̄лка ж зоол. *врста цврчка. Бен. Рј.*

Изр. јасенова ~ Cicada orni. *Бен. Рј.*

цврку́та̄н, -а́на м подр. *в. цвркутало.* — Цвркутани који кокодачу [наслов чланка]. *Зог.*

цвр̀кӯтан, -тна, -тно *пун цвркута.* — Птице живахнуле по цвркутним лузима. *Матош.*

цврку́та̄ње с *гл. им. од цвркутати.*

цврку́тати, цвр̀кућēм несврш. **1. а.** *пуштати, испуштати цвркут (о малим птицама, инсектима, мишевима и др.).* — Ласта [је] ... поздрављала цвркућући лањску домовину. *Шен.* По маслинику цвркућу врапци и звижде косови. *Мат.* Још се само чује како ... цврчак цвркуће. *Јакш. Ђ.* По ливадама ухиљадили се пољски мишеви ... који ... цвркутаху по рупама. *Гор.* фиг. Да ли ће бризнути фруле и извори и цвркутати јутра у прољеће? *Кашт.* **б.** *говорити гласом који личи на цвркут.* — Она одговараше цвркућући као полетарка. *Матош.* Лете и цвркућу дјевојчице. *Гор.* Њезина немирна устанца навикла су цвркутати. *Шапч.* **в.** *пуцкетати (бичем).* — Мужек ... стаде цвркутати маленим бичем по леђима ниских црљенака. *Ков. А.* **2.** (што) необ. *испијати мало-помало, сркутати.* — Он је полако цвркутао своје чокањче. *Јакш. Ђ.*

Изр. то (о томе) већ и врапци на крововима цвркућу *в. уз врабац (изр.).*

цврку́тица ж (у атрибутској служби, уз им. птица) *која цвркуће, цвркутава.* — Те патриотичне декламованке сједе обично само на усницама као птице цвркутице и не залазе никад у дубину срца. *Шен.* Неста птица цвркутица са увелих грана. *БВ 1902.*

цврку́тљив, -а, -о необ. песн. *који много цвркуће, цвркутав.* — Ој ви јата перната, цвркутљива, чаврљива! *Кош.* Шушти зрело жито ... у њему цвркутљиви цврчци цврче. *Барац.*

цврку́тнути, цвр̀кутнēм и **цврку́тнути,** цвр̀кӯтнēм *сврш. према цвркутати.* — Баш је на то место слетео врабац, цвркутнуо, заљуљао се и отпрхнуо. *Дав.* Поиска дете, уми га ... ухвати га и повуче за нос и цвркутну устима кô да љуби ваздух. *Вес.* Здраво, цвркутну Зорици. *Сим.* фиг. Чим цвркутне у нама вољни импулс, болест се претвара у здравље. *Божић.*

цвр̀љак, -љка м (мн. цвр̀љци, ген. цвр̀љāкā) у изразу: шарени ~ зоол. *в. чворак. Бен. Рј.*

цврља̀нција ж фам. *празно брбљање, блебетање, наклапање.* — Овдје ... се огледа величина народнога духа који презире којекакове форме ... који у свему томе види залудну »цврљанцију«. *Шуб.*

цвр̀љење с *гл. им. од цврљити (се).*

цврљи́кати, цвр̀љичēм и цвр̀љикām несврш. оном. *цвркутати.* — Шева, високо се вијући, бистро му над главом цврљика. *Кур.*

цвр̀љити, цвр̀љӣм несврш. **а.** *пржити*; исп. цврети. — Код богаташа већ су се од поднева цврљили уштипци. *Бен.* **б.** *пиштати, цврчати.* — Чепац од цигаре цврљио му у устима. *Ков. А.* **в.** *шкрипати.* — Перо-

воља ... се савио као личка бритва и неуморно цврљио пером. *Кос.* Ужарене оплате на точковима пиште и цврље у каловиту путу. *Гор.*

~ **се** *пржити се, цврчати.* — Све се цврљила и пуцкетала печена свињетина на ражњу. *Крл.*

цвр̏љӯк м оном. *цврљење, цврчање, пиштање.* — Из кухиње се чује цврљук као да се над ватром маст пржи. *Горд.*

цврст *в. чврст.*

цврст-, *в. чврст-.*

цвр̏сти, цврём несврш. покр. *в. цврети.* — Вели мени жена данас: »Стари! Ми немамо масти више до првога. А ако вијенац купим, из чега ћу зафриг цврсти?« *Крл.*

цвр̏так, -тка м покр. *ковитлац, вртлог.* — Босна ... широко се разлијевала у велик вир, пјенећи се и стварајући цвртке. *Сим.*

цвр̏ц *узвик за одбијање, одрицање.* — Тата, води ме у неки музеј ... Цврц, сине, у Београду су преко празника сви музеји затворени. *Пол. 1970.*

цвр̏ца и **цвр̏ца** м **1.** *прост човек, простак.* — Кад се цврца докопа власти, да бог сачува! *Рј. А.* **2.** *човек малога раста. Бак. Реч.*

цвр̏цнути, -нём сврш. фам. *мало више попити алкохолног пића, мало се напити;* исп. цугнути (1). — Кад се вратио кући, био је рекло би се цврцнут, а можда чак и накресан. *Пол. 1974.*

цвр̏ч м оном. *цичање, цвичање.* — Кроз вратнице нахрупце заупи чопор уз роктање и цврч. *Коз. И.*

цвр̏чав, -а, -о *који цврчи, зуји.* — Уши му се отчепе ... с неугодним цврчавим писком. *Божић.*

цвр̏чак, -чка м (мн. цвр̏чци, ген. цвр̏чāкā) зоол. **а.** *инсекат, кукац из реда једнакокрилаца, чији мужјаци имају на почетку трбуха неке кожице које својим треперењем производе звук (цврчање)* Cicada. — Хиљаде веселих цврчака у трави се смију врискаво. *Гор.* **б.** мн. *породица таквих инсеката* Cicadidae. *Терм. 4.*

Изр. јасенов ~ Cicada orni. *ЕЛЗ*; обични ~ Lyristes plebeius. *И.*

цвр̏чало с *кожнати набори на трбуху цврчка помоћу којих он цврчи* crepitaculum grilli. *Терм. 4.*

цвр̏чање с *гл. им. од цврчати.*

цвр̏чати, -чӣм несврш. оном. **1. а.** *пуштати нарочити глас »цвр« (о цврчку, попцу).* — Попац цврчи — све друго спава. *Лаз. Л.* Прислухну како цврчак цврчи у јасмину. *Ћор.* **б.** *цвркутати.* — Око прозора ... цврче врапци. *Ћор.* **в.** фиг. *оглашавати се, јављати се пискавим гласом сличним цврчању цврчака.* — Дјечак је цврчао и махао ручицама по перини. *Бен.* **2.** *производити оштре, високе звуке, пиштати.* — Бубњи бију, а цврче свирале. *НПХ.* **3.** *одавати нарочите звуке сличне цврчању цврчака (о месу које се пржи, о сировом дрвету кад гори, о лампи кад догорева и сл.), пиштати.* — Церовина је у огњу цврчала. *Лоп.* У ... посуди цврчало је пилеће стегно. *Новак.* Већ [је] стала цврчати лампа, јер је понестало петролеја. *Кол.* **4.** *шкрипати.* — Рабацијска кола ... цврче. *Јакш. Ђ.* Сасвим је скорашњи [сир]. Још цврчи кад га моташ по устима. *Шапч.*

цвр̏чеж м *цврчање.* — Жежак љемеш на прси му тура ... смрде прси и цврчеж их стоји. *Њег.*

цвр̏чити, -ӣм несврш. *в. цврчати.* — У живици цврчио штурак. *Драж.*

цвр̏чић м зоол. *врста мале птице* Anorthura troglodytes. *Бен. Рј.*

цвр̏чков, -а, -о *који припада цврчку, који се односи на цврчка:* ~ песма.

цврчу̏љак, -лька м зоол. *врста инсекта, кукца. Бен. Рј.*

цӗ с *први тон музичке лествице:* високо »це«.

цӗ̏бати се, -ā̄м се несврш. покр. *трзати се.* — Дијете болесно у ватри, па се све цеба у сну. *Рј. А.*

цӗ̄в, ијек. цӣјев, ж (инстр. цӗ̄ви и цӗ̄вљу; лок. цӗ̄ви) **1. а.** *ваљкаста и шупља направа кроз коју се нешто проводи:* бешавна ~, доводна ~, одводна ~, водоводна ~, плинска ~. **б.** *део ватреног оружја таквог облика:* пушчана ~, топовска ~. — Метак у цев и крећемо тим кућама. *Дед. В.* **2.** *пушка.* — Старо и младо, велико, мало, смртном се цевљу наоружало. *Јакш. Ђ.* Они су ... отворили ватру на непријатељски поредак у коме се кретало око двеста цеви. *Ољ.* Десет једанаест [Турака] ... је моја цијев препјевала на онај свијет. *Буд.* **3.** *мали дрвени ваљак, калем на ткачком разбоју на који се суче прећа.* — Виде једну жену где мота цеви. *Ранк.* **4.** *в. цеванница (1). Вук Рј.*

Изр. капиларна ~ *веома уска (као влас косе) стаклена цев;* мокраћна ~ *одводни канал мокраћне бешике* urethra; чекати на ~ (кога) *чекати кога с пушком спремном да опали (обично у заседи).*

цева̀ић, -ића, ијек. цјева̀ић, м анат. *в. цеванница (1). Батут.*

цева̀ника, ијек. цјева̀ника, ж бот. *биљка из пор. штитара, сиљевина* Peucedanum. *Сим. Реч.*

цева̀ница, ијек. цјева̀ница, ж анат. **1.** *кост ноге од колена до глежња, голен, гњат* tibia. — Под њим је сваки час посртао коњ раскрвављених цјеваница и упалих

бокова. *Андр. И.* Парче бомбе смрскало му је цјеваницу. *Чол.* **2.** необ. *надлактица, рамењача.* — Стрче ребра, цеванице ногу и руку. *Ћур.*

цèвār, -ара, ијек. цјèвār, м *радник, стручњак за полагање цеви.* — Требало је натерати на марљив рад ... рударе ... цјеваре; тесаре, јамске браваре. *Б 1973.*

цèвара, ијек. цјèвара, ж погрд. **1.** *в. пушка (1).* — Пушки, пушки, бре донеси!! ... Отрча момче и изнесе некакве две цеваре. *Глиш.* **2.** *нога танка као цев.* — Носи те цеваре, има још ко да се огрије! *Рј. А.*

цеваpȉк, -и́ка, ијек. цјеваpȉк, м *в. цеваница (1).* *Батут.*

цеваpȉка[1] ж покр. *цаварика.* — Вино му као цеварика, не ваља ништа. *Рј. А.* Воли добро вино — ама пије и цеварике кад је цаба. *Вес.*

цеваpȉка[2], ијек. цјеваpȉка, ж *в. цеваница (1).* *Батут.*

цèвāрна, ијек. цјèвāрна, ж *одељење у фабрици или радионици где се израђују цеви.* — Ту спада и погон жичаре ... ексерана ... па цеварна са 10.000 тона цеви. *НИН 1958.*

цèвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на цеваре:* ~ одељење. *Б 1958.*

цèваст, -а, -о, ијек. цјèваст *који има облик цеви.* — На мјесту гдје је лежао била је у леду прокопана цеваста рупа. *Петр. М.* Уздужни прèрез цјевасте кости. *НЧ.*

Изр. цевасте медузе зоол. *водени полипи (чије колоније плове слободно у мору)* Siphonophora. *Терм. 4.*

цевàшице, ијек. цјевàшице, ж мн. у изразу: глисте цевашице зоол. *глисте чије је тело цевасто* Serpulidae. *Терм. 4.*

цевељати, -ām несврш. покр. *досађивати говором, цавељати; проклињати.* — Ако не даш [просјакињама милостињу] онда свака куне и цевеља, у црни конац завезује твоју срећу. *Ћур.*

цèвина, ијек. цјèвина, ж **1.** *аугм. од цев.* **2.** погрд. *пушка (1).* — Све ми се чини да и мој стриц Благоје има некакву цјевину. *Ћоп.*

цèвка, ијек. цȉјевка, ж **1.** *цев (1).* — Види да је болесна ... Доноси јој нишадор и дува јој кроз цевку у уста да га гута. *Срем.* Ухватиш се, бато, за цевку [топа], па идеш и спаваш. *Јак.* **2.** бот. *в. водопија. Р-К Реч.*

цевљàнȉк, -и́ка, ијек. цјевљàнȉк, м покр. *справа којом жене сучу цеви за ткање;* исп. цевњак. *Рј. А.*

цèвнат, -а, -о, ијек. цјèвнат *цеваст.* — Јер шљем га обранио његов трогуби, цјевнати, што Феб Аполон је Хектору дао. *М-И.*

цèвнӣ, -ā, -ō, ијек. цȉјевнӣ *који се односи на цев:* ~ прикључак, ~ осцилатор.

цèвница, ијек. цијèвница, ж *в. цеваница (1).* *Терм. 4.*

цèвњāк, -а и **цèвњāк,** -áка, ијек. цȉјевњāк и цјèвњāк, м покр. **а.** *чунак за ткање.* *Вук Рј.* **б.** *мотовило, витао.* — Зими по сву ноћ брдом ударам, цијевњаке мотам, вратилом окрећем. *Љуб.; Вук Рј.*

цèвњāци, ијек. цȉјевњāци, м мн. зоол. *в. цеваста медуза (уз цеваст, изр.).* *Бен. Рј.*

цèвњача, ијек. цијèвњача, ж *в. цеваница.* *Прав.*

цèвњаче, ијек. цјèвњаче, ж мн. бот. *главочике.* *Терм. 3.*

цèвовōд и **цèвовод,** ијек. цјèвовōд и цјèвовод, м *цев којом се проводи вода, нафта, плин и сл.* — Челични зидови цевовода, дугог око 600 метара ... су одолевали ... страховитом притиску. *Б 1957.*

цèвовōднӣ и **цèвоводнӣ,** -ā, -ō, ијек. цјèвовōднӣ и цјèвоводнӣ *који се односи на цевовод*

цевòзубице, ијек. цјевòзубице, ж мн. зоол. *ред примитивних сисара здепаста тела, дуже главе, чији су зуби сложени од много цевчица које су на врху затворене* Tubulidentata. *ЕЛЗ.*

цевòзупци, ијек. цјевòзупци, м мн. зоол. *цевозубице.* — Цјевозупци имају нарочито карактеристичне зубе. *Финк.*

цèвчēње, ијек. цȉјевчēње, с *гл. им. од цевчити.*

цèвчина, ијек. цјèвчина, ж *аугм. од цев.*

цèвчити, -ȉм, ијек. цȉјевчити, несврш. *добро и много пити.* — Ето, сад ћемо ми без тебе да цевчимо грејаницу. *Рад. Д.*

цèвчица, ијек. цјèвчица, ж *дем. од цев.* — Тршчана цевчица на коју дува гајдаш и дулац се зове. *Чипл.* Милунка ... навије вратило и метнувши нову цевчицу у гладан чунак, поче ударати ордилом и ткати. *Шапч.*

цéвштина, ијек. цијèвштина, ж *аугм. од цев.* — Иза густе ограде врта сијевну једна гвоздена цевштина за другом на шанац, бријући са браништа сељачке главе. *Шен.*

цéгер м нем. варв. = цекер *плетена кошарица, торбица (најчешће за животне намирнице), зембиљ.* — Љубинко ванредно лепо ... плете корпе и цегере за пијацу. *Пол. 1951.*

цегèрчић и **цéгерчић** м *дем. од цегер.*

цȇд, ијек. цȉјед, м (мн. цéдови) *оно што се цеди или исцеди из чега.* — Вјеровао сам да ми је нетко сасуо у тањур буничина отрова или осладио вино циједовима чаробница. *Уј.*

цèдар и **цéдар,** -дра м бот. = кедар *врста четинара* Pinus cedrus. — Тек је

стао да се ... успиње између ... осамљених старачких цедрова. *Цар Е.*

цѐдент м лат. правн. *онај који некоме нешто уступа.*

цѐдило, ијек. цијѐдило, с *материја или справа кроз коју се нешто цеди*; исп. цедилка. — Кроз кров се вода из облака спира баш као кроз цедило од сира. *Богдан.* Пред ... огњиштем стојаше ... фратар, љевајући чорбу кроз гвоздено цједило. *Мат.*

Изр. наћи се, остати на цедилу *наћи се у неприлици, бити преварен.* — И тако фрајла Јула остала на цедилу. *Срем.*; оставити кога на цедилу *издати, изневерити кога.*

цѐдѝљка, ијек. цијѐдѝљка, ж *кухињска направа чије је дно избушено, пуно ситних рупица кроз које се цеди нека течност (нпр. млеко, чај, кава и сл.). Р-К Реч.*

цеди́рање с *гл. им. од цедирати.*

цеди́рати, цѐдѝрам сврш. и несврш. лат. правн. *уступити, уступати, препустити, препуштати некоме нешто (нарочито своје право, тражбину, према трећој особи)*; исп. цесија. *Деан. Рј.*

цѐдитељ, ијек. цијѐдитељ, м *онај који цеди, који је запослен при цеђењу чега.* — Један момак је подрумар, други је цједитељ. *Уј.*

цеди́ти, цѐдѝм, ијек. цијѐдити, (трп. прид. цѐђен) несврш. **1.** *пропуштати течност кроз нешто шупљикаво или уско ради прочишћавања:* ~ млеко. **2. а.** *притискивањем истискати течност из нечега, изажимати, ожимати:* ~ маслине, ~ лимун. — Скиде свој капут, циједи десни рукав надојен помијама. *Чол.* Његова сестра, зелена од једа, циједила је увеле груди у уста дојенчету. *Франг.* **б.** фиг. *с. напором, једва изговарати.* — Стиснута грла ... [Ибро] једва цеди речи. *Шуб.* Циједи дјед ријеч по ријеч и све испод ока мерка ковача. *Донч.* **3.** *испуштати течност мало-помало, у капљама.* — Дрвеће пожутело, лишће му се слепило од многе воде ... па куља и цеди са себе капљу по капљу. *Ранк.* И црне смреке циједе из рана жуту смолу. *Кркл.* **4.** *испијати полако, у малим гутљајима; сркати.* — Цедио [је] шљивовицу с братијом у кафани. *Ранк.* Кроз пале брке цедио [је] чорбу. *Рад. Д.* **5.** (из кога, чега) **а.** *силом, с муком извлачити што.* — Остап је још дуго из старца циједио ријечи. *Крањч. Стј.* Митић је ... у свакој утакмици цедио из себе и последњу кап зноја. *Пол. 1958.* **б.** фиг. *мучити, исцрпљивати, гулити кога.* — [Дахије и јаничари] су цедили и притискивали народ. *Гавр.*

Изр ~ кроз зубе а) *полако пити, сркати, испијати.* — Медовину кроз зубе циједеле и слатку погачу ломиле. *Бен.*; б) *говорити полако, одмерено, једва чујно.* — И то говорите ви ... цедио је потпуковник ... кроз зубе. *Сек.*; ~ мед *помоћу центрифуге издвајати мед из сата*; ~ кога на мртву воштину *в. уз воштина (изр.).*

~ **се 1.** *тећи, цурити, сливати се као по кап или у танком млазу.* — Уље [се] шутке циједи у каменицу. *Наз.* Крупан зној пробио га по челу и циједи му се низ образе. *Ћор.* фиг. Бијаше красна љетна вечер. Зраком се циједио мирис зрела воћа. *Бал.* **2.** фиг. **а.** *пробијати се мало-помало.* — Свирка оргуља циједила се као тиха, блага струја. *Бен.* По његовом лицу падале су светле пеге сунца које се цедило кроз крошње стабала. *Поп. Ј.* **б.** *бити пун чега, обиловати чим.* — Миша се циједио од задовољства. *Сим.*

цѐдница, ијек. цијѐдница, ж *справа за притискивање, гњечење, преса.* — Количина вина ... зависи ... и од тога како се грожђе прерађује ... примитивно или мућачама и цедницама. *Пол. 1951.*

цѐдњāк, ијек. цијѐдњāк, м *простор у коме се скупља кишница и кроз нарочиту решетку одлази у цистерну.* — На свакој чатрњи завиривали су кроз рупу у мрачни циједњак за воду. *Кал.*

цѐдров, -а, -о *који припада цедру, који се односи на цедар, који потиче од цедра:* ~ дрво, ~ уље.

цѐдровина ж *цедрово дрво.*

цѐдуља ж *листић папира, хартије мање величине на коме се нешто бележи.* — Велики кожни ковчези ... излијепљени небројеним хотелским цедуљама ... *Гор.*

цедуљāр, -ара м *онај који издаје цедуље Р-К Реч.*

цедуљара и **цедуљāрница** ж заст. *надлештво или просторија у којој се издају потврде о плаћеној калдрмини. Р-К Реч.*

цедуља́рев и **цедуља́ров,** -а, -о *који припада цедуљару.*

цѐдуљица ж *дем. од цедуља.* — Уза се немам никаква документа, осим једне цедуљице. *Чол.* Ево, изволите с овом цедуљицом на касу. *Перк.*

цѐдӯљка ж *в. цедуља.* — Неки дан су позвани цедуљкама. *Божић.* Намах ћу потписати цедуљку на 300 динара мјесечне потпоре. *Јел.*

цедуљче, -ета с *дем. од цедуља.* — Даде ми ово цедуљче господин Срета. *Нуш.*

цѐђ, цéђа м и **цѐђ,** цѐђи ж, ијек. цијеђ *вода кувана с пепелом, лугом, лужница.* — Кадар си ... опрати веш без цеђа. *Нуш.* Праља је умрла израњављених руку од цеђи. *Минд.* Она спусти своју тврду цијеђем изгризену руку на његову. *Вуков.*

цеђѐнӣк, -ика, ијек. цијеђѐнӣк, м *мед самотоk (који се сам из саћа цеди). Рј. А.*

цéђѐње, ијек. цијеђѐње, с *гл. им. од цедити (се).*

цѐзáр и **цѐзáр** м ист. *титула римских царева;* исп. цесар. — Оба цезара ... оставише своју ложу ... и сиђоше у средиште Колосеума. *Нен. Љ.*

цѐзáрев и **цѐзáрев,** -а, -о = цезаров *који припада цезару.*

цезарѝзам, -зма м *аутократски начин владања, облик државне управе у којој сву власт држи у рукама једна личност.* — Већ Птоломејевићи и Аталовићи су оци слободне мисли у коју не дира ни римски цезаризам. *Матош.* Нису могли да одвоје увек словенство од омрзнутог московског, боље рећи санктпетерзбуршког цезаризма. *Петр. В.*

цезарѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на цезаризам као систем владавине.* — [Указивао је] ... како је ... лакше бити социјалист у демократској Швајцарској но у ондашњој цезаристичкој Француској. *Скерл.*

цѐзáров и **цѐзáров,** -а, -о = цезарев

цезаропапѝзам, -зма м *систем владавине у коме је црквена и државна власт у рукама световног владаоца; мешање световних владара у црквена, нарочито у папина права. Кл. Рј.*

цезаропапѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на цезаропапизам, који је својствен цезаропапизму као систему владавине.* — О тој цезаропапистичкој ... тези младог доктора ... много се говорило. *Крл.*

цѐзáрскӣ и **цѐзáрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на цезаре, који је као у цезара.* — Узвинута долња усница показивала је нешто цезарске самосвијести. *Шен.*

цезýра ж лат. поет. *ритмички одмор усред стиха од више стопа, пресек, предах. Р-К Реч.*

цѐј м дијал. покр. *в. цех. Вук Рј.*

цѐка ж тал. покр. **1.** *пречишћено сребро. Рј. А.* **2.** фиг. *ков, сој, раса. И.*

Изр. (све) на једну цеку (*све*) *на једну меру. Рј. А.*

Цѐ-кà м непром. скраћ. *Централни комитет (ЦК).* — Али за мене, другови, док Це-ка не утврди да смо стигли и престигли, још увијек важи и траје тачка јуриш. *Дав.*

цѐкер м нем. варв. = цегер. — У руци је држала цекер. *Дав.*

цѐкӣн, -ина м тал. ист. *млетачки дукат, уопште златан новац различите вредности.* — И даћу ти коња Јованова и на коњу пуни товар блага, све цекина жутога дуката. *НП Вук.* На њојзи је само злато, цекин до цекина. *Хар.*

Изр. жут као ~ *изразито жуте боје.*

цѐл м нем. *вештачка вуна од дрвета и тканина од ње.*

цѐл, ијек. цѝјел, ж заст. *в. цил*[1] (*2*). — А онда прекине тај свечани осјећај силна радост ... да су се посветили великој цијели. *Ћал.* У случају ... рата моћи ће влада ... узимати за војне цели или за потребу војске храну. *Јов. С.*

цел- *као први део полусложеница значи да је оно што је означено другим делом сложенице од цела:* цел-влакно, цел-тканина и др.

цѐла ж лат. *део античког грчког храма у коме се налазио кип божанства.* — Пет минута пре него што звоно дадне знак за полазак, сакрићемо се у цели Ерехтејона. *Мил.*

цѐлац и **цѐлац,** -лца, ијек. цијѐлац и цјѐлац, м **1.** *снег који још није гажен, нетакнут снег.* — Пође цијелцем преко њива. *Вуј.* Потрчао сам дуж колоне, упадајући у цјелац. *Чол.* фиг. *нешто што је недирнуто.* — Вуловићева је вредност ... што је и зачетник правог књижевног есеја. Он је храбро загазио у тај целац и разгазио у њему не уску стазу. *Прод.* **2.** *шума која још није сечена, неначета шума. Рј. А.* **3.** *земља која лежи необрађена, која се не оре, лединa:* исп. целица. *Рј. А.* **4.** *неначет жир. Вук Рј.*

Изр. ~ камен *станац, живац камен.* — Мучно се забада челик у цијелац камен. *Мил. В.*

целѐбрант м лат. *свештеник (католички) који служи мису.*

целебри́рати, -èбрӣрāм несврш. *свечано обављати; служити мису (код католика). Кл. Рј.*

целебрàтēт, -éта м лат. *чувена особа, гласовита личност.* — Најоглашенији љекарски целебритети у звијезде [га] кују. *Цар М.*

цѐлер м нем. бот. *биљка из пор. штитара, која се употребљава као зачин и као салата* Apium graveolens. *Терм. 3.*

цѐлеров, -а, -о *који се односи на целер, који потиче од целера:* ~ лишће, ~ корен.

цéлети, -лӣм, ијек. цијѐљети, несврш. *зарашћивати, затварати се (о рани). Деан. Рј.*

цѐлзӣј, -ија и **цѐлзијус** м *назив за јединицу на топломеру (по имену шведског физичара и астронома који га је изумео).* — Сада је август, сунце грије четрдесет и девет целзија. *Крл.*

целѝбāт, -áта м лат. **1.** *неженство, бежење, безбрачност.* — Целибат или ... бежење у нашем народу је врло ретка ... појава. *Ђорђ.* **2.** *забрана женидбе свештеницима неких вероисповести.* — Под оном црном сутаном пламтио је мој живот као вулкан, ја сам био утегнут у гвожђе целибата. *Мар.*

целѝба̄тскӣ, -ā, -ō *који се односи на целибат.* — Бојао се да би се могао изневерити својој целибатској одлуци. *Бал.*

цѐлӣв, ијек. цјѐлӣв, м заст. *в. целов.* — Старац бризну у плач, приђе му и пружи руку на цјелив. *Мат.* И кћер цјеливом такне. *Марет.*

целӣва̄ње, ијек. цјелӣва̄ње, с *гл. им. од целивати (се).*

целӣвати, цѐлӣва̄м, ијек. цјелӣвати, сврш. и несврш. **1.** *да(ва)ти целов, (по)љубити.* — Марица ... целива све иконе на дверима... и тек онда ми приступи. *Сек.* Ти хоћеш да те увијек цјеливам, придигне главу Даринка, па га пољуби неколико пута. *Кум.* Мати скупи обрве, погледа ме ... и пружи ми руку да је целивам. *Петр. В.* фиг. Мене грли **туга,** а цјеливају сјећања. *Јел.* **2.** фиг. ир. *ударити, ударати, погађати.* — Док из мрака љута шара врисну, међу очи зрно га цјелива. *Баш.*

~ **се** *уз. повр.* — Боље се с човеком побити него с рђом целивати. *Н. посл. Вук.* Цјеливају се [Леденик и Рифка] дуго кроз тарабе. *Андр. И.* фиг. То је поноћ ... у којој се две године целивају. *Нен. Љ.*

целӣваћӣ, -ā, -ē, ијек. цјелӣваћӣ *који је намењен целивању, који се целива.* — Сеоске бабе окитиште целиваће иконе. *Шапч.*

целӣва̄ч, -а́ча, ијек. цјелӣва̄ч, м *онај који целива.* — Нисмо испосници ... ни целивачи икона, него они који ... умеју осветити свој живот. *Сек.*

целӣвача, ијек. цјелӣвача, ж *икона која се целива, која је изложена за целивање.* — А чича Мирко и чича Маринко се прекрстише, па метанисаше као пред целивачом. *Ад.* Срмом оковане иконе целиваче ... необично су светлуцале. *Јор.*

целӣна, ијек. цјѐлина, ж; супр. део **1.** *стање онога што је цело, неподељено, неокрњено, читаво, потпуност, целовитост.* — Две динарске зоне које чине једну географску и привредну целину нису досада биле везане и уједињене комуникацијама. *Цвиј.* Нераздвојена цјелина знања људскога почиње се цијепати. *Баз.* **2.** *скупност, заједница.* — Језик ... је целини нашој послужио симболички као знак културног јединства. *Бел.* Није мени стало до личног интереса, него до добра цјелине. *Јонке.* **3.** *в. целица (1).* — Ливаде замуљене, цјелина разгажена од стоке. *Шен.*

Изр. у целини *целовито, потпуно, свеобухватно.* — Ја сам ово писмо у целини унео у моје Спомене. *Јаг.*

цѐлӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на целину, целокупан, потпун.* — Није био у стању да ... намах прочита цео одломак ... текста и упозна се с целинском његовом егзистенцијом. *Сек.*

целӣсходан, -дна, -дно, ијек. цјелӣсходан, необ. *који одговара намењеном циљу, сврси, који је за дани тренутак добро изабран и користан, сврсисходан, подесан, прикладан, згодан.* — Само је онда исхрана целисходна ако ... у тело унесе оних елемената бар толико колико их је оно изгубило. *Батут.*

целӣсходно, ијек. цјелӣсходно, прил. *на целисходан начин, сврсисходно, корисно.* — Сваки орган функционише додуше по природним законима, али увек с обзиром на одржање целине, дакле целисходно. *Псих.*

целӣсходнӧ̄ст, -ости, ијек. цјелӣсходнӧ̄ст, ж *својство онога што је целисходно, корисност, сврсисходност, подесност.* — Обавијестио сам и о нашој акцији и изразио сумњу у цјелисходност оваквих акција. *Чол.* Ти блажени мислиоци ... у ток свих догађаја уносе неки ред, целисходност и смисленост. *Андр. И.*

цѐлити, цѐлӣм, ијек. цијѐлити, несврш. песн. *лечити, исцељивати.* — Онде легло [посвећено тело] санак боравити ... и болне ц'јелити. *ПП Вук.* Хоћу дане богодане који сваке ране целе. *Змај.*

цѐлити, -ӣм, ијек. цјѐлити, сврш. покр. *дати целив, пољубити (обично икону или старијега у руку).* — Ето ти га ту, пак га ти најпрви цели у руке, ја чисто нећу. *Љуб.*

цѐлица, ијек. цјѐлица, ж **1.** *нетакнута, неорана земља, ледина.* — фиг. Ми гледамо како из цјелице коју сада ми оремо трудно и сијемо ... умјетности праве плоди расту. *Прер.; Рј. А.* **2.** *невина девојка, девица. Р-К Реч.*

цѐлӣш, -и́ша, ијек. цјѐлӣш, м *оно што је цело. Р-К Реч.*

цѐлнути, -нӗм, ијек. цјѐлнути, сврш. *дати кратак целов, пољубац; једанпут пољубити.* — Запитао би је камо одлази, нехајно цјелнуо у сљепочицу и погледао кроз дебеле наочале. *Л 1957.*

~ **се** *уз. повр.*

цѐлӧ̄, -ōгā, ијек. цијѐлō, с **1.** *целина.* — Партија ... беше организована као једно цело. *Марк. Св.* Земља обухваћа и саставља једно велико цело све чланове из три природна царства. *Панч.* **2.** покр. *дугме у једној друштвеној игри. Вук Рј.*

цело- *као први део сложеница значи целину, целовитост онога што је означено другим делом сложенице:* целовечерњи, целокупан итд.

цѐлӧбро̄јан, -јна, -јно, ијек. цјѐлӧбро̄јан *који се односи на цели број.* — Множина топлине ... целобројни је умножак неке најмање количине енергије свјетлости. *Физ. I.*

цѐлōв, ијек. цјѐлōв, м *пољубац.* — Дјевојка се гласним цјеловом дотакне старчевих усана. *Ђал.* На челу, љубо, твој ме цјелов пече. *Матош.* И приближи их [усне] за целов помирења. *Богдан.* фиг. Осјећа по танкој кожи цјелове зрака сунчаних. *Наз.*

цѐловā̏ње, ијек. цјѐловā̏ње, с *гл. им. од* ***цѐловати*** *(се).*

цѐловати (се), цѐлујēм (се), ијек. цјѐловати (се), сврш. и несврш. *в.* ***цѐливати*** *(се).* — Хтео бих да страдам са љубавних мука, да целујем блато што јој с ногу спало. *Бој.* фиг. Погледи моји каткад ти цјелују свилену косу. *Домј.*

цѐловѐчѐрњӣ, -ā, -ē, ијек. цјеловѐчѐрњӣ, неол. *који траје целу вечер*: ~ филм.

цѐлȍвит, -а, -о, ијек. цјелȍвит *потпун, свеобухватан, целокупан; интегралан, непрекинут; читав; неокрњен, цео.* — Многи позоришни глумци немају целовиту представу о теорији глуме Станисла̏вског. *КН 1958.* Премда те три драме не творе никакав специјални циклус . . . оне ипак на путу драматуршког развитка Мирослава Крлеже означују једну цјеловиту етапу. *Матк.* С ким ће човјек разговарати, ако не с човјеком који је то сто посто. Цјеловит, од једног комада — човјек! *Крл.* Докле је живио Хектор . . . дотле и ахејски велики бедем цјеловит је стајао. *М-И.*

цѐлȍвито, ијек. цјелȍвито, прил. *у целовитом стању, потпуно, свеобухватно.* — Пожељно би било да предговоре . . . пишу они књижевни радници који су способни да . . . целовито прикажу стваралаштво једног писца. *Б 1957.*

цѐлȍвитōст, -ости, ијек. цјелȍвитōст, ж *својство, стање онога што је целовито, потпуност, целина.* — Краљчевићева је, пак, пјесма растргана у два дијела те не оставља дојам цјеловитости. *Барац.* Путопис је доиста могао да буде . . . својом целовитошћу импресиван и садржајан приказ и осветљење једне земље. *Богдан.*

цѐлȍднēван, -вна, -вно, ијек. цјелȍднēван *који траје цео дан.* — Тек после тог целодневног рада . . . могло се увече . . . нешто учинити за »своју душу«. *Пол. 1973.*

цѐлȍкуп, -а, -о, ијек. цјелȍкуп *в.* ***цѐлокупан.*** — Цјелокуп јад живота по мени сав се руши. *Крањч. С.* Тијело му цјелокупо бјеше. *Рј. А.*

цѐлȍкупан, -пна, -пно, ијек. цјелȍкупан *сав, цео, потпун (са свима својим деловима).* — У њима тумула сахрањивани су целокупни мртваци. *Жуј.* Поглед му је оштар, напрегнут, цјелокупан његов интерес садржан је у њему. *Донч.*

цѐлȍкупно, ијек. цјелȍкупно, прил. *са свима деловима, у целини, потпуно, сасвим.*

цѐлȍкупнōст, -ости, ијек. цјелȍкупнōст, ж *укупност свих делова, потпуност; интегритет.* — Не треба заборављати да је народ, узет у целокупности, творац и судија свог језика. *Бел.* Саборска депутација . . . је год. 1861. од краља тражила територијалну цјелокупност домовине. *Нех.*

цѐлȍмудрен, -а, -о, ијек. цјелȍмудрен рус. (често ир.) *чист у моралном смислу, поштен, честит, непорочан; чедан, невин.* — Коњи . . . за живу главу неће у други [сокак], ма како примерна и целомудрена човека пасажера возили. *Срем.*

цѐлȍмудренōст, -ости, ијек. цјелȍмудренōст, ж *својство, особина онога који је целомудрен, морална чистота; чедност.* — Од Руса му је остала нека готово религиозна целомудреност и идеализам. *Скерл.* Упознао сам пријатну мушку шалу . . . друкчију од суве, учене . . . с наравоученијем и . . . целомудреношћу која нас је плашила. *Петр. Б.*

цѐлȍмудрије, ијек. цјелȍмудрије, с заст. *в.* ***цѐломудреност.*** — Ја сам далеко да овде предикујем о целомудрију у књижевности и . . . не мислим да се књиге пишу за пансионате младих девојака. *Скерл.*

цѐлōст, -ости, ијек. цијѐлōст, ж *особина, стање онога што је цело, што има своје делове, целина.* — Иако Мажуранићеве краће пјесме чине идејну цијелост, у изразу су врло разнородне. *Барац.* Ако би дошло до српско-турског рата . . . Источно питање отворило би се у својој целости. *Јов. С.*

цѐлȍћа, ијек. цјелȍћа, ж *в. целост. Р-К Реч.*

цѐлȍфā̏н, -а́на м грч.-лат. *танка, прозирна, савитљива материја која се прави од целулозе и која не пропушта воду, а употребљава се за паковање хране.*

цѐлȍфā̏нскӣ, -ā, -ō *који је од целофана*: ~ омот.

цѐлт м нем. *шаторско платно; шатор. Кл. Рј.*

цѐлула ж лат. *ћелија, станица.* — Посљедња целула тијела им утрнула. *Дражс.*

цѐлулā̏рнӣ, -ā, -ō *који се односи на целулу, ћелијски, ћелични.* — Многе ћелијце од сваке руке међу собом сложене праве целуларно ткање. *Панч.*

цѐлулȍза ж лат. *главни саставни део биљних организама, који се много примењује у производњи хартије, експлозива и др.* — Целулоза . . . кад је савршено развијена, материја је доста жилава . . . савршено прозрачна. *Панч.*

цѐлулōзнӣ, -ā, -ō *који има у себи целулозе, у коме има целулозе; који се бави прерадом целулозе*: ~ памук, ~ дрво; ~ индустрија.

целулòйд, -и́да м лат.-грч. *пластична рожаста, еластична, врло отпорна и лако запаљива маса која има врло широку примену.*

целулòйдни̑, -а̄, -о̄ *који је од целулоида*: ~ лутка; фиг. *који је као целулоид, налик на целулоид.* — А лијева јој се рука с . . . раширеним целулоидним прстима упила у Пубина црна леђа. *Бег.*

целу́нути, цѐлӯнēм, ијек. цијелу́нути, сврш. покр. *в. целнути.* — Цјелунух земљу — мајчицу драгу. *Крањч. С.* Синови га, по старој навади, цјелунуше у руку. *Шимун.*

цѐлцат, цѐлцат и **цѐлцит,** -а, -о, ијек. цијѐлцат, цјѐлцат и цјѐлцит (обично у вези с придевом цео) *у појачаном значењу*: *цео.* — Седела је целцати дан тамо код гробова. *Вес.* Леже на диванчић, баш према великом зрцалу, у ком се је цијела, цјелцата могла видјети. *Шимун.* Да вам овако по сељачки једну живу истину попричам, ал' целцату, среће ми моје! *Рад. Д.* На њој шешир, управо и то није шешир, него јој на глави цела практикантска плата, цела целцита. *Дом.*

цѐљ, ијек. цијељ, ж заст. *в. циљ.* — Кад би се свака радња називала моралном . . . онда бисмо брзо дошли до познатог моралног правила језуита: циљ оправдава средство. *Марк. Св.* Ето зашто је писац . . . промашио цијељ. *С 1911.*

цѐљѐње, ијек. цијељѐње, с *гл. им. од цѐлити.*

цѐмент м лат. **1.** *нарочита смеса силиката добивених жарењем смесе кречњака и глине, која кад се покваси и кад јој се дода песак постаје тврда као камен (бетон).* **2.** фиг. *веза којом се нешто чврсто држи, спаја и одржава.* — Мука и трпљење су најјача веза, најчвршћи цемент којим се људи збију у једно. *Наз.*

цемѐнтара ж *фабрика, творница цемента.* — После рата се вратисмо у цементару. *Пол. 1970.*

цемѐнтāш, -а́ша м *радник у фабрици цемента.* — Овај доктор . . . проучава бронхитис сплитских цементаша. *Вј. 1973.*

цементи́рање с *гл. им. од цементирати.*

цементи́рати, -ѐнтӣрām сврш. и несврш. *превући, превлачити, вез(ив)ати, утврдити, утврђивати, учврстити, учвршћивати цементом.* — Наредио сам им да цементирају онај лед. *Дав.* фиг. Ова гранитна стијена [јединство наших народа] цементирана је крвљу наших најбољих синова. *Тито.* [Народни фронт] је морао цементирати још чвршће и заувијек слогу између припадника свих народности и свију вјера у нашој земљи. *Наз.*

цѐментни̑, -а̄, -о̄ **1.** *који је од цемента*: ~ глазура. **2.** *од којег се добива цемент*: ~ лапор, ~ боксит. **3.** *који служи за производњу цемента, у коме се производи цемент*: ~ фабрика, ~ индустрија, ~ погон.

Изр. ~ пломба мед. *цементна маса којом се испуњава шупљина поквареног зуба или шупљина у кости.*

цѐментовати, -тујēм сврш. и несврш. *в. цементирати.* — На цементованом плацу . . . видјели су се музиканти. *Лоп.*

цѐн, -е́на, -е́но, ијек. цӣјен, (комп. цѐнијӣ и цѐњӣ) **1.** *који је мало или ниско процењен, јефтин.* — У Њемачку је навалило . . . енглеско боље и цјеније жељезо. *Старч.* **2.** *који има цену, који је на цени, драгоцен, скупоцен.* — А тко је крив но слаба влада наша, кад издајице у свом крилу . . . његује . . . кано цијено биље? *В 1885.*

цѐна, ијек. цијѐна, ж **1.** *вредност чега (робе, рада и сл.) изражена у новцу или чему другом*: ниска ~, висока ~, спуштене цене, слободне цене, везане цене, ванредне цене. **2.** (само јд.) *важност, вредност, значење.* — Све што је са стране нема у Енглеској и Француској цене ни уважења. *Нен. Љ.* Те су књиге вјековите цијене. *В 1885.* Кад таквих преводилаца буде . . . скочиће цена тој књижевности. *Поп. П.*

Изр. бити на цени *бити цењен, уважаван*; доћи до цене *постати важан, признат*; држати се на цени *уважавати себе*; знати своју цену *бити свестан своје вредности*; имати цену *бити скуп*; нема му цене *толико вреди да се не може изразити ценом*; ни по(д) коју цену *никако*; по(д) сваку цену *свакако*; по цену нечега *ризикујући, жртвујући нешто*; у цену купити *јефтино купити*; ~ крви фолк. *одштета за убијеног, кроварина, крвнина.* — За сваку главу да се плати цијена крви стотину и тридесет и три цекина. *Мат.*

цена̀кул(ум) м лат. *трпезарија; благоваоница*; фиг. *друштво истомишљеника.* — Матош оснива први наш ценакулум у кафани, гдје се млади људи . . . учаху култу форме и чиста језика. *КН 1936.*

цѐндрав, -а, -о *плачљив, цмиздрав. Бен. Рј.*

цѐндравац, -а̄вца м *онај који цендра. Бен. Рј.*

цѐндрати, -а̄м несврш. покр. **1.** *силити се на плач, цмиздрити, цмољити.* — Стари ће тешко да проживе то . . . Проживљават ће и уморно цендрати уз огњишта. *Вил.* **2.** фиг. *мутити, сплеткарити.* — Мислиш ли ти и надаље курити и цендрати против зарука мога Михе с пасторком твојом, ја ћу теби припалити табане. *Ков. А.*

цѐндрица ж *плачљивица, балавица.* — Видиш ли ти ову најмању цендрицу? *Ков. А.*

цѐне и **цѐне,** ијек. цијѐне и цӣјене (комп. цѐњē и цѐнијē) прил. *уз ниску цену, јефтино.*

— Богаташу се врло цијене учини, па на то пристане. *Вук.* Гавранови грачу и бију се, цијене ће брзо меса бити. *Њег.* И лугара ћемо онога, па стражаре [тужити] који не даду преко границе да цјење жита и блага купимо. *Тур.* Ако га нађеш иће цење, носи га џабе. *Лоп.*

цѐнз м *цензус.* — Предсједници и кметови општинских судова морају имати ... имовински ценз. *Мј. 1926.* Због високог ценза ... они су се надали да ће у бирачком телу за Сенат број њихових гласача бити знатно већи. *Јов. С.*

цѐнзор и **цѐнзор** м лат. **1.** ист. *високи чиновник у старом Риму који је вршио процене имања, надзор над јавним моралом и давао државне приходе под закуп.* **2.** *особа постављена од неке власти да врши цензуру.* — Требао је да буде цензор за мађарски језик. *Нех.* Тај његов [Вуков] спис није угледао свјета, али га је довео у везу са великим цензором српских и словенских књига [Копитаром]. *Бел.* Долазе војни цензори и чиновници из телеграфске централе. *Нуш.* **3.** ист. *редар у школи, ученик који пази на ред у учионици.* — Цензори су кажњавани најстрожом казном ако би врата [у учионици] стајала отворена. *Ранк.* Кад је стигао у школу ... запитао је ... цензора је ли било нереда. *Срем.* **4.** *оцењивач, судија, критичар.* — Ви сте цензор на мјесту. *Ков. А.* Здрав разум може каткад да буде праведан судија, а понекад неразложан цензор. *Прод.*

цѐнзорица и **цѐнзорица** ж *жена цензор.* — Млади заступник [у сабору] има и цензорицу [своју младу жену] која га мотри и чува од сваке напасти. *Шен.*

цѐнзоров и **цѐнзоров,** -а, -о *који припада цензору.*

цѐнзорскӣ и **цѐнзорскӣ,** -ā, -ō *који се односи на цензоре.* — Очеве дописнице из фронта ... су биле цензорском оловком испрекрижане црвено. *Гор.* А цензорско питање у другом одељењу задавало је велике бриге професорима. *Ранк.*

цѐнзорство и **цѐнзорство** с *служба, дужност цензора.* — Око њега се гуркају ... његови другови из гимназије, сада богослови, подсећајући га на његово цензорство. *Ранк.*

цензу́ра ж лат. **1.** *процена, оцењивање, расуђивање.* — Човјеку није допуштено да у потрази за истином без цензуре слиједи властите мисли. *Ант. 1.* Накресана господа застала изнад ње хихотом, те стадоше збијати шале без сваке цензуре. *Куш.* **2.** *службени претходни преглед штампаних ствари, позоришних и филмских представа и сл.; установа која врши тај посао.* — Новине без цензуре почеле [су] излазити. *Нен. Љ.* Од свих могућих мера против штампе Устав је само цензуру ... забранио. *Јов. С.* Роман је пун необично финих алузија, да би се заварала будна и неповјерљива цензура. *Баб.* **3.** заст. *врста завршног испита.* — Читао [је] да му је син у Пешти сјајно свршио цензуру. *Ђал.*

цензури́рање с *гл. им. од цензурирати.*

цензури́рати, -у̀рӣрām свр̀ш. и несвр̀ш. = цензурисати **1.** *оценити, оцењивати, проценити, процењивати.* — Цензурирати страшне и неморалне ријечи ... то су ... успјеси. *Д 1934.* **2.** *(из)вршити цензуру (2).* **3.** заст. *положити судијски или адвокатски испит.* — Млади нетом у Пешти цензурирани одвјетник Каргачевић ... *Ђал.*

цензу̀рисање с *гл. им. од цензурисати.*

цензу̀рисати, -ишēм свр̀ш. и несвр̀ш. = цензурирати. — Па ти би и мене цензурисао? Зар нисмо ратовали заједно? *Дав.*

цѐнзу̀рнӣ и **цѐнзу̀рскӣ,** -ā, -ō *који се односи на цензуру, који је својствен цензури.* — И није се осуђивало само дело и покушај, но је строги цензурни дух покушао да продре и до самих помисли. *Прод.* Све критикују и ругају се ... не видећи да су само продукт грађанског друштва, нека врста цензурског уступка. *Сим.* Двадесет и седмог марта цензурске прилике у Београду нешто су се измијениле. *Зог.*

цѐнзус и **цѐнзус** м лат. ист. **1.** *процењивање имовине грађана у старом Риму.* **2.** *висина пореске стопе на основу које се стицало изборно право.* — У парламент ... бирани су на темељу високог изборног цензуса само земљопосједници. *ОП 1.*

цѐнӣк, -и́ка, ијек. цѐнӣк, м *в. ценовник.* — Поврати се у хотел да обједује. Носач ... постави преда њ цјеник јела. *Ћип.*

це́нити, цѐнӣм, ијек. цијѐнити, несвр̀ш. **1.** *одмеравати, одређивати, утврђивати цену или вредност нечему.* — Узе Кулин цијенити робље. *НП Вук.* Та оно, ја ти могу баш и продати ... А шта цените, брале? *Глиш.* **2.** *истеривати цену, уцењивати.* — Њега цијени вила љекаруша: Шта ћеш дати, Јово челебија, да ти видам твоје ране грдне? *Рј. А.* **3. а.** *стварати одређени суд о некоме или нечему, просуђивати, (пр)оцењивати.* — Ценим да ће се овде ноћас појести и попити најмање двеста пари опанака — проговорио Манојло. *Рад. Д.* Они само по пуцњави цене на којој је страни непријатељ. *Јак.* **б.** (за некога, за нешто, неким, нечим) *приписивати коме нека својства, држати, сматрати.* — Кћер му се стане чудити и као за луда и несвјесна човјека цијенити га. *Вук.* Калфу не цијеним за слугу, већ за сина. *Шен.* **4.** *признавати вредност некоме или нечему, поштовати, уважавати кога.* — Народ који не цени своје ве-

лике људе, не заслужује ни да их има! *Срем.* Сви ми високо цијенимо ваше патриотске осјећаје. *Наз.*

Изр. ~ одока *процењивати, вршити процену на први поглед, отприлике, приближно.* ~ **се 1.** *ценкати се.* — Имућнији радници ... иду у Влашку без драгомана и тако се цене (погађају). *Ђорђ.* **2.** *сматрати се.* — Сада се цијеним сретнијим од најмоћнијега владара. *Ђал.* Одсада нећу више роптати, нећу се несрећним ценити. *Змај.*

цѐнкање, ијек. цијѐнкање, с *гл. им. од ценкати се.*

цѐнкати се, -ам̄ се, ијек. цијѐнкати се, несврш. *погађати се, настојати постићи цену у своју корист.* — Сетио се Пера прошлог вашара и једног вранца за кога се ценкао па га испустио. *Срем.* Ситничаво су се цјенкали за лире при куповини. *Лал.* И све се партаје цјенкају, сви носе, сви згрћу залихе робе. *Крл.*

цѐнõвињк, -а и **ценòвнйк,** -ика, ијек. цијѐнõвњик и цијенòвњик, м *попис или списак трговачке робе или чега другог с назнаком цене*: трговачки ~, царински ~.

ценòћа, ијек. цијенòћа, ж *в. јефтиноћа. Р-К Реч.*

цѐнт м (ген. мн. цѐнтā и цѐнтӣ) лат. **1.** *цента.* **2.** *стоти део неких новчаних јединица (америчког и канадског долара, холандског гулдена и др.).* **3.** *уопште ситан новац, пара.* — Све продадох, а дома ни цента не носим. *Лоп.*

цѐнта ж лат. *мера за тежину 100 фунти (50 kg); у метричком систему 100 kg, квинтал. Кл. Рј.*

цѐнтар, -тра м лат. **1. а.** мат. *у геометријској фигури (кругу, лопти) тачка која је од свих тачака обима или површине подједнако удаљена. ЕЛЗ.* **б.** физ. *тачка у којој се концентришу какви односи*: ~ притиска. **2.** *средина, средиште, средњи део града који се обично налази у средини градског простора*: ~ Загреба, ~ Београда. **3.** *место где је сконцентрисана каква активност, руководство, управа; град или насеље које има административни, културни, индустријски и сл. значај за какву област или земљу; највиши орган (органи) какве активности*: ~ за ванармијско васпитање; трговачки ~, индустријски ~, културни ~. — Чим је настао намеснички режим, либерали су покушали да пренесу центар Омладине у Србију. *Јов. С.* **4.** војн. *главни део војске у борбеној линији, за разлику од крила која се налазе са стране тога дела војске.* — Командир звизну **у** пиштаљку ... крете центар, крила мало заосташе. *Јак.* **5.** фиг. *оно што је најглавније, око чега се све разврстава, скупља.* — Центар радње често пута није главни јунак. *Нед.* **6.** спорт. *играч који је у фудбалу, хокеју, ватерполу распоређен у средишту.* — Средњи помагач, центар, представља вођу навале. *Хок.* **7.** пол. *у буржоаском парламенту партија која стоји између левице и деснице.* **8.** анат. *скуп нервних ћелија који регулише неку функцију у организму*: ~ за равнотежу, моторни ~.

Изр. бити у центру пажње *бити главни, привлачити на себе пажњу свих.*

цѐнтарфо̄бр м енгл. спорт. *у фудбалу средњи играч у навали.*

цѐнтархалф м енгл. спорт. *играч у средини који у фудбалу помаже навали и одбрани.*

цѐнтаур и **центàур** м лат. = кентаур **1.** *грчко митолошко биће у кога је глава и горњи део тела људско, а доњи део тела и ноге коњске.* **2.** (Центаур) астр. *сазвежђе јужне хемисфере.*

цѐнтāш, -а́ша м *онај који је тежак једну центу. Р-К Реч.*

цѐнтēнӣј, -ија и **цѐнтēнијум** м лат. *раздобље од сто година, столеће*; исп. миленијум.

центи- лат. *као први део сложенице значи стоти део основне јединице која се налази у другом делу сложенице*: центиграм, центилитар и др.

цѐнтимēтар и **цѐнтиметар,** -тра м = сантиметар **1.** *стоти део метра.* **2.** *кројачка врпца за мерење дужине с назначеним центиметрима.*

цѐнтимēтарскӣ и **цѐнтиметарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на центиметар и на центиметре.*

центрàла ж лат. **1.** *седиште највише власти или управе неке установе, банке, предузећа, политичке организације (за разлику од подружнице, филијале), матица*: извозна ~ за жито. **2.** *место где су главна постројења неке веће техничке установе*: електрична ~, телефонска ~. **3.** *главни град, престоница.* **4.** геом. *дуж која спаја средиште двају кругова; дужина између средишта двају кругова.*

централѝзам, -зма м пол. *систем управљања или организације у којој су месни, локални органи потчињени централној, средишњој власти.*

Изр. демократски ~ *у организацијама комунистичких партија доношење свих одлука за које се изјаснила већина на демократски начин и спровођење тих одлука под руководством једног централног тела, уз обавезно покоравање и тог централног тела и сваке организације, као и сваког члана тој демократски усвојеној одлуци.*

централѝзатор м *онај који врши, изводи централизам, централизацију.*

централи̏за̄торскӣ, -ā, -ō *који се односи на централизаторе, својствен централизаторима*: централизаторске тенденције.

централиза̀ција ж пол. *јединство власти, систем управљања, владавине у коме је сва власт сконцентрисана у једном центру, у једном управном органу или у рукама једног човека.* — Намјера која је смјерала на централизацију и германизацију оста ... без посљедица. *Јаг.* Побједничка партијска група морала је нужно своју власт ... учвршћивати ... проводећи ... екстремну централизацију цјелокупног живота у државним рукама. *Ант. 1.*

Изр. ~ капитала екон. *претварање многих, релативно самосталних капитала у мањи број крупних капитала.*

централи̏зӣрā̀нōст, -ости ж *особина, стање онога што је централизирано.*

централизи̏рā̀ње с *гл. им. од централизирати.*

централизи̏рати, -йзӣрām сврш. и несврш. = централизовати *спровести, спроводити централизацију, подврћи, подвргавати централизацији.* — Због тога се државна власт рано усредоточила, централизирала, у рукама владара. *Пов. 1.*

централѝзовā̀нōст, -ости, ж *особина, стање онога што је централизовано.*

централѝзовā̀ње с *гл. им. од централизовати.*

централѝзовати, -зујēм сврш. и несврш. = централизирати. — Апсолутне монархије ... морале су, при стварању централизоване владавине, да маневришу. *НК 1946.*

централѝсати, -ишēм сврш. и несврш. *централизирати.* — У главни Раднички савез могу ступити само централисани синдикални савези. *Лапч.*

централѝст(а) м *присталица централизма. Кл. Рј.*

централи̏стичан, -чна, -чно *в. централи̏стичкӣ.* — Национализам ... колико је год према вани империјалистичан, није према унутра централистичан. *Марј. М.*

централи̏стичкӣ, -ā, -ō *који припада централизму, који се односи на централизам, заснован на централизму:* ~ државно уређење, централистичке тежње, ~ власт.

централи̏стичкн прил. *на централистички начин.* — Водили [су се] преговори око новог уређења Аустрије с главним питањима: да ли ће се њоме управљати централистички, федералистички или дуалистички. *Барац.*

центри̏зам, -зма м *политичко опортунистичко начело (у партијама II интернационале).*

центрипе̏та̄лан и **цѐнтрипета̄лан,** -лна, -лно *који тежи према центру, средишту, усмерен према средишту, средотежан;* супр. центрифугалан: центрипетална сила.

центри̏ра̄ње с *гл. им. од центрирати.*

центри̏рати, цѐнтрӣрām сврш. и несврш. **1.** *наместити, намештати, сместити, смештати, довести, доводити нешто у средиште* **а.** геом. *одредити, одређивати средиште.* **б.** техн. *довести, доводити центар инструмента или његовог дела тачно у одговарајући положај; утврдити, утврђивати средишњу осовину, концентрисати средишта неких тела на једну заједничку осовину.* **2.** спорт. *бацити, бацати, добаци(ва)ти лопту у средину игралишта.* — Био је веома борбен и добро је центрирао. *Б 1951.*

цѐнтрист(а) м *центрумаш.*

центрифу̏га ж (дат. -ги) лат. физ. *машина којом се излучују гушће, чврсте материје из течности (помоћу центрифугалне силе) или се уклања вода из тврдих материја:* ~ за цеђење воде из рубља, ~ за цеђење меда из саћа. — Као најбољи мед цени се првенац или самоток, тј. онај који из саћа сам исцури, или га центрифугом добијемо. *Батут.*

центрифу̀га̄лан и **цѐнтрифуга̄лан,** -лна, -лно *који бежи, одвлачи од центра, средишта, који настоји да се удаљи од средишта; који је заснован или који ради на том принципу;* супр. центрипеталан: центрифугална сила, центрифугална машина.

центросфе́ра ж лат.-грч. геол. *централна језгра земаљске кугле.*

цѐнтрум м *в. центар.* — Отворио модерну пекару ... у центруму града. *Десн.* Француско лево крило разбијено ... центрум разбијен, педесет хиљада мртвих. *Трифк.* Национални социјалисти ... не могу привући више бирача центрума. *Обз. 1932.*

центру̀ма̄ш, -а̏ша м *присталица центрума, центра као политичке странке.*

центру̀ма̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на центрумаше; који припада центруму (као политичкој странци) и центрумашима.* — Они су свој протест објавили преко швајцарског социјалистичког листа Бунд [Bund] претпостављајући с разлогом да га не само десничарски него и центрумашки и неутрални листови не би штампали. *ЛМС 1951.*

цѐнту̏рија ж лат. ист. **1.** *један од 193 дела на које је Сервије Тулије поделио римске грађане и који су се тако састајали у своје скупштине.* **2.** *одред, чета од 100 људи у старом Риму.* **3.** *чета тешко наоружаних пешака у римској легији.*

центурӣја̀тскӣ, -ā, -ō *који је припадао центуријама или центурији у Риму.* — Гра-

ђани су се састајали у скупштину која се звала центуријатска комиција. *Пов. 1.*

центурѝон, -о́на м *заповедник центурије*; исп. сатник.

це́нути, цѐнём несврш. покр. *губити дах, гушити се*; исп. заценути се. — Тада јој је он шаптао путено еванђеље, а она је ценула од дављивог смијеха. *Божић.*

цѐњен, -а, -о, ијек. цӣјењен **1. а.** (*по*)*штован.* — Он ... постаје цењен писац српске и хрватске књижевности. *Скерл.* **б.** *као формула учтивости, у усменом или писменом обраћању*: (много) цењени (господине, друже, пријатељу и сл.). **2.** *који је на цени, вредан.* — При ређању воћа треба пазити да цењеније сорте буду свака за се. *Тод.*

це́ње́ње, ијек. цијѐњење, с *гл. им. од ценити* (*се*).

цѐњкање, ијек. цјѐњкање, с *гл. им. од цењкати се.*

цѐњкати се, -ām се, ијек. цјѐњкати се, несврш. *в. ценкати се.* — Десетак се људи стисло око Кларе, па се натежу, цјењкају ... око покућства. *Цар Е.* Жене су се налазиле свуда [по вашару], гледале све, узимале у руке, цењкале се. *Вес.*

цѐо, це́ла, це́ло, ијек. цӣо и цӣјел (одр. цѐлӣ) **1.** *који има све делове, којему ништа не недостаје, који је потпун, сав, читав, узет у целини.* — Цијела се кућа стрчала ... да чује. *Киш.* Брат брата не би могао боље штитити ... него је то чинио Копитар према Вуку целих тридесет година. *Бел.* Цијелим путем од Финске возила се саоницама. *Креш.* **2.** *читав, неповређен; неоштећен.* — Оде Пенелопи јавити мудрој да си јој здрав и цио. *М-И.* Иза рата почеше долазити људи, цијели и њихови разломци. *Нам.* Пажљиво нижу ... дугачке ђердане на којима су нанизани ољуштени али цели ораси. *Андр. И.* **3.** *прави, истински.* — Јест, они [стари другови] су умрли као цели људи, неизразбијани о ово оштро камење реалности. *Вас.* Син Божин, једва осамнаест година па већ цео човек, те још какав. *Игњ.* **4.** *неоспоран, непобитан, прави.* — Ово ти је цела истина. *Вес.* **5.** *исти, сушти, потпуно сличан.* — О, тај човјек ... цијела мајка је од главе до пете. *Богд.*

Изр. ~ вода *неначета вода* (*док није од ње одлито из суда у коме је донесена нити је ко још пио*); ~ земља *целица, земља која није орана*; цели свет (говори, прича, зна) *свако*; ~ млеко *необрано, пуно, чисто, масно млеко*; ~ вино *в. уз вино* (*изр.*); цео број *број без разломка или без децималног зареза или тачке.*

цѐп, ијек. цӣјеп, м (лок. це́пу; мн. цѐпови) **1.** *дашчица привезана за мотку, којом се при вршидби млатило жито.* — Мотка (стојак) за коју је матузицом привезан цијеп. Стојак се држи у руци, а цијепом се млати жито. *Вук Рј.* Данило је јездио ... млатећи као цијепом истегнуте мрканове слабине. *Крањч. Стј.* **2.** *део обредног руха које католички свештеник ставља око врата.* — Изнијела из сепета рухо ... мисне пасове, уплетнице, цјепове. *Павл.* **3.** *поцепани део нечега, дроњак, одртина.* — Коса му је била разбарушена, очи мутне ... одело на њему на цепове подерано. *Ат.* **4.** (и ж) покр. *узорани део њиве одвојен браздом од остатка њиве, образдак.* — Свршисмо цеп и почесмо други. *Вес.* Окопаше цеп коју су почели. *И.* **5.** *при цепљењу биљке гранчица која се ставља на подлогу, калем* (*2а*), *навртак.* — Дозначио [ми је] незнатан број цјепова из земаљског воћњака. *Бал.* У 1950. години ... узгојено је 25 000 лозних цепова. *Б 1951.*

цѐпак, цѐпка и цѐпка, цѐпко и цѐпко (комп. цѐпкијӣ), ијек. цјѐпак *који се лако цепа*: ~ дрво.

цѐпало, ијек. цјѐпало, с **1.** *место где се дрва цепају. Вук Рј.* **2.** *клада, пањ на коме се дрва цепају.* — Забије сјекиру до ушке у цјепало. *Гор.*

цепа̀нӣк, -и́ка, ијек. цјепа̀нӣк, м *цепка.* — Приступи ... цура ... с бременом дрва на глави, а под бременом сколила омотани поглавач да је не утиру чокури цјепаника. *Љуб.*

цѐпаница, ијек. цјѐпаница, ж **1.** *комад, део расцепљеног дрвета.* — Нестало ми дрва, да купим коју цепаницу. *Глиш.* Он прихвати с друге стране казана једну сирову, тек нагорјелу цјепаницу. *Андр. И.* **2.** фиг. погрд. *неотесана, проста особа, простак.* — Баш си права геачка цепаница: нећеш се никада истесати. *Ранк.*

цепа̀нница, ијек. цјепа̀ница, ж агр. *врста трешње која се добива цепљењем*; исп. цепика. *Рј. А.*

цѐпаничкӣ, -ā, -ō, ијек. цјѐпаничкӣ *који се односи на цепанице.* — Цјепаничкијем уљем (батинама) извидо̀ га је. *Рј. А.*

цѐпа̄нка, ијек. цјѐпа̄нка, ж *в. цепаница.* — Некакав је лакеј, случајно ил' свесно, с прозора цепанку о главу му [Сирану] тресно̀. *Дим.* Лете букове цепанке. Радојка често и по две одједном убацује. *Рад. Д.*

цѐпа̄ње, ијек. цијѐпа̄ње, с *гл. им. од цепати* (*се*).

цѐпа̄р, -а́ра, ијек. цјѐпа̄р, м *цепач.* — Мутавџије и цјепари застајкивали су мостарском чаршијом. *Радул.* Чује [се] само хрскање ораха под зубима Пиње цјепара. *Куш.*

це́пати, цѐпа̄м, ијек. цијѐпати, несврш. **1. а.** *ударајући чим оштрим растављати на делове по дужини*: ~ дрва. — Задувани као да су кладе цепали. *Јаки. Ђ.* **б.** *кидати,*

тргати у комаде; растављати, комадати. — Цепам све са себе, гледам своје голо тело. *Вас.* Два пута је цепао Деспотовићеву листу. *Ћос. Б.* Задружно имање не смије се цијепати на дијеле. *Павл.* Муње заблистале змијолико и стадоше цијепати небо. *Гор.* фиг. И тај који хтедне цепати на парчад наш зној и нашу муку, нека је проклет! *Вес.* **в.** *разједињавати.* — Грујић ... није хтео ... да цепа странку. *Јов. С.* [Петоколонашки елементи] хоће да цепају антихитлеровску коалицију. *Дед. В.* **г.** фиг. *нарушавати, ремметити.* — Совуљаге се довикују и цепају тишину. *Ћос. Д.* **д.** *режући растављати, парати:* ~ платно. **ђ.** *раздвајати нити по дужини.* — Извади плетење из котарице, али све испушта плетиво или цепа жицу. *Вес.* **е.** *делити напола, преполављати, располављати, предвајати.* — Цепате л' ви [шљиве] кад кухате? *Шапч.* **ж.** *ломити, кршити.* — Вјетар дува ... стене цепа, а побрђа дроби. *Јакш. Ђ.* [Струја] је у своме пролазу цепала и дробила ледену кору. *Петр. М.* **2.** *чупати.* — Бранко је цепао жуљ на длану. *Ђур.* **3.** *стварати пукотине у земљи; бразdати, орати; прелазити преко нечега остављајући видан траг, резати, парати.* — Пас љетни [суша] ... цијепа земљиште жедно. *Марет.* Оштро си [рало], сјајно, цијепаш земљу. *Ђон.* Торпиљери ... су оштрим кљуном цепали пенушаве таласе. *Јак.* **4. а.** *снажно избијати (о нечему што тече), бризгати, шикљати.* — Из ногу му крв цијепа. *Павл.* **б.** *пљуштити, сипати као из кабла (о киши).* — Не хаје ни што киша цијепа, ни што мећава мете. *В 1885.* **в.** фиг. *пробијати до сржи у костима (о студени).* — Ова мртвачка ноћ ... цепа и мрзне. *Петр. В.*

Изр. ~ длаку на четворо *истраживати до ситница, цепидлачити;* цепа у колену (у нози, у зубу) *јављају се оштри болови на махове;* ~ коме срце (груди, душу) *задавати некоме оштар душевни бол;* ~ на коме дрва *искоришћавати некога за најтеже послове.*

~ **се 1. а.** *делити се на делове, комаде, раздвајати се; рачвати се, гранати се.* — Гледајући ... оне огромне, порушене балване посред ријеке на којима се валови цијепају, пјенећи се ... заборавих на све тешкоће пута. *Маж. Ф.* Сукну пламени млаз, цепајући се при врху као да је змијски језик. *Јак.* Нева се цепа на више рукава па се онда улива у Финландски залив. *Нов.* **б.** *распарчавати се, разједињавати се.* — Народ се цијепа, племена се крвавијем очима гледају. *Јакш. Ђ.* Парламент се цепа на два дома. *Јов. С.* **2.** (од кога) *одвајати се, удаљавати се.* — Ја сам се од свога детињства с њима научио, па нисам се могао од њих цепати. *Ат.* **3.** покр. *јако болети (од умора, слабости и сл.).* — Нећеш да признаш да си малаксао ... и да ти се ноге цијепају. *Радул.*

Изр. срце ми (му, јој и сл.) се цепа *тешко ми (му, јој и сл.) је, тргим (трпи) велике душевне болове, патим, (пати);* ~ се од смеха *јако, бучно се смејати.*

цéпац, -пца, ијек. цијèпац, м **1.** *оно што је отцепљено, цепаница; батина, млат.* — Нисам светац, дрвен цијепац да се само богу молим. *Хар.* Да, Хрват туђој руци цијепац! *Шен.* **2.** риб. *дугачка и танка мотка на којој су причвршћене ости, оствиште, остиљ.* **3.** (об. у мн.) *штапци што стоје у пређи између нита и горњега вратила.* — Ткаља [би] ... одмакла изанђале нити и штапцем, ударајући пажљиво по цепцима, размрсила растресену тканину. *Рад. Д.* [Баба] ударајући штапом у цепце, није дала да се смех продужи. *И.* **4.** *цеваница; голен;* исп. цев (4). — Авди кратке гаћне ногавице доље-горе, низ цијепце, уз цијепце, како год је корачао. *О-А.* Дјеца ... танких цијепаца. *Нам.* **5.** покр. *део повећега комада земље раздељеног на више власника. Рј. А.*

цèпāч, -áча, ијек. цјèпāч, м **1.** *онај који цепа, сече, кида што.* — Мирко је сјео пред цјепача. *Божић.* Једнога дана дешава се случај са цјепачем дрва. *Ђон.* Од цепача карата постаје спретан келнер. *НИН 1959.* **2.** *онај који цепа јединство какве идеолошке или политичке организације.*

цèпача, ијек. цјèпача, ж агр. покр. *врста шљиве која се лако цепа.* — Познате су две врсте шљива: ... тургуње и цепаче. *Тод.*

цèпāчкӣ, -ā, -ō, ијек. цјèпāчкӣ **1.** *који се односи на цепаче.* — Онда су још долазили ... из кућа ... по шумама, из цјепачких колиба. *Бен.* **2.** фиг. *који цепа јединство, који се одваја од својих истомишљеника, који застрањује, разбијачки; секташки;* исп. цепач (2). — Разбијачка или цепачка делатност има смисао идејног, организационог и акционог парчања партијске целине. *Бел.* Хтјели су сазнати колико је зарадио пара цјепачким услугама. *Божић.*

цèпāчки, ијек. цјèпāчки, прил. *на раздељак:* ~ почешљати косу. *Вук Рј.*

цепèлӣн, -и́на и **цèпелӣн** м *врста ваздухоплова, зракоплова (према имену конструктора Цепелина).*

цèпēт м оном. *цвокотање, боботање (зубима). Рј. А.*

цèпӣво, ијек. цјèпӣво, с мед. *серум за цепљење против заразних болести, вакцина.* — Вакцина је цепиво које се употребљава за стварање активног имунитета против заразних болести. *Пол. 1949.*

цепи̏длака и **цèпидлака,** ијек. цјепи̏длака и цјèпидлака, ж и м *особа која до*

најситнијих појединости истражује и оно што нема важности, ситничар; критичар до ситница, формалиста. — Треба гледати на ствари синтетично, а не као живчано подрована цјепидлака! *Крл.* Али били су то већ презрели људи, једноставни ... цепидлаке и таште. *Дав.*

цепи̏длачӑр, ијек. цјепи̏длачӑр, м *цепидлака.* — Досадна ли цјепидлачара који не зна него питати. *Шен.* Добро је ... само оно и онако учити како су то прописали језикословци цјепидлачари Истока. *О-А.*

цепидлача́рёње, ијек. цјепидлача́рёње, с *гл. им. од цепидлачарити.*

цепидлача́рити, -а̀чӑрӣм, ијек. цјепидлача́рити, несврш. *цепидлачити.* — С правом фишкалском реториком цјепидлачаре о закону. *Шен.*

цепи̏длачӑрскӣ, -ā, -ō, ијек. цјепи̏длачӑрскӣ *који се односи на цепидлачаре.* — Не може господин сатник ипак да не би савладао у себи своју цјепидлачарску ситничавост. *Крл.* Од стоика су се научили ... потанком, готово цјепидлачарском лучењу у значењу ријечи александријски граматичари. *Баз.*

цепи̏длачӑрски, ијек. цјепи̏длачӑрски, прил. *као цепидлачар, ситничарски.* — А рад је обављао цјепидлачарски. *Кал.* Сада би озбиљно, цјепидлачарски ... пазила на сваку ријеч. *Ђал.*

цепи̏длачёње, ијек. цјепи̏длачёње, с *гл. им. од цепидлачити.*

цепи̏длачити, -ӣм, ијек. цјепи̏длачити, несврш. *радити, поступати као цепидлака, ситничарити.* — У анализи идеја, он [Скерлић] није много цепидлачио. *Јов. С.* Неки вам приговарају да у провођењу ове акције помало цјепидлачите. *ВУС 1971.*

цепи̏длачкӣ и **цѐпидлачкӣ,** -ā, -ō, ијек. цјепи̏длачкӣ и цјѐпидлачкӣ *који се односи на цепидлаке, својствен цепидлакама, ситничарски.* — Уместо марксистичке анализе уметничког текста они [критичари] ... развијају формалистичко и цепидлачко тумачење неког изолованог стиха. *К 1950.*

цепи̏длачки и **цѐпидлачки,** ијек. цјепи̏длачки и цјѐпидлачки, прил. *као цепидлака, ситничарски.* — Смешно је кад се ... цепидлачки расправља о томе шта је Доситеј узео од других. *НК 1946.* Али је њезина мати цјепидлачки пазила на такве ствари. *Торб.*

цепи̏длачнӧст и **цѐпидлачнӧст,** -ости, ијек. цјепи̏длачнӧст и цјѐпидлачнӧст, ж *особина онога који цепидлачи.* — [Тежио је] да што драстичније подвуче њихову цепидлачност у пословним односима. *Глиг.*

цѐпика, ијек. цјѐпика, ж *цепљена воћка уопште (обично трешња).* — Влада се брине за сваку цјепику у својим статистикама, али за учитеље се не брине. *Крл.*

цѐпиљӣак, ијек. цјѐпиљӣак, м *одгајалиште цепљених воћака, расадник.* — Цјепиљњак му је запуштен, а ни за школу пуно не мари. *Кол.*

цѐпӣн, -и́на м *цапин.* — Момчић је ... зграбио цепин и смјерио нападача по глави. *Ћоп.* За заустављање пригодом поклизнућа може нам веома добро послужити и цепин. *З-Г.*

цѐпиӣак, ијек. цјѐпиӣак, м *цепиљњак. Бен. Рј.*

це́пити, цѐпӣм, ијек. цијѐпити, (трп. прид. цѐпљен) несврш. **1.** *савртати, калемити воћку, винову лозу или ружу, окулирати.* — Засађивао је виноград изабелом ... и није дао цијепити. *Леск. Ј.* Имао је ... вина од цијепљене лозе. *Кол.* фиг. То је она освета коју сам цијепио од нејака у твоју младу душу. *Шен.* **2.** мед. *давати вакцину, пељовати:* ~ против богиња, ~ против беснила, ~ против тифуса и сл.

~ **се** *вакцинисати се.*

цѐпка, ијек. цјѐпка, ж *танки комад дрвета добивен цепањем већег комада дрвета.* — Улицама су тихо пролазиле сељанке, гонећи пред собом на магарцима кврпаве цјепке дрва. *Шен.* На дрвљанику немају ни цепке. *Вес.*

цѐпкав, -а, -о, ијек. цјѐпкав *који се лако цепка.*

цѐпкӑње, ијек. цјѐпкӑње, с *гл. им. од цепкати.*

цѐпкати (се), -ӑм (се), ијек. цјѐпкати (се), несврш. *дем. према цепати (се).* — Насред огњишта ... цепка зелена дрвета. *Нов.* Она је ноктом цепкала полако кору на лози. *Вес.* Цепкао [је] војску на безбројне комаде. *Јов. С.* Али њихове борбе још су више цјепкале Италију. *Пов. 2.* Изгледа да се неки клубови цепкају на фракције. *Цвиј.*

цѐпкӑч, -а́ча, ијек. цјѐпкӑч, м *цепач (2).* — Не смијемо зато дозволити да се међу нас увлаче цјепкачи, споразумаши. *Сим.*

цѐпља, ијек. цјѐпља, ж *цепаница.* — Од понедјељка не сважа нитко ни цјепље из горе́. *Новак.* Пламсање цјепања, пуцкетање и клизање пламена по лонцима. *Шимун.*

це́пљёње, ијек. цијѐпљёње, с *гл. им. од цепити (се).*

цѐпљив, -а, -о, ијек. цјѐпљив *цепак.* — Минерал је цепљив ако се ... у правилне комаде, обично листиће ... раздваја. *Панч.*

цѐпљивӧст, -ости, ијек. цјѐпљивӧст, ж **а.** *својство, особина онога што је цепљиво, калавост.* — То правилно распадање [минерала] зовемо калавошћу или цјепљивошћу. *Туђ.* **б.** техн. *својство дрвета да се помоћу*

клина може у правцу жице раставити у цепке.

цѐпљика, ијек. цјѐпљика, ж *цепчица.* — Нађу јаѓцик [кожну торбу] који се закачио за цепљику на прошћу. *Рј. А.* Показује јој ... у длану забодену цепљику. *Рад. Д.*

цѐпљичица, ијек. цјѐпљичица, ж *дем. од цепља.*

цѐпнути, -нѐм, ијек. цјѐпнути, свршс. **1.** *мало нацепати.* — Цепни мало дрва. *Бак. Реч.* **2.** фиг. **а.** *казнити (обично физичком казном, ударцима).* — Батине су ударане без много утврђивања кривице: прво га »цепни« па му онда тражи параграф! *Јов. С.* Само да ме много не цјепне [управник казнионе] ... кад ме овако ... очински савјетује. *Чол.* **б.** *оглобити.* — Памте како их је цепнуо кнез Милош свакога са по неколико ока воска. *Срем.*

Изр. ~ кога по кеси *казнити кога новчаном казном, оглобити.*

цѐпотак, -тка, ијек. цјѐпотак, м (мн. цѐпоци, ген. цѐпотāкā) *пукотина на цепаном дрвету. Бен. Рј.*

цѐпотина, ијек. цјѐпотина, ж *цепотак.* — У самоме ошћу се уска начини цјепотина. *Марет.*

цѐпотка, ијек. цјѐпотка, ж *в. цепаница.* — Баци још двије три цјепотке у пећ. *Павл.* Цјепотком о чело, па бог! *Гор.*

цѐптати, -тӣм несврш. *цептети.* — Поред њега је цептао и трзао се Орешковић шкрипећи зубима. *Ћос.* Он је цептао од љутине. *Ћос. Д.*

цѐптети, -тӣм, ијек. цѐптјети, несврш. (некњиж. цѐптити) *дрхтати, подрхтавати (од зиме, радости, срџбе, страха и сл.).* — Коњ је цептио као лист од јасике. *Матош.* Митар опази да се Наварић сав смије и цепти од неке злобне радости. *Сим.* Шаке су јој биле влажне. Она је сва цептела. *Ћос. Б.* Цептео је и горео од страха. *Андр. И.* Цептила сам као прут. *Ком.*

цѐптјети, -тӣм, ек. цѐптети.

цѐпћење с *гл. им. од цептети и цептјети.*

цѐпчица, ијек. цјѐпчица, ж *дем. од цепка, мали отцепљени комад дрвета.* — Онај му се лесковак на врху расцвета и само видиш како одлећу цепчице. *Ком.* Отвори пећ и убаци неколико цјепчица. *Вуков.*

цѐр, цѐра м (мн. цѐрови) бот. *врста храста* Quercus cerris. *Терм. З.*

цера́да ж тал. покр. *навоштено, непромочиво платно за покривање кола, вагона и за израду одела (нарочито код морнара).* — Разлије се шумор кише по церади. *Гор.* Цестом наиђоше камиони. Били су покривени церадама. *Лал.*

цѐрāдни, -ā, -ō *који је од цераде.*

цѐрāк, -а́ка м *в. церик. Рј. А.*

цѐрбер и **цѐрбер** м грч. = кербер **1.** *строг чувар, вратар (према имену митског троглавог Плутоновог пса, који је чувао приступ у подземни свет).* **2.** (Цербер) астр. *сазвежђе изнад северне полулопте.*

цѐрберскӣ и **цѐрберскӣ,** -ā, -ō *који се односи на цербере; који је као у цербера, строг.* — Цариник ... запита церберским гласом. *Крл.*

цѐргāње с *гл. им. од цергати се.* — У њега је све просто, без цергања. *Мат.*

цѐргати се, -ām се несврш. покр. *ценкати се, погађати се.* В. пр. уз гл. им. цергање.

цѐреа́лан, -лна, -лно *који се односи на цереалије.*

церѐа́лије ж мн. лат. агр. *житарице (према имену богиње Церере у старом Риму).* — Житарице или цереалије најважније су прехрамбене биљке. *ОГ.*

цѐребра́лан, -лна, -лно лат. *који се односи на мозак или мождане, мождан, мозговни; уман, разуман.* — Сваку мисао прати неки церебрални крет. *Леск. Ј.* Салонска дама броји човеку класе, године службе ... церебрална жена не броји му ни подвиге ни тријумфе. *Дуч.*

цѐребра́лац, -лца м индив. *умни радник, филозоф.* — Али пошто је церебралац, чим ју је [жену] постигао, губи идеал, и тако љубав пропада. *Уј.*

цѐребра́лнōст, -ости ж *својство, особина онога који је церебралан, онога што је церебрално.* — Два типа [Старчевић и Штросмајер] нашег народног карактера и наше церебралности. *Матош.*

цѐребрум м лат. *мозак.* — Знате ли ви што је људски церебрум? *Крл.*

цѐрек м оном. *гласан смех, церекање.* — Друштво је ређало здравице и церек. *Јел.* И то не онај ваш безизражајни, укочени церек. *Креш.*

церѐкав, -а, -о *који личи на церекање.* — Одрпана нека бабетина пије, суче коњак ... и најзад се пусти у вику ... у церекаво кријештање. *Матош.*

церѐкаво прил. *на церекав начин.* — Он препознаде суседа. И смеје му се церекаво. *Пол. 1972.*

церѐкало с и м *онај који се често церека. Р-К Реч.*

церѐкање с *гл. им. од церекати се.*

церѐкати се, -ām се несврш. *непристојно и гласно се смејати показујући зубе;* исп. церити се. — Онда су се сви у један глас церекали ... гласно. *Јакш. Ђ.* Стану ми се у брк церекати. *Матош.*

церѐмо̄нија и церемо́нија ж лат. **1.** *обред по утврђеним правилима за свечане прилике, свечани чин.* — Турчин је ... јако побожан ... Он не би преступио наредби или, боље да рекнем, извање церемоније вјерозакона. *Маж. М.* [Владика] даде руком знак и церемонија отпоче. *Чипл.* **2.** *учтивост и углађеност праћене формалностима.* — Силна он [дјевер у свадби] имаде ту посла: којекаквих здравица, опреза свадбене етикете и закучастих церемонија. *Ков. А.* Стале су да се измјењују церемоније и учтивости. *Андр. И.*

Изр. **правити церемоније** *одвише се нећкати, пренемагати се.*

церемонијӑл, -ала м *утврђени ред обичаја или обреда којих се треба држати у свечаним приликама; службено утврђени распоред неке свечаности.* — Све је то високо доминирало над читавим погребним церемонијалом. *Крл.* Са уобичајеним церемонијалом ... учитељ је написао молбу. *Андр. И.*

цѐремонијӑлан, -лна, -лно **1.** (чешће одр.) *који је по церемонијалу, који одговара церемонијалу, свечан:* ~ обред. — На зачељу ... грну крда ходочасница ... због којих је у ствари и уприличена та церемонијална процесија. *Божић.* **2.** *претерано учтив, пристојан.* — Фјодор Павловић није био превише церемонијалан према жени. *Куш.* Учтив и церемонијалан замолио је ... *Михиз.*

цѐремонијӑлно прил. *на церемонијалан начин, свечано.* — Он се већ окренуо публици и клањао се церемонијално. *Мар.*

церемонијӑлно̄ст, -ости ж *својство, особина онога који је церемонијалан, онога што је церемонијално.* — Прошао [је хода] много света са ... елементима ... прастаре церемонијалности. *Михиз.*

церемонијӑр, -ара м *онај који управља церемонијом, црквени или дворски мештар церемоније.* — Дочекиваху госте ... млади бискупски церемонијари и тајници. *Бал.* Та храброст би могла застидети церемонијаре. *Кнеж. Б.*

церемонијӑш, -аша м *церемонијар.* — Петроније [је] главни церемонијаш на двору Неронову. *Нов.*

церемонијѐр, -ера м тал. *в. церемонијар.* — Коморници, церемонијери ... ходаху по прстима. *Наз.*

цѐремониӧзан, -зна, -зно *који се држи церемонија.* — Мој отац ... је у том врло церемониозан. *Шен.* Опширни и церемониозни уводи нису овде у обичају. *Андр. И.*

цѐремониӧзно прил. *држећи се церемонија, свечано; учтиво.* — У предсобљу нађу Итала који им се церемониозно наклони. *Цар Е.* Давил је церемониозно скинуо шешир. *Андр. И.*

церемониӧзно̄ст, -ости ж *церемонијалност.* — Гдје би мени на ум пало да с таквом церемониозношћу сједам за стол. *Нех.*

цѐрѐње с *гл. им. од церити (се).*

цѐрибаша м тур. **1.** *циганski старешина. Вук Рј.* **2.** *заповедник одреда нередовне турске војске.* **3.** *навални коњаник; припадник јуришне коњице.* — Кнез Милош [одредио је] писара ... да с кметовима ... и са церибашом ... определе међе од ова два села. *Ђорђ.* На једном ... путовању ... церибаша [је] подијелио фамилије. *Вујач.*

цѐрибашин, -а, -о *који припада церибаши.*

цѐрибашиница ж *церибашина жена. Вук Рј.*

цѐрӣк, -ика м *церова шума, церов гај. Вук Рј.*

цѐрика ж покр. *цер.* — У церикама ... ћикавци хистерично ћикају. *Ђур.*

цѐрити, -ӣм несврш. *правећи гримасу и развлачећи усне показивати (зубе); развлачити у гримасу и грчити (лице) тако да се виде зуби, кезити.* — Кроз глуп смијех церио [је] зубе. *Шен.* Али пас се разбјесни ... само зубе цери, режи. *Бен.* Старци су само жалостиво церили своја лица. *Шег.* Церили [су] лица, ситничаво су се цјенкали за лире. *Лал.*

~ **се** *правити гримасу развлачећи усне тако да се виде зуби, кезити се; злурадо се смејати показујући зубе.* — Шта се цериш? — срдито му довикнуо. *Рад. Д.* Цери се показујући беле зубе. *Моск.* фиг. Са зида се цере тапете. *Полић.*

цѐритн, -ӣм несврш. покр. *бити напукао и пропуштати течност, зјапити, зијати (о суду). Рј. А.*

~ **се** *провидети се (о платну). Рј. А.*

цѐрић, -а и **цѐрӣћ,** -ића м **1.** *дем. од цер; младо церово дрво.* — Све цериће по гори посуши. *НП Вук.* Процветала лесковина, листају церићи. *Нен. Љ.* **2.** етн. заст. *церов или какав други штап којим се тукло за време телесних казни у Србији; батинање као телесно кажњавање.* — Уздисао би за кнез Милошевим церићем и желео ... само три дана да има ону његову власт. *Срем.* Ова је земља сита вешала ... и церића. *Прод.*

цѐрјāк, -áка м покр. *в. церик. Рј. А.*

цѐрје с **а.** *зб. им. од цер.* — Двориште [је] опкољено високим борјем и церјем. *Марет.* **б.** *в. церик. Рј. А.*

цернӣрāње с *гл. им. од цернирати.* — Уместо ... напада на Ниш, одлучено је да се не предузима противу Ниша ништа друго него цернирање. *Јов. С.*

цернѝрати, цèрнӣрām сврш. и несврш. лат. воjн. *опколити, опкољавати (зграду, тврђаву, град и сл.) тако да нико не може изаћи ни ући.* В. пр. уз гл. им. цернирање.

цѐров, -а, -о *који припада церу, који је начињен од цера, који потиче од цера:* ~ дрво, ~ кора, ~ шума, ~ стабло, ~ жар, ~ штап.

церовàк, -а́ка м *церов штап.* — Ако је икоме пљесак церовака по грбачи исправио ртењачу ... *Грол.* Стављају укрућена тела на паралелно постављене цероваке. *Јак.*

цѐрован, -о́вна, -о́вно *в. церов:* ~ дрво. *Бак. Реч.*

цѐровац, -о́вца м **1.** *церов жир. Вук Рј.* **2.** *церов штап. И.*

цѐровача ж **1.** *церовак.* — Па прихвати главњу церовачу ... па запали од боја топове. *НПХ.* **2.** бот. **а.** *диња чврсте и храпаве коре као у цера.* — Диње, праве церовче, брашњаве. *Рад. Д.* **б.** *врста гливе;* исп. церовњача. *Рј. А.*

церовѝк, -и́ка м *в. церик. Бак. Реч.*

цѐровина[1] ж *церово дрво.* — Јеси ли слушао кад пуца церовина у пећи? *Андр. И.*

цѐровина[2] ж шаљ. *царевина.* — Наша церовина довијека. *Вук Рј.*

цѐровка ж бот. *в. церовача (2а). Вук Рј.*

церовњача ж бот. *церовача (2б). Рј. А.*

цертифѝкāт, -а́та м фр. *писмена исправа или уверење: сведоџба, сведочанство.* — Један каплар ... преписивао [је] у дебелу књигу имена оних који узимају цертификате и пасоше. *Сек.*

цѐсāр и **цѐсар** м *в. цар (најчешће о аустријском цару);* исп. ћесар: бечки ~. — Не попуштај ни за длаку, већ напиши тужбу славном цесару. *Ков. А.*

цѐсāрев и **цѐсарев,** -а, -о = цесаров *који припада цесару.*

цѐсаревина ж = цесаровина заст. *в. царевина.* — Предлаже да се Кватерник ... истјера из цесаревине Аустрије. *Нех.*

цѐсаревић м *цесарев син, царевић.* — А цесаревић је био врло љубазан према свим нашим официрима. *Крањч. Стј.*

цѐсарица ж *в. царица.* — Вама свима цесарица ... ја сам. *Воjн.*

цѐсаричин, -а, -о *који припада цесарици.*

цѐсāров и **цѐсаров,** -а, -о = цесарев.

цѐсаровāње с *гл. им. од цесаровати.*

цѐсароватн, -рујēм несврш. *в. царевати.*

цѐсаровац, -о́вца м *цесаров присталица.* — А онда како да се одрже цесаровци!? *Нех.*

цѐсаровина ж = цесаревина.

цѐсāрскӣ и **цѐсарскӣ,** -ā, -ō *в царски:* ~ дукат, ~ воjска.

цѐсāрски и **цѐсарски** прил. *на цесарски начин, као цесар, царски.* — Штета што нису дошли сви који су позвани. Били би видјели како цесарски трошите. *Франг.*

цѐсāрство и **цѐсарство** с *в. царство.*

цѐсиja ж лат. правн. *уступање каквог права, цедирање.* — Тек иза преноса цесијом првобитнога вјеровника дошао [је] до тражбине. *Бал.*

цесиòнāр, -а́ра м лат. правн. *онај на кога је пренесено неко право, онај који уживa цесију.*

цѐснӣ, -ā, -ō *који је уз цесту, који припада цести.* — Ту су ... прва штипања ... за оградама. По цесним јарцима. *Сим.*

цѐста ж (ген. мн. цѐстā) *пут једнаке ширине, с обе стране омеђен, који служи за јавни саобраћај, друм.* — Каскали су коњи ... каменитом цестом. *Мил. В.* Издалека се чује тутањ аута. Реже цесту као пила балване. *Неим.*

Изр. бацити кога на цесту *лишити кога средстава за живот;* мерити цесту *посртати у ходу (о пијаном човеку);* наћи се на цести *остати без средстава за живот;* широка ти (вам и сл.) цеста *од воље ти (вам и сл.).* — Просто им, широка им цеста! — рекô царе. *Змај.*

цѐстāр м **1.** *радник који одржава цесту у реду, путар.* — Двојица цестара ... распоређивали су [кулучаре]. *Ћоп.* **2.** *мајстор или радник који гради цесте. Деан. Рј.*

цестàрина ж *дажбина која се плаћа за одржавање цеста, путарина, друмарина.* — Није му било суђено да изађе из сиве и тешке масе тециварина, глоба, цестарина. *Крл.*

цестѐтина ж *аугм. и пеј. од цеста.* — Блатном и разрованом цестетином ступа Гајиша Митровић. *Тур.*

цѐстица ж *дем. од цеста.*

цѐстōвнӣ, -ā, -ō *који се односи на цесте:* ~ мрежа, ~ промет. — Од цесте до крчме морало се преко цестовнога јарка. *Бал.*

цестогрáдња ж ков. *послови око градње цесте.*

цесторедàрственӣ, -ā, -ō ков. *који се односи на цестовно редарство које осигурава промет и ред на цестама.* — Кочијаш [је] на заокрету прописно, у смислу цесторедарственога реда, два пута викнуо: хоп, хоп! *Крл.*

Цетúњанин м (мн. Цетúњани) *човек из Цетиња или Цетинграда.*

Цѐтињанин м (мн. Цѐтињāни) *човек из Цетиња.*

Цети́ња̑нка ж (дат. -ки) *жена из Цетина или Цетинграда.*

Цѐтиња̑нка ж (дат. -ки) *жена из Цетиња.*

цѐтка, ијек. цѝјетка, ж *посуда налик на сито кроз коју се цеди нека течност, цедилка.* — Као кроз цетку увлачи се мирис свеже покошеног сена. *Поп. Ј.*

цефалòподи м мн. (јд. цефалòпод) грч. зоол. = кефалоподи *главоношци.* — Цефалоподи имају тело округласто или дугуљасто. *Панч.*

цѐх м нем. **1.** ист. *сталешко удружење занатлија, обртника једне струке.* — Ситна буржоазија је пропадала због распада цехова. *Гор.* Било [је] стараца које су аустријске власти прослушавале у појединим споровима еснафа и цехова. *Петр. В.* **2.** фиг. *скуп или врста људи који су међу собом повезани истим или сличним особинама, интересом и сл.* — Ваљало би да се ожигошу ти непоштењаковићи, не поименце, него сав њихов цех. *Кум.* **3.** *рачун трошка у кафани или гостионици.*

Изр. платити, плаћати ~ *поднети, подносити последице нечега.*

цѐхмā̑јстор м нем. *цеховски старешина.* — Међу толиким пинтерима ... био [сам] биран за ... »цехмајстора«. *Срем.*

цѐхмā̑јсторов, -а, -о *који припада цехмајстору.*

цѐхмā̑јсторовица ж *цехмајсторова жена.* — Принципал је играо са ... цехмајсторовицом. *Игњ.*

цѐхмештар, -тра м нем. *цехмајстор.* — Стајаше подаље цехмештар цеха ковачкога. *Шен.*

цѐхмештрица ж *цехмештрова жена.* — Ал' ни једно срце не разигра се толи живо колико врле цехмештрице. *Шен.*

цѐховскӣ, -ā, -ō *који припада цеху:* ~ мајстор, ~ начин рада, ~ књига.

цѐц оном. *узвик за подражавање удара, пада и сл.* — Згодило га сред самог чела: цец! *Гор.*

цѐцав, -а, -о покр. *који се гега, љуља при ходу, гегав.* — Робустан, набијен ... цецав у ходу. *Бег.*

цéцељ м **1.** бот. *врста траве* Oxalis acetosella. *Терм. 3.* **2.** хем. *со оксалне киселине.* — Преслано као цецељ. *Вук Рј.*

цецѐљаче ж мн. бот. *биљна породица* Oxalidaceae. *Терм. 3.*

цѐце-мȕва и **цѐце-мȕха** ж зоол. *опасна мува, муха тропских крајева која својим уједом изазива болест спавања.*

цѐцка ж покр. *уже од прућа којим се привезују воденице (на Дунаву и Сави). Вук Рј.*

цѐцнути[1], -нēм сврш. покр. *ходајући одједном пасти, бупнути, трескути, љоскути.* — [Дијете] запљешће замусаним рукама и цецну на леђину. Хоће опет да се исправи, па опет цецну. *В 1885.*

~ **се** *заплетурати се, занети се у ходу.* — Земља је била којегде распуцана и цецнуо се сад на једну, сад на другу страну. *Бег.*

цѐцнути[2], -нēм сврш. покр. *уцмекати, убити; погодити;* исп. цец. — А мислиш, неће ме цецнути, а? *Десн.*

ци (обично поновљено) оном. *узвик за подражавање гласа миша или малог птића.*

цѝбати, -ā̑м несврш. *љуљати, клатити. Рј. А.*

~ **се** *климати (се), клатити се, љуљати се.* — Камен мосте, не цибај се, е про тебе војска иде. *НП Вук.* [Заклониште све] ... сем лиснатог посеченог цера који се њише, клати и циба! *Ћос. Д.*

цѝбет м *маст оштрог мириса (слична мошусу) коју излучују цибетке. Терм. 4.*

цѝбетка ж тал. зоол. *мала крволочна звер слична мачки или куни, са жлездама на затку које излучују цибет* Viverra: азијска ~, афричка ~. *Терм. 4.*

цѝбљив, -а, -о *слаб, слабуњав. Деан. Рј.*

цѝбнути (се), -нēм (се) *свр. према цибати се.* — Само би понекад бор, као руком, цибнуо тамнозеленом граном и стресао снег са ње. *Ћос. Д.* Најпрво цибне фотељу, онда се окрене икони. *Јел.* Гвозден [се] на то јаче тргао, цибнуо, окренуо главу ... и занемео. *Ћос. Д.*

цѝбо̑бан, -бна, -бно необ. *који је пун сочних и слатких боба.* — Филип је мирно мотрио младу: најприје два ока њена ... као сунчана зрна на великом цибобном грозду. *Божић.*

цѝбок м нем. *двопек, бисквит;* исп. цвибак. — Нестаје и мала граја око раздиобе цибока који смо добили за вечеру. *Ђон.*

цѝбо̑рӣј, -ија и **цѝбо̑ријум** м црквен. **1.** *у католичкој цркви калеж, путир с поклопцем у којем се држи хостија.* — Стајала је уз Шиму сакупљена у се као какав сребрни циборић. *Бег.* **2.** *табернакул у облику малог храма или балдахина изнад олтара, за чување обредног посуђа.*

цѝбрӣна ж покр. *ведрина (неба).* — Напољу бјеше цибрина и снијег већ шкрипаше под њиховијем ногама. *Мат.*

цѝваре, цѝвāрā ж мн. лат. покр. варв. *носила на којима се носи какав терет, најчешће камен кад се нешто зида. Кл. Рј.*

цѝвијере, цѝвијерā ж мн. тал. покр. *в. циваре. Вук Рј.*

цѝвӣл, -ила м лат. **1.** *грађанско лице (за разлику од лица војничког или свештеничког*

сталежа). — Бивши војници скинули су униформе и постали цивили. *Хорв.* Необичан чича цивил међу толиком униформисаном братијом. *Ћоп.* **2.** *грађански сталеж, грађанско занимање.* — Шта уради у Београду и како дође у цивил? *Срем.* Чезнуо сам за Загребом као војник за цивилом. *Матош.* Био је он писар у цивилу. *Крл.* **3.** *грађанско одело.* — Остала су господа била у цивилу. *Срем.* **4.** правн. *грађанско право. Мин. Лекс.*

цѝвӣлан, -лна, -лно **1.** (одр.) *грађански*: ~ одело, ~ служба. **2.** *цивилизован, углађен, учтив, уљудан.* — Јадали се да је цивилна човјека живот у таквој заосталој средини ... неиздржив. *Десн.* **3.** (одр.) правн. *који се односи на грађанско право.* — У другој молби суде два апелациона суда ... с два таква сената: цивилним и казненим. *Мј. 1926.*

Изр. ~ листа *в. уз листа* (*изр.*).

цивӣлаш, -а́ша м *в. цивил* (*1*). — Забележили су толике јунаке из редова цивилаша. *Сек.*

цивилѝза́тор м *онај који носи или шири цивилизацију.* — Српски »научени« цивилизатори ... испеваше толике химне оснивачу позоришта у Београду. *Вес.*

цивилѝза́торнӣ и **цивилѝза́торскӣ,** -ā, -ō *који се односи на цивилизаторе.* — Конфучије има своју позитивну цивилизаторну ... црту. *Уј.* Ако нам племе ... има културну мисију, то му је цивилизаторска задаћа. *Матош.*

цивилиза́ција ж **1.** *високи ступањ друштвеног развоја и културе*: европска ~, модерна ~, старе цивилизације. **2.** *углађеност и уљудност у опхођењу; образованост.* — Научио је два страна језика ... и на своју сељачку основку ударио један слој цивилизације. *Јов. С.* Ни од чега није тако бјежала као од простаклука који је окречен цивилизацијом. *Бег.*

цивилиза́цијскӣ и **цѝвилизациōнӣ,** -ā, -ō *који се односи на цивилизацију.* — Не можемо да мимоиђемо ни народне привреде која је заправо материјална база цијелог нашег ... културног и цивилизационог развитка. *ХР 1928.*

цивилѝзӣра́н, -а, -о = цивилизован *просвећен, углађен.* — Ми смо цивилизирани људи. *Сим.*

цивилизи́рање с *гл. им. од цивилизирати* (*се*).

цивилизи́рати, -йзӣра́м сврш. и несврш. = цивилизовати *довести, доводити у стање цивилизације,* (*из*)*вршити, спровести, спроводити цивилизацију, просветити, просвећивати.* — Била је то ... чељад коју је тек ... требало цивилизирати. *Цес. А.*

~ **се** *повр.* — Нису се још цивилизирали. *Божић.*

цѝвилизова́н и **цивѝлизова́н,** -а, -о = цивилизиран. — Срамота ... да најцивилизованија нација има таквог учитеља. *Срем.* Ријечанин је у свом завичају осјетио ... цивилизовано насиље млетачких провидура. *Нех.*

цѝвилизова́ње и **цивѝлизова́ње** с *гл. им. од цивилизовати* (*се*).

цѝвилизовати (**се**) и **цивѝлизовати** (**се**), -зујём (се) сврш. и несврш. = цивилизирати (се). — Задатак је васпитања да дете ... цивилизује, тј. спреми за правилно уређивање његових односа са друштвом. *Пед.* Цела земља се може цивилизовати стварањем школа и ширењем писмености. *Јов. С.* Грађанство се богатило, јачало и цивилизовало. *Скерл.*

цивѝлист(а) м **1.** *цивил* (*1*). — Ја се радо мијешам с цивилистима. *Срем.* Ни с једним цивилистом није хтела плесати. *Шен.* **2.** *стручњак, правник који се бави грађанским правом. Кл. Рј.*

цивилѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на цивилисте, цивилни.* — Гунђајући на своје проклете цивилистичке ципеле, дизали су се. *Дав.*

цѝвӣлскӣ, -ā, -ō *цивилан.* — Официри пјешаци ... залазили су у цивилску кавану. *Крл.* Напустио [је] официрску касину и спустио се до цивилског хотела. *Андр. И.*

цѝвӣлски прил. *на цивилски, грађански начин, као цивил.*

цивѝлство с *положај цивила* (*1*); *цивилно становништво* (*за разлику од војних лица*).

цѝвӣљ, -йља м *в. цивил* (*1*). — Нећемо ... да пуцамо у »цивиље«. *Чол.*

цѝвољак, -о́лька м тал. покр. *оно што је ситно; ситна кап.* — На бради му треном огроздиште цивољци хладног зноја. *Божић; Рј. А.*

цивр- *в. цифр-.*

цѝвра ж *в. цифра.*

цѝврӣан, -а, -о покр. *украшен шарама, шарен.* — Окитиле лепо вратнице цивране. *Шапч.*

цѝврија ж тур. покр. **1.** *немиран и љут пас. Рј. А.* **2.** мн. *клешта за прављење копчи и сл. од жица. Рј. А.*

Ци́га м (вок. Ци́го) = Циго **1.** *хип. од Циганин.* — Мали Цига са њим ... шегу тера. *Чипл.* **2.** *надимак човеку црне коже или пути.* — Сељачки га другови још увијек зову Цига. *Матош.*

цига́ја ж *врста овце пламенке.* — Оваца веома мало. Осим неколико црних мерина, све саме наше домаће цигаје. *Петр. В.*

Ци̏ган м *Циганин.* — Ти пратиш Цигана куда год се крене. *Шапч.* О, ти циганки цигане! *Шен.*

Ци̏ганн, -а̄нā м мн. (јд. Ци̏ганин) **1.** *народ пореклом из Индије који у номадским и полуномадским групама живи у Европи, и Африци, Роми.* **2.** (цигани) фиг. *људи који се непрестано селе, који немају сталног боравишта, чергаши, номади.* **3.** јд. (циганин) фиг. *онај који своје поступке подешава према приликама и користи, непоштен, рђав човек.* — Нећу ја за јалшевичку опћину трошити ни гроша, то су прави цигани, а никад не бих више видио ни пребијене паре. *Шен.* А Јошко — циганин, влах, луторан, чим ће се он поносити? *Тур.*

ци̏гани, -а̄нā м мн. = циганчићи *ситан град, сољ, солика.* — Наједаред ... навукоше се облаци ... ударише цигани, те пљусну ... киша. *Ад.*

Цига̀нија ж **1.** зб. и пеј. *Цигани.* Седео је матор Цига, поред њега стара дада, а око њих Циганија, женска, мушка, стара, млада. *Змај.* Газдинска деца и мангупчићи ... хитали би у махалу са краденим стварима ... да са Циганијом све то страће. *Маш.* **2.** (циганија) фиг. *непоштен поступак или посао.* — Десет пута био је деградиран ради некакве циганије. *Шен.*

цига̀ннсање с *гл. им. од циганисати.*

цига̀нисати, -ишēм несврш. *в. циганчити. Вук Рј.*

цига́нити, ци̏га̄нӣм несврш. **1.** = циганчити (2) *тражити, просити молькајући, досађујући (као што чине неки Цигани). И-Б Рј.* **2.** *тврдичити, цицијашити, цимрijати (као неки Цигани).* — Газда ... мален је муштулук! ... примакни! — Видјећемо, болан! Што циганиш? Ако учиниш добар посао, даћу више. *Ћип.* Ej, како ти то циганиш, мати, да исциганиш, али ја сам све то добро размислио. *Михољ.*

~ **се** = циганчити се *погађати се, ценкати се.* — Није моја кућа циганска, ако теби образ подноси да се циганиш. *Рад. Д.* Кад сиђу у Далмацију, [Личани] мудрују и цигане се без краја и конца. *Десн.*

Ци̏ганица ж **1.** *Циганчица.* — У замагљеним очима била јој је стално ... једна слика: Ђука и она Циганица у трамвају. *Цес. А.* **2.** (циганица) *женска особа променљиве, превртљиве, варљиве ћуди.* — фиг. Ви се ... тучете и отимљете [с Турцима], али срећа је циганица. *Шен.*

Ци̏ганка ж **1.** *женска особа циганске народности, циганскога рода, циганска жена.* — Једном гатала ми Циганка у длан. *Шен.* **2.** (циганка) погрд. **а.** *жена која се воли свађати, свађалица. Р-К Реч.* **б.** *аљкава, неуредна жена, аљкавица.* **3.** (циганка) зоол. **а.** *врста ластавице* Hirundo rustica. *Бен. Рј.* **б.** *морска риба* Alosa vulgaris. *Р-К Реч* **4.** *име црној кокоши.* — Узе прутић и поче гонити кокоши: ... »Иш, ти циганко«! *Вес.* **5.** (циганка) бот. *в. турчинак. Сим. Реч.*

цига̀нлија ж агр. покр. *врста црвене ситне јабуке. Бак. Реч.*

цига̀нлук м **1.** *циганski свет, чергаши.* — Дошло вријеме да чаршија нестане и да се циганлук у њу пресели. *Андр. И.* **2.** *крај у коме живе Цигани.* — Но док жандари траже Јову у циганлуку, дотле он стоји ... у сјени храста. *Кос.* Она служи код поглавара а станује у циганлуку. *Шуб.* **3.** *циганија (2).* — Рођаци су га поново почели салетати причама о циганлуку Карађорђевићеваца. *Дав.*

циганма́ла ж *циганска махала, циганski крај.*

ци̏ганскӣ, -ā, -о̄ **а.** *који се односи на Цигане:* ~ плес, ~ тип, ~ музика, ~ капела. **б.** *чергашки; скитнички:* ~ живот.

ци̏ганскн прил. *на циганski начин, као Цигани.* — Циганski се ваља погађати, а господарски плаћати. *Н. посл. Вук.*

ци̏ганскō пе̑рје с бот. *лековита биљка* Asclepias syriaca. *Терм. 3.*

ци̏ганство с **1.** *својство, особина Цигана. Р-К Реч.* **2.** фиг. *лупештво, лоповлук. Р-К Реч.*

Ци̏ганчāд ж *зб. им. од Циганче.*

Ци̏ганче, -ета с (супл. мн. Цига̀нчићи и Ци̏ганчāд) *циганско дете, млади Циганин.* — Дугачки Спасоје ... више на два Циганчета што му свирају. *Вес.* Варошка деца, нарочито Циганчад, трче из споредних улица и посматрају са страхом ... страну животињу. *Андр. И.*

ци̏ганчēње с *гл. им. од циганчити (се).*

Цига̀нчина м и ж *аугм. од Циганин.* — Па извади три дуката златна, па он даје црну Циганчини. *НПХ.*

ци̏ганчити, -ӣм несврш. **1.** *живети као Циганин, проводити циганski, чергашки живот. Р-К Реч.* **2.** = циганити. — И тако циганчи даље док у кратко вријеме не испроси новчаницу од пет фунта. *Креш.*

~ **се** = циганити се. — Пре бих целог века јео сув хлеб но да се с вером циганчим. *Рад. Д.* Пазила је на сваку пару ... циганчила се око најпотребнијих издатака. *Јов. С.*

Цига̀нчић м *дем. и хип. од Циганин; циганско дете, Циганче.*

цига̀нчићи, -и̏ћā м мн. = цигани. — Одједаред се киша прошарала циганчићима. *Сек.*

Цига̀нчица ж **1.** *дем. од Циганка.* **2.** (циганчица) *врста плеса, игре.* — Па кад ти

о Божићу заигра ћерка »циганчицу« ... море, хоће да помери памет гостима у кафани! *Срем.* **3.** агр. покр. *врста ситне јабуке мркоцрвене боје. Рј. А.*

Цига̀нчура ж *аугм. и пеј. од Циганка.* — Налажем ти да се смјеста вјенчаш с том твојом Циганчуром. *Кос.* Да понесеш и своју виолину! Оне Циганчуре не могу да слушам. *Ком.*

Циганчу̏рина ж *аугм. и пеј. од Циганчура.* — Откако се памти, одувијек је била тако понека Циганчурина и посусталица, и знало јој се мјесто с аскером по парковима. *Андр. И.*

Цига̀нштина и **Цига́нштина** **1.** м и ж *аугм. од Циганка и Циганин.* — И узимље црну Цигањштину. *Вук Рј.* **2.** ж зб. пеј. *Цигани.* — Понекад, пошто чују о којој већој победи, они [ратни забушанти] искупе свираче, па им она Цигањштина по целе ноћи шкрипи и урличе. *Вас.* **3.** ж (цигањштина) фиг. *циганији, скитнички живот.* — Сваки час на другоме мјесту, ух — та наша чиновничка цигањштина. *Ђал.*

цига́њење с *гл. им. од циганити (се).*

Цига̀њуша ж **1.** *аугм. од Циганка.* **2.** (цигањуша) погрд. *в. циганка (2).* — А што ове цигањуше дођоше! *Михољ.*

цѝга̄р, -а́ра м шп. **1.** = цигара (1) *дуванско лишће чврсто савијено у облику кратког штапића за пушење.* **2.** *в. цигарета;* исп. цигара (2). — Кад стане код које цуре ... он запуши цигар, па јој све отпухива дим у лице. *Ивак.* На доњој усни виси јој цигар. *Радул.*

Изр. ~ дувана *време које је потребно да се испуши цигарета (као мера за удаљеност).* — Колико има до логора? ... Цигар дувана. *Ољ.*

цига́ра ж **1.** = цигар (1). — Пушим цигаре вирђиније. *Мат.* Обојица држимо у зубима по једну незапаљену хаванску цигару. *Нен. Љ.* Ева ... непрестано пуши цигару британику. *Крл.* **2.** *цигарета.* — Онда су се цигарете савијале, нису биле куповне, и звале су се цигаре, не цигарете. *Поп. П.*

цига̀ралук м *в. цигарлук.* — Задимили из цигаралука и чибука. *О-А.* Угнездио огромни ћилибарски цигаралук у ону рупу од испалог очњака. *Петр. В.*

цига̀рāц, -а́ша м зоол. *врста инсекта, кукца* Bycticus betulae. *Бен. Рј.*

цигарѐта ж нем. *фино резани дуван увијен у танки нарочити папир, у облику танких штапића.* — Боји се она за своју кћер, јер је слабашна као дим из цигарете. *Нам.* Мајстор Стеван ... лагано завија цигарету. *Ћоп.*

цигарѐтица ж *дем. од цигарета.*

цига̀ретка ж *дем. од цигарета.* — Запушио ... прву цигаретку. *Дражс.*

цигарѐтла ж покр. *в. цигарета.* — Косу глади, цигаретлу пали. *Змај.*

цига̀ретнӣ, -ā, -ō *који се односи на цигарете:* ~ папир, ~ дим.

цига̀ретнӣк м неол. *цигарлук.*

цигарѐт-па̀пӣр, -и́ра м *танки, нарочито припремљен папир у који се увијају цигарете;* исп. цигар-папир.

цигарѐтшпиц м нем. варв. *в. цигарлук.*

цига̀рић, -а и **цига̀рӣћ,** -и́ћа м *дем. од цигар;* исп. цигарета. — Скупи у кутију цигариће што их је јутрос једнако градио. *Нуш.* Он запалио цигарић па се замислио. *Коз. И.*

цига́рица и **цигари́ца** ж *дем. од цигара.* **1.** *цигарета.* — Понекад стоји нем и непомичан са ... помодрелом доњом усном и вечито догорелом цигарицом. *Андр. И.* На шетњи трче и дижу чикове да би из два-три саставили танку цигарицу. *Чол.* **2.** *пикавац, чик, опушак. Р-К Реч.*

цига̀рӣш, -и́ша м *цигарлук.* — Извади ... цигару и утакне је у цигариш. *Ђал.*

цига̀рлук м тур. *направа у облику цевчице различитог облика и од различите материје (дрвета, слонове кости, ћилибара и сл.), у коју се утисне цигара или цигарета при пушењу, муштикла;* исп. цигаретник, цигариш, цигарник, цигарњача, цигаруша, цигаршпиц. — Радован извади красну дуванску кутију ... и на врху везен ћилибарски цигарлук. *Марк. М.*

цѝга̄рнӣк м *цигарлук.* — Луција извади из џепа омот цигарета па на дуги цигарник запуши. *Кал.*

цига̀рњача ж *цигарлук:* ~ од пластичне масе.

цѝга̄р-па̀пӣр, -и́ра м *цигарет-папир.* — Заокреће цигар-папир и мијеша духан под прстима у туљац. *Сим.*

цѝга̄рскӣ, -ā, -ō *који се односи на цигаре.*

цѝга̄р-ћа̀ге и **цига̀рћаге,** -ета с тур. *цигаретни папир.* — Од ове траве ... дошла ципријева танка кô цигарћаге. *Андр. И.*

цига̀руша ж покр. *цигарлук.* — Пуши цигару из јантарске цигаруше. *Креш.*

цига̀ршпиц м нем. варв. *цигарлук.* — Страствено је фркао своје цигарете и ... стављао их у свој цигаршпиц од слонове кости. *Крл.*

цѝгла ж нем. варв. грађ. *четвртасти комад осушене и печене иловаче који се упо-*

треблава у грађевинарству као материјал за зидање, опека. — Дођоше до ... бедема, подигнутог од цигли. *Уск.* фиг. Речи су цигле, а стил је архитектура. *Нен. Љ.*

цѝглан, -а, -о (обично одр.) = циглен (1) *који је од цигле.* — О циглан под тресну и разби се литар с ракијом. *Ћос. Д.* Циглани под је поливен и прозори застрти. *Чипл.*

циглàна ж **1.** *радионица, предузеће или фабрика за израду цигала.* — Имао је кућицу ... крај циглане. *Донч.* **2.** *пећ за печење цигала. Р-К Реч.*

циглàнӣште с *место где је била циглана.* — Он не да своме телцу да пасе по прљуши и цигланишту. *Рад. Д.*

цѝглāр, -ара м **1.** *власник, сопственик циглане. Р-К Реч.* **2.** *цигларски радник. Вук Рј.*

циглáрев, -а, -о = цигларов *који припада циглару.*

цѝглāрка ж *цигларева жена. Р-К Реч.*

циглáров, -а, -о = цигларев.

цѝглāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на цигларе:* ~ занат.

циглáрство с *цигларски занат.*

цѝгласт, -а, -о *који је као цигла, сличан цигли, обично по боји.* — Има дивних хармонија између њене цигласте боје и жутих ... вечерњих зракова. *Нуш.* У лицу цигласте боје. *Франг.*

цѝглат, -а, -о *в. цигли.* В. трећи пр. уз цигли (1).

цѝглен, -а, -о **1.** = циглан. — Он чу како се по цигленом поду удаљавају њени ... кораци. *Ћос. Б.* Наоколо све црвено од изгажене циглене прашине. *Лал.* **2.** *који је боје као цигла.* — Крв је изгубио своју свјежу циглену боју. *Мар.*

циглèница ж покр. *цигла или комад цигле.* — Бацају на нас цигленице и каменице. *Лаз. Л.*

цѝглӣ, -ā, -ō **1.** (често појачано са: циглати и цигловетни) *један једини, који искључује све друге.* — Ако ли не падне [киша] ... неће бити ни циглога клипа. *Ћоп.* Али не изустих ни цигле цигловетне. *Креш.* Срце ... је очекивало да се промјена у животу збије у цигли циглати хип. *Божић.* **2.** *у вези с бројевима или с речима за количину: само.* — То је ова књижица коју сам за цигле двије ноћи написао! *Мажс. Ф.* За циглих десет минута све се промијени. *Ћор.*

цѝглица ж *дем. од цигла.*

цѝгло прил. *једино, само (за истицање и појачавање значења речи које поближе означује).* — Знадем, осећам цигло да ми је украден смех, да ми је промашен пут. *Петр. В.* Велика поезија, добар стил не мора бити плод цигло јака талента, него и млада језика. *Шим. С.*

циглòветан, -тна, -тно *в. цигли.* — Рад коња је Лаомедонових амо дошао са шест лаћа цигловетних. *М-И.* Сам не пробијеље ни цигловетне. *Креш.*

цѝгловина ж *отпаци цигле; циглени прах.* — Суха [је] прашина од малтера и цигловине сипила по соби као брашно у млину и пушила се црвенкасто. *Крл.*

цигль- *в. цигл-.*

цѝгља ж *в. цигла.* — Нашли су једну римску цигљу. *Нен. Љ.* Зар морам опет у блато да се превратим и да људи од мене пеку цигље? *Вел.*

цигљàна ж *в. циглана.* — Врапци ... прхну да беже ка великим оцацима цигљана који се уздижу око гробља. *Вас.*

цѝгљāр, -ара м *в. циглар.*

цѝгљица ж *дем. од цигља.* — Да га само једном пусте да цигљицама гађа псе. *Петр. В.*

Цѝго, -а и -ē м = Цига. — Кад је баба-Марта стигла ... пред чергу, стари Циго беше већ на ногама. *Јакш. Ђ.*

цигӯљање с *гл. им. од цигуљати.*

цигӯљати, -ām несврш. оном. *рђаво свирати на виолини, шкрипати. Р-К Реч.*

цигур- *в. сигур-.*

цигӯра ж = цикорија (1) **а.** бот. *в. водопија (2). Сим. Реч.* **б.** *самлевени пржени корен те биљке (служи као додатак кафи).* — Старамајка је брзо скухала мало цигуре. *Ћос. Б.*

цѝгӯран, -рна, -рно дијал. покр. *в. сигуран.* — Цигуран сам кад лупежи чују ... да ће штету намирити. *Мат.*

цѝгӯрија ж *в. цигура (б).* — Приметила је ... да у кафи има јечма или цигуријe. *Срем.*

цѝгӯрно прил. *в. сигурно.* — Ма шта то може бити, дите?! Цигурно нека велика ствар. *Мат.*

цизèлēр, -ера м фр. = цизелист(а) *онај који цизелира и тиме се бави као занатом.* — Ту је у њему уз пластичара цизелер који туцка, заобљује форму. *Баб.*

цизèлѝрāно прил. *пажљиво, дотерано у појединостима.* — Када се [вјежбање пушком] изводи цизелирано, онда пушке опишу круг неописивом брзином. *Крл.*

цизèлѝрāност, -ости ж *својство, особина онога што је цизелирано.*

цизелѝрање с *гл. им. од цизелирати.*

цизелѝрати, -èлѝрām сврш. и несврш. **1.** *урез(ив)ати танким длетом ликове и украсе у метал (злато, сребро и сл.).* — Све фино цизелирано, као руком рађено. *Цвиј.*

Купио [је] један лепо цизелиран, тежак мушки прстен од злата. *Андр. И.* **2.** фиг. *пажљиво, фино до најтананијих појединости дотер(ив)ати.* — Колико је уложила земља своје нежности и танкоћутности да цизелира тај устрој у твом уху. *Новак.*

цизѐлист(а) м фр. = цизелер. — Чудновато је да ти необуздани стихови потичу од писца који је скоро сваки редак својих других радња издјелао савјесношћу стрпљивог цизелиста. *С 1911.*

цѝзеловати, -лујём сврш. и несврш. *цизелирати.* — На њеном рубу цизеловане су виђаге. *Матош.*

цизѐљер, -ера м *в. цизелер.* — Сликају и резбаре домаћи мајстори цизељери и златари. *Р 1946.* фиг. Не може господин сатник ипак да не би савладао у себи своју цјепидлачарску ситничавост цизељера. *Крл.*

ци́ја ж (вок. цѝјо) покр. *име одмила које млада жена даје старијој*; исп. нана. — Моја лепа дојо! . . . моја слатка цијо! . . . умиљава се Станија [свекрви]. *Вес.*

цѝјāн, -а́на м грч. хем. *једињење и радикал који се састоји од једног атома угљеника и једног атома азота. МЕП.*

цијàнкāлӣј, -ија и **цијàнкāлијум** м хем. *калијева, калијумова со цијановодоничне киселине, врло јак отров.* — Ту имадем цијелу кутију цијанкалија — цијели би град потровао. *Крл.*

цијановòдӣк, -и́ка м хем. = цијановодоник *једињење цијана и водоника, врло јак отров.*

цијановòдичан, -чна, -чно = цијановодоничан *који се односи на цијановодик, који садржи цијановодоник*: цијановодична киселина.

цијановодòнӣк, -и́ка м хем. = цијановодик.

цијановодòничан, -чна, -чно = цијановодичан: цијановодонични препарат.

цијанóза ж мед. *модра боја коже и усана, као последица неправилне циркулације крви, модрења. Терм. 5.*

цијанòтичан, -чна, -чно *који је оболео од цијанозе.* — Мис Сокрис, узбуђена, сними рапаво, цијанотично лице жандара. *Дав.*

цѝјāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на цијан, који садржи цијан*: ~ препарат.

цѝјев, ек. цѐв.

цијев-, ек. цев-.

цѝјед, ек. цѐд.

цијед-, ек. цед-.

цѝјеђ, -ѐђа и -ѐђи, ек. цѐђ.

цијѐђење, ек. цéђење.

цѝјел, ек. цѐл.

цѝјел, -èла, -èло, ек. цѐо = цио.

цијел-, ек. цел-.

цѝјељ, ек. цѐљ.

цијѐљење, ек. цéљење.

цијѐљети, -èлӣм, ек. цéлети.

цѝјен, -èна, -èно, ек. цѐн.

цијен-, ек. цен-.

цијењ-, ек. цењ-.

цѝјеп, ек. цѐп.

цијеп-, ек. цеп-.

цѝјетка, ек. цѐтка.

цијеħ(а) предл. с ген. заст. *због, зарадн.* — Што се не могу . . . цијеħ тебе претворити у бијелог лабуда? *Матош.*

цѝју оном. *узвик за подражавање пискавог, продорног гласа који пуштају мишеви, ситније птице и сл.* — Он [орлић] гласом »цију, цију« циче. *Њег.*

цѝјук м оном. **а.** *висок, танак, пискав глас којим се оглашавају мишеви, ситније птице и сл., цијукање.* — Уз весели цијук канаринца чуло се гласно јецање старе . . . Амалије. *Шен.* **б.** *цилик (1а).* — Цигани одсечним цијуком ħеманета завршили цео занос. *Рад. Д.* **в.** *шкрипа, шкрипање.* — Танак цијук крачуна у леденом зраку. *Десн.* Из тих га мисли трже цијук врата. *Сиј.* Увече изван града . . . замире цијук трамвајских точкова и шина. *Петр. В.*

цијӯкав, -а, -о *који је као цијук, сличан цијуку.* — Кеса је меко пала на кревет, а цијукаву ларму злата брзо је усркла вунена черга. *Ћос. Б.*

цијӯкāње и **цијӯкање** с *гл. им. од цијукати.*

цијӯкати, цѝјӯчēм и **цијӯкати,** цѝјучēм несврш. *пуштати цијук.* **1.** *одавати пискав, продоран глас (о птицама, мишевима и сл.).* — Младе ластавице . . . су тако тужно цијукале. *Бен.* Пацови су пролазили . . . цијучући. *Ћос. Б.* Друмом цијучу точкови. *Богдан.* Снег је цијукао под ногама. *Ћос. Д.* **2. а.** *шкрипати.* **б.** *пиштати, звиждати.* — Цијукало уво због добре вести. *Рад. Д.*

цијӯкнути, цѝјӯкнēм и **цијӯкнути,** цѝјукнēм сврш. оном. *огласити се цијуком, произвести цијук.* — Понекад протрчи пацов, цијукну мишићи. *Ћил.* Гранате цијукнуше изнад наших глава. *Јак.*

цѝк[1] м оном. **1.** *врисак, крик (као израз бола, велике жалости, страха или радости, раздрагапости, усхићења).* — Циком цикну и зајаука се: Јаој, добро моје! *Вес.* Газдарица [је] огорченим циком . . . одбила ту . . . страшну помисао. *Андр. И.* Пробијали смо се кроз заглушну свирку, . . . кикот и цик гологлавих девојака из предграђа. *Мил. В.*

Ојкање ... се трепераво отегне дуго, дуго, дижући се у усхићени цик. *Кал.* **2.** *цијук, цичање (неких птица, најчешће галеба).* — Кад се опет море умири, чује се још само цик галебова. *Кум.* Урлају вали, галеба белог пискутљив јечи цик. *Кос.* **3. а.** *цика*[1] *(3).* — Да је коме стати па гледати цик пушака, а алак јунака. *НП Вук* **б.** *звека, звекет.* — Шака тресну по кеси, и резак цик дуката изгуби се у магли и тутњави. *Ђос. Д.* **4.** *теме.* — Ударио га по цику. *Вук Рј.* На згодно га мјесто погодио ... уврх цика,. те не пусти вика. *Рј. А.* **5.** *бол (у зглобовима, костима), жигање, севање, прободи.* — Удари цик у кости, па никад немам мира. *Рј. А.*

цӣк[1] и **цӣк**[2] м **1.** *први почетак, освит, освитак.* — У цик од зоре дође каматник. *Љуб.* Пробудих се у цик зоре. *Матош.* У први цик сунца цијело село бијаше на ногама. *Ђип.* **2.** (у прилошкој служби) *врло рано, у праскозорје.* — Устао би рано, цик у зору. *Ђип.*

цӣк[2] узв. **а.** оном. *за подражавање цијука неких птица.* — Стоји га [тетреба] писка: цик, цик, цик. *Андр. И.* **б.** *за подражавање праска пушке.* — Докле двије [пушке] једна иза друге: цик! цик! *Њег.* **в.** *глас којим се терају пилићи. Рј. А.*

цӣка[1] ж оном. **1.** *више пута узастопно поновљени цӣк*[1] *(1), вриска, врискање.* — Узнемирени људи и жене и деца ... ударала у цику. *Дом.* У тај мах на њену цику утрчаше у собу обје рођакиње. *Л-К.* По шору ори се цика младих снаша. *Ков. А.* **2.** *глас неких животиња: скичање (пса), цијукање (птица), њиска (коња) и сл.* — Зачула се цика и завијање једног ескимског пса. *Петр. М.* Као што под небом зна да стоји цика ждралова ... *М-И.* Стоји цика гојена лабуда. *НП Вук.* **3.** *прасак (пушке), пуцњава.* — Стаде цика танкијех пушака. *НП Вук.* **4.** *звиждање, фијукање, фијук.* — Изнад наших глава фијукала су шрапнелска зрна страховитом циком. *Јак.* Чини му се да чује цику коса и гледа ... своје косаче. *Ђип.* **5.** *шкрипање, шкрипа.* — Понекад се чује раздужена цика ђерма. *Вукић.*

цӣка[2] узв. оном. *в. цӣк*[2]*(б).* — Пушка пуца: цика, цика! *Радич.*

цӣкав, -а, -о *који је налик на цику.* — Богат [говор] у својим облицима, муцав ... мекетав, цикав, брз, спор. *КН 1959.*

цӣкавац, -ávца м оном. зоол. **1.** *врста скакавца. Рј. А.* **2.** *врста дрозда* Turdus iliacus. *Рј. А.*

цӣкавац, -ávца м бот. покр. *ниска трава која се тешко коси. Рј. А.*

цӣкавица ж зоол. оном. *црвендаћ (1). Бен. Рј.*

цикáда ж зоол. *цврчак.* — Цикђу на тратини цикаде. *Крл.* Продорно цврчање цикада заглуну му уши. *Пол. 1958.*

цӣкати, -ām несврш. **1.** *настајати, рађати се, свитати;* исп. цӣк[1]. — Чим брже зора цикати почне, опет пукне топ. *Маж. М.* **2.** *пуцати, пуцкати, пуцкетати.* — Чујеш ли како цика кукуруз? Оно расте иза кише па пуцкара у кољенцима. *Нам.* **3.** *скапавати, цркавати.* — Ту цикају птице од грознице. *Вук Рј.*

цӣкати, цӣчēм несврш. *цичати.* — Маријини врели образи или њена коса, која га је дотицала ... по врату и ушима, изазивали су у њему мравце задовољства од чега је цикао. *Ђос. Б.* Циче јунак иза свега гласа и лелече ... *НП Вук.* Дође и ... дежурна болничарка, па га и она љушкаше, али Мома није хтео да уђути, већ је непрестано цикао. *Рист.* На целој линији урликали су топови ... цикале пушке. *Ђур.*

цӣквање с *гл. им. од циквати се.*

цӣквати се, -ām се несврш. тал. покр. *играти се једне друштвене игре избацујући, пуштајући прсте једне руке и пратећи то изговарањем једног броја од један до десет, на талијанском језику.* — Затим почиње цикване ... двојица се циквају замахнутим рукама, пуштајући по неколико прста. *Ђон.*

цӣкељ, -èља м зоол. оном. *дрозд певач* Turdus philomelos, Turdus musicus. *Бен. Рј.; Р-К Реч.*

цикӣљав, -а, -о оном. индив. *који цичи, церекав.* — Хроми шејтан, мишеви и хоће као да су ... плазили по зидовима и церили се неким цикиљавим, ситним смијехом. *Сим.*

цӣкла ж бот. = цвекла. — Лице му дође као цикла црвено. *Донч.*

цикла́ма ж бот. *украсна биљка пријатна мириса из пор. јаглика, јарко црвена, љубичаста или бела цвета* Cyclamen. — Хтио бих да си мирис цикламе. *Домј.*

цӣкличан, -чна, -чно и **цӣкличкӣ,** -ā, -ō грч. *који се окреће у кругу (циклусу), кружни; који се понавља у правилним размацима, интервалима:* циклично кретање. — Једна од највећих цикличних криза била је захватила крајем XIX века ... Аустро-Угарску Монархију. *Андр. И.*

Изр. циклички песници књиж. *грчки епски песници који чине један круг или целину;* цикличко размножавање антроп. *развојни круг у којем се измењују нараштаји различитог облика.*

цӣклōн, -óна м грч. **1. а.** *ваздушни вртлог, ковитлац у коме се ваздух окреће великом брзином, а захвата мало подручје.* — Први ударац циклона баciће га [брод] на крај. *Војн.* **б.** мет. *вртложно кретање атмосферских слојева с обилним кишама. Кл. Рј.* **2.** хем.

гас, плин који се добива мешавином цијановодоника и хлора, јак отров који служи као средство за уништавање гамади. И. **3.** техн. *апарат за суво чишћење ваздуха и гасова, плинова од прашине. И.*

цикло́на ж грч. мет. *подручје ниског ваздушног притиска, окружено вишим притиском. Кл. Рј.*

ци̏клонáлан, -лна, -лно *који се односи на циклону.* — Западни предјели наше земље налазе се . . . под утјецајем слабе циклоналне активности. *Bj. 1957.*

циклонизи́рати, -йзи̏рām и **циклòнизовати,** -зујēм сврш. и несврш. хем. *уништити, уништавати гамад циклоном (2). Кл. Рј.*

ци̏клōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на циклоне:* ~ струјање.

ци̏клоп м грч. = киклоп **1.** (Циклон) мит. *једнооки див из грчке митологије.* **2.** *човек великог раста и велике снаге, див, џин.* — Мргодни циклоп Гроћицки давао је на знање да пази. *Knеж. Л.* **3.** зоол. *врста рака с једним оком* Cyklops coronatus. *Бен. Рј.*

ци̏клопскӣ, -ā, -ō *који се односи на циклопе, који је као у циклопа, огроман, дивовски.* Изр. циклопски зидови археол. *предисторијске грађевине од огромних камених блокова које су према народном предању градили циклопи.*

ци̏клостил, -а и **циклòстӣл,** -йла м грч. *машина, строј за умножавање окружница, расписа и сваковрсних дописа.* — Прво издање рађено [је] на циклостилу. *Тито.*

циклостилизи́рати, -йзи̏рām сврш. и несврш. необ. *умножити, умножавати циклостилом.* — [Прогресивни писци] су били . . . сарадници и уредници (штампаних или циклостилизираних) листова и часописа. *Зог.*

ци̏клостилскӣ и **циклòстилскӣ,** -ā, -ō *који се односи на циклостил:* ~ машина.

ци̏клотрōн, -она и **циклòтрōн,** -о́на м грч. *електромагнетски апарат за разбијање атомских језгра.* — Овај научни центар био би снабдевен . . . и једним циклотроном. *Пол. 1950.*

циклузи́рати, -ӯзи̏рām сврш. и несврш. *скупити, скупљати у циклус;* исп. циклус (2). — [Песме о борби, о слављењу јунака] циклузирају [се], скупљају у групу о једном предмету. *Т. књ.*

ци̏клус м грч. **1.** *скуп појава које се развијају и понављају по једном утврђеном реду у једном временском раздобљу:* ~ сунчани, ~ лунарни, ~ живота европске јегуље. **2.** *скуп радња, уметничких дела, песама, научних дисциплина повезаних међу собом сродношћу садржаја, главном идејом, главним лицем или ауторством и сл.:* ~ предавања из историје, ~ концерата, ускочки ~ народних песама, ~ друштвених наука, ~ империјалистичких ратова и сл.

ци̏кљање с *гл. им. од цикљати.*

ци̏кљати, -ām несврш. покр. **1.** (што) *носити или вући нешто тешко.* — Једва цикљам ову врећу брашна. *Рј. А.* **2.** *с напором ићи. И.*

ци̏кљевина ж оном. **а.** *цичање, цијукање.* — Уз цикљевину латених чинела . . . свадбена поворка гуримице се неуредно образовала. *Божић.* **б.** *в. цика.* — Већ сабаља стоји цикљевина. *НПХ.*

ци̏кљив, -а, -о *који често поцикује.* — Ал' не могне даље од цикљивих снаша. *Вел.*

ци̏кнути[1], -нēм сврш. оном. **1.** *одати, испустити резак, продоран звук »ци«* (*о ватреном оружју кад пукне или о стаклу, камену и сл. кад се разбије*), *пукнути, прснути.* — Но цикнуше пушке од Турака. *НП Вук.* Митраљез је цикнуо. *Чол.* За њим [праском] танад распршено цикну, кô дјеца његова. *Гор.* Од оштра пуцња и не чуше кад на касарни цикну прозор. *Ћоп.* Наново се причу неки нејасни и неодређени људски глас . . . као да је прскао и цикнуо камен у брду. *Ђур.* фиг. У мени је цикнуло оно парче мога . . . разборитог срца које неће да се покори још разлозима стварности. *Петр. В.* **2.** *појавити се, сванути* (*о зори*); исп. ци̏к[1]. — Кад цикне зора . . . *Љуб.* Цикне зора, а он на мост. *Божић.*

ци̏кнути[2], -нē сврш. покр. *добити накисео укус, мало ускиснути* (*о вину или нечем другом кад се почне кварити*). — Очај као цикнуло вино. *Сим.* фиг. Од дједа до унука било се покварило племе Продановића, цикло старо жарко вино. *Шен.*

ци̏кнути, ци̏кнēм сврш. оном.; исп. ци̏к[1] и ци̏ка[1] **1. а.** *јаукнути, вриснути од бола, жалости, у дубоком узбуђењу.* — Био је то добар борац, вољен у чети, која је на глас о његовој погибији цикнула као рањена. *Чол.* Жена је цикнула високим, узбудљивим, напрегнутим гласом. *Донч.* **б.** *кликнути од радости или одушевљења.* — По седам пута га на дан шаље да јој купи . . . рубац . . . док не погоди ону боју од које она цикну. *Каш.* Огањ донесите [позива] Хектор Тројанце да запале ахејске лађе и сви у скупу цикните на бој. *М-И.* **в.** *цијукнути, запиштати; заскичати, зацичати* (*о мишевима, неким птицама и др. животињама*). — Негде под кровом, с времена на време, цикне миш. *Ђур.* Негдје је птиче цикнуло. *Кркл.* Није било ни једне куће у којој није цикнуло прасе. *Ком.* **г.** *зазвучати пискаво; зашкрипати* (*о музичким инструментима и сл.*). — У један мах цикнуше испод капута . . . егеде. *Ад.* Па кад цикне виолина, они [младићи] се почну равномерно њихати у такту. *Марк.*

М. Кад коју год стају отвори, а звоно изнад врата цикне. *Коч.* Свуд полегао мир ... ни трамвај да цикне испред куће. *Каш.* **д.** *фијукнути, зазвиждати (о ветру и сл.).* — Ветар се смирио, само понекад бризне као косом по намету ... цикне у шипражју. *Ћос. Д.* **2.** *изговорити, викнути цичећи.* — А гдје би [срдити Агамемнон] пучанина ... нашô гдје виче, тога би ударио скептром и ову му цикнуо ријеч ... *М-И.* **3.** фиг. *пропасти, страдати.* — Цикнућеш на три кеца. *Змај.*

цикну́ће с *рана зора, праскозорје*; исп. цȉк[1]. — Не може у цикнуће изићи пред кућу. *Ћип.*

цȉко прил. покр. *сасвим близу, тик до.* — Приступ к Подгорици није ни мало пријатан, пошто те изнајпрве води пут цико поред пространога турскога гробља. *В 1885.* Грлић Јошове брешке био цико до Бајовијех прсију. *Љуб.*

цȉкобрија ж лат. **1.** = цигура. — Како се ја могу вратити у миран живот ... да продајем свеће и цикорију снашама у некој ... селендри. *Чол.* **2.** бот. *в. циганско перје. Сим. Реч.*

цȉкōт м оном. *цика, вриска.* — Зачујем цикот и смијех из дворишта. *Коз. Ј.* Чујеш жагор, цикот, смех, песму. *Ад.*

цȉктав, -а, -о *који цикће, који цичи, који има висок и оштар тон.* — Враћа се [звук] стоструко циктавији снагом вјетра. *Коз. Ј.* Он покуша да заспи, али тад из дворишта нагрну ... циктав лавеж. *Петр. Б.* Приступила једна жена са циктавим гласом из двора. *Кос.*

цȉктāј м *цик, кликтај, вриска.* — Нећу ја циктаја над сломљеним, него кад се буде женио мој јединац. *Кос.*

цȉктање с *гл. им. од циктати.*

цȉктати, цȉкћēм (имп. цȉкћи; прил. сад. цȉкћȕћи) несврш. **1.** *вришташти, вискати, кликтати, поцикивати, цичати (од велике узбуђености или радости).* — Торбе су наше! циктала је жена. *Вас.* Дјеца цикћу од радости. *Брл.* **2. а.** *пуштати пискав глас »ци« (о птици, цврчку и сл.).* — Као што када облак чворкова иде ил' чавки, гласно цикћу кад спазе сокола већ издалека. *М-И.* Цикћу на тратини цикаде. *Крл.* **б.** *пуцати, праскати, пиштати (о ватреном оружју).* — И цикћу пушке и мачеви звече. *Радич.* Из непосредне близине цикће бугарски митраљез. *Јак.* **в.** *звучати пискаво, шиштати, пиштати (о гласу).* — Човјек из јаме јецô је кô дијете, тек приклан, циктô језиво му глас. *Гор.*

цȉктети, -тȉм, ијек. цȉктјети, несврш. *в. циктати.* — Поворка [демонстраната] је нагло стала да расте, што већа све споријa, да се збија, гужва и цикти. *Кул.* Падају рефлектори, цикте дјеца. *Крл.* Цикте чаше као драги метали. *Куш.*

цȉктӣ, -ā, -ō покр. *в. цигли. Вук Рј.*

цȉктјети, -тȉм, ек. цȉктети.

цикȕљав, -а, -о *цикутав.* — Глас му је силно танак, некако мишји ситан, цикуљав. *Сим.*

цȉкȕт м оном. **1.** *оштар, резак звук.* — А у сву лирику тога јутра одједном се споро, па све чешће мијеша рески цикут, цикут турпије на зупцима пиле. *Цес. А.* **2.** фиг. поет. *крик бола.* — Ej, звездице сјајне ... ваљда кроз вас проби цикут и вапај мученички. *Кост. Л.*

цикȕтав, -а, -о *који цикуће, циктав.* — Панагија [слика свеца који владике носе о врату] ... звецкала је, дотичући златни напрсни крст, и ти тихи дивни цикутави звуци пратили су његов мек ход. *Чипл.*

цикȕтати, цȉкућēм несврш. *пуштати цикут, циктати; цичати.* — Већ пушке цикутати сташе. *Радич.*

цȉкуш м и **цȉкуша** ж зоол. *врста птице певачице* Emberiza cia. *Р-К Реч.*

цикцȁк м нем. **а.** *изломљена црта с оштрим завојима.* — [Ровови] су се пружали у цикцаку кроз шуму. *Моск.* Придошлица се заустави пред старцем вратаром у капи са златним цикцаком на ободу. *Краљч. Стј.* **б.** (у прилошкој служби) *у облику изломљене црте, линије.* — Саобраћајница води у цикцак. *Јак.* Погледајте, зар таљир у његовој руци не путује цикцак по зраку. *Перк.*

цикцȁк- *као први део полусложеница значи у облику цик-цака*; цикцак-линија, цикцак-црта, цикцак-путања и сл.

цикцȁкаст, -а, -о *који има облик цикцак-црте.* — Као блесак цикцакасте муње пресече му мисли кратка успомена. *Моск.*

цикцȁкати, -ām несврш. необ. *ићи у цикцак-правцу.* — Јурио је опет безглаво цикцакајући. *Дав.*

цилагȕлати, -ām несврш. *в. цигуљати.* — Свирале су зурле и ударали гочеви, и цилагулало се на ћеманима искиданих жица. *Б 1958.*

цȉле непром. у изразу: циле-миле *с нарочитом наклоношћу; пријатељски, фамилијарно*; исп. лȁле. — У учитеља Максе нема циле-миле. *Шапч.* А мој лијепи стриц окренуо циле-миле. *Ћоп.*

цили непром. у изразу: цили-мили *в. циле.* — А овај нов ти је жива ватра, нема код њега цили-мили. *Рад. Д.*

цȉлȉк м оном. **1. а.** *оштар и висок звук жичаних музичких инструмената.* — Из њега се чула храпава пјесма уморних грла, уз оштар цилик гусала још неукроћених.

Шимун. **б.** *звоњава, звр̏јање.* — Уздухом се разлијегали све јачи хици пушака и цилик звона. *Шимун.* С неугодним јасним циликом зазвр̏ја на столу телефон. *Ћоп.* **в.** *шкрипа, шкрипање.* — На свим путевима ... чује се цилик осовина претоварених кола. *Бар.* Толико се ослушне цилик вратију. *Јел.* **г.** *звека, звекет.* — Ријечи су драгуљи ... цилици звучне чистине најдражих ковина. *Фран.* **д.** *фијукање, звиждање.* — Плодним пољем звони цилик коса сјајних. *Шант.* **2. а.** *цвиљење, јаук, јадиковање, запомагање.* — Вика ... помијешана вриском и циликом оне гладне дјечице ... ражали Јанково срце. *Љуб.* **б.** *цика, вриска, клик, поклик.* — Уз радостан цилик [деце] на једној, потеку цвијелне тужбице ... на другој страни. *Буд.* И опет зачу њен весели цилик. *Божић.* **3.** *цичање, цијукање.* — Највише је волео да посматра ... зујање и цилик инсеката који болест сеју. *Сек.*

цили̏кав, -а, -о *који циличе, који има висок, оштар тон.* — Изнад промуклог гласног жамора прочује се овда-онда ... одломак какве циликаве пјесме. *Креш.*

цили̏кање с *гл. им. од циликати.*

цили̏кати, ци̏личём и цили̏кам несврш. *испуштати цилик.* — Љуља се леса млађаних и веселих играча ... а ћемане једначито и весело цилика. *Ранк.* Издалека се чује смијех и пјесма, циличе балалајка. *Шов.* Вриште фабрике ... циличу телефони. *Каш.* Пратила су га [жупника] два министранта ... и звонца су продорно и високо циликала у тишини поднева. *Донч.* Циличу гладни веприћи. *Рад. Д.* Испод бараке циликали су пацови. *Јак.*

цили̏кнути, ци̏ли̏кнём свршн. *испустити, произвести цилик.* — Посједају људи и жене и циликну гусле јаворове. *Буд.* Кад је циликнуло звонце ... прене се ђак. *Ков. А.* Пође напред: ланци циликну, затегну се. *Дав.*

цили̏ктало м и с подр. *онај који циликне, слаб свирач.* — На свадби каквој опалила [би] својим осмијехом ... Смаила свирача ... — Здрав и ти, Смаил циликтало! *Вуков.*

цили̏ктање с *гл. им. од циликтати.*

цили̏ктати, ци̏ликћём несврш. *цликати.* — Чинило му се као да и тамо [на тавану] звони нешто, звечи, циликће. *Ћор.* Пристрављено је циликтало звоно са општинске куле. *Петр. В.* Мишеви су циликтали око автула. *Вуј.*

цили̏мистрити се, -и̏м се несврш. покр. *пренемагати се, претварати се.* — Нуде је ... ракијом, а она тобож не ије, нећка се, цилимистри се, а знам да шиша ка̑ смук. *Рад. Д.*

цили̏ндар и **ци̏линдар,** -дра м грч. **1.** геом. *тело чије су основице две једнаке кружне површине спојене ваљкастим омотачем, ваљак.* **2.** техн. *део парне машине или мотора с унутрашњим сагоревањем у облику ваљкасте, затворене кутије.* **3.** *стаклени ваљак на петролејској лампи.* — Послужитељ ... давно је очистио цилиндре и запалио лампе. *Коч.* Диже цилиндар с петролејке. *Дав* **4.** *висок крут мушки шешир, ваљкастог облика с уским тврдим ободом.* — Из аутомобила излазе фракови, полуцилиндри и цилиндри. *Сим.* Муж је носио црн капут и цилиндар, жена тепелук и либаде. *Јов. С.*

цили̏ндарскӣ и **ци̏линдарскӣ,** -ā, -ō **1.** *који има облик цилиндра, цилиндричан:* ~ омотач. **2.** *који се односи на цилиндре:* ~ површина, ~ уље.

цили̏ндер, -ера м *в. цилиндар (3 и 4).* — Стаклени цилиндер на лампи зазвр̏ја. *Ћос. Д.* Видех где нам иде у сусрет човек у цилиндеру. *Мат.* Морате ићи с цилиндером на глави да вас ... не покупи какав полицајац. *Јонке.*

цилиндра́жа ж *јачина, снага цилиндричног мотора с унутрашњим сагоревањем.* — Наручиоци великих и јаких аутомобила траже у замјену кола мање цилиндраже. *Вј. 1974.*

цили̏ндра̄ш, -а́ша м погрд. *онај који носи цилиндар.* — Уто проломи ваздух крик дебелог цилиндраша. *Матош.* Цилиндраше и сабљаше гонићемо сви. *Јов. С.*

цили̏ндра̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на цилиндраше.* — Глупост носи цилиндар на својој велеученој глави, а та је цилиндрашка глупост елеменат што сам га проучио прилично помно. *Крл.*

цилиндр̀ја̄к, -а́ка м погрд. индив. *в. цилиндраш.* — Међу тим цилиндријацима имао сам част и срећу проживјети читав ... живот. *Крл.*

цили̏ндричан, -чна, -чно *који има облик цилиндра, ваљкаст, обличаст:* ~ суд, ~ мотор, ~ котао итд.

цили̏ндричкӣ, -ā, -ō *цилиндричан.*

цили̏ндрички прил. *као цилиндар, попут цилиндра.*

цили̏нкање с *гл. им. од цилинкати.* — Мартин слуша дјечје танке гласове као цилинкање звонцета сред неког блаженог брујања. *Михољ.*

цили̏нкати, -а̄м несврш. оном. *в. циликати.* В. пр. уз гл. им. цилинкање.

ци̏љ[1] м и (ређе) ж (лок. ци̏љу; мн. ци̏љеви) нем. **1. а.** *тачка, граница до које се жели доћи.* — Трипут корачи ногом и четвртом дође до циља. *М-И.* **б.** *белег у који се гађа при разним надметањима; предмет, објекат који се гађа, мета, нишан (1б).* — Лет куршума није се чуо, очевидно су сад с брда пуцали

на неки нови циљ. *Моск.* Неколико стотина авиона тукло је циљеве у противничкој позадини. *Пол. 1951.* **2.** фиг. *оно чему се тежи, што хоће да се постигне, сврха.* — Властелин да прије дође својему црному циљу ... оклевао је и облагао мене. *Ков. А.* Ако има циља живот твој — онда се мораш журит'. *Змај.* Министри решише да покупе за ту циљ депозите из државних каса. *Дом.* Њихова [брачних другова] циљ беше иста. *Вес.*

ци̏љ[2] м покр. *в. килан.* — Пролеће приспјело, а тебе нема да видиш гору и циљеве. *Лоп.*

ци̏љан, -а́на м покр. *циљ*[1] *(1).* — И књаз и све војводе тукли су из других пушака у тај нишан ... За двадесет минута био је циљан у центрум погођен. *Нен. Љ.* И стаде човјек на највећем кршу, као циљан. Гусиньци га обасуше даждом зрна. *Мат.*

ци̏љање с *гл. им. од циљати.*

ци̏љати, ци̏љам несврш. **1.** (некога, у некога, нешто̀, у нешто или без допуне) *гађати, нишанити.* — Осети да га онај циља пушком. *Ранк.* Сад ћу ја да циљам у белегу у коју досад нико није циљао. *Марет.* Тргао сам ножину иза појаса и јурнуо циљајући му пупак. *Ћос. Б.* Мајстор ... циља у Леду са лабудом. *Андр. И.* **2.** *смерати, тежити.* — Твоја реч је стигла куд си духом циљо. *Змај.* Ви сте тако агресивни да је потребно запитати: куда управо циљате. *Сек.* **3.** фиг. *в. алудирати.* — Он је циљао на њено »исцјељење«. *Л-К.* Маркиша се правио да не разумије на шта циља стриц. *Ћоп.*

ци̏љач, -а́ча м *онај који циља, нишани. Бен. Рј.*

ци̏љни̏, -ā, -ṑ *који се односи на циљ, мету*: ~ црта, ~ мета.

ци̏љно̄ст, -ости ж *в. циљ*[1] *(2).* — У њој [природи] нема баш свуда тако разумне циљности. *Петр. В.*

ци̏ма[1] ж **1.** бот. *врежа и лишће лука, кромпира или другог поврћа.* — Десетак цима сам ти истргла, али јалове су им жиле. *Божић.* Испод гранатих цима из земље прогледали једри ... кромпири. *Вуј.* **2.** фиг. *оно што има сличан облик.* — Упирали би прстом у таваницу изнад лампе, одакле су висиле читаве циме од паучине. *Маш.*

ци̏ма[2] ж тал. пом. покр. *крај паламара који се с лађе баца на копно да се привеже кад лађа пристаје.* — Вежимо циме, невјера [олуја] се спрема. *Војн.*

ци̏мање с *гл. им. од цимати.*

ци̏мати, -а̄м несврш. **1. а.** (некога, нешто, нечим, за нешто) *јако дрмати, дрмусати, трзати, трести.* — Појури прозорима ... и почне да их цима. *Станк.* Цима том оградом на граници и поткопава је дању и ноћу. *Андр. И.* Дочепам за кваку од капије. Повуци, цимај. Она ... затворена. *Ком.* Влажна и мека детиња уста цимају дојку и журно пију млеко. *Ћос. Д.* **б.** *јако вући, извлачити.* — Крста возар запалио неку лулу и цима густе димове. *Јак.* **2.** (у што) *гурати, тискати.* — Студент то гледа, али ипак се чуди што га девојка цима у леђа. *Ољ.*

~ **се** *повр.* — [Риба] се трза и цима на његовој удици. *Бан.*

ци̏мбал м и **ци̏мбала** ж грч. муз. **1.** *музичка справа у облику трапеза са много жица по којима се удара дрвеним батићима умотаним у кожу.* — Удри у цимбал шумни! *Крањч. С.* Асан је ударао у своју цимбалу и певао. *Уск.* **2.** мн. **а.** *два диска од бакра којима се удара један о други, чинеле.* — Цигани туку у цимбале. *Каш.* **б.** *регистар на оргуљама са звонцима. Кл. Рј.*

цимба̀ла̄р, -а́ра и **цимба̀ла̄ш,** -а́ша м *онај који удара у цимбал, свирач на цимбалу.* — Цимбалар је био стари неки Циго. *Змај.* Крчмар ... јави Мићи да се дјевојке већ сакупљају, а и ... цимбалаши да ће такође скоро доћи. *Л-К.*

цимба̀лист(а) м *цимбалар.* — Цимбалиста с дигнутим штапићем. *Дав.*

ци̏мбало с *цимбал.*

ци̏мент м *в. цемент.* — Ова ... планина има ... у себи много скривених утврђења од цимента и гвожђа. *Ћур.*

ци̏мѐнта ж лат. покр. **1. а.** *лимени суд за пиће.* — Поднапити старци су редом вадили ракију бакарном циментом, начињеном од топовске чахуре. *Моск.* **б.** *већи лимени суд, кофа.* — Пуцер ми донесе у једној цименти перје за чијање. *Чол.* **2.** фиг. погрд. *особа празне, шупље главе, ограничена, глупа особа, тикван, празноглавац. Р-К Реч.*

Изр. улубити (кога) као цименту *јако изударати.*

цимента̀рати, -ѐнтӣра̄м сврш. и несврш. тал. **1.** *в. цементирати.* **2.** фиг. *жигосати, баждарити.* — Мене слободно можете напити ... боље сам »циментиран« него патер. *Дав.*

ци̏мер[1] и **ци̏мер** м фр. **1.** *знак, ознака, слика, најчешће табла с натписом над каквом радњом (берберницом, крчмом, дућаном и сл.)*; исп. фирма (1б). — На цимеру [изнад крчме] су насликана два мала Кинеза. *Дов.* Видô сам ... један такав [зуб] и то на цимеру једног дентиста. *Срем.* фиг. Ти си ухода десеторице. Знам да ти је на прсима цимер издајства. *Шен.* **2.** *грб. Р-К Реч.* **3.** *део на плугу који држи лемеш за гредељ. Вук Рј.*

ци̏мер[2] и **ци̏мер-коле́га** м нем. шатр. *сустанар у заједничкој соби.* — Цимера није

било, а ја онако осамљен ... једва сам се сналазио. *Вј. 1973.* Његов цимер-колега унео у заједничку собу два огромна ... кофера. *Пер.*

цѝмерица и **цѝмѐрка** ж шатр. *сустанарка у заједничкој соби.*

цѝмерман м нем. варв. *тесар, дрводеља. Кл. Рј.*

цѝмерманскӣ, -ā, -ō *који се односи на цимермане*: цимерманске оправке.

цѝмет м грч. **а.** *мирисна слатка корица тропског дрвета циметњака која служи као зачин.* **б.** бот. *в. циметњак. Р-К Реч.*

цѝметаст, -а, -о *који је боје цимета.* — На ливади је трава циметасте боје. *Крл.*

цѝметњāк м бот. *биљка из пор. ловорика, циметово дрво* Cinnamomum ceylanicum. *Сим. Реч.*

цѝметов, -а, -о *који припада циметy, који се односи на цимет, који потиче од цимета*: ~ дрво, ~ кора.

цѝметовац, -о̄вца м бот. *циметњак. Мин. Лекс.*

цѝмина и **цимѝна** ж *аугм. од цима*; *цима*[1] *(1).* — Укаже се најприје цимина [кад крумпир изникне], па онда цвијет. *Вук.*

цѝмитар, -тра и **цѝмитер,** -ера м тал. покр. *гробље*; исп. цинтор (2). *Кл. Рј.*

цѝмкāње с *гл. им. од цимкати.*

цѝмкати, -ā̄м несврш. *дем. према цимати. Р-К Реч.*

цѝмнути, -нѐм сврш. *јако дрмнути, тргнути, затрести.* — После неколико минута цимнуће старији млађега за рукав. *Јаки. Ђ.* Погдешто би ... вијор силно цимнуо прозором. *Лаз. Л.* Он напреже сву снагу, цимну влачеге. *Уск.*

~ **се** *повр.* — Цимнувши се снажно у лево тако да се помаче седло ... умаче смрти која му звизну над главом. *Моск.*

цѝн[1]**,** цѝна м нем. варв. мин. покр. *коситер, калај. Вук Рј.*

цѝн[2] (обично удвојено или у вези: цин-цан) оном. *узвик којим се опонаша звук звонца или оглашавање неких птица.* — И сад му допире до ушију тај чаробни звук [меденица] цин ... цан ... цин ... цан. *Ранк.* У грму ... почну звонкати неке ситне птичице ... цин, цин. *Кал.*

цинабāрӣт, -ита м грч. мин. *руда живе, црвене боје, живин сулфид, руменица* (2б).

цѝнгара ж тал. покр. *звонце, прапорац што се веша стоци о врат, меденица*[2] *(1).* — Неке козе уплашене, са звечкама и цингарама, јурнуше из ћошка у ћошак. *Лал.*

цингàрати, -ā̄м несврш. оном. *звечати, звецкати, звонити цингаром.* — Испод ... зидова гдје је некада цингарао мједени прапорац на врату козе ... топови чуче. *Вуј.*

циндàрати, -ā̄м несврш. оном. необ. *једним гласом, једнолично певати.* — Опет су стали ... циндарати химничке напитнице. *Божић.*

цѝндати, -ā̄м несврш. оном. необ. *брујати, шумити, звонити, зујати.* — У глави су им наситно циндали неки сићушни звонки трнци-прапорци. *Божић.*

цѝнен, -а, -о покр. *који је од цина, калајни.* — Пред иконом било цинено кандило. *Шапч.*

цинѐрāрӣј, -ија и **цинѐрāриjум** м лат. *урна, посуда у којој се чува пепео мртваца. Кл. Рј.*

цинѝзам, -зма м **1.** *филозофско учење цѝнīкā.* **2.** *омаловажавање друштвених обичаја, морала и пристојности; заједљивост, груба отвореност.* — Шпањолац не зна ... за иронију која не сврши у сарказму и цинизму. *Дуч.*

цѝнија ж бот. *украсна биљка из пор. главочика са црвеним цветовима (названа по имену немачког ботаничара)* Zinnia multiflora. — У другој руци држи она сасвим мален црвен ... цвијет, чини се скрлетну цинију. *Бат.*

цѝник м грч. **1.** *припадник филозофске школе коју је у 4. ст. пре н. е. основао Сократов ученик Антистен и која је одбацивала моралне норме .засноване на друштвеним обичајима. Кл. Рј.* **2.** *заједљив човек; онај који је равнодушан на добро и зло, који презире друштвене моралне норме и обавезе, који се свему руга и коме ништа није свето.* — Миран је и хладан. Циник који умије да се руга и заједа са уживањем. *Чол.*

цѝничан, -чна, -чно *који изражава цинизам, који је својствен цинику, заједљив, презрив.* — Цинична изрека: боље је бити жив пас него мртав лав, постаје ... главно животно начело. *Прод.* Циничан смијешак појави му се око усана. *Кос.* Безобзиран, бруталан, често ... циничан. *Бег.*

цѝничкӣ, -ā, -ō **1.** *циничан.* — Из свог топлог расположења пао је Ратковић у моменту у мрачну циничку растопину. *Крл.* Живот се на ме нацерио циничким, ђавољим смијешком. *Матош.* **2.** *који се односи на учење филозофа цѝнīка*: ~ филозофска школа.

цѝнички и **цѝнично** прил. *на циничан начин, безобзирно, заједљиво, иронично, с презиром.* — Велике силе ... повеле [су] заједничку акцију против Јапана, цинички се служећи паролом »спасавање Кине«. *ОП 2.* Цинички и грубо затворисмо срца за лепоту земље. *Панд.* Сад ви то лијепо прекрижите! — рече цинично једногодишњи добровољац. *Јонке.*

цѝничнӧст, -ости ж *својство, особина онога који је циничан.* — Нестајало је из ње оне ледене ... циничности. *Бар.*

цѝнк[1] м нем. *хемијски елемент, тежак метал модрикастобеле боје* (Zn).

цѝнк[2] (каткад више пута поновљено) оном. *узвик којим се опонаша, подражава звук звонца.* — У тај мах замније на старом високом сату: цинк-цинк-цинк. *Ђал.*

цѝнкāј м оном. *звук звонца, цинкање, звонцање.* — А кад се зраком повезао ситан цинкај звона ... спустио се Ђука на траву. *Коз. И.*

цѝнкан, -а, -о = цинчан *који је од цинка*; цинкани кров, ~ плоча.

Изр. ~ маст фарм. *маст за очи и ране.*

цѝнкāње с *гл. им. од* цинкати.

цѝнкара ж *фабрика, творница цинка.* — У Косовској Митровици ... ће се ускоро подићи нова цинкара. *Б 1947.*

цинкáрити, цѝнкāрӣм несврш. *достављати, потказивати.* — Ми смо послати да вас цинкаримо. Пазите шта ћете рећи. *Пол. 1970.*

цѝнкāрна ж *цинкара.* — Цинкарна из Цеља ... излаже ... хемијски чисти цинк. *Пол. 1950.*

цѝнкāрош м *достављач, потказивач.* — У својим мемоарима једно од првих поглавља посвећује доушницима, цинкарошима. *ВУС 1970.*

цѝнкаст, -а, -о *који одјекује, звони као цинк, металан, звонак.* — Не би нити оно само препознало свој истрошени и цинкасти глас. *Војн.*

цѝнкати[1], -ām несврш. оном. *испуштати звук »цин«, звонити, звечати; звр̀јати.* — Цинка трамвај испод брда. *Каш.* Телефон је ... цинкао. *Бег.* Весело и жустро цинкали су звончићи. *Кркл.*

цѝнкати[2], -ām несврш. нем. варв. = цинковати[2] *цинкарити.*

цѝнквајс м нем. варв. *бела сликарска боја, цинково белило.* — Свратим у продавницу ... и затражим цинквајс за чишћење беле обуће. *Пол. 1951.*

цѝнкер м нем. варв. *цинкарош.* — У мраку је ... слушао погрдне псовке ... да је постао управников »цинкер«. *Ђос. Д.* Може се узети као сигурно да није цинкер ни провокатор. *Дав.*

цѝников, -а, -о *цинкан*; цинкове легуре, ~ руда.

Изр. ~ маст фарм. *в. цинкана маст* (*уз цинкан изр.*); ~ белило слик. *сликарска боја* (*цинков оксид*).

цѝнковāн, -а, -о *који је превучен цинком*: цинковани лим.

цѝнковāње с *гл. им. од* цинковати.

цѝнковати[1], -кујēм сврш. и несврш. *превући, превлачити цинком*; исп. цинкован.

цѝнковати[2], -кујēм несврш. = цинкати[2]. — У нашој га соби нису вољели ... зато што је волио да цинкује. *Чол.*

цинкògраф м *радник у цинкографији.*

цинкографија ж грч. **1.** *поступак, техника урезивања слика или слова у цинчане плоче (ради умножавања штампањем).* **2.** *одељење штампарије у коме се врше цинкографски послови.* — Прва слика излази из цинкографије. *Ђос. Б.*

цинкографи́рати, -àфӣрāм и **цинкогрàфисати,** -ишēм сврш. и несврш. (*из*)*радити помоћу цинкографије.*

цинкògрафскӣ, -ā, -ō *који се односи на цинкографе и цинкографију.*

цинкòносан, -сна, -сно мин. *који садржи у себи цинка, богат цинком*: цинконосна поља.

цѝнкуш м мађ. покр. *мало звоно, звонце (црквено или оно које се веша стоји испод врата).* — Одмах смо знали ... како брбља мали »цинкуш« на првостолној цркви. *Шен.* Праћен министрантима што звоне у цинкуш, попиње се на олтар свећеник. *Донч.*

цинóбер м грч. хем. *живин сулфид жутоцрвене боје који служи сликарима као боја, цинабарит, руменица* (*2б*): црвена као ~.

цинóбераст, -а, -о *који је боје као цинобер.* — Богобојазни ходочасници у црним ... чизмама и циноберастим лајбецима. *Крл.*

цѝнтор м тал. покр. **1.** *простор око цркве ограђен зидом.* — Око цркве »цинтор« са ниским зидом. *Матош.* Вјетар у оморикама око цинтора. *Крл.* **2.** *гробље*; исп. цимитар. — За три мјесеца пребије си ногу и руку а за осам дана лежи она на »цинтору«. *Ђал.*

цѝнторскӣ, -ā, -ō *који се односи на цинтор.* — Сељачко маче близу нас, на цинторском зиду, зацвили. *Матош.*

цинцàкати, -ām несврш. = цинцикати оном. *пуштати глас »цин, цин«, звонити, звецкати.* — На благајни се тискају људи, цинцака звонце на великој регистраторки. *Сим.*

цинцáрёње с *гл. им. од* цинцарити.

Цѝнцāри м мн. (јд. Цѝнцāр и Цѝнцарин) **1.** *припадници народносне скупине Аромуна на Балкану.* **2.** јд. (цинцар(ин) *онај који закида на цени, грамзљив трговац, тврдица, шкртац, ципија.* — Лепо мени вели Живана: Не сврађај, море, оном цинцару. *Глиш.*

Цинцàрија ж **1.** *Цинцарлук.* — Дошао [је] из прастаре Цинцаријe. *Михиз.* **2.** (цин-

царија) *људи који раде или поступају као цинцари; ситничари, ћифте.* — Па мед таквом цинцаријом [трговцима] да још дуље ... дане губим иједа гутајући? *Кор.*

цинцáрити, цѝнцāрӣм несврш. **1.** *цинцарски радити и поступати; натезати се за цену, ценкати се.* — Шта ћете, нада не познаје никакве мјере, нити цинцари за камате. *Шен.* **2.** *тврдичити, шкртарити.* — Бернардин се натеже за новце, цинцари. *Нех.*

Цѝнцāрка ж **1.** *жена Цинцарин.* **2.** (цинцарка) *женска особа позната по грамжљивости, шкртости, тврдичлуку, тврдица, циција.*

Цинцàрлук м *цинцарски народ; крај насељен Цинцарима.* — Разговор су зачињавали анегдотама којима су се трудили да сликовито прикажу ову мешавину Словенства, Цинцарлука и Арбанаштва. *Петр. В.*

цѝнцāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на Цинцаре и цинцаре.* — Није волио цинцарску ... трговину по лукама Далмације. *Војн.* И са тим језиком упоредите ону тупи и простачки говор наше варошке цинцарске ћифтарије. *Скерл.*

цѝнцāрство с **1.** *цинцарски свет, цинцарски народ.* **2.** *својства, особине, поступци својствени Цинцарима, типични за Цинцаре.*

Цѝнцāрчāд ж *зб. им. од Цинцарче.*

Цѝнцāрче, -ета с (супл. мн. Цѝнцарчāд) *цинцарско дете.*

цинцѝкати, -ām несврш. оном. = цинцакати. — Цинцика звонце бронзено. *Каш.* Друга [баба] ћути и плете ... игле ... цинцикају као да се баба сама са собом утркује. *Сек.*

Цѝнцо, -а и ē м **1.** *хип. од Цинцарин. Р-К Реч.* **2.** (цинцо) фам. *цинцар(ин). Вук Рј.*

цѝнчаи, -а, -о = цинкан: ~ плоча, ~ рудача, ~ жица.

цѝнчāње с *гл. им. од цинчати.*

цѝнчати, -ām несврш. *превлачити, покривати цинком.*

цѝо, цијѐла, цијѐло = цијел, ек. цѐо.

ционѝзам, -зма м *покрет међу Јеврејима за стварање слободне и самосталне државе (назван по брду Цион или Сион код Јерусалима).* — Његов рад треба тумачити са стајалишта ционизма. *НК 1946.*

циòнист(а) м *присталица или поборник ционизма.*

ционѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на ционисте и ционизам.*

циòнисткиња ж *жена ционист(а).*

цѝп[1] м покр. **1.** *укоченост. Рј. А.* **2.** *део руке од лакта до шаке. Рј. А.*

Изр. радити ципом покр. *радити неуморно, без прекида. Рј. А.*; стати ципом покр. *стати као укопан. Вук Рј.*

цѝп[2] м нем. зоол. *стрнадица, жутовољка* Emberiza citrinella. *Рј. А.*

цѝп м енгл. *в. зип.*

Изр. повући ~ до краја *рећи, изговорити све.* — Слушај, друг, повуци цип до краја, истреси душу. *Дав.*

цѝпа ж зоол. *врста птице, трептељка* Anthus. *Терм. 4.*

цѝпа ж грч. *опна; кожица. Р-К Реч.*

цѝпал, цѝпла и **цѝпал,** цѝпла м грч. зоол. = ципао *морска риба, скочац, скакавица* Mugil cephalus. — Уста [му] развраћена као у ципла. *Кал.*

Изр. главати ~ зоол. *ципал. Терм. 4.*; ~ од порта покр. *лукав, сналажљив човек.*

цѝпан-цио, -цијѐла, -цијѐло (ијек.) покр. *у појачаном значењу: цео.* — А чему се народ избезуми? ... што му би да полудје одједном, ципан-цио? *Мат.*

цѝпāње с *гл. им. од ципати се.*

цѝпао, цѝпла м зоол. = ципал. — Ципао се бацао увис, да опет љосне у воду. *Наз.*

цѝпати се, цѝпāм се несврш. покр. *давати лакомислена обећања, заклињати се лакомислено. Р-К Реч.*

цѝпела ж (обично у мн.) **1.** *врста обуће начињене најчешће од коже.* — Лакеји напудровани, у дугим чарапама и плитким ципелама. *Глиш.* **2.** покр. *мера за дужину, стопа.*

Изр. ускочити у ципеле *постати становник града, варошанин.* — Сељак, кад ускочи у ципеле, све ће учинити да остане у њима. *Бар.*

цѝпелāр м *онај који прави или поправља ципеле, обућар.* — Сваки ципелар ... мора изучити свој занат. *Гор.*

цѝпелāрев, -а, -о = ципеларов *који припада ципелару:* ~ алат.

цѝпелāрка ж **а.** *ципеларева жена.* **б.** *жена ципелар, обућарка.*

цѝпелāров, -а, -о = ципеларев.

цѝпелāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на ципеларе:* ~ занат.

цѝпелāрство и **ципела́рство** с *ципеларски занат, обрт.*

цѝпелѐтина ж *аугм. и пеј. од ципела.*

цѝпелица ж *дем. од ципела.*

цѝпија м *в. циција.* — Ципија, срам га било, како се није стидео да нас на такву вечеру позове! *Трифк.*

цѝпѝјāње с *гл. им. од ципијати.*

цѝпѝјати, -ām несврш. *в. ципијати. Р-К Реч.*

цѝпијáшēње с *гл. им. од ципијашити.*

цѝпијáшити, -ѝјāшӣм несврш. *в. ципијашити. Р-К Реч.*

ципи̏лук м *в. цицилук.* — Ето ко замјера цеклинској сиромаштини и црмничком ципилуку! *Мат.* Он је ... остао антипатичан са своје ... ускогрудности, ситничарења и ципилука. *Петр. В.*

ципи̏лучење с *гл. им. од ципилучити.*

ципи̏лучити, -и̏м несврш. *в. цицијашити. Р-К Реч.*

ци̏пица ж зоол. *дем. од ци̏па.*

Изр. ~ ливадна зоол. *врста птице* Anthus pratensis. *Деан. Рј.*

ци̏плăр м зоол. *врста птице која се храни циплима и другом врстом рибе, орао рибар* Pandion haliaëtus. *Бен. Рј.*

ци̏плара и **ци̏пларица** ж *кружна покретна мрежа којом се лове ципл(ов)и. Бен. Рј.*

ци̏плић м *дем. од ципал и ципао.*

ци̏по, -ола м зоол. покр. *ципао, ципал. Вук Рј.*

ци̏пов[1]**,** -ова м мац. покр. *бели хлеб*; исп. циповка. — Вољела бих с тобом ... зобен крух јести, него с твојим братом онај бијели ципов. *Кур.*

ци̏пов[2]**,** -ова м покр. *клипан, неотесанац, букван*; исп. ципор. — Гле како је задригô, ципов гејачки! *Ранк.* Кад се спава, нема да се једе, то и највећи ципов старовлашки зна. *Уск.*

ци̏повка ж *хлепчић (за попудбину)*; исп. ципов[1]. — Ја се врло добро сећам, јер сам толико пута ишао с хлебоношама, носећи лепињицу или циповку мени намењену. *Шапч.*

ци̏повскӣ, -ā, -ō *који се односи на ципове, својствен циповима*; исп. ципов[2]. *Р-К Реч.*

ципо̀вчина ж *аугм. и пеј. од ципов*[2]. — Кад је Марјан порастао права циповчина ... она га ... једва познала. *Рад. Д.*

ци̏пол м *ципал, ципао. Вук Рј.*

ципо̀лăр, -а́ра и **ципо̀лаш,** -а́ша м у изразима: циполар соко(л) и циполаш јастребац зоол. *в. циплар. Бен. Рј.*

ци̏пор м рум. покр. *прост човек, простак, геак*; исп. ципов[2]. — Не видите да су то све пуки ципори (геаци, простаци). *К 1947.*

ци̏пōрка ж *простакуша, геакуша. Вук Рј.*

ци̏поров, -а, -о *који припада ципору. Вук Рј.*

ци̏порскӣ, -ā, -ō *који се односи на ципоре, својствен ципорима, простачки. Вук Рј.*

Ци̏праин м (мн. -а̄ни) = Кипранин *становник Ципра.*

ци̏прес м и **ципрѐса** ж лат. бот. *в. чемпрес.* — Баршунаст хлад од мрких ципреса сиво је прекрио обално стијење. *Домј.* Да видите море и једрилице ... да видите ципресе, витке и тамне. *Јанк.*

циприи̏де ж мн. *група слатководних риба с коштаним скелетом која обухвата већину рибљих врста наших слатких, низијских вода (шаран, сом, деверика, смуђ и др.)* Cyprinidae. *Свезн.*

ципрѝнӣдӣ и **ципрѝнӣдскӣ,** -ā, -ō *који се односи на циприниде.* — Дрина је насељена и свим ципринидним врстама рибе које живе у Сави. *Пол. 1958.*

Изр. ципринидске (ципринидне) воде *топле и мирисне воде у низијским подручјима у којима живе циприниде. ЕЛЗ.*

ци̏пуља ж погрд. покр. *крупна и незграпна женска особа*; исп. ципов[2]. *Р-К Реч.*

ци̏пӯн м грч. *мања цев, шупаљ дрвени трупац који је углављен у дно бадња и кроз који тече вода на воденички точак.* — Он остави коње, па се стаде занимати бушењем ципунова. *Ранк.*

цира́да ж *в. церада.* — Налазили су се на предњој и задњој страни брода, покривени цирадама. *Јак.*

цири́кати се, цӣрӣчём се и **цирѝкати се,** -а̄м се несврш. *в. церекати се.* — Он је опонашао сада њу како се врти и цириче. *Коз. Ј.* А оне се каткад блажено смијеше, а каткад се цирикају да их све стоји хихот. *Ивак.*

ци̏рк м **1.** ист. **а.** *ограђен простор у облику амфитеатра с гледалиштем и ареном за игре и такмичења код старих Римљана.* — Узео [је] горд став гладијатора који умире пред очима целог цирка. *Јов. С.* **б.** *спортско борилиште.* — У Сиднеју, где су се песничила та два спортсмена, сабило се ... у цирк 20 000 ... гледалаца. *Пол. 1959.* **2.** геол. *амфитеатрално удубљење на падинама планина с валовитим конкавним дном.* — У цирковима је било знатних снежних маса. *Цвиј.*

ци̏рка прил. лат. *отприлике, приближно.* — Било их је у поворци цирка три стотине. *Вј. 1972.*

ци̏ркл м лат. варв. *справа за цртање кругова, шестар.* — То ти је све било лéњиром и цирклом урађено. *Петр. В.*

ци̏ркле, ци̏ркли̏ ж мн. нем. варв. *в. циркл.* — У њима [кутијама] су биле нечије лањске гвоздене циркле. *Макс.*

ци̏ркӧн, -о́на м перс. мин. *драги камен дијамантног сјаја, различне боје.* — Краљица ... у сјају ... срме и циркона. *Бој.* У њему [кремену] се могу да налазе иглице циркона. *Туђ.*

циркӯжӣја м *власник циркуса; циркусант.* — Дође [у разговору] реч и на прошли циркус ... и ко је купио од циркужије онога коња. *Срем.* Тога се дана уортачи ... са панорамцијама, циркужијама ... и направе ... цумбус. *Нуш.*

циркȕжџијскӣ, -ā, -ō *који припада циркужџијама.* — Стану цикати трубе ... грувати бубњеви циркужџијски. *Ћуш.*

џи̏ркул м *в. циркуо.* — Позива га циркул капетане. *НП Вук.* И »циркул« и »претур«, жандари и сви други ... штитили их и соколили. *Шимун.*

циркȕлāр, -а́ра м лат. **1.** адм. *умножени службени акт који управа упућује својим органима, окружница, распис.* — Конгрес се сазива јавно, преко новина и циркуларом преко ... организација. *Лапч.* **2.** техн. *кружна тестера, пила.* — Пиле на гатерима вриште, циче циркулари уздигнуто и бучно. *Сим.*

џи̏ркулāран, -рна, -рно **1.** (обично одр.) *који се односи на циркулар (1):* ~ писмо, ~ нота, ~ упутство. **2.** *који је у облику круга, који се окреће у кругу, кружан:* ~ начин трчања. *Атл.*

циркулȁрист(а) м *пилански радник који ради на циркулару (2).* — Радник ... треба да зна све послове једног занимања ... у механичкој обради дрвета послове гатериста или послове циркулариста. *Пол. 1950.*

џи̏ркулāрно прил. *у кругу, кружно.* — Стопало се циркуларно креће напријед. *Атл.*

циркулā̀ција ж лат. **а.** *кружно кретање, кружни ток, кружење:* ~ крви, ~ биљних сокова, ~ подземних вода. **б.** *промет, оптицај:* ~ робе, ~ новца. — Испољавао их је [шеретлуке] и пуштао у циркулацију. *Срем.*

џи̏ркулацио̀нӣ, -ā, -ō *који се односи на циркулацију:* ~ кретање.

циркули̏рање с *гл. им. од циркулирати.*

циркули̏рати, -ȕли̏рām сврш. и несврш. = циркулисати **а.** *кретати се у круг, кружити, колати.* — Треба прећи страду ... којом непрестано циркулирају камиони и мотоцикли. *Ћон.* **б.** *бити, налазити се у оптицају, у течају, промету.* — Роба се не производи зато да лежи на складиштима, него да циркулира. *Кик.* **в.** фиг. *проносити се, ширити се наоколо, колати (о гласу, причи и сл.).* — Чак и оне две пословице ... сад су оживеле ... и почеле опет циркулирати. *Срем.* О његовом ... незнању латинског језика циркулирали су разни шаљиви анегдоти. *Јаг.*

циркȕлисање с *гл. им. од циркулисати.*

циркȕлисати, -ишēм сврш. и несврш. = циркулирати. — Многи се послије вожања дуго не може да исправи ... док крв не почне опет нормално да циркулише. *Чол.* Хаос у њему се постепено стишавао: мисли почеле су да циркулишу нормално. *Мил. В.* Знате, циркулишу и друге врло поуздане вести. *Шапч.*

циркумлȏкȗција ж лат. *опширно описивање.* — Претјерује се у циркумлокуцији и перифрази. *Матош.*

циркумпо̀лāран, -рна, -рно *који се налази или који се креће око пола:* ~ област, ~ пловидба.

циркумстȁнција ж лат. *стицај прилика, околност.* — И та је циркумстанција била фатално неугодна. *Кол.*

џи̏ркумфлекс и **циркȕмфлекс** м лат. грам. *дуг силазни акценат; знак којим се обележава тај акценат.*

џи̏ркуо, -ула м тал. варв. *округ као управна, административна јединица; старешина такве јединице.* — А пред њима [сватовима] Домин капетане, циркуо је од све Боке славне. *НП Вук.* Он затим оде циркулу [у Котору]. *Нен. Љ.* Изненада позове га окружни капетан, кога су тада звали циркулом. *Шимун.*

џи̏ркус м лат. **1. а.** *цирк (1). Кл. Рј.* **б.** *ограђен и наткривен простор обично кружног облика, с амфитеатралним седиштима, у коме се изводе разне представе и вештине (акробатске, са животињама и сл.); представе и вештине које се ту изводе.* — Договарају се да гледају циркус кроз платно, џабе. *Срем.* **2.** фиг. *забаван призор, комедија; неозбиљна представа, лакрдија.* — Циркус је испало то његово поткивање: не мож' да чучне од шкембета. *Рад. Д.* Прексиноћ овдје пред персоналом циркус, данас опет циркус. *Крл.* Он се разљути ... и нареди нека се смјеста носи спавати. Доста циркуса! *Донч.* **3.** фиг. *збрка, неред, метеж.* — Банални живот овде ... створио је циркус жеља. *Панд.* [Он] гради циркусе од стихова. *Шим. С.*

циркуса̀нер м *в. циркусант.* — Како вас не бих знао! Ви сте наш први циркусанер. Сви вас гледају! *Каш.*

циркуса̀нерскӣ, -ā, -ō *који се односи на циркусанере.* — То је музикантско циркусанерско дијете. *Андр. И.*

циркȕсант м **1.** *вештак у циркусу, акробат, пеливан.* — Брат утекао у свијет с некаквим циркусантима. *Пав.* **2.** фиг. *онај који од свега прави комедију, шалу, неозбиљан човек, лакрдијаш.* — И само онај ко ... неће да зна за ту чињеницу може мијешати »Пламен« са »Зенитом«, Цесарца са Мицићем ... борце са циркусантима. *Зог.*

циркȕсантица, циркȕсаткиња и **циркусȁнткиња** ж *жена циркусант.*

циркȕсāр, -а́ра м *циркусант (1).* — Измислио сам ... да ћемо милостињу давати само циркусарима и владици Николају. *Јел.*

циркусија̀да ж разг. *в. циркус (2).* — Сви су ... уживали у његовој циркусијади. *Петр. В.*

циркусѝјант м *в. циркусант.* — Стари циркусијант! У глумце је требао ићи, а не у официре. *Кол.*

циркусѝјāш, -а́ша м *в. циркусант. Бен. Рј.*

циркусијàшица ж *жена циркусијаш. Бен. Рј.*

цѝркусѝште с *место где је био циркус.* — Они живе на ... напуштеним циркуситима. *НИН 1958.*

цѝркускӣ и **цѝркуснӣ,** -ā, -ō *који се односи на циркус:* ~ представа, ~ јахач, циркуска кола, циркуски вагони, циркуске шатре, циркусне атракције.

цѝрлѝк м оном. *цика, поцикивање, цилик.* — И опет се [дјевојке] ... нагло повратише ... замјенив кратак мук јаким и гласним смијехом и цирликом. *О-А.*

цирлѝкāње и **цирлѝкāње** с *гл. им. од цирликати.* — Сети се [Рака] како је некад разводио коло и њиме опасивао целу ову кућу ... праћен радосним цирликањем виолина. *Марк. М.*

цирлѝкати, цѝрличēм и **цирлѝкати,** цѝрлѝчēм несврш. *циликати.* В. пр. уз гл. им. цирликање.

цирóза ж грч. мед. *стврдњавање, скврчавање унутрашњих органа (јетре, панкреаса, бубрега):* ~ јетре.

цирокýмулуси м мн. лат. мет. *облаци у облику пахуљица или као стадо белих оваца. ОГ.*

цирострáтуси м мн. лат. мет. *облаци у облику копрене или прозрачног вела. ОГ.*

цирòтичāр м *онај који болује од цирозе.* — Искусно око медицинара може препознати циротичара по изразито бијелим ноктима. *Вј. 1970.*

цирýкати се, -ā̄м се несврш. оном. *в. цереκати се.* — Док се ... Наста [механичница] цирукала ... провиривале женске главице да смијехом и шапуром гледају на кауре. *Павл.*

цѝруси м мн. лат. мет. *највиши облачићи у облику влакаваца или коврчица. ОГ.*

цѝс с непром. муз. *тон »це« повишен за половину тона.* — Ударио бих у разне ноте чувајући се оне која се у музици зове »цис«. *Нуш.*

цис- лат. *префикс у сложеницама који означава положај чега што је с ове стране;* супр. транс: цисалпински, циспадански и сл.

цѝста ж грч. **1.** бот. *в. цистац.* — Човек би рекао да су [ти људи] допузали ... кроз густо шипражје од мирте и цисте. *Грол.* **2.** мед. *шупљина у организму испуњена течношћу или кашастим садржајем која настаје због болести:* ~ на јајнику.

цѝстац, цѝсца м бот. *в. бушинац (а)* Cistus. *Сим. Реч.*

цѝстēрна ж лат. **1.** *у земљи ископана и озидана јама за скупљање кишнице у крајевима где нема довољно изворске воде;* исп. накапница, чатрња. — Корак тако неугодно гласно одзвања у дубоким празним цистернама. *Бат.* Кишница се скупља на разне начине, а најбоље у нарочито сграђене коморе (цистерне). *Жуј.* **2.** *возило са великим коморама за превоз воде, течног горива и сл.:* ~ за бензин, ~ за нафту.

Изр. брод-цистерна *гвоздени брод за превоз воде за пиће, нафте и сл.;* вагон-цистерна *железнички вагон за превоз бензина, петролеја, уља и сл.*

цистѐрцӣт, -и́та м *католички редовник, калуђер, припадник једног од огранака бенедиктинског реда.* — Миран и осамљен дизо̀ цистерцита се стан. *Наз.*

цистѐрцӣтскӣ, -ā, -ō *који се односи на цистерците:* ~ опатија, цистерцитске школе.

цѝстијерна ж покр. *в. цистерна.* — Обично праве цистијерне, у великим узиданим рупама хватају кишницу. *Нен. Љ.*

цистѝтис и **цистѝтис** м грч. мед. *запаљење, катар мокраћне бешике, мокраћног мехура.*

цистòскоп м мед. *металнa танка цев с малом електричном сијалицом која се увлачи у мокраћни мехур да се утврди врста болести; снимак који се врши том справом.*

цистоскòпија ж грч. мед. *унутрашње испитивање мокраћног мехура помоћу цистоскопа.*

цитадѐла ж тал. *тврђава, упориште за одбрану града (обично на неком узвишењу).* — Уз пратњу топова са старе тршћанске цитаделе почела је канонада. *Крл.* Није му се [брду] видео ни врх с цитаделом. *Петр. В.*

цѝтара ж *в. цитра.* — Негдје се чује са цитаре дрхтаве пјесмица јада. *Домј.* Вратар у цитару ждронца. *Змај.*

цитàрāш, -а́ша м *в. цитраш.* — И онај слијепи цитараш ... и тај је ... вадио кестење из ватре за друге. *Крл.*

цитàрист(а) м *цитраш. Кл. Рј.*

цѝтāт, -а́та м лат. *део текста који се од речи до речи преноси, навод.* — Пао му ... на језик латински цитат. *Мар.* Што год сам код нас прочитао научних ствари, све су препуњене цитатима овога или онога. *Вес.*

цѝтāтнӣ, -ā, -ō *који се односи на цитате.* — Кидањем цитата, навезивањем цитатних комадића ... наш критичар је ... дошао до такве збрке да се једва може разабрати шта је хтио да каже. *Зог.*

цитатòлог м *онај који прекомерно употребљава цитате.*

цитатолòгија ж шаљ. и погрд. *прекомерно цитирање у науци.* — Цитатологија је раширена и у неким другим гранама науке, нпр. у политичкој економији. *Пиј.*

цитатòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на цитатологе, на цитатологију.* — Па и реч му је ... таква: ... стегнута, цитатолошка ... сапета. *Михиз.*

цита́ција ж *навођење цитата, цитирање*; исп. цитат. — Да се вратимо сада на цитације писаца које се у другим књигама налазе. *Вел.*

цити́рање с *гл. им. од цитирати.*

цити́рати, цӣтӣра̄м сврш. и несврш. **1.** *од речи до речи усмено или писмено навести, наводити чије речи или делове текста.* — Сваки би се преварио ко би »Вереникe« судио по цитираним пасусима. *Прод.* Цитирао им је мудре реченице. *Кол.* **2.** *звати, поз(и)вати (нпр. на суд, на одговорност и сл.).* — Марић је ... [децу] чак по празничним данима ... цитирао у школу на 1—2 сата вежбања у писању. *Јаг.*

цӣтовати, -тујём сврш. и несврш. заст. *в. цитирати.* — Ево узмимо сад ... оне стихове малочас цитоване. *Срем.* Питала ме за моје назоре ... цитовала ми ово или оно од писаца које сам ја научио. *Ков. А.* Био сам тако слободан да сам цитовао и господу Грачара и Маричића. Они нека буду свједоци разговора. *Нех.*

цитолòгија ж грч. *наука о ћелији, станици.*

цитòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на цитологију.*

цитоплàзма ж грч. бот. *ћелична протоплазма. МЕП.*

цӣтра ж грч. *музички инструменат с металним жицама, врста лире.* — Он је вечерас тужан и јецав као цитра. *Бег.* фиг. А дрхти, јеца новембарска цитра. *Панд.*

цӣтра̄т, -а́та м хем. *со лимунске киселине.*

цӣтрати, -а̄м несврш. *свирати на цитри.* В. пр. уз им. цитраш.

цӣтра̄ш, -а́ша м *свирач на цитри.* — Но валцер у Фаусту не звучи ... као онај што га цитрају штајерски цитраши. *В 1885.*

цӣтрӣн, -и́на м мин. *врста полудрагог камена, кремен жуте боје.* — Љубичасте кристале [кремена] зовемо аметистима ... жуте цитринима. *Туђ.*

цӣтро̄н, -о́на м и **цитро́на** ж грч. бот. *лимун (биљка и плод).* — Рибар нуди рибу, Далматинац вино, Талијан цитроне. *Маж. Ф.* Гласни цврчак са цитроне. *Гор.*

цитрона́да ж *пиће од шећера и лимунова сока, лимунада. Кл. Рј.*

цӣтро̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на цитроне:* ~ киселина.

цӣћ м покр. *в. цича*; исп. цич. *Вук Рј.*

цӣћи, цӣкнӗм сврш. *в. цӣкнути*[1] *(1). Вук Рј.*

цӣфа̄рнӣк м *бројчаник на часовнику, телефону и сл.* — Мрмљао је убадајући кажипрстом у телефонски цифарник. *Кост. Д.*

цӣфарскӣ, -ā, -ō *који се односи на цифре, изражен цифрама, бројчани.* — Недостају нам дубље цифарске анализе. *Пол. 1959.*

цӣфарски прил. *изражено у цифрама, бројчано.* — Пословни графикони фирме ... се ... лагано цифарски гасе. *КН 1960.*

цӣфра ж (ген. мн. цӣфа̄ра̄) ар. *бројка или бројни знак записан арапским или римским знаковима.* — Дуварски сахат ... са облигатним ружама између цифара. *Срем.* Статистичар ... хоће да те, као обичну цифру јадног друштвеног стања, сврста у своје рубрике. *Крл.*

цӣфра̄к, -а́ка м *онај који се цифра, кити, гизделин, кицош.* — За оклопом ... еле јунака да се земља тресе од тих жабара и цифрака! *Шен.*

цӣфра̄ње с *гл. им. од цифрати (се).*

цифрàрија ж **1.** *украс, урес, шара; драгулија.* — Те цифрарије, сребром уложене, готово спадају на сребрнара. *Шен.* Донијеле с вашара какву сувишну цифрарију. *Коз. Ј.* **2.** фиг. *пренемагање, нећкање*; исп. цифрати се (2). — Кад се пије и једе, онда не трпим никакве цифрарије. *Шен.*

цӣфраст, -а, -о **1. а.** *који је с много завоја и украса, китњаст.* — Затим је долазио потпис: дугачак, цифраст, праћен вијугавим репом. *Вучо.* Клара ... донесе цифрасту зелену стакленку. *Кал.* **б.** *претерано накићен, накинђурен, нагиздан.* — Кокета цифраста! *Ков. А.* **2.** фиг. *изговорен или написан бираним речима, кићен.* — Шта су ваши цифрасти говори у саборници ... кад занемарујете ... пук. *Шен.* ир. Пође тетурајући из куће и не одговарајући на женине непрестане и цифрасте мађарске псовке. *Петр. В.*

цӣфрасто прил. *на цифраст начин, китњасто; гиздаво.* — Столице, тешке и цифрасто изрезуцкане нису биле пресвучене. *Кол.* По рафовима беше цифрасто наслагано неколико шарених шамија, цветова итд. *Јаки. Ђ.* Боме прије то није било. Нит' су се цуре тако цифрасто носиле. *Ивак.*

цӣфрати, -а̄м несврш. **1.** *китити, украшавати нешто с много завоја и украса (у писању, говору, у кретњама и сл.).* — Кад је требало писма [писати], умио је варошки нотар цифрати на дебелој хартији. *Шен.*

Игра се вапцер ... Она лепо цифра. *Игњ.* ир. Шта ми ту, брате, цифраш? Кажи, бојиш се и готово? *Јоп.* **2.** (кога) фиг. *истицати чије особине, хвалити, уздизати кога.* — Ловповског му поштења! Ви сте га цифрали, рекао сам ја! *Шен.*

~ **се 1.** *китити се, удешавати се, кинђурити се.* — Баш као да је газдинска кћи, само се цифра. *Ков. А.* **2.** фиг. *пренемагати се, нећкати се.* — Гледам га само како се ту цифра! Не познајем ја богословце! *Срем.* На што да се цифрамо ту једни пред другима. *Крл.*

цѝфрāш, -а́ша м *онај који се цифра; онај који говори бираним, кићеним речима.* — Грађани ... не бијаху богзна какви мудријаши и цифраши, већ припрости кројачи, чизмари, ковачи. *Шен.*

цѝх(а) узв. оном. *за подражавање гласа који се чује при кихању.* — Кристијан (кине). Циха! *Дим.*

цѝц[1], цица м нем. варв. *врста памучне тканине са шарама у боји, кретон.* — На прозору завеса од цица. *Каш.*

цѝц[2] **1.** *узвик којим се вабе мачке.* **2.** *речца којом се некоме каже да неће добити оно чему се нада.* — Спустим се у дубоку, мрачну јаругу, где се зацело надах богатоме виру. Али циц! Ни капље. *М 1867.* Таман Мика пошао и сагао се да види све то, а Мица му викну: циц! и опет му залупи врата. *Срем.*

цѝца ж тал. покр. **1.** *сиса, дојка.* — А ето с тобом ми је кô на материној цици. *Кос.* Немају ни кошуље, све им се цице виде. *Десн.* **2.** *чутура (тако названа зато што се из ње пије као да се сиса).* — Из цице части ракијом или вином свакога кога сретне. *Вук.* Не носе собом ништа до једну цицу за воду. *Јбн.* **3.** *заобљен камен, налик на сису. Рј. А.*

цѝца ж **1.** *хип. од мачка.* — Даница ... притиште цицу к својим прсима. *Шапч.* **2.** фам. *надимак одмила драгој женској особи.* — Из милоште [ју је] звао ... Добрилом, а и цицом. *Срем.*

цѝцавица ж зоол. *врста рибе, гирица* Smaris vulgaris. *Бен. Рј.*

цѝца-мáца и **цицамáца** ж **1.** бот. *в. матичњак (2а).* — Ми идемо у Полоје и у шуму по цицу-мацу за Цвјетну недјељу. *Коз. И.* **2.** *у хипокористичном значењу: мачка;* исп. маца[1] (1). — На топлом банку цица-маца преде. *Шапч.*

цѝцаи[1] м фам. *надимак одмила драгој мушкој особи;* исп. цакан. — Што хоћеш ти од мене? — Драги цицане, само један од твојих девет живота. *Богд.*

цѝцан[2], -а, -о *који је од цица.* — Обучена у нову цицану хаљиницу. *Ранк.* Два велика кревета с читавим бријегом цицаних јастука. *Л-К.*

цѝцати, -ā́м несврш. покр. **1.** *сисати.* **2.** *ћурити.* — Узреле дубравом крупне смокве и цица из њих мед као из пчелињег сања. *Радул.*

цѝцвара ж *густо кувано јело од брашна, масла и сира.* — Ракија, коју момци донесоше, и цицвара, која зацврча на ватри поред њих, прекинуше овај дијалог. *Андр. И.*

цицвàрāње с *гл. им. од цицварати.*

цѝцвараст, -а, -о *који је као цицвара;* фиг. *празноглав.* — О, њескова масти! — узвикнуо би покојни Курелац — амо те да пошкропимо нашој кукурузној и цицварастој аристократији плитке мождане! *Ков. А.*

цицвàрати, -ā́м несврш. *давати мало-помало; тврдичити, цицијашити. Р-К Реч.*

цицвàрāш, -а́ша м шаљ. *требник (јер се обично попу, кад дође коме у кућу с требником и сврши посао, износи цицвара). Вук Рј.*

цѝцварица ж **1.** *дем. од цицвара; цицвара.* **2.** *облог који се ставља на рану, чир и сл.;* исп. мелем (1). — У мене је било све неодређено тужно, влажно, мекано, као она цицварица што је болничар скиде једном с образа. *Лаз. Л.* Из горког бадема ... цеди се уље ... а изгњечен употребљава се споља као цицварица у болестима с јаким боловима. *Тод.*

цѝцēрка ж бот. *в. грахорица. Бен. Рј.*

цѝцеро м (мн. цѝцери, ген. цѝцērā) лат. штамп. *тип слова високих 12 типографских тачака.* — Ја штампару рекао да лист буде из цицера, а он ... потегну па сложи из гармонда. *Дом.*

цицѐрōн, -о́на м *водич за странце, чичерон.* — Како сам се већ освједочио да мој цицерон нашироко и далеко приповиједа ... упозорих га. *Ков. А.*

цицѐрōнскӣ, -ā, -ō *који је као у Цицерона (чувеног римског говорника из 1. ст. пре н. е.).* — Иштваниħ [је] мислио да ће као свеħеник најбоље своју цицеронску вештину показати моħи. *Шен.*

цицѝвāк, -а́ка м покр. *колац, чворновит штап, кијача (1). Рј. А.*

цѝција ж и м тур. *тврдица, шкртац.* — Поп Цуца је велика цицija. *Ранк.* Он би волио у том часу да је »Американац« одбио зајам, да се показао инфериорном цицијом. *Мар.*

цицѝјāње с *гл. им. од цицијати.*

цицѝјати, -ā́м несврш. = цицијашити *бити циција(ш), тврдичити, шкртарити.* — Ми смо народ чувен као расипан, само лепим речима једно према другом много цицијамо. *Петр. В.*

цицѝја̄ш, -а́ша м *в. циција.* — Постао мрзовољан особењак, саможив старац и цицијаш. *Петр. В.*

цицијѝса̄ње с *гл. им. од цицијасати.*

цицијѝса̄ти, -и̏јӣшӣм несврш. = цицијати. — Испостави се да је та жена чувенија од мужа, јер »даје прилоге у натури« и не цицијаши. *Лал.* Цицијашиш и чуваш свако зрнце берићета. *Ћоп.*

цицѝја̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на цицијаше.*

цицѝја̄шки прил. *као цицијаш, шкрто.* — Цицијашки си дао — изазивачки примети Петар. *Ћил.*

цицијѝја̄шлук м *тврдичлук, шкртост.* — Какав му је шешир . . . као да га је дигао са неког ђубришта. То је ипак већ цицијашлук. *Поп. Ј.*

цицијѝса̄штво с *цицијашлук.*

цицѝлук м *в. цицијашлук.* — Газда Ђорђије похвалио му се како је стекао више штедњом него радњом, па и он намах удари у штедњу, чак у цицилук. *Ћор.*

цѝцкоза ж мац. покр. *врста дечије игре. Вук Рј.*

цѝцмара ж покр. *в. цицвара. Рј. А.*

цѝцӯлька-мѝцӯлька ж *у хипокористичном значењу: мачка;* исп. цицамаца. — Змај је . . . сејао . . . шаљиве песмице о буба-мари, цицуљки-мицуљки и чупоглавцу из кутије. *Леск. М.*

цѝч[1] м *в. цица.* — Поднебље оштро . . . зимни цич за два дијела године. *Павл. Вук Рј.*

цѝч[2], -а, -е *веома хладан, студен;* исп. цица. — О Божићу није ме било страх да у цичој зими . . . путујем. *Јаг.* Шта завидиш ко гладан вук у цичој вељачи? *Кос.*

цѝча ж (понекад у изразу: цица зима) *јака зима, велика студен.* — На најјачој цичи купао [се] свако јутро у хладној води. *Глиш.* Запао преко ноћи дубок снијег, завладала незапамћена цица. *Гор.* Сатима пешаче у варош по цичи зими. *Петр. В.*

цѝчав, -а, -о *који цичи.* — Укочила се Симеуновица, обамрла, глас јој постао цичав као у јањета кад га кољу. *Сим.*

цѝча̄ње с *гл. им. од цичати.*

цѝчати, цѝчӣм несврш. оном. **1. а.** *испуштати висок, оштар глас, вискати, вриштати; поцикивати.* — Нећу, нећу, нећу — цичи газда Симо. *Ћор.* Дете стаде радосно цичати. *Дом.* Некакви страни униформирани људи спроводили су их [на стрељање] . . . Наше су се мајке вјешале о врљике и цичале. *Кик.* Млађарија . . . цичи, подвриskује. *Петр. В.* **б.** *скичати (о прасету, псу, мишу и неким другим животињама); зујати (о неким инсектима).* — Чује тата где нешто цичи . . . па пошао да види да се није пацов ухватио у гвожђа па цичи. *Срем.* Бјежала је куја и цичала. *Л-К.* Скакавци цичe. *Бег.* **2. а.** *шкрипати (о колима, вратима, о снегу под ногама и сл.).* — А на далеком друму слушаш рабацијска кола како цврче, цичe, као да нису богзна откад намазана. *Јакш. Ђ.* Снег цичи под ногама. *Ћос. Д.* По њима [табацима] је цичало перо. *Уск.* **б.** *фијукати (о ветру, мецима и сл.).* — Тако стајаху неко вријеме, слушајући како вјетар напољу цичи и завија. *Ћип.* Далеко за нама остала шума и у њој цичали меци. *Кик.* **в.** *крцкати, кврцати (о разбијеном стаклу).* — Стакло је цичало под ногама. *Ћос. Б.* **г.** *праскати, пуштати, циктати (о пушци).* — Са онога брда циче пушке, а митраљез као да штепује, па само соли око нас. *Јак.* **д.** *пиштати (о сирову дрвету кад гори); шиштати (о пари).* — Букова облица тињаво је горјела и цичала. *Ћос. Д.* Мршави помоћник . . . притискивао је глачало на мокру крпу, крпа се пушила, под глачалом је шиштало и цичало. *Донч.* Цичала је пара. *Бат.* **ђ.** *испуштати високе тонове, циликати (о каквом инструменту).* — Труба је цичала језиво. *Вас.* Глазбала на подијуму циче, трију̏ште и праште. *Наз.*

цѝчевина ж *в. цица.* — [Сједао се] ноћи са звијездама . . . иња и цичевине. *Коз. И.*

цѝчина ж *аугм. од цица.* — Куму даје небеске висине, а прикумку те зимне цичине. *НП Вук.*

цѝчити, -ӣм несврш. оном. *в. цичати (1б).* — У прозору цичила је муха. *Сиј.*

цјев-, ек. цев-.

цјед-, ек. цед-.

цјеђѐнӣк, -ика, ек. цеђѐнӣк.

цјел-, ек. цел-.

цјен-, ек. цен-.

цјењ-, ек. цењ-.

цјеп-, ек. цеп-.

цјепѝрјечити, -ӣм (ијек.) несврш. индив. *цепати речи.* — Цјепидлачити је потребно, хоћемо ли разабрати од чега се длака састоји; цјепирјечити морамо да бисмо сазнали од чега је ријеч. *Шим. С.*

цјѐпкати, -а̄м, ек. цепкати.

цјећ предл. с ген. заст. покр. *в. цијећ(а). Вук Рј.*

ЦК скраћ. *Централни комитет;* исп. Це-ка.

цквѝра ж покр. *в. сквара.* — Лој и цквара једна маст. *Н. посл. Вук.* Узме се лоја, сала, уља и различна цвијећа које мирише, па се ово све помијеша и скуха те постане цквара. *Вук Рј.*

цквр̀ла ж покр. *в. чварак.* — Ја сам као просуља бијеле недјеље, кад у селу није до једне, пак је кућа кући препоручује да у њој [просуљи] цкврле и уштипке пригају. *Љуб.*

цквр̀љети, цквр̀лӣм несврш. (ијек.) покр. *в. цврети (а). Рј. А.*

цквр̀н и **цквр̀на** ж покр. *в. скврна.* — Та иста милост пратиће те до гроба и опрати твоје кало душе и образа од сваке цкврни и безакоња. *Љуб.; Рј. А.*

цквр̀нити, цквр̀нӣм несврш. покр. *в. скврнити.* — Прими га и брани, не пусти да га цкврне погане руке. *Љуб.*

цквр̀ња погрд. покр. **1.** м и ж *особа која заслужује презир или изазива одвратност, гад;* исп. скврна. — Они би скапали као тврдице, новце не би потрошили, такве су цкврње били. *Вујач.* **2.** ж *одвратна, гадна животиња.* — Новка и Јелена врискуше . . . сећајући се како су од те погане цкврње [змије] имале и оне настрадати. *Бур.*

цки́лети, -лӣм, ијек. цки́љети, несврш. *слабо светлити, тињати;* исп. шкиљити (3). — Једно је мало канђеоце пред дверима цкиљело. *Љуб.*

цки́љење с *гл. им. од цкилети и цкиљети.*

цки́љети, -лӣм, ек. цки́лети.

цклѐн, цклѐна, цклѐно покр. *в. стаклен.* — Опет ћу побјеснети и пукнути као цклени суд. *Љуб.*

цклѐница ж покр. *стаклена боца или чаша, стакленица.* — Празну цкленицу поврати. *Рј. А.*

цклѝти (**се**), цклӣм (се) несврш. покр. *в. стаклити се;* исп. цаклити (се). — Гдје год оком машиш, све трепти и сијева, сјаје и блијеска, цкли и жари као виловни дворп. *Љуб.* Кад дођоше води на погледу, али вода цкли се и свијетли. *НП Вук.*

цклӧ с покр. *в. стакло;* исп. цакло. — Не миче се искрај прозора . . . него све диже руке и прут уз цклю. *Лоп.*

цкљѐње с *гл. им. од цклити (се).*

цкњѐти, цкнӣјēм несврш. покр. *в. цкилети.* — Издахнуо попут свјећице када слабим свјетлом тиња и цкнује. *Ков. А.*

цмака̀ње с *гл. им. од цмакати (се).*

цмака̀ти, цмâчēм и цмâкām *несврш. и уч. према цмакнути.* — 'Оди, 'оди да те пољубим! И узе је цмакати. *Вес.* Цмаче језиком о непце. *Јор.*

~ **се** *уз. повр.* — Гугуче и цмаче се са својом драгом. *Марк. Св.* Ја нећу овдје да се с тобом цмакам. *Лаз. Л.*

цмака̀нути, -нēм сврш. оном. *в. цмокнути.* — Која ће дјевојчица гласније оца у образ цмакнути. *Јел.* Егон цмакну нестрпљиво уснама. *Десн.*

цмàревина и **цмарѝна** ж покр. *велика врућина, жега, припека; спарина.* — Вазда [сам] . . . из претопле цмаревине прелазио у ледену шкропљевину. *Кос.* Могох угледати . . . уско платно жаркога неба, са кога је сипала цмарина. *Мат.* Цвркуће . . . у силној подневној цмарини. *Божић.*

цмà̄рење с *гл. им. од цмарити се.*

цмà̄рити се, -ӣм се несврш. **а.** *пржити се, пећи се; цврчати пржећи се.* — Фина пара дизала се из шерпе у којој се цмарило румено печење. *Пот. Ј.* Сирота се риба [на жеравици] пекући цмари, рекô бих цвили. *Маж. Ф.* **б.** *пиштати горећи.* — Слуша гдје се сирова мокра дрва на огњишту цмаре, и како цвиле и пуцкетају. *Пец.*

цмѝздра и **цмѝздра** ж погрд. *она која често цмиздри.* — Све сте ви цмиздре! Наташа се насмијеши кроз сузе. *Краљч. Стј.*

цмѝздрав, -а, -о погрд. *који често цмиздри, плаче; плачљив.* — У селу остале само женске, уплакане, уцвијељене, цмиздраве. *Бен.*

цмѝздравац, -āвца м *онај који често цмиздри, плаче; плачљивац.*

цмѝздравица и **цмѝздрāвка** ж *в. цмиздра.* — Је ли ти ђаво завртио у глави да си пошла моја пуцета прикопчавати на ту малу цмиздравку? *Ков. А.*

цмѝздравōст, -ости ж *својство онога који је цмиздрав, плачљивост.* — Љубитељи цмиздравости не подносе сатиричност. *Шим. А.*

цмѝздрење и **цмѝздрење** с *гл. им. од цмиздрити.*

цмѝздрити и **цмѝздрити,** -ӣм несврш. погрд. *плакати без невоље, размажено, пренемажући се;* исп. слинити (2). — Шмркаво мамино дијете стало је да цмиздри, да се пренемаже; нека га пусте к мами. *Крл.* фиг. А и за вас би боље било да не цмиздрите над социјалним питањима. *Чипл.*

цми́летн[1], -лӣм, ијек. цми́љети, несврш. покр. *в. цвилети.* — Љуто цмиле птице орловићи, цмиле љуто, јест им за невољу. *НП Вук.* Да милите и цмилите пред газдом: да још дочека. *Сек.*

цми́лети[2], -лӣм, ијек. цми́љети (некњиж. цми́лити, ијек. цми́љити) несврш. *в. цкилети.* — На раскршћу фењер тек што се није угасио, само још цмили. *Радул.* Цмиљело је двадесетак електричних сијалица . . . несигурном свјетлошћу, час јачом а час слабијом. *Лал.* Село је било мирно, фитиљаче су цмилиле кроз прозоре. *Бур.* Лампе . . . прљаве и чађаве, жиркале су, цмиљиле. *Јор.*

цмилòвати, цмȉлујēм несврш. покр. *в. цвилети.* — Невјесто, што ми цмилујеш? *НП Вук.*

цмȉљ, цмȉља м бот. покр. *в. смиље* (*1*). — У коси му дише цмиљ. *Наз.*

цмȉље с бот. покр. *в. смиље* (*1*). — Поpасло је цмиље и босиље; цмиље расте покрај мора слана. *НП Вук.*

цмȉљевац, -ēвца м покр. *в. смиљевац. Рј. А.*

цмȉљēње с *гл. им. од цмилети, цмилити, цмиљети и цмиљити.*

цмȉљети, цмȉлīм, ек, цмȉлетн.

цмȉљити, -ȉм несврш. покр. *врло танко прести. Вук Рј.*

цмȉљкита ж бот. *в. смиљкита. Р-К Реч.*

цмȉндрав, -а, -о погрд. *в. цмиздрав. Бен. Рј.*

цмȉндравац, -āвца м погрд. *в. цмиздравац. Бен. Рј.*

цмȉндрити и **цмȉндрити,** -ȉм несврш. *в. цмиздрити. Бен. Рј.*

цмȍк[1] м *гласан пољубац. Р-К Реч.*

цмȍк[2] (често удвојено) оном. *узвик за подражавање гласног пољупца.* — Ја њу [Милију] оберучке за главу па — цмок! цмок! у оба образа. *Вес.* Цмок! — лијепо чух како пуче пољубац. *Ћор.*

цмóкāње с *гл. им. од цмокати* (*се*).

цмóкати (се), цмȍкāм (се) *несврш. и уч. према цмокнути* (*се*). — Стане га [јединца] цмокати. *Матош.* Мушкарци [су] пушећи луле гласно »цмокали«. *Шимун.* Деранчић лежао је и у сну цмокао мичући уснама. *Крањч. Стј.* Не би се она цмокала с неким од тога друштва. *Вел.*

цмȍкац, -кца м оном. *гласан пољубац*; исп. цмок. — Пољуби свечарицу трипут да се цмокац чуо чак и у другој соби. *Вел.*

цмȍкнути, -нēм сврш. **1.** *гласно пољубити*; исп. цмок. — Приближи своју столицу њеној па је ... цмокну у образ. *Јакш. Ђ.* Цмокну старчеву мршаву руку. *Л-К.* **2.** *произвести гласан шум сличан изговору гласа »ц«* (*при одвајању усне од усне или језика од непца*). — Цмокну старац језиком. *Шен.* Цмокну усницама као да љуби кога. *Ћор.* Цмокнуо би на коње и с њима говорио. *Бен.* **3.** *одјекнути* (*о цмоку*). — Пољуби младића да је све цмокнуло. *Шен.* Чуо је како је цмокнуо пољубац. *Креш.*

~ се уз. повр. *гласно се пољубити.* — Оба се цмокнуше. *Лаз. Л.* Изљубисмо се срдачно, па се цмокнух са старим. *Мат.*

цмокòтати, цмòкоћēм несврш. *в. цмоктати.* — Разиграни Грга [је] Галовића цмокоћући љубио. *Шен.* Мој Јово иде ... и цмокоће језиком. *И.*

цмòктāње с *гл. им. од цмоктати.*

цмòктати, цмòкћēм несврш. **1.** *цмокати.* — Цмокћући уснама дуго је припаљивао, превртући жар на длану. *Моск.* **2.** *в. цоктати.* — Ждребе сиса, цмокће прљубивши се уз црно виме материно. *Моск.*

цмȍлити, -ȉм несврш. погрд. *в. цмиздрити.* — Она је читаво вријеме ћутке плакала и жалила. »Хм, цмоли ми ту!« зловољно промрси момак. *Ћоп.* фиг. Под Велебитом цвили и цмоли бура. *Јел.*

цмóља м подр. покр. = цмољо *шмоља, шмокљан.* — Имала [је] цмољу мужа. *Срем.* Право има кад сте њоње и цмоље. *Петр. В.*

цмȍљав, -а, -о покр. *који је без енергије, без воље, слаб, немоћан.* — Није Момир цмољав. Бори се ноктима и мислима [у бици изборној] за част и мандат. *Каш.* Није ка' они цмољави и сиљајиви природњаци. *Срем.*

цмȍљавац, -āвца м *онај који је цмољав, мекушац. Р-К Реч.*

цмȍљавица ж *цмољава женска особа. Р-К Реч.*

цмȍљēње с *гл. им. од цмолити и цмољити.*

цмȍљити, -ȉм несврш. *в. цмиздрити. Бак. Реч.*

цмóљо, -а и -ē м = цмоља. — Тако сам постао прави правцати цмоље. *Крањч. С.*

цмòндрити, -ȉм несврш. погрд. покр. *в. цмиздрити*; исп. цмолити и цмољити. — То ће и да јуриша и да бежи, и да се церека и да цмондри. *Петр. В.*

цмр̏к м *в. шмрк. Бен. Рј.*

цмр̏кāлька ж бот. *биљка из пор. уснатица, мртва коприва* Lamium purpureum. *Сим. Реч.*

цмр̏кāње с *гл. им. од цмркати.*

цмр̏кати, цмр̏чēм (дијал. цмр̏кāм) несврш. заст. *в. сркати.* — Стану [просјаци] једуħ мљескати и пијуħ цмркати. *Јурк.* Он [је] цмркао свој шприцер. *Кол.* Цмркајући вирħинку слушао је ... Виктора. *Новак.*

цмр̏кнути, цмр̏кнēм сврш. *в. сркнути.* — Он цмркну мало чаја. *В 1885.* Цмркне обилан прстовет бурмута. *И.*

цмр̀ȍк м бот. *јела* Abies pectinata. *Бен. Рј.*

цмȕлити, -ȉм несврш. покр. *в. цмиздрити*; исп. цмолити. — Треба јој рећи да тако мора бити и да због тога не цмули. *Шимун.*

цмȕљēње с *гл. им. од цмулити.*

цòкити, -ȉм сврш. шаљ. и деч. *пољубити, љубнути.* — 'Оди, 'оди ... да цокиш твог ђиду. *Срем.*

цо̀кла и **цо̀кла** ж нем. варв. **1.** покр. *паочаница. Вук Рј.* **2.** *в. сокл.* — Дим ... нечујно пуже по исфугованој цокли апсане. *Ћос. Д.*

цо̀кнути, -нём сврш. оном. **1.** *увлачећи ваздух испустити глас »ц« (у знак одрицања или чуђења).* — Он цокну ударивши језиком о зубе и одмахну главом. *Вес.* **2.** покр. *ујести (о змији).* — Змија би шарка цркла да ме цокне. *Ћоп.*

цо̀кот м оном. *звекет, звук који се чује кад ради часовник, тиктакање.* — Разликовао се цокот старинског сата. *Лит. 1957.*

цокòтање с *гл. им. од цокотати.*

цокòтати, цòкоћем несврш. *в. цвокотати.* — Брне видје како му се рамена малко тресу и чу како му цокоћу зуби. *Мат.*

цо̀ктање с *гл. им. од цокпати.*

цо̀ктати, цòкћем *несврш. и уч. према цокнути (1).* — Старина нијече главом и цокће језиком. *Ћоп.* Цоктао [је] језиком у знак чуђења што се једна оваква књига могла наћи у логору. *Јак.*

цо̀кула ж (обично у мн.) тал. **а.** *тешка ципела (обично војничка);* исп. баканца. — Са улице су се повремено чули брзи кораци поткованих војничких цокула. *Андр. И.* Удара цокулом о цокулу, све пуца. *Ад.* **б.** *кломпа.* — Овде-онде спотакла би ... се [старици] дрвена цокула на какав камен. *Дов.*

цокȕлāш, -а́ша м *онај који носи цокуле;* исп. цокулашки.

цокȕлāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на цокулаше;* фиг. *касарнски.* — Сурова, сатрапска, цокулашка ... пруска нужност натерала је Хегела да попусти. *Дав.*

цокулѐтина ж *аугм. од цокула.* — Обуо сам цокулетине велике као чамци. *Чол.*

цо̀л, цо̀ла и **цо̀л** м нем. *стара мера за дужину (око 2,5 см), палац.* — Ексер ливељак од три цола прогутао. *Рад. Д.*

цо̀ларица ж *даска дебљине једнога цола.* — С дебеле даске »цоларице« ... била је овдје-ондје збрисана прашина. *Ћоп.*

цо̀лати, -ām несврш. покр. *храмати, шепати, ћопати.* — За њим цола Блаж Курлан раскречених ногу. *Божић.*

цо̀лшток м нем. варв. *метар на коме су означени цолови.* — Извади цолшток и дунђерски плајваз. *Срем.*

цо̀ндра ж зоол. покр. *в. скобаљ. Р-К Реч.*

цо́па ж нем. погрд. покр. *алкава женска особа, алкавица; невaљалица, бестидница. Вук Рј.; Р-К Реч.*

цо̀парица ж покр. *в. цоприца.* — Цопариште да не страве јањце. *Март.*

цо̀паст, -а, -о *будаласт, глуп, тупоглав.* — Шупљи дуси, цопасте главе, празни таленти. *Ков. А.*

цо̀пина ж *згура, шљака. Р-К Реч.*

цо̀пкање с *гл. им. од цопкати.*

цо̀пкати, -ām несврш. покр. *лако ударати, лупкати.* — Капут ми је сприједа ... стаховито истегнут ... његови ме пешеви ... цопкају по краковима. *Кул.*

цо̀прање с *гл. им. од цопрати.*

цо̀прати, -ām несврш. нем. покр. *чинити чаролије, чарати, врачати. Бен. Рј.*

цо̀прија ж покр. *чаролија, врачбина, мађија.* — До врага ... грабанцијашке цоприје и враголије. *Ков. А.* Има снагу да чува од свакојаких цоприја. *Ћал.*

цо̀прница ж покр. *в. вештица. Вук Рј.*

цопр̀њāк, -áка м покр. *в. вештац.* — Морала је створити слику на влас сличну каквом змају или цопрњаку. *Ћал.*

цо̀прњица ж покр. *цопрница.* — Шути, бабетино, проклета цопрњице! *Ћал.*

цо̀тав, -а, -о тал. покр. *који цота, хром, шепав, ћопав.* — Погурну штап под своју цотаву ногу. *Ћур.* Макни се! Ниси цотава баба. *Божић.*

цо̀таст, -а, -о *који је просте, сурове, грубе ћуди.* — Та оркестрација ... цотастог, развратног, брабантског, нечег нашег у нама и око нас треба да буде ... троглодитска поплава. *Крл.*

цо̀тати, -ām и **цо̀тати,** цо̀тӣм несврш. *храмати, шепати, ћопати.* — Цотајући ... начелник је с архиваром ушао у своју собу. *Куш.* Јуче нијеси храмала, а данас цоташ? *Лал.*

цо̀ф, цо̀фа м нем. варв. покр. *кика, плетеница. Вук Рј.*

цр̀в м (ген. мн. цр̀вā и цр̀вӣ) **1.** зоол. *животиња дугуљаста и мекана тела без кости, која се креће увијајући тело; ларва, личинка инсеката, кукуца која личи на такву животињу.* — Раде непрекидно као црви што растачу дрво. *Цар Е.* Зар ја не знам шта ме чека ... Земља, црви да ме једу. *Станк.* **2.** фиг. **а.** *ситно, слабо, неугледно, кукавно биће, најчешће мало дете.* — Доиста то вриједи да се његове племените очи достоје обазрети на незнатнога мушкога црва. *Ков. А.* Имам седморо дечице, седморо црва који сваки дан хоће хлеба. *Срем.* **б.** *понизна особа, улизица.* **в.** *неугодна, непријатна мисао, тешко осећање које нагриза, мучи кога.* — У најдубљој дубини ипак је који пут завртио и гризао црв сумње. *Ћал.* Онај црв који се био притајио ... стане поново да се миче ... у савести његовој. *Вас.* **3.** мед. *запаљење на прегибу прста, пришт, пикац (2).* — Под именом пришта, пикца, црва подразумевамо запа-

љење које махом потиче од малих . . . повреда на прегибу прста. *Батут.* **4.** зоол. *врста морске рибе* Lumbricus terrestris. *Рј. А.*

Изр. пустити коме црва у главу *изазвати код кога сумњу*; радити као ~ *врло марљиво, вредно радити*; црви га једу *умро је.*

цр̀ва ж *в. црвоточина. Вук Рј.*

цр̀вав, -а, -о *в. црвљив.* — Мајка . . . петама крвавим Козаром, Просаром по љешевима чепа црвавим. *Кул.*

цр̀вак, -вка м (мн. -вци; ген. цр̀вāкā) *дем. и хип. од црв.* — Свим створовима одредила је природа стално место на које сваки црвак само отиђи и заузети га има. *Коз. Ј.* Ниси ти, ћерко, саморана . . . Ни црвак под кором није саморан. *Глиш.* Чујем дјечије стењање . . . и када ми црвак на рукама позеленио, чух старо звоно како пукну. *Матош.*

цр̀ва̀љика ж **1.** погрд. *пиштољ.* — А знаш да ћу ти узети те црваљике иза паса. *Мат.* **2.** покр. *трава којом се лече овце од црва. Рј. А.*

цр̀вањ, -вња м покр. *црвена или црнкаста земља*; исп. црвеница (1). *Рј. А.*

цр̀ва̄ње с *гл. им. од црвати се.*

цр̀васт, -а, -о *који има облик црва, глистолик.* — Редовно су облићи правог црвастог изгледа уске, дугачке и обле животиње. *Фиик.*

цр̀вати се, -ā̀м се несврш. *в. црвљати се. Вук Рј.*

цр̀вац, -вца м **1.** *дем. од црв.* **2.** зоол. **а.** *шупљаста бијела ваш, уш с рилцем*: шљивин ~, ружин ~. **б.** мн. *породица таквих вашију* Coccidae. *ЕЛЗ.* **3.** *црвена боја, скерлет, која се добива од једне врсте црва. Р-К Реч.*

цр̀ва̄ш, -а̄ша м зоол. *род морских пужева* Vermetus. *ЕЛЗ.*

црвѐмпёрка *в. црвенперка.*

цр̀вēн ж (инстр. цр̀вēни и цр̀вēњу, лок. црвēни и цр̀вēни) **1.** *в. црвенило (1).* — Из . . . облачних комада . . . избија . . . свијетла црвен. *Коч.* И црвен из ушију неста као да му је нетко пустио крв. *Куш.* Сунце се у црвени рађало. *БВ 1909.* **2.** мед. **а.** *болест у којој се неки делови тела зацрвене, шарлах, скарлатина. Батут.* **б.** *црвени чир, врста тумора. Вук Рј.*

цр̀вен, -ēна, -ēно (одр. цр̀венӣ) **1. а.** *који је боје крви; који је поцрвенео од прилива крви под кожу.* — Црвени патлицани преливали су се из препуних кошара. *Бос. Б.* Усташца . . . су јој свјежа . . . и црвена као зрела неубрана јагода. *Том.* Од дремања очи су јој биле црвене. *Станк.* **б.** *који је боје рђе, црвенкастожут, риђ.* — Крупна људина, наоружан, јаши црвена хата. *Вес.* Помоћник стричев бјеше један млади Нијемац црвене косе. *Мат.* **2. а.** *који је на крајњој левици по свом политичком увјерењу; комунистички.* — Омладина је била позната по својим слободарским иступима и означавана као »црвена« и опозиционарска. *Ћоп.* Већ се увелико говори како је цела кућа црвена. *Андр. И.* **б.** *који се односи на револуционарну активност, револуционаран.* — Црвени фронт као моћна лавина приближио се Дону. *Моск.* **в.** *који се односи на Црвену армију, на црвеноармејце.* — Мирнодопска служба у Црвеној армији није за црвене војнике касарнска служба. *Тито.* **3.** (само одр.) *у називима биљних и животињских врста*: ~ детелина, ~ клека, ~ глог, ~ лук, црвени мрави. **4.** (у именичкој служби, обично одр.) **а.** м *револуционар; црвеногардејац.* — Најглавнији стратегијски центар био је Царицин где су и бели и црвени бацили своје најбоље снаге. *Моск.* **б.** м *црвеноармејац.* — Не надај се да ће овамо доћи црвени. *Сек.* **в.** м *крајњи левичар, комуниста.* — Нисам знао да су те црвени већ заразили. *Чипл.* **г.** м *спортиста, обично фудбалер, у црвеном дресу.* — У недељу ће се одржати фудбалска утакмица између »плавих« и »црвених«. *Пол. 1944.* **д.** с *црвена боја, црвенило.* — Сунце . . . мутну Саву у црвену купа. *Пер.*

Изр. Црвена армија *ранији службени назив за армију Совјетског Савеза*; Црвена гарда *в. уз гарда (изр.)*; црвена крвна зрнца мед. *покретљиве, самосталне ћелије крви у којима су растворене органске материје* erythrocyti; ~ нит *оно што се провлачи као основно, лајтмотив*; ~ помоћ *организација у радничком покрету ради пружања правне, новчане, здравствене и друге помоћи борцима за радничка права*; Црвена субота *Велика субота, субота пред Ускрс.* — Оду на Клек да светкују Црвену суботу. *Матош*; Црвено барјаче ист. *в. уз барјаче (изр.)*; црвени ветар мед. *заразно обољење коже (нарочито на носу и образима)* erysipelas; исп. врбанац; црвени восак *в. уз восак (изр.)*; Црвени крст, крижс ~ полумесец *међународна организација за указивање помоћи онима који су страдали у рату или од елементарних непогода*; црвени кутић, угао *место или просторија у установи, дому, предузећу за културно-просветни рад*; црвенога петла пустити, пуштати *подметнути, подметати ватру.* — »Црвеног петла« пуштао [је] под кровове кућа у напуштеним усташким селима. *Моск.*

цр̀вēнац, -нца м бот. **1.** *в. црни, црвени лук (уз лук, изр.).* **2.** *вишегодишња зељаста биљка из пор. бројева* Rubia tinctorum. *Сим. Реч.* **3.** *црвени грах. Р-К Реч.*

цр̀вēнāш, -а̄ша м зоол. *врста црвене бубе* Cucuius. *Рј. А.*

црвѐнбрк, -а -о *који је црвених, риђих бркова.* — Пођи, пођи, жабо ... за мојега брата ... рака црвенбрка. *Рј. А.*

црвѐнглавац, -а̄вца м и **црвѐнглā̄вка** ж зоол. *птица црвене главе* Lamus rufus. *Рј. А.* Ситна црвенглавка стала на осамљену још свијетлу гранчицу. *Ћал.*

црвѐнгруд, -а, -о неол. *који је црвених груди.* — Киклопи никаквих црвенгрудих немају лађа. *М-И.*

црвѐндāћ, -а̄ћа м **1.** зоол. *птица жућкасто-црвеног врата и груди* Erithacus rubecula. *Терм 4.* **2.** подр. и погрд. *социјалист(а), комунист(а).* — Читао је књиге ... српског црвендаћа и бунџије Светозара Марковића. *Дав.* Тамо сам ја хватао комунисте. Било их је тамо читав пук, све сами црвендаћи. *Лал.* **3.** шатр. *новчаница од сто динара црвенкасте боје.* — Морам да понесем и много ситнине, јер плаћају једино у »црвендаћима«. *Пол. 1974.*

црвендāћев, -а, -о *који припада црвендаћу, који се односи на црвендаћа:* ~ песма.

црвѐнети, -нӣм, ијек. црвѐњети, несврш. **1. а.** *постајати црвен, добијати црвену боју.* — Једра црвене. Први сутон пао. *Шант.* У плоту црвењело цвијеће, планинско, дивље. *Сиј.* **б.** *постајати црвен, румен у лицу (од прилива крви под кожу).* — Маринко и Крушка ћутаху ... Само си им на лицу видео како бледе, црвене и модре. *Вес.* **2.** фиг. *стидети се.* — Стани оче ... или ћу ја црвенети са тебе. *Нед.* Игра чардаш и пева мађарске песме, и такве од којих печујске снаше црвене, иако се праве да их не разумеју. *Андр. И.*

~ **се** *бити црвен, истицати се црвеном бојом, показивати се у црвеној боји.* — Прозори црвенеше се као скерлет од последњих зракова сунца на заходу. *Шапч.* На ... шајкачи црвењела се петокрака звијезда. *Чол.* Фра Брне је блиједио и црвенио се. *Мат.*

црвѐника ж **1.** (често уз им. »вино«) *црвено вино, руменика.* — Окусисмо хваљену црвенику, и доиста би јака као гром. *М 1867.* Ако пијеш црвенику вино на раме ти оно излазило. *НПХ.* **2.** *црвена јабука. Р-К Реч.* **3.** *коза црвенкасте, риђе длаке. Вук Рј.*

црвѐннкаст, -а, -о *в. црвенкаст.* — Сава ... сањиво отицаше, одбијајући слабачак црвеникаст рефлекс од облачака поврх ње. *Лаз. Л.*

црвѐнило с **1.** *црвена боја чега, руменило.* — У том си лицу видио и жутило лимуна и црвенило кармина и сјајну мавену маст љубице. *Шен.* Црвенило му обли мршаве образе. *Чипл* **2.** *црвено мастило, црвена тинта.* — Узела перо и умочила га у црвенило. *Торб.* **3.** *материја, средство којим се боји у црвено.* — Мјеђене патроне с црвенилом за усне. *Крањч. Стј.*

црвѐнити, -ӣм несврш. *чинити што црвеним, премазивати, бојити црвеном бојом.* — Воли црвену боју. црвенила је уста. *Козарч.* Стид јој образе црвени. *Бој.* Пожар је јасно осветљавао разбојиште и црвено небо, црвенио реку испод моста. *Пер.* Сад су хрпе ... лишћа лежале уз цесту и црвениле млаке воде. *Торб.*

~ **се 1.** *мазати се црвенилом, руменити се.* **2.** *в. црвенети (2)* — Ја сам се црвенио докле је он то говорио. *Мат.*

црвѐница ж **1.** геол. *црвена земља.* — Дуго је пространо Међугорје, а у њему земља дубока и плодна, све сама црвеница. *Радул.* Земља ће ме утопити, гладна наша црвеница. *Кашт.* **2.** мед. нар. *врбанац. Батут.* **3.** *црвена пега.* — На оба његова образа искочише црвенице *Л-К.*

цр̀вѐнка ж (ген. мн. цр̀вѐнкӣ) **1.** *црвена креда или оловка.* — Погледа поближе и спази мјесто црвенком обиљежено. *Шен.* **2.** зоол. *в. црвендаћ (1). Рј. А.* **3.** агр. **а.** *врста црвене јабуке. И.* **б.** *врста црвене крушке. И.* **4.** бот. *в. рудњача. Р-К Реч.*

црвѐнкапа ж **1. а.** *округла и ниска народна капа црвене боје.* — Ми смо једне крви, ако те и крије мондур, а нас ове туђинске ... крпе које су истисле наше поносне доламе и црвенкапе. *Тур.* Жељно поздрављала црвенкапом, дједовом баштином, у десној руци. *Буд.* **б.** *у илирском препороду присталице народне ношње чији је симбол био таква капа.* — Стари је био црвенкапа, бит ће и млади. *Шен.* **2. а.** (Црвенкапа) етн. *главно лице у дечјој причи с истоименим називом.* **б.** *сама та прича.*

црвѐнкапић м *онај који носи црвенкапу (1а).* — Мислиш можда да су соколски црвенкапићи велика армија. *Сек.*

црвѐнкапица ж **1.** *дем. од црвенкапа (1а).* — На глави му бокељска црвенкапица. *Матош.* **2.** (Црвенкапица) *в. црвенкапа (2а).* — Не гледај га као вука из »Црвенкапице«. *Мар.*

цр̀венкаст и **црвѐнкаст,** -а, -о *помало црвен.* — Њена лепа коса и обрве обојене су најфинијом црвенкастом бојом. *Нен. Љ.* Црвенило му обли мршаве образе обрасле у црвенкасту длаку. *Чипл.*

црвенкасто- *као први део прид. сложеница значи црвену нијансу оне боје коју означава придев у другом делу сложеница:* црвенкастожут, црвенкастосив, црвенкасторужичаст.

црвѐнко и **цр̀вѐнко** м *човек црвене косе или браде, човек црвених, румених образа.* — Курјачки се испречи један црвенко космате

главе. *Бар.* Да хоће овог маторог црвенка гдегод да преместе. *Ранк.*

црвѐно прил. **1.** *у црвеној боји, црвеном бојом,* ***црвенилом***: обојити ~. **2.** фиг. *комунистички.* — Бре, Боро, ти црвено зборијш — упао Ђикић. *Рад. Д.*

црвено- *као први део придевских и именичких сложеница показује да је оно што значи именица црвено или црвенкасто, односно да сложени придев означава боју са црвенкастом нијансом*: црвенокожац, црвеноок, црвенокос, црвенокож; црвеноплав, црвеномрк, црвеножут, црвенољубичаст и сл.

црвеноармéјац, -јца м (ген. мн. црвеноàрмējāцā) *припадник Црвене армије.* — Да би . . . видели колико су огромну територију ослободили црвеноармејци од почетка зимске офанзиве, израдио сам . . . географску карту. *Дед. В.*

црвендбрад, -а, -о *који има црвенкасту, рђу браду, рђобрад.* — Тамо један црвенобради босјак . . . диригира уличном чизмару. *Крл.*

црвендвбљка ж зоол. *црвендаћ. Рј. А.* Изр. ~ мухарица *врста птице црвене вољке* Muscicapa parva. *Бен. Рј.*

црвеногардéјац, -јца м *припадник Црвене гарде.* — Почели су се окупљати наоружани радници црвеногардејци. *Ђур.*

црвендглав, -а, -о *који је црвене главе (обично о инсекту). Рј. А.*

црвендглавац, -āвца м зоол. **а.** *инсекат, кукац црвене главе* Erythrocephalus. *Рј. А.* **б.** *чешљугар. Бен. Рј.*

црвендрлй, -ā, -ō *који има црвено грло, у кога је око грла црвено.*

црвендруд, -а, -о *који има црвене, рђе груди.* — Црвеногруде гиздаве птице [се] нису хватале. *Кркл.*

црвендкап, -а, -о *који има црвену капу.* — фиг. Црвенокапи домови у хрпице сабрани. *Макс.*

црвендкапац, -пца м *онај у којега је црвена капа.* — На крајњем крилу . . . стајаше хонведи црвенокапци . . . у мађарској војсци међу најбољима најбољи. *О 1875.*

црвендкапић м *в. црвенкапић.* — Мислиш можда да су соколски црвенокапићи велика армија. *Сек.*

црвендкљун, -а, -о *који је црвеног кљуна.* — Много је шљука црвенокљуних петлића . . . по тршчацима и поред обала. *Глиш.*

црвендкљуна ж зоол. *в. чиж. Р-К Реч.*

црвендкож, -а, -о *који је црвене коже.* — Европски радник већином боље живи но . . . црвенокожи Индијанац у Северној Америци. *Марк. Св.*

црвендкожац, -ошца м *човек црвене расе; човек црвенкасте коже.* — Засад они нас жале као што сажаљевају црвенокошце. *Вас.* Ти крвожедни дивљаци, ти европски црвенокошци. *Крл.*

црвендкос, -а, -о *у кога је коса црвена, рђа, рђокос.* — Обрати се црвенокоси нотар . . . златаровој кћери. *Шен.* Дигла се само Јованкина супарница, црвенокоса Јелена. *Макс.*

црвендкоса ж *женска особа црвенкасте, рђе косе, рђокоса.* — Бог зна и ти тко је тој твојој црвенокоси отац. *Коз. И.*

црвендкрнл, -а, -о *у којега су крила црвена (обично о инсекту). Рј. А.*

црвендлик, -а, -о *који је црвеног лица, црвен у лицу, румен.* — Отац Шима, крупан, црвенолик. *Коз. Ј.*

црвендног, -а, -о *који је црвених ногу (обично о инсекту). Рј. А.*

црвенднос, -а, -о *који има црвени нос.* — Одостраг му налети црвеноноси заставник. *Шов.*

црвендок, -а, -о *који има црвене очи:* ~ грмуша, ~ белица. — фиг. [Машиновођа] гута простор са својим црвенооким чудовиштем. *Поп. Ј.*

црвендокица ж зоол. *риба црвених очију; црвеноока белица* Scardinius erythrophthalmus. *Деан. Рј.*

црвендпер, -а, -о *који има црвено перје.*

црвендпёрка ж *в. црвенперка (2б). Бен. Рј.*

црвендпрс, -а, -о *у којега су црвена прса;* исп. црвеногруд. — За ведрих зимских дана већ се црвенопрси ћућурин шетао по хрпама снијега. *Шов.*

црвендпруг, -а, -о *који има по себи црвене пруге (обично о риби).*

црвендреп, -а, -о *у којега је црвен реп (обично о птици).*

црвендрепа и **црвендрепка** ж зоол. = црвенрепка *врста птица у које је црвен реп* Lusciola phoenicurus: шумска ~, домаћа ~. *Бен. Рј.*

црвендтрб, -а, -о *који је по трбуху црвен:* црвенотрби лептир. *Рј. А.*

црвенпérац, -рца м *рђокоси човек;* исп. црвенперка (1). — Све неки црвенперци, плавобради, жутобрки. *Петр. Е*

црвенпёрка ж **1.** *рђокоса женска особа.* — Ако [је девојка] . . . чак и рђокоса, црвенперка — она каже: »Добро је« и честита. *Срем.* **2.** зоол. **а.** *врста рибе црвених пераја* Cyprinus rutilus. — Ова је баш лијепа, дода показујући штапом овелику црвенперку. *Јурк.* [У језерцу] пецамо црвенперке. *Пол.*

1957. **б.** *мала птица црвенкастог перја из пор. дроздова* Pratincola rubicola. *Рј. А.*

црвѐнрепка ж = црвенореп(к)а. *Деан. Рј.*

црвѐнчаст, -а, -о *в. црвенкаст.* — Види кошуљу, види црвенчасту прегачу, види скуте с плавим везовима. *Коз. И.*

црвѐњав, -а, -о *в. црвенкаст.* — Сад откучи малко капке својих црвењавих очију. *Божић.*

црвѐњāјка ж агр. *врста јабуке. Р-К Реч.*

црвѐњāк, -а́ка м **1.** *припадник странке која има црвену заставу;* погрд. *комуниста(а), социјалиста(а).* — Не могу [се] са овим занесеним црвењацима слагати ... Они траже одговорност ... чиновника. *Јакш. Ђ.* Он [кнез Милан] је видео у Марковићу једнога опасног црвењака и републиканца. *Јов. С.* **2.** *војник који је носио црвен крст на прсима.* — Код Горјана [у боју између двије странке] шчепаше се проклети црвењаци. *Шен.* **3.** *црвено вино;* исп. црвеника (1). *Вук Рј.*

црвѐњаст, -а, -о покр. *в. црвенкаст.* — Бијаше небо покрио танки плави облак, на истоку црвењаст. *Љуб.*

црвѐњача ж **1.** агр. **а.** *врста јабуке или крушке црвене коре. Рј. А.* **б.** *в. тургуња. Вук Рј.* **2.** *црвеника (1).* — Буре у подруму пуно белке и црвењаче. *Ранк.*

црвѐњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на црвењаке, социјалистички, комунистички.* — Министарска листа ... учинила се кнезу сувише црвењачка. *Јов. С.*

црвѐњѐње с *гл. им. од* црвенети (се), *црвенити (се) и* црвењети (се).

црвѐњети (се), -ѐњим (се), ек. црвѐнети (се).

цр̏вив, -а, -о *в. црвљив.* — Куга ме изјела ако још окуси једну црвиву шљиву са мојега дрвета. *Шен.* фиг. *ништав, јадан, невредан.* — Ваша црвива правда одбит ће се од моје душе. *И.*

цр̏вић, -а и **цр̏вӣћ,** -ића м **1.** *дем. од црв.* — Слушаше црвића који је ... у ормару грискао дрво. *Кум.* **2.** фиг. **а.** *мало слабо дете.* — У њеном срцу отвори се ... нов извор љубави према нејаком црвићу. *Вес.* Остављам и мајку и двоје нејакијех црвића с њоме. *Ђор.* **б.** *бацил болести.* — Другому изјели плућа црвићи. *Леск. Ј.* **в.** *црв (2в).* — Овај црвић ... никако не да [му се] из главе. *Цар Е.* Да није какав црвић у памети? *Мат.*

цр̏вка ж песн. *женка црва.* — И црвку има мали црв. *Шен.*

цр̏вљање с *гл. им. од* црвљати се.

цр̏вљāрка ж зоол. *врста муве која своја јајашца полаже у цвет* Tephyris cerasi. — Мува црвљарка ... своја јаја усред цветне плоднице тура. *М 1867.*

цр̏вљати се, -ā̀м се несврш. **а.** *добивати црве; постајати црвљив; кварити се од црва;* исп. црвати се. — У воћњаку под великом гранатом јабуком чији се плод сваке године црвља ... *Ђур.* фиг. Осећам како се сав овај мој душевни апарат ... квари, црвља и распада кужно. *Вас.* **б.** *чистити се, требити се од црви, од вашију. Р-К Реч.*

цр̏вљӣ, -ā, -ē *који припада црву или црвима. Рј. А.*

цр̏вљив, -а, -о **1. а.** *пун црва, пушљив, учрван.* — Мора да су црвљиве ове караманке. *Ранк.* Мораш читав дан без посла сједити ... за ту пушљиву просјачку јуху, за тај црвљиви крух? *Шен.* Војници уклонише ... лешину ... са разјапљеним црвљивим трбухом. *Вас.* **б.** *који су изгризли црви.* — Ако мислиш не цркнути од глада у црвљивим дипломама својих прећа. *Ков. А.* **2.** фиг. *сличан црву, немиран као црв.* — Ово црвљиво, никад мирно, посве још дјетињасто цурче ... *Ђал.*

цр̏вљивац, -йвца м *лен човек, лењивац. Р-К Реч.*

цр̏вљивица ж *лена женска особа, лењивица. Р-К Реч.*

црвљӣвко м *в. црвљивац. Р-К Реч.*

цр̏вљивӧст, -ости ж *својство, стање онога што је црвљиво.* — Стручњаци су помоћу дидитија ... сузбијали штетног лептирића који изазива црвљивост плодова. *Пол. 1951.* фиг. Из Сремчевих се дјела разбира слика Србије ... с њезичом борбом политичких странака, црвљивошћу бирократије, с тежњама малога грађанства. *Барац.*

цр̏вљика ж *црвљива, пушљива воћка;* фиг. *пушка* — Шта ће ти та црвљика [пушка]? *Мат.*

цр̏вов, -а -о *који припада црву.*

црвӧгризан, -зна, -зно *в. црвоточан (а).* — Сасуших се кô црвогризно дрво. *Ђор.*

црвӧједина ж *црвоточина (1). Р-К Реч.*

црвӧлик, -а, -о *који личи на црва, који је у облику црва.* — Мали мозак се састоји од црволиког средњег дијела. *НЧ.*

цр̏вољӗње с *гл. им. од* црвољити.

цр̏вољити, -йм несврш. покр. *ситно нешто радити (нпр. ситно вести, плести). Рј. А.*

црвӧносан, -сна, -сно необ. *који има црве, црвљив.* — По њему [главном стубу оскоруша] ... детлићи ... добују тврдим кљуновима и врте црвоносне рупе. *Рад. Д.*

цр̏вопӣсак, -ска м *сиротиња, сирочад (која пиште као црв).* — Ја сам први кавгу

заметнуо, црвописак на душу узео. *НП Вук.* Он је само гонио глобаре и људоморе, а заклањао сиротињу, нејач и црвописак. *Кост. Л.*

цр̏вотӧк м зоол. *црв који точи, изгриза дрво.* — Остали ... сами у соби ... где је у дрвенарији црвоток откуцавао одсечно тик-так, као часовник смрти. *Богдан.*

цр̏вотӧч ж *шупљина, рупа коју црв точећи или гризући начини, траг куда је црв гризао; изгризотина од црва, црвоточина.* — Снаха и син дошуљали се до дуба па кроз црвоточ гледају и слушају што ће бити. *Брл.*

црвото̀чан, -чна, -чно **а.** *који су источили, расточили, изгризли црви.* — Марија се спусти на лабаву, црвоточну ... столицу. *Цар Е.* Стари црвоточни кревет шкрипи. *Ђур.* фиг. То шапутање подривало је и онако црвоточну борбеност сељака. *Ћоп.* **б.** *који је настао црвоточењем.* — Венац ... труну је и падао у црвоточну прашину. *Ћос. Б.*

црвото̀чење с *гл. им. од црвоточити.*

црвото̀чив, -а, -о *црвоточан.* — Петстогодишња царства крхају се као црвоточива дебла. *Скерл.*

црвото̀чина ж **1.** *прах који стварају црви точећи, гризући дрво*; исп. црвојединa. — Поноћни ветрић ... као да је у мрачној соби пробудио задах паучине, црвоточине и подрумске влаге. *Нуш.* Сасипа прашину и црвоточину са плафона на веселе госте. *Срем.* фиг. Ах, Бруно, сав је свијет црвоточина. *Марк. Ф.* **2.** *оно што су источили, изгризли црви, што је преостало после точења дрвета.* — Клупе беху пука црвоточина. *Мат.* Није лако живјети у празној црвоточини овога села од камена. *НК 1946.* **3.** мн. бот. *врста бесцветница* Lycopodiaceae. *Терм. 3.*

црвото̀чити, -ӣм несврш. **1.** *точити, нагризати (о црвима).* — Гамижу отровни црви, црвоточе их, ждеру. *Цес. А.* фиг. Насиље ... угрожава ... наш мир и црвоточи наше осећање безбедности. *НИН 1971.* **2.** *постајати црвоточан, пропадати због црвоточења.* — Кућа ... са ... гредама које су почеле нагло да црвоточе без домаћег дима и огња. *Ств. 1948.*

црвото̀чнӧст, -ости ж *стање онога што је црвоточно. Р-К Реч.*

црву̏љак, -љка м **1.** *дем. од црв.* **2.** анат. *продужетак слепог црева* appendix. — Црвуљак је сигурно сасвим загнојен. *Шуб.*

цр̏вчић м *дем. од црвак и црв.*

црѐва ж покр. *в. цревља. Вук Рј.*

црѐвār, -а́ра м (ек. и ијек.) *онај који се бави прерађивањем (за продају) и продајом црева.* — Цревари ... шкембари ... силазили би у чаршију из далеких сиромашних махала. *Пол. 1970.*

цревáрев и **цревáров,** -а, -о *који припада цревару.*

црѐвāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на цреваре.*

црѐвља ж покр. (обично у мн.) *ципела, постола.* — Брчиште му је као пета од цревље. *Н. посл. Вук.* Све на њему жуто: цревље, роба. *Лоп.*

црѐвљār м *обућар, постолар.* — Отац му бијаше убоги цревљар. *Водн.*

црѐвљāрев и **црѐвљāров,** -а, -о *који припада цревљару.*

црѐвљāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на цревљаре.* — У војсци научи цревљарски занат. *Мат.*

црѐље, ијек. цр̏ијѐље, с *зб. им. од црево.* — Шапат овај букти у цријевљу и рокти басом. *Кам.*

цревљѐтина ж (обично у мн.) *аугм. од цревља.*

црѐвљица ж (обично у мн.) *дем. од цревља. Вук Рј.*

црѐвнӣ, -ā, -ō, ијек. цр̏ијевнӣ *који се односи на црева:* ~ катар, цревне болести, цревне глисте, цревни паразити.

црѐво, ијек. цријѐво, с **1.** анат. *део органа за варење у облику меке и растегљиве цеви у човечјем и животињском телу.* — фиг. Тури руке у мотор и стане копати по његовим челичним цријевима. *Крањч. Стј.* **2.** *цев (обично гумена).* — Димила се шарена наргила чије црвено цријево држи он у рукама. *Ћор.* Пуче кожно црево, кроз које је вино протицало. *Дов.* **3.** фиг. *дугачак ред, дугачка поворка.* — Последња црева пешадије замакла [су] за кукуруз. *Вас.*

Изр. дванаестопалачно ~ *дванаесник* duodenum; дебело ~ intestinum crassum; задње, гузно ~ intestinum rectum; набрано ~ intestinum colon; слепо ~ intestinum caecum; танко (сукано) ~ intestinum tenue; вуку се као (отегнута) црева *иду у дугом отегнутом реду*; исукати, просути коме црева *убити кога распоривши му трбух.*

црѐвоња, ијек. цријѐвоња, м погрд. *онај који много једе, изјелица, ждероња.* — Овакав [коњ] жило и цријевоња сасуо би у се све наше зобове и кошеве. *Гор.*

цревȕљак, -љка м *в. црвуљак (2).* — Ту осјети бол ... Цревуљак — рече сам себи. *Кал.*

црѐвце, -а и -ета, ијек. цријѐвце, с **1.** *дем. од црево.* — Руча, вечера, свако цревце у доколици пуни. *Рад. Д.* **2.** мн. *врста јела од јагњећих црева. Р-К Реч.*

црёмжа и црёмза, ијек. црӣјемжа и црӣјемза, ж бот. *в. магрива. Сим. Реч.*

црёмуша, ијек. црӣјемуша, ж бот. *в. сремуж.* — Цријемушом [би се прегладњела свјетина] отимала да не скапа од глади. *Коч.* Напољу се тресла и шумела цремуша. *Бил.*

црёп, ијек. црӣјеп, м (лок. црéпу; мн. црёпови, ген. црепóвā и црёпōвā) **1.** *плосната танка опека којом се покривају зграде.* — Цријеп отсијава по кућама. *Радул.* **2.** покр. *посуда од печене земље (обично за цвеће)*; исп. саксија. — Како би било да донесем онда два црепа са цвећем. *Трифк.* Усу у један цреп мало сирћета. *Јакш. Ђ.* **3.** *разбијени делић, комадић нечега, крхотина, рбина.* — Полетеше црепови од треснутог лонца на све стране. *Срем.* У трави нагазила на цријеп лубање. *Ђал.* **4.** јд. *лончарска земља, глина, иловача.* — У устима црна гарава лула од печенога црепа. *Чипл.*

црёпан, -а, -о (ек. и ијек.) **1.** *који је покривен црепом.* — Црепани кровови [засеока] видели [су се] иза брежуљака. *Моск.* **2.** *који је од печене глине.* — У зубима им вишњаху црепане лулице с вишњевим камишима. *Шапч.*

црепа̀на ж (ек. и ијек.) *црепара.* — Сељачке радне задруге треба да стварају ... циглане, црепане. *ПИ 1950.*

црёпа̄ње с *гл. им. од црепати.*

црёпа̄р, -ара м (ек. и ијек.) *онај који прави црепове.* — Црепари — печалбари ... поустајали. *Рад. Д.*

црепа̀ра ж (ек. и ијек.) *радионица где се пече цреп.* — Записи са црепаре [наслов]. *Пол. 1974.*

црепа́рев и **црепа́ров,** -а, -о *који припада црепару.*

црёпаст, -а, -о (ек. и ијек.) *који има облик црепа. Рј. А.*

црёпасто прил. *као црепови (на крову).* — Љуске ... су црепасто поређане. *Панч.*

црёпати, -ā̄м и црёпљēм несврш. покр. *в. црпсти.* — Узе паљ да испод поднице црепа море што је силни вјетар с крме улијевао. *Љуб.*

црёпина ж (ек. и ијек.) *аугм. од цреп и цријеп.*

црёпић, -а и **црёпӣћ,** -и́ћа м (ек. и ијек.) *дем. од цреп и цријеп. Вук Рј.*

црёпље, ијек. црӣјепље, с *зб. им. од цреп.* — Из овог црепља читај одговор. *Кост. Л.*

црёпљика ж *в. цреп (1).* — Новом [треба] заменити разбијену црепљику да не прокисује. *Вес.*

црёпња, ијек. цријёпња, ж *црепуља (1).* — Хлеб умеси ... и метни га под црепњу да се пече. *Н. прип. Вук.* Пећи ћемо колаче на цријепњи. *Ђон.*

црёпо̄вље с *зб. им. од цреп и цријеп.* — Видје стару кућицу покривену цреповљем. *Коз. И.* Адам нагне се и купи цреповље [разбијене чутуре]. *Крањч. С.*

црёпуља ж (ек. и. ијек.) **1.** *земљана посуда у облику поклопца која служи за печење хлеба, круха, црепња.* — Једу кукурузни хлеб печен у црепуљи. *Дед. Ј.* Пекла је крух под црепуљом. *ВУС 1970.* **2.** *цреп.* — Ако је болеснику хладно, грију му се цигле и црепуље. *Батут.* **3.** (у атрибутској служби) *који је од печене глине.* — У зубима је лула црепуља кратког камиша. *Чипл.*

црепӯљā̄р, -а́ра м (ек. и ијек.) *онај који прави црепуље.* — Црепуљари из Лужнице ... доносе црепуље у нишавска села. *Ђорђ.*

црепӯља́рев и **црепӯља́ров,** -а, -о *који припада црепуљару.*

црепӯљā̄рскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на црепуљаре:* ~ занат.

црёт, црёта м покр. *мочварно место (обично у шуми) обрасло маховином.* — Расте [мах тресетар] на мочварним мјестима те ствара цретове. *Бот.*

црешњ- *в. трешњ-.*

црёшња ж покр. *в. трешња. Р-К Реч.*

цријe-, ек. цре-.

цркава̄ње с *гл. им. од цркавати.*

цркáвати, цр̏кāвāм несврш. **1.** *несврш. и уч. према цркнути, црӣи.* **2.** *лежати, излежавати се, спавати, чмавати.* — Мислиш ли ти непрестано клатити се по биртијама, а онда по читаве дане и ноћи цркавати? *Ивак.* **3.** *мучити се, живјети у беди.* — Ја да цркавам, а она да ужива! *Вес.*

Изр. ~ од глади *живјети у беди, сиротовати;* ~ од муке *силно се мучити;* ~ од смеха *много и гласно се смејати.*

цр̏кавац, -а̄вца м нар. *тешка, неизлечива болест од које се умире.* — Болово ти од куге и цркавца, угурсузе! *Ђор.*

цр̏кавица ж **1.** *болест од које стока цркава, помор.* — Дошла цркавица на благо. *Тур.* Удари цркавица у стоку. *Љуб.* Козе спопала нека цркавица. *Пав.* **2.** фиг. *љута ракија.* — Боцу од два кварта цркавице. *Креш.* **3.** фиг. **а.** *врло мало новца.* — Заштедио неку цркавицу па се, ето, под старост врати у завичај. *Мат.* Писци се годинама труде а онда за свој производ добивају тек сиромашну цркавицу. *Вј. 1973.* **б.** *врло мало, оскудно, никакво имање.* — Има ли он што? Има неку цркавицу. *Вук Рј.* **4.** *јад, туга, бол.* — Нека туга и цркавица су јој се уселиле у душу. *Ђур.*

цр̏кавичав, -а, -о **1.** *који болује од цркавице (1). Вук Рј.* **2.** *који пати, један*; исп. цркавица (4). *И.*

цркáннца ж **1.** погрд. покр. *в. цркотина. Вук Рј.* **2.** *кожа од цркнутог, угинулог живинчета. И.*

цр̏кање с *гл. им. од цркати.*

цр̏катн, -ā̏м несврш. *в. цркавати.* — Тун' цркају хати и парипи. *НП Вук.* Мало више сунца — сагараш, мало више кише — цркаш. *Коз. И.*

цр̏ква ж (ген. мн. цр̏кāвā и цр̏квӣ) **1.** *зграда у којој се врше верски обреди, храм, богомоља.* — Ми цркви, а они стају на службу. *Вес.* **2.** *заједница верника.* — Он је био увјерен да је западна црква ближа Христовој истини од источне цркве. *Јов. С.* Наша црква имала је свој књижевни језик. *Бел.* **3.** *црквена власт, црквено старешинство, црквени ред.* — Црква хоће да смета [вјенчању]. *Цар Е.* **4.** *служба у цркви (1).* — Девојке се за жетву облаче као за цркву. *Макс.*

Изр. женска ~ *одељење за жене у православној цркви*; не хтети ни у цркву (с ким) *не желети имати никаква посла (с ким).* — Кад му наговијестише да су се припремили за нове бојеве . . . он им рече да с њима неће ни у цркву. *Лал.*; чисто као у цркви *врло чисто.*

цр̏квāр, -ара м **1.** *онај који често иде у цркву, верник.* — Црквари . . . су се враћали с поноћне мисе. *Шимун.* **2.** *црквењак, звонар.* — Кнешчић и црквари по ваздан удри звони на свечаре. *Шапч.*

цркварев, -а, -о = црквăров *који припада цркварау.*

цркварење с *гл. им. од цркварити.*

цркварити, цр̏квāрӣм несврш. *похађати цркву, ићи у цркву на службу. Р-К Реч.*

цр̏квāрка ж *верница, побожна жена.* — Госпа Нола . . . као црквăрка много је пошћовала небо. *Сек.*

цркваров, -а, -о = црквăрев. — Напокон се велечасни одлучи и уз помоћ црквăрову попне се. *Гор.*

цр̏квāрскӣ, -ā̏, -ō̏ *који се односи на црквăре.* — Кићено је на њем рухо црквăрско. *Буд.*

цр̏квен, -ена, -ено (одр. црквенӣ и цр̏квенӣ) (обично одр.) *који припада цркви, који се односи на цркву, који је везан за цркву*: ~ слава. — Неки људи седели у црквеном подруму. *Ђорђ.* Ви сте црквен човек. *Шапч.*

Изр. ~ драма књиж. *средњовековна драма религиозног садржаја, приказање, мистерија (3)*; сиромах, убог као црквени миш *пуки сиромах.*

цр̏квенац, -енца м *црквени торањ, звоник, звонара. Р-К Реч.*

црквènӣк, -ика м *црквено лице, свештеник.* — Велможе, властела и црквеници. *Нуш.*

црквенорȕскӣ, -ā̏, -ō̏ у изразу: ~ језик *старословенски језик руске редакције, језик руске цркве који је био и књижевни до реформе Петра Великог.*

црквенослàвēнскӣ и **црквенослòвēнскӣ,** -ā̏, -ō̏ у изразу: ~ језик *старословенски језик у црквеној употреби.*

црквèискӣ, -ā̏, -ō̏ нар. *в. црквен.* — Укоричавао је књиге црквенске. *Глиш.* Пјевај му само црквенске пјесме. *Ђор.*

црквèњāк, -áка м *чувар цркве и црквени послужитељ*; исп. звонар (1), клисар. — Поп рече црквењаку да звони, а он оде у олтар. *Вес.* Црквењак гасио је свијеће на великом олтару. *Франг.*

црквењáков, -а, -о *који припада црквењаку.*

црквèњāчкӣ, -ā̏, -ō̏ *који се односи на црквењаке.* — Тако се, ето, и могло црквењачко изборно право . . . усталити у Матиној кући. *Торд.*

црквењáштво с *служба црквењака.* — Некада је црквењаштво био мастан залогај. *Торд.*

цр̏квин, -а, -о *који припада цркви, црквени.* — [Мала Госпођа] им је уједно црквин светац. *Цвиј.*

цр̏квина ж **1.** *аугм. од црква.* **2.** *зидине развалене цркве, рушевине, развалине цркве.* — Ту је [на тргу] и она црквина из Немањина доба. *Мат.*; *Вук Рј.* **3.** бот. покр. *в. вијош(н)ица. Сим. Реч.*

црквȉњāк, -áка м бот. *в. изоп. Сим. Реч.*

цр̏квица и **цр̏квица** ж *дем. од црква.* — Лево је . . . Стрми брежуљак са старом црквицом. *Рад. Д.*

цр̏квȉште с *место где је некад била црква или где су још зидине, развалине цркве.* — Цркве би нам постале црквишта. *Јакш. Ђ.* Дјечак је лагано упознао . . . приче везане за поједина црквишта, развалине и мостове. *Ђоп.*

црквòноша м необ. *побожан човек, онај који иде редовно у цркву*; исп. црквар (1). — Они [су] обојица били црквоноше и васпитани у хришћанском моралу. *ЛМС 1949.*

цркла́ница ж *в. цркотина.* — Није него још нешто! Да ти заоденем . . . сав Мељак за један пар твојих цркланица [кокошака]. *Срем.*

цркла́нчина ж покр. *в. црканица (2). Вук Рј.*

цр̏клет м покр. *в. срклет.* — И на момке цркле учинио. *НП Вук.*

цр̀клотина ж покр. *в. цркотина (2).* — Частиште ме. Прву вечер заклаше неку црклотину. *Мат.*

цркљо̀штина ж погрд. покр. *в. цркотина (3).* — Други свет ради, мучи се ... Мата ко дите у кревету! Цркљоштино! *Коз. И.*

цр̀кнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од црћи, цркнути.* **2.** *који само што није цркао, врло слаб.* — Какви су му цркнути коњи, баш такво му је цијело господарство. *Коз. Ј.*

цр̀кнути и **цр̀ћи,** цр̀кнēм свршс. **1.** *угинути, крепати, липсати (о животињама).* — Коњ послије неколико дана цркне од глади. *Вук.* **2.** погрд. *умрети.* — Мало не цркох од њезина [женина] зла. *Вук.* Ево наших! Неће пустити да цркнем од жеђе. *Шимун.* **3.** фиг. *престати радити, функционисати, покварити се (о неком механизму).* — Жао ми је што се ово десило, али мотор је цркао. *Пол. 1971.* **4.** *јако жудети, чезнути (за неким).* — Ђурђија те воли! Црче за тобом. *Коч.* **5.** фиг. *пресвиснути (од жалости, туге, бола и сл.).* — Цркао би да се не суди. *Глиш.* Мајка ми црче од жалости. *Ђор.* **6.** *пснути, пући.* — На руци му три златна прстена, та сва три му цркла на прстима. *НП Вук.* Стакло је цркло. *Р-К Реч.*

Изр. ~ од смеха *јако, до изнемоглости се смејати;* црћи-пући, цркни-пукни *било како било, ма шта се десило, по сваку цену, свакако.* — Вајкају се људи: шта ће? али цркли али пукли, морају му вратити јаспре. *Мат.* Биће Цоле доктор; цркни, пукни, биће кад кажем. *Јел.*

цр̀књосати, -ошēм несврш. *в. цркавати (2.) Р-К Реч.*

цр̀ковина и **цркòвина** ж покр. *црквено добро, црквено имање.* — Нијесам вриједан ни своју сиротињу пазити, камоли црковину. *Љуб.*

црковӣнār, -а́ра м покр. *в. црквењак.* — Маркутина ... је био звонар и црковинар. *Кал.*

црковинā́рство с покр. *управни одбор цркве и црквених добара, старатељство црквене општине.* — Дум Фране рукује се с предсједником црковинарства. *Ћип.*

цр̀кòвнӣ, -ā, -ō *в. црквен.* — Дође пред врата авлије црковне. *Вук.* Црковна власт је тежа од свјетовне. *Ћип.*

цр̀кòвнӣк м *црковњак.* — А онда ће доћи ... црковници старца у гроб да положе. *Шапч.*

цркòвњāк, -а́ка м *црквени човек, црквено лице, свештеник.* — Сједаше за писаћим столом црковњак, одјевен у модро бискупско одијело. *Шен.* Сажете пауке црковњака. *Ђурић.*

цркòвњāчкӣ, -ā, -ō *в. црквењачки.* — Биографије блажене Дјевице пуне су црковњачких претензија. *Уј.*

цр̀котина ж **1.** *цркнута, угинула животиња, стрвина.* — Мòра спадне с мене, те кô цркотина на дну остах. *Матош.* Нема шта, купио си ти цркотине по буњиштима. *Чол.* **2.** *јако изнемогла, болесна животиња која само што није цркла.* — Дође банда па ... покупи коње остављајући за њих у замену неке цркотине. *Пол. 1973.* **3.** фиг. *лена особа, леншчина.* — Не спавај, цркотино! *Јонке.*

цр̀котинскӣ, -ā, -ō *који се односи на цркотину, који потиче од цркотине.* — Ветар пун цркотинског задаха. *Петр. В.*

цр̀љā́нка ж зоол. *в. црвендаћ (1). Бен. Рј.*

цр̀љēн ж покр. *в. цр̀вēн.* — И ја сам видио некакву црљен изнад Високе Греде. *Коч.* Па што? браним се ја, а црљен ме подухваћа мислим и под пазухом. *Пец.*

цр̀љен, -ѐна, -ѐно покр. *в. црвен.* — О вјетру вијаху се црљене кабанице јунака. *Шен.* Вирио је само носић и усне црљене као трешње. *Војн.* Очи су ти црљене. *Мат.*

црљен-, *в. црвен-.*

црљéнак, -нка м агр. покр. *врста далматинске виновe лозе и грожђе од ње.* — Узбере неколико гроздова ... Ево ти, на! То је црљенак. *Ћип.*

црљéнац, -нца м покр. **1.** бот. *в. црни лук (уз лук, изр.);* исп. црвенац. *И-Б Рј.* **2.** *црвени кромпир. И-Б Рј.* **3.** *петао црвенкаста перја. Рј. А.*

црљѐнгуза ж зоол. *в. црвенореп(к)а. Рј. А.*

црљѐнети (се), -нӣм (се), ијек. црљѐњети (се), несврш. *в. црвенети (се).* — Црљени [му] и гори образ с њега. *Игњ. Ј.* Кад су га [вола] расјекли, а месо здраво, црљени се. *Десн.* Црљени се ... кô рујевина ујесен. *Ћоп.*

црљѐника ж *црвеника (1).* — Све лијепо залијева црљеником мирисном. *Крл.*

црљѐнило с покр. *в. црвенило.* — Из путира сине живо црљенило. *Војн.*

црљѐнити (се), -ӣм (се) несврш. покр. *в. црвенити (се).* — Црљеним ли образе? *Јел.; Вук Рј.*

црљѐница ж **1.** геол. *црвеница (1). ОГ.* **2.** *црвени, скерлетни плашт. Бен. Рј.* **3.** нар. мед. **а.** *оспице* frubeola. *Терм. 5.* **б.** *срдобоља.* — У изметинама има слузи, гноја и крви («шарац«; »црљеница«). *Батут.*

црљѐнка ж покр. *в. црвенка.* — Све [је] по два-три пута подвучено црљенком или модриљком. *Буд.* У Богдана девет винограда и десета црљенка јабука. *НП Вук.*

црљѐнкаст, -а, -о покр. *в. црвенкаст.* — Очистивши црљенкасту прашину љетних жега ... стаде пак и да преноси околицом звучне таласиће из малог сакритог звоника. *Војн.*

цр̀љѐнко м *коњ или во црвенкасте длаке.* — Коњиц црљенко стоји запрегнут. *Шен.* Стаде цвркутати маленим бичем по леђима ниских црљенка. *Ков. А.*

црљѐњāк, -а́ка м зоол. *птица из пор. зеба* Pyrrhula purrhula. *Финк.*

црљѐњети (се), -ѐњим се, ек. црљѐнети (се).

цр̀мпураст, -а, -о *који је црне пути, коже или длаке*; исп. црномањаст. — Била је та Фаника одебела, црмпураста. *Ивак.* Моја другарица, тако сам знао црмпурасту кћер једног апелационог судије. *Петр. В.* Са једног прага скочи црмпураста мачка. *Радул.*

цр̀муша ж бот. **1.** *в. црни̏ца (а). Бен. Рј.* **2.** *в. црни̏ца (б). Р-К Реч.*

цр̀н, цр́на, цр́но (комп. цр̀њӣ, -ā, -ē); супр. бео. **1. а.** *који је боје угљена или чађи*: ~ кафа. — Угледа три коња, једнога црљена ... другога црна као угаљ. *Н. прип. Вук.* **б.** *који је обучен у црно одело (о калуђеру).* — Јест слободно, црни калуђере. *НП Вук.* **2.** разг. *опаљен од сунца.* **3.** *нечист, прљав, замазан*: ~ рубље, црне руке. **4.** *који је без светлости, мрачан, таман.* — Вани је мрачила црна ноћ. *Ков. А.* **5.** *који је боје тамније, затворније него нешто друго исте врсте*: ~ хлеб, крух, ~ вино, ~ брашно. **6.** фиг. **а.** *тежак, мучан, тешко подношљив; тужан.* — Господе ... што ме не раставиш са овим црним животом? *Вес.* Каква ће мека рука да ме спасе од мојих црних безнадежних мука. *Уј.* Дошла [је] црна вијест. *Кум.* **б.** *мрзак, одвратан; кобан, злокобан.* — Нека не умре докле му та црна злоба не изгори на вражјој души. *Ков. А.* У медитацији над црном људском незахвалношћу ... повукао је прстом по столу. *Крл.* У тешким трзајима заметну јој се у глави пуста црна мисао. *Ћип.* Не би ли ишчезла непријатна визија, а с њом и црне слутње. *Јак.* **в.** *несрећан, јадан.* — А ти ћутиш као сужањ црни. *НП Вук.* Куку мене, црни Вукадине, а шта си то урадио? *Срем.* Можда је ... проклињао своју црну судбину. *Хорв.* **г.** *рђав, зао.* — Зар му је могао бити црњи душманин од Игњата? *Вес.* **д.** *уз именице које значе нешто зло, неповољно, негативно*: *врло велик, тежак.* — Све огрезло у црноме греху. *Змај.* Виолинист ... паде у црну биједу. *Наз.* Ишчезавао је београдски живот пун ... црне немаштине. *Уск.* Дрњави, боси, црна сиротиња. *Чол.* **7.** (само одр.) *у називима биљних и животињских врста*: црни бор, црни брест, црни граб, црни грах, црни лук; црни орао, црни мрав итд. **8.** (у именичкој служби) 1) м а) *фигура црне боје у шаху*; супр. бели (7в). б) *враг, ђаво.* — Боји се [моја мајка] за ... сина да не дође међу црне проклете у пакао. *Визн.* То је био сам црни из пакла. *Ботић.* 2) ж а) *црномањаста жена.* б) *црна кафа. Р-К Реч.* в) *црна длака.* — Коса му је седа, једне црне нема. *Змај.* 3) с а) *црна одећа, црнина.* — [Моја мајка] се облачила у црно. *Црњ.* Отац је такође у црну. *Шимун.* б) *црна боја.* — Сиво је између црнога и белога. *Р-К Реч.* Писмо је уоквирено црним. *Јов. Ј.*

Изр. беле паре за црне дане (чувати) *в. уз пара*[2] *(изр.)* ; бити црн пред очима (коме) *бити мрзак, одвратан (коме)*; гледати кроз црне наочари *гледати само лоше стране живота, бити песимист(а)*; дати, потрошити и сл. и црно под ноктом (испод ноката) *све дати, све потрошити и сл.*; допасти црна руха, црну вуну прести за ким *изгубити смрћу некога свога, жалити за неким*; ни беле ни црне, ни бело ни црно *в. уз бео (изр.)*; приказати црним бојама *само са рђаве стране, негативно приказати*; црн образ *велика срамота*; црн ти образ био *в. уз образ (изр.)*; црна берза *в. уз берза (изр.)*; црна звона *знак смрти, погреба*; црна земља *симбол смрти, гробља*; црна књига *в. уз књига (изр.)*; црна магла му пада на очи *обузима га несвестица*; црна мрена *в. уз мрена*[2] *(изр.)*; црна овца *велики или главни грешник*; црна птица *весник несреће, смрти*; црне богиње мед *в. уз богиње (изр.)*; црни барјак, црна застава *знак смрти, укопа*; црни дани, црне године *године оскудице, невоље и несреће*; црни облаци се надвијају *скоро предстоји велика несрећа, велико зло*; црни петак *в. уз петак (изр.)*; црни пришт мед. *в. уз пришт (изр.)*; црни фратри *фрањевци (који носе црне мантије)*; црни циганин пој. *најсиромашнији човек, најгори човек*; црно злато *угаљ или нафта*; црно на бело *написмено*; у црно завити кога *нанети некоме тежак ударац, бол, убити некоме некога, унесрећити, ојадити кога.*

цр̀нā трáва ж бот. *биљка из пор. вресова* Bruckenthalia spiculifolia. *Сим. Реч.*

цр̀нац, -нца м **1. а.** *човек црне расе.* **б.** (Црнац) *припадник етничке групе црнаца у САД.* **2.** *редовник, калуђер који носи црну одећу, црну мантију*; исп. црноризац. — Многи се црнац одрекао »мира« [света]. *Змај.* **3.** агр. покр. **а.** *врста винове лозе с плодом црног грожђа. Рј. А.* **б.** *црно вино, црњак.* — Дај црнца, то је наше! *Кал.* **4.** зоол. покр. *в. црнељ. Рј. А.*

цр̀нац, -нца м мед. нар. *в. црни пришт (уз пришт, изр.). Вук Рј.*

цр̏начкӣ, -ā, -ō **1.** *који припада црнцима, који се односи на црнце*: ~ музика, ~ питање. **2.** *редовнички, калуђерски*; исп. црнац (2). *Бен. Рј.*

Изр. ~ посао *тежак, слабо плаћен посао.*

цр̏начки прил. **а.** *као у црнаца, као црнац.* — Трагични акценат бих ја хтео да издвојим из ове црначки разгаламљене музике. *Богдан.* **б.** *тешко, напорно*: ~ радити.

цр̏нāш, -а́ша м зоол. *чиопа. Финк.*

црна́штво с *покрет који се залаже за еманципацију црнаца и њихову равноправност с белцима.* — Сенгоров појам »negritude«, црнаштво, сложен је и слојевит и садржи неколико елемената као тезе и тежње. Он тражи за своју браћу по боји коже не само политичку и економску већ и духовну равноправност. *Пол. 1975.*

цр̏ндāћ, -а́ћа м зоол. *врста орла* Pandion haliaetus. *Бен. Рј.*

цр̏нељ м зоол. покр. *врста морске рибе* Umbrina cirrhosa. *Вук Рј.*

цр̀нети, -нӣм, ијек. цр̀њети, несврш. *постајати црн, добијати црну, тамну боју.* — Алексеј све више црни, отиче. *Бил.* Запад црни ... облаци се ломе. *Кош.*

~ **се** *бити, изгледати црн, показивати се у црној боји.* — Колосеум се црнео у мраку. *Нен. Љ.* Чорба-макарони црњела се од зачина и мало плавила од масти. *Вуј.* Још јуче коров и ледина пуста, данас се црни бразда радна, жива. *Вит.*

цр̏нӣк, -и́ка м **1.** *црномањаст човек. Р-К Реч.* **2.** фиг. *несрећник, јадник.* — И он се, црник, помакао с места. *Нуш.* Да бог да ... дочекô с њиме истога јада кô што сам ја црник дочекô. *Бор.*

цр̏ника ж бот. **а.** *в. чесвина. Вук Рј.* **б.** *в. мачков брк.* — Стара женка [јаребица] тражи земљовито травнасто мјесто под грмом црнике са гњилим лишћем. *Кал.*

цр̏никовина ж *дрво од црнике. Р-К Реч.*

цр̏нӣлка ж необ. *мастионица, тинтарница.* — Угледа писаћи столић на ком је било нешто папира, црнилка и двије увезане књиге. *Шимун.*

цр̏нило с **1.** *црна боја.* — А тад би се [очи] зацаклиле тамномодрим црнилом гавранових крила. *Војн.* Био је [облак] најпре сив — сад је постао црн, а по врху црнило му се претворило у зеленило. *Вес.* **2.** *материја, средство којим се боји у црно, црна маст за мазање (чега).* — Знам да си набавио двије оке црнила за будуће радње. *Буд.* Та богаташ гизделин потроши ... два пута више за црнило својих чизама. *Шен.* Мало црнила на обрвама ... и ви бисте били врашки пристала дјевојка. *Сим.* **3.** *мастило, тинта.* — Кривотворење није се могло опазити јер је на мјеници приписана била истом руком и истим црнилом једина ријеч. *Том.* Донесе папира, црнила и перо. *Кум.* **4.** *тама, мрак.* — На гдјекојем прозорчићу кроз црнило ноћно синуло је слабо свјетло. *Шимун.* Махнит налетео у подрумско црнило. *Рад. Д.* **5.** необ. *в. црнина (3а).* — Који дан биће година како је умрла ... Ја црнило никад нећу скидати. *Игњ.* Баба црна у црнилу црну. *Барац.*

цр̏нӣна ж **1.** *црнило (1).* — Само се истицала црнина рупца на глави. *Хорв.* Он [гавран] је црн, а црнином се означава несрећа. *Т. књ.* **2.** *тама, мрак, црнило (4).* — Као црном чохом застрто бејаше црно небо, а кроз ту црнину муње су севале. *Јакш. Ђ.* У црнини ноћи стоји она сасвим сама. *Вас.* **3.** **а.** *црна одећа (као знак жалости за неким).* — Мати није послије очеве смрти изишла из црнине. *Нех.* Матере није могао ... угледати. Тек су се крајеви њене црнине видели. *Петр. В.* **б.** *црна тканина.* — Изађоше два роба носећи ... носиљку црнином застрту. *Мат.* **4.** агр. *црна лоза и грожђе од ње. Рј. А.* **5.** фиг. *душевни бол, патња.* — С колико тмина, с колико црнина бориш се, мало крваво срце! *Вит.*

цр̏нити, цр̏нӣм несврш. **1.** *чинити што црним, тамним, бојити у црно.* — Црнио је своје сиједе бркове. *Мат.* Што први [облак] свјетлошћу злати, то други сјенама црни. *Наз.* **2.** фиг. **а.** *ојађивати, жалостити, растуживати.* — Нарочито га је то црнило, то што га попа ма ни у уста не узима. *Лаз. Л.* **б.** *лоше, ружно говорити о коме; грдити кога.* — Псује Швабу и црни га горе него Турчина. *Левт.* Звонара невјерник! — црниле би га ... на изласку, оговарале по кућама. *Гор.*

Изр. ~ образ, лице *срамотити (кога)*; нити црни нити бели *ништа не говори.* — Спустио главу ... и нит' црни нит' бијели. *БВ 1909.*

~ **се 1.** *мазати се црном бојом, црнилом.* **2.** фиг. *лоше, ружно говорити о себи.* — Што се црниш и сам себе ружиш? *Сек.*

цр̏ница ж **1.** *црна земља, хумус.* — По црним жилама ишла је крв лагано, црна као црница у шуми. *Моск.* Не могоше уништити душу, реч ни ову плодну црницу земљу. *Бип.* **2.** **а.** *в. црнкиња (а).* — Црница све живље игра. *Наз.; Рј. А.* **б.** (Црница) *в. Црнкиња (б).* — Црнице ја познајем, Индијанке познајем. *Вел.* **3.** *редовница, калуђерица, монахиња. Рј. А.* **4.** фиг. *несрећна, јадна жена, несрећница.* — Како нећу [плакати за мужем] ... Куд ћу, црница, куку мени, само'рана? *Глиш.* **5.** зоол. *в. црнка (2). Финк.*

цр̀ињца и **цр̏ница** ж **а.** бот. = црњуша и црњушина *биљка из пор. вресова* Erica carnea.

Сим. Реч. **б.** агр. (у атрибутској служби) *назив за разне врсте воћа црне боје*: ~ маслина, ~ смоква, ~ трешња.

цр̏нӣш, -йша м обично у изразу: (доћи) са црниша на гориш *са зла на горе, из једне невоље у другу још већу. Р-К Реч.*

цр̏нка ж (дат. цр̏нки) **1.** *женска особа црне косе и пути.* — Витка љепушкаста црнка. *Сим.* **2.** зоол. **а.** *врста црне змије* Zamenis carbonarius. *Терм. 4.* **б.** *в. рана*[2]. *Р-К Реч.*

цр̏нкаст, -а, -о *помало црн.* — А грахово [лишће] је било као и прије ситно и црнкасто. *Шимун.* А још заостали снег се превлачио црнкастом навлаком. *Уск.*

цр̏нкасто прил. **1.** *у црнкастој боји*› *црнкастом бојом*: ~ обојити. **2.** фиг. необ*тужно, жалосно.* — Кајамас црнкасто плаче! *Ћил.*

црнкасто- *као први део сложеница значи црну нијансу оне боје коју означава придев у другом делу сложенице*: црнкастоцрвен, црнкастосмеђ и сл.

цр̏нкиња ж **а.** *женска особа црне расе,* исп. црница (2а). **б.** (Црнкиња) *припадница етничке групе црне расе у САД.*

цр̏нкуља ж погрд. *в. црнка (1).* — Нека ми сад препријечи пут она његова црнкуља. *Божић.*

цр̏нкуша ж *црна кокошка.* — Виче он [пијетао] кокошкама: Чујте ме, жене, и бијелке, и грашке, и црнкуше. *Вел.*

цр̏но и **цр̏но** прил. **1.** *црном бојом, у црној боји; са тамним одсјајем.* — Једно јој жао беше што не може пепељаве зенице црно да офарба. *Јакш. Ђ.* Мара отвори црно уоквирену посмртну листу. *Рист.* Јока маже десну руку живином машћу ... Маст црно светлуца. *И.* **2.** фиг. **а.** *безнадно, песимистички;* супр. ведро. — Давил је црно гледао на своју будућу сарадњу са новим везиром. *Андр. И.* Гледам сувише црно на ствари. *Дав.* **б.** *лоше, рђаво, зло; тешко.* — Како ли је онијем што немају? — рече Ана. — Како? Па црно им је и жалосно. *Бор.* Море, жено, ово је из дана у дан све црње и горе. *Сек.* Живим црње од манастирског пса. *Ћос. Д.*

Изр. црно ти, му (нам, им и сл.) се пише *биће зло, неће бити добро.*

црно- *као први део сложеница* **1.** *с именицама или именичким основама показује да је оно што значи именица црно или црнкасто*: црнобрад, црнобрк и сл. **2.** *с придевима који значе боју показује да та боја прелази у црно, тамно*: црномодар, црномрк и сл.

цр̏но-бе̏о, -бе́ла, -бе́ло, ијек. цр̏но-бӣјел **а.** *који је црне и беле боје; који је израђен у црној и белој боји.* — С пролећа [су се] враћале ласте у своме калуђеричком оделу од свиле црно-беле. *Дуч.* Први наш филм [је био] у тоталскопу и црно-белој техници. *Пол. 1958.* **б.** фиг. *који је или само позитиван или само негативан.* — Драма Милош Обилић носи све одлике почетништва: све је ту црно-бело. *Милис.*

црноберзија́нац, -нца м = црнобурзијанац *човек који се бави црном берзом.* — Црнoберзијанце ... треба гонити. *Тито.* фиг. Хтјели [би] да продаду домовину ... и то с групом великосрпских емиграната, политичких црноберзијанаца. *Зог.*

црнoберзи̏јанка ж = црнобурзијанка *жена која се бави црном берзом.* — На раскрсници промакну ... жене са врећама ... Можда су и црноберзијанке. *Андр. И.*

црнoберзи̏јанскӣ, -ā, -ō = црнобурзијански *који се односи на црноберзијанце и на црну берзу*: ~ роба.

црнoберзи̏јанчёње с *гл. им. од црноберзијанчити.*

црнoберзи̏јанчити, -и̏м несврш. необ. = црнобурзијанчити *бавити се црном берзом.* — Траже артикле ... да би њима црноберзијанчили. *Б 1951.*

цр̏но-бӣјел, -èла, -èло, ек. цр̏но-бео.

црнȍбил, црнȍбилнӣк и **црнȍбиљ** м бот. *в. комоника* Artemisia vulgaris. *Сим. Реч.*

црнȍбор м бот. *в. црни бор (уз бор, изр.).* — На средњим висинама ... расте ... буква, помешана ... са јелом и брезом, ређе са црнобором. *Панч.*

црнȍбрад, -а, -о *који има црну браду.* — Црнобради [калуђер] поче да пева. *Ћил.*

црнoбра̀дӑш, -а̏ша м погрд. *човек са црном брадом.* — Тај црнобрадаш је уредник Матековог опозиционалнога новога листа. *Ков. А.* Онда пођи са мном — одговори му ... црнобрадаш. *Наз.*

црнȍбрк, -а, -о *који има црне бркове.* — Насмија се ... Јуринић, црнобрка прилика Краљевића Марка. *Шен.*

Изр. црнобрки гробар зоол. *врста инсекта, кукца* Necrophorus mortuorum. *Рј. А.*; црнобрки трстењак *врста птице* Lusciniola melanopogon. *Финк.*

црнобурзија́нац, -нца м = црноберзијанац.

црнобурзи̏јанка ж = црноберзијанка.

црнобурзи̏јанскӣ, -ā, -ō = црноберзијански.

црнобурзи̏јанчёње с *гл. им. од црнобурзијанчити.*

црнобурзи̏јанчити, -и̏м несврш. = црноберзијанчити.

црнȍвōлька ж зоол. *в. црвенперка (2б). Бен. Рј.*

црнȍврат, -а, -о *који има црн врат.*

црнòврх м и **црнòвршка** ж бот. *в. вранилова трава. Р-К Реч.*

црнòвунац, -ӯнца и **црновӯнац,** -нца м **1.** *пастир који гаји само црне овце. Р-К Реч.* **2.** *ован црче вуне. Бак. Реч.*

црнòглав[1], -а, -о *који је црне главе*: црноглави галеб, ~ грмуша, ~ стрнадица. *Финк.*

цр̏ноглāв и **црнòглав**[2] м **1.** зоол. *в. црноглавка (1). Р-К Реч.* **2.** бот. *в. горешник* Ajuga genevensis. *Сим. Реч.*

црнòглавак, -āвка м зоол. покр. *в. црноглавац (1). Вук Рј.*

црнòглавац, -āвца м **1.** зоол. *в. црноглавка (1). Рј. А.* **2.** бот. **а.** *кукурек.* — Када цвате црноглавац, погине овца и јарац. *Н. посл. Вук.* **б.** *горешник. Сим. Реч.*

црнòглавица ж **1.** зоол. *в. црноглавка (1). Р-К Реч.* **2.** вет. *болест кокошака и ћурака од које им поцрни глава. ЕЛЗ.*

црнòглāвка ж **1.** зоол. обично у изразу: грмуша црноглавка *птица црне главе* Sylvia atricapilla. — Из шуме гласно звони мила и весела арија црноглавке. *Бал.*; *Терм. 4.* **2.** агр. покр. *пшеница црна класа. Рј. А.*

црнòгорачкӣ, -ā, -ō необ. *в. црнòгорскӣ.* — Неће нестат црногорачкијех [дјетића]. *Март.*

црнòгорица и **црногòрица** ж зб. бот. *зимзелено игличасто дрвеће (бор, јела, смрека и сл.).* — Ја кад нађох оно Црногорче. *НП Вук.* Спава стара тврђава ... на бријегу засађеном црногорицом. *Крл.* Замириса на смолу и црногорицу. *Топ.*

црнòгоричнӣ и **црногòричнӣ,** -ā, -ō *који се односи на црногорицу, који се састоји од црногорице.* — Оморика је црногорично дрво. *НЕ.* Тужно хуји на вјетру црногорична шума. *Чол.*

Црнòгōрка ж (дат. Црнòгōрки) *припадница црногорског народа.*

црнòгорскӣ, -ā, -ō *који се односи на Црну Гору и на Црногорце.* — Сликар Чермак ... начинио је неколико лепих црногорских слика. *Нен. Љ.*

црнòгорски прил. обично у изразу: по ~ *као Црногорци*: — Орске игре ... су међусобно ... повезане ...: »Зетско коло« ... и игра по црногорски »Удвоје«. *Ств. 1948.*

црнòгōрство с *карактеристичне особине црногорског народа, црногорски дух.* — Није тако јако страдало његово црногорство. *Обз. 1932.*

Црнòгōрци, -ōрāцā м мн. (јд. Црнòгорац, -ōрца) *јужнословенски народ чија већина живи у СР Црној Гори.*

Црнòгорчāд ж *зб. им. од Црногорче.*

Црнòгōрче, -ета с (супл. мн. Црнòгорчāд) *дем. од Црногорац; млад Црногорац.* — Ја кад нађох оно Црногорче. *НП Вук.* Ал' не писну Црногорчад млада, нити писну нити зуби шкрину. *Маж. И.*

црнòграб м бот. *врста граба* **а.** *црни граб, кукрика* Carpinus orijentalis. *Сим. Реч.* **б.** *црнограбић. Сим. Реч.*

црнòграбић м бот. *врста граба* Ostrya carpinifolia; исп. црнограб (б). *Сим. Реч.*

црнòграбица ж бот. *в. црнограб (а). Р-К Реч.*

црнограбòвина ж *црнограбово дрво. Рј. А.*

црнòгрив, -а, -о *који има црну гриву.* — Ох, да ми је сјајни дан ... црногриви коњиц вран. *Ил.* Честим су рзањем пратили ријечи говорника [неког старог црногривог мркова]. *Хорв.*

црнòгривац, -йвца м *коњ црне гриве.* — Он дотјера црногривца дору. *НПХ.*

црнòгрлӣ, -ā, -ō *који је црна грла.* Изр. ~ батић зоол. *в. црвенперка (2б). Финк.*

цр̏ногӯз м зоол. *в. цр̏норēп. Рј. А.*

црнòдушан, -шна, -шно необ. *који има црну, опаку душу.* — Белопут, белокос црнодушни трговчић, мркореки крчмар. *Михиз.*

црнòждрāл, -āла м зоол. *црна рода* Ciconia nigra. *Бен. Рј.*

цр̏ножӯт, -жӯта, -жӯто *тамножут.* — То [је] она црножута вода у пролеће, када реке почну надолазити. *Чипл.*

цр̏но-жӯт, -жӯта, -жӯто *који је црн и жут (као боје аустријске државне заставе).* — [Официрима] је био недостижив идеал црно-жута фелдбинда генералштапског официра. *Крл.* фиг. погрд. *који се односи на Аустро-Угарску; ненародан, реакционаран (у доба бивше Аустро-Угарске).* — Ти, официрушо црно-жута! *Кул.* Ратка је Госпођицу називала »црно-жутим зеленашем«. *Андр. И.*

црнозлāтан, -тна, -тно *који је црн и проткан златним жицама.* — Црнозлатни [су] плувијали свећеника. *Сим.*

црнòзнак, -а, -о неол. *који предсказује несрећу, злослутан.* — Круже вране црнознаке. *Божић.*

цр̏нōјка ж (дат. цр̏нōјки) **1.** *црномањаста женска особа, црнка.* — Не знаш куда пре да погледаш: да ли на оне црнојке ... *Шапч.* Тимина жена Љубица, нека ситна вижљаста црнојка. *Мат.* **2.** бот. *женски струк конопље* Canabis sativa; исп. белојка. *Сим. Реч.*

цр̏нōјче, -ета с бот. *в. царско око. Р-К Реч.*

цр̏нōјчица ж *дем. од црнојка (1).*

цр̀нōка ж бот. *в. царско око*; исп. црнојче. *Р-К Реч.*

црнòкапац, -пца м *човек који носи црну капу. Вук Рј.*

црнòкапица ж зоол. *в. црноглавка (1). Финк.*

црнòкљун, -а, -о *који је црна кљуна*: црнокљуни гавран.

црнòкожац, -ошца м **1.** *човек црне расе, црнац*; *човек црне коже.* — Нећете осјетити у ниједној кући инорасника . . . било црвенокошца или црнокошца. *Кос.* **2.** *плод, семенка црне коже (љуске).* — Као што боб црнокожац лети на гумну . . . *М-И.*

црнòкор, -а, -о у изразу: ~ нож *в. црнокорац.* — Црнокор нож [стави] под узглавље. *КН 1958.*

црнòкораст, -а, -о **1.** *који је црне коре. Р-К Реч.* **2.** *који је са црним корицама.* — У соби у којој је породиља с дететом забоду изнутра црнокораст нож. *Ђорђ.*

црнòкорац, -о̄рца м (ген. мн. црнòкорāцā) *нож, револвер и сл. који има црне корице.* — Да није . . . при себи имао нож црнокорац, често би погинуо. *Љуб.* Ту је још обешен и један револвер црнокорац. *Уск.*

црнòкō̄рка ж **1.** *сабља која има црне корице. Р-К Реч.* **2.** агр. *лубеница тамне коре. И.*

црнòкос, -а, -о *који је црне косе.* — Стави десницу своју на главу лијепа дјечака, црнока, црнокоса, а врашкога лица. *Шен.* Лијепо [је] имати . . . црнокосог драгог сина. *Сим.*

црнокошу̀љāш, -а́ша м *човек који носи црну кошуљу*; *талијански фашист(а).* — Је л' ти оно баба испред вароши искосила митраљезом читав камион црнокошуљаша? *Ћоп.*

црнòкрил, -а, -о *који има црна крила.* — Мала црнокрила птица не разликује се ни по чему од морског пса. *Крл.*

црнòкрилац, -йлца м зоол. **а.** *инсект, кукац црних крила из реда тврдокрилаца, корњаша. Финк.* **б.** мн. *породица таквих инсеката. Терм. 4.*

цр̄нокрȳг м зоол. *врста отровне змије која кад се склупча изгледа као црни круг, камењарка, поскок.* — Већ донеси љута црнокруга из присовја. *Њег.* Кости му се у камење изметнуле, црнокруг се у њима залегô! *Кик.*

црнòлик, -а, -о *који је црна лика, црн у лицу.* — Црнолик, јако мршав човек . . . проговори плачевно. *Пол. 1957.*

црнòлич м бот. *в. царско око. Р-К Реч.*

црнòман, -а, -о покр. *в. црномањаст.* — Старија Марија црномана, утегла у године. *Павл.*

црнòмāнка ж покр. *црномањаста жена.* — Марија, ситна удовица црноманка, надживјела прву срећу. *Павл.*

црномантȉјāш, -а́ша м погрд. *човек који носи црну мантију.* — Ви сте реакционарац, црномантијаш. *Наз.*

црнòмањаст, -а, -о *који је тамне пути*; *гарав*; исп. црмпураст. — Видео си плавкасто или црномањасто, или смеђе девојче. *Нуш.* Момак, висок, танак, црномањасте пути. *Новак.*

црнòмаст, -а, -о необ. заст. *в. црномањаст.* — Црномасто њему лице расвјетљује још зјенице. *Прер.*

црнòморскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на Црно море*: ~ слив. — Кретали су се [Мађари] . . . у подручју каспијских и црноморских степа. *Пов. 2.*

црнòног, -а, -о *који има црне ноге. Рј. А.*

црнòоблāчан, -чна, -чно индив. *који је из црних облака (један од Зевсових епитета).* — О црнооблачни Зеусе . . . који у етеру владаш! *М-И.*

црнòок, -а, -о *који је црних очију.* — Мушки су уопће висока струка, а жене прикладне, црнооке и тмасте. *Љуб.*

црнòока и **цр̀ноока** ж **1.** *женска особа црних очију.* **2.** зоол. *животиња која има црни круг око очију* **а.** *овца. Рј. А.* **б.** *риба* Abramis sapa. *Финк.* **3.** бот. *в. царско око. Р-К Реч.*

црнòокаст и **цр̀ноокаст,** -а, -о *в. црноок. Р-К Реч.*

црнòокица ж бот. *грах с црним окцем. Р-К Реч.*

црнòочић м *младић црних очију.* — О јуначићу, црноочићу. *Вук Рј.*

црнòочица ж бот. *в. царско око*; исп. црночица. *Р-К Реч.*

црнòпер, -а, -о *в. црноперан.* — Ја бејах душман црноперих птица. *Змај.* фиг. Погледују [стене] мрко на се, па се мере црнопере. *Кош.*

црнòпēран, -рна, -рно *који је црна перја.* — Зацрни се на мору далеко нешто ситна . . . као да је птица црноперна. *Прер.*

црнòпēрка ж зоол. **1.** *риба црних пераја.* **2.** *врста птице, црноглава мухарица* Muscicapa atricapilla. *Финк.*

црнòпēрница ж зоол. *врста грмуше* Melizophilus melanocephalus. *Р-К Реч.*

црнòпикњаст, -а, -о *који је са црним пикњама.* — У вас су, драга Миро, живци као пужеве црнопикњасте пипаљке. *Матош.*

црнòпирица и **црнòпȉрка** ж бот. *в. пиревина. Р-К Реч.*

црнòпољнӣ, -ā, -ō *који припада црном пољу (у шаху).* — Сви [су му] пешаци ... стајали на белим пољима док су ловци били црнопољни. *Б 1958.*

црнòпут, -а, -о *који је црне пути.* — Црнопути атлетичар био је у напону снаге. *Пол. 1972.*

цр̏норēп и **црнòреп**[1] м зоол. *врста рибе са црном пегом на репу* Oblata melanura. *Рј. А.*

црнòреп[2], -а, -о *који има црни реп*: црнорепи коњ. *Рј. А.*

црнори́зац, -и́сца м *онај који носи црну ризу (мантију), калуђер, свештеник.* — Црноризац гледао је вазда у земљу. *Шен.* Стипан прорицаше: да никад није било црноризца бињаџије, као што ће бити с временом тај мали Јерковић. *Мат.*

црнору́кац, -кца м *члан организације Црна рука.* — Имао је једног рођака, црнорукца, осуђеног у Солуну. *Лал.*

црнòрух, -а, -о *који носи црно рухо.* — За њим тиска се крижарска чета, црни црнорухи људи. *Шен.* Већ дуго што је мали црнорухи чово скочио из регистраторова стола. *Ков. А.*

црносвѝлен, -а, -о *који је од црне свиле.* — Одвезује своју црносвилену кравату. *Ђал.*

црнòсӣв, црноси́ва, црноси́во *који је тамносиве боје.* — Ствари [су] губиле боју и облик тонући у ... црносиву смјесу. *Нех.* Речица Ставња тече мутна, црносива. *Пол. 1950.*

црносја́јан, -јна, -јно *који је сјајне црне боје.* — Чакшире од црносјајна атласа. *О-А.*

цр̏нōст, -ости ж *црнило, црнина (1).* *Рј. А.*

црностòтѝнāш, -а́ша м рус. **1.** *члан »Црне стотине«, изразито монархистичке организације, основане 1905. год. у царској Русији за сузбијање револуционарног покрета. МЕП.* **2.** *присталица сваког противреволуционарног покрета.* — Из књига и предавања ... наших домаћих црностотинаша наши народи нису [се] могли упознати с руском историјом и ... културом. *НК 1946.*

црностòтѝнāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на црностотинаше.* — Наш је задатак борити се с владајућом црностотинашком и буржоаском националном културом Великоруса [писао је Љењин]. *Комун. 1951.*

цр̏нострēл, ијек. цр̏ностријел, м зоол. **а.** *змија поскок, црнокруг. Бен. Рј.* **б.** *врста змије отровнице* Tarbophis vivax. *Р-К Реч.*

цр̏нострӣг м зоол. покр. *в. црнострел (б). Рј. А.*

цр̏ностријел, ек. цр̏нострēл.

црносу̏кнāш, -а́ша м ир. *онај који носи одело од црног сукна, црну униформу.* — Сјатиле [се] гомиле црносукнаша да га жива ухвате и задаве. *Вуков.*

црнòћа ж *црнило, црнина (1).* — Црноћа [његова] и пратња могли су задивити ... свакога. *Вел.*

цр̏нōчица ж бот. *в. царско око. Р-К Реч.*

црношàрен, -а, -о *који је тамношарене боје.* — Да није оно ... рече Митар, видевши неку црношарену масу под врљикама. *Ранк.*

црношкóлац, -лца м *ученик »црне школе«, студент теологије, богослов.* — Ципријан пл. Голубић, бивши »црношколац«. *Матош.*

црнòшколскӣ, -ā, -ō *који се односи на »црну школу« и на црношколце, богословски.* — Црношколска је младеж од узбуђености дрхтала. *Ђал.*

црнòшљива ж бот. *трновача, трношљива. Р-К Реч.*

цр̏нпураст, -а, -о *в. црмпураст.*

цр̏нӯг м *црн вепар*; исп. белуг. *Р-К Реч.*

цр̏нуга ж *црна свиња. Р-К Реч.*

цр̏нуша ж зоол. *врста змије. Р-К Реч.*

цр̏нцат и **црнцѝјат,** -а, -о (обично у вези: црн црнцат, црн црнцијат) *сасвим црн.* — На обали жртвује народ црне црнцате бике. *М-И.* На дуду се оконачио црн-црнцијат пијевац. *Ћоп.*

цр̏нчāд ж *зб. нч. од црнче.*

цр̏нче, -ета с (супл. им. цр̏нчāд) *дем. и хип. од црнац; млад црнац.* — Замислише то нежно црнче пред разјапљеним ждрелом живог кита. *ЛМС 1960.*

цр̏нчина ж зоол. *в. црнка (2). Фink.*

цр̏нчити, -ӣм несврш. разг. *радити тежак и напоран посао.* — Од раног јутра ... раде на броду, зноје се, грбе ... црнче. *Хорв.*

цр̏нчић м *дем. од црнац.*

цр̏њ м **1.** мед. нар. *црни пришт, црнац. Вук Рј.* **2.** бот. *в. црњевац. Р-К Реч.*

цр̏ња м (вок. цр̏њо) = црњо (1) *јадник, несрећник.* — Гледа прње, гледа мрље, гледа лице једног црње. *Кош.*

цр̏њавина ж **1.** *црни, тмурни облаци; олујно, лоше време, невреме.* — Навуче се небо мутном црњавином. *Рј. А.* **2.** *в. црњевина. Р-К Реч.*

цр̏њāвка ж *тамна, модра мрља на телу, модрица. Р-К Реч.*

цр̏њак, -њка м бот. покр. *в. бобовњак. Вук Рј.*

црњāк, -а́ка м **1.** *црно вино.* — Нисам ово питање докон измислио, већ сам плаћао човеку литар црњака да ми то каже. *Рад. Д.* Иза стакала [на вратима] увијек се кочи

брав на ражњу и врч црњака. *Јел.* **2.** *човек који носи црну свештеничку мантију.* — Црњак воли што је тамно, јунак воли што је славно. *Змај.* **3.** покр. *ован црне длаке. Рј. А.*

цр̏њāн, -а́на и **цр̏њан** м **1.** *јадник, несрећник*; исп. црник (2). — Јоване и црњане. *Вук Рј.* Ej, црњане, пропали смо. *Ранк.* **2.** *зао човек.* — Оцрнише и ћата ... они црњани почеше да причају његову радњу по општини и по неким кућама. *Ранк.*

цр̏њана ж *јадница, несрећница*; исп. црњан (1). — Испод ... трешње привика неко: »Ево их, црњано ... да видиш само! Куку јада!« *Ранк.*

цр̏њāц, -а́ша м зоол. *врста морске рибе црне боје* Gobius niger. *Бен. Рј.*

цр̏њевац, -ёвца м бот. *биљка из пор. уснатица* Brunella vulgaris. *Сим. Реч.*

цр̏њевина ж *гара, снет, главница на пшеници*; исп. црњавина (2). *Р-К Реч.*

цр̏њёње с *гл. им. од црнети, црнити и црњети. Вук Рј.*

цр̏њети, цр̏нӣм, ек. цр̏нети.

цр̏њеш, -ѐша м у изразу: од црњеша до грђеша *све црње и горе, са зла нагоре*; исп. црниш, црњиш. — А из дана у дан све горе ишло, од црњеша до грђеша. *Рад. Д.*

цр̏њӣ, -ā, -ē *комп. од црн.*

цр̏њӣк, -и́ка м необ. *в. цр̏нац* (*1а*). — Место да црњике [црнце] припитоме мало, и њино је срце тамо подивљало. *Нен. Љ.*

цр̏њика ж бот. *в. мачков брк*; исп. црника (б). *Дean. Рј.*

цр̏њӣш, -и́ша м у изразу: са црњиша на гориша *в. црњеш.* — Са црњиша на гориша — шапућу војници. *Јак.*

цр̏њка ж **1.** *в. црнка* (*1*). — Што ћу плавки боју куповати, то ћу црњки токе саковати. *Вук Рј.* **2.** *црна коза. Р-К Реч.*

цр̏њкаст, -а, -о *в. црнкаст. Вук Рј.*

цр̏њо, -а и -ē м (вок. цр̏њо) **1.** = црња. **2.** *човек црне пути и косе.* — Крај њих ступа свирач црн, црњо као и они. *Вел.*

цр̏њуш м бот. *в. црна трава. Сим. Реч.*

цр̏њуша и **цр̏њу̏шина** ж бот. = црнӣца (а). *Сим. Реч.*; *Вук Рј.*

цр̏пало с *в. црпац.* — Израдише црпала, па дедер црпи из мочваре блато. *Краљч. Стј.*

цр̏па̄лька ж *в. црпка.* — Црпаљка ће стављати у покрет електричне енергије нове хидроелектране. *ЕГ 1.* Вађење нафте ... вршило се дубинским црпаљкама. *Б 1951.*

цр̏па̄ње с *гл. им. од црпати.*

цр̏па̄р, -а́ра м *в. црпач.* — Ту се налази голема ограда с мраморном вазом из које купалишни црпар црпе љековиту воду. *Креш.*

цр̏пати, -а̄м несврш. *в. црпсти.* — Жена ... настави црпати мутну зеленкасту воду. *Шимун.* Рибари загазили у Грачаницу да црпају хладњаче. *Павл.* фиг. Из живота народа црпао сам и црпам непрестано творну снагу. *Дук.*

цр̏пац, -пца м *направа за црпење воде из чамца, исполац.* — Кад се јегуља у њима [преградама] нагомила, вади се обичним црпцем. *Петр. М.*

цр̏па̄ч, -а́ча м *онај који црпе из чега* (*обично воду или неку другу течност*). — Копачи, или боље рећи црпачи, подупиру се ... ногама и леђима о блокове литица. *Божић.* Треба радити, учинити све што помаже одржати [се] на разини као црпачи воде у пробијеном броду. *Кал.*

цр̏пӗње с *гл. им. од црпсти.*

цр̏пети, -пӣм несврш. покр. *в. црпсти.* — Да ко почне црпети те изворе, црпео би од прве зоре до последње ноћи. *Вукић.* Главне идеје и разлоге Марковић је црпео из те ... чувене књиге. *Скерл.*

цр̏пилӣште с *место где се нешто црпе.* — Један рудник угљена и једно црпилиште нафте не могу ту много помоћи. *ЕГ 1.*

цр̏пити, -ӣм несврш. *в. црпсти.* — фиг. Гундулић ... је марљиво и умно црпио из бистра врела народнога пјеснишТва овај бисер-језик. *Јаг.* Из народа ... ми црпимо сву своју снагу. *Чол.*

цр̏шка ж (дат. -ки) *справа којом се црпе из нечега* (*обично вода или нека друга течност*). — Одавде је [воду] прихвата друга црпка и ... избацује ... низводно у реку. *Дав.*

цр̏пка̄ње с *гл. им. од црпкати.*

цр̏пкати, -а̄м несврш. *дем. према црпсти. Вук Рј.*

цр̏пљёње с *гл. им. од црпити.*

цр̏пнӣ, -ā, -ō *који се односи на црпење*: црпне станице.

цр̏псти и **цр̏псти,** цр̏пём (3. л. мн. цр̏пӯ; прил. сад. цр̏пӯћи; прил. пр. цр̏пā̄в(ши); р. прид. цр̏пао, цр̏пла, -ло; трп. прид. цр̏пен) несврш. *посудом или каквом справом вадити, извлачити из чега* (*обично воду или неку другу течност*). — Узалуд су црпли воду, лађа је полагано тонула. *Нен. Љ.* фиг. Муку црпе моју и плод мога жуља. *Крл.* Ти савети ... црпени су из искуства и здравог расуђивања. *Панд.*

цр̀та ж (ген. мн. цр̀тā) **1.** *линија* (*1*). — Не би знале црте повући нити рјечи уписати. *Њег.* Хоризонтална црта буди мисао одмора, а окомита — идеју акције. *Матош.* **2.** *гранична, међашна линија* (*стварна или замишљена*) *која дели, одваја што од чега.* — Први пут

су нове горе окружиле магловитим цртама обзорје. *Војн.* Равна црта преко тога проблема европске декадансе, енергични потез преко све те крви и нереда . . . то је лењинизам. *Крл.* **3.** (обично у мн.) *линије и гране на длану по којима се гата.* — Видео [сам] у вас црте среће. Дајте ми . . . руку . . . ја умем гледати срећу на длану. *Јов. Ј.* **4. а.** (обично у мн.) *делови лица и линије које му дају карактеристично обележје и облик.* — У цртама њезина лица могла се видјети бол и душевна измученост. *Том.* Софијине црте нису на први поглед тако падале у очи, али су . . . биле благе, смерне и умиљате. *Нед.* **б.** фиг. *оно што је изразито, обележје, особина, особеност.* — Та херцеговачка памет . . . мењала је многу црту његовог карактера. *Андр. И.* Црте језичке које се јављају у једном [дијалекту] преносе се на други, и гласовне и морфолошке. *Бел.* **5.** *врста књижевнога дела у којем је дат кратак опис чега.* — Веома су духовито . . . писане црте и слике »Из мазурске земље«. *В 1885.* Федор — природописна црта из Војводине. *Петр. В.* [Мијатовић] је . . . могао дати добра историчка причања . . . уколико се она дају унети у путописне црте. *Поп. П.* **6.** *линија (8).* — Дружио сам се на црти неких женских рођакиња. *Крл.*

Изр. у главним (основним, општим) цртама *углавном*; у грубим (крупним, кратким) цртама *укратко*.

цр̀тāк, -áка м *в. цртало (1).* — Погледом, као плужним цртаком, пара лединy. *Рад. Д.*

цр̀талац, -аоца м (ген. мн. цр̀талāцā) *в. цртач.* — Тај идеал свију цртаоца карикатура долази у солдачкој униформи у парламенат. *Трифк.*

цр̀тало с **1.** *гвоздени нож на плугу који пара, реже земљу.* — Гледао сам како се новом браздом приближује орач. Цртало је лако засијецало влажну земљу. *Чол.* Забоде свијетло цртало у стрниште. *Бен.* **2.** подр. *слаб, рђав цртач. Бак. Реч.*

цр̀тāнка и **цр̀тāнка** ж (дат. -ки) *свеска, тека за цртање.* — На зиду насликано једно дрво и кућа . . . као у дечјим цртанкама. *Уск.* Боје су му само обриси цртежа . . . по дјечјим цртанкама. *Крл.*

цр̀тāње с **1.** *гл. им. од цртати (се).* **2.** *школски предмет.*

цр̀тāр м *в. цртач.* — Он је скупљао око себе сликаре, кипаре и цртаре. *Рј. А.*

цр̀тарāње с *гл. им. од цртарати.*

цр̀тàрати, -ām несврш. пеј. *вући, правити црте; цртати. Вук Рј.*

цр̀тàрија ж *в. цртеж.* — Он проматра цртарију дуго, озбиљно. *Пав.* Тражила [бих] најлепшу слику међу својим цртаријама. *Шапч.*

цр̀тáрнути, цр̀тāрнēм сврш. *повући, направити црту (1). Вук Рј.*

цр̀тати, -ām несврш. **1. а.** *правити, вући црте, линије.* — Поникнуте главе стајаше преда мном, цртајући финим својим штапићем црте у пијеску. *Ђал.* **б.** *правити цртеж:* ~ план, нацрт. **2.** *приказивати, сликати особе, предмете и сл. (оловком, пером, бојама и сл.).* — Шаљиви листови цртали би ме . . . како сам се као риба обесио о какву удицу или се уплео у какву паучину. *Нуш.* Мој брат је много лепо цртао. Сад мама и ја гледамо његове цртеже и много нам је жао што смо га изгубили. *Макс.* фиг. Крај мене једно дијете пролази, зимско јутро црта му по образима модре сјенке. *Кркл.* **3.** фиг. *представљати у мислима, замишљати, дочаравати.* — Често говораху о домовини . . . смјелим заносом, цртајући будућност какву јој желе. *Ђал.* **4.** *живо приказивати, описивати ликове, појаве и сл. (у неком књижевном делу).* — Велики су и штовања достојни аутори који га [човјека] цртају у величајној голотињи његове слабости. *Матош.* Матавуљ је цртао цео онај занимљиви . . . свет који ври у Далмацији. *Скерл.*

~ **се а.** *видети се, огледати се.* — У њезином лицу равнодушност нека црташе се јако. *Ил.* **б.** *показивати се у контурама, оцртавати се, назирати се.* — У том тамном залеђу црташе се пред мојим очима њезина сјајна појава. *Леск. Ј.* Даринка бјеше красна дјевојка . . . облих бокова, који се миловидно цртаху под дугом . . . кабаницом. *Кум.*

цр̀таћи, -ā, -ē *који служи за цртање:* ~ сто, ~ прибор, ~ даска, ~ равнало, ~ хартија.

цр̀тāч, -áча м **1.** *онај који црта (ликове, предмете и сл.).* — Да . . . од цртача постане вештак . . . за то . . . се захтева особити природни дар. *Панч.* У атељеу је радио један . . . даровит цртач. *Андр. И.* **2.** *онај који описује, приказује ликове, појаве и сл. (у књижевном делу);* исп. цртати (4). — Трешчец-Борота [је] цртач босанских и загребачких прилика. *Марј. М.*

цртáчев, -а, -о *који припада цртачу.*

цр̀тàчица ж *жена цртач. Р-К Реч.*

цр̀тāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на цртаче или на цртање.* — Прве цртачке студије свагда се почињу на кућним зидовима. *Шапч.* Завршци кровова немају обично пластички украс, већ изрезани, дакле више цртачки. *Баб.*

цр̀тāчки прил. *као цртач, на начин цртача.* — Цртачки реализује . . . омражене буржоаске карикатуре. *Матош.*

цр̀тāчница ж *учионица, просторија за цртање.* — Ишли су двоје по двоје, а за

њима професори. Једни у цртачницу, други у физикални кабинет. *Петр. В.*

цр̏теж м **1.** *оно што је нацртано.* — Пред њим је сам геометријски цртеж и око цртежа ... тма божја формула. *Сек.* Цртежи и сликарије животиња из каменог доба нађени су у многим спиљама. *Пов. 1.* **2.** *опис, приказ*; исп. цртати (4). — Најцрњим ... бојама стаде цртати субремене монархе и манастире, осветљујући грозне цртеже многобројним ... добро познатим примерима, објашњењима, описима. *Ранк.* Он је у приповеци дао цртеж газде шпекуланта. *Глиг.*

цр̏тица ж **1.** *дем. од црта.* **2.** грам. *знак за растављање делова речи, слогова, полусложеница и сл.* **3.** поет. *кратак књижевни састав, опис.* — Мо̀дёрнā је као своју главну врсту дала лирику, а уза њу лирску цртицу, новелу и критику. *Барац.* Суморно разочарење у човека обојило је ову фељтонску цртицу. *Глиг.*

цр̏тичā̏р м *онај који пише, саставља цртице*; исп. цртица (3). — У почетку само цртичар и фактограф ... он је стао прилазити животној материји непосредније. *КН 1950.*

цр̏тичā̏рство с *састављање, писање цртица, кратких описа.* — Мале пјесме у прози су ремек-дјела модерног цртичарства. *Матош.*

цр̏тка ж *дем. од црта.* — Положите очиње цртке сјајуцкале су као блиједи свици. *Божић.*

цр̏тка̄ње с *гл. им. од цртка̄ти.*

цртка̀ра̄ње с *гл. им. од цртка̀рати.*

цртка̀рати, -а̄м несврш. *дем. према цртати (1)*; исп. цртарати, црткати. — Малишани ... трчкарају, ... цртка̄рају, вичу по вртићима. *Вј. 1970.*

цр̏ткати, -а̄м несврш. *дем. према цртати.* — Знали су да у својој мансарди цртка на своје папире заносе и сање. *Баб.*

цр̏тња ж необ. *цртање.* — Што је јакост леће већа, веће је и повећање, о чему се можемо лако увјерити цртњом и покусом. *Физ. 1.*

цр̏товље с зб. *црте у нотном систему.* — Пролазећи ... поред ботаничког врта ... пр̏стом одрезујем шипке као ноте у цртовљу. *Мар.*

цртòлик, -а, -о *који је као црта, налик на црту.* — Лице јој се сабрало попут осушене јабуке, а усне ... улекнуле у дубок, цртолик рез испод шиљата носа. *Драж.*

цр̏ћи, цр̏кнēм сврш. = цркнути. — Треба радити ... црћи на раду за другога. *Ћос. Б.*

цр̏цати, -а̄м несврш. покр. *цркавати, скапавати.* — Дохвати тикву из пањега, јер црцаше од жеђе. *Љуб.*

цу̏ба̄љка ж *љуљашка, клацкалица.* — Разлеже се цика и кикот девојака што се цубају на цубаљци. *Глиш.*; *Вук Рј.*

цу̏ба̄ње с *гл. им. од цубати (се).*

цу̏бати, цу̏ба̄м несврш. *љуљати, њихати.*

~ **се** *повр.* — Дјеца се ... цубају. *И-Б Рј.*

цу̏бок и **цу̏бок** м нем. варв. *додатак, обично кости или месо, лошијег квалитета које месар ставља на вагу уз добро месо; привара; додатак уопште.* — Одлазила је ... у рејон за брашно или ... у цубокану за цубок. *Ћос. Б.* Метнем ја теби, на пример, на кантар један параграф као меру па ти додам још и један распис као цубок, па оде ... с оне стране закона. *Нуш.* фиг. Ако је он цубок, немојте ви да будете. *Петр. В.*

цубока̀на ж *радња где се добива цубок.* В. први пр. уз цубок.

цу̏вакс м нем. варв. **а.** *прираст, приратај, приновa. Кл. Рј.* **б.** *новак, новајлија (најчешће о кажњеницима).* — Тај цувакс само је на пропутовању. *Крл.* Стајали смо ... нас дванаесторица цувакса у једној великој соби. *Чол.*

цу̏ваксовати, -сујēм несврш. варв. *бити, проводити време негде као цувакс.* — Дотјерују »млађахно лице« на извршавање казне ... у самицу ... гдје прописно цуваксује. *Чол.*

цу̏вакшти̏на ж погрд. *цувакс (б).* — Често ћеш ... чути како с крајњим презиром веле: »Цувакштина једна, и он ми нешто прича«. *Чол.*

цу̏вӣк, -и́ка м покр. *свиралица, свираљка, вабило за птице.* — Помњиво је учитељ све приправљао ... удице приредио, лепак скухао, цувике начинио. *Јурк.*

цу̏г м нем. варв. **1.** *парни воз, влак, железница (1). Кл. Рј.* **2.** *промаја, пропух.* — Све заради оних несретних цугова што те бију са свих страна. *Срем.* Посао ... зазнојн се снага, а цуг зачас ухвати. *Рад. Д.* **3.** *поворка.* — У ... демонстративном цугу отишли на гробље. *Лапч.* **4.** заст. воји. *мања чета, вод. Бен. Рј.* **5.** *гутљај, гуцај.* — Шефик пресече цуг и спусти чашицу са шљивом. *Пол. 1973.*

Изр. ципеле, цокуле на ~ *ципеле, цокуле без отвора спреда, које имају ластиш са обе стране*; из цуга *одједном, сместа, одмах.*

цу̏гати, -а̄м нем. *несврш. према цугнути.* — Зет почео да цуга као мајка земља. *Рад. Д.*

цу̏гер, цу́гер и **цу̏гехе̄р** м нем. *прибор за одело (постава, дугмета и др.). Кл. Рј.*

цу̏гнути, -нём сврш. **1.** *испити чашу на душак, попити мало више него што је потребно.* — Неку више цугнула је ... прича којешта. *Рад. Д.* Кад цугне, горопадан је. *Бар.* **2.** *тргнути натраг, помакнути се назад.* — Кад опали [топ], он ће цугнути назад. *Ћоп.*

цу̏јати, цу̏јам несврш. покр. *љуљати, зибати.* — Десном ногом бешику цујаше. *НПХ.*

цу̏јка ж рум. *слаба ракија.* — А ти момче, би л' мало цујке сркнô уморен? *Јакш. Ђ.*

цу̏јкање с *гл. им. од цујкати.*

цу̏јкати, -ам несврш. *много и радо пити. Р-К Реч.*

цу̏кање с *гл. им. од цу̏кати.*

цу̏кар, -кра и -кара м тал.-нем. варв. покр. *в. шећер.* — Да не једе но наранче с цукром, погаче с медом. *Љуб.* Хоћете ли још цукара? *Војн.*

цу̏кати, -ам несврш. покр. *куцати, ударати, лупати.* — Ко то цука алком на вратима, у живо ме срце ударило? *НП Вук.* Сабља му цука по путу. *Ћип.*

цу̏кати, цу̏кам несврш. *пити у једном душку. Деан. Рј.*

цу̏кн *узвик којим се терају пси. Вук Рј.*

цу̏кйн, -йна м *хип. од цуко. Рј. А.*

цу̏кити, -йм сврш. оном. покр. *пољубити, целунути. Вук Рј.*

цу̏клић м *онај који добро цу̏ка̂, пијаница. Деан. Рј.*

цу̏кнути, -нём сврш. *тргнути;* исп. цугнути (2). — Ја намигнем момку, он цукну ... — точак пресијече гускин врат. *Л-К.*

цу̏ко, -а и -ē м *хип. од цуцак;* исп. ћуко. *Вук Рј.*

цу̏кор м мађ. варв. покр. *в. шећер.* — Продавао је цукор и каву. *Шен.*

цу̏крен, -а, -о *в. шећеран.*

цу̏крењача ж *посуда за шећер, шећерница, шећерњача. Р-К Реч.*

цу̏крити, -йм несврш. *в. шећерити.*

цу̏ксфи́рер м нем. *наредник у некадашњој аустро-угарској војсци. Кл. Рј.*

цу̏кӯн, -ýна м тал. *глупан, тикван.* — Нами [су] говорили они цукуни у семинарију да је Бог створио свит у шест дан. *Мар.*

цу̏лāћ, -а́ћа м покр. *в. пуздра (1а). Р-К Реч.*

цу̏ло с мађ. покр. *завежљај, замотуљак.* — Носи дијете у паручју, у рукама неколико цула. *Донч.*

цу̏љāјка ж *љуљашка. Вук Рј.*

цу̏љање с *гл. им. од цуљати (се).*

цу̏љати, цу̏љам несврш. покр. *љуљати, њихати.* — Поче рањеника цуљати. *ЛМС 1951.*

~ **се** *повр.* — Прекрсти ноге и поче се цуљати. *Мат.* Цуљао се тако те вечери безноги сто. *Јел.*

цу̏љка ж *љуљашка;* исп. цуљајка. — [Љубовца] Јовану с цуљке одговара: »Љуљај боље, дијете Јоване!« *НП Вук.*

цу̏љкати, -ам несврш. *дем. према цуљати.*

~ **се** *повр.* — Цуљкао се с пете на прсте као да се лагачко клања. *Божић.*

цу̏нет м тал. покр. *флаша, боца с тесним грлом; узак грлић боце.* — Узме кнез цунет пун ракије. *Љуб.* Спуштаћу му [дукате] као кроз цунет. *И.*

цунéтац, -éца м *дем. од цунет.* — Ја храњах ... у торби ... цклени цунетац. *Љуб.*

цу̏нути, -нём сврш. покр. *пољубити.* — Да цунеш па да се заплачеш. *Станк.*

цу̏нцука ж зоол. *име неке ситне птичице.* — У грму ... почну звонкати неке ситне птичице, мало веће од бумбара, цунцуке их зову. *Кал.*

цу̏нцупа ж покр. *дебела женска особа. Вук Рј.*

цу̏ња ж мађ. покр. *дроњак, прња.* — Одурне цуње висјеле с њега. *Ђал.* [Листао је] хартију фабрицирану из смрдљивих цуња. *Леск. Ј.*

цу̏њав, -а, -о *који је од цуња, дроњав, отрцан.* — Округли цуњави шешир сједи му готово на затиљку. *Ђал.* фиг. Над њим је јесен махнула цуњава издеране магле. *Михољ.*

цу̏њавац, -а̄вца м *цуњав човек, одрпанац.*

цу̏њало с и м *особа која цуња наоколо, луњало; особа која све претражује, њушкало. Рј. А.*

цу̏њање с *гл. им. од цуњати.*

цу̏њати, -ам несврш. **1.** *луњати, потуцати се.* — Тако три дана од кафане до кафане бекријао, цуњао, главињао. *Маш.* **2.** *загледати свуда да би се нешто нашло или сазнало, њушкати, претраживати.* — Па је цуњô по штали у мраку док је нашô справу у неком буџаку. *Змај.* Дуго је цуњао по комори ... и по ропотарници. *Бен.* Не воли да ради, него воли само да цуња по књигама. *Јов. С.*

цу̏п и **цу̏па** обично у изразу: (х)оп(а)-цуп(а) *узвик при цупкању.* — Била остругa па ти њи двоје оп цуп, те за ону остругу [скочили]. *Ранк.* Оп, цуп! Опа, цупа, цупе. *Вук Рј.* Ови ставе један другом руке на рамена, опа цупа, из петних жила удри ногама. *Шапч.*

цу́пар, -пра м бот. покр. *в. чубар. Вук Рј.*

цу́пе узв. *в. цуп. Вук Рј.*

цу́пити, -и́м сврш. *лупнути, ударити.* — Али кад ме једно дијете цупи блатом у образ ... онда ми узври срце. *Маж. М.*

цу́пкав, -а, -о *који цупка, поиграва, поскакује, скакутав.* — Тјерао сам Грлицу у кас но њен кас био је тако ситан и цупкав да су ме забољели бубрези. *Вј. 1972.* Шкрипе кораци, ситни, цупкави. *Ћос. Д.*

цу́пкавица ж *коло, плес у коме се цупка у месту. Р-К Реч.*

цу́пкало с и м *особа која цупка, поскакује. Р-К Реч.*

цу́пкање с *гл. им. од цупкати.*

цу́пкаст, -а, -о *цупкав.* — Корачао је ситним цупкастим корацима. *Пол. 1974.*

цу́пкати[1], -а́м несврш. **1.** *скакутати, поскакивати, поигравати; ударати једном ногом или обема у земљу.* — Све цупка од милине и никога не види. *Срем.* Заплеће ногама' и цупка. *Лаз. Л.* Младенци заједно с пратњом, цупкају по ходницима с ноге на ногу. *Вј. 1973.* Цупкају у својим лакованим ципелицама. *Ћос. Б.* **2.** прел. *љуљати, љуљушкати.* — Ханка је тихо јецала и цупкала дијете. *Бен.* Његов отац [га је] ... цупкао на крилу и учио. *Маш.*

цу́пкати[2], -а́м несврш. нем. *в. чупкати.* — И вјеђе обијесно драшка и цупка дражесно косе. *Кам.* Њезина фина рука ... бесвјесно је цупкала ... вунасте бобуњице. *Бег.*

цу́пнути, -нём сврш. **1.** *поскочити; ударити, лупнути ногом.* — Мало цупни, мало лупни да се тресе цео дом. *Радич.* Цупну два-три пута ногом [по грани] да види је ли довољно јака. *Вес.* **2.** *љуљнути, љуљушкути. Р-К Реч.*

~ **се** *љуљнути се, љуљушнути се. Р-К Реч.*

цу́ра ж (ген. мн. цу́рā) **а.** *девојка.* — Ти прворођеник славнога племена, а онамо цура без имена. *Шен.* Доведе му отац прћијашицу у кућу ... али цура ... одбјегне га и пође к својима. *Ћип.* Бајаги криво цурама што долазе момци. *Ад.* **б.** карт. *дама.* — Ти си покупила цуру, кеца. *Сим.*

цу́рак[1], -рка м *танки непрекидни млаз течности (воде, крви, гноја и сл.).* — Потече из њега цурак исцијеђене воде и разли се по поду. *Лал.* Дуге сјене околна храшћа једва да су биле кадре зауставити цурак гноја. *Драж.*

цу́рак[2], -рка м *хип. од цура;* исп. цуретак. — Очекује да се сваког часа појави она, Иглица, цурак врагољавих очију. *Божић.*

цура̀пача ж погрд. *цура.* — Жена ће сама ... са цурапачама и шврћама са кљокавим свекром ... окопати окућницу. *Рад. Д.*

цуре́њак, -њка м *хип. од цура;* исп. цуретак и цурак. — Живи ти он с некаквим цурењком. *Јел.*

цу̀рḕње с *гл. им. од цурити се.*

цу́рḕње с *гл. им. од цурити.*

цуре́так, -тка м *хип. од цура;* исп. цурењак. — Да красних ли цуретака. *Цар М.* Стајало је некакво дјевојче, цуретак од једно петнаестак година. *Ћоп.*

цурѐтина ж *аугм. и пеј. од цура.* — Бојала се да је не сматра одвратном цуретином која хоће да му се попне на грбачу. *Петр. В.* Не вјерујте ни ријечи тој цуретини! *Вј. 1971.*

цу̀рик нем. варв. **1.** м *кретање уназад.* — Кашљао је мотор у цурику и тресао се. *Лал.* **2.** прил. *натраг, назад.* — Цурик, швапски тикване, одакле си и дошō. *Бан.*

цу̀рикати и **цурѝкати,** -а̄м *несврш. и уч. према цурикнути.*

цу̀рикнути и **цурѝкнути,** цу̀рикнēм сврш. нем. варв. **1.** *вратити натраг.* — Јест, да с вама пођем, па кад вас Радекић цурикне назад, да и ми бјежимо. *Ћоп.* **2.** непрел. *вратити се натраг.* — Погријешили су мало правац и цурикнули на Грмеч. *Ћоп.*

цу̀рии, -а, -о *који припада цури.*

цу́рити, -и́м несврш. **1. а.** *тећи, сливати се у танком млазу или кап по кап (о течности); падати у танком млазу (о киши).* — Већ почињаше цурити ракија. *Лаз. Л.* Киша све једнако цури. *Шимун.* фиг. Из ране ... цурком цури слатка љубав. *Матош.* **б.** фиг. *споро, полако и тајно стизати (о вестима).* — Из сата у сат мрвице вести цуриле су из двора ... до нас и од нас до редакције. *НИН 1973.* **2.** *пуштати, пропуштати из себе неку течност.* — Ибрик ... нам не ваља, пукō па цури. *Срем.* Кад пресуше све чесме или кад нестане воде, а само Теразијска чесма цури. *И.* Цури му нос. *Р-К Реч.*

Изр. ако не цури, а оно капље *има оно што је најнужније.*

цу̀рити се, -и́м се несврш. покр. **1.** *постајати цуром, развијати се у цуру, дјевојчити се.* — Док је била дијете, ништа јој нису замјеравали, но кад се почела »цурити« сјетише се да је уз брата једина. *Шимун.* **2.** *понашати се, држати се као цура, девојка.* Наоко је брижан, туђ, цури се кад га нетко погледа. *Ћип.*

цу̀рица ж *дем. од цура.* — [Говорио] то тетошљивим начином као да говори с цурицом од четири-пет година. *Том.*

цури́чак, -чка м *хип. од цурица;* исп. цурак, цурењак, цуретак. — Она је као

мален цуричак пошла к неким двјема тетка-ма. *Бег.*

цу̏ричин, -а, -о *који припада цурици.*

цу̏ричица ж *дем. од цурица.* — Та је сусједина цуричица била одавно Јагодино мезимче. *Новак.*

цури́чка ж *дем. од цурица.* — Сви [су је] звали Бикица, јер је још ... мала цуричка. *Бег.*

цу̏рка ж *дем. од цура.* — Сервус цурко! — није ју грдио пред свима. *Петр. В.*

цу̏ркање с *гл. им. од цуркати.*

цу̏ркати, -ā несврш. *дем. према цурити.* — Снијег се помало топи, а са кровова цурка и капље вода одмјерено. *Ивак.* фиг. Стихови су као танак водопад: цурка нешто свет-ло и чисто и тужно. *Сек.*

цу̏рком и **цу̏рком** прил. *у танком млазу.* — Крв ... цурком цурећи ... закрвавила кошуљу и одијело. *Ков. А.* Зној им је текао цурком низ жилаве и необријане вратове у светлим млазевима. *Андр. И.*

цу̏рлӣк м *пијукање, цвркут.* — Цурлик дроњуша [птица] мијеша се са писком свиралица. *Јурк.*

цу̏рнути, -нē и **цу́рнути,** цу̏рнē свршн. *потећи у танком млазу или кап по кап.* — Још никако да угледам ту праву нафту ... макар да негде кап цурне. *Пол. 1973.*

цуро̀вати, цу̏рујēм несврш. покр. *живе-ти као цура; проводити безбрижан девојачки живот, девовати.* — Цуруј, цуро, док си код матере, а код мене цуровати нећеш. *Ћоп.*

цу̏рскӣ, -ā, -ō *девојачки.* — Божићно коло гдје уза звеку ... ђердана царује цурска љепота. *Ћип.*

цу̏рукати и **цуру̀кати,** -ām несврш. *в. цурикати.*

цу̏рукнути и **цуру̀кнути,** цу̏рукнēм сврш. нем. *в. цурикнути.* — Од тога се [коњ] уплашио, цурукнуо и силом га кући донео. *Станк.*

цу́рче, цу̏рчета с *дем. од цура*; исп. цурак. — Дјевојка, доста ситно цурче, омјери својим крупним црним очима ... *Ћал.* Госпа Пава ... усели у кућу ... цурче са каквих петнаест ... година. *Ћип.*

Цу̏ца м *човек из племена Цуце у Црној Гори.*

цу́цак, -цка м покр. *пас, псето, псетанце*; исп. цуко. — Цуцак стао да лаје на њих. *Ћор.*

цу̏цāње с *гл. им. од цу̏цати.*

цу̏цати[1], -ām несврш. **а.** *љуљати дете држећи га на колену.* — Ја сам те маленог цуцао на мојим коленима. *Вес., Вук Рј.* **б.** *покретати, трести горе-доле.* — Поче да цуца десним коленом и да гризе нокат. *Ком.*

цу̏цати[2], -ām несврш. оном. **1.** *куцати, ударати, лупати у нешто.* — Припну звоно ... пак од мила бога три дни без прекида звонили, цуцали и тинкали. *Љуб.* **2.** фиг. вулг. *извргавати подсмеху, завиплавати.* — Увукао се полицајац у вашу партију ... загаздио се па вас све цуца у здрав мозак. *Дав.*

цу́цати, цу̏цām несврш. покр. *остати уседелица (о девојци). Р-К Реч.*

Цу̏це, Цу̏ца м мн. **а.** *племе у Црној Гори. Вук Рј.* **б.** *земља тога племена.* — А посла је у Цуце камене. *НП Вук.*

цу̏цика ж *жена слободног понашања.* — Само да се стигне на море свега ће бити. И шампања ... и цуцика. *Вас.*

Цу̏цка ж *в. Цуцкиња. Вук Рј.*

цу̏цкати, -ām несврш. *дем. према цуцати*[1]. — Узме ме каткад на крило и држи ме, цуцка на кољену. *Пец.*

Цу̏цкиња ж *жена из племена Цуца. Вук Рј.*

цу̏цкош м погрд. *велико дете. Р-К Реч.*

цу̏цла ж нем. *гумена сисаљка, помоћу које дете сиса млеко из флаше.* — [На излет иду] неке фамилије с бабама и бебама, с цуцлама и јастуцима. *Срем.* Недељко раскокотао се ... са никлованом цуцлом у устима. *Нуш.*

цу̏цлати, -ām несврш. *дудлипи, сисати.* — Сједе у фотељу цуцлајући лулу. *Вј. 1971.*

цу̏цнути[1], -нēм сврш. *заљуљати, љуљнути (дете) држећи га на колену*; исп. цуцати[1]. *Вук Рј.*

цу̏цнути[2], -нēм сврш. вулг. *изврнути подсмеху*; исп. цу̏цати[2] (2). — Слушај ... да цуцнемо и ми њега. *Јак.*

цу̏цнути,[3] -нēм сврш. покр. *чучнути.* — Маре цуцнула је испред ње [Госпине слике]. *Војн.*

цу̏цу (најчешће удвојено) *узвик за успављивање детета. Вук Рј.*

цуцу̏кати, -ām несврш. *дем. према цу̏кати.* — За њом Мујо ситно цуцукаше. *НП Вук.*

цу̏шпајз м нем. варв. *јело од поврћа, варивo.* — Села па записала ... све сосове, цушпајзе и мелшпајзе. *Срем.*

Ч

ч (**Ч**) **1. а.** *сливени сугласник, африката сложена од елемената праскавог сугласника »т« и струјног »ш«.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник* **2. а.** (ч) скраћ. *читај.* **б.** (ч) скраћ. *час.*

чȁ[1] *узвик којим се подстиче во у плугу да скрене на леву страну Р-К Реч.*

чȁ[2] м непром. (испред личног имена) скраћ. *чича.* — Умро? ... Ej, сирома ча-Мијаило! *Дом.* И, заиста, то му беше отац ча-Јован. *Станк.*

чȁ[3] и **чȁ** дијал. *упитно-односна заменица за ствари у чакавском дијалекту, која одговара штокавском »што«*

чȁбар и **чȁбар,** -бра м *дрвена посуда шира при дну, са две ушице при врху.* — Савладали су га тако што су му ... бацили на главу велик чабар пун воде. *Чол.* У чабру доноси воду за одапирање чаша. *Гор.*

чȁбраница ж — чабреница *мања дрвена посуда, мали чабар.* — Лонци, флаше, чабранице, ведро, нађве и копање *Наз.*

чȁбренӣ и **чȁбренӣ,** -ā, -ō *који припада чабру, који се односи на чабар·* чабрене уши.

чȁбренӣк и **чȁбренӣк** м — чабрењак *мотка помоћу које се носи чабар.* — Пекар са својим момком проће на воду, вукући велики чабар на чабренику. *Уск.*

чȁбреница ж — чабраница. *Вук Рј.*

чȁбрењāк, -а и **чабрȅњāк,** -áка м = чабреник. — А кад цеди коже, он на другу страну чабрењака обеси тежак камен *Марк. М.*

чȁбрнна ж ист. — чабровина *врста даће у вину коју су сељаци кметови давали властелину. ЕЛЗ.*

чȁбрић и **чȁбрић** м *дем. од чабар.*

чȁбрица ж *мањи чабар.* — Свеже масло ... се онда затвара у чабрице. *Батут.*

чȁбричица ж *дем. од чабрица*

чȁбрњāк м *в чабреник* — Он затурио чабрњак на леђа па гледа на неке њиве. *Ранк* Чабрњак би ја теби! — прети Војин. *Рад. Д.*

чȁбровина ж ист. — чабрина. *ЕЛЗ.*

чабрȍноша м и ж *особа која носи чабар.* — Виде се берачице како беру [грожђе], чаброноше како муљају. *Игњ*

чȁвао, чȁвла м (ген. мн. чȁвāлā) тал. *металнн или дрвени клинац, ексер.* — Има ... улара, гвожђа, шина и чавала. *Шапч.* Велике плохе неба ... осуле се звијездама што су налик на главице чавала *Донч.*

чаварȉјање с *гл. им. од чаварисати.*

чаварȉјати, -ām несврш. покр. *бунцати, булазнити. Вук Рј.*

чȁвка ж (дат. чȁвки) **1. а.** зоол. *птица из пор. врана, одозго црна, одоздо сива* Colaeus monedula. — Крика и вика продирала зраком канда се слетјело велико јато врана и чавака *Шен* **б.** фиг *брбљива особа. Бак. Реч* **2.** агр. покр. *врста белога и црнога грожђа. Рј. А.*

чȁвкати, чȁвчēм несврш. *чаврљати, брбљати;* исп. чавка (1б). — Јако [су се] одушевљене залијетале на њега језицима, чавкале су заједно, озарене радошћу. *Кал.*

чȁвкӯн, -ýна м *в. чапкун. Р-К Реч.*

чавкýнити, чавкӯнӣм несврш. *в. чапкунити. Р-К Реч.*

чавкýњење с *гл им од чавкунити.*

чȁвлār, -ára и **чȁвлār** м *занатлија који прави и продаје чавле* — Грађанке и грађани враћали су се од сајма, међу њима и Барбара, жена чавлара Ивана *Шен*

чавлáрев и **чȁвлāрев,** -а, -о — чавларов *који припада чавлару.*

чȁвлāрка и **чȁвлāрка** ж *чавларева жена.* — Чавларку и крамарку пак везао је чудан вез. *Шен.*

чавлáров и **чȁвлāров,** -а, -о — чавларев

чàвлен, -а, -о *окован чавлима.* — У руци му чавлена батина. *Рј. А.*

чавлѐнӣк, -и́ка м нар. песн. (обично у атрибутској служби) *пут којим иду потковани коњи.* — Његов теклић прескаче преко узица ... по путу чавленику. *Креш.*

чавлѐњāк, -а́ка м **1.** *в. чавленик.* — Раскрчити и чавлењак и колњак. *Павл.* **2.** *сврдао којим се буше рупе где ће се забијати чавли. Рј. А.*

чàвлина ж *аугм. и пеј. од чавао. Вук Рј.*

чавлѝнӣк, -и́ка м *в. чавленик.* — Стаде јека друма чавлиника, док ето ти два добра јунака. *НП Вук.*

чàвлић м *дем. од чавао.*

чāвољак, -о̄љка м агр. покр. *врста јабука тврда плода. Вук Рј.*

чāвор м *нешто мало од чега се једва може живети, бедан, сиротињски иметак*; исп. чаворити[1]. — Има чавор и двије стријеле, тј. мало живи сиротињски. *Рј. А.*

чāворе̄ње с *гл. им. од чаворити.*

чāворити[1], -и́м несврш. покр. *тешко живети, таворити.* — Ето чаворим док не да бог да се смирим. *Рј. А.*

чāворити[2], -и́м несврш. *говоркати, чаврљати, брбљати.* — Међу борцима се чаворило о недавном догађају. *Ољ.*

чавр̀зга̄ње с *гл. им. од чаврзгати.*

чавр̀згати, чàвр̀згām несврш. *брујати, зујати, звр̀јати, звр̀дати.* — Жамор је тај имао у себи нешто од зуја кукаца ... чаврзгао је и треперио испод свода, пред њиме, за њиме, свуда. *Цес. А.*

чавр̀љав, -а, -о *који много чаврља, брбљив.* — Попут јата чаврљавих птица долијетале младе грађанке. *Цар Е.*

чавр̀љавō̄ст, -ости ж *особина онога који је чаврљав, брбљивост.* — Под појмом ... чаврљавости Женикине поправи му се добра воља. *Ћал.*

чавр̀љало с и м *особа која много чаврља, брбља.* — Помути мозгове ... такво недорасло чаврљало. *Ков. А.*

чавр̀ља́нац, -нца м *онај који много чаврља, брбљивац.* — Тај чаврљанац вели да би морали наши ... посједници ... више радника за цесте дати. *Ков. А.*

чавр̀ља̄ње с *гл. им. од чаврљати.*

чавр̀љаст, -а, -о *в. чаврљав.* — Чаврљасте баке. *Том.*

чавр̀љати, -а̄м несврш. *причати, ћаскати, ћеретати, брбљати, цаврљати.* — Друштво сједи око столова, чаврља, смије се. *Бег.* фиг. Јуре се и чаврљају врапци. *Вес.* У зидовима зрикавци само још чаврљају. *Рад. Д.*

чавр̀љив, -а, -о *чаврљав.* — Ој ви јата перната, цвркутљива, чаврљива, јата крилата! *Кош.*

чавр̀љуга ж зоол. покр. *шева. Р-К Реч.*

чавр̀тати, чàвр̀тēм несврш. *в. чаврљати.* — Дечица се преврћу и кô врапци чаврћу. *Кош.*

чāвче, -ета с *младунче чавке, чавкин птић.* — Не би умео ... доказати да ли су то коске какве покојне чавчице, кокошке или баш самога ... петла? »Чавче је било« ... клела би се матора циганка. *Јакш. Ђ.*

чāвчијӣ, -ā, -ē = чавчји *који припада чавки, чавкама. Вук Рј.*

чāвчић м *чавче.* — Чула [се] из његова цепа писка чавчића. *Глиш.*

чāвчица ж *дем. од чавка.*

чāвчјӣ, -ā, -ē = чавчији.

чàгаљ, -гља и -аља м зоол. *врста дивљег пса, шакал* Canis aureus. — У тој гуштари легле се лисице, куне, чагаљи и безбројне змије. *Шимун.*

чáгаљ, -гља м тур. *смрзнута, стврднута грудва блата*; исп. чачак[1] (1). — Сеоски неутрвен пут: снијег напао преко замрзла чагља. *Дом.* Он се уби по чагљу гегати. *Вукић.*

чàгљав и **чагљѐвит,** -а, -о *пун чáгљева*; исп. чачковит. — Ишли смо журно путељком кроз њиве, док не избисмо на неки чагљив сеоски сокак. *Пол. 1957.* Сокаком се жути осушена чагљевита смоница са понеком заосталом барицом. *Ранк.*

чагљѐвитō̄ст, -ости ж *особина онога што је чагљевито.*

чагљѝгав, -а, -о покр. = чагљикав *голицав, шкакљив.*

чагљѝгати, -а̄м несврш. покр. = чагљикати *голицати, шкакљати.* — Чини ми се као да ме његов брк чагљига по лицу. *Ивак.*

чагљѝкав, -а, -о покр. = чагљигав. — фиг. Једаред му натукнем о овој чагљикавој ствари и споменем неку лијепу удовицу. *Матош.*

чагљѝкати, -а̄м несврш. покр. = чагљигати. — На смрт ме чагљика. *Матош.*

чагр̀ља̄ње с *гл. им. од чагрљати.*

чагр̀љати, -а̄м несврш. оном. *стварати буку, чегртати, стругати*; фиг. *чаврљати, брбљати.* — Чагрљала Рајна весело, док [је] Обрад уређивао коња. *Рад. Д.*

чагр̀та̄лка ж *в. чегрталка. Вук Рј.*

чагр̀та̄ње и **чагр̀та̄ње** с *гл. им. од чагртати.*

чагр̀тати, чàгрḥēм и чагр̀тām и **чагр́тати,** чàгрḥēм и чàгр̀тām несврш. *в. чегртати.* — Гриска и чагрта Маргарита дан на дан. *Ков. А.*

чàгрḥе с зб. *чагљеви, смрзнуто блато.* — Испусти узде па легне у кола, а она све преко чагрḥа, па по јендецима, па трчи, па трчи. *Лаз. Л.*

чàд м *в. чађ.* — Сунце зашло, чад покрио поља и равнице. *БК 1906.*

чàдеша ж *мрка коза. Р-К Реч.*

чàдина ж *в. чађ. Р-К Реч.*

чàдити, -ӣм (импф. чàḥāх) несврш. *чађити, чађавити.* — [Кабаница] ... крај огњишта чади. *Макс.*

чàдоња и **чáдоња** м *мрк во. Р-К Реч.*

чàдор, -а и **чàдор,** -òра м тур. *шатор.* — Он покупи оно ствари што је имао, свеза ћемер и склопи чадоре с децом. *Јевт.* фиг. На чадору свемира ничу звијезде миле и трепетљиве. *Кос.*

чàдораст и **чàдораст,** -а, -о *који је налик на чадор.* — Дођосмо до великог базена, окруженог високим чадорастим липама и платанима. *Ком.*

чàдо̀рје и **чàдо̀рје** с *зб. им. од чадор.* — Кад је дошô врх горе зелене, па погледа оком на чадорје. *НП Вук.* Посриједј поља попео чадорје, пак растури харачлије љуте. *Маж. И.*

чàдорскӣ и **чàдорскӣ,** -ā, -ṑ *који припада чадору, који се односи на чадор.*

чâḥ и **чâḥа** ж **1.** *угљеник у облику лаког праха који се таложи из дима и пламена, гар.* — Али је ту небо било тамно као чађ, а море сиво као пепео. *Дуч.* Шкакља у подгрлцу жука, густа чађа удахнута зраком. *Гор.* **2.** *густа магла. Р-К Реч.* **3.** покр. *маглица око Месеца, Месечева котура. Рј. А.*

чàḥав, -а, -о **1.** *по којему је полегла чађ, који има пуно чађи на себи, упрљан чађу, гарав.* — По зидовима висјеле су ... старинске слике са тамножутим, чађавим лицима. *Новак.* Твоје је лице као љупка фреска на чађавом зиду старог храма. *Рак.* **2.** *који је као у чађи:* ~ боја. **3.** фиг. **а.** *суморан, тужан.* — Лети посљедња мисао као посљедња птица кроз чађаво вече живота. *Матош.* **б.** *црн, ружан, опак.* — О бабетине, лајавице, чађава вам душа, гарава језичина! *Гор.*

чàḥавац, -āвца м **1.** *онај који је упрљан чађу.* — По котачима брзовозне бечке гарнитуре ударао је чађавац чекићем. *Крл.* **2.** мин. *мрк, прозиран кремен, кварц, који се употребљава као полудраги камен. Туђ.* **3.** зоол. *врста дрозда. Р-К Реч.*

чàḥавити, -ӣм и **чаḥáвити,** чàḥāвӣм несврш. = чађити **1.** прел. *чинити чађавим, прљати, прекривати или пунити чађу.* — Дим је чађавио небо и звијезде. *Вуј.* **2.** непрел. **а.** *пуштати чађ, гар из себе.* **б.** *постајати чађав.*

~ **се** *прљати се чађу.*

чàḥавица ж **1. а.** *женска особа прљава од чађи. Бак. Реч.* **б.** (обично у атрибутској служби) пеј. *стара пушка испрљана чађу.* — С наше двије чађавице да им узмемо толико наоружање. *Лал.* Чувај се пушке чађавице. *Вук Рј.* **2.** агр. *врста црнога грожђа. Рј. А.* **3.** агр. *болест воћака и других биљака у облику црне навлаке гљивица на лишћу* Capnodium salicinum. *Свезн.*

чàḥаво прил. *пуно чађи, гаравo.* — фиг. Млада, па лепа, па паметна, али шта ћеш кад јој је у глави чађаво. *Шапч.*

чàḥавōст, -ости ж *особина онога што је чађаво.*

чâḥан и **чàḥан,** -ḥна, -ḥно **1.** (одр.) *који потиче од чађи, који је од чађи.* **2.** покр. *магловит. Рј. А.*

чàḥāр м *димничар, оџачар.* — Био [је] чађар, саградио је кућу без димњака. *Павл.*

чàḥара ж **1.** *колиба поцрнела од чађи; потлеушица, ујерица.* — Мјесто бијелих селиња славонских полегле колибе чађаре. *Павл.* **2.** *фабрика, творница чађи:* кутинска ~.

чàḥаст, -а, -о *помало чађав; мрк као чађ, чађав.* — Брзеј, птица плава, а по трбуху чађаста. *Вук Рј.*

чàḥати, -ām несврш. *чађавити (2б).* — Сједим по цио дан у плавој соби што почиње да чађа од дуванског дима. *Лал.*

чàḥḗње с *гл. им. од чадити и чађити.*

чàḥити, -ӣм несврш. = чађавити. — Стубови густог дима ... су избијали ... из ниских димњака, чађећи и помрачујући све наоколо. *Мил. В.*

чàзба ж покр. *чашћење, гозба;* исп. част[1] (3а).

чàзбен и **чàзбен,** -а, -о **1.** (одр.) *који се односи на чазбу, гозбени.* — У варошима чазбена страна крсног имена другојачија је. *Рј. А.* **2.** *који радо части, гостољубив, гостопримљив.* — Ти си одвазда на гласу као чазбен и дарежљив домаћин. *Лал.*

чàзбенōст и **чàзбенōст,** -ости ж *особина онога који је чазбен, гостољубивост.* — Даме нешто грцнуше из чисте чазбености према намјеснику. *Креш.*

чàзбина ж покр. *чазба, гозба;* исп. част[1] (3а). *Вук Рј.*

чàир, -а и **чàйр,** -и́ра м тур. *ливада, пашњак, пољана.* — Зауставили смо се на непокошеним чаирима око опустјелих ... села. *Чол.* Узеше премјеравати шуме, чаире и шикаре. *Куш.*

чàира ж *в. чаир.* — На свима чаирама, на свима мерајама и узвисинама пламсају ватре. *Сим.*

чâј и **чâј**[1], чàја и чâја м рус. **а.** *ароматичан напитак од лишћа, цветова или плодова неких биљака, који се пије обично топао*: руски ~, липов ~, клеков ~. **б.** *назив за биљке или њихово осушено лишће од чега се прави такав напитак. Сим. Реч.*

чâј[2] м покр. *разређена, ретка магла, измаглица.* — Бијаше небо покрио танки плави облак . . . а врх поља пануо чај над слеђену слану. *Љуб.* Сунце пече, ваздух је над језером провидан, а на обалама трепери јара или чај. *Дед. Ј.*

чáја м = чајо *хип. од чауш. Вук Рј.*

чáјан, -јна, -јно покр. *в чађан (2). Р-К Реч.*

чајàна ж = чајџиница *просторија где се точи и пије чај.* — Гореле су чајане . . . гдје су гејше у свили . . . некоћ плесале. *Бат.*

чàјāнка ж *јавни или приватни забавни скуп на којем се гости послужују чајем.* — Госпојински одбор приређује неку врсту чајанке са закуском. *Крл.* Њене чајанке и посела представљале су велику част за младе људе и удаваче. *Бег.*

чàјāње с *гл. им. од чајати.*

чàјати, -јēм несврш. заст. и покр. *чекати, очекивати.* — Од нас помоћ чају тужни. *Март.* Сјети [се] . . . како је очајница три дана засопке долазила на воз и тамо дуго чајала. *Мат.*

чàјевац, -ēвца м бот. *најраширенија врста чаја (б)* Thea (Camellia) chinensis. *Сим. Реч.*

чáјин, -а, -о *који припада чаји, чаушу.*

чâјнӣ, -ā, -ō *који се односи на чај, на справљање и служење чаја*: ~ кухиња, ~ прибор, ~ маслац, ~ кекс.

чâјнӣк м *посуда за чај.* — Сребрни је чајник долазио на стол. *Торб.*

чáјница ж *в. чајник.* — Дјевојка униђе и стави пред њих стол са шумећим самоваром, чајницом, двјема чашама. *В 1885.*

чáјњача ж бот. *врста руже* Rosa fragrans. *Деан. Рј.*

чáјо, -а и -ē м = чаја. — После се и оженио, сећа се. Па му неко неком приликом предложио да буде чајо. *Марк. М.*

чàјскӣ и **чâјскӣ,** -ā, -ō *који се односи на чај, чајни*: ~ посуђе.

чàјчић м *дем. и хип. од чај.* — Пред три године звао нас је к себи на чајчић. *Л-К.*

чàјџија м *човек који точи и продаје чај.* — Био је тада обичај . . . да све ашчије . . . и чајџије кредитирају . . . подофицирске чинове. *Срем.* [У чајани] се чајџија управо будио. *Куш.*

чàјџӣница ж = чајана. — У кафанама и чајџиницама има места, сем у вечерњим часовима. *Пол. 1972.*

чàк прил. тур. *за истицање прелажења оквира онога што би се очекивало, што се нормално претпоставља* **1. а.** *за истицање просторне удаљености; за истицање великог домета, простирања*: *све (до).* — Побеже из куће и чак код вратница сачека Велимира. *Ранк.* Прозирна даљина чак до другог света. *Сек.* **б.** *за истицање временске одмаклости, дужине протеклог времена.* — Чак после виђали су га људи час у једној . . . час у деветој паланци. *Глиш.* **в.** *за истицање количине.* — Чак 200 тона воде троше челичане да би добиле тону челика. *Вј. 1973.* **2.** (обично с везницима »и«, »ако«, »иако«) *уопште за истицање високог степена или ширине обухватања нечега, ширине допуштања, претпоставке*: *штавише.* — Скепса . . . је гасила чак и обичну људску радозналост. *ВУС 1970.* Чак ни неколико узастопних богатих киша не би тако надокнадиле дефицит у води. *Пол. 1972.*

чак. скраћ. *чакавски.*

чáка и **чàка** ж мад. *свечана тврда војничка капа са штитом у бившој аустро-угарској војсци.* — Усред собе стајаше стол, на њему . . . црвене чаке с коњским репом. *Шен.* А овамо . . . чаке с перјем, униформе, глазура, отмјеност. *Сим.*

чáкавац, -āвца м *онај који говори чакавским наречјем.*

чáкавачкӣ, -ā, -ō *в. чакавски.*

чакавӣзам, -зма м *језичка црта својствена чакавском говору; чакавски дијалекатски тип*: замена чакавизама, особине чакавизма.

чáкāвка ж *женска особа која говори чакавским наречјем.*

чáкавскӣ, -ā, -ō *који се односи на чакавце и чакавштину*: ~ говор.

Изр. ~ дијалекат *један од трију дијалеката српскохрватског језика назван по упитно-односној заменици ча (што. што).*

чáкавски прил. *на начин чакаваца, чакавским говором, чакавским дијалектом.*

чáкавштина и **чакáвштина** ж лингв. *чакавски говор, чакавско наречје, чакавски дијалекат.*

чàкал м зоол. покр. *в. чāгаљ.* — Пренанемо ли се, а ми ћемо стоку на пазар, а Комско населити чакалом и медвједом. *Љуб.*

чàканац, -āнца м мад. *чекић за откивање косе, клепало; чекић уопште.* — Ударићу ја тебе сутра . . . под чаканац, да све искре из тебе врцају. *Андр. И.*

чàкановати, -нујēм несврш. *ударати чаканџем, откивати.* — По начину обрадбе су то: . . . чакановани радови од лима. *Баб.*

чàкараст, -а, -о тур. **а.** *који је различне боје очију.* — Био је блед и мршав, сенка од човека, муцав, са два неједнака, чакараста ока. *Андр. И.* **б.** *разрок, зрикав.* — Шта ће ми стара, саката, сипљива и чакараста кључина? *Коч.*

чакàрати, -ā̄м несврш. покр. *звонити (о чактару); чакетати.*

чакàтало с *в. чекетало (1).* — Побиљежио сам неке називе у том чудном клину: чакатало, сењ, паприца. *Рад. А.*

чáкати[1], чâкām несврш. покр. *ударати кљуном, кљуцати, кљувати.* — Намечише се кокоши, те ми купус чакају. *Рј. А.*

чáкати[2], чâкām несврш. покр. *скретати запрегу подстичући волове узвиком »ча«.*

чакѐтање с *гл. им. од чакетати.* — Чакетање коњских потковица иза окуке. Он се скрајну с пута. *Вуј.*

чакѐтати, чàкеħēм несврш. *звонко лупати; звонко одјекивати.* В. пр. уз гл. им. чакетање.

чàкија ж тур. покр. *џепни ножић, перорез.* — Која ће их прва доходити . . . и украсти цару ахмедију . . . а царици из џепа чакију. *НПХ.*

чàклас м бот. *трава слична пшеници* Haynaldia villosa. *Сим. Реч.*

чàкља и **чáкља** ж мац. **1.** *дрвена мотка са гвозденом куком којом се привлаче чамци или се нешто вади из воде.* — Вукао је чакљом тијело мале дјевојке. *Сим.* Човек се . . . опре о чакљу: чамац поче да клизи по води. *Ђос. Б.* **2.** *кљуна, кука (2а). Р-К Реч.* **3.** *мотка уз коју се пење лоза, грах и сл., притка, такља, тркља. Бак. Реч.* **4.** *крак у сидра.* — Оде на палубу и ту причврсти свјетиљку на врх чакље. *Хорв.*

чàкљāр, -ара м *онај који рукује чакљом (1).* — Поче да прича да сплавови замало нису торпедирали загат и да је послао чамац и чакљаре. *Дав.*

чàкљати, -ā̄м несврш. *чакљом привлачити чамац и др.; чакљом вадити што из воде.* — Он иде ивицом загата до људи који чакљају дугим чакљама. *Дав.*

чàкма м зоол. *мајмун павијан*: мрки ~. *Бен. Рј.*

чàкма ж тур. покр. *в. чатма (1).* — Општина је била грађевина од чакме, стара . . . па је брзо и лако горела. *Ђос. Д.*

чàкмак м тур. **1.** *кресиво, огњило, оцило.* — Полако је кресао чакмак о кремен и са нежношћу држао запаљен труд међу прстима леве руке. *Андр. И.* **2.** пом. **а.** *уже којим се везује катарка за брод. Р-К Реч.* **б.** мн. *целокупна опрема брода на једра, такелажа, снаст. Р-К Реч.*

чàкмача ж покр. *в. чатмара.* — Чинило ми се да се . . . све брже љуља трошна чакмача. *Лал.*

чàкнути, -нēм сврш. *лако, слабо лупнути, куцнути, ударити кога.* — Ја сам стајао баш до врата, и кад се је један хтио да прогура крај мене, ја га чакнем мало више шије. *Кик.*

чáко и **чâко** м *чака.* — Наилазила је чета пешадије . . . у зеленим униформама, са перјем на кожном чаку. *Андр. И.*

чáков м *чако, чака.* — Али му на глави неће бити круна, него место круне чаков или капа. *Ил.*

чàктало с *в. чекетало (1)*: воденично ~.

чàктāр, -ара м *звоно које се веже обично овну предводнику око врата, клепка (1), клепетуша (1), меденица (1).* — Он ухвати Викчина мркаља, што му носи о грлу чактара. *НП Вук.* Гушани га дочекаше. . . звонећи у клепетуше и чактаре, и учинише му пошту велику. *Глиш.*

чактàрāш, -áша м *ован предводник на којем је чактар. Вук Рј.*

чâктор м покр. *в. чактар. Вук Рј.*

чакшѝрāш, -áша м *човек који носи чакшире; онај који се одева на грађански начин.* — Никад . . . није било да доњокрајски жутаљи и чакшираши . . . претресају и прегледају васојевићке домове. *Лал.*

чàкшире, чàкшѝрā ж мн. тур. *панталоне, хлаче.* — Чакшире су, попут димлија, од модра скерлета. *Буд.*

чакширѐтине ж мн. *аугм. и пеј. од чакшире.*

чàкширице ж мн. *дем. од чакшире.*

чàкширскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на чакшире.* — Дуги тур чакширски попритегну мало да му не би сметао. *Ђор.*

чàла и **чâла** узв. тур. *удри! лупај! Р-К Реч.; Бен. Рј.*

чалабр̀кати, -àбр̄чēм и -àбр̄кām *несврш. и уч. према чалабркнути.*

чалабр̀кнути, -àбр̄кнēм сврш. = чалабрцнути *појести мало и на брзину, презалогајити, пригристи.* — Него, људи . . . можемо ли ми да се прихватимо, да чалабркнемо, што кажу, малко, јер ја сам вам гладан као курјак. *Срем.* [Коњ] мало попостане, коракне и, сагнувши врат, чалабркне халапљиво тратора. *Гор. фиг. закачити, дохватити, окрзнути.* — Мало — одмахну Чемеркић — чалабркнуло ме из пиштољчета: огреботина. *Лал.*

чалабр̏цало с и м *особа која чалабрца, која узима мало јела или пића. Р-К Реч.*

чалабр̏цање с *гл. им. од чалабрцати.*

чалабр̏цати, -а̀бр̄цām *несврш. и уч. према чалабрцнути.*

чалабр̏цнути, -а̀бр̄цнēм сврш. = чалабркнути. — Мерећи сир, маслине, харинге ... чалабрцнуо [би] мало од једног, мало од другог и ... то би му обично био ручак. *Срем.*

чалабр̏чак, -чка м *оно што се чалабрцне, покоји залогај.* — Код младе се јело, пило, тек на чалабрчак, кад код момка стигоше, поче прави ручак. *Кош.* Утече својим бисагама гдје је живеж, те дохвати одонуд чалабрчак. *Вел.*

чалàкање с *гл. им. од чалакати.*

чалàкати, -ā̄м и чàлачēм несврш. *ларматі, галамити, грајати, викати. Вук Рј.*

чалàмпуре ж мн. покр. *вунене чарапе са кожним ђоном. Р-К Реч.*

чàлāнӯт, -а, -о покр. *смушен, сметен. Рј. А.*

чала́нути, чàлāнēм сврш. покр. **1.** *млатнути, ошинути. Рј. А.* **2.** *мало појести, чалабркнути. Рј. А.*

чàлāран, -рна, -рно мац. *који се претвара, који симулира; варљив.*

чàлāрнӣк м *онај који се претвара, пренемаже, симулант; варалица. Р-К Реч.*

чала́рнӧст, -ости ж *особина онога који је чаларан, варљивост.*

чалги̏џија м тур. *свирач, музикант.* — Чуло се ... да га је огулила нека Јеврејка што је ходила с чалгицијама. *Андр. И.*

чалѐкати се, -ā̄м се несврш. тур. покр. *бранећи се одбијати ударац. Вук Рј.*

чàлија ж тур. бот. *драч(а), бодљикави грм.* — Мјесто љубице њежне ... диче се стричак сада и чалија с оштријем трњем. *Марет.*

чàлишан, -шна, -шно тур. *марљив, вредан.* — Пука сиротиња, а чалишан и радишан. *О-А.*

чâлма ж тур. *повез, марама омотана око феса, сарук, турбан (1а).*—Да пољубим мртву главу мјесто брата ... и јуначку чалму свежем, сестра грдна. *Њег.* Фес ћу ти дати с чалмом од свиле. *Наз.* фиг. Брда су под чалмом магле. *Бар.*

Изр. завити чалму *потурчити се.*

чалмàшица ж зоол. *чешљугар. Бен. Рј.*

чâм[1], чáма м песн. *чама, чамотиња.* — Већ ми дотужило страдат у чаму и пријегору нијему. *Домј.* Из западног рујног плама искрала се сура тама ... носи студен синјег кама, клонулости, чама. *Кош.*

чâм[2], чáма м тур. *чамац од чàма, јеловине. Вук Рј.*

чàм, чàма м тур. *врста црногоричног дрвета, јела.* — Ајмо горе у Словачку ... да пустимо Дунавом сплавове па од чамова да правимо тачке. *Игњ.* Ко зна шта све крије наш кров ... док прахом сипи црвоточни рам и пуцкетањем проговара чам. *Мас.*

чáма ж = чамотиња *тмурно расположење, потиштеност; досада; мртвило, учмалост.* — Чама, зебња и грозничава ... језа дрхташе на образима његовим и на образима чељади његове. *Коч.* Кад му је сјела на душу чама дуготрајног заточења, пробугарио је Франкопан неколико пута искреним гласом туге. *Комб.*

чáмак, -мка м тур. покр. *врста ситне ваши. Вук Рј.*

чáмалица ж **1.** *грозница без сна. Рј. А.* **2.** (и м) *особа која чами.* — Чамалица [у том свијету] скоро нема, а има појединаца од велике иницијативе. *Цвиј.*

чâман, -мна, -мно *досадан; мучан, тежак; тмуран.* — Хтјела си ослободити се чамне осаме. *Тур.* И године се нижу чамне у збиљи мргодној, у сети теготној. *Кош.* Мрачан дан ми, чамно вече. *Краљч. С.*

чâмање с *гл. им. од чамати.*

чàмара и **чàмāрка** ж *горњи део одеће.* — Крај отвореног ормара свлачио [је] своју чамару. *Новак.* Није имао на себи сурку као остали, него модру пољску чамарку. *Шан.*

чâмати, -ā̄м (дијал. чâмљēм) несврш. *в. чамити.* — Чамајући четири године у сужањству, најзад би откупљен. *Матош.* Жалост је знати да тај орао [Наполеон] данас чама сломљених крила на малом талијанском острву. *Мат.*

чáмац, -мца м *мањи пловећи отворени или полузатворени објекат, обично од дрвета, чун (1):* моторни ~, ~ за спасавање, рибарски ~, спортски ~.

чáме, -ета с тур. покр. *сироче.* — Остаде ли које дијете од те лозе? — Оста, рече — једно чаме. *Љуб.*

чáмеж м *чама, чамотиња, чамљење. Р-К Реч.*

чáмети, -мӣм *в. чамити.*

чамӣњање с *гл. им. од чамињати.*

чамӣњати, -ā̄м несврш. *осећати помало чаму;* исп. чамуњати. *Вук Рј.*

чáмнти, -ӣм несврш. *боравити негде у чами, усамљено; боравити у сужањству;* исп. чамати. — Тко је дуго у мрачној тамници чамио, не смије у један пут погледати сунце. *Шен.* Птица чами на дрвету без радости пјесмице. *Прер.* фиг. Можда је тек зрачак

оног новог сунца што још ниско под обзором чами. *Змај*. Мисô . . . чами спутана. *Наз.*

чàмић м *дем. од чâм.*

чàмић м *дем. од чâм*[2].

чáмљење с *гл. им. од чамити.*

чâмно прил. *досадно, мучно, тешко.* — Ако њега [пса] не би било, мени буде необично и чамно без њега. *Кос.*

чàмов, -а, -о *који се односи на чâм, који је од чâма, јелов.* — Даде . . . наредбу да се спреми чамов лијес. *Гор.* Прала је судове и слагала на необојен чамов сто. *Макс.*

чамòвање с *гл. им. од чамовати.*

чамòвати, чàмујēм несврш. *живети у чами, чамити.* — Дођија ми, брате, 'вако чамовати! Посао се одбио од срца, па то ти је. *Вес.* А ја? Глуп, слабодушан нитков чамујем кô сањало, и туп за рођену ствар. *Панд.*

чàмовина ж *чамово дрво, јеловина; уопште дрво четинара.* — Даске су још мирисале на свежу чамовину. *Јак.* Јадница је у посљедње вријеме сасвим пропала, исушила се и укочила као даска од чамовине. *Донч.; МЕП.*

чâмољак, -бљка м *ситан, слабо развијен, закржљао плод.* — На твоја поља пала је суша . . . класје је снуждено и ниско и дарива нас чамољцима. *Бон.*

чàмотан, -тна, -тно *чаман.* — Знадем за часе чамотне, јесени горке, згружене. *Дуч.* Упорно се силио, у нијемој борби са самим собом, да се стресе чамотног замирања. *Бон.*

чамòтиња ж = чама. — Свод низак, тежак као поклоп, тлачи дух измучен стравом дугих чамотиња. *Јурк.* Уверавала је и себе и оца да ће додир с таквим светом и њега и њу растрести и извући из чамотиње. *Вучо.*

чамòтињскӣ, -ā, -ō *који се односи на чамотињу, чаман, чамотан:* ~ атмосфера.

чáмпа и **чâмпа** ж и **чàмпāр,** -ápa м покр. *канџа, панџа.* — Ђаволи великих чампара, змијских репова . . . задавају [муку] отврднутим грешницима. *Павл.; Р-К Реч.*

чàмпара и **чампàра** ж тур. **1.** *ланчић на узди који причвршћује ђем коњу испод браде. Р-К Реч.; Деан. Рј.* **2.** *врста музичког инструмента којим се звецка.* — Чују се ћеманета, пиште зурле, звецкају чампаре, а гоч потреса темеље старога хана. *Срем.*

чâмпаст, -а, -о покр. *који је налик на чампу, који је у облику чампе. Р-К Реч.*

чâмпати, -ām несврш. покр. *грабити, узимати.* — Туцаше неке коштице и чампаше језгре. *Киш.*

чàмпра и **чàмпрага** ж покр. *чампа.* — Имао [је] . . . руке кошчате и грчевите као чампре. *Бег.* Стари Вукеља . . . подиже обје руке као двије сухе чампре. *Шимун.; Бак. Реч.*

чàмпраге, чāмпрāгā ж мн. тур. покр. *споне, копче. Вук Рј.*

чàмуља ж тур. покр. *врста капе. Вук Рј.*

чамӯњање с *гл. им. од чамуњати.*

чамӯњати, -ām несврш. *чамињати.* — Срам онога ко остане да чамуња на огњишту кад његова друга браћа мегдан деле на бојишту. *Нен. Љ.*

чàмчанӣ, -ā, -ō *који се односи на чамац:* ~ сидро.

чáмче и **чàмче,** -ета с *дем. од чамац. Р-К Реч.*

чàмчина ж *аугм. и пеј. од чамац.* — Хоће ли . . . скелецију дотерати бар чамчину. *Чипл.*

чàмчић, -а и **чàмчӣћ,** -и́ћа м *дем. и хип. од чамац.* — Осјећао сам како се мени и моме малом . . . чамчићу приближава неодгодиво . . . потонуће. *Крл.*

чàмџија и **чáмџија** м *онај који вози чамац, онај који превози нешто на чамцу.* — Једног јесењег дана довезоше чамџије велико сплављено дрво. *Ђурић.* Кафана кирицију и чамџија. *Сек.*

чàмџијин и **чáмџијин,** -а, -о *који припада чамџији.*

чàмџӣјскӣ и **чáмџӣјскӣ,** -ā, -ō *који припада чамџијама, који се односи на чамџије.*

чàмџӣнскӣ, -ā, -ō *в. чамџијски. Вук Рј.*

чàнак и **чáнак,** -нка м (ген. мн. чāнāкā и чâнāкā) тур. **1. а.** *здела, чинија за јело (обично дрвена).* — Крај огњишта . . . совра, на њој су дрвени чанци с јелом. *Дом.* **б.** *здела или кутија у којој се држи ситан новац. Р-К Реч.* **2.** *у старинској пушци кремењачи место где се сипа барут, прàшнīк. Вук Рј.* **3.** *кориташте испод воденичког коша из којега жито пада на жрвањ. Рј. А.*

чàнгāње с *гл. им. од чангати.*

чангàрање с *гл. им. од чангарати.* — Он у штали ашовом јури кравље балеге па од чангарања не чује. *Рад. Д.*

чангàрати, -ām несврш. оном. *чегртати, звецкати, лупкати.* В. пр. уз гл. им. чангарање.

чапгàрацн, -àрāкā м мн. тур. = џангараци **1.** *штапићи којима се удара по неким музичким инструментима. Бен. Рј.* **2.** *прапорци.* — Чангараци звоне и једномерни удар преноси се кроз . . . тиху ноћ. *Нуш.*

чàнгати, -ām несврш. *досађивати мољакањем, просјачити.* — Ако се који изгуби у мраку . . . већ ће га . . . баба иза ћошка

упутити или повести, чангајући успут: Ела бога ти, који маријаш? *Маш.*

чангри̏жљив, -а, -о = цангрижљив *чангризав.* — Баторић није био онакав чангрижљив старчић да би дуго остао у злим ријечима. *Ђал.* У присиљеном нераду, што их све чини чангрижљивим и раздражљивим. *Цар Е.*

чангри̏жљивац, -йвца м *чангризавац.*

чангри̏зав, -а, -о = цангризав *који радо и често чангриза.* — Једно од онакве кућне чељади што је увијек чангризаво. *Ков. А.* Мисли о тој својој жени ... чангризава, осиона. *Андр. И.*

чангри̏завац, -ávца м *онај који чангриза, чангризалица, чангризало.* — Господар мој ... чангризавац и вјечито надизало, живио с капиталом. *Ков. А.*

чангри̏завӧст, -ости ж *особина онога који је чангризав.* — Његови противници приписивали су ову особину његовој мушичавости и чангризавости. *НИН 1958.*

чангри̏залица ж и м и **чангри̏зало** с и м = цангризалица и цангризало *особа која много чангриза.* — Читалац ће се врло огрешити ако помисли да је Благоје какав чангризало. *Лаз. Л.* Ипак се нашло старо једно чангризало ... који је пред пјесником изразио своје негодовање. *Цар Е.; Бен. Рј.*

чангри̏зање с *гл. им. од чангризати.*

чангри̏зати, чàнгрӣзам несврш. = цангризати *досађивати приговарањем, чантрати, гњурати, заједати.* — Муж је, зна шта ради ... а женино није да га преконосира и да чангриза. *Рад. Д.*

чангри̏жљив, -а, -о *в. чангрижљив.* — Није превећ рђава, само некад чудна, чангризљива. *Кос.*

чангри̏зљивац, -йвца м *в. чангрижљивац.* — Стари се чангризљивац направио глух. *Шов.*

чаигрљање с *гл. им. од чангрљати.*

чаигрљати, -ām несврш. оном. *одзвањати од ситних удараца, брујати.* — Тога дана била је киша са суснежицом, олуци су чангрљали. *Јак.*

чàнгура ж покр. *врста музичког инструмента са жицама. И-Б Рј.*

чȁидра ж покр. *особа која чандра. Рј. А.*

чàндрати, -ām несврш. покр. *в. чантрати. Рј. А.*

чȁдрк м *чандркање, куцкање, лупа, лупкање, тандркање.* — Кад се тај чадрк, та лупа и шкрипа истутњаше, чу се онај првашњи глас мрака. *Сим.*

чандрка̏ње с *гл. им. од чандркати.*

чандрка̀ти, -ām и чàндрчēм несврш. оном. **1.** *лупкати, куцкати.* — Чандрка по цео дан на оном точку као проклет. *Сек.* **2.** фиг. *говорити којешта, лупетати.* — Жена не преста да зипара и чандрче. *Мил.* Наринуо се чланкописац: осилни нећутник, недоук, несмотрењак што чандрка неслано. *Шим. С.*

чандрљати, -ām несврш. оном. **1.** *одавати звеку, звечати; клопарати, тандркати.* — У кући Вукана Нећељкова чандрљају и галаме жрвње. *Бур.* **2.** *чантрати, гунђати, приговарати.* **3.** фиг. *хучати, фијукати.* — Сама [кућа] на голом ћувику ... ситна и трошна, пуна рупа кроз које чандрља ветар. *Ољ.* **4.** фиг. *којешта писати, пискарати, шкрабати.* — Непрестано сједи код куће и чандрља нешто за новине. *Вј. 1972.*

чандрљив, -а, -о = цандрљив *који много приговара, свадљив, чантрав, чангризав. Вук Рј.*

чандрљивац, -йвца м = цандрљивац *чандрљив човек.* — Па зашто долазиш амо, чандрљивче? *Бег.*

чандрљивӧст, -ости ж *особина онога који је чандрљив, цандрљивост.*

чȁнибула ж тур. бот. = цанибула *в. турчинак. Сим. Реч.*

чȁнкӣр, -йра м фр. обично у изразима: меки ~ , тврди ~ *врста полне болести* ulcus venereum.

чанкȍлижēње с *гл. им. од чанколизити.*

чанкȍлиз м *онај који се улагује из користољубља, који живи од милостиње онога коме се улагује, улизица, лижисахан, полтрон.* — Где су му сад његови чанколизи и ласкавци што су уза њ пристајали и чинили му на вољу! *Нед.* Не може одољети нагону и да овдје не наступи као чанколиз те да не окријепи своја изгладњела цријева на туђи рачун. *Шкреб.*

чанкȍлиза ж *женска особа чанколиз. Прав.*

чанкȍлизац, -исца м *чанколиз.* — Весељаци и чанколисци омогућавали су племићима и кавањерима да се не досађују. *Пол. 1974.*

чанкȍлизити, -ȍлизӣм несврш. *бити чанколиз, поступати као чанколиз, полтронисати. Р-К Реч.*

чȁнтра ж тур. заст. *омања кожна торба која се обично носи обешена о раме, кеса, бисаге.* — Вукадин место чантре, у којој је досад држао уштеђени новац, купи сада ћемер и ту је слагао пару по пару. *Срем.*

чȁнтрав, -а, -о *који радо чантра, чангризав.* — Није то [хладноћа] ништа према гласу чантраве свраке [жене]. *Пол. 1974.*

чàнтрало с и м *особа која радо чантра, чангризало, гунђало. Р-К Реч.*

чàнтрање с *гл. им. од чантрати.*

чàнтратн, -ām несврш. тур. *досађивати коме прекомерним приговарањем, чангризати, гунђати.* — Потапшао [ју је] по образима, чантрајући ужасним свађалачким нагласком. *Петр. В.*

чàнчăр, -ăра м *онај који прави чанке, зделе, зделар. Вук Рј.*

чàнчара ж зоол. покр. *корњача. Вук Рј.*

чанчáрев и **чанчáров,** -а, -о *који припада чанчару.*

чàнче, -ета с *дем. од чанак.*

чàнчина ж *ауг. и пеј. од чанак.*

чàнчић м *дем. од чанак*; исп. чанче. — Мој је чича мало потврд човек, кад путује, чанчић граха и тазе сомунчић доста му на дан. *Шапч.*

чàнчица ж зоол. *врста морске шкољке* Cardium edule. *Терм. 4.*

чăп[1], чàпа м покр. *в. чеп (1).* — Ко не зна чапом, а он ће врањем [точити]. *Н. посл. Вук.*

чăп[2], чàпа м тур. *део, комад чатме (1), пресло (2). Вук Рј.*

чăпа ж покр. *невоља, несрећа.* — Ал' нас љута чапа причапила, студена нас ометнула зима. *НПХ.*

чáпак, -пка м покр. *чапорак, канџа, панџа.* — У момку се срце узјарило као гладну вуку код овчице ил' соколу и жедну и гладну кад у чапке држи препелицу. *НП Вук.*

чàпăр[1], -ăра м *врста голуба са развијеним чапцима.* — Зар сам то ја ... на мердевинама голубарника ... са својим плашљивим бејацима, чапарима и арапима? *Вучо.*

чàпăр[2], -ăра м покр. *глинена посуда.* — Растопи се у какву чапару воска па се онда умаче шарајицом. *Рј. А.*

чàпати, -ām сврш. покр. *в. чапити.*

~ се 1. *уз. повр.* — Чапаше се за грла бијела, носише се тамо и овамо. *Њег.* **2.** *хватати се, качити се за што.* — Чапају се [Турци] скеле и кораби. *Март.*

чàпити, -ĭм сврш. *ухватити, зграбити, шчепати.* — Пирошка га [новац] једноставно чапи као врана. *Бег.*

чàпка ж пољ. *капа*; исп. шапка. — С чапком на глави сједи Винко Хорват. *Донч.*

чàпкати, -ām несврш. *чачкати (а).* — За то време може чапкати нос. *Ћос. Д.*

чàпкнути, -нём сврш. оном. *пуцнути, цокнути.* — Је ли то вода? — чапкне устима. *Ков. А.*

чàпкўн, -ýна м тур. **1.** *коњ ситна али брза хода. Р-К Реч.* **2.** *враголан, обешењак, мангуп.* — Он је увијек био, штоно се рекне, чапкун. А чапкуни се најбоље умију пробити кроз свијет и обогатити се. *Ћор.* Сада разумијем зашто пук воли чапкуне, мангупе и факине. *Матош.*

чапкýнити, чàпкўнĭм несврш. *ићи брзо и ситним корацима, каскати. Прав.*

чапкýнлук м *несташлук, обешењаклук, враголанство.* — Од силна чапкунлука ломи [се] кад иде, а накривио фес на једно око. *Срем.*

чàпкўнскй, -ā, -ō *који се односи на чапкуне, својствен чапкунима, обешењачки, мангупски.*

чàпкўнски прил. *као што чине чапкуни, обешењачки, мангупски.* — Ушли су [у кафану] онако на паланачки, чапкунски ... цупкајући и тресући се ... помало у коленима. *Срем.*

чапкýнство с *својство чапкуна, чапкунлук.* — Његово наивно хвалење животом у унутрашњости ... паланачко чапкунство у досеткама. *Грол.*

чапкýњёње с *гл. им. од чапкунити.*

чăплез м бот. *в. чапљан (2). Р-К Реч.*

чăпља ж (ген. мн. чăпāљā и чăпљй) зоол. **а.** *птица мочварица високих ногу и јаког кљуна* Ardea: бела ~, сива ~. **б.** мн. *породица птица мочварица сродна родама* Ardeidae. *Терм. 4.*

чàпљан м бот. **1.** *в. празилук. Вук Рј.* **2.** *биљка из пор. љиљана* Asphodelus albus. *Вук Рј.*

чàпљăрка ж зоол. *птица из пор. гусака* Fuligula fuligula. *Бен. Рј.*

чăпљин, -а, -о *који припада чапљи, који потиче од чапље.* — Била су испечена ... чапљина јетра. *Богд.*

чăпљић м *чапљин птић. Вук Рј.*

чăпљица ж *дем. од чапља.*

чăпница ж покр. *последња дуга на буретy која га затвара. Р-К Реч.*

чăпнути, -нём сврш. **1.** *узети, одломити делић, комадић неке чврсте хране, штрпнути.* — Нити чапну бурек код Трифка фурунције. *Лаз. Л.* **2.** оном. *пасти у воду са шумом, лупнути.* — Сваки час чапнуло је нешто воденим звуком, по мокрим стијенама разазнао је да су то капље. *Цес. А.* С обронка се ... откину комадићак жиличаве земље и чапне у воду. *Коз. Ј.*

чăпоњак, -ōњка м покр. *папак.* — Двапут је видела ту чађаву руку, и била јој је ружнија од козјег чапоњка. *Ћос. Д.*

чăпор м *грудва смрзнуте земље која се издиже од тла.* — Осване и сив дан са смрзнутим чапорима ... блата по честама. *Коз. И.*

чăпорак, -ōрка м **1.** = чапорац *канџа, панџа.* — Он ... испружи према мени своје црне прсте налик на чапорке. *Кос.* Журе

према старим буквама с раширеним сувим гранама што изгледају ... као чапорци грдних птичурина. *Ћип.* **2.** *в. чапур.* В. пр. уз чапораст.

ча̏пораст, -а, -о *који има чапоре, пун чапорака (2).* — Па потеже сабљу демискију, а осијече розгу чапорасту, на њој има много чапорака. *НП Вук.*

ча̏порац, -о̄рца м = чапорак (1). — Кад би тргнуо удицу, а на њој се успрчкао какав пијорак или рачји чапорац. *Божић.*

ча̏по̄рка ж *чапорак (1).* — Двије се птице љубе, а свака држи у чапоркама свога зеца. *Вј. 1972.*

ча̏пра ж тур. покр. **1.** *кожа.* — Десет чапара има на образу. *Н. посл. Вук.* Кога сврби чапра, нек иде унутра. *Лал.* **2. а.** *мех у коме се носи вино, ракија, скроуп и др.* **б.** *кеса од коже којом се црпе вода из бунара. Вук Рј.*

ча̏праз, -а и **чапразди̏ва̄н,** -а́на м тур. у изразу: правити коме ~ *в. чапраздивати.* — Зар се тако гости дочекују и побратиму чапраздиван прави. *Рад. Д.; Р-К Реч.*

чапраздива́нити, -ди̏ва̄нӣм несврш. тур. **1.** *клањати се, метанисати. Р-К Реч.* **2.** фиг. *разговором забављати некога ко је докон, угађати коме.*

чапрѐтина ж *аугм. и пеј. од чапра.* — Оно је коњ, а не чапретина каква је мени запала. *Лал.*

ча̏прица ж *дем. од чапра.* — Шта желиш постати послије рата ... ако ти чаприцу не осуше? *Вуј.*

ча̏пр̄ль м = чапур *остатак одсечене или одломљене гране; пањ од посеченог младог дрвета или од посечене кукурузне стабљике. Вук Рј.; Деан. Рј.*

ча̏пр̄љā̄j м *огреботина на кожи. Р-К Реч.*

чапр̄ља́к, -љка м *дем. од чапр̄ль. Вук Рј.*

чапр̄ља́н м покр. *ован завинутих рогова. Рј. А.*

ча̀птија ж тур. *свилена марама.* — Покрићу се стамболском чаптијом. *НП Вук.*

ча̏пӯр м = чапр̄ль. — И доиста после неког времена опет је ударио на чапур. *Глиш.*

ча̏пураст, -а, -о *који има чапуре, пун чапура.* — Са чапурастим и црвоточним гранама била је спремна да ... притисне кућу. *Ств. 1948.*

ча̏пӯрје с *зб. им. од чапур.* — И данас, ето, скупише сувади и чапурја ... и вечера се спреми. *Кош.*

ча̑р ж и м **1.** *оно што привлачи, заноси, задивљује, драж.* — Пред њом је сада искрсную са свим својим чарима и онај лијепи дан. *Цар Е.* У Вуку је било толико непосредне снаге и чара да је из Копитара извукао оно што је у Копитару било за Вука најдрагоценије. *Бел.* Ал' знај! Песмá залуд покушава да врати чари старинскога доба. *Рак.* Не умијем мјере пред овом дивљом чари. *Уј.* **2.** мн. празн. *чаролије, мађије, чини.* — Да чини чаре, да лијечи марву и људе. *Шен.* Из почетка је мислио да су то чари какви. *Шимун.*

ча̑ра ж покр. *чаролије, мађије, чини;* исп. чар (2). — Гдје пук вјерује у урок и машту, у сугреб и чару, у вукодлаке, вјештице, тенце и море, ту се смијеша лијечење с гатањем. *Љуб.*

ча̑рак, -рка м тур. **1.** ист. *на пушци кремењачи место код прашника где се натезањем опруге и наглим ударцем ствара ватра.* — Поквасићу им чаркове од пушака да им не би могле опалити. *Вујач.* **2.** *купица, рожић којим се пушта крв. Р-К Реч.*

чарà̀кало с *жарач, ожег. Р-К Реч.*

чарà̀кати, -а̄м несврш. *чарати*[2]. *Р-К Реч.*

чара́кнути, чàрāкнēм сврш. *подстаћи ватру да боље гори, чарнути.*

ча́ралац, -аоца м (ген. мн. ча́ралāцā̄) *онај који чара, чини чаролије, чаробњак.* — Има и данас чаробњака-магионичара или чаралаца. *Наз.*

ча́ралачкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на чараоце.*

ча́ралица ж *жена чаралац, чаробница.* — Чаралица настоји својим чарањем и басмама вратити себи свога драгога. *Марет.* Ој, сестрице, дивна чаралице, која цијели свијет зачарат знадеш. *Хар.*

ча́рало с *чаракало. Р-К Реч.*

ча̑ран, -рна, -рно *који је пун чара, који очарава, дражестан, диван.* — Ој, милотна је, чарна! Драгоће пун јој плах, дјетињи поглед! *Марк. Ф.* И симфонија чарна, космоса бескрајна песма је срца мојег. *Марк. Д.*

ча́рање с *гл. им. од чарати.*

чà̀рапа ж тур. (обично у мн.) *део одеће од плетене вуне, памука или вештачких влакана који се навлачи на ноге испод џипела.*

Изр. ударен мокром чарапом нар. *приглуп, затупан.*

чара́пак, -пка м *дем. и ир. од чарапа. Р-К Реч.*

чà̀рапа̄р м *занатлија који израђује и продаје чарапе. Р-К Реч.*

чà̀рапа̄рев, -а, -о = чарапаров *који припада чарапару.*

чà̀рапа̄рка ж **1.** *жена чарапар; женска особа која ради у радионици или фабрици за израду чарапа.* — Он је изгубио дубљину

свога вјеровања да невјерност чарапарке однесе и посљедње остатке. *Сим.* **2.** *машина за израду чарапа.* — Продајем ... машину чарапарку са три цилиндера. *Пол. 1949.*

чàрапàрница ж *радионица за израду чарапа; радња у којој се продају чарапе. Р-К Реч.*

чàрапàров, -а, -о = чарапарев.

чàрапàрскӣ, -ā, -ō *који се односи на чарапаре:* ~ трговина, ~ радња.

чàрапàрство с *израда, прављење чарапа као занатска делатност.*

чàрапаст, -а, -о **1.** *који је налик на чарапу.* **2.** *који као да има чарапе, белоног, путоног (о коњу).* — Сањам да јашем црну кобилу, као зивт врануша, само калушаста и у предњим ногама чарапаста. *Рад. Д.*

чарапѐтина ж *аугм. и пеј. од чарапа.*

чàрапин, -а, -о *који припада чарапи, који се односи на чарапу.*

Изр. посао му иде као ~ почетак *посао му иде тешко, тражаво;* уста су му као ~ почетак *има велика уста.*

чàрапина ж *аугм. и пеј. од чарапа.*

чàрапица ж *дем. од чарапа.*

чарàпчина ж *аугм. и пеј. од чарапа.*

чарàтān, -ána и **чарàтан** м тал. покр. *незналица који се приказује као зналац, варалица, шарлатан. Вук Рј.*

чаратàнија ж покр. = чаратарија *в. чаролија. Вук Рј.*

чаратàница ж покр. *женска особа чаратан. Рј. А.*

чаратàрња ж покр. = чаратанија. — Дошли из Задра ... и рекао бих ... да су ти открили ... његове чаратарије. *Павл.*

чарàтати, -ām несврш. *в. чарати*[1]. — На малену јој длану чарата јеђупкиња. *Наз.*

чáрати[1], чāрām несврш. *бавити се чаролијама, празноверицама, гатати, врачати.* — Гончинка чара и вара. *Шен.* Све [дјевојке] су носиле расплетену косу, чарајући срећан завршетак борбе. *Ћоп.*

чáрати[2], чāрām несврш. *подстицати, потицати ватру да боље гори;* исп. царати. — Па шта ти велиш, жено? говораше Иван, чарајући ватру. *Шапч.*

чâрда ж мац. *гостионица на друму изван села у којој одседају путници; крчма на мађарској пусти.* — Кад дођу [путници] у ... чарду, стану. *Игњ.* Ђерма ће шкринути невољко, сагнут се к чарди што спава. *Домј.*

чā̀рдāк м (лок. чардáку и чā̀рдāку) тур. **1.** *већа летња просторија на спрату источњачке куће с избоченим делом, тремом према улици; трем, доксат, балкон.* — Стара, дрвена кућа на чардак, са зиданим приземљем, покривена шиндром ... бијаше налик .. на некакву утврду из давнине. *Донч.* Одмах [смо] легли да спавамо на неком чардаку. *Чол.* **2.** *лепа, обично двоспратна или вишеспратна кућа, дворац; господски двори.* — Оде царе на танке чардаке. *НП Вук.* **3.** *кош за кукуруз на стубовима.* — Оде до чардака, пропне се на њ и накупи у зобницу кукуруза. *Вес.* **4.** ист. *кула стражарница или осматрачница на државној граници.* — Ударисмо на неке турске чардаке. Ту је била њихова стража. *Вес.*

чардàклија ж тур. **1.** *кућа чији је горњи део дрвен; кућа која има чардак (1).* — Кућа је била стара чардаклија од два боја. *Вукић.* **2.** *винова лоза која се пење уз чардак, уз какву другу зграду или уз какво дрво, или се сведе у хладњак, сенцу.* — Уђе у ходник који је чинила чардаклија орезаних лоза. *Јанк.* Вију се чардаклије по некој усамљеној дуњи или шљиви. *Ранк.* **3.** ист. *граничар, војник Војне крајине који је вршио стражарску службу у чардаку;* исп. чардак (4).

чардàклијскӣ, -ā, -ō *који се односи на чардаклије.*

чā̀рдāнскӣ, -ā, -ō *који се односи на чарду.*

чардàчина ж *аугм. и пеј. од чардак.* — Станује он ... у дрвеној дворишној чардачини. *Пав.*

чардàчић м *дем. од чардак.*

чā̀рдāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на чардаке. Вук Рј.*

чâрдаш и **чā̀рдāш** м мац. *мађарски народни плес брзих кретњи; музика за такав плес.* — Научио ... да игра чардаш и пева мађарске песме. *Андр. И.* Напољу [је] брујао валс и чардаш. *Петр. В.*

чâрка[1] ж *чаролија.* — Као да си ме чарком опчинила, ушла си ми у вољу. *Ћип.*

чâрка[2] ж тур. *мањи оружани сукоб, мања битка, пушкарање, задевица; мања свађа.* — Чарку су заподевале омање четице. *Вес.* Предизборне чарке већ су примијећене ... опет су се охрабрили опробани демагози и конзервативци. *Вј. 1972.*

чā̀ркало с *чаракало. Р-К Реч.*

чā̀ркāње с *гл. им. од чаркати (се).*

чàркāр, -ára м = чаркач и чаркаш *војник у предњој борбеној линији који почиње пушкарање.* — У нашем воду имаде један чаркар који не зна којем року припада. *Крл.*

чā̀ркати, -ām несврш. **1.** *несврш. и уч. према чарати*[2]. — Разводника страже затекао је како чарка ватру. *Ћос. Д.* **2.** *в. чаркати се.* — Три мјесеца чаркамо са Млечићима по међи. *Шен.* **3.** *црткати, шарати.* — Извади своју биљежницу и стаде нешто чаркати оловком. *Ков. А.*

~ **се** *заметати чарке, водити чање борбе.* — Цео дан смо наилазили на групе Немаца и чаркали се с њима. *Поп. Ј.*

чàркāч, -ача м = чаркар. *Р-К Реч.*

чàркаџија м тур. *в. чаркар.* — Тукли [су се] само уз топове, и чаркацију се помало чаркале. *Вук.*

чàркāш, -а́ша м = чаркар. — Оно су чаркаши ... Сад ће им наши у сусрет. *Кнежс. Л.*

чарлàма ж тур. **1.** *подвала, превара.* — Песме су испевали и чедним матронама подметнули сто брука и чарлама. *Вин.* **2.** *врста народне игре, музика за ту игру.* — Чујеш ... разбрбљану чарламу на ... клавиру. *Петр. В.*

Изр. ударити коме чарламу *подвалити коме, изиграти кога.*

чарлàтāн, -а́на м тал. покр. *шарлатан,* исп. чаратан. — Фамилија чарлатана. *Војн.*

чàрлстон м енгл. *врста темпераментне окретне игре пореклом из Америке.*

чâрнӣ, -ā, -ō арх. и поет. *црн.* — Леп је зоре осмејак ... ал је лепша ноћца чарна. *Радич.* Видим чарну гору под круном од злата. *Наз.*

чарно- *в. црно-.*

чàрнути, -нём сврш. *подстаћи ватру да боље гори, ћарнути.* — Бежите ви одатле да чарнем фуруну ... зима. *Дом.*

~ **се** уз. повр. *заподенути мањи бој, чарку. Вук Рј.*

чарòба ж индив. *в. чар (1).* — Ти си чаробом својом опио душу ми младу. *Баш.*

чарòбāјка ж бот. *врста траве* Circaea lutetiana. *Деан. Рј.*

чàрōбан и **чàробан,** -бна, -бно **1.** *који је пун чара, диван, бајан, дражестан.* — Он је стрепео од саме помисли да би та чаробна жена могла да га напусти. *Андр. И.* **2.** *који зачарава, опсењује; чудотворан, магичан.* — Забављао се изврсно с контесом, која га није већ пуштала из чаробне мрежице у коју се бјеше залетио. *Том.* Штапић који им је говорник показивао чинио се чаробан. Само од једног његовог додира болести је нестало. *Макс.*

чарòбија ж покр. *чаролија.* — Ни ја нисам вјеровао својим очима ... да није каква чаробија или паклена опсјена. *Јурк.*

чарòбит, -а, -о *в чаробан.* — Мјесец стерао чаробито свјетло на дрвеће и грмље. *Шен.* Цијелом ми нутрашњости пролуњало нешто чаробито и драго. *Бал.*

чàробнӣк, -а и **чарòбнӣк,** -ика м **1.** = чаробњак *онај који чара, врача, врачар.* **2.** *онај који је чаробан, који заноси, очарава.* — Вино ... показа се и у овом друштву старим чаробником. *Јурк.* Да окупа се у божјој лепоти, у поезији чаробника сунца. *Кош.*

чàробница ж **1.** *она која чара, врача, врачара,* исп. чарати[1]. — Најзад још се нетко смилује па јој посавјетује да оде к чаробници. *Шов.* **2.** *она која је чаробна, која очарава, зачарава.* — Кад би истина била да човјек зачарати може, заиста би Леонора била такова чаробница. *Шен.*

чàробничин, -а, -о *који припада чаробници.*

чàробничкӣ, -ā, -ō *који се односи на чаробнике и чарсбнице.*

чàробнӣштво с **1.** = чаробњаштво *магијска вештина чаробника; бављење чаролијама.* **2.** *својство онога што очарава, чар, чаробност, привлачност, драж.* — Новинар? Одиста примамљив позив ... И колико чаробништва у томе позиву. *Нуш.*

чàрōбно и **чàробно** прил. *на чаробан начин, дивно.* — Густи низови алема чаробно засинуше. *Шан.*

чàрōбнōст и **чàробнōст,** -ости ж *својство онога који је чаробан, онога што је чаробно.* — Што више гледа ту загонетну даљину, она га све више заноси својом бескрајном чаробношћу. *Ранк.*

чарòбњāк, -áка и **чàробњāк** м = чаробник (1). — Гледао [је] неки комад у коме је ђаво кушао чаробњака. *Поп. Ј.* Инквизиција је водила борбу и против чаробњака. *Пов. 2.*

чарòбњāчкӣ и **чàробњāчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на чаробњаке, који потиче од чаробњака.*

чаробња́штво с = чаробништво (1). — Они га оптужише за херезу и чаробњаштво. *Пов. 2.*

чàрōван, -вна, -вно *в. чаробан* — Но су те ствари изгубиле своју чаровну вриједност, као блиједа свјетлост зубље кад обасја жарко сунце. *Љуб.* Воћке по чаровним вртовима савиле сиве, змијолике гране. *Кос.*

чарòвија ж покр. *в. чаролија.* — Зар да се смету чини, чаровије и да се разврзну наудбе? *Павл.*

чарòвит, -а, -о *чаробан,* исп. чаробит. — Ту није било ништа чаровита. *Леск. Ј.* Пољски цвет је чаровит само са целом атмосфером. *Сек.*

чарòвнӣк, -ика м *чаробник.* — Род сам славних праотаца, ја чаровник, мудрац. *Наз.*

чарóвница ж *чаробница. Р-К Реч.*

чàрōвно прил. *на чарован начин, чаробно.* — Као спомен из далеке прошлости сетно ... чаровно разлегаше се сваки куцај [вечерњих звона]. *Ад.*

чарòвњāк, -áка м *чаробњак.* — Зачарана чаролијом потајног ... чаровњака. *Матош.*

чарòјице ж мн. *додоле; колеђани, покладне машкаре.* — Привидјеше ми се утварама из давног доба или покладним чаројицама које дођоше развеселити и насмејати пук. *Шимун.*

чарòлија ж *чарање, враџбина, опсена; чини.* — Опчинила си чаролијом пакленом Карла мога. *Марк. Ф.* Празник је био, Ђурђевдан ... дан везан за помисао чаролија и враџбина. *Пер.*

чарòлијскӣ, -ā, -ō *који припада чаролијама, који се односи на чаролије, који потиче од чаролија.*

чȁропōјан, -јна, -јно ков. *који опија, заноси чаром.* — То је пјесник, то је срце, то су пјесме чаропојне. *Ков. А.*

чȁртер м енгл. *писмени уговор о најму брода, о поморском превозу или о најму авиона односно авионском превозу. Кл. Рј.*

чартȉзам, -зма м *револуционарни раднички покрет у Енглеској 30-тих година 19. ст. за добивање политичких права и побољшање економског стања радника.*

чȁртист(а) м *присталица чартизма, учесник чартизма.*

чартȉстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на чартисте и чартизам.*

чȁртовати, -тујēм несврш. енгл. пом. *давати свој брод под закуп, у најам.* — Један мој пријатељ ... са својим бродићем чартује на француској ривијери. *Хорв.*

чȁруг м тур. *опанак. Шкаљ.*

чарȕгџија м *опанчар.* — Терзије и чаругџије одавно затворили дућане. *Уск.*

чарȕгџијин, -а, -о *који припада чаругџији.*

чарȕгџијскӣ, -ā, -ō *који припада чаругџијама, који се односи на чаругџије. Вук Рј.*

чарȕгџијскӣ, -ā, -ō *в. чаругџијски. Вук Рј.*

чарȕлати, -ām несврш. покр. *брбљати, чаврљати.* — Чарула швапски. *Матош.*

чȁршав м тур. **а.** *платнени покривач, прекривач за постељу; заштитна навлака за јорган.* **б.** *покривач за сто, стољак.*

чȁршавскӣ, -ā, -ō *који се односи на чаршав.*

чȁршаф *в. чаршав.*

чȁршија ж тур. **1.** *део насеља где се развио трг, пословни део града; трговачка четврт.* — Изиђе из куће и оде у чаршију. *Вес.* **2.** зб. фиг. **а.** *становници чаршије (1), трговци и занатлије чије су радње, дућани на тргу, пословни свет.* — Сва чаршија гледа за њом, и мимопролазећи и они што седе на ћепенцима. *Срем.* **б.** *грађанско друштво са својим политичко-друштвеним назорима, малограђанштина, малограђанство.* — Радознала се чаршија скупљала. *Козарч.* Када га чаршија поче ценити на пола милиона у злату, он доби орден око врата. *Ћос. Б.*

Изр. добро јутро, чаршијо на обе (све четири) стране *каже се за онога који се прилагођава приликама, који иде линијом најмањега отпора ради своје користи.*

чȁршијица ж *дем. од чаршија.* — Што су ти ове мале чаршијице: оне ти живе неким засебним животом. *Ком.*

чȁршијскӣ, -ā, -ō *који се односи на чаршију:* ~ ред.

чаршȉлија и **чаршȉнлија** м *човек из чаршије, човек који ради у чаршији.* — Силно је мрзио чаршилије и ријетко је силазио у чаршију. *Коч.* И они чаршинлије се препали ... виде: одвише је. *Андр. И.*

чȁршӣнскӣ, -ā, -ō *в. чаршијски.*

чȁршлија м *в. чаршилија.* — Кочили се даљим селима да су као и чаршлије. *Мул.*

чȁс, чàса м (лок. чàсу; мн. чàсови и чàси, ген. чàсōвā и чàсā) **1. а.** *временска јединица од шездесет минута, сат (2а).* — У 19 часова отпочео је општи напад. *Дед. В.* Ето, већ је осми час вечерњи. *Каш.* **б.** *временска јединица школске и друге наставе (обично 40—60 минута); предавање које се држи за то време:* ~ књижевности. — Сутра имам у осам час. *Срем.* Кад сам завршио своје часове [у школи] ... позва ме директор у свој кабинет. *Андр. И.* **2.** *врло кратко време, тренутак, трен, момен(а)т.* — Он јој је пољубио и очи, гледао ју још час. *Цес. А.* У први нас час не препознаше. *Ђал.* **3. а.** *време, доба уопште:* касни часови, вечерњи часови. — У једној ... листини ... нацртани [су] главни часи Душанова цареваља. *Љуб.* У »Песми у сутон« [је] један врло фин опис вечерњег часа. *Скерл.* У забави и раду час је кратак. *Богд.* **б.** *одређено време за што, за какав рад:* ~ обрачуна, часови одмора, часови рада. **4.** заст. *минут, минута.* — Мањкало је још седам часова до пет сати. *Том.* **5.** мн. црквн. *служба у православној цркви у које се време читају псалми и молитве.* **6.** (у прилошкој служби) *зачас, брзо.* — Што ти је човек ... ка' срча, час се разбије, само учини цак, и готово. *Рад. Д.*

Изр. давати часове *бити наставник, предавати негде или поучавати некога за награду;* дванаести ~ *последњи час, последња прилика да се нешто предузме;* од првог(а) часа *одмах од почетка;* од часа до часа (час по час, час на час, час и час, из часа у ~ и сл.) *с времена на време, повремено, с временом, поступно;* полицијски ~ *време у које је забрањен излазак на улицу;* прави ~ *погодан тренутак;* смртни, умрли, суђени ~ *смрт, време кад треба*

умрети; сваки ~ *често, сасвим често*; тај ~ (овај ~, исти ~, тога часа и сл.) *у том (овом, истом) тренутку*; у (велики) добри ~ (у срећан ~, у сто добрих часа и сл.) *формула при поздрављању или честитању каквог догађаја*; у зао ~ *у клетви или са значењем: на несрећу, у невреме*; узимати часове *учити се код приватног учитеља, наставника*; у први ~ (први ~, у првом часу и сл.) *у почетку, најпре*; у тили (тињи) ~ (у часу, до часа, у мали ~, ~ затим и сл.) *одмах после, зачас*; час ... час *сад ... сад, једном ... други пут*; ~ пре (~ брже и сл.) *што пре*; час посла *зачас, врло брзо*.

ча́сак и **ча̀сак,** -ска м *дем. од час (1 и 2); тренутак, трен.* — За два часка дадосмо се на пут. *Шен.* Јово ... изиди један часак! *Вес.*

ча̀симицē и **ча̀симицē** прил. *часомице.* — Само часимице му тренуше вјеђе. *Шен.* Зачуди се томе, али само часимице. *Божић.*

ча̀симичан и **ча̀симичан,** -чна, -чно *часомичан.* — Малвину је већ минула она часимична сјета те она опет почела жуборити као птица. *Коз. Ј.*

ча̀сити, -им несврш. *отезати, оклевати, одуговлачити.* — А ми не часимо. *Торд.* Нећу да часим овдје. *Лал.*

Изр. не ~ часа, ни часа не ~ *не оклевати, радити што је могуће брже.*

ча̀сић м *дем. од час (1 и 2); тренутак, трен, часак.* — Да се вјечно сјећа да га је она љубила часић. *Л-К.*

ча́ском и **ча̀ском** прил. *на брзину, за мало времена, зачас, брзо.* — Скапала си од глади. Да ти начиним часком кајгану. *Ранк.* Друштво се часком смири. *Вел.*

ча̀словац, -овца м **1.** црквн. *богослужбена, обредна књига у православној цркви у којој су скупљене молитве за свако доба дана. МЕП.* **2.** *почетница, читанка за вежбање у читању.* — Поновивши »бекавицу« Вук почне учити »часловац«. *СКГ 1937.*

часло́вац, -вца м заст. *ђак који учи ча̀словац.* — У нашим школама ученици су се делили у то време на часловце и псалтирце, према уџбенику који учи. *Пед.* Ишао је он у школу, био је часловац кад сам ја учио буквар. *Лаз. Л.*

ча̀снӣк м **1.** *онај који врши какву вишу или почасну службу* **а.** *изабрани члан каквог управног одбора, председништва збора, конгреса и сл.* — Оцеви им бијаху жупанијски часници. *Шен.* Часници одборски захвалише родољубивом скупу на тој ретској почасти. *Дом.* Једног празничког дана бејасмо се окупили пред судницом и са општинским часницима таман завршили неко расправљање. *Рад. Д.* **б.** *у сватовима девер, кум или стари сват.* — Девојке га зову и питају га хоће ли да им буде часник. Једна га зове за девера, друга за кума, трећа за старојка. *Срем.* **2.** *војни старешина, официр.* — Надзорни часник предаде писмену пријаву сатнији, ова преслуша кривце и свједоке. *Буд.* Кад су војници видјели часника, помакоше се у страну и салутираше. *Бег.* **3.** *чиновник, службеник. Р-К Реч.*

ча̀снӣчкӣ, -ā, -ō *који се односи на часнике.* — Војници стргоше часничко рухо. *Шен.* Испражњена ... часничка мјеста имаду се безувјетно попунити домаћим заслужним синовима. *Шиш.*

ча̀снӣштво с зб. **1.** *управни одбор; председништво каквог збора, конгреса и сл.* — У Орловици постоји леп и мирољубив обичај: часништво општинско кад одступа откупљује се новом часништву добром гозбом. *Ранк.* Стигосмо на збор, где је већ отпочет избор часништва зборског. *Дом.* **2.** *скуп часника, официрски кор, збор, официри.* — Немачки у Кракову знаду само у неким локалима камо редовно залази часништво. *Бен.* **3.** *чиновници, чиновништво. Р-К Реч.*

ча̀сно прил. *на частан начин, поштено, честито.* — Он је часно испунио свој задатак. Повезао је другове у Сарајеву и помогао да се обнови партијска организација. *Чол.*

ча̀снӧст, -ости ж **1.** *особина онога који је частан, поштење.* — Часност захтева: чини себи самоме оно што желиш да други себи чине. *Петрон.* У хијераркичком реду има љепоте древних обичаја, часности и честитости. *Нех.* **2.** заст. *учтива формула којом су се ословљавале особе високог положаја.* — Баш се примакох његовој часности у намери да га запитам, а ја чух из куће неки промукли глас. *Шапч.*

часо̀вит, -а, -о *који траје час, трен, краткотрајан, тренутан.* — У блиједим ... образима ... читала се огорченост и часовита бол. *Бал.* Да расплетем то клупче, изаткано из безброј часовитих утисака, мутних и затрпаних наслеђа. *Петр. В.*

часо̀вито прил. *на тренутак, за кратко време.* — Болест [се] у њој бејаше само часовито притајила. *Цар М.* Попустиле му и ишчезле с лица и оне окрутне и тврде црте што су се часовито без контроле појавиле. *Донч.*

часо̀витӧст, -ости ж *особина или стање онога што је часовито.* — Посљедица је тих асоцијација да се човјек најприје ослобађа од часовитости и субјективности испрвичнога чувства. *Баз.*

ча̀сӧвнӣк и **ча̀сӧвнӣк** м *справа за мерење и показивање времена, сат, ура*: џепни ~, зидни ~, ручни ~.

чȁсо̄вничȁр и **чȁсо̄вничȁр** м *занатлија који поправља или продаје часовнике, урар.*

чȁсо̄вничȁрев и **чȁсо̄вничȁрев,** -а, -о = часовничаров *који припада часовничару.*

чȁсо̄вничȁрка и **чȁсо̄вничȁрка** ж *жена часовничар; часовничарева жена.*

чȁсо̄вничȁров и **чȁсо̄вничȁров,** -а, -о = часовничарев.

чȁсо̄вничȁрскӣ и **чȁсо̄вничȁрскӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на часовничаре, који припада часовничарима.*

чȁсо̄вничȁрство и **чȁсо̄вничȁрство** с *рад, занимање часовничара, часовничарски занат. Р-К Реч.*

чȁсо̄вничић и **чȁсо̄вничић** м *дем. од часовник. Р-К Реч.*

чȁсо̄вничкӣ и **чȁсо̄вничкӣ,** -ā, -ō̄ *који се односи на часовнике.*

чȁсом прил. *за врло кратко време, начас, зачас, брзо.* — Радост зачас плаче, бол се часом смеје. *Панд.* Часом лијепу цуру младо око нађе. *Вел.*

чȁсомицӣ и **чȁсомицӣ** прил. *с времена на време, на махове, повремено; на тренутак, тренутно.* — Лице јој се жарило, усне дрхтале, очи часомице сијевале. *Шен.* Њена коса ... га је дотицала часомице по врату и ушима. *Ћос. Б.*

чȁсомичан и **чȁсомичан,** -чна, -чно *повремен; краткотрајан, тренутан;* исп. часовит. — Изађе из часомичне стиске. *Нех.*

чȁсомично и **чȁсомично** прил. *часомице.* — Јест, који ради, може навући на се часомично љутњу. *О-А.*

чȁсомјȅр м (ијек.) заст. *часовник, сат.* — Извадио би Ловро свој часомјер те бројио минуте. *Шен.*

чȁсопӣс м *повремена публикација забавног, књижевног или др. карактера у облику књиге већег или мањег обима.* — Београд има неколико ... часописа и листова. *Зог.*

чȁсослов м црквено *књига молитава, лекција и песама за свештенике, бревијар;* исп. чȁсловац. — Бискуп био је управо заклопио часослов. *Шен.*

чȁст[1] ж (лок. чáсти; ген. мн. чáстӣ) **1.** *скуп морално-етичких начела којима се ко руководи у својим друштвеним и личним поступцима, морална исправност, поштење.* — То је моја лична част. Ако се ко ње дотакне, верујте да ће ми то крвљу платити. *Нуш.* Туђио [га је] због увреде части. *Јонке.* **2. а.** *признање, глас који неко или нешто има у друштву, јавности, репутација, углед, реноме.* — Реторика и поетика биле су у особитој части. *Скерл.* **б.** *особита почаст, поштовање, уважење.* — Коју [пјесму] Вук није удостојио части да је унесе у своја класична издања. *БК 1906.* Домазетовића ... је та част ... запала. *Новак.* **в.** *високи службени положај, почасно, угледно звање.* — Лик Селима Надовића ... који се лукавством пење на љествици части и моћи државне управе. *Матк.* Фараун га диже до високе части. *Змај.* **3. а.** *чашћење, гозба, гошћење.* — Ко слави Шћепандан ... лако дочека по сто гостију: убије вола ... испече пећ круха, ето части обилате. *Љуб.* Нека види и зна ... тко ће тај дан част имати. *Кор.* **б.** *дар, поклон у јелу, пићу или новцу који донесу званице на свадбу.* — Појеоше чорбу и кување, па онда почеше износити част. Сваки од сватова што је донео изнесе на трпезу. *Вес.*

Изр. девојачка ~ *девојачка невиност;* имам ~, част ми је и сл. *као учтива форма при обраћању коме или при представљању;* исказивати, одавати ~ (коме) *исказивати коме поштовање;* испод части је *недостојно је, неприлично је;* поље части *бојно поље;* сматрати за ~ *сматрати почасним, ласкавим;* суд части *јавни, друштвени суд који оцењује поступке који нису у складу с моралом, који понижавају или компромитују углед;* части ми *заклињем се чашћу.*

чȁст[2] ж (лок. чáсти; ген. мн. чáстӣ) *чест*[2]. — Ако [Енглез] да фунте, делимо на равне части. *Ћос. Д.*

чȁстан, чȁсна и чàсна, -сно (одр. чȁснӣ и чàснӣ) **1.** *који је у складу са чашћу, морално-етичким нормама, који се држи тих норми, морално исправан, поштен, честит:* ~ однос, ~ посао, ~ зарада. — Частан и прав човек, он је крио истинско стање колико год је могао више. *Андр. И.* Ја знам да су наше намере биле часне, али која фајда! *Уск.* **2.** *који изазива уважавање, достојан поштовања, цењен, поштован:* часно звање. — Да нијеси наказан и дрзовит ... не би се ни знало да бивствујеш у овом старом и часном дому! *Ков. А.* А жив је то чичица ... отац часне породице. *Јевт.* **3.** *као епитет у неким формулама* **а.** *уважени, цењени:* часни суде! **б.** *уз црквена звања и верске појмове и симболе:* часни крст, часна сестра, часни пост, часне вериге.

Изр. часна реч, дајем часну реч, на моју часну реч, часне ми речи *залажем своју част, својом чашћу јамчим за истинитост.*

чàстити, -ӣм (имперф. чàшћāх; трп. прид. чàшћен) несврш. (ређе сврш.) **1.** *ода(ва)ти, указ(ив)ати, (у)чинити коме част, почаст; поштовати, ценити.* — Заборављаш, мајко, да је љубим и частим. *Војн.* фиг. ир. Почеше га частити свим животињским именима. *Ћор.* **2.** *износити, изнети пред кога јело и пиће, приређивати, приредити коме част, гозбу, (у)гостити.* — Частио је Трогиране цијели дан и до касно у ноћ. *Шен.* фиг.

ир. И он је имао да једе тврди шегртски залогај, огорчен честим батинама којима су га газде обилно частиле. *Чипл.*

~ се (несврш.) **1.** *лепо и обилно јести, гостити се.* — И они се стадоше частити јелом. *Ков. А.* А ти мени не кажеш да се ви тамо частите. *Ранк.* **2.** уз. повр. ир. *вређати један другога, обасипати се погрдама.* — Почели вријеђати један другога и частити се којекаквим псовкама. *Ћор.* У једном скупу кваче се двије жене ... часте се гадним изразима. *Коз. И.*

частољу́бац, -у́пца м *частољубив човек.* — Ласкање свагда прати частољупца. *Нед.*

частољу́бив, -а, -о *који воли и тежи да буде уважен, цењен, који много држи до свога угледа или до почасти које му се указују.* — Он има својих таштина и својих мана; он је частољубив и осветољубив. *Панд.*

частољу́биво прил. *на частољубив начин.* — Он је свој посао вршио са задовољством и частољубиво. *Андр. И.*

частољу́бивост, -ости ж и **частољу́бље** с *особина онога који је частољубив.* — Треба да се у њем частољубље још већма буди. *Шен.*

часто́хлепан, -пна, -пно *који хлепи, жуди за почастима.* — Њезина мати је била ... и частохлепна богаташица. *Нех.*

часто́хлепље с *хлепња, жудња за почастима.* — У њему [се] породило оно племенито частохлепље дјетета да и он буде хоџа. *О-А.*

часто́хлепност, -ости ж *особина онога који је частохлепан.*

ча̀тал, -ала м тур. *део ограде или плота који чине неколико врљика, поређаних попречно једна изнад друге и повезаних прућем.* — Једним раменом се наслонио на дебло ... церића што је баш уза сам чатал врљика. *Дом.* Девојче остаде наслоњено на чатал гледајући за младићем. *Ранк.*

ча̀таласт, -а, -о *који је налик на чатале, рачваст.* — Топал ветар растреса шипражје и упреда чаталасте брестове. *Рад. Д.*

ча̀тале, -ала̄ ж мн. *рачве, рашље.* — Остао је гранати орах чији бели стубови личили на живљаста телеса, а чатале на голе пазухе. *Рад. Д.*

ча̀тали прид. непром. *рачваст, рашљаст; замршен, двосмислен. Рј. А.*

ча̀тати, -ам несврш. заст. *в. чатити.* — Они су чатали молитву. *Мат.* Свештено [би] лице ... чатало подушне молитве. *Јел.*

ча̀тац, ча̀ца м (ген. мн. чата́ца̄) заст. **а.** *онај који добро чита. Вук Рј.* **б.** *свештеник по црквеној хијерархији нижи од ђакона, који чита у цркви. Бак. Реч.*

ча̀тија ж тур. *в. чаткија.* — А низ плећа сплете плетеницу ... а врх тога московску чатију. *НП Вук.*

ча̀тити, -ӣм несврш. заст. *читати, обично у цркви и при црквеном обреду.* — Изјутра рано пију студену воду, а духовници им чате ... молитве. *Шапч.* Свећеник међу њима, који нешто чати у великој књизи, пјева и благосиње. *Бен.*

ча̀ткија и **ча̀ткиња** ж тур. *танка, обично црвена, свилена марама којом девојка или млада прекрива главу.* — Прекрила се црвеном чаткијом, црвенији ђули од чаткије. *НПХ.* Пригрну се стамболском чаткињом, три јој краја на земљу панула, а четврти на главу турила, те бијело заклонила лице. *НП Вук.*

ча̀тлӧв, -ӧва м мађ. *мотка која се попречно стави на лотре сељачких теретних кола, кад се вози сено, слама, снопови жита и сл., пречага на колима.* — Павле привеза ... дората за чатлов, па сам појаха напред пред колима. *Лаз. Л.*

ча̀тма ж тур. **1.** *зид начињен од прућа, плетера или дрвених летава, облепљен блатом.* — Под караулом кладањских заптија грађеној од чатме ... Гавран ... држи стражу. *Куш.* Преграда је била од саме чатме (при дну је била опала иловача и видјело се пруће од којег је плетена). *Андр. И.* **2.** *највиши спрат на кући или кули грађен од дрвеног материјала.* — Кула му је од седам бојева, а осма је чатма од дрвета. *НП Вук.*

ча̀тмара ж *кућа од чатме (1).* — Кућица му је неокречена чатмара. *Рад. Д.*

ча̂тра ж тур. покр. *велики шатор на вашарима под којим се што продаје, шатра.* — Чвари се печење ... миришу лицидерски колачи, а накићен Живко под чатром хвали свога зета. *Лаз. Л.*

ча̀тра ж тал. покр. *сплав.* — Стари брод као чатра. *Љуб.*

ча̀трља ж тур. *мала кућа изграђена од слабог материјала, уџерица, колиба.* — До лијепе, циглом покривене куће удрвенила се каква чатрља. *Ћор.* Једна се улица и данас још ... зове »прњавор«, сигурно ... због прљавих чатрља и колиба. *Кор.*

ча̀трљица ж *дем. од чатрља.*

ча̀трња[1] ж мађ. *ископана или озидана јама за скупљање кишнице, цистерна (1).* — Има безводних крајева гдје су становници приморани да је [метеорску воду] хватају у судове и озидане јаме — чатрње — те да је из њих пију. *Батут.* На сеоској чатрњи завиривали су кроз рупу у мрачни цијеђњак за воду. *Кал.*

ча̀трња[2] ж *в. чатрља.* — Народ је почео ... крчити њиве и градит куће место пређашњих колиба и чатрња. *Марк. Св.*

чàћёње с *гл. им. од* чàтити.

чàур м *в. чахура.* — Да га нестане ... а тога тела свака честица чаур да буде турског олова! *Јаки. Ђ.*

чаур- *в. чахур-.*

чàура ж *в. чахура.* — Кратио је вријеме бројећи метке и ноктом гребући зеленкасту рђу с чаура. *Ћоп.* фиг. Јасно му је сада да се стари отац, горштак-насилник, тргао из чауре обамрлости. *Рад. Д.* У животу нисам имао ни чауру среће. *Ћос. Д.*

чàураст, -а, -о *в. чахураст.*

чàурёње с *в. чахурење.*

чàурити се, -ӣм се несврш. *в.* чàхурити се. — фиг. Откад се памти, [трговци с лађама] чаурили су се из редова поузданих момака. *Вучо.*

чàурица ж *в. чахурица.*

чàӯш м тур. **1.** ист. *старешина над неколико војника у турској војсци, водник.* — Пред њим [пашом], на стотинак метара јахао је чауш, а одмах иза њега осам башибозука. *Марк. М.* **2.** етн. *онај који се брине о реду у сватовима; сват који својим шалама развеселява сватове, кръан.* — Смрачило се, дигао се чауш, лупио буздованом и умирио бучно друштво. *Торд.* Сватови су ... Гле пустог чауша, с њим чутура. *Радич.* **3.** ист. *онај који је оглашавао наредбе у некадањој општини, телал (1).* — Док је био опћинским чаушом, био је сретне руке. *Ћип.*

чàӯшев, -а, -о *који припада чаушу.*

чàӯшкӣ, -ā, -ō *који се односи на чауше.*

чàфран м бот. *в. шафран. Вук Рј.*

чàхира ж покр. *в. чаир.* — Иначе је јурио ... са чахире на салаш. *Петр. В.*

чàхуља ж *јуница до две године. Р-К Реч.*

чàхура ж **1.** зоол. *заштитни омотач, овој од влакана или свилених нити који опредају око себе гусенице многих лептира.* — Ако се мало извучете из вашег егоизма, из ваше таштине, у коју сте се закукуљили као свилац у своју чахуру, видјет ћете. *Бег.* фиг. Тако се плео с њом заједно, не промишљајући, у једну чахуру невидљивих влакана. *Петр. В.* **2.** бот. *омотач око семенки неких биљака:* ~ мака. **3.** *део метка, металнн или папирнати омотач, овој цилиндрична облика у коме се налази прах или сачма за набијање ватреног оружја. Р-К Реч.* **4.** анат. *удубљење на зглобу у које улази кост;* исп. чашица (3б). — Код ове повреде ради се о оштећењу зглобне чахуре. *Теп.*

чàхураст, -а, -о *који је налик на чахуру (1), који је у облику чахуре (1).*

чàхурёње с *гл. им. од* чàхурити се.

чàхурити се, -ӣм се несврш. *обавијати се чахуром, увијати се у чахуру;* фиг. *повлачити се, затварати се у себе, осамљивати се.*

чàхурица ж *дем. од чахура.*

чáчак[1], -чка м тур. **1.** *стврднути, смрзнути бус, смрзнута грудва блата;* исп. чáгаљ. — Два јака вола у братској слози с коњима преко вагаша и чачка кола сретно пренијеше. *Јурк.* Види јасно како се ухватио чачак више копита и како лед бије у копита. *Куш.* **2.** *камен који стрши из земље. Бак. Реч.*

чáчак[2], -чка м зоол. **1.** *шакал, чагаљ. Деан. Рј.* **2.** *морска риба* Uranoscopus scaber. *И.*

чàчкалица ж **а.** *дрвена шипчица за отклањање остатака хране између зуба.* **б.** *танко дрвце за чишћење лула, камиша.* — Све им је занимање било ... играти карата и сећи чачкалице за лулу. *Нед.*

чàчкало с *в. чачкалица.* — Сагнуте главе копао је чачкалом по зубима. *Шен.* Ту ти је свега ... Ту је ексера и чачкала за луле. *Шапч.*

чàчкање с *гл. им. од* чàчкати (*се*).

чàчкати, -ām несврш. **а.** *чепркајући по чему вадити, извлачити што.* — Наслонила [се] ... на врата и чачка нос. *Лаз. Л.* Лена је чачкала уво једном плетаћом иглом. *Дом.* Види како ... чачка зубе. *Матош.* **б.** *чепркати, претурати по чему.* — Узео је своју лушу, нешто чачка по њој. *Јаки. Ђ.* Нешто [је] чачкао око пушке. *Вуј.* фиг. *мешати се, дирати у што да би се нешто сазнало (обично нека тајна).* — Не чачкам ... ауторов принципијелни став против књиге. *ВУС 1972.*

~ **се** разг. **а.** *вршити нестручно абортус на самој себи, чистити се (о женама).* — Неће да побаци ... Нек' се чачка сама како зна! *Чипл.* **б.** фиг. *извлачити се, оправдавати се;* исп. вадити се (1). — Лажеш — насмејала се ... — Рекао ми је, бога ми! — чачкао се он. *Рад. Д.*

чачкòвит, -а, -о *пун чачака, нераван, џомбаст;* исп. чачак[1]. — Просипљу их по воловским чачковитим стазама. *Божић.*

чàчурак, -ӯрка м *слабо развијен човек, патуљак, кепец.* — С десне [стране у колима] бјеше старац сиједе браде до паса ... с лијеве чачурак неки, сух, испијен. *Мат.* Остали су модерни [писци] у томе према њему прави чачурци. *Матош.*

чàша ж **1.** *мала посуда (обично од стакла) из које се пије; количина течности пића или чега другог која стане у њу:* винска ~, пивска ~; испити чашу вина. **2.** бот. *чашица (4).* — У руци је држала откинут цвет, жуту чашу с набреклим прашницима. *Ћос. Д.*

Изр. бура у чаши воде *велико узбуђење, велика свађа због незнатног узрока, ни*

због чега; великом чашом пити, чаше сушити, у чашу загледати *много пити*; да (нека) ме (те, нас, вас итд.) мимоиђе ова (горка) ~ *да (нека) ме (те, нас, вас итд.) мимоиђе ово искушење, неугодност и сл.*; код чаше, поред чаше, покрај чаше, уз чашу, при чаши *пијући какво пиће*; попио би га у чаши воде *в. уз вода (изр.)*; препуна је, прелила се ~ стрпљења (стрпљивости) *не може се више трпети, подносити*; снашла га је жучна, горка ~, ~ жучи, ~ горчине *догодила му се тешка невоља*; снашла га је смртна, самртна, умрла ~ *умро је*.

чàшаст, -а, -о *који је као чаша, који је у облику чаше*.

чашèтина ж *аугм. и пеј. од чаша*. — Њему се чини да то подземље врти некакве големе поклопце у облику сребрнкастих чашетина. *Божић*.

чàшица ж **1.** *дем. од чаша*. — Ракијска чашица је доиста малена и плитка ... па ипак се у њој удавило далеко више људи него у дубокоме мору. *Срем.* фиг. Често полажах с њима на чашицу разговора. *Кос.* **2.** *изолатор (обично порцулански) на електричном уређају преко којег се води жица*. — Гађамо нишан у једну букву. Похапсе нас што је на тој букви телеграфска чашица. *Лаз. Л.* **3.** анат. **а.** *покретна округла кост у колену, на предњој страни коленог зглоба* patella. — Она одскочи и удари Мићку у чашицу леве ноге. *Моск.*; *Вук Рј.* **б.** *зглобна јамица. Р-К Реч.* **в.** *удубљени део бубрега*. **4.** бот. *заштитни део цвета, цветни омотач, венчић од зелених израштаја*. — Висока поља ... покрила су се цвећем чије су се нежне чашице чиниле живе. *Дав.* **5.** *удубљење на старинској пушци кремењачи у коме се пали прах, барут*; исп. пràшњак, чанак (2). *Вук Рј*.

чàшичић, -ā, -ō *који се односи на чашицу (3 и 4)*: ~ зглоб, чашични листићи.

чàшка ж **1.** *в. чашица (1—4)*. — Ајдмо да попијеш у ресторацији чашку вруће каве. *Шен.* Телефонски стубови, ружни као вјешала, промицали су уназад окруњени бијелим чашкама. *Лал.* У томе зглобу има удела и чашка ... која је помична. *Батут.* То је потпун цвијет на којему се виде јасно сви цвјетни дијелови: чашка, састављена од лапова ... много прашника и тучак. *Бот.* **2.** бот. *љуска плода*. — Растварамо бодљикаве чашке [кестена] голим прстима и понека нас и згоди у главу или руку. *Ђон.* **3.** зоол. *врста шкољке* Pectunculus. *ЕЛЗ*.

чàшкаст, -а, -о *који је налик на чашку*: ~ тело.

чàшкин, -а, -о *који припада чашки, који се односи на чашку*. — Цвијет не постоји зато што има извјесни број чашкиних листића. *Баз.*

чашћáвāње с *гл. им. од чашћавати (се)*.

чашћáвати (се), чàшћāвām (се) *несврш. и уч. према частити (се)*.

чàшћēње с *гл. им. од частити (се)*.

чашȕрина ж *аугм. и пеј. од чаша*. — Морао [је] на напитој здравици захвалити пуном каквом чашурином. *Кор.*

чвáкāње с *гл. им. од чвáкати (се)*.

чвàкāње с *гл. им. од чвàкати*.

чвáкати, чвâкām несврш. *дебело мазати шминком (белилом, руменилом и сл.). Р-К Реч.* ~ **се** *повр*.

чвàкати, -ām несврш. **а.** *шибати бичем или батином тако да се чује звук од удараца*; исп. чваликати. *Бак. Реч.* **б.** *ударати кљуном, кљувати, кљуцати*. — На ђубрењаку головрат пијетао кљуцао неку крепалину. Чвакао је обијесно и за сваким ударцем кљуна повраћао се натрашке. *Јел.*

чвàкнути, -нēм *сврш. према чвàкати*. — Још је зборит хтио, али чворак нагне: »Чвакнут Муњка, чвакнут! Чврстим чвором чвркнут! ... Мора глава и глежањ му пукнут!« *Наз.*

чвàлйк м оном. покр. *звук удараца (бичем или батином)*. — Све стоји чвалик батина како се туку. *Вук Рј*.

чвалúкāње с *гл. им. од чваликати*.

чвалúкати, чвàлйчēм несврш. *чвàкати*. — Чваличу батине кад се људи туку. *Вук Рј*.

чвалúкнути, чвàлйкнēм *сврш. према чваликати. Вук Рј*.

чвáрак, -рка м (мн. чвâрци, ген. чвâрāкā) *неотопљени комад који остане при топљењу сланине или сала*; исп. оцвирак. — Онда је трговао поглавито сланином ... Био је ... рекао би, [као] да си га извадио из чварака. *Јурк.* фиг. *кржљаво, закржљало дете*; *упоште кржљава, неразвијена особа*. — Као из пушке ређао: како му је кумче при крштењу био чварак, модар као чивит. *Рад. Д.*

чвáрати, чвâрām несврш. покр. *чарати, врачати*. — Не знам чварат ни бајати. *Баш.*

чвàрēње с *гл. им. од чварити (се)*.

чвàрити, -īм несврш. *топити (сланину, сало, маст)*; *пржити тако да се чује цврчање. Вук Рј*.

~ **се а.** *пећи се, пржити се*. — Чвари се печење, праште пушке, ломе се чаше. *Лаз. Л.* [У лонцима] се крчкало јело или се чварила запршка. *Јак.* **б.** *излагати се јаком сунцу, пржити се, пећи се на сунцу*. — Сваки дан точно у десет [долазио је] по жези ...

чвареħи се до подне. *Матош.* Шест сати се чварим на овом проклетом сунцу. *Јак.* **в.** *грејати се близу ватре.* — Уклони се од ватре, што се чвариш? *Бак. Реч.*

чвардо̀ва̏ње и чва̏рова̏ње с *гл. им. од чваровати.*

чвардо̀вати, чва̀рујēм и **чва̏ровати,** -рујēм несврш. покр. *чарати, врачати;* исп. чварати. *Вук Рј.*

чва̏чак, -чка м покр. *део косишта који косац држи десном руком кад коси;* исп. руцељ. *Рад. А.*

чва̏ља ж покр. *чвор у дрвету. Рј. А.*

чва̏љав, -а, -о покр. *који има чвиље, чворнат. Рј. А.*

чви̏љак, -љка м покр. *пришитић, бубуљица;* исп. чибуљица. — Гле ти чвиљка! *Куш.*

чво̀гнути, -нēм сврш. оном. *в. чвокнути.* — Он [ме] ... изненада чвогну прстом у косу изнад чела. *Лал.*

чво̀ка ж *лак или брз ударац одапетим прстом, звчка, чврга.* — Доста, доста [ударања по воловима], како би вама било да вас неко тако макар чвоком! *Кик.*

чво̀кати, -а̄м *несврш. према чвокнути.* — фиг. Под тим храстом знао је и омркнути, вином преврнут и омађијан, а сад га чвока пуста жеља и мори га жеђа винска. *Божић.*

чво̀кац, -кца м *чвока.* — Iбегова рука кврцне чвокац у кутију »Дрина«, и она се попузне глатким столом, ближе млађићу. *Божић.*

чво̀кнути, -нēм сврш. оном. *дати, ударити чвоку, кврцнути, чвркнути (1);* исп. зврцнути (2). — Где си рањен, несретниче! — Чвокнуло ме негде по ногама. *Ћос. Д.* Скучио се и очекивао да ће га стари сада чвокнути камишем по тјемену. *Кал.* фиг. Јуначан смијешак чвокне га у сну. *Божић.*

~ **се** *повр.*

чволи̏кати, -о̀ли̏ка̄м несврш. *чвокати.* — фиг. Хладне капље кише чволикају га по челу. *Бан.*

чво̀нта ж покр. **а.** *гомила, хрпа. Р-К Реч.* **б.** фиг. *главица (у биљака).* — Купус све растијаше више ... видећи ово ђаво мишљаше: кад је оволика чвонта на земљи, то колика мора бити у земљи. *Вук.*

чво̀р и **чво̀р,** чво̀ра м (лок. чво̀ру; мн. чво̀рови) **1. а.** *сплет и задебљање које настаје кад се делови чега савитљивог (конца, ужета, жице, мараме и сл.) на једном месту чврсто вежу или замрсе, узао:* везати ~, развезати, раздрешити, размрсити ~, пресећи ~. — Цело и ново ... конопче, само два чвора на њему била завезана. *Рад. Д.* фиг. Из сокака са подигнутом секиром истрча сељанка, лице јој се завезало у чвор ... па без речи јурну на војника. *Ћос. Д.* **б.** *грудвица, гужвица у тканини; задебљање на концу.* **2.** фиг. **а.** *заплет у драми, у роману.* — Кад се тако донекле развије ствар, онда је то средина приповетке, и сад је потребан какав чвор. *Нуш.* **б.** *проблем, тешкоћа.* — Будите мирни, и тај ће чвор бити пресјечен, и све ће опет бити као и прије. *Цар Е.* **в.** *бит, суштина нечега.* — Спавати — спавати — можда сањати! Да, ту је чвор. *Панд.* **3.** *раскршће, раскрсница, стециште више саобраћајних путева; средиште, центар где се што скупља, сабира.* — Рјешење жељезничког чвора један је од кључних проблема урбанистичког плана града Загреба. *Вј. 1957.* Ту [у Миљевини] је главни чвор наше евакуације. *Дед. В.* **4.** *округласт и врло тврд део у дрвету на месту где је из стабла избијала грана, кврга* (2). — И цврчи, цврчи цврчак на чвору црне смрче. *Наз.* Гледа ... кроз избијен чвор на капији. *Срем.* **5.** бот. *место на стабљици из кога избија један или више листова, колено, коленце.* — На дрвљу тек су чвори пропупчали. *Бег.* **6.** астр. *тачка на небу у којој путања небеског тела пресеца еклиптику:* ~ Месечеве путање. **7.** мед. *кврга, чворуга (на глави); болесни израштај у организму* — Израстао му чвор на челу. *И-Б Рј.* Хирург ... вади напосе цео туберкулозни чвор или каверну. *КН 1955.* **8.** пом. *мера за брзину брода која одговара броју пређених наутичких, морских миља у једном сату. ЕЛЗ.*

Изр. **везати се смртним чвором** *везати се до смрти.* — Дојучерашњи обични другови преконоћ створише пријатељство везано смртним чвором. *Ћоп.*; **Гордијев (гордијски) ~** *врло замршена, запетљана ствар;* **живчани, нервни ~** анат. *скуп, средиште живчаних нити, живчана кврга, ганглија;* **завезивати (нпр. новац) у девет чворова** *добро чувати;* **мртви (калмички) ~** *чвор који се тешко може развезати, раздрешити.* — фиг. Од тога дана завеза се у калмички чвор мржња између Мелехових и Степана. *Моск.*; **пресећи (решити) Гордијев (гордијски) ~** *на прост, једноставан начин решити заплетен, тежак задатак;* **~ живота** физиол. *место у малом мозгу, примозгу од чије неповређености зависи живот.*

чво̀рав, -а, -о *који има чворове, кврган (о дрвету).* — И протегнут ће трудне кости на клупи од чворава дрва. *Михољ.*

чво̀равост, -ости ж *својство, особина онога што је чвораво.*

чво̀рак, -рка м (мн. чво̀рци и чво̀ркови) **1.** зоол. **а.** *врста птице певачице, селице из истоимене породице:* ~ брљавац, обични (шарени) ~ Sturnus vulgaris; ружичасти ~ Pastor roseus. *Терм. 4; МЕП; Бег. Рј.* **б.** мн. *породица мањих птица певачица, селица*

Sturnidae. *Бен. Рј.* **2.** фиг. *мало дете; упште мали човек, кепец. Р-К Реч.*

чво̀ран, -рна, -рно (најчешће одр.) *који је у средишту чега, битан, главни, суштински.* — Тако се након толиких стољећа ријешило то чворно питање наших народа. *Анп. 1.* То је . . . била чворна тачка усташке одбране. *Ћоп.*

чво̀раст, -а, -о **а.** *чворав.* — Под чворастом, шупљом врбом . . . сједјаху на земљи два црноруха редовника. *Шен.* **б.** *сличан чвору; пун квржица, квргаст.* — А од фра Марка самог стизала су писма пуна чворастих слова и грешака. *Андр. И.*

чво̀рат, -а, -о *чворав.* — Све његово тијело бјеше чворато, и храпаво, и ружно. *Миљ.*

чво̀рина ж *аугм. од чвор.*

чво̀рић, -а и **чво̀рӣћ,** -и́ћа м *дем. од чвор.* — Плави чворићи завршују плетенице спуштене низ леђа. *Сек.* Из чворића на врежицама [јагода] истерују жиле, и тако постају нови бокори. *Тод.*

чво̀рӣшнӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на чвориште.*

чво̀рӣште с **1. а.** *место где се стичу саобраћајни путеви разних праваца;* исп. чвор (3). — На таквим жељезничким чвориштима је промет необично жив. *Крл.* **б.** *место где се сукобљавају разни утицаји, разне струје, поприште.* — Тузла — то је чвориште оштрог сукоба између новог и онога што збуњено узмиче. *Пол. 1958.* **2.** ел. *место где се спајају три или више водова електричне мреже. ЕЛЗ.*

чво́рков, -а, -о *који припада чворку, који се односи на чворка.*

чворко̀вић м покр. *чворков птић; млади чворак. Вук Рј.*

чворко̀вљӣ, -а̄, -е̄ *који припада чворцима, који се односи на чворке. Вук Рј.*

чво̀рнат, -а, -о *чворав.* — Кроз густ сплет чворнатог грања и зеленог лишћа једва се пробијаху сунчане зраке. *Кол.* Кроз опанке су самовољно пробијали чворнати ножни прсти. *Лал.*

чво̀рнатӧст, -ости ж *својство, особина онога што је чворнато.*

чворнò̀вак, -а́ка м и **чворнò̀вака** ж *чворновата, чворава батина.* — А баш бих вољан био да је у име моје покојне мајехе овом чворноваком прочастим. *Јакш. Ђ.; Р-К Реч.*

чворнò̀ват, -а, -о = чворновит **а.** *чворав.* — Ишао сам брзо кроз ријетку огољелу шуму, између старих чворноватих стабала. *Чол.* Длакаво . . . лице подупро је . . . чворноватим рукама. *Божић.* **б.** фиг. *тврд, оштар, прек.* — Само понегде и по изузетку његова се реч појача у тону, мало накостреши, постаје коштуњава и чворновата. *Прод.* Покушавали смо, али то су [комите] чворновати људи. *Лал.*

чворнò̀ватӧст, -ости ж *особина онога што је чворновато.*

чворнò̀вит, -а, -о = чворноват. — Откинувши с древна хрека тешку грану чворновиту, придружи се мрком другу. *Наз.* фиг. О да чворновита и врлетна човјека! — вајка се Шошљага. *Коч.*

чворнò̀витӧст, -ости ж *стање, особина онога што је чворновито.*

чво̀рња ж покр. *в. чворуга (2). Бен. Рј.*

чворò̀вит, -а, -о *чворав, чворноват (а). Р-К Реч.*

чворò̀витӧст, -ости ж *особина, својство онога што је чворовито.*

чво̀руга ж (ген. мн. чво̀рӯгā) **1.** *велики чвор, квргa.* — Узме насумце гутати комадине колике су чворуге на путилу. *Вел.* **2.** *отеклина од јаког ударца или каквог сбољења ткива.* — Очи му црвене, лице подбухло . . . а на челу му се испољиле двије крупне чворуге, које је сигурно задобио у каквој тучњави. *Ћор.* Још ми је и једно око било набрекло, те чворуга на глави и рана на пози. *ВУС 1972.*

чво̀ругав, -а, -о **1.** *пун чворуга, чворноват.* — Татици је драго ако је шиба чворугава, боље ће се примати. *Л-К.* Угљенокопачи . . . проћи ћете . . . и похитати к излазу, пружајући чворугаву руку за надницу. *Ћоп.* фиг. Од дјетињства је син чуо само тешке очеве ријечи . . . као чворугава слова у писму која му је барјактар слао. *Лоп.* **2.** *који има чворуге од удараца.* — И кад се . . . вратио чворугав и модар с неких демонстрација, направио му је праву . . . сцену. *Дав.*

чво̀рчић[1] м *дем. од чворак.*

чво̀рчић[2] м *дем. од чвор.* — А ви сте, господине . . . чиновник? . . . рече домаћица правећи чворчић на концу и отпочињући пришивање дугмета. *Срем.*

чво̀чица ж *дем. од чвока.* — Кад Бутра донесе хладну воду, Бакоња му даде чвочицу у нос. *Мат.*

чвр̀га и **чвр́га** ж *ударац одапетим прстом, чврк*[1]*, чврка (2), зврчка.* — Ударих му чвргу. Опет је почео да тули. *КН 1959.*

чвр̀гнути, -нём свр. ном. *чвокнути, чврknути.* — У тај мах га чвргне у чело, и он се претвори у љешњик. *Рј. А.*

~ **се** *повр.* — Видиш да носим котлић на глави — и чвргну се прстом по шљему. *Лал.*

чвр̀гуље, чвр̀гӯља̄ ж мн. вет. *туберкулоза плућа с израштајима на плућима у*

облику бисера. — Крава болесна од чвргуља. *Р-К Реч.*

чвр̏к[1] м *чврга. Деан. Рј.*

чвр̏к[2] *узвик за подражавање звука који се чује при ударцу одапетим прстом*; исп. чврга, чврк[1].

чвр̏ка ж **1.** *в. цврка. Вук Рј.* **2.** *чврга, чврк*[1]: дати чврку.

чвр̏кање с *гл. им. од чвркати.*

чвр̏катн, -ā̄м *несврш. према чвркнути.*

чвр̏кац, -кца м *чврга.* — Већ је пријетила да се саспе на њега киша приговора . . . и чвркаца по глави. *Шов.* фиг. Ономе коме се згоди чвркац у главу [који је убијен], нема више апела! *Божић.*

чвр̏кнӯт, -а, -о **1.** *трп. прид. од чвркнути (се).* **2.** *луцкаст, ударен, ћакнут, шашав.* — Пусти, бабо, чвркнут човјек . . . Свако има своју будалаштину. *Сим.* **3.** *мало пијан, припит, цврцнут.* — Мора да је већ малко чвркнут, јер је био црвен као пјетлић. *Бен.*

чвр̏кнути, -нём сврш. оном. **1.** *једанпут лако ударити руком, прстом или ногом, цвокнути, звркнути, кврцнути.* — Кврц! — чвркнуо би их [птице] он својим широким и тврдим палцем по глави, те би птичици само клонуо кљунић. *Мор.* Ако треба [коњ] да иде лево, ја га десном ногом чвркнем по њушци. *Дед. В.* фиг. Чини се да их је срећа чвркнула по носу. *Шен.* **2.** *кратко се огласити, јекнути, одјекнути.* — Горе на земљи чвркнуше још два-три усамљена пуцња, па се све стиша. *Ћоп.*

~ **се** *повр.* — Паметан човек би се чвркнуо по носу и одмах све разумео. *Каш.*

чвр̏кнути, чвр̏кнē сврш. оном. *зашиштати, запиштати, зацврчати (при додиру воде и чега усијаног).* — Врело олово чвркну у води, и начини се од њега парчад свакојака облика. *Глиш.* Претури се цезва, чвркну вода по врелу пепелу. *Дом.*

чвр̏љак, -љка м покр. **1.** зоол. **а.** *чворак (1а). Вук Рј.* **б.** *врста морске рибе* Labrus festivus. *Рј. А.* **2.** *бубуљица*; исп. чвиљак. *Р-К Реч.*

чвр̏љење с *гл. им. од чврљити.*

чвр̏љити, чвр̏љӣм несврш. **1.** *пржити тако да се чује цврчање, чварити.* — Дивна [је] усијаним машицама чврљила шећер. *Рад. Д.* **2.** *пушити, обично срчући, сисајући, увлачећи уснама, цмарити.* — Људи чврљили дуван и сркали врућу ракију. *Рад. Д.*

чвр̏љка ж покр. *дрвени клинчић у зиду. Рј. А.*

чвр̏љуга[1] ж *в. чворуга. Вук Рј.*

чвр̏љуга[2] ж зоол. покр. *в. шева*; исп. чаврљуга. *Р-К Реч.*

чвр̏снути, -нём несврш. **а.** *постајати чврст или чвршћи, отврдњавати.* — Жућкасти, порозни камен од кога је мост сазграђен чврснуо је и збијао се. *Андр. И.* **б.** *постајати јачи, снажнији, јачати.* — Пролетаријат . . . стално побеђује . . . али при том трпи и повремено поразе, колеба се и чврсне. *Бил.*

чврснӯће с *прелазак у чврсто стање, очврснуће, отврднуће.*

чвр̏ст, чврста, чврсто (комп. чвр̏шћӣ) **1. а.** *чије су честице збијене, који је густе, збијене конзистенције, тврд*; исп. тѣчан, гасовит: ~ тело. — Кајак док није чврстим предметом пробијен не може потонути. *Петр. М.* Никако не верује да маст може бити у онако чврстом стању. *Јак.* **б.** *који се теже меша, меси, тврд, густ, збијен*; супр. жидак: ~ тесто, ~ јело, ~ мазиво. **в.** *једар, набрекао, бујан*; супр. мек, мекан: чврсти плодови. — Груди хтео бих да су јој чвршће. *Вас.* **г.** *несавитљив; крут, оштар*: ~ чекиња, ~ длака. **2. а.** *отпоран према кидању, раздирању, тврд, јак*: ~ конац, ~ платно. **б.** *који се тешко раздваја, развезује*: ~ спој. — Учинио си један узао веома тијесан и чврст. *Рј. А.* **в.** фиг. *тесан, близак*: ~ пријатељство, ~ сарадња. **3. а.** *пун здравља, животне снаге, јак, снажан, крепак.* — Младић [је] весео те здрав и чврст као дрен. *Кум.* Оному који има јаке ципеле, чврсте шаке и паметну главу добро је на путу. *Брл.* **б.** *духовно јак, одважан.* — Момире не дај се! Буди храбар, мушка главо! Буди чврст! *Кам.* **в.** *који се врши снажно, енергично*: ~ стисак, ~ руковање. — Маре . . . скочи капелану . . . и два се сочна, чврста пољупца зачула. *Новак.* **г.** *који нешто добро зна, познаје, добро упућен у нешто, добро обучен, спреман.* — У почетку свога рада Вук није био чврст у своме језичком знању. *Прод.* **4. а.** *добро утврђен, учвршћен, дубоко усађен*: ~ колац, ~ клин, ~ корен. — фиг. Овај спорт [је] ухватио чврсто корије̏ње. *Ват.* **б.** *који се тврдо, сигурно држи, који се не мења и не помиче*: ~ фронт, ~ одбрамбени положај, ~ граница, ~ тачка, ~ ослонац. — Живот народни под туђинском владом остао [је] чврст и непромењен у течају много векова. *Марк. Св.* Владарству мом је ударен темељ чврсти. *Марк. Ф.* **в.** фиг. *који се не колеба у ставу, мишљењу, постојан, непоколебљив*: ~ карактер. — Чврсти у вјери и драгим обичајима . . . работујемо за сите и богате. *Коч.* Одред није био бројно велик, али је био политички чврст и борбен. *Чол.* **г.** *на који се може ослонити, којему се може веровати, поуздан, сигуран, категоричан*: ~ обећање. **д.** *који се снажно намеће, јак, убедљив, аргументован*: ~ разлог. **5.** *ненарушен, потпун, дубок, тврд (о сну).* — Спавао је у кабинету чвр-

стим сном. *Крањч. Стј.* **6.** *строг, оштар, крут*: ~ власт, ~ рука. — Треба нам чврста команда. *Бос. Д.* **7.** фин. *који је непроменљиве вредности, сталан, утврђен, стабилан*: ~ валута, ~ курс, ~ цена, ~ тржиште. — Берза је нешто чвршћа. *Јов. Ј.* **8.** разг. *који се с муком савлађује, тежак.* — Чврста посла! *Р-К Реч.*

чвр̏стан, -сна, -сно песн. *в. чврст.* — Бес је [гују] спопô, позабада у трн зубе чврсне, ломи, коми гране трсне. *Кош.*

чврстӣна ж = чврстоћа *својство или стање онога што је чврсто; тврдоћа; одлучност, одважност; непоколебљивост; снага, јачина.* — За то треба челичних живаца, самозатаје, чврстине и одушевљења. *Јонке.* Тада би и он ... пуштао свој глас који је имао већ чврстине и дубине. *Чипл.*

чвр̏стити, чвр̏стӣм несврш. *чинити да што буде чврсто или чвршће, учвршћивати, јачати.* — Покорност млађе браће ... више га је узнемиравала него храбрила и чврстила. *Сим.*

~ **се** *постајати чврст, чвршћи, јачи, јачати.* — Нека народ трпи, нека се чврсти у муци. *Јов. С.*

чвр̏сто прил. (комп. чвр̏шће и чвр̏шћē) *на чврст начин, са чврстином* **1.** *добро, снажно и постојано утврђујући, осигуравајући*; супр. лабаво: ~ везати, ~ усадити, ~ поставити. **2.** *енергичним покретима*: ~ загрлити, ~ стегнути. **3.** *непоколебљиво; одлучно; сигурно*: ~ веровати, ~ наумити, ~ решити. — Црква је ... чврсто бдјела и над душама и над имањима свога стада. *Р 1946.*

чврстӧта ж *чврстина, чврстоћа.* — Нова власт је ... остављала код света одређен утисак чврстоте и трајности. *Андр. И.*

чврстӧћа ж = чврстина. — Такнућем опажамо многа физичка својства страних тела, као величину, облик, чврстоћу. *Панч.* Али кад се традиција једанпут установила, она се са својом познатом чврстоћом без промене преносила из нараштаја у нараштај. *Нов.*

чврч- *в. цврч-.*

чвр̏чак, -чка м *в. цврчак.*

чвр̏чӑње с *гл. им. од чврчати.* — Зар пој славуја и чврчање штурка ... није музика? *Јурк.*

чвр̏чати, -чӣм несврш. *в. цврчати.* В. пр. уз гл. им. чврчање.

чвр̀чић м зоол. *врста птице, трстењак* Locustella. — Децо, децо! Шта сте као чврчићи позевали! — срдила се стара Јагода што [је] чељад оставила посао и уз кикот прати сваку Војинову реч. *Рад. Д.*

чвр̏шћати, -ӑм несврш. *постајати чврст, чвршћи.* — Дон се није био замрзао. Ивицом је чвршћао зеленкаст лед. *Моск.*

чѐбрснути, -нӗм сврш. *мало повредити, озледити, окрзнути.* — Велике му ране не зададе, но му два-три ребра чебрснуо. *НП Вук.*

чѐвкати, -ӑм несврш. покр. *уједати, гристи. Бен. Рј.*

чѐвра ж и **чѐвре,** -ета с тур. покр. *марама извезена златом или сребром.* — Било ту неколико комада шипака ... и велика златом везена чевра. *О-А.*

чѐврић м *дем. од чевре.*

чевр̏љав, -а, -о *в. чавр̏љав.* — Али му никада није успјело утући чевр̏љаву радозналост побожница. *Војн.*

чевр̏љавӧст, -ости ж *особина онога који је чевр̏љав.*

чевр̏љӑње с *гл. им. од чевр̏љати.*

чевр̏љати, -ӑм несврш. *в. чавр̏љати.* — Смијала се, чевр̏љала је, вртјела несташно главом. *Шен.* Стидео се несташних ... ђака који су безбрижно чевр̏љали. *Рад. Д.* фиг. Под стрејама чевр̏љали су врапци. *Станк.*

чевр̏љуга ж зоол. покр. *в. шева*; исп. чавр̏љуга, шевр̏љуга. — Најљепше од свих пјева шева чевр̏љуга. *Финк.*

чевр̏љужица ж зоол. *врста шеве кратких прста* Calandrella brachydactyla. *Финк.*

чѐврма и **чевр̀ма** ж тур. покр. *чевра.* — Она развеза бошчалук и истури неколико чеврма. *Јевт.* Куповао је само по наруџбама ... чеврме, јелеке. *Куш.*

чевр̀нтија ж тур. *вртлог, вир.* — [У Ђердапу] су ... огромне чевр̀нтије или вртлози, седам до десет метара у пречнику. *Цвиј.*

чѐвуља ж покр. *в. чехуља (I). Вук Рј.*

чевӯљак, -љка м *дем. од чевуља.* — Грожђе на око гине ... Он откиде чевуљак и даде га дјевојци. *Ћип.*

чѐга *ген. јд. од шта, што.*

чѐговић м нар. *чији син?* — А чеговић ово би? *Ђон.* А чеговић рече да је он? *Лоп.*

чегр̏љати, -ӑм несврш. *чегртати.* — Узме баба обрамицу и стане чегр̏љати око тељижаца да дигне котлове на раме. *Рј. А.*

чѐгр̏ст ж покр. *мала сваћа, задевица.* — Дану, Вуче, што оно зборaше за нашега бана Милоњића, је ли чегрст каква међу вама? *Ињег.*

чегр̀тав, -а, -о *који чегрће, сличан чегртању.* — Чегртава бука улице вјешала се о прозоре. *Сим.*

чегр̀таво прил. *чегрћући, са чегртањем.* — Дотрчи до бунара ... баци канту и она

чегрταво одмота санџир на чекрку и фласне о воду. *Божић.*

чегр̀тало с **1.** *дрвена направа којом се чегрће, чегрталька.* — Језик јој је жив и окретан као чегртало. *Шапч.* **2.** фиг. *особа која говори којешта, блебеће, блебетало.* — Махну главицом Гргур па гледа ... у то учено чегртало. *Шапч.*

чегр̀тāљка ж **1.** *дрвена направа која је удешена да се окреће и на тај начин чегрће.* — Одмах би умукнула лупа ... чегртаљака што их ветар планинац покреташе то на ову то на ону страну. *Шапч.* А млада жена му је с марамицом ... дочекивала крв на рубу уснице, регетајући и сама очајно као чегрталька Великог петка. *Гор.* **2.** фиг. *особа која говори којешта, која блебеће, блебетало.* — Но, но! доста већ једаред, чегрталька једне, — вели поп Спира. *Срем.*

чегр̀тāње и **чегр̀тāње** с *гл. им. од чегртати.*

чегр̀тати, чèгрћем и чегр̀тām и **чегр̀тати,** чèгрћем и чèгр̀тām несврш. **1.** *производити оштре, продорне звукове сличне штропоту, стварати буку, клопарати, клепетати.* — Председничко звоно је узалуд чегртало. *Ћос. Б.* Као два немирна раздражена рептила трзале се њезине руке чегрћући кастањетама. *Бег.* **2.** фиг. *говорити којешта, брбљати, блебетати.* — Оне двије старије жене чегртале углас. *Чол.*

чегр̀тāш, -а́ша м покр. *онај који говори којешта, који блебеће, блебетало;* исп. чегрталo (2), чегрталька (2). *Вук Рј.*

чегрта́ши м мн. (јд. чèгртāш, -а́ша) зоол. *врста скакаваца* Acrididae. *Терм. 4.*

чегр̀туша ж зоол. *змија из пор. љутица, отровница с рожнатим колутима на крају репа који при кретању чегрћу, звечарка* Crotalus horridus. *Терм. 4.*

чèдан, чèдна и чèдна, чèдно и чèдно *који је без порока, морално чист, невин, частан; скроман, смеран, кротак, понизан.* — Ја имам часове чедне, кротке, смерне, кад чистотом трепте мисли моје младе. *Рак.* Настаде час када ми је ишчезала плахост, када ми је нестало чеднога расуђивања. *Вел.*

чèдāнце и **чедáнце,** -а и -ета с *дем. и хип. од чедо.* — На прозору мајка стоји па чеданце љуби. *Змај.* Мол'те, мајке, молитву тихану да чеданцу, док нам мило снива, друга зипка благослов узнија. *Крањч. С.*

чèдāшце и **чедáшце,** -а и -ета с *дем. и хип. од чедо;* исп. чеданце. — Ну Мара не изађе сама, већ изнесе на њедрима мушко чедашце. *Буд.* Послије мјесец дана сахрани̏ше Кату и чедашце јој. *Коз. Ј.*

чèдија ж зб. погрд. *деца. Вук Рј.*

чèдињӣ, -ā, -ē *који припада чеду, који се односи на чедо.*

чèдно прил. *на чедан начин, без порока, невино, честито; скромно.* — Како је била крепка ... ипак јој је сваки покрет био заокругљен, некако чедно леп. *Петр. В.* Лијепа ... чедно и глатко учешљана коса тако је пристајала тому ... лишцу. *Ков. А.*

чèднōст, -ости ж *својство, особина онога који је чедан, онога што је чедно, невиност, честитост; скромност.* — У то време [Вук је] ... нападан због великог броја некњижевних речи које су вређале чедност тадашњих читалаца. *Бел.* Каква је тајна ... крша, те дјецу своју веже ... чедношћу љубице. *Матош.*

чèдњāк м анат. *химен, девичњак. Бен. Рј.*

чèдо с **1. а.** *људско биће у доба свог најранијег развитка, дете.* — Једна с чедом на рукама ходи, друга чедо за руку пак води. *Прер.* **б.** *људско биће у односу на своје родитеље, син или кћи.* — Та он је једино и живео за свога првенца, једино своје мушко чедо. *Дом.* **2.** фиг. *човек који је усвојио карактеристичне црте времена у којем живи или краја, средине у којој живи; онај који је тесно везан с чим:* ~ времена, ~ цивилизације, ~ слободе, ~ револуције, ~ природе.

чедокр̀вница ж *она која је убила своје чедо. Р-К Реч.*

чедòмор м = чедоморац *онај који је уморио, убио своје чедо, чедоубица.*

чедòморан, -о̄рна, -о̄рно *који мори, убија чеда, чедоубилачки.* — фиг. Већ дјететом бјежаше из домовине пред домаћом чедоморном тиранијом. *Матош.*

чедòморац, -о̄рца м = чедомор. — Из гроба два чедоморац да види измаљати се четири мале пести, машуће за њим куд се годијер крене. *Марк. Ф.*

чедòмо̄рка ж *жена чедомор(ац), чедоубица;* исп. чедокрвница. — Угушила сам своје жудње као чедоморка свој пород. *Бег.* Ето, то је ... закон по коме је њена Љубица чедоморка, по коме ће она остати без кћери. *Шуб.*

чедомо́рство с *уморство, убиство (свога) чеда. Деан. Рј.*

чедоу̀билачкӣ, -ā, -ō *који се односи на чедоубице и чедоубиство.*

чедоуби́ство с = чедоубојство с *чедоморство.*

чедоуби́ца и **чедоу̀бица** м и ж *убица свога чеда;* исп. чедоморац и чедоморка. — Само да је пријатељица не би разголитила пред младићем ... да ... је та »светица« у ствари чедоубица. *В 1957.*

чедоубо́јство с = чедоубиство. *Деан. Рј.*

чѐдрӯн, -ýна м покр. *в. четрун.* — Ништа није фалило ... нити пљесниви чедруни на ормару. *Вој.*

чѐжња ж *веома јака, силна, страсна жеља (за неким, нечим), жудња.* — А у души пак бона чежња за тек остављеним Дубровником. *Вој.*

чѐжњѐње с *гл. им. од чезнути*; исп. чезнуће.

чѐжњив, -а, -о *пун чежње.* — Њена свирка је била чежњива, неки пут светла и лептираста, други пут меланхолична. *Ћос. Б.* У томе кругу било је топлих снова ... притајених љубави, али све се сводило уз чежњиве уздахе. *Бар.*

чѐжњиво прил. *са чежњом, чезнући.* — Због оваквих се дана живи ... тмурно и чежњиво. *Лал.* Упре очи у Никанора тако одано и чежњиво као да је од Никаноровог погледа зависило хоће ли он ... остати сада жив или неће. *Чипл.*

чѐжњивӧст, -ости ж *особина и стање онога који је чежњив; чежња.*

чѐза ж *в. чезе.* — Коњ ... сам заустави чезу дремљивог слуге пред бирцузом. *Пол. 1973.*

чѐзати, -ам несврш. покр. *чезнути.* — Да пошљем дома свој лик, нека ме жена у слици гледа како ме неће заборавити ни за мном чезати. *Љуб.*

чѐзе, чѐзā ж мн. мац. *лака кола на два точка.* — Пешачио је дуго ... Срео је само једне чезе у крупном касу. *Вучо.* Људи у живописним ношњама ... на сабор у чезама. *ВУС 1970.*

чѐзнути, -нём несврш. **а.** *јако, много желети (некога, нешто), тежити за неким, нечим, жудети.* — Она је тако интензивно чезнула за Италијом. *Крл.* фиг. Јеле и оморике вечито стрче увис као да чезну за висинама. *Т. књ.* **б.** *туговати, патити, желећи силно нешто, тежећи за нечим, венути.* — Гђа Сида, као и свака мати, омекшала је јако гледајући своје дете како јој из дана у дан чезне. *Срем.* фиг. Јапанско дрво чезне у малом парку за Јапаном. *Матош.*

чезнӯтљив, -а, -о *пун чежње.* — У трсју стоји младић, чезнутљив поглед шаље далекој, блиставој ријеци. *Тад.* фиг. Чезнутљиви таласи свирке зањихали су се њиме. *Петр. В.*

чезнӯтљиво прил. *са чежњом, жудно.* — Сви његови преци гледали су радо и чезнутљиво у онај маслинасти питоми врт. *Цар Е.* фиг. Замах друмова чека те чезнутљиво низ стране. *Ћон.*

чезнӯтљивӧст, -ости ж *особина и стање онога који је чезнутљив; чежња.* — Сузе саме од себе капале од оне чудне чезнутљивости. *Бен.*

чезнӯће с *чежња, жудња.*

чѐиз м тур. покр. *девојачка спрема, девојачки дарови, мираз.* — Материн чеиз имам ... мени је доста. *Сим.*

чéјрек м тур. покр. *в. черек.* — Ето до куће ... нема ни чејрек хода, па да донесемо ... за по сахата и да одеш и да се вратиш. *Ћор.*

чѐк, чéка м (лок. чéку; мн. чѐкови) *в. чека. Рј. А.*

чѐк[1]**,** чѐка м (ном. мн. чѐкови) енгл. банк. *писмени налог за исплату*: обрачунски ~, барирани ~.

чѐк[2] скраћ. *чекај.* — Чек ме, мајко милена, док приспије шеница. *НП Вук.* Чек, чек, наћи ћу те ја. *Ранк.*

чéка ж (дат. -ки) *нарочито удешено чекалиште у лову (обично на велику звер), заседа.* — За прави лов на горског цара [медвједа] потребне су ... проматрачнице, чеке. *ВУС 1972.*

чѐкалац, -аоца м *онај који чека некога.* — По кад опћински вијећници ... пружили деснице да се ... рукујемо, запе ми ... тих мотрилац и чекалац за око. *Буд.*

чѐкалица 1. м и ж **а.** *особа која чека, ишчекује.* — [Сељаци] најбољи су војници ... најстрпљивије чекалице у незавидним земуницама. *Рад. Д.* **б.** *особа која се не изјашњава, која стоји по страни; уздржана, опрезна, резервисана особа*; исп. чекач (б). — Све такве неутралце, чекалице ... ставља изван закона. *ВУС 1973.* **2.** ж *чéка, чекалиште у лову.* — Идем на чекалицу. Јучер сам ... видио зеца те ћу га причекати. *Маж. Ф.*

чѐкалӣште с **а.** *место где се чека.* — Тада је опазио да се овдје у њихову чекалишту претјерано чека. *Кал.* **б.** *место на коме ловац чека ловину.* — Ловци се одмах разреде на чекалишта и пусте псе да гоне. *Том.*

чѐкало с **1.** = чекетало (1) *дашчица у млину преко које зрно из коша клизи на жрвањ*; исп. чакетало, чектало. — Само чекало чекеће, вода хуји на омаји под воденицом, и ... ништа више. *Глиш.* **2.** *даска у коју се удара када се оглашава какво обавештење*; исп. клепало (1а), клепетало (2). *Вук Рј.*

чѐкāње с *гл. им. од чекати (се).*

чѐкаонӣк м *онај који чека кога или што, чекалац.* — Чекаонику се сваки час годиштем чини. *Торд.*

чекаоница и **чѐкаоница** ж *просторија одређена за чекање*; исп. чекалиште.

чѐкати, -ām несврш. **1.** *проводити време, остајати на неком месту док не дође онај који се очекује, ишчекивати, очекивати.* —

Чекао сам те као озебао сунце, па сад што ми ти кажеш тако ће и бити. *Ранк.* Ради тога завјерило се њих двоје да ће једно на друго чекати. *Том.* **2.** *очекивати појаву, наступање нечега односно извршење, испуњење онога што се прижељкује, жели.* — Чекам нечију топлу људску ријеч. *Хорв.* фиг. Превод је леп и доста веран али та строфа чека још на свога преводиоца. *СКГ 1937.* **3.** *налазити се пред неким (о ономе што ће се десити у будућности), предстојати.* — Сад мора ићи, чека је посао. *Игњ.*

Изр. дан, време не чека *не ваља оклевати, скањивати се.*

~ **се** *уз. повр.* — Ту да се чекају недељу дана, и ко не дође, да га свете. *НП Вук.*

Изр. чекај се *јао теби кад те ухватим (у претњи).* — Чекај се само, чини ми се биће трке тамо-амо. *Змај.*

чèкāч, -áча м **а.** *онај који чека на чеки, ловац на чекалишту.* — Диљка чехне ... дрхтан чекач из засједе викне. *Март.* Чекачи између пушке са сјеника на изгладњеле срне. *Гор.* **б.** *онај који чека, који се не изјашњава, који стоји по страни; уздржан, опрезан, резервисан човек.* — Према Савезу комуниста ти чекачи упорно заборављају споменути самоуправљање ... као увијек и данас чекачи праве рачун без крчмара. *Вј. 1973.*

чекѐтало с **1.** = чекало (1). — Тихо и успављиво чуо се мрмор воденичког камена уз певушење чекетала на кошу. *Ћос. Д.* Брбљива чекетала лежала су на воденишту као просута утроба. *Гор.* **2.** *орган у инсеката зрикаваца којим чекећу, зричу.* — Али метална чекетала зрикаваца, то је подмукло и неиздржљиво. *Лал.* **3.** фиг. *онај који говори којешта, који блебеће, блебетало.* — Аха, чекетало једно, нек' се и теби једном језик завезао. *Ћоп.*

чекѐтање с *гл. им. од чекетати.*

чекѐтати, -ām и чèкећēм несврш. оном. **1.** *производити оштар, продоран шум ударањем о што (нпр. при ударању чекетала о кош), чегртати, клепетати, клопарати.* — Настаде глуво доба ... Само чекало чекеће. *Глиш.* Два камена жрвња неуморно су ... чекетала. *Божић.* **2.** *оглашавати се зриком, зричати, цврчати (о инсектима);* исп. чекетало (2).

чèкиња ж **а.** *крута, груба, оштра кратка длака у неких животиња;* исп. четина[2] (1). — Нашли га [прасе] у салашу свега раскомаданог, а познали га по ровашу на увету и по чекињи. *Срем.* **б.** *оштра, груба коса или оштре длаке на лицу.* — Комесар батаљона, сељак ... с лављом главом и накострешеним дебелим чекињама изнад ниског ... чела. *Лал.*

чèкињав, -а, -о *који је пун чекиња; који је сличан чекињама, чекињаст.* — Дише из дубине ... и отреса своје чекињаво лице као мачак. *Кал.* Он гледа пред собом тога ... човјека ... са проријеђеном, чекињавом косом која стрши. *Мил. В.*

чèкињāвка ж бот. *биљка из пор. штитара* Torilis. *Сим. Реч.*

чèкињāри м мн. (јд. чèкињāр) зоол. *в. чекињаши. Рј. А.*

чèкињаст, -а, -о *који је налик на чекињу, груб и оштар попут чекиње.* — Густи ... бркови покривају му уста, а јаке чекињасте обрве стрче као нека стреја. *Андр. И.* Ђорђе уздахну ... зари прсте у чекињасту браду, замисли се. *Ћос. Д.*

чèкињáши м мн. (чèкињāш, -áша) зоол. **1.** *животиње из реда папкара (непреживара) чије је тело обрасло чекињама, свиње* Suidae. *Терм. 4.* **2.** *врста полутињавих црва чије је тело са бочне стране обрасло чекињастим израштајима* Chaetopoda. *ЕЛЗ.*

чèкињица ж *дем. од чекиња.*

чèкић м тур. **1.** *врста оруђа од метала или дрвета, које је насађено на дршке и служи за закивање ексера, клинова, за ковање и уопште за ударање по нечему:* ковачки ~, рударски ~, сточарски ~. **2.** анат. *једна од слушних коштица* malleus. *Терм. 4.*

Изр. морски ~ зоол. *врста морске рибе* Sphyrna zygaena. *Р-К Реч.*

чèкићāрка ж зоол. *врста мекушца* Malleus vulgaris. *Терм. 4.*

чекúћати, -ām несврш. *ударати чекићем, куцати.* — фиг. Као да има неку оловну куглу у желуцу која га притеже ... од часа до часа стезала би се, усијавала, чекићала ... и нагонила га да урла као бијесан. *Франг.*

чèкићић м *дем. од чекић. Р-К Реч.*

чèкићовати, -ћујēм несврш. *ударати чекићем, чекићати, ковати. Рј. А.*

чèкич м *в. чекић. Вук Рј.*

чèкичовати, -чујēм несврш. *в. чекићовати.* — А за појас двије златке мале, ни ковате ни чекичоване, но у златан калуп изљевате. *НП Вук.*

чèклак м бот. *в. попино прасе (уз прасе, изр.). Бен. Рј.*

чèклас м бот. *в. чаклас. Бен. Рј.*

чèклац м бот. *в. попино прасе (уз прасе, изр.). Бен. Рј.*

чèкљӯн, -ýна м мац. покр. **1.** *квака на вратима. Вук Рј.* **2.** *кука на каквој направи. И.*

чèкма ж тур. **1.** *фиока, ладица писаћег стола. Шкаљ.* **2.** *врста мањег прозорског крила на старинским босанским кућама. Бен. Рј.*

чèкме ж мн. покр. *ситне сребрне плочице на токама. Вук Рј.*

чекмѐже, -ета с тур. покр. *в. чекмеџе.* — Дај, тато, пара. А Милоје руку у чекмеже, па колико заграби: На мало! *Вукић.*

чѐкмек м тур. само у изразу: на чекмек *на склоп, на извлачење.* — А што оно пуце под гроце ... и оно се на чекмек отвара. *НП Вук.*

чѐкмек-ћу̀прија ж тур. *покретни мост, ланчани мост.* — Кад је био на чекмек-ћуприју, нагна вранца да преко ње пређе. *НП Вук.*

чекмѐџа ж тур. покр. *сандук, ковчег који уместо капка има фиоку, ладицу са стране.* — У горњу одајицу сабио је главне ствари: чекмеџу са неким рубљем богзна откада. *Радул.* Алага приђе к чекмеџи, у којој су му новци били. *О-А.*

чекмѐџе, -ета с тур. *фиока, ладица.* — Ксенија се ... диже, извади из чекмеџета неке хартије. *Јакш. Ђ.* Нека се чекмеџе пуни и празни и обрт нека се прави. *Рад. Д.*

чѐкнути, -нѐм сврш. *дем. према чекати.* — Чекни мало, чика Јово, чекни! — рече он оштро. *Вес.* Чекни мало да надјачам смрт и удес! *Матош.*

чѐкӣвнӣ, -ā, -ō банк. *који се односи на чек*[1]: ~ рачун, ~ књижица.

чекр̀гџија м *занатлија који прави чекрке.*

чѐкрк м тур. **а.** *направа за дизање терета намотавањем ужета на точак; витао.* — Грчки дунђери су ... радили велике дрвене дизалице па чекрк. *Андр. И.* **б.** *вратило са точком које служи за црпење воде из бунара. Бак. Реч.* **в.** *направа за сукање предива са мотовила на цеви. МЕП.*

Изр. ићи на чекрк *кочити се у ходу.*

чекр̀кли прид. непром. *који је начињен на чекрк.* — На глави му чекркли челенка. *НП Вук.*

чекр̀клија ж *преслица на чекрк*; исп. чекрк (в). *Вук Рј.*

чѐкрк-чѐлѐнка ж *челенка која се врти и која се некада носила на калпаку.* — Па удари Цмиљанић-сердара поврх главе, по чекрк-челенци. *НП Вук.*

чѐктало с *в. чекетало. Вук Рј.*

чѐктисати, -ишѐм несврш. тур. покр. *подносити, трпети. Бен. Рј.*

чела́нце, -а и -ета с *дем. и хип. од чело.* — Она ... жена ... сваки час брисала [је] или своје образе или детиње челанце. *Вас.*

чѐласт и **чѐлат,** -а, -о *који има велико (високо или широко) чело. Прав.; Р-К Реч.*

чела̀шица ж бот. *биљка из пор. ружа, петопрста, петопрстица* Potentilla reptans. *Сим. Реч.*

челѐби прид. непром. тур. **1.** (у именичкој служби) м *челебија.* — У чаршији је имао неколико епитета: челеби-Ђорђија, дилбер-Ђорђија. *Срем.* **2.** *господски.* — Мучна му је књига допанула од Мостара челеби-пазара. *НП Вук.*

челѐбија м тур. *млад господин (почасни назив, титула за школована човека)*; исп. ефендија. — Кад је кћи одрасла, загледа се у њу челебија Ибре. *Ђорђ.*

челебѝјање с *гл. им. од челебијати се.*

челебѝјати се, -ā̀м се несврш. *китити се, дотеривати се као челебија. Вук Рј.*

челѐбијин, -а, -о *који припада челебији.*

челѐдӣнка ж бот. *в. печурка (1а). Сим. Реч.*

чѐлѐнка ж тур. **1.** ист. *перјаница од перја, сребра или злата која се добивала за какво јуначко дело, а носила се за калпаком.* — Ове челенке дају везири ономе који каурску главу донесе. *Нен. М.* На сваком је алкару калпак од куновине с бијелом високом челенком од ждралова перја. *Шимун.* **2.** лов. *чеона кост с роговима, скинута са срндаћа, јелена или друге рогате дивљачи као ловачки трофеј. ЕЛЗ.* **3.** фиг. **а.** *глава, лобања.* — Подвинут ће реп кад га звекнем овим по челенки. *Пав.* **б.** *најистакнутија личност, првак.* — Под заставом права можда први јунак на свијету, челенка краљевине. *Шен.*

челѐста ж тал. *музички инструменат са диркама сличан клавиру. Кл. Рј.*

чѐлик м тур. **1.** *гвожђе, жвелезо велике тврдоће која се постиже додавањем нешто угљеника, сумпора и фосфора, надо, оцал.* **2.** зб. *пушчана и топовска танад.* — Пљусак челика, који се сасуо по њем, прекине му ријеч. *Донч.* Читав оркан челика сручи се у непријатељске ровове. *Јак.* **3.** фиг. *онај који је чврст, јак, издржљив; јунак.* — Оно што је у гору отишло, оно је челик, оно су срца што не могоше отрпети неправду. *Вес.* **4.** (у атрибутској служби) *челичан, чврст, отпоран, постојан, издржљив:* ~ човек.

чѐликаст, -а, -о *који је налик на челик, који је боје челика, сивкаст. Р-К Реч.*

челѝкли прид. непром. *в. челичан (1).* — А челикли копља дохватили, јунаци се њима ударили. *НП Вук.*

чѐликов, -а, -о индив. *в. челичан.* — Османском гигантском напрегу пред горама овим крвавијем челикове споне попуцаше. *Њег.*

чѐлист(а) м *свирач на чѐлу. Р-К Реч.*

чѐлистица ж = челисткиња *женска особа челист(а).* — Мала челистица ... та је у трајној ... Бобиној милости. *Крл.*

челѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на челисте:* ~ концерт.

чѐлисткиња ж = челистица.

чѐличан, -чна, -чно **1. а.** (одр.) *који је од челика*: челична опруга, челични ланац. **б.** фиг. *чврст, јак*; *отпоран, постојан, сталан*: ~ карактер, ~ воља, ~ здравље, челични живци. — Он је стекао, он сагра̄дио, он скућио челичном вољом. *Сим.* Све ... црте ... одавају ... челичну постојаност и одважност. *Кум.* **2.** (одр.) *у коме има челика*; челични бетон.

чѐлича̄на ж *место где се производи, кали челик, фабрика, погон, радионица за производњу челика.* — Посетили су челичану и друге погоне. *Б 1957.*

чѐличе̏ње с *гл. им. од челичити (се).*

чѐличити, -и̏м несврш. *давати гвожђу, челику већу тврдоћу, еластичност и трајност грејањем до високе температуре, а затим наглим хлађењем, калити.* — Завирио у ковачницу како ковач челичи косе и глади оштрице на срповима. *Бен.* фиг. *чинити јаким, отпорним, издржљивим, јачати, снажити, крепити.* — Разумио сам да је ... мржња ово велико осјећање које челичи и оспособљава да се издрже напори и тегобе. *Чол.* Та мржња и страх само га освјежују, челиче. *Сим.*

~ **се** *постајати отпоран, чврст, јачати.* — То су били први одреди који су [се] ... челичили ... у борби за побједу. *Тито.*

чѐлично прил. *на челичан начин, као челик, постојано, издржљиво, непоколебљиво.* — Може постати и груб и челично непопустљив кад преговори западну у тешкоће. *ВУС 1972.*

чѐличноплáв, чѐличноплáва, -о *који је плаве боје с хладним металним сјајем.* — На челичноплавом небу звијезде ситније затреперише. *Ћоп.*

чѐличноси̏в, чѐличноси̏ва, -о *који је сиве боје с хладним металним сјајем.* — Вјетар ... помиче и открива челичносиву воду Лима. *Лал.* Није било ватре у тим челичносивим очима. *Сим.*

чѐлично̄ст, -ости ж *особина, стање онога који је челичан, онога што је челично, постојаност.* — Она челичност његова расположења опет се појави. *Сим.*

чѐлнӣ, -ā, -ō = чеони **1.** *који се односи на чело*[1] *(1), који је на челу.* — Челна жила на змију те сеча. *Фил.* **2.** *који се односи на чело*[1] *(2), који је на челу*[1] *(2).* — Кад је наишао челни батаљон, они су се мало узвртјели. *Чол.* **3.** (у именичкој служби) м *први у реду (војник или вежбач).*

чѐлнӣк м ист. *онај који се налази на челу какве управе или установе, организације, поглавар, старешина*; исп. чеоник. — [Братством] је управљао као старјешина челник. *Шиш.* Долазе под својим старешинама које зову челницима. *Дед. Ј.*

чѐло с тал. муз. *гудачки инструменат, већи од виолине, са четири жице, виолончело.*

чѐло[1] с **1.** *део лица изнад очију до ивице, руба косе; одговарајући део животињске главе.* **2. а.** *предњи део, предња, фронтална страна нечега, лице, фронт; фасада.* — Видите ли ону кућу што управо челом у нас гледа. *Том.* **б.** *почетак, предњи редови какве колоне, масе у покрету*; супр. зачеље. — »Колона брже« — преносило се од чела према зачељу. *Чол.* **3.** *почасно место у врху стола*; *прочеље*: сести у чело стола. **4.** покр. *дванаест сати дана или дванаест сати ноћи.* — Послије пута од једанаест чела дошао сам у Лозницу. *Чол.*

Изр. горње ~ *в. чело (3)*; доње ~ *место у дну стола, наспрам чела (3), зачеље, застава (4а)*; бити, налазити се на челу *бити на првоме, водећем месту, руководити.*

чѐло[2] предл. с ген. *изнад, врх (чега)*; *покрај (чега), уза (што).* — Чело главе воду изведите. *Наз.* [Седе] чело кућа на пригревици. *Јакш. Ђ.*

чело̀вођа и **чѐловођа** м *онај који је на челу, који предводи, вођа.* — Што пред војском бјеху человође, то бијаху орлови крсташи. *НП Вук.*

чело̀пек м ков. *место где сунце јако пече*; *присој.* — Кад изиђем на онај челопек горе ... у мени заигра срце. *Ранк.*

чéлце, -а и -ета с *дем. и хип. од чело.*

чѐљāд ж *зб. им. од чељаде.*

чељáде, -ета с (супл. мн. чѐљāд) **1.** *људско биће, човек, особа уопште мушка или женска, одрасла или дете.* — Из добре је куће оно чељаде. *Вес.* У тај пар појави се на вратима црноока дјевица, заиста лијепо чељаде. *Шен.* **2.** зб. *послуга у кући. Р-К Реч.*

Изр. (кућна) чељад а) *породица, обитељ*; б) *укућани (чланови породице и послуга).*

чељáдетскӣ, -ā, -ō *који се односи на чељаде.* — Уто озго из села чује се чељадетско дозивање. *Ћип.*

чељáдешце, -ета с *дем. и хип. од чељаде.* — Дочекали [су је] срдачно ... као и сувише крхко чељадешце, праву птичицу. *Ћоп.*

чељáдија ж *зб. им. од чељаде, чељад.* — У колери му погибе толика чељадија да је после Аноку држао као мало воде на длану. *Лаз. Л.*

чѐљāдскӣ, -ā, -ō *који се односи на кућну чељад.* — Ту у авлији су чељадске собе и кујна. *Срем.*

чељáца ж зб. покр. *дем. од чељад.* — Нег се ваља у јад разабрати и чељацу своју утјешити. *НП Вук.*

чељáце, -ета с *дем. од чељаде.* — Јере правда срећу дому гради, а како би у тво-

јему било, гдје су твоја сва чељаца равно. *Март.*

чељуска ж **1.** *део пушке кремењаче где стоји кремен. Вук Рј.* **2.** *део хама који коњу стоји преко прса, пршњак (2). Вук Рј.*

чељу̏снӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на чељуст.* — Лице се састоји од четрнаест костију. То су ... двије горње чељусне кости ... *НЧ.*

чељу̏сница ж анат. *кост која чини чељуст, чељусна кост.* — Они [мужјаци јеленка] се веома разликују у величини ... горњих чељусница. *НЧ.*

чељу̏ст ж **1.** *једна од две кости лица у коју су усађени зуби, вилица; обе вилице заједно с отвором између њих; уста*: горња ~, доња ~. — Утварао је [себи] да је од јучерашњега стајања на пирамиди добио тргање у доњој чељусти. *Том.* Обоје су били зачуђени мирноћом и гласом који као да није долазио из уста њених чељусти. *Лоп.* фиг. Стопут сретан ако за времена утечеш немилој смрти из чељусти! *В 1885.* Из чељусти топовских је сукљао пламен. *Јак.* **2.** покр. *в. чељуска (1). Вук Рј.* **3.** техн. *део справе којом се стеже, хвата предмет при раду*: ~ клешта.

чѐм *1. л. јд. през. од ткати.*

чѐмбало с *цимбало. Прав.*

чѐмбер м тур. **1.** *вео у муслиманке.* — А свекрви чембер и округу. *НП Вук.* **2.** *бело фино платно, шифон. Шкаљ.*

чѐмбра ж тур. *кита, реса.* — Чембре су му коњу до копита. *НПХ.*

чѐмер̄, -ера м **1.** *жуч (1). Деан. Рј.* **2.** *отров.* — Види како јадник пије чемер из препуне чаше. *Вукић.* **3.** *горак укус, горчина.* **4.** фиг. *огорчење; јад, туга, жалост.* — Одвећ рано заморен животом, само чемер осјећам у себи. *Цес. А.* Вечерас ми се чини ... да је јад и чемер обузео и људе и ствари. *Радул.*

Изр. вучји ~ бот. *в. једић. Сим. Реч.*

чѐмер м покр. *примитивна купаста зграда с плитким кровом, буња, пољарица (3). ОГ.*

чѐмѐран, -рна, -рно **1.** *који има непријатан, оштар укус, горак; сличан укусу жучи, чемера.* **2.** *пун јада, невоље, јадан, жалостан, невољан, несрећан.* — Ту, у паланци, заборављали су сеоско блато, још тежу и чемернију сеоску беду и чамотињу. *Бар.*

чѐмѐрање с *гл. им. од чемерати.*

чѐмѐрати, -а̄м несврш. *живети чемерно, јадно, злопатити се. Рј. А.*

чѐмѐрика ж бот. *биљка из пор. љиљана, чији је корен врло горак и отрован* Veratrum. *Терм. 3.*

чѐмѐрикаст, -а, -о *пун чемера, једа.* — Жена ми је чемерикаста. *Вук Рј.*

чѐмѐриков, -а, -о *који је од чемерике.* — Под грлом је пуце јадиково, јадиково и чемериково. *НП Вук.*

чѐмѐриковати, -кујѐм несврш. *осећати чемер, јад у себи, туговати, патити.* — Тужим јадна и чемерикујем. *НПХ.*

чѐмерит, -а, -о *пун чемера, отрова*; исп. чемеран. — Вај ког кунеш ... к'о чемерит отров змије. *Крањч. С.*

чѐмерити, -ӣм несврш. *испуњавати чемером, једом, загорчавати.* — Како можете да чемерите свој живот? *Матош.* Чемером се љућим данци ми чемере. *Крањч. С.*

чѐмѐричица ж бот. *в. кукурек.*[1] *Рј. А.*

чѐмѐрнӣк м *онај који пати од каквог чемера, јада, туге, јадник, несрећник, невољник*; исп. чемер (4). — Лупао сам, чемерник, главу. *Каш.*

чѐмѐрница ж **1.** *пиће начињено од плода чемерике.* — Док си тако јадна туговала, пелен гризла, чемерницу пила. *Кур.* **2.** (у атрибутској служби, уз им. »суза«) *пуна јада, жалости, чемерна.* — Мора јесен да киши ... ако ни од чег другог а оно од тих големих суза чемерница. *Вуј.*

чѐмѐрно прил. *на чемеран начин, као чемер; са пуно горчине, јада; тужно, жалосно.* — Обојица су заборавили све што их је до мало прије онако чемерно тиштало. *Вуков.* А најгоре је било кад му се жена ... чемерно потужила што јој је поручила јетрва. *Драж.*

чѐмѐрнӧст, -ости ж *особина онога што је чемерно, горчина; јад.* — Овда-онда захватила би Ивицу туга и чемерност. *Креш.*

чѐмӣн, -и́на м тал. бот. *в. јасмин.* — На југ топли, гдјено цвату смиље, руже и чемини, носимо га. *Наз.*

чемѝнов, -а, -о *који припада чемину, који се односи на чемин, јасминов.* — Чујеш, звони, звони, звони ситно звонце чеминово. *Наз.*

чѐмпрес м лат. бот. *дрво из пор. четинара које успева у средоземним пределима* Cupressus sempervirens. *Терм. 3.*

чѐмпресов, -а, -о *који се односи на чемпрес, који потиче од чемпреса*: ~ дрво.

чѐмпресовина ж *чемпресово дрво.* — Одатле се такође добављала кедровина и чемпресовина за градњу. *Пов. 2.*

чѐму *дат. и лок. од шта, што.*

Изр. чему (то)? *зашто, у коју сврху?* је ли чему? *вреди ли?*

чѐн, чѐна м *чѐсно. Р-К Реч.*

чѐнӑр м тур *врста платна, ћенар. Р-К Реч.*

чѐнгел м и **чѐнгела** ж (обично мн.) тур. *гвоздена кука о коју се нешто веша или се њоме нешто спаја, повезује.* — О њеним

[оскорушиним] гранама је одувек ... вешао ченгеле кад су божићњара клали. *Рад. Д.* Скапô [је] на ченгелима у Биограду. *Андр. И.* Зидове подупријети потпорњима и повезати ченгелама. *Бен.*

чèнгија ж тур. *играчица која плеше међу гостима, кафанска плесачица, играчица.* — Почињао [би] да игра ... пуцкетајући прстима и вијући се у пасу као ченгија. *Андр. И.*

ченгѝјање с *гл. им. од ченгијати (се).*

ченгѝјати, -ām несврш. *плесати пред другима. Прав.*

~ **се** *извијати се при ходу.* — фиг. Имао би тај [лепотан] да лети ... а не да се кревељи и ченгија. *Андр. И.*

чèно с покр. *в. чèсно. Вук Рј.*

чѐњ м покр. *в. чèсно.* — На столу у средини ... чењеви белог лука, недопијена чашица ракије. *Макс.*

чѐњача ж агр. покр. *врста јабуке накисела плода. Р-К Реч.*

чѐонӣ, -ā, -ō = челни. — Кожа на том делу била је тако затегнута и танка да се испод ње назирао ... цео склоп чеоних костију. *Андр. И.* У њих [бараке] се улазило са чеоне стране према главној улици. *Јак.* То је било у оно вријеме кад је .. западна балканска обала [представљала] културну чеону линију Балканског полуострва. *Дед. Ј.*

чѐонӣк м *челник. Рј. А.*

чѐоница ж *в. чеоњача. Р-К Реч.*

чеоњача ж анат. *чеона кост.* — Негде унутра, испод саме чеоњаче ... стално [је] ударало. *Рад. Д.*

чеоце, -а и -ета с *дем. и хип. од чело.*

чѐп, чèпа м **1.** *оно чиме се затварају, запушавају боце, посуде, различити отвори (најчешће од плуте, дрвета или гуме), запушач.* — Један грађанин ... искочи као чеп из боце. *Донч.* фиг. Ледоломци су наставили рад ... како разбијене ледене санте не би створиле нови »ледени чеп«. *Пол. 1971.* **2.** *шарка, баглама (1), стожер (2а). Вук Рј.* **3.** мед. *вата или газа која се ставља у рану ради заустављања крварења или ради упијања гноја, тампон. Деан. Рј.*

Изр. пијан као ~ *потпуно, до бесвести пијан.*

чѐпа подр. **1.** ж *женска особа упадљива држања и понашања, кокета; размажена женска особа, маза, пекмеза.* — Лепота коју ја откривам ... није нацифрана и накинђурена као какова чепа. *Богдан.* **2.** м и ж *плачљивко, плачљивица. Р-К Реч.*

чèпање с *гл. им. од чепати (се).*

чèпати, чèпām (чèпљēм) несврш. **1.** прел. **а.** *газити кога или што ногама, газити, ступати ногама по нечему.* — Чепљем црну земљу. *Љуб.* [Брундо] змије чепа, пољске мише дави. *Наз.* **б.** *стајати некоме на ногу, притискивати ногом нечију ногу.* — Плесачи понекад чепају своје плесачице. *Вј. 1970.* И онако нас већ по ногама чепају. *Петр. В.* **2.** непрел. *ходати, газити.* — При литијама има право одмах иза попова да чепа и иде. *Срем.* То су они што пешке не чепају по овој земљи. *Сек.*

~ **се** уз. повр. *стајати један другоме на ногу.* — Онда се ревносно чепају ногама и позивају на дуеле. *Лаз. Л.*

чèпац[1], -пца м **1. а.** *дем. од чеп.* **б.** *клин, чивија којом се затежу жице жичаних инструмената. Бак. Реч.* **2.** *остатак испушене цигарете или цигаре, чик*[1]*, опушак.* — Чепац од цигаре цврљио му у устима. *Ков. А.* **3.** бот. *биљка из пор. уснатица* Calamintha vulgaris. *Сим. Реч.*

чèпац[2] и **чéпац,** -пца м *врста женске капе.* — На прозору извири глава једне Јеврејке у чепцу с потамнелим бисером. *Глиш.*

чепéрак, -рка м покр. *мера за дужину која одговара раздаљини између размакнутих врхова палца и кажипрста, педаљ.* — Лежи он ... при земљи ... чеперак од земље, дигао нека стара врата, по њима простро сено. *Рад. Д.*

чèпēран, -рна, -рно *кочоперан, жив, покретан, чио;* исп. ћеперан. *Вук Рј.*

чéпити, чèпīм несврш. **1. а.** *ширити, размицати, крéчити, раскречивати (ноге). Р-К Реч.* **б.** *развлачити, ширити (уста). Р-К Реч.* **2.** *седети на петама, чучати.* — Чепио је скривен под великом смоквом. *Мих.*

~ **се 1.** *стајати размакнутих, раширених ногу, крéчити, ширити ноге, раскречивати се, крéчити се. Р-К Реч.* **2. а.** *кезити се, церити се. Р-К Реч.* **б.** *слинити, цмолити. И.* **3.** покр. *мазити се, улагивати се, печити се, умиљавати се. Вук Рј.*

чèпити, -ӣм и чèпīм несврш. *затварати, запушавати какав отвор, зачепљивати.* — Она им је шаком чепила уста. *Донч.*

чèпић м **1.** *дем. од чеп.* **2.** бот. *в. чепац*[1] *(3). Сим. Реч.*

чéпица ж *дем. од чéпа. Р-К Реч.*

чèпкање[1] с *гл. им. од чепкати.*

чèпкање[2] с *гл. им. од чепкати (се).*

чèпкати, -ām несврш. *в. чупкати.* — По густим омарима ретко се чује која саможива љешникара како смрчеве шишарице чепка. *Панч.*

чèпкати (се), -ām (се) несврш. *дем. према чепати (се). Р-К Реч.*

чèпкорење с *гл. им. од чепкорити.*

чѐпкорити, -ӣм несврш. *лагано газити што, лагано ступати по чему, чепкати. Вук Рј.*

чѐпљење с *гл. им. од чѐпити (се).*

чѐпљење с *гл. им. од чѐпити.*

чепљу́скање с *гл. им. од чепљускати.*

чепљу́скати, чѐпљўскам несврш. погрд. покр. *којешта говорити, баљезгати, трућати.* — Тако они чепљускају све којешта и перушају нас обадвојицу. *Вел.*

чѐпнути, чѐпнём *сврш. према чепати; очепити.* — Хат допре и ногом чепне. *Љуб.*

чѐповина ж *материја од које се граде чепови.* — Спреми од чеповине ... велики и дугачак чеп. *М 1867.* Пуни се бурад што воња по чеповини. *Сим.*

чѐпорити, -ӣм несврш. покр. *стругати, копкати, грепсти ногама.* — [Везир] једнако ћути и пуши, а кнезови такође ћуте и чепоре ногама. *Нен. М.*

чепр̀кало с и м *онај који чепрка.* — Кад се тај свијет малих врапчијих чепркала узнемирио ... онда сам и ја престао глумити. *Крл.*

чепр̀кање с *гл. им. од чепркати.*

чепр̀кати, -ā̄м несврш. **1.** *копкати, грепсти (тло) да се што ископа.* — Кокоши су чепркале по цвећу, тражећи какву бубицу или црвића. *Дом.* Тко је остао, чепркао је помало около куће и по врту иза куће. *Бен.* **2.** *претурати, преметати тражећи нешто, претраживати; невешто радити, петљати.* — Борци су чепркали по својим торбама не би ли нашли коју мрвицу хљеба. *Чол.* Чепрка нешто око телефона. *Јак.* **3.** фиг. *претресати, истраживати нешто недовољно познато или тајно, скривено.* — И то што чепркају помало историју сиротог списатеља, прибирају, брате, материјал за критику. *Нуш.* По природи сам лијен и тром да узмем чепркати по писцима. *Вел.*

чепр̀кнути, чѐпр̀кнём *сврш. према чепркати.*

чепр̀куша м и ж покр. *особа која много и којешта брбља. Рј. А.*

чепр̀љало с и м *брбљивац, блебетало, клепетало.* — Да му се више никад не врати то ... злогуко чепрљало. *Лал.*

чепр̀љање с *гл. им. од чепрљати.*

чепр̀љати, -ā̄м несврш. **1.** *чепркати.* — Заложио [се] хлебом и почео нешто по баштици да чепрља. *Ранк.* **2.** *грепсти.* — Кад су гомиле стабала, облака и грмља стале [га] ... чепрљати по образу ... страшно бјеснило ускипи у његовим жилама. *Шимун.* **3.** фиг. *брбљати, блебетати;* исп. чепрљало. *Бак. Реч.*

чепр̀љење с *гл. им. од чепрљити.*

чепр̀љити, чѐпр̀љӣм несврш. *чепрљати. Бак. Реч.*

чепу̀кање с *гл. им. од чепукати.*

чепу̀карити, -ӣм несврш. покр. *чепукати, чепати.* — Тужбалице и покајнице по двије и двије чепукаре по пољани те наричу и плачу. *Љуб.*

чепу̀кати[1], -ā̄м и **чепу́кати,** чѐпу̀кам несврш. покр. *полако ходати, газити;* исп. чепати (2). — Оре за мостом, а снаха му чепука за њим и баца у бразду сјеме. *Љуб.* Овим стазама можда чепукаше Шеноин Млади господин. *Матош.*

чепу̀кати[2], -ā̄м несврш. покр. *рашчешљавати, чешљати вуну.* — Вуна чепукана влачи се на гребен, а нечепукана гаргаша се. *Павл.*

чѐпу̀р м покр. *в. чапрљ. Вук Рј.*

чепу̀шати, -ā̄м несврш. покр. *чупати, черупати. Рј. А.*

~ **се** уз. повр. *туђи се вукући се за косу, чупати се, черупати се. Рј. А.*

чѐпчег м бот. *в. горчика.* — Пење се нијема, тамна Динара низ коју клизи оштар вјетар ... међу чепчегом и кржљавим кукурузом. *Бег.*

чѐпчежац, -ешца м покр. *дем. од чепчег. Вук Рј.*

чѐрвӣш, -ӣша м тур. покр. *врста јела од пилећег или другог меса с белим луком.* — У нашој се кући спрема червиш од зечјег меса. *Дом.*

чѐрга ж тур. **1.** *циганско шатор. Р-К Реч.* **2.** *круто тканo ћебе, пољава.* — На кревету покривен јорганом и чергама ... лежао је домаћин. *Ћос. Д.*

чѐргāр, -а́ра м = чергаш **1.** *онај који станује под чергом, Циганин, Ром.* — Стао пред чергаре па гледа како им вита гудала лете преко жица. *Шапч.* **2.** фиг. *онај који се много сели, премешта из места у место, скитница, потуцало.* — Порез, бре, плаћам, дерем се, за двадесет ових чергара чиновника. *Срем.* Матош путописац ... бохем, скитница и како му је један написао: чергар без циља. *Вј. 1973.*

чѐргара ж *чергарка. Р-К Реч.*

чергā́рев, -а, -о = чергаров *који припада чергару.*

чергā́рење с *гл. им. од чергарити.*

чергā́рити, чѐргāрӣм несврш. *живети као чергар, често се селити. Бен. Рј.*

чѐргāрка ж *она која живи под чергом, Циганка.* — Чим виде чергарку, рече породиљи ... *Шапч.*

чергā́ров, -а, -о = чергарев.

чèргāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на чергаре, својствен чергарима, скитнички*: ~ сељакање, ~ живот.

чèргāрски прил. *на чèргāрскӣ начин, као чергари; као у чергара*: живети ~. — Често тако остају њих двоје сатима закључани у својој чергарски неуредној соби. *Андр. И.*

чергáрство с *чергарски живот, скитња, потуцање.* — Измучен чергарством . . . прекинуо [је] са старим животом. *Грол.*

чèргāш, -áша м = чергар. — Заокупио је циганина Станка, који је за себе стално тврдио да није чергаш, већ свирач. *Чол.*

чергáшев, -а, -о *који припада чергашу.*

чергáшēње с *гл. им. од чергашити.*

чергáшити, чèргāшӣм несврш. *чергарити. Р-К Реч.*

чергàшица ж *чергарка. Р-К Реч.*

чèргāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на чергаше, који је као у чергаша, чергарски.* — Баш је . . . чиновнички живот чергашки живот . . . Нигде да се скраси. *Ком.*

чèргāшки прил. *на чергашки начин, као чергаши; као у чергаша.* — Они су увијек ишли чергашки брзо и потрчкујући. *Лал.*

чèргāшкиња ж *чергарка.* — Не само Циганку из Циганлука него ако хоћете чергашкињу. *Кос.*

чергáштво с *чергарство.* — фиг. Последње људско слободарство . . . револуционарно чергаштво, једино још могуће у данашњем друштву. *Дав.*

чèргнца ж *дем. од черга.*

черèвиз м тур. покр. бот. *в. целер. Сим. Реч.*

чéрег м тур. *черек.* — Сеци њега на седам черега, череге му по друму разбаци. *НП Вук.*

чèрежēње и **чéрежēње** с *гл. им. од чережити.*

чèрежити и **чéрежити,** -ӣм несврш. *черечити*; исп. черег. *Р-К Реч.*

чèрез м тур. *врста слаткиша.* — Носила му . . . через из Мостара. *НП Вук.*

через предл. с ген. заст. *због.* — Та, через тебе ћемо погубити главе! *Срем.*

чéрек м тур. **а.** *четвртина нечега.* — Идемо ми тако, идемо, одмакли смо се једно черек сата хода. *Шуб.* **б.** *четвртина заклане животиње (овце, јагњета и др.) заједно с ногом*: предњи ~, задњи ~. — Шта, печење да загори! . . . Овакав краcан телећи черек. *Трифк.* **в.** *комад одсечен, одрезан од чега.* — Нетко затакао черек меса о кажипрст и носи га дома. *О-А.* Жена тражи под бошчом добар черек овчетине сухе замотане у крпу. *Радул.*

чèрен м покр. *в. чèрjен. Р-К Реч.*

чèренац, -ēнца м *врста рибарске мреже причвршћене за мотку.* — На њему [нагибу] два-три момка са черенцем на дугачкој дршци који су хватали рибу. *Петр. В.*

чèрēнчēње с *гл. им. од черенчити.*

чèрēнчити, -ӣм несврш. *ловити рибу черенцем. Р-К Реч.*

чèречāр и **чéречāр** м ист. *онај који је плаћао чèржк, четвртину данка. Рj. А.*

чèречēње и **чéречēње** с *гл. им. од черечити.*

чèречити и **чéречити,** -ӣм несврш. *комадати, сећи, кидати на череке, четврти.* — [Шљунком] је човек могао сећи дрвеће . . . и черечити животиње. *Жуј.*

чèрjен м покр. **1.** *свод над огњиштем с отвором кроз који пролази дим. Вук Рj.* **2.** *кош над огњиштем у коме се суши жито. И.*

чèрпић м тур. *в. ћерпич.* — Један стан у шуми, то је била ниска колиба од черпића. *Петр. В.* Те мале биједне поткровнице са . . . расквашеним черпићима из којих ничу трусњаче. *Кик.*

черпићара ж *в. ћерпичара.* — Мале черпићаре . . . поздрављале су их. *Бар.*

чèрса ж тал. покр. *средство за улепшавање, шминка. Бак. Реч.*

чèрсати се, -ām се несврш. покр. *мазати се черсом (белилом, руменилом), шминкати се. Деан. Рj.*

черýпав, -а, -о *рашчупан, чупав.* — Јер заборав је као и птице голо и ружно, черупаво, крваво. *Сим.*

черýпāње с *гл. им. од черупати (се).*

черýпати, -ām несврш. **1. а.** *чупајући чистити (перад) од перја, перушати*: ~ гуску. **б.** *уопште вукући кидати, откидати нешто од нечега, чупати.* — Добар је пас, па му не могу дозволити да ме черупа. *Лал.* **2.** фиг. **а.** *износити без милости нечије погрешке, критиковати, нападати.* — Све је окретао главачке, људе, установе . . . черупао их и растварао, разголићавао. *Андр. И.* **б.** *гулити, пљачкати, израбљивати.* — Кад вас бестидно почну варати и черупати, то је сигуран знак да миришете на пропаст. *Сек.*

~ **се** уз. повр. *тући се вукући се за косу или нешто друго, чупати се; натезати се, борити се, рвати се.* — Прославио се . . . својим подвизима, јер је волио черупати се макар с киме. *Тор.* У оној великој соби по буџацима они су се стално черупали око нечег. *Лал.*

чèса заст. *ген. од што*; исп. чега.

чèсало с *в. чешагија.* — Да доспијемо . . . волове гдје у потоку овако чесалима истругати. *Ков. А.* Онда дохвати чесало и кефу и почне чешати. *Донч.*

чѐсан, -сна м **1.** *в. чѐсно. Р-К Реч.* **2.** бот. покр. *в. чешњак. Р-К Реч.*

чесàница ж *мелем од сапуна и јаја. Р-К Реч.*

чѐсāње с *гл. им. од чесати (се).*

чѐсати, чѐшēм несврш. покр. *в. чешати.* ~ **се** *повр.* — Чесали су се . . . ноктима по глави. *Козарч.* фиг. *задевати се у кога.* — Село би пукло да нема у кога чесати се, а мени то дотужује. *Цар Е.*

чѐсвина и **чѐсвина** ж бот. *зимзелена биљка слична храсту, црника* Quercus ilex. — У широком кругу стерала се као вијенац шумица високих чесвина. *Шег.*

чѐсвиница и **чѐсвиница** ж **1.** *дем. од чесвина.* **2.** покр. *врста црнога вина. И-Б Рј.*

чѐсвинов и **чѐсвинов,** -а, -о *који се односи на чесвину, који је од чесвине. И-Б Рј.*

чѐсвиновина и **чѐсвиновина** ж *чесвиново дрво. И-Б Рј.*

Чѐси, Чѐхā м мн. (јд. Чѐх) *западнословенски народ који живи највећим делом у Чехословачкој, у заједници са Словацима.*

чѐсма ж тур. **а.** *извор (обично ограђен) или бунар из којег истиче вода на жлеб или цев.* — Пошто заложише . . . пуре и обареног крумпира, присмочише их водом из чесме на пијаци. *Божић.* фиг. Црна чесма мојих честих надахнућа. *Кркл.* **б.** *водоскок, фонтана. Деан. Рј.* **в.** *цев (обично метална) кроз коју истиче вода, славина.* — Ево је кујна испод нас, а до ње умиваоница са више чесама. *Јак.*

чѐсменӣ, -ā, -ō *који се односи на чесму.* — Бронзана чесмена шоља [на продају]. *Пол. 1957.*

чѐсменскӣ, -ā, -ō *који припада чесми, који се односи на чесму.* — Песма жубор-воде, која је шикала кроз тесне чесменске луле *Шапч.*

чѐсмига ж бот. *в. жутика. Сим. Реч.*

чѐсмика ж бот. *в. чесвина. Сим. Реч.*

чѐсмӣн, -ина м бот. *в. јасмин. Сим. Реч.*

чѐсмин, -а, -о *који припада чесми.*

чѐсмина и **чѐсмина** ж бот. **а.** *в. чесвина.* — Заклонише се међу вазда зелене чесмине. *Ћоп.* **б.** *в. жутика. Сим. Реч.*

чесмӣнов, -а, -о *који је од чесмина.* — Свакому је у руци дебела батина чесминова. *Вел.*

чѐсминовина и **чѐсмиковина** ж *чесминово дрво.*

чѐсмица ж *дем. од чесма.*

чѐснӣк м мат. *в. разломак. Прав.*

чѐсница ж *погача или пита која се меси за Божић и у коју се обично метне златан или сребрн новац.* — На Божић . . . о ручку печеница, па чесница, и у њој тражи новац. *Дом.*

чѐсно прил. цсл. заст. *часно.* — Да нам се закунеш да ћеш чесно и поштено вршити кметовску дужност. *Вес.*

чѐсно с = чешањ *део главице белога лука који се може отчехнути, одломити од целине;* исп. чен, чехно, чено, чењ, чесан. — Не бих ти могао ни једно чесно бијела лука више. *Срем.*

чеснòлук, -а и **чѐсњāк,** -áка м бот. *в. чешњак (а). Р-К Реч.*

чѐсов, -а, -о покр. *в. чији.* — Чекам да отмем чесову младу, лијепу, од добре куће Туркињу. *Мат.* Обдан продавам ово или понесем чесову валицу. *Деск.*

чѐст[1] ж цсл. заст. *в. част*[1]. — Још вежу стари обичаји код нас срца на чест и поштење. *Прер.* Узми [каву] ти најпре — рече ми . . . домаћин је у кући најстарији и њему је чест најпре. *Вес.*

чѐст[2] ж заст. *в. део;* исп. чâст[2]. — Подрива [вода] стијене . . . кида их у мање чести. *Туђ.* Делиш нам као деци, све на равне чести. *Стан.*

Изр. од чести *делом, делимично.*

чѐст[3], чéста, чéсто (комп. чѐшћӣ) **1. а.** *који се састоји од много делова распоређених густо један уз другог, густ, збијен;* супр. редак. — Све то честа натуљила војска, реп до репа, пјешак до пјешака. *Март.* **б.** *који је распоређен на малом размаку један од другога.* — Мост на Бојани код Скадра . . . је начињен на честим дирецима. *Нен. Љ.* **2.** *који се јавља, понавља у мањим, краћим временским размацима, учестан.* — У разговору, честом разговору с њим, ја откривам једну по једну врлину. *Вес.*

чѐста ж *честар (1).* — Хајде напред опрезно, лагано . . . као змија кроз честу. *Ранк.* Кошута прескочи глогов грм и уђе у честу љешњака и младих јасена. *Наз.*

чѐстāк, -áка м покр. *в. честар (1). Рј. А.*

чѐстан, -сна, -сно (одр. чѐснӣ) цсл. заст. *в. частан.* — У она стара сретна времена . . . се веровало чесним старицама као и књигама. *Срем.*

чéстан, -сна, -сно (одр. чéснӣ) заст. *који има чест*[2]*, део у чему, који је судеоник у нечему. Деан. Рј.*

чѐстāр, -а и **чѐстāр,** -ára м **1.** *густа, тешко проходна млада, ниска шума, густиш.* — Планина беше густим шумаром обрасла: беше то честар кроз који ниси могао неба прогледати. *Јакш. Ђ.* Направили смо шатор у једном честару. *Чол.* **2.** покр. *густа рибарска мрежа. Р-К Реч.*

чѐстара ж *честар (1)*. — Јави се ноћни ветар ... да потресе и к земљи свије голе гране у честари. *Лал.*

чѐстāрје с *зб. им. од честар*. — Ишли смо и изгубили пут. Нађосмо се у некаквом честарју. *Ђон.*

чѐстāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на честар*.

чѐстати, -ām несврш. *догађати се често, понављати се*. — Расли су одреди партизана, у самом граду честале су диверзије. *ЛМС 1951.*

чѐствовати, -твујēм несврш. заст. *поштовати*. — Народ [га] за цара држаше, чествоваше и бојаше га се. *Њег.* Ујак сам ти ... па дабоме и мене због тебе чествују. *Нуш.*

чѐстӣк, -и́ка м *честар (1)*. — Слази ријека ... стење ... као да би хтјела зауставити брежине и честике што промичу поред ње. *Лит. 1957.*

чѐстика ж бот. **а.** *биљка из пор. крсташица* Thlaspi, Th. arvense. *Бот.* **б.** *биљка из пор. штитара* Scandix pecten Veneris. *Сим. Реч.*

чѐстимицē и **чѐстимицē** прил. *често*. — Није знао ... цијенити оне људе који су честимице прегоријевали животе и имуће. *Љуб.*

чѐстимичан и **чѐстимичан,** -чна, -чно *који се често понавља, учестан. Р-К Реч.*

чѐстимично и **чѐстимично** прил. *често, учестано. Р-К Реч.*

чѐстина ж *аугм. од честа*. — На раван дођи ... кроз ону честину густу. *М-И.*

чѐстӣна ж *честа појава чега, учесталост, честоћа, фреквенција*. — Честина сушних година у нашим јужним пределима још је знатно већа. *Петр. М.*

чѐстит, -а, -о **1.** *који није окаљан ничим недоличним, морално исправан, частан, поштен, моралан*. — Не могох доживјети среће да се нагледам твоје честите породице. *Шен.* Да у том селу не беху честити ... и душевни људи, би тај лењивац од глади умро. *Дом.* **2.** *који је сд вредности, који потпуно задовољава, који је онакав какав треба да буде, ваљан, добар*. — Атена им више но другим даде прекрасна дјела да знаду и честиту памет. *М-И.* Није имала ни најпотребније спреме ни честитог рубља. *Станк.* **3.** *који доноси радост, срећу, пун среће, благостања, срећан*. — Честито ти Бојичић Алија, честито ти у двору весеље! *НП Вук.* Па се ведре душе поздрављамо: Честит Божић! *Хар.* **4.** (одр.) *поштовани, уважени, племенити (у личном обраћању)*. — Честити царе. *Вук Рј.*

чести́талац, -аоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *в. честитар (1). Р-К Реч.*

чести́талица ж *женска особа која честита. Р-К Реч.*

чести́та̄ње с *гл. им. од честитати.*

чести́та̄р, -а́ра м **1.** *онај који честита*. — Стојан је изгледао весео и задовољан кад су му долазили честитари. *Ђор.* Дочекивао је честитаре. *Куш.* **2.** *књига у којој се налазе примери за честитања у различитим приликама*. — Учитељ је учио дјецу поздравне говоре и пјесмице из честитара. *Ђал.*

чести́та̄рка ж *она која честита.*

чести́тати, чѐстӣта̄м сврш. и несврш. *поздравити, поздрављати кога поводом каквог радосног или значајног догађаја и (за)желети му срећу*. — На дан свадбе честита [му] само жицом, и то беше све! *Лаз. Л.*

чѐстити, чѐстӣм несврш. необ. *чинити да што буде често, густо*. — Сестра брату тихо говорила: »Чести, брате, пуца низ њедарца.« *НПХ.*

чѐстӣтка и **чѐститка** ж *усмена или писмена жеља поводом каквог радосног или значајног догађаја, за срећу кога*. — Весел'те се, браћо, примајте честитке. *Змај.* Слушала је хладнокрвно вјечне честитке сусједа. *Војн.*

чѐстито прил. **1.** *на честит начин, ваљано, како треба*. — Није нашао времена да мирно и честито одвечера. *Ђал.* Три ноћи нисмо честито спавали. *Чол.* **2.** *јако, много, врло*. — Е баш сте брзо дошли ... А презнојили сте се богами честито. *Минд.*

чѐститō с покр. *в. честитање*. — У то доба под кулом јунаци на честито бану долазили. *НП Вук.*

чѐститова̄ње с *гл. им. од честитовати.*

чѐститовати, -тујēм сврш. и несврш. *в. честитати*. — Свак ми Лалу чедо честитује, свак доходи њему на честито. *НП Вук.*

чѐститōст, -ости ж *особина онога који је честит, онога што је честито, поштење; добар квалитет, вредност, ваљаност*. — Млада девојка ... је по души у својој високој честитости била наивна као дете. *Јак.* Али вино је честитост сама. *Уј.*

чѐстица ж *дем. од честа.*

чѐстица ж **1. а.** *дем. од чѐст*², *делић, мрвица*. **б.** *мали комад земљишта, парцела. Деан. Рј.; Бак. Реч.* **2.** *удео у радњи, у власништву. Р-К Реч.* **3.** грам. заст. *в. партикула. Деан. Рј.* **4.** *в. нафора*. — Ваде се на литургији из поскура честице и мећу се на дискос. *Дан.*

чѐсто прил. (комп. чѐшћē и чѐшће) **1.** *много пута, у много прилика*. — Бакоња чешће отвараше врата. *Мат.* У нашим ... расправама ствари се често одвијају стихијно. *ВУС 1972.* **2.** *на малом размаку, густо*. — Споља: још увек стара коњичка

касарна ситних а често поређаних прозора. *Ћос. Б.*

чèстогорица ж *густа планинска шума.* — Заобишао грабову честогорицу и ... угледао дим друмске кафане. *Рад. Д.*

чèстократ прил. заст. *много пута, често.* — Разлике између очите истине и смушењаштва, честократ, нешто је мало. *Шим. С.*

чèстòкратан, -тна, -тно *који се јавља често, чест, учестао, фреквентан. Бен. Рј.*

чèстопӯт прил. *в. често (1).* — Праведни људи честопут буду криво оптужени и суђени. *Донч.*

чèстòротка ж *она која често рађа. Р-К Реч.*

чèстòславица ж бот. *в. разгон.* — Пређе градину засађену воловским оком и честославицом. *Дов.*

чèстòћа ж *честина.* — Честоћу распадања једног елемента карактеришемо половичним временом тог елемента. *Физ. 2.*

чèта ж **1.** војн. *основна војна јединица која улази у састав батаљона.* **2.** *већи број, мноштво људи или животиња окупљених заједно.* — Повео је са собом велику сватовску чету. *Том.* Одасвуд падале чете сјајних лептира. *Сим.*

чèтāр м *припадник (војне) чете.* — [Митраљезе] сам здрпио четарима. *Јел.*

чèтати, -ām несврш. *сврставати, окупљати у чете.* — Упео расијане четати у чете. *Торд.*

четвéрац, -рца м (ген. мн. чèтвēрāцā) **1.** поет. **а.** *стих од четири слога.* — У њој [народној лирици] су сагрђени сви могући стихови, од четверца до шеснаестерца. *Барац.* **б.** *китица, строфа од четири стиха.* **2.** *тело од четири дела.* — Атоми су дакле ... малене коцке четверци, осмерци. *Баз.* **3.** лов. *срндаћ или јелен са два парошка на сваком рогу. ЕЛЗ.* **4.** спорт. *чамац за такмичење са четири веслача.* **5.** спорт. *казнени ударац у ватерполу који се пуца са четири метра.*

четверúкати, -èрūкām несврш. оном. *пуштати крештав глас (о јаребицама).* — Четверикају јаребице, но за њихово горе ловца зову. *Рј. А.*

четвéрити, чèтвēрīм несврш. = четворити *презати у кола по четири коња или вола. Рј. А.*

чèтверица ж *в. четворица.* — А на конак свате растурише по тројицу и по четверицу. *НП Вук.*

чèтверо (ген. четвéрга, дат. четвéрма, четверóма и четверóме; јд. с. рода, обично непром.; мн. чèтвери и четвèри, -е, -а) = четворо *зб. број према основном броју четири:* ~ деце, четвери опанци, четвере рукавице, четвера врата. — Марица и Јелка злопате се онда са четверо ситнежи. *Пав.*

Изр. отворити, уперити четвере очи *добро припазити.*

четверо- = четворо- *као први део сложенице значи да је нешто састављено од четири дела, да има или да траје четири јединице онога што значи основни део другога дела сложенице, да је изведено четири пута, да је увећано за четири пута и сл.*: четверобридан, четверогласан, четворогодишњи, четвороделан, четвородневни, четверокатан, четверокутан, четверолист(ан), четвероног, четворостепен, четворостран, четвероугласт, четвероуглы, четвероух, четворострук, четворочлан и др.

чèтверобōј и **четвèрòбōј,** -оја м спорт. = четворобој *такмичење, надметање у четири атлетске дисциплине.*

четвèрòбōјан, -јна, -јно = четворобојан *који је у четири боје*: ~ тканина.

четвèрòбрāзднӣ, -ā, -ō = четворобразни *који прави истовремено четири бразде*: ~ плуг.

чèтверобрōј и **четвèрòбрōј,** -оја м = четвороброј *четири узастопна броја неког часописа штампана уједно, у једној свесци.*

четверовалèнтан и **четверовàлентан,** -тна, -тно = четровалентан *који има четири валенције*: ~ елеменат.

четвèрòволица ж = четвороволица *воз сена који вуку четири вола. Р-К Реч.*

четвèрòвō(л)нӣ, -ā, -ō = четворово(л)ни *који вуку четири вола. Прав.*

четвèрòврстан, -сна, -сно = четворврстан *који је од четири врсте, који се јавља у четири вида.*

четвèрòглав, -а, -о = четвороглав *који има четири главе*: ~ аждаја.

четворогòдишњāк м = четворогодишњак *онај који има четири године.*

четворогòдишњӣ, -ā, -ē = четворогодишњи *који се односи на период од четири године (који има четири године, који траје четири године, које се даје, одржава после четири године и сл.)*: ~ дечак, ~ школовање, ~ помен.

четворогòдишњица ж = четворогодишњица *навршене четири године од неког догађаја, четврта годишњица.*

четвèрòгуб, -а, -о = четворогуб *в. четверострук.*

четвèрòдēлан, -лна, -лно, ијек. четвèрòдијелан = четвороделан *који има четири дела.*

четвèрòдијелан, -лна, -лно, ек. четвèрòдēлан.

четвèрōднēвнӣ, -ā, -ō = четвородневни *који траје четири дана*: ~ боравак.

четверојèзичан, -чна, -чно = четворојезичан *који се односи на четири језика, у коме се употребљавају четири језика.* — Службовао [сам] у четворојезичној учитељској школи. *Наз.*

четвèрōкатан, -тна, -тно = четворокатан *који има четири ката, четвороспратан.*

четвèрōкатница ж = четворокатница *кућа са четири ката, четвороспратница.* — Лијепа ноћ благо се наслонила о кров четверокатнице. *Мих.*

четвèрōкратан, -тна, -тно = четворократан *који се врши, појављује и сл. четири пута.*

чèтверокӯт и **четвèрōкут** м геом. = четворокут *затворен раван геометријски лик који има четири странице и четири кута, лик са четири кута, четвороугао.*

четвèрōкутан, -тна, -тно = четворокутан *који има четири кута, четвороугаони.*

чèтверолӣст м = чèтверолӣст *четири листа повезана заједно.*

четвèрōлист, -а, -о и **четвèрōлистан**, -сна, -сно = четворòлист и четворолистан *који има четири листа*: ~ детелина.

четвèрōмесечнӣ, -ā, -ō, ијек. четвèрōмјесечнӣ = четвромесечни *који се односи на период од четири месеца* (*који има четири месеца, који траје четири месеца, који се добива или даје свака четири месеца и сл.*): ~ боравак, ~ зарада, ~ извештај.

четвèрōмјесечнӣ, -ā, -ō, ек. четвèрōмесечнӣ.

четверомотòрац, -рца м = четвромоторац *авион са четири мотора.* — Покушај отмице великог америчког четвромоторца извршен је на аеродрому Брник у Словенији. *ВУС 1973.*

четверомòтōрнӣ, -ā, -ō = четвромоторни *који има четири мотора.*

четверонèдēљнӣ, -ā, -ō, ијек. четверонèдјēљнӣ = четворонедељни *који има четири недеље* (*живота*); *који траје четири недеље и сл.*: ~ беба, ~ путовање.

четверонèдјēљнӣ, -ā, -ō, ек. четверонèдēљнӣ.

четвèрōног, -а, -о = четвороног *који има четири ноге.*

четвèрōножан, -жна, -жно = четвороножан **1.** *који има четири ноге.* — Подсијеку ... његов четвероножни темељ. *Шен.* **2.** (одр. у именичкој служби) с *животиња са четири ноге, четвероножац.* — Да не удари црквица у четвероножно, а покошљица у двоножно. *Љуб.*

четвèрōножац, -ошца и **четверонòжац**, -óшца м = четвороножац *четвороножна животиња.* — Све је ушутило ... кукци и птице, и четвероношци, и људи. *Киш.* Вршила се вакцинација паса, па је сваки домаћин довео свога вјерног четвероношца. *Пол. 1971.*

четверонóжити, -òнōжӣм несврш. = четвороножити *ходати, ићи четвероношке.* — Мала Тончица четвероножи по плочама. *Гор.*

~ **се** *постављати се четвероношке. Вук Рј.*

четвèрōножицē прил. = четвороножице *в. четвероношке.* — Народ хрватски у Аустрији четвероножице се гамиже. *Старч.*

четверонòшкē прил. = четвероношке *на (све) четири ноге; на обе ноге и на обе руке.* — Спустио сам се на тле и вучем се четвероношке. *Новак.* Тада они њега поставише четвероношке на асуру. *Маш.*

четвèрōпев, ијек. четвèрōпјев, м = четворопев *певање у четири гласа.*

четвèрōпјев, ек. четвèрōпев.

четвèрōпостотнӣ, -ā, -ō = четворопостотни *који износи четири посто, четворопроцентни.*

четвèрōпрег м и **четвèрōпрега** ж = четвропрег(а) *кола са четири коња у запрези.* — Тај исти дјед Карло одвезао се на властитом четвропрегу ... у Париз. *Леск. Ј.* Четвропрег из Бакова учествује у свечаној паради. *Пол. 1974.* Морао је своју скупоцјену четвропрегу спремити чак код »црног орла«. *Бал.*

четвèрōпрежан, -жна, -жно = четворопрежан *у који се прежу четири запрежна грла.* — Грофове четворопрежне, елегантне каруце ... будиле су завист код загорских велможа и племића. *Том.*

четвèрōпрòцентнӣ, -ā, -ō = четворопроцентни *који износи четири процента*: ~ камата.

четвèрōпрст, -а, -о = четворопрст *који има четири прста.*

четвèрōпрӯжнӣ, -ā, -ō = четворопружни *који има четири пруге, траке саобраћајнице.* — Бензинска криза у пуном ефекту. Четворопружна је цеста потпуно празна. *ВУС 1973.*

чèтверорēд и **четвèрōрēд**[1] м = четвороред *ред по четири.* — Ступају у четама и четвороредu. *Крл.*

четвèрōред[2], -а, -о и **четвèрōредан**, -дна, -дно = четвороред[2] и четвороредан *који има четири реда.*

четвèрōредац, -еца и **четвероре́дац**, -е́ца м *врста јечма са четири реда зрна у класу. Бот.*

четвѐрук, -а, -о и **четвѐруčан,** -чна, -чно = четвороруk и четвороруčан *који има четири руке.*

четвѐручно прил. = четвороручно *са четири руке.* — Нас двоје глазбујемо, ударамо четвероручно у гласовир. *Новак.*

четвѐрдсāтнӣ, -ā, -ō = четворосатни *који траје четири сата, четворочасовни:* ~ радно време.

четвѐрдсложан, -жна, -жно = четворосложан *који се састоји од четири слога:* ~ реч.

четвѐрдсобан, -бна, -бно = четворособан *који се састоји од четири собе:* ~ стан.

четвѐроспев, ијек. четвѐроспјев, м = четвороспев *четворопев.* — Све су складбе буди за мушки четвероспјев, буди за једно грло. *В 1885.*

четвѐрдспјев, ек. четвѐрдспев.

четвѐрдспратан, -тна, -тно = четворospратан *који има четири спрата, четверокатан.*

четвѐрдспратница ж = четворospратница *кућа са четири спрата, четверокатница.*

четвѐрдстазнӣ, -ā, -ō = четворостазни *четворопружни.* — Уоколо се сиво сјајиле четворостазне аутомобилске цесте. *ВУС 1973.*

четвѐрдстопан, -пна, -пно = четворостопан *који има четири стопе:* ~ јампски стих.

четвѐрдстран, -а, -о = четворострaн *који има четири стране.*

четвѐрдструк, -а, -о = четвороструk **1.** *који се састоји од четири струка, четири нити, четири слоја и сл., учетвеpостручен.* **2.** *који је четири пута већи:* ~ износ.

четвѐрдструко прил. = четвороструко *четири пута више.* — Слава се овдје четвероструко скупље плаћа. *Вуј.*

четвѐрдтједнӣ, -ā, -ō (ијек.) = четворотједни *који има четири тједна, четири недеље (живота); који траје четири тједна, четири недеље и сл., четверонедељни:* ~ беба, ~ путовање.

четвѐрдугао, -гла м геом. = четвороугао *геометријски лик са четири угла, четверокут.* — Мален четвероугао од трга. *Киш.*

четвѐрдугаоӣ, -ā, -ō = четвороугаони *који има четири угла, четверокутан.*

четвѐрдугаоӣк м = четвороугаоник *в. четвероугао.* — Али онда [у првим данима робије] и мали четвероугаоник добија своје интимности. *Јевт.*

четвѐрдцифрен, -а, -о = четвороцифрен *који се састоји од четири цифре:* ~ број.

четверочàсōвнӣ, -ā, -ō = четворочасовни *који траје четири часа, четворосатни:* ~ радно време.

четвѐрдчлан, -а, -о = четворочлан *који има четири члана:* ~ породица.

четвéрци, чȅтвĕрāцā м мн. = четворци *четворо деце рођених у једном породу, четворо близанаца.*

четвóрак, -рка м у изразу: у ~ покр. *четвороструко (ткан, плетен).* — Ту му вежу руке и ноге ужем у четворак оплетенијем. *Љуб.*

четвóрац, -рца м бот. *в. резеда. Р-К Реч.*

четвòрина ж *правоугаони лик са четири једнаке странице, квадрат.* — Засјала је наранчаста четворина прозора. *Крл.*

четвòринаст, -а, -о *који има облик четворине, четвртаст.* — Одавле се види ... тешки четворинасти торањ старе цркве. *Бат.*

четвòриница ж *дем. од четворина.* — [Окреће] профил ... према плавој четвориници неба. *Десн.*

четвóрити, чȅтвōрӣм несврш. = четверити. — До главчина мој неки прика заглибио у кањишту кола па чекао да неко наиђе да четвори. *Рад. Д.*

четвòрица ж *четири мушкарца.* — Гојко погледа преко свију лица, а беше их четворица. *Ранк.*

чȅтвōрка и **четвóрка** ж **1. а.** *број четири (4).* **б.** *оцена којом се обележава одређено (у наше време врло добро) знање.* — Имао је махом петице; ја једва добијем коју четворку. *Ком.* **в.** *назив предмета (најчешће превозног средства) који је означен бројем 4.* — Један колерик ... је ... у четворки грдио ... кондуктера. *Вј. 1970.* Пошто је дознао да је Босниħ побјегао из четворке ... откри тајну његова бјекства. *Лал.* **2. а.** ист. *новац који је имао вредност од четири јединице.* — Добијем у награду двије четворке или осам гроша. *Буд.* **б.** карт. *карта која има вредност од четири јединице.* — Хтео сам бацити четворку, а бацио сам кеца и двојку. *Нед.* **3.** *буре од четири акова. Вук Рј.* **4.** *скуп од четири: четири човека, коња, авиона и сл. повезана истим задатком.* — Четворка [проваљника] је ... испред куће ... жицом отворила фиħу. *Вј. 1970.* Није искључено да неко од ове велике четворке [коња] крене и на остала европска тркалишта. *Пол. 1970.* Четворка млазних ловаца бомбардера тутњи над крововима. *Пол. 1970.* **5.** *друштвени плес у којем се једно према другом налази четворо плесача, кадрил(а).* — Плесао је са господичном Мином у дворани четворку. *Шен.* Предлажем да играмо ... једну четворку ... госпођице, смем ли молити? *Трифк.*

четвòркāш, -áша м *ђак чије се знање оцењује четворкама.*

четворкàшица ж *ученица четворкаш.*

четвóрке, чèтвōрāкā ж мн. *в. четверци.*

чèтвōрнӣ, -ā, -ō **а.** *који је састављен од четири дела.* — После службе . . . [је] ишао носећи четворно звонце. *Чипл.* **б.** *који је ткан у четири жице, четири нити.* — Четворни пешкир, тј. у четири жице. *Вук Рј.*

Изр. ~ метар (сантиметар, десиметар, километар) *квадратни метар (сантиметар, десиметар, километар).* — На много четворних километара . . . нижу [се] виногради. *Леск. Ј.*; ~ савез *политички савез између четири државе (најчешће велике силе).*

чèтворо (ген. четвóрга, дат. четвóрма, четворóма и четворóме; јд. с. рода, обично непром.; мн. чèтвори и четвòри, -е, -а) = четверо: ~ деце, четворе грабље, четвори опанци. — Док ето ти четворе кочије, све четворе једне за другијем. *НП Вук.* Одељење . . . са четворим саоницама које су вукли ескимски пси. *Петр. М.*

четворо- = четверо-.

чèтвороб̄ōј и **четвòрōб̄ōј,** -оја м = четвероброј.

четвòрōб̄ōјан, -јна, -јно = четверобојан.

четвòрòбрāздӣ, -ā, -ō = четверобразни.

чèтвороброј и **четвòрòброј,** -оја м = четвероброј.

четворовалентан и **четвороваленатан,** -тна, -тно = четверовалентан.

четвòроволица ж = четвероволица. *Р-К Реч.*

четвòрòвō(л)нӣ, -ā, -ō = четверово(л)ни.

четвòрòврстан, -сна, -сно = четверовrстан.

четвòрòглав, -а, -о = четвероглав.

четворогòдишњāк м = четверогодишњак.

четворогòдишњӣ, -ā, -ē = четверогодишњи.

четворогòдишњица ж = четверогодишњица.

четвòрòгуб, -а, -о = четверогуб.

четвòрòдēлан, -лна, -лно, ијек. четвòрòдијелан = четвероделан.

четвòрòдијелан, -лна, -лно, ек. четвòрòдēлан.

четвòрòднēвнӣ, -ā, -ō = четвородневни.

четворојèзичан, -чна, -чно = четверојезичан.

четвòрòкатан, -тна, -тно = четверокатан.

четвòрòкатница ж = четверокатница.

четвòрòкратан, -тна, -тно = четверократан.

чèтворокȳт и **четвòрòкут** м геом. = четверокут.

четвòрòкутан, -тна, -тно = четверокутан.

чèтворолӣст м = чèтверолӣст.

четвòрòлист, -а, -о и **четвòрòлистан,** -сна, -сно = четверолист и четверолистан.

четвòрòмесечнӣ, -ā, -ō, ијек. четвòрòмјесечнӣ = четвeромесечни.

четвòрòмјесечнӣ, -ā, -ō, ек. четвòрòмесечнӣ.

четворомотòрац, -рца м = четвeромоторац.

четворомòтōрнӣ, -ā, -ō = четвeромоторни.

четворонèдēљнӣ, -ā, -ō, ијек. четворонедјēљнӣ = четворонедељни.

четворонèдјēљнӣ, -ā, -ō, ек. четворонèдēљнӣ.

четвòрòног, -а, -о = четвероног.

четвòрòножан, -жна, -жно = четвероножан.

четвòрòножац, -шца и **четворонóжац,** -óшца м = четвероножац.

четворонóжити (**се**), -òнōжӣм (се) несврш. = четвероножити (се). *Р-К Реч.*

четвòрòножицē прил. = четвероножице.

четворонòшкē прил. = четвероношке.

четвòрòпев, ијек. четвòрòпјев, м = четвeропев. — Четвeропјев »Тихо спушта се вече« могао је мало складнији бити. *М 1967.*

четвòрòпјев, ек. четвòрòпев.

четворопòстотнӣ, -ā, -ō = четвeропостотни.

четвòрòпрег м и **четвòрòпрега** ж = четвeропрег(а).

четвòрòпрежан, -жна, -жно = четвeропрежан.

четворопрòцентнӣ, -ā, -ō = четвeропроцентни.

четвòрòпрст, -а, -о = четвeропрст.

четвòрòпрȳжнӣ, -ā, -ō = четвeропружни.

чèтворорēд и **четвòрòред**[1] м = четвeроред.

четвòрòред[2]**,** -а, -о и **четвòрòредан,** -дна, -дно = четвeроред[2] и четвeрореданан.

четворо̀редац, -еца и **четвороре́дац,** -е́ца м = четвероредац. *Р-К Реч.*

четворо̀рук, -а, -о и **четворо̀ручан,** -чна, -чно = четверорук и четвероручан.

четворо̀ручно прил. = четвероручно.

четворо̀сàтнӣ, -ā, -ō = четворосатни.

четворо̀сложан, -жна, -жно = четверосложан.

четворо̀собан, -бна, -бно = четверособан.

четворо̀спев, ијек. четворо̀спјев, м = четвероспев.

четворо̀спјев, ек. четворо̀спев.

четворо̀спратан, -тна, -тно = четвероспратан.

четворо̀спратница ж = четвероспратница. — Две четвероспратнице на Теразијама. *Бар.*

четворо̀стазнӣ, -ā, -ō = четверостазни.

четворо̀стопан, -пна, -пно = четверостопан.

четворо̀стран, -а, -о = четверостран.

четворо̀струк, -а, -о = четверострук.

четворо̀струко прил. = четвероструко.

четворо̀тједнӣ, -ā, -ō (ијек.) = четворотједни.

четворо̀угао, -гла м = четвероугао.

четворо̀угаонӣ, -ā, -ō = четвероугаони.

четворо̀угаонӣк м = четвероугаоник.

четворо̀цифрен, -а, -о = четвероцифрен.

четворочà̀со̄внӣ, -ā, -ō = четверочасовни.

четворо̀члан, -а, -о = четверочлан.

четво́рци, чѐтвōрāка м мн. = четверци.

чѐтвр̄т ж **1.** *четврти део једне целине, четвртина.* — Имаш ено још четврт пилета. *Новак.* Четврт сата касније бијаху на веранди. *Леск. Ј.* **2.** покр. заст. *житна мера (садржи 20 ока). Вук Рј.* **3.** *део града, вароши.* — Ко хоће да види неку од оних старих станица треба да управи своје кораке у забачење четврти вароши. *Мил. В.* Улица је ... убога стаза ... сиротињске градске четврти. *Ђон.* **4.** *једна од четири Месечеве мене.* — Мјесец у другој четврти већ ... прелива се својом бледом ... светлошћу. *Ранк.*

четвр̀так, -тка м *четврти дан у недељи, седмици.*

четвр̀тāк, -а́ка м **1. а.** *мужјак домаће животиње (обично коњ) од четири године.* — Паша води хата четвртака. *НП Вук.* Били су ту ... бијелци, лисци ... четвртаци. *Хорв.* **б.** *четворогодишње дете. Деан. Рј.* **2. а.** *ученик четвртог разреда.* — Гле, дечко пролази сокаком ... — Ах, па ја га знам! То је од оних првих [учитељевих] четвртака. *Ранк.* **б.** *војник четвртог пука.* — Истерали пешаци вепра на главни пут којим је баш тада пролазила четврта батерија. Сада четвртаци предузели гоњење. *Јак.* **3.** *буре од четврт акова.* — Два друга ... држе између себе четвртак пун вина. *Ад.* **4.** ист. *некадашња новчана јединица.* — То су три тисуће и три стотине четвртака. *Вел.*

четвр̀тāљ, -а́ља м покр. *житна мера од осамнаест ока. Вук Рј.*

четвр̀тāр, -а́ра м *онај који обрађује туђу земљу и даје за то четврт рода.* — Требало је да се види са братом ... ради неких четвртара који су држали земљу већ двадесет година. *Радул.*

чѐтвртаст, -а, -о *који има облик четвороугла.* — Скиде четвртасто огледалце са зида. *Вес.* Из средњовјековне градитељске технике преузима се зидање четвртастим грубо тесаним камењем. *Пов. 2.*

чѐтвртасто прил. *у облику четвороугла.*

четвр̀тати, -ā̄м несврш. *делити на четири. Прав.*

четвр̀тача ж *грозница која се враћа сваки четврти дан.* — Кô онај кому нокти су већ блиједи, јер зебе с блиске четвртаче јаке. *Комб.*

четврта́че, -ета с *четвртина акова. Р-К Реч.*

четвртгòдишњāк м *часопис који излази четвртгодишње. Прав.*

четвртгòдишњē прил. *сваке четврти године.*

четвртгòдишњӣ, -ā, -ē *који се односи на четврт године, који траје четврт године, који се догађа сваке годишње четврти и сл.*

четвртгòдӣште с *четврт године.* — Моја дужност бијаше сваког четвртгодишта ... обилазити по селу и плијенити. *Кос.*

чѐтвр̄тӣ, -ā, -ō *редни број према основном броју четири.*

Изр. из ~ руке *преко многих посредника*; нема четврте даске (у глави) *није потпуно чисте, здраве памети, луцкаст је.*

четвр̀тина и **четвртӣна** ж **1.** *четврти део нечега, четврт*; исп. чѐтвр̄тō. — Порезу плаћам у реду, ето посљедњу четвртину дао сам прије рока. *Шуб.* **2.** ист. *четврти део рода који је давао поседнику обрађивач његове земље.* — Земљу даде сељацима под четвртину. *Ред.* **3.** штамп. *облик, формат штампаног табака који је пресавијен два пута тј. на четири листа; формат књиге или часописа чији штампани табак има четири листа.* **4.** муз. *нота која траје четвртину трајања целе ноте.* — У оно време скоро ниједан тон није се певао чист, већ је свака четвртина, а

и свака осмина на свом почетку ... имала разна заигравања гласом. *Коњов.* **5.** *група, скуп од четири или приближно четири бића. Р-К Реч.*

четвр̀тӣнка ж **1.** *житна мера*; исп. четврта̑љ. *Р-К Реч.* **2.** штамп. *четвртина (3).* — На четвртинкама арка остали [су] само наслови радова. *Јонке.* **3.** муз. *четвртина (4). Деан. Рј.*

четвр̀тӣскӣ, -ā, -ō *који се односи на четвртину.*

четвр̀тица ж **1.** *в. четворка (1 и 2.)* **2.** *четврт, четвртина.* — А тко ... четвртицу овна на љескову весео врти ражњу. *Маж. И.*

чѐтвр̄тлетнӣ, -ā, -ō, ијек. чѐтвр̄тљетнӣ *који траје четири лета, четири године; четворогодишњи; који похађа четврту годину какве више школе:* ~ школа. — Ја сам Нићифор Симеуновић, четвртлетни богослов. *Шапч.*

чѐтвр̄тљетнӣ, -ā, -ō, ек. чѐтвр̄тлетнӣ•

чѐтвр̄тō, -ōг(а) с *в. четвртина (1). Р-К Реч.*

чѐтвр̄то прил. *у набрајању: на четвртом месту. Р-К Реч.*; *Деан. Рј.*

четвртòбратучед и **четвртобрā̀тучед** м *сродник у четвртом колену (по мушкој линији).*

четвртòбратучеда и **четвртобрā̀тучеда** ж *сродница у четвртом колену (по мушкој линији). Р-К Реч.*

четвртогимназијáлац, -лца м *ученик четвртога разреда гимназије.* — Јарослав је већ као четвртогимназијалац учествовао у ... тучњавама. *Јонке.*

четвртогòдишњӣ, -ā, -ē *в. четвртогодишњи. Деан. Рј.*

чѐтвр̄тōм прил. покр. *четврти пут.* — Три пута је опасао пасом, а четвртом од сабље кајасом. *Вук Рј.*

четвртошкóлац, -лца м *ученик четвртог разреда какве школе.* — Однекле ... испаде четвртошколац Никола Бурсаћ ... и поче отпасивати дебео каиш. *Ћоп.*

четвртòшкōлка ж *ученица четвртога разреда какве школе.*

четвртпòстотнӣ и **четвртпрòцентнӣ,** -ā, -ō *који износи четврт посто, четврт процента. Прав.*

четѐресница и **четéресница** ж покр. *в. четрдесетница.*

четѐрешка ж агр. покр. *врста грожђа, скадарка (2). Р-К Реч.*

чѐтеција м тур. *четовођа.* — Међу њима ага Јазап-ага, а до њега четеција Тале. *НП Вук.*

чѐтецијскӣ, -ā, -ō *који се односи на четецију.*

чѐтимицē прил. — четомице *у четама.* — Четимице обилажаху градом. *Шен.*

чѐтина[1] ж *аугм. и пеј. од чета.*

чѐтина[2] ж **1.** *в. чекиња.* — Блага њежна лица покрио овим крутим четинама. *Вел.* **2.** *игличаст лист у црногоричног дрвећа.* — Гусенице најрадије брсте четине борова и смрчева. *Тод.* За дан-два никоше по ували многобројне ниске колибе покривене тамнозеленом четином. *Ћоп.*

чѐтинā̀ри и **четинáри** м мн. (јд. чѐтинā̀р, -а и четӣнā̀р, -а́ра) бот. *дрвеће и грмље, шибље с игличастим листовима (четинама) или с љускастим листовима* Coniferae. *Терм. 3.*

чѐтинаст, -а, -о *који је налик на четину*[2]*, чекињаст.* — Није му се хватало рутавих прса и кратке четинасте косе. *Гор.*

чѐтњав, -а, -о *четинаст, чекињав.* ▪ [Мени] се та блесава ... маска ... са ... четињавим брцима ... причинила доиста глупом. *Крл.*

четӣњак, -њка м *в. четина*[2] *(2). Р-К Реч.*

четињáри м мн. (јд. четӣњā̀р, -а́ра) *в. четинари. Рј. А.*

чѐтињаст, -а, -о *четинаст, чекињаст.* — Бујан се смијешио у своје опуштене четињасте бркове. *Ћоп.* Други је шегрт остао ... у бријачници, ако случајно падне у њу каква четињаста сељачка брада. *Кол.*

четӣњаче ж мн. бот. *четинари.* — Ницао је из земље, покрите иглицама четињача. *Наз.*

чѐтири (ген. четири́ју, дат. чѐтӣрма и чѐтирима) (често непром.) **а.** *основни број за једну јединицу већи од три, који се обележава цифром 4, назив те цифре.* **б.** *као део вишечланих бројева и неких израза:* двадесет (и) четири, четири стотине, три-четири, четири пута и др.

Изр. дићи све четири увис *лећи, извалити се ленчарећи;* између (међу) ~ зида (живети) а) *не излазити из куће;* б) *не долазити ни с ким у додир;* између (у) ~ ока *кад два лица чине што (обично разговарају) без сведока;* испружити све четири *лећи, извалити се;* као два и два ~ *сасвим сигурно, поуздано;* на све ~ стране *свуда;* на ~ ноге *обема рукама и ногама;* свирати на (у) ~ руке *свирати на клавиру удвоје;* у све ~ *свом снагом.*

четирн- *као први део сложеница (сложених бројева и од њих изведених именица) означава* **а.** *да има четири онога што значи други део сложенице:* четиристо, четиристоти, четиристотнина, четирихиљадити, четирихиљаднина, четиритисући, четиритисућнина, четиримилионити, четиримилијунти, четиримилијунтина, четиривекован, четиристолет-

ни итд. **б.** *в. четверо-, четворо-*: четиригодишњи напори, четиригодишње становање.

чѐтиристо̄ *основни број четири пута већи од сто, који се бележи са 400, четири стотине.*

чѐтиристо- *први део сложеница које значе сложеност из четири стотине предмета, делова и сл. или нешто четиристотиништо по реду*: четиристогодишњи, четиристолетница и др.

чѐтиристо̄тӣ, -ā, -ō = четиристотинити *редни број који одговара основном броју четиристо.*

четиристотѝнитӣ и **чѐтиристотинитӣ,** -ā, -ō = четиристоти.

четиристотнѝна ж *четиристоти део нечега. Прав.*

четиритису̏ћина ж *четиритисући, четирихиљадити део нечега. Прав.*

чѐтити, -ӣм несврш. *окупљати у чете.* ~ **се** *скупљати се, окупљати се, гомилати се.* — Би ме ... резил од народа који се поче све више скупљати и четити около нас. *Рад. Д.* фиг. О, спавај, сине, мрак се чети, и пружа канџе мраз на плен. *Мас.*

чѐтица ж *дем. од чета.*

чѐтка ж **1.** *направа, оруђе за чишћење, рибање и др. начињено од плоснате дрвене, металне и сл. подлоге у коју су густо усађене чврсте длаке, чекиње или нешто слично.* **2.** *кичица, кист којим се нешто бојадише.* — Он хоће четку, платно, боје или готову слику. *Јанк.* **3.** *кита, ројта, реса. Бак. Реч.*

чѐткање с *гл. им. од четкати (се).*

чѐткар м *занатлија који прави и продаје четке.*

чѐткарев и **чѐткаров,** -а, -о *који припада четкару.*

чѐткарскӣ, -ā, -ō *који се односи на четкаре*: ~ занат.

чѐткаст, -а, -о *који је налик на четку*: четкасти бркови.

чѐткати, -ām несврш. *чистити четком.* — Четкала је паркет. *Петр. В.* Крпале га, пеглале, четкале. *Бег.*

~ **се** уз. повр. *један другога чистити четком.*

чѐткица ж *дем. од четка*: ~ за зубе. — фиг. Навуче до половице четкицу ријетких кусастих трепавица преко ... очију. *Божић.* Корица мозга зебе и боли: по њој се вуче четкица сна. *Ћос. Д.*

чѐтнӣ, -ā, -ō *који се односи на чету*: четне новине, ~ састанак, ~ командир, ~ дежурство.

чѐтнӣк м **1.** *онај који војује у каквој оружаној чети.* **2.** ист. **а.** *члан добровољне нерегуларне војне организације с националистичким циљем у борби за ослобођење од турског ропства на Балкану, комита.* **б.** *припадник реакционарне и десно оријентисане политичке групације у бившој Југославији.* **в.** *припадник оружаних формација које су се за време НОБ-а борile на страни немачких и италијанских фашистичких окупатора.* **3.** заст. *заповедник чете, четовођа.* — Четник је дакле у бојну непосредан вођа својој чети, он је руководи командом, трубом, примјером — сабљом у руци. *Шен.*

чѐтниковање и **чѐтнйковање** с *гл. им. од четниковати.*

чѐтниковати и **чѐтнйковати,** -кујēм несврш. *проводити живот као четник, бити четник.*

четнѝкуша ж погрд. *жена четник; четникова жена;* исп. четник (2в). — Била се чврсто повезала с неким својим роћацима четникушама. *Лал.*

чѐтничкӣ, -ā, -ō *који се односи на четнике*: ~ команда, ~ рат.

чѐтнӣштво с **1.** *својство или стање четника, четничка припадност.* **2.** зб. *четници.* — Четништво се и даље осипало. *Лал.* **3.** *четнички покрет.*

чѐтњāк м зоол. *ноћни лептир чије се гусенице хране боровим иглицама* Cnethocampa processionea. *ЕЛЗ.*

чѐтобаша м заст. *в. четовођа.* — И убише града четобашу. *НП Вук.*

чѐтовање с *гл. им. од четовати.*

чѐтовати, -тујēм несврш. *војевати у чети, борити се, ратовати.* — Поћи ми је било четовати на Турке. *Шен.* Чучао [је] код куће док смо ми овуда четовали. *Чол.*

чѐтовођа м *вођа чете.* — Збор шумадијских четовођа ... изабере устанку за врховног вођа Карађорђа Петровића из Тополе. *Нов.* Одасвуд се чула кратка заповијед четовођа. *Шен.*

чѐтокаик м тур. заст. *оружана шајка. Вук Рј.*

чѐтомицē прил. = четимице. — Ишли [су] четомице у планину. *Глиш.*

четрдѐсēт *основни број који се обележава са 40, четири пута већи од десет.*

четрдесет- *в. четрдесето-*: четрдесетгодишњи, четрдесетгодишњак и др.

четрдесе̏так, -тка м (обично непром.) *збир од приближно четрдесет, око четрдесет (особа, предмета и сл.).*

четрдесѐтāк, -а́ка м *војник четрдесетога пука. Р-К Реч.*

четрдесетгòдишњāк м *в. четрдесетогодишњак.*

четрдесетгòдишњӣ, -ā, -ē *в. четрдесетогодишњи.*

четрдесетѐрица ж *в. четрдесеторица.*

четрдѐсетеро (јд. с. рода, обично непром.; мн. четрдѐсетери, -е, -а) = четрдесторо *зб. број према основном броју четрдесет (четрдесет мушких и женских особа; четрдесет младих бића)*: ~ људи, ~ деце, ~ телади.

четрдѐсѐтӣ, -ā, -ō *редни број према основном броју четрдесет.*

четрдесѐтница и **четрдесетѝна** ж (ген. мн. четрдесѐтӣнā и четрдесетѝнā) **1.** *четрдесети део нечега.* **2.** *скуп, збир од четрдесет или приближно четрдесет јединки, четрдесетак.* — Уредник је прочитао збирке четрдесетине песника. *Поп. Б.*

четрдесѐтница ж *предмет означен бројем четрдесет (соба, возило и сл.).*

четрдѐсетница ж црквн. **1.** *помен или даћа који се дају покојнику или покојници четрдесети дан по погребу. Р-К Реч.* **2.** *велики пост пред Ускрс. И.*

четрдѐсѐтō, -ōг(а) с *в. четрдесетина (1). Р-К Реч.*

четрдѐсѐто прил. *четрдесето по реду. Р-К Реч.*

четрдесето- *први део сложенице који означава да нечега има четрдесет на броју, да је четрдесето по реду и сл.*: четрдесетогодишњак, четрдесетогодишњица, четрдесетострук и сл.

четрдесетогòдишњāк м *човек од четрдесет или око четрдесет година.*

четрдесетогодишњàкиња ж *жена од четрдесет или око четрдесет година.*

четрдесетогòдишњӣ, -ā, -ē *који се односи на период од четрдесет година (који има четрдесет година, који траје четрдесет година, од чега је прошло четрдесет година).*

четрдесетогòдишњица ж *четрдесета годишњица.*

четрдесетòднēвнӣ, -ā, -ō *који траје четрдесет дана.*

четрдесетòрица ж *четрдесет мушких особа.*

четрдѐсеторо (јд. с. рода, обично непром.; мн. четрдѐсетори, -е, -а) = четрдесетеро.

четрдесетôсмā ж (ж. р. редног броја у именичкој служби) ист. *година 1848. и догађаји око те године.*

четрдесетòсмāш, -áша м *онај који припада покрету из 1848.* — Супило је доиста био искрени југословенски либерал четрдесетосмаш. *Крл.*

четрдесетòсмāшкӣ, -ā, -ō *који припада покрету од 1848, који се односи на тај покрет.*

четрдесница и **четрѐсница** ж нар. *в. четрдесетница.* — Похмили почетком травња . . . пак четрдесницом . . . нестане. *Љуб.* Сутрадан издали су чича-Стевану трећину, у девети дан деветину, а у четрдесети четресницу. *Вес.*

четрнаест *основни број који се обележава са 14, за четири већи од десет.*

четрнаéстак, -ска м (обично непром.) *збир од приближно четрнаест, око четрнаест (особа, предмета и сл.).*

четрнаèстāк, -áка м *војник четрнаестога пука. Р-К Реч.*

четрнаестéрац, -рца м *оно што има четрнаест јединица, делова чега* **а.** *један чији рогови имају четрнаест делова, парожака.* — Четрнаестерац! — рече надлугар и настави да посматра јелена. *Пол. 1957.* **б.** *стих од четрнаест слогова.* — Није их преводио у изворном, већ по обичају наших старијих пјесника . . . у дванаестерцима и четрнаестерцима. *Комб.*

четрнаестеро (јд. с. рода, обично непром.; мн. четрнаестери, -е, -а) = четрнаесторо *зб. број који одговара основном броју четрнаест (четрнаест мушких и женских особа, четрнаест младих бића)*: ~ чељади, ~ деце, ~ јагњади.

четрнаестӣ, -ā, -ō *редни број према основном броју четрнаест.*

четрнаèстина и **четрнаестѝна** ж *четрнаести део нечега.*

четрнаèстица ж *предмет означен бројем 14 (особа, возило и сл.).* — Окретао [се] по четрнаестици као да нешто тражи. *Вј. 1970.*

четрнаестō, -ōг(а) с *в. четрнаестина. Р-К Реч.*

четрнаесто прил. *четрнаесто по реду. Р-К Реч.*

четрнаесто- *први део сложенице који означава да нечега има четрнаест на броју, да је четрнаесто по реду и сл.*: четрнаестогодишњак, четрнаестогодишњица и сл.

четрнаестогòдишњāк м *дечак од четрнаест година.*

четрнаестогòдишњӣ, -ā, -ē *који се односи на период од четрнаест година (који има четрнаест година, који траје четрнаест година, који се даје, одржава после четрнаест година и сл.)*: ~ дечак, ~ школовање, ~ помен.

четрнаестогòдишњица ж *четрнаеста годишњица, навршених четрнаест година.*

четрнаестòднēвнӣ, -ā, -ō *који има, који траје четрнаест дана*: ~ боравак.

четрнаестòрица ж *четрнаест мушких особа.*

четрнаесторо (јд. с. рода, обично непром.; мн. четрнаестори, -е, -а) = четрнаестеро.

чѐтрӯн, -у́на м и **чѐтруна** ж тал. бот. покр. *в. лимун*; исп. цитрон(а). — Олеандри цвату, мирише четрун. *Крл.*

чѐхā̏ње с *гл. им. од чехати.*

чѐхати, -ā̏м несврш. дијал. **1.** *одламати, откидати што од чега. Рј. А.* **2.** *чијати.* — Знаш и сам да не чеха перје. *Мар.* Чинило се да га [глас] широки зуби као грабље грабљају и чехају. *Кал.*

чѐхиз *в. чеиз.*

чехѝзам, -зма м *реч, језички елеменат узет из чешког језика или настао под утицајем чешког језика, чешки језички израз.*

Чѐхиња ж *припадница чешког народа.*

чѐхно с *в. чѐсно*; исп. чено, чешањ. — Најприје стави унутра комадић сланине, затим чехно чешњака. *Јонке.*

чѐхнути, чѐхнēм сврш. **1.** *сврш. према чехати.* **2.** *праснути, пући.* — Тудје чехне погдјекоја диљка. *Март.* **3.** *олистати. Бак. Реч.*

чѐхња̄ча ж *врста јабуке. Прав.*

Чехослòвā̏чкā ж *држава Чеха и Словака у средњој Европи, Чехословачка Социјалистичка Република (ЧСР).*

чехослòвā̏чкӣ, -ā̏, -о̄ *који припада Чехословачкој, који се односи на Чехословачку.*

чѐхуља ж **1.** *део грозда, петељка с неколико зрна грожђа откинута од грозда.* — А њен је звук сладак слуху као чехуља грожђа усницама. *Уј.* **2.** бот. *биљка из пор. штитарки* Myrrhis odorata. *Сим. Реч.*

чѐхуљица ж *дем. од чехуља.*

чѐча̄ње с *гл. им. од чечати.*

чѐча̄р м *чечвар.* — Последње дивље руже ... сабијене [су] у тмасте чечаре дуж ... ограде. *Сек.*

чѐча̄рје с *зб. им. од чечар, шипражје.* — Брда прекривена виноградима и погдјекојом жутом шумицом која је више личила на гомилу чечарја. *Пер.*

чѐчати, -чӣм несврш. **1.** *дуго и упорно чекати, дрекдати.* — За све време њиховог разговора чечао је као пас. *Вес.* По читаву су ноћ или поваздан чечали у прихватној бараци поред ровова. *Ћоп.* **2.** *чучати. Р-К Реч.*

чѐчвā̏р м *шибљак, шипраг; честар.* — Испреплетавало се ... шибље, замрсио се чечвар, да ни ђаво целу кожу кроз такав густиш не би могао изнети. *Рад. Д.*

чѐчēр, -ера м *в. чечвар. Р-К Реч.*

чѐчерлија ж (у атрибутској служби уз им. »грана«) *која је откинута из шибљака, шипрага*; исп. чечер. — Узимаше чечерлију грану, замутише Саву воду хладну. *НПХ.*

чѐчити, -ӣм несврш. *в. чечати.* — Поваздан је чечио пред шаторима комесара да набави мало жита. *Црњ.*

чѐчнути, -нēм *сврш. према чечати (2).*

чѐша и **чѐшавица** ж покр. *сврабу, шуга.* — Ево ти, затим, шуге, чеше. Зна се понекад осврабљивати читаво село. *Ћоп.*; *Бен. Рј.*

чешàгија ж тур. *метално оруђе с назубљеним гребенима којим се струже осушено блато и прљавштина с коже и длаке крупне стоке (обично коња и говеда).* — Поручник ... је каријеру почео од чешагије. *Лаз. Л.*

чѐшаљ, -шља и чѐшља м **1. а.** *предмет од дрвета, кости, метала, пластике и сл. са зупцима, који служи за чешљање или причвршћивање косе.* **б.** фиг. *оно што има облик чешља (1а).* — Волио сам да гледам кроз чешљеве шуме. *Вуј.* **2.** *стубић на салиницу (у саоница). Вук Рј.* **3.** покр. *мали сат воска који пчеле за један дан начине. Рј. А.*

Изр. гујин (змијин) ~ зоол. *врста стоноге* Julus sabulosus. *Терм. 4.*

чѐшањ, -шња м = чѐсно. — Ако ниси досад то учинио, да метнеш чешањ бела лука у уво. *Рад. Д.*

чѐша̄ње с *гл. им. од чешати (се).*

чѐшати, чѐшēм несврш. **1.** *гребсти, трљати кожу да се смањи, олакша осећај свраба, сврбежа.* — У папучама седи за једним малим столићем, чеше табане и пази шта ко... поручује. *Срем.* **2. а.** *чистити четком, чешагијом, тимарити:* ~ коње. **б.** *размрсивати и чистити вуну, чешљати. Р-К Реч.*

Изр. где кога сврби ту се и чеше *в. уз сврбети (изр.)*; кога сврби, нека се и чеше *ко је то учинио, нека и одговара за то*; туђа рука свраб не чеше *туђин не брине туђе бриге*; ~ језик (о кога) *оговарати (кога).*

~ **се а.** *повр.* — Наслони се [слон] стражњим делом тела на дрвени дирек ... и стане да се чеше дуго и живо. *Андр. И.* Груба одјећа ... гребла је тијело и људи су се стално чешали. *Вј. 1971.* **б.** уз. повр. *додиривати се, дотицати се, очешавати се.* — Опази ... двије ... букве с укрштеним гранама које су се чешале једне о друге. *Лал.*

чѐшēр, -ера и **чѐшер** м *плод црногоричног дрвећа, шишарка.* — Сједио је под боровима на којима су висјели чешери. *Гор.* **2.** покр. *главица белога лука.*

Чѐшкā ж *део Чехословачке Републике у којој основно становништво чине Чеси.*

чѐшкав, -а, -о *који изазива осећај као при чешкању.* — Али га је још радовао поткожни чешкави осјећај што није огрнуо копоран с кукуљицом. *Божић.*

чѐшкāње с *гл. им. од чешкати (се).*

чѐшкати, -ām несврш. *дем. према чешати.* — Тада би ме она чешкала по глави и говорила као малом детету. *Лаз. Л.* Својим глатким ... лицем чешка о његово брадато. *Кос.*

~ **се** *повр.* — Стајао је преда мном у недоумици, чешкао се по глави. *Чол.* Један гарасти бачић брдњак се блажено чешкао раскречених ногу о стабло кестеново. *Кик.*

чѐшкӣ, -ā, -ō *који припада Чесима и Чешкој, који се односи на Чехе и Чешку.*

чѐшки прил. *чешким језиком:* говорити ~.

Чѐшкиња ж *в. Чехиња.*

чѐшколити, -ӣм несврш. *чешкати.* — Легао би потрбушке, а Бакоња га мораше чешколити по листовима, по леђима. *Мат.*

чéшља ж бот. *в. чешљуга (1). Вук Рј.*

чешља́нац, -нца м и **чѐшљаница** ж *шичупкана, распредена, рашчешљана влакна платна, тифтик.* — Извадивши из једног ормана пуно старог рубља, [Коломба] га поче сећи за завоје и чешљанице. *Грол.*

чѐшљāње с *гл. им. од чешљати (се).*

чешљàоница и **чѐшљаоница** ж *занатлијска радња у којој се уређује коса, фризерница.* — Носе сваке недјеље један или више пута ... своју главу у бријачницу и чешљаоницу. *Шен.*

чѐшљāр, -ара м **1.** *занатлија који прави чешљеве. Вук Рј.* **2.** *чешљач.*

чешља́рев, -а, -о = чешљаров *који припада чешљару.*

чешљàрица ж **1.** *чешљачица.* — Па им нађе седам чешљарица, чешљале је седам годиница. *НП Вук.* **2.** *чешљарева жена.*

чѐшљāрка ж *она која прави чешљеве. Р-К Реч.*

чѐшљāрница ж *чешљарска радионица; продавница чешљева.*

чешља́ров, -а, -о = чешљарев.

чѐшљāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на чешљаре.*

чѐшљаст, -а, -о *који је сличан чешљу, који је у облику чешља.*

чѐшљати, чѐшљām и чѐшљām несврш. **1. а.** *чешљем уређивати, дотеривати (косу, браду, бркове и сл.).* — Чешља косу из потиљка на чело. *Лаз. Л.* **б.** фиг. *обасипати грдњама, прекорима, критиковати.* — Пише духовите фељтоне, чешљајући немилосрдно наше абдеритске прваке. *Ков. А.* **2. а.** *разваласавати на влакна, нити (вуну, лан и сл.), редити.* — Митра ... је чешљала госпођама вуну. *Бан.* **б.** *скидати чије са бадрљица перја, чијати (а).* — Скупиле се ... секе, па чешљају перје. *Ад.*

Изр. ~ карте шаљ. *радо се картати, мешати карте.*

~ **се** *повр.* — Наједанпут [се] узе ... чешљати. *Вес.*

чѐшљāч, -áча м **1.** *онај који чешља некоме косу, фризер, берберин.* — Чешља ... нечешљане увојчиће кратко шишане косе од болничког чешљача. *Божић.* **2.** *онај који чешља, гребена вуну. Деан. Рј.*

чѐшљача ж зоол. *врста мекушца из пор. покретних морских шкољкаша* Pecten. *Бен. Рј.*

чешљàчица ж *она која чешља некоме косу и обликује је у фризуру, фризерка. Прав.*

чѐшљӣк, -и́ка м бот. *в. коштан*[2] *(1). Вук Рј.*

чѐшљика ж **1.** бот. *в. чешљуга. Сим. Реч.* **2.** зоол. *в. чешљугар. Р-К Реч.*

чешљѝкāр, -ара м зоол. *чешљугар.* — Појас ваља премазати лепком од имеле, на коме деца хватају птице чешљикаре. *Тод.*

чѐшљина ж *аугм. и пеј. од чешаљ.* — Појављују се и попови ... ваде грдне чешљине и брзо чешљајући у ред дотерују браду. *Срем.*

чѐшљић, -а и **чѐшљӣћ,** -и́ћа м *дем. од чешаљ.*

чѐшљуга ж **1.** бот. *врста биљке са бодљикастим стабљикама и бодљикастим цветним главицама* Dipsacus silvester. *Сим. Реч.* **2.** зоол. *в. чешљугар.* — Дувнимо мало на перје какве од наших птичица, чешљуге на пример. *Ђаја.*

чешљу̀гāр, -ара и **чѐшљугāр** м зоол. *птица певачица шарених боја из пор. зеба* Carduelis carduelis. — Из расцветалог шибља јоргована непрестано је звиждао чешљугар. *Бар.*

чешљугáрац, -рца м, **чѐшљугарица** и **чешљу̀гāрка** ж зоол. *в. чешљугар. Бен. Рј.*

чѐшљугин, -а, -о *који се односи на чешљугу.*

чѐшљуговина ж бот. *в. чешљуга (1). Деан. Рј.*

чѐшњāк, -áка м бот. **а.** *бели лук* Allium sativum. *Терм. З.* **б.** *луковица те биљке која има оштар укус и мирис.* — Није он ... пијевац којег су прије борбе хранили чешњаком. *Вј. 1974.*

чешња́ков, -а, -о *који припада чешњаку, који је од чешњака.*

чѐшњача ж *врста јела начињеног с много чешњака.* — Скухат ћу вам ... чешњачу и ставит ћу у њу много чешњака. *Јонке.*

чѐшњāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на чешњак.*

чèшњовка ж покр. *кобасица с луком чешњаком. Рј А*

чèшћē и **чèшће** *комп од често.*

чешћй, -ā, -ē *комп. од чест.*

чúба ж тур. покр. *в. бубуљица,* исп чибуљица *Шкаљ.*

чúбе[1] узв. покр. *шибе, марш*[2] *(2)*! — Из дубине двориштa јави се пас — Чибе, Мујо! *Тос. Б*

чибȕгџија м = чибукчија **1.** *момак који носи чибук и њиме посгужује пушаче.* — Чибук издигао и пружио га као да га додаје чибугџији. *Срем.* **2.** *чибучар (2).* — Ћилибарски ђердан, израђен од ... отоманског чибугџије. *Мил* **3.** ист. *онај који је примао, убирао данак или порез на овце и козе у некадашњој Турској. Вук Рј.*

чȉбук м тур. **1. а.** *невелика цев начињена од дрвета, ћилибара или од какве пластичне масе, у коју се усађује цигара или цигарета при пушењу, камиш.* **б.** *луга. Деан. Рј* **2.** фиг. *димњак, оџак.* — Чучи босанска вечер, трома и хладна, диме се чибуци са села. *Пар.* **3.** ист *данак на овце и козе који се плаћао у некадашњој Турској.* — Још се плаћа на козе и на овце чибук, по пару или по двије од главе *Вук* **4.** *пруга, линија, црта на платну или чему другом, вез у облику пруге, црте.* — Врх оних чарапа носи . . црвене бјечве до ниже бута, и оне везене . . . на котуре и чибуке. *Љуб.*

чибȕкало с *оно чим се што чибука. Р-К Реч.*

чибȕкāње с *гл. им. од чибукати.*

чибȕкати, -ām несврш. **а.** *ударањем истресати прашину из нечега.* — Зато ваља ... горње [хаљине] ... чибукати, прашити и четкати. *Батут.* **б.** *ударати, деветати, млатити, тући (кога). Р-К Реч.*

чȉбук-кèса ж *кеса у којој се носи чибук (1) и дуван.* — Сеиз је ... дохватио чибук, напунио га дуваном из чибук-кесе. *Радуп.*

чибȕклук м заст. *кеса обешена о седло у којој се држе чибуци Вук Рј*

чȉбуковина ж бот. *в. удика.* — Има [трава] сиљевина и чибуковина, оне лече од грознице. *Вес.*

чибȕкчија м = чибугџија. — Удата за бившег великашевог чибукчију, сада крчмара. *Матош.*

чибȕљица ж *в. бубуљица,* исп. чивуљица. — Истакну му се само неуредна, прљавожута коса и рапаво лице пуно чибуљица. *Тип.* фиг. Намигне рохави месарчић, од вина црвен и смеђ као нагњила чибуљица рајчице. *Божић.*

чȉбучār м **1.** *онај који пуши на чибук.* **2.** *онај који израђује чибуке.*

чȉбучина ж *аугм. и пеј. од чибук, рђав, ружан чибук.*

чȉбучити, -ȉм несврш. *пушити на чибук.* — Диванхана је једна врста чардака гдје у љето Турци сједе, чибуче и разговарају се. *Маж. М.*

чȉбучић и **чибȕчић** м *дем. од чибук.* — У свакога [Циганина] бич у руци, или забо у беле зубе витак чибучић. *Шапч.*

Чúва м (вок. Чúво) = Чиво *хип. од Чивутин.*

чȉвија ж тур. нар. **1.** *дрвени или гвоздени клин који држи точак на осовини, уопште клин, ексер.* — А сада отиђи и привиди јесу ли шиње, лијевче и чивије у реду. *Кор.* Скочио је на ноге лагане па узима ноже са чивије. *НПХ.* фиг. Један од оних људи који не остављају дубока трага у историји, али у дневној политици свога доба представљају неопходно потребну чивију. *Јов. С.* **2.** *кључ за затезање жица на музичком инструменту (виолини, тамбури и сл.).* — Па хватајући прстима чивије ... превлачи лагано гудалом преко жица. *Пав.* **3.** фиг. **а.** *тврдица, циција.* — Тако те хоћу, стара чивијо! *Јакш. Б.* **б.** *тукав, препреден човек, превејанац.* — Знате ли ви, ужичка чивијо, да нама у животу више шкоде добра својства, него што нам шкоде рђава. *Уск.* Кавгације из Жаркова ... и чивије шабачке осетише како их са смирајем дана обузима страва. *Вучо.*

Изр. забити коме чивију *подвалити коме, насамарити кога.*

чивȉјање с *гл. им. од чивијати.*

чивȉјати, -ām несврш. *чивијом што затирати, затварати.* — Али Јела вечерала ... пенцерове чивијала. *НПХ.*

чȉвијица ж *дем. од чивија;* исп. чивица.

чивȉлук м тур. *вешалица, вешало (за одећу и сл.).* — По чардаку млоги чивилуци, ће се вјеша господско оружје *НП Вук.*

чȉвињāк м *сврдло којим се буше рупе за чивије на колима. Вук Рј.*

чȉвит и **чȉвит** м тур. **1.** *модра, плава боја, модрило, индиго.* — А тамо, још даље, дигла се гора од кукуруза који се модрио као чивит. *Вес.* Модре као чивит пупале су жиле на очеву врату. *Козарч.* **2.** бот. *биљка из пор. лептирњача* Indigofera tinctoria *од које се добива модра боја, индиго. Сим. Реч.*

чȉвитан и **чȉвитан,** -тна, -тно *који је боје чивита, модар.* — Обухваћа дугим прстима без меса с чивитним ноктима. *Бег.* Стаде на горњи степеник плавокосa, танка и скоро прозирна дјевојка у новој хаљини боје чивитног летњег неба. *Лал.*

чивȉтāр, -ára, **чȉвитāр** и **чȉвитāр** м *продавац чивита,* фиг. *зеленаш, лихвар,*

каишар. — Дућанџија Таса, препреден чивитар ... убрзо [се] огаздио. *БК 1906.* Опкољен [је] чивитарима, варалицама. *Уск.*

чивѝтара ж и м *в. чивитар.* — Знаш ли ти, исписниче и чивитаро, да је данас Нова година ... започе разговор Ђурђе столар. *Ђос. Д.*

чѝвитāрка и **чѝвитāрка** ж покр. *марама мрке боје.*

чѝвитāрскӣ и **чѝвитāрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на чивитаре.* — Ко да вас не знам ја, ту чивитарску, каишарску крв! *Јакш. Ђ.*

чѝвитаст и **чѝвитаст,** -а, -о *в. чивитан.* — Једаред га усред чивитастог мора спопане мрак. *Матош.* Очи жуте, помућене, усне чивитасте. *Ћор.*

чѝвитка и **чѝвитка** ж бот. *уродица* Melampyrum arvense. *Сим. Реч.*

чивѝтли прид. непром. *који је боје чивита, чивитан:* ~ сеџада.

чѝвитњāк и **чѝвитњāк** м *посуда у којој се кува чивит. Вук Рј.*

чѝвӣца ж *в. чивијица.* — На његову молбу Јанко притисну чивицу те одскочи поклопац. *Мат.*

чѝвјере ж мн. покр. *носила. Деан. Рј.*

чѝвкāње с *гл. им. од чивкати.*

чѝвкати, -ām несврш. оном. *давати од себе глас »чив«, »чив«.* — Гвожђица [у млину] чивкају, вода јатимице лепеће. *Божић.*

чѝвла ж агр. покр. *врста смокве. Рј. А.*

чѝвлак м покр. *чиглук.* — Не можемо опростит никако што понесе с чивлака пшеницу. *НП Вук.*

чѝвлук м *в. чифлук.* — Онда јој набраја некадашње наше њиве, чивлуке, винограде. *Станк.*

чѝво с покр. *в. ткање.* — Кад ткаља не че, она све то покрије ... да прах не пада на чиво. *Рј. А.*

Чѝво, -а и -ē м (вок. Чѝво) = Чива.

чѝвода ж покр. *в. чиода.* — Забије се у своју собу, па све набада бубе на чиводе. *Срем.*

чѝвт м покр. *в. чифт.* — Три чивта волова докупе. *Рад. Д.*

чѝвтати се, -ām се несврш. *в. чифтати се.* — Бурка напој [ј]уница], незадовољно га пролива и чивта се. *Сим.*

чѝвте, чѝвтета и чѝвта с *в. чифте.* — Коњи су се поплашили ... чивтетима насртали. *Нов.* Кулаш беше дочепао вранца за врат ... али овај ... окренуо чивтета. *Ком.*

Изр. окренути ~ *изменити се.* — Али овај чим доби власт окрену чивте, и сад су њих двојица највећи непријатељи. *Бар.* Отац му [Лазару] сасма окренуо чивте. *Рад. Д.*

чивтијāне ж мн. покр. *в. чифтијане.* — Четрдесет и двојица првака изуше мествe и чивтијане на басамацима пред конаком. *Андр. И.*

чивӯљак, -љка м и **чивӯљица** ж *бубуљица;* исп. чибуљица. *Р-К Реч.*

Чѝвут м погрд. = Чифут *Чивутин.*

Чивутāрија ж зб. погрд. = Чифутарија *Чивути.*

Чѝвутин м (мн. Чѝвути) погрд. = Чифутин *Јеврејин, Жидов.*

Чѝвутка и **Чѝвуткиња** ж погрд. = Чифутка и Чифуткиња *Јеврејка, Жидовка.*

чѝвутскӣ, -ā, -ō = чифутски *који се односи на Чивуте:* ~ гробље.

Чѝвучāд ж погрд. = Чифучад *зб. им. од Чивуче.*

Чѝвуче, -ета с (супл. мн. Чѝвучāд) погрд. = Чифуче *дем. од Чивут(ин); чивутско дете.*

чѝвчија м *в. чифчија.* — На једној половини живи пет до шест кућа чивчија. *Андр. И.*

чѝвчӣјка ж *жена чивчија.* — Стари Зафир ... отишао је на свој чифлук ... ради домазлука, а можда још и ... ради чивчијке своје. *Срем.*

чѝга ж зоол. покр. **а.** *в. кечига. Вук Рј.* **б.** *в. чи́кōв. Бен. Рј.*

чѝгов, -а, -о покр. *в. чији.* — Не гледа се пас, него чигов је. Не гледају се врата, него чигова су. *Н. посл. Вук.*

чѝговић м покр. *чигов (чији) син?;* исп. чеговић. — Један старац ... упита ме и распита, танко потанко: ко сам и чиговић. *Љуб.*

чѝгра и **чи́гра** ж мац. **1.** *дечја играчка купастог облика која се врти, обрће, зврк.* — Ја сам ... знао да је чигра мала направа од дрвета, на дну зашиљена, а у врху проширена, која се под ударцима бича дивно окреће. *Нуш.* **2.** зоол. **а.** *птица селица слична галебу* Sterna hirundo. *Р-К Реч.* **б.** *голуб превртач* Columba gyratrix. *Вук Рј.*

Изр. играти, поигравати, вртети се као ~ *брзо, живо радити, бити вредан, окретан.*

чѝграст, -а, -о *који се врти, окреће као чигра, врло жив, окретан.* — Био је низак ... човјек, лисичјег лица, главе пиласте, чиграстих ... очију. *Божић.*

чѝграш, -а́ша м зоол. *врста шкољке* Turbo olearius. *Бак. Реч.*

чѝгрица и **чи́грица** ж **1.** *дем. од чигра.* **2.** зоол. *врста инсекта који се на мирној води врти укруг као чигра. Рј. А.*

чи̏ж, чижа и **чи̏жак,** чи̏шка м зоол. *врста птице певачице из пор. зеба* Chrysomitris spinus. *Терм. 4.*

чи̏зма ж тур. **1.** *врста обуће, обично кожне, која сеже до колена или преко колена.* — Обувен [је] у огромне високе чизме. *Ђал.* **2.** заст. *мера која одговара количини онога што стане у чизму (1).* — Ево теби три чизме дуката. *НП Вук.* **3.** фиг. погрд. *груба војничка сила.* — Не да да у ovaj . . . крај закорачи туђа жељезна чизма. *Бат.* Поносни народи наши нису трпјели ланца, нису љубили чизму, ни скуте иностранца. *Ћоп.*

Изр. није свака ~ за сваку ногу; не иде та ~ на ту ногу *није свако за сваки посао;* шпанске, шпањолске чизме *врста мучила која се стављају на ноге.*

чи̏змар, -а и **чи̏змăр,** -ара м *онај који израђује чизме.* — Кажу да чизмар ретко кад има читаве чизме. *Игњ.*

чи̏змарев и **чизма́рев,** -а, -о = чизмаров *који припада чизмару.*

чизма́рење с *гл. им. од чизмарити.* — Али моје толикогодишње чизмарење није унесло што ево теби једна година. *Ков. А.*

чизмàрија ж *чизмарска радионица.* — Очева чизмарија и постоларија смјештена је у дједову соби. *Пав.*

чизма́рити, чи̏змарӣм несврш. необ. *бавити се чизмарским занатом, израђивати, правити чизме.*

чизмàрица ж **1.** *чизмарева жена.* **2.** *женска особа која израђује чизме.* *Вук Рј.*

чи̏змарка и **чи̏змăрка** ж *чизмарица.* *Вук Рј.*

чи̏змаров и **чизма́ров,** -а, -о = чизмарев.

чи̏змарскӣ и **чи̏змăрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на чизмаре:* ~ мајстор, ~ радња.

чизма́рство с *чизмарски занат.* *Р-К Реч.*

чи̏змаст, -а, -о *који има облик чизме.* *Р-К Реч.*

чи̏змēика ж покр. *овца која има папке налик на чизме.* *Р-К Реч.*

чизмѐтина ж *аугм. и пеј. од чизма;* фиг. *насиље.* — Та пјесма о »слободи« била је . . . омладинска револта против . . . лудила које је својом . . . чизметином газило све што се у Блитви могло згазити. *Крл.*

чизмѐџија м *в. чизмар.* *Вук Рј.*

чи̏змица ж *дем. од чизма.* — Разбојник је био мали дечко . . . у жутим лакованим чизмицама. *Сек.*

чи̏ја[1] м (вок. чи̏јо) *хип. од чика.* — Кад је дете поодрасло, Нинко дозва синовце и рече им: — Ама, како би било да дамо малог Лазара . . . у школу? — Па, добро, чијо! *Вес.*

чи̏ја[2] ж *длакасти део птичијег пера који се скида с бадрљице при чијању перја.* *Рј. А.*

чи̏јало с *посело на коме се чија перје.* — У кући Јоце Маснице . . . се те вечери спремало чијало. *Вј. 1974.*

чи̏јање с *гл. им. од чијати.*

чи̏јати, -ām несврш. = чихати **а.** *свлачити, скидати чије с бадрљица перја.* — Да не би сједили бадава, ево чијајте перје. *Чол.* **б.** *рашчешљавати, развлачивати на влакна, нити, чешљати, уређивати (вуну, лан и сл.).* — Крупне, израђене шаке чијају њежну паучину. *Михољ.*

чи̏јӣ, -ā, -ē (дијал. чи) зам. **а.** *упитна: коме или чему припада?* — Чија је победа? *Јонке.* Он се загледа у мене. — А чи̏ји си? *Вес.* **б.** *односна (односи се на претходну именицу или заменицу) коме или чему припада.* — Комитет [је] ријешио да пошаље у Сарајево курира чији је задатак да ухвати везу. *Чол.* **в.** *неодређена: нечији.* — Силом се могу мијењати границе државе, али не чије мишљење. *Бег.*

чи̏јӣгод, чијӣгод, чи̏јēгод неодр. зам. *нечији.* — Па би тако сједио кā задубен у неке мисли, из којих би га тргнуо чијигод долазак. *Тур.*

чи̏к м *в. чи̏кōв.* — Не можеш га ни за реп ни за ухо, као чик је гладак. *Јакш. Ђ.*

чи̏к[1], чи̏ка м *остатак испушене цигаре или цигарете који се баца, пикавац, опушак.* — Жарко је седео за столом; пред њим је била пепељара пуна чикова. *Поп. Ј.* Ужарени чик заличи у води реско и угуши се. *Лонч.*

чи̏к[2] тур. *узвик којим се ко позива, изазива да што учини, да се у чему огледа, такмичи, надмеће.* — Смијем ја . . . викао је Ђоркан . . . Не смијеш! Чик стисни! *Андр. И.* Трче деца с кикотом за њим. Чик, Момире, трипут уз зид. *Каш.*

чи̏ка м = чико **1.** *хип. од чича*[1]. — Бога ми је чика даровао. *Рј. А.* **2. а.** *уопште човек у годинама, старији човек.* — Дела, чико, испричај му све како је било. *Вес.* **б.** *име одмила којим невеста, млада ословљава старијега укућанина.* *Рј. А.*

чи̏кавац, -āвца м зоол. оном. *врста птице певачице названа по гласу* Emberiza cia. *Бен. Рј.*

чи̏кавица ж **1.** зоол. у изразу: ~ стрнадица *в. чикавац.* *Бен. Рј.* **2.** покр. *игра у којој се деца вијају и хватају вичући. чик.* *Рј. А.*

чи̏кан м покр. *в. чи̏ка.*

чи̏кāње с *гл. им. од чи̏кати (се).*

чи̏кање с *гл. им. од чи̏кати.* — Употребљује се [дуван] . . . за жватање (чикање). *Батут.*

чикàрма ж тур. *подвала, сплетка, ујдурма.* — Као он, није умео нико . . . противнике најгрубље исмејавати или им измислити невероватне, али за неук народ врло успеле чикарме. *Маш.* Доживљаји у којима долазе до изражаја чикарме и обешењаштва Чамчина вероватно су имали своје духовито дејство у . . . приповедању за кафанским столом. *Глиг.*

чи̏кати[1], -ā̄м несврш. **1.** (кога) *изазивати, позивати кога да што учини или да се у нечему такмичи, надмеће.* — Петнаест, — понови огласивач. — Тридесет, — хукну први нуђач, као да је хтео да ме чика на утакмицу. *Цар М.* фиг. Поред стаза и у баштици зреле крушке и јабуке — лепо нас чикају из свог зеленог самостана. *Ком.* **2.** (кога, ређе коме) *изазивати кога пркосећи му.* — Још ме на живе очи чика. Нашла ми моје дете да се похвали. *Вукић.* Чикам ја правницима да размрсе што ја замрсим. *Рад. Д.*

~ **се** уз. повр. **1.** *изазивати један другога.* **2.** покр. *играти се игре чикавице. Рј. А.*

чи̏кати[2], -ā̄м несврш. *оглашавати се гласом »чик«* (*о косу*). — Доле у трњаку јасним и звонким гласом чика кос. *Ранк.*

чи̏кати, -ā̄м несврш. *жвакати дуван.* В. пр. уз гл. им. чикање.

чи̏кин, -а, -о *који припада чики.*

чи̏кица и **чи̏кица** м *дем. од чика, чико.*

чи̏кичин и **чи̏кичин,** -а, -о *који припада чикици.*

чи̏кмити, -и̏м несврш. *оправљати, крпити оно што је подерано* (*чарапе, одело и сл.*), *штопати. Р-К Реч.*

чи̏кмљење с *гл. им. од чикмити.*

чи̏кнути, -нē̄м *сврш. према чикати*[1]. — Код језера ноге укопаше . . . па чикнуше неситу аждају. *НП Вук.*

чи̏ко, -а и -ē̄ м (вок. чи̏ко) = чика.

чикòбе̄рница и **чикобе̏рница** ж ков. *в. пепељара.* — Примакну чикоберницу. *Сим.* Испусти дим кроз нос и . . . отресе пепео у чикоберницу. *Дав.*

чи̏кōв, -ова м **1.** зоол. *врста слатководне рибе из пор. шарана, дугуљаста, ваљкаста тела и мале главе* Misgurnus fossilis. — Врти се као чиков. *Н. посл. Вук.* **2.** фиг. *савитљив, прилагодљив, понизан човек.* — За његов лист писао сам литерарне чланке, које тај сасвим нелитерарни дипломатски чиков јамачно није читао. *Матош.* **3.** *живо, несташно дете. Р-К Реч.*

чи̏ков, -а, -о *који припада чику*; исп. чико.

чи̏кош, -о̀ша м мађ. покр. *коњушар, коњар. Вук Рј.*

чи̏кошкӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на чикоше, који је као у чикоша.*

чи̏л, чи̏ла и чи̏ла, чи̏ло и чи̏ло = чио *јак, снажан, крепак; жив, живахан; одморан, свеж, оран.* — Бијаше чил, здрав, у напону младости, а духа слаба. *Кум.* Добројевић је дошао у друштво чил и здрав. *Бал.* Осјећам се чил и свјеж. *Новак.*

чила́гер м шатр. *старији човек, старкеља.* — Пера тргује с порнографијом, продаје те листове чилагерима за скупе паре. *Пол. 1947.*

чи̏лан, -лна, -лно *в. чил.* — Напао је чилан на уморне. *Март.* Хајдуци су чилни и одморни. *НП Вук.*

чи̏латаст, -а, -о *сив, сивкаст; који има шарене пеге по телу* (*о коњу*). *Р-К Реч.*

чи̏лац, -лца м подр. *в. чиле*[2]. — Вид' што је храбар чилац, ич се не плаши Нијемаца. *Лал.*

чи̏лāш, -а́ша м тур. **1.** *чилатаст коњ, ждрал* (*2*). — А љуба му изведе чилаша. *НП Вук.* **2.** фиг. *несталан, превртљив човек, превртљивац.* — Крђо је напио та два сеоска чилаша [сулудог Стрику и подмитљивог Ивана Јаребицу] и одвео их до Перкине куће. *Божић.*

чи̏лаша и **чила̀шица** ж *чилатаста кобила.*

чи̏ле[1], -ла м *хип. од чилаш.* — Ти ћеш ласно чилу видјет крила. *НП Вук.*

чи̏ле[2] и **чи̏ле,** -ла и -лета м *хип. од чика и чича*[1]. — Он је казивао чилу да [дрекавац] личи на лисицу. *Ранк.*

чиле̏а̄нскӣ, -ā̄, -ō̄ = чилски *који се односи на Чиле, државу у Јужној Америци*: ~ салитра. — Бакар представља 80% чилеанског извоза. *ВУС 1972.*

чи̏лети, -и̏м, ијек. чи̏љети (некњиж. чи̏лити) несврш. **1.** *малаксавати, слабити, попуштати.* — Лампа на столу почела чилити. *Радул.* Пробија га студен, клатарају десни . . . он гегуца, мили, кô светло што чили. *Кош.* **2. а.** *нестајати, ишчезавати, губити се.* — Они [дани] су брзо чилели из сећања. *Моск.* Из људске главе ствари постепено чиле или . . . блиједе. *Чол.* **б.** *изумирати, затирати се.* — Ја се бојим, е ћеш погинути, да не чили јуначко кољено. *Рј. А.*

чи̏лити, -и̏м несврш. *чинити чилим, јачати, крепити, снажити.* — Гањају се [деца] у пливању, врпиће, превијају и чиле млада тела. *Бур.*

чи̏лити *в. чилети.*

чи̏лка ж *чилатаста кобила.*

чи̏ло прил. *крепко, снажно.* — Више Ибро чило и брзо. *Андр. И.*

чи̏лōст, -ости ж *својство и стање онога који је чио, крепкост, живахност.* — Ах, трпим крај све те чилости силно на реуми.

Ђал. Ја гледам за њим и дивим се његовој чилости: иђаше брзо, као какав младић. *Вес.*

чи̏лскӣ, -ā, -ō = чилеански.

чи̏љӗње с *гл. им. од чи̏лити.*

чи̏љӗње с *гл. им. од чилети и чиљети.*

чи̏љети, чи̏лӣм, ек. чи̏лети.

чи̏м I. везн. **1.** *временски, казује да се радња главне реченице догађа непосредно после радње зависне реченице: тек, тек што, нетом, нетом што.* — Чим Турчин наиђе на ћуприју, ти пали. *Вес.* Чим отворим уста, одмах ме затворе због увреде Његова Величанства. *Јонке.* **2.** *узрочни, изриче узрок радње главне реченице: јер, будући да, пошто.* — Сетио сам се ја чим ти онако припиткујеш за њ. *Глиш.* **II.** прил. (*увек испред компаратива или речи компаративног значења*) *што* (*II, 2*): ~ боље, ~ мање, ~ пре, ~ више. — Ако је могуће да га прими чим прије. *Бег.* Пожури да чим прије на брдо стигне. *Вип.*

чи̏мавица ж и **чи̏мак,** -мка м тал. покр. *стеница. Кл. Рј.*

чи̏мбӑр м (обично у мн.) тур. *гвожђе које држи платно затегнуто на ткалачком стану, разбоју. Вук Рј.*

чи̏мбеник м **1.** *чинилац, чинитељ, фактор.* — Младост још не зна рачунати с та два страшна чимбеника [са сиромаштвом и богатством]. *Коз. Ј.* **2.** мат. *в. чинилац* (*4*).

чи̏мбур м тур. покр. *врста јела од јаја и скорупа.* — Царски чиновник појео је две чорбе од препелица, чимбур од шест јаја на око. *Пол. 1972.*

чи̏мен м тур. покр. *бус, бусен; ледина, утрина, травњак.* — Сједе на чимен и узе чекати. *Том.*

чи̏мӗње с *зб. им. од чимен.* — Неће остат дрвље на камењу, нит вресика трава у чимењу. *Март.*

чи̏мкӑње с *гл. им. од чимкати.*

чи̏мкати, -ā̄м несврш. *чупкати.* — Сагла главу, па прстима чимка ресе од појаса. *Вес.* Чимка овеликим ружичастим рукама по красној прегачи. *Матош.*

чи̏мпаиза м и ж зоол. = шимпанзо *мајмун из пор. човеколиких мајмуна, великих ушију и голих длановa и табана, који живи у шумама тропске Африке* Anthropopithecus troglodytes.

чи̏мпанзин, -а, -о *који припада чимпанзи.*

чи̏мпанзи̏нскӣ, -ā, -ō *који је као у чимпанзе.* — Горостас Балоун спусти очајно своје дуге чимпанзинске руке. *Јонке.*

чи̏н м (лок. чи́ну) **1.** *оно што је учињено, резултат радње, дело; поступак.* — Тај чин [анексија Босне и Херцеговине] извела је она [Аустрија] без икаквог обзира на међународне уговоре. *СКГ 1937.* Знате како се такав чин кажњава по дисциплинским прописима. *Гор.* **2. а.** *радња, деловање, акција*; супр. мировање. — У обичном животу све је у чину и гибању. *Богдан.* **б.** заст. *радња, збивање* (*у књижевном делу*). — Затим се одликоваше хисторијски романи . . . којим чин бива на домаћем тлу. *В 1885.* **3.** поз. *сваки од главних делова драмског комада*: први ~ комедије, пастирска игра у пет чинова, свршетак чина. — фиг. Сви су наслућивали да је отпочео последњи чин ове крваве светске драме. *Јак.* **4.** *степен службеног положаја, ранг* (*обично у војсци*): капетански ~, академски ~, ~ пуковника, официрски чинови, лишити чина, бити најстарији по чину. **5.** (само јд.) *обред, обичаји црквени, који се врши по строго утврђеним правилима*: свечани ~, свети ~. — Онда млада пође до пароха . . . да би дошао обавити свети чин [вјенчање]. *БК 1906.* Не прими за зло што тај свечани чин [вјеридбу] називљем овим прозаичним именом. *Цар Е.* **6.** нар. песн. *чаролија*; исп. чини. — Па је Вука чином зачарала. *НП Вук.* Не чин чина, не мами ми сина! *НПХ.* **7.** *течност у којој се чине, штаве коже, штава* (*2*). *ЕЛЗ.*

Изр. затећи кога на чину *затећи кога у часу извршења дела*; ставити кога пред готов (свршен) ~ *извршити нешто без претходне сагласности, а потом обавестити о томе.*

чи̏нгер м мађ. *танко вино, патока, комињак који настаје кад се на ком налије вода и проври. Вук Рј.*

чине̏ле ж мн. и **чине̏ли** м мн. тал. *музички инструменат који се састоји од две округле бронзане или бакрене плоче којима се ударањем једне о другу производи оштар, продоран звук. ЕЛЗ.*; *МЕП.*

чи̏нж м нем. ист. покр. *врста новчаног пореза од земљишта феудалном господару.* — Стари су племениташи Домјанићеви дријемали уз топле камине и досађивали се на кметовској десетини, чинжу, горници. *Крл.*

чи̏ни ж и м мн. *чари, чаролије*; исп. урок (2), урочица (1). — А твој Мата све мрк, ко да је на пасји сугреб или чине нагазио. *Торд.* Нагазио на чини. *Вук Рј.* Носиле му [виле] свакојаке траве од мађија, чина и помама. *НП Вук.* Ево моје главе, ако ту не буде њених врацбина и чини. *Глиш.*

чи̏нидба ж *вршење, обављање неке радње, радња, функција.* — Тијело је наше строј који поред других чинидби врши и ту да ствара мисли. *Баз.* Јавне службе дужне су да своје услуге и чинидбе пружају свима лицима. *Арх. 1954.*

чи̏нија ж тур. *посуда за јело, здела.* — Пере шерпе и чиније. *Дом.* Пуне му чиније задрхтале у рукама. *Матош.*

Изр. за чинију сочива, леће *због материјалне користи (продати се, уступити првенство и сл.)*. — Ако икада, то би се у овој прилици могло рећи да је првенство и старешинство уступљено за чинију сочива. *Јов. С.*

чи̏нијица ж *дем. од чинија.*

чи̏нилац, -иоца м (ген. мн. чи̏нилāцā) = чинитељ **1.** *оно што условљава постојање чега; узрок или услов, покретачка снага, фактор.* — Политички, економско-социјални и културни чиниоци кроз стољећа су ... растављали Југославене. *Барац.* **2.** *онај који о чему одлучује.* — Ето тако говоре одговорни чиниоци ... и раде на изазивању рата. *Јов. Ј.* **3.** *починилац, извршилац каквог дела. Бак. Реч.* **4.** мат. *број који се множи с неким другим бројем.*

чи̏нилица ж *она која носи чини, чаралица, чаробница (1), врачара.* — Сад ће до нас тмица, засјати ће пламен чежње чинилица. *Гал.* Шта вам је ...? Да нису чинилице направиле чини? *Пол. 1973.*

чи̏нитељ м = чинилац. — Али сам увјерен да је чинитељ тога напретка они дијелак народа који живи гдје се другога језика осим нашега не зна и не чује. *Љуб.* Дјела ... према интенцији чинитеља постају добра или зла. *Баз.*

чи̏нитељица и **чинитѐљица** ж *жена чинитељ*; исп. чинилац (3).

чи̏нити, -и̏м (импф. чи̏њāх; трп. прид. чи̏њен) несврш. **1.** *радом (физичким или умним) деловати тако да нешто постане друкчије правити, израђивати, стварати, творити.* — Камење смо разбијали, пут чинећи Будљанци дјевојци. *НП Вук.* Ето вратили су ми се стари дани — кад сам још чинио пјесме. *Војн. фиг.* Не чини вјера човјека, већ оно људско што носи у себи. *Хорв.* Пригода чини лупежа. *Н. посл. Вук.* **2.** *вршити какву радњу, бавити се каквом активношћу, бити заузет, забављен чим, радити* **а.** *најчешће у вези с неким именичким категоријама које значе какву радњу, резултат радње, процес или начин радње са значењем: вршити, извршавати, свршавати, изводити што и сл.:* ~ алузију, ~ притисак, ~ споразум, ~ обртаје, ~ сметње, ~ чуда, ~ посете и сл. **б.** *поступати према коме или чему.* — Запитају га момци шта ће чинити са Живковићем. *Вук.* **в.** *доводити кога у какво стање, положај, ситуацију.* — Ова прича чинила је младу примадону још интересантнијом. *Том.* Пази, чиним те одговорним. *Мар.* Сребрно седло не чини коња добра. *Н. посл. Вук.* **г.** *помагати коме.* — Ако си ти господин, а ја сељак, опет смо људи; ваља један другоме да чинимо. *Шуб.* **д.** *преобраћати, претварати (у што).* — Што нису могли манастиру носити или гонити, оно су на мјесту продавали и чинили у новце. *Вук.* **3. а.** *имати вредност, важност, значење, значити.* — Додуше, ни он, као ни један софта, не зна ни турски ни арапски — али то ништа не чини. *О-А.* Рогови много чине, хоћемо ли се допасти каквој госпођи крави. *Нуш.* **б.** *бити од користи, користити.* — Фра Брне се брзо увјери ... да му добро чини гладовање. *Мат.* **4.** *износити; сачињавати.* — Бар по три чаше у свакој кафани; то чини у пет кафана двадесетак чаша. *Каш.* Што је месо даље кухало, то се јаче држало уз кости, чинећи с њима једну цјелину. *Јонке.* **5.** обично у изразу: ~ чини *врачати, мађијати.* — Неке су говориле да је вјештица, да уме чинити, врачати. *Јакш. Ђ.* **6.** *штавити:* ~ кожу. **7.** покр. *сејући решетом издвајати жито од уродице.* — Она чини белицу пшеницу. *НП Вук.*

Изр. ~ врага коме *чинити неугодности, узнемиравати;* ~ из (од) муве медведа *в. правити од муве медведа (уз мува, изр.);* ~ лице герм. *давати лицу израз негодовања;* ~ нажао коме *жалостити, вређати кога;* ~ пута *склањати се с пута.* — Даље, Турци, чините ми пута! *НП Вук;* ~ све (коме) *угађати у свему;* ~ утисак *давати, изазивати утисак, дојам;* ~ част коме а) *исказивати поштовање према коме;* б) *бити, служити коме на част.*

~ **се 1.** *правити се, претварати се, градити се.* — Тко се овцом чини, вук га изије. *Н. посл. Вук.* Баруница је њезину срџбу добро видјела, али се чинила невјештом. *Том.* Бурмаз се још увек чинио да ништа не разуме. *Ћос. Б.* **2.** *имати изглед, изгледати, причиња(ва)ти се.* — Големо Синьско поље, на жарком љетном сунцу, чинило се још веће. *Шимун.* Увијек се прошлост чини као неки сјајни рај. *Крклец.*

Изр. чини се *као да, како изгледа.* — Социјалисти ће се, чини се, суздржавати од негативног гласања. *Вј. 1960.*

чинквàнтӣн, -и́на м тал. покр. *врста кукуруза малих клипова и ситних зрна; брашно од тог кукуруза.* — Поред ... дрвета стоји опрезна замка. Мамац је жут вршак кукуруза чинквантина. *Ћоп.*

чи̏новнӣ, -ā, -ō *чиновнички*; исп. чин (4): ~ разред.

чинòвнӣк, -и́ка и **чи̏новнӣк** м *стално запослено, намештено лице које врши канцеларијску, уредску или другу какву службу, службеник, намештеник.* — Стекох тако реноме једног од најбољих управних чиновника. *Кол.*

чи̏новнӣковā̏ње с *гл. им. од чиновниковати.*

чи̏новнӣковати, -кујēм несврш. *бити чиновник, вршити чиновничку службу, служ-*

бовати. — Чиновниковати могу и на Цетињу. *Бон.*

чѝновнйковица ж *чиновникова жена. Р-К Реч.*

чинóвница и **чѝновница** ж *жена чиновник.*

чиновнѝчић и **чѝновничић** м *дем. од чиновник; чиновник нижег разреда.* — Остат ће заувијек биједник ситни чиновничић. *Шим. С.*

чинóвичкӣ и **чѝновничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на чиновнике:* ~ разред, ~ апарат, ~ влада, ~ удружење.

чиновни́штво и **чѝновнйштво** с **1.** *чиновничка служба.* — Тако се Јован склони и од поповине и од чиновништва, оставши код своје куће. *Мил.* **2.** зб. *чиновнички сталеж, чиновници.* — Баш кад је чиновништво сресko излазило из канцеларије, појавише се ... на улазу у варош нека кола. *Срем.*

чинодéјство (ретко ијек. чинодијејство) с цсл. *верски чин, обред који свештеник врши у цркви, велика служба у цркви.* — Предвиђена је државна такса и за разна чинодејства. *Прод.*

чиноде́јствовати, -ствујēм (ретко ијек. чинодијејствовати) несврш. *вршити чинодејство.* — Чинодејствовао је патријарх уз асистенцију свих присутних епископа. *Мил.*

чиноди́јéјство, ек. чинодéјство.

чиноди́јéјствовати, -ствујēм, ек. чинодéјствовати.

чѝичила и **чиичѝла** ж шп. зоол. *род глодара скупоценог густог и финог крзна* Chinchilla; *крзно такве животиње.*

чӣњ м тал. покр. **1.** *белега, циљ, нишан у који се гађа каменом плочицом у игри плојке. Вук Рј.* **2.** *камена плочица којом се гађа у циљ. Бак. Реч.*

чи́њāње[1] с *гл. им. од чињати*[1] *(се).*

чи́њāње[2] с *гл. им. од чињати*[2].

чӣњарица ж празн. покр. *врачара, гатара;* исп. чинилица. — Мећеш чини са чињарицама. *Кнеж. Л.*

чи́њати[1], чӣњām несврш. покр. *почињати.* — Кад чиња да оре, а ноге му утону у бразду. *Љуб.*

~ **се** *в. причињати се.* — Но зрак ми се његов [сунца] чиња као од леда. *Радич.*

чи́њати[2], чӣњām несврш. покр. *бацати чињ (2). Бак. Реч.*

чӣњеница ж *оно за што је искуством потврђено да постоји или да се догађа, факат.* — И он, као и сви реалисти, саставља своје дело из чињеница. *Богдан.* Говорим на темељу чињеница. *Донч.*

чӣњеничкӣ, -ā, -ō = чињенични *који се односи на чињенице, који одговара чињеницама, стварни, фа́ктички.* — Писац уметничке репортаже више је везан чињеничким материјалом. *Т. књ.*

чӣњенички прил. *на чињенички начин, чињеницама доказано, уистину, заиста.* — Овај закон, као основна логичка истина, не зависи од тога како се акти чињенички врше у мишљењу као збивању. *Лог. 1.*

чӣњеничнӣ, -ā, -ō = чињеничкӣ. — Том чињеничном стању треба гледати у очи. *Крл.*

чӣњеништво с *в. чињеница.* — Егзистенција није нужност, већ чињеништво. *Лог. 1.*

чи́ње́ње с *гл. им. од чинити (се).*

чи́њети, чи́нӣм несврш. *в. чинити.*

чи̏о, чи̏ла и чи̏ла, чи̏ло и чи̏ло = чил. — Десет година је Жарко био на робији ... А видите га како је чио и бодар. *Поп. Ј.* фиг. На завесу ветрић невидљиво слеће и њоме се игра, безбрижан и чио. *Дис.* Његов језик ... је разнолик ... чио у изразитости. *ЛМС 1949.*

чи̏ода ж *игла без ушицу с главицом, прибадача.* — Кутија жижица пуна [је] на чиоду набодених буба. *Макс.*

чи̏одица ж *дем. од чиода.* — Уситни очи као чиодице. *Божић.*

чи̏опа ж зоол. *врста птице сличне ласта̀вици* Cypselus maritimus. — Не пружај руку за српастим крилом чиопе. *Фран.*

чи̏п м покр. *бич, чуперак вуне;* исп. чу̏п (1). *Рј. А.*

чи̏па ж покр. **1.** *овца или крава с малим сисама, која се тешко музе. Рј. А.* **2.** *ниска, мала трава која се једва може косити. Рј. А.*

чи̏пав, -а, -о (обично у ж. роду) *која је малих сиса;* супр. сисат. — Чипава као мачка. *Н. посл. Вук.*

чи́павац, -а̏вца м хем. *нишадор, салмијак.* — Ваља ... рану покрити марамама које су натопљене у ... салмијак (чипавац). *Батут.*

чи̏пка ж *ручни рад, шупљикав и мрежаст, од ланеног, памучног, свиленог и сл. конца, а израђује се плетењем, качкањем или везењем, обично као украс на женском рубљу и хаљинама:* пашке чипке, бриселске чипке. — фиг. Сјенке гипке од раног сунца плету чипке. *Крклн.* Отвори се бледуњаво и по крајевима црвенкасто небо са мало облачних чипака које брзо несташе. *Вуј.*

чи̏пкан, -а, -о *који је од чипке, украшен чипком:* ~ рупчић, ~ вео, ~ капица.

чи̏пкање с *гл. им. од чипкати.*

чи̏пка̄р м *онај који прави и продаје чипке.*

чи̏пка̄рев, -а, -о = чипкаров *који припада чипкару.*

чипка̀рица и **чи̏пкарка** ж *жена чипкар.* — Ту су, у својим живописним, горењским ношњама и чипкарице из Словеније. *Пол. 1972.* Све је теже наћи правог пашког сира ... и нагледати се ремек-дела пашких чипкарки. *Пол. 1973.*

чи̏пкаров, -а, -о = чипкарев.

чи̏пкарски, -ā, -ō *који се односи на чипкаре, на чипкарство:* ~ занимање, ~ занат.

чи̏пкарство и **чипка́рство** с *чипкарски занат, посао.*

чи̏пкаст, -а, -о *који је као чипка, који је од чипке:* ~ оковратник, чипкасте завесе. — фиг. Оне су се [боре на лицу] вечито мрсиле, укрштале, уплитале, правећи чипкаст вео. *Дав.* Погледајте »Вишњев сад« и ви ... у тој чипкастој грациозној слици нећете познати ону тешку ... драму. *Поз. 1948.*

чи̏пкасто прил. *као чипка, попут чипке.* — фиг. Нема [у Путу око света] ингениозно заплетених интрига ни чипкасто замршених ситуација. *Богдан.*

чи̏пкати, -ā̀м несврш. *израђивати, правити чипку. Прав.*

чи̏пкаћи̏, -ā, -ē̏ *који служи за чипкање:* ~ игла.

чи̏пкица ж *дем. од чипка.* — Преко свилене спаваћице са роза-чипкицама ... Олга је тек овлашно пребацила капутић Обрадове пиџаме. *Јел.*

чи̏пуља ж покр. **1.** *чипава крава. Рј. А.* **2.** *в. чипа (2).* — Ову чипуљу једва покосих. *Рј. А.*

чи̏пчија м тур. ист. *в. чифчија.* — Ако си својој кући ђидија, мојој си чипчија. *Н. посл. Вук.*

чи̏пчица ж *дем. од чипка.*

чи̏р и **чи̏р** м (лок. чи́ру и чи́ру; мн. чи̏рови и чи̏реви) мед. *гнојно испупчење на кожи или слузокожи изазвано запаљењем поткожног ткива* ulcus. — фиг. Душа ваља, тај чир људскога друштва [властелу] носио је и онај век собом. *М 1867.* Ваљда је и нијемој матери земљи већ додајдило да су јој на леђима израсли такви грозни чирови као што су наше куће и наши градови. *Крл.*

Изр. угађати коме као чиру на прсту *угађати некоме у свему.*

чи̏рав, -а, -о *пун чирева:* ~ лице.

чи̏равост, -ости ж *стање онога који је чирав:* ~ црева.

чи̏рак, -а́ка м тур. **1.** *свећњак.* — фиг. Седели смо ... под кестеном који није носио чираке са пуно свећица, јер је већ био јули. *Вучо.* **2.** заст. *шегрт, ученик, слуга, момак.* — По еснафској уредби је ученик (шегрт, чирак) морао плаћати таксу еснафску. *Лапч.* Чираци су они који разносе мекану ћерамиду и циглу. *Ђорђ.*

чира́че, -ета с *дем. од чирак.*

чи̏ра̄ш, -а́ша м *онај који болује од чира на стомаку, жељуцу, или на дванаестопалачном цреву.* — Имамо читаву армију ... регистрираних чираша. *Вј. 1971.* Чирашима шкоди лук. *Пол. 1973.*

чи̏рјк м оном. *цвркут.* — Замнијева весео и свадљив чирик врабаца. *Ћал.*

чирѝкавац, -а̏вца м зоол. *врста птице* Tringa alpina. *Бен. Рј.*

чи̏рић, -а и **чи̏рић,** -и́ћа м *дем. од чир.*

чи̏рњак м бот. *бобовњак. Сим. Реч.*

чи̏саоница ж *конац од три жице у пасму пређе.* — Мало пасмо има 20 чисаоница, а велико 40; једна чисаоница има три жице. *Вук Рј.*

чи́сло и **чи̏сло** с (ген. мн. чи̏сāлā и чи̏сāлā) заст. **1.** *број.* — Извол'те дакле с патриотским смислом послати новац под ранијим числом. *Ил.* **2.** *низ; мноштво, безброј чега.* — Под Загребом низаху се дуга числа бијелих чадорова попут бијелих стада. *Шен.* Тихо се проспе число суза. *Гор.* **3.** *бројанице, круница.* — Старица испусти из руку число. *Леск. Ј.*

чи̏смен, -а, -о *који воли чистоћу, који се брине за чистоћу.* — Милка је омладинцима прала и крпила преобуку, уносећи у тај свој посао сву педантерију чисмене старе дјевојке. *Ћоп.*

чи̏сменик м *в. чистунац.*

чи̏сменит, -а, -о *в. чисмен. Рј. А.*

чи̏сменица ж *в. чистуница.*

чи̏смѐнка ж *в. чистуница. Рј. А.*

чи̏смѐнко м *в. чистунац. Рј. А.*

чи̏ст, чи̏ста и чи̏ста, чи̏сто и чи̏сто (комп. чи̏стијӣ, некњиж. чи̏шћӣ) **1. а.** *који је без прљавштине, без мрља, који није упрљан, уредан;* супр. прљав. — Јутрос је варош била чиста, кô свечана слика. *Уј.* Писао [је] и цртао својим ситним и чистим рукописом. *Ћос. Б.* **б.** *који је без облака, који није замагљен или замућен, непомућен, бистар.* — Небо плаво ... чисто као око девојачко. *Јак.* Испод дувака бијела чела и чисте очи. *Матош.* фиг. Треба радити на томе да добијемо незамућене, чисте погледе. *Марј. М.* **2.** *који пази на чистоћу, уредан, педантан:* ~ домаћица. **3. а.** *који је без примесе, без додатка чега другог, страног:* ~ злато, ~ вино. — Опрезно је довучем к једнокатници у чистом бароку. *Матош.* Ови моји [ћилими] су чиста вуна. *Ћос. Б.* **б.** *који није мешане крви, расе, пасмине, врсте и сл.* — Село богато, велико, седам хиљада душа,

чисти Срби. *Срем.* Александар Пушкин ... сматран је дотле као романтичар најчистије крви. *Цар М.* **4.** фиг. **а.** *морално беспрекоран, који не садржи у себи никакве лажи, преваре, поштен, частан.* — Све зависи од тога ... да ли је чист и узвишен његов [књижевног критичара] морални идеал. *Прод.* Чист образ је у човјека и жене ... права душевна драгоцјеност. *Богд.* Хтио сам да се борим ... али сам хтио да у тој борби ... останем чист и неокаљан. *Чол.* **б.** *невин, непокварен, чедан, девичански.* — Па онај њен доживљај са пољупцем смешан, али чист. *Рист.* **5.** *који се добро, јасно чује, јасан, разговетан.* — Снажан, као метал чист тенор извијао је. *Моск.* Најчистија су звона у каменитом граду. *Уј.* Сваки је ударац био звонак и чист. *Дав.* **6.** *који одговара одређеним правилима, нормама, законима, правилан.* — Говор вам није баш најчистији. *Шапч.* Чисту ... штокавштину није волио. *Крл.* **7.** *који се добива, који остаје после одбитка чега (трошкова, амбалаже и сл.).* — Моја ће ми акција доносити ... део од чисте добити целокупне радње. *Марк. Св.* Оправдан [је] једино ... порез ... од чистога додатка обрађенога тла. *Рад. Стј.* **8. а.** *који је у пуној мери, цео, читав.* — А што му је пуце под гроце, тежи чисту литру злата. *НП Вук.* **б.** *потпун, несумњив, прави, типичан, сушти.* — Оно што се догодило јутрос, није чак ни епизода, него тако чист случај. *Крањч. Стј.* **9.** *који је слободан, отворен, који није ничим заузет; који је без опасности, безбедан, безопасан.* — Улица је чиста. Долазим од твојих. *Поп. Ј.*

Изр. бити чистих прстију, чистих руку, имати чисте прсте, чисте руке *бити поштен, бити на добру гласу;* из чиста мира (што чинити) *без икаква разлога, ни од кога изазван;* не бити ~ *бити ћакнут, шашав;* немати три чисте разг. *не смети, плашити се;* није ~ грош *в. уз грош (изр.);* примити нешто за чисти новац, чисту монету *примити као готово, истинито.*

чи̏стац[1] и **чи̏стац**[1], -сца м покр. **1.** *јалово, неоплођено јаје, јаје без клице. Вук Рј.* **2.** *јалова матица. Рј. А.* **3.** *морално чист, честит, поштен човек.* — Не знам ни ко је ни шта је, но знам да је мудар и чистац. *Љуб.* Поштен је, праведан, чистац. *Павл.*

чи̏стац[2] и **чи̏стац**[2], -сца м грч. бот. *билька из пор. уснатица чији су листови у употреби као лек* Stachys recta. *Вук Рј.*

чи̏стац[3], -а̏ца м **1.** *слободан, отворен простор, чистина.* — Чета се заустављала на једноме чистацу у полутмини. *Крл.* Капија је чекала широм отворена, пуцао је чистац кроз двориште до гумна. *Петр. В.* **2.** (у служби узвичника) *бежи! губи се! Вук Рј.*

Изр. бити на чистацу *бити јасно;* довести (извести, истерати) што на ~, доћи, изићи (с ким) на ~ *рашчистити, објаснити што је замршено, нејасно;* ухватити ~ *побећи.*

чи̏стацкӣ, -ā, -ō у изразу: чист чистацки *прави, истински, сушти;* исп. чист (8б). — Брут тај свој говор казује у прози, али у чистој чистацкој прози. *Сек.*

чи̏стач, -а́ча м *онај који чисти, онај који се бави чишћењем као занимањем.* — Доћи ће градски ... чистачи с воденим шмрковима. *Матк.*

чистач̀ица ж *жена чистач.* — Чим је аутобус дошао, у њега су̀ ... улетеле чистачице. *Пол. 1951.*

чи̏стачкӣ, -ā, -ō *који се односи на чистаче:* ~ колона.

чи̏стибаша м покр. *надзорник, надгледник над шталама и коњима.* — Из школе би на вечерњу, са вечерње у коњушницу, да помогне Стипану и чистибаши Шкељу напојити коња. *Мат.*

чистӣјан, -а, -о у изразу: чист чистијан *в. чистацки.* — А на гробљу имају капелицу од чистог чистијаног мермера. *Маш.*

чи̏стикућа ж *жена која чисто држи кућу, уредна, педантна жена. Вук Рј.*

чи̏стилац и **чи̏стилац,** -иоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *чистач.* — Најприје чистилац канала ... онда дуго нитко, а сасвим на концу новинар. *Крл.*

чи̏стилица и **чи̏стилица** ж **а.** *справа за чишћење.* — Путари ... су у току зимског периода правили специјалне троугласте чистилице у које су упрезана по два пара коња. *Пол. 1973.* **б.** воји. *мотка са четком за чишћење топовских цеви.* — Војник ... са чистилицом одскочи. *Крањч. Стј.*

чи̏стилӣште с *стање у коме се ко чисти.* — После осам година чистилиштва и новог живота ... она није заборавила фамилијарни тон. *Грол.*

чи̏стилӣште с **1.** *место где се чисти.* — И тако се »Европа« [хотел] све више пунила [каџиљеним легионарима] и постајала неком врстом чистилишта. *Цар Е.* **2.** рлг. *место између раја и пакла где душе грешника после смрти трпе и чисте се од греха пре преласка у рај.* — фиг. Је ли Албанија чистилиште наше? *Стан.*

чи̏стило с **1.** *средство за чишћење.* — А посигурно би то чистило [живин хлорид] некима и наудило. *Креш.* **2.** *в. чистилиште. Р-К Реч.*

чистӣна ж (ак. чистӣну и чи̏стину) **1.** *слободан простор, отворено поље.* — И свет је дуго стајао пред вратима и одлазио до оне чистине иза начелства. *Нуш.* Коначно

измудри да их је премало да га [жрвањ] изнесу [из куће] на чистину. *Франг.* **2.** *површина, простор у шуми који није обрастао дрвећем.* — Павле, заклањајући се иза букава, поче хитно да пузи преко чистине. *Јос. Д.* Усред шуме искрсне одједном мала шумска чистина. *Хорв.* **3.** фиг. *јасноћа, истина.* — Кад будемо код господе турске, све ћемо им по чистини казат. *Њег.* **4.** *чистоћа.* — Ријечи су ... цилици звучне чистине најдражих ковина. *Фран.* **5.** покр. *чиста пшеница, пшеница без примеса нечега другога.* — Чистине требао си ... донијети. Не ражуље! *Коз. И.*

Изр. **извести, истерати на чистину** *рашчистити, разбистрити што је било замршено, нејасно.*

чистѝница ж *дем. од чистина* (*1 и 2*). — Претрчи једну чистиницу, пробије се кроз густиш. *Гор.*

чистиòна ж *в. чистионица.*

чистиòница и **чѝстионица** ж *место, просторија где се што чисти*: хемијска ~, парна ~.

чѝстити, -ѝм (имперф. чѝшћāх; трп. прид. чѝшћен) несврш. **1. а.** *одстрањујући, уклањајући прљавштину, ђубре, отпатке, прашину и сл. чинити чистим*: ~ собу, ~ улицу. — Станарка му је рекла да за тим псом неће чистити. *Јонке.* фиг. Језик треба чистити од туђих речи. *Нен. Љ.* Хуморист [је] дух којему је циљ ... онај ведри смијех што чисти душу. *Матош.* **б.** *глачајући, мажући чинити светлим, сјајним.* — Хајдуци су ... чистили оружје. *Вес.* **в.** *спремајући, уређујући што уклањати оно што је непотребно, што смета.* — Чупали су великог ћурка, чистили прасице, брда кокошака. *Чипл.* **г.** *рашчишћавати, раскрчивати.* — Јединице II корпуса чистиле су ... долину Лима. *Ч-М.* **2.** *употребом неког пургатива ослобађати цревног садржаја, клистирати. Деан. Рј.* **3.** *ослобађати уклањајући, одстрањујући некога*: ~ земљу од лопова. **4.** фиг. *красти.* — По свој прилици ушли [су лопови] још с вечера. Једни су чистили овдјенак, а други чували на возу. *Мат.* **5.** фиг. *брзо, нагло, халапљиво јести.* — Чим сједоше за стол, почеше чистити пржену шунку. *Креш.* **6.** фиг. *отклањати опасност.* — Бранич чисти пред голом опасну ситуацију. *Ног.* **7.** разг. *вршити киретажу.* **8.** покр. *штројити, шкопити, кастрирати. Р-К Реч.*

Изр. ~ испред своје куће, пред својом кућом, испред свога прага *бринути се о себи, не мешати се у туђе послове*; ~ место, пете *уклањати се, бежати.* — Чистите мјесто, велим вам. *Шен.*

~ **се 1.** *уклањати, одстрањивати са себе нечистоћу.* — Мачак их и не гледа ... него се чисти и облизује. *Срем.* **2.** *постајати ведар, разведравати се* (*о небу*); *постајати лепши, пролепшавати се* (*о времену*). — Небо се већ почело чистити. *Бен.* Време се чисти. *Р-К Реч.* **3.** *одбацивати од себе* (*што*), *ослобађати се* (*чега*). — Чисти се тако ... од својих ... ситних болова. *Крл.* **4.** мед. **а.** *испражњавати црева.* — Болесник је ... престао да једе и да се чисти. *Сек.* **б.** разг. *прекидати трудноћу, абортирати.* **5.** *губити се, склањати се, уклањати се.* — Теби препоручујем да се чистиш да те не затекне мајка. *Нуш.* Шути! И чисти се некамо у буџак. *Донч.*

чѝстӣш, -и́ша м *в. чистина* (*1 и 2*). — На самом рубу чистиша, уз дебло, међу травом, нађе ... вргање. *Гор.*

чѝстка ж (дат. -тки) рус. *уклањање непријатељских елемената* (*због њиховог идејно-политичког скретања*). — Није ли у питању једна административна мера; да ли следи чистка? *НИН 1970.*

чѝсто прил. (комп. чѝстије, некњиж, чѝшће) **1.** *на чист начин* **а.** *без прљавштине, уредно*: држати кућу ~. — Био је чисто обријан и лепо очешљан. *Вес.* Тад би ме чишће одјенули. *Шен.* **б.** *без икакве примесе или сметње која би кварила чистоћу, јасноћу, сигурност.* — Говори чисто српски. *Вук Рј.* Баритон му је звучао ... чисто. *Божић.* фиг. *сигурно, безбедно, безопасно.* — Данас је чисто [нема опасности од непријатеља], јуче је била хајка. *Поп. Ј.* **2.** *бистро, јасно, ведро.* **3.** *јасно, отворено, разговетно* (*најчешће као одредба глаголима*: *говорити, разумети и сл.*). — Ти мени сад реци чисто, отворено: хоћеш ли га за зета. *Мат.* Јутрос му Маша чисто казала да воли Раду мимо цијели свијет. *Ћип.* Вуцибатина је то, ја вама кажем, професоре, чисто и бистро. *Андр. И.* **4.** *обрачунато без омота, нето*: ~ 25 килограма. **5.** *баш, управо* (*за појачавање онога што се у реченици казује.* — Чисто се веселим кад дође недјеља. *Козарч.* Његова будућност[је] чисто од њега зависила. *Јакш. Ђ.* Чисто ме срамота што вас ничим не угостих. *Чол.* **6.** *готово, скоро, малоне, замало.* — Остраг ... седе два кочијаша ... па чисто неким парламентарним редом преслушавају један другога. *Јакш. Ђ.* Чисто се плашим јавно признати. *Матош.* **7.** *сасвим, потпуно, посве.* — Ево стог' и теби гусле нове, чисто нове гусле јаворове. *Прер.* А ви нисте ништа сањали? Ништа. Баш ништа? Чисто ништа? *Вил.* **8.** покр. *доиста, заиста.* — Да није срећом при себи имао нож, чисто би погинуо. *Љуб.* **9.** покр. *једино, само.* — Дођу до Шћепана ... Чисто два-три од њих знали да је он лажац. *Љуб.*

чистòзрāчан, -чна, -чно необ. *провидан, прозрачан, јасан.* — Види слике ... чистозрачне, као освитак, као прозорје. *Шапч.*

чи̏стокр̄ван, -вна, -вно **1.** *који је чисте, непомешане крви, расе, пасмине, расан.* — У Суљаге ... био је тада чистокрван арапски коњ. *Андр. И.* **2.** фиг. *прави, истински.* — Ивица ... чистокрвни пјесник. *Кол.*

чистокр̏вно̄ст и **чи̏стокр̄вно̄ст,** -ости ж *стање и особина онога који је чистокрван.* — Одликује се чистокрвношћу пасмине. *Јонке.*

чистȍмёнка ж покр. *в. чистуница.* — Чистоменка Мара нашла чешаљ у суруткu. *Н. посл. Вук.*

чистонáродни, -ā, -ō *који је из самог народа, потпуно народни.* — [Вук] избраја ... дометке ... додавши свагдје много чистонародних примјера. *Јаг.*

чи̏стопи̏с м *оно што је написано или преписано чисто и уредно.* — Нека други чистопис чланка понесе и ... понуди уредништву. *Буд.*

чистоср̀дачан, -чна, -чно *који је чиста, отворена срца, искрен.* — Чистосрдачна исповијест [наслов пјесме]. *НП Вук.*

чистȍта ж = чистоћа *стање онога што је чисто, без мрља, без прљавштине.* — Велика ме је жеља вукла да уђем у ту тишином и чистотом тако одељену кућу. *Петр. В.* фиг. *стање онога што је чисто у естетском и моралном смислу.* — [Патња] је мене свела у праву душевну чистоту. *Уј.*

чистȍћа ж = чистота. — Постеља ... је мирисала чистоћом. *Чол.* Стога је он одржавао чистоћу у својој радионици. *Јонке.* фиг. Знао је Вук добро ... да ... има чистоћа стилистичка. *Јаг.* Са самосталношћу пропадала је ... љубав и чистоћа породична. *Марк. Св.*

чистȕљица ж покр. *в. чистуница. Рј. А.*

чистȕиац, -нца м **1. а.** *онај који пази на чистоћу и чисто се носи;* фиг. *онај који је чист у моралном смислу.* — Није ... праведник ... велик што је у животу играо ... улогу чистунца, него по томе што је иза себе ... оставио добра дјела. *Крл.* **б.** *онај чије се мишљење оснива на устаљеним и непроменљивим догмама, догматичар.* — Сва су средства добра, каже Лењин, и револуционар није чистунац. *Дав.* Радничка партија не може прихватити теорије наших правних чистунаца који тврде да постоји наткласно »чисто« правосуђе. *ВУС 1973.* **2.** *онај који пази (често претерано) на чистоту језика, пурист(а).*

чистȕначкӣ, -ā, -ō *који се односи на чистунце:* ~ средина.

чистȕница и **чи̏стȕнка** ж *она која воли чистоћу, која се брине за чистоћу, која је у свему уредна.* — Није била чистуница. Кућа јој је била и споља и изнутра јадна и чемерна. *Вес.* Добра је ученица ... Посебно уредна и велика чистуница. *ВУС 1972.* Стасита и чистунка, дјевојка је ... неочекивано пошла за неугледног судског службеника. *Андр. И.*

чи̏стȕнскӣ, -ā, -ō *чистуначки.* — Ти имаш некакву чистунску представу о животу. *Дав.*

чистȕство с **1.** *претерана, често привидна, спољна тежња за чистотом и строгошћу морала, пуританизам.* — Ово чистунство изненађује код њега који је тако лако правио дугове. *Јов. С.* **2.** *претерана тежња за чишћењем језика од туђих елемената, пуризам.* — То непотребно чистунство противи се хрватском језику. *Шим. С.*

чистȕцати, -ām несврш. *дем. према чистити.* — Често се посуђе из собе враћало готово празно ... а ја сам сваки пут језиком чистуцао. *Киш.*

чи̏т[1] м тур. покр. *шарено памучно платно за женске хаљине, џиџ*[1]. — На сам дан свадбе ... у авлију је дошла Мејра у свом зару од ... модрог чита. *Андр. И.*

чи̏т[2] м покр. *в. чифт.* — На сваком токе ... за пасом чит кубура и нож. *Мат.*

чи̏т[3], -а, -о *исти, истоветни, сушти.* — Цар како види лице на марами, одмах рече да је чити његов најмлађи син. *Н. прип. Вук.* Знала сам ја кога ћу родити, гледај га: чити отац, чити ујак. *Пол. 1972.*

чи̏та и **чи̏та** ж тур. *ниска, обличаста капа православних калуђера.* — Ту је био и попа ... на њему поцепана антерија, чита прљава, масна. *Јаки. Ђ.*

чи̏тав, -а, -о **1.** *који обухвата све делове, коме, чему није ништа одузето, који није лишен ниједног дела, сав, цео, целокупан, потпун, неокрњен.* — То после подне Јоки дошла читава родбина. *Рист.* Играо сам на читав улог. *Јонке.* **2.** *који није прекинут, који је у пуном опсегу или трајању (често у хиперболичном значењу)* **а.** *уз именице које значе простор или што у простору.* — Немци су бацили више колона које су прекрстариле читаву планину. *Дед. В.* И одједном посве неочекивано лупи читавом шаком по столу. *Шег.* **б.** *уз именице које значе време.* — Бадава га је чекала читаве ноћи. *Ђор.* Читаво јутро сипала је густа, ситна кишица. *Крањч. Стј.* **в.** *уз бројеве и именице које значе количину, истичући да је управо толико.* — Диже се и извуче однекуд читаву фунту свећа, запалише свих шест. *Срем.* **3.** *неповређен, неоштећен, неозлеђен;* супр. разбијен, сломљен, поцепан, подеран и сл. — Из луднице изашли сви здрави и читави. *Дом.* Храмљући из рата дође ... ал' разум му остаде читав. *М-И.* **4.** *потпун, целовит, готов, савршен.* — То може бити данас-сутра читав човјек.

Шен. Сад је Милош у својој земљи читав господар. *Том.* Беше већ читава момчина, али ништа не рађаше. *Вес.* **5.** *често само за појачавање значења именице уз коју стоји као атрибут.* — Поучно је видети како се због невиних ствари могу направити читава источна питања. *Скерл.* Причао ми је како сестра предстојница и сестре надстојнице шаљу кући читаве сандуке малаге и чоколаде. *Јонке.* **6.** *исти, прави, сушти.* — Он је читав отац. *Ред.* **7.** разг. *паметан, нормалан.* — Јеси ли читав? *Н. посл. Вук.*

Изр. изнети читаву главу, остати читаве главе, извући читаву кожу *остати неповређен*; омрзао му је ~ свет *све му је омрзло*; ~ свет *свако.*

чи̏таво прил. покр. **1.** *потпуно, сасвим, у пуној мери.* — Баш се читаво расрде на попа Тошу. *Том.* Носио се ... по неком пропису: преко леђа копоран ... после потесне чакшире које се при крају читаво залепиле за листове. *Вукић.* **2.** *готово, скоро.* — Стаде се читаво чудити шта му је. *Лаз. Л.*

чи̏тавōст, -ости ж *својство, стање онога што је чи̏таво.*

чи̏так, чи̏тка и чи̏тка, чи̏тко и чи̏тко **1.** *који је јасно написан, који се лако чита, читљив.* — Принесе папир уснама и пољуби ове читке редове. *Уск.* Тај текст ... у густом ... и тешко читком слогу гласио је ... *Крл.* **2.** фиг. *јасан, ведар, весео.* — Милује ово високо, читко чело, ове бујне накудране власи. *Шапч.*

чи̏такиња ж *в. чита.* — Замахну ... кмет Радосав, па оца попу посред читакиње. *Шапч.*

чи̏талац, -аоца м (вок. -аоче; ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који чита књиге, новине или друге текстове.* — Хрватска књига нема читалаца. *Матош.* Драги мој мали читаоче, за десетогодишњицу ослобођења земље и ја сам спремио за тебе један избор пјесама. *Ћоп.*

чи̏талачкӣ, -ā, -ō *који се односи на читаоце*: ~ публика, ~ група, ~ круг, ~ час.

чи̏талаштво с *скуп читалаца, читаоци, читатељство.* — Свака четврта обитељ купује дневни лист ... што је двоструко мањи просјек читалаштва него у Источној Европи. *Вј. 1973.*

чи̏талӣште с заст. *в. читаоница.* — Дневно је дваред ишао у »читалиште«, прочитао све новине и знао све што је по свету. *Срем.*

чи̏тало с *читач (2). ЕЛЗ.*

чи̏та̄љка ж *сталак или наслон на који се ставља књига при читању.* — Јеванђеља, наклоњена на сребрнијем читаљкама. *Љуб.*

чита̀нија ж заст. *читање.* — Кад се изреда под записом сва **читанија**, народ заседе у софре које су подигнуте око записа. *Ранк.*

чи̏та̄нка ж *школска књига с прикладним штивом из разних предмета.* — Ушао је касније тај догађај у босанске читанке за основне школе. *Неим.* фиг. То пише у мојој читанки — одговори касапин, куцајући се по челу. *Ћор.* Читанке, читанке на њивама леже ... азбуку земља на грудима стеже. *Пар.*

чи̏танча̄р м *онај који саставља, пише читанке. Р-К Реч.*

чи̏та̄нчица ж *дем. од читанка.* — Ревизор [школски] се љути што деца знају трећину читанчице напамет. *Ранк.*

чи̏та̄ње с *гл. им. од читати.*

чита̀оница и **чи̏таоница** ж *место, просторија одређена за читање.* — Расвијетљени су и прозори од читаонице. *Ћип.*

чита̀оничкӣ и **чи̏таоничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на читаонице или на читаоницу.* — Ми, глумци, и још многи млађи чланови читаонички отидосмо у локанду. *Мат.*

чи̏таочев, -а, -о *који припада читаоцу.*

чи̏татељ м *в. читалац.* — На последњем листу сваки је читатељ записао ... примедбу. *Срем.*

читатѐљица, чи̏татељица и **чи̏татӗљка** ж *жена читалац.* — Ја знам, драге читатељке, сад ћете ви пакосно да ми се насмејете. *Нуш.*

читатѐљство и **чи̏татӗљство** с заст. *в. читалаштво.* — Зато је Кватерник имао своје најбоље ... читатељство у младежи. *Нех.*

чи̏тати, -а̄м (трп. прид. чи̏та̄н) несврш. **1. а.** *распознавати слова у писаном или штампаном тексту (изговарајући или не изговарајући), прелазећи очима оно што је написано или наштампано разумевати садржину прочитаног.* — Нашли су га у писарни где је отварао и читао пошту. *Том.* Чак и када би га ноћу оставио [отац] без најмањег парчета свеће, син је проналазио начин да чита према месечини. *Мил. Ж.* **б.** *с разумевањем пратити оно што је написано или наштампано на страном језику.* — Момчић од тринаестак година који већ зна да чита четири-пет језика. *Дед. В.* **в.** *изговарати гласно оно што је написано или наштампано, држећи текст у рукама или говорећи напамет, декламовати, рецитовати*: ~ лепо, ~ уметнички, ~ с осећањем, ~ с патосом. **2.** *излагати, објашњавати, предавати усмено слушаоцима садржину чега или знање о коме или чему*: ~ лекције на универзитету, свеучилишту. **3. а.** *распознавати знакове и разумевати њихово значење.* — Милован ... има џепни сат, но не уме да га чита. *Каш.* **б.** фиг. *схватати или погађати чије мисли, осећања,*

жеље (по неким спољним знацима или кретњама). — Он и сестра читали једно другом тугу с лица. *Мул.* Он ме је читао као отворену књигу. *Ком.* **в.** *на основу каквих појава и знакова погађати оно што ће се догодити.* — Но, па ви сте нам малочас рекли да се из звезда може читати будућност. *Мил.* Она је знала читати с длана. *Крл.* **г.** (кога) разг. *откривати, погађати чије стварне намере.* **д.** *грдити, корити (кога), приговарати (коме).* — Назва ме несрећом ... Зар ти мени да читаш, стениче једна. *Вес.*

Изр. ~ између редака, редова, међу редовима *читати домишљајући се ономе што писац није до краја рекао или што је хтео прикрити;* ~ коме буквицу (лекцију, вакелу) *оштро корити кога;* ~ мису *служити мису.*

чи̏тач, -а́ча м (вок. чи̏та́чу, инстр. -а́чём) **1.** *онај који чита неки текст у одређеној прилици (об. гласно); читалац.* — У павиљон је упао задихан читач билтена. *Јак.* Што се тиче којег било читача великог мађарског дневника ... *Нам.* Знао је [Матош] много, не систематично, знањем великог читача. *Михиз.* **2.** техн. **а.** *апарат који омогућава читање микрофилмова, ситних снимака и др.* **б.** *електронски апарат који региструје штампане или писане знакове ради даље обраде података, њиховог класирања и др.*

чита̀чица ж *женска особа читач.* — Знате да ме је оставила моја читачица и дружбеница. *Нед.*

чи̏та́чкӣ, -ā, -ō *који се односи на читаче.*

чи̏тка ж *в. бројанице. Р-К Реч.*

чи̏ткати, -а̄м несврш. *дем. према читати.* — Ал' тек кад сам стао читкати по његову рукопису! *Шен.* Сав остали разумни свијет ради било шта ... само он [Фране] ... храни птице ... и читка те »бенасте« књиге. *Драж.*

чи̏тко прил. *читљиво, јасно, разговетно:* ~ писати.

чи̏тко̄ст, -ости ж *особина и стање онога што је читко, јасноћа.* — Пријеводи Вразови ... и данас се ... одликују релативно свјежином и читкошћу. *С 1937.*

чи̏тлу̏гџија м *в. читлучар. Вук Рј.*

чи̏тлук м (мн. -уци, ген. чи̏тлӯка̄) тур. ист. = чифлук **а.** *сеоски посед, пољско добро које поседник узима у закуп од спахије; селиште, заселак на спахијском имању; кметско село.* — Тако се Ибрага решио једнога дана да обиђе свој читлук. *Андр.* *И.* **б.** *аграрна јединица у поседу сељака у старом турском аграрном систему. ЕЛЗ.*

чи̏тлук-сахи̏бија м тур. = чифлук-сахибија *господар, власник читлука (ага или бег).* — Читлук-сахибија ... не само што узима девето од сваког усјева него му још људи морају радити. *Вук.*

чи̏тлуксахи̏бӣјскӣ, -ā, -ō *који се односи на читлук-сахибије:* читлуксахибијска насиља.

чи̏тлучā̀р м *власник, господар читлука. Вук Рј.*

чи̏тлучёње с *гл. им. од читлучити.*

чи̏тлучити, -ӣм несврш. *претварати слободно земљиште у читлук и подвргавати сељаке читлучким односима.* — Почне по нахији зворничкој људе на силу читлучити. *Вук.*

чи̏тлучкӣ, -ā, -ō *који се односи на читлуке:* читлучка села, читлучке куће.

чи̏тљив, -а, -о *читак:* ~ писмо, ~ рукопис.

чи̏тљиво прил. *на читљив начин, читко, јасно, разговетно.* — Хтјели [би] да говорници говоре јасније, а записничари да пишу читљивије. *Вј. 1973.*

чи̏тљивӧ̄ст, -ости ж *својство или стање онога што је читљиво.*

чи̏тма ж (ген. мн. чи̏тмӣ) тур. покр. *врста жуте чипке.* — Жене им под капама од златне читме. *Петр. В.*

чи̏тмати, -а̄м несврш. покр. *правити читме.* — Кошуља негде читмана, а негде просто сашивена. *Рј. А.*

чи̏туља ж лат. **1.** *попис или списак у коме се набрајају лица или догађаји.* — Оштрио је старац жупник перо да сложи Земаљској влади читаву читуљу о јалшевачкој школи. *Шен.* Има писмено у рукама да никакав Момир Тошић није записан на париском универзитету у читуљи доктора. *Каш.* **2. а.** *попис, списак мртвих.* — Планински динарски људи ... често имају читуље у којима су забележена имена мушких и женских предака. *Цвиј.* **б.** *оглас, обично у новинама, којим се објављује смрт неке особе, са подацима о сахрани и др.* **3.** фиг. *приговор, прекор, укор.* — Мамици нешто није право и ... по свој прилици приправља [се] на читуљу. *Леск. Ј.* Наставља саркастичку читуљу. *Мих.*

Изр. очитати коме читуљу *оштро укорити кога.*

читу̏цкати, -а̄м несврш. *дем. према читати, с времена на време читати (обично краће саставе).* — Људи су читуцкали своје рефератиће, солили памет. *Вј. 1970.*

чи̏флук м тур. ист. = читлук. — Већ гдје је ко имао чифлук, ту се склонио. *Мул.*

чи̏флук-сахи̏бија м тур. = читлук-сахибија.

чи̏фт м тур. *два истоврсна или слична предмета, пар.* — За пас мене два **чифта** пушака. *НПХ.*

чи̏фта ж тур. **а.** *ритање (коња, магарца или мазге)*; *ударац (коња, магарца или мазге) стражњим ногама. Шкаљ.* **б.** *стражња нога (коња, магарца или мазге).* — Чифтом бије, да очи избије. *НП Херм.*

чи̏фтање с *гл. им. од чифтати се.*

чи̏фтаст, -а, -о *који има на челу два белега као два цветића (о коњу). Шкаљ.*

чи̏фтати се, -ам се несврш. *ритати се, бацати се стражњим ногама.* — Њу [јуницу] је морао придржати и Арсеља, јер се чифтала и фркала горопадно. *Кик.*

чи̏фте, -ета с *чифта (б).* — Стане да баца чифтета [магарац], па не можеш се одржати [на њему] па да ти је мајка Јана. *Срем.*

Изр. давати ~ *чифтати се, ритати се.* — Кљусина се пропињала и сапињала, чифте давала. *Богдан.*

чифтѐтати се, -ам се несврш. *в. чифтати се.*

чифтијáне ж мн. тур. покр. *врста димија; додатне ногавице при дну димија, односно чакшира у муслимана. Шкаљ.*

чи̏фтнути се, -нем се *свршн. према чифтати се.*

чифўњати, -ам несврш. покр. *комити, љуштити, комишати кукурузе. Вук Рј.*

Чи̏фут м тур. погрд. = Чивут.

Чифутàрија ж зб. погрд. = Чивутарија.

Чи̏футин м (ин. -ути) погрд. = Чивутин.

Чи̏футка и **Чи̏футкиња** ж погрд. = Чивутка и Чивуткиња.

чи̏футскӣ, -ā, -ō = чивутски.

Чи̏фучāд ж = Чивучад.

Чи̏фуче, -ета с (супл. мн. Чи̏фучāд) погрд. = Чивуче.

чи̏фчија м тур. ист. *зависни, потчињени сељак, кмет на чифлуку (у турском феудалном систему).* — Уредио је био односе између бегова и чифчија. *Цвиј.*

чи̏фчи̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на чифчије:* чифчијска села.

чи̏хање с *гл. им. од чихати.*

чи̏хати, -ам несврш. = чијати. — Ако нема паметнијег посла, иде перје чихати. *Шен.* Контеса сједне ... дохвати прегршт вуне и почне је чихати. *Наз.*

чи̏ч м покр. *јака хладноћа, студен;* исп. цича. *Вук Рј.*

чи̏ча[1] м **1.** (често као атрибут) *старији човек, старац.* — Чича Фрања Семберчев надигао ногу на широки храстови пањ ... па се наслонио лактом на своје коњено. *Ивак.* Ушао је чича послужитељ [у учионицу]. *Макс.* Пред вече сам пошао са оним чичом који ме је дочекао прије подне. *Чол.* **2.** *очев брат, стриц;* исп. чико, чика. — И грди је мати, и чиче, и мало и велико ... Ал' она јок! ... И чиче је дадоше за Јову. *Вес.*

чи̏ча[2] ж покр. *в. цича.* — Јер је те године било ... јако студено вријеме, била је »чича«, као што кажу људи на Равни. *Шимун.*

чи̏чавац, -āвца м у изразу: ~ зијавац зоол. *врста птице, названа по кричавом гласу* Glareola pratincola. *Бен. Рј.*

чи̏чак, -чка м **1.** бот. *врста биљке из пор. главочика са главицама на врху стабљике које се лако закачињу за животињску вуну или длаку, за одело и сл.* Lappa, L. major. *Сим. Реч.* **2.** фиг. *наметљив, досадан човек.* — Кад ти се прилијепи тај чичак, не мож' га се отрести од мрака до зоре. *Шен.* Куд ми баш сада мећете под нос Швабу! Знам да је одличан ... и да не може нико ни да живи од њега, чичка швапског! *Сек.*

Изр. као ~ на чичку *пун нечега;* прилепио, прикачио се као ~ уз пасји реп *каже се ономе ко је наметљив, досадан.*

чи̏чати, -чӣм несврш. оном. покр. *в. цичати.* — Чичи соко небу под облаке. *НПХ.* Оно ... мање [звоно] ... чичи од радости. *Цар Е.*

чи̏чек м тур. покр. *цвет.* — Па обукла чичекли ћурдију, све чичеци од жежена злата. *Шкаљ.*

чичѐкли прид. непром. *који је на цвстове, са цветовима.* В. пр. уз чичек.

чичѐрōн, -óна и **чичѐрōне,** -ōна м тал. *онај који страницима показује знаменитости, музеје и сл., туристички водич.* — Не требамо благоглагољивих чичерона. *Марј. М.*

чи̏чимак, -ӣмка м тал. бот. *врста тропске трновите биљке чији се плод и сок употребљава као лек против кашља* Zizyphus jujuba; *плод те биљке. Вук Рј.*

чи̏чин, -а, -о *који припада чичи*[1].

чи̏чи̏нке, -нāкā ж мн. бот. покр. **а.** *чичимак. Сим. Реч.* **б.** *врста ситног пасуља, граха, жижоле, кинкавица (б). Вук Рј.*

чи̏чити, -ӣм фам. *несврш. према чичнути.*

чи̏чица м *дем. и хип. од чича*[1]. — У разговор се умијеша један чичица. *Чол.* Нађосмо у селу два чичице. *Кол.*

чи̏чкав, -а, -о *пун чичака, бодљика, бодљикав.*

чи̏чкање с *гл. им. од чичкати.*

чи̏чкати, -ам несврш. *трпати много чега заједно без смисла и укуса, гомилати;* фиг. *претерано, прекомерно украшавати, китити.* — Знао је китити и чичкати језиком. *Шен.*

чи́чков, -а, -о *који припада чичку, који се односи на чичак.*

чи́чковац, -о̄вца м бот. *врста биљке из пор. оштролиста чији плод има кукице за хватање* Echinospermum; исп. чичак. *Бен. Рј.*

чичкòвит, -а, -о *в. чичкав.*

чичкòвито прил. *као чичак.* — У томе је било и оне наслаге која се чичковито прибоје о богатијег. *Божић.*

чичòглав, -а, -о *који је чупаве, куштраве косе (као да је пуна чичака). И-Б Рј.*

чи̏чо̄к, -о́ка м мац. бот. *в. чичока. Бен. Рј.*

чи̏чо̄ка ж бот. *биљка из пор. главочика* Helianthus tuberosus. *Сим. Реч.*

чи̏шћење с *гл. им. од чистити (се).*

чкакљ- *в. шкакљ-.*

чка̑ља, чка́ља м бот. *врста биљке из пор. главочика са бодљикавим чашичним листићима* Onopodron, O. acanthium; исп. шкаљ. — фиг. У свој дотадањој књижевности види само коров ... чкаљ и штирину. *Прод.*

Изр. блажени ~ бот. Cnicus benedictus; магарећи ~ бот. Onopodron acanthium; требити ~ на својој њиви *гледати своје послове и своје недостатке, а не мешати се у туђе ствари.*

чка̑ља ж тал. покр. **а.** *рупа, пукотина.* — Дадем плећа преко трња и живица, чкаља и тараба. *Матош.* Имао је само још толико снаге да се увуче у дубоку чкаљу испод пања. *Ћос. Д.* **б.** *рачја рупа;* исп. шкаља (3). *Вук Рј.* **в.** *медвеђа пећина. Рј. А.*

чка̑љица ж *дем. од чкаља.*

чка́ње с *гл. им. од чкати.*

чка̏ти, чка̑м несврш. покр. *в. чачкати. Вук Рј.*

чква̑р м покр. **1.** *квар, штета. Р-К Реч.* **2.** *добит, шићар.* — А ја одох зеленијем лугом, неће ли нам срећа донијети да ми каква чквара учинимо. *НП Вук.*

чквр̀љ, чквр̀ља м зоол. оном. покр. *врста црне ситне птице сличне косу.*

чкиљ- *в. шкиљ-.*

чки̏љав, -а, -о *в. шкиљав:* ~ девојка, ~ фењер, ~ светлост. — фиг. При том је подсмјешљиво чкиљав за све вредности чију је пролазност давно прозрео. *Сур.*

чки̏љавице ж мн. *шкиљаве очи.* — Једино »моја« цуретина ... обара чкиљавице да је когод ипак не примијети. *Божић.*

чки̏љаво прил. *в. шкиљаво.* — Велике гомиле новца премештале су се од играча до играча који су ... уморно и чкиљаво проматрали карте. *Вас.*

чки́љити, -ӣм несврш. *в. шкиљити.* — Стари обријани дворски чкиљи сумњичаво кроз кључаницу у ателијер. *Матош.* Оматорео сасвим почео је [Исаковић] ипак, после два дана спавања, да чкиљи за сељанкама. *Црњ.* Чкиљи улична светиљка. *Пол. 1970.* фиг. У мутљагу мамурлука и бунила бледо је чкиљила свест и често се гасила. *Ћос. Д.*

чкȏла и **чкô̄ла** ж нар. *в. школа. Вук Рј.*

чкȏмити, -ӣм несврш. покр. *ћутати, шутети. Бен. Рј.*

чкр̀њање с *гл. им. од чкрњати.*

чкр̀њати, -а̄м несврш. *стругати кожу пре штављења, лешити. И-Б Рј.*

чла̑н и **чла̏н** м **1.** *припадник неког друштва, удружења, организације, народа и сл.:* ~ породице, ~ партије. — Ја сам члан певачке дружине. *Срем.* Није мислио да ћу икада бити члан његова цеха. *Коз. Ј.* **2.** ист. *старешина или службеник, чиновник какве државне установе:* ~ Главне контроле, ~ кварта. **3.** *одељак, поглавље неког текста (закона, уредбе, правилника) који говори само о једној ствари или развија само једну мисао;* исп. параграф. — 132 ... члана [Устава] стоје пред нама и чекају на наше одобравање. *Наз.* Педесет и четврти члан [Душанова закона] за блуд кажњава ... *Бој.* **4.** *део веће целине.* — Сваки континент се састоји од језгра или трупа и дијелова или чланова. *ОГ.* **5.** *деоница винограда која је одвојена стазама од других деоница.* — Отишао у свој виноград ... Прошао кроз члан-два. *Шапч.* **6. а.** анат. *в. чланак (4а).* — Стари се спустише на траву да одморе и онако утруђене чланове свога изнемоглога тела. *Шапч.* Почне љубити [графици] кошчицу првога члана прста. *Крањч. Стј.* **б.** бот. *задебљање, чвор на стабљици биљке (трске, лозе и сл.), коленце; део стабљике од једнога задебљања до другога.* **в.** мат. *део двочланог или вишечланог израза:* ~ бинома, трећи ~ низа, непарни чланови геометријског низа, константан ~. **7.** грам. *врста речи несамосталног значења која у неким језицима даје посебну смисаону или граматичку вредност, речи уз коју се налази:* одређени ~, неодређени ~.

чла́нак и **чла̏нак,** -нка м **1.** *краћи састав о каквом питању из политике, науке, књижевности и сл.* — У њој [Даници] је [Мажуранић] објавио већи број ... чланака, реферата, приједовода. *Барац.* Сутрадан у органу бечкога Министарства иностраних дела изишао је уводни чланак. *Јов. Ј.* **2.** *одломак, поглавље у књизи.* — О приказивањима драматским ... има посебан чланак на крају ове главе. *Водн.* **3.** *в. члан (3).* — Султан Махмуд се жалио да је чланак [Букурешког уговора] о Србији ... велики везир примио без његова врховнога одобрења. *Нов.* **4. а.** анат. *зглавак, зглоб (на нози или руци), обично глежањ.* — Ноге ми упадаху у лед до чланака. *Вес.* Прсти и рука до

чланака бијаху јој црвене као крв од студени. *Донч.* **б.** бот. *део стабљике између два чвора*; исп. члан (бб). *Деан. Рј.* **в.** зоол. *сваки поједини део тела тракавице, пантљичаре, проглотид. Деан. Рј.* **5.** физ. *посуда са два различита проводника, водича од метала или угља, уроњена у одговарајућу течност*: галвански ~, волтин ~.

чла̀нарина ж *новац који плаћа члан неког друштва или организације за издржавање тог друштва или организације.*

чла̑ница ж *припадница неког друштва или организације*: ~ читаонице, државе чланице Организације уједињених нација.

чла̑нкаст, -а, -о *чланковит.*

чланкòвит, -а, -о **а.** *који има чланке, зглавкаст*: чланковити црви. **б.** *који има чворове или колена*: чланковите стабљике, чланковите стативе. **в.** *који има крупне чланке. Р-К Реч.*

чланкòвитōст, -ости ж *својство онога који је чланковит, онога што је чланковито.*

чланкòношци м мн. (јд. чланкòножац, -ошца) зоол. *зглавкари* Arthropoda.

чланкопи́сац, -сца м *онај који пише чланке*: новинарски чланкописци. — Уводничар ... чини једну од основних грешака што је чланкописац може учинити. *Вј. 1971.*

чланкопи́сачкӣ, -ā, -ō *који се односи на чланкописце.* — Чланкописачки неум не промишља о ријечи. *Шим. С.*

чла̀нкоша ж покр. *жена крупних чланака. Вук Рј.*

чланòвит, -а, -о *в. чланковит. Прав.*

чла̑нскӣ и **чла̑нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на чланове*: ~ улог, ~ исказница, ~ карта, ~ легитимација.

чла̀нство с **1.** *припадање неком друштву или организацији у својству члана.* **2.** *скуп чланова једнога друштва.* — Раде ... увек у присном договору са чланством. *Пол. 1951.*

чла̀нчић м *дем. од чланак.*

члӗн м (лок. члéну) покр. *држак, држаље српа, косира и сл. Вук Рј.*

чло́вити, -ӣм несврш. **1.** *стајати на стражњим ногама (о псу, зецу и сл.).* — Код куће, по цео дан, учи штене чловити на задњим ногама. *Ранк.* Зечеви су чловили, мицали брцима и ћулили уши. *Куш.* **2.** *стајати на глави.* — Неће, па да на глави чловиш. *Р-К Реч.* Загњурују главу у дубину плаву, па роне и члове. *Кош.* фиг. Бриje се паркет, столице члове. *Каш.*

чло́вљење с *гл. им. од чловити.*

чмáвалица м и ж *онај (она) који (која) чмава.* — Био је [мачак] ужасна лењштина и чмавалица. *Срем.*

чмáвало м и с *особа која чмава.* — Хеј, где си ... издајицо, чмавало? *Ћоп.*

чмáвање с *гл. им. од чмавати.*

чмáвати, чмáвам несврш. погрд. *много спавати ленчарећи, излежавати се.* — Ухвати ли га поноћ близу мог стана, он долази и чмава у мојој постељи. *Матош.* фиг. О ... суморне станице на којима чмава живот жељан покрета у све бескрајe духа и земље! *Цес. А.*

чмàдина ж покр. *магла полегла на земљу.* — Коњи закасаше брже и пред очима им се показа у даљини велика долина понешто заклоњена чмадином. *Шимун.*

чмā̀р и **чмā̀р** м анат. *отвор којим се свршава дебело црево* anus. — У доњем дијелу дебело цријево ... завршава се у облику ... чмара у којему се скупља измет. *ВУС 1970.*

чмā̀рење с *гл. им. од чмарити.*

чмā̀рити, -ӣм несврш. *ленчарити, чмавати.* — Како ви то замишљате да бих ја могао чмарити овдје сам у дугим вечерима или лијегати рано, као да сам стара дријемежна кокош. *Бег.*

чмā̀рнӣ, -ā, -ō *који се односи на чмар·*

чмúчак, -чка м *гнојна отеклина на очном капку, јечмичак. Вук Рј.*

чмúчац, -чца м *в. чмичак. Батут.*

чмр̄гнути, -нēм сврш. покр. *отворити уста, проговорити, зуцнути.* — Ни да би чмргнуо о будућности! *Киш.*

чмȕл, -ула м и **чмȕла** ж покр. *земљани суд, врч, крчаг за воду, вино и сл.* — Попио би га у чмулу воде. *Н. посл. Вук.*

чòбан м *в. чобанин.* — Чобан овце оставио, ђак се с књигом опростио ... сви одоше да се боре. *Ћоп.*

чобáнац, -нца м покр. *врста јела од јеленског меса.* — Јелени завршавају у јефтином барањском чобанцу који ће по приватним крчмама конобари дискретно нудити. *Вј. 1972.*

чòбанбаша м заст. *старешина над чобанима.* — Покупише [чобани] оне паре, па их чобанбаша однесе газди. *Вес.*

чобàнија ж **1.** *чобанска награда, плата, пастирина. Вук Рј.* **2.** зб. *чобани.* — Зачу птице српска чобанија. *НП Вук.*

чòбанин м (мн. чòбани, ген. чòбāнā) тур. *онај који чува стоку на паши, пастир.* — Чобани терају овце и говеда. *Дом.* То чобанин је што се аговања дочепао на пушци и ханџару. *Огр.*

чòбанина м *аугм. од чобан(ин). Вук Рј.*

чòбанинов, -а, -о *који припада чобанину.*

чо̀банити, -ӣм и **чоба́нити,** чо̀ба̄нӣм несврш. *чобановати.* — А ја му кажи село гдје Манде сиротује и чобани. *Љуб.*

чо̀банић м *дем. од чобан.*

чо̀баница и **чоба̀ница** ж **1.** *она која чува стоку на паши, пастирица.* — После краћег времена појави се озго, кроз шуму, млада чобаница на великом јарцу. *Ранк.* **2.** зоол. *в. пастирица (3). Рј. А.*

Изр. бела ~ зоол. *бела пастирица* Motacilla alba.

чо̀баничин и **чоба̀ничин,** -а, -о *који припада чобаници.*

чо̀ба̄нка ж *чобаница (1).* — А онда, очекивао је, састат ће се тамо с чобанком Ружом. *Коз. Ј.*

чо̀ба̄нкин, -а, -о *који припада чобанки.*

чоба̀нлук м *чобанство.* — Власи зашли чобанлуком па притиснули горе. *Павл.*

чо̀банов, -а, -о *који припада чобану.*

чо̀бановати, -нујӗм несврш. *бити чобанин или чобаница, чувати и напасати стоку.* — Јачица Шафран чобановао селу до старости. *Гор.*

чо̀банскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на чобане:* ~ пас, ~ прут.

чо̀бански прил. *као чобанин, на чобански начин.* — Ја, као чобанин, простро сам у авлији опаклију, извалио се онако чобански. *Јакш. Ђ.*

чо̀банство и **чоба́нство** с *чобански посао, чобанска служба.* — А када је био на чобанству, окупљао је чобане поред лугова. *Ђур.*

чо̀банчӑд ж *зб. им. од чобанче.*

чо̀ба̄нче, -ета с (супл. мн. чо̀банчӑд и чо̀банчићи) *млади чобанин.* — Под густом хладовином ... немарно се бацило на ... траву младо чобанче. *Ранк.* Двоје чобанчади ... заглавило ондје. *Шимун.*

чо̀ба̄нчетов, -а, -о *који припада чобанчету.*

чобà нчина м *аугм. од чобанин.*

чобà нчић м *дем. од чобанин.*

чо̀ба̄нчица ж **1.** *дем. од чобанка.* **2.** бот. покр. *в. црвени глог (уз глог, изр.). Сим. Реч.*

чо̀бања ж мај. **а.** *пљосната дрвена посуда за воду.* — Једним појасом привезаше чобању па је спустише [у бунар] и напунише је водом. *Вес.* **б.** *посуда слична чабрићу у коју цури ракија при печењу. Бен. Рј.*

чо̀бањӗње и **чоба́њӗње** с *гл. им. од чобанити.*

чо́бо, -а и -ӗ м *в. чово. Р-К Реч.*

чо́ва[1] ж мај. покр. *мотка која се забоде између две ливаде при мерењу. Рј. А.*

чо́ва[2] м (вок. чо̑во) разг. -- чово *хип. од човек.* — Али дође и њему ... Нађе се чова, па закла из пушке! *Вес.* Трговао чова лаковерјем и необавештеношћу простога света. *Рад. Д.*

чо̀ва *в. чоха.*

чо̀век, -а и **чо̑век,** -ека, ијек. чо̀вијек и чо̀вјек, м (вок. чо̑вече; супл. мн. љу̑ди) **1.** *друштвено биће које мисли, говори и располаже способношћу да ствара оруђа и да се њима служи у процесу друштвеног рада.* **2.** *зрео, одрастао мушкарац.* — Кад ја бијах дијете, као дијете говорах ... а кад постадох човјек, одбацих дјетињство. *Вук.* Милошу, ти си човек, ти треба да идеш по који пут у друштво. *Уск.* Ужурбало се село због воде, људи су узнемирено трчкарали. *Перк.* **3.** *особа, личност као носилац високих моралних и карактерних особина.* — Нек' равно ум и срце твоје важу, тек тако бит ћеш човјек! *Шен.* Ако родим крвника — убиће нечију мајку ... ако родим човјека — опет ће га заклати неко. *Вуј.* **4.** *припадник једног народа, земље, сталежа, друштвеног реда, службе:* руски ~, совјетски ~, партијски људи, политички људи, људи од новца и власти. **5.** *муж, супруг.* — Те јесени умре ми човек и ја остадох удовица у другој години. *Вес.* Овамо је свекрва ждере, а онамо је опет човјек туче. *Ивак.* Шјора Виторија нареди службеници што ће да приреди за објед, па се са својим човјеком врати пред дућан. *Тип.* **6. а.** *у служби неодређеног субјекта реченице безличне по смислу.* — Кад би човек писао критику на његово дело, он би морао истаћи ... *Поп. Б.* То је да човјек полуди. *Јонке.* **б.** разг. *у значењу заменице »он«, кад се чије држање описује као разумљиво, логично.* — Јаши Марко лагано и чуди се човек што Срби беже од њега. *Дом.*

Изр. бивши ~ *човек који је изгубио пређашњи положај и углед;* божји људи *просјаци;* готов ~ *човек који се материјално спремио за живот; одрастао, зрео човек;* десни ~ *поуздан, сигуран човек;* други ~ постати *сасвим се изменити;* душа (хлеб, крух, злато) од човека *врло добар, честит, племенит човек;* ђаво од човека *враголан;* изиђи међу људе *отиђи у друштво.* — Што сједиш код куће? ... Изиђи међу људе. *Андр. И.;* као ~ живети *добро, солидно живети;* лепи ~ бот. *в. лепи човек;* људи с коца и конопца *људи свакакве прошлости, скитнице, пробисвети;* мали ~ *представник масе људи, обичан човек;* никакав ~ *нитков, никоговић, нечовек;* светски ~ *човек који добро познаје свет и друштво;* свој ~ *материјално осигуран човек;* тежак ~ *ћудљив човек, чудак;* ~ и по *човек велике вредности, добар, ваљан човек;* хајделбершки ~, крапински ~, палеолитски ~ антроп. *човек који је живео*

у ранијим геолошким епохама; ~ од пера *писац, књижевник*; човече, човече (људи) божји *узречица кад се неко жели уверити у што*. — Ма, човјече, има путова да опет омилите генералу. *Богд.* Људи божји, ја даље не идем. *Јонке*; чудо од човека *човек необичан по својим способностима или настраностима*.

чо̀веков и **човѐков,** -а, -о, ијек. чо̀вјеков и човјѐков *који припада човеку, који се односи на човека*: ~ век, ~ природа.

чо̀вековати, -кујём, ијек. чо̀вјековати, несврш. *радити, владати се, поступати као човек*. — Европејац ... више мајмунише него што човекује. *М 1867*. Човјек си и човјекуј! *Божић*.

човекòлик, -а, -о, ијек. човјекòлик *сличан човеку*: човеколики мајмуни.

човекòљуб, ијек. човјекòљуб, м = човекољубац *човек који воли, поштује људе и брине се да им буде боље, добротвор, филантроп*; супр. човекомрзац, мизантроп. — Зар због може човјек крај толиког сјаја и богатства ... човјекољуба ... умријети од глади?! *Кос*. Како смо нехајни за домовину, за свијет ... ми човјекољуби! *Рад. Стј*.

човекòљубан, -бна, -бно, ијек. човјекòљубан *в. човекољубив*: ~ осећање.

човекољу́бац, -у́пца, ијек. човјекољу́бац, м = човекољуб. — И кад је он говорио да је човекољубац, имао је ... и право. *Петр. В*.

човекољу́бачкӣ, -ā, -ō, ијек. човјекољу́бачкӣ *који се односи на човекољупце*. — Помисао на небројене прилике кад сам се пренаглио ... смјеста закочи моју спремност на човјекољубачку интервенцију. *Десн*.

човекољу́бив, -а, -о, ијек. човјекољу́бив *који воли људе; прожет љубављу према људима, хуман*: ~ дух, ~ срце.

човекољу́бивӧст, -ости, ијек. човјекољу́бивӧст, ж и **човекòљу́бље,** ијек. човјекòљу́бље, с *својство онога који је човекољубив, љубав према човеку, хуманост*. — Стојици су први истакнули достојанство човјека и начело човјекољубивости. *Баз*. Ово посљедње [родољубље] опет је јаче од осећања према било коме члану људског рода или хуманог осећања човјекољубља. *Псих*. Под плаштем човјекољубља крију своје праве намјере. *Фелд*.

човекòмӧрка, ијек. човјекòмӧрка, ж индив. *она која мори, убија људе*. — Не знаш њу [Неретву], човекоморка је она. *Дав*.

човекомо́рство, ијек. човјекомо́рство, с *уморство човека*. — Али у свему томе [религији, странци] ... има државотворства и човекоморства. *Дав*.

човекомр̀зац, -рсца, ијек. човјекомр̀зац, м *онај који мрзи људе, мизантроп*. — Није се она [крв] обилно баш зато да се спријече фашистички човјекомрсци да униште човјека. *Чол*.

човекомр̀зилачкӣ, -ā, -ō, ијек. човјекомр̀зилачкӣ *који се односи на човекомрсце, мизантропски*. — То је ... непостојање друштвене основе из које је поницала и којој се враћала декадентна, човјекомрзилачка ... књижевност. *НК 1946*.

човекоуби́ство, ијек. човјекоуби́ство, с = човекоубојство *убиство човека*. — Сама мисао ... учинила би да учиним злочин, али то не би било човекоубиство. *Јов. Ј*.

човекоуби́ца, ијек. човјекоуби́ца, м = човекоубојица *онај који убија или који је убио човека. Р-К Реч*.

човекоу̀бојица, ијек. човјекоу̀бојица, м = човекоубица.

човекоубо́јство, ијек. човјекоубо́јство, с = човекоубиство.

чо̀вечан, -чна, -чно, ијек. чо̀вјечан *прожет човекољубљем, достојан човека, својствен племенитом човеку, људски, човекољубив, хуман*; супр. нечовечан. — Хоћу да будем човјечан. *Шен*. Та и прије сам понешто знао ... о неизбјежности смјене једног друштвеног поретка другим, напреднијим, човјечнијим. *Чол*.

човечà нскӣ, -ā, -ō, ијек. човјечà нскӣ **1.** *који се односи на човечанство, на све људе, све народе*. — Био [је] у идејама међународне радничке солидарности и човечанског братства. *Скерл*. Само борбом [могу се] остварити они демократски, човјечански и славенски идеали. *Ч-М*. **2.** *човечан, људски*. — Чим је [осуђеник] поменуо да тражи да се с њим поступа као са човјеком, управник је скочио ... — Дађу ја теби човјечански поступак! *Чол*.

човечà нски, ијек. човјечà нски, прил. *в. човечно*. — Дакако, могао је он и друкчије поступати, мало човјечанскије, мало финије. *Донч*. То је било човечански од њега. *Вос. Д*.

човечà нство, ијек. човјечà нство, с *сви људи, људски род, свет*. — Данас се ОУН сматра широм организацијом мирољубивог и напредног човјечанства. *ОГ*.

човѐчац, -чца, ијек. човјѐчац, м *дем. од човек*. — Ситан, блиједа човјечац ... нацери се. *Донч*.

човечѐтина, ијек. човјечѐтина, м и ж *аугм. од човек*.

чо̀вечијӣ и **човѐчијӣ,** -ā, -ē, ијек. чо̀вјечијӣ и човјѐчијӣ = човечји *који се односи на човека (обично као на биолошку врсту) и на његов организам*: ~ зуб, ~ ход, ~ рукотворина.

човѐчина, ијек. човјѐчина, м и ж **1.** *аугм. од човек, људина, људескара.* — Ако му наш Кока није ни до кољена, онда ... Ех, баш бих рад видјети таквог човјечину! *Пав.* На обали у снегу црни се човек. Снажна човечина. *Ћос. Д.* **2.** *човек племенитих особина, човек у правом смислу, карактеран човек, људина.* — Врли човјечина мора да је тај главар кад хвали и магарца. *Дук.*

чо̀вечић и **човѐчић,** ијек. чо̀вјечић и човјѐчић, м *дем. од човек.* — То је један поштени човечић. *Вес.*

човѐчица, ијек. човјѐчица, ж *жена у свему равна човеку, мушкарцу, јунакиња.* — Жена је овде [у Црној Гори] оно што Свето писмо зове човечица: поред женских дужности има дух човека и предузима и људске послове. *Цвиј.*

човѐчѝште, -ета, ијек. човјѐчѝште, с погрд. *никакав, бескарактеран човек, нечовек.* — Није то човек, но човечиште. *Н. посл. Вук.*

чо̀вечјӣ и **човѐчјӣ,** -ā, -ē, ијек. чо̀вјечјӣ и човјѐчјӣ = човечији.

Изр. ~ рибица зоол. *врста репатог пећинског водоземца издуженог црвенкастобелог тела и закржљалих очију* Proteus anguineus. *МЕП.*

чо̀вечји и **човѐчји,** ијек. чо̀вјечји и човјѐчји, прил. необ. *као човек.* — Човјек био, човјечји је мнио. *Ботић.*

чо̀вечкӣ, -ā, -ō, ијек. чо̀вјечкӣ *в. чо̀вечјӣ. Р-К Реч.*

чо̀вечки, ијек. чо̀вјечки, прил. *в. чо̀вечји.*

чо̀вечно, ијек. чо̀вјечно, прил. *како доликује човеку, људски, хумано, племенито.* — Сваки човек обавезан је да човечно и са својом стоком поступа. *Нен. Љ.*

чо̀вечнӧст, -ости, ијек. чо̀вјечнӧст, ж *особина онога који је човечан, човекољубље, хуманост.* — Увек му је неки нутарњи глас говорио ... да ће рат престати ... а човјечност ће побиједити. *Мишк.* Војвода [Миљанов] је дао примере човечности и јунаштва. *Скерл.*

човечу́љак, -љка, ијек. човјечу́љак, м *мали човек, патуљак.* — То бијаше ситан ... увео човјечуљак. *Шег.* Било му је криво што га сиви човјечуљак ... и не гледа. *Лал.*

човечу́љина, ијек. човјечу́љина, м и ж *аугм. од човек, људина, људескара.* — У бљеску свјетла преда мном се указа гломазна човјечуљина, касапин струком и држањем. *Вуј.*

чо̀вешкӣ, -ā, -ō, ијек. чо̀вјешкӣ, покр. *в. чо̀вечјӣ.* — Није да нећу. Имам и ја човешко срце. *Нуш.*

чо̀вешки, ијек. чо̀вјешки, прил. покр. *в. чо̀вечји.* — Ја хоћу човешки. *Вес.*

чо̀вештво, ијек. чо̀вјештво, с **1.** *в. човечанство.* — Нови свијет се с муком рађа у катастрофама опасним по човјека и човјештво уопће. *Ант. 1.* Време братства, време мира кад с' човештву прси грију. *Змај.* **2.** *човечност.* — Уједно је у њој било још толико творачке снаге да је из властитих савременика стварала хероје, примјерке јунаштва и човјештва. *Барац.*

чо̀виља ж покр. *заразни, кужни отока отеклина, тумор.* — Нађе свједоке да причају и да се куну како су Врањену прије него је издахнуо изишли кужни петићи по животу ... и напуљила на димњама поткожна човиља. *Љуб.*

чо́вити се, -ӣм се несврш. покр. *поносити се, дичити се.* — Не чудимо се ни тој ријечи ... да се Хрвати тобож чове језиком српскијем. *Павл.*

чо̀вјек, -а и **чо̀вјек,** човјѐка, ек. чо̀век и чо̀век.

човјеко-, ек. човеко-.

човје́љак, -лька м (ијек.) индив. *в. човечац.* — Откуда ти то право? — засвири човјељак. *Ков. А.*

човјеч-, ек. човеч-.

чо̀вјештво, ек. чо̀вештво.

чо́во, -а и -ē м (вок. чо̂во) = чова[2]. — Зовне крчмара и рекне му што тај чово иште. *Вел.* Био ту свијет код брице, домаћи, наш чово. *Мар.*

чову́љак, -љка м **1.** *човечуљак.* — Флоријан је био мален и сух човуљак. *Бег.* **2.** *у планинарству: пирамида коју од камена направе планинари. З-Г.*

чову̀рина м и ж *аугм. од човек.* — Због Тађо Чемеркићу, човурино људска! *Лал.*

чо́га ж покр. *кратка кост коју деца, играјући се, терају, гоне штаповима. Рј. А.*

чо̀ја ж *в. чоха.* — Унаоколо миндерлуци застрти чојом вишњеве боје. *Андр. И.*

чо̀јак, чо̀јка м (вок. чо̂јче) покр. *в. човек.* — Опкладу бог не трпи никако, и чојак под њом не треба да изиђе ни пред кућу. *Ђур.* Ама, добар чојче, шта ће ти кула? *Нам.* Одведи чојка од Јосе, ваља сутра рано устати. *Сим.*

чојàли прид. непром. тур. *в. чохан;* исп. чохали. — Обући ћу лепо моје старинске ... чојали аљине. *Јаки. Ђ.*

чо̀јан, -а, -о *в. чохан.* — Неколико сељака у плавим чојаним капутима. *Ћос. Б.*

чојáнац, -нца м индив. *онај који је одевен у чохано одело.* — Наша три чојанца и онај свилењак попеше се до улаза. *Богдан.*

чо̀јек, -ека и **чо̏јек,** -ѐка м покр. *в. човек.* — А ти нијеси чојек чим аргатујеш ископанику своме. *Ћоп.*

чо́јковић м покр. *човек у добром смислу, добар, прави човек.* — И по томе се види да си кућић и чојковић. *Мат.*

чо̏јскӣ, -ā, -ō покр. *који доликује правом човеку, људски, вредан, ваљан.* — На свако чојско поштење ће пристати. *Миљ.*

чо̏јски прил. покр. *као прави човек, људски.* — Валај, ако је и лукаво, није јуначки ни чојски! *Мат.*

чо́јство с покр. *в. човечност.* — Поред јунаштва нарочито цене »чојство«, благодарност. *Цвиј.* Он бјеше част и дика ... куће, гдјено њег'ва чојства већ нестаде код свију насљедника. *Комб.*

чо̏к[1] м покр. *в. човек. Вук Рј.*

чо̏к[2] м покр. *в. чокот.* — Постаје зрно црно што зријева на чоку. *Ћон.*

чо̀к прил. тур. покр. *много, пуно.* — Чорбе чок, меса јок. *Вук Рј.*

чо̀ка ж тал. покр *велики висећи свећњак с много свећа.* — Све се то увечер блиста у свјетлу ... и сјаји као на Божић велика »чока« у цркви. *Цар Е.*

чо̀калија м тур. *онај који држи чокаџиницу.* — На ум му долазиле београдске ашчинице ... са ђувечом, у који је замакао своје црне нокте чокалија из Магарева. *Уск.*

чо̀калӣница ж *чокаџиница.* — Онда ће се исту ноћ од заноса изопијати по чокалиницама. *Кик.*

чо̀кāљ, -а́ља и **чо̀кāи,** -а́на м *в. чокањ. Шкаљ.*

чока́нче, -ета с и **чокàнчић** м *дем. од чокан.* — Скокнуо је и у своју биртију на чоканче ракије. *Цес. А.* Златар ... [је] испијао ... чоканчиће. *Јевт.*

чокàнџија м *власник чокаџинице.* — Хоће лопужу кафецијску Ловића Јаничара, чоканџију, за председника. *Ћос. Д.*

чо̀кāњ, -а́ња и **чо̀кāњ** м тур. **1.** *стаклена бочица од 1/8 литра из које се пије ракија.* — Келнер му донесе ... чокањ ракије. *Срем.* **2. а.** *стабљика на којој је купусна главица, кочањ.* **б.** *кукурузни окомак.* — Завуците се ... за велику, задриглу пећ што брекће од кукурузних чокања којима је споља непрестано хране. *Петр. В.*

чокàњић, -а м, **чока́ње,** -ета с и **чокàњчић** м *дем. од чокањ.*

чо̀кара ж покр. *издубена бундевина кора. Бак. Реч.*

чо́кати, чо̀кā̄м несврш. оном. *пуцати, гађати.* — »Легионари« не пристају више за нама, него »чокају« из даљине из својих »шињара«. *Чол.*

чо̀каџӣница ж тур. *мала гостионица, крчма.* — Пекаре, бифеи, чокаџинице, посластичарнице и пиљарнице ницале су на све стране. *Бар.*

чокла́нити, чо̀клāнӣм несврш. покр. *свађати се, препирати се; инаћити се. Рј. Л.*

чо́ко, -а и -ē м индив. *хип. од човек.* — Гавран, високи чоко ... данас је ... отежао, омлитавио. *Божић.*

чо́кōв, -ова м мај. покр. *в. чокањ (2б). Вук Рј.*

чокола́да ж тал. *врста посластице која се прави од какаова праха, шећера и неких додатака:* млечна ~, табла чоколаде.

чокòлāднӣ, -ā, -ō **1.** *који је од чоколаде:* ~ колач, чоколадне бомбоне. **2.** *који се односи на чоколаду.* — Сакупљао [је] чоколадне сличице глумица. *Јел.* **3.** *који је као у чоколаде:* ~ боја.

чокòрити, чо̀корӣм несврш. оном. *жуборити.* — Из бокова косе чокоре многи једри извори. *Рј. А.*

чо̀кōт, -ота м (ген. мн. чо̀кōтā и чокóтā) тур. *струк, трс винове лозе саднице; грм винове лозе на једном корену.* — Преписао ти брат све на себе ... до задњег чокота. *Горд.* Он се не брине ... да ли су чокоти тешки или потрвени. *Гор.* фиг. Детињство моје, ти чокоте росни, пуно си говора слатког као грожђе. *Макс.*

чо̀кōће с *зб. им. од чокот.* — Он се спотицао и падао преко пањева и чокоћа. *Јакш. М.*

чо̀крља ж покр. *чокот винове лозе. Рј. А.*

чо̀кӯр м покр. *чвор, кврга на дрвету.* — Приступи ... цура сирота с бременом дрва на глави, а под бременом сколила омотани поглавач да је не утиру чокури цјепаника. *Љуб.*

чо̀лак и **чòлак** м тур. *човек без једне руке, једнорук, сакат човек, човек сакат у прст. Шкаљ.*

чо̀лама ж покр. *врста јела од зечјег меса. Рј. А.*

чо̀лица ж зоол. *врста птице из реда гаврана* Pyrrhocorax alpinus. *Р-К Реч.*

чо̀м, чо̀ма м (мн. чо̀мови) мај. покр. *пакетић, замотуљчић.* — Чом дувана, лула окована. *Вук Рј.*

чо́мба ж покр. *реса, ројта, кита. Р-К Реч.*

чо̀мбав, -а, -о *ресаст. Р-К Реч.*

чо́мбо, -а и -ē м покр. *безазлен човек, наивчина. Деан. Рј.*

чо̀пати, -пљēм несврш. покр. *в. чупати. Рј. А.*

чо̏пкати, -ам несврш. *в. чупкати.* — Тај тур ... бије сада Ђоркана по петама и за тај тур ... закидају га и чопкају и млада штенад и разљућени гусани. *Андр. И.* Чопкао сам ријетке зреле бобице. *Чол.*

чо̏плити, -им несврш. покр. *в. чупати.* — Тановић узме ножић пак почне чоплити плеће пецива. *Љуб.* фиг. Оним њивама до ријеке ... сваке године непримјетно је помицао међе и чоплио и од ријеке и од заједничке испаше. *Ств. 1946.*

чо̏пор, -ора м (лок. чопо̀ру и чо̏пору) мац. **1.** *скуп животиња, крдо.* — Овдје-ондје пландовали ... чопори свиња ... стада оваца. *Коз. Ј.* Видео сам чопор керова. *Пол. 1973.* **2.** фиг. *велики број, мноштво, гомила.* — Цео чопор деце уђе под ниски свод. *Ћос. Б.* Откле се све то више, све то хрлије ... нагађају свеђ нови чопори облака. *Војн.*

чопо́рак, -рка м *дем. од чопор.* — Чопорак голаћа потрча за нама. *Ад.* Сјећа се ... како се село, а понајвише онај чопорак кућа око цркве, узврпољио да бискупа лијепо причека. *Ћип.*

чопо̀ра̄ш, -а́ша м *власник чопора (1). Рј. А.*

чо̏порити се, -им се несврш. необ. *скупљати се у чопоре.* — Уместо да отерате Иву у Црну Гору, чопорите му се за леђа као пашчад. *Кост. Л.*

чо̏по̄рно прил. индив. *у чопорима.* — Вино пјева и галами у главама људи који чопорно врве и навађују у крчму. *Божић.*

чо̏ра ж покр. **1.** *девојчица од дванаест година. Рј. А.* **2.** *крмача*; исп. џора. — Чора коти, чора праси. *Љуб.* **3.** *страшило којим се плаше деца. Рј. А.*

чо̀рапа ж тур. покр. *в. чарапа. Р-К Реч.*

чо́рба и **чо̏рба** ж тур. *течно јело често с комадићима меса и с поврћем (обично запржено и зачињено)*; исп. јуха: кисела ~, кромпир ~, парадајз ~, рибља ~. — фиг. Направи се света вјерска свађа ... догматична чорба. *Матош.* Читава једна врућа чорба од ... псовки излила му се на главу. *Кул.*

Изр. бордовска ~ агр. *мешавина плавог камена и гашеног креча*; варити своју чорбу *радити свој посао*; кусати чију чорбу *бити у чијој служби*; марити (за кога, што) као за фратарску чорбу *слабо или никако се бринути (за кога)*; осолити, запаприти, запржити, скувати коме чорбу *довести кога у незгодан, тежак положај*; просути на кога пасју чорбу *оклеветати, оцрнити некога.* — Та фама ... као и написи у неким новинама чине нам се као да злонамјерни појединци желе да на некога проспу »пасју чорбу«. *ВУС 1971*; (у) свакој чорби бити мирођија *мешати се у свашта*; чорбине чорбе ~ ир. *врло далек или никакав род.*

чо̀рбалица ж и **чорба̀лук** м покр. *здела, чинија за чорбу. Р-К Реч.*

чо̀рба̄рош м варв. *онај који радо једе чорбе, љубитељ чорбе. Р-К Реч.*

чо̏рбаст, -а, -о *који личи на чорбу, који није густ, редак*: ~ пасуљ.

чо̏рбаџи м непром. (обично у атрибутској служби) *в. чорбаџија.* — Зона је била кћи чувеног чорбаџи-Замфира. *Срем.*

чо̏рбаџија м тур. покр. *домаћин, господар; богаташ, газда.* — Зона је била кћи ... богатог и уваженог чорбаџије. *Срем.*

чо̏рбаџијин, -а, -о *који припада чорбаџији.*

чо̏рбаџӣјскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на чорбаџије.*

чо̏рбаџијски прил. *на чорбаџијски начин, као што чине чорбаџије.* — У ... »плебеје« ретко је излазила ... А и кад је долазила, владала се потпуно чорбаџијски. *Срем.*

чо̏рбаџӣница ж *домаћица; господарица, богаташица, газдарица. Вук Рј.*

чорбѐтина ж *аугм. и пеј. од чорба.*

чо̀рбина ж *аугм. и пеј. од чорба. Вук Рј.*

чо̀рбица и **чо́рбица** ж *дем. од чорба, ретка или слаба чорба. Вук Рј.*

Изр. посркао ти је ђаво чорбицу *пропао си.*

чорбо̀лок м погрд. *готован, паразит.* — Понизио си је, тјерао да буде службеницом чанколиза и чорболока. *Бег.*

чорбу̀ља̄к, -а́ка и **чорбу́ља̄к,** -ака м *слаба чорба, буђкуриш.* — Лежао [је] на чорбуљку и круху. *Јел.* фиг. Тридесет година нашега књижевнога реализма завршило се ... прозом која је ... личила на зашећерени чорбуљак. *Панд.*

чорбу̀љина и **чорбу̀рина** ж *аугм. и пеј. од чорба.* — Дошао је и ручак, пола хлеба ... и црна чорбуљина без садржаја. *Ђон.* Сточна репа је баздила из кујне и заробљеници сркали смрдљиву чорбурину. *Јак.*

чорва́нити, чо̀рва̄нӣм и **чо́рвати,** чо̀рва̄м несврш. покр. *базати, луњати, тумарати.* — Сељаци ... изјармише волове и пустише их да чорване по ливади. *Куш.*; *Р-К Реч.*

чо̏рда ж мац. покр. *крдо, чопор, стадо.* — фиг. погрд. Кад је ова чорда [пијаних људи] поред наше куће пролазила, један се загледа у авлију. *Ат.*

чо̀рдӑр, -а́ра и **чо̀рда̄ш,** -а́ша м покр. *чувар чорде.* — Крај друге се ухватио сеоски чордаш и бесрамно шапће. *Коз. Ј.*

чо̀роје м ист. покр. *маска, машкара.* — Чороје, вила и турица машкарани сва тројица. *Вук.*

чорóкнути, чо̀рӧкнём сврш. оном. покр. *звекнути, зачегрљати.* — Заповједи ... да се пази на сваки корак, да никоме не чорокне ками под ногом. *Миљ.*

чо̀ртān, -а́на и **чо̀ртан** м тур. покр. *млади шаран.* — Кô злато жути блистају чортани. *Кош.*

чортàнче, -ета с *дем. од чортан. Р-К Реч.*

чо̀салија ж покр. *велика троугласта игла. Павл.*

чо̀т, чо̀та м тал. покр. *главица брега.* — На брдо се јарко сунце диже, па са чота у долину вири. *Јакш. М.*

чо̀та и **чо̀та** ж тал. покр. **1.** *бангаво, згрчено, скврчено стопало. Р-К Реч.* **2.** *грудва, грумен земље.* — Чоте се не лупају врбовим клином, него дреновцем и гвоздењаком. *Рј. А.*

чо̀тав и **чо̀тав,** -а, -о *чотаст*; фиг. *тврд, тврдоглав.* — Чотаве је главе. *Рј. А.*

чо̀таст и **чо̀таст,** -а, -о *који има згрчено стопало, бангав*; *шантав, ћопав. Р-К Реч.*

чо̀ха ж (дат. чо̀хи и чо̀хи, ак. чо̀ху) тур. *фабричка, творничка (ређе домаћа) врста меке и чврсте вунене тканине.* — Он [начелник] сједе у прочељe стола покривена зеленом чохом. *Вип.* Ујутро обукао дебеле хлаче од чохе. *Гор.*

чохàли прид. непром. *в. чохан.* — Коњи ... су били прекривени од главе до репа чохали ашама. *Андр. И.*

чо̀хан, -а, -о *који је од чохе.* — Одевен у чохану памуклију, а поврх ње чохан јелек. *Дом.* На себи имаде ... модре чохане чакшире. *Торд.*

чо̀хāр, -а́ра м *онај који прави чоху или одећу од ње.* — Је ли Наталија ... унука цељског крзнара и чохара ... доиста германизирала ту њихову крањску крв. *Крл.*

чо̀хāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на чохаре*: ~ занат.

чо̀хаџија м *кројач или сукнар који израђује одела од чохе*; *трговац који продаје чоху.*

чо̀хāш, -а́ша м *в. чохар.* — Ту је Лазо лицитар ... ту опанчар, чохаш, крзнар. *Јурк.*

чо̀хāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на чохаше*: ~ занат.

чо̀чек м тур. *плесач или плесачица који плешући изводе покрете трбухом.* — Пио би, а чочеци би му певали и играли и вили се пред њим до зоре. *Срем.*

чо̀чекиња ж *женска особа чочек.* — Дознаде да јој се син спетљао с неком »чочекињом«. *Маш.*

чо̀чечкӣ, -ā, -ō *који припада чочецима*: ~ дружина.

чо̀чечки прил. *као чочек, попут чочека.* — Још се певало, свирало и бесно и страсно чочечки играло. *Срем.*

чо̀шан, -шна, -шно заст. *в. чохан.* — Клону рука низ чошну доламу. *НП Вук.* На њему лепе чошне чакшире. *Глиш.*

чо̀шица ж *дем. од чоха*; *танка чоха. Вук Рј.*

чпа̂г м покр. *џеп*; исп. шпаг[1]. *Деан. Рј.*

чре́да ж заст. **1.** *ред.* — Најгоре је било за рукавице, и један пар се позајмљивао по реду и чреди. *Сек.* **2.** покр. *крдо, стадо*; исп. чорда и чредо. *Рј. А.*

чрȇднӣ, -ā, -ō *на којега је ред да нешто обавља*; исп. дежурни. — Отац Арсеније, као чредни ове недеље, започео јутрење. *Ранк.* Редуша ... је тога дана чредна да хлебац меси. *Чипл.*

чрȅднӣк м *онај на кога је ред да нешто уради. Р-К Реч.*

чре́до с покр. *јато*; *стадо*; исп. чреда (2). — Она отјера читаво чредо гусака. *Ков. А.*

чрез предл. с ген. заст. и покр. **1.** *в. кроз (1, 2б).* — Тако се само чрез њега [јужно наречје] можемо ујединити с нашом браћом римскога закона. *Вук.* **2.** *ради*; *због.* — Та имам неког мог рођака, па чрез њега сам и дошла. *Срем.*

чрезвȉчājнӣ, -ā, -ō рус. заст. *изванредан, необичан.* — Благодарим ... изредна, чрезвичајна чорба! *Срем.*

чрȅшња ж агр. покр. *в. трешња. Р-К Реч.*

чр̏кња ж грам. заст. *в. зарез (4а).* — Али онај приповиједа, приповиједа, без точака, без чркања, не узима даха. *Бег.*

чр̏маља ж покр. *врста земље, црвеница.* — А испод њих није било ни траве ни какве друге дивљаче, већ зијева црвена, жедна чрмаља. *Вип.*

чр̏н м зоол. покр. *в. бурница. Деан. Рј.*

чр̏чкало с погрд. *рђав, слаб писац, пискарало, шкрабало.* — Чрчкала ... силимице језик разбијају. *Шим. С.*

чр̏чкање с *гл. им. од чрчкати.*

чр̏чкāр м *чрчкало.* — Бијес одмо и те наше чрчкаре! *Мажс. Ф.*

чрчкàрати, -ām несврш. **1.** *правити чрчкарије, слабо, површно цртати, шарати.* — Док је он [ученик] на једном листу писао и рачунао, дотле је на другом чрчкарао,

те из којекаквих кривуља састављао великом лакоћом различне слике. *Коз. Ј.* **2.** погрд. *рђаво писати, састављати, пискарати.* — Кад благајник стручњачки напише молбу, другачије су дакако и могућности успјеха, него онда кад чрчкара писарчић без имена и титуле. *Мих.*

чрчкàрија ж **1.** *шара, цртеж од разних црта и облика.* — Његов Душан рисао је и досада, па је свако мајчино писмо ... ишарао с крајева чрчкаријама. *Коз. Ј.* **2.** погрд. *слаб књижевни састав, пискарање.* — Сва чрчкарија илираца не вриједи више но да се лула добра духана њоме запали. *Ков. А.*

чрчкáрити, чр̀чкāрӣм несврш. *чрчкарати.* — Другови ми не кушају одгонетнути што Франкопан чрчкари тим грбавим знацима по читаве дане. *Нех.*

чр̀чкати, -ā̄м несврш. *чрчкарати.* — Беспослено је чрчкао пером по папиру док нијесу истекли уредовни сати. *Новак.* Латио [се] свог цртаћег блока и почео нешто да чрчка и маже. *Ћоп.*

чр̀чкāш, -áша м *чрчкало.* — Наши чрчкаши то чине ... да туђим прњама чокрију голотињу духа свога. *Маж. Ф.*

чр̀чнути, -нём *сврш. према чрчкати.* — Што и ја да ти не чрчнем у свом рођеном листу штогод! *Маш.*

чтȁлац, чтáоца м заст. *в. читалац.* — Чталац слиједи и угодно склада. *Март.*

чтȅц и **чтȇц** м цсл. заст. **а.** *свештеник нижег чина у православној цркви коме је дужност да чита за певницом.* — Ко је видео његово лице, могао је помислити да је млади чтец под великим утиском владикиног говора. *Чипл.* **б.** *читалац, читач уопште.* — Поред тих недоличних работа, објелодани се и покоја љубавна тајна ... па се приљежном чтецу и брк насмија. *Ћоп.*

чȕба ж покр. *уснa. Бен. Рј.; Р-К Реч.*

чȕбав, -а, -о *који има велике, дебеле чубе, усне (о човеку); велик, дебео (о уснама).* — Чубава уста бијаху дечку масна. *Шен.*

чȕбак, чȕпка и **чȕбāк,** -áка м покр. *човек дебелих усана. Р-К Реч.*

чȕбар, -бра м бот. *врста биљке из пор. уснатица* Satureja hortensis. — Чубар-биље беру л' те дјевојке. *НПХ.* У соби увек мирише на гуње, чубар и босиљак. *Лаз. Л.*

чȕбица ж *дем. од чуба.*

чȕбнути, -нём сврш. покр. *чучнути.* — Спрам њега, чубнула ојака жена, па бритвицом гули и крижа краставце у дрвену здјелу. *Горд.*

чȕбоња м и ж погрд. *особа дебелих усана.* — А што ти, чубоњо једна! Плачеш, мргодиш се, сузе пролијеваш? *Ков. А.*

чȕбраст, -а, -о покр. *в. чулав. Вук Рј.*

чȕбрика и **чȕбрица** ж бот. *в. чубар. Бен. Рј.*

чувàдāр, -ára м *в. чувар.* — Има црква добра чувадара. *НП Вук.*

чувàкућа ж бот. покр. *в. чуваркућа (1). Вук Рј.*

чȕвалац, -аоца м (ген. мн. -лāцā̄) **1.** *чувар.* — Ја сам ... чувалац јавне сигурности. *Шен.* **2.** *онај који не троши новац улудо, чуваран човек, добар штедиша. Бак. Реч.*

чувàлдуз м тур. покр. *велика и јака игла којом се шију вреће* ***и самари***; исп. самаруша. *Вук Рј.*

чȕвалица ж *чуварица. Р-К Реч.*

чȕвалȉште с *место где се нешто чува. Бак. Реч.*

чȕвāње с *гл. им. од чувати (се).*

чȕвāр, -ára м **1.** *онај који чува*: музејски ~, ноћни ~, железнички ~, ~ пруге, чувари реда. — фиг. Из тога зеленила ... продиру ... црне силуете ... чемпреса, тијех чувара мртве народне власти. *Војн.* **2.** *заштитник, бранилац.* — Млада генерација ... је ... чувар борбених традиција наших народа. *Дед. В.* **3.** *чувалац (2). Р-К Реч.*

Изр. анђео ~ 1) рлг. *анђео заштитник који се стара о сигурности, безбедности човека;* 2) *заштитник уопште, бранилац (1).*

чȕвāран, -рна, -рно **1.** *који добро чува (новац, имовину), штедљив.* — Прије чуварни ... постадоше сада болесно шкрти. *Кос.* Јова патролција, човек поуздан, вредан и чуваран. *Срем.* **2.** *који брани, заштићује, заштитнички.* — И чуварним ... јој крилом застрта је васиона. *Крањч. С.*

чувáрев, -а, -о = чуваров *који припада чувару.*

чувàрија ж *чуварева служба.* — Управо је за ту чуварију и био плаћен. *Донч.*

чувàрина ж *награда, плата за чување.* — Штета ... иде на његов рачун, скупа са мојом плаћом и чуварином. *Вел.*

чувáрити, чȕвāрӣм несврш. **1.** *бити чуваран, штедљив, штедети.* — Када се први пут отелила, чуварио је на млијеку, ускративши доручак себи и мени. *Гор.* **2.** *в. чувати.* — Стадо које чувариш одлази у штету. *Змај.*

чувàрица ж *жена чувар (1).* — Он ... опије евнухе и бабу чуварицу. *Скерл.* Грађанска Хрватска, чуварица хрватскога устава. *Кур.*

чȕвāрка ж **1.** *чуварица.* — У трећој години тај мали џин увелико се тукао са својим чуваркама. *Јов. С.* **2.** бот. *в. чуваркућа (1). Рј. А.*

чу̏вар-ку̏ла ж ков. *кула која чува град.* — Сјеверну страну тога четверокута чини висока стијена на којој је стара чувар-кула. *Обз. 1932.*

чувàркућа ж **1.** бот. *вишегодишња зељаста биљка из пор. тустика, меснатих главичасто распоређених листића, која се гаји и као украсна биљка* Sempervivum tectorum. *Терм. 3.* **2.** (и м) *чувар куће; пазикућа.* — Пртином је весео скакао пас чуваркућа. *Гор.* Кастелан дође, чуваркућа стара. *Шапч.* **3.** (и м) *особа која нерадо излази из куће, која најрадије остаје код куће.* — Најрадије је седела код куће, зато су је њене другарице . . . и звале чуваркућом. *Срем.* Павле се оставио витлања којекуда . . . и . . . поста чуваркућа. *Вес.* **4.** покр. *ускршње јаје које се прво обоји. Р-К Реч.*

чу̀варница ж *кућица или просторија за чуваље железничке пруге.* — Појурио сам према чуварници да обавијестим чувара о закрчености пруге. *ВУС 1970.*

чу̀варно прил. *као чувар.* — Над овим везама [у породици] чуварно и брижљиво је бдјела веома енергична . . . мати. *Глиг.*

чува̀рно̄ст, -ости ж *особина онога који је чуваран, штедљивост.*

чува̀ров, -а, -о = чуварев.

чу̏вати, чȗвām несврш. **1. а.** *пазити, бринути се да што не буде уништено, оштећено, повређено, нарушено:* ~ живот, ~ здравље, ~ достојанство, ~ част. — Само образ чувај, чедо моје! *Вес.* **б.** *старати се да се коме или чему нешто непријатно не догоди, да не буде какве незгоде, надгледати:* ~ децу, ~ кућу. — Недељу дана Лука је чувао болесника. *Макс.* **в.** *старати се да нешто не буде угрожено, нападнуто; стражарити:* ~ магазин, ~ капију, ~ границе, ~ поредак. — Целе зиме су касаблије чували грађу. *Андр. И.* Милан и он [Карађорђе] да . . . на међу изађу и чувају да не би . . . Турци пошли у помоћ Карановцу. *Нен. М.* **г.** *држати под стражом, контролом, мотрити на некога:* ~ заробљеника. — Пазитељи су их наизредице чували. *Гор.* **д.** спорт. *бити непрестано уз противничког играча.* **2.** *старати се о стоци док је на паши, изводити на пашу, напасати.* — Њихова браћа и синови чувају овце. *Вук.* Узми капу, пак иди чувај свиње. *Нен. М.* **3.** *бранити, штитити, служити као заштита.*—Пуштај ме . . . па ћу ти казати траву која ће те чувати од куршума. *Вес.* Видје на стрмини мјестанце, ограђено зидином, чувано торњем. *Наз.* **4. а.** *старати се да се што не расипа, штедети.* — Чувај бијеле новце за црне дане. *Маж. Ф.* Може Лаза да разбацује, јер Геца [отац] тече и чува. *Чипл.* **б.** *остављати на страну за одређену потребу.* — Чува те врховна команда за семе. *Јак.* **в.** *одржавати дуго, не отуђивати, не упропашћивати:* ~ стара писма, ~ документе, ~ књиге. — фиг. Чувао је ту мисао у позадини своје свијести. *Торб.* **г.** *остајати при чему, држати се чега; поштовати, не кршити:* ~ реч, ~ обичаје, ~ тајну, ~ успомену. — Италија чува неутралност. *Јонке.* Ко чува закон, син је разуман. *Рј. А.* **5.** (кућу, собу и сл.) герм. *остајати негде, не излазити. Р-К Реч.*

Изр. бог чувао, бог да чува *не дао бог;* нисам с тобом (с вама) свиње (овце и др.) чувао, нисмо заједно свиње чували *нисмо једнаки, равни, међу нама је велика разлика;* чувај зубе! *пази да не добијеш по зубима, да ти зубе не избијем;* ~ душу *клонити се, чувати се сваке неправде, лажи;* ~ запећак *седети у запећку;* ~ језик *пазити да се не говори што се не сме говорити;* ~ као кап (мало) воде на длану (као око, очи у глави, као зеницу ока, као светињу), ~ на срцу *најбрижљивије пазити, бринути се за кога или што;* ~ последњу стражу *одавати последњу почаст покојнику;* ~ своја леђа, ~ своју кожу *водити рачуна о себи и својој сигурности;* ~ стражу *стражу(ар)ити;* ~ постељу герм. *лежати у постељи.* — Брижно чува постељу по лијечниковом напутку. *Кос.*

~ **се а.** *држати се смотрено, избегавати опасности, водити рачуна о здрављу и животу.* — Ви се не чувате . . . И ви сте ми леп доктор. *Лаз. Л.* »Чувај се!« запријетили су ми. *Нам.* **б.** *склањати се, уклањати се, штитити се од кога, чега; опрезно се односити према коме, чему, избегавати кога, што:* ~ штете, ~ грешака, ~ свађе. — Чувај се паса! — довикну чобанин. *Јак.* Особито се [хајдуци] чувају женскиња. *Вук.* **в.** *пазити, водити рачуна, бити на опрезу (да се што избегне).* — Станем пуцати . . . добро се чувајући да кога не погодим. *Лаз. Л.* То сам знао и ја, па сам се чувао да му то [не] кажем. *Цес. А.*

Изр. ~ као живе ватре (кога или чега) *много се бојати, помно се клонити.*

чу̏ва̄ч, -а́ча м *в. чувар. Вук Рј.*

чу̏вен, -ена, -ено **1.** *трп. прид. од чути (се).* **2.** *који се прочуо, веома познат, гласовит, уледан, знаменит:* ~ лекар, ~ научник, ~ вез, ~ кућа, ~ по злу.

чувѐно прил. *познато свима, општепознато.* — Био [је] врло смотрен, чувено тактичан човек. *Петр. В.*

чу̏вено̄ст, -ости ж *својство онога који је чувен.*

чу̏вење и **чувѐње** с *гл. им. од чути (се).*

Изр. по чувењу *на основу причања, казивања других.* — Да је био атеист и бонвиван знао сам по чувењу одавно. *Мат.*

чу̏вида ж (ген. мн. чу̏ви̏да̄) тал. покр. **1.** *маска, образина; лажна спољашност, израз лица који крије право стање или осећање чије.* — Она га је сваког часа зивкала . . . а он је једнако имао чувиду хладна и учтива човјека. *Мат.* **2.** *маскирана особа, маска, машкара.* — Чинило се као да се за веселе ноћи покладне забављају широм чувиде. *Вел.*

чу̏видан, -дна, -дно *прерушен, замаскиран, закрабуљен.* — Поругљиви му распознадох крик, ал' скривен беше чувидни му лик. *Кост. Л.*

чу̏видскӣ, -ā, -ō *који се односи на чувиде.* — На чувидском плесу не говораше доста пристојно са графицом. *Матош.*

чу̏вило с индив. *в. чуло.* — Опчинила ми тако чувила да и сам слаткој речи верујем. *Кост. Л.*

чу̏вствен, -а, -о *који се лако узбуђује узбудљив, осећајан.* — Ја сам прилично чувствен, а у сваке чувствене душе свака јача мисао тражи изражај у облику. *Кос.*

чу̏вствено прил. *на чувствен начин, осећајно.* — [Влахиња] дохвати китару па уз тихану пратњу говори чувствено. *Огр.*

чу̏вственӧст, -ости ж *својство, особина онога који је чувствен.*

чу̏вствитӗлан, -лна, -лно рус. арх. *претерано осетљив, који се лако узбуђује, пун чувства.* — Шамика постаде тако чувствителан да, најмање ако му шта рекне, плаче. *Игњ.*

чу̏вствитӗлнӧст, -ости ж рус. арх. *својство онога који је чувствителан, осетљивост.* — Са годинама он [Мијатовић] је . . . прелазио у . . . једну осећајност која се пренемагала и поминьала на »чувствителност« романа из XVIII века. *Јов. С.*

чу̏вство с *психички процес или стање које одражава различит, позитиван или негативан однос према бићима, стварима и појавама, оно што се осећа, осећање.* — Два доста малена прозора и ниски строп . . . само још увећавају чувство неке тјеснобе. *Леск. Ј.* Босна, са јаким језичким чувством и смислом, сјајно се користила грађом . . . језика. *Сек.*

чувствӧва̄ње и **чу̏вствова̄ње** с *гл. им. од чувствовати.*

чувствӧвати и **чу̏вствоватн,** чу̏вствујēм несврш. *осећати.* — Ја мислим и размишљам, а ви само чувствујете и сањате. *Шен.* Твоју љутост сви ми чувствујемо. *Њег.*

чу̏г м *врста игре у којој се тера лопта с једне и друге стране, попик; кратко дрво којим се у тој игри удара лопта. Вук Рј.*

чу̏да̄к, -а́ка м *чудан, необичан човек који живи на свој начин, друкчији него остали људи, настран човек, особењак.* — Иво је желио чути изближе тога чудака. *Бип.* Имао је три сина који су се већ у својој младости . . . истакли као чудаци. *Шкреб.* Или је Павле чудак, или је у њему неки велики дар. *Сек.*

чудàкиња ж *женска особа чудак.* — Знам да је Бранка чудакиња. *Шен.*

чудàклук м *чудаштво.* — Није он то . . . с чудаклука правио. *Бал.*

чудáков, -а, -о *који припада чудаку.*

чудáковић м *в. чудак.* — Мене је занимао онај . . . чудаковић ударен мокром крпом. *ВУС 1970.*

чу̏дан, чу̏дна и чу̏дна, чу̏дно и чу̏дно **1. а.** *који изазива чуђење, који се по нечему издваја, разликује од других, необичан.* — А био је чудне нарави и владања. *Тур.* Говорило се да су Лазарићи и чудни. Сви су богаташи чудни. *Сек.* **б.** *који изненађује, неочекиван, невероватан:* ~ сан, ~ прича, ~ доба, чудна питања, чудна знамења, чудне мисли, чудне речи. **2.** покр. *изврстан, изванредан, особит.* — Чудне пушке, ваља мушку главу. *Њег.* **3.** нар. песн. *који се чуди.* — Ко је чудан, нек' се чуду чуди. *И-Б Рј.*

Изр. ~ сват, ~ светац ир. *чудан човек, чудак;* чудно чудо нар. песн. *велико чудо;* чудна ми прилика! чудна ми посла! чудна ми купуса! *ситнарије, којешта, није важно.*

чу̏да̄чкӣ, -ā, -ō *који се односи на чудаке, који је као у чудака, настран, особењачки.* — А тај [је] Лаци . . . скроз чудачко биће. *Ков. А.* Амбијент у коме живе обојен је њиховом оригиналном, чудачком настраношћу. *Глиг.*

чу̏да̄чки прил. *на чудачки начин, као чудак, особењачки, настрано.* — Милена је живела повучено, чудачки, не волећи никога. *Рист.*

чудáштво и **чу̏да̄штво** с *особина или поступци, понашање онога који је чудак.* — Не спомињу више Влаовиће . . . него препричавају само њихова чудаштва, њихов мрак и пропаст. *Сек.* Трећи ред испуњају шепави поротници, грбавци . . . обиљежени људским чудаштвима. *Божић.*

чудевѐније с индив. *в. чудо.* — И сама живеж [живина] већ види да се нека чуденења збивају. *Глиш.*

чу̏десан, -сна, -сно **1.** *који задивљује, необичан, изванредан, диван.* — Тијело јој је било пуно чудесне снаге. *Козарч.* Најчудеснији су брегови у јесен кад се све мијења и преображава. *Андр. И.* **2.** *пун чудеса, натприродан, невероватан.* — Садржајем [је] црквена драма чудесна и фантастична. *Водн.* Напредна знаност одбацује натприродно, чудесно стварање свемира. *ОГ.*

Судбина је моја чудесна: ја сам ловац срца свога. *Макс.*

чу̏десно прил. *на чудесан начин, необично.* — Сунце се играло чудесно на тамнозеленој јеловини. *Шен.* Они први дани били су чудесно лепи. *Поп. Ј.*

чу̏деснӧст, -ости ж *својство или стање онога што је чудесно.* — Осјетише сву чудесност те неугодне свијетле језе. *Сим.*

чудѐствен и **чу̏дествен,** -а, -о заст. **а.** *в. чудан (1).* — Каква ли је то чудествена коб да се баш мој и његов живот овако испреплиће! *Ков. А.* **б.** *в. чудесан (1).* — Има, тако, простих, неугледних људи чија доброта, у додиру с ближњима невољним, изненада засја као чудествено откриће. *Јевт.*

чудѐствије с заст. *в. чудо.* — Господин Чеда ... пише тако неке историје; море, ја да му седнем па испричам, па да опише моја разна житија и чудествија. *Срем.*

чудѐство с заст. *в. чудо.* — И он [живот] је за ме тајна и чудество. *Наз.* По њему је Сријем земља чудества. *Бен.*

чу̏дика ж бот. *биљка из пор. млечика, рицинус. Бен. Рј.*

чу̏дило с *в. чудо.* — Све болести, све невоље ... сва зла и чудила што их сад има по свету ... раштркаше се по људима. *М 1867.*

чу̏дити, -ӣм несврш. варв. *изазивати чуђење код некога, зачуђавати, изненађивати.* — Чуди Перу што му инжењер говори »ви«. *Шуб.* Баба Томанија је увек чудила Јоку. *Рист.* Неће га чудити невиност бића. *Уј.* ~ **се** *бити снажно дирнут нечим неочекиваним, непредвиђеним, показивати изненађеност, изненађивати се.* — Чудиш се што сам се уђутао — болестан сам. *Лаз. Л.* фиг. Чудиле се њиховој игри сњежне георгине у цвјетњаку. *Гор.*

Изр. ~ (живим) чудом, крстити се и ~ *чудити се веома много.* — Учитеља је требало склептати једног дана тако да се крсти и чуди. *Минд.*

чу̏днӣк м индив. *чудак.* — И не разумију се међу собом ти чудници. *Уј.*

чу̏дно прил. *на чудан начин, необично.* — Чудно [су] на њ гледали мислећи да је тајни непријатељ Русије. *Јаг.*

чудно̀ват и **чу̏дноват,** -а, -о *чудан, необичан.* — Сељак српски је бистар, готово даровит, и код њега се често јављају типови чудноватe интелигенције. *Скерл.* Мој отац ... је чудноват, волио би изгубити хиљаду форинти него пустит новчић. *Тип.*

чудно̀вато и **чу̏дновато** прил. *на чудноват начин, чудно, необично.* — Кад је празну чашу одмакао од уста, било му је некако чудновато, грло му се сушило. *Тур.* Сељаци се чудновато згледаше. *Коч.*

чудно̀ватӧст и **чу̏дноватӧст,** -ости ж **1.** *својство онога што је чудновато, необичност.* — Гледајте ове друге рибе око нас, ово шаренило боја на њима, ове чудноватости облика и покрета. *Петр. М.* **2.** *чудновата, чудна, необична ствар или појава.* — Какве ли нам то ви чудноватости причате! *Креш.*

чудно̀вит, -а, -о *в. чудноват.* — Чудновито му свјетло очи мути. *Шен.*

чудно̀вито прил. *в. чудновато.* — Био [је] то плашт од златна ткања чудновито испроткан звијездама и смотан у мноштво завоја. *Креш.*

чудно̀лик, -а, -о ков. *који има чудан, необичан облик.* — Чуднолик врх разјапио се као чељуст. *Цес. А.*

чу̏днӧст, -ости ж *особина онога што је чудно, необичност.*

чу̏дњāк м *в. чудак.* — [Он] се тога дана понашао као чудњак. *Јов. С.* Није он толико послушао овог капетана Мику, који му је одувек изгледао помало чудњак. *Андр. И.*

чу̏дњāчкӣ, -ā̄, -ō̄ *в. чу̏дāчкӣ.* — Као мислилац био је [Л. Костић] оштроумнији и оригиналнији од Змаја ... али на један чудњачки начин. *Јов. С.*

чу̏дњāчки прил. *в. чудачки.* — Упит је био толико ненадан ... да га Калкић ... чудњачки погледа. *Божић.*

чу̏до с (мн. чу̏да и чудѐса) **1.** рлг. мит. *појава у којој се огледа деловање натприродних сила, појава која је у супротности с природним законима; нешто натприродно, фантастично.* — Прича [се] да су се [стари неимари] носили са вилама и свакојаким чудима. *Андр. И.* **2. а.** *оно што изазива опште чуђење, чудна, необична појава.* — Гледај, гледај чуда невиђена! *Огр.* Дечко је био жељан свијета и свјетских чуда. *Кол.* Ред је да и ви видите варошка чудеса и господске уживације. *Рад. Д.* **б.** *велики подвиг, подухват који изненађује величином.* — Партизани ... и код нас чуда праве. *Чол.* **в.** мн. *разноврсни, необични предмети.* — У бунар беше набацано којекаквих чуда тма божја. *Вес.* Извукоше штампиље, оловке и триста чуда. *Хорв.* **3.** покр. *тешко стање у коме се неко налази, неприлика, беда, невоља.* — Куњи нека не долази ... јер сам ја на чуду са још седмеро! *Мат.* **4.** (у прилошкој служби) **а.** *врло много, сила, силесија, тма:* ~ света, ~ људи. **б.** *чудно, чудновато, необично, неочекивано, зачудо.* — Чудо нисте ишли возом или друмом? *Чол.*

Изр. бити, наћи се у чуду *много се чудити; бити, наћи се у неприлици;* гле чуда! *за изражавање изненађења, чуђења;*

забавити се о свом чуду *мислити на своје бриге*; за (дивно) чудо *чудно је*; занемети, зинути од чуда *јако се зачудити*; знати сто чуда *знати многе вештине, умети радити многе ствари*; ићи као на ~ *ићи у великом броју*; крстити се од чуда *в. чудом се чудити*; ни по чуда *ништа нарочито*; свако ~ за три дана *ни на какав догађај људи дуго не обраћају пажњу*; чудна (чудног) ми чуда, чудно ми ~ *ништа важно, којешта*; чудо и покор, триста чуда (начинити, направити) *створити неред, збрку, неугодну ситуацију*; чудом, неким чудом *на необичан, необјашњив, тајанствен начин*; чудом се чудити *в. чудити се*; чудо над чудима *врло велико чудо*.

чудòвило с индив. *в. чудо*. — До црне клањам ти се земље, ступив на твој видик, на чудовило читава свијета. *Прер.*

чудòвит, -а, -о *в. чудан*. — Чудовити њихови тророги шешири бијаху опточени сребром. *Креш.*

чудòвитōст, -ости ж *својство, особина онога што је чудовито*. — У пустоћи данашњег пута и чудовитости вечере, која се завршила несхватљивом пјесмом Бернардиновом, ова је соба оаза, окрепљење. *Нех.*

чудòвишно и **чȕдовишно** прил. *гадно, страшно; чудно, чудновато*. — Кад смо у борби обилазили разне крајеве наше земље, чинило ми се чудовишно кад су неки колебљивци, позвани да пођу у борбу, говорили ... *Поп. Ј.*

чудòвишнōст и **чȕдовишнōст,** -ости ж *својство, особина онога што је чудовишно*. — Ранковић који је искусио један хајдучки зверски напад и у њему изгубио оца, није ужас таквог напада пренео у роман у најсуровијим облицима његове нељудске чудовишности. *Глиг.*

чудòвиштан и **чȕдовиштан,** -шна, -шно **1.** *који запрепашћује величином и обликом, грдан, голем, огроман, дивовски, оријашки*. — Кроз светлу ноћ ... чу се као зујање неког чудовишног, дивовског комарца. *Ћос. Б.* И стара грчка прича о ... борби с чудовишним титанима врло је слична бабилонском миту. *Пов. 1.* **2.** *који изазива чуђење суровошћу или наказношћу, грдан, грозан, страшан*. — Тучњава у полицијској истрази ... је систем ... При томе се догађају чудовишне ствари. *Чол.* Неправедно, нељудско ... и ружно у моралу и етици долазило им је од Млечића, чији је лик народно предање сачувало као опак и чудовиштан. *Глиг.* Злочин за који је оптужен исто је толико чудовиштан колико и ово њезино понашање. *ВУС 1970.*

чудòвиште и **чȕдовиште** с **1.** *животиња необичне величине и изгледа, необично живо биће које изазива страх и згражање, неман*. — Какво си ти шарено чудовиште? Јеси ли папига? *Брл.* Њен [станични] фронтал ... зјапио је као чељусти неког гладног чудовишта. *Уск.* **2.** фиг. **а.** *особа чудна и необична по свом изгледу; наказа, страшило*. — На те вреле дане ... смуца се кроз београдске улице једно чудовиште. *Дом.* И нисам ли бјегунац, скитница, чудовиште без циља? *С-Ц.* **б.** *особа необична по суровости или моралној настраности, монструм*. — Слушао сам његову причу сав најежен од грозе ... шта ли је то што га је направило таквим моралним чудовиштем. *Чол.* Ово ми се чудовиште сада смије, удесила ме. *Донч.*

чудòлик, -а, -о необ. *чуднолик*. — Ноћ је над њим била тиха као дубина, а осјетљива као површина чудоликог језера. *Божић.*

чудòтвор м необ. *в. чудотворац*. — Кад чудотвор ... удари ту последњу стену ... оде у прах. *Радич.*

чȕдотвōран, -рна, -рно *који твори, чини чуда, који има натприродну моћ*: ~ прстен, ~ трава, ~ слика, ~ врело. — Ја имам звоно од сувога злата, овога је звона чудотворан глас. *Ил.* Описана су у литератури чудотворна дјеловања звукова на човјека. *ВУС 1973.*

чудотвòрац, -рца м *онај који твори, чини чуда, онај који има натприродну моћ*. — На тај дан кретале су гомиле ... да се помоле пред дрвеним чудотворцем. *Крл.* фиг. Вратићу се под докторово окриље, јер је доктор Јанковић чудотворац. *Чипл.*

чудòтвōрка ж (дат. -ки) **а.** *жена чудотворац*. — Пред иконом чудотворке кандилница гори мала. *Хар.* **б.** (у атрибутској служби, уз им. ж. рода) *која има чудотворну моћ, која чини чуда*. — Чаробна песма, песма исцелитељка и чудотворка постајала је већ у најстарије доба. *Ђурић.*

чудòтвōрњак м *в. чудотворац*. — Стаде мислити ... на попа Алексу, који је ... још одавна постао »чудотворник«. *Шимун.*

чȕдотвōрно прил. *на чудотворан начин*. — Чудотворно му очисти мрље на прслуку. *Каш.*

чудотвòрнōст, -ости ж *способност за чињење чуда, чудотворна, чудесна моћ*.

чудотвòрство с (ген. мн. чудòтвōрстāвā) *чудотворност; чудо*. — То су биле сигурно оне ... са највећом моћи исцељења и чудотворства. *Станк.* То златно зрневље ... хљеб насушни, чудотворство створено од сокова мајке земље и сунчева зрака. *Рад. Д.*

чȕђēње с *гл. им. од чудити (се)*.

чȗј м песн. *шум.* — И вијаше облак се дима ... као да жели ишчезнути у зоре гримизне руј, куда га њежно и мало носи на крилима лаким лахора јутарњег чуј. *Гал.*

чујáвати, чȗјāвām несврш. покр. = чујати *чути с времена на време, слушати.* — Ја њих [петлове] већ осамдесет година чујавам. *Вел.* И глушац чујава кад му се дава. *Н. посл. Вук.*

~ **се** покр. = чујати се *чути се с времена на време.*

чȗјан, -јна, -јно (обично уз прилог једва) *који се може чути.* — Чула је ... тупо, једва чујно капање воска. *Ћос. Д.* Срце јој куца на кратке, једва чујне махове. *Бег.* Глас јој је подрхтавао, али је био чујан. *Пер.*

чȗјати (се), чȗјām (се) несврш. покр. = чујавати (се). — Чујали смо да код њега долазе чувене харамбаше. *Вујач.* Увече су се чујали повици за потјеру час из Брезе, час из Међе. *Лал.*

чȗјно прил. *на чујан начин, гласно.* — Поче дисати теже и чујно. *Сек.* На улицама тишина, тек је сјевер једва чујно пирио. *Кол.*

чȗјнōст, -ости ж *својство, особина онога што је чујно.* — У Црној Гори ... је ограничена чујност Радио-Титограда. *ВУС 1972.*

чȗјнути, чȗјнēм сврш. *дем. према чути*; исп. чухнути. — И кад га [вола] чујне мајчица, што инако је »крава«, на велика би ока два на кабле плакат стала. *Краљч. С.*

чȗк м *чекић. Р-К Реч.*

чȗк (обично удвојено) узв. оном. *глас који се чује при лаком ударцу, куц.* — Лако је вама докторима! — одвраћао Обрад ... Чук, чук, и готово. *Рад. Д.*

Изр. **чук по чук** *мало-помало.* — Пјевале дјевојке његова јуначка дјела, а пјесме јесу одалице пусте, па чук по чук — разгласа се његово име по свој околици. *Торд.*

чȗка ж *брдо или брдашце с једне стране сасвим стрмо, а с друге стране нагнуто.* — Иду Немци упорно, пењу се по највишим чукама, али нас не могу уништити. *Дед. В.* На чукама ... на домету даждева ватрених говоримо с обарача нашим кажипрстима. *Фран.*

чȗка и **чýка** ж покр. *овца без ушију. И-Б Рј.*

чȗкаљ, -кља м **1. а.** *зглоб или задеблали део кости у близини зглоба.* — Леву ципелу била је скинула и стала на њу са ногом у чарапи на којој је велики чукаљ штрчао као дјетиња песница. *Вас.* Педљима измјери дебљину зида у прозорском оквиру, куцну чврстим чукљем да опроба материјал. *Лал.* **б.** *увр х бута крај за који се држи черек кад се носи, пикаљ. Вук Рј.* **2.** *клин о који се веша оружје, одело и др. (нпр. на чивилуку).* — Хтио би ... да дохвати нож бјелокорац с чукља. *Љуб.* Опасао би некакву стару кривачу што се вуцарала по кући од кута до чукаља, од чукаља до кута. *Бег.*

чȗкāн, -āна м покр. *ован без ушију. II-Б Рј.*

чȗкањ, -кња м покр. *в чукаљ (1а).* — Тек кад прозорско окно одјекну под чукњевима његове песнице, Нешко се освести. *Уск.* То је био муж. Зобницу си могао да објесиш за чукањ на његовом лакту. *Ћос. Д.*

чȗкāње с *гл. им. од чукати (се).*

чȗкāр, -āра м и **чȗкара** ж покр. *врлет, камењар*; исп. чȗка. — Видиш, негдје по овим чукарима кости ћемо оставити. *Лал.* Али ништа више, већ узми само имена: Вражја глава, Каменита чука ... па можеш да замислиш какве су то чукаре и гудуре. *Јак.*

чукàрати, -āм несврш. оном. *ударати, звецкати, звечати.* — Чукара звечка, коњи вранци и од пене и иња побелели. *Рад. Д.*

чукàрина ж *аугм. од чукара.* — Ни грмена, ни чукарине да се човјек сакрије. *Лал.*

чукàрица ж *дем. од чукара.* — Ено двоје козарчади ... Стаданце [им се] вере тамо по оној купини на чукарицама. *Шапч.*

чȗкаст[1], -а, -о *који је без ушију*; *који има одсечене, осакаћене уши, чулав.* — Унутра цијучу мишеви ... Мајко моја ... питам се све, хоћу ли осванути чукаст, одгризених ушију. *Ћон.*

чȗкаст[2], -а, -о *који има стрм врх, који је као чука.* — Даље низ Бабину настаје купа Клепа, обухвата и села око чукастог врха истог имена. *Дед. Ј.*

чȗкати, -āм несврш. **а.** *ударати, тући, лупати, куцати*; *звонити.* — А, вала, сутра, када им се ми попењемо на Дрен и станемо да их чукамо у главу, неће се зауставити до Саве. *Јак.* Је ли звонило ... за литургију? Чукало је. *Срем.* **б.** *ударати кљуном, кљуцати.* — Јаребице ... прелијећу у осоје да чукају кадуљино сјеме. *Нам.*

~ **се** *куцати се (чашама). Р-К Реч.*

чȗкица ж *дем. од чука.* — Две чете ... продужише нападати непријатељско ... крило на чукицама југоисточно од Бирове чуке. *Лаз. М.*

чȗкља ж *в. чукаљ (2).* — Сваке ноћи закључавам децу ... па обесим кључ високо о једну чукљу. *Мат.*

чукљàјив, -а, -о *који је кврга вих колена, тако да ударају једно о друго при ходу или трчању (о коњу). Вук Рј.* фиг. у изразу: чукљајиве панталоне, хлаче *панталоне избочене, испупчене у коленима (због неспретности).*

чȕкнӯт, -а, -о *који није сасвим при себи, ћакнут, ударен, сулуд.* — Решавали [су] ... да њега, Обрада, Лазар огласи за чукнутог. *Рад. Д.*

чȕкнути, -нём свршс. *куцнути, ударити, лупнути, звекнути.* — Придошлица ... чукну на отворене авлијске вратнице некаквом ... тољагом. *Бор.* Чело ти је крваво ... Дај да видим како су те чукнули. *Моск.* ~ **се** *ударити се, имати мањи окршај.* — Раније ... лако је било ратовати! Састану се две војске, чукну се, па се разиђу. *Моск.*

чȕкнути, чȕкнём свршс. *дем. према чути, чухнути, начути.* — Чукнула то господа, па се изјазбила на ме. *В 1885.* Имам нешто да ти повјерим, а нисам рад да ти стара мајка о нашем говору што чукне, него идемо некуда у крај. *Јаки. Ђ.*

чȕкнӯтӧст, -ости ж *особина онога који је чукнут.* — Само ако се озбиљно глуме људске чукнутости, оне имају ... жељено дјеловање. *Божић.*

чукун- тур. = шукун *префикс у сложеницама за означавање сродства у четвртом колену према узлазној или силазној линији*: чукундед, чукунбаба, чукунунук и сл.

чȕкунбаба и **чукȕнбаба** ж = шукунбаба *прадедова или прабабина мати, дедова или бабина баба.*

чȕкунбабин и **чукȕнбабин,** -а, -о *који припада чукунбаби.*

чȕкундед(а) и **чукȕндед(а),** ијек. чȕкундјед(а) и чукȕндјед(а), м = шукундед(а) *прадедов отац, дедов дед.*

чȕкундедин и **чукȕндедин,** -а, -о, ијек. чȕкундједин и чукȕндједин *који припада чукундеди.*

чȕкундедов и **чукȕндедов,** -а, -о, ијек. чȕкундједов и чукȕндједов *који припада чукундеду.*

чȕкундедовина и **чукȕндедовина,** ијек. чȕкундједовина и чукȕндједовина, ж = шукундедовина.

чукундéка м (ек.) **1.** *хип. од чукундед.* — Бака ми каже да је то баш чукундека на том старом платну, изгризеном на два места. *Чипл.* **2.** бот. *в. саса. Р-К Реч.*

чукундјед-, ек. чукундед-.

чукȕндрук м тур. **1.** покр. *кукурузни клип без зрња, окомак, чоков. Р-К Реч.* **2.** бот. *в. цвекла. Сим. Реч.*

чȕкунунук м = шукунунук *праунуков или праунукин син.* — Док се сад заваде, неће им се ни чукунунуци помирити! *Вес.*

чȕкунунука ж = шукунунука *праунукова или праунукина кћи.*

чȕкунунучȁд ж *зб. им. од чукунунуче.*

чȕкунунуче, -ета с (супл. мн. чȕкунунучȁд и чȕкупунучићи) = шукунунуче *дете (син или кћи) праунуке или праунука.* — Она има много праунучића и чукунунучића које редовно обилази. *Пол. 1957.*

чȕкунунучић м *дем. и. хип. од чукунунук.*

чȕкунчȕкунбаба и **чȕкунчукȕнбаба** ж *чукунбабина или чукундедова мати.* — То је морала бити прабаба или чукунчукунбаба Лукијана Мушицког. *Дом.*

чȕкур м тур. покр. **1.** *в. учкур. Вук Рј.* **2.** *в. чокур. Рј. А.*

чȕкура ж покр. *в. учкур. Вук Рј.*

чȕл м тур. *коњски покровац.* — Па на њ удри седло венедиско ... преко седла чула јагњетине. *НП Вук.*

чȕла ж *животиња (обично овца) малих ушију.* — Изгнала чула рогушу. *Вук Рј.*

чȕлав, -а, -о = чуласт *који има мале или одсечене, осакаћене уши*; исп. ћулав (1): ~ ован, ~ овца.

чȕлак, -лка м покр. *ситнији шиљасти камен.* — Претурао је [вјетар] камене чулке и кроз пукотине ... витлао ватру у стајама. *Божић.*

чȕлан, -лна, -лно **1.** (обично одр.) *који се односи на чула*: чулни нерви, ~ осетљивост. **2.** *који се примећује, опажа, сазнаје чулима*: чулни свет, чулни утисци, ~ опажање. **3.** *који се заснива на опажању чулима, телесан, материјалан.* — Обичан, чулни живот види само резултате, наука гледа процесе. *Кнеж. Б.* Животни и чулни ужици ... за њу су тек симболични. *ВУС 1973.* **4.** *којим доминирају телесни прохтеви и уживања, склон телесном уживању, путен, сензуалан; страствен, похотљив.* — А изнио је и положај своје земље према профињеном Западу, као и према чулном и осионом Истоку. *Бараћ.* Они тугују што им синови живе расипним, чулним животом. *Петр. В.* Ти слаб, чулан, плотан човек. *Бос. Д.*

чȕласт, -а, -о = чулав.

чȕлно прил. **1.** *на чулан начин, помоћу чула, чулима.* — Осећамо да је овај опис веома жив и веран; читајући га ми просто чулно доживљавамо ову несносну летњу врућину и оморину. *Т. кљ.* **2.** *телесно, путено.* — Долорес ... је искрено ... чулно, тјелесно зажелио, а све се је брзо претворило у ... путену засићеност. *Крл.*

чȕлнӧст, -ости ж **1.** *својство онога што је чулно, што се заснива на опажању чулима.* **2.** *склоност чулном, телесном уживању, путеност.* — Маркиза ... је била једно луцкасто створење ... подложно ниској чулности. *Јов. С.* Истина, и прије је стара вољела да гуцне, по обичају жена које старе и пређе их чулност. *Сим.*

чу́ло с **1.** *орган преко којег човек или животиња прима утиске спољашњега света, осетило.* — Нове боје, облици и мириси, па и нови звукови тискали су се на врата мојих чула. *Наз.* фиг. Рука човекова јесте чуло културе и цивилизације. *Кнеж. Б.* **2.** *способност примања спољних утисака, осетљивост, осећање.* — Морала сам да убијем у себи сва нестрпљива чула и сву младост. *Бег.* Ко је читао Даничића . . . чак и без осетног развијеног чула за тананости језика и стила, не може . . . посумњати . . . *Мил. Ж.*

чу́лоња м *онај који је чулав. Р-К Реч.*

чу́лтӑн, -а́на и **чу́лтан** м тур. *чул.* — Гиздава му поклонио вранца, а на вранцу чултан до кољена. *НП Вук.*

чу́лук м тур. покр. **1.** *човек, мушкарац који има само једну семену жлезду, једномудац. Рј. А.* **2.** *сакат човек, богаљ. Шкаљ.*

чу́љав и **чу́љаст,** -а, -о *чулав, чуласт.* — Па онда [да одсечем] једно уво, па друго, па гледај га онако чуљава како се превија. *Ранк.* [Пушкомитраљесцу] је куршум штрпнуо уво, па су га сељаци звали »чуљасти«. *Ћос. Д.* Уши ће нам поотпадати, па ће у пролеће . . . цео одбор бити чуљаст. *Рад. Д.*

чу́љёње с *гл. им. од чуљити.*

чу́љити, -и́м и чу́љим несврш. *уздизати ушне шкољке ослушкујући (о животињама),* ћулити[1]. — Коњи сву ноћ касају, уши радосно чуље. *Макс.*

чу́љко м *чулук.* — Страшило за птице, погани и немани, остаћеш чуљко побаулько. *Богдан.* Он је чуљко замрлих чула. *Божић.*

чу́ма ж тур. *куга.* — Све се склања од дома твојега, као да у њему чума мори. *Вес.* Засједну [људи], па никако не избијају као чума из Сарајева. *Куш.*

чу́мав, -а, -о и **чу́ман,** -мна -мно *заражен чумом, кужан.*

чу́н м (лок. чу́ну) **1.** *мањи пловни објекат начињен од дебла, стабла, мали плитки чамац; чамац уопште.* — Људи [су се] довили да жлебе чунове у великоме деблу. *Жуј.* Ено . . . вртоглавац отиснуо се у чуну од краја. *Маж. Ф.* фиг. На облаку бијелом се зибао сребрн мјесечев чун. *Кркл.* **2.** *чунак (1а).* — Кад јој се нити помрсе и чунак запне, онда и пјесма стане; а кад чун проради и ордо лупне, и пјесма се наставља брже. *Андр. И.*

чу́нак и **чу́нак**[1], -нка м (мн. чу́нци, чу́нкови и чу́нци) **1. а.** *покретни део ткачног разбоја, направа од тврдог дрвета у облику чуна, у који се умеће калем са потком, цевњак.* — А ти су дани брзи, као чунак, и пролазе без надања. *Нуш.* Тада погрешна мисао поче у њему да протрчава као чунак на разбоју. *Андр. И.* И велике радости и велике жалости уткивају се као дугачак конац што га чунак људскога живота тамо-амо провлачи. *Ком.* **б.** *део шиваће машине у коме је смештен калемчић с концем од којега постаје доња страна шава. ЕЛЗ.* **2. а.** *цев којом се доводи вода.* — У наше вријеме налазили су људи у земљи од олова чункове кроз које је вођена вода. *Вук.* Алихоџа . . . је презриво говорио о новој »поганој« води која иде кроз гвоздене чункове. *Андр. И.* **б.** *лимена цев за пећ, кроз коју пролази дим у оџак; део такве цеви.* — На тим су вагонима нагомилани . . . сандуци, шпорети, чункови. *Нуш.*

чу́нак[2] и **чу́нак,** -нка м *дем. од чун (1).* — А на њем [језерцу] чунак, сребром обливени . . . тихано се нија. *Хар.*

чу́наст, -а, -о *који има облик чуна.*

чу́нић, -а и **чу́нић,** -и́ћа м *дем. од чун.* — Мислио сам . . . о сваком чунићу који се на њему [мору] појавио. *Нен. Љ.*

чу́ница ж покр. *мали чун.* — Овако се по . . . Морави вози само на чуницама. *Вук.*

чу́нкара ж погрд. *стара, ружна жена. Р-К Реч.*

чу́нчић, -а и **чу́нчић,** -и́ћа м *дем. од чун.*

чу́њ м (лок. чу́њу; мн. чу́њеви, ген. чуњева́ и чу́њёвā) **1.** геом. *купа, конус, стожац:* зарубљени ~, површина чуња, пресек чуња. **2.** спорт. **а.** *комад дрвета купаста облика који играчи руше куглом.* **б.** *дрвена направа са дршком за гимнастичке (слетске) вежбе.* **3.** *в. чун (1).* — Укрцају се у један велики чуњ и завезну уз воду. *Љуб.* **4.** *хрпа, гомила купастог облика.* — На крилу [се] диже топли чуњ рашчешљане вуне. *Михољ.*

чу́њак, -њка м *в. чунак (1а).* — За станом сједи жена и хитро тка, промећући кроз жице јајасти чуњак. *О-А.* Кад чуњци прелете кроз утку, онда дижу тешке нећанице. *Креш.*

чу́њаст, -а, -о *сличан чуњу, који је у облику чуња, купаст.* — Чобанска пландовања, борова шумица на чуњастом брежуљку још више појачавају тај дојам . . . пространства. *Сим.* Пред кућом се зеленела висока крушка с чуњастом крошњом. *Шов.*

чу́њасто прил. *као чуњ, у облику чуња.* — Она [цвјетна ложа или цвјетиште] може бити чуњасто избочена, плочаста или удубљена. *Бот.*

чу́њача ж агр. *врста јабуке чији је плод чуњаста облика. Тод.*

чу́њӑш, -а́ша м зоол. *род грабљивих морских пужева* Conus. *ЕЛЗ.*

чуња̀шица ж зоол. *род пелагичких морских пужева предњошкржњака с врло малом кућицом* Carinaria. *ЕЛЗ.*

чу̏њић, -а и **чу̏њић,** -ића м *дем. од чуљ.*

чу̏њкаст, -а, -о *мало чуњаст; чуњаст.*

чуњо̀сјек м (ијек.) мат. *пресек чуња.*

чуњо̀сјечица ж (ијек.) мат. *линија пресека чуња.*

чу̑п м и **чу̑па** ж **1.** *в. чуперак (1).* — По ... челу попадали чупи црне косе. *Ћор.* Бијеле сједине у дугачким коврчастим чуповима пале на рамена. *Новак.* Причају да га је она одмах ... повукла за чупу. *Л-К.* фиг. Чинило му се да кроз чупу грања и цбуња ... назире обрисе раштрканих кућа. *Дав.* **2.** *бусенчић траве и сл., оно што се одједном ишчупа; количина чега која се одједном прстима захвати.* — Отаре чупом траве косу. *Донч.; Р-К Реч.* **3. а.** *длакава страна коже. Р-К Реч.* **б.** *длаке у крзну.* — А добро би било да откинеш мало чупе од црна мачка без белеге. *Глиш.* Начине лопту, обично од говеђе чупе. *Бег.*

чу́па 1. а. м = чупо *хип. и ир. од чупавац. Вук Рј.* **б.** ж *хип. и ир. од чупавица.* — Доста су нам памет солили ... оне чупе и ђубре. *Шапч.; Вук Рј.* **2.** ж покр. ист. *слушкиња у старом Дубровнику.* — Рококо-дама њега [Бруеровића] не замамљује ... већ припроста ... жупска чупа, којој он из Париза пише љубавну посланицу. *Водн.*

чу̑пав, -а, -о **1.** *непочешљан, разбарушен, рашчупан, замршен.* — Мало затим појави се чупав, дремљив момак, који зеваше гласно. *Дом.* Испод масне капе стрше им чупаве руке. *Кал.* фиг. О разбарушени храстови и чупаве врбе мога роднога краја! *Наз.* **2.** *обрастао длакама, косматог, руњав, рутав;* исп. чу̑па (3). — Чупави зељов вуче ланац по авлији. *Срем.* **3.** *који има чуперке, рутав (о тканини или ономе што је од такве тканине направљено).* — Трља [деда Маша] ћелу неком мирисавом водицом, па онда чупавим пешкиром. *Сек.*

чу̑павац, -авца м **1.** *онај који је чупав, разбарушен.* — Мада је Звонку био одвратан тај чупавац ... ипак се према њему владао најљубазније. *Киш.* **2.** *врста постељног покривача, вуненог ћилима, јастука и сл. с чупавим петљицама.* — Болеснике ваља положити на меке простирке (нпр. душек или чупавац). *Батут.* Ређала на јастуцима чупавцима карте. *Вучо.* **3.** бот. **а.** *ледак* Mesembryanthemum crystallinum. *Сим. Реч.* **б.** *мачков брк. Сим. Реч.*

чу̑павити, -ӣм и **чупа́вити,** чу̏пāвӣм несврш. *чинити чупавим, разбарушеним. Прав.*

~ **се** *повр. Р-К Реч.*

чу̑павица ж *она која је чупава, разбарушена.* — Ух! Каква си! Чупавица права! *Војн.*

чупа́вко м *в. чупавац (1).* — Један чупавко неопходно обучен. *Пол. 1958.*

чу̑пављење и **чупа́вљење** с *гл. им. од чупавити (се).*

чу̑павӧст, -ости ж *својство или стање онога који је чупав.*

чу̑пак, -пка м **1.** *чуперак (1).* — А ми смо се, богме, много намучиле ... од чега су ми седи ови чупци. *Вес.* **2.** *количина бурмута која се узме између два прста (при шмркању);* исп. чуп (2). — Покуца по заклопцу бурмутице, отвори је, уштину подобар чупак бурмута. *Креш.*

чупа́ница ж *вуна или кострет очупана с мртве животиње (овце, козе и сл.). Вук Рј.*

чупа̀ница ж биол. *омотач који повезује заметак, ембрио с материцом. Бен. Рј.*

чу̑пање с *гл. им. од чупати (се).*

чу̑паст, -а, -о *који је са чупама, са чуперцима, чупав:* ~ сукно, чупасте чарапе.

чу̑пати, -ām несврш. **1. а.** *вући, повлачити, извлачити што испрекиданим, наглим покретима.* — Ја њега чупам за косу и бркове. *Пав.* **б.** *силом и с напором извлачити, вадити; вадећи одстрањивати.* — Батргајући се, једва чупајући ноге из намета, група пође напред. *Ћос. Д.* фиг. Чупам из себе жеље, жудње жарке. *Крл.* **2.** *черупати, огољивати што пернато или косматог.* — Чупали су великог ћурка са ћурком. *Чипл.* **3.** *вукући силом откидати (што причвршћено за подлогу или делове чега).* — Вукадин само ћути и чупа сунђер. *Срем.* Длаком [дјевојчица] по образу лупа бркате партизане, и с капа њихових стане црвену звијезду да чупа. *Наз.* фиг. Ах! да ти знаш што ми се све ту врти у глави — што ми ноктима срце чупа. *Војн.* **4.** (често безл.) *задавати на махове болове у организму, жигати, пробадати.* — Често се гасила [свест] штипана мокрим прстима умора који је неиздржљиво ... чупао црева по стомаку мучећи на повраћање. *Ћос. Д.* фиг. *задавати душевни бол.* — Нешто га је чупало из дна душе. *Пер.*

~ **се 1.** *повр.* — Чупа се за косе, плаче и пружа руке према реци. *Шуб.* **2.** уз. повр. *гушати се, бити се, тући се; грабити се, јагмити се.* — [Турци] навале у шанац, и стану се са Србима ... сјећи и бости сабљама и ножевима, и чупати се за вратове. *Вук.* Краљ га бјеше послао да помири Задране са Трогиранима који се крваво чупаху. *Шен.* И док су се они доље чупали око новца, ви сте се сретно провукли. *Мар.* **3.** *ослобађати се силом, отимати се.* — Пропалицо, пијаницо! — викала је, чупајући се из његових снажних руку. *Рад. Д.*

чу̏пач, -а́ча м *онај који чупа (нпр. лишће, траву, перје и сл.). Р-К Реч.*

чупа̀чица ж *она која нешто чупа. Р-К Реч.*

чу̏пе, -ета с *девојче, цурица, шипарица.* — Мане је Зону знао још као дериште, као »чупе«. *Срем.*

чу̏пер м *в. чуперак (1).* — И онда опет разгледа ... вјешала, па чупер козје длаке. *Тур.*

чу̏перав, -а, -о *чупераст.* — Лелујаста бреза у гори је расла, чуперава, бела. *Кош.*

чупе́рак, -рка м **1.** *прамен косе или друге длаке.* — Ти ситни ... босански коњићи ... са густим чуперцима гриве која им пада низ чело. *Андр. И.* Сав је космат, чак му из ушију и ноздрва вире чуперци длака. *Пав.* фиг. Чуперке је бреза оборила мале. *Кош.* **2. а.** *оно што се одједном шчупа или отргне од целине, руковет (1б), снопак;* исп. чуп (2). — У зидовима расли су танки чуперци траве. *Андр. И.* **б.** *мала количина или део чега, откинут од целине, прамен.* — Тада наликује у својим дрољцима на кргаву, прастару врбу, око које вјетар омата чуперке магле. *Донч.* Двије колоне, распоређене с обје стране узаног чуперка шуме, приближавају се једна другој. *Лал.*

чу̏пе̄ран, -рна, -рно необ. *в. чупераст.* — И лију се по брези ... млази, пресјајају по челу јој ... по букуљама чуперних јој власи. *Кош.*

чу̏пераст и **чу̏перкаст,** -а, -о *који је у чуперцима, праменовима; чупав.* — Глава му је била ... крупна ... коса неошишана и неуредно чупераста, као њива после града. *Сек.* Ситно му ... сиво око обрасло нагусто чуперастим обрвама. *Драж.* Отварала се међу чуперастим облачићима ... пукотина. *Пол. 1958.*

чупѐротина ж *аугм. и пеј. од чупер(ак).* — Излијева се ... као ... животињски талог ... рожнатих одеротина и длачних чуперотина у поточну устајалу водурину. *Божић.*

чупѐрчић м *дем. од чуперак.* — Ова два чуперчића ... имала су значити господски брк. *Ков. А.*

чу̏пина ж покр. *чупав прамен, чуперак.* — Био као овца, голобрк, а пале му чупине низ рамена. *Љуб.*

чупи̏њати, -ā̀м несврш. покр. *чешљати; гребенати:* ~ вуну. *Рј. А.*

чу̏пић м *дем. од чуп.* — Ђука [је] испљувавала ... чупиће вуне са преслице. *Јел.*

чу̏пица ж **1.** *дем. од чу̏па (1).* — Гола је [глава] као длан, само иза клопастих ушију стрше двије црне чупице. *Шеп.* **2.** *чупавица. Бак. Реч.* **3.** *чупе. Бак. Реч.* **4.** покр. *женска копча. Вук Рј.* **5.** анат. покр. *лакатни зглоб, зглавак, израштај, испупчење на лакту. Батут.*

чу̏пка ж **1.** зоол. *врста морског пужа, прилепак (2б)* Patella vulgaris. — По шкрапама ... би тражили школьке и парали чупке. *Тић.* **2.** фиг. *количина чега која стане у љуштуру те животиње.* — Дај ми чупку вина, уља. *Павл.*

чу̏пкав, -а, -о необ. *који чупка.* — По леђима је осјећао сврбљиву језу, хладну и клизаву као чупкаво промицање ситних дашака. *Сим.*

чу̏пка̄ње с *гл. им. од чупкати (се).*

чу̏пкаст, -а, -о *помало чупав, куштрав, коврчаст.* — Старац са сиједом и ријетком чупкастом брадом. *Огр.*

чу̏пкати (се), -ā̀м (се) несврш. *дем. и уч. према чупати (се).* — По ливадама чупкају спржену траву кржљава говеда. *Ранк.* А још немам ситна унучета да ме чупка за бијелу браду. *Вел.* Он чупка онај дивански плиш. *Крл.*

чу̏пнути, -нḕм *сврш. према чупати.*

чу́по, -а и -ē (вок. чу̏по) м = чу́па (1а). *Вук Рј.*

чупо̀глав, -а, -о *који је чупаве главе.* — Младићи, разјапљених уста, чупоглави ... њихали су се према њему. *Сим.* И већ је замишљао чупоглавог Маркишу ... како по мраку ... пуже према усташком рову. *Тон.*

чупо̀главац, -авца м *чупоглав мушкарац, чупавац.* — На вратима се појави зловољан и подбуо чупоглавац с много сламе у враној замршеној коси. *Тон.*

чупо̀главица ж *чупоглава жена, чупавица. Р-К Реч.*

чу̏ре̄ње с *гл. им. од чурити.*

чу̏рити, -ӣм несврш. тур. покр. *пушити, димити (дуван, цигарету и сл.).* — Сваки дан би бар десетак пута завирио у кафану ... и задржао се чурећи своју крцу. *Срем.* Ето, јутрос ми [снаха] ... у ватру бацила пакло дувана. Вели: Ем кашљеш ... ем га чуриш. *Рад. Д.*

чу̏рук м тур. **1.** *телесни недостатак, мана.* — Који купује коња или вола, пита да нема какве мане (чурука). *Рј. А.* **2.** прид. непром. **а.** *покварен, лажан (о новцу), патворен; уопште покварен, мањкав.* — Нису то здраве акче ... него су ... чурук-акче, крње и нездраве. *Андр. И.; Вук Рј.* **б.** *сулуд, ненормалан, нездрав; настран.* — Оно и пре је био чурук и акмак-будала, — тужио се на њ ... шеф. *Срем.*

чу̏сав, -а, -о покр. *в. чупав (1).* — Били су слични чопору чусавих и косматих пра̄људи. *Цес. А.*

чу̏ст, -а, -о тур. покр. *хитар, спретан, окретан.* — Једри момци . . . ал' су чусти и мождени пусти. *Март.*

чуств- *в. чувств-.*

чу̏ти, чу̏јēм (имперф. чу̏јāх; аор. чу̏х, чу̏; имп. чу̏ј; прил. сад. чу̏ју̏ћи; прил. пр. чу̏вши; р. прид. чу̏о, чу̏ла, чу̏ло; трп. прид. чу̏вен, -ѐна, -ѐно) сврш. и несврш. **1. а.** *опазити, опажати слухом, примити, примати звукове чулом слуха.* — Чујући ово очајно јецање, меко женско срце не могаше одолети. *Ранк.* Када није било више чути вукова, кошута јурну још брже. *Наз.* фиг. Вратим се . . . у ону исту собицу . . . чији су бели зидови чули толике уздахе. *Вес.* **б.** *моћи опажати звукове, имати дар, способност слуха.* — Уши имају, а не чују. *Дан.* **в.** *(по)слушати до краја, (са)слушати.* — Повикаше неки: »Чујмоте игумана!« *Шапч.* Хтела је . . . да чује што више задатака, и читање се настављало. *Макс.* **г.** *саслушати и испунити, испуњавати (чију жељу, молбу и сл.), не оглуша(ва)ти се, услишити.* — Чуј, боже, молбу моје душе! *Ант. 2.* Услиши молитву моју, чуј ријечи уста мојих. *Дан.* **2.** *дозна(ва)ти, сазна(ва)ти, упозна(ва)ти преко других, из казивања других.* — Неће Турци на ме . . . давно су ме чули и познали. *НП Вук.* Гдје да се народ развесели . . . гдје да чује новости ако не на сајму! *Бен.* Пошто чују о којој већој победи . . . држе здравице храброј . . . војсци. *Вас.* **3. а.** *примити, примати чулом мириса, осетити, осећати.* — Не чујеш ли како воња [лијек]? *Војн.* Нуман-ефендија зачепи прстима нос да не чује мириса ракијина. *Ђор.* **б.** *осетити, осећати уопште.* — Триста штапа по туђем хрбату не чује се. *Н. посл. Вук.* Чујем бол за плећем. *Вук Рј.* Чујем мржњу у твоме гласу. *Наз.* **4.** разг. *бдети, не спавати:* ~ целе ноћи.

Изр. бог те (вас) чуо *нека буде тако;* да не чује зло нар. *да не дослутимо зло (хвалећи кога или што), нека тако потраје;* док бога (душу) у њему чујеш (терај га, гони, туци, удри и сл.) *док не клоне или пропадне, докле год је жив.* — Тераће те мој Стева за свог оца док ти душу чује. *Дом.*; захваљивати коме где чуо и где не чуо *много, у највећој мери захваљивати;* не чуо ђаво! *нека се не догоди;* ни да чује, неће ни да чује *одлучно одбија, противи се;* чујеш! јеси ли чуо! и сл. *кад се истиче категоричност заповести или претње.*

~ **се 1.** *допрети, допирати до слуха, разлећи се, разлегати се (о звуку, гласу и сл.); одјекнути, одјекивати, огласити се, оглашавати се (о ономе што производи звук).* — Погледа на ону страну, одакле се чуо шушањ. *Дом.* У жестоком пировању талијанског оружја више се не чу ниједна од десетак врста наших пушака. *Лал.* **2.** безл. *бити предмет говора, разговора.* — Питају са Цетиња: је ли прошао црногорски пароброд и чује ли се што о њему. *Нен. Љ.* Настојала је да се што мање чује за њу. *Козарч.* **3.** *бити чувен, на гласу, прочути се, изићи на глас.* — То [слављење Његоша] је много принело те се Црна Гора чула и боље познала у свету. *Нен. Љ.* Па по чему се тај револуционар чуо ако не по неповољном мишљењу о своме највећем земљаку! *Панд.* **4.** *бити у употреби у говору; називати се.* — Кнезови се још чују само у Кривошијама . . . а по осталијем мјестима мјесто њих . . . шиндаци. *Вук.* **5.** покр. *вољати, мирисати; смрдети; осетити се, осећати се.* — Аман, каква ти је ово медовина? . . . Жестока је, чује се, нечијем заудара. *Ђор.* Сад се од некуд чуо мирис стрехе . . . чађаве. *Сиј.* **6.** покр. *бити у извесном здравственом стању, осећати се.* — Како се чујеш? *Вук Рј.*

Изр. да му (им) се види и чује *да му (им) је све срећно и напредно;* не чути се жив *бити тих, скроман, повучен.* — Док није сина родила, она се жива није чула. *Станк.*; чује се (како се чује) *говори се, прича се (како се прича).*

чу̏тура ж тур. **1. а.** *округла плосната посуда за ношење пића, најчешће од дрвета, обично лепо украшена дворезом или бојама, која се носи обешена о каиш преко рамена.* — Заборавио чутуру у којој је носио вино. *Дом.* **б.** фиг. погрд. *човек који много пије, пијаница, испичутура.* — Поцрнили ти бијели брци од срамоте, чутуро једна! *Шен.* **2.** ир. *глава, лубања;* исп. тиква (2а). — Кад треба човјеку да прсне чутура, онда ти то мани. *Рад. Д.*

Изр. убила га ~ у главу *напио се, опио се.*

чутӯра̄ш, -а́ша м *онај који радо и много пије, пијаница;* исп. чутура (1б). — А Чоколин је чутураш, коцкаш, разбијач. *Шен.*

чутурѐтина ж *аугм. и пеј. од чутура.*

чу̏турица ж **а.** *дем. од чутура.* — Е, гле ти Душанке! Спремила ти и чутурицу вина. *Глиш.* **б.** војн. *лимена посудица налик на боцу, у којој војници носе воду за пиће.* — И војници смјеста почели ницати испод земље, клатиле се лопате и чутурице око њихових бокова. *Доњч.*

Изр. драга му је ~ *воли пити.*

чутуроиспи́лац, -лца м *в. чутураш. Вук Рј.*

чутӯрција м *занатлија који израђује чутуре.* — То су . . . ковачи, качари, терзије . . . чутурџије. *Ђорђ.*

чу̏хнути, -нём сврш. необ. *дем. према чути; чути нешто нејасно, слабо начути.* — Реци онда господи да си чухнуо како

по селу иду људи из града, да говоре ово и оно. *Шен.*

чу̏хра ж бот. *в. чубар. Бен. Рј.*

чу̏чав, -а, -о **1.** *који чучи.* — Вода лиже трбух [мосту] као чучавоме кривоногоме псу. *Богдан.* **2.** агр. *који не расте високо од земље*: чучави пасуљ, чучаво воће.

чу̏чавац, -а̄вца м **1.** агр. *пасуљ, грах који расте у ниским бокорима. Вук Рј.* **2.** индив. *војник који чучи.* — У ... јазовима остајали су усамљени чучавци [војници] дахћући од страха. *Лал.* **3.** *врста нужника, захода у којему нема седала, него се чучи.* — Можда би се одређена средства за градњу јефтинијих станова могла прибавити и пројектирањем чучавца умјесто енглеских клозета. *Вј. 1973.* **4.** *младунче птице, птић док још само чучи.* — Млади је чучавац био покривен сивкастим пахуљама. *Наз.* **5.** геол. *велики блок стена који се на подлогу ослања малим ослонцем, па је због тога у лабилном положају.* — Сама камена брда ... и камени чучавци који се попут неких митолошких бића нађоше у овој пустоши. *ВУС 1970; Свезн.*

чу̏чā̄ј м *в. чучањ.* — Учили су га мали и велики чучај. *Том.*

чу̏чак, -чка м зоол. *попац, цврчак. Р-К Реч.*

чу̏чалица м и ж *особа која чучи. Р-К Реч.*

чу̏чањ, -чња м (мн. чу̏чњи и чу̏чњеви, ген. чу̏чāња̄ и чу̏чњēвā̄) *положај тела кад се чучи.* — Има још да се [у колу] цупне и да се чучне до земље, ногу да избаци у чучњу. *Чипл.* И снаха се згрчила у чучњу. *Кал.*

чу̏чā̄ње с *гл. им. од чучати.*

чу̏чати, -чӣм несврш. **1.** *бити у сагнутом положају савијених ногу у коленима и куковима; седети на петама.* — Под мостом је збиља било тијесно и ружно. Тамо се није могло стајати, него само седјети или чучати. *Брл.* Чучимо у земуници. *Јак.* **2.** фиг. *задржавати се, проводити време, боравити стално на једном месту; дреждати, чамити.* — Никога он није обилазио ... него је увијек чучао у свом најљепшем двору. *Ков. А.* Чучао је код куће док смо ми овуда четовали. *Чол.* **3.** фиг. *бити приљубљен уз земљу.* — По брежуљцима се нижу виногради, у њима чуче клијети. *Леск. Ј.*

чу̏чег м бот. покр. *врста зељасте биљке, горчика.* — Друштво пронесе да је изникао усред зиме босиок као чучег на Мијатовој плочи. *Љуб.*

чу̏чело с покр. *страшило. Р-К Реч.*

чу̏чē̄ћ, -ā̄, -ē̄ *који се односи на чучање*: ~ положај, ~ став.

чучѐћкē̄ и **чучѐћки** прил. *чучећи, у чучећем положају.* — После ... извадише однекуда тесте дрвених ожица, па чучећки грабише се, мислиш један од другога отима. *Шапч.; Р-К Реч.*

чу̏чимицē̄ прил. *чучећки.* — Неки велики дјечак, гоњач из дјетињства, чучимице лети за њим. *Божић.*

чу̏чити, -ӣм сврш. *в. чучнути.* — И он прије, ухвати теле за уши и чучи преда њ. *Вес.*

чу̏чити, -ӣм несврш. *в. чучати.* — Згурена жива појава чучила је мирно као авет. *Бег.* Дупин је тих и миран чучио уз камен. *Наз.*

чу̏чнути, -нӗм сврш. *спустити се према земљи, сагнути се савијајући ноге у коленима; заузети такав положај.* — На каменој клупи пред кућом сједи стари Кремен ... а до њега ... чучнула жена Јаковљева. *Кал.* Неколико слабе и нејаке дечице чучнуло је око ватре, да се онде греје. *Јакш. Ђ.* фиг. Неће он [мајстор који поправља кровове] више никад зачучати на крову кад чучне једанпут на посланичку дијурну. *Нуш.*

чу̏чнӯто прил. необ. *в. чучећке.* — Иду или усправно ... или чучнуто уз помоћ лопатица. *Бег.*

чу̏шља и **чӯшља** ж покр. *в. чупавица. Рј. А.*

чӯшљав, -а, -о покр. *в. чупав. Р-К Реч.*

чӯшљавац, -а̄вца м *в. чупавац (1 и 2). Рј. А.; Р-К Реч.*

чӯшљавица ж покр. *в. чупавица. Р-К Реч.*

Ц

ц (**Ц**) **а.** *звучни непчани сугласник сливен од елемената експлозивнога д и спирантног ж.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

ца само у изразу: ца или бу *једно или друго, или — или.* — Досади ми ово набијање друмова. Вала, да се сретнемо једном па ца или бу! *Јак.*

ца̏ба прил. тур. — цабе **1.** *бесплатно, бадава; по ниској цени, скоро бесплатно.* **2.** *узалуд, низашта.* — А мој труд? Моја мука толико година? Све цаба! *Вор.* Не гријешите душе, не пролијевајте крви цаба. *Сим.*

Изр. ~ га (их) било, ~ му било *узречица за изражавање негодовања према некоме или нечему, отресање од некога или нечега односно жеље да се нешто као зло више не понови.* — Новине ... почине каткад већи дар-мар него све иначе сплетке ... Цаба их! *Ад.* Цаба му било овај мој живот. Ако ја целога века треба овако да се мучим, онда је боље нека ме упуте на фронт да погинем. *Јак.*; ~ ти *још мање, а камоли.* — Не смем честито ни да дахнем, а цаба ти да се накашљем. *Вес.*

цабà̏исати, -ишӣм сврш. тур. покр. *дати штогод цабе, поклонити; оставити, баталити.* — Карта му је добро ишла, тако да је ... нашао да му је боље остати и цабаисати кочијашку зараду. *Срем.*

~ **се** *опростити се, ослободити се, курталисати се. Бак. Реч.*

цабà̏лук м **а.** *јефтиноћа.* **б.** *оно што је добивено цаба, бадава.* — Нема цабалука, него плати, брате! *Срем.*

цà̏бан, -бна, -бно *који се добија цаба, бесплатно; који се даје на дар.* — Познавајући учитеља као човјека који углавном пије цабну ракију ... Симан је рекао ... да му се не пије. *Андр. И.*

цà̏бахлебовић и **цабахлѐбовић,** ијек. цӑбахљебовић и цабахљѐбовић, м *онај који хоће све цаба, бадава, онај који хоће да живи на туђ рачун, готован*; исп. муктација. — Један од аласа ... повика: »Ej, цабахлебовићи!« *Пол. 1957.*

цà̏бахљебовић и **цабахљѐбовић,** ек. цӑбахлебовић и цабахлѐбовић.

цà̏бē и **цà̏бе** прил. тур. = цаба. — Цабе је и сирће слатко. *Уск.* Она је крива, цабе нас мучите. *Вј. 1970.*

цà̏бица прил. необ. *в. цаба.* — Лочи то, цабица је. *Марк. М.*

цà̏б-цà̏бē и **цà̏б-цà̏бе** прил. *у појачаном значењу: цаба.* — Хране паринче цаб-цабе, а нит им што ради нит послује, само се излежава. *Вор.*

цавѐљā̏ње с *гл. им. од цавељати (се).*

цавѐљати, -ām несврш. оном. *гласно говорити, брбљати, чаврљати.* — Основци иду са књигама ... цавељају и галаме. *Срем.* Дјеца цавељајући пролијетала. *Сим.* фиг. Врапци негдје под стрехом заглушно цавељају. *ЛМС 1951.*

~ **се** уз. повр. *свађати се, чаркати се.* — Малишани ... се цавељају и претурају по ћилимцу и топлој соби. *Срем.* Стари су се опет нешто цавељали. *Петр. В.*

цáворити, -ӣм несврш. *жагорити, чаврљати.* — Преда мном ... деца цаворе. *Вес.*

цавр̀љати, -ām несврш. *чаврљати.* — Талијани су чудни. Понегдје скупи се цијело село око тебе, цаврља, пита те свашта. *Бон.*

цà̏втара ж погрд. *цафтара.* — Псујеш ка' Циганка цавтара. *Рад. Д.*

цáгā̏ње с *гл. им. од цагати.*

цà̏гара ж тур. заст. *учионица у некадашњим манастирским школама.* — Скупили би се [ђаци] у какву собу (која се у Троноши звала цагара), те би им какав калуђер или ђакон показивао чатити. *Вук.*

цáгати, цāгā̏м несврш. покр. *гонити, терати (ногом, батином и сл.).* — Сељаци цагају једно за друго везану кљусад. *Петр. В.*

цà̏гнути, -нӣм *сврш. према цагати.*

цâгор м *жагор, галама.*

џагор- *в. жагор-.*

џа́да ж тур. *цеста, друм, пут.* — Турци иду џадом, а они оспу стење на њих. *Вес.* Сиђосмо низ реку, па пречке на џаду. *Шапч.* Пут ... широк и пространа као царска џада. *Ћоп.*

Изр. ухватити џаду *побећи.*

џа́з м енгл. *в. џез (2).* — Џаз онеми, жене се збију, а људи се сврстају у два глатка реда. *Каш.*

џа́з-бе́нд м *в. џез (2).* — Џаз-банд је трештао. *Мил. В.*

џа́к, џа́ка м (мн. џа́кови) мац. **1. а.** *врећа.* — Пошаље нана бату у варош с неколико џакова зоби да прода. *Ад.* **б.** *количина (нечега) која може да стане у џак; мера од четрдесет ока. Вук Рј.* **2.** *женска хаљина равнога кроја.* — Она долази сваког дана у новој хаљини. Џак од жерсеја. *Пол. 1958.*

Изр. мачка у џаку *нешто што се не зна шта је;* пасти као пун ~ *срушити се свом тежином;* слагати се као рогови у џаку *никако се не слагати.*

џа́ка[1] ж *бука, граја, вика, џакање. Р-К Реч.*

џа́ка[2] ж *в. џак (1).* — Двојица запрћени торбама, а у једнога допола натрпана џака. *Ћоп.*

џа́кање с *гл. им. од џакати.*

џа́кати, -а́м несврш. тур. **1.** *грајати, жагорити.* — Врапце чујеш под стрехом како џакају. *Срем.* **2.** *причати, гласно разговарати.* — Приседнемо сва четворица поред кола и почнемо да џакамо. *Пол. 1950.* Жустро џакале језичаве бабе. *Ћоп.*

џа́ковина ж *тканина од кудеље, платна и сл. од које се праве џакови.* — Марко је носио ... кошуљу од џаковине. *Чипл.*

џа́куља ж *аугм. од џак, џачина. Вук Рј.*

џа́куљица и **џаку́љица** ж *дем. од џакуља, џакче.* — [Сестра] ми намести џакуљице леда на груди. *Црњ.*

џа́кче, -ета с и **џа́кчић** м *дем. од џак.* — Код тога Глише пронашли су џакчић фино резаног дувана. *Ћоп.*

џа́м м тур. заст. *стакло, прозорско стакло, окно.* — Снијег се замрзао ... па се небо у њему огледа светлуцаво и ведро као џам. *Куш.* Нека тужна ... свјетлост лије кроз хартијом залијепљен џам. *Сиј.*

џамада́н м тур. = џемадан *врста мушког затвореног прслука с рукавима.* — По кошуљи кадивли џамадан. *НП Вук.* Имао је капут мјесто старинског џамадана. *Радул.*

џа́мбас, -а́са м тур. **а.** *човек који се разуме у коње, познавалац коња.* — Разгледа је као што џамбас разгледа кобилу при куповини. *Моск.* **б.** *препродава(ла)ц коња.* — Неком поседнику подвалили џамбаси на ... вашару; продали му јахаћег коња ... као касача. *Петр. В.* **в.** фиг. *превејанац, препредењак, варалица.* — Куд се сме св. Сава пустити у ту гомилу политичких џамбаса! *Дом.*

џамба́сити, џа́мбāсӣм несврш. *трговати коњима. Кл. Рј.*

џа́мба́ски, -ā, -ō *који се односи на џамбасе, својствен џамбасима.*

џа́мба́ски прил. *на џамбаски начин, као џамбаси.* — Запео [да тера кола] преко прописа и џамбаски. *Рад. Д.*

џа́мбасовати, -сујём несврш. *понашати се као џамбас.* — фиг. Џамбасује горски ветар врлетним, безводним крајем. *Михиз.*

џамба́штво с *џамбаско понашање.* — У културном јахачком спорту нема места џамбаштву. *Јак.*

џа́мија ж тур. *муслиманска богомоља.* — Порта изда ферман који је читан по свима џамијама. *Гавр.*

џа́мијски, -ā, -ō *који се односи на џамије:* ~ минаре. — Тражиш господства, и то туђег ... Џамијско и комшијско вам треба. *Андр. И.*

џа́мли прил. непром. тур. *стаклен.* — Њихова је она највећа кућа ... са четрнаест џамли пенџера. *Андр. И.*

џа́мџија м тур. покр. *стаклар, стаклорезац.* — Папо, џамџија, жени двојицу синова. *Андр. И.*

џа́мџијин, -а, -о *који припада џамџији.*

џа́мџијски, -ā, -ō *који се односи на џамџије.*

џа́н, џа́на и **џа́н** м тур. *душа.* — А нас Турке у цркви да куне ... да нам џани у џенет не оду. *НП Вук.*

џа́на ж бот. тур. *в. џанарика. Вук Рј.*

џана́бет м тур. *в. џенабет. Прав.*

џа́нак, -нка м тур. заст. *в. џењак.* — И с Турцима џанак заметнуше, посјекоше дванаест Турака. *НП Вук.*

џа́нарика ж тур. бот. *врста шљиве чији је плод округао, црвенкасте боје.* — Борци су јели чак незреле џанарике. *Чол.*

џа́нгање с *гл. им. од џангати.*

џангара́ци, -арāкā м мн. оном. = чангараци **1.** *штапићи којима се удара по инструменту.* **2.** *прапорци.* — Подвезала му џангараке пантљичицама. *Нуш.*

џа́нгати, -ам несврш. **1.** *лајати, кевкати, штектати. Р-К Реч.* **2.** *џангризати, чантрати. И.*

џангри́жљив, -а, -о = чангрижљив *џангризав.*

џангри́зав, -а, -о — чангризав *који џангриза, приговара, свађљив.* — То је вјечито гладан, џангризав старчић. *Чол.*

џангри́заво прил. *на џангризав начин, свађљиво.* — Погледала [би] на сто и џангризаво одговорила. *Пол. 1958.*

џангри́залица м и ж и **џангри́зало** м и с = чангризалица и чангризало *особа која много џангриза, приговара, свађљива особа.* — Цар је био сумњичало, џангризало ... груб и нељубазан. *Јов. Ј.*

џангри́зање с *гл. им. од џангризати.*

џангри́зати, џàнгрīзām несврш. = чангризати *приговарати, замерати, заједати.* — Мајка је увек џангризала и викала на њега [оца]. *Пол. 1958.*

џа̀ндар м нар. *в. жандар.* — Умало ме не убише ове будале. Мислили да сам џандар. *Ћоп.* Да одиграмо једног џандара! ... Ко изгуби плаћа литру ракије! *Јакш. Ђ.*

џандрљив, -а, -о = чандрљив *који много приговара, свађљив, џангризав.* — Поред мене лежао је Павле ... недружевван и мрачан човјек, џандрљив и поган на језику. *Чол.*

џандрљивац, -йвца м = чандрљивац *џандрљив човек.*

џандрљиво прил. *на џандрљив начин, свађљиво.* — Ивка га џандрљиво дочекала. *Рад. Д.*

џандрљивōст, -ости ж *особина онога који је џандрљив, свађљивост, чандрљивост.* — Младост и лепота [младе жене] нагло [се] претварају у ... пакленску џандрљивост. *Андр. И.*

џа̀нибула ж тур. бот. = чанибула *булка, турчинак. Сим. Реч.*

џа́нум и **џа̀нум** непром. тур. *душо моја, срце моје (узречица у присном ословљавању).* — Море, не можемо ми, куме, пропасти! ... — Не можемо! ... Јок џанум! потврђује кум. *Срем.* Џанум, синко, ти као да си из Доње Мутнице? *Јакш. Ђ.*

џа̀нфез м тур. покр. *свилена тканина с преливима у две боје.* — У светац [се] обуче у ... димије од џанфеза. *Шант.*

џанфѐзлн прид. непром. *који је од џанфеза.* — Лијепо види џанфезли димије. *Шант.*

џа́пање с *гл. им. од џапати се.*

џа́пати се, џа̀пām се несврш. *свађати се, препирати се, бунити се негодујући због нечег, тражећи нешто.* — Џапао се с газдарицом. *Маш.* Ето, Милан добио класу пре тебе — па он се и џапао. *Лаз. Л.* Куд би се он џапао и с адвокатима надмудривао. *Рад. Д.* Неће хтети мирно да се повинује, него ће се џапати. *Б 1958.*

џа̀ра ж покр. *земљани суд за масло, уље и сл.* — Једна џара ... пуна аспри. *Н. прип. Вук.*

џаракање с *гл. им. од џаракати.*

џаракати, -ām несврш. *џарати*[1]. — Џаракао [је] штапићем по растуреним прегорелим жишкама. *Ранк.*

џаракнути, џàракнēм и **џарáкнути,** џàрāкнēм сврш. **1.** *сврш. према џаракати.* **2.** *подбости мамузом у бок коња, мамузнути.* — фиг. Муж треба ... да импонира у свему својој жени ... па кад џаракне ... мамузом улево, онда: жено, налево ...! *Уск.*

џа́рање[1] и **џа̀рање** с *гл. им. од џарати*[1].

џа́рање[2] с *гл. им. од џарати*[2].

џа́рати[1], џàрām и **џа̀рати,** -ām несврш. *подстицати ватру да боље гори;* исп. чарати[2]. — Сељак се саже и поче џарати ватру. *Ћос. Д.* Џара једним угарком по ватри. *Дом.*

џа́рати[2], џàрām несврш. *в. чарати*[1]. *Бак. Реч.*

џа̀рдйн, -йна м покр. *в. ђардин.* — Џардини блистају и сада на пролетном сунцу. *Наз.*

џа̀рнути, -нēм *сврш. према џарати.*

џа̀с м заст. *страх, страва, ужас.* — Злице ... што већ од ничега немају џаса. *Љуб.* Дршће Фочић Мехмед у немилом џасу. *Јакш. Ђ.*

џа̀сак и **џа́сак,** -ска м *џас.* — А барут ... запалићу пред бабом, па кад је ухвати џасак, има да се ваљам од смијеха! *Вуков.*

џа̀снути, -нēм сврш. *нагло се тргнути, ужаснути се, жацнути се.* — Како је »џаснула« од страха ... из руке јој испала кашика. *Лал.*

~ **се** *препасти се. Вук Рј.*

џа̀ул м енгл. физ. *јединица за мерење рада (енергије) електричне струје (по имену енглеског физичара).*

џа̀фтара ж погрд. *жена која много говори, алапача, блебетуша, језичара.* — Је ли могуће да је Флора била таква ... џафтара. *Вин.*

џа̀чина ж *аугм. од џак.*

џа̀чић м *дем. од џак.*

џба̀н м *в. жбан. Вук Рј.*

џба̀ница ж *в. жбан.* — Долап с тањирима ... ћупе и џбанице. *Шапч.*

џбā̀њ м *в. жбан.* — Има у ... кречњаку излоканости облика карлице или џбања у којима се скупља атмосферска вода. *Цвиј.*

џбȗн м (лок. џбȗну; мн. џбȗнови и џбȗнови) = жбун *ниско, густо израсло шибље које се грана још при земљи, грм.* — Птице џвркутале по џбуновима. *Вел.* Пролеће [се] ... крило и истрчавало из сваког жбуна. *Јанк.*

џбу̏наст, -а, -о *сличан џбуну. Р-К Реч.*

џбу̏нић, -а и **џбу̏нић,** -и́ћа м *дем. од џбун.*

џбунòвит, -а, -о *пун џбуња, обрастао џбуњем. Р-К Реч.*

џбу̏нчић м **а.** *дем. од џбун.* **б.** фиг. *чуперак.* — Глава му је . . . ћелава, па само крај ушију стрше два бијела џбунчића од сиједих власи. *Кор.*

џбу̏ње с *зб. им. од џбун.* — Хладна гуја . . . кроз џбуње мили, и плен тражи. *Митр.*

џва́кати, џва̑ћём и џва̑чём (ретко џва̑кам) несврш. покр. *в. жвакати.* — Поче да џвака сламчицу којом [је] зубе чачкао. *Рад. Д.*

џво́кати, џво̑кам несврш. покр. *в. чвокати.* — И џвокала га као квочка пиле док га није сасвим обрлатила. *Рад. Д.*

џво̀кнути, -нём *свр. према џвокати.*

џвр̀кнути, -нём сврш. покр. *в. чвркнути (I).* — Џвркну једног јуче. — Намртво? — А јок, добро проће: отчепи му само вилицу. *Јак.*

џга̀дија ж зб. нар. *в. жгадија.* — Оно истина, има стеница, али, брате, те џгадије има свуда. *Уск.*

џгёба и **џге́ба** ж нар. *в. жгеба.*

џгёбав, -а, -о *в. жгебав.* — Који је бољи: ја или онај џгебави Љубиша? *Ранк.*

џго́ља м нар. *в. жгоља.*

џго̀љав, -а, -о *в. жгољав.* — Џгољав, душа му је у носу . . . ето, погану нарав и злу руку има. *Рад. Д.*

џёба ж тур. *врста бојног оклопа с округлим металним плочицама; плочица на таквом оклопу или на ђечерми.* — Што Момчилу таман џеба била, краљ се под њом ни дигнут' не може. *НП Вук.*

џебàна ж тур. *муниција, стрељиво.* — Хусеин-капетана западе велики плијен: сви топови, храна, џебана. *Том.* Ушанчи се у кули и довуче доста хране, оружја и џебане. *Вујач.*

џёбе, -ета с тур. *в. џеба.* — Б'јели му се џебе на прсима. *НП Херм.*

џебехàна ж тур. *в. џебана.* — Џебехану већу уграбише. *Вук Рј.*

џёбрāк м покр. = жебрак **1.** *просјак.* — Ти му још кā џебраку дајеш лулу дувана. *Вес.* Знам сваког нашег . . . сам божји слепац и џебрак. *Маш.* **2.** *тврдица, шкртац, џиција. Р-К Реч.*

џёбрање с *гл. им. од џебрати.* — Видело се да се опо првобитно одушевљење . . . срозало и да је стало на џебрање. *Вин.*

џёбрати, -ā́м и **џебра́чити,** џёбрā́чим несврш. = жебрачити *просјачити. Вук Рј.* В. пр. уз гл. им. џебрање. — Тумарао је по селу и џебрачио од куће до куће. *Рј. А.*

џёбрā́чкӣ, -ā, -ō *који се односи на џебраке, просјачки.*

џева и **џе̏ва** ж тур. покр. *вика, граја, галама, ларма.* — Цигани [би] толико џеве правили да би се сви шегрти . . . искупили. *Јакш. Ђ.* У јавности се подигла џева против накупаца и прекупаца. *Пол. 1973.*

џева́б, -а́ба и **џева̑п,** -а́па м тур. *одговор.* — Кад сви чуше [ферман] . . . свак се мучи . . . ко ће бољи џевап измислити. *НП Вук.*

Изр. дати џевап(а) (чему) *изаћи на крај (с чиме), уредити што.* — До јуче нисам могао да дам џевап вама двема. *Нуш.*

џева́бити, џева̑бим и **џева́пити,** џева̑пим сврш. и несврш. тур. *одговорити, одговарати.* — Сви [су ме] издали и оставили на том страшном мјесту, а да ми ваља сада самом џевапити. *Андр. И.*

~ се (сврш.) *отрести се, отарасити се (кога или чега).* — Кад сам га [пасуљ] кувао на солунском фронту, Французи су хтели прсте да поједу . . . Нисам могао да се џевапим. *Ћос. Д.*

џева́бљење и **џева́пљење** с *гл. им. од џевабити (се) и џевапити (се).*

џе̏вер м тур. **1. а.** *челик из Дамаска. Вук Рј.* **б.** *накит, драгуљ. Бак. Реч.* **2.** (у атрибутској служби) *металносјајан, шарен.* — Сеоске дрводјеље . . . крстариле [су] кроз планину тражећи ријетки јавор-џевер. *Ћоп.*

Изр. показао **~** *показао се какав је (да је рђав). Вук Рј.*

џевѐрдān, -а́на и **џевѐрдāр,** -а́ра м *в. џефердан и џефердар.* — Бесни хајдук џевердан пали. *Јакш. Ђ.* Цео дувар покривен . . . џевердарима. *Ком.*

џевѐрлија и **џевѐруша** ж тур. *џефердан.* — Стани мало на белегу, Виде, а на моју пушку џеверлију. *НП Вук.*

џевр̀дāн, -а́на м *в. џефердан.* — Зграби једноме бегу џевр̀дан. *Љуб.*

џе́га ж *мања трогласта марама (или капица), обично извезена, којом младе невесте (и удате жене уопште) обавију сплетену косу, на затиљку; тако обавијена коса;* исп. конђа. — Манда је у новој џеги већ уносила вино. *Петр. В.* Домала се помоли из куће и баба с везеном џегом. *Куш.*

Изр. завезати, привезати џегу *удати се.*

џе́ђа ж тур. покр. *в. џега. Рј. А.*

џе̑з, џеза м енгл. **1.** *музички стил настао под утицајем црначких мелодија и песама, у коме преовлађују дувачки инструменти и удараљке и који се обично заснива на импровизацији.* **2.** *оркестар који изводи такву музику.*

— Цез је трештао, њен муж је весело причао. *Пол. 1972.*

цѐзва ж тур. *бакрена посуда, ибрик за кување црне кафе.* — Захити малом цезвом из бакрача вреле воде . . . па кува . . . каву. *Јакш. Ђ.*

цезвéнце, -ета с и **цѐзвица** ж *дем. од цезва.*

цѐзнст(а) м *свирач цеза (1); члан цеза (2).* — Још није познато зашто . . . би се сликали сви познати и мање познати цезисти. *ВУС 1973.*

цѐз-о̀ркестар, -тра м *цез (2).*

цѐјмен м покр. *в. цехенем.* — Наш пророк својом топузином све кауре у цејмен сађера. *Њег.*

цѐкан, -а и **цѐко,** -а и ē м покр. *хип. од цефердар.* — Па цекану даде ватру живу. Добра пушка ватру прихватила. *НП Вук.*

цѐлā̀т, -а́та м тур. **а.** *извршилац смртне казне, погубљења.* — А ено онај . . . што држи . . . у рукама секиру . . . оно је целат. *Глиш.* **б.** *непријатељ, душманин, крвник.* — Сваке суботе на вратима логора дуг [је] низ имена оних који су пали од руку . . . целата [Немаца]. *Сек.* Мржњом горим страшном за целате што земљу газе. *Вит.*

цела́тов, -а, -о *који припада целату.*

цела́товица ж *целатова жена. Р-К Реч.*

цѐлā̀тскӣ, -ā, -ō *који се односи на целате; крвнички.*

цела́тство с **а.** *целатски посао, поступак.* **б.** фиг. *окрутност, свирепост.* — И моје целатство, у неку руку, било би племенито. *Вуј.*

целѐбија м тур. покр. *в. челебија.* — И базрђан целебија Салко на сарај би погледао мало. *Змај.*

целѐбџија м тур. *трговац стоком.* — Најмио се . . . као целебџија уз стоку. *Андр. И.* Ухватили Радојицу да је убио . . . некаква целебџију. *Ад.*

целѐбџијин, -а, -о *који припада целебџији.*

цѐлеп м тур. **1.** *стадо, крдо стоке.* — На . . . ливадама пасу . . . целепи коња. *Шапч.* Врати се . . . тјерајући пред собом читав целеп говеда и велико крдо оваца. *Ћоп.* **2.** фиг. *гомила, хрпа, чопор.* — [Хоџа заборавља] онај целеп деце који би и царској хазни био тежак. *Андр. И.*

целѐпчија м *в. целебџија.*

цѐм, цѐма м енгл. кув. *врста пекмеза, мармелада:* ~ од бресака.

цемā̀дан м тур. = џамадан. — Џемадан од црвене кадифе, с неколико катова златна гајтана. *Лаз. Л.* фиг. Она [планина] има зелен џемадан од ливаде. *Лал.*

цѐмā̀дбаша м тур. *старешина џемата.* — [За столом] су седели поп, учитељ . . . крупни џемадбаша. *Петр. В.*

цѐмā̀т, -а́та м тур. **1. а.** *муслиманска верска заједница која обухвата подручје једне џамије, једног имама и сл.* — Бивши бегови . . . су се склонили у један удаљен . . . муслимански џемат. *Ћоп.* **б.** *друштво, заједница; општина уопште.* **2.** *група људи који заједнички обављају молитву, који заједно клањају.*

цѐмā̀тӣлē прил. *заједно, скупно.* — Акшам клањасмо џематиле. *Мул.*

цема́тлија м **1.** *члан џемата, верске заједнице.* — Сретоше се . . . звонар Војин и џематлија Ејуб. *Бан.* **2.** *онај који у групи обавља молитву, клања.*

цемѐдан м *в. џамадан. Бен. Рј.*

цѐмпер м енгл. *горњи део мушке и женске одеће исплетен од вуне и сл. материјала, који се носи, обично, преко кошуље односно преко блузе.*

ценáбет м тур. покр. *неваљалац, ништов, проклетник.* — Ако се и капетан деси какав ценабет, стрпаће те у 'апс. *Ком. Л.* Ценабете, никад нећеш видети божијег лица. *Андр. И.*

ценáза ж тур. **1. а.** *погреб, сахрана, спровод.* **б.** *погребна, посмртна молитва са клањањем, која се обавља непосредно пре сахране.* — То није обична подневна молитва, него ценаза, молитва за покојника. *Андр. И.* **2.** *мртвац. Шкаљ.*

цѐнак, -нка м тур. *в. џењак.*

цѐнарика ж бот. *в. џанарика. Вук Рј.*

цѐнем м тур. покр. *в. цехенем.* — Сећам га се [пакленог гласа], кô грешнику звук ценема што по души вечно брује. *Јакш. Ђ.*

цѐнемскӣ, -ā, -ō *који се односи на ценем, пакао; паклени.* — Сад нека дође смрт, нек се отворе врата ценемска, — ја могу умрети, кад ме ти љубиш! *Јакш. Ђ.*

ценѐрā̀л, -а́ла м заст. *в. генерал. Вук Рј.*

цѐнет м тур. *рај.* — У звијезде гледао сам горе . . . Сав ми се као раскрио ценет. *Огр.*

цѐнетскӣ, -ā, -ō *који се односи на ценет, рајски.*

цѐнтлмен м енгл. *онај који се одликује финоћом манира, отмен, углађен човек.* — Боре око усана које носе траг савладаних таштина и страдања, одају интелектуалца, душевног човека, џентлмена у правом смислу те речи. *Петр. В.*

цѐнтлменскӣ, -ā, -ō *који се односи на џентлмене, својствен џентлменима:* ~ понашање.

цѐнтлменскн прил. *на џентлменски начин, као џентлмен.* — У моме је интересу

да се тај скандал ... центлменски ... ликвидира. *Крл.*

цѐнтлменство с *центлменско понашање.* — Она не заслужује ваше центлменство. *Петр. В.*

цѐнтри м, **цѐнтрија** и **центрѝја** ж енгл. *ниже племство.* — Осам хиљада отворених места за пропалу центрију. *Петр. В.* Као што су дотада владали државом мађарски феудалци, тако ће одсада владати мађарска буржоазија и центри. *КН 1936.*

цѐнтрѝјскӣ, -ā, -ō *који се односи на центрије*: ~ породица.

цѐњак, -њка м (ген. мн. -њāкā) тур. *бој, битка, окршај, борба.* — Још се већи цењак учинио. *НПХ.*

цѐп, цèпа м тур. **1.** *кесица, прорез на било коме делу одеће у којој се носе ситне ствари и новац, џепа*[1]. — Девојчица брзо извуче из џепа напрстак. *Макс.* **2.** фиг. **а.** *имовно стање.* — Кад год убудуће џепови радника буду угрожени, синдикати ће морати ... да се одлучно ставе на страну радника. *ПИН 1973.* **б.** *новац, готовина.* — У Вуковару ... ловци не жале властите џепове да обнове дивљач. *ВУС 1974.* **3.** војн. *простор на коме је део непријатељске војске опкољен са свих страна.* — Бој је трајао око три сата. Бојећи се да не упадне у »џеп«, Григорије повуче јединице. *Моск.*

Изр. бити дебелог џепа *в. имати пуне џепове*; дирати у чији ~ *покрадати кога*; држати, имати кога у џепу *имати кога у својој власти*; имати пуне џепове *бити богат*; имати своју кесу у свом џепу *бити финансијски независан*; испразнити коме џеп(ове) *покрасти кога*; лева рука, десни ~ *каже се кад неко нешто украде*; машити се у државни ~ *покрасти државну благајну, проневерити државни новац*; мени ни из џепа ни у џеп *немам никакве користи од тога*; напунити џеп(ове) *обогатити се*; познавати као свој ~ *одлично познавати*; ударити кога по џепу *направити некоме велики трошак*; платити из свога џепа *платити својим новцем*; посматрати политику кроз свој ~ *суделовати у политици водећи рачуна само о својој користи*; треба дубље сегнути у ~ *треба пружити издашнију помоћ*; упасти у ~ *упасти у замку.*

цѐпар м = џепарош *онај који врши ситне крађе, који краде из џепова, лопов на ситно, кесарош.* — Није хтио присуствовати хватању џепара. *Мар.*

цѐпарац, -ā̀рца и **цепа́рац,** -рца м *новац за ситне потребе.* — Јавно говораху да им плата служи као џепарац, за кафу и пиво. *Срем.*

цепа́рѐње с *гл. им. од џепарити.*

цепа́рити, џèпāрӣм несврш. *бавити се ситном крађом, бити џепар.* — Тврде да су у средњем вијеку, за вријеме вјешања џепара, њихови колеге џепарили у публици. *Вј. 1973.*

цѐпарица и **цепа̀рица** ж **1.** *жена џепар.* **2.** *мала џепна пушка.* — Чим је [Намастирчанину] ... била осма година, имао је барем џепарицу [пушку]. *Шимун.*

цѐпāрош м = џепар. — Много је лопова ... од случајних лопова ... па до професионалних џепароша. *Чол.*

цѐпāрошкӣ, -ā, -ō *који се односи на џепароше, својствен џепарошима*: ~ занимање

цѐпāш, -а́ша м **1.** *в. џепар.* **2.** *в. џепарац. Р-К Реч.*

цепа̀шлук м *џепарац.* — Написао ми је писмо приложивши ... неколико гроша џепашлука. *Тор.*

цѐпина ж *аугм. од џеп.*

цѐпић, -а и **цѐпӣћ,** -и́ћа м *дем. од џеп.*

цѐпнӣ, -ā, -ō *који се односи на џепове; који се носи или може носити у џепу*: ~ сат, ~ часовник, ~ ножић, ~ марама.

Изр. ~ издање *штампане књиге малог формата (да се могу носити у џепу).*

цѐпница ж *џепна марама.* — Веже џепницу наврх кишобрана. *Сек.*

цѐповина ж *платно од којега се праве џепови.*

цепо̀крадица м и ж *џепар, џепарош.* — Ту се нађу лопови ... џепокрадице. *Баз.*

цѐпчић, -а и **цѐпчӣћ,** -и́ћа м *дем. од џеп.*

цери́да, -е ж и **цери́де,** -ā ж мн. тур. *новине.* — Док не избише стамболске цериде, ја нијесам [о боју] ништа ни знао. *Мул.*

цѐриз, -а и **цѐрӣз,** -и́за м тур. = ћериз *поточић који тече кроз дворишта и испира нужнике.* — Пао је на ... црвоточне даске које су покривале цериз. *Андр. И.*

цѐрима ж тур. покр. *глоба, новчана казна.* — За здравље нашега светлога кнеза који нас опрости оне несрећне цериме. *Вес.*

цѐрсеј м енгл. = жерсеј *врста растегљиве, еластичне тканине (најчешће свилене или вунене).*

цефѐрдāн, -а́на и **цефѐрдāр,** -а́ра м тур. заст. *врста пушке украшене седефом и драгим камењем; врста старинске пушке уопште.* — Мој отац је пуцао из цефердана на калфа-Јешу. *Лаз. Л.* Цефердар Томановић Вука девет пута једнако се чује. *Њег.*

цехѐнем м тур. покр. *ад, пакао.* — Оно су га шејтани узели на своју руку и хоће да га одвуку право у цехенем. *Тор.*

цехенѐмлија м *онај који ће у цехенем, који заслужује цехенем; грешник. Бен. Рј.*

цехѐнемташ м тур. хем. *в. лапис (1).* — Из једне кутијице вади цехенемташ и њим дуго маже лишај на образу. *Андр. И.*; *Шкаљ.*

цѐца ж *в. цега. Вук Рј.*

цѐцање с *гл. им. од цецати.*

цецáти, цѐцам несврш. *дуго стајати чекајући, дреждати, цоњати.* — Једва су се назирале замишљене главе што су цецале пред начелниковим вратима. *Уск.*

цéшља ж бот. *в. чешљуга (1). Р-К Реч.*

цѝбра ж тур. *ком, комина.* — Цибра [од шљиве] проврe и њени румени клобуци талашаху се поврх препуних каца. *Лал.* У казану остане цибра (комина, дроп). *Батут.*

цѝбраст, -а, -о *који је као цибра, сличан цибри. Р-К Реч.*

цѝброња м нар. погрд. *онај који радо пије ракију (нарочито код казана), ракијаш (1).* — Није за козу сено ни за циброњу ресторација. *Рад. Д.*

цѝвār, -ара м тур. ист. *околина насеља (села, града). Вук Рј.*

цѝвкати, -ām несврш. *цивцакати.* — Прпорио врабац крилима и цивкао. *Сиј.*

цивцàкати, -ām и **цивцáкати,** цѝвцāчēм несврш. оном. *испуштати гласове цив-цив, оглашавати се цвркутом (о врапцима).* — Кад хајија спава, не смију ни врапци испод крова цивцакати. *Срем.*

цѝвцāн, -ана м покр. *врабац.* — Пази . . . како се цивцани сваћају. *Јак.*

цивцáнити, цѝвцāнīм, **цѝвцати,** -ām, **цивцúкати,** цѝвцīкāм и **цивцýкати,** цѝвцýкāм несврш. оном. *цивцакати.* — Чује људе невидљиве иза греда . . . како цивцане попут врабаца. *Дав.* Ћаци . . . као врапци . . . по плочнику цивцају. *Рад. Д.* Птице цивцикају. *Поп. Ј.* Врапци [су] цивцукали. *Рад. Д.*

цѝв-цѝв оном. *узвик за подражавање гласа којим се оглашавају врапци, врапч(и)јег цвркута.*

цѝгати, -ām несврш. покр. *боцкати.* — Чувари цигајући их [крмаче] непрестано, ипак их нежно посматрају. *Петр. В.*

цѝгера ж *в. цигерица.* — Све ти цигере истресе, па послије боли на ожичици. *Марк. М.*

цѝгерица ж тур. **а.** анат. *унутрашњи орган, највећа телесна жлезда, која се налази у горњем делу трбушне дупље и има важне функције у вези са разменом материја у организму, јетра* herar. **б.** *плућа.* — Од велике бриге паде у болест . . . у његовим прсима цигерица губити се и с њом и његов живот нестајати поче. *Ат.*

Изр. бела ~ *цигерица (б)*; црна ~ *цигерица (а)*; избледела као ~ *изгубила је боју (о некој материји).*

цѝгеричāр м **1.** *онај који радо једе цигерице. Вук Рј.* **2.** *онај који продаје цигерице или справља јела од цигерице. Бак. Реч.*

цѝгеричаст, -а, -о *који је боје цигерице, као цигерица.* — Носи само јапунце са цигеричастом јаком. *Јакш. Ђ.*

цѝгеричица ж *дем. од цигерица.*

цѝгеричнӣ, -ā, -ō *који се односи на цигерицу.* — Закључио [сам] да цигерична паштета може да се поквари. *Вин.*

цѝгеричњāк м бот. *в. петровац (1).*

цѝгернӣ, -ā, -ō *в. цигерични:* ~ кобасица.

цѝгерњача и **цигéрњача** ж *кобасица од цигерице.* — Појели по »парченце« цигерњаче. *Јос. Б.*

цѝгнтōвка ж рус. *козачка витешка игра на коњима; извођење акробација на коњу.* — На тркама [је] Гришка добио прву награду за цигитовку. *Моск.*

цѝгљање с *гл. им. од цигљати.*

цѝгљаст, -а, -о покр. *висок, мршав, протегљаст.* — Као дериште била је сува, цигљаста и краката. *Срем.*

цѝгљати, -ām несврш. *нагло расти у висину.* — Жито цигља у сламу. *Р-К Реч.*

цѝгљо, -а и -ē м *висок и мршав дечак или младић, дугајлија.* — Онај цигљо једнако држи вратнице. *Ком.*

цѝда и **цúда** ж тур. *танко и дугачко копље.* — Дат ћу теби бабина ханџара и његову циду стреловиту. *Вел.*

цѝднути, -нēм сврш. **1.** *бацити, хитнути.* **2.** *ударити, подбости (ногом).* — Љутито појашем коња . . . циднух га немилосрдно у слабину па прескочих . . . ограду. *Вас.* Одвезао ципеле, циднуо [их] ногом. *Јак.*

цѝзлија ж и м тур. *в. ћизлија.* — Ти си прото добрунски, а ја цизлија вишеградски. Нуриje су нам подијељене. *Андр. И.*

цѝју-цѝцу м непром. спорт. *јапански начин одбране без оружја и слободног рвања.*

цѝле прил. тур. *одмах, скоком.* — Пазите да ми се владате као што спада, јер . . . чујем ли што, слабо за вас . . . ето ме циле овамо. *Поп.*

цѝлӣт, -ита и **цѝлит** м тур. *штап са квргом на једном крају или копље без шиљка које коњаници бацају у истоименој игри.* — Цилитом око бистро и десницу вјежба храбру [Ченгић-ага]. *Маж. И.* Лов му је био забава, а цилит и сабља игре. *Јакш. Ђ.*

Изр. бацати цилите *в. цилитати се (2).* — Биконља, заслепљен изненадном светлошћу . . . затегао поводник и, отимајући се,

бацао муњевите цилите час једном час другом ногом. *Рад. Д.*

цилѝтање с *гл. им. од цилитати се.*

цилѝтати се, -ām се несврш. **1.** *бацати се, надметати се цилитом.* — Младе аге и бегови почну цилитати се . . . борити се сабљама. *Шапч.*; *Вук Рј.* **2.** *копрцати се, праћакати се, бацакати се.* — А ја на узвисини, изложен Галијатову камењу, цилитао се. *Наз.* Видео [сам] како по соби промичу неке сенке, а иза њих се цилитају некакве аждаје. *Ком.*

цѝлитимицē и **цѝлитимичкē** прил. *попут цилита, као цилитом. Кл. Рј.*

цилѝтнути се, цѝлитнēм се *сврш. према цилитати се.* **1.** *потегнути цилит.* — Срамота је такоме јунаку купит харач, не скупит харача, цилитнут се, не погодит циља. *Маж. И.* **2.** *праћакнути се, ритнути се.* — фиг. Неочекивана вест о Здравковој кандидацији излетела [је] из дућана . . . цилитнула се као бујна ждребица са капије. *Рад. Д.*

цѝмрија м и ж тур. *тврдица, циција, шкртац.* — Од тог се човека не да ништа искамчити; то је права тврдица, цимрија. *Јов. Ј.*

цимрѝјање с *гл. им. од цимријати.*

цимрѝјати, -ām несврш. = цимрисати *шкртарити, тврдичити, цицијашити. Р-К Реч.*

цѝмрījскӣ, -ā, -ō *који се односи на цимрије, својствен цимријама.*

цѝмрījски прил. *на цимријски начин, као цимрија.* — Штедеш' се данас мора, цимријски штедети. *Змај.*

цѝмрисāње с *гл. им. од цимрисати.* — Крчевине, тапије, ћорисање и цимрисање . . . али и — мецене. *Пол. 1958.*

цѝмрисати, -ишēм несврш. = цимријати. В. пр. уз гл. им. цимрисање.

цѝн[1] и **цѝн** м тур. **1.** *митолошко биће људског лика, огромног раста и снаге, див.* — Телом беше цин, а духом кепец. *БК 1909.* фиг. Наиђосмо поред једног морског цина. Рекоше да је дреднот. *Јак.* **2.** *дух, демон, ђаво.* — Аман, цин ли си, вила ли си? — узвикну хоџа, бленући у њу. *Ћор.*

цѝн[2] м енгл. *врста ракије; ирска клековача.* — [Хоћете ли] шљивовицу или можда цин? *Кол.*

цингà́фа и **цингà́фа** ж тур. *полеђина од лисичје коже (у крзнарству). Вук Рј.*; *Шкаљ.*

цѝнов и **цѝнов,** -а, -о *који припада цину.*

цинòвит, -а, -о *који је као цин, горостасан. Р-К Реч.*

цѝновскӣ и **цѝновскӣ,** -ā, -ō = цински *који се односи на цина, и на цинове, дивовски, горостасан.* — Иза једног циновског стабла пао [је] од умора. *Вас.* Живот између . . . ситног Менте и циновске полусељанке био је заиста необичан. *Андр. И.*

цѝновски и **цѝновски** прил. *као цин.*

цѝновство и **цѝновство** с *особина својствена циновима, огромност, натприродна снага.* — Нека празна огромност, неко велико бесмислено циновство карактерише тај северни систем. *Кнеж. Б.*

цѝнскӣ и **цѝнскӣ,** -ā, -ō = циновски. — Прелаз свратова циновскога цара у глуво доба поноћи. *Скерл.*

цѝп[1] узв. покр. *в. ћип.* — Ти је [муху] опет гониш, а она цип на чело. *Љуб.*

цѝп[2]**,** цѝпа м енгл. *врста теренског лако покретљивог аутомобила.* — Секретар [се вози] ципом, а директор лимузином. *Дав.*

цѝпити, -ѝм сврш. покр. *зграбити, украсти, здипити, ћипити (2).* — Јеси ли гледао кад пас ципи кошчину зубима и с њом бјежи главом без обзира да је гдје мирно оглође? *Љуб.*

цѝца ж тур. **1.** *дечја играчка која звечи, звечка. Вук Рј.* **2. а.** *јевтин накит.* — Та свакој су жени драге цице. *Сим.* **б.** *ситан предмет, драгуљија.* — Дедо изнесе дјетету свакојакијех цица да се игра. *Н. прип. Вук*; *Бак. Реч.* **в.** *ситан новац.* — Отвори сандук, па стане просипавати све саме цице и гдјекоји марјаш надничарски. *Н. прип. Вук.* **3.** нар. песн. *девојка.* — Не би л' лијепу цицу ујагмили, Анђу кћерцу карловачког бана. *Рј. А.*

цѝцан, -а, -о *украшен, накићен.* — Лула мајка своју малу Паву, лула мајка у цицаној беши. *Вес.*

цо́га и **цо̀гања** ж = цогов *оглодана кост (обично од говечета). Вук Рј.*

цо̀гљав, -а, -о *нераван, џомбовит, грудав.* — Излокани путеви, цогљави друмови, јаме. *Сек.* Скаче намучена мајка жутим цогљавим путем. *Ћур.*

цо́гов м = цога. *Вук Рј.*

цо̀ка ж тур. покр. *горњи капут од грубог сукна; кабаница.* — На њему бела цока без рукава. *Јакш. Ђ.* Зими носе [жене] цоку коју наличи на капут. *Дед. Ј.* Старој мајци порезат хаљине, црну цоку, а ферецу уску. *НП Херм.*

цо̀кēј, -éја и -èја м енгл. *професионални јахач на тркама.*

цо̀кēјскӣ, -ā, -ō *који се односи на цокеје, који припада цокејима:* ~ капа.

цо̀кēјски прил. *на цокејски начин, као цокеј.*

цо̀кер м енгл. *карта која у неким играма може заменити сваку карту. Кл. Рј.*

џо̀лав, -а, -о *мршав, кошчат.* — Долазио на заглед Јанко Делић ... а она џолава вјештица ... вели: »Ја не дам ове јесени нигдје дјетета!« *Коч.*

џо̀лāп ж тур. презр. покр. *нога.* — Пере своје џолапи гдје људи воду пију. *Вук Рј.*

џо̀мба, џо́мба и **џо̀мба** ж тур. **1.** *избочина, неравнина (обично на путу од скореног и сасушеног блата).* — Џеја наишао на некакву грудву па запео ... вели ... »Проклета џомба!« *Ад.* **2.** *џбун, сита, шаш у бари или риту. Вук Рј.*

Изр. врпољити се као ђаво на џомби *бити јако немиран, нестрпљив, нервозан;* седети као ђаво на џомби *седети врло неудобно.*

џо̀мбав и **џо̀мбаст,** -а, -о = џомбовит *пун џомби, нераван (о путу).* — Море узнемирено и ми се ваљамо као старе таљиге на џомбаву путу. *Хорв.* Кренуо је колима преко џомбастих улица. *Рад. Д.*

џо̀мбастōст, -ости ж *особина, стање онога што је џомбасто. Р-К Реч.*

џомбо̀вит, -а, -о = џомбав. — Трупкали смо се неколико сати по џомбовитом путу. *Чол.*

џомбо̀витōст, -ости ж *особина, стање онога што је џомбовито.*

џо̀мбос м покр. *понор, бездан. Вук Рј.*

џомбо̀сати се, -ām се сврш. тур. покр. *стровалити се, пропасти у бездан. Шкаљ.*

џо̀нка ж *стари тип кинеског дрвеног једрењака високе крме и косог оштрог прамца.*

џо́њāње с *гл. им. од џоњати.*

џо́њати, џо̀њām несврш. *дуго чекати (обично пред нечијим вратима).* — Чекали смо управитеља ... Ни њега ни писара. Већ нам се досади џоњати у авлији. *Глиш.* Куцов џоња пред вратима. *Змај.* Коњ је, привезан за букву, немарно џоњао. *Коч.*

џо̀ра ж погрд. покр. *мршава свиња. Вук Рј.*

џо̀рав и **џо̀раст,** -а, -о *сличан џори, сух, врло мршав.* — Ми се и не познајемо, рекао ми је овај врло високи и џорави. *Вучо; Вук Рј.*

џо̀рлав, -а, -о *џорав.* — А што је ова џорлава Латинка дошла да ми је само знати! *Ћоп.*

џу̀ба ж и **џу̀бе,** -ета с тур. **1.** *одора муслиманских свештеника, обично од црне чохе.* **2.** покр. *мушка и женска дуга горња хаљина без рукава (или с кратким рукавима), зубун.* — Подухвати своју џубу и без збогом излети на улицу. *Радул.* Огрнуо се великим постављеним џубетом. *Ранк.*

џу̀дāш, -а́ша и **џу̀дист(а)** м *онај који се бави џудом.*

џу̀до м спорт. *јапански рвачки спорт, налик на џиу-џицу.* — Џудо спорт је несумњиво један од најмлађих у нашој земљи. Појавио се први пут тек 1951. *Пол. 1958.*

џу̀здāн, -а́на м тур. покр. *кеса за новце; новчаник.* — Однесе ми џуздан из њедара, у џуздану хиљаду дуката. *НП Вук.*

џу́кац, -кца м и **џу̀кела** ж тур. **1.** *велики сеоски пас, псина; пас који није расан.* — Овчарски џукци из шипражја урлају. *Рад. Д.* На мене су ... гледали као на неку геачину, сељачког џукца. *Ћоп.* Сквикне раздражљиво, џукеле се разлетјеле. *Божић.* **2.** фиг. погрд. *неваљалац, ништков.* — Тамо [у логору] има напредних људи, а и џукела који ће нас достављати. *Јак.*

џу̀лōв, -ова м *велики овчарски пас.* — Било је ту свакојаких врста, пасмина ... и пасјих величина, од огромних потпланинских џулова, големих као телад, па све до ситних сиротињских жуња. *Пол. 1971.*

џу̀лӯс, -у́са м тур. ист. *врста пореза, намета који су у Србији плаћале цркве приликом ступања на престо новога султана (лисичје крзно, чарапе и нешто новца).* — Од свих манастира покупи џулус, порез који су иначе плаћали само везирима. *Андр. И.*

џу̀ма[1] ж, **џу̀мāј,** -а́ја м и **џума́ја** ж тур. *свечана муслиманска молитва у џамији петком у подне.* — Само петком силази у чаршију да клања џуму у џамији. *Андр. И.* Иза џуме дође Бајро. *Нам.*

џу̀мбус м тур. *весела грађа, галама, врева; збрка, неред.* — Све весело, па игра, пева, пије и грли се, само он тужан ... гледа сав тај шарени џумбус и весеље. *Вес.* Највећма [га је] бољело што он сам у том џумбусу нити може што поправити. *Кол.*

џумбу̀сāње с *гл. им. од џумбусати.*

џумбу̀сати, -ām и **џумбу̀сити,** -ӣм несврш. *правити џумбус, веселити се.* — Џумбусао је у својој сопственој кући. *Ћор.* Џумбусио младић ноћас. *Срем.*

џумбу̀слија, џумбу̀шлија и џумбу̀шчија м *онај који прави џумбусе, весељак, шаљивџија. Бен. Рј.*

џу̀млē и **џу̀мле** прил. тур. *скупа, заједно.* — Сешћемо овако сви џумле у кола. *Ком.*

џу̀нгла и **џу́нгла** ж енгл. *непроходна прашума, густара у тропским крајевима.* — фиг. Мислио је да простим наређењима и пријетњама може завести ред у тој џунгли разуларених страсти и болесних амбиција. *Чол.*

Изр. закон џунгле *закон, право јачега.*

цу̏нка ж енгл. *в. цонка* — Многе стотине хиљада кинеских породица проводи читав свој живот на цункама. *Б 1958.*

цу̏п м тур покр. *в. цуба (2).* — Ти нађе девет девојака са црним капама и »цуповима«. *НП Вук.*

цу̏па и **цупѐлета** ж тур. покр. *вунена женска кошуља*, исп. цуба (*2*) *Вук Рј*

цу̏пет м тур. покр. *врста женске хаљине. Вук Рј*

цу̏прёње с *гл им од цуприти.*

цу̏прити, -ӣм несврш. *в. цоњати* — Ми овде цупримо, гунђа један. *Нуш, Р-К Реч.*

цу̀ца ж тур. вулг. *човек малог раста, слабић, човек без икакве вредности, простак.* — Баш си права сељачка цуца и врдалама. *Рад. Д.* Цуце једне, ви уопште нисте свесни тога да маршират по кугли земаљској. *Вин.*

цу̀цати, -а̄м несврш. тур. *цецати, цоњати* — Хвала ти ка' рођеном, ја бих ко зна до које доба цуцао. *Рад. Д.*

Ш

ш (Ш) а. *безвучни струјни непчано-алвеоларни сугласник.* **б.** *слово којим се обележава тај сугласник.*

Изр. од а до ш *од почетка до краја.*

ш-ш-ш *узвик за умиривање и ућуткивање;* исп. пст! — Осу се ... тапшање: живео Васко! и смиривање: шшш! тише, тише! *Сек.*

ша *узвик којим се подражава дроздов глас. Рј. А.*

ша̀бака ж тал. покр. **а.** *густа мрежа потегача за обални лов ситне рибе. Рј. А.* **б.** *рибарска барка или чамац са више весала.* — Рибари извукоше »шабаке« и поредаше их. *Војн.*

шабàкāр, -а́ра м покр. *онај који лови рибу шабаком (а). Рј. А.*

шабàклија ж покр. *врста мале пушке. Рј. А.*

шабàкӯн, -у́на м *в. поландара. Рј. А.*

ша̀бан м покр. *глас, вест, новост. Рј. А.*

ша̀бāњ м зоол. *водена птица мало већа од дивље патке. Вук Рј.*

ша̀бачкӣ, -ā, -ō *који се односи на Шабац, град у СР Србији.*

Изр. ~ чивија 1) *подвала;* 2) *лукав човек.* — Кавгације из Жаркова ... и чивије шабачке осетише како их са смирајем дана обузима страва. *Вучо;* ~ обори ист. *свињски обори као затвор за људе у катанској буни у Србији 1844.*

ша́бес м хебр. *субота (дан одмора код Јевреја).* — Одседну у једној чивутској механи ... Ишту јести. Бирташица каже да нема, вели: »шабес« је. *Игњ.* Вичете као Жидови на шабес. *Бен.*

ша̀блōн, -о́на м и **шаблóна** ж **1.** *непроменљив, готов образац, углед који се прописује за сваки нов случај из праксе, или по коме се праве нови примерци; калуп, узор(ак), модел.* — Јово има готов шаблон, па пише по њему. *Срем.* Некад, за царских времена, израђивао се намјештај за уреде према шаблони. *Крањч. Стј.* **2.** *утврђени обичај кога се неко слепо придржава, навика која се не мења.* — Држи [се] сухе шаблоне задавања и испитивања лекција. *Нех.* Наш народни живот [Хаџић је] хтео ... да подведе под западне шаблоне. *Јов. С.*

шаблонизи́рати, -йзи́рām и **шабло̀низовати,** -зујēм сврш. и несврш. *(на)правити од нечега шаблон, претворити, претварати у шаблон.* — Уговор о раду као шаблонизирана форма заснивања радног односа није ... потребан. *Арх. 1954.* [Вук] није хтео да шаблонизује свој стил, да би му дао библијски карактер, већ је ... дао израз који његов народ најбоље разуме. *Бел.*

~ **се** *претворити се, претварати се у шаблон.* — Доцније ... [и реализам] почне да вене, да се ... шаблонизује. *Михиз.*

ша̀блōнскӣ, -ā, -ō *израђен по шаблону, обрасцу, према калупу, узорку.* — Књига [Јоакима Вујића је] један низ шаблонских описа манастира. *Поп. П.* У збирци има шаблонских љубавних стихова по моди тадашњега времена. *Барац.*

ша̀блōнски прил. *по шаблону, калупу; несвесно, аутоматски, механички.* — Сви су ликови нацртани шаблонски и тврдо. *Баб.* Глумац ... по инерцији ... доноси шаблонски оно што се тражи од њега. *Поз. 1948.*

ша̀в, ша̀ва и шва̀ м (мн. ша̀вови) **1. а.** *линија по којој се шије, спој два сашивена комада тканине или коже, руб.* — Прегледали [су] подозриво шавове рубља. *Јак.* Још читаву седмицу прегледавала би шавове на рубенини. *Пав.* **б.** *цик-цак линија по којој су срасле кости лубање.* — Кости лубање ... расту ... тако ... да једна расте у другу у кривудавој линији. Таква се веза костију назива шав. *НЧ.* **в.** *линија на којој су ливењем спојени комади метала.* — Помоћу њих [рендгенских зрака] се истражује исправност шавова код аутогеног заваривања. *Физ. 2.* **2. а.** *шивење, шиће, швело.* — Помагала [је] ... породицу радећи фини **вез** и

шав. *Сек.* **б.** *предмет који се шије.* — Запита ... отурујући шав са крила. *Ђор.* [Баба Ивона] седи на ... прагу са шавом у рукама. *Дов.*

Изр. хируршки ~ мед. *вештачко спајање ткива појединих органа која су била одвојена каквим ломом или оперативно.*

ша́вац, ша́вца м покр. *кројач.* — Сутра ћу кројити код шавца црвену доламу. *Љуб.*

ша́вни, -ā, -ō *који се односи на шав:* ~ страна, шавне цеви. *Рј. А.; Бак. Реч.*

ша́воль м покр. *в. шафољ.* — Захити ... из шавоља хладне воде. *Јакш. Ђ.; Вук Рј.*

ша̀вран м **1.** бот. *в. шафран. Вук Рј.* **2.** *име коњу жућкастосмеђе длаке. И.*

ша̀врā̏ње с *гл. им. од шаврати.*

ша̀врати, -ā̏м несврш. *цвркутати, чаврљати, певати (као ласта).* — Ласте шавраху око крова. *Том.* У сјени под кровом шавра ласта из гнијезда старог. *Марк. Ф.*

ша̀врљуга ж зоол. покр. *в. шева;* исп. шеврљуга. *Рј. А.*

ша̀грēн, -éна и **ша̀грӣн,** -и́на м фр. *зрнасто обрађена кожа (јарећа, магареће, коњска) за обућу, за коричење, покривање кутија и сл. Рј. А.*

ша̀грēнскӣ и **ша̀грӣнскӣ,** -ā, -ō *који је од шагрена, шагрина:* ~ кутија, ~ кожа.

шадр̀ва̄н, -а́на м тур. *в. шедрван.* — У авлији вода шадрвана, из ње тече дванаест чесама. *НП Херм.*

ша̀ин и **ша́нн** м *в. шахин.* — Пушти шаина, сокола, под облак. *Срем.*

ша̄̀јак, ша̄јка и ша̄јака м тур. *чоја домаће израде, слична сукну.* — Старац [је] још у шињелу од зеленог шајака. *Андр. И.* Стотине капа ... од шајка. *Сиј.*

ша̄јàкли прид. непром. *в. шајачки. Кл. Рј.*

ша̄̀јачкӣ и **ша̄̀јачнӣ,** -ā, -ō покр. *који је од шајака.* — Обрати се дебељку у новом шајачком гуњу. *Ђос. Д.* Био је у ... шајачном оделу. *Рад. Д.*

ша̄̀јба ж нем. покр. **а.** *прозорско стакло, окно. Бен. Рј.* **б.** *нишан. Кл. Рј.*

ша̄̀јка[1] ж тур. **а.** ист. *врста ратног брода на весла, обично речног, са оштрим гвозденим кљуном.* — Морава [носи] шајку оковану, и у шајци брата и сестрицу. *НП Вук.* **б.** *отворен чамац са 2—4 весла.* — Шајка [је] ... пловила великим каналом. *Шен.* Стари затубасти чамац рибарски, аласка шајка по Тиси. *Чиј.л.*

Изр. потонуле му шајке *невесео је. Н. посл. Вук.*

ша̄̀јка[2] ж зоол. *в. креја.* — Ој бога ти, шајка птицо! *Вук Рј.; Деан. Рј.*

ша̀јкача ж *капа са дуплим странама уз народну ношњу; војничка капа у бившој српској и југословенској војсци.* — Шумадинци са шајкачама и опанцима. *Сим.* На глави је имао шајкачу са кокардом. *Ђос. Б.*

Ша̀јка̄ш, -а́ша м **1.** ист. **а.** *становник Шајкашке, области у јужној Бачкој.* **б.** (шајкаш) *човек из шајкашког батаљона, на негдашњој граници банатској. И-Б Рј.* **2.** *лађар, возач шајке.* — Шајке и шајкаше залуду чекају бајири у траву обрасли. *Чиил.*

ша̀јка̄шкӣ, -ā, -ō *који се односи на шајкаше:* ~ батаљон. *Вук Рј.*

ша̄̀јн м и **ша̄̀јнара** ж нем. ист. *папирни новац (за разлику од металног новца) у бившој Аустро-Угарској (за време инфлације па све до 60-тих година прошлога века), банкнота.* — Весело је онда било, весело у хрватској земљи: полић старога за грош шајна. *Шен.* Могао бих за невољу саставити ... до три хиљаде шајна. *Јакш. Ђ.; Бен. Рј.*

ша̀јтōв, -о̀ва м мад. покр. **1.** *славина.* **2.** техн. *завртањ, вијак. Вук Рј.*

ша́јцати (се), ша́јцām (се) несврш. покр. *шетати се.* — Види ... како се и ја знам шајцати ... Само ми је лијева нога мало краћа ... па се много гегуцам. *Коч.* Јовандека спокојно шајца уздуж композиције. *Ћоп.*

ша̄̀јчав, ша̄̀јчан и **ша̄̀јчен,** -а, -о *који је од шај(а)ка:* шајчаве чакшире, шајчан зубун. *Вук Рј.; Рј. А.; Кл. Рј.*

ша̄̀јчица ж *дем. од шајка. Рј. А.*

ша̀ка[1] ж **1. а.** *део руке од зглавка, доручја, запешћа до врха прстију* manus. *Тери. 4.* —На ... рукама разликујемо: раменицу, подлактицу и шаку. *Батут.* **б.** *длан и прсти руке, подешени и повијени према унутрашњости, да се може нешто захватити или да се оно што је на длан стављено, насуто и сл. може држати или носити.* — У шаки је стискао новац. *Бен.* **2.** *шака као мера* **а.** *ширина од неколико сантиметара.* — [Коњ] висок 16 шака. *Нуш.* У грунтовници пише крупно као шака. *Бен.* **б.** *количина нечега што може стати у стиснуту шаку.* — Дај ми једну шаку брашна. *Вук Рј.* Загрaби из кошаре шаку шљива. *Бег.* **3.** *мали број (људи и сл.).* — Та шака наоружаних људи, то је наша будућност. *Чол.*

Изр. голих шака (голим шакама) *ненаоружан, неспреман за борбу;* доћи до шака *доћи до физичког разрачунавања, до батина;* извући се из нечијих шака *спасти се некога, нечије зависности;* испустити из шака *олако испустити неку ствар од вредности;* и шаком и капом (давати, делити) *в. уз капа (изр.);* пасти (допасти) шака, пасти, доћи у шаке 1) *припасти, пасти под нечију власт;* 2) *добити*

батине од некога; пљунути (хукнути) у шаке *прионути на посао*; празних шака (остати, вратити се) *не добити ништа, не урадити ништа*; пропустити (кога) кроз шаке *истући, изударати*; пуном шаком (пуним шакама) давати *издашно, дарежљиво, не жалећи давати*; пуна шака **бра**де *в. уз брада (изр.)*; стезати (стискати) шаке *бити огорчен*; у шаке *узми*; у шакама (нечијим) *у нечијој власти*; шака јада 1) *ситан и слаб човек*. — Мали, шака јада, мршав, броје му се ребра. *Пол. 1973*; 2) *мали број људи*.

ша́ка[2] ж покр. *врста колача, мафиш. И-Б Рј*.

ша́ка-ба́ка ж зоол. покр. *в. бубамара. Рј. А*.

ша̀каиле прил. *шакачки, шакама*. — Да једемо шакаиле. *Вук Рј*.

ша̀кал и **ша̀кāл** м зоол. *врста дивљег пса*; *звер сродник пса* Canis aureus; син. чагаљ. *Деан. Рј*. фиг. *крвожедна звер*. — Несити шакал вреле Азије ... море мути. *Јакш. Ђ*. Вјечно [се] гризу и свађају крволочно ... као шакали. *Крл*.

ша̀калскӣ и **ша̀кāлскӣ**, -ā, -ō *који се односи на шакале; сличан шакалу, крвожедан*. — Људи [су] шакалске нарави. *Вуј*.

ша̀кање и **ша̀кāње** с *гл. им. од шакати се*.

шакапе́рē у изразу: биће ~ *почупаће се, ухватиће се за косе. Вук Рј*.

ша̀каст, -а, -о *који има облик шаке*. — Шчепа тешку шакасту каменицу. *Божић*.

ша̀касто прил. *ширећи се прстасто*. — Грч јој ... хватао крста и одатле се шакасто зрачио ... низ кости. *Рад. Д*.

ша̀кат, -а, -о *који има велике шаке. Рј. А*.

шакà̀тање с *гл. им. од шакатати*.

шакà̀тати, -ām несврш. *бити, тући шакама*. — Па стадоше бабу шакатати. *Вук Рј*.

ша̀кати се и **ша̀кати се**, -ām се несврш. *тући се шакама, боксовати се*. — По саборима се шакају. *Вел.*; *Вук Рј*.

ша̀кāч, -а́ча м *боксер, боксач*. — Знај да сам ... већи мајстор ... од безубог ... шакача Хермолика. *Матош*; *Деан. Рј*.

ша̀кача ж агр. покр. *врста крушке. Рј. А*.

ша̀качкӣ, -ā, -ō *који се изводи шакама (бој), боксерски, боксачки*. — Изазове на шакачки двобој. *Креш*.

ша̀качки прил. **а.** *рукама, шакама, из шаке (јести). Вук Рј*. **б.** *шакама се тући*. — Туко сам [их] и шакачки и уларом. *Коз. И*.

шакè̀тање с *гл. им. од шакетати (се)*. — Деси [се] мало и шакетања. *Дом*.

шакè̀тати (се), -ām (се) несврш. *тући (се) шакама, шамарати (се)*. В. пр. уз гл. им. шакетање.

шакè̀тина ж *аугм. и пеј. од шака*. — Момци ... пружали су шакетине у пролазу. *Сим*.

ша̀кӣћ, -ића м *пет прстију руке. Вук Рј*.

ша̀копӣс м шаљ. *в. рукопис*. — [Краљ] га једном питао шта је од школе изучио кад има онако леп шакопис. *Вас*. Шакописом ... [карту] потпиши. *Уј*.

ша̀косā̀ње с *гл. им. од шакосати (се)*. — [Борци] сикћу, спремни на шакосање. *Гор*.

ша̀косати, -ошēм **1.** несврш. *тући, ударати*. **2.** сврш. *ћушнути. Вук Рј*.

~ **се** уз. повр. *тући се*. В. пр. уз гл. им. шакосање.

шакун- *в. чукун-*: шакунбаба, шакундед(а). — Та сабља доста дуго бијаше и у Јакова Винчића, сердара и шакундједа Јосипа. *Шимун.*; *Вук Рј*.

ша̂л и **ша̀л** м (мн. ша́лови и ша̄лови) **1.** *ручно плетен или фабрички израђен већи четвртаст комад вунене или свилене материје као део женске ношње, који служи за огртање преко оба рамена или за увијање главе*. — Шиме ... је загрнуо њезина плећа шалом. *Бег*. Око главе је [Ана] имала црни свилен шал. *Наз*. **2.** *дужи али ужи комад материје, који се обично, као део мушке ношње, ставља зими око врата или, у народној ношњи, око главе*. — [Коње] воде сељаци с великим црвеним шаловима око главе. *Дед. В*.

ша́ла ж **1.** *досетка, духовита реч; духовита кратка прича*. — Момчадија ... добацује ... шале и доскочице. *Мул*. Шала му је сликовита. *Матош*. Сипао је увијек шале и пословице. *Андр. И*. **2.** *несташан поступак, несташлук*. — Крао [је] женама из котарица јело и напијао се ракије из свачијег стаклета ... Био [је] све више сит и све више напит, правећи грубе шале. *Чипл*. **3.** *ситница, мала ствар*. — Није то ... шала тражити од свих порезовника да наједанпут, као преко ноћи, плаћају за половицу ... више земљарине. *Рад. Стј*. Није шала шест сати напорног рада без престанка. *БВ 1909*. **4.** заст. *шаљив позоришни комад*.

Изр. априлска шала *неозбиљно питање или досетка, упућени некоме на дан првога априла, са циљем да се упитани збуни, исмеје или превари, која се питања, кад шала успе, пропраћају узвиком »априлили«*; без (све) шале (збиља, без шале) *да говоримо озбиљно*; враг (ђаво) узео (однео) шалу *ту нема шале, сад више нема шале*; да се ниси шалом шалио *нипошто то да ниси урадио*; до шале му је (није му до шале) *расположен је (није расположен) за*

шалу; заметати (збијати, правити, терати) шалу, шале *шалити се*; затурити шалу *в. ударити у шалу*; знамо за шалу *знамо већ то*; из шале (од шале, у шали, шале ради) *шалећи се*; као од шале *лако, без муке*. — Написаћу вам, хитро ко од шале, један тужан сонет на вашу лепезу. *Дуч.*; масна шала *в. мастан*; не знати за шалу (шале) *не волети шалу*; нема (ту, с тиме) шале *сад је ствар озбиљна*; неслана шала *в. неслан (2)*; одбијати, окретати (обртати) на (у) шалу *не узимати ствар озбиљно*; од шале *в. из шале*; одшалити шалу *вратити жао за срамоту, осветити се*; папрена шала *в. папрен (2)*; примити за шалу *схватити, узети ствар неозбиљно, олако*; прихватити шалу *пристати на шалу*; служити за шалу *бити често предмет шале подсмешљиваца*; ударити у шалу *почети се шалити*; шалу на страну *да говоримо озбиљно, говорећи озбиљно*.

шалабáзање с *гл. им. од шалабазати*.

шалабáзати, -àбāзāм несврш. *ходати без циља, (ш)врљати, скитати се*. — Дјеца су, истјерана из куће, да не сметају, шалабазала по путу. *Бен.* фиг. *проводити време узалуд*. — Читаве три године он је шалабазао. У школу није ишао, на занат није хтео. *Лаз. Л.*

шалабàктар, -тра, **шалабàктер** и **шалабàхтер** м нем. пеј. *стара, дугом употребом истрошена књига, књижурина, купусара*. — Извадио он то из свих могућих шалабактра, па ми сада тим памет убија! *Ђал.*; *Кл. Рј.*

шàлај и **шàлāј** покр. *узвик и припев у љубавним и бећарским песмама у Срему и Славонији*. — Момчадија, шалај, тера кера. *Змај*; *Рј. А.*

шàлājка ж *кратка и весела народна песмица (слична бећарцу) с припевом »шалај«*. *Леск. М.*

шàлājскӣ, -ā, -ō *који се односи на шалајке*: ~ народна песма.

шáлан и **шâлан,** -лна, -лно *шаљив*: ~ поскочица. *Павл.*

шалàта ж покр. *в. салата*. — Једе телећи бут са шалатом. *Крл.*

шàлац, -лца м *шаљивац. И-Б Рј.*

шàлвāр, -ápa м *шал за обавијање око главе*. — Глава му покривена фесом, а уоколо омотаним црвеним шалваром. *Горд.*

шàлваре, шāлвāрā ж мн. тур. *дугачке и врло широке чакшире, ногавица скупљених око глежња, као део мушке и женске одеће неких народа*. — На себи је имао отрцане атласке шалваре. *Андр. И.*

шалварèтине ж мн. *аугм. и пеј. од шалваре. Вук Рј.*

шàлварице ж мн. *дем. од шалваре*. — Гледао [је] на ону страну куд би прошла Зона у ... алевим шалварицама. *Срем.*

шалвàрчине ж мн. *в. шалваретине. Р-К Реч.*

шâле прил. **1.** *лако, као од шале; шалећи се, не озбиљно*. — Кога моје вино обори, тај се не диже шале. *Срем.* Могаше шале пробити земљу. *Брл.* Ако си се ти шале женио, ја сам се збиља удавала. *Вук Рј.* **2.** покр. *доиста, управо*. — Ама и свирач је, нема га шале. *Глиш.* Имају сестру, да је није шале у свој капетанији. *И.*

шалѝкање с *гл. им. од шаликати се*.

шалѝкати се, -ā̀м се несврш. *играти се*. — Загледао се у једну гомилицу свијорена лисја, што се њим шаликао тијан поветарац. *Ком.*

шàлина ж *аугм. и пеј. од шал*. — Халимача ... развеза шалину, која му се просу по прсима. *Сиј*

шàлӣнтра ж *в. шалитра. Вук Рј.*

шàлити се, -ӣм се несврш. **1.** *говорити досетке, веселе речи, правити шале*. — Уза сваку реч смеје се и шали. *Нен. Љ.* Куцало се, пјевало, шалило се и доста масно. *Шен.* Никад се није шалио, ни с нама децом, ни с мајком. *Лаз. Л.* фиг. Сјајно небо ... се ... смије и шали над кобним градом. *Војн.* **2.** фиг. *усуђивати се, извргавати се опасности*. — Други пут немој да се шалиш да ми дираш дете. *Јак.*

Изр. не шали се главом (за живу главу да се ниси шалио) *то нипошто не чини*; да се ниси шалом шалио *в. уз шала (изр.)*.

шàлитра ж хем. *натријумова со азотне киселине (натријум-нитрат)*: чилска ~. *Р-К Реч.*

шàлитранӣ, -ā, -ō *шалитрин. Р-К Реч.*

шàлитраст, -а, -о *сличан шалитри. Р-К Реч.*

шàлитрин, -а, -о *који припада шалитри*.

шàлић, -а и **шàлӣћ,** -и́ћа м *дем. и хип. од шал.*—Око главе замотала бео шалић. *Лаз. Л.*

шáлица ж *дем. од шала, мала шала. Р-К Реч.*

шàлица ж нем. *в. шоља*. — Гледао је да у својој лименој шалици направи вечеру. *Чол.* У углу се налазила бијела заходска шалица. *Шег.*

Изр. гледати у кавену шалицу *гатати, прорицати судбину према шарама које се од кавеног талога начине на шољици кад се шољица преврне*.

шалѝџија м покр. *в. шаљивац*. — Да те није, голубе, жандар погладио ... добаци неки шалиција. *Гор.* Ха! ха! Ја, Херо, весељак и шалиција! *Наз.*

ша̀лно прил. *у шали.* — Док мајка прича то ... шално хвале [Јелку] све снашице. *Марк. Ф.*

ша̀лозбӣљан, -љна, -љно *шаљив и озбиљан у исто време.* — Шалозбиљна дијалектичка игра жмурке између субјективног и објективног, хумор у сваком тренутку пориче самог себе. *НИН 1959.*

ша̀лōн, -óна м и **шалóна** ж (обично у мн.) *метална или дрвена решетка са спољашње стране прозора као заклон (од сунчане припеке или хладноће); жалузине, шалукатре.* — Шалоне су биле притворене. *Ћос. Б.; Кл. Рј.*

ша̀лтер м нем. **1.** *отвор као мали прозор кроз који са публиком опште службеници администрације, банака и сл.* — Куцнуо сам у капак на једном шалтеру. *Пол. 1960.* **2.** *прекидач за електричну струју.* — Окренух шалтер, направих свијетло. *Наз.*

ша̀лтерскӣ, -ā, -ō *који се односи на шалтере (1).* — Шалтерска служба је тако добро организована да ... странке готово уопште не чекају. *Пол. 1959.*

ша̀лтовати, -тујēм несврш. нем. *укључивати.* — Сав посао [електричара] састоји [се] у томе да шалтују струју и подмазују ротацију. *КН 1955.*

шалу̀кā̀тре ж мн. покр. *в. шалон(а).* — Угледао [сам] опет зелене шалукатре мога очинског дома. *Мил.; Вук Рј.*

ша̀лче, -ета с *дем. и хип. од шал.*

ша̀лчина[1] м и ж *в. шаљивчина. В 1885.*

ша̀лчина[2] ж *аугм. и пеј. од шал.*

ша̀лчић, -а и **ша̀лчӣћ,** -ића м *дем. и хип. од шал.* — Умотава лице жутим шалчићем. *Моск.*

ша̀лџија и **ша́лџија** м *в. шаљивац.* — Ја јесам, истина шалџија, ал' ово није шала, него озбиљно. *Срем.*

ша̀љ м покр. *в. шал.* — Око главе носио је [Симо Коџошија] црвени шаљ. *Вујач.*

ша̀љēње с *гл. им. од шалити се.*

ша̀љив, -а, -о **а.** *који прави шале.* — Разговоран [је], шаљив и досетљив. *Нен. Љ.* **б.** *досетљив, духовит.* — Таман хтела још коју шаљиву да каже, кад Миона стала да јеца. *Рад. Д.* **в.** *весео.* — Шаљиво расположење испуња господу. *Торб.* Целом разговору даје шаљив тон. *Јак.* **г.** *смешан.* — Сремац има неколико досјетака и шаљивих ситуација које форсира. *Матош.*

Изр. ~ игра поз. *смешан позоришни комад, комедија (обично мања);* ~ пошта *врста друштвене игре.*

ша̀љивац, -ивца м *шаљив човек, шаљивчина.* — Деца и шаљивци смејали су се сватовима. *Јакш. Ђ.* Преобразио се ... у пјевача и шаљивца. *Мих.*

ша̀љивачкӣ, -ā, -ō *који се односи на шаљивце.* — Код г. Нушића се сваки час може осетити колико му је тежак тај шаљивачки занат. *Скерл.*

ша̀љивица и **ша̀љивка** ж *жена шаљивац.* — Станија ... жена Радованова ... живахна шаљивица. *Сек.* »Добра је рода« прихвати нека шаљивка. *Маж. Ф.*

ша̀љиво прил. *на шаљив начин, шалећи се; весело.* — Нагнувши шаљиво главу, он их [врата] широм разјапи. *Ћос. Б.* фиг. Вјетрић се шаљиво игра. *Крањч. Стј.*

ша̀љивṑст, -ости ж **1.** *шаљива, смешна ситуација, хумор.* — Цесарић [је] озбиљно намјеравао постигнути лиризам, па је получио шаљивост. *Шим. С.* **2.** *шала, досетка.* — Тим је шаљивостима испунио и остале [реченице]. *Шим. С.* [Војници] добацују ... разне шаљивости. *Сек.*

ша̀љивчина м и ж **1.** *шаљив човек, шаљивац.* — Био је ... добричина и шаљивчина. Радо се шалио и примао шалу. *Вес.* Важио је као велика шаљивчина. *Андр. И.* **2.** *аугм. од шаљивац. Вук Рј.*

ша̀љѝвџија м *в. шаљивац.* — Шаљивџију би награђивао грохотан смијех. *Шов.*

ша̀љица ж *в. шалица.* — Нациједила [је] из лончића ... мало густе текућине у ... шалицу. *Лонч.*

шаљу̀кав, -а, -о покр. *в. шаљив.* — Брбљетао [је] о сличним шаљукавим веселостима из давних дана. *Божић.*

шаљу̀кā̀ње с *гл. им. од шаљукати се.*

шаљу̀кати се, -ā̀м се несврш. *у дем. значењу: шалити се.* — Неки краљ убио сина ... кад га нађе гдје се мађухом шаљука. *Љуб.* Ипак [је] напола држао да се Петар шаљука. *Божић.*

ша̀љчина м *шаљивац.* — Тако? Шаљчина, весељак? — упитам ја. *Том.; Бен. Рј.*

Ша̀м, Ша́ма м тур. **1.** *Сирија.* **2.** *Дамаск (главни град Сирије). Вук Рј.; Шкаљ.*

ша̀мадне ж мн. покр. *врста купуса, кељ пре главичења. Вук Рј.*

шамáјлија ж тур. *шамско, сиријско седло.* — Скидоше им седла шамајлије. *Вук Рј.*

ша̀малаџа и **ша̀малаџа** ж тур. покр. *шамска тканина за мушке антерије, жута са црвеним пругама, дамаст.* — Мати ... умила га [малога] и почела облачити ... нове чакшириће, па онда шамалаџе, антерија. *Мул.; Вук Рј.; Шкаљ.*

ша̀ман м тур. *врач, чаробњак, маг (у примитивним религијама култа духова).* — Једнако се негативно држао према ... шаманима и осталим службеницима култа. *Крањч. Стј.* Живот Ескима није сав мрачан. Виде се школе и болнице ... где су још јуче

владали шамани, врачеви Севера. *Пол. 1973.*

шаманѝзам, -зма м *примитивна вера која почива на култу природе и духова. Свезн.*

шàмáнка ж агр. *врста крушке. Р-К Реч.*

шàмáнскӣ, -ā, -ō *који се односи на шамане.* — Убио [је] своју девојку под утицајем шаманских проповеди. *Пол. 1973.*

шàмáр, -ára м тур. *ударац шаком по лицу, ћушка, заушница.* — Бићу га, насред улице, шамарима. *Дом.* Он зна потегнути и шамаром. *Матош.*

Изр. делити шамаре *ударати, тући (кога);* добијати, вући шамаре *добијати батине.*

шамàрāње с *гл. им. од шамарати (се).*

шамàрати, -ām несврш. *ударати шамаре.* — Управник . . . врло често их [новајлије] шамара. *Чол.*

~ **се** уз. повр. *тући се шамарима.* — Лутали [смо] . . . шамарали се, играли. *Бон.*

шамàрина ж *в. шамарчина.* — Диже десницу, па удари . . . шамарину, да му свјетлаци синуше пред очима. *Матош.*

шамàрисати, -ишēм несврш. *в. шамарати.* — Тај би пустио не знам колико још да га шамаришу. *Вин.*

шамáрити, шàмāрӣм несврш. *в. шамарати. Р-К Реч.*

шамáрнути, шàмāрнēм сврш. *ћушнути, ошамарити. Р-К Реч.*

шамàрчина ж *аугм. од шамар.* — Опали шамарчину маломе шјор-Мирку. *Божић.*

шàмац, -мца м покр. *в. шанац.* — Натјера их . . . преко шамца. *Коз. И.*

шàмдуд м бот. тур. покр. *врста дуда с црним плодом (пореклом из Шама).* — Пред кућом су два лисната шамдуда. *Срем.*

шáмња ж тур. *танка марама разних боја којом жене повезују главу, повезача.* — Очешља се и по старински повеже мрком шамијом. *Лаз. Л.* Испод шамије . . . провирује . . . прам сиједе кике. *Јурк.*

шáмијица ж *дем. од шамија.* — Узме поправљати своју шамијицу. *Мул.*

шáмла и **шàмла** ж нем. *столичица без наслона, клупица. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

шàмлак м покр. *в. шенлук.* — Кад је царе сина угледао, велики му шамлак учинио. *НП Вук.*

шàмлāр, -ára м *онај који прави и продаје шамле. Р-К Реч.*

Шáмлија м *становник Шама. Вук Рј.*

шамлӣјāнка ж тур. *сабља шамске израде, димишкија.* — Па припаса сабљу шамлијанку. *НП Вук.*

шàмлица и **шàмлица** ж *шамла.* — Предвече изнесу шамлице испред капије. *Вучо.*

шàмот м фр. *врста глине од које се праве ватростално опеке за облагање пећи.*

шамòтēр, -éра м *обучени радник, стручњак за рад са шамотом.*

шàмотӣй, -ā, -ō *који је од шамота:* ~ опека, ~ облога.

шампàнтара ж покр. *олуја, невреме. Бен. Рј.*

шàмпāњ, -áња и **шампáњац,** -ња м фр. *пенушаво вино француске производње (по француској покрајини Шампањи).* — Келнер сервира шампањ и закуске. *Крл.* Жупан узе чашу са шампањцем. *Петр. В.*

Изр. шампањ-боја *бледожута боја, боја шампањца.*

шампàњēр, -éра м заст. *в. шампањац).* — За његовом софром се пије шампањер. *Јакш. Ђ.*

шампàњēрскӣ, -ā, -ō *који се односи на шампањер:* ~ чаша.

шампањизѝрати, -ѝзирām и **шампањѝрати,** -àњирām сврш. и несврш. *бančити, лумповати трошећи шампањ(ац), (по)пити шампањ(ац).* — Ноћас смо . . . шампањизирали. *Срем.* Онда се шампањизирало! *Крл.* Није [Фран] . . . шампањирао ни из једне бутиљке. *Дражс.*

шàмпāњскӣ, -ā, -ō **1.** *који је у вези са шампањ(ц)ем:* ~ боца, ~ чаша. **2.** (у именичкој служби) с рус. *шампањ(ац).* — Софра им беше свакада пуна, а шампањским се и причешћиваху. *Јакш. Ђ.*

Изр. ~ вино *шампањ(ац).*

шампѝњōн, -óна м фр. бот. *в. рудњача (гљива). Бен. Рј.*

шампѝōн, -óна м фр. спорт. *првак, победник у неком спорту:* спортски, стрељачки ~; ~ у боксу, у шаху; европски, светски ~.

шампиòнāт, -áта м **1.** *такмичење за првенство у некој врсти спорта:* фудбалски ~, кошаркашки ~, светски ~, шаховски ~. **2.** *титула шампиона добивена на каквој утакмици.* — Ласкер је одржао шампионат [шаховски] читавих 27 година. *Шах 1.*

шампиóнов, -а, -о *који припада шампиону.*

шампѝōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на шампионе и на шампионат:* ~ форма, ~ стил.

шàмпōн, -óна м енгл. козм. *средство за прање косе. Деан. Рј.*

шàмрōлна ж *в. шаумролна. Кл. Рј.*

шâмскӣ, -ā, -ō *који се односи на Шам.* — Давор, було, хоћеш шамску свилу? *Март.*

шâмута м разг. пеј. *збуњен, лако збуњив човек.* — Е, мој шамуто, што да заборавиш? *Дом.*

шâмшула м *млитав, плашљив, приглуп, глупав човек.* — Сви [су га] у чети сматрали за шамшулу, јер се, услед своје учености, није научио да пцује војнике. *Вин.; Р-К Реч.*

шâн[1] м тур. покр. *добар глас, достојанство, углед.* — Јазук теби и твојему шану. *НП Херм.*

шâн[2] м мац. покр. *калуп (за чизме).* *Вук Рј.; Деан. Рј.*

шâнāдан, -дна, -дно и **шâнāтан,** -тна, -тно *мањкав, покварен, под маном; кварљив.* *Вук Рј.; Деан. Рј.*

шâнац, -нца м (мн. шâнчеви, ређе шâнци) **1.** *дубок ров с насипом за одбрану у рату.* — Око зида су послије били ископани шанчеви. *Вук.* С мојом кумпанијом јуришао [сам] на непријатељске шанце. *Маж. Ф.* **2.** *ров, јарак (обично поред пута, за отицање воде).* — И с једне и с друге стране колског пута ископа се шанац. *Тод.* Прескочивши шанац уљезе у . . . кућу. *Горд.*

шàнгӣр, -и́ра м фр. мед. *опасна венерична болест; примарни сифилис;* исп. чанкир. *Вуј. Лекс.; Кл. Рј.*

шàндāње с *гл. им. од шандати.*

шандàрāње с *гл. им. од шандарати.*

шандàрати, -ām несврш. покр. *блебетати.* *Вук Рј.*

шâндаска ж *дашчица у средини калупа или шана кад се чизме набијају.* *Вук Рј.*

шàндати, -ām несврш. покр. *блебетати.* *Вук Рј.*

шàндуд м *в. шамдуд.* — Стрчале су широке гране старих шандуда. *Ћор.*

шàнжāн, -а́на м фр. **1.** *шарена тканина која је глатко откана па се прелива.* *Свезн.* **2.** *полудраги камен.* *Кл. Рј.*

шанжи́рāње с *гл. им. од шанжирати.*

шанжи́рати, шàнжӣрām свршн. и несврш. фр. **1.** *изменити, мењати боју, прели(ва)ти се (о боји или сјају тканине).* *Кл. Рј.* **2.** *променити, мењати новац.* *И.* **3.** спорт. *променити, мењати ногу у ходу после прескочене препоне (о коњима).* *Јах.*

шâнк м нем. *тезга, дуг сто у крчми, бифеу с којега се служи гостима пиће и др.* — Сакривен иза шанка прислушкивао је. *Крл.* У кафани за шанком седи гојазна . . . жена. *Б 1958.*

шâнкош м *онај који точи пиће и који послужује за шанком.* — Шанкоша замени шанкошица. *НИН 1959.*

шâнкошица ж *женска особа шанкош.* В пр. уз шанкош.

шàнкр м мед. *в. шангир.* *Деан. Рј.; Кл. Рј.*

шâнса и шáнса ж фр. *прилика, изглед на успех.* — Увидио је одмах да учитељ има шансе. *Шег.* Борба је неједнака на први поглед. Али све су шансе на нашој страни. *Дав.*

шàнсōн, -óна м и **шансóна** ж фр. *популарна песма најчешће љубавног или сатиричног садржаја, с лаком музиком.* — [Валтер Мерино] пише . . . шансоне и баладе, романсе. *Шим. С.*

шансонѐта и шансòнеткиња ж *певачица шансона.* *Кл. Рј.*

шансоњѐр, -ера м *певач шансона.* — Његови стихови . . . стјечу невјеројатну популарност кад излазе из уста шансонијера. *Вј. 1970.*

шансоњѐрка ж *певачица шансона.*

шансòњер, -ера м *шансонијер.*

шансòњерка ж *шансонијерка.* — Ту су и две познате шансоњерке Маржана и Жилијет Греко. *Пол. 1958.*

шâнтав, -а, -о *хром, ћопав, шепав.* — Онако шантав обучава децу да право стоје. *Ад.* фиг. Сред собе . . . Велик шантав сто. *Матош.*

шâнтавац, -āвца м *шантав човек.* — Млекарово се срце над шантавцем гануло. *Киш.*

шâнтавица ж *шантава жена.* *Прав.*

шантáвко м *в. шантавац.*

шâнтавōст, -ости ж *особина онога ко је шантав.*

шантáжа ж фр. *уцена, уцењивање, изнуђивање.* *Бен. Рј.*

шантàжēр, -ера и **шантàжист(а)** м *уцењивач, изнуђивач.* *Крл.; Кл. Рј.*

шàнтāн, -áна м фр. *в. кафешантан.* — Шантан га ниједан још не видје. *Матош.*

шàнтāнскӣ, -ā, -ō *који је у вези са шантаном.* — Сваке вечери [пјевала је] малена шантанска дружина. *Наз.*

шâнтāње и **шáнтāње** с *гл. им. од шантати.*

шантапр́ца м *шантав човек.* *Р-К Реч.*

шантапр́цāње с *гл. им. од шантапрцати.*

шантапр́цати, -àпр̄цām несврш. покр. *шантати.* *Р-К Реч.*

шâнтати и **шáнтатн,** шâнтām несврш. *храмати, ћопати.* — Колена су му крвавила. Он се шантајући спусти из парка. *Ћос. Б.*

шàнтунг м кинески *врста тканине од сирове кинеске свиле (по истоименој кинеској*

покрајини). — Узели [су] . . . плави шантунг. *Шов.*

шантȕцати, -ām несврш. *помало шантати. Р-К Реч.*

шȁнȕт, -а, -о *сулуд, ћакнут. Р-К Реч.*

шàнути, шȁнēм сврш. *в. шапнути.* — Шанула [је] Зони на ухо једну страшну ствар. *Срем.* Још једном [јој] шане у ухо: — Изгледате као дјевојчица! *Фраиг.*

шàнчанӣ, -ā, -ō *који се односи на шанац. Шов.*

шȁнчити, -ӣм несврш. *правити, копати шанац (око чега).* — Сеоски газда понудио [им] да му шанче имање. *Пол. 1950.*

шȁнчић и **шàнчић** м *дем. од шанац. Вук.*

шàондан прил. покр. *в. ондан. Вук Рј.*

шȁп[1], -а и **шȁп**[1], шàпа м тур. вет. *заразна болест на папцима код папкара.* — Прелази на човека шап и устобоља, која се нарочито шири међу говедима, овцама и свињама. *Батут.*

шȁп[2] м *непоштена, недопуштена провизија или посреднички профит, велика добит; пљачка, отимачина.* — После ће већ, млађи и орнији за шап и положај, да раде место њега. *Маш.; Р-К Реч.*

шȁп[2], шàпа м тур. мин. *стипса, алаун. Вук Рј.*

шáпа ж **1.** *доњи, завршни део ноге код животиња.* — [Керови се] пењу шапама уз њега [оца]. *Дом.* **2.** фиг. пеј. *рука.* — Спуштам на устав шапу. *Ил.* Зашто је врисну кад сте га погладили вашом шапом? *Фелд.*

Изр. бити у нечијим шапама *бити у нечијој власти;* имати кога у својим шапама *имати кога под својом влашћу;* мечја ~ бот. 1) *врста гљиве, козарка. Сим. Реч.* 2) *биљка из пор. штитара* Heracleum, H. sibiricum, H. sphondylium. *Сим. Реч.; Бен. Рј.*

шȁпав, -а, -о *оболео од шапа.* — Краве су бедреничаве, и све је слинаво и шапаво. *Крл.*

шáпак, -пка м покр. *в. шапат.* — Они се дадоше нешто у шапак, док опет проговори онај исти. *Љуб.*

шапàнтара ж покр. *в. шампантара. Р-К Реч.; Бен. Рј.*

шȁпаст, -а, -о *који има велику шапу; који има облик шапе.* — Изнад шапастог зеленог лишћа . . . видјело се небо. *Лоп.* На сивој свиленој прашини остају чудовишни шапасти трагови његових босих ногу. *Моск.; Рј. А.*

шȁпасто прил. *као шапа, као шапе.* — Кратке, широке, црне обрве шапасто . . . су се састајале изнад носа. *Моск.*

шȁпāт, -а и **шȁпат,** -пта м *тих говор, шапутање.* — Колона брже! — прошао је шапат од чела до зачеља. *Чол.* фиг. Замро вјетру шапат тих. *Домј.*

шапàтљив, -а, -о *в. шапутав.* — Јеси ли ти, Маре? — запита . . . тих, шапатљив женски глас. *Ћор.* Љуби . . . зелену папрад и шапатљиво цвијеће. *Матош.*

шапàтљиво прил. *као да шапуће.* — Траве [су] шапатљиво шумориле. *Јак.*

шȁпāтом прил. *шапућући.* — Шапатом ми казује. *Чол.*

шáпац, -пца м (често у изразу: шапца-лапца) покр. *назив друштвене игре коју одрасле младежи.* — Ваљда си се [голубице] кроз облаке витлала, шапца, жмуре . . . играла. *Змај.* Једни другима [су] окретали леђа, ударали пацке, играли се шапца-лапца. *Пол. 1970; Деан. Рј.*

шапèсати, -ām несврш. *шепељити.* — Ресимић . . . је . . . шапесао кроз . . . смрад лешина. *Вас.*

шапèтина ж *аугм. и пеј. од шапа.* — Голема куја . . . баци се шапетинама на Тучина прса. *Гор.*

шапирògраф м *ручна направа, преса за умножавање текстова или цртежа, хектограф.* — Команда чете штампала је на шапирографу радио-вијести. *Чол.*

шапирографи́рати, -àфӣрāм и **шапирогрàфисати,** -ишēм сврш. и несврш. *умножити, умножавати на шапирографу.*

шáпица и **шàпица** ж *дем. и хип. од шапа.*

шȁпка ж рус. *округла војничка капа; празнична капа официра.* — [Војници] . . . купују воће у своје модре шапке са кожним штитом. *Андр. И.* Левом руком држи сабљу, десном црну официрску шапку. *Ћос. Б.*

шàпљати, -љēм несврш. *в. шаптати.* — Све чује лепо шта онај с друге стране уз дувар шапље. *Нен. Љ.* Колико уста из мене као воде шапљу. *Уј.*

шàпнути, шȁпнēм сврш. *рећи, изговорити шапатом, пришапнути.* — Шапнемо један другоме по неку ријеч. *Чол.* фиг. »То је тај кога ти љубиш«, — тако ми је одмах шапнуло срце. *Л-К.*

шàпōв, -òва м *пас. Вук Рј.; Деан. Рј.*

шáпоња м *онај који има велике шапе;* исп. цапоња.

шȁпор м *шапат.* — Зачује се зидом шапор. *Матош.*

шапòрати, -ām несврш. *в. шапорити.* — Момче . . . је с Ивком . . . шапорало на пиру. *Љуб.*

шȁпорēње с *гл. им. од шапорити.*

шȁпорити, -ӣм несврш. *шапутати.* — Стане [ми] нешто шапорити из бусије. *Ма-*

тош. По селу се шапорило како је покојник опоручио све имање ... Ради. *Ћип.*

шàптав, -а, -о = шапутав *који шапуће; изговорен шапатом.* — Није се ништа чуло сем шаптавих ријечи. *Лоп.* фиг. Душа његова шаптавим њухом суњути пребире тихе напјеве опраштања. *Цес. А.*

шàптаво прил. *шапућући.* — Грле децу и псују своје рођење али тихо, скоро шаптаво. *Ћос. Д.*

шàптāј м *шапат.* — Смиривао [је] глас до шаптаја. *Коз. И.* Све се шаптај до шаптаја буди. *Леск. Ј.*

шàпталац, -аоца м (ген. мн. -лāцā) *доушник; шаптач.* — Био [је] ... шапталац фелдкурата. *Јонке; Р-К Реч.*

шàпталица ж **1.** *шаптачица. Р-К Реч.* **2.** *дебела, груба кошуља. Вук Рј.*

шàптало м и с *в. шаптач. Р-К Реч.*

шàптāње с *гл. им. од шаптати.*

шàптаоница и **шаптаòница** ж *в. шаптачница. Деан. Рј.*

шàптати, шàпћēм несврш. = шапутати *говорити шапатом.* — Што на ухо шаптасте у клијетима, приповиједаће се на крововима. *Вук.*

шàптāч, -áча м **1.** *човек који шапће.* — Ја ћу онамо под балкон се скрити и за све што треба шаптач твој ћу бити. *Дим.* **2.** *онај који у позоришту шапуће текст глумцима за време представе, суфлер.* — Сам бих знао и без шаптача, кад би то ми био за борбу знак. *Богд.*

шаптáчев, -а, -о *који припада шаптачу.* — Осјећала [је] топлину шаптачева даха и лако голицање на ушној шкољци. *Ћоп.*

шàптачица ж *женска особа шаптач. Р-К Реч.*

шàптāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на шаптаче.* — Моје срце је шаптачка рупа за глумце. *Уј.*

шàптāчница ж *простор под позорницом у коме се налази шаптач, суфлерница.* — То дете позоришта ... учило је лекције у шаптачници. *НИН 1959.*

шàптјети, -тӣм несврш. (покр. ијек.) *шаптати.* — Ајме мени! ... шапти Бакоња. *Мат.* Колико се то шаптјело и главило, Ивки је око сврсло на једно ... момче. *Љуб.*

шàптом прил. *в. шапатом.* — Нетко од сељака шаптом упита. *Хорв.*

шàпуља ж *со добивена вареньем из слане воде. Р-К Реч.; Рј. А.*

шапӯљати, -ām несврш. *шепељити.* — [Отац је] причао и понављао ... када су они као деца шапуљали око њега. *Ћур.*

шàпур м покр. *шапат.* — Смијехом и шапуром криомице гледају на кауре. *Павл.; Рј. А.*

шапӯрати, шàпӯрām и **шапӯрати,** -ām несврш. *в. шаптати.* — Људи шапурају гдје их нитко не чује. *Павл.* Што то шапурате на ову уру? *Лоп.*

шапӯрēње с *гл. им. од шапурити.*

шапӯрика ж *в. шепурина (1а, б).* — Боца је зачепљена кукурузном шапуриком. *Куш.* О гладним годинама ... се шапурика млела и јела. *Срем.*

шапӯрикин, -а, -о *који припада шапурики.* — Од шапурикина брашна [се] чесница и василица правила. *Срем.*

шапӯрина ж *в. шепурина (1а и б). Вук Рј.*

шапӯрити, шàпӯрīм несврш. *в. шапурати.* — Он јој се уноси у лице и нешто јој шапури. *Радул.; Рј. А.*

шàпӯт м *в. шапат.* — Сад к'о чује корак неки, шум и шапут. *Јакш.* Ђ. Јецај кида шапут. *Бег.*

шапӯтав, -а, -о = шаптав. — Глас му постаје шапутав и топао, као кад увече на спавању љуби синчића. *Петр. В.* Зашуштала [би] шапутава молитва. *Кол.* фиг. *тајни, који се ради шапатом.* — Не живи више од шапутавих послова који се не виде и не чују. *Андр. И.*

шапӯтаво прил. *шапћући, шапатом.* — Расприча се тихо ... шапутаво. *Ћос. Д.*

шапӯтāње с *гл. им. од шапутати.*

шапӯтати, шàпућēм несврш. *шаптати.* — Годинама се о томе шутјело или шапутало. *ВУС 1970.* фиг. Тако сам отишао у хотел ... и холове по којима шапућу ситни шедрвани. *Пол. 1972.*

шапӯтљив, -а, -о *в. шапутав.* — Шапутљив ... мрмор тихога мора јављао се. *Новак.* Чујем из мрака шапутљиви глас мајчин. *Радул.*

шапӯтнути, шàпӯтнēм и **шапӯтнути,** шàпутнēм сврш. *шапнути.* — Дај ... шапутни коју. *Коз. И.*

шāр[1] м рус. **1.** *Земља, земаљска кугла (чешће у изразима*: земни, Земљин, земаљски ~). — Несхватљивом се, гле, брзином шар Земље врти уокруг. *С-Ц.* Каква разлика ... између становника ледених и жарких појасева земног шара! *М 1867.* **2.** песн. **а.** *лепота природе; небо, небески свод.* — Преко гора, гледај какав шар! Вечерње када сунце простре море, облачак никак' не квари му жар. *Радич.* Кроз облачића танан шар још једном сунце Пизу гледа. *Шен.* **б.** *шаренило, спектар боја.* — Дјетинства када грijали ме данци ... цвијећа шар ми сваки трн још крио. *Краљч. С.* Заставо моја ... да ли се сећаш векова

давних, у сунцу славе шар ти се крила дивно прелива. *Кост. Л.* **в.** *светложута боја.* — Под српом пада класа жути шар. *Радич.* С огњеним шаром ступа на зреник светли бог. *Ил.*

ша̑р[2], -а, -о *шарен.* — Па уседе шару бедевију. *НП Вук.* У очима шарога цвијећа кријесиле се сузе. *Матош.*

ша̏ра 1. ж *пушка украшена шарама.* — Хајдук кликну, шара пушка плану. *Радич.* Из мрака љута шара врисну. *Баш.* **2.** ж и м *име разним домаћим шареним животињама. Рј. А.*

ша́ра[1] ж **1.** *цртеж (обично у боји) извезен на каквој тканини, урезан у металу, дрвету и сл. ради украса.* — Енглези буље у шаре његовог ћилима. *Бон.* фиг. Ласте праве своје геометријске шаре по дивном ... плавом небу. *Бос. Б.* **2.** *боја, прелив боје; спектар.* — Махало се барјачићима разних шара. *Шимун.* Грушки заљев утопљен у свијем шарама злата и мједи. *Војн.* Видјех гдје горе [се] ... облаче тихо у дугину шару. *Шант.* **3.** *упола зрело, зарудело грожђе.* — Има ли већ шаре у винограду? *Вук Рј.* Гледи у младу лозу ... еда ли [има] која ша̑ра или које омекло зрно. *Шант.*

ша́ра[2] ж арб. покр. *в. трепан (1).* — Шара ... је гвоздена цијев широка као свирала, на једном крају назубљена као тестера, а на другом од кости. *Ств. 1948.*

шарабáтало с и м *шкрабало, пискарало. Р-К Реч.*

шарабáтање с *гл. им. од шарабатати.* — Ево како се бојим твога шарабатања ... И он доиста показа акт ... па га онда поцепа. *Ранк.*

шарабáтати, -а̀бā̀тām несврш. **1.** *шарати невешто, без облика.* — Дреноваком [је] шарабатао нешто по гару. *Јакш. Б.* **2.** *шкрабати.* В. пр. уз гл. им. шарабатање.

ша̀раге, ша̀рāгā̀ и **ша̀рагље,** ша̀рāгљā̀ и ша̀рагā̀љā̀ ж мн. нем. *ограда на колима с предње и са задње стране; стражњи део кола.* — Баци Вељков ... кофер у шараге. *Уск.* [Смјестио] међу шарагље плуг. *Донч.*

Изр. остати у шараг(љ)ама *бити преварен, насамарен.*

шара́да ж фр. *врста загонетке у којој се тражена реч или одгонетка комбинује и саставља од делова речи који и сами имају неко значење.* — У »Вијенцу« ... нема ребуса и шарада. *Шен.*

ша̀рајица и **ша̀ра̀јица** ж *в. шаралица.* — Растопи се ... воска па се онда умаче шарајицом ... и шара по јајету. *Рј. А.*

ша́рак, -рка м покр. **1.** *в. ша́ра*[1] *(3).* — Чим се покаже први шарак, они се сасвим одселе у виноград. *Ком.; Вук Рј.* **2.** *врста купуса. Рј. А.*

ша̀ралац, -аоца м заст. *в. шарало. Рј. А.*

ша̀ралица ж *дрвена алатка за шарање ускршњих јаја. Р-К Реч.*

ша̀рало с и м *препреден, непоуздан човек, онај који шара, вара, варалица.* — То је работа квазизанатска! Овакво је кењкало и шарало точно то што јест: шепртља! *Крл.*

ша̀ра̑ља ж покр. *жена која лепо шара. Рј. А.*

ша̀ра̀љица и **ша̀ра̑лька** ж *в. шаралица. Вук Рј.*

ша̀ра̀мпо̑в, -о̀ва м мај. заст. **а.** *шанац, јарак, опкоп.* — Шарампов [се] провали и нагрнуше Турци. *Шапч.; Вук Рј.* **б.** *плетена ограда од прошћа, плот. Рј. А.*

ша̀рампо̀вић м *дем. од шарампов. Вук Рј.*

ша̑ран, -рна, -рно *шарен, разнобојан.* — Моја је срећа шарна дуга. *Змај.* И на самог Франкопана заборавила је ова шарна и брбљава гомила. *Нех.*

ша̀ран м зоол. **1. а.** *позната врста слатководне рибе из реда коштуњивица:* обични ~ Cyprinus carpio. *Терм. 4.* **б.** мн. *породица тих риба* Cyprinidae. *И.* **2.** *в. шарка (2). Р-К Реч.*

ша̀ра́нац, -нца м *дем. од шаран (1), шаранчић. Вук Рј.*

ша̀ра̑нка ж зоол. **1.** покр. *в. шарка (2). Рј. А.* **2.** мн. *род риба коме припадају шарани и сомови. Финк.*

ша̀ранов, -а, -о *који припада шарану:* ~ љуска.

Изр. ~ ваш, уш зоол. *врста ваши, уши* Argulus foliaceus *која живи на шаранима. Терм. 4.; Финк.*

ша̀рановина ж *месо од шарана; риба шаран у трговини.* — Пошто ли је шарановина? *Рад. Д.*

ша̀ранскӣ, -ā, -ō *који се односи на шаране:* ~ удица.

ша̀ра̀нче, -ета с *дем. од шаран (1).*

ша̀ра̀нчић м *дем. од шаран (1).* — Кад му дође до руке ... угојен шаранчић, никад неће заборавити на оца попу. *Шапч.*

ша́ра̑ње с *гл. им. од шарати.*

ша̀ра̑њӣ, -ā, -ē *који је од шарана; који се односи на шаране.* — Ручак беше посан ... нешто осушене шарање рибе. *Вес.*

ша̀ра̀њић м зоол. покр. *мали, ситни главоч (1).* — Ја сам те учио како се лове шарањићи. *Новак.*

ша̀ра̀по̑д, -о́да м покр. *трем, предворје. Вук Рј.*

ша̑раст, -а, -о *шарен, пругаст.* — Жељан је био шарастих грива и добрих ... коња. *Божић.* Кутијица ... шараста, на цвјетиће. *Десн.*

ша́рати, ша̀ра̄м несврш. **1. а.** *повлачити црте, линије по нечему.* — По тој је трошној ... карти даномице нешто шарао. *Цар Е.* Оде к великој мапи Европе, шара прстом по Русији, па га заустави на Криму. *Шапч.* **б.** *писати, цртати нешто без везе и смисла, шкрабати.* — Како одучити наше ученике од ружне навике да свашта шарају по зидовима кућа? *Вј. 1973.* **2.** *украшавати, улепшавати шарама (обично бојом).* — Шарао јој [пушци] срмом кундак. *Срем.* Друкче [је] шарала јаја него остале сељанке. *Јакш. Ђ.* фиг. Ти [си] фантаста ... кô слатка нежност славујеве пјесме што мајско вече бојом туге шара. *Матош.* **3. а.** *ићи овамо-онамо, лутати, врзмати се, тумарати, крстарити.* — Плане кад види кога гдје шара око њезине куће. *Том.* Увелико хапсе. Шарају и предграђима куда досада нису често залазили. *Петр. В.* Око нас у мраку вуку се бродови грдосије ... а ми шарамо међу њиховим позиционим свјетлима и крадемо се све ближе луци. *Хорв.* **б.** *јурити у разним правцима.* — Језеро је умјетно ... по њему шарају глисери. *ВУС 1972.* **в.** *бацати брзе погледе на разне стране, час амо час тамо.* — Док их слушам, очи ми шарају по дворишту и великој ливади испред њега. *Пол. 1970.* **4.** *не говорити искрено, лагати, извлачити се, варати.* — Не шарај, не претварај се. *Шен.* Хоћу да га свратим овамо ... а он ти поче шарати: има, вели, пошту лично за комесара. *Ћоп.* **5.** *бити неверан у љубави, у браку.* — Млада жена ... почела је да шара. *Новак.* Моја мала почела да шара. *Леск. М.*

Изр. ~ очима *не гледати право у очи, скретати поглед.*

~ се 1. *добијати румену боју зрења, почињати зрети (о грожђу).* — У виноградима већ се грожђе шара. *Хар.* На њој [лози] се шара гроздово зрње. *Ћип.* **2.** *добијати седе длаке, сéдети.* — Од велике бриге поче му се и коса шарати. *Ћор.*

ша̀ра̄ф, -а́фа м нем. *завртањ, вијак.* — Мора клијештима завијати шарафе. *Шим. С.* фиг. Старост лабави шарафе и ... апарат мозга клепеће и звецка. *Торб.*

шара́фити, ша̀ра̄фӣм несврш. *завртати, стезати завртањ;* фиг. *стезати, притискивати, мучити.* — Бол је почео све јаче шарафити. *Крл.*

ша̀ра̀фић м *дем. од шараф.*

ша́рац, -рца м **1. а.** *шарен коњ.* — Огловине киге и шарцу и рији. *Кош.* **б.** (Шарац) *коњ Краљевића Марка. Вук Рј.* **2.** *грожђе кад почиње зрети;* исп. шара[1] (3). — Већ има шарца. *Вук Рј.* **3.** војн. *врста пушкомитраљеза.* — У многих [бораца] ... забачени преко рамена немачки пушкомитраљези — »шарци«. *Чол.*

ша̀рба ж *в. шарање. Р-К Реч.*

ша̀рга и **ша́рга** ж и м *име шареним домаћим животињама код којих превлађује жута боја. Рј. А.*

ша̀рган м зоол. *в. шарка (2).* — Страх шаргана под каменом мори. *Фил.; Бен. Рј.*

шаргаре́па ж мац. бот. *мрква.*

ша̀ргаст, -а, -о *шарен;* исп. шаркаст. — Чарапе оплетене прећом шаргасте боје. *Љуб.*

ша̀ргија ж тур. = шаркија *велика тамбура са две жице.* — Фехим узе угађати шаргију. *О-А.* Најглавнији је свирач шаргије. *ВУС 1972.*

шаргија̀ш, -а́ша м *свирач на шаргији.* — Било би занимљиво кад би се једном у Јајцу окупили шаргијаши и одржали натјецање. *ВУС 1972.*

ша̀ре, -ē ж покр. *име овци. Вук Рј.*

ша̀рен, -ена, -ено **1. а.** *који је од више боја, разнобојан.* — Слутим ... шарен ћилим цветова и траве. *Ант. 2.* Блекне шарено теоце. *Гор.* **б.** *обојен.* — Она [је] била ... јаче оријентирана на производњу руда шарених метала. *ЕГ 1.* Производњом т.зв. обојених или шарених ковина бави се грана тешке индустрије — обојена металургија. *ОГ.* **2.** *састављен од разноврсних састојака, разнолик.* — У дворани је шарено ... друштво. *Том.* Либерална странка има ... шарен програм за разне укусе. *Јов. С.* **3.** *неискрен; непоуздан, сумњив.* — Из разговора види се да је [бирташ] »шарен«. *Игњ.* Солдат је шарен као што је његова хаљина. *Шен.* **4.** *непристојан, срамотан (о речи).* — Никада се с његових ... усана није омакла било каква шарена ријеч. *Кол.* Поједини [би] са дволичним и шареним ријечима почели славити Малвину као божицу Дијану. *Коз. Ј.*

Изр. гледати (зијати) као теле у ~ врата, стајати као теле пред шареним вратима *в. уз врата (изр.);* ~ лажа (лаж) *в. уз лажа, лаж (изр.);* ~ недеља *недеља, седмица у којој се не пости средом и петком. Рј. А.;* шарена посла *сумњив посао.* — Тебе много нешто гледа и зивка Ката удовица?! Шарена посла, Каспаре! *Срем.;* ~ коло, оро *једна од последњих игара на свадби, када се измешају мушки и женски, те играју једно до другога и младожења и млада. Вук Рј.; Рј. А.*

шарен- *као први део сложеница са значењем прид. шарен (1):* шарендуга, шаренперка и сл.

ша̀рènгаћа м и ж *човек или жена у шареним шалварама.* — По њем [снегу] шеће шаренгаћа млада. *НПХ.*

ша̀рènгаће ж мн. *шарене шалваре. Кост. Л.*

шарендýга ж песн. *шарена дуга.* — Често [си] на мене гледô кроз шарендугу. *Крањч. С.*

шарèњак, -и́ка м зоол. *врста лептира* Geometra grossulariata. *Тод.*

шарèника ж агр. *врста јабуке и крушке. Тод.; Вук Рј.*

шарèнило с **1.** *разнобојност.* — Гледао је ... шаренило јутра. *Вуј.* Видиш ... шаренило свакојаких ношња народних. *Шимун.* **2.** *разноликост, разноврсност, шароликост.* — На јужним и западним границама влада мешавина народа и етнографско шаренило. *Дед. Ј.* Необично шаренило људи сасвим га збуни. *Шов.*

шарèнина ж **а.** *шарено рубље, рубље у боји, плавеж. Рј. А.; Р-К Реч.* **б.** *тканина живих боја. Деан. Рј.*

шарèнити, -и́м несврш. *чинити шареним, бојити.* — Што је црно — бајно шарени [мајка]. *Крањч. С.* фиг. Весела лука ... шарени срећу и грају у башти. *Уј.*

~ **се** *показивати разноликост боја.* — Реп му се [петлу] ... шаренио на сунцу. *Рист.* Дућани су се већ шаренили од пролетних тканина. *Торб.* фиг. *немати везе ни система.* — Идеје, аргументи мотљају се, шарене у тим лубањама као вашар. *Цес. А.*

шарèница ж **1.** *шарена пољава, простирка.* — Коњи ... су ... покривени китњастим шареницама. *Шапч.* [Кревети] су покривени и шареницама и ћилимом. *Јел.* **2.** анат. *дужица (у оку)* iris. — Тај део судовњаче зовемо ми дужица (шареница). *Батут.* Дјевојче малих очију а великих шареница. *Киш.* **3.** (у придевској служби) *шарен.* — Кожу је шареницу [гуја] свукла. *Кур.* О рамену струка шареница. *Март.* **4.** мед. *в. шарлах, скрлетина. Батут.*

шàрēнка ж *име крави.* — Село зачас окрсти краву ... Они који су наумили у Банат, блистали су гледајући моћну шаренку. *Ћоп.*

шàренкаст и **шарèнкаст,** -а, -о *помало шарен.* — Сад тек [ће се] развити шаренкаст лептир века славнијег. *Кост. Л.* Трчковима су близе хитре, дневне животиње, живљих боја и шаренкасте. *Финк.*

шаренлáжа ж *в. шарена лажа (уз лажа, изр.).* — Штампали [сте] ту шаренлажу и растурали да варате народ. *Лал.* Његово основно начело гласи да »нико ником није ништа, да је љубав шаренлажа или заблуда шаљивчина«. *НИН 1970.*

шарèно прил. *разнобојно.* — Богато се носи, ал' не кô кицош — лепо, не шарено. *Панд.* Дуга се шарено смије. *Цес. Д.*

шарендòглав, -а, -о *који има шарену главу:* ~ ластавица. *Крањч. С.*

шàренōст, -ости ж *особина онога што је шарено. Војн.*

шарènпēрка ж *врста птице шареног перја.* — Видео сам једном птицу ... шаренперку. *Пол. 1959.*

шарènреп, -а, -о *који има шарен реп.* — Разазнавао је све птице камењаре ... од ... грмуша до ... шаренрепа ... пупавца. *Јел.*

шарèнтрба ж нар. *жаба шарена трбуха. Вук Рј.*

шарènуша ж *кокош шарена репа. И-Б Рј.*

шàрēнчица и **шарèнчица** ж зоол. *в. чешљугар. Терм. 4.*

шарењāк, -а́ка м *човек шарених, сумњивих начела, морално непоуздан.* — Марко је слика и прилика нагодбењака и шарењака. *Ков. А.* [Он] је, истинабог, шарењак и пропалица, али наш шарењак, наша пропалица. *Маж. Ф.*

шâржа и **шàржа** ж фр. **1. а.** *чин у војсци; обележје чина.* — Официру се није видјело какве је шарже. *Бег* **б.** ир. *нижи чин у војсци, подофицир.* — Жестили су се подофицири и остале »шарже«. *Ћоп.* Шта си радио, колико си цара служио, јеси ли постô шаржа? *Кос.* **в.** *служба, звање, положај уопште. Вуј. Лекс.* **2. а.** *једно пуњење пушке, пушкомитраљеза и сл.*; исп. шаржер. — фиг. Свака нова шаржа непријатељских поступака против Југославије ... могла је њих само утврдити у уверењу да су ... правилно разумели о чему се ради. *Пиј.* **б.** *муниција, меци. Кл. Рј.* **в.** техн. *једно пуњење пећи, машине.* — Железара ће имати ... пећи капацитета по 180 тона по шаржи. *КН 1955.* **3.** поз. *оштро истакнуте и снажно подвучене улоге, нарочито комичне епизоде, које се граниче с гротескном карикатуром.* — Био [је] ангажиран у Хрватском народном казалишту за веће шарже. *Андр. Н.; Свезн.*

шàржēр, -е́ра м фр. *металне направа с више метака за пушку брзометку, за револвер; магазин (3).* — Пушка са шаржером [брзометка] постаје оружје већине европских војски. *ОП 2.* Неприметно [је] променио шаржер на револверу. *Дед. В.*

шàрило с *шарен вез. Вук Рј.*

шàрӣн, -и́на м *шарен коњ, шарац.* — Шарин вришти, црну земљу туче. *Фил.*

шâрин, -а, -о *који припада шâри.* — Један метак шарин учинио [би] добро оном јадном народу. *Вес.*

шарѝна ж *шаренило, шароликост.* — Шума се у својој јесенској шарини сва сја под сунцем. *Нех.*

шâрка ж **1.** *пушка, шâра (1).* — Шарки пушки живи огањ даде. *НП Вук.* Ред бијаше шарку да опалим. *Ботић.* **2.** зоол. *змија*

отровница, присојкиња Vipera berus. *Терм. 4.* **3.** *име шареној домаћој животињи, нарочито кокоши.* — Закољи ми шарку коку која не носи. *Вук Рј.*; *Вел.* **4.** (обично у мн.) *гвоздени оков помоћу кога су причвршћени за оквир: врата, прозорска крила, поклопац на кутији и сл.* — Крило [врата] лако клизи по шаркама. *Рист.* [Књиге су] у баршунастим увезима с мједеним шаркама. *Торб.*

ша̏ркаст, -а, -о **1.** *шаренкаст, помало шарен.* — Уздиже [се на хоризонту] нешто шаркасто. *Дов.* **2.** *непоуздан. Вук Рј.*

шàркија ж тур. = шаргија. — Зајеца глас шаркије. *Митр.* Удара уз шаркију. *Шант.*

шаркӣја̄ш, -а́ша м *свирач на шаркији*; исп. шаргијаш. — Пред ... механом седео је Јово шаркијаш. *Лаз. Л.*

ша̏ркин, -а, -о *који припада шарки.*

ша́рко и шàрко м *име шареном псу и другим животињама шарене боје. Рј. А.*

шàркōв, -о̀ва м *име псу.* — [То је било] управо кад ми се шарков оштење. *Кор.*

шарлàга̄н, -а́на м тур. *сезамово, сусамово уље.* — Имао је један тулум зејтина шарлагана. *Срем.*

шарлàта̄н, -а́на м фр. *незналица, онај који се прави да много зна, хвалисавац, разметљивац; обмањивач, варалица.* — Ни озбиљним повјесничарима не смије човјек слијепо вјеровати, а камоли којем шарлатану! *Маж. Ф.*

шарлатàнија ж *шарлатанство.* — У таквим експериментима увијек постоји опасност од подвале, шарлатаније. *ВУС 1973.*

шарлàта̄нка ж *женска особа шарлатан.*

шарлàта̄нскӣ, -а̄, -ō *који одликује шарлатана, који потиче од шарлатана*: ~ поступак.

шарлата́нство с *шарлатански посао, шарлатански начин, обмана, подвала.* — Пагански мит је најзад искварен ... комедијаштвом њених култова, шарлатанством њиховіх врачева. *Дуч.*

ша̏рлах м нем. мед. *опасна заразна, најчешће дечја болест* scarlatum (*тако названа због црвених пега којима се оспе кожа оболелога*), *скрлет (3), скрлетина. Деан. Рј.*

ша̏рм м фр. варв. *особина нечија да је умиљат, да се допада другима, да осваја; привлачност, допадљивост.* — Није био без неког шарма којим је везао уза се слабе и снатриве ... индивидуе. *Бег.* Владала је [на балу] анимирана атмосфера, и вече је ... имало шарм интимнога. *Каш.*

шармàнтан, -тна, -тно *који има шарма, привлачан, мио, допадљив, дражестан.* — Ово је шармантан човјек, овај Американац! *Мат.* Баруница је ... шармантна дама. *Крл.*

шармàнтно прил. *са шармом, привлачно, допадљиво, дражесно.*

шàрмӗр, -е́ра м фр. *онај који привлачи, очарава, осваја.* — Пред сувим научењаком је сочни козер, шармер. *Матош.*

шармѝрати, шàрмӣра̄м сврш. и несврш. *допасти се, допадати се коме, очара(ва)ти, освојити, освајати кога.* — Нисам ја клерик прве године, да би ме нетко могао шармирати оваквим вицевима. *Крл.* Театар Јоакима Вујића нас је шармирао својом наивном сценском љупкошћу. *Пол. 1959.*

шàрнӣр, -и́ра м фр. *шарка за врата или за прозорско крило. Деан. Рј.*

шàрнутн, -нӗм *сврш. према шарати, уписати, нашарати.* — Ја и не умијем да зашарам име ... Де, очију ти, шарни ме тамо. *Вуков.* фиг. Ча-Мојсило ... шарну батином око себе. *Вукић.*

ша́ро, -а̄ и -ē̄ м *хип. од шарац и шарин. И-Б Рј.*

шàробо̄јан, -јна, -јно *шарен.* — [Трѐска] шаробојним шушкалицама — паролама. *Божић.*

шàро̄в, -о̀ва и -о́ва м *шарен пас.* — Ако хоћете да пустим нашег шарова с ланца! *Срем.*

Изр. извалио се као ~ пеј. *лежи, ленштина једна*; повукао, ухватио шарова за реп 1) *штетовао је*; 2) *опио се.*

шàровина ж *шаша, кукурузовина.* — Наоколо само кукуруз. Сељаци нарочито не секу шаровину ... да имају [партизани] где да се склоне. *Минд.*

шарò̀вина м и ж *аугм. и пеј. од шаров.* — Пристиже [псето] ... и диже штап — али шаровина ни сад не побјеже. *Сиј.*

шарò̀вит, -а, -о нар. **1.** *шарен; пругаст*: ~ змија. — На му књигу узе шаровиту, па је танку књигу прочитао. *НП Вук.* [Имао је] тамне шаровите хлаче. *Креш.* **2.** фиг. *непоуздан, сумњив.* — У нашега бана шаровита правда. *Дан.*

шарò̀витаст, -а, -о *в. шарен. Р-К Реч.*

шарò̀вљев и **шарò̀вов,** -а, -о *који припада шарову. Вук Рј.*; *Прав.*

шарò̀копно с *место где је снег окопнео. Р-К Реч.*

шарò̀лик, -а, -о *шарен, разнолик.* — Доле је ... шаролико друштво сједило. *Кул.* Тај шаролики ... свет ... био је сложен, непоуздан. *Андр. И.*

шарò̀лико прил. *у разним бојама, разнолико.* — Обучени су шаролико. *Чол.*

шарò̀лнкōст, -ости ж *шаренило, разноликост.* — Маретић је у њима [приједводима] ... виртуозно примијенио сву шароликост говорних вибрација нашега језика. *Ј 1957.*

шарòлист, -а, -о *који има шарено лишће. Р-К Реч.*

шарòметан, -тна, -тно *који шара, неискрен, непоуздан*; исп. шарати (4). *Вук Рј.*

шарòног, -а, -о *који има шарене ноге. Рј. А.*

шáроња м **1.** *шарено говече. Вук Рј.* **2.** *особа ишарана лица од богиња, богињав човек. Рј. А.*

шарòњáње с *гл. им. од шароњати.*

шарòњáр, -ара м покр. *онај који врши шароњање.* — Прије двадесет година (1928) умро је у Кучима чувени шароњар Радосав Петров. *Ств. 1948.*

шарòњати, -áм сврш. и несврш. арб. покр. нар. мед. *оперисати кост на лобањи, вршити трепанацију.* — Радован Булић из Дробњака шароњао је Беја Карацића у прошлом стољећу. *Ств. 1948*; *Рј. А.*

шáроњин, -а, -о *који припада шароњи. Вук Рј.*

шáроњица м *дем. и хип. од шароња. Рј. А.*

шарòпер, -а, -о *који има шарено перје. Вук Рј.*

шарòреп, -а, -о *који има шарен реп.* — Трећа је [птичица] шарорепа. *НП Вук*; *Рј. А.*

шàротина ж покр. *место где је само понегде окопнео снег, па је земљиште остало шарено, прошарица.* — У висини нас сретају шаротине снијега. *Лал.* Лако је сад овцама кад се показала шаротина (тј. могу пáсти). *Рј. А.*

шàрпељ м фр. **1.** *кеса, кожна торба која се носи преко рамена*; *новчаник.* — Ту ... саруци и капе, шарпељи и опуте из којих се регрутује пилански радник. *Сим.* Кнез Остоја са неколико динара у шарпељу, мину све то. *Јевт.* **2.** војн. *парче увијене траке на рамену које спречава да пушка склизне с рамена. Кл. Рј.*

шарпèљић м *дем. од шарпељ, торбица.* — У шарпељићу ... носио соли. *Мул.*

шàрпија ж нем. *чисто платно ситно рашчешљано на конце, које је некад употребљавано (уместо данашње вате) за превијање рана*; *свилац.* — Ставио [би] шарпију на голу рану. *Вучо.*

шарпланúнац, -нца м *врста крупног овчарског пса пореклом са Шар-планине.* — Права је реткост да се овца изгуби када је шарпланинац са стадом. *Пол. 1972*; *Станк. С.*

шàр-планúнскӣ и **шарпланúнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Шар-планину, који се производи, гаји, који живи на Шар-планини:* ~ сир, шарпланинске овце, ~ пас.

шàртрēз, -éза м фр. *врста ликера (по имену манастира близу Гренобла у Француској).* — Зелене шартрезе донеси. *Лаз. Л.*

шартýрина ж покр. *кројачки посао, кројење, шивење. Вук Рј.*

шàруља ж **1.** *шарена крава или нека друга шарена животиња.* — Ох, ти ... шаруљо, камо си ми ... отхрамала! *Вел.* **2.** *змија шарка.* — Нису клале шаруље нас гује. *Март.* **3.** мн. *пеге (по лицу), богиње. Р-К Реч.* **4.** бот. *биљка из пор. каћуна* Orchis maculata. *Сим. Реч.*

шàруљаст, -а, -о *пегав по лицу, богињав. Р-К Реч.*; *Рј. А.*

шàрӯн м *шарац (1).* — Марко шета на шаруна. *НП Вук.*

шàрӯн, -ýна м зоол. *в. шињýр.*[2] *Деан. Рј.*

шàруница ж зоол. покр. *в. шарка (2). Вук Рј.*

шарӯцкати, -áм несврш. *дем. од шарати.* — Ако они морају шаруцкати, Ђука не мора читати и слушати. *Коз. И.*

шàрчина ж *аугм. од шарац. Вук Рј.*

шàсија ж (ген. мн. шāсӣjā) фр. техн. **а.** *метални костур аутомобила за који се причвршћују каросерија и точкови.* — Биће ... још набављено ... преко 200 камионета и шасија за приколице и возила. *Пол. 1958.* **б.** *део авиона који му служи за кретање по земљи. Кл. Рј.*

шâт и **шàт** покр. **1.** *речца за сумњу: ваљда, можда.* — Идем овамо, међу људе, шâт буде боље. *Вес.* **2.** *узвично-упитна речца којом се изражава неверица, чуђење: зар.* — Тол' навали путеника силна шат убава да одоли нева! *Март.*

шатúрати, шàтӣрāм сврш. и несврш. нем. *(о)сенчити при цртању*; *нијансирати.* — Цртао је ... фино шатиране иницијале. *Андр. И.*

шàтō, -ōа м фр. *прелив за колаче, начињен од млека, жуманаца и шећера. Кл. Рј.*

шàтор, -а и шатòра м тур. *покретни, обично привремени заклон од јаког платна, разапетог на отвореном месту, обично у облику купе, који служи за смештај војника, туриста и сл.*; исп. чадор. — Нит' је снијег, нит' су лабудови, него шатор аге Хасан-аге. *НП Вук.* Разапеше по пољу шаторе. *И.* Дошли колачари [на сабор], разапели шаторе. *Вес.*

шàтораст, -а, -о *који има облик шатора.* — Колона [се] ... заустави на шаторастим главицама изнад долине. *Лал.*

шатòрати, -áм несврш. *пребивати под шатором, шаторовати, логоровати*; *постављати шаторе.* — [Војске] би шаторале најмање годишње шест мјесеци. *Матош.*

шатòрић м *дем. од шатор. Рј. А.*

шатòрйште с *место на коме је био или се поставља шатор.* — На своје шаториште старо, разапео свилена шатора. *НП Вук.*

шàтōрје с зб. *шатори.* — На будимској страни шаторје се бели. *Змај.*

шàторовање с *гл. им. од шаторовати.* — Шаторовање је све чешћи облик савременог туризма. *Вј. 1960.*

шàторовати, -рујём несврш. *живети, проводити живот под шатором.* В. пр. уз гл. им. шаторовање.

шàторскӣ, -ā, -ō *који се односи на шатор*: ~ крило, ~ платно.

шâтра ж *већи или мањи заклон од платна, налик на шатор, начињен на вашару, сајму и сл.* — Лане о вашару беше и једна комедијашка шатра. *Јакш. Ђ.* Разапели су [циркусанти] шатру на . . . ливади. *Стипч.* Власник сајамске шатре гледао је . . . кроз прозор. *Десн.*

шàтрāшче, -ета с тур. заст. *такса, кирија која сé плаћа за подизање шатре на вашарима. Вук Рј.*

шáтрити, шâтрӣм несврш. *гатати, врачати. Рј. А.*; *Бен. Рј.*

шâтрица ж *дем. од шатра.* — Продавале [су] под својим шатрицама жемичке. *Л-К.*

шàтро прил. шатр. *као бајаги, није озбиљно, у шали речено.* — Речи су речи, а није важно јесу ли шатро или не. *Дав.*

шàтровати, -рујём несврш. необ. *проводити живот као шатровци, мангупирати се.* — Е, тај говори као да је са мном шатровао, а не учио за доктора. *Чол.*

шàтровац, -овца м *мангуп, скитница, ситан лопов, џепарош.* — [Политички кривци] с муком се бране од цариградских шатроваца са којима морају да деле ћелију. *Андр. И.*

шàтровачкӣ, -ā, -ō *који се односи на шатровце.*

Изр. ~ говор, ~ језик 1) *речи и изрази са улице, из говора мангупа, скитница, лопова; жаргон;* 2) *говор лончара, зидара и неких других професија, арго.*

шàтровачки прил. *на шатровачки начин, као шатровци.* — Руга се шатровачки. *Ђон.*

шàтрōвчев, -а, -о *који припада шатровцу. Прав.*

шàтрōвчић м *дем. и хип. од шатровац. Прав.*

шàтрōња и **шàтронца** ж тур. *затвор, хапс. Р-К Реч.*; *Прав.*

шатýла и **шàтула** ж нем. *кутија за чување накита и других скупоцених предмета.* — Шатуле са сребрним кашикама — лежале су по столу. *Петр. В.*

шатýља и **шàтуља** ж заст. *в. шатула.* — Бео појас . . . се држи у једној шатуљи. *Нен. Љ.*

шàумрōлиа и **шаумрóлна** ж нем. варв. *врста ваљкастог колача надевеног излупаним беланцетом са шећером.* — Дозвољавао је себи луксуз . . . у виду једне шаумролне коју је . . . појео у посластичарници. *Вучо.*

шâфољ м нем. варв. *дрвени суд за воду, мали чабар, кабао, шкаф (1).* — Леандер [се] . . . накривио у разобрученом шафољу. *Јос. Д.*

шàфољаст, -а, -о *који има облик сличан шафољу.* — Кашикали су . . . [по воћној пулпи] дугим, шафољастим лопатама. *Дав.*

шàфōљче и **шафòљче,** -ета с *дем. од шафољ.*

шàфољчић и **шафòљчић** м *дем. од шафољ.* — Шафољчић са слатким од руже. *Глиш.*

шàфот м фр. *в. ешафот. Вуј. Лекс.*; *Кл. Рј.*

шàфран м **а.** бот. *мирисава биљка* Crocus, C. banaticus, C. neapolitanus, C. sativus *из пор. перуника од којега се добива мирисаво етерско уље. Сим. Реч.* **б.** *зачин од те биљке.* — Унесе се чинија са водом, у којој је саситњен шафран. *Ђорђ.*

Изр. жут као ~ *боје шафрановог цвета.*

шàфранаст, -а, -о *који је боје као шафран.* — Изнад града у јаким шафранастим бојама растварало се небо. *Пол. 1972.*

шафрàника ж бот. = шафрањика *врста биљке из пор. главочика* Carthamus tinctorius. *Сим. Реч.*

шàфранити, -ӣм несврш. *бојити шафраном. Р-К Реч.*

шàфранов, -а, -о *који припада шафрану; који је од шафрана*: ~ цвет, ~ боја.

шàфранскӣ, -ā, -ō *који се односи на шафран.* — Воћна би ракија и шафранска ракија могле примамити Чуба. *Шов.*

шàфрански прил. *као шафран.* — [Небо] је остало шафрански благо. *Сим.* Било је тихо у том коридору између зидова окречених шафрански жуто. *Дав.*

шàфрањење с *гл. им. од шафранити.*

шафрàњика ж бот. = шафраника. *Вук Рј.*; *Сим. Реч.*

шáх м перс. **1.** *назив за владаоца у Ирану.* **2.** *назив игре са 16 белих и 16 црних фигура које се помичу на табли од 64 црно-бела поља по строго утврђеним правилима*: играти (се) шах(а), партија шаха, првак у шаху. **3.** *шаховска табла са фигурама.* — Замишљено је гледао у шах. *Петр. В.* **4.** узв.: шах! *опомена*

противнику кад је његов краљ доведен у опасност. Шах 1.

Изр. бити у шаху *бити у опасности*; држати у шаху (кога) *претити (коме) опасношћу, држати у шкрипцу, вршити притисак (на кога).*

шàхāшкӣ, -ā, -ō необ. *који се односи на шахисте.* — Павао је ... знао да ће данас бити жртвом Борковићева шахашког заноса. *Леск. Ј.*

шàхин и **шáхин** м тур. *соко нарочито дресиран за лов.* — Дружина га шахинагом вичу, а шахин је што и соко сиви. *Март.*

шàхинага и **шахѝнџибаша** м *заповедник над соколарима.* — Ага хода и стражаре вода ... дружина га шахинагом вичу. *Март.*; *Шкаљ.*

шахѝнџија м *соколар. Рј. А.*; *Шкаљ.*

шàхиња ж *шахова жена. Кл. Рј.*

шахи́рање с *гл. им. од шахирати (се).*

шахи́рати (се), шàхӣрām (се) несврш. **1.** *играти шаха.* — С умировљеним чиновницима [се] шахирао. *Шен.* Млади ... доктор са мном шахира. *Крл.* **2.** *давати »шах«, стално нападати краља у игри шаха. Кл. Рј.*

шàхист(а) м *играч шаха.*

шахѝстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на шах и шахисте*: ~ друштво.

шàхисткиња ж *женски играч шаха.*

шàхит и **шáхит** м тур. *сведок. Кл. Рј.*; *Шкаљ.*

шàх-клу̑б м *клуб у коме се окупљају шахисти.*

шàх-мàт м и узв. *в. мат*[1]. — Топ са h_1 дошао [је] на поље 6 и објавио црноме краљу шах-мат. *Шах 1.*

Изр. довести у ~ позицију 1) *завршним потезом у игри шаха одузети противнику фигуру краља*; 2) *довести некога у стање потпуног, дефинитивног пораза.*

шàхов, -а, -о *који припада шаху (1)*: ~ брат, ~ жена.

шàховање с *гл. им. од шаховати.* — Полазе ... на шаховање у читаоницу. *Петр. В.*

шàховати, -хујēм несврш. *в. шахирати (се).* В. пр. уз гл. им. шаховање.

шàхо̄вница ж *шаховска табла. Шах 2.*

шàховскӣ, -ā, -ō *који је у вези са игром шаха*: ~ табла (даска, плоча); ~ потез, ~ партија, ~ мајстор, ~ поље и сл.

шàхт м и **шàхта** ж нем. **1.** руд. *окно у руднику.* — Живот наших рудара ... слика ... улаза у старе шахтове. *Дав.* **2. а.** *озидана рупа у којој је водомер за мерење потрошње воде.* **б.** *рупа у коју се убацују у подрум дрва и угаљ.*

шàцовати, -цујēм сврш. и несврш. нем. варв. **1.** *цепити, процењивати.* — Шацовали смо га ... [прасе] оном ад ја и комшија, може да изнесе близу 200 кила. *Дом.* **2.** *дати, давати вредност.* — Ви слабо шацујете село и његове красоте. *Срем.*

шачѐтина ж *аугм. и пеј. од шака.*

шà̄чица ж **1.** *дем. од шака.* **2.** *мала количина чега, мали број чега.* — Баба ... узима ... три пута на дан шачицу куханог боба. *Пав.* Ову шачицу земље могу и ја да поорем. *Шуб.* Та шачица разбојника ... држи читаву варош. *Лал.*

шà̄чӣ, -ā, -ō *који се односи на шаку.* — Руке ... му свезане одостраг наопачке око шачних зглобова. *Матош.*

шачу̑рина ж *аугм. и пеј. од шака. Вук Рј.*

шàш, шáша м **1.** бот. *оштрица (7в).* — Поток ... беше обрастао шашем. *Глиш.* Из воде ниче црни шиљасти шаш. *Шен.*; *Сим. Реч.* **2.** *в. шаша (1).* — Радници преко глава бацају шаш ... а преко гомиле ... окомишано корење. *Дом.*

шáша ж **1. а.** *осушена кукурузна стабљика, кукурузовина.* — По снијегу расута и угажена шаша. *Лал.* **б.** *кукурузни зелен лист, комушина.* — [Завија] печен кукуруз у зелену шашу. *Ранк.* **2.** бот. **а.** *в. шаш (1). Сим. Реч.* **б.** *в. сита (5б). И.* **в.** *в. шевар (1 и 2). И.*

шàшав, -а, -о *умно поремећен; будаласт, луд, луцкаст.* — Ама, шта је овај деран шашав! *Поп. Ј.* Тај се целога живота прави шашав. *Андр. И.* Све му се то чинило помало шашаво. *Десн.*

шàшавац, -āвца м *в. шашавко. Р-К Реч.*

шашàвило с *шашавост. Рј. А.*; *Бен. Рј.*

шàшавица ж *шашава женска особа. Р-К Реч.*

шашáвко м *шашав човек, будала.* — Онај мој шашавко ... подрумција ... месецима већ краде. *Маш.*; *Р-К Реч.*

шашàвлук м *в. шашавост.* — То ситно плетење [конопаца] ... чувари су ... сматрали као ... шашавлук. *Вучо.*

шàшаво прил. *на шашав начин, лудо.* — Данас је тако шашаво почео дан. *Лал.*

шàшавō̄ст, -ости ж **1.** *стање онога који је шашав, умна поремећеност.* — Опозициони листови, у својој шашавости, измишљају разне неистине. *Дом.* **2.** *шашав поступак.*

шáшак, -шка м бот. покр. *в. шаш (1). Вук Рј.*

шашàмута м и ж *глупачина; шамута. Р-К Реч.*

шàшањ, -шња м зоол. *в. бродоточац. Деан. Рј.*

шашàрика ж **1.** *стабљика кукуруза, кукурузовина. Вук Рј.* **2.** покр. *клип са зрнима. И.*

шашàрица ж покр. *клип кукуруза очишћен од зрна, окомак. Вук Рј.*

шашàровина ж *њива са шашом, кукурузовином.* — Изиђем у једну шашаровину. *Вук.*

шàшевина ж бот. покр. *рогоз. Р-К Реч.*

шàшина ж бот. *в. шаш (1).* — Ја као мачка пожапке кроз шашину. *Торд.*

шâшка ж зоол. *врста скакавца* Pachytilus migratorius. — Ждере као шашка. *Вук Рј.* Велика су напаст велике путничке шашке. *Финк.*

шàшкāн, -áна м *шашавко. Р-К Реч.*

шàшкин м тур. покр. **1.** *лењивац. Вук Рј.* **2.** *неваљалац; глупан; сметењак. И-Б Рј.; Деан. Рј.*

шàшљика ж покр. *кукурузовина.* — Бијен по челу . . . образима . . . шашљикама . . . журио [је] ломећи кукурузе. *Вас.; Вук Рј.*

шâшовак, -óвка и **шáшовац,** -óвца м *врста шиндре којом се покривају кровови.* — Продаје он своју шуму, гради шашовце. *Куш.* Светлост трепери . . . по дуваровима, поду и шашовцима. *Дом.*

шàшовина ж покр. *в. шаша (1а и б).* ***Вук Рј.***

шашòвит, -а, -о *обрастао шашом.* — Шљиве насађене у двореду, уоколо подводна и шашовита ливадишта. *Коз. И.* Река . . . надолази . . . кроз ритиште шашовито. *Кош.*

шáшолити, -ӣм несврш. *в. шашољити.* — [Мушице] га шашоле, пецкају. *НИН 1959.*

шâшољак, -óљка м *в. шашовак. Вук Рј.*

шáшољење с *гл. им. од шашолити и шашољити.*

шáшољити, -ӣм несврш. **1.** *лако прелазити руком по чему (кожи, коси), голицати.* — После би ме миловала, и по коси шашољила. *Ком.* Софка би . . . осећала . . . његове руке, прсте како је шашоље око врата. *Станк.* **2.** *правити лак шум, шуштати.* — Вјетрина . . . заталаса гране, које почеше шашољити, шушљетати. *Куш.* **3.** *којешта по кући радити, шврљати. Вук Рј.*

Швáба м нар. (често презр.) = Швабо **1.** *припадник немачког народа: Аустријанац (из доба Аустро-Угарске монархије); Немац.* — Неће бити лако Шваби у земљи Србији! *Чол.* **2.** *Србин пречанин.* — Речи »шојке«, »швабе« . . . служе да обележе . . . Србе пречане. *БК 1906.*

Швàбица ж нар. (често презр.) *жена припадница немачког народа; Аустријанка; Немица. Вук Рј.*

Швабичѐтина и **Швабѝчина** ж пеј. *Швабица.* — Није она наша, не дао бог . . . Швабичетина кô Швабичетина! *Ћор.* Швабичина их отхранила. *Пав.*

Швàбичица и **Швабичúца** ж *дем. од Швабица. Вук Рј.*

Швáбо, -ā и -ē м = Шваба. — Шта је он и ко је он? — Швабо! . . . *Лаз. Л.; Вук Рј.*

Швàбōв, -òва м погрд. *Шваба.* — Не презири своју колевку! Разгони те Швабове од себе. *Јакш. Ђ.*

швабòждер м *непријатељ Шваба, Немаца. Р-К Реч.*

швабòман, -а и **швабòмāн,** -áна м пеј. *присталица немачке мисли и политике.* — Мој брат спада међу загребачке швабомане и . . . не зна хрватски. *Ков. А.*

швабòфил, -а и **швабòфӣл,** -ила м *пријатељ Шваба, Немаца. Р-К Реч.*

Швабȕрија ж зб. пеј. *Швабе (2).* — Викао [је] и хулио на Нијемце и на све своје земљаке из царства аустријскога, називајући их: Швабама и Швабуријом. *Вук.*

Швабȕрина м *аугм. и пеј. од Шваба.* — Да видите, Швабурине, како бију пролетери! *Лал.*

швáгало м и с *онај који се гега, који се једва вуче; спор човек. Вук Рј.*

швáгање с *гл. им. од швагати се.*

швáгати се, швâгām се несврш. *гегати се, тромо и полако ићи. Вук Рј.*

швàгнути, -нēм сврш. *померити памећу, шенути. Рј. А.*

швàјсати, -ām несврш. варв. *в. швајсовати. Кл. Рј.*

швàјсер м нем. варв. *заваривач, варилац.* — Имао . . . Никола швајсер кћерку. *Сим.*

швàјсовати, -сујēм несврш. варв. *заваривати. Деан. Рј.*

Швàјцāр м *в. Швајцарац.*

Швајцáрац, -рца м = Швицарац *припадник народā који живе у Швајцарској. Деан. Рј.*

Швàјцāрка и **Швàјцāркиња** ж = Швицарка и Швицаркиња *женска особа припадник народа који живе у Швајцарској. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

Швàјцāрскā и **Швàјцарскā** ж = Швицарска *савезна држава у средњој Европи.*

швàјцāрскӣ и **швàјцарскӣ,** -ā, -ō = швицарски *који се односи на Швајцарску,*

Швицарску, који потиче из Швајцарске: ~ крава, ~ сир и сл.

Изр. ~ гарда *најамнички војници у Ватикану.*

шва̀лер, -а и **шва̀лёр,** -ера м фр. **1.** *љубавник, драган, милосник.* — Јулка је имала швалера, био је то неки Душко. *Поп. Ј.* **2.** *женскар. Деан. Рј.*

шва̀лерāј, -ája м *швалерисање.* — Његов ... ситни шваларај представља ризик. *Дав.*

шва̀лерāње с *гл. им. од шваларати (се).*

шва̀лерати (се), -ām се несврш. *шваларисати (се).* — Било би боље да пијанчи, па и да се шваларa. *Поп. Ј.*

шва̀лерáција ж вулг. *љубавна авантура*; исп. шваларисање. — Неку своју шваларацију, Хусо, да нам испричаш! *Дав.*

шва̀лерисāње с *гл. им. од шваларисати (се).*

шва̀лерисати (се), -ишēм (се) несврш. *водити љубав, имати љубавне авантуре.* — Мија пољар шваларише. *Сек.*

шва̀лёрка ж **1.** *љубавница, драгана милосница.* — Мало који калфица да нема шваларку. *Срем.* Шваларки је имао, колико је хтео. *Маш.* **2.** *женска особа лаког или слабог морала.* — Рошевска шваларка налакирала је нокте, лице јој је било премазано некаквом машћу. *Пол. 1973.*

шва̀лёркин, -а, -о *који припада шваларки.*

шва̀леров и **швалéров,** -а, -о *који припада швалару.*

шва̀леровāње с *гл. им. од шваларовати (се).* — Њој је само шваларовање на памети. *Ивак.*

шва̀леровати (се), -рујēм (се) несврш. *шваларисати (се).* В. пр. уз шваларење.

шва̀лерскӣ и **шва̀лёрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шваларе*: шваларске песме.

шва̀лерски и **шва̀лёрски** прил. *као швалари, мангупски.* — Ситне звездице светле и шваларски жмиркају с неба. *Срем.*

швалéрство с *шваларисање. Р-К Реч.*

швалéрче, -ета с *дем. и хип. од шваларе*; *млади шваларе. Вук Рј.*

шва̀ља ж *шваља, крojачица.* — Стара Тереза била је сеоска шваља. *Цар Е.*; *Вук Рј.*

шва́ња ж *срамота. Р-К Реч.*; *Рј. А.*

шва́њити се, шва̂њим се несврш. пеј. *срамотити се, срамити се*; исп. ошвањити се (2). *Вук Рј.*; *Деан. Рј.*

Шва̀пскā ж нар. *Аустрија*; *Немачка. Деан. Рј.*

шва̀пскӣ, -ā, -ō **1.** *аустријски*; *немачки.* — Било је невероватно да се турска девојка усуди да погледа швапског војника. *Андр. И.* **2.** зам. *европски.* — Нека дође само ко у швапском оделу — он сместа устане. *Вес.* Није ни један Ленић облачио швапских хлача. *Шен.*

шва̀пски прил. *као Швабе*; *немачки.* — Што не пише швапски? *Матош.*

Шва̀пчад ж *зб. од Швапче*; *швапска деца. Вук Рј.*

швапчáрење с *гл. им. од швапчарити.*

швапчáрити, швàпчāрӣм несврш. *говорити немачки (у ненемачкој средини).* — Неки почели по Карловцу швапчарити. *Ков. А.*

шва̀пчати, -ām несврш. *в. швапчарити.* — Чим се где састану ... швапчају. *Сек.*

Шва̀пче и **Шва́пче,** -ета с *дем. од Шваба*; *млад Шваба.*

Шва̀пчӣћ, -ића и **Шва̀пчић** м *дем. од Шваба.* — Нашли су врело нектара и амброзије! У шпелунки некаква Швапчића. *Ков. А.*

шва̀пштина ж ир. *швапски језик.* — Ух, како смо отупили, готово угрезосмо у швапштину. *Бал.*

шва̀ргл м и **шва̀ргла** ж нем. *свињски желудац пуњен сланином, месом, крвљу и зачинима па затим сушен. Бен. Рј.*; *Р-К Реч.*

Швēд, Швéда м *в. Швеђанин. Рј. А.*

Швēдскā ж *држава на источној страни Скандинавског полуострва.*

швēдскӣ, -ā, -ō *који се односи на Шведе*; *Швеђане*: ~ гимнастика.

Швéђани м (јд. Швéђанин) *народ германског порекла који настањује Шведску.*

Швéђанка ж *женска особа становник Шведске.*

швēло с *оно што се шије, шиће.* — Анђа свеђ код швела чучи. *Марк. Ф.*

швēља и **швēља** ж *шваља, крojачица.* — Писмо је било од њене швеље. *Војн.*

швēње с *шивење, шиће. Вук Рј.*

швēрмати, -ām и **швēрмовати,** -мујēм несврш. нем. варв. (за кога, о коме) *уздисати, чезнути (за ким).* — »Швермале« [су] за ... краљевићем-регентом. *Кол.* Она ... швермује о теби. *Крл.*

швēрц м нем. варв. **а.** *крijумчарење.* — Прљава работа тај шверц. *Јак.* **б.** *крijумчарена роба.* — Живио [је] од шверца и сумњиве трговине. *Ћоп.*

швēрцāње с *гл. им. од шверцати.*

швēрцати, -ām несврш. = шверцовати *крijумчарити.* — Шверцао је духан. *Божић.*

швēрцер м *крijумчар.* — Чамча је »шверцер« особито на вину. *Игњ.*

швēрцерица и **швēрцēрка** ж *женска особа шверцер.*

швѐрцерскӣ, -ā, -ō *који се односи на шверц и на шверцере*: ~ дружина, ~ чамац.

швѐрцовање с *гл. им. од* **шверцовати.**

швѐрцовати, -цујēм несврш. = шверцати. — Није [ми] било досадно шверцовати духан. *Крл.*

~ **се** разг. *кришом се негде провући, увући.*

Швѐткиња ж *Швеђанка. Прав.*

шви̏гāр м **1.** *танак крај бича, канџије (од узице или коже) којим се производи звук сличан пуцњу.* — Опалит ће швигаром. *Гор.* фиг. Хиљаду усијаних швигара небо и земљу шиба. *Јакш. Ђ.* **2.** покр. *трака на шеширу која у виду плетене врпце виси на стражњем делу шешира.* — Били смо [чикоши] овако униформисани: црн шешир с исплетеним швигарима од личине, црн прслук с месинганим дугмадима. *Пол. 1973.*

швига̀рац, -рца м **1.** *дем. и хип. од* **швигар. 2.** *шипарац, дечак.* — Певајте ми лагани бећарац, нек се знаде да сам ја швигарац. *Леск. М.*

швига̀рица ж *шипарица, девојчица.* — Матере ... слиједиле сваки корак својих ... швигарица. *Шен.* Играла [је] лако као каква швигарица. *Срем.*

швига̀ричкӣ, -ā, -ō *који се односи на швигарице.* — Продужила [је] до чланака широку, швигаричку ... сукњу. *Петр. В.*

швига̀рче, -ета с *шипарац, дечак.* — Гледала [ме] као заљубљено швигарче. *Петр. В.*

шви̏гати, -ām *несврш. и уч. према* **швигнути.**

шви̏гнути, -нēм сврш. **1.** *звизнути, произвести оштар звук (о бичу).* — Бич оштро швигну зраком. *Леск. Ј.* фиг. Као фијук косе у трави, швигну митраљески рафал: жви! *Ћоп.* **2.** *ударити, опалити.* — Ех, како бих га швигнуо преко лица с овим метластим репом! *Ков. А.* **3.** фиг. *планути (о пламену свеће кад догорева).* — [Свијећа] тиња ... док не швигне задњи пламећак. *Ков. А.* **4.** *шмугнути, побећи.* — Он им се отме и швигне иза ћошка. *Цар Е.*

швијӯкати, шви̏јӯчēм несврш. покр. *звиждати, фијукати.* — Како би умјела бура швијукати низ стијење ... ! *Нех.*

шви̏ктати, -тӣм несврш. *производити слаб шум, шуштати.* — Задуго ћуте: само швикте конци што се продевају иглом. *Глиш.* За њим [чунком, при ткању] швикти змијаста потка. *Рад. Д.*

шви̏дл м нем. *в. швиндлерај.* — То је кəријеристички швиндл! *Крл.*

шви̏ндлање с *гл. им. од* **швиндлати.**

шви̏ндлати, -ām несврш. = швиндловати *варати, заваравати кога.*

шви̏ндлер м *варалица.* — Не питамо те јеси ли баш генерал, или швиндлер. *Ков. А.*

швиндлерāј, -ája м нем. *превара, заваравање.* — Знао [је] за те подвале и »швиндлераје«. *Петр. В.*

шви̏ндлерица и **шви̏ндлерка** ж *женска особа варалица.*

шви̏ндлерскӣ, -ā, -ō *који се односи на швиндлере*: ~ поступак.

шви̏ндловати, -длујēм несврш. = швиндлати.

шви̏ћкање с *гл. им. од* **швићкати** (*се*).

шви̏ћкати, -ām *несврш. и уч. према* **швићнути.**

~ **се** уз. повр. *гађати се, пуцати један на другог.* — Је ли ко погинуо када се швићкате по цео дан? *Јак.*

шви̏ћнути, -нēм сврш. *ударити, пући (бичем).* — Кас ... Швићнуо је Тошица бичем коњима изнад ушију. *Маш.* Швићне само бичањем (никад он коња није дохватио бичем), а коњи се повију. *Марк. М.*

Шви̏ца ж *Швајцарска. Прав.*

шви̏цање[1] с *гл. им. од* **швицати.**

шви̏цање[2] с *гл. им. од* **швицати се.**

Шви̏царац, -āрца м = Швајцарац.

швица̀рија ж покр. *млекара, продавница млека и млечних производа.* — Павиљон за глазбу ... стајао је ... насупрот ... сластичарници и обим швицаријама. *Адум.*

Шви̏цāрка и **Шви̏цāркиња** ж = Швајцарка и Швајцаркиња.

Шви̏цāркā и **Шви̏царкā** ж = Швајцарска.

шви̏цāркӣ и **шви̏царкӣ,** -ā, -ō = швајцарски: ~ ура.

шви̏цати, -ām несврш. оном. покр. *пуцати бичем.* — Не швицај канџијом пред коњима! *Рј. А.*

шви̏цати се, -ām се несврш. нем. *знојити се.* — Швица се овдје, швица. *Гор.*

шви̏чкӣ, -ā, -ō *који се односи на Швицу, швајцарски. Прав.*

швṑј, швōја м и **швṑја** ж зоол. *в. лист (8). Деан. Рј.*

швṑрц прид. непром. нем. варв. разг. *који је без новца*: бити ~, остати ~.

шврā̀ка ж **1.** зоол. покр. *в. сврака. Вук Рј.* **2.** *клин на предњем вратилу у ткачком разбоју (стану), за који се запиње даска која не дā да се вратило одврће. Вук Рј.*

шврā̀кав, -a, -o *невешто, неспретно, незграпно писан.* — Онда ме је једна девојчица из Цетиња, некаквим шврακавим писмом, инспирисала да напишем књигу. *НИН 1972.*

шврàчице ж мн. *сврачине, стражњи рачвасти део руде на колима. Вук Рј.*

шврљање с *гл. им. од шврљати.*

шврљати, шврљам несврш. **1.** *ићи тамо-овамо, лутати без циља, базати.* — После шврља мало по авлији. *Лаз. Л.* Он шврља по шуми! *Вел.* фиг. Под мрачним небом шврљао је мразовити северац. *Пол. 1973.* **2.** *шушкати, по кући нешто радити.* — Снаша Љуба шврља по соби. *Ивак.; Вук Рј.*

шврљкати, -ам несврш. *дем. према шврљати.* — Немарно шврљка по собама и стајама. *Ранк.*

шврљо, -а и -ē м покр. **а.** *шврља, малишан.* — Млађима [је говорио]: Чујеш ли ти, шврљо? *Сиј.* **б.** *скитница. Рј. А.*

шврљуга ж зоол. *в. шева. Р-К Реч.*

шврндање с *гл. им. од шврндати.*

шврндати, -ам несврш. покр. *цупати, тражити премећући. Вук Рј.*

шврња м = шврљо **1.** *малишан, дечкић.* — Још као шврња волео [је] да се трља међу одрасле. *Поп. Ј.* Нека се женски пород прошара мало шврњама. *Рад. Д.* **2.** пеј. заст. *мекушац, слабић.* — Викао [је] и хулио на Нијемце и на све своје земљаке из царства аустријскога, називајући их шврњама. *Вук.*

шврњкати се, -ам се несврш. *ићи тамо-амо, шеткати се. Прав.*

шврњко м *в. шврња. Прав.*

шврњо, -а и -ē м = шврња. — Шта ће ми Лујо? Онај шврњо? ... Кад иде клима ко какав старац. *Коч.*

швўнг м нем. *замах, занос, полет. Кл. Рј.*

шебек м тур. пеј. *гад, ругоба; ђаво.* — Подај ... дете за онога Манулаћа, барем ће да имаш убаво унуче ... шебека ћеш имаш а унуче јок! *Срем.* Ко шебек [се поклања] ... И налик је на шебека. *Ђор.*

шебељати, -ам несврш. *в. шевељати. Рј. А.*

шебо̀ј, -оја и **ше́бој** м бот. *баштенско цвеће пријатног мириса* Cheiranthus cheiri *из пор. крсташица*: жути ~, црвени ~. *Вук Рј.*

ше́ва ж зоол. *мала пољска птица певачица* Alauda.

Изр. зоол. велика ~ Alauda calandra. *Рј. А.*; пољска ~ Alauda arvensis. *Деан. Рј.*; њубаста ~ Galerida cristata. *И.*; шумска ~, ~ видулинка Alauda arborea. *Бен. Рј.*; запевала му шева *нашла га срећа. Н. посл. Вук*; свабпо шеве *хоће да умре. Н. посл. Вук*; тамо печене шеве лете (падају с неба) *тамо не мора много да се ради.*

шèвāр, -ара м бот. **1.** *трска* Phragmites communis. *Сим. Реч.* **2.** *рогоз* Typha, T. latifolia. *Тод.; Сим. Реч.* **3.** *шипраг. Вук Рј.*

шеварѝк, -ика м *шипраг, грмље, шикара* — Заоколе иза села у шеварик. *Гор.; Вук Рј.*

шеварика ж бот. *в. шевар (1).* — Са стране пута се дизала шеварика. *Јак.*

шеварић м *дем. од шевар; шипражић, мали шипраг. Вук Рј.; И-Б Рј.*

шеварица ж **1.** *млада, густа шума.* — Куршум фијукну ... и одлете у шеварице. *Ранк.; Р-К Реч.* **2.** *колиба начињена од шевара. Рј. А.*

шèварје с *зб. им. од шевар (1).* — Изгуби се кроз врбе и шеварје. *Бег.*

шеварљив, -а, -о *обрастао у шевар.* — С друге [стране] били су шеварљиви жабљаци. *Лал.; Рј. А.*

шева́ров, -а, -о *направљен од шевара.* — Некаква лапавица ... поцакли све, и цесту, и камен, и шеварове кровове. *Деск.*

шèваст, -а, -о покр. *шепав, хром. Рј. А.*

ше́вати, шēвām несврш. **1. а.** *терати (лопту) у страну, у погрешном правцу (уместо право, по правилима игре »мете«.) Рј. А.* **б.** *климати се, кривудати.* — [Фијакеријски точкови] су шевали, већ склони паду. *Вучо.* **2.** покр. *шепати. Рј. А.*

шевељајка ж *она која се гега у ходу.* — Ој ти гуско шевељајко! *НП Вук.*

шевељати, -ам несврш. *гегати се у ходу, тетурати се, вући се.* — При ходу [жене] шевељају ка' ухрањене пловке. *Рад. Д.* Другови равномјерно шевељају тим блатом. *Кик.*

шевељење с *гл. им. од шевељити.*

шевељив, -а, -о покр. *шепав. Павл.; Рј. А.*

шевељити, -им несврш. **а.** *врдати. Вук Рј.* **б.** *гегати (се). Р-К Реч.*

ше́вии, -а, -о *који припада шеви:* ~ глас. *Вук Рј.*

Изр. иди у шевин далак *та иди, мани се.*

шевѝот м енгл. *врста глатке вунене тканине (по истоименом месту у Енглеској).* — Види у њима [огледалима] своје одијело од шевиота. *Нам.*

шèврда м и ж и **шеврдало** с *несигурна, непоуздана, двострука особа.* — Шеврда ти је велика, вуче за нос да је дивота. *Сим.* Кратко, танконого шеврдало, да га отпухнеш. *Шен.*

шеврдање с *гл. им. од шеврдати.*

шеврдати, -ам несврш. **1. а.** *лутати, ићи тамо-амо.* — Говедарчад шеврдала је планинским косама већ мјесец дана. *Гор.* **б.** *врлудати, кривудати.* — Сумња којим то путем да окрене, ... полако шеврда ногама: да ли да окрене тамо или овамо. *Сиј.* Ауто

је ишао друмом шеврдајући лево и десно, као да је пијан. *Пол. 1973.* **2.** *врдати, дволичити, извлачити се, збуњено говорити.* — »Ох, то ми је мило«, — шеврдаше тета [лисица]. *Змај.* Ево ти два дуката па сад не шеврдај. *Горд.*

шèврднути, -нём *свр. према шеврдати. Вук Рј.*

шевр̀дуља ж пеј. *дволична женска особа.* — Шеврдуља често би се увијала и претварала најбољијем чељадетом. *Љуб.*

шевр̀љуга ж зоол. *в. шева. Вук Рј.*; *Финк.*

шèврō, -ōа м фр. *прерађена јарећа кожа, веома мекана и еластична (за обућу и кожну галантерију).* — Ташне се највише праве од шевроа. *Пол. 1958.*

шевтèлија ж бот. и агр. покр. *в. бресква*; исп. шептелија и шефтелија. — Текла вода текелија, над њом расла шевтелија. *НП Вук*; *Вук Рј.*

шевȕљица ж *изломљена линија. Деан. Рј.*

шѐга и **шéга**[1] ж тур. *шала, подругивање.* — Све [је] то не свршегак ... него ... мало претјерана шега са свима овдје. *Радул.*

Изр. терати (правити) шегу *грубо се шалити (с киме или на чији рачун).* — Видећеш да нисам терао шегу с тобом. *Ћос. Д.*

шéга[2] и **шѐга** ж покр. нем. *тестера, пила. Вук Рј.*; *Деан. Рј.*

шѐгав, -а, -о *мудар*; *лукав.* — Љуба [кнежева је] њежна и вјерна и умна, шегава. *Нех.*

шѐгавōст, -ости ж *мудрост*; *лукавост.* — Будући да нисам никому ништа крив ... могу без сваке шегавости ступити у контумац. *Мажс. М.*

шѐгāње с *гл. им. од шегати.*

шѐгати, -ām несврш. покр. *резати шегом, тестерити, пилити. Вук Рј.*

шѐгати се, -ām се несврш. *шегачити се, шалити се.* — Шегају се и они с великом господом. *Уј.*

шѐгац, шѐкца м покр. *ручна тестера, пила (са дршком). Вук Рј.*

шегáчење с *гл. им. од шегачити се.*

шегà̀чина ж *шега(чење). Р-К Реч.*; *Деан. Рј.*

шегáчити се, шѐгāчӣм се несврш. **а** *терати шегу (с ким), ругати се, подругивати се.* — Љутимо [се на њ], јер као да се с нама шегачи. *Матош.* Трпели [су га] у друштву само зато да се могу шегачити с њиме. *Петр. В.* **б.** *шалити се, забављати се.* — Шегачи се са овом дечурлијом. *Вас.* Не љутите се што се »шегачим«. *Л-К.*

шѐгљив, -а, -о *који радо збија, чини шеге, шале (с ким). Рј. А.*

шѐгљивōст, -ости ж *особина онога ко је шегљив. ЛМС 1960.*

шéгра м (вок. шéгро) = шегро *хип. од шегрт.* — Шегра [је] имао муке чистећи ... чизме. *Срем.* Роза и ... шегро мало да не прогуташе ... жлице. *Кол.*

шéгрин, -а, -о *који припада шегри.*

шéгро, -а и -ē м (вок. шéгро) = шегра.

шéгров, -а, -о *који припада шегру.*

шѐгрт м тур. *младић или дечак који учи занат, обрт, ученик у привреди, научник (2) (обично коришћен и као бесправна послуга у мајсторовој кући).* — Од шегрта постаде калфа. *Шен.* Калфе и шегрти су налазили неког посла на тавану. *Андр. И.*

Изр. није му ни ~ *није му нимало дорастао знањем, вештином, много мање вреди од некога другога.*

шегртàрија ж зб. *шегрти*; *група, скуп шегрта. Р-К Реч.*

шѐгртић м *дем. и хип. од шегрт.* — Стидео се несташних шегртића и ђака. *Рад. Д.* Шегртићи [су] прснули куд који. *Сек.*

шѐгртица ж *женска особа, девојчица или девојка шегрт.* — Имадијах драгог према себи, премами га моја шегртица. *НП Вук.*

шегр̀тлук м **1. а.** *време учења заната, обрта, шегртско доба*; *учење заната, шегртовање.* — Подигли [су] децу до шегртлука. *Сек.* **б.** *в. шегртство. Р-К Реч.* **2.** *шегртски поступак*; *шегртска неуглађеност, непристојност. Кл. Рј.*

шѐгртов, -а, -о *који припада шегрту*: ~ алат.

шѐгртовање с *гл. им. од шегртовати.*

шѐгртовати, -тујēм несврш. *учити занат као шегрт, бити шегрт.* — Заједно су шегртовали у Бечу. *Јевт.* Шегртовао је четири године. *Бен.*

шѐгртскӣ, -ā, -ō *који се односи на шегрте, који припада шегртима*: ~ зарада, ~ посао. Начисто [је] био да су шамари ... неминовна последица бедног шегртског положаја. *Срем.*

шѐгртски прил. *на шегртски начин, као шегрт*; *својствено шегртима.* — Празна џепа и желуца шегртски [је] стајао пред трговином. *Кол.*

шѐгртство с *стање и положај шегрта*; *доба шегртовања*; исп. шегртлук. — Калфе недавно из шегртства у калфе примили. *Рј. А.*

шѐгрчāд ж *зб. им. од шегрче.*

шѐгрче, -ета с (супл. мн. шѐгрчāд) *дем. и хип. од шегрт*; *млад, нејак шегрт.* — Мр-

шаво, умашћено браварско шегрче ... гурало се готово међу ноге. *Кул.*

шѐгрчић м *дем. и хип. од* шегрт.

шѐгӯн, -у́на м *ручна пила, тестера са дршком, шегац. Рј. А.*

шѐдба ж необ. *шетња.* — Шедбу шета од Будима краљу. *НПХ.*

шедрвāн, -а́на м перс. *водоскок или чесма, обично са више лула, са базеном кружног или вишеугаоног облика.* — Над шедрваном лептири се гоне. *Шант.* Шетала се ... крај шедрвана, гдје жуборе бијеле воде. *Цес. Д.*

шѐер *в. шехер. Вук Рј.*

шѐжањ, -жња м покр. *в. сежањ.* — Бијаше спредњи зид висок три шежња. *Љуб.*

шездѐсēт (некњиж. шесет) *основни број који се обележава са 60, шест пута већи од десет, шест десетица.*

шездесет- (некњиж. шесет-) *в.* шездесето-: шездесетгодишњи, шездесетгодишњак и сл.

шездесе́так, -тка м (најчешће непром.) *збир од приближно шездесет (особа, предмета и сл.), отприлике, око шездесет.* — Мојих војника има шездесетак. *Вел.*

шездесѐтāк, -а́ка м (мн. -а́ци) *шездесетогодишњак. Прав.*

шездесетгòдишњāк м *в. шездесетогодишњак.*— Већ [су се] пријавили неки ... шездесетгодишњаци као и он. *Кол.*

шездѐсēтеро (јд. с. рода, обично непром.; мн. шездѐсēтери, -е, -а) = шездесеторо *зб. број према шездесет (за означавање збира од шездесет особа мушког и женског пола, односно толиког збира младих бића, или и за означавање толиког збира који се обично исказује обликом множине):* ~ деце, ~ јагњади, ~ врата, ~ кола. — Вас шездесетеро ... не можете више седети ту. *Кнеж. Б.*

шездѐсēтӣ, -ā, -ō *редни број према основном броју шездесет.*

шездесѐтина и **шездесетѝна** ж **1.** *шездесети део неке целине. Р-К Реч.* **2. а.** *око, приближно шездесет јединки, шездесе́так. Деан. Рј.* **б.** *мноштво од шездесет јединки. Р-К Реч.*

шездѐсетница ж црквено *недеља која пада око 60 дана пре Ускрса. Деан. Рј.*

шездѐсētō, -ōга с *шездесети део неке целине, шездесетина. Р-К Реч.*

шездѐсēто прил. (при набрајању) *на шездесетом месту. Р-К Реч.*

шездесето- *као први део сложенице означава да је оно што је њиховим другим делом исказано у вези с бројем шездесет:* шездесетогодишњи, шездесетогодишњица, шездесетодневни, шездесетострук итд.

шездесетогòдишњāк м *онај коме је шездесет година.* — Брак младе Гркиње са шездесетогодишњаком пашом, био је ... плодан. *Андр. И.*

шездесетогòдишњака и **шездесетогодишњàкиња** ж *она која има шездесет година. Р-К Реч.; Прав.*

шездесетогòдишњӣ, -ā, -ē *који има шездесет година.*

шездесетогòдишњица ж *навршена шездесета година, прослава, помен и сл. после шездесет година.*

шездесетòрица ж *шездесет мушкараца, шездесет људи.*

шездѐсēторо (јд. с. рода, обично непром.; мн. шездѐсēтори, -е, -а) = шездесетеро.

шѐзлōнг м фр. *столица са наслоном за главу, за одмарање у полулежећем положају.* — Лаура [је] на шезлонгу ... с повезаном главом. *Крл.* Посади [је] крај себе на шезлонг. *Петр. В.*

шѐик и **шѐих** м ар. *старешина арапског племена; поглавар муслиманске верске заједнице, секте.* — Бити шеик Меке или Арабије ... је ли то спас? *Кнеж. Б.* Слике и прилике ... источних патријара и шеиха. *Ђал.*

шеишàна ж покр. *в. шешана.* — Носи Турчин пушку шеишану. *НП Вук.*

шéјтан, -а и **шèјтāн,** -а́на м тур. *ђаво, враг, сотона.* — Кажу да си стар и миран као светац, а ти шејтан. *Вор.* Послао га шејтан да помогне Анки. *Сим.*

шејтàнлук м *враголија, ђаволија, обешењаштво, несташлук. Шкаљ.*

шéјтанскӣ и **шèјтāнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шејтане, који припада шејтанима, својствен шејтанима, ђаволски.* — Шејтанска посла! *Марк. М.*

шѐјх м *шеик. Шкаљ.*

шèјхат м *област којом управља шејх.* — Без школа, болница, лекара ... шејхат је живео далеко од цивилизације. *Б 1958.*

шејхӣслāм, шејхулӣслāм и **шèјхулӣслāм,** -а́ма м *врховни верски поглавар муслимана у Турској царевини. Шкаљ.*

шѐк *в. шѐх.*

шѐкēлка ж агр. *врста крушке. Тод.*

шекерлáма ж *шећерлама. Бен. Рј.*

шèкрēт, -е́та м лат. покр. *в. секрет (3). Рј. А.*

шèкспировскӣ и **шѐкспировскӣ,** -ā, -ō *који је као у Шекспира, који је у духу Шекспирових драма.* — Прихватамо ... могућност шекспировских сцена. *Богдан.*

шекспирòлог м *онај који се бави шекспирологијом.*

шекспиролòгија ж *грана науке о књижевности која изучава живот и дела В. Шекспира.* — Осамнаесто столеће је вријеме кад се у Енглеској родила шекспирологија. *Р 1946.*

шекспирòлошкӣ, -ā, -ō *који се односи на шекспирологе и шекспирологију:* ~ рад, ~ изучавање.

шèкспӣрскӣ и **шèкспӣрскӣ,** -ā, -ō *који се односи на Шекспира; шекспировски.* — Хамлет се руга људској лубањи уз цијели низ шекспирских карикатура. *Матош.* Има у овој крчметини нешто шекспирскога. *Нех.*

шèкȳтор м лат. нар. *в. егзекутор.* — Испсовале [су] гласно шекутора. *Бал.*

шèлак м енгл. *тврда природна смола која се осушена струже са грана различитог источноиндијског дрвећа и која се растворена као лак употребљава за лакирање намештаја, производњу изолационог материјала, апретуру и сл. МЕП.*

шèлаков, -а, -о *који се односи на шелак, начињен од шелака:* ~ фирнајз.

шèлит м мин. *важна руда волфрама* ($CaWO_4$). *Туђ.*

шèлмук м *в. шенлук.* — Проћ' с', Османе, теферичовања и шелмука под Отрес-планину. *НП Вук.*

шéма *в. схема.*

шемàдина ж покр. *млад кељ који се још није увио у главицу. Вук Рј.*

шèман, -мна, -мно тур. *добро расположен, ведар, весео.* — Сви сватови шемни и весели. *НП Вук.*

шемáрак, -рка м и **шемàрица** ж покр. *шемадина. Рј. А.*

шèмāрје с зб. покр. *већа количина младог кеља или купуса који се још није увио у главице. Рј. А.*

шемат- *в. схемат-.*

шèмбӧј, -оја м **а.** *в. шебој.* — Искитише младе ђеверове, босиоком, црвеним шембојом. *НП Рј. А.* **б.** *врста веза којему је образац или узорак тај цвет. Рј. А.*

шемèшљика ж бот. *врста леске, дивља мечја леска* Corylus colurna. *Сим. Реч.*

шемȉзет м и **шемизѐта** ж фр. варв. **1.** *кошуљица.* — Набацила [је] на њега муселимску провидну шемизету. *Глиш.* Пребаци прозирну тилову шемизету. *Шов.* **2.** *орманић за рубље. Кл. Рј.*

шемȉшљика ж бот. покр. *шемешљика. Вук Рј.*

шемȉшљиков, -а, -о *који се односи на шемишљику, који је од шемишљике.* — Па ћу ватит' листак шемишљиков, по листу ћу писати јазију. *НП Вук.*

шèмлук м покр. *в. шенлук. Вук Рј.*

шéмов, -а, -о само у изразу: некад је шемова а некад ремова *час припада овоме час ономе. Р-К Реч.*

шемсȉја и **шèмсија** ж тур. покр. *суџобран; кишобран. Рј. А.*

шèмшета, шèмшēтā с мн. тур. *украсни ђајтани на предњем делу одеће. Вук Рј.*

шȅн[1], шèна м покр. *крупно самлевен кукуруз, прекрупа. И-Б Рј.*

шȅн[2], -а, -о *в. шеман.* — Иде Туре шено и весело. *НП Вук.*

шéна ж **1.** *хип. од пшеница.* — Липо ти је шена уродила. *НПХ.* **2.** бот. *в. пшена (2). Р-К Реч.*

шенāт, -áта м покр. **1.** *в. сенат. Р-К Реч.* **2.** *сенатор, саветник. И.*

шенатòрија ж покр. *звање и положај сенатора.* — Твоја ашеширија, моја шенаторија у џепу. *Шен.*

шéнац, -нца м покр. *уш, ваш (у коси или на телу). Рј. А.*

шèнгајст м нем. варв. *љубитељ књижевности и уметности.* — Развио [се] у ... шенгајста, за кога је »жена« била »надземаљско« биће. *Крл.*

шенгрȗцати се, -ām се несврш. покр. *весело се забављати.* — Коштро се у трку шенгрца и јари. *Наз.* Млади су и здрави, па им се мили шенгрцати. *Рј. А.*

шèнделе само у изразу: ~ бѐнделе (ићи, радити) *оклевајући, нехатно, полако. Вук Рј.*

шéнити, -ӣм несврш. нем. *мирно стајати и чекати (обично о псу кад стоји на две стражње ноге).* — Псето [је] шенило, ваљало се по земљи. *Л-К.* фиг. *понизно молити; удворички угађати некоме.* — Чекај, после да видим тога Љубу, како ће да шени. *Дом.*

шèница *в. пшеница.*

шенич- *в. пшенич-.*

шèнкати, -ām и **шèнковати,** -кујēм сврш. и несврш. нем. варв. покр. *даровати, даривати, поклонити, поклањати. Рј. А.; Вук Рј.*

шèнктиш м нем. варв. *кафански сто с пићем и посудама с послужењима, шанк.* — Завири у шенктиш да види има ли ... вина у бокалу. *Игњ.*

шèнли прид. непром. и прил. тур. *задовољан, ведар; у добром расположењу, радосно;* исп. шȅн[2]. — Све у двору шенли и весело. *НПХ.* Сви сватови шенли и весело, само ти нам сахтли и кахарли. *Огр.*

шèнлук м тур. *веселье, славље уз пуцњаву из пушака.* — Сватови и шенлук њихов дуго се спомињао. *Мул.* Настаде читав

шенлук. Пуцало се, подвриснкивало, пјевало. *Ћоп.*

шѐнлучѐње с *гл. им. од шенлучити.*

шѐнлучити, -ѝм несврш. *чинити, проводити шенлук, веселити се уз пуцњаву из пушака.* — Пиштн зурла и удара гоч, а они мећу пушке и шенлуче. *Нуш.*

шѐнлучкӣ, -ā, -ō *који се односи на шенлук, пун шенлука.* — Живот, раскошан и раскалашен, шенлучки у младости, био је ... тежак у старости. *Бошк.*

шѐнут и **шѐнӯт,** -а, -о *сулуд, будаласт; луд, сумануг.* — Ако си и мало шенут, поштена си душа. *Шен.*

шѐнути, шѐнēм сврш. **1. а.** *промешити правац кретања, скренути, свратити.* — Турци [су] ... са царског друма бесно шенули да мирна села ... походе. *Јакш. Ђ.* **б.** *шенути се.* — Два дана нијесу могли с мјеста шенут. *Миљ.* **2.** *помаћи, померити.* — Мало шену понапријед руке, али нађе двије пушке мале. *НП Вук.* **3.** (често с допуном: умом, памећу) *померити памећу, полудети.* — Чини ми се да је мало шенуо. *Вес.* Помислили би да је шенуо ваљда. *Сим.* Сељаци су ми се чудили и питали јесам ли шенуо умом кад ... бих са сијеном на плећима, умјесто у стају, упао у кухињу. *ВУС 1971.*

~ **се** *помаћи се, померити се.* — Да се ниси с места шенуо! *Јакш. Ђ.*

шѐнутōст и **шѐнӯтōст,** -ости ж *особина и стање онога који је шенут, душевна поремећеност. Деан. Рј.*

шѐњенӣк м заст. *шенут, душевно поремећен човек.* — Суд [га], као шењеника, не може осудити. *Старч.*

шѐњење с *гл. им. од шенити.*

шѐпа[1] м (вок. шѐпо) = шепо *хип. и ир. од шепавац. Деан. Рј.*

шѐпа[2] и **шѐпа** ж *хип. и ир. од шепавица; шепава женска особа, шепавица. Рј. А.*

шѐпа[3] ж покр. *плитка капа.* — На глави има шепу. *Јакш. М.*

шѐпав, -а, -о **1.** *који шепа; који има укрућену или краћу једну ногу, хром, шантав, ћопав.* — Појави се дебела шепава баба. *Ћос. Д.* **2.** фиг. *коме нешто недостаје, непотпун, мањкав, лош, рђав.* — Гради шепаве сонете. *Шен.*

шѐпавац, -āвца м *шепав мушкарац, хромац, ћопавац.* — Сви су га звали само шепавцем. *Бен.* Вјечито су се ругали томе шепавцу. *Ћоп.*

шѐпавица ж *шепава женска особа, ћопавица. Деан. Рј.*

шепа́вко м *шепавац. Р-К Реч.*

шѐпавōст, -ости ж *особина и стање онога који је шепав. Деан. Рј.*

шѐпање и **шѐпање** с *гл. им. од шепати.*

шѐпаст, -а, -о *помало шепав; шепав.* — фиг. Па ти тога не знаш, мој шепасти Матија! *Шен.*

шепа̀тати, -ā̀м несврш. *шепати.* — Полагано је шепатао за воловима. *В 1885.*

шѐпати, -ā̀м и **шѐпати,** шѐпā̀м несврш. *ићи вукући ноге; хромати, шантати, ћопати.* — Стао [је] јучер на чавао, па је данас шепао. *Ггр.* Шепао је на реву колоне. *Ћоп.* фиг. Свему је додао и мало »политичкога папра«, сматрајући да наш роман шепа и због проблема те врсте. *ВУС 1973.*

шепѐљење с *гл. им. од шепељити.*

шепѐљити, -ѝм несврш. *ходати повијајући се, нагињући се лево-десно, гегати (се), клатити се у ходу. Вук Рј.*

шепѐљица ж *кокош кратких ногу, која као да шепељи. Вук Рј.*

шѐпēр, -ера м **1.** *плетер, леса.* — Кућице [су] већином од шепера. *Чол.* **2.** *дебљи крај прута који остане при сукању гужве; крај обруча преко онога места где је обруч састављен. Вук Рј.* **3.** *петља, замка, шепут.* — Везати на шепер. *Павл.; Рј. А.*

шепѐсав, -а, -о *шепав; тетурав, гегав (о ходу, кораку).* — Кораца шепесавим кораком. *Кос.*

шепѐсати, -ā̀м несврш. *шепељити; мало шепати.* — Већ је шепесао помало. *Донч.*

шепѐтало с и м *неспретна особа, шепртља.* — Ипак би му било милије да какво шепетало ... дјеверује. *Ков. А.*

шепи́рење с *гл. им. од шепирити се.*

шепи́рити се, шѐпӣрӣм се несврш. = шепурити се **1.** *ходати затурене главе и лепезасто раширеног репа (о пауну, ћурану и сличним птицама).* — Паун зна да има лијепо перје па ... се шепири. *Вел.* **2.** фиг. *држати се охоло, разметати се, правити се важан.* — Просити ће каду са свих страна ... То је ваљда веће испрошена, и зато се шепирите туде. *Огр.*

шепи́ца ж *дем. од шепа*[3]. — Косу прекрио везеном ... шепицом. *Торд.*

шѐпо, -а и -ē м (вок. шѐпо) = шепа[1]. — Шепо па шепо ... ни за пјешака ни за коњаника. *Шен.*

шепо́ња м *шепавац.* — Што ћу радити ако останем шепоња? *Кор.* Ваља поћи трбувом за крувом ... ћа, шепоња! *Ољ.*

шѐпртља 1. м и ж *неумешна, неспретна, збуњена особа.* — Тај шепртља није био ни за мали прст твом оцу. *Вучо.* Од сентименталне шепртље претвара [се] у човјека који »зна што хоће«. *Крл.* **2.** ж *шепртљање, шепртљаница.* — Аги је било да побјесни од

љутине ... Сељак опет ударио у шепртљу. *Мул.*

шѐпртљав, -а, -о *неумешан, неспретан; збуњен.* — Олег се сјетио своје покојне мајке ... и она је била оваква шепртљава интелектуалка, беспомоћна без мужа. *Куш.*

шѐпртљаво прил. *неспретно; збуњено.* — Фема шепртљаво премеће ствари и брише. *Мих.*

шепр̀тљан, -а и **шепртљáнац,** -нца м *неспретан мушкарац, шепртља.* — Више то није онај мали шепртљанац. *Сим.; Рј. А.*

шепртљàнија ж *неспретно, неумешно пословање, петљавина; збуњено причање. Р-К Реч.*

шепртљáнко м *шепртља (1). Р-К Реч.*

шепртљáнство с *особина онога који је шепртља, неспретност, неумешност; невешт, неспретан поступак, неспретно пословање, шепртљанија.* — Ту кашу сварио [је] својом наивношћу, својим шепртљанством. *Кол.*

шепртљàнција ж *шепртљанија. Бен. Рј.*

шепр̀тљање с *гл. им. од шепртљати.*

шепртљàрија ж *шепртљанија.* — Кад не могу једну реч честито исписати, већ морам да је испрекидам, то је права шепртљарија. *М 1867.*

шепртљáрити, -р̀тљāрӣм несврш. *шепртљити.* — Пуковник [је] петљао и шепртљарио. *Кол.*

шепр̀тљати, -ā̄м несврш. *шепртљити.* — Милица [је] нешто шепртљала и закључавала у ... сточић. *Петр. В.* Нисам вољан шепртљати, јер то не бих могао оправдати пред својом савјешћу. *ВУС 1970.*

шѐпртљење с *гл. им. од шепртљити (се).*

шѐпртљив, -а, -о *који шепртљи, неспретан.* — Рајна [је] без мужа и његове шепртљиве неумешности потајно освајала село. *Рад. Д.*

шѐпртљити, -ӣм несврш. **1.** *неспретно, невешто радити.* — Шепртљи тамо у штали или на дрвњаку. *Ивак.* Шепртљећи нешто око пушака, уђоше на прстима. *Чипл.* **2.** *неодређено и збркано причати (обично ради прикривања истине).* — Не вреди шепртљити — нарави је био чудноватe. *Лаз. Л.* Што да ту шепртљимо и отежемо; дошли смо да питамо држите ли с нама. *Бен.*

~ **се** *петљати се, мувати се, мотати се.* — Млађи се стао нешто шепртљити око огњишта. *Бен.*

шептѐлија ж перс. бот. и агр. *в. бресква;* исп. шевтелија и шефтелија. — Све што ... зажелим ... грожђе, шептелије ... све ми ... добави. *Љуб.*

шепу́рак, -рка м *шепурина (1а).* — Граде [крух] од мекиња и кукурузних шепурака. *Куш.*

шепу́рēње с *гл. им. од шепурити се.*

шепу̀рика ж бот. **а.** *дивља ружа* Rosa canina. *Сим. Реч.* **б.** покр. *грм, бокор дивље руже. Вук Рј.*

шепу̀рина ж **1. а.** *окруњени клип кукуруза, окомак (1), кочањ (1).* — Опет ће мљети шепурине. *Божић.* **б.** *петељка грозда; остатак грозда са кога су поскидана зрна, озобина (1).* — Ври и пенуша се кључ, муљано грожђе без шепурине. *Пол. 1958; Деан. Рј.* **2.** бот. **а.** *шепурика (а). Сим. Реч.* **б.** *семе дивље руже. Рј. А.*

шепу́рити се, шѐпӯрӣм се несврш. = шепирити се. — Велики петао ... кључао је шепурећи се. *Вас.* фиг. Мала локомотива ... шепури се по трачницама и бљује ужарен угљен. *Крл.* Вама је ... уживање пуцати из пушака и шепурити се на коњима. *Моск.*

шѐпӯт м **1.** *петља у облику раширених лептирових крила или једнострука замка; кравата, машна везана у облику лептира:* везати на ~. — Главом неколико пута измахне и ... рупцу шепут ... у затиљак сатјера. *Јурк.* Имала [је] ... под брадицом широки плави шепут. *Црњ.* **2.** покр. *велика двокрака виљушка. Рј. А.*

шепу̀тић м *дем. од шепут.* — Свежи на шепутић. *Вук Рј.*

шѐпутка ж покр. **1.** *савијено дрво на левчи око осовине. Вук Рј.* **2.** *обруч и ручица на тикви ради лакшег ношења. Рј. А.*

шѐпутла ж *шепут (1).* — Није се скоро ни видела од силних шепутла. *Јакш. Ђ.*

шѐпутлица ж *дем. од шепутла.* — Прошивала [је] шарене шепутлице. *Јакш. Ђ.*

шепу̀тњика ж бот. *павит. Бен. Рј.*

шепу̀цати, -ā̄м несврш. *у дем. значењу: шепати.* — И акопрем није шепуцао, не бијаше ипак прикладан ни за дужи ход. *Том.*

шēр *в. шехер.*

шēр м ар. **1.** *зло, пакост; смутња.* — Или би деца правила комшији шер, или би стока ишла у потру. *Пол. 1959.* **2.** (у придворској служби) непром. *лукав, препреден; зао, опак, пакостан. Рј. А.*

шѐрбе, -ета с и **шѐрбет** м тур. *слатко пиће од воде с медом или шећером, медовина; сладак напитак од упареног шећера куваног с водом.* — Грку каву и шербетом слади. *Март.* Годе му те ријечи, слатке му као шербе. *Коз. Ј.* Нека му мама скува шербет. *Ћос. Б.*

шѐрбетāшче, -ета с *напојница за шербет. Вук Рј.*

шербѐтлија ж агр. *врста слатке јабуке или крушке. Вук Рј.*

шѝрбетњāк м покр. *суд у коме се греје вода за кафу.* — Наложи ватру и пристави кахвени шербетњак. *Ћор.* Шербетњак ври. *Мул.*

шѝрбеџија м *онај који прави и продаје шербет. Бен. Рј.*

шерва̀њење с *гл. им. од шерваљити.*

шерва̀њити, шѝрвāњӣм несврш. **1.** *одлагати, одуговлачити извршење неког посла, оклевати; клонити се (чега), избегавати (што). Вук Рј.* **2.** покр. *бити неверан у браку, вртати, шарати. Рј. А.*

шѝрег м мађ. заст. **1.** *чета; војска.* — Не браним ти, море ни сав шерег, а камоли тридесет катана. *НП Вук.* Увале Јуришу под пушку, па још ... у шерег. *В 1885.* **2.** *велики број чега, мноштво; чопор.* — Набаса [на] шерег турских паса. *Павл.*

шѝреге, шѝрēгā ж мн. *в. шараге.* — Једна кола дрндала су у град возећи у својим шерегама Јозу у болницу. *Донч.*

шѝрежанин м (мн. -āни) ист. *в. сережанин.* — Заонда је шережанин био вјековито на стражи. *В 1885.*

шерѐмет м тур. **1.** *необичан, чудан човек. Рј. А.* **2.** *у многим народним загонеткама реч која у одгонеци може имати разна значења (мачка, метла, прстен итд.).* — Шеремет мет, краљев зет, за вратима стоји, ђевојке проси. *Рј. А.*

ше́рет и **шѐрет** м тур. *лукав, превејан човек, препредењак; обешењак, враголан, шаљивчина.* — Кад уђе у чаршију, опрезан је, боји се да га ко не превари: »Чаршилије су шерети«. *Јакш. Ђ.* Шерет воденичар ... и сам се придруживао лудосмеју. *Рад. Д.*

ше́рет-будàла и **шѐрет-будàла** ж и м *препредена особа која се претвара да је будала, да би смела да каже или некажњено учини оно што хоће.* — Да ли се прави шерет-будала или је заиста манијак? *Јак.* Што ту изигравати шерет-будалу? *Крл.*

шерѐтлук м *лукавство, препреденост; подвала; враголија.* — Одмах [се] побринуо да доскочи Протићевом шеретлуку. *Риб.* Био је натучен паланачких шеретлука и мајсторија. *Срем.*

ше́ретскӣ и **шѐретскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шерете, препреден, лукав; обешењачки, враголаст, ђаволаст.* — Запита га ... својим шеретским нагласком. *Матош.* Као одговор добијао је само шеретске осмехе. *Ћос. Б.*

ше́ретски и **шѐретски** прил. *на шеретски начин, лукаво; обешењачки, враголасто.* — Стојановић шеретски намигује. *Матош.* То вам верујем, рече вратарка шеретски. *Мил. В.*

ше́ретство и **шѐретство** с *особина онога које шерет; шеретски поступци, обешењаштво, несташлук, шеретлук.* — Сложене радње су ту у лукавости ... шеретству сељака Ђуре. *Глиг.*

шерѐфа ж и **шерѐфе,** -ета с тур. *ограда и уски ограђени простор на џамијској мунари, одакле мујезин позива вернике на молитву.* — На мунари на дрвеној шерефи ... бљесну бијела хоџина ахмедија. *Куш.* Па се пењу б'јелу шерефету. *НПХ.*

ше́речина и **шѐречина** ж и м *аугм. од шерет. Р-К Реч.*

шѐри и **шѐрибреиди,** -ија м енгл. *ракија од трешања или вишања.* — Имамо вермута и шерија. *Вин.* Остриге, шерибренди ... то је оно. *Крл.*

шерѝјат, -а и **шерѝјāт,** -а́та м ар. *муслимански верски прописи, исламски прописи, закони засновани на корану; ислам.* — Кажи ми забрањује ли шеријат иће у школу. *Мул.* Не тражимо ... што није по шеријату и правоме кануну турскоме. *Миљ.*

шерѝјатскӣ и **шерѝјāтскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шеријат, на исламско право, исламски:* ~ школа, ~ право.

шѐрит м тур. *ширит.* — Обучени [су] у старинско рухо с пуно пуцади и гајтана, са жутим петљама и шеритима. *Сиј.* Куд год шави, туд шерити златни. *НП Херм.*

шѐриф м енгл. *највиши административни и судски чиновник у некој области (држави, округу или месту) у Енглеској и САД.* — Могу сместа да ме ангажују за улогу шерифа у вестерн филмовима класичног типа. *НИН 1958.*

ше́рпа ж (ген. мн. ше́рпā и ше́рпӣ) нем. варв. *ниска, округла и широка метална посуда за кување с ушкама са стране.* — [Сала] је била закрчена ... шерпама и тигањима. *НИН 1970.*

шѐрпāње с *гл. им. од шерпати.*

шѐрпати, -ām несврш. *опрезно обилазити око чега, вребати. Вук Рј.*

шѐрпења ж *шерпа.* — У једној шерпењи цврче чварци. *Игњ.* Купус је у шерпењи на огњишту. *Бен.*

шѐрпењāр, -а и **шерпењāр,** -а́ра м *мајстор који крпи посуђе, крпа. И-Б Рј.*

шѐрпењица ж *дем. од шерпења.* — Црн шпорет у углу, на њему три шерпењице. *НИН 1970.*

шѐрпиња ж *шерпа. Деан. Рј.*

ше́рпица и **шѐрпица** ж *дем. од шерпа. Р-К Реч.*

ше́сēт *в. шездесет.*

шесет- *в. шездесет-.*

шéсетњāк м *врста танког памучног платна.* — Види [их] ... са увек чистом и укућеном кошуљом од шесетњака. *Уск.*

шесето- *в. шездесето-.*

шѐснаест (некњиж. шеснаес и шеснес(т)) *основни број који се обележава са 16, за шест већи од десет.*

Изр. (све) у ~ (радити нешто) разг. *из све снаге, предано, озбиљно (радити).*

шеснаèстāк, -áка м *војник шеснаестог пука. Р-К Реч.*

шеснаéстак, -ска м (најчешће непром.) *отприлике, око шеснаест.* — Тако се ради шеснаестак пута у минути. *НЧ.*

шеснаестéрац, -рца м **1.** поет. *стих од шеснаест слогова.* **2.** спорт. *правоугаони простор на фудбалском игралишту омеђен на 16 т од црте гола.* — Обрана ... је све њихове покушаје осујећивала већ изван линије шеснаестерца. *Вј. 1957.*

шѐснаестеро (јд. с. рода, обично непром.; мн. шѐснаестери, -е, -а) = шѐснесторо *зб. број према шеснаест (за означавање мноштва или скупа од шеснаест особа мушког и женског пола, односно толиког збира младих бића или и за означавање толиког збира предмета који се обично исказује обликом множине)*: дошло их је ~; ~ деце, ~ прасади, ~ кола.

шѐснаестӣ, -ā, -ō *редни број према основном броју шеснаест.*

шеснаèстина и **шеснаестѝна** ж **1.** *шеснаести део неке целине.* **2. а.** *приближно, око шеснаест (особа, предмета и сл.), шеснаéстак. Р-К Реч.* **б.** *мноштво, скуп од шеснаест јединки. Р-К Реч.* **3.** штамп. *формат штампаног табака величине шеснаестог дела табака, арка.* — Узео је ону ... књижицу у облику мале шеснаестине у руке. *Крл.*

шеснаèстӣнка ж муз. *шеснаести део, шеснаестина целе ноте.* — Лете брзе шеснаестинке као пијане кајде поврх партитуре. *Полић.*

шеснаèстица ж **1.** *назив за бројку, цифру којом се обележава број шеснаест (16).* **2.** *оно што је означено бројком, цифром 16 (нпр. возило, просторија и др.).*

шѐснаестō, -ōга с *шеснаести део неке целине, шеснаестина. Р-К Реч.*

шѐснаесто прил. (при набрајању) *на шеснаестом месту. Р-К Реч.*

шеснаесто- *први део сложеница који означава да је оно што је њиховим другим делом исказано у вези са бројем шеснаест*: шеснаестогодишњи, шеснаестогодишњак, шеснаестодневни, шеснаестокатни, шеснаестоспратни, шеснаестострук итд.

шеснаестогòдишњāк м *онај који има шеснаест година.*

шеснаестогòдишњака и **шеснаестогодишњàкиња** ж *она која има шеснаест година.*

шеснаестогòдишњӣ, -ā, -ē *који има шеснаест година.*

шеснаестогòдишњица ж *дан кад се навршава шеснаест година од неког догађаја; прослава, помен и сл. после шеснаест година.*

шеснаестòдневнӣ, -ā, -ō *који траје шеснаест дана*: ~ боравак, ~ одсуство.

шеснаестòрица ж *шеснаест мушкараца, шеснаест људи. Р-К Реч.*

шѐснаесторо (јд. с. рода, обично непром.; мн. шѐснаестори, -е, -а) = шеснаестеро.

шѐст непром. *основни број који се обележава са 6, за један већи од пет.*

Изр. ни пет ни ~ *без оклевања, сместа, одмах.*

шѐст м тал. заст. *облик, форма; начин;* исп. шестан. *Рј. А.*

шéста м *онај који има шест прстију. Вук Рј.*

шѐстāк, -áка м **1.** *некадашњи сребрн новац од шест крајцара.* — Нос румењо му се као сребрени шестак од године 1849. *Шен.* **2.** *мужјак од шест година (обично домаћа животиња). Вук Рј.* **3.** *јелен или срндаћ са шест парожака. Деан. Рј.* **4. а.** *ученик шестог разреда неке школе. Деан. Рј.* **б.** *војник шестог пука. Р-К Реч.* **5.** *суд (бачва, буре и сл.) у који стаје шест запреминских или тежинских јединица течности, жита и др.; мера од толико јединица. Рј. А.* **6.** *врста ћилима одређене величине.* — Тка бêз шестак и све пјевуши. *Андр. И.* **7.** поет. *в. шестерац (1).* — Највише је десетераца ... шестераца (или како их он зове шестака). *Мил. Ж.*

шестàкиња ж **1.** *крава или кобила од шест година.* — Привезао поводцем шестакињу краву. *Гор.* **2.** *ученица шестог разреда неке школе. Деан. Рј.* **3.** *в. шестак (5). Вук Рј.; Рј. А.*

шѐстан, -сна, -сно *згодан, прикладан, пристао, уредан;* исп. шѐст. — Бијаше шестан као Аполо. *Матош.* Цура је шесна да је шесније нема. *Божић.*

шѐстāр[1] м тал. *двокрака справа за цртање круга и за мерење мањих одстојања, циркл.* — Рано сам био научио радити шестаром и равналом. *Шкреб.* Опружи своје ноге, дугачке и суве као шестар. *Уск.*

шѐстāр[2], -а и **шѐстāр,** -ара м **а.** *део шуме, шумски ревир; густа шума, честар (1).* — Осећах мирис од расцветаних липа из старог шестара. *Шапч.* **б.** покр. *шездесети део шуме одређен за годишњу сечу. Вук Рј.*

шеста́рёње с *гл. им. од* **шестарити**.

шеста́рити, шѐстāрӣм несврш. **1.** *летети уокруг, кружити (о птици, авиону и сл.).* — Нада мном високо орлови шестаре. *Шант.* фиг. Зато је капетан Ђурашко са перјаницима ... по врлетима овијем шестарио. *Јакш. Ђ.* **2.** *мерити шестаром. Вук Рј.*

шѐстāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на шестар; сличан шестару.* — Маказајући својим шестарским ногама, он је журио. *Лал.*

шéстати, шѐстāм несврш. *мерити шестаром, шестарити (2). Вук Рј.*

шесте́рац, -рца м (ген. мн. шѐстēрāцā) **1.** поет. *стих од шест слогова.* **2.** *спортски чамац са шест веслача и кормиларом.*

шестѐрачкӣ, -ā, -ō *који се односи на шестерац, испеван у шестерцу, у шестерцима:* ~ песма.

шестѐрица ж *в. шесторица. Р-К Реч.*

шѐстеро (јд. с. рода, обично непром.; мн. шѐстери, -е, -а) = шесторо *зб. број према шест:* ~ деце, ~ чељади, њих ~, шестери опанци, шестера врата и др.

шестеро- = шесторо- *као први део придевских и именичких сложеница означава да се нешто састоји од шест делова, јединица и сл. означених другим делом сложенице;* исп. шесто-: шестерокут, шестероугласт, шестеростран, шестерострук, шестерофазан итд.

шестерòпрег м = шестопрег и шесторопрег *запрега од шест коња.* — Набави шестеропрег доиста красних коња. *Шов.*

шестерòпрежан, -жна, -жно = шестопрежан и шесторопрежан *у који се преже шест коња.* — Дојурила низ брдо тешка шестеропрежна ... кочија. *Ђал.*

шестерòредац, -еца и **шестероре́дац,** -е́ца м = шесторедац и шестороредац *врста јечма од шест редова зрневља у класу. Бот.*

шѐстӣ, -ā, -ō *редни број према основном броју шест.*

Изр. шеста брига *оно за шта се мало мари, неважна, споредна ствар.*

шѐстило с *в.* **шестар**[1]. — Тринаест година ... провео [је] ... мјерећи шестилом по штапским картама. *Крл.*

шѐстӣљ, -и́ља м бот. *врста јавора, маклен. Сим. Реч.*

шѐстина и **шестѝна** ж **1.** *шести део неке целине, неке количине:* ~ имања, ~ прохода. **2. а.** *приближно, отприлике, око шест (особа, предмета и сл.).* — Шестина само утекоше. *Вујач.* **б.** *мноштво, скуп од шест јединки. Р-К Реч.*

шѐстиња и **шестѝња** ж покр. *в. шестина. Вук Рј.*

шѐстица ж **1.** *назив за бројку, цифру 6.* **2.** *оно што је означено бројком, цифром 6 (нпр. возило, просторија и др.).* **3.** *стари аустријски новац у Хрватској (првобитно од шест крајцара, а касније од 20 филира);* исп. сексер. — Опази двије сребрне шестице у свом клобуку. *Шен.* Кад платим, остаће ми још двије шестице. *Ћип.* **4.** *карта чија је вредност у игри шест јединица. Вук Рј.*

шѐстичӑр м *косац који коси за шести део покошене траве.* — Стари Башински ... дијели сијено шестичарима. *Леск. Ј.*

шéсто, -а и -ē м *в. шеста. Р-К Реч.*

шѐстō, -ōга с *шести део неке целине шестина. Р-К Реч.*

шѐсто прил. (при набрајању) *на шестом месту. Р-К Реч.*

шесто- *као први део сложеница означава да је оно што је њиховим другим делом исказано ушестостручено, састављено из шест делова и сл.;* шестодневни, шестостран, шестоспратница, шестокатница итд.

шестòгласан, -сна, -сно *изведен у шест гласова.* — Чује шестогласно певање воде. *Ћос. Д.*

шестòгласнōст, -ости ж *особина шестогласне композиције; врста полифоније у шест гласова.* — Вокална полифонија развијала [се] до шестогласности и до осмогласности. *Коњов.*

шестòгод, -а, -о *шестогодишњи.* — Дете му, шестогоди деран, још с вечери заковрнуло. *Рад. Д.*

шестогòдишњāк м *онај коме је шест година.* — Млађи сестрин син, план шестогодишњак, не силази му с крила. *Бан.*

шестогòдишњака ж *она којој је шест година. Р-К Реч.*

шестогòдишњӣ, -ā, -ē *који траје, који има шест година, који се слави после шест година и сл.:* ~ школа, ~ борба, ~ дете, ~ прослава, ~ јубилеј.

шестогòдишњица ж *дан кад се навршава шест година од неког догађаја; прослава, помен и сл. после шест година; шестогодишње трајање нечега.*

шестòднēвнӣ, -ā, -ō *који траје шест дана:* ~ боравак, ~ одсуство.

шестојануа́рац, -рца м ист. *поборник и присталица диктатуре коју је 6. јануара 1929. завео краљ Александар.* — У њој судјелују такви људи као што је познати шестојануарац Пера Живковић. *Тито.*

шестојānуāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на диктатуру коју је 6. јануара 1929. г. завео краљ Александар.*

шестòкатан, -тна, -тно *који има шест катова, шестоспратан:* ~ зграда.

шестòкатница ж *кућа, зграда са шест катова, шестоспратница.*

шѐстокȗт м мат. *геометријска слика са шест кутова, шестоугао.*

шестòкутан, -тна, -тно *који има шест кутова.*

шестòлист, -а, -о *који има шест листова. Р-К Реч.*

шестомѐсечнӣ, -ā, -ō, ијек. шестомјѐсечнӣ **1.** *који траје шест месеци:* ~ боравак. **2.** *који се врши, даје и сл. после шест месеци:* ~ помен, ~ обрачун итд.

шестомјѐсечнӣ, -ā, -ō, ек. шестомѐсечнӣ.

шестонѐдӗљнӣ, -ā, -ō, ијек. шестонѐдјӗљнӣ *који траје шест недеља:* ~ одсуство.

шестонѐдјӗљнӣ, -ā, -ō, ек. шестонѐдӗљнӣ.

шестòпер[1] м *шестоперац.* — Не боје се Словенкиње виле, уз шестопер да ће погинути. *Маж. И.*

шестòпер[2], -а, -о и **шестòпēран,** -рна, -рно *који има шест пера.* — Ти си посијала шестопер калопер. *НП Вук.* Буздоване шестоперни! *НП Вук.*

шестòперац, -ерца м *буздован са шест пера, зубаца.* — Шестоперцем млате на све стране. *В 1885.* Од оружја ништа не узимај до твојега тешка шестоперца. *Њег.*

шестòпӗрка ж нар. песн. *шестопера, шестокрила змија.* — Рано Марко у лов поранио ... саловио змију шестоперку, по шест пера и по двије главе. *Рј. А.*

шестòпрег м = шеснероирег. *Р-К Реч.*

шестòпрежан, -жна, -жно = шестеропрежан. — Слушали [су] ... о шестопрежној кочији, у којој се вози царска обитељ. *Новак.*

шестопрòцентнӣ, -ā, -ō *који садржи шест процената нечега:* ~ износ.

шестòпрст, -а, -о *који има шест прстију. Р-К Реч.*

шестòред, -а, -о *који има шест редова. Р-К Реч.*

шестòредац, -еца м бот. = шестероредац. *Панч.*

шестòредица ж *врста пшенице са шест редова зрневља у класу. Вук Рј.*

шестòрица ж *шест мушкараца, шест људи.* — Па ће један трима одолити, шесторици завезати руке. *Март.* Продера се ... један од оне шесторице страшних људи. *Дом.*

шѐстōрка и **шестóрка** ж **1.** *група, скуп од шест лица.* **2.** *посуда (бачва, буре) од шест акова, шестак (5), шестакиња (3). Вук Рј.*

шѐстōрнӣ, -ā, -ō *састављен од шест делова, шест јединки, шестострук.* — Тешко је окретати топ са шесторном запрегом. *Јак.*

шѐсторо (јд. с. рода, обично непром.; мн. шѐстори, -е, -а) = шестеро.

шесторо- = шестеро-: шесторострап, шесторострук итд.

шесторòплошњāк м мин. *тело које има шест плоха, шест површина, хексаедар.* — Чести су ликови тога сустава, нпр. хексаедар, шестороплошњак. *Туђ.*

шесторòпрежан, -жна, -жно = шестеропрежан и шестопрежан.

шесторòредац, -еца и **шесторорéдац,** -éца м = шестероредац.

шестòсложан, -жна, -жно *који има шест слогова:* ~ реч.

шестòсмӣнка ж муз. *нота од шест осмина.* — Настави ... скакутавим шестосминкама зрачан алегро. *Бег.*

шестòспратан, -тна, -тно *који има шест спратова, шестокатан:* ~ зграда.

шестòспратница ж *кућа, зграда са шест спратова, шестокатница.*

шестòстран, -а, -о *који има шест страна, шест површина:* ~ пирамида.

шестòструк, -а, -о **1.** *који има шест струка, шест делова.* **2.** *шест пута већи:* ~ износ.

шестòугао, -гла м мат. = шестоугаоник *геометријска слика са шест углова, шестокут.*

шестòугаонӣ, -ā, -ō = шестоугли *који има шест углова.*

шестòугаонӣк м мат. = шестоугао.

шестòуглӣ, -ā, -ō = шестоугаони.

шестòчлан, -а, -о *који има шест чланова.*

шестошкóлац, -лца м (ген. мн. шестòшкōлāцā) *ученик шестог разреда.* — Радост какву осјећа заљубљени шестошколац. *Јонке.*

шестòшкōлка ж *ученица шестог разреда.*

шестòшкōлскӣ, -ā, -ō *који се односи на шестошколце.* — То је већ ... шестошколска истина. *Михиз.*

шѐстстō с *шест стотина. Прав.*

шестстогòдишњӣ, -ā, -ē *који се односи на период од шест стотина година, који траје шест стотина година.*

шестстогòдишњица ж *дан када се навршава шест стотина година од неког догађаја, годишњица, јубилеј шестстогодишњег постојања.*

шѐстстōтӣ и **шѐстстотинӣтӣ,** -ā, -ō *редни број према основном броју шест стотина.*

шѐстстōтō, -ōга с *шестстоти део неке целине. Р-К Реч.*

шѐстстōто прил. (при набрајању) *на шестстотом месту. Р-К Реч.*

шѐт м (лок. шéту) песн. *шетња; лаган корак.* — Шетом се је шетала. *НПХ.* Стазицом шетом пошетује. *Кош.*

шѐт у изразу: трч напоље ~ у кућу шаљ. *каже се ономе ко пати од пролива. Вук Рј.*

шéта ж *шетња.* — Шету шета аго Мема. *НП Вук.*

шéталац, -аоца м *шетач.* — Тражи ... своја шеталишта и своје шетаоце. *Бал.* Застану шетаоци као при пожару. *Каш.*

шéталица ж **1.** *клатно, њихалица на зидном сату.* — Чујем шеталицу сата. *Лаз. Л.* Све бијаше тихо, тек се чула шеталица на ури. *Леск. Ј.* **2.** *шетачица. И-Б Рј.*

шéталйшиӣ, -ā, -ō *који се односи на шеталиште.* — Још је увијек једина двокатница на шеталишној страни. *Крл.*

шéталйште с *место за шетњу (обично у граду).* — Њихова деца трче по шеталишту. *Нен. Љ.* Домала стигне на горњоградско шеталиште. *Кум.*

шéтāљка ж *шеталица (1).* — Узљуља [се] сама од себе ... као шеталька на сату. *Јурк.* Клима кô шеталька. *Кош.*

шéтāњка ж *в. шетња.* — Тешко оном тко с њима пође тражити мира, гдје нема игранка, шетанка. *Јурк.*

шéтāње с *гл. им. од шетати (се).*

шѐтаоница и **шетаòница** ж *простирија за шетњу или покривено шеталиште; шеталиште уопште. И-Б Рј.*

шéтати, шêтāм и шêћēм (имп. шêтāј и шéћи; прил. сад. шéтајући и шéћући) несврш. **1.** *ходати лаганим кораком ради одмора и разоноде; ићи тамо-амо.* — С њиме шеће и тихо разговара. *Фелд.* фиг. Осећао [је] жмарце како му шетају кичмом. *Ћос. Б.* **2. а.** *изводити кога у шетњу.* — Шета по Малом Калимегдану своју ташту. *Дуч.* Дјевојка [је] малог краља јутром по мору шетала. *Брл.* **б.** (очима, очи) *бацати погледе тамо-амо, кружити погледом.* — Даме ... полако разговарају и очима по читавој сали шетају. *Нен. Љ.* Шетао је очи по гомили и далеко испред ње. *Чипл.*

~ **се** *шетати (1).* — Ја сам се као и обично шетао с њиме. *Лаз. Л.* Ово је наш поручник што се шеће по двориште. *Тур.*

шѐтāч, -áча м *онај који шета.* — Загледали [су] шетаче. *Петр. М.* Нема више безбрижних шетача. *Франг.*

шетàчица ж *женска особа шетач. Деан. Рј.*

шêтка ж *в. шестар.* — И бачвар има своју шетку да њом ошета дно. *Павл.*

шѐтка ж зоол. покр. *врста дивље звери сличне чагљу или шакалу. Рј. А.*

шѐткāње с *гл. им. од шеткати (се).*

шеткàрати (се), -ām (се) несврш. *шеткати (се). Бен. Рј.*

шѐткати, -ām несврш. *у дем. значењу шетати.* — Шеткао сам, пушио ... разговарао с неким сељанима. *Дом.* Шеткао [је] по пословници мрк и љутит. *Сим.*

~ **се** *шеткати.* — По дворишту се шеткаху кокоши. *Киш.* Пред вратима се шеткају стражари. *Ћос. Б.*

шêтнӣ, -ā, -ō *намењен, одређен за шетњу:* ~ воз.

шéтница ж *стаза за шетњу; шеталиште.* — Велико двориште с бројним каменим сједалима и ограђеним шетницама. *Шимун.* Завереници [су] искупљени на шетници данашње Милошеве улице. *Јов. С.*

шѐтнути, -нēм сврш. *мало прошетати, пошетати; поћи, кренути куда не журећи се, полако.* — Он из свога шетну двора. *Радич.* Рикну ага, шетну под чадора. *Мажс. И.*

~ **се** *шетнути.* — Шетне се плаветнилом небеским. *Шапч.*

шéтња ж *лаган ход или вожња ради одмора и разоноде.* — Пођох на самотну шетњу. *Леск. Ј.* Шетња у то доба беше тако пријатна. *Вес.*

шéтњица ж *дем. од шетња; мала, краткотрајна шетња.* — Требало је страшно времена и муке за шетњице од перивоја до перивоја. *Уј.*

шетýкати (се), шетýцати (се) и **шетýцкати (се),** -ām (се) несврш. *шеткати (се).* — Држећи руке на крстима ... шетукаше по дворишту. *Мат.* Видим стражара: шетука преко ћуприје тамо-амо. *Пол. 1973.* Шетуцкале [су] лијевим тротоаром. *Бег.* Фазан је шетуцкао уз ... аутостраду. *Вј. 1970.*

шéћа[1] ж нар. песн. *шетња.* — Шећу шета лијепа Фатима. *НП Вук.*

шéћа[2] ж **1.** *хип. од шећер.* **2.** *надимак одмила вољеној особи (обично детету), мезимче;* исп. шећерче. — Коловођа, шећо моја! *Рј. А.*

шѐћан м *надимак одмила мушкарцу, обично детету, мезимац. Рј. А.*

шѐћер м тур. **1.** биол. хем. *органско хемијско једињење из групе угљених хидрата, кристалног облика и слатког укуса, растворљиво у води, један од честих биљних састојака и важан елеменат исхране.* **2.** *производ од прерађене шећерне трске или шећерне репе који служи за заслађивање, сахароза.* — фиг. Уста су ти кутија шећера. *Огр.* **3.** (у придевској служби, у полусложеницама) *шећеран, сладак;* фиг. *умиљат, леп (обично у нар. песмама).* — Сиђе беже шећер-кахву пити. *НПХ.* Лов ловио шећер-Василије. *Рј. А.* Шећер-руке, ала ми се топе, кад се драгом око врата склопе. *Леск. М.*

Изр. грожђани ~ хем. *в. гликоза*; као ~, као од шећера *врло сладак*; *врло леп, врло пријатан*; мед и ~ *веома љубазан и благ*; обичан, тршчани ~ *в. шећер (2)*.

шећёран, -рна, -рно **1.** (одр.) *који се односи на шећер (који садржи шећер, од кога се добива шећер и сл.)*: ~ репа, ~ трска. — Жене ... стале сабирати шећерне и брашнене истресине на папир. *Гор.* **2.** фиг. *сладак, пријатан, умиљат*. — Тако слатке и шећерне људе не трпим. *Коз. И.* Стао [је] шећерним баритоном да рецитује своју песму. *Андр. И.*

Изр. ~ болест *в. уз болести (изр.)*.

шећѐрана ж *фабрика, творница шећера*. — У тој [се] шећерани производи сирови шећер. *Пол. 1957*.

шећѐраст, -а, -о *који има изглед и укус шећера, сличан шећеру; посут шећером*. — Свјетлуца [се] ... поцаклена шећераста торта. *Бат.*

шећѐрац, -рца м агр. *врста грашка слатког укуса. Вук Рј.*

шећѐраш, -а́ша м нар. *болесник од шећерне болести, дијабетичар*. — Шећераш је само увјетни болесник. *Вј. 1970*.

шећерѐње с *гл. им. од шећерити*.

шећѐрит, -а, -о необ. *заслађен шећером; пошећерен, зашећерен*. — Оде пита ... орашита, шећерита. *Кош.*

шећерити, -ӣм несврш. *заслађивати, сладити шећером*. — Умивај га млеком, шећери му јела. *Змај.* фиг. Варком чемер свој шећери. *Крањч. С.*

~ **се** *сазревањем повећавати количину шећера (о воћу); стврдњавати се услед кристализације шећера, кристализовати се (о укуваном воћу)*. — Није се уздадостио ни сочним јагодама у гроздовима, које се шећериле зорећи на сунцу. *Гор.*

шећѐрка ж **1.** *назив одмила младој женској особи*. — Шећерко, драга моја, терет ми је. *Торд.* Она мени све: Шећерка, вели, метни ми руку у недра. *Ранк.* **2.** агр. *врста крушке слатког плода*. — Испод велике крушке шећерке прострта сердада. *Андр. И.*

шећерла́ма и **шећерле́ма** ж тур. *врста посластице са шећером, зашећерено воће, зашећерени колачић, слаткиш, посластица, бомбона*. — Дјеца му краду шећерламе из бисага. *Куш.* Увек би своме братићу понео шећерлеме. *Дом.* До дроге се може слободно и лако доћи као и до сваке шећерлеме. *Пол. 1972*.

шећерлѐџија м *онај који прави шећерлеме; посластичар. Прав.*

шећѐрли прид. непром. **1.** *заслађен шећером, зашећерен, сладак*. — А чибуке дуге запалили, те шећерли кафу испијају. *НП Вук.* **2.** *који подсећа на шећер, сличан шећеру; сладуњав*. — Некакав шећерли мирис, можда од дјевојачких колоњица у разним бочицама. *Божић.*

шећѐрлија ж агр. *врста јабуке слатког плода. Тод.*

шећѐрница ж *посуда, кутија у којој се држи шећер*. — Стајала је шећерница од порцулана. *Шен.* Украшавао [је] трпезу ... шећерницом од ... сребра. *Мил. В.*

шећѐрно и **шећерно** прил. *као шећер (бео)*. — [На столу] шећерно бијеле сервијете. *Кол.* При шећерно белом цицкаку муње ... спази како ергела ... јури. *Моск.*

шећѐрњача ж *шећерница. Деан. Рј.*

шећѐров, -а, -о необ. *који се односи на шећер, начињен од шећера, шећерни*. — Шећерова глава. *Вук Рј.*

шећеровача ж агр. *врста крушке слатког плода. Р-К Реч.*

шећѐруша ж *вештачка ракија која се пече од млевена жита, мекиња, квасца, шећера и само понеке шљиве или др. воћа*. — У селима производе хиљаде литара по здравље штетне и опасне ракије »шећеруше«. *НИН 1974*.

шећѐрче, -ета с *надимак одмила детету, младићу или девојци*. — Дођ' довече, шећерче! *Вук Рј.* Соли на реп, слатко шећерче! *Бег.*

шећѐрџија м *онај који прави и продаје колаче и др. посластице, посластичар*. — Код Киријакиса шећерџије ... доскочиште [лопову]. *Срем.*

шећерџѝница ж *радња у којој се израђују и продају шећерлеме, бомбоне; посластичарница*. — Нас [децу] води по шећерџиницама. *Станк.*

шећѐрџијскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на шећерџије*: ~ занат, ~ производ.

шѐћкање с *гл. им. од шећкати (се)*.

шѐћкати (се), -а̄м (се) несврш. *шеткати (се)*. — Питао би ово и оно, шећкао по кући. *Кол.* Шећкао се солдат испред самице. *Вуј.* На улицама ... тргује се, шећка, понешто ради и много ... проси. *Пол. 1971.* ир. *много путовати*. — Ама, нешто ми се много шећка овај наш Ратко, те у Париз, те у Брисел. *Андр. И.*

шѐф и **шéф** м (мн. шѐфови) фр. *старешина, руководилац, начелник*: ~ кабинета, ~ станице.

шѐфица ж *жена шеф*. — Сметам ли, госпођо шефице? *Фелд.*

шéфла ж нем. варв. *округла већа кашика за захватање и сипање јела, сипаћа кашика*. — Заграбио [је] шефлом у котао. *Јонке.*

шѐфов и **шéфов,** -а, -о *који припада шефу.*

шёфовање и **шефо̀вање** с *гл. им. од шефовати.*

шёфовати и **шефо̀вати,** -фујём несврш. *бити шеф, руководити.* — Данас предаје студентима ... и шефује у Заводу који је он створио. *Вј. 1970.* Жене раде — мушкарци шефују. *ВУС 1972.*

шёфовица и **шёфовица** ж *шефова жена; шефица.* — Припаше место кецеље неку стару сукњу госпође Перке шефовице. *Срем.; Кл. Рј.*

шёфовскӣ и **шёфовскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шефове, који припада шефовима:* ~ положај, ~ звање.

шёфовство и **шёфовство** с *положај и звање шефа.* — Теби је у глави шефовство. *Фелд.*

шефтѐлија ж перс. бот. и агр. *в. бресква;* исп. шевтелија и шептелија. — Иза куће [је] башта ... са раним шљивама и шефтелијама. *Андр. И.*

шефтѐли-сòкāк, -áка м перс. *сокак, улица са дрворедом бресака.* — Понеси ме шефтели-сокаком. *НП Вук.*

шѐх м тур. **1.** *старешина текије, првак дервиша једног реда.* — Он подвикну хоџе и шехове. *НП Вук.* То је текија Оглавак, ту су ... шехови, божји угодници. *Том.* **2.** шах. *израз за напад на краљицу у шаховској игри.*

шеха́дет м тур. *смрт на бојном пољу у борби против неверника, због које погинули, према муслиманском веровању, одлази у рај. Бен. Рј.*

шёхер м тур. *велики град, велика варош.* — Након четири сахата ... у шехеру си Бањој Луци. *Павл.* Гради амаме по шеherима и касабама. *Петр. В.*

шехѐрли прид. непром. *градски, варошки.* — С тебе ми се види Сарајево, у шехеру шехерли ахари. *НП Вук.*

шехѐрлија и **шѐхерљанин** м тур. *становник града, грађанин, варошанин.* — Седнеш за окно оне задимљене крчме ... као прави шехерлија. *Јевт.; Бен. Рј.*

шѐхерскӣ, -ā, -ō *који се односи на шехер, градски, варошки.* — Жене шехерске ... почеше посјећивати болесника. *Ћор.*

шѐхер-ћѐхаја и **шѐхер-ћехáја** м *градски начелник, поглавар града. Прав.*

шѐхӣт, -ита м ар. *муслиман који погине као мученик за своју веру.* — На том месту [је] погинуо као шехит неки дервиш. *Андр. И.*

шѐхри-рамàзāн, -ána м ар. *месец рамазан.* — И тако ми ... оног шехри-рамазана. *НПХ.*

шѐцовати, -цујём несврш. нем. варв. *загледати, процењивати; меркати;* исп. шацовати. — Како цура прође кроз собу, он је »шецује«, примјерава. *Кол.*

шешàна ж тур. *врста дуге пушке чији је унутарњи део цеви изолучен у шест пруга.* — Врисну шешана из турске ордије. *Вес.* Грабе диљке и шешане. *Шен.*

Изр. го као ~ *без игде ичега, пуки сиромах.*

шѐшара ж *шешана. Бен. Рј.*

шешàрица и **шѐшāрка** ж *шишарица, шишарка.* — Стоје и чемпреси ... шешарице носеђ. *Марет.; Р-К Реч.*

шѐш-бѐш м тур. *врста игре која се игра бацањем коцке.* — Неки играју жандара, неки домина, неки шеш-беш. *Срем.*

шёше, шёшā ж мн. мед. покр. *богиње, оспице. Р-К Реч.*

шѐшија ж *кресta.* — Накривио [петао] црвену своју шешију и жмири. *Петр. В.*

шѐшӣр, -ира м **1.** *део одеће или опреме (мушке или женске), који покрива главу, различито уобличен, са ужим или ширим ободом у доњем делу, клобук (1а).* **2.** *штит на лампи.* — Доле ... је лампа ... покривена мутнобелим стакленим шеширом. *Ком.*

шешѝрати, -ām несврш. нар. *шеткати са шеширом на глави.* — Онако исто, да подигне једно раме, да се истури, па шешираj кроз чаршију. *Ранк.*

шешѝрина ж *аугм. од шешир.* — Паорине носе шеширине. *Леск. М.* Носио је неку широких крила шеширину. *Маш.*

шешѝрић, -а и **шешѝрӣћ,** -ића м **1.** *дем. од шешир.* — На глави јој стајао зелен ловачки шеширић. *Шен.* **2.** *врста колачића.* — Преплану велика тепсија најмаснијих шеширића. *Шапч.*

шѐшӣрка ж бот. *лопух (а), репух (а). Сим. Реч.*

шѐшӣрнӣ, -ā, -ō *који се односи на шешир.* — Стисну стране шеширне и чврсто ухвати сабљу. *Креш.*

шешѝрче, -ета с *дем. и хип. од шешир.* — За њима ... мушкарац у округлом шеширчету. *Вин.*

шешѝрџија м *занатлија који прави и продаје шешире.* — Један човјек не може бити и опанчар и чизмар и шеширџија. *Коз. Ј.*

Изр. као бог и ~ *без икакве сличности, без икаквог заједничког обележја, потпуно различито, сасвим друкчије.*

шешѝрџијски, -а, -о *који припада шеширџији:* ~ прибор.

шешѝрџӣјка ж **1.** *жена која израђује шешире, модискиња. Деан. Рј.* **2.** *шеширџијина жена. Рј. А.*

шешѝрџијскӣ, -ā, -ō *који се односи на шеширџије.* — У сачуваном делу разбијеног излога женске шеширџијске радње огледа се двострука слика. *Пол. 1974.*

шешѝрџијница ж *радња у којој се праве или продају шешири.*

шѐшула и **шѐшуља** ж пом. покр. *дрвена направа у облику кашике, жлице, са кратком дршком за избацивање воде из чамца, исплац. Деан. Рј.*

шѐшура ж бот. *в. пупава. Сим. Реч.*

шѝб, шѝба м **1.** *танка стабљика, изданак, младица; шибље, жбун.* — Стрм је пут . . . кроз глогов шиб. *Наз.* **2.** бот. *дрвенаста биљка чије су бочне гране подједнако снажно развијене као и стабло.* — Дуња . . . је шиб који достиже висину од 4—5 м. *Тод.*

Изр. терпентински ~ бот. *в. смрдљика (2б)* Pistacia terebinthus. *Бен. Рј.*

шѝба ж **1. а.** *прут, палица.* — Тресем [се] као шиба на води. *Богд.* [Чобани] носе дугачке шибе и узвикују. *Бур.* **б.** (обично у мн.) *ударац прутом, палицом, батине.* — Добио је шибе. *Торд.* Иђаше као на шибу. *Ранк.* **2.** *шипка на ђерму о којој виси кабао.* — Кад је потегао шибу, зашкрипала и зајецала ђерма. *Коз. И.* **3.** *врста старинске пушке или топа дуге цеви.* — Дарива . . . [му] једну дугачку турску пушку, звану »шиба«. *Вујач.* Шиба пуца три бијела дана. *НП Вук.* **4.** зоол. *врста морске рибе* Trygon pastinaca. *Деан. Рј.*

Изр. мртва ~ *казна пролажења кроз два реда војника који ударају шибама;* проћи, пролазити кроз шибу *бити кажњен ударцима шиба.*

шѝбак, шѝпка и **шѝбāк,** -áка м *оруђе за млаћење жита, млатило, цеп (1).* — Кости [ми] поболијевају . . . као да ме је ко шибацима изврхô. *Љуб.*

шѝбало с **1.** *горњи део бича, кожна или кудељна врвца којом се удара; бич.* — Па потегô татарску канџију на којој су четири шибала. *НП Херм.* Тврдосан је вранац, треба му шибало. *Гор.* **2.** *мањица (2). Вук Рј.* **3.** *шибак. Рј. А.*

шѝбалук м **1.** *полуга о којој на ђерму виси шипка за коју је закачен кабао;* исп. шиба (2). — Пјевајућ шибалук спушта да . . . воде захвати. *Јурк.* **2.** *шибало (1).* — Па потегну стоструку канџију на којој је седам шибалука. *НПХ.*

шѝбан м бот. *врста траве. Деан. Рј.*

шѝбāње с *гл. им. од шибати (се).*

шѝбāрје с зб. *шибље.* — Нешто крши, ломи и потреса шибарје густе шикаре. *Том.*

шѝбати, -ām несврш. **1. а.** *ударати, тући шибом.* — Шиба коње да све врца крв. *Лаз. Л.* фиг. Њихове су ме ријечи шибале. *Козарч.* **б.** *брзо покретати тамо-амо, вртети, махати.* — Лав је бесно режао и репом оштро шибао. *Пол. 1973.* **в.** фиг. *врло оштро критиковати, осуђивати.* — Оштром сатиром шиба писац . . . њихову саможивост и подлост. *В 1885.* **2. а.** *падати у великим пљусковима, ударати под налетом ветра (о киши); дувати у снажним налетима (о ветру).* — Вјетар звижди, дажд шиба. *Мажс. Ф.* Почиње шибати хладан ветар. *Ранк.* **б.** *избијати у јаком млазу, шикљати.* — У Мехмед-ефендије шибала крв из руке. *Мул.* **3. а.** *журно ићи, јурити, грабити.* — Стреловито [је] шибао кроз шуму. *Јоп.* **б.** пеј. *одлазити сместа, губити се, торњати се (обично речено у грубој заповести).* — Скочи и отвори врата: »Шибај из моје куће!« *Кос.* **4.** *циљати, смерати, нишанити.* — Ако шиба на паре, реци му да се љуто вара. *Цар Е.* Он се сјетио куда то шиба, збунио се, смео. *Сиј.*

Изр. ~ очима, погледом *бацати оштре, љутите погледе;* ~ по ветру *узалуд се мучити око нечега; бавити се нечим бесмисленим.*

~ **се а.** *ударати, тући себе шибом.* **б.** уз. повр. *међусобно се тући шибом, бичевати један другог. Р-К Реч.*

шѝбе! *узвик за терање пса, марш!* — Кад га [куче] терам, ја му кажем: шибе! *Нуш.*

шѝбеничкӣ, -ā, -ō *в. шибенски.*

Шѝбе̄нка ж = Шибенчанка *женска особа из Шибеника.*

шѝбенскӣ, -ā, -ō *који се односи на Шибеник.*

Шѝбенчанин м (мн. -ани) *човек из Шибеника.*

Шѝбенча̄нка ж = Шибенка.

шѝбер[1] м нем. варв. *шпекулант, црноберзијанац.* — Продао [је] два своја дворца . . . некаквим ратним шиберима. *Крл.*

шѝбер[2] м нем. техн. *справа за техничко рачунање.* — Човек . . . са шибером у руци. *Б 1958.*

шѝбе̄рје с зб. *шибље.* — Никога [нема], ван ево њеколико гаврана у шиберју. *Шен.*

шѝбика ж **1.** *шиба, палица; шибљика.* — Направи златну шибику. *НП Вук.* Нечија [је] рука чаробном шибиком одгрнула . . . копрену. *Леск. Л.* **2.** *скиптар, жезло.* — Теби изручам на вријеме и шибику . . . и мач да смрт тим уротницима даш. *Марк. Ф.*

Изр. бот. жута ~ *зељаста биљка из пор. лепирњача, кошутица (2а);* оштра ~ *биљка из пор. спориша, конопљика (2).*

шѝбиковина ж бот. **а.** *удиковина. Сим. Реч.* **б.** *картоп. Сим. Реч.*

ши̏бица ж *жигица, палидрвце; кутија с палидрвцима.* — Један [човек] укреса шибицу. *Шуб.* Укреса шибицу и припали. *Неим.*

ши̏бичар м зоол. *врста шљуке, велики позвиздач, зловременица* Numenius arquatus. *Финк.*

ши̏бичий, -ā, -ō *који се односи на шибице*: ~ шкатуљица.

ши̏бичњāк м *кутија за палидрвца, шибица.* — Одмах се ваде из шибичњака жигице. *Крл.*

ши̏бљāк, -а́ка м *земљиште зарасло у шибље, шикара; самоникло шибље.* — Био је непроходан шибљак пун лијеске. *Сим.* Пели су се уз шибљаке и потоке. *Пер.*

ши̏бљār, -а́ра м *шибљак.* — По шибљарима су . . . дјеца ложила ватре. *Кнк.*

ши̏бљаст, -а, -о необ. *начињен од шибља.* — Комешао се . . . у оном шибљастом наслоњачу. *Божић.*

ши̏бље с *зб. им. од шиб.* — Неко је трчао, запињући за шибље малињака. *Биг.* Кроз шибље танано бљешти небо. *Бег.*

ши̏бљик, -и́ка м *шибљика (1); шибљак.* — Кад се јасену врх осуши, он из пања истера шибљик. *Бос. Д.* Одшуљат ће се [лисица] страшљиво шибљиком према селу. *Донч.*

ши̏бљика ж **1.** *танка стабљика, шиб, шиба, прутић.* — Тресла се као шибљика целим телом. *Мил. В.* На врху таквог дрвета . . . шикну свуд уокруг . . . младе шибљике. *Десн.* **2.** *в. шиба (2).* — Прије бунару . . . шибљика изломљена, ћерам се нахерио. *Вес.*

ши̏бљиче, -ета с *хип. од шибљак; шибље.* — Змија писче кроз младо шибљиче. *Вук Рј.*

ши̏бљичица ж *дем. од шибљика.*

ши̏бљичје с зб. *шибље, шибљак.* — Он је можда прошао баш оним шибљичјем. *Наз.*

ши̏бнӣ и **ши̏бнӣ,** -ā, -ō *који се односи на шиб и шибу.* — Одапето трње . . . шибуцка му лице, жарећи га бодљавим шибним трагом. *Божић.*

ши̏бнути, -нём сврш. **1.** *ударити шибом, ошинути; лупити, млатнути.* — фиг. Ледени зрак шибну га капима кише као ресастим бичем. *Божић.* **2.** *снажно избити из чега, шикнути.* — Лозе су пуне . . . млазеви шибнули, раширили листове и надигли своје лико. *Бур.* **3. а.** *нагрнути, јурнути; журно поћи, упутити се у неком правцу.* — Они шибну куд који у прошевину и игру. *Божић.* Сад [ће] да »шибну« на мађарску границу. *Јак.* Ја ти зађорачим у шуму, па шибнем пријеким путем. *Кост. Д.* **б.** *пролетети фијучући као замахнут бич.* — Неколико куршума шибнуше око њега. *Вуј.* **в.** (оком) *оштро погледати, одмерити, осмотрити некога.* — Шибну оком младог човјека с ташком. *Вј. 1970.*

ши̏бовина ж бот. *курика. Сим. Реч.*

ши̏бо̀вит, -а, -о *обрастао шибљем. Р-К Реч.*

ши̏бӯт м *шибљак.* — Па г' остави у шибуту жива. *Вук Рј.* Ужелио сам ја сваки онај шибут и бусен. *Лал.*

ши̏бӯцкати, -ām несврш. *дем. према шибати.* — Одапето трње . . . шибуцка му лице. *Божић.*

ши̏вало с *шиваћа машина. Бен. Рј.*

ши̏ва̄ње с *гл. им. од шивати.*

ши̏вара ж *радионица за шивење одела и рубља, кројачка радионица.* — Моја мајка је шила у војној шивари. *Нуш.* Радница сам у шивари. *Пол. 1970.*

ши̏вати, шӣва̄м несврш. *шити.* — Руком [сам] шивала . . . кошуљу. *Шен.* Цијели је дан . . . шивао ципеле. *Брл.*

ши̏ватица и **ши̏ватка** ж *шиваћа игла.* — Видио [је] иглу шиватицу насред пута. *Љуб.* Не сме јој узети ни шиватке. *Лаз. Л.*

ши̏ваћӣ, -ā, -ē *који служи за шивење*: ~ игла, ~ машина, ~ строј, ~ прибор.

ши̏ва̄ч, -а́ча м **1.** *радник који шије.* — Сто шивача радило [је] за партизане. *Наз.* **2.** *уска и дугачка кожна трака која служи за шивење опанака. Рј. А.*

ши̏вача ж *шиваћа игла. Р-К Реч.*

шива̀чица ж **1.** *радница која шије, шваља.* — Тражио је повећани број шивачица. *Грг.* **2.** *шиваћа машина.* — Руке јој [се] заустављају . . . на свијетлој плочи шивачице. *Божић.*

ши̏ва̄чница ж *радионица за шивење рубља и хаљина.* — У приземљу је Илија имао столарску радионицу, а Роса шивачницу на спрату. *Пол. 1970.*

ши̏вӗње с *гл. им. од шити.*

ши̏вета, шӣвӗта̄ с мн. тур. *ред танких витица, плетеница у које је коса сплетена; плетеница.* — Једна глава тридесет шивета. *Вук Рј., Деан. Рј.*

ши̏гати, -а̄м несврш. *испуштати пригушен глас (о патки).* — Кокоти кукуричу . . . патке шигају а пачићи мигају. *Павл.*

ши̏гнути, -нём сврш. *ошинути, опалити, звизнути.* — Шуткац, да те не шигне откле која стријела. *Горд.*

ши̏зика ж и м разг. *шизофреник, шизофреничарка; особа која се понаша као шизофреничар, луцкаста особа. Кл. Рј.*

ши̏зити, -и̏м несврш. разг. *постајати шизофреничар, понашати се као шизофреничар, лудовати. Кл. Рј.*

шѝзма ж грч *расцеп, раскол, отпадништво (нарочито од црквене заједнице).* — Увјерени [су] да га је »шизматични« владика превео у »источну шизму«. *Мат* Најновија политичка шизма у редовима конзервативаца. *Б 1958.* Никсон ... ће настојати извући што више користи из шизме која дијели Пекинг и Москву. *Вј 1973.*

шизмàтик м грч. *присталица шизме, расколник, отпадник; припадник шизматичке верске заједнице.* — Грех [би] био . да се за шизматика уда. *Игњ.* Одзвањају вапаји и молбе шизматика. *Јел.*

шизмàтичкӣ и **шизмàтичнӣ,** -ā, -ō *који се односи на шизму и шизматике.* — Кипар .. својим шизматичким киповима украшује католичке жртвенике. *Крл.*

шизофрѐнија ж грч мед. = схизофренија *душевна болест изражена у опадању умних делатности, поремећености психичких процеса, неуравнотежености и сл., младалачко лудило МЕП*

шизофрѐник и **шизофрѐничāр** м = схизофреник и схизофреничар *онај који болује од шизофреније*

шизофрѐничāрка ж *женска особа шизофреничар.*

шизофрѐничкӣ, -ā, -ō *који се односи на шизофренију и шизофренике, који потиче од шизофреније* — [То је] шизофреничко бунцање. *Крањч. Стј.*

шӣја ж **1.** *део тела између главе и трупа код животиња кичмењака, птица и човека, стражњи део врата.* — Петао на дуду ... опружи шију па кукурекну. *Ад.* Глатке шије као јазавац. *Љуб* Сад носи твоја шија охоло половицу мог јарма тешкога. *Богд.* Осјећа како му крв шуми у плећима, у шији, па у глави. *Андр. И.* **2.** *део гребена између врха и превоја или седла планине. З-Г.*

Изр. дићи шију *заузети охоло држање, осилити се,* исп. дићи главу (уз глава изр.), завртути, сломити коме шију а) *удавити, убити,* б) фиг. *упропастити, уништити (кога), натерати (кога) на покорност, послушност;* није шија него врат *то је једно исто,* отегнути шију *умрети;* повити, погнути, савити шију *помирити се с нежељеним положајем, покорити се;* стати коме на шију *потчинити некога.*

Шӣјāк м **1.** *подсмешљив надимак којим се узајамно називају становници више крајева нашег штокавског подручја због разлика у говору.* — Ерцеговци зову Шијацима све Србље који не говоре као они [ијекавски] ... а Сријемци и Бачвани зову Шијацима Ерцеговце, Далматинце и Рвате. *Вук Рј.* **2.** *сељак икавац из околине Славонске Пожеге* — Шијаке зову пожешке сељаке. *Павл.*

Шијàкиња ж *женска особа Шијак. Вук Рј.*

шӣјāње с *гл. им. од шијати.*

шӣјати, -ām несврш. тал. пом. *веслати или возити (чамац) унатраг (при окретању). Р-К Реч.*

шӣјāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на Шијаке, који припада Шијацима, својствен Шијацима.* — Све се чују издалека шијачке гајде. *Срем.* Имаћаше часова шијачке тврдоглавости. *Матош.*

шӣјēње с *гл. им. од шити*

шијàзам и **шијитѝзам,** -зма м *учење шијита. Кл. Рј.*

шијѝти м мн. (јд. шијӣт, -и́та) ар. *припадници муслиманске верске секте која признаје само коран, а одбацује усмена предања и верску традицију. МЕП , Шкаљ.*

шӣјнӣ, -ā, -ō *који се односи на шију, вратни. Бен. Рј.*

шӣјӯн, -у́на м тал. покр. *јак ветар, вихор, олуја.* — Снажни зрачни ковитлац, звани шијун, у веома кратком року ... нанио је велике штете на пловним објектима *Вј. 1972.* фиг. У шијунима навалили на свит и сами себе прождиру. *КН 1958.*

шӣк[1] м фр. *танак и углачан листић злата или другог метала, лажно злато, лажна позлата, врпца, трака или гајтан од злата или сребра, боје злата или сребра.* — Грива му је шиком проплетена. *НПХ.* Обучен бијаше у жути ... архалук ... с ... изливаним сребрним шиком по свим шавовима. *В 1885.*

шӣк[2] м *шиљак, врх, вршак. И-Б Рј.*

шӣк[3] м песн. *снажно избијање, шикљање, млаз, налет* — То је оно народно срце које ... сваким шиком своје крви сриче »Слобода!« *Вип.*

шӣк[1] фр. **1.** м *смисао за лепо, складно облачење, добар укус, елеганција.* — Облачила се с много једноставног шика. *Бег.* Цео ми се шик састојао у једној ... кравати. *Уск.* **2.** прид. непром. *укусно одевен, елегантан.* — Сви једнако обучени, нема моде ... Нико није »шик«. *Сек.* Чинила му се [униформа] премало шик. *Кол.* **3.** (у прилошкој служби) *с укусом, елегантно, отмено.* — Није [служење у регименти] било нарочито шик. *Крл.* Возити се њима било је више »шик«, него на својим коњима. *Петр. В.*

шӣк[2] *узвик за терање, бежи,* исп. шикс. — Ја се склоних украј пута, па шик у шуму. *Горд.*

шӣка[1] ж *шикање, шиштање.* — Стоји га шика. *Вук Рј.*

ши̏ка[2] ж покр. *колевка, зипка. Вук Рј.*

шикàлина ж бот. *биљка из пор. главочика са бодљикавим чашичним листићима, блажени чкаљ* Cnicus (Centaurea) benedictus. *Сим. Реч.*

ши̏калица ж **1.** *направа за ручно превијање хартије, папира. Деан. Рј.* **2.** *шикало. Рј. А.*

ши̏кало с *гладилица за глачање коже. Вук Рј.*

шикáна, шикàна и **шиканáција** ж фр. *злонамерно заплитање неког поступка, стварање неприлика некоме разним смицалицама, малтретирање; гоњење, прогон.* — Редактор је попустио шикани. *Л 1905.* Није ... изневјерио упркос полицијским шиканама. *Чол.* Мирнодопска служба у Црвеној армији није ... касарнска служба ... разних шиканација. *Тито.*

шиканѝрање с *гл. им. од шиканирати.*

шиканѝрати, -àнӣрām сврш. и несврш. (*на*)*мучити шиканама, створити, стварати некоме неприлике из пакости, малтретирати, кињити.* — Лако је бирократима шиканирати ... књижевника. *С 1937.* Шиканира радника и ... нагони [га] на јефтинији рад. *Лапч.*

ши̏кање с *гл. им. од шикати (се).*

ши̏кара ж *земљиште обрасло густом шумом са испреплетаним гранама и грмљем, неразвијена, закржљала шума; шипраг, грмље, жбуње.* — Подно Грича ... готово и није било кућа — већ све поље, врт и шикара. *Шен.* Шикара се завршавала ниским изједеним жбуновима. *Јов.* Као доказ пружају се подаци о стотинама тисућа хектара нових младих шума ... где су биле обичне шикаре. *ВУС 1973.*

ши̏карење с *гл. им. од шикарити.*

ши̏карити, -ӣм несврш. *дахтати носећи терет. Вук Рј.*

ши̏кāрје с зб. *шикара, грмље.* — Проверавао се кроз густо шикарје. *Коз. Ј.* Пентрао се ... хватајући се за кржљаво шикарје израсло у пукотинама стијене. *Јов.*

ши̏кати[1], шӣкāм несврш. *њушати, зибати, њихати.* — Дрхтала је ... у лаћици, коју је шикала њута бура. *Шен.* Он шика дете, а она се укипила. *Срем.*

~ **се** *њушати се, зибати се, њихати се.* — На ови глас поче се све камење и дрвеће шикати. *Н. прип. Вук.*

ши̏кати[2], шӣкāм несврш. **1.** *шикљати.* — Крв ми је шикала у главу и образе. *Ков. А.* Успављивала [ме] песма жубор-воде која је шикала кроз ... чесменске луле. *Шапч.* **2.** *шибати, бичевати.* — фиг. Не дај мразу да ти образ шика. *Прер.*

Изр. шикала га крв *каже се за онога ко губи много крви, коме отиче много крви.*

~ **се** *губити се, торњати се, вући се.* — Шикајте се, гости, откуда сте дошли! *Вук Рј.*

ши̏кати[3], шӣчēм несврш. **1.** *испуштати шиштав, пискав глас, шиштати (о змији, гуски и сл.); шумно дисати.* — То је [бјелоушку] смлави док ... шичући диже главу. *Марет.* Напућио усне и шиче кроз потkресане бркове. *Јак.* **2.** фиг. *кроз стиснуте зубе гневно грдити, сикћати.* — Кулак ... шиче на совјетску власт. *Моск.*

ши̏кати се, -āм се несврш. безл. нем= шиковати (се) *бити у складу са обичајима, доликовати, приличити, ваљати;* исп. шӣк[1]. — Сваки час може доћи господин покровитељ, а не шика се ... да онда не будем овдје. *Цес. А.* Све ... како се шика и како је то обичај. *Бег.*

ши̏ке и **ши̏ке** *узвик за терање прасади. Вук Рј.*

ши̏кли прид. непром. тур. *украшен шиком, позлаћен;* исп. шӣк[1]. — Зборе Турци у шикли одаји. *Вук Рј.* Отвори сандуке шикли, гдје свашта доста имаде. *Баш.*

ши̏клисати, -клишēм сврш. и несврш. *украсити, украшавати шиком, позлатити, позлаћивати.* — У руци јој огледало шикли шиком шиклисано. *НП Вук.*

ши̏кља ж покр. *врста ускога, издуженог чамца.* — Ускочио је у своју лаку рибарску шикљу. *НИН 1959.*

ши̏кљāј м *шикљање, навала, налет; млаз.* — Потискивала је ... шикљај смијеха. *Кул.; Деан. Рј.*

ши̏кљање с *гл. им. од шикљати.*

ши̏кљати, -āм несврш. **1.** *избијати у снажном млазу, бризгати.* — Крв само шикља, шикља. *Десн.* фиг. Свјетлост шикља с неба и одбија се од земље. *Лал.* **2.** *нагло се развијати, бујати.* — Из свега код тебе нови живот тера, шикљају снопови прућа и листа свежа. *Макс.*

ши̏кљица ж *дем. од шикља. Вук Рј.*

ши̏кнути, -нēм сврш. *узвиком »шик« или »шике« потерати, одагнати прасе. Павл.*

ши̏кнути[1], шӣкнēм сврш. *мало зањушати, њушнути, њушкнути. Вук Рј.*

ши̏кнути[2], шӣкнēм сврш. **1.** *избити у снажном млазу, потећи, линути, бризнути, покуљати.* — Шикнула му крв из ушију и носница. *Креш.* Када је ... шикнуо први млаз нафте ... било је одједном више новца. *НИН 1973.* фиг. Вапију мртве мајке ... да шикну деца као многострука планинска бйла. *Макс.* **2.** *нагло се распламсати и дићи увис, букнути, су(к)нути (о ватри, пламену); засијати, блеснути.* — Указа се неколико

пламенова, а један ... шикну ... према небеском своду. *Чол.* Велико свјетло шикне по читаву ходнику. *Ков. А.* **3.** *бујајући израсти, избити на много места, изџикљати.* — На врху таквог дрвета ... шикну свуд уокруг ... младе шибљике. *Десн.* **4.** *снажним замахом бацити, завитлати.* — Проматрао је ... избочене стијене .. с којих је толико пута шикнуо у море повраз од струне. *Кум.* **5. а.** *јако ударити, ошинути, опаучити, одаламити* — Требало га је шикнути и опалити ногом. *Крл.* фиг. Страхотним оком бунтовника шикне. *В 1885.* **б.** *окинути, ошинути, распалити по коме из ватреног оружја* — Дошло му је да шикне десет метака по тим прегојеним њушкама. *Пол. 1973.* **6.** *захватити млазом, облити, попрскати* — Иверак [га] погоди ... у лице и већ га на неколико мјеста шикнула крв *Цар Е.* **7.** *учинити да нешто буно избије, истерати* — Дошло је пролеће ... и јаблани што к сунцу шикну зелене гејзере грана *Вит*

~ **се** *бацити се, пружити се, завалити се.* — Вако се ја шикнем у траву, нит ме ко чува, нити ми ко брани *Шуб.*

ши́кнути[3], шикнём сврш. **1.** *испустити шиштав, пискав глас, зашиштати (о змији, гуски и сл.), шумно удахнути или издахнути.* — Николетина .. шикну љутито као гусак *Бор.* **2.** *љутито, сикћући проговорити, засиктати.* — Гдје ти је памет била? — шикну као гуја из процјепа. *Бор.* **3.** *промилети сикћући.* — Правили смо се храбри, али смо се огледавали прије него уђосмо у змијску кућу, неће ли која змија шикнути покрај ногу. *Вј. 1972.*

ши́ковати[1], -кујём сврш. и несврш. *шиклисати.* — Двори су му шиком шиковати. *Вук Рј.*

ши́ковати[2] **(се),** -кујём (се) несврш. = шикати се. — Ала мени шикује помада. *Леск. М.* Не шикује се то вама. *Срем.*

ши́косање с *гл. им. од шикосати.*

ши́косати, -кошём сврш. и несврш. *шик писати.* — Још на Хајки алали пашаге ... млетачкијем златом шикосане. *НП Вук.*

шикрýница ж зоол. *ћубаста шева, круница (3).* *Финк.*

ши́ктав, -а, -о *који шикће, сиктав.* *Бен. Рј.*

ши́ктаво прил. *у налетима, снажно.* — Ватра његова додира пламсала је шиктаво у њој. *Сим.*

ши́ктање с *гл. им. од шиктати.*

ши́ктати[1], шикћём *несврш. и уч. према ши́кнути*[2], исп. шикљати.

ши́ктати[2], шикћём *несврш. према шикнути*[3].

ши́ктети, -тим несврш. *избијати у снажном млазу, шикљати, шиктати.* — Шикти крв из прстију и дланова. *Рад. Д.*

ши́куља ж зоол. покр. *врста змије, шара пољарица (2а)* Zamenis viridiflavus. *Бен. Рј.*

ши́кундед, ијек. шикундјед, м покр. *чукундед, шукундед.* *Вук Рј*

ши́кундјед, ек. ши́кундед.

ши́кȗтор м лат. варв. **1.** *црквењак, звонар (1).* *Рј. А.* **2.** нар. *извршилац судске пресуде, егзекутор.* — Пријетио је сикиром шикуторима. *Бор.*

ши́кȗција ж и м нар. *шикутор, егзекутор, егзекуција.* — Све поједе и пождра ... кô какав шикуција. *Коч.*

ши́лац, -лца м зоол. *врста црва* Oxyuris vermicularis. *Бен. Рј.*

ши̏лац, шиоца м (ген. мн. шȉлāцā) покр. *кројач, крпач*; исп. шилица. *Рј. А.*

ши̏лбо̄к, -о́ка и **ши̏лбок** м нем. варв. *шиљбок* — Како је тешко стајати у шиљбоку на тој зими. *Торд., Кл. Рј.*

ши̏лботати, шилбо̀тати, -ā̄м и **шилбо́чити,** шилбо̄́чӣм, **ши̏лбочити,** -ӣм нем. варв. несврш. = шиљботати *шиљбочити.* — Што ми шилботаш ту испред куће? *Том.*; *Рј. А.*

ши̏лд м нем. варв. *в. штит.* — Више многих врата познају се у камену изрезана знамења, шилдови. *Нен. Љ.* На њима виси ... капа без шилда. *Фелд.*

ши̏лер м нем. варв. *врста црвеног вина, комишак.* — Посла ... буренце старог шилера. *Матош.* Све то заливају барањским шилером. *Петр. В.*

ши̏лераст, -а, -о *сличан шилеру, рујичаст, рујан (о вину).* *Вук Рј.*

ши̏лӣнг м (мн. шилӣнзи) енгл. **1.** *енглески новац, двадесети део фунте стерлинга.* **2.** *аустријска новчана јединица.*

ши̏лица ж *шваља, кројачица.* — Шилице приправљале одијела. *Шен.* Радило се и у Озљу, било је ту неколико шилица. *Кум.*

ши̏ло с **1.** *дебела игла оштра врха, обично усађена у дршку, алатка за бушење рупа, обично при шивењу дебљег материјала (нпр. коже).* — Постолар не може да буде без шила. *Брл.* **2.** фиг. *заједљива реч, жаока; боцкање, пецкање, заједљивост.* — Разговарајмо полако, без шила ... пријатељски. *Кал.* **3.** фиг. *особа која свуд стигне, окретна особа; немирно дете, немирко, неспашко.* *Р-К Реч.* **4.** зоол. *врста морске рибе кесоноше,* Syngnathus acus. *Финк.*

Изр. вратити ~ за огњило *вратити мило за драго, једнаком мером се осветити,* изгубити се као ~ у врећи *изгубити се без икаква трага.*

ши́ло с *шивање, шиће. Прав.*

ши́ловић м ир. *обућар, постолар; крпа.* — Већ се веселим како ћемо те дретвиће ... и шиловиће потплатити. *Шен.*

ши́лок, -а и -о̀ка м тал. покр. *топао јужни ветар, широко, југо.* — Дан за даном исти шилок, исти дажд. *Војн.* Путовао је ... више од мјесец дана по ужасном шилоку. *ВУС 1973.*

шилòпёрке ж мн. зоол. *рибе са бодљикавим перајима, тврдоперке* Acanthopterygii. *Бен. Рј.*

ши́лорёп м бот. *шиљореп. Бен. Рј.*

ши́лочина м и ж *аугм. и пеј. од шилок.*

ши́лт м **а.** *штит, штитник (на капи). Рј. А.; Бен. Рј.* **б.** *штит, фирма (на крчми и сл.).* — Стигоше до мале крчме ... с direком и шилтом испред куће. *Мил. В.*

ши́лта ж *шиљте.* — Бана нађе на шилти свиленој. *НП Херм.* Ту је крај овеће дрвене чекмеце прострта широка шилта. *Бор.*

ши́лте, -ета с *шиљте.* — Хоџа сједи ... ноге подавио на шилтету. *Сим.*

ши́љ[1] м *шиљак.* — Мали брк завио у два шиља. *Новак.*

Изр. у ~ *шиљасто.*

ши́љ[2] м бот. *крупник. Сим. Реч.*

ши́ља и **ши́ља** ж *шваља.* — Хвалила се хвала материна ... да је она шиља и везиља. *НПХ.*

ши́ља м и ж *висока мршава млада особа. Р-К Реч.*

ши́љак, -љка м **1.** *веома оштар врх нечега.* — На брijегу вири кућни шиљак из густе башче. *Мул.* Нацистички закони висе ти над главом као оштар шиљак мача. *Јак.* Видик обрубљен ... горским шиљцима. *Лал.* фиг. Свјетло боде очи хладним шиљцима. *Кркл.* **2.** *предмет, оруђе с оштрим врхом.* — Прво оруђе од туча [су] ... секире ... којекакви клинови и шиљци. *Панч.* Човјек у камено доба израђивао је ножеве, шиљке за копља. *Вј. 1973.* **3.** фиг. *подстицај, побуда.* — Дакако, има нека разлика у шиљку осјећаја. *Уј.*

Изр. брати кожу на ~ *в. уз брати (изр.);* бацати ~ у нос (коме) *изазивати; нападати.*

ши́љалац, -аоца м *онај који уњуђује пошиљку, пошиљалац.* — Стизаху мали ... прилози ... ствари, које бијаху на одмет шиљаоцима. *Мат.*

ши́љан м *врста пса чиљасте главе. Финк.*

ши́љање с *гл. им. од шиљати.*

ши́љаст, -а, -о = шиљат **1.** *заоштрен на врху.* — Падаше у очи ... шиљаста, напред истурена брадица. *Ранк.* Доња вилица била му је шиљаста и гарава. *Франг.* **2.** мат. *који је мањи од 90°, оштар (о углу):* ~ угао, кут.

ши́љастӧст, -ости ж *особина или стање онога што је шиљасто, шиљатост. Р-К Реч.*

ши́љат, -а, -о = шиљаст. — Опанци му шиљати. *Берт.* Грицкао је бркове испод шиљата носа. *Поп. Ј.*

ши́љати, -љём несврш. *в. слати.* — Многи ... шиљу и сами прилоге. *Дом.* Франића ћеш шиљати сваки дан ... к мени. *Дук.*

ши́љатӧст, -ости ж *особина или стање онога што је шиљато. Р-К Реч.*

ши́љача ж *примитивна од прућа исплетена кошница купастог облика, вршкара. Р-К Реч.*

ши́љбӧк, -о́ка и **ши́љбок** м нем. варв. **1.** *стражар, чувар; стража.* — Стража [га] препречи ... Не да шиљбок опепелити. *Дом.* **2.** покр. *нож, бодеж који се натиче на цев пушке, бајонет.* — Наперени шиљбоци, сјајно очишћени, свјетлуцали су на ... сунцу. *Лал.*

шиљбокàна ж *стражара, стражарница. Вук Рј.*

ши́љбот м *шилбок.* — Да нас не опази хајдучки шиљбот. *В 1885.*

шиљбӧтати, -ā̀м несврш. = шилботати. — Лако 'е лети шиљботати. *Рј. А.*

шиљбо́чёње и **ши́љбочёње** с *гл. им. од шиљбочити.*

шиљбо́чити, шиљбӧчӣм и **ши́љбочити,** -ӣм несврш. *чувати, држати стражу, стражарити.* — Шиљбочили су стражари пољске жандармерије. *Бос. Б.*

ши́љбӧчкӣ и **ши́љбочкӣ,** -ā̀, -ṑ *који се односи на шиљбоке, стражарски.* — Пред капијом вјечна монотонија шиљбочних корака. *Матош.*

ши́љеви м мн. и **ши́љевице** ж мн. бот. *назив за породицу мирисних и зачинских биљака* Cyperaceae. *Бен. Рј.*

ши́љег м (мн. ши́љези) *млад ован.* — Љут бакар звона на шиљегу — то она сада слуша. *Сиј.*

ши́љег(о)вица ж *млада овца која се још јагњила. Р-К Реч.; Деан. Рј.*

ши́љёж ж зб. *млади овнови и младе овце.* — Пошто је пребројио шиљеж ... врати се у кућу. *Шапч.* Шиљеж као надјевена. *Куш.*

ши́љежӓд ж *зб. им. од шиљеже.*

шиљѐже, -ета с (супл. мн. ши́љежӓд) *јагње од годину дана.* — Нареди да се закоље шиљеже за вечеру. *О-А.* Било је то неко мршаво шиљеже с белим пругама. *Бос. Д.*

шиљѐжетов, -а, -о *који припада шиљежету, који потиче од шиљежета.* — Свако ју виме као мијех од шиљежетове коже. *Љуб.*

ши́љѣње с *гл. им од шиљити (се).*

ши́љер, -а и **шиљéрац,** -рца м *шилер.* — На сваком [буретy] написано кредом. »шиљер из Радованца«. *Шапч.* Шиљерац мало по глави се вије. *Змај.*

ши́љераст, -а, -о *шилераст. Р-К Реч.*

ши́љило с *нож за шиљење оловака. Бен. Рј.*

ши́љити, шӣљӣм несврш. **1.** *правити оштар врх на чему, заоштравати, оштрити.* — Извукао [је] ... пљоснату оловку ... и стао да је пажљиво шиљи. *Дав.* **2.** фиг. (уста) *скупљати истурајући напред, пућити (уста).* — Маше главом и шиљи уста. *Куш.*

~ **се** *постајати шиљат, издуживати се и сужавати се у шиљак, појављивати се, указивати се у шиљатом облику.* — Из жутката лица шиљи се дугачак, танахан нос. *Шен*

ши́љкāн, -а́на м (обично у мн.) покр. *врста опанака с ђоном напред узвинутим у дуг и оштар кљун.* — Дуго је носио шиљкане. *Дав.*

ши́љкање с *гл. им. од шиљкати (се).*

ши́љкаст, -а, -о *шиљаст.* — Састављено је из шиљкастих атома. *Нен. Љ.*

ши́љкати, -ā̀м несврш. *гонити бодући шиљком. Рј. А.*

~ **се 1.** уз. повр. *бости се, подбадати се. Рј. А.* **2.** фиг. *задиркивати се, шалити се, пецкати се.* — Немојте се шиљкати с том момчадијом, па после ниште ништа урадиле. *Вес.*

ши́љкāш, -а́ша м **1.** (обично у мн.) *шиљкан.* — Опанци шиљкаши по два гроша. *Шапч.* **2.** зоол. *врста инсекта тврдокрилца* Bembidium. *Бен. Рј.; Рј. А.*

ши́љнути, -нӗм сврш. *боцнути, убости.* — фиг. Побрза за њим ... да га ... шиљне ... у срце. *Божић.*

ши́љо, -а и -ӗ м *хип. од шиљег. Бен. Рј.*

шиљòглав, -а, -о *који има шиљату главу.* — Шиљоглави очеви варошлије с кесама испод очију *КН 1959.*

шиљòглāвке ж мн. зоол. *подразред риба хрскавичњача у који спадају ајкуле шиљоусте* Selachia, Plagiostomata. *Терм. 4.*

шиљòкапић м *онај који носи шиљасту капу.* — У врага се у то доба астролога, шиљокапића и вјештица вјеровало више но у бога. *Матош.*

шиљокȕрāн, -а́на м *млад и неискусан мушкарац, жутокљунац. Р-К Реч.*

шиљорӗп м бот. *биљка из пор. каћуна* yonorchis abortiva. *Сим. Реч.*

шиљòуст, -а, -о *који има шиљата уста.* — Некако му усне дошле шиљоусте. *Божић.*

шиљòусте ж мн. зоол. *шиљоглавке. Р-К Реч., МЕП.*

ши́љте, -ета с тур. *тањи четвороугласти душечић за седење испуњен вуном или памуком; танак дуг вунен душек прострт по сећији.* — Дође, прође, до мехки' шиљтета. *НПХ.* На шиљтету ниже, кô симбол среће наша мајка бдије. *Шант.*

ши́љчанӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на шиљак.*

ши́љче, -ета с *шиљте. Бен. Рј.*

ши́љчић, -а и **ши́љчӣћ,** -и́ћа м **1.** *дем. од шиљак.* — Гради све мале шиљчиће. *Вук Рј.* **2.** дем. и хип. *шиљкан и шиљкаш (1).* — Моји шиљчићи, опанчићи, са два прста каишчићи. *Шапч.*

шимéра ж *в. химера.* — Фабрички димњаци ... као неке црне и витке шимере. *Уск.* Витези су тако носили на стијегу имена принцеза и лудост шимера. *Полић.*

шимѐричан, -чна, -чно *в. химеричан.* — Садрже нечега што их тако чини ирealним и шимеричним. *Петрон.*

ши́ми, -ија м енгл. *врста америчког плеса* — Цео свет је луд за шимијем. Шими, шими. Игра шими. *Поп. Ј.* Плешу шими. *Бег.*

Изр. ~ ципеле *дугачке и уске, шиљасте ципеле.*

ши́мија ж и м тал. варв. *мајмун.* — Онамо се ... један кревељи, дуби, рита као шимија. *Божић.*

ши́мике ж мн. *в. шими ципеле (уз шими, изр). Кл. Рј.*

ши́мла ж *шиндра.* — Шимла на крову иструнула. *Мил. В.* Дошао [је] у Фуџине у посао неком трговцу шимлом. *Бег.*

ши́мпанзо и **шимпàнзо** м = чимпанза. *Терм. 4.*

ши́мпанзов и **шимпàнзов,** -а, -о *који припада шимпанзу.*

ши́мпанзовскӣ и **шимпàнзовскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који је као у шимпанза.* — Горостас Балоун спусти у очајању своје дуге шимпанзовске ручерде. *Вин.*

ши́мшир м тур, **1.** бот. *зимзелени украсни шиб или дрво* Buxus sempervirens *из пор.* Buxaceae *чије је тврдо дрво погодно за резбарију. Сим. Реч.* **2.** (у придевској служби, у полусложеницама) *шимширов.* — Чедо мене у шимшир-бешику. *НПХ.* А на вранцу шимшир седло. *Срем.*

шимши́рика ж бот. **1.** *зимзелени грм* Ruscus aculeatus, *дивљи шимшир, веприна, ко-*

стрика (а). Сим Реч **2.** *в шимшир (1) Сим. Реч.*

шимшѝрли прид. непром. тур. *шимширов.* — Па купује шимширли бешику. *НПХ.*

шѝмширов, -а, -о *који се односи на шимшир, који је од шимшира.* — Шимширова грана с девете горе. *Ков. А.* Та купићу лађу орахову, и на лађи весла шимширова. *НП Вук.*

шѝмшировина ж *шимширово дрво (као грађа).* — Беше доста дрвених крстова од ... шимшировине. *Шапч.*

шѝна ж (ген. мн. шѝнā) нем. **1.** *гвозден обруч којим се стежу и држе наплаци на точку, дуге на буретy и сл.* — Попустила му шина на точковима. *Лаз. Л.* **2.** *једна од две паралелне гвоздене траке на размацима спојене попречним праговима, којима се крећу возови, трамваји и слична кола са гвозденим точковима, трачница.* — Кроз мрачна поља вијугају шине. *Гор.* Положише шине, и на малим вагонима поче да силази дрво с брегова. *Андр И* **3.** мед. *потпорни предмет од чврстог или савитљивог материјала (од плетене жице, метала, дашчица, гипса и сл.) који служи за имобилизацију преломљених екстремитета, удлага. Кл. Рј.*

шиндивѝла ж *жива, немирна млада девојка која жели да привуче пажњу кокетним држањем и одевањем.* — Њима се не допадају скромне и смерне девојке, него, ето, такве шиндивиле што им играју очи на зејтину. *Срем.*

шѝндик м лат. *управитељ, заступник; председник општине, синдик.* — Шиндици (од syndicus) које правитељство поставља ... имају ... власт као у Србији главни кметови. *Вук.*

шѝндра ж нем. зб. *дашчице, обично борове или букове, за покривање крова, шиндрика.* — Зграде ... беху шиндром покривене. *Ком.* Маховинастом шиндром покривена црква. *Матош.*

шиндрàлија ж *кућа покривена шиндром. И-Б Рј.*

шѝндран, -а, -о *покривен шиндром.* — Поред ... ниских шиндраних кућа има приличан број двоспратних ... зграда. *Дед. 1.*

шѝндрара ж *шиндралија Рј. А.*

шѝндрнка ж *појединa дашчица шиндре, шиндра. Вук Рј.*

шѝник, -ѝка м тур. *стара запреминска мера за жито и друге сипке материје, различне величине (10—25 kg).* — Опригам му шиник приганица. *НП Вук.* Лане ми даде ... двадесет шиника жита. *Кос.*

шинóбус и **шѝнобус** м нем *лак железнички вагон са мотором, сличан аутобусу, моторни воз за путнички саобраћај на краћим релацијама.* — Протутњи шинобус *Пол. 1962.*

шинóбускӣ и **шѝнобускӣ,** -ā, -ō *који се односи на шинобус* — Све ово [ће] представљати малу шинобуску композицију. *Пол. 1959.*

шѝнскӣ и **шѝнскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шине, који се креће шинама* ~ возило. — Постављена [је] шинска веза између Бара и Вирпазара. *Пол. 1959.*

шѝнтер м нем. варв. **1.** *онај коме је занимање да хвата псе луталице или да уклања угинуле животиње и дере им кожу, стрводер, живодер.* — Нека вас вјенча шинтер. *Бен.* После рата биће шинтер, кућиће ћу по чаршији да хватам, само сељак неће да будем. *Јос. Д.* **2.** фиг. *грамзљив човек, гуликожа, кашпар, лихвар. Кл. Рј.*

шинтѐрāј, -аја м *шинтерски посао, шинтерски поступак.* — То је шинтерај! ... добацује потпоручник. *Јак.*

шѝнтерница ж *просторија, место где шинтери убијају похватане псе и деру кожу угинулих животиња, стрводерница, живодерница, кафилерија Бен Рј.*

шѝнтеров, -а, -о *који припада шинтеру. Вук Рј.*

шѝнтерскӣ, -ā, -ō *који се односи на шинтере, стрводерски.* — Изгледаш као шинтерски шегрт. *Нуш.*

шѝнути, -нѐм свр. **1.** *шибнути.* — Знао бих шинути га бичем. *Дому.* Да га шинете по једном образу, други би му зацело прскао. *Шапч.* Крв шину из ране. *Шен* Непријатељски рафал ... је шинуо изнад саме његове главе. *Јов.* **2.** *треснути, лупити.* — Жена омашке шину јаким човјеком о зелену траву. *Буд.* **3.** *бацити, хитнути* — У том Влашче наскаче хајвана, шину темре [копље]. *НП Херм.* **4.** нар. *хитро, брзо урадити што.* — Де шини! Повелик запис. *Сиј.* **5.** (погледом, очима) фиг. *оштро погледати, строго одмерити* — Погледом те шине и у срце продре. *Шант.* Каткад би неопазице шинуо оком према друштву. *Шен.* **6.** (у клетвама или у дивљењу) *згодити, ударити.* — Лијепа ти је, шинула је гуја! *НПХ.* Шинула те змија под кољено, па ти хајија запис написао. *Сиј*

~ **се 1.** *оштинути се, лупити се.* — Шину се трском по чизми. *Петр. В* **2. а.** *бацити се, пружити се. Вук Рј.* **б.** *винути се, полетети.* — Рукну Тахи, шинув се увис. *Шен.*

шѝња ж *шина.* — Меко и памучно ... клизили су по сјајним шињама точкови ... вагона. *Козарч.* Вуку ме те шиње пусте *Кост. Д.*

шињел, -а и -ела м рус. *војнички горњи дугачки капут, војничка кабаница.* — Опружене, неме, у суром шињелу ... донесе их тужно завичају драгом. *Панд.* Већина их је скинула шињеле. *Хорв.*

шињèлчић м *дем. од шињел.* — Капетина му некаква ... кусав шињелчић, џокулетине. *Ћоп.*

шињо̀н, -óна м фр. *пунђа; уметак у коси од туђих власи.* — Чуперци косе, испали перчини, раскуштрани шињони. *Бег.*

шињо̀р м тал. нар. *сињор, господин.* — Дошао је један шињор шкриван из града. *Кос.*

шињо̀ра ж тал. нар. *сињора, госпођа.* — Вели да је она жена »шињора« газдина. *Ћоп.*

шѝоница ж *шивара. Р-К Реч.*

шѝор м нар. *в. шињор*; исп. шјор. *Рј. А.*

шѝора ж нар. *в. шињора*; исп. шјора.

шѝоце, -ета с *дем. од шило; мало шило.* — Улови малог угора као шиоце. *Љуб.*

шѝп[1] м (лок. шѝпу) **1.** *зашиљен дрек или балван усправно пободен у дно воде или у земљу као носач терета или ослонац бране.* — Зграде ... осниване су на шиповима, који су ... у земљу побијани. *Жуј.* Опашу шиповима свој брег. *Пол. 1957.* **2.** *шиљак; врх. И-Б Рј.* **3. а.** *покретна гвоздена шипка којом се причвршћују за лежиште врата, прозори и сл.; гвоздени клин на који се навлачи реза и о који се веша катанац. Деан. Рј.* **б.** *клип (на пумпи, парном котлу и сл.).* — Цев се трзала као шип на парној машини. *Јак.*

шѝп[2] м (лок. шѝпу) бот. *в. шипак (1а). Сим. Реч.*

Изр. пун као ~ *в. пун као шипак (уз шипак изр.).*

шѝпак, -пка м **1.** бот. **а.** *дивља ружа и њен плод.* — Сад боровица и шипак онуда расте. *Шен.* **б.** *нар, мограђ. Сим. Реч.* **2.** *рожна навлака на врху рога говечета која касније отпадне, рошчић.* — Још моме волу ни шипци нијесу спали. *Вук Рј.* **3.** вулг. *палац стављен између кажипрста и средњака као знак поруге или пркосног одбијања, ускраћивања нечега, фига.* — Хоћеш сад? — смеје се тетка, турајући му шипак под нос. *Ранк.* Душманин ... хоће да узмиче, али шипак, брате! Стићи ћемо тебе! *Вел.*

Изр. пун као ~ *препун, крцат, набијен.*

шѝпăр, -ápa м **1.** *шипарац (1). Вук Рј.* **2.** зоол. *мужјак моруне. Вук Рј.*

шипа́рац, -рца м **1.** *одрасли дечак.* — Превалио двадесет пету, а ћосав ко шипарац. *Матош.* Хоћу да сам и ја међу шипарцима што он међу момцима. *Ад.* **2.** зоол. *мањи клен. Вук Рј.*

шипа̀рачкӣ, -ā, -ō *који се односи на шипарце, који припада шипарцима.* — У свом шипарачком добу заљубио [се] у ... победника. *Пол. 1958.*

шипа̀рица ж *одрасла девојчица.* — За стадом шипарица од својих шеснаест година. *Вес.* Та шипарица била [је] и паметна. *Вел.*

шипа̀ричкӣ, -ā, -ō *који се односи на шипарице, који припада шипарицама.* — Љубе их у шипаричка црвена, влажна уста. *Петр. В.*

шипа̀рички прил. *на шипарички начин, као шипарица.* — Шипарички [се] заљубила у баруна. *Мих.*

шипа́рство с *шипарачко и шипаричко доба, доба полног сазревања, пубертет.* — У време мог шипарства живела су у нашем граду ... два српска песника. *Петр. В.*

шипа́рче, -ета с *дем. и хип. од шипарац и шипарица.* — Безазлено женско шипарче наслутило је трагачки ... вихор. *Петр. В.*

шипа̀рчић м *дем. и хип. од шипарац. Вук Рј.*

шѝпила, шѝпӣлā с мн. *део ткачког разбоја, две дашчице које држе брдила за забрдњачу. Вук Рј.*

шѝпилити, -ӣм несврш. *спајати шипилима, ужлебљивати. Вук Рј.*

шѝпило с *удубљење, жлеб.* — Младић се окрену око себе ... тражећи нешто чиме би могао ишчачкати дукат ... из каменог шипила. *Андр. И.; Вук Рј.*

шѝпиљѐње с *гл. им. од шипилити.*

шѝпка ж (дат. -пци; ген. мн. шѝпāкā и шѝпкӣ) **1.** *шиба, прут, штап; дрвена, металнa или сл. палица, пречага.* — На Мијату панцијер кошуља, низ руку му шипке од челика, по шипкама свилени рукави. *НП Херм.* Са ... обе стране [капије] ... уска врата од гвоздених шипака. *Андр. И.* **2.** *предмет у облику палице.* — Знала је ма што-год донијети ... дјеци ... лицитарску шипку од шећера или што друго. *Ивак.*

Изр. го као ~ *без игде ичега*; као ~ уз бубањ *в. уз бубањ (изр.).*

шѝпкалија ж *врста тканине.* — Испод кафтана бјеласа се кошуљица од фине шипкалије. *Том.*

шѝпкаст, -а, -о *сличан шипки; израђен у шипкама.* — Почели су се израђивати и други производи од бакра ... нарочито шипкасти материјал и жица. *НИН 1958.*

шѝпков, -а, -о *који се односи на шипак, који припада шипку, који је од шипка:* ~ цвет, ~ сок. — Ишао је ... носећи ... велику шипкову метлу. *Ћор.* Иза шипкова грма појави се Јерко. *Шен.*

ши́пковина и **ши́чковина** ж *шипково дрво; шипков плод. Бен. Рј.*

ши́пов, -а, -о *који се односи на шип, који припада шипу, шипку.* — Шиповим се гранам' покривала. *НПХ.*

ши́повина ж **1.** *шипковина.* — У јеловој гори уврх јеловине, на дну шиповине сад се Мујо жени. *НП Вук; Рј. А.* **2.** *китове кости и зуби од којих се праве шипке за разну употребу. Деан. Рј.*

шипо́дер м подр. *мангуп, скитница, пробисвет.* — Због овога шиподера да се свађамо? *Крањч. С.; Рј. А.*

ши́прāг, -а́га м *густо израсло шибље, жбун, грм, грмље.* — Једва се довукох до неког шипрага. *Стан.* Шипраг и поља хмеља претворени су у камен. *Сим.*

ши́прāжје с *зб. им. од шипраг; шипраг.* — Ви се завуците тамо у шипражје. *Поп. Ј.* Миришу малине као да је нетко ... газио кроз шипражје. *Мих.* Змија ... је нестала у шипражју. *ВУС 1971.*

ши́прāшка ж покр. *шибљика, шиба. Вук Рј.*

Ши́птāри м мн. (јд. Ши́птāр) алб. *в. Албанци.*

Ши́птāрка ж *Албанка.*

ши́птāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на Шиптаре, албански:* ~ језик.

ши́пу́н, -у́на м **1.** бот. *шипак.* — Ево ти змије на шипуну. *Март.* **2.** фиг. *шиба, бич.* — Двапут га засу шипун митраљеза. *Вуј.*

шипу́рак, -рка м бот. *шипак (1).* — Преплету се голе гране глога, трњина и шипурака. *Вуков.* Треба ли помињати још велике количине квалитетног шипурка, затим цвета и плода глога, црне малине, купине? *Пол. 1973.*

шипу́рика ж бот. *дивља ружа, шипак. Сим. Реч.*

шипу́рина ж *шепурина. Сим. Реч.; Деан. Рј.*

шипча́лук м *шипчиште. Вук Рј.*

ши́пчанӣ, -ā, -ō *који се односи на шипак, који потиче од шипка.* — Двадесет ока шенице варене, измијешате зрнима шипчанима. *Њег.*

ши́пчаница ж бот. *дивља ружа, шипак. Вук Рј.*

ши́пчити, -им несврш. разг. *прелазити пешице дуг и напоран пут.* — Рекоше му да се окрене [ракијом], јер треба шипчити узбрдо. *Ил. Пол. 1975.*

ши́пчица ж *дем. од шипка.* — Подигне увис шипчицу. *Марк. М.*

ши́пчи́ште с *место на пушци где се утиче шипка којом се набија пушка. Вук Рј.*

ши́р м и ж *ширина.* — Е́во ти нашег каменог дома, ево ти његов и шир и дуж. *Змај.* На ширу земље ... искат [ћу] слично лице. *Уј.; Бен. Рј.*

ши́ра ж перс. *слатки сок зрелог грожђа (или другог воћа) у коме још није почело алкохолно врење, мошт.* — У подруму почиње да превире шира. *Макс.* Зрак реже оштар мирис шире. *Мих.*

ши́рāј, -а́ја м *во широко размакнутих рогова, ширења. Вук Рј.*

ши́рајаст, -а, -о *који има широко размакнуте рогове (о крави и волу). Вук Рј.*

ши́ран, -рна, -рно песн. *широк.* — Крену ширним ливадама. *Наз.* Поља ширна, мирне њиве. *Кост. Л.*

ши́рвоља м *ширај. Вук Рј.*

ши́рē и **ши́ре** *комп. од ширдко.*

ши́рēње с *гл. им. од ширити (се).*

ши́рет и **ши́рет** м *шерет.* — Ширет велики, одговори он. *Ранк.*

шире́тлук м *шеретлук.* — У његовој природи беше много ... ширетлука сељачког. *Ранк.*

ши́ретскӣ и **ши́ретскӣ,** -ā, -ō *који се односи на ширете, шеретски.*

ши́ретски и **ши́ретски** прил. *на ширетски начин, шеретски.* — Направи ширетски занесено лице. *Матош.*

ши́речина ж и м *аугм. од ширет.* — Гле ти ширечине ваљевске! *Ранк.*

ши́рӣ, -ā, -ē *комп. од ши́рок.*

ши́рилац и **ши́рилац,** -иоца м (ген. мн. -ила́ца) *онај који нешто шири, разноси, разносач, преносилац; пропагатор:* ~ клица, ~ лажних вести. — Речено [је] о њима као о људима који бде над језиком дневне штампе, као о ... ширионима добре или рђаве речи у њој. *Бел.*

ши́рилица и **ши́рилица** ж *она која нешто шири. Р-К Реч.*

ши́римицē прил. *на све стране, широм.* — Свјетлост ... се ширимице прострла преко ... зида. *Божић.* Улази у душу ширимице и насмијано. *Поп.*

ширѝна ж (ак. ши́рину и ширѝну; мн. ши́рине и ширѝне, ген. ширѝна) **1.** *растојање између бочних страна (тела, површине); величина тога простирања:* ~ дворане, ~ платна. — Начини олтар ... дужина нека му буде лакат и ширина лакат. *Дан.* Балаганов ... размакне наратке за ширину кундака. *Крањч. Стј.* **2.** *раван предео великих размера, поље, пучина; отворен, неограничен простор.* — Кад се навезоше на ширину, он гледну ... у воду. *Мат.* Хоће и мало ширине и ваздуха. *Јак.* фиг. Осviјетљено му лице ... смијешило се ... ширином

отворене душе. *Вил.* **3.** *распространьеност, раширеност; опсег, размера, величина, развијеност.* — Још немамо података о ширини њихових покрета. *Дед. В.* Према ширини самоуправе посједи се дијеле на мануатска подручја, протекторате ... и домиционе. *ОГ.* **4. а.** *широкогруд(н)ост, великодушност.* — Сва она његова ширина и ученост [је] израчуната ступица и замка. *Бар.* **б.** *неспутаност, лакоћа, лагодност.* — Мада живи у загребачкој ширини ... готово четврту годину, оста стидљив дјечачић из Јазавчара. *Мих.* Неко добро време настало у Дикавама, задовољство, ширина, сваки благослов и имање. *Андр. И.* **5.** књиж *излагање у појединостима, опширност, развученост.* — Епска ширина романа не да [се] спутати у ... драматске концепције. *В 1885.*

Изр. географска ~ *удаљеност неког места на север или на југ од екватора, изражена у степенима.* северна (географска) ~, јужна (географска) ~.

ши̏рӣнскӣ, -ā, -ō *који се односи на ширину.* — Појачава темпо пред ширинским ... препонама. *Јах.* Лукови ширинских ступњева ... дијелови [су] мање кружнице *ОГ.*

ши̏рит м тур. *обруб, украсни поруб, гајтан или перваз на одећи, украсна трака или гајтан на униформи као знак чина.* — Празан рукав са златним ширитима залепршао [је] пркосно на вјетру. *Донч.* Јечерма [јој је] наоколо опшивена злаћаним ширитом. *О-А.* Недавно [је] добио ширит каплара. *Моск.*

ши̏ритељ и **шѝритељ** м *ширилац.* — Ширитељи културе оставише ... врло мален број пучких школа. *Том.*

ши̏ритӗљка и **шѝритӗљка** ж *ширилица. Р-К Реч.*

ши̏рити, шӣрӣм несврш. **1. а.** *чинити ширим, пространијим, истезати у ширину, раширивати, развлачити* ~ чарапе, ~ обућу. — Ширио је усне на смијех. *Јел.* **б.** *опружати целом површином, распростирати, развијати.* — Добио [сам] ћебе ... Ширим га, загледам. *Вуј.* **2. а.** (руке, крила) *покретати, размицати лево и десно, изражавајући недоумицу или радост, широко раскриљивати.* — О драго море, теби ширим руке! *Шант.* Сура 'тица орле шири крила, Марку чини 'лада. *НП Вук.* Поноћ шири стравна крила своја. *Гал.* **б.** (очи) *широко отварати очи, зачуђено, изненађено гледати.* **3.** *размицати границе, повећавати обим нечега, увећавати* ~ видике, ~ знања. — Сељачка страст за земљом ... неодољиво га [је] терала да шири и брани манастирско добро. *Андр. И.* **4. а.** *проносити, распростирати (гласове, приче), разглашавати:* ~ славу, ~ пропаганду. — Она шири фаму да сам ја кривотворио мјеницу. *Крл.* Немој да шириш паничарске вести. *Поп. Ј.* **б.** *чинити да нешто настане у већим размерама, да узме маха:* ~ страх, ~ неслогу. — Ханџар сијева по зраку ширећи смрт и погибељ. *Том.* Турска војска палила је села и летине и ширила око себе пустош. *Јов. С.* **5.** *испуштати из себе мирис или задах испуњавајући њиме простор.* — Људи се распадају ширећи страшан задах. *Јак.* Хоризонт степе ширио је заносне мирисе. *Крањч. Стј.* **6.** покр. *пустити на слободан простор, изгнати на ширину.* — Отеше ти загарачку жупу, не даду ти ширит' б'јеле овце. *НП Вук.*

~ **се 1. а.** *постајати шири, размицати се, развлачити се у ширину; раскриљавати се.* — Коло све веће, па се шири и шири. *Ад.* Сукњица с наборима ширила јој се у вртњи око ногу. *Гор.* **б.** *постајати дебљи, гојити се, дебљати.* — Он се већ одмах ... почео ширити у тијелу. *Јонке.* **2.** *заузимати широк простор, простирати се, пружати се великим пространством.* — Ту се ширио највећи ... град старога свијета. *Маж. Ф.* Испред кола се ширила земља, њиве и пашњаци. *Ћос. Б.* **3. а.** *проносити се, разносити се (о гласу, причи и сл.), разглашавати се.* — Да му се чудеса боље по земљи шире. *Љуб.* **б.** *узимати маха, добијати све веће размере:* епидемија се шири, незадовољство се шири. — Тамо се све више ширио уплив Али-аге. *Том.* Уплашили су се од ... устанка који се незадрживо шири по читавој Југославији. *Чол.* **4.** *распростирати се, запахњивати, струјати (о мирису, испарењима и сл.).* — Од јела шири се пара. *М-И* **5. а.** *удобно, комотно се негде наместити, настанити, уживати, користити неко добро* — Нећеш се ти мени овде ширити! *Вес.* Сада се шири по нашем старом гнијезду кобац. *Шеп* **б.** *држати се охоло, самозадовољно, шепурити се, кочоперити се, разметати се.* — Како ће се Малчика ширити са два младожење. *Трифк.*

ши̏рљив, -а, -о *који се може ширити, растегљив. Р-К Реч.*

ши̏рљивӧст, -ости ж *особина онога што је ширљиво, растегљивост. Р-К Реч.*

ши̏рм м нем варв. *штит на лампи, абажур. Бен. Рј.*

ши̏рно прил. *широко.* — Врх његових мисли и осјећаја може да најширније захвати све. *Нех.*

широ̀гаћа м пеј. покр. *онај који носи широке гаће, широке панталоне какве се носе у народу, прост човек.* — Још нас је мало оваквих! — Све остало прлабучи и широгаће! *Војн.*

ши̏рок, -ока, -око (комп. ши̏рӣ), супр. узак **1. а.** *који има знатну ширину, чије је попречно простирање веће од просечног* ~ улица, ~ улаз — Био [је] висок, стасит човек широких ... рамена. *Чипл.* Покућство је масивно и широких димензија. *Фелд.* **б.**

пространан, комотан, удобан; већи него што је потребно: ~ огртач, ~ одело. **в.** *који се пружа у даљину, надалеко и нашироко, пространан; голем, огроман, бескрајан.* — Она оде низ поље широко. *НПХ.* Без сврхе [се] котрљам ... по овом широком свету. *Дом.* **2.** *који обухвата многе појединости, усмерен у више праваца, вишестран, свестран, исцрпан*: широки погледи, ~ образовање, ~ дискусија, ~ познавање предмета. — Отворила се широка дебата у којој је критичкој анализи подвргнуто низ аспеката ... изузетног друштвеног значаја. *Пол. 1973.* Бит ће објављени шири изводи и ... повјерљиви извјештаји британских официра за везу у Југославији. *ВУС 1973.* **3. а.** *који се односи на најбројније слојеве друштва*: ~ јавност, ~ публика. — Постоје неки приговори на жири који долазе из широких маса. *ВУС 1973.* **б.** *који обухвата велика подручја, велики број лица, велике области делатности итд., масован*: ~ акција, ~ покрет, ~ употреба, ~ примена. — За извоз гаса могућно је купити ... робу широке потрошње. *Пол. 1973.* Чињеница је да се у републикама ... покренуо широк фронт самоуправног споразумијевања. *ВУС 1973.* **4.** (само у комп.) *који се простире даље од граница уже заједнице.* — У својим песмама велича он своју ширу домовину. *Јонке.* **5.** *великодушан, широкогруд; дарежљив.* — И ја ти широка и мека срца као удовица пођо' ђаволу на свадбу. *Бос. Д.*

Изр. бити широке воље *бити добро расположен*; ~ море *пучина*; широко му поље *нека иде куд хоће*; широке руке (бити) *в. уз рука* (*изр.*).

ши̏рокāљ м зоол. *врста ваши. Р-К Реч.*

широ̀кāн, -а́на м *здепаст човек; човек широких плећа.* — Одговори му ... Гвозден, омањи широкан с пљоснатим ... лицем. *Бос. Д.*

широ̀ко прил. (комп. ши̏рē и ши̏ре) **1. а.** *захватајући велики простор, у ширину, пространо.* — Широко је заобишао да избјегне ... апотеку. *Франг.* Лоза ... се некад широко гранала. *Сиј.* **б.** *на све стране, далеко, надалеко.* — Ој, орлови, орлови ... летисте ли високо, гледасте ли широко? *НП Вук.* **2.** (обично у чуђењу) *јако ширећи, развлачећи* (*уста, очи*). — Жупник је широко зинуо. *Ков. А.* Очи ... узалуд широко отварам. *Вуј.* **3. а.** *у великом броју, масовно.* — Широко су [у прослави] учествовали наши најмлађи. *Пол. 1958.* **б.** *у великој мери, много, пуно.* — Само се Матеуш широко расположио. *Бен.* **4.** *слободно, безбрижно.* — Смијао се широко од срца. *Михољ.* Добро је напунио џепове ... и живео широко. *Јов. С.* **5.** *у појединостима, свестрано, опширно, исцрпно, потанко.* — Стане широко, јаким ријечима, цртати идеал жене. *Нех.* Сељак прича широко, у сликама. *Шуб.*

ши̏роко с тал. *топао јужни или југоисточни ветар, југо.* — Бура и широко утичу на људе и њихова расположења. *Цвиј.* Дува широко, диже облаке прашине. *Крл.*

широко- *као први део придевских, именичких и др. сложеница означава широко простирање појаве или знатан степен особине исказане другим делом сложенице*: широковид, широкогруд, широконос, широконосац, широкоуман.

широко̀вид, -а, -о *који је широких погледа, који напоредо прати и правилно оцењује велики круг појава.* — Вредни, широковиди и далековиди људи. *Петр. В.*

широко̀видо̄ст, -ости ж *особина онога који је широковид.* — Он је имао широковидост која разликује главно од спореднога. *Јов. С.*

широко̀грлӣ, -ā, -ō̄ *који има широко грло, који потиче из широка грла.* — фиг. Море је свеједнако пјевало своју прастару широкогрлу пјесму. *Кос.*

широко̀груд, -а, -о и **широко̀грудан,** -дна, -дно *који има много разумевања за друге, увиђаван, стрпљив; несебичан, великодушан, племенит; дарежљив.* — Велика [је] и широкогруда душа. *Уј.* Ујна [је] ... била ... широкогруда жена. *Бар.* Ја сам широкогрудна. *Фелд.* За овај потхват ... добио [је] широкогруду подршку великих америчких трустова. *Пол. 1973.*

широко̀грудно прил. = широкогрудо *на широкогруд(ан) начин, несебично, племенито, великодушно.* — Иако се и ... сам широкогрудно трудио ... није могло доћи до слоге. *Шкреб.*

широко̀грудно̄ст, -ости ж = широкогрудост *особина онога који је широкогруд(ан), великодушност.* — Има ... толико широкогрудности за племените лијенчине. *Кол.*

широко̀грудо прил. = широкогрудно. — Швајцарска је широкогрудо пружила уточиште. *ЛМС 1951.*

широко̀грудо̄ст, -ости ж = широкогрудност. — Ту је потребна широкогрудост и толеранција. *Пед.*

широ̀кокрак, -а, -о *који широко краче, корача, који је широких корака.* — Приморје [има] своје морске капетане ширококраке. *Шен.*

широколи̏сиат и **широко̀лист,** -а, -о и **широ̀колистан,** -сна, -сно *који има широко лишће.* — Најугледније широколиснато цвеће ... проводи са мном живот осамљенички. *Шапч.* Тамни, широколисти ораси около гумна нашега ... јесте ли још ... родни? *Коз. И.* Зелениле ... [су] се широколисте смокве. *Ђор.* Између суварака и широколисних папрати ... зацаклила [се] ... вода.

Петр В. Од грмља . . налазимо у буковој шуми широколисну курику. *Бот.*

широкољѐдскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на људску природу уопште.* — Баш тамо . . . Андрићева приповетка највише бива широкољудска, слободна од свега што је декор времена и месо непосредног догађаја. *Михиз.*

широкò̀нос, -а, -о и **широкò̀носан,** -сна, -сно *који има широк нос* ~ мајмун.

широкò̀носци, -сāцā м мн. (јд. широконосац, -сца) зоол. *подред мајмуна широка носа, широконоси мајмуни* Platyrrhina, Hesperopithеci. *Финк.*

широкò̀плеч, -а, -е и **широкоплѐчат,** -а, -о *који има широка плећа.* — Дуго су се бунили . . . ти јаки, широкоплећи кожунаши. *Кос.* Био је то висок, лијеп, широкоплећат . . . господин. *Коз. А.*

широкò̀плōван, -вна, -вно ков. *плован на широком простору.* — Тад широкопловном мору уз обалу ходати станем. *М-И.*

широкò̀рог, -а, -о *чији су рогови широко у страну размакнути*; исп. ширајаст. — Двије сељанке гониле троје говеда — два широкорога посавска вола и једну јуницу. *Кик.*

широкò̀трачан, -чна, -чно *чије су трачнице, шине постављене на широком одстојању (преко 1,5 т).* *Бен. Рј.*

широкò̀устица ж нар. мед. *ненормално велика ширина уста* macrostomia. *Бен. Рј.*

широкò̀цēвка, ијек. широкоцијевка, ж *пушка са широком цеви, широким цевима.* — Стара зарђала пушка широкоцијевка. *Креш.*

широкò̀цијевка, ек. широкоцēвка.

ши́ром, ши́рōм и **ши́ром** прил. **1.** *на све стране, свуда.* — Обале широм затутње. *М-И.* **2.** *целом ширином, потпуно, сасвим.* — Отвори широм врата. *Лаз. Л.* Урлао [је] широм отвореним устима. *Јонке.* **3.** *у гомили, у маси, гломазно* — Иду људи широм. *Вук Рј.* **4.** (у служби предл. с ген.) *с краја на крај, целим пространством нечега.* — Широм Србије . . . одјекују партизанске пушке. *Поп Ј* Кућа није жбукана . . . како је то широм Загоре. *Кал.*

ши́роња м **1. а.** *човек широких плећа, рамена, плећат човек, угојен човек нижег раста, здепаст човек.* — Сину [му] пред очима да су га ова двојица, широња и дугоња, узели . . . под унакрсна питања. *Поп.* **б.** *човек широка чела.* *Рј. А.* **2.** *во широко размакнутих рогова.* — фиг. Сав широња (тј. сврдао) у шталу уђе, само му рогови не могоше. *Рј. А.*

ши́рочка ж покр. *широка, брадваста секира.* — Одбацивши . . . широчку запали лулу. *Ков. А.*

ши́рӯн, -у́на м зоол. *в. шњур*[2]. — Обноћ ловим рибу . . . скушеве и шируне. *Љуб.*

ши́руп м покр. *в. сируп.* — По стјенама боце и бочице разних ширупа. *Вој.*

ши́ти, ши̏јēм (трп. прид. ши̏вен, -ѐна, -ѐно и ши́т) несврш. **1.** *састављати иглом и концем искројене делове тканине, коже и сл. израђујући одећу, обућу и др.*: ~ хаљину, ~ рукавице, ~ кожух. — Скроји му кошуљу . . . поче шити. *Вес.* Био је поносан кад је мајстор изабрао баш њега да му шије одијело. *Вј. 1971.* **2.** фиг. **а.** *брзо ићи, трчати, јурити.* — Препредена »жуја« већ је шила уз ријетку папрат с кокошком у зубима. *Поп.* **б.** *пролазити, пробијати се.* — Пут је . . . залазио у шуму, шио кроз њу дуго и извирао на леђину. *Сиј.* **в.** *убрзано испаљивати метке на неки циљ (о ватреном оружју); великом брзином пролазити, пролетати (о метку из ватреног оружја).* — Грозно шију машинке. *Дрљ.* Зрна су шила зраком. *Бон.* **3.** разг. *имати бољи успех, бити бољи од некога, превазилазити, надмашивати кога.* — Иако је . . . Моцарт стекао . . . већи аудиториј . . . синтетички Фабијан га . . . увелико шије. *Б 1960.*

~ **се** у изразу: нит се шије нит се пара *стално је на истој мери, у истом стању, не мења се (обично о особи поодмаклих година).*

ши̏тков, -а, -о покр. *јарко црвен.* — Он је био у свили зелено], а сада је у свили шитковој. *НПХ, Рј. А.*

ши̏ћар, -а́ра м перс. **1.** *плен, пљачка, лако остварена добит; добитак, корист.* — Осјетио пријатељ добар шићар. *Андр. И.* Ушао је у ту групу ради шићара . . . да скочи на министарску столицу. *Дом.* **2.** *иметак, благо.* — ир. У бећара свакога шићара, понајвише буха и ушију. *Вук Рј.*

шићáрēње с *гл. им. од шићарити.*

шићàрина ж *аугм. од шићар; шићар, плен Вук Рј.*

шићáрити, шићāрӣм сврш. и несврш. *доћи, долазити до шићара, олако стећи, стицати, зарадити, зарађивати.* — Бога ми би лијеп шићар шићарили. *Шант.* У граду то је шићарила грешница. *Наз.*

Изр. ~ у мутном *в. ловити у мутном, уз ловити (изр.).* — Избори су још далеко, али онима који желе да шићаре у мутном доста је времена потребно за стварање мутног па су почели своје припреме. *НИН 1972.*

шићàрлук м *шићарџијско, безобзирно, лакомо стицање имовине; имовина стечена шићарењем.* — Отац је [успео] . . . да догура . . . од ситног паланачког подвалацијског шићарлука до извозничке фирме. *Михиз.*

шићàрџија м *безобзиран човек увек спреман да извуче шићар, лакомац на добит без*

труда; пљачкаш, гуликожа. — Главнину завере нису чинили шићарџије него фанатици. *Јов. С.* Довела [је] на власт велепосједнике и капиталистичке шићарџије. *Ант. 1.*

шићàрџи̏јскӣ, -ā, -ō *који се односи на шићарџије, својствен шићарџијама.* — У њега [је] увијек превагнула шићарџијска психологија. *ВУС 1970.*

шићàрџи̏јски прил. *на шићарџијски начин, безобзирно користећи прилику.* — Шићарџијски су претварали ... класну мржњу ... у дужно шовинистичко осјећање. *Чол.*

ши̏ће с **1.** *ручни рад, предмет који се шије.* — Са шићем у рукама седела [је] крај прозора. *Ћал.* Седела је за столом и крпила ... Тужно се смејући говорила је старица. Одложила је шиће и настави ... *Пол. 1973* **2.** *бављење шивењем, шивење. Р-К Реч.*

ши̏ф, -а и **ши̏ф**[1] м фр. штамп. *отисак штампаног текста на широкој траци папира, на коме се врши коректура пре прелома у стране, шпалта.*

ши̏ф[2] м (лок. шифу) нем. варв. *лађа, брод* — А и сам ме ђаво смотао, кад сам стала ногом на шиф за стари крај *Крл.*

ши̏фарскӣ, -ā, -ō *који се односи на шифру, на шифре* ~ знак, ~ систем.

ши̏фо̄н, -о́на м фр. *врста танког густо тканог платна фабричке производње.* — Купи шифона ... те ... скроји себи рубље. *Јов. Ј.*

шифо̀њёр, -ера м фр. *орман за рубље и одело.* — Ходао [је] по својим собама, у којима је самих шифоњера било осам комада. *Крањч. Стј.*

ши̏фра ж фр. **1.** *писмо за тајну преписку или тајно обележавање нечега, систем знакова у коме слова, речи и бројке имају уговорену измењену вредност и који се могу протумачити само помоћу утврђеног кључа.* — Начелник је послао шифром извештај в'ади. *Дом.* Душан ... проучи шифре. *Бег.* **2.** *ознака која се ставља уместо имена аутора неког научног, књижевног или уметничког дела, проналазача и сл. кад се жели сачувати тајност ауторства.* — Дао [је] своју аутобиографију под шифром. *Скерл.*

ши̏франт м *онај који се служи шифром* — Шифрант ... позва курира. *Пол. 1958.* Дуж зидова било је низ ћелија у којима су радили шифранти. Они су имали кључеве свих шифри. *ВУС 1973.*

шифри̏рање с *гл. им. од шифрирати.*

шифри̏рати, ши̏фрӣрām сврш. и несврш. = шифровати *(на)писати, саопштити, саопштавати шифром.* — Депешу морам шифрирати. *Јаки. Ћ.* Писма ... је онда морао ... чешће и шифрирати. *Шкреб.*

ши̏фровање с *гл. им. од шифровати.*

ши̏фровати, -рујēм сврш. и несврш. шифрирати. — Договорили су се да ће ... писати шифрована писма. *Том.* Командир [је] добио ту шифровану депешу. *Вин.*

ши̏хта ж нем. **1.** *група радника која ради у једној смени.* — Прва шихта радника за копање тунела сишла је под бараку. *Јак.* Измењују се шихте. *Сим.* **2.** *радно време у једној смени* ноћна ~. — Некада бих радије одрадио и две »шихте« него присуствовао седници. *Пол. 1973.*

ши̏ц(а) *узвик којим се терају мачке.* — Шиц ... шиц ... растјеравају дјецу онако како се тјерају туђе мачке. *Мих.; Р-К Реч.*

ши̏ца ж нем. варв. *врста пушке. Вук Рј.*

ши̏цање с *гл. им. од шицати.*

ши̏цар м *стрелац*, исп. шица. — Хајде пуцај, шицару славни. *Петр. В.*

ши̏царскӣ, -ā, -ō *који се односи на шицаре.*

ши̏цати, -ām несврш. оном. *терати мачке узвиком шиц(а). Р-К Реч.*

ши̏цкање с *гл. им. од шицкати.*

ши̏цкати, -ām несврш. оном. *шуштати избијајући у слабом млазу.* — Пет је кравара ... вукло меке сисе .. из којих су ... шицкала по два танка млаза. *Кол.*

ши̏чан, -а, -о *начињен од шика, варка. Р-К Реч.*

ши̏чати, ши̏чēм несврш. покр. *шикати, сиктати.* — Старице [су] ... шичале ... на нас. *Лал.*

ши̏ш[1] м тур. покр. **1.** *гвозден ражањ.* — Окреће на жеравици дугачак шиш пробраног и вешто измешаног меса. *Андр. И.* Испод лијеске ... се врте шишови. *Сим.* **2.** *шупаљ штап у коме се као у футроли нешто преноси, штап.* — Калуђери ... у шишу (штапу) писма из Русије доносе. *Њег.* Монах ... вади из штапа шиш, около којега замотано једно повеље писмо, одвије писмо и даје га Шћепану. *И.* **3.** *вальказ пржионик за кафу. Шкаљ.* **4. а.** *врста старинског оружја*, исп. шишана. — Сву је ноћ климâ пред Друшковом ћелијом, [с] шишем за пасом. *Љуб.* **б.** *зашиљен мач, тространи шиљаст бодеж.* — Не удри га бријеткињом ћордом ... ван удри га шишом зеленијем. *НП Рј А.*

Изр. го као ~ *који нигде ничега нема, веома сиромашан; пуки сиромах.*

ши̏ш[2] м тур. *шиша*[2]. — Ја бих му свагда ујутру доносио ... у шишу јадранске шљивовице *Вук.*

ши̏ш[3] узвик **1.** *за терање живине, ш. Рј. А.* **2.** *за подражавање звука који се чује кад ко кога снажно удари*; исп. шишнути (1). — Попаде колац па ш њим шиш по глави. *Рј. А.*

Изр ~ не праши *в иш не праши, уз иш (изр)*

ши́ша[1] **1.** м шишо *онај који је ошишао косу, кратко ошишан човек, тек ошишано дете Р-К Реч, И-Б Рј* **2.** ж *горњи део главе обрастао косом Рј А*

ши́ша[2] ж тур покр *боца, стакленица* — Донио [је] шишу ракије *Мажс М*

ши́ша ж тур покр *таваница, строп* — Упре очима у шишу да погледом заокружи по висинама *О А* Рафови нанизани испод шише *Радул*

ши́шав, а, -о **а.** *који има длаке под шишану косу*, исп шиша[1] (1 — Кукцају на машини шишаве Јевремчине *Петр В* **б.** *ошишан остриожен* — Перчин [још] сав до главе одсече па је пусти онаки њу јаву и шишаву у авлију *Вес*

ши́шак, -ака м **1.** *одрасло мушко ждребе с ошишаном гривом Вук Рј* **2.** покр *врста капе у црногорској и херцеговачкој народној ношњи*, исп шиша[1] (2) *Вук Рј* **3.** бот *биљка из пор Asteraceae* Scutellaria *и* S hastifolia *Сим Реч, Бен Рј*

шишàкиња ж **1.** *кратко ошишана женска особа Р К Реч* **2.** *одрасла ждребица с ошишаном гривом Вук Рј* **3.** агр покр *в шишуља (1) Рј А*

шишàна ж *в шишана* — Може да се нађе неки ацамија па да потегне из шишане *Шуб* Тишином пролази шкљоцање ороза на шишанама *Куш*

ши́шање с *гл им од шишати (се)*

ши́шар, -ара м зоол покр *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Autalia *Бен Рј*

шишáрак, -рка м зоол *в шишарац (а) Р-К Реч*

шишáрац, -рца м зоол **а.** *назив за више врста инсеката опнокрилаца из пор* Cynipidae, *који на лишћу изазивају стварање шишарице (1), бабушкар*, ружин ~, храстов ~ **б.** мн *назив за род таквих инсеката, бабушкари* Cecidomyidae *Бен Рј*

Изр прави ~ *инсекат опнокрилац* Cynips gallae tinctoriae, *који ствара на храстовом лишћу велике шишарице богате танином, који се употребљава за штављење коже и прављење мастила Терм 4*

шишàрика ж *шишарка (1)* — Потпале оне своје цигаре кô шишарике па дими и заудара кô сулундар *Марк М*

шишàрица ж **1.** *округла израслина на листу храста, руже и др коју ствара ларва, личинка шишарца, бабушкара, бабушка, шишка*[2] cecidia *Терм 4* **2. а.** *шишарка (1)* — Чује [се] лешњикара како смрчеве шишарице чепка *Панч* **б.** *буков жир, буквица* — Нема тога у планини, до жира и шишарица под буквама *Гор* **3.** зоол *оса шишкарица Бен Рј*

Изр зоол бојацијска ~ *в прави шишарац, уз шишарац (изр) Бен Рј*, осе шишарице *в осе шишкарице, уз шишкарица (изр)*

шишàричàр м зоол *в шишарац (а) Р-К Реч*

ши́шарка ж **1.** *округласт или купаст плод четинара, који настаје одрвењавањем спирално поређаних љуски које су заштићене семенке* — Проведосмо ноћ крај ватре од јелових шишарака *Грол* **2** *шишарица (1 и 3)* — Шишарка је реакција биљног ткива на присуство јајета и ларве, оно буја и служи ларвама оса за исхрану *Станк С, Бен Рј*

ши́шарта ж нем *пушкарница* — Гледаш на шишарту као кроз прозор *Крл*

шишàруша ж зоол *в шишарац (а) Р-К Реч*

Изр зоље (осе) шишаруше *в зоље (осе) шишкарице, уз шишкарица (изр) Финк, Станк С*

ши́шати, шишам несврш **1. а.** *скидати или скраћивати косу или браду сасецајући је маказама и сл, стрићи*, фиг *пљачкати, гулити* — Дај забога [1] Види где ти је преша, па шиша како он хоће *Глиш* Противници твоји, народе плаше те да те ка нијему марву шишају и за узицу воде *Павл* **б.** покр *кумовати на шишаном кумству Вук Рј* **в.** *уопште сасецати, потскресивати, скраћујући поравнавати маказама или сличном направом (руно овци, длаку кози, траву, украсно шибље и сл)* — Башта [је] са травом која се шиша *Сек* **2.** фиг разг *претицати, превазилазити кога у чему*, исп шити (3) **3.** фиг **а.** *учестано, у рафалима пуцати, пролетати фијучући (о мецима из ватреног оружја)*, исп шити (2в) — Скрили [се] у рупе као јазавци па шишају из бусије *Неим* По читавом кукурузишту шишали су митраљески меци *Поп Ј* **б.** *кретати се веома брзо, дувати (о ветру), јурити, летети, вешто и брзо радити нешто* — Шишала је таква мећава да смо морали да се крећемо окренути леђима ветру *Пол 1973* Шишамо поред складишта, скретница, торњева, перона и вагона *Вј 1974* Мој син [ће] ускоро шишати ташмајданским клизалиштем *Пол 1958*

Изр шишано кумство етн покр *свечан обред првог шишања детета у коме онај који шиша дете постаје кум детету и његовој породици Вук Рј*

~ **се** *шишати своју косу или браду Деан Рј*

шишáче, -ета с *шише*[1] *Вук Рј*

шѝше[1], -ета с *ждребе*. — Од обијести подскакује као шише од четрнаест дана. *Јурк.*

шѝше[2] и **шѝше**[1], -ета с покр. *шѝша*[2], *боца*. — Пио сам вина, пописмо два шишета. *Дом.*

шѝше[2], -ета с покр. *шѝша, таваница*. — Опазио [је] како шише попуцкује и ... наслућивао да горе има неког. *Мул.* Камен је улетео проваливши слаби кров и дрвено шише. *Андр. И.*

шѝше[3], -ета с *шѝш*[1] (*3*). *Рј. А.*

шишѐнце, -ета с *дем. и хип. од шѝше*[2].

шѝшѐње с *гл. им. од шишити*.

шишѝкати, -ām несврш. *шишкати* (*2*). — Он шишика и глади дората. *НПХ.*

шѝшитељ м покр. *кум на шишаном кумству. Вук Рј.*

шѝшити, шѝшӣ несврш. покр. оном. *падати роморећи* (*о киши*), *даждити. Вук Рј.*

шѝшка[1] ж **1.** (обично у мн.) *кратко подсечен прамен или увојак косе који пада на чело*. — Почупала [бих] те твоје обешењачке шишке што су ти пале преко чела. *Срем.* **2.** покр. *глава*; *ошишана, обријана глава, ћела*. — Још мниш у својој празној шишки да си јуначтво створио. *Љуб.*; *Рј. А.*

шѝшка[2] ж **1.** *шишарка* (*1*). — Тргује вином, житом ... жиром и шишкама. *Шен.* **2.** *бабушка, шишарица* (*1*). *ЕЛЗ.*

шѝшкав, -а, -о покр. *дебео и омален, здепаст*. — Она свакомеману нађе. Ил' је шишкав или мршав. *Срем.*

шѝшкавӧст, -ости ж *особина, стање онога који је шишкав. Р-К Реч.*

шѝшкан м *онај који носи шишке*[1]. — Шишкане, цакане, како си? *Сим.*

шѝшкāње с *гл. им. од шишкати*.

шѝшкāр, -а и **шѝшкāр**[1], -ара м зоол. *шишарац* (*а*). — Догодило се исто што бива на храстову листу кад га прободе »шишкар«. *Шимун.*; *Бен. Рј.*

Изр. прави ~ *в. прави шишарац, уз шишарац* (*изр.*). *ЕЛЗ.*

шѝшкāр[2], -ара м (обично у мн.) покр. *врста опанака*. — Изради смарламе опанке, шишкаре, које оценише као одличне. *Марк. М.*

шишкàрица ж зоол. **а.** *в. шишарац* (*а*). *Р-К Реч.* **б.** мн. *в. зоље* (*осе*) *шишкарице*. — Шишкарице производе ... шишке или бабушке на лишћу, пуповима, цвјетовима. *Финк.*

Изр. зоље (осе) шишкарице *породица инсеката из реда опнокрилаца, чије ларве стварају шишарице, шишке на лишћу и другим деловима неких биљака* Cynipidae. *ЕЛЗ*; мухе (мушице) шишкарице *породица инсеката двокрилаца* Cecidonyidae. *Бен. Рј.*

шѝшкати, -ām несврш. **1.** *успављивати дете љуљкајући и умирујући га гласовима »ш-ш«. Вук Рј.* **2.** *умиривати тепајући, милујући*. — Под Бајром се дорат помамио, шишка дору, с њим се приговара. *НПХ.* Шишкајући коње ... пођосмо уз кола. *Лаз. Л.*

шѝшкица ж *дем. од шишка*[1] (*1*). — Дугачкој коси мушкараца одзвонило! Траже да им лице буде откривено без шишкица и разних немирних чуперака. *Пол. 1973.*

шѝшко м *кратко ошишан дечко. И-Б Рј.*

шѝшко м тур. *шишкав мушкарац, дебељко. Шкаљ.*

шѝшмиш м зоол. *љиљак* (*1*), *слепи миш* (*уз миш, изр.*). — Шишмиш прошушти и ишчезне. *Кол.*

шѝшмишев, -а, -о *који припада шишмишу*.

шѝшмишкӣ, -ā, -ō *који се односи на шишмише*; фиг. *потајан, скривен*; *подмукао*. — Још ћете ви ... за те мрачне и шишмишке послове одговарати. *Ков. А.*

шѝшнути, -нēм сврш. **1.** *ошинути, шинути, ударити*. — Ама пази добро, громови те шишнули. *Ћоп.* **2.** *гурнути, одбацити*. — Зграбио [сам га] и шишнуо га низ прозор. *Јонке.* **3.** *сикнути, засиктати, зашиштати*. — Сваког часа [ће] шишнути свадљивом псовачком бљуцкатањом. *Божић.* Реза само шишне кроз нос. *Марк. М.*

шѝшњава ж у изразу: ухватити шишњаву разг. *побећи*; исп. ухватити маглу, уз магла (изр.). *Р-К Реч.*

шѝшњавац, -āвца м покр. *луталица, скитница, шуњало*; *положара*. — Код њих су се купили сваке врсте 'ајдука ... и шишњаваца. *Миљ.*

шѝшњање с *гл. им. од шишњати*.

шѝшњати[1], -ām несврш. покр. *тражити нешто завирујући свугде, претраживати, цуњати. Вук Рј.*

шѝшњати[2], -ām несврш. оном. покр. *снажно избијати, шикљати* (*о течности и текућој води*). — Поток из ограде шишња обилат. *Павл.*

шѝшо, -а и -ē м (вок. шѝшо) = шиша[1] (*1*). *Рј. А.*

шѝшобр̄к м пеј. покр. *човек који подсеца бркове. Вук Рј.*

шѝштав, -а, -о *који шишти, праћен шумовима*; *пригушен* (*о гласу*). — Савјети [су] пришаптани на ухо шиштавим шапатом. *Десн.* Глас му поста шиштав. *Пер. М.*

шѝштаво прил. *шиштећи*; *пригушено*. — Дјечак звиждука шиштаво. *Божић.*

ши́шталица ж покр. *зрно града.* — Падаше још по нека »шиштали́ца«. *Вес.*

шишта̀љив, -а, -о *в. шиштав.* — Глас [му] . . . постао промукло шишта̀љив, као у човјека кога гуше. *Ћор.*

ши́шта̄ње с *гл. им. од* шиштати.

ши́штати, -ти́м несврш. оном. **1. а.** *говорити стегнутих зуба, пригушеним гласом праћеним шумом (у љутини или шапату).* — Уздржавајући се, шиштећи од беса, грди га, псује. *Станк.* Тешко ми — шишти баба Цана кроз зубе. *Рист.* **б.** (на кога) фиг. *испољавати велику нетрпељивост према некоме, беснети, сикта̄ти.* — Аустрија на нас шишти. *Митр.* **2. а.** *ши́кати*[3] *(1).* — Гусак . . . шишти; не да ни прићи гушчићима. *Вес.* **б.** *испуштати оштар глас, сикта̄ти (о змији).* — Змија је почела да шишти и палаца. *Пол. 1973.* **3.** *фијукати, звиждати.* — Го јатаган је шиштао око главе. *Јаки. Ђ.* Обарали [су] траву косама, које су шиштале као живе. *Донч.* **4.** *одавати резак шум, шуштати.* — Дипле су шиштале, а момци и дјевојке попијевали. *Шимун.* У подруму су шиштали примуси. *Ћос. Б.*

ши́шуља ж агр. **1.** *врста пшенице без осја, голија (2). Вук Рј.* **2.** *чокот винове лозе који не доноси род јер му цвет опадне пре него што се заметне плод. Вук Рј.*

ши́шӯљање с *гл. им. од* шишуљати.

ши́шӯљати, -а̄ несврш. *шишити. Вук Рј.*

ши́ш-ћева̄б, -а́ба и **ши́ш-ћева̄п,** -а́па м тур. покр. *врста јела од комадића меса и главица лука набодених на ражњиће и тако куваних;* исп. шиш[1] (1). — Најбоље би било шиш-ћеваба . . . то отвара тек. *О-А; Шкаљ.*

шје- *в. сје-.*

шје́р м тал. покр. *господин;* исп. шиор. — Најбољи и најпоузданији друг [му је] шјор Нико. *Десн.*

шје́ра ж тал. покр. *госпођа.* — Та ти је жена добра шјора Николета. *Наз;* исп. шиора.

шка̀к м *јагодица на прсту. Бен. Рј.*

шка̀каљ, -кља м необ. *голицав додир, шкакљање.* — Она чежња . . . стиснут ће руке моје . . . ући у ме са шкакљем. *Уј.*

шка̀кља̄ње с *гл. им. од* шкакљати.

шка̀кљати, -а̄м несврш. *лаким учесталим додирима дражити, голицати; изазивати надражаје чула.* — По лицу га је шкакљала њезина коса. *Ћоп.* Мирис храстова лишћа . . . шкакљао их је у носу. *Бен.*

шка̀кље̄ње с *гл. им. од* шкакљити.

шка̀кљив, -а, -о **1.** *осетљив на шкакљање, голицљив.* — Немој . . . ја сам шкакљива. *Коч.* **2.** фиг. *који може повредити нечију осетљивост, неугодан, тугаљив, деликатан.* — Долазио [је] у Беч као тајни агент са посве шкакљивом мисијом кнеза Милоша. *Јов. С.* Ствар је сасвим шкакљива, треба бити јако опрезан. *Донч.*

шка̀кљиво прил. **1.** *изазивајући шкакљање, дражећи.* — Очи јој . . . пале . . . и све некако шкакљиво . . . намигују. *Цар Е.* **2.** фиг. *неугодно, тугаљиво; деликатно.* — Било [је] шкакљиво мијешати се. *Мат.* Није опортуно, чак је и врло шкакљиво. *Кол.*

шка̀кљивӧст, -ости ж *особина онога који је шкакљив, онога што је шкакљиво; деликатност.* — Шкакљивост повјерене задаће и тешкоћа да је изведе . . . нису . . . биле умањене. *Креш.*

шка̀кљити, -и́м несврш. *шкакљати.* — Прашина . . . шкакљи у грлу и носу. *Чол.* Мирис шкакљи ноздрве. *Нам.*

шка̀љ м бот. *в. чкаљ. Сим. Реч.*

шка̀љ м тал. покр. *велики камен, стена; иситкан камен, туцаник. Рј. А.*

шка̀ља ж тал. покр. **1. а.** *ситан камен који се при зидању додаје кречу, везивном слоју.* — Не може бити зида без шкаље ни ватре без шушња. *Божић.* Да удари [граната] у њу [кућу] — не би ни шкаље остало. *Пол. 1958.* **б.** *иситкан камен за посипање пута, цесте, туцаник.* — Хтједе . . . да им помогне товарити камен и разбацивати шкаљу. *Божић.* **2.** *пећина, шпиља. Рј. А.* **3.** *рупа у којој живи рак. Вук Рј.*

шка̀љав, -а, -о покр. *посут шкаљом (1б); каменит.* — Путови су били скакутљиви, шкаљави. *Ћон.*

шка́љак, -ка м покр. **а.** *зуб мудрости, умњак. Рј. А.* **б.** *кутњак у коња. Р-К Реч.*

шкаљѐвит, -а, -о покр. *пун камења, каменит, кршевит;* исп. шкаља (1б). — Црна весла су тешка . . . као и рало у шкаљевитом тлу. *Ћон.*

шка̀љица ж *дем. од* шкаља *(2 и 3).* — Море . . . се на махове увлачи у шкаљице и међу распуцане хриди. *Цар Е.*

шка́мп м зоол. *врста малог црвенкастог рака* Nephrops norvegicus. *Деан. Рј.*

шка́мӯк м *шкамут. Р-К Реч.*

шкаму́ка̄ње с *гл. им. од* шкамукати.

шкаму́кати, шка̀мӯчём несврш. *шкамутати. Р-К Реч.*

шкаму́кнути, шка̀мӯкнём сврш. *шкамутнути. Р-К Реч.*

шка́мӯт м оном. *резак, продоран глас младог пса, оштро кевтање, цичав лавеж. Вук Рј.*

шкаму̀та̄ње с *гл. им. од* шкамутати.

шкамýтати, шкáмућēм несврш. оном. *скичати, цичати, штектати (о младом псу)*; исп. скамикати, скамукати. — Пуцаш одјек ну . . . а пас скрену с пута шкамућући ситно као штене. *Бан.*

шкамýтнути, шкáмýтнēм сврш. *огласити се шкамутом, зацичати, штекнути (о младом псу)*; исп. скамукнути. *Вук Рј.*

шкáндāл *в. скандал.*

шкандал- *в. скандал-.*

шкáнција ж тал. покр. *полица на зиду или у орману, раф.* — Скочила мачка у шканцију. *Наз.*

шкáњ, шкáња м тал. покр. *столица; клупа. Вук Рј.*

шкáњац, -њца м зоол. покр. *кобац.* — Здепастији су од орлова шкањци. *Финк.*

шкáњчев, -а, -о *који припада шкањцу, који се односи на шкањца*: ~ гнездо, ~ тић.

шкáпīн, -и́на м тал. покр. (обично у мн.) *врста кратких чарапа.* — Навукла два пара шкапина, а повише њих бјечве од свиле. *Војн.*

шкапýлāр, -а́ра м покр. *в. скапулар.* — Не знам ни сам колико је шкапулара имао око врата свезаних. *Крл.*

шкапýлати (се), -ā́м (се) сврш. *в. скапулати (се). Рј. А.*

шкáр м тал. покр. *бродоградилиште.* — Стара је лупала гласом како мађићи на шкару. *Војн.*

шкáрам, шкáрма м тал. покр. *вилушка на чамцу за коју се причвршћује весло. Деан. Рј.*

шкарáмбеч м лат. зоол. покр. **а.** *бубашваба, жохар. Деан. Рј.* **б.** *стрига* Scolopendra. *Деан. Рј.*; *Терм. 4.*

шкáре, шкáрā ж мн. **1.** *маказе, ножице.* — Тражили су шкаре којима се обрезује лоза. *Гор.* **2.** покр. *рачваста дрво на колима које везује гредицу изнад осовине кола и руду.* — Умјесто задњега точка, на коме пукоше наоци, метне дебео јасенов колац . . . и свеже га за вршак стражњих шкара. *Гор.*

шкáрићи м мн. *задњи рачвасти крај руде на запрежним колима, сврачине. И-Б Рј.*

шкáрице ж мн. *дем. од шкаре.*

шкáричāр м зоол. покр. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Aesalus. *Бен.Рј.*

шкарнúцл м тал.-нем. покр. *кеса од хартије*; исп. шкартоц и штаницла. *Бен. Рј.*

шкáрња ж покр. *пећина, шпиља на стени уз морску обалу*; исп. шкаља (2). — Валови . . . су се по обали разлијевали, точећи се по шкарпама и шкарњама. *Кум.*

шкáрпа ж тал. покр. *коса страна, косина заштитног насипа.* — Најзад се пут испразни . . . Чемеркић претрча преко њега, испе се уз шкарпу. *Лал.*

шкарпúна ж, **шкáрпōћ,** -óћа и **шкáрпӯн,** -ӯна м зоол. покр. *в. шкрпина.* — Врло је осебујна риба црвена бодељка (шкарпоћ, шкарпина, змајеглав). *Фиш.*; *Бен. Рј.*

шкáрт м тал. **1.** *лоша, неупотребљива роба која се обично одбацује.* — У некопјунктурним годинама рачунале су иностране фирме с великим процентом шкарта. *Вучо.* Предложио [је] да стручњаци . . . утврде постотак шкарта. *Вј. 1970.* **2.** фиг. *онај који је при избору одбачен као неспособан, непогодан за одређени посао, онај који није ни за шта; који је трајно неспособан за војску.* — Другари [ће га] прогласити за шкарта ако не успије у потхвату. *Јел.* Спартанци су све оне са физичким недостацима убијали . . . такав закон у нас не постоји. Али ево ти сад прилике да са тим шкартовима рашчистиш. *Јак.* **3.** прид. непром. *који се одбацује, неупотребљив, лош.* — Покушавали [су] да шпекулишу . . . доносећи шкарт робу у задружне магацине. *Пол. 1958.*

шкáртāње с *гл. им. од шкартати.*

шкáртати, -ā́м сврш. и несврш. *в. шкартирати.* — Код преузимања робе био је строг и много је шкартао. *Вј. 1971.*

шкартúрāње с *гл. им. од шкартирати.*

шкартúрати, шкáртӣрām сврш. и несврш. **а.** *издвојити, издвајати, одбаци(ва)ти као шкарт.* — Шкартирајући коже однојио [се]. *Вучо.* **б.** *отпустити, отпуштати с посла, из службе због неспособности за тај посао односно ту службу.* — Шкартира још двојицу најслабијих — да не сметају онима што раде. *Лал.*

шкáртоц, -óца и **шкáрточ,** -óча м тал. покр. *шкарпицл. Рј. А.*

шкáтула и **шкāтула** ж покр. *шкатуља. Вук Рј.*

шкáтулица и **шкāтулица** ж *дем. од шкатула.*

шкáтуља и **шкāтуља** ж тал. покр. *кутија*; исп. шатула, шатуља. — Лептира . . . ухвати па . . . метне у једну шкатуљу. *Нен. Љ.* Слагао [је] цигарете једну за другом у шкатуљу. *Крл.*

шкáтуљаст и **шкāтуљаст,** -а, -о *који је као шкатуља, сличан шкатуљи.* — Немогуће је . . . неку представу компонирати за затворена шкатуљаста казалишта. *Лит. 1957.*

шкáтуљица и **шкāтуљица** ж *дем. од шкатуља.*

шкáф, шкáфа м лат. покр. **1.** *мања дрвена посуда за воду, кабао, чабар; дрвено корито*;

исп. шафољ. — Због Глембајевих проливено је суза на шкафове. *Крл.* А гле собе цесарскога стражмештра ... четири различите столице, ормар и шкаф за купање. *Јурк.* **2.** брод. *мало одељење на бродској крми у коме се држе мреже и друга опрема. Рј. А.*

шка̏фица ж покр. *чабрица, чабрић.* — — Сјести [ће] на изврнуте шкафице ... уточити ... вина. *Леск. Ј.*

шква́кати, шква̏чēм несврш. оном. *квакати, крекетати.* — На брijегу жаба тужно шкваче. *Ков. А.*

шква̏р м зоол. покр. *в. чворак. Рј. А.*

шква̏ра ж покр. *угловер, кутомер. Бен. Рј.*

шквēр м тал. покр. *бродоградилиште*, исп. шкар. — Брод нам [је] на шкверу на одуљем поправку. *Драж.*

шквṑр, -а и **шквṑрац,** -рца м зоол. покр. *в. чворак.* — Слушао [сам] жамор шарених шквораца. *Коз. Ј.; Бен. Рј.*

шквр̀љ, шквр̀ља м зоол. покр. у изразу: бели ~ *птица певачица* Melanocorypha calandra *из пор. чворака. Бен. Рј.*; црни ~ *в. чворак. И.*; ~ кријешвар *ружичасти чворак* Pastor roseus. *И.*

шквр̀љак, -љка м зоол. покр. *ружичасти чворак. Бен. Рј.*

шквр̀љац, -љца м зоол. покр. *в. чворак. Бен. Рј.*

шкѐвтати, шкѐвћēм (некњиж. шкѐвтӣм) несврш. *кевтати.* — Шкевте градска псетад као на стрвину. *Кик.*

шкѐмбав, -а, -о покр. *трбушаст.* — Милош [је] био леп, висок ... а не ... шкембав као влашко ждребе. *Јаки. Ђ.*

шкѐмбā̀р, -а́ра м *онај који справља и продаје шкембиће.* — Риста шкембар [му] принео тањир мезелука. *Рад. Д.*

шкембā́рев, -а, -о = шкембаров *који припада шкембару.*

шкѐмбā̀рка ж *жена шкембар; шкембарова жена. Р-К Реч.*

шкѐмбā̀рница ж *гостионица у којој се справљају шкембићи. Р-К Реч.*

шкембā́ров, -а, -о = шкембарев.

шкѐмбā̀рскӣ, -ā, -ṑ *који се односи на шкембаре*: ~ радња.

шкѐмбе, -ета с тур. **1. а.** *говеђи бураг; јело спремљено од бурага, шкембићи.* — Свак је предлагао своје јело: неко чорбу са цревцима, неко ... шкембе. *Глиш.* **б.** подр. *трбух, стомак.* — Господа официри набијају шкембе. *Вин.* **2.** фиг. *мало дете.* — Оно ме кинеско шкембе свукло. *Матош.* Завидео [сам] свом малом шкембету како рутинирано и тачно удара. *Петр. В.*

шкембӣ́ћи, -и́ћā и **шкѐмбићи,** шкембӣ́ћā м мн. *јело справљено од шкембета, говеђег бурага.* — Требало је ... приђушити гдје су добри шкембићи. *Уј.* Образи су јој били као кувани шкембићи. *Вас.*

шкéмбо, -а и -ē и **шкéмбоња** м пеј. *човек с великим трбухом, трбоња. Р-К Реч.*

шкѐмлија ж тур. покр. *столица; клупа*; исп. скамија. — Па он сједе на шкемлију златну, на кољену ситну књигу гради. *НП Вук.*

шки́ја ж тур. покр. *крцумчарен дуван, ешкија (2)*; исп. ски́ја. — Стотину жакова албанскога дувана — жућака, оне златне шкије ... пронио сам ти испод носа. *Лал.* [Пушили су] на вишњеве луле ... шверцовану шкију из Херцеговине. *НИН 1970.*

шки́ља 1. м и ж *шкиљава особа. И-Б Рј.* **2.** ж *лампа која шкиљи. Р-К Реч.*

шки́љав, -а, -о **1.** *који гледа полузатворених очију, жмирав; зрикав, разрок.* — Кад пође први, шкиљав у једном оку ... као да сама кула закорача. *Богдан.* Млада дјевојка са жутом косом и шкиљавим плавим очима. *Грг.* **2.** *који одаје слабу светлост.* — Под шкиљавом свјетиљком ... назирале су се ... брадате главе. *Лал.*

шки́љавац, -а̄вца м пеј. *шкиљав човек.* — Не допуштам никому да ме вријеђа, шкиљавче биједнi! *Јонке.*

шки́љаво прил. *шкиљећи, жмиркаво, разроко; слабо светлећи*: ~ гледати, ~ осветљавати.

шки́љавōст, -ости ж *особина, стање онога који је шкиљав, разрокост. Бен. Рј.*

шки́љēње с *гл. им. од шкиљити.*

шки́љити, -и̏м несврш. **1. а.** *гледати полузатворених очију, чкиљити.* — Они су шкиљили ослијепљени свјетлом. *Лал.* **б.** *бити зрикав, разрок, зрикаво гледати. Деан. Рј.* **2.** (на (у) некога) *усредсређено, упорно посматрати некога, зурити, пиљити.* — Испод ока шкиљим на ону старицу. *Хорв.* Док би она пролазила улицом, шкиљио би у њу. *Вуј.* **3.** *одавати слабу светлост, слабо светлети.* — Само једна свећица шкиљи на школском прозору. *Јаки. Ђ.* Оне су лампице дискретно шкиљиле. *Кол.*

шки́љкати, -а̄м несврш. *трептати, жмиркати; шкиљити.* — Велечасни се смије и шкиљка очима. *Донч.*

шки́љнути, нā̄м сврш. *погледати шкиљећи.* — Дијете би затомило сузе, шкиљнуло на слику. *Шов.*

шки́на ж тал. покр. *леђа.* — Пребиће му шкину. *НК 1946.*

шки́п, шки́па м тал. покр. *дрвен суд, кадица; корито.* — На средини је лежао подугачак, широк шкип са млаком водом.

Радул. На прамцима су шкипи, посуде у којима ће у Задру искрцати пијесак. *Вј. 1960.*

шки̏пав, -а, -о покр. *шкиљав, жмирав. Рј. А.*

шки̏пати, -а̄м несврш. покр. *трептати (очима).* — Слушала га је што говори ни не шкипајући, једва дишући. *Берт.*

шки̏ца *в. скица.*

шкла̏п м оном. *шкљоцај.* — Зачу Раде звекет од кључева, шклап страшљиви браве дубровачке. *НП Вук.*

шклобо̀тати, -о̀боћём несврш. *шоботати. Р-К Реч.*

шкло̀пац, -пца м мед. **1.** *мало отечено и отврдло место на кожи, траг уједа инсекта и сл.; мехурић на кожи, плик.* — На шији му се кожа набрала, те се чињаше као да су му шклопци изашли. *Мат.* **2.** мн. **а.** *грч, кочење изазвано страхом, фрас (обично у мале деце). Р-К Реч.* **б.** разг. *тетанусни грч видичних мишића. Деан. Рј.*

шклопо̀тати, -о̀поћём несврш. *клопотати, клопарати. Р-К Реч.*

шкло̀по̄ција и **шклопо́ција** ж нар. *дотрајала, једва употребљива ствар, крптија, олупина.* — Аутобус, шклопоција једна, наједном као да се примири. *Пол. 1958.*

шкло́ца ж покр. *шкљоца (1). Вук Рј.*

шкло̀цање с *гл. им. од шклоцати.*

шкло̀цати, -а̄м несврш. *шкљоцати.* — Ветар зубима шклоца. *М-И; Бен. Рј.*

шкло̀це, шкло̀ца ж мн. покр. *дрвене букагије, путо за коње. Вук Рј.*

шкло̀цнути, -нём сврш. *шкљоцнути.* — Врашца [су] шклоцнула. *Горд.; Рј. А.*

шкља̏ка ж покр. *в. штака. Вук Рј.*

шкља̀кура ж покр. *аугм. од шкљака.* — Стари се подбочио на држало од шкљакуре. *Љуб.*

шкљёцав, -а, -о покр. *клецав, несигуран.* — Тијело му ситно и мршаво, ноге ... шкљецаве. *Маж. Ф.*

шкљо̀ц оном. *узвик за подражавање звука којим је пропраћено одапињање обарача на пушци, окретање кључа у брави и сл. или ударање зуба о зуб.* — Притиште обарач — шкљоц! — метак креса и аутомат се заглави. *Пер.*

шкљо́ца ж **1.** *цепни ножић, бритва са дрвеном или рожнатом дршком или корицама на склапање у којима нож слободно шкљоца;* исп. кеба. — Плуг зарезао у тешку земљу као шкљоца у жилав сир. *Кол.* **2.** пеј. *стара зарђала пушка кремењача, шкљоцара. Р-К Реч.*

шкљо̀цав, -а, -о *који шкљоца, расклиман.* — Људи [су] себи умјели предочити ... смрт као страшило шкљоцава костура. *Шкреб.*

шкљо̀цāј м оном. *кратак оштар звук при одапињању обарача пушке и сл.;* исп. шкљоцати. — Јасно је видио само покрете и чуо шкљоцај пушке. *Цес. А.*

шкљо̀цā̏ње с *гл. им. од шкљоцати.*

шкљо̀цара ж пеј. *стара пушка (која често затаји). Деан. Рј.*

шкљо̀цати, -а̄м несврш. оном. **а.** *одавати кратке оштре звуке при одапињању обарача пушке, окретању кључа у брави, шишању маказама, ударању зуба о зуб и сл. (о пушци, брави, маказама, зубима и сл.).* — Пушке шкљоцају, гомила се помиче и узмиче. *Сим.* Чу како шкљоца брава. *Рист.* Шкљоцају љуте челичне маказе пустошећи сура овчија руна. *Пол. 1973.* **б.** *изазивати такве звуке.* — Предњи левак поче да шкљоца зубима о ђем. *Јак.* Реже ми косу, шкљоца шкарама по тјемену и око ушију. *Пав.* Неколико је официра ... шкљоцало фотографским апаратима. *Шов.*

шкљо̀цкати, -а̄м несврш. *дем. према шкљоцати.* — Сад да ме чује ... почео би [зубима] да шкљоцка. *Сек.*

шкљо̀цнути, -нём сврш. оном. *произвести шкљоцај;* исп. шкљоцати. — Нада мном је шкљоцнуо мој прозор. *Кик.* Шкљоцну обарач на револверу. *Моск.* Чуо сам како је брава шкљоцнула. *ВУС 1972.* Вучић је ... шкљоцнуо зубима. *Пол. 1973.*

шкӧба ж покр. *играч који завршава игру; најслабији играч. Вук Рј.*

шкӧбав, -а, -о покр. *мршав, сувоњав.* — Био је шкобав, са бразготином на лицу, вероватно од ударца ножем. *Ћос. Д.*

шкӧба̄љ, -а́ља м зоол. **1.** *в. скобаљ. Вук Рј.* **2.** покр. *жабља ларва, пуноглавац. П-Б Рј.*

шковā̀цӣн, -и́на м тал. покр. *ђубретар, сметлар.* — Био [би] добар шковацин. *Божић.*

шкӧда ж нем. *в. штета.* — Колико шкоде му је зимус нанио купивши сијено за дружинаре благајне! *Ћип.* Тко ће мени платити шкоду и дангубу? *Дук.*

шкӧдан, -дна, -дно *в. шкодљив. Р-К Реч.*

шкӧдити, ӣм несврш. (коме, чему) *наносити штету (некоме, нечему), неповољно утицати на некога, на нешто, штетити, сметати.* — Све нагле промене шкоде организму. *Макс.* Људи [су] прије њега радили тамо доље па им није ништа шкодило. *Грг.*

шкӧдљив, -а, -о *који шкоди, штетан, неповољан.* — Њен [је] уплив био досада најшкодљивији по наше образовање. *Марк.*

Св. Да ... изгубим стварност живота за вољу шкодљивих илузија. *Уј.*

шкòдљивòст, -ости ж *особина онога што је шкодљиво, штетност.* — Садржину тих предмета ... бесполезност и што више шкодљивост њиховог предавања уопште доказали су ... људи од науке. *Марк. Св.*

шкòђēње с *гл. им. од шкодити.*

шкòкци, шкокáцā м мн. покр. *део ткачког разбоја о коме висе нити, колотуре. Вук Рј.*

шкóла и **шкóла** ж (ген. мн. шкóлā) **1. а.** *установа за васпитање и образовање деце и одраслих, у којој се изграђује морална и друштвена личност ученика и стиче основна писменост и основна знања из разних наука и вештина, односно у којој се стичу знања из одређене струке; зграда у којој се таква установа налази*: средња ~, виша ~, стручна ~, бродарска ~, пољопривредна ~, рударска ~. — фиг. Раднички савети су се претворили у најбољу школу управљања и газдовања. *Пол. 1957.* У томе су се превarили и то ће бити за њих ... добра школа. *Вј. 1960.* **б.** мн. нар. *школовање после основне школе (у гимназији, стручним и вишим и високим школама).* — Што га није дао у школе? *Леск. Ј.* Мало ли нас коштају твоје школе! *Ћос. Д.* **2. а.** *настава у школи (1а), школски часови.* — Недјеља. Немам школе. *Наз.* Првих јесењих дана поче школа. *Ћос. Б.* **б.** *похађање школе (1а), школовање.* — Муса је прекинуо школу и вратио се у Травник. *Андр. И.* **в.** зб. *ученици и наставници школе (1а).* — Школа се крену. Напред иђаше Љубица са својом децом. *Ранк.* **3.** *посебан правац у науци или уметности, учење, смер; присталице тога правца*: стоичка ~, Вукова ~. **4.** *врста дечије игре.* — На асфалту изрисаном кредом [деца су се] играла школе. *Крањч. Стј.*

Изр. Велика ~ ист. *установа из које се развио Београдски универзитет*; основна (пучка, покр. мала) ~ *обавезна школа за децу одређеног узраста, у којој се стиче основна писменост и систематизована основна општа знања*; тринаеста ~ празн. *вилинска школа у којој ђаци уз виле и ђаволе постају чаробњаци*; исп. грабанцијаш (1); црна ~ покр. *теолошка средња школа, богословија.*

шкòлāње и **шкòлāње** с *гл. им. од школати (се).*

шкòлāр, -ара и **школáрац,** -рца м *онај који се школује, ђак, ученик неке школе.* — Мора да није школару изложио јасно своју замисао револуције. *Божић.* Отац и два старија сина воде радњу, а најмлађи је школарац. *Ћоп.*

шкòларина и **школàрина** ж *новчани износ који се уплаћује за школовање у неким школама.* — Кад буде вријеме за школарину, ти покуцај само на врата Живана Бенковића. *Шен.*; *Р-К Реч.*

школàрица и **шкòлāрка** ж *ученица неке школе.* — Купују их [јефтине сукње] ... школарке и студентице. *Вј. 1973*; *Вук Рј.*

шкòлати (**се**) и **шкòлати** (**се**), -āм (се) несврш. *в. школовати (се).* — Сами смо га ја и мој покојни школали. *Новак.* Други мушкарци се школали. *Шен.*

шкóлац, -лца м *ђак, школарац.* — Одлазио је санкама у Паланку да доведе сина школца. *Ћос. Д.* Млади човек није завршио училиште, сви су били убеђени да ће постати вечити школац. *Пол. 1973.*

шкóлица и **шкóлица** ж **1.** *дем. од школа.* **2.** *в. школа (4).* — Чудан је тај облик просторија [патос] на коме се иначе спава. игра школице, прави гимнастика. *НИН 1973*,

шкòлиште с *земљиште на коме је подигнута школа (1а); школско двориште.* — Наше школе и школишта нема грђе колико носи одавде до Космаја. *Шапч.*

шкóлиик м **1.** *учитељ, наставник.* — Мени је било суђено да будем кроз читав свој живот у дотицају ... с најмлађима, као школник. *Наз.* **2.** *ђак, ученик.* — Забрани школницима, што су трчкали по дворишту, да је не смију дићи. *Шов.*

шкòлнйковāње с *гл. им. од школниковати.*

шкóлийковати, -кујēм несврш. *службовати, радити као школник, учитељевати.* — Ја сам још онда школниковао у Вучјаку. *Крл.*

шкóлийковица ж *школникова, учитељева жена.* — Вриједна госпођа школниковица није се нимало стидила свога ужаснога »неглижеа«. *Шен.*

шкóлиичија ж *школничко знање и служба, школништво.* — Кој' ће се паметан човјек дати на толи луд посао, као што је школничија? *Шен.*

шкóлиичкй, -ā, -ō *који се односи на школнике, који припада школницима, својствен школницима*: ~ позив, ~ служба, ~ држање.

шкóлнйштво с *школничко знање и служба, учитељски позив.* — Знам да је таквом духу као што сте ви неприлика бавити се школништвом. *Шен.*

шкòловāност, -ости ж *стање, својство онога који је школован, образованост, ученост.* — Самоуки Вук све је њих надмудрио. Самоуштво је тада одржало победу над школованошћу. *БК 1906.*

шкòловāње с *гл. им. од школовати (се).*

шкòловати, -лујēм несврш. *омогућавати некоме да похађа школу, слати у школу.*

— Њена је прва брига била да га школује. *Вес.*

~ **се** *похађати школу, учити у школи.* — Ти си, видим, школован човек и ... знаш боље од мене. *Чол.* Неред [се] ... није могао отклонити због помањкања школованог чиновништва. *ОП 1.* Друкчије се тада школовало. *Пол. 1974.*

школо̀вњāк, -а́ка м нар. *школован човек.* — Адвокати ... могу забундати ... и мене, јер нијесам школовњак и не могу с њима на крај. *Тор.*

шко̀лскӣ и **шко̀лскӣ,** -ā, -ō **1.** *који се односи на школу, који припада школи, који је у вези са школом и наставом у њој и сл.*: ~ систем, ~ узраст, ~ зграда, ~ програм, ~ задатак, ~ брод. **2.** *који садржи све битне одлике једне појаве у одговарајућој мери, који се може приказати као модел те појаве, типичан.* — Изношење Цанкара на репертоар београдског Народног позоришта треба поздравити као школски пример који би био извучен из архиве историје литературе. *Глиг.* **3.** *који се круто држи мерила једне школе, једног схватања, шаблонски.* — Пре Недића ... заступао је тај [литерарни] правац ... Малетић, истина школском и догматичном критиком. *Поп. П.*

шко̀лски и **шко̀лски** прил. *на школски начин, према схватањима школе, као у школи*; исп. школскӣ (2). — У даљем излагању садржине [дела] критика истиче само оно што је, за дано време, живот и прилике у њему, такорећи школски поучно. *ЛМС 1951.*

шко̀лство с *систем, организација и делатност школа, школе као васпитно-образовне установе.* — Све до Марије Терезије било је школство веома слабо. *Шиш.* Савезно извршно веће, на основу општег закона о школству, донело је решење о именовању Просветног савета Југославије. *Пол. 1958.*

шко̀љ, шко̀ља и **шко̀љ** м тал. **1.** *мање острво, острвце, оточић.* — Не предвиђам привремено тренутак своје смрти, која ми изгледа као ... неки школј у магли. *Уј.* Миришем то огромно, слано подне што на овим школјевима почива. *Бон.* **2.** *морски гребен, хрид.* — Било би га [брод] растресло гдјегођ доље о школј. *Новак.*

шко́љак, -љка м зоол. покр. *врста шкољке* Arca Noae. *Деан. Рј.*

шко̀љā̄р, -а́ра и **шко̀љā̄р** м *становник школја, острвљанин, оточанин.* — Школјари су уопће и превише разговорљиви. *Тип.* Видјет ћеш како се отоци ближе ... као да школјари нам носе дарове. *Стипч.*

школ̀ьа̀рић м зоол. покр. *врста птице* Anorthura troglodytes. *Бен. Рј.*

шко̀љā̄рскӣ и **шко̀љарскӣ,** -ā, -ō *који се односи на школјаре:* ~ обичај.

шко̀љӣћ, -и́ћа м *дем. од школј.* — Школјић лежи као неман у мору. *Тип.*

шко̀љка ж (ген. мн. шко̀љāкā и шко̀лькӣ) **1.** зоол. **а.** *морски и слатководни мекушац из истоимене породице, са љуштуром од два наспрамна приљубљена капка, међу чијим су многобројним врстама неке познате по врло укусном месу а друге због бисера*: барска ~, бисерна морска ~, бисерна речна ~, речна ~, ~ бушилица и др. **б.** мн. *систематски назив за породицу ових мекушаца* Lamellibranchiata. *Терм. 4.* **в.** *љуштура шкољке (1а) или један од њених поклопаца.* — Нађени су ђердани од пужића и шкољака. *Жуј.* фиг. Ријеком што дијели Мадрид протећи [ће] много воде док Шпањолска не изађе сасвим из шкољке, која је прије деценија још била добро затворена. *ВУС 1973.* **2.** анат. **а.** *део спољашњег уха обликом сличан поклопцу шкољке (1а), који повезан са спољашњим слушним каналом служи за преношење звучних утисака на бубну опну.* — Метак [му је] однео без мало целу шкољку левога ува. *Сек.* **б.** *преграђени део носне шупљине; носна кост, шкољкача.* — Постоје два набора који носне шупљине дијеле на три носне шкољке: горњу, средњу и доњу. *НЧ.* Осим носних костију, које су све шупље, има на носној прегради још две криве кости, носне шкољке. *Панч.* **3. а.** *предмет који обликом подсећа на поклопац шкољке (1а)*: ~ телефонске слушалице, ~ за воду. — На шкољку својих длланова почео је хајдучки звиждати. *Крл.* **б.** *гвоздена спољна конструкција возила, каросерија*: ~ аутомобила.

шко̀љкар, -а́ра м *човек који се бави вађењем и продајом шкољака.* — Викали су за предсједником рибари шкољкари који су због колере остали без круха. *Вј. 1973.*

шко̀љкаст, -а, -о *који подсећа на шкољку, сличан шкољки (1а).* — Премда шкољкаста изгледа, те су животиње најсличније колутићавцима. *Финк.*

шко̀љкача ж анат. *носна кост која има облик поклопца шкољке (1а). Рј. А.*

Изр. голема ~ зоол. *врста морске шкољке* Tridaena gigas. — Голема шкољкача ... из топлих мора има и до 200 кг тешке шкољке, које се гдјекад мећу у цркве за шкропинице. *Финк.*

шко̀љкāш, -а́ша м зоол. **а.** *глистолика морска шкољка* Teredo navalis *са закржљалом љуштуром, која буши дрво бродова, вртушчица. Бен. Рј.* **б.** мн. *в. шкољка (1б).* — Међу мекушцима много су распрострањени шкољкаши, нарочито каменице. *Туђ.* Шкољкаши спадају међу најспорија жива бића на Земљи. *Пол. 1973.*

шкôљкин, -а, -о *који припада шкољци, који се односи на шкољку, који потиче од шкољке.* ~ љуштура, ~ мишић.

шкôљкица ж *дем. од шкољка.* — Као шкољкицама украшено море ... се пружало у даљину. *ЛМС 1960.*

шкôљскӣ и **шкôљскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шкољ, на шкоље, острвски, оточки.* — Мени ... посебице пошаљите ... неколико шкољских сира. *Новак.*

шкóљци, шкôљākā м мн. покр. *шкокци, колотуре. Вук Рј.*

шкôљчица ж *дем. од шкољка.* — Већ [је] ту и обала: безбројне расуте шкољчице ... а даље — матица Дона. *Моск.*

шкòмбар, -бра м, **шкòмбра** ж и **шкòмбро** м зоол. покр. *в. скуша (а). Деан. Рј., Бен. Рј.*

шкомрач- *в. скомрач-.*

шконт- *в. сконт-.*

шкòпац, -пца м **1.** *ушкопљен, кастриран ован.* — Ко слави Шћепандан или Митровдан лако дочека по сто гостију. убије вола, закоље десетак шкопаца, начне бачву вина ... ето части обилате. *Љуб.* **2.** *ушкопљеник, евнух.* — Само шкопац и сужањ могаше дирнути табаном далеки оток. *Матош.*

шкòпити, -ӣм несврш. *кастрирати, ушкопљавати.* — Шкопио је свима кокоте ... цијепио воћке. *Крл.*

шкôпица и **шкòпица** ж покр. *бритва, ножић којим се шкопе свиње. Вук Рј.*

шкòпљење с *гл. им. од шкопити.*

шкòпчев, -а, -о *који припада шкопцу, који се односи на шкопца.*

шкòпчевина ж покр. *месо ушкопљена овна. Вук Рј*

шкôр м зоол. покр. *змијолики гуштер врло тврде коже, блавор,* исп. скор[1]. *Рј. А.*

шкòрав, -а, -о **а.** *местимично скупљен, набран:* ~ платно. **б.** *смежуран, наборан* — Показивао је ... руком шкораву ситну бакицу, која је ... у неприлици зиркала у све бројније друштво. *Ћоп.* Преко тог брвна ... пролази свијет ... суви, шкорави мушкарци. *Пол. 1973.*

шкôрња и **шкôрња** ж покр. *в. чизма.* — Те шкорње нису твоје. *Крл.*

шкòрњав, -а, -о *в. шкорав. Вук Рј.*

шкòрњавица ж зоол. *америчка жаба* Rana americana *којој је кожа на леђима набубрана у облику сача Финк.*

шкòрпије ж мн. зоол. *в. скорпије.*

шкорпиóни м мн. (јд. шкорпиōн, -она) зоол. *в. скорпиони.*

шкòта ж тал. пом. покр. *уже за управљање једром, затега (2).* — Још једном момци прегледавају једриље, шкоте. *Хорв.*

шкòтан, -тна и **шкòтāн,** -āна м бот. покр. **а.** *в. маклура. Бен. Рј.* **б.** *в. руј (1). Сим. Реч*

шкрáбало с пеј. *онај који шкраба, лош писац, пискарало.* — Тај алкохолизам ... сада се поново јавља код младих шкрабала који ... сами себе проглашавају песницима. *Скерл.*

шкрáбāње с *гл. им. од шкрабати.*

шкрáбати, шкрáбām несврш. пеј. *нечитким рукописом писати, невешто цртати, шврљати, писати памфлете или слабе саставе са литерарним претензијама (обично за новац или из таштине), пискарати.* — Људи по ресторанима ... шкрабају по папирнатим столњацима. *ВУС 1974.* Најрадије говори ... о песмама и приповеткама па и сам шкраба о томе. *Мат.* фиг. Ненаученом десницом шкрабају они по прсима [крстећи се], сви од реда ... подражавају оно што су видели. *Рад. Д.*

шкрàбија ж покр. *фиока, ладица.* — Отвори шкрабију из стола ... извади грдан омот. *Ћип*

шкрàбијица ж *дем. од шкрабија.* — Извуче из шкрабијице писмо. *Љуб.*

шкрàбица ж покр. **а.** *дем. од шкрабија; шкрабија.* — Кнез ... извади из једне шкрабице замотуљак новаца. *Љуб.* **б.** *кутија, ковчежић са отвором за убацивање добровољних прилога, штедна касица.* — Ишли су наоколо са шкрабицом просећи ситне милодаре за »Дружбу св. Ћирила и Метода«. *Наз.* Имао [је] навику да од сваког потрошеног рубља један грош спрема у омалену шкрабицу, затворену кључем, са изрезом на поклопцу, кроз коју је убацивао новац. *Шов.*

шкрáбница и **шкрáбница** ж *шкрабица. И-Б Рј., Бен Рј*

шкрàботина ж (обично у мн.) *оно што је нашкрабано* — Спомињу се шкработине на зиду .. датиране девет хиљада година пре наше ере. *НИН 1973.*

шкрàкаст, -а, -о покр. *рачваст, ракљаст.* — Ликови свих оних тамо ... претворили се у сухе шкракасте гране, које јашу у галопу. *Хорв.*

шкрáмица ж покр. *најмањи делић неке чврсте материје, мрва, мрвица. Вук Рј.*

шкрáпа ж **1. а.** *браздаст усек, рупа, јама у кречњачкој стени, једна од одлика карстног, крашког рељефа.* — Само где̑кoји гавран борио се с буром и каткад повирио у шкрапе с мутном, смрзнутом водом. *Шимун.* У разрованим шкрапама море хропће.

Ђон. **б.** *удубина левкастог облика у области крша, пониква.* — Уз посну медитеранску шкрапу и вртачу, гдје винова лоза, смоква, рогач и маслина таворе, море је од памтивијека најплоднија њива. *Вј. 1972.* **2.** покр. *гребен, хрид. Деан. Рј.*

☞ **шкра́па** ж покр. *ситан камен. Вук Рј.*

шкра̀пав, -а, -о покр. *посут ситним каменом*; *пун каменчића.* — Упутише [се] . . . шкрапавом стазом. *Ћип.*

шкра̀пар м **1.** *простран терен прекривен шкрапама.* — Ти утицаји ометају развитак шума, али га не могу потпуно спречити осим у шкрапарима, кад су ови изложени и снажној бури. *Цвијић.* **2.** нар. *човек који живи на таквом терену. Ред.* **3.** зоол. **а.** *врста голуба који се леже у шкрапама. Рј. А.* **б.** *врста птице* Monticola saxatilis. *Бен. Рј.*

шкра̀пати, -а̄ несврш. *падати у ситнијим капима, сипити, ромињати, шкропити (о киши).* — Скупили се облачићи, поче шкрапати кишица. *Крањч. Стј.* Шкрапале су топле . . . капи кише. *Пол. 1973.*

шкра̀пица ж *дем. од шкра̀па.*

шкра̀пљив и **шкрапо̀вит,** -а, -о *пун шкрапа, испресецан шкрапама (о терену).* — Радије [се] дрмуцка на магарету него да гаца низ шкраповите пречице планине. *Божић*; *Вук Рј.*

шкр̀б ж покр. *в. скрб. Вук Рј.*

шкр̀ба ж **а.** *оштећен, окрњен зуб*; *оштећено место, рупа у зубу*; *крезубина, шкрбина.* — Испали му сви зуби, само једна сасвим поцрњела шкрба виси на десној страни горње уснице. *Нех.* фиг. Кроз шкрбе рушевина двеју кућа погледа на улицу. *Дав.* **б.** *зупчасто оштећење, оштећено, изгубљено место на нечему (обично на оштрици оштрих оруђа). Деан. Рј.*

шкр́ба ж **1. а.** *женска особа са зечјом усном или расеченом, оштећеном усном уопште. Деан. Рј.* **б.** *зечја уснa (у женске особе). И.* **2.** *шкрбава, крезуба женска особа. Бак. Реч.*

шкр̀бав, -а, -о **1. а.** *оштећен, искрушен, крњ (о зубу).* — Гле, како одудара наш сјај од црних јама на шкрбавим зубалима Вјеке Шкрбина. *Гор.* При свакој ријечи, између шкрбавих жутих зуба, прска пљувачка. *Вуков.* **б.** *који има окрњене или проређене зубе, који је без зуба или без којег зуба, крезуб (о човеку и животињи).* — Та шкрбава удовица . . . та је Ђорђу старим млеком отровала младићство. *Ћос. Д.* **2.** *зупчасто изрезан, зупчасто оштећен, назубљен, крезав.* — То су шкрбави пањићи посечених глогова. *Ћос. Д.* По шкрбавом грљаку препозна »дамијану«. *Десн.* **3.** *који има зечју или уопште расечену, оштећену усну. Рј. А.*

шкр̀бāван, -вна, -вно *шкрбав. Бак. Реч.*

шкр̀бавац, -а̄вца м *шкрбав мушкарац.* — Говоре с мржњом ратници, шкрбавци. *Гор.*

шкр̀бало с и м *шкрбавац.* — Зуба је имао само два, зато су га људи шкрбалом звали. *Кум.*

шкр̀бан, -бна, -бно покр. *в. скрбан.* — Препоручи [сликару] да га бојадише у лицу утуљена, шкрбна и жалосна, нека му види жена како се објесио и спануо гдје није код ње. *Љуб.*

шкр̀баст, -а, -о *шкрбав.* — Шкрбаст је лонац, чувај га ето се већ начео. *И-Б Рј.* Шкрбаста му је губица. *Рј. А.*

шкрбѐтав, -а, -о необ. *изговорен кроз шкрбаве зубе, шушкетав, шушкав (о гласу, говору).* — Гласови пискави, шкрбетави — јуре по дворани. *Сим.*

шкр̀бина ж **1.** *остатак изломљеног, окрњеног зуба, окрњак, крњатак, место у вилици без зуба, крезубина.* — У главу му зуба ђавољега, све му вјетар на шкрбине пува. *НП Вук.* **2.** *оштар и дубок усек у планинском гребену, често с многим зупцима. З-Г.*

шкрби́тати, шкр̀бӣћēм несврш. необ. *неразговетно говорити шушкајући кроз шкрбине или не састављајући усне, шушкетати.* — Молио [би] везира да га други посиједе, а не они Цигани искесеније[х] и стиштеније[х] зуба, на које шкрбиће као иједак. *Миљ.*

шкр́бити[1] **(се),** -ӣм (се) несврш. покр. *в. скрбити (се). Вук Рј.*

шкр́бити[2] **се,** шкр́бӣ се несврш. *постајати шкрбав, крунити се, пропадати (о зубу). Бак. Реч.*

шкр́бљење с *гл. им. од шкрбити (се).*

шкр̀бњи̏к м покр. *в. скрбњик.* — Други му точи и ломи, кô што . . . шкрбник ломи сироти. *Павл.*

шкр́бо, -а и -ē м (вок. шкр̀бо) **а.** *шкрбав мушкарац, шкрбавац. И-Б Рј.* **б.** *коњ шкрбавих зуба.* — Па и траву не може, шкрбо, да прегризе. *Гор.*

шкр̀бо̄т[1] ж песн. *зупчасто оштећење изазвано ударцем, преломом.* — [Показује] ребара белих оштре шкрботи, бриткога мача храпав споменик. *Јакш. Ђ.*

шкр̀бо̄т[2] м оном. *оштар, резак, продоран звук.* — Иза ушију као да се чује неки шкрбот, као да чини четвррртааккк. *Пол. 1973.*

шкрбо̀та̄ње с *гл. им. од шкрботати.*

шкрбо̀тати, -а̄м и шкр̀боћēм несврш. оном. **1.** *стварати специфичан резак, продо-*

ран звук притискујући и тарући горње зубе о доње, шкрипати, шкргутати (зубима); цвокотати. — Грујо дрхће као прут ... шкрбоће зубима, бобоће уснама. *Љуб.* **2.** *шумно грепсти, стругати; шушкати. И-Б Рј.*

шкр̀ботина ж **1.** *шкрбина (1).* — Само пијаним оком мига и »тс ... тс« цеди кроз шкрботине — ни реч да изусти. *Чипл.* **2.** *остатак, комад нечега изломљеног, окрајак, корица (хлеба).* — Истресе на ... пладањ шкрботине старог круха. *Божић.*

шкр̀га ж зоол. покр. *в. пољска јаребица (уз јаребица изр.). Вук Рј.*

шкрга́ши, -а́шā м мн. (јд. шкр̀гāш, -а́ша) *општи назив за мекушце који дишу на шкрге* Branchiata. *Бен. Рј.*

шкр̀ге, шкр̀гā ж мн. анат. *орган за дисање у риба и других животиња које живе у води.* — У свеже рибе су шкрге ... румене. *Батут.*

шкр́гиути, шкр̀гнēм сврш. оном. *шкрипнути, шкргутнути.* — Шкргну мандал, врата се лагано отворише. *Мат.*

шкргоно́жац, -о́шца и **шкргò̀ножац,** -ошца м зоол. *врста рака из реда листоножаца, са шкргама на ногама и без љуске на телу* Branchipus stagnalis. *Финк.; ЕЛЗ.*

шкр̀гу̀т м оном. *специфичан резак, шкрипав звук који се ствара притиском и трењем горњих зуба о доње (у разјарености, великом болу и сл.); сличан звук изазван кретањем неподмазаних или расушених механизама и др. предмета, трењем, притиском и сл., шкрипа.* — Овај јаук и шкргут зуба у нашој жалости ... шути стрпљиво шутњом рогата блага. *Крл.* Свуда све сам пусти дим ... гломот и шкргут машина. *Цар. Е.* Нестаде шкргута његових корака. *Ћос. Д.*

шкргу̀тав, -а, -о *који шкргуће, шкрипав.* — У углу собе два отрцана наслоњача и шкргутав стол. *Деси.*

шкргу̀таво прил. *са шкргутом, шкрипећи.* — Мрзну се ... изнутрице прасића што висе на ченгелама, око којих шкргутаво ... севају ножеви. *Ћос. Д.*

шкргу̀тање и **шкргу́тање** с *гл. им. од шкргутати.*

шкргу̀тати, шкр̀гӯћēм и **шкргу́тати,** шкр̀гућēм несврш. *производити, стварати шкргут, шкрипати.* — Корачајући шкргутаху чврсто стиснутим зубима. *Гор.* Венци суве паприке ... суво шкргућу више њихове главе. *Ћос. Д.*

шкргу́тнути, шкр̀гутнēм и **шкргу̀тнути,** шкр̀гӯтнēм сврш. *произвести шкргут; шкрипнути.* — Он шкргутну зубима и ухвати се за рану. *Чипл.*

шкребѐта̄љка ж **а.** *чегртаљка. И-Б Рј.* **б.** шаљ. *стари покварен часовник. Рј. А.*

шкребѐта̄ње с *гл. им. од шкребетати.*

шкребѐтати, -èбећēм несврш. оном. **1. а.** *чегртати, клепетати. И-Б Рј.* **б.** *шкрипати. Рј. А.* **2.** фиг. *слабо говорити неки страни језик, натуцати.* — Он је шкребетао нешто по француски. *Кур.*

шкр̀жнӣ, -ā, -ō *који се односи на шкрге:* ~ поклопац, ~ крвни судови.

шкр̀жња̄к м зоол. *врста пужа. Р-К Реч.*

шкр́ѝба̄н, -а́на м лат. варв. покр. *писар.* — Бит ће дакле истина да ти га хоће господа отети за шкрибања. *Ков. А.*

шкр́ѝбент м лат. пеј. *скрибент, пискарало, шкрабало.* — Хоће да диригирају ... књижевним животом. Одгајају шкрибенте и сервилне мислиоце. *С 1937.*

шкр́ѝва̄н, -а́на м варв. покр. *шкрибан.* — Дароваће једну [печеницу] газди, а другу биљежникову писару, шкривану. *Ћип.*

шкри́ља ж покр. **а.** *пљоснат, плочаст камен, плоча, плојка.* — Зид манастирски није заклачен, те се види у њему четвртасто камење, округло, плоче, шкриље. *Мат.; Рј. А.* **б.** *пљоснат каменчић којим се чобани шкриљају. И-Б Рј.*

шкри́љав, -а, -о *шкриљаст.* — Метаморфне стијене су шкриљаве. *ОГ.*

шкри́љавац, -а̄вца м мин. *шкриљац.* — Преко пута био је ред кровова од шкриљавца. *Торб.*

шкри́љавӧ̄ст, -ости ж *особина, стање онога што је шкриљаво, шкриљаста структура.* — Због њихове шкриљавости много их [глинене шкриљце] употребљавају ... за покривање кровова. *Туђ.*

шкри́ља̄к, -áка м *шкрљак.* — Скине му шкриљак и баци га на море. *Прер.*

шкри́ља̄ње с *гл. им. од шкриљати се.*

шкри́љаст, -а, -о *који има структуру и састав шкриљаца, својствен шкриљцима, плочаст:* ~ стена. *Р-К Реч.*

шкри́љати се, шкри́љām се несврш. покр. **1.** *ломити се на плоче. Р-К Реч.* **2.** покр. *надметати се у бацању плочастог каменчића, шкриље (б), у даљину и висину. И-Б Рј.*

шкри́љац, -љца м (обично у мн.) мин. *стена мале тврдоће и слојевите структуре, која се лако цепа у плоче:* кристаласти шкриљци, уљани шкриљци, глински шкриљци.

шкри́љевац, -ēвца м мин. *шкриљац.* — Указа се унутрашњост бријега од наслага шкриљевца и косих блокова живца камена. *Андр. И.*

шкри̏љка ж *дем. од шкриља; шкриља.* — Од пећинах одлијећу шкриљке, па њих зврка стоји под облаке. *Март.*

шкри̏нути, -нём и **шкри̏нути,** шкри̏нём свршн. оном. **1.** *шкрипнути.* — Опрезно шкринуше врата. *Ћоп.* Тихо шкрину брава. *Гал.* **2.** покр. *умаћи, побећи, загрепсти.* — Само чека згоду да шкрине, да се украде. *Мул.*

шкри̏ња ж лат. **1.** *скриња, ковчег.* — Пуни ормари, пуне шкриње, пуна кућа свега. *Новак.* фиг. Отвара се сунчана шкриња где су посавијали прозирна крила сви наши дани. *Макс.* **2.** *в. наћве. Деан. Рј.*

шкри̏њаст, -а, -о *сличан шкрињи, ковчежаст, сандучаст.* — Праве уљешуре имају угласту, шкрињасту главу. *Финк.*

шкри̏њац, -њца м бот. *врста гљиве, трифа, гомољика (1). Бен. Рј.*

шкрињàшица ж зоол. **а.** *врста морске рибе плочаре* Ostracion quadricornis. *Бен. Рј.* **б.** мн. *в. плочара (2). Финк.*

шкри̏њица ж *дем. од шкриња.* — Баци писмо у поштанску шкрињицу. *Нех.*

шкри̏п[1] м (лок. шкри̏пу) *в. шкрипац (1).* — Претражује гребене, завирује у шкрипове и враћа се опет на жало међу рибаре. *Вил.* Један мали број усганика успио је да се сакрије у планинама ... у пукотинама пећина и у дубоким шкриповима. *Ћон.*

шкри̏п[2] м (лок. шкри̏пу) оном. *тренутна, кратка шкрипа; шкрипа (1).* — Рину маказе у поставу. Колико што блеснуше, без једног шкрипа испадоше маказе из платна. *Сек.* Чуј тих трошних врата шкрип. *Краљч. С.* Чује се шкрип бургије у кревету. *НК 1946*

шкри̏п[3] м техн. *направа с једном чврстом и једном покретном чељусти којом се хвата и стеже предмет при раду.* — Из столарнице Марко доноси шкрип и њиме притеже оков уз дрвену мотку. *Хорв.*

шкри̏н (обично поновљено) *узвик за подражавање шкрипе. Р-К Реч.*

шкри̏па ж оном. **1.** *рески звуци неједнаког интензитета, који се чује при кретању неподмазаних механизама или расушених дрвених предмета, при притиску и трењу чврстих површина и сл.* — Ја знам један долап. Црн гломазан, труо ... Његову сам шкрипу као дете чуо. *Рак.* Одједном се зачула шкрипа кочница, ударац и штропот. *ВУС 1971.* **2.** *потмуо шум који се ствара при кретању нечег големог, тешког, тупњава.* — С морске стране допирала од часа до часа мукла шкрипа. *Цар Е.* **3.** *шуштање.* — Стаде шкрипа дибе и кадифе. *НПХ.*

шкри̏пав[1], -а, -о **1.** *који шкрипи, који ствара шкрипу.* — Вечер се скрива у шкрипавим ормарима. *Уј.* На ... спорим, шкрипавим колима превезли су га преко моста. *Пол. 1972.* **2.** *продоран и храпав, крештав (о гласу).* — Не галами! — шкрипавим гласом викну Павле. *Ћос. Д.*

шкри̏пав[2], -а, -о покр. *који је оболео од шкрипа̏, скрофулозан. Деан. Рј.*

шкри̏павац, -ávца м покр. **1.** *воденични млин са једним великим колом.* — Гледао је по читаве сате у запјењену и зелену воду, ријетке млинове шкрипавце, што су се споро окретали. *Ћоп.* **2.** *свеж сир који шкрипи кад се жваће. И-Б Рј.* **3.** бот. **а.** *напрстак* Digitalis laevigata. *Бен. Рј.* **б.** *в. скрипац (2). Сим. Реч.*

шкри̏пало с и м пеј. *невешт свирач, слаб музикант.* — Највише четири шкрипала ... два у виолину гуде, а два у зурну дувају. *Богдан.*

шкри̏пање с *гл. им. од шкрипати.*

шкри̏пати, шкри̏пам и шкри̏пљем несврш. **1.** *кретати се са шкрипом, одавати шкрипу.* — Читав свемир около нас зибље се и шкрипље. *Ков. А.* Дугачка колона сељачких кола шкрипала је лагано низбрдо. *Јак.* Степенице су шкрипале. *Пол. 1973.* **2.** (нечим) *покретати нешто стварајући шкрипу, изазивати шкрипу нечега.* — Читаву је ноћ хукао и шкрипао креветом. *Ћоп.* **3.** фиг. (често безл.) *показивати знаке слабљења, пропадања.* — У породици Јанка Грабовца ... шкрипало је кад мање кад више. *Сек.* Истини за вољу, шкрипало је нешто ту и тамо. *ВУС 1971.*

Изр. што би кола шкрипала то волови ричу *каже се кад се у заједници жали на своје тешкоће онај ко је у бољем положају, док стварно угрожени ћути.*

шкри̏нац, -пца м **1.** *дубок и узак усек у стени, процеп; теснац.* — У каменом шкрипцу ... вирило је неколико руменкастих михољица. *Шимун.* **2.** фиг. *врло тежак положај из кога се мучно може изаћи, безизлазна ситуација.* — Из сваког шкрипца и кључе умео [се] извући. *Срем.* Агент се нађе у шкрипцу. *Мул.* **3.** бот. *назив за више врста гљиве* **а.** *в. благва. Бен. Рј.* **б.** *в. скрипац (2). Сим. Реч.* **4.** вет. *в. каракуш. Свезн.*

шкри̏пети, -пи̏м, ијек. шкри̏пјети, несврш. *шкрипати.*

шкри̏пи, шкри̏пā м мн. нар. мед. покр. *в. скрофуле. Деан. Рј.*

шкри̏пиле, шкри̏пи̏лā ж мн. *велика стега, строга дисциплина. Р-К Реч.*

шкри̏пина ж **1.** *аугм. од шкрип*[1]. *И-Б Рј.* **2.** покр. *каменито земљиште, камењар. Деан. Рј.*

шкри̏пити, -и̏м (ек. и ијек.) несврш. **1.** *шкрипати.* — Шкрипи ђерам. *Срем.* Оком сијева а зубима шкрипи. *Божић.* Кроз село су шкрипила кола натоварена кукурузом.

Ђоп. Заједница у кући деда Машиној шкрипи. *Сек.* Нешто »шкрипи« код противничког пара. *Тен.* **2.** (на кога) *показивати нетрпељивост, непријатељство према некоме, мрзети некога, радити против некога.* — Одонда шкрипи на новога бана. *Шен.*

шкри́пјети, -пи́м, ек. шкри́пети.

шкри́пљевина ж покр. *шкрипа. И-Б Рј.*

шкри́пљење с *гл. им. од шкрипети, шкрипјети и шкрипити.*

шкри́пљив, -а, -о *који шкрипи, шкрипав.* — У »старој« бријачници остао неред, два дрљава, шкрипљива фотеља у црној кожи. *Дражс.*

шкри́пнути, -нём и **шкри́пнути,** шкри́пнём сврш. оном. **1.** *покренути се с краткотрајном шкрипом.* — Зацвили скакавац или шкрипне грана, и то су све ријечи. *Кал.* Шкрипну натрула авлијска врата. *Ђоп.* **2.** (чиме) *покретом, притиском и сл. изазвати краткотрајну шкрипу нечега.* — Кад види да се ја смијем, шкрипну зубима и загрми. *Јурк.* Он шкрипну столицом. *Вуј.*

шкри́пов, -а, -о у изразу: о шкрипову дне, на шкрипов дан шаљ. *никада. Вук Рј.*

шкрипо̀тати, шкри́попћём (шкрипо̀там) несврш. оном. *дем. према шкрипати.* — Чули [су] весла гдје у паоцима шкрипоћу а по води млате. *Љуб.*

шкри́птати, шкри́пћём несврш. оном. *шкрипати.* — Јунак јоштер у ријечи био, кад се врата шкрипћуħ' отворише. *НПХ.*

шкрипу́љити, шкри́пу̀љим несврш. оном. *дем. према шкрипати.* — Све му шкрипуљи каиш на хлачама. *Божић.*

шкри́пу̀т м оном. *краткотрајна шкрипа; шкргут.* — Сад се, при првом шкрипуту врата из треће собе ... трже. *Петр. В.* Наједном плану јаросно ... и просу испод црног брка јак и оштар шкрипут зуби. *Кос.*

шкрипу̀тав, -а, -о *који шкрипуће, који ствара слабу шкрипу.* — Стигоше једна кола са шкрипутавим точковима. *Вел.* Ноћ је била свежа и ведра ... шкрипутави звуци чули су се горе-доле по степеницама. *Пол. 1973.*

шкрипу̀таво прил. *са слабом шкрипом, шкрипућући.* — Стакло чаша одзвања шкрипутаво и мукло. *Сим.*

шкрипу̀тање с *гл. им. од шкрипутати.*

шкрипу̀тати, шкри́пућём (шкрипу̀там) несврш. оном. *дем. према шкрипати.* — Брод се тихо љуља и ... шкрипуће. *Дов.* Ој, древни млине, зар дјечицу гуташ, да шкргућеш зуб'ма и врат'ма шкрипуташ! *Наз.*

шкрипу́тнути, шкри́пу̀тнём и **шкрипу̀тнути,** шкри́путнём сврш. оном. *дем. према шкрипнути.* — Потпиши! ... Нећеш?! ... шкрипутне истражник. *Божић.*

шкрипу̀цав, -а, -о *који шкрипуца, шкрипутав.* — Чуо је ... шкрипуцаво помицање казаљке. *Божић.*

шкрипу̀цање с *гл. им. од шкрипуцати.*

шкрипу̀цати, -а̄м несврш. *дем. према шкрипати.* — Шкропац ... по крововима кућа шкрипуца и покуцава. *Наз.*

шкрипу̀цкање с *гл. им. од шкрипуцкати.*

шкрипу̀цкати, -а̄м несврш. оном. *дем. према шкрипати.* — Ципеле [су] милозвучно шкрипуцкале. *Кол.*

шкрипу̀шица ж бот. *вишегодишња зељаста биљка* Sedum rupestre *која се користи у народној медицини. Сим. Реч.*

шкри́тӧрӣј, -ија м нар. *в. скрипторије.* — Пошао је у свој »шкриторије«. *Шимун.*

шкркӧта̄ње с *гл. им. од шкркотати.*

шкркӧтати, шкр̀коћём несврш. оном. *шкргутати. Вук Рј.*

шкр̀лац, -лца м зоол. покр. *шева. Бен. Рј.*

шкр̀лет[1] м покр. *в. скрлет. Деан. Рј.*

шкр̀лет[2] м покр. *комад, парче, одломак.* — Такмичили [су] се ко ће да пребаци воду, чији ће шкрлет сиге више и правилније пући. *Ђур.*

шкр̀летан, -тна, -тно *в. скрлетан.* — Како да остави ону јабуку са шкрлетним плодом! *Бег.*

шкр̀ља ж *хип. од шкрљак; шкрљак.* — Буч огрне, а палош припаше, а натури шкрљу над обрве. *НПХ.*

шкр̀ља̄к, -а́ка м покр. *шешир, клобук.* — Сабина узме ... један женски шкрљак. *Кум.* Само задигне јаку а набије шкрљак на очи па јурне пред војском. *Андр. И.*

шкрља̀чина ж *аугм. и пеј. од шкрљак.* — Кад сам иш'о у Каурску, донио сам једну швапску шкрљачину. *Коч.*

шкр̀љево с мед. нар. *луес, сифилис. Вук Рј.*

шкр̀љӗтка ж (ијек.) покр. *в. крлетка. Вук Рј.*

шкр̀лька ж покр. *шкрљак.* — Са главе му шкрлька поскочила. *НПХ.*

шкр̀ња ж покр. **1.** *мало парче, комадић.* — Одвале од њега [сира] једну шкрњу колико нокат и са тим смоче ... по пола сата. *Ђон.* **2.** *шкрбина, крњадак (1).* — Вадио [је], прстима, зубе. Чак и шкрњу. *НИН 1959.*

шкр̀њетица ж покр. *мала јагњећа кожа. Вук Рј.*

шкрӧ̀б, шкрӧ̀ба м *в. скроб. Вук Рј.*

шкро̀бара ж *в. скробара.* — Шкробара комбината »Сервo Михаљ« производит ће више од 60.000 тона кукуруза. *Б 1960.*

шкро̀бити, -им несврш. *в. скробити.* — Неколико женских . . . шкробе рубље. *Креш.*

шкро̀бљење с *гл. им. од шкробити.*

шкро̀бнӣ, -ā, -ō *који се односи на шкроб, скробни:* ~ шећер, ~ сируп.

шкро̀ботац, -оца м бот. покр. *в. шушкавац (3). Сим. Реч.*

шкро̀ботина ж бот. *скробут, павит. Сим. Реч.*

шкро̀к[1] м покр. *крок, корак.* — Шћерце! . . . колико шкрока поступила од свога рода до свога дома, толико ти бог дао добријех и сретнијех часа! *Вук.*

шкро̀к[2] *узвик којим се казује да је пушка шкрокнула.* — Ја ти га натакао на мушицу, а она [пушка] шкрок! *Вуј.*

шкро̀кати, -ām и **шкро̀кнути,** -нēм сврш. тал. покр. **1.** *напразно шкљоцнути, издати, преварити (о пушци кад не опали), штроцнути.* — Пушка шкрока, не ужди. *Миљ.; Вук Рј.* **2.** *шкљоцнути.* — Пуцам! упери жандар пушку и шкрокне затварачем. *Гор.*

шкро̀нути, -нēм сврш. оном. *мало попрскати, пошкропити.* — То бијаше кано да је неколико кишних капљица шкронуло у зажарену пустару пијеска. *Ков. А.*

шкро̀пац, -пца м *јака, плаха киша с ветром, пљусак.* — Под ударцима шкропца . . . нађе једва једвице кућу. *Нех.*

шкро̀пилица ж и **шкро̀пило** с **1.** црквено *кита босилка и сл. или направа за шкропљење освећеном водом при вршењу црквених обреда, кропило.* — Звонар . . . додаје жупнику шкропилицу с благословљеном водом. *Гор.* Носио [је] за њим котлић са светом водом и шкропилом. *Бен.* **2.** *справа за прскање, прскалица. Бен. Рј.*

шкро̀пионица и **шкропио̀ница** ж црквено *посуда, суд с посвећеном водом за шкропљење, кропионица.* — Ту се шкропи . . . из великих мраморних шкропионица. *Леск. Ј.*

шкро̀пити, -им несврш. **1.** *падати у ситним капима (о киши), сипити, росити.* — Киша је само шкропила. *Бен.* **2.** *прскати капима воде или какве друге течности, кропити, поливати, заливати.* — Шкропио је вуну водом да му буде тежа на кантару. *Ђор.* Мајка топи маслинову . . . гранчицу у крштену воду, њом је шкропи. *Ћип.* Бабе су шкропиле бостане да још већи нађикају. *Сим.*

шкро̀пљевина ж необ. *шкропљење, прскање, поливање.* — фиг. Ја сам у школама вазда . . . из претопле цмаревине прелазио у ледену шкропљевину. *Кос.*

шкро̀пљење с *гл. им. од шкропити.*

шкро̀пнути, -нē сврш. *попрскати ситним капљицама, оросити (о киши);* исп. шкронути. *Деан. Рј.*

шкропу̀цкати, -кā несврш. *дем. према шкропити.* — На махове шкропуцкаше ситна кишица. *Р 1946.*

шкро̀фуле, -ȕлā ж мн. мед. *скрофуле.*

шкрофулò за ж мед. *скрофулоза.*

шкро̀фулōзан, -зна, -зно *оболео од шкрофулозе, скрофулозан.* — фиг. Шкрофулозне и чворновате маслине . . . нису једно исто што и онај његов храст под којим је . . . певао. *Вас.*

шкрофулò знōст, -ости ж *стање онога који је оболео од шкрофулозе, скрофулозност.*

шкр̀нина ж зоол. *риба кошљивица* Scorpaena scrofa *из пор.* Scorpaepidae *велике и широке главе, црвенкасте боје, са отровним оштрим бодљама, бодељка. Бен. Рј.*

шкр̀пиница ж зоол. *дем. од шкрпина; шкрпун. Бен. Рј.*

шкр̀пио, шкр̀пјела (ијек.) м покр. **1.** *хрид, стена. Деан. Рј.* **2.** *кућни праг. И.*

шкр̀пōч, -о̀ча, **шкр̀поч,** -о̀ча и **шкр̀пȕн,** -ȕна м зоол. *мања риба сродна шкрпини, најчешће смеђе боје* Scorpaena porcus. *Бен. Рј.*

шкр̀т, -а, -о **1.** *претерано уздржљив у трошењу и давању, претерано штедљив, тврд на новцу.* — Нитко се у селу није обраћао њему за помоћ, јер су га сви држали за човјека шкрта и цјепидлаку. *ВУС 1972.* **2.** фиг. **а.** *оскудан, сиромашан по квалитету, плодности (о земљи).* — Становници су развијали пољодјелство какво им омогућује шкрта жумберачка земља. *Вј. 1973.* **б.** *слаб, недовољан по садржају и количини.* — Старац . . . сједећи за . . . шкртом вечером поставља уоколо по софри увеле жуте јабуке. *Ћоп.* Није могуће . . . из шкртих новинских вести изводити било какве значајне оцене. *НИН 1972.* **в.** *слаб, недовољно јак по интензитету.* — Шкрта ватра . . . је слабо треперила. *Горд.* У свеже новембарско јутро, подарени шкртим сунцем, потражисмо га . . . на радном месту. *Пол. 1973.* **г.** *умерен, уздржљив у чему.* — Морамо бити шкрти у померању цена. *Пол. 1973.*

Изр. ~ на речима *ћутљив.*

шкр̀тавац, -авца м *шкртац. И-Б Рј.*

шкр̀тавица ж *шкрта женска особа, тврдица, циција. И-Б Рј.*

шкрта́рење с *гл. им. од шкртарити.*

шкрта́рити, шкр̀тāрӣм несврш. *бити шкрт, претерано штедети, тврдичити, цицијашити.* — Није смио данас с новцем шкртарити. *Коз. Ј.*

шкр̀тац, шкрца м *шкрт човек, тврдица, циција.* — Био је ситничав и шкртац, никад нисам добијао бакшиш. *Б 1959.*

шкр̀тачкӣ, -ā, -ō *који се односи на шкрце, цицијашки.* — Златници и сребрњаци вијек свој понајвише у богаташким сандуцима и шкртачким кесама прочамише. *Јурк.*

шкр̀тица ж и м *шкрта особа, тврдица, циција.* — Баруница Јулијана је шкртица. *Шен.* Комедија »Скуп« ... много је овиснија о Плауту, и то о његовој »Аулуларији«, карактерној комедији о шкртици. *Водн.*

шкр̀тичā̀рство с *шкртост, тврдичлук, цицијашлук.* — фиг. Кућа је чистија, виднија, али у њој шкртичарство гризе зидове. *Ћор.*

шкр̀то прил. *на шкрт начин, оскудно, мало.* — На сва сестрина питања одговарао [би] кратко, преко мјере шкрто и сувопарно. *Ћоп.* Град домаћин који ... пружа гостопримство домаћем филму, шкрто или штедро дајући свој динар доприноса ... морат ће ... нешто више жртвовати. *Вј. 1973.*

шкртòрек, -а, -о, ијек. шкртòрјек *ћутљив. Бен. Рј.*

шкртòрјек, -а, -о, ек. шкртòрек.

шкр̀тӧст, -ости ж *особина онога који је шкрт, тврдичлук, цицијаштво.* — Поред све своје бездушне шкртости и грамзивости, знао је и да раздреши кесу и проспе пару ... кад је то углед његове куће тражио. *Андр. И.*

шкрӯнути, шкрӯнēм сврш. *штрцнути, прснути, канути.* — Када би на њега ... шкрунуло блато или што друго, већ је отац понизно скочио да скине или отаре. *Ков. А.*

шкр̀цнути, -нēм сврш. оном. *шкљоцнути.* — Квака шкрцну, врата се отворе. *Горд.*

шкр̀чина ж и м *аугм. и пеј. од шкртац.* — Та одвратна шкрчина ... не допушта јој радост материнства. *Р 1946.*

шкӯбити, шкӯбīм несврш. *пућити, прћити* (*усне*). — Мало затим појави се [доктор] слијежући раменима и шкубећи уста. *Франг.*

шкӯда ж тал. *стари сребрни новац вредности две форинте.* — Тури руку у џеп и извуче двадесет шкуда. *Уј.*

шкӯдица ж *дем. од шкуда.* — Остала [је] која шкудица у жепу. *Шен.*

шкӯљ м ром. покр. **1.** *ушкопљен ован или јарац, шкопац.* — Вако мене научила мајка кољућ дома шкуље пригодњаке. *Март.* **2.** *каменчић, пиљак* (*у дечијој игри*). *Вук Рј.*

шкӯља ж покр. *рупа, јама.* — фиг. Извукао [би] из своје шкуље покрај крме старинску гитару и почео у њу ударати. *Наз.*

шкӯљав, -а, -о *шупаљ, пробушен; подеран, поцепан.* — Вјешто пришива крпе на своје шкуљаво одијело. *Новак.*

шкӯљā̀ње с *гл. им. од шкуљати се.*

шкӯљати се, шкӯљā̄м се несврш. покр. *играти се шкуља, пиљака;* исп. шкуљ (2). *Вук Рј.*

шкуљѐвит, -а, -о *ушкопљен, кастриран. Вук Рј.*

шкӯљица ж *дем. од шкуља.* — фиг. За сваку шкуљицу има твој језик крпицу. *Шен.*

шкӯна ж и **шкӯнер** м енгл. пом. *једрењак са два јарбола од којих прамчани има крижно једро.* — Била је то стара »шкуна« на два јарбола с уским прамом и са широком крмом. *Наз.* Шкуна од 150 тона ... била је нападнута и потопљена. *НИН 1973; Бен. Рј.*

шкӯр[1], шкӯра, шкӯро тал. *таман, мрачан; црн.* — Упиљио [је] своје шкуре очи у Јакоба. *Кол.*

шкӯр[2] м и **шкӯра** ж (обично у мн.) тал. покр. *капак на прозору; жалузина.* — Свака понистра има свој шкур. *Рј. А.* Знам да ће садући у собу и да ће отворити шкуре. *Мар.* Сунце је палило, а шкуре биле затворене. *Вј. 1971.*

шкӯрак, -рка м зоол. покр. *врста птице* Numenius aquatus. *Бен. Рј.*

шкӯро с тал. *в. шкур*[2]. — Шкуро је неко ландарало. *Божић.*

шкӯртӗлка ж покр. *врста горње хаљине са оковратником од самуровине и дугим рукавима.* — Кад где изађе ... обуче фистан и »либаде са шкуртељком«. *Ком.*

шкӯтор и **шкӯтур** м покр. **1.** *егзекутор. Бен. Рј.* **2.** пеј. *страни радник* (*обично о Далматинцима*). — Недјељом пуни сокаци пијаних бараба и шкутора. *Андр. И.; Бен. Рј.*

шкӯфња ж тал. покр. *капа, поцулица. Рј. А.*

шкӯфијица ж *дем. од шкуфија.* — На глави црне шкуфијице. *Војн.*

шлабѐкā̀ње с *гл. им. од шлабекати.*

шлабѐкати, -ā̄м и **шлàбековатн,** -кујēм несврш. нем. варв. *неразумљиво говорити; слабо говорити, натуцати немачки.* — А знаш ли ти ... шлабекати? *Ков. А.; Кл. Рј.*

шлâг м нем. варв. **1.** *улупана слатка павлака, тучено врхње.* — Код њега [смо] ... пили бијелу каву са шлагом. *Донч.* **2.** мед. = шлог (1) *срчани удар, кап; излив крви у мозак, апоплексија.* — Препаде се човек, па хоће шлаг од страха да га удари. *Ранк.* **3.** = шлог (2) *сој, врста; скуп карактеристичних одлика које се испољавају у владању и поступцима човека, ков* (5). — Наша млада господа официри старога шлага не-

мају већих идеала од својих позлаћених јаки и звездица. *Јакш. Ђ.*

шла́га ж *врста карташке игре у новац.* — Неки Калањевчани ... закартали се шлаге, па све у грошеве. *Ранк.*

шла̏гворт м нем. варв. **1.** поз. *последње речи глумца на позорници после којих говори други глумац.* — Њој ће први шлагворт њеног партнера засјати као свјетлост у тмини. *Крл.* **2.** *крилатица, парола; геслo, девиза. Бен. Рј.*

шла́гер м нем. **1.** муз. *лака песма с припевом, обично мелодија за игру.* — У тонфилму музика се обично ограничује на пар шлагера који се бесконачно понављају. *Уј.* **2.** *оно што тренутно изазива широко интересовање и допадање, оно што је у моди. МЕП.*

шлагѐрисати, -ишём несврш. ков. *певати шлагере.* — Желела је да буде оперска певачица, а шлагерише и севдалише пред радницима једног шумског предузећа. *Пол. 1958.*

шла́герскӣ, -ā, -ō *који се односи на шлагере*: ~ мелодија.

шла́герчић м *дем. од шлагер.* — То је шлагерчић који је мени одузео само једно послијеподне рада. *ВУС 1973.*

шлагѝрāн, -а, -о = шлогиран *парализован, одузет због шлога, можданог удара.* — Сав [је] у лицу освијетљен од неког мутног свјетла, с тешким лабавим вјеђама и висећом доњом усницом, која је изгледала да је шлагирана. *Бег.*

шлагѝрати се, шлàгӣрām се сврш. = шлогирати се *парализовати се, одузети се због шлага, можданог удара*; исп. шлагиран.

шлāг-о́брст м нем. варв. *шлаг (1). Бен. Рј.*

шлàјбер м нем. нар. покр. *писар.* — Паори су га звали шлајбер, каз'ти писар. *Срем.*

шлàјбок м нем. нар. *новчаник.* — Извади из џепа свој кожнати »шлајбок«. *Пав.* Тужна је то песма злата зрнастог које одлази у трговчеве шлајбоке. *Чипл.*

шлàјер м нем. варв. *вео, копрена; невестински вео.* — На њеном лицу виси парче ... шлајера с крупним црним бобицама. *Вучо.* Цура у шестом мјесецу па да меће вијенац на главу. Па још и »шлајер«! *Кол.*

шлàјм м нем. варв. *слуз; слузав испљувак. Бен. Рј.*

шлàјпик м нем. варв. *шлајбок.* — Кладе се ко има више новаца уза се, ваде масне »шлајпике« и хвале се. *Петр. В.*

шлàјфати, -ām несврш. нем. варв. = шлајфовати **1.** *клизати; окретати се у месту (о точку).* **2.** *оштрити, бруситн.*

шлàјфер м нем. варв. *оштрач, брусач.* — Фабрика металних производа ... тражи одмах: више ... шлајфера, друкера и шофера. *Пол. 1957.*

шлàјфе̄рка ж варв. *шлајферова жена; жена шлајфер.* — Али моја шлајферка ... каже: да ће са малим бити све како је за добро нашем. *Сек.*

шлàјферскӣ, -ā, -ō *који се односи на шлајфере, који припада шлајферима*: ~ занат, ~ каиш.

шлàјфна ж нем. варв. *трака, пантљика; шиф, шпалта.* — Фактор штампарије ... му узе и послéдњу шлајфну. *Уск.*

шлàјфнути, -нём сврш. *брзо прећи, склизнути.* — фиг. Рсавчев поглед [је] шлајфнуо у брзом лету преко људских глава. *Дав.*

шлàјфовање с *гл. им. од шлајфовати.*

шлàјфовати, -фујём несврш. = шлајфати. — Једна помоћна машина је напразно шлајфовала. *НИН 1959.*

шлàка и **шлàкња** ж нем. покр. *шљака, троска (1). Бен. Рј.; Вук Рј.*

шлàмпав и **шлàмпаст,** -а, -о нем. варв. *аљкав, неуредан; незграпан, груб.* — Шлампави медведе! ... Десет година те учим памети, па све бадава. *Поп. Ј.* Неугодно је ... кад је нетко на сцени аљкав, шлампав ... као и у животу. *ВУС 1970; Бен. Рј.*

шлàмпавац, -āвца м *онај који је шлампав. Кл. Рј.*

шлампѐрāј, -āја м нем. варв. *аљкавост, неуредност.* — Све неки изговори за твој шламперај. *Поп. Ј.* Приколица, препуштена сама себи, споменик је нашег шлампераја, нашег односа према друштвеној имовини. *ВУС 1973.*

шлàнг и **шлàнк** прид. непром. нем. варв. *витак, танак.*

шлàпа ж (ген. мн. шлāпā) нем. **1.** *мека и лака кућна обућа; патика, папуча.* — Дај ми шлапе, скини ми чизме. *Крл.* **2.** ж и м ир. *човек слабе воље, папучар. Ред.*

шлàпкање с *гл. им. од шлапкати.*

шлàпкати, -ām несврш. *шљапкати.* — Мало, па те исте нануле, шлапкајући по голим петама ... затрупкаше горе уз минаре. *Сиј.*

шлапр̀так, -тка м покр. = шлапрчак *покварено јаје, мућак.* — По бијелу дану три стотине ... шлаптака сасуо народ на Марка. *Ков. А.*

шлàпрук м нем. варв. *кланица.* — Тога човјека би требало на шлапрук, па мањем по глави. *Матош.*

шлапр̀чак, -чка м = шлапртак. *Бен. Рј.*

шлараф̀ија ж нем. *измишљена земља изобиља и богатства без рада, земља дембелија. Бен. Рј.*

шла̑ух м нем. варв. *гумена цев за поливање баште, за вађење течности из бурета, црпење воде и сл.* — Пазио је само да се шлаухови не закаче за неки од анкера. *Дав.*

шлаф̀рок м нем. варв. *кућна хаљина, кућни капут.* — У болници му свукоше хаљине, дадоше му . . . плав шлафрок. *Јакш. Ђ.* Жена у жутом шлафроку . . . натресала је постељину на веранди. *Донч.*

шлѐм, шлѐма, ијек. шљѐм, м нем. *заштитна метална капа, кацига.* — Један ватрогасац, са шлемом на глави, стајао је поред врата. *Уск.* Све врви од војника под шљемовима. *Донч.*

Изр. плави шлемови *војници које Организација уједињених народа шаље ради интервенције у земље у којима су угрожени светски мир и основна људска права.* — Виђење сигурности усвојило је . . . да се на Средњи исток упуте . . . »плави шљемови«. *Вј. 1973.*

шлѐндријā̏н м нем. варв. **1.** *аљкав, неуредан човек.* — Не треба и она [деца] да буду шлампава и шлендријани. Реда! Реда! *Поп. Ј.* **2.** *аљкавост, неред, запуштеност; јавашлук.* — Ступили [смо] у ново доба, којему ће првом задаћом бити да укине стари шлендријан. *Коз. Ј.*

шлѐп, шлѐпа м нем. **1.** *дугачак скут женске хаљине који се вуче по земљи.* — Замишља како ће да узме белу хаљину за венчање, па ће да има . . . дуг шлеп који ће да носе њене ученице. *Рист.* **2.** *теретни брод без мотора, који се везује за тегљач (1), тегленик, тегленица.* — Доље на Сави . . . клизе и звекећу ланцима скеле и шлепови. *Сим.* Истоваривали смо последњи шлеп. *Пол. 1974.*

шлѐпа̄р, -а и **шлѐпа̄р,** -а́ра м *крманош на шлепу (2).* — Не спавају . . . ни сплавари ни рибари ни кондуктери ни шлепари на земним и воденим путевима света. *КН 1959.*

шлѐпара ж и **шлѐпер** м *брод који вуче шлепове, тегљач (1), реморкер. Бен. Рј.*

шлѐпати, -а̄м несврш. = шлеповати *теглити шлеп, упоште вући:* ~ камион. *Кл. Рј.*

шлѐпкати, -а̄м несврш. оном. *шљапкати.* — Мала Года . . . је босонога по води шлепкала. *Дов.*

шлѐповати, -пујѐм несврш. = шлепати. *Кл. Рј.*

шли̏нгање с *гл. им. од шлингати.*

шли̏нгати, -а̄м несврш. нем. варв. = шлинговати *вести; украшавати везом или чипком.* — На кућним вратима помоли се . . . снаша . . . у бијелој шлинганој кошуљи. *Кос.*

шлингѐра̄ј, -а́ја м нем. варв. *вез; чипка (на рубљу).* — Круто рухо само шушти на њима, а вјетар им . . . надиже руб од шлингераја. *Мих.* Још два-три дана, па ћемо скинути ову кошуљу са два реда шлингераја. *Сек.*

шли̏нговање с *гл. им. од шлинговати.*

шли̏нговати, -гујѐм несврш. варв. = шлингати. — Девојке спремају шлинговане сукње за рогаљ. *Срем.*

шли̏пер м енгл. варв. *железнички праг, дрвена или гвоздена подлога за железничке шине.* — Да ли ћу . . . наћи какво парче даске, који иструлели шлипер. *Нуш.*

шлѝс узв. оном. *в. шљис. Вук Рј.*

шли̏ф, шли̏фа м нем. варв. *углађено понашање, финоћа, отменост.* — Нека добије мало . . . дипломатског шлифа. *Кол.*

шли̏фер м нем. варв. *навлака за постељне покриваче, јоргански чаршав и сл. Бен. Рј.*

шли̏фовано̑ст, -ости ж *особина онога који је шлифован, углађеност, финоћа.* — Стари шпијун, дипломата . . . одскаче шлифованошћу од осталих саучесника. *НК 1946.*

шли̏фовати, -фујѐм сврш. и несврш. нем. (*у*)*глачати,* (*у*)*гладити,* (*из*)*брусити.* — У библиотеци . . . иза шлифованог биљура, дебели томови укоричени. *Вучо.*

шли̏ц, шли̏ца м нем. варв. *прорез, разрез (на одећи).* — Ју, извините . . . рече домаћица загрћући се великом марамом и намештајући шлиц на сукњи. *Срем.*

шло̑г м **1.** = шлаг (2). — Немој тако журити, умориће се, удариће те »шлог«. *Петр. В.* **2.** = шлаг (3). — Сав »есцајг« је био старога шлога, добро очуван, али давнашњи. *Срем.*

шло̀герица ж нем. варв. *гатара, врачара, картара.* — Окреће шалицу у руци и говори гласом шлогерице за коју не постоји тајна. *Донч.*

шло̀гӣра̄н, -а, -о = шлагиран. — Толико [се] срдила да је пала шлогирана. *Рад. Д.*

шлоги́рати се, шло̀гӣра̄м се сврш. = шлагирати се.

шло̀пнути, -нӗм сврш. оном. *пасти уз туп удар.* — Чули су како је мртво тијело . . . шлопнуло кроз прозор. *Крл.*

шло̀сер м нем. варв. *бравар.* — Хватала га паника од лопова . . . шлосери с калаузима . . . су му били сумњиви. *Вучо.*

шло̀серскӣ, -ā, -ō̄ *који се односи на шлосере, који припада шлосерима, браварски:* ~ занат, ~ алат.

шлу̑с м нем. варв. *крај, свршетак (обично с везником »и« у узвичном значењу: готово, свршено).* — Требао је поставити једног свог генерала и шлус! *Кол.*

шља̏ка[1] ж покр. *штака, штап.* — Најприје уђе један хроми на двјема шљакама. *Бег.* Људи га слушају ослоњени на своје шљаке. *Ћоп.*

шља̏ка[2] ж нем. *минерална смеса која отпада при топљењу метала, дрозга, згура, троска (I).* — Знојио [се] код високе пећи гурајући шљаку. *Сим.* Термоцентрала у Трбовљу годишње испушта у Саву ... шљаке у количини од 40—50 тисућа тона. *Вј. 1973.*

шља̏кавица ж шатр. *шамар. Деан. Рј.*

шља̏кār м *радник који избацује шљаку*[2]. — Ту су браћа Јакићи, неколико рудара, шљакар Милан. *Сим.*

шља̏каст[1], -а, -о *који се поштапа шљаком, штаком, који иде на штакама.* — Ту ... не може доспјет ... баш свака шљакаста бака. *Ков. А.*

шља̏каст[2], -а, -о *који личи на шљаку*[2]; *који потиче од шљаке*[2]. — Својим млаким, широким замасима [ветар] диже белу шљакасту прашину. *Дав.*

шља̏кати, -ā̏м несврш. шатр. *радити.* — Шљакају и шљокају — то им је све. *Дав.*

шља̏кӣште с *место где је била шљака*[2] *или где се баца шљака; гомила шљаке.* — Сада су прекривене [равнице] стотинама шљакишта где је примитивно топљена руда. *Пол. 1958.*

шља̑м м (лок. шљáму) нем. **1.** *муљ, блато, талог.* — Сав шљам и песак што иде из језера заустави се на самом изласку Бојане. *Нен. Љ.* **2.** фиг. *најгори друштвени слој, олош, багра.* — По варошима се мобилиса казнена војска састављена од наредника и другог шљама. *Лал.*

шља̏мпав, -а, -о *шлампав.* — Генерал Јодл не може да свуче с лица ... онај шљампави недостатак укуса и смисла за форму. *НК 1946.*

шља̏нак и **шља̏нак,** -нка м *в. чланак.* Изр. цевасти, ијек. цјевасти ~ зоол. *врста мекушца* Solen vagina. *Финк.*

шља̏п (обично поновљено) *узвик за подражавање шума који се чује при удару о водену површину или при гажењу по води и блату и сл. Бен. Рј.*

шља̏пав, -а, -о *шлампав.* — Пружајући му своју пуну и шљапаву десницу, сети се да је то ... »крупна зверка из њихове партије«. *Маш.*

шља̏пā̏ње с *гл. им. од шљапати.*

шља̏пā̏т м оном. *шум који се чује при удару о водену површину и сл.; удар који ствара тај шум;* исп. шљап. — Бућнула је руком у воду да проба њену топлоту, а таласићи и шљапат длана по води подсетили су је на купање детета. *Ћос. Д.*

шља́пати, шљāпā̑м несврш. оном. *гацати по води, блату и сл., или ићи у пространој мекој обући или босоног, стварајући шум »шљап-шљап«; ударањем или кретањем стварати такав шум.* — Руши се кров — кесио се Санто ... шљапајући по води. *Франг.* Не дишем тренутак, ослушкујем: нико за мном не шљапа. *Јевт.*

шља̏пити, -ӣм сврш. оном. *ударити, лупити стварајући шум »шљап«; ошамарити, шопити. Вук Рј.*

шља̏пкавица ж *кальуга, локва. Р-К Реч.*

шља̏пкā̏ње с *гл. им. од шљапкати.*

шља̏пкати, -ā̏м несврш. оном. **1.** *дем. према шљапати; шљапати.* — Смајо је ... шљапкао расквашеним двориштем. *Куш.* Једна стара жена пређе преко дворишта шљапкајући папучама. *Ћос. Б.* **2.** *учестано ударати, лупкати стварајући шум »шљап-шљап«.* — Мркозеленкаста вода равномерно шљапка о кључун чамца. *Ћос. Д.*

шља̏пнути, -нӗм сврш. оном. *шљапити.* — Колачић га шљапну по носу и паде на земљу. *Маш.* Нешто је шљапнуло доље у јаму. Човјек? *Вуј.*

шља̏порӗ̏ње с *гл. им. од шљапорити.*

шља̏порити, -ӣм несврш. оном. *ударајући о што стварати шум »шљап-шљап«, шљапкати (о киши).* — Крупне капи [су] ... шљапориле по земљи. *Јак.*

шља̏птā̏ње с *гл. им. од шљаптати.*

шља̏птати, шљāптӗ̄м несврш. *шљапати.* — Вуку сељаци дрва ... шљапћу босим ногама ... по раскаљаном путу. *Андр. И.*

шљапу̏тало с и м *брбљивац, блебетало. Р-К Реч.*

шљапу̏тā̏ње с *гл. им. од шљапутати.*

шљапу̏тати, шљāпућӗ̄м несврш. *брбљати, блебетати. Деан. Рј.*

шља̑с *узвик за подражавање шамара, шљис, пљас. Р-К Реч.*

шља̏хта ж пољ. ист. *некадашње пољско мало племство.*

шља̏хтић м ист. *припадник шљахте, некадашњи пољски племић.* — Та емиграција, то је клика шљахтића, однарођена каста људи. *Пол. 1944.*

шље- *в. сле-.*

шљѐвак, -вка м дијал. покр. *коритаст лимени суд који се подмеће под печењицу на ражњу да се у њ слива маст. И-Б Рј.*

шљѐм, шљѐма, ек. шлѐм.

шљѐмā̏ње с *гл. им. од шљемати.*

шљѐмара ж и м пеј. *особа која шљема, пијаница, бекрија.* — То и јесте мушкарац, а не те ... шљемаре на екс и брудершафт. *Дав.*

шљѐмáрка ж зоол. **а.** *птица из реда кукавица која на затиљку и темену има уздигнуто црвено перје налик на шлем*; шарена ~ Turacus fischeri. *ЕЛЗ.* **б.** мн. *породица афричких птица из реда кукавица* Musophagidae. *И.*

шљéмати, шљѐмăм несврш. нем. пеј. *претерано пити алкохолна пића, локати.* — Од поноћи до поноћи смена за сменом шљема ракију. *Дав.*

шљѐме *в. слеме.*

шљѐмúшље с бот. *в. дивља леска (уз леска изр.). Р-К Реч.*

шљѐп *в. шлеп.*

шљеп- *в. слеп-.*

шљéпање с *гл. им. од шљепати.*

шљéпати, шљѐпăм несврш. *ударати длаком, пљескати.* — Смејао се на сав глас ... и шљепао Криса по шињелу. *Пол. 1973.*

шљѐпити, -ӣм сврш. *ошамарити, шљиснути. Р-К Реч.*

шљѐпић, -и̏ћа м дијал. покр. *мрачан простор или мрачна просторија*; фиг. *тамница, затвор.* — Гурнуше [ме] у тај шљепић. *Матош.* Поста дерач у клаоници, пак рибар, пак факин, и све тако на измјену, одмарајући се често у шљепићу. *Мат.*

шљѐпкање с *гл. им. од шљепкати (се).*

шљѐпкати, -ăм несврш. оном. *шљапкати.* — Газе шљепкајући натопљеним опанцима. *Рад. Д.* Да је сада овде, као дете би га шљепкала по образу. *Ђос. Д.* Он се савија ... шљепка коња по зној̏ном врату. *Пол. 1974.*

~ **се** *стварати шум »шљап-шљап«.* — Под ногама усамљена путника ... шљепка се густо, хладно блато. *Ранк.*

шљѐпнути, -нѐм сврш. оном. *шљапити, шљапнути.* — Понекад одозго шљепне пласа снијега. *Лал.*

шљѐсти *в. сљести.*

шљи̏ва ж (ген. мн. шљи̏вā) бот. и агр. *воћка из пор. ружа* Prunus domestica *с меснатим плавичастим јајоликим коштуњчавим плодом, који се свеж или прерађен користи у исхрани и од кога се пече ракија шљивовица; плод те воћке.*

Изр. вратити, враћати шљиве за брашно *узвратити, узвраћати истом мером, на исти начин, вратити, враћати мило за драго.* — Што је ко био према њој безобразнији, и она му је оштрије враћала шљиве за брашно. *Ад.*

шљи̏ва ж *шљивовица.* — За добрих година могао је испећи по триста ока љуте шљиве, све кô грома! *Коч.* Још увијек пуши ... а понекад и чашицу домаће шљиве. *Вј. 1973.*

шљи̏вāк[1], -а́ка м *шљивик.* — Шљиве су рудиле по младим шљивацима. *Уск.* Сетио сам се цркава по шљивацима и по ливадама. *Пол. 1970.*

шљи̏вāк[2], -а́ка м ист. *млетачки дукат, цекин. Вук Рј.*

шљи̏вāр м **1. а.** *трговац шљивама. Вук Рј.* **б.** *одгајивач шљива.* — Посланици ... били су једногласни у оцени да би то угрозило ... статус наших шљивара. *Пол. 1970.* **2.** ист. *хрватски сеоски мали племић.* — Чудна ли чуда велико племство! Шљивари, племениташи и аналфабети! *Кол.* **3.** зоол. *врста слатководне рибе, скобаљ, подуст.* — Задњи се појављују уски шљивари с тамномодром њушком напријед. *Сим.*

шљи̏вāр, -а́ра м *шљивик.* — Станка замаче за шљивар испод куће. *Ранк.* Три краветине музаре са силним вименима њишу се ... у шљивару. *Ков. А.*

шљивàрија ж ист. **1.** *имање, посед шљивара (2), пољско добро хрватског сеоског племића.* — Имаде малу шљиварију — добарце од неколико јутара. *Ђал.* Путем ... разговарамо о ... парцелирању пропалих шљиварија у корист народа. *Матош.* **2.** зб. *шљивари, хрватско сеоско племство.* — Нијесмо се могли отрести друштва околишне шљиварије. *Леск. Ј.*

шљивàрица ж ист. *припадница хрватског сеоског племства, племићка.* — Наш мајор ... био се загледао ... у »шљиварицу« младу, и узели се. *Марк. Ф.*

шљи̏вāрка ж **1.** *шљиварица.* — Грофова Цељских, који су Веронику, шљиварку, удавили ... овдје нема. *ВУС 1973.* **2.** зоол. покр. *гундељ. Вук Рј.*

шљи̏вāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на шљи̏вāре.* — Ја сам једини остатак од старе шљиварске лозе. *Матош.* Сензалио [је] код житарских и шљиварских трговаца. *Ранк.*

шљивáрство с агр. *гајење шљива; пољопривредна грана која се бави гајењем шљива.* — На проблем шљиварства треба гледати као на централно питање нашега воћарства. *Вј. 1960.*

шљи̏васт, -а, -о *сличан шљиви (обично обликом или бојом)*; исп. шљиваст о.

шљи̏васто прил. *у облику шљиве, попут шљиве.* — Стезник ... шљиваст о истурује вршкове грудију. *Јел.*

шљи̏вастоплā̏в, -а́ва, -а́во *плав као шљива.* — У малој ... куполи шљивастоплавог неба ... клечи понизна ... жена. *Божић.*

шљивáче, -ета с *мали шљивик.* — Служим Ђорђа Катића да ми да оно шљиваче накрај села. *Ћос. Д.*

шљи̏вик, -и́ка м *шљивов воћњак.* — У мајуру ... су били непрегледни шљивици. *Том.* Валовита долина [је] ... прекривена њивама, испашама и шљивицима. *Андр. И.*

шљи̏вин, -а, -о *који се односи на шљиву, који припада шљиви, који потиче од шљиве и сл.:* ~ лист, ~ стабло, ~ плод.

шљи̏вић м *младо шљивово дрво, младица шљиве. Вук Рј.*

шљи̏вић, -и́ћа м *млади шљивик; шљивик.* — Озгор из шљивића дигоше [се] двоје. *Ранк.*

шљи̏вица ж *дем. од шљива.*

шљи̏вка ж *шљивовица.* — Ахмет ... искапи шљивку с ногу. *Дав.* Минералне воде ... одлично иду и уз »љуту«, уз »шљивку«, меку или тврду. *ВУС 1973.*

шљи̏вњāк, -а́ка м *шљивик.* — По шљивњаку што га је он засадио — пуштаће се козе и крмче да брсте омладе и риљају коријене. *Лал.*

шљи̏вов, -а, -о *који се односи на шљиву, који припада шљиви, начињен од шљиве:* ~ дрво, ~ ракија.

Изр. ~ грана шаљ. *ракија;* накитио се шљивовом граном, убила га шљивова грана и сл. шаљ. *пијан је, опио се.*

шљи̏вовāн м покр. *шљивовица.* — Биће ракије, биће мученице, биће шљивована. *Лал.*

шљи̏вовац, -о̄вца м **1.** *шљивов штап. Вук Рј.* **2. а.** *чорба, јуха од шљива. И-Б Рј.* **б.** *компот од шљива. Р-К Реч.*

шљи̏вовача ж *шљивов штап. Вук Рј.*

шљи̏вовӣк м **1.** *шљивовац (2). Вук Рј.* **2.** *шљивова комина, дроп.* — Де ти мени плати оне каце! ... Сав ми шљивовик истекао, онолики ми мал пропаде. *Глиш.*

шљи̏вовина ж *шљивово дрво (као грађа). Рј. А.*

шљи̏вовица ж *шљивова ракија.* — Спремио је шљивовице трогодишњице. *Шен.* Пили су златну густу манастирску шљивовицу. *Чипл.*

шљи̏вовичā̏р м *онај који радо пије шљивовицу.* — Шљивовичари нису могли на миру да испијају своје чокање. *Пол. 1959.*

шљи̏вō̏вка ж *шљивовица.* — Подај нам на воз капљицу шљивовке да наквасимо озебла уста. *Ков. А.*

шљи̏воточ м зоол. *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш чија женка носи јаја у зелено и плоду шљиве* Rhynchites cupreus. *Бен. Рј.*

шљи̏вош, -о̀ша м покр. *остатак шљивове комине после печења ракије, џибра; шљивова комина. И-Б Рј.; Рј. А.*

шљи̏вскӣ, -ā, -ō *који се односи на шљиве:* шљивска каца.

шљи̏г м (лок. шљи́гу) *опало лишће и други биљни делови који труну на земљи; хумус.* — Вода ... низа стране ... сноси најпре лакши шљиг а после и тежу земљу све дотле док се такова места најзад у голе клисуре не претворе. *Панч.*

шљи̏с (често поновљено) *узвик за подражавање звука којим је пропраћен ударац длаком по телу, нагло упадање у воду или кретање по њој и сл., пљас.* — Да си га заокупио ... шамарима! Па шљис одовуд, шљис одонуд! *Срем.*

шљи̏скав, -а, -о *пропраћен звуцима сличним узвику »шљис-шљис«.* — Ове речи проврати ... ударац шаком ... онда шљискави одјеци ударача жилом. *Вас.*

шљи̏скавица ж оном. **1.** *шљакавица, шамар. Р-К Реч.* **2.** *лапавица, суснежица. И.*

шљи̏скā̏ње с *гл. им. од шљи̏скати.*

шљи̏скā̏ње с *гл. им. од шљи̏скати.*

шљи̏скати, -ā̏м несврш. оном. *кретати се или ударати стварајући шумове »шљис-шљис«.* — Она иде, жмрњка, шљиска, хита. *Кош.* Блато је кроз пукотине шљискало увис. *Пол. 1973.*

шљи̏скати, шљи̏скā̏м несврш. пеј. *шљемати. Р-К Реч.*

шљи̏скац *узвик за подражавање шамара, шљас, шљис. Р-К Реч.*

шљи̏снути, -нē̏м сврш. оном. **1.** *ударити; ошамарити, пљаснути.* — Намесник изненада осети жељу да шљисне пана Заглобу. *Кнеж. Л.* **2.** *нагло потећи, шикнути.* — Испод ње [цигле] је шљиснуо млаз смрдљиве течности и старца пљусну по лицу. *Пол. 1974.*

шљо́ка[1] ж **1.** *ситна танка сјајна метална или стаклена обично округла плочица, пробушена на једном месту, која се у нискама нашива као украс на одећи.* — Куповао му зелене чарапе ... са шљокама. *Коз. И.* **2.** мн. *украс од ниски сјајних новчића.* — Извади из ... мараме ... »шљоке«, а то је пет до шест ниски самог цванцика. *Вес.*

шљо́ка[2] ж шаљ. и пеј. *слаба ракија; ракија.* — Шта раде ти људи недељом, суботом? Пију ... А даје ли им се нешто боље од шљоке? *Дав.*

шљо̀кав, -а, -о пеј. *својствен ономе који шљока, пијанички.* — Пробуди директора ... иначе ћу ти њокалицу твоју шљокаву да смрскам! *Дав.*

шљо̏кӑр м пеј. *онај који шљока, појаница*; исп. шљокати². — Скупише ... оне лезилебове ... шљокаре. *Дав.*

шљо́кати¹, шљо̑кӑм несврш. *украшавати шљокама*¹, *нашивати шљоке*¹. — Носиле [су] ципеле или шљокане опанке. *Коз. И.*

шљо́кати², шљо̑кӑм несврш. пеј. *пити шљоку*², *опијати се*. — Шљакају и шљокају — то им је све. *Дав.*

шљо̏кица ж *дем. од шљока*¹; *шљока*¹. — Зубун бео као снег, а по њему ... трепере сребрне и златне шљокице. *Јакш. Ђ.* Шљокице на хаљиницама биле су роза. *ВУС 1970.*

шљо̏нути, -нём сврш. *попустити у напетости (о ономе што је разапето), спласнути*. — Ако напон изнутра није велик, ни мембрана ћелијина неће разапета бити, шљонуће, набраће се у боре. *О 1875.*

шљо̏пнути, -нём сврш. оном. *пасти или ударити стварајући туп звук, треснути, љоснути*. — Та маса пијаног меса шљопнула [је] под зид ... као мртва ствар. *Крл.*

шљо̏чица ж *дем. од шљока*¹, *шљокица. Р-К Реч.*

шљуб- *в. слуб-*.

шљу́бити (се) *в. слубити (се)*.

шљу̏к м анат. покр. *горња ножна кост*. — И путаља мало дохватио, са врх кука до задњијег шљука. *НПХ.*

шљу̏ка ж (ген. мн. шљу̏кā) зоол. **1. а.** *птица из истоимене породице, из реда штакара* Gallinago. **б.** мн. *породица барских и шумских птица дугих ногу, танког, дугачког и на крају одебљалог кљуна, земљасте боје перја и врло укусна меса* Scolopacidae. *Терм. 4.* **2.** покр. *врста морске рибе. Рј. А.*

Изр. барска ~ *в. ритска шљука*; бената ~, ~ бена *в. шумска шљука*; велика ~ Gallinago major; морска ~ *врста морске рибе* Centriscus scolopax; ритска ~, ~ кокошица *барска птица* Gallinago (Capella) gallinago; шумска ~ *шумска птица* Scolopax rusticola; нашла ~ прдавца *нашли су се они који једно другом одговарају*; исп. нашла вреће закрпу (уз вреће изр.).

шљу̏нак, -нка м (обично зб.) *ситни комадићи стена које је морска или текућа вода својим кретањем заоблила и који се употребљавају као грађевински материјал; један такав каменчић, облутак*. — Тај дио дворишта ... набијен [је] шљунком. *Пав.* Оде уз поток, купећи ... обле шљунке и гађајући врапце и сенице. *Ранк.*

шљу̏начкӣ, -ā, -ō̑ *који се односи на шљунак, настао од шљунка, прекривен шљунком и сл.*; исп. шљунчан. — Има река поред којих се на разним висинама налази по седам шљуначких тераса. *Жуј.*

шљу̏нкара ж *простор на коме се припрема шљунак за грађевинске радове*; исп. шљунчара. — Омладинске радне бригаде ... изградиће приступне путеве до каменолома, кречана и шљункара. *Б 1958.*

шљу̏нкаст, -а, -о *који је као шљунак, сличан шљунку. Р-К Реч.*

шљунко̀вит, -а, -о *који садржи шљунак, богат шљунком, пун шљунка*: ~ корито реке, ~ обала. — Истог дана изложили су их ... на шљунковитој заравни поред ... чесме. *Ћоп.* Око њих [кућа] је цвијеће, шљунковита стаза води вратима. *Вј. 1972.*

шљу̏нути се, -нём се сврш. покр. *смањити се, опасти, спласнути. Р-К Реч.*

шљу̏нчан, -а, -о *покривен, посут шљунком*. — На дивној шљунчаној плажи ... нашли смо неколико пјевача из Београда. *ВУС 1970.*

шљу̏нчара ж *шљункара*. — Унесрећени су се аутомобилом ... у пролазу крај шљунчаре ... строваливши у провалију. *Вј. 1970.*

шљу̏нчати, -ā̄м несврш. *посипати шљунком. Прав.*

шљу̏нчић, -а и **шљу̏нчић,** -и́ћа м *дем. од шљунак; каменчић, камичак, облутак*. — Шљунчићи јаче зачорокнуше испод терасе. *Сек.*

шљу̏пка ж енгл. пом. *отворен чамац ратне морнарице са шест до осам весала. ЕЛЗ.*

шљу̏чӑр м **а.** *ловац на шљуке. Вук Рј.* **б.** *онај који радо једе шљуке. И.* **в.** *ловачки пас обучен да хвата шљуке. И.*

шљу̏чнӣ, -ā, -ē = шључји *који се односи на шљуке*: ~ месо.

шљу̏чнца ж *дем. од шљука.*

шљу̏чјӣ, -ā, -ē = шључнӣ.

шма́гља м и ж покр. *шмокљан, шмокљо*. — Ја хоћу да будеш човјек, а не шмагља. *Ков. А.*

шма̏јсер м нем. *врста кратке машинске пушке*. — Негде у близини штепао је шмајсер *ЛМС 1951.*

шма̏јхлати, -ā̄м несврш. нем. варв. = шмајхловати *удварати се, ласкати, улагивати се. Кл. Рј.*

шма̏јхлер м варв. *удварач, ласкавац*. — Никакав »шмајхлер« или ласкатељ [нисам], али што је истина, истина! *Срем.*

шма̏јхловати, -лујём несврш. варв. = шмајхлати. — Ви фурт шмајхлујете. *Срем.*

шма́њак, -њка м бот. покр. *в. огрозд. Тод.*

шма̏рн м нем. варв. **1.** *посластица од издробљених палачинки и разних додатака.*

Бен. Рј. **2.** фиг. *безвредна ствар, ситница, тричарија, трице.* — А остало је све шмарн! Банда! *Крл.*

шмёкати, -ам̄ и **шмёковати,** -кујём несврш. нем. варв. **1.** *бити по укусу, пријатно деловати, пријати (о јелу и пићу).* — Луда врућина ... како ти је шмекало [пиво], а? *Куш.* **2.** (кога) (обично одрич.) *показивати наклоност према некоме, радо примати у друштво (некога).* — У последње доба није ме »шмекао«. *Матош.*

шмӣгав, -а, -о *шкиљав. Р-К Реч.*

шмӣгавац, -авца м *шкиљавац. Р-К Реч.*

шмӣгалица ж зоол. покр. *птица певачица из рода пастирица, бела пастирица* Motacilla alba; исп. пастирица (3). *Финк.*

шмӣгнути, -нём сврш **1.** *утећи, шмугнути.* — Оно двоје шмигнуше као опарени. *Франг.* **2.** (из руку) *исклизнути, измигољити се. Деан. Рј.*

шми́зла[1] ж фр. покр. *везена кошуља. Вук Рј.*

шми́зла[2] ж нем. *помодарка, кађиперка, кокета; жена лаког морала.* — Ваљда имаш шмизлу ... љубазницу ... То, не! Имам драгану, поштену девојку. *Моск.; Кл. Рј.*

шми́кати, шмӣчём *несврш. и уч. према шмикнути.*

шми́кнути, шмӣкнём сврш. *шумно дунути кроз нос (у љутњи, нервози и сл.), шмркнути.* — Бикан зловољно шмикну. *Ћоп.*

шмӣктање с *гл. им. од шмиктати.*

шмӣктати, шмӣкћем несврш. *шмркати. Р-К Реч.*

шмӣнка ж нем. *средство за улепшавање лица (помада, пудер, руж и сл.); средство за дотеривање лика глумца према улози коју игра.* — Размазује шминку, боји нокте и удружује трепавице. *Сим.*

шмӣнкање с *гл. им. од шминкати (се).*

шмӣнкати, -ам̄ несврш. *улепшавати, дотеривати шминком:* ~ усне; ~ глумца. ~ **се** *повр.*

шмӣкер м *позоришни радник који шминка глумце.* — Неколико кућа даље становао је наш позоришни шминкер. *ЛМС 1960.* Из Париза су стигли фризери, шминкери. *ВУС 1971.*

шмӣнкерница ж *просторија у којој ради шминкер.* — Водите га у шминкерницу и појачајте му очи. Одвели су ме и премазали ми обрве неком бојом. *Пол. 1959.*

шмӣнкерскӣ, -ā, -ō *који се односи на шминкере:* ~ посао.

шмӣр м (лок. шмӣру) нем. *маст, мазиво.* — Стао [их] је оба мазати некаковим »шмиром«. *Ков. А.*

шми́ра ж нем. пеј. *слабо путујуће позориште; позоришна трупа, позоришно дело, глума и сл. на најнижем нивоу; нешто лоше изведено.* — Гошић никада није хтео ... јевтине и вулгарне ефекте, бежао је од шмире као од најцрњег врага позоришне уметности. *Поз. 1948.* То је шмира, а не драма. *Кол.* Запријетила је озбиљна опасност да се доживљаји Роће Петровића, његове жене Олге ... не претворе у »шмиру« и постану досадни. *ВУС 1973.*

шмӣрант м *слаб глумац.* — Кога сте ми врага довели на аудицију тога шмиранта! *Бег.*

шми́рати, шмӣрām несврш. нем. *мазати, подмазивати;* фиг. *удварати се некоме, облетати око некога.* — Прича се да сам и ја око ње »шмирао«. *Матош.*

шмӣргл м и **шмӣргла** ж нем. **1.** мин. *ситнозрни кристализовани корунд, минерал велике тврдоће, смирак.* — Шмирглом се може мјерити да је тај слој ... много тврђи од алуминијумског лима. *Кем.* **2.** *прах корунда помешан с одговарајућим примесама и налепљен на папир или платно, који служи за глачање и чишћење метала и обрађеног дрвета.* — Корунд ... иситњен у прах [служи] као шмиргла. *НХ.*

шмӣргласти, -ām несврш. *чистити, глачати шмирглом.* — Кухари шмирглају котлове. *Крл.*

шмӣргл-пӣпир, -ира м *шмиргл (2).* — Брусили [смо] »шмиргл-папиром« држаље за пера. *Чол.*

шми́тање с *гл. им. од шмитати.*

шми́тати, шмӣтām несврш. *ићи тромо, лењо, вукући ногу за ногом, гегати (се). Р-К Реч.; Деан. Рј.*

шмо́кља м (вок. шмо̑кљо) = шмокљо *шмокљан.*

шмо̀кљав, -а, -о *ограничен, глуп; сметен, смушен.* — Дошао [је] сресни начелник са иследником и шмокљавим официром. *Моск.*

шмо̀кљаво прил. *глупо, блесасто; сметено.* — Шмокљаво салутира и ... издиже главу. *Божић.*

шмо̀кљан м *ограничен, глуп човек, глупак; сметењак.* — Гледајте шмокљана, боји се девојака! *Поп. Ј.*

шмо̀кљанаст и **шмо̀кљаст,** -а, -о *приглуп, будаласт, шмокљав.* — Добар [је] као рајска душа, прикротак и шмокљанаст. *Рад. Д.* Прави [си] шоња, сто гради шмокљас' и слабић ка' да си мађије целог света попио. *И.*

шмо́кљо, -а и -ē м (вок. шмо̑кљо) = шмокља.

шмо́ља м *слабић, шоња, шмокљан.* — Слободно сад плачи, али да знаш, шмоља си, а не мушкарац! *Дав.*

шмо̑нцес м хебр. *празна прича, брбљарија, глупост, трабуњање.* — Ово што ви причате јесте шмонцес. *Крл.*

шмр̀дати, -ам несврш. покр. *мешати се у све, завиривати свуда, забадати нос у све. Деан. Рј.*

шмрѐка ж бот. *в. смрека (1).* — Умјесто мртвих таласа шмреке извирују из сикрепа. *Јел.*

шмрѐковина ж *в. смрековина (б). Бен. Рј.*

шмрѐкуљā̄р и **шмрȉкуљā̄р** м зоол. *в. смрекар. Бен. Рј.*

шмр̀к м (лок. шмр̀ку) **1.** *пумпа, црпка; гумено црево којим се под притиском избацује вода у млазевима.* — Сркао је кафу да се чуло као кад се шмрком пумпа вода из подрума. *Срем.* Доћи ће градски ... чистачи с воденим шмрковима и ... опрати сву ту пржавштину. *Матк.* **2.** *количина бурмута која се узима за једно ушмркивање.* — И ревизора гледаћемо да понудимо неким шмрком чемерике, да види и господин како се кија. *Јакш. Ђ.* Шмркну подобар шмрк бурмута. *Креш.*

шмр̀ка м (вок. шмр̀ко) = шмрко *шмркавац.* — Скидај гаће, шмрко! Баш сам за тебе дебелу шибу изабрао! *Пол. 1958.*

шмр̀кав, -а, -о *који стално шмрче; балав.* — Шмркаво мамино дијете стало је да цмиздри, да се пренемаже. *Крл.*

шмр̀кавац, -āвца м *шмркав дечак; балавац, малишан.* — Поступају с њим као са шмркавцем. *Кол.*

шмр̀кавица ж *шмркава девојчица; балавица, малишанка. Деан. Рј.*

шмр̀кā̄вче, -ета с *мало дете, балавче. Рј. А.*

шмр̀кā̄ј м *шмрк (2).* — Бурмутица ... свеудиљ клопоће, како ју кројач, грабећ шмркај за шмркајем, отвара и затвара. *Јурк.*

шмр̀каљ, -кља м *бале из носа, слине. И-Б Рј.*

шмр̀кā̄ње с *гл. им. од шмркати.*

шмр̀кати, шмр̀чēм несврш. оном. **а.** *учестано шумно увлачити кроз нос бале и уопште неку течност (воду, ракију и сл.) или ситне честице неке материје (бурмут, дуван и сл.); шумно избацивати из носа слуз или неку другу течност.* — Директор је говорио очински, шмркао, и гутао прекинуте речи. *Сек.* Страствено је ... шмркао бурмут. *Кол.; Деан. Рј.* **б.** *плакати испрекидано и шумно дишући.* — Стигли су избезумљени. На улазним вратима ... почели су да шмрчу ... Кад су га видели непомичног ... закукали су гласно. *Вучо.*

шмр̀кӣш, -йша м зоол. *врста слатководне речне рибе, бодљиви гргеч* Acerina cernua. *Бен. Рј.*

шмр̀кље ж мн. *бале, слине. Бен. Рј.*

шмр̀кљивац, -йвца и **шмркљȉвац,** -вца м *шмркавац. Бен. Рј.*

шмр̀кљивица и **шмр̀кљȉвка** ж *шмркавица.* — Зато ти ја видим ту шмркљивку ... како постајкује на уличним вратима. *Киш.; Рј. А.*

шмр̀кнути, шмр̀кнēм сврш. оном. *једним дахом шумно увући кроз нос бале и уопште неку течност или ситне честице неке материје (бурмут, дуван и сл.); шумно избацити слуз из носа.* — Кад Поте не доби очекивани други шамар он ... шмркну и продужи посао. *Срем.* Свећеник је ... шмркнуо бурмута и растворио бревијар. *Бен.*

шмр̀ко, -а и -ē м (вок. шмр̀ко) = шмрка.

шмр̀корити, -ӣм несврш. *дем. према шмркати.* — Тка она, шмркори, сузи, и у души јој се комеша ... бес. *Рад. Д.*

шмр̀ктати, шмр̀кћēм несврш. *шмркати.* — Жене почеше да је теше, да плачу, мушки да шмркћу, окрећу главе. *Станк.*

шмркȕтā̄ње с *гл. им. од шмркутати.*

шмркȕтати, шмр̀кућēм несврш. *дем. према шмркати и шмрктати.* — Суздржано је шмркутао. *Ћоп.*

шмр̀љика ж бот. покр. *в. смрдљика (3).* — Над том рупом изникла је злољесина и шмрљика. *Љуб.*

шмр̀ћкати, -ā̄м несврш. оном. *при ходу по расквашеном блатњавом тлу стварати уједначен шум (о расквашеној обући), шљапкати, жмрћкати.* — Слуша како му опанци наизменично шмрћкају. *Рад. Д.*

шмр̀цав, -а, -о *који шмрца, балав; плачљив.* — Доведе однекуд два шмрцава малишана. *Бан.* Помолио [се] на прагу шмрцав и бос. *Ћоп.*

шмр̀цаво прил. *уз шмрцање, шмрцајући, јецајући.* — Навалише јој сузе на очи и поче шмрцаво плакати. *Мар.*

шмр̀цā̄ј м оном. *кратак дубок уздах, јецај.* — Остале су у тешкој ... тишини, коју би каткад пореметила шкрипа федера у фотељама ... или њихов шмрцај. *Бег.*

шмр̀цā̄ње и **шмр̀цȁње** с *гл. им. од шмрцати.*

шмр̀цати, шмр̀цām и **шмр̀цати,** -ā̄м несврш. оном. *плакати јецајући и шумно увлачећи бале кроз нос; шмрктати, шмрка-*

ти. — Не шмрцај, да не чује тета Тончика! *Матош.* Мешкољећи се и шмрцајући од зиме момак се ... растужио. *Ћоп.* Он не пуши — него често шмрца бурмут. *Дражс.*

шмр̏цкање с *гл. им. од шмрцкати.*

шмр̏цкати, -ам *дем. према шмрцати.* — Чула је мајку гдје шмрцка у кући. *Берт.*

шмр̏цнути, -нем несврш. оном. *дем. према шмркнути.* — Лагано ... погледа око себе, шмрцну и паде поново наузнак у кревет. *Франг.* Лука незадовољно шмрцну и одговори ... — Није мени до тога. *Ћоп.*

шмӳгавац, -авца м зоол. покр. **а.** *врста птице, обична траварка* Pratincola ruberta. *Фиш.* **б.** *в. цариħ*[2]. *Рј. А.*

шмӳгавци, -авāцā м мн. покр. *врста јела сличног попари.* — За тренутак изнесе пуну чинију накваšена хлеба у врелој води, која је зачињена и сољу и машћу ... Ето, то су вам ти славни шмугавци! *Шапч.*

шмӳгнути, -нем сврш. *неопажено и брзо се измаћи, кришом утећи, клиснути.* — Војкан и Ненад шмугнуше у шипраг. *Ћос. Б.* Помисли ... да ли да шмугне за времена куд. *Маш.*

~ **се** *шмугнути.* — Крадом се шмугну до њесе — и тога га дана нису више видјели. *Бен.*

шмӳк, шмӳка м нем. варв. *накит.* — Дугмад ... су дотле чувана заједно са женским шмуком. *Срем.*

шмӳкнути, шмӳкнēм **сврш.** *шмугнути.* — Тројица њих шмукнуше у мале, црне прегратке. *Дов.* Он је већ шмукнуо ... и изгубио се у ноћи. *Бен.*

шмӳр м (лок. шмӳру) покр. *издубена широка и велика дрвена посуда. Бен. Рј.*

шмӳрнути (се), шмӳрнēм (се) сврш. *шмугнути (се).* — Моца шмурну у дућан. *Ад.* Шмурнуо се под воду, али и више његове главе избијаше велики клобукови. *Лаз. Л.*

шмӳħ м *свећица, чепић који се ставља у чмар у случају опстипације, затвора. Р-К Реч.*

шмӳцање с *гл. им. од шмуцати се.*

шмӳцати се, шмӳцām се несврш. **1.** *смуцати се. Рј. А.* **2.** *пузати. Бен. Рј.*

шна̀јдер м нем. варв. *кројач.* — Мени држе страну шнајдери и столари. *Игњ.*

шнајдѐрā̄j, -а̏ја м варв. *кројачки посао' кројачки занат; кројачница.* — На шнајдерај сам мислила, али требало би још учити. *Петр. В.*

шна̀јдерица и **шна̀јдēрка** ж варв. *кројачица.* — Меланију је са Риналдом ... упознала шнајдерица. *Крл.* Је ли доносила шнајдерка халину? *Нуш.*

шна̀јдерскӣ, -ā, -ō *кројачки.*

шна́јца м *дем. и ир. од шнајдер.* — Чују им се тамбурице ... Певају шнајце и брице. *Срем.*

шна̀јцер м нем. варв. *направа у облику маказа за гашење свећа, усекач. Бен. Рј.*

шна́ла ж нем. варв. *копча, спона (често израђена као украс).* — Ципелице [су] с високим петама, са шналама. *Бег.*

шна̀пс м нем. варв. **1.** *ракија.* **2.** *шнапсл.* — Прође поред задњег купеа, где је ордонанс играо шнапса. *Вин.*

шна̀псл м нем. *врста карташке игре. Бен. Рј.*

шна̀пслати (се), -ам (се) несврш. *играти шнапсла.* — Виктор опет трчи за сукњама и шнапсла се. *Сим.*

шнѐкле ж мн. **1.** *зулуфи, сулуфи. Бен. Рј.* **2.** *увојци на челу, шишке.* — По челу сте редом шнекле поређали, зулове сте ситно, фино бреновали. *Срем.*

шнѐнокле, шнѐнōклā̄ ж мн. нем. варв. *врста посластице, ваљушци од тучених, мућених беланаца преливени слатким соком.*

шнѐшуа ж (обично у мн.) нем. варв. *дубока гумена обућа за снег која се назува преко обичне обуће, каљача.* — Стигао је ... у дубоким шнешуама преко ципела. *Вучо.*

шни́р м (лок. шни́ру) нем. варв. *начин састављања двеју страна обуће или одеће провлачењем врпце кроз наспрамне рупице на обема странама; ширање; шнур:* ципеле на шнир. — И ципеле [су] њене. Познајем по кожном шниру и рецкама. *Макс.*

шни́рање с *гл. им. од шнирати.*

шни́рати, шни́рām несврш. варв. *састављати, стезати провлачењем врпце кроз наспрамне рупице.* — Неки имају високе ... ципеле што се шнирају као мидери. *Дав.*

шни́т м и **шни́та** ж нем. варв. **1.** *одсечен тањи комад нечега, кришка, одрезак:* ~ хлеба, ~ сланине. **2.** *модел кроја неке одеће или њених делова изрезан од папира или простије тканине; цртеж кроја неке одеће.* — На кројачком столу ... лежали су ... шнитови ... кројачка креда ... шкаре. *Донч.*

шни́цла ж нем. варв. *танко одрезан комад меса без кости; пржено такво месо, одрезак (3):* бечка ~. — Спремила ти тета ... пасуљ са шницлама. *Матош.*

шно́ла ж нем. варв. *шнала.* — Одјевен у хлаче ... и у чарапе са шнолама. *Бал.*

шнӯр м (лок. шнӯру) нем. варв. **1.** *врпца, гајтан.* — Мушкарчићи у тегет матроским блузама, с малим пиштољкама на белим свиленим шнуревима, прилазили су му чврстим кораком. *Вучо.* **2.** *шњур*[1] *(2).* —

Тко својим одговором буде најближи истини, нек' повуче шнур. *Хорв.*

шнȕфтйкла ж нем. варв. *цепна марамица.* — Меланија брише танком шнуфтиклом нос. *Срем.*

шње- *в. сне-.*

шњȗр[1] м (лок. шњу́ру) **1.** *шнур.* **2.** карт. *улог при картању, клађењу и сл.* — Седнемо нас пет-шест у круг, уложи свако по једно дугме ... па ко изговори реч Артаксерксес, носи шњур. *Нуш.*

Изр. однети, носити ~ *постићи, постизати највећи успех; победити, побеђивати.*

шњȗр[2] м (лок. шњу́ру) зоол. покр. *морска риба из пор.* Carangidae, *ширун* Trachurus trachurus. *Бен. Рј.*

шобо̀ња̑ње с *гл. им. од шобоњати.*

шобо̀њати, -а̄м несврш. оном. *шобо̀тати.* — Имао [је] дрвену ногу, која је празно шобоњала преко моста. *Марк. М.*

шобо̀ње̑ње с *гл. им. од шобоњити.*

шобо̀њити, -ӣм несврш. оном. *шобо̀тати.* — Киша пада по ћерамиди и шобоњи. *Селим.* фиг. Све ми глава шобоњи како ме је звекнуо. *Шов.*

шо̀бо̄т м оном. *мукао, туп звук којим при удару одјекује празно буре, сличан звук при удару о што шупље или дрвено и сл.* — Медвјед ... удари шапом о шупље дебло, из којег се разлегну мукли шобот. *Куш.* Намесник слушаше једнолики шобот пљуска. *Кнеж. Л.*

шобо̀та̄ње с *гл. им. од шоботати.*

шобо̀тати, шо̀боћём несврш. оном. *тупо одјекивати под ударом (о нечему шупљем, празном); кретањем стварати мукао, туп звук.* — Кад корачам, је л' ово земљица што л' шобоће кô каква гробница. *Радич.* Мотори сад раде друкчије, шобоћу ... спуштамо се. *Пол. 1960.*

шо̀вē̄н, -е́на м *шовинист(а).* — Нападам на шовене. *Уј.*

шо̀вē̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на шовене, шовинистички.* — То је ваша глупа шовенска ... логика. *Дав.*

шовинӣзам, -зма м *реакционаран облик национализма који, приписујући вишу вредност својој нацији и потцењујући друге, тежи искоришћавању и поробљавању других нација и распиривању националне мржње (назван по имену поклоника Наполеонове освајачке политике француског војника Шовена).*

шовӣнист(а) м *онај који је затрован шовинизмом, присталица и пропагатор шовинизма.*

шовинӣстичкӣ, -ā, -ō *који се односи на шовинизам и шовинисте:* ~ мржња, ~ политика.

шовӣнисткиња ж *жена шовинист(а).*

шовр̀љуга ж зоол. покр. *в. шева;* исп. шеврљуга, чеврљуга. *Бен. Рј.*

шо̀га ж покр. *в. шуга. Вук Рј.*

шо̀гав, -а, -о покр. *в. шугав.* — Један хромац ћосави и шогави ... сједио [је] одвојено. *Љуб.*

шо̀гавица ж покр. *в. шугавица. Р-К Реч.*

шо̀гā̄љ м покр. *шугавац.* — Јурнули да се покажу, да се прославе, богаљи и шогаљи. *Лал.*

шо̀гољ м *густа течна маса; џибра. Вук Рј.*

шо́гоња м покр. *човек краставе главе. Вук Рј.*

шо́гор м нем.-мац. *женин брат, шурак; муж женине сестре, пашеног; сестрин муж, зет.* — Сестра и шогор ми радо ... су га призвали. *М 1867.* Своме шогору ... олакшале [су] сваку бригу око дјетета. *Бег.*

шогò̀рија ж *сродство са женином породицом и сродницима, сроднички однос према шогору и шогорици. Бен. Рј.*

шогò̀рица ж *свастика; шурњаја.* — Његова је шогорица ... слушала ... тај разговор. *Ивак.*

шогò̀ричин, -а, -о *који припада шогорици.*

шо́да ж покр. *в. шота.* — Кошуљица има два листа, који се на шотки (шоди) јајета разилазе. *Батут.*

шо́дер м нем. *шљунак; ситњен камен, туцаник.* — Скачући преко гомиле шодера ... пресече пут колима. *Дав.* Радници ... почели су шодером затрпавати оштећена мјеста. *Вј. 1971.*

шо̀дō̄, -о̀а м фр. *густ прелив за колаче од јаја, шећера, млека или вина и разних додатака, шато. Деан. Рј.*

шо̀дровā̄ње с *гл. им. од шодровати.*

шо̀дровати, -рујём сврш. и несврш. *посути, посипати шодером, пошљунчи(ва)ти. Бен. Рј.*

шо̀јка[1] ж зоол. *креја. Финк.*

шо̀јка[2] м *шаљив назив за Војвођанина, пречанин.* — Је л' он само на карлици дошô, је л' он шојка и карличар ... — није он за мој рачун! *Сћем.*

шо̀јкā̄н, -а́на м *шојка*[2]. *Р-К Реч.*

шо̀јкā̄нскӣ, -ā, -ō *који се односи на шојке и шојкане, пречански. Р-К Реч.*

шо̀јкињица ж *шојкина жена;* исп. шојка[2]. — Цело пре подне ... пију кафу и оговарају шојке и шојкинице. *Срем.*

шо̀к м енгл. **1.** мед. *тежак општи поремећај свих функција организма, нарочито*

органа крвотока и нервног система, изазван телесним озледама или душевним потресима. **2.** фиг. *запањеност, пренераженост.* — Политичка јавност се још није ослободила шока који су нереди изазвали. *Пол. 1958.* Дочекао је осуду мирно али су његова жена и дијете доживјели нервне шокове. *ВУС 1973.*

Изр. шок-соба *одвојена соба у болници за болеснике који су доживели тежак поремећај свих функција организма.*

Шокà̀дија ж **1.** зб. (обично подр.) *Шокци. Вук Рј.* **2.** *крај око Винковаца. Бен. Рј.*

шокà̀нтан, -тна, -тно фр. *који изазива шок, страшан, грозан:* ~ поступак.

шокà̀нтно прил. *на шокантан начин.* — Један податак обављене процјене зацијело дјелује готово шокантно. *ВУС 1973.*

шò̀кац, -кца м **1.** *подругљив назив који православни дају католицима икавцима и католицима уопште.* — Нема ти у четничкој чети ... ни шокца ни Турчина. *Ћоп.* **2.** подр. покр. *сељак, земљорадник; прост човек.* — То је господин! Господин богме, а не истом какигод шокац! *Ивак.* **3.** (Шокац) *в. Шокци.*

шò̀качкӣ, -ā, -ō *који се односи на Шокце и шокце.* — Она два попа — »влашки« и »шокачки«. *Матош.*

шокéтāње с *гл. им. од шокетати.*

шокéтати, шò̀кēћēм несврш. покр. *говорити као Шокац, икавски. Вук Рј.*

шокúрати, шò̀кӣрām сврш. *изазвати шок, пренеразити, запањити; ужаснути.* — Морам вам рећи да сам био шокиран када сам те чланке читао. *Б 1959.* Моја [је] уредничка филозофија да људе у првом реду забављам, да их понекад шокирам. *ВУС 1973.*

~ **се** *пренеразити се, запањити се.*

шò̀кица ж **1.** *подругљив назив који православци дају католикињама икавског говора и католикињама уопште.* — Добро [се] сјећао ... бледуњаве ситне »шокице«. *Ћоп.* **2.** *сељанка.* — А богме он господин, а ја сељакиња, шокица, и то неће ићи! *Тур.* **3.** (Шокица) *женска особа из шокачке групе.* — Данас и они сами реку ... »ја сам Шокац«, »ја сам Шокица«. *Вук.*

Шò̀кци, Шокáцā м мн. (јд. Шò̀кац, -кца) *део Хрвата староседелаца, икаваца католичке вере, који су настањени у Славонији, Барањи, Бачкој и северној Босни, а пореклом су од досељеника из западне Босне у току 16—18 ст.*

шò̀кчēње с *гл. им. од шокчити (се).*

шò̀кчити, -ӣм несврш. *чинити кога шокцем (Шокцем); католичити.*

~ **се** *постајати шокац (Шокац); католичити се.*

шò̀лад, шò̀лда м, **шò̀лда** и **шóлда** ж тал. заст. *ситан новчић, стоти део бивше аустријске форинте; новчић уопште.* — Отац се умилостиви ... и пружи још неколико шолада. *Радул.* Рачун је чист, све до последње шолде. *Шимун.*

шò̀ља м пеј. покр. *прост, неук човек; погрдан назив за сељака у доњој Славонији;* исп. шокац (2). — Ту треба паметно ... диванити, да не рекну: гле шоље, шути као пањ, а избуљио очи као убодено јаре. *Ков. А.; Рј. А.*

шóља ж нем. **1.** *мања, округла, обично порцуланска посуда са дршком, из које се пије млеко, чај, кафа и сл., шалица; количина течности или сипке материје која стаје у ту посуду.* — Испијаше своју шољу каве полако. *Коз. Ј.* **2.** *порцуланско део санитарних уређаја у клозету повезан с водоводом и канализацијом, са оквиром за седење;* исп. школька (3а). *Деан. Рј.*

Изр. гледати у шољу празан. *гатати гледајући фигуре у изврнутој шољи из које је попијена црна кафа.*

шò̀љан м покр. *шâља;* исп. шокац (2). — Шољане глупи, зар тако са мном говориш? — распали се биљежник. *Горд.*

шóљица ж *дем. од шоља.*

шóма ж пеј. *слаба ракија; ракија.* — С њом је суви хлебац јео, а суботом шому пио. *Ил.; Рј. А.*

шò̀ндāње с *гл. им. од шондати.*

шò̀ндати, -ām несврш. *ићи гегајући се као мало дете. Р-К Реч.*

шóња м пеј. **1.** *поводљив и попустљив човек, слабић, млакоња, мекушац; шмокљан.* — Он је ... шоња какав је увек и био. *Андр. И.* Ја сам увек ... волела да видим ... мушкарца који се лепо држи ... никад нисам волела шоње. *Пол. 1973.* **2.** *крпа за прање судова, судопера (2а). Деан. Рј.*

шò̀њав, -а, -о *млитав, млак, слаб; тињав.* — Како се може борити ... проти несташице воде коју им је с извора ... доносила ... ситна, жгољава женица без носа, »шоњава Ика«? *Десн.; Р-К Реч.*

шò̀њавōст, -ости ж *особина онога који је шоњав.*

шóњица м *дем. од шоња.* — Леп дечко ... Мало је шоњица, али за наш посао душу дао. *Ком.*

шò̀п оном. *узвик за подражавање звука који се чује при удару длаком или чиме пљоснатим по мекој површини. Рј. А.*

шò̀пав, -а, -о *спљоштен, пљоснат (о носу).* — Напред је ишао ... постарији цр-

веноармејац, обријан, шопавог носа са широким ноздрвама. *Моск.*

шо̀павац, -ávца м *човек шопава носа. Бак. Реч.*

шо̀павица ж *женска особа шопава носа. Р-К Реч.*

шопа́вко м *шопавац. Р-К Реч.*

шо̀паст, -а, -о *шопав. Бак. Реч.*

шо̀пати, -ā̀м несврш. нем. покр. *претерано хранити ради гојења, кљукати (живину).* — Тај је шопао гуске кукурузним ваљушцима. *Вј. 1974.* фиг. Како да га одгојим? Да га шопам истином! *Куш.*

шо́пати (се), шо̀пā̀м (се) *несврш. и уч. према шопити (се).*

шо̀пити, -ӣм сврш. оном. = шопнути *ударити шаком или нечим пљоснатим, пљеснути.* — Чича Стева приђе и шопи детенце по једром месу. *Вес.*

~ **се** *повр.*

шо̀пкање с *гл. им. од шопкати (се).*

шо̀пкати (се), -ā̀м (се) несврш. *дем. према шопати (се). Р-К Реч.*

шо̀пнути (се), -нḕм (се) сврш. оном. = шопити (се). — Шопне га по кошуљици. *Шапч.*

шо̀р, шо̀ра м (мн. шо̀рови) мац. *улица.* — Што не одох некуда у бели свет ... да не гледам очима шорове и комшилук. *Сек.* На улазу у село, типично славонско са широким шором ... дочекале су ме заставе. *ВУС 1972.*

шо́ра ж *дечија игра шорања*; исп. шорати (се). — Зар те кости нису вределе мало више но толико да се сада играју њима шоре? *Панд.*

шо̀рав, -а, -о *богињав, рохав, оспичав.* — Нешто подигнута шорава горња усна не дозвољава [му] да чисто говори. *Аз.*

шо̀равац, -ávца м *онај који је шорав. Бак. Реч.*

шо̀равица ж *шорава женска особа. Р-К Реч.*

шора́вко м *шоравац. Р-К Реч.*

шо̀равṑст, -ости ж *стање и особина онога који је шорав, богињавост, рохавост. Р-К Реч.*

шо̀рак, -рка м покр. *коцка, ж(д)реб. Вук Рј.*

шо̀раџија м (мн. шо̀рāџије) *становник (истог) шора.* — Чича-Миркови шорџије устали на чича-Маринкове. *Ад.*

шо́рā̀ње с *гл. им. од шорати (се).*

шо́рати, шо̀рā̀м несврш. **1.** *гурати, одбацивати ногом (лопту, капу и др.) или штапом (клис).* — Извадимо крпењачу, шорамо је, док с ноге на ногу не полети и која капа. *Ман.* Гвозден-руком својом за грло ме хваташ, ломиш ме и шораш. *Наз.*; *Вук Рј.* **2.** вулг. *в. мокрити.* — Шорали су на тек обојени зид. *Вучо.*

~ **се** (нечим, са неким) *шорати (нешто, некога).* — фиг. Зар су баш тако удовице несретне? — Па, сваки се са њима што кажу, шора. *Срем.* Нико нема права да се са нашим новцима шора, као капом по блатишту. *НИН 1973.*

шо̀рење с *гл. им. од шорити.*

шо̀рити, -ӣм несврш. *постављати у шор, у ред, градити куће с обе стране улице (а не разбацано, као у селима разбијеног типа). Вук Рј.*

шо̀ркапа ж *дечја игра у којој се капа шора.* — На глави [им] нови чисти шеширићи ... из којих још нису пили воде на Тиси ... нити се њима играли »шоркапе«. *Срем.*

шо̀ркати, -ā̀м несврш. *дем. према шорати.* — Он је то ипак морао да чини ... шоркајући канте ногом. *Петр. В.*

шо̀рнути, -нḕм сврш. *одгурнути, одбацити ногом.* — Мачак ... [му] се очеша о чизму. Пантелеј ... га шорну о клупу. *Моск.*

шо̀рц м енгл. *лаке кратке панталоне.* — Обавезно понесите ... шорц. *Пол. 1959.*

шо̀с м (лок. шо́су) нем. варв. *сукња. Бен. Рј.*

шо́та и **шо̀тка**[1] ж покр. *доња, облија страна јајета. Батут.*; *Р-К Реч.*

шо̀тка[2] ж зоол. покр. *в. патка. Вук Рј.*

шо̀ткаст, -а, -о *својствен шотки*[2]*, паткаст.* — Свет који он гледа [су] ... крезубе женетине ... шоткастих ногу. *КН 1959.*

шо̀у, шо̀уа м енгл. *уметничко-забавна приредба.*

шо̀умен м енгл. *изводилац шоуа.*

шо̀фар м хебр. *труба од рога (овчијег или говеђег), богослужбена реликвија мојсијеваца.* — Видје божји рог мјесто страшног шофара. *Матош.*

шо̀фēр, -éра и **шо̀фер** м фр. **1.** *возач аутомобила или неког другог моторног возила.* **2.** *ложач. Бак. Реч.*

шофе́ров и **шо̀феров,** -а, -о *који припада шоферу.*

шо̀фēрскӣ и **шо̀ферскӣ,** -ā̄, -ō̄ *који се односи на шофере, који припада шоферима:* ~ испит.

шофѐрчић м *дем. и ир. од шофер.*

шофи́рā̀ње с *гл. им. од шофирати.*

шофи́рати, шо̀фӣрā̀м несврш. *возити аутомобил и др. моторно возило, управљати моторним возилом.* — Тата ће ... шофирати у тенку. *Мар.*

шо̀ц м нем. варв. вулг. *драган, љубавник.* — Говори ојађено — љутито о том своме шоцу што ју тако ... вуче за нос. *Донч.*

шо̀ца ж *старинска војничка пушка.* — Чим коме мало потесно око врата, он ... шоцу у руке па хајд у гору. *Ранк.*

шо́ца и **шо̀цара** ж нем. варв. вулг. *драгана, драга, љубавница.* — Читаво је село знало да му је то шоца. *Донч.*; *Р-К Реч.*

шо̀ч(и)јӣ, -ā, -ē *који припада шотки*[2]*, који се односи на шотку*[2]*, пач(и)ји:* ~ јаје.

шо̀ша ж *шоја.* — Чета је имала три пушкомитраљеза, две »збројовке« и једну »шошу«. *КН 1946.*

шо̀штар м нем. варв. покр. *обућар*; исп. шустер. — Та су ти четири разреда таман доста за шоштара. *Гор.*

шо̀штӑр м зоол. **а.** *инсекат мекокрилац* Cantharis fusca. *Бен. Рј.* **б.** мн. *в. мекокрилци. И.*

шо̀штарица ж покр. *шоштарова жена, обућарка.* — Једва сам то рекла била, ето ти к мени ... старе шоштарице Лизе. *Шен.*

шо̀штарскӣ, -ā, -ō *који се односи на шоштаре:* ~ радња.

шпа̑р[1], шпа́га м *в. џеп.* — По цео дан чита новине, којих су му пуни шпагови. *Лаз. Л.* Почех ... гурати и извлачити руке из шпагова. *Матош.*

шпа̑г[2], шпа́га м тал. покр. *узица, канап; конопац.* — На преденом шпагу ... спуштају се они у провалију. *Божић.*

шпа́га[1] ж *в. шпада. Вук Рј.*

шпа́га[2] ж *шпаг*[2]. — Рањеник [је] ... јечао гледајући своју завијену руку ... везану за једну шпагу која је висила с таванице. *Ћоп.*

шпа̑гарица ж покр. *мали пиштољ (који се носи у шпагу*[1]*).* — Тргне из потаје двије шпагарице ... и обије управи паши у прса. *Љуб.*

шпа̀гӑт, -а́та м покр. *шпаг*[2]. *Бен. Рј.*

шпагѐти, -е́тā м мн. тал. *врста танких макарона који нису шупљи.* — Гута шпагете. *Сим.*

шпа̑гиӣ, -ā, -ō *џепни.* — Ставио [је] преда се два шпагна часовника. *Мат.*

шпа́да ж тал. покр. *мач; сабља.* — Донели [су] ... димискије и једну стару шпаду какве данас носе униформисани војни апотекари. *Срем.*

шпа̀дӯн, -у́на м зоол. покр. *врста морске рибе, сабља (за). Бен. Рј.*

шпа̀јз м и **шпа̀јза** ж нем. варв. *спремница, просторија где се држи храна (обично поред кухиње), смочница, остава.* — Дуњан служио му је ... као неки шпајз. *Срем.* Њихова шпајза скриваше што ти господско срце ... зажели. *Кол.*

шпа̀јк м бот. *одољен* Valeriana celtica. *Сим. Реч.*

шпа̀јсцимер м нем. варв. *соба за ручавање, трпезарија, благоваоница.* — Ми смо доље у шпајсцимеру. *Крл.*

шпа̀ле ж мн. покр. *оно што неко сам стече, течевина, тековина. Вук Рј.*

шпалѐтне ж мн. (ген. мн. шпалѐтнā и шпалѐтнӣ) тал. варв. *капци на прозорима, жалузије. Кл. Рј.*

шпа̀лӣр, -и́ра м нем. **1.** *два реда војске односно грађанства окренута један према другом између којих пролази онај коме се тако одаје почаст.* — Одреди коњаништва ... праве шпалир цесаровој свити. *Нех.* Госпођа Ингрида ... запутила се достојанствено кроз шпалир бркатих лакаја. *Крл.* фиг. Свака трећа кућа у ... улици је кафана, па читав шпалир касапских пањева са печењем. *Ћос. Д.* **2.** башт. *ред воћака односно лозе, често посађен с обе стране стазе.* — На овим подлогама може се јабука гајити у свима облицима ниских воћака, тј. у облику пирамида, палмета (шпалира), светњака, кордона итд. *Тод.*

шпа̀лӣрскӣ, -ā, -ō *који се односи на шпалир.* — Овај шпалирски воћњак ... простираће се у дужини од око 10 километара. *Пол. 1959.*

шпа̀лта ж нем. варв. штамп. **1.** *новински стубац.* — »Глас слободе« изишао је с две беле шпалте уместо уводника. *Пол. 1959.* **2.** *отисак штампаног слога пре него се преломи у стране, шиф.* — Рукопис је био у штампарији и коректор је примио већ прве шпалте. *Вј. 1972.*

шпалти́рати, шпа̀лтӣрām сврш. и несврш. *сложити, слагати у шпалте, шифове и отиснути, отискивати слог за коректуру.*

шпа̑н м мађ. ист. *настојник, надзорник над кметовима у феудално доба; чиновник на феудалном имању.* — Не зна се тачно што је пропатио ... од шпанова. *Матош.* Синоћ [је] жена шпана Мишка немило оперушала Маришку. *Кол.*

шпа̑на ж (ген. мн. шпа̑нā) нем. *машина за индустријску обраду метала (у металостругарству). Кл. Рј.*

шпа̑нати, -ām несврш. нем. варв. = шпановати *натезати, растезати, напињати; презати у кола, у плуг (коње, волове). Кл. Рј.*

шпа̀нāћ, -а́ћа м бот. *в. спанаћ. Р-К Реч.*

Шпа́нац, -нца м = Шпањолац (1) **1.** *припадник народа романског порекла који живе у Шпанији, а затим насељавају већи број земаља Латинске Америке, Филипинских*

острва и др. **2.** *добровољац у шпанском грађанском рату (1936—1939).* — Међу њима били су и југословенски Шпанци. *Пол. 1959.* Мати је »Шпанцу« отворила ... врата и он је шмугнуо у сусједну башту. *Кул.*

шпáнга ж нем. варв. **1.** *копча, гривна.* **2.** мн. *врста средњовековног мучила.* — Нека га баце у шпанге. *Крл.* Двадесет и један дан строгог затвора ... четрдесет и осам сати у шпангама. *Јонке.*

Шпáнија ж = Шпањолска *држава на Пиринејском полуострву, између Атлантског океана, Средоземног мора, Француске и Португалије.*

шпáнијел м енгл. *врста ловачког пса, длаке попут свиле и клемпавих ушију, пас препеличар.* — Мисли да ће ... једног дана доћи, заједно с малим псом, мрким шпанијелом. *НИН 1959.*

Шпáнкиња ж = Шпањолка и Шпањолкиња (1) *женска особа шпанске народности, припадница шпанског народа; становница Шпаније.*

шпáновати, -нујём несврш. = шпанати. — Затекли смо га у његову атељеу баш кад је шпановао платно за своју нову слику. *ВУС 1972.*

шпáнски, -ā, -ō = шпàњōлскӣ *који се односи на Шпанце и Шпанију, који припада Шпанцима и Шпанији.* — У барокном сјају и шпанском церемонијалу те маске соле нама глупанима памет. *Крл.* Масна и обилна јела, мешавина шпанске и оријенталне кујне, доносила су тежак задах. *Андр. И.*

Изр. ~ буба зоол. *в. мајак. Свезн.*; ~ кокош зоол. *врста кокоши пореклом из Шпаније*; шпанска села *потпуно непознате ствари*; ~ детелина бот. *в. луцерка*; ~ трска бот. *биљка из пор. палми* Calamus rotang; ~ зид *преграда, покретни заклон, застор од тканине, параван*; ~ протокол *строга и детаљно разрађена правила церемонијала на шпанском двору. Свезн.*

шпáнски прил. = шпањōлски *на шпански начин, као Шпанци.*

шпáнцӣр, -и́ра м нем. варв. *шпанцир.* — Маршировао ... кроз барутни торањ на шпанцир. *Јонке.*

шпанцӣ́рање с *гл. им. од* шпанцирати *(се).*

шпанцӣ́рати (се), шпàнцӣрām (се) несврш. нем. варв. *шпанцирати (се).* — Фрајла ... се шпанцира с клерицима. *Бег.* Није се само [краљица] шпанцирала ... већ се истински ловило. *Чол.*

Шпáњōл, -о́ла м *Шпанац (обично Јевреjин).* — Одведе га код њихова газде Бенциона ... посрбљена Шпањола. *Маш.*

шпањо́ла ж *шпањолка.* — Помору су дали име »шпањола«. *Десн.*

Шпањо́лац, -лца м **1.** = Шпанац. — Дојездио испред мене »Шпањолац«, књижевник-есејист ... сада генерал. *Наз.* **2.** (шпањолац) *врста дувана за шмркање.* — Отварао [је] своју бурмутицу и сркао »правога шпањолца«. *Ћал.*

шпањо́лица ж нар. *шпањолка.* — Обје сестре, само у неколико дана, покосила му је »шпањолица«. *ВЛ 1970.*

Шпањо́лка и **Шпањо́лкиња** ж **1.** = Шпанкиња. **2.** (шпањолка) мед. *врста јаког, тешког грипа, који је харао после првог светског рата (1918), шпанска грозница, шпански грип.* — Његова мајка умрла је давно, од шпањолке. *Лал.* Зла шпањолка [га] обори. *Вуков.* Што нису покосили непријатељски рафали, што није уморила глад, дохватила је инфлуенца названа »шпањолком«. *Вј. 1973.*

Шпањо́лскā ж = Шпанија.

шпањо́лскӣ, -ā, -ō = шпàнскӣ. — Овуда проће шпањолска краљица Изабела. *Јакш. Ђ.* Била је ... заогрнута ... шпањолским рупцем. *Грг.*

Изр. ~ грип, ~ грозница *шпањолка*; шпањолске чизме *врста средњовековних мучила.* — Ако оптуженик не би признао, обували би му шпањолске чизме и натегли га на љуставе. *Јонке.*

шпањо́лски прил. = шпàнски.

Шпањо́лче, -ета с *дете из Шпаније. Р-К Реч.*

Шпањо́лчица ж *млада Шпањолка, девојчица из Шпаније. Р-К Реч.*

Шпању́р, -у́ра м заст. *в. Шпанац. Вук Рј.*

шпа́р, шпáра и шпâра м тал. зоол. *врста морске рибе* Sargus annularis. *ЕЛЗ.*

шпа́рати, шпâрāм несврш. нем. варв. *штедети.* — Од тих пара требало је да једем, да плаћам стан и још да шпарам. *Пол. 1973.*

шпа́рга, шпа́ргла и **шпа́ргла** ж нем. бот. *биљка из породице љиљана која служи као поврће (за салату и сл.)* Asparagus officinalis. *Сим. Реч.*

шпа́ргли́ште с *земљиште припремљено за гајење шпаргли. Свезн.*

шпа́рет и **шпа́рет** м нем. варв. *в. штедњак.* — Изиђе у кујну, стане крај шпарета, подиже заклопце од лонаца. *Дом.*

шпа́ркаса ж нем. варв. *штедионица; кутија у коју се ставља новац ради штедње.* — Спуштала [је] крајцаре и сексере у своју лончарску »шпаркасу«. *Срем.* Са стола смотао [је] Цанину шпаркасу. *Рад. Д.*

шпа̀рог м, **шпа̀рога, шпа̀рога** и **шпа̀рожина** ж бот. *в. шпарг(л)а. Сим. Реч.*

шпа́рта ж покр. *врста дечје игре. Вук Рј.*

шпа̀ртање и **шпа̀ртање** с *гл. им. од шпартати.*

шпартаѝница ж *папир на коме су извучене дебеле праве линије, а служи као подлога за равно писање, подметач (2).* — Преписа на министерпапиру, преко шпартаонице, две молбенице. *Срем.*

шпа̀ртати и **шпа̀ртати,** -а̄м несврш. нем. **1.** *цртати водоравне и усправне линије.* — Узео би да поред свеће шпарта књигу крштених и венчаних парохијана. *Андр. И.* **2.** *ићи, ходати, кретати се тамо-амо, горе-доле, у разним правцима; скитати се, луњати (по улицама итд.).* — Стражари су ... одмереним кораком шпартали ... испред хангара. *НИН 1959.* Онај ... стално шпарта уз улицу низ улицу. *Кост. Д.* фиг. Ледину су шпартали митраљески рафали. *Пер.*

шпа̀рхерд и **шпа̀рхерт** м нем. варв. *в. штедњак.* — Запрштало [је] и задимило са шпархерда. *Срем.* У излогу стоје електрични шпархерти »Тоби«. *Пол. 1960.*

шпа̀цӣр, -и́ра м нем. варв. *шетња.* — Леп шпацир по чистом ваздуху ... вредн. *Срем.*

шпацӣрати (се), шпа̀цӣра̄м (се) несврш. нем. варв. *шетати (се).* — Штапић у руке па ... шпацирај. *Ивак.* Шпацира се с њим испред куће. *Срем.*

шпацӣрштоk м нем. варв. *штап за шетњу.* — Од воћке остане шпацирштоk. *Сек.*

шпедѝтӗр, -е́ра и **шпѐдитер** м тал. **1.** *отпремник, превозник.* — Треба да скочим до шпедитера. *Крл.* **2.** *шпедитерска кола за превоз терета.* — Шпедитер за једног коња ... купује књижара »Брана«. *Пол. 1944.*

шпедитѐрāј, -а́ја м нем. варв. *шпедитерско предузеће, предузеће за отпрему робе.* — Имао [је] и шпедитерај и посластичарницу. *Јонке.*

шпедитѐров, -а, -о *који припада шпедитеру.*

шпедѝтӗрскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на шпедитере, који припада шпедитеру:* ~ кола.

шпӗк, шпе̏ка м нем. варв. *сланина.* — [То су] чварци од свињског шпека. *Јонке.*

шпектàкл м *в. спектакл.* — Случајно [је] ушао у гардеробу артистица прије шпектакла. *Бег.*

шпӗкула ж лат. *ситна куглица од стакла, печене глине којом се играју деца; кликер.* — Играсмо ... шпекула. *Матош.* Бјелокосна шпекула скакуће по тањиру. *Бат.*

шпекӯлант м лат. *онај који се бави шпекулацијом, који послује шпекулишући, рачуница, шићарција.* — Изван куће [био је] одважан, предузетан шпекулант. *Игњ.* У Варшави је силна војска, хиљаде ... »шпекуланата« са живежним намирницама. *Бен.* Ми нисмо шпекуланти него паори. *НИН 1973.*

шпекӯлантић и **шпекулàнтић** м *дем. од шпекулант.* — Симић [је] ситни сеоски шпекулантић. *Јел.*

шпекӯлантица и **шпекӯланткиња** ж *женска особа шпекулант.* — Долорес је ... шпекулантица која га сада ... уцјењује. *Крл.; Кл. Рј.*

шпекӯлантскӣ и **шпекулàнтскӣ,** -а̄, -о̄ *који се односи на шпекуланте.* — Мали сељачки посједи постају плијен шпекулантског трговачког и банкарског капитала. *Ч-М.*

шпекулàнтство с *обављање послова шпекулацијом, особина и поступци шпекуланата.* — Стерија Поповић оставио нам је ... свједочанство у својим »Родољупцима« о ... шпекулантству националистичким тробојкама. *Поп. Ј.*

шпѐкулатӣван, -вна, -вно *који се односи на шпекулацију, који има карактер шпекулације, срачунат на брзу и лаку зараду.* — Шетали [су] премишљајући о својим домаћим и шпекулативним пословима. *Јакш. Ђ.*

шпекула́ција ж лат. *трговина срачунатa на брзу и лаку зараду, која се обавља и уз допуштене и уз недопуштене поступке, спекулација (2).* — Бацио сам се на несретне неке шпекулације, па сам изгубио све! *Маж. Ф.* Прихватио се и других шпекулација: куповао храну, коже, бавио се лиферацијама. *Срем.*

шпекули́рање с *гл. им. од шпекулирати.*

шпекули́рати, -ӯлӣра̄м несврш. = шпекулисати *трговати ради лаке и брзе зараде, бавити се шпекулацијама, водити послове не бирајући средства у поступцима.* — Мисли се [Чамча] како би добро било овом или оном робом шпекулирати. *Игњ.* Знам из поузданог врела ... како је он Ратенкампу иза леђа језиво шпекулирао. *Адум.*

шпекӯлисање с *гл. им. од шпекулисати.*

шпекӯлисати, -ишӗм несврш. = шпекулирати. — Отац јој ... шпекулише, продаје сељацима со и опанке, купује од њих коже јагњеће. *Ранк.* Задруге су на време примениле оштре мере против произвођача који су покушавали да шпекулишу с квалитетом смокве. *Пол. 1958.*

шпе̏лӯнка ж лат. варв. *јазбина, пећина, спиља; мрачан и прљав стан, односно крчма, спелунка.* — Зашто не окрене ту стару

»шпелунку«? *Матош.* Све је управо ... прљава крчметина, смрдљива шпелунка, спиља, карташница. *Крл.*

шпѐнадла ж нем. варв. *чиода, прибадача. Бен. Рј.*

шпѐнглер м нем. варв. *лимар.* — У долами ... провинцијалног шпенглера ... куцка по ... кахлицама. *Крл.*

шпѐнцер м енгл. варв. *кратак капут (обично вунени) који носе сељаци.* — Купио му ... оправу од модрог сукна, наиме шпенцер, прслук ... и уске хлаче. *Том.* Старији и млађи Полачек у шпенцерима са сребрним дугметима. *Игњ.*

шпѐрати, -ām и **шпѐровати,** -рујēм несврш. варв. **1.** *правити шперплоче.* **2.** *облагати дрво шперплочама. Кл. Рј.*

шпѐрплоча и **шпēр-плòча** ж нем. *танка дрвена плоча слепљена под јаким притиском, а служи у столарији.* — Најбоље резултате дала је израда ... мањих чамаца од посебне врсте »шперплоче«. *Весл.* Правили [су] моделе авиона од картона и шперплоче. *Пол. 1958.*

шпецѐрāј, -āја м нем. варв. *мешовита роба, животне намирнице; радња, трговина мешовитом робом.* — Плаћао [је] све што је требала »кућа« ... на шпецерају *Бег.* Држао [је] оно што се звало »мешовита радња« или »шпецерај«. *Андр. И.*

шпецерàјист(а) м варв. *трговац шпецерајем, мешовитом робом.* — Затим и друге трговине, код »шпецерајиста«, где корице, ананаси ... подсећају на познате приче о далеким, невероватним световима. *Петр В.*

шпецѐрāјскӣ, -ā, -ō *који се односи на шпецерање, у коме се продаје шпецерајска роба, који припада шпецерају* ~ радња, ~ дућан.

шпēција ж лат. *дрога, лековита материја од разних састојака.* — Нема сна ... све апотекарске шпеције не помажу [му] да заспи. *Срем.* Није она за село чим пере зубе шпецијама. *Рад. Д.*

шпѐчак, -чка м и **шпѐчковина** ж бот. *в. вēприна. Бен. Рј.*

шпӣја м и ж и **шпи́ја** ж тал. **а.** *в. шпијун.* — Даље нама сада хода нема док не спремим шпију и уходе. *НП Херм.* **б.** *уходење, шпијунирање, извиђање.* — Тек када је прорадила шпија ... никшићки типографи продужили су даље. *Ђон.*

шпӣјати, -ām и **шпи́јати,** шпӣјām несврш. *в. шпијунирати* — Ако си међу нас дошао да шпијаш ... нек знаш да ти се за мезар неће знати. *Бан.*

шпӣјерлица ж покр. = шпирлица *в. лēвак (1а) Вук Рј.*

шпӣјӯн, -ýна м тал. **1.** *особа која тајно прикупља важне војне, економске и друге податке у корист непријатеља, неке друге државе, установе и сл., уходa, потказивач, доушник.* — Ту све врви од швапских шпијуна и пете колоне. *Мар.* **2.** *тајни полицијски агент, особа уопште која прати рад сумњивих и противдржавних лица.* — Управа робијашнице има читаву мрежу својих шпијуна. *Чол.* **3.** нар. *извиђач, извиђачка патрола.* — Још у седам изјутра појавиште се извиђачи »шпијуни«, како их зову партизани, а већ око осам — »Дорније« — и »штуке«. *Дед. В.*

шпијуна́жа ж тал. **1.** *достављање војних, економских и других тајних података непријатељу, некој другој држави, установи, уходење, потказивање.* — Као најтежа казна која се примењује ... за тешке преступе, као што су издаја земље, шпијунажа ... остала је смртна казна стрељањем. *Б 1958.* **2.** *обавештавање преко тајних достављача.* — Да би осигурали поредак, увеħи су жандармерију, шпијунажу, повјерљиво чиновништво. *Барац.* **3.** нар. *извиђачка патрола.* — Вељко [је] причао у селу како је друмом ... прошла нечија »шпијунажа« и како се та шпијунажа пела на крушку. *Ђоп.*

шпијуни́рање с *гл. им. од шпијунирати.*

шпијуни́рати, -ӯнӣрām несврш. *бавити се шпијунажом, потказивати, уходити.* — Умео [је] да утекне и да још шпијунира непријатељу за рачун. *Дом.* Окомио [се] на млинара ... непрестано га ... шпијунира. *Кол.*

шпијӯнисање с *гл. им. од шпијунисати.*

шпијӯнисати, -ишēм и **шпијӯнити,** шпијӯнӣм несврш. *в. шпијунирати.* — Умела [је] и шпијунисати, и то много вештије него и прави полицијски агенти. *Јакш. Ђ.* Турцу [су га] послали да шпијуни. *Вук.*

шпӣјӯнка ж **1.** *женска особа шпијун.* — фиг. Старост, та шпијунка смрти, могла би известити своју господарицу да смо сувише остарели. *Пол. 1958.* **2.** разг. *мали отвор на вратима (обично затворен стаклом) кроз који се посматра.* — Ако би погледао кроз »шпијунку« на вратима, стражар би помислио да робијаш спава. *Ил. Пол. 1960.*

шпијӯнов, -а, -о *који припада шпијуну.*

шпӣјӯнскӣ, -ā, -ō *који се односи на шпијуне, који припада шпијунима.* — Кад је сазнао за ... шпијунску аферу ... цар је био утучен. *Јов. Ј.*

шпӣјӯнски прил. *на шпијунски начин, као шпијун.* — Шпијунски [је] прислушкивао нашим интимним разговорима. *Крл.* Шпијунски [је] мотрио сваки њен покрет. *Вас.*

шпијӯнство с *особина и поступак шпијуна, шпијунирање.* — То и јест једна врст шпијунства. *Цес. А.*

шпијýнчина ж и м *аугм. и пеј. од шпијун.* — [Он је] обична шпијунчина. *Маш.* Иначе бих му кресну у лице: шпијунчино! *Јак.*

шпијýнчић м *дем. од шпијун.* — погрд. Око себе је окупио ... нешто подофицира, шпијунчића и пробисвијета. *Лал.* Мој златни ... младићу, мој мали шпијунчићу! *Јонке.*

шпијýњēње с *гл. им. од шпијунити.*

шпи̏ка ж покр. *бајонет.* — На шпику нам сабља не помаже. *Њег.*

шпи̏кати, -ā̄м несврш. нем. варв. = шпиковати *надевати сланином, местимично пунити месо (телеће, дивљач и др.) комадићима сланине да би било укусније.* — [Изгледаћеш] као шпикани зец на тави. *Јонке.*

шпикӣна̀рда ж бот. *в. деспик. Сим. Реч.*

шпи̏ковā̄ње с *гл. им. од шпиковати.*

шпи̏ковати, -кујēм несврш. варв. = шпикати. — Месо дивљачи обично се шпикује сланином да би добило извесну масноћу. *Пол. 1973.* фиг. Шпиковао је [новцем] чича свој буђелар! *Матош.*

шпи̏л и **шпи̏л** м (обично у вези: ~ карата) нем. варв. *сноп, свежањ карата за играње.* — Келнер им донесе шпил карата. *Бар.* Дјед покрије и купи из шпила пуну шаку адута. *Шов.*

шпилѐра̄ј, -а̏ја м нем. варв. *играчка; играрија.*

шпи̏лкā̄рта и **шпи̏лкā̄рта** ж нем. варв. *карта за играње, картање.* — Више него за пласирање ... шпилката ... морала су браћа да потрче да би збринули своје три сестре. *Вучо.*

шпи̏лхō̄зне и **шпи̏лхō̄зне** ж мн. нем. варв. *кратке дечје панталонице. Кл. Рј.*

шпи̏лшул и **шпи̏лшул** м нем. варв. *дечје забавиште.* — Није потребно да лажемо као дјеца у шпилшулу! *Крл.*

шпи̏ља ж; исп. спиља **1.** *природна велика шупљина, јама у камену, стени, брду с отвором напоље, пећина.* — Налијево у камену зијева дубока шпиља. *Шен.* [Ноћ је] скривена у грању, потоцима и шпиљама. *Ћос. Д.* **2.** *велики камен, стена, хрид, хридина.* — Његов леш [ће] да иструне под студеном шпиљом. *Вуј.* Падне на леђа ... преко шпиља и смрзнутих грумена. *Донч.* **3.** фиг. *склониште сумњивих, рђавих људи, јазбина.* — Провалити касно увечер у стан баруна ... у разбојску шпиљу! *Шен.* О двори краљевски, ви легло гујско, ви шпиљо лупешка! *Марк. Ф.*

шпиљā̀рство с *грана планинарства која истражује, испитује шпиље, пећине.* — Само је шпиљарство постало посебна грана планинарства. *З-Г.*

шпи̏љац, -љца м бот. *јечам двореда̄ц* Hordeum distichum. *Сим. Реч.*

шпи̏љскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на шпиље.* — То су полусни шпиљски. *Уј.*

шпи̏нāк, -а́ка и **шпи̏нāт,** -а́та м бот. нем. варв. *в. спанаћ. Сим. Реч.*

шпи̏нати, -ā̄м и **шпи̏новати,** -нујēм несврш. нем. варв. *пржити шећер док не постане смеђ и почне да се растеже у танке паучинасте нити. Кл. Рј.*

шпи̏нчити се, -и̏м се несврш. покр. *правити се важан, разметати се.* — Немаш никаквога права да се ту шпинчиш. *Крл.*

шпи̏ода ж покр. *чиода, игла без ушију, с главом, прибадача.* — Дјевер ... понесе снаси ... лијепо огледало ... шпиода (чиода). *Вук.*

шпи̏ōн, -о́на м *в. шпијун.* — У тој средини међу шпионима и доушницима ... ваља замислити Караса, слабуњава и болешљива младића. *Баб.* У Француској [су га] држали за немачког шпиона. *Дуч.*

шпионā̀жа ж *в. шпијунажа.* — Свуд наоколо шпионажа, денунцијација. *Ћал.* Шпионажа и отварање писама врши се у највећој мери. *Јов. С.*

шпионѝра̄ње с *гл. им. од шпионирати.* — Куда, господине стражмештре, у шпионирање? *Бен.*

шпионѝрати, -о̀нӣрā̄м несврш. *в. шпијунирати.* — Што да те шпионирам? Ти чини што те воља. *Поп. Ј.*

шпионѝнути, -и̏нӣм несврш. *в. шпијунирати.* — Другима су стављали највеће белешке само зато што су им шпионили шта који ђак говори о њима. *Марк. Св.*

шпио̀ница ж *в. шпијунка (1).* — То тајно друштво имаде такође својих ухода — шпиона и шпионица. *Шен.*

шпи̏ра ж *лоша ракија начињена од шпиритуса.* — Мјесто вина напили би се најпростије и најјефтиније шпире. *Том.* По овим нашим механама точе и шпире. *Марк. М.*

шпи̏рит и **шпи̏рит** м лат. = шпиритус *врста алкохола који се добива процесом алкохолног врења из воћних сокова, меласе, скроба и целулозе и синтетичким путем.* — Крумпир служи ... и као сировина у индустрији шкроба, шпирита итд. *ОГ.* То врење [сирћетно] наступа у течностима које имају у себи шпирита (ракија, вино, пиво ...). *Батут.*

Изр. денатурисани (денатурирани) ~ *шпирит(ус) коме су додате неке материје тако да се не може пити, него само употребљавати за горење.*

шпирӣта̀ра ж нар. *фабрика шпирит(ус)а.* — Треба да ми откупиш ... шпиритару. *Сим.*

шпиритѝзам, -зма м лат. *в. спиритизам.* — Сјетила се своје младости, попа који је код њих становао, прича о шпиритизму. *Шег.*

шпиритýжњача ж *шпиритуша.* — Дошао [је] из села дотучен шпиритужњачом. *Петр. В.*

шпѝритус и **шпѝритус** м = шпирит. — Показаше му да шпиритус није убио животињицу. *Уск.* Потпали под ... котлићем шпиритус за црну каву. *Крл.*

шпѝритуснӣ и **шпѝритуснӣ,** -ā, -ō *који се односи на шпиритус, у коме се чува, држи шпиритус.* — Припали шпиритусну лампу. *Десн.*

шпирѝтуша ж пеј. *ракија од шпиритуса.* — Изнеси један полић ракије, макар и шпиритуше. *Коч.*

шпѝрлица ж покр. — шпијерлица. *Вук Рј.*

шпѝрӯн, -ýна м тал. покр. *предњи део брода, кљун лађе.* — Али пуче пушка од Турака, и погоди силнога јунака на шпируну Јовићевић Ника. *НП Вук.*

шпѝсбиргер м нем. варв. *малограђанин, паланчанин, ћифта; ограничен човек. Кл. Рј.*

шпѝсбиргерскӣ, -ā, -ō *малограђански, ћифтински.* — У добростивом, малом оку, иза шписбиргерских наочара суза. *Матош.*

шпѝсер м нем. варв. *шписбиргер.* — Пуше и жигошу »штребере« и »шписере«. *Уј.*

шпѝсерица ж варв. *жена шписер, ћифта, малограђанка.* — [То је] мала, дебељушкаста загребачка шписерица. *Бег.*

шпѝтāл, -ála м нем. варв. = шпиталь *болница.* — Размрцварили су га, по шпиталима су га повлачили. *Крл.*

шпитáлац, -лца м = шпиталац *човек из шпитала, из болнице, болничар.* — Добра војника не да [ти] никада за слугу: два-три шпиталца и каковагод регрута. *Маж. Ф.*

шпѝтāлскӣ, -ā, -ō = шпитальски *који припада шпиталу, болнички.* — Дођоше шпиталске бабе да по старом обичају бдију крај покојне. *Шен.* Обукли ону шпиталску реклу. *Крл.*

шпѝтāљ, -áља м варв. = шпитал. — Само ми још болест донеси у кућу, послат ћу те у шпиталь! *Бен.* Предлагао [сам] да се за те људе сагради један шпиталь. *Нуш.*

шпитáљац, -љца м = шпиталац. *Вук Рј.*

шпѝтāљскӣ, -ā, -ō = шпитални. — На шпиталъским прозорима видела су се два-три ... лика. *Јакш. Ђ.*

шпѝц, шпи́ца м нем. варв. **1.** *врх, вршак, шиљак, предњи ужи део чега (ципеле и сл.).* — Убриса нос шпицем од мараме. *Срем.* [Попе] се на шпиц својих ... ципелица. *Божић.* **2.** *врста пасмине паса шиљате главе и малих ушију.* — Ја сам им могао понудити ... шпица умјесто јазавчара. *Јонке.* Који међу псима првенство има? Перу привлаче шпицеви. *Пол. 1958.* **3.** *велика гужва у време највећег, најгушћег саобраћаја (обично ујутру 6—8 и 14—15 часова после подне).*

шпи́ца ж нем. **1.** *палац на точку, палац*[2] *(1), жбица (1). Вук Рј.* **2.** *семенка, коштица плодова неких биљака (диња, лубеница, тикава итд.). Вук Рј.* **3.** *врх, вршак, шиљак.* — Попели смо се на саму шпицу Ваганског врха. *Вј. 1972.* фиг. Нагло се нашао на шпици наших најпопуларнијих забављачких имена. *ВУС 1972.* Тема о систематском увођењу марксизма у програме образовања је на самој »шпици«. *Вј. 1973.* **4.** *натпис, главни наслов с пописом глумаца и осталих филмских радника који се пројицира (обично на почетку филма).* — На малим екранима телевизијских пријемника указаће се први пут шпица с натписом: Радио-телевизија — студио Београд. **5.** *шпиц (3).* — У тим јутарњим »шпицама« загребачки трамваји примају и више путника него према том пропису. *ВУС 1972.* Одавна се зна да су у свим сезонским мјесецима 1. и 15. шпице, тзв. размјена гостију. *Вј. 1970.* **6.** разг. *састајалиште и шеталиште (најчешће омладине и доколичара).* — Литература ... није ногометно првенство око којег публика мора викати ... и састајати се на шпици да би коментирала дневне догађаје. *Лит. 1957.* **7.** (обично мн.) *чипке.* — Шпице око застора. *Рј. А.*

шпи́ца ж **1.** *претворна, лукава особа.* — Она шпица, Јелица, залудела и браћу и мајку. *Андр. И.* И то ти је једна шпица! ... Једна врста светаца, што жмури и пред гресима и пред врлинама. *Ком.* **2.** *дем. од шпиц(е)л, шпицлов.* — Веле ... да си шпица, шпицлов, шпијун. *Матош.*

шпѝцаст, -а, -о *шиљаст, зашиљен.* — Браде су им биле мале и шпицасте. *Петр. В.*

шпѝцел, -а, **шпѝцл,** -а и **шпѝцлӧв,** -ӧва м нем. **1.** *ухода, шпијун, полицијски агент, њушкало.* — Назива [га] опаким »шпицелом«. *Јов. Ј.* [Комесар] је ... одуран један шпицл. *Бег.* Веле да си ... шпицлов, шпијун. *Матош.* **2.** *мушпикла.* — Слуга чисти испушене цигарете и »шпицлове«. *Петр. В.*

шпѝцлов, -а, -о и **шпѝцловскӣ,** -ā, -ō *који припада шпицлу, шпицлову, који се односи на шпицле, шпицлове.* — Сијевну чудан жар лицем шпицловим. *Шен.* У колима ... младожења, дрзак, шпицловског погледа. *Вучо.*

шпи̏цнāме с (мн. шпи̏цнāмени) нем. варв. *надимак*. — Ах, ти шпицнамени! *Матош*.

шпо̀љāр м нем. *занатлија који прави остругe; бравар*. — Бравар [је], или, како цеховска књига вели, шпољар. *Шен*.

шпо̀рет м нем. *в. штедњак*. — Села је ... поред зиданог шпорета. *Андр. И*. Цакне као жаром зацрвењен шпорет. *Божић*.

шпо̀рт м енгл. *в. спорт*. — За шпорт се онда није знало. *Наз*. Бије се низашта, онако из шпорта. *Дом*.

шпо̀ртāш, -а́ша м *в. спорташ*. — Све су то одлике које би сваки човјек морао посједовати, а нарочито сваки шпорташ. *Атл*.

шпо̀ртскӣ, -ā, -ō *в. спортски*: ~ форма, ~ медицина, ~ кладионица. — Одличан [је] члан боксачке секције шпортског клуба »Змај«. *Кол*. Шпортски покрет се нагло развија. *Рв*.

шпо̀ртски прил. *в. спортски*.

шпо̀рхет м варв. *в. штедњак*. — Обично [се] ... угреје код шпорхета. *Срем*.

шпо̀т м нем. варв. = шпотња *измеђавање, срамоћење, зла шала. Кл. Рј*.

шпотàнција ж *шпот. Бен. Рј*.

шпо̀тāње и **шпо́тāње** с *гл. им. од шпотати (се)*.

шпо̀тати, -ā̄м и **шпо́тати,** шпо̀тā̄м несврш. варв. *грдити, ружити, псовати*. — Њега неће шпотати. *Кол.*; *Деан. Рј*.

~ **се** *ругати се, изругивати се*. — Сви ће вам се шпотати. *Мих*.

шпо̀тица ж нем. варв. *враголанка, ђаволица, обешењакиња*. — Ти шпотицо агрономска ... ни у сну немам мира од твојих мангупарија. *Лал*.

шпо̀тња и **шпо́тња** ж нем. варв. = шпот. — То је шпотња. *Павл*.

шпра̏јца ж нем. покр. *подупирач, потпорањ, греда. Кл. Рј*.

шпра̏јцати, -ā̄м и **шпра̏јцовати,** -цујēм несврш. *подупирати, подбочивати. Кл. Рј*.

шпра́љак и **шпра̏љак,** -љка м *шиљато рашљато дрвце, цепка, шипчица*. — Бацио [је] читав свежањ шипчица за кобасице и викнуо за њим: — Наждери се шпрањака, гаде! *Јонке*.

шпра̏ња ж *пукотина у стени, камену*. — Израз пукотина или шпрања употребљавамо тамо гдје већ у ту пукотину стане нога или рука. *З-Г*.

шпра̏њица ж *дем. од шпрања*. — Ишчепркала [је] иглом шпрањицу. *Крл*.

шпра̏хрōр м нем. варв. *звучник, гласноговорник, мегафон*. — Шпрахрор је лежао на кревету. *Бег*.

шпрѐнгати, -ā̄м и **шпрѐнговати,** -гујēм сврш. и несврш. нем. варв. *минирати, бацити, бацати у ваздух, разорити, разарати*. — Трошио је меницу за меницом у уверењу ... да ће му ова хазардна игра »упалити« и да ће »шпренговати банку«. *Петр. В*.

шпри̏ја и **шпри́ја** ж нем. лов. *сачма (за ловачку пушку)*. — Некому је ... бог удијелио ... ордене и шприје у леђа. *Коз. Ј*.

шпри̏кља ж нем. *дашчица којом лончар шара своју рукотворину*. — Крај колута стоји ... шприкља, тј. ... дашчица којом лончари своје рукотворине шарају. *Ков. А*.

шпри̏нгōв, -ова м нем. варв. пом. *спона, путо*. — Попуштај шпрингове! ... Мола све на крми. *Пол. 1950*.

шпри̏нт м *в. спринт*. — Прелазимо ... у бржи темпо, у шпринт. *Скиј*. Напор последњег шпринта постаје превелик. *Пол. 1958*.

шпри̏нтовати, -тујēм несврш. *в. спринтовати*. — Шпринтује улево и пуца поред гола. *Пол. 1958*.

шпри̏х м нем. *шприја. Бен. Рј*.

шпри̏ц м нем. варв. **1.** мед. *прибор у облику стакленог цилиндра с клипом и шупљом иглом за убризгавање лекова под кожу, у мишиће, вене и сл., бризгалица*. — Није хтео да кува шприц пре давања инјекције. *Дед. В*. **2** = шприца (2) *шприцаљка, прскалица*.

шпри̏ца и **шпри́ца** ж варв. **1.** *шприц*. — Касета са шприцама стајала ... је на столу. *Крл*. **2** = шприц (2). — Прошли су виноградари са шприцом на леђима. *Крл*. Касета са шприцама стајала ... је на столу. *И*. **3.** *в. шприцер*. — Шта пијеш? Мустафа, две шприце! *Дав*.

шпри̏цāљка ж варв. *шпрцаљка, прскалица*; исп. *шприц(а). Рј. А*.

шпри̏цати, -ā̄м несврш. варв. *шпрцати, прскати из шпрцаљке, прскалице, бризгалице*. — Пође с њима да шприца и да креше [лозу]. *Поп. Ј*. Долазили су лекари и шприцали га. *Јак*.

шпри̏цер м нем. варв. *вино помешано са содом или киселом водом*. — Пред сваким бели шприцер. *Петр. В*. Волио је одојка и шприцер. *Фелд*.

шпри̏цла ж *в. шприца. Бен. Рј*.

шпр̄љав, -а, -о покр. *који има само једно здраво око, ћорав; који шкиљи*; фиг. *мршав, слаб, недовољан*. — Колико су ти дали златица? ... Малена кеса ... шпрљава, почетку треба трипут толико. *Кост. Л*.

шпрӯља ж *дугачка мотка (којом се обично млати воће). Вук Рј*.

шпу̑г м покр. *в. пуж. Вук Рј.*

шпу̀ла, шпу̀лна и **шпу́лна** ж нем. варв. *калем на који се намотава конац*; исп. мосур (1). *Кл. Рј.*

шпу́рак, -рка м зоол. покр. *в. скорпија. Вук Рј.*

шпу̑ријус м нем. *добар њух, слутња, наслућивање, предосећај.* — Сутра, ваљда ће и мени доћи шпуријус. *Јакш. Ђ.*

шпра̀јбтиш и **шпра̀јптиш** м нем. варв. *писаћи сто.* — Сједим код зелене свјетиљке и шпрајбтиша! *Крл.* Владика за шпрајптишом . . . до оног ормана тамо. *Срем.*

шпрајто̀флӣн, -и́на м нем. варв. *новчаник, буђелар.* — Имао [је] шпрајтофлин у реду и у њем три стотине. *Крл.* »Шпрајтофлин« [био је] пун новаца. *Кол.*

шра̀пнӗл, -е́ла м и **шрапне́ла** ж енгл. *врста артиљеријског зрна за гађање живих циљева и авиона, напуњеног гвозденим и оловним куглицама, чији се упаљач обично темпира за распрскавање у ваздуху.* — Поред турских распрскаваха [се] и наши шрапнели. *Лаз. М.* Жагару је шрапнела распорила трбух. *Гор.*

шрапнӗлић м *дем. од шрапнел.* — Шрапнелићи падају по људима. *Неим.*

шра̀пнӗлскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на шрапнеле, који потиче од шрапнела.* — По крововима кућа котрљало се шрапнелско зрње. *Мил. В.* Пионири су под шрапнелском ватром подизали мост. *Јонке.*

шра̀уба ж нем. спорт. *изненадни ударац лоптом на гол у рукомету, ватерполу и сл. изведен из заокрета.* — Десном руком изводе шраубом ударце у врата. *Ват.*

шра̀ф, шра̀фа и **шра̂ф,** шра́фа м *шараф.* — Француским кључем [је] отварао шраф са резервоара. *Пол. 1958.*

шра̀фа ж (обично у мн.) тал. *црта помоћу које се представља рељеф (на географским картама). Кл. Рј.*

шрафи́ра̄ње с *гл. им. од шрафирати.* — Изводио [је] и шрафирање бакровеза. *Шкреб.* Неравнине тла на тим [географским картама] приказане су . . . а) цртканьем (шрафирањем), б) слојницама (изохипсама). *З-Г.*

шрафи́рати, шра̀фӣра̄м несврш. **а.** *сенчити помоћу линија, црта (обично паралелних).* **б.** *цртати планине шрафама.* В. примере уз гл. им. шрафирање.

шра̀фић, -а и **шра̀фӣћ,** -и́ћа м *дем. од шраф.*

шра̀фцӣгер м нем. варв. *кључ, алатка за завртање и одвртање, одвијач, одвртач. Бен. Рј.*

шра̀фчић, -а м и **шра̀фчӣћ,** -и́ћа м *дем. од шраф.* — Нашао [је] шрафчић који је попустио. *Сек.*

шрӗг и шрӗх 1. прид. непром. нем. варв. *кос, нагнут, нахерен, попречан.* **2.** прил. *косимице, укосо, попреко, нахеро. Кл. Рј.*

шро̑т и шро̀т м нем. варв. *прекрупа, каша. Кл. Рј.*

шро̀тарица ж варв. *машина за млевење накрупно, на прекрупу.* — Шротарицу за кукуруз продајем. *Вј. 1960.*

шро́тати, шро̑та̄м и **шро̀тати,** -а̄м несврш. варв. *правити прекрупу, млети накрупно. Кл. Рј.*

шта̄, чѐга (дат. чѐму, инстр. чӣм и чи́ме, лок. чѐм(у)) **I.** зам. **1.** *упитна заменица за непознате ствари, појаве или појмове уопште.* — Шта ће онда бити од вас без мене? *Креш.* Шта се са њим [језиком] десило у току векова? *Бел.* **2.** *у неодређеном значењу: нешто, било шта, ишта.* — Слушао је, али је слабо шта чуо. *Мул.* Да није он шта отуђио од тог имања? *Вес.* **3.** *у односном, релативном значењу: што.* — За њихов одгој учинио [сам] све шта отац може. *Краљч. Стј.* То се обично и јело, ко је шта имао. *Ђос. Б.* **4.** *у одричном значењу: ништа.* — Причекат ће вас господин пуковник, та он ионако нема шта да ради. *Јонке.* **5.** *у функцији генитива: чега.* — Ником није ни до шта. *Мул.* Шта ту није било? *Змај.* **II.** (у прилошкој служби) **а.** *односно-упитни: зашто, због чега, ради чега.* — Доста . . . Шта буниш дете? *Јак.* Кажите ми шта сте задрхтале? *Краљч. Стј.* **б.** *за количину: колико (много).* — Шта се он пута успавао код свиња. *Глиш.* У шта ће ханова он овако свратити? *Сиј.* **в.** *што, уколико.* — Шта су се више спуштали кланцу, све су мање могле видјети . . . *Краљч. Стј.* **г.** *како, на који начин.* — У шта сам проживио ове године? *Андр. И.* **III.** (узвична речца) *за изражавање изненађења, супротстављања и сл.* — Шта, ти спаваш? обратио се Златковић изненађен к њему. *Перк.* Нећу ја да побегнем! Шта, да ми кажу у селу да сам кукавица! *Ђос. Д.* **IV.** *као поштапалица у говору: јел(те) зар не?* — Ви знате . . . то што игра? . . Гледали сте, шта? *Каш.*

Изр. и шта ја знам *и још много чега, и тако даље.* — Са гледишта вредности сасвим [је] индиферентно да ли је један писац био класичар, романтичар . . . и шта ја знам. *Панд.*; ко је и шта је (знати и сл.) *знати све о коме*; ма шта било *шта, шта било*; него шта, но шта *дакако, наравно, свакако, дабо(г)ме.* — Сада је секретар једног посланства. — Него шта! — кликне други победоносно. *Каш.* Морала би доћи и вечера! . . . И вечера, но шта. *Сиј.*; нема (ту) шта *нема приговора, нема речи, свакако*; ни где је, ни шта је (не

зна се и сл.) *нема никаква трага о коме, о чему*; шта га је! *колико, колико много!*; шта је и како је (казати, рећи) *по реду, детаљно*; шта (му) је, ту (му) је *нема друге, нема другог излаза.*

штâб м (лок. штáбу; мн. штáбови) нем. војн. **1.** *орган који прикупља и сређује податке који помажу команданту при доношењу одлуке, заповести, наређења и др. за потчињене јединице.* — Бдјела је само стража на прилазима логору и штаб бригаде. *Чол.* Штаб нашег одреда није се с тиме сложио. *Хорв.* **2.** *стручни, главни, руководећи орган (обично од већег броја људи) неке установе, предузећа итд.* — Од југословенских уметника учествоваће [у снимању филма] ... и штаб филмских радника од тридесет људи. *Пол. 1957.*

штáбац, -áпца м *члан, припадник штаба.* — Некакав штабац га је дуго ... испитивао. *Моск.* Штапци могу да издрже. *Лал.*

штàблија м фам. *штабац.* — Гадан лебац једу Павлови штаблије. *Лал.* Било је много и других старјешина ... и штаблија. *Шов.*

штâбнӣ, -ā, -ō = штапски *који се односи на штабове, који припада штабу.* — Возили [су се] штабним аутомобилом. *Јонке.*

штáбовскӣ, -ā, -ō *штабни.* — Рођен [је] ... од оца ... штабовског трубача ... пука. *Вас.*

штâв м бот. *в. штаваљ. Сим. Реч.*

штâва ж **1.** *штављење, чињење, припремање коже за обраду потапањем у раствор разних органских и неорганских материја. Вук Рј.* **2.** *раствор разних органских и неорганских материја за штављење.* — Техничка уља употребљавају се за чињење коже масном штавом. *ОК.* Штава је једно од најсложенијих хемијских једињења. *Пол. 1970.*

штáва ж бот. *в. штаваљ. Сим. Реч.*

штáваљ, -вља и **штàвељ** м бот. *врста траве* Rumex, R. acutus, R. crispus, R. patientia, R. obtusifolius *из пор. троскота, киселица (4), коњштак (3). Сим. Реч.*

штâвило и **штàвило** с *средство за штављење коже.* — У Институту се испитује и добијање разних врста штавила за кожу, и то од струготина разног дрвета. *Пол. 1950.* Служи као сировина за прављење боја ... и штавила. *ОК.*

штâвина ж *црвена штава. Р-К Реч.*

штàвионица и **штавиòница** ж *просторија или зграда у којој се штаве коже.* — Дуж насипа изнад штавионице зјапили су отвори за канализацију. *Пол. 1973.*

штâвити, -ӣм несврш. *чинити, стројити, припремати кожу за обраду потапањем у раствор разних органских и неорганских материја.* — Људи каменога доба још нису умели кожу штавити како ваља. *Жуј.* Тако заостане средњи слој коже ... који се штави. *ОК.*

штàвише *речца за истицање високог степена или ширине обухватања нечега, ширине допуштања, претпоставке, чак.* — Штавише, људи су се чудили како је могла онако неваљала мати овако честито дете однеговати. *Јакш. Ђ.* Штавише, њему су све ове манифестације предметом веселих, управо шаљивих опажања. *Цар Е.*

штàвљāч, -áча м *онај који штави кожу. Деан. Рј.*

штâвље с бот. *в. штаваљ. Сим. Реч.*

штàвљење с *гл. им. од штавити.*

штâвнӣ, -ā, -ō *који служи, који се употребљава за штављење.* — Доставе ... извештаје о залихама штавних материја, хемикалија и масноћа. *Пол. 1944.*

штàвољ м бот. *в. штавељ. Сим. Реч.*

штáгаљ, -гља м нем. *зграда, односно њен део, где се држи сточна храна (сено, слама, грахорица и др.), обично у поткровљу, на тавану штале.* — Спават ће, дакако, по штагљевима на слами. *Ђал.* Завукао [се] у сијено на штагљу. *Ћоп.*

штàгāр прил. *в. шта га је (уз шта изр.).* — Штагар је ту било кад сам ја дошао! *Јак.* А и те бубе. Штагар их је! *Дав.*

штàглац *реч без значења у дечјој игри.* — Штаглац, маглац, кућни рогљац. *Вук Рј.*

штàгод и **штàгод** зам. *в. штогод.* — Мени стоји на вољу хоћу ли му штагод одговорити. *Нен. Љ.*

штâдӣј, -ија м *в. стадиј.* — То је био критичан штадиј на који је чекао. *Том.*

штàјер[1] м нем. варв. **1.** *порез.* — Плаћају »штајер« и служе војску. *Петр. В.* **2.** *врста плеса (који у Сењу зову и »хрватски«).* — Свјетина ... је ... играла на измјену домаће коло и »штајер«. *Новак.*

штàјер[2] м *врста револвера, пиштоља марке* »Steier«. — У десној руци држи припремљен штајер. *Лал.*

штàјервáг(е)н м нем. варв. *лаке отворене кочије.* — Од тог се штајервагна ... није раздвајала ... вози [се] на њиве ... у млин. *Сек.*

штајèрчина ж *аугм. и пеј. од штајер*[2]. — Узми ову штајерчину. *Лал.*

штàка ж тал. **1.** *штап, обично у горњем делу рачваст или с пречницом на врху, да се хроми могу на њ наслањати стављајући га при ходању испод пазуха.* — Био [је] без једне ноге те је ишао на штаци. *Јакш. Ђ.* Помаже се штаком, носећи мртву ногу. *Наз.* **2.** *жезло које носе епископи (као знак досто-*

јаństва). — Кад у цркви служи, држи у руци дрвену штаку. *Павл.*

штàкаре ж мн. зоол. *ред птица* Grallatores *које имају високе ноге а живе углавном поред мочвара и стајаћих вода.* — Кракате чапље и роде, штакара безброј врста ... газе по зеленој води. *Чипл.*

штàкаст, -а, -о *који има облик штаке, сличан штаки, штапу.* — Налик [је] на штакастог ждрала. *Божић.* Бедра [су им] штакаста. *Кал.*

штàкати, -ăм несврш. *ићи, ходати на штакама.* — Последњи ... штака кројач Дроб. *Цес. А.* Док је штакао ... и приближавао се кући, зачује ... говор. *Кал.*

штакѐта ж покр. *греда.* — Зеленко скокне ... преко штакета. *Матош.*

штàкља ж *штака.* — Ноге су му у оним уским, блатом стиснутим ногавицама као штакље оштре и танке. *Божић.*

штàколāзнӣ, -ā, -ō необ. *који се прави, изводи на штакама.* — Ал' ... још то није Вук. Ил' онај ваљда штаколазни крок, живота радна верни пратилац. *Кост. Л.*

штакòног, -а, -о *који има ноге као штаке.* — К нам допузе чељад штаконога. *Шен.*

штàкор м зоол. *пацов.* — Расплашени штакори усциктали се. *Гор.* Људи [се] гуше као гладни штакори у мишоловци. *Бар.*

штàкораст, -а, -о *који је као штакор, налик на штакора, пацова.* — Најмањи су клокани штакорасти клокани. *Финк.*

штакòрāш, -áша м зоол. *врста штакора.* — Од много сјекутићњака (месождераца) најпрвобитнији су амерички штакораши (торбарски пацови). *Финк.*

штакòрњача ж *направа, ступица за хватање, ловљење штакора, пацоловка. Прав.*

штàкоров, -а, -о *који припада штакору.* — У његовој крви живе узрочници те страшне пошасти које споменута штакорова буха преноси на човјека. *Финк.*

штàкорскӣ, -ā, -ō *који се односи на штакоре, који је као у штакора.* — Упиљио [је] своје немирне штакорасте очи у доктора. *Кол.*

штàкорчић и **штакòрчић** м *дем. од штакор.* — Склонили главу под кров штакори и штакорчићи. *Јел.*

штàла ж нем. *зграда, стаја за стоку (обично за коње и говеда).* — Горјела је штала једнога сељака. *Брл.* Цио је хан заударао шталама и браветином. *Андр. И.*

штàлара ж *крава која се не води на пашу, него се држи у штали. Вук Рј.*

шталàрина ж *новац који се плаћа за употребу штале.* — Два пута [је] наплатио шталарину. *Рад. Д.*

шталѐтина ж *аугм. и пеј. од штала.*

штàлица ж *дем. од штала.* — Њему [је] била добра шталица. *Јурк.*

Изр. има шталицу и кравицу *има све што му треба;* најпре шталицу, после кравицу, пре шталица, после кравица *најпре оно што је важније, па онда оно споредније.*

штàлмајстор м нем. варв. *надзорник штала, коњушар.* — Сада [је] обичан шталмајстор код некаквога јеврејског милионера. *Богдан.*

штàло с и **штáлог** м заст. *в. штала.* — Кад то чује Селимова мајка, пак се шета у шталове своје и избира коња најбољега. *НПХ.* Спавао [је] у шталогу; хоће човек да чува своје коње! *Срем.*

штàлскӣ, -ā, -ō *који припада шталу, стајски:* ~ таван, ~ ђубриште. — Нађе се поново у шталском дворишту. *Чипл.*

штàлски прил. *као штала.* — Одувијек му је та зграда била шталски одвратна. *Божић.*

штàмбиљ, -иља м тал. *жиг, печат.* — Има ту и тисканица, и печатњака, и штамбиља. *Мих.* Мјесто новаца давали [смо] дозначнице с батаљонским штамбиљем. *Јонке.*

штамбúља ж *в. штамбиљ. Бен. Рј.*

штамбиљúрати, -иљúрām сврш. и несврш. *ударити, ударати штамбиљ, жигосати.* — Пио [је] оно што му је на карти, коју је штамбиљирао он сам, додељено. *Поп. Ј.*

штàмбиљнӣ и **штàмбиљскӣ,** -ā, -ō *који се односи на штамбиље, који припада штамбиљу.* — Не удара штамбиљни потпис шефа. *Сек.* Фалсификатори су се служили штамбиљским оловним словима. *Пол. 1959.*

штàмгаст и **штàмгаст** м нем. варв. *сталан гост у неком локалу.* — Како сте могли бити тако глупи — рече му повјерљиво конобар, послуживши га као штамгаста. *Матош.*

штàмп м нем. *направа од гвожђа којом се, ударањем у њу маљем, буше рупе за експлозив.* — Минери ... [су] почели да цапином и штампом буше рупе за експлозив. *Дав.*

штàмпа ж тал. **1.** *вештина умножавања списа помоћу ливених, оловних слова;* исп. тисак (1). — Огласио је да су му песме ушле у штампу. *Нуш.* Своје часописе спремају за штампу у последњи час. *КХ 1936.* **2.** *заједнички, опити назив за све дневне и периодичне листове; све оно што се штампа.* — Борбу је требало отпочети оштрим нападом у штампи. *Десн.* Крио [је] штампарију војвођанске партизанске штампе. *Поп. Ј.* Шире-

њем писмености, усавршавањем штампарске технике ... постала је штампа највећом моралном силом у Европи. *Матош.*

Изр. дневна ~ *новине*; слобода штампе *законом зајамчена слобода изражавања мисли путем штампе.*

штâмпање с *гл. им. од* штампати.

штàмпār, -а́ра м **1.** *стручњак, мајстор у штампању, словослагању; словослагач, тискар, типограф.* — Ја штампару рекао да лист буде из цицера, а он ... сложи из гармонда. *Дом.* Штампар бјеше неки Гргур Сењанин ... који је изучио типографску технику. *Водн.* **2.** *власник, сопственик штампарије.*

штàмпара ж заст. *в. штампарија.* — Грк Димитриј ... доби дозволу за штампару. *Јаг.* Он је ... више својих поетских ствари печатао у штампари коју је набавио на Цетињу. *Нен. Љ.*

штампа́рац, -рца м *радник у штампарији, типограф. Р-К Реч.*

штампа́рев, -а, -о = штампаров *који припада штампару.*

штампàрија ж **1.** *просторија у којој се врши штампање (књига, новина, часописа и др.), тискара.* — И у Срба су се стаде оснивати штампарије. *Барац.* Послије сам постао коректор у штампарији. *Ант. 1.* **2.** *предузеће које се бави штампањем.*

штампа́ров, -а, -о = штампарев.

штâмпāрскӣ, -ā, -ō *који се односи на штампаре и штампарију*: ~ техника, ~ машина, ~ боја, ~ грешка. — Њен вођа ... био је штампарски радник. *ОП 2.* Наставе штампарску радњу глаголским словима. *Водн.*

штампа́рство с *штампарска радиност, занимање штампара.* — Штампарство у Њемачкој било је индустрија намијењена ... и извозу. *Старч.*

штампàруша ж *штампарска грешка. Р-К Реч.*

штâмпати, -ām сврш. и несврш. *пренети, преносити помоћу притиска нарочите машине отисак сложеног слога (слова) и цртежа на папир или другу материју, тискати (3).* — Никада се није ... толико књига ... штампало и не штампа као данас. *Лит. 1957.* Ибро [је] сазнао да му је зет погинуо, да је био чувен јунак и да му је слика штампана. *Андр. И.*

штàмперл м нем. варв. = штампрл *чашица за ракију (обично с ногом).* — Поновно смо искапили сваки свој штамперл [коњака]. *Крл.*

штàмпӣљ, -и́ља м и **штампи́ља** ж *в. штамбиљ.* — Извукоше штампиље, оловке и триста чуда. *Хорв.* Смрт ... је потврђена општинском штампиљом у телеграму. *Крл.*

штàмпрл м = штамперл. — Плаћао [је] све ... плус четири штампрла ракије. *Бег.*

штàмтиш м нем. варв. *сталан сто у неком локалу, кафани, увек резервисан за исто друштво или исту особу.* — Двапут на тједан имао [је] свој штамтиш. *Бег.*

штáнг(л)а ж нем. варв. *метална полуга, мотка; бандера.* — Стајао [је] под телеграфском штангом. *Крл.* Девојчица је учинила ... један од оних покрета који се вежбају уз »штанглу«. *Андр. И.*

штáнглица ж *дем. од* штангла *(обично за врсту ситних колача са орасима у облику мале штанг(л)е, полуге).* — Те пуслице, те штанглице, сто врста колача направисте. *Рист.*

штâнд м нем. варв. **1.** *место за продају, продавница (обично на сајму).* — По штандовима [се] нуде на продају читави товари. *Бат.* Да би проширили трговинску мрежу, постављају покретне штандове и продавнице воћа и поврћа на најпрометнијим местима у граду. *Пол. 1959.* **2.** *полазно место у граду за превозна возила (аутомобиле, фијакере и сл.).*

штанӣцла ж нем. варв. *кеса, врећица (обично од папира, пластике, најлона)*; исп. шкарницл.

штâнō зам. *шта, чега.* — Није мени до штано је теби, но је мени до моје невоље. *НП Вук.*

штâнцати, -ām и **штâнцовати,** -цујēм сврш. и несврш. нем. варв. *(на)правити, урез(ив)ати отисак, утиснути, утискивати.* — Шта сам ја радио пре рата? Штанцовао кутије за ималин. *Дав.*

штâп, штáпа м **1. а.** *ваљкаста палица која служи за ослањање при ходу.* — Велики му штап удјену у руку. *Креш.* **б.** *батина; ударац батином.* — Цар ... је заповедио да се његовом министру финансија удари тридесет штапа. *Нен. Љ.* Момци [су је] отерали штаповима. *Андр. И.* **в.** (обично у изразу: билијарски (биљарски) ~) *палица којом се удара, потискује лопта у игри билијара, тâк*[1]. — У једнаким временским размацима ударао [је] биљарским штапом о под. *Јонке.* **г.** *палица којом се служе мађионичари.* — Као неким мађионичким штапом преда мном се створише опет њих двоје. *Лаз. Л.* У повијести нема жезла ни знака што вриједи тешки штап чаробњака. *Уј.* **2.** *палица као симбол власти, чина, достојанства, части.* — Сељаци се ... отимају о кметски штап. *Дом.* Ја га стражим с маршалским штапом. *Крл.* **3.** фиг. *ослонац, потпора,*

подршка. — Мати појила синка јединка не би ли одгојила штап за старе дане. *Новак.* **4.** (мн. Штапи) астр. *сазвежђе на северном делу неба, Орион*; исп. Штапци. — Он је начинио звијезде: Кола, и Штапе, и Влашиће. *Дан.*

Изр. бити ~ у туђим рукама *немати чврст положај, него служити као резерва у рачунима моћних, бити средство у рукама другога*; исп. монета за поткусуривање (уз монета, изр.). — Ми смо штап у туђим рукама. *Тур.*; довести, дотерати кога до просјачког штапа, бацити кога на просјачки ~ *учинити кога веома сиромашним, веома осиромашити кога, материјално уништити.* — Надриписарство, тај отров . . . је доста сељачких посједа уништио и доста породица бацио на просјачки штап. *Мј. 1936*; доћи, дотерати до просјачког штапа (на просјачки ~), (с)пасти на просјачки ~ *доћи у веома тежак економски, финансијски положај, веома осиромашити*; живети на просјачком штапу *живети врло бедно, просјачити*; зарадити на штапу *добити просјачењем, испросјачити*; (с)ломити (преломити, пребити) ~ над ким *јако (из)бити, (ис)тући, (из)ударати кога штапом*; *оштро осудити, осуђивати кога, бацити, бацати кривицу (на кога)*; *оштро казнити, кажњавати (кога).* — Тако је зла коб још једном над Филиповом главом штап преломила. *Сур.* Суд прекиде над Пејом штап и он буде објешен. *В 1885*; однети гаће на штапу *настрадати, пропасти.* — Тога се требамо држати јер ћемо иначе однијети гаће на штапу. *Козарч.*; стављати ~ у точак *правити сметње, тешкоће, вршити саботаже*; ~ у руке *поћи, кренути, отићи.* — Онда већ нисам ни на што мислио, већ штап у руке, пртљаг на леђа . . . па све певајући . . . дођох. *Змај.*

штàпара ж *направа где се држе штапови и кишобрани. И-Б Рј.*

штáпати се, штâпām се и штâпљēм се несврш. *в. поштапати се. И-Б Рј.*

штàпац, -пца м (мн. штàпци, ген. штапáцā) *попречна шипка на ткачком разбоју.* — Милунка . . . затегне платно . . . помакне оба шарена штапца, навије вратило и . . . поче . . . ткати. *Шапч.*

Штáпи м мн. *в. Штапци.* — Онога тражите који је створио звијезде, Кола, и Штапе. *Дан.*

штàпић, -ића м тал. *фитиљ, обла врпца у којој се налази барут изолован од воде, који служи за потпаљивање мина и експлозива.* — Дужина споросагоревајућих »штапина« није добро одмеравана, па је долазило до експлозије пре или после проласка воза. *Пол. 1959.*

штàпина ж *аугм. и пеј. од штап.* — Огромна куказта штапина стане преда њ. *Матош.* У рукама носим грубу штапину. *Ђон.*

штáпити се, штâпīм се несврш. необ. *крутити се, чврсто се ослањати, чврсто се држати.* — На вјерни мач се чврста рука штапи и стоји као необорив зид. *Крањч. С.*

штàпић, -а и **штàпић,** -ића м **1.** *дем. од штап.* — У десној руци носи дренов штапић. *Лаз. Л.* У руци му је штапић и њиме он показује фигуре које излазе. *Вел.* У почетку се фондовима кадило као некаквом чаробном штапићу који ће ријешити све. *Вј. 1971.* **2.** мн. анат. *врста ћелијица у оку налик на штапиће.* — За пријем видних утисака најважнији је . . . слој штапића и чепића. *Псих.*; *НЧ.*

штàпићаст, -а, -о *сличан штапићу, који је као штапић.* — Црвенило [корица од свеске] попрскано [је] штапићастим, сивкастим светлацима који . . . подсећају на путање . . . звезда. *ЛМС 1951.*

Штáпови м мн. *в. Штапци. Вук Рј.*

штапòлик, -а, -о *који је сличан штапу, у облику штапа.* — Дијелови заметка [се] савијају творећи цијеви или штаполике творбе. *НЧ.*

штапòног, -а, -о *који има ноге као штапове.* — Кушмељ бјеше штапоног, врата као у дивокозе. *Мат.* Отперјаше . . . извидник Куштре напријед, а штапоноги Агњић иза њега. *Божић.*

штáпскй, -ā, -ō = штабни: ~ пошта, ~ песма. — Штапски трубач . . . одсвира прекид паљбе. *Лаз. М.* Свуда око нас . . . штапска пртљага, седла, оружје, шињели. *Чол.*

Штàпци, Штапáцā и **Штáпци,** Штâпāцā м мн. астр. *група звезда, сазвежђе.* — Диже [се] да види . . . колут око Месеца, на ком су крају Штапци. *Срем.*

штàпче, -ета с *дем. од штап.* — Диже се . . . старчић са својим дреновим штапчетом. *Јакш. Ђ.*

штарт- *в. старт-.*

штатúрање с *гл. им. од штатирати.*

штатúрати, штàтīрām несврш. *в. статирати.* — Омладина . . . је . . . штатирала . . . у историјским комадима. *Срем.*

штàтист(а) м *в. статист(а).* — Доктор је био позван за штатиста. *Крл.*

штàтȳт *в. статут.*

штáубмантл м нем. варв. *лаки огртач, мантил за прашину.* — На седишту крај ње вечити штаубмантл, који никада не облачи. *Сек.*

штàфāж, -áжа м и **штафáжа** ж фр. **а.** *споредан украс, уметак, додатак чему.* — Сви су [у драми] у функцији, у најстрожој функцији драме ... а нико није гола лутка ни штафаж. *Михиз.* **б.** *скуп људи као потпора, подршка коме; статисти.* — Ти имаш да будеш »штафажа« батерије. *Јак.* У Загребу ... је било нешто домаће [аристократије], а тим више талми-аристократије, коју је она прва сматрала својом штафажом. *Том.* **в.** слик. *оживљавање пејзажа на слици додавањем људских и животињских ликова.*

штафèлāј, -áја м нем. варв. *сликарски ногари, сталак на којима стоји слика док је сликар ради.* — [Сликар] баца свој таленат и штафелај и боје. *Крл.* Због потпуно ослабљеног вида сликар је морао да остави свој штафелај. *Пол. 1958.*

штафèта и **штафéта** ж тал. **1.** *вест, порука коју преносе курири, гласници.* — Дође од пуковније на коњу штафета да је умировљен ... капетан. *Тур.* фиг. Започеће Орфелин ... архимандрит Рајић прихватиће штафету, да је домало и он пусти предајући је Доситеју. *Михиз.* **2.** спорт. *палица коју тркачи предају један другом, све док се не преда ономе коме је одређена.* — Наша штафета ... је имала све изгледе да освоји четврто место. *Пол. 1950.* Југословенски рекорд у штафети 4 × 100 м износи ... *Атл.*

штàфетнӣ и **штàфēтнӣ,** -ā, -ō *који се односи на штафету.* — Преношење штафетне палице од старта до циља помоћу тркача назива се штафетно трчање. *Атл.*

штàфӣр, -и́ра м нем. варв. *девојачка опрема.*

штáција ж лат. варв. **1. а.** *станица, постаја.* — Света ... право о'шô на штацију. *Чол.* Причекајте ме ... на посљедњој штацији трамваја у Черномерцу. *Бег.* **б.** *станица уопште, место застанка, стајалиште, одмориште.* — До онога бирцуза то му је двадесета штација. *Петр. В.* Ту код Јуре бијаше му прва »штација«, да истресе и претресе новости. *Кол.* **2.** *место службовања; место у служби, служба.* — Ни најгоре штације нисам добити могла. *Шен.* Он ће ме можда узети, али прво морамо наћи штацију, и за њега и за мене у једном месту. *Петр. В.* **3.** *размак, раздаљина пута између две станице, два места.* — Људи ме научише како ћу другим путем за двије-три штације пречице доћи у Сисак. *Мажс. М.* Од Сомбора до Футога — лепа штација, па још апостолски. *Змај.* **4.** *место, зграда где се обављају административни послови (војни, царински итд.), канцеларија, биро.* — Ту је била штација и у штацији је заповиједао часник, лајтман. *В 1885.*

штационúрати, -ôнӣрām сврш. и несврш. *в. стационирати.* — Дјед и прадјед ... су ... били штационирани у Милану. *Крл.*

штàцӯн, -ýна м тал. покр. *радња (и занатска), продавница, дућан, трговина.* — Имали [су] штацуне пуне робе. *Шен.* Штацуни миришу по рибама. *Крл.*

штацӯнāр, -ára м покр. *онај који ради у штацуну, трговац; занатлија.* — Штацунари ... затворили своје дућане. *Шен.*

штацӯнчић м *дем. од штацун.* — Познавала је ... мајсторе у малим ... штацунчићима. *Адум.*

штā́чица ж *дем. од штака, мала штака. Вук Рј.*

штȇдан, -дна, -дно (обично одр.) **1.** *који се односи на штедњу, у који се уписује новчана сума која се штеди:* ~ улог, ~ књижица. **2.** *који штеди, штедљив.* — Приштедио [је] више него муж штедан. *Старч.* Дуг ... те управља радишним и штедним путем. *Божић.*

штȇдар, -дра, -дро *готов на давање, дарежљив.* — Штедро је крило обиља твога. *Јакш. М.* Заслужио [је] да му име постане синоним штедрог заштитника духовне културе. *Цар Е.*

штéдети, -дӣм, ијек. штéдјети, несврш. **1.** *бити умерен у трошењу (новца, материјала итд.).* — Пуше се утуљене петролејке штедећи петролеум. *Гор.* **2.** *имати новаца на штедњи, држати новац у новчаном заводу (под каматом).* **3.** *употребљавати, користити што умерено, не више него што је неопходно; трошити што је мање могућно.* — Умије штедјети снагу и на вријеме се одмарати. *Мат.* Штедјети треба вријеме. *Кал.* **4. а.** *бити обазрив, пажљив према коме или чему, штитити, заштићавати.* — Наше су ... болнице у непрестаном покрету ... јер и њих непријатељ не штеди. *Наз.* Волео је своју децу да штеди од терета. *Макс.* **б.** *пазити, чувати, бринути се о коме или чему.* — Бит ће да ме штеде за неку величајну згоду. *Креш.* О, класје моје испод голих брда ... ко ми те штеди, ко ли ми те брани од гладних птица. *Шант.*

Изр. ~ батину *не бити, не тући батином (кога).* — Тко штеди батину мрзи сина свога. *Јонке;* ~ речи *мало говорити.* — Само ви реците ... не штедите ријечи! *Донч.* Вади ... наочаре и пита ... »Боље?« штедећи остале речи. *Андр. И.*

штедиóна ж *в. штедионица.* — Платио ... стотину фоината у име камата на позајмљену главницу у штедиони. *Коз. И.*

штȅдионица и **штедиóница** ж *новчано-кредитни завод који прима новац на штедњу и даје зајмове.* — Улог на поштанској штедионици растао [је] преспоро. *Кал.*

Покушај с окружним штедионицама није успео. *Јов. С.*

штѐдионичȁр и **штедиòничȁр** м *службеник који надгледа рад штедионица.* — Имао је велико стручно особље: среског лекара ... среског штедионичара. *Јов. С.*

штедиòничȁрство с *бављење питањима, проблемима штедње.* — Прослава Свјетског дана штедње почела је 1924. на Међународном конгресу штедионичарства. *Вј. 1960.*

штѐдионичкӣ и **штедиòничкӣ,** -ā, -ō *који се односи на штедионицу.* — Нашле су [ласта вице] на штедионичкој згради, у свом гнијезду, врапца. *Маж. Ф.* Човек . . створи нешто од чега ће остати ... штедионичка књижица. *Сек.*

штѐдити (ек. и ијек.) *в. штедети.*

штѐдиша м *онај који штеди (најчешће новац).* — Задржао [је] своју промућурност штедише. *Петр. В.* Учили [су га]: буди мрав! Мали тихи ... реалист! Ситни штедиша. *Мар.*

штéдјети, -дӣм, ек. штéдети.

штѐдљив, -а, -о *који штеди, који уме штедети.* — Исти нечујни као у мачке кораци и штедљиви покрети. *Матош.* Штедљив [је] у речима. *Андр. И.*

штѐдљивац, -йвца м *онај који штеди, штедиша.* — Једни [су људи] горопадни, други благи, трећи штедљивци. *Новак.*

штѐдљивица ж *она која штеди, женска особа штедиша. Р-К Реч.*

штѐдљȉвка ж агр. покр. *врста јабуке и крушке. Тод.*

штѐдљиво прил. *на штедљив начин, штедећи.* — Живио је у кући врло штедљиво. *Том.* Штедљиво [су] јели гњетаву пројо. *Пол. 1955.*

штѐдљивōст, -ости ж *особина онога који штеди, онога који је штедљив.* — Жупник ... је ... у својој штедљивости угасио остатак црквене свијеће. *Јонке.* Пазите на штедљивост у изведби плана. *Вуков.*

штедљȉвчина м и ж *аугм. и пеј. од штедљивац.* — Та одвратна шкрчина и штедљивчина не допушта јој радост материнства. *Р 1946.*

штѐдни, -ā, -ō *који се односи на штедњу, који служи за штедњу.* — Та је бака имала пет штедних књижица. *Јонке.* Штедни улози ... расту из године у годину. *Ил. Пол. 1960.*

штѐднӣк м покр. *в. штедиша.* — Нема већ ... трудољубаца и штедника да саде и граде. *Љуб.*

штéдња ж **1.** *умерено трошење (новца, материјала итд.).* — Сиромашна Хрватска улази у еру штедње. *Матош.* **2.** *држање новца у новчаном заводу (уз одређену камату).* **3.** фиг. *уздржавање, устезање, чување.* — Са неком особитом штедњом ... он прође поред мајке, чувајући се да је се и скутом од свога капутића не дотакне. *Лаз. Л.* То изјављујемо отворено, без штедње. *Нед.*

штѐдњāк м *кухињска пећ покривена гвозденом плочом, на којој се кувају јела, шпорет.* — Спавао [је] у кухињи на поду крај штедњака. *Брл.* Била [је] задовољна његовим танким дрвцима за штедњак. *Петр. В.*

штѐдōвий, -ā, -ō *в. штедни.* — Штедовне мјере ... нису дале ништа. *Крл.*

штедрȉна ж *в. штедрост. Р-К Реч.*

штѐдро прил. *дарежљиво, издашно; јако, обилато.* — Штедро дарује [природа] плодом самртни људски род. *Ил.* Вјетрић је ... штедро духао у лице. *Божић.*

штѐдрōст, -ости ж *особина онога који је штедар, дарежљивост, издашност.* — Све [се] тако удесило благодарећи намесниковој штедрости. *Кнеж. Л.* Уклони сваку сумњу о мојој штедрости. *Цар М.*

штедрòта ж *в. штедрост. Р-К Реч.*

штéђевина ж *в. уштеђевина. Р-К Реч.*

штéђēње с *гл. им. од штедети и штедјети.*

штѐк м необ. *штектање, лајање, кевтање.* — Штек вижлади прошао [је] управо мене. *В 1885.* Хрчад, огарчад ... господара свог опскакују, те штеком драже ловачки му смер. *Кост. Л.*

штѐк м нем. варв. *брвно, мост; место где у речном пристаништу пристају бродови.* — Неколико бродарских момака намештало је штек за локалну лађу. *Уск.* Дочекао ме на штеку, узео ме за руке. *Вучо.*

штѐкавац, -āвца м зоол. *врста орла* Haliaëtus albicilla. — Велика бела чапља, орао штекавац ... убрајају се међу ретке птице у свету које живе у Копачевском риту. *Пол. 1973.* Од више десетака парова орла штекавца ... данас ових господара неба има само неколико. *Вј. 1973.*

штѐкавица ж покр. *в. скакавица (2). Вук Рј.*

штѐкер м нем. ел. = штеконтакт *утикач, прикључник помоћу кога се повезују за електричну инсталацију разни електрични пријемници (сто(л)не лампе, радио-апарати, грејалице итд.).*

штекѐтати, штѐкећēм и штекѐтāм несврш. *в. штектати.* — Једном су ... аркебузири ... седам мјесеци штекетали као руља звјеради. *Бат.*

штѐконтакт м нем. ел. = штекер.

штѐкрāги м нем. варв. *тврда огрлица, оковратник на мушким кошуљама.* — Високи

провинцијални »штекраги« и фабричка готова кравата! *Крл.*

штѐктање с *гл. им од штектати.*

штѐктати, штѐкћем несврш. **1.** *лајати испрекидано и често (најчешће о псу када гони дивљач).* — Негдје у близини штекће његов пас, трчећи за зечјим трагом. *Мил. В.* Пси су почели да штекћу. *Бен.* **2.** фиг. **а.** *производити звукове сличне кевтању паса (учестано и испрекидано пуцати итд.).* — Митрљез кобно штекће у ноћи. *Ћон.* Стари сахат на зиду лагано штекће: цика-цак, цика-цак. *Ћор.* Наоколо туку топови и штекћу митрљези. *Вј. 1972.* Штекћу и шкљоцају љуте челичне маказе пустошећи сура овчија руна. *Пол. 1973.* **б.** фиг. *испрекидано, пригушено, грчевито плакати, јецати.* — Штектала је са пода исцрпена од плача. *Ћос. Б.*

штѐктити, -ѝм несврш. *в. штектати.* — »Хаф! Хаф!« штектиле псине. *Шен.*

шгела́жа ж *в. стелажа.* — По штелажама порцуланско и стаклено посуђе. *Срем.*

штѐлампа ж нем. варв. *лампа која стоји на некој подлози (на столу, сталку, поду), стона лампа, стојећа лампа.* — До стола штелампа. *Крл.*

штѐловати (се), -лујѐм (се) сврш. и несврш. нем. варв. *наместити (се), намештати (се), припремити (се), припремати (се); удесити, удешавати.* — Штелујте се и за покенес ... Видите само како се све румени! *Срем.* Опрезан возач ... после неколико хиљада километара мора да промени уље, да »штелује« кочнице. *Пол. 1973.*

штѐлунг м нем. варв. **1.** воји. *место и распоред војске у рату, положај.* — Четири дана [смо] лежали у штелунгу до колена у води. *Крл.* Летјели су [авиони] ... изнад штелунга. *Дончић.* **2.** *положај, став, држање.* — У вароши [су девојке] фине, па штелунг, па персона, па клавир с немецким аријама, а то се све сваком младом човеку више допада. *Срем.*

штѐмајзл и **штѐмајзн** м нем. варв. *оруђе за дубење у дрвету и камену, длето.* — Јурио [је] ... са штемајзном у руци. *Дав.*

штѐмати, -ам и **штѐмовати,** -мујѐм несврш. нем. варв. *дупсти длетом, обијати (зид).*

штѐмпл м нем. варв. *жиг, печат.*

штемпла̀рина ж заст. *висина таксе у маркама.* — Тај је вишак дошао нарочито од штемпларине. *О 1875.*

штемплѝрање с *гл. им. од штемплирати.* — Бројим мртваце, претварам смрт у административно штемплирање. *Крл.*

штемплѝрати, -ѐмплѝрам и **штѐмпловати,** -ѐмплујем сврш. и несврш. *жигосати, печатити* В. пр. уз гл. им. штемплирање.

штѐнад ж *зб. им. од штене.*

штѐнара ж **1.** *пасја кућица.* — Везани су за имање као пашчад о колац пред штенаром. *Лоп.* **2.** фиг. погрд **а.** *хладна просторија.* — Ложи се, брате ... Није кô у овој штенари нашој. *Чол.* **б.** *јазбина, брлог.* — Живео [сам] ... у оној јами и штенари. *Каш.* Из ове твоје злочиначке штенаре ... извешће ме као луду. *Ћос. Д.* Та твоја замазана штенара доноси ти ... тешку станарину. *Мих.* **в.** погрд. *торба. Вук Рј.*

штѐнац, -нца (мн. штѐнци) и **штѐнац,** -нца (мн. штѐнци) м *мушко штене; млади пас.* — Штенци, колико вас је! *Ћоп.* Штенац Шарко мотао се око ногу. *Јел.*

штѐндер м нем. варв. *оно на чему нешто стоји, стуб, сталак, подупирач. Кл. Рј.*

штѐне, -ета с (супл. мн. штѐнад) **1.** *младунче пса, псетанце.* — Умио је ... да цичи као слијепо штене. *Вуј.* Казивао нам је да ће му данас донијети штене. *Л-К.* **2.** фиг. погрд. *дете, дечак.* — Ходи амо, ти штене! *Том.* Гимназијалац ... почео га ударати ... Сељак му је презриво рекао: — Гле и и ти, штене једно! *Чол.*

штенѐћак и **штенѐћњак,** -áка м *заразна болест младих паса, штенаца изазвана вирусом. Бен. Рј.*

штѐнити, штенѝ несврш. *котити (о кући).* — Оде Томић, куја га штенила! *НПХ.* ~ **се** *котити се (о кући).* — Куја ... се штени. *Кур.* фиг. Чула се непрестана вриска и цика ... као да су се сви ђаволи свијета окупили ту да се штене и жене. *Лал.*

штѐнић м *дем. од штене.* — Какве ће боје бити штенићи? *Вел.*

штѐнкати, -ам несврш. нем. варв. *задиркивати, дирати, пецкати.* — Штенкао сам месаре и часнике. *Матош.* Ја не штенкам, ја хоћу само да кажем. *Крл.*

штѐнкер м нем. варв. *задиркивало, задевало, пецкало.* — Орловићу, стари штенкеру! *Матош.*

штéнце, -ета с *дем. од штене.* — Разгледали [су] тек донесено мало ... штенце. *Л-К.*

штѐнци, штѐнāцā м мн. **1.** *мн. од штенац.* **2.** *опруга у брави, перо. Вук Рј.*

штѐнчић м *дем. од штенац.* — Штенчићи моји, штенци, колико вас је! *Ћоп.*

штéње с *гл. им. од штити, читање.* — Тако ти плода бог, штиоче, дао од твога штења. *Комб.*

штѐњѐње с *гл. им. од штенити (се).*

штѐп м *оно што је прошивено видљивим концем.* — Видео [је] себе у плавим краваркама с белим штепом. *Дав.*

штѐпати, -ā̄м несврш. нем. варв. = штеповати *прошивати машином.* — фиг. Негде у близини штепао је шмајсер. *ЛМС 1951.*

штѐпер м нем. варв. *занатлија који штепује.*

штѐпёрка ж *женска особа штепер.* — Фабрика обуће ... расписује конкурс за ... десет херихтерки и штеперки. *Пол. 1959.*

штѐпнӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на штеп, штепање.* — Практикант мора остати господина штепна иглица. *Јакш. Ђ.*

штѐпова̄ње с *гл. им. од штеповати.*

штѐповати, -пујѐм несврш. нем. варв. штепати. — Чинило [му се] да ће и машина кад штепује некоме скренути пажњу. *Вуј.* фиг. Са свих страна штепују наши митраљези. *Аз.*

штѐрка ж *в. штирка*[1]. *Бен. Рј.*

штѐрлӣинг *в. стерлинг.*

штѐрна и **штêрна** ж нем. варв. војн. *звездица (као ознака чина у војсци).* — Доћи [ће] на прво одсуство са штернама под вратом. *Кик.*

штѐта ж **1. а.** *губитак у вредности; губитак уопште; стање нечега што је постало горе него што је било.* — А у благу имате ли какве штете? *Бен.* Свака би друга, на мом месту, ово бацила, али ја не бацам ништа. У мене нема штете ни растура. *Андр. И.* Спис [је] већ био ... штампан с извесним допунама на штету тачности и непристрасности. *Прод.* **б.** (обично с допуном: начинити, направити) *квар нанесен неком апарату, механизму и сл.*; исп. штетити (1). **2.** *нешто што је неповољно, рђава ствар, зло.* — Искреност је свакада добра ... она никада не може нанети штете стварн. *Нед.* Како је штета да ништа не учи. *Мул.* **3.** (у служби узвика) *изражава сажаљење, жалост, тугу за неким или нечим.* — Је л' Томаш, без руке? ... Штета — тако глупо да изгуби руку. *Поп. Ј.* Заклима ... озбиљно главом. — Штета, штета момка! *Крањч. Стј.* **4. а.** *уништени плодови или усеви (у пољу, на њиви, башти и др., које уништи олуја, град, јака киша или стока).* — Једнога ... дана завади се Војкан ... са Илијиним братом ... ради штете у пољу. *Тип.* Пољопривреда а нарочито сточарство, изложени су били великим штетама. *Цвиј.* **б.** *плодови или усеви које стока може да уништи.* — Туда су ... пасла сеоска говеда, слабо чувана, јер у близини није било њива или какве друге штете. *Тип.* Брзо потрча према коњу, вичући на њега ... као да је ушао у штету. *Сиј.*

Изр. **извадити штету** *накнадити изгубљено узимањем, наплаћивањем од другога.* — Ако те части, он гледа да ти то првом приликом наплати и извади штету. *БК 1906*; пољска ~ *квар, штета коју стока начини у туђој њиви, потрица*; ратна ~ *штета која је проузрокована ратом*; сува ~ *велики губитак*; шумска ~ *штета нанесена сечом шуме (обично бесправно, крађом).* — Сељак си као и ми ... ишао си у шумску штету. *Гор.* У решту их је било седморица сељака ... због шумске штете. *Тип.*

штѐтан, -тна, -тно **1.** *који чини, наноси, узрокује штету*; супр. користан. — [Атлетиком] јача се воља ... одбацују штетне навике. *Атл.* Вук је заборавио да би такво уређење државе ... могло бити штетно по народ и његове ... интересе. *Прод.* Још су штетнији крадљивци што дођу с мрежама и удицама па ... понесу са собом десетке килограма ... шарана. *ВУС 1973.* **2.** необ. *који има килу, килав. Р-К Реч.*

штети́вати, -ѐтӣва̄м покр. *несврш. и уч. према штетовати, више пута претрпети штету, више пута имати губитак.* — Украла из ... шатре и да не би мога шегрта, однесе у неповрат, а ја гледај и штетивај. *Горд.*

штѐтинаст, -а, -о = штетињаст *чекињаст, чекињав.* — Чиновник [је] ... очију бодљикавих, немирних, бркова штетинастих, неуређених. *Цар Е.*

штѐтиња ж покр. *в. чекиња.* — Са шиљасте браде стршило [је] пет-шест бијелих штетиња. *Ков. А.*

штѐтињаст, -а, -о = штетинаст. — Бијежник ме гледаше ... испод штетињастих обрва као дивљи мачак. *Шен.* Дујо ... грискаше оно штетињаста брка. *Буд.*

штѐтити, -ӣм несврш. **1.** *бити од штете, наносити штету, уништавати, оштећивати, кварити што.* — Волухарице су сродници мишева ... живе по пољима ... штете усеве. *Станк. С.* Врше [се] опити лекова који дугом употребом неће штетити осталим органима. *КН 1955.* Честе промјене модних линија почеле су штетити индустрији. *ВУС 1973.* **2.** *бити узрок чијој непослушности, непокорности, неморалу и сл., кварити кога.* — Почни га ти одмах мазити! — љути му се брат Кеко. — Ти их штетиш! *Тип.* **3.** *трпети штету, бити на штети, губити.* — Сад да испашта ... Нека Рака штети кад је такав! *Рад. Д.*

~ **се 1.** *штетити (3).* — Има литра више ... Неће бити право да се штетиш, а мени за фајду. *Срем.* **2.** *губити вредност, постајати кваран, кварити се.* — [Бегу] се ... чинило да без ... пијавица не би на своје ноге могао ни стати јер се крв у њима брзо штетила. *Сиј.*

штѐтица ж *дем. од штета* — Имао је далеко пречег посла него да се бацка штетицом у винограду. *Божић.*

штѐтњак м **1.** *штеточина.* — Васковићи листом окренуше у штетнике. *Вуков.* Старих винограда остало је ... на неким далматинским отоцима, камо штетник [филоксера] још није продро. *Бот.* **2.** покр. *човек који се ожени по други пут. Вук Рј.*

штѐтно прил. *наносећи штету, са штетом.* — Српски језик морамо чувати од свега што би могло штетно утицати на чистоту његову. *Нед.*

штѐтнōст, -ости ж *особина, својство онога што је штетно.*

штетовáвање с *гл. им. од штетовавати.*

штетовáвати, -овāвам *несврш. и уч. према штетовати. Вук Рј.*

штѐтовање с *гл. им. од штетовати.*

штѐтовати, -тујем **1.** сврш. и несврш. (*пре*)*трпети штету, губитак,* (*из*)*губити.* — То су били они који нису ништа имали па нису ни штетовали. *Андр. И.* Штетовала је због тебе, па још сада накнади! *Бен* **2.** несврш. *штетити (1)* — То ће ти више штетовати неголи помоћи. *Наз.*

штетòносан, -сна, -сно *који наноси, доноси штету.* — Заметнуо је борбу за њега веома штетоносну. *В 1885.*

штѐточина и **штетòчина** ж и м **1.** *грабљива животиња* (*нпр. птице, инсекти*) *које наносе штету.* — Са њом [праћком] је проводио читаве дане ... гађајући свраке, чавке и друге крупније штеточине. *Ранк.* Ова [новчана] средства могу се користити ... за сузбијање биљних болести и штеточина. *Пол. 1957.* Ловачка друштва на Бујштини позната су ... по ликвидирању штеточина. *Вј. 1972.* **2.** *онај који наноси, причињава штету.* — Не казах му да си га ти, штеточино, упропастио. *Ћос. Д.* То су такве проклете штеточине, да бог сачува! *Бен.*

штетòчинаст, -а, -о *који чини, наноси штету. Р-К Реч*

штеточи́нац, -нца м *штеточина.* — Нису били стасити ... но хитри ... шумски штеточинци. *Бен.*

штѐточи́нитељ м *в. штеточина. Бен. Рј.*

штѐточи́нскӣ и **штетòчи́нскӣ,** -ā, -ō *који се односи на штеточине, који потиче од штеточина, који наноси штету* ~ рад. — [Треба] онемогућити њихову [непријатеља] штеточинску делатност. *Пол. 1959.*

штеточи́нство и **штѐточи́нство** с *штеточински рад.* — Сељаци су се тако ... осветили одређеном себичњаку ... за глобе на потрице, за његово штеточинство. *Глиг.*

штетòчиња м и ж *штеточина* — Хајка на штеточиње обавезна је за све ловце. *Вј. 1960.* Био је ситан штеточиња, који се ... бојао затвора. *Крањч. Стј.* Дајте ми тога вечитог штеточињу! *Ком.*

штетòчињаст, -а, -о *штеточинаст.* — Иза њега ... верало се ... нешто штеточињастих зликоваца. *Буд*

штѐњење с *гл. им. од штетити (се).*

штѐхта ж *лајање, штектање.* — Стоји штехта хрта и шљедника. *Вук Рј.*

штѐхтање с *гл. им. од штехтати.*

штѐхтати, штешћем несврш. *в. штектати. Вук Рј.*

штѐцање с *гл. им. од штецати.* — Све муклије и муклије чуло се смртно штецање. *Вил.*

штѐцати, -ām несврш. покр. *в. штектати.* В. пр. уз гл. им. штецање.

штѝ! *узвик упрегнутим воловима да се повуку натраг.* — Викну· »Шти, шти, вочићи моји!« *Наз.*

штѝбра ж нем. варв. *порез, дажбина, данак.* — Ваљда ће Мађари нову штибру да ударе на Крајину? *Павл.* Хоће ли и у новој држави морати плаћати »штибру?« *Кол.*

штѝва ж тал. покр **1.** *простор, спремиште за терет у броду или пароброду.* — На броду сурва се у тмици ... у штиву и скоро се убије. *Баб.* **2.** *гомила, хрпа.* — Једна штива удари Турака, чекају их млади Угричићи. *НП Вук.*

штѝвење с *гл. им. од штити.*

штивлѐтна ж нем. варв. *чизма, дубока ципела.* — Он ... почне ... да потрпкује штивлетнама. *Ранк.* Кад је себи купио »штивлетне«, онда је своме ... ђаку ... поклонио старе. *Јакш. Ђ.*

штѝво с *оно што се чита, оно што служи за читање* (*обично одабран текст који треба да читају ученици*), *лектира.* — Жели пред матером сакрити све утиске свога штива. *Том.* Знао је Бранко немачки ... и то је младићима ... рано отварало врата светском штиву. *Сек.*

штѝглец м дијал. *в. штиглиц.* — По строповима салона ... намаљани су штиглеци и црвендаћи на грапама. *Крл.*

штѝглић, -ића м покр. *в. штиглиц. Бен Рј.*

штѝглиц, -ица м нем. зоол. *в. чешљугар* Carduelis carduelis. — [Гледа] кроз прозор штиглице на кестенима. *Матош.* Поћи ћу ... на Топчидерско брдо у лов на штиглице. *Вучо.*

штѝгљāц, -аца м покр. *в. штиглиц. Бен. Рј.*

штӣјёње с *гл. им. од штиjти*; исп. штивење.

штӣјӧка ж зоол. *врста птице, барска кокица* Rallus aquaticus. *Бен. Рj.*

штӣкати, -ӑ̄м несврш. нем. варв. = штиковати *вёсти, украшавати везом.* — Жене прекрасно штикају. *Крл.*

штикѐрāj, -а́ја м нем. варв. *вез, везиво.* — Требало ју је видјети у њеној ... свили са златним штикерајем! *Крл.* Ту су ти шлингераји, штикераји, па онда чачкала за зубе. *Јакш. Ђ.*

штӣкла и **штӣкла** ж нем. варв. *потпетица, пета од ципеле или чизме.* — Загледали су ципеле, нарочито штикле и ђонове. *Јак.* Увече изађу на корзо у високим »штиклама«. *Маш.*

штӣклица и **штӣклица** ж *дем. од штикла.*

штӣковā̄ње с *гл. им. од штиковати.*

штӣковати, -кујём несврш. нем. варв. = штикати. — Држали [су се] за крајеве од штиковане мараме. *Срем.* фиг. Писац је штиковао свој текст цитатима из Старог завета. *Михиз.*

штӣл *в. стил.*

штӣлац, штӣлца и штӣоца м (вок. штӣлче и штӣоче; ген. мн. штӣлāцā̄) **1.** *в. читалац; читач.* — Бујанац ... поче да чита живот светитеља ... Мали Јерковићу! — зовну Срдарина прекинувши штиоца. *Мат.* **2.** *звање у црквеној хијерархији.* — Господе боже ... поче свећеник ... кратким гласом којим читају само словенски духовни штиоци. *Крањч. Стј.* Часни г. Петар Херешинец, штилац каптола загребачкога. *Шен.*

штӣлет м тал. *в. стилет.* — Оловком измахује као неким штилетом. *Андр. И.*

штилӣстика *в. стилистика.*

штӣлштих м нем. варв. *рубно везење, порубљивање.* — Четири године везле смо ручне радове ... училе штилштих и крстиће. *Пол. 1958.*

штӣља и **штӣљега** ж покр. *дрȕга* (*врста вретена*). *Вук Рj.*

штӣљежица ж *дем. од штиљега. Вук Рj.*

штӣљица ж *дем. од штиља. Вук Рj.*

штимӑ́вати, -ӣмӑ̄вам *несврш. и уч. према штимати*[2].

штимӑ́вати се, -ӣмӑ̄вам се несврш. *устручавати се, устезати се.* — Тако сам се и ја некад ... штимавао ... А шта ти себе сравњиваш са њим? *Срем.*

штӣмā̄ње с *гл. им. од штимати.*

штӣмати[1], -ā̄м несврш. нем. **1.** = штимовати *усклађивати, удешавати* (*клавир, жице на музичком инструменту и сл.*). — Оркестар већ струже и штима. *Матош.* Шегрче ... скинуло инструменат [гитару] и ... почело да га штима. *Кул.* **2.** *подешавати, удешавати, бити у складу, слагати се*: рачуни штимају.

штӣмати[2], -ā̄м несврш. тал. **1.** *ценити, поштовати*; исп. стимати. — Село га је волило и штимало. *Коч.* Најштиманији од попова носи ... пастирски штап сав од сухэ сребра. *Том.* **2.** *процењивати.* — Ако је што квара, а ти штимај. *В 1885.*

штӣмер и **штӣмер** м нем. *стручњак, мајстор за усклађивање, удешавање жица на клавиру.* — Клавир је прегуран ... штимер је ускладио звуке. *Сек.*

штӣмовати, -мујём несврш. = штимати[1] (1). — Оркестар већ штимује. *Матош.* фиг. Он је драму »штимовао« сасвим интимно ... у једном уздржаном ... ритму. *Богдан.*

штӣмунг и **штӣмӯнг** м нем. варв. *расположење, настројење.* — Посвуда лампице с разнобојним жаруљама, вазе са цвијећем ... повећавали [су] интимитет и давали штимунг. *Бег.* Тај мирис утицао [је] да празнично вече почне у штимунгу носталгичних сећања на далеки завичај. *Пол. 1959.*

штӣнути, -нēм и **штӣнути,** штӣнēм сврш. *в. штипнути.* — Љубни, брате, пипни, штини. *Радич.* фиг. Врело зрно с хитре пушке штине. *Март.*

штӣонӣк м *наслон, сталак за књигу.* — С једне стране постеље [је] штионик са ... старом молитвеном књигом. *Бег.*

штӣоница ж заст. *в. читаоница.* — Њих се смјести до стотине ... у заједничкој штионици. *Павл.* Пођоше у штионицу, гдје нађоше ... друштво. *Ћип.*

штӣп м = штипак *оно што се може узети између два или три прста, прстовет.* — Узе међу прсте приличан штип бурмута. *Креш.*

штӣпавац и **штӣпавац,** -а̄вца м зоол. *в. скорпија.* — Штипавци ... нас својим изгледом још највише подсјећају на водене големе паучњаке. *Финк.*

штӣпавица ж **1.** (често у изразу: водена ~) зоол. *водена скорпија* Nepa cinerea. *Деан. Рj.; Финк.* **2.** мн. покр. *в. машице* (1). — Невјеста са штипавицама ... свакоме углијев из огња на симсију ... меће. *Миљ.* **3.** *реч без значења у дечјој игри. Вук Рj.*

штӣпāj м необ. *штипање.* — фиг. Вал је пљуска, морски штипај хаље дере. *Кам.*

штӣпак, -пка м = штип. — Узимају тропрстим штипком нешто ружиних латица из округлих ... котарица. *Божић.*

шти́палица ж **1.** *штипаљка. Деан. Рј.* **2.** фиг. *заједљива прича, анегдота.* — Извади из торбице своје најновије анегдоте, штипалице и тазе сплетке. *Петр. В.*

шти́паљка ж **1.** *двокрака, двозуба направа којом се нешто захвата и стеже (усекач за свеће, за вешање, прикачивање рубља за конопац при сушењу и сл.).* — Намјести ... на нос наочари са златним штипаљкама. *Кал.* **2.** *предња велика нога у рака.* — Ударајући огромним штипаљкама о камено тло [ракови] произведоше штропот. *В 1885.* Одатле на рака наиђем на путу. И ... знам добро штипаљку му љуту. *Дим.*

шти́пање с *гл. им. од штипати (се).*

шти́пати, шти́пам и шти́пљем несврш. **1.** *стискати нешто прстима или штипаљком.* — Долази ноћу кући, лупа посуђе ... и штипље жену. *Кос.* Штипали [су] их усијаним клијештима. *Вук.* **2.** *откидати, чупкати.* — Он је цијело вријеме штипао комадић хљеба и ... начинио у њему мишју рупу. *Крањч. Стј.* **3.** *уједати, гристи;* фиг. *изазивати оштар надражај коже или слузнице (о диму, мразу и сл.)* — Змије кољу, а јакрепи штипљу. *НПХ.* Нека измаглица, измешана са димом ... гушила [је] и штипала [је] за очи. *Јак.* Зима стегла, а мраз штипа за нос и уши. *Куш.* Тај ваш дуван ... штипље за очи. *Мат.* **4.** фиг. *пецкати заједљивим речима, задиркивати.* — Вазда [је] друге штипао својим сарказмима. *Ков. А.*

~ **се а.** повр. *штипати (1).* — Вијем се као црв, превијам, штипам, онесвестим се. *Вас.* **б.** уз. повр. *штипати (1).* — Штипале се са првим који им приђе. *Уск.*

шти́пéндија, -ија м и **штипéндија** ж *в. стипендиј(а).* — Они ... ће му прибавити штипендиј. *Мишк.* После матуре добио [сам] штипендију. *Петр. В.* Постао [је] професор зато што су му дали штипендију. *Нех.*

штипéндист(а) м *в. стипендист(а).* — Лешић је свршио изврсно гимназију те био земаљским штипендистом. *Коз. Ј.* Били смо штипендисте земаљски. *Јурк.*

шти́петак, -тка м *штип(ак).* — Принесе штипетак бурмута к носу. *Крањч. Стј.*

шти́пкање с *гл. им. од штипкати (се).*

шти́пкати, -ам несврш. *дем. према штипати.* — Она га [је] ... штипкала за образ. *Ђор.* Он га [је] ... штипкао за брадицу. *Крањч. Стј.*

~ **се** уз. повр. *штипкати.* — [Он] се слађе пипка, штипка с ученицом Сојом. *Кош.*

шти́пљив, -а, -о *који штипа;* фиг. *заједљив.* — Стил [је] ... крепко зачињен ... штипљивом горчином у изразу која је одлика негативних природа. *Богдан.* Некада ... циганскн акорди пијáна, крвави, штипљиви цјелов. *Кам.*

шти́пнути, -нём *свршн. према штипати, уштинути.* — фиг. Кушмеља штипну нешто за срце. *Мат.*

штипу́тање с *гл. им. од штипутати (се).*

штипу́тати (се), шти́пућем (се) несврш. *штипкати (се).* — Проклето му месо штипуће ... усијани жар. *Кост. Л.*

штипу́цати (се), -ам (се) несврш. *в. штипкати (се).* — фиг. Скачу разуздане, голицају, штипуцају. *Кош.*

шти́пци, шти́пāкā м мн. зоол. **1.** *клешта; штипаљке у ракова. Р-К Реч.* **2.** *клин у руди. Рј. А.*

шти́р м бот. **а.** *врста корова* Amaranthus, A. blitum, A. retroflexus. **б.** *в. дивљи спанаћ* Chenopodium bonus Henricus. **в.** *в. просинац* Mercurialis. *Сим. Реч.*

шти́рак, -рка м нем. **1.** = штирка[1] *скроб, шкроб, крутило (ставља се у воду у коју се потапа рубље после прања да би се глачањем боље исправило и унеколико постало круто).* — У другој [соби] је живео један стари фабрикант резанаца, штирка и теста. *Јов. Ј.* [Кревет] му је мирисао и сувише на »пеглано« и штирак. *Вос. Б.* **2.** бот. *в. штир.* — Око њега је расла дивља трава, боца и штирак. *Андр. И.*

штирéница ж бот. *в. просинац* Mercurialis *и* M. perennis. *Сим. Реч.*

штирíјун, -ýна м зоол. *морска риба* Acipenser sturio *веома укусна меса, од чије икре се припрема познати кавијар;* исп. јесетра, штриљун и штрјун. *Рј. А.*

шти́рина ж *аугм. и пеј. од штир.* — По њојзи [ливади] свуд коприва густа ... чкаљ, буника, татула, штирина. *Радич.*

шти́рица, шти́ричина и **штирíчина** ж бот. *в. вијошница* Parietaria officinalis. *Сим. Реч.*

шти́рка[1] и **шти́рка[1]** ж = штирак (1). — Спремала је ... штирку, сламу шкробила. *Сим.*

шти́рка[2] и **шти́рка[2]** ж = штиркиња *жена нероткиња.* — Остаде занавијек штирка, нероткиња. *Ђип.*

шти́ркање с *гл. им. од штиркати.*

шти́ркаст, -а, -о *који је налик на оно што је штиркано, уштиркано.* — Касније заплове ... ширином неба посве плави штиркасти облаци. *Кос.*

шти́ркати, -ам несврш. нем. *скробити, потапати у воду са штирком.* — На њему је увек кошуља са штирканим грудима. *Андр. И.* Прошла [је] жена са штирканом подсукњом. *Крл.*

шти́ркиња ж = штирка[2]. *Вук Рј.*

шти̏рљити, -и̏м несврш. необ. *стршити*. — Мутно освјетљује стабарје које онако безлисто ... штирљи као окосница. *Торд.*

шти̏т, шти̏та м **1.** *врста одрамбеног ратничког оруђа од дрвета, метала или коже за заштиту од удараца или убода (стреле, мача, копља и сл.).* — Чујеш ... како се копља крше и штит о штит удара. *Том.* фиг. Видео је ... Тибар на чијој је матици пливао велики штит јулског Месеца. *Дуч.* **2.** фиг. *заштита, одбрана; заштитник, заштитница.* — То му [народу] бијаше најсигурнији штит и заклон од ислама. *Јаг.* Славеносербски језик ... се сматрао као штит од напада на нашу националност. *Бел.* **3.** *оно што штити̏ње, заклања од чега налик на поменуто одрамбено оруђе.* **а.** *метални заклон на топу од непријатељских метака, граната.* — [Кроз] пукотине ... су се ... могли назрети коњи и топовски штитови. *Лаз. М.* **б.** *заслон, штитник на ободу капе.* — На глави му капа с тврдим штитом од картона. *Мар.* Бикан уоштри поглед и подиже штит своје кожне капе. *Ћоп.* **в.** *заслон на лампи, абажур.* **г.** *кишобран; сунцобран.* — Док иде киша, он држи разапет штит. *Глиш.* Хилмо се диже, узе штит, па према старој ћуприји. *О-А.* **д.** *цваст (цвета).* — Цвеће је ... поређано ... у коримбе (штитове, амреле). *Тод.* **ђ.** *крљушт риба штитоноша.* — Штитоноше ... у кожи имају пет уздужних низова крупних крљушти у виду коштаних плоча или штитова. *Станк. С.*

шти̏так, -тка м *дем. и хип. од штит.* — Бојно копље носи у рукама, златан сјаје на плећима штитак. *НП Вук.* Од свјетиљке ... нетом упаљене, једноставне петролејке без штитка. *Леск. Ј.*

шти̏таре ж мн. бот. *породица биљака дикотиледона са цветовима скупљеним у сложене штитасте цвасти* Umbelliferae. *Терм. 3.*

штита̀риица ж ист. *врста пореза који су плаћали феудалци.* — Ударио је на феудалце војницу, такозвану штитарину. *Пов. 2.*

шти̏тарка ж бот. *исландски лишај, исландска маховина* Cetraria islandica. *Сим. Реч.*

шти̏тарке ж мн. бот. *штитаре. Бен. Рј.*

штита́рци, -и̏тара̄ца̄ м мн. (јд. штита́рац, -рца) зоол. *врста праживотиња које обично као паразити живе у унутрашњим органима животиња (ретко и човека), од којих су многи узрочници тешких болести. Финк.*

шти̏таст, -а, -о *који је сличан штиту, који има облик штита:* ~ лист. — Висока се жутиловка истицала својим пирамидастим штитастим цватовима. *Шов.* Штитаста цваст има сасвим кратко вретено, са кога зракасто полазе многобројне цветне дршке, и цветови се додирују. *Станк. С.*

Изр. ~ жлезда анат. *в. штитна жлезда. Терм. 4;* ~ хрскавица анат. *в. Адамова јабучица (уз јабучица, изр.). Терм. 4;* штитасте ваши (вашице, уши) зоол. *систематски назив за врсте инсеката риличара из пор.* Coccidae, *који живе као паразити на гранама и на стаблу воћака:* шљивина штитаста ваш, јабукова штитаста ваш. *МЕП.*

шти̏тац, -тца м *дем. од штит.* — Штитац звечи попут звона, али не пуца. *Наз.*

шти̏ти, -и̏јēм и шти̏м несврш. заст. *в. читати.* — Књигу штије, а на њу се смије. *НП Вук.* Осман не зна штити ни писати. *Рад. А.* Као дјечак није имао свијеће ни лампе, штио је крај отворених враташца пећи. *Вј. 1971.*

шти̏титель м *заштитник, бранилац; пратилац (1).* — Друг Јово Циго, мој нови штититељ ... стоји на вратима. *Наз.* Углед његова штититеља [је] падао. *Бар.*

шти́тити, шти̏тӣм и **шти̏тити,** -и̏м несврш. *бранити, заштићивати, чувати.* — Наша засједа ... штити прелаз колоне. *Чол.* Савезни завод за цијене досљедно је штитио интересе потрошача. *Вј. 1973.*

~ **се** *повр.*

шти̏тић, -а и **шти̏тӣћ,** -и́ћа м *дем. и хип. од штит.* — Горња усна мало као отечена ... наднела [се] над њом као штитић. *Моск.* Једни ... тргаху другим ... красно области штите и штитиће. *М-И.*

шти̏тица ж анат. *чашица у колену; удубина у зглобу. Р-К Реч.*

шти̏тнӣ и **шти̏тнӣ,** -ā, -ō у изразу: ~ жлезда Glandula thyroidea анат. *жлезда с унутрашњим лучењем, која се налази испред душника, а састављена је од два режња, штитњача. МЕП.*

шти̏тнӣк, -а и **шти̏тнӣк,** -и́ка м **1. а.** *заштитник, бранилац.* — Овај Крсто је њен муж ... и штитник. *Нех.* **б.** *тутор, старалац, скрбник.* — Он је млад још и недорастао, а штитник ће му Рикард Глостер бити. *Богд.* **2.** *браник (на аутомобилу).* — Сад опет ... [огули] штитник неких кола. *Грг.* **3.** спорт. *заслон, штит за очи од сунца.* — Препоручам свакоме штитник мјесто капе, поготову код успона је с капом јако вруће. *Скиј.* **4.** спорт. *чарапа (обично гумена) за заштиту колена и потколенице.* — Штитник се мења ради заштите потколенице. *Ног.* **5. а.** *навлака за оловку.* — Правили [смо] од целулоида штитнике за оловке. *Чол.* **б.** *платнена навлака преко рукава (за рад у канцеларији, уреду).* — Сви су имали ... штитнике за рукаве преко рукава кошуље. *Грг.* **в.** *покретни заклон, заслон, параван.* — Русоу ... служила је властита слика као

штитник испред пећи. *КН 1960.* **6.** *в. штитоноша (1). Й-Б Рј.*

штѝтница и **штѝтннца** ж *заштитница.* — Хватала [сам] својом руком његову руку ... као старија пријатељица, као штитница. *Новак.* То је штитница наше дјеце. *Наз.*

штѝтнички и **штѝтнички** прил. *као штитник, заштитнички.* — Некако старачки и штитнички говори са мном. *Нех.*

штѝтнйштво и **штѝтнйштво** с *заштитништво; туторство.* — Био му је син под штитништвом. *Богд.* Дух [се] његов ослободио штитништва маште. *Баз.*

штѝтњача ж анат. *штитна жлезда.* — Штитњача, поред осталог, утиче и на размену материја. *Пол. 1959.* Жућкаста боја њене коже показује лијечнику ... да штитњача ради преспоро. *Вј. 1970.*

штѝто с заст. *в. штит (1).* — О рамену штито објесио, а по коњу копље положио. *Вук Рј.*

штитòвит, -а, -о *који није ујаловљен, неујаловљен (о нерасту, бику, свињчету и месу од њих):* ~ месо. *Вук Рј.*

штитòвратка ж зоол. *в. кобра.* — Жестоке су отровнице индијске и афричке штитовратке (кобре). *Финк.*

штитòлик, -а, -о *налик на штит.* — На вршку се стабљике налазе ... скупине ... које су састављене од штитоликих листова. *Бот.*

штитòносан, -сна, -сно ков. *који носи штит.* — Штитоносне чете до њега стајаху. *М-И.*

штитòноша м **1.** ист. *онај који носи штит; војник који је носио штит владара или племића.* — Бит ћу драге воље штитоноша, нипошто скутоноша свога владаоца. *Шен.* **2.** мн. зоол. *ред риба са хрскавичавим скелетом, чије је тело покривено крљуштима у виду коштаних плоча или штитова* Ganoidei. *Терм. 4.*

штѝћенйк, -а и **штићѐнйк,** -и́ка м *онај који је под нечијом заштитом; бранъеник, клијент.* — Ово је твој знанац и штићеник. *Том.* Адвокат вара своје штићенике. *Грол.*

штѝћенйков и **штићенѝков,** -а, -о *који се односи на штићенике, који припада штићенику.*

штѝћеница и **штићѐница** ж *женска особа штићеник.* — Неки прогоне вашу штићеницу. *Шен.* Госпођа ... и њена штићеница ... остадоше саме. *Јов. Ј.*

штѝћеничкӣ и **штићѐнйчкӣ,** -ā, -ō *који се односи на штићенике, који припада штићенику.*

штѝћеничкн и **штићѐнйчкн** прил. *као штићеник, заштитнички.*

штѝћѐње и **штѝћѐње** с *гл. им. од штитити (се).*

штѝфла ж (обично у мн.) нем. варв. *штифлет(н)а.* — Два-три магарета, пуна штифла и пуна штифлета. *Радич.*

штифлѐт(н)а ж (обично у мн.) нем. варв. *чизмица; дубока ципела.* — [Ту су] и лаковане штифлете ... и ципелице с високим петама. *Бег.* Да ... се барем обукла кô госпоја. Ни пар штифлетни нема. *Сек.*

штѝфт м нем. варв. **1.** *клинац, чавао, ексер без главице.* **2.** *писаљка.* **3.** *руменило, руж, кармин за мазање усана.* — Господа ваде ... дозе с цигаретама, а даме своје штифтове с ружом. *Кол.* **4.** *интернат; васпитни, одгојни завод.* — Фини младићи ко из штифта. *Срем.*

штѝх, штѝха м нем. варв. **1.** *поен (у игри карата).* — Ниси смио играти адутом, па би имао седмицу за последњи штих. *Јонке.* Шта бацаш, шта носиш, изброј штихове, плаћај. *Сек.* **2.** *бод, убод, рез.*

штѝхача ж покр. *врста лопате, ашов, копача. Прав.*

штѝхворт м нем. варв. **1.** *последња реч у говору глумца, после које други глумац почиње да говори или учини нешто; реч водиља, спона, веза.* — Ја дрек не једем, — прсне Пирошка као штихворт. *Бег.* **2.** *одредница, натукница (у речницима). Кл. Рј.*

штѝхпрӧба ж нем. *проверавање исправности чега не испитујући га у целини, него на прескок (нпр. прво, па седмо, па деветнаесто, итд.).* — Било је очигледно да је ... управа логора вршила штихпробе. *Вучо.*

штѝца ж покр. **1. а.** *даска, дашчица.* — Горе у стрехи откована штица. *Сиј.* Слиепа је и штица које се утопљеник хита. *Војн.* **б.** *даска која спаја главину, предњи крај самара, и крстину, задњи крај. И-Б Рј.* **2.** *мотка којом се лађа штичи, отискује;* исп. штичити. *Вук Рј.*

штѝца ж заст. *таблица за писање и учење слова.* — Учило се ... аз-буки на некој дугачкој дасци ... То му је, вели, била и штица и буквар, и псалтир и читанка. *Срем.* Познаје га ... баш као стари учитељ своју отрцану штицу! *Јакш. Ђ.*

штѝчење с *гл. им. од штичити.*

штѝчити, -ӣм несврш. *штицом, мотком отискивати лађу. Вук Рј.* фиг. *подупирати.* — Кућерак мали, ја га зној ем штичим, са радом се уортачим. *Кош.*

штѝчица ж **1.** *дем. од штица. Вук Рј.* **2.** *клис, краћи комад дрвета који се у дечјој игри помоћу палице баца удаљ. И.*

штȏ I. зам. **1. а.** *упитна: шта.* — Што ради, раставниче, Отело овдје? *Богд.* С чега се мудрачеве очи муте? *Андр. И.* Што

је било? *Лоп.* Што се узрујаваш ради њега? *Нех.* **6.** *упитна (за узрок и за циљ), зашто.* Што говориш тако? *Лаз. Л.* Што да се врте око ње кад могу око сто тако богатих дјевојака? *Сим.* А што ћутиш, што гудало спушташ? *Митр.* Ви већ знате што смо се овде окупили. *Дом.* **2.** *односна* **а.** *зависна од то, ово, оно и сл.* — Србија је била што и пре устанка — један пашалук. *Јов. С.* А оно за чим се иде читавом душом која чезне. *Наз.* Велик је недостатак што досада немамо издане његове целокупне списе. *Петр. В.* **б.** *зависна од именице: који, која, које.* — То су ваљда године што чине човека паметнијим. *Лаз. Л.* Отаре сузе што су јој овлажиле трепавице. *Кум.* Долази од детета што на мајчиним леђима ћути. *Петр. М.* **в.** *зависна од предиката, одн. од целе реченице: и то, а то, али то.* — Обећао [је] да јој их пошаље, што није заборавио. *Милић. В.* Влада је предузела да проучи остатке из преисторијских периода чега је последица ... *Жуј.* Наговорише га да отпочне праксу на његову имању, чега Павао Петровић није прихватио. *Леск. Ј.* **3.** *неодр.* **а.** *нешто.* — Подај му што, рече шапатом. *Бор.* Није ко човек који много промишља или се чиме брине. *Креш.* Кад ћемо ми тако што имати. *Петр. В.* **б.** (уз одричне глаголе) *ништа.* — Верујте ми ја не знам што лепше од лепе плаве девојке. *Шапч.* У Арбатову немате што изгубити осим резервних верига. *Краљч. С.* **в.** *било шта, ма шта, макар шта.* — Кад сам те ја у чему одала? *Бен.* Види се боље него и по чему другом колико је у Милошу било снаге. *Јов. С.* **II.** прил. **1.** *колико, како много.* — На лађи што је било путника, све је било весело. *Шапч.* И што се више пење, ваздух бива све свежији. *Андр. И.* Тако се десило те су три снаше запјевале што им [је] грло дало. *Кол.* Даде се у бијег што су га ноге носиле. *Краљч. Стј.* **2.** *уколико.* — Што боље [преводилац] погоди меру ... утолико ће му и превод бити бољи. *Нед.* Што прије, то боље. *Краљч. Стј.* **3.** *како.* — Али што који дан, Ловре све опажао на дјетету свом нешто чудновато. *Мул.* Он је измучио свога сина што га Турчин не би измучио. *Вес.* Уме да разговара с народом што ја не умем. *Петр. В.* **4.** *за количину: нешто, мало; макар какво.* — Узалудно се надају и он и жена му да ће смоћи да купе што кравице. *Бор.* Пођоше да нађу макар што конака. *И.* **III.** везник **1.** *временски* **а.** *чим.* — Што је дан, он на тараби па каменицом. *Вукић.* Одмах оно вече, што су му оца сахранили. *Берт.* **б.** *откад.* — Неколико је дана што она не гледа на пусто море. *Бит.* Већ трећа [је] ноћ што не спава. *Јакш. Б.* Ево има пет година дана што је Ахмед у свијет кренуо. *Вел.* **2.** *временско-условни: док, ако.* — Не вјерујем да је он жив што га жива не бих видјела. *Мул.* Не дам, вала, што се побити нећемо. *Лал.* Немој, Илија, што ти неће дати све што је у кеси. *Мат.* **3.** *узрочни: јер.* — Спремна сам задовољити њега што је отац, а њу што је сестра. *Краљч. Стј.* Радила је у болници што мора. *Рист.* **4.** *поредбени: као.* — С Турцима је умео што нико. *Ком.* Мени се чини увек да је мржња на податке што и мржња слабих и убогих на јаке. *Петр. В.* **5.** *поредбени: него.* — Нико се више од смрти не боји што господа которска. *Љуб.* Да не има славнијега чина што за своју гинут домовину. *Март.* **6.** *допусни: иако, мада, нёка.* — Што ме бије и снег и киша ... што сам увек прљав ... и то није ништа. *Вес.* Па сестре своје данак не види, што сестре своје, ал' и свију нас. *Кост. Л.* Срећан ти, Перо, пут, упрегао си, што коње, ал' и нас. *И.* **7.** *експликативни: да.* — Још истог дана утврдише за мене што сам ноћу први прешао преко младог леса на Морави. *Ћос. Д.* Главно је сада што је Земко добро и што су дјеца његова добро. *Сиј.* **8.** (што ... што) *дисјунктивни или ... или, било ... било; нешто ... нешто, делом ... делом.* — И зрелост има своју млађахну, несташну добу, која што прије што послије прелази у зрелу мужевност. *Јаг.* Свијет је сад бјежао што под млетачку власт што у горње стране. *Нех.* А то ти је преко четрдесет талијера, што новаца што дућанске робе. *Бит.*

Изр. ако до чега дође, ако би до чега дошло *ако дође до тешке ситуације, до чега непожељног; ако се нешто деси;* било ~ било *ма шта се десило;* бити чему (бити за шта) *вредети, бити леп, бити добар, бити способан за што, имати вредност.* — Да си чему не би ти кућерак висио попут откинуте губе на храсту. *Ков. А.* Што ... свијет еглени о ... Абдулу Хамиду? Је ли за чем [тр. за што] каква ли га кажу. *Њег.*; знам на чему сам (смо) *знам у каквом сам (смо) положају; знам о чему се ради, шта је у питању;* и што ја знам *в. уз шта (изр.)*; ко је и што је (знати и сл.) *в. уз шта (изр.)*; ма што *в. уз шта (изр.)*; нека што *допустимо да, добро што смо (су итд.).* — Нека што чекасмо ... сјекиру за врат, но нам бијаху остале у ... пољу јалове земље. *Љуб.*; ни кроз што ни зашто *без икаква повода, без разлога.* — Не знам ни кроз што ни зашто то са мном би. Би, па ето. *Шуб.*; није му ни до чег(а) *ништа га не интересује (обично због болести, због жалости, тешког положаја у коме се налази и сл.).* — Последњих година малаксао и у танке нити увео, па му није ни до чега. *Коч.*; није (нису итд.) ни за шта *не вреди (не вреде итд.) ништа, неспособан је за успешно обављање ма каквог посла.* — Али шта, кад подофицири нису ни за што. *Јонке;* ода

шта не даш то *шта је последња цена? пошто најнижe? Вук Рј.*; у чему је ствар *шта је у ствари, о чему се ради (знати)*; што било *било шта, нешто, не бирајући, макар колико*; што боље (што више, што пре) *како је најбоље могуће, колико се више може, како је најпре могуће.* — Труде се да што бољеураде. *Дом.*; што год 1) *све што, ма шта, било шта.* — Твоји родитељи ... ти чине што год зажелиш. *Трифк.*; 2) *колико год.* — О, Мирјана! — викну Пурко што год може. *Глиш.*; што му (им итд.) драго 1) *било шта, ма шта, макар шта.* — Читао је што му драго, и на прескок, и наопачке. *Мат.*; 2) *како хоће, како жели*; што му је — ту му је *не може се ништа изменити, касно је за икакву измену, сад се више ништа не може учинити.* — Да ми бисмо мало паметнији, ово би се и лепше свршило! ... Али сад, што му је — ту му је! *Вес.*; што немам! *да ми је да имам.* — Што немам сто хиљада динара. *Р-К Реч.*; што(но) кажу, што се каже, што(но) рекли *узгредно објашњење података или мисли о којима се говори: као што је обичај да се каже, као што многи говоре*; што ти је (неко, нешто) *као узречица при истицању особина, нежности, вредности, стручности, способности и сл. (обично добрих).* — Што ти је мати! *Змај.*

што̀в м покр. *гозба, част, чашћење.* — Јучер је код сусједа био »штов«. Славили су крститке. *Дук.*

што̀валац, -аоца м (ген. мн. -ла̄ца̄) *онај који осећа и исказује поштовање према коме (чему), поштовалац.* — Велики [је] штовалац и познавалац природних наука. *Коз. Ј.*

што̀ва̄ње с *гл. им. од штовати.*

што̀ватељ м *в. (по)штовалац.* — Ово умјетничко обиљежје прибавило јој је много штоватеља. *Баз.*

што̀ватељка ж *женска особа штоватељ. Прав.*

што̀вати, шту̀јēм несврш. *показивати (по)штовање према коме, чему, ценити, уважавати, поштовати.* — Штовани читаоци, извините и ако вам досадим. *Дом.* Ја штујем ваше намјере, идеале. *Леск. Ј.*

што̀више прил. *штавише, чак.* — На час се причинила изазовном, штовише лијепом. *Торб.*

што̀где, ијек. што̀гдје, прил. *овде-онде, којегде, понегде. Рј. А.*

што̀гдје, ек. што̀где.

што́гл м и **што́гла** ж нем. варв. покр. *челични клип, језичац који се стављао у пеглу да је загреје.* — Ударио га »штоглом« у леви образ и све му зубе поизбијао. *Срем.*

што̀год зам. **1.** *нешто.* — Требало [је] часницима штогод прибавити. *Тур.* Ако штогод сад баш и заборавим ... сетићу се тамо. *Ад.* **2.** (у прилошкој служби) *мало.* — Ако се са овим Турчином штогод споречка о Српству, нека има когод ко ће његовом народу причати. *Нен. Љ.*

што̀года̄рце, што̀год(ај)ер и **што̀гођ** зам. покр. *в. штогод.* — Дотична има штогодарце и да прочита на брвнима млина. *Ћоп.* Старац Марко с Павом први ... а за њима својта, штогодер је има. *Вел.* Биће штогођ рекла. *Ћип.*

што̀ђе прил. (ијек.) покр. *в. штогдје. Вук Рј.*

што́кавац, -а̄вца м *онај који говори штокавским дијалектом, наречјем.* — Писци кајкавски намјењивали су своја дјела и Хрватима штокавцима и чакавцима. *Водн.*

што́кавачкӣ, -а̄, -о̄ *в. штокавски. Р-К Реч.*

што́ка̄вка ж *женска особа штокавац. Прав.*

што́кавскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на штокавце, који припада штокавцима.* — Српскохрватски језик има три основна дијалекта: штокавски, чакавски и кајкавски. *Стев.*

Изр. ~ дијалекат *један од три основна дијалекта српскохрватског језика назван по упитноодносној заменици »што«.*

што́кавштина и **што́кавштина** ж *говор штокаваца, штокавско наречје, штокавски дијалекат.* — У Хрватској ... је избијало већ од прве кајкавске књиге колебање између кајкавштине и штокавштине. *Водн.*

што̀кад прил. *каткад, понекад. Вук Рј.*

што̀кака̀в, -ква, -кво неодр. зам. *којекакав, какав год, какав му драго.* — Тражи тамо-амо по штокаквој старудији. *Ћоп.* Ударисмо у штокакав разговор. *Јурк.*

што́ка̄ње с *гл. им. од штокати.*

што́ка̄ти, што̀чēм несврш. *јадикујући, тужећи се говорити »што ћу«. Вук Рј.*

што̀ко (ген. штокòга) неодр. зам. = штотко *гдеко, неко, когод. Вук Рј.*

што̀којӣ, -а̄, -е̄ *гдекоји, понеки. Вук Рј.*

што̀куд(а̄) прил. *којекуд(а), на све стране, свуда.* — Пола збјега прснуло је штокуд по шуми. *Ћоп.*

што́ла ж грч. црквена. **1.** *в. стола*[1]. — Лице попа на говорници [се] преображава када се опасује штолом и рокетом. *Крл.* Из Загреба су набављани везови на брокату, штоле и казуле, које су радиле тамошње калуђерице. *Андр. И.* **2.** *штоларина.* — За штолу је ипак добио жупник, по старом обичају, оседлана коња. *Ћал.*

што̀ларина ж црквена. *приходи католичког свештеника које добива у натури. Свезн.*

штóлна ж нем. руд. *прокоп, поткоп (у руднику)*. — Штолну по штолну бушио је човек ... Завршивши бушење ... рудар ... пређе на бочни зид. *Дав.*

штóно зам. *в. што у односном, релативном значењу: оно што.* — [Планина] се отегла ... испод ... више села штоно су се нанизала диљем државне цесте. *Кол.* Славуји штоно туже у врту зеленом. *Кост. Л.*

Изр. ~ реч (~ се каже, рече, рекли, вели) *као што, како.* — У опћем расположењу настала је, штоно се каже, дисонанца. *Л-К.* Сад смо узели овај народ на душу, штоно рече Стојан Кекић. *Ћоп.*

штóп, штопа м нем. заст. *штаб, војна команда (најчешће у Војној крајини).* — Они у штопу имају власт, а ми ваља да слушамо и шутимо. *Том.* Судбина [ме] баци у Карловац, у штоп моје радне регименте. *Шен.*

штóпање с *гл. им. од штопати.*

штóпати[1], -ам несврш. нем. варв. = штоповати[1] *крпити (чарапе и сл.).* — Она је »штопала« чарапе. *Матош.*

штóпати[2], -ам несврш. нем. варв. спорт. = штоповати[2] **1.** *зауставити, смирити лопту у фудбалу.* — Нисам покушао »штопати« лопту, него, напротив, једноставно је одбити. *ВУС 1970.* **2.** *зауставити сат (штоперицу) ради тачног мерења времена.* — Може контролирати своју вожњу ако штопа брзину на сваки километар. *Аут.*

штóпела ж тал. покр. *папуча.* — Иште јој у штопели магану (махану). *Дан.*

штóпелица ж *дем. од штопела, папучица.* — Скиде с ногу жуту штопелицу. *Вук Рј.* Узимљи жуте штопелице. *НПХ.*

штóпеља ж *в. штопела. Бен. Рј.*

штóпер м енгл. варв. спорт. *мерач времена на спортским такмичењима.* — Резултат њихова штопања мора [се] подударати с резултатом главног штопера. *Аут.*

штóперица ж спорт. *сат, часовник за тачно мерење времена (обично на такмичењима) који се у потребном часу може зауставити.* — Главни судац треба ... штоперицом контролирати вријеме трајања борбе. *Рв.* Спикер је ... морао да мери штоперицом дужину свих емисија. *Пол. 1959.*

штóпија ж *седиште војног команданта, штаба, штопа (у Војној крајини).* — Пронио се по штопији глас да ће обрстар ... отићи. *В 1885.*

штóпл м нем. варв. *чеп, запушач. Бен. Рј.*

штóплцйгер и **штóплцијер** м нем. варв. *вадичеп, извођач.* — Поручим [му] да ћу га ... убости штоплцигером. *Матош.*

штóповање с *гл. им. од штоповати.*

штóповати[1], -пујем несврш. нем. варв. = штопати[1]. — фиг. Меци су јој разносили копоран — штоповали су по њој. *Пол. 1958.*

штóповати[2], -пујем несврш. нем. варв. = штопати[2]. — Човек са штоперицом штопује време. *КН 1958.*

штóпскй, -ā, -ō *који се односи на штопове, који припада штопу.* — Онда [ће] ... почетком листопада на неколико дана у штопско мјесто на пуковнијске вјежбе. *Тур.*

штóрија ж *в. сторија.* — Јуре ... знаде ... заграбити у старе »шторије«. *Драж.*

штóс м нем. варв. **1.** *гомила, хрпа, наслага.* — Црвеном врпцом увезан [је] штос исечака из новина. *ЛМС 1960.* Стража износи [мањерке] из зграде, вешто као келнерице своје штосове тањира. *Вучо.* **2.** *удар, ударац. Кл. Рј.* **3.** фиг. *досетка, виц; подвала, смицалица.* — Кабадахије са галерије звижде ... изводе фрајерске »штосове« ... добацују. *Пол. 1959.* Изводи свакојаке уједурме и штосове само да му се рачуни поклопе. *Вин.*

штóснути, штóснēм сврш. необ. *изрећи, изговорити неки штос, досетку.* — Гута се спремао као и увек да штосне на Хусин рачун, па је невино успијао уснама. *Дав.*

штòтко, штокòга неодр. зам. = штоко.

штóф, штòфа м нем. варв. **1.** *фино сукно, вунена тканина (за одећу).* — Била су то три напрстка ... помоћу којих ... кројачи гурају иглу кроз дебље штофове. *Божић.* **2. а.** *грађа, подаци, материјал за стварање научних или уметничких дела.* — Историја ... је већ тако једнолика у штофу свом. *Сек.* Професор ... био је толико усхићен владањем његовим да га је намеравао узети за »штоф« једне своје моралне причице. *Срем.* Нужно је да проштудујем штоф и спев Парсифала. *Коњов.* **б.** *оно што служи као тема, предмет (за разговор, дискусију).* — Дара и Вукадин пријатно [су] разговарали и ... имали [су] штофа за разговор. *Срем.* **в.** *дар, способност, смисао (за нешто).* — У Лондону су људи задовољни са мном. Значи, има доиста у мени штофа за трговца и финансијера. *Сек.*

штóфан, -а, -о *који је од штофа.* — Испод кроја [има] штофане прашине као да су дрва тестерена. *Сек.*

штóфара ж *фабрика штофова.* — У штофари у Београду је 1902. био радни дан 12 сати. *Лапч.* Ћупријски мајстори раде у параћинској штофари. *Пол. 1973.*

штóфāрница ж *штофара.* — Дођоше кажњавања деце ... затварањем у штофарницу. *Сек.*

штóфнат, -а, -о *в. штофан.* — На тој ... главици ... као да су се приболе ...

смеђе очи као чиоде на штофнатој главици лутке. *Божић.*

штòфскӣ, -ā, -ō *који се односи на штоф* (*2а*). — Главни јунак био [је] штофска материја. *Уј.*

штòчијӣ и **шточӣјӣ**, -ā, -ē неодр. зам. *који* (*што*) *припада штокоме, било коме, било чији.* — Када би сваку сузу што̀чију ... по збјеговима што потече с очију ... све сузе кад би на лист зелен ска́пила ... толико, сејо, сијева сијевака. *Кул.*

штò̀шта, што̀чега и што̀чег неодр. зам. *разне ствари, којешта, свашта; понешто.* — Много вам штошта у чаршији не ваља. *Вес.* Мала дјечја памет ... већ штошта око себе почиње да поима. *Донч.*

штрà̀жмештер м војн. *в. стражмештар.* — Нека пуши цигаре кô и његов штражмештер фине, да се зна што је немешка кућа. *Срем.*

штрâјк м енгл. *организована обустава рада* (*у фабрикама, установама, школама*) *ради остварења постављених захтева.* — Повећање плата дошло је после штрајка радника и службеника [у Грчкој]. *Пол. 1957.* Зашто сада не шаљете дјецу у школу? Зашто сад тај бојкот и тај штрајк? *Крл.*

Изр. ~ глађу *в. уз глад* (*изр.*).

штрâјкати, -ām несврш. = штрајковати *бити у штрајку, изводити штрајк.* — Штрајкало је готово пола милијуна радника. *ОП 2.* Британски докери штрајкају. *Вј. 1972.*

штрâјкāч, -áча м = штрајкаш *онај који штрајкује.* — Козаци су правили чуда од несрећних штрајкача. *Јов. Ј.*

штрâјкāчкӣ, -ā, -ō *који се односи на штрајкаче, који припада штрајкачима.* — Талас ... штрајкачких акција обухватио је читаву земљу. *Комун. 1951.*

штрâјкāш, -áша м = штрајкач. — Штрајкаше не сме нико нагонити да се врате обустављеном раду. *Лапч.* Нису смјеле пружати помоћ штрајкашима. *Пов. 2.*

штрâјкāшкӣ, -ā, -ō *који се односи на штрајкаше, који припада штрајкашима.* — Један од најдужих штрајкова, у коме се огледала истрајност штрајкашка ... био је штрајк у Београду. *Лапч.* Двадесетих година је штрајкашки покрет добио велики замах. *ОП 2.*

штрâјкбрехер м нем. варв. *онај који не пристаје на штрајк, не придружује се штрајкачима, него и даље обавља своје дужности, штрајколомац.* — Нађе се цијела чета штрајкбрехера који одлуче у понедељак на рад. *Кик.* Неколико робијаша ... поколебало се и изишло на шетњу ... Њих су робијаши одмах назвали штрајкбрехерима. *Чол.*

штрâјкбрехерскӣ, -ā, -ō *који се односи на штрајкбрехере, који припада штрајкбрехерима.* — Највећи дио времена проводио [је] у ... штрајкбрехерским подвизима. *Ћоп.*

штрâјковāње с *гл. им. од штрајковати.*

штрâјковати, -кујēм несврш. = штрајкати. — Штрајкују против канона и канонских светаца. *Срем.* Осуђеници штрајковали су у Митровици глађу. *Козарч.*

штрајколо́мац, -мца м *штрајкбрехер.* — Остао си заправо увијек штрајколомац. *Сим.* Постајали су криминалци, пијанице и штрајколомци. *Пер.*

штрајколо̀мачкӣ, -ā, -ō *који се односи на штрајколомце.* — Радничка класа ... сваку идеологију »класног мира« ... сматрала [је] ... као окретну игру батинашке и штрајколомачке полиције. *Ћил.*

штрâјфкӧр м нем. варв. *полицијски, односно војни одред који врши рацију, истражна експедиција.* — У касабу је стигао одред штрајфкора и смењо жандарме. *Андр. И.*

штрâм прид. непром. нем. варв. *утегнут, укочен, усправан* (*обично о војницима*). — Стао је ... и још лијепо штрам кврцнуо петом. *Крл.* Српски официри [су] кудикамо »фешији« и више војнички »штрам« од наших. *Петр. В.*

штрâнга ж нем. = штрањга *уже, конопац; уже у коњској опреми којим се коњ везује за ждрепчаник.* — Чудо је право да коњи не потргаше штранге. *Бен.* Волове, осим обичних хамова, још јаким штрангама колима привезали. *Ат.*

штрàнгōв, -òва м погрд. = штрањгов *обешењак, окачењак, угурсуз.* — Попашан је, штрангов, на младо ... као бичић. *Маш.* Обешењаци! ... Зар да ми живину поморите! Штрангови једни! *Глиш.*

штрâнд м нем. варв. *обала* (*обично песковита*) *погодна за купање и сунчање, плажа.* — Кад сам стигла на штранд, опрала сам ноге у реци. *Вучо.*

штрâњга ж = штранга. — Кум Нинко попушта штрањге коњима. *Лаз. Л.* Дрхтавим рукама разређивао је ... штрањге коња. *Крањч. Стј.*

штрàњгōв, -òва м погрд. = штрангов — Ти си ... ти си ... формални штрањгов. *Срем.*

штрâњка ж *штранга, штрањга.* — Мућа учестала: — само тек шине као штрањка, а оно загрми. *Вес.* Нек закачи штрањком грану дудову! *Кош.*

штрàпāње с *гл. им. од штрапати.*

штрàпати, -ām и -āпљēм несврш. *прскати, кропити, шкропити.* — Само су се чули пљускавци кише штрапајући ... по крову.

Ков. А. Које га [свињче], а крв штрапа по зиду. *Нам.*

штра̀пāц, -а̏ца м тал. *напоран, заморан рад, премор, премарање.* — Извргавао се узалуд којекаквим штрапацима. *Перк.* Како можеш да поднесеш тај »штрапац« толики? *Дом.*

Изр. одело за ~ *свакодневно, радно одело.*

штрапаци́рање с *гл. им. од штрапацирати (се).*

штрапаци́рати, -а̀ци̏рām сврш. и несврш. *заморити, замарати напорним радом; (ис)кидати, (ис)трошити, уништити, уништавати.* — Видело се . . . да су оба [сандука] много путовала и штрапацирала. *Срем.* Чланови [политичких клубова] . . . не мисле својом памећу и . . . не штрапацирају своју савест. *Нуш.*

~ **се** *заморити се, замарати се, (ис)кидати се, (ис)трошити се.* — Палапка се узбуђује, прети и штрапацира само у првим . . . периодима неког догађаја. *Сек.*

штра̀пкати, -ām несврш. *штрапати, прскати.* — Штрапкали јој вином . . . хаљу и косе куштраве. *Божић.*

штра̀птање с *гл. им. од штраптати.*

штра̀птати, -а̀пћēм несврш. покр. *в. штрапати. Вук Рј.*

штра̀фаст, -а, -о нем. *в. штрафтаст.* — Штрафасте панталоне као да су недавно купљене. *Вуј.*

штра̀фна ж нем. варв. *штрафта (1). Кл. Рј.*

штра̀фта и **штра́фта** ж нем. **1.** *линија, трака, црта.* **2.** шатр. и разг. *шеталиште.* — На истој штрафти шетају све наше године. *Пол. 1959.*

штра̀фтаст, -а, -о *пругаст.* — [Диже] споро своје сиве штрафтасте панталоне. *Дав.*

штр́ба ж покр. *в. шкрба (2). Бак. Реч.*

штр́бац, штр́пца м бот. *једногодишња биљка из пор. штипарки* Meum athamanticum. *Сим. Реч.*

штрбе́кање с *гл. им. од штрбекати.*

штрбе́кати, штр̀бēкām и штр̀бēчēм несврш. = штрбецати *натуцати, слабо, неразумљиво говорити (обично страни језик).* — Овај тек нешто штрбека талијански. *Игњ.* Онда поче штрбекати . . . као каква полудјела стара милосница. *Божић.*

штрбе́кнути, штр̀бēкнēм *сврш. према штрбекати.* — Не зна ни штрбекнути. *Вук Рј.*

штрбе̏нцкати, -ām несврш. *дем. према штрбецати.* — Почне исто тако зло штрбенцкати језиком Фаустовим. *Ков. А.*

штрбе́цати, штр̀бēцām несврш. = штрбекати. — И француски већ штрбеца. *Змај.* Они су . . . никаквим немачким језиком штрбецали нешто. *Вин.*

штрбе́цнути, штр̀бēцнēм *сврш. према штрбецати.* — Жорж штрбецну му нешто, чега барем ја и отац не разумјесмо. *Ков. А.*

штр̀бнути, -нēм сврш. = штрпнути *откинути од чега мали, ситни део.* — Овце . . штрбну мало угажене траве. *Ранк.* фиг. Срба ће можда свој део прокоцкати, можда ће и Јуличино и моје штрбнути. *Сек.*

штрбу́цнути, штр̀бȕцнēм сврш. *дем. према штрпкати.* — фиг. Ту ћемо . . . да штрбуцнемо газда Цвијана. *Ранк.*

штре́бер м нем. варв. *онај који смишљеним настојањем и додворавањем жели постићи успех (у школи, служби и др.), лакташ, каријерист(а).* — Ћуте на грубе . . . испаде својих синова — лоших ђака, углађених бекрија и ситних штребера. *Петр. В.* Њихов је идеал . . . срећни бирократски штребер. *Матош.*

штре́берица и **штре́бе̏рка** ж *женска особа штребер.*

штре́бе̏ркин, -а, -о *који припада штреберки.*

штре́беров, -а, -о *који припада штреберу.*

штре́берскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на штребере.* — Претворио [се] у једнога од оних пет хиљада глупих и штреберских капетана. *Крл.* Направио је неколико штреберских корака. *Вучо.*

штре́берство с *особина и поступак штребера, лакташтво, каријеризам.* — Иза четврт сата спомињаше »штреберство«. *Матош.* »Обзнана« је постала извор свих зала . . . штреберства. *Риб.*

штрѐка ж нем. варв. *железничка пруга; даљина, пут.* — Хтједох данас да пријеђем штреку. *Бан.* У село донио [је] глас да се иде на штреку. *Вил.*

штре́пити, -ӣм несврш. *в. стрепити.* — Не може да се чуду чуди, веће штрепи, једва проговара. *Ботић.*

штрѐцав, -а, -о *који штреца.* — Можда је требало мало времена да поправи штрецаво срце. *Вуј.* Штрецави жуљеви . . . на стопи. *Кост. Л.*

штрѐцаво прил. *са штрецањем, штрецајући.* — Осећао [је] тај оток подливен крвљу, што је густо и штрецаво пулсирала. *Дав.*

штрѐцāј м *трзај, трзање, жигање (од убода нечег оштрог и сл.), стрецај.* — Лагани додири новчаница изазову у њему моћне штрецаје. *Божић.*

штрѐцање с *гл. им. од штрецати.*

штрèцати, -ā̄м несврш.; исп. стрецати **1.** *осећати штрецаје, бол, жигати, пробадати.* — Одахнем, јер је и мене срце штрецало, као да беше у квргама. *Цар М.* Боли и штреца [зуб]. *Куш.* **2.** *презати, дрхтати, трзати се (од страха и сл.).* — Одвула [се] као пјан, штрецајући од страха при сваком кораку. *Матош.* Увече штрецам на свом лежишту и узалуд покушавам да се придигнем. *Аз.*

штрèцимицē прил. *штрецајући.* — Све јечи потмуло, пробада штрецимице. *Божић.*

штрèцнути, -нём сврш.; исп. стрецнути **1.** *сврш. према штрецати, осетити бол, жигнути.* — Њу нешто штрецну у грудима. *Матош.* Штрецну га у срце кад видје бајонете. *Лал.* **2.** *учинити трзај, тргнути се.* — Коњ штрецну, али не пође. *Десн.* **3.** *звецнути, звёкнути.* — Једна опруга штрецну у звонце. *Дав.*

~ се *тргнути се.* — Јован се штрецну, срце му залупа. *Јос. Д.*

штрȉга ж тал. *вештица.* — Лука вјерује ... у штриге и вукодлаке. *Наз.*

штригàрија ж тал. покр. *чарање, чаролија.* — Ху! То су штригарије! — узврпољише се жене. *Наз.*

штрȉгнути, -нём сврш. покр. *стригнути, оштро померити, тргнути.* — Штригнут ћете ушима кад вас полију шрапнелом. *Крл.*

штрȉгӯн, -а и **штрȉгӯн,** -у́на м тал. покр. *вештац, вукодлак.* — Штригун, вјештац! — говораху тежаци. *Наз.*

штрȉк, -ика м нем. варв. **1.** *конопац, уже.* — Само једно желим, да ме ... понесе штрик у висине небеске. *Ков. А.* **2.** фиг. *обешењак, враголан, мангуп.* — Ево нам нећака ... познатог загребачког штрика. *Матош.*

штрȉкāње с *гл. им. од* штрикати.

штрȉкати, -ā̄м несврш. нем. варв. *плести.* — Жене су училе сељанке како се штрикају сукње. *Андр. И.*

штрȉкаћӣ, -ā̄, -ē̄ *који служи за штрикање.* — Тражим ... жену која би ме подучавала плести на дуплу штрикаћу машину. *Вј. 1960.*

штрȉкер м нем. варв. *радник у штрикерају, плетач; чарапар. Кл. Рј.*

штрикèрāј, -а́ја м варв. **1.** *оно што се штрика, плетиво.* — Узела ... штрикерај у корпицу. *Срем.* **2.** *радионица, радња за штрикање, плетење. Кл. Рј.*

штрȉкерица и **штрȉкēрка** ж варв. *в. плетиља (1).*

штрȉкерскӣ, -ā̄, -ō̄ *који се односи на штрикере, штрикерице, одн. штрикерке и штрикање.* — На себи имаде штрикерску реклу. *Торд.*

штрȉкла ж нем. варв. *црта, линија.* — На њему [позиву] превучене три црвене штрикле. *Нуш.* Нема штрикле што је кредом превукао. *Игњ.*

Изр. превући коме штриклу преко рачуна *покварити рачуне, планове.*

штрȉкнāдла ж нем. варв. *игла за плетење, плетића игла. Кл. Рј.*

штрȉљӯн м зоол. *в. штиријун.* — »Штриљун« ... се ... врло ретко појављује у дубљим водама Јадрана. *Пол. 1959.*

штрȉмфла ж нем. варв. *чарапа. Бен. Рј.*

штрȉнгла ж нем. варв. *в. повесмо.* — На отвореној пијаци излажу своју робу ... нануле, ужад, велике штрингле сирове вуне и друге домаће производе. *НИН 1973.*

штрȉх, штрȉха м нем. варв. **1.** *црта која се повуче преко чега написаног као знак поништавања онога што је написано.* **2.** *место где се у неким градовима морају кретати проститутке.* — Мој муж је обична битанга и мој је живот разорен: нашао је неку флундру са штриха. *Вј. 1973.*

штрȉхерица ж *јавна блудница, проститутка;* исп. штрих (2). *Кл. Рј.*

штрȉц узв. *звук који се чује при сечењу маказама.* — Штриц, штриц, глоћу маказе чоју. *Сек.*

штрȉцати, -ā̄м несврш. необ. *резати, сећи маказама.* — Ове маказе добро штрицају. *НИН 1960.*

штрȉцика м нем. варв. погрд. *онај који живи од блуда своје љубавнице или жене.* — Одenуше га ... као правог пештанског штрицику. *Маш.*

штрȉцкати, -ā̄м несврш. *дем. према штрицати. Р-К Реч.*

штр̏јӯн, -у́на м зоол. *в. штиријун. Бен. Рј.*

штр̏к м (мн. штр̏кови) **1.** зоол. **а.** *бела рода.* — Шта пијуиш онамо као штрк у јаје? — запита га. *Ввл.* Очува га [јединче] као штрк своје јаје. *Вукић.* **б.** мн. *систематски назив за породицу* Ciconidae. *Терм. 4.* **2.** зоол. *штркаљ, обад. Вук Рј.* **3.** (у придевској служби) *брз.* — Широк [Ђорђе] у плећима, а штрк на ногама. *Шант.*

штр̏кāљ, -а и **штр̏каљ,** -кља м (мн. штр̏кāљи и штр̏кљеви) **а.** *инсекат двокрилац из пор.* Oestridae, *чије ларве живе паразитски на разним сисарима (у кожи, прибору за варење, носу и сл.).* **б.** мн. *систематски назив за пор.* Oestridae. *Терм. 4.*

Изр. говеђи ~ Hypoderma bovis, *чије ларве продиру у поткожно ткиво говечета;* коњски ~ Gastrophilus equi, *чије ларве живе на слузокожи црева и желуца коња, мази и магараца;* овч(и)ји ~ Oestrus ovis, *чије ларве живе у*

ноздрвама ована, одакле допевају у синусне шупљине. Терм. 4.

штр̀кање[1] с *гл. им. од* штркати.

штр̀кање[2] с *гл. им. од* штркати се.

штр̀кати, -ам несврш. *расипати, растурати.* — Не штркај ми по Крушеву друштво. *НП Вук.*

штр̀кати се, -ам се и штр̀чём се несврш. *обадати се, штркљати се, јурити било куд (обично о говечету подстакнутом обадима).* — Краве се већ почну штркати, да рогове поломе. *Ад.*

штр̀кић м *дем. од* штрк. *Р-К Реч.*

штр̀кља и **штр̀кља** м и ж *дугонога, штркљаста особа. Р-К Реч.*

штр̀кљање с *гл. им. од* штркљати (се).

штр̀кљаст, -а, -о 1. *дугоног, крака(с)т.* — Био је то ... висок и штркљаст човјек. *Ћоп.* По димњацима се гнијездиле штркљасте роде. *Кик.* Скупини се приближава једна ружна штркљаста дјевојка дуге неуредне косе. *ВУС 1972.* **2.** *дугуљаст, издужен.* — Зањихају се дугачке штркљасте гране. *Ранк.* Српом жању неку штркљасту траву. *Нен. Љ.*

штр̀кљати, -ам несврш. *стрчати, стршити; брзо расти.* — Из њега [лица] му штркља ретка проседа брада. *Ранк.*

~ **се** *обадати се;* фиг. *мотати се, врзмати се.* — У мене се јунци не штркљају. *Кур.* Смије се Петковић, а мисли му се ... штркљају по глави, прескачу једна другу. *Цес. А.*

штр̀кље, -кā̀ā ж мн. *дугачке ноге. Р-К Реч.*

штр̀кљо, -а и -ē м *штркља. Р-К Реч.*

штр̀кнути, -нём и **штр̀кнути,** штр̀кнём сврш. **1.** *сврш. према штркати и штркати се.* **2.** *јурнути, побећи.* — Благо ... дигне реп на мухе и штркне кући. *Гор.* **3.** *убризгати, уштрцати, штрцнути.* — фиг. Угризла [је] змија искварености у живо срце и штркнула у њ горкога једа. *Ков. А.*

штр̀ко, -а и -ē м зоол. *врста птице* Troglodytes troglodytes. *Бен. Рј.*

штр̀љак, -љка м *бадрљак, патрљак, бадрљица.* — Настала је борба међу жестоким пићем и великом боли у штрљку надлактице. *Том.* Прескачући ... штрљке, што остадоше од кукурузиња, огледавао се момчић често на брасду. *Кол.*

штр̀љити, -им несврш. *стршити, стрчати.* — Црни му подрезани брк ... штрљи кано да си трн покосио. *Ков. А.* Налијево штрље ... подртине неке куле. *Буд.*

штр̀ојач, -а́ча м *онај који штроји домаће живошиње.* — Стигне свињски штројач. *Вел.* Шездесет година [је] спахијски штројач био. *Чипл.*

штр̀ојачкӣ, -ā, -ō *који се односи на штројаче.* — Згодни се нађоше ножићи, прави штројачки. *Бен.*

штр̀ојење с *гл. им. од* штројити.

штр̀ојитељ м *штројач.* — Имали су свог ковача ... штројитеља волова и прашчића. *Ћоп.*

штр̀ојити, -им несврш. *шкопити, кастрирати, јаловити, уклањати полне, семене жлезде живошињама.* — Стојан ... штроји по селу крмке. *Бан.* Штројио [је] по селу свиње. *Чипл.*

штр̀ока ж **1.** вет. **а.** *в. строка (1). Вук Рј.* **б.** *врста свињске болести. И.* **2.** *нечистоћа, прљавштина.* — Вазда сам чачкала штроку међу ножним прстима. *Вин.* Купаш ли се ти кадгод? ... Треба понекад скидати штроку. *Дав.*

штр̀окав, -а, -о *који има штроку; строкав.* — Од штрокава свињчета не једе се месо. *Вук Рј.*

штр̀октати, штр̀окћем несврш. *чегртати, штропотати.* — Чуо је како му иза леђа ... штрокћу пушкама. *Лал.*

штролѝгати, -ам несврш. тал. покр. *гатати, врачати, прорицати; домишљати се.* — Присиљени [су] да саде купус, да штролигају по облацима какво ли је вријеме. *Војн.*

штр̀онцати, -ам несврш. *штропотати.* — Колица штронцају и њишу се амо-тамо на неравној улици кô чамац на води. *В 1885.*

штр̀оп м тал. пом. *уже, конопац, којим се везује весло о клин на чамцу. Деан. Рј.*

штр̀опо̀т м *лупа, лупкарање, бука, тандркање (нарочито точкова и кола).* — Слушао [је] он силни штропот од многобројних кола. *Мул.* Зачу штропот воза који грми над њиховим главама по гвозденом мосту. *Поп. Ј.* Штропот држала, што је лупнуло о стакло, пробудио га је. *Крл.* Лампа на столу гори, чује се штропот кишнице. *Бег.*

штропо̀тав, -а, -о *који изазива штропот.* — Гломазна, штропотава тјелесина локомотиве ... *Сим.*

штропо̀тање с *гл. им. од* штропотати.

штропо̀тати, -о̀поћем несврш. *лупкарати, тандркати, шоботати;* син. стропотати. — Однекле је непрестано штропотао млин. *Бен.* Крупне капи ... кише штропотале [су] чудно кроз гране храстове. *Шимун.*

штр̀опотио прил. *са штропотом, штропоћући.* — Потресе штропотно дрвеном шкатуљом у руци. *Драж.*

штропо̀штати се, -ам се сврш. *в. стропоштати се.* — Кола и наш добри сусјед ... штропошташе се у кањужу. *Ков. А.*

штро̏ф, штро̀фа м нем. варв. *казна (обично новчана).* — Сељак [је] морао да плати »штроф« ... и да шиље ... сина у школу. *Марк. Св.* Одмах те ухвате, одмах пред суд, одмах штроф! *Бен.*

штро̏ца ж покр. *в. шкљоца (2). Рј. А.*

штро̏цање с *гл. им. од штроцати.*

штро̏цати, -ā̏м *несврш. и уч. према штроцнути.*

штро̏цнути, -нём сврш. оном. *шкљоцнути.* — Наједанпут нешто штроцну, плану, пуче пушка. *Мул.*

шти̏рпка ж бот. *врста дивље салате, жуђаница (1). Сим. Реч.*

шти̏рпкање с *гл. им. од штрпкати.*

шти̏рпкати, -ā̏м *несврш. и уч. према штрбнути и штрпнути.*

шти̏рпнути, -нём сврш. = штрбнути. — Он закида на велико, а ја штрпнем на мало. *Андр. И.* Овде ... штрпну мало старе тврде траве. *Чол.*

шти̏рћнути, -нём сврш. *в. штрцнути.* — Турчин .. пљуцне, управо штрћне пљувачку чак на Омира. *Дом.*

штру̏гља ж покр. *омања и нешто већа дрвена посуда за млеко и воду, кабао.* — Штругљом, којом је воду вадио ... удари Марка у главу. *Миљ.* Жена је носила на глави »штругљу«, округлу дрвену посуду равна дна. *Лал.*

штру̏дл м и **штру̏дла** ж нем. варв. *врста колача од теста надевеног орасима, јабукама, маком и сл.; пита савијача.* — Његово прво и највеће весеље читавога рођендана био је тиквин штрудл с маком. *Крл.* [Треба] да ... оцене како им се допада торта, штрудла, куглоф и томе подобна теста. *Срем.* Могао је мјесецима напијати играча црним кавама и сладити га домаћом штрудлом. *Божић.*

штру̏кле и **штру̏кље** ж мн. нем. *врста јела од теста: сиром или тиквом, бундевом надевена јувка, резанци.* — Имам косце, косимо отаву, па сам им испекла ужину: од буча штрукље. *Киш.* Жена му куха штрукље. *Крл.*

штру̏кс м *врста јаке памучне тканине.* — Од материјала су за летње успоне најбољи ребрасти сомот, штрукс и тифтин. *З-Г.*

штру̏мпа̏ндла, штру̏мпфба̏ндла и **штру̏мпфпа̏нтљика** ж нем. варв. *подвезица за чарапе (обично женске).* — Размишља чије ли је све то било: та штрумпфбандла, та ... женска ципела. *Срем.* [Пинчика] са четири штрумпфпантљике на ошишаним ножицама. *И.*

штру̏пӣра̄н, -а, -о фр. *кљаст, сакат, узет; укочен. Р-К Реч.; Кл. Рј.*

штру̏фла ж нем. варв. (обично мн.) *петља на врху сара од чизама.* — Упадају кола до главчина и јунаку чизме до чланака, па чак и до штруфли. *Срем.*

штру̏фна ж нем. варв. *штрумпандла.*

штру̏ца ж нем. *хлеб дугуљаста облика, векна.* — Зажелио је још штруцу круха. *Перк.* Држао је расположљену велику »штруцу« хлеба. *Андр. И.*

штру̏цање с *гл. им. од штруцати (се).*

штру̏цати (се), -ā̏м (се) *несврш. према штруцнути (се).*

штру̏цнути, -нём сврш. *труснути, дрмнути; труцнути.* — Ударио точак на камен, на џомбу, па штруцнуо! *Кош.* Кад штруцне на саставцима шина, осећам како ме заболи у куку. *Јак.*

~ **се** *повр.*

шти̏рцӣј м *млаз течности избачен једанпут. Деан. Рј.*

шти̏рцалица[1] ж *штрцаљка. Вук Рј.*

шти̏рцалица[2] ж бот. *биљка из пор. тикава* Ecballium elaterium. *Сим. Реч.*

шти̏рцало с *орган за штрцање, прскање код неких животиња.* — Носни су отвори код китова смјештени један до другог у заједничкој јамици, штрцалу. *Финк.*

шти̏рцӣљка ж *направа за штрцање, прскање, поливање, прскалица; шмрк;* мед. *инструменат за убризгавање инјекција.* — Надимак »Перолин« добио је по чудној сродности његових уста са штрцаљком за освјежавање ... биоскопских сала. *Лал.* Путем се трескала колица ватрогасне шти̏рцаљке. *Гор.* Доктор [је] ... одмах стао вадити из кутије велику штрцаљку. *Сек.*

шти̏рцӣње и **шти̏рцӣње** с *гл. им. од штрцати.*

шти̏рцати и **шти̏рцати,** -ā̏м *несврш. према штрцнути.*

шти̏рцкати, -ā̏м несврш. *дем. према штрцати.* — Штрцка пљувачком на попа. *Вас.* Непрестано [је] кроз зубе штрцкао у кут пљуванку. *Киш.*

шти̏рцнути, -нём сврш. *пљуцнути (кроз зубе), пр̏снути, бризнути.* — Онда штрцну између зуба. *Јак.* Штрцну телал из уста ракијом по поду. *Бан.* фиг. Она жаркастим очима штрцне по њему. *Божић.*

шти̏рчати, -чӣм несврш. *стрчати, стршити.* — У огромни видик штрчали су ... фабрички димњаци. *Уск.* [Из] кукуруза штрче главе високог сунцокрета. *Бан.* фиг. *издвајати се, истицати се између осталих.* — Сви они, цела њихова кућа ... издвајала се у махали, штрчала. *Станк.*

шту̏арт м енгл. *висока, широка, крута огрлица (какву је носила краљица Марија Стјуарт).* — Миливој не воли блузе с го-

лим вратом, па сам дошила тај пластрон и штуарт. *Петр. В.*

штýдент м лат. *в. студент.* — Штудент је од јучер педаљ виши. *Дук.* Једном нам обноћ паде шака један њихов штудент. *Ћоп.*

штýдија ж *в. студија.* — На вама и вама равнима [сам] лепу психолошку штудију научио. *Јакш. Ђ.* Једва [сам] чекала да се сврше те ... штудије његове! *Срем.*

штудúрање с *гл. им. од штудирати.*

штудúрати, -ýдирам несврш. *в. студирати.* — Чекао сунце да изађе, да га огрије ... а онда је мислио и штудирао којешта. *Мишк.* Узми и ти, учо! ... Шта једнако штудираш? *Јакш. Ђ.*

штýк[1] м тал. *гипс помешан с лепилом или желатином којим се изводе декоративни радови у вајарству и грађевинарству;* исп. стук. — Залазио [сам] у ... те ... дворане са штуком и драперијама. *Бат.* Један ступ од штука понављао [је] узорак другог. *Торб.*

штýк[2] м нем. варв. **1.** *спрат, кат.* — Он ми иде на горње штукове. *НПХ.* **2.** *малтер, жбука на таваници, стропу; таваница, строп. Рј. А.*

штýк[3] м нем. покр. *топ.* — Свих влада Тројединце прави базгов штук. *Ков. А.*

штýка[1] ж зоол. **а.** *слатководна риба грабљивица, кошљориба, коштуњача из истоимене пор.* Esox lucius. — Најопаснији непријатељ слатководних риба је штука. *Станк. С.* **б.** мн. *породица риба кошљориба, коштуњача* Esocidae *из реда мекоперки. ЕЛЗ.*

Изр. сув као ~ *јако, веома мршав.*

штýка[2] ж нем. *врста немачког ратног авиона бомбардера за обрушавање у II светском рату.* — На Челебић се сурвавала ... са заглушним бректањем свих мотора друга штука. *Минд.*

штýкавац, -áвца м бот. *в. растављ. Сим. Реч.*

штýкавица ж покр. *в. штуцавица. Вук Реч.*

штýкање с *гл. им. од штукати (се).*

штýкаст, -а, -о *који је налик на штуку.* — У југоисточном дијелу ... Сјеверне Америке [познат је] мисисипски алигатор (штукасти алигатор). *Фиик.*

штукàтēр, -éра м нем. *радник грађевинске струке који изводи гипсане радове, гипсар;* исп. стукатер. — Позивају се ... штукатери ... ради регистровања. *Пол. 1944.* Једном је хтио неки штукатер ... поклонити својој жени ... санску козу. *Јонке.*

штýкати (се), штýчēм (се) несврш. покр. *в. штуцати*[2] *(се). И-Б Рј.*

штýкātор м **1.** *в. штукатура.* — Стаде разгледати одозго до доле, од штукатора до патоса. *Срем.* Једне ноћи чујем ја неку лупу над главом ... трећу ноћ ... отпада штукатор! *И.* **2.** *в. штукатер.* — Његова фирма! Постала је она споменик ... кад ју је италијански штукатор узидао и гипсом облепио. *Вучо.*

штýкāторскӣ, -ā, -ō *који се односи на штукаторе, који се употребљава за штукатуре.* — Ове године ... жене задругарке ... произвешће око милион квадратних метара штукаторске трске. *Пол. 1950.*

штукатýра ж тал. *рад у гипсу, гипсани радови на грађевини (најчешће на таваници собе).* — Много се [гипс] троши ... за моделе, отиске штукатуре, умјетно камење. *Туђ.* Пада са стропа штукатура. *Матош.*

штукàтýрскӣ, -ā, -ō *који се односи на штукатуре.*

штýкнути, -нēм (аор. штýкнух и штýкох) сврш. **1. а.** *изненадно нестати, ишчезнути, изгубити се.* — Пушио је овде украј ватре, па некуда штуче. *Јакш. Ђ.* Кад сам им се приближио, оне одједном некуд штукоше. *Ком.* **б.** *јурнути, појурити.* — Он се журно обуче и штуче на чист ваздух. *Ћос. Б.* **2.** *добити мањи поремећај у неком зглобу, праћен болом и слабом и смањеном покретљивошћу.* — Мени је нешто штукнуло. *Љуб.* Зглоб је ушинут (увинут) ... ако му се везице јако натегну, као нпр. кад штукне нога. *Батут.*

Изр. ~ памећу *померити памећу, полудети.* — [Тетке] мисле да сам »штукнуо памећу«. *Црњ.*

штýковāн, -а, -о *који је од штука*[1]*, гипсан.* — Била је та соба зрачна и велика, са штукованим плафоном. *Бег.*

штýктāње с *гл. им. од штуктати се.*

штýктати се, штýкћē се несврш. покр. *в. штуцати се (коме). Вук Рј.*

штýла ж **а.** *дрвена (вештачка) нога.* — Нога [је] остала згрчена занавек. Од тог се времена Вук није више од штуле одвајао. *Бел.* Под тканином не бијаше месо него штула од дрвета. *Донч.* **б.** *једна од две дрвене мотке, штаке од гигаља, ходуља.*

штýласт, -а, -о *који је дуг као штула, који је налик на штулу.* — Доктор ... из Ортопедске болнице у Београду није крио да је огорченији као естета него као лекар у питању штуласте обуће. *НИН 1973.*

штýлати, -ām несврш. *ићи на штулама.* — Штулајући и заносећи дрвеном ногом, Веселица забрза према доњој страни воћара. *Ћоп.*

штýлац, -лца м бот. *в. мотрика. Сим. Реч.*

штýле, штýлā ж мн. тал. *гигаље, ходуље.* — Банаћани причају анегдоту да су још

стари Римљани морали да измисле штуле како би могли да пролазе кроз митровичко блато. *Пол. 1959.*

штȗлрихтер м нем. варв. *судија, члан судског колегијума.* — Сад нам посла цар комесаре . . . рихтере, штулрихтере. *Јакш. Ђ.*

штȗмāдла ж нем. варв. *собарица.* — Зар ми да спремамо штумадле и куварице . . . викнуше оне [наставнице]. *Дом.* Познавали су га [кочијаша] сви, све механџије, келнери и све штумадле по свима механама. *Срем.*

штȗмāк, -áка м покр. *стомак, желудац.* — Кад је штумак пун . . . онда [је] тежи. *Мат.*

штȗр[1], шту́ра, шту́ро **1.** *неплодан, јалов, закржљао, мршав; пуст.* — Од оне црне и штуре дјевојке разрасла [је] кршна жена. *Тур.* Жиле повукле у себе . . . влагу . . . и за недељу-две од голога штурога грања претворио се густ зелен шатор. *Ранк.* **2.** *слаб, недовољан (по јачини, интензитету).* — Пламичак лојанице бацао је на њега немирно . . . свјетло. У луку те штуре расвјете било је још неколико бораца. *Хорв.* **3.** *оскудан, сиромашан (у идејама, доживљајима и сл.).* — Збивања [у роману] се отегла у бескрај . . . слике разбацане, а композиција штура. *Вј. 1960.* Сух трајем живот, штур без садржине. *Марк. Д.*

штȗр[2] м зоол. *врста даждевњака. Рј. А.* Изр. големи ~ зоол. *водоземац из пор. штурова, који дише шкргама и плућима* Megalobatrachus maximus. *ЕЛЗ.*

шту́рак, -рка м (мн. шту́рци, ген. шту́рāкā) зоол. *попац, зрикавац.* — Вечером . . . миришу траве и зричу штурци. *Андр. И.* С врата је допирао свјеж вјетрић носећи зрикање штурака. *Франг.*

шту́рити, -и́м несврш. покр. *цврчати;* фиг. *звецкати, лупкати.* — Ручицама [је] по њој [парици] штурио и чинио као да га глава сврби. *Бал.*

штȗрм м нем. варв. *напад, навала, удар, јуриш.* — Он је узео свој кларинет и свира . . . марш и штурм. *Крл.* Без рума нема штурма. *Ољ.*

штȗрматак м и **штȗрматака** ж варв. *јуришни напад.* — Кирасирска бригада . . . спасила је код Седана част француске заставе у својој штурматаки. *Крл.*

штȗрмбригáда ж варв. *јуришна бригада.* — Штурмбригада . . . заузела [је] натраг Хавриловку на голи нож. *Крл.*

штурми́рати, штȗрми́рām сврш. и несврш. нем. варв. *јуришати, напасти, нападати.* — Ја се све бојим да ће гиганти наше небо штурмирати. *Шен.*

штȗрнйк м *јалов, кржљав коњ.* — Сви су коњи зопцу позобали, до твојега нечистива дора, није штурник ни зрна сломио. *НП Вук.*

штȗрнути, -нēм сврш. *в. штукнути (1).* — Он штурну преплашен у мрак, где сенка владаше густа. *Ил.*

штȗро и штȗро прил. *оскудно, мршаво; у најкраћим цртама.* — Ово је само окосница Ћамилове приче, штуро и кратко казана. *Андр. И.* Овим . . . изворoм Нушић се врло штуро послужио. *Грол.* Зелено свјетло на лукобрану . . . жмирка дремљиво, час нестаје . . . час засја штуро. *Хорв.*

штȗрбст, -ости ж *особина онога што је штуро, оскудност.* — Још тада [је] јасно видео штурост и недовољност и својих и техничких и општих знања. *Скерл.* Он је осјетио . . . моју мисао да основној штурости треба додати напрстак занимљивости. *Сим.*

штȗц, штȗца м нем. *врста кратке пушке, карабин.* — Оправи се штогод љепше можеш . . . и ти узми челикли нацака, и узми ми штуца зеленога. *НП Вук.* На десно раме метнô штуц. *Коч.*

штȗца ж нем. покр. *крчаг, врч.* — Тако чекајући од године до године могла [би] још остати у кући, да »залијева прашне штуце новим оцтом.« *Ков. А.*

штȗцавица ж мед. *нагли, краткотрајни ритмички грчеви мишића дијафрагме, праћени учестаним експлозивним удисајима ваздуха, услед надражаја дијафрагме* singultus. — Газду Станоја је напала штуцавица. *Андр. И.* Од муке га спопаде штуцавица. *Десн.*

штȗцāње[1] с *гл. им. од штуцати.*

штȗцāње[2] с *гл. им. од штуцати (се).*

штȗцати[1], -ām несврш. нем. = штуцовати *кресати, опсецати; подрезивати, подшишивати (браду, бркове).* — Округла [му] мала сиједа глава . . . и штуцани жути брци. *Божић.* Дрхтавом руком штуцао је бркове. *Пол. 1972.*

штȗцати[2], -ām несврш. **1.** *имати напад штуцавице.* — Није ни за што: само да једе и пије, па после штуца. *Ранк.* Тетура без памети . . . и штуца, а лијечи се расолом. *Вј. 1972.* **2.** (обично шаљ.) *учестано чинити какве покрете.* — Неки сједе на прозорима . . . па с насладом прате игранку штуцајући кадикад рукама у ритму музике. *Војн.* Има бога! — гракће Веселица штуцајући својом протезом. *Бор.*

~ **се** безл. (са логичким субјектом у дативу) *штуцати*[2] *(1).* — Зар ти се није никад штуцало, Гончинка? *Шен.* И, дјецо моја, послије наше самрти, зар ће им се ситопјано штуцати?! *Кул.*

Изр. штуца ми (му) се разг. *помиње ме (га) неко у одсуству па зато штуцам (штуца).* — Бездушном Тодорини морало

се штуцати, толико је његово име било споминьато у манастиру. *Мат.*

штȕцер м нем. *онај који много полаже на свој изглед, који се много дотерује, кицош, гиздавац.* — Боже, какав је штуцер мој покојни био некад као млад трговац. *Срем.*

штȕцерскӣ, -ā, -ō *који се односи на штуцере, који је као у штуцера, кицошки.* — Дочепô се један мајмун штуцерска одела. *Змај.*

штȕцкāње с *гл. им. од штуцкати.*

штȕцкати, -ām несврш. *дем. према штуцати*[2]. — Почео [је] да штуцка. *Дом.* фиг. *пригушено се смејати загрцавајући се.* — Тихо је штуцкао и изгледало је да толико ужива у своме смеху да не да да се проспе у звуку. *Мил. В.*

штȕцна ж нем. *део одеће која штити ногу од чланака до средине листа, грло чарапе (без стопала).* — Згодно [је] мјесто докољеница носити само кратке вунене чарапе, а преко њих навлачити штуцне. *З-Г.*

штȕцнути, -нēм сврш. **1.** *изненада гласно једанпут удахнути ваздух при штуцању.* — Чуо сам како је ... штуцнуо од смијеха. *Доч.* фиг. Локомотива отегнуто писну, штуцнуше одбојници. *Пол. 1950.* **2.** фиг. *уздржљиво рећи само једну или по коју реч, проговорити; писнути, зуцнути.* — На »фронтету« говоримо све, а овде не смеш да штуцнеш. *Јак.*

~ **се** безл. (са логичким субјектом у дативу) *штуцнути (1).* — Кнезу се штуцнуло из свега грла. *Шов.*

штȕцовāње с *гл. им. од штуцовати.*

штȕцовати, -цујēм несврш. = штуцати[1]. — На њему лепо ново одело ... коса ошишана, брада »штуцована«. *Ранк.*

штȕчевина ж *месо од штуке. Р-К Реч.*

штȕчијӣ, -ā, -ē = штучји *који се односи на штуке, који потиче од штука*: ~ млађ.

штȕчица ж *дем. од штука.*

штȕчјӣ, -ā, -ē = штучији. — Са недокуханим или недопеченим штучјим месом може [се] у тело унети нека особита врста бобица. *Батут.*

шћâв м бот. *в. штаваљ. ЕЛЗ.*

шћâвет м тал. **а.** *црквена књига, лекционар (јеванђеља и посланице) на чакавском дијалекту писане латиницом.* — Бискуп пита ... које би било најбоље издање шћавета. *Водн.* **б.** *хрватски народни језик чакавског дијалекта икавског говора на коме су писане црквене књиге док црква није забранила његову употребу 1754. године.* — У хрватској народној цркви старословенски језик, са глагољским писменима ... остао је код хрватских глагољаша на острвљу ... све до XVIII в., када га је почела потискивати латиница и народни језик (тзв. шћавет). *Бел.*

Шћáво, -а и **Шћàвōн,** -óна м тал. *погрдан назив за Словена.* — Зову ме Јоже, Шћаво. *Наз.* Ви Шћавони остављајте кости у туђој земљи. *Павл.*

шћàвōнскӣ, -ā, -ō *који се односи на Шћавоне, словенски.* — Прионi! Иду шћавонске либурне. *Наз.*

Шћавȕнац, -нца м *в. Шћаво.* — Никад неће Шћавунци бити наши пријатељи. *Нех*

шћâп, шћáпа м дијал. *в. штап.* — Нас Бошњаке стираше до просјачког шћапа. *Павл.*

шћâп *узвик којим се означава изненадно грабљење нечега или се подражава звук при халапљивом гутању хране, ћап.* — Зло само вреба кад ћеш се ти мало усправити, и ето ти га — шћап за гркљан. *Ћоп.* Комад круха [је] ... бацио Брундашу. Шћап! учини Брундаш, и круха више није било. *Брл.*

шћâпити, -ӣм сврш. **1.** *зграбити, шчепати.* — Па је змију шћапио за главу. *Март.* Гмижу ка нама да нас шћапе ... и повуку са собом. *Пол. 1958.* **2.** *кришом и на брзину узети нешто туђе, дићи, здипити, смотати, украсти.* — Да ли је тата приметио да сам јуче шћапио карте за маст и брашно. *Поп. Ј.* Има толико скитница који само ... гледају не би ли штогод шћапили. *Креш.*

шћâх дијал. *импф. од гл. хтети.*

шћéдјети, дијал. ијек. *в. штедети. Деан. Рј.*

шћèмија и **шћèмлија** ж дијал. *клупа, столица; школска клупа*; исп. скамија. — Царе сједе у златну шћемију. *НП; Рј. А.; Бен. Рј.*

шћèпати, -ām сврш. дијал. *в. шчепати.* — Није хтјела да тјера мак на конац ... знајући да има времена да је шћепа. *Кум.*

шћȅр, шћȅри ж дијал. *в. кћи.*

шћéра ж *хип. од шћер и шћи.*

шћèрати дијал. *в. стȅрати.*

шћèрдати, -ām сврш. *расипнички, улудо потрошити, спискати, проћердати.* — Имање и морал шћердао је давно. *Ил.*

шћéрка ж дијал. *в. кћерка.*

шћéрца ж дијал. *хип. од шћер и шћерка.* — Знам ја шта тебе мори, шћерце. *Ћор.*

шћèта ж дијал. *в. штета.*

шћèти дијал. *в. хтети.*

шћèтинаст, -а, -о покр. *в. чекињаст.* — Шћетинаста коса као да никако није хтјела стајати. *Коз. Ј.*

шћèтица ж бот. покр. *в. чешљуга (1). Сим. Реч.*

шћȉ, шћȅри ж дијал. *в. кћи.*

шћи̏кӯн, -у́на м зоол. покр. *зеба чинкавица, врста птице певачице. Бен. Рј.*

шћи̏на ж покр. *комад исцепканог дрвета за ложење, клипа, цепаница.* — Дрвета ни шћине немамо у двору. *Донч.*

Шћи̏петӑр и **Шћи̏птӑр** м *в. Шиптар. Бен. Рј.; Прав.*

шћи̏птӑрскӣ, -ӑ, -ӧ *в. шиптарски.*

шћи̏р м бот. дијал. *в. штир. Сим. Реч.*

шћи̏та ж покр. *в. кишобран. Вук Рј.*

шћо̀рлати, -ӑм сврш. покр. *навалити на̀ кога као слеп силећи га на што, заћорити.* — Људи људи, уморни па срknули нешто више ракије, а Турчин шћорлао да и ја пиј. Ал' није мени до пића, чувам се. *Буд.*

шћо̀фати, -ӑм несврш. покр. *кљуцати, чупкати.* — Кад баце удицу, све им нешто шћофа. *Кум.*

шћӯкати, -ӑм сврш. *њукајући намамити, скупити, свабити живину. Вук Рј.*

~ **се** *стећи у великом броју, скупити се у великом броју на једном месту, сјатити се.* — Сташе се вијат димови, њук до њука, сва се Пива шћука. *Март.*

шћӯлац, шћӯлца м бот. покр. *в. мотрика.* — Над самим жалом пробија кроз распуцану стијену шћулац са својим . . . тврдим лишћем. *Кум.*

шћу̏рак, -рка м зоол. покр. *в. штурак.* — По травици шћурак скаче. *Шен.*

шћуњо́рити се, шћуњо̄рӣм се сврш. *шћуњурити се.* — фиг. Уврх брда се шћуњорила друмска механа. *Уск.*

шћуњу́рити, шћуњӯрӣм сврш. *савити, скупити, стиснути. Р-К Реч.*

~ **се** *савити се, скупити се, згрчити се (од хладноће, страха, ради скривања и сл.); прибити се (уз некога, уз нешто).* — Ја сам се шћуњурио, повукао у се, постао мален као веверица. *Уј.* Као преплашени пилићи шћуњуримсе се уз ђеда. *Ранк.* фиг. Погледа на . . . сламнате кровове ниских замрлих кућа, које су се . . . шћуњуриле и прибрале к земљи. *Ћоп.*

шћӯхати се, -ӑм се сврш. **1.** *увртети; распасти се при кувању, раскувати се. Вук Рј.* **2.** *смежурати се, збрчкати се. Р-К Реч.* **3.** *шћуњурити се. И.*

шћӯцати (**се**), -ӑм (се) несврш. дијал. *в. штуцати (се). Деан. Рј.*

шћӯшкати се, -ӑм се сврш. *скупити се е великом броју на једном месту, натрпати ус, збити се.* — За једним се столом шћушкало неколико калфица. *Дом.*

шӯб и **шӯ̏б** м нем. **1.** *прогон у родно место. Кл. Рј.* **2.** *ударац; помак. И.*

Изр. једним шӯ̏бом, од (једног) шуба *једним махом, у исти мах, одједном.* — Мени је све од шуба јасно. *Вј. 1973.* Једним шубом убио је обје јаребице. *ВУС 1973;* пер шуб *шуб (I);* исп. шупирати. *Бен. Рј.*

шӯ̏ба ж *дугачак капут постављен крзном.* — Путници [су се] били замотали у своје шубе до преко ушију. *В 1885.* Ђаковић се сав увукао у шубу. *Мил. В.*

шӯ̏бара ж *велика крзнена капа.* — Набијеш шубару на уши па као срњак загребеш. *Донч.* фиг. Димњаци [се] чисто поносе својим великим, тешким шубарама. *Ћор.*

шӯ̏бараст, -а, -о *сличан шубари.* — Моја мисао . . . скакуће са шибља на коров, са овога у шубарасти жбун. *НИН 1958.*

шубӑ̀рӑш, -а́ша и **шӯ̏барӑш** м **1.** *онај који носи шубару. Вук Рј.* **2.** пеј. *погрдан назив за четника у другом светском рату (јер су четници носили шубаре).* — Заустављао [је] све те шубараше и без много испитивања опремао их ноћу у дубок јарак. *Ћоп.*

шубарӗ̀тина ж *аугм. и пеј. од шубара.*

шӯ̏барица ж *дем. од шубара.*

шӯ̏бица ж *дем. од шуба; мали крзнени капут.* — Јелена [је] . . . одјевена неком шубицом. *Шен.*

шубо̀нити, -ӣм несврш. оном. *тупо одзвањати, шоботати, шобоњити.* — Шубонећи по лименом дну вједрице потече млијеко у танком млазу из . . . меких сиса. *Донч.*

шубхѐли прид. непром. тур. покр. *сумњив, непоуздан.* — Ма вјере ми . . . некако је баш шубхели. *Мул.*

шӯ̏ва ж тур. покр. *сумња; слутња.* — Има још кућа изим моје, али ми све нека шува говори да ће то они [жандарми] баш мени. *Шуб.*

шӯ̏вӑјда и **шӯ̏вӑјлија** м *шувак. Бен. Рј.; Рј. А.*

шӯ̏вӑк, -а́ка м *онај који се боље служи левом него десном руком, левак. Вук Рј.*

шӯ̏вака ж **1.** *женска особа шувак, левакиња. Вук Рј.* **2.** *лева рука, левица.* — Један куршум ми је прожегао шуваку. *Јаки. Ђ.*

шува́клија и **шува̀клија** м *шувак. Вук Рј.; Деан. Рј.*

шӯ̏вачнӣ, -ӑ, -ӧ *који се односи на шуваку, који припада левој руци.* — Упре прстом . . . шувачним у голе кукове. *Кост. Л.*

шувѐлн прид. непром. тур. покр. *сумњив;* исп. шубхели. — Та ми је ствар врло шувели. *Рј. А.*

шувѐљив, -а, -о покр. *непоуздан; покварен, неморалан, неваљао.* — Наши генерали нису мислили да је наша омладина шувељива. *Чол.*

шӯ̏врӑтан, -тна, -тно *сулуд, ћакнут. Вук Рј.*

шу̑г м тал. варв. *сок*; фиг. *снага, јачина.* — Писац Удовић оставио је бриљантне трагикомичне записе. Они сами по себи имају толико »шуга« да им је редатељски маневар више пута и сувишан. *ВУС 1972.*

шу̑га ж перс. **1.** мед. *заразна кожна болест праћена великим сврабом, коју изазива паразит шугарац* scabies. **2.** фиг. пеј. *рђава особа.* — Не чекај, шуго једна ... већ у село. *Чипл.* **3.** *врста деч(и)је игре.* — Деца [странаца] ... примала [су] од домаће деце наше ... старинске игре анцаиза, клиса и шуге. *Андр. И.*

шу̑гав, -а, -о **1.** *који болује од шуге, заражен шугом.* — Не бојиш се да ће те ... гурнути ногом као шугаво псето. *Шен.* Што, да није моја пара шугава? — пита набусито сељак. *Андр. И.* **2.** фиг. пеј. **а.** *бедан, јадан, безвредан, кукаван.* — Осјећао је ... нешто суђути за јалов и шугав живот својих рођака. *Божић.* **б.** *који може нанети невољу, непријатан, незгодан.* — Што му би ... да пође у усташ[е] ... Негде тамо, бестрага далеко, ударила Русија, а њему као да је залупало на рођена врата. Шугава ствар! *Ћол.*

Изр. ~ овца *в. уз овца* (*изр*).

шу̑гавац, -авца м **1.** *онај који има шугу, шугав човек.*—У собн број 5 смешта се група шугаваца и болесника од стомака. *Аз.* **2.** фиг. пеј. *бедник; рђав, презрен човек, неваљалац.* — Не шугавци, него људи од соја. *Сек.* Зар сам ја лопов, шугавче један. *Бен.* **3.** зоол. *в. шугарац. Станк. С.*

шу̑гавица ж **1.** *шугава женска особа. Вук Рј.* **2.** фиг. пеј. *бедница; неваљалица.* — Којекакве шугавице ... па се то заодјело златом и свилом. *Коз. Ј.* **3.** бот. *в. срндак* Lepiota procera. *Сим. Реч.*

шу̑гавичин, -а, -о *који припада шугавици.*

шугáвко м *шугавац* (*1*). *Р-К Реч.*

шу̑гавӧст, -ости ж *стање и особина онога који је шугав, зараженост шугом. Р-К Реч.*

шу̑гāвчев, -а, -о *који припада шугавцу.*

шу̑гāње с *гл. им. од шугати* (*се*).

шу̑гāр м зоол. *в. шугарац. Р-К Реч.*

шугáрац, -рца м зоол. *паразит из реда пregљева који изазива шугу* Sarcoptes scabiei. *Терм. 4.*

шу̑гати, -āм несврш. *преносити шугу на некога, заражавати шугом. Вук Рј.*

~ **се** *добивати шугу, оболевати од шуге. Вук Рј.*

шу̑гац, шу̑кца м зоол. *в. шугарац. Р-К Реч.*

шу̑дāр, -ара м тал. покр. *марама; рубац.* — Замота је својим шударом. *Бег.*

шудàрић м *дем. од шудар.* — Брх црева [је] ... провидна опна — марамица ... шударић. *Батут.*

шу̑дљāр, -ара м покр. *играч у дечијој игри штаповима. Вук Рј.*

шу̑дљēње с *гл. им. од шудљити.*

шу̑дљити, -ӣм несврш. покр. *играти се штаповима* (*у дечијој игри*). *Вук Рј.*

шу̑дра м *припадник најниже касте у старој Индији.* — Чак и један шудра ... бесправан сиромах — постаће великаш. *Ђурић.*

шу̑жбина ж *листови скинути с кукурузног клипа, комушина.* — Легао сам на шужбину; одмарам се. *Ђон.*

шу̑јав, -а, -о покр. *шукав, шут.* — Жена до жене као шујаве овце. *Кик.*

шу̑јтāш м мац. *украсна врпца, гајтан.* — Хаљине му ... беху све самим шујташима ишаране. *Јакш. Ђ.*

шу̑к *узвик којим се означава* **а.** *хитар покрет, снажан ударац и сл.*; исп. шукнути. — Узбуни се стража, долети тамници, а ја шук под земљу и стубама к теби. *Шен.* **б.** *заповест некоме да уђути, ћут!* — Не ваља гумном ... Ми смо ноћас погани, јадо. — Шук! — вели јој оштро Халимача. *Сиј.*

шу̑ка ж *шукава, шута коза. Вук Рј.*

шу̑кав, -а, -о *који је без рогова, шут. Вук Рј.*

шу̑кāње с *гл. им. од шукати.*

шу̑каре, шу̑кāрā ж мн. покр. *поцепана одећа, прње, траље, рите. Вук Рј.*

шу̑кати, шу̑кām несврш. *ударати; гуркати, мувати. Р-К Реч.*

шу̑кнӯт, -а, -о *луцнут, сулуд, ћакнут. Деан. Рј.*

шу̑кнути, -нём сврш. *одгурнути, отерати, избацити; ударити, лупити.* — Шукну га на двор из собе. *Том.* Одсече човек прст кад му се исквари, те да не шукне жентурину. *Рад. Д.; Деан. Рј.*

шу̑ктати, шу̑кћём несврш. оном. *стварати шумове при кретању, шљапкати.* — Његови опанци шљукћу на варошкој стази. *Коз. И.*

шукун- тур. = чукун-.

шу̑кунбаба и **шукӯнбаба** ж = чукунбаба. — Наухвице, које је носила моја шукунбаба, носила сам и ја. *Шен.*

шу̑кунбабин и **шукӯнбабин,** -а, -о *који припада шукунбаби.*

шу̑кундед(а) и **шукӯндед(а),** ијек. шу̑кундијед(а) и шукӯндијед(а), м = чукундед(а). — Он тврди да су му шукундедови носили круну. *Јакш. Ђ.*

шȕкундедин и **шукȕндедин,** -а, -о, ијек. шȕкундједин и шукȕндједин *који припада шукундеди.*

шȕкундедов и **шукȕндедов,** -а, -о, ијек. шȕкундједов и шукȕндједов *који припада шукундеду.*

шȕкундедовина и **шукȕндедовина,** ијек. шȕкундједовина и шукȕндједовина, ж **1.** *шукундедова имовина, наслеђе од шукундеда.* **2.** *време у коме је живео шукундед, шукундедово доба.* — Стога, кад је ... његов старински пријатељ од шукундједовине, дотјерао ... кола чак из Моровића, он га не пусти у своју авлију. *Кос.*

шукундјед-, ек. шукундед-.

шȕкунунук м = чукунунук.

шȕкунунука ж = чукунунука.

шȕкунунучȁд ж *зб. им. од шукунунуче.*

шȕкунунуче, -ета с (супл. мн. шȕкунунучȁд и шȕкунунучићи) = чукунунуче.

шȗлац, -лца м бот. *зељаста биљка из пор. крсташица* Crambe maritima, *која се употребљава као поврће. Сим. Реч.*

шȗле у изразу: шуле-миле прил. *с наклоношћу, благо, попустљиво; пријатељски, фамилијарно;* исп. циле-миле. — **Шта** ту њега [крадљивца] шуле-миле, но притегни пса, нек пуцају кости. *Ранк.*

шулòвртан, -тна, -тно *луцкаст, ћакнут.* — Пхи — и овдје шуловртни декаденти. *Матош.*

шȗљ м **1.** *шуљак (1).* — Гледам како Видрићи пиле шуљеве за нову кућу. *Лал.* **2.** бот. *в. враголић. Вук Рј.* **3.** зоол. покр. *врста смуђа* Lucioperca sandra. *Финк.; Бен. Рј.* **4.** мед. *в. шуљеви.*

шȗљав[1], -а, -о *који се шуља, опрезан, лаган.* — Попримило је строго лик жене ... с ... нечујним шуљавим кроком као у грабежљиве звијери. *Кос.*

шȗљав[2], -а, -о *захваћен шуљевима, пун шуљева.* — Чешкају [се] по шуљавим стражњицама. *Кик.*

шуљàјив, -а, -о *заражен главницом, главничав, снетљив (о житу). Вук Рј.*

шȗљак, -љка м **1.** *доњи део одсеченог стабла, пањ.* — Столице и совра беху [језерцима] шуљци од дебла. *Жуј.* **2.** покр. *остатак жита, при вејању помешан с плевом, који обично служи као храна за свиње. Вук Рј.* **3.** покр. *закржљао плод; шупаљ лешник, орах и сл. плод. Рј. А.* **4.** бот. покр. **а.** *врста пшенице у којој сваки класић у класу има само по једно зрно, једнозрнац* Triticum monococcum. *Сим. Реч.* **б.** *главница, снет; главничаво жито.* — Добро семе не рађа шуљак. *Ћос. Д.*

шуљáнција и шуљàнција ж нар. *долазак кришом, шуљање, прикрадање.* — Био си ми драг кад сам те нашла, али шуљанције никакве. *Сим.*

шȗљање[1] с *гл. им. од шуљати.*

шȗљање[2] с *гл. им. од шуљати се.*

шȗљати, шȗљам несврш. *опипавати што трљајући између палца и кажипрста.* — Херман шуља банку [новчаницу] под прстима, диже према свјетлу, муља и диже опет. *В 1885.*

шȗљати се, шȗљам се несврш. *опрезно, кришом прилазити, прикрадати се, шуњати се.* — Јазавци силазе из прастаре шуме и шуљају се према кукурузима. *Ћоп.* Узе се шуљати ... на прстима, одупирући се длановима о зид. *Донч.* фиг. Сутон већ се шуља поред плота. *Ћоп.*

шȗљевак, -ёвка м бот. *в. суручица. Бен. Рј.*

шȗљеви м мн. (јд. шȗљ) мед. *чворићи на излазном делу дебелог црева, настали проширењем вена на том делу, хемороиди.* — Нипошто се не смијемо задовољити ... дијагнозом самога болесника да је ријеч о шуљевима или хемороидима. *ВУС 1970.* Травари ... лече све могуће болести од астме до шуљева. *НИН 1972.*

шȗљёвнй, -ā, -ō *који је оболео од шуљева. Деан. Рј.*

шȗљење с *гл. им. од шуљити.*

шȗљити, шȗљим несврш. *отимати нечију имовину, пељешити, пљачкати. Р-К Реч.*

шȗлькара ж покр. *рупа у којој се држи шуљак (2). Вук Рј.*

шулькòвит, -а, -о *шуљајив, снетљив (о житу). Р-К Реч.*

шȗльчив, -а, -о *празан, без плода;* исп. шуљак (3). — Градобит слистио шљивар и поцепао кукурузе, па, подерани као ратни барјаци, једва завезали шуљчиве клипиће без зрневља. *Рад. Д.*

шȗм м (мн. шȗмови, ген. шȗмōвā) **1.** *неодређени звук који настаје неправилним титрањем, трепереньем звучних таласа различите дужине и постојаности (изазван разним природним појавама, радом разних направа и сл.).* — Сврда шуме циновски шумови. *Уј.* По данонoћном шуму мотора заробљеници су ослушкивали ужурбани покрет Немаца. *Јак.* Тишину ремети само шум трске. *Вј. 1973.* **2.** фиг. *прича, говоркање.* — Развод ће се свршити без шума. *Јанк.*

шȗма ж (ген. мн. шȗмā) **1. а.** *биљна заједница на већем терену којој дрвеће даје основно обележје, мноштво дрвећа на већем терену; земљиште обрасло високим дрвећем:* букова ~, четинарска ~. — фиг. Његови танки ... прсти невични плугу и коси, ипак су почели да ору и косе — стрњике на ли-

цима и шуме на главама сељака. *Поп. Ј.* Гол је до појаса, на прсима му читава шума. *Пав.* **б.** *лисната гранчица.* — Без много речи и без праске, с мало шуме на шајкачи и гдегде са по којим цветом, оде сав народ. *Лаз. М.* **в.** покр. *суво посечено грање и лишће, суве гранчице, шушањ.* — Донеси мало шуме да спирим ватру. *Вук Рј.* **2.** фиг. *партизанска војска, партизани (који су се налазили у шумама).* — Он је на њезин [Комунистичке партије] позив одмах пошао у шуму. *Чол.* Немојте од мене да кријете ... Да не идете у шуму? *Поп. Ј.* **3.** фиг. *непрегледна маса, мноштво.* — Револуцију је замишљао као усковитлану шуму песница и пушака која се тиска по градским улицама. *Ћос. Д.* Шума глава у капелици једнолично се таласа. *Пав.*

Изр. још је зец у шуми *в. уз зец (изр.)*; шуму и ноћ на главу (узети) *побећи у шуму по мраку, тајно, кришом отићи у шуму.*

шу̀мавица ж вет. *врста болести свиња.* У месу може бити и клица од прострела ... шумавице ... гронице ... и других болести. *Батут.*

шумагѐлē узв. шаљ. *бежи, трчи (у шуму).* *Вук Рј.*

шумàдија ж **1.** *шума (1а).* — У сумјеси било виђеније', ваљани су до првога буса, а отале шумадија мајка. *Март.* **2.** (Шумадија) *средишна област СР Србије, између Саве, Дунава, Колубаре, Љига, Дичине, Западне и Велике Мораве са Поморављем.*

шумàдијскӣ, -ā, -ō *који се односи на Шумадију и Шумадинце, који припада Шумадији и Шумадинцима:* шумадијске планине, ~ ношња, ~ коло.

Шумадѝнац, -нца м *човек из Шумадије.*

Шумàдинка ж **1.** *жена из Шумадије.* **2.** (шумадинка) **а.** *шумадијска ракија.* — Волим ти једанпута срknути ове шумадинке, но три дни цевчити браничевску шому. *Јакш.* **б.** *сој, пасмина свиња.* — Од домаћих пасмина најраширенije су ... туропољац ... моравка и шумадинка. *ЕГ 1.* **в.** агр. *врста крушака. Рј. А.*

шумàдинскӣ, -ā, -ō *в. шумадијски.* — Кнезови, особито шумадински ... скоче те притисну Молера. *Вук.*

шу̑ман, -мна, -мно **1. а.** *који шу̑мӣ, шуштав.* — Пучином се мрка сенка расу чемпреса шумног. *Бој.* Када раширив своја шумна крила, под облаке се уздигнем високо, свуд ниче страх. *Цес. Д.* **б.** *који се креће, који тече са шу̑мом (о реци).* — Прошли смо поред шумне Саве. *НИН 1973.* **2.** *веома гласан, бучан, трештав.* — И ја се винух у коло шумно. *Домј.* Досадашњи шумни мотори почињу да уступају место бешумним. *Пол. 1973.* фиг. Његова слава ... није шумна. *Прод.*

шумáнац, -нца м бот. **а.** *род зељастих биљака бледољубичастог или жућкастог цвета* Arabis *из пор. крсташица. Сим. Реч.* **б.** *биљка из тога рода* A. hirsuta. *Сим. Реч.*

шумангѐлē узв. *шумагеле.* — Да се бежи, је ли? ... и показујући руком узмицање: »Шумангеле!« *Шуб.*

шу̑мāње с *гл. им. од шумати се.*

шу̑мār м **1. а.** *онај који се стара о шуми; чувар шуме, лугар.* — Нигде у нас нема правих шумара, који би шуму од квара чували, који би знали ... где и како би ваљало да се шума обнавља. *Панч.* **б.** разг. *студент шумарског факултета; стручњак за шумарство.* **2.** *шумац.* — Нека врст комесара штаба — како то шумари своје зову. *Јел.*

шу̑мār, -ára м *шумарак.* — Планина беше густим шумаром обрасла; беше то честар кроз који ниси могао неба прогледати. *Јакш. Ђ.*

шумáрак, -рка м **1.** *мала, ниска шума; густа млада шума, честар.* — На брези у шумарку над школом ћурличе славуј. *Мих.* У шумарцима Топчидерског брда дизали се мали дворци богаташа, већ ситих градске буке. *Макс.* **2.** покр. *суво грање са лишћем; шушањ.* — Пристало неколико старих жена ... да на крчевини поберу шумарке и иверје од пањева. *Пав.*

шу̑мārев, -а, -о = шумаров *који припада шумару.*

шу̑маревица ж *шумарска жена, шумарка. Р-К Реч.*

шумàрија ж **а.** *установа, уред за старање о шумама.* — У државном ловишту које се налази под управом шумарије у Осијеку било је доста лисица. *Пол. 1958.* **б.** *шумарска служба. Рј. А.*

шумàрика ж *низак грм, ситно жбуње.* — Шуми млада шумарика, бучи вода студеника. *Кош.*

шумàрина ж *порез, такса која се плаћа за коришћење шуме. Бак. Реч.*

шу̑марица ж *шумарева жена, шумарка. Р-К Реч.*

шумàрица ж **1.** *шумарак.* — На ивици храстове шумарице којом је била обрасла коса ... куће су биле врло погодне за логор. *Ћос. Д.* **2.** бот. **а.** *лековита зељаста биљка рода* Anemone *из пор. жабљака, која цвета у пролеће по шумарцима и жбуновима, бреберина, саса.* — Бијеле се шумарице испод живица. *Мил. В.* **б.** *млад кељ који се још није увио у главицу; врста кеља који се не увија у главицу. Вук Рј.*

шу̑маричин, -а, -о *који припада шу̑марици.*

шӯма̀рка ж *шумарева жена.*

шӯма̀ров, -а, -о = шумарев.

шӯма̀рскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на шумаре и шумарство:* ~ факултет. — У шумарској колонији . . . шумарски радник претаче свој недељни зној. *Јевт.*

шума́рство с *пољопривредна грана која се бави гајењем и коришћењем шума; наука о гајењу шума.* — У обим производње узето је . . . шумарство, рибарство и грађевинарство. *Комун. 1951.* Изучивши шумарство у Бечу, радио је [Ј. Козарац] као стручњак у . . . славонским местима. *Барац.*

шума̀руша ж (обично пеј.) *шумарева жена; жена која се дружи са шумарима.* — Води их Сава код своје шумаруше, да им покаже швалерку. *Чипл.*

шӯмаст[1], -а, -о покр. *сулуд, луцкут, будаласт.* — Зар се такве . . . безобраштине мету теби по шумастој глави! *Вел.*

шӯмаст[2], -а, -о *в. шумовит*[1]. — Иза шумастога Орља цика сунце. *Павл.*

шу́матн се, шӯма̄м се несврш. *ићи тихо, на прстима, шуњати се, прикрадати се.* — Шумају се ти гадови око куће. *Гор.*

шу́мац, -мца м неол. *онај који је отишао у шуму да отуд ратује против непријатеља; партизан.* — Уверен је] да му је син већ изашао у шумце. *Дав*

шӯмē̄т м *шум, шуморење; брујање.* — Кроз ноћни шумет великога града чула се однекуд весела свирка. *Кум.*

шу́мети, -мӣм, ијек. шу́мјети *в. шумити.*

шумḕтина ж *аугм. и пеј. од шума.* — Има ту пола сата кроз онолику шуметину и пустош. *Ћоп.*

шумӣглавић м пеј. *сметењак; будала.* — Ал за такове ветрењаковиће, за таквога шумиглавића . . . *Шен.*

шу́мити, -ӣм несврш. оном. *стварати шум, кретати се са шумом, шуштати, шуморити, брујати, хучати.* — У хладу од багренова шумила је једна планинска чесма. *Уск.* Млади вјетар шумио [је] врсима крошања пјесму о вилама и вилењацима. *Гор.*

шӯмица ж **1.** *дем. од шума; мала, млада шума.* **2.** (Шумице) мн. *назив једног краја Београда.*

шу́мјети, -мӣм, ек. шу́мети.

шӯмка ж бот. *врста хризантеме. Бен. Рј.*

шӯмкē̄ и **шӯмкē̄** прил. *идући тихо, на прстима, шумајући се, шуњајући се, нечујно, кришом.* — Оде шумке низ мали тамни ходник. *Креш.*

шӯмљава ж *јаки шумови, шумно кретање, хука, бука.* — Шумљаву некакву чујем. *М-И.*

шӯмљāк, -а́ка м *човек који живи у шуми, шумњак (1а). Бен. Рј.*

шу́мљēње с *гл. им. од шумити.*

шӯмнаст, -а, -о *обрастао ситном шумом.* — Окружена [је] шумнастим главицама и виноврим брежуљцима. *Павл.*

шӯмнат и **шӯмнат,** -а, -о **1.** *који има доста лишћа, лиснат.* — Састави метлицу шумнатог грања и њом . . . прекри отвор земунице. *Лал.* **2.** *шуман, шуштав.* — Сећате л' се малог глога . . . крај потока брзотока, шумната? *Кош.*

шӯмнӣк м грам. *шумни глас. Прав.*

шӯмно прил. *са шӯмом, шумећи; гласно, бучно.* — Гага шумно уздахну. *Ћоп.* Сва одвратност њезине душе дигла се шумно против човека. *Новак.* Шумно су се огласила тешка врата и на прагу се појавио Чак. *Пол. 1972.*

шӯмнути, -нēм сврш. *зашу́мити, зашуштати; забрујати.* — Тек као из даљине шумну кошава. *Вукић.*

шӯмњава ж *в. шумљава.* — Обузе га нека мутна унутрашња шумњава, праћена жестоким отјецањем лица. *Креш.*

шӯмњāк м **1. а.** *човек настањен у шуми; шумски радник.* — Куд ће ови шумњаци ноћас да додијавају кукавноме Луки. *Ћоп.* **б.** покр. *шумски разбојник, хајдук. Рј. А.* **2.** зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукца корњаша* Silvanus. *Бен. Рј.*

шӯмњача ж покр. *колиба начињена од лиснатa грања или покривена њиме. Вук Рј.*

шумо̀вит[1], -а, -о *обрастао шумом, богат шумом.* — Месец се . . . помаља иза врха шумовитог брега. *Дом.* На разним крајевима шумовите околице настала [је] сјеча. *Пав.*

шумо̀вит[2], -а, -о *шуман, хучан.* — Један [гонилац] . . . јури десно да му спречи пут к шумовиту потоку. *Ранк.*

шумо̀витōст, -ости ж *особина и стање шумовитог предела. Деан. Рј.*

шумо̀крадица ж и м *онај који бесправно сече шуму.* — Илија [је] . . . шумокрадица и звјерокрадица, да му нема премца у Сријему. *Кос.* Шумокрадице немилосрдно уништавају овај лепи појас нашег града. *Пол. 1969.*

шӯмор и **шӯмор** м оном. *шум који ствара кретање лишћа на ветру, удараље кишних капи, водени ток и сл.; жагор, граја, брујање.* — Разлије се шумор кише по цераци. *Гор.* Одговарао је само плач што се губио у шумору валова. *Шег.* Шумор људских гласова приближава се . . . као талас трећак. *Јак.*

шӯморав, -а, -о и **шӯмо̄ран,** -рна, -рно *који шумори, пун шумора.* — Тај мирис шуме

... нам блажи снове шуморавим гранама. *Пар.* фиг. Скочит ће из мене, сав блистав ... и шумораи мој први дитирамб. *Наз.*

шумо̀рење и **шу̀морење** с *гл. им. од* шуморити.

шумо̀рити и **шу̀морити,** -ӣм несврш. *стварати шумор, шумити, шуштати.* — Уједначено шуморе мрке јеле и оморике. *Коч.* Над главом му је шуморило лишће. *Цар Е.*

шу̀мскӣ, -ā, -ō **1. а.** *који се односи на шуму, који живи, који расте у шуми, који се налази у шуми и сл.:* ~ штеточина, ~ биље, ~ воће, ~ птица, ~ пут. **б.** *који је у вези са гајењем и коришћењем шума:* ~ газдинство, ~ предузеће. **2.** *као саставни део неких ботаничких и зоолошких назива:* ~ брада, ~ чешњак, ~ миш, ~ салата и сл.

шу̀нд м нем. **1.** *роба без вредности, смеће. Бен. Рј.* **2.** *књига, слика и сл. без икакве уметничке и васпитне вредности, која се протура као уметничко дело.* — Издавачи ... не праве ... разлику између забавне литературе ... и комерцијалног шунда. *Лит. 1957.* Мање [ће бити] слика сумњиве вредности ... и безвредног »шунда«. *Пол. 1959.*

Изр. шу̀нд-литерату́ра *књиге без уметничке, литерарне вредности.*

шу̀ндати, -ām несврш. покр. *шуњати*[2]. *Деан. Рј.*

шу̀ндрати, -ām сврш. нем. покр. *упропастити, уништити, растурити.* — Навркуо [је] говор на те проклете намете и »порезе«, ко и су му већ напола »шундрали« кућу. *Цар Е.*

шу̀нка ж нем. *свињски бут, обично усољен и осушен димљењем; тако припремљена свињска плећка.* — Виси задња шунка припремљена за благдан. *Михољ.* Одвијао [је] пакетиће ... шунке. *Јанк.*

шу̀нкаст, -а, -о *сличан шунки.* — Сатана ... са избријаним шункастим подвољцима ... приближавао се глобусу. *Кул.*

шу̀никāш, -а́ша м *ссј свиње од које се добива добра шунка.* — Закла деда-Раша и четир шункаша. *Ксш.*

шункáшче, -ета с *прасе шункаш. Р-К Реч.*

шу̀нкица ж *дем. од* шунка.

шу̀нути, -нём сврш. покр. **1.** *нагло отићи, утећи, клиснути, шмугнути.* — Она шуну унутра као гуштерица у процијеп. *Војн.* **2.** (некоме) безл. (често са додатком: у главу, у памет) пеј. *пасти на памет, дунути.* — Преселила [се] у овај рибарски крај јер је оцу тако шунуло. *Дов.; Рј. А.*

шу̀нчица ж *дем. од* шунка.

шу̀њ м зоол. *врста морске рибе* Trygon pastinaca. *Бен. Рј.*

шу̀њав, -а, -о покр. *који говори кроз нос, хуњкав;* исп. шу̀њати[2]. *Вук Рј.*

шу̀њаво прил. *шуњајући се, на прстима, крадом, кришом.* — Он прође шуњаво иза тријема. *Војн.*

шу́њалица ж *она која се шуња. Р-К Реч.*

шу̀њало с и м *онај који шуња, цуњало, њушкало. Деан. Рј.*

шу́њало с и м *онај који се шуња. Вук Рј.*

шу̀њање[1] с *гл. им. од* шу̀њати[1].

шу̀њање[2] с *гл. им. од* шу̀њати[2].

шу́њање с *гл. им. од* шуњати *(се).*

шуњàрало с и м *онај који се шуњара, њушкало, цуњало.* — Точила се стара вина ... која швапска шуњарала нису могла пронаћи испод темеља бачваре. *Рад. Д.*

шуњàрати се, -ām се несврш. *неспретно, споро се кретати послужујући око нечега, пипаво радити нешто, цуњати.* — Није хтео воденичар да послуша, но се шуњарао око млива. *Рад. Д.*

шу̀њати[1], -ām несврш. *ходати тамо-амо трагајући за чим, испитујући што, брижљиво претраживати, цуњати, њушкати.* — Шта ти шуњаш тамо? *Вук Рј.* фиг. Очи су му као лопови шуњале по кутовима. *Бен.*

шу̀њати[2], -ām несврш. покр. *говорити кроз нос, хуњкати. Деан. Рј.*

шу́њати, шу̀њām несврш. *шуњати се.* — Полако се извлаче испред погледа госпођа-Љубина и шуњају у мрак. *Срем.* Јагуста је шуњала негдје далеко од њих претварајући се да не види брата. *Бен.*

~ **се 1.** *полако и тихо, опрезно се кретати, прикрадати се.* — Кад мрак притисне земљу, неко се шуња поред попова плота. *Лаз. Л.* Као да се неко за тобом шуња и спрема се да ти леденим прстима додирне врат. *Ћоп.* **2.** *бесциљно ходати, луњати, тумарати.* — Иђи ће да се шуња по мрачним галеријама неких забавишта. *Андр. И.* Неки од војника шуњају се по празним двориштима. *Јак.*

шу̀њка[1] ж покр. *в. њушка.* — Шуњка ти је као у папагала, а гледаш као вјештица. *Шимун.*

шу̀њка[2] ж покр. *в. шунка.* — Кољемо крмад па правимо кобасице и шуњке. *Петр. В.*

шу̀њкати[1], -ām несврш. *шуњати, цуњати, њушкати.* — Шта ти туда вавијек шуњкаш? *Рј. А.*

шу̀њкати[2], -ām несврш. оном. *неправилно изговарати зубне сугласнике, шушкати.* —

Глас јој крештљив, а, види се, нема зуба, но као свака баба шуњка. *Вукић.*

шу̏п оном. *узвик за подражавање звука који се чује при удару, паду и сл.* — Заповеди да спусте сандук у раку ... Дете узе бусен и спусти га на поклопац. Шуп! *Вес.*

шу̏па и **шу̏па** ж нем. *примитивна мања зграда, обично од дасака, за смештај дрва, угља, алатки и сл.* — Ноћ сам престајао под некаквом шупом. *Стан.* Купусна се каца у шупи расула у дуге. *Мих.*

шу̏пак, -пка м вулг. *отвор на крају дебелог црева; задњица, стражњица.* — Све је брже одмицао ... као да му је неко турио варницу у шупак. *Донч.; Вук Рј.*

шу̏паљ, -пља, -пље **1. а.** *који није ничим испуњен, чија је унутрашњост празна.* — Секући месо пробије пањ и види да је шупаљ. Загледа у шупљину. *Вес.* Шупљом опеком могу се постићи велике уштеде. *Пол. 1958.* **б.** *који има рупу, отвор, пробушен:* ~ лонац. — Шупља пара мање вриједи. *Н. посл. Вук.* Двојица огледају шупље котлове, а остали ваде разбијеђени бакар из ватре. *Кос.* **в.** *издубен у облику цеви, подешен за протицање.* — Бадањ [је] велика шупља клада, што кроз њу тече вода те обрће коло. *Вук Рј.* **г.** *који у њусци има сасушену језгру, штур:* ~ лешник, ~ орах. **2.** фиг. **а.** *који је слабе памети, глуп, ограничен:* ~ глава. — Важан домишљат политикант, народном кожом шупљи шпекулант ... умнику не да ни да писне. *Визн.* **б.** *бесадржајан, празан, штур.* — Госпођица врло вешто игра, поче господичић опет пипати по празној торби својих шупљих мисли. *Шапч.* Љутио се на ону тобож високу а уистину шупљу наобразбу. *Коз. Ј.* **в.** *безизражајан, туп; мртав, беживотан.* — Стоји као свећа, шупљим погледом гледа моју мајку. *Лаз. Л.* Глас [му је] бојажљив и шупаљ. *Михољ.*

Изр. не вреди ни шупљег боба *в. уз боб* (*изр.*); претакати из шупљег у празно *в. уз празан* (*изр.*); ~ нос до очију (добити) *ништа* (*не добити*).

шу̏паљка ж бот. покр. *в. млађа. Сим. Реч.*

шупе̏љак, -а́ка м погрд. покр. *будаласт човек, шупљоглавац, бедак.* — Сретан [је] био што га је тај шупељак позвао. *Ћал.*

шу̏пер м нем. *мајстор који шупери. Вук Рј.*

шу̏перење с *гл. им од шуперити.* — Гумени кит употребљавамо за шуперење палуба. *Хорв.*

шупе̏рнсање с *гл. им. од шуперисати.*

шупе̏рисати, -ишем несвр̏ш. *в. шуперити. Р-К Реч.*

шу̏перити, -им несврш. *затварати насмољеном кудељом пукотине или саставке између дасака на лађи, каци и сл.* В. пр. уз гл. им. шуперење.

шу̏пёрка ж *оруђе којим се шупери. Р-К Реч.*

шу̏пёрница ж *радионица, шупа у којој се шупери. Р-К Реч.*

шу̏пёрњак м *чекић за шуперење.*

шу̏перскӣ, -а̄, -о̄ *који се односи на шуперe:* ~ радионица.

шу̏пертл м и **шу̏пертла** ж нем. варв. *везица за ципеле, пертла; узица.* — И ловачка кобаса виси још увијек на истом чавлу ... шупертлима и лојаницама. *Крл.; Бен. Рј.*

шупи́рање с *гл. им. од шупирати.*

шупи́рати, шу̏пи̏рам сврш. и несврш. нем. *полицијски протер(ив)ати (обично у завичај)*; исп. шуб (1). — Како је с полицијским чиновницима била горопадна и дрска ... шупирају [је] онамо камо припада. *Бег.* Он буде ... шупиран бродом у Румунију. *Вучо.*

шу̏пити, -и̏м сврш. *ударити, лупити, ћушити.* — Поче већ и по нека кап [кише], крупна као шљива, па лепо чујеш како шупи и запрета се у прашину. *Вес.* Наједном га шупи некакав стеклиш батином по глави. *Маж. Ф.*

шу̏пица и **шу̏пица** ж *дем. од шупа.* — Буразер ме прими, да ми једно сопче, шупицу неку, одмах до свог стана. *Пол. 1970.*

шу̏пља ж *в. шупљина.* — А у шупљи ока оба спремила је до два гроба, сузама их заронила. *Јакш. Ђ.*

шу̏пљак, -а́ка и **шу̏пљан** м **1.** *шупљоглав човек, глупак, будала. Вук Рј.* **2.** бот. покр. *врста лишаја* Cladonia. *Бен. Рј.*

шу̏пљар м зоол. *инсекат тврдокрилац, кукац корњаш који живи у шупљинама* Hylesinus. *Бен. Рј.*

шу̏пљати, -а̄м несврш. *правити шупљине, рупе на нечему, бушити.* — Танета су сада шупљала стакла и зид насупрот њима. *Кал.*

шу̏пљача ж покр. **1.** *дашчица са низом рупа у које се стављају клинови ради подешавања положаја вратила на ткачком разбоју. Вук Рј.* **2.** *шупљикава кашика за скидање пене. Деан. Рј.* **3.** фиг. пеј. *неваљала, неморална, покварена жена. И.*

Изр. патка ~ зоол. *в. жличарка. Бен. Рј.*

шу̏пље и **шу̏пље** прил. *безизражајно, тупо, празно.* — У даљини трубиле су ... сирене ... шупље и тужно. *Кол.* Сад је тај глас преклињао, тужно и шупље. *Лал.*

шупљѐглавац, -āвца м *шупљоглавац.* — Блестарије [су] читке трачибабама и шупљеглавцима. *Сим.*

шу́пљење с *гл. им. од шупљити (се).*

шу́пљика[1] ж **1. а.** *мала шупљина.* — Хлеб са шупљикама, а сир без шупљика ваља. *Н. посл. Вук.* **б.** *рупица у везу или поплету; рупичаст вез или поплет, рупичаста чипка*; исп. поплет (2). — Моја је кошуљица лепша. — Ал' нема шупљика . . . као моја. *Шапч.* **2.** агр. *врста јабуке. Тод.*

шу́пљика[2] ж тал. нар. *писмена представка с неким тражењем, молба.* — Оправио сам и ја на бана моју шупљику. *Рј. А.*

шу́пљикав, -а, -о **1.** *пун шупљика; изведен, урађен у шупљикама:* ~ хлеб, ~ кречњак. — Тресе пијесак кроз велику шупљикаву мрежу. *Лоп.* Лишће им је висјело у испреплетеној шари као црна шупљикава чипка. *Торб.* **2.** мед. *оштећен кавернама. Бен. Рј.*

шу́пљикавац, -āвца м зоол. *врста корала.* — Коралне гребене граде шупљикавци, који имају рупице у стијенкама појединих полипа. *Финк.*

шу́пљикавōст, -ости ж *особина и стање онога што је шупљикаво.* — Радови те врсте отежани су шупљикавошћу вапненачке подлоге. *ЕГ 1.*

шупљѝкање с *гл. им. од шупљикати (се).*

шупљѝкара ж у изразу: ~ многоуста зоол. *врста пражживотиње* Polystomella striatopunctata. *Бен. Рј.*

шупљѝкаре ж мн. зоол. *врста пражживотиња* Foraminifera. — Негдје су при развитку вапњењака судјеловале фораминифере (шупљикаре). *Туђ.*

шу́пљикаст, -а, -о *шупљикав.* — Други спужвама шупљикастим очишћају воде. *М-И.* Преко свих ствари [су] руком рађени, бели, чипкасти и шупљикасти прекривачи. *Петр. В.; Бен. Рј.*

шупљѝкати, -ām несврш. *правити шупљике на нечему, бушити.* — Око Марије меци су шупљикали снијег. *Вуј.*

~ **се 1.** *испуњавати се шупљикама, добивати шупљике, постајати шупљикав, рупичати се.* **2.** мед. *бити захваћен процесом стварања шупљина, распадања, трошења (о костима), имати обољење* osteoporosis. *Бен. Рј.*

шупљѝна ж **1. а.** *шупаљ, празан простор у чврстом телу, рупа, јама.* — Кроза шупљину ниског димњака свираху вихори. *Шапч.* Урушни потреси јављају се пригодом рушења сводова великих подземних шупљина. *ОГ.* **б.** анат. *празан простор у коме су смештени одговарајући органи; празан, отворен део тела, дупља (в)*: грудна ~, очна ~, трбушна ~; носна ~. **2.** фиг. *оно што је необухваћено исказом, непозната или прећутана чињеница; недостатак доказа за неку тврдњу.* — Колико је било лакше изналазити шупљине у оптужници . . . него се хрвати са живим политичаром. *ЛМС 1951.* **3.** фиг. **а.** *ограничен човек, глупак, будала.* — Баш си права шупљина. *Вук Рј.* **б.** *интелектуална неразвијеност, ограниченост.* — Казивао [је] садржај своје . . . студије, у којој је бјелодано доказао шупљину Бисмаркова државничкога ума. *Ђал.*

шупљѝница ж *дем. од шупљина.*

шу́пљити, шу́пљīм несврш. *правити шупљину или више шупљина у нечему, бушити, пробијати.* — Колутови страха као надстварна болна сврдла . . . шупљили су његове очи. *Божић.*

~ **се** *бити провидан, прозирати се. Вук Рј.*

шу́пљичкӣ прил. *правећи шупљике, украшавајући шупљикама:* ~ порубити мараму. *Вук Рј.*

шупљо̀вёска ж бот. *зељаста коровна биљка* Myagrum perfoliatum *из пор. крсташица. Сим. Реч.*

шупљо̀врат, -а, -о *који је шупља врата, грлића.* — Опет рафали . . . Познао је он музику тих шупљоватих бештија, осјетио је близину њихових цијеви. *НИН 1958.*

шупљо̀глав, -а, -о *који је слабе памети, умно ограничен, празноглав, глуп.* — То је шупљоглав паланачки фићфирић. *Чол.*

шупљо̀главац, -āвца м *шупљоглав човек, празноглавац.* — Потрудићемо се . . . да се види какви су шупљоглавци представљали власт у нашем крају. *Дом.*

шупљо̀жепић м необ. *онај коме је шупаљ жеп, џеп, човек без иједне паре, голаћ.* — Знамо, шупљожепићи, да вам ни ђаво новчића узети не може. *Драж.*

шупљо̀рог, -а, -о *који има шупље рогове*: шупљороги преживари.

шупљо̀рошци, -рожāцā м мн. (јд. шупљорожац, -рошца) зоол. *шупљороги преживари. Финк.*

шу́пљōст, -ости ж *стање и особина онога што је шупље. Р-К Рвч.*

шупљо̀тиквић м необ. *шупљоглавац.* — Сви ти остали . . . брбљавци су, шупљотиквићи. *Драж.*

шу́пљотина ж *шупљина, рупа; пукотина.* — Врх завјесна дувка ево црвене мараме . . . која је на једноме крају шупља, а о тој шупљотини објешена је о . . . пуцу, тер виси невјести . . . низ рамена и плећа. *Љуб.* Мјесец [је] . . . бацао . . . кроз рупе и шупљотине гдјегдје стријеле својих сребрних зрака. *Војн.*

шупо̀њити, -ӣм несврш. покр. *шобоњити, шоботати.* — Празне посуде најјаче шупоње и буче. *Кум.*

шу̏пче, -ета с и **шу̏пчић** м *дем. од шупак. Р-К Реч.*

шу̏пчина ж *аугм. и пеј. од шупак. Р-К Реч.*

шу̏р м зоол. *в. шњур*[2]. *Деан. Рј.*

шу̏ра, -ē (мн. шу̏ре, песн. шу̏реви) и **шу̏рāк,** -а́ка м *женин брат.* — Владислав и Влатко, шуреви Иванбегови ... лавски [су се] борили да не пуште турску силу да провали. *Љуб.* Сви ће ... упирати прстом на мене: ено очева шуре. *Кос.* Шурак ... је жалио што није сад на селу. *Рад. Д.*

шура̀киња ж *шурњаја. Бен. Рј.*

шура́ков, -а, -о *који припада шураку.*

шура̀чић м *дем. и хип. од шурак. Прав.*

шу̏рēње и **шу̏рēње** с *гл. им. од шурити (се).*

шу̏рин, -а, -о *који припада шури. Вук Рј.*

шурӣњати, -ā̄м несврш. тал. покр. *дувати доносећи захлађење (о ветру). Рј. А.* ~ **се** *расхлађивати се на ветру. Бен. Рј.*

шу̏рити, -ӣм и **шу́рити,** шу̏рӣм несврш. *поливати врелом водом и скидати чекиње са заклане свиње, перје са заклане живине и сл.* — Хватају се и кољу пилићи ... шури се младо прасенце. *Дом.*

~ **се** *осећати болни надражај коже на устима срчући врућу течност.* — Грешник се само врпољи на стоцу и шури се врућом вареником чекајући да чује што су му лопови скували. *Ћоп.*

шу̏ричић м *шурин син. Вук Рј.*

шу̏ричина ж *шурина кћи. Бен. Рј.*

шу̏рјāк, -а́ка м *шурак.* — То ти је тобожњи шурјак Мартина Божића, живи невјенчано с Науђикином сестром. *Коз. Ј.*

шурја̀киња ж *шурњаја. Бен. Рј.*

шурја́ков, -а, -о *који припада шурјаку.*

шурја̀чић м *дем. и хип. од шурјак. Прав.*

шу̏рка ж покр. *шала, лакрдија, шањива прича; безначајна ствар, маленкост, ситница. Вук Рј.*

шу̏ркати, -ā̄м несврш. необ. *пребирати, сређивати какве ситнице.* — У досадној доколици ... шуркао [је] по ћошковима, отањавао ситне послове. *Рад. Д.*

шу̏рковати, -кујēм несврш. *збијати шале, изводити лакрдије, лакрдијати, измотавати се.* — Говорушност, каквом се говори и ћалака, ландара и чандара ... трабуња, шуркује и мудрује ... незналовић сматра за јединцат, за сав народни језик. *Шим. С.*

шуркӯлија ж покр. *в. шурка.* — Није шала, није шуркулија, од Жабљака до Цетине воде ударен је ћадор до ћадора. *НП Вук.*

шу̏риаја ж покр. *в. шурњаја.*

шу̏риајин, -а, -о *који припада шурњаји.*

шу̏рњава ж покр. *в. шурњаја.* — Имам јутрос четири шуре ... а уз њих шурњаве. *Љуб.*

шу̏рњаја ж *шуракова жена.* — Седи кир-Герас, загрлио шуру ... и шурњају. *Срем.*

шу̏рњајин, -а, -о *који припада шурњаји.*

шурӯвā̄ње с *гл. им. од шуровати.*

шурӯвати, шу̏рујēм несврш. *тајно се договарати и радити с неким (обично што рђаво или забрањено).* — Шурује и пријатељује с људима на које мора јавна полиција пазити. *Ћал.* Мош' ти с учитељем да шуруј еш колико 'оћеш, ал' народ неће твој бунт и твоје завргаме. *Рад. Д.*

шу̏ровӣште с необ. *место тајног састанка.* — Ал' кад књига понајвише тишта, латисмо се красног шуровишта, али чамац лагани узесмо па с' на Дунав 'ладни навезосмо. *Радич.*

шу̏ру-му̏ру *узвик за означавање забуне, пометње изазване страхом. Р-К Реч.*

шу̏руп м ар. *заслађен воћни сок (од малина, вишања и сл.);* исп. сируп. *Шкаљ.*

шу̏с м нем. варв. **1.** *хитац, пуцањ; метак.* — »Да прекратим муке тих јадника ... испаљивао [сам им] један шус у главу«. *Дед. В.* **2.** фиг. *чудно, ћудљиво расположење; прохтев, ћеф. Бен. Рј.*

Изр. дошао му ~ *чудно се понаша, постао је чудан, ћудљив;* исп. дошле му лутке (уз лутка изр.).

шу̏сљив, -а, -о *чудан, ћудљив, настран.* — У његовим назорима ... било је нечега ... врло шусљивог. *Јов. С.*

шу̏ста ж зоол. покр. *врста слатководне рибе, деверика. Бен. Рј.*

шу̏стер и **шу̏стер** м нем. варв. **1.** *онај који прави обућу, обућар.* — Старо [је] правило: у шустера најгоре ципеле. *Дом.* **2.** фиг. разг. *неспретан, неспособан човек, шепртља. Кл. Рј.* **3.** *врста карташке игре.* — Играо сам шустера и жандара, и преклапе и табланета. *Кик.*

Изр. оставити шустера разг. *отићи не попивши до краја понуђено пиће.*

шустѐра̄ј, -а́ја м *обућарска радионица.* — Они су у мислима у топлом сатнијском шустерају. *Крл.*

шу̏стерица и **шу̏стерица** ж *шустерова жена, обућарка.* — Најбоља је у том била госпођа Месићка, шустерица. *Кол.*

шу̏стермат и **шу̏стермат** м шах. *мат позиција у првим потезима игре.* — Али то му је изгледало некако нелојално, проти

правилима игре, нешто као шустермат. *Десн.*

шу̏стёрница и **шу̏стерница** ж *обућарска радионица.* — Кредитни завод је пун меница ... дуг је и по свим шустерницама. *Сек.*

шу̏стерскӣ и **шу̏стерскӣ,** -ā, -ō *који се односи на шустере, који припада шустерима, обућарски:* ~ занат, ~ алат.

шу̏т[1] и **шу̑т** м енгл. спорт. *ударац, замах лоптом према голу (у фудбалу, ватерполу и сл.).* — Дао је гол са двадесет метара шутом који није био јак, али је био ... врло тачан. *Пол. 1958.* Најуспјешнији ударац бит ће ниски шут. *Ват.*

шу̑т[2] м нем. *изломљен, неупотребљив отпадни материјал са рушевина, крш (1).* — Са улица је уклоњено четири хиљаде кубних метара шута. У центру града рушени су бункери. *Пол. 1944.* Откривена је једна јама испуњена малтерним шутом. *ВУС 1973.*

шу̑т[3], -а, -о **1.** *који је без рогова.* — Поскакује ти за њом срце као шуто јаре. *Ћоп.* Ти [теле] гледаш ... и плашиш се када погладим шути врх твоје главе. *Ћон. фиг.* Месец се помолио, тек колико да није шуто небо, јер звезда нема. *Нуш.* **2.** фиг. *лишен средстава за борбу, неспособан за борбу.* — Шут и неотпоран, помало и преплашен ... он је пристајао ... на све мере строгости. *Јов. С.* **3.** *коме је скраћен или одстрањен неки део тела, кус, крњ.* — Режи неваљалцу магареће уши! викну ... слузи. Киван слуга није оклевао. У тренутку спопаде дебељка и учини га шутим до века. *Шапч.* **4.** *који је без вегетације, оголео, непошумљен. Р-К Реч.*

Изр. ~ с рогатим (не може се бости, бити) *голорук и немоћан не може изићи на крај с моћником.*

шу̑т[4] узв. *в. ћут. Р-К Реч.*

шу̑та ж *шут*[2]. — Било је много шуте под старим зидовима. *Вј. 1972.*

шу̑тав, -а, -о *шут*[3]. *Р-К Реч.*

шу̑тӑљ м покр. **1.** *нож с кратком дршком. Вук Рј.* **2.** пеј. *немоћан човек, слаботиња, бедник.* — Зар је он онај исти јадов и шуталь од прије, који не смије ни трепнути? *Ств. 1948.*

шу̏тӣње с *гл. им. од шу̏тати.*

шу́тӣње с *гл. им. од шу́тати.*

шу̏таст, -а, -о *шут, крњ, кус.* — Дође трећи дан да понесе шутасти лик [слику]. Но ако му је сликар скинуо уха магареће с лика, није са живе главе. *Љуб.*

шу̏тати, -ām несврш. *шутирати.* — Дјечаци [су] шутали крпењачу. *Сим.*

шу́тати, -тӣм несврш. *ћутати.* — Сагињао [је] главу и шутао. *Куш.*

шу̏тер м нем. спорт. *играч који добро шутира.* — Одлични су шутери и веома пробојни. *Б 1957.*

шу́тети, -тӣм, ијек. шу́тјети (ретко ек.), несврш. *ћутати.* — Обоје су шутјели. *Ћип.* Он је ишао и шутио кано јање. *Дук.*

Изр. шути као заклан, шути као риба *никоме не прича оно што му је поверено.* — Упознао сам ... још једну женску особу која шути као риба. *ВУС 1973.*

шутӗ̑ћкӗ и **шу́тӗ̑ћкӗ, шутӗ̑ћки** и **шу́тӗ̑ћки** прил. *ћутке, ћутећи, без речи.* — Јели су полагано ... и шутећке. *Бен.* Лука шутећки ... прихватио коње. *Кол.*

шу̏тиле м покр. *назив за шутог брава (овна, јарца). Вук Рј.*

шути́рање с *гл. им. од шутирати.*

шути́рати, шу̏тӣрām сврш. и несврш. *ударцем одбаци(ва)ти, упутити, упућивати лопту у одређеном правцу;* (*од*)*ћушкати,* (*од*)*гурати што ногом.* — Веома слабо шутира десном ногом. *Пол. 1950.* Један рибокоси дечак је шутирао кутију шибица. *ЛМС 1960.*

шу́тјети, шу́тӣм, ек. шу́тети.

шу̏ткӑње с *гл. им. од шуткати.*

шу̏ткати, -ām несврш. *опоминьати некога да ћути, уђуткивати.* — Неће, кад започне, престати ни ... ако га и стану гдјекада шуткати. *Вел.*

шу̏ткац *узвик којим се некоме заповеда да ућути, ћуткац, ћут.* — Шуткац, да те не шигне ова моја стрijела. *Торд.*

шу̏ткӗ и шу̏ткӗ прил. *ћутке, без речи.* — Ходали су шутке, лагано. *Божић.* Треба кроз Бишево да прође шутке, и да је мањи од макова зрна. *Сиј.* Све је урађено шутке. *ВУС 1973.*

шутљи̏јаш, -а́ша м тур. *в. сутлијаш. Бен. Рј.*

шу̏тљив, -а, -о *који обично ћути, који нерадо разговара, који није говорљив, ћутљив.* — Најшутљивија је баба, од ње не чујеш ни ријеч. *Пав.* За њом је ишао шутљиви сељак, објешеног брка. *Лоп.*

шу̏тљивац, -ивца м *шутљив човек, ћутљивац.* — Наједном [сам] постао шутљивац и стидљивац. *Коз. Ј.*

шу̏тљивица ж *шутљива женска особа, ћутљивица. Прав.*

шу̏тљивӧ̑ст, -ости ж *особина онога који је шутљив, ћутљивост.* — Та шутљивост, то неповјерење бољело ју је у дно душе. *Новак.* Његова говорљивост ... поче се претварати у шутљивост пуну злих слутњи. *Радул.*

шу̏тљӣвчев, -а, -о *који припада шутљивцу.*

шу̏тнути, -нём сврш. *једним замахом, ударцем одбацити лопту; ударити, ћушити ногом.* — Када се навијачи противничких странака потуку ... биће понеки од њих шутнут још даље [од мреже]. *Мил.*

шу́тња ж **а.** *прекид сваког разговора, стање кад се ћути, кад се не изговара ниједна реч, ћутња, ћутање; тишина, мир.* — Настаде забуна и шутња. *Андр. И.* Киша бубња по шутњи што се зацарила међу свијетом. *Мих.* **б.** *одбојност изражена пређутним повлачењем из неке активности, неми отпор, игноранција.* — Тврди да не стоји мој навод, да је његов захват у борбу уродио шутњом »младих«. *Марј. М.*

шу́тоња м *во без рогова.* — фиг. Не трпи он ... градске буништаре пркосице ... Гдје ће шутоња с рогатим бодачем. *Гор.*

шу̏тӧрка ж бот. покр. *врста озиме пшенице. Бен. Рј.*

шу̏трӑнка ж бот. покр. **а.** *врста целера* Apium nodiflorum. *Сим. Реч.* **б.** *в. сиљевина. И.*

шу̏ћ у изразу: шу̏ћ-му̏ћ 1) *шушкајући и мућкајући, сплеткарећи, петљајући.* — Све су нешто иза мене и тајно од мене — шућ-мућ! — а кад је дошло стани-пани побегоше ... а ја остадох с војницима. *Ћоп.*; 2) ~ па пролиј *тамо-амо, и овако и онако а у ствари безвредно и бесмислено, нема од тога ништа; глупост, бесмислица.* — То што ви причате, то је ... шућ-мућ па пролиј. *Крл.*

шу̏ћӗње с *гл. им. од шутети и шутјети.*

шу̏ћмураст, -а, -о **1.** *који је неодређене боје; сивкаст, пепељаст.* — Не знам шта је, округло је, шућмурасто, знадем само облак да је. *Змај.* Лица [су им] осута брадама, нека плавом, нека црном, нека бијелом, а нека шућмурастом. *Вел.* **2.** *неодређен, нејасан, загонетан.* — Боља [је] од тебе ... Ти си ... некако ... шућмураста. *Вес.*

шу̏ћӯр м бот. *шућурица. Вук Рј.*

шу̏ћур узв. тур. *хвала, нека је хвала; хвала богу.* — Шућур алаху ... можемо и размрсивати. *Куш.* Ама знам да си добро, и нека си, шућур, него шта ћемо са шљивама? *Андр. И.*

Изр. ~ учинити *захвалити богу.* — Онда Тале шућур учинио. *НП Херм.*

шу̏ћурица и **шу̏ћӯрка** ж бот. *врста бундеве* Cucurbita ovifera. *Сим. Реч.*

шу̏ферице ж мн. нем. варв. *комад тканине којом се увијају ноге, обојци.* — Пахнули [су] врући запаси ... трућавих »шуферица« и зноја. *Божић.*

шу̏фт м нем. варв. *хуља, подлац, нитков.* — Бог зна који је шуфт у Галицији убрао плодове моје муке. *Крл.*

шуфтѐра̄ј, -а̏ја м и **шуфтѐрија** ж *неваљалство, подлост, нитковлук.* — Тај надмашни сликар хрватске шуфтерије је иза Шеноине смрти једини ... романописац. *Матош*; *Бен. Рј.*

шу̏хва ж тур. *сумња, подозрење. Бен. Рј.*

шухвѐли прид. непром. тур. *сумњив; који сумња, сумњичав, подозрив.* — Постао је шухвели, па ме прати и гледа куд се маknем. *Ћор.*

шу́ца м *хип. и ир. од шустер.* — А шта ћеш ту, шуцо? *Срем.*

шу̏цкӧр, -ора м нем. ист. **1.** *нерегуларна милиција коју су у Босни и Херцеговини увеле аустроугарске окупационе власти.* — Власт је образовала Шуцкор од неваљалих људи. *Андр. И.* **2.** *припадник те милиције.* — Шуцкори [су] ... копали ... дубоке шиценграбене. *Кик.*

шу̏ша ж **1.** *брав или говече без рогова;* исп. шука. — Тешко шуши с вуком ратујући. *Н. посл. Вук.* Пустио своју козу шушу у пашу и залегао иза ... грма. *Божић.* **2.** погрд. *неспособна, безвредна особа; особа без имало угледа, ништарија.* — Не могу да гледам да ми се ту свака шуша прави нешто. *Дом.* Сад је, главно, с човјеком имао посла, а не са шушом. *Кол.* Смије му се и потпрдава и најгора шуша у селу, зрикава и глува. *Ћоп.*

Изр. свака ~ и маруша *в. уз маруша (изр.).*

шу̏шав, -а, -о *шут.* — Никичин јарац [је] шушав као јаје. *Гор.*

шу̏шак, -шка м оном. **1.** *шушањ, шум.* — Уђе скоро без шушка у друго ждрело. *Јакш. Ђ.* Испод таванице ... шушкало је нешто налик шушку сијена. *Јел.* **2.** *страх, бојазан.* — Даје руку вјерну заточнику, да му нема шушка од Турака. *Март.*

Изр. ~ за увом (у главу) *шушак (2).*

шу́шак, -шка м **1.** зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукуц корњаша* Helodes. *Бен. Рј.* **2.** бот. *врста траве. Деан. Рј.*

шу̏шӑн, -а́на м зоол. *врста инсекта тврдокрилца, кукуц корњаша* Platynaspis. *Бен. Рј.*

шу̏шањ, -шња м оном. **1.** *неодређени, нејасни слаби шумови, шуштање.* — Срећан сам што могу ја на родној груди ... слушат шушањ лишћа, што га вјетрић њише. *Гал.* Чуо се шушањ сламе испод коњских копита. *Јак.* У сваком шушњу и дрхтању гране осјећа се ноћ и пролеће. *Ћоп.* **2.** *опало суво лишће.* — Одгрнуше с те плоче шушањ и грање. *Тур.* Лебдео [је] свуда присутни мирис дебелих наслага провлажена шушња, дах прастаре букове шуме. *Ћоп.*

шу̏шаст, -а, -о **1.** *сулуд, будаласт. Бен. Рј.* **2.** *шут.* — Шушаст и рогат мучно се боду. *Н. посл. Вук*; *Рј. А.*

шу̏шат, -а, -о *шут.* — У селу је слаб господар с једном јединатом шушатом кравицом. *Ков. А.*

шу̏шер м *шушањ (2).* — Она ће мотат нас као јесењи вјетрови шушер. *Наз.*

шу̏шица ж *дем. од шуша.* — Појави се шушица од човјека. *Божић.*

шу̏шка[1] ж *шуша (2).* — Није се свакој шушки с пута уклањао. *Ков. А.; Рј. А.*

шу̏шка[2] ж **1.** *шушањ, шуштање, шум.* — Стаде шушка свиле и кадифе. *НПХ.* **2.** мн. **а.** *суво лишће са кукурузног клипа, комушина.* — Зари главу у јастук: зашушташе кукурузне шушке. *Ћос. Д.* **б.** *отпаци дрвета при рендисању, глачању; струготина, пилотина.* — Набаца брзо шушке и одбачене комаде дасака . . . поче да дува у жар док пламен не оживи. *Дав.; Бен. Рј.*

шу̏шкав, -а, -о *који шушка.* — Узбибаше се жита шушкавим класјем. *Бен.* Стао је да се крсти шушкавим шапатом. *Сиј.* Захвати у наручје шушкаву океанску одећу и изгуби се. *Пол. 1972.*

шу̏шкавац, -авца м **1.** *лак кишни огртач од непромочиве синтетичке материје која при кретању шушти, шушка.* — Поред корпе с цвећем застаде висок мушкарац у шушкавцу. *Пол. 1952.* Најлонски шушкавци сада су у највећој моди. *ВУС 1971.* **2.** вет. *заразно акутно обољење говеда* gangrena emphysematosa, *изазвано врстом бацила који се налазе у земљи. МЕП.* **3.** бот. *назив за више биљака из пор. ланилиста* Rhinanthus (R. major, R. minor). — Ту је и убрано цвеће . . . Ту је и оно сушено за зиму. Смиље, шушкавац. *Пол. 1970.*

шу̏шкаво прил. *са шушкањем, шушкајући, шуштећи.* — Калуђер . . . шушкаво проговори. *Ћил.* Вјетар . . . шушкаво се петља . . . у оцвалом цвијећу. *Мих.*

шу̏шкалида ж *врста дечије играчке.* — Сваке године — иста пјесма, тј. Нова година . . . грабе се . . . звецкалице, праскалице, којекакви привјесци, шушкалице, трачице. *ВУС 1971.*

шу̏шкало м и с *онај који у говору шушка.* — Шушкало су га прозвали што је шушкао кад говори. *Глиш.*

шу̏шкање с *гл. им. од шушкати.*

шушкàрање с *гл. им. од шушкарати.*

шушкàрати, -ām несврш. оном. *шушкати, шуштати.* — Читамо . . . новине шушкарају. *Дом.* Голо грање шушкара и клепеће као кости мртвачке. *Матош.*

шушкàрија ж зб. покр. *ситна трговачка роба незнатне вредности.* — Мотовунјани [су] као луди за том шушкаријом. *Наз.*

шу̏шкати, -ām несврш. оном. **1. а.** *стварати слаб и нејасан, неодређен шум, шумити, шуштати.* — Оно што је шушкало . . . кроз грмље . . . то су биле препелице. *Брл.* Хартија шушка, кврцка и пуцка. *Рист.* **б.** *неправилно, нејасно, шуштаво изговарати зубне сугласнике, врскати, шушкетати.* — Немајући првих зуба мало шушка у говору. *Ћор.* **2.** фиг. **а.** *кришом проносити гласове, тихо говорити, шапутати; говоркати, зуцкати.* — То се, додуше, не прича јавно, али ипак сви то шушкају и тајанствено се смешкају. *Поп. Ј.* Почео [је] свијет којешта шушкати. *Бег.* **б.** *шуњати се; шврљати.* — Ваш брат нешто шушка око начелства. *Сим.* **3.** *радити ситне послове, прчкати, чепркати, шуркати.* — Ђокина мајка по кући шушка, хоће она да је све у реду. *Радич.* Дјевојка шушка око котла, час спотакне ватру, час варјачом промијеша вариво. *Горд.*

шушкѐтав, -а, -о *који шушкета, шуштав.* — Златно се прелијева шушкетава слама. *Сим.*

шушкѐтање и **шушкѐтање** с *гл. им. од шушкетати.*

шушкѐтати, шу̏шкētām и шу̏шкēћēм и **шушкѐтати,** шу̏шкећēм (-ѐтām) несврш. оном. *шушкати (1).* — Предјутарњи вјетар шушкетао је у расцвјеталим трешњама. *Ћоп.* Говорио је . . . шушкетајући. *Краљч. Стј.*

шу̏шкор м оном. *шушањ.* — Чује их као шушкор лишћа. *Божић.* Били смо сами на шушкору и маховини под пећином. *Лал.*

шу̏шкорење с *гл. им. од шушкорити.*

шу̏шкорити, -ӣм несврш. оном. *тихо шушкати.* — Вјетрић је шушкорио у грмљу. *Божић.* Неко вријеме шушкориле су у полумраку пред вратима. *Десн.*

шушљàјица ж покр. *врста капе.* — Па дохвати с главе шушљајицу, па је лупи доле о земљицу. *Радич.*

шу̏шљати, -ām несврш. *шуштати.* — Оштар вјетар . . . шушља у ситом храшћу. *Бег.*

шу̏шље с зб. *опало лишће, шушањ (2).* — Турише га у буково шушље. *НП Вук.*

шушљéвак, -вка м бот. *биљка из пор. каранфила* **а.** *в. мишјакиња (б).* *Сим. Реч.* **б.** Spergularia (S. rubra). *Сим. Реч.*

шу̏шљевац, -ēвца и **шушљéвац,** -вца м бот. *в. бобовњак. Сим. Реч.*

шушљѐтав, -а, -о *који шушљеће, шушкав. Бен. Рј.*

шушљетáвко м *шушљетало, шушкало.* — То је био . . . шушљетавко, брбљивко. *Божић.*

шушљѐтаво прил. *шушљећући, шушкајући.* — Шушљетаво . . . се смеје матори копач гробова. *Сек.*

шушље́тало м и с *онај који шушље́та у говору, шушкало, врскало. Вук Рј.*

шушље́тање и **шушљѐтање** с *гл. им. од шушље́тати.*

шушље́тати, шу̀шље̄там и шу̀шље̄ћем и **шушљѐтати,** шу̀шљеће̄м (-ѐта̄м) несврш. оном. *шушкетати, шушкати.* — Захуја вјетрина ... заталаса гране, које почеше ... шушљетати. *Куш.* Мало би говорио, шушљетајући, давно безуб. *Леск. М.*

шушља́кати, шу̀шља̄чем несврш. *шушље́тати, шушкетати. Бен. Рј.*

шу̀шнути, -нем̄ сврш. **1.** *произвести кратак, слаб шум; покренути се са шумом.* — Ни сламка није шушнула око њих. *Брл.* Шибица би само шушнула и сагорела без пламена. *НИН 1972.* **2.** *шапнути; поверљиво, тајно испричати.* — Шушнем матери да дође у собу. *Игњ.* О овој згоди слабо се испрва знало, ну ... шушни овај, шушни онај, и постала она јавном тајном. *Том.*

шу̀шња ж оном. *шум, шуштање.* — Чула се само шушња ... грана. *Војн.*

шу̀шња̄в, -а, -о *шуштав, шушкав.* — Такви се не плаше шушња̄ве гране. *Торд.*

шу̀шња̄ва ж оном. *шушањ, шуштање.* — Није чуо ни гудња̄ве вјетра ... ни шушња̄ве класја. *Матош.*

шу̀шња̄р м бот. *шушкавац (3). Сим. Реч.*

шу̀шња̄р, -а́ра м **1.** *ниско густо жбуње, шибљак, шикара.* — Разгледа око себе и прикри се у један шушња̄р. *Вес.* **2.** *опало суво лишће, шушањ (2).* — Чепркајући по шушња̄ру и грању крај обале, што је поток ... нанео, ишчепрка попову капу. *Глиш.*

шушња́рак, -рка м *дем. од шу̀шња̄р; шу̀шња̄р.* — Лишћа још бјеше по старој древади, али још више шушња̄рка по ледини. *Мат.*

шушња́рење с *гл. им. од шушња̄рити.*

шушња́рити, шу̀шња̄рӣм несврш. *шврљати, луњати.* — Дошљаци су шушња̄рили по логору, тражили погодна места за бекство. *Јак.*

шу̀шња̄т, -а, -о *на коме има доста лишћа, лиснат; шумнат.* — Не уплаши вука шушња̄том граном. *Мул.* Из шушња̄та храста прену га ... лепет крила. *Вуј.*

шу̀шње с зб. *шушље, шушањ (2).* — Под ногама маховина и шушње. *КН 1958.*

шу̀шњети, -њӣм несврш. *шуштати.* — Свила шушњи, кадифа се прелијева. *Мул.*

шу̀шт м оном. *шум, шуштање.* — Раздраган [је] и урадошћен шуштем банака. *Коз. И.*

шу̀штав, -а, -о *који шушти.* — Изгледали су [хумови] као мрки чадори од шушта̄ве, претанке свиле. *Сим.* Унутра гласови, меки а шуштави. *Сиј.*

шу̀штавац, -а̄вца м **1.** фон. *шуштав струјни сугласник, сугласник при чијој се артикулацији чује шуштав шум (ж, ш). Деан. Рј.* **2.** вет. *шушкавац (2). Бен. Рј.*

шу̀штавица ж фиг. *новчаница, банкнота.* — Избројио је за њ своје нове новцате шуштавице. *Божић.*

шу̀штаво прил. *са шумом, шуштећи.* — По трсци поспано пребире слаби вјетар шуштаво и сухо. *Михољ.*

шу̀штаво̀ст, -ости ж *особина и стање онога што је шуштаво.* — фиг. Слабост те врсте [је]: једноличност стила ... шуштавост гомиле збијених фраза. *КН 1959.*

шу̀шта̄ј и **шу̀шта̄њ** м *кратак слаб шум, шушањ (1).* — Ходао [је] амо-тамо, нервозно се обазирући на сваки шуштај. *Коз. Ј.* Лаки шуштањ допро је из лишћа. *КН 1958.*

шу́шта̄ње с *гл. им. од шушта̄ти.*

шу́шта̄ти, -та̄м несврш. оном. **1. а.** *стварати шум, кретати се шумно, шумити.* — Шушти шума као да плаче за љетом. *Неим.* Дунав је шуштао и пљускао о обалу. *Петр. В.* **б.** *шушкати (1).* — У излозима се искри злато ... шушти свила. *НИН 1971.* Под старим сводовима шуштале су кринолине. *ВУС 1972.* **2.** *шушкаво говорити, шушкетати. Р-К Реч.*

шу̀-шу̀ оном. *узвик за подражавање шапутања.* — Престаје ово шу-шу ... ходање на прстима, скривање лица. *Дав.*

шу̀шуљ, -а и **шушу́љак,** -љка м бот. *биљка из пор. каранфила* **а.** Kohlrauschia prolifera. *Сим. Реч.* **б.** Tunica *и* T. saxifraga. *Сим. Реч.*

шушу̀љање с *гл. им. од шушуља̄ти.*

шушу̀ља̄ти, -а̄м несврш. *тихо шуштати.* — Вјетар је шушуљао лишћем зелене, високе липе. *О-А.*

шушу̀мѐнта и **шушу̀мига** ж и м *сумануто особа; шашавко, шашавица.* — Очајање је, скоро, што и лудило ... Мало је снага које издрже врхунац очајања а не остану шушументе. *Вес.; Р-К Реч.*

шу̀шӯр, -у́ра м тал. *слаб шум, шушањ.* — [Чује се] шушур покојег листа. *Божић.* фиг. *гужва, галама.* — Узбунио си читав град ... покренуо шушур, какав се већ од тридесет година у граду не памти. *Драж.*

шушу́рити се, шу̀шӯрӣм се несврш. *шепурити се.* — Како се та жутокљунчад код нас шушури. *Шен.*

шча̂ с непром. заст. *назив за старословенско слово и глас ш.* — фиг. Добио сам [од гониоца] једно два шча од вйлā; једно по леђима, а једно мало сниже. *Срем.*

шчалабр̏цнути, -а̀бр̏цнēм свр̄ш. *чалабрцајући појести;* фиг. *дићи, здипити.* — Можда [би] пан староста шчалабрцнуо те паре. *Вин.*

шчвр̏снути, -нēм (р. прид. шчвр̏снуо, -ула и шчвр̏сао, -сла, -ло) свр̄ш. **1.** *учинити чврстим, стврднути.* — Блато по путевима [вјетар] најприје шчврсне као жгањце, а онда га сасуши. *Кик.* **2.** *шчврснути се.*

~ се 1. *постати чврст, стврднути се:* гипс се шчврснуо. **2.** фиг. *постати јак, отпоран, очврснути.* — Надисасмо се хладнога јутра, шчврснусмо се на голомразици. Крв нам потече живље у жилама. *Шапч.*

шчврснȕће с *прелазак у чврсто стање. Прав.*

шчвр̏стити (се), шчвр̏стӣм (се) свр̄ш. *в. шчврснути (се).*

шчвршња́вање с *гл. им. од шчвршњавати (се).*

шчвршња́вати (се), -р̏шњāвām (се) = шчвршњи́вати (се) *несврш. и уч. према шчврснути (се).*

шчвршњи́вање с *гл. им. од шчвршњивати (се).*

шчвршњи́вати (се), -р̏шњујēм (се) несврш. = шчвршњавати (се).

шчвршћа́вање с *гл. им. од шчвршћавати (се).*

шчвршћа́вати (се), -р̏шћāвām (се) = шчвршћивати (се) *несврш. и уч. према шчврстити (се).*

шчвршће́ње с *шчврснуће. Прав.*

шчвршћи́вање с *гл. им. од шчвршћивати (се).*

шчвршћи́вати (се), -р̏шћујēм (се) несврш. = шчвршћавати (се).

шчѐкати, -ām свр̄ш. **1.** *сачекати, причекати.* — Реч му другу не шчекаше. *Јакш. Б.* **2.** *дочекати, доживети.* — Не хвале се добром ниједнијем, што је који одскора шчекао. *Март.*

~ се 1. *дочекати се, ослонити се (при паду).* — Шчекасмо се на ноге и руке. *Радич.* **2.** уз. повр. *сачекати један другог. Р-К Реч.*

шчѐкати, шчѐкām несврш. покр. *чекати, ишчекивати; вребати, прежати.* — Ево шчекам зеца. *И-Б Рј.*

шчекѝвање с *гл. им. од шчекивати (се).*

шчекѝвати (се), шчѐкујēм (се) *несврш. и уч. према шчекати (се).*

шчѐлити се, шчѐлӣм се свр̄ш. *сучелити се. Вук Рј.*

шчељáвање с *гл. им. од шчељавати се.*

шчељáвати се, шчѐљāвām се *несврш. и уч. према шчелити се.* — Моја се њива шчељава с његовом. *Вук Рј.*

шчѐпарити, -ӣм свр̄ш. *в. шчепати.* — »Стан'те, ту [вештицу] ће моја продрмати рука!« Па шчепари бабу, да ви'ш њених мука. *Змај.*

шчѐпати, -āм свр̄ш. **1. а.** *брзим покретом изненада чврсто ухватити, снажно стегнути, зграбити.* — Овај му пође у сусрет такијем начином као да ће га шчепати за гушу. *Мат.* Шчепа ме он за раме и стаде трести као крушку. *Пав.* фиг. Треба умети шчепати радости које се појаве. *НИН 1970.* **б.** фиг. *обузети, спопасти.* — Одједном га је шчепала неодољива потреба да пође. *Вучо.* **2.** *хитро узети, зграбити, докопати, дочепати.* — Усплахирена шчепам плетиво и као муња побегнем кући. *Шапч.*

~ се 1. (с ген.) *доћи до нечега, домоћи се, докопати се нечега.* — Италијанска мањина ... се шчепала саборске већине. *Љуб.* **2.** уз. повр. *чврсто дочепати, зграбити један другога.* — Онда се шчепају за кике. *Шов.*

шчѐпити, -ӣм свр̄ш. покр. *шчепати.* — Чуди [се] што је не шчепи за врат кад му бијаше на дохвату. *Тип.*

шчѐтати, -āм свр̄ш. *сврстати у чету, изделити на чете. Прав.*

шчѐтина ж покр. *в. чекиња* (успостављено према шчетинаст).

шчѐтинаст, -а, -о *в. чекињаст.* — Граорасте очи наткрилиле му дуге шчетинасте обрве. *Јурк.*

шчѐтиња ж покр. *в. чекиња.* — Шчетиње пристрижене, што су имале значити бркове. *Ков. А.*

шчѐтињаст, -а, -о *в. чекињаст.* — На ... лицу [му] ... два шчетињаста пристрижена чуперка. *Ков. А.*

шчѐтињица ж *дем. од шчетиња.* — Необријане твоје шчетињице боцкају ме. *Матош.*

шчѐткати, -āм свр̄ш. *уклонити трње, прашину чистећи четком, ишчеткати. Р-К Реч.*

шчешљáвање с *гл. им. од шчешљавати.*

шчешљáвати, -шчѐшљāвām *несврш. и уч. према шчешљати.*

шчѐшљати, -āм и шчѐшљām свр̄ш. **1.** *скинути, уклонити чешљајући. Р-К Реч.* **2.** *чешљајући наместити, скупити; очешљати.* — Имао је дугачку косу, која му с чела, преко главе на рамена беше шчешљана. *Ат.*

шчӣ, шчӣја м рус. *чорба од купуса или другог поврћа.* — Ждерат ћеш шчи по ушљивим баракама. *Крл.*

шчи́њање с *гл. им. од шчињати се.*

шчи́њати се, шчи́њām се несврш. *скањивати се, оклевати, устручавати се, устезати се.* — Докле се ми ... шчињасмо и договарасмо што ћемо, стиже ... капетан. *Мат.* Да видим сада ... да л' која ће се нећкати да плеше, јер која год се буде шчињала, зацијело има жуљ. *Богд.*

шчи́стити, -и́м сврш. *чистећи уклонити, одстранити, очистити.* — Подигла [је] синију и шчистила мрве уз огњиште. *Вес.* фиг. Стриц! То је за њ ... био, у ствари, само скуп ... мрских покрета руку ... срачунатих само на то да се с лица земље шчисти та} ... дјечак, његов синовац. *Бог.*

шчита́ва̄ње с *гл. им. од шчитавати.*

шчита́вати, шчи́та̄вām несврш. *лагано читати не кидајући речи на слогове или гласове (о почетничком читању). Р-К Реч.*

шчишћа́ва̄ње с *гл. им. од шчишћавати.*

шчишћа́вати, шчи́шћа̄вām *несврш. и уч. према шчистити.*

шчока́њити се, шчо̀ка̄њи́м се сврш. *в. скочањити се. Р-К Реч.*

шчо̀рлати, -а̄м несврш. покр. *лајати, завијати.* — Зашто не псује [кад га тучем], зашто не шчорла као пас? — помисли жандар. *Божић.*

шчу́вати, шчу̑ва̄м сврш. *сачувати.* — Шчувала ме мишца јака од јунака за јунака. *Змај.*

шчу́њити се, шчу̑њи́м се сврш. *в. шћућурити се. Вук Рј.*

шчу̑пати, -а̄м сврш. *почупати, истргати, покидати.* — Силовито шчупа латице с бијеле руже. *Креш.*

шчу̑чити се, -и́м се сврш. покр. *чучнути.* — Ја се шчучим па ... зашкиљим кроз пукотину. *Буд.*

шчучу́њити се, шчу̑чу̑њи́м се сврш. *в. шћућурити се. Вук Рј.*

Бројањем речи нађено је да цео Речник српскохрватскога књижевног језика има 143.252 речи, од чега:

I књига	25.728
II књига	21.969
III књига	22.820
IV књига	23.893
V књига	22.944
VI књига	25.898

ДОДАТАК

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

ИСПРАВКЕ ПРВОГА ИЗДАЊА

стр̑ш[2] м бот. *брст̄а храст̄а* . Quercus sessiliflora.

супо̀седничкӣ и **супо̀седничкӣ**, -а̄, -о̄

схо̀дити, схо̀дӣм

схола̀стика ж грч.

табӣ̀ја̄т, -а́та и **табӣ̀јат** м ар.

та̀мплӣр, -и́ра м зоол покр. *сениџа* Parus major. *Бен. Рј.*

тамплӣрић м . **2.** зоол. *мала (илаһетна) сениџа* Parus coeruleus.

тари́фа ж шп.

термито̀ждерац, -е̄рца

тӣтор м заст. *b. кӣшт̄ор.*

тмӯр ... *суморан, т̄муран*

то́га ж лат

тра̀човати, -чујем

три́ред прил *т̄рит̄ут̄.*

удебѐлити . . сврш. *учинит̄и дебелим*

у̀звратаи и **у̀звра̄таи**

у̀згӧ̄ј, -оја

умѐта̄ње с *гл. им. од умет̄ат̄и* (се).

умѐтати, у̀мећем

уо̀пштити (се)

у̀ставнӣ и **у̀ста̄вӣ,** -а̄, -о̄

усше́тати се, у̀сшета̄м се

ушесторо̀стручити, -ӣм

фѝста̄н, -а́на м грч.

флѐк .. и **флѐка** ж нем.

фонѐтика ж грч. грам

фо̀тотисак и **фо̀тотӣсак**

фрӯ̆ла ж грч.

фӯ̆сēкла

фу̀ста̄н, -ана м грч.

фу̀чија ж грч.

ха́рно и **ха̑рно**

Хела́да и **Хѐлада**

цӣли

црква́рити, цр̀ква̄рӣм несврш. *йохаһат̄и редовно цркву* ...

цр̀ква̄рка ж *она која редовно иде у цркву*

црно̀горица ... избацити пример: Ја кад нађох оно Црногорче ...

чѐна̄р м тур. *брст̄а беза, т̄амучноī т̄илат̄на, һенар (2).*

четверо̀спев

Шва́бо, -а и -е̄

шевтѐлија ж перс. бот. и агр.

РЕЧНИК

СРПСКОХРВАТСКОГА КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

Књига VI

Друго фототипско издање

Уредник: *Мирослав Ранков* * Технички уредник: *Мирјана Јовановић* * Корице: *Иван Болдижар* * Коректор: *Душанка Видаковић* * Издавачко предузеће Матице српске, Нови Сад * За издавача: *Драгољуб Гаварић* * Тираж: 5000 примерака * Штампа: Младинска књига, Љубљана, Титова 145

1990

ISBN 86-363-0187-4/ISBN 86-363-0193-9

CIP — Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

808.61/.62—3
801.3

РЕЧНИК српскохрватскога књижевног језика / [уређивачки одбор Михаило Стевановић... и др.]. — [2. фототипско изд.]. — Нови Сад : Матица српска, 1990. — 6 књ. ; 25 cm.

Суиздавач књиге 1, 2 и 3 је Матица хрватска.

ISBN 86-363-0187-4
Књ. 6: С—Ш : (стотина) – 1990. 1038 стр.
ISBN 86-363-0193-9
2106887

1. Стевановић, Михаило
а) Српскохрватски језик — Речник
2094599